Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Sevilla Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Est.
Plút.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIDACI

COVARRVVIAS

A LEYVA TOLETANI,

EPISCOPI SEGOBIENSIS,

PHILIPPI SECVNDI,

Hispaniarum Regis, summo Præfecti

Prætorio, omnium

operum,

TOMVS SECVNDVS.

03249

LA ENSEÑANZA CATOLICA

LVGDVNI,

M.D. LXXXIIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TITVLORVM NOMEN CLATVRA,

TOMI SECVNDI.

In Titulum, De testamentis interpretatio. pag.1.

In librum Quartum Decretalium Epitomę. pag.115.

Cap. Quanuis pactum. de pact. in 6. relectio. pag.235.

In capitul. Alma mater. de sentent. excommuni. disertissimi commentarij. pag.309.

In Regu. Possessor malæ fidei. de reg. iur. lib 6. pag.389.

In Clement. Si furiosus. De Homicidio. pag.449.

Tandem in Reg. peccatum. de regu. iur. lib. 6. pag.492.

OMNIVM, QVÆ IN HOC SECVNDO TOMO CONTINENTVR, OPERVM, PARTIVM, CAPITVM, PARAGRAPHORVM, ADMODUM BREVES SUMMÆ, & primùm ex Tituli, de Testamentis interpretatione hæ colliguntur.

PRIMA RVBRICÆ PARS disserit de vera dictionis, Testamentum, etymologia, & definitione, aduersus Accursi. Paul. Cast. & alios authores: deque sacra scriptura, cur nouum, & vetus testamentum dicatur. pag.1.

Secunda Rubricæ Pars, De ijs, quæ accidunt testamẽtis, & de eius solemnitate, quis possit, aut non possit testari, & aliqua de primogenijs, & donationibus, cum intellectu quarundam legum iuris tam Regij, quàm Ciuilis. pag.3.

Tertia Rubricæ Pars, De multiplici donationum differentia, de singulisq; eius speciebus: cui, à quo, & quo pacto fieri debeant donationes, & nonnulla circa intellectum quarũdam legum Regiarum & Ciuilium. pag.15.

Caput Primum, De episcoporum & clericorum patrimonio, & de reditibus intuitu ecclesiæ quæsitis, & quibus de rebus liberè testari possint, mutuaque de confectione inuentarij, & de Monachorum bonis monasterio quæsitis. pag.23.

Caput Secundum, De beneficijs regularibus & secularibus, quibus ea sint conferenda: de testamẽtis Monachorum ante professionem confectis: & denique de voto religionis, & eius obligatione pa.29.

Caput Tertium, De exequutione vltimarum voluntatum, & intra quod tempus exequi debent, & cui competat talis exequutio: & de legatis quibusdam pijs. pag.32.

Caput, Indicante. De intellectu quorundam verborum textus: de legatis dubiè relictis, & cuius sit electio in legatis, aut cuius sit inquirendus impensa seruus legatus fugiens. pag.36.

Caput, Filius noster. De rebus alienis legatis, aut in quibus testator aliquod ius habebat: & de ipsius capitis intellectu. pag.38.

Caput, Si hæredes. Ad quem pertineat cura, vt vltimæ defunctorum voluntates executioni tradãtur. & legata pia soluantur, & de pœna hæredum negligentium exequi testatoris voluntatẽ. pag.41.

Caput, Cum in officijs. Beneficiorum reditus an sint restituendi si vltra sumptum necessarium in prophanos vsus expendantur, & an de eis liberè, aut licentia Papæ testari possint: & de consuetudine vniuersalis ecclesiæ hoc permittente. pag.43.

Caput, Ad hæc. Vera & communis ratio huius decisionis. pag.46.

Caput, Quia nos. De clerici filijfamilias peculio, & an prima tonsura sit ordo, & an sacerdotium liberet quem à patria potestate, & de clerici & militis testamento. ibidem.

Caput, Cum esses. De solennitate testamentorum, & quot testes iure canonico, ciuili & Regio sint in eis necessarij, & de legatis in minus solenni testamento relictis. pag.48.

Caput, Relatũ. 1. Quæ solennitas sufficiat in testamentis ad pias causas factis, & de legatis pijs in eis contentis quando debeantur, & à quo peti possunt. pag.51.

Caput, Relatum. 2. Bonorũ appellatione an veniant iura & actiones, & de bonis quæsitis per clericum, vel Episcopum occasione ecclesiæ, cui sint restituenda. pag.55.

Caput, Cum tibi. De captatorijs voluntatibus, & vtrum testamẽtum possit fieri nutu, aut committi in alterius volũtatem, ac de institutione incerta pauperum, & intellectu quarundam ciuilium & regiarum legum. pag.55.

Caput, Officij. De quarta portione Episcopo debita, & de compensatione legatorum, & quando ea fieri possit, discutit etiam intellectũ multorum iurium. pag.58.

Caput, Requisisti. Quando cesset distinctio nominis proprij ab appellatiuo, vt actus realis vel personalis iudicetur, & verũ iuramentum alicui præstitum, & compromissum ab Episcopo factum transeant ad eorum successores. pag.63.

Caput, Raynutius. Qui possint dicere testamentum nullum, deque suitatis & emancipationis differẽtia. agit etiam de filiorum exhæredatione, ac de legitimis talis exhæredationis causis. pag.65.

§. Primus. An filius sit necessariò hæres instituendus, ac de clausula codicillari, & verbo, relinquo, & quando portio legitima augmẽtum recipiat, deque institutio in re certa. pag.69.

§. Secundus. Proponit sex vel septem institutionum differentias, & earum explicationem.

§. Tertius. De his, qui sunt sub conditione instituti, & de intellectu. l. Gallus. pag.73.

§. Quartus. Quid sit substitutio, & quare hoc nomẽ habeat: de distinctione substitutionis directæ ob obliquæ, & de vulgaris substitutionis definitione, conceptione, & effectu. pag.75.

§. Quintus. Eadem explicat de pupillari substitutione, quod quartus præcedens de vulgari. pag.76.

§. Sextus. De exemplari substitutione idem nos docet. pag.80.

§. Septimus. De reciproca substitutione, & eius effectu. pag.82.

§. Octauus. Quæ substitutiones inducant & operentur reciprocam & fideicommissariam substitutionem. pag.83.

§. Nonus. De compendiosa substitutione, & de eius effectu. pag.85.

§. Decimus. Legatum quibus verbis olim fieri solebat, & de verbo, Lego, & etiam qua actione legatum, fideicommissum, & hæreditas petantur. pag.89.

§. Vndecimus. De iudice appellationis, & de possessore olim & nunc possidente nonnulla disputat, nõnulla etiam circa portionem Trebellianicam. pag.92.

Caput, Tua nobis. Religiosi, Fœmina, & minor vigintiquinque annis, maior vero decem & septem an possint esse executores vltimarum voluntatum, & alia circa testatoris voluntatem. pag.95.

Caput, Rainaldus. De conditione, si sine liberis, & de prohibitione alienationis latè disputat. pag.97.

§. Primus. Quando transeat dominium rei legatæ in legatarium, & de fideicõmissis conditionalibus & puris, de iure accrescendi, de verbo, Lego, de pœna adiecta in testamento, & qualiter concipiatur ad legatum libellus, cui fuit addita pœna. pag.100.

§. Secundus. De litis contestatione in causa appellationis, & vtrum filius possit exheredari, aut eius legitimæ imponi grauamen, si ipse consensum præstiterit, & de alijs circa legitimam. pag.101.

§. Tertius. Legitima, Trebellianica Falcida, & impensa funeris ex quo sint detrahenda & hæreditate non adita quæ debeantur, ac de repudiatione legati in alterius præiudicium. pag.104.

Caput, Ioannes. De vltimarum voluntatum executore. pag.109.

Caput vltimum. De exequijs defunctorum & quid sit fabrica, & de quarta portione ecclesiæ parœciali debita. pag.110.

Rubrica, de successionibus ab intestato, non indiget compendio, nã titulus ipse sui ipsius erit summa. pag.112.

¶ FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

EX EPITOME IN LIBRVM quartum Decretalium.

Prima Pars agit de sponsalibus.

Caput Primum eiusdem primæ partis, de spōsaliorum nomine, & definitione. pag.115.
Caput Secundum. De ætate ad sponsalia requisita. pag.117.
Caput Tertium. Quibus verbis sponsalia contrahantur. pa.117.
Caput Quartum, De sponsaliorum effectu, & vinculo. pag.118.
§. Primus. Qualiter sponsalia matrimonium efficiantur ex consensu, ratione coitus præsumpto. pag.121
§. Secundus. Qualiter sponsalia transeant in matrimonium, ex traductione sponsæ ad domum, vel per oscula, amplexus, & similia signa. pag.123.
Caput Quintum. Quibus modis sponsalia soluantur. pag.124.
§. Primus. Quo pacto sponsalia contracta ab impuberibus, vel à pubere, & impubere dissoluantur. pag.126.

Secunda Pars tractat de matrimonio.

Caput Primum, eiusdem partis de matrimonij definitione. pag.127.
§. Vnicus, an matrimonium sit sacramentum. pag.129.
Caput Secundū, an consensus sit ad matrimoniū necessarius. pa.130.
Caput Tertium, Qualis consensus sit ad matrimoniū necessarius: vbi etiam tractatur de consensu conditionali. pa.131.
§. Primus. De conditionibus adiectis contra substantiam coniugij. pag.133.
§. Secundus. De conditionibus turpibus, & impossibilibus matrimoniali contractui appositis. pag.136.
§. Tertius. De conditione aliquid dandi. pag.138.
§. Quartus De matrimonio per metum contracto. pag.139.
§. Quintus. Eandem quæstionem de metu prosequitur. pag.142.
§. Sextus. Qualiter metus illatus tollatur, ac liber consensus maneat. pag.144.
§. Septimus. De errore in contractu coniugali contingente, & de pœna in sponsaliorum contractu appositā. pag.145.
§. Octauus. An in matrimonio sit parentū cōsensus exigēdus. pa.147.
§. Nonus. Qualiter legalis pœna huic contractui appositā procedere valeat: atque de pœnis contra secundò nubentes fœminas statutis. pag.149.
Caput Quartum, Qualiter consensus coniugalis exprimatur. pa.151.
§. Primus. Quæ verba significent coniugalem consensum pag.152.
Caput Quintum. De ætate ad matrimonium requisita. pag.155.
Caput Sextum. De his quæ matrimonium impediunt contrahendum: contractum minimè dissoluunt: atque de matrimonio clandestino. pag.156.
§. Primus. De impedimentis, quæ post matrimonium contingentia illud non viciant, quanuis ab initio id impedirent. pag.159.
§. Secundus. De impedimento publicæ honestatis iustitiæ. ibidem.
§. Tertius. De impedimento sacri ordinis. pag.160.
§. Quartus. De cognatione spirituali. pag.162.
§. Quintus. De cognatione legali. pag.163.
§. Sextus. De consanguinitate. ibidem.
§. Septimus. De affinitatis impedimento. pag.165.
§. Octauus. De incestu, & qualiter id crimen puniatur. pag.167.
§. Nonus. De dispensatione. pag.171.
§. Decimus. De gradibus diuina, naturali, humanáve lege quo ad matrimonium prohibitis. pag.174.
§. Vndecimus. De dispari cultu. pag.179.
Caput Septimum, De contractus coniugalis effectu. pag.181.
§. Primus. An vxor possit contrahere sine licentia mariti: atque ibi tractatur de bonis acquisitis matrimonio constante. pag.182.
§. Secudus. De reddendo debito coniugali. pag.184.
§. Tertius. An liceat vnquā plures vxores habere: & an vxor teneatur virum absentem expectare: & ibi traditur pœna contrahentis secundas nuptias viuente priori coniuge. pag.186.
§. Quartus. De diuortio matrimonij quo ad vinculum. pag.188.
§. Quintus. De diuortio matrimonij quo ad torum. pag.191.
§. Sextus. De pœna adulterij ciuili. pag.193.
§. Septimus. De pœna adulterij criminali. pag.196.
Caput Octauum, De prole. pag.199.
§. Primus. Qualiter filij dicantur legitimi, ex eo, quod fuerint matrimonio constante concepti. pag.201.
§. Secundus. Quo pacto filij legitimi efficiantur per subsequens matrimonium. pag.203.
§. Tertius. Qualiter probet quis se filium legitimum esse. pag.207.
§. Quartus. De filijs illegitimis, naturalibus tamen. pag.209.
§. Quintus. De filijs spurijs. pag.212.
§. Sextus. De alimentis, quæ filijs illegitimis debentur. pag.216.
§. Septimus. Quibus modis absque principis rescripto filij illegitimi efficiantur legitimi. pag.219.
§. Octauus. De legitimatione, quæ à principe conceditur. pag.220.
§. Nonus. Qualiter sit impetranda legitimatio. pag.226.
§. Decimus. De interpretatione aliquorum verborum, quæ solent in legitimationibus exprimi. pag.228.
§. Vndecimus. Quo tempore possint nuptiarum solennia celebrari. pag.229.
§. Duodecimus. De iudice causæ matrimonialis; atque de processu, & sententia eiusdem iudicij. pag.230.

¶ FINIS.

EX RELECTIONE CAPIT. QVAMuis pactum. de pactis, lib. 6.

¶ PRIMA Pars, tractat quid sit iuramentum, & quotuplex, & latè de eius definitione. pag.235.
§. Primus. Quæ forma sit in iuramento præstando seruāda. pag.239.
§. Secundus. De differentia iuramenti à simplici promissione: & an fidei interpositio sit iuramētum: aut ex iuramēto promissorio nascatur obligatio, & actio competat iure Cauonico, & quid iure ciuili. pag.243.
§. Tertius. Quis possit iuramentum præstitum remittere, aut in eo dispensare, & nōnulla de voti dispensatione, & cōmutatione. pa.246.
§. Quartus. Iuramentum quam vim in actibus, quibus accedit, sortiatur. pag.251.
§. Quintus. Qualiter in iudicio animę sit intelligendum iuramentum: & an metu extortū obliget, aut per nuntiū præstari queat. pa.255.
§. Sextus. Iuramentum an lege Euangelica prohibeatur: & quando nō sit obligatorium, ac peccatum inducat. pag.259.
§. Septimus. De periurij grauitate, & qualiter puniatur vtroque iure: ac de falsis testibus & de blasphemis, & de eorum pœnis. pa.263
¶ SECNDA Pars. De viribus iuramenti quo ad contractus, cæteroſque actus humanos. pag.268.
§. Primus. Iuramētum quos actus confirmet, quos verò nō: & vtrum alienatio paraphernarum possit fieri sine iuramento. pag.273.
§. Secundus. Connumerat alios actus, quorum alij iuramento confirmantur, alij verò non. pag.277.
§. Tertius. De quibusdā contractibus prohibitis, an ipsi iuramēto cōfirmētur: & de Senatusconsulto Macedoniano, & Velleiano. pa.282.
§. Quartus. Conclusionem decimam Bartol. expendit: Contractus, cui nec lex assistit, nec resistit, iuramento confirmatur, & eius illationes. pag.285.
§. Quintus. De hac disputat quæstione, an promissio facti alieni, iuramento præstito vtilis sit, & valida? pag.292.
§. Sextus. Actus deficientes in forma, aut ratione probatoriæ solēnitatis minimè iuramento confirmantur. pag.294.
¶ TERTIA Pars, De iuramenti viribus, in renūtiatione paternæ hereditatis. pag.295.
§. Primus. De pactis, quæ inter patrem & filios fiunt super legitima, aut renuntiatione futuræ hæreditatis, an iuramento confirmentur. pag.298.
§. Secundus. Renuntiatio paternæ hæreditatis iuramento præstito facta quando teneat, aut quando rescindi potest. pag.300.
§. Tertius. Renuntiatio hæreditatis paternæ quos excludat, & à quibus bonis: & cui noceat: & an extinguatur mortuis fratribus masculis, viuo patre. pag.301.
§. Quartus. Renūtiatio hæreditatis paternæ, ab infideli, vel per falsos deos, aut metu iurata, an confirmetur: & vtrum exceptiones, quibus iuris beneficio contractus rescinduntur, locum habeant in cōtractibus iuratis. pag.305.

¶ FINIS.

INDEX.

EX COMMENTARIIS IN CAPITVLO, Alma mater. de sententia excommunicationis.

¶ PRIOR Pars explicat quid sit excommunicatio: & maioris minorisque excomunicationis tradit definitionem: & ipsius nocumētum, & quo iure competat prælatis hæc potestas. pag.309.
§. Primus. Agit de communicatione cum excommunicatis vitanda: & an Papa possit communicare cum eis absque peccato, aut dispensare quod alter comunicet: & nonnulla de confessione sacramētali & de eius necessitate. pag.313.
§. Secundus. Excommunicatus omnino vitandus est etiam ab excommunicante: & quid sufficiat, vt aliquis presumatur excommunicatus. pag.316.
§. Tertius. Qualiter probetur excommunicatio: & an excommunicatus in vna prouincia, vbique sit vitandus: & communicans qua afficiatur excommunicatione: & vtrum aliquādo excusetur à culpa & pœna iuris. pag.321.
§. Quartus. De effectibus, quos suffragia ecclesiæ potissimum operātur: & an orationes & suffragia vnius alteri prodesse possint. pa.324.
§. Quintus. Opera bona extra charitatem facta quem effectum habeant, præter adductos in §. præcedenti. pag.331.
§. Sextus. Suffragiorum communio dupliciter consideratur: & quid referat excōmunicatum his suffragijs ecclesiæ priuatum esse, ac destitutum. pag.335.
§. Septimus. Collatio beneficij facta excommunicato est nulla ipso iure: & idem de electione, & presentatione: & de effectu excommunicationis iniustæ, vel nullæ: & qua pœna sit afficiendus persistens in excommunicatione per annum. pag.340.
§. Octauus. De excommunicatione minori, & de eius effectu: & definitione, anathema, quid sit, & vnde nomen accepit. pa.347.
§. Nonus. Qualiter excommunicatio sit ferenda: & vtrum sit necessaria prius trina monitio. pag.349.
§. Decimus. An excommunicatio possit pro futuris culpis ferri. pag.353.
§. Vndecimus. Proponit disputandam hanc quæstionem: quis possit excommunicare: quod hæc potestas iurisdictionis est, non ordinis. pag.363.
§. Duodecimus. De absolutione excommunicationis maioris, & minoris: & quis possit iure ordinario ab excommunicatione absoluere. pag.370.
¶ SECVNDA Pars, De interdictis ecclesiasticis. pag.373.
¶ CAPITIS Initiū, De dictione, Alma quid significet: & de mutatione, & correctione veterum legum. ibidem.
§. Primus. Interdictum quid sit, & quomodo definiatur, & diuidatur, & in quo differat ab excommunicatione. pag.375.
§. Secundus. De cessatione à diuinis, & de eius definitione: & qui possit eam & interdictum decernere. pag.380.
§. Tertius. De sacramentis, quæ tempore interdicti ministrari possunt & quibus. pag.383.
§. Quartus. De forma in celebrādis officijs diuinis tempore interdicti seruanda. pag.384.
§. Quintus. De festiuitatibus, quæ interdictum ecclesiasticum suspēdunt, vt in eis diuina officia solemniter celebrentur. pag.387.

¶ FINIS.

EX RELECTIONE REGVL. POSSESSOR malæ fidei. De regulis iuris, libro sexto.

¶ PRIMA Pars, in genere tractat dictionis significationē, eiusque in hac specie cognitionem. pag.388.
¶ PRIMÆ Partis initiū. Quid sit præscriptio, & exceptio: & in quo differant & de harum dictionum definitione. ibidem.
§. Vnicus. Definitio Iurisconsulti examinatur, & vera traditur præscriptionis definitio: agit etiam de discrimine & differētia præscriptionis, & vsucapionis, ac de ipsius iustitia. pa.391
¶ SECVNDA Pars. De his, quæ ad legitimam præscriptionem iure requisita sint, præsertim de bona vsucapientis fide. pa.392.
¶ INITIVM Secundæ partis. Retentio possessionis, & possessio definiuntur, & an possessio rectè distinguatur in naturalem, & ciuilem: & acquisitio possessionis, & quali possessio, quid sint ibid.
§. Primus. Eandem prosequitur materiam: & de probatione possessionis, præsertim an olim possessor hodie præsumatur possessor: & de possessione ficta. pag.397.
§. Secundus. De possessione, & præscriptione aduersus Ecclesiam, fiscum, & principem secularem necessaria. pa.399.
§. Tertius. De iurisdictionis præscriptione, atque in quo differant immemorialis à centenaria: & quo pacto vtraque probetur. pag.404.
§. Quartus. Quo pacto possint domini, & nobiles habentes vasallos acquirere præscriptione annuas præstationes, aliaque onera à subditis exigenda. pag.408.
§. Quintus. Qui titulus in præscriptione sit necessarius. pa.411.
§. Sextus. Explicat bonæ fidei significationem tam in tractatu de præscriptionibus, quàm in materia de contractib. bonæ fidei. pa.413.
§. Septimus, Coutinet quid dicendum sit de bonæ fidei possessore in hoc tractatu: & de dubitante, an res sit sua, an aliena: itē de errante iuris quidem errore. pa.416.
§. Octauus. An mala fides absque titulo contingere valeat: & an bona fides in dubio præsumenda sit: quid item de immemoriali præscriptione, an possit procedere cum mala fide: & an mala fides respectu vnius impediat præscriptionem respectu alterius. pa.421.
§. Nonus. An mala fides successoribus noceat: & an missus in possessionem ex causa noxali præscribat cum scientia rei alienę. pa.423.
§. Decimus. Qualiter ius patronatus ecclesiasticum præscriptione acquiri possit: & de beneficij ecclesiastici titulo: vbi item explicatur ius Regum

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

ius Regum Hispaniarũ quo ad præsentationẽ Episcopotũ.pa.426.
§.Vndecimus.De legibus secularibus præscriptionem cum mala fide probantibus:& inibi Regiæ constitutiones examinantur.pag.430.
§.Duodecimus.De interruptione præscriptionum, præsertim de ea, quę ob malam fidem procedit. pag.435.
¶ TERTIA Pars, precipuos vsucapionis effectus eiusque cõmoda explicat. pag.438.
¶ TERTIÆ Partis initium,expendit rursus iustitiam vsucapionis, & præscriptionis,& an per ea acquiratur dominiũ directum.ibidẽ.
§.Primus.Quid operetur dominium directum manens apud veterem possessorem: & quid referat vsucapienti acquiri dominium tantum vtile,non directum. pa.440.
§.Secundus.An præscriptio iuxta leges humanas perfecta, & finita reddat quem tutum in animæ iudicio. pa.442.
§.Tertius.De restitutione in integrum aduersus perfectam præscriptionem concedẽda maioribus ex causa iustę ignorantię.pag.444.

¶ FINIS.

EX COMMENTARIIS IN CLEMENTI. Si Furiosus.de Homicidio.

¶ PRIMA Pars.De irrigularitate generaliter aliquot eius species explicans. pag.449.
¶ INITIVM Secundæ Partis,irregularitatem definit, & vnde sic dicatur,& quo iure sit statuta: & de mentali irregularitate: & an corpore vitiatus,eunuchus,rebaptizatus,expositus, & qui egit solennem pœnitentiam sint irregulares.ibidem.
§.Primus.De irregularitate,quæ à suspensione deducitur. pa.459.
§.Secundus.De irregularitate,quæ à bigamia procedit: & quid sit bigamia,& bigamus quis dicatur:& de neophytis. pag.455.
¶ SECVNDA Pars,Irregularitatem ex homicidio voluntario, vel casuali inductam exponit. pag.459.
¶ INITIVM Secundæ partis,Quid sit homicidium: & voluntate distingui delicta, qualiter sit intelligendum,& de conatu & voluntate occidendi,& de eius punitione. pa.459.
§.Primus. Homicidium qua pœna punitur si defecerit animus occidendi:& an mandatum,aut ratihabitio homicidij efficiat quem irregularem.& de pœna ratihabitionis. pag.467.
§.Secundus.Irregularis an sit is,qui consilium,auxiliũ,consensum vel authoritatem præbuerunt homicidio. pag.470.
§.Tertius.Irregularitatem an incurrat qui causam abortioni dederit: & de bello iusto vel iniusto:& quis possit dispensare super irregularitate contracta ex homicidio voluntario. pag.475.
§.Quartus.Homicidium casuale quid sit:& de irregularitate, quæ ex homicidio casuali oritur cum distinctione operis illiciti.pag.478.
§.Quintus,De irregularitate illa,quæ solet procedere ab accusatione criminali,ex qua mortis cõdẽnatio,& eius executio segtur.pa.482.
¶ TERTIA Pars,Agit de homicidio necessario,deque interpretatione ipsius constitutionis,de homicidio. pag.484.
¶ INITIVM Tertiæ partis,Furiosus,ebrius,infans, & dormiens, si homicidium commiserint,an sint irregulares.ibidem.
§.Vnicus.Irregularitas an contrahatur ab eo, qui ad eius necessariã defensionem suum occidit inuasorem. pag.488.

¶ FINIS.

EX RELECTIONE REGVL. PECCATum de regulis iuris,libro sexto.

¶ PRIMA Pars,Tractat aliquot causas, quibus quis à restitutione statim facienda excusatur. pag.491.
¶ SECVNDA Pars,Radices restitutionis expendit, deque vsuris restituendis agit. pag.993.
§.Primus.De restitutione q̃ à furti crimine,pcedit latè disserit.pa.500.
§.Secundus. Quærit de obligatione restituendi ea quæ data sint meretrici,vel alterius turpitudinis causa. pag.504.
§.Tertius.Discutit sit ne restituendum id,quod alicui datur,vt iustam sententiam ferat;rem inuentam domino restituat:vel ob agendum id,quod gratis tenebatur facere, aliáque traduntur de contractibus,qui rescindi possunt ex beneficio ætatis,vel ratione metus,vel ex defectu solennitatis legalis. pag.507.
§.Quartus.De acquisitis per ludum illicitum. pag.510.
§. Quintus. De Gabellis & vectigalibus, an in foro animæ soluenda sint. pag.512.
§. Sextus. An ratione acceptionis iniquæ teneatur quis ad restitutionem,re ipsa extincta. pag.514.
§. Septimus. An ratione iustitiæ distributiuæ teneatur quis ad restitutionem. pag.516.
§.Octauus. De his, quæ per venationem, ac piscationem acquisita sunt. pag.521.
§.Nouus,De iustitia & iniustitia belli,& de restitutione rerum,quæ à militibus bello capiuntur. pag.527.
§.Decimus.De bello aduersus infideles,an id iustum sit? pag.532.
§.Vndecimus.De rebus in bello captis,& de seruitute personarũ iure belli inducta. pag.534.
§.Duodecimus.De consilio,auxilio,vel fauore,quando ex his oriatur obligatio ad restitutionem? pag.538.
¶ TERTIA Pars.De restitutione quæ ratione rei inducitur: & de emprore furtiuæ rei. pagi.540.
§.Primus.De rebus inuentis,cui sint restituenda? pag.541.
§.Secũdus.De thesauris qualiter sint in aiæ iudicio diuidẽdi. pa.543.

Huius summæ Finis.

LEGES

INDEX.

LEGES NOVÆ RECOPILATIONIS, quæ in hoc opere allegantur, quibus huius Regni Pragmaticis, & Ordinationibus sint concordes.

LEX.4.titul.23.lib.8.Recopilat.de irregularitate ex homicidio propter propriam defensionem, concordat cum.l.4.tit.de los homezillos.lib.8.ordina.pag.490.colum.2.in medio.
Lex.2.tit.7.lib.8.Recopi.aduersus lusores.cum.l.2.tit.10.lib.8.ordin. pag.510.col.2.in medio.
Lex.8.tit.7.lib.8.Recopil.aduersus ludentes pecunia credita,cum lege à Carolo Cæsare lata.pag.513.col.2.in prin.
Lex.2.tit.6.lib.5.Recopila.de meliorationibus.cũ.l.18.Taur.pag.520.col.1.in medio.
Lex.8.titu.10.lib.5.Recopil.de donatione omnium bonorum, cum l.69.Taur.pagi.3.col.2.in med.
Lex.4.tit.7.lib.5.Recopil.de primogenijs.cum.l.44.Taur. pag.4.col.1.in medio.
Lex.1.titu.6.lib.5.Recopil.quando melioratio reuocari potest.cum.l.17.Taur.ibidem.
Lex.2.tit.3.lib.5.Recopi.qua vxor prohibetur contrahere sine licentia mariti.cum.l.55.Taur.pag.18.col.1.in prin.
Lex.7.tit.10.lib.5.Recop.quòd in donatione non requiratur præsentia donatarij.cum.l.13.titu.8.libr.3.ordina.pagin.13.colum.1.circa medium.
Lex.1.tit.4.lib.5.Recopi.de solemnitate testamenti. cum.l.1.tit.de testam.lib.5.ord.pag.20.col.2.in princ.
Lex.1.tit.4.lib.9.Recopi.quæ idem tractat.cum.l.3.Taur.ibidem.
Lex.1.tit.4.lib.5.Recopi. donatio causa mortis non requirit præcise aditionem hæreditatis.cum.l.1.tit.de testam.libr.5.ordina.in fine. ibidem.
Lex.3.titul.4.lib.5.Recopi qui non possint testari.cum.l.4.in Taurino conuentu à Regina Ioanna Caroli Cesaris matre lata.pagi.22.col.1.in fine.
Lex.4.tit.4.lib.5.Recopi.de quibus bonis possit testari filiusfamilias. cum.l.5.Taur.pag.22.col.2.in medio.
Lex.8.tit.11.lib.5.Recopil.de tempore dato ad executionem vltimarum voluntatum,an currat ignoranti & impedito. cum.l.7.titu.7. lib.5.ordi.pag.33.col.1.in medio.
Lex.14 tit.4.lib.5.Recopil.de insinuatione testamenti.cum. l.4.tit.2. lib.5.ordi.pag.37.col.1.circa finem.
Lex.13.tit.8.lib.5.Recopil.de testamentis clericorum, cum decisione Caroli Cæsaris Hispaniarum Regis facta in comitijs Piintiæ habitis,Anno 1523.cap.47.pag.45.col.1.in princ.
Lex.3.&.5.tit.9.lib.5.Recopi.de donatione ab extraneo alteri coniugum facta.cum.l.4.tit.4.lib.5.ordina.pagin.464.col.1.in fine.
Lex.2.tit.4.lib.5.Recopil.quot testes in testamentis sint necessarij.cũ l.3.Taur.pag.48.col.1.in prin.
Lex.2.tit.4.lib.5.Recopil.in testamentis inter liberos & in codicillis quot testes sufficiant.cum.l.3.Taur.ibidem.
Lex.13.tit.25.lib.5.Recopil. quod sit necessaria in contractibus contrahentium subscriptio.cum regia pragmatica constitutione.pagi.48.col.1.in fin.
Lex.6.tit.4.lib.5.Recopil. de testamenti confectione alicui commissa. cum.l.32.Taur.pag.59.col.2.in prin.
Lex.5.tit.4.lib.5.Recop.de melioratione filiorum.cum.l.31.Taur.pa.58.col.1.in fine.
Lex.7.titul.9.libr.5.Recopil.de legato vxori facto. ibidem.column.1.in fine.
Lex.4.titu.17.libr.8. Recopil. de ingratitudine quando filius accusat patrem.cum.l.83.Taur.pag.67.col.2.in medio.
Lex.2.&.6.titu.23.libr.8.de ingratitudine quando filius insidiatur vitam parentis.cum.l.7.tit.8.& l.2.tit.31.part.7.&.l.59.tit.vlt.&.l.2. tit.13.lib.8.ord.ibidem.
Lex.1.tit.1.lib.5.Recopil.an filia quæ sine parentis consensu contraxit,exhæredari possit.cum.l.49.Taur.pag.69.col.1.in prin.
Lex.7.titul.6.libr.5.Recopil.de legitima portione filiorum.cum.l.23. Taur.pag.70.col.1.circa finem.
Lex.1.tit.4.lib.5.Recop.de testa.cum.l.1.tit.de testamentis.lib.5.ordi. pag.99.col.2.in fine.
Lex.11.titul.6.lib.5.Recopi.de grauamine impositio tertiæ & quintæ bonorum.cum.l.27.Taur.pag.102.in.2.col.in prin.
Lex.3.tit.6.lib.5.Recopi.pater potest meliorationem filio constituere in re,quam pater elegerit.cum l.19. Taur. pagin.103. columna.1. in princip.
Lex.4.titu.6.libr.5.Recopi. meliorationem non debere solui in pecunia.cum l.20.Taur.ibidem.
Lex.1.ti.8.lib.5.Recop.de donatione causa dotis vel propter nuptias an in legitimam, aut tertiam vel quintam bonorum partem imputetur.cum l.29.Taur.pag.102.col.2.in prin.
Lex.10.tit.6.lib.5.Recopi.de eod.cum.l.26.Taur.ibidem.
Lex.9.tit.6.lib.5.Recopil.donatio causa dotis vel propter nuptias nõ censetur facta respectu meliorationis.cum.l.25. Tauri.ibidem col.2.in medio.
Lex.1.tit.2.lib.5.quæ vetuit dotis titulo filias meliorationem accipere.cum pragmatica sanctio.Caroli Cęsaris Madritio decreta anno 1534.pag.104.col.1.in prin.
Lex.13.tit.6.lib 5.Recopi.impensa funeris quo pacto detrahenda sit. cum.l.30.Taur.pag.104.col.1.in med.
Lex.1.tit.8.lib.5.Recopil.de eodem.cum.l.6.Taur.ibidem.colum.2.in princi.
Lex.1.tit.4.lib.5.Recop.hæreditate non adita omnia legata debentur. cum.l.1.tit.2.lib.5.ordi.pag.108.col.1.in medio.
Lex.1.tit.8.lib.5.Recop.de successionibus ab intestato.cum.l.6.Taur. pag.112.col.2.in fin.
Lex.4.tit.8.lib.9.Recop.fratres non admittuntur cum parentibus ad successionem intestati.cum l.7.Taur.pag.113.col.2.in medio.
Lex.9.tit.8.libr.5.Recopil.an admittantur ad successionem patrui intestato defuncti filij fratris præmortui, & in quam partem. cum.l.8.Taur.ibid.col.2.in fine.
Lex.4.tit.2.lib.5.Recopi.de osculo sponsi.cum.l.52.Taur.pag.21.col.2.in medio.
Lex.1.tit.2.lib.5.Recop.arrha quę dicatur & quando acquiratur vxori.cuml.50.& sequenti Taur.pag.147.col.1.in medio.
Lex.1.tit.1.lib.5.Recop.de pœnis aduersus matrimonium contrahẽtes sine parentũ consensu.cum.l.4.tit.1.lib.5.ordi. pag.148. col.2. post med.
Lex.3.tit.1.libr.5.Recop. de fœminis intra annum luctus contrahentibus.cum.l.5.tit.1.lib.5.ordi.pag.149.col.2.in fine.
Lex.4.tit.1.lib.5.Recop.probat fœminam secundo nubentem, reseruare debere filijs prioris mariti, quidquid lucratiuo titulo ex bonis prioris viri acquisiuit.cum.l.15.Taur. pag.150. columna.1.circa medium.
Lex.1.tit.1.lib.5.Recopi. de facultate exhæredandi filiam contrahentem clam matrimonium.cum l.49. Tauri.pagina 158. columna.2. in medio.
Lex.2.tit.3.libr.5.Recop.vxor absque mariti licentia contrahere non potest.cum.l.55.Taur.pag.181.col.1.in medio.
Lex.2.tit.9.lib.5.Recopi.cum.l.1.tit.3.libr.3.fori.&.l.1.tit.4.lib.5.ordin.&.l.7.tit.9.& ibi.l.6.& l.4.tit.1.lib.5.Recopilat.cum.l.14.15.& 16. atque.60. Tauri.de acquisitis matrimonio constante.pag.182. col.2.in medio.
Lex.6.tit.7.lib.5. Recopi.de meliorationibus in re mariti factis constante matrimonio.cum.l.46.Taur.pag.183.col.2.in med.
Lex.9.tit.9.lib. 5, Recopil.alter ex coniugibus potest renuntiare acquisitis matrimonio constante.cum l.60.Taur.ibidem. columna.2. in medio.
Lex.8.tit.1.lib.5. Recopi.quãdo liberatur filius à patria potestate.cũ l.47.Taur.pag.184.col.1.in princ.
Lex 4.tit.2.lib.5.Recopil.de rebus donatis ab sponso sponsæ de præsenti.cum.l.52.Taur.pag.189.col.2.in fin.
Lex.4.titu.20.lib.8.Recopil.vxor etiam putatiua propter adulterium dotem amittere.cum.l.81.Taur.pag.193.col.1.in medio.
Lex.5.tit.9.libr.5.Recopil.amittit etiam vxor propter adulterium acquisita matrimonio constante.cum.l.4.tit.4.lib.5.ordi.ibidem.
Lex.8.tit.20.lib.8.Recopi.de adulterijs.cum.l.2.tit.15.lib.8. ordi.pag. 199.col.1.in med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

Lex.2.titul.20.lib.8.Recopil.abrogat legem præcedentem.cum.l.80. Taur.ibidem.
Lex.9.titul.8.libr.5.Recopi.de filijs natis ex coitu fornicario quando fiunt legitimi.cum.l.11.Taur.pag.207.col.1.in medio.
Lex.10.titu.8.libr.5.Recop.filius ex subsequenti matrimonio quo ad omnia legitimus efficitur.cum l.12.Tauri.pag.209.columna.2.circa finem.
Lex.10.tit.8.libr.5.Recopi.filij naturales non sunt legitimādi in præiudicium legitimorum.cum.l.12. Tauri.pagina 206. columna.2.in medio.
Lex.9.tit.8.libr.5.Recopi.quis dicatur vere naturalis filius.cum.l.11. Taur.pag.210.col.1.in med.
Lex.9.tit.8.lib.5.Recopil.quid requiritur in filijs naturalibus.cum.l. 11.Taur.pag.211.col.1.in medio.
Lex.7.tit.8.libr.5.Recopi.de filijs,quos bastardos appellamus.cum.l. 9.Taur.pag.211.col.1.in med.
Lex.1.tit.8.Recopil.duæ partes pro legitima parentibus debentur ex tribus bonorum filij.cum.l.6.Taur.pag.211.col.2.in fine
Lex.8.tit.8.lib.5.Recop.pater potest filium naturalem hæredem instituere nulla relicta parentibus legitima parte.l.10.Taur.ibidem.
Lex.2.tit.4.lib.5.Recop.§.ex imperfecto,corrigitur his legib. cum.l. 3.Tau.pag.213.col.1.in prin.
Lex.7.tit.8.lib.5.Recop.naturalis vtrum succedat matri intestatæ.cū l.9.Taur.ibidem.
Lex.10.tit.8.lib.5.Recop.qui legitimi rescripto principis efficiuntur, nullo casu succedunt cum legitimis.pag.212.col.1.in medio.
Lex.8.tit.8.lib.5.Recop.spurijs iure alimentorū potest relinqui quinta bonorum pars.cum.l.10.Taur.pag.244.col.1.in fine.
Lex.7.tit.8.lib.5. Recop.filius clerici in sacris constituti, non succedit matri,etiam à lege coniugij,voti,alteriusve vinculi solutę.cū.l. 9.Taur.pag.215.col.1.in medio.
Lex.8.tit.8.lib.2.Recop.pater potest quintam bonorum partem designare his filijs,quibus alimenta dare tenetur.cum.l.10.Taur.pag. 217.col.2.in medio.
Lex.7.&.8.tit.8.lib.7.Recop.quæ idem probat quod præcedens.cū.l. 9.ac.10.Tau.pag.217.col.2.circa finem.
Lex.3.tit.8.lib.5.Recop.dos inofficiosa potest exigi à fratribus, ex ea parte,qua sit inofficiosa,etiam matrimonio constante.cū.l.29.Tau. pag.218.col.1.in medio.
Lex.1.tit.6.lib.9.Recop.dotis titulus marito onerosus est. cum,l. 17. Taur.ibidem.
Lex.7.tit.8.lib 5.Recop. quinta bonorum pars quæ iure alimētorum filijs relinquitur,ad filij etiam spurij hæredes trāsit.cum.l.10.Tau. pag.218.col.2.circa finem.
Lex.7.&.10.titul.8.lib.5.Recop.legitimati per rescriptum principis nullo pacto ad successionem cum legitimis & naturalibus sunt admittendi.cum.l.9.&.12.Tau.pag.227.col.2.in medio.
Lex.10.ti 8.lib.5.Recop.de legitimationis vi & natura.cū.l.12. Tau. pag.228.col.2.in medio.
Lex.10.tit.3.lib.5.Recop.quæ dicatur meretrix.cū.l.62.Tau.pa.229. col.2.in fin.
Lex.eadē.10.tit.3.lib.5.Recop.quę fœminæ possint ob pecuniā debitam in publicum carcerem deduci.cū.l.62.Tau.230.col. 1. in prin.
Lex.1.tit.17.libr.8.Recopi.qui iuramērum promissorium violaverit, omnia bona amittit,eaq; fisco Regis adiudicantur.cū.l.1.tit.6.lib. 8.ord.pag.264.col.1.post prin.
Lex.4. tit.17.lib.8.Recop.de pœna aduersus falsum testimonium dicentes.cum.l.83.Tau.pag.264.col.2.in fine.
Lex.5.&.6.tit.4.lib.8. Recop.aduersus blasphemos. cum pragmatica huius Regni constitutione.1.pag.265.col.2.in medio.
Lex.6.tit.4.lib.8.Recop.in quibus etiā habeat locum pœna pragmaticæ aduersus blasphemos statutæ:cum pragmatica Caroli Cesaris Toleti lata anno.25.pag.268.col.1.in prin.
Lex.17.tit.14.lib.8.Recop.quæ pœna imponatur blasphemis. cum.l. 4.tit.28.par.7.pag.240.col.1.in medio.
Lex.4.5.&.6.tit.1.lib.6.Recop.cui iuri nobilis non possit renuntiare. cum.l.4.& 5.tit.2.lib.4.ord.& l.79.Taur.pag.270.col.2.in fine.
Lex.10.tit.3.lib. 5. Recop. fœmina ob æs alienum in carcerem mitti non potest.cum l.62.Tau.pag.271.col.2.in medio.
Lex.1.3.&.10.tit.10.lib.5.Recop.Rex an possit alienare bona & res ipsius regiæ dignitatis.cum l.2.&.3.tit.9.lib.5.ord.pag.277.col. 7. in medio.
Lex.2.tit.2.lib.5.Recop.de arrhis.cū.l.50.Tau.pag.281.col.1.in medio.& pag.61.col.1.in med.
Lex.2.tit.16.libr.5.Recop.naturalis obligatio debiti legalis quando ex stipulatione alteri per alterum facta,oriatur.cū.l.3.ti.8.lib.3.or. pag.289.col.1.in medio.
Lex.7.tit.6.lib.5.Recop.de legitima filiorum.cū l.63.Taur.pag.298. col.2.in medio.
Lex.1.cum.l.sequenti.tit.1.lib.4.Recop.de iurisdictione & potestate principis.cum l.1.& 2.titul. 1. libr.3.ordi.pag. 405.col.1.post medium.
Lex.2.tit.1.lib.4.Recop. iuris communis præsumptio quo ad iurisdictionem ciuilem & criminalē Regi patrocinatur.cum.l.4.tit.1.lib. 2.ordina.ibidē.col.1.in fine.
Lex.1.tit.15.lib.4. Recop. quando acquiri potest iurisdictio ciuilis, & criminalis per nobiles.cum l.vlt.ti.13.lib.3.or.ibid.col.1.in fin.
Lex.3.tit.10.lib.5.Recop.de eodem cum.l.2.tit.9.lib.5.ordi.pag.405. col.2.in medio.
Lex.1.tit.7.lib.5.Recop,de testib.de hac præscriptione testificaturis. cum.l.41.Tau.pag.406.col.2.circa medium.
Lex.8.tit.15.lib.5.Recop.distinguit ius possessionis à iure proprietatis.cum constitutione à Carolo primo statuta in Madritio conuentu anno.1528.pag.408.col.2.in fine.
Lex.2.tit.3.lib.6.Recop.probata immemoriali præscriptione aduersus subditos & vasallos non est præsumenda vis nec extorsio. cū.l. 2.tit.11.lib.4.ord.pag.409.col.2.in med.
Lex prima.tit.6.lib.1.Recop.Hispaniarum Reges ius patronatus obtinent in ecclesijs cathedralibus.cum.l.3.tit.3.lib.primo.ordi.pagi. 427.col.2.in fine.
Lex 6.titulo decimoquinto.lib.4.Recop.de actionibus personalibus præscriptione temporis excludendis, l.3.& 4.titulo 13.libr.3.ord. & l.63.Taur.pag.430.col.1.in medio.
Lex septima.tit. 15. libro quarto Recopi. de interruptione præscriptionis.cum l.sexagesimaquinta,Taur.pag.437. columna 1. in medio.

¶ FINIS.

INDEX.

LOCA QVAE EX IVRE CIVILI, Pontificio,& Regio in hoc opere explicantur notabiliùs.

EX IVRE REGIO.

Pragmatica Regum Catholicorum Ferdinandi & Elisabeth.

l.85.pag.455.col.1. post medium.
Lex quarta.tit.3.lib.8.ordin.pag.458.col.2.in prin.
Lex.6.tit.24.part.7.pag.459.col.1.in medio.
Lex.3.tit.20.part.7.pag.464.col.1.in medio.
Lex.50.tit.vlt.lib.8.ordin.pag.467.col.1.in princ.
Lex Styli.57.aduersus homicidas.pag.473.col.2.in medio.
Lex.5.tit.8.par.7.contra ebriosos.pag.485.col.1.in medio.
Lex.8.tit.31.par.7.pag.486.col.2.in fine.
Leges prohibentes vxorem contrahere sine licentia mariti.pag.510, col.1.in medio.
Lex Caroli.V.aduersus ludentes pecunia credita.pagin. 512.col.2.in medio.
Lex nona & decima.tit.10.lib.6.ordin.pag.515.col.1.in princ.
Lex.120.delas alcaualas.ibidem.
Leges venationem prohibentes.pag.323.col.2.in fine.
Lex.16.tit.28.part.3.pag.524.col.2.in princ.
Lex penul.tit.9.part.5.pag.538.col.1.in medio.
Leges de rebus incertis,quæ mostrencas appellantur vulgo.pag.542. col.2.in medio.
Lex.7.titu.12.lib. 9.ordin.de thesauris loquens,defenditur.pag.544. col.1.in fine.
Lex.2.tit.15.lib.8.ordin.pag.116.col.1.in med.
Lex.52.Taur.pag.122.col.2.in medio.
Lex.16.Taur.pag.139.col.1.post princ.
Lex.50.Taur.pag.147.col.1.in medio.& pagi.281.col.2.in prin.
Lex.1.tit.2.lib.3.fori.ibidem.
Lex.4.tit.1.lib.5.ordin.pag.148.col.1.in fine.
Lex.10.tit.1.par.4.atque aliæ similes.ibidem.
Lex.8.tit.11.part.4.pag.148.col.2.in medio.
Lex Caroli Cæsaris Madritij lata.c.110.pa.149.col.2.in prin.
Lex.15.Taur.pag.150.col.1.prope medium.
Lex.49.Taur.pag.311.col.1.in fine.& pag.159. col. 1.in prin.& pagi. 159.col.1.in medio.
Lex.1.tit.2.lib.8.ordin.pag.158.col.2.in medio.
Lex.24.tit.11.part.4.pag.181.col.1.in medio.
Lex.1.tit.de excommunicatis.lib.8. ordinam.pag.170.col.2.in medio.
Lex.55.Taur.pag.182.col.1.in medio.& pagin.17.col.2.in fine.
Lex.69.Taur.pag.383.col.2.in fine.
Lex.52.Taur.pag.189.col.2.in fine.
Lex.6.tit.15.lib.8.ordi.pag.188.col.2.in fine.
Lex.11.Taur.pag.211.col.1.in medio.
Lex.9.Taur.pag.230.ibidem.
Lex.62.Taur.pag.217.col.1.in princ.
Lex.9.ac 10.Taur.pag.217.col.2.in medio.
Lex.4.tit.de except.lib.3.ordin.pag.231.col.2.in princ.
Lex.14.tit.17.part.7.pag.196.col.2.in medio.
Lex.10.tit.15.part.7.pag.169.col.2.in medio.
Leges blasphemos punietes.pag.241.col.2.in medio. & pag.365.col. 2.in medio.
Lex.6.tit.1.lib.3.ordin.pag.249.col.1.post prin.
Lex.37.tit.9.part.1.pag.322.col.1.post princ.
Lex.32.tit.9.part.1.pag.345.col.1.in medio.
Lex.29.tit.9.part.1.pag.368.col.1.in prin.
Lex.6.tit.33.part.7.pag.378.col.2.post medium.
Lex vlti.tit.13.lib.3.ordin.pag.405.col.1.in fine.& pag.407.columna. 2.in fine.
Lex.41.Taur.pag.406.col.2.in medio.
Lex.6.tit.29.part.3.pag.404.col.2.in fine.
Lex.3.&4.tit.13.lib.3.ordi.pagi.430.col.2.in prin.
Constitutio à Carolo primo Hispaniarum Rege in Madritio conuentu statuta,anno.1528.c.20.pag.408.col.1.in fine.
Regula Cancellariæ de triennali possessore.pag.430.col. 1.in medio.
Lex.63.Taur.pag.431.col.1.in medio.
Lex.1.tit.13.lib.3.ordin.pag.434.col.1.in medio.
Lex.65.Taur.pag.437.col.2.in prin.
Lex Caroli.V.de mercedibus famulorum.pag.431.col.2.in medio.
Lex.5.&.6.tit.8.part.5.pag.6.col.2.in prin.
Lex.10.tit.14.part.3.pag.93.col.1.in medio.
Lex.4.& vlti.tit.11.par.6.pag.94.col.1.post med.
Lex.12.tit.5.part.6. ad verum sensum & literam restituitur.pagin.87. col.1.& duabus sequentibus.
Lex.19.tit.5.part.3.pag.96.col.1.in medio.
Lex.4.tit.15.part.6.pag.63.col.1.in medio.
Lex.1.tit.10.part.6.pag.110.col.2.in princ.
Lex.4.tit.13.part.6.pag.112.col.2.in medio.& pag.113.col.1.in prin.
Lex.1.tit.de arris.lib.3.fori.pag.60.col.2.in fine.
Leges,quæ de melioratione ibus,in quinta & tertia bonorum partibus loquuntur.pag.44.col.2.in prin.
Pragma.sanctio.pag.54.col.1.in medio.
Lex.1.tit.de testamen.lib.5. ordin.pag.17.col.1.in princ.& pagin.45. col.2.in fine.& pag.81.col.1.in prin.& pag.108.col.1.in fin. & pag. 101.col.1.in prin.& pag.106.col.1.in medio.
Lex.3.tit.8.lib.3.ordin.pag.444.col.1.in medio.
Lex.4.tit.4.lib.5.ordin.pag.45.col.1.circa med.
Lex.44.Taur.pag.4.col.1.in medio.
Lex.4.Taur.pag.22.col.2.in prin.
Lex.24.Taur.pag.80.col.2.in fine.
Lex.32.Taur.pag.58.col.1.post princ.
Lex.15.Taur.pag.65.col.2.in medio.
Lex.49.Taur.pag.68.col.2.in fine.& pag.159.col.2.in fine.
Lex.27.Taur.pag.102.col.2.in princ.
Lex. 26.& 29.Taur.pag.103.col.2.in medio.
Lex.19.Taur.pag.103.col.1.in princ.

Ex Iure Canonico.

¶ CAPIT.Is qui.de senten.excommu.in.6.pagi. 449.col.2.in prin.
Capit.ad audientiam.de homicidio.ibidem.
Capit.si celebrat.de cleri.excommu.pag.453.col.2.in medio.
Capit.nisi cum pridem.§.1.de renuntia.pag.455.col.1.in princ.
Capit.si quis viduam.34.distin.pag.456.col.1.in fin.
Capit.1.de homici.in.6.pag.264.col.2.in prin.
Capit.vlt.de homicid.in 6.pag.467.col.1.in fine.
Capit.significasti.de homic.pag.478.col.1.
Capit.Petrus.de homici.pag.473.col.2.in prin.
Capit.sicut.de homicidio. pag.479.col.1.in fine.& pagi. 481.col. 2.in medio.
Capit.dilectus.de homic.pag.479.col.2.in prin.& pagin.477.col.1.in medio.
Capit.exhibita.de homic.pag.479.col.2.in medio.
Capit.continebatur.de homic.pag.480.col.1.in med.
Cap.officij.de pœni.& remis.pag.443.col.2.in prin.
Reg.qui scandalizauerit.de reg.iur.ibid.in medio.
Capit.2.de noui ope.nuntia.pag.490.col.2.in fin.
Capit.nihil cum scandalo.de præscriptio.pag.496.col.2.in prin.
Capit.consuluit.de vsuris.pag.499.col.1.in fine.
Cap.veniens.de simonia.pag.507.col.2.in med.
Capit.pœnali.14.q.5.pa.501.col.2.in prin.
Capit.si quis propter necessitatem.de furt.pag.502.col.1.in medio.
Capit.1.& 2.de adulte.pagi.510.col.2.in medio.
Capit.3.de iure patronat.pag.517.col.2.in prin.
Titu.de cleri.venat.pag.523.col.2.in fine.
Extrauag.2.de simonia.inter commu.pag.524.col.1.in prin. & pa.524. col.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

col.1.in medio.
Extrauag.vnam ſanctam.de maiorita.& obedientia,inter comm.pagi, 531.col.2.in medio.
Capit.manifeſta.12.q.1.cuiuus autoris ſit pag.23.col.2.in prin.
Capit.Epiſcopus qui filios.12.q.2.& ibi eius littera reſtituitur.pagin. 24.col.1.in fine.
Capit.licet.de voto.pagi.40.col.1.in prin.& pagin.41.col.2.in prine.
Capit.1.12.q.5.ex Gregorio eius autore reſtituitur.pagi. 25.col.2.circa finem.
Cap.1.18.q.1.pag.28.col.1.in fine.
Cap.cum ſimus,de regula.pag.30.col.1.circa prin.
Cap.cum ad monaſterium.in fine,de ſtatu regul. pagin.32.column. 2. in medio.
Cap.ſi pater.de teſtam.in.6.pag.89.col.1.&.2.
Cap.cum contingat.de iureiurand.pag.92.col.1.in princ.& pagi. 276. col.1.in fine.
Capit.vlti.19.q.3.& defenditur Gratianus ab Alciati cenſura. pagin. 69.col.2.in medio.
Cap.Gemma.de ſponſa.pag.8.col.2.in fine.
Cap.quamquam.de vſuris.in.6.pag.17.col.2.in medio.
Cap.quia alij.13.q.2.iuxta veram literam refertur.pagi.110.colum.2. in fine.
Capit.non oportet.42.diſt. in eius vulgata litera defendi tur aduerſ Alciatum.pag.111.col.1.in med.
Cap.1.de pactis.pag.46.col.1.circa'princ.
Cap.cum dilecti.de empt.pag.92 .col.1.in fine.
Cap.vnicum.§.1.de deſponſa.impub.in.6.pagi.118. col.1.in medio,& pag.124.col.1.per totam.
Cap.merito.15.q.1.pag.122.col.1.in medio.
Capit.2.de conuerſ.coniu.pagi.122.col.2.in fine.& pagin. 172.colum. 1.in princ.
Capit.de illis.in.1.de deſponſa.impub.pag.126.col.2.in medio.
Reg.actus.de reg.iur.in.6.pag.131.col.2.in fine.
Cap.Diaconi.28.diſt.pag.136.col.1.in prin.
Clement.vnica.de conſangui.pagi.137. col.2.in medio.& pagin.146. col.1.in medio.
Capit.fina.de conditio.appoſ.in prima parte.pagi.148.col.1.in princi.
Cap.fin.eod.tit.in §.fin.pag.136.cum ſequenti.
Cap.inter cæteta.22.q.4. pag.143.col.1.in medio.
Cap.1.&.2.de adulter.pag.169.col.2.in fin.
Cap.contra.25.q.1.pag.173.col.1.in prin.
Cap.ſin.de diuorti.pag.174.col.2.in medio.
Cap.non debet.de conſang.& affini.pag.165.col.1.in medio.
Cap.1.de voto.in.6.pag.189.col.1.in fine.
Cap.omnes cauſationes.32.q.7.pag.191.col.2.in fine.
Cap.ſi vero.de ſenten.excommu.in primo.pag.198.col.2.in medio.
Capit.cum haberet.de eo,qui duxit in matrimo.pag.517.column,2.in princip.
Capit.1.de ſponſa.pag.178.col.1.in medio.
Cap.2.eod.tit.pag.124.col.2.in fine.
Cap.ad audientiam.eo.tit.pag.159.col.2.in prin.
Cap.iuuenis.eod.tit.ibidem.& pag.117.col.2.in prin.
Cap.1.de deſponſatione impuber.pag.147.col.1.in medi.
Cap.puberes.eod.tit.pag.155.per totam.
Rubric.de clandeſtina deſponſ.157.col.1.in prin.
Cap.cum inhibitio.§.1.eo.tit.pag.157.& 158.
Cap.licet.de ſponſa duorum.pag.187.col.1.in medio.
Cap.fin.eo.tit.ibidem.
Rubri.de conditio.appoſit.pag.131.per totam.
Capit.1.eiuſdem Rubri.pag.134.col.2.in fine.
Cap.de illis.de ſponſal.pag.125.col.2.in prin.
Cap.ex litteris.in.1.eod.tit.pag.157.col.1.in prin.
Cap.de illis.in.2.de deſpon.impub.pag.155.col.2.in prin.
Cap.fin.eo.tit.pag.151.col.2.in prin.
Cap.ex parte.de ſponſali.pag.197.col.2.in prin.
Cap.non eſt vobis.eod.tit.pag.180.col.2.in medio.
Cap.de illis,de conditio.appoſit.pag.138.col.2.in medio.& pagi. 134. col.2.in fine.
Cap.per tuas.eod.tit.pag.139.col.2.in med.
Rubri.qui clerici,vel vouent.pag.160.
Cap.præterea.in.2.de ſpon.pag.178.col.2.in fine.
Cap.cum locum.eod.tit.pag.139.col.2.in fi.& pag.144.col.1.in medi. & pag.252.col.1.in medio.
Cap.1.de eo,qui cognouit conſan.vxo.ſuæ.pag.154.col.2.in fi.& pag. 184.col.2.in medio.
Cap.1.de conſang.& affin.pag.228.col.2.in medio.
Cap.ſuper eo.eod.tit.pag.178.col.1.in medio.
Cap.commiſſum.de ſponſa.pag.126.col.1.in fin.
Cap.requiſiuit.eod.tit.pag.118.col.2.in medio.
Cap.quod dilectio.de conſang & affini.pag.177.col.2.in medio.
Cap.quia circa.eo.tit.pag.177.col.2.in fin.
Cap.cum in apoſtolica.de ſponſal.pag.146.col.6.in fi.
Cap.in præſentia.eod.tit.pag.186.col.2.in medio.
Cap.non debet.de conſag.& affini.pag.165.col.1.in prin.
Rubri.de matri.contract.contra interdict.eccleſ. pagi. 157.column.2. in fine.
Cap.tranſmiſſæ.qui filij ſint legit.pag.208.col.1.in medio.
Cap.tanta.eod.tit.pag.203.col.1.in prin.
Cap.inter opera.de ſponſa.pag.229.col.1.in fin.
Cap.ad id.eo.tit.pag.144.col.2.in prin.
Cap.2.de diuortijs.pag.191.col.2.in prin.
Cap.porrò.eo.tit.pag.192.col.2.in medio.
Cap.ſignificaſti.eo.tit.pag.230.ibidem.
Cap.1.de ſecundis nuptijs.pag.185.col.2. in prin.
Cap.dominus eod.tit.pag.125.col.1.in medio.
Cap.ſicut ex literis.de ſponſal.pagi.125.col.2.in medio.
Cap.dilectus filius.eo tit.pag.131.col.2.in fine.
Cap.per tuas.qui filij ſint legit.pag.219.col.1.in fin.
Cap.quod nobis.eo.tit.pag.205.col.1.in medio.
Cap.fin.de procu.in.6.pag.152.col.1.in medio.
Cap.cum ſocietas.27.q.2.pag.190.col.1.in medio.
Cap.tuæ fraternitatis.de ſponſalib.pag.201.col.1.in medio.
Cap.tua nos.eo.tit.pag.130.col.2.in medio.
Cap.objciuntur.32.q.4.pag.186.col.1.in med.
Cap.caue.28.q.1.pag.179.col.1.in medio.
Cap.inquiſitioni.de ſenten.excommu.pag.185.col.1.in medio.
Cap.quemadmodum.de iureiur.pag.124.col.2.in fin.
Cap.conſultationi.de ſponſa.pag.184.col.1.in fine.
Cap.Gemma mulier.eod.titulo.pag.146.col.2.poſt principium.
Cap.per venerabilem.qui filij ſint legit.pag.220.colum.1.in medio.& pag.195.col.2.in princ.
Cap.ſi.eo.tit.pag.201.col.1.poſt medium.
Cap.quanto.de diuortijs.pag.189.col.1.in princ.
Cap.gaudemus.eo.tit.ibidem.& pag.129.col.2.poſt medium.
Cap.2.de donati.inter virum & vxor.pag.182.col.1.in prin.
Cap.is,qui fidem.de ſponſali.pag.120.col.2.in fi.
Cap.ſi inter virum.eodem.tit.pag.126.co.1.poſt principium.
Cap.cum ſecundum Apoſtolum.de ſecundis nuptijs.pagi.249.colum. 2.in princ.
Cap. literas.de reſtitutio.ſpolia.pag.176.col.1. in medio.& pagi.391. col.1.in medio.
Cap.plerunque.de donati.inter virum & vxor.pag.378.col.2.in fin.& pag.193.col.1.in medio.
Cap.per veſtras.eo.tit.pag.180.col.2.in prin.
Cap.fin.de ſponſa.pag.223.col.2.in medio.
Cap.vnicum.§.fin.eo.tit.lib.6.pag.159.col.2.in fin.
Cap.penul.de iureiur.pag.237.col.1.in prin.
Cap.& ſi Chriſtus.eo.tit.pag.239.col.2.in prin.
Cap.ecce dico.22.q.5.pag.242.col.1.in medio.
Cap.mouet te.22.q.1.pag.243.col.1.in medio.
Cap.debitores.de iureiurand.pagin.245.col.1.in fine.& pag.282.col. 2.in fine.
Cap.vlt.de empt.& vend.pag.253.col.1.in princ.
Cap.ad noſtram.de iureiur.pag.253.col.2.in fi.
Cap.qui peierare.§.ex his.22.q.5.pag.256.col.1.in medio.
Cap.veritatis.de iureiur.pag.257.col.1.in medio.
Cap.vlt.de foro compet.libr.6.pag.257.col.2.in fine.
Cap.vlt.22.q.4.pag.261.col.2.in fin.
Cap.tua nos.de iureiuran.pag.262.col.1.in medio.
Regu.non eſt obligatorium.de reg.iur.in 6.pag.268.col.2.in fine.
Cap.cum quidam.de iureiuran.pag.270.col.1.in prin.
Cap.ſi diligenti.de foro compet.pag.273.in fine.
Cap.intellecto.de iureiur.pag.277.col.2.in prin.
Cap.ſignificante.de pignoribus.pag.283.col.2.in prin.
Ex epiſtol.1.ad Corinthi.c.13.pag.239.col.1.in fin.
Matthæi locus c.5.pag.240.col.2.poſt medium.
Cap.primum.de exceptio.in.6 pag.321.col.1.per totam.
Conſtitutio,Ad euitanda ſcandala Synodi Baſilienſis.ſeſſio.20.pagin 316.col.1.per totam.
Cap.ſignificauit.de ſent.excommu.pag.321.col.2.in medio.
Cap.nuper.eod.tit.ibidem.col.2.in fin.
Cap.ſi concubinæ.eod.tit.ibidem.
Cap.ſacris.de his,quæ vi metuſue cauſ.fiunt.pag.641.col.2.in prin.& pag.323.col.2.per totam.

Cap.rurſus.

INDEX.

Cap.rurſus.11.q.3.pag.345.col.1.in prin.
Cap.quicunque.eod.cauſa & quæſtio.ibidem.
Cap.cum contumacia.de hæret.in.6.ibidem.col.1.in fi.
Cap.cum non ab homine.de iudicijs.pag.349.col.1.in prin.
Cap.peruenit.de ſent.excommu.pag.349.col.2.in fin.
Cap.à nobis.in 1.eod.tit.pag.353.col.1.in medio.
Cap.Romana.§.caueant.eod.tit.ibidem.
Cap.1.15.q.1.pag.357.col.1.in medio.
Cap.ſi vero.in 2.de ſent.excom.pag.360.col.2.in medio.
Cap.ſi quis cum duabus.34.q.1.pag.361.col.2.in fin.
Cap.ſi cum matre.eod.cauſ.& quæſt.ibidem.
Cap.vlti.eod.cauſ.& quæſt.ibidem.
Cap.ſi ſententia.de ſent.excom.pag.377.col.1.in prin.
Cap.ſi ciuitas.eo.tit.pag.378.col.2.in fine.
Cap.ſicut.16.q.3.pag.399.col.2.in medio.
Cap.quicunque.eod.cauſ.& quæſtio.pag.400.col.1.in medio.
Cap.ſi virgo.34.q.2.pag.417.col.1.in fine.
Cap.cura.de iure patrona.pag.426.col.2.in medio.
Cap.nobis.eo.tit.pag.327.col.2.in princ.
Cap.cum longe.63.diſt.pag.428.col.1.ante medium,& in medio.
Cap.1.de præſcriptioni.pag.434.col.1.in fin.
Cap.placuit,vt quicunque epiſcopi.16.q.3.pagin.434.col.2.in medio.
Cap.ius naturale.1.diſt.pag.128.col.2.in prin.
Cap.de Benedicto.31.q.1.pag.194.col.1.in medio.
Cap.quædam.2.diſt.pag.200.col.2.in medio.
Cap.nullus.32.diſt.pag.210.col.2.in medio.
Cap.interdixit.eod.cauſ.& quæſtio.ibidem.
Cap.aliter.31.diſt.pag.161.col.2.in fine.

Ex Iure Ciuili.

¶ LEX.cum vir nubit.C.de adulter.pag.455.col.1.in med.
Lex.is cuius,§.vlt.ff.de teſta.pag.455.col.1.in medio.
Lex vltima.C.de Iudæis.pag.458.col.2.in med.
Lex.quoniam multi.C.de hæreti.pag.459.col.2.in med.
Lex.quis quis.C.ad legem Iuliam maieſta.pag.463.col.2.in fine.
Lex vnica.C.de raptu virgin.pag.464.col.1.poſt princ.
Lex.is,qui cum telo.C.de Sicarijs pag.465.col.2.poſt medium.
Lex Pompeia.de parricid.pag.467.col.1.in fine.
Lex.qui occidit.§.vlti.ff.ad legem aquiliam.pag.474.col.2.in prin.
Lex duodecim tabularum contra fures.pag.490.col.2.in medio.
Lex ſi vindicari.C.de pœnis.pag.496.col.1.in prin.
Lex.1.ff.de furt.pag.501.col.1.in medio.
Lex.ſi vendidero.§.cum raptor.ff.de furt.pag.501.col.2.in prin.
Princip.Inſti.vi bonorum rapto.ibidem.
Lex.4.§.ſed quod meretrici.ff.de condi.ob turpem cau.pag.1004.col. 2.in fin.& pag.506.col.2.in medio.
Lex.Lucius.ff.de iure fiſci.pag.505.col.2.in fin.& pagi.506.colum.1. in medio.
Lex.2.ff.de condi.ob turpem cauſ.pag.507.col.2.in fin.
Lex.4.§.ſi tibi indicium.ff.de condict.ob turp.cauſ.pagi.508. columna 2.in fine.
Lex.ſolent.ff.de præſcrip.verb.ibidem.
Lex ſi.§.diui.vlt.ff.de publican.pag.516.col.1.in medio.
Lex.in re furtiua.ff.de condict.furt.pag.517.col.2.in fin.
Lex.ex argento.ff.de condi.furt.ibidem.col.2.in prin.
Lex.item ſi fundi.§.aucupiorum.ff.de vſufruct.pagi.526.col.2.in fi.& 527.col.1.in princ.
Lex.ſi quiſquam.ff.de diuerſ.& tempor.præſcript.ibi.col.1.in fi.
Lex.quemadmodum.§.plane.ff.ad legem Aquil.pagi.527. columna 1. in fine.
Lex.ſi iactum.ff.de actio.empt.pag.526.col.2.in medio.
Lex.3.§.item feras.ff.de acquirend. poſſeſſ. pagina 527.columna.1.in principio.
Lex.deprecatio.ff.ad legem Rhod.pag.529.col.2.in prin.
§.ſeruitus.Inſti.de iur.perſon.pag.536.col.1.circa prin.
Prin.Inſti.de libertin.pag.536.col.2.
Authenti.omnes peregrini.C.commun.de ſucceſ.pagi. 540.colum.2. in fine.
Lex.3.§.ſi in locis.ff.de iure fiſci.&.§.theſaurus.Inſti. de rerum diuiſi. pag.542.col.2.in medio.
Lex.vbi ita donatur.ff.de don.cauſ.mort.pag.10.col.1.in prin. & pag. 6.col.2.in medio.
Lex.vlt.C.de non numerat.pecu.pag.6.col.1.in medio.& pagin.249. col.2.in medio.
Lex.quæro.§.inter locatorem.ff.locati.pag.6.col.1.in fine.
Lex.cum pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.pag.106.col.2.in'fi.
Lex.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verbor.oblig.pagin.8.colum. 2.circa finem.
Lex.Titia.ff.de verb.obli.ibidem.& pag.269.col.2.in medio.
Auth.hoc inter liberos.C.de teſta.pag.12.col.1.in fi.
Lex.ſancimus.C.de teſta.pag.13.col.1.in princ.
Lex.diuus.§.licet.ff.de iure codicil.pag.13.col.2.in fin.
Lex.tam is.§.vlti.ff.de donatio.cauſ.mort.pag.17.col.1.in prin.
Lex.Marcellus.in prin.ff.de donati.cauſ.mort. pagina 20. columna 2, in fine.
Lex.1.ff.qui ſine manumiſſione ad libert.perue.pagin. 21. columna 1. in princip.
Lex.1.§.an bona.ff.de iure fiſci.pagin.26.colū. 2.in fine.& pagin.27. columna 1.
Authent.ſi qua mulier.C.de ſacroſanct.eccleſ.pagin.31.column. 1.in principio.
Lex.Titia.§. Seia. ff. de auro & argent.legat. pagin.37. columna 2.in medio.
Auth.hoc amplius.C.de fideicommiſ.pag.40.col.1.& pag. 41.colum. 1.in princi.
Lex.ſi adulterium.§.idem Pollioni.ff.de adulterijs.pagin.92. columna 2.in prin.
Lex.viuus libertus.ff.ſi quid in fraud.patron.pagina 46. column.2.in medio.
Authen.presbyteros.C.de epiſcop.& cleric.pag.47.col.1.in prin.
Lex.precibus.C de impub.pag.85.col.1.in medio.
Lex.Centurio.ff.de vulg.ibid.
Lex.1.ff.de lega.1.pag.90.col.1.in prin.
Lex.Senatus.§.legatum.ff.de leg.1.pag.57.col.2.in fi.
Lex.fideicommiſſa.§.ſic fideicommiſſum.ff.de legat.3.pag.58.column: 1.in med.
Lex.captatorias.C.de teſta.militis.pag.56.col.1.in medio.
Lex.fideicommiſſa.in.2.verſi.quid ſi ita.ff.de fideicommiſſ.libert.pag. 58.col.2.in fine.
Lex.cum donationis.C.de tranſ.pag.59.col.1.in medio.
Lex.quod principi. ff.de leg.2.pag.63.col.2.in med.
Lex.3.C.de liber.præter.pagi.65.col.2.in medio.
Lex.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto,C.de teſtamen.pag.70.colum. 1.in princip.
Lex.ſi frater.C.de fideicom.pag.70.col.2.in prin.
Lex.Gallus.in prin.ff.de liber.& poſthu.pag.73.col.2.per totam.
Lex.2.§ ſed & ſi extraneum.ff.de vulg.pag.72.col.2.in prin.
Lex.Titius.ff.de hæred.inſti.pag.83.col.2.in fin.
Lex.Titia Seio.§.Seia.ff.de leg.2.& lex.vel ſingulis.ff.de vulg.pag.84. per totum illum.§.
Lex.fideicommiſſa.§.quoties.ff.de legatis.3.pagina 53.columna 2. in medio.
Lex.ſi mihi.ff.de leg.1.pag.58.col.2.circa med.
Lex.liberto octuaginta.ff.de bonis liberto.ibidem.
Lex.quod ſcitis.C.de bonis quæ liber.pag.112.col.1.in fin.
Lex.fundus quem.ff.de annuis leg.pag.96.col.2.in fine.
Lex.non fine.C.de bonis quæ lib.pag.116.col.1.in prin.
Lex.ſi vxor.§.diuus.&.§.ſi minor.ff.de adult.ibid.& col.2.in fi.& pag. 116.col.2.in prin.
Lex.miles.§.quærebatur.ff.de adult.ibidem.
Lex.ſciendum.ff ad l.Pompeiam.de parricid.pag.117.col.1.in fin.
Lex.quoties.C.de rei vend.pag.126.col.1.in medio.& pag.252.col.1. in medio.
Lex.1.ff.quod metus cauſ.pag.139.col.2.in fine.
Lex.nihil intereſt.ff.de adulter.pag.140.col.2.poſt medium.
Lex.qui in carcerem.ff.quod metus cauſ.pag.141.col.2.in med.
Lex.ſi patre cogente.ff.de ritu nuptia.pag.145.col.2.in prin.
Lex.cum tale.§.reſcriptum.ff.de condit.& demonſtra.pagi. 148.col.1. in fine.
Lex.viduæ.C.de nuptijs ibidem.col.2.in prin.
Lex.Titia.§.fi.ff.de manumiſſis teſta.pag.154.col.2.in medio.
Lex.quibus diebus.§.quidam Titio.ff.de condit.& demonſt.pag.154. col.2.in fine.
Lex.in lege.ff.ad.l.Aquil.pag.169.col.2.in medio.
Lex.qui contra.C.de inceſtis nuptijs.pag.171.col.1.poſt medium.
Lex.ſi vxor.verſi.quamuis.ff de adulter.pag.194.col.2.in med.
Lex.quod ait lex.ff.ad legem Iuliam de adult. pagi.196. columna 2.in principio.
Lex.miles.§.defuncto.ff.de adulte.pag.208.col.2.in fine.
Auth.ex complexu.C.de inceſtis nupt.pag.217.col.1.in medi.
Lex.palam.ff.de ritu nuptiarum.pag.230.col.2.in medio.
Auth.de mandatis prin.§.ſed nec.pag.237.col.1.in prin.

Lex.diem

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX.

Lex.diem proferre.ff.de arbi.pagi.237.col.1.in fine.
Lex.si cum dies.eo.tit.ibidem.
Lex.Labeo.2.§.vlt.eo.tit.pag.237.col.2.in medio.
Authen.vt non luxurientur homines.pag.241.col.2.in medio.
Lex.si quis pro eo.ff.de fideiuss.pag.245.col.1.in medio.& pagin.245. col.2.circa medium.
Lex.vlt.ff.qui satisdare cogantur.pag.249.col.1.in fine.
Lex.adigere.§.vlti.ff.de iure patron.pag.250.col.1.in prin.
Lex.si quis inquilinos.§.vltimo. ff.de legatis. 1. pagina 250. columna 1.in medio.
Lex.vlt.ff.ad Municipalem.pag.250.col.2.in prin.
Lex.si vnquam.C.de reuocand.donatio.pag.252.col.1.in medio.
Lex.si quis maior.C.de transactionib.pag.252.col.2.in medio.
Lex.si conuenerit.ff.de iurisdictione omnium iudicum.pagin.253.colum.2.in princ.
Lex.si quando.C.vnde vi.pagi.257.col.2.in fin.
Lex.2 C.de reb.credit.pag.263.col.1.post medium.
Lex.non dubium.C.de legib.pag.269.colum.2.in princ.
Lex.vlt.C.de pact.pagi.269.col.2.in princ.
Lex.ad egregias.ff.de iureiurand.pag.272.col.1.in princ.
Lex vlr.C.de bonis liberto.ibidem.
Lex.1.C.de agricol.& censit.pag.273.col.2.in medio.
Lex.quemadmodum.eo.tit.ibidem.
Lex.Senatus.ff.de contrahen.empt.pag.273.col.2.in fine.
Lex.Græce.ff.de fideiuss.pag.294.col.2.in fine.
Authen.siue à me.C.ad Velleian.pag.276.col.2.in medio.
Lex.1.§.si quis.ff.de verbo.obli.pag.294.col.2.in fine.
Lex.2.C.de rescinden.vendit.pag.306.col.1.in fine.
Lex.1.§.si parens.ff.si quis à parente fuerit manum.pag.308. columna 1.in fine.
Lex vltim.ff.de decret.ab ordin.facien.pagin.354.column.1.in princ.
Lex.si cum seruo meo.ff.de iniurijs.pag.360.col.1.post medium.
Lex.respiciendum.§.delinquunt.ff.de pœnis.pag.360.col.1.in fine.
Lex.1.ff.de legib.pag.562.col.2.in prin.
Lex vlt.C.de sacrosanct.eccles.pag.408.col.2.in fine.
Lex.2.C.de seruit.& aqua.pag.395.col.1.in medio.
Lex.nihil.C.de vsucapio.pro hæred.pag.412.col.2.in medio.
Lex.sed si lege.§.scire ff.de petitio.hæredita.pag.418.col.2.in fine.
Lex.nec vsufructuarium.C.de vsufruct.pag.424.col.2.in prin.
Lex.& generaliter.ff.de noxali.pag.426.col.1.in medio.
Lex.si duo patroni.§.Iulianus.ff.de iureiur. pagina 440.col.2.in med.
Lex.cum de in rem.ff.de vsuris.pag.408.col.2.in medio.
§.quorum.Institu.de interdict.pag.398.col.1.in fin.
Lex si vir.ff.de vsucap.pag.420.col.2.in medio.
Lex nunquam.in prin.ff.eod.ibidem.col.2.in medio.
Lex.nam hoc natura.ff.de condict.indebit.pag.438.col.1.in fin.
Lex.1.§.ius naturale ff.de iustit.& iur.pag.129.col.2.in fine.
§.1.Institut.de iure natura.ibidem.
Lex.nuptias.ff.de reg.iur.pag.129.col.2.in fine.
Lex vnica §.exactio.C.de rei vxo.actio pag.171.col.2.in med.
§.item lex Iul. Insti.de publicis iudicijs.pa.188.col.2.in medio.
Lex.qui ædes. ff.de incend.ruina & naufragio.pag.169.columna.2.in medio.
Lex.actus legitimi. ff. de reg.iur.pag.131.col.2.in medio.

¶ FINIS.

GLOSSAS ALIQVOT EXPLICATAS, ET LOCA doctorum animaduersa diligentius notata vide in Indice generali sub singulis initialibus literis nominum.

DIDACI COVARRVVIAS A LEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, SVPREMIQVE HISPANIARVM SENATVS PRAESIDIS MERITISSIMI,

Dum in Insigni Dei maximi Saluatoris Collegio Salmanticæ iura Pontificia in publico munere profiteretur, in titulum, de Testamentis interpretatio.

EX PRIMA RVBRI. PARTE.

SVMMARIVM.

1 *Vera dictionis, testamentum, etymologia.*
2 *Defenditur Iustinianus à calumnia Valle.*
3 *Testamenti definitio ex Vlpiano.*
4 *Eadem definitio integra ostenditur aduersus Accursium: & Paulum Castrensem.*
5 *Iusta sententia qualiter in definitione intelligatur.*
6 *Testamentum Græca lingua, quam dictionem habeat? & quid Græcè, & latinè significet.*
7 *Sacra scriptura cur nouum, & vetus Testamentum dicatur.*

PRIMA RVBRI. PARS.

NIHIL est, optime Lector, quod nodosos, atque perplexos Iuris vtriusque locos tractãti sint ipsius differendæ rei cognitione conducibilius, præstantiúsue: cum ob facilem, expeditam, & seipsam qua libet indubitatione offerentẽ simplicitatẽ, tũ ob legẽtis continuam, eãdemq; beneuolã in hisce libris euoluendis operã minimè pœnitẽdã. Hinc etenim Iurisconsulti quoties rẽ difficilẽ aggrediũtur, eandẽ ab etymologia, & definitione auspicantur: in quo video non ita passim iuris Pontificij conditores hanc diligentiam nobis exhibere. Vnde fit, vt potissima laboris pars in ipsis explicandis præludiis frequentissimè contingat. Qua ratione de Testamentis acturus, ipsius dictionis notitiam à Iurisconsultis quàm libentissimè petam. 1 Siquidem Iustinianus Testamentum † ideo dictum fuisse existimat, quòd testatio mentis sit: sicuti ipse asserit in princ. Instit. de testam. vbi Accursi. & alij hanc esse dictionis etymologiã apertissimè fatẽtur, Seruiũ Sulpitiũ Iurisconsultũ sequuti qui libr. de testam. 2. testamẽtũ duplex esse verbũ, scripserit: compositum inquam à mentis contestatione. Cui tamen Aulus Gelliũs libro 6. capit. 12. & Lauren. Valla, Latinæ linguæ acerrimus assertor libr. Elegant. 6. capitulo 36. omnino refragantur deductionem hanc deridentes: cum non magis à mente dicatur testamentum, quàm calciamentum, falsamentum, & ornamentum, quibus consentit Gatellianus Cotta in memoriali. dictione, testamentum. Verùm si etymologiam quam Cicero veriloquium appellat, spectemus, planum est, non rectè à Sulpitio nomen hoc deductum fuisse, indéque à vero abhorret, dictionem hanc duplicem esse. Est enim simplex eáque à testor derivatur, ac testamen fit, & tum, & syllabam assumit, diciturque testamentum, vt vestimen, vestimentum, velamen, velamentum, nutrimen, nutrimentum, regimen, regimentũ: qua dictione vtitur Iurisconsultus. in l. 1. ff. de offic. præfect. præt. Testamentũ ergo dicitur quasi vltimæ volũtatis testimoniũ. Hinc Vlpianus in l. qui testamẽto. §. fin. ff. eo. scribit. *Et* veteres putauerunt eos, qui propter solẽnia testamenti adhibeantur, durare debere, donec suprema cõtestatio peragatur. Quò fit vt testari sit etiam testamentum facere: cum testari sit propriè testes nominare, & vocare: quasi testator iudicio ordinato sit solitus dicere. Testes estote huius vltimæ voluntatis. Potest etiam testari in hoc sensu intelligi: pro denunciare, ac 2 palam facere, illam esse propriam ipsius testantis † voluntatem. Quòd si non tam etymum inspicimus, quàm vocis similitudinem, quam Fabius tractat libr. 9. cap. 3. non abhorrens erit huius nominis appellatio, quòd mentis contestatio sit: quod & ipse Gellius animaduertit: idque probat Iustinianũ, ab hoc crimine defendens Alcia. lib. 4. de verbo. signifi. & in l. tabernæ. ff. eod. titu. clau. Cantiun. in princip. Instit. de testa. potissimum etenim in testamentis dominatur mens. Sic possessio dicitur quasi pedum positio Labeoni, & Paulo in l. prima. ff. de acquir. possess. in princip. Cum Celsus dicat in l. quod meo. §. si venditores. ff. de acqui. posse. si vicinum mihi fundum mercatum venditor ex mea turre demonstret, vacuamque possessionem se tradere dicat, non minus possidere cœpi quàm si pedem finibus intulissem.

Tametsi Alcia. non à pedibus, sed à sedium positione deduci possessionem existimet, libr. 1. dispunct. capit. 1. Sic non etymologiam, sed vocis similitudinem attendens dixit Trebati. libr. 2. de religionibus, sacellum, quasi sacram cellam de nominari: cum sacellum sit diminutiuum sacro. Nec decet ob id Iurisconsultos calumniosè insectari: cum & veteres Latinæ linguæ diligentissimi censores in his derivationibus, & etymologijs luserint quandoque à vera nominis deductione longè discedentes.

Potest etiam non incongruè dici Iustinianum in hac etymologia testamenti, solam testationem considerasse, adiectumque, mentis, ad maiorem expressionem: sicuti in explicando nouationis etymo Vlpia. adiecit obligationem dicẽs in l. j. ff. de nouat. nouationẽ deduci quasi à noua obligatiõe. Idẽ fit in donatione: Donatio, inquit Paul. in l. senat⁹. §. donatio. ff. de dona. caus. mor. dicta est à dono: quasi doni datio: vbi cùm à solo dono donatio dicatur, additur ad declarationem maiorem quasi doni datio: sic ergo dicitur à testatum testatio, & à sola testatione testamentũ, adiecta tamen vox mentis est: nec temere: nam & Theodosius in nouellis titul. 7. illud, inquit, propriè testamentum est, quod testantis meram obtinet voluntatem: atque ita Vigilius hanc Iustiniani deductionem tutatur.

Definitio verò testamenti ab Vlpiano traditur in l. 1. ff. 3 eodem. dicente, testamentum † est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult. Dixi autem testamentum esse voluntatis sententiam: loco generis: nam præter testamentum plures actus dici possunt sententiæ voluntatis: atque intelligere oportet definitionem de voluntate regente intellectum: quia sententia est actus intellectus: quòd sensit Bald. in d. l. 1. in fine. sed tamen voluntas quandoque regit intellectum, ita vt ipse aliquid intelligam, quia id velim: ex his, quæ Thomas explicuit in 3. sentent. distin. 23. quæstione 1. articulo 2. idem Sanct. Thomas hoc explicat libro 3. contra gentiles, capitu. 26. colu. vltim. & illic Ferrarien. idem Thom. 1. part. quæst. 88. artic. 3. & 1. 2. q. 9. art. 2. & de veritate quæst. 22. artic. 11. regere autem in hac parte mouere intelligimus. Nam & sic loquuntur propriè qui hanc tractauere materiam: quod in dict. quæstione 82. artic. 4. idem Thom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Caict.diligenter probant.tametsi his dictionibus,quæ regimen,& imperium significaut,planè vtatur, quò apertius rem ipsam lectoribus exponant. Denique in Iurisconsulti diffinitione. Sententiam intelligo voluntatis mouentis intellectum,vt apprehendar,& quod fuerit apprehensum eligentis.

Dicitur verò iusta sententia, eo quòd perfecta sit secundum Bart.& Aret.in dict.l.1.& Marcum Anto.in princi.Insti. de testam.nu.40.non enim est perfecta voluntas ante hæredis institutionem.§.ante hæredis.Inst.de leg.

Iustam ergo voluntatis nostræ sententiam Vlpianus illã appellat, quæ hærede instituto decernitur. Nulla enim alia morientium dispositio actiones directè in successores vniuersales transmittit.l.si quis ergo casus.ff. de pecul. Cui interpretationi accedit l.cum filiofamilias.§.fi.ff.de lega.3.quæ ætatem perfectam iustam appellat.ad idem l. quod Seruius. ff.de condi.caus.data.verùm huic definitioni ita inrellectę il lud oberit,quòd codicilli,donatio causa mortis, ac similes vltimarum voluntatum actus,testamentum dici possint:cũ sententiæ perfectæ sint.quod Paul.Castr.in d.l.1.animaduertit.Perfectum enim vnumquodque secundum suum genus dicitur.Nec ideo imperfectum animal musca dicitur, quòd sit minor elephante,vti Viglius in princ.Instit.de testa.num. 24.argumentatur.Quam ob rem ipse Viglius num.29.hunc
4 nodum aliter dissoluit,intelligens †testamentum esse sentẽtiam iustam,id est,solennem. Cuius intellectui Iurisconsultus patrocinatur in l.1.ff.de iniust. rupt. dicens non iure factum testamentum,cui solennia iuris defuerunt. In codicillis verò ordinandis nulla videtur solennitas introducta.§.fi. Insti.de codicil.vbi testamenti solennitatem substantialem in hæredis institutione consistere probatur,ex Theophili interpretatione.Quo fit,vt si iusta,idest,solennis intelligatur, congrua sit Vlpiani definitio.Sed & ante Viglium Accurs. ita definitionis verba intellexit,in d.l.1.in princi.quibus mirè concinit Theophi.in prin.Inst.de hæred. quæ ab intesta. dum dicit. Aut enim non iure ciuili factum omissis his, quæ ad solennem testamenti ordinationem spectãt.idem Theophi.in prin. quib.mod.testa.infirm.dicens.Sed si quid eorũ, quæ ad solẽnitatem,obseruationemque spectant, omissum fuerit,dicitur testamentum non iure ciuili factum, aut verbi compendio,iniustum,quãuis idem Accurs.in d.l. prima. & in prin.Instit.de testamen. quem Paul. Castrens.in dict.l. prima. sequitur, addiderit definitioni. Cum hæredis institutione.

Potest etiam dici testamentum ex eo ab Vlpiano appel-
5 lari iustam†sententiam,de eo,quod quis, &c. quòd per excellentiam illud nomen,de quo agitur,mereatur. Est enim vera,atque omnibus modis absoluta animi destinatio: cùm nihil possit esse hac in vita iucundius,quàm vt voluntas regnet in bonis à testatore relictis,etiam extincto corpore:siquidem morieus testamento sententiam suam ita fortiter exprimit,vt post mortem perpetua sit.Nam & si sint alij modi,quibus vltimæ voluntates enunciantur: hic tamen, qui testamento fit,potissimus est,& ob id iustæ sententiæ nomẽ meretur.Sic apud Iurisconsultos in l.tertia.§. fina.ff.pro socio.iusta hæreditas dicitur illa,quæ iure sanguinis,& sic iure legitimo obuenit,id est,verè.& ita planè hæreditas, vt hoc nomen præcipuè habeat.Iusta item vxor ea dicitur, quæ verè vxor,& solenniter ducta est,& omni iure coniugii prædita:non occulto consensu,aut simplici.l.si vxor, vbi Budæus adnotauit.ff.de adulteriis.Cicero libro primo,Tusc.q.Metellus,inquit,honoratus quatuor filiis,at quinquagintaPriamus,quibus decem & septem iusta vxore natis, in vtroque eandem habuit fortuna potestatem,sed vsa in altero est.Cuius etiam Iurisconsultus in l.secunda.ff.de adoptionib.iustũ filium appellat eum,qui omnibus partibus filiationis veri filij vicem obtineat.

Ad idem plurimum conducit l.Paulus.ff. de statu hominum.vbi probatur,non esse iustum filium eum, qui natus sit ex coniugio à filia patre ignorante contracto:cum natus non sit ex nuptiis solenniter peractis: pluraque his similia Guilielm. Budæ. congessit in dicta l.tertia.§. fina. & Alciat. in l.lege obuenire.ff.de verborum significatione. Est etiam frequentissimus apud Liuium hic sensus,vt iustum dicat illud,quod omni parte plenum est atque perfectum, & quod propriè nomine illo,de quo agitur, censeri possit.

Hinc apud eum, iustum prælium, iustus dux, iustus miles, iusta clades, iusta pugna, iustæ stationes, iusta obsidio:Iustus exercitus,iustus item comploratus,libr. 5. decad.3.iusta legio.libr.8.eiusdem deca. iustum etiam pondus eodem sensu,apud Ouid.2.Metamorph.

Vtque labant curuæ,iusto sine pondere naues.

Iusta igitur sententia in testamenti definitione intelligitur plena,perfecta,& solennis,cuique maiór diligentia addi nõ possit,quod & Alciatus probat,libro quarto par.capit.septimo.Sed & Petrus Loria.de iuris arte.tracta. primo.Axiomate secundo. iustam sententiam ex eo dici existimat, quòd testamentum omni iure verum,& firmũ fuerit. quod Theophila.exposuit de iure naturali.§.primo. codicilli autem ante Augustum admissi non erant:in principio Institu. de codicillis.

Cæterùm quam interpretationem in conuentionibus, & alijs actibus verba hæc,iusta,seu legitima hæreditas, admittant quo ad quæstionum diffinitionem,non obstante stricta Alciati,Budæi,&aliorum differentia,tradit diligenter Arius Pinellus Lusita.in l.secunda.num.c4.C.de bonis matèrnis.

Subdit præterea Vlpianus in definitione de eo,quod quis post mortem suam fieri vult, ad discrimen constituendum inter testamentum,& contractus, qui inter viuos celebrantur,vt nondum expectata contrahentium morte effectum fortiantur.

Ex quibus constat testamentum à codicillis maximè differre.Nam in codicillis hæres institui non potest,Distat etiã testamentum à cæteris vltimis voluntatibus nempè à mortis:causa capione,donatione causa mortis:de quibus in vltima huius rubricæ parte tractabimus, vt manifestius horũ omnium differentia constet.

Dicitur autem testamentum Græcè διαθήκη, quasi dispositio à verbo Græco διατίθεμαι,dispono. testamentum facio,
6 †,quo in hoc sensu vtitur Iurisconsultus in l. cum quis decedens.§. Titia testamento.ff. de legatis tertio. & in l. ex ea scriptura.ff.de testamẽtis.l.quarta.ff.ad Trebellianum.in cuius significationis testimonium ex Isocrate, Demosthene, & AEschine plures authoritates adduxit Budæus in Commentarijs linguæ Græcæ,pagina. 428. ex prælo Ascensiano. Vtraque vero dictio,tam Latina quàm Græca non tantum morientis vltimam testationem, sed & viuentium pacta significat:sicuti de dictione Græca probatur in l. finali.ff. de colleg. illicit.atque inde factum est, vt in sacris monumentis pollicitatio diuina ab ipso Deo Patriarchæ Abrahamo facta Actuum Apostolorum capitul.tertio.testamentum dicatur,idem ex capitulo 26. Genes. adnotauit Augustinus libr.primo.locutionis de Geneseos,numer.93.Amant,inquit, scripturæ pro pacto ponere testamentum.

Idem Augustinus libro 16.de ciuitate Dei. capitulo 27. idem in enarratione psalmi.82.colum.tertia.idem libr.quinto.locutionis de Deuteronomio. numero 22. Testamentum,inquit,pro pacto posuit.

Quo in loco adhuc in codicibus Parisiensibus mendosè, facto,legitur. Nam & Malachiæ secundo, vbi Hebræi habent,vt esset pactum meum cum. Leui. Septuaginta interpretes legunt, vt esset testamentum meum ad Leuitas: vbi Hieronymus profitetur, id in plerisque scriptuarum locis contingere.

Idem Hieronymus in Epistola ad Galatas capi.tertio.sic illud Pauli intelligit.Hoc autem dico testamẽtum confirmatum à Deo.Assumitur etiam testamentum in sacra scriptura quandoque pro præcepto:Iosue capit.septimo: Peccauit populus,& transgressus est testamẽtum meum, itaenim illum locum interpretatur Augustinus lib.sexto. locutionis de Iesu Naue,quanuis in vulgata editione ita legatur.Et trãsgressus est pactum meum.

Ex his facilimum erit intelligere,qua ratione diuinæ scripturæ nouum,& vetus testamentum † appellentur. Potest & alia ratio colligi ex sacræ paginæ interpretibus.Qua in re
7 Lactantij,verba adscribere libet:his inquam libr.quarto.diui. institu.capit.20.Idcirco,inquit,Moyses,&iidem ipsi prophetæ legem,quæ Iudæis data erat,testamentum vocant, quia nisi testator mortuus fuerit,nec confirmari testamẽtum potest,nec sciri quid in eo scriptum sit, quia clausum, & obsignatum est.Itaque nisi Christus mortem suscepisset,aperiri testamentum id est,reuelari,& intelligi mysterium Dei nõ potuisset.

Verùm scriptura omnis in duo testamenta diuisa est: illud quod aduentum domini,passionémq; antecessit, id est,lex, & prophetæ,vetus dicitur. Ea verò, quæ post resurrectionem eius suprà scripta sunt,nouum testamentum nominatur. Iudæi veteri vtuntur, nos nouo. Sed tamen diuisa non sunt,

sunt,quia nouũ veteris adimpletio est, & in vtroque idem testator Christus,qui pro nobis mortem suscepit,nos hæredes æterni regni fecit,abdicato, & exhæredato populo Iudæorum:sicuti Hieremias propheta testatur. Hactenus Lactantius.Cui conueniunt,quæ Augustinus scripsit libr. vno de spiritu,& litera.capitul. 19.& 20.idem libr.21.de ciuitate Dei.capit.15.atque alibi sæpissimè idem Augustinus,&Hieronymus hoc ipsum manifestissimè docent.Græca item dictio,διαθήκη, authore Budæo ipsam hæreditatem quandoque significat.

EX SECVNDA RVBRI. PARTE, SVMMARIVM.

1 *Primum testamentum coram viginti testibus factum, per secundum,cui adsit solennitas iure ordinario sufficiens reuocatur.*
2 *Testamentum coram Cæsare factum per secundum sublatum censetur.*
3 *Testamentum an sit irreuocabile ex decreto, aut priuilegio principis.*
4 *Donatio omnium bonorũ cur non valeat,& an iuramento firmetur.*
5 *An sit contrarium iuri naturali tolli libertatem testãdi.*
6 *Donatio omnium bonorum ecclesiæ facta an teneat?*
7 *Intellectus ad legem 44.Tauri.*
8 *Primogenium à duobus constitutum an ab altero tantum reuocari possit.*
9 *Primum testamentum iuratum an possit reuocari.*
10 *Donatio inter coniuges an iuramento firmetur, & qualiter sit intelligenda?*
11 *Donatio causa mortis iuramento confirmata an possit reuocari?*
12 *Intellectus ad leg.fin.C.de non nume.pecu.& ad l.quærò.§. inter locatorem.ff.locati.*
13 *Donatio causa mortis an liberè possit reuocari quibuscunque verbis contractui appositis.*
14 *Verba quæ ex vsu notariorum contractibus adscribuntur,quem effectum habeant.*
15 *Actus contra iuramentum gestus an teneat?*
16 *Intellectus ad l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verborũ obligat.*
17 *Intellectus ad l.Titia.ff.de verborum obligat. & capit. Gemma.de sponsa.*
18 *Excommunicatus an possit testari.*
19 *Latè tractatur, qualiter testamentum habens clausulam derogatoriam possit mutari,aut reuocari.*
20 *Clausula illa,quorum tenor pro expresso habeatur, quem effectum habeat?*
21 *An testamentum solenne per secundum minus solenne, & inutile reuocetur.*

SECVNDA RVBRI. PARS.

INTER alia verò,quæ testamentis,& vltimis voluntatibus conueniunt: illud maximè aduertendum est,testamenta vsque ad mortem mutari,mi
nui,corrigi,ac reuocari posse. cap. vltima voluntas. 13.quæstione.2.l.quarta.ff.de adimen.legat.cap.cũ Marthæ.de celebra.missa. vbi glos.in verb. non valet.l.si quis in princi.testamenti.ff.de lega.3.l.omnium. C.de testamen.l.si quis.C.qui testamen.facere possunt.pulcher text. in l.cũ hic fatus.§.pœnitentiam.ff.de donationi. inter virum & vxorẽ.
1 Vnde primum †testamẽtum per secundum reuocatur, etiã si in primo sint viginti testes: in secundo autem solum sit numerus testium à iure requisitus,vti notat Bart.quem ibi sequuntur doct.in l.hæredes palam.§.si quid post.ff.isto titu. nume.tertio.optimus text.in l.militis codicillis.§.fin.ff.de testamen.milita.Alexan.consi. 103.volum.4.incip.viso,& diligenter considerato.Paul. Castren. consi. 327. dubium facit. volum.1.dicens in specie,testamentum ad pias causas factũ corã septẽ testibus per secundũ tolli, etiã si secundũ ad pias causas factũ sit corã duobus testibus: quã sentẽtiã sequitur Ias.in l.si ita scriptũ.nu.29.ff.de legat.1.& Alex.consi.146.viso themate suprascripto.in 2.volu.optimus tex. iuncta glos. secundum Abb.in cap.ex insinuatione.de procuratorib.vbi mãdatũ per literas cõcessum solo verbo reuocatur.Imo te-
2 stamẽtũ†factũ præsente ipso Cæsare, vel Rege supremo,& si validũ sit absque solẽni testiũ numero.l.omniũ.C.de testa. Regia.l.5.tit.1.parti.6.qua quidẽ decisione probatur opinio Paul.Fulgo.& Ias.in dict.l.omniũ.dicẽtiũ nullũ testẽ esse necessariũ in testamẽto facto corã Cęsare,aduersus Bart.Bald. & Alex.qui duos in eo testes exigunt præter Cæsarẽ:quorũ opinio communis est authore Socin.Iuniore.cõsi. 138.col. fin.volum.primo.reuocari tamen hoc testamentum liberè potest.quod probat text.in dicta l.omnium.versicul. voluntates.vbi hoc notant eiusdem legis interpretes. Bald. etiam in capitul.primo.columna secunda.de confirm. vti.Felinus & Deci.in capitu.cum accessissent.de constitu.colum.secũda.ipsum probantes,etiam quando Cæsar non tantum præsens fuisset actui testamenti, sed & ipsam testantis voluntatem principali authoritate confirmasset. quod sensit Bartol.communiter receptus in dicta l.omnium. Nec oberit text.ibi,quia locum habet, vt princeps ita confirmaret testamentum,vt expressim prohiberet id mutari, aut reuocari,sicuti respondẽs Iaso.animaduertit Decius in dict.capitu. cum accessissent.col.2.

Verum Archidia.in capitu.vltima voluntas.13. quæstione
3 secunda.ausus est asserere †ex priuilegio principis fieri,posse,ne testamentum semel ab aliquo conditũ mutari queat. cui consentit Bartholom. à Benenzinis in additionibus ad Abba.in capitu.cum Marthę.notabi.6.ex eo,quòd princeps consensu testantis derogauerit omnibus legibus hanc libertatem testandi concedẽtibus.&idem sensim notauit Deci.in dicta colum.secunda.

Sed si hæc libertas testandi ad mortem vsque naturalis est,ab ipso principe auferri non potest,& ideo dubius est de hac Archid.assertione Gulielm.Benedict.in capitul.Raynũtius.isto titul.verb.testamentum.2.numero 25.

Nam & pacto hanc libertatẽ tolli non posse constat ex l.si fratres.§.idem respondit.ff.pro socio.l.pactum,quod dotali. C.de pactis.l.illa institutio quos.ff.de hæredi. institu.l.ex eo. C.de inutilib.stipula.

Ex quibus omnium bonorum donatio à iure omnino improbatur, quippe quæ liberam testandi potestatem donanti adimat.l.stipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligat. vbi Bartol. & docto. hoc notant communiter, & in l.fina.C.de pactis.l.hæreditas.C.de pact. conuent. adeo vt Regia.l.69.Tauri,& l.8.titu.30.libr.5.Recopila.prohibita sit,& nulla omnino iudicetur donatio omnium bonorum, etiam præsentium.Qua in re illud omittendum non est,om
4 nium bonorum†donationem adeò irritam esse, vt nec iuramento donantis valida sit:cum bonos mores,quibus testãdi libertas innititur,prorsus euertat,capit.non est obligatorium.de regulis iuris.in sexto.l.si quis inquilinos.§.fina.ff.de legat.primo.in hac specie Bartol. hoc asserit in dicta l.stipulatio hoc modo.quem cæteri doct.ibi sequuntur. Abb.consil.48.volumi.secundo.Bartol.in l.si quis in princip. test. colum.fina.ff.de legat.tertio.Corne.consil. 66. volumi. 2.colum.3.dicens hanc sententiam Bart communem esse. idem asserit eam sequutus Curti. Junior in l.fina. C. de pactis.numer.57.Paul.Castren.consil.82.in fine.volumi. 2. Ripa libro 3 resp.capit.14.Hierony.Cagno.in dict.l.fina.numer.220. & ibi Iacobus numer.37.Purpu.numer.240.Curti.Iunior consil.25.Claudius in l.licet.C.de pactis.Ioan.Lup. & Dida.à Castel.in dicta l. 69. Tauri.fatetur etiam eandem opinionem communem esse Aymon Saurilli.consi.139.col.fina.

Hic tamen oportet perpendere, an libera testandi facul-
5 tas†,ita à iure naturali procedat,vt contrarium bonis moribus sit quenquam eam sibi auferre,quod proculdubio dicẽdum non est.

Imò nullum vitium committit is,qui sibi tollit liberam testandi potestatem.Si enim contra bonos mores esset libertatem testãdi tolli,mortale crimen,aut saltem veniale committeret, qui animo deliberato seipsum hoc iure testandi priuaret quocunque ad id quæsito colore: quod dicendum non est:siquidem voluntati humanæ potest quis renuntiare.capit.fireligiosus.de elect,in 6.capit. fina.isto titu.eod.lib. capit.non dicatis.12.quæst.1.Nec proderit dicere,id ex causa religionis permitti:cum ea, quæ contra bonos mores fiunt,vel illicita censentur,minimè permittantur ob quancunque piam causam.capit.super eod.de vsuris. Eadem etiã concluso probatur ex eo, quòd quis potest iure naturali bona omnia,quæ habet,quæque habere vnquam poterit,& habuerit omnino donare.auth.ingressi.C.de sacrosanct. eccles.l.Deo nobis.C.de episco.& cleri.Præterea clausula,quæ futuris testamentis derogat,non iudicatur turpis: imò tanquam licita testamentis adiecta vtroque iure defenditur ex his,quæ notantur in l.si quis.in princip.ff.de legat.3.& in l.si mihi & tibi.§.fina.ff.de legat.primo.& si turpis esset talis adiectio,nequaquam iure probaretur.

His ergo rationibus Fortu.in tract.de vlt.fin.illat.20.versi. Tertius casus,asserit non esse contra bonos mores naturales tolli testandi libertatem:quo fit posse iuramẽto firmam esse omnium bonorum donationem, non tantum præsentium,sed etiam futurorum, quod parum sibi constans asserit Panormi.consil.18.volumi.1.versi.Plus dico.Corne.consi. 252.colum.3.volum.3. Decius consi.655.numer.12.idem Deci.in l.pactum,quod dotali,C. de pactis:colum. prima.d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cens hanc opinionem veriorem esse,quam probat Bartho. Cæpol.consi.ciuili.8.colum.4.Aymõ Sauilli.consil.139.col. fin.Soci.iunior consilio 65.numero quadragesimonono,& consilio 143.numero 36.volumine primo,Bald.licet rẽ magis dubiam explicet in capitul. primo. §.moribus.si de feud. fuer.controuers.inter domi.& agnat.vas.His accedit, quod donatio omnium bonorum facta ecclesiæ valida est,autore Bartol.in dict.l.fina.col. penulti. C. de pact.cui consentiunt Fulgos.Ias.Iacob.Lancelo.& alij,quos ibi referunt Deci.numero 31.Cagnolus numero 203.Purpur.numero 242.dicẽtes hanc sententiam communem esse,quam & Bald. admisit in authen.si qua mulier.columna finali.C.de sacrosan. eccles.autoritate text.in l.iubemus nulli.§.primo. C.eodem titulo.Abb.per text.ibi in capitulo fin.de succes.ab intesta Felin.in cap.in præsentia.de probatio.numero quinto ,dicens eam in praxi recipiendam fore : atque inibi Deci. numero quinto,eam tutatur existimans communem esse : licèt non desint,qui ab hac creberrima omnium assertione discedãt.

6 Sed si ecclesiæ donatio† omnium bonorum fieri potest , ex eo quidem apertissimè constat eam non esse contra bonos mores,vel saltem illos,qui turpitudinem præseferunt, si violentur,quod præfati doct.passim fatentur:igitur quid vetat, hanc donationem ex iuramento vires accipere? imò donationem simplicem omnium bonorum præsentium, & futurorum iure validam esse etiam refragante Bartol. tenuerũt Dynus in regul.quod semel. de regul.iur.in 6.col. fina. Angel.& Bald.in d.l.stipulatio hoc modo Salyce.in dicta l.fina. quibus subscribunt ibi Alciat. & Cosmas Guimier in pragma.Sanctio. titu.de subla.cle.literis. verb. cuicunque. quorum rationes expendit Alexan. in d.l. stipulatio hoc modo concepta.numero 16.Verum his omissis minimè discedere licet à frequentissima doct.sententia,qua omnium bonorũ donatio inualida censetur,quæ & Regia l.ita confirmatur,vt etiam locum obtineat in præsentium tantum bonorum donatione.Contendimus tamen non temere,ni fallimur,eandem donationem iure communi , vel regio improbatam; iuramento præstito admittendam esse,nec iure naturali vetitum opinamur posse libertatem testandi tolli ex consensu rerum domini. Nam & statuto liberam hanc testandi potestatem posse tolli,& pacta,quibus hęc libertas aufertur,approbari,expressim scribit Bald.in l. cum archimedoram. colum.fina.C.vt in posse.legat.idem in l.de quibus.colum.2.ff. de leg.Imol.in l.illæ autem.ff.de hæredi. instit.in fin. Decius in l.pactum quod dotali.C.de pact.colum.prima.idem cõsil. 655.colum.2.idem adnotauit Viglius per illum text.in §.accessit.in fine.Instit.de testamen. hoc autem fieri non posset, si id iure naturali cõtrarium foret.Ex quibus , vt rem cœptã diffiniamus , verũ apparet quod ex Archidia. retulimus,nẽpè ex priuilegio,& expressa principis concessione fieri posse accedente consensu testatoris,vt testamentum semel conditum mutari nequeat.Pro quo satis cõstanter adduci potest. l.omnium.C.de testamen.voluntates, inquit Imperator,hominum audire volumus,non iubere,ne post sententiam nostram,inhibitum videatur commutationis arbitrium. Vnde si princeps ex consensu testantis in specie prohibuisser commutationis arbitrium,omnino esset mutandi testamentum sublata libertas.

7 Hinc deduci potest intellectus ad regiam legem† Taur.44. quæ est.l.4.tit.7.libr.5.Recopi.qua sancitum est: constitutionem primogenij,etiam autoritate principis factam reuocari libere posse,siue fiat in vltima voluntate, siue in actu viuẽtium.Cui accedit & alia l.17.inter easdem Taurinas leges.& l.1.titul.6.libr.5.Recopi.statuens,melioratiõnẽ,hac etenim dictione interim vtar,à patre filio factam in tertia,& quinta bonorum parte,etiam inter viuos,reuocari liberè posse. Est enim prædicta regia ordinatio intelligenda,quãdo princeps simplicem autoritatem primogenio præstitit: secus vero, si Rex,præstito consensu constituentis primogenium, statuerit actum illum irreuocabilem esse atque eius mutationem vetuerit expressè:tunc equidem minimè posset autor illius primogenij pœnitere. Quod ex eadem regia lege coadiuuatur,quæ in tribus casibus non admittit præfati actus reuocationem.Nempe si possessio rerum,ex quibus actus ille cõstat,tradita fuerit ei,qui ad primogeniũ vocatur , vel instrumentum ipsius actus eidem traditum fuerit , aut ex causa onerosa idem actus sit gestus. Non ergo erit mirum,si idem dicamus ex principis autoritate expressim ad hoc accedente,consensu etiam illius , qui eundem actum rescindere potuisset,in id præstito.

Porro , vt id obiter agamus,aliqua prænotanda sunt circa leges illas Regias quæ pœnitentiam in prædictis actibus ipsis agentibus concedunt.Primum , constituto à duobus
8 † primogenio, ex vtriusque patrimonio,vel facta melioratione posse alterum,quo ad propria bona , alio inuito pœnitere:cum & idem in testamento permissum sit:in quo Oldrald.sic respondit consil.174.dicens eãdem reuocationem fieri posse,etiam altero mortuo , quia sub vna scriptura hic duo testamenta continentur.idem Corne.præmittit, consi. 159.volum.quarto.colum.secunda.tradit diligenter Petrus Pechius in libro primo. de testamen. coniuga. capitul. 18. Et in hac specie,quam tractamus,hoc ipsum sensit Rodericus Suarez in repetitio.l.9.titulo 5.libr.tertio Fori. 5.limita. collatio.12.versicul.ad prædicta. idem insinuat Alciat.in l. licet.C.de pact.contrariam tamen sententiam in constitutione primogenij apertè probat Ludouic. Bologni.consilio 62.colum.quarta.dicens , primogenium à viro & vxore ex communi patrimonio factum altero vita functo,non posse à superstite reuocari,etiam ex ea parte , quæ ad superstitis bona spectat : ne illusio fiat ipsi mortuo, qui ratione illius communis consensus,illum actum egit , alioqui minimè acturus:eandem opinionem probat Andre. Tiraquel.in tracta,de primogenijs quæst. 8. Cui adstipulatur egregia Baldi opinio in l.pro hæreditarijs.colum.fina.C.de hæredi. actio. dicentis,donationem causa mortis à duobus simul factam, altero inuito non posse reuocari,quia illius interest ne illa dispositio mutetur:& idem notat Ias.in l.quæ dotis. numer. 45.ff.soluto matrimo.quanuis Alexan.ibi.nume.octauo.de Bald.sententia dubitauerit. Sed Bald.si Ias.credimus,ea ratione scripsit,quòd ex dicto contractu , etiam facta mentione mortis,sit donatio inter viuos.Et tamen licèt in quæstione nostra idipsum fateamur , actum præfatum inter viuos gestum censeri , lex tamen Regia eius liberam mutationem permittit.Et præterea Bald.loquitur , quando ex causa matrimonij talis pactio fit:quo casu,& lex Regia actum irreuocabilem constituit,quibus adducor, vt existimem,primogenium,ac melioratiõnem factam à duobus simul ex vtriusq; bonis , ab vno eorum,altero vel mortuo vel inuito posse liberè mutari.Nec iniuria cuiquam sit,cum notum sit omnibus eam conditionem actum illum , quem gerunt ex lege Regia sortiri:atque ita idem Tiraquellus in tracta.de primogenijs,quæstione 68.diligentius rem istam examinans à Bolognino discedit. Aliud deinde considerandum est circa earundem legum interpretationem,vt si maritus ex legitimo consensu vxoris maioratum(ita enim hoc in tractatu loquimur frequentissimè)instituat,bonis vtriusque in illud vinculum deductis , actus ipse à morte mariti confirmationem recipit,nec viro mortuo ab vxore disiungi potest:sol° enim vir pœnitere potuisset,si viueret.Auctore Roderico Suarez in dicta limitatio.5.collatio.15.cui suffragatur Iurisconsultus in l.sicut.§.venditionis.ff.quibus mod.pigno.vel hypote. solua.quem text.Baldus commendat in l.nec fratris.C.de donatione causa mortis.Ias.in l.cum alienam.colum. secunda. C.de leg.idem in l.cum proponas.in 1. colum.fina.C.de pactis.ex eo notantes testamentum: quo quis de re aliena ex consensu domini disponit,morte testantis confirmari , etiã inuito ipsius rei domino:idem probat doctè,& cum iudicio Petrus Pechius in dicto capitu.18.

Ex quibus insinuat sese quæstio illa , num primum testa-
9 mentum †,quod testator iurauit se non reuocaturum , per secũdum reuocari valeat,& subinde an ipse testator ex hac pœnitentia sit periurus.Qua in re libet tres opiniones referre:quarum prima auctores habet Guiliel.Durand.in Speculat.titul.de instrum.editio.§.compendiose.versicul. Quid si quis iurauerit.numero 25.& Hostiensis in summa.titulo de sepulturis.§.an licitum.versicul.Quis si quis eligat,dicentes adeò non posse primum testamentum iuratum reuocari,vt secundum inualidum omnino sit,nec subsistere possit:quia iuramentum actum alioqui mutabilem , firmum & irreuocabilem efficit.capitu.cùm contingat.de iureiurand.

Nam & pactum,quo iurisdictio prorogatur,libera voluntate paciscentis ante litis cõtestationem dissoluitur.l.si cõuenerit. ff. de iurisdictione omnium iudicum.ex crebertima omnium interpretatione , quam modo exactè perscrutari non licet.

Et tamen si pactum illud iuramento præstito fiat , mutari voluntas paciscentis non potest.Angelus,Fulgosius,Paulus, Alexand.Ias.in dicta l.si conuenerit.Imola,Barbatius , Felinus.nume.sexto.& Ripa numero 57.in capitulo primo. de iudi-

iudiciis quam opinionem fatentur ibi esse communem ipse Ripa,Decius numero vigesimotertio , & Alciat. numero quadragesimoquinto,idem Deci.in dicta l.si conuenerit.numero nono.Antonius Corset.in rubrica.de iureiurand. priuilegio 16.& Thomas Ferrarien.cau.30. tametsi Abbas.& Antonius in dicto capitulo primo,refragentur,quorum sententiam defendi iure posse ibi asseruit Deci.Huic etiam Speculа.assertioni,& illud concinit,quòd licèt in contractibus innominatis re integra locus sit pœnitentiæ: si tamen iuramentum in eisdem contractibus præstitum fuerit , minimè licet,etiam re integra pœnitere.gloss.insignis.in l.si pecuniã. verb.necesse.ff.de condicti.ob caus.quam docto.ibi recipiũt communiter,& dixit singul.esse Imol.in capitulo primo.de iudic.columna penult.Ias.in §.actionum.insti.de actioni.numero quadragesimoseptimo , eámque defendit Fortun.in capitulo primo.de pactis.numero 16.& 17.ex his ergo constat iuranti non licere pœnitere in eo actu, in quo non præstito iuramento à lege permissa foret pœnitentia.Vnde Specula.opinio probari videtur.cui etiam accedunt , quæ Fortun.dict.illatio.20.tradit,versicul.Tertius casus.Eandẽ Specula.sententiam sequitur Ioannes Corasius in Præludiis ad l.admonendi.numero,trigesimoprimo.ff.de iureiurãd. Hæc tamen Speculat.assertio falsa apparet, ex eo quòd iuramentum sortitur naturam illius actus,cui adhæret.l.fina.ff. de liber.caus.capit.quemadmodum.de iureiuran.l.fina.ff. qui satisda.cogan.l.sed si possessori.§.Item si iurauero.ff. de iureiuran.text.celebris.in l.finali. C.de nõ numera.pecunia. quem existimat singul.esse Abbas in cap.cùm contingat. numero decimoquarto,de iureiuran.Bald.in capi.cum omnes.de cõstitu.penul.columna,& Tiraquel.in princi.l.si vnquam.C.de reuoca.donat.numero 160.explicant eius intellectum Bald. in dict.cap.cùm contingat.columna secunda.Alexan.consi. 89.volum.2.columna septima.Felin.in capit.si cautio. de fide instrumen.numer.quinquagesimooctauo,idẽ Felin.in capitulo inter monasterium. de re iudica. numero vigesimotertio. Igitur iuramentum in testamento præstitum nõ reddit eum actum irreuocabilem: cum eius propria natura sit, vt ad mortem vsque liberè mutetur. Qua in re duo potissimè sunt expendenda , vt alia omittamus , quæ non ita huic
10 disputationi congruerent. Primum† equidem constat donationem inter virum & vxorem à lege vetitam , iuramento prestito validam esse.vti Bartol.adnotauit in l.si quis pro eo.fina.columna.ff. de fideiussoribus. idem Bartolus in l. Seyus.ff.ad lege Falcidiam.Federicus consil.140.Abbas consilio 95.volumi.secundo.Aretin.cõsilio septuagesimoquarto,columna tertia.Cæpol.consil.ciuili.octauo. Imol.in capi. cùm contingat.de iureiurand.numero 85.Paul.& Ias.in l.pacta,quæ contra.C. de pactis. quam opinionem fatentur cõmunem esse,& eam sequuntur Abba & Præposit. in capitul. fina.de donatio.inter virum & vxorem. Alexander consilio octauo.libro secundo.Corne.in authenti.sacramenta puberum.C.si aduer.vendi.numero quadragesimosecundo.Ioannes Lupi.in rubrica. de donatione inter virum & vxorem.§. 51.columna secunda.Fortunius in tracta.de vlti.fine.illatio. 20.columna 3. Decius cõsilio 202.Francisc.à Ripa libro tertio respon.capit.sexto.& 17.& Roderic.Suarez.in l.prima.titul.de Arris.foro legum quæst.3.Deci.consil. 232. columna penul.Alexan.in d.l.Seyus.Ias.in dict.l. pacta , quæ contra. Guido Papæ.consil.204.colum.tertia.Quin & Alciat.parum huic conclusioni propitius,eandem asserit communem in dict.cap.cùm contingat.numer.198.Nec enim hoc iuramẽtum contra bonos mores præstatur,vt Fortun.eleganter explicat:licet moribus ciuilibus Romanorum aduersetur. l.1. ff.de donatio.inter virum & vxorem , quæ hãc donationem his verbis prohibet.Moribus apud nos receptum est, ne inter virum,& vxorem donatio valeret.Hoc autem receptum est,ne mutuo amore se inuicem spoliarent , donationibus non obtemperantes,& profusa erga se facilitate vrentes.Hactenus Vlpianus ad Sabinum.

Cui & illa ratio addi potest,quòd nefas esse putatur,videri aliquid inter virum & vxorem , quod commune non esset,vti Alciat.adducit libro tertio, dispu. capitulo decimoquarto,ex Plutarcho in præceptis connubialibus. capitulo vigesimo.Vnde Bart.in l.quod meo.ff.de acquiren. possessione.dicebat,hanc prohibitionem non carere ratione naturali:non tamen isthæc prohibitio iuris naturalis est, eo sensu, quo ius naturale à iurisconsultis,& Theologis assumitur.Posset etenim lege,seu cõsuetudine talis donatio permitti:ergo nõ est hæc donatio cõtra bonos mores,quos frangere absq; turpitudinis nota minimè liceret,secluſa lege humana: atq; in dicta l.prima.non dixit Vlpianus,eam donationem bonis moribus improbari,sed moribus Romanæ vrbis receptum esse ne fieret inter coniuges donatio.sicut in l.secunda.ff.de vulga.inquit Iurisconsultus,moribus receptum est. & idem in l.more.ff.de acquirenda hæredita.Igitur iuramento hæc donatio confirmatur,quanuis Bartol.contrarium asserat in dict.l.prima.vbi Salyce.Fulgosius,& Baldus. idem Bartol.in l.cum quis decedens.§.Titia.ff. de legat.tertio. Angel. in l.si quis pro eo.ff.de fideiusso.Henric.in dict.capitulo fin.Socin. in consil.65.volumi.1.dicẽs hanc opinionem communem esse,eamque defendat Chassan.in consuetudi. Burgund.rubri.4.§.septimo.versic.sed tamen istud , eadémque opinio impetrata absolutione placeat Alciat.in dicto capitul. cùm contingat.numer.98.& eandem iure ciuili probet,quanuis iure Pontificio non admittat Pyrrhus , post consuetudines Aureliæ.q.de pactis.

Nam his omissis primam opinionem sequutus,eam intelligo ex sententia Philippi Decij,quando donator ante donatarium moriatur:secus verò,si superstite donatore,is cui donatio facta fuerit,decesserit,quia proprium est huius donationis,vt morte donantis præcedente traditione confirmetur,superstite donatario.capitu.fina.de donatio.inter virum & vxorem.l.cum hic status.in princip. & in §.si ambo. ff.de donatio.inter virum & vxorem. l.si is seruus.l. Papinianus. ff.eodem.l.si inter.ff.de rebus dub.l.à marito. C. de donatio. inter virum & vxorem. Regia l.4.titulo.vndecimo.parti. quarta.

Hanc ergo conditionem non excludit iuramentum , imò secundum eam est intelligendum,sicuti in hac specie respõdit Decius consil.240.

Sed eius opinio ex eo corruit , quòd donatio inter virum & vxorem hanc conditionem habeat , & recipiat , quando est inualida,vt in dictis iuribus probatur: si autem valida sit, qualis est ex communi sententia iuramento firmata,nullibi in iure hanc conditionem patitur, imò purè valet: quo fit, vt præmissa communi sententia,minimè sit admittenda Decij opinio,auctore Alciat.in dicto capitul. cùm contingit. numer. 204.eandem opinionem aduersus Deci præmittit Paul.Castren.consil.82.in 2.volumi.quo non citato optimè Deci.conuincit Aymon Sauilli. consilio 102. dicens eandem assertionem contra Deci.tenuisse Franciscus Purpuratus,& Antonius à Ripa.

Ex quo ipse Aymon deducit, donationem inter cõiuges iuramento præstito reuocari non posse. quod ipse fateor ex communi doct.conclusione. Item infert ipse donationẽ inter patrem & filium , si ex iuramento vires assumat , non exigere illam conditionem,si donator præmoriatur , quod est contra Deci.consil.336.colum.secunda. quem ipse Aymon pluribus rationibus refellit.

Secundum,quod in hanc controuersiam adducere libuit, ab eodem Decio petendum est:is,inquam, consilio 305.co-
11 lum.secunda.scribit,donationem† causa mortis , etiam factam præstito iuramento,posse ex donantis pœnitentia reuocari,habet enim dicta donatio tacitam conditionem,nisi donantem pœniteat,ergo iuramentum est intelligendum secundum illam,ex d.l.fi.& iuribus similibus.

Et in hanc sententiam aduocat Deci.Corne.consili. 126. colum.secunda.volumi.primo.text.in l.quæro.§. inter locatorem.ff.locati.vbi locator promittens conductorem à domo non expelliere,poterit hoc facere si conductor per bienium cessauerit à pensionis solutione.Ad id etiam adducit Bald.in l.cum quis.ff.de condic.ob caus. qui eandem opinionem probat.& idem Deci.in l.non omnis.ff.si certum petatur.Ex quibus omnibus apparet,promissionem non reuocandi donationem causa mortis oportere intelligi nisi totius voluntatis pœniteat:quod & Angelus asserit. consilio 254.colum.secunda.post glossam in l.si alienam. §. Marcellus.ff.de donatio.causa mor.verb. acceperit. quam dicit ordinariam Ias.consil.sexto.volumi.tertio.colum. septima.& in l.qua dotis.ff.soluto matrimo.numer.33.Hic tamen insistendum est perpensis Martiani verbis.ff.de donatio. causa mortis.l.vbi ita donatur,mortis causa, vt nullo casu reuocetur,causa donandi magis est , quàm mortis causa donatio: & ideo perinde haberi debet atque alia quæuis inter viuos donatio.Nam ex his Bartol.ac cæteri communiter adnotarunt,promissionem non reuocandi donationem causa mortis efficere,vt ipsa donatio censeri debeat facta inter viuos. & ita illum textum commendat Aretin. in l.nemo potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

colum.tertia.ff.de legat.primo.dicit singul.Corne.cõsi. 158, volu.quarto.Commendant Alexand.& Iaſi.in l.quæ dotis.ff. ſoluto matrimo.latius Guiliel.Benedict. in capit. Raynuntius.iſto titul.verb.teſtamẽtum.4.nu,25.atque erit ſatis promittere non reuocare donationem cauſa mortis factam, cum ex hac clauſula actus ipſe tranſeat in donationem inter viuos,cuius propria eſt.Nec verba illa cauſa mortis,hoc impediunt,quia illum intellectumpatiuntur.vt donatio fiat inter viuos & irreuocabilis:ſed ex cauſa mortis donator adhortandum inducatur:ſicuti Bartolus notat in dicta l.vbi ita donatur.cuius intellectum docto.ibi, & alibi ſæpiſſimè approbant.licet Ioannes Crott.repeti.l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verborum obligat. numero quadrageſimooctauo,aduerſus hanc communem teneat,eſſe neceſſarium ad hoc,vt iſta donatio inter viuos facta cenſenda ſit,donantem promittere nullo caſu reuocare. nec ſat eſſe ſi promittat nõ reuocare.ex verbis dict.l.vbi ita donatur.& in l,ſi alienam.§. Marcellus.& in l.Senatus §.donatio.ff.eodem. Cui opinioni ipſe non aſſentior.quippe qui exiſtimem,donationem inter viuos irreuocabilem ſimpliciter dici, non quòd nullo caſu reuocari nequeat:id enim verum non eſt: ſed quòd regulariter reſcindi non poſſit ex donatoris contraria voluntate. Sic ergo promiſſio non reuocandi donationem ita ſimpliciter facta, potius conuenit donationi inter viuos,quàm donationi cauſa mortis,à qua abhorret plurimum:igitur ex hac ſimplici promiſſione trãſit donatio cauſa mortis in donationem inter viuos. Nec verba Iuriſconſultorum Crotti opinionem adiuuant,quia intelligũt in eo ſenſu,vt ex eis conſtet, ſecus eſſet ſi exprimatur aliquis caſus,ex his quibus donatio cauſa mortis reuocatur, nã quo ad illum erit perpetua,quo ad alios verò mutabilis omnino manet, & donatio cauſa mortis adhuc eſt iudicanda. quòd ipſe colligo ex dict.§.Marcellus.adiuncta Barto, interpretatione.Quibus omnibus animaduerſis, quòd Decius in dict. conſil.reſpondit falſum videri poteſt.Et contra Deci.eſt Frãciſcus Aretinus conſilio ſeptuageſimoquarto,columna tertia,quem Iaſi.ſequi videtur.in l.non omnis.ff.ſi certum petatur.Idem præmittit Guido Papæ conſil.vltimo. columna ſe-
12 cunda.Illud verò quod ex l.fina. C.de non numerata†pecunia.adduci ſolet,facillimè ſoluitur, quia iuramentum in illius legis deciſione intelligitur iuxta iurantis conſenſum: nec vnquam præter iurantis intentionem iuramentum interpretandum eſt.Vnde intra conſenſus limites iuramẽtum obligationi addit religionis vinculum:vti in ſimili quæſtione reſpondet Bartolus in l.Titia.§. Imperator.ff. de legat.ſecundo.Cynus,Baldus,& Salycet.in l.prima.C.commo. Bartol.in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſorib.numero decimoquinto.Andre. Tiraquel. in l ſi vnquam. C.de reuoca. donat,in princip.numero 142. idem in tracta. de legibus connubi.in gloſſ.5.in 4.genere expreſſi.qui omnes, & alij à Tiraquello citati dict.l.fina.ad hoc ipſum expreſſim notant : ſiquidem iurans contractum literarum, & promittens pecuniæ ſolutionem quamuis obligationi conſentiat, ſub ſpe tamen futuræ numerationis cõſenſit,& ob illam cauſam:quod ſi cauſa illa ceſſauerit,nec numeratio ſequuta ſit,rectè abſque labe periurij non numeratæ pecuniæ exceptionem obiiciet: cum ipſe minimè iurauerit,nec conſenſerit in illam obligationem eo caſu, quo pecunia numeranda non eſſet,quòd apertius cæteris oſtẽdit Fortu.in l.ſi vnus §.pactus.ff.de pact, numero vndecimo,ſenſerat Iaſi.in l. ſi conuenerit. columna tertia.ff. de iuriſdict. omnium iudi. At in noſtra quæſtione conſtat, iurantem conſentire omnino, in perpetuã & irreuocabilem donationem: igitur eam reuocare non poterit. Eodem ferè pacto tollitur obiectio facta ex l. quæro.§.inter locatorem.cum ibidem promittens conductorem non expellere,in hanc promiſſionem conſentiat propter futuram penſionis ſolutionem, quæ ſi per biennium ceſſauerit, ab hac promiſſione promittentem liberat:hæc enim fuit eius intentio,hic eiuſdem conſenſus eſt, nec contractus ipſe aliud coniicere patitur. Nec tamen ſuperflua eſt exiſtimanda dicta promiſſio.

Nam ea non facta conductor præſens, & non ſoluens penſionem ante biennium expelli poſſet, ea tamen facta expectandum eſt biennij tempus.Bartol.& alij in dicto §.inter locatorem.& docto.in l. eodem.C.locati.vbi Ang alium effectum huius promiſſionis adnotauit, cuius ipſe memini libro ſecundo Variar.Reſolut.capitulo decimoquinto, nume.14.Aliter tamen quàm Bart. leges Regiæ diſtinguũt intellectum.§.inter locatorem.in l.5.& 6.titul.8.parti. quinta.

Ideo eſt conſiderandum ex Bart. ſententia conductorem ad biennium ſtatim expelli poſſe à domo conducta eo ipſo, quòd à ſolutione penſionis ſtatuto tempore ceſſauerit. ſi verò conductio ſit facta ad longius tempus, breuius tamen decennio,idem erit dicendum,hoc addito, quod facta promiſſione à locatore non expellendi conductorem,expectãda eſt ceſſatio à ſolutione per biennium, etiam ſi cõductor ſit præſens:atque hoc ipſum operatur pactum illud de non expellendo conductorem:ex dicto §.inter. Is autem, qui ad decennium conduxerit abſque pacto expectari debet etiam præſens per biennium:ſicuti & quicunque conductor abſens per idem tempus expectatur.l.cum domini.ff.locati.

Hæc etenim eſt Barto. in dict. §.inter, huius quæſtionis diſſolutio,cui accedere videntur Abb.colum.tertia.& latius Imol.nume,23.in cap.propter.de locat.dicẽs hanc eſſe communem opinionem.& idem fatetur Iaſi.in l.ſecunda.C.de iure emphy.numer,37.& probatur ex gloſſin dict §.inter.Regiæ tamen leges abſque vllo pacto ſtatuerunt conductorẽ ceſſantem à ſolutione penſionis expectandum eſſe per biennium, quando conductio fuit facta ad quadriennium, vel longius tempus,ſi verò facta fuerit ad breuius tempus expectabitur per annum:quod magis accedit ad intellectum, & opinionem gloſſ.in dict.cap.propter.§.verum. tametſi text. ibi,indiſtinctè ſanxerit expectandum eſſe conductorem per biennium. vnde ne ille text.communi ſententiæ aduerſetur,poteſt commodè intelligi ſecundum præmiſſam diſtinctionem,vel erit à communi opinione diſcedendum.

Sed & gloſſ.in dict.§.Marcellus.nihil obſtat:quia aduerſus Iuriſconſultum ibidem loquitur,& ab Oldral.Dyno.Alberi, & Barto.reprobatur,& eſt contraria gloſſin l.ſenatus. §.mortis.ff.eod.quam Paul.Caſtren.approbat in conſil.75.& conſil.82.in volu.ſecundo.glo.etiam in dict.§.Marcellus. reprobat Iaſi.in dict.l.quæ dotis.nume.33.& in dict.l.non omnis. colum.tertia.

His igitur perpenſis perplexa adhuc apparet huius nodi diſſolutio,& propterea,vt noſtram in hac re ſententiam, & liberius,ac diſtinctius explicemus,quinque aſſertiones non inutiles proponimus.

Prima concluſio. Donatio cauſa mortis, quam donator voluit irreuocabilem eſſe, eamque promiſit non reuocare, in ea clauſula quæ donationem inter viuos, nec illam patiturconditionem,niſi totius voluntatis donantẽ pœniteat, etiam nullo adiecto iuramento.tex.inſignis in dicta l.vbi ita donatur.vbi Bartolus & cæteri docto.idem Bartol. in l.fina. C.de pactis.vbi Decius id notat ex Bartol.numero 21. Angelus conſil.179.nume.ſexto.Alexand.conſi.14.volumi.primo.Paul.Caſtren.conſil.138.volumi.primo. & conſilio ſexto.in volumi.ſecundo.Iaſo in l.non omnis.ff.ſi certum petatur.colum.tertia,gloſſ.rectè intellecta in l.ſenatus.§. mortis. verb.deceſſerit.ff.de donatione cauſa mortis. quam paulò ante retuli.Socinus conſilio.53.volumi.primo. Curti.Iunior conſil.39.nume.ſexto.

13 Secunda concluſio.Donatio† cauſa mortis, quam donator promiſit ratam habere,nec ei refragari,in ea clauſula, quæ donationem inducit,tranſit in donationẽ inter viuos, nec donator pœnitere poterit.textus in dicta l.vbi ita donatur,quem in ſpecie ita intellexere Paul.dicto conſili. 75.numero ſeptimo.volumi.ſecundo. & in conſil. 61. eodem volumi.Iaſi.in l.non omnis colum.tertia. ff. ſi certum petatur. Decius in dict.l.fin.de pact,nume.21.Iaſi.in l.quæ dotis.numer.33.ff.ſoluto matrimo. Nihil etenim refert an donator velit donationem eſſe irreuocabilem,an promittat eam ratam habere,nec vllo tempore ſe ei refragaturum:quam ſententiam Baldus aſſerere videtur in l.cum quis. ff. de condicti.cauſa data.tametſi Alexander in dicta l.quæ dotis.numero.vndecimo.ex Bald,notauerit contrariam opinionem dicens:non eſſe donationem inter viuos, ſi facta donatione cauſa mortis,illa clauſula ſit adiecta: quæ omnia promiſit rata habere,omnino ſeruare, nec vnquam eis contradicere, idem notat Guiliel. Benedict. in capitu. Raynuntius. infra eod.verb.teſtamentum.4.numer. 27. Cæterum Deci.in dicta l.non omnis.colum tertia.idem in dict.l.fina.de pact.numer.21.& in conſil.305.præfatam Alexan. opinionem veram eſſe opinatur,quando dicta verba,quibus donator promittit non reuocare donationem,apponuntur inter verba exequutionem contractus inducẽtia: ſecus verò ſi apponerentur in ipſius donationis diſpoſitione:tunc etenim ſecundam hanc cõcluſionem,quam tractamus,procedere exiſtimat:quod altius repetere oportet:& ideo.

Tertia

Tertia concluſio,authore Decio,ſit: Promiſſio non reuocandi donationem cauſa mortis factam,adiecta exequutioni contractus: non reddit ipſum actum irreuocabilem: nec operatur effectum donationis inter viuos. Quæ quidem aſſertio primo ea ratione comprobatur,quòd ea, quæ in exequutione exprimuntur,ipſius actus diſpoſitionem minimè augere videtur.text.celebratiſſimus in Clement. prima. de præbend.quem text.dicit aureum Felinus in capit.licet. columna quarta.de offic.ordi. commendat Dominic.cõſi.92. & conſil.86.Abbas in capit.cum noſtris.numero vigeſimoprimo,de conceſſio.præbend. Decius conſil. 500. columna quarta.Imol.in capit.quoniam Abbas.columna fina.de offi. deleg.Hieronym.Grat.conſil.111.volumi. primo. & ſingu. Curti.Iunior conſil.3.columna prima. & Iaſ. conſilio ſexto, volumine tertio.columna ſexta.notat eundem tex. Imol. in l.qui Romæ.§.duo fratres.columna quarta. ff. de verborum obligat.Decius conſil.ſecundo,numero nono,& conſil.43. columna final.optimus text.in l.quidam teſtamẽto. in princip.ff.de legat.primo.quem præter docto. ibi notat Romanus ſingu.430.Bald.in l.etiam.C.de falſa cauſ.adiecta legat. Paul.Caſtren.in l.ſed ſi fideicommiſſum.§. primo.ff.de iudiciis.Hæc ergo verba in executione donationis expreſſa ipſius actus naturam nequaquam mutare debent: quo fit,vt hac prima ratione tertia concluſio procedere poſſit. Sed & aliaratio eandem confirmat.prædicta etenim verba potius
14 ſu adiiciũtur ipſis cõtractibus,vt in ſimili† ſpecie fatentur Bartolus in l.prima.ſexta quæſtione.ff. de iure codicil. Baldus in l.quotiens. C.de hæredi. inſtituen. columna prima. Imol.in l.vltima.ff.quemadmodum.teſtam.aperi.Decius cõſil.180.columna penultima.Abbas in capit.cum contingat. de iureiurando.numero, vigeſimoquarto, Deciusconſilio 399.columna penulti.& plures alij,quos ad nauſeam vſque citat Tiraquel.in l.ſi vnquam.C.de reuoca.donatio. in princip.numero 122.dicens hanc opinionem communem eſſe: idem fatetur Thomas Grammati.deciſione 62.numero vigeſimoſecundo.Et quanuis non deſint,qui contrariam ſententiam ſequantur ex eo,quòd conſueta apponi in inſtrumentis cenſentur ex contrahentium voluntate à notariis expreſſa.Baldus per text.ibi.in l.fina. C.de fideiuſſorib. Socinus columna penulti.in l.Gallus.§.idem credendum.ff. de liberis & poſthumis.vbi Alexand.columna tertia.dicit ſingulare.text.in dicta l.fina.& meliorem iuris Iaſo.in l. certi conditio.§.ſi nummos.ff.ſi certum petatur.numer.vigeſimoquarto.Socinus conſil.101.volumi.tertio.Felinus notat in capi. cum M.de conſtitutionib.numero ſexto, & ibi Decius columna ſecunda,Iaſi.in l.fina.C.de iure emphi.notab.10. Alexand.in l.huiuſmodi.ff.de legat.primo.in fin.princ. Catell. Cota.in vltimis memoralibus dictione,Notarius. Et Ioannes Arelatanus.in l.generaliter.par.1.C.de ſecundis nuptiis. numero 61.qui omnes cateruatim aſſerunt,notarium à cõtrahentibus rogatum, vt conficiat certi contractus inſtrumentum,cenſeri omnino rogatum conſuetas clauſulas eidem actui adiicere.optimus text.in dict.capitul.cum. M.quẽ exiſtimat meliorem iuris Bald.columna quarta,& ſingul.Felin.ibi.idem Felin.in capit.ex literis.colum.quinta.de fide inſtrumen,quod diſputari lõgius poterat ex his,quæ dicti docto.ſcribunt.& Ripa in dict.capit.cum M.notabi.27.Iaſo.in l.vt liberis,C.de collatio.Hippolyt.ſingul.123. Socin. conſi. 85.volumine primo.numero quinto.Decius in l. ſemper in ſtipulationibus.ff.de reg.iuris.Euerard.in locis legalibus.capit.63.Alex.conſi.1.colum.ſexta. volumi.5.& ex Iuriſconſulto.in l.quòd ſi nolit.§.quiaſſidua.ff.de ædilit.edict.Verùm quæſtionem iſtam nimis à re,quamtractamus,remotã,omittentes:id tantum admonemus lectorem, verba contractui adiecta,quæ tamen notariis communia,ac frequentiſſimè obuia ſunt, tunc demum præter voluntatem contrahentium adiecta cenſeri,quando ipſum actum, qui geritur mutant,inque aliam ſpeciem transferunt.

Nam ſi clauſulæ ſolitæ apponi in contractibus, à notario ſcribi poſſunt abſque contrahentiũ expreſſa iuſſione, quia earum adiectio ex præſumpta contrahentiũ mente fit: quis vnquam dicet eaſdem clauſulas ex hac præſumpta voluntate contractibus addi:quando ex his verbis plurimum ipſius actus vis mutatur,aliaque naturam aſſumit,quàm ex verbis principalibus à contrahentibus prolatis præ ſe ferat? Hinc etiam procedit quòd Antoni.& Abb.in cap.quintauallis.numer.32.de iureiuran.ſcribunt dicentes,per quæcunque verba etiam ampliſſima compromiſſo adiecta,non videri renũtiatum reductioni ad arbitrium boni viri ratione valde enormis læſionis,quia potius ex notariorum facili calamo, quàm ex compromittentium conſenſu ſolent ſcribi: nec compromittentes conſentire cenſendi ſunt in tantæ læſionis licentiam,arbitris concedendam:idem licet in diſſimili ſpecie probat Abb.in capit.cum contingat.nume. 24. de iureiuran.non alia ratione,quàm quòd conſueta exprimi à tabellionibus,ſi in contractu ſcribantur illum effectum inducunt,quinon abhorreat à veriſimili contrahentium intẽtione:ſicuti exiſtimat Lancel.Galiaul.in l.prima.colum ſecunda.ff.de verborum obligatio.Alciat.in ead.l. prima.§.ſi quis ita.3.notab.Ex quo fit,vt quanuis procurator habens generale mandatum cum libera poteſtate, ea, quæ exigunt ſpeciale mandatum poſſit agere.capitu. qui ad agendum. in fine.de procuratorib.in ſexto.l.procurator, cui generaliter.ff. eodem.l.tranſactionis.C.de tranſactionib.Regial.19.titulo quinto.parti.3.Id tamen non procedit in valde præiudicialibus,propter abuſum notariorum,qui paſſim abſque mandatorum conſenſu,& eis prorſus ignorantibus dicta verba inſerunt,quæ magis ad ſtylum communem, quàm ad actus diſpoſitionem ſpectant:quod pulchrè animaduertit Caro. Molinæ.in conſuetudi.Pariſienſ.titul.primo.§.decimo.quæſtio.3.Idem Carolus in Alexandri conſi.29.libr.ſecundo.ex Angel.in l.licèt.colum.prima.C.de locat. Bald. in rubric. C. de his quæ in fraud.credit.Abb.capitu.primo.vt lit.non conteſta.numer.28.à quibus authoribus, & eorum ſententia Carolus infert,quæ apud eum legi facilimè poſſunt.

His ergo iure admitti poteſt,Hæc tertia,& principalis concluſio,quam Iaſ.optimè explicat,& admittit in conſil.6.volumi.3.& ſecundum hanc declarationem poteſt defendi opinio Alexand.in dict.l.quæ dotis.& aliorum, quos in principio huius quæſtionis citauimus.

Quarta concluſio:donatio cauſa mortis facta, in donationem inter viuos tranſit,ſi donator etiam in verbis exequutionem actus inducentibus:promittat iuramento præſtito eandem donationem ſeruare, firmámque habere, & eam ipſum non reuocaturum. Iuramentum etenim non poteſt à notario abſque contrahentis expreſſo conſenſu adſcribi.capit.penult.de iureiurand.& ideo in iuramento ceſſat ratio, quam in præcedenti concluſione adduximus ex abuſu notariorum.

Præterea ratio ex Clem.prima.de præbend. non vendicat ſibi locum in iuramento:cum id,quacunque in parte contractus fiat,ſemper maturè fit, ac deliberato animo, & ea mente,vt effectum ſortiatur:atque ita in ſpecie hanc concluſionem tenent Iaſo.in l.non omnis.colum.tertia.ff.ſi certum petatur.Aretinus conſil.84.colum.tertia. Guido Papæ conſil.vltim.colum.ſecunda.Iaſo,in l.quę dotis.ff.ſoluto matrimo.numer.33.& Ludouicus.Gozadi.conſi. 87. numero nono.Ferrati.caute. 30.Paul.conſil.75.volumi. ſecundo. licèt contrarium notauerit Decius dict.conſili.305. Cornel. conſil.126.volumi.primo.colum.ſecunda.Iaſo.conſil.ſexto in volumi.3.colum.ſeptima.Pariſius conſilio 16.numer.17. libro ſecundo. quibus non poſſum. aſſentireattenta vi iuramenti.

Quinta concluſio: Donatio cauſa mortis reuocabilis eſt, nec tranſit in donationem inter viuos,etiam ſi donator ſimpliciter iuramentum addiderit eidem, non tamen promiſit eam non reuocare.Hoc enim iuramentum ſimpliciter præſtitum iuxta ipſius actus naturam eſt intelligendum: vt in ſpecie opinatur Baldus in repetitione l.ſecundæ. ff. de iureiurãd.collatio.42.verſicul.iuxta prædicta. quem refert,& ſequitur Didacus à Segura in l.vnum ex familia.§.ſed ſi fundum.ff.de legat.ſecundo.fol.9.colum.tertia.ex quo, ſi teſtator ſimpliciter iuramentum præſtitit,nec promiſit teſtamẽtum non reuocare,abſque periurij metu liberè poterit, quæ primo diſpoſuerat mutare:cenſetur enim iuraſſe illam eſſe propriam,liberam,& non coactam eius voluntatem. Hactenus ergo de donatione cauſa mortis quam quis non reuocare iurauit:in teſtamento vero dicta verba,etiam iuramento præſtito, non impediunt eius reuocationem ex opinione, quam aduerſus Specul.probamus.

Nec ex his verbis hic actus tranſit in aliam ſpeciem, nec in contractum inter viuos, quia verborum ſignificatio non patitur,vt teſtamentum tranſeat in donationem irreuocabilem:ſicut patitur donatio cauſa mortis facta,potuit enim fieri donatio occaſione mortis,quia mortis cauſa induxit donatorem ad donãdũ,& tamẽ inter viuos, & ideo diuerſum cenſeri debet,vt explicat Bartol.in l.vbi donatur.ff.de donat. cauſa mort.& Iaſo.in cõſ.ſexto.colum.3.in 3. volumine.& probatur in l.cum precario.ff.de precar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Est & alia ratio aduersus Speculat. actus siquidem contra iuramentum factus, etiam si agẽs periurus sit, † validus est, si prior actus cuius causa iuramentum præstitum fuit, nec perfectus est, nec ex iuramento eam perfectionem assumpsit, vt mutari nequeat. ex gloss. percelebri in cap. fin. de procura. in 6. quam præter docto. ibi. dicunt singul. Soci. consil. 58. volumine 3. Iaso. in l. si non sortem. §. si centum. colum. 3. ff. de condict. indebi. idem in l. si ita quis promiserit. §. ea lege. nume. 24. ff. de verbo. obligatio. idem in l. duobus. §. fina. col. 2. ff. de iurejuran. commendat Felin. in cap. edoceri. num. septimo, & in capitul. ex parte decani. numero duodecimo. de rescript. cuius & nos meminimus in Epitome. 2. parte. capitulo quarto, numero nono, & capitulo sexto, numero secundo, & ad istam quæstionem mirè cõducit, si quis etenim testamentum fecerit, idque iurauerit, non reuocare, si postmodum pœnitentia ductus id testamentum mutauerit, hęc correctio, aut mutatio seruanda erit: cum ad mortem vsque primum testamentum perfectionem non accipiat, ac omnino pendeat, & ideo dum ita pẽderet, potuit optimè tolli ab ipso testante, ex cap. cum Marthæ. de celebr. missa. nam & testamentum in mortuis rarum est, quando quidem nec valet dum viuit testator, & vbi testamentum est, mors testatoris intercedat necesse est, teste Paulo ad Hebræ. capitulo nono. Iure etiam compertum est, mortem testantis ratum facere testamentum, quod nondum certum habet robur quandiu viuit qui condidit, cui liberum est, si velit mutare. l. si quis in principio. ff. de lega. 3. cum similibus. Hanc verò opinionem, vt secundum testamẽtum teneat. & præferatur primo, quod testator iurauit non reuocare, asserunt Barto. in dict. l. si quis in principio. ff. de legat. 3. columna final. idem in l. si quis inquilinos. § fina. ff. de legat. 1. & in l. cum duobus. §. idem respõdet. ff. pro socio, Oldrad. consilio 127. Bald. in reperi. l. prima. C. de sacrosanct. eccles. colum. fina. Salyc. in l. sancimus. C. de testamen. Ioã. Andr. in regul. quod semel. de regul. iur. in 6. glossin capitulo vltima voluntas. 13. quæst. 2. Bald. cõsilio 147. in 1. volumi. Alberic. in dict. l. si quis in principio. colum. pen. Iaso. in l. si conuenerit. ff. de iurisdict. omnium iudi. numero quinto, idem Iaso. in l. si ita quis promiserit. §. ea lege. numero vigesimotertio, ff. de verborum obliga. Guiliel. Maynerius. in l. quandiu, numer. 117. & in l. nemo potest mutare. numero 93. ff. de regulis iuris. Andre. ab Exea. in rubri. ff. de pactis, numero 524. & est communis opinio secũdum Alexand. in l. stipulatio hoc modo, numero quinto, ff. de verborum obligatio. & Cornel. consil. 294. volumi. 4. eandem sequitur Ripa. in capitul. primo. numer. 58. de iudic. Quæ quidẽ sententia adhuc vera est, etiã si primũ testamentũ, quod iurauit testator non reuocare, ad pias causas conditũ fuerit. Bald. consil. 121. volu. 1. Stepha. Bertrand. in consi. 388. vol. 2.

Secunda opinio partim ex præmissis constat, quibus probatur in hac controuersia, secundum testamentum primo præferendum esse partim à Bart. augetur, qui nõ tãtum hoc tenet, sed & addit nec periurum esse reuocantem primum testamentum, cui iuramentum accessit. ita ipse in dict. l. stipulatio. & in l. si quis in principio. colum. fina. dicens, iuramẽtum quo quis promisit non reuocare testamentum, esse cõtra bonos mores, & ideo iurantem ex eo minimè obligari. quod probatur in dict. l. stipulatio hoc modo concepta. secundum eum: cui adhærent Boatinus, quem Alberic. refert in l. si quis in principio. columna penulti. Angel. in l. si quis pro eo. ff. de fideiussorib. Bald. in consilio 22. & 148. volumi. 1. & esse hanc communem sententiam fatentur Cynus in l. prima. columna fina. de sacrosanct. eccles. Alexand. in dict. l. stipulatio. numero quinto. Angelus Aretin. in tracta. de testamen. verbo, & iurauit non reuocare. & eã defendunt Ioãnes Crottus in dicta l. stipulatio. numero 18. & Guilielm. Mayner. in dicta l. quandiu. numero 121. & eandem asserit glosi. in capitulo primo. de pace tenenda, & iuramen. firmã. ¶ Item sacramenta. verbo, super contractibus. quasi hoc iuramentum non tantum sit contrarium bonis moribus ciuilibus, sed & canonicis: eumiure Pontificiorum captandę mortis reprobetur. capitulo secundo. capitulo ne captandæ. de concess. præbend. in sexto. capitulo nulla. eodem tit.

¶ Sed hæc opinio omissis aliorum argumentis ex eo conuincitur, quod contra bonos mores non est promissio non reuocandi testamentum, quod supra probauimus ex Fortunio. Nam si promissio non reuocandi testamentum absque iuramento toleratur, cur iureiurando eadem promissio firmari nequit? Dices fortasse, non esse ita periculosum animæ promissionem simplicem frangere sicuti iuratam, & ob id magis tolli adiecto iuramento testandi libertatem, quàm simplici promissione: id etenim fateor, nego tamen bonis moribus repugnare, vt quis sibi ipsi tollat testandi libertatem: tametsi pacta, per quæ hæc libertas aufertur, à iure ciuili improbentur ea ratione, quòd leges ægrè ferant, ac odio habeant, esse quem solicitum de viuentis hæreditate. l. fi. l. pactum quod dotali. C. de pactis. l. pactum dotali. C. de collatio. Quod si dixeris occasionem captandæ mortis à lege tolli, vtque improbam, bonisque moribus contrariam refelli. faciebor vtique occasionem hanc lege improbari, quasi hoc ipsum legum latoribus vtile visum fuerit Reipublicæ, ne priuatim vitæ humanæ insidiarum: nec confestim sequitur id ita contra bonos mores esse, vt peccatum sit pacta prædicta iniri, cum dicta occasio non sit admodum crimini proxima, quippe quæ praui animi præsumptionem maximam exigat, quæ in Christiana religione non est faciliter admittenda. Constat etenim ex substitutionibus, ac bonorum vinculis, quæ ex primogenijs oriuntur, vt post mortem vnius alteri bona obueniant, occasionem captandæ mortis quodammodo prauis, ac scelestis hominibus exhiberi, & tamen passim prædictæ substitutiones, & primogenia licitè fiunt, & honestissimè permittuntur.

Nam licet in dict. l. vlt. C. de pact. ex eo pactum contrarium bonis moribus iudicetur, quod occasionem præbeat captandæ mortis, ea tamen ratio non est principalis ad hoc, sed illa, quod turpe sit agere de bonis illius, cui succedendum forsan est, eo viuente, ac non consentiente, vt in eadem constitutione probatur. Si quidem iuxta illius constitutionis sententiam pactio illa turpis non sit, si accesserit consensus illius, cui succedendum est, eadémque ratione est intelligenda decisio text. in l. ex eo C. de inutilib. stipula.

Præterea, nonne maior liberras in matrimonio exigitur, quàm testamento. c. eum locum. de sponsa.

Et tandem iuramentum, quo quis aliquam fœminam accipere in vxorem pollicetur, validum est, & periurio irretitur is qui id non seruauerit, capit. sicut ex literis. de sponsa. quibus rationibus Barto. opinio, quæ à iuris ciuilis professoribus crebro recipitur, falsa apparet.

Tertia igitur opinio, licèt concedat testamentum secundum primo præferri, testatorem tamen periurum esse profitetur, ex prædictis rationibus, quam sententiam asserunt Ioan. And. in regul. quod semel. de regul. iur. in 6. Archid. in dict. cap. vltima voluntas. Ancha. in capit. cum esses. colum. penul. infra eod. Ioan. ab Imol. in capit. dilectio. colum. 2. de præbend. Salyc. et in dict. l. sancimus. colu. fina. Cornel. consil. 194. volumi. 4. Franc. in cap. 1. de sepult. in 6. colum. 1. Bald. in repeti. colum. final. C. de sacrosc. eccl. For. de vltimo fine. illat. 20. vers. Tertius casus. Alexan. consi. 16. colum. 2. volu. 3. idem in dicta l. stipulario hoc modo concepta. colum. 2. Oldra. consi. 127. Imol. in capit. cum contingat. de iureiur. nume. 33. Felin. in cap. in præsentia. de probatio. nume. 6. Soci. Iunior. consil. 65. num. 50. volu. 1. & hæc est communis opinio secundum Alciat. in dict. cap. cum contingat. nu. 77. Philipp. Probum in cap. fin. de procura. in 6. colum. fi. & Guiliel. Mayner. in l. nemo potest. num. 93. & in l. quandiu. ff. de regulis iuris. nume. 121.

Quid ergo dicemus ad l. stipulatio? vbi Iulianus Iurisconsultus † ita scribit: Stipulatio hoc modo concepta, si hæredem me non feceris, tantum dare spondes, inutilis est: quia contra bonos mores est. Verum lex illa pœnalem stipulationem cõtra libertatem testãdi adiectam, bonis moribus contrariam esse asserit: siquidem illicitum, & inhonestum est pœnæ adiectionem quenquam velle alterum adstringere ad certam hæredis institutionem.

Et huic auidæ ambitioni eorum, qui aliorum hæreditates & patrimonia consequi nimia cupiditate contendunt, lex occurrit, quo eorum insatiabilem auaritiam reprimat, non tamen ex his sequitur, promissionem simplicem vel iuratã absque pœnæ adiectione bonis moribus aduersam esse, sicut in simili specie promissio matrimonij cõtrahendi licita est, siue fiat simpliciter, siue cũ iuramẽto: & tamen promissioni huic pœnã addi bonis moribus refragatur. l. Titia. ff. de verborũ obligationibus. Ex quo infero pœnalẽ stipulationem, † cuius meminit dict. l. stipulatio. iuramento firmari nõ posse. quod ibidẽ Bar. & cæteri doct. concedunt. Secũdò infero, promissionem pœnalem, quæ in dicta l. Titia. & in capit. Gẽma. de sponsal. reprobatur. nequaquam iuramento vires accipere. autore Bartol. in dicta l. Titia. numero 11. & in l. si quis pro eod. ff. de fideiussoribus. numer. sexto. Licèt Cornel.

nel. contrarium consulendo responderit consilio 294. in quarto volumine, & Fortunius dubitauerit in dicta illatione 20. versi. Vnde etiam singulariter. & versiculo, Dico ergo. Hinc probari poterit, donationem factam in pœnam mutationis, aut reuocationis testamenti minimè valere: ex cõmuni omnium sententia in dicta l. stipulatio. sicut asserit, & probat Alexander consi. 25. libr. 3. Imò quamuis Bal. in l. sancimus. C. isto tit. Pau. & Alexand. in d. l. stipulatio. Francus in regul. quod semel. de regul. iur. in 6. & plerique alij frequenter dixerint, hanc pœnam posse adijci reuocationi certi legati, licet non possit apponi reuocationi totius testamẽti, perpensa declaratione Claudij in dict. l. stipulatio. numero 5. Et licet itidem eandem pœnam fauore piæ causæ admittat Iason. in dict. l. stipulatio. & consi. 169. vol. 4. nihilominus Carol. Molin. in dict. consi. 25. communem opinionẽ etiam in his duobus casibus notissimè sequitur, cuius opinio satis ex præmissa consideratione defenditur.

Porro illud erit præter alia, & hic considerandum quod Cepol. animaduertit cautela 117. dicens posse in prædicto casu fieri, vt testamentum secundum sit nullum, si is qui iurauit primum testamentum non reuocare, à iudice ecclesiastico admoneatur, petente hærede scripto in primo testamento, trina canonica monitione, vt testamẽtum illud seruet illæsum, & ne illud reuocet. in dicta excommunicatione aduersus eum, si id testamentum mutauerit: tunc etenim
18 testamentum † posterius erit nullum, quippe quod factum sit ab excommunicato. qui testari non potest, vt existimant Ioan. Mona. in capitulo quanquam. de vsu. Hostien. in capitulo pia. de exceptio. in 6. glos. in capitulo decernimus. de sententia excommunicationis. eodem libro. quam dixit singul. Franc. in rubrica ista libro sexto. casu 16. quasi deportato æquiparetur excommunicatus. Hoc tamen non est admittendum, quia falsa ratione iuuatur, cum excommunicatus testari possit regulariter, quod probatur ex eo, quòd omnes testari possunt, qui iure expressim non prohibentur. si queramus. ff. eodem. §. finali. Instit. quibus est permiss. face. testa. l. prima. C. de sacrosanct. eccles. Sed excommunicatus non prohibetur testari, igitur potest testamentum facere. Præterea speciale est in excommunicato propter hæresim. capitulo excommunicamus. §. credentes. C. de hæreti. is enim testari non potest. sicuti nec excommunicatus ex percussione cardinalium. capitulo Fœlicis. de pœniten. in 6. ergo excommunicatis ob alias causas non est interdicta testandi potestas, atque ita hanc sententiam verio rem esse opinantur Archi. in dicto capitulo pia. Ioann. Andreas ac cæteri in dicto capitulo decernimus. Frederi. cons. septuagesimoquarto. Bartolus in d. l. si quæramus. Bald. in l. fina. columna tertia. C. si à non comp. iudice. Abb. in c. veritatis. de dolo & contuma. numero 32. Abb. hic 2. col. Imol. in cap. 2. infra eo. post alios Guliel. Benedi. in cap. Raynutius. verb. mortuo itaque testatore. in 1. nu. 288. eodem titulo. Ioan. à Sel. de beneficio. 3. par. quæstio. 4. columna prima. quam opinionem sequuti, fatentur communem esse Felin. in capitulo cum voluntate. de sententia excommunicationis. idem in cap. ad probandum de ra. iud. colum. 2. Barba. in d. c. 2. Fran. in dicta rubr. casu 16. Aret. in d. l. si quæramus. & Gualde. in libello, de arte testandi. titulo primo. casu decima. nec refert an sit publicè vel occultè excommunicatus, secundum eos, quibus accedit glo. in capitulo Pastoralis. §. verum. de appel. quæ excommunicatum similem esse ait relegato: & tamen relegatus testari potest. l. relegatorum. §. primo. & sequen. ff. de interdi. & relegat. Huius etiam communis sententiæ author fuit Innoc. in d. c. cum voluntate, qua perpensa Cæpolæ cautelam reprobat And. ab Exea, in rub. ff. de pact. numer 525.

His verò, quæ de libertate mutandi testamenta diximus, aptissimè conuenit disputare, quo pacto secundum testa-
19 mentum †, cui testator in primo derogauit, validum sit: quam quidem rẽ egregiè tractauit Barto. in l. si quis in principio testamenti. ff. de legat. tertio. cuius varijs in locis adnotarunt, qui post eum scripsere. Nec tamen verebimur nos ea prouiribus explicare, quasdam ex Barto. cæterisque conclusiones colligentes, quibus tractatus, ni fallimur apertissimè expedietur.

Prima conclusio. Primum testamentum simpliciter sequentibus derogans tollitur per secundum, in quo specialis fit reuocatio primi, licet in eo nulla mentio fiat clausulę derogatoriæ, atque exempli gratia fit derogatio in primo testamento in hunc modum concepta.

Quod si aliud testamentum fecero, nolo illud valere. Specialis autem mentio primi in secundo hoc modo fit, nõ obstante priori testamento, quod præsente F. Notario condidi. Est enim hæc mentio necessaria & sufficiens, vt notat Barto. in dicta lege si quis in principio. numero octauo, per tex. ibi & licet Paul. Castren consil. 182. volum. 1. col. 3. aduersus Bar exigat in secundo testamento verba illa, Non obstantib. quibuscunque verbis derogatoriis in priori testamento appositis: tamen sententia Bartol. verior est, cum in specie & nominatim primum testamentum tollatur. Eadem verba Bart. Iason. retulit nec ausus est improbare in l. si mihi. & tibi. §. in legatis. 2. lectione. colum. penult. ff. de leg. i. & subdit Corn. consi. 86. volum. 3. col. pe. hanc esse communem opinionem post Cyn. in l. sancimus. C. de testamen. Imo satis erit in secundo testamento hæc apponere verba. Non obstante quocunque alio testamento sub quacunque verborum forma concepto. ex Aretin. in capit. primo. de rescrip. colum. 6. hanc opinionem in derogatione legum, & canonum asserenre per text. quem singul. appellat in c. Alma mater. §. fi. de sent. excom. in 6. quem Fel. sequitur in ca. nonnulli. col. 7. ver. secundo fallit, de rescript. ad litẽque ipse Aretin. hanc esse communem opinionem.

Secunda conclusio. Testamentum primum cui adiecta fuit clausula derogatoria potestatis testandi, seu reuocandi illud testamentum, per secundum tollitur etiam simpliciter factum, nulla adhibita mentione, nec generali primi testamenti. quod probatur, quia derogatio potestatis testandi à iure ciuili improbatur, & inutilis celetur. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbor. oblig. qua ratione Bart. in dicto §. in legatis. hanc conclusionem probat, eamque cæteri communiter recipiunt, vt ibi testatur Iason. 1. lect. & Soci. 2. col. eandem tenent Cyn. Fulg. & doct. communiter in d. l. sancimus. & Corn. communem hanc professus dicto consil. 86. volu. 3. col. penul. Accursi. tamen in d. §. in legatis. & in d. l. si quis in principio. verbo, nemo enim. nullam in hac re differentiam constituit inter verba derogatoria voluntatis & potestatis: imo idem vtrobique seruandum fore apertissimè censet. Cuius opinionem Ioan. ab Imol. in d. §. in legatis. defendit & Salyc. in d. l. sancimus. Disputat etiam Soc. in d. §. in legatis. quod iure verius esse apparet ex eo. quod ratio, cui innititur communis sententia minimè procedit, perpenso intellectu vero. legę stipulatio hoc modo concepta. quem paulo ante tradidimus.

Tertia conclusio. Primum testamentum habens clausulã sequentis derogatoriam non tantum simplicem, & generalem, sed & specialem, certisque limitibus circũscriptam, per secundum tollitur, in quo fit generalis mẽtio primi, & illius clausulæ derogatoriæ commemoratio indefinita. Fit enim tunc mentio specialis primæ voluntatis, q̃ est necessariũm, & sufficit, quamuis in specie verba clausulæ derogatoriæ minimè repetantur, quod Bart. notat in dicta l. si quis in princ. colum. 3. quem ibi cæteri docto. & in dicta l. sancimus. communiter sequuntur, sicuti fatentur Corne. consil. 86. volu. 3. Alber. in dicta l. si quis in princip. num. 7. & 16. Alex. consilio 134. volum. 1. Socin. & Iason d. §. in legatis. 2. lect. col. 3. Card. consi. 102. Alex. & Iason d. l. sancimus. Barb. in capi. cum esses. iste tit. numer. 18. Anto. Rube. consil. 24. Soc. consi. 163. vol. 2. pen. col. quam etiam probat Domi. consi. 115. & asserit esse communem Soc. Iun. consil. 124. volu. 1. colum. 2. & 4. super qua disputant Barb. in d. nu. 18. idem consi. 72. volu. 3. & Iason d. §. in legatis. inquirentes an ex vera iuris ratione sit necessaria in præsenti dubio specialis mentio verborũ clausulæ derogatoriæ, quam testator primo testamento adiecerat. Sed doct. sententia ex illis amplissimis verbis defenditur, non obstar. te quocunq; testamento à me condito, quæcunque verba derogatoria habente: hic enim fit mentio specialis clausulæ derogatoriæ, quanuis ad verbum non repetatur quod sufficit, & probatur in lege omnes. C. de præscriptione triginta vel quadraginta annorum. & in lege Titius. ff. de liberis & posthumis. Ex quibus sequentia corollaria deducuntur.

Primum, in quæstione præcedentis assertionis, quæ tertia est, minimè sufficere primi testamenti mentionem, nisi & clausulæ derogatoriæ saltem in genere testator meminerit, nec enim sat erit dicere, volo hoc testamentum valere, non obstante alio quocunque testamento per me facto, seu cassum & irritum faciens quodcunque aliud testamentum, oportet siquidem addere: sub quibuscunque verbis derogatis conditum, ex mente gloss. & doctor. in dicto §. in legatis. Bar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis. Bartoli & aliorum in d.l.si quis in prin. 3. col. & probatur per tex.ibi. licet Iaco. & Aret. cuius opinionem aduersus vulgo receptam veriorem esse existimat Alber. in d. l. si quis.num.7.& 16.asserat, non esse necessariam mentionem clausulæ derogatoriæ,nec in specie,nec in genere.& Baldus expressim tenet in l. humanum.C. de leg. col.penul. sufficere,testatorem in secundo testamento scribere illa verba: cassum & irritum faciens quodcunque aliud testamentum, quæ quidem dicta reprobat Soci.in d.§.in legatis. colum. 4. & Paulus Castren.consil,206.volu.1. Nam reuocatio primę voluntatis præcipuè in ipsa testatoris consistit contrariavoluntate, quæ non præsumitur, nisi in specie prioris actus mentionem fecerit,vt in eadem l.si quis in principio testamenti. Iurisconsultus scribit,cuius verba hanc communem opinionem acerrimè tutantur.

Secundum,non esse necessariam clausulæ derogatoriæ ita specialem mentionem,vt ad verbum referatur ipsius derogationis qualitas, quod communis omnium sententia probat:vti Soci.refert in dicto §.in legatis. columna 4. præter alios, quos nominatim citauimus. Tametsi refragentur gl.ind.§.in legatis.Salic.in d.l.sancimus.col penu.Dinus in reg.quod semel.de regu.iuris in 6.Barba.in d.c.cum esses. col.pen.& fi.eo.tit. Ias.& si dubitet in dict.§.in legatis.2.lect. colum.3.

Tertium hanc tertiam conclusionem procedere opinatur,etiam si vnicum tantum testamentum præcesserit: nec erit satis in secundo in genere irritum facere,casumque decernere quodcunque aliud præcedens testamentum, nisi saltem generalis verborum derogantium mentio fiat. contra Bar.in d.l. si quis in principio. 3. columna.cuius verba si sensum perpendimus, ac doctoribus eum allegantibus exhibenda fides est,depraua ta circunferuntur. Nam dum dicit nu.9.cassans omne aliud testamentum meum in quo sunt verba derogatoria, vel sunt hæc vltima verba: in quo sunt verba derogatoria, omnino delenda, vel referenda ad Barto.non ad ipsum testantem.& contra Bart.tenent Ang. Pau. Imo.Alex.Aret.in l.2.ff.de liber.& posth.Mar.Soc.cõl. 163. in 2.vol.Bar.Soc.in d.§.in legatis.col.4. Pau.Ca.cons.284. 1. vol.col.4.Bal.in auth.hoc inter liberos.C.de testa.Alex.consil.25.vol.3.col.2.Guili.Bene.in c.Rainuntius.ist.tit. verb.testamentum.2.nu.22.Anto.Rube.consilio 24. columna 4. & esse eam opinionem cõmunẽ asserunt ipsam sequuti Ias.in d.l. sancimus.col 3.Curti.Iunior cons.26.col. 2. & Alex.in d.cons.25.Nec enim hic fit prioris voluntatis specialis mẽtio, licet vnicum testamentum præcesserit: cum sit necessaria mentio non tantum testamenti, sed & clausulæ derogatoriæ in eo contentę, quod non est necessarium in dict.l.2. quam Bar.pro se adducit,quia ibi solum requiritur certa,& nominata expressio. Vnde verior apparet communis opinio licet Bar.conentur defendere Soc. & Ias. in d.l. 2. idem Socin.cons.2,in 3.volu.

Quartum ex his constat,primum testamentum habens clausulam derogatoriam specialem,non tolli per secundũ, in quo nominatim fiat primi testamenti mentio, nisi testator saltem in genere clausulæ derogatoriæ memineritcum eius clausulæ reuocatio requiratur omnino: ex tertia conclusione,ex qua licet dubius hoc infert Soc.in dict.§.in legatis.col.5.contra Bald.in l. humanum. C. de legib. dicentem satis esse si in secundo testamento dictum sit. Non obstante alio testamento per me coram F. notario condito. Quæ quidem verba nequaquam sufficiũt, si aduertamus ad tex. in dicta l.si quis in prin. & ad prædictam omnium doct. sententiam.

Quarta conclusio. Primum testamentum habens quæcunq; verba derogatoria,etiam admodum specialia, per secũdũ tollitur,nulla prioris volũtatis, nec speciali,nec generali mentione facta:modo cõstet ex cõiecturis testãtę prioris voluntatis pœnituisse. Baldus cõmuniter receptus in di. l.sancimus,vbi post alios Iason colum.secunda. Et probatur ea ratione,quod reuocatio primi testamenti vtcunque facti à voluntate testantis pender. Ipso iurisconsulto teste in d. l. si quis in princip. igitur si eius voluntas coniecturis deprehendi potest, minimè dubia erit actus mutatio,quod & Bar.ipse in d.l.si quis in principio. fatetur. Cui opinioni, quam communem esse fatentur aliquot adducunt coniecturas Paulus Parisiensis consilio decimo.vol.3. num.22.& Soci.Iunior.cons.124.volum.1.numer.52.& sequen.vltra eas,quas docto.in dict. l. sancimus: adnotarunt eãdem sententiam probantes,ex quibus & ex alibi considératis sequentes illationes explicare libuit.

Prima, testamentum primum habens quæcunque verba derogatoria,etiam specialia, per secundum adiecto iuramento tollitur, nulla facta mentione prioris voluntatis. Bald.in dicta lege sancimus.cui cæteri doctor.assentiuntur ibi.& Soci.consil.163.volum.2.col.fi.Guido Papæ decis.128.Ant.Rube.consil.24.colum.3.Corset. in rub.de iureiu.24.& 26.priuilegio iuramenti,quorũ omnium concors est ratio illa,quę à præmissa conclusione colligitur,si quidem is,qui iuramento præstito secundum testamentum condit, ob religionem iuramenti, videtur cuiuscunque prioris voluntatis cõtrariæ pœnitere:atque hæc est maxima coniectura, quæ hanc mutationem manifestam facit. Quo fit,vt isthęc prima illatio sit admittenda,etiam si in testamento secũdo nec generalis primi reuocatio fiat, illis verbis, cassum & irritum decernens quodcunque aliud testamentum per me factum:aduersus Ias.in dicto §.in legatis.prima lect.colum.penult. & Soc.dubitãrem ibi penultima columna.Anto.Rube.dict.consil.24.nu. 9.& Guiliel.Bened.in dicto capit.Raynutius.verbo,testamẽtum.in 2.numero 19.Nam & ipse Ias.ingenuè fatetur sibi ipsi communem sententiam obstare, à qua recedendum non esse Soc.admonet in dicta colum.pen.

Secundo infertur ex eadem ratione,Primum testamentũ, quod testator iurauit non reuocare,vel cui iuramentum addidit,ex hoc clausulam derogatoriam sequentis, & specialẽ habere.Bart.in dicta lege si quis in principio.col.fin.Alex.& Iuniores in dicta l.sancimus.& in d.§.in legatis. Ias.in §.item si quis postulante.de actio.numero 14.Quorum opinio plurimum probatur ex glos.in ca.cum non deceat. de elect.in 6. quæ asserit,generalem canonum,vel statutorum derogationem minimè tollere statutum iuratum. quam gl.existimant esse sing.Roma.sing.7.Alex.in lege j.colum.pen.ff.ad leg.Falci.Ias.cons.173.in 4.volum.colum.9.& Rom.consil.436.colum.3.& consil.404.Ias.in l.fi.C.si contra ius,colum.fin.commendant Abb.colum.3.Feli.colum.2.in c.constituturus.de rescript.Alexand.consil.38.in 3.volum,optimè Ludo.Gomez, post Cro.ibi in c.j.de const.in 6.numero 286.Fel.in cap.2.nu. 20.de sponsali.Notant Bart.& Io.Crot,in l.omnes populi.ff. de iust,& iur.3.q.principali.Ioan.Staphi.de liter.grat.& iusti, fo.99.colum.2.& plures alij,quos Rebu. citat in forma mandati apostolici.verbo,iuramento,qui post alios ad hanc rem meminit glos.in cle.dudum.§.fi.de sepul.verbo.pacta. quam dicit sing,Cremen.sing.39,hoc tamen procedit in iuramento speciali non in generali,secundum Domi.in consil.83.Carol.in consil.Alexand.27.libro 1.ad finem.quibus exactè perpensis, ita erit necessaria in secundo testamento mentio iuramenti,vt non sufficiat mentionem facere primi testamenti,& derogatoriæ clausulæ specialiter per illa verba:cassum, & irritum decernens quodcunque aliud testamentum quibuscunque verbis derogatoriis à me conditum:quod expressim notant Pau.Castr.consil.284.volum.1.colum.2. & Fulg. cons.36.✻ Sed & quod dixi,testamentum,quod testator iurauit non reuocare,vel, cui iuramentum addidit. specialem sequẽtis derogationem habere,id lector planè intelligat,de iuramento ad eum effectum testamento expressim,vel tacitè addito,vt id immutari facilè non possit. Nam de iuramento simpliciter vltimæ voluntati addito,quis obsecro intelexisse me existimabit si totam hac de re quæstionem à me tractatam legerit? Cum nusquam simplicis iuramenti memineram,sed illius,quod ad firmam, & nusquam facilè mutandã, reuocandámve voluntatem fuerit adscriptum. Quod planius constat, si quæ de donatione causa mortis iurata scripsi (versiculo Quinta conclusio) obseruentur. Vbi expressim eadem distinctione vsus sum in re, quæ facilius in immutabilem voluntatem, quàm testamentum transire potest. ✻

Cæterùm si in secundo testamento ita scriptum sit:non obstante quocunque alio testamento à me facto, & habente quæcunque verba derogatoria, quæ hic forent ad verbum referenda, ea etenim pro expressis habentur: vt hac clausula interim vtamur, poterit quibusdam videri adhuc non esse sufficientem prioris voluntatis mentionem, quia vbi expressio specialis exigitur, prædicta clausula non sufficit. Paulus Castrensis, consilio ducentesimoseptuagesimooctauo,volumine primo.Cardin.consilio centesimotrigesimosexto, Calderi.consilio vndecimo, titulo de priuileg. Frederic. consilio ducentesimotrigesimotertio. & alij, quos retulit Felinus in capit. accedentes. de præscriptionib. est enim mentio specialis necessaria, quæ in dictis verbis nõ est

est ex notatis in Clemen.appellanti. de appellationibus. & in l.certum.ff.si certum petatur, & fatentur hanc esse opinionem communem Felin.in dict. capit. accedentes. idem in capit.nonnulli.numer. 6. de rescrip.Ias.in consil. 121.& 155.volumine 4.Selua de Benef.3.par.quæst. 14. Deci. consil.165.col.2.idem consi.273.final.colum.And.Tiraquel.de iure maritali.in gl.5.ad finem. Thom.Grammati. decisione 20.quibus accedit tex.optimus in capitu. qui ad agendum. de procuratoribus.in sexto.

Rursus erunt,qui contrarium respondere non dubitẽt, eo quod prædicta verba satis tollant priorem derogationem,cuius specialis expressio requiratur.l.omnes.C. de præscriptionibus trigin.vel quadragin.anno.vbi Baldus,& Angelus, hoc notant, eámque legem miris laudibus efferunt quotquot hac in re scripsere,idem Abb.in capit cum instantia.de censi.Antonius Butri.consil.49. Collect. & Baldus in capitulo cum dilecta, de rescrip. Alber. in l. 1. C. quando imper.inter pupil. & vidu.Bald.consil.409.volumi.5. Socin. in tracta.de visitat.numer.45.Anto. consil.2.Paul. consilio tertio.volum. 1. Felin.in cap humanum genus. 1.distinctio. colum.4.& in hac specie testamentorum Alber. Brunus in tract.de forma.colla. 24.& esse hanc opinionem communem asserit Frederic. consil.47. Anani. consil. 55.& idem Tiraquel.in dicta gl.5.Rebuf.in forma mandati Apostо.verbo pro expressis.Aymon Sauilli.consilio 126.colu.fin. Barto.volu.3.Socin.consil.3 colum.4.Chosmas in pragmat.sanctio.titu.de collationibus.§.quod si quis.verb.adverbum.ac cæteris diligentius insigni breuitate Præceptor meus obseruandissimus Martinus ab Azpilcueta Nauarrus in capit. si quando.de rescrip.col.4.Qua in re oportet maximã hanc controuersiam quibusdam explicitis,quæ confusè traduntur,distinctam lectoribus exhibere.

Primùm equidem constat, hanc vltimam sententiam frequentiori calculo receptam esse: atque seruandam fore, absque dubio,si curiæ Romanæ praxis eam admiserit.Nam huius styli sunt testes Antonius consil.2. Collectar. in dicto capit.cum dilecta.Probus in cap.collatio.columna 3.de offi. leg.in 6.Ludou.Gomez.in procemio reg.cãc.quæstione 6. nu.8.Domi.consi.65.colum.6.& consil.130.colum.2. Ioan. Staphil.de liter.grat.& iustit.fol.103.col.2. quod probari videtur in c.1.de transact.& c.quia sæpè.de elect.in 6.c. Alma mater. de sen.excomm.eod.libr. in fine.extrauag. rem non nouam.de dolo & con.Felin.in d.c.nonnulli.nu.6.& in d.c. accedentes.colum.3.

Secundum etiam ex iuris ratione secluso stylo procedit:nempe dicta verba priorem clausulam cuius specialis,& ad verbum expressio requiritur,omnino tollere, si in lege, canone,vel constitutione exprimatur: sic enim procedunt iura,quę modo citauim⁹,& fatẽtur Ang.Alex.& Ias.in l.sed & si quis.§. quæsitum. ff. si quis caut. & ex his qui priorem sententiam approbant,Felin in dicto capitulo nonnulli.numero sexto.& in dicto c.accedentes. Decius consil. 165.& consilio 373.Ias.o.Andre.Tiraquel.Rebu.quos super iis duximus.in quo video doctores omnes consentire, sic & idem erit si in secundo rescripto, aut priuilegio principis prædicta verba motu proprio apponantur.vt fatentur Felinus in dicto c.accedentes. Decius in dictis locis.Cald. consilio vndecimo. de priuilegi. Romanus consilio tercentesimo vigesimoseptimo, Angelus in dicto §. quæsitum. in fine.vbi Alexander,& Iason & Felinus in capitulo sedes.col. 8.de rescrip.Ripa in cap. 1.de rescrip.numero 80.Soci.consil.3.volu.3.colum.4.

Tertium ad disputationis discrimen recidit, & tamen iuris ratione examinata, verius esse arbitror in priuilegio secundo,aut rescripto ad petitionem alicuius concesso, non sufficere præfatam clausulam,vt tollantur priora, & ita speciali verba derogatoria.in quo sequor priorem illam sententiam,quam ex Calde. & alijs authoribus retuli: tametsi refragentur hi,qui posteriorem opinionem frequentius sequuntur:eamque in hoc ipso procedere existiment.

Quartũ nostræ quæstioni propius accedit,Nam hæc verba non obstante quacunq; alia dispositione, cuius ad verbum esset mentio facienda, eam expressam censentes: non tollunt priorem actum iuramento firmatum, ex gl. in d.c. cum non deceat.adiunctis his,quæ ad eã notauimus in hac ipsa quæstione:nisi reuocatio prioris actus fiat per legẽ, aut cõstitutionẽ,vel addatur in reuocatione clausula,motu proprio,vt notãt Ia.in l.fi.C.si contra ius,vel vtilit.pub.fi.col.& Feli. in c. constitutus. colum. 3.de rescrip.hi tamen loquuntur in generali clausula: non obstantibus: non autem in ista,qua expressa finguntur ea, quæ in specie exprimenda forent.Vnde Ias.o.in dicta lege finali,in fine,sensit iuramentum per eam tolli:& aperte notat Socin.consil.196.volumine secundo.columna secunda.qui huius opinionis rationem cõstituit,& deducit ab illa sententia,quam in praxi,& vsu receptam esse diximus, & communiorem fecimus, & ideo quæ in ea dicta sunt,etiam ad derogandum iuramento erunt præ notanda.atque ex his satisfieri potest dubitationi, quæ proposita fuit circa derogationem primi testamenti iurati.

Quinto ea,quæ diximus intelligenda sunt in principe,qui potest supplere illam specialem mentionem in actu requisitam,ac fingere eam factam fuisse:inferior verò contractum gerens non potest fingere expressum fuisse id, quod ex lege nominatim est exprimendum.tex.admodum.sing.in cap.qui ad agendum de procurat.in 6.l.sed & siquis.§.quæsitum.ff.si quis caut.vbi Angel,Alexand.& Ias.2.colum. hoc ipsum notant Ias. in consilio centesimoseptuagesimotertio, volumine quarto.columna finali.Alexand.in lege quicquid.columna secunda.ff.de verborum obligatione. Tiraquel.& Rebu. paulo ante citati:quorum opinio in testamentis non procedit circa verba derogatoria,ex eo quòd eorum mentio principaliter ex hominis, non legis dispositione requiritur. Atque de his satis.

Tertio ex principali conclusione deducitur,testamentum primum, cui iuramentum accessit, non tolli per secundum item iuratum, nisi primi, eo modo, quem diximus, mentio fiat: quando per reuocationem primi tendit testator ad periurij crimen, quod probatur. Non enim est præsumendum, quenquam velle mortale crimen committere, nisi euidenter hoc constiterit.l.merito.ff.pro socio.maximè in actu,qui prope mortem fit.cap. literas. & ibi glos.verbo tam graue. de præsumpt.Vnde cum reuocatio prioris voluntatis constat in præsumpta, vel euidenti testantis intentione, dicendum est non videri primum testamentum sublatum per secundum in casibus,in quib.ex hac reuocatione testator periurus esset,nisi id appareat manifestè.

Quartò constat ex eadem assertione, primum testamentum habens clausulam derogatoriam specialem, non censeri per secundum sublatum, etiam si in secundo fiat mentio specialis derogatoriæ clausulæ, si testator in primo dixerit, velle primum illud testamentum reuocari non posse,aut irritum minimè censeri per secundum,etiam si in eo specialiter primo derogetur:est enim necessarium,non tantum prioris clausulæ derogatoriæ reuocationem adscribere,sed & addere derogationem secundæ clausulæ, vel vberrima verba, ex quibus manifestum sit,testatorem à priori voluntate discessisse.cuius illationis sit exemplum primi testamenti.Et volo meum hoc testamẽtum firmum:ac perpetuum esse,nec censeri reuocatum per aliud,quod fecero, testamentum, nisi in eo ad verbũ scripta sit angelica salutatio,etiã si nominatim huius primæ volũtatis meminero.Oportet enim ad hæc verba derogatoria tollenda,in secundo mentionem facere huius derogationis in hunc modum,nõ obstante quocunque alio testamento per me facto, quæcunque verba derogatoria habente:quacunque verborum forma concepta. Nã per illa verba:quæcunque verba derogatoria habẽre:tollitur prima clausula derogatoria, & per sequentia reuocatur secunda.vt animaduerjit Paul.Castr in consil.284.colum.penulti. volumi.primo.Antonius Rube.consilio vigesimoquarto,columna penult.& fin.Sic ergo erit intelligendus Bartol.in dicta lege si quis in principio.columna tertia. & quarta,dicẽs, testamentum primum habens derogatoriam clausulam, & derogationis futuri testamenti reuocationem, tolli per secundum,in quo fit specialis mentio prioris derogationis.

Hinc scribit Paul. in authen.hoc inter liberos. C.de testament. Primum testamentum factum inter liberos, adiecta speciali clausula derogatoria,non tolli per secũdum, in quo dictum sit.Non obstante alio quocunque testamento,etiam inter liberos facto, nisi additum sit etiam si in eo sit clausula derogatoria: quia duplex derogatio tolli debet specialiter. Nec sat erit reuocari derogationem,quæ ex liberorum priuilegio insurgit,nisi alia secunda tollatur. idem notat Curt.Iunior consil.189.columna tertia,& est communis opinio,auctore Rubeo, dicto consilio vigesimoquarto, columna tertia.qui ex hoc,& illud considerat,testamentum habens iuramentum,& clausulam derogatoriam specialem,nõ tolli per secundum,in quo iuramenti mentio fiat, nisi & in eo prior clausula derogatoria expressim retractetur:quod etiam Fulgosius, adnotauit consilio trigesimonono, ex diuerso hanc dubitationem expendens.

Quintò

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintò ex præmissis appāret, voluntate testantis perpensa primum testamentum, quancunque specialem derogationem habens per secundum reuocari, in quo generalis tantum mentio primi fiat, si post primum testamentum orta sit inimicitia inter testatorem, & hæredem in primo testamento nominatum. l. tertia. §. non solum. l. ex parte. iuncta glossa ff. de adimen. legat. l. si cum Cornelius. ff. de solut. notat inspecie Baldus in dicta l. sancimus. Socinus in dicto §. in legaris. columna fina. Guilielmus Benedictus, in capitulo Raynuntius. vrb. testamentum. num. vigesimo. eleganter Maria. Socin. consil. 162. volumine secundo. columna 6. Bartho. Soci. cons. 2. volum. 3. colum. 3. idem dicens in quacunque alia causa post primum testamentum contingenti, ex qua mutatio prioris voluntatis præsumi possit, quod explicant latè Paulus Parisi. cons. 10. volumin. 3. nume. 21. Socin. Iunior consilio centesimo vigesimoquarto. num. 52. vol. 1. atque erit hoc arbitrio iudicis relinquendum, vt Barth. Soc. existimat in dicto §. in legatis. Cæterum & hac in re aduertendum est, nam hæc quinta illatio vera erit, quando inimicitia orta fuerit culpa hæredis: quod si culpa testatoris sequuta fuerit, non erit locus huic præsumptioni. ex Bartolo: in l. cum tabulis. §. primo. ff de his, qui. vt indi. quem sequuntur Romanus singul. 196. Hippol. in l. prima. §. præterea. numer. 59. ff. de quæstio. & in §. cum quis, eiusdem legis. Thom. Grammari. voto 30. numer. 19. à quo tamen discedunt Iaſ. in l. si filiam. C. de inoffi. testamen. & in l. hæreditas. columna secunda. C. de his qui. vt indig. Ripa in l. vlt. C. de reuoca. dona. quæst. 45. Ioannes Lupi in rub. de donatio. §. 78. numer. 27. idem Ioannes Lupi in eadem rub §. 70. numero 9. rursus idem Ripa in capitulo primo. numero 14. Gerardus singul. 5. Ioan. ab Amicis consilio quarto. quibus accedo ob præsumptam testatoris voluntatem, quæ locum sibi vendicat, inimicitia eius etiam culpa sequuta: quod probat textus in l. quarta. ff. de adim. legat. verbo, pœniterit. Etiam si Bartol. opinio à multis recepta fuerit, quorum meminit diligenter Catellianus Cotta dictione, Inimicitiæ. versicul. secunda dubitatio. Qui sorori propriæ patrocinatus eam sequitur, asseuerans communem esse.

Sextò deducitur ex præsumpta voluntate mutandi primū testamentum non inutilis assertio, qua profitemur primum testamentum habens specialem clausulam derogatoriam per secundum inter liberos factum, mutatum penitus censeri nō facta prioris clausulæ speciali mētione. gl. iuncta tex. in auth. de testa. imperf. §. & si quidem. verbo perfecta. in fin. quam dicit sing. Iaſ. in d. §. in legatis. 1. lectione. col. pe. & idem notauit Bal. in auth. hoc inter liberos. C. de test. quem frequentius doct. ibi, & in d. §. in legatis. sequuntur. Guiliel. Bened. in d. verbo, testamentum. 2. nu. 20. Iaſ. in l. sancimus. 7. fal. C. eo. ti. Soc. Iunior cons. 124. nume. 3. quorum opinio probari videtur in auth. hoc inter liberos, cui conuenit Regia. 8. ti. 1. par. 6. vbi statuitur, primum testamentum inter liberos factum, habere ad sequentia testamenta clausulam specialem derogatoriam: quod tamen locum habet, quando in sequenti testamento instituuntur extranei, secus verò si idem testamētum solum liberos testantis hæredes habeat: tunc etenim dato pari fauore in vtroque testamento, posteriori standum erit. glos. sing. in auth. de testamen. imperf. in prin. & §. & siquidem. verbo perfecta. quam Bald. Saly. & communiter doctor. sequuntur in d. auth. hoc inter liberos. Alexander cons. 134. volum. 1. col. 7. Roman. consilio 179. col. 6. Crottus in c. 1. columna 8. de constit. in 6. dicens hanc opinionem esse communem, licet dubitet ibi Ludo. Gomez. numero 171. eandem opinionem, quam communem esse diximus probat, & explicat Socin. Iunior. d. cons. 124. nume. 33. & consilio 127. nu. 10. vol. 1. & Roma. consi. 385. Verum dicta decisio auth. hoc inter liberos. ita fauorabilis est, vt procedat, etiam si testamentum inter liberos sit factum per nuncupationem coram duobus testibus. Iaſon consilio. 223. volumine secundo. Roman. d. consi. 179. col. 6. Crot. in c. 1. col. 9. doct. communiter in d. auth. hoc inter liberos. vbi hanc esse communem fatentur Angel. Alex. & Iaſ. idem post eos asserit expresse Guiliel. Bened. in d. verbo, testamentum. 2. nu. 20. Barb. cons. 2. vol. 1. col. 2. quam conclusionem probare videtur gl. in d. verbo. perfecta. in auth. de test. imperf. quanuis contrarium asserant Ange. & Barba. in dictis locis, qui omnes latè tractant auth. hoc inter liberos. intellectum. & Deci. consilio 264. Igitur si testamentum factum inter liberos censetur habere specialem sequētium testamentorum derogationem, eadem ratione idem erit dicendum in testamento secundo inter liberos condito, vt derogationem specialem habeat cuiuscunque præcedentis testamenti.

Hanc vero opinionem improbant Soc. consil. 163. columna penultima, volumine secundo. Barth. Soci. in dicto §. in legatis. columna penultima. Alexand. consilio centesimo quadragesimosexto. volumine secundo. Ant. Rub. consilio vigesimoquarto, non enim secundum eos sequitur testamētum inter liberos habere derogationem præcedentium testamentorum, eo quod sequentium derogationem ex lege habeat. Item derogatio, quæ fauore liberorum conceditur, non est ita efficax, vt illa, quæ ex clausula speciali derogatoria insurgit: cum hæc sit expressa, illa tacita. l. fi. in principio. ff. de lega. 2. Sat etenim est ad euitandam priorem derogationem dicere, non obstante quocunque testamento, etiam facto inter liberos: at in derogatione expressa reuocanda oportet vti illis verbis, non obstante etiam clausula derogatoria in primo testamento expressa: sicuti frequentissimè Doctor. fatentur.

Præterea authen. hoc inter liberos, exorbitans est, & ideo restringi potius debet, quàm extēdi. His ergo rationibus ab ea sententia, quæ communi consensu recipitur, Soci. & cæteri discessere.

Sed adhuc communis opinio verior apparet ex præsumpta testantis voluntate quæ in hoc est semper consideranda. Nec in contrarium adducta procedunt, si voluntas testantis attendenda est: nam ex ea Docto. opinio comprobatur, atque l. final. ff. de legat. 2. non loquitur in clausula derogatoria legis, qualis est ista, & iuramenti si quidem à lege hæ derogationes sunt constitutæ. Alia etiam ratio cessat, quia ita expresse est illa derogatio, non obstante quocunque testamento facto inter liberos, vel iuramenti religione adhibita: sicut illa, non obstante quocunque testamento & clausula derogatoria in eo expressa. Et si testamentum primum factum inter liberos cum derogatione speciali, non potest tolli per secundum, in quo fiat mentio testamenti huius facti inter liberos, nisi etiam tollatur expressa prior derogatio, hoc procedit, quia est ista hæc derogatio duplex: non ex eo quod sit fortior derogatoria hominis, quàm derogatoria à lege, fauore filiorum, & ex præsumpta mente testantis inducta.

Septimò, eadem ratione existimant quidam testamētum primum habēs specialem clausulam derogatoriam, tolli per secundum ad pias causas factum, etiam si in eo primæ derogationis, specialis mentio non fiat. Quod sensit Oldrad. consilio 129. expressit Socinus consil. 229. volumine secundo. columna final. Alexand. consil. 103. volumine quarto. Iaſ. in dicta authenti. hoc inter liberos. columna secunda. quibus accedit, quòd testamentum inter liberos, & ob piam causam, æqualia in iure censentur. capit. relatum. in 1. isto titulo. iuncta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. eodem. Et potissimè ratio præsumptæ voluntatis mutandi primum testamentum hanc sentētiam defendit, licèt dubitauerit in hoc Ioan. Crottus in d. c. 1. de constit. in 6. col. 9. & contrarium asserat Antonius Rube. cons. 24.

Octauò idem ius erit, si in testamento secundo instituatur hæres aliquis valde dilectus testatori, nam per hoc tolletur prima clausula specialis derogatoria, etiam si in secundo testamento huius specialis derogationis, mentio nō fiat: quod notat Romanus consil. 179. colum. penult. dum allegat glo. singula. in l. in testamento. ff. de fideicom. lib. & quanuis hoc displiceat Iaſoni in l. non dubium. C. de testament. in fine. & Guilielmus Benedict. in verbo, testamentum. 2. numero 21. Defendi tamen iure potest pensata testantis volūtate, ex prędicta coniectura: quæ maximam amicitiam, aut dilectionem requirit erga hæredem in secundo testamēto nominatum, quod iudex prudenter arbitrabitur, secundum Thomam Gramma. decis. 62. nu. 27.

Nonò, non erit his dissimile, testamentum primum habens specialem derogationem, minimè tolli per secundum, in quo prioris derogationis sufficiens mentio non fit, etiam si post primum testamentum decennium sit elapsum: Aretinus & Iaſo. in lege sancimus. C. eodem. Guilielmus Benedict. dicto verbo, testamentum secundo. numero vigesimosecundo, Antonius Rub. consilio vigesimoquarto, quasi non præsumatur mutata derogatio prima ex decennij transcursu: quod probari potest in dicta lege sancimus. vbi non censetur ex solo transcursu decennij mutatum primum testamentum. Rursus ex eadem lege quibusdam contraria sententia placuit, dum ibi probandum minus solenne factum post decennium à primo testamento. Ex quo Baldus Fulgosius, Paulus, & cæteri in d. l. sancimus. notant, primum testamentum habēs clausulam derogatoriam specialem tolli per secundum, in quo mentio specialis primi non sit facta, si id testamentum post decennium à primo conditum fuerit. idem notat Socinus in dicto §. in legatis. fina. columna. quod est memoriæ commendandum propter Baldi authoritatem, secundum Corneum in dicta l. sancimus. Baldum etiam sequitur Alexander consilio centesimo tertio, volumine quarto, columna secunda. & Paulus Parisi. dicens hanc sententiam communem esse consilio decimo, volumine tertio, columna tertia. ex ea item ratione quod testator post longum tempus immemor præsumatur prioris derogationis. l. peregre. ff. de acquirenda possessione. qua ratione ego malem primam opinionem sequi, quia si memor esset testator primæ derogationis: forsan secundum testamentum minimè feciſſet. Nec vrget ex aduerso. dicta lex sancimus. cum ibi euidenter constet voluntas mutandi primum testamentum.

☞ Nam & si mens non debeat seruire verbis, sed verba menti. Atque ideo testator vsus verbis derogatorijs, non teneatur nec cogatur, ob ea verba voluntatem non mutare. Tamen dubio procul his verbis vsus est, vt serio rem actam esse profiteatur, ac protestetur, nolle à consensu tunc præstito facilè discedere. Sed cum maturo deliberatoque consilio non obstante priori voluntate, ab ea manifestis argumentis dissentire, ac contrarium statuere decreuerit. Deniq; hanc esse arbitror propriam rationem eius obtestationis quæ ex derogatorijs clausulis adnotari potest. Quare, & illud obseruandum erit, & in simili quæriem: Nunquid, si prius testamentum esset iuramento, quo testator promisit illud non reuocare, infirmatum: per posterius à testatore ipso, qui prioris iurati sit immemor, simpliciter factum: censeri debeat omnino rescissum. ☞

Decimò sunt qui existiment, primum testamentum habens specialem derogationem, per secundum mutatum censeri, nulla facta mentione prioris derogationis: modo testator in eo dixerit, velle hoc testamentum præcise valere, ita Iacobus Arenæus in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. Ioannes Bapti. & Iaſon in dicta l. sancimus. columna tertia. Socinus in dicto §. in legatis. columna fina. Guiliel. Benedi. in dicto verbo testamentum. 2. numero 22. ea ratione, quòd dictio, præcisè, habet vim specialis derogationis. Abbas, Felinus, & Decius in capit. secundo, de reicrip. vltimo notabi. Barbat. consilio sexto. columna 12. volum. 4. quod perpensa voluntate testantis ex eadem coniectura admittendum est, non alias.

Vndecimò, quando sic libuit interiorem testantis mentem ex signis exterioribus coniectari, idem dicendum erit si in secundo testamento dictum fuerit: cassum & irritum decernens quodcunque aliud testamentum à me conditum, quo non obstante hoc testamentum volo omnino valere: per hæc enim verba prima clausula derogatoria tollitur, absque expressa eius mentione. ita Baptista de Sancto Seuerino in dicto §. in legatis. Baldum referens, vt opinor, consilio 389. volumine quinto. qui tamen non loquitur, quando in primo testamento esset specialis clausula derogatoria, sed simplex, cuius in prima conclusione memini. Quin & ipse Baldus scribit dicta verba eundem effectum habere quem illa. Non obstantibus quibuscunque testamentis quacunque verborum forma conceptis. Et tamen per hæc vltima non censetur sublata prior specialis derogatio, vt Paulus Castrensis existimat consilio 284. volumi. primo. neque sequitur, testator vult omnino valere testamentum hoc, ergo vult derogare prius facto testamento maxima cum solennitate speciali clausula derogatoria. Vnde ab hac illatione discedunt Iaſ. in d. l. sancimus. & Guilielmus Benedict. nume. 22. oportet ergo exactissima diligētia voluntatem testantis perscrutari.

Duodecimò, ab eodem fonte procedit quod Marianus Socinus scribit in consilio 173. columna fina. volumine secundo, atque eius filius Bartholo. Socinus in dicto §. in legatis. columna penultima. dicentes primum testamentum non tolli per secundum, in quo sit adiecta clausula codicillaris, nisi fiat mentio in specie derogatoriæ clausulæ, quam habet primum testamentum. Siquidem testator apponens clausulam codicillarem vult id testamentum ratione defectūs solēnitatis minimè perire: nō tamē ex hoc profitetur illud nec periclicari posse ex defectu voluntatis, qui præsumitur eo ipso, quòd prioris derogationis non meminerit.

Decimotertio, si quo casu probari, aut præsumi possit, derogationem specialē primo testamento adiectam fuisse præter consensum testantis, id testamentum per secundum omnino reuocatum censebitur, etiam si in eo mentio non fiat specialis prioris derogatoriæ orationis & clausulæ: & sicuti eleganter Barbat. respondit consil. 72. vol. 3. & notat Guiliel mus Bened. in dicto verbo. Testamentum 2. nu. 16.

Decimoquarto, eodem iure & præsumpta voluntate testantis cōsuluit Domi. consil. 115. Primum testamentum habens specialem clausulam derogatoriam, per secundum mutatum censeri, in quo expressa fuere verba hæc: volo illud testamentum penitus valere, non obstante quocunque alio testamento per me facto, & imprecor mala cuicunque hanc meam voluntatem impugnanti, hoc etenim præsumpta testantis intentione procedit, & iure defendi potest.

Decimoquinto, hinc penitari potest, quòd scribit Salyc. in l. secunda. C. de codicil. dicens sublata aut reuocata specia li clausula derogatoria primi testamenti per codicillos tolli id testamentum per secundum, in quo nulla fiat mentio illius clausulæ derogatoriæ, quæ per codicillos sublata nullum præstat impedimentum futuris testamentis. refert & sequitur Salycetum Iaſ. in dicta l. sancimus. colum. 4. idem Iaſ. in l. si ita scriptum. num. 24. ff. de legat. 1. Angel. in §. penul. Insti. de codicil.

Decimosexto, ex eadem conclusione principali, quæ præsumptæ testantis voluntati innititur: defendi potest sententia Bald. qui in dicta l. sancimus. dixit, Primum testamentum habens specialem derogationem tolli per secundum conditum coram principe, vel apud acta iudicis, licèt in eo nulla in specie mētio fiat prioris clausulæ derogatoriæ. Quasi qui sic testatur velit ita firmiter testari, vt & specialem derogationem prioris testamenti tollere præsumatur. idem asserunt Fulgosius, & Castren. in d. l. sancimus. & Soci. in dicto §. in legatis. col. fin. Tametsi dissentiant Alexand. & Iaſ. in d. l. sancimus. idem Iaſ. in Lomnium. C. de testam. col. 3. Guliel. Bened. in d. ver. testamentum. 2. nu. 20.

Decimoseptimo, ex præmissis necessario admittendus est intellectus Bart. ad l. diuus. §. licèt. ff. de iure codicil. vbi cùm testator in primis codicillis dixisset: Nolo secundos codicillos alias valere, quàm si mea manu signati, & subscripti sint, scribit Iurisconsultus per secundos codicilios etiam non signatos, nec propria manu subscriptos tolli primos: quia ea quæ postea geruntur, prioribus derogant. Hoc etenim intelligendum est, modo in secundis codicillis prioris derogatio nis meminerit, ita vt illud Iurisconsulti responsum sit supplendum, ex l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. vbi Barto. hunc intellectum approbat columna prima. & ibi Fulgosius eum asserit esse communem. Iaſ. in dicto §. in legatis. secunda lectione. Decius in l. prima. numero quinquagesimoquinto. ff. de offic. eius, cui est manda. iurisdict. eundem intellectum videtur sequi Alberic. in dicto §. licet. quāuis Oldrad. & Andr. Pisa. quos Socinus, & Iaſ. in dicto §. in legatis. sequuntur, ab hoc intellectu discedant, aliam Iurisconsulto interpretationem exhibentes, quæ, ni fallimur, nimis abhorret à vera huius materiæ cognitione.

Decimooctauo, ex his quę præscripsimus, inferri potest, testamentum primum habens specialem derogationē sequentis, non tamen expressam, sed tacitam, & per sensum à contrario inductam, tolli per secundum: etiam non facta specia li mentione prioris derogationis. text. in l. fin. in prin. ff. de le. secundo. quem dicit notabi. Baldus in l. humanum. columna secunda. C. de legibus. sing. Socinus cons. 163. penult. colum. volumi. secundo. Aretinus in l. prima. ff. de testament. colum na 6. Iaſ. in l. filio. columna secunda. ff. de liberis & posthum. Idem Iaſo. in l. seruum filij. §. si idem. ff. de legat. primo. colum na fina. Ioan. Crottus in capit. primo. de constit. in sexto. columna octaua, vbi Ludou. Gomez. numero centesimoquinquagesimoquinto, alios prædictæ legis intellectus explicans hunc esse communem fatetur, sic eūdem veriorem, & communem esse asserit Iac. à Nigris in l. prima. ff. de offic. eius, cui est mand. iurisdi. columna 29. vbi Alexan. columna secunda. tenet eādem opinionem: atque etiam Iaſ. numero quinquagesimoquarto, dicens text. in dicta lege finali esse singul. cui similem esse in capitulo dilectus, in 2. de præbend. existimat Crot. in dicta columna octaua, in quo libenter ab ipso dissentio, quippe qui existimem in d. c. dilectus. hoc non probari. Et erit huius tacitæ derogationis exemplum: si quod testamentū fecero inserta in eo salutatione Angelica id volo huic meo

Universidad de Deusto
Biblioteca

meo testamento præferri.

12 Quinta conclusio. Prima voluntas † etiam nullam habens derogationem specialem, tollitur quo ad legata, & alia præter hæredis institutionem per secundam minus solennem, & inualidam, si in ea fiat mentio primæ expressa, ita vt tacita non sufficiat, cuius assertionis pars prima probatur in l. si transferam. ff. de adimen. lega. l. planè. in princip. ff. de legatis primo, quibus iuribus probatur legatum primum reuocari per translationem rei legatæ in alium, quamuis incapacem legatarium. Secunda pars probatur in l. re. ff. de legatis tertio. qua expressim constat, testamentum primum in dubio non reuocari per secundum minus solenne, & inualidum. Bartolus ibi hanc conclusionem probat, quem sequuntur Paulus, & Alexander, & Iason in dicta l. planè. columna secunda. Ex quibus constat, translationem legati esse expressam reuocationem primi legati: non tacitam. Obstat tamen textus in dicta l. sicut. ff. de adimen. legat. qui probare videtur legati translationem, tacitam potius, quàm expressam reuocationem censeri. Vnde Cuma. [illegible] l. si iure. & Iason in l. re coniuncti. ff. de legatis tertio. numero centesimo sexagesimoquinto. à Bart. discedunt, quibus tamen non assentior: cum videam expresse, & in specie reuocari legatum primum ex translatione: siquidem testator dicens, quod Sempronio legaui, trãsfero in Titium, satis apertè primum legatum tollat. Nec oberit dicta l. sicut. cum ibi non transtulerit testator legatum à primo in secundum, sed dixerit, quod legaui Sempronio, lego Titio: & licet Iurisconsultus appellet illam translationem, non tamen est propria, & vera translatio, quippe quæ totum legatum à primo legatario non adimat, sed illi constituat socium in legato, qui quidem socius re coniunctus partem habebit legati. Hæc vero pars tacitè à primo fuit adempta, vti verba illius legis probant ita intellecta ab Accursio, & Bartolo: ibidem Bartolus, columna prima. Angelus de Periglis in l. re coniuncti. ff. de legatis tertio: Paulus in l. nam ab eo. & ibi Cuma. ff. de conditio. & demonstra. Baldus & Alexander in l. si Fortidianum. C. de legat. Aretinus in l. si pluribus. ff. de legatis primo. vbi Alexander hac opinionem fatetur communem esse, sicut Iason in dicta l. re coniuncti. numero vigesimoquarto, & ibi Crottus, columna tertia. idem Iaso in l. si legata. C. de legat. eandem opinionem sequitur Alexander consilio 169. volumine quinto, cui suffragantur tex. in §. si eadem res. Institu. de lega. & in d. l. plane. §. si coniunctim. versiculo, Sed & si in pupillari. optimus textus in l. Iulianus. ff. de hæredib. instituen. vbi cum testator dixisset, Ex qua parte Seium institui, ex eadem parte Sempronius hæres esto, respondit Iurisconsultus, Sempronium, & Seyum coniunctim institutos videri: atque ibi Ioannes ab Imola Bartoli opinionem sequitur. Ad id etiam conducit plurimum l. si pluribus. ff. de legatis primo. qua constat, eadem re disiunctim duobus legata, non esse præsumendam ademptionem, nisi euidentissimè constet adimendi voluntas. Verum hac in re aduersus Barto. tenet Dynus, quem ipse Bartolus retulit per legatum eiusdem rei alteri factum, sub commemoratione primi legati, rem legatam in totum à primo legatario ad secundum transferri. ex dicta l. sicut. & l. nam ad ea. ff. de conditionibus & demonstratio. Cynus, Faber, Salycetus, Fulgosius, Paulus, & Corneus in dicta l. si fortidianum. C. de legat. Crottus columna tertia, in d. l. re coniuncti. Alciatus in l. triplici. ff. de verborum significatione. Christophorus in §. primo. Institut. de adempt. legat. vbi Theophil. eandem sententiam manifestissimè probat ex eodem textu, qui, si rectè consideretur, conuincit omnino Bart oli opinionem, quæ etiam à dicta l. sicut. euertitur prorsus. & à lege sequenti. vbi si testator quod à Titio hærede legauit, id à Mæuio det, à Titio ademptum onus legati censetur: sic ergo si quod Titio legauit, Sempronio leget, cur non videbitur, & id ex euidenti testantis consensu à Titio totum legatum in Sempronium translatum esse? Nec mihi persuaderi potest communis opinio, cui non suffragantur text. in §. si eadem res. & in §. si coniunctim, quia non loquuntur quando in secundo legato fit commemoratio primi. Item nec lege si pluribus. cum ex translatione legati satis euidenter voluntas testantis appareat. Nec etiam eandem sententiam communem adiuuat dicta l. Iulianus. ibi etenim fit commoratio primæ institutio is per illa verba: ex eadem parte, quæ videntur coniunctionem potius, quàm ademptionem, aut translationem inducere. vt respondent Iacobus Butrica. Salicetus, & Petrus Besutio, quos in dict. l. re coniuncti. Iason retulit. numero vigesimoquarto, sic etiam respondet Alciat. in li. 7. Pareg. c. 8. quasi verba concepta per illud relatiuum potius repetitionem, quàm ademptionem significent. Hæc tamen solutio displicet Iasoni in d. nu. 24. & meritò: siquidem in dicta l. triplici. ponitur eadem Iurisconsulti responsio, quæ in dicta l. Iulianus. nec tamen ibi concipiuntur verba per illud relatiuum, ex eadem, vel eandem: quamobrem nullum discrimen constituens inter hæredis institutionem, & legatum, existimo communem sententiam veram esse ita conceptis verbis: in qua parte Seyum instituit, in ea Titium instituo: non enim inconuenit in eadem parte duos institui hæredes. Idem erit si dixero: Quam rẽ Sempronio legaui eam Titio lego: cum eandem rem duobus legari posse manifestum sit. At si dixerit testator: Quod Sempronio legaui, Titio do, erit locus opinioni Dyni, cum illa res dari Titio non possit, nisi prius à Sempronio adimatur, quod maximè conuenit dictæ l. sicut. & id Alciat. adnotauit in dicta l. triplici. Verum, vt ad institutum redeam, in dicta l. sicut. ademptio quæ fit per translationem, tacita appellatur, quoad verba adimendi specialia: expressa tamen censeri debet, quoad mentem testatoris.

Secundum huic quintæ conclusioni repugnat textus in §. ex eo. Instit. quibus modis testamen. infirm. quo constat, primum testamentum solenne non posse tolli per secundum minus solenne, & inualidum, quem tex. dixit esse melioremiuris Iason in dicta l. planè. in principio. Sed tamen assertio principalis est intelligenda quoad legata, quæ licèt relicta sint in testamento, possunt adimi in codicillis posteà factis. glosse recepta ab omnibus in l. fideicommissum. C. de fideic. textus in princip. & §. primo. Institu. de ademp. leg. Bartolus, Baldus, & Aretinus in l. hæredes palàm. 6. si quis post. ff. de testamentis. Arctinus in l. si ita scriptum. ff. de legatis primo. vbi Alexander, & Iaso. hanc esse communem sententiam asserunt con[illegible] l. ibidem Alex. in l. datum. C. de legat. & Paulus Castr[illegible] dicto §. siquis post. hanc esse communem profitentur.

Quod si codicilli sint solenniter facti, ademptio fit ipso iure, secundum communem: si vero solennes non sint, ope exceptionis censentur legata adempta. glo. in dicta l. fideicommissum. & in l. datum. C. de lega. notant Mol. Alexand. & Aretinus in dicta l. si ita scriptum. argumento l. tertiæ. in fine. ff. de adimen. legat. notat Albertus Brunus tracta. de effect. formæ. 23. effectu. Dicuntur autem codicilli non solennes quoad istum effectum illi, quibus legata adimuntur: non tamen dantur. Codicilli etenim minus solennes censentur, si in eis legata non dentur. lege militis. §. veteranus. ff. de testamento militari, ex intellectu Alexandri, & aliorum in dicta lege si ita scriptum. columna secunda. Constat etiam ex origine codicillorum, quæ extat in principio. Institutio. de codicil. vbi Theophila. Oportet tamen coram quinque testibus hanc ademptionem legatorum fieri, ita vt in numero testium integri & solennes codicilli dici valeant: alioqui non esset hic actus, per quem ademptio fit vltima voluntas. lege finali. in fine. C. de codicil. Requiritur verò ad expressam ademptionem vltimæ voluntatis actus, ex mente legum, quæ rem istam tractauere. Vnde in specie Paulus Castrensis in dicto §. si quis post. versiculo Secundo est videndum. & idem in dicta lege datum. & in dicta lege fideicommissum, asserit hanc expressam ademptionem quinque testibus probandam esse, licet tacita ademptio, quæ ex inimicitia vel simplici actu inducitur, duobus probari possit, iuxta communem Doctor. sententiam in dicto §. si quis post. quam Bartolus etiam probat prædicto modo distinguens in dicta lege fideicommissum. quanuis idem Bartolus in dicto §. si quis post. ex Dyno adnotauerit, causam tacitæ ademptionis, & sic inimicitias, esse probandam omnino quinque testibus. Cuius contrarium expressim Baldus scribit in lege errore. C. isto titulo. & in eandem sententiam tradit Aretinus in dicto §. si quis post. columna secunda. vbi idem asserit, quod in prædicta distinct. ex Paulo retulimus. Quo fit, vt à vero deuiet Salycetus in dicta lege fideicommissum. dicens, expressam ademptionem legatorum duobus tantum testibus posse probari, falso hoc tribuens Azoni in summa huius tituli. Nam huic opinioni Salycetus, Bartolus, Paulus, Aretinus, &, ni fallor, communis omnium interpretum mens refragantur.

Tertiò

Tertiò principali, & quintæ assertioni, obijcitur textus in l. legatum. §. pater. ff. de adim. legat. vbi authore Bartolo, probatur, per actum inualidum, inutilem, vel minus solennem tacitè non tantum expresse fieri ademptionem legatorum, ita vt non sit necessaria expressa reuocatio primę voluntatis. quem textum commendat Ludouicus Romanus singula. 137. Iason. in l. certi conditio. §. quoniam. numero 8. ff. si certum petatur.

Aduertendum igitur est, contractum non tolli per sequentem inualidum actum, nec ex tacita non expressa reuocatione l. primæ. ff. de nouat. l. certi conditio. §. quoniam. ff. si certum petatur. l. si quis ante conduxit. ff. de acquirenda possessione. in quo contractus ab vltimis voluntatibus differunt. Bartolus in l. si transferam. ff. de adimen. legat. Imola, & Alexander columna tertia. in l. si cum dotem. in principio. ff. soluto matrimonio. Iason in l. quæ delegato. columna secunda. ff. de legatis primo. & in l. planè. in principio. ff. eodem titulo. Fortior etenim est actus, qui contrahendo geritur propter duorum consensum, quàm is qui vltima voluntate vnius tantum consensu fit. Quin & ex ea ratione deducitur, vltimam voluntatem, etiam tacitè per pactum inter viuos non solum vtilem, sed & inutilem, ac infirmum, omnino tolli: atque hoc ipsum est, quod in dicto §. pater. Iurisconsultus respondet. & idem in l. cum dominus. §. finali. ff. de pecu. lega. vbi Bartolus, idem Bartolus in l. final. ff. de auro, & argento legat. Alexander in l. planè. in principio. Iason in l. re coniuncti. numero centesimo sexagesimosexto, ff. de legatis tertio. idem Iason, dubius tamen in d. l. planè. Et hic est communis omnium intellectus, vnde etiam intelligi potest textus in l. final. §. fina. ff. de auro & argento lega. ibi etenim species legata inutiliter per secundum actum, non auferrur à legato generis prius vtiliter facto, quia tractatur de derogatione prioris actus per vltimam voluntatem, non per actum inter viuos. Sic ergo est intelligenda dicta l. final. §. fina. quam docet singula. Alexander in l. si pluribus. ff. de legatis primo. inde ergo, & illud apparet, primum testamentum quo ad hæredis institutionem non tolli per secundum inualidum, & ex quo hæreditas adiri nequeat. §. ex eo. Instit quibus mod. testam. infirm. l. Sed & si in conditione. §. fina. ff. de hæredi. instituendo. siue sit secundum inualidum, quia deficiat hæredis institutio, siue quod desit testium numerus à lege requisitus. quod probatur argumen. ab speciali. in l. sancimus. C. isto titulo. notat Bartolus communiter receptus. in l. si iure. ff. de legatis tertio. Baldus consilio 354. volumine quinto, etiam si secundum expressim primum reuocauerit, secundum eos, & Iason. in dicta l. planè. in principio. optimus textus in l. militis. §. veteranus. ff. de mili. test. Tamesi Barbarius aduersus hanc opinionem communem responderit, consilio 60. volumine 2.

Sexta conclusio. Prima hæredis institutio solenniter facta. per testamentum secundum itidem solenne, absque tamen hæredis expressa institutione reuocatur, si testator primo derogauerit, & addiderit velle decedere intestatum. l. prima. §. si hæres. iuxta vnum sensum glos. ff. si tab. testamen. nullæ extab. Bartolus in dicta l. si iure. Alexander consilio centesimo quarto, volumine secundo. idem Alexander in l. si ita scriptum. §. regula. ff. de liberis, & posthumis. columna tertia. vbi Aretinus, & idem Aretinus in l. hæredes palàm. §. si quis post. columna tertia. ff. isto titul. Corneus consilio tricesimonono, volumine secundo, Laurentius Calcan. consilio 91. columna quinta. Corneus columna secunda. & Riminal. fin. in l. sancimus. C. isto titulo. vbi Alexand. hanc esse communem opinionem profitetur. & idem Alex. consil. 30. volumine tertio. & Decius consilio 582. columna prima. videtur etenim hæredes instituere eos, qui eidem successuri erant in testamento, sicuti prædicti doct. asserunt frequentissimè.

Sed etsi in primo testamento instituti essent hæredes extranei, fat esset reuocare primum testamentum, & prædicta verba addere coram quinque testibus. Bartolus in dict. §. veteranus. Barba. consilio 60. volumine 2. numero 12. Alexan. in d. §. regula. columna tertia. & in dicta l. sancimus. Corne. consilio 39. volumine secundo. ex tex. in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testamen. qui ex prædictis extenditur, vt procedat etiam si successores ex causa intestati tacitè instituantur hæredes.

Septima conclusio. Quo ad hæredis institutionẽ primũ testamentum minimè reuocatur per secundum inualidum ex alia, quàm præteritionis, vel exheredationis causa, etiam si in eo fiat expressa reuocatio primi, adiecta clausula codicillari: quòd probatur ex eo, quòd virtute huius secundi testamenti hæreditas non potest adiri. Est etenim necessarium vt primum testamentum quo ad hæredis institutionem, tollatur per secundum, posse hæreditatem adiri iure secundi testamenti, licèt non adeatur verè, & actu. l. cum in secundo. ff. de iniusto rupto. l. pater filio. ff. de hæredibus instituendis. Paulus, & Alexan. colum. fina. in dicta l. sancimus. Baldus, & Imol. in l. sed si in conditione. §. fi. ff. de hære. instit. idem Alex. in consil. 37. vol. 1. col. secunda. dicens hanc opinionem communem esse.

Hi verò omnes Bart. reprobant, qui dixerit, ad confirmandam reuocationem primi hæredis oportere actu hæreditatem adiri ex secunda vltima voluntate: cum satis sit, secundum eos, posse hæreditatem adiri ex secundo testamento, quanuis actu non adeatur, cui censuræ ansam præbuere verba ipsius Bartol. malè concinnata in dicta l. si iure. & in dicta l. sed si in conditione. §. fina. cum tamen Corne. in dicta l. sancimus. colum. secunda. animaduertat Bartolum in sensu, & intellectu minimè discessisse à vera & communi opinione. Ex quo deducitur, primum testamentum itidem quoad hæredis institutionem per secundum in quo sit expressa, vel tacita hæredis institutio omnino reuocari, si ex eo hæreditas adiri possit, licèt adita non sit. Quod si in secundo testamento desit hæredis institutio, saltem tacita, vel solennitas testium, primum non tollitur quo ad hæredis institutionem, tametsi hæredes defuncti, qui ex causa intestati succedunt, ipsam hæreditatem adierint: qua in re illud est aduertendum, ex clausula codicillari apposita in testamento solenni: quòd tamen ex causa præteritionis aut exhæredationis rumpitur, nihilominus successores ex causa intestati vocari, & tacitè institui cum illa clausula ex recepta ab omnibus sententia per auth. ex causa. conseruetur, sicuti asserit Alex. in dicto consil. 37. colum. secunda. volumine primo. ex quib. vltima hæc assertio planè intelligitur. His omnibus adde quid dicendum sit in illa quæstione singulari profecto, & egregia: an legatum traditione rei legatæ, vera, vel ficta, scilicet, per constitutum, quia testator constituit seipsum nomine legatarij possessorem, fiat ex hoc irreuocabile, & non possit à testatore reuocari. Nam gl. in l. legatum. in 1. ff. de leg. secundo. scribit in hac specie legatum irreuocabile esse. aliegat ad hoc duos tex. qui parum eius opinionem probant: & sanè dubia est admodum eius opinio. Donatio etenim causa mortis quæ similis est legato quoad eius reuocationem, & aliquanto fortior, etiam si à traditione incipiat, reuocari potest. l. signatus. in princ. l. si mortis causa res donata. cum l. sequenti. ff. de don. cau. mort. l. non omnis. ff. si cert. petatur. l. videamus. §. idemque est si mortis. ff. de vsuris. atque ideo Alberi. post Raine. Accursij sententiam falsam esse existimat in dicta l. legatum. quibus accedit Bald. in l. prima. C. si quis omis. cau. testam. nu. 8. & in l. vlt. C. de vsur. & fruc. leg. dicens hoc legatum cuius traditionem testator fecerit, cẽseri donationẽ causa mortis, quæ reuocabilis est: idem adnotauit Crem. sing. 15. Dynus tamen gl. ex eo sequitur, quod traditio hæc rei legatæ mutet omnino legatum ipsum in donationem inter viuos, quæ irreuocabilis est, quod minimè probatur iure. Quamobrem satis erit, si gl. & Dyni sententiam veram esse arbitremur, quoties traditio post testamentum fit simpliciter, nulla mentione vltimæ voluntatis facta, nec eius ratione: quod si traditio facta fuerit ex causa vltimæ voluntatis, proculdubio adhuc legatum reuocabile est, & vltimæ voluntatis naturam obtinet: sic Bartolus, Baldus, Im. & Cumanus controuersiam istam diffiniere in d. l. legatum. idem Paul. de Ca. in l. Lucius. col. 2. ff. de leg. 2. Ferdi. Loazes in repetitio. §. diui. ff. de leg. 3. nu. 12. dicens hanc opinionem communem esse: cui illud est adiiciendum, traditionem rei legatæ, etiam simpliciter factam, & ideo irreuocabilem iuxta prænotatam resolutionem, effectum habere extinguendi ipsum legatũ, ita quidem, vt pro eius executione facta cẽseatur. sicuti probat tex. in d. l. Lucius. Nec prædictis oberit pulchra Alberici decisio, qui in rub. C. de don. scribit, traditionem rei legatę veram, vel fictam ita irreuocabilem esse, vt prior hæc traditio posteriori ex vi secundi testamenti factæ præferenda sit. quod Iason cõmendat in l. quoties. C. de rei vend. col. 5. Nam verè Albericus, & Iason loquuntur in re donata inter viuos, ipsa donatione in testamento facta, sicuti fieri potest. ex glo. & communi in l. hæredes palàm. §. vltimo. ff. de testamentis. non autem in re legata, & iure vltimæ voluntatis relicta: sic enim intellexit Alberici sententiam Andre. Tiraquel. in libello de constituto. part. 1. num. 23.

EX

Universidad de Deusto Biblioteca

EX TERTIA RVBRI. PARTE.

SVMMARIVM.

1 *Donatio causa mortis quo ad eius initium, contractui potius, quàm vltimæ voluntati accedit.*
2 *Causa mortis donatio, an permissa sit inter virum & vxorem.*
3 *Donatio inter coniuges traditionem præuiam exigit, vt morte confirmetur.*
4 *Donatio causa mortis, an pereat deportatione, aut pœna capitali d[illegible]ntis.*
5 *Donatio inter coniuges morte confirmata, an trahatur retro, & inibi intellect. l.si mortis.ff.de donatio.causa mortis.*
6 *Patris consensus sufficit, & requiritur, vt filiusfamilias possit causa mortis donare.*
7 *An ipsi patri possit filiusfamilias donare causa mortis absque iudicis autoritate.*
8 *Filiusfamilias non potest absque consensu patris donare causa mortis, etiam illa bona, quorum vsusfructus patri non quæritur.*
9 *Vtrum filiusfamilias possit testari de bonis aduentitijs, quorum vsusfructus patri non quæritur.*
10 *Consensus patris in donatione causa mortis debet esse specialis.*
11 *Vsurarius manifestus an possit donare causa mortis, & ibi intellect. capit. quanquam. de vsuris in 6.*
12 *Intellectus ad leg. 55. Tauri.*
13 *Donatio causa mortis an exigat præsentiã, & consensum expressum illius, cui fit.*
14 *Donatio causa mortis nudo pacto fieri potest.*
15 *Donatio causa mortis quo ad effectum vltimæ volũtatis similis est.*
16 *Dominium rei donatæ causa mortis quando transeat in eum cui facta fuit absque traditione.*
17 *Quænam actio competat pro donatione causa mortis.*
18 *Actio competens pro donatione causa mortis an sit bonæ fidei.*
19 *An donatio causa mortis reuocetur sequuta alienatione rei donatæ.*
20 *Falcidia an deducatur à donatione causa mortis.*
21 *Solennitas à testamento, vel codicillis remissa an censeatur in donatione causa mortis sublata.*
22 *Donatio causa mortis quo ad confirmationem cõtractibus similior est quàm vltimæ voluntati.*
23 *Donatio causa mortis quo pacto reuocetur.*
24 *Intellectus ad leg. primam. ff. qui sine manumis. ad liber. perue.*
25 *Qualiter cognoscatur donatio causa mortis.*
26 *Mortis causa capio quid sit.*
27 *Damnatus ad mortem, vel ad perpetuum carcerem an possit testari.*
28 *Filiusfamilias an testari possit, & ibi tractatur, an testari valeat ad pias causas.*

TERTIA RVBRICAE PARS.

EX IPSO HVIVS tractatus titulo id apertè constat, non tantum de testamentis hic agendum esse, sed & de cæteris vltimis voluntatibus, quibus donatio causa mortis adnumeratur: cum id expressim constet ex §.j. Inst. de donatio. l.fina. C.de codicil. adiuncta l.fin. C. de donatio. causa mor. l. non videtur. ff. de donatio. causa mor. Rursus hanc donationem actibus viuentium, & eorum contractibus similem esse, probat textus in l.tam is. ff. de donatio. causa mortis. l.post legatum. §.fin. ff. de his quibus vt indignis. gl.insign. in l.secunda. ff.de dot. prælegat. quam præter docto. ibi dicũt singular. Alex. in l. secunda. ff.de legatis primo. Baldus in l.secunda. ff.de pactis. idem Baldus in l.cum hi, in 2.lectio. ff.de transactionibus. & notabi. Ias. in §.omnium. de actioni. Quæ quidem controuersia sequentibus assertionibus est diffinienda.

1 Prima assertio, Donatio † causa mortis, quo ad eius initium, & ordinationem potius contractui, quàm vltimæ voluntati accedit, ita vt non omnia, quæ in agenda, aut constituenda vltima voluntate exiguntur, in actu donationis causa mortis sint necessaria, ea tamen, quæ in contractibus ineundis requiruntur, in eadem donatione adhiberi oporteat. Baldus communiter receptus in dicta l. secunda, vbi Iason scribit à nemine non recipi hanc sententiam. Ex qua plurima à iuris vtriusque professoribus deducuntur.

2 Primum † Donationem causa mortis factam inter coniuges minimè valere, atque in hoc similem esse donationi inter viuos. l.mortis. ff. de donatio. inter virum, & vxorem. glos. ab omnibus probata in d.l.2. ff.de dot. præleg. vti constat ex doct. in d.l.2. ff.de leg.j. vbi Franc. à Ripa à communi sententia discedens asserit, potius in hoc casu donationem causa mortis vltimæ voluntati, quàm actui inter viuos similem esse, ex eo, quod sicut legatum factum à viro vxori valet, & morte confirmatur, ita donatio causa mortis facta à viro vxori, valebit, ac morte cõfirmabitur. l.mortis. in 4. ff.de don. cau. mort. Ergo magis conuenit donatio causa mortis hoc in exemplo legato, quàm donationi inter viuos coniuges, vt constat. Fallitur tamen ipse Ripa, nam licèt donatio causa mortis inter non coniuges facta morte confirmetur: non sic facta inter coniuges, nisi traditio præcesserit: sicuti Iurisconsultus præmittere videtur in l. sed interim. per totam legem, cum sequentibus. ff.de don. inter vir. & vxo. Bald. in l. executorem. nu.34. C.de execut. rei iud. qua in re Ioannes Lupi diuersum opinatur in rub. de donat. §.77. Sic etiam cæterę
3 † donationes inter viuos coniuges factæ traditionẽ exigũt, vt morte confirmentur. l.j. iuncta gl. C.de don. inter vir. & vx. l.Papinianus. ff.eo.ti. vbi gl. quam esse communiter approbatam fatetur Ias. in l.frater. ff.de condict. indeb. col.pen. notat Boeri. in consuetud. Bituricens. tit. de consuetud. concernente matri. §.j. col.2. Bal. in l.j. C.de sum. tri. nu.18. Paul. Cast. consil. 138. dicta donatio. nu.1. vol.1. dicens hanc esse communẽ sententiam, cui accedit tex. in l.si seruus. ff.de don. inter vir. & vxo. Idem not. Ferdin. Loazes, Ilerdensis præsul in l.filiusfamilias. §.diui. nu.81. ff.de leg.j. Paul. cons.193. vol.2. & cõs.82. Hæc vero traditio in legato non requiritur: igitur aduersus
4 Ripam doctorum opinio recipienda est. Hinc infertur, † donationem causa mortis à viro vxori factam nulla existente suspicione pœnæ, ipsius viri deportatione nõ extingui, imò quoad dominium confirmari, licèt reuocari possit à donante vsque ad mortem naturalem. l.sed si mors. vbi gl. ff.de donatio. inter vir. & vxo. Bal. in d.l.executorẽ. Pau. in l.post contractum. in fi. ff.de don. Ias. in l.si stipulatus fuerim §.j. col.pe. ff.de verb. oblig. idem Ias. in auth. ingressi. C.de sacros. ec. nu.30. licèt i[illegible]nimis extendat sententiam Baldi: quod etiam locum habet in donatione facta inter viuos coniuges. l.res vxoris. C.de don. inter vir. & vxo. Imola in l.si aliquis. ff.de donat. cau. mort. Cum tamen donatio causa mortis inter extraneos facta per capitalem sententiam euanescat, etiam facta absque metu pœnæ. dicta lege si aliquis. vbi hoc notant Pau. Cast. Im. & doc. cõmuniter, Io. Hanibal post Bart. ibi, in l.post contractum. ff.de don. nu.349. Ex his etiam deducitur, donationem causa mortis inter coniuges factam præmissa traditione, ac morte donantis secuta retrotrahi ad tempus traditionis, quoad fructus, licèt non quoad dominium: cũ in his, quæ diximus, donationi inter viuos cõiuges factæ similis sit, in qua mariti donantis deportatio non rescindit donationem, licèt ad mortem vsque eam valeat maritus reuocare. l.
5 res vxoris. C.de don. inter vir. & vxo. Et præterea † donatio inter coniuges facta præuia traditione morte secuta, retrotrahitur ad tẽpus traditionis quoad fructus, non tamen quoad dominium. l.donationes quas parentes. C.de don. inter vi. & vxo. vbi gl. Bart. in l.nec vtilem. ff.ex qui. cau. maio. idem Bar. in l.sub conditione. col.2. ff.de sol. Ioannes Lupi in rub. de donat. inter vir. & vx. §.72. gl. & ibi Salycetus in l.2. C.de inoffic. don. quorum opinio communis est, secundùm Alexãdrum in l.talis scriptura. col.3. ff.de leg.j. & Io. Crottum in l.si is qui pro emptore. col.11. ff.de vsucap. apud quẽ est huiusce quæstionis diligens disputatio. Quo fit, vt in hoc sensu sit intelligẽdus Papinia. dicens, si mortis causa inter virum & vxorem donatio facta sit: morte secuta reducitur ad id tempus donatio, quo interposita fuit. l.si mortis. ff.de don. cau. mort. Est enim id verum quo ad fructus à tempore traditionis perceptos, non quoad dominium, ex l.sed interim. in prin. & per totam lęgem, ff.de don. inter vir. & vx. Nec rectè à glo. Paulo, & aliis intelligitur. d.l.si mortis. dum doctores eam intelligũt, quando in donatione causa mortis apponitur promissio nõ reuocandi: quia tũc esset donatio inter viuos, nõ causa mortis: esset etiam prohibita inter cõiuges. l.vbi ita donatur. ff.de don. cau. mort. Porro ante orationem diui Marci, qui obtinuit donationem inter coniuges morte donantis pręuia traditione effectum sortiri, donatio mortis causa inter coniuges valebat: quia in tempus dissoluti coniugij conferebatur. l.si cum vxori. in fi. & l.quia. ff.de don. inter vir. & vxor. atque morte donantis confirmabatur, nulla reuocatione ex pœnitentia donantis præmissa.

Secundò, hinc potest perpendi ratio ad l.tam is. §.fin. ff.de don. cau. mor. & Regiam. l.fi. tit.4. par.5. quibus expressim de-
6 cisum est, † filiumfamilias posse, patre consentiente donare causa

causa

causa mortis, quãuis testari etiam ex patris cõsensu non possit: id etenim contingit: quia donatio causa mortis quoad initium contractui æquiparatur. secundum communem doctorum sententiam: cui illud oberit, quod filiusfamilias quẽlibet contractum agere potest sine consensu patris, præter contractum mutui & voti. l.tam ex contractibus ff.de iudic. Igitur hac in re differt donatio causa mortis à contractibus. Nec prodest respondere cum Ias. in l.senium. C.qui testamẽ. face. poss. col.pen. consensum patris in donatione causa mortis exigi à lege propter patris præiudicium, non ad solennitatem actus, cum id falsum sit: siquidem consensus patris requiritur in donatione causa mortis ad autoritatem, & solẽnitatẽ actus, vti fatentur doctores communiter teste Socino in l.1. §.fuit quæsitum. colum.4. ff.ad Trebellia. Et constat ex
7 hoc † non posse filium causa mortis ipsi patrifamilias donare, cum authoritas cuiquam patrocinari nequeat in causa propria. l.1 ff.de autorit. tuto. vbi glo. & Barto. in hac specie donationis causa mortis à filio patri factæ, eandem opinionem tenent, quam esse communem asserunt Imola in dict. §.fuit quæsitum. & Socin. ibi in dict.4. colum. Cornel. consil. 294. volum.1. Deci. consil.245. colum.3. & consi.279. colũn.2. idem in l.senium. C.qui testa. face. pos. colum.fi. & licet ibi quadam distinctione vti velit post alios. asserit tamen esse hanc opinionem communem, dicens debere fieri hanc donationem autoritate iudicis, quod & Crot. commendat in l. frater. q.11 ff.de condic. indeb. vbi refert Alex. in d.§ fuit quęsitum: & alios docto. qui aduersus Barto. tenent prædictam donationem à filio patri factam ex consensu patris validam esse, quos etiam retulit Deci. in d.consil.279. & in d.l.senium. vbi Paul. Castren. eandem approbat, & profitetur esse communem Frãciscus à Ripa in d.§.fuit quæsitum: num.2. à priori tamen sententia non arbitror esse recedendum. Nã hic cõsensus patris, vt filius donet causa mortis, ab initio actus debet præstari, vt autoritas Bald. in l.si vxor. C. de condi. inser. colũ.2. idẽ Baldus in c.cum consuetudinis. 2.colum. de consuetu. Franc. Cremen. sing.69. consensus etenim, qui ad actus solennitatẽ requiritur, est præstandus ante actum, vel in ipso actu Alexan. & Ias. post Imolam ibi in l.si quis mihi bona. §. iussum. col.pen. ff.de adqui. hæred. Bald. in l.1. C.qui admitti. col.pen. & fin.

His verò & illud est adiungẽdum, Cuma. in dict. l.tam is. §. fin. dixisse, filiumfamilias ipsius filij, etiam patre consentiente non posse donare causa mortis, atque tex. illum procedere in donatione bonorum ipsius patris, quam sentẽtiam defendit Cro. in d.l.frater. col.pe. & disputant de ea Ias. in d.l.senium. num.8. & Dida. à Segu. in l.Imperator. fol.9. ff.ad Trebel. admonentes contrariam esse veriorẽ & communem à qua non video cur sit diuertendum. Igitur dicẽdum erit, donationem causa mortis à filiofamilias factam nec omnino esse similẽ vltimæ voluntati: cum nec ex consensu patris testari possit filiusfamilias: nec contractui: siquidem contrahere filiusfamilias potest absque consensu patris: sed assumit in hac specie donatio causa mortis mediã viam: & ita lex requirit parentis cõsensum, vt explicat optime Soc. in d.§.fuit quæsitum ad fin. & idem in l.2. ff.de leg.1.

8 Cæterùm †, nec bona aduentitia, in quibus vsusfructus patri non competit, donare potest filiusfamilias causa mortis absque patris consensu, cum patris consensus ad autoritatem & solennitatem actus exigatur, ita expressim notat Alex. in l.pen. C.qui testamen. face poss. Ioan. Crot. in d.l.frater à fratre. 13.colum. Dicit tamen contrariam opinionem magis communem esse, quam tenuere Paul. & Ias. in l.seniũ. col.fin. Riminal. & Ias. in d.l.pe. Lud. Roma. in authent. similiter. C.ad l.Falci. speciali 19. Cuma. in dicta l.tam is. §.fi. quasi patris consensus exigatur in donatione causa mortis ob ipsius patris pręiudicium: non ad solennitatem actus quod superius improbauimus. Vnde verior videtur Alex. opinio, quę maxime cõadiuuatur ex l.filiusfamilias. §.fi. ff.de don. vbi filiusfa. Castrẽsia bona donare potest causa mortis sine patris consensu, quia testamentum facere ex eis potest. Igitur illa bona, quorum dispositio in testamento ei minimè permittitur, donare non poterit causa mortis absque consensu patris. Bona verò aduentitia etiam si eorum vsusfructus patri non competat, minimè subiacent testamẽto filijfamilias,
9 † qui nec de eis testari potest, vt est cõcors omnium sentẽtia in l.pe. C.qui testa. face. poss. vbi Bart. Corne. Rimi. Alexand. & Ias. gloss. Barto. & communis in l.qui in potestate. ff.ist.titu. glo. & docto. in l.prima §.in filiis. ff.ad Trebel. & probatur in dicta l.penulti. iuncta. l.finali. §.filiis autem. C. de bon. quæ libe. pulchrè Viglius in §.qui alieno. numero vigesimosexto, quibus non est permiss. face. testamen. quanuis contrariã teneat Zanetinus in disput. prima, columna decimasexta. versiculo. vel dic. in responsione ad 7. & defendat eius opinionem Decius in dict. l.penul. & Crot. in l. frater à fratre. columm. fi. ff.de condi. indebi. Potest tamen filiusfamilias hæc bona aduentitia in quibus pater non habet vsumfructum, donare inter viuos sine patris cõsensu. Authen. vt liceat matri & auiæ. in princip. vbi Barto. Paul. & Ias. col.8. in dicta l.senium. Cumanus in dicta lege tam is. §.j. Roma. conf.512. quã opinionem esse communem asserit Aymon Sauilli. cons.92.

Est autem in donatione causa mortis adeo necessarius ex
10 pressus † consensus patris, vt non sufficiat, filium patre cõsentiente testari, adiecta clausula codicillari. Nec enim valeret hæc dispositio, vt testamentum, nec vt codicillus, nec vt donatio causa mortis, cuius nulla mentio facta fuit. Cyn. Ang. & Rapha. in d.l.senium. Ias. in l.prima. §.si quis ita. numer.22. & ibi Alci.18. optimus tex. in l.filiusfamilias. vers. nisi specialiter. in fi. de dona. Bart. in d.l.ramis. §.fi. Abb. consi.40. volum.2. Nec sufficiet clausula generalis in modum testamenti, codicilli, seu cuiuscũq; alterius vltimæ voluntatis: donatio etenim causa mortis, vt vltima voluntas sub his verbis non includitur, ex eo quod à filiofamilias fieri nõ potest, etiam consentiente in specie patre, si vt vltima voluntas iudicatur. Quod si dictum esset, valeat hic actus iure testamenti, seu cuiuscuis alterius vltimæ voluntatis, vel dispositionis, patre cõsentiente, ipso etiam præsente. in quem actus dirigitur: donatio causa mortis censeretur valide facta. ex Imol. in d.l.tã is. §.fi. Corn. & Alex. in d.l.senium. Quo casu non est necessaria stipulatio, vt prędicti doct. sentiunt. licet Deci. consi.245. col.pen. & Aymon cons.130. col.fi. existimẽt necessariã esse in prędicto casu stipulationem, quod paulò post diligentius tractabitur.

Tertiò, hinc ego infero intellectum ad text. in capi. quan-
11 quam. §.fin. de vsu. in 6. quo † vsurarius manifestus testari prohibetur: poterit enim causa mortis donari. Bal. in l.executorem. nume.11. C.de execu. rei iudic. Imol. in dicta l.tam is. in principio. quanuis dubius. & idem notat Deci. consilio 196. Probus in dicto cap. quanquam. nume 15. & est communis opinio teste Ripa. in l.2. de ff.leg.1. nu.7 & verior secundùm Socinum ibi num.9. Sed gloss. in dict. capitu. quanquam. tenet text. illum procedere in qualibet vltima voluntate, quã approbant docto. communiter, vt fatetur Imol. in dicta l.tã is. Vnde idem Bald parum sibi constans consi.294. volumi.2. voluit donationem causa mortis à manifesto vsurario factã non seruata canonis forma, nullam esse. idem Lapus allegat. 125. Lauren. de Rodulphis in tracta. de vsuris. quæstio.100. Ioann. Anani. in cap. quia in omnibus. column.16. de vsuris. Franc. in rubr. isto tit. in 6. nume.34. à qua opinione recedẽdum non est, autore Socin. in dict. l.2. numer. sexto. eo quod fauorem animarum concernat dicta prohibitio testandi, in dict. capit. quanquam. à concilio generali facta. Vnde mirũ non erit, si extendatur: tametsi prior opinio maxima ratione iuuetur, cum in his, quæ initium donationis concernunt, hæc ipsa donatio contractui accedat potius, quàm vltimæ voluntati Atque ideo donatio causa mortis à manifesto vsurario facta, valebit, nisi fiat isthæc donatio omnium bonorum, vel maioris partis: tunc etenim præsumitur in fraudem canonis facta: ex mente omniũ. argum. l omnes §. Lucius. ff. quæ in frau. credi. vel nisi fiat in testamento, quia eo ipso vltima voluntas verè iudicatur. Socin. & Hippolyt. in dict. l.secunda. Dominic. in c.quanquam. §.fi. Post Paul. Lap. & Imol. ibi. quib. accedere videtur Abb. consi.40. colum.2. volum.2. Hic tamen vltimus intellectus procedit, quãdo nec donatarij, nec notarij eius nomine intersit stipulatio: alioqui donatio causa mortis etiam facta in testamento, vti facta in contractu censenda foret. Deci. consi.196. Illud verò quod dici solet eum, qui testari non possit, nec donare causa mortis posse. gloss. & Bartol. in dicta l.tam is. in princi. quod singul. esse existimat Calcan. consi.12. colum.2. locum habet in eo, qui ex defectu naturali testari non valet. l.prima §.primo. ff. de tut. & ratio. distr. Imol. & Ripa in l.secunda. nume.13. ff.de legat.1. Qui nec inter viuos donare posset. gl. singul. in l.qui id quod. §.mutus. ff.de dona. secundùm Alexan. & Ias. in l.discretis C.qui testamen. face. poss. Notat Præposit. in cap. cum apud. de spons. colum.2. quod maximè notandum esse censemus.

12 Hinc infero † Intellectum ad Regiam l.quinquagesimã quintã Tauri, qua vxor prohibetur contrahere absque mariti licentia.

Idem enim erit in donatione causa mortis: cum hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

contractui similis sit quo ad ordinationem, & initium. Is igitur, qui contractum agere absque certa solennitate non potest, nec donare causa mortis poterit. Anch. consi. 384. Abb. consil. 40 in vol. 2. Alexan. & Areti. in l. secunda, in princip. ff. de verbo. oblig. Iason §. i. de actio. col. 4. Ale. in d. l. 2. col. fin. ff. de leg. 1. vbi Rip. numer. 10. Idem probat, dicens hanc opinionem esse communem, licèt Iason ibi ab ea velit discedere.

Quartò, in hanc eandē disputationē incidit ratio tex. in l. inter mortis. ff. de do. cau. mor. vbi Iurisconsultus, vt valeat
14 causa mortis donatio †, exigit præsentiam donatarij sicut in donatione inter viuos requiritur, quæ si absenti fiat, nemine eius nomine eam acceptante, minime valet ante absentis acceptationem: siquidem tunc reuocari poterit. gloss. communiter ibi probata in l. illud. C. de sacrosan. eccle. quæ loqui tur etiam in donatione, quæ in piam causam, vel in ecclesiā confertur, & eam dicit ordinariam Rom. cōsilio 295. & Anton. Rube. consil. 132. sic eam intelligens post Aretin. consil. 17. column. extra. versicul. ex nono. notat Socin. in l. ff. si ex noxa causa agat. in princip. & Iason l. qui Romæ. §. Flauius. numero vigesimo secundo. ff. de de verbor. obligatio. & probatur in l. absenti. ff. de ona. l. si ego. & ibi Deci. ff. si cert. pet. l. in omnib. in fi. ff. de actio. & obligat. l. si quis. in 1. C. de donatio. atque hanc esse communem sententiam, & frequentiſſimum prædictæ gloss. in relectum fatetur Rube. in d. consilio 132. & Paul. Parisi. consil. 77. num. 15. libro primo. Vnde intelliges, qua ratione Roma. in d. consil. 295. dicat sufficere absentis acceptationem donationis vtcunque abinitio factæ. Sed si Notarius nomine absentis eam donationem accepta verit, acquiritur absenti actio vtilis sine cessione. Bart. in l. 2. ff. rem pupi. sal fore. Rom. consil. 513. Aretin. consil. 74. colū. 3. Corne. consi. 50. volu. 1. colum. 4. Alex. consi. 31. num. 16. volum. 6. Deci. consi 293. Lud. Gozadi. consi. 87 colū 3. Nec reuocari hanc donatio poterit. Paul. consi. 195. volum. 2. col. 3. Gozadi. in d. consi. 87. Alfreri. in Capel. Tholosa. 453. Bal. in l. cum à socero. C. de iure doti. Deci. in consi. 266. colum. fi. Aretin. d. consil. 74. colum. 3. Socin. Iuni. consi. 118. volu. 2. col. penul. dicens hanc opinionem communem esse, & idem est ex mente omnium, quos allegaui, quicquid tenere velit Hieronym. Grat. consi. 25. volum. 1. column. penultim. & fin. non intelligens exactè quid hac in re dictet communis opinio.

Est tamē necessaria, vt actio vtilis absenti sine cessione acquiratur ex notarij acceptatione ipsi⁹ donatarij ratihabitio. Bal d⁹ in l. nec ei. §. fatisdatio. 6. q. 6 ff. de adoptioni. Idē notāt Alex. in l. illud. C. de sacrof. eccle. & ibi Pan. de Cast. col. 2. Ale. in l. quod meo colū. 2. ff. de acquir. posl. Paul. Parisi. in dict. consil. 77. nu. 26. lib. 1. Idē Andre. ab Exea in rub. de pact. num. 118. optimus tex. in d. l. si ego. ff. de negot. gestis. Quorum quidē opinio in Franciæ regno cōstitutione Regia comprobatur, teste Carolo Molinæo in dict. Alex. consi. 31. & in additioni bus ad Deci. in l. contractus. nu. 22. ff. de reg. iur. ipsa verò lex manifesta est inter Francisci primi constitutiones. numero 113. Paul. d. consi. 195. colum. 3. Deci. consi. 198. colum. 2. & consi. 226. in quo Paul. & Deci. expressim notant, ante ratiha bitionem absentis, posse dictam donationem quam notari⁹ absentis nomine acceptauerit, cuiusque ratione, ficta traditio facta fuerit per constitutum, omnino tolli si per donato rem alteri fiat & rei donatæ traditio in secundum donatarium sequatur, idem Deci. in l. contractus. num. 16. ff. de regul. iur. Curti. Iuni. consi. 55. colum. 3. argumen. l. quotiens. C. de rei vendica, quam opinionem sequitur Gauliaula in rubri. ff. de verbor. obliga. fol. 12. colum. 2. dicens ita respondisse in quadam controuersa quæstione. idem Soci. in l. §. si iusserim. colum fina. ff. de acquiren. posse. Et omnium latissimè Andr. Tiraquel. in tracta. de constitu. 3. part. limi. 30. numero 8. & 51. quo in loco pluribus autoribus citatis asseuerat opinionem præcedentem in versic. est tamen necessaria. quam ex Baldo, Paulo, Alberico, & aliis adnotauimus veram esse, eamque frequentori calculo probari. Eandem opinionem tenet Alberic. in l. non enim. ff. de adoptionibus. colum. 1. & Alciat. eam esse communem asseuerans in cap. cùm contingat. de iureiur. num. 234. licèt Corne. in d. consil. 50. & consilio secundo, libro quarto, columna secūda, probare conetur per stipulationem notarij acquiri absenti actionem vtilem, etiam ante acceptationem. nec reuocari posse prędictam donationem, etiam nondum sequuta ratihabitione: quod est notandum. nam & idem tenent Anto. Rube. consilio 117. numero quarto, & Galiaula in d. rubric. conclusione duodecima, atque esse hanc opinionem communem fatetur Carolus in dicta l. contractus. numero 2.

Hi verò, qui ab eo citantur, non tenent in specie opinionē istam: sed quod facta absenti donatione stipulante notario, sola reuocatio donatoris minimè impediat donatarij acceptationem. quod item tenet Paulus Castrensis in dicto consilio 195. colum. 3. versicul. præterea non interest. Bald. in l. cū à socero. versicu. caue tibi. C. de iure doti. Deci. consilio 5. colum. 2. & dicto cōsil. 226. in fin. Alexan. Are. & Iason dicta l. qui Romæ. §. Flauius. & alij, quorum Andre. Tiraquel. meminit in dicta limit. 10. numero 46. ex quibus dubio procul communis opinio in hunc sensum deducitur, q nomine absentis stipulante notario, etiam ante ratihabitionem, hoc ius quæritur absenti, vt nec donatio, nec vēditio reuocari possit, sola voluntate donatoris aut venditoris. idem & nos tradidimus libro 1. Varia. reso. c. 14. num. 11 licet Andre. Alciat. in dicto capit. cum contingat. num. 238. existimet, ante acceptationem absentis posse donationem reuocari ab eo, qui donauit, etiam si stipulatio notarij in fauorem absentis præcesserit. Verùm si donatarius tempore donationis præsens sit, & tacear, scribit Dec. in rub. C. de pact. minimè valere donationem. idem asserit Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. dona. verbo, libertis. num. 54. Est enim necessaria ipsius donatarij acceptatio, quod falsum est. cum hæc sit donatio expressa ex parte donantis, nec sit tacita nec præsumpta, & ideo fiat erit præfatē donatariū tacere. l. qui patitur. ff. mādati. nec gl. in d. l. illud. exigit aliud quàm præsentiam donatarij, qui tacens consentire censendus est in his, quæ ad eius vtilitatē spectant. d. l. qui patitur. Vnde sufficit præsentia sola ipsius, cui donatio fit. Angel. consi. 183. col. 2. Curt. Iuni. in rubr C. de pact. 1. col. & Franc. Purpu. ibi. & idē in l. rogasti. §. 1. ff. si cert. pet nu. 64. Galiaula in rub. ff. de verb. obliga. fol. 5. col. 1. Ex quibus constat, donationem quæ hodie fieri potest pacto nudo. ex l. si quis argentū. C. de dona. posse fieri præsenti, & tacenti, nec talis est donatio præsumpta, sed expressa. contra Deci. in dicta rubric. & in consil. 245. columna penultima. & in l. senium. columna quarta. C. qui testa. face. poss. & eundem in l. semper, qui non prohibet ff. de regu. iur. & Aretin. in l. secunda. columna secunda. ff. de legat. primo. & Alciat. in rubric. ff. de verbor. obligat. num. 3. Et esse opinionem Angeli communē asserit Curti. Iuni. in d. rub. C. pact. & Andre. ab Exea in rubr. de pact. ff. num. 98. & Alcia. d. num. 3. & Iaso, pact. quam etiam Soc. sequitur cōsil. 112. col. 4. versi. aliquādo. volu. 1. Illud profectò prætermittendum non est, quod Paulus Castrensis in di. consi. 195. lib. 2. colum. 3. scripserit, donationem absenti stipulante notario factam, & ideo ab initio validam; minimè posse à donatario acceptari post mortē donatoris: quia iam alteri, id est hæredibus, donantis res est adquisita, atque ideo in præiudicium iuris alteri quæsiti, donationis acceptatio fieri nequit: hoc ipsum probatur in l. si ego. § si res. ff. de iure doti. & in l. 2. §. sed si quis. ff. de donat. Chassanæ. consi. 7. nu. 38. & Andre. Tiraquel. in tract. de constitu. limi. 30. num. 73. Quibus minimè accedendum esse censeo, quippe qui existimem eorum sententiam falsam esse ea ratione, quod ante acceptationem absentis prefata donatio quo ad donatorē omnino perfecta sit, nec reuocari ab eo possit, licèt absenti quæsita non sit. c. si tibi absenti. de præbend. in 6. l. Aristo. ff. de donatio. l per fundum. ff. de serui. rusti. prædi. Et fatentur expressim idem Paulus Castr. in dict. consi. 195. Anto. Rube. consil. 117. num. 4. Corne. & Galiaula paulò ante citati, sentiunt, ac præmittunt Docto. quorum ipse memini dicto libr. 1. Variar. reso. cap. 14. nu. 11. Ergo & hi defuncti personam repræsentent. l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig. Quam ob rem hæredes isti non poterunt donatario acceptanti refragari, imo donationi stare tenebuntur, sicuti & defunctus teneretur. Non obstat l. si ego. §. si res. nam ibidem agitur de donatione cōditionali, & ad alium effectum quem ipse explicui in dict. c. 14. num. 16. Similiter in l. 2. §. sed si quis. tractatur de mandato ad donandum, quod morte mandantis expirat. Hic vero disputamus de donatione pura, cui nulla conditio apposita fuerit. Nec item refert, quod ante acceptationem fuerit in re donata ius alteri quæsitum: quia id proceditquādo ex titulo speciali esset dominium rei donatæ in alterum translatum, vt in singularem successorem. l. quoties. C. de rei vendication. tradunt Deci. in dicto consilio 226. & alij à me n minatim relati superius, versic. Est tamen necessaria. non idem erit, vbi ante acceptionem dominium translatum fuerit in successorem donatoris vniuersalem, qui saltem actione personali tenetur omnino

contract

cōtractus, donationes à defuncto factas exactè seruare. Hinc etiam diffiniri poterit altera quæstio huic similis, quam Tiraquel. tradit in d. lim. 30. num. 73. & 74. scribens ad eius decisionem, non posse donatarij hæredes, etiam viuente donatore acceptare donationem defuncto factā absenti, notario pro eo stipulante, & accipiente constitutum: ex eo quidem quòd hæres non possit quo ad possessionem ratificare factū nomine defuncti, quanuis eo viuente id actum fuerit. l. 3. §. ac quirere. ff. de bon. poss. l. si is cui. & l. bonorum. ff. rem rat. haberi. Ange. in l. eius qui. colum. 2. ff. si certum pet. idem quod Tiraquel. notat etiam Ant. Rub. in l. non solum. §. morte. nu. 50. ff. de noui oper. nuntiat. qui hac in re citat Pau. Cast. in d. consi. 195. qui in admodum diuersa specie loquitur: ipse vero hanc sententiam probo quoad possessionem, & dominiū ex ea adquirendū: etenim mortuo donatario ante acceptationē, fateor ex hæredis ratihabitione nec dominiū nec possessionem adquiri. Dominium quidem in defunctum trāslatum nō est, quia mortuus est priusquam ratū haberet, quod eius nomine gestū fuit: nec item possessio: vnde hæres eius acquirere sola ratihabitione eam nō poterit. d. §. adquirere. eadem ratione nec dominium, quod præcedente possessione acquirendum est. At quantum ad hoc, vt donatio valeat, nec reuocari possit à donante, vtque actio vtilis sine cessione adquiratur, opinor posse hæredes donatarij ratam habere acceptationem notarij nomine defuncti factam. Nam in re, quę ad hęredes pertinet, poterit hęres ratū habere quod nomine defuncti fuerit actum. l. si sine. §. si procurator. ff. rem rat. habe. Dyn. in reg. ratum. pe. q. de regu. iur. in 6. Deci. in l. eius qui. §. placebat. col. vltim. & Cur. Iunior colū. 4. ff. si cert. peta. post alios ibi, Bartol. in l. bonorum. & in dicta l. si is cui. rem ratam habere. Ex quibus infertur in quæstione hac posteriori tradita per Andreā Tiraquel. eius responsionem veram esse in his donationibus, quæ ad earum vim requirunt præcisse possessionem, & traditionem: cum ea minimè contingat per ratihabitionem hæredis mortuo iam donatario: quanuis in vniuersum eandem opinionem, quam probat Tiraquell. veram esse contendat Alciat. in d. c. cùm contingat. numero 237. etiam quoad effectum donationis validæ, & irreuocabilis.

14 Quibus omnibus addendum est †, donationem causa mortis posse fieri hodie pacto nudo, & ex hoc sequitur l. si quis argentum, in donatione causa mortis locum habere. glos. in l. cum pater. §. Mæuio. ff. de lega. 2. quam Bart. & doct. ibi approbant, & dicit esse singu. Bal. in l. vna. §. sin autē. in fi. C. de cadu. tol. Paul. in l. qui in potestate. ff. de testa. Alex. in d. l. 2. ff. de leg. 1. Corn. consi. 107. in 4. volu. 2. colum. Iaſ. in d. §. in personam. de actio. nume. 61. dicit nota. Bald. in l. cum hi. 2. lect. ff. de transſ. & videtur simil. glos. in l. 2. C. de iure doti. & in l. vt hæredibus. ff. de lega. 2. quas Bal. allegat cōsilio 248. vol. 5. quam opinionem fatentur esse communem Alex. & Aret. in d. l. 2. colum. 2. idem Alex. in l. in tempus. ff. de re iud. Iaſ. in dicto numero 61. & ibi Gomeci. nume. 43. Corne. in d. consi. 107. & eam defendit Fortu. in l. Iuris gentium. §. quinimo. ff. de pa. colum. pen. & fi. licet dissentiat Io. Ign. in l. 3. §. quod ad causam. ff. ad Sillani. num. 26. Quinimo sufficit donatarium esse præsentem, & tacere, sicuti Cur. Iunior tradit in rubri. C. de pact. col. 2. & alij, quos paulo ante adduxit aduersus Deci. qui consil. 245. colum. pe. & fi. cōtrarium probare conatur. Regia verò l. 13. tit. 8. lib. 3. ordi. l. 7. ti. 10. lib. 5. Recopi. nec in donatione simplici, nec in donatione causa mortis, præsentia donatarij requiritur.

His tandem constat, quo ad initium actus donationem causa mortis similiorem esse contractui quā vltimæ voluntati. Tametsi quādoq; etiam in his assumat vltimæ volūtatis conditiones, cū quinque testes exigat, nec insinuationē requirat. l. fi. C. de do. cau. mor.

15 Secunda principalis conclusio. † Donatio causa mortis quo ad effectus, potius vltimis voluntatib. quàm contractibus accedit. Bal. in dict. l. secunda. quem sequuntur frequentissimè iuris vtriusque professores, ex quo plura deducuntur.

Primum, Dominium rei donatæ causa mortis statim à die mortis transit in donatarium sine vlla traditione. l. 1. & 2. ff. de publi. quam dicit singu. Ana. in cap. quia in omnibus. col. 15. de vsur. Ioan. Lupi. in rub. de dona. inter virum & vxorē. §. 77. commendant Alexan. & Iaſ. in dict. l. 2. ff. de leg. 1. Quod
16 si tradita † fuerit res donata à donante ipsi donatario statim trāsfertur dominium. l. Senatus. in princi. ff. de don. cau. mor. reditamē ad donantem eo ipso quod causa donādi cessat, vel ipsa donatio perit & euanescit, saltem quo ad vtilem actionem in rem l. si mortis causa res donata. & l. seq. ff. de donatio. causa mortis. vbi Barto. & Paulus hoc notare videntur, & Franciscus à Ripa in dicta l. secunda, in tertia conclusione.

17 Secundo, ex eadem cōclusione perpendi potest †, quēnā actio competat ex donatione causa mortis: qua in re communis est Doctorum sententia, competere actionem ex testamento, si donatio fiat in testamento, vel codicillis. l. 1. C. de donatione causa mortis. Si verò fiat extra testamentum, vel codicillos, præmissa stipulatione competit actio ex stipulatu: ea vero non præmissa condictio ex l. si quis argentum. C. de dona. in quo video non omnino etiam quo ad effectū hanc donationem causa mortis sequi naturam vltimæ voluntatis. Imo si donatio hæc fiat in testamento accedente stipulatione, vt contractus iudicatur, & actionem habet ex stipulatu, non ex testamento. Salyc. in d. l. 1. Deci. consil. 296. ad fin. & est ex mente Barto. in l. tam is. §. fi. de donatione causa mortis: siquidem & ex testamento cōtractus fieri potest. gl. Bart. & alij in l. hæredes palam. ff. de testamen. Bart. in l. cū quis decedens. §. codicillis. ff. de legatis tertio. Romanus cōs. 513. & est communis opinio, teste Nicolao Boerio, decisione 353. colū. secunda. Non tamen competit tacita hypotheca legis primæ. C. cōmu. de legat. pro donatione causa mortis: cum id nō sit in iure expressum. Baldus consi. 248. volu. 5. quem sequitur Franciscus à Ripa in dicta lege secunda, numero 16.

18 Tertio, eadem ratione dicendum est, actionem † ex donatione causa mortis competentem in pluribus bonę fidei actio ni parem esse, licèt verè stricti iuris sit. gloss. in l. Seya. §. cōstituto. ff. de donatione causa mortis: quam vltra doctores ibi dicit singularem Roma. singu. 117. Iaſ. in d. §. actionū. num. 14, de actionib. dicit notabi. Decius in c. cum venerabilis. de exceptioni. col. 5. Sicuti actio ex testamento: quanuis sit stricti iuris, in multis tamen actioni bonæ fidei similis cēsetur. l. in minorum. vbi gloss. C. in quib. causis in integrum restituere nō est necesse. Bartolus in l. si hæres. ff. de eo quod certo loco.

19 Quarto, his proximè accedit quæstio illa †, an donatio causa mortis per alienationem rei donatæ factā à donatore reuocetur. Nam legatum, quanuis per alienationem à testatore factam, rei familiaris inopia cogente non reuocetur: tamen si alienatio voluntariè fiat, censetur eo ipso ademptum. l. rem legatam. & ibi doctor. ff. de adimen. leg. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de lega. 3. Regia l. 17. ti. 9. part. 6. Iaſ. in l. qui post. C. de lega. col. 1. etiam si alienatio prædicta, quæ ex voluntate facta fuit inualida & inutilis sit. l. legatum. §. pater hortos. ff. de adim. legat. etiam si rem ipsam post venditionem testator redemerit. l. cum seruus. & Barto. ibi. ff. de adimen. legat. Ange. Pau. & Iaſ. in d. l. post. Nec refert an legatum sit expressim factum, quia etiam voluntaria alienatione, & si inutilis sit reuocatur. Imol. Alexand. & Areti. in l. seruum filij. §. si idē seruus ff. de legat. 1. licèt dissentiant ibi Angelus, Paulus & Iaſ. in hoc vltimo. Sic ergo donatio causa mortis expirat per eandem voluntariam alienationem. illud. ff. de donat. cau. mor. Dyn. in l. Stichum, qui meus erit. ff. de legat. 1. vbi Bald. Imol. Raphael. Aretin. Alex. & Iaſ. idem Iaſ. in dict. l. qui post. columna secunda. idem in d. l. secunda. col. fin. post Alex. ibi. Hippoly. in singu. 136. dicens text. in l. 3. in fin. ff. de adim. leg. locum sibi vēdicare, etiam in donatione causa mortis. Hāc verò opinionem Dini sequitur eam professus communem esse Alcia. in l. non omnis. ff. si cert. pet. contra Deci. ibi. Nec tamen indistinctè vera est sententia communis, siquidē procedit in dispositione speciali de re donata, nā si facta donatione causa mortis alicuius rei fiat generalis hæredis institutio, non censetur ex hoc derogatum donationi causa mortis: atq; idē dicendū erit in qualibet alia generali dispositione. ex Aretin. consi. 74. col. pen. quem sequitur Aymon Sauli. consi. 144. num. 10. quib. illud suffragatur, quòd facta à viro vxori alicuius rei donatione, quæ morte viri confirmari potest, non reuocatur illa donatio per generalem omnium bonorum viri hypothecam, tametsi per specialem illius rei donatæ reuocaretur, ita vt per mortem cōfirmari nequirct. l. 3. C. de leg. l. cum hic status. §. si maritus. ff. de don. inter vir. & vxor. & in hac specie Barto. in l. rem legatā ff. de adim. lega. Iaſ. in d. l. 3. limi. 2. Antoni. à Fano in tract. de pigno. 2. parte, membro primo. numero quarto. Quibus, vt propositam materiam vlterius explicemus, addendum est, legati revocationem tacite fieri non tantum per alienationem subsecutam ex contractu gratuito: nempè donatione. l. si rem legatam. ff. de adim. leg. etiam si donatio eiusmodi sit, vt ex ea domi-

Universidad de Deusto Biblioteca

nium per traditionem minimè transferatur. l. legatum.§.j.ff. de adimen.legat.Nam alienatio vtcunque inutilis facta per testatorem inducit tacitam legati precedentis ademptionẽ. vt paulo ante adnotauimus, & latius in 2.huius rub. parte. numero vigesimoprimo.Nec refert quoad hanc reuocationem,quod possessio rei legatę tradita nõ fuerit virtute alienationis secutæ.tex.optimus in d.l.legatũ.§.pater hortos.ff. de adimen.leg.vbi traditio facta virtute donationis non trãstulit dominium in donatarium: & tamen remanente dominio apud donatorem, existimat Iurisconsultus legatum rei donatæ,ex donatione ipsa reuocari:quinimo & in causa libertatis manumissio data seruo in testamento reuocata cẽsetur per ipsius serui alienationem,venditionem, aut donationem alteri post testamentum factam.l.verum est.ff.de manumiss.testa.quod si libertas data fuerit in testamento verbis directis hoc addito,quod seru⁹ manumissus ab illo die testamenti facti sit liber,adhuc libertas ista effectum nõ habebit in vita testantis,donec ipse mortem obierit: atque imo expresse vel tacitè reuocari poterit,sicuti probat text. iuxta intellectum gloss.Iacob.de Areti.Oldr.Albe.Plumbini in l.qui duos.§.vltim.ff.de manu.testa.quo in loco Alber.cẽset, eam esse rationem:quia hæc manumissio facta fuit in testamento,cuius hæc est propria natura,vt ante diem mortis nullam habeat firmitatem.

Hinc sanè non incongruè quæritur ad interpretationem text.in l.nostram.C.de testamen.an ea constitutio admittenda sit in testamento inter liberos,vel ad pias causas.Nam agitur inibi de quadam tacita reuocatione testamenti:quoties testator testamẽtum iam clausum sigilloque signatum is se aperuit,tollens ab eo sigilla,vel scindens linum: videtur enim hoc testamentum illud reuocare,ac velle intestatus decedere,illudque rumpere testamentum,qua in re est cõsiderandum secundum Alexand. Ias.& alios in dict. l. nostram, quod plus operatur factum illud ad reuocationem testamẽti,quam cãcellatio,inductióve,quia per hoc factum totum testamentum rumpitur,nec est tractandum in hac specie,an hoc testator fecerit,vt aliud testamẽtum testator conderet, quod tamen perficere non potuit:etenim tunc nihilominus intestatus morietur:nullúsque locus erit decisioni Bartol.in l.si iure.in fin.ff.de legat.3.cum in casu tradito per Barto.diuersa ratio sit ex eo,quòd reuocatio testamenti,nec perficitur,nec probari potest,plenè ea forma,quę requiritur in §.ex eo.Insti.quib.modis testa.infirmen. Deinde si ruptis sigillis iuxta prædictam constitutionem nostram testator coram sufficienti ad testandum nuncupatiuè numero testium dixerit,vel coram tabellione solenniter,se velle decedere cum illo priori testamento,cuius sigilla ruperat absolutè,vel conditionaliter,illud testamentum erit adhuc seruandum secũdum ea,quæ hoc titul.scribimus in capit.cum tibi. numero quinto.

His denique præmissis, quoad propositam dubitationẽ, Ange.& Alexand.in dict.l.nostram. existiment eius decisionem non procedere in testamento inter liberos,ex ea ratione,quod testamentum conditum inter liberos non tollatur per secundum,nisi in eo fiat mentio primi.text. optimus in authenti.hoc inter liberos.C.de testamen. Huic sententiæ suffragatur text.optimus,in l.proximè.ff.de his quæ in testamen.delent.vbi gloss.Barto.& docto.adnotarũt, cancellationem vel inductionem fauore piæ causæ præsumi inconsultè factam fuisse:atque ideo minimè præiudicare causę piæ, vt causæ libertatis.idem notant Abb.in capitulo tertio.columna prima.de fide instr.& Corset.& in singu.verbo, cancellatio.Ex hac tamen inductione non omnino conuincitur idẽ esse in casu d.l.nostram.quia factum,de quo inibi, magis vrget ad significandam mutationem voluntatis, consulto quidem,non temerè factam,quàm testamenti cancellatio.Nec authent.hoc inter liberos.concludit,cum loquatur in secundo testamento,ex quo fauore liberorum:& piæ causæ,non præsumitur mutatio primi:sed in præsenti casu fit eiusdẽ testamenti mutatio per eius inscisionem aut sigillorum fractionem per actum sanè facti,qui potentior est quàm actus verbi.

Item in hac specie l.nostram.factum specialiter pertinet ad testamentum conditum inter liberos.in dict.authen.hoc inter liberos.verbalis actus generalis est, vnde mihi verior videtur opinio Pauli Castrensis,& Cornei in dict.l.nostram. qui existimant,eam constitutionem procedere, etiam in testamento inter liberos,& ad piam causam, quod probatur ex eadẽ ratione,& quia testamentum illud per factum de quo inibi mentio fit,rumpitur.

20 Quintò ex his, deducitur locum esse Falcidiæ † in donationibus causa mortis.glos. per textum ibi in l. donationib. C.ad legem Falci.vbi Bald.Salice.& alij.Roma.consil.75. Ex ea tamen l.iuncta l.donationes quas parentes.C.de donatio. inter vir.& vxo.§.penult.id intelligendum est quando donatio causa mortis fit in testamento, vel codicilis, non autem si fiat extra testamentum, & codicillos, ex his quæ notat Ioannes Hannibal.in l.post contractum. ff.de donationibus. numero 249.

Sextò,hinc etiam oritur ratio tex.in l.Marcellus.in princ.
21 ff. de donatio. caus. mor. vbi solennitas † testamento, vel codicilis remissa,censetur & à donatione causa mortis sublata, non tamen augetur in donatione causa mortis, tametsi in vltimis voluntatibus aucta fuerit lege noua. dicit singu.Roma.singul.523.Ex quo infero Regiam l.1.de testã. lib.5.ordi.l.1.titu.4.libro 5.Recopil.adiuncta l.3. Tauri.l.1. titu.4.libr.9.Recopila.procedere in donatione causa mortis sed si remittatur à testamentis certa solennitas, vel pars solennitatis iure requisitæ,non censetur pro portione eadem, vel tanta pars remissa à solennitate, quæ in codicillis, vel in donatione causa mortis requiritur. Quo fit, vt si lege noua in testamento sufficiant quinque testes,non ex hoc in codicillis vel donatione causa mortis sufficient tres.Barto.in l.2. ff. de leg.1. cuius opinio communis est, fatentur nouiores ibi.& Albert.Brunus in tract.de forma & solenni.§.vlt.quæst. 10.cui mirè conuenit Regia l.3. Tau.ex qua manifestum est solennitate iuris à testamẽto nuncupatiuo remissa per dict. l.primam.titul.de testamentis.libro quinto ordinatio. nihilominus in codicillis solennitatem eandem, quæ in testamento nuncupatiuo requiritur,seruandam esse non minorem. Verùm Francisc.à Ripa in dicta l.secunda. in fine. & in tracta.de peste.secunda parte,partic.secunda, in fine. Bartol. conatur reprehendere ex dicta l.Marcellus.quę ipsi minimè patrocinatur:cùm id tantum probet, solennitatis remissionem factam à testamentis, videri eandem factam à codicillis, non tamen minorem pro portione. Vnde licet tempore pestis testamentum fieri possit coram quinque testibus. l.fi. C.de testament.ex qua hoc argumentis quibusdam deducunt Bald.Salycet.& Ias.ibi Deci.consilio 284. Rube. consil. 166.& consilio 72.Ripa in dicta particula 2.columna secunda.licèt Paul.Aretin.& Alexand.ac Riminald.in dicta l.final. contrarium opinentur,& id frequentiori doctorum calculo recipi Alexand.Ripa,& Rube. fateantur: quod non est admodum expeditum,nec iure admittendum, si pestis ita grauis sit, vt facta diligenti inquisitione, maior testium numerus reperiri non valeat: donatio tamen causa mortis tempore pestis ritè non fit coram tribus testibus,in quo fallitur Ripa contrarium opinatus.

22 Tertia principalis conclusio.Donatio † causa mortis quo ad eius confirmationem potius cõtractibus, quàm legatis accedit.Nam legata requirunt hæreditatis aditionem, vt confirmentur.l.nemo.ff. de regu.iur. Donatio verò causa mortis sola morte absque aditione confirmatur.glo.in l.legatum.§.penul.ff.de his qui.vt indi.quam Barto.ibi probat. Dicit singul.Alexan.in l.2.ff.de legat.1.Imol.in l.fin.ff.de donatio.causa mort.Alexand.in l.qui Romæ.§.Flauius.numero 10.ff.de verbo.obligat.dicit esse hanc opinionem communem Paul.à Monte Pico in l. quartam. col.21. ff. ad leg.Falcid.Ripa in d.l.2.col.fina.dicens post Imol.in d.l.fin.hoc esse verum,quando donatio fit extra testamẽtum, nam si in testamento fiat, aditionem hæreditatis requirit.atque ita intelligenda est communis assertio, quam existimant dubiã esse Imol.in d.l.fi.& Anani.in cap. quia in omnibus.de vsur. 14.colum.Eo autem casu quo aditio hæreditatis necessaria non est donatarius agere debet aduersus curatorem hæreditati iacenti petitum, & datum, vel contra hæredes intestati.Bald.in l.cum virum.C.de fideicommi.Ripa in dict.col.fi. Iure autem Regio,etiam si donatio causa mortis fiat in testamento,non requirit præcisè aditionem hæreditatis,iuxta regulam l.1.titul.de testament.lib.4. ordinament. in fine. & l.1.titu.4.lib.5.Recopil.

23 Reuocatur verò donatio causa mortis per pœnitentiam donantis.l.mortis causa.in 4.ff.de donatio. caus. mor.etiam si sit per donatarium acceptata: sicuti probatur ibi. & in l.1. iuncta gl.ff.eod.titu.etiam si non conualuerit donator:quod ex d.l mortis.constat quanuis Barba. consil.54.volum.2. tenere velit, donationem causa mortis ab ipso donatario acceptatam: vel cui stipulatio accesserit, reuocari per pœnitentiam non posse.

Secundò,reuocatur donatio causa mortis secuta donantis vale-

tis valetudine,l.si mortis causa res donata.ff.de donatio.cau. mor.quod procedit,quãdo donatio fuit facta occasione instantis periculi.l.3.cum glo.& legibus sequentib.ff. de dona. cau.mor.quod si donatio fiat nullo instãte periculo, est necessaria expressa reuocatio,vel mors donatarij contingens prius quàm donator decedat.Pau.Cast.in d.l.3.satis erit,donatorem in aliquod mortis periculum incidere, ac demum ab eo euadere.Paul.Ias.& Deci.in l.non omnis.2. colum.ff.si cert.pet.vbi Alciat.per text.vbi asserit ex sequẽti valetudine reuocari donationem causa mortis factã instanti periculo, eamque opinionem communem esse fatetur, Decio paululum refragante.

Ex quibus est intelligenda Regia l.fi.titu.4.part. 5.quæ expressim probat donationem causa mortis reuocari,sequenti donatoris valetudine,vel per pœnitentiam,aut donatario præmoriente.

Est verò notandum contingere posse donationem causa mortis,nec per pœnitentiam, nec præmoriente donatario reuocari,si facta & concepta sit donatio ab existenti in aliquo mortis periculo in hũc modum,vt donata res omnino non reddatur,donatore ex illo periculo moriente.tex.à glo. & doct.ibi ita intellectus in l.si alienã.§.Marcellus. ff.de don. caus.mort.

Item,donatio hæc causa mortis,etiam si expressim donator pœnituerit,minimè cessat, nec reuocatur, donatore ipso decedente sine aliquo herede ex testamento, nec ab in-
24 testato.argu.l.1.ff.qui sine manumis.ad liber. perue. vbi si seruivenditor cum pacto,vt post certũ tempus liber fiat,absque hærede decesserit,seruus liber post tẽpus efficitur, licèt venditor illam voluntatem mutauerit, & in specie ista hoc asserunt Ange.in disputatio.Assẽsis miles.idem Angel.Imo. Aretin.& Alexand.numer.10.in l.quæ Romæ.§.Flauius.ff.de verbo.oblig.idem Alexand.in l.2.ff.de lega.1.idem & Socin. fin.col.in l.omnis.ff.si cert.pet.Hippo.in sing.63.Alexand.in l.quoties.columna tertia.ff.de lega.primo. Sed ex aduerso oppositam sententiam probant Ias.in dicto §.Flauius numero trigesimoprimo.Idem Ias.& Deci.in d l.non omnis.colũna tertia.Ripa in dict.l.2.columna fina.& præ cæteris Corne. consilio 68.columna quinta.volumi.3.quanuis dicat in praxi durum esse à sententia Angel.recedere: manifestè tamen ostendam Cornei disputationem,secutus opinionem Ange. quam frequentius receptam esse existimo,minimè verã esse, imò prorsus aduersam Iurisconsulto.in d.l.1.cui ipsa cõmunis opinio innititur.Scribit enim Paulus:Si seruus venditus est vt intra certum tempus manumittatur, etiam si sine hærede decessisset,& vẽditor,& emptor,seruo libertas competit,& hoc diuus Marcus rescripsit.His me herclè verbis includitur casus,quo venditor cum hærede decesserit: siquidem dictio,etiam,includit,& implicat casum minus dubium.l.si contendant.ff.de fideiussorib.glos.in Clemẽ. secũda,verbo, Ecclesiæ.de hære.Subdit statim Paulus Iurisconsultus in d.l. 1.Sed & si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit.Igitur hic versiculus est intelligendus, siue venditor decesserit cum hærede,vel sine hærede,sicuti principalis eiusdem legis pars loquitur.Dictio etenim,sed & si,aduersatiua est,& in specie præcedenti intelligenda, gl.& Bart. in l.mariti.§.fin.ff.de adul.vnde constat,vẽdito seruo,vt post certum diem manumittatur,eum seruum manumissum censeri post diem illam,decedente ante diem venditore cũ hærede,vel sine hærede:licèt voluntatem mutauerit: quia mutatio volũtatis debet adesse eo tempore,in quod manumissio confertur.text.elegans in l.1.C.si mãcip.ita fue.aliena.Cuius hæc sunt verba:Si Patroclus postea quam te Hermię donationis causa dedit lege dicta,vt si quindecim annis continuis seruisses,ad libertatem perducereris:si modo Patrocl⁹ non contrariæ voluntatis fuerat aut etiam si iam decesserat, ad libertatem peruenisti. Quibus verbis constat,perpensa alternatiuæ dictionis conditione,decedente venditore vel donatore ante diem manumissionis, mutationem voluntatis minimè obesse manumissioni.idẽ probat tex.in l.mancipia. ff.qui sine manumiss. Mancipia,inquit Papinianus, mater filiæ donauerat,vt filia curaret ea post mortem suam libera esse:cum donationis legi non esset obtemperatum:ex sentẽtia constitutionis diui Marci, libertatem obtingere matre consentiente respondi,quod si ante filiam mater decesserit, omnimodo.vbi Accursi.addit,etiam si mater mutauerit voluntatem.

Ergo in dict.l.j.siue cum hærede,siue sine eo decesserit venditor serui,idem erit,nullaque constituitur differentia,atq; ideo communis opinio probatione destituta refellitur,& eã nouissimè reprobat Andr. ab Exea in rubric.ff.de pact.numero 159.

Fit autem donatio causa mortis expressim,ita vt dubita-
25 ri necesse non sit.Quòd si non † dicatur eam fieri causa mortis, fiat tamen ab existenti in aliquo periculo,ita vt donet post mortem:his quidem verbis donatio causa mortis censetur.l.2.ff.de donat.cau.mortis.& Barto.ibi.Bald.& præ cæteris Alex.numer.sexto,in l.quæ dotis.ff.solut.matri. & Guliel.Bene.in c.Raynuntius.isto tit. verbo,testamentum.2.nu. 23.Sed si fiat ab eo,qui nullo periculo conterritus est,his tamẽ verbis dono post mortẽ,esse donationẽ inter viuos.Oldra.opinatur consi.139.ex §.post mortem.Instit. de inutilib. stipulat.l.nam & si cum moriar.ff.de condict.indebi.Bal. in l. 2.C.de iure dot.Guiliel.Bened.dict.num.23.Hæc tamen opinio procedere non potest ex l.2. ff. de donat. causa mort.& probatur ea ratione,quod donatio causa mortis dicitur,vbi donator vult magis ipsum,quàm donatarium rem donatã habere,ipsumque donatarium magis quàm hæredem.l.1.ff. de dona.causa mor.& l.Senatus.ff.eod.tit. qua ratione hanc vltimam opinionem tenent Alberi.in d.l.nam & si cum moriar.Ias.in l.quæ dotis.numer.43.ff.soluto matrimoni. idem Ias.consi.6.volu.3.colum.5.Prima verò opinio locum habere potest quando mors esset dilationis causa adiecta,ex iuribus ibi allegatis,vtpote si verbis executionem donationis inducentib.mentio mortis fieret.Soci.cõsi.53.volum.1.col.3. Alex.cõsi.15.vol.1.col.2.Bal.in d.l.2.Boerius decisione 353. numero 22.

Ex quibus apparet,nõ omnino esse eam donationem causa mortis,in qua mentio mortis facta sit. Nempè si fiat mortis mentio in verbis executionem actus inducentibus,quod etiam probauimus in 2.huius rub.par.nume.13.Erit & alius casus,in quo etiam facta mentione mortis in ipsa dispositione,erit donatio inter viuos si fiat alicui, & eius hæredibus. Hæc enim adiectio donationi causa mortis non conuenit: cum illa donatario præmoriente ad hæredes minimè transmittatur. ergo est hæc donatio inter viuos. Bal.in l.2. C. de iure doti.col.3.Alexan.consi.14.volu.1.num.12.Aretin.cõsi. 74.col.3.Claudi. colum.4.& Ias.nu. 48. in dicta l.quæ dotis. Ferrat.caut.30.in fine.Boeri decisio.353. nu. 12.Ias.& Deci. in l.non omnis.ff.si cert.petat.Bald. cõsili. 108.volumine 3. Andre.ab Exea in rubric.ff. de pact.nu.504. quorum opinio ex praxi frequentissimo autorum cõsensu potius obtinebit quàm contraria,quæ ab eodem Bald.probatur cõsilio 391. 3.volum.& Alcia.in dicta l. non omnis.3. colum. & eam defendit Deci.concl. 470. col. penulti. quasi prędicta adiectio hæredum hunc sensum habeat, præmoriente donatore donatio ipsi donatario,& eius hæredibus competat.

Cæterùm,donatio in qua mentio mortis non fit,etiam si ab ęgroto vel constituto in aliquo periculo fiat, inter viuos est censenda.l.Seia.§.cum pater.& ibi Bart.& Paul.hoc existimans esse singulare.ff.de dona.causa mort.Imo. Alexan.nu. 7.& Ias.num.26.in d.l.quę dotis.& Socin.consi. 53. colum. 1.volu.2.Roma.consi.229.

Hoc tamen est verum,si talis donatio inter viuos valere potest.Nam si vt donatio causa mortis procedere valeat,nõ tamen vt donatio inter viuos,presumẽda erit potius donatio causa mortis.l.apud Celsum.§.Iulianus.ff.de doli except. quam dicit sing.Soci.consi.13.colũ.pen.vol. 1.Roma.in d.l. quæ dotis.notat Corne.consi.124.vol.4.& Ripa in tracta.de peste.2.part.nu.170.Soci.Iunior consi.21.volum. 2.in additione.tametsi gloss.in dict.§.Iulianus.existimet ibi factã fuisse mentionem mortis,quam Iaso.sequitur in l.quæ dotis.& ibi Alexa.nu.decimotertio.dicens,in iudicando & cõsulẽdo ab eius intellectu non esse recedendum. Est tamen prima opinio maximè notanda.Porrò & coniecturis quibusdam, nulla facta mentione mortis possumus deprehendere donationem causa mortis:nempè si donator vtatur verbo,relinquo. Dynus in l.j.C.de reuoc.donatio.& Guido Pap.singu. 457.vel si facta donatio sit ab infirmo,vel ab existenti in aliquo periculo,facta ipsius infirmitatis vel periculi mentione. Corne.cons.124.vol.4.& Ripa in d.2.par.nu. 175.optimus tex.in l.2.ff.de dona.cau.mort.

Est & alia vltima voluntas, cuius meminit l. licet. C.de pact.vbi doctor.omnium consensu eam appellant vltimam voluntatem innominatam,& in genere:atque ita Accur.eã legem intellexit.& Angel.in l.3.§.gener.ff.de adquir. poss.colum.1.licèt Deci.in d.l.licet.col.fi.contendat illam legem loqui de donatione causa mortis respectu militum,in quo à communi sententia discedit.

26 Mortis autẽ causa † capio est adquisitio occasione mor

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis alicuius, quæ speciale nomen non habet.l. qui pretio.l. mortis causa capitur.l.inter mortis ff. de donat. caus.mort. Barto.in d.l.qui pretio.Bald.in authenti. si quas ruinas.C.de sacrosan.eccle.num.7.is etenim mortis causa capit qui aliquid consequitur causa conditionis implendæ ab hærede, vel legatario, aut statu libero. Ex quo Bart.infert in d.l.mortis causa capitur.patre accipiēte rem aliquam in emphyteusim pro se,& filiis, mortuo patre filios aliam emphyteusim cōsequi à domino directo ex mortis causa capione, & ideo interesse locum iuri accrescendi,quòd alioqui in contractibus propriis locum non habet.l.si mihi & Titio.ff.de verbo. obligati.competit tamen in mortis causa capione.l. Thais. §.Stichus.ff.de fideicommiss. liber. quam opinionem mirè exaltat Iason.in l.2.C.de iure emphy.num.210.ex ea colligens, non posse patrem priuare aliquem filium hoc iure emphyteutico:cum id non à patre sed à vero dominio filius occasione mortis patris capiat.quam illationem Barto. asseruit in l.& iurisiurandi.§.si liberi ff.de oper.liber.Federic.consilio 228.Factum tale est.& alij,quos adducunt Ioan. Crot.in l.si constante.2.lectione.col.7.ff.solut.matri.& Iason.num.210. dicens hanc opinionem esse communem. quam latissimè omnium explicat Andr.ab Exea in rubr.de pact.nume.211. Curti.in tract.de feudis.4.part.1.regu.q.penul. versi. ex prædicta. Zasius titul.de feudi alienat.folio 6.id vero, quod Barto.opinatur,hāc esse mortis causa capionem,falsum est manifestè:quia filij hanc emphyteusim capiunt ex vero,speciali,& nominato titulo emphyteusis:sicuti & in feudo vocati censentur,& inuitati ab ipso primo cōcedente ipsi filij posiri in dispositione,& ab ipso dominio titulū,ius,& causam capiunt.text.in capitu.vnico.& ibi Isernia,& Bald. de feudo Marchiæ.c.vnico,de grad.succes.in feud.& in capitu.vnico. de natura succes.feud.Et licèt idem Barto.consi.58.& in dicta l.si mihi & Titio.nume.5.eandem decisionem repetat, quam ipse in dict.l.mortis.scripserat,ab ea tamen recedere videtur:dicens in prædicto contractu filios emphyteusim contequi ex prima concessione,& ex illo contractu. quod pulchrè animaduertit Carolus Molin.in consuetu. Parisiēs. tit.1.§.22.q.25. Quòd vero Barto.dixerat inter filios esse locum iure accrescendi, id recipiendum est omnino non ex proprio iure accrescēdi:sed vi taciti pacti,& lege concessionis:vti notat Alexand.in d.l.si mihi,& Titio.col.5. Curti.senior consilio 49.colū.3.& in 2.artic. fundamento 11.& consilio 50.colum.7.& 8.Curt.Iunior in tracta.de feudis.2.part. q.fi.versi.2.principaliter.Iason.consi.117.colum.7.volu.4.idem in l.re coniuncti.de legat.3.nume.230.& sensit Barto. in d.l. si mihi & Titio.num.5.vbi Aretin.& Iason eandem materiam explicant.Imò satis dubiū est,an in mortis causa capione sit locus iuri accrescēdi:nam id falsum esse censet Matthæus Nobis.153.quod modo non disputo.

Postremo illud omittendum nō est,quemlibet testari posse,atque in vltima voluntate bona propria post mortem distribuere,nisi speciarim à lege prohibitus sit.l. si quæramus. ff.isto tit.Abb.in hac rub.Anchar.Imol.& Barbat. in c.2.eo. tit.latius Franc.in rubr.huius tit.lib.6.Regia l.13.tit.1.par.6. ex quib. plures personæ colligi possunt, quib.est interdicta libera testanti potestas.

27 Iure autem antiquo † damnatus ad mortem,in metallū ad bestias,vel deportatus,libertatē & ciuitatem amittebat, & ideo testari nō poterat.l.qui vltimo ff.de pœnis.l.eius qui. §.j.qui à latronibus.§.fi.ist.tit.1.si quis filio exhæredato.§.sed & si quis.ff.de iniusto rupto.quod in his,qui ingenui nascūtur iure Codicis arrogatum est:cum nemo bene natus seruo pœnę efficiatur.authenti.sed hodie.C.de donatio. inter vir. & vxor.quæ procedit etiam in damnatis ad mortem naturalem.glos.in d. l. eius qui.§.fina.& in d.§ sed & si quis.Saly.in d.authen.hodie.Hæc tamen opinio minimè placet, quia authent,sed hodie.non loquitur in dānatis ad mortem, quod apertius apparet ex authentic.de nupt.§. quod autem. quæ est in nouellis constitutionibus.nu.22.quo fit. vt receptum sit etiam hodie iure Cæsareo,damnatum ad naturalem mortem minimè testari posse.Bart.in dicta l.qui vltimo. & idem in dicta lege eius §.fina.& ibi Paulus Imol.& Aretin.dicens hanc esse communem opinionem, quam probat in dicta authentica hodie.& repetit Barto. in dicta lege, si quis filio exhæredato.§.irritum. Regia l.decimaquinta, titulo primo, partit.sexta.

Prima verò opinio recepta fuit lege lata in Taurino conuentu à Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre. l. quarta.hodie l.3. titulo quarto.lib.5.Reco. Ex qua cessat & illa dubitatio,an damnatus in perpetuū carcerē testari possit: qua in re Bar.in l.2.ff.de his quæ pro nō scrip.asseruit, eū testari non posse ex l.1.C.qui nō poss.ad liber.peru.vbi hoc notat Bal.& idē Imo.in l.2.col.3.ff.de publi.iud.Bal.cons.448.vol.1.Guili. Benedi.in c.Raynuntius.verb.mortuo testatore.1.num.129. Barbat.colum.10.Imol.nu.23.in capit.quia ingredientibus. isto titu.Hippoly.singu.565.quam sententiam in laicis communem existimat Abb.in hac rubr.colum.2.dicens etiam in clericis veriorem esse.lege autem Taurina ab hac opinione prorsum discedit, quod in specie asserit Ioan. Bernar.à Luco,vir moribus & doctrina excellens, atque Calagurritanæ ecclesiæ antistes ornatissimus in practi. crimi cap.129.in fine. Quin & ipse opinor ante præfatam legem damnatum in perpetuum carcerē testari licuisse, secutus Alberi.in l.aut damnum.§.fina.ff.de pœnis. Anchar. & Franci.in capi.quanuis.de pœnis.in sexto.Bald.in l.1.in repetitio.colum.4. C.de sacrosan.eccles.Abbas in capit.tuæ. de pœnis.Franc. in rub. isto titu.in 6.versic. decimo,quorum opinio manifestissimè comprobatur,ex eo quod frequentissimo omnium consensu hodie nemo intestabilis ratione pœnæ efficitur, nisi ad mortem damnetur. Igitur si damnatus in metallum testari potest, cur damnatus in perpetuum carcerem non testabitur? Nec quicquam facit d.l.1.C.qui non poss. cum in seruis loquatur,& præterea statuta fuit ante iura authen.& Iustiniani Nouellas.

Præmissa tandem Taurina lege dubium est,an damnatus ad mortem naturalem testari possit circa illa bona, quæ cum alioqui fisco Regio competerent, reseruantur tamen filijs ac descendentibus ab ipso delinquenti,aliisque personis,quarū meminit auth. bona damnatorū.C. de bonis proscript.l.5.tit.3 l.8.ti.10.l.6.ti.7.par.7.in quo illud iure respōdēdum est,posse hunc damnatū inter illos,quibus prædicta bona præseruantur à lege, testari: ita vt prælegare minimè possit, nec vnum ex vocatis à lege hæredē instituere, cæteris exclusis, vti probat efficaciter Roder.Suarez in reper.l.9. titu.de legatis.libr.3.Fori.10.limit.ad finem. cuius respōsum coadiuuatur ex eo,quòd nec damnatus ad mortem poterit ad piam causam testari de illis bonis, quę per authen.bona damnatorum.quibuscūmque ibi nominatis deferuntur.Barto. & alij doctor.in l prima.C.de sacrosanct.eccl.in repe.4.quæst. nume.26.& est communis opinio teste Panormi.in hac rubri.fina.colum.Cæterùm post tertiam huius operis editionem legi doctissimos Greg.Lopez in partitarum leges commentarios, in quibus ad l.5.titu.32.par.7.ab opinione Roderici planè discedit eruditissimus vir ex Taurina constitutione:& apertius,ac verè cum iudicio Tellus Fernandez ad l.quartā Taur.numero decimoquarto,cuius hac in quæstione disputatio mihi profectò. vt ingenuè fatear,summopere placet,vt libenter eius opinioni assentiar:illud tamē addiderim posse opinionē Roderici probari eo casu, quo ipse videor in prima huius operis editione intellexisse, etiam si is auctor generaliter responderit, ciusque sententiam fuerim denique sequutus.Existimo si quidem, vbi ex lege dānati bona fisco fuerint delata, & ea speciali filiorum fauore ipsis reseruata sint, locum esse opinioni Roderic.Suarez Sed tunc minimè agendum erit de ipsius dānati libera quoad ea bona testandi facultate: atque ideo is casus non videtur ad Taurinam constitutionem pertinere: neque Roderici responso aptari commodè poterit: cum illic agatur de testandi facultate damnati is ad mortem permissa quo ad bona, quæ fisco non deferuntur à iure in casu Taurinæ legis damnatus ad mortem libera facultate meliorandi vnum ex filiis vti poterit.

28 Prohibetur etiam † testamentum condere filiusfamilias, circa bona aduentitia,etiam consentiente patre. l.qui in potestate.l.filiusfamilias.ff.isto titu.l. Senium.C.qui testa.facere poss. Regia l.13.titulo 1.part.6. etiam si in his bonis pater vsumfructum non habeat, secundum communem opinionem in d. l.Senium.cuius & nos superius meminimus. Imò nec in piam causam testari poterit filiusfamilias, pater non consentiente,si circa bona aduentitia velit testari,licèt eorum vsusfructus patri non sit quæsitus, tametsi in piam causam patre consentiente indistinctè testari valeat. c.licet. desepult.in 6.Calderi.consil.10 huius titul. Abb.hic nu.10. Domi.in dict. c.licet. Angel. Saly. Roma. Alexan. Decius & Corne.post Bald.in d.l.Senium.Freder.consil.398.Bald.in l. nio communis est,vt asserunt Alexan.l.1.§.hoc autem Senatusconsultum.ff.ad Trebellia.Iason.& Deci.in dict.l.Senium.& verior

verior de iure secundum Lauren.Calca.consi.12.col.pen.Et licèt res sit digna disputatione,communis tamen opinio defendi potest:rectè perpensis verbis d.c.licet.§.fin.iuncta glo. ibi.atque ita in consulendo & iudicando erit exactè seruanda,etiam si refragentur Ioan.Andr.in c.si pater. isto tit. in 6. Francis.in rub.col.21.Ancha.in d.c.licet.& in c.2.infra eo.& alij quos Ale.Iason.& Deci.referunt.Nec admittenda est distinctio Bar.qui in potestate.ff.eod.communem intelligit,in bonis aduentitiis,quorum vsusfructus patri non quæritur,nō in aliis.Nam si non desint, qui in eandem iuerint sententiā Barto.commentum ratione omnino destituitur,& ideo hactenus nondum est receptum. Hic profectò sistendum est, si quidē l.5.Tauri,& l.4.titu.4.lib.5.Recopil.cautum extat,filiumfamilias testari posse liberè,patria potestate non impediente de bonis illis, quorum proprietas patri non sit iure quæsita,nec patris consensus est necessarius. Vnde in his regnis non est anxiè inquirendum de testamento filiifamilias, modo filiusfamilias testetur seruata iuris solēnitate,ex Bartol.in l.1.5.q.principa.C.de sanc.eccle.Alexan.in l.si quis prore.col.3.ff.ad Trebel.notat Iason.col.1.per rex.ibi.in l.si quādo. C.de inoffi.testam.Regia l.5.ti.1.par.6.Nihilominus de filiofamilias clerico dicemus aliqua in c.quia nos.infrà eod.titu.

FINIS.

HACTENVS TRACTAVIMVS EA, QVAE AD HVIVS TITVLI QVALEM QVALEM Cognitionem pertinere videbantur. Nunc Deo duce ipsas constitutiones interpretabimur.

EX CAPITE PRIMO.

SVMMARIVM.

1 *Presbyter propria bona habens in Episcopum eligi potest, & illa bona iure retinet,atque inibi explicabitur quis fuerit author Canonis,manifesta.12.q.1.*
2 *Clericus habens patrimonium potest id conseruare, & reditus ecclesiasticos in proprios vsus expendere.*
3 *Episcopus habens patrimonium,potest in eo quem voluerit hæredē instituere,etiam omissa propria ecclesia.*
4 *Restituitur litera canonis:Episcopus qui filios.12.q.2.*
5 *Res empta ex pecunia ecclesiæ non tamen eius nomine, an ecclesiæ dominio acquiratur.*
6 *Bona per prælatum acquisita,an præsumantur ex reditibus ecclesiæ habita,& quid de acquisitis per vxorem matrimonio constante.*
7 *Bona relicta per prælatum,an censeantur acquisita ab eo post dignitatem obtentam*
8 *Textus in capit.1.12.q.5.& in hoc cap.1.ex epistolis diui Gregorij restituuntur.*
9 *Prælatus an teneatur, inuentarium de reb.ecclesiæ facere.*
10 *Iudicis arbitrium plurimum versatur in inquirendo an bona per prælatum quæsita ex eius industria,an ex reditibus ecclesiæ obuenerint.*
11 *Quæsita per prælatum ex eius industria,& causa personæ,an subijciantur testamento,& liberæ dispositioni.*
12 *Verba consilij quandoque præceptum inducunt.*
13 *Ecclesia instituta hæres à prælato an teneatur alienationem rei ecclesiæ per eum factam approbare,& quid in filio hærede.*
14 *Ecclesia instituta hæres an teneatur eo modo quo extraneus,inuentarium facere.*
15 *Hæres non conficiens inuentarium non tenetur ad legata vltra vires hæreditarias, de quibus constat ex confessione legatariorum.*
16 *Hæres non conficiens inuentarium,an in foro animæ teneatur vltra vires hæreditarias.*
17 *Testator an possit remittere hæredi confectionem inuentarij.*
18 *Monachus factus Episcopus an liberetur à religionis regulis,& statutis.*
19 *Qui se & sua obtulit ecclesiæ seculari,an possit ad aliā ecclesiā trāsiens bona illa secum deferre.*
20 *Monachus a primo monasterio ad secundū recedens, an deferat secum bona primo monasterio iam quæsita.*
21 *An monasterio acquiratur hæreditas, quæ monacho defertur sine ipsius monachi additione.*

CAPVT PRIMVM.

1 PRIMO EX HOC Capite colligere,licet post Panormitanum,posse clericum habere propriū, † ac licitè in Episcopum eligi, & denique electū ad tantam dignitatem illud retinere: quod Gratianus ex concilio Agathensi.ca.48. comprobat in capitu. Episcopi.12.q.1.plures ad id authoritates doctissimè congerens,idem probatur in c.manifesta.eadem quæstione, ex Grecis Synodis,quas Martinus Bracharen. Episc. collegit sub Honorio Papa primo.capit.15.à quibus plurima decreta per eundem Gratianum desumpta fuere,quæ tamen falso in vulgatis codicibus Gratiani Martino Papæ tribuūtur atque is error frequentissimus est in eo libro,& maximè in dict.capit.manifesta.Cæterùm,quanuis nouus ille populus ecclesiæ catholicæ,sub fortissimis ducib. fœlicissima Apostolorum charitate,res omnes cōmunes haberet, earumque distributio fida synceritate perageretur,vti perhibet testimonium liber Actuum Apostolorum capitulo secundo.& capitulo quarto.non tamen damnandus est,imo ad clericatum recipiendus is,qui propria bona habere curat, & retinere contendit.capitu.certè.& sequen.12.quæstione prima. Diuus Augustinus sermone 52. & 53.ad fratres in eremo.

2 Quinimo † clericus habens ecclesiasticum beneficium, & patrimonium,potest in proprios vsus beneficij reditus expendere,& licitè propria bona conseruare,autore Innocentio in capitu.Episcopus.de præbend.quem Abbas ibi sequitur.idem Abbas in disputatione incipienti, Titius clericus,quarto dubio.& in capitu.tertio.de pignorib.idem Abbas & Cardinalis colum.fin.in capitulo postulasti.de rescriptis.& ibi Felinus nume.sexto.Socinus consi.91.volum.tertio.hoc ipsum ex verbis Thomæ deducere conatur Caietanus in 2.2.quæst.185.articulo septimo,respō. ad 3.dignè etenim sacerdos seruiens altari,& ecclesiæ illam mercedē percipit,quæ à canonibus,aut prælatis sibi distribuitur.capit.penul.1.quæst.2.ex cōcilio Agathensi.capit.36.& capit. cum secundum.de præbend.igitur potest stipendia sanctis laboribus debita & in præmium concessa in alimenta vsusque necessarios ipsius,sacerdos ecclesiam habens licitè expendere.

Nec oportet ab hac sententia discedere:nam & eam esse communem fatentur Decius in dicto cap.Episcopus.Felin & Barba.colum.penul.in dicto capitu.postulasti,quo in loco idem Barba.& Deci.ab hac opinione discedunt, quibus suffragantur duo.Primum,quod ex Hieronymo ad Damasum Gratianus retulit.secunda quæstione secunda, capitulo clericos.

Is enim inquit,Clericos autē illos conuenit ecclesiæ sti-

Universidad de Deusto Biblioteca

pendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt. Idem ex Hieronymo repetitum est in regula monachorum. ca. de paupertate. Alterū ex Prospero adducitur. 12 q. 1. c. illi autem. dum Prosper scribit, Illi autem, qui tam infirmi sunt, vt suis rebus renuntiare nō possint, si ea, quæ accepturi erāt, dispensatori relinquunt, nihil habentib. conferenda, sine peccato possident suas, quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt. His igitur sententia communis improbatur, quibus satisfacere oportet, ne tot sacerdotū animas in discrimen cōiiciamus, tutissimam assertionē anxiè nimis omittentes.

Prima etenim authoritas Hieronymi, vel consiliū potius, quàm præceptum exprimit, vel probat illa bona, quæ ex reditibus ecclesiasticis pauperum in alimentis veteri instituto destinantur, nō debere distribui in alendis clericis, qui ex parentum bonis, vel à propinquis commodè victum, & vestitum, aliaque sibi necessaria consequi possint, non tamen loquitur de his bonis, quæ in obsequij & laboris mercedem dignè presbyteris debentur: iustus etenim eorum labor pro operis mercenariis hæc stipendia petit. Quo fit, vt apud Hieronymum ipse accipiam stipēdia, pro decimis, oblationibus & aliis rebus, quæ à Christianis viris in ecclesiam conferuntur: non autem pro mercede, quæ ab ecclesia clerico ministranti & seruienti in cultu diuino exhibenda est. Aut si malis, ita accipienda sunt verba Hieronymi, vt verè locum habeant, data maxima, & extrema in pauperibus inopia, vt intellexit Thom. 2.2. quęstione 185. artic. 7. ad 3. quo casu clerici peccarent in abusu, nō subuenientes pauperibus ex illis bonis, nec tamen tenerentur ad restitutionem, quod Caieta. ibi probat, & nos alibi dicemus. Prosperi vero dictum est referendum ad illud tempus, quo incipiebat florescere catholica Ecclesia, & Apostolicis cōsiliis prospensissima erga Deū religio vtebatur, spretis mundani fastus cupiditatib. quo clericorum vita mundissima, nullis labefactata vitiis Euangelicam doctrinam referebat: sicuti diuus Hieronymus ad Nepotianum pientissimè admonet: & idem in Epistola ad Pammachium de morte vxoris, & Gratia. in capit. pastoralis. prima quæstione secunda. eandem Innocentius opinionem asserit communem, & eam sequitur Syluester verbo, clericus. quarta quæstione decimasexta. Socinus consilio 91. volumi. tertio. columna quarta. Abbas in disputa. 4. dubio 4. Eandem probat Domi. Soto libro 10. de Iusti. & iure. quæstione 4. articu. 3. ad finem.

3 Secundò ex eodem capite colligo. Episcopum † in bonis patrimonialibus, & in his, quæ ab ecclesia non habuit, testamentum, facere posse & hæredē, quem velit instituere, ita vt ecclesiam non teneatur hæredem relinquere. Abb. hic probat hoc ipsum canon. 40. Apostolorum, à quo Grat. assumpsit. ca. sint manifestè. 1. q. 1. ibi sicut voluerit. quę verba sunt etiam in capit. quia nos. isto tit. & in capit. primo. titu. proxi. infrà, vbi idem in Episcopis & presbyteris statuitur, ad idem text. in capi. fixum. 12. quæst. 5. & in capit. quicunque. 12. quæstione 3. notat glos. in capit. Episcopus qui filios. 12. quæst. 2. etiam si Episcopus filiis & propinquis careat, quam opinionem Imola præ cæteris asserit in dicto capitul. quia nos. vbi Bart. numero 7. & hic colum. tertia. asserit eandem communem esse, & in tracta. de peste. Cardin. 1. parte. quæst. 3. nume. 76. eandem sententiam sequitur Abb. in cap. si quis Episcopus. de hæreti. vbi gloss. Anto. & cæteri Docto. communiter hoc ipsum approbant. His tamen refragatur text. in dict. capit. si quis Episcopus, dum disiunctiuè dixit, Episcopum instituentem hæreticos, aut extraneos à sanguine, esse excōmunicandum post mortem: ergo nō potest extraneos à sanguine instituere hæredes. Is vero text. ita intelligendus est, vt in eo Episcopo locum habeat, qui hæreticos consanguineos, aut extraneos hæreticos hæredes instituit. glo. recepta communiter ibi. & Roma. singul. 735. dicens idem esse in quocūque alio Christiano, quod in episcopo. tex. optimus in capit. sanè profertur. versicu. Item multi. 14. quæst. 2. glos. insignis in cap. Iudæi. in 2. de Iudæis. Præterea aduersus communem opinionē text. est in capi. Episcopus qui filios. 12. q. 2. inquit
4 enim ille canō, Episcopus † qui filios aut nepotes nō habuerit, alium quàm ecclesiam non relinquat hæredem.

Ergo ecclesia tenetur instituere hæredem. Sed ille textus consilium non necessitatē inducit, secundū glo. & cōmunē.

Quod si attēdamus ad verba illius text. quæ multo integrius extant in concilio Agathensi. capit. 33. parum oberit ille canon opinioni iam diu receptæ: ita enim legitur: Episcopus, qui filios aut nepotes non habens alium quàm ecclesiam reliquit hæredem, si quid de ecclesia, non in ecclesiæ causa, aut necessitate insumpserit, quod distraxit, aut donauit, irritum habeatur. Qui verò filios habens, de bonis, quæ reliquit ab hæredibus eius indemnitatibus ecclesiæ consulatur. Hactenus igitur ille text. non cogit præcisè Episcopum filiis carentem ecclesiam instituere. Vnde sententia docto. verior est, & eam expressim optimè Henri. sequitur in d. cap. si quis episcopus.

Tertiò ex vltimis huius capit. verbis probatur, res em-
5 ptas à prælato † pecunia ecclesiæ dominio ipsius ecclesiæ acquiri, etiam si proprio prelati nomine fiat emptio. Abb. & docto. hic. & idem ferè statuitur in cap. fixum. 12. quęstio. 5. cap. primo. cap. inquirendum. de pecul. clerico.

Verum in his iuribus id tantum dicitur, debere prędictas res in iura ecclesię conferri: non tamen esse à die emptionis, & in ecclesię dominium translatas, & ideo Hostien. in dicto cap. inquirendum, fatetur hanc tertiam conclusionem apertè in iure non probari, licèt Doctorum maxima authoritate satis sit pręmunita.

Communis tamen assertio ex verbis huius capit. etiā refragante Hostien. optimè colligitur. & in authent. licentiā. C. de episco. & cleri. Nec oberit iuris ciuilis regula, dictans, emptum ex pecunia aliena ementi acquiri, non ei cuius est pecunia. l. ex ea. C. de rei vendicatio. quia in ecclesia erit speciale, vt emptum ex eius pecunia, non ementi, sed ecclesię dominio acquiratur. gloss. singula. secundum Cardinalem, & Barba. ibi colum. prima. in dicto cap. inquirendum. quo in loco ceteri doctor. idem approbant, quibus accedit Regia l. 40. titu. 5. part. 5. gloss. in capi. Apostolicos. 11. quęst. 2. Corset. in singul. verbo emptio. Roma. in authent. similiter. C. ad legem Falcid. colum. sexta. Baldus in l si quis presbyter. C. de episcopis & clericis. Aretin. in l. cum hęredes. in princip. ff. de acquirend. posses. gloss. in l. vxor marito. ff. de donatio. inter virum & vxorem. & in l. secunda. ff. quando ex fact. tut. & in l. si vt proponis. C. de rei vendic. vbi idem dicitur in re empta pecunia pupilli, aut minoris. l. secunda. ff. quando ex fact. tuto. lege tertia. C. arbitri. tuto. Idem videtur in prælato, qui emit ex pecunia ecclesiæ. gloss. in lege prima. C. si quis alteri vel sibi. cuius opinionem asserit communem esse Ripa in l. Senatusconsulto. numero 16. ff. in quibus casib. pigno. vel hypothe. Est tamen dubium an id sit dicendum, quando res pecunia ecclesię emitur, suppresso nomine ecclesię ab eo, qui ecclesiæ prælatus non est, nec administrationem rerū ecclesiæ tractat: & ex argumento minoris ad ecclesiam. cap. primo. & capit. auditis. de in integrum restitutione. l. Orphanotrophos. C. de episcopis & clericis. Regia l. fina. titul. vltimo. parti. sexta. Cynus, Bartolus, Albericus, Baldus, Salycetus, & Paul. in dicta l. si vt proponis, asserunt, non esse idem: imo rem ex pecunia ecclesiæ emptam ab eo, qui rerum administrationem non gerit, effici ementis, non ecclesiæ, nec vendicari ab ecclesia posse, nisi in subsidium: sicuti in re empta pecunia minoris. idem est l. 3. ff. de reb. eo. in princip. l. filiæ. & ibi Barto. ff. de solu. Parisi. consilio 80. libr. 1. nume. 19. quo in loco hanc dubitationem explicat Regia l. 46. titul. 5. part. 5. quæ expressim in ecclesia & minore Barto. Cyni & aliorum opinionem recepit, licèt in pecunia militis absque vlla distinctione probet, rem ex ea emptā, etiam ab eo, qui militis res non administrat, effici ipsius militis: quod Cynus, Bartolus, & alij, exceptis Guiliel. de Cuneo, & Bald. in d. l. si vt proponis. in specie adnotant.

Et quanuis præfatis in locis Bernard. & Accur. à milite ad ecclesiam argumententur, atque latiùs Euerard. cap. 27.

Id tamen argumentum ita recipiendum est, vt nimium à regulis iuris non discedamus: quo fit Barbat. sententiam in dicto capitulo inquirendum. columna secunda. à vero dissentire: dum idem in ecclesia, quòd in milite dicendum fore existimat.

Quartò, ex eodem capit. colligo, omnia bona, quæ præla-
6 tus † habet, præsumi acquisita fuisse ratione bonorum ecclesiæ, & ob id pro ecclesia esse maximam iuris præsumptionem, & Episcopi heredes probare debere, bona ab Episcopo relicta ex patrimonio, aliòve titulo, quā ecclesiæ causa obtenuisse, quod suaderi potest ex l. Quintus. ff. de donat. inter virum & vxor. l. etiam. C. eodem titulo. Regia l. 2. titulo 14. parti. 3. quibus constat, res, quæ penes vxorem mortuo marito

marito

marito reperiuntur, præsumi esse ipsius mariti, & ideo oportet ipsam vxorem contrarium probare: qua in re sunt qui id intelligāt verum esse in his rebus, quas constat, vel probat mariti hæres fuisse acquisitas matrimonio constante: hæ etenim res præsumuntur acquisitæ ex bonis mariti, ne sit locus suspicioni libidinis, & adulterij: cuius causa eas vxor acquisierit, vt inquit ipsa lex. Hac verò probatione cessante non est locus præfatæ præsumptioni: ita visum est Bald. in l. si vxorem. C. de conditio. insert. Salycet. in dicta l. etiam & in dict. l. Quintus. Aymon Sauil. consi. 61. nu. 7. Alexand. consil. 42. volu. 5. Alciat. de præsumptionibus. regula 3. presumptio. 26. nu. sexto. Quibus tamen obstat Areti. qui contrarium respondet consil. 31. post Albericum in dict. l. etiam. dicens, præsumi illa bona constante matrimonio quæsita fuisse, & ex mariti bonis.

Nam cum bona reperiantur tempore dissolutionis matrimonij penes vxorem, prę sumendum est bona illa esse mariti, cui subdita fuit in coniugali consortio ipsa vxor: ex eo etiam quod fœminæ non ita honestè ac licitè patrimoniū ex industria solent acquirere, sicut viri. Et præterea cum ad maritorum consortium accedunt, res quas secum deferunt, in libellum & repertorium redactas maritis tradunt. l. si ego. §. fin. ff. de iure dotium. Ex quibus, quanuis cesset ratio præsumptionis dictæ l. Quintus. adsunt tamen aliæ coniecturæ, quibus opinio Areti. potius quàm contraria placet. Nec sequitur: res matrimonio constante acquisitæ præsumuntur ex bonis esse mariti: ergo bona quę vxor possidet, acquisita fuerunt ante matrimonium: id verò consequitur optimè, igitur ante matrimonium res habitas ab vxore ipsius esse, nō mariti, cēsendum est. Atque in his regnis, omnia bona quæ reperiuntur tempore, quo matrimonium soluitur, iudicantur eodem matrimonio constante acquisita, & ob id communia sunt. l. 203. styli. Minimè tamen inficior Salycet. opinionem posse admitti ex aliquot coniecturis, quæ animum iudicantis inducerent ad credēdum, vxorem bona illa quæ possidet, ante coniugium habuisse: quòd Alcia. post Aretin. animaduertit. In prælato tandem id apertissimi iuris erit res
7 acquisitas post dignitatem † adēptam præsumi causa ecclesiæ habitas fuisse. text. gloss. & Docto. in capit. primo. de pecul. cleric. id etiam in hoc capite omnino probatur. Ad id tādem disputatio tendit, an in dubio res præsumantur acquisitę ante dignitatem, an post. Qua in re Gofred. in summa. titul. de successio. ab intesta. scribit Episcopi hæredibus incumbere probationem ecclesia possidente: at è contrario possidentibus ipsis hæredibus oportere ecclesiam probare, res illas acquisitas fuisse post dignitatem, idem Abbas hic & in capit. tertio. de pecul. cleric. in fin. Barbatius in capit. primo. col. fina. de pecul. cleric. text. elegans in capit. primo. 12. q. quinta. vbi hæc assertio Gofredi probari videtur. Obiter ta-
8 men admonendus lector est illius † canonis inscriptionem deprauatam esse: siquidem is canon est apud Diuum Gregorium in epistola ad Deodatum Episcopum Mediolanensem libro epistolarum 10. episto. 43. in lib. verò Decretorum Gregorio ad Lucidum Episcopum falso tribuitur: constat item ex eadem epistola, Luminosam, cui bona quædam Constantius episcopus reliquerat, fuisse filiam fratris eiusdem episcopi. Nam dum legitur apud Gratianū, Luminosæ ancillæ Dei, & fratribus suis, apud Gregorium multo rectius legitur, Luminosæ ancillæ Dei filiæ fratris sui: siquidem de sola Luminosa in eadem epistola tractatur. Item ex epistola apparet, bona quæ Episcopus ille Luminosæ reliquit, immobilia fuisse, cum ex Gratiano mobilia esse colligantur. Addit præterea diuus Gregorius, bona illa non esse auferenda à legataria, nisi ecclesiæ actores probauerint, post ipsam dignitatem ab eodem Episcopo acquisita fuisse. quibus verbis adhuc Goffredi sententia fortior redditur: quā Abbas etiā sequitur in repetitio. capit. cum esses. isto titulo. numero 24. Salycetus in dicta authenti. licētiam. gloss. in capit. sint manifestæ. 12. quæst. prima. & in dicto cap. primo. 12. quęst. quinta. Bertachinus de episcopo. 4. lib. 4. part. num. sexto. Romanus cōsil. 159. fin. colum. Ecce qua ratione Goffred. nitatur ad concordiā reducere canonem illum, & huius primi capitis verba, quę eiusdem authoris sunt, diui nempè Gregorij Papæ primi, libro epistol. 7. epistol. 52. ad Athemium Campanum subdiaconum de testamento Importuni Attellanæ ciuitatis Episcopi: cum tamen inscriptio vulgaris caput hoc dictet esse Gregorij Papę tertij ad Antonium subdiaconum.

Nec eadem omnino litera est vtrobique: scriptum enim est in hoc capitulo: Hortamur igitur, vt solicitè discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Apud Gregorium verò. Hortamur ergo experientiam tuam, vt solita inquisitione discutias: & quicquid ecclesiæ ipsius esse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit.

Quod si hæc litera verè est ipsius Gregorij, minimè in hoc textu probatur quarta hæc Doct. adnotatio.

Cæterùm Ioānes And. in capit. tertio. de pecul. cleric. omnino contendit, in dubio bona ab Episcopo vel prælato dimissa ex præsumptione iuris canonici censeri post ipsam dignitatem acquisita fuisse, siue possideat ecclesia eadē bona, siue prælati hæres, idem Antonius, Cardinalis, & Ioannes ab Imola in dicto cap. tertio. vbi Abbas hanc esse communem sententiam profitetur. quam puram sibi constans sequitur Barbat. hic. nu. secundo.

Henricus in cap. fina. de pecul. cleric. Anchar. col. secunda Imol. colum. tertia. in capitul cum in officiis isto tit. Baldus, & Albericus post glossam in authenti. licentiam. C. de episcopis & clericis. Aretinus cōsi. 31. col. penulti. quam opinionem etiam fatentur communem esse Corne. consil. 314. volumi. tertio. Socinus consilio 91. col. tertia. volumi. tertio. & Albericus in dicta. authen. licentiam. vbi pro hac communi opinione est text. insignis. & in authenti. de ecclesi. titu. §. indicimus. collatio. 9. & in capit. sint manifestæ. 12. quæst. pri-
9 ma. Eandem sententiam coadiuuat ratio illa: nam † licèt sit dubium, an Episcopus vel prælatus teneatur repertoriū, seu inuentarium rerum ecclesiæ facere, quibusdam dicentibus eum ad hoc teneri, quia tutori similis est. gloss. in capit. qualiter. in 2. verbo. redde. de accusationib. & in capit. auditis. de in integrum restitu. & in capit. nulli. de rebus ecclesi. & in cap. ea quæ. de offic. Archidia. & in specie gloss. in cap. manifesta. 12. q. prima. Paul. Castrensis in l. orphanotrophos. C. de episcopis & clericis. Bertachi. de Episcopo, libro 4. part. 4. numer. 28. sentiunt Anchar. Imola, & alij Doctores in dicto capit. cum in officiis. Aretinus in dicto consil. 31. col. penul. Aliis verò contrarium asserentibus, eo quòd nullibi in iure cautum sit prælatum teneri ad conficiendum inuentarium rerum ecclesiæ, ita Abbas eleganter in quæst. 3. dubio 4. Felinus in capit. cum deputati. col. fina. de iudi. Barba. in dict. ca. cū in officiis. nu. 10. Nec omnino procedit similitudo prelati, & tutoris, vti notat glos. in cap. fina. 5. quæst. 3. Abbas in dicto capit. auditis. idem in cap. secundo. de donat. nouiores, maximè Decius in cap. reprehensibilis. de appellatio. Anani. in dict. cap. qualiter. in princip. colum. penul. Baldus in l. fi. ff. de tuto. & curato. datis ab his. Felinus in dict. cap. cum deputati. Tamen Episcopus tenetur tempore, quo dignitatem illam consequitur, inuentarium facere rerum, quas ipse ex patrimonio, aliòve titulo acquisiuit. textus in cap. de Syracusanæ. 28. distinctione. capit. manifesta. & cap. sint manifestæ. 12. quæstione prima. quod Abbas in dicto dubio 4. concedere videtur.

Igitur si prædictum inuentarium non fecerit Episcopus, præsumptio fraudis minimè cessat: & ob id opinio Ioannis Andre. potiùs, quàm Gofredi mihi placet.

Non obstat textus in cap. primo. 12. quęst. quinta. quē pro Gofredo Abbas, & cæteri eius sequaces allegant: quia, vt cōstat ex epistola diui Gregorij, non tantùm præsumptio possessionis pro ipsa legataria, sed & fama detulit ad Romanū Pontificem, illa bona, de quibus erat controuersia, ante Episcopatum quæsita fuisse: & hic est verus intellectus illius canonis.

Secundò, potest Gofredi opinio maximè procedere quando constaret tempore promotionis ad Episcopatum ipsum promotum bona aliqua habuisse; ita vt ex hoc, & ex possessione oriatur præsumptio quædam ad transferēdum probandi onus in actorem, qui ecclesia non possidente, nomine ecclesiæ illa bona petit: secundum Ioannem Andre. & alios, qui communiter sic intelligunt opinionem Gofredi.

10 Est denique maxima † iuris canonici præsumptio pro ecclesia, vt bona relicta à prælato censeantur causa ecclesiæ, seu ex eius bonis acquisita. quod & Dynus notauit in reg. ratum. in fine. de regul. iuris. Hæc verò pręsumptio aliis aduersis præsumptionibus eliditur.

Nam si Episcopus, tempore quo habuit dignitatem, habe-

bat

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat patrimonium, iudex arbitrabitur attenta quantitate & qualitate patrimonii, & rerum ecclesiæ, an bona postmodum acquisita, sint ecclesiæ, aut Episcopi hæredibus adiudicanda, vel inter ecclesiam & hæredes diuidenda. text. quē glos. ibi ita intellexit in capit. Sacerdotes. 12. quæst. 4. dicit singul. Roma. singul. 267. Barba. in tracta. de præst. Cardina. 1. par. quæstione. 3 nume. 47. commendat Abba. in cap. 3. de pecul. cleric. & in repeti. cap. cum esses. isto titu. nu. 24. Item si Prælatus gessit negotia publica in aliquo magistratu, ex quo percipiebat aliquot reditus: his perpensis iudex arbitrabitur, an bona per eum acquisita fuerint ex illis reditibus empta. argum. tex. in cap. quia nos. & cap. relatum. in 2. isto titul. quod prædicti Docto. fatentur, & explicant alias notantes coniecturas. Corneus consi. 314. volumi. 3. Cardi. consi. 79. in fine. Socin. consil. 91. volumi. 3. Nico. Boeri. decisione 20. Quibus illud addere non omittam, quod Andre. Alcia. scripsit. regul. 1. de præsumpt. 29. præsumpt. ad finem. dicens res emptas à fratre, vel consanguineo Episcopi, quem ipse prælatus procuratorem constituerat ad percipiendos reditus ecclesiasticos, non præsumi emptas fuisse ex reditibus ecclesiæ: ratio enim præsumptionis, quæ in ipso Episcopo consideratur, cessat in consanguineo Episcopi, qui quidem consanguineus potuit ex proprio labore, industria, aut patrimonio res illas acquirere.

Erit tamen à iudice attentè ac discretè perpendēdum, an ex hoc fraus fiat ecclesiæ.

11 Cæterùm, dubium illud explicare oportet, an † quæsita per Episcopum post dignitatem, ex propria tamen industria sint eiusdem, ita vt liberè valeat de eis testari? & in presbyteris, qui curam habent animarum in aliqua ecclesia, aliave obtinent beneficia ecclesiastica, expressim id est statutum, eisque permissum est liberè de ita acquisitis bonis testamentum facere. cap. quia nos. c. relatum. in 2. isto tit. etiam si presbyter ea bona fuerit consecutus ratione ordinis sacri, nullo tamen prætextu beneficij, vel bonorum ecclesiæ. nempe pro celebrandis missarum solennibus, aut ex stipendio alicuius prælati, alteriusve, cui presbyter vti capellanus seruit. Cynus & docto. in authen. licentiam. C. de episco. & cleri. Hostien. Antonius, Anchar. Cardina. & Imol. in dict. cap. quia nos. Abb. in cap. cum in officijs. col. 2. & ibi Barba. col. 4. isto titu. Boeri. decisio. 20. Syluest. verbo. clericus. 5. §. 8. Abb. in. repeti. cap. cum esses. isto titul. nu. 29. Domini. in cap. præsenti de offic. ordi. in sexto. Bologn. in consi. Ananię 87. ex quibus constat hanc opinionem esse communem: quòd Barb. fatetur in dict. cap. quia nos. col. fin. Corne. & Socin. paulò post citandi. In Episcopis verò Iacob. Butri. in l. sacrosanctæ. C. de episco. & cleri. diuersum opinatur, dicens, ipsos testari nō posse de bonis post episcopatum, etiam ex propria industria personæ vtcunque acquisitis. Cui suffragari videtur text. in dicta authenti. licentiam. dicens, Episcopo acquiri bona ei post episcopatum obuenientia à cognatis, cæteris bonis ipsi Ecclesiæ reseruatis.

Præterea text. hic & in cap. primo. 12. quæst. 5. solum permittit Episcopis testari de bonis, quæ habuerunt ante Episcopalē dignitatē acquisitis: postea negāt omnino iura Pōtificia testādi licentiā, nisi bona illa iure sanguinis acquisierit.

Eandem opinionem Iacobi defendit Barba. hic, & latius idem in tracta. de præst. Cardin. part. 1. q. 3.

Sed si rationem prædictorum canonum consideremus, idem erit dicēdum in Episcopis, cp in presbyteris ecclesiarū rectoribus: ea etenim quæ post dignitatem à prælatis acquiruntur, ex eo ecclesiæ à canonibus adiudicantur, quòd præsumātur ex bonis, ac reditibus ecclesię acquisita fuisse. tex. iuncta glo. in ca. 1. de pecul. cleri. quam rationē iam superius notauimus: & probatur efficaciter in cap. fixum. 12. quæst. 5. Vnde textus in hoc cap. & in dict. authen. licentiam. ita intelligendi sunt, vt idē dicamus de rebus, quas constat Episcopū ex industria propria nactum fuisse, quod de illis, quæ manifestè ei iure sanguinis obuenerunt: atq; ita idē prorsus in Episcopo, quod in cæteris presbyteris notat Abbas hic in fine ex glos. vlti. Idē Abb. in dict. c. cū in officiis. Corne. consil. 314. col. 3. vol. 3. dicens communiter reprobari opinionem Iacobi Butri. idem testatur eandem cōmunem secutus Socin. consi. 91. volum. 3. & Syluest. verb. clericus. 4. q. 6. Ex qua opinione infert Socin. posse Cardinalem testari de illo stipēdio, quod à Romano Pontifice datur ratione Cardinalitij galeri. cum id nō detur respectu alicuius ecclesiæ, sed personæ ipsius Cardinalis, qui ipsum Romanum Pontificē in regimine ecclesiæ, consilio, & industria coadiuuat. Hinc etiam ipse infert, Episcopos testari posse de his bonis, quæ acquirunt ab his, qui sacris ordinibus initiantur & insigniuntur.

Glos. in verbo, Hortamur, dum exponit præcipimus, est
12 prænotanda, quia licèt † verba exhortationis non inducant præceptum ca. quod præcipitur. 14. quæst. 1. aliàs in cap. fina. §. quod præcipitur. optimus tex. in capit. 2. de sponsa. ex quo colligunt ibi Anto. Abb. Præposi. & Felin. per hæc verba, moneas, & inducas, simpliciter in rescripto Principis apposita, non concedi potestatem compellendi ei, qui nullam ad cōpulsionem iurisdictionem habebat. cap. ex literis. in 2. de spōsa. idem notat vltima glos. in capit. cum nostris. de concessio. præbend. Ioan. And. Anchar. Domi. & Francis. in capit. si pauper. de præbend. in 6. & Ioan. de Imol. in dicto cap. cum nostris. penultim. columna. asserit hanc opinionem mente tenendam esse, contrariam tamen magis communem cum Archidia. in dicto capitulo, si pauper. quod ipse non habeo expeditum.

Nam & Cardina. in clemen. 1. quæst. 11. de offic. delega. primam sententiam sequitur.

Verum si verba exhortationis sint adiecta rei aut dispositioni, quæ ex propria natura necessitatem obtemperandi præse fert, pro præceptis assumuntur. ita glos. hic cui simil. in clemen. 1. de testibus. vbi Cardina. & Imol. alia in cap. ad aures. de æta. & qualita. Felin. colum. 6. Deci. nume. 13. in capi. 1. idem Felin. in capit. nam & concupiscentiam. colum. 1. de constit.

13 Glos. in verbo, patiaris probat ecclesiam † prælati hæredem omnino debere approbare pro ea parte, qua sit hæres alienationem rei ecclesiasticæ factam ab ipso prælato absque iuris solennitate, vel eo casu, quo alienari res illa non poterat, nisi inuentarium fecerit: tunc etenim ecclesia alienationem ratam habebit ex ea quantitate, quam ab hæreditate accepit. similis glos. in capit. Episcopus qui filios. 12. quæst. 2. quas communiter docto. hic approbant. Bartol. in l. cum vir. columna 2. ff. de vsucapio. Alexand. consilio 30. colum. 2 volumi. 6. l. 1. ff. de excep. rei vendi. l. venditrici. C. de rebus alie. non alie. l. cum à matre. C. de rei vend. l. si in computatione. C. de iure delibe. quibus adde Parisi. consilio 63. libro 1. Et idem erit in filio hærede, qui etiam confecto inuentario tenetur stare alienationi rei propriæ per patrem facte, eo casu, quo pater alienare non potuit, facta ad hoc, si necesse id fuerit, compensatione legitimæ cum ipsa realienata. glo. & ibi docto. in dict. l. cum à matre. Abb. Imol. & docto. hic. Regia l. 24. titul. 13. parti. 5. & est communis opinio, teste Ia. in dict. §. in computatione. aduersus glos. ibi. eandē etiam sententiam communem defendit Rodericus Suarez in repeti. l. Quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamen. 7. extensione. colum. 8.

Eadem glos. verbo, patiaris, fatetur ecclesiam alicuius hę
14 redem, non conficientem inuentarium † teneri vltra vires hæreditarias ad debita & onera defuncti: sicut quilibet extraneus teneretur inuentario non confecto. ex l. fina. C. dē iure delibe. in quo glos. ista singu. est secundum Abb. & eam sequuntur Imol. Anto. & Barba. hic. idem Imol. in cap. 1. de solutio. Salyc. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falci. Ias. dicens hanc opinionem esse communem in l. fi. §. fina. C. de iure delibe. restituitur tamen ecclesia ad conficiendū hoc inuentarium aduersus lapsum temporis secūdum eos. Et probatur hæc conclusio in auth. de hære. & Falcid. §. pupillis. vbi statuitur, pupillum teneri vltra vires hæreditatis, si non confecerit inuentariū, nec petierit restitutionem ad id conficiēdum: ergo eodem iure ecclesia tenebitur. notat Roma. in rubri. ff. de acquir. hær. Contrarium tamen, imò ecclesiam vltra vires hæreditarias non teneri, etiam si inuentarium non confecerit, asserunt Cardi. & Abb. hic. & in d. c. 1. Bart. in l. 1. nu. 46. C. de sacrosanct. eccl. Bald. in l. fi. in princip. C. de iure delibe. col. 1. Abb. in repe. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. nu. 18. Angel. in auth. de aliena. & emphy. §. si verò quilibet. idem Angelus in d. l. fi. §. si verò postquam. Anani. in c. in literis. col. 6. de rapto. Feli. dicens hanc opinionem communem esse in cap. de quarta. de præscript. col. 3. idem profitetur Aretin. in rubri. ff. de acq. hæred. col. pen. pro quibus adduci solet tex. in l. prima. §. an bona. ff. de iure fisci. vbi fiscus hoc priuilegium habet: ergo & ecclesia. argumen. glo. in c. primo. de in integrum resti.

Item suaderur hoc ea ratione, quòd præsumptio subtrahēdires hęreditarias, ex qua statuitur obligatio hęredis nō facientis inuentarium vltra vires hęreditarias ad legata, & onera defuncti. tex. in auth. de hęred. & falci. §. sanctimus. cessat in ecclesia: igitur ipsa obligatio cessabit.

His

sacris ordinibus initiantur & insigniuntur.

His verò respondetur, & primo tex. in d. §. an bona. non habere locum, quando bona deuenisse ad fiscum iure hæreditario: sed iure deuolutionis, quia vacantia sunt, vel alio simili titulo. vt explicat Barto. in dicta rubri. ff. de acquirenda hæredita. Illi autem qui non sunt veri hæredes, sed vniuersali alio titulo succedunt, non tenentur conficere inuentariū. Imo. in c. in præsentia. de probat. Francisc. Porcellinus in tracta. de inuentario c. 4. ad finem. Secundo respondeo, argumentum illud à ratione cessante minimè conuincere. Nam & in pupillo cessat illa ratio, & tamen in eo locum habet iuris præfati dispositio. Clerici etiam eadem lege censentur, quānis alieni sint a fraudis suspicione vt in eadē cōstitutione de hæredi. & Falcid. expressū est. Nec ratio vltima & principalis dictæ decisionis in præsumptione fraudis consistit, dictio etenim, forte, qua Iustinianus ibi vtitur, causam impulsiuam legis, non principalē inducit. rex. & ibi glos. Imol. & alij in cle. 1. de appella glos. in l. commodati. §. ficut. ff. cōmod. Alexan. in l. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad l. Falcid. nu. 13. Felin. in c. 2. col. fi. vt lit. non contest. Deci. in c. super literis. colum. 8. de rescript. quibus diligenter inspectis quæstio ista dubia censetur. Nisi dixerimus primam opinionem quā gl. hic asseruit, quo ad creditores hæreditarios procedere, cum quibus hæres, qui sine repertorij auxilio adit hæreditatem, quasi contrahit. l. apud Iulianum. §. fi. ff. ad Trebell. & ideo adhuc cessante qualibet fraudis suspicione tenetur eis satisfacere, vt defunctus tenebatur, eriam vltra vires hæreditarias. Secunda verò opinio poterit admitti quo ad legatarios, quibus hęres non conficiens inuentarium integra legata soluit etiam iure canonico. c. Raynaldus ad finem isto titul. ex præsumptione fraudis, & suspicionis, quæ in ecclesia, & eius ministris cessat: atque ita dubium istud dissoluunt Alexand. & Corne. in dicta l. §. fin. & Aretin. in dict. rub. ff. de adquir. hæred. quibus accedit Bal. in l. filium. C. fami. herciscę.
15 colum. pen. dicens hæredem non conficientem † inuentarium non teneri ad soluendum legatariis integra legata, si ex legatariorum confessione constiterit patrimonium hæreditarium sufficiens non esse ad integram solutionem. idē Alexand. & Areti. 2. colum. in dicta rubric. ff. de adqui hæredit. & Ias. in l. 1. §. is qui quadringenta. ff. ad l. Falcidi. & quānis Socin. ibi dubitet. Baldum sequuntur Alexan. & Ias. in l. fi. §. 1. C. de iure deliber. Felin. in c. quoniam. de proba. nu. 36. & Catelli. Cotta. in vlti. Memor-dictione, Inuentarium. vbi plures citat de hac decisione dubitantes. qua in re miror Gualdens. de arte test. titul. de adquiren. hæredit. caut. 3. hanc sententiam Bald. etiam in creditoribus intellexisse, cp à sensu Bal. valde alienum est. Ex his etiam quæstio illa diffinire
16 poterit, an hæres non confecto inuentario † in animæ & conscientiæ iudicio sit obligatus ad soluenda onera defuncti vltra vires hæreditarias. Nam Bart. in dict. rubri. ff. de acquiren. hære. & alij, quos ibi referunt Alexand. & Ias. Bald. in dict. l. filium quem habentem col. pe. idem Bart. in l. 1. num. 45. C. de sacrosanct. eccles. Ioan. Andr. & docto. in c. quanquam. de vsur. in 6. Felin. in c. 1. de const. num 33. tenent, in foro cō scientiæ heredem non confecto inuentario minimè esse obligatum ad onera hæreditaria, vltra vires patrimonij à defuncto relicti: quasi in eo foro præsumptio fraudis cesset: quam opinionem communem esse fatetur Ias. in dicta rubric. & Carol. Ruinus consil. 20. libr. 4. Rursus Frederi. Senensis in consi. 21. Paul. à Castro in eadem rubr. diuersum opinatur. ac nullum esse inter conscientiæ forum, & iudiciale discrimen existimant.

Lex etenim humana, quæ iusta est, etiam in foro animæ est seruanda. glo. recepta communiter in c. quæ in ecclesiarum. de const. Thom. 2. 2. q. 96. arti. 4. Ea verò lex ciuilis, quæ non confecto inuentario cogit hæredem hęreditaria onera subire, iusta est, nec in præsumptione consistit, vt modo diximus: ergo in iudicio interiori seruabitur. Verum, isthęc ratio quo ad creditores admittenda est, ita vt in eis locus sit opinioni Frederi. Sed quo ad legatarios communis sententia sibi locum vendicabit, quod visum est Areti. in d. rub. ff.
22 de adqui. hære. His proximum est, quod notant Paul. Areti. & Alexand. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. Bald. in l. fi. §. cum igitur. colum. pen. C. de iure delibe. Ias. in d. l. nemo potest. 1. lect. nu. 55. & ibi Crot. col. 19. Deci. consi. 418. col. 3. Aymon consil. 174. Ferdinan. Loazes Herdensis præsul. in l. filius familias. §. diui. ff. de legat. 1. nu. 71. Guido Pap. consi. 63. col. penul. vnanimi consensu dicentes, testatorem non posse remittere hæredi confectionem inuentarij in præiudicium creditorum, quibus ipse testator præcisè satisfacere tenetur, nec potest eis præiudicium inferre. Poterit tamen testator prædictam remissionem facere in præiudicium legatariorū. quod expressim notant Paulus. Aretin. Alexan. Decius, Aymon. paulò antè citati, & Bald. in l. cum tale. §. Titius. ff. de condit. & demonstra. quorum opinio cōmunis est, sicuti Alexand. asserit in dicta l. nemo potest. colum. quinta. & Aymon dict. consil. 174. col. fina.

Tametsi Baldus in l. fin. arbi. tuto. contrarium teneat, cui assentiuntur Ias. in dict. l. nemo. 1. lectu. in fine. Crot. ibi. 19. colum. & Guido Papæ dicto consil. 63. col. penulti. Quin & Aymon in dict. consil. 174. respondit, testatorem posse hęredem grauare, vt etiam confecto inuentario eius beneficio non vtatur, ac teneatur creditoribus, & legatarijs satisfacere, perinde, ac si inuentarium non fecisset, quod notandum esse existimo. His verò alia proxime aptari quæstio poterit. Nam iure satis compertum est, iuramentum in litem deferri aduersus tutorem, qui inuentariū conficere omiserit. l. tutor qui repertorium. ff. de administra. tuto. tradit Ias. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & in l. si. quando. C. vnde vi.

Est etenim dubium, an idem sit dicendum contra eum, qui se hæredem esse alicuius existimans, eius hereditatem obtinuit, vel ea ratione vt deliberare possit, de hereditate adeunda bona accepit, qui quidem hæreditarem omittens, de causa à veris hæredibus conuenitur, controuertitur, sit ne locus iuramento in litem aduersus eum, qui repertorium facere omiserit? & Raphaei Fulg. in l. vltima. §. sed si post deliberationem. C. de iure deliber. scribit, locum esse delationi iuramenti in litem aduersus eum qui hæreditatem alicuius defuncti, eiúsque bona accepit atque occupauit: nec tamen inuentarium confecerit: etenim si postea contra eum actum sit petitione hæreditatis, & obrentum, cogendus erit reddere rationem bonorum per inuentarij seriem, aut contra ipsum in litem iurabitur, sicuti aduersus tutorem, qui repertorium facere omiserit.

Sic enim Iustinianus scribit: Si quis autem temerario proposito deliberationem quidem petierit, inuentarium autem minimè conscripserit, & veladerit hæreditatem, vel minimè eam repudiauerit: non solum creditoribus in solidum teneatur, sed etiam legis Falcidiæ beneficio minimè vtatur: quòd si post deliberationem recusauerit, inuētario minimè conscripto, tunc res hæreditarias creditoribus, vel his, qui ad hæreditatem vocantur, legibus reddere compelletur, quantitate earum sacramento res accipientium manifestanda, cum taxatione tamen à iudice faciēda. Hactenus codicis textus à quo Fulgosi. prædictam opinionem deducit. Accurs tamen verbo, sacramento, eam decisionem visus est intelligere, non de iuramento in litem circa rerum quantitatem: sed de iuramento in litem quo ad æstimationem rerū, quas habuisse reus ipse ab hæreditate constiterit. In litem, inquit, si non restituat omnes res, quas constat eum habuisse. & licèt Corneus exponat Accursij verbum constat, id est, per iuramentum in litem. ea expositio admodum est violenta, & sensui gl. ae Doct. omnino contraria.

Nam verè constitutio ipsa Iustiniani, & gl. de iuramento in litem loquuntur. text. quidem quo ad rerum quantitatē, glo. quo ad earum æstimationem quæ ad modum distincta videntur. Nos verò existimamus, iuramentum in litem quo ad rerum hæreditariarum quantitatem non confecto inuētario, deferri actori aduersus eum, qui bona defuncti, & hæreditatem eius accepit, in ea specie tantum, cuius mentio fit in dict. §. si quis autem, id etenim negari non potest: quando quidem ea constitutio satis expressa est absque vlla interpretum calumnia: idemque asseuerant inibi dicentes, id speciale esse in eo casu Petrus à bella Pertica, Cynus, Alexander, & Corneus, quorum sententiam quicquid glos. dixerit, ita esse accipiēdam censeo, vt in specie dicti §. non confecto inuētario iuramento si deferatur in litem, taxatione iudicis præmissa super quantitate bonorum ipsius hęreditaris, non super æstimatione.

Hoc autem idcirco statutum fuisse opinamur ob temeritatem illius, qui absque bonorum & rerum repertorio hæreditatem nondum certus de eius acceptatione receperit, eiusque res occupauerit. Item, eo quod maxima sit doli præsumptio aduersus eum, qui repudiat hæreditatem, quam semel obtinuit, & accepit, cum termino & facultate deliberandi: forsan enim ex ea plura surripuit. Atque ideo æquissimū est, quod ratione bonorū hęreditariorum ex repertorio reddat. Nec eadē cōstitutio in vniuersum accipiēda est, nec extendēda ad quecunque bona defuncti, vel hęreditatē alterius obtinentem: siquidem quod de tutore Fulgosius adduc-

cir, maxi-

Universidad de Deusto Biblioteca

cit,maximè verum eſt,propter conſeruandum pupilli & minoris patrimonium,quòd nullum aliũ præter tutorem defenſorem habet,in quo maior eſt præſumptio doli.vnde Fulgoſij opinio admittenda non eſt extra caſum dicto §. ſi quis autem.vel forſan erit eidem locus aduerſus eum, qui mala fide vera hæreditatem alienam, nec ad eum pertinentem inquiſiſſimè occupauerit.

Gloſſa penultima duplici intellectu tex.interpretatur,quorum prior minimè conuenit literæ, qua exprimitur hunc Epiſcopum potuiſſe iure optimo teſtari de rebus proprijs: igitur non erat monachus,nec renuntiauerat propriis bonis religionem profeſſus,quia tunc teſtari non poſſet.Poſterior autem intellectus applaudet ex his, quæ iam ſatis latè tradidimus.Nam Epiſcopus teſtari non poterat de acquiſitis poſt ipſam dignitatem, ipſius eccleſiæ cauſa,& ex eius bonis:quod in dubio præſumitur. Poteſt tamen de his bonis,quæ vel ante dignitatem Epiſcopalem habuit,vel poſt dignitatem acquiſiuit, quæ tamen probantur ex perſonæ induſtria,vel aliàs quàm ex reditibus eccleſiæ acquiſita fuiſſe, ſaltem ſufficientibus coniecturis, quæ poſſeſſorem hæredem,aut legatarium defendant. Ex priori tamẽ intellectu huius gloſſ.colligitur,monachum promotum ad epiſcopatum acquirere eccleſiæ,cuius curam gerit, etiam ſi ex induſtria perſonæ aliqua bona adſequatur,cuius aſſertionis difficultas tria expoſcit.

Primum an monachus factus Epiſcopus ſit immunis ab oneribus religionis.

Secundum,an bona per eum quæſita poſt obtentam dignitatem ex induſtria,acquirantur monaſterio, an eccleſie?

Tertium, cui monaſterio ſint adiudicanda bona illius monachi,qui facta profeſſione, ad aliam religionem tranſierit.

Quo ad primum communiter traditur,monachum factũ
18 Epiſcopum, † nec à delatione habitus, nec à tribus votis ſubſtantialibus liberum eſſe: quòd probatur in cap. clerici officia. de vita & honeſtate clericorum. vbi ſtatuitur,monachum factum Epiſcopum debere monachi habitum deferre.gloſſ.in capitul.noua. decimaſexta quæſtione ſeptima.& in capitu.de monachis.in 1.decimaſexta queſtione prima. adeò vt talis monachus habitum religionis dimittens, & exteriorem Epiſcopalem tunicam aſſumens ſit excommunicatus.quod Syluester ſentit verbo, religio. ſeptima quæſtione vndecima.argumento text.in capit.ſecundo.ne cleri. vel monach.in ſexto.notat in hac ſpecie Iaſo. in authentica ingreſſi.C.de ſacroſanctis eccleſ.columna ſecunda.quod apud me dubium eſt: non enim eſt aliquo canone excommunicatio indicta monacho, qui prętextu Epiſcopalis dignitatis,non dimiſſo habitu monachorum, aſſumit albam illam & candidam veſtem,quæ ab Epiſcopis exterius defertur,tametſi malè faciat monachus Epiſcopus ea vtens. Ab his verò,quæ ſubſtantialia vota ſunt,non eſt exemptus monachus per dignitatem Epiſcopalem, licèt à prohibitione carnium,à iuriſdictione Abbatis, ab aliiſque ipſius religionis ſtatutis ſit liber.gloſſ.in dict. capitu. de monachis. & in capit.primo.decimaoctaua quæſtione prima. Iaſo. in dicta authentica ingreſſi.columna ſecunda. Cardi. in Clement. ſecunda.in princip. quæſt. ſecunda, de cenſibus. id autem, quod dicitur in dict. capit.primo. exemptum eſſe monachum Epiſcopum à iuriſdictione Abbatis, non eſt ex eo, quod ſit exemptus à voto obedientiæ,quia adhuc illi ſubiectus eſt,ſed quia Abbatem non habet,cui obediat, dicimus eum à iuriſdictione prelati regularis liberum eſſe. ex diuo Tho.ſecunda ſecundæ quæſtione.185.artic. octauo. ibi tamen idem Thom. aſſerit aduerſus præmiſſam ſolutionem,monachum factum Epiſcopum ſubditum eſſe omnibus religionis regulis, & ſtatutis, quæ officium Epiſcopale minimè impediunt,à reliquis verò eximi,quanuis ex cauſa poſſit Epiſcopus monachus ſibi indulgere, ſicut prælati religionum.atque ex hoc notat ibi Caieta.à ieiuniis, à prohibitione eſus carnium,non eſſe monachum factum Epiſcopum omnino exemptum.

Et infert eũ peccare mortaliter,ſi in ſexta Feria, qua dies natalitius Domini noſtri Ieſu Chriſti ab eccleſia colitur, carnes comederit.capitul.explicari.de obſerua.ieiunio.eandẽ ſententiã Thomæ probat Syluester verbo, religio. ſexta q.x.Idẽ verò Caietanus in opere.27.queſt.capitul.22.à communi ſententia parum diſcedens,aliter opinionẽ diui Thomæ intellexit,dicens,monachum per Epiſcopalem dignitatẽ non eximi à tribus votis ſubſtantialibus:à regulis autẽ,& ſtatutis quoad obligationem legalem, & eius coactionem immunem eſſe: non tamen quoad morale vinculum ipſorum ſtatutorum: quaſi monachus Epiſcopus teneatur ex morali vinculo ſeruare ſtatuta religionis,& regulas ipſius ordinis monachorum: à pœnis verò ipſorum ſtatutorum,ac ſubinde à mortali peccato liber ſit:cum coactioni legali nõ ſit ſubiectus quod ipſe Caieta.latius tradit dicens,monachũ Epiſcopum non peccare mortaliter, ſi ſexta Feria,qua natiuitas Domini celebratur, carnes comederit. idem probat Dominic.Soto libr.10. de iuſti.& iur. quæſtio.5. articul.7.& hoc verius eſſe exiſtimo, attenta frequentiori noſtratum ſententia.His ergo conſtat,monachum Epiſcopum teſtari non poſſe,cum id repugnet paupertatis voto,à quo non eſt liber,ſecundum communem hic.Bald.Paul.& alios in auth. licentiam.C.de epiſcop. & cler. & Thom. in dict. artic. 8.Iaſ. in dict.auth.ingreſſi.2.colum.

19 Ad ſecundum præmitto † eum, qui ſe,& ſua bona obtulerit eccleſiæ ſeculari, res illas, quas obtulit, ſecum ad aliam eccleſiam transferre poſſe, in quam ſeipſum licitè confert. text.vbi Anton. Abb.& Imol. in capit.3. de renunt.Cardin. Abb.Imol.& doctor.in capitul. quod à te. de cleri.coniug.Is autem,qui à monaſterio ad Epiſcopatum tranſit,bona ante tranſitum adquiſita monaſterio verè adquiſiuit: illa autem, quæ poſtea habuerit, etiam ex induſtria perſonæ Epiſcopali eccleſiæ adquirit.c.ſtatutum.18.quæſt.1. Ioan.Andr. Abb. & doctor.hic communiter. quod ex ſequenti diſputatione apertius explicabitur. Maior verò eſt dubitatio, quando
20 † monachus tranſit à primo monaſterio ad alterum diuerſæ religionis in caſu à iure vel à Romano Pontifice permiſſo,& tunc bona tacitè primo monaſterio adquiſita, tranſmitti ad ſecundum cum perſona,aſſerunt Archi.in cap. 17. quæſt.4.Collecta.in capit.2. de renunt. Hoſtien. Ioan.Andr. Anton.Henri.Cardin.& Abb.in dicto capitulo quod à te.à quibus adducitur text.in cap.ſi quis rapuerit. 27.quæſtio. 1. & in authentic.de ſanctiſſ.epiſco.§.fina. colla.9.quæ tamen iura locum habent,quando ſecundum monaſterium compellitur recipere monachum, vt ipſe pœnitentiam agat alicuius criminis per eum commiſſi:& præterea, in eo caſu bona quoad vſumfructum cum perſona tranſmittuntur, non quoad dominium, ſed ad vitam ipſius monachi. ex Imola in dicto capitu. quod à te. & Hoſtien. in ſumma de cleric. coniuga.§.fina.

Nos verò loquimur quando ex licentia iuris vel principis libentiſſimè à ſecundo monaſterio monachus recipitur, quod diſtinctum eſt.

Item, adducitur pro Archidiac. ſententia text.in dicto capit.ſtatutum.18.quæſt.1. quem Abb. inducit ex eo, quod ſpes ſuccedendi parentibus monacho competens tempore,quo primum monaſterium fuerit ingreſſus, tranſit cum monacho ad ſecundum monaſterium:& tamen illa ſpes ſuccedendi quæſita fuit primo monaſterio. Cui inductioni reſponderi poteſt ſi aduertamus,ſpem ſuccedendi ante mortẽ non eſſe verè acquiſitam,ita, vt illa hæreditas, quam expectamus:inter bona iam quæſita connumerari valeat. Nam in dicto capit. ſtatutum. pater monachi non obiit mortem tempore, quo monachus prioris monaſterij religionẽ profitebatur,ſed poſtea eodem monacho ad monaſterium ſecundum tranſlato, atque ita animaduertit Corneus conſilio 88.volumi.ſecundo. ſenſit glo.in dict. capi.ſtatutum. dicens,illam ſpem ſuccedendi primo monaſterio quæſitam deficere, ex eo quod perſona monachi ab illo monaſterio diſcedit ante veram adquiſitionem.

Ex quo infertur verum eſſe,quod Paulus, & Cardina.quæſtione decimaſexta.in Clemen. fina.de electio. & ibi Imol. columna ſecunda.& Bonifa. numero 38.reſpondent dicentes,legatum factum monacho ſub conditione, acquiri illi monaſterio, in quo monachus vitam agit, tempore euenientis cõditionis,& non alteri,in quo tempore facti legati commorabatur.

Idem Felin. in capit. in præſentia. de probatio. numero quinquageſimoſexto, & Collecta. in cap. cum in officiis. iſto titul.quanuis ſit ſecus in promiſſione facta ſub conditione: in qua attenditur quoad tranſmiſſionem tempus contractus.

Nam in vltimis voluntatibus ſpes non tranſmittitur ad hæredes.l.cum hæredes.ff.quando dies lega.cedat.

In contractibus vęrò bene tranſmittitur. l. ſi filiusfamilias.ff.de verborum obligationibus. Vnde ſi eo tempore, quo monachus eſt in primo monaſterio,ei ex alterius mor-

te

21 te deferatur hæreditas,ipſi monaſterio † ſit acquiſitio, nec tranſit hereditas ad ſecundum cum monacho ipſo, ita vt ſi parentum hæreditas,tranſmittatur in monaſterium primũ, etiam mortuo monacho hęreditate non adita, ac poterit aditio fieri à monaſterio.Cynus in l.Deo nobis.C.de epiſco. & cleri.Bald.conſil.494.volumi.5. Guiliel. Benedi.in capit. Raynuntius.de teſtam.verb.mortuo.in 2.nu.150.Imo idem erit dicendum in alia quacunque hæreditate monacho delata,vt monacho mortuo ius adeundi in monaſterium trãſmittatur,& monaſterio acquiratur ſine aditione monachi. Ioan.Andr.Anto.Abb. & Docto. communiter in dict. cap. in præſentia,& hæc eſt opinio communis apud iuris Pontificij profeſſores,vt teſtantur Socin.conſi.183.lib.2.co.1.Corne.conſil.272.lib.3.idem Corne. dict. conſi.88.col.2.& Alexan.dicens fortè eam veriorem eſſe in l.prima .nu. 26. ff. de vulga.& inibi Ripa nu. 150.vbi Barto.nu.24.contrariũ probat,& Soci.ibi.& idem Soci.conſi.52.volumi.4. dicens Barto.ſententiam à iuris Cæſarei interpretibus frequentiori calculo receptam eſſe.Tutior tamẽ eſt opinio præcedens,teſte Guiliel. Benedict.in cap.Raynuntius.titul.de vulgari.nu. 91. & eam ſequitur Bald.conſi.494. volumi.4. Nec poterit monachus ad aliud monaſterium tranſlatus adire hæreditatẽ, in præiudicium primi monaſterij,cui delata fuerat.

Quod ſi velis effugere Bartol.opinionem, poterit monaſterium primum petere reſtitutionem in integrum aduerſus omiſſam aditionem hæreditatis,cum monachus ad ſecundum monaſterium tranſiens eſſet cogendus hęreditatẽ illam adire,quod Corne.conſuluit dicto conſil.88. Tametſi per hoc non ſit cautum illi damno,quod immineret monaſterio attenta Bart.opinione, ſi monachus iam mortuus eſſet non adita hæreditate. quo fit, vt Canoniſtarum opinio ſit potius admittenda,quicquid dixerit Socinus conſil. 51. col.fina.volumi.4.

Hactenus verò id egimus,vt opinio Abb.& aliorum in d. c.ſtatutum.minimè probetur.Eſt deniq; in hac ipſa quæſtione alia & ſecunda opinio,quæ aſſerit, bona acquiſita à monacho ipſi monaſterio ex eius profeſſione,ita religioni & monaſterio illi acquiri,vt eorum proprietas ad aliud monachus trãsferat, nequaquã pertineat,niſi quatenus ad ipſius monachi alimenta ſunt neceſſaria.Hoſtien.in ſumma titu.de cleri.coniug.§.fin.Imol.in d.cap.quod à te.col. 4. optimus text.in authen.de monachis.§.ſi vero relinquens.collat.2.& in d.ca.ſtatutum.gl.in c.ſi quis rapuerit.27.quæſt.1.& in cap. de lapſis.16.quæſt.6.Specul.titu.de ſtatu mona.§.1. verſi.Sexto.Calderi.conſi.23.titu.de regu.Anto.conſi.75.Corne.conſil.88.volu.2.Paul.Caſtren.in l.1.§.ſi quis. in 2.ff. depoſiti.idẽ in l.inter antiquos.C.de vſufru.vbi Bald.& Salyce. idem notant,& Petrus à Peruſio in d.cap.quod à te.Syluest.verbo,religio.4.§.10.Floren.3.part.titul.16.cap.4.§.3.Soci. dicẽs hãc opinionem communem dicto conſil.25.volu.2.cui opinioni conſentire videtur Conſtanti. Harmeno.lib. 5. titu.4. in fine.

Hi etenim omnes vnanimi iudicio negant quo ad proprietatem,bona quæ monachus tempore profeſſionis primæ habebat ad ſecundum monaſterium pertinere. Nam illa bona,quæ monachus acquiſiuit,dum in primo monaſterio habitauit,non tranſire ad ſecundum,fatentur doct. qui primam ſententiã defendũt,maximè Abb.& Cardin. & probatur idem in dict.capitu.ſtatutum.Apud Gallos conſuetudine & praxi obſeruantiſſimi,ſublatæ & antiquatæ ſunt deciſiones text.in authen.ingreſſi.C.de ſacroſanct.eccleſ. & in l.Deo nobis.C.de epiſcop.& clericis.Nam bona ingredientis religionem,niſi ex pacto monaſteriis reſeruentur,ad conſanguineos proximiores pertinent:nec monaſteriũ ex perſona monachi ſuccedit patri,nec matri, nec conſanguineis inteſtatis: quemadmodum teſtatur Rebuffus in prooemio Regiarũ cõſtitutionũ.glo.5.nu.21.qui & alios autores citat.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *An poſſit aſſumi in prælatum monaſterij is, qui eiuſdem religionem profeſſus non fuerit.*
2 *Beneficium regulare an ſit conferendum clericis ſecularibus.*
3 *Beneficia ſecularia an poſſint conferri religioſis.*
4 *Quis fuerit huius canonis author.*
5 *Teſtamentum factum ante profeſſionem,an ſecuta profeſſionem,an ſecuta profeſſione rumpatur.*
6 *Teſtamento minimè rupto per profeſſionem an ſtatim profitentis bona poſſint ab hærede peti.*
7 *Filij an poſſint viuente patre,qui religionem fuerit profeſſus,legitimam portionem petere.*
8 *Vſusfructus, quem pater habet in bonis aduentitiis filij, an reuertatur ad proprietatem patre religionem profitente.*
9 *Teſtamentum factum ante profeſſionem,non poteſt poſt eam reuocari.*
10 *Papa poteſt monachis licentiam teſtandi concedere.*
11 *Papa an poſſit votum ſolenne continentiæ propria diſpenſatione remittere.*
12 *An obligatio voti ſit ex lege diuina.*

CAPVT II.

PRincipaliter ex hoc cap in ſumma deducitur,Abbatiſſam non poſſe teſtamentũ facere,etiam vt de patrimonio diſponat,licèt habitum monaſticum non acceperit.Cui concluſioni obſtant duo. Primum quod in prælatum monaſterij nõ poteſt aſſumi is, qui eandem religionem expreſſe profeſſus non ſit.tex.in cap.nullus.de electio.in 6.Secundum,quod ingreſſus monaſterium poteſt liberè teſtari.interim dum non profitetur.authen.ingreſſi,authen.ſiqua mulier. C. de ſacroſ.eccleſ.& notatur in l.generali.C.eod.tit.& in c.beneficium.de regula.in 6.

1 His verò obiectionibus † quidam reſpondent, hanc fœminam ex eo quod conſenſit ſeipſam in Abbatiſſam eligi, profeſſionẽ tacitè feciſſe.c.vidua.de regul.quia ſe immiſcuit actui profeſſionem exigenti,& qui ſolis profeſſis conueniebat,quod etiam probatur in c.1.de regu.in 6. in princ. quo cautum eſt,in monaſterio vbi habitus profeſſorum, & nouitiorum ſunt indiſtincti,profeſſionem factam cẽſeri ab eo, qui per annum integrum habitum illius religionis geſſerit, neq; impedit hanc profeſſionem diſtinctio latens ipſius habitus.text.in cle.fin.de regulari.ſufficit tamen diſtinctio latens ad inducendam profeſſionem,quæ tacitè facta cenſetur ab eo,qui ſcienter profeſſorum habitum per triduũ geſſerit in ea religione,quam ante annum probationis profiteri quis poteſt.cap.conſtitutionẽ.ad finẽ.de regul.in 6.neque requiritur ad hãc profeſſionem inducẽdam diſtinctio patens in ipſis veſtibus monachorum : nempè in ſciſſura, colore,vel forma,& licèt hũc articulũ cõfuſè tractet Syluest. verbo,religio.2.§.19.gloſſ. communiter recepta in dict.clemẽ.fin.verbo,deinceps,hoc ipſum probat,& latius explicat.

Hæc tamen ſolutio non procedit,quia profeſſio tacita nõ ſufficit,ſed expreſſa requiritur,vt quis eligi poſſit in Abbatem alicuius monaſterij.text.in dicto capitul. nullus. & idẽ quo ad Abbatiſſam.textus in cap. indẽnitatib.de electionib. in ſexto.Et ideo Ioannes Andre. Abb. & Docto. hic magis communiter text.in dicto capitul.nullus. intelligunt in electione.Hunc autem text.in prouiſione,collatione,aut poſtulatione.Nam is,qui expreſsè profeſſus non eſt religionem, eligi non poteſt in Abbatem, poſtulari tamen poteſt, aut per collationem,ſeu prouiſionem ad hanc dignitatem aſſumi.idem notat Selua.in tracta.de beneficio. 3 part. quæſtione 51.Oportet ergo fateri,in hac decretali hanc dignitatẽ non eſſe ex his,quæ ſolent per electionem dari: nam tunc ſolus Romanus Pontifex poſſet eam concedere alicui in electorum prçiudicium.Poteſt etiam dici non incongruè,tempore huius capitis potuiſſe in Abbatem eligi presbyterum ſecularem,aut diaconum,vel ſubdiaconum,licèt electionis tempore profeſſio minimè contigerit, ex Gregor. Epiſtola vndecima lib.tertio. Epiſtola.cuius meminit Gratianus in capitu.preſbyteros. decimaſexta quæſtione prima. tametſi poſtea ſtatutum fuerit contrarium in capit.nullus.& capitu. indemnitatibus.de electionib.in ſexto.& in capitul. cum ad noſtram.cap.officij.eodem titulo.ſupra. & in Clemen. pri-
2 ma.de electionib. Vnde beneficia regularia † ſecularibus clericis non ſunt conferenda,textus in clemen.ne in agro.§. ſanè.in ſecundo.de ſtatu monach. Aegid.à Bellame.deciſione.76.optimus text.in capitu.cum [illegible]eficio. de præbẽd. in ſexto. probans, reſcriptum Romani Pontificis clerico ſeculari conceſſum,vt Prioris dignitatem obtineat, eſſe intelligendum de prioris dignitate, quæ ſecularis ſit.non de regulari.Solet tamen beneficium regulare ſeculari clerico concedi à Romano Pontifice in commendam ad certum tẽpus,intra quod religionẽ profiteatur,& ſecuta profeſſione illud habeat in titulũ: ſicuti teſtatur Ioannes Staphil.de litte. grat.& inſti.fol.21. columna prima. Ludouicus Gomez.in regul.de infirmis reſign. quæſtione decimatertia. numero ſeptimo. idem in tract.de expectat. numer. 71. Sic è con-
3 uerſo beneficia ſecularia non ſunt concedenda † religio-

ſis.dicto

Universidad de Deusto
Biblioteca

fis. dicto capitul. cum de beneficio. capit. secũdo. de statu monachorum. cap. in noua actione. decima sexta quæstione septima. cap. monachus. & cap. placuit. decima sexta quæst. prima. quod procedit in beneficijs simplicibus, nam ad Episcopatum religiosus eligi potest. cap. primo. 18. questione prima. cap. si Abbatem. capitu. si religiosus. cap. quorundam. de electioni. in sexto. Clemen. 1. de electionib. in fine. in quo omnes conueniunt. Item, ad ecclesiam parœcialem assumi potest religiosus, modo id fiat suadente vtilitate, nec passim nec temerè, & ex licentia prælati ipsius monachi. tex. quem ita intelligunt gloss. & docto. in capit. quod Dei timorem. de statu monacho. cap. parœcia. vbi gl. 16. quæst. prima. & est hanc communem opinionem asserunt Abbas in dict. cap. quod Dei timorem. colum. secunda. & Selua. 3. par. de bene fi. quæst. 70. Veterum decisio Rotæ in nouis. 583. contrariã sententiã probat, dicens, non posse beneficium seculare cõferri monacho, aut religioso absque dispensatione Romani Pontificis, vel Episcopi, cui monachus ille subditus est. idem notat Alexand. consi. 70. ad finem. volu. tertio. imò nec solet frequenter id concedi, vt scribunt Ioan. Staphil. de lite. gra. & iusti. fo. 20. colu. secunda. & Ludo. Gomez in tract. de expect. numer. 7. tametsi idem Staphi. primam & communem sententiam sequatur in eodem lib. fol. 76. colum. 1. & 2. His accedit textus in capit. beneficium. de regulari. in 6.

Scunda autem obiectio ex eo cessat, quòd professione secuta monachus testari non potest. authen. ingressi. C. de sacrosan. eccle. auth. si qua mulier. C. eod. titu. gloss. hic vltima. Professio verò tacitè facta fuit à Sirica, cuius hic fit mẽtio, per assumptionem huius dignitatis, postquam sõlenni more Abbatissa ab Episcopo fuit ordinata: quod manifestius constat ex † Epistola diui Gregorij ad Iannuarium Episco. Caralitanum, lib. Epist. 7. epist. 7. à qua. cap. quia ingrediẽtibus. 19. quæst. vlti. & istud assumpta fuere, concisè nimis. siquidem à Gregorio huius series longiori narratione tractatur. Cæterùm ingressus monasterium ante professionem testari potest: imo & si testamentum ante ingressum fecerit, per professionem non rescinditur, neque rumpitur. auth. de monachis. §. illud. §. nunc autem. sub cap. si qua mulier. 19. q. vltima. authen. nunc autẽ. C. de episc. & cleri. & in authen. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. vbi probatur, monasteriũ portionem legitimam obtinere in bonis profitentis, etiam qui filios habeat, quando is ante ingressum de bonis propriis minimè dispoluerat: qua ratione, testamentum ante
5 † professionẽ factum ab eo, qui cogitauit, & animo concepe rat ingressum religionis per professionem nõ rumpitur, nec monasterio aliqua in eius patrimonio portio cõpetit. Barto. in dict. authen. si qua mulier. num. septimo. Bald. col. 2. Paul Castren. post Iac. Butri. ibi. quorum opinionem dicit
6 esse veriorem Imol. in l. prima. ff. isto titu. num. secundo. vbi Areti. num. 5. eandem approbat Anto. Rosel. in dicta authẽ. ingressi. numer. 16. Abb. numer. 52. & ibi Deci. numer. 61. in capit. in præsentia. de probatio. & esse hanc opinionem communem fatentur Decius consil. 21. colum. 2. & Ripa in l. si vnquã. C. de reuoca. donatio. quæstione 25. Sunt tamen qui existiment, testamentum vtcunque factum professione religionis rumpi tanquam agnatione posthumi. l. posthumorum. ff. de iniust. testa. Monasterium etenim loco posthumi censetur. authen. nisi rogati. C. ad Trebellianum. Vnde oportet ne hoc testamentum rumpatur, portionem legitimam titulo institutionis monasterio relinqui, vt notat Fredericus consi. 165. gloss. in dict. authen. si qua mulier. & in dict. §. illud. & in dict. capit. si qua mulier. Petrus, Cynus, & Rapha. Fulgosi. in dict. authenti. si qua mulier. quorum opinio communis est, secundum Imol. in dict. l. prima ff. isto titu. numero vndecimo. & Iason in dicta authenti. si qua mulier. numero 17.

Sed hæc sententia iure non probatur, quia testari potest ex legis permissione ingressurus religionem, vt in dict. §. illud. & in dict. cap. quia ingredientibus, igitur lex ipsa expressim statuit tale testamentum rumpi non posse per ingressum religionis: alioqui vana foret testandi licentia quæ volenti religionem profiteri liberrimè à legibus & canonibus conceditur ex his, quæ tradit Constantinus Harmonop lib. 5. titul. 4. Nec valet argumentum ab agnatione posthumi, quia monasterium non fortitur filij, vel successoris locum, in his bonis quæ monachus ante professionem proprio testamento distribuerat. authenti. si qua mulier. quibus rationibus refellitur præfata opinio, atque ex eisdem minori negotio tollitur hac in re, quod Salyce. in dicta authen. si qua mulier. probare nititur, dicens, testamentum etiam factum ab eo, qui cogitauerat religionis professionẽ etiam portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionem rumpi: quasi per capitis diminutionem. l. conficiuntur. §. post testamentum. ff. de iure codicil. §. alio autem modo. & §. seq. Inst. quib. mod. testam. infir. Nam & si testator se in adoptionem alteri dederit, & in ea mortẽ obierit, irritum fit eius testamentũ. quod ibidem probatur, & Regia. l. 18. tit. 1. part. 6. candẽ opinionẽ existimat esse veriorẽ Fulgosi. colum. 7. & Iaso. nu. 21. in dict. authen. si qua mulier. & defendit eam Roma. consil. 237. Huius verò sententiæ ratio apertissimè tollitur ex eo quòd constat iure ciuili hanc capitis diminutionem, quæ per religionem contingit, irrita non facere testamenta. text. in dict. §. illud. & in authen. si qua mulier. Vnde in hac controuersia frequẽtius recipitur Bart. distinctio quam primo retuli, ita vt si nulla religionis cogitatione testamentum conditum fuerit, secuta professione reuocetur, quasi ex noua voluntate. argumen. l. sancimus. C. isto titul. eandem Barto. distinctionem Deci. defendit in cap. in præsentia. de probati. nume. 61. vbi Imol. fina. colum. dicit eam esse veriorem, & ab ea non est recedendum in iudicando, nec in cõsulẽdo, secundum Fulgosium, & Iaso in dict. authẽ. si qua mulier. nume. 21. licèt Anto. Abb. num. 52. & Felinus nume. 54. teneant, minimè reuocari testamentum per professionem, etiam si fiat ab eo, qui nullã præmisit religionis cogitationem. Nec l. sancimus. Bart. opinionem probat, quam & Areti. reprobat. in l. prima. ff. isto titu. nume. quarto. nouaque adducta Leonis constitutione Viglius in princi. quib. mod. testa. infirmentur. Ipse vero, quanuis videam Barto. distinctionem magis communiter recipi, mallem Abb. & Areti. cõclusionem defendere, aut Barto. sequi ad effectũ vt testamentum factum ab eo, qui religionis professionem minimè cogitauerat, professione secuta rumpatur solum, quo ad legitimam portionem monasterio competentem, quod placuit Antonio in dict. cap. in præsentia. His vero addendum in dubio ex interuallo temporis à testamento ad religionis professionem, præsumi iudicis arbitrio religionis professionem testatorem præmeditatum fuisse vel nõ, quod ab omnibus probatur. Sed & illud erit obseruandum, testamentum factum ab ingresso religionem, tamẽ ante professionem: etiam sine cõsensu prælati validum esse, nec professione reuocari, vtpote factum eo tempore, quo testator liberam habuit testandi potestatem, in cuius cõclusionis probationẽ est text. optimus in capitu. 4. de regulari. in sexto, quanuis contrarium teneat Roderi. Suarez in allegatio. 20. colum. vltima. post Aretinũ in capitu. nunc autem. 19. quæstione tertia. Sic etiam facto † testamento, quod per professionem rumpi non possit, statim ipsa facta professione bona hæreditaria ad institutum pertinere, si monasterium sit bonorum incapax, quod si capax sit bonorum, ipsam hæreditatem morte naturali ipsius monachi ad hæredem pertinere, in eius vero vita ad monasterium. notant Antoni. Abba. numer. 68. & Decius 97. in dicto capit. in præsentia. Imola in dicta l. prima. vbi Aretinus nume. sexto. dicit hanc opinionem esse communẽ, & idem notant Anto. Rube. consil. 155. Alex. consil. 12. volumi. tertio. dicens hanc opinionem communem esse. Bartol. numero nono. & alij, quos ibi retulit Iaso. numero 26. in authentica. si qua mulier. idem Bartolus in l. res vxoris. C. de donatio. inter virum & vxorem. idem in simili quæstione in tracta. minori. 3. part. versicu. isti hæredes. Socinus consi. 92. volumine 1. dicens fideicommissum relictum illa conditione, si institutus decesserit sine liberis, statim deberi fideicommissario, eo quòd institutus profitetur religionem, quæ etiam communium bonorum incapax sit, atque ita est intelligendus textus in authentica nisi rogati. C. ad Trebellianum. & capit. in præsentia. de probatio. vbi hæc est communis sententia, quam tuetur eleganter Fortun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liberis & posthumis. colla. xxxij. ex quibus constat prima communis sententia, quæ probatur in l. fratius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. quam Bartol. vbique ad eandem conclusionem inducit: eandem opinionem scribit communem esse Roderi. Suarez in dict. allegatio. 20. col. septima. Igitur si monasteriũ capax bonorũ est in vita monachi, excluso hærede instituto, bona hæreditaria possidebit adeo
7 vt quibuscũque placuit, in vita patris religionẽ † profitẽtis nullo

legitim

legitimam bonorum portionem minimè deberi, nec monasterium cogi posse eandem partem filio post professionẽ patris, eo viuẽte tradere. gloss. Bartolus, & Doctores in dict. authẽti. si qua mulier. per text. ibi, quo probatur, post mortẽ patris filiũ posse legitimam portionem à monasterio peteri re, si pater ante obitum bona propria non diuiserat inter filios, quã opinionem testantur esse magis communem Saly cet. & Iaso. in dicta authen. si qua mulier. colum. 14. Decius dict. capit. in præsentia. num. 67. & esse veriorem Abb. in capitu. cum simus. de regul. Alexand. in l. si cum dotem. nume. 13. ff. soluto matrimo. & Felinus in dict. cap. in præsentia. numer. 56. Quibus refragatur text. in dict. cap. cum simus. quo probatur, tradendam esse filio portionem legitimam ex bonis patris religionem professi, statim non expectata patris morte. Nec oberit, si quis dixerit in eo capi. patrem mortuũ esse, cum de eius successione mentio fiat. Nã monacho viuenti successio datur. c. fi. 20. q. 3. & ex integra decretali cõstat, patrem viuere eo tempore, quo portio legitima filio tradenda erat. Vnde text. in d. c. cum simus. probat hanc sẽcundã opinionem, & est singul. secundũ Abb. ibi commendat Bal. in d. authen. si qua mulier. col. fin. idem Ioan. Andre. & Doct. in d. c. cum simus. glos. quę alibi non est secundum Abb. in cap. transmissæ. qui filij sint legitimi. singularis secundum Aretinum in l. 1. numero 6. ff. isto titu. quam opinionẽ defendit Corset. in singu. verbo, legitima. Anani. in cap. 2. col. penulti. de delict. puero. Pyrrhus post consuetudines Areti. cap. 2. col. 4. Bald. Nouel. de dote. parte. 1. col. 3. dicens hanc opinionem esse communẽ. pro qua induci potest text. in dict. authenti. si qua mulier. qui permittit patri religionẽ professo portiones legitimas filijs assignare: quòd minimè permitteretur, si bona illa à monasterio patre viuente quo ad legitimas filiorum portiones auferri non possent. Nec in ficior rem dubiam esse, fateor tamen opinionem vltimam æquiorem esse, & vtroque foro seruari oportere, propter maximam æquitatẽ, cui innititur ista hæc opinio, vt fatetur præter alios Abb. in dicto capit. in præsentia. num. 59. Potest etenim text. in dict. authenti. si qua mulier. dum innuit expectandam fore mortem patris religionem professi intelligi, vt loquatur enunciatiuè, quasi mortuo patre non facta inter filios diuisione bonorum, nec ab ipsis filijs petita, sit à monasterio danda filijs portio legitima. Quòd si Nostrates in
8 hac sententia non falluntur, in simili quæstionẽ erit dicendum, vsumfructum, quem † pater religionem professus habuit in bonis filij familias ratione patriæ potestatis, ad ipsum monasterium non transire, sed statim professione secuta ad proprietatem redire: cum sit patria potestas extincta. Martinus Silima. Salyce. quæst. 7. Iaso. colum. final. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. Cynus & Alberi. in authenti. idem est. C. de bonis quæ libe. Hippolyt. singul. 668. & hec est communis opinio, authore Salyceto in dict. authen. idẽ est. Tametsi glos. ibi teneat, vsumfructum ad monasteriũ viuente patre pertinere, quam sequũtur ibi Bal. Paulus, & Corneus, ac Deci. in dicto cap. in præsentia. num. 66. & Barto. in dict. authen. ingressi. in repetitio. nu. 49. Antonius Rosellus illic. num. 18. Guido Papæ quæst. 595. Augustinus Beroius in dicto cap. in præsentia. numer. 529. Ioanes Lupi in rubri. de donatio. §. 42. & Fulgosius, dubius tamen in dict. authenti. idem est. Nam & idem Barto. in dict. authen. idem est. asserit, dimidiam vsusfructus partem ad monasterium pertinere, alteram verò dimidiam ad filium. argumen. l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis quæ liber. idem notat Abb. in dict. cap. præsentia. num. 57. & in dict. capit. cum simus. Ego equidem non video, cur integrè vsusfructus ad filium non pertineat, statim facta professione, cum & ipse filius expatris bonis petere possit legitimam portionem adhuc viuente patre, ac si is mortem obiisset. Qua ratione in prima, & secunda huius operis editione conatus sum Silimani opinionem probare, non ignarus, eam dubiam esse, certus tamen æquitatem quandam præse ferre, quæ iure quidem posset saltem Pontificio defendi. Cæterum Arius Pinellus Lusitanus, cuius diligentiam & candorem in aliorum scriptis perscrutandis non possum non mirari in l. prima. C. de bonis quæ liber. 1. part. num. 47. egregio profectò, & eruditissimo examine quæstionem istam expendẽs gloss. opinionem sequitur in dicta authenti. idem est. Silimani sententia reprobata. Quæ fortassis aliorum authorum suffragio nec omnino destitui tur, nec prorsus repulsam patitur. Existimo etenim distinguendam esse opinionem gloss. in dicta authenti. ingressi. ab illa, quam gloss. expressim tradit in dicta authen. idem est. Si quidem prior verum esse contendit, per ingressum religionis, vsumfructum, quem monachus habebat, minimè fuisse extinctum, imò eundem monasterio quo ad vtilitatem deberi, & acquiri. Quod ipse fateor rectissimi iuris esse, sequutus gloss. Cynum numer. 12. Albericus num. 22. Bartolus numer. 42. & alios in dicta auth. ingressi. Innocent. in dicto c. in præsentia. nu. quinto. Imol. in l. cum filio. num. octauo. ff. legat. primo. quorum opinio communis est, secundũ Abbatem in capit. vltim. colum secunda. de pignorib. Socinum cõsil. 10. lib. primo. in sexta q. & Ioan. Crottũ in l. Gallus. §. & quid si tantum. numer. 30. ff. de liberis & posthumis.

Qui denique authores Silimani sententiam non videntur omnino improbare: quum nec de ea in specie tractauerint. Sed nec ipse Silimanus communem hanc opinionem negat, imò eam admittit in vsufructu, quem quis alia ex causa, quàm iure patriæ potestatis habet eo tempore quo religionem profitetur. Quo rendunt omnia, quæ à præcitatis authoribus traduntur. Posterior autem glo. censet vsumfructum patri iure patriæ potestatis competentem, si pater ipse religionem profiteatur, adhuc ipso viuẽte quoad vtilitatem monasterio acquiri, non filio: quod Silimanus, & qui eũ sequuti sunt negant: tametsi gloss. opinio recepta fuerit ab his, quorum paulò antè mentionem fecimus, dũ adduximus gloss. in dicta authẽtica, idem est. reliquiverò authores, ni fallor ipse: Silimano minimè refragãtur. Nam Cyn. & Alber. in dicta authen. idem est. Silimani distinctionẽ referunt, lectoremque remittunt ad ea, quæ ipsi scripsere in dict. authenti. ingressi. quo in loco ipsi gloss. illius constitutionis, que Silimano nõ obstat, simpliciter sequuntur: atque ideo potius videntur Silimani distinctionem admisisse, quã reprobasse. Sed & Alexan. in consil. 139. lib. 2. nu. 5. atque itẽ Cœpol. consil. 22. num. 4. quanuis meminerit glo. in dict. authen idem est: eorum tamen rationes generalem quæstionẽ attingunt, quæ ab Accurs. in dict. authenti. ingressi. fuit expedita. His accedit quòd paulò antè obiter adnotauimus: nempè filium familias per professionem religionis à patre factã esse sui iuris, & à patria potestate liberum esse. Sicuti verè existimant Dynus Barto. Bald. & Fulgosi. in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui. Abb. in cap. 2. nu. 2. de regula. quorum opinionem communem esse pulchra tradita illatione asseuerat Emmanuel à Costa. in c. si pater. 2. par. verb. testatore mortuo. num. 9. & seq. ex Decio in cap. in præsentia. de probat. num. 66. & Alberi. in dict. authen. ingressi. atque Philip. Corne. in d. auth. idem est. Id verò, quòd post Barto. & communem diximus, monasterium viuente monacho, qui ante professionem hæredem alium instituerat, bona testatoris obtinere, iusteque possidere, & eis vti & frui posse, est intelligendum, nisi testator expressim in testamento cauerit, vel le hæredem institutum bona accipere, eisdem vti & frui statim post religionis ingressum.

Nam tunc monasterium etiam viuente monacho, testatore excluditur: autore Imol. in l. prima. num. 14. ff. de testamen. idem probat eo non citato Ludoui. Gozadi. consil. 41. nu. 11. & 27.

9 His etiam adiungere libet, testamentũ factum † ante professionem, post eam mutari, aut reuocari non posse: siquidem professus testari non valet, etiam si professus fuerit eam religionem, quæ communia bona habere possit, quòd hic probatur, & in dicto. cap. quia ingredientibus. & in authenti. de monachis. §. illud. & in specie notat Abb. in dict. ca. in præsentia. nu. 61. Imol. & Angel. in l. 1. ff. isto titu. Iason authenti. si qua mulier. num. 27. contra Bart. ibi. cuius opinionem & Deci. reprobat. in d. c. in præsentia. num. 68. & Rube. consil. 155. col. fina. tradit latè Augustin. Bero. in d. c. in præsentia. nu. 437. qui Bart. sententiam falsam esse censet. Rursus & idem Deci. in d. authen. ingressi. nu. 13. à Barto. discedit, etiã si opinionem Bart. sequuti fuerint Areti. nu. 5. in d. l. 1. Rode. Suarez in alleg. 20. fol. pen. Anto. à Rosel. in d. auth. ingressi. col. vlti. Anto. Butri. in d. c. in præsentia. nu. 34. & in cõsil. 79. Guiliel. Bene. in c. Raynuntius. de testa. verbo, mortuoque testatore. in 1. nu. 297. & seq. quorum authoritate non possum à priori sententia nec transuersum, quod aiunt, digitũ discedere, quippe qui existimem Barto. maximè aduersari iuris Pontificij, & Cæsarei constitutionibus, earumque veris, & propriis rationib. Vnde licèt revocatio testamenti fiat in fauorem monasterij, ea minimè valebit, nec iure subsistet: quex
pressim Aug. Ber. adnotauit ex eorũ mẽte, qui priorẽ opinionem probarunt, tametsi Iason in d. auth. si qua mulier. nu. 33. post Bal. ibi nu. 8. & Paul. Castr. col. pen. Deci. in d. cap. in præ-

sentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentia.nu.68.respondeant,testamentum factum ante profes sionem,etiam præuia cogitatione ingressus; posse ab ipso monacho reuocari post professionem, in fauorem tamen monasterij:iuxta decisionem,quę traditur in dict.autē.si qua mulier quæ tantum abest ab huius opinionis probatione,vt minimè dignum sit,eam induci ad propositæ quæstionis dif finitionēm:cum in propria specie,& casu sit seruanda: nempè cum inter proprios liberos legitimos, & naturales, quibus pater nocere non potest,monachus testari vult, & propria bona inter eos diuidere.His etenim nusquam potuit pater præiudicare quo ad portionem legitimè debitam.Monasterio autem potuit per testamentum factum cogitatione præmissa ipsius ingressus præiudicare,etiā tacitè instituendo extraneum ante professionem.Quòd nō impedit.d. auth.si qua mulier.nec Regia lex ei similis.in l.17.titu.1.part.6.

10 Solet tamen Romanus.Pontifex † monachis cōcedere ius testandi,ita vt modica quantitas eorum testamento distribuatur,etiam ad hoc accedente prælati monachorum consensu:sicuti asserit Ioan.Staphi.delite.grat.& iustit.fo. 188. col.1.Potest enim Papa licentiam testandi religiosis concedere.argum.l.si quādo.in princi.C.de inoffi.testa.& respondit Socin.consil.13.volu.1.Franc.in rubri.isto titu. in 6.col. pen.Ias.& alij per eum adducti in authent.ingressi.col.2. C. de sacrof.eccle.Bal.in d.l.si quando.Barba.in c.cū in officiis. isto titu.col.pen.Baptist.de S.Seuerino in tract. de pēsionib. q.19.in fin,quibus accedit illa ratio quòd Papa potest monachum à voto continentiæ eximere propria dispensatione. Inno.Ioan.Andr.& alij in ca.cum ad monasterium. de statu monach.vbi Abb.colum.3.& Soci. d. consi.13.nu. 19. asserunt hāc opinionem esse communem,quam Caiet. profitetur.2.2.quæst.88.artic.11.Ioan.Maior in 4.dist.38.quest.14. & ibi Duran.quæst.2.Palu.q.4.arti.4.conclu. 11. & Cardi. à Turrecre.in d.c.de illo clerico. 32.dist. & probatur pluribus rationibus,quas adducit Thom.hanc partē secutus in dict. 38.quæst.1.arti.4.tradit multa Spencreus lib. 5. de incontinentia.capit.4.& seq.Et hæc est magis communis opinio secundum Felin.in cap.si quando.col.3. de rescrip. qui plures autores huius sententię diligenter congessit. & idem fatetur Parisi.consil.68.vol.4.nu.148.semper enim in his votis autoritas Roma.Pontificis excepta censetur.cap.1.cap.debitores.cap.veniens.de iureiu.glo.vbi latè Feli.in c.constitutus. de rescript.Abb.in capi.quāto.de iureiu.post.glo.ibi.Thom. 2.2.quæst.89.art.pe.Poterit ergo Roma.Pontifex,si id videbit expedire Reipublicæ,aut animarum saluti voti obligationem remittere,quod ad continentiam:ergo & quo ad paupertatem.... nto.Rube.consil.147.Nec me latet Diuus Tho.

11 2.2.quæst.88.articu.11.præuia maxima † deliberatione asserere,Roma.Pontificem non posse propria dispensatione cō tinentiæ solenne monachorum votum tollere,ex autoritate.cap.cum ad monasterium.de statu monacho.in fi.vbi Papa profitetur,non posse ipsum voti obligationem tollere dum dixit:contra castitatem,aut paupertatem monachorū Roma.Pontificem licentiam indulgere non posse. idē glos. in capit.sunt quidam.25.quæst.1.gloss.in d.c.cum ad monasterium.& Alisiod.lib.3.tract.22.Cardi.à Turrecre. in libello septuaginta trium quæstionum.quæst.35. Almain in tracta.de potesta.Papæ ca.15.Sylvest.verbo,votum 4.§.quinto. & Ambr.Cathar.contra Caieta.lib.6.cap.2.& diligenter Rober.Arbori.Episcopus in tracta.pro tuendo sacerdotum cælibatu.4.tomo ex eo etiam, quòd seruare solenne votum, quo quis seipsum tradidit religioni,sit iuris diuini:cui propria dispensatione non potest Roma.Pontifex derogare: & eadem ratione quæ ex dict.Decretali colligitur, idem erit dicendum in voto paupertatis:hanc opinionem diui Tho. defendit optimè,ac probat Domi.Soto.lib.8. de Iusti. & iur. q.4.artic.2.Qui ex eodem Thom.& aliis deducit, hanc dispensationem permitti super continentia sacerdotum.Oportet tamen primam opinionē defendere,ne quæ passim fiūt, euertantur omnino, licèt Reipublicæ Christianæ maximè conueniat,summum ecclesiæ Principem hisce iuribus raro, & ex euidenti vtilitati Catholicę religionis vti.Sed verbailla. capit cum ad monasteriū.vel procedunt manente ipso voto,non enim posset Papa monacho indulgere, vt existens monachus vxorem duceret: posset tamen eum eximere à voto,& religione, vt sic exēptus vxorē ducere valeat,& pro priū patrimoniū habere, & testari, vel intelligenda sunt ex modestia Romani Pōtificis,ad conuincendū illū Abbatē.ne existimaret seipsum monachis licentiam cōcedere posse ad

12 uersus votum paupertatis.Id verò †,qp dicitur,voti obligationem esse iuris diuini atque ideo non posse tolli per principē ecclesiæ,non procedit:quia hæc obligatio prouenit ex voluntate humana licèt ex iure diuino sit executioni tradēda: actus verò humani Principibus subijciuntur, vt constat. Hinc etenim fit,votum filij parentis iudicio submitti, qui id potest irritū facere:mirū ergo non erit si Romano Pontifici votum subiiciatur, vt is possit eius obligationem remitere si id viderit expedire Reipublicæ: sicuti probat Io.à Medina in tract.de confessione.capi.de dispensatione super reuelanda confessione. Præterea iuris diuini est obligatio voti in communi & generali obligatione,quia tenemur voraseruare iure diuino: non tamen peculiare quodlibet votum est iuris diuini. Sic obedire legibus præceptum est à Deo,& lege diuina:non tamen quælibet lex humana est ius diuinū, qua ratione passim omnium consensu receptum est,posse licitè, & iure dispensare Romanum Pontificem in voto simplici etiam continentiæ,& religionis. Quòd & idem domi. Soto in dicta quæstione quarta. artic.primo,longius explicat, & probat.

EX CAPITE TERTIO.

SVMMARIVM.

1 *Voluntas testatoris est executioni mandanda intra tempus ab eo diffinitum a die hæreditatis*
2 *Ad exequendam vltimam voluntatem datur à iure annus à die monitionis.*
3 *Tempus datum ab Episcopali constitutione ad executionē vltimæ voluntatis currit ab aditione hæreditatis.*
4 *Tempus datum ad executionem vltimarum voluntatum non currit ignoranti,nec in pedito.*
5 *Potestas exequendi vltimam voluntatem, an ante annum transferatur in Episcopum.*
6 *Ad exequenda legata pia quod tempus datur a iure.*
7 *Electio an possit fieri ex vltima volūtate vltra tempus datum ad eius executionem.*
8 *Nullo executore per testatorem nominato,cui competat executio,atque etiam restitutio malè ablatorum.*
9 *Monasterium, quod non potest in loco per testatorem electo constitui alibi est constituendum.*
10 *Pecuniæ residua constructo opere,per testatorem iniuncto, an sit hæredi adiudicanda.*
11 *Legatum pro dote alicuius puellæ est conditionale.*
12 *Legatum ad ecclesiæ ædificium non effici caducum, ex eo quod locus non fuerit ædificationi designatus.*

CAPVT TERTIVM

DEDVCITVR HAEC Decretalis,ab Epistola Diui Gregorij,libr.3.Epist.10.ad Ianuarium Episcopum Caralitanum,& ex Epistola.8.ad eundem. Ex quibus addi possunt aliqua, quæ hic desunt ad perfectam cognitionem huius controuersiæ. Habet tandē hoc caput in summa, annum præscribi ad executionem vltimarum voluntatum: idque tempus cedere à die monitionis per iudicē factę,ad idem autenti.hoc amplius.C.de fideicom.cui assertioni obiicio ea, quæ in Nouellis statuta sunt, nempè ad exequendam vltimam voluntatem sex mensis dari à die insinuationis testamenti.authenti.de eccles. titu. §.si autem legatum.Rursus ibi in §.si quis ædificationē.Quinque anni constituūtur ad exequendam vltimam voluntatē. Quamobrem ad intellectū huius capitis libet aliquot axiomata proponere, quibus exponemus aliqua ex parte tractatum de executione vltimarum voluntatum.

1 Prima conclusio:Testatoris † voluntas est executioni mādanda intra tempus ab eo definitum, idq; currit à die aditæ hæreditatis. Abbas hic colum. secunda. probat hoc ipsum. text.in l.statu liberos. §.si quis hæredi.ff.de statu.liber. quem dicit esse solennem Barto. in l.genero.ff. de his, qui notan. infam.& censetur is ab omnibus singul.Alexan.in l.si mihi & tibi.§.primo.ff.de leg.primo. iustum etenim est ante aditam hæreditatem diem datum ad exequendum non currere.

Secunda conclusio: Nullo tempore testatore ad exequē-
2 dum † constituto à iure annus datur hæredi, vel executori testamentario,ad soluenda quæcunque legata,quæ non sint causa pietatis relicta, & ad exequendam in cæteris reb s vltimam volūtatem.l.nulli. C. de episcop.& cler.quo anno lapso ad Episcopum transfertur ius exequendi. tex ibi. & latè Felin.

Felin.in capit.si quis contra.columna secunda,de foro competen. Nisi testator in casum negligentiæ alium executorē substituerit.Bald.in l.si fundum.§.Stichum.ff.de legat.primo. Barba.in cap.tuanobis.isto titu.nu.14.Ceepola caut.294.idē Bald.in l.prima.in princip.colum.1.C.de caduc.tollen. & in authen.licet.C.de episcopis & cleri.& hic annus currit à die monitionis factæ per iudicem,quod hic probatur, sicuti asserunt Cardin.Anchar.Abb.& Imol. hic, Bald.in l.id quod pauperibus.numero 11.C. de episcopis & clericis. Iacob.à Canibus.in tracta.de executo.vltim.volun.2.part. quæst.tertia.num.11.quorum opinio communis est secundum Bald. in dict.nu.11.Abb.consil.11.volumi.2.& consil. 59. volu.1. & Roch.de iure patro.ver.construxit.quæst.10.Barb.consil. 8.volu.1.colum.4.licèt ipse ibi & hic.num. 33. contrarium defendere velit.cuius opinio probatur.in l.6.titul.10.part.6. qua exprimitur tempus datum à iure ad executionem vltimæ voluntatis currere à die mortis testatoris. Posset tamen lex illa intelligi in exequendis legatis,quæ non exigunt aditionem hæreditatis.

3 Quin & constitutio Episcopalis annum à die mortis † executioni testamentorum constituens intelligenda est, vt hic annus à die aditæ hæreditatis & scientię currat.Abb.hic.colum.secunda.& Romanus,consilio 228. columna secunda. & probatur.Nam ante aditam hæreditatem impeditur executio testamenti,etiam si testator intestatus decesserit.glos. in l.qui filio.§.primo.ff.de hæredi.instit.quam dicit sing. Alexan.in l.3.colum.1.ff.de legat.1.notabilem idem Alexan. in l.nemo potest.ff.eod.col.2. solennem Ias.in l. eam quam. C. de fideicommis.col.6.Notat Barto.per tex.ibi.in l.alio. ff.de alimen.& cibar.legat. Ange. Aret.in tracta.de testa. verbo, & executores. Ad id etiam plurimum conducit.l.nemo.ff. de testa.tut.Vnde fit,vt executor testamentarius possit hæredem compellere iudicis præcepto ad adeundam hæreditatem,Specula,titu.de instrumen.editio.§. nunc verò aliqua. Iacobus à Canibus in dict. tracta. part.1.§.2. quod si legata sint pia,an possint tradi executioni,nō adita hæreditate.Ieri bam in ca.Raynaldus,ad finem.isto titu. His etiam adiungitur quòd impedito agere non labitur tempus assignatum ad aliquid agendum.ca.quia diuersitatem.de concessi.præb. l.1.C.de anna.exce.atque in hac specie,executionis tempus non currere ignoranti,aut impedito, probatur in hoc capitul. vbi diuus Gregorius negligentiam hæredis perpendit: quòd animaduertit Abbas in repetitio.cap. cum esses.isto titul.colum.fina.Frederic.consi.129.Hostiensis, Imol.hic.colum.tertia.Romanus hanc opinionem communem esse asseuerans cōsilio 228. Nec oberit,quod tempus datum in fa-
4 uorem † alicuius ad agendum actum non in odium ipsius, cui datur currit ignorāti & impedito.gloss.in cap.statutum. de præben.in sexto.singula.secundum Barba.hic numer.33. & in capit.plerumque.de rescript.colum.3.& Abb.in dict.capit.cum esses.colum.penulti.Andre.Tiraquel.libr.primo.de retractu.§.35.in gl.4.numer.25.pulchra legis Regiæ decisio. in l.7.titul.7.libr.5.ordinam.hodie l.8.titul.11.lib.5.Recopila. Quia id procedit quoties dies datur in merum alicuius fauorem:secus quando constituitur etiam ad conuincendā alicuius negligentiam, vt in præsenti quæstione à iure conceditur.& ita respondent Abb. & Imol. Tametsi Specula.in titul.de instru.edit.§.nunc verò aliqua. numero 39. dixerit, tempus datum ad executionem vltimarum voluntatum etiam currere ignoranti,& impedito,quia datur in fauorem pauperum,& eorum, quibus aliquid ex testamento est distribuendum,non in odium ipsius executoris.Cui sententiæ consentiunt Cardina.idem in dict.capit. quia diuersitatem. colum.secunda.Barba.hic.num.33.Bald.in l. captatorias. C. de testamen.milita.col.fin.dicens eam vbique in praxi seruari.& plurimum coadiuuatur Regia l.6.tit.10.part.6. quæ de iure procederet,si impedimentum esset, aut appareret perpetuum,vel ad longum tempus permansurum, attenta ratione text.in capit.fina.§.fin.isto titu.in 6. Alioqui quicquid sit in praxi,prima opinio iure verior est,quam & Oldēdorp. sequitur in tract.de execu.vltim.volunta.titu.7.Bar.in d.l.genero.Bald.consil.171.volu.3.Albert.Bru.in statutis. verbo, executio.

5 Tertia conclusio.Potestas † exequendi vltimas volūtates, etiam ante annum,aufertur ab executore, & transfertur in Episcopum,si ab Episcopo bis monitus executor vltimā voluntatem exequi noluerit.authenti.de eccles.titul.§. finalem qui hoc facere.Specula.in dicto §.nunc verò aliqua.numero 82. Abbas hic.colūna secunda. Iacobus à Canibus in dicto tract.de execu.vltim. volunta. secunda parte.quæstione tertia.quod procedit in legatis piis,vt existimāt Imo.hic, & Salycetus in dicta authētica.hoc amplius.C.de fideicom. colum.secunda.nec tamen restringitur ad legata alimentorum aduersus Barbatiā hic, cum fauor iure optimo pietati conueniat.

6 Quarta conclusio,ad exequenda † legata pia à iure diffinitur tempus sex mēsium,quod cedit à die insinuationis testamenti.§.si legatum.in authenti.de eccles.titu. Abbas & Doctores hic communiter & Iacobus à Canibus in dicta quæstione tertia.

Quinta cōclusio,non obstante iuris ciuilis dispositione, etiam ad construendam ecclesiam aut monasterium,annus hæredibus,aut executoribus præsignatur à die monitionis. textus hic ex quo id adnotarūt Host.Ioan.Andr.Antonius, Imola dicens hanc opinionem esse communem.colu.secūda.& Rochus de iure patronatus.verbo,construxit.quæstio. 10.qui post Abbatem hic addit hanc conclusionem esse intelligendam,quoad constituendum hæredem, aut executorem in negligentia incipiendi ædificium ecclesiæ,aut monasterij,sed ad constituendum hæredē,aut executorem in negligentia perficiendi opus intra annum inceptum, arbitrio iudicis tempus constituitur,attenta operis qualitate. Quid enim si ipsum ædificium quinque annos exigat ad eius perfectionem? oportebit equidem id tempus expectari,vt in dicto §.si quis ædificationem.authēti.de eccles.titul. collatio. nona.atque id Doctores hic sentiunt, ex quibus hic textus erit intelligendus quando monasterium potest int annū incipi,& ad perfectionem duci.

7 Sexta conclusio,non tātum † executor,sed & is, cui electio à testatore commissa est, intra annum, aliúdve tempus ad executionem designatum,eligere debet:alioqui ius eligendi ad Episcopum spectat.Cardinalis,Imol. & Barbatius hic numer.41.id enim,quòd ex electione executioni tradendū est, prę iam electionem postulat,sine qua fieri nequit executio: igitur intra tempus executionis oportet electionem fieri.l. oratio.ff.de sponsa.hanc etiam assertionem probant Baldus in l.cum quidam.in 2.ff.de legatis secundo. Angelus, Corneus.& Ias.per textum ibi.in l fina.§.primo.C.comm. de legat.Angel consil.64.Anchar.consil.387.quorum opini nē communem esse asserunt Corne.& Ias.in d.l.fin.in prin.qua in re Bart.in d.l.cum quidam.contrariam sententiam eligit, dicens eum.cui testator commisit arbitrium eligendi pauperes,quibus certa bona distribuerentur,etiam post annum eligere posse,Episcopo excluso, ex eo quod hic elector est, non executor:liquidem declarat arbitrium proprium, non autem exequitur.l.executorem.C.de execut.rei iudi.vbi eandem opinionem reperunt Bart.& Paulus Castren. Abba.& Anchara. hic.idem Anchar.consil.412.Abb.in capit.si quis contra clericum.colu.3.de foro compe.& ibi Felin.colum.2. idem Abb.consil.11.volu.2.Roma.consil.228.colum 4.Bar. in dict.l.fin.§.primo.& idem Bartol.consil.142.& Henri.Boteus in tracta.de synodo.3.par.articu.1.nume.187.Verum rationes huius posterioris sententiæ non ita efficaciter eam probant,vt tenenda omnino sit,cum in præsenti dubitatione dies executioni,ac subinde electioni sit præfinitus:& ideo cessat ratio dictæ legis,cum quidam.vbi Paulus & Imol.opinionem Bartoli non sunt ausi asserere,nec Anto.in capitul. tua.infra eo,licet idem eam elegerit in capitu.literas.de sup. neg.præla.& Ioan.Oldendor.in tracta.de exequen.vlti.volū. titu.7.& dixerit Bald.in l.captatorias,colum.fina.C.de testamili.eam procedere in legatis,quæ causa pietatis facta non fuere. Secundò,colligo ex hoc capi.nullo executore à testa-
8 tore † nominato,hæredi competere vltimæ voluntatis executionem, etiam in his,quæ ob piam causam relinquuntur: quod hic apertissimè probatur,nisi fiat legatum pro redemptione captiuorum:tunc etenim executio ad Episcopū pertinet,si testator executorem testamenti non nominauerit. Abb.hic per text.in authenti.de eccles.titul.§.si quis edificationem,& §.pro redemptione.In his verò,quæ pro restitutione illicitè acquisitorū,seu per vim ablatorum,à testatoribus legantur,oportet animaduertere,primum testatorē nō posse aliū quā Episcopum designare,ad diffiniēdum ea,quæ ex vsuris ipse acquisierit.Domi.consil.20. Secūdum restitutionem,ac distributionē certę quātitatis pauperibus erogādū, prosatisfactione malè ablatorū,posse & debere fieri per executorē vltimæ volūtatis:vbi de malè ablatis non constat aliter,quàm ex testantis confessione.Anani.& Felin.in cap.cū sit.de Iudæis.est enim hoc legatū piū,q; potest per executorē vltimæ volūtatis expediri,sicut cætera legata pia.Tertiū, si de malè ablatis constat in iudicio, vel ext.a iudicum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliundè quàm ex testamentaria confessione, restitutio fiet per eum, qui tenetur restituere, consilio tamen Episcopi. Abbas & Felin. in dict. cap. cum sit. Ioannes Lupi ip reperi. rubr de donatio. §. 65. numer. 69. Hoc enim pacto intelligēda est Hostiens. opinio. dict. capitu. cum sit. dicentis, restitutionem malè ablatorum debere per Episcopum fieri. Nec quicquā vrget text. ille in dict. capitu. cum sit. quia loquitur quando suspectus est is, qui tenetur restituere: nam tūc solus Episcopus ius habet restituendi. Sic etiam est defendenda sententia Archidia. in capit. fina. hoc titul. in sexto. vbi asseruit, hāc restitutionem ad Episcopum non pertinere. quod probat textus in capit. sicut dignum. §. eas insuper. de homicid. vbi Abb. & Anani. Cardina. in dicto capit. cū ūr. & Corset. in singula. verbo, restitutio. & alij per Felinum adducti in dict. capitu. cum sit. quorum opinionem fatetur communem esse, & eam probat Ioan. Medina de restitu. quæstio. 3. causa 10. cap. incipienti, esto: erit nanque facienda restitutio, consulto tamen Episcopo, cuius interest rem istam diligenter agere, quippe qui pater pauperum sit. Nec tamen damnare eum, qui inconsulto Episcopo syncerè restituerit pauperibus malè acquisita.

Tertiò, ex eodem capit. adnotandum est, testatore † mandante monasterium construi in certo loco, vbi construi demum non possit, arbitrio executoris, & Episcopi alibi construendum esse. quod hic notāt docto. & probatur: hic enim testator constituerat, monasterium debere construi in prædio, quod dicebatur Piscenas, & id ad Xenodochi Thomæ quondam Episcopi iura peruenit, reste diuo Gregorio libro Epistola. 3. Episto. 8. eandem assertionem eo adiuuat textus insignis, in l. legatum. ff. de vsufruct. legat. ex quo pecunia legata ciuitati ad spectaculum, quod in ea fieri minimè licebat, adhibito consilio hæredum, & primorum ciuitatis, in aliam rem conuerti debet. ad idem est notabi. decisio in authenti. de eccles. tit. §. si quis in nomine magni Dei. collatione 9. vbi si testator aliquem è sanctis hæredē instituerit, aut legatum ei reliquerit, ciúsque sancti nullum oratorium in ea vrbe, nec in eo territorio inueniatur, legatum debetur ecclesiæ ciuitatis, in qua testator domicilium habuit, quē textum commēdat Iason in 6. ex maleficiis. Insti. de actionibus. numero 45. Baldus in l. si quis ad declinandum. C. de episcopis & clericis. columna quarta. dicens, ex hoc relictis à testatore mille, vt pro malè ablatis, & exonerandā eius conscientia, distribuantur, si solum sit cōpertum quingenta esse malè ablata, reliqua quingenta in piam causam eroganda esse, idem Abb. in capit. tua. isto titu. column. secunda. Alexand. & Vincenti. in l. 1. §. fina. ff. ad legem Falcid. dicentes idem esse si quis mandet pro malè ablatis construi oratorium, præscripta eius forma, & in id opus cōsumi aureos mille, nam eo † constructo, quod superest: non debetur hæredi, sed pię causæ. ex dict. l. legatum, non enim censetur satisfactum voluntati testatoris, qui læsam habet conscientiam ad illā vsque quantitatem, & ideo maxima est coniectura ipsum voluisse totam illam summam in piam causam conuerti. Secus verò esset, si testator iusserit construi oratorium certæ formæ, & ad id designauerit mille aureos, nam quod supererit constructo oratorio illo, ad hæredes pertinet, cum ita sit testatoris voluntati satisfactū. Angel. Paul. Alexand. & Vincent. in d. §. fina. & post eos Carolus Ruinus consil. 75. libr. 2. vbi ad hæc omnia, quæ modo diximus ex dict. l. legatū. quādam elegantem adducit interpretationem, quæ cautè, & diligenter est examinanda. Ex quibus infertur intellectus ad il
11 lam conclusionem † vulgo receptam, quæ diffinit, legatum pro dote, aut causa dotis alicuius puellæ, conditionale conferi, non purum: & ideo non deberi, nisi matrimonium sequatur. l. Publius Mæuius in princip. ff. de condi. & demonst. l. si ego. in princi. ff. de iure dotiū. l. tali. & l. promittendo, eod. titu. Bart. per text. ibi. in l. Titio centum. §. Titio genero. col. secunda. ff. de cond. demonst. idem Bart. in l. secunda §. fina. ff. de iure dotium. Cuius opinio communis est, secundum Paul. Castren. in dict. §. Titio genero. col. 3. Alexan. consil. 42. nu. 2. li. 7. Corne. consi. 229. volum. 4. Bald. Nouel. de dote. 6. part. priuil. 50. explicat idem Nouel. dicta 6. part. priuil. 76. Bald. in l. generaliter. C. de episco. & cleri. nu. 9. idem Baldus cōsil. 249. vol. 4. Bart. cōsil. 200. Bal. in l. legatū. C. de condi. insert. Abb. cōsi. 92. vol. 2. Bal. in l. sancimus. C. de nupt. Laurus à Palatiis in tracta. de statutis exclud. fœminas. col. 39. Alber. Brunus in eodē tracta. 6. art. q. 3. & 7. & art. 11 q. 3. & Aymon Sauilli. consi. 101. qui omnes id procedere opinantur, nisi ex cōiecturis cōtrariū ex mente disponentis deprehēdi possit. Et tamē præfata communis opinio ita locum sibi vendicat, vt non secuto matrimonio legatum illud hæredi comperat cum onere simili ad id expendendum in piam causam. ita Bald. Nouel. de dote. parte 6. priuile. 76. ni refragetur præsumpta testantis voluntas, quod hic Panormitanus explicat colum. vltim. Tandem duo ex præmissis deducēda sunt. Primū legatum pro dote, aut causa dotis alicuius puellæ, censeri conditionale, non purum. Secundum, quod non secuto matrimonio legatum redit ad hæredem cum onere expendendi in simile piū opus eam quantitatem. Vtrunq; verò procedit, nisi contrarium ex testatoris mēte deprehendi valeat, quemadmodum præcitati authores explicarunt: quorum quidem mens & sensus manifestius lectori exponetur, si hic quædā ad id pertinentia subiiciam. Ex priori etenim cōclusione poterit perpendi, an legatum illud: Lego Titiæ puellæ centum, vt nubat, sit conditionale, vel purum. Nam Bald. Nouellus in dicta 6. parte. priuil. 77 scribit, esse hoc legatum purum, non cōditionale, citatque Bald. huius opinionis authorem in l. legatū. C. de condi. inser. quo in loco nō potui apud Bald. hanc conclusionē percipere. idem tamen Bald in dict. l. generaliter. nu. 9. palàm tenet quod Nouell. adnotauit: rursus idem Bald. ibi. colum. penult. tenet in hoc casu, quod nō secuto matrimonio legatum ad hæredem reuertatur. Ego sanè hoc legatum existimo sub modo conceptū fuisse: atque ideo in eo locus erit his, quæ de modis seruandis adnotātur in capit. verum. de condi. opposi. & in l. quibus diebus. §. Termilius. ff. de condi. & demonstra. Sic sanè posit huius operis secundam editionem comperi Emmanuel à Costa virum planè doctissimum in libr. 2. de conditioni. cap. 22. à Baldo Nouello discessisse. Quo in loco, & si fateatur Bart. sententiā communem esse, plures tamen adducit authores contrariā tenentes: sequitur tandem Barto. opinionem scribens, eam non probari in dict. §. Titio genero. Quòd neruose simul ac diligenter probat. Imò videtur Bart. refragari Iurisconsultus in dict. §. Titio genero. versicu. Sed cum ante nuptias. ex quo planè deducitur, legatum esse, non conditionale, vbi p dote legatur. Quia hæc Iurisconsulti responsio procedit, vbi legatur pro dote cōtractis iam sponsalibus: quemadmodum ex plicarunt Bald. in l. si plures. num. 26. C. de condi. insert. Imo. & Cuma. in dicto §. Titio. Idem Cuma. cōsil. 107. quos rectè sequutus est Emmanuel ipse in dict. cap. 22. nume. 5. Sed & si legatum istud, de quo hæc agitur disputatio, non sit conditionale, nec omnino purum, sed modale: tunc profectò locus erit, vt modo dicebam, illi controuersiæ, an modus mixtus casus deficiens, faciat deficere, ac resolui relictū? Etenim communis sententia probat, ex hoc legatum non deficere, imò ad legatarium pertinere. Nam ita visum est glo. in l. 1. C. de institu. & substi. & alijs, quorum opinionem communē esse fatentur, atque ideo tenendam Alex. nu. 5. & Corne. col. penult. in d. l. 1. idem asseuerat, & concedit Corn. in l. 1. C. de his, quæ sub mod. quæ probari videtur in l. pater. §. Tusculanus. ff. de legat. 3. l. Lucius. 2. §. quisquis. in 1. ff. de lega. 2. & in l. si Titio. ff. de legat. 1. Hæc eadem opinio etiam placuit Bar. in d. l. 1. C. de insti. secundum quam sententiam constat maximus effectus, quòd legatum pro dote modale iudicetur.

Sed aduersus hanc opinionem communem quidam tenuerūt, præsertim Ange. Fulgosi. & Deci. num. 11. in d. l. 1. C. de insti. Corne. in d. l. 1. col. vl. C. de his, quæ sub mod. cuius equidem quæstionis disputationem latè tradit Emmanuel à Costa in d. cap. 22. nume. 7. qui existimat, non satis respondere posse Papiniano, qui in d. §. Titio. ver. ante nuptias. inquit, mortuo Titio ante nuptias legatum manere penes hæredē testatoris. Quod Imol. ibi planè concedit. Et sanè qui Bar. intellectum in dicto §. Titio. sequi velit, facillimè communem opinionem defendet. Siquidem Bar. intellexit, Iurisconsultū in dicto vers. ante nuptias, loqui de legato dotis conditionale. & deinde in vers. Sed cum ante. speciem mutasse, & agere de legato dotis conditionali: & deinde in vers. Sed cum ante speciē mutasse, & agere de legato modali, aut simpliciter puro. Quæ tamen interpretatio maximam habet difficultatem, idcirco modo communem opinionem admittimus saltem, vt eam in praxi seruandā fore admoneamus. Bartoli verò distinctionem non omnino probamus: denique opinamur, aptiorē esse intellectum ad responsa Iurisconsulti quē ex Bald. in dicta l. Si plures, adduximus: quanuis adhuc maneat indissolutus obex, quem communi sententiæ obiecimus. Sed & si legatum pro dote modale sit, non omnino purum, nec conditionale: id ad hæredes transmitti mortua puella ante matrimonium censet Bal. Nouellus de dote. 6. part. priuile. 76. numer. 2. Contrarium iure defendit Emmanuel à Costa: ac tenendum esse in consulendo, & iudicando asseue-

rat in dicto cap. 22. numero 11. ex autoritate Petri, Cyni. & Bald. in dicta l. generaliter. Baldi in dicta l. Si plures. nu. 25. Sensit Bart. in l. quibus diebus. §. Termilius. numero 13. ff. de conditio. & demonstra. ex quibus satis constat, legatū alicui puellæ pro dote, siue, vt nubat, relictum, etiam si modale sit, non transmitti ad eius hæredes, si ea mortua fuerit, antequam nupserit: imo si oblata cautione legatum accepe rit, id erit ea mortua ante matrimonium, testatoris hæredibus restituendum: in quo antiqui, & Iuniores conueniunt, vt scribit Corne. in consil. 229. numero quarto. libr. 4. Nam & si communis opinio, cuius paulò antè meminimus vera sit, & obtinet vbi casus contingit in persona alterius. l. si fundum per fideicommissum. §. primo. ff. de legat. primo. Quod si legatarius ipse, cui modus personalis est iniunctus, decedat, modus omnino defecit, nec legatum debetur. Quemad modum deducitur ex Barto. in dicto §. Termilius. Soci. in l. si Titius statuas. nu. 8. Imol. in l. in testamento. 2. in princip. ff. de cōdi. & demonstra. notant omnes in l. prima. C. de institu. & substitu.

Secundò apparet, legatum ita conceptum, Lego puellæ centum, vt possit nubere, esse legatum omnino purum, & id transmitti ad puellæ hæredes, etiam matrimonio non secuto, non ad hæredes legantis, quod Bald. notat in dicto cōsil. 249. libr. 4.

Tertiò inde constat, legatum hoc de quo in hac parte agimus, purum esse, & ad hæredes legatariæ, non ad hæredes testantis pertinere, etiam si matrimonium non fuerit secutum. quoties à testatore fit mentio de dotis causa, aut de matrimonio in ea parte testamenti, quæ ad executionem legati, non ad eius dispositionem pertinet: sicuti probare conatur Aymon Sauillia. in consil. 101. optimus text. in Clemē. 1. de præbend. cuius mentionem fecimus in rubri. huius tit. par. 2. nu. 1. versi. 3. conclu. 3.

Quartò infertur, legatum pro dote puellæ factum, purū esse, non conditionale, & ad hæredes legatariæ transmitti, adhuc non secuto matrimonio: si iuxtà communem vsum loquendi in ea prouincia dos appelletur cuiuslibet puellæ patrimonium, quod habet, vt maritum adsequatur, notat Bart. in dict. §. Titio genero, idem Barto. in consili. 200. Laurus à Palatiis in dict. tracta. de statutis. col. 39.

Quintò inde colligitur, nempè ex præsumpta testatoris mente, legatum alicui puellæ relictum, vt ea nubat Titio, nō deficere, etiam si Titius moriatur ante matrimonium, si illa puella pauper sit, ac velit alteri nubere, notat Bald. Nouel. de dote. 6. part. priuileg. 76. ad finem, quod secus erit, si ea puella diues sit. argumen. text. in dict. l. Titio. §. Titio genero. & expressim scribit Baldus in dict. l. legatum. C. de condi. insert.

Sextò, ex proxima illatione constat in hac specie idem esse, si puella hęc velit religionem profiteri. tex. optimus in authen. nisi rogati. C. ad Trebel. ex quo nuptiarum condictio obtinet in religionis professione, etiam si certa nominetur persona ad matrimonium, modo illa mortua sit, secundum Nouel. in d. 6. part. priui. 77. quòd si puella, cui legatum est ante matrimonium, mortem obierit, pecunia legata, vt diximus. in simile piura opus dotis ad matrimoniū carnale erit expendenda, nō autem in dotem ad religionis professionē, nam id esset contra voluntatem præsumptam testatoris: quē admodum Bald. sensit in d. auth. nisi rogati. in quæstione de executore testamentario. tenet in hac specie Bald. Nouel. d. priuil. 77. col. penultima.

Septimò, illud in discrimen solet adduci, quòd Barto. in dicto § Titio genero. col. vlt. respondit, legatum scilicet pro puella maritanda, quæ nubilis sit, statim ab hærede soluendum esse data cautione, quod ipsa nubet, ac matrimonium contrahet: non enim tantum pro dote legatum hoc factum esse censetur, sed & pro expensis faciendis in quærendo marito, & in aliis, quæ præmitti solent ad matrimonij contractum. Hanc Bartol. opinionem sequuntur Bald. in l. sancimus. C. de nupt. & Laurus à Palatiis in dicta columna 39 eā tamen improbat Paulus Castrensis in dicto §. Titio genero, ex eo quod mens, & intentio testatoris fuerit, hanc summam pro dote legatam expendi debere in ipsam matrimonij dotem, non in alias nuptiarū expensas, saltem nō in eam causam, quæ præcedere plerūque incassum matrimoniū solet nempè in quærendo marito.

Octauo, à mēte præsumpta testatoris deriuatur generalis quæda huius cōtrouersiæ diffinitio, scilicet, legatū hoc pro dote relictū statim ante matrimoniū deberi, & trāsmitti ad hæredes legatariæ etiā matrimonio non secuto, quoties ex certis quibusdā cōiecturis appareat legātē hāc habuisse mē
tē, quā Bar. notat in d. §. Titio genero. per tex. ib. vers. sed cū ante nuptias, quē Docto. ibi sequuntur. & Aymon in dict. consil. 101. Abb. consil. 92. lib. secundo. vbi dicit, hanc opinionē cōmunē esse, quæ probatur in l. si extraneus. ff. de condict. ob causam, quam etiam tenuerunt Anchara. in consilio 242. Corne. consil. 40. numer. 15. libro 4. sensit. idem Corne. in l. prima. ad finem. C. de his, quæ sub mod. & consil. 311. libro primo. numero 14. optima glos. in l. prima. de institu. & substit. Aretinus in consilio 93. columna tertia. qua ratione in specie sub iudice fertur, quòd si pater relinquat filię, cui alioqui legitimam portionem relinquere tenetur, centum pro dote: tale legatum est purum, non tantum in eo quod legitimam attinet, sed etiam in eo, quod ipsam legitimam excedit. ita Bartol. censet in dicto §. Titio genero. cuius opinio videtur esse communis. tametsi Baldus in consilio 249. libr. secundo. teneat contra Bartol. Cui denique maximè aduersatur textus in dicto §. Titio genero. versi. ante nuptias. in quo respondetur, Titio an nuptias defuncto, Seyæ legatum non deberi: & tamen Seya erat filia testatoris.

Nonò, subdeducitur ad effectum statuti dicentis, quòd filia dotata existentibus masculis, nō succedat, filiam dici dotatam, quādo pater ei reliquit mille pro dote: pater etenim ita legando exercet actum paternum constituendi dotem filiæ, atque ideo statuto sati factum videtur, secundum Bartolum in dict. §. Titio genero. Bald Nouell. de dote. sexta parte. priuileg. 17. colum. penulti. & part. 11. §. hactenus. num. 22. & est communis opinio secundum eundem Nouell. parte prima. colum. quarta. & Alber. Brun. in tracta. de statutis excludentibus fœmi. in arti. sexto. quæsti. tertia. & quæstione septima. quo in loco de veritate disputat asseuerans, contrariā opinionē iure veriorem esse. post alios, quorum expressim mentionem facit, sed pro Bartol. est optima glos. in l. cū plures. §. pen. verb. alio patre ff. de administ. tuto. quam ipse Barto. ibidem notat.

Decimo, ex præmissis apparet, in specie huius statuti, cuius modo meminimus, legatum à patre filiæ factum pro dote, non posse statim peti, nec purum esse, sed conditionale: quē admodum Bart. opinatur in d. §. Titio, non enim tenetur pater, stante statuto prædicto, dare dotem filiæ, nec ei relinque re statum purè: sed satis est, cp dos detur eo tempore, quo matrimonium contrahendum est. Verum quia Bal. in l sancim⁹. C. de nuptijs, contrarium tenet, idcirco Bartol. sententia potest comm⁹ odè intelligi, vbi statutū diceret, fœminā extantibus masculis non succedere, dotari tamē debere, quod si ita conceptum fuerit statutum, fœmina dotata non succedat extantibus masculis: tunc falsa est opinio Bartol. siquidem dicta dotis qualitas adesse debet tempore, quo filia excluditur à successione, nec dotata dicitur ea fœmina, saltem verè, quæ dotem habet sibi sub conditione relictam, vnde in hoc casu aduersus Bartolum tenuerūt Paulus de Cast. ibidem. & Albertus Brunus in dicto tracta. de statutis excludentib. fœminas. articul. 11. quæstione tertia. eo tamen casu, quo vera sit opinio Barto. filia percipere debeat alimenta ab hæredibus patris, interim dum matrimonij conditio non euenerit, authore Salycero in dicta l. sancimus. colum. vlt.

Postremò, in hac quæstione, quam hic obiter examinauimus, adnotandum est legatū relictum pro dote puellæ adultæ, deberi ipso die quo matrimonium contrahitur, per legitimum cōsensum præstitum verbis, quæ de præsenti vulgo dicuntur: si autem legatum sit relictum puellæ impuberi, nō debetur ei, donec ætatis nubilis sit, & matrimonium de præsenti contraxerit: sicuti Barto. explicat in dict. §. Titio genero. colum. vlti. cui accedit Laurus à Palatiis in tractat. de statutis excludentib. fœminas, colum. 39. Tametsi Nouellus in dicto priuileg. 76. versicu. primus. scribat, legatum impuberi relictum, vt nubat, ei statim deberi cautione data, quanuis nondum sit nubilis ætatis. Cuius opinio refragatur his, quæ Bartolus scribit. Nam & si in casu tradito per Nouellum constituamus, legatum esse sub modo, attamen non erit solu n dum donec saltem in hac specie, puella sit nubilis ætatis, ex argumento l. nec semel. §. si in habitatione. ff. quand. dies legati cedat, tradit ex multis Emmanuel à Costa in dict. ca. 22. numero secundo. textus optimus in l. cum filium. ff. vbi pup. educari debeat. Erit etiam his addendum, quod ipse adnotaui in capit. officij, isto titul. numer. decimo.

12 Gloss. in loco, scribit, legatum ad aliquius ecclesiæ † constructionem non effici caducum, etiam si locus ædificio non fuerit designatus, quod Doctor hic approbant, & dicit hanc glossam notā. Bartolus in l. pater. §. Tusculanus. ff. de legatis tertio. hoc ipsum probatur à Iurisconsulto. in l. si cui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi Barto.ff.de annu.lega.idem Barto.per textū ibi. in l.quidam.ff.de legatis secundo.Bart.in l.ita stipulatus.4.oppo.primæ partis.ff.de verborum obliga.& ibi Alex.Iaſ.& Ripa.nu.19.Roma.in authen.similiter. C.ad l.Falcid 27.speciali.quibus accedit ratio huius capi.& l.legatum. ff.de vſufru. legat. Cuius in præcedenti notabili mentionem fecimus.

EX CAPITE INDICANTE.

SVMMARIVM.

1 *Qualiter in hoc capite intelligātur illa verba, Nudis verbis iussit venundari.*
2 *Legatum relictum ecclesiæ diuæ Mariæ, cui ecclesiæ expluribus debeatur.*
3 *In legatis cuius sit electio, legatarij an hæredis.*
4 *In legato dubio an comprehendatur quod maximum, an quod minimum est, & quid in legatis piis.*
5 *Perpensa l.Titia.§.Seia.ff.de aur.& argen.legat.*
6 *Seruus legatus fugiens, cuius industria, & sumptibus sit inquirendus, hæredis, an legatarij.*

CAPVT INDICANTE.

1 VERBA †huius capitis sunt apud D.Gego.lib. Epiſto.12.Epiſto.30.ad Petrum subdiaconum Siciliæ, quam ſi diligenter perpenderis, videbis non oportere nimis anxiè perſcrutari intellectum horum verborum, Nudis verbis: poſſunt enim intelligi nuda verba à teſtamento, vt Abb.& alij hic intelligunt magis communiter, ita vt hæc fœmina voluerit decedere inteſtata, vel nuda hæc verba dicuntur, eo quòd hoc legatū fuerit factū abſque ſcriptura. Ioannes Imol. Anto.& Barba.colum. prima. Nuda etiam verba intelligo à ſolennitate iuris ciuilis, non à ſolennitate iuris Canonici. cap. relatum in 1.capit. cum eſſes. iſto titu. Sic etiā & quarto poſſunt hæc verba appellari nuda ab illis ſuperſtitioſis legandi modis, quos antiquum ius ciuile probauerat, quorumque meminit l.1.in princi. C. com. de legat. §. ſed olim. Inſtitu. de lega. vbi Theophil. priſca cuiuſque modi verba refert. Ex his igitur hoc caput intelligens: tametſi glo. ad iiderit huic ea. ſimilem iuris ciuilis deciſionem. in l. fina. C. de fideicom. & immerito: cum l. illa habeat peculiarem, & frequentiſſimo Docto. calculo probatum intellectum, vt procedat, quando hæres conuentus à legatario ex minus ſolenni teſtamento, negauit factum fuiſſe lega-tū, & demum delato ei iuramento oppoſuit legatum fuiſſe factū in voluntate minus ſolenni: hoc etenim caſu ſoluere cogitur hæres legatum verè relictū, quanuis in teſtamento minus ſolenni. ita glo. ibi. quā eius interpretes paſſim approbant, quod altius repetam. in dict. cap. cum eſſes.

Gloſſ. magna quærit, facto teſtamento, & relictis decē aureis eccleſiæ diuæ Mariæ, †cui in eo loco, ſunt tres eccleſiæ dicatæ, cui earum debebitur legatū? & reſpondet, pauperiori: hoc tamen procedit, niſi ex aliquot coniecturis contrariū appareat teſtātē voluiſſe. Abb. Imol. & Doct. hic. Quid enim ſi vna ex his eccleſiis erat intra propriā teſtatoris paroeciā, quæ cōditio. §. fin. ff. de condi. & demonſt. vbi Bart. aut in aliqua earundem eccleſiarum frequentius, ipſe ſolebat orare. arg. l. qui ſemiſſes. §. fin. ff. de vſur. Quo. ſi dīſtingui nō poſſit eccleſia pauperior, nec illa, de qua teſtator ſenſerit, ſcribit Cinus, in l. 1. C. de ſacroſ. eccle. legatū hoc tāquā incertū peri re. l. ſiquis ſeruū. §. ſi inter duos. ff. de leg. at. 2. quod falſum eſt, nā præmiſſa lex nō procedit in legati ſpiis, ſicuti in præcedē ti capite diximus. Et ideo Hoſtien. / Anto. Abb. Imol. & com muniter Docto. aſſerunt, Epiſcopū poſſe in hoc dubio legatū iſtud integrè cōcedere illi eccl etiæ, quā is maluerit eligere. ex c. 1. de paroeciis. tametſi & .ob. hic. colū. 3. opinetur eſſe hoc legatū inter prædictas ecc leſias diuidēdū æqualiter, per tex. in cap. cū quis. §. 1. de ſepu ltu. lib. 6. Cuius opinio mihi iure verior videtur aduerſus c ommunem.

3 Eadē glo. quærit †ad inſt lectū text. qui meminit legati cu iuſdā ſcutellæ argenteæ, quid ſi teſtator plures argēteas ſcutellas haberet, cui cōpe ret electio? & reſpondet electionē eſſe hęredis. l. legato ge neraliter. §. 1. ff. de leg. 1. vbi probatur, electionē hæredis eſſe, ſi teſtator legauerit incertū de certis: nēpe Stichū ſeruū, et plures Stichos ſeruos haberet, quod etiā notat Cōſtat. Bar menopulus. li. 5. tit. 10. Nā & idē eſt ſi legetur genus, & id ō erat in hæreditate, licet ſecus eſſet, ſi ex eo genere aliqua eſſet in hęreditate ſpecies, quia tūc eligit legatarius, & erit exēplū, ſi teſtator dixerit, Lego vnū de ſeruis meis. l. iij. ff. de vino, trit. & oleo leg. d. l. legato general. §. generaliter. inſt. de leg. notat Henri. hic. quibus adiungēdum erit, eum, cui electio competit, debere in eligendo æquitatē obſeruare, ita vt hæres deterius non eligat, nec legatarius id, quod melius eſt, accipiat. Conſtan. Harmenopu. in d. tit. 10. quod in d. §. 1. probatur. vbi gloſ. & docto. & in d. §. generaliter. ſcribunt hæc omnia in dubio procedere. Nam ſi verba executionis legati dirigantur ad legatarium, vel hæredem, eius omnino erit eligendi ius. Cęterū, in alternatiuis legatis electio erit legatarij. gl. in l. Lucio. ff. de leg. 2. quam Imol. hic dicit notab. & magiſtrā. Iaſ. in l. planè. §. fi. ff. de leg. 1. ad finē. & in ,prio loco ſequuntur eā Bar. & doct. cōmuniter. Hæc autem omnia locum habent vbi electio datur † legatario vel hæredi in his rebus, quarum aliquam expedit potius nō habere. In his verò rebus inanimatis, quarum nulla inutilis eſt legatario in legato dubio comprehenditur, & legata cenſetur minima res. l. nūmis. ff. de lega. 3. l. apud Iulianū. §. ſcio. ff. de leg. 1. l. ſemper in obſcuris ff. de reg. iur. Imol. & doct. in d. l. legato generaliter. §. 1. vbi Aret. colū. 2. & 3. dicit hanc opinionem eſſe communem: ex quo videtur huius gl. reſponſum eſſe, niſi dixerimus in legatis piis id comprehēdi, quod maius ſit, non quod minus. l. Titia. §. Seya. ff. de auro & argen. lega. vbi Bar. hoc notat. dicit illum tex. ſing. Roma. ſing. 515. idem Abb. hic fina. col. cui accedit Barba. nu. 12. dicens hanc opinionem eſſe communem. Contrarium tamen conatur defendere & probare Deci. in l. ſemper in obſcuris. & ante eum Bal. Nouel. de dot. par. 6. priuil. 73. Imol. & Iaſ. in l. ſi ita ſit ſcriptum. col. vlt. ff. de legat. 1. imò etiam in obſcuris legatis piis, quòd minimum eſt comprehendi: non autem quod maximum eſt: quorum ſententia probatur in c. ex parte. de cenſib. vbi votum ſoluendi diuo Iacobo & eius eccleſiæ miniſtris, vnam menſuram tritici, intelligitur de minima menſura, non de maxima, ceſſante conſuetudinis interpretatione. nec Abb. intellectus ad illum textum placet. nec procede
5 re poteſt, vt optimè animaduertit Deci. Cui † etiam ſuffragatur dict. §. Seya. pro communi opinione paſſim adductus: quia ibi argentea imago intelligitur legata ea ratione, q in templo illo ſolum erāt aureę & argenteæ imagines. Vndē voluntas teſtantis ex ea conſuetudine colligitur, nempè teſtatorem ipſum voluiſſe argenteam imaginem legare. non autem auream. quo fit, vt ibi potius probetur Decij & Nouelli ſententia, quàm communis: ſiquidem ex argēteis, & aureis imaginibus lex illa ſtatuit argenteam deberi: libet tamen iuriſconſulti verba referre. Seya teſtamento ita cauit. Si mihi per conditionem humanam contigerit, ipſa faciam. Sin minus autē ab hæredibus meis fieri volo, iubeóq; ſignū Dei ex libris centum in illa ſacra æde, & in patria ſtatui, cū ſubſcriptione nominis mei. Quæſitū eſt, cum in eo templo non niſi aurea aut argentea ſint dona: hæredes Seyæ vtrum ex auro an argento, ſignum ponere compellendi ſunt, an ereū? Reſpondi ſecundum ea, quę proponerentur, argenteum ponendum. Hactenus Iuriſconſultus, qui attenta hac illius textus lectione, non probat communem ſententiam, quod obter adnotauit Carol. Mol. de contract. q. 20. num. 212. Aliter tamen ex caſtigationibus Haloandri, & ex Pandectis Florentinis l. illa legitur. Quæſitum eſt, cum in eo templo non niſi aut ærea, aut argentea tantum ſint dona, hæredes Seyæ vtrū ex auro an argento ſignum ponere compellendi ſunt, an æreum: Rndi ſecundum ea, quæ proponerentur, argenteum ponendum. Quam lectionem agnoſcit Barb. hic. num. 12. & cæteri, qui ex illo tex. communem opinionē deducunt. Hæc igitur ſententia, vti frequentiori calculo recepta, erit in iudicio recipienda, licet res iſta ſit diſputatione digna. Poteſt etc nim caput illud, ex parte, de cēſib. intelligi ex benigna interpretatione Rom. Pontific. ne videantur perſonæ eccleſiaſticæ inhiare lucris temporalibus tanquam exactores: cum illud vorum factum ab initio fuerit gratuito à pluribus, qui proprio patrimonio id ſoluere debent.

Quærit præterea gloſ. ſeruo legato fugiente, an ab hęrede
6 an † legatario ſit quærendus? qua in re primum id conſtat, ſeruum legatum eo tempore, quo erat in fuga, quærendum eſſe induſtria & expenſis hæredis. l. cum ſeruus. in princip. ff. de leg. 1. vbi glo. & hic idem notant: quòd tamen eſt intelligendum, ſi ſeruus ita longè abeſt, vt ſi legatarij expenſis quę rendus eſſet, legatum eſſet inutile. Bart. Paul. & Alex. in d. l. cum ſeruus. Abb. & doct. hic arg. l. ſi res. ff. de legat. 1. Secūdò notandum eſt, cum ſeruum, qui poſt teſtamentum, & ante teſtantis obitū effectus ſit fugitiuus, expēſis legatarij quęrēdū eſſe

eſſe. l. ſi ſeruus legatus, in princi. ff. de leg. 1. quia hæres rem legatam tradere tenetur eo loco, in quo à teſtatore relicta ſit. Nec opinor teneri hæredem hoc in caſu ad præſtādam operam in quærendo ſeruo, ex eadem ratione: cum & Conſtant. Harmeno. in Græca iuris ciuilis Epitome. lib. 5. titu. 10. ſcribit in hac ſpecie legatarium cogendum eſſe ſeruum legatū quærere, non autem hæredem: tametſi gloſ. & doct. in d. l. cū ſeruus. velint, hæredem expenſis legatarij debere hūc ſeruū fugitiuum quærere. Quòd ſi ſeruus legatus fugam arripuerit poſt mortem teſtatoris ſine culpa hæredis, cauebit hæres de reſtituendo eū legatario, ſi ad eius poteſtatē peruenerit. gloſ. in d. l. cū ſeruus. & hic. Nec tenetur præſtare operā ad quirendū eū ſeruū. Alex. in d. l. cū ſeruus. Bar. Ange. & Imol. in l. cū res. in prin. ff. de leg. 1. in hoc tamē diuerſum notant Cuman. & Caſtrenſ. in d. l. cū res. dicentes, hæredem debere diligentiā & operā exhibere ad quærendū ſeruū, expenſis tamē legatarij, quorū opinio deduci poteſt à l. ſeruo legato. §. fin. ff. de leg. 1. idē notat Bar. contra Accurſi. ibi. in l. ſi quis ſeruum. ff. de lega. ſecūdo. idem aſſerunt Aret. & Iaſ. in d. l. cum res. vbi Alexan. Molenſis tandem fatetur hanc opinionem vulgo receptam eſſe.

EX CAP. FILIVS NOSTER.

SVMMARIVM.

1 *Re aliena legata, an præſumatur teſtantem ex certa ſcientia eam legaſſe.*
2 *Teſtator legans rē, in qua aliquod ius habet, etiam eius obitu periturum, illud ius legare cenſetur.*
3 *Legatum rei hęredis quem effectum habeat.*
4 *Legatum rei alienæ, etiam ab ignorante relictum conſanguinei, & coniunctis, effectum habet.*
5 *Legatum rei eccleſiæ, an teneat, & poſſit effectum ſortiri, & quid de legato rei dotalis.*
6 *An ſit hac in re diſcrimen aliquod inter ius canonicum, & ciuile.*
7 *Nec iure ciuili, nec canonico res aliena tradi debet ab hærede legatario, inuito domino.*
8 *Communis huius capitis intellectus.*
9 *Verus huius capitis intellectus.*

CAPVT FILIVS NOSTER.

1 HIVS decretalis author eſt Diuus Gregorius li. Epiſtolarū 7. Epiſtol. 4. ad Epiſcopū Meſſallinū. Cuius interpretationi † præmittendū eſt, rē alienā legari poſſe iure ciuili ad hunc effectū, vt ſi teſtator ſciens eam rē alienā eſſe legauerit eā dē, hæres cogitur vel rē emere, & eam tradere legatario, vel eius æſtimationē ei ſoluere: ſed ſi teſtator ignorauit rē legatā eſſe alienam, quippe qui exiſtimabat propriā eſſe, legatū nō debetur, etiā quoad æſtimationem. l. cū alienā. C. de lega. Regia l. 10. tit. 9. parti. 6. Conſtāti. Harmeno. li. 5. tit. 10. ipſe verò legatarius tenetur probare ſciētiā illā teſtatoris: nā in dubio præſumēdū eſt, ipſum teſtatorē credidiſſe rē illā propriā eſſe. §. nō ſolū autē. & ibi Theophi. Inſt. de legat. glo. hic verb. alieni. dicta Regia l. 10. Poteſt tamen ſcientia præſumi aliquot coniecturis, nempè ſi teſtator rē illā ex proprio facto adquiſiuit. Cinus, Bal. & alij cōmuniter autore Iaſ. in d. l. cū alienā. idē notat Barb. hic. nu. 12. quòd ipſe exiſtimo relinquendū eſſe arbitrio iudicis, ex notatis per Imol. in l. ſi domus. §. 1. col. 2. ff. de legat. 1.

2 Cæterum, ſi quis † rē legat, in qua habet aliquod ius, vel partē aliquā, ſcienter, cēſetur legare illud ius, vel illā partē, quā ipſe habet, nec debetur totius rei æſtimatio. l. ſerui electione. §. penul. & fi. ff. de lega. 1. d. l. ſi domus. §. fi. glo. & docto. in d. l. cum alienā, docto. hic. Sed & ſi teſtator putaret totā illā rē eſſe alienā, atque eā legaret, totius æſtimatio eſſet legatario ſoluenda. Paul. Alexan. & docto. in d. l. ſerui electione. §. fina. ex quibus cōſtat, legata re aliena ſcienter in qua teſtator ius pignoris habebat, ſolū cenſeri legatum ipſum ius pignoris. Abb. hic. 2. col. Vnde ad primā partē huius text. glo. hic non aptauit congruè exēplū. Hinc etiā deducitur, legata re aliena ab eo, qui eā eſſe alienā ſciebat, & ipſum in eā habere ius quoddā eius obitu periturū, id tantū ius legato cōprehēdi. l. vxor patrui. C. de legat. l. quod in rerū. §. 1. ff. de le. 1. vbi Alex. alios adducēs hāc opinionē probat, & poſt eū Iaſ. vtrobiq;. & ad idē facit l. Sticho. ff. de vſufr. legat. Bal. in l. 1. col. 3. C. de ſacroſ. eccl. conſ. 19. vol. 6. col. fi. quorū opinio cōmunis eſt, ſicuti aſſerūt eā ſecuti Corne. conſi. 84. vol. 1. col. 2. Iaſ. in d. l. vxor patrui. idē Iaſ. cōſi. 109. vol. 1. Socin. Iunior cōſi. 74. vol. 1. nu. 26. & ſequētibus. dicēs, hoc ipſum procedere, etiā ſi legatū fiat cōiūctæ perſonæ, & addit hoc eſſe cōmuniter receptū. & idē notauit Iaſ. in dicta l. quod in rerū. §. 1. notabi. 1.

Hæc tamen ſententia ceſſat, ſi teſtator addiderit, velle omnia contenta in ſuo teſtamento effectū ſortiri, vel onus aliquod legatario adiecerit: his etenim coniecturis præſumitur, teſtatorem ipſius rei æſtimationē, vel ipſam rem legare voluiſſe. quod notat Alexand. conſil. 9. viſis dicto themate. volu. 2. ad finem.

3 Porrò ſi teſtator legauerit † rem hæredis ſiue ignoranter, ſiue ſcienter, legatum omnino debetur, quia teſtator ita poteſt rem hæredis legare, ſicut propriam poſſet. l. vnum ex familia. §. ſi rem. ff. de legat. 2. etiā iure Pontificio. Innocen. hic, quem ſequitur Iaſ. in l. hæredē. C. de fideicom. & idem erit ſi teſtator legauerit rem ſubiectam reſtitutioni ipſi hæredi. l. filiusfamilias. §. cum pater. ff. de legatis 1. modo hæres ſit inſtitutus in aliquot bonis vltra legitimam: nam ſi filius ſit tantum in legitima inſtitutus à patre, non procederet legatum extraneo factum, quo res ipſius hæredis comprehenditur. ex l. quoniam in prioribus. C. de inoffi teſtament. vbi Roderi. Suarez in 7. amplia. ſpeciatim ſcribit. Filium primogenitum hæredem inſtitutum à patre vltra legitimam, & rogatum ſecundo genito tradere aliquam rem, quæ ipſi primogenito erat reſtituenda poſt mortem patris, debere eam rem dare, idem probat text. in d. l. vnum ex familia. §. ſed ſi vno. quitex. & alija ad hoc adducti procedunt, quotiesres legata eſt ipſius hæredis, vel ei reſtitui debet iure fideicommiſſi.

Sed ſi res illa eſſet prohibita alienari, & vinculo maiorat ſubiecta, quicquid ſcripſerit Roderi. ipſe cenſerem, hæredē teneri ad æſtimationem: quia res alienari non poteſt. Forſan tamen, niſi aliud ex mente teſtantis conſtaret, hoc legatum poſſet intelligi quoad id, quod hęres in re habet, nēpè vſum fructum: niſi & hæres ex hoc propter legem inſtituentis maioratum, rem illam foret amiſſurus. Hæc tamen temperanda ſunt ex l. imperator. ff. de lega. 2. & his, quæ ſtatim dicemus. numero quinto.

Quin & ſi teſtator in re legata, quæ hæredis eſt ius aliquod vel partem habeat, legatum omnino quoad totam rē effectum habet. l. cum filius. §. Dominus. ff. de lega. 2. vbi Bar. & doctor. dicit illum text. ſingul. Roma. ſingul. 733. idem approbant Ancha. & Imol. hic nu. 18. Corne. conſi. 84. volu. 2. col. 2. & eſt hæc communis opinio. teſte Ripa in l. ſerui electione. §. fi. num. 13. ff. de lega 1. ibi tamen Soci. reprobat hāc opinionem, & Alex. Iaſ. num. 20. ac ipſe Ripa dubitant ex eo, quòd in d. § Dominus. Bart. opinio non probetur. Mihi tamen placet ſententia communis, niſi teſtator dixiſſet, Lego rem meam, tunc enim legare videtur partem, quam in illa re habet. Bartol. & poſt alios Iaſ. nume. 20. in d. §. fin. idem Iaſ. in d. l. cum alienam. C de legat.

4 Verum ſi legatum rei † alienę in conſanguineum, aut coniunctam perſonam conferatur, etiam ignorante teſtatore, valet omnino, & debetur vel ipſa res, vel eius æſtimatio. Nā & ſi teſtator ſciret rem illam eſſe alienam, nihilominus vel illam legaret, vel eius æſtimationem, aut ſimilem quantitatem. dict. l. cum alienam. quòd locum habet, niſi teſtator tēpore quo legatum fecit, credidiſſet rem legatam ad ſe pertinere titulo aliquo ſpeciali, qui tamen iam extinctus erat. l. Sticho. ad finem. ff. de vſufruct. lega. vbi gloſ. & Bartol. gloſſ. ſingul. ſecundum Paulum, & Alexand. ibi in l. ſi domus. §. primo. ff. de legatis primo. Paulus, & Iaſ. colum. ſecunda. in dicta l. cum alienam. Corneus conſilio 32. volumi. primo. columna prima. & final. dicens hanc opinionem communem. videtur enim rem illam legaſſe teſtatorem, potius quod habere ſe crederet, quàm quòd onerare hæredes voluerit. Igitur ſi is titulus, ex quo verè, & in ſpecie res legata ad teſtantem pertinebat, iam tempore teſtamēti inſciō teſtatore ceſſaſſet, legatum relictum conſanguineo penitus euaneſcit: id etenim quod dicitur legatum rei alienæ, etiam ab ignorante dimiſſum coniunctis, validum eſſe, procedit vbi teſtator ſimpliciter rem legatam credebat eſſe propriam. Secus verò ſi reſpectu alicuius cauſæ iam extinctæ exiſtimaſſet propriā eſſe.

Hęc tandem omnia eò tendunt, vt ex iure ciuili ſatis conſtet, legatum rei alienę ſcienter relictum, ſaltem quoad æſtimationem validum ſit. Cur igitur diuus Gregorius in hoc capite contrarium reſpondit? oportet igitur huius reſponſi rationes expendere ad huiuſce rei veram & perfectam cognitionem.

5 Primò, hic textus intelligitur quando legatur res † aliena quę eſt alicuius eccleſię: tunc etenim legatum non habet effectum, etiam quo ad æſtimationem. gloſ. in capitul. ſi epiſcopus. duodecima quęſtione quinta. Conſtat autem teſtatorē cuius hic meminit Gregorius, legaſſe eccleſię Meſſalinę, prę

Universidad de Deusto
Biblioteca

rer alia puerum,qui erat cuiusdam ecclesiæ diœceseos Consentinæ,ex eiusdē Gregorij Epistola.4.li.7.vt erret manifestè Iaſin dict.l.cum alienam.col.4. hunc intellectum diuinationem quandam esse professus:eandem interpretationem probant Innocent.Antoni.Ancharra.& Imol.Bartolus, & Albericus in l.apud Iulianum.§.cōstat.ff.de leg.1. à qua lege deduci potest ratio huius conclusionis:siquidem ex ea, legatum rei quæ alienari non potest, minimè valet,etiam quoad æstimationem:res autem ecclesiæ alienari non possunt, vt constat.Igitur legatum rei ecclesiæ nō valet,nec quoad æstimationem.idem notat Paulus in dicta l.cum alienam.vbi Corneus asserit hanc opinionem communem esse.Quin & Fortunio in tracta.de vlt.fine.illatio.12.placet isthæc opinio, licèt dicat ipse eā iure procedere, minimè tamen aptari huic capiti,quod illa vtitur ratione:sed quia lege Dei, nō autem lege huius seculi viuimus:his enim verbis nō cōsiderat Romanus Pōtifex rem legatam esse ecclesiæ, sed rigorem iuris ciuilis refellit.Nisi dicamus,res ecclesiarum non esse iudicidas lege huius seculi,id est,iure ciuili,sed lege Dei, id est,iure canonico,vel lege Dei viuimus,secundū quam non oportet aliena detinere,non lege seculi,id est, non assumpta occasione à lege seculi malè,& perperā intellecta. Verum hic intellectus Innocent.& Bartol.euertitur ex eo quod res ecclesiæ possunt alienari,adhibita iuris canonici solēnitate.capit.sine exceptione.12. quæst.2. quanuis prohibitum sit eas alienari:& tamen legatum rei quæ alienari potest,licèt difficilis sit ipsa alienatio,valet,d.l.apud Iulianum.§. cōstat. ergo legatum rei ecclesiæ habebit omnino effectum quoad æstimationem ab hærede soluendam. Præterea legatum rei alienæ quæ dotalis est,ex eadem ratione præfati §. constat valet quoad æstimationem:sicuti norant Paul.Alexan. Aretin. & Iaſin dicto §.constat.Bal.Nouel.de dote.part.7. priuileg.22. Bartolus in l.dotalem.ff.de testament.milita.contra glos.ibi. quam communiter reprobari asserunt Paul.Alexand. & Iaſ. in dicto §.constat.col.penult. Quin & Fortunius in dicta illatione 12.hanc opinionem communem sequitur. Et idēest ex consensu omnium si legetur res minoris. Hæ verò res,& si difficilis sit earum alienatio,legari possunt ab eo, qui earū dominiū non habet.Cur ergo res ecclesiæ diuerso iure censentur? Nec oberit inductio legis apud Iulianum.§. constat. nam ille textus loquitur quando legatur res aliena, quæ vēdi non potest sine consensu Principis. qui eum consensum minimè præstare solet,vt ipse paragraphus probat.& nos id notauimus in epitome de sponsa.2.part.cap.3.nu.8.Imò adversus hanc Innocent. opinionem est optimus textus in capit.si Episcopus.duodecima quæst.5.ex concilio Agathensi. cap.51.quo fit,vt legatū rei alienæ,etiam quæ sit ecclesiæ,à testatore scienter relictum,validum sit quoad æstimationē. Hostiensis.Ioannes Andre.Abbas.& Barbatius hic.idē Abb. in repetitio,capit.cum esses.illo tit.nu.18. Paulus, Aretinus, Alex.& Iaſ.nu.44.in dicto §.constat. dicens hanc esse cōmunem opinionē apud iuris ciuilis professores.Baldus in dicta l.cum alienam.& ibi Iaſ.dicens hāc esse cōmunē col.penult. idem farentur eā secuti Corn.consi.32.vol.1.col.2. Curti.Iuni.consilio trigesimo,columna.secunda.

Nec arbitror priorem sententiam esse communem,etiam si Corne.refragetur.

Secundus huius capitis sensus is est,vt iure ciuili legatum
5 † rei alienæ à sciente relictū, valeat quoad æstimationē saltem. At iure Canonico,nec quoad æstimationē.glos. hic.& in dict.l.cum alienam.Imol. & Abb.hic. idē Abbas in cap.cū esses.isto tit.in repeti.nu.19.Alexā. & Iaſ.in dicta l.cū alienā. Roma.in auth.similiter.C.ad leg.Falcid.10.speciali.qui omnes à verbis huius text.conantur hanc distinctionē iuris canonici à ciuili deducere.His verò aduersatur textus in dict. cap.si Episcopus.12.quæstion.5.vbi legatum rei alienæ valet si eius æstimatio domino soluatur,aut alia res ei detur eiusdem valoris. Præterea hæc differentia inter ius canonicum & ciuile,si ex hoc capite admittenda est,nō alia ratione probatur,quàm quod lex ciuilis iniusta sit, vt patet in textu:si verò ciuilis lex est iniusta, nec legis nomen habere debet, nec in republica ciuili est seruanda: capitulo erit autem lex. quarta dist. capitulo fina.de præscript.l.cōuenire.ff. de pact. dotali.hoc autem absurdum est:cum lex hæc ciuilis iustissima sit:siquidem testator sciens rem,quam legat, alienam esse,apertissimè vult,vel illam rem ab hærede emi, vel domino nolente eam vendere, æstimationem eius legatario solui.l.cum rem & l.proprias. C. de legat. nulla ergo iniquitas tractatur à lege, quæ vltimam testantis voluntatem seruari ad vnguem iubet.

Nec domino rei iniuriā fit,nam is inuitus vendere nō cogitur,vt patet.Ex quibus neminem licet ita audacem, ac proteruum esse,vt sanctissimas leges in Reipublicæ vtilitatem institutas, iniustas hic à Gregorio decerni, profiteatur,quod & Fortunius optimè demonstrat in dicta illatione 12.Vnde hic intellectus secūdus etiam Barbatiæ hic displicet,& communiter reprobatur teste Corne.d.consilio 32. columna secunda,volumi primo.licèt obiter Felinus eum receperit in capit.ecclesia sanctæ Mariæ.de constitu.nu. 52.

7 Tertius intellectus huius capitis est, vt licèt iure † ciuili res aliena scienter legata possit licitè ab hærede eam possidente tradi legatario,& ad id hæres tenatur:iure tamen canonico non tenetur: nec potest hæres eam legatario tradere:imò est illicita traditio,nec tribuit ius vsucapiēdi rem ipsi legatario.Ita Imola columna quarta,& ibi Aretinus in di. Lapud Iulianum.§.constat.qui tamen allucinantur: nullibi enim iure ciuili hæc traditio rei alienæ,quamque hæres scit alienam esse,approbatur,nec licita censetur inuito domino, atque nihilominus si facta fuerit traditio,ius canonicū non vetat legatarium eam rem vsucapere posse bona fide. capit. fina.de præscriptionibus. Vnde hæc interpretatio Imol.& Aretini admittenda non est, quippe quæ à vera vtriusque iuris ratione sit deuia.

Quartus denique intellectus huius capit.est, vt nihil in eo
8 † diuersum à iure ciuili statutum sit. Sed id tantum in eo prohiberi,ne res aliena inuito domino prætextu legati à legatario detineatur:legatarius enim domino petenti, cogi debet eam statim restituere,licèt ab hærede possit eius æstimationem petere ex iuri ciuilis decisione,atque huc tendit tota diui Gregorij Epistola. quod gloss.hic sensit. Barbatius etiam secūda lectione.Cynus,Salycetus,& Paulus in dicta l. cum alienam.Corneus consilio 32.volumi. primo. colum. secunda. dicens hunc sensum communem esse, quem in effectu probat Fortunius in dicta illatione 12.Difficile tamen est intelligere,qua ratione Diuus Gregorius in hac responsione iuris ciuilis meminerit,quasi eius voluntati ac legi diuinæ repugnantis.Et Ioannes Annibal.in l.naturaliter. ff.de vsucapionib.numer. 142. scribit,voluisse Romanum Pontificem rem alienam legatam minimè detineri inuito domino à legatario,sed eā statim restitui,idque iustum esse ex lege diuina, quæ aliena restitui dictat manifestè: & ideo leges ciuiles minimè posse hāc restitutionem impedire, nec huic obesse iussioni:non tamen ex hoc easdem leges quoad æstimationem improbat Papa Fortunius in dicta illatione 12.ad idem scribit, Romanum Pontificum noluisse legē ciuilem retractare,nec iniquam decernere:sed quia dic.lex adducebatur ad defensionem legatarij iniquè obtinentis rē alienam,facili responso eam diluit Romanus Pontifex, di-
9 cens,eam legem,etiam † si expressim id sanxisset,non debere impedire restitutionē,quæ fieri debet ex lege diuina. Addit his Fortunius istum hæredem hic conueniri ab ecclesia domina rei legatæ,vt saltem æstimationem sibi soluere: cū non posset à legatario rem obtinere.Sed si iure canonico hęres tenetur æstimationem soluere, & hęc ab eo petebatur, quam,obsecro, iniuriam patiebatur hic hæres, vt grauem querelam ad Romanum Pontificem deferret?

Quamobrem,ni fallor,existimo ecclesiam rei legatæ dominam,ipsam rem petijsse ab ecclesia legataria,hæredem verò conqueri ex eo,quod ipse tenebatur ecclesiæ,cuius erat res legata,damnum resarcire,casu,quo propriam rem non obtineret,vel quia nolebat soluere æstimationem rei legatæ ecclesiæ legatarię,quę falsò,& iniquè à iure ciuili perperam intellecto occasionem capiebat detinendi aliena, nec iure tenebatur æstimationem soluere hæres,cum non constet à testatore sciente rem alienam legatam fuisse.Quin& si constaret scientia testantis,Diuus Gregorius in dicta Epistola absoluit hęredem hunc à solutione æstimationis rei legatę ex eo, quod in pretium sepulchri ecclesiastici legata esset,& ab eo,qui filios hæredes instituerat,quibus non admodum amplum,& pingue patrimonium reliquerat.Ex his igitur potuit Romanus Pontifex animum inducere, vt hoc alienę rei legatum execraretur,idque etiam quo ad æstimationem irritum decerneret,quòd ipse animaduerti ex præfata Epistola:qua exactè,ac diligenter perlecta nō possum mihi persuadere in hac ipsa huius capitis specie ab hęrede deberi legatario æstimationem rei alienę legatę,etiam sciēter. Item,minimè opinor etiam iure ciuili legatarium possessorem rei alienę sibi legatę ex traditione hæredis,posse eam retinere,donec æstimatio sibi debita ab hærede soluatur.quam uis Barbatius,hic vndecimo intellectu contrarium asserat.

EX CAPITE SI HAEREDES.

SVMMARIVM.

1 *Ad ciuilem iudicem etiam pertinet cura, vt vltimæ defunctorum voluntates executioni tradantur.*
2 *Quilibet potest iudicem adire, vt legata pia soluantur, & effectum habeant.*
3 *Testamentum apud quem iudicem sit insinuandum.*
4 *Potest Episcopus intra tempus arbitrarium etiam ante annum cogere executores,vel hæredes,ad exequendam vltimā voluntatē.*
5 *Quam pœnam patiatur hæres,qui soluere neglexerit legata pia.*
6 *Quæ pœna sit statuta aduersus eos,qui negligūt soluere,aut exequi legata profana.*
7 *Perpenditur intellectus tex.in auth.hoc amplius.C.de fideicommiss.*
8 *Pœna authenti.hoc amplius.an sit statuta ipso iure.*
9 *Filius non exequens voluntatem patris quoad pia legata,an amittat legitimam portionem.*
10 *Intellectus capit.licet.de voto.*

CAPVT SI HAEREDES.

PRAETER alia,quæ circa executionem vltimarum voluntatum scripsimus in cap.3.huius tituli,
1 illud hic adnotare libet,& necessum est, non tandi extremam morientium voluntatē,ita vt hæredes,alióſve testamentarios executores moneat,& compellat executionis officium peragere,quod hic probatur:& in cap.tua.& in cap.Ioannes.isto tit.Verum etiā iudicē ciuilem eandem facultatem habere adhuc in legatis piis: hoc etenim munus est mixti fori.Abbas,& Barbatius hic col.1.& 2.text. in auth. de eccles.tit.§.si quis autē ædificationē, colla.9. melior in l. hæreditas.ff.de peti.hæredi. quem hic dicit singul. esse Barbat.col.2.imò ex eo probat,nemine petente officium iudicis exerceri posse circa executionem legati pietatis causa relicti.Rom.in authen.similiter.C.ad legē Falcidiam. speciali 20.
2 vltimarum voluntatū.Hinc † denique permissum est omnib⁹ hominib⁹ petere,vt legata pia soluātur,atq; adexecutionē deducātur,si viderint aduersus testatorū volūtatē,vel ex hæredis,excusoris,aut certè iudicis segnitie quicquam attentari.text.optimus.in l.nulli.in fine.C.de episcopis & clericis. & in dict.authen.de eccles.tit.§.si autem qui hoc facere, quē dixit singu. Areti.in cap.cum olim.de testib.& Roma. consi. 69.Regia l.7.tit.10.parti.6.

3 *Ex* eadem ratione & insinuatio testamenti fit, vt † quæ semel apud iudicem comperta fuerint, non possint vllo modo interuerti.l.repetita.C.de episcopis & clericis.l.consulta. C.de testamentis. quæ quidem insinuatio potest fieri apud iudicem ecclesiasticum, licèt testamentum non sit in piam causam conditum,argumēto sumpto ab hoc capite Imol.in cap.si.de fide instrumen.vbi Antonius,& Felinus,dicens hāc opinionem communem esse.nu.3.tamen hic verbo,ab Episcopo diuersum probat dicens, testamenta insinuanda esse coram iudice seculari,quòd procedit quando testator erat laicus,& minimè compertū est an testamentum sit pietatis causa factū.Barbatius hic.nu.10.Ioannes Andr.& Abbas in dict.cap.fin.Aufreri.in Clemen.1.de offic.ordin. regula secūda.Fallent.11.etiā si hæres in eodem testamento institutus sit clericus,secūdum eosdem, quorum opinio mihi videtur magis communis,& Regia l.probatur l.4.tit.2.lib.5.in ordina.Regiis,hodie l.14.tit.4.lib.5. Recopil.idem notant Bal.& Corneus in l.omnia testamenta.C.isto tit.idem Bal.in auth. clericus.& in l.reperitas.C.de episcopis & clericis Guilielm. Benedi.in capit.Raynuntius.eod.titul.verbo,& vxorem.numero 420.

Eadem verò glo.sensit hanc curam, vt testamenta executioni tradantur Episcopo incumbere,etiā si legata non sint pia,& id in hoc text.probatur,& communiter receptum est, vt fatentur Cardinalis,& Barbatius hic.num.3.Antonius in cap.Ioannes.isto tit.quam opinionem communem esse asserit Alexand. in consilio 239. libro sexto. columna vltima. eam secutus: tametsi aduersus hanc sententiam disputet hic Barba.

Cæterū,ad huius cap.intellectū duo tractāda sunt. Primū, an Episcopus ante annū datū executioni possit cogere hęredes, aut executores testamētarios exequi vltimā voluntatē. Secūdō,qua pœna puniatur hæres,aut executor, negligens execut.onē peragere intra tēpus à iure diffinitum: quod tractat text.in authen.hoc amplius.C.de fideicom. quem Ber-
4 nard.hic adducit.Quoad primum igitur † proponimus assertionem posse Episcopum intra quinque mensēs,aliúdve tempus arbitrarium cogere hæredes & executores testamētarios vltimam voluntatem ad executionem deducere, per censuram ecclesiasticam,vel per interdictum administratio nis bonorum defuncti.text.optimus hic, ex quo præcipuè hæc assertio colligitur, etiam quoad legata profana.glos. Abb.colum prima.Imol.colum.tertia.Barba.nume.octauo. & Cardina.hic.& id comprobatur à l.si domus.§.in pecunia. & l.cum res.ff.de legat.primo. quibus apparet hæredem debere cum primum potuerit exequi ea,quę testamēto dispōsita fuere.Nam textus in authen.hoc amplius, annum concessit,vt eo lapso hęredes puniantur,vel vt executio ad Episcopū deuoluatur,ex iure canonico,& ciuili:& id ex eo etiā comprobatur,quod Episcopus potest propria cōstitutione excommunicationis pœnam statuere contra executores negligentes in vltimarum voluntatum executione. Frederic.consilio 95.Romanus consilio 228.Latius Boreusin tractatu de Synodo.tertia parte.articul.primo.num. 172.

5 Circa secundū sit prima conclusio. Hæres negligens † exequi, & soluere legata pia intra sex menses,in pœnam cogitur legatum reddere eum omni emolumento, quod ex eo potuit percipi à die mortis testatoris: sex verò menses ab insinuatione testamenti computantur.text.in authenti.de eccles.titul.§.si autem legatum.collatio.9. dixit singula. Baldusin capit.ad nostram.de iureiurand.columna secunda.notant Abbas,Imol.columna secunda. & Barbatius numero octauo.hic,& optimè Constanti. Harmenopulus in Epitome iuris ciuilis.libr.quinto.titul.decimo.cap. de legato pio. dicens,hæredem negligentem per annum soluere legatum factum ecclesiæ ad duplum posse conueniri, quod arbitror notandum esse ad textum in §.ex maleficijs.§.item mista.de actionibus.vbi duplum soluet hæres, qui distulerit legatum ecclesiæ aut loco pio soluere,donec apud iudicem conuentus fuerit.qua in re forsan errat Harmenopulus. Quod si hæres præmissa bina admonitione facta ab Episcopo per publicum nuntium aut Episcopi œconomo, legata pia exequi neglexerit,etiam ante annum,priuatur commodis ex testamento ei delatis.textus in dicta authentica de eccles. titul. §.si autem qui hoc facere iussi sunt.Imol.hic,columna secūda.Bartolus,Salycetus,& Doctores in authent.hoc amplius. idem probat textus in authenti.licet C. de episcopis & clericis.

6 Secunda conclusio. Hæres aut † executor testamentarius semel monitus non tradens executioni extremam defuncti voluntatem,amittit omne lucrum ex hæreditate, vel testamento sibi competens.auth.hoc amplius.C.de fideic.Regia l.fina.titulo decimo.partita sexta.ita, vt hæres etiam prælegata amittat.Baldus,& Alexander in l.qui filiabus. §. fina. ff. de legatis primo. Est autē maxima dubitatio,an prætacta monitio fieri debeat ipso iudice,vel sit satis hæredem admonere per nūtium publicum. Et Paul.Castrensis, Angelus, & Iaſon in dict.authentica,hoc amplius.colum. secunda.asserūt ad pœnam illius authenti.exigi necessario,vt ipsemet iudex hęredem aut executorem admoneat,ita vt non sit satis eos per epistolam,aut nūtium literásve admoneri, quod probatur in dicta authentica,hoc amplius , dum dixit,monitus à iudice.idem notauit Angelus in authent.de hæredi. & Falci. §.si quis verò non implens.collatio.1.Guiliel.Benedi.in cap. Raynuntius.isto titul.verbo,absque liberis.in 2.nume. 199.
7 quibus ipse minimè assentior †,tantum abest,vt eos sequar, quippe qui legerim in dicta authenti.de hæredi.& Falcidi.§. si quis autem non implens:à quo assumpta fuit breuis decisio authen.hoc amplius.hanc admonitionem decreto iudiciario fieri debere:nō ergo ab ipsomet iudice: satis enim est eius decreto,aut literis fieri,quod glos. probat in dicta authen.§.illud quoque.verbo,decretō quam dicit singula.Corset.in singula.verbo,citatio.& Angel.in dicta authenti. hoc amplius,idem adnotauit Francisc.Balduinus in dict.authen. de hæredi.& Falcid.verbo,decreto iudiciario.Nec Regia l.finā.titul.19.part.sexta.iudicis mentionem fecit in hac monitione.Verum,quia quisquis is est , qui Iustiniani nouellas codici inseruit concisè nimis,& quandoque peruersè eas in illam epitomen reduxit, hic oportet prædictam Iustiniani sanctionem adscribere ex ipsa Nouellarum prima constitutione ab Holoandro in Latinum sermonem è Græco traducta. His autem à nobis detritis sancimus, vt his , qui vel hæredes ab aliquibus scripti sunt,vel fideicommissa,siue ea vniuersorum bonorum,siue specialia sunt , aut legata

Universidad de Deusto
Biblioteca

meruerunt,omni modo necessitas incumbat implendi eius, quod testator,aut qui legato eos honorauit,constituit:modo quod iniunctum est,legitimum sit,nec vlla id lex prohibeat,aut vt maximè honoratus facere omittat, ratum nihilominus fore expressis verbis demõstret. Si quis autẽ quod à testatore dispositum est,non impleat,sed dum quod iussus est facere,recusat,decreto iudiciario admonitus per integrũ annum ea,quæ honorato relicti nomine competunt,extraxerit, siquidem ex illorũ numero est qui necessario aliquid legecapiunt,in maiorem autem partem,quam lex requirit, hæres scriptus est,tantum capiat duntaxat, quantum illi in rationem trientis iure successionis ab intestato lex dari concedit:quod reliquum est,id totum auferatur: & siquidẽ alij hæredes scripti existunt,adcrescat illis pro ea parte,quæ cuique in institutione attributa est. Quod si nemo alius hæres existat,aut qui scripti sunt, hæreditatem fortè non adeunt, tunc quod aufertur,adiiciatur reliquis rebus, necnon legatariis,fideicommissariis,& seruis libertate donatis, copia fit adeundæ,& acquirẽdæ eius hæreditatis:vt tamẽ modis omnibus imperata faciant,videlicet, cautione prius ab eis præstanda,prout vel personarum ratio admiserit, omnia se perceptis rebus facturos,quæ testatores rectè voluerint. Enimuerò si nemo eorum,quorum in testamento habita est mẽtio,hoc est,nec cohæres,neque legatarius,nec fideicõmissarius,neque seruus libertate donatus adire voluerit, tũc post eum,qui scriptus quidem hæres,in legitimam verò duntaxat partem per hanc legem conclusus est, ad alios quos ab intestato lex vocat,bona deferantur, vt consimiliter cautionem dent se completuros,quæ testamento sunt cõprehensa.Hactenus Iustiniani Nouella, quæ vberrima oratione prosequitur ea, quæ in authen. hoc amplius. diminutè traduntur.Id verò,quod in authen.hoc amplius dicitur, hæredem minimè exequentem iudicium defuncti lege repræsentatũ, non incidere in hanc pœnam,ita intelligendum est,vt iudicium repræsentatũ dicatur circa libertates seruorum, quas iussit testator hæredem intra annum concedere: lapso etenim anno à lege conceduntur ipso hærede negligente. l. cũ verò.§.subuentum.ff.de fideicõmiss.libert.l. si pecuniam. §. si seruus.ff.de condictio.caus.dat.& ipsum in Nouella exprimitur illis verbis. Aut vt maximè honoratus facere omittat, ratum nihilominus fore expressis verbis demonstret.Tametsi Franciscꝰ.Balduinus contendat,hoc alienum esse à Iustiniani constitutione.

Hanc verò pœnam effugiet hæres,cui alia minor pœna à testatore indicta fuit ob hanc negligentiam: illa enim operatur,vt legis pœna cesset.ex notatis in l. si fundum sub conditione.§. stichum ff.de legat. 1.l.1.§.1.ff.de penu.leg.per Alexan.in l.ita stipulatus.columna penul.ff.de verbor.oblig.atque idem erit si tempus prolixius testator designauerit, ad exequẽdam eius vltimam voluntatem. ex l.diem.ff.de legat. secundo.

Porrò pœnam hanc ipso iure negligentibus exequi vltimas voluntates statui,ita vt sententia necessaria non sit, ad eam indicendam,probat glos.in dict. auth. de hæred. & Falcid.§.si quis autẽ non implens.verbo,auferri.Baldus, Salycetus,Angelus,Corneus.& Iaſ.in dict.authen.amplius.fin.col. per text.ibi amittat.quod verbum priuationem inducit ipso iure.glos.in l.amissione,§.qui deficiũt.ff.de cap.diminu.Baldus in l.1.col.1.C.si muli.secundò nupse.Abb.in cap.cum in cunctis.§.fin.col.vlt.de electio.optimus textus in auth. licet. C.de episcopis & cleri.dicens hæredẽ negligẽtẽ post monitionẽ soluere legata pia,amittere lucrũ, & id Episcopũ vẽdicare posse.Verbũ enim,vẽdicare,premittit amissionẽ ipso iure.His etiã accedit,quod verbũ,auferatur, inducit priuationem ipso iure:quod verbũ in dict. 1.cõstit.Nouellarũ in hac specie apponitur.& notat Tiraquel in l. si vnquã.C.de reuocando.verb.reuertatur.num. 148. Ego verò libẽter ab hac opinione dissentio:neq; enim arbitror verbũ amittere.ipso iure esse intelligẽdũ glos.& cõmuniter Doctores.in l. si quis in tãtã.C.vndevi.Ripa in cap.sepè.de restitutio.spoliato.col. penul.glos.in l.si qua ex fœminis.& ibi Bal.C.de secũd. nupt. glos.in ca.si diligẽti.de foro cõpe. pbatur in ca.quia nõnulli. de cleri.nõ residẽcto.cap.de multa.de prebẽ.quã opinionẽ sequitureã dicẽs magis cõmunẽ esse. Andr. Tiraq.in dict.l.ſiyn quã.verbo,reuertatur.nu. 127.& sequen.licèt nõ desint, qui ab hac sententia discedant, & idem dicendum est in verbo, auferatur. Nec huic sententiæ oberit textus in dict. auth.licet. quia loquitur in alio dissimili casu, vti ex eo cõstat,quo fit, vt sententia sit necessaria in hac quæstione quã tractamus,ad priuãdũ hæredem & executorẽ testamentario lucro,ob negligentiam exequendi vltimam voluntatem defuncti. Paulus Castren.in dict authenti.hoc amplius.columna. secunda. Angel.in dict.§.si quis autem.Regia & insignis l.vltim. titul. 10.part.6.

Egregia verò dubitatio hic sese insinuat,num filius hæres negligens legata pia soluere amittat legitimam illam portionem,quæ sibi à lege defertur. Sunt enim, qui existiment ex hac negligẽtia etiam legitimã illam partem à filio amitti,ex eo quod in capit.licet.de voto.filius priuatur legitima portione,& primogenio,quia opus pium à patre sibi iniunctum exequi noluit.Item, qui monitus bis à iudice recusat soluere pia legata etiam ante annum priuatur lucris ex testamento ad ipsum pertinentibus.authenti. licet. C. de episco. & cleric.auth.de eccles.i.titul.§.si autem qui hoc facere iussi sunt.Hæc verò decisio in filijs quoad legitimam locum habet:siquidem Nouella Iustiniani, quæ legitimam portionẽ filiorum excipit,in legatis pijs minimè procedit.Nam lucrũ quod ab hærede negligenre aufertur, per eandem constitutionem substitutis,coniunctis, aut legatarijs defertur.at illud quod tollitur ab hærede ob segnitiem exequendi legata pia,distributioni Episcopi offertur,vt in dict. authenti. licet.igitur dispositio Iustiniani in dict.authent. hoc amplius. legatis pijs minimè conuenit.His tandem rationibus hanc opinionem asserunt Archidia.& Domi.in capitu. Syluester. 11.quæstione prima.Ioannes Andre.Hostien.Anto. Ancha. & esse communem testatur Imol.hic.Sed contrarium probabilius est.Primò,quia in dicta authent.hoc amplius. fit mentio legare libertatis,& filius negligens in libertate concedẽda ex testamento patris, non amittit legitimã.Igitur non exequens pia legata,portionem istam minime perdit, & tamen legatum libertatis pium est.l.prima.§. Si autem. C. de com.ser.manu.& ibi Bald.Iaſ.illum textum,dicens esse meliorem iuris in l.prima.§.si quis ita.nume.15.ff.de verborum obligationib.late Euerar.in Topicis,capitul.23.Ad id etiam facit quod in iuris vtriusque locis, quibus punitur dilatio exequendi legata pia,nullibi fit mentio legitimæ portionis.

Sed id tantum sancitum est,lucrum testamentarium hæredibus aut executoribus auferri:portio autem legitima non est lucrum,sed quasi debitum patrimonium. l. si quis legatum.§.fina.vbi glo.celebris hoc asserit.ff.de falsis. probat.l.vltima.§.non enim.& ibi glos.C.de codicil.notat Iaſ.in l.eum qui.C.de inoffic.testamen.Præterea,si præcedens opinio vera esset,contingeret sæpissime, portionem legitimam filio relinqui,non leui adiuncto grauamine, quod est contra textum in l.Quoniam in prioribus.C.de inoff.testamento.Quãobrem vltimæ huic sententiæ subscribunt Cardinalis, Abbas,Imol.Barbatius hic numer.decimo.Baldus in dict.auth. hoc amplius.num.septimo.& Syluest.verb. testamentum. 2. quæstione decima.optime Didacus à Segura in l.3 §. fina.ff. de liber.& posthumis.fol.7.colum.prima.ex hoc scribens filium,cui pater in his regnis reliquit tertiam & quintam bonorum partem, differentem exequi parentis vltimam voluntatem per annum integrum quintam partem amittere, non tertiam,quæ lege Regia pars est legitimæ portionis.

Hanc etiam vltimam opinionem sensit hic Bernardus in vltimis verbis.dicit eam communem Ioannes Cirier de primogenitura.libr.3.quæstione sexta.& eam sequitur Caro.in consuetu.Parisien.titul.primo.§.octauo.in glos.3.quæstione 3.Non oberit huic sententiæ text.in dicto capitu.licet, quia illa decisio procedit in voto facto à parente,quod filius exequi noluit,ob id priuatur tota hæreditate,atque etiam legitima:cum hæreditas esset indiuidua,regnum inquam.rex.in constitutione Frederici.titu.de prohib.feudi aliena.per Frederic.quo fit, vt id sit peculiare in voti executione omissã. Bald.in dict.authent.hoc amplius.colum.secunda. Docto.in dicto capit.licèt.qui in hoc conueniunt frequentius,vt asserit Roderic.Suarez in repeti.l.Quoniam in prioribus.C. de inoffic.testamen.fol.5.colum.quarta. Sed ipse compertum habeo,filium grauari nõ posse quoad legitimam portionẽ, etiam fauore pietatis,vt aliquod onus pium subire teneatur.capit.fina. 17. quæstione quarta.& id etiam in voto notat Alberic.in dict.l.Quoniam in prioribus. in princip. Bart. Brixien.quæst.veneriasi. 37.siue voti executio consistat in conditione potestatis,casus,vel mista. Docto. in dict.l.Quoniam in prioribus.vbi Roderi. Suarez in 1.amplia.glos.Bartol.Paulus,Alexan.& alij magis communiter in l.si pater.C. de instit.& substi.Regia l.17.titul.primo.& l.11.titul.quarto.parti.sexta.ex quibus constat, portione legitima prorsus excludi quancunque conditionem, siue sit conditio à casu,à filij potestate,vel mista. Vnde non placet Ioan.And. Henrici,

Henrici, & aliorum opinio, qui in dict.cap. licet. eximant, conditionem voti adimplendi à legitima portione non excludi,si pendeat à potestate filij, quod admittendum nõ est.

Item illud adnotandum est,filium à patre hæredem instituto adeuntem hæreditatem absque beneficio inuentarij eiusque confectione omissa posse legitimam portionem deducere ex legatis.gl.in dict.auth.hoc amplius.gl.in auth.sed cum testator.C.ad legem Falcidiam.omnium consensu receptæ,vt Alexan.asserit in l.scimus.§.pen.& ibi Iaſ.in §.vlt.C. de iure delibe. Corne.consilio 180.colum.7.volum.quarto, & Roder.Suarez in d.l.Quoniam in prioribus.7.amplia.idẽ Alexandr. cons. 67. vbi Carol.Mol eandem opinionem approbat:& communem esse itidem scribit Didacus à Segura in repeti.l.vnum ex familia.§.sed si fundum.numero 165.ff. de legatis secundo.similis gl. in authen. de hæred. & Falcid. §.si verò non fecerit.verbo,lucrari.Iaſ.in d.l.scimus. in princip.Regia l.septima.titu.vndecimo.par.6.ita tamen,vt ratione legitimæ legata diminuantur,sic verò diminuta soluãtur vltra vires hæreditarias.Bartol.post Cynum in d.authen.sed cum testator. idem Paulus,Baldus,& Angel.dict.al.scimus.§. penul.Corne.in eadem lege.§.si verò. Baldus in l. prima.numero 3.C.de bonis auct.iudi.possid.Corneus in d.cons.180. Suarez in d.amplia.7.ad finem.quibus addendum erit. quod ipse tradam in cap.Raynuntius.§.11.in fine.Cæterum, vt ingenuè fatear,prædicta Bartol,verba dubium sensum habere videntur:nam si filius ex legatis non confecto inuẽtario indistincte legitimam portionem detrahere posset, frequenter omitteret eius confectionem,vt ex bonis hæreditarijs secretè legitimam caperet,& iterum legata diminueret, deducta portione legitima. Quod si dixeris hanc presumptionẽ in filio minimè locum habere,id apertè cõuincitur: nam & in eo locum habet tex. in authen. de here.& Fal.§. hinc nobis. Deinde Bartol. cetericque frequentissimè hoc præmittunt dicentes,filium legata soluturum, etiam vltra vires hæreditarias,deducta tamen legitima portione:non enim quicquam filius hæres solueret ex proprio matrimonio vltra vires hereditarias,si prædicta iuris præsumptio in eo cessaret. Quamobrem,ni fallor,. Bartol.& sequacium opinionem eo pacto intelligendam esse opinor,vt si filius heres probari legitimis probationibus hereditatis quantitatem, eandemq; certam & diffinitam,legatis tamen vel æqualem, vel minorem, possit sanè ex legatis legitimam deducere portionem, eáque deducta, legata ipsa per eam deductionem diminura soluere teneatur,tamẽsi quantitatem hereditatis excesserint.Sed & si minimè probauerit filius hæres certam hereditatis quantitatem allegans tamen non esse in hereditate bona,quæ sufficiant legatorum, nedum legitimę portionis solutioni,soluet omnino integra legata, nulla facta legitimę portionis deductione,cũ hereditas presumatur opulenta ac sufficiens, nisi contrarium, vel conscripto repertorio, vel legitimis probationibus apparuerit ex illa opinione,quã aduersus Bar.probaui.in l.si constante.in princip.ff. solut.matrimo.1.quæſ.Si verò sententia Barto.ibidem verior ac probabilior cuiquam visa fuerit,is necessario in hac, quam tractamus quæstione dicet, filium hæredem ex legatis posse portionẽ legitimam deducere, atque ita legata per hanc deductionem diminura soluturum.Tunc tamen non poterit certo sciri,an hæc legatorum solutio vires hæreditatis excesserit:quod videtur Cyni, Bartoli,& Doctorum opinioni aliqua ex parte refragari.Oportet autem aduertere.quid regia Partitarum cõstitutio verè hac in quæstione senserit: nã licèt communis opinio, quam ex Accursio retuli, eam possit pati declarationem quam Cynus,Bartolus,& alij frequenter cõminiscuntur, Regia verò lex ita communem opinionẽ probat,vt secluſa Bar.declaratione, filius hęres legitimã portionem,priusquam legata,deducat ex bonis:quę constiterit in patris hereditate, eo mortuo mansisse: nec legata soluere tenebitur,nisi quatenus possit deducta legitima solui ex bonis hereditarijs.Ea siquidem lex statuit apertè, filiũ hæredem non confecto inuentario legitimam portionem posse deducere eo modo:quo hæres conficiens inuentariũ Falcidiam è legatis deduxisse.

Præterea considerandum est, filium ad primogenium vocatum post obitum patris, non posse à patre grauari aliquot oneribus ex primogenio soluendis. l. vnum ex familia.§.primo.ff.de legatis secundo. tractat Ioannes Cirier de primogeni.libro tertio,quæstio sexta, & Carolus Molineus in consuetudi.Parienſi.titulo primo.§. octauo. in glo.tertia. quæſ.3.

Ex quibus ipse deduco, filium minimè mandantem executioni pia legata intra annum,etiam præmissa monitione non amittere legitimam nec iure primogenij ex hoc priuari.vtrunque expressim concedit Carol.Molinæ.in d.§.8.gl.3. quæst.3.

Hinc denique infero, falsam esse communem interpretationem c.licet.de voto.Nam si ratione pietatis nihil est ab eius parte legitima auferẽdum, cur potius tota hæreditas indiuidua occasione legitimæ partis,cui potius fauendum est, nõ dimittitur apud filium,quàm ab eo integrè auferatur ratione eius partis,quam negligentia amisit.

Et quod fortius est, cur primogenio priuatur filius in d.c. licet.ex negligentia exequendi votũ pium parentis,si id constat ratione primogenituræ,& in rebus sub ea comprehensis,minimè posse onus aliquod iniungi ei,cui ipsum hoc ius defertur ex antiqua institutione? Erit igitur ille textus ita intelligendus, vt filius priuetur paterna hæreditate ob id, quod patris votum & legata non mandauit executioni. In hac vero priuatione mẽtio legitimæ nulla fit in prima illius ca.parte:quo fit,vt possit isthæc priuatio intelligi deducta legitima.Cæterùm, dum in vltima illius decretalis parte filius priuatur regno, quod ei iure primogenij delatum est, ex eo fit, quod filius ipse promiserat votum parentis ad executionem deducere, & ideo id exequi tenebatur,vt scribit Carolus in consuetud.Pariſ.d.q.3.& monitus à Romano Pontifice,vt propriam promissionem absolueret,hoc agere noluit, atque ex ea causa pro nimia contumacia excommunicatur, & in ea proteruè perseuerans à Romano Põtifice regno indignus censetur,ac priuatur:siquidem potest ex causa Romanus Præsul Rẽgem aliquem regno priuare.quod probat optimè tex.in c.grandi.de sup.negl.prel.in 6.c.alius.15.q.6.c.Adrianus 63.dist.Ioan.Lupi de regno Nauar. secunda parte. §. 7.c.Apostolicæ.de re iud.in 6.

EX CAPITE, CVM IN OFFICIIS.

SVMMARIVM.

1 *Clerici habentes beneficia vsufructuario,an vsuario sint similes.*
2 *Clerici in reditibus ecclesiarum id tantum iuris habent,quod eis à canonibus concessum est.*
3 *Clerici habentes beneficia vltra sumptum sibi ipsis & familiæ necessarium,ecclesiæ reditus expendẽtes in profanos vsus, an teneantur ad restitutionem.*
4 *Quotidianæ distributiones clericis acquiruntur, quo ad liberam earũ dispositionem.*
5 *Intellectus c.ad hæc ipso tit.*
6 *Habens beneficium simplex,an possit liberè etiam in testamento reditus ecclesiæ distribuere.*
7 *Papa,an possit permittere clericis liberam testandi facultatem de reditibus ecclesiarum.*
8 *Licentia testandi est intelligenda de primo testamento,& re integra morte concedentis finitur.*
9 *Consuetudo vniuersalis ecclesiæ: quæ permittit clericis de reditibus ecclesiarum testari defenditur.*
10 *Remuneratoria donatio quem effectum habeat.*
11 *Regiæ quædam leges intellectæ.*

CAPVT CVM IN OFFICIIS

DIXIMVS in capite primo huius tituli, an Episcopi possint hac in vltima voluntate distribuere bona propria, vel ecclesiæ. Nunc † verò oportet eandem quæstionem repetere in clericis sacerdotia,quæ beneficia vulgo dicimus,obtinentibus.Et in his clericis,qui curam animarum & administrationem ecclesiæ gerunt est considerandum,cuius in ecclesiæ reditibus habeant. Sunt etenim,vt quibusdam placet,in bona valetudine constituti vsufructuarij.In ægritudine verò,à qua decedũt vsuarii. gl.in c.præsenti.de off.ord.in 6.quam dicit singularem Barb. in c.requisiti.isto tit.nu. 34.idem in c.venerabili. de off.delecol.x.& in tract.de pest.Card.j.part.q.3.col. 5.idem gl.in ca.3. de probat.& in c.possessiones.de reb.eccl.Rursus clericos habentes beneficia esse tatum vsuarios,asserit gl.in c.quia nos. isto ti.& in c.fi.de pec.cle.alia in c.cum contingat.de pig.& in c. cum olim.de rer.permu. quib.in locis mirè doct.variant, ita vt certa ex eis sententia capi non possit,tametsi Abb.in repeti.c.cum esses.isto tit.n.21.latè super hoc disputet,magisque probet vltimam opinionem.Mihi verò hec est satis comperta, clericum habentem beneficium, esse omnino vsufructuarium, nec prorsus vsuarium. Nam vsufructuarius potest disponere de his, quæ ex vsufructu acquisiuit, quod non

Universidad de Deusto Biblioteca

non potest hic clericus. Vsuarius verò nihil præter vsum habet, at clericus beneficium ecclesiasticum Canonico titulo possidens plus iuris habet, quàm vsuarius: sicuti apparebit ex his, quæ statim tradā. Vnde neutra doctor. opinio placet, & est, ni fallor, inutilis, atque ab hac disputatione extranea ipsa hæc iuris Canonici interpretum consideratio.

2 In his igitur ecclesiasticis † reditibus id iuris habent clerici, quòd à canonibus expressim sibi conceditur. Innoc. in c. indecorum. de ætate, & qualitate gl. in c. res ecclesiæ. duodecima q. 1. Archidiaconus in capitul. statutum. §. assessorē. de rescript. in sexto. pulchrè Cardin. consilio 110. columna secunda. siquidem res ecclesiarum subiacent administrationi Romani Pontificis, & prælatorum, à quibus ipsa Catholica ecclesia regitur: sic & canonibus ecclesiasticis ipsum ecclesiæ patrimonium commissum est, ex qua regula plurima deduci possunt hac in quæstione præ cæteris notanda. Illud tamen obseruandum erit, & omnino admonendum, vt planè intelligamus, quid humanum, quid Pōtificium ad huius disputationis radicem instituerit, iure quidem diuino, ꝙ diuinum propriè dici solet, & debet ex lege noui testamenti ministris ecclesiasticis, nihil aliud ex rebus & bonis temporalib. competere, quàm quòd ad vsum, & alimenta fuerit necessarium, & sufficiat: quod in quæstione de decimis. li. 1. Varia. resolutio. euidenti ratione probauimus. Quòd si quid eisdem ministris datum est, quod necessaruim vsum excedat, id iure humano, & Pontificio, aut denique principum, & piorum hominum largitionibus datum fuisse apertissimè constat. Vnde fit, vt quonam pacto hæc bona iure humano aut piorum hominum libera concessione ministris data, sint expendenda lege iustitiæ, quæ specialis sit erga ecclesiarum ministros ratio, ac regula omnino petenda sit, vel ab ipso iure humano, vel ex legibus, ac conditionibus donatorū voluntate ipsis in donationibus expressim præscriptis. Atq; ideo si alicubi à Sanctis patribus diuini iuris mētio facta fuerit circa horum bonorum distributionem, vel eorum communionem, aut quibus sint communicanda, ea verba intelligenda sunt de eo diuino iure, quod latiori significatione diuinum ius dici contingit propter amplissimam, summamq; Sanctæ Sedis Apostolicæ, eiúsque ac totius orbis Pontificis Maximi, qui vicaria Christi potestate vtitur supra genus humanū authoritatem. tex. optimus ex interpretatione Host. Ioan. Andr. Anto. Cardinalis, Ancharra. Imol. & Bellameræ in c. Nimis. de iureiur. tex. item in c. qualiter. in secundo. de accusat. Cardin. in Clemen. prima de vsuris. colu. prima. textus in c. 1. de iuramen. calum. tradidimus, & nos in c. 31. quæstio. practicarum. ¶ ✻ Sed & post vnam, & alteram huius operis editionem scripsere viri pietate, moribus & diuini & humani iuris professione celebres hac de controuersia. Ita tamē, vt ex eis quidam constanter asseuerauerint, sic esse iure diuino legis Euangelicæ bona ecclesiastica debita pauperibus, præter ministrorum congruam ex vsu sustentationem, vt nullo modo diuisio facta postea iurē humano, pauperibus præiudicium aliquod attulerit. Alij verò hanc legē communionis bonorum ecclesiasticorum cum pauperibus iure diuino Euangelicę legis institutam esse fatentur, & tamen probare conantur, potuisse iure humano diuisionem fieri, nec teneri ministros Ecclesiasticos ex ea parte, quæ eis contingerit hac diuisione facta, lege iustitiæ, quæ eius conditionis sit, vt ad restitutionem obliget, pauperibus distribuere, quæ eis præter necessarium sibi vsum supersint. Hanc verò litem ego componere non ausim, ea etenim lege quæ tradidi hoc in capite, scripsi, vt quæ mihi tunc visa fuere canonibus interpretum opinionibus bona ex parte conuenire, his commentarijs adnecterem sacrosanctæ ecclesiæ, diuini, atque humani iuris peritissimorum virorum censuram animo candido subiturus: ea præterea obtestatione, vt lector hāc obligationem restituendi, quæ potissima pars huius concertationis est. Nam de peccato graui, & mortali quidem idem est autorum iudicium: ita proprio iudicio examinari velit, vt eam in dubio sequatur sententiam, quæ sit frequentius à iuris diuini, & humani interpretibus, & sanctis patribus recepta: nā & hęc in animæ iudicio tutior erit. Neque tamen omittam, quando de lege euangelica agimus aliquot eiusdem diuini iuris loca, quæ ad hanc causam solēt à prudentibus authoribus adduci.

Primum etenim extat Ioann. 13. locus insignis, quo probatur Christum Iesum Redemptorem nostrum, & ecclesiæ Catholicæ institutorem, loculos habuisse, quibus à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus & alijs indigentibus distribuebat. Vnde Diuus Augustinus de Mendacio. cap. 15. apertissimè colligit institutam fuisse formam ecclesiasticæ pecuniæ. Denique, & ecclesiasticorum bonorum. Extat hic locus apud Gratianum. 12. quæstione prima. Habebat Dominus.

His accedit, quòd Apostoli primi ecclesiæ ministri eandem formam seruarunt exactè quasi magistri lege institutā, quod ex Diuo Luca in Apostolorum actis constat.

Quod si hæc communio sic ad legem euangelicam pertinet, vt præter ordinariam communionis bonorum naturā; id tantum ministris sit debitum quod ad vsum cōgruum sit necessarium: & pauperib. quæ supersint; eadem lege debeantur: non satis percipio, qua ratione huic legi diuinæ per diuisionem minimè derogetur. si ex quacunque parte per eandē diuisionem ministris assignata, aliquid eisdē vltra cōgruam sustentationem supersit: & illud non sit diuisionis factæ causa pauperibus distribuendum, ac restituēdum. Etenim in hoc lex hæc diuina certam, & specialem diffinitionem habet: ꝙ ea, quæ supersint pauperibus dentur. Neque vllam determinationem patitur ex humana lege: pateretur inquam eum, si per humanam legem tractaretur, quid obseruandum sit, vt securè intelligamus, quæ possint ad congruam sustentationem, & ad ea, quæ supersint, pertinere. At si lex humana sic statuat hac in re constitutionem aliquam, vt bona quædam ita pertineant administros, vt quæ ex eis supersint præter congruam sustentationem, non debeantur pauperib. profectò hoc esset legi diuinæ palàm derogare in eo, in quo illa specialis est, neque vllam exigit humanam determinationem.

Sicut nec lex diuina quæ ministris præcipit alimenta exhiberi, in hoc etenim ita certa est, vt nullo modo patiatur per legem humanam sic determinari, ꝙ ministris ecclesiasticis necessaria alimenta ex parte aliqua negari possint, sic de alijs exemplis erit planè agendum.

Quod si sola communio rerum ecclesiasticarum cum pauperib. esset lege diuina inducta possēt tūc propter iustās causas hæc communio dissolui, & certa rerum ecclesiasticarum pars dari ministris, & alia distinctè pauperibus: & id absque vlla obligatione restituēdi, quod præter victum necessarium clericis superesset. Verum, ni fallor, non adducitur diuina lex ad solam communionem probandam, sed ad hoc vt ex quibuscunque redditibus ecclesiasticis ministri, qui eos percipiunt, eis vti ad solam congruam sustentationem possint, & quæ supersint, teneantur pauperibus lege diuina distribuere.

Vnde alia erit via cogitanda, quæ defendi possit ex dictis locis, non probari, lege diuina bona ecclesiastica, quæ ex parte supersint ministrorum sustentationi, esse omnino lege iustitiæ pauperibus debita. Vel Redemptoris nostri, & Apostolorum in statu renascentis ecclesiæ, vsum, non sic fuisse præcisè institutum, vt & in posterum ad quæcunque bona quacunque lege, & conditione ministris ecclesiasticis data pertineat. Quid enim, si princeps aliquis institueret ecclesiam, & in ea ministros ecclesiasticos ad eius ministerium: tandem ex reditibus eidem ecclesiæ donatis certā partem ministros, aliam fabricæ, aliam pauperibus adsignasset: nunc quid & si pars ministris constituta, eorum alimenta congrua excederet: is excessus esset lege iustitiæ pauperibus debitus? Hoc expendere poterunt faciliùs viri doctissimi, qui de hac quęstione diligentius tractare constituerunt.

Illa verò verba sacri eloquij: quod superest, date pauperibus, ad omnes pertinere clericos, inquam & laicos, minimè dubitauerim: omnibus enim dicta fuere: tametsi, quod aliàs admonui, clerici aliundè, & speciali quadam ratione ad hoc charitatis opus, quod in alendis pauperibus versatur, fortiori pietatis lege, quàm laici teneantur. ✻

Primum, exactè ac diligenter canonibus consideratis colligitur, clericos beneficia † habentes, ex eorum reditib. eos tantùm expendere posse qui ad eorum honestum victum, vestitum, cæterosque vsus necessarios, aut congruos sufficiant. cap. fina. 12. q. 1. & in cap. videntes. ea quæst. in prin. 44. dist. Tibi, ô sacerdos, inquit Hieronymus, viuere de altari permittitur, non luxuriari. Bona etenim ecclesiarum sunt proprium Christi patrimonium. ca. cum ex eo. de elect. in 6. notant Felinus, & Decius in capit. constitutus. de rescript. Hinc diuus Bernardus epistol. secunda, scribit, Denique quicquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Secundò, hinc infertur, clericis omnino permissum esse antiquis canonibus reditus ecclesiasticos, qui ad præfatam congruam sustentationem necessarij non sint, in optima vel aduersa valetudine, in pios erogare vsus, iuxta illud Lucæ primo, quòd superest, date pauperibus. capitulo

3 (margin, beside "ligitur, clericos beneficia † habentes")

fin.

fina. 16. quæst. 1. ca. cassellas. ca. Episcopi. 10. quæst. 2. Noua etenim lex de dandis decimis ecclesiæ ministris ex eo iustitiam præ se fert, quòd pro congrua ministrorum sustentatione, & pro pauperibus alendis datur ipsa decima fructuum pars. Caiet. in 2. 2. q. 87. ar. 1. & q. 185. ar. 7. c. decimæ. & c. fin. 16. q. 1.

Hæc tamen Caietani sententia, sic, vt opinor est intelligēda, vt non negemus, ius Pontificium adsignare potuisse decimam aliámve partem omnium fructuum, quæ decima minor esset ministris ecclesiasticis ad eorum congruam sustentationem, ad ecclesias ædificandas, atque ad alias expensas, quas ad ministerium diuinum fieri congruit, ad veteris legis exemplum, etiam nulla pauperum expressim habita ratione. Sic denique, vt si ea pars cursu temporis aucta, aliáue ratione pinguior effecta vsum necessarium aliqua ex quantitate excederet, non esset omnino ꝙ excedit pauperibus lege iustitiæ debitum. Alioqui quod ex decimis admodum pretiosa vasa, ædificia, & ornamenta expenditur, pauperibus pletunque lege iustitiæ debitum esset, cum etiam si deceat, sacerdotes in templis miro modo constructis, pretiosissimis ornamentis, & vasis vti, multa ex his poterunt videri arbitrio non temerario ad pauperes pertinere, si iustitiæ lege quæ vsum necessarium, decentem excederent, eisdem debita forent: multa etenim, quę in his præter necessarium vsum ad decorem sic pertinent, vt absque vlla læsione alterius licitè expendi valeant: si pauperum lege iustitiæ ratio habenda foret, in his, quæ legitimis, iustis, ac decentibus vsibus supersint, viderentur fortassis ea ex causa quandoque legitimas, decentes, ad iustas expensas excessisse. His omnibus ad Caietani sententiam mitius interpretandam illud addiderim, legem humanam ecclesiasticam tamen, quæ decimā fructuū partem ecclesijs, & earum ministris addixit, & dandam esse censuit, communi omnium Christianorum consensu receptam sic fuisse, vt nulla tandem actio, querelâve prætendi iure possit, etiam si cursu temporis aucta, ac pinguior effecta fuerit. Tametsi fatear, decimam partem ministris, & ecclesijs datam fuisse iure Pontificio ea etiam ratione, vt cura pauperum maximè illis incumbat, eaque ex causa legem de dādis decimis iustiorē in Christiana Republica visam fuisse, quā si liberè in quoscunque vsus absque vlla pauperum ratione ministris ecclesiasticis liceret eos reditus expendere: memini autem decimæ partis, vel minoris quòd maioris nullum habeamus ex diuinis literis exemplum: quanuis non dubitem, alimēta, & alia, quę sunt ad diuinum cultum necessaria ministris ecclesiasticis diuino iure deberi, vbi decima fructuum pars aliqua ex causa non esset ad ea sufficiens. Sed & in Christiana republica summopere curandum est, vt templa, vestes, vasa, & alia ornamēta, quibus ministri vti debent in diuini cultus ministerio, splendidiora, & pretiosiora sint quàm ea, quibus ad profanos vsus etiam principes vtantur. Hoc etenim ex sacris literis veteris testamenti constat, & Christianorum principum vsu receptum fuisse historiæ ecclesiasticæ authores tradidere.

Tertiò, ex eadem ratione apertum sit clericum habentem ecclesiasticum beneficium, posse liberè disponere de illis reditibus, qui essent necessarij ad eius honestum sumptum, in specta cuiusque qualitate: si eos præcipuos is habeat, qui aliundè victum, & necessaria sibi ministrauit. Hæc enim pars bonorū ecclesiasticorum ministris per canones antiquos constituitur. c. ecclesias. 13. quæstio. 1. text. & ibi Abb. in ca. de his. de ecclesi. ędifi. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. in resp. ad 2. Ioan. Maior in 4. sen. dist. 24. q. 17. & q. 20. Et idem ipse dicerem in his reditibus ecclesiæ, & beneficij, quos dignissima mercede industriæ, & laboris impensi in ecclesiæ regimine recipit ipse, qui ecclesiæ curam gessit, ex Bolognino in Anani. consi. 87. vbi ipse Anani. hoc ipsum probat.

Quartū, quod ex pręmissis inferri potest nō facilē habet definitionem, sunt etenim qui opinentur, clericū habentē beneficium vltra sibi necessaria, in profanos vsus reditus illius expēdentē mortale crimen cōmittere, & teneri restitutionem illorum reditū, quos ita expendit ex Hiero. dicēte: Aliena capere cōuincitur, qui vltra necessaria sibi retinere probatur. §. ordinandus. 42. dist. Sensit hāc opinionē Tho. 2. 2. q. 43. ar. 8. expressim asserit Alex. Halen 3. par. q. 36. mēb. 5. Ricar. in 4. senten. dist. 45. art. 3. q. 1. Gabr. in 4. dis. 15. q. 8. Florēt. 3. par. ti. 15. c. 1. §. 19. Io. Maior. in dist. 24. q. 17. dicens hāc opinionē esse cōmunē. quā tādē probat Paluda. in 4. dist. 24. q. 3. ar. vl. quib. suffragat tex. optim⁹. in c. episcop⁹. 12. q. j. & in c. j. 12. q. 3. Pulchrè D. Bernar. Epi. 42. col. 3. Clamāt, īquit, pauperes nostrū est quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Huic opinioni accedunt Abb. in c. cum secundum. de præb. 1. col. & Arch. & Domi. in summa. 4. dist. Fel. in cap. postulasti. numero 6. de rescri. idem in c. de quarta. numero 33. de prescrip. Anto. Burg. in c. j. num. 28. de emptio. Sed hæc atque alia à dictis doct. adducta, eo tendunt frequentius, vt sit illicita hæc ecclesiasticorū redituum distributio: non tamen, vt sit restitutio necessariò facienda. Præterea reditus ecclesiastici, qui supersunt vltra ministrorum victum, alieni dicuntur non propriè, sed ex quadam metaphora, eò quòd pauperibus essent erogandi: quòd autoritate Hieronymi comprobatur: is etenim scribit, bona ecclesiarum dici bona pauperum, quoad debitum, quia eis debentur, non quoad dominium, nec quoad proprietatem: sicuti refert Cardina. à Turre cremata in capit. videntes. numer. 2. 12. q. 1. Canon autem primus. 12. quæst. 3. id tantū probat, acquisita ex reditibus ecclesiæ, aut beneficij, ad ecclesiam pertinere, quod omnes concedunt: nec inde sequitur prælatū reditus sibi designatos per luxuriam consumentem ad restitutionem teneri. Quamobrem, licèt concedant hanc consumptionem absque mortali crimine non fieri, negant tamen restituendi obligationem. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. Præpo. in summa. 44. distinctio. colum. 5. Thom. quolibet. 6. arti. 12. Syluest. verb. clericus. 4. q. 20. & verbo, restitutio. 3. q. 5. Adria. in 4. sentent. capi. incipienti, Pro clariori. 4. conclusio. Io. Arbo. in Theosophia. part. 1. c. 25. ad finem. & Ioan. Driedo. de liber. Christ. pagina. 199. quorum sententia benignior est, & nostris hisce temporibus admittenda ex totius Christiani orbis consuetudine, qua plurimum adiuuatur. Nam post factam bonorum diuisionem inter ecclesiam & Episcopum, ac sacerdotes ecclesiæ ministros, Episcopi, & ministri ecclesiastici verè domini sunt eius fructuum portionis, quæ sibi contigit. Quòd latè tractat, & tradit Domini. Soto, libro 10. de Iusti. & iur. quæst. 4. artic. 3. & 4. Ea verò pars, quæ, vt diximus, Episcopis distinctè competit, à quocunque donata sit, ea lege, ni fallor, data censetur, vt Episcopi erga pauperes officio patrum, & pastorum in his, quę supersint vltra sibi necessaria, vti debeant, & teneantur. Si non lege iustitiæ, saltem lege charitatis, quæ peculiari quadā ratione magis Episcopos, quàm alios obliget. Quanuis vt dixi, non ausim constanter asseuerare, eos teneri in prædictis casibus ad restitutionem ratione eius partis, quæ iure, vel alia quacunque institutione distinctè ministris, etiam prælatis cōpetit. Etenim negari nō potest, Diuum Thomam, cuius authoritas apud omnes maximi debet esse momenti, huius fuisse sententiæ, atque item eos omnes, quorum modo memini, si eorum distinctio iuxta seriem, & ordinem ab eis non admodum obscurè significatum ad amussim expendatur. Nam, & Caieta. ipse, qui restitutionis obligationem probat, vbi reditus sint admodum pingues, eiusdem restitutionis radicem ex natura communium bonorū deduxit, quo fit, vt si bona Episcopo data sint separatim, ac principaliter pro eius ministerio, ea ratio, quæ accessoriè, &, vt dici solet, secundario ad largitionē in pauperes spectat, nullo modo videatur ad restitutionem obligare. Ea verò bona specialiter vsui ministrorum apud Sanct. Tho. esse deputata intelligo, quæ distinctè ab his partibus, quæ ex canonum diuisione fabricæ, & pauperibus adsignata fuere, ministris competunt, vel quæ ratione ministerij, vel officij eis donata sunt. Quanuis eius sint quantitatis, quæ necessarium vsum excedant. Alioqui nulla esset distinctio inter bona communia, & specialiter deputata, qua vti vult apertissimè D. Th. cum & ea ratione quæ specialiter deputata appellat. S. doctor, eo & communia dici possent, & deberent, quippe quæ, si ea cōtingeret augeri, aut alia ratione excedere necessarium vsum, quæ sic excederent, essent lege iustitiæ pauperibus distribuenda. quod idem S. Tho. negat. Aliud etenim est, quædam bona esse ministris necessaria habita ratione vsus, & hæc in bonis communibus ecclesiarum continentur: aliud, esse quædam bona ad vsum ministrorum separatim, ac distinctè deputata: & hæc separatam, ac distinctam à communibus rationem habent. Atque hic est genuinus, ac verus. S. Thomæ sensus.

Quintò, ex principali assertione colligitur, in quotidianis
4 distributionibus ecclesiastici beneficij, id animaduertēdum esse, vt earum dominium acquisitum censeri debeat, habenti beneficium, & eas percipienti. text. in capit. vnico. de cleri. non resident. in sexto, ad finem. vbi Domi. & Fran. hoc sentiunt Barb. dicens illum tex. sing. in c. fi. col. fi. de pecul. cle. notat gl. Gul. in extraua. j. ne sede vac. inter cōmunes. ver. cōsueuerit. in j. Dec. cōs. 180. col. j. quorū opinio cōis est, sicuti eam secutus asserit Taris. cons. 53. volu. 4. col. 2. Constat enim has distributiones à canonib. ecclesiæ ministris cōcedi ob illum

munus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministerium,quod altari,aut diuino cultui impendunt, idē notat Bolog.in Ananiæ consi.87.

5 Sextò, ex his † constat ratio decretalis, ad hæc.isto titul. qua probatur,clericum posse,etiam in ægritudine constitutum,causa donationis inter viuos, reditus ecclesiæ in piam erogare causam,modo in hac donatione moderamine vtatur si ex ea ægritudine decedat:sed si bona existēs valetudine velit in pios vtus aliquid expendere de bonis mobilibus, id agere poterit liberè:nulla præfinita quantitate: quod etiam probatur in capitu.quia Ioannes.iuncta gl.12.quęstio.notāt Abbas, Anchara. Imol. & Barbarius in dict.capit.ad hæc. Vn de oportet à viuente fieri traditionem horum bonorum, quæ sic donantur,Barbat.in d.c.ad hęc.colum.2.ad hunc sal tem effectum,vt fraudis præsumptio,& fictionis suspicio eui tentur in hac donatione,quæ ab ægroto facta fuerit.

Septimò,clericum beneficiumecclesiasticum habentem proprio testamento non posse disponere de bonis occasione ecclesię adquisitis.tex.in hoc c.cum in officiis. etiam si illa bona adquisierit occasione reditus ipsius beneficii.tex.in c.relatum.in 2.ist.tit.vbi Abb. idem Abb.latius in ca.cum ecclesiæ.cod.titu.in relatione.num.23,Cuius opinio omnium cō sensu recepta est,omnes etenim iuris vtriusque professores hoc verum esse iure fatentur.licet Palud, in 4. senten. distin. 15.q.3.argu. 6.clericis permittat liberè testari de reditibus beneficij.Quod manifestè conuincitur per dicta iura, & cōmunem sententiam,quæ procedit non tantum in reditibus collectis ex beneficio,sed etiā in rebus emptis pecunia.quę ex eisdem reditibus fuerit collecta. Barbarius in capitulo inquirendum.de pecu.cleri.numero septimo Stephan. Ber tran.consilio centesimo quinquagesimonono,volumine se cundo quod probatur in dicto capitulo relatum.& in hoc c.& id passim sentire videntur doctores.

Octauò,potest ex his perpendi veritas gl. in dicto c.pręsenti.quæ dixit,clericū † posse liberè testari de bonis ex simplici beneficio adquisitis,cuius opinionem tenuit Hostien, in c.fin.de pecu.cleri.ex c.requisiti.in fin.isto tit.& inquiunt Anto.& Imol.in d.c.fin.opinionem hanc in praxi receptam esse.Eam verò falsam esse nos arbitramur per tex.in cap. Epi scopus.14.q.1.vbi probatur,canonicos, qui simplex beneficium obtinent,non habere bona ecclesię,vt propria, sed ad dispensandum,idem etiam constat ex his,quæ in præcedentibus assertionibus adducta fuere.Nam iura prohibentia clericum testari de reditibus beneficij,absque aliqua distinctio ne loquuntur.Nec oberit tex.in c.requisiti. vbi id tātum probatur,relictum canonico alicuius ecclesię, ipsi canonico adquiri,nec presumi debere,causa ecclesię ei legatum factum fuisse,ex quibus gl.opinio iure non procedit. & ita eam reprobant Abb.in dict.c.cum esses. nu.23. idem in c.2.de deci. & in cap.fi de pecu.cleri. Arch. in ea.statutum.§. assessorem. de rescrip.in 6 Innocen.in c.indecorum.de etate, & qualita. Dominicus,& Franciscus in d.c.pręsenti.columna 5.Barba. in tracta.de prest.Caraina.par.1.quęstione tertia.n.80. idem in d.c.requisiti.isto titu.nume.34.idem in c.fina.nu.14.depecu.cleri.eandem opinionem dicunt esse veriorem. Imol.in d.c.fi.Bertran.in d.cons.258.vol.2.& cōmunem Ias.cons.75. vol.3.& Alber.Trotius de vero & perfect.cleri.lib.2.c. 51.n. 7.id tamen concedi poterit pensionarium posse proprio testamēto disponere de reditib.ex pēsione ecclesiastica percep tis,& eo intestato eosdem reditus ad legitimos successores pertinere,sicuti de iure probat Hiero.Gigas in tract. de pensionibus.q.52.

7 Vltimò, hinc † potest deduci, an Romanus Pōtifex valeat promittere propria, dispensatione clericis testamentum facere.& in eo bona illa distribuere,quę ex reditibus beneficij adquisierunt: qua in quæstione Ab.in relect.c. cum esses.ist. ti.nu.30.scribit non posse Romanum Pontificem sine maxima causa hanc testamenti libertatem concedere.Barb hic 5. co.idem Franc.in rub.ist.tit.in 6.col.32 Quin & Barb.scribit in tracta.de prest.Card.1.par. q. 4. licentiam hanc testandi à Romano Pontifice concessam clericis de reditib.beneficiorum,esse intelligendam ad pios vsus,non alias. Ipse verò cō sidero bonorum ecclesiasticorum administrationē ipsi Romano Pontifici & eius canonicis cōstitutionib.cōmissam esse.c.videtes.c.pręcipimus.12.q.1. quibus quidē canonib.separatim ab ecclesię ærario conceditur episcopis, & clericis ecclesiarū ministris certa ex reditib.ecclesiasticis portio.c.de reditibus.cap.cognouimus,capit. mos est.capitul.sancimus. 12.q.2.Thom.2.2.q.185.articu.7.& quodlibe.6. articulo 12. ad hęc accedat etiā quod prohibitio testādi clericis inducta est iure humano:q̄ constat ex hoc capi.& alijs,quæ in præce dentibus conclusionibus adduximus:alioqui si iure diuino esset prædicta prohibitio inducta, non posset permitti vllo pacto dispensatio Romani Pōtificis quam Abb.Fran.& alij passim concedunt:sicuti probaui in Epitome de spon.2.par. cap.7.§.nono.numero 4. Quòd si Papa dispensare potest hāc testandi licentiam, valet dispensatio sine causa, quanuis iniquè concedatur,vt in eadem Epitome tradidi §.nono.numero 8.Consequitur ergo ex his, posse Romanum Pontificem facultatem testandi de reditibus, & bonis ecclesiæ occasione acquisitis,Episcopis & clericis concedere.Nam & monachis id concedi posse à Papa, diximus in capitu. secundo ad finē. isto tit. vbi plures authores huius assertionis retuli qui & hanc opinionem,quam modo asserui.expresè profitentur,eamque vsus Christiani orbis recepit,& asserit communem esse Deci.consil.512.col.2.

8 Erit tamen isthæc licentia † testandi ita restringenda,vt in primo testamento intelligatur, non in secundo.arg. l.boues. § hoc sermone.ff.de verbo.signifi.l.dotis promissio.ff.de iure doti.capi.non potest.§.primo de præb.in 6.notat in hac specie eleganter Philip.Decius consil.512.cui subscribit Soc.Iunior in consil.89.volum.1. consil.dicens sic respondisse insignes Iurisconsultos, dum hæc quæstio in lite tractaretur, & idem potest comprobari ex pluribus,quæ Alcia.congerit in d.§.hoc sermone.& Hippol.in rubri.ff.de fideiuss.numero 97. Ias.in l.diuortio.§.quod in anno.ff.solut.mat.& insigni compendio Marti.ab Azpilcueta in cap.placuit.de pœniten.dist. 6.numero 166.in his etenim quæ odiosa sunt,simplex cōcessio primum actum tantum respicit, & idem in onerosis.d.c. non potest.& in d.l.dotis promissio.notatur in l.placet. ff.de liber.& posthu Cald.consil.16.de iure patrona.Felin.in ca.2. de treug. & pace Qua ratione idem Soc.Iun.dict.consil.89. conatur probare,licentiam testandi à Romano Pōtifice præstitam Episcopis,morte Romani Pontificis re integra cessare: quia hic actus odiosus est, & ideo extinguitur morte ipsius authoris.glo.in cap.à nobis.in j.de senten.excom. communiter ibi recepta l.fina. ff.de pœn.notant Abb. & Felin.in cap.ex literis.de constit.& Marti.& ab Azpilcueta in d.cap.placuit.numero 161.qui pulchrè aliquot explicuit,quæ minus diligenter tractauerat Fel.in cap.licèt vndique.de offic.dele. Sed & Decij opinionem in dicto consilio 512. post huius operis primam & secundam editionem vidi probatam esse à Tiraq.in dict.§ hoc sermone.numero 128. quæ tamen modo mihi dubia videtur ex his,quæ ab eodem Tiraq. illic traduntur limit.17,authoritate Bald.in cap.primo.in princ.col. penult.versic.deinde quæro pone,quòd princeps.titul.de pace constantiæ.& præsertim autoritate Io.Andr.& D minici in capit.non potest.§,illud.de præben.in 6.ex quibus ipse censeo Decij opinionem neque iure defendi posse, nec in praxi debere admitti. Nam & post huius operis vnam,& alteram ac fortassis tertiam editionem, legi eam iure improbantem Hieronymum Albanum in tract.de Cardinalib. quæstio.48. Sed & Socini Iunioris responsum hodie admitti non debet: cùm ea licentia magis ad principis, cui præiudicat, beneficium, quàm ad actum aliquem odiosum accedat, qua quidem,& aliis rationibus, quæ Socino refragantur, non auderem eius opinionem in consulendo, nec in iudicando sequi.

Verum moribus receptum est, vt solis Episcopis hæc te9 standi licentia sit necessaria,siquidem clerici † omnes liberè testantur,& in vltima voluntate distribuunt bona,quæ ex reditibus ecclesiarum adepti sunt,atque in eisdem intestati decedentes successores habent parentes,fratres,cæteróſq; cognatos.Hanc tamen consuetudinem damnant plerique, ex eo quod in capit.relatum.2.isto tit.approbetur consuetudo, quæ permittit clericis testarii in pios vsus,aut in præmium alicuius ministerij ipsis viuentibus clericis à famulis impensi: generalis ergo consuetudo non recipitur,quem tex.dixit esse sing.Rochus Curt.in c.fin.de consuet.fol.partio.49. col.4. hunc abusum reprobans. Cui opinioni assentiuntur omnes Doctores hic,& in d.c.relatum.& in c.fi.de pecul.cler.Abb.in d.c.cum esses.in relect.col.14.Franc.in rub.hoc titu.in 6.col. 32.Barb.in tracta.de præst.Card.j.part.quæst.quarta,Ioannes Mai.in 4.senten.dist.24.quæst.20.Angel.verb.clericus.2.§.13. Sylvest.verbo, clericus.quarta quæst.secunda. Alua. Pela.de planc.eccles.2.part.articulo vigesimooctauo,colum.3.Arch. in summa.12.quæst.5 quorum opinio magis communis est, vt ex præmissis saperte constat. Sed quoties animaduerto reditus hos ecclesiasticos, de quibus agitur, à canonibus ministris ecclesiarum adsignari separatim ab aliis bonis quæ ecclesiis conceduntur ad ædificia, vestes

stes aliàque necessaria, quoties video, ac memoria repeto hanc testandi prohibitionem iure humano statutam fuisse, non possum consuetudinem præmissam damnare, quippe qui certo sciam Romanum Pontificem, ecclesiæ principes, totiusque orbis Christiani consensum, vel applausum eam probare, saltem tacitè, vt inde conijcetur sæpissimè rē istam summum præsulem,ac Cardinales,Episcopos, Cæsarem, & Reges cogitasse,& huic vsui consensum præstitisse:cum nul lescentes intactos dimiserint,ni eos proprio consensu probassent.Sic sanè Carolus Cęsar Hispaniarum rex anno Millesimo Quingentesimo vigesimotertio, comitiis totius regni Pinciæ habitis,capitulo 47.hodie l.13.titu.8.lib.5.Reco. iussit, hanc consuetudinem vti legitimè inductam seruari. Et licet ea constitutio possit referri, ac deduci ad consuetudinem succedendi clericis solum ex testamento: tamen vbi moribus obtentum fuerit idem quo ad successionem ab intestato:eisdem rationibus hanc consuetudinem admittendam esse opinor,consuetudo autem ista siue ad successionē ex testamento,siue ad successionem ab intestato,testibus erit legitimè probanda,vel alijs modis,quibus iure probanda est,vt secundum illam pronuntietur.

Cæterùm,Regiam constitutionem permissione vti approbante, non solum conniuente, ex eo euidenter constat, quòd secundum eam iudex, qui de ea re sententiam dicturus est, non tantum absoluit hæredem clerici à petitione ecclesiæ fabricæ,vel pauperum,sed & ipsam hæreditatem, hæredi non possidenti adiudicabit, & tradet. Quod alienum est à sola permissione conniuente, ac tandem proprium permissionis eam consuetudinem approbantis. Alioquin siquidem grauiter peccaret,neque esset eius sententia in Christiana Republica exequutioni mādandum. Sed & quantum attinet ad successionem istam, vel ex testamento, vel ab intestato,vt clerici hæredes habeant in rebus acquisitis ex redditibus ecclesiarum,idem apud Gallos communi vsu obseruatum est,vt præter alios testatur gl.in pragmat.i.sanctione.titu.de annatis.§.item quod.verbo,acquisitos. Neque desunt doctissimi viri,quibus hæc sententia placuerit: nempè Hostien.in capit.fina,col.2.de pecul.clerico.4.vers. & hoc seruat consuetudo,Faber.in §.his verò.Inst.de rerū diuisio.Paluda. in quarto Sententia distinct.15.quæst.3.articu.6.Florenti.3. par.tit.10.cap.tertio.§.14.Guido Papæ decisio. 115.Guiliel. Benedict.in c.Rainuntius.isto titul.verb. & vxorem.nu.264. Ioannes Andre.in regul.nemo plus.de regul.iur. Ioan.Gallus.quæst.139.ad finem.in 6.& alij, quos refert, & sequitur Philippus Probus in capit. præsenti. de offic. ord.in 6. quib. adstipulatur tex.in capit.cum tibi.de verborum significa.vbi Abb. ex illo tex. idem probat.est & egregius tex.in extrauagan.Ioannis 22.suscepti.de electio.dicens valere consuetudinem, qua inductum sit fructus beneficij vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertinere. Ergo de illis ex consuetudine potuit testari,vel illos fructus consanguineis,aliisque hæredibus relinquere:nec soluit hanc rationem exactè Panormit. hic scribens in hac specie,præiudicium inferri futuro successori,non ecclesiæ.Nam & illa bona,quæ clerici defuncti ex reditibus ecclesiæ acquisierint,futuro successori reseruantur.c.præsenti.de offi.ordin.in 6.cap.relatum.in 2.isto titu.igitur eadem ratione in eis consuetudo poterit procedere:siquidem & hæc consuetudo,cuius initij memoria hominum non est.idem efficit,quod principis licentia, & priuilegium.l.3.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti. & æsti.cap. 1.de præscrip.in 6.c. super quibusdam.de verbo.signi.quem text. dicit singu.Abb.in c.per venerabilem:qui filij sint legi.3.col. Roma.singu.289.Commendat Iasiñ l.is qui putat.ff.de acqui.hæredit.Abb.in capit.cum nobis. de præscriptio.Feli.in c.accedentes,& idem post Abb.in c.causam.eo.titu. Francit. Balb.de præscrip.part.quinta,princi.quæstione septima.& 2. part.3.partis princi.quæstione sexta, Hippo.singu.80.Probus in capirulo secundo,numero septimo.de præbē.in 6.sed Papa priuilegio potest hanc licentiam exhibere: igitur consuetudo ista totius orbis poterit idem efficere:cum & consuetudo legi humanæ deroget.c.fin.de consue.l.de quibus.ff.de legi.l.venditor.§.si constat.ff.comm.præd. Abb. in dicto c.fi. 2.col.Nec me in contrariam sententiam inducet tex. in d.c. relatum. Cum ibi approbans Romanus Pontifex illam consuetudinem tunc vigentem,non probat hāc,quæ modo frequentissimo vsu seruatur.Hæc verò me scripsisse lectorē admoneo his rationib.quib.vsus sum ad eorum probationem, & ea præsertim,quod non video,communionem bonorum ecclesiasticorum, cuius à sacris canonib.mentio fit, eo iure inductam esse, quod non subsit S.Sedis. Apostolicæ, & iuris Pontificij constitutionibus:vt tandem existimem, diuisionē eorum,etiam quo ad dominium,fieri potuisse,cēseo tamen disputationem istam eo animo fore recipiendam, ac recipi debere ab his præsertim, qui non solum christiani, & communi christianorum legi addicti esse debent, sed ob speciale munus, in quod diuina institutione, sacris ordinib. susceptis electi fuere,eaque rōne inter catholicos, vt lucernæ ardētes exēplo lucere teneantur,vt in expēdēdis ecclesiasticis reditibus,quos etiam vt ministri separatim percipiūt, sit illis satis, culpa mortalis criminis eos esse infectos,simalè præter vsum necessarium,& pias largitiones illos distribuere non verean tur,à mortali siquidem culpa,imò ab omni specie mali præcæteris omnino abstinere debent. Gl.Bernardi ex primis huius ca.verbis.illud satis vulgare adnotauit,donatarium obligari naturali quadam honestate ad beneficij accepti remunerationem.l.sed si lege.§.cōsuluit.ff.de pet.hæredi.l.si pater. §.vlt.ff.de don.l.metum autem.§.sed licet. ff.quod met.caus. Nec enim donatio remuneratoria potest propriè donatio dici.l.Aquilius Regulus.ff.de donation.Bartol.ibi. & idem in proœmio.ff.4.colum.Ab.in rub.de don.Ias.in l.si quis.numero 8.de actio.idem in l.ex hoc iure.ff.de iust.& iure.huius remunerationis aliquot effectus commemorās,quod diligentius agit Andr. Tiraquel.in l.si vnquam.C.de reuoca.donat. verbo,donatione largitus.numero vndecimo,vbi Rip.quęst. decima quarta,eandem opinionem probat, ex quibus communem esse constat,licet Deci.in l.donari.ff.de reg.iur. post glos.in dicto §.consuluit. teneat, remunerationem veram & propriam donationem esse:cum nullo iure cogente fiat.Cui ipse respondeo,obligationem illam,quæ ex ratione naturali inest hominibus: vt grati sint benefacientibus,inducere ad remunerationem.Nam,vt scribit Seneca lib.2.de benefi.cap. 18.& quidem diligentius quærendus est beneficij,quàm pecuniæ creditor: huic enim reddendum est quantum accepi, & si reddidi solutus sum,ac liber:at illi plus soluendum est:& nihilominus relata gratia cohæremus. Vnde,hanc remunerationem ex ratione naturali procedere, deducit eleganter Forruni in lege prima. §.ius naturale.ff.de iust.& iur.illatio.x. Quin & ingratitudinem peccatum esse constat,quandoque mortale,si contingat contemptus beneficij accepti. Tho. & Caietan.2.2.quæstione 107.articulo tertio,quanuis qui bene ficium intulit,ius exactionis non habeat:cum animo liberali id egerit,& ideo remuneratio non est debita ex legali obligatione,sed ex honesta,& morali.vt idem Thom.probat.secunda secundæ, quæstione centesimasexta, articulo quarto quinto & sexto.Adeo,vt nulla actio in Republica detur aduersus ingratos,qui mortali etiam crimine ingratitudinem committunt,ne tot lites oriantur.His etenim actionibus nō sufficerent omnia fora: atque ita vtile fuit Reipublicæ nullam actionem ex hoc dari, authore Seneca. libro tertio. de benefi.cap.septimo. ex quo constat,apud Macedonas actionem aduersus ingratos lege datam fuisse,& idem apud Athenienses statutum fuisse,testatur se legisse Ludoui.Cæli. lib.4. recētio. Antiqui.cap.28. quod ex Valerio Maximo constat libro quinto.cap.tertio.§.Phocion.Eandem actionem aduersus ingratos apud Persas datam fuisse scripsere Xenophon libro primo de Pædia Cyri.Ioan.Stobæ.sermo.42. & Themistius in commentario de Amicitia. Vnde quidam censent, non Macedonas,sed Persas,legendum apud Senecam,quod ipse minimè probauerim.Tametsi ex Xenophonte lib.j.commentariorum, apparcat, Athenis parentibus aduersus filios actionem hanc dari:non aduersus alios,vt tandem possit de hac actione intelligi Valerij Maximi locus,& item Luciani alter in Abdicato.Sic etiam licet ex pacto nudo oriatur naturalis obligatio.l.j.ff.de pactis. l.iuris gentium. §.prætor ait.ff. eodem tit.idque pactum violare,peccatum mortale sit regulariter.gloss.communiter recepta in cap.primo.de pactis. tamen ad euitandas tot in Republica contentiones,expensas, iurgia,& lites,nulla datur ex pacto nudo actio iure ciuili.d.l. iuris gentium.§.sed cum nulla. Tametsi æquitatem illam naturalem sacri Canones secuti actionem ex pacto nudo dederint in capit.primo. de pactis. & piæ ac sanctissimæ huius regni sanctiones.l.tertia.tit.octauo.libr.tertio.in ordi.reg.obiter enim his & si paucissimis verbis, arbitror veram sensisse rōnem illius hacten⁹ indefessæ disputationis,an ex pacto nudo actio iure ciuili Pontificio,& Regio oriat:& potuissem,ni presens tractatus impediret,eā rōne cōprobare,ostēdēs sępissimè aliqd illicitū fieri,& mortali cōmisso crimine:nō tamē

Universidad de Deusto Biblioteca

à iure ciuili,nec Canonico, pœna exteriori puniri, aut actione iudiciali reſcindi.

10 Habet tamen hæc ipſa † remuneratio alium effectum, vt repetitionem impediat eius,quod ſolutum fuit errore iuris. Nam qui gratificatur alteri,à quo beneficium accepit, credens ſeſe ad id teneri errore iuris, iam animo conſentit naturaliter,vt remuneretur amicum:nec errat in naturæ vinculo,& conſenſu naturali,licet errauerit in iure. Igitur non repetit.l.cum quis.C.de iuris & facti ignoran.Ad idem conducit tex.in dict.§.conſuluit. quo deciſum eſt, cum qui donauit,ſi antidora accepit, eſſe factum locupletiorẽ: ergo ab eo repeti id non poteſt, non enim diceretur factus locupletior is, ſi ab eo repeti datum poſſet.Eandem ſententiam probat l.idemq;. §. fina.ff. mand.ex quibus & alijs hanc opinionem defendunt Fortuni.in dicta illatio. 10.& Zaſius lib. 1.ſingul. reſponſ capit.tertio.nume.22.licet gl.communiter ibi recepta,ac noua ratione per Iaſonem munita contrariũ teneat in l.ex hoc iure.ff.de iuſti.& iure.gl.in dicto.§.conſuluit.Bart. & Doct.in dict.l.cum quis.Bartolus in l.ſi teſtamento. §.primo.ff.de fideiuſſo. & Doctores in l.ſi non ſortem. §.libertus. ff.de condict.indebi.per textum ibi,qui probat, libertum repetere non poſſe operas officiales, & obſequiales,quas patrono præſtitit,credens ipſum ad id teneri:poſſe tamen repetere fabriles operas eodem errore præſtitas.Ille verò tex.potius probat primam opinionem:quia operæ officiales & obſequiales renunciationem præ ſe ferunt, attento iure ciuili non ſic fabriles.

11 Sunt etiam † qui alium huiuſce remunerationis effectum comminiſcantur præmiſſa Regia lege,quæ permittit parẽtibus tertiam,& quintam bonorum partem cui velint ex filijs donare,aut relinquere,preter eam partem, quæ ei iure æqualis diuiſionis inter filios faciendæ,competit: exiſtimant enim donationem remuneratoriam à patre filio factam, vt æs alienum ante alia deducendam eſſe,nec imputandam forẽ in tertiam & quintam bonorum partem. Ioannes Lupi in rubri.de dona.inter vir.& vxo.§. 50.nume.12.Didacus à Segura in l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de vulg.Fallent.16.Didacus à Caſtel.in procemio Taurinæ ſanctionis,verbo,gratia,quibus adſtipulari videtur l.viuus.ff.ſi quid in fraud.patro.dicẽs viuus libertus bene merentibus amicis donare poteſt, legare verò non poteſt,quo patroni partem minuat,Ergo ex donatione remuneratoria ſicut poteſt minui patroni portio legitima,ita & filiorum: cum hæ portiones ſint ſimiles. l. vlti. C.de inof. teſtamen.& ibi Doct.Iaſ.in auth. nouiſſima. eodẽ ti.col.2.Huic verò effectui minimè conſentio,quippe qui ſatis compertum habeam:donationem remuneratoriam à patre filio factam, aliorum filiorum legitimam portionem minimè poſſe diminuere, neque vti æs alienũ deducendã eſſe, ſed in legitimã donatarij portionẽ imputandã, atque in his regnis in tertiã,& quintã bonorũ partẽ.ex gl.quã expreſſim approbat præter alios Pau. & Iaſ. col.fin.in auth.vnde ſi parens.C.de inoffi.teſta.Pulchre Aymon Sauil.conſ.165.col.2. alioqui poſſent facillimè filij portione legitima priuari.Nec oberit d. l. viuus. quia loquitur quo ad portionẽ legitimã patrono debitam.Bald.in l.2. oppo. 4. C.de inoffi.donat. eſt enim minori prædita priuilegio quàm portio filijs ex lege cõperẽs:ſicuti adnotauit Iaſ.in l.eũqui.C.de inof.teſt. vbi argumẽtationem à legitima portione patroni ad portionem filiorum non omnino procedere, optimè aſſerit. id verò quod Iuriſconſultus in d.l.viuus.de legatis dixit, vt ea minimè patroni partẽ diminuãt, etiã benemerentib.relicta:ideo procedit.quod legata ab hæredibus præſtanda ſunt ad quos iſthæc obligatio remunerationis,vt æs alienum non tranſit, Bar.in l.ambitioſa.col.3.ff.de decretis ab ord.fac.Poſſet tamẽ hic effectus admitti,quando miniſteria,operæ,beneficia,ob quę remuneratoria donatio fit,eius eſſent conditionis,vt in iudicio pater conueniri poſſet ad remunerationem,quod in ſpecie Aymon in dicto conſilio reſpondet.

Eadem remunerandi obligatione perpenſa,poteſt: dari intellectus ad Regiam l.quartam,titulo quarto. libro quinto ordin. Hodie l tertia.& quinta.titulo nono, libro quinto Recopilationis,qua cauetur,donationem ab extraneo alteri coniugum factam,ex iure Regio non eſſe vtrique coniugi communem vt locum habeat in ſimplici donatione,non tamen in remuneratoria.Ea enim inter virum,& vxorem diuidenda erit.Rodericus Suarez in l.prima.tit.de acquiſitis. libro tertio Fori.limitatio.3.quia hæc non eſt propriè donatio.Nec tamen hic tractamus de donatione,quæ Caſtrenſis eſt,aut quaſi Caſtrenſis: ſiquidẽ in hac manifeſtè diſtinguit d.Regia lex.

EX CAPITE AD HAEC

SVMMARIVM.

1 *Vera,& communis ratio huius deciſionis.*

HACTENVS in præcedentis c.interpretatione ſatis hunc textum explicuimus & ideo nihil immorabimur: obiicit tamen gl.aduerſus eius deciſionem illud in iure manifeſtum. Quod vna via prohibetur, alia permitti non debet. Cur igitur permittitur clericis titulo eleemoſynæ,in ægritudine ad mortem moderatè donare reditus eccleſiæ,cum eis ſit prohibitum teſtamẽti iure idem facere? Eſt tamen præcedens regula iuris intelligenda,quando quid prohibetur attento effectu,nam ſi vno
1 modo vetitum eſt,alio permitti non debet.Hæc verò † deciſio eſt intelligenda,vbi aliquid prohibetur attento modo agendi.Non enim oportet,nec decet concedi clerico à iure licentiam teſtãdi de reditib.quos ab eccleſia perceperat: quia diſponeret,ac diſtribueret bona illa in tempus,quo nec verè, nec fictè eorum dominus futurus eſt,nec etiam diſpenſator, quippe qui bona illa non poſſideat,vt propria, ſed tanquam aliena,iure per eius obitum extinguendo, nec ad eius hæredem tranſituro.ita Ancharanus, Abbas,Imola, & Doctores hic.Et licèt in ægritudine facta horum bonorum diſtributio poſſit videri in fraudem eccleſiæ.ex c.2. de renunc.in 6.gl. in c.de his.de ſepulturis.& in c.Raynutius.verbo, deducendas. iſto tit. & regul.18. Cancel. Tamen attento huius conſtitutionis moderamine, his & aliis cautelis occurritur.Quid autem Regia Partitarum lex in huius capitis intellectum explicuerit conſtat ex l.vlt.tit.21.parti.j.

EX CAPITE QVIA NOS.

SVMMARIVM.

1 *Peculium,quod in cæteris filiisfamilias eſt aduentitium,in clericis filiisfamilias erit Caſtrenſe,vel quaſi Caſtrenſe.*
2 *Vſusfructus bonorum,quæ filiofamilias clerico acquiruntur,patri nõ competit.*
3 *Clerici in minoribus ordinibus conſtituti eodem iure cenſentur.*
4 *Prima tonſura an ſit ordo.*
5 *Filiusfamilias an fiat liber à patris poteſtate per ſacerdotium,aut Epiſcopalem dignitatem.*
6 *Teſtamentum clerici,an poſſit rumpi ex cauſa præteritionis,vel exhæredationis.*
7 *Militis teſtamẽtum,an ſit liberum à querela,& iure dicendi nullum.*

CAPVT QVIA NOS.

EX HAC deciſione colligitur,clericũ proprio teſtamento poſſe diſtribuere,& cui voluerit relinquere bona,quæ vel à conſanguineis, vel ex propria induſtria acquiſiuit.quod tractamus in c.j.huius ti.n.11.Subdit † tamen hic Bernard.cle-
1 ricum in his bonis,quę ex reditib.eccleſiæ acquiſiuit parem eſſe filiofamilias qui teſtari nõ poteſt,niſi de caſtrenſi,& quaſi caſtrenſi peculio, quaſi velit bona iſta cenſeri aduentitia, aut profectitia,ea verò,quæ aliundè quàm ex eccleſia habuerit eſſe Caſtrenſia,vel quaſi Caſtrenſia,quam ſimilitudinem aptat eleganter Card.conſ.79.col.j.Peculium ergo,ꝙ in aliis filiisfamilias eſt aduentitiũ,eſt in clericis filiisfamilias Caſtrenſe,vel quaſi Caſtrenſe,vndecunque clericis filiisfamilias bona aduenerint.Inn.Hoſt.Card.Ant.Im.Ancha.Abb. Barb.hic col.2.tex.in l.ſacroſanctæ.& in auth.presbyteros.C.de epiſ.& clericis.Paul.Caſtr.poſt alios in d.l.ſacroſanctæ.Regia l.3.tit. 22.part.j.quæ idem dicit de bonis,quæ pater donauit filio exiſtenti in patria poteſtate,clerico tamẽ,ꝙ ipſe intelligerem in donatione facta prætextu militiæ clericalis. Poterit ergo clericus de hiſce bonis teſtari,ſicuti doct.idem fatentur.

2 Neque horum † bonorum omnium vſusfructus patri quęritur,ſed integer proprietati adhæret, ſiue ſint bona quæſita occaſione militiæ clericalis,ſiue ex alio titulo, quicquid dixerit Iac.Butr.in d.l.Sacroſanctæ, contrarium aſſerens in his vltimis bonis,huius tamẽ opinio aduerſus communem eſt, & apertiſſimè reprobatur per tex.in d.auth.presbyteros.quẽ ad id dixit ſing.eſſe Roderi.Suarez in q.Maioratus.fol.vlt.co. j.poſt Paul.Caſtren.in d.l.ſacroſanctæ.& Ioan.Lupi.in rub.de donatio.§.42.numero 7.in his verò bonis, quæ antequam fieret clericus filius habuit, pater vſumfructum habet, neque per teſtamentum filij fit in tali vſufructu patri præiudicium.

cium.Decius in capit. in præſentia.nume.64. de proba. Salyce.& Faber.in authen.ingreſſi.C.de ſacroſ.eccl. Roderi.Suarez.d.fol.vltimo.& Ioannes Lupi.in d.§.42.numer. 13. Abb. in capitu.conſtitutus. de in integ. reſtitut. licet ipſe in dicto c.in præſentia.nu. 56.dubius tamen contrarium aſſerat.

3 Id autem, quod modo † diximus bona à clericis etiam filijsfamilias acquiſita quocunque iure poſt ordinem aſſumptum cenſeri caſtrenſia,vel quaſi,locum habet etiam in clericis minoribus præditis ordinibus,quod hic fatetur omnes.Ioannes Lupi.Decius & Suarez,paulò antè citati. Quin idem erit in prima tantum tonſura inſignitis, ſicuti in hac ſpecie adnotauit Barba hic,& Roderi.Suarez dict.fol.vltim. col.2.Cæpola cautel.113.ex his quæ notat Abb.in ſub. de vita & honeſt.cleri.licet Imola hic dubitet. Prima enim tonſura ordo non eſt.gloſ.in auth.de monach.§. ſancimus. verbo,tonſura.Turrecrema.in capit.clericos.arti. quinto.21.diſtinct.Thom.in 4.ſenten.diſtin.24.quæſt.3.articu. primo. & ideo iuſtam dubitandi rationem habet ipſe Ioannes de Imola.Cuius dubiam opinionem vt certam aſſerit Viglius in §. qui alieno.Inſtit.quibus non eſt permi.facere teſtamen.numero 18. à quibus nos recedimus, vulgo receptam ſententiam ſecuti.ex dicta authen.presbyteros. & Regia l 3.Nam
4 primam tonſuram † ordinem eſſe, probat tex. in cap. cum contingat.de ætate & qualita.vbi Antonius & alij id concedunt,communiter Barba.in cap.quanto.de conſuetudi. colum.2.& 3.dum defendit,nouem eſſe ordines eccleſiaſticos idem Ioan.Maior.dicta diſtinctio.24.quæſ. 1. Saltem negari non poteſt,eſſe primam tonſuram initium quoddam ſacri miniſterij, & officium eccleſiaſticum.ex capit.primo.69.diſtinct.& canone 14.Synodi ſeptimæ,capit.vlt.de temp. ordi. in 9.tametſi Barbat.Maioris,& aliorum opinio quo ad propriam, & veram Sacræ ordinationis conſecrationem vera non ſit.His accedit:quod clerici in minoribus degradantur. capit.ſecundo.de pœnis.in 6.& ibi Doctor.communiter. Antonius in capit.at ſi clerici.de iudic.Barba.in ca. cum non ab homine.colum.2.eod.ti.Ioan.Bernar.inſignis Præſul Callagurritanus in praxi criminal.cap.132.nec refragatur text. in capit.clericus.in 2.de vita & honeſta.cleri.dicens clericos in minoribus ordinibus conſtitutos eſſe ſine gradu:nam intelligitur ſine gradu ſacro.gl.communiter recepta ibi quam ſequitur Corſet.in ſingula.verbo.accuſatio.vbi addit gl.ſingula.in ſumma.32.diſtin:quæ aſſerit,clericos minoribus ordinibus præditos dici largè conſtitutos in ſacris. notat Abb, in d.c. clericos. Fateor tamen hanc degradationem actualẽ minimè moribus receptam eſſe in his,qui minoribus ordinibus ſunt inſigniti.Hanc verò degradationem memini me legiſſe apud Diuum Hieronymum in Epiſ.ad Pammachium regradationem dici.idem Hierony.li.2.ad Iouinianum, & in Ioannem Hieroſolymitanum eadem dictione vtitur, regradationem vbique appellans,vbi quis ab altiori gradu ſuo vitio ad inferiorem deuoluitur.❧ Sed, & Iuriſconſultus in l. 3.& 5.ti.de re mil pœnę meminit, quam gradus deiectionẽ appellat.❧

5 Sacer autẽ ordo non † liberat filiũ à patria poteſtate. auth. presbyteros.C.de Epiſco.& clericis.Abb. in cap.indecorum. de ætat.& qualita.& in cap. conſtitutus.de in integr. reſtitu. idem Abb.in c. cum deſideres. & in capitu.cum volũtate. §.fina.de ſent.excommu.contra gl.ibi.& in dict.cap. indecorum.Tametſi Epiſcopalis dignitas filium eximat à patria poteſtate,aut. Epiſcopalis dignitas.C.de epiſcopis & clericis.capit.per venerabilem.qui filij ſint legiti.Franciſc.in rubri. huius tituli.col.17. idem operatur religionis profeſſio.gl.in l.ſi ex cauſa.§.Papinianus ff.de minor.quã dicit ſingula. Barbat. in tracta.de præſt.Cardin.1.par.q.1.num.69.Sic filiusfamilias creatus Cardinalis Romanæ eccleſiæ immunis eſt à patria poteſtate.gl.in extrauagan.Execrabilis. de præben. inter communes.verb.ſublimitatem.Barba.in d.nu. 69. quæ quidem locum habẽt in his tantum,in quibus vtile eſt ipſi filio à patria poteſtate liberum cenſeri:non in his,in quibus hæc libertas eſſet ei damnoſa & grauis.Bar.in l.item in poteſtate.ff. de his qui ſunt ſui.Alex.in l.ſub conditione.ff.de liber.& poſth. Barba.in dicta quæſt. prima,column.penultima,dicens hanc opinionem communem eſſe.optime Catel. Cotta dictione, Epiſcopalis.

6 Probat præterea † in dictione,liberè, hic tex. clericũ teſtari poſſe de his bonis quæ præter eccleſiæ reditus acquiſiuit ita liberè,vt nec ex cauſa exhæredatiõis ſubiaceat quærelę, nec ex præteritione dici poſſit nullum hoc teſtamentum, gl.vlt. in d.auth.presbyteros. quam exiſtimat ſingular. eſſe præ cæteris Rodericus Suarez.in l. Quoniam in prioribus. C.de inoff.teſtam.fol.3.col.4.idem notat Abb.hic, deducta argumentatione à milite,qui hoc priuilegium habet.l.vltima.C. de inoff.teſtam.l.Papinianus.§.Papinianus. ff.de inof.teſtam.
7 l.ſi inſtituta.§.de inofficioſo.ff.eo.tit. Quin etiam † iure nouiſſimo teſtamentum militis filios prætereuntis, aut ſine cauſa exhæredantis,nec rumpi poſſe,nec ſubiacere querelæ. notat Imo.in l.filio præterito,nu.35. ff.de iniuſto rupto. Romanus & Iaſ.col.pen.in l.ſicuti.C.de teſtam.milit. Viglius in § ſed ſi. Inſtit.de exhæred.liber. non enim eſt correctio antiqui iuris concedenda, ni expreſſa ad id deciſio noui iuris accedat. Ergo hæc teſtamẽta rata omnino erunt,nõ irrita ex cauſa præteritionis,aut exhæredationis,licèt portio legitima peti poſſit à præteritis liberis,aut iniquè exhæredatis, ſed quamuis iſthæc de teſtamento militis opinio ſubtili diſputatione à Viglio,& Iaſo.tractetur,nondum à cæteris recepta eſt,imò frequentiori conſenſu diffinitur,teſtamentum militis,etiam in caſtrenſi peculio,filium prætereuntis vel iniquè exhæredantis,aut parentes etiam excludentis,querelæ ſubiectu eſſe,aut rumpi poſſe.Barbatius hic col pen.glo.in l.vlt.C.de inoff.teſtam.Barto.in auth.ex cauſa.C.de lib.præterit.quem ibi cæteri ſequuntur.idem Bart.in d.l.filio præterito.nu.22. quorum opinio communis eſt, vt fatentur Alex. in d.auth. ex cauſa. col.4.Iaſ.in d.l.vlt.col.pe.& idem in d.l.ſicut.nu.8.quæ etiam probatur in auth.vt cum de appe.cogn.§.aliud quoque.& in §.& hæc quidem.idem notat gl.in l.Papinianus. §.Papinian. verbo,contra veterani.ff.de inoff.teſtam.& eſſe hanc ſententiam communem aſſerit Paul in l.j.eiuſdem tit. Vides igitur qua ratione Abb.argumentatio ſubſiſtere nequeat. Alia verò conſideratione eadem Abb.ſententia poteſt admitti:nempe ex l.filiam tuam.C.de inoff.teſtam vbi Baldus notat, liberum teſtamentum dici,ꝙ non admittit querelam:ergo teſtamentum clerici non poteſt reſcindi ex cauſa præteritionis, nec iniuſtum cẽſeri ex ratione exhæredationis iniquæ:cum in hoc capite liberum eſſe dicatur, atque ita Abb. opinionẽ etiam tenuerunt Iacob.Butric.& ibi Baldus in dicta authen. presbyteros.idem Baldus in dicta l.Sacroſanctæ.Angeli,Pauli,& Iacobi in l.prima.columna ſecunda.ff.de inoff.teſtamento.Angelus in dicta authentica.ex cauſa.vbi Corneus num. 33.eandem ſequitur,& numero 46.dicit eam eſſe communẽ ſententiam.Licèt ab ea diſcedant Barbatius hic,& Salycetus in dicta authentica,presbyteros. & in dicta authent.ex cauſa.numero 18. quibus ipſe non admodum inuitus accederem.Permiſſum tamen eſt,etiam admiſſa communi opinione,filiis, & parentibus legitimam portionem ex bonis clerici petere licèt rumpere non poſſint eius teſtamentum,quod omnes fatentur. Ego equidem eo libentius ab his quæ creberrima omnium ſententia clericis teſtantib.liberrimè conceduntur,recederem, ꝙ videam id permitti habentibus primam tonſuram, in tanta eorum multitudine, vt paſſim iura filiorum ac parentum hac ratione omnino corruant.

EX CAPITE CVM ESSES.

SVMMARIVM.

1 *Quot teſtes iure ciuili & Regio ſint in teſtamentis neceſſarij.*
2 *Regia l.prima.tit.5.ordina.explicatur.*
3 *An ſit aduerſus legem diuinam exigere plures quàm duos teſtes in aliquo actu,*
4 *Legata in minus ſolenni teſtamento relicta, an in iudicio animæ debeantur.*
5 *Ex minus ſolenni teſtamento naturalis obligatio oritur,at rurſus nõ oritur,vt in reſponſione probatur.*
6 *Lex ciuilis inducens ſolennitatem teſtamentariam,iuſta eſt.*
7 *Sententia à iudice lata veritate comperta,authoritatem habet in iudicio interiori.*
8 *Teſtes in teſtamento an ſint de ſolennitate ſubſtantiali,formali,an probatoria.*
9 *Quando ratione ceſſante ceſſet lex.*
10 *An ex minus ſolenni teſtamento ſit permiſſa retentio,ſitne peccatum eo vti,aut contra id agere:ac denique an ſit locus denuntiationi Euangelicæ.*
11 *Subſtitutio pupillaris expreſſa matrem excludit, etiam in foro animæ.*
12 *Verus & communis huius capi.intellectus.*
13 *Quatuor teſtes ſufficiunt iure Canonico in teſtamentis, abſque preſbytero parochiali.*
15 *Fœmina an poſſit iure Canonico eſſe teſtis in teſtamento.*
15 *Huius Canonis excommunicatio non latæ ſententiæ,ſed ferendæ cenſetur.*

CAP

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT CVM ESSES.

AD PERFECTAM, nec tamen prolixam huius capitis interpretationem pro præuia istius decisionis ratione dubitandi, præmitto, Testamentum†, quod in scriptis sit, exigere septem testium subscriptionem, & sigilla, testatoris etiam subscriptionem. l. hac consultissima. C. isto titul. §. sed cum paulatim. Institu. eodem. l. ad testium. §. si quis, eo. titu. Regia l. 1. & 2. titu. 1. parti. 6. Quin & vltra præmissa Taurina. l. 3, hodie. l. 2. titu. 4. lib. 5. Recopil. requirit tabellionem, qui scribat testamento proprio nomine, & signo, in testibus autem sigilla remittit. Nũcupatiuum verò testamentum fieri debet coram septem testibus, dicta l. hac consultissima, §. per nuncupationem. iure Regio oportet, vt testamentum nuncupatiuum fiat coram tabellione, & tribus testibus, si tabellionis copia adsit, alioqui coram quinque testib. Quòd si nec tot testes facillimè adesse possint, erit satis coram trib. hunc actum fieri. l. j. ti. 2. li. 5. ord. atque eadem solennitas seruanda est in testamento facto inter liberos, & in codicillis. Regia l. 3. Tauri. & l. j. ti. 4. lib. 5. Recopil.

Sed & illud notandum est, condito testamento per nuncupationẽ, cui præsens fuit tabellio, vt notarius, & publica persona, non oportere fieri testium depositionem iudicialẽ seu illam examinationem testium, qui actui interfuerũt. gl. communiter recepta in l. 2. C. quemadmo. test. aper. Bar. in l. 2. ff. hoc tit. Iaſ. latè in l. 2. C. de bonor. poſſ. secun. tabu. col. 3. siquidem absq; hoc publico examine fidem adhibere testamento iure necessarium est. Si verò tabellio, vti testis actui interfuit, iudicialis hæc contestatio, & examinatio accedere debet, Bal. in rub. C. de fide instru. nu. 19.

2 Illud etiam† præmissa Regia lege est considerandum, sat esse testamentum nuncupatiuum fieri coram duobus testib. & notario publicum munus exercente, si in eo loco plures testes facillimè non possint haberi. Nã tabellio supplere poterit defectum illius testis, qui deest, & præterea publicam autoritatem habebit. Constat enim ex eadem Regia lege tabellionem supplere numerum duorum testium: mirum ergo non erit, si habeat locum vnius, & authoritatem tabellionis, vbi non possunt actui plures testes interesse. Sæpè tamen vidi controuersum, an lege Regia necessaria sit subscriptio ipsius testatoris in codicillis, & in testamento nuncupatiuo. Quidam etenim censent, id necessarium esse in protocollo notarii: quia Regia pragmatica constitutione, & l. 12. tit. 25. lib. 5. Recopil. contrahentis subscriptio in contractibus requiratur. Aliiverò contrarium tenent in hac specie, ex eo, q̃ in testamentis lex non requirat hanc solennitatem. Et hæc quidem posterior sententia magis probari videtur ex ratione legis Tertiæ Tauri, cuius paulò ante meminimus, vbi in codicillis non alia requiritur solennitas, quã quæ ex l. 1. tit. de testa. li. 5. Regia ordi. in testamento nuncupatiuo erat necessaria. At ex lege Regia non requiritur pro solennitate subscriptio testatoris in testamento nuncupatiui, nec etiam iure communi: iuxta quòd licet testamentũ in scriptis habere debeat subscriptionem testatoris non tamen testamentum nuncupatiuum: quanuis id fiat coram tabellione, & per scripturam, secundum communem omnium adnotationem in l. hac consultissima, §. per nuncupationem. C. de testamen. & in §. sed cum paulatim. eadem lege. l. 1. & 2. tit. 1. parti. 6. Nec obstat pragmatica constitutio Regum Catholicorum Anni Millesimi Quingẽtisimi tertii, qua statutum est, quod in omnibus scripturis & contractibus ipse qui contrahit, vel scripturam coram tabellione conficit, subscribat eiusdem tabellionis protocollo. Nam & si iure communi hoc necessariũ non sit, sicuti colligitur ex Abb. Felin. & alijs in capit. primo. de fide instrumento. Regia constitutio non tractat de testamentis, quæ peculiatẽm habent à iure statutam solennitatem, præterquam nihil aliud est necessario exigendum, adhuc tamen hæc opinio dubia, quidem est, & fortassis Regia pragmatica etiam in hoc casu obrinet: atque ideo prior sententia verior videtur Gregorio Lopez. in l. secunda, titulo primo, parte sexta, nec mihi displicet.

Admonitus tamen à viro quodã iuris vtriusque peritissimo, dictam legem primam. tit. 2. lib. 5. ordina. vitio scriptorum corruptam fuisse, ea qua potui diligentia codicem vetustissimum legi, qui in huius maximi Saluatoris collegij bibliotheca seruatur: atque ex eo sensus Regiæ constitutionis hic est, vt testamentum nuncupatiuum fieri debeat coram notario, & tribus testibus. Si verò coram notario non fiat, adesse debere quinque testes, si in eo loco horum sit copia: alioqui sufficere tres testes ipso testamento præsentes esse. Hactenus Regia constituio: ex qua apparet maximè mutatum eius intellectum esse his verbis, quæ modo in vulgatis codicibus adscripta fuere: ex his etenim non admodum sibi constat distinctio in ea sanctione expressim facta: quod lectoris iudicio discerni poterit, ex eo præsertim, q̃ anno Millesimo Quingentesimo Sexagesimoseptimo, Regia Philippi Secundi, Regis Catholici, ac Domini nostri authoritate & decreto editæ fuerint Regiæ ordinationes in quarũ libr. 5. ti. 4. l. 1. litera constitutionis antiquæ in pristinum statum est restituta, sic sanè, vt ipse existimem, testamentũ nuncupatiuum coram quinque oppidanis testibus factum absque tabellione validum esse, etiam si tabellio ex eodem oppido facilè vocari ad eum actum posset. Quòd si neque quinque oppidani testes, nec tabellio haberi possit, sit satis, coràm tribus oppidanis testibus testamentum fieri. Addit Regia Maiestas veteri constitutioni, nuncupatiuum fieri posse coram septem testibus, etiam exteris, etiam absque tabellione, & vt par est, ex ipsius legis contextu, etiam si in eo oppido poterint facilè tabellio, & oppidani testes vocari.

Quibus omnibus refragatur hæc cõstitutio, qua cauetur, testamentum factum coram parocho, & duobus testibus, validum esse. Vnde oportet has iuris vtriusque decisiones ad concordiam reducere, aliquot explicitis huius capit. intellectibus.

Primus nanque intellectus dictat hunc textum procedere in his testamentis, quæ pietatis causa fiunt. gl. hic. & in §. i. secunda quæstione quarta. quæ quidem interpretatio manifestè refellitur ex c. seq. q̃ testamentis in pias causas condendis aliam peculiarem solennitatem speciatim aptat.

Secundò, hic tex. intelligitur adeo prè, vt eius decisio vbique locum sibi vendicet, etiam in foro seculari, & profanis negatijs, explosis iuris ciuilis solennitatibus, quasi legi diuinæ aduersis: cum ex ea cuiusque rei veritas duobus testibus cõmittatur: atque huic interpretationi accedunt Brixiensis in additione ad glossam §. primo. secunda quæstione 4. Hostiensis, Vincentius, Antonius, & Abbas hic in lectio. & relectio. columna tertia. & id vbique seruare scripsit Alciat. in l. i. C. de sacrosan. eccl. Hoc tamen omnium ferè iudicio reiicitur, nec admittendum est ab his, qui veram huius responsi rationem adsequi cupiant. Quis enim ferat totum ferè ciuile ius de ordinandis testamentis, à tot Cæsaribus, ac viris sapientissimis comprobatum, iniquitatis causa euerti?

Ea verò ratio nobis negotium facessit, q̃ lex diuina duorum tantum testimonium in qualibet re sufficiens esse diffinierit: qua in re† animaduertendum censeo, legem diuinam
3 duorum testimonium probare, quasi velit iniquum esse regulariter vniug testimonio quenquam damnari: non tamen vetat eadem lex, quin quandoque ex negotij qualitate plurium fides sit necessaria, aut saltem Reipublicæ conueniens. Quòd ex ea cõstat lege, dum dixit, in ore duorum, vel trium stat omne verbũ: non enim temerè distinxit duorũ vel trium testimonium, sed ad hunc effectum, vt ostenderet, omne verbum stare in ore duorum, vel trium, vel plurium, si hoc legũ conditoribus ad reipublicæ regimen vtile visum fuerit. perpensa cuiusque negotij qualitate: & hoc ipsum est, quod insigniter docet text. in c. licet vniuersis. de testib, dicens, Quia licèt quædam sint causæ quæ plures quam duos exigãt testes, nulla tamen est causa, quæ vnius testimonio, quanuis legitimo, terminetur. vbi Abb. illum tex. ad hoc notauit. idem probat text. in c. nullam. & c. præsul. 2. q. 4, optimè Tho. 2. 2. q. 70. artic. 2. Alioqui quid (obsecro) diceres, tot legibus, præuia de liberatione statutis, quæ plures quàm duos testes requirũt? auderes ne asserere eas omnes, diuinæ legi aduersari? siquidẽ eadem ratione posses mille in discrimina satis anxios conijcere eos, qui hisce legibus obedire coguntur. Rursus apertissimè constaret, constitutionem istam quam modo interpretamur, à lege diuina discessisse: cum necessario exigat præter duos testes, parochialis presbyteri fidem & testimonium: sicuti aduertit egregie Fortu. in tract. de vlt. fine. illat. 15. hunc secundum intellectum reprobans. Nec oberit his quæ diximus, text. hic damnans Hostiensis ecclesiæ consuetudinem, veluti alienam à lege diuina generali ecclesiæ consuetudine, & Sanctorum institutis: quia non reprobat Romanus Pontifex hic consuetudinem hanc, ex eo quod contraria sit legi diuinæ, sed quod illis diuinæ legis verbis, in ore duorum stat omne verbum, generali totius ecclesiæ catholicæ consuetudine ad testamẽta deductis, addito presbytero paroeciali, omnino esset aduersa: cum tamen teneretur ecclesiæ Catholicæ consuetudinem sequi. capitu. cum non liceat. de prælcript. capit. 1. ca. de his. 12. distinct. ex quib. constat, hunc secundum intellectum falsum esse, quod Fortun. euidenter demonstrat. Sed est quæstio, & ea nec facilis, nec admodum
4 expedita, vtrum legata† in minus solẽni testamento relicta, in animæ iudicio sint soluenda ab hærede, qui certo scit eã fuisse voluntatem defuncti, vt prædicta legata soluerentur? Et in summa, an iuris ciuilis solennitas sit in interiori diuino iudicio seruanda? Cuius controuersiæ prima est sententia, vt in prædicto foro minimè cõsideretur de fectus solennitatis ciuilis: sed manifesta testantis voluntas, & ideo legata soluenda esse, ac hæreditatem restituendam ei, qui in minus solenni testamento hæres fuerit nominatus. Cui opinioni primo suffragatur ratio illa, quòd solennitas iuris ciuilis in testamentis ideo requiritur, vt euitentur falsitates, quę in eis committi solebant. l. fina. C. de fideicommiss. §. 1. Instit. de testamentis. sed si constat absque aliqua suspicione voluntas testantis, cessat hæc ratio: igitur & iuris ciuilis decisio. capitu. cum cessante. de appellatio. cap. & si Christus. de iureiurand. Præterea & secundò, lex ciuilis habet fundamentum à præsumptione falsitatis. Lex verò, quæ præsumptionem præ se fert, in animæ iudicio locum sibi non vendicat, quia in eo constat veritas, & cessat præsumptio. capi. tua nos. cap. is qui fidem. de sponsa. Bald. in l. cum quis. colũ. 7. C. de iuris & fact. ignoran. Abb. & alij in capi. quæ in ecclesiarum. de constitu. Igitur prædicta lex ciuilis non erit in foro animæ obseruan
5 da. Tertiò, ex minus † solenni testamento oritur obligatio naturalis. l. vltim. vbi Bal. C. ad legem Falcid. l. in testamento. ff. de fideicom. liber. l. fideicommissum. ff. de condi. inde. glo. Bart. & doct. in d. l. cum quis. gl. in l. 1. ff. de condi. inde. Imol. in cap. vlti. de solut. Regia l. 31. parti. 5. titul. 14. & est communis opinio secundum Iaſ. in dict. l. cum quis. num. 13. Id verò quod naturaliter debetur, in iudicio animę soluendum est necessario. Barto. in consti. ad reprimendam. verb. denuntiationem. Abb. in cap. quia plerique. de immunita. eccles. col. penul. Ancha. in regu. possessor. de regul. iur. in 6. quæst. nec id indiget probatione: cum sit manifestum apud omnes. Postremò extant pulchra verba Plinij lib. 6. Epistolarum ad Caluisium. Hoc, inquit, si ius auspicias, irritum, si defuncti voluntatem, ratum & firmum est: mihi autem defuncti voluntas, vereor quam in partem Iurisconsulti quod dicturus sum accipiant, antiquior iure est. idem Plinius manifestius libro 2. epistola ad Anianum, his equidem verbis: Tu quidem pro certa tua diligentia admones me, codicillos Attiliani, qui me ex parte instituit hæredem pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento: quòd ius nec mihi quidem ignotum est, cum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quandã legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiam si iura deficerent, quasi perfectas tuerer. Cõstat enim codicillos istos Attiliani manu scriptos: licèt ergo non sint confirmati testamento, à me tamen vt cõfirmati obseruabuntur: quibus verbis Doctissimus ille vir hanc opinionem veram esse profitetur: quam sequuntur Abbas in dict. cap. quia plerique. col. pen. idem in c. 1. de integr. resti. ad fin. idem in huius c. relectione. nu. 10. & 15. Anchar. in d. regu. possessor. q. 1. Anton. in d. ca. quia plerique. Innoc. in ca. quod sicut. de electio. Bar. in tract. minoric. c. 3. Iaſ. in l. si non sortem. in princ. ff. de cond. indeb. Hadri. quolib. 6. concl. 2. illat. 2. Florent. quem refert & Sylvest. verb. hereditas. 3. §. 7. & verb. testamentum. 2. q. 5. & verb. hæreditas. 3. §. 7. & verb. testamentum. 2. q. 5. & verbo, alienatio. §. 23. & Alcia. de quinque pedum præscrip. folio 4. Alber. Brunus in tracta. de potentia, & effecti. formæ. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. & sequentibus. Tiraquel. post leges connubiales. glos. 2. numero vigesimo primo. ex quibus hæc opinio apparet magis communis.

Ego verò his non obstantibus contrariam sententiam verio rem esse arbitror, pluribus rationib. sed potissimè vtar se
6 quentib. ad comprobationem huius opinionis. Lex† enim ciuilis, quæ testiũ solẽnitatẽ induxit testamentis iusta est, qđ cõstat ex reprobatione secũdi intellectus: & probatur, quia hic testandi actus grauis est, & mille obnoxius fraudibus: potuit ergo lex quo tutius & fidelius ageretur, hanc solennitatẽ fiat. ere ad totius reipublicę vtilitatẽ. Quòd si hoc publicum est commodum, iusta erit prædicta lex. Absurdum præterea existimarem has leges iniquas censeri. Lex verò iusta in animę iudicio est admittenda glo. communiter recepta in d. c. quæ in ecclesiarũ. Abb. Felin. & Lecci. num. 8. cap. 1. de

cõsuetudine ad testamẽta deductis, addito presbytero paroeciali, omnino esset aduersa: cum tamen teneretur ecclesiæ Catholicæ consuetudinem sequi. capitu. cum non liceat. de prælcript. capit. 1. ca. de his. 12. distinct. ex quib. constat, hunc secundum intellectum falsum esse, quod Fortun. euidenter demonstrat. Sed est quæstio, & ea nec facilis, nec admodum
4 expedita, vtrum legata† in minus solẽni testamento relicta, in animæ iudicio sint soluenda ab hærede, qui certo scit eã fuisse voluntatem defuncti, vt prædicta legata soluerentur? Et in summa, an iuris ciuilis solennitas sit in interiori diuino iudicio seruanda? Cuius controuersiæ prima est sententia, vt in prædicto foro minimè cõsideretur de fectus solennitatis ciuilis: sed manifesta testantis voluntas, & ideo legata soluenda esse, ac hæreditatem restituendam ei, qui in minus solenni testamento hæres fuerit nominatus. Cui opinioni primo suffragatur ratio illa, quòd solennitas iuris ciuilis in testamentis ideo requiritur, vt euitentur falsitates, quę in eis committi solebant. l. fina. C. de fideicommiss. §. 1. Instit. de testamentis. sed si constat absque aliqua suspicione voluntas testantis, cessat hæc ratio: igitur & iuris ciuilis decisio. capitu. cum cessante. de appellatio. cap. & si Christus. de iureiurand. Præterea & secundò, lex ciuilis habet fundamentum à præsumptione falsitatis. Lex verò, quæ præsumptionem præ se fert, in animæ iudicio locum sibi non vendicat, quia in eo constat veritas, & cessat præsumptio. capi. tua nos. cap. is qui fidem. de sponsa. Bald. in l. cum quis. colũ. 7. C. de iuris & fact. ignoran. Abb. & alij in capi. quæ in ecclesiarum. de constitu. Igitur prædicta lex ciuilis non erit in foro animæ obseruan
5 da. Tertiò, ex minus † solenni testamento oritur obligatio naturalis. l. vltim. vbi Bal. C. ad legem Falcid. l. in testamento. ff. de fideicom. liber. l. fideicommissum. ff. de condi. inde. glo. Bart. & doct. in d. l. cum quis. gl. in l. 1. ff. de condi. inde. Imol. in cap. vlti. de solut. Regia l. 31. parti. 5. titul. 14. & est communis opinio secundum Iaſ. in dict. l. cum quis. num. 13. Id verò quod naturaliter debetur, in iudicio animę soluendum est necessario. Barto. in consti. ad reprimendam. verb. denuntiationem. Abb. in cap. quia plerique. de immunita. eccles. col. penul. Ancha. in regu. possessor. de regul. iur. in 6. quæst. nec id indiget probatione: cum sit manifestum apud omnes. Postremò extant pulchra verba Plinij lib. 6. Epistolarum ad Caluisium. Hoc, inquit, si ius auspicias, irritum, si defuncti voluntatem, ratum & firmum est: mihi autem defuncti voluntas, vereor quam in partem Iurisconsulti quod dicturus sum accipiant, antiquior iure est. idem Plinius manifestius libro 2. epistola ad Anianum, his equidem verbis: Tu quidem pro certa tua diligentia admones me, codicillos Attiliani, qui me ex parte instituit hæredem pro non scriptis habendos, quia non sint confirmati testamento: quòd ius nec mihi quidem ignotum est, cum sit iis etiam notum, qui nihil aliud sciunt. Sed ego propriam quandã legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiam si iura deficerent, quasi perfectas tuerer. Cõstat enim codicillos istos Attiliani manu scriptos: licèt ergo non sint confirmati testamento, à me tamen vt cõfirmati obseruabuntur: quibus verbis Doctissimus ille vir hanc opinionem veram esse profitetur: quam sequuntur Abbas in dict. cap. quia plerique. col. pen. idem in c. 1. de integr. resti. ad fin. idem in huius c. relectione. nu. 10. & 15. Anchar. in d. regu. possessor. q. 1. Anton. in d. ca. quia plerique. Innoc. in ca. quod sicut. de electio. Bar. in tract. minoric. c. 3. Iaſ. in l. si non sortem. in princ. ff. de cond. indeb. Hadri. quolib. 6. concl. 2. illat. 2. Florent. quem refert & Sylvest. verb. hereditas. 3. §. 7. & verb. testamentum. 2. q. 5. & verb. hæreditas. 3. §. 7. & verb. testamentum. 2. q. 5. & verbo, alienatio. §. 23. & Alcia. de quinque pedum præscrip. folio 4. Alber. Brunus in tracta. de potentia, & effecti. formæ. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. & sequentibus. Tiraquel. post leges connubiales. glos. 2. numero vigesimo primo. ex quibus hæc opinio apparet magis communis.

Ego verò his non obstantibus contrariam sententiam verio rem esse arbitror, pluribus rationib. sed potissimè vtar se
6 quentib. ad comprobationem huius opinionis. Lex† enim ciuilis, quæ testiũ solẽnitatẽ induxit testamentis iusta est, qđ cõstat ex reprobatione secũdi intellectus: & probatur, quia hic testandi actus grauis est, & mille obnoxius fraudibus: potuit ergo lex quo tutius & fidelius ageretur, hanc solennitatẽ fiat. ere ad totius reipublicę vtilitatẽ. Quòd si hoc publicum est commodum, iusta erit prædicta lex. Absurdum præterea existimarem has leges iniquas censeri. Lex verò iusta in animę iudicio est admittenda glo. communiter recepta in d. c. quæ in ecclesiarũ. Abb. Felin. & Lecci. num. 8. cap. 1. de consti. Iaſ. in l. nemo potest. 2. lectio. numer. 106. ff. de lega. 1. Thom. in 1. 2. q. 96. artic. 4. Innoc. & Abb. in c. quia plerique. de immuni. eccl. optim. tex. in c. quo iure. 8. distin. Prouerb. ca. 8. & ad Romanos. c. 13. Igitur & hæc ciuilis lex in foro interiori, & iudicio diuino locum habet.

7 Secundo, eadem† sententia coadiuuatur ex eo quod iudicialis definitio veritate comperta lata nec falsa suspitione iudice decepto, vt valet in foro exteriori, ita valet in foro interiori, quia authoritate diuina iudicat ipse iudex. d. ca. 8. Prouerb. cap. 2. de maior. & obedi. & in l. Iulianus. ff. de cõd. inde. For. in l. veluti. col. 5. ff. de iusti. & iu. Sed iudex veritate cõperta, & certo sciens testatorem minus solẽni testamento instituisse hæredem Sempronii, nec vllã fraudẽ in ea institutione commissam fuisse, ab eo auferet hæreditatẽ, & lata sententia eã hæredib. intestati adiudicauit, ex eo quod illud testamentum nullum sit. l. si vnus. l. ex imperfecto. & l. hac consultissima. C. ist. tit. glos. & omnes in l. 2. C. de bono. poss. secund. tab. ergo hoc iudicium in foro animæ autoritatem habet. Nec possum mihi persuadere, iudicem exactissimè veritate iuris mei ad rem aliquam comperta, mihi præfatam rẽ propria sententia tradere posse, & iustissimè, me verò minimè tutum, quoad diuinum iudicium esse, nec posse eãdem rem possidere. Sequeretur etenim ex hoc, leges, quib. subijcimur, incertas esse quoad animarum tutelã, nullúque iustitiæ ministrum turè à republica nobis exhiberi.

Tertiò, his accedit, quòd omnis actus cõsistit in volũtate & potentia. c. cum super. de leg. l. nemo potest. ff. de leg. 1. adnotauit ex Boerio Bal. in repe. l. j. C. de sacrosanc. ecc. nu. 55. Perleges autem ciuiles nõ potest quis sine solennitate iuris testari, cum ab eo potẽtia auferatur. Colligitur ergo, parum eius voluntatem prodesse, quantumcunque ea manifesta sit.

8 Quartò, licèt propriè† substantia à solennitate differat. vt docet Alciat. lib. 1. parad. c. 16. & ipsa testamenti substãtia sit hæredis institutio, iuxta notata per Areti. in l. 1. ff. isto tit. nos etiam aliquid ad hæc tradidimus in prima parte huius rub. Tamen assumendo substantialem formã alicuius actus pro ea, sine qua actus ipse non valet, nec effectum habere potest, testium solennitas, & numerus in testamentis erit forma substãtialis: nõ tantum probatoria. Bar. in l. nemo potest. ff. de lega. j. vbi Iaſ. 1. lectio. nu. 17. & 2. lectio. nu. 21. Bal. in l. cũ quis. C. de iuris & fact. igno. 2. col. Alex. in l. 1. ff. de cond. ind. col. 2. & ibi Iaſ. nu. 17. Deci. in l. 1. C. de bon. pos. secundũ tab. col. 3. Areti. in d. l. nemo potest. col. 2. Albert. Bru. in tracta. quotuplex sit forma. fol. 13. col. 2 dicens hãc opinionem cõmunẽ esse. quod etiã fatetur Ripa in d. l. nemo potest. num. 35. licèt velit defendere contrariã, quã asserunt Bar. in d. l. 1. dicẽs, numerum testiũ in testamentis de solennitate probatoria esse. idem Crot. in dict. l. nemo potest. colum. vj. alios autores allegans eandem opinionem probantes. Si verò hæc solennitas substãtialis est, nihil refert voluntatem testatoris ex alio exteriori testimonio probari. Ergo, nec in foro animæ erit ista minus solennis voluntas recipienda. quod expressim asserunt Bald. in repet. l. j. C. de sacrosanc. eccl. nume. 55. Fortu. in tracta. de vlti. fi. illa. xv. & asserit hanc opinionem esse cõmunẽ Iaſ. in l. si post diuision. ij. colum. C. de inr. & fac. igno. quorum opinio eò magis placet, quòd testamentum factũ coram duobus testibus iure Pontificio, quod legi diuinæ propius accedit, & animarum saluti diligenter consulit absque presbytero paroeciali non tenet: nec ex eo iustè potest quis hæreditatem aut legatum possidere, vt est hic egregia & insignis decisio: & tamen iure diuino & naturali hæc solennitas vltra duorum testium fidem, non est necessaria. Ad eandem opinionem plurimum conducit optima Innoc. decisio in d. cap. quia plerique. de immun. eccle.

Non obstat prima ratio, non enim sat est cessare rationem legis in particulari actu, vt cesset ipsa lex, quæ data non est ad aliquem particularem finem: imò eius ratio cõtinua est, non momentanea. Quamobrẽ huius legis decisio non cessat, licèt eius ratio particulari casu cesset: sed est necessarium
9 cessare rationem † legis in communi, & vniuersaliter. text. in clem. ad nostram. de hæret. cap. & si Christus. de iureiur. Fortuni. in dict. illat. xv. & xvj. quod & nos scripsimus in Epitome quarti libri decretalium. ij. par. c. vj. §. ix. num. 8. Cùm ergo ratio legis in præsenti quæstione non cesset vniuersaliter, non perit ipsa legis virtus.

Secunda ratio tollitur ex eo, quòd lex habens fundamentum à præsumptione in animæ iudicio locum sibi non vendicat, quando lex illa præsumit propter defectum probationis legitimæ: tunc enim in foro interiori datur certitudo legitima ipsius actus. & ideò legi locus non est, sicuti nos di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximus in intellectu cap.is qui fidem.de sponsa.prima Epitomes parte.ca 4.§.j.num.5.& 6.Hæc verò lex ciuilis non præsumit fraudem ex defectu probationum,sed ex defectu solẽnitatis.Vel dici potest huius legis conditorem habuisse præsumptionem falsitatis, & fraudis suspicionẽ in testamentis omnibus,& ratione impellente præmissam solẽnitatem statuisse,vt hic testandi actus in republica frequentissimus tutius fieret,atque esset à fraudibus & falsitatib.immunis. Vnde prima ratio impulsiua fuit , & ideo ea cessante non perit lex.text.in l.j.§.sexum.ff.de postul.Vltima verò ratio fuit præcipua & principalis,quæ non cessat ex eo quod quandoque contingat,coram duobus testibus fieri testamentum liberè, &nulla præcedẽte fraude.Et ita in effectu redimus ad primæ rationis solutionem.

Tertium,quod ad primam opinionem adduximus,minimè obstat,quia id falsum est: nullibi etenim probatur ex minus solenni testamẽto naturalem oriri obligationem:vt expressè notat Bald.in l.cum quis.C.de iuris & facti ignorã. col.4.Cynus,& Fulgo.quos Ias.sequitur in d.l.1. num.16.ff. de cond.inde.idem Ias.in l.si creditoris.per tex.ibi.&in l.si veritas.C.de fideicom.quib.constat,non oriri naturalem obligationem ex testamẽto minus solenni,idem nouissimè probat Petrus Loriotus de iuris arte tracta.11.cap.21.Fateor tamen oriri ex testamento minus solenni quandã obligationẽ naturalem,quæ insurgit ex honestate, & debito morali: non tamen eam naturalem obligationem, quæ ex legis vinculo oriatur.autoritate Bal.in d.l.1.C.de sacrosc.eccle. nu.55. & in simili specie Sanct.Tho.docet.2.2.q.107.artic.4.Cuius & nos meminimus in cap.cum in officiis.hoc titu.ad fi.Hæc verò naturalis obligatio ab honestate morali deducta repetitionem impedit,quod Fortun.tradit in l.1.§.ius naturale.ff. de iusti. & iure.illat. 10.quauis non operetur effectum exceptionis,nec retentionis: sicuti operaretur vera naturalis obligatio ex lege naturali producta qualis est illa,quæ ex pacto nudo deducitur. Constat igitur ex minus solenni testamento.obligationem naturalem,quæ ad moralem honestatem pertinet,oriri,&hanc impedire repetitionem:quod probant iura pro communi sententia inducta,non tamen oriri obligationem naturalem,quæ retentionem aut exceptionẽ inducat.& sic illam,quę legis naturæ vinculo innititur.quo fit,vt tertia ratio ex præmissis refeilenda penitus sit.

Ex hac verò disputatione sequuntur plurima,& primum,
10 †errasse Panor.in huius c.relectione.notabi.9. dum dicit,agentem contra testamentum ex ea sola ratione,quòd id careat solẽnitate iuris ciuilis,mortaliter peccare.Constat enim id falsum esse,nec veniale crimen cõmitti, ipsumque agentem non teneri ad restitutionem eius,quòd ex dicta actione fuerit consecutus:quæ omnia Ias. concedit , refragante Tanormi.in l.nemo potest.ff.de leg.3. lectio.2.nu.102. & consi. 67.vol.3.penul.col.& esse verissima ego existimo.etiam si agens certo sciat illam fuisse voluntatem testatoris, aduersus Kipam in d.l.nemo potest.nu.100.Sic & Domi. Soto libro quarto de Iusti.& iure.quæstione 5.artic.3.hanc primam illationem multis rationibus defendit, licet sequentem improbet.

Secundò infertur,eum qui possideat bona testatoris ex titulo minus solennis voluntatis teneri,etiam in diuino animæ iudicio legitimis intestati hæredib.illa restituere,quãuis non dubitet de libera & spontanea testantis volũtate. Qua in re grauissimè errant Ale.& alij,quos Ripa sequitur in d.l. nemo potest.num.97.

Tertiò ex hoc deducitur,possidentem rem legatam sibi in minus solenni testamẽto,nec in iudicio exteriori, rectissimè vti posse iure retentionis,atque exceptione proposita se aduersus legitimum hæredẽ defendere.Hæc enim defensio,aut retentio,nulla ratione probari potest,imo improbatur à l.si creditoris.C.de fideico.Tametsi contrarium teneãt Alex.Imol.& Ias.post Bar.in d.l.nemo potest.vbi Ias.in 1.lect. nume. 70.& in 2.numer. 94.dicit eorum sententiam communem esse.

Quartò sequitur , vanã esse,omniq; ratione destitui Doct. differentiam quã Alex tradit in d.l.nemo potest.& fatentur cõmunẽ esse Ias.ibi in 1.lect.nu.75.& Ripa nu.102. dum negant,hæredẽ scriptum in minus solenni voluntate posse in iudicio exteriori vti retentione,quanuis eam legatario permittat.Nã si id legatario permissum esset,non video qua ratione hæredi idem ius negetur.

Quintò,multo minus placet Ias.sententia,qui in d.l.nemo. 1.lect.n.76.dixit aduersus cõmunẽ,hæredẽ scriptũ in min° solẽni testamẽto vti posse retẽtione.& idẽ notat Ripa ibi n.102. hi.n.Doct.optimè aduertunt,nullum debere cõstitui discrimen inter hęredẽ,& legatarium: falsò tamen ad hęredẽ extendunt,quod legatario communis sententia concesserat.

Sextò,non possum non mirari quorundam hallucinationem, qui asserunt hæredem scriptum in testamento minus solenni tutum esse in foro animæ, si possideat hæreditatem: rursus legitimum hæredem ab intestato non teneri in codẽ animæ iudicio restituere hæredibus , nec legatariis scriptis in testamento minus solenni,legatum,vel hæreditatem. ita Alexand. numero 23. Ripa numer. 99. dicens hanc opinionem communi omnium consensu receptam esse in dict.l. nemo potest.idem notat Ias.in d.l.si post diuisionem.colum. fi.C.de iuris & fact.ignoran, & Tiraquel. post leges connubiales glo.ij.numer.24.hæc enim parum inter se constant,siquidem is,qui verum ius habet , turè hæreditatem possidet. Is verò,qui nullam causam dominij,aut iuris ex legitima legum sanctione consequitur, restituere omnino tenetur id, quod possidet.

Septimò,ex his manifestè conuincitur Bald. errasse. in l.j. col.ij.C.isto titul.& Ias. in l.cùm quis.C. de iur. & fact. ignoran. dicentes,legatarium , qui rem legatam in minus solenni testamento consequi non potest,iustè posse eam furto subtrahere:id enim falsissimum est.

Octauò constat eadem ratione,legatarium minimè posse assequi rem legatam in testamento imperfecto per denuntiationem Euangelicam,quod Bald.optimè asserit in dicta l. cùm quis.colum.quinta.licet Abb. in huius cap. relect.col. iiij.Ias.in d.l.cùm quis.& Ripa in dict.l.nemo potest.num.88. contrarium velint:quibus consentire videtur Alciat.in cap. nouit.de iudic.num.47.

11 Nonò ex hac opinione,quam †verissimam esse arbitror, infero intellectum ad tex.in l.Papinianus.§.j.ff.de inoff.testã. & in capitul.si pater.hoc titul.in vj. & deniq; ad omnia iura, quibus sancitum est, per expressam pupillarem substitutionem matrem excludi etiam à portione legitima in bonis pupilli , vt tandem in foro , quod conscientiæ vulgò appellamus,id locum obtineat,Francis.in d.capitul. si pater. fina. column Socin.in l.j.numero 21.ff.de vulga.Gome.ij.colum. Lañcel.Deci. & Curt.iunior in l. precibus. numero 14.C. de impube. & aliis substitut.Crot. in capitul.ij. de constit.in6. notab.j.Caliaula in l.Centurio.columin.lxx.ff.de vulg.Alciat. in capitulo nouit. de iud.numer.41.quorum opinionem sequuntur dicentes eam communem esse Ant. Rube. consil. lxix.Rip in d.l.ij.num.45.Zasius in tracta. de substit. titul. de pupil.substitut.nu. 22.licet contrariam sententiam asserant Archid.& Domi.in d.c.si pater.quibus adhærent Philip.Deci.in l.precibus.colum.iiij.& ibi Corasius numer.29.Gomez. in dict.c.ij.num.19.& Alciat.de quinque ped. præscript. in princ.nec opinor.Archidia. opinionem esse magis communem, quanuis id Gomez.crediderit. Imò nec placet , quod Lancel. Politus notauit tracta. de substit. rub.de pupillari. v. effectu,dicens Archid.opinionem procedere in bonis , quæ pupillus aliunde , quàm à patre habuerit: hoc enim falsum est , & à frequentissima omnium sententia alienum , sicuti aduertit Zasius in d. numer. 22. Verùm, si mater pupilli sit inops, & pauper, poterit alimenta petere à substituto.ex l.si quis à liberis.§.idem rescriptum.ff.de lib. agn. secundũ Ripã, & Zasium.

12 Tertiò,& principaliter †caput hoc, cùm esses. ita intelligitur vt procedat iure canonico,&in prouincijs ecclesiæ Romanæ subiectis quoad temporalem iurisdictionem : in his etenim casibus testamentum solenne est, si factum fuerit coram duobus testibus, & parœciali presbytero , quanuis ad pias causas factum non sit.glos.Ioan.And.Anchara.Cardin. Henric.& Imo.hic.Fortu.in dicta illat.xv.Corn.consi.lxxvij. volum.j.Dominic.consil.xlix. Frederic.consi.ccxvij.vbi post Ioan.Andr.hic, asserit hanc opinionem moribus receptam esse:& eam esse communem fatentur Nic. Boer. decis.xciij. Corn.consil.cclxj.col.fi.volum. 4.& Carol. Ruin. consi.xiiij. numero 4.volum.2.& consil.iiij.num.11.vol.j.ex qua communi sententia secundum eos,est necessarium vltra duos testes presbyterum paræcialem testamento adesse , quod fatetur Abb.in repet.col.4.Card.& cæteri Doctores communiter: quemadmodum profitentur Imol.colum. 4.& Barbat.hic, col.6.Corn. d.consi.72. Albert.Brun. de potent.& effec.formæ.xxx.fallentia. Dominic.idem probant dicto consi. xlix. Fortu.in illatio.xv.de vltim.fine iur. nec in hoc dubitandum est:si quidem hic est ipse verus ac proprius huius c. sensus, à quo discedere non licet. Ex quo apparet deceptum fuisse in intellectu huius canonis Andr. Alciar. virum alioqui & doctissim

doctissimum,atque eloquentissimum , qui in c.nouit.de iudi col.penult.scripsit,hanc decisionem in foro conscientiæ procedere,non in iudiciali: constat etenim in iudiciali canonico iustissimè seruandam esse.

Cæterum,hæc interpretatio quam communem esse dixi mus,procedit etiam si hic presbyter,vt notarius huic testamento accesserit, ac præsens fuerit, nam cum duobus testibus valebit hoc testamentum ex ratione huius tex.quem in hac specie intellexit Paul. Parisius consil. 50. volu.3. Quod
13 †si presbyter huic actui non adsit, loco tamen eius sint præsentes duo testes,validum erit hoc testamentum : quia duo testes satis gerunt vices vnius quantuncunque maximę authoritatis.c. licet.c.cum à nobis. de testib. ita Anto.& Abb. hic in lectio.& relect.nu.12.Spec. titu.de instru. edit.§.compendiosè.nu.12.Domi.cõs.49.Roma.in auth. si mulier.C.ad l.Falc.34.speciali.Corne.cõs.261.vol.4.fi.col. Deci.cõs.284. in 2.dub.dicens hanc opinionem cõmunem.post Alex. cõs. 103.col.4.vol.4.quam sequitur Boeri.decis.39. col.2.& Carol.Rui.consi.51.nu.11.vol.1. quanuis idem Corne. contrarium probare nitatur consi.68.col.1.vol.1.post Imol.in l.nemo potest.ff.de legatis 1.

14 Est tamen dubitatio insignis,vtrum fœmina † possit esse testis iure Pontificio in hoc testamẽto? Et iure ciuili constat fœminam non posse testem esse in testamento. l.qui testamento.§.mulier.ff.ist.titu.§.testes.inst.co.gl.in c.forus.de verbo.signi.verb.fœmina. etiam si honestissima sit.Regia l.17. tit.16.part.3.Abba.verò in huius c.lectione. 1.col. & Anch. asserunt sat esse ad solennitatem huius tex.hos testes,vel viros,vel fœminas esse:quorum opinio communis est,secundum Ioan:Crot.in tractat.de testib.par.1.nu.10.cum hæc decisio testamenti solennitatem ad ius gẽtium reduxerit:quo quidem iure non distinguitur testimoniũ fœminæ à testimonio viri. Quæ quidem ratio non satis applaudet, ex eo quod præter solennitatẽ iuris gentium exigat hic tex.presbyterum.Vnde non omnino sufficiens est iuris gentium solennitas:nec mulier testis esse poterit.Corn.in auth.quod sine.2.col.C.ist.titu.Dec.in c.3.de testib.col.pen.& in l.2.ff.de regu.iur.nu.13.Maximè refragatur communi sententię tex. hic requirens,non duos quoscunq; testes,sed idoneos. quo fit,vt probabilior sit opinio,quę etiam iure canonico ab his testamentis fœmineum testimonium excludit. cui subscribunt Alex.consi.70.col.pen. & consi. 27.2.col.vol.2.Albert. Brun.in tract.de correc.& relax.solennita.& formæ.fol.pen. q.8.& Tiraquel.9.l.connub.num.45.

15 Glo.vltima notat †verba huius c.esse comminatoria ferendę excommunicationis,non latę:cui similis est in c.sicut tuis:de simo.verb.Anathematis.& in c.1.de sagit. & in c.Salonitanę.63.distinct.quas vbique docto. approbãt,& Feli.in c.Rodulphus.de rescript.nu.24.latius And. Tiraq.in l.si vnquam.C.de reuoca.donatio.verbo,reuertatur.nu.16.

EX CAP. RELATVM IN I.
SVMMARIVM.

1 *Causa piorum legatorum etiam apud iudicem secularem, tractanda est iuxta canonicas sanctiones.*
2 *Testamentum principaliter ad pias causas factum minus solenniter etiam quoad legata profana validum.*
3 *Legata pia an peti possint ex testamento minus solenni, facto tamẽ principaliter ad aliam quàm piam causam.*
4 *Non est necessarium in testamento ad pias causas testes esse rogatos.*
5 *Fœmina potest esse testis in testamento causa pietatis facto.*
6 *An præsumatur nulla præmissa probatione in casu huius canonis testes esse legitimos.*
7 *Tractatur elegans Angeli opinio,an testes præsumantur idonei.*
8 *In legatis pijs duo testes sufficiunt eius qualitatis,quam in testibus canones communiter exigunt.*
9 *Testamentum imperfectum ratione voluntatis etiam ad pias causas,non valet.*
10 *Legata pia debentur ex testamento perfecto , ratione voluntatis, quanuis ad legata profana processum à testatore non sit,impediente morte.*
11 *Testamentum à notario scriptum , dictante testatore , & testibus præsentibus,an sit iterum legendum ipsi testatori,& testibus.*
12 *Vltima voluntas propria defuncti manu scripta pietatis causa , seruanda est,licet non sit coram testibus publicata.*
13 *Legata pia possunt ab hærede laico peti,etiã corã iudice ecclesiastic.*

CAPVT RELATVM IN I.

Vanitas iure ciuili,ac Pontificio in testamentis certus testium numerus,& ordinatio maior requiratur regulariter:tamen vltima voluntas,quæ pietatis causa fit,duos tantum testes exposcit, q in hac decretali decisum est,in fauorem pię causę: sicuti plura alia in iure sunt statuta eadem ratione, quę Roma.tradidit in repe.auth,similiter.C.ad l.Falcid. Cateli.Cott.in memoralib. dictione absenti.& dictione,anima , & dictione , apices:neque libet ea omnia hic repetere:cum sit satis,pietatis causa legata coram duobus tantum testibus legitimè deberi.Cui assertioni adstipulatur text.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.C.ist.tit. Quid verò sit obseruandum, vt vltima voluntas pia,aut pietatis causam continere censeatur , tradidere glo.& doct.in l.si quis Titio.ff.de leg.2.quo in loco doctissimus Peralta multadiligenter explicat post Rom.in authentic.similiter.C.ad l.Falcid & post primam huius operis editionem And.Tiraq.in tracta.de causa pia, & eius priuilegiis.

1 Hęc verò †decretalis definitio primo intelligitur,vt non tantum procedat coram iudice ecclesiastico , sed & coram ciuili,& seculari.Nam quoties apud secularem iudicem est controuersia de legatis pijs,iudicium ferendum est iure canonico ad amussim seruato,non iure ciuili,licèt is iudex non sit quoad temporalia Romanæ ecclesiæ subiectus. Abb.& docto.hic Bar in l.1.col.1.& in rep.col.pen.C.de sacrosanct. eccle.vbi Saly.& Ias.1.lectione.nu.36.& in 2.n. 29.Fortu.de vlti.fi.illa.15.col.7.ex tex.& ibi sępissimè notatis in c.eccles. de const.

Secundò,hic text.procedit si testamentum principaliter fiat causa pietatis:tũc enim coram duobus testibus factum
2 valet,†etiã quo ad reliqua legata in eo relicta laicis nulla ex causa pietatis:alioqui testamẽtum principaliter factum alio quàm pietatis respectu minus solenniter, nullum erit,non tantum quoad principale,sed etiam quoad legata pia in eo contenta.Anto.cap.quod clericis.de for.compe.col.6.Saly. in authen.cassa & irrita.C.de sacro.eccle.quęst.9.Soci. consi. 5.volu.3.Alex.consi.177.viso themate mihi diligenter exhibito.column.3.volum.2.qui vtranque Anto.decisionem sequuntur.Ego verò eas distinguam, ne confusione quadam obruantur. Prima etenim ex eo procedit, quòd principale trahat ad sese accedentia,vt in hac ipsa specie probat text.in authent.quod sine.C.ist.tit.quo probatur,in testamento vali
3 do speciali iure, & fauore niliorum legata extraneis relicta †etiam valida fore,& ita hanc Antonij opinionem sequuntur Corne.consi.278.vol.1.Alex.consi.41.versi.5.1.vol.& cõsil.103.vol.4.col.4.Caro.Rui.consi.1.nu.11.vol.2. & alij paulo ante citati.Nec ab eo dissentientem aliquem se legisse fatetur Ias.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.nu.10.C.ist. tit.Ipse vero ibi,& in l.1.C.de sacrosc.eccles.in 1.lecti.nu.22. & in relect.nu.29.hanc sententiam reprobat,inducẽs tex.in d.§.ex imperfecto.vbi testamentum minus solenne interliberos valet:non tamen quoad extraneos in eodem testamẽto honoratos.Cui inductioni minimè satisfecit Salycetus in d.9.q.& si maximè id efficere tentauerit.Hanc etiam opinionem,quam Ias.o.tenet,premittit Paul.consi.97.volu.1.& dicit veriorem esse Albert.Bru.de potent.& eff.formæ.fallentia 31.addit tamen esse primam opinionem magis communem.Sed nihilominus ipse opinor nihil Antonio obesse decisio.§.ex imperfecto.cum in eo quoad extraneos reprobetur minus solennis volũtas quoad liberos vero admittatur quando extranei principaliter cum liberis simul fuerunt hæredes instituti,vel admixti ipsis liberis in principali testantis dispositione:ex l.fi.C.fami.herciscẽ.& Cõstantino Harmenopulo Epitomes lib.5.ti.5.c.3.Vnde si filij essent hæredes instituti in minus solenni testamento simul cum extraneis institutio extraneorum esset nulla.In cæteris verò legatis in eodẽ testamento relictis,dispositio valeret.Regia& celebris l.7.ti. 1.par.6.quę verum illius §.ex imperfecto.expressit intellectũ quamuis plerique ex prędictis refragentur.

Secunda ipsius Anto.decisio expedita est,secundum Ias. in §.ex imperfecto.nu.11.vbi ipse eam sequitur,& in d.l.1.lectione & repet.idem Alex.consi.41.volu.1.cum caput testamẽti deficiat,nec hęreditas ex eo adiri possit.l.si nemo.ff.de regu.iu.Ego puto contrariam sententiam veriorem esse fauore piæ causæ,sequorq; in hoc Anani.cõsi.28.col.3.& Anton.Rube.consi.72.col.2.Imol.in capitu. quę in ecclesiarũ de const.col.pen.Albert.Bru.de potentia formę.fallentia 31. quibus adstipulatur Regi.l.2 1.ti.2.part.6.quæ expressim probat,legata pia omnino valere,etiam si testamentum,in quo fuere relicta,sit inualidum quoad hęredis institutionẽ. Quãuis lex il'a peculiarem rationem habeat,quam tradit iurisco sultus in l.vlti.ff.de hęred.inst.ex qua non solum legata pia, sed & quæcunque legata deberi constat,atq; ideo nõ erit nostra hęc inductio,qua ex Regia lege vtimur,sic admittenda, vt vitari non possit:neque enim vrget huius opinionis pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

bationem:& ideo piæ causæ fauori potius innitimur. Id verò,q̃ obiicitur hereditate nõ adita pia legata non esse soluenda,non est omnino certum,sicuti nos tractabimus in c. Rainaldus.ad finẽ.ist.tit.Et maximè iure Regio vltima hæc opinio aduersus Antonium erit probanda.ob. l.prima.tit.2. lib.5.ordinamen.in fine.c❧ Hodie l.1.tit.4.lib.5.❧

4 Tertiò,hic text.†est intelligendus,etiam si hi duo testes non sint rogati:in his enim legatis piis iurisgentiũ tãtũ solẽnitas sufficit,quę non exigit rogari testes.Ioannes Andr.Antonius.Abb.Imo.& doct.hic.Bar.in l.1.C.de sacrosancte.nu. 76.Bal.ibi in fine.Paul.cons.75.& cõsi.327.vol.1.Corne.cõs. 278.volu.1.quorum opinio communis est,secundũ Marcũ Anto.in §.sed hæc quidem.nu.36.inst.eo.Soci.in reg.ver. testes.Lud.Rom.in authen.similiter.C.ad l.Falcidiã.in 11.speciali.Paul.Parisien.cõs.24.col.2.vol.3.Cui opinioni accedit gl.cõmuniter recepta in l.fi.§.in omni.ver.excepto.C.de codicil.dicens,testamentum inter liberos corã duob.testib. valere.ex §.cx imperfecto.etiã si illi testes nõ fuerint rogati.Et quanuis Barba.hic col.4.Nicol.Boeri.decisione 34.& Rom. in d.speciali 11.probare velint,oportere in casu huius c.testes esse rogatos.per ist.tex.ibi requisitos:eorum tamẽ sentẽtia refellitur eo,quòd testes appellet hic canõ requisitos necessarios ad testamenti probationem.

5 Quartò ex eadẽ ratione†cõsequitur,in testamẽto ad pias causas posse fœminã esse testẽ.gl.in authen.quod sine.C.co. cõmuniter ibi ꝓbata,dicẽs,in testamẽto facto inter liberos fœminã testẽ legitimũ esse,ac sufficere duos testes, etiam si masculi non sint, & ita hunc intellectum ad istius c.cõclusionẽ approbant Feli.& Deci.in c.3.de testi.idẽ Deci.in l.2 ff.de regu.iuris.nu.28.Paul.cõsi.327.vol.1.incip.Dubium facit in supra scripto puncto.Albert.Brun.in staturis.verb.testamentum.& esse hanc communẽ fatentur Barb.hic.nu.6.Rom.in d.authen.similiter.16.speciali.Crottus in tract.de testib.par. 1.n.8.Marcus Ant.in §.testes autẽ.n.10.inst.eo.cãq;doct.assẽrũt,in l.1.C.de sacrosancte.etiã si refragẽtur Frede.cõsi.217. Ro.Barb.& Crot.ea ratione,qd hic tex.legitimos testes exigat.Sed tñ legitimi hi sunt cẽsendi,quib.iure gẽtiũ fides adhibetur.Nec est admittenda Marci Ant.cõcordia,dũ opinionẽ Frede. intelligit,qñ vterque testis esset fœmina,cõmunẽ vero,quãdo ex his duob testib.alter saltem masculus esset: nil etenim refert sint duo hi testes fœminæ, quandoquidẽ earum testimonium integrum censetur.Ius equidem ciuile fœminas exclusit à testimonio testamentario,eo quod ad solennia veteres nec seruum,nec fœminã, nec peregrinum admittebant.l.qui testamento.§.seruus.§.mulier.ff.ist.ti.l.2.ff.de reg.iur.l.cum ẽt.ff.de testib.non quod imbecillis,& inconstãs fœmina sit:cum ex ea ratione in nullis actib.esset admitten dum eius testimonium,cap.forus.de verb.signific. Ettamen in contractib.& aliis actibus admittitur. Hinc ergo fit,vt in testamentis quæ citra solennitatem siunt,fœmina testis esse possit,quod Viglius adnotauit in §.testes.nu.3.de testamẽ.addens in Aulo Gellio lib.6.c.7.antiquissimo iure nullius testimonijus mulierib.fuisse.Quæ sanè prohibitio in testamentorum solẽnibus paucisque aliis actib.permansit:siquidẽ & in criminali causa ad testimoniu fœmina admittitur. l.2.de accusat.Regia l.1.tit.16.par.3.saltem iure ciuili.gl.in d.c.for⁹. notãt Doct.in c.quoniã.de testi.Dec.in d.l.2.nu.27.Tiraq.9. lege cõnubi.nu.59.vbi nu.49.cõmunẽ huius c.intellectũ sequitur.Illud autem hic prætermittendũ nõ est,in quibuscũque testamentis monachos legitimos testes censeri,etiã absque licentia prælatisicuti respõderũt Signorol.cõsi.157.Aretin.consi.159.Bald.consi.22.lib.1.idem Bald.in l.1.C.de sacrosancte.in repet.nu.43.Ias.in authen.ingressi.C.de sacrosancte.eccles.colũ.3.Card.consi.97.Lauren.Sylua.in consilio decimosexto.

6 Quinrò,oportet†in huius capitis interpretatione illud tractare,an qui contendit testamentum ad pias causas factũ corã duob.testibus firmũ iure esse,probare debeat eos duos testes idoneos,ac legitimos ab omnique suspicione alienos prorsus esse,qua in controuersia Paulus Parisius nouissimè cõsi.24.vol.3.col.3.opinatur,probandã esse hanc testiũ qualitatẽ,nec eam à iure in casu,& specie huius testamenti præsumi.Nam vt ipse argumentatur,quando lex requirit testes idoneos esse,per nomẽ superlatiuũ,nõ præsumitur hęc qualitas testium nisi probetur.Ange.in l.2.§.idem.ff.quemadmo. testamen.aperi.Imol.in l.prima.§.si quis neget.eodem titulo. numero decimo.Deci.consi.321.colum.penultim.Ale.cõsi. 82.colum.2.volum.1.idem traditur in tract.de testi.Ioann. Grot.nu.393.quã opinionẽ sequitur eã esse cõmunẽ profes sus Alciat.de præsump reg.3.præsump.2.nu.9.& eam tenet Hippoly.singul.187.& in l.si quis nec.ff.de quæst.q nu.153. Hic verò ea non requirit duos testes legitimos.Igitur necessum erit probare,testamentarios testes idoneos optimos, & ab omni suspicione alienos esse.

Veruntamen ego ab hoc intellectu plane discedo, quippe qui sciam ex frequentissima omnium traditione,in testamento ad pias causas iurisgentium probationem sufficere: nec aliam qualitatem in testibus exigi,quàm quę ex ipso iure gentium insit.Hæc verò præsumitur.cap.dudum.de præsum.l.cum pater.§.rogo.ff.de legatis 2.glos.in capitulo primo.de scruti.glos.in l.fin.ff.quod me.cau.text.in l.omnimodo.C.de inofficioso testamento.Maximè in testibus qui legitimi præsumuntur,si aduersus eos nil obiectum sit. capit. præsentium.de testib:cap testimonium glos.in capitulo primo.eod.titul.l.si quis testibus.& in authent.si dicatur.C.eodem titulo.Vnde etiam si legitimos testes eos hic accipiamus,qui ex lege nullum patiantur defectum, præsumptio adhuc locum sibi vendicat,vt donec contrarium probetur, eos legitimos esse censeamus.Non obstat quod Paulus Parisius assumit ad probandam eius interpretationem: id enim potest pluribus modis tolli.Sunt sanè qui contrariam sentẽtiam sequantur:nempe Ioann.de Ligniano. Franc.à Ramponibus.& Barb.in cap.tertio loco.de proba.pe.fol.Curt. in tractat.de testibus.conclus.53.idem Curt.cons.55.col.4 Fel. in capitulo cum Ioannes.de fide instru.nu.44. quorum opinio ex inferius dicendis quandoque constabit.

Secundò respondeo,communem sententiam intelligendam esse in statutis,non autem in iure communi, quod testes requirat optimę opinionis:nam in statutis prædicta verba sunt accipienda in sensu,quem Ange.& cæteri probant, vt aliquid additum sit legi communi:ita Alci.dict. numero 9.& est exmente omnium,qui hanc quæstionem attingũt.

7 Tertiò,adhuc in statutis opinor non esse communẽ sententiam seruandam,si vtantur†ipsa statuta verbis huius c. quoniam testes legitimi censentur,qui ex l.admittendi sunt ad testimonium.arg.l.legiti.ff.de pac.quilibet autem testis præsumitur à lege idoneus & legitimus,vt dixi.Ergo non erit necessarium hanc qualitatem probare.

Quartò,vt veram huius quæstionis definitionem semel constituamus, proculdubio existimo Angeli opinionem nõ ita temerè esse accipiendã,sed tũc demũ,quando lex,canon,vel statutũ,ratione illius qualitatis,quã exprimit,illos testes admittit,qui alioqui iure nõ essent admittẽdi arq; in hac specie ipse Ang.huius assertionis autor loquitur, & pleriq;alij,hactenus eius sententiã defendere sunt conati,nẽpe Imola,& Hippoly.Nec in hoc casu erit satis allegare præsũptionẽ juris,nisi qualitas ista probetur ex mente Angeli, & sequacium:cum ius non præsumat hanc qualitatem: licet contrarium notetur in dicto tracta.de testib.nu.396.

Hæc verò constitutio non admittit duos tantum testes, alioqui non sufficientes,ex eo,quod habeant hanc qualitatem probatissimę vitę,integræ famæ,& opinionis:sed fauore pietatis,cuius causa testamẽtum factum fuit: ac denique ista qualitas non est præcise probanda.cum non fuerit causa inducens Romanum Pontificem ad huius capitis decisionem.Sic cum Iurisconsultus in l.Lucius ff.de testa.milit.requirat in vltima militis voluntate probationes legitimas,Accursius eas interpretatur,quæ ex duobus testibus constent, & actibus humanis communes sint.idem Accursius in l.milites.C.de testamen.milit.

8 Ex quo sextus ad istũ,tex.constat intellectus,† vt planè legitimos testes in testamento ad pias causas exigamus, omissa iuris ciuilis solennitate,iurisgentium probationem secutiadiunctis ei qualitatibus,quas iura Pontificia communi omnium actuum testimonio addiderunt.Hic etenim colligitur,hos duos testes ita integræ fidei esse oportere, vt communi probationi iure Canonico sufficiant:quòd colligi poterit ex notatis in capitul.testimonium.de testib. & ex aliis iuris Canonicis locis,quam interpretationem à dict.glo.Lucius.deducere libuit,quia maximè congrua est.quibus addo Corne.consilio.166.volumine tertio.ꝓQuibus & illud accedit,quòd obiter non semel admonuimus,& modo expressim adnotamus:nempe, ab hac decretali in testamentis ad pias causas duos testes requiri non ad solennitatem, sed ad probationem:ita planè scripsit Corne.consi.215.col.secunda.lib.secundo.& consilio 307.lib.tertio.colum.tertia.& sequitur post primam huius operis editionem Andre. Tiraquell.in tract.de causa pia.2.priuilegio.ʃ

Septimus

9 Septimus huius †cap.intellectus erit vt pietatis causa valeat testamentum imperfectum respectu solennitatis, non tamen imperfectum respectu voluntatis.Cuius rei exemplũ prætermitto.Testator graui affectus morbo disposuit plurima circa proprium testamentum,dicens ita velle testari, & cum esset notarius vocãdus & testes,corã quib.illa omnia testator rata,& firma censeret:vti proprium testamentum: iusserat enim ipse,aut animo destinauerat vt notarius,& testes vocarentur, quo actus ille solenniter ageretur: tandem ante hanc ipsius voluntatis perfectionem, mortem obiit ipse testator.Respondit Oldra.consilio centesimodecimonono.etiam quoad legata pia hanc dispositionem effectum non habere,idem Alberi.in l.hac consultissima. §.si quis autem. C.ist.tit.Barb.hic nume.24.Ancha.in c.2.nu.10.& in c.præcedẽti.q.9.Imo.cõsilio 91.Anani.consi.57.Paul.Castr.cõsi.101. idem consi.45 1.vol.2.Deci.in c.1.nu.15.de fide instru. Ias.in consi.196.lib.2.Guid.Pap.consi.55.Guliel.Benedict.in c.Raynuntius.verb.testamentũ.1.n.71.Paul.Parisi cõs.24.vo.3.nu. 11.Roderic.Xuarez.in l.quoniã in priorib.C. de inoffi. testa. in vltim. part.q.4.quorum opinionem sequuntur eam dicẽtes communem esse Areti.in l.fi is qui.colũn.2.ff.isto titu.expressius Iasconsi.155.col.3.volu.4.Deci.consi.159.& consi. 482.idem notat Paul.Cast.consi.307.vol.1.Thomas Grammat.decis.62.& Nicolaus Boerius Decis.93.col. vlt.explicat eandem sententiam Caro.Ruinus consil.1.2.vol.nu.21.& sequenti.idẽ Paul.Parisi.146.vol.4.nec ab hac opinione est in praxi recedendum,secundum eundem Carol.Ruinum cõsi. 7.nu.8.volu.3.& probatur ist.hæc opinio in l.fideicommissa, §.quoties.ff.de legat.3. Quoties,inquit Iurisconsultus,quis exemplũ testamẽti præparat,& prius decedit,quàm testatur, non valent,quasi ex codicillis,quæ in exemplo scripta sunt, licèt verba fideicommissi scripta habeant.Item, ad idem est egregia Pauli iurisconsulti decisio.Ex ea,inquit,scriptura,quę ad testamentum perfectum esset,nec ea quæ fideicommissorum verba haberent,peti posse.l.ex ea.ff.ist.ti.Accedit preterea Azonis sententia, qui existimat,contractũ minimè perfectum esse quando cõtrahentes ab initio voluerunt per notariũ illã conuentionem ad publicam scripturã redigẽdam esse:quòd Accursius retulit in l.contractus.C. de fide instru. & licèt Azonis opinio non sit à doct.recepta,cã tamẽ addu cimus,quia expressim probatur Regia l.6.ti.5.par.5.

10 Octauus intellectus†dictat,hanc constitutionem procedere,quando testamentum esset perfectum ratione volũtatis,quoad legata pia, licet quoad cætera legata voluntas manserit imperfecta:animo siquidem deliberato coram idoneis testib.nõ cogitãs,nec intẽdẽs aliam solennitatem adhibere testator incepit condere testamẽtum,& cũ pietatis causa aliqua legasset velletq; alia disponere,mortuus est: ex hac voluntate deberi pia legata adnotauit Bart.in l.in testamẽto. ff.de fideicom.liber.Abb.in c.1.nota.3.& ibi Barb.de succes. ab intest.Alex.in l.hac consultissima.§.ex imperfecto.ist.titu. Imol.in l.si quis. 2.colũ.ff.eo.Ias.in d.consi.155.4.vol. Deci. dicens hanc opinionẽ communẽ in d.consi.159.col.2.quasi hoc ipsum fauore pietatis sit inductum. Obstat tamen huic opinioni text.in d.l.si quis. Si quis,inquit,cum testamentum faceret hæredibus primis iuncupatis prius quã secũdos hæredes exprimeret,obmutuisset,magis cœpisse eum testamẽtum facere quàm fecisse,Varus digestorum libro primo Seruium respondisse scripsit,itaque primos hæredes ex eo testamento non futuros.Labeo tũc hoc verũ esse existimat,si cõstaret,voluisse plures eum qui testamẽtum fecisset, hæredes pronũtiare.Ergo nec Seruium puto aliud sensisse.Hactenus. dicta l.vbi gl.cõmuniter recepta idem esse ait in testamento facto inter liberos.& esse hanc opinionem communem fatetur Corn.consi.49.volu.1.2.col.& in d.l.si quis. Aretin.dicens idem esse in testamẽto ad pias causas.Ego à priori sententia nõ discedo,cum maioris sit priuilegij pia causa quàm inter liberos dispositio,extra portionem legitimam eis iure debitam.Bart.in l.1.C.de sacrosan.eccle.num.74.Abb.in dicto capit.1.Alex.in l.pactum quod dotali.C.de pac.fin.colũ. Vnde quanuis sit vera opinio gl.in dict.l.si quis.quam in d.§. ex imperfecto.sequitur Ias.post alios colum.2.non erit confestim falsus hic octauus intellectus.Quinimò eleganter cõfulendo tractat Paul.Castren.cõl.307.volum.1.esse perfectũ testamentum ratione solennitatis,si testatore dictante scriptum sit & ad finem deductum coram sufficienti testium numero,ad id vocatis ipsis testib.licèt totum testamẽtũ simul

11 nõ sit lectũ corã eisdẽ,& subdit ipse Pau.hoc testamẽtũ†ita repertũ in protocolo notarij,à quo,vt à notario scriptũ fuit testatore dictante,posse,in publicam formam autoritate iudicis redigi,vel præsentium testium depositione publicè iudicis etiã autoritate scribi, vt deinde fidẽ faciat.etiã si ab intio pernuncupationẽ absque notario factum fuerit hoc testamentum.Poterat enim absque scriptura vltima hæc voluntas probari ex sola nuncupatione testatoris coram testibus facta.Igitur nihil refert,coram ipsis testibus lectum non fuisse id testamentum.Ea nanque lectio requiritur, quando absentibus testibus scriptum fuit testamentum: non autem quando ipsis testibus ad id vocatis scripta fuit vltima voluntas quod ipse Paulus explicat.

Oportet tamẽ expendere,an vera sint ea, quæ in præfato responso continentur.Et ex eo manifestè apparet,esse necessarium,testamentum dictante testatore scriptum coram testibus legitimis iterum ipsi testatori & testibus legi, quando actus ipse testandi à testatore perfectus ita fuit, vt nihil ei addere tunc proposuerit nec eiusdem actus probatio scriptura fit,sed ipsorum testium depositione,quòd præter Paulum notant Alexan.in dicto §.ex imperfecto.numer.tertio. Andre.Pisanus,& Nicol.Neapoli.in dicta l.fideicommissa.§. quoties.Carol.Rui.consilio 1.nu.22.idẽ consilio duodecimo.nu.15.& sequent.volumine 2.sensit Paul. Castren.in cõsilio 75.volumine 1.in responsione ad dict.l.fideicommissa. §.1.Cuius verba retulimus superius præcedenti intellectu. Nam ille §.procedit eo casu,quem ibi notauimus. Vel aliter potest intelligi, vt procedat, quando testator ipse rogauit notarium,eumque vocari fecit ad scribendum testamentũ: tunc enim,donec scriptum testamentum lectum fuerit coram testatore,& testibus, imperfecta est eius voluntas, & ideo nec testibus probari poterit,cum ex lectionis defectu præsumatur voluntatis imperfectio.ex Bal.in authen. quod sine.C.ist.titu.Paul.in dict.l.si quis.quorum sententiam sequitur,dicens communem esse Carol. Ruin. consilio 1.volumine tertio.nu.21.tex.optimus in l.hac consultissima. §.at cum humana fragilitas.C.qui test.face.possi. idẽ ipse Carol. notat cõsilio duodecimo,ad finem.volumine secundo. Ego tamen fateor illam esse frequentiorem sententiam,qua probatur à docto.publicum notarij instrumentum vt fidem faciat, legi oportere ipsis testibus, & contrahentibus, postquam scriptum sit etiam eisdem præsentibus: & ita præter proximè citatos asserunt Ioan.Andre.in Speculo. titulo de instru.edit.§.ostenso.versiculo,illud.nu.15.in additione incipienti.verior est.Anton.nu.duodecimo.Abb.nu.3.Felin. nu. 17.& Deci. nu.decimoquarto. in cap.1.de fide instru. idem Abb.in c.cum P.tabellio.eodem titulo.nu.4.Bart.Bald.& alij in dict.l.fideicommissa.§.quoties.Bal.in l.statutis. C. de sent. ex peri.recit.idem in l.1.nu.vigesimo primo.C.de fide instrumen.& iure hasti.fiscli.lib.decimo.Lanfran.Orianus in ca. quoniam contra.§.de interlocutoriis. Nu. decimoquarto. idem cautũ est in pragmaticis huius regni sanctionib.folio.166. & idẽ statuit Maximilianus Cæsar apud Germanos in quadam constitutione,quæ continetur Tomo 1. artis notariatus.pag.116.pro qua opinione à doct.adducitur text. in dicto §.quoties.qui minimè id probat, cũ ibidẽ actus imperfectus fuit,non ex defectu lectionis:sed quia scriptura ad testamentum parabatur ante eius contestationem,id est priusquam testes scirent quænam esset voluntas testantis: nec enim ipsis præsentibus testator scripta dictauerat. Sic etiam eodem pacto loquitur Imperator in dicto §.at cum humana fragilitas.atque eadem ratione in dict.l.si quis. testamentum fuit imperfectum,non ex eo,quod semel testibus præsentibus,& intelligentibus scriptum,coram eisdem lectum non fuerit: sed quia nondum eius ordinationem testator perfecit,vt ex eo textu cõstat. Nec Accursius in dicto §.quoties communem opinionem probat: quippe qui sentiat,sabus testibus,& intelligentibus,quid notarius ex voluntate testantis scriberet,multo minus coadiuuat eandem communem opinionẽ text.vbi Bart.notat in l. contractus. C. de fide instrument.nam paulo post dicemus qualiter id intelligatur. Vnde hac in controuersia sequor frequentissimam omnium opinionẽ,eãq; Regia sanctione probatã,nõ ex eo, q̃ ante scripturæ lectionem actus sit imperfectus quo ad agentis voluntatẽ:sed ob defectũ huius solennitatis, quæ seruanda est ob publicam vtilitatem,nempè,vt fraudes tabellionum euitentur,vt certior sit eorum publica fides, & ita communem sententiam intelligo,quicquid alij pro eius intellectu scripserint.

Verum,ne quæstio ista,quæ obiter se huic examini obtulit,ex autorum perplexo catalogo,obscuram habere apud me decisionẽ videatur,statim assertiones sequẽtes subiicio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prima equidem asserit,testamentum nequaquam probari per scripturam à notario dictante testatore,& testibus præsentibus ordinatam,si post ordinationem lecta nõ fuerit testatori,& testibus quam cõclusionem communem esse cõstat ex his,quę adduximus superius:& procedit hæc sententia,etiam in contractibus cæteris quę actibus, qui geruntur à tabellionib.quòd prædicti loco.facientur.Nec quicquam refert,an is actus necessario ac precisè scripturam exigat:nã vtcunque sit vbi sit alicuius actus instrumẽtum ad eius probationem,oportet id legi testibus,& ipsis eundem actũ agẽtibus,vt postmodum fides instrumento adhibeatur, licèt is actus non esset necessario per scripturam conficiendus,Decio autore in dict.cap.1.de fide instrumen.num. 14.& idem sentiunt ferè omnes,qui cõmuni opinioni adherẽt,tametsi Abb.in d.c.1.num.3.& Felin.ibi.nu.17.& idem Abb.in c.cum P.tabellio.eod.tit.existiment,instrumẽtum integram fidem habere,quanuis semel coram contrahentibus, & testib.scriptum,minimè fuerit eisdem lectum,si is actus præcisè ad eius valorem scripturam non exigat. Quibus apertissimè præter alia obstat Regia constitutio,cuius paulo ante meminimus. Illud verò non est omittendum,minimè præsumi,à notario lectum fuisse instrumentum testibus,& contrahentibus, vt notat Felin.in d.c.1.nume.18.Bald.in d.l.fideicommissa. §.1. idem in l.si quis.ff.de testamen.l.quęcunque.§. vlt.ff.de publici.idem præmittunt omnes,qui communem opinionem sequuntur,nisi in instrumento dictum fuerit à notario, Actũ coram me,& testibus infra scriptis:tũc enim ex his, vel similibus verbis, ex quibus perfectio actus colligitur:præsumitur lectum fuisse instrumentum illud, ex eodem Bald.in dictis locis.& in authen.quod sine.C.ist.titul.& ibi doct.Bart. in l.sciendum.col.vlt.ff.de verbo.oblig.quem doct.ibi sequũtur.idem Barto.in dict.l.si quis.Iaſ.in l.si ita scriptum.col.3.ff. de leg.1.dicens idem præsumi ex sigillo tabellionis eidẽ scripturæ apposito,post Bal.in l.1.C.de fide instru. & iure hasta.fis.lib.10.nu.22.Hac ergo prima conclusione prænotata manifestum est non esse omnino verum id quod ex Paul.Castr. adnotauimus in versi.Quinimo.

Secunda conclusio,Testamentum à notario ex voluntate testatoris coram legitimis testibus scriptum, omnino inter liberos,& eorum fauorem per scripturam probatur, licèt lectum non fuerit ipsi testatori & testibus,argu.§.ex imperfecto.l.hac consultissima.C.isto titu.vbi Iaſo.in hac specie.2. colum.probat hanc conclusionem.hic enim actus perfectus est,nec testator obiit dum ageretur ante perfectionem:tantum igitur deficit solennitas illa lectionis quæ præcisè inter liberos non est exigenda.idem notant Bart.in d.l.fideicõmissa.§.1.Anani.consi.57.Iaſ.consi.61.vol.1.idem consi.155.volu.5.quorũ opinio ex eo etiã probatur,quòd prædictæ scripturæ lectio ad solennitatem pertinet,vt modo dicebã. Sũt tamen qui contrariã cõclusionem potius sequantur, quos Deci.refert & sequitur consi.488.nu.15.versi.præterea. Ipse tamen eodem num.versic.non obstat.hãc secundam cõclusionem probauerat, in quo est aduertendum,nos id,quòd in hac parte asserimus,intelligere eo casu,quo actus ad finẽ vsq; deductus fuit,nec in futurum à testatore suspensus, itẽ id opinamur verum esse in scriptura à notario scripta ipso testatore dictante,vel ex eius voluntate, ipsis etiam testibus præsentibus quib.rationib.ab aliis Doctorum assertionibus, quæ in contrarium adduci poterunt,nostra hæc omnino distinguitur. Quo fit,vt plerique ex nostris ex confusione alluc inentur.

Nec illud omittendum est,satis esse constare ex ipsa scriptura & testimonio notarij,id scriptũ fuisse ex voluntate testatoris,vt in cæteris cõtractib.& actib.si.nilibus presumitur. Nã quod Iaſ.in d.consi.155.ad finẽ.ex aduerso allegat,nihil obstat.Id enim procedit ad probandam commissionem ipsi notario à iudice factam,vt aliquod officium exerceret: tunc enim non probatur hæc commissio ipsiusmet notarij testimonio.Bal.in l.iurisiurandi.col.3.C.de testi.cuius opinio cõmunis est,secundum Iaſ.in d.consi.155.Deci.in c. quoniam. num 45.de probat.& in consi.160.col.4.& in praxi seruãda, secundum Guid.Pap.decisione 126.Sed quod probãdũ, vel præsumendũ tabellionẽ cõtractũ ex volũtate contrahẽtiũ scripsisse,ei testimonio fides exhibetur.ex glo.& Bald. ibi in dict l.iurisiurãdi.tex.in l.si quis decurio.C.de fal.& id passim doct.fatẽtur.Maximè Iasonis obiectio tollit ex eo quod Bal. opinio communis in dict.l.iurisiurandi. locum habet quo ad commissionem generalem alicuius officij, non quo ad commissionem actus alicuius particularis.ea etenim probatur eiusdem notarij testimonio,vt scribit Deci. consilio 42. col.2.post Aretin.consilio 39.col.vltima,&Bartol.in l.ex sententia.ff.de testa.tur.

Tertia conclusio.Nihil refert,non esse lectum testamentũ à notario iussu testatoris scriptum coram testibus, si per legitimos testes testantis nuncupata voluntas probetur.Nã si scriptura ad probationem non adducitur, minimè video cur sit tractandum de eius solennitate. Et ita hanc opinionem veram esse existimant Paul.Castrẽs.Nicol Neapo.And. Pisa. Alexan.& Carol. Rui. quos expressim nuncupauimus superius versicul.quinimo.& versicu.oportet.quibus suffragatur glossin l.hac consultissima. C. qui testa.facere pos.§. sed quia.dicens,testamentũ à notario iussu testatoris scriptum coram sex testibus,per eam scripturam non probari, cum imperfecta & minus solennis sit ex vnius testis defectu, posse tamen probari per eosdem testes & notarium,qui integrum testium numerum facit.quam glo.doct.communiter sequuntur,vt asserunt nouiores ibi,& Carol.Rui.dict.consilio 1.volumine 1.nu.21.ad idem l.Domitius Labeo.ff.ist.titul.Nec obest huic tertiæ conclusioni,quod opinãtur quidam eam reprobantes,& maximè ipse Carol.parum sibi cõstans in dict.consilio 1.volumine 2.nu.21.& in dict.consilio 12.volumine 2.nempè testatorem qui notarium ad scribendum testamentum vocauerit,eum animum,& eam voluntatem habere,vt nolit ipsum actum perficere, nec perfectũ censere,donec tabellio eam scripturam ipsi testatori,& testibus legerit:hęc enim ratio falsa est ex Cino,Paul.Castren. & aliis in l.hac consultissima.§.pernuncupationem.C.ist.tit.ex quibus vel admittenda non est hæc argumentatio. Testator notarium ad testamentum scribendum vocauit, ergo necessario scripturam ita exigit,vt aliter testari noluerit,vel procedit vbi ex certis quibusdam coniecturis, vel expressè constat hanc fuisse voluntatem testatoris,non aliter testari, nec perfectum censere testamentum,quàm per scripturam à notario in forma publica confectã & ordinatam.l.contractus.& ibi Bartolus & alij.C.de fide instrumentorum.

Nonò,ex præmissis deducitur legata pia valida esse, si relicta sint in eo testamento,q̃ corã duobus testib.dictatũ fuit, & scriptũ iussu testatoris,qui aliã solennitatẽ nõ prædixerat, tametsi lectũ corã testib.non fuerit,præmoriente testatore, q̃ perga liberos notauit Anani.consi.57.in fin.& Iaſo.in dict. §.ex imperfecto.2.col.

12 Decimò,ex ratione† huius tex.apparet verum esse quod Bart.scribit in l.fideicõmissa.§.1.ff.de legat.3.& in l.si is qui testamentũ.ff.ist.tit.dicens,vltimã voluntatẽ propria ipsius disponẽtis manu scriptam,ita vt hoc dubium nõ sit,quo ad liberos seruandam esse,etiam si non sit coram testibus, aut notario nuncupata. Atque idem erit in legatis piis, sicuti existimant secuti Bartol.opinionem Corne.in authẽti.quod sine.per tex.ibi.C.ist.titu.Deci.& Iaſ.in dictis consiliis.Zasius consilio 6.nu.25.volum.1.Alex.in dict.§.ex imperfecto. idẽ Alex.consilio 4.col.3.volum.7.Imol.& Aretin. dicens hanc opinionem esse cõmunem in dicta l.si quis. col.2. optimus tex.in l.fi.C.fami.hercis.qua in re præ cæteris vltimã hanc assertionem à præcedentibus distinxit eleganter Corne. in dict.authen.quod sine.vbi sensit,illam constitutionem habere locum in legatis piis,vt modo diximus eum,& alios citãtes:tametsi contrariũ notauerint Iaſo.in dict.authen. quod sine.Areti.consilio 64.col.penul.Alexan.consili.76. colum. vltim.3.vol.quorum opinionem sequitur dicens communẽ esse Socinus Iunior consilio 189.nu.74.volum.2.quib. maximè suffragatur tex.in authen.de testa.imperfe.§. si autem. quo fit,vt mallem ipse huic opinioni,quàm præcedenti subscribere,ni fauor pię causæ à præcipiti iudicio auerteret.

13 Glossa vltima egregiè† probat,legata pia posse etiam coram iudice ecclesiastico,peti ab ipso hærede laico,ex verbis huius capit.quod notant Abb.Imol.& Barb.hic.2.col.aduersus Anchar.in qua controuersia non oportet immorari:cũ causa pia sit tractanda iuxta iuris Pontificij constitutiones, & ideo nimirum si eius cognitio & definitio ecclesiasticis iudicibus iure competat.

EX CAP. RELATVM. IN II.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione bonorum,an veniant iura & actiones.*
2 *Bona adquisita per clericum ex reditibus ecclesiæ,an successori in ecclesia sint restituenda.*
3 *Bona quæsita per Episcopum occasione ecclesiæ,cui competat,canonicorum collegio,an successori in dignitate.*

4 *Verus huius cap.sensus in versi.licet.*

CAPVT RELATVM. IN II.

PRIMO COLLIGITVR ex hoc capite bonorum appellatione mobilia & immobilia cõprehendi.l.bonorum.in 1.ff.de verb.signi.Et quãuis iura† & actiones non veniant nomine bonorum mobilium,nec immobilium,sed constituant tertiã bonorum speciem ab his distinctam.l.à Diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iud.l.quã Tuberonis.§.vlti.ff.de pecul. Abb.in cap. nulli.de reb.eccle.Iaſ.in d.§.in venditione.2.col.idem in l.stipulatio hoc modo.ad finem.ff.de verbo.oblig.idem in cons. 194.& consi.65.1.vol.dubio 4.Deci.consi.414.& consi.653. Andr.Tiraq.in l.si vnquam.C.de reuo.dona.verbo,bona.numero 7.tradit multa Arius Pinellus in Rub. C.de bonis mater.1.parte,tamen appellatione bonorum simpliciter sine illa adiectione mobilium,aut immobiliũ iura:nomina debitorum,& actiones veniunt.l.nomen.C.quæ res pig. oblig.pos. dict.l.bonorum.§.vltim. l.1.C.de vsufruct.l.princeps bona.ff. de verb.signifi.l.1.§.vtrum.ff.si quid in frau.patr.l.si legatus.§. si quis bona.ff.ad Trebe.Tiraq.dict.nu.7.& ideo nõ tantum bona mobilia,vel immobilia per clericũ ex reditib. ecclesiæ adquisita.sed & nomina atque actiones ipsi ecclesiæ competunt.Abb.& docto.hic communiter:quod etiam constat ex hoc capit.dum dicit,bona quæcunque,adiunctis quæ notat Alciat.in l.mouentium.ff.de verbo.signifi.Rom.in l.ad tempus.§.1.de vsuca.Hippo.in l.vnius.§.cognitorum. ff. de quest. nu.26.Vnde diffiniri poterit quæstio illa quotidie cõtingẽs, an obligatis omnib.bonis mobilib.& immobilib.iure hypothecę obligata itẽ cẽseãtur iura & actiones.Nã sub generali bonorũ hypotheca,iura & actiones cõtinentur. l.nomẽ.C. quæ res pig.obli.possattamẽ appellatione bonorũ mobiliũ, & immobiliũ,etiã in materia hypothecę,iura& actiones nõ comprehenduntur.l.à Diuo Pio.§.in venditione,vbi Bart.& Iaſo.ff.de re iud.latè Anto.Fanen.de pig.2.memb.2.part.nu. 9.quod si omnia bona mobilia,& immobilia fuerint iure pignoris obligata,idem respondendum fore videtur ex Bar.in l.Centurio,num.27.ff.devulgari.& consi.50.Decio in d.cõs. 414.Corneo.consi.6.libr. 4. Contrarium autem quibusdam placet propter dictionem omnia,quam ferè in presenti materia Bar.cõsiderat in l.quintus.in 1.§.argento.ff.de aur. & arg. lega.atque ita in specie,quam tractamus,respondit Carol.Molin.in Alex.consi.45.nu.8.lib.1.idem colligitur ex Alcia.in dict.l.mouentium.& Rom.in d.l.ad tempus.§.1.de vsucap.expressim ferè hoc ipsum voluit Guiliel.Benedi.in c.Raynuntius.verbo,cętera bona.num.8.ist.tit.Dum appellatione bonorum mobilium,& immobilium iura,& actiones venire censet,si iuxta materiã subiectam ex voluntate disponentis,vel alias id præsumi possit,vel debeat,vtiturque eleganti inductione l.primæ.§.si ex fundo.ff.de hæred.instit.qua ratione vti videntur Carol.& alij in quæstione prædicta. quorum opinio etiam si minimè placuerit Tiraquello li.1.de retract. §.1.gl.7.nu.20.qui multa hac in quæstione ad vtriusque partis probationem adducit:mihi sanè satis applaudet ob communem vsum loquendi,secundum quem iam ferè receptum est,quòd hęc clausula,omnia bona mea mobilia, & immobilia,ex mente contrahentium ad iura & actiones extenda tur:siquidẽ & Oldra.cõsi.239.ob vsum cõmunẽ existimat appellatione bonorũ mobilium & immobiliũ iura & actiones contineri,vbi is vsus hoc obtinuerit.

2 Item,probat hic† tex.secundum Abb.& Doct.hic.adquisita per canonicum post eius obitum pertinere ad canonicorum collegium,etiam si ex bonis communib. illi canonico defuncto fuerint separatim bona quędam designata, vndę sumeret sibi nec essaria ad victum,vestitũ,reliquósque vsus: adquisita verò per alium clericum habentẽ beneficiũ extra congregationẽ,seu collegiũ,successori dantur, vt ea bona dispenset,ac distribuat:sicuti alia bona ecclesiæ. idẽ probat text.in ca.præsenti.de offi.ordi.in 6.extrauagans constitutio Ioan.22.susceptiti.de elect.quę iterum repetitur. ti. ne sede vacant.inter cõmunes:quib.in locis tractatur de cõsuetudine,quę aliis,quàm successorib.bona,& reditus ecclesiæ vacantis concedit.Glo.hac in parte† quærit, quid de adquisitis per Episcopum? & respondet,ea bona cum fructibus vacãtis dignitatis futuro successori reseruãda,quod Docto.hic concedũt,& probatur in c.quia sæpè.de elect.li.6.& in clem. statutum.de elect.qua constitutione etiam cauetur,emolumentum iurisdictionis, quæ canonicorum collegio sede vacante competit,nihilominus futuro Episcopo esse seruandum,deductis tamen expensis necessarijs ad exercendam illã iurisdictionem:sicuti in eadem constitutione expressum est,& ibi tradunt Cardina. Imol.& Bonifa.Ex quo infertur, canonicorum collegiũ teneri ad reddendam rationem nouo Episcopo de reditibus ecclesię vacantis,& ob id oportere inuentarium ab ipsis canonicis fieri.Archi.& Ioan.Andre. in cap.generali.de elect.libro sexto.Franc.Pauinus de potest. c.vacãte sede.2.par.princ.8.q.Anto.Rube.consi.131.col.secũda.optimus tex.in c.charitatem.12.q.2.

Eadem glossi.tractat de bonis Archidiaconi, quæ tamen est ita intelligenda,vt hæc bona canonicorum collegio cõperant,si ex bonis communibus congregationis fuerit deducta portio illa bonorum,quę Archidiaconi dignitati diuisim est concessa: alioqui si aliunde quàm à collegio canonicorum obuenerunt bona huic dignitati,per Archidiaconum quæsita futuro successori sunt reddenda.Abb.& cæteri Docto. hic per hunc textum.

4 Præterea est aduertendum † ad huius canonis decisionẽ, in versi.licet autem.nam ex ea apparet, posse clericum titulo vltimæ voluntatis,non tantum actus inter viuos ex reditibus ecclesiæ,&bonis causa ecclesiæ adquisitis,moderatam quantitatem in vsus pios erogare,&elargiri his,qui ei seruitia præstiterunt,si hoc sit consuetudine inductum. id igitur, quòd clerico permittitur iure canonico, titulo & ratione actus inter viuos in capitulo ad hęc.isto titulo.potest ei consuetudine concedi vltimæ volũtatis titulo,secundũ Barba. hic.tametsi Hostien.Cardi.& Imol. existiment nihil in hoc cap.sanciri diuersum ab statutis in dict.c.ad hæc.

Cæterum,de consuetudine quæ clericis liberè permittit testari,& disponere de reditibus ecclesiæ,hic dicere superse demus:cũ latè id tractauerimus in c.cũ in officiis. ist.tit. vbi reliqua examinauimus , quę subseruiunt huius tex. interpretationi.

Glossa verbo,congruam.est recipienda in parte prima, & intelligenda in dubio:nam si constare possit quid sit cuiusque ecclesiæ causa adquisitum,id erit eidem ecclesię adiudicandum:non autem diuidendum. quod Abb. & docto. hic fatentur communiter.& probatur in capitulo 1.ist.titul. & ex his,quæ ibi notauimus.

EX CAPITE, CVM TIBI.

SVMMARIVM.

1 *Quæ sit captatoria voluntas, & vnde dicatur, ex communi doctorum interpretatione.*
2 *Rursus quæ sit captatoria voluntas,aduersus communem.*
3 *Legatum an possit fieri nutu.*
4 *Hæres an possit nutu instituí,& quid si testator respondeat ad alterius interrogationem.*
5 *An possit testamentum referri ad scripturam, quæ tunc coram testibus non legitur.*
6 *Pietatis causa potest hæres instituí nutu.*
7 *Testamentum,quando possit in voluntatem alterius conferri.*
8 *Intellectus ad l.Senatus.§.legatum.ff.de leg.1.*
9 *Intellectus ad l.fideicommissa.§.sic fideicommissum.ff.de legat.3.*
10 *Intellectus huius cap.& Taurinæ legis.32.*
11 *Electio hæredis incerti ex certis committi alteri potest.*
12 *Hæredis institutio pietatis causa,potest in liberam alterius voluntatem conferri.*
13 *Captatoria voluntas,an permittatur pietatis causa, & an possit ex consuetudine,aut statuto induci.*
14 *Pauperum hæredum institutio incerta,an valeat, & qualiter sit intelligenda.*
15 *Legatum dotis potest in alterius voluntatem conferri.*

CAPVT CVM TIBI.

SOlet hæc Romani Pontificis responsio difficilis admodum videri,non alia ratione,quàm quod iuris ciuilis receptissimis principiis aduersetur. Vnde,quo vtilius eam explicemus,ipsam rẽ ab exordio repetamus.† Est sane captatoria voluntas illa quæ in voluntatem alterius confertur,vt instituo hæredẽ Sępronium si Titius voluerit,aut instituo hæredem eum, quem Titius voluerit.Item illa dicitur captatoria voluntas quæ fit sub spe reciprocæ voluntatis:sicuti si quis instituat hæredem Titium,si Titius ipsum hæredem itidem instituerit.glo.in Icaptatorias. C.de testamen.milit.quem Docto. ibi approbant cõmuniter,maximè Paul.Castren.& Iaſo.nume.quinto,ex co

Universidad de Deusto Biblioteca

quod captare sit,aucupari hęreditatem alterius donis,illecebris,aut spe maiorum.l.si maiores.C.de transact.l.illæ institutiones.ff.de hæred.insti.verisimile enim est ita testantem,alium captare his illecebris vt ipsum hæredem instituat, aut legato remuneretur.Hoc vero hominum genus improbissimum existimatum à veterib.fuit,quod constat ex Plinio Iuniore,Martiali,&Luciano,maximè in dialogo Cnemonis & Dãnippi.✻ De his etiam captatorib.Seneca lib.5.Episto.Amico,inquit,ægro aliquis assidet.probamus.At hoc si hæreditatis causa facit,vultur est,cadauer expectat.✻ Quibus citatis hãc vocis huius deductionem adnotauit Alciat.libr.2.parerg.cap.31.Et hęc quidem deductio cõuenit rationi,quã huius prohibitę captatoriæ voluntatis,tradunt Barto. Paul. Alexand.& Iaso.in l.cum donationi.C.de transactio. idẽ Ias. in d.l.captatorias.nu.9.dicẽtes à iure ciuili improbari vltimã voluntatem,quæ fiat,vt alter inducatur ad legandum,vel instituendum,spe pręmij:cum improbum visum fuerit legumlatoribus ita retia parari ad aliorum adipiscendam hęreditatem,aut legatum,nec libera sit præmissa vltima voluntas,sed coacta ex captione ambitiosa prioris testamenti. Ex quo apparet,non esse captatoriam voluntatem vltimã, in qua duo se inuicem hæredes instituant simpliciter affectionis potius, quàm mutuæ nũcupationis causa,de quo extat Nouella Valentiniani prima.tit.de testam.in Codice Theodosiano.notauit Alciat.dict.c.31.& idem in l.licet.C.de pact. probat idem elegans text. in l.captatorias ff.de hæred.institu.vbi inquit Iuriscõsultus, Captatorias institutiones non eas esse,quæ mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt.Ego verò in nominis significatione ab Alciato minimè dissentio,ei tamen nec Accursio,& sequacibus in d.l.captatorias.C.de testam.
2 milit.nec Panorm.Barba.& cæteris † hic consentio:dum frequentissimè opinantur,captatoriam voluntatem esse eam etiam,quæ præuia conditione in alterius voluntatem,& cõsensum conferatur.Est enim captatoria voluntas diuersa ab ea,quæ ex alieno & simplici,ac libero iudicio pendet: siquidem propriè captatoria institutio est illa,quæ fit sub institutionis legatíve conditione:quæ ex alterius,nempè hæredis instituti,aut legatarij testamento pẽdet,cuius hæc est formula:Qua ex parte Titi⁹ me heredẽ instituerit,ex ea parte mihi heres esto. dict.l.captatorias.l.1.ff.de his quæ pro non script. Constantinus Harme.libro 5.epitomes.tit.8.tendit siquidẽ hęc institutio ad captionem alterius,ita vt secuta hæredis institutione ab altero facta,captiosus & fallax testator propriã voluntatem omnino mutet:& ideo idem erit si conditio tẽdat ad alicuius extranei institutionem,aut legatum.veluti si ita quis captionem direxerit,Titius si Mæuium heredem instituerit,meus hæres esto.l.illæ.ff.de hæredi.instit.& Constã. in dict.tit.octauo.Vnde illa non est captatoria voluntas, secundum eum,quæ conditionem in præteritum conceperit: cum nulla tunc captio proponatur,vt si dixerit:Si Titius me instituit hæredem,meus hæres esto.l.hoc articulo.dict.l.illæ. ff.de hæredi.insti.l.mulier.in fine.ff.de cond.insti.l.Clemens. in fine.ff.de hæredi.Insti.Atque ita sunt explicanda verba Papiniani in d.l.captatorias.dicentis,eas esse captatorias institutiones,quarum conditio confertur in secretum alienę voluntatis,vt intelligamus secretum alienæ voluntatis,non voluntatem liberam & simplicem alicuius, sed testamentum: hoc enim secretum voluntatis appellatur.in l.tertia.C.de codici.qua in re cauendum est à Carolo.Rui.qui cõsilio vigesimo.vol.2.col.4.contendit: non esse captatoriam voluntatem istam,cui hanc appellationem propriè conuenire diximus. Quod si institutio concepta sit, ita vt in alienum simplex arbitrium conferatur,hac quidem forma: Instituo Titium hæredem,si M. voluerit,aut instituo illum hæredem, quem Sempronius voluerit,non est captatoria institutio,tametsi vitiosa sit ex veterum sententia,qua non licet testatorum iura ab alieno arbitrio pendere.l.illa institutio.ff. de hędi. insti.Si enim esset hęc institutio captatoria,Senatuscõsulto potius,quàm veterũ decreto esset reprobata,vt ex dictis Iuriscõsultorum locis manifestum est.Est igitur maximum inter hæc discrimen,quod eleganter & diligenter ostendit Anto.Augusti.lib.4.emendationum.cap.15.nouam esse hãc iuris ciuilis interpretationem opinatus, quam tamen ante ipsum Raphael Comens.docuit in dicta l. vtrum.§. cum quidam.columna quarta.ff.de rebus dub.idem tradit Coras.lib. Miscellan.5.c.13.Quib.adde quæ Iaco.Cuiatius adnotauit in institutionib.tit.de societate.His accedat Regia l.11.ti.3.par. 6.quæ has vltimas ĩstitutiones ex eo dãnat,quod in alienũ arbitriũ cõferãtur.Porrò,his pręmissis,Bernardi Glossema erit explicandum,quippe quod attingat huiusce capitis difficul-
3 tates satis in specie.Et in parte prima not.nutu testãtis † legari aliquid posse.l.nutu.ff. de lega.3.quæ hoc intelligit,quã do testator loqui posset,nisi superueniens morbus ei fuisset impedimento.Ex quibus verbis falsa apparet declaratio Salyc.qui in l.& in epistola C. de fideic. intelligit dict.l.nutu. quando testator potuisset articulatè loqui tempore,quo legatum reliquit. Secus verò si non posset articulatè loqui, nam tunc legatum non valeret.Hæc enim interpretatio obuiat manifestè Iurisconsulto,qui legatum factũ nutu ab eo, qui morbo impeditur loqui,censet validum esse.Igitur idẽ erit si non impediatur omnino à morbo loqui, sed tantum articulatim.& ita recedunt à Salyce.Alexan. col.2. Rimi.& Corn.in l.iubemus.C.ist.ti.quibus in sensu consentit Ias.in l.si is qui pro emptore.ff.de vsucap.nu.174.licèt opinionem Saly.perperam retulerit.

Hæredis verò institutio nõ potest nutu fieri,etiam ab eo,
4 qui † cessãte morbo posset loqui:debet enim hæres nominari ore testantis.l.iubemus.C.eo.Paul.Cast.per tex.ibi in l.hæredes palam.ff.ist.tit.&est communis opinio docto.in dict.l. iubemus.quæ probatur Regi.l.6.tit.3.par.6.Satis tamen erit si ad interrogationem alicuius nominantis hæredem testator respondeat verbis se ita velle.glo.in dict.l.iubemus.communiter recepta,vt fatẽtur Cin.Angel.& Iaso.,ibi post alios col.pe.Corne.consilio 73.vol.1.col.pen.& consi.261.col.8. vol.4.&consi.232.vol.1.Alber.Brunus de implemen.formę. col.2.nec libet plures autores citare, qui hanc opinionem communem esse fateantur,cum hoc sit expeditum cuilibet hanc dubitationem tractanti,& id omnes frequentissimè concedant.Probatur verò hæc sententia in l.hac consultissima.§.at cũ humana fragilitas.C.qui testamẽ. face. possunt.& l.nemo dubitat.ff.de hæred.insti.Est tamẽ intelligẽda,modo cesset omnis suspicio fraudis,timoris, & importunę suggestionis,& constet testatorẽ deliberatè voluisse testari, eadẽque voluntate animo libentissimo consensisse,vt circa proprij patrimonij dispositionẽ interrogaretur ab his, qui munus interrogandi assumpserunt. Secus verò dicendum est, quando testator grauiter ex morbo laborãs, interrogatur à notario,quẽ ipse non vocauit.Paul.Cast.in d.§.at cũ humana fragilitas.Corn.in d.cõsi.73.vol.j. Soci.cõsi.20.vol.3.idẽ cõsi. 28.col.fi.eo.vol.Alex.Corn.& Iaso.in dict.l.iubem⁹.Barth.Soci.in l.1.§.si quis ita.col.1.& ibi Ioan.Crottus.ff.de verb.obliga.Alexan.consilio duodecimo.lib. 1.& ibi optime [redacted].Nicol.Boer.decisione trigesima quinta.Aymon cõsi. 117.Zasius consilio tertio.volumine 1.nu.47.[redacted]silio 8.nu.nono.volumine 3.Anto.Imol.2.col.& Barb.3.hic dicentes hunc intellectum communem esse, idem notant Rom.consilio.306.col.fin.Socin.consi.229.col.7.volumi. 2. & Suarez in allegatione prima.fol penultimo.Nec quicquã refert,an à tabellione,vel ab alio interrogetur testator: modo ea interrogatio suspecta non sit, quod aduersus Xuarez adnotarunt doctissimè,& magno cum iudicio Gregorius in dicta l.6.& Peralta in rub.ff.de hæred.insti.post huius operis primam editionem.

Illud præterea non est omittendum,testamentum quo ad legata,validum esse,si testator coram testibus adhibitis solennitatibus ad testamentum requisitis,dixerit:Ego testor, sicuti disposui in quadam scriptura mea manu subscripta, quæ est apud Titium:modò constet eas tabulas manu testatoris subscriptas esse.Bartol.& ibi Socin in l.si ita.ff.de cõdit. &demonst.quorum opinio cõmunis est,secundum Alexan. in l.ait prætor.§.fin.col.1.ff.de re iud.idem notat Anto.Rub. consi.xiiij.qui eandem decisionem locum habere existimat quoad institutionem hæredis,idq; à Bart.colligit,dum is allegat l.hoc articulo.ff.de heredi.instit.idem Paul.in l.hac cõsultissima.§.per nũcupationẽ.C.ist.tit.dũ allegat l.asse toto.ff. de hæred.institu.vbi Bald.& Angel.id expressim asserunt, & Paul.in l.hæredes palã.in princ.ff.ist.tit.& probatur ea ratione,quòd forma requisita quo ad nominatim aliquid exprimendum,exactè seruatur,si expressio fit per relationem ad certum,& minimè dubium actum.l. quoties. §. si quis nomen.ff.de hęredi.insti.Bald.in l. minoribus. C. de his qui.vt indig.Ang.Aretin.in §.si minus.col.xix.inst.de actio.Franc.in cap.consuluit.in 2.de appe.

Sed opinionẽ Bar.procedere in legatis, nõ in hæredis institutione dictat illa ratio,ꝙ forma nominatim requisita est ita in specie seruãda,vt per relationẽ ad aliud seruari nõ possit.Bal.in l.j.ff.de libe.& posth.Ang.& Alex.in l. vbi autem.§. illud.ff.de verb.oblig.Bald.in d.l.in minoribus. etiam si certa sit relatio,& ad certã aliquam rem directa.cle.appellanti. de appel.Deci.in d.ca.consuluit.& ideò hanc differentiã in-

ter

ter legata, & institutionem hæredis, ipse Barto. sensit in l.fi. C.de fideicom. ad fin. quem Doct. communiter sequuntur, secundum Iaso. in l.certum. ff.si cer.peta.col. prima. & Alb. Bru.de implemento formę.columna duodecima.versicul.ad hæc faciunt. qui eam omnino approbant. Satis tamen crederem esse,etiam quo ad hæredis institutionem,si res illa,ad quam relatio fit,sit indubitata,nec controuertatur eam esse, cuius testator meminit:quòd Are. visum est in dicta l.hæredes.in princip. columna secunda.Cui addo ipse oportere ita testãtem dicere, instituo heredem illum,quem scripsi in quadam schedula, quæ est apud Titium: moueorque ad id opinandum ex dicta l.nemo.in princi.&l.hoc articul.& l.asse toto.& l.quoties.§.si quis nomen.ff.de hæredi.insti.quibus exactè seruatis opinionum hic conflictus cessabit,eritque satisfactum vtriusque sententiæ rationibus. Nam & si maximè forma seruanda sit,quod nemo negat, tanta tamẽ potest esse in actu, ad quem relatio fit, certitudo, vt expressio nominatim facta videri possit:neq; iuris vtriusque rationi conuenit superstitiose nimis eius decisiones seruari.

Subdit præterea glos.hic singularis, hæredis institutionẽ
6 pietatis † causa factam,etiam nutu validam esse,& hoc fauore piæ causæ concedendum esse existimant Abb.& doct. hic communiter Bald. dicens hanc gloss.singular.in l. prima.C. de sacrosan.eccles.1.lect.columna tertia.qui in repe.numer. 59.eandem probat.dicit& singul. Ias. in dict. l. iubemus.columna secunda.vbi post Ange. Alexan. Corne. & alios. quibus accedit Albertus Brunus in tract.de forma. folio 95.columna tertia. & esse hanc opinionem communem fatentur Ias.& Corne.in d.l.iubemus.col.pe. & Barba.hic col.4.qui tamen ab ea disputando recedit.

Eadem gl. dum dicit, testamentum posse in voluntatem hæredis committi,est intelligenda,vt ipsa hæredis institutio fieri possit sub conditione illa, si ipse hæres voluerit. l. hæc verba.ff.de cond.& demonstrat.Nam legata non possunt in apertam hæredis voluntatem conferri.l.Senatus.§.legatum. ff.de legat. 1. esset enim elusoria isthæc dispositio: cum ipse heres nũquã vellet legata soluere. Sic legatũ alicui deferri potest sub illa cõditione, si ipse legatarius volet. l. si ita legatum.§.illi si volet.ff.de legat. 1.

Scribit deinde gl. legatũ expressè in arbitriũ alterius cõmitti non posse, tacitè verò in arbitrium alterius committi posse:quorũ vltimum planè procedit, etiam si in voluntatẽ alterius legatum velamine quodam conferatur, vt lego Titio centum, si Caius capitolium ascẽderit. l. nonnunquã.de condi.& demonst.Id verò, quod glos.dixit, legatum in alterius arbitrium conferri non posse, falsum apparet. Nam legata possunt in alterius arbitriũ conferri, cum intelligatur isthęc cõmissio facta arbitrio boni viri,nempe si testator dixerit,lego Titio centũ,si hæres arbitrabitur,si hæredi visum fuerit,si hæres putauerit.l. fideicom.§. quanquã.ff.de leg.3.l. si sic.in princ.ff.de leg 1.Bar.per text.ibi in l. 1.ff.de leg. 2.quẽ cæteri Doct.sequũtur ibi & in l.captatorias.ff.de hære.instit. Abb.consil.4.volu.2.nume.9.dicens hanc opinionem communem esse,cui non obstat l.fideicommissa.in 2.§.quanquã. ff. de fideicom. liber.dicens in arbitrium hæredis non posse conferri legatum,an debeatur. Est enim id intelligendum in arbitrio ita liberi,vt voluntati amplissimę ac liberrimę equipolleat. Quin & in eadem lege sententia communis manifestè probatur.§.cæterum.

Ex quibus deducitur, receptissima omnium sententia,legatum non posse conferri in liberã & apertam alterius cuiusq; voluntatẽ.gl.hic & in dict. l. 1. cõmunis omniũ opinio in l.captatorias.C.de testa.mili.& erit exẽplum,Lego Titio decẽ si Sẽpronius voluerit:quod probatur in dict.l.nõnunquã. vbi dicit Iurisconsul. Nam in alienam voluntatem conferri legatum non potest.optimus tex. in l.captatoriæ.ff.de leg. 1. quo etiam in legatis captatoria voluntas reprobatur. Verũ ab hac cõmuni opinione nouissimè discedit Ludoui.Lusita. in l.vtrum.§.cũ quidã.ff.de reb.dub.col.3.4.& 5.dicens, legatum posse conferri in voluntatem liberã alterius, quàm hęredis,tametsi institutio hęredis nõ possit in alterius voluntatẽ ita liberã cõferri,ne pẽdeat testamentũ ab alieno arbitrio aduersus Iuriscons.qui hoc absurdũ existimant.Caput verò testamenti est hęredis institutio,quę totum testamentũ ratũ reddit,quod non ita in legatis est censendũ,cũ ab eis nõ pendeat vis testamenti:nõ erit mirum ergo si legata in alterius liberam voluntatẽ cõferri possint,cui sententiæ suffragatur
8 Iurisc. † in l.Senatus.§.legatũ.ff.de lega.j.Legatum, inquit,in aliena volũtate poni potest,in hæredis verò nõ põt.ad idẽ l.j.ff. de le.ij.In arbitriũ alterius cõferri legatũ veluti cõditio põt. Quid enim interest, si Titius in Capitoliũ ascenderit,mihi legetur,an si voluerit?Quod si communis opinio vera foret, nulla esset constituenda differentia inter legatum,quod confertur in voluntatem hæredis,& illud, quod ponitur in extranei voluntate,siquidem legati collatio in liberam vtriusque voluntatẽ nõ tenet: at in arbitriũ vtriusque facta tenet, & tandẽ l.fideicommissa.§.quanquam.videtur specialis fieri prohibitio, ne in hæredis liberam voluntatem conferantur legata:quibus præmissis facillimè tollitur ratio,quæ pro cõmuni fit ex l.captatoriæ.quia ibi captatoria legata reprobantur,propter ambitionem,captionem, atque animum aucupandi bona aliena: non ergo prohibetur ibi legatum in alterius liberã voluntatẽ conferri.Difficilius euitari potest text.in l.nonnunquam.sed Lusita.respondet intelligendum esse Iurisconsultum de aliena voluntate.quæ hæredis est:in cuius voluntate non potest poni legatum, qui quidem intellectus nequaquã placet:corrumpit enim sensum,& verba Iurisconsulti.Quo fit,vt facilius meo iudicio defendi possit cõmunis opinio,quam hæc, quæ nouiter,subtiliter tamen à viro alioqui doctissimo concepta fuit.Non enim obstat l. prima.ff.de legatis 2.quæ loquitur,quando legatũ non in liberam voluntatem,sed in arbitrium confertur.de quo iurisconsultus Vlpianus ibidem loquitur.Item non oberit l.Senatus.§.legatum.quippe quæ possit in hoc sensu accipi, vt legatum in hęredis voluntatem conferri nõ possit:in alienã verò,id est,legatarij,conferri possit,quòd animaduertit post alios Antoni.August.libro quarto emẽdat.capit.15.& quod alibi in hærede prohibitum fuerat,sicuti & in extraneis in legatario ibi permittitur.Vnde negamus alicubi à Iurisconsultis hac in controuersia discrimẽ cõstitui inter liberã voluntatẽ hæredis, & extranei quoad legata,aut forsan legatum in voluntatẽ obliquam alterius cõferri potest, vt si Titius Capitoliũ ascenderit, non tamẽ in volũtatẽ nec liberã, nec obliquam hæredis. Potest enim §.legatũ.intelligi,vt legatũ in voluntatem alienam,obliquam quidem conferri possit, quamuis non in liberam.Nam & Iurisconsulti responsum in l.3.ff.de legat.2.quod huic opinioni obesse videtur,de cõditione verbis negatiuis cõcepta plane tractat.Oportet tamẽ
9 intelligere † quid si testator dixerit:Lego cẽtũ Titio,nisi hæres meus noluerit,Iuriscõsultus respõdet quasi cõditionale legatũ esse,& primã volũtatẽ exigere.l.fideicõmissa.§.sic fideicõmissum.ff.de legat.3.Est enim vt arbitror, legatũ purum, non conditionale ex libera voluntate hæredis,sed ademptũ sub conditione,si hæres noluerit, & si hæres semel dixerit se velle,conditio ademptionis cessat,ꝙ si non declaret se nolle, debetur legatum.Qua in re differt ab illo legato,si hæres voluerit quia donec hæres velit,non est legatum, nec debetur. In primo etiam legato si hæres decesserit, priusquam declaret se nolle,ius declarandi ad eius hæredem minimè transit, & ideo non timet legatarius ademptionem.Fieri etiam legatum ita potest,cum hæres voluerit:sic enim substantia legati nec confertur in liberam hæredis voluntatem sub conditione nec amittitur legatum eo casu, quo hæres noluerit, sed tantum tractus temporis solutioni adiicitur, soluendum quidem omnino legatum est,& eius dies cessit, sed ad solutionem expectanda est voluntas hæredis:& eo mortuo eius hęres statim soluere tenetur.d.§.sic fideicõmissum.quẽ ita interpretari libuit ex Albe.ibi,tametsi Zasi.in d.l.Senatus.§.legatum.scribat,se illius paragraphi rationẽ nondũ intellexisse. In summa igitur,omnibus casibus,quibus diximus, testamẽtum in voluntatem, aut arbitrium alterius committi posse, in eisdem verba huius canonis intelligi poterunt, dum dicit Romanus Pontifex. Qui extremam voluntatem in alterius dispositione committit,non videtur decedere intestatus.Minimè verò satis fit huic decisioni,quæ loquitur non tantum quoad legata,sed & quo ad hæredis institutionem: ideo amplius est hic canon intelligendus.

Primò quidẽ,si quis bona sua omnia committat alterius
10 † dispositioni,eum instituere hæredem, nudum censendum est , vt in pias causas eadem bona distribuat. Sic enim decedit testatus.Inno.Abb.& Docto. quorum opinio communis est,secundum Abb.Imol. colum.4.& Barb.5.qui post Cardi. verba Inno. alioqui obscura eleganter explicant. Hunc etiam intellectum asserunt communem esse Iaso. numero 12. & Corne.in d. l.captatorias. col. 3.C. de test.mili. Hic tamen intellectus procedit eo casu,quo testator esset vsus verbis significãtib.arbitriũ boni viri.Secus autẽ erit dicendũ.si in cõmissione esset vsus testator verbis liberã volũtatẽ inducẽtib. ita Bar.in l.1.C.de sacros.eccles.nu.64.Alex.nu.6.Corne.numer.4.

mer.4.Iaſ.nu.12.in d.l.captatorias. Imol. in l.captatorias.ff. de hære.inſt.nu.4.Pariſi.conſi.38.vol.3.nu.21.ex quo apertè non meminit teſtator piæ cauſæ: qua ratione prædicti Doct.aſſerunt hunc tex.non habere locum, ſi teſtator fuerit vſus his verbis: Committo omnia mea bona voluntati Sempronij,quam opinionem communem eſſe exiſtimo,tametſi Cardi.hic nullum in hoc diſcrimen admittat,& vtrunque caſum parem eſſe opinetur,attenta ratione communis aſſertionis,quæ vtroque caſu viget. Vnde poſt Imol.hic.nu. 13.ipſius Card.ſentẽtiam memoriæ commendandã eſſe opinor:cõprobatur etenim ex his,quæ dicentur in 3.intellectu.

Regia verò lex 32.in Taurino cõuentu condita ✻ quæ extat lib.5.recop.tit.4.l.6.✻ expreſſim ſtatuit,commiſſa alicui per defunctũ teſtamẽti ordinatione,& diſpoſitione,poſſe ac debere hunc,cui commiſſio facta eſt,ſoluto ęre alieno quintam bonorum partem in opera pia expendere: reliqua verò bona dare his, qui defuncto inteſtato ſuccedunt: qua quidem lege deciſio Inno.recepta communiter tollitur,niſi dixeris aliud eſſe, quãdo quis alterius diſpoſitioni committit propria bona, vt communis concluſio præmittit: aliud quando quis alteri committit,vt eius nomine teſtetur.tũc enim nõ poteſt hic ſeipſum nec aliũ hæredẽ inſtituere, nec videtur à cõmittente factus hæres, & in hac ſpecie ſequitur Taurina lex.Nec tamẽ huic interpretationi temerè ſubſcribo,ſed cãdidi lectoris iudicio eã cẽſendã ingenue cõmitto.

11 Secundò,poteſt hic text.intelligi, quando in alterius voluntatem non confertur principalis teſtamenti diſpoſitio: ſed tãtum alteri cõmittitur electio hæredis incerti ex certis: quod iure optimo fieri poteſt.l.fidecommiſſaria.in 2.§.fi.ff. de fideicommiſ.liber. l.vtrum.§.cum quidam.& ibi Doct.ff. de reb.dub.Bar.in l.illa inſti.ff.de hær.inſt.idẽ in l.captatoriæ. ff.de leg.1.Cin.Bar.Alex.Deci.& Iaſ.col.2.in l.captatorias.ff. de teſt.mili.Imol.hic nu.14.Pau. Pariſ.conſ.38.nu.32.vol.3. & Roder.Sua.in tract.de capta.volunta.col.2.& 3.exẽplum enim erit:Inſtituo hæredẽ vnũ ex ſeruis meis,quem Titius elegerit.Hoc tamen procedit,niſi genus,ex quo eſſet eligendum,eſſet ita amplũ, vt ſi omnes venirent nõ facta electione, res eſſet eluſoria & vana,ita Paul.Caſtrenſis in dicta l.captatorias.& Paul.Pariſienſis dicto conſilio 38.nu. trigeſimotertio, & 49. Ex hoc intellectu,quotidie filiorum, aut nepotũ melioratio à parẽtibus fit hoc modo,Melioro vnum de filijs meis, quem mea vxor elegerit: nã & his dictionibus vtar, quippe quibus huius regni leges ſæpiſſimè vtãtur in hiſce quæſtionib.atq; hoc ipſum in l.31.Tauri ad finẽ ✻ hodie.l.5.tit.4.lib.5.Reco.probatur. ✻ Tertius huius c.intel-

12 lectus ex eo conſtat, ꝙ fauore pietatis teſtamentum † ſaltem quoad legata,poteſt in alterius conferri voluntatem: quam interpretationẽ magis communiter doct.hic approbant,& in d.l.captatorias, vt conſtat ex Corn.Alexan.& Iaſ. ibi.qui colum.pen.& Deci.dicunt hanc opinionẽ communem. & idem aſſerit Iaſ.conſil.110.col.3.vol.1.notat Bart,in l.2.C.de ſacr.eccleſ.3.q.5.princi.nu.64.idem in l.captatoriæ. ff.de leg.1.idem conſi.5.& 6.& plures alij, quos refert & ſequitur Paul.Pariſi.dicto conſi. 38.nu.24.idem conſi.83.col. pen.vol.2.cuius contentionis diſputatio eſt apud Socin.dict. l.vtrum.§.cum quidam.& Luſitan.ibi Rimi.& Iaſo.in dict.l. captatorias.quo in loco Deci.hanc communem ſententiã tutatur.Et licet præfatam opinionem frequentius quoad legata doctor.admiſerint,vt conſtat ex Pariſio.dict.conſi.83. idem tamen erit dicendum quo ad inſtitutionem hæredis fauore piæ cauſæ, quæ iuris ciuilis ſubtilitatib. minimè ſubiacet. Ius verò ciuile quòd vetat,vltimam diſpoſitionem in alterius voluntatem conferri, nimio forſan rigori innititur: & ideo hiſce teſtamẽtis ad pias cauſas ordinatis nõ eſt omnino ſeruandum,vt paſſim prædicti iuris vtriuſq;profeſſores aſſerũt, quorum ratio, cum hæc ſit, etiã in hæredis inſtitutione maximam vim habet: atque ita in hac ſpecie hunc canonem ntelligunt Barto.in l.captatorias. ff.de hæredi.inſtit.& ibi expreſſim Imol.nu.10.Alex.nu.6.& Corne.nu.4.in dicta l.captatorias.C.de teſta.milit.quorum opinio,licèt ſint qui refragentur,mihi verior videtur:ex qua ſic potuit teſtator dicere:Inſtituo hæredẽ eccleſiã ſancti Iacobi,ſi Titiꝰ voluerit: ac ſimili forma poteſt hęc cõcluſio ad praxim deduci.

Non obſtat huic ſententiæ l. fideicõmiſſa.nu.2.verſ.quod ſi ita.ff.de fideicõ.liber.quæ in legato libertatis ita loquitur: Quòd ſi ita ſcriptum ſit, ſi hæres voluerit, non valebit, ſed ita demum, ſi totum in voluntate fecit hæredis ſi ei libuerit.Quia illa Iuriſconſulti ſententia procedit, vbi conſtat,teſtatorem diſpoſitionem in liberam voluntatẽ hæredis cõtuliſſe.Secus ſanè in dubio,eſt enim tunc interpretatio illa aſſumenda fauore pię cauſæ, vt voluntas, in quam confertur diſpoſitio,non libera omnino accipiatur, ſed ſubiecta boni viri iudicio,ſicuti idem Iuriſconſultus in initio illius l.ſenſit, ſcribens, Fideicommiſſa libertas ita dari poteſt. Hæres ſi volueris fidei tuæ committo, vt Stichum manumittas quamuis nihil aliud in teſtamento poteſt valere ex nutu hæredis. Ex quib. verbis planè cõſtat id eſſe libertatis,& ſic pię cauſæ priuilegiũ. Quicquid alij intellectu illius legis aliter ſentiãt. Conſtat verò ex his, voluntatem pro arbitrio accipi fauore piæ cauſæ: quòd in eadem Iuriſconſulti deciſione probatur, dum dixit legatum libertatis collatum in alterius voluntatem, validum eſſe: nam ſi voluntas eo caſu libera omnino intelligeretur, non valeret legatum, vt ſuperius diximus. Ex propoſita ſiquidem, ac ſubiecta materia, voluntatem pro arbitrio poſſumus interpretari.l.1.ff.de legatis 2. quo ſanè fit,vt quoties dixerim, ob fauorem piæ cauſæ poſſe vltimã cuiuſq; diſpoſitionẽ in volũtatẽ alterius cõferri, intelligam planè atq; aſſumã voluntatẽ pro arbitrio boni viri: hic igitur eſt verus ſenſus Iuriſcõſulti in d.l.fideicõmiſſa.cui plures aptari ſolent intellectus.quos explicãt Iaſ. & Deci. in d.l.captatorias.& Luſit.in d.§.cum quidã.è quib.ille ferè omnium conſenſu recipitur, vt prima pars per vltimã corrigatur, ac tandem legatum libertatis non poſſit in hæredis voluntatem conferri, qui ſenſus maximè à Iuriſconſulto alienus eſt. Quòd ſi communis interpretatio admodum placuerit,poterit diſtingui legatũ, quòd hoc in canone tractatur à legato libertatis.Hoc enim licèt piũ cenſeri poſſit,non tamen ratione eius pietatis, quę animarum ſaluti conducit, ſicuti docet Deci.in d.l. captatorias.col. vlt.quod modo latius diſputare non libet, ne vltra ſepta tranſilire videar. Illud tamen ex his conſequitur,legatum ad pias cauſas poſſe non tantum in voluntatẽ extranei, ſed & hęredis conferri: quod Barto.notat in dicta l.1.num.64.C.de ſacroſanct. eccleſ.quẽ poſt alios ſequitur Corn.in dict.l.captatorias.num.5. qui legatũ profanũ à pio in hoc diſtinguũt: quòd illud nõ poteſt in voluntatem hæredis conferri:licèt bene in arbitrium:hoc verò poteſt: cuius aſſertionis partim meminimus ſuperius numero 7. & 8. Nos ſanè ita diſtinguimus, vt legatum non pium in alterius voluntatem collatum, inualidum ſit: propter liberam voluntatem,quam ex his verbis colligimus,legatum autem pium eodem modo factum,validum eſſe cenſemus, eo quod fauore piæ cauſæ voluntatem pro arbitrio accipiamus.Vnde forſan illud adnotandũ erit, vltimã cuiuſque diſpoſitionem in alterius, & maximè hæredis omnino liberam, & abſolutam voluntatem collatã nõ valere: & hoc pacto defendi poterit opinio ſatis controuerſa in dicta l.captatorias.C.de teſtamen. milit in cuius examine plures exiſtimarunt vltimam diſpoſitionem teſtantis,in alterius volũtatem conferri non poſſe,etiam ad pias cauſas.

Verũ quoad hanc decretalẽ mihi ſanè, ſi licet liberè propriam ſententiam promere,primus Innocẽt. intellectus potius placet,quẽ & Panor.hic ſequitur,dicens communẽ eſſe.

13 Cæterùm,illud omittendũ † non eſt,paſſim à iuris vtriuſque doctoribus ex hoc capite adnotari, captatoriam volũtatem fauore piæ cauſæ permitti: quòd hic minimè probatur,ſi cõſideretur,quæ ſit verè captatoria voluntas.Nec omnino id iuris rationi congruit, ſiquidem militibus non eſt permiſſa captatoria diſpoſitio.l. captatorias.C.de teſtamen. milita. quanuis eorum teſtamenta à iure ciuili maximis & ſpecialib.priuilegijs ſint ornata,& munita.Præterea ſi captatoria voluntas bonis moribus aduerſatur, & ideo nec conſuetudine permitti poteſt,vt exiſtimant Areti.& Iaſ.in l.2.in pri.ff.de vul.& pup.ſubſt.idem Iaſ.in d.l.captatorias.cũ & captioſa ſit, & doloſa iſthæc diſpoſitio.not.in l. cum donationis.C.de tranſact.nõ video cur ratione pietatis permitti poſſit.capi. ſuper eo. de vſuris.in hac tamen dubitatione primũ ipſe opinor nullibi probari, ob piam cauſam captatoriam voluntatem permitti, licèt fatear eam permiſſam eſſe, quæ in alterius arbitrium,aut voluntatem conferatur.Vnde omnino communi accedo.Secundo quidem ab Aretino,& Iaſ. libentiſſimè diſſentio, qui dum confuſa doctrina vtuntur, aſſerunt conſuetudine fieri non poſſe, vt cuiquã permiſſum ſit,vltimam eius voluntatem in alterius liberam dipoſitionẽ aut conſenſum conferre: hoc enim, vt ipſis placet, contra bonos mores eſt. Fallũtur equidẽm:nam ſi id contra bonos mores eſſet, non permitteretur hoc canone, etiam fauore pię cauſæ:in quo ſequor Angelum in dict.l.captatorias.ff.de hæredi.inſtitu. Alexand. in lege captatorias.C. de teſtamen. milit. eundem Socinum & Ripam in dicta lege ſecunda. de vulgar. in principio, qui probare conantur, conſuetudine

dine induci poſſe, vt extranea cuiuſque voluntas alterius diſpoſitioni committi poſſit, etiam liberè.His etiam doctoribus placet idẽ eſſe in captatoria voluntate,aduerſus Aretinum,& Iaſ.Ego verò perpendens captatoriæ voluntati captionem, ac dolum quendam ineſſe,reprobámque alienæ hæreditatis ambitionẽ.l.illæ.ff.de hæredi.inſtitu.l.ſi maiores. C.de trãſa.l.1.ff.ſi quis aliq.teſt.prohib.§.manet.Inſt.de ſocie. author enim captatoriæ voluntatis captionẽ in id dirigit, vt facta hæredis inſtitutione per alium ipſe propriam voluntatem mutet,nollem admittere,ſtatuto,aut conſuetudine induci poſſe captatorias voluntates ac ſubinde potius in hoc Aretin.& Iaſ.accederem,quàm Angel.Socin.Alex.& Ripæ.

Ex quibus in diſcrimen, ac diſputationem adducere libet Caroli Rui.reſponſum:is,inquam, conſi.20.volum.ſecũdo. probare conatur, hanc inſtitutionem validam eſſe, nec captatoriam cenſeri: inſtituo Titium hæredem meum, dum modo ipſe Titius me hæredem inſtituat, atque ibidem iſtã ſub modo conceptam validã eſſe, modumq; ipſum reijciendum fore, nec neceſſario ſeruandum, quippe qui turpis ſit: adducit verò ad probationem gloſſ.à Barto. Alexan. cæteriſque frequentiori caculo receptam.in l.cum donationis.C. de tranſact.quæ aſſerit,liberationem à Titio Sempronio cõceſſam ſub modo, vt Sempronius eundem Titium hæredẽ inſtituat, validam eſſe, cum etiam non ſecuta inſtitutione in pari cauſa turpitudinis potior ſit conditio poſſidentis, & ſic debitoris,quãuis liberatio omnino nulla eſſet, ſi ſub conditione concepta fuiſſet, ex authoritate Accurſij,quem Bar. & doctores cõmunius ſequuntur.Addit & ipſe Carol.nume. octauo.inſtitutionem ita factã: Inſtituo Sempronium hæredem, ſi ipſe me hæredẽ inſtituerit,non eſſe captatoriam, ſed ex eo damnari,quòd cõtra bonos mores hæredi inſtituto auferat liberam teſtandi facultatem,& ob id validam eſſe, reiecta cõditione illa de iure impoſſibili.l.1.ff.de cõdi.inſtit.

Hæc tamen à viro doctiſſimo vtcunque inſtructa cenſura indigent. Et in primis vltima hæc concluſio refellitur ex his, quæ de captatoria voluntate hoc capitulo diximus:conſtat etenim eſſe hanc captatoriã voluntatem, atque ideo nullo pacto valere,nec ſeruãdã fore.Id verò, quòd Carol.dicebat, reiecta conditione iure impoſſibli validã eſſe hanc inſtitutionem iuris rationi aduerſatur: cum hæc conditio, ſi me hęredem inſtituas,nõ ſit nec impoſſibilis de iure,nec turpis: nullibi enim, ni fallor, à iure prohibetur hæres hic inſtitutus,teſtatorem hęredem inſtituere,nec id turpe cenſetur,ſi qua nãque captio,aut turpitudo,hac in re dari cõtingit, ea in priori adeſt inſtitutione: quo fit, vt diſpoſitio ipſa captatoria turpis ſit cenſenda, non autem conditio in ea diſpoſitione appoſita. Et licèt ob illam conditionem id,quod diſponitur, captionẽ & deceptionem prę ſe ferat,ipſa tamen, etiam ſi euenerit, ſecutáve fuerit,nullam deceptionem, aut captionẽ inducit.Igitur ſi prędicta inſtitutio captatoria eſt, & ex eo reprobatur,quòd captionem,& deceptionem inducat,non video cur magis reprobãda ſit,expreſſa cõditionis, quàm modi forma,cum vtroque caſu idem dolus eademq; captio præſumatur:atque ideo eadẽ ratione perpenſa, erit & illa inſtitutio reprobãda,quæ his verbis facta fuerit: Inſtituo Titiũ,modò ipſe me hæredẽ inſtituat, vel vt ipſe me hæredem ſcribat, contra Caroli reſponſum. Nec oberit gloſſa illa communiter recepta, quia Accurſius ibi in eo cõtractu ſub modo cõcepto exiſtimat vtriuſque contrahentis turpitudinẽ adeſſe: & addit in pari caſu turpitudinis eſſe potiorẽ poſſidentẽ,quę quidẽ ratio manifeſte in teſtamẽto ceſſat,in quo vtriuſque turpitudo,nec datur,nec poſſeſſionis ratio locũ habere poteſt ita facilè,ſicuti in contractu attento exemplo Accurſij.imo ex mente glo.& Doctor.qui eã ſequuntur, modus turpis contractum vitiat quoad ea, quæ nondũ ſunt tradita,& ſic quoad actionem.quod notat in ſpecie Corne. conſil.255.vol.4.& comprobatur ex his, quæ notaui in Epitome de ſpõſa.2.part.capit.3.§.1.nume.8.& 18. quicquid dicant Angel.& Aretinus in l.impoſſibilis.ff.de verb. obligat.

Nec illud hac in re prætermittendum eſt, quibuſdam placuiſſe, liberationem à Titio Sẽpronio conceſſam, hac conditione,ſi Sempronius Titium hæredẽ fecerit, validam eſſe, & hi ſunt Placẽt.Iacob.Butri.Petrus à Bellapertica,Cinus, Bal.Saly.Alb.Fulgo.Iaſ.Alci.in d.l.cũ donationis.ea ratione, quod nõ minor libertas in matrimonio exigitur,quàm in teſtamento,vt conſtat & diximus ſuperius 2.par.rubri.& tamen ad coniugium poteſt quis inuitari ſpe lucri.l.Titio cẽtum.§.primo.ff.de conditio.& demonſtr.igitur & ad hęredis inſtitutionem. Vnde ſecuta hæredis inſtitutione valida erit prędicta liberatio.Nec obſtat ratio,qua prohibetur captatoria voluntas:nam ea inſtitutione,aut legato, vltimáve voluntate procedit,non in hiſce contractibus,in quibus illa deceptio contingere nequit,ex proximè dictis, quę latius explicat Alciat.in d.l.cum donationis.

Nec item oberit d.l.cum donationis. quia ibi & ſimilibus iuris locis prohibetur, ne quis pacto diſponente adſtringatur ad hęredem certum inſtituendum: non tamen impedit in conditione id poni, quod in diſpoſitione poſitum minimè arctaret.l.vxorem.§.hęres.ff.de lega.3.Et quãuis opinio gl.probetur à Bart.Paul.Angel.Alexand.Riminaldo,& alijs, eaque ſit magis communis,autore Alciat.ibi, & Carol.& d. conſi.20.2.col.Hæc tamen poſterior nec rationibus,nec autoritatibus deſtruitur.

14 Poſtremò,gl.aſſerit,ꝑ oſſe † in genere pauperes hæredes inſtitui:quòd expreſſim probatur in l.ſi quis ad declinandam. C.de Epiſc.& cleri.Regia l.20.tit.3.part.6. quibus conſtitutionibus ęxponitur,eſſe hanc inſtitutionem intelligendã in pauperibus illius ciuitatis, vbi conditum eſt teſtamentum. quod ego intelligerem, ſi teſtamentum ſit conditum in loco domicilij teſtantis, alioqui pauperes domicilij teſtantis ſunt admittendi.ex glo.in c.ſi pater. verbo, pauperęs.iſto ti. in 6.quæ dixit, legatum relictum à teſtatore, vt inter pauperes diſtribueretur,eſſe diſtribuendum inter pauperes loci, quo domicilium habebat teſtator. & idem probatur ex l. nulli.C.de epiſco. & cler. l. hæc conditio.§.vlt.ff.de condi. & dem.& præter Franc,in d.c ſi pater.dicit.d.gl.ſingu.Feli.in c.ſicut tuis.de ſimo.2.col.notat idem Felin. in c.fi.col.10.de foro compe.Hoc tamen non procedit in executore teſtamentario,cui teſtator dedit pauperum electionem: is non tenetur eligere pauperes domicilij teſtatoris.Ioã.And.Domi.Lapus,& Franc,in d.c. ſi pater. Capella Toloſana.128.pulchrè Collect.in c.Ioannes. iſt.tit.nu. 10.ea ratione, ꝙ Epiſcopus, cui iure deuoluto competit dignitatem eccleſiæ conferre, tenetur eligere aliquem ex clericis eiuſdem eccleſiæ,ad quã fit electio.c.ne pro defectu. de electio.tamen compromiſſarius ad ęligendum liberè poteſt eligere, etiam ex extraneis clericis,qui non ſint illius eccleſiæ. c.ſi compromiſſarius.de electio.in 6.atque hæc ipſa opinio probatur in l.cum quidã ita.§.primo.ff.de legatis ſecundo.quibus ſanè ſtandum temerè non eſt, cum in hac pauperum electione ipſius teſtantis mens refragari videatur iuraque ipſa ciuilia pauperibus domicilij teſtantis patrocinentur,quamobrẽ cautè ſeruanda eſt hæc Doct.opinio.

Illud preterea omittẽdum nõ eſt,poſſe legatũ dotis in voluntatem alterius conferri,ita vt fauore dotis ſicuti fauore piæ cauſæ,in arbitrium illius collatum cẽſeatur.Bartolus in l.Theopompus. ff.de dote prę.Imol.in l.captatorias.colum. penulti.ff.de hæredi.inſtit.Alex.conſilio 54.volumi.ſecundo. Roderic.Suarez.in tracta.de captato.volunta.fol.3.ſic & legatum incertũ fauore dotis valet.l.ſi filiæ.ff.de leg.tertio.prędicta tamen nõ probantur in dicta l.Theopompus.cum ibi nihil ſit collatum in voluntatem alterius, ſed mandatum fuit amico teſtantis eius mentis conſcio, vt cum opus fuerit, eius mẽtis fidẽ faciat.ita Cuma.conſilio 117.Alciat.libr.2.parerg.c.19.& in l.prima.§.vlti. nume.18.ff.de verbo.obliga.

Quibus tamen addendum eſt,non eſſe ſtandum aſſertioni illius,cui teſtator commiſit voluntatis propriæ reuelationem niſi aſſerat eam fuiſſe teſtantis voluntatem,quæ ex coniecturis apparentibus vero ſimilis eſt:alioqui facillimè in alterius liberam voluntatem cõferri poſſet cuiuſque teſtatoris vltima diſpoſitio.ſic Bar in d.l.Theopompus. ibidem explicat,& poſt eum Paul.& Imol.in l.illa inſtitutio.ff.de hæredi.inſtit.col.quarta.Alex.in l. captatorias.col. penul.C.de teſtamen.milita.Matth.Afflict.deciſio.371.Carolus Ruin.conſilio 21.nu.10.vol.3.

EX CAPITE OFFICII, SVMMARIVM.

1 *Quarta portio ex quibus debeatur Epiſcopo, & à quibus:vbi etiã intellect.c.de quarta.de præſ.tractatur.*

2 *Legatum relictum creditori quando compenſetur cum debito conuentionali,vel legali.*

3 *Huius canonis ratio,& intellectus.*

4 *Intellectus ad l.Regiam,an legatum vxori à marito relictum imputetur in arras.*

5 *Ratio ad legem Regiam 16.Tauri,*

6 *Legatum relictum Parochiali eccleſiæ,an imputetur in quartam eidem eccleſiæ iure debitam,*

7 *Legatum conceptum his verbis,vt nihil exigat legatarius de bonis meis,an inducat compenſationem.*

8 *Diſcutitur egregia ſententia Barto, in l. & iuriſiurandi. §.ſi liberti*

Universidad de Deusto
Biblioteca

berti.ff.de oper.liber.

9 *Donatio inter viuos non imputatur in debitum legale.*

10 *Legatis à patre mille pro maritanda filia, & ea postmodum ab ipso patre nuptui tradita, constituta dote ex quingentis, an reliqua quingenta possint exigi.*

11 *Quando ex voluntate legantis fiat compensatio, & ibi huius canonis intellectus.*

12 *Quarta canonica portio, an debeatur Episcopo ex legatis fraternitati alicui.*

CAPVT OFFICII.

VARIAE sunt in Canonibus constitutiones, de quarta portione, quæ Episcopo solui debet ab ecclesiis, quæ intra diœcesim fuerunt constitutæ. Nam Episcopo † debetur quarta portio decimarum à parochiali ecclesia. c. de quarta. de præscri. c. conquerente. de offic. ordi. vbi Ioan. Andr. Abb. & doct. cõtra gl. ibi. quæ hoc non iuri, sed consuetudini tribuendum esse existimauit. Debetur etiam Episcopo quarta pars oblationum. capitul. concesso. 12. quæst. secunda. capit. vobis. ead. quæst. cap. de his. capit. antiquos. 10. quæst. prima. dict. capit. de quarta. notat Socin. de oblationib. libr. 18. artic. 5. licèt glo. dubitet in dict. capit. de his. & Troilus in tracta. de oblationi. colum. penul. Quarta deinde portio omnium, quæ ecclesijs pietatis causa legantur, Episcopo debetur. text. hic, & in dict. c. conquerente. & cap. de quarta. & in c. sequenti. isto titu. vbi Innocen. Cardina. Anto. & Barba. nume. nono. ex his legatis, quartam portionem Episcopo competere, adnotarũt expressè, & Abb. in cap. secũdo. de sepultu. latius Bertachi. tractat. de Episco. 4. libr. 4. part. nume. 40. exceptis legatis, quæ exprimuntur in cap. vlti. isto titu. Ex quo nunquam mihi placuit opinio Felini dict. cap. de quarta. col. prima. scribit, in præscriptione totius quartæ portionis aduersus Episcopũ titulum requiri: quia satis constat ex præsumptione iuris canonici portionem aliquam oblationum, legatorum, & decimarum Episcopo debitum esse: secus tamẽ si præscriptio id egerit, vt loco quartæ portionis quinta aut sexta soluatur: tunc etenim titulus non est necessarius in hac præscriptione, cum ex iure Pontificio nulla sit circa hanc portionem quartã certitudo: siquidem quandoque maior, quandoque minor Episcopis soluitur. c. certificari. de sepult. Constat equidem à canonibus, quartam hanc portionẽ. & canonicam nominari. Vnde cessante consuetudine, cuius meminit Romanus Pontifex in d. c. certificari. erit de iure ordinario isthæc portio quarta. quod probat Regia l. 5. par. 1. & ideo ad præscriptionem quæ aduersus Episcopum in eius parte vel in ea tota obijcitur, titul. est necessarius. c. 6.

Hæc verò quarta portio, quæ Episcopo ex legatis loco pio factis cõpetit, ab ipsa ecclesia, ab ipso loco pio, non ab hærede testantis debetur. Abb. hic. 2. col. Inno. & Abb. in c. de his. de sepult. Bal. in l. si quis ad declinandam. §. in omnibus. col. 1. C. de episco. & cler. dicens hanc portionem ab ecclesiis, non ab hærede exigendam. Solet tamẽ in plerisque diœcesibus antiqua consuetudine, ex bonis & rebus à defuncto relictis dari Episcopo, vel parochiali presbytero melior vestis, aut vas aliquod argenteum, seu alia res, quam ipse Episcopus, vel presbyter elegerit: quam consuetudinem propria sententia, & iudicio comprobauit Rotæ prætoriũ, teste Cassadoro, decisione vnica. de consue.

2 Porrò ad huius cap. intellectum † ex iure ciuili præmitto quantitatem à debitore creditori legatam minimè compensari cum ipsa quantitate. l. creditorem. ff. de legat. 2. pulcher text. in l. vnica. §. sciendum. C. de rei vxor. actio. quibus tamẽ obstat textus in authen. præterea. C. vnde vir & & vxor, ex quo legatum à marito vxori factum imputatur in illam portionem, quæ vxori ex bonis mariti debetur. Regia l. 7. tit. 13. part. 6. ad idem est l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. matri. vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiusque causa debitor filiæ erat, compẽsatur cum ipsa dote à patre exacta.

Est igitur necessarium hæc iura intelligere, & ob id conducit plurimum distinguere debitorem conuentionalẽ, eũdemque voluntarium ab initio, à debitore legali, eodemque inuito. In primo equidem non est admittenda compensatio, si ipse creditori aliquã quantitatem legauerit. Quod cõstat ex d. l. creditorem. & dicto §. sciendum. adiuncta professorum omnium vtriusque iuris interpretatione, quæ adeo procedit, vt si hæres grauatus per fideicommissum Titio restituere aliquam pecuniæ quantitatem, aut aliquam rem, eidem Titio leget rem diuersam, aut quantitatem aliquam, non censetur animo cõpẽsandi legasse: quod notat Aymõ consil. 131. col. fina. contra Anton. consil. 3. nam hic testator nõ tenetur ex debito legali, sed ex voluntate primi testatoris, vt constat. Quæ quidem communis opinio locum sibi vẽdicat quando testator poterat cogi à iudice debitũ illud soluere. Quod si ipse qui legat in iudicio condemnari non poterat, attamẽ tenebatur id soluere pro exonerãda cõscientia, & tunc legauerit, in hac dubitatione compensatio admittẽda est: sicuti eleganter docet Areti. consil. 62. viso legato. col. 1. cui subscribũt Iason. col. 8. de cisi. 6. ac cæteri nouiores in dict. authenti. præterea.

In secundo autem debitore, qui quidem inuitus est lege cogente, diuersum censemus: legatum enim ab eo creditori relictum animo cõpensandi dimissum videtur, & ob id cõpensationi locus est. d. authen. præterea. & d. §. si pater. qui ratione habet ex legis obligatione, qua pater tenetur filiã iterum dotare. vt explicãt Deci. & Cur. Iuni. in d. authen. præterea. vlt. notabi. eamque rationem differentiæ existimant esse, quod lex inducens obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largiatur, vt legatum ab eo factum in debitam illam quantitatẽ ex lege imputetur, à simili argumento. l. omnino. & l. quoniam nouella. C. de inoffi. testamen. quib. in legitimam filiorum portionem legata imputantur: licèt ab hac frequẽtissima distinctione discedat Corasius. lib. miscella. 3. ca. 1. Est igitur iure receptum legatum in debitum legale imputari: quod procedit, etiam facta compensatione speciei cum quãtitate, vel quantitatis cum specie. Alex. Deci. & Iason. in d. authen. præterea. Imola, & Alex. in d. §. si pater. à quibus plane dissentio ex eo, quod speciei cum quantitate nulla sit compensatio. l. fin. vbi glos. recepta communiter. C. de compensat. l. si conuenerit. ff. de pigno. acti. optimus ferè in specie tex. in l. 2. §. mulier. ff. de dote præle. l. plane. §. fed si non corpus. ff. de leg. 1. l. si pater pro filia. ff. de dotis collat. huiusq; opinionis, quã aduersus Imol. Ale. & alios sequor, autor est Bart. in l. huiusmodi §. cum pater. ff. de leg. 1. quem Iason. parum sibi constans sequitur in §. in bonę fidei. de actio. nume. 67. & omnino Soc. consi. 63. vol. 1. col. pen. dicens non esse ab hac opinione recedendũ in iudicãdo, nec in cõsulendo, eandem probat Roder. Sua. in l. j. tit. de arris. Foro legũ. versi. sed pone quæstionẽ, idem tenet Bald. in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa. vlti. colu. Item hæc imputatio legati in id, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatũ fiat ab eo, cui onus ex lege incũbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, ex eadem ratione. Anchara. consi. 26. col. 2. Pau. Castren. cõsi. 35. vol. 2. Aymon consi. 131. col. pen. quanuis Philip. Corn. in contrariam fuerit sententiam consilio 292. volu. primo.

Illud verò prætermittendum non est, & si maximè compensationi locus non sit, quando aliquid à legante legatario debetur ex spontanea & voluntaria cõuentione, vt diximus, tamen eadem compensatio admittenda est si ex coniecturis aliquot appareat animo & voluntate compensandi relictũ fuisse legatum. Abb. consi. 81. col. 2. vol. 1. Corne. consi. 115. col. penu. vol. 4. nouiores in d. authen. præterea. Aymo consi. 249. duodecim connumerans coniecturas, ex quibus præfatam voluntatem deprehendere possimus.

3 His equidem præmissis †, apparet minimè cõuenire inter hunc canonem, & dicta iura ciuilia, imò maximũ discrimen esse: siquidem legatum Episcopo factum non imputatur in canonicam portionem, quæ ex lege Põtificia ipsi Episcopo debetur, vt in hoc capite sancitum est. Vnde Abb. & docto. hic communiter iura ciuilia intelligunt, quando debitum legale ab ipso testatore legatario debetur: tunc etenim compensatio fit. Secus verò quando debitum legale non debetur à testante, sed ab alio, quanuis ex causa ipsius testatoris: sicuti quarta canonica portio non debetur Episcopo à testatore, sed ab ecclesijs, quibus ipse testator legauit. Eundem intellectum sequuntur Saly. Alexand. Iason. numero 20. Deci. numero 13. in d. authen. præterea. Roderic. Sua. dicta l. 1. versi. sed pone quæstionem. dicens, hanc opinionẽ communem, contra Barba. hic.

4 Ex quibus plura † deducuntur, & primum intellectus ad Regiam l. 1. titulo de arris. libro tertio Fori. qua quidem cautum est, soluto matrimonio absque prole, arras integras vxori cõperere, eo verò soluto suscepti liberis, quartam arrarum partem vxoris esse, reliquas verò tres portiones filijs eiusdem matrimonij deberi. Nã si maritus vxori legauerit certam quantitatẽ, hoc legatũ imputatur in arras quas vxori maritus promisit, quia lucrũ arrarũ à lege vxori defertur, nec maritus est voluntarius debitor, sed necessarius ex legis Regię decisione. ita hãc quęst. definiuit Rode. Suar. in dict.

in dict. l prima. versicul. Sed pone quæstionem. ad hoc ipsum Bartol. citans in l. si cum dotem. §. si pater. ff. soluto matrimo. qui dixit, legatum factum ab vxore marito, cui ex lege, aut statuto defertur soluto matrimonio tertia pars dotis, non imputari in illam partem dotis, quæ marito ex lege competit. Ego planè, si marito arras vxori non tantum promisit, sed & tradidit, ita vt penes vxorem sint, ab hac Roderici opinione dissentio: cum in hoc casu arræ non debeantur à marito, sed sint apud ipsam vxorem. Vnde non oportet quærere de compensatione, quod expressim notat Ioannes Lupi in rubric. de donatio. §. septimo. ad finem. Quòd si arræ promissæ sint, & non traditæ, adhuc opinor, compensationi locum non esse, non enim eas acquirit vxor ex legis dispositione, sed ex donatione facta à viro vxori in præmium pudicitiæ virginalis, aut vidualis: quo fit, vt à voluntaria mariti promissione hæc obligatio procedat, quam tamen promissionem Regia lex approbat, minimè verò lex ipsa lucrum defert: quod manifestius constabit ex l. prima. & 2. titul. 2. libr. tertio. Fori. l. 50. cum sequentibus Tau. l. 2. titul. 2. libr. quinto. Recopil. & explicat ipse Roder. Suarez in dict. l. prima. in princip. nec quicquam oberit decisio Bart. in dict. §. si pater. quia loquitur in lucro dotis, quod à lege sola defertur, vxor etenim non dat dotem, vt ea marito acquiratur. Maritus verò in his regnis arras donatione quadã lege recepta, & permissa permittit, ea voluntate, vt vxori matrimonio consummato, in pudicitiæ præmium quæratur. Igitur compensatio hac in re non est admittenda, autore Alfonso Montaluo in dict. l. prima. à quo Rodericus discessit non satis iustè, ni ego fallor, atq; ita existimo Ioan. Lup. in dict. §. 27. hãc opinionem quam ipse elegi, veriorem esse iudicasse.

5 Secundò ex his ratio decidẽdi † colligitur ad Regiam l. 15. Tauri. & l. 7. titulo 9. libro 5. Recopi. quæ statuit legatũ factum à marito vxori, non imputari in illam dimidiam partẽ, quæ vxori ex l. Regia competit, ex acquisitis matrimonio constante, & tamen ea pars à lege defertur. Cur igitur compensatio locum non habet? nempe ex eo, quod illa pars ita ipso iure à lege vxori defertur, vt ei statim acquiratur: nec dicitur debita à marito, sed propria ipsius vxoris: nam & acquisita matrimonio constante cõmunia sunt viro & vxori: non ergo tẽpore, quo maritus legat vxori, est dimidiæ partis debitor. & ideo non est tractandum de compositione.

6 Tertiò, hinc † aperitur illius quæstionis definitio, an legatum relictum ecclesię parochiali, aut eius presbytero, sit imputandum in quartã portionem legatorũ quę testator idem reliquerit monasterio, aut ecclesię extraneę, in qua sepulcrũ elegit? præmissa decisione tex. in c. certificari. c. 1. c. in nostra. de sepultu. clem. dudum. eodem tit. quib. est expressum, quartam portionem eorum, quę legantur monasterio, aut ecclesiæ non parochiali, ab eo, qui ibi elegit sepulcrum: deberi ab ipsis legatarijs ecclesiæ parochiali ipsius testantis, non admitti cõpensationem, per istum textum, ita Cardi. in clemẽti. dudum. de sepultu. §. verum. q. 27. & ibi Ancharra. quæst. 11. Barba. hic. nu. 12. Regia. l. 5. tit. 13. partit. 1. Contrarium tamen sunt, qui probare conentur ea ratione, q; hęc quarta portio debetur non tantum ab ecclesia legataria, sed etiã ab hærede defuncti, à quo peti potest. glos. in dicta clementi. dudum. §. verum. verbo, largiri, quam in hoc approbant ibi Cardinalis, Anchar. & Imola. Abb. in capi. de his. de sepultu. col. 2. Et est Salmanticæ Synodica constitutio. 26. quę iniũgit hæredib. huius quartæ portionis retentionẽ subdẽs, hæredes eam non retinentes cogendos esse eandem soluere parochiali ecclesiæ. Igitur si hæc portio ab hærede debetur, cõpensationi locus est, cum ex lege portio ista debita sit. Cui opinioni adstipulatur tex. in c. de his. de sepul. dicens, ecclesię parochiali, cui nihil relictũ est à testatore deberi quartam portionem eorum, quæ reliquuntur ecclesiæ, in qua testator sepulturam elegit: ergo à cõtrario sensu, si aliquid ecclesiæ parochiali relictum est, nõ debetur quarta eidẽ, sed est cũ ea compensandum legatum: ex quib. cõpensatio in hac præsenti q. locũ habet, secundũ Abb. col. 2. & 3. Ant. & Imo. hic n. 10. Sylu. verb. Canonica. §. 9. col. pe. Frede. conf. 3. Io. de Lig. & Imo. in d. cle. dudũ. fol. 6. col. fi. Saly. Alc. & Corn. in d. auth. præterea. eũdẽ Ale. in d. l. si cũ dotẽ. §. si pater. & hãc opinionem magis cõem esse, primã tamẽ veriorẽ, quam & Dec. probat in d. auth. præterea. Nec obst. q; hæc quarta debeat ab hærede testatoris, qa id nullibi probat, nõ enim sequit, hęres dis monasterio, vel ecclesiæ, in qua testator sepultus est: igitur & eam ipse hæres debet, siquidem ipse hæres conueniri à parochiali ecclesia potest ad solutionẽ huius quartæ portionis, ne inter ipsam ecclesiam, & monasteria, aut alias ecclesias oriatur lis. & quia facilius ab hærede exigetur, quàm ab aliis ecclesiis. Quin & si concedamus, quartam hanc portionem ab hærede deberi, non tamen concedemus à testatore debitam fuisse. & sic huius c. decisio adhuc in ea locum habebit. Item non obstat tex. in d. c. de his. siquidem inductio illa à sensu contrario aduersus hanc constitutionẽ non est recipienda, maximè, quia ille text. loquitur in quæstione differenti, vt ex eo, & c. 2. eiusdem tituli constat.

Quartò, quoties compensatio legati cum debito legali admittenda foret, eadem cessaret, si testator in legando hac 7 esset vsus forma: Lego centum de bonis † meis: non enim habet tunc animũ compensandi, cum bona dicantur deducto ære alieno. l. subsignatum. §. bona. ff. de verborum significatio. Ergo soluto debito legali, soluẽdum it idem legatum est ex cæteris bonis: quamobrem compensationi non est locus. Bald. in l. si cum dotem. §. si pater. Alexand. & Iason. numer. 26. & Corneus in dict authenti. præterea. Felinus in cap. quoniam. de præscriptio. colum. quarta. Barba. hic nume, vndecimo. Hippolyt. singula. 162. quibus refragatur ratio illa, quòd appellatione bonorum à testatore prolata, ipsius hæreditas comprehenditur. l. mulier. §. fina. & l. sequen. ff. ad Trebellianum. l. nam quod. & l. cogi. eodem titulo notat Bartol. in l. tertia. ff. de bonorum possessio. hæreditas autem etiam æs alienum continet, vt constat. Igitur ex his verbis non censetur testator recedere à compensatione, quæ à iure conceditur, qua ratione à Baldo recedunt Cuma. in dicto §. si pater. Aretinus, & Decius in dicta authentic. præterea. nu. 13.

Ex eadem ratione periclitatur sententia Bartoli in lege, & iurisiurandi. §. si liberti. ff. de oper. liberto. qui scripsit 8 filiam † posse ab heredibus patris dotem maternam petere, etiam si pater filię vltra portionem legitimam, optimam quantitatem legauerit, & adiecerit se velle, vt filia nihil aliud petat de bonis suis, ipsius i quam patris.

Nam si simpliciter dixisset pater: Et volo, vt filia nihil amplius petat, censetur voluisse compensationem fieri dotis maternę cum legato: quia verò dixit, vt nihil aliud petat de bonis meis, non censetur voluisse hanc compensationem fieri. idem Bald. in lege liberti liberteque. C. de operis libert. & Corneus consilio 212. col. fina. volumi. primo. sed ex ratione, qua Bald. paulò antè reprobaui, & hæc Bartol. opinio nõ procedit, secundũ Ioannem Crottum in l. si constante. secunda lectu. colum. septima. ff. soluto matrimo. & Ioannes Camper. de dote. part. 1. quæstio. 33. Posset verò habere locum sententia Barto. etiã si testator dixisset, & volo vt nihil petat, quãdo dos materna constaret ex rebus mobilibus, aut immobilib⁹, quarum dominium mortua matre, transierat in filiam, licèt possessio penes patrem esset, tunc etenim verba illa testantis nõ sunt referenda ad actionẽ realẽ: argument. textus in l. Aurelius. §. Mæuia. ff. de liberat. legat. à quo glossa, & Docto. deducunt, liberationem tutori, curatori, administratori legatam, non comprehendere actionem realem. Bartolus in l. & vno. §. eius rei. ff. de acceptillat. Et ad id dicunt prædictã glossam in dicto §. Mæuia singulariter esse. Baldus in l. cum necessitate. C. de fideicom. notabi. Iason in princip. de actionib. nu. 101. idẽ in l. sub prætextu. in 2. C. de transact. col. 2. secunda. notat Bal. in l. nõ solũ. §. fina. ff. de liberat. legat. Alex. consilio 172. circa primum. volumi. secũdo. col. 3. Soci. cõsilio 190. col. penulti. & fina. volum. secundo. Rom. consi. 201. Balb. de præscript. 2. part. 3. partis principalis. quæst. 14. colum. penul. Feli. in capit. fina. de præscriptio. col. 3. tradit. Alexand. consil. 102. volumi. secũdo. incipit. super primo. col. 5. Sic ergo clausula ista: Lego filiæ meæ centum, & volo ipsam nihil amplius petere, nõ excludit filiam à rei vẽdicatione, quæ ei competit pro rebus maternis, quas pater possidebat.

9 Verum enimuero, licet legatum † imputetur in debitum legale, sicuti præmissimus ex authẽ. præterea. C. vnde vir & vxor, non sic donatio inter viuos. l. etiam. §. si debita. ff. de bonis liber. versic. sed si nõ mortis. l. si vero. versic. cæterùm. ff. eodem titu. notat Socin. consil. 93. volu. primo. colum. penulti. quanuis Iason contrarium teneat in dicta authen. præterea. nume. 20. Cuius opinio procederet vbi in certam causam esset legatum directum: & ad eandem causam donatio facta fuisset: cuius rei exemplum est apud Iurisconsultum, & Bar. in l. Lucius. in 1. ff. de leg. 2 qui illã elegãtẽ quæstionẽ tractat. Patre legãte filiæ mille aureos proca maritãda, eodẽq; patre post illud testamentum tradente marito filiam, constituta dote quingentorum aureorum, an possit filia mortuo patre

Universidad de Deusto
Biblioteca

10 tre reliquos quingentos aureos petere? In quo videtur † qui busdam petitioni locum non esse, ea ratione, quod causa ob quam mille fuerunt legata, per ipsum testantem sit minori impedio executioni tradita, & ob id recessum sit à 1. legato.

Ex eo etiam, quod legata ad alimenta certa quantitate in testamentis, ab eo legato recessum censetur si minor quã titas ad eandem causam in codicillis legata fuerit. l. libertis. in 2. in prin. ff. de alim. & cibaria. leg. at q; ita in præmissa q. rndit Dyn. quem sequuntur Paul. Castr. Cuma & Imol. in dicta l. Lucius. idem Imol. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de leg. 1. idem in c. filius noster. ift. tit. & Campeti. de dote. part. 1. q. 36. rursus existimant alij opinionem Dini procedere, quando testator legaret pro filia maritãda: secus verò si legasset pro filiæ dote, nam constante matrimonio dos augeri potest: igi tur quod reliquum est ex legato ad dotis augmentum peti poterit. Bart. in dicta l. Lucius, quem in hũc sensum referũt Paul. in dicta l. Lucius. Baldus, Angelus, Salyce. & Corne. in l. filia. C. de legat. Barbat. nu. 14. post Ancha. in fine. in dict. ca. filius. Ioannes Lupi in cap. per vestras. de donatione. 3. nota. §. 12. licet à Bart. discesserint ex his plærique dum Bart. tamen scripsit, & hoc puto, verba ista ad Dini sententiam referunt. Alij verò quod potius placet, hæc Bartoli verba referunt ad Oldrad. qui asseruit indistinctè, filiam admittendam esse ad petendum reliquos quingentos aureos ex legato. Bartolus. etenim cum Oldradi sententiam retulisset, & eius rationẽ, nẽpe quod legatũ certę quãtitatis non minuatur ex adiectione. l. creditor. §. si inter. ff. mand. l. Lucius. ff. de alimen. & ciba. lega. subdit, & hoc puto bene dictum, rationem Oldrad. probans, quãdo testator dixisset, pro filia maritãda, quia ea maritata finita est causa: Quando autem testator dixerat pro dote, nõ distinguens, sed eandem assertionem approbans vtitur Bart. alia ratione: quod causa legati finita nõ fit, quia dos augmentum recipere potest. Ecce igitur qualiter Bar. absque distinctione Oldrado consentiat. in hunc sane sensum Bart. verba retulere Imol. in dictis locis. Alexan. in dict. l. huiusmodi. §. cum pater. col. penul. Iacob. à Sancto Georgio in dicta l. filia. Decius consilio 81. col. penult. Quin & hæc Oldradi opinio verior est. Nam causam legati contin gere potius confirmat legatum, quàm id extinguat, aut di minuat. l. si iam facta. l. conditio. & demonstra. & ita Oldrad. sequuntur Alexan. in dict. §. cum pater. Baldus, Paulus, Ang. Salyce. Iacob. & laso in dicta l. filia. Deci. dict. consil. 81. Ancharra. & Barbatius in dict. c. filius. col. fin. Albericus in dict. l. Lucius. Socin. consi. 101. col. secunda. volumi. tertio. dicẽs hanc opinionem communem esse, quod etiam fatetur Iacobi. in dicta l. filia. Nec obstat l. libertis. quia ibi secunda dis positio facta fuit in actu vltimæ voluntatis: & ideo tollit pri mam: & præterea esset superflua secunda dispositio, si pri mam non tolleret, cum in secunda minor esset quantitas quo ad menstrua alimenta, quàm in prima. qua in re Barto. non exactè sensum illius legis perpendit, dicens, ibi in secun do legato contineri plus, quàm in primo, quod verum est: assumendo legatum ex diuersis rationibus in vltima dispositione factum, sed considerando legatum secundum relictum ex ea causa, qua primum, minus est secundum legatũ quã primum: & ideo à primo recessum eadem lex expressit. Hinc infero, legata quantitate mille aureorũ pro construen da ecclesia, ipso testatore consumptis quingentis aureis ean dem construente, nihilominus reliquos quingentos aureos peti, & exigi ab hærede. Cui illationi non obstant ea, quæ notauimus in capit. tertio. huius titu. nu. 10. Cum ibi tractetur de quantitate legata ad oratorium, cuius formam testator designauerit.

Gloss. verbo, vendicare, duo adducit iuris ciuilis capita ad uersus istud, quorum primum, nempe l. vltima. ff. de inoffic. testamen. procedit speciali quadam ratione ad excludendã querelã inofficiosi testamenti, quæ odiosa est, secundum gloss. Barto. & communem opinionem in dicta l. vltima. §. vl timo. Docto. hic gloss. & Docto. in l. post legatum. §. sunt qui putant. ff. de his qui. vt indig. Secundum verò, quod est l. si debitor. ff. ad legem Falcid. extollitur, quod testator ipse petierit debitum imputari in Falcidiam, vt ibi explicant glo. & Docto.

Ad intellectum versicu. si vero. huius cap. est denique pre notandum, rem legatam à debitore creditori, hoc adiecto
11 moderamine, vt ea sit pro satisfactione debitæ † quantitatis contentus, etiam si sit minoris valoris, debitum ipsum extin guere, si per legararium legatum ipsum acceptũ fit. l. credito rẽ, iuncta gloss. ibi. ff. de legatis 2. Quod si quãtitas legetur ere ditori, cui species debetur à testatore, eadẽ satisfactẽdi volũ tate, idẽ erit. Si vero testator creditori legauerit certã quantitatẽ, & addiderit se velle debitæ quãtitati ex hoc satisfactũ cẽseri, cõpensatio tantũ admittitur cõcurrentis quãtitatis, ita vt residuum quod excesserit à creditore peti poterit, & ei tenentur hæredes soluere. l. Imperator. §. cẽtum. ff. de lega tis secundo. Sed & si testator creditori, cui quãtitas debetur, speciem legauerit simpliciter pro debito, etiam recepto le gato, solum fit compensatio speciei legatæ cum quantitate concurrente, & residuum petendum erit. textus egregius in l. penultima. §. qui fratris. ff. de alimen. & cibar. legat Et idem erit legata quantitate pro specie debita: non enim sufficit simplex hæc legandi forma, vt locus sit l. Imperator. §. cen tum. Sed oportet testatorem addere, vt omnino sit ex hoc legato debito satisfactum: qua forma canon hic vtitur.

Ex quibus poterunt deduci aliquot assertiones, quæ huic capiti necessariæ, aut vtiles sint. Prima, legatum Episcopo à testatore pro quarta portione Episcopali, compensari ad æ quiualentem quantitatem cum ipsa quarta portione. Et idẽ erit si legetur Episcopo quãtitas certa pro quarta portione, quæ in specie consistat. Quod si dictum à testatore fuerit v troque casu, se legatum Episcopo relinquere, vt nihil petat ratione quartæ Episcopalis, etiam si dispar sit legatũ à quarta portione, fit omnino integra compensatio, & computatio: nec potest Episcopus excessum æstimationis exigere. Secunda conclusio. Legatum certæ quantitatis pro quarta canonica portione Episcopo relictum, vt cunque conceptis verbis ad concurrentem vsque quantitatem imputatur, ita vt excedens æstimatio ab Episcopo peti iure possit.

Erit denique exemplum ad versiculum, Si verò, quando testator in fraudem, ne Episcopus quartam portionem lega torum, quæ ecclesijs ipse relinquebat, obtineret, concepit legata omnia in forma canonis vltimi huius tituli, præter quoddam modicæ quantitatis legatum, quod ita planè ex pressit, vt Episcopo ex eo quarta portio debeatur, & in hu iusquartæ portionis cõpensationem, Episcopo testator le gauit certam quantitatem, qua contentus esset, isthæc qui dem fraus non impedit, quin Episcopus possit quartam in tegrã è reliquis legatis petere. Io. And. Ant. & Imo. hic, col. 6.
12 Vltimò, hic est inquirendũ †, an debeatur Episcopo quar ta canonica portio ex his, quæ legantur fraternitatibus, quæ congregationem quandam prætextu pietatis præ se ferunt. Et quibusdã placet non deberi Episcopo ex his legatis quar tam portionem: non enim fiunt hæc legata locis pijs, sed personis. capit. sequenti, & alijs rationibus, quas congerit Abbas hoc approbans consil. 31. volumi. primo. Frederi. con silio 129. Baldus in l. si quis ad declinandam. §. in omnibus. C. de episcopis & clericis. nume. 19. Imol. & Abb. hic. Lauren. Calca. consil. 21. colum. secunda. quibus refragatur, quòd vt canonica hæc portio debeatur, est satis, pia esse legata. capit. vltimo. & cap. sequen. isto titu. Hæc verò legata pietatis causa fiunt, vt constat: igitur ex eis quarta debetur. quod Cald, sensit consilio 23. huius tituli. Nec etiam negari iure potest, pias has fraternitates collegiũ pietatis causa constituere, ex his, quæ notantur in l. prima. C. de sacrosan. eccles. & in l. pri ma. ff. de colleg. illicit. Vnde quartam hanc Episcopo deberi, asserunt hic Ancharra. & Barbat. nume. septimo. Petrus Perus. in tracta. de quarta canoni. episco. 14. quæst. principali. la tè hanc dubitationem expendens. Eandem opinionem se quitur Barbat. cõsil. primo. volumi. 4. vbi num. 8. post diligen tem disputationem hanc esse communem profitetur, cui & ipse libenter subscribo. Sed & de hac quæstione multa dili genter tradit post tertiam huius operis editionẽ Iacob. Me nochius in 15. remedio. recup. poss. quæst. 5. Hic verò illud o biter adnotandũ est, authore Budæo in titu. de officio quæ stor. colum. 4. has quas vulgo dicimus confratrias, ex eo de nominari, q Phratriæ apud Arist. in Politicis dilicantur ho minum cõuentus, propria sibi sacra peculiaríque habentiũ. Hi enim homines communi puteo vtebantur quòd Græcè φρέαρ: his accedit, quòd φρατρία apud Græcos dicitur cons piratio, coniuratioque: sicuti tradit text. in cap. coniurationũ. 11. quæstion. l. vtiturque hac dictione Socrates Græcus au tor libr. 6. Histor. eccles. capit. 4. Dum meminit cõiurationis cuiusdam aduersus Ioannem Chrysostomũ. Sed & authore Dionysio Halicarnasseo libr. 2. apud Athenienses φρατρίαι di cebantur, quæ à Romanis curiæ, in quas à Romulo popu lus fuit diuisus. Ex Homeri autem interprete Iliad. libr. 9. Phratria propriè dicebatur tertia pars tribus. Ego quidem non damno diligentem hanc nominis & vocis deductio nem: opinor tamen in Christiana religione eos qui pri mum has pias congregationes constituerint, ad profanam hanc

hanc consuetudinẽ minimè aduertisse: imò potius dici con fraternitates existimo ex eo, qd à Cypriano lib. de vnitat. ec eles. Hieronymo, Ambrosio, ac Tertulliano lib. de præscript. aduers. hæreti. & in Apologetico. capit. 39. fraternitas pro Christianorum collegio accipiatur. sicuti Rhenanus adno tauit ex Tertulliano in libro de velandis virginibus, & ex li bro ad martyres. De collegiis autem, quę illicita quandoq; in Republica censentur, & quandoque permittuntur, legito Balduinum in legem 6. 12. tabul. post Iurisc̃osultos in rubri. de collegiis illicitis.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Distinctio nominis proprij ab appellatiuo vt actus realis, vel personalis iudicetur, cessat omnino ex coniecturis, quibus aliud deprehendi possit.*
2 *Iuramentum præstitum alicui an transeat ad successores iurantis, vel eius cui præstatur.*
3 *Legatum relictum vxori, illi tantum debetur quæ vxor erat tempore testamenti.*
4 *Intellectus l. quod principi. ff. de legat. secundo.*
5 *Compromissum factum a prælato an transeat ad successorem.*
6 *Promittes, vel iurans obedire iudici ipsius nomine proprio expresso, tenetur ex promissione successori obtemperare.*
7 *Amicitia consanguinitati comparatur.*
8 *Huius capitis intellectus.*
9 *An distinctio huius text. procedat in donatione inter vinos facta.*
10 *Legatum relictum canonicis, collegio canonicorum acquiritur, non ecclesiæ.*

CAPVT REQVISISTI.

TRactat in hoc capite Innocẽtius Tertius, an legatum relictum Episcopo censeatur relictum prætextu Ecclesiæ, & dignitatis: an ratione personæ ipsius Episcopi, vt subinde cõstet, cui cõpetat hoc legatũ ecclesię an Episcopi hęredib. Et quãu sad cognitionẽ huius, & similiũ quæstionũ soleat tradi distinctio illa nomi nis proprij, & appellatiui: si quidem actus conceptus expres so nomine proprio ipsi personæ tribuitur: ille verò, qui ge
1 stus sit expresso nomine appellatiuo † dignitatis ipsi quidẽ dignitati competit. text. celebris in capit. quoniam Abbas. de offic. delega. & ibi Doctores. l. si seruus communis. ff. de sti pula. seruo. Alexan. per text. ibi in l. tertia. §. filius. col. 2. ff. de liberis & posth. Bald. in l. 1. q. 2. C. de liber. præter. Paul. in l. si à primo. ff. de liber. & posth. ad fin. Bald. in prœmio. ff. col. secunda. Prius tamen quàm hanc regulam attendamus, o portet coniecturas quaslibet perpendere, ex quibus vel erit dispositio iudicãda realis, vel personalis: quod probat ele gans text. adnotante Panormita. Nam & ff. in legato expres sum sit nomen Episcopalis dignitatis censetur prætextu per sonæ relictũ, quãdo testator esset cõsanguineus Episcopi. no tãt Abb. Felin. & Deci' in dicto c. quoniã. Abb. Alciat. expres sius regul. 1. de præsumptio. pulchrè Socin. cõsi. 34. lib. 3. col. 2. ad idẽ text. singula. & ibi Bart. in l. penu ff de reb. dub. cui cõuenit Regia l. 25. tit. 5. part. 5. dicit illi text. singula. Paul. Castren. ibi & Bald. in d. c. quoniam Abbas. vnde libet plurima deducere, quò regula illa rectius intelligatur.

Primũ hinc cõstat ratio gloss. in c. fin. ad finẽ. hoc tit. in 6. vbi nominatione executoris testamentarij expresso nomi nine dignitatis facta, sunt attendendæ cõiecturę, ex quibus deprehendi possit, executionẽ testamẽti cõmissam esse per sonæ potius, quã dignitati. quã gloss. præter docto. ibi dixit sing. Iaf. in §. fin. Instit. de stipul. seruo. in additionib. ad Por tiũ. & not. Abb. in cõsil. 93. vol. secundo. idẽ Abb. in dict. cap. quoniã Abb. col. 3. vbi Felin. & Deci. idem asseruat. idem De cius in cap. ex parte. col. 1. de constit.

Secũdo apparet, iuramentũ præstitũ alicui expresso no mine proprio, in re tamẽ ad dignitatẽ pertinẽti, ad succes sorẽ dignitatis transire: q probatur ex præcedentib. & ex his, quæstatim subiiciã, maximè ex c. veritatis. de iureiuran. vbi
2 caueturꝰ iuramentũ præstitum in re, quæ ad dignitatem at tinet, habentillã dignitatẽ, vites etiam habere respectu il lius, & successorum in eandem dignitatem: qua in re, nisal lor, errat gloss. ibi communiter recepta, secundum Imol. di cẽs esse necessariũ in iuramẽto fieri mẽtionẽ successorum, vt illud iuramentum transeat in successores illius, cui præsta tur. Eodẽ pacto errat Ant. Cardina. Abb. & Doctores in dict. c. veritatis. exigentes ipsius saltem dignitatis expressam mẽ tionem vt iuramentum extendatur, aut potius deducatur ad successores in dignitatem. Quibus ego nõ assentior, quip pe qui ex hoc canone videam frequentissimè colligi, actũ aliquem ex coniecturis deprehẽdi, ad dignitatem pertinere. At quæ maior huiusce rei coniectura esse poterit, quã quod actus ipse fiat prætextu rei ad dignitatem pertinentis? Vn de repetitio iuramenti quoad successorem necessaria non est, quia adhuc qui iurauit & viuit, iuramenti religione ad stringitur, tametsi non inficiet, iurantem ratione feudi tene ri renouare inuestituram à nouo domino, & recognoscere se eius feudatarium esse. c. longinquitate. 12. quæstione se cunda. c. primo. §. præterea. de prohib. feud. alie. per Frederi. notant Bald. Henric. & Cardina in dict. c. veritatis. Hinc etiã falsum est, iuramentum ex parte eius, cui præstatur, perso nale esse: licèt id asserant Baldus, Fulgosius, & Romanus in l. sed si hac. ff. de in ius vocan. quib. accedit, & si dubius maxi mè Curtius Iunior in l. si quis maior. nu. 25. C. de transactio.

Tertiò, ex his probatur, iuramentum ab aliquo præstitũ, ipsius præstantis hæredem, aut successorem minimè ad per iurium obligare, etiam si contractus, in quo præstatur, ad hæredes, vel successores pertineat. Non enim patitur iura menti religio, quæ animam adstringit, vt iurantem egrediatur ipsius iuramenti vinculum Abb. & docto. in dict. c. veri tatis. Ioan. Andre. in cap. fina. de sepultu. Bald. & Paul. in l. gre ge legato. ff. de lega. primo. Bald. in l. fin. C. de pact. colum. 4. Bartol. & Bald. in l. generaliter. C. de reb. cred. Thom. & Caie ta. 2. 2. quæst. 98. artic secundo. Alciat. in cap. cùm contingat. de iureiuran. nume. 120. & ibi Imol. nume. 18. licèt ex illo contractu teneatur: etiã si contractus is à iuramenti adiectio ne vires acceperit, quanuis ab hac tertia illatione aliquan tulum discesserint Abb. in d. c. cùm contingat. nume. 8. & Soci consil. 38. col. 1. volumi. 3.

Quartò, eadem præmissa regula defenditur optima opi nio Bal. in l. fina. col. 3. C. de indic. vid. tol. qui dixit, legatum factum vxori sub nomine tantum appellatiuo, non deberi
3 secundæ vxori, quam post testamentum † mortua prima testator accepit: cui sententiæ suffragatur elegãs tex. in l. si quid earũ. §. fi. ff. de leg. 3. At quæ prioris, inquit, vxoris causa parata sunt, ita posteriori debẽtur, si ei adsignata sint: qa nõ est ita de posteriori vxore cogitatum, cum pararentur. Ecce igitur qualiter coniectura ducitur Iurisconsultus, vt existi met, sub nomine appellatiuo personam tantum, non digni tatem considerari oportere. ad idem tex. in l. Seyo amico. in princip. ff. de annuis leg. Et Bald. sequitur Deci. in dict. c. quo niã Abb. num. 16. Iaf. in l. diuortio. §. quod in anno. penul. col. ff. soluto matrimo. Andre. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. dona. in princi. nu. 104. facit optimus tex. in l. boues. §. hoc ser mone. ff. de verbo. significa. notat Cremens. in singula. 8. sed si testator nullam haberet tempore testamenti vxorem, lega tum vxori relictum non tantum primæ, sed & secundæ, aut tertiæ vxori debetur, cum & actus hic sit fauorabilis. & ideo ita erit intelligendus, maximè cessante dicta coniectura affe ctionis eius vxoris, quam tunc habebat testator. Alex. consi. 171. volumi. 2. Paul à monte Pico in l. Titia testamento §. Ti tia. ff. de legat. 2. col. 82.

Quintò, hæc conclusio, quam ex hoc Innocentij tertij re
4 sponso colligimus, cõprobatur ex † Iurisconsulto, in l. quod Principi. & in l. Augustæ. ff. de legat. secundo. vbi, quod Augusto relinquitur, dignitati relictum esse censetur quod ve rò Augustæ, non dignitati, sed personæ legatur: nulla sanè alia ratione, quàm quod expresso vtrobique nomine digni tatis, aliis argumentis coniectamur diferimen maximũ sub esse: cum dignitas eo nomine significata propriasit Augusti, non tamen Augustæ, quæ inde hoc nomẽ habet, quod vxor Augusti sit. Et id Bartol. animaduertit in d. l. quod Principi.

Sextò, ex his manifesta est ratio eius, quod notauit Abb. per textum ibi. in capi. dilecti. col. secunda. de foro compe ten. dicens, in re ecclesiæ competenti actum censeri gestum nomine ecclesiæ, siue exprimatur nomen proprium, siue ap pellatiuum. Et addit hanc esse communem opinionem, quæ insigniter probatur in hoc capitulo attenta regula, quam ex eo post Abb. colligimus. idem sentit Barto. in l. post mor tem. §. primo. vbi ad hoc ipsum est expressus text. ff. quando ex facto tuto. Domi. in capitulo, si gratiosæ. de rescript. lib. 6.

Septimò, licèt cõpromissum ad successores non trãseat, nec ad hæredes. c. fi. de arbit. l. diẽ proferri. §. 1. l. sed si interpel
5 latum. §. fin. ff. eod. titu. Tamen † si compromissum factum sit à prælato super re ipsius ecclesiæ, etiam non facta succesio ris mentione, ad successorẽ transit. text. & ibi Abbas in cap. præsen-

Universidad de Deusto Biblioteca

præsentata.de testi.etiam si factum sit nomine proprio prælati expresso:quòd ibi adnotauit Areti. col. prima. Quin & ipse illius cap.conclusionem intelligo,etiam si compromissum fiat inter ecclesiam,aut prælatum,super re ecclesiæ, & priuatum aliquem:nam quamuis hoc compromissum non transeat ad hæredes illius priuati,transit tamen ad successorem prælati,quia nomine ecclesiæ censetur factum, quæ morte non extinguitur cap.si gratiose.de rescrip.in 6. 12.q. secunda.cap.liberti.Nec placet Aretini sententia,qui in dict. capit præsentata.scripsit,illum textum procedere in cõpromisso facto inter duas ecclesias,non inter ecclesiam & priuatum,ne contractus ipse sit inæqualis.Mouetur etiã ex dict. l.sed si interpellatur.§.fin.vbi Bal.idem in hac quęstione asserit,ex eo text.qui probat,compromissum solui morte cuiusuis ex litigatoribus, quamuis ab altera duntaxat parte mentio hæredis facta sit:non eñ conuenit quoad hæredes inæquales esse compromissum.Veruntamen lex illa locum habet, quãdo ex conuentione partium datur inęqualitas: nos verò loquimur,quando ab ipsa lege deducitur hæc inæqualitas.Nec obstat,quod contractus hic sit inæqualis:id etenim non est absurdum,si speciali ratione contingat,vt in hac specie constat: siquidem ecclesia morte non extinguitur,&ideo nec compromissum ab ea factum extinguetur: at is,qui cum ea contendit,ac litem agit,morti subiectus est: & ob id si moriatur ante latam ab arbitro sententiam,cessat & extinguitur compromissum.

Octauò,ab eadem radice infero,verum esse, quòd Bald. scribit in cap.primo.col.3.de inuesti.in marit.facta.cui accedit Felin.in dict.cap.pręsentata.col.prima.ex quibus constat facto compromisso in Hispaniarum Regem dignitatis nomine expresso,eo mortuo minimè id munus successori cõpetere:cum ex compromittentium voluntate, & consensu electa sit industria,& prudentia ipsius Regis, non dignitatis qualitas.Sic è contrario,si dignitas consideretur, parum refert nomen proprium exprimi.Baldus in cap.primo.§.prætera.nu.23.de prohibit.feudi alienat.per Frederi.

Nonò,inde rationem habet sententia Bart.qui in l.terminato.C.de fruict.& liti.expens.colum.2.dicebat,iudice reseruante sibi taxationem expẽsarum siue nomine tantum proprio, siue appellatiuo,posse ab eius successore in iudicandi munus expensas taxari ex dicta reseruatione. idem Barto. in l.ab executore.in princip.ff.de appellatio. notant nouiores in l.inter stipulantem.§.primo.ff.de verborum oblig. facit ad id l.proponebatur.ff.de iudic. Hæc etenim reseruatio fit respectu muneris iudicandi, & non priuatæ causæ: & ob id transit ad futurum iudicem ex successione.

Decimò, ab hac regula & illud procedit,an promittens obedire iudici,vel eius sententiæ stare, teneatur successori
6 ipsius iudicis obedire,aut sententiæ à successore† latæ omnino parere.& gloss.in capit.primo. de his quæ vi metúsve causa fiunt.&in cap.ex tenore.de senten.excommu.asserunt hunc iurantem teneri non tantum ipsi iudici obedire, sed etiam successori.notat Abb.in cap.ad hæc.in 2.de appell. Albericus,Angel.& doct.in l. cũ apud.ff.iudic. solui.quicquid dixerit Franc.in dict.c.ad hæc.in intellectu dictæ gloss.ca. ex tenore.dicens eã esse ordinariã, & notabilem.Imò idẽ erit, si iuramentum hoc præstitum sit expresso nomine proprio ipsius iudicis.Abb.in dict.c.1.quod ex omnibus, quæ hactenus adduximus,manifestissimum est.Non obstat dict.l. cũ apud.quã Bald.cõmendat in rubri.de appellatio. quaque probatur stipulationem à Sempronio iudice iudicatũ soluendi, non committi,si non soluatur id, quòd iudex appellationis ab ipso Sempronio propositę iudicaret. Quia non tam agitur de successore iudicis,quàm de iudice alterius audiẽtiæ, & prætorij:& præterea ipse Sempronius absoluit, & licèt condemnaret,nõ tamen esset locus stipulationi, nisi tractaretur de ipsius Sempronij sententia executioni mandanda. Bartolus,Paulus Castren.Angelus,& Doctores ibidem.quo fit.vt in præsenti q.nulla subsit ex illa decisione dubitatio.

Vndecimò,ex hoc text.Bart.in l.secũda. ff. de reb.dub.infert intellectum ad gloss.ibi quæ dixerat,legatum sacerdoti parœciali censeri relictũ ratione ecclesię:est enim id verum, si legatum sit ab extraneo,secus verò si ab ipsius presbyteri consanguineo,quòd ibi cęteri docto.concedunt.

Duodecimò,eidẽ rationi accedẽs gloss. hic.verbo, pręsu-
7 mitur.dixit,legatum relictum prælato †,etiam ab extraneo valde tamen amico,pręlato ipsi relictũ videri & pręsumi,occasione ipsius Episcopi, nõ ecclesię.Cui conclusioni cõsentiũt omnes hic.Nam & amicitia cõsanguinitati similis est, atque idẽ affectionis vinculum habet.l. nemo dubitat. ff.de hęred.insti. iuncta l.si pater.C.illo tit.Abb.in c.fi.col.2.de postul.Abb.& alij in d.c.quoniã Abbas, Alcia. de pręsumptio. reg.1.pręsumpt.28.Hanc etiam opinionẽ gl.communẽ esse fatentur eam secuti Soc.col.pen. & Lud.Lusita.fol.4. col.4. in l.2.ff.de reb.dubi.quibus addi debet glo. in l.in testamẽto. ff.de fideicommiss.libert.quæ singu.est secundũ Hippol.in l. vnic.C.de raptu virgi.nu. 207.latè And. Tiraq.in l.si vnquã. C.de reuocan.donat.verbo,libertis.num.75.Cateli.Cotta in verbo,Amor licitus.Est tamen necessaria amicitia maxima, vt non sufficiat quęuis. gloss. hic.quam valde commendat Barb.in c.cum M.de cõsti.nu.14.notat Alcia.in l.latè.§.amicos.ff.de verbo.significa.

Postremò,ex his deducitur intellectus huius c.vt legatũ
8 †relictum Episcopo ab extraneo censeatur gratia ecclesię factum omnino,etiam si expresso tantum nomine proprio Episcopi conceptum sit.gloss.hic.verbo,nec est.quã Abb.& alij sequuntur magis communiter,tametsi Cardina.eam intelligat,quando vtrunque nomẽ fuerit expressum:quod nõ est admittẽdum.Is etenim,qui cessante affectione amicitię, & consanguinitatis legat Petro, quem scit esse Episcopum, censetur ecclesiam ipsam cui pręest,cõsiderasse.Quibus exactè perpensis,tex.hic probat, donationem factam à consanguineo etiam militi,factam cẽseri potius ratione sanguinis, quàm militiæ.l.tutor.§. quæ tutoribus. ff. de excusatio.tuto. Nec oberit l.hæreditate. ff. de castren. pecul.cum in eo casu donatio facta fuerit à consanguineo commilitone, post cõmilitium,id est,post initam militię societatem.Vnde mirum non est si militiæ contemplatione facta intelligatur, vt explicat Ioan. Corasi. lib.miscell.2.capitulo quarto.

Gloss.in verbo,secus,quærit quare ex legato ecclesiæ relicto quarta portio Episcopo debetur: at ex legato cõtemplatione personę Episcopo relicto non debetur quarta portio ecclesię:qua in re vltima ratio glo.melior est, secundũ Abb. col.pe.& idem sentiunt alij doct.

9 Glo.in verbo,nec est, intelligit tex.in legato,dicens secus esse in donatione inter viuos, quasi donatio predicta etiam ab extraneo facta non debeat censeri facta contemplatione ecclesię,sed personę. Et licèt hic sit sensus gloss.ipse tamen Bernard.ineptè mouit quęstionem, quippe qui pręmittat magnam amicitiam inter testantem & Episcopũ,ac demum dicat aliud esse in legato,quàm in donatione,cùm pręmissa amicitia idem sit in legato, quòd in donatione,vt animaduertit Abb.colum.fin.quinimo nec est vera glos.in principali opinione per tex.hic,ibi donatur: & ideo contrarium probant Hostien.Ioan.And.Antonius,Imol.nu.33.&Barba. num.21. cui suffragatur capit. sancimus. 12.quæst.2. Eadem verò glos.dum opponit contra hunc tex.c.sancimus.& alia iura,est intelligẽda,vt dicta iura procedant in dubio,cessantibus argumentis,& coniecturis, ex quibus possit diuersum præsumi,secundum Abb.& communem.

Gloss.in verb.appropinquo,dicit quo ad decisionem huius capi.consanguinitatem ad quartum vsque gradum cõsiderandam,cuius opinio communis est. vt asserũt Imol.hic numer.38.& Petrus Perusi.in tracta. de quarta canoni. episcop.c.4.q.3.idem notat glo. in c.1.12. q.3.& in auth.licentiam.per text.ibi.C.de episcop. & cleri. Quis autem non videt si res ista ex coniecturis tractanda est,satius esse hoc arbitrio iudicis relinquere? Anto.& Barba.hic num.24.Sed an ecclesiæ,an prælati hæredibus incumbat probatio affectionis,consanguinitatis, & contrariæ qualitatis,tractat Alciat. in dict.præsumpt.28.nume.7.

Quæ verò portio ex his legatis quæ ecclesię relinquuntur,aut rursus prælato gratia ecclesię,competat Episcopo & ecclesiæ,dubium est,sed tamen hęc bona sicuti alię res ecclesiæ diuidenda sunt.d.c.sancimus.Abb.hic col.fin.

Glos. verbo, quarta, probat presbyterũ alicuius ecclesię inferioris non dici de gremio ecclesię,quãuis sit ecclesia inferior in ea ciuitate,in qua adest ecclesia superior,& ad hoc ipsum commendat ista gl.Fel. in c.sicut.in 2. col.2.de simo.

10 Ex versiculo vltimo colligitur,legatum† relictum canonico alicuius ecclesiæ,etiam ab extraneo, integrè ipsi acquiri,non ecclesię. Aliud tamen dicendum erit, si legatum relictum sit canonicis alicuius ecclesię,nam id ecclesiæ acquiri notauit Barto. in lege secunda. ff.de reb. dub. ab illo text. sumens rationem ex eo quòd legatum ciuibus ipsi ciuitati relictum censetur. idem Petrus Perusi.in tracta. de quarta canoni.c.4.versi. Tertiò principaliter.hanc etiãopinionem asserit cõmunẽ esse Barb. consi.1. vol.4. col.16.quã defendit Lud.Lusit.in l.2.Sed cõtrariã sentẽtiã imo legatũ relictũ canonicis alicuius ecclesię,ipsis canonicis acquiri non eccle-

się,pro

siæ probat glo.hic.verbo,nec est.cui similis est in c.Pontificis.12.q.3.quam dicit ordinari.Abb.in cap.2.colũ.3.de decimis.idem in c.3.col.4.de probatio.Et probatur in c.per exẽptionem.de priuileg.in 6.vbi aliud est eximere ecclesiã,aliud eximere canonicos ecclesiæ. Vnde in hac quæstione legatũ relictũ canonicis,ipsis competit,non ecclesiæ,atque hoc ipsum notant Anto.Abb.col.fin.Bart.nu.23.post alios hic.Soci.in l.2.qui.nu. 12. hanc opinionem asserit cõmunem esse: quod etiam fatetur ibi Lusita.col. fina. Nec obstat dicta l.2. quia ibidem ab ipsis ciuibus tota ciuitas repræsentatur:à canonicis verò nõ repræsentatur ecclesia, sed simul & à prælato,& ab aliis clericis.Hæc tamen opinio communis est ita intelligenda,vt ipsi collegio canonicorum acquiratur hoc legatum,non canonicis,vt singulis.idẽ sensit Barba.hic, cui adhæret Feli.in c.auditis.de præscrip.nu.24.Abb.& Cardina. hic.quæst.10.licèt Soci.in dict.l.2.col.penul.post alios, quos ipse refert,tenere velit,hoc legatum censeri relictum canonicis,vt singulis:quod plurimum refert,nam relictum legatum canonicis,vt singulis, inter canonicos ex æquo diuiditur,nulla considerata distinctione qualitatum: at legatũ collegio canonicorum est diuidendum eo pacto quo cætera ipsius collegij bona diuidi solent, & plus vni canonico quàm alteri datur,habito respectu ordinis sacri,antiquitatis, alteriúsve qualitatis cuiusque ex statutis ipsius ecclesiæ considerandæ.Imol.hic.nu.36. Conuenit denique inter Abbatẽ, Cardina.& Imol.ex hoc legato deberi quartam canonicam portionem Episcopo.

EX CAPITE RAINVNTIVS.

SVMMARIVM.

1 *Filius suus præteritus,etiam inserta præteritionis causa, habet ius dicendi nullum testamentum patris.*
2 *Intellectus l.3.C.de liber.præterit.*
3 *Filius emancipatus causa inserta præteritus non dicit nullum testamentum patris:sed habet contra id bonorum possessionem cõtra tabulas.*
4 *Filius emancipatus præteritus nulla inserta causa habet ius dicendi nullum.*
5 *Differentia emancipationis,& suitatis, an hodie duret facto testamento.*
6 *Filius exhæredatus,nulla causa inserta habet ius dicendi nullum testamentum patris.*
7 *Ingratitudinis causa non repellit filium à successione patris intestati,& ibi quid de fratre.*
8 *Filio præterito inserta causa præteritionis,si causa probetur, vires recipit testamentum.*
9 *Filius an possit patriam defendens, patri violentas manus inferre.*
10 *Filius vxorem patris percutiens,an possit exhæredari.*
11 *Filius patrem accusans publico iudicio exhæredari potest.*
12 *Filius veneficus exhæredari potest.*
13 *Insidiari parentum vitæ iustam præbet exhæredationi causam.*
14 *Filius accedens carnaliter ad vxorem,aut patris concubinam exhæredari iustè potest.*
15 *Filia meretrix à patre exhæredari potest.*
16 *Filius exhæredari potest ex aliis causis,quæ similes sint expressis in iure.*
17 *Exhæredatio iusta causa facta an tollatur ex amicitia postmodum inter patrem,& filium contracta.*
18 *Ingratitudo an remittatur pœnitentia filij.*
19 *Punitio criminis mixti fori facta ab ecclesiastico iudice, non impedit punitionem iudicis secularis.*
20 *Ingratitudo an sit remissa religionis professione.*
21 *Intellectus ad legem Regiam.49.Tauri.*
22 *Abdicatio quid sit.*
23 *Voconiæ legis capita,& ibi defensus aliquantulum Theophilus ab Alciati censura.*
24 *Fœminæ an iustè excludantur à successione parentum,in regnis,atque primogeniis.*

CAPVT RAINVNTIVS.

NOn diffiteor,candide Lector, huius constitutionis intellectum ita passim apud Iuris ciuilis interpretes tractari,vt noster hic labor minimè necessarius quibusdã videri possit: & id maximè postquã strenuo conatu, summaque diligentia Guilielmus Benedictus multæ lectionis, ac in praxi peritissimus vir hoc munus assumpsit.Verum enimuero cum multa sint,quæ adhuc dubia censeantur, vel saltem compendio & summa indigeãt,non potuimus huius responsi interpretationem omittere.in qua illud conabimur efficere, vt quæ se obtulerint ad certum,vel ex aliorum iuris vtriusque doctorum placitis,iudicium,& examen ducantur:sic sanè fiet omnino inutilis natura hęc capitis celebratissimi relectio.

Primum, Rainuntij testamento illud opponitur, quòd filias proprias hæredes testamento non instituerit. Iure etenim ciuili legitima portio filiis debetur in bonis parentum, & est eis titulo institutionis relinquenda,vt probat Nouella Iustiniani.115.in authent.vt cum de appella.cogno.§. aliud quoque capitulum.collatione 8.gloss.communiter recepta in authent.nouissima.C.de inofficio.testamen.vbi omnes in hanc sententiam conuenire testatur Ias. columna quarta. siquidem filius suus,aut est instituendus,aut exhęredandus. in princip.Insti.de exhæred.libero.l.filiusfamiliàs.ff.de lib.&
1 posthumis.l.maximum vitium.C.de liber.præter.Quòd† si filius suus præteritus sit,habet ius dicendi nullum testamentum patris.l.inter cætera.ff.de liberis & posthumis.l. prima. & l.filio præterito.ff.de iniusto rupto.Regia l.prima. titul.8. parti.6. etiam si præteritus sit inserta præteritionis causa. nume.11.C.de libe.præter.gloss.in authen.de hæredi.& Falcid.§.exhæredatos.collatio.1.verbo,noluit,quæ singula. est, secundum Alexan.in authent.non licet.C.de libe.præter.colum.quarta.& Ias.in dict.authen.ex causa.numer.8.& eundẽ in l.in arenam.colum.secunda.C.de inoffic.testam. dicẽtem vtrobique hanc esse communem opinionem. idem asserũt Soci.Ioan.Crot.fol.8.colum.1.& Galiau.numer.45.in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de liber.& posthu. cui opinioni & plerique alij Docto.accedunt in dict.authent. ex causa. vbi Curti.Iunior.numer.36.dicit eam communem.& probatur ea ratione,quod in prædicto §.aliud quoq; capitulum.dum filij institutio,aut exhæredatio requiritur, manifestè discrimen fiat inter præteritionem,& exhæredationem causa adiecta factas.idem notat Barto.in l.prima.in princip.ff.si à paren.quis fue.manumi.idem in dict.l.filio præterito. numer. 19.& ibi Imol.nume.59.quibus omnibus refragatur textus egregius in l.tertia.C.de liber.præte.Si quis,inquit,filium pro
2 prium†ita exhæredauerit,ille filius meus alienus meæ substantiæ fiat, talis ilius ex huiusmodi verborũ conceptione nõ pręteritus,sed exhæredatus intelligatur.Cum enim manifestissimus est sensus testatoris,verborum interpretatio nũquam tantum valet,vt melior sensu existat.Hactenus verba legis.Nec oberit dicere illa verba: Alienus meæ substantiæ fiat,esse propria exhæredationis: nam cur obsecro illa magis exhæredationem inducunt quàm hæc: Filium meum non instituo,aut filium meum Sempronium prætereo,quia me verberauit,nonne & ista manifestè,nisi quis ex professo peruertat intellectum,exhęredationem demonstrãt?quamobrem communis opinio corruit, & potissimum euertitur ab ipsa Nouella constitutione,quæ vetat,patrem filios præterire,& exhæredare,nisi causa legitima adiecta sit.Igitur ex causa expressa facta præteritio admittenda erit.Constat ergo paria esse filium exhæredari,& præteriri inserta causa legitima, quod aduersus communem probant Aretinus in dict.§.& quid si tantum.nu.20.& Crot.ibi fol. 8. vbi alias rationes adducunt,ex quibus dubia redditur communis opinio,quæ procedet,quando pater nulla facta mentione institutionis,nec exhęredationis,adiecta causa filium pręterisset per verba exhęredationem minimè significantia, hac forma,à Sempronio filio meo lego centum tantum, quia me verberauit:tunc etenim hęc pręteritio,non exhęredatio cẽsetur.textus vbi Bart.post gloss.ibi in l.qui me volebat. ff. de hęred.instit.nec oberit ratio,quam pro Aretin. adduximus ex §.aliud quoque.quia ille text. est intelligendus in præteritione quę ita cum causa fiat,vt etiam in parte exhęredationem inducat:qualis est illa,Sempronium filium meum non instituo hęredem,aut prętereo,quia me verberauit, quid enim refert his, an verbis alijs exhęredatio fiat?quod in d.l probatur. & ita communem intelligunt Ioan. Igneus in authent.ex causa.C.de liber.pręte.numer. 74. & Viglius in §.emancipatos.Institu.de exhæred.li.nume.4.nam & institutio hęredis fieri debet nominatim,& tamen constat æquipollẽtibus verbis posse quem hæredem institui, nempe his verbis:Titius hæreditatis meę dominus esto.l.his verbis. ff. de hęredi.insti.aut Sempronius sit bonorum omniũ dominus. §.cęterùm.Instit.de milit.testamen.Regia l.6.titul.3. parti.6. Sic etiam exhęredatio non est necessario ita superstitiosis verbis concipienda,quin & valeat hac forma concepta:Nõ instituo filiũ meũ hęredẽ,quia me verberauit, aut prętereo filiũ meum:quo fit,vt cõmunis opinio nõ sit omnino tuta

Universidad de Deusto
Biblioteca

3 Filius verò emancipatus † præteritus inserta causa, non dicit nullum patris testamentum, sed agit contra id ex bonorum possessione contra tabulas. gloss. in dict. §. exhæredatos. Bartol. & communiter alij Doctores, qui præcedēti opinioni consensere. Quod si præteritio causa inserta facta vim ex hæredationis habet, sicuti conantur Areti. & alij probare, cōpetet huic filio querela inofficiosi testamenti, ex his, quæ in præcedenti quæstione diximus, non bonorum possessio cōtra tabulas.

4 Filius tamen † emancipatus præteritus nulla adiecta causa ius habet dicendi nullum etiam hodie, in quo à suo non differt: cum pro forma testamenti requiratur expressio causæ. text. in dict. §. aliud quoque capitulum. & licet huius rei sit diligens disputatio apud Iaſ. in l. fina. C. vnde legiti. nu. 8. Ioānes Igneus in dicta authen. ex causa. nu. 60. & ibi Curti. nu. 44. Hæc denique est communis sententia secundum Iaſo. & Curti. idem fatetur Viglius in dict. §. emancipatos. colū. 2. & idem in princip. de inoffic. testamen. col. 2. ab ea tamē dissentiens. Sed eam Barto. asseruit in dicta authen. ex causa. nu. 12. & in dicta l. filio præterito. numero 19. post gloss. illam celebrem in dicto §. exhæredatos. Ex quibus. si frequētissimo omnium iudicio standum est, constat intellectus ad gloss. in l. si emancipati. C. de collationibus. & in dict. authenti. ex causa. quas vbique docto. approbant & maximè in dicto §. & quid si tantum. dicentes, ex testamēto adhuc hodie esse discrimē inter suos, & emancipatos quoad auxilia & remedia aduersus parentum testamenta, licet ab intestato sublata sit differentia hæc. textus in § nullam. in authenti. de hæredi. ab intesta. vt hæc opinio procedat quādo fit præteritio inserta causa: nam si ea non fuerit inserta præteritioni, nulla est hodie

5 danda differentia inter suos † & emancipatos: siquidē vtrisque competit ius dicendi nullum: ex quo maximè extenditur decisio. l. maximū. vitium. C. de liber. præter. §. sanctimus. ex qua si singula singulis referantur, ius dicendi nullum conuenit suis præteritis, bonorum possessio contra tabulas emancipatis, aduersus communem. Si verò vtrunque auxilium ibidem expressum admixtim intelligatur, communi sententiæ suffragatur. Nec parui momenti est existimanda precedens resolutio, cum bonorum possessio contra tabulas vno anno expiret. l. 1. §. largius. ff. de succes. edic. ius dicendi nullum triginta annis, vt notatur in l. licet. C. de iure delibe. Quæ rela vero ad quinquennium tantum extendatur. l. si autem. ff. de inoff. testamen.

6 Verum, si filius † sit simpliciter exhæredatus causa ingratitudinis non expressa, quæ legitima sit, posse dicere nullum testamentum, plerique probant ex d. §. aliud quoque capitulum, quo requiritur ad exhæredationē pro forma expressio causæ legitimæ. Vnde si hæc causæ adiectio deficiat, testamē tum erit nullum, non tantum ex præteritione, sed & exhæredatione. idem probatur in authen nō licet. C. de liber. præt. vbi duo necessaria sunt vt testamētum valeat, exhæredatio quidē & expressio cause. notāt Aretinus & alij in dicta auth. nō licet. Bar. in dicta auth. ex causa. nu. 12. vbi Curt. nu. 42. dicit hāc opinionē esse cōmunē. Barrolus in dict. l. filio præterito. nu. 19. Aretinus, dicēs hāc cōmunē. in l. 1. col. 3. ff. ilto tit. ac cæteri Docto. in dicta authē. ex causa. pallim idem approbant, & fatentur, idē probātes post Bart. in emācipatis filiis, tametsi in querela differat emācipatus à suo, cū emācipato querela inofficiosi testamēti nō cōpetat, nisi præuia bonorū possessione causa litis agnoscēdæ. etiā iure nouissimo. secundū cōmunē. in l. fi. C. vnde legit. & in l. secūda. C. de inoffic. testamē. vbi fit mētio huius bonorū possessionis. & in l. Papinianus. §. 1. ff. de inoffic. testamē. quā præ cæteris nouiter explicat Viglius in §. tā autē. Inst. de inofficioso testamēto. meminit & Aciat. lib. 8. parerg. cap. 24. nec mirū hoc discrimē videri debet inter suos, & emancipatos, cum ex testamento causa expressa maneat adhuc distinctio emancipatiā suo, sicuti superius ostendimus.

Displicet tamen quibusdam id quod paulò antè diximus, nempe filium exhæredatum nulla causa expressa, habere ius dicendi nullum, non querelam ea ratione, quod iure antiquo exhæredatis, etiam suis non competebat ius dicendi nullum, sed querela. vt constat: & id ius non corrigitur in Iustiniani Nouella, igitur querela etiam hodie locum habet, non ius dicendi nullum.

Nouella etenim cōstitutio, cui cōmunis opinio innititur, id tantū dictat non posse filios à parentibus exhæredari, nisi ex causa ingratitudinis, intelligi sanè potest, vt non possit filius exhæredari, quin habet locum aduersus testamentum querela: vnde ex his verbis, quæ hunc sensum recipere possunt, non est ita facilè admittenda correctio. Et ideo maximè quod in eadem Nouella. §. sin autem. hæc obseruata nō fuerint, in Græco & Latino Codice sunt verba quæ ostendunt, testamentum potius esse rescindendum, quàm ipso iure nullum. Nec Iustinianus eandem constitutionem sanxit, vt nouiter statuerit præteritum filium, vel exhæredatum sine causa, posse ex eadicere nullum testamentum patris: sed vt causas ingratitudinis speciatim exprimeret, ac cætera cōtenta in testamento rescisso, aut irrito ex causa exhæredationis, aut præteritionis, præter ipsam hæredis institutionem, firma esse sanciret. Ergo sicuti iure antiquo filius exhæredatus causa non expressa habebat querelam, ita & hodie eam habet, non ius dicendi nullum, quod aduersus communē asserunt Imol. post glossi. ibi in l. prima. colum. secunda. ff. isto tit. Viglius in principio Instit. de inoffic. testamen. colum. 2. & Ioan. Igneus in dicta authen. ex causa. nume. 73. & præcedenti, & numero 24. Sed communi opinioni plurimum suffragantur Regiæ leges, vna quæst. 10. est titu. 7. altera. 4. titu. 8. parti. 6. nisi dixeris in his legibus tantum id probari, quere

7 læ locum esse omnino facta exhæredatione, & probata causa ingratitudinis, quæ tamen à testatore nominata non fuerit: quod Imol. & sequaces minimè negant.

Cæterùm, querela † proposita, & ex ea rescisso testamento, eo quod causa ingratitudinis nominata non fuerit à testatore, poterit filius exhæredatus, agens ex intestati causa ad patris hæreditatem, repelli exceptione ingratitudinis obiecta & ipsa ingratitudine probata. Angel. in authent. de nuptijs. §. ingratitudinem, per illum textum, dicens successores ab intestato repelli ex causa ingratitudinis aduersus testantem, vel defunctum commissa. ad idem facit l. tertia. §. vlti. ff. de adimend. legat. vbi legatum censetur ademptum tacita voluntate testantis, si legatarius post testamentum sit factus inimicus testatori. Angel. opinionem sequuntur Iaſ. in l. cū mota. nu. 17. de transact. idem in authent. ex causa colum. 3. & in authen. non licet. col. penulti. C. de libe. prete. Corse. in singul. verbo, ingratitudo. Hęc tamen opinio Ange. falsa est manifestè, ex dict. §. aliud quoque capitulum, qui ad excludendum filium à patris hereditate exigit duo simul, causam ingratitudinis à patre in exhæredatione nominari, & eā probari, atque idem Regię leges paulò antè adducte expressim statuerunt: igitur non erit satis ingratitudinem à filio commissam esse, nisi pater ob eam in testamēto ipsum filium exheredet, id etiam probatur in l. fina. C. de reuoca. donatio. & cap. fina. de donatio. quibus conuenit Regia l. pen. titul. quarto. parti. 5. donatio etenim ob ingratitudinem non reuocatur ab hærede donatoris. Est deniqueaduersus Angel. insignis textus in l. omnimodo. C. de inofficio. testamen. & in l. in arenam. C. eo. titul. vbi Iaſ. ab illo tex. Angel. reprobat in hac assertione, à qua discedunt Areti. in l. tertia §. filius. 2. colum. ff. de libe. & posthu. Imol. in l. filio præterito. numer. 31. atque idem sensit Bartol. ibi. nume. 18. ff. de iniust. rup. idem Barto. in dict. authent. ex causa. numero 12. expressius Alexan. colum. pen. & Curt. lunior numer. 17. in dict. authentic. non licet. & Ripa in l. fin. quæſ. 47. C. de reuo. dona. Non obstat l. 2. §. fin. ff. de adimen. leg. quia procedit in ademptione legatorum, quæ tacita voluntate, & præsumpta fit: cum ab eodem testante, legata ex voluntate, ad mortem vsque reuocabili, processerint: hic verò agitur de tollenda hæreditate, quæ à lege defertur: quæ quidem solutio locū habet eo magis, quòd legata nuda quadam voluntate adimi possunt, & facilius quàm hæreditas. Item non probat Angeli opinionem tex. in dict. §. ingratitudinem, ex quo frater ingratitudinis causa excluditur à fratris successione: sed ille tex. locum sibi vendicat in successione quadam, quæ fratri iure quodam speciali defertur ab illa constitutione, nempe quando frater admittitur ad successionem integram bonorum, quæ frater defunctus à patre habuit, matre secundò nupta exclusa ab eorundem bonorum proprietate, non autem in successione, quę iure ordinario cōpetit fratri in bonis intestati fratris: à qua non excluditur ex ingratitudine, vt ipse Areti. aduertit, & notāt Barto. & Doct. communiter in l. fratres. C. de inofficioso testamento. atque ita hanc opinionem contra Angel. existimat communem esse Ioan. à Garro. in authen. ex testam. C. de secun. nup. numero 40. licèt sit ipse hac in re dubius. Verum & hoc ipsum probat tex. optimus in l. cognatis. ff. vnde cogna. ipse Angel. parum sibi constans hocidem approbat in l. prima. ff. de test. inoffi. & ibi Iaco. reprobantes gloss. in dicto §. ingratitudinē, quæ contrarium dixerat. sic Imol. in capitulo vltimo. de postulando. glo. ibi

ibi improbat, quæ similis est glo. in dict. §. ingratitudinē, quātis vtraque sit digna commēdatione, leges vero Regiæ Partitarum maximè coadiuuant hanc sententiam, quam aduersus Angel. probamus, atque eas quidē leges paulo superius induximus.

8 Sed & si causa † ingratitudinis à parente expressa probetur vera, querela effectum non habebit, vt communi omnium cōsensu concessum est in dicta l. filio pater. & in dicta auth. ex causa. Imo filio suo præterito causa inserta ipsius ingratitudinis vires assumit testamentum, si causa illa verè probetur. Angel. in dicta authentica non licet. Bartol. numero duodecimo. Paul. Salyc. Iaſ. col. 3. Curti. Iunior. nu. 39. in dicta authent. ex causa. à qua opinione non est recedendum in praxi, secundum Iacobi. in dicta authen. non licet. in fine. quam etiam sequitur Galiau. in dicto §. & quid si rātum. nu. 46. Nā quamuis ob præteritionem testamentum sit nullum, tamen nihilominus causa in præteritionem expressa si probetur, operabitur hunc effectum, vt testamentū vires accipiat. Sed si vera est illa communis opinio, quæ dictat, testamentum, in quo filius in potestate sit præteritus, etiam inserta causa, esse nullum ipso iure quod superius tractauimus, minime arbitrabimur posse opinionem Angel. defendi: & ita eam reprobat Alexan. in dict. auth. non licet. col. pen. & fi. parum etenim prodest probatio causæ ingratitudinis, si nec præteritio inserta etiam causa illa, nō habet vim exhæredationis, cum ipse filius nec fuerit institutus nec vt debuit exhæredatus: & probatio causæ tunc demum operatur, quando exhæredatio præcessit. Sic & Corne. in dict. auth. ex causa. nu. 28. tenet aduersus Angel. dicens esse opinionem Angeli cōtra communem: quod etiam sensit Curti. Iunior in dict. authē. non licet. nu. 15. quinimo Angelo aduersatur Barto. in dicta authen. ex causa. nu. 12. versi ex prædictis, dum dicit text. in dicto §. aliud quoque capitulum, procedere in præteritione materna, aut paterna, filij tamen emancipati, quasi dicat, in præteritione filij sui parum refert, causam exprimi, & probari. Quod si vera est sententia Areti. dicentis, præteritionem filiifamilias expressa causa factam, censeri exhæredationem, absque dubio Angeli opinio admittenda erit.

Causas verò ingratitudinis diligentissimè expressit Iustinianus in dict. §. aliud quoque capitulum. glo. in cap. quintuallis. de iureiuran. Regię leges quarta. 5. 6. & 7. tit. 7. parti. 6. Carol. Mol. in consue. Pari. tit. 1. 6. 30. quæst. 37. quarum aliquot breui quadam adnotatione explicabimus: quādoquidem locus hic exposcit iure optimo tractatum de filiis instituendis, & exhæredandis, deq; eorū legitima successione.

Prima igitur à Iustiniano exprimitur, quando filius manus violentas intulit parentibus. Dignus etenim est, vt à patre exhæredetur. Nam & Exodi. cap. 21. scribitur, qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. Erit tamen hoc intelligendum, nisi filius patrem percusserit, seipsum defendens, quia percussor non est qui se defendendo percusserit alium. l. qui percussorem. ff. de sicar. notat in hac specie Ripa. in l. fina. C. de reuo. donat. quęst. 19. & Gerar. singu. 2. atque

9 idem erit, si filius patrem † percusserit defendens ipsam patriam. l. minimè. ff. de relig. & sumpt. fune. Abbas in capi. peruenit. de immunita. eccles. Ripa in dict. l. fina. quæst. 23. Deci. in cap. quæ in ecclesiarum. nu. 14. de const. Fortu. in l. veluti. ff. de iust. & iure. col. 9. Siquidem patriæ potius subuenendū est, quàm parenti in pari periculo, & necessitate, vti Nostrates tradunt in dict. l. veluti. ff. de iusti. & iur. & potissimū Fortu. ibi col. penul & fi. idem admonet Plato in Critone, cuius & aliorum in hanc rē pulchra verba congessit Stobæus sermone 37. optimus text. in l. 1. §. & generaliter. ff. de ventre in poss. mitten. dū dixit, Qui & si non rātū parēti, cuius esse dicitur, verū etiā reipublicæ nascitur. Sic & Cicero lib. 1. officiorū inquit: Nō nobis solū nati sumus, ortusq; nostri partē patria vēdicat, Ex Platone in Epistola ad Archytā, & Demosthenē in oratione de corona. ad idē insignis text. in l. postliminiū. §. filius. ff. de capt. & postlimi. reuer. & in dict. §. aliud quoque. versi. si quis parētibus. idē Cicc. Philippica 2. Atrocius, inquit, est patriæ parentē, quā suū occidere. idē Cicero li. 3. de officiis scribit in hunc modū: Ad extremū, si ad perniciē patriæ res spectauit, patriæ salutē anteponet filius saluti patris. Meminit & Plutarchus in Parallelis. capitulo vigesimotertio. & sequenti. Darij, Bruti, & aliorum, qui ob tutelā patriæ filios proprios occiderunt. Non sic opinor à filio posse patrem bannitum, vt nunc loquimur occidi: quod aduersus Barto. Fortu. in dicta l. veluti. probat, & nos tradidimus in Epitome secunda parte, capitulo septimo, §. septimo numero quinto.

10 Eadem ingratitudinis † ratio ferè deducitur ex eo. quòd filius nouercam vxorem patris percusserit, aut saltem ratione grauis iniuriæ, quæ patri à filio infertur ex hoc crimine. l. prima §. item. & §. vsque adeo. ff. de iniur. notat eleganter Ripa in d. l. fin. quæst. 18.

11 Secunda ingratitudinis † causa apparet ex eo, quod filius patrem accusauerit publico iudicio de crimine quod non sit contra Principem, aut remp. licet pater verè crimen cōmiserit. tex. in dict. §. aliud quoque. quod locum habet, si ex ea accusatione pater esset puniendus pena mortis, exilij, vel infamiæ. Regia l. quarta. titulo 7. parti. 6. & idem erit in pena amissionis membri. l. 2. titulo nono. libro tertio Fori, atque in alia corporali pœna: argumento deducto à l. 83. Tauri. & l. 5. tit. 17. lib. 8. Est igitur hæc causa intelligenda in crimine, quo probato, pater aliqua harum pœnarum dignus esset. Imo si in his criminibus filius aduersus patrem sponte, non coactus dixerit testimonium, idem erit ex glosin capitu. veniens. in 2. de test. tex. in l. qui cum maior. §. sed si non accusauerit. ff. de bonis liber. Bartol. post glos. ibi, in l. post legatum. §. his verò. ff. de his qui. vt indig. Rip. in dict. l. fina. quæstione octaua. vbi quæstione nona. idem asserit, si filius fuerit aduocatus contra patrem in hisce criminibus. glos. in capitulo primo. §. item si delator. quæ fuerit prima caus. benef. amit. in feudis. aut si filius iudex in eisdem criminibus per imperitiā iniquam sententiam aduersus parentes tulerit, cum posset peritiores consulere idem Ripa. quæst. 10.

12 Tertia causa † sufficiens est, si filius cū veneficis vt veneficus conuersetur. ita docet text. in §. aliud quoque. Regia l. 4. titulo septimo. par. 6. intellige verò veneficos non quoscunque, sed eos, qui incantationes, & magicam artem exercent pernicioſe. vt docet Carol. Mol. in consuetu. Parisien. titu. 1. §. 30. quæstione 37. Ego vero ex Græca nouellarum litera, non tantum incantatores, qui malefici appellantur, intelligo, sed & veneficos, qui veneficia conficiunt, eamque artē exercent. Cui sensui dicta Regia lex adstipulatur, quæ incantatores, & veneficos intellexit.

13 Quarta causa ab eadem Nouella hisce verbis exponitur. Si vitæ parentum suorum, vel veneficio, vel alio modo insidiari conatus fuerit: quo in loco illud dubium est, an sit satis, vt locus sit exhæredationi, filium venenum parasse ad patrē occidendum, non secuto homicidio. Et si venenum patri præbuerit filius, & fecerit quidquid ab eo ad id crimen agēdum erat: pater verò deprehenso dolo abstinuerit potione, ea secuta medicamēto venenū abegerit, opinor posse exhæredationem procedere, idem etiam arbitror si parato veneno, insidiæ patefiant parenti, ita vt patris diligentia potius quàm pœnitentia filij, mors secutanon sit. l. 1. ff. de parricidi. vbi Barto. singul. secundum Angel. de maleficiis. §. ex interuallo. Regia l. 7. titul. 8. & l. 2. titul. 31. part. 7. l. 50. titul. vlt. & l. 2. titu. 13. libro 8. ordi. & l. 2. & 6. tit. 23. lib. 8. gl. & Bald. in capitulo 1. verbo ad mortem. de præsump. Abb. in capitulo fin. de donatio. Ripa in dicta l. fina. quæstio. 27. l. 3. ff. de sicari. Si verò filius parato veneno ante deprehensionem libē ter pœnituerit, non poterit vt ingratus exhęredari, nō enim video hanc pœnitentiam excludi per dicta iura.

14 Quinta causa. Si filius † cum vxore patris, aut eius, concubina rem habuerit, est intelligenda, quando concubina est vna, & à patre domi retenta, sicuti leges ciuiles accipiunt cō cubinam. Rip. in dict. l. vlt. quæstione 11. Regia l. 4. titulo septimo. par. 6. Item hęc causa locum habet, si filius sciēter hoc crimen commiserit. Secus verò si ignoranter, credens illam fœminam, cum qua rem habet, non esse nec vxorem, nec patris concubinam glos. in capitulo primo. quib. mod. feud. ami. per tex. ibi. Gerar. sing. 2. Nam licèt in his, quæ de se sunt mala & illicita, non sit necesse delinquētem scire, quæ & qualis pœna sit pro delicto imposita, vt eidem pœnæ subijciatur, saltem iure communi statuta pœna. glo. ibi magis communiter recepta in capitul. à nobis. in 1. de senten. excom. Bar. in l. 1. col. 8. C. de summa trini. vbi Bal. & Iaſ. 1. lect. col. 5. l. vulgaris. §. si æs. ff. de furt. l. eum. §. pen. ff. de iniur. tradit Dec. in capitul. 2. de constit. quod alibi tractabimus: tamen ignorantia qualitatis, quæ aggrauat præter ius commune ipsum delictum, à pœna illius qualitatis causa statuta excusat. capitul. si vero. in 2. de sententi. excommuni. explicat optimè Carolus. dict. §. 30. quæst. 41.

Sextò, Filius iustè exhæres à patre sit, si ex delatione filij pater graue dispendium in patrimonio sustinuerit. Quantū verò hoc dispendium esse debeat, iudicis arbitrio relinquitur l. prima §. primo. ff. de iure delib. capi. de causis. de offi. de leg. Rip. in dict. l. fin. quæst. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septima ingratitudinis causa constat, si filius parẽtem volentem testari omnino impediat, quod in dicto §. aliud quoque. longius exponitur. & Regia l. 4. titul. 7. par. 6. Quòd si filius patre viuente pacisc atur de hæreditate patris, eo non consentiente, non poterit ex hac causa exhæredari. Purpu. in l. fi. C. de pact. nu. 18.

15 Octauum, quòd † causam iustam exhæredationi præbet, in filia contingit, si ea, patre nondum negligente eam marito tradere, cum adhuc vigintiquinque annorum ætatẽ non excesserit, luxuriosam vitam elegerit, ita vt meretrix fiat. Regia l. 5. tit. 7. par. 6. quæ sic interpretatur Iustiniani verba. Et quãuis pater viuens luxuriosẽ possit hac exhæredatione uti, Fulgo. in auth. sed si post. & Ias. in l. in arenam. C. de inoffi. testam. mater tamen meretrix filiam itidem meretricem exhæredare non poterit. Bart. Bald. & docto. cõmuniter in dict. l. in arenam. De filia verò, quæ absque parentum consensu nupsit, an exhæredari possit. Item de Regia lege 49. Tan. & l. 1. tit. 1. lib. 5 Recop. hic minimè tractamus, quippe qui in Epito. quarti libri Decretalium id explicuimus.

16 Alias verò causas † missas facimus, quod in ipsa Iustiniani Nouella, & legibus Regiis satis expressim tradantur. Potest sanè & exhæredatio permitti ex causis non expressis in dictis constitutionibus, si tamen maiores, & grauiores sint. Angel. in l. lex Cornelia. ff. de iniuri. Hippoly. singul. 78. loan. Lupi. in rubr. de donatio. §. 16. nu. 10. & in cap. per vestras. 3. notabi. §. 20. nu. 15. & hæc est communis opinio in auth. nõ licet. C. de libe. præte. Imo & ex similibus causis Guili. à Cun. in authen. ex causa. C. de lib. præte. vbi Ias. col. 3. & Curti. nu. 23. dicunt hanc opinionem communem. idem faretur Ripa. in dict. l. fi. q. 41. eam secutus idem notat Felin. in cap. pastoralis. de rescrip. col. 1. & Guiliel. Bene. hic verb. in eodem testamento 2. nu. 19. eandem opinionem communem esse profitetur Eman. à Costa Lusit. in §. & quid si tantum. 3. par. nu. 175. diligentius cæteris eam defendens.

17 Illud hic notandum † est, facto testamẽto, & filio ex iusta causa exhæredato, si filius redierit in gratiã patris, & in eius amicitiam fuerit receptus, an sit exhæredatio reuocata, & Bart. per tex. ibi sensit reuocatam esse exhæredationem. in l. 3 §. fi. cum l. seq. ff. de adimen. lega. Ias. in dicta auth. non licet. ad finem. Quibus obstat l. filio quem pater ff. de lib. & posth. vbi Aret. Bart. reprobat col. 1. Curti. Iunior in dict. auth. non licet. nu. 8. Gerar. sing. 3. nam si exhæredatio cẽseretur extincta, filius maneret præteritus, essetque testamentũ nullum: quod minimè conuenit parentis voluntati, vt adnotarunt Pau. Mol. & Alex. in dict. l. filio. ex quo cessat ratio Bart. nec potest eius opinio procedere: quod etiã ostendit Rode. Suar. in l. 2. tit. de matrimoniis. lib. 5 ori. verfi. vlterius. vbi latè probat, aliud esse, quãdo ante exhæredationem rediisset filius in amicitiam patris: tunc etenim nõ potuit sequi exhæredatio, quia iam tacitè pater remiserat ingratitudinis culpã. l. in ipsius. C. fami. hercis. l. Lucius Titius. §. Lucius. iuncta gl. ff. de lega. 2 idem in hac specie asserunt Lancel. & Purpur. in l. fin. C. de pact. nu. 145. licèt dissentiat ab hac sententia Curtius in dicta authen. non licet. itu. 8. posset tamen opinio Bar. procedere in expressa remissione ingratitudinis facta à patre: sicuti Regia lex probat. 2. tit. 9. lib. 3. Fori. Imo Carol. Moli. in Alexan. consi. 159. lib. 7. conatur Bart. opinionem defendere, intelligens l. Filio. in exhæredatione, quæ alias quàm ex iniuria patri illata facta fuerit, cum legito.

18 Item, illud est † animaduertendum, ingratitudinem commissam tolli, nec causam prębere exhęredationi si filius pœnitentiam illius criminis egerit. ex cap. ferrum. 50. distinctio. notant in specie Antoni. Abb. in cap. quintauallis. col. 2. de iureiuran. Alexan. in l. 1. num. 33. ff. solut matrim. Ias. in dicta l. in arenam. columna final. & in dicta authentica non licet. columna prima. Rodericus Suarez in dicta l. 2. verũ. vlterius. quorum opinio communis est, vt asserit Catell. Cott. dictione filiusfamilias. à qua tandẽ recedit Felinus in capit. Rodulphus. de rescriptis. col. 3. & Curt. Iunior in dicta auth. non licet. columna prima. quibus suffragatur ratio illa, quod pœnitentia criminis tantum in foro animæ operatur delicti remissionem, non autem tollit exterioris iudicij pœnam, nec ius accusandi illud crimen in foro exteriori. glo. communiter & merito recepta in cap. de his. de accusatio. tendunt enim pœnitentia, & criminis pœna ad diuersos effectus. capitu. o vt famæ. de sententia excommunication. leg. licitatio. § quod illicite. ff. de publica. l. si ita vulneratus. ff. ad legem Aquiliam. etiam si pœnitentia interioris iudicij publica sit. Abb. Mari. Aret. & Felin. in dicto cap. de his. Antoni. Burg. in cap. tul. 2. nume. 6. de emptio. contra Antoni. & Imol. post Hostien. in cap. tue. de procurat. Anania. in dict. ca. de his. vbi gl. videtur hoc sensisse, & Hippo. singul. 630.

19 Est etiam † & alia hac in reconsideratione: siquidem pœna in ecclesiastico foro exteriori pro crimine mixti fori imposita, si cõdigna tanto sceleri non est, minimè impedit, quin ciuilis iudex iterum possit illud crimen punire rex. in capit. 2. de maledi. & in c. fœlicis. §. per hoc. de pœnis in 6. quem dicit singu. Abb. in dict. cap. de his. commendat idem Abb. in dict. cap. tuæ. col. penul. Bal. per rex. ibi in l. placet. C. de sacrosc. eccle. Ancha. in reg. ea quæ. fol. pe. de reg. iur. in 6. Aret. & Feli. in dict. capitul. de his. vlt. col. pulchrè Bal. consi. 260. volu. 3. Are. consi. 26. volu. 3. Are. consi. 58. dubio 2. quorum opinio communis est. & in praxi seruand., secundum Alciat. in ca. 1. de offic. ordina. in glos. vltima. vbi Anto. & Abb idem tenet Ioan. Andre. Domi. Franc. in dict. §. per hoc. Igitur non tollit iniuriam patri illatam, eiusque sati-factionem pœnitentia filij, cũ illa fiat in interiori foro respectu iniuriæ, quæ diuinam maiestatem læsit. Posset nihilominus prior opinio procedere, quando causa exhæredationis non concernit directè iniuriam patris: sicuti vitium arenarij, meretricium, & similia, ex distinctione Bart. in l. qui ea mente. ff. de fur. notat in hac specie Ripa in l. final. C. de reuoca. donatio. quæst. 67. Regia l. 7. titul. 7. part. 6. quod comprobatur ex his, quæ statim subiiciam.

20 Proximę quæstioni † & illa accedit, an causa ingratitudinis per ingressum religionis tollatur, ita vt filius monachus ante professionem parenti ingratissimus non possit post professionem à patre exhæredari: qua in re Gratianus scripsit, vitium ingratitudinis professione religionis omnino excludi, nec posse filium monachum à patre exhæredari ex causa ingratitudinis commissæ ante professionem; quo probat Nouella constitutione satis ad id expressa. 19. quæst. 3. capit. vlt. dixit singul. Roma. singul. 476. Campe. de dote 1. part. quæst. 47. commendat Felin. in cap. Rodulphus. colum. 3. de rescrip. glossin l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. Chass. consue. Burg. rubr. 1. §. 5 versi. Archidiaconus. num. 102. Abb consi. 27. volu 2. Sed huic sententiæ manifestissimè obstat text. in dict. l. Deo nobis. §. 1. quo prohiberur patrem exhæredare filium ex ea sola causa, quod religionem profiteatur: igitur si alia adsit causa, poterit pater filiũ monachum exhæredare. quod Ias. concedit in dicta authenti non licet. numero quarto. & glossa in authent. de monachis. in prin. dicẽs text. in dict. cap. vlt. iure canonico procedere. Bal. verò in dict. l. Deo nobis. primam opinionem intelligit, in causa & virio, quod directè ipsum tantum filium concernit: si autem patris personam directè causa spectet, aut læserit nõ tollitur, secundum eum, professione religionis. idem Areti. in l. 3. §. 1. colu. pen. ff. de lib. & posthu. Curt. Iunior in dict. authen. non licet. col. 2. atque hęc distinctio eo magis admittenda erit, quòd Nouella per Gratianum adducta non extat, autore Alciato in lib. 4. parerg. capitul. vigesimotertio. ipsiusque Gratiani scripta eatenus sunt recipienda, quatenus apud auctores repetiuntur, quos ipse adducit: sicuti Iuniores tradunt in capitulo secundo. de rescript. Cæterum Gratianus, vir summè doctus. ac diligentissimus, minimèque mendax, ab hac iniuria vindicandus est: siquidem immerito ab Alciato suspectus in monachorum causa censetur: cum apud Constantinum Harmenopulum libro quinto Epito. titul. 9. extet Iustiniani Nouella. 115. titul. vt cum de appellatione cognos. atque in ea constitutione. §. hæc autem disposuimus. apud Constant. hæc verba manifesta sunt, monachi, siue patres, siue filij minimè priuantur hæreditate ob ingratitudinis causam, ante professionem commissam, ex quibus Gratiano fides restituenda est. Tametsi in vulgatis authenticorum codicibus, & in ipsis Græcis Holoandri nouellis † prædictus §. omnino desideretur. Si nouellam ipsam centesimam decimamquintam tantum inspexerimus: extat tamen paragraphus is in Nouella cõstitutione 123. titul. de ecclesiasticis diuersis capitulis, qui ex interpretatione Latina Holoandri eam sentẽtiam probat, quam Gratianus Decretorum libro inseruit, licèt in authenticis Latinis, quę vulgatam editionem habẽt, idem paragraphus sub titul. de sanctissimis episcopis. collat. vl. ita Latinè redditus sit, vt germanum sensum minimè explicet: ab ea vero cõstitutione 123. Cõstantinus Harmenopulus prædictum §. adsumpsit, trãstulitque in eum tractatũ quẽ de exhæredatione liberorũ exponit. Et hæc quidẽ adnotare eo libẽtius duxi, quod & vir diligentissimis Frãciscus Balduinus in præfatis de iure ciuili. pagin. 122. huius erroris Gratianum notauerit. Ex hac vero resolutione deducitur intellectus ad Regiam l. 49. Tau. quæ patri permittit exhæredare

filiam matrimonium cõtrahentem absque eius cõsensu, vt habeat locum, etiam si filia contracto matrimonio ante copulam religionem fuerit professa, hoc ipsum sententia comprobatum fuisse in prætorio Regio, testatur Ioan. Lupi. in dict. l. 49. ad finem.

Postremo, omittendum non est, parentes posse à filiis exhæredari ex causis contentis in auth. vt cum de appellat. cognoscit. §. sancimus. Regia l. 11. tit. 7. part. 6. imò & ex eisdem causis cogendus est pater filiũ emancipare, vt adnotauit Cumanus consi. 82. & Ias. in l. filiis matrem. C. de inoffi. testamẽ.

22 Abdicatio verò, † vt & hoc obiter tradam, ab exhæredatione plurimum differt: siquidem qui filium habebat olim criminibus, & scortationibus, aliisque vitiis deditum, probata apud iudices causa, ipsum à se alienare poterat: cuius abdicationis extant frequentissima exempla in declamationibus. & apud Valer. Maxi. lib. 5. cap. de indulgentia. eamque Romanis legibus reiecit Imperator. in Iabdicatio. C. de patr. potest. cuius meminere Alcia. lib. 2. disp. cap. 28. & Ioan. Ferrar. in reg. iura sanguinis. ff. de regul. iur.

Constat igitur ex his, filium esse instituẽdum in legitima, ita vt institutionis titulo filius honoretur à patre, nullo sexus admisso discrimine. l. maximum vitium. C. de libe. præte. l. lege duodecim. C. de legit. hære. §. cæterum. insti. de legi. agna. succe. veteres leges aliquot reprobans, ex eo quod in successione differentiam cõstituerint inter mares, & fœminas: iniquum enim id visum est, nec admodum naturæ conueniens. Quibus adde quę tradit Iaco. Cuiatius. lib. 8. obseruat. cap. 14. Hinc idem ipse Iustinianus Nouella constitutione. 21. vti barbaram corrigit Armeniorum legem, quæ ab hęreditate, & dote fœminas excludebat, vt masculis omnia bona obuenirent, atque ibidem primogeniorum bona, γενεαρχικὰ appellat: quòd ea olim princeps generis, familiæ adscripserit, interpretẽ Haloandro eadẽ bona dicta fuisse πρωτοτόκια ex autoritate septuaginta interpretum probat Tiraquel. de primog. cap. 1. nume. 2. vbi scribit, eadem apud Græcos dici πρωτοβόλια. Etenim à Græcis dicuntur πρωτοβόλια bona, quæ iure legitimo debentur filio primogenito, & apud Demosthenẽ hoc nomine significatur legatum præcipuè maximo filio à patre relictum, etiam si Iustinianus in Nouella prima, quæcunque legata πρωτοβόλια dixerit, quæ verò de filiabus instituẽdis diximus iure cæsareo Iustiniani, & aliorum principum obtinuerunt. Tametsi Voconia lege apud Romanos suadẽ-
23 te. M. Catone, fœmina † hæres institui non poterat, etiam si vnica filia esset, ab eo, qui centum mille sestertios in bonis haberet, quam l. tulit Q. Voconius Saxa tribunus plebis, vt scribitur in Liui. Epito. lib. 41. quo in loco medosè legitur. Q. Volumnius Saxa. meminit legis Voconiæ Cice. in Verrẽ actione 3. & ibidẽ Asconius Pedianus. Dion. lib. 56. August. de ciuitate Dei. lib. 3. cap. 21. Aulus Gellius lib. 20. cap. 1. & alibi sæpissimè. Ea tamen lex obliterata fuit ciuitatis Romanæ opulentia, sicuti Sextus Cæcilius apud Gellium commemorat. Quin & ea lege nihil iniquius cogitari posse, Diuus Augustinus fatetur. Est & hic obiter facta legis Voconiæ mentione, defendendus ab Andreæ Alciati censura, Theophilus Græcus institutionum interpres, is, inquam, in princi. inst. de lege Fal. scribit: Voconia lege prohibitum testatori fuisse ne cui plus legaret, quàm hæres esset habituros. A quo Alciat. recedit lib. 5. parerg. cap. 23. mihi sanè compertum est alterũ Voconiæ legis caput prohibuisse, nequis census, ideſt, qui centũ mille sestertios haberet, plus legaret quàm esset hęres habituros: idq; deprehendi apud Ciceronẽ actione 3. in Verrem. Scribis, inquit, si quis hæredẽ fecit, fecerit. Quòd si plus legarit, quàm ad hæredẽ, hæredesve perueniat, quod per legẽ Voconiã ei, qui census non sit, licet. Cur hoc cũ in eodẽ genere sis, nõ caues? quia non generis, sed hominis causam verbis amplecteris, vt facilè apparcat, te pretio esse commotum. Hactenus Cicero. Ex quo constat eautum fuisse lege Voconia, quòd Theophilus retulit. Dubiũ tamen erit, an id legis Voconiæ caput sit ad legata fœminis relicta referendũ, an in vniuersum in omnibus legatis, & quibuscunque intelligendum: sicuti Theophilus intellexit. Prior tamen sensus potius verbis Ciceronis applaudet. Et probari videtur ex eodem Cicerone. lib. secundo, de finibus. nec ideo dignus Theophilus est, vt absque vlla distinctione damnetur. Qua in re nõ omnino assentior his, quæ de lege Voconia scribit Corasius in præludiis ad l. filiũ. C. fami. hercis. nu. 10. Dio etenim in dict. li. 56. scribit fœminã lege Voconia ab eo, qui cẽsus sit obtinere non posse titulo hæredis plusquã patrimonij quartã partẽ: titulo vero legati accipere posse vel quartã, vel semissem, modo plus nõ obtineret, quã ad hæredes peruenisset

Quæ & Cicero in Verrem eleganter explicat. & ex Iunioribus diligentissimè Balduinus. Erat & lege Voconia sancitũ, ne fœminæ ad hæreditates legitimas vltra consanguineas successiones admitterentur, autore Paulo lib. 4. sent. tit. 8.

24 Sic apud Gallos † lege Salica fœminæ à regni successione excluduntur: quam legem pluribus rationibus vtrinque adductis tutatur Pyrrhus post Aurelianenses consuetudines, cuius & plures alij meminere. Est & plerisque in locis statutum, quòd stantibus masculis fœminas dotatas à parentum successione excludit: quod an æquum sit, traditur ab Alberto Bruno in tracta. de statu. exclud. fœmin. articul. 3. præcipuéque ea ratione defenditur, quod reipublicæ interfit familias conseruari. l. 1. §. denuntiare. ff. de ventre inspici. l. super statu. C. de quæstio. Per fœminas verò familia extinguitur potius, quàm conseruatur. l. pronuntiatio. §. familiæ. & §. vltimo. ff. de verborum significatio. l. Iurisconsultus. ff. de gradibus. in princi. & §. 1. inst. de legitim. agnat. succeſſio. quibus mire conueniunt pulchra verba Euripidis.

Mulier egressa paternis ædibus.
Non amplius est parentum, sed coniugis.
Masculum vero genus perpetuo manet in ædibus
Deorum paternorum, & sepulchrorum limitem honorat.

Et rursus idem Euripidis alibi.

Filij masculi columnæ sunt familiarum.

Quæ quidem & alia retulit Ioan. Stobeus sermone 75. quæ denique ratione respublica admisit primogeniorum vsum: quo mares fœminis præferuntur: sicuti late tradit Andre. Tiraquel. in tracta. de primogenijs. quæ. 10. & seq. & post eũ varia, & multa ex chronicis aduocens Rhenatus Choppin. libro tertio. titulo primo. 2. & 3. & 6. ac 7. Iure tamẽ etiã filia est instituenda, glossi. communiter probata in capit. si pater. hoc titu. in 6. docto. in dict. authen. nouissima. & hic frequentissimo. & vnanimi consensu. Refert ergo scire ad huius cap. intellectum, quare testamentum Raynuntij validũ hic fuerit: non institutis filiabus, quẽ obiectionem sequenti paragrapho dissoluemus.

EX §. PRIMO.

SVMMARIVM.

1 *Etiam iure canonico filius est titulo hæredis honorandus.*
2 *Filius an sit hæres instituendus necessario in testamento condito inter liberos.*
3 *Intellectus ad §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testam.*
4 *Clausula codicillaris, an censeatur apposita in testamento inter liberos: & inibi intellectus ad l. si frater. C. de fideicom.*
5 *An verbum, relinquo, adiectum certæ rei inducat hæredis institutionem.*
6 *Relictum pro legitima an institutionem præ se ferat.*
7 *Verus & communis huius capitis intellectus.*
8 *Portio legitima à patre filio tradita, recipit augmentum, si patrimonium parentis creuerit.*
9 *Institutus in re certa, an sit verus hæres.*
10 *Institutus in re certa, an deducat Trebellianicam, & quid in filio testatoris.*

§. PRIMVS

PRIMVM HIC CANON intelligitur iure Pontificio, quo satis est, filio quocunque titulo portionem legitimã relinqui, nec est necessaria institutionis honor. Hostiensis hic cuius opinio communis est, autore Alexand. in l. inter cætera. colum. vlt. ff. de libe. & posthumis. Nullibi tamen † iure canonico id probatur non esse filios instituẽdos necessario. Et tamẽ iure ciuili passim cautum est eos debere institui. Igitur cum iure ciuili sit manifestum, filios esse omnino instituendos, non est constituenda hac in re differentia inter vtrumque ius, nulla iuris canonici sanctione refragente iuris Cæsarei constitutionibus. vnde etiam iure canonum filius honorandus est institutionis titulo. glo. per tex. ibi in cap. si pater. hoc tit. in 6. verbo, instituit. quam ibi sequuntur Ioan. Andre. Ancha. & Fran. post Domi. & esse hac sententiam communẽ fatentur Imol. hic. numer. trigesimoprimo. & Ias. in auth. nouissima. C. de inoff. test. numero 31. idem Ias. in rub. ff. solu. matr. nume. 32. nec est hic titulus inutilis: siquidem inter hæredes institutos est locus iuri accrescendi, non inter legatarios. l. si eã quã. C. de fideicõmiss. Quin & glo. in hoc cap. verbo, relinquẽs, communẽ & vltimã opinionẽ probat cõtra Hostien.

1 *Etiam iure canonico filius est titulo hæredis honorandus.*

2 Secundo intelligi potest † hic textus, quando pater testamẽtum condidit inter liberos: quoquidem casu non tenetur quẽquã eorũ titulo institutionis honorare. glo. in aut. nouiss.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sima.C.de inoff.test.vbi Iaſ.eam ſequitur.& Philip.Prob.in c. ſi pater.per tex.iſtum.& Matthei.notab. 104. quibus ſuffragatur ratio illa,quòd pater teſtamentum faciens inter liberos.non tenetur ſeruare ſuperſtitioſum rigorem iuris ciuilis.I.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C.iſt.tit.Regia l.7.tit. 1.parti.6.ergo nō tenetur pater eos inſtituere hæredes, imò ſatis erit legitimam portionem vnicuique eorum relinquere,Præterea,clauſula illa , omni meliori modo,quo poſſit, operatur,vt filius,cui aliquid relictum fuerit teſtamento,videatur hæres inſtitutus.Bald.in l.quoties.2.col. C.de hære.in ſti.Alex.in l.nam quod.§.nō omnis.2.col.ff.ad Trebel. Iaſ.in dict.auth.nouiſſima.2.col.Deci.conſilio 14.2.colū. & Hipp. ſing.36,Hæc verò clauſula appoſita cenſetur in teſtamento inter liberos.gloſſin l.cohæredi.§.cum filia.ff.de vulga.verb. non valuit.vbi Imol.Alex.Areti,& Iaſ.nu.18.dicit eam gloſſ. ſing.Iaſin l.fi.nu.15.C.de codici.idem Iaſin l.hac cōſultiſſima.d.§.ex imperfecto.nu.8.idē in auth.nouiſſima.nu. 21.idē in l.eam quam.col.6.C.de fideicommiſ.ex l.fi.C.fami.herci, & idem probatur argumento aſſumpto à teſtamento militis ad teſtamentum inter liberos:quod admittit Bart. in dict. §. ex imperfecto.In teſtamento autem militis dicta clauſula intelligitur.l.3.ff.de teſti.mili.Igitur facto teſtamento inter liberos,non opus eſt,eos inſtitutionis titulo expreſſim honorari, Verum contrariam ſententiam maximè probat text.in dict,auth.hen.vt cū de appella.cogno.§. aliud quoque capitulum.colla.8.qui titulum legati,ſimilemve inſtitutionem parentibus iniunxit,non facta diſtinctione,an teſtamentum eſſet inter liberos conditum:quam opinionem tenent Cin. & doct.communiter ſecundum Saly.& Iaſ.nu.16.in dict. auth. nouiſſima.idem notat gl.communiter recepta in dict.cap.ſi pater.verbo inſtituit.Guiliel.Benedi.hic,verb. relinquens.in primo.nu 136 aſſerunt & hanc eſſe communem Anto.Rube.conſi.72.Philip.Prob.in dict.capi.ſi pater.& Carol.Molin. in Alexand.conſi.168.lib.5.Nec iſthæc decretalis priorē opinionem probat,quippe quæ præter alios intellectus ita exponi poſſit,vt filias hic hæredes inſtitutas fuiſſe potius præmitta nus,quàm incertis coniecturis diuinemus.

3 Non obſtat §. ex imperfecto †quia locum ſibi vendicat, quando pater teſtatur inter liberos æqualiter,cum in id tendat liberorum fauor, ſecus verò ſi inæqualiter inter liberos etiam teſtetur pater,tunc etenim non valet hæc vltima voluntas minus ſolennis,propter damnū,quòd ex hac inæqualitate quibuſdam filiis obueniret,ac diſcordiæ maxima præberetur occaſio.Romanus eleganter conſilio 385. cui ſubſcribit Deci.conſi. 105. idem Deci.in l.1.C.vnde liberi.idem Roman conſilio 179.col.4. & Tiraquell.de primogeniis.q. 4.nu.4.optimus text.in l.vltim.C.fami.herciſcun.ibi pares eſſe videntur.quam legem ita intellexit Conſtantin. Harmenop.epito.lib.5.tit.1.vt æqualis filiis bonorum diuiſio ex ea conſtitutione contingat.Et licet Paul.& Iaſ.in l.hac conſultiſſima.col.3.C.qui teſta face.poſſ.idem Paul. Aretin. Riminal.& Corne.in dict.§.ex imperfecto. ab hoc intellectu diſſentiant planè, quibus communiter cæteri ſuffragantur in authen.quod ſine.C.ad.tit.teſte Socino Iuniore conſi. 189.vol. 2.nu.87.Iure tamen procedit, vbi eſſet inter liberos maxima,& iniuriosa inæqualitas:qualis eſt iſta,vt vno eorū inſtituto cæteris ignobili titulo velit pater ſatisfacere.ex Curtio Iuniore in dicto §.ex imperfecto.nu.2.Anto.Rubeo conſi.6. 2.col.Socin.conſi.5.in 3.vol.vlt.col.& elegater Carolus Molin.in dicto conſi. 168.libro 5.litera A.quibus accedit Regia lex 7.tit.1.parti.6.& l.5.tit.8.cadē partit.quarū prior.§.ex imperfecto. conuenit:poſterior verò hunc ſecundū intellectū, quē nos impugnamus, approbat ſentiēs , nō eſſe neceſſariū inſtitutionis titulū, quando pater teſtatur inter liberos, diuidēdo inter eos propria bona.Ecce quod lex illa non permittit ex filiis vnū inſtitui,alterū verò exhæredari,aut alio ignobili titulo legitimam portionem eidem relinqui:vtraque verò lex loquitur, quum pater inter liberos bona propria partitur. Partitio verò in dubio æqualiter eſt intelligenda,ob partis mentionem.l.nomen filiarum.§.portionis. ff.de verb. ſignifi.l.9.titulo 32.parti.7.vnde vel Regia l.ita eſt intelligēda,vt partitio æqualis ſit,vel ſaltem,vt nō probet valde inæqualem,& iniuriosam diuiſionem,nempè vnum ex filiis inſtitui,cæteros verò hoc honore priuari. Quin & gloſſ.in l. quoties.C.fami.herciſ.ſcribit diuiſionem bonorum à patre inter liberos factam in teſtamento ſolenni , etiam rerum adſignatione,inſtitutionem inducere : quòd ſi fiat in teſtamento minus ſolenni,non cenſetur facta inſtitutio , niſi diuiſio fiat per vncias,aut partes quotas.ita præfata gloſſ. quā dicunt ſingū.Alex.in l.nam quod.§.non omnis.ff.ad Trebel.

pe.col.Iaſ.in authent.nouiſſima.nume.24.C.de inoffi. teſta. Roderi.Sua.in l.9.titulo de legaris.Foro legum.7. quæſt. ex cuius gloſſ.diſtinctione dicta lex Regia eſt intelligenda.Vn de apparet,nullibi in premiſſis caſibus inſtitutionis titulum cuidam ex filijs legitimē concedi,reliquis verò eodem titulo excluſis.Hinc ergo conſtat ex §.ex imperfecto , non probari gloſ.& laſo.opinionem,nec item dict.l. Regia,niſi ſub prædicta forma diuiſio bonorum inter filios.

Item,non obſtat argumentatio ſumpta à glo.in l.cohere
4 di.§.cum filiæ.illa etenim glo.in diſcrimen adducitur ob deciſionem text.in l.ſi frater.C.de fideicommiſ.qua probatur, filium teſtatoris pupillariter ſubſtitutum impuberi fratri, poſt ætatem pupillarem non admitti ex iure fideicommiſſi: & tamē ſi codicillaris clauſula cēſeretur appoſita, pupillaris ſubſtitutio poſt ætatem pupillarem expirans,iure fideicommiſſi valeret gloſſ.in §.maſculo inſtitu.de pupil. ſubſti. facit l.Scæuola.ff.ad Trebel.Angel.Fulgo.& laſo. numero vndecimo.in l.precibus.C.de impub.probat eadē l.ſi frater.Imol. & Alexand.in l.verbis ciuilibus.ff.de vulga.columna ſecunda.Galiau.in l.Centurio.ff.de vulga.col. 54.Rube.conſ. 129. & hæc eſt communis opinio ſecundum Alexand. in dict.l. verbis ciuilibus.& Curt.Iunior.in dict. l. precibus. numero quinquageſimoquarto.ipſe tamen ibi poſt Corne. in dicta l.ſi frater.& Galiau.in dict.l.Centurio.columna 55.hanc cō munem opinionem falſam eſſe exiſtimat quando ſubſtitutio eſſet ad pupillarem ætatem reſtricta expreſſim:tunc etenim,etiam adiecta clauſula codicillari,non eſſet locus fideicommiſſo poſt pubertatem:vnde communis ſententia habebit locum,ſi pupillaris ſit reciproca,compendioſa,aut minimè facta ætatis pupillaris reſtrictione concepta,ſecūdum eos,& Paulus Caſtren.in dicta l.ſi frater. Quinimò indiſtinctè diſplicet dicta communis opinio Viglio in dicto §.maſculo.eo quod gloſſ. ibi frequentiſſimè celebrata.& dict.l.ſi frater.de clauſula codicillari nihil dicunt,ſed de verbis aperte fideicommiſſum inducentibus. Præterea, non congruit maiorem effectum habere ipſam clauſulam codicillarem, quàm ſi in codicillis facta eſſet ipſa diſpoſitio,de qua tractatur:quod conſtat ex verbis clauſulæ, hunc ſenſum manifeſtè præ ſe ferentibus.Sed ſi eſſet facta in codicillis pupillaris ſubſtitutio,vltra pubertatem nullum effectum haberet:ſicuti conſtat ex dicta l.Scęuola.quæ intra pubertatem ex benigna interpretatione,ne inutilis eſſet ſubſtitutio,eam vt fidei commiſſariam admitti permiſit.Igitur clauſula codicillaris nō operatur eſſe fideicommiſſariam,poſt pubertatem eam ſubſtitutionem , quæ pupillaris ſit. Et ſubinde compendioſa verbis directis concepta,in teſtamento ex quo ſemel vt directa valere potuit, repetita tandem in codicillis non operabitur plus,quā ſi concepta eſſet in teſtamento valido: ſed ita inſtituta cum ſemel iure directę ſubſtitutionis valere potuerit,non producitur vltra pubertatem etiam iure fideicommiſſi,ergo nec adiecta clauſula codicillari. Ex quibus apparet nō euerti gl.in dict.§.cum filiæ ex tex.in d.l.ſi frater. Conceſſa tamen eiuſce gl.concluſione,reſpondeo, in teſtamento liberorum gratia facto intelligi hanc codicillarem clauſulam in eo,quod ipſis liberis vtile ſit,non tamen in dānum alicuius eorum:ſicuti damnum eſſet quem quam eorū inſtitui expreſſe:alium verò tacite:fit etenim quodammodo iniuria ei,qui nominatim non inſtituitur,aut qui æquali honore ſimul cum fratribus ad patris bona nō vocatur,vel deciſio Bald.in dicta l.quotiens.eſt intelligenda, cum teſtamento apponitur illa clauſula , valeat meliori modo,quo poſſit:non autē quando ſimplex codicillaris clauſula adiicitur.Sic ſanè intellexit hanc Bal.opinionem Alex.in conſilio 50.volumine ſeptimo.Curtius item Iunior conſi. 169.colū na ſecunda primo ſiquidem caſu,legatum filio relictum ad inſtitutionis titulum refertur,non ſic in ſecūda ſpecie: quo fit,vt his rectè perpenſis non admodum conueniat huic decretali hic ſecundus intellectus.

5 Tertius intellectus †additum tex.inde ſumitur,quod verbum,relinquo,adiectum rei etiam particulari , inſtitutionē inducit,quando relinquitur ea res ei,qui neceſſario eſt inſtituendus:id etenim ſua.det materia ſubiecta.Carol.columna prima.& Abb.hic exiſtimans hunc tex.eſſe ad hoc ſingu.idē notauit Bal.tametſi ſubobſcurè in l.quotiens. C. de hæred. inſt.à quo id colligūt Imo.in l.prima.§.ſi ex feudo.num. 52. & in l.his verbis.columna prima.ff.de hære.inſt.Alexan.in l. nam quod.§.non omnis.ff.ad Trebellia.2.colu.Verum hæc ſententia,quę Baldo paſſim tribuitur,euertitur ex tex.in authen.vt cum de appe.cog.§.aliud quoque capitulum.colla. 8.qua quidem conſtitutione ſancitur,filium eſſe inſtituendum,

dum,nec ſat eſſe ei aliquid relinqui. Quis igitur adeo obtuſæ mentis erit,qui vel tranſuerſim non percipiat ex eo textu,minimè ſufficere quidquam filio relinqui à patre, ni hæres inſtituatur?Regia deinde l.quinta.titulo octauo.par.6.dixit.ſatis eſſe filium à patre aliquam rem conſequi titulo hæredis:ergo non ſufficiet legati,aut relicti nomen.Vnde à cō cluſione Baldi recedunt Imola in dict.l.his verbis.& in dict. §.ſi ex fundo.nu.55.Alexan.in dict.§.non omnis.col.2.Barba. hic nu.14.& Guiliel.Benedi.verbo.in eodem teſtamento relinquens.in 1.nu.57.quorum opinio communis eſt, ſecundum Imol.hic.nu.30.& eundem in dicta l.his verbis. & in dicto §.ſi ex fundo.& Corne.in dicta l.quoties.num.3.& probatur ex eo,quod verbum,relinquo,adiectum rei alicui in ſpecie,non inducit hæredis inſtitutionem l.cogi.§. & generaliter.ff.ad Trebellian.vbi Bartol.hic ipſum adnotauit.Imòverbum hoc,relinquo,adiectum quotæ hæreditatis,non inducit inſtitutionem in filiis,qui formaliter ſunt inſtituendi: ſicuti in ſpecie ſcribit Carol.Moli.in Alexan.conſi.17.lib.3.ad finem.

6 Quartus his proximè †accedit intellectus,ex quo deprehēditur,filiam à Raynuntio hęredem inſtitutam fuiſſe,cum ei pater reliquerit domum pro ſua legitima:in hac etenim ſpecie cenſetur titulo inſtitutionis domus relicta. Cardin.hic Bart.Bald.& Fulgo.in authen.vnde ſi parens.C.de inoffi.teſta.Bart.idem conſilio 151.& Franciſ. Tigrinus conſi.152. poſt illud conſilium Bart.Corne.conſi.35.col.3.vol.2.Curti. Iunior.3 col.poſt Bald.in l.humanitatis.C.de impub. vbi textus huic opinioni refragatur:niſi dixeris,tēporc illius conſtitutionis non fuiſſe neceſſariū,filios hæredes inſtitui:& ideo ſuſpecta quibuſdam videtur Bartol.ſententia, quam reprobant Saly in l.quotiens.C.de hær.inſt. vlti. q. Imol. in dict.l. his verbis.& in dict.§.ſi ex fundo.& idem ac Barb.hic nu.13. Alex.in dict.§.non omnis.3.col.Iaſ.in dicta auth. nouiſſima. num.28.Mathei.notab.159.Guiliel.Benedi.hic.verbo, relinquens, in 1.nu.58.& probat tex.in dict.§.aliud quoque capitulum.vbi non ſufficit,legitimam portionem relinqui,ni re linquatur illa titulo inſtitutionis.Regia item l.5.tit. 8.par.6. ſufficere ſtatuit,legitimā filiis titulo hæredis relinqui: ergo non ſufficiet legitimam relinqui alio titulo.Eadem etiā opinio alia ratione probatur quod legatum à patre filio cenſetur in dubio proportione legitima legatum l.ſiue libertus. ff.de iure patro.l.etiam.§.ſi debita. ff.de bonis liber. id verò, quod ineſt à iure,ſi exprimatur,nihil operatur: igitur legatū ſeu relictum filio pro portione legitima,non trahitur ad inſtitutionem : atque ideo hæc vltima opinio verior videtur: quanuis Bart.opinio ſit communis,vt teſtantur Alexand.& Decius in dicta l.humanitatis.col.2.Iaco.in dicta l. quotiēs. nec eſt tutum ab ea recedere in iudicando,ſicuti nec in conſulendo,ſecundum Corn.conſi.298.col.3.vol.1.

Quintus intellectus aptiſſimè huic capiti conuenit: nem-
7 pè,vt præmittamus in teſtamento Raynuntij †inſtitutionē: conciſè etenim enarrauit hic Romanus Pontifex teſtamenti ſeriem:atque ita intelligunt iſtum text.gloſſ.& docto.hic, glo.communiter recepta.in cap.ſi pater.iſtorit.in 6.Guiliel-mus Benedictus.in dict.verbo,relinquens.num.65.in primo. Et eſt hic intellectus communis,ſecundum Lāfran. hic col. 1.Alexan.conſi.70.col.3.vol.2.& Iaſ.in dicta authen.nouiſſima.nu.31. tametſi falſo aſſerat eum communiter reprobari Guilielm.Benedict.in dicto verbo,relinquens,nu.10. Quod ſi filius à patre inſtituatur hæres in ea portione quæ legitima non eſt,aget ad ſupplendam legitimam portionem,non tamen dicit nullum patris teſtamentū.text.in authent.vt cū de appellatione cogno.§.hæc autē diſpoſuimus. gloſ. communiter recepta in dicta authen.nouiſſima. & in dict. cap.ſi pater.verb.in re certa.Regia l.5.tit.8.par.6.Si verò in vita pater filio legitimam portionem iure debitam tradiderit,attēta quantitate bonorū,quæ eo tēpore pater habebat , pacto equidē præmiſſo inter patrem & filium de non ſuccedendo, ac demū patris bona augeantur ante obitū patris: filius eo mortuo aget ad integritatem portionis legitimæ,vt ſibi tradatur id,quod deerit iuxta bona quæ pater in morte dimiſerit.Bal.per tex.ibi.in cap.cum M.col.4.de conſtit.idem Bal.in l.pactum.C.de collati.vltima oppoſi.

8 Roma.† & Imola in l.ſtipulatio hoc modo concepta. ff.de verborum obligationib. Ripa in dicto capitulo cum M. numero trigeſimooctauo. laſon in l.ſi quando § primo. C.de inofficio.teſtament. Rodericus Sua ſtatim citandus, &eſt cōmunis opinio,ſecūdū laſo.in l.quod ſeruus.ff.de cō dict.ob cauſ.dat. & cūdē in dict.auth. nouiſſima.col.4.legitima etenim portio filijs debetur ex bonis,quæ parentes tēpore mortis obtinuerint.l.cum quæritur.C.de inofficio. teſtament.Regia l.23.Tauri.l.7.titulo 6.libro. 5 recopi. licet Curt.Senior conſilio vlt. dixerit communem opinionem aſſerere,filium non poſſe agere ad ſupplendam legitimam portionem ob augmentum bonorum paternorum.poſt Iacob.Butri.in dicta l.pactum.& Angel.in dict.l.ſtipulatio hoc modo concepta.Quorum opinionem dixit veriorem.& magis communem eſſe Carol.Mol.in Alex.conſi.180.lib.quinto.qui poſt alios præmittit in hoc caſu validam eſſe pactionem de non ſuccedendo.Et ſanè ſi ea pactio cēſetur valida, dubio procul opinio Iacobi But.verior eſt,& magis à poſteris probata,necid negabunt priorem opinionem ſecuti.Sic denique etiam abſque iuramento eandem opinionem Iacobi ſequuntur dicentes,eam communem eſſe Roma in dict. l.ſtipulatio.Georgius Natan.in capitulo quanuis pactum.columna ſecunda.de pact.in 6.Nicol.Boeri.deciſio.62.columna quarta.& Guiliel.Benedict.in hoc capit.Rainuntius. verbo,duas.numer.242 Pro quibus ſolet induci tex.in l.prima. §.ſi vel parens.ff.ſi quis à parent.fuerit manumiſ.Ego tamē, etiam ſi opinio Butricarij præſtito iuramento ſuper pactione præmiſſa admittenda ſit. tamen abſque iuramento non cenſeo eam veram eſſe:vnde ipſius opinionem reprobare videntur idem Guiliel.Benedict.hic.verbo, in eodem 1.numero 220.Ioan.Lupi.in cap.per veſtras 3.notabi.§.23.de donatio.inter virum & vxo.Thoma Grammati.deciſione 57. numer. 30.præter eos:quos paulo ante poſt Baldum citaui.

Prima verò opinio adhuc locum ſibi vendicat,ſi patri permittat filius abſque iuramento ſe amplius nihil petiturum ratione portionis legitimæ.l.ſi quando.§.primo.C.de inofficio.teſtament.Iaſo.& Ripa in dictis locis,quod Docto. primam opinionem ſecuti manifeſte probant:imo ſunt qui aſſerant,tale pactum etiam iuramento præſtito, minimè valere,ex eo quod deciſio.capi.quanuis pactum.infilia congruè dotata loquatur.vt ſcribit Carol.Molin.in dict.Alexan.conſil.108.libro quinto.à quo libenter ex communi ſententia diſcedo Nam in filio idem erit,ſi congrua portio pacti tempore ei fuerit adſignata eo tempore inſpecto quoad patris bona,quemadmodum præter alios tradūt Alexand.in dict. conſilio 180.& in l.in ratione.2.ff.ad l.Falcid.idem Alexan. Corne.Iaſo.& Deci.in l.pactum.C.de collatio. Ripa in dict. capitul.cum M.& libr.1.reſp.capitulo ſexto.colum.vlt.Thoma.Grammati.dicta deciſione 57.numero 30.Aymon conſil.114.numer.16.licèt idem Iaſo.in authen.nouiſſima.C.de inoffi.teſt.dubitauerit.Igitur quoties prædicta pactio abſq; iuramento facta fuerit,locum habebit,quod modo ex Baldo & aliis adnotauimus.Et idem erit, ſi mortuo patre filius hæredibus patris aſſeruerit,& cauerit,ſe tot & talia bona à patre accepiſſe: poterit enim adhuc agere aduerſus hæredes,vt legitima portio ſuppleatur,dict.l.ſi quando. §. 2.vbi docto.id notant communiter.& Roderic. Suarez.in l. quoniam in prioribus.amplia.nona.C.de inofficioſo teſtamento.qui ipſum latius tractat.

9 Subdit gloſſa,†inſtitutum in re certa loco legatarij habendum eſſe.idem notat gloſſa in capitulo ſi pater.in gloſſa tertia.text.vbi latè Iaſo.in l.quotiens.C.de hæred.inſtitue. quandoq; tamen hic inſtitutus in re certa eſt cenſendus hęres,non legatarius:ſicuti Doctor. explicant in dicta l.quotiens.Fran.in dicto capit.ſi pater.ſuper glo.3. Rotæ deciſio 894.in antiquis.Guiliel.mus Bened.in verbo, in teſtamento relinquens.in primo.nu.256.Nam inſtitutus in re certa hæredis nomen,& commodum habet quoad ius accreſcendi: hærede etenim vniuerſali repudiante tota hæreditas accreſcit huic in re certa inſtituto.ſicut Barto.Ange.Salyce.& alij exiſtimant in dict.l.quotiens.& in §.ſi ex fundo.ſtatim allegā do,quorum opinio communis eſt:quod præter alios Corne.aſſerit conſil.31.vo.4.Rurſus ſi hæres vniuerſalis non inſtituatur in tota hæreditate,nec in eius quota portione,hic cenſetur hæres vniuerſalis.l.1.§.ſi ex fundo ff.de hæredib.in
10 ſtitu.Notatur †in dicta l.quotiens.Regia l.14.titul.3.part.6. Verum hic in re certa inſtitutus hæres,& rogatus reſtituere alteri rem ipſam , quartam Trebellianicam non detrahit. Bald.& Iaſ.col.5.in l.ſi lium.C.famili.herciſ.Abb.hic. col. penult.idem laſo in dicta l.quotiens. columna tertia. Guido Papæ deciſ.466.etiā ſi hic inſtitutus ſit filius teſtatoris. quia Trebellianica ſolum deducitur ab hærede vniuerſali:aut ab hærede alio,qui proprie hæres ſit.l.1.§.inde Neratius.& l.mulier.§.vlt.ff.ad Trebe.hic verò inſtitutus in re certa non eſt propriè hæres.l.quoties.paulo ante citata:igitur non poteſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trebellianicam deducere.atque ita in hac specie respondet Aymon Sauillianus consi.131.nu.13.& consi.186.col.1.aduersus Curti.Iuniorem consi.160.& gloss. quæ contrarium præmittit in dict.cap.si pater.verbo, Trebellianicæ.Illa tamẽ gloss.defendi potest ex eo,quod hæredi instituto in re certa datus fuerat ibidem substitutus vniuersalis: quod ipse tradã inferius §.nono.

EX §. SECVNDO.

SVMMARIVM.

1 *Institutio patris,& filij concepta per copulam: & eum intellectum habet,vt simul pater & filius admittantur:non ordine successionis & gradus.*
2 *Patre accipiente emphyteusim pro se,& filiis suis masculis,& fœminis,an eo mortuo a masculis excludantur fœminæ.*
3 *Nihil refert,fiat institutio plurium per dictionem,&,an per dictionem,cum,contra Bartolum.*
4 *Institutio filij & nepotis ex eo,cẽsetur facta ordine gradus, & successionis,non simul.*
5 *Institutio Sempronij, & eius filij hæredis est accipienda ex ordine successionis,non vt simul admittantur.*
6 *Institutio vnius,& plurium nomine collectiuo facta,ordine successionis & gradus est intelligenda.*
7 *Eo casu,quo plures ordine successionis vocantur, an sit admittenda vulgaris,an fideicommissaria substitutio.*

§. SECVNDVS.

CONSTAT deinde ex præuia huius decisionis enarratione qualiter Raynuntius Alterocham,& eius sobolem, a dictæ substituerit, mortuaq; Adiecta, Alterocha,& eius filius petierunt iure substitutionis bona Adictæ:quò fit,vt ex hoc proberur,duos substitutos,aut institutos disparis gradus æqualiter,& simul vocari ad successionem,non ordine gradus.idem asserit.l. vlti. C.de impub.& aliis,vbi substitutis patre cũ fillis,& Sempronio,dimidia pars competit Sẽpronio,alia dimidia,patri,& filiis simul.optimus ad idem tex.in l.si mulieri.ff.de vsufru.ac cresc.& in l.si quis Titio.ff.eod.tit.iuxta cõmunem intellectum.E contrario tamen infra tex.in l.Gallus.§.quidã rectè. ff.de liber.& posth.ex quo colligitur, ordine gradus primo patrem admittendum esse,ac deinde filium. Quam ob rem Bart.in dicto §.quidam rectè.tres assertiones tradit, quibus hanc quæstionem dissoluere conatur.

1 Prima cõclusio.Institutio,aut substitutio †patris & filij per copulam,&,concepta ordine gradus est,non simul intelligẽda:vbi ratio affectionis dictat, patrem prius admitti debere voluntate testantis: quod in simili probat text. in l. Lucius. ff.de hære.inst.& in l.generaliter.C.de instit.& substit.atque idem erit in quibuscunq; qui simul copulantur in aliqua dispositione,si prælationis ratio ab affectione testantis colligatur.Sic patre recipiente fendũ pro se & filiis masculis & fœminis,ordine sexus prius admittuntur masculi,quã fœminæ. text.in c.1.§.filia.de succe,feu.& in c.1.Epist vel Abbatẽ.Sed Bar.concl isioni refragatur tex hic secundũ Lanfran. col.3. siquidẽ adeat in hac specieordo affectionis, & tamẽ simul Alterocha,& filius admittuntur:& quanuis Soci.Anto.Rube,& Fortu.in dict.§.quidam recte conentur euertere huius capitul.inductionem variis interpretationibus: nulla tamen earum satis conuenit.Est etiam contra Bar. voluntas testantis ex eius oratione,& verbis deprehensa,quæ ordini charitatis præferenda est.Quin & tex in l.codicillis.§. instituto.ff. de lega.2.palàm probat,institutis filio.& nepote, eos simul non successorio ordine vocari: ex quibus tollitur rationes Bart.nam text.in dicto §.filia propter naturã feudi procedit:
2 cũ in feudis † masculi fœminis passim præferantur.Nam & idẽ Bar.in l.& iuris iurãd.§.si liberi.ff.de ope.lib.scribit, patre accipiente emphyteusim pro se & filiis suis masculis,& fœminis,mortuo patre nõ præferri masculos fœminis.l.maximũ.C.de libe.præt.sequitur Bar.Salycet.in l.2.C.de iure emphy.q.17.& ibi Iason.187.Ancha cõsi.125.Imol.in cap.potuit.de locat.vlt.col. & est communis opinio, teste Alberto Bruno in tract.de statu.exclud.fœmi.ar.8.q.22.qui omnes,& Soci.cõsi.114.2.col.vol.1.&eius nepos Soc.cõsi.133.nu.25. vol.1.Anchar in l.tres fratres.de pact.& alij,quos referã in capitulo Rainaldus.numero secundo, id intelligunt, refragantibus Salyce.& Lusitano.in l quinta.ff.de reb.dub.nisi esset in ea regione,aut prouincia statutũ fœminas excludi ex tantibus masculis.idẽ notat Alexan.consi.119.nu.8.lib.5.& consi.15.lib.4.optimè Carol.Moli.in consue. Parisien.§.22. quæst.26.num.86.vbi asserit.hanc opinionem communem esse:dubius tamẽ an vera sit,sicuti etiam dubitauit in dicto consil.15.in additionibus ad Alexan.quibus constat in dict. §.filia,non probari hanc primam conclusionem.igitur Bartol.opinio communiter reprobatur.vt asserunt Iaso.nu. 18. Fortu.col.25.Galiaul.nu.65.& Anto.Rube.fol.5.colum. 4. in dict.§.quidam recte.Decius consi.236. column.2. & Alex. consi.22.col.3.vol.3.Corneus consi.17.volum.3.& Cœpola consil.ciuili.52.colu 2.ipse vero Bar.etiam præmisso ordine charitatis admittendos,censuit, simul esse eos, qui vocati
3 fuerint per dictionem,vna,cum,& †similibus.Cui consense re ferè omnes in dicto §.quidam rectè. & Mathes. notabi. 157.Adhuc tamen in hoc nulla procedit differentia: nihil enim refert,fiat cõiunctio per dictionem,cum,an per dictionem,vna, tex.insignis in dict.l.siquis Titio.ff.de vsufru. accreseen.Iaf.nu.14.Anton.Rube.fol.13.col.1.& Fortu.in dicto §.quidam recte.co,17.vnde si ex ordine charitatis essent plures coniuncti admittendi,seruatis ipsis gradibus parum aut nil referret coniungi eosdem his aut illis dictionibus.

Secunda conclusio, Institutio filij & nepotis ex eo con-
4 cepta† per copulam,&,intelligitur ordine successionis,& non simul.Hæc etenim institutio facta censetur ordine necessitatis: cum filius sit instituendus in primo gradu.l.tertia. & l.inter cetera.ff.de liber. & posth. ergo perpensa subiecta specie,exigit necessitas,vt successorius ordo seruetur. glo. in dict.§ quidam rectè.quam sequuntur Docto. communiter.vti scribunt Iaf.columna quarta.Fortu.Galiaul.numero 57.& Rube.colum.12.in dict.§.quidam rectè. Ab hac verò communi sententia recedunt Iaco.Aren.Saly.Imol.& Aret. ratione efficaci quidem,& quæ præcedentis opinionis ratio nem euertat.Nam ex necessitate filius est in primo gradu instituendus,non tamen abhorret alium simul & eodem gradu cum eo hæredem instituì: sat etenim est filium habentẽ primum suitatis locum institui in primo gradu: nec est necesse ipsum solum institui:quod manifestissimum est. Et ita opinionem Iacobi tutantur in dicto §.quidam recte.ex nouioribus,Rub.columna duodecima.& Fortu.columna 2. nec opinio communis efficacem rationem habet,esse ibidem Galiaula numero 60.quibus consentit Mari. Salomo. columna penultima.qui etiam à prima Bar conclusione recedit.Et est aduersus Bar.in hac &præcedenti sententia optimus text.à contrario sensu.in l.cum in testamento.in prin. ff.de hæredib.inst.

5 Tertia conclusio,Institutio,aut substitutio duorum ita facta,vt primum,& eius filium hæredem,quis hæredes instituat,aut substituat,est intelligenda,nõ simul,sed ordine gradus:hæres enim non admittitur in vita illius, cuius futurus est.l.qui superstitis.ff.de acquiren.hæred.l hæreditas.ff.de petit.hæred.hanc igitur conclusionem Barto. ipse probat:quẽ sequuntur omnes in dicto §.quidam rectè.Socin.consi.duo decimo.columna tertia.vol.3.dicens hãc sententiam communiter receptam esse,explicat eandem Iaso in consi. 157. volum.4.Nec obstat l.si quis Titio.ff.de vsufru.accref.dicẽs, Si quis Titio,& hæredibus suis vsumfructum legauerit dimidiam Titius,dimidiam hæredes eius habebunt. Nam intelligitur,Titio & hæredibus suis,id est,testatoris, gloss.cõmuniter ibi recepta , quam subtiliter explicat Zasius libro primo.singul.resp.cap.19.& libro secundo. capitulo vigesimonono.Hæc †verò tertia conclusio eodem iure procedit,
6 vbi testator Sempronium instituit, & sequentes in gradu, nomine tamen collectiuo.Exempli gratia,Instituo Sempronium,& suos.hoc etenim nomine colliguntur plures, qui simul admitti nequeunt : & ideo successionis ordo seruandus erit.Soc.in dicto §.quidam recte.columna quinta.Deci. consilio 205.col.1.Gaitael.post alios in dicto §.quidam.nume.69.Aymon Sauilli.consi.22.columna 2.Dec.consi.248. idem Deci.consil.pri.Paul de Castro per tex.ibi in l. vlt. C.de verb.signifi.rex.in l.cum ita.§.in fideicommisso.ff.de lega.2.

Et illic Bald.Cuma.& Paul.Iarè Tiraquel. libro primo.de retract.§.11 gloss.4.numero secundo.text.optimus in l. peto.§.frater.ff.de legat.2.vbi Bart.& alij.idem Barto. in dict.§. quidam recte.col.1).& illic docto.communiter.

Duorum autem pluriumue institutio quoties successionis ordine est intelligenda , ad vulgarem substitutionem
7 refertur : † siquidem directis verbis & ciuilibus facta , cum semel iure directo valere possit , ad fideicommissum non deducitur.l.verbis ciuilibus. ff. de vulg. Igitur vulgaris

ris substitutio in ea specie subintelligitur, & ideo primo adeunte hæreditatem,secundo locus non est.Aretin.in dicto §. quidam recte.columna tertia.Soc.versic.tertius casus.& post alios Galiau. ibi nume.67.Decius consi.248.col. penul. dicens opinionem Aret.communem esse:ex quibus idem omnino dicendum est in substitutione,nisi ea facta sit nomine collectiuo.l.cum ita.§.vlt.ff.de leg 2.Ipsi pero § fratre. ff. eo. aut per verba tractum futuri temporis significantia, vel que possint intelligi iure fideicommissi: tunc etenim fideicommissaria substitutio hic est intelligenda,secundũ eosdem Soc.& Galiau.Dec.consi.90.col.2.& consi.236.col.2.Pau.Cast.in dict.§. in fideicommisso.Soc.consi.12.vol.3.col.3.Aymõ.consi.131. & consi.22.col.2.quorum distinctio communis est, refragãte in prima Aretini conclusione, Paulò Castren. secundum Galiau.in d.l.Gallus.§.quidam recte.nu.67.& Aymon.d.consil.22.& licet Deci.consi.248.& consi.228.col.j. ab hac resolutione discedat,quando sit substitutio nonsine collectiuo, vt animaduertit Aymon , tamen receptior est Socini sententia.

Ex his facilimè soluitur obiectio ex §.quidam recte. qui procedit,quãdo institutio posthumi nepotis necessitate cogente fit iuxta consilium Galli Aquilij.

EX. §. TERTIO.

SVMMARIVM.

1 *Quid referat scire,nominatum in conditione esse, vel non esse ex testamento vocatum.*
2 *Positi in conditione non censentur positi in dispositione.*
3 *Positi in conditione non censentur vocati ex testamento,etiam si nominatim à testatore grauentur,secundum communem.*
4 *Fideicommissum relictum ab his,qui in conditione nominantur,an valeat.*
5 *Masculi,quorum mentio fit in conditione, adhuc non censentur vocati ex testamento.*
6 *In legatis positi in conditione,an censeantur positi in dispositione.*
7 *Positus in conditione non vocatur ex illo testamento,etiam si institutio non succedat de iure ab intestato.*
8 *Quando ex voluntate præsumpta testatoris, nominati in conditione vocati censentur ex dispositione.*
9 *Intellectus ad l.Gallus.in princip.ff.de liberis & posthumis.*

§. Tertius.

PRæter alia quæ maximè in huius capitis interpretatione adnotari solent, ad examẽ adducitur substitutio quædam à Rainuntio facta.Is etenim proprio testamento statuit,vt filiæ Adictæ, si absque liberis moreretur, Alterocha,& soboles,quã gestabat in vtero,eidẽ impuberi succederent. Cuius substitutionis ratione à iuris vtriusque professoribus,quæritur, quænam isthæc fuerit substitutio?atque ideo locus hic substitutionum tractatum exposcit,cui ipse libẽtissimè superfederem, cum ob interpretum hac in re indefessam cõcertationem,tũ ob materiæ amplitudinem,quæ vel est omittenda, vel diligẽtissimè tractanda:quorũ primũ minimè patitur hæc Rainutij substitutio,vltimũ verò latissimos illos,miris ac festiuissimis floribꝰ refertos iurisconsultorũ cãpos potiꝰ exigit quã hãc, vel alterã iuris Pontificij sanctionẽ.Primũ sanè,vt vel ex minima parte propositæ quæstioni deseruiã, illud in quirã, num his Rainuntijverbis liberi Adictæ fuerint hæredes instituti,aut
1 potius substituti?Nec id†temerè in controuersiam ducitur: cum plurimum interfit id scire:siquidem filij Adictæ substituti ex his Rainuntijverbis possunt mortua matre,eius hæreditatem repudiare,& capere bona Rainuntij:qui eos ex testamentovocauerit,quòd si ab intestato succedunt matri , nec vocati sunt ex substitutione fideicommissaria Rainuntij, nõ poterunt matris hæreditatem repudiare , & primi testatoris bona petere.Præterea, filij Adictæ vocati ab ipso Rainuntio ad propria bona ex fideicommissaria substitutione reuocabunt bona alienata per matrem, quæ quidem bona fuere relicta in hæreditate Rainuntij: alioqui non vocati per hæc verba,nõ admittuntur ad reuocationem alienationis factæ. l.vltim.§.penultimo.C.commu.de legat. aliásque vtilitates
2 hæc disputatio habet,quas passim docto.tradunt. Est sanè in signis gl.in l.Lucius.in 2.ff.de hæred.inst.quæ dixit.per †præditta verba filios non esse vocatos à testante,ex eo qd in eõ ditione adiecta , fiat eorum mentio , non in dispositione : hi verò, qui conditionibus adiiciuntur, minimè vocantur in ipsa dispositione per ipsum testatorem. l. si quis sub conditione. ff. si quis omis. caus. testamen. l.si quis ita hæres instituatur,si legitimus. ff.de hæred.instit. l.ex facto etiam agitatum.ff.eo.l.qui duos.ff.de reb.dub.l.vel singulis l.qui duos.ff. de vulg.quam quæstionem latè disputat Anto.Corset.in repetit.ad Abba dictione,substitutio, ac præcæteris dictam gl. dixere singu.esse Alexand.in l.ex facto §.primo.columna 2.& in §.ex facto.columna 2.ff.ad Treb.idem in l.Gallus. columna 3.ff.de liber.& posthum.dixit eam celebrem & singul. Galiaul.in l.Centurio. columna 89.& ibi Ripa numero 159.ff. de vulga.& Curt.Senior consi.42.columna 7.vbi eam opinionem communem esse fatetur.idem asserunt Imo, in dicta lege Lucius,columna 3.Alexan.consi.109.& consi.202.& 188. volumine 2.Decius consi.207.Soc.consi.62. volumine 3. columna prima.Zasius de substi.capit.vltimo.columna secunda.Catelli.Cotta in dictione,filij in con stitione. Sunt tamen, qui ab hac opinione recedant, ex verbis Iurisconsulti in d.l. Lucius.qui ita concepta institutione,Titius frater meus mihi hæres esto, si Titius hæres meus filium, filiamue ex se natum,natámue non habuerit,Stichus,& Pamphilus serui mei liberi,& hæredes mihi æquis portionibus sunto.Respondit, si frater decessisset priusquam hæreditatem adiret liberis relictis,non erunt hæredes Stichus, & Pamphilus:nam prudẽs consilium testantis animaduertitur,Non enim fratrem solũ hæredem prætulit substitutis, sed etiam eius liberos. Hactenus dicta lex, quæ plurimum destruit gl.sententiam, vbi tradant Socin in l.cum auus.ff.de condi.& dem. fol.pen.Chassa. consilio 14.& Fortu.in d.l.Gallus.in princ.columna 38. Corasius lib.2.miscellanc.ca.19 qui & alia pro hac opinione adducunt, sat diligenter. Non tamen obstat communi sententiæ text.in d.l.Lucius. potest etenim aliquis admitti ad bona ex voluntate testantis , & nihilominus ab intestato. l.conficiuntur.ff.de iure codi.†Quin & communis opinio quibus-
3 dam adeò placet,vt eam veram esse existimet,etiam si positi,ac nominati in conditione, expressim à testatore grauentur,aut post eorum obitum, aliorum fiat substitutio, cuius rei sit exemplũ : Instituo Titium meum hæredem. Et si Titius moriatur sine liberis,aut ipsi Titij liberi moriantur sine filiis, substituo Sempronium.Nec hoc vltimum fideicommissum valet, quippe quod ab eo , quem testator non honorauerit, relinquatur.l.ab eo.C.de fideicom Alber.in rub.ff.de vulgar. numero 93 Alex.in dicta l.Centurio.num.94.idem Alexan. consi.105.volumine primo. Ancha.consi.137.quorum opinio communis est,secundum Iason.in dicta l.Centurio. nu. 57.& eundem consi.35.volum.3.Decius consi.422. colum.2. & consi.270.colum.1.Soc consi.62.volum.3.colum.vlt. Curt. Iun.consi.43.num.6.Alexand.consi.221.volum.2.& Soc.Iun. in consi.118.volum.1.numero 22.qui omnes eandẽ sequuntur.& Carol.Molin.in Alex.consi.64.libr.5.Nec apud me dubium est, hanc sententiam frequentiori calculo receptã fuisse sicuti & alij plures fatentur sæpissimè Sed Bart.in d.l.Centurio.numero 37.contrariam sententiam probat, ea potissimum ratione,qꝰ ipsius testantis voluntas fuerit,liberos instituti ex testamento vocare cum ab eis fideicommissum reliquerit : alioqui non relicturus hoc fideicommissum ab eis, quos minimè honorauerit. Nam & coniecturis contrariæ voluntatis, præfatam opinionem communem cessare, frequentissimum est apud doctor.hanc controuersiam tractantes.Igitur opinio Barto.iure procedit,cui subscribunt Alex. consi.64.volum.5.Ancha.consi.74.Curt.consi.45.col.3.Soc.in d.l.cum auus.col.pen.idem in l.cum filio.colum.3.ff.de leg.j. Curt.Iun.consil.16.col.3.& consi.51.col.9.& Corneus consi. 219.lib.2.col.pen.Galiaul.in d.l.Centurio.col.92.& ibi Ripa. numero 167.Politus in tract.de substi.titu.de compendiosa. numero 30.& eodem tit.Zasius colum.penult.Chassa consi. 14.colum.2.quorum opinio facilius defendi potest quã præcedens,inspecta præsumpta testatoris voluntate, quæ in testamentis primum locum obtinet.

Cæterum , vtcunque sit , etiam admissa Alberici opinio-
4 ne , fideicommissum † valere poterit , si ita fuerit relictum, vt nominatim à liberis instituti nõ detur,sed simpliciter,hac quidem forma : Si Titius hæres meus decesserit sine liberis , vel eius liberi sine filiis moriantur , bona mea deueniant ad Sempronium : in hac etenim specie fideicommissum à liberis instituti minimè relinquitur , sed rogatur institutus hæres hæreditatem Sempronio restituere, si eius liberi sine filiis decesserint. Alexand. in dicta lege Centurio.numero 95.Bald. & Salyc.in l.precibus.columna

pen

Universidad de Deusto
Biblioteca

penul.C. de impube. idem Alexand. consilio 198. volumine 2. nu. 13. argumento sumpto à l. quoties. ff. de reb. dub. nã grauamen iniunctum institutis transit in eius hæredes, secũ dum eosdem.

Secundò, dicta communis doct. adnotatio ex gl. in d l. Lucius procedit, etiam si testator masculorum † in conditione mentionem fecerit, ita sanè: Si institutus sine liberis masculis decesserit, substituo Sempronium. Adhuc equidem liberi non censentur substituti. Alex. consi. 24. colum. 4. & cons. 32 volumine secundo. Soc. cons. 62. vlt. columna. & consilio 116. columna sexta, volum. 3. quorum opinio communis est, vt fatentur Ripa in dict. l. Centurio, numero 162. & Pau. Pari. si. consi. 14. volumine 3. atque mota lite ita pronuntiatũ fuisse, testatur Guido Papæ decisio. 600. & decisio. 184. fatentur etiam hanc opinionem communem esse Ripa in l. prima. C. de pact. num. 9. & Socin. Iunior consi. 177. volu. secundo. idem consi. 118. volum. 1. nu. 16. Pau. Parisi. consi. 86. nu. 15. & cons. 87 num. 32. volumine 2. Ipse Guido Papæ contrariã opinionem veriorem esse existimat, dicẽs liberos masculos censeri omnino substitutos, tametsi in cõditione fuerint nominati. idẽ Deci. consi. 270. Curti. Iunior consi. 43. nu. 7. idem Deci. in l. 1. C. de pact. num. 16. & ibi Curti. Iuni. nu. 14. qui asseuerat, secundum hanc opinionem iudicatum fuisse: eandẽ sententiam sequuntur Corne. consi. 146. lib. 2. Ludo. Gozad. cons. 26. nu. 22. Carol. Ruin. consi. 167. nu. 9. lib. 3. & Latè Boerius Dec. cons. 318. col. 2. & cons. 546. col. 1. Parisi. consil. 53. nu. 44. lib. 3. ❧ Aymon Sauillianus consilio 130. col. 2. & consil. 155. num. 3. versi. 2. ab exemplo statutorum, quæ à successione excludunt fœminas extantibus masculis: qui si ab intestato succederent, minime excluderent fœminas, sed cũ eis simul admitterentur. Sic in hac specie, si masculi ab intestato succederent simul cum fœminis essent admittendi: & ita substitutis præferentur fœminæ, quod est contra testantis mentem, & ideo est dicendum, masculos à testatore ex testamento vocari, sicuti Decius existimat.

Hac tamen ratione ego non cogor à priori sententia discedere: atque, vt arbitror, in præsenti quæstione, masculi ex voluntate testantis succedunt ab intestato ipsi instituto, & eadem volũtate fœminis præferuntur, sicuti in statutis: quorum Deci. meminit, masculi per legitimam ab intestato successionem vocantur, & fœminas excludunt: quod latissimè constat ex traditis ab Alberto Bru. in tracta. de stat. exclud. fœmin. arti. 8. & arcu. 13. Posset sane opinio Guidonis locum obtinere, si testator fœminas eo casu, quo nascerentur, pecuniari tit. honorauerit. Corne. consi 207. volum. 2. colum. 3. Curti. Iunior consi. 87. colum. 2. Ripa in d. l. Centurio. num. 163. Aymon. consi. 130. colum. 3. Similiter & Hierony. Grat. consi. 3. nu. 19. volu. 1. aliquot alijs modis opinionem Guidonis defendit.

Tertio præmissa gl. communis opinio etiam in legatis locum habet eadem ratione. † Socin. in dict. l. cum auus. fol. vl. col. 1. cui subscribunt Lancel. Galiau. in d. l. Centurio. col. 91. & Catel. Cott. dictione, filij in conditione. optimus tex. in l. si quis sub conditione. ff. si quis omis. cau. testa. quo probatur, etiã in legatis positũ in cõditione, nõ cẽseri in dispositione decretũ. idẽ probatur in l. 1. §. itẽ si ita. ff. ad leg. Fal. ad idẽ l. filiusfamil. §. cũ quis. ff. de leg. 1. cuius ratio generalis est, nã & l. generaliter. C. de instit. & substi. §. cum autem. sensit adiectos conditioni non vocari ad fideicommissium ex testamẽto: & subdit procedere eã constitutionem in legatis, & fideicommissis: quo fit, vt prædicta opinio sit recipienda aduersus Ang. in l. in legatis, & fideicommissis: quo fit, vt prædicta opinio sit recipiẽda aduersus Ang. in l. in leg. & Ia. ibi dicentes, in legatis adiectum conditioni vocari per fideicommissum ex testamento: nec id mirum esse, cum legata nutu relinqui possint. l. nutu. ff. de legatis tertio. non sic hæreditas. & ideo quanuis gl. in hæreditatibus lõquatur, erit aliud dicendum in legatis. idem Corne. consi. 146. colum. 5. volu. 2. quorum ratio ex præcedentibus tollitur, & ex eo quod dicta gl. etiam in fideicommissis loquatur, quæ legatis exequantur. Vnde non immerito Iaso. in l. prima. columna quarta. C. de pact. Angeli sententiam dubiam esse fatetur. Sed & illos Angeli commentarios, quorum Iaso meminit, nondum ipse vidi nec legi, in his verò, quos obtinere potui, & qui vulgo circunferuntur, nihil hac de re Angel. scribit.

Quarto eadem opinio gl. adhuc vera est, etiam si põsiti in conditione non sint successuri ipsi instituto intestato, nihilominus etenim hi non censentur testamento vocati ad fideicommissum. Filius siquidem naturalis substitutum excludit, licèt intestato parenti successor legitimus non sit. l. ex facto. §. siquis rogatus. ff. ad Treb. auth. licet. C. de natu. lib. Hanc verò extensionem probat insignis rex. in d. l. filiusfamilias. §. cum quis. vbi nominati in conditione excludunt substitutum: etiam si non sint hæredes instituto. eandem opinionem probat gl. in d. l. ex facto. §. vltim. vbi Vincenti. Hercul. & Alex. in dicto §. si quis rogatus. 2. colum. & ibi Ripa numero 27. fatentur eam communem esse. Et in hac specie idẽ concedit Paul. Castrensis in dicto §. cum quis. & in dicto §. si quis rogatus. ab ea tamen opinione & extensione discedens.

Porrò, si quando à præfata communi opinione recedendum erit, id non temere, sed caute agendũ est. perpensis coniecturis, quibus deprehẽdi possit eam fuisse testatoris voluntatem, vt nominatos in conditione ad substitutionem ex testamento vocauerit, quod iudex attente admodum arbitratur. Socin. in d. l. cum auus. ad fi. Curt. Iun. consi. 53. n. 7. Paul. Paris. consil. 42. vol. 3. Hieron. Grat. consi. 48. volu. 1. Soc. consi. 116. col. 2. vol. 3. Vnde si quis de organo futuris testamẽtis disponat, & dicat velle ipsum habere successores eos qui ab intestato à iure vocantur, & addiderit id sibi placere, vt ea dispositio valeat eo, quo meliori modo possit, cẽseri hæredes instituere eos, qui ei intestato sunt successuri: est enim hæc institutio necessaria ad tollenda futura testamenta, & exclausula adiecta colligitur intentio testantis, sicuti in hac specie respondet Cur. Iun. consi. 169. col. 2.

9 Ex quo defendi poterit id, quod nouiores quidam opinantur: Filium institutum hæredem † censeri in illa celebratissima forma Galli Aquilij: Si filius meus me viuo morietur, rũc si quis mihi ex eo nepos, neptisue, natus, natáue erit, hæredes sunt. Id enim necessarium est præmittere, ne testamentum rumpatur. Igitur testaris illa cautissima formula intentio est proculdubio, vt eius dispositio valeat, & ob id iudicidum est sub illa conditione voluisse filium instituere hæredem: cum id necessarium sit, ne testamentum rumpatur: quod in l. Gallus in principio. animaduertunt Fortu. columna vigesimaoctaua. Galiaul. numero vigesimoquarto. & Mari. Salomo numero vigesimoquinto. ex l. denique §. interdum. ff. de pec. le. Idem adnotauit Stephanus in Necyomãtia. dialogo quadragesimosexto. & qua dragesimoseptimo. Nam fauore liberorum verba enuntiatiua disponunt. l. pater. §. auus. ff. de dol. except. idem probatur in l. si mater §. vltimo. ff. de vulga. vbi Iurisconsultus Affricanus sensit sub Galli forma filium fuisse institutum. Item Vlpianus in l. cum in testamento. ff. de hære. instit. scribit, duos gradus hæredum esse ibi: si filius meus me viuo, moriatur, tunc nepos ex eo hæres esto. Nec obstat §. idẽ credendum. eiusdem l. Gallus. vbi nominatus nepos in conditione non censetur institutus: quia id negandum est: cum in eo casu, & in ea formula etiam nepos sit institutus. Et dũ subdit Iurisconsultus: Ne successione testamentum rumperetur: ad pronepotis institutionem est referendum, quia ea non facta, nec concepta rumperetur testamentum mortuis filio, & nepote, viuo testatore. Nec ibi quidquam intereit, prius mori nepotem, an filium, vt explicat Fortu. in dicta lege Gallus. columna trigesimaseptima. Tametsi frequentius illius legis Gallus. interpretes præmittant, filium in forma Galli Aquilij expresse institutum fuisse, & ita institui oportere ab his, qui eadem forma vtantur. gloss. Bald. Angel. Im. & alij communiter. dicta lege Gallus. in princip. vt ibi fatentur Alexand. numero sexto. Iaso. numero quadragesimooctauo. & Galiaul. numero vigesimoprimo. ac cæteri doct. quibus consentit Guilielmus Benedictus, hic verbo, adiiciens. reprobantes Bartol. qui in ea lege Gallus. existimat satis esse filium ad legitimam successionem ab intestato vocari, & ideo adnotauit, non esse necessariam in forma Galli Aquilij institutionem filij: quod à vero intellectu illius legis plurimum abest.

EX §. QVARTO.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio quid sit, & quare hoc nomen habeat?*
2 *Distinctio substitutionis directæ ab obliquæ.*
3 *Vulgaris substitutionis diffinitio.*
4 *Vulgaris substitutio, quibus verbis fiat.*
5 *Vulgaris in vnum casum concepta ad alium extenditur.*

6 *Vulgar*

6 *Vulgaris expressa cõtinet tacitam pupillarem, quæ tamen matrem pupilli non excludit.*
7 *Vulgaris tacita matrem testantis minime repellit.*

§. Quartus, de vulgari substitutione.

1 QVISQVIS HACTENVS de substitutionibus tractauit, illud in primis aperuit, quidnam, sit substitutio? Et Accursius † non aliud arbitratur esse substitutionem, quàm secundam institutionem. in rubric. ff. de vulga. quæ diffinitio tantum conuenit, quando sola vnica substitutio fit, & institutio. Quid ergo dicemus? cum constet substitutionem secundo, & tertio gradu dici l. j ff. de vulga. atque etiam filio non instituto fieri possit substitutio: quod in eadem l. j. ad finem probatur. Quin etiã in legatis, & in donationibus causa mortis substitutioni locus est. in l. vt hæredibus. l. Titia Seio. §. Seia libertis. ff. de legatis secundo. l ei cui. ff. de donatione causa mortis. Et si est secunda institutio, cur fideicommissariam substitutionem dicimus l. Scæuola. ff. ad Trebe. cur item substitutiones indirectas & obliquas partimur? quibus rationibus non admodũ placet substitutionem dici, sequentem institutionem, tametsi id placuerit Lance. Polito in tracta. de substitutione. numero 23 & Zasio columna 1. vt igitur substitutionis vis intelligatur secutus Petrum Loriotum de substitu. c. 5. existimo, substitutionẽ esse cuiusque rei in posterioris personam collationem. ex dict. l. vt hæredibus. Posterior verò persona illa intelligitur, quæ priorem aliquem, cui ius ad eandem rem competebat, præmittit. l. in duobus in princ. ff. de duob. reis. aut si mauis in genere substitutio est vnius, vel plurium ad aliquam rẽ in locum alterius facta vocatio: in specie autem est vnius, vel plurium in locum alterius ad aliquam rẽin testamẽto, codicillis aliáue vltima volũtate, facta vocatio.

2 Substitutionum, quædam directę sunt †, quædam obliquę. Directa est illa, quæ substituto hæreditatem defert. sine alterius ministerio. & restitutione. Obliqua est, quæ substituto hereditatẽ defert ex alterius substitutione, vt fideicõmissaria. Abb. hic, Ias. post alios in rub. ff. de vulg. Politus in princip. de substit. numero 28. & ibidem Zasius. Huius verò distinctionis vtilitates tradunt præ cæteris Guilie. hic verb. absque liberis. ri. de compendiosa. n. 12. & Lance. Galiau. in repe. l. Centurio. col. 3.

Est in hoc cap. Glossema quoddam de his substitutionibus agens, quo l compendiosam substitutionem directam esse asserit: & tamen quandoque obliqua esse potest. Obliquis autem substitutionibus reciprocam adnumerat, cum ea frequentissimè directa sit. Sed hæc omnia statim latius tractabuntur. Nunc ad vulgarem substitutionem, in qua primùm eius definitionem tradam. Secundò, formulam, qua concipi soleat. Tertiò eius effectum, quem ordinem, & in reliquis substitutionibus seruare conabor.

3 Vulgaris substitutio †, est sequens institutio directa, quæ omnibus, & ab omnibus fieri potest. Bart. in l. j. nu. 5. ff. de vulga. vbi Ias col 3. apertius ita diffiniuit, & Guilie. hic verbo, absque liberis. nu 7. Ideo autem dicitur vulgaris, quod ab omnibus & omnib. fieri possit. Barto. in d. l. j. regia l. j. ti. 5. par. 6. apta etenim est, vt tã liberis, quàm extrancis fiat. Theophi. in prin. de pupi. substi.

Secundum, quod hic agendum est, ad formulam huius
4 substitutionis spectat. Ea vero fit verbis † generalibus, specialibus, & singularibus, aut si mauis, indiuiduis. Generalibus fit ita: Titium constituo, & ei Sempronium substituo. Aut Titium, & Sempronium hæredes instituo, & eos inuicem substituo. Est autẽ ita concepta vulgaris expressa, quo ad verba generalia, & tacita quo ad specialia. Bar. communiter receptus in d. l. 1. col. 3. & 5. gl. & Bar. in l. Lucius. ff. de vulg. Specialia verba sunt hęc. Caium constituò, & si is hęres non erit substituo Titium. Quia verò potest quis instituere non esse hæres, eo quod nolit, & eo, quod non possit, fit isthæc substitutio verbis singularib. Instituo Titium, & si is noluerit esse hęres substituo Caium, vel instituo Sempronium, & si is non potuerit heres esse, substituo Titium. l. cum cũ proponas. C. de hæred. inst. l. si paterfamilias. ff. de hæred. institu. Alex. & Ias. in d. l. cũ proponas. Bar. in d. l. 1. n. 13. & hęc est substitutio vulgaris expressa oino, qã Barto. & doctores apertius explicant.
5 Tertio præcipuè illum effectum operatur † substitutio vulgaris, quod verbis singularibus in vnum casum concepta ad alterum extenditur. Si quis enim instituat Sempronium, & si Sempronius noluerit esse hæres substituat Titium, erit substitutioni locus, si Sempronius morte aut alio impedimẽto, hæres esse non potuerit. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. Bart. in l. Titius. §. Lucius. per text. ibi. ff. eod. tit. l. vltima. C. de posthum. hæred. instit. Bart. in lege 1. ff. de vulg. numero 14. & ibi post alios Ias. columna 4. Ripa numer. 89. Socin. fol. 3. columna 3. Polit. in tracta. de substitu. titulo de vulgar. Zasi. in ea. rubr. columna 3. & hæc est communis opinio. vt fatetur Guilielm. Benedict. verbo, absque liberis. numero 25.

Item, substitutio vulgaris expressa continet tacitam pupil-
6 larem, si fiat minori decem & quatuor annorum. l. iam † hoc iure. ff. de vulg. l. quanuis. C. de impub. & aliis. Bart. in dicta l. j. numero 34. quem ibi cæteri docto. sequuntur. Hæc verò pupillaris tacita matrem pupilli non excludit. lege vltima. C. de insti. & substi. glos. in l. precibus. C. de impub. & aliis. Bart. in l. Centurio. colum. 2. ff. de vulgar. quorum opinio communis est secundum Alexand numero 58. Ias. nume. 22. & Galiaul. col. 35. in d l. Centurio. Zasi. tit. de vulga. numero 20. & Politum numero 14. Ias. in dicta l. precibus. numero 6. & Curt. Iunior ibi. nu. 20.

Qua in re illud omittendum non est, tacitam pupillarem matrẽ pupilli excludere, quã lo substitutio est facta in piam causam: quod norant Ange. colum. 2. & Paulus in d. l. precib. Alex. consil. 12. vol. 3. num. 15. & consil. 38. volu. 1. idem & Ias. in dicta l. precibus. colum. 5. argumento gl. ibi. quę præcedentem conclusionem verã esse probat, nisi ex voluntate testantis aliud appareat expresse, vel tacitè. Intelligo tamen Angelopinionẽ quando pia est substitutio pro exoneratione conscientiæ, & malè ablatorum. sic enim Ange. loquitur, & Dec. ind. l. precibus. n. 14. Aretinus consil. 155. incip. Periculosum. Guilielm. Bened in capi. Raynuntius. verbo, si absque liberis. in 2. num 98. quos sequitur Carol. Molin. in additionibus ad Alex. d. consil. 38, existimans alias falsam esse opinionem Angeli, & sequacium.

Est autem expressa vulgaris, quæ tacitam pupillarem includit, quoties fit verbis specialibus, aut singularibus, quorum paulò antè mentionem egimus. lege vltima. C. de insti. & substit quam ad hoc ipsum Barto. allegat. in dicta lege prima. n. 35. apud quem loco pupillaris substirutionis, corruptè legitur vulgaris. ex Alexand. ibi. numero 36. & Guilielmus Benedictus hic verb. absque liberis. numero 105. qui Bart. opinionem probant. Illa verò, quæ comprehenditur sub verbis generalibus, expressa pupillaris est, non tacita, & effectus expressæ pupillaris habet. Cuius exemplum est: Instituo Titium, & Sempronium, atque eos inuicem substituo. Si enim vterque institutus impubes sit, & eis cõueniat pupillaris substitutio, ibidem continetur expressim. l. precibus, & ibi doct. C. de impub. d. l. iam hoc iure. §. primo. Bart. numero 7. & alij in l. Lucius. ff. de vulga. vbi Ias. colum quarta. dicit hanc opinionem communem esse. Idem erit, si substitutio ita concepta sit: Instituo Titium filium meum, & ei substituo Sempronium. Nã si Titius impubes sit, hæc censetur pupillaris expressa. Bart. in d. l. Centurio. numero trigesimosecundo. Ias. numero quinquagesimoquinto, vbi Galiau. columna 87. dicit hanc opinionem communem esse, quem Alexand probat in l. Gallus. §. j. col. 2. ff. de lib. & posthu. optimus textus in l. iam hoc iure. ff. de vulg. §. j. vbi pupillaris substitutio non continetur in reciproca, quando non sit talis substitutio duobus pariter impuberibus. Igitur si esset facta substitutio vni tantum qui impubes esset, contineret expressam pupillarem saltem verbis generalibus.

7 Tacita autem † vulgaris minimè excludit matrem testatoris, si omnino tacita sit, sicuti nec omnino tacita pupillaris matrem pupilli. Bart. eleganter in d. l. j. n. 40. Alex. n. 38. & ibi Ripa n. 175. dicens hanc opinionem communem esse, quam & Zasi. sequitur in tit. de vulg. nu. 21. Nisi substitutus esset ali quis ex descendentibus ab ipso testatore: tunc etenim mater testantis excluditur. Alex. d. n. 38. non alia ratione, quã quod voluntas testantis id dictare videtur.

EX §. QVINTO.

SVMMARIVM.

1 *Pupillaris substitutionis diffinitio.*
2 *Ad effectum pupillaris substitutionis quo tempore requiratur patria potestas.*
3 *Intellectus l. 1. §. sed & si extraneum. ff. de vulg.*
4 *Quibus verbis fiat pupillaris substitutio.*
5 *Pupillaris expressa quam vulgarem contineat, & an ea expiret finita*

Universidad de Deusto
Biblioteca

finita pupillari.
6 *Effectus aliquod pupillaris substitutionis.*

§. Quintus, de pupillari substitutione.

1 EIVS † SVBSTITVTIONIS definitionem itacolligendam esse arbitror, vt sit sequens substitutio directa, quæ liberis impuberibus in potestate testantis constitutis, nec eius morte in alterius potestatem recasuris, intra pubertatem fit. l. secunda. ff. de vulga. Regia l. 5. tit. 5. part. 6. Est enim necessarium eum, cui substitutio fit, impuberem esse, & in potestate testatoris constitutum. Quòd si mortuo testatore pupillus eius nepos in patris potestatem incidat, substitutio nō potest effectum habere. Illud tamen est in controuersia, sitne satis pupillum cui substitutio fit tempore mortis testatoris esse in eius po-
2 testate, an sit necessarium etiam eidem potestati † subditum esse tempore testamenti, in quo substitutio fuerit facta. Qua in re gl. Bart. Alexan. & Docto. per textum ibi in dict. l. secunda. §. sed si extraneum, asserunt, satis esse pupillum tempore mortis testatoris esse in eiusdem potestate. quod & alijs rationibus probare nituntur, eamaximè, quod pupillaris substitutio facta extraneo, continet tacitam vulgarem. l. vltim. C. de heredibus instit. & hæc vulgaris postea mutatur in pupillarem, quæ valida est. Et qualitates huiusmodi facilè mutantur. l. tertia. §. vltimo. ff. de hæredi. instit. Nam si quis instituat hæredem eum, qui extraneus est, eique pupillariter substituat, ac postea arrogauerit, substitutio ab initio nulla valida fit. per tex. in d. §. sed si extraneum, cui opinioni, & si communis sit, refragantur plurima, & primum Catoniana regula: ex qua quod inutile foret, si testamenti facti tempore decessisset testator, id legatum quandocunque decesserit, non valet. Quæ quidem regula recepta videtur, etiam in actibus conditionalibus. l. si alienum. §. in extraneis. ff. de hæredibus instit. §. in extraneis. Institut. de hæred. quali. & diff. & licet in institutionibus locus non sit Catonianæ regulæ, cum ea in legatis loquatur, tamen ex alijs iurisconsultorum responsis in institutionibus admittitur, quod in legatis Catoniana regula diffiniuit Bartolus in l. Catoniana. ff. de Catonia. regula. ita intelligens ibi Iurisconsultum dicentem Catonianam regulam non procedere in cōditionalibus institutionibus. Potest & obiter dici Catonianam regulam, quæ in legatis puris cōstituta fuit quasi aliud in conditionalibus sentiens, minimè sibi locū vendicare in institutionibus conditionalibus: nam in his cessat ille sensus à contrario Catoniæ regulæ expressus in l. prima. ff. de regu. Catoniana. Item pupillaris substitutio cessat, & extinguitur, si institutus, cui sit facta, exierit à potestate testatoris. l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. Igitur, & fortiori ratione, ab initio fieri non poterit ei, qui non est tempore testamenti in potestate testatoris. Præterea extraneo à patria potestate non potest fieri pupillaris substitutio. §. extraneo. Instit. de pupi. substi. ergo si fieri non potest, admittenda non est.

Quibus & alijs rationibus à receptissima opinione recedunt Salyc. Paulus. Imo. Cuma. & Ias. numero decimosexto. in d. l. 2. Ange. Aret. in princip. Inst. de pupi. substitu. Zasius in lib. secundo singul. intellect. capi. octauo, idem Zasius de substitut. ti. de pup. nume. 21. Vigli. in princi. Instit. de pupi. substi. Stephan. in Necyomantia. dialogo decimooctauo, quos nūcupatim citare libuit, vt appareat ab illa veterum sententia ferè omnes Iuniores discessisse. Non obstat ratio illa, quæ à Doct. pro communi opinione adducitur. ex mutatione qualitatis, sed ipsa substātia: siquidē substitutio pupillaris à vulgari in ipsa substantia differt, quod nemo, opinor, negabit, qui rem ipsam attentè perpendere velit. Maximèvero cessat prædicta ratio ex eo, quod hæc pupillaris ab initio nullo iure valida, minimè parit vulgarem omnino tacitam, quæ valida sit: missos etenim faciamus codicillos, in quibus pupillaris substitutio iure codicillorum producit fideicommissariā. l. Scæuola. ff. ad Trebel. cum verba directa in codicillis apposita obliquè accipiēda sint. gl. inst. de vulga. substit. tex. in l. vl. C. de codici. quod alibi tractabimus. Attamē pupillaris omnino expressa, quæ ex sola mente testatoris, non ex verbis, vulgarem tacitam includit. l. iam hoc iure. ff. de vulg. hunc effectum habet cum valida est: non autem eo casu, quo nullo iure subsistit, vitiato etenim expresso, & principali, tacitum, & accedens non æquè principaliter omnino vitiatur. l. 3. §. qui habet. ff. de seruitu. rusti. prædi. nec l. vltima. C. de hæredib. instit. quidquam facit, cum per illa verba, Sempronius Plotij hæ-
3 res esto, ex verborum serie deducatur † vulgaris substitutio, quæ omnino tacita non est, vt Imperator illa verba interpretatur, aut saltem non est pupillaris expressa ibi substitutio. Superest modo respondere text. in d. §. sed si extraneum, cuius hæc sunt verba. Sed & si extraneum quis impuberem hæredem scripserit, potuit ei substituere, si modo eum in locum nepotis adoptauerit, vel arrogauerit, filio præcedente. Nam is tex. ita intelligēdus est, vt extraneo substitui possit, si adoptatus fuerit modo, ideſt, eo tēpore, quo fit substitutio: dictio etenim, modò, in præterito accipitur, autore Donato in Eunucho. Sic Cicer. lib. 2. de officiis. Modò enim hoc malum in hanc rempub. inuasit. idem 6. actione in Verrem. Quid dico, nuperrimo vero modò, ac plane paulo ante vidimus. Vnde extraneum appellat ille tex. eum, qui à sanguine testatoris alienus erat: non tamē à patria potestate, quippe qui adoptatus fuisset ante testamentum. Ioan. Cora. in l. quanuis. col. 2. C. de impub. quo in loco nullum autorem citat huius intellectus, quem prius scripserat Lancel. Politus. tit. de pup. substit. nu. 25. qui existimant, illum nepotem in casu, & specie d. §. sed & si extraneum, in potestate testatoris fuisse tempore institutionis, & substitutionis, idem fatetur Stepha. in Necyomantia. ca. 18. intelligens extraneum dici in d. §. sed & si eum, qui quondam extraneus fuerat: modo tamen sit in patris potestate constitutus per adoptionem, quod & Politus notauerat. Aliter etiam explicari nodus hic potest, si præmittatur illum nepotem tēpore institutionis extraneum fuisse, & postmodum sequuta fuerit adoptio, ac demum post adoptionē substitutio, atque ita illum text. interpretatur Ias. in d. l. 2. numero 16. Zas. in d. c. 8. & in d. tract. de substit. tit. de pupillari. 3. requisito. & Vigli. in d. princ. inst. de pup. substit. ex quibus constat, eam rationem potuisse Iurisconsultum dubium reddere, quod substitutio pendens à testamento paterno, debeat referri ad tempus institutionis, quo tempore nepos nō erat in potestate. Item quod nepos ille, cui fuit facta substitutio, non fuit institutus tanquam suus, sed tanquam extraneus: & ob id dubium erat, an patre mortuo posset rumpere testamentum, & subinde pupillarem substitutionem.

4 Secundo, circa † hanc substitutionem est agendum, quib. verbis fiat. Quā in re dicendum est fieri quandoq; verbis generalibus, his quidem: Instituo filium meum Sempronium, & ei substituo Titium: nam si Sempronius sit impubes hæc substitutio pupillaris est verbis generalibus: idem si ita concipiatur: Instituo Titium, & Sempronium filios meos, & eos inuicem substituo. Est enim & hic pupillaris substitutio, si vterque institutus impubes sit, expressa quidem quoad verba generalia, & tacita quoad specialia: quo fit, vt substitutio pupillaris esse possit, partim tacita, partim expressa. Barto. in d. l. secunda. numero 26. Fit item verbis specialibus, quando testator meminit pupillaris ætatis: Instituo Sempronium, & filio meo Sempronio impuberi substituo Titium. l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulg. & pup. l. ex facto. ff. e. vbi si quis dixerit, substituo filio meo furioso, est exemplaris. Igitur idem erit, si dixerit: substituo filio meo impuberi. Alexand. in lege precibus. numero octauo. C. de impube. Ripa in d. l. secunda. numero 38. Politus de pupil. substi. numero octauo. & Zasius eodem titul. columna secunda. & idem est, quod Bartol. explicat in lege prima. ff. de vulga. numero 17. ex quo Regia lege 5. titulo quinto. parti. 6. quæ illam substitutionem, cuius meminit Iurisconsultus in dicto §. hæc verba. tacitam appellat. est intelligenda quoad verba singularia, nam quoad specialia expressa censeri debet, quicquid Bald. scripserit in d. l. precibus: Er. t & aliud exemplum, quod numero 5. exponā. Fit deinde pupillaris substitutio verbis singularib. & ita concipitur: Instituo filium meum, & si filius meus hæres erit, & intra pupillarem ætatem decesserit, substituo Caium. l. 2. ff. de vulg. & ibi communis.

4 Elt autem hæc substitutio expressa quoad istum casum, & tacita quoad alium, nempe, quando non erit hæres, & tamē in ætate pupillari decesserit. l. Iulianus. incipit aliàs, si pupillus. ff. de acq. hær. Bart. in d. l. 2. n. 28. Imo. & Alex. ibi. nu. 25. qui asserunt, prædictam substitutionem ad istum secundum casum extendi, quæ quidem opinio communis est, vt fatentur Ias. nu. 28. & Ripa. nu. 41. in d. l. 2. Zasius in huius substit. tract. col. 2. & Boeri. decis. 38. num. 14. & licet Curt. in d. l. precibus. n. 34. visa fuerit dubia hæc sententia, atque omnino Polito displicuerit. 5. & 6. quæstio. tamen admittenda est, vel ex eo, quod substitutiones favorissimè extenduntur, magno earum fauore. lege vltima. C. de institutio. & substitution. lege Gallus. §. & quid si tantum. Consultius sanè erit testatori, si

femota ambiguitate vt vtrūq; casum cōcipiat substitutionē.

5 Illud verò adnotandum est vulgarem † substitutionem tunc omnino tacitam esse cum sub pupillari verbis singularibus concepta, comprehendatur, vel quando in vnum casum concepta ad alterum extenditur, ex his, quæ in precedēti. §. diximus. Ex quo deducitur in illa substitutione. Si filius meus in ætate pupillari decesserit, substituo Caiū, quæ pupillaris est. Bartolus in d. l. secunda. nume. 27. communiter receptus, secundum Ripam ibi. nu. 4. quod ipse repetam §. nono. num. primo. contineri vulgarem substitutionem expressam sanè verbis generalibus, non omnino tacitam. Alex. in d. l. 2. num. 25. idem Alex. num. 7 & Doctores in d. l. precibus. vbi Curtius numero 39. hanc opinionem tutatur aduersus Decium, & est Alex. sententia communis teste Ripa in d. l. prima. ff. de vulgari. numero 83. quo in loco planè asserit frequentiori calculo receptum esse, sub pupillari expressa verbis specialibus, comprehendi vulgarem expressamverbis generalibus. Solum etenim omnino tacita vulgaris est illa, quę colligitur ex authoritate legis à pupillariverbis singularibus concepta. Curti. in l. precibus. nu. 38.

Porro, substitutio, quæ facta fuerit sub mentione pupillaris ætatis, & ad ætatem pupillarem restricta, etiam quo ad vulgarem expressam expirat, & finitur pubertate. l. in pupillari. ff. de vulgari. Bar. in dict. l. prima. colum. vltim. Alexand. in dict. l. secunda, colum. nona. adiunctis his, quæ notat Bar. in l. Centurio. ff. de vulga. numero 31. Curti. Iunior in dict. l. precibus. numero 36. quibus accedit Regia l. decima. ti. quinto. part. sexta. Non tamen opinor dici quo ad istum effectū pupillarem restrictam ad ætatem illam pupilli, si ita fiat Substituo filio meo impuberi Titium. ex Alexand. in dict. colū. nona. & Bart. in d. l. Centurio. nu. 31. Erit igitur forma substitutionis ad ætatem pupillarem restrictæ in hunc modum: Si intra pupillarem ætatem decesserit, substituo Titium.

Illud sanè prætermittendum non est, vt planius hæc quæstio intelligatur, ex l. in pupillari, & dict. l. Regia tantum probari, substitutionem pupillarem finiri, & extingui per pubertatem: nihil tamen inibi dicitur de vulgari sub ea comprehēsa. Idcirco quid de vulgari omnino dicendū sit, oportet examinare. Et sane Barto. in dict. l. prima, columna vltima, communiter receptus, multis conatur probare, vulgarem omnino tacitam, nempe comprehensam sub ea pupillari: Si hęres erit, & in ætate pupillari decesserit: omnino extingui pubertate. Quæ quidem opinio non probatur in locis à Barto. & alijs adductis. Nam tex. in l. qui habebat. ff. de vulg. aliorsum tendit, cum inibi filius impubes hæreditatem patris adierit, atque ideo vulgaris expirauerit per additionem, non per pubertatem, secundum gl. Bar. Aretinum, & alios, in ea. l. qui habebat. Et præterea illa Iurisconsulti responsio rationem habet eo, quod spes substitutionis non transit ad hęredem substituti. Sunt & alia loca Iurisconsultorum pro Barto. adducta, quæ facillimè tolluntur à contrariæ partis authoribus, presertim ea, quę de volūtate testatoris citantur, eo quidē qd testator voluerit, restringēs ad certā ætatē substitutionē pupillarē. vltra eā minimè dare pupillo substitutū, nec substituto admitti. l. si ita quis. & l. qui plures. in 2. ff. de vulga. etenim hæc ratio parum conuincit, quia est intelligenda quo ad pupillarem substitutionem: nam quo ad vulgarem coniectura maxima est, ne testator absque hęrede decedat, minimè voluisse illam ad nominatam ætatem restringere. Sed tamen opinionem Bar. communem esse testantur Alexand. & Ripa in dicta l. prima. numero ducentēsimo vigesimoquinto. Alberic. in l. precibus. numero duodecimo. C. de impuber. & alijs. Guilielm. Benedict. in hoc capitu. Raynuntius. in tractatu vulgaris substitutionis. numero centesimo trigesimooctauo. Zasius in tracta. substitut. capitulo de vulgari: ad finem. Cui opinioni suffragatur, quod illa conditio: Si in pupillari etate decesserit, adiuncta pupillari substitutioni, repetita censetur in vulgari: cum vtraque substitutio ab eadem oratione procedat, ideóque debeat pariter intelligi. l. iam iure. ff. de vulgari. In summa quidem Bartoli sententia communis in hoc rendit, vt quoties pupillaris expressa restricta fuerit ad tempus intra pubertatem, tunc sanè vulgaris inibi contenta per pubertatem expiret, quasi & illa eam conditionem habeat: Si pupillus hæres non erit, & intra pupillarem ætatem decesserit: vnde conclusio paulo ante ex Alexandro, & Curtio adnotata de vulgari expressa, contenta tamen sub pupillariverbis specialibus concepta, quod ea expiret per pubertatem, ex communi omnium sententia procedere videtur.

Cæterum, hæc opinio communis ambigua est, multisque rationibus euerti potest. Nec tamen omnino improbatur autoritate gl. in l. lex Cornelia. ff. de vulg. quia illa nō tractat in specie de pupillari restricta ad tempus pubertatis. idcirco aduersus hanc communem rationibus agendum erit.

Et primo, quod tacita vulgaris comprehensa sub pupillari restricta ad ætatem pupillarem non expiret pubertate, probatur ab eadem ratione, quæ legem ciuilem induxit, vt ex mente testatoris, authorirate legis, quandoque verbis non omnino refragantibus, sub pupillari vteunque, etiam verbis singularibus concepta, vulgarem tacitam inesse statuerit. d. l. iam hoc iure. Ea etenim est. Nam cū testator, casu quo filius sibi hęres esset, & impubes decederet, voluerit tam bona sua, quàm pupilli ad substitutū pertinere. l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. de vulga. verisimile est, si pupillus sibi hæres non esset, voluisse quod saltem bona sua ad eundem deferrentur substitutum, quem omnibus excepto pupillo prætulit. l. hæredes mei. § cum ita. ff. ad Trebe. quod doct. adnotarunt, maximè Soc. in d. l. 1. numero 13. ad fin. & Imo. hic in tracta. vulgar. substit. Hæc verò ratio, quòd nemo negare poterit, ita obtinet, si pupillus moriatur post pubertatem hæreditate repudiata, ac obtineret, si intra pubertatem eadem repudiatione præmissa mortuus fuerit. Nec video posse controuerti in hac coniectura mentis testatoris.

Secundo, quanuis sub pupillari expressa tacita vulgaris cōtineatur, & alioqui cū vitiatur expressum, etiam tacitum vitiari debeat. l. 3. §. & habet. ff. de ser. rust. præd. l. qui ad certū. ff. locati. hæc omnino cessant: cū tacitū est æque principale, & distinctū ab expresso. l. si fideiussor. ff. de le. j. At in hac quæstione manifesti iuris est, ita principalem esse tacitam vulgarē, vt est ipsa expressa pupillaris, & quamlibet diuersis casib. obtinere: tametsi altera sit potentior. Sic sane in l. 2. §. vltri. ff. de vulg. extincta vulgari expressa per additionē, manet salua tacita pupillaris. idem constat ex l. quāuis. C. de impub. & al. substit.

Tertio, etiam si præmittamus, expressam pupillarem, & tacitam vulgarem, ab vna & eadē oratione procedere: possunt tamen diuersis modis intelligi, quia ratio diuersa cogit quidem ad diuersam interpretationem. Nam natura pupillaris est admodum distincta à natura vulgaris: idcirco mirum non est, si dispari modo intelligatur vulgaris, quam fuerit intellecta, vel exposita pupillaris: imò necessaria est hæc diuersa interpretatio propter diuersam vtriusque actus proprietatem. Nec oberit d. l. iam hoc iure, quæ procedit ab ipsa mente testatoris reciprocè duobus filiis substituentis: eas etenim contineri substitutiones voluit propter æqualitatem, quæ vtrique filio possint conuenire. Incongruum enim videbatur, in quit Iurisconsultus, vt in altero duplex esset substitutio, in altero sola vulgaris.

Quarto, expressio eius, quòd tacitè actui iure inest, nihil operatur, nec mutat ipsius actus propriam vim, & naturam. l. non recte. C. de fideiuf. l. conditiones. ff. de condition. & demon. sed in quacunq; pupillari substitutione, nempe ea quę ita concepta fuerit: Filio meo impuberi substituo Titium, intelligitur illa conditio, Si in ætate pupillari decesserit. l. qui liberis. § hac verba. ff. de vulg. & est communis opinio. In hac vero specie vulgaris tacita non extinguitur per pubertatem, vt Bar. & alij fatentē. Ergo nec in ea, vbi expressa fuerit cōditio ista, Si intra pupillarem ætatem decesserit. Nec controuerti potest: esse necessariam pupillari substitutioni hanc conditionem, quod pupillus moriatur intra ætatem pupillarē, & non fiat pubes, nec decedat post pubertatem, licèt possit tempus pupillaris ætatis restringi.

Quinto, vtar Salyc. argumentatione à diuisione inquam. Aut enim hæc restrictio ætatis pupillaris non restringit vulgarem, aut eam restringat. Priori casu probatur opinio communi contraria: at in posteriori, si mētio pupillaris ætatis vulgarem tacitam restringit, vt limitetur vulgaris ad tēpus quatuordecim annorum, profecto negatiuè limitatur in hunc sensum, si hæres non erit intra tempus pubertatis: vnde lapso eo tempore, substitutus quocunque tempore, & ætate ille, cui fuit substitutus, obierit & non fuerit hæres, admittendus est: quia verum est, institutum non fuisse hæredem intra pupillarē ætatem: quòd si ex aduerso dixeris, tempus pubertatis restringit vulgarem nō negatiuè quoad additionem, vel repudiationem hæreditatis: sed quoad mortem pupilli in hunc sensum, Si hæres non erit. & intra pupillarem ætatem decesserit. Respondeo hanc restrictionem esse impropriam & extraneam à vulgari substitutione: cuius propria cōditio & natura est, quòd in stitutus non sit hæres, nec ad eius obitum vnquam refertur: id enim pertinet ad pupillarem, vel si deicommissariam, eisque similes substitutiones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sextò:huic sententiæ accedit, quòd nihil refert ad effectum substitutionem pupillarem ita factam esse,vt simulvnica substitutione, & vulgarem contineat, vel quòd vtraque substitutio seperatim fiat.l.iam hoc iure.§.si autem.ff.de vulgari.& §.vlt.Nam vtroque casu vulgaris proprium habet effectũ,& itidem pupillaris.Sed vulgaris seperatim facta nullo tempore restringitur, vt constat. Igitur nec est restringenda si simul cum pupillari fiat speciali ac singulari pupillaris substitutionis formula, quæ quidem ratio satis vrget pro hac parte.

Septimò,eandem sentẽtiam confirmat textus in d.l. iam hoc iure.vbi probatur,pupillarem expressam in vtrunq; casum factam censeri,in vulgarem quidem si hæres non erit: & in pupillarem,si in ætate pupillari decesserit, vnde colligitur,quocunque modo concepta sit pupillaris expressa, quo ad pupillarem habere conditionem illam, si in pupillari ætate decesserit:quo ad vulgarẽ verò illam, si hæres non erit,licet nõ decedat in pupillari ætate. Alioqui vulgaris tacita sub pupillari contenta,non esset verè vulgaris,imo magis accederet ad pupillarem,quæ proprièa ætate restringitur,tamet si alios effectus distinctos habeat.

Octauò,erit hæc pars non admodum iniqua, si consideremus,non esse hanc interpretationem alienam à mente testatoris adiuncta simul legis interpretatione.Nam & si ad tẽpus ætatis pupillaris restrinxerit testator pupillarem expressam.mirum non erit,quod vulgaris tacita post istud tempus admittatur: siquidem vulgaris concepta in expressum casum,& euentum,quo filius hæres non sit,nihilominus si hæres sit,qui contrarius euentus constituitur,&in pupillari ætate decesserit,admittitur substitutus ex pupillari tacita.l.quãuis.C.de impuber.& aliis.

Nonò,eandem Salyceti sententiam aduersus communem comprobat,quod ex mente testantis illa clausula: Si intra pupillarem ætatem decesserit,aut in aliaminori, tantum pertinet ad pupilli hæreditatem, cum eius mors sit ad eam obtinendam necessaria,&sic ad pupillarem substitutionem, non autem pertinet propriè ad vulgarem,cuius propria cõditio est,quòd institutus non sit hæres. Eadem autem ratio subest,siue nolit esse hæres post pubertatem, siue intra eam ætatem,quæ pupillaris sit: cum in vtroque tempore sit eadẽ ratio substituendi. Igitur nisi contrarium euidenter à testatore scriptum fuerit,præsumendum est, voluisse sibi hæredem substituere,quocunque tempore institutus noluerit hæres esse.

Decimò,his accedit elegans Alberici sententia in l. precibus.C.de impuber.& aliis.nu.82.quo in loco scribit substitutionem pupillarem,quæ & exemplarem tacitam induxerit eò,quod pupillus in furorẽ post inciderit, minimè quo ad tacitam exemplarẽextingui per pubertatem.si filius post eam obierit furiosus non obstante quòd fuerit ad ætatem pupillarem limitata.Huius conclusionis ratio est, quia hęc tacita constituitur à lege ex mente testantis potius quàm ex rigore significationis verborum,quæ quidem ratio manifestè probat Salyc.opinionem.

Vndecimò,sunt qui pro hac Salycet.conclusione contra vulgo receptam sententiam ita argumententur, Tacita vulgaris perpetuo valet, & sustinetur etiam eo casu, quo pupillaris ab initio nulla fuit. Igitur fortiori ratione sustinebitur vulgaris tacita,quando semel pupillaris valida omnino fuit ab initio.Collectio argumentationis fit ex ratione textus in l.si patre furioso.ff.de his qui sunt sui, vel alie.iur. & similibus.Antecedens probatur authoritate Bar.in d.l. 1. q.vlt.ff.de vul.qui eleganter asserit substitutionem pupillarem factam maiori,extraneo,vel à matre,statim ab ipso initio vulgarem tacitam continere:quod si dixeris cum Alex. in d.l.1.post Guiliel.de Cune.in d.l. precibus. q. vlt. vulgaris substitutio. hanc opinionem Barto. intelligendam fore eo casu quo pupillaris sit absque temporis limitatione. Quæram libenter,vbi ea facta fuerit cum temporis certi præfinitione, quo tempore finietur vulgaris tacita ? Nam per pubertatem eam finiri cum pupillari, dici verè non poterit, quia pupillaris ab initio nulla fuit, nec per pubertatem extinguitur. Ab initio autem & tacitam vulgarem finiri, repugnat Bartol. conclusioni, quod autem ea tacita vulgaris per se subsistens absque pupillari,pubertate finiatur improprìũ est,& contrarium naturæ vulgaris substitutionis,vnde Bar.opinio etiã admittẽda est eo casu,quo facta fuerit pupillaris cũ certi temporis præfinitione.Hæc verò vndecima argumẽtatio colligitur ex supradictis,vt iturq; Bar. Soci.in d.l. prima.numero 36.Igitur ad eius ampliorem cognitionem videamus, sitne vera sententia Bartol.Nam Socin.in dicta lege prima.in fine & Cora.in dicta l.post aditam. C.de impube. numero 28.defendunt Bart.opinionem etiam in ea specie, qua facta fuerit substitutio cum certi temporis limitatione. Probatur opinio Barto.secundum eum in lege vltima. C.de hæredi.institu. quæ tamen tractat de vulgari expressa, atque ideo Barto.sententia congruentius defenditur ex præsumpta testatoris voluntate:item ex eo, quodlicèexpressum vitietur,non tamen vitiabitur tacitum æquè principale:quod iam in hac disputatione admonuimus.Sic denique Bart.opinio communis est,vt fatentur Socin.numero 36.& Ripa columna vltima.in dicta lege prima.& eam sequuntur Imo. Alexan.& idem Socinus ibi.Salycetus in l.si testamento.columna quarta.C.de impuber. & aliis. Faber in l.precibus. C.eod. titulo. Bald.consilio 272. libro secundo. Signorol. consilio 235.numero 7.& Guiliel.Benedictinus in tract.vulgaris substitut.numero 139.Sed contra Bart. adducitur passim Accursij authoritas in l.verbis ciuilibus. ff.de vulgar. & in §.extraneo.Insti.cod.tit. qui communiter receptus asserit substitutionem, quæ ab initio non potuit valere iure directo, valere iure obliquo,& sic vt fideicommissaria. Cui conclusioni aptatur exẽplum in substitutione pupillari facta extraneo, aut à matre,vel maiori,& est text.in l.Scæuola.ff.ad Trebel.glos. & Bartolus in l.prima.quæstione decimasexta. ff.de iure codicil.Paul.consilio duodecimo.libro 1.Docto. in dicta l.verbis ciuilibus.& est communis opinio secundum Ripam in dicta l.prima.colum.vltima.ff.de vulgari.Angel.in §.vltimo.Instit.de pupilla.substit. colum.secunda. & Roderi.Suarez in l. Quoniam in prioribus.C.de inofficio.testament.Fallent.1.folio 5.&totius repet. folio quinquagesimo, columna.secunda, versicul. & per prædicta aliàs consului. quo in loco eam conclusionem maximè inducit ad substitutionem pupillarem factam à matre. Est etenim maximus effectus, quòd sit fideicommissaria , vulgaris vel pupillaris. Sed si substitutio ista potuisset ab initio valere vt vulgaris iure directo , profecto non valuisset postea vt fideicommissaria,secundum communem in dicta l.verbis ciuilib. per eum textum, valet autem vt fideicommissaria:ergo signum est,ab initio non potuisse valere,vt vulgarem. Quamobrem Ioan.de Imo.& Soc in d.l. 1.ff.de vulga.ad fin.idem Imo.in hoc capit.Raynuntius.numero 52. in materia pupillaris, ne istæ contrariæ opiniones sibi obstent,opinantur,substitutionem verbis directis, vel communibus conceptam posse ante aditam hæreditatem valere vt directam post aditam verò,vt fideicommissariam,nec hoc repugnare his conclusionib.quę traduntur in dicta lege verbis ciuilibus. Nam substitutio, quæ post aditam hæreditatem valuit , aut valere potuit iure directo, nusquam obliqua fit.dicta lege verbis ciuilibus. At ea quæ ante aditam hæreditatem potuit valere,aut valuit iure directo , bene potest post aditam obliqua fieri, & obliqua valere.nulla est enim hic repugnantia. Et licèt Imolæ distinctio displiceat Ripæ in dicta lege prima.nihilominus tenẽda est ad conciliandas has duas opiniones,præsertim in substitutione directa dubia, quæ potius in aliam directam intelligitur,& adsumitur.glo.communiter recepta in d.l.verbis ciuilibus.in fine,qualis potest censeri ea,cuius mentionem faciemus statim,ver.ex quibus infero.

Est tamen aduertendum, hanc substitutionem fideicommissariam subintellectã in pupillari expressa facta extraneo, aut à matre,post aditam hæreditatem subrogatam pupillari directæ,extingui quidem post pubertatem, vt verè sapiat naturam pupillaris,cui subrogatur.text.in l.si Titio. §.sicuti. & in l.sequen.incipienti, quod fideicommissum.ff.de legatis 1. vbi Bartolus, Paulus,& Iaſ.in sexto notab. Bartol.& Paulus in dicta lege Scæuola.notat latè Roderi.Suarez in dicta Fallent. 1.& Ripa in l.Centurio.ff.de vulgari.numero 126.& sequen.quorum opinio communis est, teste Guilielm. Bened. hic in tract.pupil.substitu.num.36.& 59. Et quanuis hæc docto.sententia procedat,vt loquitur Iurisconsultus in dicto §. sicuti,in fideicommisso iniuncto à patre hæredibus abintesta to successoris filio, cui pater ipse testator poterat substituere pupillariter:hos enim etiam quo ad legitimam filij potuit grauarẽonere fideicommissi. d.§.sicuti. nos vero tractamus de fideicommisso , quod in legitima debita filio non potest constitui, quia testator non poterat pupillarem ei dare substitutum.l.ex tribus. C.de inof.test. tamen idem esse censeo in hac specie,quam tractamus,quia ex mẽte testatoris fideicommissaria : quæ adita hæreditate per pupillum, aut hæredem filium subrogatur pupillari,eandem qualitatem habet qui pupillaris,quod secus est in vulgari, quæ hæreditate nõ adita

adita per se subsistit, nec subrogatur alteri:ea siquidem est testatoris mens,vt si filius instítutus, cui inutiliter pupillarẽ dedit substitutum,adierit hæreditatem,& obierit mortẽ post pubertatem,nullus sit substitutioni locus. Et sane pupillari & fideicommissariæ conuenit limitatio temporis quo mortem obierit institutus,cum habeant locũ hæ substitutiones hæreditate adita,vulgari verò,quæ negatiuam habet conditionem, propriè non conuenit limitatio temporis , quo ad istam negatiuam conditionem , quocunque enim tempore moriatur substitutus hæreditate non adita erit verum dicere. quod omni ætate , & quacunque eius parte hæreditas non fuerit adita. Hęc igitur dicta sint de sententia Barto. in d.l.1.ad finem ff.de vulg.

Ex omnibus his,ni fallor, apparet quid responderi possit ad ea, quæ pro communi sententia tradi solent , & denique veriorem esse posteriorem opinionem communi contrariã quam aduersus vulgo receptam assertionem defendunt, & iure veram esse censent Salyc. in l.si testamento. col. 4.vers. reuocoin dubium an tacita vulgaris. C.de impuber.& aliis. Ripa in l.1.col.penu.& ibi Alc.col.vlt.ff.de vulga.Io. Coras. in l.post aditam.C.de impub.nu.28.Lancel.Polit.de substitutio.tit.de pupillari.nu.39.qui quidem in specie tenent vulgarem tacitam comprehensam, sub pupillari ad certam ætatẽ restricta,nõ finiri per pubertatem,nec per eam ętatem, quę nominatim adscripta fuerit,& in genere, quòd tacita vulgaris nõ expiret per pubertatem,tenet gl.in l.lex Cornelia.vers bo.duodecim.ff.de vulg.quam sequuntur ibi Imol.& Cuma. & Signo.cons.73.n.4.quorum authoritas etiam referri poterit ad pupillarẽ restrictam intra certum tempus. Nam ea est propriè pupillaris expressa , quæ tacitam vulgarem propriè contineat,cum aliter concepta pupillaris vulgarem satis expressam non tacitam contineat.Nec quicquam oberit quod de testatoris voluntate adduximus.Qui quidẽ restringens substitutionem ad certum tempus , videtur voluisse, quod vltra id ea substitutio minimè extendatur. Nam verũ est quo ad substitutionem expressam,nẽpe , quo ad pupillarem,non autem quo ad tacitam vulgarem.

Sed in eo casu,quo pupillaris fuit restricta ad tempus pupillaris ætatis,nempe ad ipsam vsque pubertatem,quod à iure tacitè subintelligitur in eadem substitutione , aduersus Bar.& communem tenent expressim Imol.& Socin.in d.l.1. nu.57.ad fi em.idem Imol.in d.l.in pupillari.ff.e.tit.dum approbat ea,quæ in l.1.dixerat.idem notat Cuma.in dict.l. lex Cornelia.col vlt.

Et sane in hac controuersia cum Bar. & alii planè tractauerint de vulgari tacita , fortassis & si communis foret admittenda.posset dici,eam non habere locum in vulgari expressa,contenta tamen sub pupillari concepta verbis specialibus.Etenim cum hæc vulgaris sit quodammodo expressa, mirum nõ erit in tanta huiusquæstionis dubitatione,quòd existimemus aduersus Alex.Curti.& plerosque alios,vulgarẽ minime finiri,nec extingui pubertate instituti Quod est maxime considerandum,vt tandem in vulgari omnino tacita procedat communis conclusio,quæ adhuc in hoc casu certam probationem nõ habet.Et quod communis opinio nequaquam procedat in ea substitutione,quæ vulgaris expressa sit sub pupillari tamen speciali contenta,probatur authoritate Baldi,cuius statim mentionem faciemus in quæstione.an mortuo pupillo viuente testatore expiret tacitavulgaris.Nam & istam quæstionem hoc in loco breui quadam resolutione explicare libuit.

Ex quibus infero,quænam sit dicenda substitutio ea, quã semel in lite satis controuersa vidi ad examẽ adduci,his qui dem verbis à matre concepta, instituto hærede filio impubere.Et si meus filius intra ætatem pupillarẽ decesserit, substituo,& volo quòd habeat mea bona , eáque hæreditet , ac succedat inillis Titius.Ex prænotatis equidem videtur,hanc substitutionem esse pupillarem expressam, inutilem tamen, quia facta sit à matre : atque ideo in vulgarem tacitam esse interpretãdã.Ego vero fateor esse pupillarẽ expressam verbis tamẽ specialib. non singularib. conceptã: & ea ratione quia inutilis est,sub ea cõtinetur vulgaris,nõ omnino tacita , sed tacita quidẽ simpliciter quo ad verba specialia, cũ nõ fuerit expressa vulgaris verbis specialib. si nõ erit hæres,concepta. Igitur erit saltẽ expressa verbis gñalib. Nã vt oĩno sit tacita vulgaris cõcipiẽda foret pupillaris in eũ casum:Si filius hæres erit,& in ętate pupillari decesserit.His accedunt pulchra verba Socini in d.l.1.ff.devulg.nu.36.ad finẽ.vnde inquit Socinus, licet talia verba mihi,& in bonis meis,non sint tantę potentiæ , quod tollant pupillarem substitutionem , tamen sufficiunt ad inducendam aliquam qualitatẽ in ipsam substitutionem, videlicet, vt comprehendatur vulgaris expressa. Hactenus Socinus, qui loquitur de pupillari expressa omnino,atque etiam concepta verbis specialibus.Præsertim hęc sententia tenenda est:quia licèr illa verba,sit meus hæres,habeat mea bona , non sint omnino propria solius pupillaris substitutionis,imò & vulgari conueniant.l.j.ff.de vulg.& tamen quoties sit substitutio impuberi:aut sub mentione pupillaris ætatis,propter mentem testatoris,qui pupillarẽ constituere vult substitutionem,censeantur congruè ad pupillarem pertinere.gl.Bart.& Doct.in d.l.j.ff.de vulgari.tex. in l.sita.§.cum filio.ff.de bo.pos.secundum tab.l.si quis à filio.& ibi Aretinus.ff.de leg.j. verè inspecta materia subiecta,quia pupillaris ei non conuenit , nec verbis singularib.si hæres erit, & in ætate pupillari decesserit,concepta fuerit, dicere possimus à ratione cessante.hanc esse vulgarem non omnino tacitam,imò quodãmodo ita expressam, vt magis expressa sit, quàm ea quæ continetur sub pupillari,verbis specialib.concepta:vnde in hac substitutione poterit minori cum dubitatione admitti opinio Salyc.& sequacium aduersus Bartol.& communem:siquidem hæc substitutio multis nominib. expressa vulgaris est,nempe.quia contenta sub pupillari verbis specialib.non singularibus ordinata, deinde propter illa verba,succedat in bonis meis, & mea bona hæreditet:maximè apposita in ea pupillari substitutione , quæ ab initio nullo modo valet,vt pupillaris,imò necessario,vt vulgaris est interpretanda.

Ex proximè adnotatis quidam probare conantur,& contendunt in hac substitutione vulgari tacita comprehensa sub pupillari ab initio nulla,non esse admittendam Barto.distinctionem in d.l.ff.de vulg.in ea quæstione,qua quæritur, an à tacita vulgari possit adsumere vires testamentum:& in specie an mortuo pupillo in vita testatoris expirauerit vulgaris tacita simul cum pupillari expressa.Nam ꝙ testamentum possit incipere ab expressa vulgari,probatur in l.j.§.pro secũdo.C.de cad tol.& id est omnium consensu receptum:sicuti & aduersus glo.itidem obtinuit, quòd possit incipere à tacita vulgari,quæ post mortem testatoris apparet pupillo repudiante: quòd Bartolus explicat in dicta lege prima.numero 30.& sequen. Sunt tamen in hac quæstione , quando pupillus mortuus est viuo testatore : an à tacita vulgari possit incipere testamentum,tres opiniones minimè omittendæ.

Prima est opinio Dyni in dicta lege prima.asseuẽratis,non posse testamentum ab hac tacita vulgari incipere:cuius opinionem sequuntur Rayneri.in tracta.substitu. titu.de vulga. Bald.& Paulus in l.si pater filium.ff.eod.tit.Ioannes Andreas in specul.rubr.de sta.versic.ex quo superius. Angelus in dict. § pro secundo.idem in l.lex Cornelia.& in l.si pater captus.ff. de vulga. Aretinus in dicta lege prima. & alij relati per Iasonem ibi,qui numero 58.& Soc.nume.36.testantur,hanc opinionem communem esse,ipse verò Soc.& Ripa latè disputãt, nec videntur in hoc certam sententiam elegisse : tametsi in eam partem inclinent,quæ Dyno cõtraria est. Præcipuè pro Dyno adducitur text.in l.quid si filius.ff.de capti. qui tamen non probat necessario eius sententiam. Nam tractat de secundis tabulis , quæ ad pupillarem pertinent,non de vulgari adhuc tacita. Etenim licèt hæc contineatur in pupillari, deducitur tamen ex mente testantis : & ad primas tabulas pertinet , ac per se subsistit : cum & si expiret pupillaris, frequenter vulgaris tacita salua manet , quippe quæ ad primum casum spectet. lege precibus. C.de impuber. rationes autem pro Dyni opinione adductæ facilimè tolli poterunt, & tolluntur per authores partis contrariæ.

Secunda hac in dubitatione sententia Barto.est distinctionem quandam proponentis in dicta lege prima. Cui apertissimè refragatur text. in dicta lege quod si filius. Et præterea rationes ipsæ pro Dyno adductæ : idcirco hæc Bartol.distinctio à posteris recepta non est:vt constat.Et ab omnibus ferè reprobatur,vt inquit Alcia.in dicta l.prima.numero 17.Imò huic opinioni Bartoli manifestè contraria est testatoris mens. Cum enim ex tacita vulgari substitutus admittatur, credendum est., testatorem non mutasse testamentum, quia cum velit admitti , non autem excludi : siquidem decedit non mutato testamento , in quo ad eius ,& filij hæreditatem substitutum omnibus aliis successoribus post filium prætulerit.

Tertia est sententia gl.in d.l.lex Cornelia.ver.nõ existimo, Imo.& Cumanus ibi.glos.in d.§.pro secundo.Et ibi Baldus,

ac lac

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac Iacob.nu.8.gl.in d.l.si pater captus.ff. de vulg. Imol. in l.1. ff.eo.num.8.& ibi Claud.num.38. Iaſ.nu.58. Alciat.num.74. & Alex.nu.32. Guiliel Benedi.hic in tract.vulgaris.nu.99. Zaſius in tracta.ſubſtit.titul. de vulga. 5.effectu. Idem Zaſius in interpretatione dict.l.quod ſi filius.in tract.gloſſarum ad ali quot leges poſt varios,& ſingulares intellectus, quorum opinio communis eſt,vt teſtantur Ripa in d.l.1.nu.167.& Alciat.in d.nu.74.nec Bart. ab hac opinione abhorret: quippe qui omnino diſceſſerit in eius diſtinctione à rationibus Dyni.huius vltimæ opinionis ea eſt ratio, quod vulgaris tacita & ſi ſub pupillari contineatur,per ſe tamen ſubſiſtit,& æquè principaliseſt,tametſi ſit tacita. Quod manifeſtè cõſtat,quia licet expiret pupillaris tacita non extinguitur, quanuis expiret per aditionem vulgaris expreſſa.l.poſt aditam.C. de impu.& alijs. Et ex Bar.in d.l.j.atque aliis ſatis colligitur,non extingui vulgarem tacitam extincta pupillari expreſſa. Nam quod à tacita vulgari poſſit incipere teſtamentum extincta expreſſa,ſiue ea pupillaris ſit,ſiue alia,probat l.nec enim.§.vl. ff.de teſtam.mili. Antonin.ff.de fideicom.liber. Et de expreſſa vulgari,quea non extinguatur mortuo inſtitutoviuente teſtatore.tex.eſt in l.3.§.vlt.ff.de libe.& poſth.cum multis ſimilibus,quæ paſſim ad id citantur. Atque ita ipſe opinor, hanc tertiam opinionem iure veriorem eſſe.

Imò,& hæc vltima opinio etiam obtinet in vulgari tacita contenta ſub pupillari ab initio inutili. Nam & in hac ſpecie non minor eſt,ſed eadem præſumptio mentis teſtatoris à lege deducta. Et præterea quia ab initio hæc vulgaris per ſe ſubſiſtit,ac valida eſt,pupillari excluſa, cui nuſquam fuit acceſſoria. Sic denique in hac ſpecie adnotarunt Petrus de Ripa inter conſilia Baldi.conſilio 156.libro 4. Ripa.in d.l.1.n. 167.& ibi Alc.nu.74.ff.de vulg.

Verum etiam ſi admittamus primam Dyni opinionẽ.ea obtinebit in vulgari omnino tacita: nempè cõprehenſa ſub ea pupillari,quæ habuerit illam conditionem: Si hæres erit, & in ætate pupillari deceſſerit. In ea verò vulgari, quę ſaltẽ generalibus verbis expreſſa ſit,minimè procedit. Nam hæc locum habet, quanuis pupillus mortuus ſit viuo teſtatore, qualis eſt illa ſi filius meus in ætate pupillari deceſſerit:cuius paulo ante mentionem fecimus: ſicuti expreſſim ,& eleganter tenet Bald. in d.l.precibus.C. de impuber.& alijs. nu.42. quem ſequuntur ibi Pau.num.11.Alexand.nu.7.& Card. hic quæſt.39. Alex.in l.2.ff.de vulga.nu.25. Aret.in dict.l.1.Et ibi Soc.late.nu.36.vbi hanc aſſeuerat communem opinionem eſſe,quam & Ripa ibidem.nu.167.probare videtur.Eſt enim hæc vulgaris expreſſa,vt fatenturomnes,igitur ad rationem vulgaris omnino tacitę interpretanda non eſt.

Ex quo dicendum foret adhuc admiſſa opinione Dyni,in ea ſubſtitutione, cuius exemplum modo expoſuimus in verſic.Ex quibus infero,cum hæc non ſit vulgaris omnino tacita,imò expreſſa ſaltem verbis generalibus, ſicuti in eodem verſ.probauimus.

6 *Effectus* autẽ † huius ſubſtitutionis is eſt præcipuus,quòd ex ea directè impuberi ſuccedit ſubſtitutus.in princi.initi de pupil.ſubſti.Bar.& alij in dict.l.2. Regia l.9.tit.5.part.6.Matrẽ pupilli etiam excludit à legitima portione, ſi ipſa ſubſtitutio expreſſa ſit.l.Papinianus.§.Sed nec impuberis.ff.de inoffi. teſta.c.ſi pater.de teſta.in 6 Bar.& communiter docto.in d.l. 2.nu.31.quod in iudicio interiori animæ admittendum eſt: ſicuti nos probauimus in c.cum eſſes.iſt.titu.num.11.tamet ſi ab hac communi opinione Bar.diſcedat Coraſi.in l.precibus.C.de imp.nu.29.quo loco audacius quàm par eſt,aſſerit iniquiſſimam eſſe.c.Si pater conſtitutionem. Cæterum pluri ma,quę huic ſubſtitutioni conueniunt conſulto omiſimus, quod in d.l. 2. latius tractentur: neque enim omnia in hiſce commentarijs libuit explicare:cum huius deciſionis Pontificię non ſit hæc principalis materia.

EX. §. SEXTO.

SVMMARIVM.

1 *Exemplaris ſubſtitutionis diffinitio,& cui fieri poſſit?*
2 *Filio exheredato poteſt fieri exemplaris ſubſtitutio.*
3 *Pupillaris ſubſtitutio an cõſeruetur per auth.ex cauſa.C. de lib.præ. & quid de exemplari?*
4 *Regia.l.1.ti.2.lib.5.ordi.l.24.Tauri explicantur.*
5 *Quibus verbis fiat exemplaris ſubſtitutio?*
6 *Exemplaris matrem furioſi excludit.*
7 *Exemplaris ſubſtitutio qualiter extinguatur reſp ſcentia?*

§.SEXTVS, DE EXEMPLARI.

EST igitur ſubſtitutio exemplaris, Teſtamentum,q̃ à parentib.ſit pro liberis minimè teſtãtivalentib.furoris,vel ſimilis † morbi cauſa.Potius in tractatu de ſubſtitutio. ti.de exemplari. ex l.ex facto.ff.de vulg.l.humanitatis.C.de impube.Regia.l.xj.ti.5.parti.6.Et quia ad exemplum pupillaris ſubſtitutionis ſit,exemplaris appellatur:atque ſicut pupillaris dicitur teſtamentum pupilli.ita & hæc exẽplaris dicitur teſtamentum furioſi.l.patris,& filij.ff.de vulgari.Poteſt hæc ſubſtitutio fieri etiam à matre, vt ex dictis legibus conſtat. Nec tantum ſit furioſo, ſed & mente capto, dicta lege humanitatis. Iuncta lege vltima.§.vltimo. C.de cura.furio. Theophilus in §.qua ratione. Inſtit. de pupillari ſubſtitutio. & idem concedunt Doctor. communiter, quibus mirè conuenit textus in l.generali.§.duas.ff.de vſufruct.legat.lege Licinius. §. vltimo. ff.de legatis ſecundo. §. furioſi. Inſtit. de curat.lege conſilio. §.primo. ff.de curat. furio. Item ſit eadem ratione his qui teſtari non poſſunt: mutis inquam, ſurdis, dicta lege ex facto. atque etiam prodigis, quibus teſtari non licet ex interdicto,in quo conueniunt omnes in dicta lege ex facto.

1

2 *Illud* vero maximè † dubium eſt,an filio exhæredato fieri poſſit exemplaris ſubſtitutio? Sunt etenim,qui exiſtiment filio exhæredato non poſſe ſubſtitutionem hanc fieri,per textum in l.humanitatis.quę exigit,legitimam portionem filio à patre ſubſtituente relinqui.ita Bart.ibi,idem in d.l.ex facto. nu.18.Alex.col.8.& vtrobique doctores communiter. Guil. Bened.tit.de exemplari.nu.20.quib.obſtat primum,quod pupillaris ſubſtitutio,quam hæc ipſa imitatur,ritè exhæredatis fit.l.j.ff.de vulgari. Item furioſus exhæredari rectè poteſt,cõmiſſaante furorem ingratitudinis cauſa.l.nonnunquam §.ſi vi,aut clam.ff.de vſucap.l.vlt §.ſed cum antiquitus.C.de cura to.furio.Barto.in d.l.ex facto.nu.19.vbi Iaſ.nu.29. dicit hanc opin. communem eſſe. Quin & verba l humanitatis. potius hanc ſententiam,quam communem probant. Legitima inquit imperator, portione ei vel eis relicta, quos voluerint, his ſubſtituere parentib.liceat,vt occaſione huiuſmodi ſubſtitutionis,ad exemplum pupillaris,querela nulla contra teſtamentum eorum oriatur. Ecce quam euidenter ius æquale conſtituitur reſpectu querelæ,& exhæredationis in pupillari,& exemplari,vt quiuis ab eadem conſtitutione,ni cerui coſus eſſe velit, colligere poſſit pupillarem ſubſtitutionem, ritè exhæredatis fieri poſſe,atque eodem iure exemplarem. Ex quibus conſtat probabilius multo eſſe,exemplarem ſubſtitutionem poſſe fieri filiis ritè exhæredatis, aduerſus communem opinionem, quæ dubia viſa fuit Polito.de exempl. ſubſti.n.11.& Curtio Iuniori in d.l.humanitatis.col.3. Dices forſan optimè lector, hanc quæſtionem non admodum vtilem eſſe. Nam ſicuti pupillaris ſubſtitutio † iniuſtè exhæredatis facta rupto teſtamento conſeruatur.auth.ex cauſa.C.de liber.præter.quod expreſſim notant Bart. Alex. Iaſ.in l.j.§.vlt.ff. de vulgari. Ripa in d.l.2.nu.32. Zaſius de ſubſtitutione pupillari.nu.21.& eo.tit. Politus nu.34. qui quidem ab ipſo Iaſone,hanc profitentur communem eſſe,quam Curt.Iun.ſequitur in d.auth.ex cauſa.nu.53. Sic & exemplaris ſubſtitutio valida erit,licèt teſtamentum patris rumpatur. His etenim reſpondeo,nec pupillarem ſubſtitutionem conſeruari rupto teſtamento:ex eo quod teſtamẽtum patris eſt neceſſarium ad hoc, vt filij teſtamentum hoc procedat,& valeat.§.liberis.Inſtit.de pupillari ſubſtitutione.l.2.§.prius.ff.de vulg.& ſi teſtamentum patris euaneſcat,tollitur & pupillaris ſubſtitutio.d. l.2.§.planè.l.Papinianus.§.Sed nec impuberis. ff.de inof.teſta. & in d.§.liberis. Nec obeſt deciſio auth.ex cauſa. quia ex illa Nouella ea tantum conſeruantur rupto teſtamẽto,quæ abſque hæredis inſtitutione cõſiſtere poſſunt:at illa,quæ neceſſario,& præciſe exigunt præuiam hæredis inſtitutionem,minimè rupto teſtamento effectum habere poſſunt: vnde verius eſt,pupillarem ſubſtitutionem rupto teſtamento nequaquam conſeruari ex dicta Nouella,quod aſſerunt Dynus,Petrus à bella Pertica,& nouiſſimè Io. Ignę.in d.auth.ex cauſa. nu.127.quam opinionem probat Regia.l.x.titu.5.part.6.atque ei minimè refragatur Regia l.24. Taur.quippe quæ loquatur in melioratione quæ fieri poteſt abſque hæredis inſtitutione, in codicillis, & in alia quacunque diſpoſitione:lex deinde Prima.tit.de teſta.lib.5.in ordinamen.regiis.quę non adita hæreditare ab hærede ſcripto, legata, & cætera ſcripta in teſtamento ſeruanda eſſe æquiſſimè ſanxit,adhuc non obſtat:eam etenim intelligo in his,quæ præciſe inſtitutionem hæredis nõ requirunt:ideſt in his,quæ ſcribi,ac diſponi poſſunt

3

ſunt in eo actu,qui hæredis inſtitutionem non requirit,nec admittit,qualis eſt codicillorum,in quibus etiam teſtamẽto cõfirmatis pupillaris ſubſtitutio fieri non poteſt: quod omnes fatentur. Ergo,quæ in codicillis agi,ac diſponi poterant, ea ex Iuſtiniani Nouella ſalua manent. Secus verò in his,quę abſque hæredis inſtitutione minime ſubſiſtũt. His etiam accedit quod Iaſ.in dict.l.1.§.vltim.in fine.dixit poſſe opinionẽ contra Barto.& communem defendi. Nec quidquam cõfirmat communem opinionem,quod fideicõmiſſa, legata, & dationes tutelarum ſuſtineantur rupto teſtamento ex cauſa præteritionis,vel exhæredationis. Quia hęc non adeo requirunt hæredis inſtitutionem:imò abſque ea quandoque cõſiſtunt.l.3 ff.de confirma.tut. Ex qua, & ex aliis Franciſ.de Ripa in dict.l.2.nume.43.quanuis ſequatur Bart.& aliorum opinionem,plane conatur probare,hanc reſponſionem veram eſſe,eãque optime defendit. Cui addiderim ipſe,vt opinor,non incõgrue,nihil referre,quòd datio tutorum in eo dicillis valida ſit,modo teſtamento fuerint confirmati,ex eo quod codicilli à teſtamento robur accipiant. Nam & ſi concedamus,non aliter valere dationem tutorum in codicillis, quã ſi expreſſe,vel tacite fuerint teſtamẽto cõfirmati:quod eſt alibi tractandum:illud dubio procul nec negari poteſt.ne que eſt probatu difficile,imo ex ipſius iuris ciuilis primis fere elementis conſtat,codicillos etiam teſtamento confirmatos propriam codicillorum retinere naturã: atque in eis nõ poſſe ea diſponi,quę teſtamẽtũ neceſſario requirunt.l.quod per manus.ff.de iure codicil.qua in re non negamus quæ adnotari ſolent ex Iuriſconſultis.in l.aſſe toto. ff.de teſtam.ab Imola in dict.l.aſſe toto. Alex.ex Iaſ.in l.1.C.de codicil.id vero,quod diximus nempe codicillos confirmari tacitè teſtamento,ex eo conſtat,quòd codicilliante teſtamẽtum facti, per id confirmari cẽſentur,ſi teſtator ab his,quæ in codicillis voluit,non diſceſſerit,quanuis expreſſim confirmati non fuerint.§.ſed cũ ante.Initi.de codicil.atque ibi gl. & Angel⁹. tex.in l.ante.& ibi gl.ff.eo.ti.glo.Dini,Bart.& Alberi.in l.teſtamento.ff.de teſtam.tut.imo idem dicẽdum eſſe de codicillis poſt teſtamentum factis,ab eo tamẽ ſpeciali mentione minime confirmatis,aſſerunt idem. Accurſ.in dict.§.ſed cum ante. ex Iuriſconſulto in l.tertia.§.vlti.ff.de iure codicil. ex quo Balduinus in dict.§.ſed cum ante. ſenſit, & palam aſſeuerat Duarenus libr.2.diſputat.c.vlt.codicillos poſt teſtamentum factos nulla indigere confirmatione: quorum ſententia in eo ſenſu mihi probatur,vt in eo teſtamento tacite cenſean tur confirmati codicilli à quo vires accipiunt. Neque diffite mur,tutores datos in codicillis nullo facto teſtamẽto, iure directo non poſſe id munus obire, debere tamen à prætore confirmari,quod iure communi aſſeuerant Cynus,& Bal.in l.& ſi à patre.C.de confir.tut. Areti.in l.1.nu.17.ff.de vulg. Socin.conſil.283.col.3. Dynus & Albe.in d.l.teſtamento.quanuis minus diligenter adduxerit ad id Alberic. Iuriſconſultũ in l.Iæpe.§.nam cum.ff.de verb.ſigni.neque mihi placet hac in re differentia,qua vtitur Faber in dicto §.ſed cum ante. Atque hęc obiter dicta ſint de obiectione iſta.ſic etiam parum refert,quod dictio,Cætera,contineat inter alia& ſubſtitutionem.l.qui plures liberos.§.vltimo.ff.de vulg.l.nam quod.in §.vlt.ff.ad Trebellia. Nam id procederet,niſi ratio diuerſa plane dictaret,non eſſe capitula expreſſim à Nouella Iuſtiniani cõfirmata, ad ſubſtitutionem trahenda. Maxime cum ſubſtitutio vere dici poſſit inſtitutio,quia per eam hæres inſtituitur. Et tamẽ ipſa Nouella inſtitutionẽ hæredis in ſpecie rũpi & improbari velit. Deinde verba illa,Cætera nanque,in authentic.ex cauſa.non ſunt Iuſtiniani, ſed Irnerij: ſiquidẽ Authenticę Codici inſertæ,non fuere eidem operi per Iuſtinianum,nec eo tẽpore,nec eius authoritate adſcriptæ,ſed multo poſt ab eodẽ Irnerio, Alberto, Bulgaro,& aliis. Quod & Gregori⁹ Haloãder in præfactione Codicis Iuſtiniani, & plerig; alij adnotarunt,idq; ex eo conſtat,quod non ſemper fidelis redditur ſententia,nec eadẽ litera:imò admodũ diuerſa Iuſtiniani Codici appoſita fuit ex Nouellis, deinde Codici Iuſtiniani inſertæ fuere authenticæ conſtitutiones Frederici primi,qui multo poſt Iuſtinianũ imperium obtinuit. In ea autẽ Nouella Iuſtiniani.vt cum de appellatione cognoſcitur,§. aliud. expreſſim nominantur quę rupto teſtamento firma manent:inter quę nulla mentio ſit pupillaris ſubſtitutionis, tametſi inibi,expreſſa nõn reſtringant diſpoſitionem, ac potius eã declarent. Et verè ibidẽ cęterorũ nulla mẽtio fit. Præter hęc licèt pupillaris ſubſtitutio fauorem reſpiciat pupilli. l.ſi pupillus.ff.de adquir.hære.non eſt hæc ratio ſufficiẽs, vt eadẽ ſubſtitutio ſuſtineatur rupto teſtamẽto. Quã patet in d. §.Sed nec impuberis.& i d.l.2.§.plane.ff.de vulg.maxime quia nõ poteſt iuſta ratione dici ſubſtitutionẽ pupillarẽ eſſe omnino filio pupillo fauorabilem,cũ ea facta fuerit in diſpoſitione,ipſi vel fratribus iniuriosa: item cum ex ea pupilli mater excludenda ſit,aliique hæredes legitimi, iure ſanguinis dilecti,& ſibi coniuncti. Ex quibus conſtat,opinionem Dini veriorem eſſe,quam etiam defendunt Bald. in dict.authen. ex cauſa.nu.30.& Ioan. Coraſi.in l.ſi teſtamento.nu.22.C.de impuber.& alijs. Qua ratione adhuc iure cõmuni cum opinio communis dubia ſit, merito foret reſtringenda, vt ea nequaquam admitteretur, vbi extraneus eſſet ſubſtitutus pupillo omiſſis pupilli fratribus:quod tenent Paul.in d.auth. ex cauſa.licèt ei refragentur Corneus ibi:& Alex.in dict.l.1. §.vlti.ff.de vulgari. Item nec in eo caſu,quo ipſimet præterito eſſet facta pupillaris ſubſtitutio,propter iniuriam ei à patre illatam,ſicuti notat idem Paul.Caſtren.in l.ex duobus.§. vlti.ff.de vulga. Guido Papæ conſi.97.quanuis & in hoc Alexan.& Areti.in dict.l.1.§.vlti.adhuc contrarium teneant, opinionem communem ad hunc caſum extendentes. poſt Imol.nu.4.& Cuma.ibi nu.6. & Bald.in l.Humanitatis.num. 31.C.de impub.& aliis.quos etiam Ripa ſequitur in dict.l.2. nu.33.qui & extenſionem iſtam communiter receptam eſſe poſt Alex.aſſeuerat.

Quod verò attinet regiam partitarum conſtitutionem, & ſi errare,ac falli poſſim,mihi certiſſimum eſt,opinionem communi contrariam ea cõſtitutione, & lege probari. Scio etenim non eſſe præſumendam, nec facile conſtituendam correctionem deciſionum iuris communis per eas conſtitutiones,quas legẽs Partitarum appellamus. Contendam tamen quandoque per leges iſtas eas opiniones probari,quę interpretationẽ dubiam iuris Cæſarei attingunt, & à poſteris communi omnium iudicio fuere improbatæ. Qua in re falli poruerunt viri illi prudentiſſimi,qui opus illud partitarum in ordinẽ,& Hiſpanum ſermonem deduxerunt, in hac autem quæſtione planum eſt, quid lex Regia voluerit, eo enim tempore nulla erat conſtitutio iuris Cæſarei de pupillari ſubſtitutione conſeruanda rupto teſtamẽto,aperta quidem præter text.in dict.l.ſecũda.§.plane.Et in dict.§.Sed nec impuberis:nec erat certa ea interpretatio,quam Nouellæ Iuſtiniani Accurſius,Bartol.& alij conantur aptare, imo forſan vſque ad Bart.ætatem plurium authoritate comprobata eſt contraria opinio,idcirco Regia lex in ſermonẽ Caſtellanum traduxit manifeſtè reſponſa Iuriſconſultorum in dicto §.Sed nec impuberis.& in dicta l.2.§.planè. Hæc tandem aduerſus communem opinionem eo animo ſcripſi, quod mihi ea ſententia nuſquam placere potuerit, & ſi ſciam, ſic huic diſputationi præiudicatum eſſe,vt vix quiſquam ſit à recepta ſententia diſceſſurus: quod & ipſe probauerim,ſi in lite controuerſa iudex ſententiam ferre debeat. Nam & in hoc regno dicta Regia lex prima,in eum ſenſum frequentiſſimè recepta eſt,vt omnia in teſtamẽto contẽta,firma,& valida eſſe cenſeantur cuiuſcunque conditionis ſint,modo de teſtatoris voluntate conſter. Satis tamen erit vt locus ſit pupillari ſubſtitutioni,impuberem,cui facta fuerit in re certa inſtitutum fuiſſe.text.& ibi glo.in cap.ſi pater,iſto titu.in 6. verbo,eidem.

Fit autem exẽplaris ſubſtitutio verbis generalibus in hũc modum. Inſtituo Titium & Sempronium filios meos hæredes,& eos inuicem ſubſtituo: nam ſi vterque furioſus ſit, ineſt ſub his verbis exemplaris ſubſtitutio expreſſa verbis generalibus. Bartolus in l.Lucius. nu.16. de vulga. Alexan. col.penul. Iaſ.in 11.Ripa nu.34.in ea.l.Lucius. Zaſius titulo de exẽplari. col. 2. Imola hic dum tractat de ſubſtitutione breuiloqua,idem erit,ſi filio furioſo pater ita ſubſtituat: Filio meo ſubſtituio Titium,quãuis enim nulla fiat furoris mentio: attamen ex eo, quod ipſe,cui ſubſtitutio ſit, eſt furioſus,iudicanda eſt exemplaris hæc ſubſtitutio,hoc ipſum eſt,q̃ voluit Bartolus in dicta l.ex facto.nu.25. à quo Ripa ibi.nu.78.diſcedit,dum Bartol. hanc ſubſtitutionem tacitã appellauit,in quo ipſe Bart.ſenſit,eſſe tacitam quo ad ſpecialia verba,non tamen quo ad generalia: quod non aduertit Ripa. ¶ Item exemplaris ſubſtitutio verbis ſpecialibus cõcipitur,quoties mẽtio furoris fit. Quid enim ſi pater ita ſubſtituerit? Filio meo furioſo ſubſtituo Titium: eſt quidẽ hæc exemplaris ſubſtitutio, quæ etiam complectitur vulgarem expreſſam,ſi filius,reſtituta ſibi ſana mente,noluerit eſſe hæres,vel adhuc furore præualido,fuerit eius nomine hæreditas repudiata. Et deinde pupillarem. itidem expreſſam generalib.verbis,ſi ipſe filius liber à furore deceſſerit intra pubertatem,& idem ſi deceſſerit ante pubertatem in furore. Quod ſi poſt pubertatem deceſſerit,& furioſus,erit verè exempla-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris.Bart.in d.l.ex facto.col.3.cuius opinionem dicũt esse cõmunem Ias.num.22.& Ripa nume.60. Idque plurimum interest ob varios cuiusque substitutionis effectus.Sed & si Pater filio furioso:& impuberi substituerit expressim, si in furore decesserit:erit vulgaris repudiata paterna hæreditate:atque etiã pupillaris,si intra pubertatem in furore mortẽ obierit,si verò post pubertatem,erit exemplaris:ante pubertatẽ autem cessante furore,& impubere in sana mente defuncto nullius effectus censetur isthæc substitutio.Alex. in d.l.ex facto.num.31.

5 Tertiò fit exemplaris†substitutio verbis singularib.cuius exemplum sit:Si filius meus hæres erit,& in furore decesserit, substituo Caium.Erit fortassis & his verbis saltem in genere expressa pupillaris substitutio si filius intra pupillarẽ ætatem decesserit:in quo sunt notãda verba Bart.in d.l.ex facto. col.3.modo pupillus in furore decedat,ex Alex.quem paulò antè citauimus,ex his etenim quę hac in materia traduntur, in summa potest colligi hæc formula, quæ tamen in vnum concepta casum,furoris inquam,ad alium trahitur, nempe, si prodigus,si mutus,& surdus,filius testantis decesserit.Bar. in d.l.ex facto.num.28.& ibi Alexander numero quadragesimosecundo.

6 Hæc verò substitutio†non ita liberè fit,tenetur siquidẽ pater substituere filio furioso eas personas, quæ exprimuntur in d.l.humanitatis.& in l.11.tit.5. part.6. Habet sanè ritè facta exemplaris substitutio eum effectum,vt substitutus directo bona furiosi capiat,atque matrem furiosi omnino excludat.Bartol.in d.l.ex facto.num.30.vbi Alex.Ias.nu. 43.Ripa num.85.dicunt hanc opinionem communẽ esse:idem fatentur Gulielmus Benedictus,hic verb.absque liberis.tit.de exemplari.num.trigesimotertio. Decius & Curtius Iunior numero 15.in d.l.humanitatis.eã defendentes aduersus Ias. ibi.& in d.l.ex facto.

Extinguitur hæc substitutio cessante morbo,vel impedimẽ
7 to d.l.ex facto.& l.humanitatis.Scribit†tamen Bart.in d.l.ex facto.nu.40.cessante furore,vel impedimento non extingui penitus hanc substitutionem,sed suspẽdi,& cessare,ita vt redeunte furore,rursus hæc substitutio recipiatvires,cessat etenim,non omnino extinguitur.l.inter stipulantem.§.sacram. ff.de verbo.oblig.l.qui res.§.aream.ff.de solutio.eandem Barto.opinionem defendit Ale.in d.l.ex facto.col.penul.vbi Ias. nume.49 & Ripa num.102.dicunt eam communẽ esse, quã etiam sequitur Guilielmus hic tit.de exemplari. num.47.ab ea tamen discedunt Decius in dict.l.humanitatis.& Politus titul.de exemplari.ad finem.Zasius vero eodem titul.Barto. opinionem approbat,vbi furor rediret post breue tempus: tunc etenim non videtur extinctum esse furorem,qui prius aderat in eo,qui furiosus erat inũbratæ quietis.l.quod meo. ff.de acquir.possessio.Sic cum eadem mulier ad eundem virum reuertitur,matrimonium idem esse putat Martianus,si non multo post tempore interposito reconciliati fuerint.l. plerique. ff. de ritu nuptia. Vnde in hac specie,quam tractamus,si furor recidiuus est,& non multo tempore postea redit.erit locus sententiæ Barroli, & Doctor.At si idem furor postea multo tempore,iudicis arbitrio diffiniendo,redierit, non erit opinio communis admittenda,secundum Zasium. Et nouissimè idem probat Stephanus in Necyomãtia. c.16. tametsi concors illa Doctorum sententia maximum fomẽtum capiat à l.cum filiis.ff.de cura.furio. vbi curator furiosi, qui conualescentia mentis cessauerat,furore repetito,idem dicetur authoritate contigua.ad idẽ l.qui tertiana.ff. de ædi. edic.qui tertiana,inquit,aut quartana febri vexarẽtur,quive comitialẽ morbũ haberẽt,ne quidẽ iis dieb.quib. morb. vacaret,rectè sani dicentur.Sed & hæc eum sensum habere iure optimo possunt,quem prefata distinctione probauit Zasius:& ideo eius cõcordiæ accedo libẽter,& eo magis,quòd videam rem esse admodum controuersam,atque eidẽ distinctioni etiam Angelus subscripsisse,in §.qua ratione. Institu. de pupillari substitutione.post Baldũ in d.l.humanitatis,in fine.Regiã vero legẽ vndecimam.tit.5.part.6,sanxisse hãc substitutionem extingui resipiscentia.

EX §. SEPTIMO.
SVMMARIVM.

1 *Reciprocæ substitutionis diffinitio.*
2 *Quib.verbis fiat,& inibi intellectus ad l.Titius.ff.de hæred.instit.*
3 *Quot substitutiones comprehendat reciproca,& an contineat fideicõmissarias.*
4 *Reciproca substitutio vnica oratione concepta eas substitutiones comprehendit,quæ pariter vtrique instituto cõueniunt,secus si diuersa oratione constituatur.*
5 *Substitutio reciproca qualiter extinguatur.*

§. SEPTIMVS, DE RECIPROCA SVBSTITVTIONE.

1 Reciproca substitutio est,pluribus hæredibus instituis,aut exhæredatis,alterum in alterius † defectum substituere.l.iam hoc iure. & l. Lucius.ff. de vulga.Regia lex penult.titul.5.part.6.notant Bart. in dicta l.Lucius.nu.4.Lancelo.& Zasius tit.de breuiloqua. in princip.id verò ꝙ de exhæredatis diximus,ad duos impuberes refertur,quos pater exhæredauit,& tamen inuicẽ eos substituit.l.1. ad fin.ff. de vulgar. Et quanuis isthęc substitutio in forma eam concipiendi ab aliis differat,non tamen est proprie distincta species ab aliis,sed quæ alias substitutiones comprehendit,aut complecti valeat:sensit Bart.in d.l.Lucius.col.1.sicuti ex eo colligunt Ias.& Ripa. ibi nu. vndecimo.& Zasius de reciproca substi.col.1.nõ enim potest hæc substitutio non incidere in aliquam aliarum substitutionũ. Verum quia hoc peculiare habet,vt alias plures possit induc cere substitutiones,absque temporum distinctione, & reciprocè,quod alicui substitutioni non conuenit, non temerè
2 ab aliis distinguitur in l.iam hoc iure.ff.de vulgar.

Fit autem†reciproca verbis generalibus,illis sanè,quorũ meminit Iurisconsultus in l.si fundum sub conditione.§.his verbis.ff.de legat.1.His inquit verbis,Lucio,Titio eorúmve cui fundum do,lego,vtiliter legatur,& si vterque vixerit, vtrique:si alter alteri totum debetur.Illis etiam verbis, quorum mentio est apud Iurisconsultum in l.Titius.ff. de hæredi.institu.Titius,inquit,& Seius,vterúe eorum viuet, hæres mihi esto.Existimo si vterque viuat ambos hęredes esse: alteroque mortuo, eum, qui supererit, ex asse hæredem fore.His etenim verbis reciproca substitutio comprehenditur, teste Bart.in d.l.Lucius. 1.col.Cui suffragatur Doctores communiter,secundum Ripam nu.13. atque sub hac reciproca hisce verbis concepta contineri vulgarem substitutionem, expressam verbis generalibus sensit Bart.in d.l.1.ff.de vulga. nu.17.& ibi Ripa nu.106.post Bal.& Imol.in l.Titius.Imo etiam pupillaris expressa in genere præfata formula comprehenditur,si personarum qualitas hoc patiatur:quod Bartol. in dicta l.Lucius.concedit,dum hanc substitutionem sensit reciprocam esse.Ilia siquidem verba,Hęres mihi esto, non impediunt pupillarem substitutionem l.1.ff.de vulga. ita cõmuniter intellecta:& notat Politus titu.de vulga.nu. 21. ex quo cessat ratio Alberi.in rubri.ff.de vulgari.nu.78. dicentis in dict.l.Titius esse tantum vulgarem substitutionem, non reciprocã,ex eo,quod verba vulgari substitutioni cõueniãt. Et licèt in l.quia.ff.de hæredi.instit.scriptum sit,dictæ institutioni inesse tacitam substitutionem,& idem Regia l.secũda.tit.5.part.6.est tamen id intelligendum, quo ad verba specialia:nam quo ad generalia est expressa. Necinficior frequentissimè vulgarem substitutionem sub præmissa formula intelligi:quod præter Bartol.Alberic.Imol.Baldum, & Ripam,dicta Regia l.secunda probat.Non autem est cõfestim dicẽdum,data institutorum capacitate minimè posse ex eadem formula deduci pupillarem substitutionẽ. Hinc potest intelligi id,quod ex dicta l.fi fundum.§.his verbis. adnotauerunt Romanus singul.400.& Alex.in l.hęredes mei.§.vltimo. col.1.ff.ad Trebellianum,dicentes in eadem specie illius §. eum,qui viuus erit.admitti ad integrum legatum iure non decrescendi.Fit item reciproca verbis specialibus in hunc modum:Titium,& Sempronium instituo, & eos inuicem substituo.dicta l.Lucius.Præterea fit verbis singularibus: Titium & Sempronium instituo, & Titio substituo Sempronium,& Sempronio substituo Titium. dicta l. item hoc iure. ad finem.Alberi.in rubri.ff.de vulgari.nu.82.

Ea vero est huius substitutionis vis,ac potestas,vt omnes
3 illas substitutiones complectatur,†quæ pariter conueniunt & æquabiliter vtrique substituto: quod receptum omnium consensu est,& sequentibus assertionibus constat. Primum etenim si fiat duobus extraneis hæredibus institutis, duas vulgares continet.Exempli gratia: Instituo Titium & Sempronium,& eos inuicem substituo.Namvtrique substitutio alterius fit eo casu,quo hæres non fuerit. Item potest inducere reciproca substitutio duas fideicommissarias:siquidem facta in testamento verbis obliquis eas manifestè præsefert his verbis:Instituo Titium & Sempronium hæredes ,atque rogo eosdem,vt inuicem alter alteri hæreditatem restituat. Facta verò verbis directis in codicillis,eundem effectum operatur.l.Scęuola ff.ad Trebelli.etiam si fiat filiis.Bart.in dict. l.Lucius.

l.Lucius.col.2.In testamento tamen constituta hęc ipsa substitutio verbis directis non includit fideicommissarias.l.2.C. de impub.vbi Deci.& Curti.nu.7.& 8.post alios hoc notãt, dicẽtes hanc communem Bart.in d.l.Lucius.pe. quæst. vbi Ias.col.14.eam dicit communem:& Soc.consi.6.col.2.vol.3. Sed dum Bart.in d.l.Lucius.col.2.voluit, hanc substitutionẽ verbis directis factam in codicillis,etiam inter filios,fideicõmissarias tantum,non directas comprehendere,quibusdam displicet ex eo,quod pater inter liberos testari possit minori solennitate,quàm sit in codicillis necessaria.l.hac cõsultissima.§.ex imperfecto.C.isto tit.& quod in codicillis possit pater fauore liberorũ directè substituere,vt ipse Bar.fatetur in l.militis.in princi.ff.de testamen.mili.Et ideo aduersus Bar.in d.l.Lucius.insurgunt Areti.& Ias.col.3. Guili. hic in materia reciprocæ.nu.18.Zasi.in tract.de breuiloqua.2.col.quorum opinio æquior est,licèt Politus Barto.defendere conetur in tract.de reciproca.nu.4.Potest deinde hęc substitutio continere quatuor substitutiones,duas pupillares,ac duas vulgares,si facta sit duobus filiis impuberibus.l.iã hoc iure.& d.l. Lucius.vbi Bart.& doct.passim hoc fatentur.Quod si hi filij impuberes & furiosi essent, sex substitutiones ex hac colligi poterunt,duæ vulgares,item duæ exemplares, secundũ cõmunẽ.Poterit & octo substitutiones cõplecti,si fiat verbis cõpediosæ substitutionis,& duob.impuberib.simul ac furiosis, cũ possit præter duas pupillares vulgares,& exẽplares, duas itẽ fideicõmissarias continere,ratione cõpendiotæ, quod sequenti rubrica dicemus.

4 Cæterũm,si hęc reciproca substitutio†facta fuerit duobus inæqualibus, illam tantum substitutionẽ cõtinet,quæ vtriq; conuenit.l.iam hoc iure.sic frequentissimo cõsensu intellecta.ff.de vulga.explicat præcæteris Ripa in d.l.Lucius.nu.16. & nouissimè Stephanus in Necyomãtia.c.13. id disputatione præuia professus,huic cõmuni opinioni locũ non esse, cũ voluntas testatoris idem refragetur expressim,vel tacitè.Sed & si reciproca substitutio diuersis orationib. cõstituatur,inerũt omissa inæqualitate omnes,quæ tacitè,vel expressè cui libet instituto cõueniũt.d.l.iã hoc iure.adiuncta gl.verbo, in telligatur.quã Doctor.ibi recipiũt communiter. Quo fit,vt substitutio ista:Instituo hæredes Titium impuberem & Sẽpronii puberẽ filios meos,& si pubes hæres non erit,substituo ei impuberem:& si impubes hæres erit & in ętate pupilari decesserit,substituo ei puberem.Hæc expressa pupillaris comprehendet tacitam vulgarem.Hęc denique substitutio: Instituo Titium,& Sempronium filios meos hęredes,& Sẽpronio substituo Titium,& Titio substituo Sempronium, complectitur vulgarẽ,& pupillarem expressas, tametsi vtrique instituto non aptetur pupillaris,quia alter erat pubes.

Extinguit sanè reciproca eo modo,quo quælibet substitu
5 tio in specie†ab ea deducta solet extingui.Quod si semel in altero ex institutis quędam substitutio cessauerit, quæ tamẽ ab initio locum obtinuerat,non expirat in altero eadẽ substitutionis species.Nam licèt modo inæqualitas detur, ex tẽpore contingit, cũ ab initio actus esset equalitas. Bar.in d.l. Lucius.n.9.cuius opinio communis est, secũdum Ias.col.5. & Ripam ibi.n.25.idem notant Politus in tract.reciprocæ.vltima col.& Zasius col.3.

EX §. OCTAVO.
SVMMARIVM.

1 *Intellectus l.Titia Seio.§.Seia.ff.de lega.secundo. & l. vel singulis.ff. de vulgari.*
2 *Substitutio facta vltimo morienti in tota hæreditate,reciprocã inter institutos præmittit.*
3 *Substitutio vltimo morienti facta indefinitè reciprocam inter institutos inducit.*
4 *Substitutio fideicommissaria,post mortem plurium constituta, etiam in tota hæreditate,non inducit reciprocam inter institutos, imò post cuiuslibet obitum admittitur substitutus.*
5 *Substitutio pupillaris facta plurib.pupillis,non operatur inter eos reciprocam substitutionem,sed eis manet ius legitimæ successionis illæsum.*
6 *Substitutio pupillaris facta vltimo morienti in tota hæreditate,inducit reciprocam inter institutos.*
7 *Substitutio pupillaris facta vltimo morienti in tota hæreditate,operatur fideicõmissariam substitutionem inter institutos,si alter primo factus pubes decesserit.*

§. OCTAVVS.

Porro sunt qui opinentur , reciprocam substitutionem aliter etiam constitutam censeri.Nempe si pluribus hæredibus institutis,quis vltimo morienti,aut ei,qui vltimo decesserit,substituatur:asserunt etenim reciprocam substitutionem inter eosdẽ institutos,ab ipso testatore censeri constitutam fuisse.tex. celebris in l.Titia Seio.§.Seia.ff.de lega.2. quem esse singul.profitentur Bart.& Paul.ibi Alexand.in l.hæredes mei.§.cum ita.2.
1 col.ff.ad Trebell.& plerique alij.Nam ex eo† apparet , fidei commissum relictum ab eo,qui vltimus ex pluribus hæredibus institutis decesserit,operari hunc effectum , vt inuicem ipsi hæredes censeantur substituti.Rursus huic assertioni obstat Florentini responsum in l.vel singulis.ff. de vulgari.& in §.vel singulis.institu.de pupil,substi.vbi pluribus hæredibus institutis,si substitutio fiat ei,qui vltimo decesserit,inter ipsos hæredes nõ censetur facta reciproca substitutio , sed ius legitimæ successionis illæsum seruatur.Nec parum interest hanc quæstionem diligenter diffinire: siquidem reciproca substitutione hac in specie concessa,& ea fideicommissaria non poterit quisquam illorum hæredum alienare aliquã rẽ ex illis bonis,cum sint subiecta restitutioni.Si verò non cẽsetur facta substitutio fideicõmissaria,inter institutos locũ haberegitima successio ipsis de iure conueniens. Et tantũ portio vltimi morientis debetur substituto:non cæteræ portiones,quanuis & illæsint penes vltimum morientem: quia ei obuenerunt aliàs,quàm ex testamento.

Qua in re glos.in di.§. Seia.ideo credidit substitutionem fideicommissariam in illis verbis intelligi reciprocè factam, quia testator prohibuerat alienationem illorum bonorum, qua ratione visus est velle integram rem, aut integra bona substituto restitui,& ad hoc factam censeri reciprocam fidei commissariam substitutionem inter institutos.Hic tamẽ intellectus communi omniũ cõsensu reprobatur,ex eo quod Iurisconsultus in dict.§ Seia.ad eius decisionẽ non considerauit prohibitionem alienationis,sed illam substitutionem vltimo morienti factam.vnde Dinus,Bart.Alber.& Castren. in d.§.Seia.illum text.intelligunt in substitutione fideicõmissaria,non in directa , in qua procedere existimant dict.l.vel singulis,idem notat Alex.in l.pen.C.de impub.& aliis substitu.cum directa substitutio ex coniecturis non inducatur.l.iubemus.C.de testamen.quæ quidem ratio non omnino sufficiens est,siquidem directa substitutio quandoque ex coniecturis colligitur.l.iam hoc iure.ff. de vulgari. Sicuti & fidei commissaria coniecturis deducitur à testantis intentione.l. fideicommissa.§.hæc verba.ff.de legat.3.l.vnum ex familia.§. vltim.ff.de lega.2.ex quibus constat difficilem esse quæstionem iltam,quam ideo sequentibus conclusionibus expediẽ dam esse decreui.

2 Prima conclusio.Substitutio †, vltimo morienti facta in toto fundo,vel hæreditate,reciprocam omnino præmittit, & inducit fideicommissariam substitutionem inter ipsos hęredes,vel legatarios.tex.in dict.§.Seia.quem ita interpretantur Bart.& docto ibi.dicit singul.esse Curti.Iunio. consi. 16. col.2.& est communis intellectus secundum Ias.in l.potest. ff.de vulga.& eundem in l.vlti.C.de impub.num.7.& Soci.in dict.§.cum ita.2.col.dicentem singul.text.in d. §. Seia. atque eundem intellectum sequuntur Alex.consi.11.col.3.volu.3. Ias.consi.41.nu.2.& consi.33.volu.1.& plures alij, quos expressim Ripa citat in dict.l.hęredes mei.§. cum ita.nu. 17.& esse hanc sententiam magis communem fatetur Vigli.in dict. §. vel singulis. Nam si non esset præmissa, nec intelligeretur reciproca substitutio inter hæredes, vel legatarios: nequaquam posset advltimum morientem tota hæreditas, nec totus ille fundus pertinere,nec substitutioni locus esse posset,quod esset aduersus testatoris voluntatem, sicuti idẽ Iurisconsultus sensit in d.§.Seia.ad finem.

Secunda conclusio.Substitutio † facta vltimo morienti indefinitè in hæreditate vel fundo,tametsi vniuersaliter facta non sit,inducit inter hęredes vel legatarios reciprocam substitutionem,quod probatur in dict.§. Seia. quo in loco Iurisconsultus indefinitè verba refert,& ex eo solum rationem decisionis colligit,quod vtimo morienti sit facta substitutio.Quorsum,obsecro, à testatore fieret substitutio vltimo morienti,in fundo aut hæreditate,si in eius tantum parte testator voluisset substitutũ admitti?Vnde vero similius est,etiam in aliorũ hæredum,aut legatariorum partibus factam videri reciprocam substitutionem,& eam fideicõmissariam,vt tota hæreditas vel fundus ad nouissimũ perueniat

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ab eo ad substitutum. Hoc etiam probatur ex alia ratione, nempe quod in vltimis voluntatibus indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. secundo. l. si plures. ff. de lega. 3. Eandem secundam conclusionē asserit Alexā. cons. 11. vol. 3. in responsione ad quintum argumentū. dū dixit, text. in d. §. Seia. esse intelligēdum, quando substitutio fit vltimo morienti vniuersaliter aut indefinitè. Curti. Iuni. in d. l. pen. nu. 15. idem consi. 34. col. 2. & consi. 3. col. 1. & consi. 13. col. 3. sensit Bart. in d. l. vel singulis. & in d. §. Seia. dum seipsum retulit ad eundē §. Seia. qui de indefinita substitutione loquitur: idem adnotauit Viglius in d. §. vel singulis. Nec oberūt huic assertioni autores, quos Ripa adducit in d. §. cū ita. num. 18. quia loquuntur, quando substitutio sit simpliciter, nō autem quādo fit indefinitè, vt cōstat ex Soci. consi. 249. col. 6. vol. 2. & in d. l. cum ita. 2. col. aut loquuntur, quando fit substitutio post mortem plurium, quod latim tractabimus. Dicitur verò simpliciter facta substitutio vltimo morienti, si his verbis pronuntietur. Vltimo morièti, aut ei, qui vltimus decesserit, substituo Titium. multo minus obstant quę Soci. notauit in l. Marcellus. §. vlti. ff. ad Trebell. in fine. Sed si illi quorum vltimo morièti est facta substitutio, sint positi in cōditione, nō in dispositione, non est locus huic reciprocę substitutioni fideicommissariæ. Soci. in d. §. cū ita. col. 1. Curti. Iunior cōsi. 33. numer. 8. quorū opinio ab his pendet, quæ in hoc cap. diximus. §. 3.

4 Tertia conclusio. Substitutio† fideicōmissaria post mortem plurium cōstituta etiam in toto fundo, vel hæreditate non producit fideicommissariam reciprocā substitutionē. l. vlti. §. filium. ff. de leg. 2. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. tex. optimus in d. §. cum ita. vbi usus est testator reciproca substitutione, & ea cessante, nec præexistente persona dilecta, magis testatori locus est substituto, nō expectata omniū morte, nec contingente in omnib. conditione, quæ adiecta fuit substitutioni. Hoc etenim casu substitutus admittitur post mortem cuiuslibet ad illius partem, cum hæc plurium dinumeratio, in singularem quādam distributionem dirigatur. l. falsa. §. vltim. ff. de condi. & demonst. l. 2. ad fi. ff. de condi. instit. ex quibus hanc tertiā assertionē approbāt, & recipiūt Imo. & Alex. in d. §. cum ita. & alij, quos referunt hanc opinionem, dicentes cōmunē esse, Soc. col. 2. & 3. Rip. nu. 25. in d. §. cum ita. Soci. consi. 96. vol. 3. col. penul. Deci. in d. l. pen. col. pen. Iaso. in l. quidam testamento. ff. de vulga. Ale. consi. 92. vol. 3. col. 1. Soci. consi. 94. col. penul. vol. 1. & Ale. in d. l. pen. eandem opinionem etiam in contractib. approbat Ale. in consi. 204. lib. 2. & ibi Carol. Molin. quem omnino legito. Et licet in contrariū disputet Soc. in d. §. cum ita 3. nu. 27. post Bart. in dict. l. quidam testamento. & Aretin. ibi. Prima opinio, quæ cōmunis est, verior videtur, ni adsit persona, quę ex veri simili mente testatoris sit substituto præferenda: tunc etenim omnium mors erit expectanda, atque inter institutos censebitur substitutio reciproca facta ex ratione l. pen. C. de impub. vbi Alexan. & Deci. col. pen. Bart. & Imol. in d. §. cū ita. Aymon consi. 113. quorum opinio communis est, sicuti asserit Curti. Iuni. in d. l. pen. nu. 17. qui eam approbat, eandē fatetur communē esse Soci. in d. §. cum ita. nu. 26.

Et procedit ista hæc limitatio nō tantū in liberis testatoris, sed & in aliis extraneis, in quib. præsumpta affectio testantis dari possit, vt substituto preferantur. Quinimò idem erit perpensa hac præsumptione, etiā ū illi, post quorū mortē fit substitutio, nominati fuerint in conditione: quod expressim notat Curt. Iuni. consi. 43. nu. 9. Tametsi ab hac limitatione conentur discedere Soc. in d. §. cū ita. nu. 26. & 29. ac Ripa. n. 27.

Cæterum, hæc tertia & principalis cōclusio minime procedit in fideicōmisso vsufructus: nam si in eo sit substituto cōcepta post omniū, vel pluriū obitū, cēsetur reciproca substitutio facta inter legatarios, vltimo tamen morienti extraneus substitutus iudicabitur. l. codicillis. in prin. ff. de vsufruc. leg. quā ad hoc Bar. notauit in d. §. cum ita. cui subscribit Iaso. in l. potest. nu. 12. ff. vulga. idē in d. l. penu. nu. 9. & ibi Curt. Iunior. n. 18. ex ea ratione quod in legato vsusfructus etiā post portionē adquisitā pluribus si portio deficiat in persona vnius accrescit alteri. l. 1. ad fi. ff. de vsufru. accres. Vnde tūc semper mortuo vno ex legatariis, superest alter, qui ex mente testatis excludat substitutionē. Quāuis de hac Bar. opinione dubitet Imo. in d. §. cum ita. & expressim ab ea discēdat Alex. nu. 23. Soc. & Ripa ibidem. Verū enimuero præfata cōclusio tot tia locū sibi vēdicat etiā si per nomē collectiuū fiat substitutio. d. l. hæredes mei. §. cū ita. vbi dū specialiter cōtrariū facta reciproca substitutione, vel fm Bar. & cōmunē in filio testatoris respōdetur: in extraneis hoc, qd asserim°, cōcedit, aduersus propriā dictionis significationē. ex præsumpta testantiū voluntate, ab ipsa lege perpensa. vt ibi explicat Soci. nu. 28. & Curti. Junior in dict. l. pen. C. de impube. col. 1. & nu. 10. vbi Alex. hāc extensionē admittit, dicens eam esse communem col. penult. quod Soci. etiam fatetur dict. nu. 28. & in specie probant eandem sententiam Bart. & alij. doct. in d. §. cum ita.

Ex quibus primo infero, non esse satis tutum, quod Iaso. scripsit in dict. l. pen. dum dixit, decisionem pauli Castrē. qui ibidem asseruit, substitutionem factā pluribus post mortem omnium inducere inter eos reciprocam substitutionē, posse procedere si dicta substitutio fuerit facta in tota hæreditate, vel legato: hoc enim existimo huic tertiæ assertioni palam refragari.

Secūdò, hinc deducitur vulgò reprobari Bart. qui in dict. l. quidam testamento. dixerit, substitutionem simpliciter pluribus factam in tota hæreditate vel fundo, inducere inter ipsos reciprocam, & fideicommissariam substitutionem. Est etenim ea sententia Bart. falsa, etiam si prædicta substitutio nomine collectiuo sit concepta, quod ex præmissis constat.

Tertiò, ex his apparet, non esse admittendā hac in quæstione distinctionem Pauli Castren. in l. qui duos. ff. de vulga. Ang. in dict. §. cum ita. quos ibi Soci. nu. 28. conatur defendere. Hi siquidem dicunt tertiam hanc, & communem assertionem probari posse facta substitutione post mortem plurium simpliciter: contrariam verò, quando substitutio fit vniuersaliter, aut per nomen collectiuum. Primo etenim casu post cuiuslibet mortem admittitur substitutus. Exempli gratia: Si hæredes mei decesserint, substituo Titium: aut post mortem hæredum meorum substituo Sempronium. Secundo autem casu, non admittitur substitutus, nisi omnibus omnino extinctis. Huic distinctioni consentit Vincent. Hercu. in l. pater filiam. §. vltimo. ff. ad legem Falcid. Sed tamen minimè hactenus recepta ista hæc opinionum conciliatio.

5 Quarta conclusio. Substitutio† pupillaris facta pluribus pupillis hęredibus institutis, non operatur reciprocam inter eos substitutionem, sed adhuc eis competit legitima, & hæreditaria successio ab intestato. l. vel singulis. ff. de vulga. §. vel singulis. Instit. de pupilla. quas decisiones Bartol. & alij communiter ita interpretantur, & Vincent. Hercul. in dict. l. pater filiam. §. vltimo. 1. casu, & ibi Alexand. ex quibus apparet, hanc conclusionem procedere, etiam si sit facta hęc pupillaris substitutio nomine collectiuo, vel in tota hæreditate. Hoc etenim nihil ad hunc effectum conducit. Verum si in persona vnius pupilli eueniat substitutio, excluditur substitutus ab altero pupillo eius fratre: non tamen à matre, eo casu, quo mater excluso fratre, succedit filio intestato. Bald. vlti. col. Paul. Alex. Iaso. nu. 6. Curti. Iunior col. penult. in dict. l. penult. C. de impuber. quorum sententia crebriori calculo recepta quidem est, tametsi dubia sit ex his, quæ Soci. adducit in dict. §. cum ita. nu. 10. ex quib. etiā deducitur. dict. l. penul. procedere, etiam si pupillaris substitutio non sit facta nomine collectiuo glos. recepta cōmuniter in l. si pater impuberis. ff. de vulgari & pupillari.

6 Quinta conclusio. Substitutio† etiam directa, & pupillaris facta vltimo morienti, in tota hæreditate, operatur ipsos institutos reciprocè substitutos censeri. text. in dict. §. Seia. Bart. Imol. Areti. & cōmuniter alij in dict. l. vel singulis. aliàs in l. potest. Iaso. in dict. l. penulti. nu. 7. Alex. & Vincen. Hercu. in dict. l. pater filiam. §. vltimo. col. 7. quorū opinio cōmunis est author Ripa in dict. §. cū ita. nu. 31. qui eā sequitur. Et idem erit, si fiat hęc substitutio indefinitè, sicuti paulò antè diximus in fideicōmissaria: nec enim diuersum hic dicendū est. Erit autem facilimū exēplum huic conclusioni aptare, pupillari substitutione concepta verbis expressis. Quid ergo si fiat compendiosa in hunc modum: Instituo filios meos impuberes, & vltimo decedenti quandocunque substituo Sempronium? & sanè non videtur posse colligi ex tacita pupillari his verbis comprehensa aliam tacitam pupillarem inter ipsos impuberes: cum ex tacita dari non possit. l. seruum filij. §. vltimo. ff. de legat. primo. quod in hac specie asserit Ripa in dicto §. cum ita. nu. 22. Cui ipse non assentior, quippe qui videam hanc pupillarem substitutionem non esse tacitam omnino, sed verbis generalibus expressam, & ideo matrem pupilli excludit. cap. si pater. hoc tit. in sexto. Bart. & cōmunis in l. Centurio. & in l. secunda. & l. prima. ff. de vulgari.

7 Sexta conclusio. Substitutio pupillaris facta vltimo morienti in tota hæreditate, vel indefinitè, producit etiam fidei commissariam substitutionem inter institutos eo casu, quo primo moriens, iam pubes decedat, ita eleganter Aretin. in dicta l. potest. ff. de vulgari. in fine. Non enim voluntas testantis exactè

tis exactè seruaretur, nisi esset locus huic fideicōmissariæ substitutioni, cum his voluerit ad substitutum vltimo morienti totam hæreditatem pertinere.

EX §. NONO.

SVMMARIVM.

1 *Compendiosæ substitutionis definitio, & ex ea plura referuntur, quæ cognitionem eius satis aperiunt.*
2 *Barto. in l. Centurio, verba quædam dubia explicantur.*
3 *Compendiosa substitutio, quib. verbis fiat?*
4 *Verba directa obliqua, & communia, quæ sint?*
5 *Verba hæc substituo, & moriatur, sunt communia.*
6 *Compendiosa facta à milite verbis directis intra pubertatem est pupillaris: postea directa militaris.*
7 *Latissimè discutitur intellectus legis Regiæ 12. tit. 5. par. 6.*
8 *Nec iura sepulchrorum, nec patronatus transeunt ad substitutum fideicommissarium.*
9 *Ex testamento militis an deducatur Trebellianica?*
10 *Directa militaris an includat legitimam filij, cui facta fuit?*
11 *Iura sepulchrorum an spectent ad substitutū ex directa militari substitutione?*
12 *Ius patronatus ecclesiastici ad hæredes, etiam extraneos transit, & an transeat ad substitutum ex directa militari?*
13 *Cōpendiosa à milite verbis cōmunib. facta ante pubertatem est pupillaris postea vero fideicommissaria.*
14 *Substitutio compendiosa facta à milite verbis obliquis, omni tempore erit fideicommissaria.*
15 *Compendiosa à pagano verbis directis facta ante pubertatem est pupillaris: postea omnino extinguitur.*
16 *Rursus dicta Regia lex 12. tit. 5. par. 6. intelligitur.*
17 *Cōpendiosa facta à pagano verbis cōmunib. ante pubertatem erit directa, postea vero fideicommissaria.*
18 *Substitutio compendiosa verbis obliquis à pagano cōstituta, omni tē pore erit fideicommissaria.*
19 *Intellectus huius c. & est pater. isto tit. in 6.*

§. Nonus, De compendiosa substitutione.

EST IN HOC tractatu controuersia, an cōpēdiosa substitutio, sit species ab aliis substitutionib. distincta? Nā esse potius modū quēdam inducendi alias substitutiones, asserit Areti. in rubr. ff. de vulg. quē Iaso. sequitur in l. Centurio. nu. 24. ff. eo. Tametsi verè dici possit, quoad formā, & modū inducēdi, esse distinctā specie: vt idē Aret. cōcedit in l. in testa mēto. pen. col. C. de testa. milit. & Galiaul. in d. l. Cēturio. col. 40. Imò & Politus contendit, cōpēdiosam esse distinctā speciem, & id propriè. idem Curti. Iuni. in l. precib. num. 43. C. de impub. & aliis.

1 Diffinitur autē† in hūc modū. Cōpēdiosa est substitutio plures subverborū cōpēdio cōtinēs substitutiones, propter plura tēpora differētes. quā diffinitionem colligere libuit à Bar. in d. l. Cēturio. co. 3. Galiaul. col. 39. Ripa nu. 60. & Politus. de cōpēdiosa. ex qua diffinitione, quò rectius intelligatur, & vt tota hæc materia, alioqui difficilis, ad vnguē tractetur, sequentia corollaria deducemus.

Primū, nō esse cōpendiosam illā substitutionē, quæ maiori fuerit facta his verbis: Instituo Titiū hæredē. & quādocū que hæres meus decesserit substituo Gaiū. Nālicèt hæc substitutio plura tēpora cōtineat: nēpe, ante aditā hæreditatē, & post eius aditionē, & sic vulgarem, ac fideicōmissariā substitutiones: eas tamē nō inducit tēporis diuersitas, sed aditio, aut non aditio hæreditatis: quam ob rē cōpēdiosa non est, quod expressim notat Ripa in d. l. Cēturio. nu. 60. idē ego ex intentione, & mēte doct. deduco, tametsi Iaso. in d. l. Cēturio. nu. 23. dicat eā esse cōpēdiosam: atq; Franc. Curt. scribat in d. l. precib. hāc esse magis cōmunē sentētiā, quā & Aret. asseruit in d. l. Cēturio. opinor etenim eā substitutionē vulgarē esse, aptāq;, vt fideicōmissaria sit: ex verbis generalib. quib. prefata substitutio cōstituitur. Veritas autem huius conclusionis apertior erit perpensa sequentia assertione.

Secūdū hinc deducitur, plura tēpora, quę compēdiosam substitutionē efficiunt, non alia esse, quā pupillaris ætatis, & pubertatis. gl. in d. l. precib. & in c. si pater. hoc tit. in 6. verbo, absque deductione. vbi Frāc. in tracta. cōpēdiosæ. col. 1. hoc expressim tenet, & Politus in principio huj° substit. q° proba tur in d. l. precib. & in Regia l. 12. tit. 5. par. 6. sensit Bar. in d. l. Centurio. num. 9. dicens compendiosam plura tempora exigere, & pupillaris ætatis, atque ita eius verba intelligunt Galiaul. colum. 38. & Ripa ibi. nume. 60. Nam quod Barto. dixit hanc substitutionem plura tempora exigere: nempè tempus pubertatis, & pupillaris ætatis, vel aliud, tendit ad id, vt constet, hanc substitutionem ad certum tempus posse restringi: modo id ætatem pupillarem excedat. dict. l. Centurio. glos. in l. verbis ciuilibus. ff. eo. quòd ex frequētissima omnium sententia Zasi. adnotauit titu. de compendiosa. colum. 5. licet ipse Galia. quo Bald. in sequenti opinione defenderet, aliter hanc rem intellexerit, exponens: plura tempora, idest, ante aditam, & post aditam hæreditatem.

Tertiò ex hoc deducitur, non esse compendiosam substitutionem illam: Si filius meus in ætate pupillari decesserit, substituo Sempronium, non enim continet plures substitutiones, quæ ex diuersis tēporibus sint variæ, ea quidem differentia, quæ ex pupillari ætate & pubertate oritur. Imo esse hanc substitutionem pupillarem, probat Bart. in l. 2. nume. 27. ff. de vulga. Poli. in tract. pupillaris substi. nume. 8. quā is Bald. in dict. l. precibus. existimet eam compendiosam esse, & eius opinionem dicat communem. Iaso. in dict. l. 2. ad finem. Nam & à Bal. dissentiunt idem Iaso. in d. l. Centurio. nu. 23. Deci. in d. l. precibus. nu. 15. & Franc. in d. c. si pater. in tract. compēdiosæ. col. 1. & esse hanc communem opinionem cōtra Bald. asserit Zasi. in compendiosa. versi. requiruntur. & Ripa. nu. 4. in d. l. 2.

Quartò, constat ex his, quæmodo notauimus, non esse compendiosam substitutionem illam, quæ verbis generalibus concepta, includat vulgarem expressam, ac pupillarem expressam, itidem: quia aditio, vel repudiatio ipsas substitutiones distinguit, non diuersa tempora. Eadem etiam ratione pupillaris expressa singularibus verbis, non ex eo compēdiosa erit, quod vulgarem tacitam contineat, cum id ex mēte testantis à lege deducatur, non ex verborum compendio, sicuti docet Franc. à Ripa in dict. l. Centurio. nu. 60. & idem omnino dicendum est in vulgari verbis singularibus expressa, quæ & si complectatur pupillarem tacitam ex mente testantis, non tamen ob id erit compendiosa.

Quintò, inde fit, vt minimè sit censenda compendiosa substitutio illa, quam his verbis testator expresserit. Quandocunque filius meus decesserit, eum rogo, vt restituat hęredi tatem Titio: non enim continet plura tempora actu vel habitu distinguētia substitutiones, cum semper fuerit fideicō missaria. l. co hęredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. in hac ipsa specie Socin. & Galiaul. in dict. l. Centurio. col. 38. & ibi Ripa num. 61. Politus tit. de cōpendiosa. nu. 4. Curti. Iunior. in dict. l. precib. nu. 46. Et quanuis Bart. in dicta l. Centurio. num. 20. dicat hanc substitutionem esse compendiosam, & eius opinionē asserat cōmunem esse Iaso. ibi. nu. 38. Est tamē intelligendū in eo, quod Bart. dixerit eam esse omni tempore fideicommissariā non in eo, quod eā esse compendiosam putauerit, vt optimè explicat Currius dict. l. precib. nu. 58. cōtra Deci. ibi, qui voluit ante additionem hæreditatis eā posse esse vulgarē.

Sextò, apparet directam substitutionem à milite, maiori, & puberi constitutam his verbis, quandocunque decesserit, non esse compendiosam, cum semper directa sit, nec censeatur apta pluribus substitutionibus, sub temporum compendio diuersis. Vnde erit species substitutionis distincta ab aliis, & directa militaris nuncupabitur. Aretin. Iaso. nu. 26. & Ripa nu. 64. in dicta l. Cēturio. Miles etenim potest directè post aditam hęreditatem maiori substituere. l. in testamento. C. de testamen. milit.

Septimò, subinde aperitur, quonam pacto compendiosa à reciproca differat. Nam reciproca plures substitutiones complectitur, respectu pluriū personārū: at cōpendiosa respectu vnius. Deinde reciproca plures substitutiones similes continere potest, compendiosa verò necessario inducit dissimiles. notat præter alios Ripa in dict. l. Centurio. nu. 61. Item reciproca nō cōtinet fideicommissariā, nisi fiat in codicillis, sicuti tradidimus superius titul. de reciproca. At in compendiosa frequentissimè fideicommissaria cōprehenditur. Curti. in dict. l. precibus, nu. 47. hanc differentiam constituens.

2 Octauò, libet ex his† sensum Bart. perpendere, qui in dict. l. Centurio. col. 3. scripsit, compēdiosam fieri posse sub alia conditione, quàm mortis, quem ibi reprobat Aret. col. 5. Est enim Bart. intelligendus ita vt non excluſa, imò subintellecta cōditione mortis possit & alia addi substitutioni, in hūc modū: Filio meo substituo Titiū, quandocunq; sēproinius fuerit factus cōsul. In hoc enim exēplum, si hic filius impubes sit, conueniunt Iaso in dict. l. Centurio. nu. 22. & ibi Galiau. colum. 39. Deci. in d. l. precibus, numero 16. Soci. in dict.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.Centurio.num.18.& Curti.in dict.l. precibus.nume.45.quamē variè exēplū istud & Bart.sensum intelligūt. Siquidem Soci.Deci.& Curti.ita interpretantur hāc opinionē, vt si rēpotest quo Sempronius factus fuerit consul, nolit filius esse hæres,sit vulgaris substitutio.Item pupillaris,si ante pubertatem filius decesserit,& Sempronius fuerit factus consul. Fideicommissaria verò,si post aditam hæreditatē Sēpronius sit factus consul,& esse hanc declarationem communem,testatur Curti.Iunior dict.num.44.At Iaf. & Galiaul.expressius exīstimāt,mortuo filio ante pubertatē,expupillari:repudiāte verò quādocunque, ex vulgari: mortuo autem post pubertatem, ex fideicommissaria, vocari substitutum sub illa conditione, si Sempronius fuerit factus consul.Nec satis est, vt substitutus admittatur, Sempronium consulem esse factum, sed oportet ad præmissa aduertere, quando fuit institutus filius testatoris,vt notat ipse Galiau.

Nonò,colligere ex supradictis licet, cōpēdiosam propriè filio pupillo conuenire.gl. cōmuniter recepta in d. l. precib. cui similis in dicto cap.si pater,verbo, absque deductione.

Decimò opinor ex his compendiosam propriè fieri filio impuberi, & in potestate hæredi instituto. quod communi consensu receptum est.

Vndecimò, illā esse verè compendiosam substitutionem arbitramur, quæ ita cōcepta sit,Quandocunque filius meus sine liberis decesserit,substituo Titium,vel absque dictione, quandocūque: Si filius meus sine liberis decesserit,substituo Titiū.glo.in dict.capi.si pater.verb.absque deductione, quā Docto.ibi approbāt cōmuniter, & in d. l. precibus. vbi hoc fatetur Curti.nu.66.Alex.in d.l.Centurio.nu.27.Ias.nu.89. quo in loco Bart.per illum text.idem adnotauit nu.17.optimus ad id text.in Regia l.12.titul.5.part.6.contra gloss.in d.l. precibus,dicentem esse omni tempore fideicommissariam, cuius opinio vanissima est, teste Polito in tracta. cōpendiosæ.nu.24.Bart.vero opinionem magis receptam esse tradit Alciat.lib.10.Parerg.cap.2.

Duodecimò,ex his colligitur,esse compendiosam substitutionem illam hisce verbis conceptam: Si filius meus in ætate pupillari decesserit sine liberis, substituo Sempronium: nam etiam si factus pubes filius decesserit sine liberis,erit locus fideicōmissariæ substitutioni:sicuti censet Paul.Castrens. consil.43.volumi.2.cui subscribunt Deci.in l.generaliter.nu. 1.C de.insti.& substi.Ant.Rub.consi.129.Arnoldus Ferronus in consuetu.Burdegalensibus lib.2.colum.3.& Curt.Iunior in dicta l.precibus.numer.68.& licèt contrariam sententiam probauerint Corne.consi.61.volumi.2.Cuma.consil.125.Prima tamen opinio verior videtur ex verbis testatoris,quæ si intelligātur,vt intelligenda sunt,iuxta solitam , & cōmunē naturam generandi,ad adultam ætatem trahi debent: neque enim adiectio illa , sine liberis , ita conuenit pupillari ætati, vt adultæ. & ideo ea fuit testātis intētio,vt substitutus admitteretur, siue filius in ætate pupillari, siue in adulta decessisset.Esset tamen minus dubia isthæc opinio , si substitutio his verbis fieret: Si filius meus impubes decesserit sine liberis, substituo Sempronium: tūc enim dubio procul esset hęc substitutio intra pupillarem ætatem pupillaris,postea verò fideicommissariam:quod notant Guiliel.Bened.hic titul.de compēdiosa.nu.51.& Ferrar.in practica titu.de forma libelli substitutionis cōpendiosæ.nu.18.Nec quicquā refert, dictū sit à testatore:Si in ætate pupillari, & sine liberis decesserit, vel si in ætate pupillari sine liberis decesserit,ex rationibus, quas Paulus Castrcu. adducit.In cuius sententiam aduersus Corneum inclinat Galiaul.in d.l.Cēturio.col.57. Dubius tamē propter cōmunē sensum prædictorum verborum.

3 Fit verò compēdiosa substitutio verbis generalibus †,his quidē,si decesserit filius meus, substituo Sempronium:hæc etenim indefinita æquipollet vniuersali.l.si plurib. ff. de legatis secundo.atque idem significat , ac si diceret testator: Si filius meus sine liberis decesserit.l.cum acutissimi.C.de fidei commiss.Et esse hanc compēdiosam probat gloss.magna in l.in testamento.C.de mili.testam. in 1.quā ad hoc allegat,& sequitur Cur.Iunior in dict.l.precibus.nu.47.& Soci.consi. 113.vol.1.col.4.

Verbis autē specialibus sit in hunc modū:Quandocūque filius meus decesserit,substituo Caium. Aut sine dictione, quandocūque, Si sine liberis filius meus decesserit.gloss.in dict.c.si pater, cuius paulo ante mentionem fecimus.

Item fit verbis singularibus his formulis : Si filius meus decesserit intra pupillarem ætatem,vel post,substituo Titiū. Si filius meus decesserit intra vicesimum quintum annum, substituo Sempronium.Bart.in dict. l. Centutio. numer.9, vbique Doct.hanc rem tractantes sequuntur.

Effectus huius cōpendiosæ substitutionis maximus quidem est.& in eo inquirendo iuris vtriusque professores hactenus insudarunt.Nos verò quæstionem istam,omissis pluribus interpretum concertationibus, tractabimus quantū poterimus breuissimè.Cui⁹ rei cognitioni præmittere oportet,quęnā sint verba directa , & quæ obliqua,ac deinde quę
4 sint communia. Directa † sane illa cēsentur , ex quibus quis propria manu,nulla alterius restitutione requisita testatoris, aut pupilli,hæreditatē capit.gloss.in l.eā quam.verb.directis. C.de fideicommiss.Exempli gratia,Titius hæres esto.Instituo Titium & pleraque alia, quæ docto.passim congerunt.

Verba obliqua sunt illa , quorū ratione de manu alterius quis capit.hęreditatē,que & verba precaria dicūtur & indirecta,ex eo quod requiritur alterius restitutio,sicuti cū testator iubet,rogat,mandat hæredi,vt restituat hæreditatē, aut bona:qualia sunt verbū reddat,verbum restituat , & similia. l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de vulga.

Communia verò sunt verba illa,quę vtrique apt antur significationi: potest enim quis aliquando ex his verbis,propria manu capere hęreditatē.Potest quandoque ex eisdem à manu hæredis vel alterius capere.gloss.communiter recepta in d.l.precibus.& in dict.l.cēturio.vbi Bar.hæc tria adnotauit,quem cęteri sequuntur,quos adducit Tiraq.in l.si vnquā.verbo,reuertatur nu.5.C.de reuo.dona & lati⁹ nu. 157.

5 Horum verborū † cōmunium primas obtinet, substituo, secundū Accur.in dictis locis.Nam vtcunque quis in alterius locum cōstituatur,dicitur substitutus , etiam in legatis. l.Lucius.& l.sequ.ff.de hæredi.instit.Et in specie verbum hoc, substituo,commune esse,probat l.iam hoc iure.ff. de vulg.l. generaliter.§.cum autem.C.de insti. & substi.Bart.in dict.l. Centurio.nu.37.& esse hanc communem opinionem fatentur præter Ripa in dict.l.Centurio.nu.187.Soci.cōsi.144. col. 2.volumi.1.Zasius in tractat.cōpendiosæ.versi.super 2.aqua diuertit non ineleganter Stepha.in Necyomantia iuris.dialogo 11. & 12.& Vigli⁹ in §.qua ratione.Inst.de pupil.substnumc.15.

Itē verbū,Succedat, cōmune est.text. hic secundū cōmunē intellectū, quē expressim ad hoc citat Bart. in dict.l.Cētu rio.col.vltim.cui cæteri frequēti cōsensu accessere,vt ibi fatentur Ias.col.pen.& Ripa nu.192.& Galiaul. col. 108. post Are.ibi:etiam si verbum succedat,referatur ad personas honoratas.text.hic dum dicit,eidem impuberi succederent, at Bald.cui cōsentiūt Galiau.dict.col.108.& Fran.in d c.si pater.

Hoc autem verbū,Hæres meus moriatur Titio: esse commune ex eo deduci potest,quod eū,sensum habeat,id est,moriatur hæres ad vtilitatē Titij.Nam & Græci ea phrasi passim vtuntur,vti constat ex Luciano in Dialogo Xenophantę,& Callidemidæ.Hæc verò vtilitas poterit directē, & obliquē contingere,& ideò Ang.in dict.l.Cēturio.hoc verbū cō mune esse existimat,nec temerè,secundū Ias.ibi col. vlt. idē Abb.nu.15.& nu.20.& Cardi.hic in prin.col.pen. arq; etiam Imol.nu.166.Frāc.in dict.c.si pater.super gloss.filiæ.2.col.Potius in tracta.cōpendiosæ.nu.27.& Zasi.col.2.Tametsi Bart. in dict.l.Cēturio.vlti.col.dixerit esse hoc verbū directū, per textū,iūcta gloss.in verbo.moriatur. in c.si pater. Cuius opinio cōmunis est,teste Ripa.nu.196.in dicta l.Cēturio.vbi idē notauit Galiaul.col.115.Ego verò,vt modo dicebā, contrariū verius esse existimo,nec arbitror Bart.opinionē ita recepta esse,vti existimauerit Ripa.Nā in dict.c.si pater.nō excluditur mater ex prima substitutione,sed ex 2.quę dubio procul facta fuit verbis directis.Imo etiā ex prima verbis communib.facta excluderet, vt statim probabo.Quin etiā Imol. in dict.l.Cēturio.nu.16.& 18.hāc sententiā,quā ego sequor, ex Bart.deducere conatur,dū ipse nu.16.scripsit.verbū hoc moriatur,esse directum,nō ciuile,& idē col.vlti.repetit esse magis cōmune iure gentiū.Nā Imola verba illa, quę Barto. appellat directa nō ciuilia,opinatur esse cōmunia ex intentione eiusdem Bart.Quā in re Bart.ipse considerat,verba directa,quæ dā esse directa ciuilia,ex lege duodecim Tabularū,illa sane:Hæres esto:quędam directa nō ciuilia,sed moribus introducta,& inuenta,& inter hæc maximū discrimen esse.Cuius distinctio authorē habet Nicola.Materellum,quē & Bart.sequuntur Anto.Anchar.Abb.nu.21.& Guiliel.hic, verbo,eidē impuberi.nu.11.Aretin.cōsi.255.col.7.Angelus in dicta l.Centurio.vbi Ripa nu.71.inquit hanc opin.cōem esse.Quæ tamen omnino reiecienda est,quippe quæ ratione careat:nec vllo iure probetur,& commentitia sit.Vnde eam improbat Cardina.hic quæst.35,Franciscus in d.cap.si pater.

glo.

glo.filiæ.col.2.Alexan.nu.65.Imol.nu.16.& 18.in dict.l.Centurio,Politus nu.19.&22.& Zasius col.1.in tract.cōpēdiosæ. Salycē.in d.l.precibus.& Ias.ibi nu.9.dicens frequentissimo nouiorum consensu Barto.distinctionē reprobari.Ea igitur omissa effectum compendiosæ substitutionis tractemus prositis conclusionibus quibusdā,quæ amplissimā hanc quæstionem dissoluant,& intellectū huius cap.& dicti c.si pater. & dictæ l.precibus.atque l.Centurio,breuissimè aperiant.

Prima cōclusio.Compendiosa facta à militeverbis directis
6 intra † pupillarē ætatē valet, vt pupillaris: post pubertatē verò valida est,vt directa militaris, ex qua substitut⁹ capit tātū bona patris cū fructibus in hæreditate inuētis.l.Cēturio.vbi hoc Docto.cōmuniter notant.& præcæteris Barto.nu.7.Galiaul.col.11.& Ripa nu.38.ex quibus erit intelligenda glo. hic verb.substitutionis.

Est tamen in maxima cōtrouersia procedat ne isthæc conclusio viuente matre ipsius pupilli:in quo Azo in summa. C.de impube.gloss.in d.l. Centurio. & in d.l.precibus.& in dict.ca.si pater.verbo,absq; deductione, asserunt hanc substitutionem fauore matris post pubertatem esse fideicōmissariam , non directam militarem,idque probant ex dicta l. precibus.Verum cum directa militaris solum vendicet sibi locū in hæreditate patris: non in hæreditate pupilli,minimè est attendendus fauor matris: quod sensit d.l.Centurio.& præmittit l.in testamēto.in 1.C.de testa.milit.& ideo Azonis sententiam Barto.damnauit in d.l.Centurio.Cui accedunt omnes Doctores ibi & hic : atque in d.l.precibus.& esse hāc opinionem cōmunem asserunt Alex.nu.52.Ias.nu. 19.Ripa 66.Galiaul.col.41.in dict.l.Centurio.idem Ias.nu.9.Deci.nu. 15.Curti.nu.39.in d.l. precibus.Politus in tract.cōpendiosæ. nu.20.Zasi.col.4.eandē opinionē sequitur Guiliel.Benedi. hic titu.de compendiosa.nu.10.Non obstat d.l.precibus.vbi probatur , præmissa substitutione à milite constituta , decedente filio post pubertatem , peti à substituto bona velut ex fideicommisso.Nā ex his verbis non omnino colligitur esse hanc substitutionem post pubertatem fideicommissariam, sed ex directa militari posse substitutum petere bona testatoris ab ipsa matre instituti eadē bona possidente:quippe quæ essent mixta cū bonis filij:& addit hanc petitionē fieri velut ex fideicōmisso ex eo,quod directa militaris sit similis fideicōmissariæ substitutioni:quia sicuti fideicōmissaria admittitur post aditam hæreditatem in bonis testatoris , ita directa militaris:non autem in bonis hęredis : sic etenim d.l.intellexere Christoph.Castellioneus,Fulg.Ias.& Curti.ibi num. 41. Cuma.Alex.Soci.Ias.nu.20.Ripa num.66.in d.l.Centurio.& plerique alij omisso Barto.intellectu.

Cęterùm est hic tractandum an Regia l.12.titu.5.parti.6.
7 sit isthæc opinio communis † abrogata. Ea siquidem lege videtur probari,matri existente , cōpendiosam factā à milite, etiā verbis directis post pubertatē esse fideicōmissariā fauore matris,quod ita ex dicta l.deducitur:dum matri eadē lex defert tertiā partē hæreditatis & omniū bonorū , quæ filius à patre titulo hæredis habuit : ea ratione , quod ista tertia pars illo tēpore erat legitima filij in bonis parentū. auth.no uissima.C.de inof.testa.Regia l. 17.tit. 1. par.6. & fideicommissaria substitutio non cōprehendit legitimā portionē instituti.l.qñ.C.de inoffi.testa.Illa autē bona, quæ filius aliundè quā à patre habuit non debentur substituto , sed matri. Aliter etiā d.l.intelligi potest,vt sit locus fideicommissarię, & ideo matri cōpetat pars,idest,legitima portio hęreditatis quā filius à patre obstinuit,& cętera omnia bona,quæ filius alio titulo, quā hęreditatis à patre vel aliūdè fuerit adsequutus,qñquidē isthęc bona minimè pertinēt ad fideicōmissum
8 sicuti nec iura sepulchrorū † paternorū,nec ius patro.ecclesticum ipsius patris.Iura etenim sepulchrorū paternorū, & gentilia non trāseūt in fideicōmissariū.Docto. in l.quia perinde.ff.ad Trebel.gloss.in d.l.precib. verb.possunt peti. Nouiores in d.l.Centurio. optim.tex. in l.vel quæ. ff. de relig.& sumpt.fune.versic.liberis.Ius verò patronatus ecclesiastici, nō trāsit ad fideicommissariū, cui hæreditas restituitur,sed remanet apud directū hęredē.Bart.in d.l.quia proinde. & ibi Alex.Barbat.in c.quāto.de iudic.ad finē.Decius in d.l.precib. nu.22.Carol.Molin.in cōsuetu.Parisi.tit.1.§.37.ingl.10. quo rū opinio cōmunis est,secūdū Alex.in l.si patroni.ff.ad Trebel.in princ.& Rochū de iure patro.verbo,ipse,vel is.q.9.Igitur hoc ius multo magis apud hæredē directū manebit,quādo is heres filius testantis est,& ratione generis paterni cōperit ipsi filio instituto. Vnde iustissimè d. Regia. l. denegat substituto ea iura quę ratione generis, aut sanguinis paterni filio obuenere:siquidē cōperti iuris est,ea ad fideicōmissa rium minimè pertinere.Subdit ergo Reg.l.in hac specie substitutionis cōpendiosę factæ à milite verbis directis,hæc ipsa verba.Si filius decesserit post pubertatē,mater accipiet tertiā partē hæreditatis,& aliorū omniū bonorū, quæ filius à patre iure hæreditario habuit & quicquid filius aliūdè,quā à patre acquisiuit:itē bona filio cōpetentia iure generis paterni.Et cætera bona defuncti parentis, habebit substitutus.In hūc sanè sensum latinitati donauimus præfatæ legis Hispanā orationē,quā & alio sensu possumus interpretari.Si filiꝰ decesserit post pubertatē,tūc mater capiat tertiā partē hæreditatis,& alia omnia bona,quæ filius à patre habuit,& quicquid filius aliūdè,quā à patre quocunq; titulo quæsierit:itē bona iure sanguinis paterni ipsi filio debita.Et cętera bona defuncti parētis accipiet substitutus.Hactenus verba legis.Ręgię,quæ solēt difficillimè intelligi. Nec tamen inficior potuisse textū dictæ legis vitio scriptorum corrūpi:quod mihi nondū cōpertū est,quippe cui ad manus non sit codex aliquis ex vetustiorib.cuius auxilio possim locū illustrē sanè restituere.Author tamē Peregrine,præfatæ legis verba in hūc modū latina fecit.Si post impubertatē filius decesserit,habebit mater tertiā partē bonorū patris , & omnia eius bona aliundè obuenientia,& iura sepulchrorū patris,sed alia bona habebit substitutus,ex quib.sanè verbis planior est legis sensus:& prēterea argumentū deducitur ipsam legē deprauatā vulgo circunferri.Quod apertius cōstat ex diligētissima legū partit.editione,quæ post huius operis secundā recognitionē prodiit in publicū opera eruditiss. viri Gregorij Lopez Regij consiliarij.Ita enim ex ea castigatione legitur.E *si el moço,o la moça muriere desfues de la edad sobredicha:estonces aura la madre la tercera parte de la heredad de todos los bienes que el moço heredo desu padre,y todo lo al que gano de otra parte, onde quier que lo ganasse: otrosi las sepulturas que le pertenesciessen de linage de su padre,mas todos los otros bienes del finado deue auer el substituto.* Quæ quidē lectio potissimū conuenit his,quæ nos in hac in parte circa legis Regiæ intellectum adnotauimus Colligo tamē ex Regia l.matrem Trebellianicā nō deducere,
9 † & id fauore militaris testamēti. gloss.in d.l.precib.verb.possunt.quā dicit singul.Alex.in d.l.Centurio.nu.48. gloss. in l. testamento.C.ad leg.Falcid.Ang.Socin.& Ripa in l.1.§.in filij.nu.7.ff.ad Trebellianū,quā opinionē esse communē asserit Alex.in l.Marcellus.ff.ad Trebellianū. col.secunda. quib. apparet,ex testamēto militis,etiā iure nouissimo non deduci Trebellianicā,quod probatur alia ratione : nam ex testamēto militis non detrahitur Falcidia iure Regio.l.4.tit.11. partita 6.ergo nec Trebellianica,quò fit,vt iure Regio diligēter inspecto,extinguatur ingēs illa cōcertatio Doctorū. Sunt etenim,qui opinētur,etiā in testamento militis esse locū Trebellianicæ,sicuti & Falcidiæ,authenti. de hæredit. & Falcid.§.penulti.Bart.Imol.& Docto.in dicto §.in filij. quorū sententiā asserunt esse communē Socin. & Ripa in dicto §.in filij,idem asserunt eam secuti Iaso.in l.in testamento.in 2. C.de testamēt.milita.Galiaul.in dict.l.Centurio.col.15.Deci. nu.20.& Curti.Iunior.nu.70.in dict.l.precibus.Politus de cōpendiosa.nu.21.Hęc verò opinio defici, prorsus, & maximè iure Regio per dict.l.12.cum & eo iure Falcidiæ locus non sit in testanemto militis.dicta l.4.Vnde fit vt duæ receptissimæ vtriusque iuris professorū sētētiæ iure Regio sint abrogatæ.

Porrò si velimus tenere iure Regio minimè corrigi,neq; mutari illam conclusionem,quam professi fuimus:cōpēdiosam factam à milite verbis directis post pubertatem valere iure directo quoad patris hęreditatem , etiam viuente instituti matre: erit amplius quęrendū de intellectu legis Regiæ. Quæ planè non obstat huic assertioni , dum ipsa lex tertiam partē hæreditatis paternę matri defert.Id etenim ideo pro-
10 cedit †, quod miles nec ex directa militari potest grauare filiū in legitima , nec militaris directa ad legitimā extēditur, optimus text.in authen.vt cum de appellati.cogno.§.& hæc quidē de parentum.Paul.Castren.col.penulti. Alex.col.ead. & Ias.nu.17.in dict.l.precibus.Cuma.Alex.nu.15.Ias.nu.18. Ripa nu.43.in dict.l.Centurio,& Guiliel.Benedict.hic,titu.de cōpendiosa.nu.20.quibus dicta Regia lex plurimum suffragatur.Tametsi non desint , qui expressim cōtendant,militarē directā ad portionē legitimā filij etiam extendi.gloss. Bart.& Docto.in dict.l. precib.text. ibi , quo in loco Iaco.à Sanct. Georgio asserit hanc opinionē cōmunē esse, & idē fatentur Galiau.col.13.& Ripa nu.43.in dict.l.Centurio. Nā hoc locum habuit iure veteri : non tamē est admittendum iure nouissimo,vt existimant Alex.& sequaces.Adhuc verò Regia lex,maximè obstat,cū Alex.& alij,qui eius opinionem recipiunt,in ea sint sententia , vt opinentur directam milita

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem ad legitimam non extendi, non tantum in præiudiciũ matris, sed nec in damnum cuiusuis alterius successoris. At Regia lex id tantũ statuerit, quasi permittat, directam militarem etiam legitimam filij comprehendere, dato alio filij successore, mortua matre. Ego verò his respondeo, Regiam legẽ esse valde insignem, atque singularem, ex eo, quod nec omnino Bartol. opinionem improbet, nec rursus aliorum ex aduerso sententiam probet. Sed medium eligens apertissimè sanxerit, directam militarem fauore matris instituti non admitti quoad legitimã filij: matre verò deficiẽte optimo iure ad legitimã filij deduci. Partim ergo dicta Regia lex tutatur illam opinionem, quæ militarem directã à legitima excludit: partim illam quæ ad legitimã eam admittit: quod eleganter notauit Imola in dict. l. Centurio. col. 3. dicens, priuilegiũ militis nõ esse ita amplè intelligendum, vt filium, seu eius successorem legitimam matrẽ à legitima excludat. Pupillaris etenim potest expressis verbis cõcepta matrẽ legitima filij priuare, cum ea substitutio fiat iure communi filio, qui testari non potest. Directa verò militaris, quæ effectum sortitur eo tempore, quo filius testari poterat, & ex priuilegio fit, non debet hoc incommodum, aut potius iniuriam inferre matri instituti: argumento assumpto à l. eius militis. §. militia missus. ff. de testament. milita.

11 Sed si in dicta Regia † lege conceditur post pubertatem directa militaris, cur iura gentilitia manent penes matrẽ, nec transeunt ad substitutum directum militarẽ hæredem? Nam quãuis ad fideicõmissarium non pertineant iura sepulchrorum, pertinent tamen ad directũ militarẽ substitutum, gloss. cõmuniter recepta in dict. l. precibus. & in dict. l. Cẽturio. Huic tamẽ obiectioni respondeo, quædam esse iura filio cõpetentia iure sanguinis, quæ ad extraneos hęredes non transeunt vt familiaria sepulchra, quæ quidem in hoc ab hæreditariis sepulchris distinguuntur. l. familiaria. & l. sequẽ. ff. de eligio. & sumpt. fune, & hæc familiaria sepulchra potius ad matrem, quàm ad extraneum hæredem pertinebũt. Rectius denique existimo eandem Regiam legem intelligendam esse, siquidem eam in hæreditariis etiam sepulchris intelligo, & subinde licèt hæc transeãt ad quoscunque hęredes, etiã extraneos, matre tamẽ viuente ex directa militari, nõ transibunt ad substitutum directum militarem cum ea substitutio valde similis fideicommissariæ substitutioni appareat ex d. l. precibus. Et interpretor hæreditaria sepulchra ea, quæ pater instituti ab eius auo habuerat, & sic ex genere ea fuerat cõsecutus. Quod si sepulchra ab ipso patre testante sibi, suisq; hęredibus constructa, ad directum substitutum spectarent. l. siue. ff. de relig. & sumpt. fune. Intelligo igitur hæreditaria sepulchra, quæ auus, aut proauus instituit sibi, hæredibúsq; suis ędificauerat. Familiaria verò dicuntur ea, quæ quis sibi & familiæ parauit. d. l. familiaria. Ex quibus infero intellectũ ad ea, quæ notant omnes in d. l. Centurio. & in d. l. precibus.

12 dicentes ex militari † directa ius patronatus ecclesiastici, ad substitutum militarem transire, cum is sit hęres directus, & ad hæredem directum hoc ius patronatus transeat, etiam si extraneus sit. gl. in c. cõsiderandum. 16. q. 7. Abb. in c. 1. de iur. patrona. Iaſ. in l. 1. nu. 7 1. ff. de leg. 1. tex. in c. significauit. de testi. vbi Areti. col. 1. dicit hanc opinionem cõmunem esse: idẽ asserunt Abb. in d. c. 1. Cardi. consil. 122. & Rochus in tract. iuris patro. verb. ipse vel is. q. 8. quod procedit ita latè, vt nec ad filiũ ius pertineat, nisi hęres sit. Abbas in d. c. 1. Vnde si quis instituat filium in re certa, & extraneum vniuersalem hæredem, ius patronatus spectat ad vniuersalem hæredem, non ad filium, secundum eundem Abb. cuius opinio communis est, teste Guiliel. Bened. hic, verbo, in eodem testamẽto relinquẽs. in 1. nu. 161. Nec filius hæres à patre institutus ius patronatus acquirit, si patris hæreditatem repudiauerit. Cardin. in clem. 2. q. 7. de iure patro. quo sit, vt glo. in d. cap. considerandum cõtrarium probans, minimè sit admittẽda, & ita eam reprobat Rochus in dicto loco quæst. sexta. notat Abba. consilio 14. volum. 1. Is etiam, qui sibi & suis filiis ius patronatus reseruat, censetur intellexisse de filiis, vt hæredibus. Decius consilio 149. colum. 1. nam in re quæ ad extraneos hæredes transmitti potest, reseruatio filiis facta, est intelligenda de filiis hæredibus. Bar. & Alexand. in l. si tibi. §. pactus. ff. de pactis. Quæ quidem omnia, & si planè locum habeant, si tamen ius patronatus ecclesiastici descendat ab auo instituti, ad directam militarem minimè pertinet fauore matris, quod dicta l. Regia probat. Potest forsan dici in dict. lege Regia sub illis bonis, quæ ex genere patris competebant filio instituto, includi tantum bona illa, quæ habuit filius à consanguineis patris, & ea ad matrem pertinere dispositum lex, non ad substitutum ex directa etiã militari, licèt hic intellectus non reddat illam decisionem admodum dubiam. Qua in re est considerandum, non temerè prædictam legem Regiam matris mẽtionem fecisse, nempè, vt directã militarem potius admitteret, quàm fideicommissariã, quæ non tantum matri, sed & cuicunque hæredi ipsius filij locũ in legitima, & cæteris bonis filij omnino feciſſet.

13 Secunda principalis conclusio. Compendiosa † à milite verbis communibus concepta, ante pubertatem valet iure directo, postea verò, præmortua vel viuente matre obliqua fit: quod probatur in dict. l. Centurio. vbi post pubertatem iure directo illa substitutio valet: quia fuit constituta à milite verbis directis. Igitur si cõmunib. facta fuisset, erit post pubertatem obliqua, sic & verbis ciuilibus. ff. de vulga. dum ex presſit substitutionem factam verbis directis, quæ directè valere potuit ante pubertatẽ, post eam extinguitur omnino: excludit eam, quæ communibus verbis facta fuerit, & ideo hanc secundam conclusionem profitentur Iaco. Areti. Cynus, Salyce. Paul. Iaſ. col. 8. & Curti. Iuni. nu. 49. in dict. l. precibus. Paul. Alex. nu. 56. Iaſ. nu. 28. & Ripa nu. 67. in dict. l. Cẽturio. contrarium, imò compendiosam à milite factam verbis cõmunibus ante pubertatem pupillarem esse: postea verò directam militarem, matre instituti iam mortua, ea viuente fidei commissariam, Bart. asserit in dict. l. Centurio. 2. col. & nu. 12. per dictam l. precibus, quę hoc non probat. Sed ratione cõmunis opinio consistit, nam in dubio substitutio potius est accipienda in sensu directo, quàm in obliquo. c. si pater. hoc tit. in 6. qua ratione Bart. opinionem sequuntur, eam dicentes communẽ esse Socin. in dict. l. Centurio. nu. 21. & ibi Galiaul. col. 44 defendit eam Politus in tracta. compendiosæ. nu. 22. quam fatetur cõmunem Ripa in d. l. Centurio. nu. 97. à qua libentissimè discederem ipse, ex ea ratione, quod substitutio, quæ iure cõmuni potest valere directè, & obliquè, in dubio est directè intelligenda. d. c. si pater. Illa verò, quę iure communi non potest valere directè, sed ex speciali priuilegio militis, non erit valida, vt directa, sed vt obliqua. ex l. in testamento. in 1. C. de testamen. milit. nec obstat l. 3. ff. testamen. mili. vbi Iuris consultus existimat, militem in dubio ex iure militari testari voluisse: quia ibidem non valebat iure communi illa dispositio.

Tertia conclusio. Compendiosa facta à milite verbis obli
14 quis omni tempore est fideicommissaria †, siue mater instituti viuat, siue mortua sit. Bart. in d. l. Cẽturio. col. 3. & probatur argumento à speciali in l. neq; enim. §. vltimo. ff. de testam. milit. quæ quidẽ opinio omniũ consensu hactenus recepta fuit: sicuti testantur Socin. nu. 21. in d. l. Centurio. Politus in tracta. compendiosæ. num. 22. Guiliel. Benedict. hic in materia compendiosæ. nu. 42. eandem sententiam Iaſ. post alios sequitur in dict. l. Centurio. num. 28.

15 Quarta cõclusio. Cõpendiosa † constituta à pagano verbis directis ante pubertatẽ valet vt pupillaris, postea verò nullo modo. Substitutio enim à pagano facta verbis directis, quæ ab initio valere potest iure directo, postea nunquã habet effectũ obliquę substitutiõis. l. verbis ciuilib. ff. de vulg. vbi hãc opinionẽ renet gl. communiter recepta. idẽ gl. in d. l. Centurio. & in d. c. si pater. verbo, absque deductione. Reg. l. 12. tit. 5. part. 6. gl. in d. l. precibus. gl. hic verbo, substitutionis. quam opinionẽ existimat verã esse Alex. in d. l. Centurio. nu. 64. vbi Iaſ. num. 29. dicit hanc esse communẽ, idem asserunt Galiau. col. 47. & Ripa ibi nu. 69. Guilielm. hic tractat. de compendiosa. nu. 42. Zasius nu. 27. Iaſ. Dec. & Curtius in d. l. precibus. nu. 50. disputant de eius veritate, præter eos Ioan. Baptista in d. l. precibus. fol. 3. & Lanfran. in d. l. Centurio. col. 7. ac tandem Politus tit. de compendiosa. nu. 22. & Galiaul. dict. colum. 47. ab hac communi opinione diuertunt pluribus rationibus. Sed communi opinioni mirè adstipulatur text. in dicto capit. si pater. ex quo substitutio compendiosa verbis facta directis, ob causam trahitur ad fideicõmissum, ergo regulariter non poterit esse fideicommissaria. Intelligo ipse ob causam, id est, ex pluribus causis, & casibus, in quibus Doctor. passim hanc vulgo receptam sententiam non admittunt, quos Baptista, Ripa, & Curtius congessere.

16 Porro lex † Regia 12. tit. quinto. par. sexta. probat, substitutionem conceptam his verbis,

Quandocunque filius meus decesserit, volo, vt ei sit hęres Sempronius, aut substituo ei Sempronium, post pubertatem valere vti fideicommissariam, quod mirum est, refragantur, concedant post pubertatem substitutionem hanc omnino extingui, nec iure obliquæ substitutionis

nis valere propter illam formulam. Fi sit hæres, ne duo verba impropriè assumãtur. Ita Lanfranc. in d. l. Centurio. col. octaua. versi. Secunda conclusio. Imo dicebat Bald. in d. l. precibus. cui accedit Paul. Castren. ibi Compendiosam illis verbis cõceptam, sit mihi hæres, esse post pubertatẽ fideicõmissariam ea ratione, quod testator ad seipsum retulerit effectum substitutionis. Hæc tamen Baldi opinio minimè recipitur, sicuti post alios animaduertit Curti. in d. l. precibus. nu. 57. Nam dictio mihi, non mutat naturam substitutionis. l. si ita scriptum. §. qui filio. ff. de bonorum possess. secun. tabu. notatur in l. prima. ff. de vulga. Quamobrẽ sensum legis Regiæ illum esse verè arbitror, vt compendiosa siue verbis cõmunibus, siue directis constituta, post pubertatem fideicõmissaria sit, si in ea isthæc verba exprimantur: Quandocunq; filius meus sine liberis decesserit. Ex his etenim verbis lex præsumit testatorem voluisse omnino etiam post pubertatem obliquè substituere, quod iure communi, & Cæsareo verum esse probat Baptist. à sancto Seuerino in d. l. precibus. fol. 4. col. tertia. versic. Quarta conclusio.

17 Quinta principalis conclusio. Compendiosa facta † à pagano verbis communibus, ante pubertatem erit directa, postea verò fideicommissaria, cuius assertionis illa est optima ratio, quòd verba cõmunia conueniunt directæ, & obliquæ substitutioni, sicuti & tẽpora, vnde nimirum si mutatis temporibus, mutetur ipsa substitutio. Sed in specie, hanc substitutionem esse post pubertatẽ obliquam, probat textus hic, quiloquitur in compendiosa verbis communibus à pagano concepta, licèt gloss. existimet, eam fuisse fideicõmissariam substitutionem. Esse verò ante pubertatem directam, probat rectè intellecta decisio ca. pater. hoc tit. in 6. quo in loco mẽtio fit cõpendiosæ substitutionis, quæ primo fuit facta verbis communibus, nempe per verbum, moriatur, & tamen inquit canon ante pubertatem esse directè intelligẽdam illam substitutionem. Nam de pubertate ibi nullum verbum, sicuti nec in hoc c. fit mentio pupillaris ætatis, ita sanè inducẽdus est text. in dicto c. si pater. ad hoc ipsum citauit Bartol. in d. l. Centurio. nu. 26. nec refert sit mater viua, an mortua. Ioannes And. in d. ca. si pater. in §. qua ratione. Instit. de pupilla. Imol. Paul. Alex. & Aretinus in dict. l. Centurio. Salice. Fulgo. Paulus & Iaſ. in d. l. precibus. quorum opinio communis est, secundum Iasonem nu. 15. & Iacob. nume. 15. in dict. l. precibus. eundem Iaſ. nu. 45. & Ripa nume. 118. in dict. l. Centurio. Alexand. consil. 12. volu. 3. colum. quinta. Corne. consil. 28. volumi. 4. & consil. 114. volumi. 3. & Socin. Iuniorem consil. 94. num. 29. volumi. 1. Guiliel. Benedict. hic tit. de compendio. nume. 27. Zasi. nume. 33. Alciat. libr. 10. parerg. capi. 9. qui eandem sententiam veriorem esse existimãt post Cardin. quæst. 36. & Imol. hic nume. 152. col. 4. qui dixit esse singul. gloss. in dict. §. qua ratione. quam Vigli. ibi receptam esse communiter asserit, quę in d. l. 12. tit. 5. par. 6. probatur, illius vltima parte diligenter perpensa. Atque in d. c. si pater. Prima substitutio facta fuit verbis communibus, secũda verbis directis, & tamẽ vtraq; ante pubertatẽ cẽsetur directa, etiã matre viuẽte, quę per eandẽ substitutionem excluditur.

Contrariũ tamen probare nititur gl. in dicto c. si pater. & in d. l. Cẽturio. & in l. precib. vbiq; dicẽs prędictã substitutionem omni tempore fideicommissariã esse, quam sententia, si mater viuat, probat Bart. in dict. l. Centurio. nu. 27. cuius opinionem ante eum scripserat Oldrad. consil. 99. & eam sequuntur dicentes communem esse Bal. in l. iam hoc iure. ff. de vulgar. & in l precibus. nume. 38. Anani. consilio 78. Aretinus consil. 155. colum. vltima. Galiaul. in dict. l. Centurio. colum. 73. Matthæ. ab Afflictis decisione 367. quibusdam rationibus, quas omittimus, ne lectorẽ nimis fatigemus. Decius sanè numero 19. & Curtius in dicta l. precibus. numero 62. fatentur opinionem Bartol. probabilem esse: quæ verò ex his opinionibus receptior sit, minimè audent attestari. Nam & Corne. consilio 93. volumine tertio. columna secunda, dicebat primam opinionem receptam fuisse à canonistis, vltimam verò à iuris ciuilis professoribus, qua in re dubitat Baptist. de sancto Seuerino. in dicta l. precib. folio 6. Sic & Baldus consilio 175. volumine quinto. maximè dubius, cui opinioni accedat, quòd adserit communem esse hanc vltimam. Verùm nos priori sententiæ accedimus, eo quod magis communis sit, & Regia lege apertius, quàm contraria probetur.

Ex his ergo constat, quid in præsenti controuersia agendum sit, omissis aliorum perplexis traditionibus.

18 Sexta conclusio. Cõpendiosa † à pagano verbis obliquis concepta, erit omni tẽpore fideicommissaria. l. cohæredi. §.

EX §. DECIMO.

SVMMARIVM.

1 *Legatum quibus formulis olim fieri solebat & inibi de verbo, lego.*
2 *Legatario competunt actio personalis, & Hypothecaria.*
3 *Intellectus ad legem primam. ff. de legat. primo.*
4 *Fideicommissario vniuersali quod remedium detur aduersus hæredem.*
5 *An facta fideicommissi verbali, restitutione, dominiũ directum transeat in fideicommissarium.*
6 *Hæres agit petitione hæreditatis: Fideicommissarius autem fideicommissaria hæreditatis petitione.*
7 *Specialis Hypotheca pro legato à testatore constituta, non tollit ipsius legis tacitam Hypothecam.*
8 *Intellectus ad l. fundus quem. ff. de annuis leg.*
9 *Venditio facta in fraudem portionis legitimæ an reuocari possit?*
10 *Intellectus c. cùm contingat. de iureiuran.*

§. DECIMVS.

1 GLOSSA in verbo, vsucapio, notat, legatario competere actionem † personalem ad persecutionem legati: qua in re, vt rem ipsam à radice deducamus: scire oportet antiquitus quasdam legãdi formulas inductas fuisse, & ex qualibet earum certas actiones constitutas esse, cõstat. Nam legato relicto per vendicationem, in hunc scilicet modum, do illi solidos centum, actio in rem legatario dabatur. Per damnationem verò relicto, damno te hæres dare illi centum, aduersus hæredem personalis actio proponi potebat. Per præceptionem illis verbis: Præcipuam Titius ex parte hæres rem illam præcipito, iudicio familiæ herciscundæ agebatur. Ex sinendi autem formula actio itidem ex testamento oriebatur, his sanè verbis propositis: Damno te hæres, vt illi permittas rem illam accipere, quæ omnia explicuit Theophi. in princip. de legat. & præmittit ibi Iustinianus, & in l. 1. C. com deleg. Vnde licèt verbũ, lego, in duodecim tabularũ legibus pro qualibet voluntate vltima deficiẽtiũ accipiatur. l. verbis. ff. de verb. sign. à verbo Græco λέγειν, id est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est,desinere: quod hæreditas ab vno in alterũ desinat, authore Alcia.lib.10.parerg.c.1.ab hac tamen vltima,& apud veteres frequẽtissima legãdi formula peculiare est verbum istud particularibus legatis. Sed noua constitutio Iustiniani
2 exequauit legata fideicommissis, atque sublata † harũ formularum differentia pro quibuscunque legatis easdẽ actiones concessit, ita sanè vt legata aliqua re mobili vel immobili ipsius testatoris, aduersus hæredẽ competat personalis actio.Item realis,eo quod dominium rei legatę transierit in legatarium.l.à Titio.ff.de furt.&præterea Hypothecaria cõtra quamlibet aliam rem ipsius testantis.l.1.C.com.de lega. vbi post alios Iaſ.docto.& præ ceteris Ripa in l.1.nu.38.l. 26.tit.12.parti.5. Vbi verò rei legatæ dominium ad legatarium ipso iure,mortuo testatore minimè transiret,solũ personalis & Hypothecaria legatario conceditur,secundum communem, quam latius prosequuntur doct. maximè Alex.Iaſ.& Iacob.de Nigris in dict. l. prima. Barbat. hic nu.53.& Guilielmus Benedict.de lega.nu.146.mirum tamen est, cur legata fideicommissis dicantur exequata constitutione Iustiniani,cum ante Iustinianum idem statutum esset iure ciuili.l.prima.ff.de legat.primo,nisi dixeris,ante Iustinianum id receptum esse à Iurisconsultis,nõ tamen Cæsarea constitutione diffinitũ:quod Accursio, &
3 docto.in d.l.j. omnino † placet: aut forsan d.l.j. habuit authorem Iustinianũ ipsum: sicuti ex codice Pandectarum vetustissimo deprehendit Franc.Duare. in l.iurisgentium. §.& ideo.ff.de pact. quamobrẽ illius primi capitis. ff.de legatis primo. nullũ autorem ex Iurisconsultis nuncupauit Holoander.Sed & hoc ipsum reprobat Antonius Augustinus lib.3.emendat.ad fiñẽ,dicens ex Pandectis Florentinis illius authorem esse Vlpianum libr. 67. ad edictum.

Quid in fideicõmisso vniuersali? Et sane officium iudi-
4 cis fideicõmissario competit †,vt hæres cogaturadire hæreditatem.glos.recepta cõuniter in l. nõ est cogẽdus.ff. ad Trebelli.adita autem hæreditate,vt hæres restituat,cõpetit actio personalis ex testamento, & Hypothecaria etiam conceditur.Bal.in d.l.j.C. com.de leg.rei vendicatio verò non datur,cum ipse fideicommiſ. non sit donec fiat restitutio.l.facta.& l.restituta.ff.ad Trebellia. Quod si fiat realis restitutio,deinde agere poterit reivendicatione fideicommiſ.aut Publiciana.gl.in d.l.facta.& ibi doct.communiter.Actio verò ista realis,erit vtilis ex vtili dominio non directa ex directo. Alex.& Iaſ.per text.ibi in l.j. ff. ad Treb.j.lectione,nu.10.&2.nu.20.contra Paul.Castren.ibi ea ratione, quod directum dominiũ penes hæredem mã serit,adhuc facta cuiusq; rei restitutione reali.Nec tamen Pauli sententia ratione destituitur, cum dominium directum traditione transferatur. l. traditionibus. C. de pactis. Quinimo verbali tantum restitutione facta competere fideicommiſ.actior ẽ realem sẽsit gl.in d.l.facta. qua actione poteritis agere cõtra quoslibet possessores,&detentores rerũ,quæ sub fideicõmisso cõprehẽdebãtur. idem Paul. Castr. in d.l.j.in prince.ff.ad Trebel.& Carol.Moli. in consue. Parisi.
5 tit.j.§.22.q.37. ¶ Verum,istha† omnia oportet diligentius distinguere:siquidẽ facta reali restitutione fideicõmissario, actio realis vera,& directa cõpetit, ac dominium directum in eum transiatum esse constat,ex l.traditionib. nec hoc negant Ale.Iaſ.seu quisquã alius ex his,qui à Pau.Castr.discesse re,& cõcedit expressim Corn.in l.j.C.vnde leg. Verbali verò tantũ facta restitutione dñium transferri in fideicõmissariũ & actionẽ in rem probat gl.in d.l.facta.Vtile tamen hoc dominiũ,& vtilẽ hanc actionẽ intelligunt Ale. & Iaſ.in d.l.j. in prin.quin & ipse Pau.in ea lectura,quæ cõmunior est nobis, idem asserit:& esse hanc opi.cõem fatentur Soc.Ripa. in d.l.j. in prin.Quæ quidẽ opi.ab eius assertione cõprobatur authoritate gl.in l.j.ff.de bo.possit.tit.generali.quę de dominio vtili intellexit Iuriſc.ibi dicẽtem, ad bonorũ possessorẽ dominiũ pertinere,ipsa bonorum possessione admissa.Secundò,ea ratione,q̃ penes duos dominium directũ esse non possit eodẽ tempore.l.si vt certo.§.si duob.ff.cõmo.sed hæres etiã facta restitutione,est directus hęres.l.quod Papinianus.ff.de min. l.his verbis.l.ei qui soluendo.ff.de hæred. instit. Igitur fideicommissarius nondum habet dominium directum.deinde, & tertiò,quia directæ actiones non transeunt in fideicõmissarium,etiã verbali restitutione facta, quod nemo negauit, ergo nec dominium directum.Quarto idem probatur à Iurisconsulto in d.l.j.ff.ad Trebellianum.in principio. referente verba Senatusconsulti, ex quo cõstat in fideicõmissariũ vsumfructũ trãsire:quæ verba in eo sensu Iaſ.accepit. vt vtile dominium fideicommissario cõpetat: sicuti vtufructua-

rio.His tandem responderi potest,nec difficillimè. Nam opinio gloſſ.primo loco adducta non habet precisam authoritatẽ:potissimũ quod aduersus ipsa Iurisconsultiverba loquatur:imò in bonorũ possessorẽ trãsferri dominiũ directũ,decreuit cõmunis opinio in d.l.1.C.vnde legiti.quã ibi Alex.Deci.& alij defendunt.Secunda ratio deficit manifestè.Aliud enim est, hæredẽ scriptũ esse directũ hæredẽ:nam id referrur ad ius illud vniuersale,q̃ hærediras repræsentat,non tamẽ ex hoc sequitur ergo dominus est directus.l.si minor.ff.de acq.hæredi.Potest etiã contingere, quẽ esse dominũ directũ, vt vniuersalem, aliũ verò directũ itidẽ dominũ alicuius rei particularis l.1.§.vlt.ff de rei vendica.Non obstat tertia ratio, quia actiones difficilius transmittũtur,quã dominiũ.l.quis ergo casus.iuncta gl.ff. de pecul.l.vlt.C.commu.de legat.§.sinautem sub cõditione.ergo non sequitur actiones directæ minimè transeũt in fideicommissarium:igitur nec dominium directũ. Sed & quarta ratio penitus cessat,quia tex. in d.l.1.non cõfert fideicommissarium cum vsufructuario:imò dictat in fidei cõmissarium transferri ius,& vsumfructum,in eo quidẽ sensu,vt sicuti dominium transfertur,ita & cũ eo translatus sit vsusfructus.Et quod communis sentẽtiæ rationes cessent,constat ex alio,quod facta per hæredẽ restitutione reali alicuius rei efficitur fideicõmissarius illius rei verus,& directus dominus,quod negari non potest,& tamẽ adhuc actiones directæ,& nomen directi hæredis manẽt penes hæredẽ ipsum:propriis denique rationibus destituta hæc opinio communis cõtrariã probari postulat, cui equidẽ suffragatur tex.in §.sed quia.Instit.de fideicom.hę re.vbi nihil remanet penes hæredem restituta hæreditate,ergo nec directum dominium. Præterea, non minus iuris habet fideicommissarius vniuersalis facta verbali restitutione, quàm particularis legatarius absque vlla restitutione.l.1.C.comm.de leg.Sed legatarius efficitur dominus directus.l.à Titio.ff.de furtis Igitur fideicõmissarius vniuersalis erit directus dominus,atque ita à communi sententia dissentiunt Paul. Caſt.in lect. Bononiensi, Soci.col.3.& Ripa nu.17.in dict.l.1.in princi.ff.ad Trebel. & Carol.in dict.quæst.37.

6 Cæterùm sicuti hæres †dominiũ ex solo hæredis titulo habens ipsarũ rerum hæreditariarũ,etiam ante acquisitã realem possessionẽ.l. cum hæredes.ff.de acq. possess.non agit hæredis iure rei vendicatione, sed petitione hæreditatis.Bart.in l.hæreditatis.C.de petit.hæredi.nisi agat hæres ex titulo dominij,quem defunctus habuit, & in eundẽ hæredẽ transtulit:tunc etenim potest agere, etiam cõtra titulo possidentẽ,notatur in l.2.C.de petit. hæredi.Iaſ. in §.actioni. nu.218.Sic & fideicommissarius vniuersalis, tametsi dominus sit post verbalem restitutionem non agit rei vendicatione,sed fideicõmissaria hæred. petit.l. vlt.ff.de fideicõ. hæred. petit.vbi Bart.& optimè Iaſ.in l.1.col.3.C.comm.de legat.

Eadem gl.dum subdit,actionẽ personalẽ tolli præscriptio ne triginta annorum,est intelligenda, attento iure Cæsarũ. Secus verò Regio iure,quo personalis actio tollitur viginti annis,hypothecaria triginta,&idem in alia qualibet actione reali,vel mista.Regia & Tauri.l.63.

Præter hæc ad perfectum huius glo.intellectum oportet
7 tractare,an testatore constituente fundum † aliquem in pignus pro soluendo certo legato, per hoc sit recessum à generali hypotheca omnium bonorũ testatoris.ex l.1.C.com. de leg.Et quibusdã placet hac speciali pignoris constitutione,non cessare hypothecã legis.Bald.in l.1.C.com.de leg.3. col.versic.quæro quid si testator.optim.tex.in l.fundus quẽ. ff.de an.lega.quem ad hoc dixere sing. Roma.singu. 592.& Guil.Bene.hic tit.de leg.& fideicom.nu.152.quorum sentẽtiam probat Ant.à Fano.in tract.de pign.2. par.4. membro. nu.157.Nam & si locator domus specialem sibi hypothecã adquisierit ex contractu,nõ censetur renũtiare legali hypothecæ,quæ à iure constituitur in rebus inuectis,& illatis.Faber.Ang.& Iaſ.in §.item Seruiana.de actio.nu.67.Bal.in l.certi iuris.C.locati.pen.q.quib.cõmunis aliorũ cõsensus accesſit,autore Anton.in d.tract.de pign.4.mẽbro.nu.91.qui tamen falsò ad hãc sententiã allegat Din. in d.§.itẽ Seruiana. Cyn.& Salyc.in d.l.certi.qui potius cõtrariã in hoc sentẽtiã asserũt,sed videamus an tex.in d.l.fundus quẽ.Bal.Rom.& aliorum opinionẽ rectè probet. Eius hæc unt verba.Fun-
8 dus,quem † paterfamilias libertis legatorum nomine,quæ in annos singulos reliquit,pignori esse voluit, ex causa fideic.rei seruandæ gratia petetur. Paulus notat hoc admittendũ,& in aliis rebus hæreditariis, vt & in eas legatarius mittatur.

mittatur.Hactenus Iurisconsultus,qui loquitur in vltima parte text.de missione causa rei seruandæ,quæ legatariis datur ex titul.vt in possessionem legatorum. vt ibi adnotauit glo. non de iure pignoris aut hypothecæ à testatore constitutæ. Præterea legalis hypotheca pro legatis à Iustiniano fuit inducta.l.prima.C.com. de leg. nec de iure pandectarum erat constituta.Igitur non potest.dict.l.fundus. hanc opinionem rectè probare.cui obiectioni tacitè respondet Rom. ex pandectarum iure fuisse etiam iuductam tacitam hypothecam pro legatis.l.creditoribus.vbi Bartol.ff.de separat.sed illa decisio loquitur de hypotheca iure prætorio competenti ex titulo,vt in posse.leg.tex.& ibi glo. in.l.si postquam.C.vt in posse.lega.gl.in l.is cui.§.postquam.ff.vt in possess.legat. Paul. Castren.in dict.l.prima.C.com.de lega.tametsi Cyn.ibi.4.oppo.scripseritidem,quod Bartol.in dict.l.creditoribus. Potest sanè nihilominus ex Iurisconsulto in dict. l.fundus. colligi opinio Bald.& Roma. quãdoquidem constat,per specialem hypothecam testantis,non rolli illam missionem, quæ iure fieri potest in possessionem aliorum bonorum. Est tamẽ dubium,an legans vel promittens centum aureos, aliãve quãtitatem super fundo Sempronjano, videatur pignus illius fundi constituere pro solutione legati? qua in re Barto. in dict.l.fundus.respondit, pignus censeri constitutum. Iaſo.in l.secunda.numero quadragesimoquinto. C. de iure emphy. Curti.Iunior in l.vltim.§.vlti.ff.de cõtra.emptio. Ioan.Faber in dicto §. Item Seruiana.columna vlt.de actioni.idem Bart. in l.Codicillis.§.instituto.ff.de legat.2.q̃ uis hæc promissio temporalis sit, non perpetua, contra Guidonem Papæ decisio.432.qui in perpetua pẽsione,nõ in temporali,præmissam opinionem admittit, sed tamen in vtraque idem procedit, quod probatur ex verbis ipsius contrahentis, aut legantis, quæ Hypothecam apertissimè demonstrant. Secus tamen erit,si promittens,aut legans diuersa oratione vtatur in hũc modum, Lego aut promitto centum ex fundo Sempronjano:non enim videtur pignus ex hoc constitutum, licèt ad solutionem illius quantitatis fuerit designatus ille fundus. gl.& Bart.in l.Caius.ff.de annui.lega.per illum tex.idem Bart. in l.Lucius.ff. de alimen.lega. vbi est speciale in alimẽtorum legato, vt eius fauore pignus censeatur constitutum, idem Iaſ.in dicta l.2. num. 45.Faber. in dicto §.item Seruiana.col. vltim.à quibus in hoc dissentit Curt.in dicto §.vlt. Maximè dubius in eo discrimine, quod sit: an dictũ fuerit super tali fundo: an ex tali fundo.Idem in eo, quod diximus speciali quodam alimentorũ fauore ex his verbis, promitto decẽ annua pro alimentis ex fundo Sempronjano soluenda, hypothecã induci. Sed sanè in primo dubio propria sermonis interpretatio videtur differentiam probare, & constituere: præsertim considerata Iurisconsulti decisione in dicta l. fi. §. vlt. vbi manifestum est, hypothecam non constitui, siquis promittat alteri centum annua ex tali fundo.In altero autẽ dubio ex gl.Bart. & alijs apparet specialiter id priuilegiũ alimentis concessum esse,idem Roma.notat in consil.338.Feli. in ca.ad audientiam. in 2.nu.6.de rescrip. Baptista de sancto Seuerino in tracta.de pensionib.quæst.9.Paul.de Castro cõsi.338.col.pen.libro primo.Guido Papę q.576.Gigas de pensionibus. quæstione quadragesimaquarta. tametsi Anton. Fanensis dict.membro 4.nu.164. versi.vicesimus tertius casus, & idem Hieronymus Gigas de pensionibus.q.51.nu.17. nihil esse speciale in alimẽtis asseuerent,sed regulare esse id Hypothecæ ius quibuscunque annuis pensionibus,pro quarum solutione certus fundus,certáve res designata fuerit.Et cũ hi Docto. præcipuè eorũ opinionẽ probẽt nõ facta verborũ distinctione autoritate Bar.in dict.l.fundus.& is loquatur eo casu,quo super certo fundo:certáve re fit promissio, & constitutio pensionis, non temerè eorũ sententiã adBar. verba referemus,

9 Glos.verb.deducẽdas.tractat,an alienatio facta † per parẽtes in fraudẽ portionis legitimę,quę filijs debetur, revocari possit:in quo constat alienata per libertũ in fraudẽ legitimę patrono debitę revocari.l.vlt.ff. si quid in fraud. patro. quã ad portionẽ legitimã filijs debitã induxit Rom.sin.610.sensit idẽ Bar.in l.nõ vsq;.ff.si quis à paren.fue.man.Sed tex.in d. l.vlt.locũ sibi vẽdicat principaliter in filio arrogato:cũ non fiat arrogatio nisi cõtracta fiducia,&legitima arrogati quasi ex cõtracto debita sit,vt inquit Bal.in l.2.C.si quid in fraud. patro. Vnde nulla querela,nulla revocatoria cõpetit filio in bonis patris,oneroso tit.alienatis. Bar.in l. hęreditariũ.ff. de bonis auct.iud.pos.gl.Bar.Bal.Saly.Ang.& Paul.in d.l.2.Hẽr. hic.3.col.& alij,quos Barb.hic refert nu.36.Suarez.in l.quoniã in prioribus.16.ampliat.C.de inof.test.10.And.Card.Cal de.& Abb.in c.cũ contingat.de iureiur. quorũ opinio communis est:sicuti asserit Carol.Moli.in cõsuetud. Parisi.tit.1.§. 8.gl.3.q.3.optimus text.in l.Papinianus.§.4.& ibi Bald. ff.de inof.test.à qua sentẽtia nõ admodũ licet discedere, & ideo eã intelligo verã esse,nisi emptor esset particeps fraudis,tũc etenim rescindi posset ista hæc venditio.Bar.in d.l.non vsque. Alex.in additionibus ad Bald.in d.l.2.Caro.Moli.in dict.q.3. Io.Lupi.in c.per vestras.de donati.§.17.ad finem. Secũdo potest ita intelligi opinio cõmunis,vt etiam cessante emptoris fraude vẽditio revocetur,quãdo facta fuit minori,quã iusto pretio:est enim donatio quædã ex ea parte,quæ iusto pretio deest: & ideo ad illã vsq; quantitatẽ revocabitur tanquam donatio inofficiosa. sensit Bart. in d.l.non vsque. Bald. in l.1. colum.antepenultimæ.C.de inoffi.donat.Tiraquel.in l.si vnquam.C.de revocand.donation.verbo, donatione largitus. numero nono.Alexan.in specie consi.55.col.2.vol.1.dicens hoc ipsum omnes asserere.

Tertiò eadem venditio à filiis revocari eodem iure potest,quando solutio pretij conuenti non constat aliter,quàm per confessionem partis.l.si fortè.ff.de cast.pecu.&in hac specie Platea in §.item si quis.instit.de inutil.stipulat.Iaſo.in l.si arrogator. ff.de adopt.nu.24.sensit Bart.in l.cum quis decedens.§.codicillis.ff.de legat.3. Alex.in l.sæpè.ff.de re iudi.col. pen.Carolus in d.q.3.Cæpola caute.36.

Quartò eadem venditio revocabitur, si præter fraudẽ probata fuerit eius simulatio,& fictio aliquot quidem coniectu ris.gl.hic,& Barb.nu.37. quid enim si in morte fiat venditio hæc suspectis personis;certè simulatio præsumetur.glo.insignis in c.de his.de sepult.quam Barb.hic existimat singularẽ esse.Vnde fortassis in hac controuersia iure probari poterit, non esse filium ex iustis nuptijs natum pelioris conditionis, quàm arrogatum,nec minus iuris habere quàm patronum. Siquidem in his casibus,in quibus ipse dixi,filium agere posse ad revocationẽ alienationis,patronus& arrogatus erunt ad eandem admittendi, non in aliis,nec secus quàm filius legitimus,& naturalis admittatur.Quod post huius operis secundam editionem video placuisse quibusdam,qui quæstionem istam diligentissimè tractauerunt.Nec nos alia ratione quatuor casus distinximus,quàm vt ferè idem probaremus, non temerè sequuti quę veteres autores hac in re scripsere.

Quintò licèt in epitome de matrimoniis.2.par.cap.8.§.6. 14.nu.dixerim, bona parentum non esse subiecta titulo,seu iure Hypothecæ pro filiorum alimentis. Si tamen parentes totum patrimonium alienauerint, ita vt nulla supersint bona,ex quibus alimenta percipere possint filij, non iniquum erit,quo ad alimenta præfatam alienationem revocari,non iure Hypothecæ, sed veluti factam in fraudem alimentorum,quo quidem casu oportet animum fraudandi probari.l.qui autem. ff. quæ in fraud.credit. l. patronus. ff.de probat.aut aliam causam, quæ ipsam alienationem suspectam reddat,nempè si à matre sit doris alienatio facta,etiam cum iuramento, erit etenim revocanda vsque ad alimenta filijs præstanda,quæ aliunde exhiberi non possint. Imol.col.6.& Alcia.nu.22.in d.c. cum contingat. Faber in princip.quibus ali.licet,vel non.Ioan.Ignęus in l.1.§. si vir,aut vxor.ff.ad Sil-
10 lani.nu.150.atque hoc pacto † est intelligenda gl.vlt.in d.c. cum contingat,quæ illum tex.dicẽtem alienationem rei dotalis iuramento firmatam validam esse omnino, nisi in præiudicium alterius, quàm alienantis facta sit, præiudicium istud in creditoribus & filiis considerans aperuit mẽ intellexit. Nam aliter filij non possent rescindere alienationem à matre factam,ex eo solum,quod ei essent successiui ab intestato, cum hoc præiudicium non sit principale, & ideo non est sufficiens ad hoc, vt contractus retractetur gl. in c.quanuis pactum.de pact.in 6.in fi.quam cõmendant Docto.ibi,& maximè Georgi.nu.54. dixit aurea esse Felin.in c.si diligenti.nu.32.de foro comp. eandem Fel.allegat in c.cum M.de const.nu.29.facit ad idem text.in l. si quis nec causam. ff.si cert.pet.vbi Ia.& insigniter Martinus ab Azpilcueta in c. si quando.col.77.de rescrip,Nec tamẽ illud prætermittam, posse non incongruè gl. intellectum in d.c. cum contingat procedere, q̃ando res illa dotalis ex aui substitutione,aut alia quauis dispositione deberet ad filios alienantis peruenire,sat enim constant,nec eo casu alienationem validam esse in præiudicium filiorum,ita 10 an.And.Imol. col.5.& Alciat. nu.27.in dicto cap.cum contingat.

Sunt & in hoc capite aliquot Bernardi glossemata, quæ non indigent diligentiori examine, quàm vt ad verbum relegantur,qua ratione ea omittere libuit,ne lectorem graue. mus expositionum, & conclusionum repetitione.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX §. VNDECIMO.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationis potest sententiam primam supplere in his, quæ natura litis & causæ postulat.*
2 *Olim possessor præsumitur hodie possidere, si præsentem possessionem allegauerit, & ibi tractatur intellectus Regiæ l. x. tit. 14. part. 3.*
3 *Notorium, an sit necessariò allegandum, atque ibidem agitur de intellectu glo. in clem. appellanti. de appellat.*
4 *Liberi primi gradus non computant in quartam Trebellianicam fructus percepros ex hæreditate ante moram.*
5 *Filius rogatus posi diem hæreditatem restituere, deducit portionem legitimam, & quartam Trebellianicam.*
6 *Ascendentes rogati hæreditatem restituere post diem, eadem duas portiones deducunt.*
7 *Trebellianica non potest prohiberi, institutis hæredibus liberis primi gradus.*
8 *Fructus percepti ex hæreditate à liberis primi gradus non imputantur in Trebellianicam, etiam si duæ portiones deducantur.*
9 *Non potest pater iubere filijs rogatis hæreditatem restituere, vt fructus ante moram percepti computentur in Trebellianicam.*
10 *Trebellianica portio, an amittatur non confecto inuentario?*
11 *Filius non potest repudiare hæreditatem patris, retenta legitima portione.*

§. VNDECIMVS.

EX HOC cap. §. cum autem. apparet, Cardinalem plurima addidisse sententiæ latæ per iudicem inferiorem, cum tamen iudicis officium, in † appellationis iudicio sit, pronuntiare malè, aut benè appellatum fuisse. l. eos. C. de appel. Sic etenim inquit Imperator: Cùm super omni causa interpositam prouocationem, vel iniustam tantum liceat prouocare, vel iustam. Quamobrem videri potest, hanc sententiam Cardinalis aduersus illam decisionem latam fuisse. Id tamen receptissimum est, dictionem illam, tantum, non excludere ea, quæ sunt propria ipsius actus. clem. exiui. §. cum autem. de verborum significat. quem text. dixit esse peregrinum Ioan. Anan. consilio trigesimosexto. idque passim doctores notant. Ille igitur iudex, qui causam appellationis tractat, id potissimum curare debet, vt malè vel benè appellatum fuisse pronuntiet, & præterea poterit condemnare non condemnatum, si natura litis & causæ hoc ipsum exposcat, atque eadem ratione addere primæ sententiæ ea quæ à iudice omissa fuere. cap. cum Ioannes. vbi Anto. Abb. & alij, de fide instrument. l. cum apud. ff. iudicat. solui. glo. in l. in summa. ff. de re iudic. text. hic. in quo & amplius probatur, iudicem appellationis posse primam sententiam reformare in his, quæ illa sententia vel omiserit, aut perperam diffinierit, etiam nemine petente. Hic siquidem tutor non petierat deduci quartam bonorum portionem iure naturæ debitam Adiectæ, sed tantum quartam Trebellianicam ex fideicom missio: & tamen Cardinalis propria sententia iussit legitimam portionem Adiectæ debitam deduci: quod præ cæteris notat Abbas hic, & Felinus in dicto cap. cum Ioannes, numer. 13. procedit tamen, quando ex actis in iudicio constat hoc ius litigantis. Poterit nanque iudex, nemine petente, in his quæ sibi vt iudici manifesta sunt, propriam sententiam dicere, id est, ius reddere litigantibus. tex. hic adnotante Innocen. glo. in cap. peruenit. vbi Antoni, Abb. & Burgens. colum. 2. de empti. & vēdi. Felin. in c. de quarta. col. penul. de præscrip. dicens esse ad hoc singul. & vnicum text. in dict. cap. peruenit. idem Felin. latè in c. cum ordinem de rescrip. nu. 11. probat. cap. cum olim. de verbo. signi. glo. celebris, & ibi præ cæteris Iaso. in l. vbi pactum. C. de transactio. Deci. in c. si duobus. de appellat. col. pen. & in c. ad hæc. in 3. eod. tit. Bald. de præscrip. 1. part. quæst. 8. notant alij doctor. quos citat Ripa in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. in fect. num. 28. optimus text. in cap. bonæ. in 1. de post. præ modo ex iuris communis sanctionibus id ius litiganti competat, secus si ex priuilegio: id enim allegandū omnino est, & ex eo ius petendum. Anto. Burgens. in capitu. cum dilecti. colum. 4. de emptio, Quæ omnia sunt ad praxim deducenda eo casu quo saltem generaliter ipsius libelli verbis comprehenditur. Vnde valde vtilis est illa clausula, Peto mihi iustitiam reddi, & exhiberi. Ex his tamen infero intellectum ad tex. in dict. c. cum dilecti, nec enim ibi iudex superior potuit iure supplere omissa ab inferiori iudice, quia pretij iusti defectus, qui in eo facto resarciri ab emptore poterat, aduersabatur petitioni vēditoris, qui restitui rē præcisè petierat. vt ibi animaduertit Burgen. num. 34. Cuius intellectus, licèt plane procedat, non tamen excludit sententiam Abb. ibi, qui ex eo capite notat nō posse iudicem, apud quem tractatur, nullam fuisse sententiam ab inferiori iudice latam, eandem reformare ex actis, quando simul & processus fuit nullus, atque eas esse partes iudicis asserit, vt eam sententiam nullam fuisse pronuntiet. idem notauit Bart. in ca. in literis. nu. 16. de offi. deleg. dicens esse adhoc textum vnicum, & singularem in d. c. cum dilecti.

Illud verò, quod diximus, iudicem posse sententiam ferrè ex his, quæ sibi, vt iudici manifesta sunt, etiam si eorum' allegatio omissa fuerit, procedit quando ea sunt comperta iudici ex veris actis, instrumentis, aut testibus. Secus autem si ex præsumptione, quæ deducitur à facto, vel animo ipsius tantum, pro quo præsumitur, ius litigātis sit iudici manifestum: tūc etenim oportet illam præsumptionem allegari. tex. in l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adult. quem ita intelligunt Bart. nu. 14. in l. cum quid. ff. si cert. peta. Abb. dicens esse singula. in capitulo afferte. de præsump. 2. colum. & ibi Feli. & idem in capitul. scribam. eo. titu. Alex. Iaf. & Deci. in l. non hoc. C. vnde legit. col. 1. eandem iurisconsulti decisionem dixit notab. Bald. in l. 2. C. de in ius vocan. Alexand. in l. qui bona. §. de illo. ff. de dam. infec. & singu. Cæpola de seruit. titu. deseruit. vrb. prædi. capitu. 10. col. 1. quam opinionem asserunt communem esse Iaso. 1. & 2. lect. nume. 15. Curti. Iunior. nu. 20. & Purpu. numer. 140. in dict. l. cum quid. vbi ipsam latè explicat post Feli. in cap. cum ordinem. de rescrip. col. pen. & Alex. in l. 1. ff. de edendo. num. 29. atq; ratione cōmunis opinio probatur, quod omissa allegatione præsumptionis falsitas eius, quod præsumitur, vel simulatio potius præsumi iustè poterit: & ideo cessare debet iuris præsumptio: nam si animus litigantis, pro quo præsumitur, is esset, quem ipsa lex coniectatur, non esset à litigante allegatio hęc omissa.

Hinc sane fit, vt quanuis bona fides plerunque præsumatur, est tamen hæc alleganda. Bal. & Ange. in l. super longi. C. de præscr. longi tempo. idem Ange. in l. eum qui. §. vlti. ff. de publi. Feli. in capitulo fi. num. 8. de præscrip. Balb. in l. Celsus. ff. de vsucap. 3. part. 2. columna. Iaf. colum. fi. & Deci. colum. 2. in dicta. l. non hoc. Eadem ratione is, qui ignorantiæ prætextu seipsum excusat: eam allegare debet: quod probat Alex. in dicto §. de illo. per tex. in dicto §. idem Pollioni.

Sed quoties præsumptio non ex facto, vel animo proprio tantum. sed alterius oritur, non erit necessaria allegatio, sed erit satis factum ipsum deducere: iuxta Bar. opinionē in d. l. cum quid. quem præfati doct. passim sequūtur, & id probatur in l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in fraud. cred. Cyn. idem notat in l. nec exēplo. C. de falsis. & Alexan. in l. qui iurasse. ff. de iu. iu. Ex quo infertur intellectus ad tex. in dict. ca. afferte. vbi nulla fuit necessaria allegatio: quia præsūptio deducta fuit nō tantum à facto illius veræ matris, sed & simul à facto alterius: quod considerant Felin. ibi. numero 4. & Socin. in dict. l. cum quid. col. pen. Ego verò existimo in dict. cap. afferte. non esse necessariam hanc subtilitatem: siquidem vera illa mater læpissimè allegauerat, illū infantem esse propriū filium, & hæc allegatio sufficiens est. Nec requiritur hac in re allegatio præsumptionis ipsius, sed erit satis allegare id, ad quod præsumptio tendit: quod manifestum sit, frequenti exemplo: si quis etenim contendat in iudicio seipsum excusare ignorantia, sat erit allegare ignorantiam, & eam probare casu: quo ipsa non præsumatur: si verò ipsa ignorantia in facto à iure præsumatur, non est necessarium dicere, ignorātiam illam præsumi, quia sufficit eandem ignorantiam allegasse. Sic etiam qui ex bona fide proprium ius defendit, eādē bonam fidem allegabit, nec oportebit ipsum asserere, bonā fidem in eo à iure præsumi. Maxime verò in dicto capitulo afferte, nulla erat necessaria allegatio præsumptionis ex eo, quod iudex ibi proprio motu, & officio ad veritatem inquirendam illa industria vsus fuit, vt ipse veritatem indagaret, quo quidem casu non video esse aliquam allegationem necessariam, cum in his, quæ ex proprio officio iudex inquirit, allegatione penitus omissa ipse supplere possit, sicuti notatur à doct. in l. 1. C. vt quæ desunt aduocat. iudex supplicat. atq; hoc pacto intelligēdū est illud Solomonis iudiciū, quod c. afferte. maxime cōmendatur. Cui similimū est, q̄ Sueroni. scribit in Claudio Cęsare c. 15. Is inquā Cęsar negātē matrē, inuenē quendam proprium filium esse, coegit ad confessionem indicto iuuenis matrimonio.

Ex

2 Ex præmissis omnibus deducitur † veritas illius communis sententiæ, quæ asserit, olim possessorem, præsumi, & hodie possidere. glo. Bartol. & alij in l. siue possidetis. C. de probat. Anto. Abb & docto. in c. cum ad sedem. de restit. spoliat. Est enim id intelligendum si præsens possessio allegetur. Barto. in d. l. siue possidetis. Aretin. in l. Pomponius. §. vlt. ff. de adquirend. posse. Bart. & ibi copiosè Francis. Balb. in l. Celsus. ff. de vsuc. 4. par. q. 1. quorum opinio communis est secundum Ripam in c. cum ecclesia. num. 23. de caus. poss. & Alciat. in tract. de præsump. reg. 2. præsump. 21. nam hæc præsumptio ex facto, & animo proprio descendit, igitur alleganda omnino est. idem ipse Alciat. probat eadem regu. 2. præsumpt. 12. ab hac tamen opinione discedit Anton. Burg. quanuis eam communem esse concedat in c. peruenit. de emptio. & vendi. col. 2. adducens tex. in c. præterea. in 2. de transact. quo in loco probatur, non esse necessariam hanc allegationem, vt hæc præsumptio locum habeat. sensserat prius idem Felin in c. scribam. de præsumpt. & expressim notauerat Alexand. consilio 133. columna secunda. volumine primo. sed nihilominus à communi opinione non est recedendum. Nec enim obstat tex. in d. c. præterea, cū ibi præsens ius, & sic subiectio fuerit ab actoribus allegata. Sed quia opinionem Bar. in d. l. cum quid. in ea ratione, quæ hanc communem sententiam fouet conantur reprobare Deci. & Curti. Iunior ibi, dici forsan poterit sufficere allegationem tacitam, & sic eam, quæ ex verbis, & intentione possit rectè colligi, licèt expressa, omninóque specialis non fiat, quod constat ex Panor. in c. vlt. de præscr. vbi numero 34. scribit satis allegatam esse bonam fidem ab eo, qui allegauit præscriptionem, cum præscriptio bonam fidem includat, secundum eum, quē sequuntur Franci. Balb. in d. c. Celsus. 3. par. col. 3. & licèt Felin. dubitet. in d. c. vltimo, numero octauo. tamen Deci. idem notat in dict. l. nō hoc. col. 2. Alci. in dict. l. cum quid. vbi Alex. & Iuniores hoc ipsum concedunt dicentes, sufficere tacitam allegationem. Quod si hæc, & quæ paulo ante diximus adstrictum, & exquisitum examen deducas, forsan dices nihil referre, an ius litigantis sit ex præsumptione, an ex veritate ipsi iudici cōpertū siquidē vbique & sufficit, & exigitur tacita quædā allegatio.

Prius tamen quàm huic disputationi finem faciam, libenter inquiram non admodum facilem intellectum Regiæ l. 10. titulo 14. par. 3. Ea enim probare videtur, agentem rei vendicatione, & allegantē modo reū cōuentū possidere, omnino præsentē possessionē ex præsumptione probare, si probauerit olim rē illam, ipsum reum possedisse, quibus sanè verbis duo Regia lege probantur. Primū, præsumptionem, quæ ex facto, & animo alterius oritur allegandam esse, quod est contra Bar. & communem in dict. l. cum quid. Secundum olim possessorem & hodie præsumi possidere, non tantum in propriam vtilitatem, sed etiam in proprium dispendium, ita, vt olim possessor præsumatur hodie possessor vt conueniri actione reali possit ratione possessionis, quod priori parti ipsius legis non admodum conuenit, dum in ea fancitum est, olim possessorem non posse actione rali connenire ex præsumptione præsentis possessionis. Imoiure communi olim possessor non præsumitur hodie possidere, quando præsens possessio in ipsius damnum ab aduersario allegatur. gloss. Barto. & alij. dicta l. sine possidetis. Abb. in capitu. cum ad sedem. nu. 15. de rest. spolia. Bald. in d. l. Celsus. 4. par. q. ad finem. quorum opinio communis est secundum Ripā in dicto capitul. cum ecclesia Sutrina. nu. 27. & Alci. reg. 2. de præsum. præsump. 21. nu. 6. Ex quibus apparet hanc opinionem ab omnibus receptā Regia constitutione reprobari eo casu, quo præsens possessio ab aduersario allegatur, quòd ad huc obstat Doctorum opinioni. Sed forsan Regia decisio est intelligenda in re mobili, tunc enim olim possessor præsumitur hodie possessor etiam in eius præiudicium, auctore Pano. in dicto cap. cum ad sedem. nu. 16. vel quando quis paulo ante motam litem arbitrio iudicis, rem petitam possidebat: nam quanuis neget se hodie possidere, præsumitur hodie possessor, aut saltem dolo desisse possidere. idem Abb. in dicto capitu. cum ad sedem, nume. 15. l. si rem. ff. de except. rei iudica. non ignorabit. C. ad exhiben. vbi Salycet. post alios. & Ripa in dicto capi. cum ecclesia. numero 28. optimè Ioan. Arelat. in additionibus Alcia. dict. præsump. 21. num. 6. Paul. Cast. in d. l. siue possidetis. His quidem casibus: Regia lex potest sanè intelligi, ne cōmunē opinionē tollat: fateor tamē primum intellectum nō omnino congruum esse: est illa decisio Regia in par. prima loquatur in re mobili, & immobili. Secundus verò intellectus maximè restringit illi' legis verba, quæ valde generalia sunt. Nec me latet præfatam Regiam legem ita à quibusdam intelligi vt de illius legis pars, quæ à nobis difficilis censetur, loquatur in eo, qui propiam possessionē allegat ad eius vtilitatem, in quo sensu plana est, & facilis ea decisio, ac mirum in modum, omnique ex parte probat opinionem communem, quę asseri, olim possessorem hodie præsumi possidere, si præsens possessio ab eo allegetur.

Illud sane prętermittendum non est quod Balb. scribit in l. si certis annis C. de pactis. dicēs ex præstatione diutina causam à iure præsumi, modo allegetur ab eo, in cuius fauorem præsumptio inducta fuit, quod probat ex dicto §. idem Pollioni. & sequuntur eum cæteri Docto. ibi maxime Iaso. col. vlti. idque defenditur ea ratione, quod quanuis causa à iure præsumatur: in genere tamen hæc præsumptio à iure colligitur. Vnde necessaria est allegatio ad certitudinem causæ: siquidem causa certa deducenda est in iudicium. atque ita ipse defendo Bal. sententiā, in cuius intellectu planè defecit Felin. in cap. de quarta. de præscriptio. numero 41. prædicta etenim ratione allegatio necessaria est: licèt isthæc præsumptio iuris ex alterius facto oriatur.

3 Ex præmissis † omnibus in summa constat, notorium, quod ex actis constat: necessario allegandum non esse, quod probat Iason in l. ait prætor. §. si damnetur. ff. de iureiuran. 1. colum. latè Feli. in dicto capi. cū ordinem. nume. 11. ex hoc intelligens glossam. in cle. appellanti. de appella. quæ dixit, notorium allegandum esse, quanuis non probandum, quā gloss. dicit singula. Abb. ibi. Franc. in capitulo 1. de appell. in 6. Barba. in capitu. 1. columna vigesima secunda. de offi. ordi. comēdat Rochus Curti. in cap. vlt. de cōsuet. quæstione tertia. ad finem relectionis, & sequuntur eam Doct. cōmuniter vt asserit Hippol. in l. 1. §. si quis dicatur. numero 14. de quæstionibus. Regia lege octaua, in Madricio conuentu statuta, est enim ea gloss. intelligenda, nisi notorium aliquid sit ex actis: id enim allegandum necessario non est, vt Felin. post alios existimat, idem dicens quando quis est absens. nā pro absente iudex supplet etiam in notorijs aliter quàm exactis. Prima tamen declaratio est admittenda ita generaliter, vt in casu Cle. appellanti. locū non habeat, etiam refraganteFelin. Nam in appellatione ab interlocutoria sentētia requiritur expressio causę nominatim pro forma, & ideo nec satis esset appellantem in genere causas proponere facta relatione ad acta processus, argumento sumpto ab his, quæ notantur l. 1. ff. de libe. & posthu. maximè per Alexan. & in hac specie sic intelligunt dictæ glo. interpretationem Angel. in l. vbi autē. §. illud. & ibi Alex. ff. de verbor. obligatio. Thomas dubio Rotæ 43. Franc. & Deci. in cap. consuluit. 2. de appellat. idē Deci. in capit. vt debitus. eod. titul. columna tertia. Alber. Brunus in tract. de formæ implemento. folio 25. colum. 2. Rota 7. in nouis. tamersi in ipsius additione probetur opinio Felin.

4 Glossa in verbo, † Contestatæ. dum allegat l. iubemus. C. ad Trebelli. probat, à liberis primi gradus fructus percepros ante restitutionem faciendam, eueniente eius conditione: non esse computandos in quartam Trebellianicam, etiam si testator hoc voluerit. text. in dicta l. iubemus. quæ expressim loquitur, quando filius rogatur restituere hæreditatem fratri, aut alteri ex liberis testantis, & fortiori ratione idem erit, si rogatus fuerit extraneo restituere, Salyce. Paul. in d. l. iubemus. Imol. in l. quod de bonis. §. cum auus. ff. ad l. Falcid. quibus refragatur ratiō illa, quòd d. decisio l. iubemus. correctoria sit, & antiquiori iuri cōtraria: nam ex l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel. Fructus percepti ab hærede ante restitutionis cuentum, imputantur in quartam Trebellianicā. Imo ex alio præmissa opinio falsa apparet: quia d. l. iubemus. in fi. dictat, illam decisionem seruandam esse in personis ibi contentis. & tamen in ea lege mentio tantū fit liberorū primi gradus ex parte hæredū, & ex parte illorum, quibus restitutio fieri debet connumerantur liberi descendētes ab ipso testatore, quo fit, vt fructus in quartā Trebel. cōputādi sint, quando restitutio iniungitur liberis primi gradus, vt extraneis fiat. Cin. Alb. Fulgo. & Corn. in d. l. iubemus. Alex. col. 3. & Vinc. col. 4. & Claud. in d. l. in fideicōmissariam. Abb. consi. 79. vol. 1. Ant. Rub. cons. 40. ad fi. Ego verò potius priori sententiæ assentior, quippe qui iniquum existimem in restitutione facienda liberis testatoris fructus in quartam nō computari: at non itidem, si restitutio fieri debeat à liberis primi gradus extraneis, & ita hanc opinionem, quam ipse elegi, Ripa approbat in d. l. in fideicommissariam. numero 29. nec obstat. l. iubem'. nō posse extēdi ad alios, quàm ibi nominatim expressos: id enim intelligēdū est respectu illius, qui rogatur restituere: nam oportet filiū testatoris, vel obtineri primum liberorū gradū, quē sensum probat Regia l. vlt. tit. 11. part. 6.

Eadem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eadem gl.dum soluit obiectionem,cõcedit,liberos primi etiam gradus computare in quartam Trebellianicã fructus perceptos post moram ex hæreditate restituenda: quod approbant doct.hic communiter secundum Alexan. & Ripã in dict.l.in fideicommissariam. nu. vigesimooctauo. Scribit tamen Claud.ibi.columna secunda.dicens hanc opinionem communem,eam procedere ad hunc effectum,vt filius non lucretur hos fructus,sed teneatur eos restituere, nõ tamen præcisè imputare in quartam Trebellianicã: quod verũ est.

5 Glossa magna elegantem †quæstionem discutit,cuius decisionem hanc proponit.Filius rogatus sub conditione hæreditatem restituere, ita vt diuersis temporibus deducenda sit portio legitima,item quarta Trebellianica,poterit vtranque portionem retinere:quòd si purè sit rogatus restituere, tunc alteram tantum portionem deducet. glos. huic simil. in l.quãquam.C.ad l.Falci.quarum opinio in hoc capit.& in capitul. Raynaldus. euidenter probatur, & vbique seruatur, atque communis est. Bart.in l.Papinianus.§. meminisse.ff. de inoffi.testa.Alexand.in ratione.§.quod vulgo.ff.ad l.Falcidiã. columna quarta.Iaso in authen.res quæ. columna tertia. C. commu.de leg.& in authen.nouissima.C. de inoffi.testa. nu. 39.& in l.filium.numer.8.C.famil.hercis.&ibi optimè Ioan. Corsius numer.quadragesimoquinto. Soci. Iunior consili. 131.volumi.1.nume. 59.Decius consil. 54.nume.8.& consil. 228.col.vlti. & consi.416.col. prima.Catel.Cotta in memorialibus.dictione,filius,quam opinionẽ &plures alij sequuntur,quos referunt Paul.Parisi.consil.primo,volumine tertio. numero 78.idem consilio 25.libro secundo. numero 56. & Aymon consilio 50.Nec oberit huic sententiæ tex.in dict.l. iubemus.quæ loquitur in eo casu, quo diuersis temporibus portiones prædictæ deduci possent,tamen, inquit, dodrans ibi restituitur ex bonis, quæ deducta portione legitima penes hæredem remanserunt. Alex. post alios in §. quod auus, ff.ad l.Falci.Item non obstat authen. res quæ.vbi tantum fit mentio deductionis legitimę portionis ex bonis,quæ rogati fuerunt liberi restituere. Nam portio legitima in ea constitutione solum detrahẽda proponitur, quando purè inuicta fuit restitutio, si ramen & hæc interpretatio, dura videbitur,negauimus sensum illum à contrario,qui nobis negotium facessit: multo minus oberit Regia l.vlti.titul. 11.part. 6.quæ in specie differit, Filium rogatum restituere hæreditatem post diem,vel sub conditione:non imputare fructus in portionem legitimam: ecce enim ex illa lege legitima tantum deducitur,neque vlla mentio fit Trebellianicæ.Quamobrem sciendum est,illam legem,legitimam appellare eam portionem,quam Trebellianicam nos dicimus,quod ex eadem l.constat,& maximè adiuncta l.4.tit.11.part.6.quæ Falcidiam legitimam nuncupauit.Imò cõmunis †opinio vendicat sibi locum in ascendentibus,qui rogati ab eorum libe 6 ris hæreditatem restituere sub conditione vel post diem, duas portiones detrahunt,legitimam scilicet, & Trebellianicam.Angel.& Cuma.dubitante Baldo in l.iã milite.§.vlti. ff.de testam.milit.quorum opinionẽ dicentes eam esse communem,sequuntur Ioan.Crot.in l.qui Romæ.§.duo fratres. col.22.ff.de verb.obligat.& Aym.Sauill.consil.110.quanuis Alexan.contrarium tenuerit in dict.§.quod vulgo.col.7.Iaf. in d.l.filium quem habentem.num.90.& Cate.Cotta dictione,filius.quo in loco Iasonẽ citat, alibi eandem opinionem comprobantem.Est tamen hac in re notandum, præfatam opinionem de duabus portionibus deducendis,, quæ communis est,minimè procedere, vbi legitima portio semis esset,ne plus ex hæreditate capiat grauatus quàm honoratus. Bald.in consi.94. lib.2.cui subscribit Caro.Moli. cõsi.3. lib.7.

7 Verùm ad huius †rei cognitionem scire oportet,num pater possit prohibere detractionem Trebellianicę ipsis liberis primi gradus? Et Bald.ac Salyc.in dicta l.iubemus.opinantur detractionẽ Trebellianicæ etiã eo casu quo duæ portiones sunt deducendę,non posse prohiberi institutis,& rogatis liberis primi gradus,per text.in d.l.iubemus.quæ in specie loquitur in liberis primi gradus post mortẽ restituere hæreditatem rogatis,eis concedens, vt non obstante contraria parentum voluntate, Trebellianicam deducant, nõ imputatis in eam fructibus ex fideicommisso ante diem restitutionis perceptis: esset profecto vana isthęc constitutio,nisi locus esset huic opinioni Bal.cui subscribit Corn.ibi,& Dec.cons. 218.idem Dec.cons.81.col.2.asserens hanc opinionem esse communem,& idem asserunt eam secuti Iaf.in l. Marcellus. nume.55.ff.ad Treb.idem consil.99.volum.4.Rip.in l.nemo potest.ff.de legat.1.nu.52. Catel.Cotta,dictione,Trebellianica.& Soc.Iun.cons.134.num.58.volum.1.diligenter describens huius opinionis autores.quos reperit consi.137.num. 7.eodem volumi. Eandem sequitur Crott. in d.l.nemo potest.Nec in hoc d.l.iubemus.correcta censetur,vt scribit latè Pau.à monte Pico in l.in quartam.ff.ad l.Falc.col.111.& Carol.Ruinus consi.21.num.8. volumine tertio, & idem consilio centesimosexagesimotertio. volumine secundo.numero decimoquarto.Sed cõtrarium pluribus potius placet ex tex.in authen.de hæred.& Falci. §.si verò expressim.quo probari videtur etiam filiis rogatis restituere hæreditatem posse prohiberi detractionem Trebellianicæ. Qua ratione posteriorem sententiam tenet Rom.sing. 192.cuius opinio communis est aduersus Bal.sicuti profitentur Paul. à mõte Pico in d.l.in quartam.col.117.Anto.Corset. in tract.de excel.regis.q.73.col.4.Cor.consil.22.vol.2.col.9.Paul.Parisi.consi.1. numer.83.volum.3.Cassa.decisio.4.de testam. & Anto. Rube.consi.2.numero decimosexto.qui excepto Pau.Pico eam sequuntur,vt vel hinc mirari liceat interpretum iuris ciuilis inconstantiam quam Aym.Saui.considerat consilio 16.columna vltima.Nam Cinus in d.l iubemus.& plerique alij ea sunt sententia,vt opinentur Trebellianicã prohiberi posse in liberis,etiam primi gradus, per authen.sed cum testator.C.ad l.Falci.& tex.in dict.§.si verò.quibus non possum in hoc dubio accedere ob filiorum fauorem,& ideo opinor veriorem,ac magis receptam esse Bald. sententiam : nec enim eius opinio omnino conuincitur aliqua iuris ciuilis autoritate.Cum in dict.auth.sed cum testator.& in d.§.si verò.non tractetur de liberis primi gradus:tametsi Falcidia prohiberi possit,etiam in liberis primi gradus.Imò Falcidia non potest deduci simul deducta iam legitima.Bar. per tex.ibi in l.Papinianus.§.quarta.ff.de inoffi.testa.l.1.§.vltim.ff.si cui plus quã per l.Falci.Polit.dicens hanc communem in l.filium.col.12. C.famil.herci.& in specie Soc.Iunior consilio 136. volum.1. numero 9.Nec opinor Iaso.consi. 84.numer. 9.& consi.36. colum.3.vol.1.opinionem cõtra Bald.communem esse profiteri:quia licèt Ioannatur in eisdem responsis in liberis primi gradus,tamen dum asserit communiter teneri Trebellianicam prohiberi posse,de ea opinione intelligit,quæ tractat quæstionem & eam diffinit in his hæredibus, qui liberi primi gradus nõ sunt: quod nos inferius tractabimus in c.Raynaldus.§.3.n.7.Ex his tamẽ aliquot tractãda sunt,&inferẽda.

8 Primum fructus perceptos à liberis primi gradus,non esse computandos in quartam Trebellianicam, etiam eo casu, quo duæ portiones sunt deducendæ. Bartol. & Alexand. in l.quod de bonis.§.quod auus.ff.ad Trebellia.Paul.à monte Pico in dicta l.in quartã.colum.117.& sequẽtibus.Carol. Ruin.consi.21.numero 11.volumi.3.& hæc est communis opinio secundum Alex.in dict.§.quod auus.Ripam in dict.l. fideicommissariã.numero 30.Paul.Parisi.dict.cõsi.1.numer. 98.& cõsilio 25.libro 2.nu. 55.Socin.Iuni.consi.131.nu.62. volum.1.& eundem consi.132.nu. 2.eo.volu.quibus adstipulatur tex.in hoc capit.Raynuntius.& in cap.Raynaldus.sicuti visum est Claudio in l.mulier.§.cum proponeretur.ff.ad Trebell.quanuis in hac illatione contrarium asserant Paul. Castrens.& Alexand.in dict.§.cum proponeretur.idem Pau. in l.scimus.§.repletionem.C.de inofficio. testa.& in dicta l. iubemus.3.limitatione.Deci.consil.491.num.13.

9 Secundò infertur, † non posse nec indirectè prohiberi detractionem Trebellianicæ liberis primi gradus à iure cõcessam:nempè, si pater iusserit fructus ex fideicommisso ante moram perceptos in quartam Trebellianicam computari: quod probatur ex eo, quòd nec pater directè poterat Trebellianicæ portionis deductionẽ prohibere.Igitur,nec poterit mandare vt fructus quos iure optimo sibi præcipuos percipiũt liberi,in eã portionẽ cõputẽtur:nã esset in effectu prohibere Trebellianicã.dict.l.iubemus. & latè hanc illationem tutatur Paul.à monte Pico in dicta l.in quartam.colum.113. & Soci.Iunior in dicto consi 131.num.54.volu.1.licèt Bal. in l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.testa. ad finem.contrariũ notauerit per tex.in l.si debitor.ff.ad l.Falci.quo decisum est,ex voluntate testatoris eam quantitatem, quæ ab eo hęredi instituto debebatur,in quartã posse imputari.Qua ratione & Alexan.ibi.videtur Baldi opinionẽ probare:quam concedũt omnes qui in eam iuere sentẽtiam,vt existiment,quartam Trebellianicam posse prohiberi à patre filijs institutis, & rogatis hæreditatẽ restituere.Sed minimè obstat priori sententiæ tex.in dicta l.si debitor.quippe qui locũ manifestè sibi vendicet,extraneo hærede instituto:non in liberis primi gradus,vt animaduertit Picus,& suaderi potest hoc diseri mẽ alia ratione.Nã pater instituens filium hæredẽ nõ potest ei iniũgere,vt in legitimã portionẽ imputet quãtitatẽ àpatre sibi

sibi debitam:posset tamen instituẽs extraneum iubere hęredi, vt compenset cum ipsa hæreditate quãcunque quãtitatem à testatore ei debitam.Cinus in l.3.C.de iure dot.Roderi. Suarez in dicta lege quoniam in prioribus. C. de inofficioso testam. 7. ampliatione.Ex quibus multo probabilior est prior opinio, quæ quidem consequenter deducitur ab his,quæ paulo ante probauimus.

Fructus verò tempore mortis testatoris pendẽtes,&stantes in quartam Trebellianicam omnino computantur, atque in portionem legitimam filijs debitam, aut saltem non recipiunt eos præcipuos hæredes, etiam liberi primi gradus rogati hæreditatem restituere. Alexan.& Claud.in dicta l.in fideicommissariam. tradit Paul.Parisi.consil.27.ad fin. volu. 3.& consil.20.colum.vlt.eiusdem volum.

Cæterùm,non erit alienum ab hoc tractatu inquirere: an 10 filius non conficiens inuentarium, perdat † Trebellianicæ deductionem. Et Cyn. Bald.Salycet.in dicta authentic. sed cum testator. in specie respondent Trebellianicam amitti. Soci.in l.Marcellus.§.quod autem.col.vlt.ff.ad trebel.Oldra. consi.135.loquens in liberis primi gradus.idẽ Corne.consi. 303.col.4.vol.1.idẽ Corn.cõ.22.volu.2.col.antepenu.vtrobique dicens hanc opinionem magis communem esse:quod expressim Deci. fatetur eam secutus consil.481.num.16.& Paul.Parisi.consi.1.nu.88.vol.3.idem Parisi.consi.18.nu.107. lib.2.& consi.16.numero 65.eod.libro.idẽ notat ipse Deci. consilio 236.numero quinto.Sed liberis primi gradus ob omissionem inuentarij non amitti Trebellianicam,eleganter asserit Guido Papæ quæstione 53. cuius opinionẽ sequitur dicens communem esse Aymon Saulli.consil.17.Eandem præmittit Corn.cõsili.108.columna septima.volumi.4.Anto.Rube.consilio 43.numer.9.dicens eam cõmunem.Huius tamen controuersiæ decisio ab ea disceptatione pendet, an Trebellianica locum habeat omisso inuentario: sicuti Falcidia eo non confecto excluditur omnino. Sunt enim, qui differentiam constituant inter Trebellianicam, & Falcidiam,dicentes,Trebellianicam non amitti inuentario non facto,etiam ab extraneo hærede,cum nullibi id in iure sit statutum:& quanuis in authent.de hæred.& Falci. §.si verò nõ fecerit.sit expressum in Falcidia:non tamen illa constitutio iura vetera corrigens est extẽdenda ad Trebellianicã:maximè cum non sit eadem vtrobiq; ratio,imo diuersa, vt notat Alexan.hanc opinionem secutus in l.Marcellus. in princip. ff.ad Trebellia.post Bar.Angel.& Paul.Castrens.vbi Iaso.idẽ probat, dicens ab hac opinione non recedendũ in iudicio. quam etiam Clau.ibi fatetur communem esse.idem cõcedit Alex.in consil. xxix.col.iij.vol.v. Aymon consil.17.col.vltima.& Socin.Iunior consilio 137, numero nono. dubius, an hæc sit communis sententia,asserit eam seruandam fore,ex eo quod consuetudine recepta sit. idem scribit Corn. dicto consilio 180. cuius opinionis autor est idem Bart.in dicta auth. sed cum testator. His verò non obstantibus verior est illa sententia, quæ censuit Trebellianicam amitti non confecto inuentario, & ea probatur non coniecturis, sed iuris Cæsarei authoritate:siquidem in authent.de hæredit.& Falcid. §. sancimus. cautum est,ad confectionẽ inuentarij citandos esse legatarios,& fideicõmissarios,si hæres velit nõ tantum damnum effugere,sed & lucrũ nõ amittere.Igitur non confecto solẽniter inuentario perdit hæres Falcidiã ex legatis,& Trebellianicã ex fideicõmissis. Deinde in eadem cõstitutione.§.si verò nõ fecerit.scripsit Iustinianus: si verò nõ fecerit inuentariũ secundũ hanc figurã,sicut prædiximus,non retinebit Falcidiam,sed complebit legatarios,& fideicõmissarios.quem tex.ad hanc opin.mirè exaltat Rom.in auth.similiter.C.ad leg.Falcid.fol.pen.col.j.ex quibus cessant rationes primæ opinionis:quibus respondet Corn.in d.consi.303. vol.j.vltimã hanc sententiã recipiens,quã communem esse, eam secutus asserit Soc.Iun.consi.132.volum. j. nu.3. qui in filiis testatoris speciatim loquitur.sicuti Oldr.Corn.Dec.Paris.& ferè omnes qui priorẽ sententiã approbant.Quo fit,vt non ita recepta sit cõtraria opinio:sicuti eius assertores opinantur.Nam & Caro.Moli.in Ale.consi.67.lib.4.opinionem hanc,quam sequimur,veriorem & magis communem esse existimat.Quinimò à liberis primi gradus iustius est, ob inuentarij omissionem amitti Trebellianicam,quippe quibus duæ portiones, legitima & Trebellianica, iure competant, etiam si hæreditatem restituere rogentur.

Nec mihi placet, quod Paulus notat in l.cum tale. ff.de conditionib.& demonstratio. dicens,sat esse fieri quandam bonorum descriptionem, etiam non seruata solennitate. l.vltima.C.de iure deliberand.& authent.de hæredi. & Falci. ad euitãdã Trebellianicæ portionis amissionem. Hoc enim contrarium est his rationibus,ex quibus opinionem primã probauim⁹.tamesi Paulo subscribat Soc.Iuni.d.cõsi.132.n.5.

11 Ex eadem glo.adnotauit †hic Panor. Filium hæredem institutum non posse retenta sibi portione legitima hæreditatem patris repudiare,quia legitima tunc defertur filio iure hæreditario,vt inquit hæc glos. Hæreditas verò non potest partim adiri,partim repudiari, ne quis decedat pro parte testatus,& pro parte intestatus.l.1.& 2.ff.de adqui. hæredi.notat in hac specie Barto.in l.gerit numero 22.ff.de acquiren. hæredi.& ibi Bart.in l.quia poterat. ff.ad Trebellia. quorum opinio communis est,secundum Alexan.ibi col. penulti. & Socin.numero 157.in l.1.ff.de vulga.Deci.& Curti.in l.3.C. de impube.& aliis,& procedit,nisi filius hæres institutus haberet vulgarem substitutũ,atque esset ita legatis grauatus, vt eis solutis legitima portio integra non esset:tunc etenim poterit filius repudiare hæreditatem, legitima portione retenta.l.si libertus patrono. ff. de bonis liber. quam ita frequentiori consensu præfati docto.interpretantur. Quinimo mortuo patre intestato, non potest filius repudiare hæreditatem,& legitimam retinere. Abb.hic colum.pen. Socin.in dict.l.1.num.31.Ripa ibi num.159.Alexand. consi.74.col.3, volum.1.& Guliel.Benedict.hic titul.de vulgar.nume.48.tradit Iaso.in authen.vnde si parens. nu.5.C. de inoffic. testam. qui præcedentes conclusiones refert,& approbat.quibus ad de l.21.Tauri.

EX CAPITE TVA.

SVMMARIVM.

1 *Religiosi quonam pacto possint esse executores vltimarum voluntatum,& an electio possit eis committi?*
2 *Exequutio facta à religioso eo casu,quo non potest esse executor,an valeat?*
3 *Fœmina potest esse executrix vltimarum voluntatum.*
4 *Minor vigintiquinque annis, maior decem & septem potest esse executor testamentarius.*
5 *Distributio iniuncta a testatore post diem certum,an possit ante dię fieri?*
6 *Testator non potest derogare potestati episcopo competenti circa executionem vltimarum voluntatum.*
7 *Voluntas testatoris sola principia autoritate mutari potest:nec sufficit consensus episcopi.*
8 *Episcopus excludi non potest à cura ecclesiæ alicuius etiam si patronus tempore constructionis hoc expressim disposuerit.*

CAPVT TVA.

DE executoribus vltimarum voluntatum diximus aliqua in c.3.& in c.si hæredes.ist.tit. præter quæ & illud considerandum est, non oportere cuiuis negotium hoc committi: tametsi canon hic religiosos,clericos seculares,& laicos ad hoc munus absque vlla distinctione admittat.Nam & monachi excutores vltimarum voluntatũ esse nequeunt, nisi impetrata superioris licẽtia.cap.2.hoc titul.in 6.& Clement.1.titul.eod.ex qua constitutione monachi suscipientes hãc exequendi prouinciã coram ordinarijs iudicibus conueniri possunt de culpa,atque vt rationem reddant administrationis.Hi verò monachi,qui sunt ex ordine minorum, ab hoc arcentur officio.Cle.exiui.§.verum.de verbor.signi. quanuis designari possint in testamentis ad consilium exhibẽdũ executoribus vltimarum voluntatum, ex eadem Clemẽtina cõstitutione. Quo in loco adserit Cardina.præfatis monachis nec ius eligendi pauperes cõmitti posse,cum isthæc electio sit exequutionis pars.idem Anch.ibi.numero 23.Domi.& Franc.in dict. capitul.2.in prin.quibus Barto.refragatur in tracta.minori. lib.3.capit.4.dicens,hanc electionem committi posse his religiosis, cũ ea sit facti potius quã iuris,& quę fieri possit per eum qui huius numeris capax non sit.l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de lega.2.l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel.idẽ notat expresse Roma.consi.409.col.2.sensit Bar.in auth.ingressi.2.columna.C.de sacrosan.eccles.idem in l.id quod pauperibus.columna tertia.C.de episco. & cleri.quorũ opinio mihi magis arridet ex eo,quod ratio dict.§.verum.cesset in hac electione facienda.Imo arbitror posse eadem ratione committi huic monacho electionem exequutorũ.quanuis Domi.& Franc.in dict.ca.2.contrarium teneant,ex eo quod exequutor debet esse certus.Ioan.Andre. & docto.in capitulo 1.ad finem.de procu.in 6. quorum ratio friuola est, quia certitudo in alterius voluntatẽ confertur.Paul.Cast. in l.1. col.pen.ff.de procu.Bal.in d.l.id quod pauperibus.nu.13.

Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Quid autem erit dicendum, † si religiosus ex alio, quàm minorum ordine: non obtenta superioris licentia exequutoris munus assumat, valebit ne id, quod ipse gesserit?

Et Frederi. consilio 293. ad finẽ. respondet, exequutionem factã per monachum non impetrata superioris licentia validam esse, modo non præcesserit superioris contradictio. idẽ Roma. consilio 409. secunda columna. & in singu. 242. nam & miles procurator esse non potest, & tamen si à iudicio non repellatur tenent actus per eum gesti. l. filius familias §. vergrani. ff. de procura. Eandem Frederici sententiam sequitur. Deci in l. in ambiguis. §. non est. ff. de regul. iur. & Feli. in capitulo secundo. columna prima. de iudic. atque eadẽ decisio passim intelligitur etiã in exequutione testamenti facta per religiosum ordinis minorũ: ex quibus hęc opinio magis communis est, secundũ Deci. consilio 494. columna vltima. & eundẽ consilio 499. numero 12. vtrobique tamen ab ea recedit ea ratione, quod actus regulariter factus contra iuris prohibitionem est nullus. l. non dubium. C. de legib. nec procedit argumẽtatio à milite exercẽte officium procuratoris: quia in monachis est prohibitio magis stricta, quod constat ex Panormita. in cap. ita nostra. columna vlt. de procurat. optimus text. in c. sed nec. ne cleri. vel monachi. quem Deci. cõmendat in capitulo secundo. de iudic. nume. 8. vnde opinio Frederici nõ potest recto iure procedere, à qua etiã discedit Franc. in dict. cap. 2. in princi. ist. titul. in 6. illũ tex. ad hoc inducens: cum ibi dixerit illa decisio, Religiosus exequutor esse non potest. hæc verò verba actum in contrarium nullũ esse manifestè ostẽdũt. glo. in Reg. 1. de regul. iur. in 6. communiter ibi recepta, & in l. Gallus. in princip. ff. de lib. & posthu. Igitur nõ probatur iure prima opinio, etiã si cõmunis sit.

3 Fœmina verò nõ excluditur † ab hoc munere exequendi vltimas voluntates. l. à filio. in princi. vbi Bar. ff. de alimen. & cibar. lega. tex. in argumẽtum in cap. nos quidem. ist. tit. glos. in ca. 2. in princ. hoc tit. in 6. Ioan. Oldendor. de execu. vltim. volun. titulo 5. Bart. & ibi Deci. num. 21. in l. 2. ff. de regul. iur. Bal. in l. id quod pauperibus. 2. col. C. de epis. & cleri. Ioã. And. & doctor. in dict. capitulo secundo. quorũ opinio cõmunis est, & eam seruari cõsuetudine notat Specula. tit. de instrum. edit. §. nunc verò. numero 76. Imò vxor relicta exequutrix à marito in testamento, non amittit ius executionis, etiam si contrahat secundas nuptias. Bartol. in dicta l. à filio. Deci. in dicta l. nume. 21. idẽ consilio 91. Bald. in authen. eisdem pœnis. C. de secun. nupti. ad finem. Oldendorp. dicto capitulo 5. licèt tutelam amittat. not. in authen. matri & auiæ. C. quãdo muli. tur. offi. fungi potest. scribit tamen Bald. in cap. ad audientiam. in. 1. de rescript. relicta, aut commissa à testatore executione testamenti proprijs fratribus, non censeri sorori bus delegata, ob imperfectum fœminarũ cõsilium. l. vltima. C. de legit. tut. idẽ asserit Iaso. in l. ex facto. col. pẽ. ff. de vulgari.

4 Minor verò vigintiquinque † annis, maior verò decem & septem, poterit esse executor testamẽti, ex ratione tex. in ca. qui generaliter. §. vlti. de procur. in 6. vbi statuitur, minorem habẽtẽ decem & septem annos, posse constitui procuratorẽ ad negocia. Regia. l. decimanona. titulo quinto. part. 3. quę insigniter probat opinionem Pauli Castren. in l. prima. §. pupillus. ff. de adquir. posse. dicentis, minorem decem septem annis non posse, nec ad negocia procuratorem constitui: quanuis Franc. in dict. §. vltim. dixerit, minorem etiã decem & septem annis, procuratorem posse legitimè constitui extra iudicium. l. sed si quis. §. vltim. ff. de instit. & idem communiter est receptum, secundum Alex. in l. exigendi. C. de procura. & Iaso. in dict. §. item adquirimus. numer. 36. Vnde fit, vt rex. in dict. §. vltim. dicens, maior decẽ & septem annis procurator ad negocia licita deputatur, ita sit intelligendus, vt non excludat minorem doli capacẽ. Verũ huic opinioni Regia lex aduersatur manifestè, nec probatur in dict. l. sed & si quis. communis assertio: id etenim tantum ibi deciditur, Pupillum instituto rem obligare eum, qui ipsum præposuit: quoniã sibi imputare debet qui eũ præposuerit. Nec obstat Paulo Castrensi dictus § Pupillus, quia loquitur in seruo impubere adquirente possessionem domino. Ex quibus mallẽ ipse intelligere textum in dict capit. qui generaliter. eo pacto, quo Regia lex intellexerit. At in hac specie, minorẽ vigintiquinque annis posse designari executorem, si maior sit decem septem, sensit glo. ibi recepta communiter in dicto capitulo secundo. in princip. ist. titul. in 6. Nec enim alicubi prohibitum est minoribus hoc executionis officium. Licèt dubitet Speculator dicto §. nunc verò. num. 75. & contrariũ potius probauerit Oldendorp. in dicto tracta. de execut. vlt. volun. c. 4.

5 Colligitur præterea † ex hoc canone, executores debere omnino diligenter sequi testatoris voluntatem, & id adeò verum est, vt executor nequaquam possit prœuenire diem ad executionem vltimæ voluntatis. Bart. per tex. ibi inl. cum pater. §. à filia. ff. de legat. 2. Nam si restituenda sunt ex iussione defuncti centũ post quatuor menses pauperibus, restitutio ante illud tempus facta præiudicium infert pauperibus post illum diem futuris, idem Ange. & Alex. in l. stipulatio ista. §. si quis dolũ. ff. de verb. oblig. col. 2. Iaso. dicens hanc sentẽtiam communem esse in l. post mortem. C. de fideicõmis. idem fatetur Deci. in l. cum tempus. ff. de reg. iuris. ab ea tamen diuertẽs his rationib. Prima, quòd testator ita disponẽs potius salutem animæ respexit, quàm tempus executionis: quo fortè adiecit, existimãs ante illud nõ posse absque detrimento rei familiaris hanc distributionem fieri. Item quod non magis futuros pauperes, quàm præsentes dilexerit, aut cõsiderauit: siquidẽ & in presentes prõ animæ salute censetur pia isthęc distributio. Et præterea diem à testatore constitutum præueniri, conducibilius est ipsi animę testatoris, quàm eandem diem expectari. Idem asserit Anchara. consilio 202. Abbas consilio vndecimo, primo dubio. volumine secundo. quibus accedit decisio tex. in l. vxorem. §. Scæuola. ff. de legat. tertio, vbi post mortem rogatus restituere hæreditatem, poterit vi uens cum voluerit, eam restituere. idem probat text. in dicta l. post mortem. Vnde nisi aliud ex coniecturis possem à voluntate testantis colligere, libentissimè vltimæ opinioni accederem, atque ita effugio Iurisconsulti verba in d. §. à filia.

6 Hæc verò conclusio, † quam ex hoc capitulo collegimus, procedit, quando voluntas testantis licita est, quod si illicita sit seruanda non est. glos. hic, quæ secundum Abb. in hoc text. probatur. dum dicit. executores testamentarios esse cogendos exequi vltimam defuncti voluntatẽ per episcopum, etiã si testator interdixerit episcopo hãc coactionem. Ea etenim prohibitio illicita est, & ideo nõ est seruanda, ex quo Bal. scripsit in l. Lucius in ij. §. vlt. ff. de leg. ij. minimè derogari potestati Episcopi, ad quẽ ex negligẽtia erat deuoluta exe cutio testamenti paterni, etiam si filius patris hæres in proprio testamento mandauerit, vltimam patris voluntatem per quosdam certos executores ad effectum deduci. quod Bald. probat ex §. Damæ. eiusdem l. Lucius. imò nec potest testator prohibere Episcopũ exequi vltimã voluntatẽ, negligentibus executoribus & elapsa dilatione iuris, ex eadem ratione per illum text. quẽ in hac specie notat Barb. hic. n. quarto. contra Anch. quanuis Abb. in legatis, quæ pia non sunt, idem asserat, quod Anchar. posset tamen testator euitare episcopi iurisdictionem in executione vltimæ voluntatis, si in casum negligentiæ alios executores prioribus, & negligentibus substitueret, sicuti ipse notaui in capit. 3. huius tit. idem erit, quando testator expressim voluit tempus datum executoribus à iure, eis minimè obesse, nec currere, sed liberam eis executionem relinquat, vt cum voluerint exequantur eius vltimam voluntatem. Bal. in l. 1. ff. de leg. 1. idem Bald. in l. nulli. C. de episco. & cler. Abb. in capit. nos qui dem. ist. titul. secunda columna. Barb. in cap. Ioannes. ist. titul. columna vltima. Gualdens. de arte testandi. titu. de execu. cau te. 6. facit in argumentum. l. sed si ante. ff. ad Trebel. Sic etiam testator poterit executoribus dilationem datam à iure prorogare. Bald. consilio 301. volumine secundo. & Franc. à Rip. in l. nemo potest. vltima columna. ff. de legat. 1. Sed & si testator in specie designauerit, quid sit agendũ de pecunia, aut re legata. eo casu, quo prima eius iussio non fuerit ob negligentiam executorum ad effectum deducta, nec possit modo in eandem causam expendi, minimè poterit Episcopus illam voluntatem mutare. Bartol. in l. liberto. §. Lucius. ff. de annu. lega. non enim ita temerè mutanda est testantis voluntas, cum

7 à solo Romano † pontifice, aut supremo Principe, possit derogari vltimis voluntatibus. clemen. quia contingit. de religio. domi. l. legatã. ff. de administr. rer. ad ciuita. pertinen. Imo à Tyberio non potuit impetrari, vt legata pecunia Trebianis in opus noui Theatri; ad munitionem viæ transferretur, vt scribit Suetonius in Tyberio capit. 31. tradunt ad hæc plurima Feli. numero decimo septimo. & Deci. numero vndecimo. in capi. cum accessissent. de consti. Rochus de iure patro. verbo, cõstruxit, quæstione vndecima. & verb. honorificum, numero septimo. & 8. Nec sufficiet consensus hæredis, vt mutetur in totum vltima testatoris voluntas per episcopum erstituta. Cardina. quæstione quinta. Imol. columna quarta. in dict. clemen. quia contingit. Felin. in dict. capitu. cum accessissent. numero decimonono. Rochus dicto verbo, construxit. quæstione decimaquarta. optimus text. in l. si ego. ff. de iure

iure doti. Sunt sanè qui opinentur, autoritate episcopi posse vltimam voluntatẽ testatoris mutari, si nondũ est executioni mandata. plura enim licèt ante executionẽ actus, quæ posset cã minimè permittentur. l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iu. cap. quẽadmodũ. de iureiurã. qua ratione in hac specie asserunt hãc conclusionẽ Imol. in l. 1. colũ. 3. ff. de cõdi. instit. Hippoly. singul. 194. Felin. in cap. super his. col. 2. de accusat. Ioan. Lupi. in repeti. rubri. de donatio. §. 47. col. 4. quibus hic canon obstat, quo iniunctũ est Episcopis munus cõpellendi executores testamentarios ad seruandã exactissimè defuncti voluntatem. Ecce igitur qualiter ante eius executionẽ, ad præsulis curã spectat obseruare testantiũ voluntates, nõ mutare: & idẽ colligo ex his, quæ adnotauit Guido Papæ decisione 556. Nec tamẽ inficior, decreto & autoritate Episcopi posse pecuniã à testatore in certũ vsum pium, non ita necessariũ destinatã: expẽdi in aliũ itidem piũ vsum magis Reipublicæ Christianæ, ac religioni necessariũ, cui necessitati aliunde subueniri nequeat, absque maxima difficultate. text. in l. penult. ff. de operi. publ. quẽ ad hoc ipsum elegãter induxit Ioãnes ab Imola in dict. col. 3. quo pacto possunt intelligi plura, quæ congessit Bertachi. in tract. de Episco. 4. part. 4. lib. num. 52. & seq. & plerique alij eandem tractantes controuersiam.

8 His verò, quæ paulo † ante notauimus ex huius capit. decisione, concinit & illud, quod in ecclesia, aut oratorio auctoritate præsulis cõstructo, ac deinde dotato, Episcopus institutionẽ ministrorũ, curam & regimẽ habet, cap. præterea. cap. relatũ. & alibi sæpissimè. de iure patro. in text. in cap. 1. 16. q. 5. quẽ dicit vnicũ esse Feli. in cap. cũ venerabilis. de exceptio. nu. 32. text. in cap. vno. de iure patro. in 6. cap. nullus. 16. qu. 7. Abb. in cap. cũ ecclesia Vulterana. de elect. col. 3. Abb. in cap. cũ ex iniuncto. de hæreti. etiã si testator, aut oratoriũ constituens prohibeat Episcopi curã, aut institutionẽ prædictam: quod in hoc text. optime probatur, & expressim adnotarũt Innocen. in cap. in Lateranensi. de præb. Abb. in cap. requisisti. hoc tit. col. penult. idem in cap. nobis. de iure patronatus. Bart. in l. quoties. §. vlt. ff. de adminis. tut. Felin. in dict. cap. cũ venerabilis. nu. 33. optimus tex. in cap. sic quidã. 10. q. 1. nec quicquã oberit, si testator ipse velit, bona illa, aut dotẽ oratorij in aliũ piũ vsum expendi, eo casu, quo Episcopus eius prohibitioni renitatur. Rota Antiq. 868. Feli. d. num. 33. Rochus de iure patro. verbo, pro eo quod, q. 12. Cuius quidem quæstionis nos meminimus in Epitome de spõsali. 2. par. ca. 3. §. 1. numer. 20.

Glossa in verbo, piis voluntatibus, duo tractat, quorũ primum in cap. 3. alterum in cap. si hæredes. ist. tit. explicuimus.

Dum glo. vltima dicit, infra titulo proximo, voluit citare tex. in cap. proximo.

EX CAPITE RAYNALDVS.

SVMMARIVM.

1 *Qualiter accipiantur huius cap. verba illa: Hoc modo.*
2 *Conditio hæc, si sine liberis decesserit, non excludit fœminas.*
3 *Ecclesia substituta sub præmissa cõditione, an præferatur fœminis.*
4 *Prohibitio alienationis facta ab arbitris, non impedit translationẽ dominij.*
5 *Prohibitus simpliciter alienare aliquam rem, non prohibetur eam rem, vel legare, vel extraneo hæredi relinquere.*
6 *Prohibitio alienationis extra familiam, impedit extranei hæredis institutionem.*
7 *Prohibitus alienare aliquam rem, etiam in hæredem extraneum, nõ potest eam extraneo etiam hæredi relinquere.*
8 *Alienationis prohibitio extra familiam, minime excludit legitimũ successorem, etiam si is non sit de familia.*
9 *Prohibens rem alienari extra familiam addens: Volo eandem rem in familia remanere, excludit successorem legitimum, qui non sit de familia.*
10 *Successor legitimus non potest consequi rem alienari prohibitam, si ipse sit ex illis, in quos prohibita fuit alienatio.*
11 *Verba prohibitionis vniuersalia, etiam successorem legitimum repellunt.*
12 *Successor legitimus admittitur ad rem alienari prohibitam, etiam si non sit de familia, nec instituatur hæres, modo alius scriptus hæres non fuerit.*
13 *Masculi ex fœminis descendentes an veniant appellatione generationis, posteritatis, sobolis, aut progeniei.*

CAPVT RAYNALDVS.

PRIMVM HIC considerandum est, Raynaldũ institutum fuisse à Pepone patre hæredem purè, ac demum rogatum fuisse hæreditatem restituere sub illa cõditione si sine liberis masculis decesserit. Nec refert quod hic scriptum sit, Raynaldum institutum hæredem hoc modo: nam † id est referendum ad ipsius institutionis & testamenti seriem, non ad modum aliquem institutioni adiectum, quasi dixerit conditor huius canonis Raynaldum hæredem hoc pacto, hac serie institutum fuisse: sicuti glos. sensit, & Barba. hic fol. 21. col. 3. explicat, vel expone hoc modo, id est, hac conditione. glo. hic. ex qua adnotauit Lanfran. 2. col modum quando quę cõditionem signi ficare, si sequentia verba conditionem præ se ferant, ac rursus conditionem pro modo assumi, si ex sequentibus verbis id appareat, quod ipse non negauerim: tamen ad huius textus intellectum nihil id conducit, cũ possit hic canon intelligi, vt prius dixi. vel institutionem dicere possumus factam adiecto modo, fideicommissum autem sub conditione.

1

2 Colligo deinde † ex hoc tex. verba illa, si sine liberis decesserit, non excludere fœminas, nisi expressim à testatore ita concepta fuerit conditio, si sine liberis masculis decesserit. tex. insignis in l. cum acutissimi. C. de fideicom. vbi Doctor. Card. & Ancha. hic, & id passim receptum est. Sed si esset statutũ in ea prouincia, fœminas excludi à successione extantibus masculis, alium intellectum haberet testatoris cõditio, siquidem esset de masculis, non de fœminis intelligenda: ex mente Barto. & aliorum 2. colum. in l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebellia. Feli. in capitul. ius generale. 1. dist. colu. 3. Alciat. lib. 1. de verb. signific. colu. 10. Soc Iunior consi. 1. nu. 113. vol. 1. & alij autores, quorum ipse memini in capitul. Raynuntius. §. 2. nu. 2. Explicat Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. verbo. susceperit. num. 112. & sequentibus: atque nume. 86. & 102. Idem sanè respondendum erit, quando testator vniuersalem hæredem filium masculum instituerit, & fœminam in re certa, ac demum filio substituerit præmissa apposita conditione alterum filium masculum aut agnatum quendam. Ex hoc enim coniectura sumi potest, velle testatorem illa bona ad masculos, feminis exclusis pertinere, conseruandæ familiæ gratia. Fulg. & Paul. in l. 1. C. de cond. inser. Soc. consi. 6. volum. 3. Dec. consilio 15. & consilio 370. latius Soc. in l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. numero 80 qui alios ad hanc conclusionem allegant: à quibus non oportet discedere autore Curtio Iuniore, consi. 35. columna 2. Ex quo ipse infero, non substitutis agnatis, etiã filiam testatoris substitutam fratri, si sine liberis decesserit, excludi à nepte stantis filia instituti. Et quanuis id possit disputari, hæc tamẽ decisio æquior est, verior, atque colligitur ex his, quæ præfati Doctores tradunt, & in specie Dec. dicto consi. 370. colum. penul. libr. 2. licet contrarium respondent Curt. dicto consilio 35.

Imo dicta conditio, si sine liberis decesserit, quanuis stante dict. statuto ita intelligenda sit, vt masculi fœminis præferãtur, tamen si institutus decesserit absque liberis masculis, filia, superstite, excluditur substitutus: nec eo casu oberit filiæ municipalis constitutio, vt explicat Carol. Moli. Alexã. consi. decimoquinto. libro 4. ex mente Docto. aduersus Andre. Alciat. in dict. columna decima, & in regu. 3. præsum. 32. numer. quarto. Sic etiã si testator esset extraneus, nequaquã essent mares fœminis eiusdem gradus præferẽdi ex ratione statuti: secundũ Alexan. in dict. consi. 15. & ibi Carol. Molinę.

3 Item, quando † in hisce dubitationibus explicandis rutissimum est ipsam testatorum voluntatem aucupari, ex ea præsumpta deducitur, piam causam substitutã filio masculo si sine liberis decesserit, excludere filias ipsius instituti, neptes testatoris Anto. consi. 25. Curt. Iunior dicto consi. 35. colũna penultima. mihi sanè non placet hæc vltimarum voluntatũ interpretatio: opinor enim ex paterna dilectione, potiꝰ restã tẽ diligere neptes, quã piam causam, nec vrget ratio aliqua vt substituta ecclesia, aut substituti pauperibus alicui mortuo absque filijs, de solis masculis, ac nõ itidẽ de fœminis eã cõditionẽ intelligẽdã esse. Vnde accedo libenter Soc. consi. 23. volumine primo. versiculo decimo octauo. & eius filio Soc. in dicta l. cũ auus. nu. 42. & Parisio consi. 86. columna penultima. lib. secũdo. quos habeo huius opinionis authores aduersus Cur. cuius sentẽtia procederet forsan, si testator filias habẽs, eas ab vniuersali hæreditate excluisset, & ecclesiã, vel pauperes substituisset. Sed & illud hac in re notandũ est, conditionem hanc: Si Titius sine liberis decesserit, omni

Universidad de Deusto
Biblioteca

no deficere Titio decedente liberis relictis, tametsi ipsi liberi postea mortem obierint, nullis relictis liberis. Non enim censetur repetita hæc conditio in liberis instituti, quemadmodum eleganter asserit Oldra. consilio 21. & consil. 141. ex l. si quis hæredem. vbi Ias. idē notat. C. de instit. & substit. l. cum vxori. C. quando dies leg. ced. l. ex facto. §. si quis autem. ff. ad Trebel. vbi Paul. col. vlt. & Ripa col. 1. idē Ripa in l. Cēturio. nu. 168. ff. de vulg. & ibi Galian. col. 93. latissimè omniū Andre. Tiraq. in l. si vnquā. C. de reuocā. don. verbo, susceperit. nū. 153. Parisi. consi. 18. lib. 2. Abb. consi. 40. lib. 1. Alex. consi. 53. nu. 11. & consi. 139. lib. 6. nu. 3. & ibi Caro Moli. idē Alex. cōsi. 31. lib. 3. vbi idē Carol. aliquot autores allegat. Paul. Castren. consi. 97. lib. 2. Deci. cōsi. 218. & 287. atque alibi frequētissimè. optimus text. in l. filius familias. §. cū quis. ff. de legatis 1. tradit Soc. Iunio. consi. 111. nu. 20. lib. 1. Corn. consi. 146. lib. 2. quo in loco addit, hanc opinionē procedere nisi ex aliquot coniecturis cōtrariū à mente testatoris deduci possit: quod Soci. Iunior etiā explicat consi. 1. nu. 70. libr. 1. pulchrè Aymon consi. 98. nu. 1. & sequentibus. Hierony. Gratus consi. 5. col. 2. lib. 2. Parisi. consi. 86. lib. 3. nu. 24. & duobus sequentibus responsis.

Glossa in versicul. quibusdam bonis, quærit, quænam bona essent hæc, quæ deducta fuerunt in compromissum. Et id constat ex intentione text. glossi. & Doctorum bona istheс fuisse partem illorum bonorum, in quibus Raynaldus fuit hęres institutus, quin vt rectius huic casui aptetur intellectus, præmittendum erit, totam hæreditatem Peponis ex sexaginta quatuor aureis constare: & deinde esse fingendum quæstionem, quæ fuit arbitris commissa, ad triginta duos aureos pertinere.

Glossa in verb. Neutra pars, probat, prohibitionē alienationis alicuius rei factā ab arbitro non impedire translationem dominii, secuta alienatione idem † Innocē. & communiter Docto. hic, Barto. in l. filius familias. §. diui. col. penul. ff. de lega. 1. & ibi Ias. 2. lect. nu. 127. Crot. fol. 7. col. 4. & Ferdinādus Loazes Præsul Ilerdensis. nu. 467. Nā licèt iudicis prohibitio ita alienationem impediat, vt ea nihilominus facta dominium non transferatur. l. si sciens. ff. de contrahenda emptione. causa prohibitionis expressa. Bartol. quem cæteri sequuntur in dicto §. diui. tamen in prohibitione facta ab arbitro, etiam causa expressa, nō erit idem: cum potestas arbitri dependeat, & oriatur à contractu, l. non distinguemus. §. nūc de officio. ff. de arbitro. In contractu autē non potest prohiberi alienatio ita fortiter, vt si fiat, translatio dominij impediatur regulariter glossi. communiter receptа. in l. ea lege. C. de condict. ob causam. Vnde erit idem in prohibitione, quæ facta fuerit per sententiam arbitri: quod adeo verum est, vt locum sibi vendicet, etiam in arbitris, qui eliguntur autoritate & mandato legis. Ferdinandus Loazes in dicto nu. quadringētesimo sexagesimo septimo. cōtra Ioā. Crott. & Ripā. nu. 94 in dicto §. diui. Idē erit etiā in casu, quo ex sententia arbitri oritur actio, secundū Ferdinan. & Ripā, refragāte Crotto: cuius opinio in his duabus extensionibus refelli poterit ex his, quæ Decius adnotauit cōsi. 11. col. 3. ac potissimū ex ratione adducta paulo ante pro communi & principali opinione. Eadē glo. asserit, prohibitū alienare simpliciter, minimè prohiberi in eadē re hęredē aliquem etiā extraneū instituì, aut eā in testamento, aliāve vltima voluntate legare, notat Bart. in l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. optimus text. in l. 1. ff. de fundo dota. Bal. in l. ea lege. C. de condict. ob caus. col. 3. Angel. consi. 57. col. 3. vbi pulchrè loquitur Alex. cōsi. 155. visis. col. 1. vol. 2. Ias. cōsi. 96. vol. 4. col. 5 facit text. in l. ex hoc edicto. §. alienare. ff. de alie. iudic. mut. caus. facta. Cæterū, hanc sententiā Angelo tribuentes Ioan. Crott. & Frederi. Ilerdensis in dicto §. diui. in 7. q. Bart. ad examen adducūt, eam penitus improbantes per text. in l. peto. §. frater. & §. prædium. vbi res prohibita alienari non potest ad hæredem extraneum peruenire. ad idem aduersus Ange. adducunt l. pater filium. §. fundū. ff. de leg. 3. qua probatur, prohibitū in vita alienare aliquam rem, posse eandē testamento cui voluerit relinquere. Igitur si perpetua, vel simplex esset prohibitio, nequaquā posset hęredē extraneū eiusdē rei facere, nec alicui extero eā legare. Item rem adeo perplexam reddunt, vt Bart. aduersus Angelum citēt, atque asserant frequenti interpretū consensu dānari Ange. opinionē. Ego verò hac in re distinctius procedā, ne cōfusione quadā singularis & egregia quæstio obruatur.

5 Prima cōclusio. Prohibitus † simpliciter alienare aliquam rem, etiam contractus, vel legis prohibitione minimè prohibetur hæredem extranem instituere, aut eam rem extero legare. Bartol. in dicto §. fratre. & alij, quos paulo ante citaui. Hæc enim prohibitio refertur ad alienationem, quæ inter viuos fit, non ad alienationem in vltima voluntate factā. Et dum Angel. Alex. ac cæteri ita intelligunt eorum sententiam, nullum patiuntur discrimen, nec Bartolo refragantur, nec communi opinione reprobantur.

6 Secunda conclusio. Prohibitio alienationis facta fauore familiæ, aliarumve personarum, impedit in eisdem bonis extraneum hæredem institu. dicta l. pet. §. prædiū. & §. fratre. rex. etiam in argumentum in dicta l. pater. §. fundum. Bar. in dict. §. fratre. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obligationibus. cuius opinio communis est: sicuti fatētur Ias. Cro. & Præsul Ilerdensis in dict. §. diui. quæstione septima. Bar. & Chassa. consilio decimonono. columna secunda. nec iure potest quisquam ab hac opinione dissentire, cum in prædictis locis apud Iurisconsultos satis sit expressa. Notat Deci. consi. 86:

7 Tertia conclusio. † Prohibitus alienare aliquam rem, etiā hæredem extraneum instituendo, aut eam extraneis legando, minimè potest hæredem extraneum in ea re instituere, aut extero legare, quod ratione probatur. Nam potest testator hæredi in his bonis, quæ ei relinquit libertatem testandi tollere. l. qui filium. in princip. ff. ad Trebe. Potuit enim illa bona hæredi non relinquere, ergo poterit eiusdem hæredis potestatem limitare. l. videamus. §. penultimo. ff. de in li. iur. hanc igitur conclusionem in specie defendunt Ias. in secunda lectura. numer. 139. Ioan. Crot. & Loazes septima quæsti. Bar. in dict. §. diui. & est ferè expressa apud Bar. in dict. §. fratre. Tametsi Ange. & Alex. quos primo loco adduximus contrarium probauerint, à quibus non est ausus recedere Ias. o. in dict. §. diui. 1. lectio. nu. 105. nec Cate. Cot. in memoralibus dictione, Alienatione prohibita. Prima tamen opinio verior ex eo apparet, quod istheс prohibitio facta fuerit in vtilitatem successorum ab intestato: quo quidem casu est locus secundæ conclusioni. His verò obstat fortiter tex. hic dicēs iudicium arbitrorum non potuisse impedire, ne legatum valeret, & tamen per eos fuit prohibita alienatio fauore liberorum masculorum, qui geniti forent à Raynaldo, vel patruis, ex quo videbatur quidem legatū relictū à Raynaldo annuculis non valere: perpensa secunda conclusione, atque etiam tertia: nisi dixerimus, arbitros præter cōpromissum sententiam dixisse in prohibitione alienationis & excessisse potestatis propriæ limites. Aut legatum valuisse ex eo, quod alienatio facta aduersus prohibitionem arbitrorum omnino valeat, licèt pœnæ locus sit, quod glossi. in principio noauit, vel est intelligenda arbitrorum sententia extāribus Raynaldi liberis masculis, quibus ipse destituerus, & carens mortem obijt.

8 Quarta conclusio. † Prohibitus alienare aliqua bona extra familiam potest ineisdem bonis instituere hæredem eum qui ei futurus erat legitimus successor ab intestato, glos. secundum Barto. in l. peto. §. fratre. cui est similis in l. pater. §. Iulius Agrippa. ff. de lega. 3. quam dixit singu. Ias. o. in dicta l. si ita quis promiserit. §. ea lege. columna quarta. & Aretin. in l. ventre. nu. sexto. ff. de adquiren. hæred. tex. secundū Bar. & Paul. in l. cum pater. §. cū inter. ff. de lega. 2. quē ad hoc existimat singu. esse Imol. ibi, dicens eam opinionē esse cōmuniter receptam, idem fatentur Ias. o. 1. lectur. nume. 102. & 2. lect. numer. 135. Ferd. Loazes. numer. 155. in dicto §. diui. & Alexan. consilio quinquagesimo sexto. volumine primo. & plerique alij. qui passim hanc quæstionē tractant, quos Andre. Tiraquel. congerit libro primo. de retract. §. 26. nume. 4.

Quæ quidem opinio locū habet, etiā si testator prohibēs illa bona alienari extra familiā, speciatim addiderit, seipsum velle, bona illa penes familiā manere. tex. in dicto §. cū interest etiā omnes approbāres dict. glosin §. Iulius Agrippa. præmissam cōclusionē intelligunt, secundū Alexan. in dicto cōsilio quinquagesimo sexto. columna vltima. Ias. in l. volūtas. colūna secūda. C. de fideicōmis. Alexan. cōsil. 59. volumine tertio. quorū opinionē, & intellectū defendit Ferdinan Loazes in dict. §. diui. nu. 158. inducēs verba Iurisconsulti in dicto §. fratre. quæ argumento à cōtrario sensu præmissa prohibitione facta extraneū hæredē excludentia, legitimū hæredē admittere videtur, idē Dec. consil. 422. Sed & ipse Dec. parū sibi cōstans, consi. 481. cōsi. 23. Soc. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verbo. obliga. 4. casu. à glo. & cōmuni opinione recedit eo casu, quo testator non tātū prohibuit alienationē extra familiā, sed addidit, Et volo prædicta bona penes meā familiam manere: exquibus sententia cōmunis intelligēda erit

9 vbi simpliciter vetuit testator alienationē † extra familiam. Quibus insigniter adstipulatur ratio illa, quod facta prohibitio-

hibitione alienationis, adiectis hisce verbis: Quia volo ea bona in familia manere, inducitur à testatore fideicōmissum inter eos, qui sunt de familia. rex. in dicto §. fratre. Aretin. & Socin. post alios communiter in l. qui Romæ. §. cohæredes. Deci. dict. consi. 23. Curti. Iunior consi. 22. nu. 18. eleganter Ferdin. Loazes in dicto §. diui. nu. 632. plures assertiones hac in re diligentissimè distinguens. & ita Bar. verba intelligens in dicto §. cohæredes. quæ ad hunc sensum induci possunt. Ergo non poterunt dicta bona exire familiam, etiam ad hæredem legitimum vltimi possessoris intestati.

Nec huic limitationi obstat sensus ille à contrario deductus ex dicto §. frater. quia dum extraneum successorem excludit, legitimū admittit, qui tamen sit de familia. Vnde nō possum nō recipere Soci. & Deci. interpretationē: maximè, quia principalis ipsa conclusio gl. in dicto §. Iulius Agrippa. indistincte à pluribus refellitur, præcipuè à Bald. & Imol. in dicto §. frater. Soci. consilio 43. vol. 3. Deci. consilio 481. loā. Crot. in dicto §. diui. fol. 8. Fulgo. in consil. 117. Saly. in l. ea lege. nu. 14. C. de condict. ob caus. post Petrum à Bellaperti. à Baldo relatum, quorū sententia mire cōuenit testatoris voluntati, quæ cura, ac diligentia exactissima inquirēda est: nō alia sanè ratione, quàm ne quid aduersum eius cōsensui ex eius dispositione opinemur. Quod si hæc controuersia libero ac ingenuo iudicio diffinienda est, ego communem assertionē opinor testatoris iudicio refragari. Nec obstat elegās decisio in dicto §. cum inter. nam ea procedit in hęrede legitimo, qui tamen filius est vltimi possessoris. Pium etenim est nec à mente testātis alienum, prohibitū rem aliquam extra familiam alienare, posse eārem expresse, vel tacitè trāsferre in eum qui ei naturali quadā lege hæres legitimus & necessarius existit, secundū Fulgo. & Saly. Secundo, poterit & eadē Iurisconsulti responsio aliter intelligi, vt res prohibita alienari extra familiā libertorū, iure possit transmitti in libertæ filiū, quasi is sit de familia libertorū: quòd Accurs. scribit in dicto §. cum inter. Nā quod quidā obiiciunt, nomē famiiæ ad fœminarum liberos non extendi, verū est, cū de familia ratione sanguinis agitur nēpe de agnitione: secus verò vbi nulla habetur sanguinis, sed conditionis, & status ratio: arg. text. in l. pronuntiatio. §. vlt. ff. de verb. sign. Et præsertim hoc ipsum coadiuuatur eo quòd testator prohibens rē aliquā alienari extra familiā libertorū, ipsis liberis consulere vult: & ideo mirum non est, si libertarū filij admittātur cū eorū matri consultum fuerit à testatore: atque matris cōditionē sequantur liberæ filij. Vnde præfata Iurisconsulti decisio minimè esset admittenda, quando prohibitio facta fuisset vt agnatione, aut generi consuleretur.

10 Est & aliter intelligenda † gl. in dicto §. Iulius Agrippa. vt procedat, nisi ille, qui intestato succedit, fuerit, prohibitus bona præfata acquirere. text. in l. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. glos. in d. §. Iulius. glos. in dict. l. si ita quis promiserit. §. ea lege. quā dixit alibi non reperiri Bal. in cap. 3. de pact. dixit singul. idē Bal. in l. quotiens. in 1. C. de fideicōmis. quorū opinio cōmunis est: & eā sequuntur Ias. 2. lect. nu. 138. & Ferdi. Ilerdēs. ibi. nu. 157. in dict. §. diui. Bar. in l. vētre. col. 3. versi. Tertius casus. & ibi Paul. Castrens. col. vlt. ff. de adquirend. hæredi. & idē Bart. in dict. §. ea lege. col. penul. cui illud addēdū est, nihil referre, an statutū prohibeat rerū alienationē extraneis, peregrinis, & aduenis fieri, an ipsos peregrinos, seu extraneos ad quirere: vtroque etenim casu idē erit ex Areti. in dict. l. gerit. nu. 7. & Tiraquel. li. 1. de retract. §. 1. glos. 9. nu. 169. nō enim poterit extraneus ex successione ab intestato illa bona obtinere. Secus verò si statutū prohiberet alienationem rerū, extra ciuitatem: nā posset exterus iure successionis legitimæ illa bona habere: quā distinctionē ipse colligo ex Bart. in dict. §. ea lege. & in dict. l. ventre. vbi Areti. nu. 7. non exactè hanc difficultatem expendit.

11 Tertiò, prima & † cōmunis sententia erit intelligenda, nisi verba prohibitionis essent ita vniuersalia, atq; ampla, vt videātur etiā excludere alienationē in legitimū hæredem, ex tranеum tamen à familia testatoris prohibētes alienationē: quòd colligitur ex intentione disponētis. tex. in auth. de restit. fideicommiss. Areti. in l. Pātonius. §. 1. col. 2. ff. de adquiren. hæred. & in dict. l. ventre. nu. 7. Deci. consi. 23. col. 3. Curti. Senior consi. 40. col. 8. Anto. Rube. consilio primo. Ias. in dict. §. diui. secunda lectio. numero centesimo trigesimo septimo.

Quartò, adeò vera quibusdam apparet opinio cōmunis, vt concedant rem prohibitam alienari extra familiam: posse ab illius rei possessore in vita tradi extraneo, qui tamen erat eidem intestato successurus. arg. l. prima. & leg. cum quo. §. vlt. ff. ad Trebel. quod duodecim rationibus nititur probare Præsul Ilerdensis in dict. §. diui. numer. 165.

12 Quintò, sunt qui † arbitrentur prædictam communem sententiam procedere, etiam si successor legitimus ab intestato, non fuerit hæres institutus: nam ad eam alio non instituto hærede, nihilominus transit res prohibita alienari extra familiam, tametsi extraneus sit. l. milites. §. vlt. ff. de re milita. Milites, inquit, si hęredes extiterint, possidere ibi prędia non prohibētur. l. 1. §. pen. ff. de falsi. Cicero in oratione pro L. Flacco. Andre. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. in gl. 9. num. 166. quæ tamen ex ratione iuris prohibentis etiam locum sibi vendicant in hærede extraneo, non tantum in legitimo.

Sed probat in hac specie tex. in dicta l. cum pater. §. cū inter. vbi Bar. Roma. consil. 457. colum. 2. Alexan. consilio 55. volu. 3. Socin. consil. 292. volumn. 2. Ias. in dicto §. diui. 1. lect. nu. 101. Et fatetur hanc opinionem communem esse Soci. consilio 251. col. 3. volu. 2. & Tiraque. lib. 1. de retract. §. 26. nu. 5. omniumq; diligentissimè Lauren. Syluanus consil. 6. n. 26. Quod si passim cōceditur prima, & principalis cōmunis assertio, quarū ipse legitimus successor ab intestato heres instituitur, nō video cur nullo alio hærede instituto, sed ipso legitimo successore iure capiēte hæreditatē, nō sit idē di cēdū, licet nō defuerint, q huic vltimæ cōclusioni aduersen. Glossa in verbo, legitimè, duo probat. Primum, naturalem filium excludere substitutum sub illa conditione, si substitutus sine liberis decesserit. l. ex facto §. si quis rogatus. ff. ad Trebe. vbi Alexand. & Ripa id larè tractant. Fel. & Decius in cap. in præsentia. de probatio. nu. 35.

Secundum probatur ex glos. filium naturalem non excludere substitutum sub præfata conditione ita expressa, si sine liberis legitimis decesserit: quod passim docti concedunt.

13 Cæterum, Barb. † hic col. 32. colligit ex hoc capite, dicens text. istum singu. esse, sub mentione prolis masculos contineri, quod minimè dubium est. Ipse verò sensit eodē nomine expresso fœminas excludi: sed hoc non rectè probatur in hoc tex. cum Raynaldus decesserit absq; liberis masculis, & fœminis. Erit tamen operæpretium perpendere, sitne verū quod Barb. adnotauerit. In quo illud primo est considerandū hæc nomina, proles, generatio, soboles, posteritas, synonima esse. l. cum quis. C. de natur. lib. 1. ne diutius. C. de agr. & censit. lib. 11. quoquidem præmisso. gl. in l. 1. C. de condi. insert. scribit, quemlibet sequi generationem patris, non matris. Vnde appellatione posteritatis, generationis, aut primogeniei, non comprehenditur descendens à fœmina, quo ità fit vt nec masculus natus ex fœmina, dici verè possit de generatione alicuius. Barto. in l. quia tale. ff. solut. matrimo. idē Barto. in l. 1. ff. de probat. tex. optimus in cap. vbicunque. de pœnis in 6. & in l. 1. ff. de iure immunit. Laurus à Palatijs in tractat. de statut. exclud. fœmi. colu. 33. Nico. de Vbal. de succēss. ab intest. fol. 111. columna prima. Cōtrariū tamē probatur in l. officiales. C. de episc. & cler. imò natum ex fœmina dici verè potest sub progenie posteritate, & generatione cō prahēdi. probat l. cum acutissimi. C. de fideicommi. vbi Corne. col. 1. l. Iurisconsultus. §. parētes. ff. de gradi. capit. 1. de schismat. in 6. late Andre. Tiraq. lib. 1. de retractu. §. 1. in glo. 9. nu. 239. ad idē tex. in cap. noui. de iud. vbi Host. Anto. & Dec. nu. 3. Paul. Castr. in dicta l. 1. C. de condi. insert. Domi. in cap. statutum. in 2. de hære. in 6. Deci. in consil. 223. col. 2. quorū opinio cōmunis est, vt testatur Nic. de Vbal. in dicto fo. 111. col. 1. Nec obstat tex. in dict. cap. vbicunque, quia locū habet in pœnis, quæ debent intelligi strictè. glo. ibi, quā in hac respōsione post alios sequitur Dec. in dicto ca. nouit. Itē l. 1. ff. de iure immunit. tractat. de priuilegio immunitatis, quod conceditur aduersus publicā vtilitatē, & ideo nō est intelligēdū de masculis, qui à fœminis descendunt, vti sentit glo. in dict. cap. vbicūque. & glo. in l. si ita scriptū. ff. de leg. 2. Dec. in dict. consi. 223. idē in l. 2. ff. de regul. iur. nu. 68. Ex quibus illa l. 1. in alijs priuilegijs, quæ non sunt ita odiosa reipublicæ, nō procederet, tametsi Curt. Iunior cōsi. 5. nu. 40. eā intellexerit, in quacūque dispositione, quæ cōtra ius cōmune facta fuerit. Neptis verò ex filio masculo dicitur descēdere per sexū viriē. glo. sing. in l. Gallus. §. nūc de lege. ff. de lib. & posthu. quā Bar. & docto. ibi approbāt, & Hippol. singul. 33. & probatur in lege duodecim. vers. huiusmodi. C. de leg. hæred. verū an appellatione liberorū masculorū, veniāt mares ex fœminis descēdētes, explicāt Paul. Corne. & alij in l. 1. C. de cōd. inser. optimè Carol. Mol. in cōsuet. Parisi. tit. 1. §. 16. in prin. Soc. cōsi. 14. lib. 3. Cœpola cōsi. ciui. 7. & Catelli. Cotta dictione, Agnat. & omniū latissimè Andr. Tiraq. in tract. de primogenijs. quæ. 12. & 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX §. PRIMO.

SVMMARIVM.

1 *Dominium rei legatæ, à morte testatoris transit in legatarium,*
2 *Fideicommissum conditionale non transmittitur ad hæredes.*
3 *Fideicommissum purum transmittitur ad hæredes mortuo fideicommissario, etiam ante additionem hæreditatis.*
4 *Ius accrescendi admittitur inter fideicommissarios.*
5 *Verbum, lego, adiectum vniuersitati bonorum an inducat hæredis institutionem?*
6 *Intellectus ad Regiam l. 1. tit. de testa. lib. 5. ord.*
7 *Pœna adiecta in testamento, qualiter committatur, & an hæreditas possit à testatore adimi in pœnam?*
8 *Præceptum de non inferenda molestia, aut de non mouenda quæstione, an intelligatur de quæstione iuris?*
9 *Libellus qualiter concipiatur ad legatum, cui fuit addita pœna.*

§. PRIMVS.

1 GLOSSA in verbo, medietatem, dum adserit dominium † rei legatæ transire in legatarium à die additæ hæreditatis, est ita intelligenda, vt vera sit adquisitio dominij. Nã fictè dominiũ rei legatæ transit in legatarium à die mortis. l. à Titio. ff. de iur. Regia l. 34. tit. 9. part. 6. ab adita autè hæreditate verè fit traditio dominij. l. si tibi homo. § cũ seruus. ff. de lega. 1. vbi glo. & docto. gloss. in dicta l. à Titio. atque hoc pacto cõmunis omniũ cõsensus hanc quæstionem dissoluit, vt fatetur Ioã. Crottus in l. si is. qui pro emptore. 5 quæst. Bart. conclus. 2. ff. de usucapio. quo in loco conatur defendere etiam ab adita hæreditate esse fictã hanc dominij translationẽ. Quod si res legata sit aliena, nõ equidem ipsius testatoris, etiã si sit hæredis, non trãsit dominiũ in legatariũ absque traditione. l. magis puto. §. si fundus. ff. de reb. eor. glo. in l. Papinianus. ff. de scrutiniis. cuius opinio cõmunis est secundũ Alex. & Aret. in l. si hæredis seruus. ff. de legatis 1. idẽ probat glo. hic, etiã si consentiat hæres aut dominus in legatũ. Bal. & Ange. in l. 1. C. comm. de leg. Iaso in l. 1, n. 121. ff. de lega. 1. vbi Ripa. nu. 57.

Eadem glo. dum dicit, & illud locũ habet, refertur ad conclusionem illã: legatæ rei dominium transit in legatariũ ab adita hæreditate. Itẽ dum scribitur in ea, legare intendit: addendum erit, alias non.

Porrò hic quæritur, cur vnius tantum patrui sit in hac lite, & controuersia mentio: cú pluribus patruis fuerit à Pepõne relictum fideicõmissum? Et gl. in verb. vni † ex patruis. respondet ex duobus patruis Raynaldi alterũ obiisse mortem viuẽte Raynaldo, & ideo fideicõmissum extinctũ fuisse, nec ad eius hæredes quidquã ex eo pertinebat. Vnde ex glo. constat, legatum relictũ sub mentione mortis hæredis censeri conditionale. l. hæres meus. ff. de cõdi. & demonst. gl. in l. post mortem. C. de fideicõmis. & ad hanc conclusionẽ dixit Lanfran. hic col. penult. esse huius cap. glossã singularẽ. à qua cõsequenter deducitur fideicõmissum conditionale mortuo fideicommissario ante conditionis euentum, non transmitti ad hæredes etiam suos, etiam à testatore descendentes. gloss. hic relata ad iura, quæ allegat glossa in dicta l. hæres meus. & in l. vnic. C. de his, qui ante apert. tab. communiter recepta, quod apparet ex his, quę latè tradunt Iaso. consilio 29. vol. 3. Corn. consi. 180. column. 2. volum. 4. *Ex* quo patet hæredẽ ante euẽtũ cõditionis scienter fideicommissum restituentẽ posse idẽ repetere, deficiẽte postea cõditione. glos. in l. qui se debere. verb. cõdicere. ff. de cõdi. caus. dat. iũcta l. sub cõditione. ff. de cõdi. indeb. quo in loco Iurisc õsultus inquit: Solutũ pendẽte cõditione scienter nõ repetitur. Id etenim intelligitur nõ repetitur, pẽdẽte cõditione, secus verò ea omnino deficiente. *Alex.* post alios ibi. Angel. Alex. in l. stipulatio. 6. si quis dolum. 2. col. ff. de verbo. oblig.

3 Sed si fideicommissum † purum sit, moriente fideicommissario ante restitutionem fideicommissi, imò ante additionem hæreditatis, transmittitur ius illud fideicõmissi ad proprios hæredes fideicommissarij: sicuti contra gloss. notant Bartol. & doct. in l. cum filio familias. ff. de lega. 1. rex. in l. vnica. §. in nouissimo. C. de cad. toll. & §. cum igitur. vbi dies legatorũ, & fideicommissorum quo ad transmissionem cedit à morte testatoris, & opinionem Bartol. profitentur esse communem Iaso. in dict. l. cum filio. numero 115. & ibi Ripa colum. vltima. & Guido Papæ consilio 132. Alexan. in dict. l. cum filio. col. 11. Deci. consi. 490. nu. 10. & sequen.

Ex his potest optime tolli discrimen, quod tractari in hac re solet. Nã glo. per tex. ibi in l. in causæ. 6. Pomponius. ff. de minor. probat, legatũ alicui relictũ ipso legatario rogato illud hæredi post mortẽ restituere, non deberi hæredi hæredis, si ante legatariũ hæres mortuus fuerit. Cõtrarium tamẽ Barto. respondet in l. Titia. in princ. § vlt. ff. de leg. 2. Est enim Bar. opinio intelligenda, quando testator legatũ reliquit legatario ad tẽpus vel ad vitã eius, vt vtar verbis Bart. Opinio verò glo. erit recipiẽda, quãdo legatum simpliciter factum fuit legatario, sed rogauit eũ testator, vt post mortem illud hæredi restitueret. Paul. Castr. in l. penultim. C. de lega. & in l. si à me tibi. ff. ad l. Falci. Anto. Rube. consil. 23. tradit Paul. à monte Pico in dict. l. Titia. § vlt. col. 9.

4 Eadem glo. probat † inter fideicõmissarios vniuersales esse locum iuri accrescendi, si sint coniuncti. l. vnica. §. hæc autẽ omnia. C. de cadu. tol. Bar. eleganter consi. 53. Iaso. in l. re cõiuncti. ff. de lega. 3. nu. 206. & ibi Ripa. nu. 170. optimè Paul. Parisi. 131. lib. 4. nu. 28. etiã si fideicommissum sit conditionale: quod in hac glo. iuncto tex. probatur. Planum igitur fit, qua ratione fideicõmissi restitutio à Pepone Raynaldo iniuncta ad alterum ex patruis deuenerit, eique fuerit facienda.

Oportet præterea ad interpretationem huius capituli, tractare, fuerit ne quisquam à Raynaldo hæres institutus? Et ne à probatissimis veterum placitis diuertamus à Raynal
5 do patruum hæredem institutũ fuisse opinamur. † Verbum etenim, lego, adiectum vniuersitati bonorum, nullo hærede instituto, inducit hæredis institutionẽ. tex. hic sing. secundũ Card. hic. & eundẽ Imol. col. 7. in capit. Rainuntius. ist. tit. Fran. in cap. si pater. col. 20. hoc tit. in 6. Bal. in l. inter omnes. vlt. col. C. fam. hercis. Nã Raynaldus patruo & eius filiis medietatẽ quorundã bonorũ & reliqua bona paterna legauit. Hoc verò legatum appellat hic tex. institutionem in vltima parte. Idẽ notant Alex. in l. 1. col. 2. ff. de legat. 1. & Guilel. Bened. in dict. cap. Raynuntius. verbo. reliquit. col. 2. dicens hãc opinionem communem esse: quam sequitur Politus de substit. tit. de compendiosa. nu. 26. & Alcia. in l. verbis legis. ff. de verbo. signi. quibus accedit id, quod nos adnotauimus in dicto cap. Rainuntius. §. decimo. in principio.

Verum Bart. in l. Centurio. nu. 19. ff. de vulgari. expressim contrariam elegit opinionem, dicens verbũ lego, etiam adiectũ vniuersitati bonorum nullo alio hærede instituto: nullam præ se ferre hæredi institutionem. l. verbis legis. præallegata. & l. mulier. §. vltimo. ff. ad Trebel. quibus non probatur Bartoli opinio, quæ tamẽ receptior est, vt testantur Iaso. in d. l. Centurio nu. 37. Galiaul. ibi. colum. 60. & Iacob. de Nigris in rub. ff. de lega. 1. fol. 6. col. 3. apud quẽ & Crottũ ibi, ac Ripã in dicta l. Centurio. nu. 97. est longa huius quæstionis disputatio. Et licèt Alex. in l. 1. ff. de lega. 1. dixerit ab opinione Bar. non esse recedendum: non video congruã responsionem ad istum tex. tametsi variè ab vtriusque iuris professoribus intelligatur.

Quamobrem vlterius est considerandum, quod gl. hic dixerit in hoc cap. verbum, lego, assumi propriè, & impropriè. Propriè quidẽ respectu auunculorũ: impropriè, respectu patrui, ne corruat vltima Raynaldi volũtas: ex quo Abb. & Bar. hic fol. 27. colligũt, verba testamẽtorum etiã impropriè assumi, ne dispositio pereat, aut euertatur: quod & in aliis actibus regulare est. tex. iuncta gl. in capi. constitutus. de religio. domi. Sed & illud gloss. huius cap. sensũt, quod mihi admodũ placet: nempe, verbum, lego, additum vniuersitati bonorũ inducere, alio nõ instituto hærede, institutionẽ hæredis, quã do si eã nõ induceret, testamentũ minimè posset valere: alio qui sensit Bernardus, verbũ, lego, adiectũ vniuersitati bonorũ, nõ operari hæredis institutionẽ. Atque ita potest Bar. decisio intelligi, nã in substitutione verbũ lego, adiectũ vniuersitati bonorũ, potest omissa hæredis inititutione operari effectũ, quoad fideicõmissariã substitutionẽ. Vnde nulla cogit necessitas, prædictũ verbũ, ad directã substitutionẽ deflectere. Nec erit isthæc absurda opinionũ cõciliatio, quę Lancelo. Galiaul. in dict. l. Centurio. col. 60. cõminiscitur, cui gl. hæc mihi insignis suffragatur. Ex his infero, verbũ, lego additũ etiã vniuersitati bonorũ in codicillis, aut appositæ codicillari clausula, nequaquã significare institutionẽ hæredis, sed fideicõmissum, cũ actus hic valid⁹ sit absq; institutione hæredis. Deinde ex eadem † concordia libet Regiam l. 1. intelligere. tit. de testamẽ. lib. 5. ord. Hodie. l. 1. ti. 4. li. 5 quã sanè præmissa, si in testamẽto nihil cõtineret. qd præcisè exigeret institutionẽ hæredis, verbũ lego, additũ etiã vniuersitati bonorũ, minimè induceret hæredis institutionẽ, quia ea ad illũ actũ necessaria nõ esset. Tertio, inde apparet, cõcepta in hunc
6 modum

modum substitutione: Quandocunque filius meus decesserit, lego omnia bona sua Titio, verbum istud directam substitutionem inducere, & eam pupillarem: alioqui fideicommissaria admitti non potest, quoad bona pupilli: quod asserit Politus de substi. tract. compendiosæ. nu. 25. Nõ me latet Iacob. à Nigris in dicta rubric. ff. de legat. 1. hanc cõcordiam improbasse ex eo, quod etiam in substitutionibus sit maximus fauor: eas directo iure potius, quã obliquo valere, cum testamentum possit assumere vires à substitutione l. 3. §. vlti. ff. de liberis & posthumis. Hoc tamen ipse concedo in substitutione vulgari, non in pupilla. l. 2. ff. de vulgari. & in vulgari substitutione, quoties necessaria sit directa hæredis institutio ad effectum actus, erit adhuc locus huic interpretationi, qua verbum, lego, ad hæredis institutionem inducimus.

Glossa in verbo, adiiciens, colligit ex textu. posse à testatore pœnam statui contra hæredem aut legatarium, eius volũtatem non seruãtem, vt vel omnia bona, vel eorum partem amittat. Et idem notant omnes doct. hic, quibus addit Abb. hanc pœnam omnino deberi in foro animæ. Cuius decisionis ipse memini in Epitome de spon. 2. par. ca. 6. §. 8. nu. 10.

7 Addit eadem glo. † oportere vt pœna locum obtineat, præceptum testatoris iustum esse: alioqui si id illicitum sit, adiectio pœnæ non valet. dixit glo. hanc notandã fore. Corset. in singul. verbo, pactum. & probatur in l. 1. ff. de his, quæ pęnomi. quo in loco glossa communiter recepta eandem opinionem explicat. Imò & idem erit, si id, quod adiecta pœna præcipitur, sit ignominiosum, aut impossibile de iure, vel de facto. Bart. Paulus, & doctores in dicta l. 1. Faber. in §. pœnæ quoque. instit. de legat. text. in dicta l. 1. Præter hæc tamen ex hoc cap. animaduerto, hæredem institutum nomine pœnæ nõ priuari hæreditate directo, quia semel fuit hæres, sed per fideicommissum, vt in pœnã hereditatem teneatur restituere, retenta quarta, vel Falcidia, vel Trebellianica, quod Bart. notauit in l. pater familias. nu. 6. ff. de hære. insti. quo in loco addit semel factum hæredem purè, non posse in pœnã priuari hæreditate, nisi ob propriã culpã. l. vxorem. §. si heres. ff. de leg. 3. dict. l. si pater familias. quẽ tex. dicit singul. ad hoc Roma. singula. 111. Corset. in singul. verb. testator. Paul. Castren. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falc. vltra Bal. Imol. & Angel. in dict. l. si pater. illam decisionem valde extollẽtes. Imò hæreditas semel purè data, non potest adimi sub cõditione, absque culpa primi instituti. Bart. Ange. & Imol. in dicta l. paterfamilias. Socin. consil. 21. col. 2. vol. 3. & probatur in l. si te solum. ff. de hæred. instit. Vnde istæ adẽptiones, cũ vel fiant, aut præsumantur fieri nomine pœnæ, minimè probantur à iure, nisi hæredis culpa præuia sit ad earũ effectũ. Quod si hæreditatis ademptio fiat in tẽpore, quo nondũ est adquisita, vt puta in eodem testamento, aut alio solenniter, & pure, sine aliqua causa recte fieri potest. l. si ita scriptum. §. regula. ff. de liber. & posthum. l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. 1. Bal. Paul. & Alex. in l. hæreditas. vlt. col. C. de his qui. vt indig. Paul. in dicta l. Seius & Augerius. & Socin. dicto cõs. 21. col. 2. contra Bar. in dicta l. pater. nu. 5. & in l. si cæterum. §. si eo. ff. de testamen. milit.

8 Probat præterea † tex. hic autore Abba. pœnam à testatore legatario, aut hæredi iniunctã, si voluntati testatis contradixerint, aut alicui legatario molestiã intulerint, locũ habere, & cõmitti ex sola molestia facti, licèt iure effectũ nõ sortita: quod in hoc capitulo probatur euidẽter, si sententiã Cardinalis recta ratione pensitemus. Ea etenim est volũtas testantis, & prohibẽtis molestiã inferre alicui, vt expẽsas, dãna, & inquietudines ab eo velit auertere. Quin in dubio quoties molestiæ mẽtio fit molestiã facti, nõ iuris intelligimus. text. in l. vnica. C. de nundi. l. Aurelius. §. Caius. ff. de libe. lega. si quis enim proprio testamento ita cauerit: Quæstionẽ meis curatoribus nemo faciat. Est id intelligẽdum, nisi curatores testatoris res aliquas detineant.

Hinc & Bal. dixit in l. 1. C. de his quæ pœ. nomi. col. 5. hæredẽ posse actionẽ iustam mouere, aut iuris exceptionem proponere aduersus testantis vxorem, licèt testator iusserit hæredi, ne vxorẽ iniuria, aut aliqua molestia vllo pacto afficeret. Vnde poterit ex legato vxori relicto Falcidiã detrahere. Imol. in l. paterfamilias testamẽto. ff. de hære. inst. Sic ècõtrario promissa defensio ad iustã, nõ ad iniquã refertur. Bart. in l. dãni. ff. de dãno infect. ex quibus cõprobatur idẽ, quod ex hoc capitulo adnotauit Abb. hic & idẽ Corse. in sing. verb. pœna. Quãdoque tamẽ ex qualitate actus, & subiecta materia, vel præsumpta cõtrahentiũ aut testãtiũ volũtate prohibi tio inferendæ molestiæ aut mouendæ quæstionis, etiãde iusta molestia, aut licita quæstione intelligetur. glo. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebel. Bal. in l. vlt. C. de actio. empt. col. vlt. Alex. in l. clam. in prin. col. 3. post glo. ibi. ff. de adqui. pos. qui fatentur, legato relicto alicui monacho, ita vt Abbas ei nõ moueat quæstionem, adiecta pœna, quæ in eum casum rem legatam ad alium transferat, posse ex quadã æquitate monachum rẽ legatã retinere, nec eam ab Abbate ei auferẽ dam esse, quæ quidem opinio difficilimè defenditur ex quadã æquitate, & quo ad rei legatæ vsum, vt explicant Paul. Castren. in dicto §. tres hæredes. & Bal. in cap. clerici. de iudi. ad finem. Alioqui falsa est, secundum Ange. in l. seruus vxori. ff. de hæredi. inst. & Iaso in authen. ingressi. C. de sacrosc. eccles. nu. 39. Nam hæc pœna adiecta fuit præcepto impossibili de iure, vt constat.

9 Glossa in verbo, † venirent, proponit quandã actionis formulam ad petendam aliquam rem, quæ sub pœne commissione fuerit promissa, aut legata. Potest enim petitio ita concipi: Peto rem, & si eam noluerit dare, aut contradixerit petitioni, pœnã peto. notant idem docto. hic, & Corset. hunc tex. allegans in singu. verbo, libellus, idem asserit glo. in l. secunda. §. itẽ si in facto. ff. de verbo. obligat. ibi recepta cõmuniter. & est melior iuris, autore Baldo in l. si pacto quo pœnam. vltima col. C. de pact. vbi cęteri docto. idem cõmuniter concedunt, & Dec. in l. quatenus. ff. de regu. iur. libellus siquidem iudicialis potest offerri disiunctiue, aut alternatũ. l. vbi non apparet. §. illud. ff. de verbor. obligatio: notatur in l. si rẽ. in 1. ff. de rei vendicatio. Iaso. in §. curare. de actioni. numer. 10. & Mari. Soc. in cap. 2. de libe. oblat. nume. 20.

EX §. SECVNDO.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio in causa appellationis an sit necessaria.*
2 *Filius potest absque iusta causa ex consensu proprio exhæredari.*
3 *Late discutitur, vtrum portioni legitimæ possit apponi grauamẽ ex consensu filij.*
4 *Intellectus ad Regiam legem 27. Tauri.*
5 *Portio legitima an sit deducenda in vna tãtum re, vel ex omnibus hæreditarijs rebus.*
6 *Donatio simplex ab initio valida non imputatur filio in legitimam: quod late ibidem tractatur.*
7 *Donatio facta filiofamilias ad consequendos sacros ordines non imputatur in legitimam, auctore Fabro, a quo dissentio.*
8 *Regiæ leges 26. & 29. inter Taurinas constitutiones explicantur.*

§. SECVNDVS.

1 GLOSSA in verb. contestata, colligit † litis contestationem esse necessariam in causa appellationis, non obstante primi iudicij contestatione: quia prima contestatio fuit facta propter principale negocium, & propter ipsam petitionem primam. *Hæc* verò cõtestatio quæ fit in causa & iudicio appellationis ad illam pertinet controuersiam, quæ tractat de iniquitate, & iniustitia sententiæ, à qua fuit appellatum. Verùm hac in re duo sunt præcipuè consideranda. Primum, in appellatione ab interlocutione iudicis, non esse litis contestationem necessariam. text. in c. interposita. §. vl. de appel. vbi doctores vnanimi consensu hoc ipsum tradunt: nam in exceptionis quæstione litis contestatio necessaria non est. gl. Abb. Card. Imol. & communiter doct. in cap. prudentiam. §. fexta. de offic. deleg. Fran. in d. §. vlt. contra gl. ibi. Deci. dicens hanc opinionem esse communem in cap. per tuas. de appel. 2. col. Igitur nec in appellatione ab interlocutione litis contestatio requiritur, idque est ab omnibus receptum. Secundum, licèt in iudicio appellationis, præmissa in primo litis examine contestatione, altero litigantium absente non sit necessaria contestatio. l. vlt. §. illud. C. de temp. app. d. cap. per tuas. vtroque tamen litigante præsente, non est procedẽdum ad diffinitionem causæ, nisi præuia litis contestatione, nec sufficit primi iudicij contestatio. tex. hic, ex quo id notãt Abb & doct. in d. c. per tuas. à contrario sensu. vbi Doct. id asserũt. communiter Bar. in d. §. illud. Bal. in l. j. ad fi. C. ne lic. tert. pro uoc. Potest tamen non temerè dici non esse hanc contestationem præcisè necessariam, si à nullo ex litigantibus petatur: videntur etenim eam remittere, quod eis licet in appellationis iudicio: atque ita communem sententiam interpretantur Franc. in octauo casu. & Dec. in d. cap. per tuas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Colligitur præterea ex hoc text.iuncta gloss. legitimam portionem, quæ filio debetur, nullum grauamen pati. celebris est decisio in l.quoniam in prioribus.C.de inofficio. testamen.in cuius interpretationem non omittam discutere,
2 an pater ex consensu† filij possit grauamen aliquod portioni legitimæ apponere:Nã quibusdã videbitur hoc fieri posse,ratione deducta à l.vlt.C.de pact.qua licet pactum iniri super futura successione ex consensu illius,cui est succedendũ. tex.ad idem in l.non putauit.§.si quis sua manu. ff. de bono. posse.contra tab.quo probatur,filium posse vel tacitè consentire propriæ exhæredationi.vnde glo.in l.si quando.§.generaliter.C.de inoffic.testamen.scripsit cõsentiente filio, valere omnino eius exhæredationem.Quã sententiam approbant ibi Cinus,Fulgosi.Saly.& Paul.idem notat Alexã.in l.si quis posthumos.§.1.ff.de liber.& posthu. imo idẽ erit in præteritione vt eadem glo.fatetur,& vtrunque probat Imol.in l.filio præterito.nu.58.ff.de iniust.rup.Alex. Deci.nume.8.& Curt.Iunior.nu.49.inuito ibidem Iaſo.in l.posthumo.C.de bono.posse.contra tab.Et licèt non desint qui ab opinione gl. discedant,tamen Bart.ibi eam approbat,& hæc est communis opinio,secundum Nicol.Boeri.decisione 14.col.3.& Rodericum Suarez in dict.l.quoniam in prioribus. 19.extensione.quam præter alios sequitur Alex.in auth.nõ licet. 2. col. C.de liber.præt.Nec erit necessarium in exhæredatione hãc causam exprimere,quod filius consenserit, si pòst iste cõsensus probetur,vt animaduerrunt Saly.& Iaſo.in dict.§.generaliter,nu.8.Imol.in dicta l.filio præterito.nu.58.Alexã.in dict. authen.non licet,& Suarez in dicta limita.10.contra Barto. Rapha.& Paul.in dict.§.generaliter.quorũ opinio facilimè apertitur ex eo,quod Iustiniani Nouella , vt cum de appell. cogno.§.causas.exigens exprimi causam exhęredationis,minimè procedat quando filius exhæredationi consensit, sed quando inuitus exhæredatur.Ex quibus apparet, hanc opinionem communem probari in dict.§.si quis sua manu.

Porrò tunc erit huic sententiæ communi locus, quando filij consensus in ipso actu exhæredationis fuit præstitus: nã secus esset,si ante ipsum actum esset pactum ad effectum nõ succedendi,quod non valet.l.pactum.C.de pact.l.pactum C. de collationibus. Sicuti parum prodest post testamentũ idẽ consensus præstitus iam orta querela inofficiosi testamenti, cuius exercitium non impeditur per pactum inter patrem & filium.rex.in dict.l.si quando.§.illud.secusverò,si ipsi exhęredationi consensus præstetur tẽpore quo fit,impedit enim tunc querelam oriri.Sic sanè Ioan.ab Imol.communẽ opinionem tutatur in dict.l.filio.nu.58.ipse etiam exigerem cõsensum filij expressim vel ex aliquo actu approbante exhæredationem omnino deductum.per textum in dict.§.si quis sua manu.

Verum,vt id quod quæstio principalis requirit, expediamus,ex
3 his colligere licet, grauamen addi posse legitimæ portioni consentiente filio,quam assertionem nõ est ausus fateri Ioan.Lupi.in repeti.rub.de donatio.inter virũ & vxo. §.47.col.2.nec itidem Roderi.Suarez latius eius disputationem tractans in dict.amplatio.10.Ego verò aliquot proponam,quæ huius controuersiæ partim diffinitionẽ attingant, partim eius cognitionem aperiant.

Primum pactum initum inter fratres consentiente patre, iuxta ipsius testamenti dispositionem,validam efficit grauaminis adiectionem in fauorem filiorum,aut liberorũ ipsius testantis constituram,non reuocato consensu patris ante eius obitum.leg.vltim. C.de pactis. ex qua hoc optimè probatur.

Secundum,grauamen legitimæ portioni additum,validũ est filio:etiam viuente patre,consentiente,ac paciscente iuramento præstito,etiam si hic consensus sit præstitus post testamentum.argum.capitul.quanuis pactum.de pact.in 6.

Tertium,filius post mortem patris liberrime potest grauamini consentire.l.si quando.§.illud.C.de inoffic. testamen.l. 6.tit.8.part.6.& hæc sanè tria axiomata, quæ proposuimus, concessit Roderi.Suarez.d.10.extensione.

Quartũ, ego libenter concederem posse à parente grauamen portioni legitimæ apponi consentiente filio, etiam viuente patre,quando id grauamen tendit in fauorem descendentium ab ipso testante,vel alicuius eorum,nec tamen excludit ipsius filij consentientis liberos:quo fit,vt in legitima consentiente filio,possit absque Regia licentia primogenitũ constitui:quod Ioan.Lupi.dict.§.47.tetigit,nec tamen id ausus fuit diffinire.

4 Quintũ inde† infertur fortiori ratione,posse grauamẽ adiici legitimæ portioni,si ex cõsensu filij,cui pater in eo pensationẽ grauaminis in his regnis tertiã & quintã bonorũ partẽ prælegauerit:nõ enim gratis cõsensit filius grauamini,&ideo mirum non erit si eius cõsensus actum efficiat validum.vnde Regia l.vigesima(septima.in Taurino conuentu condita, Hodie l.11.titulo 6.libro quinto. quæ permisit patri tertiæ & quintæ bonorum partibus.quas vni ex filijs prælegauerit grauamẽ aliquod constituere in fauorẽ descendentium ab ipso testante,erit extendenda,vt procedat id grauamẽ non tantum in tertia &quinta partibus,sed & in legitima portione,si consensus filij accesserit.

Sextum,non verebor candidi lectoris iudicio committere propriam sententiam in dictæ Regiæ legis interpretationem.Arbitror sanè filium honoratum à patre præteris fratribus tertia & quinta partibus,non posse consentire grauamini eisdem partibus addito in fauorem extranei alicuius, qui non sit ex descendentibus à testatore,in præiudicium etenim id fit aliorum fratrum,à quorum portione legitimæ partes,saltẽ tertia deducitur, atque ex hoc mille fraudibus patet via,siquidem pater cupiens auferre hãc tertiam partem à filijs,& eam extraneo cuidam concedere,facillime extorquebit ab vno ex filijs consensum,desiderio & cupiditate consequendi à patre portionem illam quã libere potest pater cui libuerit,relinquere. Ergo ne huic fraudi locus sit minimè censeo hunc actum licitum esse, neque consistere posse.

Septimum,erit principalis quæstionis decisio:nam in ancipiti disputatione audeo equidem asserere,filium non posse cõsentire grauamini appositio legitimę portioni in præiudicium liberorum:quinimo hic consensus ab eius filijs reuocabitur,vel ex titulo inofficiosæ donationis,vel ex ratione l.si vnquam.C.de reuocan.donat.siquidem inofficiosa renuntiatio aut remissio reuocatur,tanquã inofficiosa donatio.Baldus consil.183.volumine quarto.& Andr.Tiraquel. in dict.l.si vnquam.verbo,donatione largit°.nu.140.& quãquis iste consensus reſpiciat ius quærendum,quod minimè est dignum consideratione.ex Bal.in l.illud.colũna quarta. C.de sacrosan.eccles.& Tiraquel.numer.147.attenta tamẽ Doctorum dubitatione, an filius possit grauamini adiecto legitimæ consentire,non temerè prædicto modo temperabitur opinio eorum,qui hũc cõsensum valere existimarũt, eandémq; moderationẽ adhiberi placet sententiię cõmuniter receptæ,quæ asserit,filiũ posse exhæredationi sine iusta causa consentire.

Octauum erit animaduertẽdum,semoto præiudicio filiorũ consentientis,grauamen legitimæ addi posse ex consensu filij,cui legitima debetur etiam in fauorẽ extranei.Neque enim video cur nõ liceat consensum præstari à filio ipsi grauamini,si exhęredationi factę sine causa idem consensus præstari potest.

5 Glo.in verbo,portiones,† refert quibusdã placere,legitimã portionẽ quę filio debetur,posse deduci in vna tãtũ re, quã filius eligere potest.idẽ Barb.hic fol.36.Bal.in l.fin° quo que.ff.de hæred.inst.Cyn.in auth.res quæ.C.cõm.de le.quorũ opinio minimè recepta est.Ideo glo.asserit,legitimã esse deducẽdã ex omnibus rebus hęreditarijs:qđ ita apertius est intelligendum,vt arbitrio boni viri,id est,iudicis,legitima deducatur in vna vel pluribus,&id probatur ex ratione tex. in l.nõ amplius.§.vlt.ff.de lega.1.& l.2.C.quan. & qui.quar. pars deb.lib.10.Abb.hic col.pe.Barto.& Imo.in dicta l.suus quoque.in princ.Alexan.in l.in quartam.ff.ad l. Falc.nu. 15. vbi Paul.à monte Pico col.50.asserit hãc cõmunẽ opinionẽ esse.Idẽ fatentur Ripa ibi nu.112.Aret.cõsi.156.colu.pe. Curt.Iunior cõsi.21.col.4.& Roderic.Suarez in dicta l.quoniã in prioribus.11.amplia.fol.3.Ex quo apparet,hæredem nõ posse eligere ex rebus hęreditarijs aliquã rẽ,quã filio tradat in suã legitimã portionẽ, hęc enim electio hęredi non datur.Eandẽ sententiã Bar.sequitur dicens cõmunẽ esse Iaſ. in dicta l.filium quẽ habẽt.C.fam.hercis.nu.17.quo in loco addit filiũ nõ posse petere legitimãportionẽ sibi adsignari in re,quã patre proprio testamẽto legauerit:nec est in ea re dãda legitima:qđ Bal.ante alios asseruit in rub.ff.de rer.diuiſi.2.col.Alexa.in l.in ratione.nu.2.in prin.ad l.Falc.idẽ in l. Marcellus.§.res quę.ff.ad Trebel.col.vlt.idẽ & Ripa in dicta l.in quartã.nu.101.Iaſ.in l.scimus.nu.7.C.de inoffi.testa. Roder.Suarez in dict.l.quoniã in prioribus.limita.5.modo hęc res legata non sit multo melior ceteris rebus hęreditarijs, ita vt filiꝰ ex hoc fraudẽ patiatur in legitima portione.Paul. à mõte Pico in dict.l.in quartã.col.26.Ex quo ipse infero,patrẽ posse portionẽ legitimã filio adsignare in re certa:modo res illa nõ sit admodũ deterior ceteris rebꝰ hęreditarijs,& ex hoc

hoc fiat fraus legitimæ portioni,sicuti ex mẽte aliorum deducit Rip.in dicta l.in quartam.nu.128. Hinc etiam erit intelligenda Regia & Tauri lex 19.ex qua pater potest meliorationẽ filio cõstituere in re,quã ipse pater voluerit eligere: huic enim decisioni locus erit,nisi res illa ita sit cæteris præstantior,vt ex ea adsignatione fraus fieret legitimę portioni aliorum.Est & illud hic adnotandum , melioration em non debere soluiin pecunia,sed in rebus ipsis hęreditariis,ex quibus iure optimo legitima portio esset deducenda.Regia lex 20.inter Taurinas sanctiones.Nunc l.4.tit.6.lib.5.

6 Cæterum,hic est† considerandum ex cõmuni doct. interpretatione receptum esse donationem à patre factam filio simpliciter,quæ tamen ab initio valuit,nec indiget,vt morte confirmetur,non imputari filio in legitimam portionem nisi hoc à patre donante fuerit dictum.text.in l.si quando.§. & generaliter.C.de inofficio.testamen.melioriuris secundũ Iaſo.ibi.& hæc est opinio Bart. cui & cæteri consentiunt in dict.l.in quartam.& in auth.ex testamẽto.C.de collat.Quod si donatio morte confirmetur,habet vim legati , & ideo in quartam,& portionem legitimam imputatur.l.etiam.§.si de bita.ff.de bonis libert.l.filium quem habentem.C.famil.herciſ.tradit Bar.in d.l.in quartam.

His tamen obstat Regia lex quarta.titu.15.part.6. dicens donationem simplicem factam à patre filio familias,nõ imputari in legitimam portionem,si eam pater non reuocaue rit:ergo loquitur dicta lex in donatione quæ indiget confirmatione per mortem patris,vnde confestim sequitur donationem simplicem,quæ morte parentis confirmatur, minimè imputari in legitimam.Sed ego existimo Regiã decisionem intelligendam esse in donatione, quæ ab initio valuit, nec ad eius confirmationẽ indiget morte donantis:&quod sequitur in eadem Regia lege,si eam pater nõ reuocauerit, intelligo quando reuocatio fieret ex illis causis,quæ permittunt,donationem ab initio omnino validã reuocari: ita tandem communis doct.sententia nequaquam Regia sanctione tolletur.

Item,& illud est animaduertendum donationem factam à patre filiofamilias quæ ab initio non valuit,sed morte confirmatur,in legitimam portionem imputandam esse,non tamen conferendã.l.illud.ad finem, ita communiter ibi intellecta.C.de colla.quẽ intellectum cõmunẽ esse fatẽtur Alex. & nouiores in dicta auth.ex testamento,quo in loco Philippus Deci.post Rom.aduersus receptam vulgo sententiã scribit,hanc donationem conferendam esse,per tex.in l.si donatione.C.de coll.& in auth.de triente & semi.§.illud. cui opinioni suffragatur Regia lex 3.tit.4.part.5.dicens,donationẽ simpliciter filiofamilias factam à patre non valere,sed tamẽ post mortẽ patris cõferri,& imputari in legitimã portionẽ.

Præfata verò conclusio,quæ asserit,donationem filio simpliciter factam ab initio validam,nõ esse in portionem legitimam imputandam,procedit quando titulus donationis expressim patet. Quod si absque donationis titulo traditio aliquorum bonorũ fiat à patre filio , bona sic tradita imputantur in portionem legitimã.Bar.in l.1.§.si parens.ff.si quis à par.fuer.manumi.Iaſo.in l.si quando.§.& generaliter.C.de inofficio.testamẽ.col.1.Alex.in l.illud.C.de co lat.3.col.quo rũ opinio est intelligenda,quando dicta bona non excedũt legitimam:nam si eam excederent,vel maioris æstimationis essent,titulus donationis esset omnino præsumendus.Corn. in dict.l.illud.col.3.Ripa in dict.l.in quartam.n.145.Pulchrè Soci.consi.18.vol.4.col.penult.nec esset ista traditio libe ralitas,ni hoc modo foret intelligenda.idẽ Ripa hoc ipsum explicat in ea.l.in quartam.nu.39.& Imol.in l.cũ quo.§.vlt. ff.ad l.Falci.& ibi Alex.ita intelligentes Iurisconsultum ibi. à quo Bart.propriam accepit opinionem:ex quibus intelligi diligenter potest tex.in d.§.& generaliter.

7 Est tamen† hoc in tractatu egregia dubitatio ,an donatio facta à patre filiofamilias ad effectum,vt sacerdotij ordinem adsequi valeat.capit.Episcopus.de prẽben.imputetur in portionem legitimam.Et Ioan.Faber.in §.vltim.instit. de inoffi. testa.in ea est sententia,vt existimet,non esse hanc donationem imputandam filio in legitimam portionem: cum hæc bona ad hunc effectum donata vendi non possint, igitur non imputantur.l.omni modo.§.imputari. C.de inofficioso testamen. atque multo minus militia spiritualis à filio adquisita,vt constat:quod vlterius apparet ex eo,quod hæc donatio non est,nec potest dici ob causam facta, sed simplex: quippe quæ necessariam non præ se ferat causam , ex qua pater donare teneatur,vel vtilitatẽ aliquam nanciscatur:vt tradit Aymon Sauil.consi.centesimotrigesimosexto, ex his omnino respondens,non adducta Fabri decisione,prædictã donationem non esse imputandã filio in legitimam. Quin & illud sensit idem Aymon,oportet hanc donationẽ ab initio fieri præstito iuramento vt valeat,nec indigeat cõfirmatione ex obitu donatoris,cũ sit simplex donatio.Ipse tamẽ opinor hanc donationẽ posse dici ob causam factã fuisse,& ad similitudinẽ donationis,quæ fit propter nuptias filiofamilias:siquidẽ hæc donatio fit,vt matrimoniũ spirituale cõtrahatur ab ipso filio,sicuti donatio propter nuptias fit ad matrimoniũ carnale.Nec quidquã refert,quòd illa dicatur donatio ob causam in tractatu collationis,quæ habet necessariã causam.Paulus & Dec.columna vltima. in l.vt liberis. C.de colla.quia hæc donatio fit ad alimẽta,quæ pater ipsi filio præstare tenebatur tẽpore,quo filius sacrũ ordinẽ assumpsit,ex his,quę Dec.notat in dict.cap.Episcopus.Vt plane in locũ alimẽtorũ succedat,aut saltẽ æquitatis impulsu facta esse censeatur:qua in re diligenter obseruanda sunt quæ à multis traduntur ad cognitionẽ donationis ob causam in l. in quartam.ff.ad l.falcidiam.& quod de his bonis , & patrimonio isto fynodus Tridentina decreuit sess.21.cap.2.quò fit vt isthæc donatio valida ab initio sit,nec indigeat morte patris ad eius confirmationẽ:qđ est aduersus Aym.qui dixit hanc donationem simpliciter esse,& sensit absque iuramento donatoris ab initio non valere.Et præterea existimo eandẽ donationem in legitimam portionẽ imputari,quemadmodum & donatio propter nuptias imputatur,ex cõmuni opinione Docto.in dict auth.ex testamẽto.Et ideo in præmissa quæstione à Fabro,& sequacibus discedo.Quin æquissimũ esse arbitror hanc opinionem seruari,vt donatio præfata in legitimã imputetur.Nec est verum prædicta bona nõ posse alienari Glossa,Abbas,& Imola,in cap.tuis.de præbend.Felinus numero decimo.& Decius decimooctauo.in cap.eccle sia sanctæ Mariæ.de constitutio.Diximus tamẽ illã donationem huic similẽ,quę fit à patre filio in causam matrimonij, esse donationẽ,quæ fit propter nuptias,nõ vt existimemus, eã esse propriè donationẽ illam quæ propria significatione donatio propter nuptias dicitur Nam & in Epitome in quarti decretaliũ.secũdo par.cap.tertio.§.septimo.numero duodecimo id apertius explicuimus,quã,vt quis existimare iure valeat,nos ea in re à vera huius rei cognitione discessisse: Sed q verba hęc.propter nuptias possint latiori quadã significatione adsumi.Azo ereuim in summa.C.de donat. ante nupt.scribit,impropriè sponsalitiã largitatem quãdoque dici donationẽ propter nuptias:tametsi nõ satis probetur eius opinio in Auth,eo decursum.C.de dona.ante nup.

8 Iure autẽ Regio,quo† pater potest quintã,& tertiã bonorũ partẽ vni ex filiis donare aut legare,donatio causa dotis vel donationis propter nuptias quaten° legitimã portionẽ nõ excedit in legitimã imputatur, excessus verò in tertiam & quintã bonorũ partẽ.Regia l.29.Taur.l.3.ti.8.lib.5.Hę quidẽ donationes,quæ simpliciter fiũt,& quæ iure Cęsareo in legitimã nõ imputarẽtur,i tertiã & quintã partẽ iure Regio imputãtur,nõ in legitimã portionẽ.Regia l.26.Taur.l. 10.ti.6. li.5.qua sancitũ est,donationẽ simpliciter factã à patre filio, nõ in legitimã,sed in tertiã & quintã partẽ imputari:&ideo cẽseri cõstitutã filio meliorationẽ:etiã si hoc expressim à patre donãte nõ dicatur.Nec obstat dicta l.vigesimanona.quę probat,donationẽ factã à patre filio ,pter nuptias aut causa dotis,cæterasq; donationes esse cõferẽdas,& tamẽ melioratio tertiæ & quintæ partis nõ cõfertur,cũ ea præcipua sit ipsius filij,cui est facta,& ex eo,quod sit prælegatũ, quod nõ est cõferendũ.Bal.cõmuniter receptus in dict.auth.ex testamẽto.colũna prima.igitur nõ quælibet donatio simpliciter facta in tertia & quinta partibus intelligitur: quod refragaẽ legi Taurinę 26.Quamobrẽ id,qđ prius dixerã,oportet hic præmittere,donationẽ propter nuptias,aut causa dotis, nõ in tertiã & quintã partẽ,sed in legitimã imputari:alioqui nõ essẽt cõferẽdę istę donationes,qđ repugnat Regiæ & Tauri ne legi 29.Quod si donatio causa dotis,aut propter nuptias facta fuerit titulo meliorationis expressæ,nõ erit cõferẽda: siquidẽ tertia & quinta partes nõ cõferũt,vt cõstat.Sit igiẽ id expeditũ,has donationes quæ fiunt causa dotis , vel donationis ,pter nuptias,similes,nõ cẽseri tacitè factas fuisse respectu meliorationis:quod adhuc in l. vigesimaquinta Tauri.nunc l.nona.titulo sexto.libro quinto.probatur:quã uis contrarium adferre conetur Ioan.Lupi.in capitul.per vestras.3.notab.§.vigesimo secundo. numero duodecimo. Lex ergo Regia 29.ineisdem sanctionibus Taurinis,quę iubet,conferri donationes causa dotis,& donationes propter nuptias,ceteraſque donationes:in his vltimis verbis est in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

telligenda de his donationibus,quæ ob causam fiunt, & in legitimam iure imputantur,aut de his, quæ ab initio minimè valuerunt.Nã de donationibus simplicibus intelligi recto sensu non potest,cum in tertiam, & quintam partes imputentur,quæ conferendę non sunt.Vel sane intelligetur in his donationibus, quæ in legitimam portionem imputantur.Sic etenim præfatas Regias constitutiones ad concordiam deduxit Rodericus Suarez.in l.quoniam in prioribus, C.de inoffi.testam.5.quæst.post limitationes.

Ex quibus deducitur iure Regio donationes simplices factas à patre filio familias,nec in legitimã regulariter imputari,nec conferendas esse:tametsi Cæsarum legibus donatio simplex conferenda sit, licèt non imputetur in legitimam, quando ab initio valuit,ex ea resolutione,quã fatentur cõmunem esse Alex.& nouiores in dicta auth. ex testamento. Deinde etiam apparet Regio iure,melioratione tertiæ & quintæ partium,minimè esse conferendã:in quo video plerosque Taurinarum legum interpretes hæsitasse, à quibus Cifontanum excipio,qui præ cæteris rectius dictam Regiã constitutionem intellexit. Quibus omnibus addenda est celebratissima Caroli Cæsaris,ac Regis inuictissimi, Pragmatica sanctio anno 1534.in cõuentu Madritio decreta.l.1.tit. 2.lib.5.quæ vetuit dotis titulo filias à parẽtibus melioration̄em accipere.

EX §. TERTIO.

SVMMARIVM.

1 *Legitima,& Trebellianica qualiter deducuntur?*
2 *Impensa funeris quo pacto detrahenda sit?*
3 *Corporis funus non impeditur ob æs alienum.*
4 *Actione reali,an condemnetur,qui non possidet,suscepit tamen litẽ?*
5 *Falcidia deducitur ex legatis pœnalibus.*
6 *Trebellianica prohiberi potest, sicut Falcidia: & qualiter Falcidia deducatur contra voluntatem testatoris?*
7 *Trebellianica non deducitur ex fideicommisso pio.*
8 *Clausula codicillaris operatur repetitionem legatorum à successoribus intestati.*
9 *Testator an possit statuere,vt legata debeantur, etiam hæreditate non adita,& quid ea dispositio operetur.*
10 *Iuramentum habet vim clausulæ codicillaris.*
11 *Legata pia debentur hæreditate non adita,& inibi Regia l.1.titu. 2.lib.ordi.explicatur.*
12 *An possit quis legatum,vel hæreditatem repudiare in præiudicium alterius.*
13 *Intellectus ad l.liberto octuaginta.ff.de bonis liber.*
14 *Hæres debitoris an possit repudiare legatum debitori delatum, in præiudicium creditorum?*
15 *Huius capitis Epitome.*

§. TERTIVS.

1 GLOSSA in verbo, licèt ipsas, tractat †qualiter sint deducẽdæ legitima portio,& quarta Trebellianica,& eleganter adserit, prius esse deducendã portionem legitimam,& demum ex reliquis bonis Trebellianicam,ita vt ex duodecim vncijs:ratione legitimæ portionis deducantur quatuor:ratione Trebellianicę deducantur ex octo duæ,quã deductionẽ sequuntur docto. hic magis cõmuniter,& inquit Lãfran.hic vlt.col.ipsum nõ legisse alibi ita ptulchrã glos.iure autẽ Regio diuisio hæredi tatispaternæ fit in hũc modũ. Nã hæreditas soluto ære alieno diuidit in quindecim æquales vncias,quarũ tres in quintã bonorũ partẽ deducũtur,deinde in tertiã partẽ quatuor, reliquæ octo pro portione legitima superstant ipsis filiis. Regia etenim lege,aut si mauis huius regni moribus est inductum:vt quinta pars deducatur ante omnia ære alieno soluto.l.2 14.tyli.

2 Quid autẽ †dicẽdũ de impẽsa funeris:hæc enim deducẽda est prius quã æs alienũ.l.impẽsa.de relig.& sumpti.fune. Regia l.12.tit.13.parti.1.Et tamẽ inquit lex 30.Tauri.l.13.tit.6. lib.5.impẽsam funeris esse soluẽdã ex quinta bonorũ parte, cur igitur si impẽsa funeris de lucitur ante æs alienũ,quinta vero pars post ipsum æs alienũ?Q13 rõe existimo,impẽsam funeris esse deducẽdã ante æs alienũ,qũ isthæc impẽsa facta fuit circa ipsum sepulchrũ,&necessaria ad sepeliẽdũ corpus defuncti.d.Regia lege 12.Pulcher tex.in l.at si impediat.vers. funeris.& in l.funeris sumptus.ff.de relig.&sumpt.fune.quo in loco vestiaria dicũtur vestes illę,quib⁹ induti mortui sepeliũtur,vel quæ sternũtur super sepulchra,quas Homer⁹ li.2. Odysseę appellat Taphia,vt mirer cur Accursius coneẽ in d. l.literam &sensum euertere.De hac autẽ impensa leges prę fatæ loquuntur:hæc enim impensa æri alieno præfertur.

Huic distinctioni & illa similima est,quod impẽsa funeris facta in sepeliendo ecclesiæ rectore circa ipsum corpus,simplicẽ sepultura,& funeralia eidẽ necessaria expectat ad successorem in ipsa ecclesia.Impensa verò facta circa vestes lugubres,&magnificum sepulchrũ ad patrimonij hæredes,secundũ Abb.in disputat.Sempronius.1.dubio.cũdẽ in cap.vt prætetitæ.col.pen.de electio.Dec.consi.157.Sed & eadẽ impensa deducitur ex quinta bonorũ parte, si defunctus liberos reliquerit:si verò parentes ex tertia parte ratione legis 6.Tauri.l.1.titu.8.lib.5.Quod verum est,quãdo quinta pars vel tertia deducta post æs alienum,huic impense sufficeret. Quod si ita deducta non sufficeret,deducetur impensa funeris ante æs alienum:& si cõtigerit adhuc sic deductã præiudicium inferre creditoribus,&filijs,quoad legitimã,incumbit onus istud,&præiudicium potius filiis,quã creditoribus. Verum,si impẽsa funeris deduci nõ possit, quin præiudicet creditoribus:propter fauorem funeralis impensæ,patientur 3 creditores hoc præiudicium,& hoc pacto dicemus †impensam funeris deduci ante æs alienum.In cuius cõprobationẽ accedat glo.in cap.ex parte.in 1.de sepultu.vbi Abbas,idem & Fran.in cap.qua fronte.de appellat.post dictã glo.scribũt, non posse impediri funus alicuius,ex eo,quod eius creditores petant corpus detineri insepultum, donec soluatur æs alienum,vel detur cautio de soluendo,quod adeo verũ est, vt nec ex publico instrumento,vel ex eo contractu,qui parata tam defert executionẽ,hæc sequestratio humani corporis possit fieri.Rod.Sua.in repetitione legis Regię post legem, post rem.ff.de re iudicata.6.ampliat.Hippo.singu.199.sensit Felin.in ca.quã sit.de iudẽ.optimus est textus in l.vlt.titulo 13.part.1.tametsi Ang.in auth.vt defuncti seu funera eorũ, & Didacus à Segura in l.si ex legati causa folio 6. columna quarta.ff.de verbo.obliga.cõtrariũ notauerint. Nec est recipienda glo.in §.sunt quorũ.versũ.si quis etiã ausus. 2.q.6.dicens,posse creditores petere à iudice,vt impediatur funus debitoris,donec eis sit æs alienũ solutũ.Hoc enim iniquũ est:& maximè in Christiana republica.Igitur si à creditoribus nõ potest impediri,quin defunctus sepeliatur, iure optimo impensa ad ipsum funus necessaria,erit præferẽda ęri alieno.

Glos.in verbo,cũ nihil de petitis,explicat,cui obstat,quod licèt filij nõ possiderent,susceperunt tamen litẽ:& ideo poterant condẽnari.l.is qui se obtulit.ff.de rei vend.l.si à te.§.si fundum.ff.de excep.rei iud. Sed id intelligendum est,quando reus suscipit litem dicens se ipsum possidere:secus si sim pliciter susceperit reus litẽ,nã si non possideat,absoluendus erit.Bar.in dict.l.is qui se obtulit.post gl.ibi.Reg.l.2.ti.3.par. 3.gl.in d.l.si à te.§.1.vbi Soc.dicit hanc opinionem cõmunẽ esse.idẽ notant Abb.& Feli.in cap.pen.de excepr.Mathe.no tab.138.atque hoc modo potest hęc sententia,cuius memi nit tex.hic,intelligi.Actor verò qui agit actione reali cõtra 4 reum nõ possidentẽ,†reo simpliciter accipiẽte litẽ,nec asserente se ipsum possidere,declaratur dominus per sentẽtiã,& ad hunc effectum tẽdit lis,quãuis reus absoluatur ex eo,qđ non possideat.dict.l.si à te.§.primo.ex qua &ille effectus oritur,quod si ex noua causa possessio rei petitæ deueniat ad reũ,fiet exequutio cõtra eũ primæ sentẽtiæ.l.sed & si possessori.in prin.ff.de iureiu.Bal.in l.cogi.C.de pet.hæred. Abba. & Felin.1.& 2.colũna.in cap.examinata.de iud.Abb.Imol.& Felin.in dict.cap.penul.de excep.quorũ opinio cõmunis est, secũdũ Soc.in dict.l.si à te.§.1.colũna secũda,& 4.Nec obstat tex.in dict.cap.examinata.vbi reus nõ possidẽs absoluitur à iudicio reali.nõ tamen declaratio dominij actoris fit.Quia ibi prius quã doceret actor se esse domnũ rei petitæ cõstitit reũ nõ possidere,& ideo ipse reus fuit absolutus absque declaratione dominij:sicuti Card.Abb.Felin.&cæteri magis cõmuniter eũ tex.interpretãtur. Ex quib⁹ sequitur,in actione reali,actore probante dominiũ,ipso autẽ reo nõ possidẽte,ferendã esse sententiã,quæ licèt absoluat reũ, declarabit tamẽ actorem rei petitę dominum esse.Imò & si pendente lite,rei petitę possessio ad actorem peruenerit, durat adhuc lis ad effectum,vt ipse actor declaretur dominus rei petitæ. glos.Bartol.& Paulus in dicta l.si à te.§.1. Alexander numero 46.& Iaso.numero 75.in l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff. de adqui.posse.Quod si reus nou tantum litem susceperit, sed asseruerit se possidere,si actor probet dominium damnatur reus in effectu, ac si possideret,quanti actoris interfit. l. qui se liti.ff.de pe.her.id est,in estimatione rei petitę fiet exequutio ipso reo nõ possidẽte,sed tñ cõdẽnato ad rei restitutionem,& actori defertur iuramẽtũ in litem,prætaxata à iudice æstimatione, quam iurabit actor veram esse. Regia l.sec unda, titulo tertio.par.3.l.qui restituere. ff. de rei vend.l.in actionibus.§.primo.ff.de in lit.iu. Sed an sit satis reum extra iudicium adseruisse,seipsum rem peritam possidere, modo hæc adsertio in iudicio probata fuerit?Et Barto.fatetur id satis esse in dict.l.is qui se obtulit, à quo contrarium laso collegit in §.omnium.numero 99.& numero 23.de actio.deceptus forsan corrupto Barto.codice.Nam & Abb.in d. c. pen. columna secunda.idem quod ipse ex Bart. collegi, notat:cuius Bartol. magna est authoritas, licet ipse mallem probare id quod Ias.notauit:non enim est tanti facienda extra iudicialis assertio,ex his,quæ norantur in ca.at si clerici. in prin. de iud.& in l.vnicc.C.de confes.

Reus tamẽ absolutus,in dubio censetur absolutus ex eo, quod non possidebat,si ex actis potest constare, dominium ab actore probatum fuisse,vel præsumitur absolutus ex defectu dominij actoris.si actor probauit reum possidere. glos. Bar.& doct.in l.si quis ad exhibendum. ff.de excep.rei iud. dicit eandem gl.singu.Lanfran.in cap.quoniam contra.de proba.§.interlocutoriæ.num.43. commendant Abb. & Fel.col. 3.in d.c.pen.de excep. Quod si ex actis hoc dubium tolli nõ poterit, absolutio ab instantia, censetur procedere ex eo quod non fuit probata possessio rei.Abb.3. & Felin.4. col.in dict.ca.pen.post Bal. ibi & glo. in l.j.§. si fideiussor. ff. quarũ rer.actio non det.ex quibus si simpliciter absoluatur reus cẽsetur absolutus,ex eo quod actor non probauit dominium, quando,vt dixi,ex actis non potest aliud constare:nam dict. glo.voluit eum,qui iurauit se non esse obligatum, in dubio videri iurasse de tota obligatione.quam dicit ord. Pau. in l.si duo patroni.§.idem Iulianus.ff.de iurein.&inquiunt sing. es se Bald.& Fel.in d.c.pe.& esse communiter receptam Alex. in d.§.idem Iulianus.col.2.Sic ergo sententia absoluens simpliciter,à toto iure ab actore prætenso,absoluisse videtur.

Glossa in verbo,in quibus,colligit ex textu posse quem instituere hæredem eum,cui institues fuerat rogatus restituere certam hæreditatem,atque in eadem hæreditate tenet in stitutio,tametsi grauamen adiectum rei comprehensæ sub fideicommisso,non valeat,sequuntur eam doct. hic,tex. idẽ probat in l.irritum.C.ad leg.Falc.vbi Bar. & doc.cõmuniter.

5 Glossa in verbo,†beneficio,indiget censura cum dicit, hæredem non deducere Falcidiam ex legatis, quæ in pœnã fiunt, nam id falsum est,cum pœna illa legata fuerit, & ideo ex eo legato Falcidia detrahitur.Ioan.And.Cardi. Abbas.& doct.hic,quos sequitur Alexan.in l.cum pater.§.vlt.& idem in l.j.§.item si ita.ff.ad l.Fal.n.10.quamis hæres ex his,quę solu it legatario in pœnam procedentem à condemnatione iudicis deducere possit Falcidiam.d.l.cum pater.§.vlt. & l.seq. quæ quidem decisiones Bernardum in præmissum errorem inducerunt.

Glossa vltima ad intellectum tex.notat posse hodie Falcidiã prohiberi à testatore si eam prohibuerit testator sciẽs quantitatem patrimonij,quæ scientia in dubio præsumitur. Bar.in auth.sed cum testator.C.Ad leg.Falcid.cuius opinionẽ laso.cõmendat in §.itẽ si quis in fraudẽ. de actioni.nu.8.

6 Sed an Trebellianica †à testatore prohiberi possit,consistator,adserit prohiberi non posse.idem Bar. in l. nemo potest.columna secunda.ff.de legat.1.Alexan.in l.Marcellus.in prin.3.questio.ff.ad Trebel.ea ratione,quod Falcidia est inducta in fauorem testatoris,vt qui in testamento ab eo scriptus hæres sit, facilius ipsam hæreditatem adirevelit.Trebellianica verò non ideo statuta est,vt hæres adeat, cum possit cogi,sed ne hæredis institutio vana sit,& ne solo nomine ipse hæres directis actionib.gaudeat,& sic principaliter in fauorẽ hæredis. Vnde nõ potest testator Trebellianicam prohibere.Huic opinioni suffragatur hic Romã.pontifex,dicẽs Falcidiã cõtra voluntatẽ testatoris deduci,quib.verbis quarta Trebellianica necessariò subintelligitur:cum Falcidia intelligi non possit,quippe quæ contra testatoris voluntatem deducatur.d.auth.sed cum testator.& in authẽ. de hæred. & Fal.§.si verò expressim.Et preterea iure antiquo Trebellianica prohiberi non poterat.l. si vt allegas.C.ad l.Fal.l.Titia.ff.ad l. Fal.hoc autẽ i⁹ nõ reperitur hacten⁹ correctũ, ergo nõ est diuersũ Trebellianicã posse à testatore prohiberi, quã sentẽtiã ꝓbãt Alc. li.para.c.19.Io.Cro.in d.l.nemo potest.fo.3.col.2. post gl.in d.l.si vt allegas.& alios,quos Alex.retulit. Verum contrariam opinionem sibi parum cõstans adserit Bar. in d. l. Marcellus. glos. in dicto §. si verò expressim, quæ magis communiter hactenus fuit recepta,vt fatentur Ioann.Crot. & Alcia.in locis præmissis.Ias.in d.l.Marcellus.num.45.Ripa in d.l.nemo potest.nu.44.Alexan.consi.67.volu.1.& Socin. Iunior consi.137.num.6.vol.1.Ias.consi.84.nu.9.volum.1,& consi.89.col.3.co.vol.cuius opinionis prima ratio est,quod Falcidia,Trebellianicæ iure veteri æquiparatur.& è cõtrario Trebellianica Falcidiæ.d.l.Marcellus.igitur noua lex in Falcidia statuta erit seruanda in Trebellianica.gl.in l.si quis seruo persuaserit.C.de furtis,& in l.quod verò contra.ff.de legibus.Barto.in l.vt tantum.in princip.ff.de seruo corr. latè Stephanus à Fredericis.part.1.de interpreta.iur.14.argumen.& id locum habet etiam in correctoriis.Ias.in l.trãsigere.C.de transactio.num.15.Ioan.Crot.in l. si constante.ff.solu.matrimo.in 2.lectu.super 7.quæst.Bart.Fortu.in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff.de liber.& posthu.column.87.nec obstat,quod sit æquiparatio Falcidiæ, & Trebellianicę in vno casu,non vniuersalis, nã & si cõcedã quandoq; differre Trebellianicã à Falcidia,tamẽ cõtendã libenter regulariter esse earundẽ simi litudinẽ,& id satis erit.l. Titia.ff.ad leg.Falcidiam lege iube m⁹.C.ad Trebel.l.cohæredi.§.cũ filię.ff.de vulg.tex.insignis in §.sed quia hęredes instit.de fideicom. hære.ex quo cessat omnino vltima ratio prioris opinionis.Secundo vltima hęc opinio probatur ab eadem ratione.si quidem eadem ratio inducendi, & prohibendi Trebellianicam est illa,quę hæc duo in Falcidia statui persuasit,quod ita ostendo.Lex enim Falcidia statuta fuit principaliter ad imponendum modum legatis:sicuti lex Voconia:& alię leges in hunc finem fuere late:vt constat ex Iustiniano in princip.inst.de l.Falc.& ibi explicat Theophilus legem Furiam, qua cautum erat,ne cui vltra mille aureos legare liceret,eadẽ ratio constat ex l.1.ff. ad l.Falci.in princ.Sic etiam,vt modus adhiberetur fideicõmissis,Senatusconsultum Pegasianũ permisit hæredi rogato hæreditatem restituere,quatam,quæ Trebellianica nuncupatur,retinere ad exemplũ legis Falcidiæ.d.§.sed quia.& ibi Theophilus igitur cum eadẽ sit omnino ratio, & expressa in ipsis Senatusconsultorum interpretationib.non est absurdũ nouã constitutionẽ circa Falcidiã,intelligi etiam in Trebellianica.Ex quo prima cessat ratio,quam pro priori opinione adduximus:quæ minimè conuenit:cũ non fuerit illa principalis decidendi ratio,sed fuit quędam causa præbens occasionem constituendi legem Falcidiam, & Trebellianum: & hoc manifestè ostendam ex eo quidem,quod idem Senatusconsultum,quod permisit Trebellianicam quartam deduci, addit illam rationem:ne contingat hæredes repudiare hæreditates,& extingui fideicommissa.§.sed quia hęredes.institu. de fideicom hæredi.& idem statuit cogendum esse hæredẽ adire,omni periculo hęreditaris in fideicommissarium delato.§.ergo siquidem.inst.de fideicommiss.hæredit.Igitur constat,hanc eandem rationem timoris repudiandæ hæreditatis expressam esse in Falcidia, & in Trebellianica manifestè apparet,non esse eam rationem principalem, ergo nec fuit in Falcidia constituenda.

Item non oberit communi adsertioni huius capitis vltima pars,quæ dixit Falcidiã,idest,Trebellianicam deduci cõtra volũtatem testatoris.Nam ego vix mihi possum persuadere,verba huius capit.posse intelligi in Trebellianica,secus quàm in Falcidia:cum Romanus Pontifex hic planè de vera Falcidia loquatur,& de quarta portione ex eadem lege à legatis deducẽda.Sed si de vera Falcidia loquitur hic textus & eius deductio à testatore prohiberi potest, cur contra voluntatem testatoris deducitur?Nempe ex eo,quòd non prohibita deductione Falcidiæ expressim,adhuc verum est Falcidiam detrahi contra voluntatem testatoris,atque itẽ Trebellianicam,siquidem ipse testator hæreditatem iussit restituere,aut totum assem hæreditarium legauit.

Vnde deductio quarte aduersus eius voluntatem fit,qui hæreditatem voluerat restitui ab hærede fideicommissario, aut totum assem legauerat.quod in hac specie Theophilus adnotauit in §.ergo.inSti.de fideicommissa.hæred. glos.hic. quam commendat Alexan.in l.cogi.§.si pater.ff.ad Trebelli. in fine.notant Salyc.& Iasin l.filium quem habentem.C.famihercisc.un.numero vigesimotertio.Nã licèt testator possit prohibere Falcidiam,si tamen eã expresse non prohibuerit,fiet eius deductio contra voluntatem testatoris, saltem tacitam.optimus tex.in l.Titia.ff.ad l. Falc. quicquid dixerint Pau.à monte Pico in l.in quartam.ff.ad legem falcid.columna vigesimaoctaua.& Dec.consilio 257.columna vltima.& Alciatus in d.capi. decimonono.qui conantur probare non præmissa prohibitione expressa Falcidiæ, ea deduci ex voluntate

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuntate testatoris,non contra eius volũtatem: quod falsum est,& aduersus Barto.in d.l.in quartam. qui dixit, etiam hodie deduci Falcidiam præter voluntatem testatoris,qui eam non prohibuerit.Quæ in re plurimum interest,an falcidia deducatur ex voluntate testatoris,an contra eius voluntatem, ex his,quæ notantur in d.l. in quartam. In summa eius Trebellianica prohiberi poterit à testatore,sicuti Falcidia,etiam in codicillis:vt sensit Areti.consilio duodecimo, vltima columna,& expresse fatetur Gualdensis de arte testan. titul.de mutat.test. capitulo octauo, aduersus Bald.cons.474.vol.2. qui respondit,Trebellianicam nõ posse prohiberi in codicillis,etiam si in testamento prohiberi posset;ea ratione, quod codicilli non possunt omnino tollere testamenti vim, nec adimere hæreditatem.l. 2. C.de codic. quæ quidem hæreditas adimeretur omnino,si in codicillis hæreditatis Trebellianica prohiberi posset.atque ita Baldo suffragatur gl.in d.l.2. verbo,falso.& Alciat.in l.licet.C. de pact. A quibus ipse dissentio,quippe qui videam,hæreditatem posse adimi in codicillis:verbis obliquis.l.Scæuola.ff.ad Trebel.d.l.2.in parte vlt. Nec refert quidquã, quod in effectu tota hæreditas adimatur in codicillis:cũ id licitè fieri possit,& adhuc hæres, verus hæres est noïe,licet nõ re.Ex quib.opinio Bal.falsa redditur.

7 Cæterum,ex æquiparatione†Falcidię & Trebellianicę infertur,à fideicommissis pijs non esse deducendam Trebellianicam,sicut nec Falcidia deducitur à legatis pijs. auth. similiter.C.ad l.Fal.Bar.in d.l.Marcellus.quo in loco Ange.Socin.Alex.num.4.& Iaso.num.20.dicunt hanc opinionem cõmunem esse.idem fatentur Abb.cons.59.volu.1. Euerardus in Topicis.cap.16.Abb.num.18.& Lanfran.hic col.vlt.Bald. consi.8.in 4.vol.Ioan,ab Amicis consilio 58.col.vlt.& Corasius in prælu.ad l.filium.C.fam.hercis.nu.44. tex. est ad hanc assertionem non inelegans in l.si quis.ad declinandam.in fi. C.de Episco, & cleri. Eandem opinionem probat Cynus in dict.authen sed cum testator.Saly.in di.authen.similiter dicens hanc sententiam seruandam esse in praxi, quam Anto. & Cardin.hic sequuntur,& plerique alij,quos præfati doctores referunt:licet contraria opinio placuerit gl.Archidiacono.& Ioan.And.in c,si pater.verb.Trebellianicæ. & pluribus, quorum Alexander,& Iason meminere. Nam & si Iason cõcedat hanc opinionem gl.esse veriorem, non tamen video cur sit in Trebellianica recedendum à decisione text.in dicta auth.similiter.vbi Ludouic.Romanus rep.priuilegio.40. vltimarũm voluntatum quo ad pias causas, approbat omnino gl.conclusionem,cuius disputationem præmissa veritate cõmunis opinionis,omittimus.

8 Postremò superest † animaduertere verba quædam Bernardi in verbo,legauit,& in verbo adeunte, ex quibus colligitur effectus clausulæ codicillaris,& is potissimus est,vt nõ adita hæreditate legata debeantur à successoribus ab intestato.qua in re gl.hæc est insignis, & forsan alibi in iure canonico similem non habet.secundum Lanfran.hic col. penultima,& eam notauit Abb.hic numero 24. gl.optima, & ibi Bar.in l.j.numero tertio.ff.de iure codicillo.tex.in l.ex testamento.C.de fideicommi.& ibi gl.& in l.eam quam.C.eodem titu.verbo traditur.Vitalis in tract.Clausu.fo.2.oportet tamen hæditatem adiri ab ipsis hæredibus legitimis,qui intestato succedunt.gl.in l,qui filio.§.primo.ff.de hæredib.instituend.melior iuris secundum Baldum ibi.&singu.secundum Iasonem in l.eam quam.C.de fideicommiss.colum.sexta.Alexand.numero 13.Iaso.columna.vltima.in authen,ex causa.C. de lib.præte.Alexand.in l.3.column.1.ff.de leg.1.qui eam cõmendat in l.nemo potest.ff.eodem tit.numero 10. vbi Iaso. prima lectura.numero 23.& 2.numero 35.eam dicit esse singula,quod procedit,etiam extante Regia l.prima, titu.secũdo.libro quinto,ordinam.quæ non adeunte hærede instituto statuit legata relicta in testamento valere.Est enim necessarium hæreditatem adiri ab his,qui legitimè succedunt in testato.Qua in re lectorem admonere volumus, nihil tamẽ constanter asseuerantes ex eo,quod Regiæ legis verba hãc interpretationem Dubiam efficere videantur. Secundo hęc Bernardi conclusio locum habet in successore legitimo, cui tempore testamenti competebat ius legitimæ successionis ex primo gradu,non autem in alijs, qui ex vlteriori gradu habent idem ius.Hi enim non censentur rogati per clausulam codicillatem. gloss.in l.non iustam. C.ad Trebel.& in l.si Titio.§.Iulianus.ff.de legatis secundo, Iason columna vltima.in dicta authentica,ex causa. Angelus in dicta l.non iustam.Ange.Aretinus in prin.instit.de codicil.per tex.in l.1.§. vltimo.ff.de legatis tertio,qui tamen loquitur, quando nominatim fuit grauat' proximior.Vnde si simpliciter sit adicta clausula codicillaris,verius erit omnes successores legitimos grauatos censeri.tex.insignis in l.ab intestato.ff.de iure codicil.exquo omnino falsum est,quod Angel.& Ias.notant, atque ita Curti.Iuni.in d.authent.ex causa,nu.73. hanc vltimam opinionem probat.

9 Est tamẽ dubium,an legata†debeantur ab his, qui succedunt intestato,ex eo,quod testator voluit legata deberi etiã hæreditate non adita,in quo distinguendum est.Nam si testator dixit,volo legata deberi hæreditate non adita,legata minimè debentur non adita hæreditate, quia hæc clausula est contra ius,& ideo non operatur effectum aliquem.l.non potest.ff.de leg.j.ita in hac specie Imol.in l.qui filio.§. 1.ff.de hæred.instit.Oldra.consi. 108.in 2.q.Alex.in l.extraneum.colũ. penul.C.de hæred.insti.Bal.in l.1.C.si quis omi.caus.test. colum.vltim.Quod si testator dixerit: Volo legata deberi etiã hæreditate non adita ex testamento:legata debentur à successorib.legitimis, hæreditate non adita ab hærede scripto, quia hæc verba habent vim clausulæ codicillaris.l.codicillis, §.vlti.ff.de leg.2. Alex.in d.l.nemo potest.col.3. sic intelligẽs Bar.ibi,qui indistinctè dixerat legata in præsenti quæstione deberi à successorib.intestatis.Is tamen loquitur quando testator prohibuit Falcidiæ detractionem,quo casu legata debentur,etiam non adita hereditate per hæredem scriptum. tex.in auth.de hæred.& Fal.§.fiverò expressim.modo fiat aditio à successorib.legitimis,vt Ias.Crott.& alij explicant in d. l.nemo potest.hic verò casus non debet extendi ad eum, in quo testator voluit legata deberi hæreditate non adita.ex Imol.& Alex.relatis in parte prima huius distinctionis, licèt Ias.in d.l.eam quam,in 10.casu,nitatur extendere dict.§.fivero expressim,vt locũ habeat quando testator non prohibuit Falcidiam,sed voluit legata deberi hæreditate non adita:ex quibus omnib.apparet,legata deberi non adita hæreditate ab scripto hærede:adita tamen à successorib. legitimis, & id maximè ex vi clausulæ codicillaris.

10 Idem planè dicendum erit,†si in testamento iuramentũ præstitum fuerit:habet enim vim clausulæ codicillaris. Ias. in hac specie d.l.eam quam.nu. 17.sed est tex.celebris in l.cũ pater.§.filius matrem.ff.de leg.2.dicens, Iuramentum hunc effectum habere,vt actus qui eo modo quo fit,nonvalet,valeat meliori modo quo possit.Bar.ibi.idem Barto.in l.si quis pro eo.nu. 13.ff.de fideiuss.idem in l. 1.§.si quis ita.ff.deverbo. oblig.dicit illum tex.notab.Alex.in l.4.in princi. ff.de damn. infect.mirabilẽ Matheus notab. 56.commendat Ias. in §.item si quis.in 2. nume. 14.instit.de actioni. & plerique alij passim eandem opinionem recipiũt:quę tamen primo intelligitur dummodo actus ille habeat eam solennitatẽ,quæ est necessaria ad effectum illum,quem iuramento deducere volum'. Nam si testamentum iuramento præstito ordinatum, volumus valere iure codicillorum, oportet habere codicillorũ solennitatem:siquidem iuramẽtum operatur actum eo modo,quo fit inualidum,transfundi in alium actum,qui valere, possit.Igitur est necessarium,adhibitam fuisse illam solennitatẽ,quæ huic actui sit sufficiens.Imola in c.cum contingat. num.70.de iu.iur.sic intelligens Iurisconsultum in d.§.filius matrem.ex quo textu plura infert Ias.in d.§.item si quis. nu. 14.& Chassanę.consi.39.col.4.disputat etiam illius decisionis rationem Alciat.in l.1.§.si quis ita.ff.de verb.obli.nu.44. idem in d.c.cũ cõtingat.nu.159.idem probat Pontificia responsio in c.quanto.de iureiuran.

Secundò,non leuis est diseeptatio,cuius iuramẽtum exigat Iurisconsultus,testatoris,an hæredis? Et Ioã.Crott.in d.§. si quis ita.conclu.9.illum textũ intelligit in iuramento hęredis. Quod si id verum est,non est tanti facienda illa decisio, quia ex promissione iurata ab ipso hærede agitur ad legata. l.vlt.C.de fideicom.§.vlti.insti.de fideicõ.hæredi.iunctis his, quæ notat Bar.in l.nemo potest.col.1.ff.de legat.1. Ex eo tamen tex.non omnino constat,iuramentum præstitum fuisse ab hærede.Filius,inquit,matrem hęredem scripserat,& fideicommissa tabulis data cum iuramenti religione præstari rogauerat.Cum testamentum nullo iure factum esset, nihilominus matrem legitimam hęredem cogendam fideicõmissa prestare respondi:nam enixæ voluntatis preces ad omnẽ successionis speciem porrectę videbantur.Hactenus Iurisconsultus.Ex quo nondum apparet,iuramentum ab hęrede præstitum fuisse,quanuis testator rogauerit hæredem præstare legata,& ab eo iuramentum fieri de eis soluendis postulauerit.Et si hęc testatoris petitio effectum clausulæ codicillaris habet,quãto fortius,ac iustius erit,eundem effectũ tribuere iuramẽto ipsi? testatoris? Vnde cõmunis opinio ex ratione illius tex.probabitur,autore Alciat.in d.cap.cum contingat.

nume.163.Sed ex his colligitur paragraphum illum etiam in iuramento hæredis habere locũ,quod ibi notant gl.Bart. & Bald.gl.in l.2.C.comm.de leg.verbo,iuramẽtum.Didacus à Segura in l.filius fam.ff.de verb.ob.col.9.Guilli.Benedi. in c.Rainuntius.verbo,Testamentum,in 3.nu.20. Quibus refragantur Bar.& Pau.in d.l.2.dicentes,iuramẽtum hæredis nõ reddere egata magis efficacia,quàm ipsa sint ex testamento, nec habere effectum clausulæ codicillaris: cum is effectus procedat à iuramento testatoris, qua in re dubius est Ias. in d.l.eam quam.col.8.Ego verò arbitror,iuramentum præstitum ab hærede de soluendis legatis hunc effectum operari, vt ratione promissionis iuratæ hæres ipse, qui promisit teneatur legata soluere:ex ratione l.vltimæ. C. ad leg. Falc.Itẽ licet possit dubium esse à quo fuerit iuramentum præstitũ in d.§.Filius.&verisimilius sit ab hærede præstitum esse,&in eodem paragrapho tractetur de obligatione ipsius hæredis iurantis adsoluenda legata:existimo tamen iuramentũ præstitum à testatore,vel ab hærede ex iussione testatoris, effectum clausulæ codicillaris omnino operari,vt legata non tãtum ab hærede iurante, sed etiam à quocunque successore legitimo repetita censeantur:quod ex volunrate testatoris plane coniector,& verba iurisconsulti adstipulantur dum is dixit:Nam enixæ voluntatis preces ad omnem successionis speciem porrectæ videbantur.

Tertiò est intelligenda frequentissima Docto. adnotatio vt procedat,nisi actus deficiat in substantia:mempe,si cõsensus desit:nam tunc iuramentum illum defectũ minime supplet.l.vlt.C.de non nume.pecu.c.pe.de iureiu.in specie Ias.in l.sancimus.C.isto titu.2.colum.Deci.in c.cum super.de offi. delega.nu. 11.sic & idem erit in defectu personę agentis,qui vel furiosus,vel infans sit.Roma.cons.517.col.pen.Bar.in l.si quis pro eo.ad finem.Alcia.in d.c.cum contingat.nu.116.

Quartò iuramenti religio iuducit,vt actus valeat eo modo,quo possit valere,non tamẽ meliori modo.Sat enim est, actum inualidum eo modo,quo gestus fuit, ob virtutem iuramenti valere eo modo, quo possit,ne pereat, nec præcise est ei tribuenda maior ipsius actus potestas.ita Socin.&Alc. in dicto §.si quis ita.nu.44.sensit Alex.cons.12.col.pen.vol.j. quibus ego non assentio.Imo arbitror actum iuramẽto præstito gestum,etiam si non valeat eo pacto,quo gestus sit,valere tamen meliori modo,quo possit Nã si aliis pluribus modis idem actus valere poterat,& ad eam potestatem,& effectum habeat congruam solennitatem, quid obstat, quin ex iuramenti religione,ex effectibus,quos habere actus ille poterat vberiorem assequatur? quod ex dicto §.Filius matrem, probari mihi videtur.& id probant Abb in d.c.cùm contingat.col.pen.vers.septimus casus.& Lancelot.Galiau.in d.§.si quis ita.col.15.ex quibus constat,stipulationem inutilem,& nullam,iuratam tamen, valere vt pactum nudum producẽs actionem & meliori modo,quo possit:siquidem pactum nudum,cui accedit iuramentum,actionem producit,etiam iure ciuili.Anto.Abb.nu.31.in d.c.cum contingat.Matheſi nota.36.Cuma. & Roma.in l.1.in princip.ff.de verborum obligat.Ias.in l.Iurisgentium.§.sed cũ nulla.11.Fallent.ff.de pact. Galiau.in rub.ff.de verbo.obliga.fo.6.colum.3.Fortu.in c.1. de pac.nu.27.& Feli.ibi colum.2.Alexand.in rub.ff.de verb. ob.colum.vlt.& quanuis Bar.in l.si quis pro eo.penu.colum. ff.defideiuss. tenuerit hoc procedere iure canonico,nõ tamẽ ciuili.idem Salycet.in auth.sacramenta puberum. vbi Corne.q.13.& Alciat.in d.c.cum contingat.nu.242.idem notãt dicentes Bart.opinionem communem esse,verior est prima opinio ex l.si quis maior.C.de transact.

Quintò,eadem decisio locum sibivendicat nõ tantum in vltimis voluntatibus,sed & in contractibus: quod ex præcedenti exemplo constat, & notauit Bar. in d.§.si quis ita.vbi Ias.numero 24.& Galiau.colum.14.idem post alios asserũt, vnde constat esse hanc communem sententiam, & ex allegatis per Ias.in d.§.item si quis.nume. 14. & Chassa. d. consi. 39.col.4.

Sextò,hinc manifestum est,idem esse in transactionibus: nam si transactio fiat iuramento præstito, & non valeat vt transactio,valebit tamen vt pactum nudum.Bar. communiter receptus in d.l.si quis maior.Ias & Galiau.in dic.§.si quis, aduersus Roma.Areti.ibi.Imo esse Bar.opinionem communem asserit Lancelo.Galiau. in dicto § si quis ita. columna 14.Ex quo infertur intellect. ad tex. in l.si causa cognita. C. de transactio.vbi Barto.dixit,transactionem factã super his, valere,nec vt transactionem,nec vt pactum nudum, hoc enim est verũ,nisi transactio sit iurata,nã erit valida, vt pactũ nudum.Quinimo hoc pactum nudũ iure etiam ciuili actionem producit,sicuti paulo ante dicebam,secutus Abb.& Galiaulam.

Septimò,potest communis sentẽtia etiam ad actus iudiciales extendi.Confessio nanque facta in iudicio à litigãte, eius aduersario non perente,nec acceptante illam minime infert preiudicium confitenti,nec alteri: tamen si iuramentum huic confessioni accesserit,saltem ipsi confitenti nocet: tametsi non noceat alteri leganti:optimus tex.in l.de ætate. §.qui interrogatus.ff.de inter.actioni.Ioan.Faber.in §.item si quis postulante.nu.13.de actio.vbi Ludoui.Gome. num.13. idem approbat,dicens hanc sententiam communiter esse receptam.

11 Illud sanè passim†in hoc tracta.quæritur, vtrum legata pia debeantur hæreditate non adita? Et quidam respondẽt, legata pia deberi,etiam si ex testamento non adeatur hæreditas fauore piæ causæ. Abb.in c.relatum.1.col.vlt.iit.ti.Bar. in l.1.in repet.num.66.C.de sacrosan.eccles. Anan. consi.28. colum.3.Rom.cõsi.493.& Ioan.Lupi.in rubr.de donat.§.65. nu.18.Mathes.notab.163.quorum opinio dubia est, ex eo, quod libertas non debetur hæreditate non adita per scriptũ hæredem,aut per eum cui bona adiiciuntur, vt hæredi fauore libertatum.l.secũda.C.si quis omi.caus.testamen.glo. in l. qui filio. §.primo.ff.de hærede.instit.l.quarta.ff.de fideicommissa.liber.l.vltim.C.de manumiss.testam.in principio.institut.de eo cui bona libert.causa. addi. Libertas autem dicitur causa pia.l.§.fin autem.C.de com.ser.manu.quem textũ,dicit meliorem iuris Iaso.l.1.§.si quis ita.nu.15.ff.de verb. oblig.notat post alios Euerar.in Topicis c.23.optimus text. in l.primo gradu.ff.quæ in fraud.credit.quem adnotauit Tiraquel.in l.si vnquam.C.de reuocatio.donati.verb. donatio ne largitus.nu.269.Igitur non aliter legata pia debentur hæreditate non adita,quàm legata libertatis:atque ex his dicẽdum erit,legata pia non deberi hæreditate non adita,quod notant Bald.Salyce.q.13.Fulgo.& Iaso. 1.lectu.num.29.& in 2.vltim.col.in d.l.1.C.de sacrosan.eccle.vbi Iaso. 1.lect.dicit hanc opinionem esse communem,idem Iaso.in d.l.eam quã. num.19.& Alex.consi.209.colum.penul.2.volu.& Imo.in d. l.qui filio.§.1.

Verum,in hac perplexa,ac difficilima quæstione attingã peculiares aliquot casus,ex quib.quid in hac re sit dicendũ, diligenter conabor explicare.

Primus casus.Testatore nullum instituente hæredem,& volente omnia bona sua in pauperes,aut pias causas distribui datis executorib.ipsi pauperes censentur vtiliter hæredes in stituti,aut pia causa,atque nulla expectata aditione hæreditatis excutores,aut eis non designatis,episcopi poterunt illam distributionem ad effectum ducere.c.cum tibi.iit.tit.idẽ erit si testator relinquat omnia bona sua pauperib.l.his verbis ff.de hęredib.institu.Bart.in d.l.1.de sacrosc.eccle. nu.65. Barbat.in hac specie consi.8.vol.1.nu.14.Ancha. in c.cum esses.iit.titu.num.15.sensit Innoc.in capi.Ioannes.iit. titul.

Secundus casus. Testatore hæredem instituente,qui post mortem testãtis non vult adire hæreditatem,nec alius,successor legitimus,ne bona à creditorib.capiantur, & legata pereãt,possuntbona illa addici alicui ex his,quib. legata pia fuere relicta,vt conseruentur legata pia: datis fideiussoribus de re alieno soluẽdo.Et hoc ad exemplum fit illius constitutionis diui Marci,quæ idem statuit,in legatis libertatũ dicta l.4.ff.de fideicõmiss.libe.in princ.Institu.de eo,cui bona libert.caus.addi.Bart.& Ias.in d.l.eam quam. nume.19.C.de fideicommiss.Rom.in Authenti.similiter.C.ad legem Falcidiã.in 20.speciali.Et licèt Salycet.in d.l.1.q.13.ab hac conclusione recedat,tamen ibi asserit,eam plures habere authores,& eam esse cõmunẽ fatetur Ias.in d.l.eam quam. nu.19.

Tertius casus.Legata pia debentur non adita hæreditate, quando quis decessit habens suum hæredem,licèt abstinẽtem.l.cum quasi.§.sed & si suus.ff.de fideicommiss.liber.qui textus loquitur in legato libertatis,& ad legata pia inducitur,per Ias.in d.l.eam quam.num.29.post Bal.in authen.hoc amplius.C.de fideicom.2.col.Angel.& Imo.in l.si filius qui patri.in princ.ff.de vulg.text.secundum gl.ibi in d.l.cum quasi.§.sed & si quis.

Quartus casus.Legata pia debentur non adita hæreditate ab hærede scripto,ex eo,quod vel ante mortem testatoris eo ignorante,vel post repentina morte hæres extinctus nõ potuit hæreditatem adiri.l. Antonius.ff. de fideicommiss. liber.quam adhoc ipsum adnotauit Roma.in dict.authent. similiter.vigesimo speciali.Quintus casus.Instituto hærede extraneo,& eo sponte repudiante hæreditatem, legata pia

Universidad de Deusto
Biblioteca

censentur repetita à successoribus legitimis, qui intestato succedant, & ab eis adita hæreditate debentur. quod video Iasonem concedere in d.l.eam quam.nu.20,argumento absumpto à gl.ibi,quę in verb. traditur. dixit legatacenseri repetita ab intestati successoribus ob affectionem,& libertatē. l.testamento.ff.de fideicommiss.libert. cuius ratio in legatopio locum habet.

Sextus casus.Quando testator legata pia reliquit ad sepeliendum eius corpus,& ad alia,quæ statim oportet velociter fieri.hæc legata debentur hæreditate non adita.Bal.col.4. & Ias.nu.20.in d.l.eam quam.

Septimus casus.Quando testator iussit hæredi,vt verbo tā tum adiret hæreditatem,nec ei realiter se immisceret, donec ab executoribus legata pia sint soluta,executores possunt non expectata immixtione reali,aut aditione itidē reali,ipsius heredis legata pia soluere. Alberi.in l.precibus.C. de impub.col.9.Nico.Boeri.decisione 41.Ias.in d.l. eam quam. nu.20.ex quibus idem erit si simpliciter testator voluerit,legata deberi hæreditate non adita,quorum opinio quo ad legata pia posset optimè defendi:quo ad alia verò legata non est admodū tuta ex his, quæ in hoc paragrapho paulò antè diximus. Ex quibus opinio eorum,qui dicunt posse testatorem in quibuscunque legatis prohibere aditionem hæreditatis,donec executioni tradantur legata, est intelligenda in hunc modum,vt hæres possit prohiberi apprehendere possessionem hæreditatis,non tamen adire.saltem verbo.Et ita sensit Ias.in l.debitori tuo.col.1.C.de pactis. Ancharranus cō sil.quadragesimo septimo.Boeri,d.decisio.41. Oldrald. consilio 108.

Octauus casus est,in quem tendit tota controuersia. Quādo testator hæredem extraneum instituit,isque hæreditatē repudiat. aut non vult adire, etiam ante aditionem legata pia deberi asserunt Docto. quos in initio huius quæstionis nominatim citaui, & id fauore piæ causæ:idem concedunt Ancharranus in c.cum esses.nu.15.isto tit.&idem cons.144, Barba.cons.8,vol.1.nu.14.dicens hanc opinionem esse communem.Idem expressim fatetur Bal.eam secutus in l.1.ff. de leg.1,in quo refragantur Imo.Alexan.& Ias.qui contrariam communem esse opinantur:quibus ipse non omnino accesserim,quippe qui videam viros vndequaque doctos Bartol. subscripsisse:& maximè Bald.cons.287.volu.4. quorum sententiam probat Lapus allegat.19. nume.quarto.& Capella Tholosana.86.& probatur,quia testatore prohibente Falcidiæ deductionem,hæreditate non adita, legata debentur. in auth.de hæred.& Falcid.§.si vero expressim.collatio. 1. ergo etiam prohibente ipsa lege Falcidiam,nō erit necessaria hæreditatis aditio:sicuti fit illi hæc prohibitio in legatis pijs,authen.similiter.C.ad leg. Falcid. Fateor sanè huic rationi respondisse Salyc.in d.l.j.quæstio.13.sed dum considero esse nimiam hanc subtilitatem aditionis hæreditatis,quo ad legata pia,quæ non tanrū actione. sed vel officio iudicis possunt exigi.l. hereditas.ff.de peritio.hęredi. non recuso sententiā Bartoli probare,quę communiter seruatur teste Carol.Molin.in additionibus ad consil.Alexan.209. volumine secundo.numero 16.

Regia vero l.j.titu.1.lib.5.in ordina.Nunc l.prima.tit.4. lib. quinto Recopil,statuit,hæreditate non adita ab hęrede scripto,legata non tantum pia, sed & alia quæcunque valere. Forsan tamen ea lex inducit legatorum repetitionem à successoribus legitimis,& ideo erit necessaria eorum aditio,tametsi hęredis scripti aditio non requiratur. ex gl. in l.qui filio.§.primo.ff.de hæredib.instit.cuius nos mentionem fecimus in hoc §.Et tamen non dubitauerim,ab exequutoribus testamentarijs,etiam nondum adeuntib. legitimis hæredib. legata,& peti posse,& debere solui:ex eo præsertim ,quod legis Regię verba non videantur planè admittere prædictæ gl.opinionem.

Addit præterea eadē l. Regia,hærede aut legatario repudiāte legatū, aut hæreditatē,quæ alteri ex testatoris volūtate erāt restituenda ab ipso hærede,vel legatario, deberi legatū vel hæreditatē substituto,atq;ita fit,vt ex Regiacōstitutio
12 ne cesset illa dubitatio †,an legatari⁹ rogat⁹ legatū aut ei⁹ aliquāpartē alteri restituere,possit legatū repudiare:q̄ tñ quę stio examinā da est ad perfectiorē Regię sanctiōis intellectū. Videt etenim hāc repudiationē fieri posse. Nā & debitor potest hæreditatē vel legatū, etiā postquā sibi cessit dies repudiare,nec ex hoc dicit creditores fraudare. Tūc etenim fraus creditorib.fit quādo ex facto,vel omissiōe debitoris desinit ipse aliquid habere,ita vt sibi incipiat aliquid de nouo abesse,quod alteri acquiratur, & incipiat illi de nouo adesse, vt eleganter explicat Bar.per textum ibi in l.qui autem.in principio.ff.quæ in fraud.credi.optimè Carol.Mol. in consuetud. Parisien.titu. 1.§. 1.glos.3.num. 10.ita intelligens text.in d.l. qui autem,quem notant Ang.& Ias.in §.item si quis in fraudem.insti.de actioni.num.centesimo uigesimo primo,& nos eiusdem meminimus 2.par.Epitomes.c.7.§.1.nume. 12.Igitur poterit &fortiori ratione legatarius legatum repudiare, etiam si dies iam cesserit,quanuis fiat ex hoc præiudicium illi,cui legatum illud erat ex voluntate testatoris restituendū: quanto magis id licebit,attenta Regia lege,quæ ab illo præiudicium tollit.

Illud tamen hac in re omittendum non est, hæredē non posse repudiare legatum defuncto relictum in præiudicium alterius.textus sing.in l.liberto octuaginta.ff. de bonis liber. & in l.si fundum sub conditione.§.si Titius.ff.de leg. 1.quibus ex aduerso obiicitur textus in l.si mihi.ff.de leg. 1. in princip. vbi Iurisconsultus expressim asserit,permissum esse hæredi repudiare legatum defuncto relictum.

Quamobrem Barto.in d.l.si mihi.ita nodum hunc dissoluit,vt existimet §.si Titius.intelligendum esse eo casu,quo ex aliquot cōiecturis apparet,defunctū voluisse illud legatum ab eius hęrede admitti,& adquiri,nō repudiari:nempe quia de eo disposuit. Cui interpretationi cæteri doctores magis communiter accedunt. Ad aliam verò obiectionem,quæ fit ex l.liberto, sic Barto.respondet, dicens illius l. decisionem esse intelligendam,quādo hæres repudiando alteri præiudicium infert,sibi verò nullum commodum adquirit,nec damnum euitat:quo quidem casu minime ei licet repudiare legatū,sicut posset qñ ex repudiatione sibi ipsi cōmodum aliquod accederet,aut proprium dānum ipse hęres effugeret. quod glo.in d.l.si mihi.expresse notat.& idem post Bar.Doctor.ibi magis communiter defendunt, & maxime Alexan. & Soc.contra Paul.Cuma.& Iaso. qui à Bart.recedunt ex eo, quod in d.l.liberto,hæres ex repudiatione commodum consequitur:quippe quum facta repudiatione hæreditas defuncti liberti non accedit ad illam æstimationem,& quantitatē, ex qua legitima sit patrono debita:adquisita verò legato liberti,hæreditas eius efficitur quantitatis,quę patrono ex iuris dispositione legitimam omnino defert:ex hoc enim legato cētenarius decessit in bonis ipse libertus.l.si libertus.ff.de iure patro.Igitur nō licet hæredi legatū defuncto relictū repudiare in alterius præiudiciū,etiā si ea repudiatio in vtilitatē hæredis cedat.Rursus aduersus Bar.obiicitur tex.in d.§.Titius,Cui ⁹verbasint, si Titius cui Stichus legatus fuerat ante quā sciret ad se legatū pertinere decesserit, & eūdē Seio legauerit,& hęres Titij legatū nō repudiauerit, Stichū Seius vendicabit. Ecce qualiter hæres liberè potest legatum illud repudiare: & tamen acquisitione nullū ei damnū imminet.

Ego sanè Barto.distinctionem ab his obiectionibus ita defendam,vt existimen ex dict.§.si Titius.necessariam esse hæredis acceptationem, vt Seius Stichū possit vendicare iure dominij atque huc tendunt verba illa,Et hæres Titij non repudiauerit:non tamen ex hoc negatur,posse hęredem compelli legatario petente,Stichū legatum acceptare,cum nullum ei ex hoc immineat præiudicium.

Et ita Accursius & Doctores ibi illum textum interpretantur.Id verò, quod adducitur ex Africano in d.l.liberto, opinioni Bar.nequaquam obstat,si aduertamus verum Iurisconsulti sensum.Nam illud præiudicium non est considerādum,item neque commodum,quod in eo casu ex repudiatione sequeretur,cum nulla alia vtilitas,nullum aliud damnū extrinsecus ex repudiatione,vel acceptatione legati hæredi contingat,quàm quod ex maiori,vel minori hereditatis æstimatione ad hæredem peruenire possit. Friuolum tamen est nullam aliam causam repudiationis hęredem proponere quàm maiorem hæreditatis æstimationem. Et hunc opinor esse proprium intellectum Iurisconsulti in dict. l. liberto.nec aliud arbitror Barto.sensisse:ex quibus plura infe runtur.

Primum hæredem non esse cogendum acceptare legatū defuncto factum,etiam ad augendam hęreditatis æstimationē,vt locus sit legitimæ patroni,quando repudians legatum tanquam legatarius absque aliquo onere.ex d.l.si mihi: vbi Bart.&alij frequētiori calculo hanc sentētiam probāt.quod fatentur Iaso.ibi.Alexan.consi.113.volum.3.colum. vltima. ex hac opinione respondēs quid iuris esset in pulchro casu, qui ibidem ab eo proponitur,& sequitur Iaso.in dicta l.si mihi.numero vigesimo.licèt Caro.Molinæ.in additionibus ad Alexan.omnino dissentiat ab Alexand, & à frequentissima omnium sententia,& idem in l. si partem. ff.quemad. seruit. amitt.nu.

amit.num.73.& sequentibus eius, tamen rationes lector cū iudicio examinare poterit, vt quæ sit hac in quæstione iustior.ac verior sententia iudicare valeat.nos etenim post ter tiam huius operis editionem in nouos intellectus,& Caroli Molinannalyticos commentarios incidimus.

13 Secundò,hinc †deducitur grauiter errasse Alexan. in d. l.si mihi.& in d.cons.113.colum. vlt. qui defendens opinionem Barto.& communem,existimat in d. l.liberto. repudiationem nullum commodum afferre hæredi repudiāti,ex eo, quod iure nouissimo tertia pars bonorum liberti & centenarij sit patroni legitima,non dimidia.§.sed nostra,Instit. de succes.libert.eam verò tertiam partem ex solo legato quadraginta hæres soluere poterat,& consequi integram liberti hæreditatem, in qua erant octuaginta: etiam si legatum acceptasset:igitur mirum non est, si acceptare cogatur hæres,qui ex ea acceptatione,nec damnum patitur,nec lucrum amittit. Hic enim Alexand. intellectus verè commentitius est,& omnino reijciendus: cum sit à vero sensu,& integro iudicio alienum,A Africani responsa, iuxta constitutiones Iustiniani intelligere secluśis decisionibus,quæ Africani ætatevi gebant: ex quibus dimidia bonorum liberti pars patrono competebat pro portione legitima, si is centenarius decessisset.§.postea.Inst.de successio.libert.Quod si Alex. commē tum esset admittendum, sequeretur non esse locum dictæ l. liberto,quando liberto habenti octuaginta, legarentur triginta,aut vigintiquinq;, quod falsum est,& ita ex hac posteriori ratione reprobat Alex.intellectum Carol.Molin.in dictis additionibus.

Tertiò,ex his apparet,non rectè Bald. locutum fuisse in l. fina.§.tali.C.de cura.furio.dum rex.in d.l.liberto.dixit singula.eum intelligens procedere,quando in fraudem patroni esset facta repudiatio:non enim ad verum illius legis sensum requiritur fraudem aliquam adesse, nec probari.

Quartum,eadem ferè radice corruit ratio Iasi.in d.l.si mihi.qui scripsit in d.l.liberto non admitti repudiationē: quia fuit facta in fraudem legis,id est, legitimæ portionis patrono debitæ ex legis dispositione. l. si libertus minorem. ff. de iure patro.cuius decisionem solēnem esse existimat: quia ex ea probatur alienationem in fraudem huius legitimæ portionis factam esse nullius momenti,cum cæterę validæ sint, quāuis reuocari debeant.Hæc enim ratio Iasi.ad l.liberto.nō est admittenda, nam repudiatio legati, vel hæreditatis,non dicitur fieriin fraudem patroni l. 1.§ vtrum.ff.si quid in fraud. patro. Nec oberit l. si libertus.quippe quę loquatur in alienatione rei propriæ iam perfectè adquisitæ ipsi liberto, non in repudiatione legati:quod licet post acceptationem fingatur legatarij fuisse,palam est, vti probatur in d.§.vtrum.

Quintum,multo minus placet quòd Socin. asserit in d.l. si mihi.dicens rationem l.liberto.eam esse, vt fauore patroni nullo pacto hæredi liberti sit permissa repudiatio. Id enim falsum est,cum eadem decisio sit seruanda,etiam quo ad æstimationem hæreditatis respectu legatorum, vt in vltima illi⁹ l.parte probatur.

14 Sextò,vt ad propositam quæstionem redeā,infero ex præmissis,debitoris hæredē nō posse repudiare legatum defuncto relictum in fraudem aut in præiudicium creditorum.Licet ipse debitor in vita posset, quod notant Nicola. de Nea. & Ias.in § item si quis in fraudem.de actionibus.numero 22. Alexand.in dict.l.si mihi & tibi quod manifesta ratione probatur:quia ipse legatarius repudians non diminuit propriū patrimonium.Ipsius verò hæres diminuit hæreditatem debitoris,cuius bona, iura, & actiones tenetur diligenter custodire. Hanc tamen illationem ex principali distinctione Bartoli intelligunt quidam esse veram, quando ex repudiatione nullum commodum hæredi debitoris obueniret,nec ex acceptatione damnum ei immineret, quòd si ex acceptatione damnum, aut ex repudiatione commodum hæredi contingere posset,existimant cogi non debere hæredem ipsum legatum acceptare:ita notant Alexander dicto consilio 113 columna vltima,& Ias. in dict. l. si mihi.numero 20. dicentes posse hęredem debitoris repudiare rem legatam debitori,& eam accipere ex alio iure,quo creditoribus eius rei ratione minimè sit obligatus ipse hæres. Sed si res legata primo loco debitori defertur,& ex eius legati acquisitione nullū aliud incommodum hæredi contingit, quā quod creditorib.defuncti tenetur creditam pecuniam soluere tidiare.Hęc enim repudiatio manifestè repugnat voluntati debitoris,quam eius hęres sequi tenetur, siquidem præsumēdum est,debitorem ipsum velle suis creditorib. omnino satisfieri.cui satisfactioni est necessarium legatum istud.Igitur nulla ratione iuste poterit in præiudicium creditorum repudiari:& ideo quoad hanc opinionē libenter Carolo Moli.cō sentio,qui ab Alex.recessit:malè tamē ipse aliegauit d.l.liber to.ad conclusionē in hac sexta illatione deductam.cum prędicta lex minimè locum sibi vēdicet eo casu,quo hæredi extrinseca vtilitas ex repudiatione accederet, vt dixi illatione prima.

Septimò,ex Bart.distinctione comprobatur, quod Salycet & Ias.in d.l.si mihi.col.pen.notant dicentes, monachos quibus legatum aliquod relictum est, cogendos esse illud acceptare ad effectum, vt clericus ecclesię rector,cui canonica portio ex eo legato competit,eandē quartā,& canonicam portionem adsequatur,si ex hac acceptatione nullum damnum monachis accedit,lucrumve ab eisdem aufertur.

15 Cæterùm,& si plurima † ex hac decisione adnotentur ex Panorm.cæteriq; Pontificij iuris interpretib.illud præmaxi mè probat hæc decretalis respōsio.Hæredē rogatū restituere hæreditatem,etiam si fideicommissarium vniuersalem hęredem instituerit.nō posse eum grauare respectu bonorum contentorum sub fideicōmisso,secus quàm posset in bonis, & rebus quæ verè sint ipsius fideicōmissarij hæredis instituti. Quinimo potest fideicōmissarius Falcidiā, & Trebellianicā deducere ex illis bonis,quæ cōsequitur ex institutione vltra fideicommissum.Ex his sanè apparet,discrimen maximū cōstitui inter hāc decisionē,&c.Raynūtius.saltē in sequētibus.

Primū,constat hic substitutionem fuisse fideicommissariam,ibi compendiosam.

Secundum ibi.quòd filius fuit rogatus restituere descendentib.ab ipso testatore:hic verò agnatis ex linea transuersa ipsius testantis.

Tertium,hic Raynaldus instituit hæredes alterū ex substitutis,& eius filios,ibi nullum instituit hæredem.

EX CAPITE IOANNES.

SVMMARIVM.

1 *Executio vltimarum voluntatum pertinet non tantum ad Episcopū, sed & ad quēlibet alium habentem Episcopalem iurisdictionem.*
2 *Capitulum vacante sede potest exequi testamenta,sicut poterat Episcopus.*
3 *Executor designatus in testamento,an cogatur id officium accipere?*
4 *Præsens,& tacens eo tempore,quo eligitur ad executionem,non censetur id munus recipere.*
5 *Executor an possit agere?*
6 *Executor an possit vendere res hæreditarias?*

CAPVT IOANNES.

1 IRCA † EXECVTORES vltimarum voluntatū diximus,atq; explicuimus aliquot assertiones in c.3.& in c.tua.& in c.si hęredes. huius titu. quib.addēdū est,non tātū ad Episcopū pertinere curāvt vltimę volūtates mādentur executioni,sed & ad diœcesanum,id est,ad illum,qui iurisdictionē Episcopalē habet excluso Episcopo,tametsi Episcopus non sit. Cōtingit enim frequētissimè abbates,Archidiaconos,iurisdictionē Episcopalē habere,vel ex priuilegio,vel ex præscriptione.ca.auditis.de præscriptio.c.accedētib.de excess.prælat.Hi sanè appellatione diœcesanorū cōtinentur.gl. in clemē.vnica. de foro cōpet.verbo,diœcesanis.vbi Imol.& Cardina. Ioānes Andr. Abb.& Barba.hic col.7.Feli.in c.cum olim.col.1.de præscriptio.cū ibi per eū adductis.tex.optimus in c.Abbates.de priuilegi.in gl.in clem.1 verbo,proprij.de reb.eccles.dicens Abbatis cōsensum sufficere in alienatione rerū ecclesiasticarū, si is habeat iurisdictionem quasi Episcopalē,dicit eā ordinariā Abb.in c.2.de transactio.cōmēdat idē Abb in c. de voto. col.3.& hic,idē in c.quæsitum.3.notabil.de rerū permut. De ci.in c.auaritiæ,de præben.vlti.col.Et licèt gl.in clem.1.de vita & honesta.cler.& in clem.1.de iure patro.velint expressè, appellatione diœcesani Episcopū tantū cōprehendi,nō aliū inferiorē,etiam si is habeat iurisdictionē Episcopalē.Imol.in c.de monachis.col.2.de præbend.tamen id procedit in his, quę potius exigūt officium Episcopi,quàm eius iurisdictionem:nam in his,quæ iurisdictionem potius requ runt,appellatione diœcesani cōtinetur inferior habens iurisdictionē Episcopalē.Abba.& Barbat.hic,Fel.in d.c.cum olim.colū.1.

in quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

in quo oportet mentem,& rationem dispositionis cuiusq; perpendere diligenter.

2 Imò canonicorum† collegium, quod capitulum vulgo dicitur, poterit vacante sede Episcopali compellere executores, vt vltimam voluntatem exequantur, & eis negligentibus eandem executioni mandare,cum hoc ad iurisdictionem Episcopalem spectet. Abbastertia colu.post Cardi.Ioann.And.& Anchar.hic:& idem probat Calderi.consi. 12.huius titu.dicens hanc opinionem communem esse.idē asserit eam secutus Francis. Paui. de potest.ca.sede vacan.2. par.quæst.7.& Barba.hic.num.15.licet ab ea recesserit. *Hinc* etiam arbitror, prælatum Episcopo inferiorem, habentem iurisdictionem Episcopalem excluso Episcopo, non tantū posse compellere executores ad executionem,sed etiam eis negligentibus exequi vltimam voluntatem: quod minimè dubiū est,quando is prælatus non est subiectus Episcopo,sed ab eo exēptus simul cum his, qui illius sunt iurisdictionis. Prælatus verò non Episcopus, habens tamen Episcopalem iurisdictionem,à quo ad Episcopum appellatur, licet possit cogere executores ad exequendum: quod Docto. hic conqorditer asserunt, & potest probari ex capit. quanquam. de vsur.in 6.iuncta gl.verbo,loci. & Franc,ac Domi.ibi. Forsan tamen non poterit exequi ipsam vltimam voluntatem negligentibus executoribus,sed id officium Episcopo deferetur,sicuti sensit Card.in clemen.1.isto titu. 8. quæstio. Fatetur tamen posse hunc prælatum inferiorem exigere rationē ab ipsis executoribus : iuxta illius Clementinæ constitutionis sanctionem:in quo gl.ibi.verb.locorum ordinarijs. dubitauit : quo fit,vt expræmissis sensus huius capitu. apertissimus sit.

3 Colligitur deinde†ex hoc cap.executorem designatum in testamento,etiam ad legata pia soluenda, non posse cogi id munus accipere,saltem præcise.Ioan.And.Abb.&Docto. hic cōmuniter,quāuis si id recusauerit, amittat legatū à testatore relictum.auth.de hæred.& Falcid.§.si quis aut em.collatio.9. Cardina. in Clemen. vnica.isto tit.q.4 l.si quis sepulchrum.§.funus.ff.de religi.& sump.fune.l.vltima. ff. de confir. tut.l.post legatum §. amittere.ff.de his qui.vt indign.Bal. in repetitio.l.j.ff.de lega.2.colu.6. coniunctus tamen ipsi testatori in dubio non amittit ex hoc legatum. l.tutor. §.quę tutoribus.ff.de excusat.tuto,Barb.hic numero 17 Roma.singul.646.

Quod si semel designatus executor expressevel tacitè hoc officium receperit,omnino cogendus est id exequi.tex. hic satis celebris, ex quo frequentissimè iuris vtriusque interpretes id notant:maximè Abb.hic nu.3.& Cardin. dict.q.4. Quorum primus addit Episcopum posse hoc officium exequendi vltimam voluntatem delegare alicui,qui ei subiect' sit,&eum compellere,vt exequatur:sicuti in qualibet alia de legatione,quando episcopo competit executio , ex notatis in capit. pastoralis de offic. delega.&in l. prima. C. qui pro sua iurisdict.idem Barba.hic nume.11.& idem in cap.tua.nume.20,huius titu.Bald.in d.l,1.col.6.*Alter* verò notat, religiosum posse cogi ab eius prælato accipere hoc onus exequendi vltimam voluntatem:oportet enim monachis obtemperare eorum prælatis.cap.non dicatis.12. quæst. 1. atq; ita est intelligenda vltima pars huius capitis,iuncta gl. idem approbat Barba,hic nu.17.

4 Quinimo etiam† si quispiam præsens designetur executor,& tacuerit, non censetur ex hoc id munus acceptare. Abb.& communiter Doct.hic teste Barba.num.11, & probatur in l.filiusfamilias §.inuitus.ff.de procurato.l. si de meis.§. recepisse.ff.de arbi.nam &is in quem præsentem fit compromissum,etiam si tacuerit,non videtur recepisse arbitrium. *Imol.in c.quintauallis.de iureiuran.19.dif.Rom, Alexand.* & *Iaſ.nu.98.in l. quæ dotis.ff. soluto.matrimo.*& Marcus *Anto.in tract.de compromissis.part.1.* & quæst. 1.numero 36. quorum opinio communis est, quæ locum habet in extraneis,nam coniunctus,qui præsens fuit executor designatus,& tacuerit,cogitur ex hoc officium istud exequi,quia videtur onus hoc accepisse. *Bal.* qui & in amico loquitur in l. inuirus C.de procu.ad finē.quē ibi cæteri sequuntur.Iaſ.in d. l.quæ dotis.n.72.Marc.Ant.in d.n.36.Lanfr.in tract.de arbi. col.5 *Roma.in d.l quæ dotis.ex l.si seruus communis.ff.de dona.inter vir.*& vxor.*Et* idē si præter præsentiam ipse designatus executor aliquē actū fecerit,ex quo possit præsumi, aut colligi mādatū accepisse:nec libet hic recēsere oēs,velsingulos act' qui hāc acceptationē inducūt,nā & hi colligi possūt ex prefatis authorib.&maximè est in hac re text' insignis in l.filiusfa.absentis.ff.ad Maced.& in Clemen.1. de procurato. Mathes.notabi.22.Felin.in c. nonne.de præsumpt.*Imola.Felin.nu.36.Deci.nu.23.Ripa,nu.131.* in c.cum M. de constit. Bart.in l quo enim.ff.rem rat.habe.& ibi Paul.Castren.Anto. *Rube.in l.non solum.§.morte.ff.denoui oper.nunciatio.nu.* 327.post Alex.ibi. *Abb.hic.Hippoly.in rubri.C.de probatio.* nu.246.à quibus latè traditur intellectus dictæ l. filiusfamilias absentis.& ex ea deducitur, executorem nominatum à testatore recipientem instrumentum in quo executor fuit designatus legentem id,& tacentem,ex hoc munus istud recepisse.quod & Socin.sensit consilio 63. in 4. volum. Vnde infero intellectum ad l.Regiam 1.tit.10.parti.6.quæ statuit posse testatorem designare executorem vltimæ voluntatis non tantum præsentem aliquem,sed & absentem.

5 Vltimò,est non inutilis†quæstio,an possit executor agere.Et si executor sit ad legata pia nominatus, agere poterit aduersus hæredes,& alios quoscunque.l.alio.ff.de alim.& cib.lega l.nulli.& l,si quis ad declinandam.C. de episcopis & cleri.& est ab omnibus recepta isthæc opinio.Quod si legata non fuerint causa pietatis relicta,executor merus non agit nec aduersus hæredem : nec alium quemlibet possessorē l.Lucius.§.Mæuia.ff.ad *Trebellianum.*quanuis officium iudicis possit implorare,vt hæres cogatur aut quilibet alius bonorum possessor,ea bona tradere ad executionem faciendā ex l.hæreditas.ff.de petitio.hæredi.l.quintus.ff.de annu. legatis.*Mixtus* verò executor, cui vel pars ipsius legati competit,vel ipsum legatum, licèt cum onere restitutionis agere potest aduersus quencunque.l.si quis *Titio.* vbi Bartolus.ff. de legatis 2.atque ita hāc quęstionē expediūt Abbas & Doctores hic,*Regia* l.quarta.tit.10.parti.6. Oldendorp. de executorib. testa.tit. 6. Bald.in l.id quod pauperib. quæstione quinta.& 6.C.de episcopis & cleri.Cardina.in Clemen. vnica.isto titul.quæstio. 13.& *Imol.*col.vlt.qui vnanimi consensu fatentur indistinctè executorem agere posse,si hæc potestas à testatore eidem concedatur.l.fiā pluribus.& l.quidam §.si scriptus.de legat.1.

6 Sic exequutor† vniuersalis poterit vendere res hæreditarias ad effectum exequutionis.l.nulli.Particularis verò non potest vēdere,nisi à testatore venditio ei permittatur.l. alio hærede.ff.de alimen.& ciba.legat.vbi *Bart.*col.3.explicat, executorem vniuersalem esse illum,qui nullo hærede instituto nominatim eligitur à testatore ad distribuenda omnia sua bona,& legata soluenda.Præmissam etiam distinctionem Abb.hic vltim.col.sequitur,& eam arbitror communem esse.Expensas autem,quas exequutor fecerit in exigendo res & fructus hæreditarios ad peragēdam exequutionē, potest ex bonis defuncti iustissimè petere. Archidia. Ioannes Andreas,Dominicus col.tertia.& Franc.col.penultima. in cap. vltimo.isto tit.in sexto.& notat Paulus Parisi. consi. 26.lib. 18.volumine quarto.

EX CAPITE VLTIMO.

SVMMARIVM.

1 *Varij mores in celebrandis defunctorum exequiis.*
2 *Agape quid sit in Canonib.à Gratiano concinnatis.*
3 *Nouendiale sacrum solet pro defunctis celebrari.*
4 *Fabrica quid sit?& de priuilegio legati pro ecclesiæ fabrica relicti.*
5 *An hic canō locum habeat in quarta portione paræciali ecclesiæ debita.*
6 *Monachi tenentur quartam portionem soluere Paræciali ecclesiæ etiam de legatis hic expressis.*
7 *Quarta portio non debetur ex his,quæ exequutor testamentarius distribuerit in ea opera,quorum hic tex.meminit.*
8 *Duplex quarta portio potest ab vno,& eodem legato deduci.*

CAPVT VLTIMVM.

1 VETERIBVS SOLENNE quidem erat mortuorū exequias pia deuotione celebrare vel tribus,vel septē,triginta,†aut quadraginta diebus post obitum ipsum,authore Ambrosio in libr.de obitu Theodosij,quem Gratianus retulit.13.q.4.cap.quia alij.sic scribēs:Quia alij tertium diem alij triceſimum,alij septimum,alij quadragesimū obseruare consueuerunt,quid doceat lectio consideremus. Defunctus inquit,Iacob,præcepit *Ioseph* pueris sepultorib. vt sepelirent eum:& sepelierunt sepultores Israel,& cōpleti sunt quadraginta dies:sic enim dinumerabātur dies sepulturæ:& luxit eum Aegyptus septuaginta diebus.Hæc ergo sequenda solemnitas, quam

tas,quam præscribit lectio:quæ quidem verba ex dicto canone referre libuit,quod nec apud Gratianum, quin nec apud D.Ambrosium integra, & absque vitio legantur. Est & in hac quæstione optimus tex.in capitul.nullus. 44. distinct. quo in loco prohibentur inhonesta.& lasciua conuiuia clericis,quæ parantur.& exhibentur in hisce solennitatibus defunctorum.Tametsi conuiuia honesta, & quæ gratia charitatis.& dilectionis fiunt,etiam clericis permittantur, modo non fiantintra ecclesiam.capit. conuiuia communia.44. distin.cap.non oportet.in 2.42.distin.qui Canon, & in cap. nō oportet.in 1.& in capit.si quis.eadem distin. conuiuia Christianorum,& quæ pauperibus exhibentur,*Agapen* †, quasi dilectionem appellat,eo nempe,quod dilectionis,& charitatis causa fiant.tex.in dicto capitu.conuiuia communia .quadictionevtitur Diuus Hieronymus ad Eustochium de custodia virginitatis.1.*Epistola.Tomo*,cum ad Agapen,inquit,vocauerint præco conducitur , vbi Erasmus in scholijs huius vocis significationem adnotauit. Nam & *Iudas* in Epistola Agapen charitatem appellat in Græcis codicibus. *Cyprianus lib.3.ad Quirinum.cap.3.*Agapen,inquit,&dilectionem fraternam religiosę,&firmiter exercendam. Tertullianus in lib.ad Martyres.*Per* curam,inquit, ecclesiæ, & Agapen fratrum.idem in Apologetico.cap.39.Cœna, inquit, nostra de nomine rationem suam ostēdit,vocatur Agape id, quod dilectio penes Græcos est. Docet sane is author Christianos frequenter cœnitare simul consueuisse, haneq; cenam Agapen appellari, quòd ibi ditiorum epulis pauperes reficerentur.Cuius moris meminit *Plinius* ad Traianum.Scribit,& ad hæc *Paulinus* in libello de Gazophylacio,mensam in ecclesia poni solitam pro pauperibus reficiendis, quam Domini mensam vocat,& à domino positam.adhortans ditiores, vt egentibus de suo libenter impertiant:quæ & beatus *Rhenanus* adnotauit in libru *Tertulliani* de corona militis. Ex his sanè constat nihil in dictis canonibus immutandum esse, & si Alciat.lib.1.præter.id efficere tentauerit.*Hinc* & apud Hispanos plerisque in locis moris est,in funeribus ipsi plebirde functi hæredes leue quoddam conuiuium exhibere, quòd vulgus charitatem appellat.Sic & conuiuium illud Agapen, id est charitatem dictum fuisse constat ex testimonio Clemētis Alex. lib. 2. Pædagogi cap.1.✠ Existimat tamen contra rationē profanas cœnas hoc salutari nomine appellari. ✠

3 Est etiam vsu,& moribus apud nos receptum, vt pro mortuis nouēdiale sacrificiū celebrem' : quod & apud Ethnicos moris erat,sicuti ex Horatio apparet dum dixit in Epodo.

Nouendiales dissipare pulueres.

Et adnotarunt Virgilius Polydorus lib.6.de inuento.rerū. c.10.& Ludo.Cæli.lib.lect.antiq.9.c. 45. Huius moris, quo in nonum diem iusta defunctis persoluī solent . meminit Iustinianus in Nouel.115.& 133. & Nicephorus Gregoras lib. 3.Rom. Histo. vbi de obitu *Theodori* Lascarij Iunioris agit.Sed &hoc à paganis sumptum fuisse tradit Augustinus in quæstionib.super Genes.c.172.& constat ex Xiphilino in Adriano:& adnotauit Cuiacius in Nouellam 60.& in lib. de temporibus.c.6.

Septimi etiam diei fit mentio apud Ecclesiasticum. c.22. Luctus mortui septem dies.Luctus autem fatui omne tempus vitæ eius.Quin & Strabus, inquit : Dei cultores septem diebus exequias celebrant.Meminit & eiusdem diei septimi hac in re D.Augustin.in d.c.172.ex c.50.Genes.atque item D. Ambro.in oratione de fide resurrectionis.Meminit,&*Tertullianus* in lib.de *Monogamia*, Anniuersariorum, quæ pro defunctis fieri, ac celebrari solent. Idem *Tertullianus* in lib. de Coro.mil.& D.Amb.in d.oratione de fide resurrectionis.

4 Probat deinde †textus hic ex legatis,quæ relinquuntur ab aliquo ecclesiæ,in qua iussit ipsum sepeliri, omissa paræciali ecclesia,deberi quartam partem ipsi ecclesię paræciali: idem asserit textus in c.1.& 2.de sepultur.à qua regula excipiūtur legata quędā,& inter alia legatū pro fabrica ecclesię,i. pro instaurandis aut reficiendis ædificijs ipsius ecclesiæ.

Fabrica.n. ipsum ędificiū Ecclesię dicitur.c. de Fabrica. de cōsec.dis.1.Significat preterea artificium aliquod quod manu fit,à fabris deducta dictione.Apud Cęsarū constitutiones dicitur fabrica armorum factio,quæ publicè ab *Imperatore* quibusdā cōmittebatur,qui fabricēses dicti sunt.Quorū meminit titul' de fabric.li. 11.& tex.in c.si iudex.de sentē. excō municа.in 6.atq; hæc cōmissio authorē habuit Constātinū, qui in municipio Cremonēsi prope Mediolanū hāc publicā armorū factionē cōstituit,autore Ammiano Marcellino.li. 15.& Alcia.li.j.prætermis. Fabrica vero à Canonistis,& ex cōmuni vsu loquendi dicitur ius illud, ꝙ ecclesia habet, ad percipiē. dum reditus aliquot ex bonis pro ornamentis, pro ædificiis, proque aliis rebus necessariis diuino cultui. Verum Abbas hic notauit ex legato relicto pro fabrica alicuius ecclesiæ, non posse emi vestes.nec alia ornamenta.q in hoc ca.probatur,cum hic pateat differre legatum relictum pro fabrica à legato relicto pro ornamentis:sed nihilominus,si præfatam communem fabricæ significationem attēdamus,nequaquā poterit procedere Abb.opinio.

Est tamen hic textus intelligendus in principali decisione, quando ecclesia cui legatum pro fabrica fit,indiget ędificiis, aut refectione parietū:secus enim si non indigeat hisce subsidiis,aut ædificiis,nam tunc ex legato pro fabrica detrahitur quarta,ne fiat fraus ecclesię paræciali,aut Episcopo.c.ex parte in 3.de verb.sig.Host.Io.And.& *Anchar.*hic,quib.accedit Syluester verbo,canonica.§.9.col.pen. Tamersi contrarium probare nitantur Goffredus,Cardinalis,& Barb.hic,colum.3. per textum in c.nobis.12.q 2.siquidem ecclesia non indigente,legatum hoc est seruandum in futuram parientum eccle siæ refectionem quādoque necessariam.Qua ratione defendi posset Goffredi sententia,etiam si existimem priorem magis communem esse.

5 Secundò potest hæc† decisio intelligi, vt procedat etiam quoad quartam portionem debitam paræciali ecclesiæ.ex c. 2.de sepultu. cuius superius mentionem fecimus,quod sensit in hoc c.Rom. Pontifex,& præmittit Abb.colum.vlt.gl.ordinaria,& ibi Doct.in d.c.2.Syluester verbo,canonica.§.9.colum.2 Ang.eodem verbo.§.j.ver.Tertius casus. Qua in re nō recte Ang.reprobar Neapolit.decisio in nouis.23.

6 Tertiò,hæc constitutio† locum non obtinet in his, quæ legantur monachis prædicatoribus, aut mendicantibus, ab eo,qui apud eos elegit sepulturam.Nam ex his legatis deducenda est quarta paræcialis,quāuis legata fiant expressis causis huius capitis.text.in Clem.dudum.de sepult.§.verum.Abbhic col.fi.Albericus in l.seruo alieno.§.ineptas.nu.20,ff.de le. j.Nec mirum id est,cum monachis plura priuilegia concessa fuerint,quæ præiudicium inferunt ecclesiis paræcialib. Vnde ne omnino iura ecclesiarum paræcialium extinguantur hoc fuit statutum.Scribit tamen Cardinalis in d.§.verum.moribus obtentum esse , vt ecclesiæ paræciali quarta portio à monachis soluatur,ex his tantum,quæ offeruntur eo tempore quo funus , aut exequiæ defuncti celebrantur , quod est maximè notandum:&in ea quæstione potissimum est cōsuetudo ipsa considerandа , & omnino ad controuersias inter monachos, & presbyteros parochialis legendus Albericus in d.§.ineptas.

7 Quartò,adeo vera†& iusta est huius canonis constitutio, vt si testator iusserit mille aureos distribui per *Tirium* eius executorem in pios vsus,& is eos distribuerit in fabricam,ornamenta ecclesiæ,aut in aliam causam ex hic nominatis, nihilominus non debetur quarta portio Episcopo, nec paræciali ecclesiæ,ab ipso enim testatore censetur facta hęc distributio.l.vnum ex familia.§.j.ff.de leg.j. vbi Dyn.Bart. & Doct. ita intelligunt huius canonis decisionem.Abbas in c.in causis.de elect.col.3.idem cons.110.col.vlt.vol.2.Corset.in sing. ver.compromissarius,quorum opinionē fatetur Barbat.hic col.4.communiter receptam esse.

8 Ex his constat,† posse contingere ab vno & eodem legato deduci duas quartas portiones,nempe si id legatum relictum fuerit ecclesiæ,in qua testator elegit sepulturam,omissa paræciali ecclesia :nā debetur ex eo quarta Episcopo, cui ecclesia subdita est,item quarta paræciali ecclesiæ.Ab.& Docto.hic communiter,& præ cæteris Barb.n.8.Prius tamen erit deducēda quarta portio paræciali ecclesiæ debita,vt probat eleganter Abb.in c.certificari.col.vlt.de sepult.quicquid scripserit Bald.cons.vlt.lib.4.nu.2.

EX SEQVENTI RESOLVTIONE.

SVMMARIVM.

1 *Filio intestato atque sine liberis defuncto,succedunt pater & mater simul.*
2 *An fiat æqualis diuisio bonorum filij intestati inter patrem & matrem?*
3 *Pater & mater auis præferuntur in successione filij intestati.*
4 *Parentes succedunt liberis in stirpem,non in capita.*
5 *Fratres intestato decedentibus an admittantur simul cum eis parentibus?*
6 *Iure Regio fratres non admittuntur cum parentibus ad successionem intestati.*

7 *Fratres*

Universidad de Deusto
Biblioteca

7 *Fratres qualiter succedant intestato, qui non relictis parentibus mortem obierint.*
8 *Filij fratrum an admittantur in stirpem, an in capita?*
9 *Patrui qualiter nepotibus intestatis succedant.*
10 *Pars hæreditatis paternæ, aut fraternæ repudiata ab vno ex successoribus, qualiter alijs adcrescat?*
11 *Proximiores succedunt decedentibus intestato post parentes & fratres, vsque ad decimum gradum.*
12 *Feudi successio vsque ad quem gradum deferatur proximioribus.*
13 *Illegitimi intestato decedentes, quos successores habere possint.*

De successionibus ab intestato breuis, quædam resolutio à iure Cæsareo, & Regio collecta.

POST TRACTATVM de Testamentis nõ inutile erit explicare quonam modo mortuis absque testamẽto succedatur, cum hæc quæstio nõ tantum sit frequens, verum & ipsis Cæsarum, & Regum legibus impedita, atque ideo propositis aliquot assertionibus eam conabimur pro viribus expedire. Et quia in c. Raynuntius, diximus de successione filiorum, qui legitimi sunt; de iure verò successionis illegitimis liberis competenti in Epitome de sponsalibus. 2 par. c. 8. §. 4. hic agemus de iure successionis legitimæ quæ parentibus & agnatis, cognatísque defertur.

2 Prima conclusio. Filio decedenti † absque testamento, qui nec matrem, nec fratres relinquat, succedit pater. l. 2. & in auth. defuncto. C. ad Tertullia. quæ quidem assertio adeo iure probatur, vt nefas sit eam in cõtrouersiã mittere. Quod si filius obierit mortem matre, & patre superstitibus, oportet rem altius explicare.

Secunda conclusio. Quãuis iure digestorum, & Codicis pater in successione filij intestati matri præferatur. l. 2. §. obijcitur. ff. ad Orfici. §. præferuntur. Inst. de Senatusconsul. Tertulian. l. 2. C. ad Tertullianum. Hodie tamen ad successionem filij intestati pariter mater & pater admittuntur. tex. in dict. auth. defuncto. & in auth. de hæredib. ab intest. veni. §. consequens & l. quarta. tit. 13. par. 6. quod vendicat sibi locum, etiam si pater sit manumissor, id est, emancipator: nam nihilominus non præfertur matri. dict. auth. defuncto, qua in re sciendum est, olim solẽne fuisse patri filium emancipare cõtracta fiducia, & sic expressim seruato sibi iure successionis, demum in emancipatione fuit à lege subintellecta hæc fiducia, nec oportebat eam successionem patri seruari, cum lege patri deferretur. di. l. 2. C. ad Tertullia. d §. obiicitur. & §. vlti. Inst. de legit. agnat. succes. Secundò, hæc ipsa principalis conclusio adhuc vera est, etiam si filio sint superstites pater, & auus, ex eadem Nouella Iustiniani. Et notant Angel. Salyce. Corn. & Docto. communiter in d. l. 2. quicquid ibi gl. dixerit. Tametsi iure veteri auus paternus admitteretur exclusa matre ob euitandam perplexitatem, ex qua mater auum paternum excludebat: mater autem à patre defuncti, pater verò ab auo excludebatur. l. æquissimum. ff. ad Tertullianum. §. vlt.

2 Est tamen circa † hanc conclusionem egregia quæstio, vtrum pater, & mater ad successionem filij intestati æqualiter admittantur, an patri deferantur bona illa, quæ filius à patre, vel patris causa acquisierat: matri verò ea bona quæ à matre, vel causa matris habuerat? In quo video non admodum inter Doctores conuenire, siquidem Bar. in auth. itaque. C. com. de succes. in ea est sententia, vt existimet ascendẽtem per lineam paternam bona intestati acquirere, quæ de functus habuit à patre, vel à patris gratia, ascendentem verò ex linea materna illa bona, quæ mortuus filius acquisiuit à matre, vel matris causa, adducit Barto ad hoc tex. quem dicit singula. esse in l. quod scitis. C. de bonis quæ liberis. Quo in loco eandem opinionem iterum Bart. probat. idem Bart. in l. post dotem. vltima columna. ff. soluto matrimo. dicens singul. esse tex. in dicta l. quod scitis. idem consilio 18. cui subscripsere Imol. Roma. & Ias. in dicta l. post dotem. columna penultima, & vltim. Roman. consilio quadragesimo. Alexan. consilio 150. volumine secundo. Abb. in consilio septuagesimoquinto, volumine primo. Bald. Nouel. de dote. par. duodecima, quæstione decimaquarta. Ioann. Oldendorp. in Epitome succes. ab intesta. quam admisceuit legum duodecim Tabularum interpretationi. titulo sexto, conclusio. 13. allegans text. §. primo. Institut. per quas person. nob. acquir. Angel. & Paul. in dicta l. quod scitis. Marcus Perusinus inter cõsilia Baldi. volumine quarto. consilio 113. Guilielmus Benedict. in ca. Raynuntius. verbo, & vxorem. num. 536. Chassanæ. in consuetud. Burgundi. rub. 7. §. sexto. n. 7. & alij plures, quos refert And. Tiraq. de retract. legali. §. 14. num. 12. dicens hanc opinionem receptam esse apud Gallos: eandem asserunt communem esse. Alex. in d. consil. 150. & Ant. Rube. consi. 79. & probatur Regia l. x. tit. 6. lib. 3. Fori.

Verum enimuero hæc ipsa sequẽtissima Bart. & aliorum sententia minime probatur in d. l. quod scitis. cum in illius legis specie nepos non decesserit, vt falsò Bar. opinatur, cum auo paterno, & materno: sed relictis, & superstitibus auo paterno & ipso patre: atque inquit ille text. quæsita ab eo nepote ex eo, quod mater habuit per pactionem partem aliquam donationis propter nuptias, patri adquiri quoad dominium: auo autem quoad vsum fructum. Sic sane illam decisionem interpretantur Cynus, Alberic. Salycet. Raphael. & Corne. in d. l. quod scitis. §. sin autem. Vnde fit, vt minime ex præfata constitutione Cæsarea Bart. opinio probetur. Posse tamẽ defendi plane præmissa opinio in lucris nuptialibus ex l. 2. C. de bo. quæ lib. vt parentes sint promptiores ad dotem, & donationem propter nuptias cõstituendam. Bald. in d. auth. defuncto. Cuius opinioni plures accedunt, & expressim Io. Lupi. in l. 6. Tauri. num. 19. Alioqui Bart. sententia & si recepta frequentius sit, tamen falsa est censenda. Imo pater, & mater filio intestato æqualiter succedunt. text. in d. auth defuncto. vbi Bal. à Bart. discedit, & Salyce. secutus Petrum & Cynum in d. auth. itaque. C. commu. de succes. Corne. in d. auth. defuncto. & in d. l. quod scitis, & idem Corne. consil. 265. volu. 4. & consil. 94. volum. 1. idem consil. 7. volu. 3. Benedict. à Benedict. inter consilia Cornei. consil. 6. volum. 3. Nicol. de Vbal. de succ. ab intest. 2. par. colum. 3. Cuma. consil. 122. & alia, quos Tiraq. congessit d. §. 14. nu. 13. Quin & hanc esse communem opinionem asserit Bal. consil. 13. volum. 2. quæ probatur Regia l. 4. ti. 13. part. 6. & l. 6. Tauri. & l. 1. ti. 8. lib. 5. Recopil. ex quo pater iure Regio seruandam esse in praxi Bald. opinionem, nisi in his locis, vbi Regia Fori l. adhuc sit vsu recepta: sicuti d. l. sexta nominatim statuit.

Porro, quanuis Bart. opinio seruanda foret, minimè procederet, quoties pater ad successionem filij intestati simul admitteretur cum proprio filio, fratre defuncti, vt in casu secundo. auth. defuncto. Successio etenim tunc æqualiter competit, nulla constituta bonorum distinctione, cum nulla fiat iniuria patri, qui simul cum proprio filio ad successionem vocatur. Soc. consil. 89. col. 2. volumi. 4. & nouissimè Aymon Sauilli. consil. 176.

3 Tertia conclusio. In successione liberorum, qui intestati decesserint, pater etiam constitutus sub aui potestate, præfertur auo paterno, & mater auo itidẽ materno. text. in d. l. quod scitis. à quo id colligunt Raphael & Corne. idem probat rex. in d. auth. defuncto. atque hæc est communis sentẽtia, quam & Regia lex probat. 4. ti. 13. part. 6.

Quarta assertio. In successione filij intestati pater præfertur auo materno, & mater auo paterno. text. quem ita intellexit Accursius ibi in d. auth. defuncto. & sequuntur Doc. communiter: sicuti adserunt ibi Salycet. & Corne. & Barba. consi. 50. volum. 4. colum. 1. eandem opinionem præmittit Alexan. consil. 80. volum. 1. & consil. 115. volum. 2. quam probat d. Regia l. 4. Nec in hac specie est admittenda distinctio Bart. imo mater præfertur auo paterno, etiam in his bonis, quæ filio à patre obuenere. Old. consil. 110. Io. Lupi in c. per vestras. in re. pe. rubr. de don. §. 23. ad fin.

4 Quinta conclusio. In successione † liberorum, si plures parentes concurrant, nempe in eodem gradu, fit distributio in stirpes, non in capita. Nam si auus, & auia materni generis, & auus paternus velint succedere nepoti intestato, conceditur eis hæreditas eo modo, vt auus paternus tantum ex ea consequatur, quantum auus, & auia materni generis. tex. ita cõmuniter intellectus in d. auth. defuncto, & in auth. de hæred. ab intest. veni. §. 1. & d. Regia l. 4. tit. 13. part. 6. Sed quia quandoque ei, qui intestatus moritur, supersunt fratres vtriq; cõiuncti, vel vterini, & præterea parẽtes, oportet in hac quæstione quid iure statutum sit explicare: nam id variè veteres legibus fuit decisum, vt explicat Alciat. libro quarto, disputat. 7.

5 Sexta conclusio. Intestatus † relinquens fratres, aut sorores vtrinque coniunctos, simul & patrem, matrem, auum, vel auiam, habet legitimos successores simul fratres sorores vtrinque cõiunctos, & patrem ita, vt diuisio hæreditatis fiat per capita, non per stirpes. text. in d. auth. defuncto. Regia l. 4. ti. 13. part. 6. sed in hac conclusione plura sunt notanda.

Primum enim considerandum est, fratres, etiam vtrinque coniunctos non excludere auũ, nec auiam à fratris successione: imo ipsi admittuntur simul cum auo, vel auia per capita diuisa hæreditate. gl. in di. authen. defuncto. & in Nouella vnde deducitur, quã opinionem sequuntur in dict. authent. defuncto. Bart. Paulus, Salycet. & Corne. post alios communiter. Nicola. de Vbal. de succes. ab intesta. 2. part. quæst. 2. & hanc esse communem opinionem adserit Bald. in consilio 268. vol. quarto. Cæterùm Accursius in dict. authẽti. defuncto. contrariam opinionem retulit, quam probauit Iacob. à Bello visu. in authentic. de hæredi. ab intestato venien. §. si verò. Regia l. 4. titu. 13. parti. 6. quæ auos ad successionem intestati nepotis admittit, quando descẽdens obijt non relicto patre, nec matre, nec relictis fratribus, vtrinque coniunctis. eandẽ sententiam sequitur Chassa. in consuet. Burg. rub. 7. §. sexto. col. 9. errat tamen is autor, dum falsò alios citat ad hanc sententiam.

Hinc apparet falsum esse, quod respondet Chassa. cõsilio 9. dicens fratres etiam vtrinque minimè coniunctos admittendos esse ad successionem fratris intestati, simul cũ ipsius fratris parẽtibus, si desint defuncto fratres vtrinque cõiuncti. quod probat ex eo quod authentica defuncto. loquatur eo casu, quo defunctus reliquit fratres vtrinq; coniunctos, non tamen ex hoc neget, eis deficientibus successionem deferri fratribus cognatis tantum vel agnatis. l. si quis. C. ad Tertullianũ. authenti. post fratres. C. de legi. hæredi. quæ quidem constitutiones eã opinionem non probant: & ideo ad uersus receptam sententiã non licet Chassanæi responsum defendere.

Secundum est animaduertendum, filios fratris vtrinque coniuncti, in stirpem succedere simul cum parentibus ipsius patrui intestati. glo. communiter recepta in dict. authen. defuncto. text. in authen. vt fratrũ filij. collation. 9. §. 1. idẽ notat Nicola. de Vbald. de succes. ab intest. 2. part. quæst. 3.

Tertiò est notandũ, filio intestato & si succedãt parentes simul, cũ fratrib. vtrinq; cõiunctis, nõ tñ succedũt nepotes, pronepotesve horum fratrum: imo excludũtur hi nepotes, & vlteriores ab ipsius intestati parentibus. glo. communiter recepta in dicta authenti. post fratres. Paulus Castrens. in authent. post fratres. in 2. C. de legit. hæredi. in dict. authent. defuncto. Guilielm. Benedict. in c. Rainuntius. §. & vxorem. nu. 640. Angelus Aretin. in tract. de testament. verb. nolens intestatus. col. quarta. & Nicolaus de Vbald. in dict. tracta. de successi. ab intesta. 3. part. colum. 3.

Quartò his est illud addendum, quod Bartholom. Socin. scripsit consil. 25. volumi. tertio. colum. vlti. statutum, quod matrem intestati filij à fratribus excludi ab eius successione disposuerit, ita intelligendum esse, vt matri præferantur fratres vtrinque coniuncti: alij verò simul cũ ipsa admittantur: licèt Maria. Socin. consi. primo. volumi. primo. voluerit, solũ fratrem, etiam non coniunctum vtrinque exclusa matre admittendum esse.

6 Postremò cõstat † iure Regio à successione intestato decedentis omnino excludi fratres, etiam vtrinque coniunctos. si sit superstes aliquis ex parentibus vel ascẽdentibus defuncti. Regia, & Taurina lex 7. & l. 4. titu. octauo. libro 9. Recopil. quod & prius moribus receptũ erat: sicuti probat l. 1. tit. 6. libr. 3. Fori.

7 Septima cõclusio. Intestato † qui decessit absque parentibus, fratres vtrinque coniuncti succedunt æqualiter, exclusis fratribus cognatis tantum, vel agnatis. auth. Cessante. C. de suis & legit. hæred. Regia l. 5. titu. 13. part. 6.

Octaua conclusio. Instituto decedente non relictis ascendentibus nec fratribus vtrinque cõiunctis succedunt fratres agnati tãtum, vel cognati. text. in authenti. post fratres. in 1. C. de suis & legit. hæredi. d. Regia l. 5. Quo fit, vt extante statuto, quo mater à patruo excluditur ne filio succedat, ipse patruus repellitur à fratre consanguineo tantum ratione cognationis, aut agnationis, ita vt sit defuncto coniunctus ex altero latere, sicuti respondet Hierony. Gratus consil. 19. & 20. volumi. primo. hoc intelligens: quando defertur successio matre iam defuncta. Oportet tamen ad perfectam huiusce rei cognitionem septimam, & octauam assertiones quibusdam additis apertiores efficere.

Primum quidem absque controuersia receptum est, filios fratris premortui admittendos esse ad successionem patrui intestato defuncti fratribus quibusdam relictis cum superstitibus patruis in eam partẽ, ad quã corũ pater admitteretur, & sic in stirpem. authenti. Cessante. C. de suis & legi. hæredi. d. Regia l. 5. Idem erat Athenien sium sancitum lege, cuius Demosthenes meminit in oratione contra Macartatum de

agniæ hæreditate. Quod expressim cautũ est l. 8. Tauri. & l. 9. titu. 8. lib. 5. Recopil. qua in re miror cur eius interpres Ioan. Lupi. dixerit ibidem approbari opinionem Azonis, quam paulò pòst adducam: cum in ea lege non tractetur Azonis sententia.

3 Secundò, maxima † in hoc tractatu contingit discepratio, an filij fratrum admittantur ad successionẽ patrui intestati, nullo superstite patruo in stirpẽ aut, in capita? Accursius frequentius adserit admittendos esse hos filios in stirpem, non in capita. ita ipse in dict. authen. Cessante. & in l. Lege duode cim tabularum. C. de suis & legit. hæred. Bart. in l. post consanguineos. §. agnati. aliàs, §. hęc hæreditas. ff. de suis & legi. Iob. Dynus, Cynus, Paulus. Corne. & communiter Docto. in d. authen. Cessante. Ioan. Faber in §. ceterùm. Instit. de legit. agnat. succes. quam opinionem esse communem fatetur Nicola. de Vbal. de succes. ab intesta. 3. part. col. 1. Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 11. in gl. 11. Alex. & ibi Carol. consi. 55. nu. 4. lib. 4. cui adstipulatur text. in authen. de hære. ab intesta. ve nien. §. si verò. quo in loco lex vocat cognatos post fratres, filiósq; fratrum in capita ad successionem ipsam. Eandem sententiam dicti Docto. pluribus aliis rationibus, & authoritatibus probare nituntur. Idem verò Accursius parum sibi constans in §. hoc etiam. Instit. de legi. agnato. succe. expressim asserit, filios fratrum, aut sororum admitti ad patrui successionem in capita, & non in stirpem, quæ sanè opinio colligitur ex authen. de hæredi. ab intesta. veni. §. sed & ipsis. & §. si autem cum fratribus. vbi tũc in locum parentum ad successionem patrui vocat lex filios per stirpem, quando cum aliquo ex patruis superstite admittũtur ad successionem patrui defuncti: non in alio casu. ecce ergo text. qui hanc opinionem probat apertissimè, & tollit prioris sententię probationem. Atque ita huic posteriori opinioni subscribũt Azo in summa. C. de legit. hære. Iacob. Butri. Salyce. & Bald. in d. authen. Cessante. Hostien. in summa. tit. de succes. ab intest. §. viso. Zasius lib. singu. Respons. 1. c. 7. Fortun. in l. Gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posth. col. 19. penes quos extat lata huius quæstionis disputatio. Et sanè mihi vtriusq; partis rationes considerãti potius placet Azo. opinio, quã autoritas Theoph. plurimũ adiuuat in §. hoc etiã. Inst. de legagna. succes. qui in specie eam probat. Regia item l. 5. tit. 13. par. 6. Quin & Zasi. testatur eam Friburgis municipali consti tutione sancitã esse pluribusque Galliæ locis seruari ac moribus receptam esse asserit Guiliel. Bened. in c. Raynuntius. de testamen. verb. & vxorem. nu. 663. & Rebuffus in proœmio consti. Regiarum. glo. 5. nu. 81. quo in loco optimè distinxit praxim huius conclusionis ab ea, quam præcedenti versicu. ex Taurina constitutione probauimus, probauitque eandem Azo. sententiam. l. sancita inuictissimus Carolus Quintus Romanorũ Imperator, primus Hispaniarum Rex, in comitiis totius Imperij Germanię habitis Anno Millesimo Quingentesimo Vicesimonono: sicuti scribit Ferrarius in §. non in capita. Instit. de hæredi. quę ab intesta. defer. & Zasi. de feud. part. 8. conclu. 5. cui opinioni accessere plures citati per Andr. Tiraquel. in d. gl. 11. Et nouissimè Francisc. Balduinus in Nouellã 118. & in Iustiniano, & Iacob. Cuiãtius lib. 2. Feud. tit. 11. quo in loco ad hanc opinionem adducit Gothorum legem, quę apud nos extat lib. 4. Fori iudicialis. titulo 2. l. 8. eandem denique opinionem probauit Constantinus Harmenopulus lib. 5. tit. 8. c. ✻ Non me latet, verba illa, quæ ex Nouella 118. pro Azonis sententia adduci solent, & nos adduximus in textu Græco Nouellarum nõ extare. Quod constat ex Codice Haloandri, & Maturini Moritani adnotatione. Imò & non posse extare, & ex eadem Nouella constare, filios fratrum succedere patruo in stirpem, etiam vbi succedunt sine patruo superstite: probare nititur ex §. si defunctus. & versicul. Quandoquidem. Francisc. Gratianus in Appendice ad Comiliationes legũ. Qua ratione quæ stionem istam existimo disputatione dignam, & omnino ob seruandũ esse censeo Codicem Græcum Nouellarum ex Hẽrici Stephani editione, & cum Latino conferendum, & de eius intellectu amplius deliberandum. c. ✻

Tertiò est animaduertendum, in successione fratris intestati, fratres paterni tantum sanguinis superstites admittendos esse ad bona, quæ defunctus acquisiuit à patre: fratres verò materni sanguinis admittendos esse ad ea, quæ defunctus à matre, vel matris causa habuerit, alia verò bona æqualiter inter fratres diuiduntur. l. de emancipatis. C. de legi. hæredi. quam præter alios dicit singula. Guiliel. Benedict. in d. verb. & vxorem. nu. 665. glos. communiter recepta idem notauit in authenti. post fratres in 1. C. de legit. hęred. alia in

Universidad de Deusto
Biblioteca

authen.itaque.C.commu. de succes. vbi Corne. & idem in dict.l. de emancipatis.& in dicta authenti. post fratres. & in consi.266.dicit hanc opinionem communem esse. idem asserunt Anto.Rube.consi.76.Iaso in l.post dotem.ff.soluto matri.ad finē.& probatur Regia l.6.titu.13.part.6.Licet Corne.in dict.authen.itaque.post Raphaelem dixerit contrariū iure verius esse, hęc verò communis opinio est intelligenda in fratribus, eorumque filijs: non autē in fratrum nepotibus: hi enim æqualiter admittuntur.Petrus à Bella pertica in dict. authen.itaque.Cui cæteri Docto.communiter assentiuntur. Verū extāte municipali lege, quę in successione fratris intestati præferat cōsanguineum fratrem vterino: tunc vterinus frater excluditur à fratris intestati successione,etiā respectu bonorum.quæ defunctus à matre, vel matris cōsanguineis habuerit.Bartholom.Soci.cōsi.89.volumi.quarto.& si Paul. Castrē.& Corne.in dict.authen.itaque.cōtrariū notauerint.

9 Cæterum septima conclusio, nō † procedit in patruis respectu successionis nepotis intestato decedentis:ad hanc etenim successionē admittuntur patrui æquis portionibus, & ad bona,quę defunctus habuit,& reliquit,siue patrui sint fratres consanguinei,siue vterini patris ipsius nepotis,qui modo intestato decessit ea ratione quod authen.de consi.& vteri,fratri.quæ dictā conclusionem probat in §.hęc igitur lex. expressim statuit, illam constitutionem esse seruandā in illo casu,nempe cum agitur de successione fratris.Bar.idem probat in l.post cōsanguineos.§.legitima.ff.de suis & legit.liber. cuius opinionem dicit esse veriorem Corne.authenti.post fratres.in 2.col.2.C.de legi.hæredi.& Rub.consi.102.dicens hanc opinionem communē esse: quod etiam fatetur Curti. Iuni.consi.46.colum.2.

10 Nona cōclusio. Pars hæreditatis † paternæ,ab vno ex filijs repudiata, cæteris filijs debetur æqualiter, tam vtrinque coniunctis, quam vel consanguineis, vel vterinis, agitur etenim de hæreditate paterna,non fraterna, & ideo locus non est authen. cessante.sic Barto.censet dicendum esse in l. Lucius.ff.de vulgari.penul.q.vbi Iaso.nu.31.dicit eius opinionem communē esse.idem Bart.in l.re coniuncti.ff.de leg.3. col.pen.vbi Ioan.Crot. cum sequitur, dicens itidem eam opinionē communē fol.12.col.4.idē fatentur eam sequuti. Imol.in ca.Rainuntius.de testamen.de materia reciprocæ substitutionis. Alexan.consi.30.lib.2.colum.2.Ripa in dict.l. Lucius.col.vltima.Aymon cōsi.43.Curti.Iunior consi.123. col.prima.eandem opinionem sequuntur Deci.consil.304. post Alberi.in rubri.ff.de vulga.quæst.16.Bald.quæstione 5. Angel.Salycet.& Roma.in 1.in testamento.C.de testamen. multa.Imol.Alexan.& Areti.in dict l.Lucius.

Decima conclusio.Hęreditas fraterna ab intestato delata fratri vtrique coniuncto superstiti, & filiis alterius fratris vtrinque etiam coniuncti,tum tamē mortui, sed repudiata à fratre, non defertur filijs repudiantis:imò solum competit filijs fratris iam defuncti, tanquam proximioribus: siquidē hi iure patris defuncti succedunt,& obtinent æqualē gradū simul, cum patruo repudiante, at filij repudiantis non obtinent locum parentis,qui repudiauit,sed adhuc in remotiori gradu existentes non possunt proximioribus æquales esse. Corne.in authen.post fratres.in 1.C.de suis & legit.hæred. Cui tamē ipse non accedo:imò potius sequor Salycet.ibi.ea ratione,quod filij fratris premortui tunc admittuntur loco parentis ad patrui intestati successionem,quādo simul ipsis, & patruo superstiti defertur hæreditas:quod si nullo ex patruis superstite,aut hæreditatē repudiāte,ac subinde excluso eo patruo, qui superstes sit,proprio iure filij fratris admittuntur,non iure patris, & ideo cū eis concurrunt filij patrui repudiantis,cum sint in pari gradu.

11 Vndecima conclusio.Qui † intestatus mortem obierit, non relictis fratribus,nec eorum liberis,proximiorem consanguineum hæredē habebit,sublato sexus,& cognationis, atq; agnationis discrimine.text.in dict.authenti.post fratres. in 2.Regia l.9.tit.13.part.6.Quæ quidē successio vsq;ad decimū gradū tēdit, nec vlterius progreditur.glo.in authenti. de hæredi.ab intesta.veni.§.si verò nec fratres.glo.Barto.& docto.in authen.in successione.C.de suis& legit.liber.Iaso.in l.vltima.colum.secunda.C.vnde legit.Nam agnati vsque ad decimum gradum admittendi sunt glos.cui omnes subscribunt in dict.l.vltima.cognati verò non debent distingui ab agnatis.§.nulla.in authen.de hæredi.ab intesta veni.igitur vt nulla constituatur differentia inter cognationem, & agnationem,admittuntur cognati, sicut & agnati vsque ad decimum gradum ex iure nouellarum,tamesi iure codicis cognati solum ad septimum vsque gradum forēt admittendi. glos.communiter recepta in d.l.vltima.probat l.1.§.hæc autem.ff.vnde cognat.§.vltimo.instituta de successio. cognat. Verum legitima successione deficiente vxor admittitur ad successionem viri intestati,& econtrario vir ad successionē vxoris.l.prima.C.vnde vir & vxor.Regia l.23.tit.11.parti.4. alioqui fisco deferūtur bona. l.prima.§. diuus.ff.de iure fisci. l.1.& 4.C.de bonis vocant.lib.10.

12 Hic verò & illud est adnotandum †,in Feudorum successione locum esse septimo gradui,non vlteriori.text. in cap. 1.§.hoc autem sciendum.qui feud.dare possunt.cap.1.desciu di succes.nisi feudum sit constitutum nomine,& titulo Regni,Ducatus,Comitatus,aut Marchionatus. In his etenim feudis etiam ad centesimū gradum successio progreditur. Bald.in cap.1.de feud.Marchio.§.capitanei.Iaso.post alios in dicta l.vltima.col.secunda.C.vnde legit.Decius consilio 85. Catelianus Cott.in vltimis memorialibus.dictione, agnati, quod est menti tenendum propter authoritatem eorū, qui huic opinioni consensere,quos præter Iaso.& Crott.sequitur Cœpol.caute.256.quannis Bald.ipse asserius huius opinionis author.dubius sit in huius quęstionis decisione.

Duodecima conclusio.Filiis,aut liberis illegitimis defun
13 ctis intestato,tunc † parentes succedunt,quando ipsis parentibus intestatis,non existentibus legitimis liberis, nec alio, qui eis impedimento foret,filij illegitimi iure succederent: atque eo modo,quo successio parentis intestati,non existē te pro legitima,nec alio impedimēto, liberis illegitimis defertur,eadem parentibus successio libertorum cōpetit.textus in authenti. quibus mod.natu.effici.sui.§. de nepotib. Azo.in summa.C.de legit.heredi.in fine.Bart.in l.vltima.col. secunda.ff.de his qui.vt indig.idē in l.1.in princip.ff.de bonorum possess.contra tabul.Baldus in authen.licet.C.de natu. lib.Nicolaus de Vbald.de successio.ab intesta.2.part.principa.col.nona.Angelus Aretin.in tracta.de testamen.in verb. nolens intestatus.col.quinta.Alexan.consi.130.vol.primo. & idem in consi.150.volumi.2.& Ioānes Baptista in l.si qua illustris.C.ad orfici.fol.39.optimus text.in §.primo.Instit.de seruili cognat.& hæc est frequentissima omnium interpretum sententia ex qua plura possent deduci perpēsis his,quæ notauimus in Epitome,de sponsa.lib.2.part.cap.8.§.quarto & 5 quo in loco explicuimus,qua ratione filij illegitimi parentibus succedant:atque ex hoc aperitur intellectus ad gl. in §.vltimo.Iustit.ad Tertullianum.

Decimatertia conclusio.Fratres,cęterique ex linea transuersa cognati,vel agnati,intestatis fratribus, cognatis, vel agnatis illegitimis eo pacto succedunt, quo ipsi illegitimi eisdem fratribus,cognatis,& agnatis, intestato decedentibus succederent,non existentibus aliis cognatis legitimis, saltē in pari gradu,vel illegitimis,& tamen proximioribus. Est enim hæc reciproca successio.text.in authen. quibus modis natura.effici.sui.§.filium.Ang.Aret.in d.verbo, nolens intestatus decedere.col.9.& Nicola.de Vbald.de succes.ab intesta.3.part.co.3.& 4. Si quis igitur scire velit, quis sit legitimus successor ei,qui cum illegitimus sit,intestatus mortem obibit,quærat diligenter eum,cui ipse intestato moriens si viueret,succederet iure cognationis,ac modum etiam,& formam successionis inquirat:quibus animaduersis, statim cognoscet legitimum intestati successorem. Ex quibus etiam apparet,an filio presbyteri,diaconi, vel subdiaconi intestato pater,mater,fratres,aut cognati succedant, attenta præfatæ conclusionis regula,& visis his,quæ in dicto capit. 8.§. quinto.nos scripsimus.

FINIS.

DIDAC

DIDACI COVARRVVIAS A LEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SENATVS PRÆSVLIS, IN LIBRVM QVARTVM DECRETALIVM EPITOME.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Sponsaliorum definitio,& eiusdem nominis ratio.*
2 *Sponsalia etiam dicimunera,quæ ab sponso sponsæ dari solent.*
3 *Sponsalia propriè dici,quæ de futuro appellamus,quandoque tamen & id vsu frequentiori,quæ de præsenti iuris Pontificij professores appellant.& nu.5.*
4 *Sponsa ante nuptialem benedictionem vel carnis copulam:vxor verò postea à sacra scriptura,canonib.& cōmuni appellatione, dicitur.*
5 *Intellectus ad l.non sine.C.de bonis quæ liberis.*
6 *Vlpianum in l.Si vxor.§.diuus.ff.de adulte.in sponsalib.de futuro intelligendum esse.*
7 *Intellecta,atque exactè perpensa verba Bart.in eodem §.diuus.*
8 *Adulterium minimè committi cum alterius sponsa, quam de futuro appellamus.*
9 *Verus Vlpiani sensus in dict.§.diuus.*
10 *Eiusdem interpretatio in §.Si minor.sub eadem lege.*
11 *Papinani non inelegans intellectus in l.miles.§.quærebatur.ff.de adulter.*
12 *Percutiens clericum cum sponsa fornicantem an sit excommunicatus sententia canonis.*
13 *Filius natus ex fornicatione,cum alterius sponsa de futuro contingēti,adulterinus non est.*
14 *Qui cum alterius sponsa de futuro fornicatur,in interiori animæ iudicio,non tenetur hanc qualitatem sponsaliorū sacerdoti indicare.*
15 *Regia lex 2.tit.15.lib.8.ord.ad vnguem exponitur.*
16 *Verus ac germanus sensus l.sciendum.ff.ad legē Pōpeiam. de parricid.*

CAPVT PRIMVM.

1 SPONSALIA, Authore Florentino, sunt † futurarum nuptiarum promissio. ex eo sic dicta, quod veteres per stipulationem futuras sibi vxores sponderent.l.prima & 2.ff.de sponsalib.l.sponsio.ff.de verbo.signifi.& ibi Alciat.c.nostrates.30.q.5.✠ Sed & eleganter repromissionis fit à Iurisconsul.mentio: quod ea dictio ex propria significatione pro reciproca promissione accipiatur quæ verè in sponsalibus sit: quia hinc indę reciproca est promissio.Vtuntur verò Iurisconsulti dictione, mentio,in cadē definitione,vt cum iudicio adnotauit Othomanus ex eo,quod μνησθα apud Græcos,& desponsationem & memoriam significet,ipsi verò Iurisconsulti viderint,quā aptè ea dictione fuerint vsi quo ad sponsalia. ✠ Et hæc quidem sæpissimè precedebant nuptiarum fœdera, quæ variis gentium moribus solenniter sanciebantur.Nam & Lactantius Firmi.lib.2.diuina.instit.c.10.autor est,aqua & igni nuptiarum fœdera contrahi solere,eo quod humore, ac calore animantium fœtus corporentur.Cuius solennitatis meminit Iurisconsultus in l.penulti.ff.de donat.inter vir. & vxorem,vbi Budæus id elegāter explicat,& Plutarchus in problematis Romanis cap.1.Dionysius Halicarnas.lib.2.Romanarum antiquitatum.

Ouidius 4.Fastorum agens de aqua & igni:

An quod in his vitæ causa est,hæc perdidit ex.u.
His noua sit coniux,hæc duo magna putant,

Qua in re,qui priscorum ritus nosse cupit, legat Quintū Curti.lib.8, vbi agit de Alexandri, & Roxanes connubio. Alex.ab Alexan.dierum genialī.lib.1.cap.24.Virgi.Polydo. de inuentio.rerum.lib.1.cap.4.Ludo.Cęlium.lectio.antiqu. lib.15.cap.15 & 17.Nobis,qui Christi fidem profitemur,satis sit ab ecclesia sancitum esse in nuptiis contrahendis morem,religioni maximè conformem,quem tradit text. in ca. aliter.& cap.nostrates.& cap.fœminæ.30.quæstione 5.neq; is ad vinculi coniugalis effectum attinet.vt probat text.in c. aliter.& ca.nostrates.& cap.fœminę.30.quæstione 5. neque is ad vinculi coniugalis effectum attinet, vt probat text. in cap.1.de sponsali.communi doctorum intellectu. Huic etiā sponsaliorum significationi aptari potest alia ratio,qua cōstat sponsorem dici eum, qui pro alio promittebat, & inde sponsalia dicta,quia is,qui vxorem ducturus erat, nō ab ipsa,sed ab eo vnde ducturus erat,nempe à patre, vel à fratre stipulabatur,eam in matrimoniū ductū iri. vt ex Aulo Gellio lib.4.capitul.4.deducit Alciat.lib.1.parerg.cap.2.Quibus
2 † illud adiiciendum est:sponsalia etiam dici munera,quæ ab sponso sponsæ dabantur.l.1.C.si nupti.ex rescript. petan. & in rub.& l.1.C.si rector prouinciæ sponsalia dederit.libro 3. C.Theodosiani.Sic primo Regum cap.18.scribitur, non habet rex sponsalia necesse,nisi tantum centum præputia Philistinorum.Quin & Varro lib.5.de lingua Latina scribit, olim veteribus pecuniam nuptiarū causa sponso promissam, dictam fuisse sponsam.

3 Non tamen inficior sponsalia † dici quandoque non tātū futuri coniugalis consensus promissionem,quam sponsalia de futuro magistra voce appellamus, verum ipsam mutui coniugalis consensus dationē, quam sponsalia de præsenti dicimus:vnde sponsam eam dicemus,quæ verè matrimonio addicta est. quod sacra scriptura,& iura canonica passim obseruant.c.tertio loco.de præsumpt.c.2.c.fin.de sponsi.duo.c. coniuges.c.qui desponsatam.27.q.2.nō ex eo tātum, quod futura traditio corporum promittatur, vt existimat Abb.in cap.pe.de spōsa,& Feli.in rubr.de spōsa.2.col.sed ex eo quod matrimonium per sponsionem, id est per stipulationem,vt moris est,cōtrahatur,per interrogationem,& responsionē. c.pe.de sponsi.

Quod etiā apud veteres fieri solebat, siquidem vxor interrogabatur à viro, an vellet sibi esse materfa.rursus vir ab vxore interrogabatur: an vellet sibi esse paterfami.autore Boetio lib.2.Topico.quem Alcia.retulit in l. pronuntiatum. §.matrem.ff.de verbo.significatio.& Tiraquel.de legib.con-
4 nub.l.3.col.3.Hinc † nostrates vxorem ab sponsa,quę coniugalem consensum præstitit,hoc solo distinguūt,quod vxor post nuptialem benedictionem, & solennitatē, seu carnis copulam dicatur: antea verò sponsa appelletur.c.ex publico.de conuersi.coniungat.quam significationē diuina etiam scriptura obseruat,& eā frequens vsus recepit.secundū Abba.in dict.cap.ex publico.vbi text.ea vtitur.notat Anchar.consil. 211.colum.penul.Felin.in rubr.de sponsa.optimè Deci.consi. 540.sed & has sponsas quandoque dici coniuges,vel vxores constat,non re præsentiū,sed spe futurorū,ex eo quod propter fidē, quam in desponsatione dederunt, postea efficiantur verè vxores.c.sic quippe.27.q.2.vbi Gratia.ex pluribus authoritatibus hoc ipsum probat,cuius est locupletissimus testis Hieron.ad versus Heluidium de perpetua virginitate beatæ Mariæ.2.Tomo.

Verum apud Iurisconsultos proprior, ac frequentior est prima spōsaliorum,atque sponsarū significatio, qua spōsas propriè intelligimus,quas de futuro appellamus:quod Abb. Antonius, & Felinus in rubric.de sponsa.& Conrad.Lagus in methodica iuris,titul.de nupti.tarentur.

5 Ex quo infertur † primo.intellectus ad l.nō sine.C.de bon. quæ liber.vt intelligenda propriè sit in sponsis de futuro, quibus sponsalitia largitas ita conuenit, vt minimè de hoc dubitare liceat.l.cum veterū.C.de dona.ante nupt.Authen. vt sponsa.largit. collatione 8.Regia l.2.titulo 11.partita 4. nam de sponsis de præsenti iā idem statuerat.C.de bonis quæ liberis sub nomine viri,& vxoris.

6 Secundò † ex his patet l.si vxor.§.diuus.ff.de adulte.dum coitū alterius cum sponsa vindicare permittit,in sponsa quā de futuro vocamus,intelligendam esse,vt propriam Iurisconsultorum significationē sequamur.Nec huic interpretationi

7 Bart. ibi aduersatur dicens spē † matrimonij, quā ibi violari prohibet lex, intelligi, quando sponsalia iam sunt contracta de pręsenti: nō enim exigit Bar. sponsalia, quę nos de pręsenti vocamus esse contracta, sed cōtractum sponsaliorum iam præcessisse cum promissione præstanti futurum consensum coniugalē, vt spes matrimonij posset dici. Nam alias, inquit ipse, sponsalibus non præcedentibus, non diceretur spes matrimonij ex eadē l. §. si quis vxorem. vbi maritus nō accusat vxorem propter adulterium, quod commiserat ante matrimonium contractum, cum ibi nulla sponsalia ipsum matrimoniū præcesserint. Nec decet opinari ita ineptum Bartol. sensum fuisse, vt minimè putaret spem matrimonij dici post sponsalia futurum matrimonium promittentia. Id verò cōstat Bart. aduertisse non posse dici spem, nisi ex aliquo actu præcedenti: quod probat text. vbi Bar. in l. quod seruus. ff. de condictio. ob caus. Bart. idem in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligat. quæstione 6. Abb. & Imol. in c. 2. de renuntia. optimè Aymon Sauillianus consilio 11. col. 2. & 3. sensit text. in l. non solum. §. si libertus. ff. de excusat. tutor. Sic etiam dictam l. vxor. §. diuus. intelligit glo. in cap. quemadmodum. verb. sponsam. de iureiuran. Abb. & Præposi. in cap. discretionem. de eo, qui cogno. cōsan. vxor. Oldra. & Alber. in l. miles. §. quærebatur. ff. de adult. Quæ omnia non temerè adduximus: sed vt quosdā obiter ostēderemus allucinari, quippe qui in sponsa de præsenti dict. §. Diuus. intellexere, quorum primas obtinet glo. in cap. si vero. in 1. de senten. excommu. ibi recepta communiter. Anania in capi. 1. de adulte. Felin. in rubr. de sponsa. col. 2. id certè falsum, & ab illius legis vero sensu, est alienum. Qua lege sic perpensa quidam probare conantur adulterium committi cū alterius spōsa de futuro. glos. in dict. capit. quemadmodum. Abb. & Præposi. in dict. c. discretionem. Oldrad. & Albe. in dict. §. quærebatur. pro quibus videri potest textus sub eadem l. si vxor. §. si minor. vbi iure sponsi potest quis adulteriū cum propria sponsa commissum accusare, quanuis iure mariti non possit: ergo adulterium cum sponsa alterius committitur. Quod tantum abest vt probem, vt apertissimis argumentis id falsum esse cō-
3 uincam. Primū enim † à definitione adulterij argumentum assumo. Est autem adulterium, coitus mentalis, vel realis, per quem alterius torus violatur. cap. lex illa. §. adulterium. 36. quæst. 1. l. inter. §. primo. ff. de adulter. l. inter stuprū. ff. de verbo. signifi. & colligitur hæc definitio ex diuo Thom. in secūda secundæ quæstione. 154. artic. 8. glo. in rubri. C. de adulte. Doct. in rubric. infra de adulter. sed coitus cum sponsa non violat torum alterius: ius enim spōso nō cōpetit accedendi ad sponsam ante coniugalem consensum expressum, vel tacitum: igitur non erit adulterium coitus cū sponsa alterius contingens. Secundò eadem l. inter. asserit adulterium solū cum nupta cōmitti: sponsa verò nupta non est: ergo coitus cum ea adulterinus minimè cēsetur, quod etiā probat dict. l. si vxor. §. si quis vxorem. Tertiò eandem opinionē probo authoritate gloss. in cap. quidam desponsauit. 27. quæstio. secunda, quę negat adulterium committi cum spōsa alterius de futuro. glo. etiam in d. cap. discretionem. cùm sponsa tantum de præsenti adulterium cōmitti, notat. vbi Cardinalis hanc opinio. apertè sequitur. idem probat gloss. in capit. si verò. in 1. de senten. excommunica. quibus conuenit, quod Anto. in dicto capit. discretionem. notat, dicens adulterium committi ex iniuria illata vinculo matrimonij, etiam ante copulam. idem tenēt Ana. in dicto capitu. 1. de adulter. Felin. in rub. de sponsa. colum. 2. ac Ioan. Lupi. huius sentētiæ esse videtur in rubrica de donatio. §. vigesimo. in princi. Mihi tamen hoc ipsum asserēti obijciet statim lector, me contraria opinari, quippe qui §. Diuus. in spōsa de futuro intellexerim,
9 & negem cum ea adulterium cōmitti. Cui ego † respōdeo, ex rescripto Imperatoris licere sponso coitum alterius cum sponsa vindicare per textum in dicto §. Diuus. non tamē ex eo quod ille coitus sit adulterinus: sed vel quia iniuria atrox sponso infertur, propter spē martimonij, vnde sponsus non vindicat hanc fornicationē, eo quod sit adulteriū: sed ratione atrocis iniuriæ sibi illatæ: quemadmodum iniuriā sponsæ illatam vindicare licet ob eandē matrimonij spem. l. item apud Labeonem §. spōsam quoque. ff. de iureiuran. vel saltem in dicto §. Diuus. sponsus non vindicat illam fornicationem iure adulterij, quod mihi sat est. atque hunc opinor esse verum sensum dicti §. Diuus.

Non obst. §. si minor. sub eadem l. quia loquitur in accusatione, quæ fit iure sponsi, non iure adulterij, quod apertè ex
10 eius litera constat. Vel erit ille textus intelligendus † in sponsa ad domū traducta: cum qua ex illa traductione consensus coniugalis saltem tacitus intercesserat: cū illa esset nubilis, malitia supplente ætatem. vt ibi constat. & probatur hic traductionis effectus in l. mulierē. ff. de ritu nupti. à lege tamen spōsa appellatur ante duodecimū annum traducta: non vxor: quia lex illam ætatem vxoribus statuerat. l. in spōsalibus. ff. de sponsalibus. quā ętatem malitia præueniri posse quo ad vxoris nomen lex ciuilis minimè permiserat: imo etiā nuptam ante duodecimū annum non appellari vxorē, donec duodecimus annus sit completus, probat l. minorē. ff. de ritu nupti. & sponsabus præcedētibus si nuptiæ sequātur ante duodecimum annum solenniter, nomen sponsaliorū & sponsæ adhuc durat. l. quæsitū. ff. de sponsalibus. tametsi ad matrimonij vim malitia ętatem suppleat: quod alibi trademus.

11 Ex his subinfertur intellectus † ad textum in l. miles. §. quęrebatur. ff. de adult. dum dicit eum non esse adulterum, qui sponsam alterius accepit vxorem, & cognouerit carnaliter: nam idem est dicendum si cum ea absque coniugio fornicetur: quanuis iniuriam irroget sponso: ob quam vel iniuriarum actionem in iudicium sponsus deducere poterit, vel iure sponsi illud crimen vindicare non iure mariti, nec ratione adulterij.

12 Secundò † ex eadem assertione constat, quod quanuis clericum cum vxore fornicantem percutiens, non teneatur absolutionem excommunicationis petere à summo Pontifice. c. 3. ad fin. de sent. excom. eam tamen petere debet ab ipso Romano Pontifice si clericum, cum sponsa de futuro fornicantem, percusserit. vti sensit gloss. ab omnibus approbata in dicto cap. 3. sed ratione iniuriæ, quæ ipsi sponso infertur ex hoc crimine, crederem ipsum excusari, & satis esse ab Episcopo eundem absolui: nam & ex eodem cap. apparet percutientem clericum cum sorore fornicantem excusari.

13* Tertiò hinc patet, filios † ex tali fornicatione natos non esse adulterinos: quod ad plurium legum, & canonum intel-
14 lectum plurimum conducit. Quartò colligitur ex † his eū, qui cum alterius sponsa de futuro fornicatus fuerit, non teneri ad confitendum sacerdoti hanc circunstātiam, seu qualitatem sponsaliorum: nec ipsammet sponsam ad hoc astringi: cum hæc qualitas speciem peccati non mutet: omnibus tamen iniuriam passis satisfactio debetur: receptum enim est frequentiori calculo, circunstantias, quæ nō mutant criminis speciem, non esse reuelandas sacerdoti in interiori animę iudicio. Thomas in quarto. distinctione decima septima. quæstione tertia. Florentinus tertia part. titul. decimoseptimo. capit. decimoseptimo. §. quinto. Syluest. verbo, cōfessio. prima quæstione nona. & verb. circunstantia. ac Martinus Nauarrus, quem præceptorem Salmanticæ habuimus: at nunc Coimbricæ non vulgari stipendio ius canonicū profitentem, propter eius summam iuris vtriusque sapientiam, & mores integerrimos, veneramur. is inquam in capit. consideret. de pœniten. distinctione quinta. in princip. dum tractatum de circūstantiis exactissima diligentia expendit, hāc communem opinionem probat.

Quintò consequitur ex supradictis, pœnas à canonibus legibúsve, pro adulterij crimine speciatim designatas, locū non habere pro coitu cum alterius sponsa ante coniugalē consensum perpetrato, quam assertionem plurimum coadiuuant Regię leges. vna sub titul. decimoquinto. lib. octauo. in ordinamen. quæ secunda est. altera 81. inter leges Tauri
15 sancitas. Dicta tamen l. secunda exigit ad adulterij † pœnas sponsos, qui coniugalem consensum præstiterunt, constitutos fore in ætate perfecta, duodecim annorum in fœmina, quatuordecim in viro, per canones ad matrimonium requisita: quasi lex illa velit sancire pœnas adulterij non habere locum quando violatur matrimonium, quod ante perfectā ętatem contractum, malitia supplente ætatis defectum, verum matrimonium iudicatur: nam, vt alibi dicemus, si fœmina ante ętatis annum duodecimum, discretionem habens contrahat matrimonium, & ex eo quod ab alio quàm à marito cognita fuerit, appareat apta matrimonio, verum coniugium iudicatur. gloss. & ibi Doctores in capitulo vno. §. 1. de desponsa. impuberum. in sexto. sequitur eam Prępositi. dicens esse communiter approbatam in capit. de illis. in 2. eodem titulo. Et tamen lex illa Regia hoc casu non videtur permittere adulterij accusationem, quam oporteret permitti saltem iure sponsaliorū sicuti permisit Iurisconsultus in d.
15 l. si vxor. §. si mino. quo fit, vt Regia lex † sit intelligenda. Primò vt verum adulterium, commissum tamen ante ætatem nubilem à iure diffinitam, lege Regia impunitum sit: quod probare videtur Regia lex quarta. titul. decimonono.

partita sexta

partita sexta. atq; etiā l. si minor. ff. de adulteriis. ita vt licet iure communi huius criminis accusatio sponsaliorum iure sit permissa: adulterij verò ratione prohibita, ex d. l. si minor. adiuncto §. si minor. l. si vxor. iure tamen Regio omnino impunitum sit adulterium commissum ab sponsa de præsenti, malitia ętatis defectum supplente: imo eadem Regia lex probat immunem esse fœminam maiorem ætate nubili adulterium committentem, si sponsus minor sit quatuordecim annorum: quod durū est, si ipse sponsus matrimonio aptus sponsalia de pręsenti contraxerat. Vnde secundò Regia lex intelligi potest, quando sponsus nondum erat perfectæ ætatis ad matrimonium, nec ex eius parte constabat potentia ad carnalem coitum: tametsi sponsa potens ad eum esset: quo casu matrimonium non est, ideo nec adulterium committitur: nō enim arbitror velle legem illam impunitum relinquere adulteriū commissum cum sponsa de præsenti, quę viri potens est ante duodecimū annū, si ipse sponsus ætatis sit perfectæ, vel coniugio aptus ex præmatura potentia coitus: cum in his casibus verū matrimoniū contractum fuerit.

Nec obstāt leges prohibentes minores nubili ætate accusari de adulterio, quia ex pręsumptione procedūt: quasi non sit vero simile luxuriæ crimē ab eis cōmitti: nec prohibent accusationem omnino, sed præsumptionem innocentiæ inducunt: non tamen inficior adulteros minores ætate nubili, non ita acriter, vt maiores puniendos esse, etiam adulterio verè probato. Tertiò potest lex Regia intelligi, vt etiā verè adulterio commisso, in hoc casu marito nō liceat occidere adulteros, nisi ipsum matrimonium iā inter maiores nubili ætate constet, etiam si malitia supplente ætatem, sit illud verum coniugium, quod lex induxit propter defectū ętatis.

Tertiò principaliter ex præmissa spōsaliorum cognitione,
16 deducitur interpretatio † vera. l. sed sciendum. ff. ad legem Pompeiam. de parricid. vbi Iuriscōsultus asserit legem Pōpeiam in sponsis locum habere, vt intelligamus sponsos, qui promiserunt præstare coniugalē cōsensum, quos de futuro appellamus: nam in sponsis de pręsenti apertè id cautum, & expositum fuerat. in l. prima. ff. ad legē Pōpeiam. de parricid. notat gloss. in §. alia. Institu. de publi. iudic. vbi probatur in occidente vxorem locum habere legem Pompeiam: atque eadem ratione in vxore occidente virum idem seruabitur: sicuti probatur in dicta l. 1. & eleganter expressit doctissimus ille vir, qui Alphonsi Regis imperio leges, quas Partitas Hispani vocamus, concinauit in l. duodecima. titul. 8. parti. 7.

Denique, vt summatim agamus, cum de sponsis mentio occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, quæ explicanda sit, de his intelligendum est, qui nondū matrimoniū contraxere coniugali consensu præstito: ni aliud suadeat communis, ac frequens vsus loquendi, eiúsve intentio, qui legem condidit, contractū aut testamentum fecit: qua in re pręter Felin. in rubri. de sponsa. legito Paul. Parisi. consil. 62. colum. tertia. volumi. quarto.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Aetas septem annorum ad sponsalia requisita præmaturo iudicio, ac malitia suppleri, & præueniri potest.*

2 *Sponsaliorum contractus annum septimum ita completum exigit, vt inceptus minimè sufficiat.*

3 *Sponsalia ante septennium contracta ex consensu tacito, post septennium conualescunt.*

Caput secundum, De ætate ad sponsalia requisita.

1 Aetas verò ad sponsalia † contrahenda non ita matura, ac prouecta, vt ad matrimonium exigenda est: cum sit satis ipsos sponsos quid agant intelligere: vt inquit Iurisconsultus in l. in sponsalib. ff. de sponsa. septem annos requirens: quod iura canonica passim probant. cap. literis. ac accessit capi. ad dissoluendum. de desponsa. impube. adeo vt, nec malitia contrahentium pręueniri hanc ætatem posse, existimet Abbas in capit. iuuenis. de sponsa. quia vbi certa ætas ad intellectum, & discretionē requiritur à iure, non potest suppleri malitia, nec præcoci iudicio. l. qua ætate. ff. de testamen. ex communi intellectu: quem etiam sequitur Franc. in rub. de testamen. in 6. versic. Primò prohibetur. sensit gl. in capi. si pater, verb. impuberes. de testamen. in 6. vnde si impubes ante legitimam ætatē religionem profiteatur solenniter, professio est nulla. c. 1. de regul. in sexto. etiam si maximè discretus sit puer, ac doli omnino capax. gloss. ibi communiter approbata. in capi. postulasti. de regul. quam Abb. sequitur in capit. significatum. eodem tit. idem notat Cardina. in Clementi. fina. de ętate & qualita. q. 3. Abbas in capit. attestationes. de desponsa. impube. Syluester verbo, religio. secunda q. 12. & verb. religio. tertia quæstione secunda. & Caieta. verb. votum. versicul. imperfectum. His ergo probari potest Abb. opinio. in dicto capit. iuuenis. cui etiam suffragatur Regia l. sexta. titul. 1. parti. 4. quę dum matrimonij mentionem facit, ætatem malitia suppleri dicit: sed vbi de sponsalibus loquitur, de supplenda ætate verbum nullum: erit tamen dicta lex reducenda ad canonum decisionem. Eandem Abba. sententiam sequitur Brunellus in tractat. de sponsalib. conclusio. 4. Sed Bernard. in dicto capitul. iuuenis. contrarium palam asserit, dicens in casu illius text. sponsalia ante septennium valida esse: quia malitia ætatis defectum supplebat: & quāuis quo ad intellectum illius text. non recipiatur. gloss. illa: tamen in hoc dicto communiter eam probari, testatur ibi Præpositus, quæ quidem opinio probatur ex ratione Iurisconsulti in dicta l. in sponsalibus, dicentis satis esse sponsos quid agant intelligere: igitur si præcocis iudicij paruulus quid in hoc contractu agat satis intelligit, non video cur ætas exactè expectanda sit: nam & ea ratione, qua ante ætatem matrimonio designatam præmatura potentia ad generandum ipsum ætatis defectū supplet, in sponsalibus ipse intellectus idem efficiet: quo fit, vt gloss. opinionem veriorem esse existimem: quam etiam Thom. asserit in 4. distinctione vigesima septima. quæstione secunda. articul. secundo. gloss. in capit. sponsam. de sponsalibus. Ioannes Andreas, Dominicus, & Franciscus in capit. vno. in principio. de sponsalibus. in sexto. Baldus consilio 44. in volumi. quarto.

2 Hęc tamen ætas septem † annorum ita perfecta esse debet, vt non sufficiat septimum annum esse inceptum, nisi completus sit, capit. literas. & capit. sequenti. de desponsa. impuber. & potest suaderi ex verbis iurium, quæ exigūt septē annos in contrahentibus sponsalia, quo quidem casu non est satis annum esse inceptum, sicut esset si iura permitterēt sponsalia contrahi posse ab existentibus in septimo anno. gl. quæ ita distinxit in Clementi. fina. de ætate & qualitate. ibi ab omnibus recepta. Bartolus, & alij in l. si cui legetur. ff. de legatis primo. Abbas in capitul. cum in cunctis. in principio. de electionib. Felinus in capitul. cum vicesimum. de offic. delegat. columna penultima. quam distinctionem communem esse fatetur Corneus consi. 213. in primo volumi. dies tamen vltimus anni vtroque casu sufficit etiam inceptus, licet nondum sit completus. l. qua ætate. ff. de testamē. quam ad hanc rem allegat Abbas in capit. attestationes. de desponsa. impuber. ætas verò septem annorum ex eo ad spōsalia sufficiens videtur, quod voluntas, quæ in naturali consensu quiescit, cadit in impuberem, qui ætatem septem annorum compleuerit. l. si infanti. §. vltimo. iuncta l. potuit. C. de iure delibe. tradit Zasius in quæst. 2. de Iudæis.

3 Cæterùm si sponsalia † ante septennium contrahantur, & nulla sint: post septennium tamen conualescunt, ex tacito etiam consensu ad sponsalia deducto gloss. quam ibi notāt Abb. & Doctores in capitulo literas. de desponsatione impuber. probat textus secundum Abbatem ibi. in capitul. duo pueri. eodem tit. & in capit. vnico. in principio. eodem titu. 7. hic enim consensus ad hunc contractum sponsaliorum sufficiens est.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia contrahuntur verbis, ex quibus futurus coniugalis consensus promittitur.*

2 *Sponsalia verbis præsenti consensui aptis contracta, quæ tamen ætate impediente non possunt esse de præsenti, ex iuris interpretatione erunt de futuro.*

3 *Vera ratio ad text. in c. vnico. §. primo. de desponsa. impuber. in sexto.*

Caput tertium, quibus verbis sponsalia contrahuntur.

1 HIS verbis, quibus ad futurum † matrimonium cōsensus promittitur vera sponsalia contrahuntur. capi. penulti. vbi notant Abbas, & Præposi. cap. ex literis S. Syluani. cap. sicut. de sponsa. c. iurauit. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 sponsa.capi.iurauit.de probatio.& ibi Abb.illis autē† verbis, quibus coniugalis consensus significatur, impediente tamen ætatis defectu,legitimus ad matrimonium non censetur, contrahuntur sponsalia iuris interpretatione:quanuis ex conceptis verbis matrimonium censendum foret.capit. vnico.§.primo.de desponsa.impub.in 6.& ante illum text. probatur idem in capit.à nobis.secundum Præpositi.ibi & in capi.attestationes.& in c.fina.eod.titu.† ametsi ex antiquioribus quidam, nec sponsalia contrahi existimabant,quando minores ætate ad matrimonium requisita, per verba coniugio apta cōtraxerūt:ex eo enim,quod actus intētus minimè valebat, vt matrimonium impediente ætatis defectu. nec valere debebat ille actus eo modo, quo fieri poterat :nēpe vt sponsalia: quemadmodum disputat gloss.in dicto capi.à nobis.cuius controuersiam refert gl.in cap.vnico.de despō. impub.in 6.versi.de futuro.Nec videtur procedere illius tex. decisio:si aduertamus ad opinionem Bart. quæ communis est in l.1.§.si quis ita.ff.de verbo.obliga.vbi scribit per illum text.actum eo modo, quo agitur inualidum,minimè valere eo modo, quo fieri rectè potuit,si tractatur de obligatione cōtrahenda, quæ à duorum volūtate pēdet.idem probare videtur text.in l.eo tēpore.versi. fideiussorem. ff.de peculio. & lege 1.§.deinde.ff.quod iussu,cum ergo actus hic pendeat à voluntate duorum, & agatur de obligatione cōtrahenda, nec vt factus est,valere potuit,scilicet,ad matrimonium,nequaquam prodesse debet ad sponsalia, quæ contrahi rectè poterant: qua ratione ne ab illius §.1.decisione discederet noster Coryphæus Panormi.in cap.cū super.de offic.delega. illum text.contra Bart & cōmunem notat ab eadē opinione recedens. Verum quia Bart.opinio iure recepta videtur,con-
3 uenit,vt ad illū text. in d.§. 1.aliquot rationes† assignemus, ne subuertat quæ diu à Iurisconsultis recepta sunt,& primo Alexan.col.3.Socin.col.pen.Ias.nu.19.Lance.Galiaul.cōclusio.7.in d.§.si quis ita.& Fran.in dict.c.vnico.§.1.col.1.Anto. & Præpositi.in d.c.à nobis.& Felin.in cap.cum super.col.3.intelligere videntur.text.in d.§.1. quando actus non valet, vt agitur,ex defectu personæ,& causæ efficientis,id est,personæ, quo casu actus efficiens in causa efficienti valet eo modo quo agi potuit,si non valet, vt agitur,etiam si tractemus de actu à duorum voluntate dependenti.atque ex Barto.in dict. §.si quis ita.colligunt hunc intellectum iuniores quidā paulò antè citati.Barto.tamen loquitur quando tractatur de obligatione dissoluenda,fauore liberationis: tunc etenim actus, qui non valet,vt fit ex defectu personæ,& sic causæ efficientis, valet eo modo,quo fieri potuit.l.quacunque ratione.ff.de procurat.non autē loquitur Bart.quando agitur de contrahenda obligatione: vt ibi perpendunt Alciat. concluſ.7.& Crot. concluſ.8. qui allegat text. in c.ex parte. de concess.præben.& in l.maritus.C.de procur.ad probandū, quod actus inualidus,vt fit propter defectū causę efficientis, non valet,vt fieri poterat, quādo agitur de obligatione cōtrahenda.& quanuis Crotto respondere poteram, tamen quia hoc ipsum est, quod Barto.voluit, atque in dubium reuocari poterat communis opinio, quod modo tractare non vacat.Sit secundus intellectus ad text.in di.cap.1.§.1.vt procedat matrimonij fauore,qui fortassis quibusdā non placebit,quippe quibus huiusmodi responsiones ratione iusta destitutæ minimè applaudeant.Potest igitur tertiō ille text. intelligi, vt eius decisio locū habeat optimo iure, quia sub contractu matrimonij etiam sponsaliorum conuentio cōprehenditur,vbi enim id quod fieri poterat sub eo, quod fit includitur, actus inualidus eo pacto, quo fit, valet eo quo fieri poterat.l.ram angulli,ff.de seruit.vbi Auguſt.Alberic. Floria.& communis hoc ipsum notant,& sequuntur Docto. in dicto § si quis ita.Hinc ergo dari potest ad dictū §.primū. decidendi ratio: quam Crott.in dicto §.si quis ita.concluſ.8. reddit.& ante eum opinor Ioannes Monach.& Dominicus in dicto capit.vnico.§.primo.eiusdem sententiæ fuisse.nec detrectat Henric.qui in dict.capit.à nobis.dixit illum §.primum procedere ob intentionē contrahentium,qui videntur sponsalia voluisse contrahere, casu quo matrimonium inualidum foret.Quibus igitur verbis sponsalia contrahantur ex dict.regula constat, quam diligentius tractabimus, vbi quibus verbis matrimonium contrahatur, explicabimus.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Promittens contractum agere,licet nondum ex hoc contraxerit,con-*
trahere tamen tenetur.
2 *Promittens aliquam fœminam ducere in vxorem,etiam absque iura*
mento,eam accipere tenetur præstito coniugali consensu: alioquin
mortale crimen committit.
3 *Sponsio prima futuri coniugalis consensus præfertur secundæ, etiam*
iuratæ.
4 *Ecclesia nec vult,nec potest,seclusō consensu eorum,qui coniungendi*
sunt,matrimonium efficere.
5 *Vera interpretatio cap.requisiuit.de sponsa.*
6 *Matrimonium metu contractum est nullum omnino,etiam si vim pas-*
sus coactus sit eam vxorem accipere,cui prius coniugalem consen-
sum promiserat.
7 *Ecclesia tolerat quandoque minus malum,vt maius euitetur.*
8 *Simplex fornicatio peccatum mortale est,& iure naturali prohibita.*
9 *Quæ dicatur concubina, & quo pacto meretrices in republica to-*
lerentur.

Caput quartum,de sponsaliorum effectu,& vinculo.

1 EX sponsaliorum effectu & obligatione acturus illud præmitto, quod is qui sponsalia contraxerit, tenetur† coniugalem consensum præstare, & sic promissum absoluere:in cæteris enim contractibus is qui contrahere promisit, licet nondum ex hoc contraxerit contrahere tamen tenetur.l.si fideiussor.§.meminisse.ff.de legat.1.l.si quis stipulatus sit Stichū.§.vlti.ff. de verb. obliga. qui enim promisit fideiubere,& si verè fideiussor non sit,tenetur tamen fideiubere: & qui locare promisit,locare tenetur.l.in bonæ fidei.§.si tamen.ff.de eo quod cert.loco.& qui vendere promisit vendere tenetur,notatur in l.si sterilis.§.penul.ff.de actioni.empt.Bart.&alij in l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis caut. ex quo patet, promittentem aliquam in sponsam accepturum nondum sponsalia contraxisse,sed sponsaliorum contractum promisisse,vt docet Vincent.quem ibi sequitur Ioan.And.in c.si inter.de sponsa.Hēri.in c.is qui fidem.pen.col.eo.tit.Nicol.Milis.in reperto. verbo,sponsalia non contrahuntur.& Andr.Tiraq.lib. 2. de retractu.§.fin.nu. 53. longè equidem distat promissio contrahendi ab ipso contractu,etiam si promissio sit facta cum iuramento,vt tradit Nicol.Boeri.decisio.3.col. 1. & 2. dicens ex hoc filiam,quæ iuramento præstito promisit renuntiare bonis paternis non teneri ad renuntiandum iuramento adiecto,sed satis esse simpliciter renuntiare. Qua de re modo non disputo,eam tractaturus in c.Quāuis pactum. de pactis in 6.in initio 3.part.nu.3.Sed tamen in matrimonij† contra-
2 ctu illud constat omnino debere illud contrahere eum, qui promisit aliquam in vxorem accipere.text.est in c.ex literis S.Syluani.in c.sicut.in c.requisiuit.de sponsa.& in c.2.eo.tit. licet in hac promissione iuramentum præstitum non fuerit, probat text.in c.de illis.in 1.versi.mulierem.de desponſ. impub.vbi hoc notat Abb.post Hosti.& Henr.idem Abb. in d. c.ex literis.col.2.optimus tex.in c.iuramenti.22. q. 5. vnde mortaliter peccat sponsus qui non vult coniugalem consensum præstare.Tho.in 4.d.27.q.2.col.1.Flor.3.par.tit. 1.c. 18.§.fin.Syluest.verb.sponsalia.q.4.& probatur in c.1.de sponsa.duo.notat Felin.in c.1.de pact.6.declarat.Imo iure† tene-
3 tur quis primam sponsam,cui fidem dedit futuri consensus absque iuramenti religione,vxorem accipere, etiam si post prima sponsalia alteri eandem fidem sub iuramenti vinculo præstiterit,notant Innocen.Ioan. And. Abb. Præposi. & Rauen.in c.sicut.de sponsa.Floren.in d.§.fina.Regia l.8.tit.1. par.4.quorum sententia plurimum probatur ex Tho.& Paul.in 4.dist.28.q.1.asserentibus sponsalia de futuro non effici matrimonia ex eo, quòd postmodum iureiurando firmentur:vnde in propria quæstione non dissoluuntur prima sponsalia per secunda iureiurando præstito contracta. ad hoc ipsum tendit quod notant Hosti.Anto.Abb.& Henri.in c.veniens.de iureiur.dicentes iuramentum directè contrarium priori promissioni,quam quis seruare tenetur,temerarium esse,& minimè obligare: cum sit in dispendium salutis æternæ,& faueat peccatū mortale,quod committeretur si promissio prior non seruaretur,nec aduertatur Innocen. ibi,quia ipse dicit seruandum iuramentum,&priori promissioni satisfaciendum esse. vbi innuit non esse omnino priorem promissionem violandam, vt secundum iuramentum seruetur:sed iuramentum seruandum esse, quando id non obuiat directè prioris promissionis satisfactioni, casu quo illis satisfiat si id quod interest soluatur, & hunc ego opinor esse sensum Innoc. Anto.Abb.& Henric.ibi, quanuis Imol.

Imol.verbis Innocen.mordicus adhærens aliter sentiat.

Ex his opinio glo.in d.c.de illis.erronea est,dū dicit sponsos,qui promiserunt coniugalē consensum sine iuramento, non esse compellendos à iudice matrimonium contrahere: id etenim falsum,tametsi idem asserat Conra.Lagus.metho dica iuris titu.de nupt

Secundò, hinc constat perperam dubitasse Abb.in cap. requisiuit.de sponsa.an peccet sponsus,qui ex sponsione nō vult coniugalem contractū, quem promisit, perficere. Est enim hæc dubitatio iuris naturalis,diuini,& humani principijs maximè aduersa.

Nec refragatur his, quæ modo diximus, tex. ille memorandus in dict.cap.requisiuit, ex quo constat non esse ab ecclesia cogendos sponsos promissum consensum præstare.in cuius interpretatione illud animaduerto ex Hostien.Anto. & Præposi.in capi.fin.de spōsa.duo.Abb.& Præpo in c.is,qui fidem.despon.ecclesiam nec velle,nec posse matrimonium
4 † aliquod constituere sine consensu eorū,quia coniūgendi sunt,quia impediretur finis ad quem tendit matrimonium, si aliqui ab ecclesia inuiti coniungerentur: inuitis etenim cōiugibus non bene procederēt procreatio atque educatio prolis.Item inuiti sic copulati ad alios coitus fornicarios libenter accederent: atque illa animorum societas omnino cessaret.Quare constat ab ecclesia tale matrimonium sine consensu iniungi non posse Quod probat efficaciter Franciscus à Victoria religione,quam ex Diui Dominici instituto profitetur, insignis, ac eruditione egregia inter primarios sacræ Theologiæ professores censendus:is,inquam, in relectione, quā Salmanticæ de matrimonij contractu disseruit:
5 assertionem hanc pluribus rationibus † veram esse ostendit, eandem probat Dom.Sot.in 4.sent.dist.27.q.1.art.2.Ecclesia ergo id statuit,vt spōsi admonerētur,ac cēsurtis ecclesiasticis cogerentur promissum coniugalem consensum præstare.vt in c.exliteris 5. Sylua.de spon.sed cū libera debeat esse coniugia,neq; à iudice merus inferri debeat sponsis, ne eorum consensus auferatur, oportet vt hæc sit moderata coactio, vnde si iudex videat sponsum ita obstinatū esse,vt liberè cōsentire coniugio nolit potius monitione vti debet quā exactissima coactione, ex qua consensus sequutus nec liber esset, nec verè dici consensus posset, saltem ad huiusmodi sacramentū:atq; difficiles infelicesq; exitus è talibus nuptijs euenire par esset: hæc enim vitanda sunt, quēadmodum Papa in d.c.requisiuit,iudicibus ecclesiasticis iniunxit, ne fortè eorū autoritate,atq;indiscreta coactione, matrimonia quæ nulla sunt deficiēte consensu, adulteria forēt,vt optimè explicat Fortu.in cap.1.de pact.nu.30.

6 Ex quibus consequens est †, quod si sponsus, qui liberè sponsalia contraxit metu cōpellatur illū consensum coniugalē præstare,matrimonium erit n llū ipso iure quod Abb. notat in d.c.requisiuit & Fortu.in d.nu.30. qui idem repetit in tracta.de vlti.fine.illar.20.col.12.dicēs ad hoc esse decisio nem singularem in d.c.requisiuit.

7 Secundò subinfertur,ecclesia † quādoq; tolerare minus malū præsens ob euitandū maius malum futurū, quod verisimilibus coniecturis sperat ur in d.c.requisiuit.quē tex.ad hoc dicit sing.Io.Lupi.in c.per vestras.§.18.nu.16.optimus tex.in c.inter opera.de spon.vbi ecclesia meretrices tolerat, ob euitandā promiscuam luxuriā in republica, fœdissimāsq; coniunctiones: tametsi meretrices esse.& ad eas nos accedere mortale peccatū sit.ca.meretrices.32.q.4.etiā si ipsa meretrix soluta sit,& qui ad eā accedit à coniugio, ordine,
8 ac religiōis,seu castitatis voto, liber sit: simplex enim fornicatio † mortale peccatū est,& iure naturali vetita.vti probat Tho.2.2.q.154.art 4.idē Tho.in 4.sent.dist.33.q.1.art.3. Maior in 3.sent.dist.27.q.29.Lact.Firm.li.6.c.23.gl. per tex. ibi.in cle.ad.nostrā.de hæret.ad fi.Io.à Medina de restit.q.19. nā & hæresis esset asserere fornicationē etiam simplicē,non esse peccatū mortale, quā hæresim egregiè conuincit Alfō. è castro, vir acutissimo ingenio,ac præsigni eruditione præditus,li.de hæresib.diction,coitus.His etiā suffragatur Aug. homil.49.à Gratia.relatus in c.audite.34.dist.idē denique Aug.in sermo.de tempo.dñica 22.ferm.2.qua in re audacter nimis nostrates loquunt, dū Bart.in l.pe.ff.de cōcubi.Alex. in l.ex facto §.si quis rogatus.nu.13.ff.ad Trebel.& Ant.Rosellus in tract.de legitimat.lib.1.col.5.asserunt simplicē concubinatum iure naturali legitimum coitum esse,ad differen riam,adulterij,incestus,& coitus contra naturam,qui illegitimi cōplexus dicūtur,etiam iure naturæ: rectius enim dicerēt simplicē cōcubinatū l. ciuili non puniri: maximè quia euam iure ciuili simplex fornicatio est illicita,quanuis cum concubina.textus in c.1.de filiis nat.ex matri. ad Morgani.

9 contracto.Illud tamen adnotare † libet à canonibus antiquis veras vxores dici quandoque concubinas, eo q; absq; dotalibus instrumentis,cæterisque solennitatibus à iure ciuili introductis fuit coniugium celebratum quod Gratianus probat in cap.omnibus & c.seq.34.dist. quæ iura inter prima notabilia retulit Catel.Cotta.sacra autem scriptura eas fœminas,quas sancti patres præter proprias vxores carnaliter cognouere,eásque in contubernio veluti vxorum ancillas retinebāt,promiscuè appellat vxores,vel concubinas:verastamen vxores precedenti nuptiarum solennitate coniūctas,nunquam concubinas nominauit,auctore Aug. lib. 1. quæst.super Genes.cap.90.& Magist.in 4.dist. 33. explicat idem Aug.lib.16.de ciuit.dei.c.34.scribens Cethuram verā Abrahæ vxorem peculiari mysterio dici concubinam Genes.cap.15.Etenim authore Thom.in distinct.33.quæstione prima.art.3.ad 3.vbicunq; in veteri testamento legitur, aliquos sanctos viros concubinas habuisse,oportet dicere,eas illis fuisse matrimonio iunctas,& tamen aliquo modo concubinas dici,quod aliquid habebant de ratione vxoris,& aliquid de ratione concubinæ.Nam secundum quod matrimonium ordinatur ad suum principalem finem,qui est prolis procreatio,sic erant vxores.Sed secundum quod ordinatur ad secundarium finem,qui est dispensatio familię,& mutua communicatio operum viri,& vxoris,& simul cohabitatio,sic vxores non erant,quę primæ vxori accedebant: sed concubinę appellabātur,quasi simile aliquid habentes cum cōcubina.in hoc scilicet quod poterat eiici è lecto,& à domo,sicut illa,quæ verè est concubina.Vnde & de Agari dicitur per Saram ad Abraham.Eiice ancillam hanc, & filium eius: quam tamen prius dederat ipsa viro suo vxorem. Talis dicitur fuisse Bala ipsi Iacob.Genes.cap.45.sic & doctissimus Aloisius Lippomanus super Genes.c.22.inquit: Concubinę olim erant,nō illegitimæ,& fornicariæ sed vxores minimè principales,quarum filiis non debebatur hæreditas, nec æqualis honor,non sacerdotium, non primogenitura: munera tantum recipiebant,& mutua se charitate complectebantur,& sese iuuabant.Hæc Aloisius. Alibi & frequentius concubina dicitur mulier domi in contubernio retenta.c.non omnis.31.q.2.atque eodem pacto iura ciuilia pandectarum,quę de concubinis loquuntur,intelligenda sunt: erat enim apud veteres concubinę nomen honestum,cum ea loco vxoris haberetur,atque citra criminis notam:vxor autem minimè dicebatur,quia non fuisset solennitet ducta. ex Iurisconsulto in l.Masurius.ff. de verborum significe. vbi hoc ipsum notat Alcia.Ecclesia igitur, ac totius Christiani orbis catholici principes lupanaria permittunt, non q; illud peccatum approbent:sed vt adulteria, incestus, atque alia luxuriæ crimina compescant.Nam & diuus Auguſt.lib.2 de ordine.capit.4.scribit:Tolle meretrices de mundo, & Sodomia totus efficietur reprobus.quem Tho.citat 2.2 quæstione decima.arti.11.idem Thom.de regimi.princip.lib.4.cap. 14.tribuit hoc Auguſt.lib 13.de ciuitate Dei.Sed & ipse Auguſt.lib.14.de ciuitate Dei.capit. 18.dicit terrenam ciuitatē licitum fecisse scortorum vsum.idem Ioannes Echius profitetur in Homilia.1.super cap.7.Matthæi.in festo diuę Magdalenæ.c✠ His adde quę de locantibus proprias domos publicis meretricibus,vt lupanaria sint,scribit Iurisconsultus in l. Ancillarum ff.de petitio. hæredita. & de ipsis meretricibus Dominicus Soto in 4. Sententia. distin. 12.q.1.articu.4.✠ Hinc Solon Athenienſis, primus emptas meretrices inuentuti comparauit,vt eiusdem illic libidinis imperu quid turpius cogitare desineret.quod annotauit Ludouicus Cœlius lib. 8.lectio.antiq.cap.4.& Alexan.ab Alexan.lib.4.capit.1.& Alciat.in dict.l.Masurius.potest hoc comprobari ex cap. duo mala.13.dist.& ex Aristo.lib.5.Ethic cap. 3. quo in loco inquit:minus malum boni vicem habere, si maiori malo cōparetur.Nec sequitur hoc fit,& tamen nec lege ciuili,nec canonica punitur.ergo est licitum: hanc enim collectionem destruit text.singula.in l.at si quis.§.diuus autem Marcus. ff. de religio.& sumpt.funer.quem dixit notabilem Bald. in l. tertia.C.de sacrosan.ecclesiis.& singular.idem Bald. consilio 15.in volum.primo,& And.Tiraq.de iure mari.l.connubialis.8.optima gl.in c.deniq;.4.dist.poteratq; hæc nostra interpretatio pluribus aliis similibus adductis reddi fortior:quæ omittimus ne præscriptum nobis limitem transgrediamur. c✠ Cogere autem fœminas,& in fornicem detrudere, vel inuitæ sui quibuscunque copiam facere,improbum est,etiā si lege lata id in pœnam delicti ab eis commissi fiat. Quod alioqui lege Romana statutum,Theodosius Imperator im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

probauit,teste Socrate lib.5 historię ecclesia.ca.18.c✻Illud tamen obiter admonemus,aliud esse offerre materiã minoris mali:aliud inducere ad minus malũ,vt maius euitetur.Illud enim licet:hoc verò peccatum est:cum non sint facienda mala,vt eueniant bona,nec minora mala,vt maiora euitentur.Nec enim Loth offerendo filias suas abusui impiorũ & offerendo materiam minoris mali, inducit impios nec filias ad stuprum.Hoc etenim illi nõ licuisset, secundum Caietã.2.2.quæst.78.arti.4.qui Loth à peccato excusat,authoritate Petri scribentis.2.epistol.cap.2. Loth virum iustum à nefandorum iniuria liberatum à Deo fuisse.idẽ ex Ambrosio.Chrysostomo,& Augustino probare conatur Ioan. Arboreus lib.10.Theosophiæ.c.2.c✻Sic & Genes.capit.37.Iudas obtulit fratribus materiam minoris mali: nempe vendi tionem Ioseph,vt euitaret maius,occisionem (inquam) illius:quo consilio vsus fuerat Ruben,qui eodem animo, euitandi homicidium eisdem fratribus dixit:non occidamus eum,sed proiiciamus in cisternam veterẽ. ✻ His adde quæ tradit Augusti.lib.vno.de mendacio c.18.& lib.contra mendacium.c.7.& 9.c✻Multa de meretricibus hac in re,quã tractamus,tradit post quartam huius operis editionem Claudius Spenceus lib.3.de continentia.ca,3.& 4.✻

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Qua ratione sponsalia,sequuta carnis copula matrimoniũ efficiantur.*
2 *Præsumptionem matrimonij ab ecclesia inductam,ex copula post sponsalia sequuta,iuris & de iure censeri.*
3 *Confessio probat aduersus præsumptionem iuris,& de iure.*
4 *An confessio in causa matrimoniali sit probatio legitima.*
5 *Delatio iuramenti in coniugali controuersia sit admittenda,an non.*
6 *Confessio minimè est admittenda contra præsumptionem consensus coniugalis,ex coitu procedentem.*
7 *Indirecta probatio aduersus præmissam præsumptionem admittenda est.*
8 *Ex coitu cum sponsa matrimonium præsumitur,etiam si sponsa ab alio quàm sponso cognita fuerit.*
9 *In conscientiæ foro defectus consensus assertione ipsius confitentis probatur:atque ideo non iudicatur matrimonium ex copula,quæ sponsalia subsequitur.*
10 *Contractis duobus sponsalibus,secunda in matrimonium transeunt per carnalem coitum.*
11 *Coitus prædictam matrimonij præsumptionem inducit,etiam si metu conditionali contingat.*
12 *Qualiter coacta voluntas,voluntas sit,atque inibi explicatur text.in ca.merito.15.quæst.1.*
13 *Coitus sponsalia præcedens nil conducit ad coniugalis consensus præsumptionem.*
14 *Lex Regia Tauri explicatur.*
15 *Matrimonium minimè censetur,nec dici potest consummatum, propter copulam præcedentem.*
16 *Optimus intellectus ad cap.2.de conuers.coniugat.*
17 *Carnalis commixtio cum sponsa,etiam incerta, coniugij præsumptionem inducit.*
18 *Protestatio dissensus non impedit dictam præsumptionem oriri.*
19 *Nixus copulæ hanc præsumptionem minimè inducit.*
20 *Nixus copulæ circa sponsalia iuris interpretatione de futuro,verbis tamen de præsenti,an aliquid operetur.*

§. PRIMVS.

1 NVnc agendum est†, qualiter sponsalia in matrimonium transeant,& primo constat, sponsalia in coniugium transire per carnis copulam: quæ post ipsa sponsalia inter sponsos contingit. cap. veniens.in 2.de sponsa.cap.is qui fidem.cod.tit.nõ ex eo,quòd canones velint,sine nouo consensu coniugali,ex sola copula matrimonium inter sponsos decernere , sed quia ecclesia præsumit ex illa carnali coniunctione consensum coniugalem:quam præsumptionem merito canones statuerunt ex præmissa consensus coniugalis promissione, & simul ne dicamus copulã illam carnalem esse mortale peccatum:quod dubio procul dicendum esset,nisi inter sponsum & sponsam animarum affectio coniugalis:præsenti consensu , daretur: nec præsumẽdum delictum est.l.merito.ff.pro socio.l. Quintus.ff.de donat.inter vir.& vxor. Iustis igitur rationibus ecclesia præsumit sponsum , carnaliter ad sponsam accedentem , præmissam promissionem ad effectum deducere potius , quàm crimen velle committere , ad eam fornicario affectu accedendo.

Exquibus prima deducenda sunt , & primò,ecclesiam ita
2 vrgentem hanc præsumptionem iudicasse†, vt super ea, tanquã super certo consensu statuerit: & ideo presumptionem hanc iuris & de iure censemus.ex gloss.in dict.c.is qui fidem.cõmuniter recepta per text.ibi,gloss.in c.ferrum. 50. dist.notatur in l.siue possidetis.C.de probat.Abb.& Feli.in cap.quanto.de præsump.in prin.quo fit , vt in contrarium probatio non admittatur.vt in d.ca.is qui fidem.probatur.& in l.antiquæ.C.ad Velleia.& in l.fina.C.ad Macedo.

Secundò quanuis contra præsumptionem iuris,& de iure
3 probatio per confessionem † eius , pro quo ius præsumit, recipienda sit.iuxta gloss.in l.in contractibus.versi.nullo modo.C.de nõ nũ.pec.quam conclusionẽ repetit idem Accurs. in authe.de equalit.doti.§.aliud.versi.scribat.& dicit singul. Alex.in l.1.§.si is qui quadraginta.ff.ad Trebel.& idem in l. à Diuo Pio.§.si pignora.ff.de re iudi.Lanfr.in c.quoniam.de prob.num.40.&al.None.de dote.6.part.principal. priui.2. & Corset. in sing.verb.sentẽ.Bart.etiam eam sequitur in auth Sed iam necesse.C.de donatio.ante nup.à quibus & alijs,qui ad idem citari poterant,hoc cõmuniter receptũ est:aduersus tamen hanc canonis presumptionem probatio non admittitur, etiam per confessionem illius,qui pro matrimonio contẽdit.quod notãt Abb.& Doct.communiter in dicto c. is qui fidem.Feli.in cap.quanto.de præsumptio.nu.3.Alciat. in tracta.de præsumptio.2.part.num.9.à quibus illa ratio tra
4 ditur:quia in matrimoniali causa non statur confessioni litigantis.† c.super eo.de eo qui cog.consan.vx.suæ.quæ mihi non placet,ex eo quòd licet confessioni litigantis contra matrimonium credendum non sit:tamen confessioni illius, qui contendit matrimonium esse contractum , & valuisse, stari debet aduersus ipsum matrimoniũ.gl. in c. attestationes.de desponsa.impub.verb.cuasisse.quam ibi Abb.& Rauena dicunt singul.& Roma.singula.614.notat Hostien.Abb & Docto.in capi.pen.de raptori.non enim est præsumendũ quenquam sine causa sibi ipsi contradicere.Hæc tamen cõclusio non omnino recipienda est:non enim vendicat sibi locum,quando esset præsumptio aliqua collusionis inter litigantes.ita Hostien.Abb.& Præpositus in dict.capi.attestationes.qui omnes tenent plurimum in hoc valere iudicis arbitriũ.quod etiã notat Brunel.in tracta.de sponsa.quæst. 29. pro quo est optima gloss.quã ita intelligunt Hostien.Abb. & Docto.in capi.pen.de rapt.ex qua constat confessionis in
5 præiudicium matrimonij stãdum esse, quãdo fit ab vtroque coniuge,& eam famã coadiuuat.Secundò nõ procedit,quãdo ex illa confessione alij , qui in eadem causa non litigat, fieret præiudiciũ.vt notat † Areti.consil.13.colum.quinta. & 6.sentit Abb.in capit.mulieri.de iureiuran.dum asserit in causa matrimoniali non esse deferendum iuramentum actori ab ipso reo,nec reo ab actore,etiam si nullæ essent aliæ probationes,quando ex hoc iuramento posset præiudicium alij quàm deferenti inferri:cum ille,qui non detulit,contendat cum altero ex litigantibus matrimoniũ contraxisse,vel contractum non tenuisse.si enim ex delatione alter iurauerit pro matrimonio , & illud iuramentum teneret:tertius qui prætendit matrimonium cum litigante contraxisse,maneret aliquo pacto elusus:sic etiam si ex delatione iuramentum fieret contra matrimoniũ:tertius , qui contendit matrimonium,per eum cum altero ex litigantibus contractum,non valuisse propter primum coniugium , super quo litigatur, frustraretur suo iure, quod forsan habet.quo fit , vt delatio iuramẽti etiam vbi nulla adest probatio in causa coniugali: sed reus est omnino absoluendus, minimè sit admittenda, quando ex illa delatione posset alij nocumentum aliquod inferri:qui tamẽ eandem litem minimè tractat, ex eius verò decisione sperat damnum,aut commodum quo ad propriã causam.Imo maris & fœminæ confessio asserentium matrimonium inter eos contractum fuisse,absque testibus tamẽ &clam.admittenda non est, vbi ex ea præiudicium fieret alteri coniugio.gloss.in capit.si quis diuinis.30.quæst.5.Domini.consil.17.Regia l.secunda.titul.tertio.part.quarta.sic etiã est intelligendus textus in capi.secũdo.de clandesti. desponsa.dicens , posse matrimoniũ clam contractũ ex confessione vtriusque coniugis , ab ecclesia publicum iudicari atque nuntiari.Sic sane vtriusque coniugis confessio matrimonii
6 probat , quoties fit eo tẽpore,quo alteri matrimonio minimè fit præiudiciũ.&potest expressim nouo cõsensu cõtrahi cõiugiũ.gl.& ibi Panor.in d.c.super eo.col.2. vers. Secundo

casu. Probatur in c.2.de cland. desp. notant Hosti. in summa de sponsal.& matrimonio.§.qualiter cõtrahatur. col.2. vers.Sed si ambo confitentur.& Dec.consi.133. colum.1.& 2.quorum opinio communis est secundum Curti. Iunior. consil.27. col.2. ex quibus optimè perpendi potest Regia l. 10.tit.11.part.3. dicẽs in matrimoniali causa posse iuramẽtum abactore ipsi reo deferri.

Ex quo infero , quòd licet actor qui pro matrimonio agit,possit,non data probatione legitima,reo qui absoluẽdus alioquin est,iuramentum deferre super ipso contractu matrimonij,an præcesserit,vel ne:sicut ex aduerso ipse reus potest actori etiam idẽ iuramentũ deferre,cessante alterius præiudicio:posset.n.nouo prestito cõsensu matrimoniũ cõtrahere:tamẽ si contendit actor,nõ subesse,in matrimonio iã legitimè probato,aliquod impedimentũ reo id allegãte, non potest ipse actor reo deferre iuramentũ super illo impedimento : quia matrimonio legitimè contracto , & iam probato præiudicaret , & est maxima collusionis suspicio, vt notat optimè Abb.in dict.ca.mulieri.colum.4.

Hinc etiam perpendi potest gloss. in d.c.mulieri. quæ dixit in matrimoniali causa non esse deferendum iuramentũ habenti probationem semiplenam.quam gloss.præter alios dicit notab.Alex.in l.3. in prin.ff.de iureiu.ordina. & singu. Ias.in repe.l.admonendi.ff.eo.nu. 277.vbi Bart. idem notat col.antepe.& Ioan de Selua.in tracta. de iureiu.3.part.in fine:est enim d.conclusio vera,nisi iudex concurrentibus aliquot coniecturis, atq; attenta personarum qualitate arbitretur iurameutum esse deferendum habenti probationẽ semiplenam , quæ ita dictis coniecturis coadiuuatur. vt nõ simpliciter dici debeat semiplena probatio. His enim rectè à iudice pensatis,potest talis delatio iuramenti fieri, siue agatur de quæstione an matrimonium fuerit contractum,siue de aliquo impedimento ipsius coniugij. Abb.in dict.ca. mulieri.col.2.& 4.& pen. Alex.in dict.l.3. Ias.dict.l.admonẽdi.numer.28 1.vbi Curti.iunior numero 67.dicit hanc opin. esse communem.quam ibi approbat Curt.senior Fallentia. 65.Ioannes Corasl.libr.3.miscell.ca.4.& Hippolyt.singul.27. Regia l.10.titu.11.parti.3. quo pacto intelligenda est gloss. in capit.vidua.de regul.quę dicit etiã in coniugali causa deferendum iuramentum ei , qui semipleuè probauit.quibus illud addendum est, standũ fore confessioni litigantis, quãdo agitur ad thori separationem.tex.quem ibi docto.notãt in capit. ex literis. de diuort.quem etiam dicit singula. Romanus singular.614.

Igitur, vt ad institutum redeam , si confessioni illius, qui pro matrimonio stat,contra ipsum matrimonium creditur cessãte collusionis suspitione,alteriusq; matrimonij præiu
7 dicio,consequens†est,in capit.is qui fidem.non esse ex hoc contra illam presumptionem repellendam confessionem illius,qui pro matrimonio agit. Veram ergo rationem esse nos opinamur : quia confitenti non potest esse notus defectus consensus in altero coniuge : cum ille in animo constat , nec credere debet sponsa ipsi sponso profitenti dissensum ante coitum, ne præsumat ab eo committi mortale crimen,& quanuis posset hic defectus apparere , illa tamẽ cognitio plena non est:defectus autem consensus in ipso confitente , non satis constat: cum ei fides non detur , propriã turpitudinem proferenti.Cùm ergo cognitio illius rei,quæ probanda est,non sit satis sufficiens in cõfitente , nec digna tanta fide,vt iuris canonici vrgentissimæ præsumptioni sit præferenda,admittenda non est.

Tertiò ex prædictis colligitur,contra dictam iuris canonici præsumptionem admittendam esse probationem,quæ
8 indirectè†,& per obliquum , ipsi præsumptioni obuiat. Si enim sponsus,qui cõtra matrimonium stat , probare velit, illa sponsalia ante coitum fuisse mutuo cõsensu,vel alias legitimè soluta.vt in c.2.de spõsa.vel nulla fuisse propter aliquod impedimẽtũ,admittẽdus est.secundũ Abbatẽ,& Prepositum.col.4 in d.c.is qui fidẽ.& Felin.in c.cũ M.col.pe.de cõstit.& probat ex gloss.celebri in Clem.vnica,de proba. quæ dixit probationẽ indirectãadmitticõtra presumptionẽ iuris & de iure.quã dicit singul.Imol.ibi,aureã Felin.in c. quãto. de presumpt.& solennem idem Felin.in capitul.cum à nobis.de testi.colum.3.notat Alciat.de præsumpt.2.part.nu.3.
9 Quartò infertur†ex ratione dictę decreta. spõsalia in matrimoniũ trãsire per coitũ.etiã si post sponsalia ante coitũ cum sponso , fuerit sponsa cum alio fornicata. Nam quanquem ãdmodum.de iureiurand.donec tamen iudicio ecclesię fuerint dissoluta,manet sponsaliorũ vinculũ. vt not glo.
in c.de illis.in 1.de desponsa.impub.Henr.& Præpo.in c.de illis.de sponsal.col.fin.Regi.l.8.titu 1.part.4. nondum ergo per sponsum spõsaliorũ dissolutione petita,non video cur spõsalia per coitum,matrimonium non efficiantur,ex dicto cõ iugali consensu à canonibus præsumpto. quanuis Ioan.de Neuizanis in Sylua nupt.lib.2.num.12.dum plurima cõgest sit contrarium notauerit,id falso tribuẽs Fel.in d.c.cum M. col.penu.apud quem ego nondum hoc notare potui , & si sæpius ex consulto authorem legerim.

Quintò ex præmissis patet , quòd in foro interiori animæ,vbi creditur ipsi confitẽti si sponsus diceret se ad spon
10 sam†accessisse affectione fornicaria non coniugali,non iudicarentur illa sponsalia matrimonium:non ex eo quòd cõiugium illud verum sit in foro exteriori,non tamen in interiori,sed quia iudex exterior iudicare debet,ex illa canonis præsumptione,nec probationem recipiet in contrarium,& ideo iudicat matrimonium esse.quòd verò nõ est: at iudex interior iudicat ex defectu consensus coniugalis , qui sibi constat.ita notant Abb.Anto.& Præpos. in d.c.is qui fidẽ. Soci.consi.28.vol.1.Anch.in reg.possessor.col.7. de reg.iur. in 6.optimè Tho.quodlib.5.art.15.& est hæc opinio à Theologis,& Canonistis recepta , vt Sylvest. asserit.verb.matrimonium.2.q.15.& probatur in c. tua nos.de sponsa. cuius intellectum alibi attingam.Hosti.tamen in d.c.is qui fidem. minimè à dicta opinione discedens,licet Abb. cum contra eandem opinionem alleget,optat fieri ab ecclesia constitutionem,in qua sponsus, qui cum sponsa carnale commercium habuit,redderetur inhabilis ad matrimonium cũ alia contrahendum:sicuti ab ecclesia redditur inhabilis,ad contrahendum matrimonium consanguineus intra quartum gradum:in quo errat Host.quanuis enim Papa possit ex causa iusta reddere aliquem inhabilem ad contrahendum matrimonium(quod proprio loco dicetur) non tamen potest ecclesia matrimonium constituere sine consensu.vt in d.c. is qui fidem.idem Host.& Abb.fatentur.Sylu.d.q.15.& nos idem probauimus interpretatione tex.in cap. requisiuit.de sponsi.Item Sylue.d.q.11.in hac eadem cõclus.credit in foro interiori non esse matrimonium censendum si sponsus, qui cognouit sponsam,fateatur se omnino dubitare an tẽpore coitus affectum habuerit coniugalem , an fornicariũ. Ego verò opinor in hoc casu iudicandum esse matrimonium:certius enim est affectum habuisse cõiugalem quàm fornicarium,& sic consensum ad mortale crimen. vt constat ex penitissima.c.is qui fidem.ratione:nisi iam post copulam cum sponsa , verum & indubitatum matrimonium cũ altera contraxisset:tunc etenim tutius est secundo cõiugio certiori adhærere.in c.iuuenis.de sponsa. c.2.§.item si.de pœnit.dist.7.nam si res verè dubia est & tangit salutẽ animæ.oportet eligere certius,vbi imminet præcisa electio.quod in dictis iuribus probatur adiunctis his quæ notat Fiorenti. 1.part.tit.3.c.10.§.10.col.3.doctè & eleganter Marti.Nauar. in c.si quis autem.de pœniten.dist.7.nu.34.

Sexto ex his etiam constat,contractis duobus sponsalibus,secunda sponsalia in matrimonium transire per copu-
11 lam†cum secunda sponsa contingentẽ.quod Ioan.Maior asserit in 4.distin.27.q.5.casu 2.& Sylvest.verb.sponsalia.q. 10.idem Io.And.Anto.& Præpo.col. 3.tametsi dubius in d. c.is qui fidem.Idem Prepo.in c.de illis.de sponsa.col.pen.& Brunel.in tracta.de sponsa.q 8.num. 3.pro quibus optimus tex.in c.peu.de sponsa.c.licet,c.fi.de sponsa.duo.vbi coniugiũ primum nondum copula consummatum non tollitur per secundum,& si carnali copula cõsummetur:quia in primo coniugio iam aderat consensus cõiugalis:igitur si in primo non interceßisset coniugalis consensus,sed tantum spõsio, tolleretur per secundum: quod hic datur ex coitu.Præterea tex.in c.duo pueri.de desponsa. impub. ibi hoc notante Præpost.col.1.probat sponsalia tolli per matrimoniũ.quod ab initio spõsaliorũ vim tantũ habuit , sed successu tẽporis effectũ est cõiugiũ:sic ergo quãuis matrimoniũ ex secũdis sponsalibus statim contractum nõ fuerit:sed tantũ sponsio quædam futuri consensus: quia tamen ex coitu consensus ille cõiugalis datur præsumptione canonis,tolluntur priora sponsalia.Scio tamen rem esse dubiã ex eo,q; secunda sponsalia primis nõ præferũtur,nec eis præiudicant.cap.sicut.de sponsali.nec cõsensus coniugalis ex copula presumi debet, ne præsumamus peccatũ mortale in spõso,qui eo ipso frãgit fidem priori sponsæ.Verum his respondeo secũda sponsalia,licet primis minimè præferãtur,nec præiudicẽt,valuisse:tamẽ vi; remissionis ad hoc vt si quãdo cõtingeret mor
12 primam sponsam,vel ad matrimoniũ impediri, vel dissolui

Universidad de Deusto
Biblioteca

prima sponsalia,teneretur sponsus cum secunda contrahere matrimonium: non ergo nulla fuerunt secunda sponsalia.Secundo dico validiorem esse præsumptionem consensus coniugalis,quæ ex coitu à canone colligitur: cum habeat initium voluntatis in cõtractis sponsalibus cum secũda,quam illa assumptio dissensus ad euitãdum mortale peccatum,quod violãdo fidem cõmitteretur.potioribus enim rationib. adducor vt potius cõiecter sponsum voluisse violare fidem promissionis primæ,quã vt præsumam coitum cum secunda sponsa fornicarium fuisse.

Septimo hinc etiã infero sponsalia in matrimonium trãsire ex prædicto consensu ab ecclesia præsumpto per coitũ
11 sponsi †& sponsę.etiam si sponsus timore mortis sibi illato coactus sit sponsam cognoscere: illa etenim copula si fornicario affectu peracta fuit,etiam meru acerrimo, peccatũ mortale fuit.cap.sacris.de his quæ vi. non ergo debet præsumi in sponso hoc crimẽ mortale: sed potius,metu secluso, in animo affectum coniugalem habuisse:nã potius moridebet quàm peccato consentire.vnde iustius est presume re ab sponso eum actum sine mortali peccato perpetratũ fuisse, quàm eum voluisse animã reatu mortalis culpæ cõculcare. hnius opi.autor est mihi Hosti.in dict.cap.is qui fidẽ dicens,2.col.quod mulier potest allegare cõtra præsumptionẽ illius tex.se oppressam fuisse vi precisa, virũ autem hoc nõ posse dicere:quia vir opprimi non potest,nec solet viri à fœminis precise ad coitum cogi:sentit ergo Hostiens. quod cessante præcisa oppressione carnis commixtio permetum contingens matrimonij presumptionem inducit. idem tenet Palud.in 4.distinct.29.q.1. arti.4. pro quib.optimus est text.in c insuper.qui cleri.vel vouent. neque ille timor posset dici cadens in constantẽ virũ,quod in interpretatione c.cũ locum.de despõta. ostendã.distinxit verò Hostien.vim præcisam seu absolutã à vi conditionali.distinxit text.in c.sacris.de his quæ vi.c.contra christianos, de hære. in 6.c.maiores.§.item quæritur. de baptis. vis enim præcisa est quæ nos aliquid ita compellit agere, vt in nobis non sit vtrum agamus,vel non agamus: sicuti vẽtus impellit ac defert in aliquem locum.ad id aptissimus text. in c. constat.j. quæst.j.cap.presbyterorum.§ qui autem. 50.distin.conditionalis autem mixtam habet voluntatem: siquidem in nobis voluntas est: attamen timore quodam illa voluntas elicitur,quod ex Arist.constat.3.Ethic.c.j.&Damascenus lib.2. de fide ortho.capit.24.vnde Tom.2.2.quæst.108.art.fin.dicit coactionẽ timoris non facere simpliciter inuoluntariũ:
12 sed habere †voluntarium mixtum.idem Thom.1.2.quæst. 6.art.c.6.Almain in moralib.capi. 3. & Fortuni.in tracta.de vlti.fine. illat.21.col.16. Idem eleganter probat Epictetus apud Arrianum libr.primo.ca. 17.Hinc dicitur in c.merito, 15.quæstio.1.voluntatem coactam,voluntatem esse.& idẽ in l.si mulier.§.si metu.ff.quod met.caus.est enim voluntas simpliciter ita vt libera non sit.Thom.in 4.distinct.29.Abb. in cap.de muliere.de sponsa.Card. in cap.verum.de iureiuran. sensit Bald. in l.pen.C.quomo. & quand. iud. quanuis Deci.in l.velle.ff.de reg.iur.dicat coactam voluntatem,voluntatem esse,secundum quid,id est, coactam non simplicem:quasi dicat non esse absolutam,& liberã. & licet Deci. optimũ sensum habuerit, rectior est optimus dicendi modus.scilicet,coactam voluntatem simpliciter volũtatem esse.Actiones enim, quæ per timorẽ fiunt mixtæ sunt:magis tamen sunt similes spontaneis: quia principiũ earum est in nostra voluntate, ideo denominãtur simpliciter volũtariæ actiones illæ.Verum quia secluso metu illo, agens illas minimè eligeret, dicuntur inuoluntariæ.Imo Aristo.d.c.j.dicit simpliciter dici inuita ea,quæ timore fiunt, nõ tamẽ intelligas quo ad actiones ipsas:illæ enim in actu simpliciter sunt voluntariæ,vt ipse docet:sed quo ad apprehẽsionẽ dici possunt simpliciter inuitæ: quia eas agẽs nõ eligeret cessante timore:ita intelligit Arist.Thom.in d.q.6.artic.6. id verò, quod in actu cõsiderãe debet considerari simpliciter: quod autẽ consideratur apprehensione, secundum quid nõ simpliciter,vt docet Tho.ex Arist.dicẽte, ea quę fiunt timore per se inuita esse: actiones autẽ circa particularia fiũt: hęc autẽ spõtęa esse cuius sensus est authore Eustratio.per se.n, perinde est ac vniuersaliter: in agẽdis autẽ reb. vana omnis vniuersalis ratio: actiones enim in particularibus sunt: in particularib. vero spõtaneę cõcipiũtur: quare cõsequitur, vt in quib. maximam vim habent actiones vt vel spõtaneæ dicãt,vel inuitæ,in his constituẽ,spõtaneæ magis q̃ inuitæ sint.ex quib.omnib.hãc septimã interpretationẽ cũ Hosti. probamus.tametsi refragentur Abb.& Præp.in c.consulationi.de sponsa.3.part.titul.1.c.7.ad finem.Paul.Parisi cõsil. 58.nu.69.& consil.50.nu.34. vol.4.Anto. & Henri.in d.c.is qui fidem.col.penul.Præposi..col.4. fatetur eorum opinionem contra Hostien.communem esse.

Octauò,vt quibusdam rem hãc prauè intelligentibus occurramus,perpendimus iura canonica dictam præsumptio
13 nem †inducentia copulam contingentem post sponsalia considerasse,ita vt coitus ipsa sponsalia precedens minimè sufficiat,vt sponsio illa matrimonium iudicetur.Sic text.in c.veniens.in 2.de sponsa.inquit:Si post fidem prætitam cognouerit.Sic c.is qui fidem.de sponsalib.dixit,carnali copula subsequuta.igitur non sufficit precedens coitus. Abbas in c.veniens.in 2.de sponsal.Socin.consilio 28.vol.1.col.3. Henri.in cap.attestationes.col.fina.de sponsa.impubc. & ex Theologis Ioan.Maior. in 4.dist.28.q.1.& Sylvest.verbo.diuortium.q.1.& verb.sponsalia.quæstio. 10.vnde concludẽs Titium eius sponsam Sempronium carnaliter cognouisse, non esset testis sufficiens ad hoc,vt matrimonium iudicaretur:potuit enim eam cognoscere ante sponsalia:oportet ergo probare post sponsionem illam cognouisse.vt notat Abbas in d.c.veniens.& ibi Anto.& Prepositi.& Deci.in c.in præsentia.de probatio.nu.24.Io.Crott.in tract.de testi.nu. 288.
14 Thom.Gramm.consi.26.col.1.Hinc etiã †Regia l. 52. Tauri.à Caroli Cæsar.matre condita,quæ 4.est titu.2.lib.5. Recopil.quæ statuit propter osculum sponsam lucrari dimidiam partem rerum,quas ei sponsus dederat,etiam iam prestito coniugali cõsensu ante copulam.est intelligenda quãdo osculum post sponsalia præstitum fuit,secus verò si ante.vt ibi eius interpres Ioan. Lupi. notauit. numero 8. & 9. quod etiam subseruiet ad intellectum l. si ab sponso. C. de donatio.ante nup.à qua differt Regia l.quæ in spõsis etiã de præsenti maritali consensu coniugatis ante copulam loquitur:illa verò in sponsis de futuro ante coniugalem consensum.Cæterùm octauam hanc conclusionem Hippol.nostra ætate vir doctissimus,sed in referẽdo aliorum dicta quã in perscrutando diligentior in singul. 500.propria ipsius authoritate dictis authoribus non citatis impugnat,contrariã probans.ex Claudio.in rubri.ff. solut.matrim.& Ioannes de Neuizanis in sylua nupt.libr.2.nu. 12.quorum neuter id tenet.quanuis in argumentum sit,quod Claud.scribit dicens, matrimonium censeri copula carnali cõsummatum ex coitu præcedenti:atque ob id sicut Papa non potest dispensare,vt dissoluatur matrimonium copula carnali consummatum,quando copula post matrimonium contingit:ita nec dirimere potest matrimonium, cui præmissa fuit commixtio carnis,citat ad id Baldum in cap.licet.de translatio. episcopi.qui tamen in hoc est valde dubius. Ego verò si com-
15 pertum haberem Papam posse dissoluere coniugium, †nõ dum carnali copula consummatum, quod alibi tractabo, minimè dubitarem posse & illud soluere, cui præmissa fuit carnalis copula,non sequuta. Non enim dicitur coniugiũ consummatum ex coitu præcedenti, sed ex sequuto.ille siquidem fornicarius est,hic verò coniugalis.sicuti Socin.fatetur in dict. consilio 28. vol.1.nec omnino ab eo diuertit ipse Ioan.de Neuiza.quem pro se aduocat Hippolyt. vides ergo qualiter ipse Hippolyt.propria ipsius authoritate nouam,ac certè falsam opinionem conceperit? nam quod in c.tanta.qui filij sint legit.scribitur, statutum est ab ecclesia fauore prolis suscepræ vt legitima sit, quod si Hippolyt.opinio vera esset,oporteret fateri filios suceptos , non tantum effici legitimos per matrimonium subsequutum , sed etiam per sponsalia,quæ de futuro dicimus: quod minimè
16 facebor. Subinde constat ex vera huiusce opinionis †cognitione non vulgaris intellectus ad textum in capit.secũdo.de conuersio.coniug.quo cautum est.posse sponsam iã coniugali consensu præstito ante copulam religionẽ profiteri.atque ex ea professione dissolui coniugium illud: idẽ enim dicendum erit si post coniugalem consensum , vel eius sponsionem coitus non contigerit,quanuis prius carnalis copula præcesserit: illa enim coniugalis non fuit,sed fornicaria,nec in ea illa traditio coniugalis dari potest,quę in illo cap.secundo.iuribusque similibus exigitur.ita Paul. de Cast.in l.penultima.C. de episcopis & cleric. & Ioannes Boschocus lib.1.de nupti.col.2.nec etiam impediet copulã præcedens sponsalia,quin sponsus possit profiteri religionem,impediret si conclusio Hippolyt.vera foret:cum ex eo matrimonium illud dici deberet consummatum.

Nonò hæc canonis præsumptio adeò vrget,vt matrimo
17 niũ †præsumamus per copulã sequutã cũ spõsa incerta:nẽ pè quando quis ex tribus puellis sororibus iurauit vnã ducturum

ducturum vxorem : si enim aliquã ex eis post hanc promissionem cognouerit , erit eius maritus censendus. Hostien. & Abb.in capit.ex literis in 2.de spõsa. quorum opinio placet Floren.3.part.tit. primo.cap. 18.colum. secunda.& Sylvest. verb. matrimonium.secunda quæstione 11. vbi subdit esse hãc opinionẽ communẽ,quam probat Regia l. 11.tit.1.par. 4.Cum enim ille sponsus teneatur ex vi promissionis vnam ex illis ducere in vxorem,præsumitur illam , quam cognouit, vxorio,ac maritali affectu cognouisse. ex dicto capitu. is qui fidem.glossi.tamen in d.c.ex literis.quam ibi sequũtur Ioann.Andre.Anton.Henri.& Cardinal.diuersam tenet dicens,quod nec sunt sponsalia cum illa cognita , nec matrimonium: licet iudex ex officio debeat compellere hunc virum ad illamducẽdam:quia cum eam cognouerit, non potest aliam ex illis sororibus vxorem ducere, & sic nec iuramentum seruare , pro quo fortis textus est in c.j. in princip. de sponsa.in 6.vbi ex spõsalib.certis , quanuis nullis, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.& tamen ex his non oritur,vt cõstat:potest enim quãlibet ex eis ante copulã ducere:ergo hæc nõ sunt spõsalia: si enim spõsalia essent, oritur ex eis impedimentum:si spõsalia nõ sunt, cõsequitur matrimoniũ ex coitu esse iudicandum,nec præsumendum. Ego à recepta & communi sententia non discedo,propter illam præsumptionem quã modo explicui : hæc enim spõsalia sunt,quanuis incerta,& ideo ex eis non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ:oritur tamẽ obligatio recipiendi in vxorem vnam ex illis sororibus , ex præmissa sponsione , cui optime conuenit sponsaliorum definitio. Præterea sponsalia incerta , nempe conditionalia in matrimonium transeunt sequuta copula.c.super eo.& c.per tuas. de conditio.appo.igitur & ista sponsalia per coitum transibunt in matrimonium,licet incerta sint.

Decimo hinc notandum est , præfatæ decretalis, præsum-
18 ptionem adeo maturè ab ecclesia †introductam,vt etiam si protestetur sponsus ipsa sponsa præsente& consentiẽte,se nolle per coitum matrimonio consentire, nihilominus iudicandum sit ab ecclesia matrimonium copula sequuta:nã & canon præsumit propter coitum spõsos ab hac protestatione recessisse: sicut & à conditione.cap. super eo.cap. per tuas.de condit.appo.capit.de illis.eod.titulo.quod expresè notat glossi.in d. ca.per tuas. ibi communiter recepta.Abb. in capi.cum M.num.20.de constitu. Felin.ibi.numer.80.& Ripa num.65.dicens hanc opinionem communem. quam notãt.Aret consil.142. colum.7. Rubeus consilio sexagesimo.laso.in l.non solum.§. morte.ff. de noui operis nũtiatione. numero decimoquarto. & ibi Rubeus numero 520. Arelatẽs. in additionibus ad Alciatũ,in tractat. de præsumptionibus. secunda part. numero vigesimo. idẽ notant Doctores in dicto capitulo veniens.in 2.de sponsa.

Vndecimò ad perfectam huiusce rei cognitionem infertur,adeò esse copulam necessariam inter sponsos,vt matri-
19 monii iudicetur,vt †ipsa tentatio , seu nixus copulæ subsecutus minimè sufficiat, c.ſi.de sponsa. cùm enim conatus non habuerit effectum,non potest ex eo præsumi consensus coniugalis,etiam si ille nixus inter habiles ad matrimonium contigerit,ex dicta ratione.ita Abb.ex d. cap.fin.Ioan. Andr.Dominic.& Franc.in c.j.§.idem.de desponſ. impuber. in vj.quorum opinio communis est. vt testatur Præpos. in d.c.fi.& eam secutus idem fatetur Sylvest.in verb.matrimonium.ij.q.xvj.& Alciat.in tract.de præsump.reg.iij.præsum. xxviij,idem notat Aret.consil.cxlij. col. v. quanuis contrarium teneant Cald.& Præp.in d.cap.fin.

20 Hinc etiam constat, †per nixum copulæ non effici matrimonium etiam illa sponsalia,quæ verbis consensum presentem exprimunt,tamen deficiente ætate à iure intelliguntur de futuro,nempe contracta inter impuberes,vel inter puberem,& impuberem.probat tex.in c.attestationes,de desponſ. impub.Vnde impubes,qui per verba consensum cõiugalem exprimentia contraxit,etiã si sæpè nixus fuerit sponsam cognoscere carnaliter,potest resilire ab sponsalib. aduenientę ætate.Subdit tamen itte tex.hoc fallere,vbi consensisset impubes in matrimonium propter ipsam ætatem perfectam, post ipsum nixum copulæ, etiam multò ante illum consensum præcedentem. Anton. Abbas, Præposi. & communis ibi , quod non video alia ratione probari, nisi ex eo,quod præsumatur discretio ad consensum ratione ætatis puberta-
ti proximæ,& ex nixu potentia ad coitum:his ergo duobus adiunctis,præsumitur matrimonium esse perfectum. quod etiam Card.in.ibi,secunda columna. videtur sentire. ex quibus etiam colligo, conatum copulæ propè ipsam ætatem perfectam,efficere matrimonium spõsalia illa verbis de præsenti,iuris tamen interpretatione de futuro. ita Hostiensis, Antoni.& Præpositi.in d.c.attestationes.illum textũ ad hoc notantes.Hinc infert Præpo.ibi.esse differentiam inter spõsalia sola iuris interpretatione de futuro. prima enim non transeunt in coniugium per nixum copulæ,vt in d.c.fi.secũda verò transeunt in coniugium per conatum copulæ,propè ipsam ætatem perfectã contingentem.Ego verò,vt quid ipse sentiam planè fatear , credo solum conatum copulæ,etiam propè ipsam ætatem perfectam,minimè efficere coniugium:nulla enim ratio id persuadere potest,nisi præsumptio consensus coniugalis:ista autem nõ colligitur ex nixu copulæ:vt in d.c.fin.probatur:igitur conatus copulæ, etiam propè ætatem perfectam , coniugium non efficit. & si dixeris:facilius colligi ex signis consensum coniugalem, post sponsalia verbis de præsenti contracta,quàm post spõsalia re & verbis de futuro,id ego fateor,modo signa illa,ex quibus consensus coniugalis præsumendus est,post ætatẽ perfectam cõtingant,& non ante illam. vt statim dicam in intellectu c.1.§.idem.de desponſa. impube.in 6.quo fit.vt ipse credam male Præpo. ad hoc aduertisse : conatus enim in d.c.attestationes,etiam iuxta communem interpretationẽ, consensum non inducit,nec eius præsumptionem,sed præsumptionem potentiæ ad coitum:discretio verò ad cõsensum,ex proxima ætate perpenditur, si consensus ipse tunc præstetur,quod probatur in c.cõtinebat.de desponſ.impub.

Ex §. SECVNDO.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de futuro , traditione sponsæ ad domum , non efficiuntur matrimonium.*
2 *Sponsalia,quæ re & verbis de futuro appellamus per oscula,amplexus,& similia signa,nequaquam transeunt in matrimonium.*
3 *Sponsalia iuris interpretatione de futuro,verbis aut.m de præsenti,an per prædicta signa matrimonium efficiantur.*
4 *Exactè perpendatur intellectus,ad text. in c.vnico.§. 1. de desponſa. impube.in 6.*

§. SECVNDVS.

1 SECVNDO sponsalia transeunt † in coniugiũ, si sponsus sponsam ad domum traduxerit:ex hoc enim præsumetur inter eos coniugalis cõsensus. probatur in lege mulierem.ff.de ritu nuptiarum. notat Ioan.And.in c.fi.de sponsalib.quem sequitur Alciat. in tracta de præsumptionib.regul. tertia. præsumptio. 38. idem notat Angelus in authent. quibus mod. natural. effician.leg.§.fi.Decius in capitul. iurauit. de probationib. col. 1.sed contrarium est verius:non enim hæc præsumptio est iure canonico introducta.ita Calderi. Antonius, & Abbas quorum opinio communis est secundum Præpositum ibi, qui eam sequitur in d.c.fina.dicit eandem opinionem communem eam sequutus Aretin.consi.142.col.5.potest tamẽ prima opinio procedere duobus casibus.

Primo quando est dubium graue,an præcesserint sponsalia de futuro,an de præsenti:in hoc enim dubio ex traductione ad domum præsumi potest , præcedentia sponsalia fuisse de præsenti:& sic præstitum fuisse ante traductionem consensum coniugalem, ex Baldo, & Salyceto, in l. cum te. C.de donatio.ante nupti.

Secundo potest Ioannis Andreæ opinio procedere,quãdo sponsa fuit traducta ad sponsi domum cum illa solennitate,qua duci solent vxores ad maritorũ domos. argumen. c.vidua.de regul.ita Abbas in c.ex parte,nu.26.de restit.spoliat.Ioan.Lupi in rubri.de donatio.§.57. sic etiam est intelligenda d.l.mulierem.ff.de ritu nuptiarum.Hactenus ergo in hac re nullam vidimus differentiam inter spõsalia re & verbis de futuro,& sponsalia verbis quidem de futuro. Igitur, vt aliquod discrimen demus inter hæc,tractare oportet an sponsalia efficiantur matrimonium, per aliquot alias conjecturas à præmissis distinctas.

2 Ergo adnotandũ est,† sponsalia re & verbis de futuro, trãsire in matrimoniũ per amplexus,oscula,munera,aliáve similia signa.text.in c.1.de matrimo.contra.contrà inter.ec clesi.vbi Ioan.Andr.id notat, & reputat ibi Abbas singula. & Anton.Corset.in singul. verbo. matrimoniũ. idem Ioan. And.& Doct.communiter in c.1.§.idem. de desponſa.impub.in sexto.& Parisi.consi.62.col.1.vol.4. ex quo falsa est Antonij,& Præpositi.opinio in cap fin.de desponſa. impubdicentium, per iubarrationẽ sponsalia matrimoniũ effici,

vbi

Universidad de Deusto
Biblioteca

vbi Præpositdicit esse ibi textus, cui responderi nõ potest: sed ille text.dum dicit desponsauit: est intelligẽdus per verba de præsenti: sicut Innocen.ibi ac cæteri communiter intelligunt: à quibus etiam in dicto c.fina.de sponsa.asseritur, sponsalia re & verbis de futuro, non effici matrimonium per subarrationem. posser tamen procedere opinio Anto. quando ex ipsa subarratione consensus cõiugalis colligeretur, quod regulare non est, sed id locum habet in casibus quos in secunda parte explicabimus.capitu.4. in principio.

Sponsalia verò iuris intellectu de futuro, verbis tamẽ cõ
3 sensum præsentem † exprimentia, quanuis adueniente ætate, contradictione cessante non efficiantur matrimonium, tamen post ætatem perfectam dictis signis intercedentibus consensus coniugalis præsumitur, & matrimoniũ censentur, textus est sic per glos. & Docto. intellectus in c. j.§.j. de desponsa impub. in 6. nam dum textus ille ex consensu tacito illa sponsalia matrimoniũ esse iudicat. glos. ac cæteri interpretantur illum consensum colligi, ex cohabitatione, amplexibus, & similibus signis: quem intellectum approbat Henr. post alios in ca.atteſtattones. colum. 2. de desponsa. impub. Ludoui. Gozadi. consil. secundo. colu. penul. Carol. Ruinus consil. 203. volumi. j. Deci. qui hanc opin. communẽ esse fatetur, consi. 368. & Parisi. consil. 51. volumi. 4. colum. 2. quem etiam sensum sermone Hispano exhiber Regia l. 3. titul. j. part. 4. & probatur, quia sicut per copulam Roma. Põtifex præsumit ibi consensum, vt illa spõsalia matrimoniũ efficiantur, ita per alia signa, ex quibus detur perseuerãtia in consensu iam præstito minori ætate, iudicat esse matrimonium adueniente ætare: sic etenim inquit, nisi euidenter constiterit eosdem contrahentes cum perseuerantia eiusdem voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse. maximè quia quod cõstat ex coniecturis dicitur euidẽter constare. l. j. C. de testam. mili. l. licet Imperator. ff. de lega. j. Hanc tamẽ illius textus interpretationem communi omniũ iudicio recepram, non omnino veram esse putamus: ex sequentibus.

4 Primò, quia constat † hæc sponsalia esse de futuro, & non matrimonium, facilius; solui, quã spõsalia illa, quæ verbis & re futurũ consensum præ se ferũt. quod in c. de illis. in j. de despõsa. impube. probat: cur ergo facilius hęc quã illa in cõiugiũ trãsire iudicam⁹? Secũdo, matrimoniũ post spõsalia in iure nõ dat, nisi ex cõsensu denuo expressè præstito, vel tacitè præsumpto per copulã, similéve signũ, atq; ita vrgentẽ cõiecturam. cap. fin. de desponſ. Si enim sponsalia ponimus, necesse est, vt coniugium demus, vtrinsq; consensum coniugalem euidenter adesse: cur igitur ex amplexibus, osculis ac similib. coniecturis consensum hunc præsumimus? Tertiò, in d.§.j. Rom. Pontifex ad presumendum coniugalẽ consensum exigit copulam, similémve coniecturam, ex qua solet à iure post sponsalia consensus præsumi: vnde oscula, amplexus, & similia, copulæ carnali adæquare prorsus videtur absurdum. Quartò, id constare dicitur euidenter, quod constat ex coniecturis à lege, vel canone approbatis. Ias. in d.l. licet Imperator. colum. iij. & idem in d.l.j. C. de testa. mil. nullibi tamen video dictas Doct. coniecturas iure canonico probatas: ergo in eis minimè erit prefata decisio intelligenda. Quintò, ille tex. exigit consensus ante pubertatem præstiti perseuerãtiam, id est, quod tunc in matrimonium contrahentes consentiant, sicut in ætate minori consenserant expresse, si per ætatem licuisset. Nam dum ille text. exigit in signum consensus carnis copulam, vel alium modum, ego intelligo traductionem solennem ad domum, vt paulò antè dicebam, vel subarrationem, quę sufficiat, vt sponsalia verè de futuro efficiantur matrimonium. quod sequenti parte in princip. cap. iiij. trademus, quibus adiucor, vt ægrè seram hunc illius text. communem intellectum.

Hac tamen communi declaratione præmissa, eam intelligo quãdo signa illa, nempe, amplexus, oscula, & similia, iam ætate completa processerunt: nec sat esse existimo, si illa inter proximos pubertati contingant, auctore Aret. in consil. cxlij. columna vj. pro quo adest text. in d.c.j.§.j. dum dicit, ad pubertatis tempora peruenisse. requirit enim ætatem omni no completam ex Bartol. in l. si cui legetur. ff. de lega. j. atque idem mihi probat Innoc. quem in hac parte sequuntur ibi Anto. & Præpo. in c. atteſtationes. de desponſ. impub. quanuis ibi Henri. col. ij. existimet satis esse, quòd hęc signa prope ipsam ætatem perfectam interueniant. Sed præcedens opinio verior est, etiam si malitia ætaris defectum suppleat, secundum Carol. Ruin. consil. cciij. volum. j.

Secundò eandem opinio. intelligo, quando illa sponsalia, verbis de præsenti, iuris tamen intellectu de futuro contracta fuere inter maiores septennio, & secus esse opinor, si contracta forent à minoribus septennio, ac post septennium consensu tacito comprobata. Hæc enim sponsalia adueniente ætate, non efficiuntur matrimonium, etiam si oscula, amplexus, & similes coniecturæ dentur, præter nouum expressum consensum, vel ex copula deductum, qui sufficeret ad hoc. ita Ioãnes Andreas in d.c.j.§.idem. cui subscribit Henri. in d.c. atteſtationes. col. penul. & Collector decisionũ Rotæ in nouis decisio. 462. tametsi dicat iudices in prætorio Rotæ contrariam sententiam sequutos fuisse. cũ Archi. Domi. & Franc. in d.§.1. quorum opinio communis est: quibus & ego libenter consentirem, ni viderem primam, & communem illius text. interpretationem nimis latam esse.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Sponsaliæ etiam iurata soluuntur mutuo consensu contrahentium.*
2 *Sponsaliorum dissolutionem potest petere sponsus, si fuerit sponsa ab alio cognita post sponsalia, etiam vi præcisa.*
3 *An idem sit dicendum, in sponsa de præsenti, coniugio nondum consummato.*
4 *Sponsalia minimè dissoluuntur propter superuenientẽ sponsæ paupertatem.*
5 *Mulier contrahens matrimonium, vel sponsalia, an censeatur dedisse in dotem marito, vel sponso propria bona.*
6 *Iurans aliquam accipere vxorem, an teneatur contrahere cum ea matrimonium, si cum ipsa dies sit, nolit ei dotem assignare. & num. 4.*
7 *Sponsa de futuro an teneatur expectare sponsum absentem.*
8 *Sponsalia dissoluuntur adueniente die, quæ fuit matrimonio contrahendo præsignata.*
9 *Sponsalia per matrimonium omnino soluuntur, etiam si fuerint iuramento firmata.*
10 *Legem. Quoties. C. de rei vend. habere locum etiam si prima venditio fuerit iurata.*
11 *Sponsalia ex religionis professione tolluntur.*
12 *Sponsalia quandoque iudicio ecclesiæ soluuntur, interdum ipso iure absque sententia euanescunt.*

Caput Quintum, Quibus modis sponsalia soluantur.

QVINTA nunc Restat huius tractatus pars, in
1 qua agere oportet quonam pacto sponsalia dissoluantur. Et primò ea cõstat dissolui mutuo cõtrahentium † dissensu, sicut cæteri cõtractus, ex quib. ita argumẽtatur tex. in c.2. de sponsa. qui ius cõmune non dispensationẽ induxit. ex intellect. Tancre. quẽ ibi cæteri cõtra Bern. sequuntur. Sola. n. promissio in sponsalibus fit: ab hac ergo promissione licet promittentibus discedere, nulliq́ue ex dissensu iniuriã irrogant. vnde quãuis sponsalia iuramento firmentur, possunt dissolui mutuo iurantium dissensu. secundum communem ibi. Nam etsi iuramẽtũ in Deũ dirigatur: id tamen fit tanquã in testẽ promissionis, quę alteri fit. Est siquidẽ De⁹ testis illi⁹ promissionis ad hominis vtilitatẽ, maiori sub vinculo, ex eo quod ipse De⁹ sit testis, quasi homo alter testis esset: fit ergo iniuria Deo propter illud testimoniũ, si homini illi, cui ipso teste facta promissio, fides frangatur: at si homo ille obligationem illã remittat, Deus item illã remittit. c. 1. de iureiur. vbi Abb. & doct. id explicãt. Oldrad. cõsi. 241. Io. Lupi. in rub. de donatio. §. 45. & Diuus Tho. 2. 2. q. 89. art. 9. Nec obstat tex. in d.c. 2. dicens ex patientia id tolerari. quasi dicat non de iure: id enim textus. expressit propter vulgares, apud quos posset forsan scandalum oriri ex hac dissolutione sponsaliorum: ideo dicit monendos esse contrahentes sponsalia, ne illa dissoluant: non tamen compellendos: eorum enim cõsensus sufficiens est ad illa dissoluenda.

Secundò sponsalia dissoluũtur fornicatione sequuta. si enim spõsa cũ alio fornicetur, nõ tenetur spõsus cõtrahere cũ ea matrimoniũ imo absolui potest ab illa promissione. c. quẽadmodũ. de iureiur. vbi probatur secundũ Abb. & Doct. idẽ esse si spõsalia sint iurata. notat gl. in c. sic quippe.
2 27. q. 2. Prep. post aliós c. de illis. de spõs. id tamẽ intelligitur volẽte illo, † cui est facta iniuria: si. n. spõsus vellet nõ obstãte fornicatione spõsam accipere in vxorẽ, esset spõsa cogẽda cũ eo matrim. cõtrahere, alioquin ex fornicatione spõsa consequeretur commodũ. Sic ex aduerso si sponsus fornicetur, non teneatur sponsa cum eo matrimonium contrahere. Abb. in d. cap. quemadmodum. in princi. idem consil. 48. j. volum. Regia l. octaua. titul. primo. part. quarta. Imo si ipsa sponsa vi præcisa esset cognita, adhuc non teneretur sponsus eam accipere in vxorem: sed petere posset sponsaliorum dissolutionem. g⁹oss. in c. raptor. 27. quæstione secũda. gloss. in dicto capitul quemadmodum. versicul. oculos, in fine. quam ibi sequuntur Ioannes Andreas, Abb. Imol. & cęteri Doctor. neque enim cogendus est quis contrahere bigamiæ vitium, nondum præstito coniugali consensu. idem notat Regi. l. 8. paulò antè adducta. idem repetit Abb. in cap. discretionem. de eo, qui cogn. consan. vxo. suæ. post
3 alios ibi. in sponsa tamen † de præsenti secus esse asserit Abb. in dicto ca. discretionem. quod ipse intelligo, vt matrimonium quo ad vinculum dissoluatur: non enim dissoluitur: sed quo ad torum dissolui posset propter fornicationẽ cõmissam metu: & sic vi conditionali: crederem tamen secus esse si spõsa cognita, & oppressa esset vi præcisa, ex his, quæ de metu dicebam præceden. c. nu. vndecimo. tametsi Abb. consil. quarto. volu. primo. in vtroque casu velit à prædicta pœna sponsam de præsenti, vel vxorem immunem esse. Sed quamuis ipsa spõsa, quæ dies erat tempore sponsaliorum ad paupertatem redacta sit, tenetur nihilominus sponsus eam ducere in vxorem. gloss. in dicto c. quemadmodũ. versicul. oculos. quæ intelligenda est, quãdo nihil dare promisit ipsa sponsa in dotem sponso: nam si promisisset non te-
4 neretur sponsus † cũ ea contrahere, nisi id daretur. Ita Ioannes Andr. Antonius, Imol. & alij in d.c. quemadmodum. in princip. per textum in c. de illis. de condi. appoſi. Iuxta communem eius intellectum. & l. si ita stipulatus fuero te sisti. §. si tibi nupsero. ff. de verb. obliga. in fi. quib. addo quod Bald. notauit in ca. iurauit. de probat. dicens quod iurans aliquã accipere in vxorem, etiam nulla dotis promissione præmissa, non est compellendus eam ducere, si ipsa dies sit, & nolit dotem congruẽtem sibi assignare. sequitur eũ Ioan. Lup. in ca. per vestras. de dona. 3. nota. §. 2. Verum Panormitanus in dicto capit. quemadmodum. gloss. ibi. reprobat dicens, sponsum non teneri ad ducẽdam sponsam in vxorẽ, si postea sponsalia sit effecta pauperior, etiam si nihil sponso dare promiserit: iuramẽtum etenim est intelligendum rebus sic stantibus, ac non mutatis, vt ibi constat: & tamen sponsa censetur tacitè omnia bona sua in dotem promisisse, sicuti
5 mulier, quæ matrimoniũ contrahit: habens patrimonium, censetur illud marito in dotem viri dignitati † conuenientem dare. notat Bartolus in l. si constãte. ff. soluto matrimonio. numero 78. Item præmittunt Aristoteles, & Cicero in Topicis ad Trebatium. Ego tamen non sequor in hoc Abbatem, imo pro communi opinio. iudicandum esse censeo: nam quod Abbas dicit iure non probatur: non enim est verum, quòd mulier habens bona, si simpliciter cõtrahat matrimoniũ, videatur illa in dotem dare, etiam attenta dignitate maritali: id enim falsum est, vt notat gloss. rectè intellecta, & Baldus ibi in l. mulier bona. ff. de iure dotium. Bartolus idem in quæstione septima. incip. mulier habens. columna 3. & alij, quos refert, & sequitur Decius consilio 521. colum. quarta. Mayn erius in l. ambiguis pro dot. numero 165. ff. de regulis iuris. nec aliqua lege contrarium probatur, vt ipsa gloss. fatetur. imo authore Salyceto ibidem, potius probatur hęc nostra opinio in l. cum post. §. gener. ff. de iure dotium. & in l. quære. ff. eodem titul. & in l. si ex causa. §. primo. ff. de minorib. notat Stephanus in Necyomantia. Dialogo 27. & si vera foret opinio Bartoli in dicta l. si constante. esset intelligenda in muliere, quæ matrimonium contrahit, non sic in ea, quæ sponsalia tantum contraheret: vbi tantæ præsumptionis ratio non esset ita efficax. Nec valeret argumẽtum à dote certa in specie promissa ad illã à lege subintel-
6 lectam. † vti Raso. in eodem casu notat in §. fuerat. de actionibus. numero 127. Subinde fateor illam opinionem quam ex Baldo in capitulo iurauit. retuli, non probari omnino iure, quando ipse sponsus esset dives, & haberet bona, ex quibus posset seipsum, & sponsam alere: sibi nanque imputet sponsus paupertatẽ dotis, quippe qui de ipsa dote constituenda pactum non fecit: quin & contra Panormitanum dicendum est, imputandum esse sponso, qui fortunæ bonis confidit: si quis etenim sponsalia contraxisset cum puella pulcherrima, quæ tandem labente tempore pulchritudinẽ amisit, non tamen priuata est oculis, nec naribus, nec arbitror ob id sponsalia dissolui posse.

7 Tertiò possunt dissolui sponsalia, † si sponsus sit absens, & vagetur per orbem, modo expectetur per triennium, si nescitur quo in loco sit. l. 2. C. de repudi. Regia l. 8. titu. 11. parti. 4. Si verò sponsus sit intra prouinciã expectari debet per biennium. l. 2. C. de sponsalibus. ita tamen, vt si absentia sit necessaria ex iusto impedimento, expectetur quousque cesset illud impedimẽtum. l. sæpè. ff. de sponsalib. nisi ex periculo fornicationis iudex det licentiam sponsæ ad contrahendũ matrimonium cum alio. argumen. c. fina. de eo, qui cogno. consangui. Hanc etiam distinctionem à iure ciuili collectam esse seruandam iure canonico tenent Ioannes Andreas, Hosti. & Antonius in c. de illis. de sponsalib. Syluester verbo, sponsalia. quæst. 10. atque dictam legem secundam. C. de sponsalib. Andreas, & Abbas in c. sicut. de sponsa. j. col. 2. Sed idem Abbas, Card. & Prepositus in d.c. de illis, dictas leges in foro canonico minimè admittunt: imo asserũt iure canonico sponsam non teneri ad expectandum sponsum vagantem per orbem: sed posse petere licentiam ad contrahendum matrimonium cum dicto. c. de illis. liberum sit. illa equidem verba excludunt licentiam spõsi, atq; morã illam biennij, vel triennij. argumen. gl. in Clemen. dudũ. verbo, liberè. de sepultur. quam sequũtur Abbas, Barbatius, & Aciat. in c. 1. de offic. ord. tertio notab. & Curtius secũda parte. de feudis. quæstione 2. Decius in c. si pro debilitate. de of fic. deleg. Baldus, Cardinalis, & Imol. in c. quæ in ecclesiarũ. de constitu. Antonius, Burg. in c. 1. de empt. Curtius Iunior consilio 2. col. 1. iudicis tamẽ authoritas in hac nostra quæstione requiritur. Henricus, & Præpositus in d.c. de illis. glo. in c. de illis. in 1. de desponsa. impuber. vnde gloss. in d.c. de illis. de sponsa. dum allegat l. secundã. C. de repudi. nõ vult illam esse iure canonico seruãdam, sed eam ad differentiã canonum, & legum adduxit. Hinc constat Abbas in d.c. sicut. dum. col. 2. dicit d.l. 2. C. de sponsalib. procedere nisi sponsalia essent iurata: quia tũc authoritas superioris foret necessaria, non rectè perpendisse ea, quæ prius dixerat in d.c. de illis. nam siue sponsalia sint iuramento firmata, siue sola simplici promissione, lex illa, quæ ciuilis est, iure canonũ non procedit, & vtrobique iudicis ecclesiastici authoritas est necessaria ad sponsalia dissoluenda. Credo tamen, vt hoc diligentius absoluam, sponsum in loco propinquo absentẽ, vel expectandum esse, vel requirendum, vt intra certum tempus contrahat matrimonium, ex ratione illius capitu-
8 li de illis. de sponsa. quod si iusto impedimento detineretur, non temerè sunt sponsalia soluenda: sed attenta sponsæ qualitate, quæ forsan ex mora periculũ pateretur. quod colligitur ex Hostien. in dict. c. de illis. vbi text. non loquitur in his casibus.

Quartò principaliter sponsalia dissoluuntur lapsu temporis in sponsaliorum contractu constituti ad matrimoniũ contrahendũ. tex. in c. sicut. de sponſ. vbi gl. dicit esse specialẽ in matrimonio, vt post lapsum terminũ promittens minimè sit obligatus: habẽt siquidem sponsalia hanc tacitam conditionem, vt mutuo dissensu dissoluantur, vnde si sponsus requirat ab sponsa, vt matrimonium contrahat certo die, & ipsa nolit, ipse requirens liber videtur ab spõsalibus, si etiam ipse velit huic dissensui consentire, vt sentiunt Cardina. & Præpoſit. in d.c. sicut. Ego tamen hanc opinio. Cardi. & Prepoſi. intelligo veram esse.

Primò, quando ap. aret alterum requisitum, vt contrahat nolle illo tẽpore, nec alio contrahere: tunc enim dissensus colligitur: alioquì licet ipse prouocatus respondeat, illo tempore nolle matrimonium contrahere, non sequitur est dissentire: quia forsan illud tempus non videtur sibi conueniens ad contrahendum ob aliquam causam.

Secundò procedit text. in dicto capit. sicut. quando terminus adiicitur sponsalibus ad limitandam obligationem, & ad eam restringendam, ita vt lapso termino expiret: tunc enim extinguitur obligatio, tamen per quem steterit tenetur ex illa culpa. vt dicto capit. sicut. & probatur in l. si fideiusſor. §. fina. ff. mand. i. obligationum. §. primo. ff. de actio. & obliga. l. damni. §. Sabini. ff. de damn. infect. sed in dubio, ex gloss. Anton. Abb. & Præpoſit. in dicto capitulo sicut, terminus sponsaliorum appositus ad contrahendum, censetur adiectus causa restringendæ obligationis: quia nullus contractus est initus perfectè: sed ille terminus ad initium alterius contractus datur: vnde tunc terminus restringitur ita obligationem, vt eo lapso non duret. quod etiam notauit Archidi. in cap. nuptiarum, 28. quæst. 2. Abb. & Imol. in c. cũ dilecti. de dolo & cont. Hinc Ange. & Alexand. in l. si insu-

lam

lam.colum.pe.ff.ſoluto matri.notant,quod vbi dies adiici-
tur cauſa inuitandæ obligationis non eſt locus purgationi
moræ:pro quibus argumentũ eſt l.traiectitiæ.§.de illo.ff.de
act.& obli.l commiſſoriæ. C. de pactis inter emptorem.ſe-
cus ergo erit vbi dies adiicitur obligationi iam perfectę,&
contractui cõſummato, quo caſu dies potius cenſetur ad-
iectus ad ſolicitãdum effectum obligationis, quàm ad ex-
tinguẽdam ipſam obligationem.l.Celſus.ff.de arbitr. c.cũ
dilecti.de dol.& cont.ex quo Abb. in d.c. ſicut.dicit,quòd ſi
contractis iam ſponſalibus ex interuallo tractetur de die
nuptiarum,lapſus illius diei liberat ſponſum ab ſponſione,
& promiſſione matrimonij contrahendi, etiam ſi ipſe illo
die paratus eſſet contrahere quæ quidem adnotatio mihi
placet,licet Præp.diſpliceat.
Quintò ſoluuntur ſponſalia per matrimoniũ ſubſequẽs,
etiam abſque copula.textus in c.ſicut.&c. ſi inter.& c.de il-
9 lis.de ſponſalib. ex quibus id receptum † eſt communiter,
etiam ſi prima ſponſalia eſſent iurata.quod in dict.ca.ſicut.
apertè probatur:nec eſt neceſſaria ad hanc diſſolutionem
iudicis autoritas.licet Corrad.Lagus in Method.iuris titu.
de nupt.contrariũ opinetur.Item nec obſtat tunc à periuro
matrimonium contrahi:cum matrimonium à periuro cõ-
tractum validum ſit,quod alibi dicemus. Huic ſentẽtiæ ſi-
mile eſt quod Ioan.ab Imol.notat in ca.cum contingat.de
iureiur.nu.91.dicẽs,quod ſi quis vendat rem quando duo-
bus, ac ſecundo emptore eam tradiderit, illius cenſetur
effecta nec poteſt ab eo auferri prætextu primæ vẽditionis
10 etiam iuratæ.per.l. quoties.C.de rei vendi.† vbi hoc opti-
me probatur.Imol.ſequũtur Hippo.in l.qui duobus.nu.9.ff.
de falſ.Iaſ.d.l.quoties.num.39.Gozadin.conſil.14.nume.2.
Subdit Imo.idem dicendũ eſſe quando primo promiſit etiã
cum iuramento vendere: & tamen vendidit ſecundo:hæc
enim ſecunda venditio tenet,& ex ea poteſt compelli ad
tradendam rem venditam. Crederem tamen ego quod ſi
ante venditionẽ,vel traditionẽ vendidiſſet illi, cui iuraue-
rat vendere, eſſet eius venditio potior ad compellendum
vẽditorem,vt illi traderet rem potius quàm alteri, propter
vinculum iuramenti. Poſſet etiam eſſe ſecunda venditio,
vel eius cauſa facta traditio nulla, ſi primus, cui promiſit
vendere, vel vendidit, cum iuramento venditorem extra-
iudicialiter admoneret,vt ſeruaret iuramẽtum,neq; quid-
quam contra id ageret directè, vel indirectè appellatione
propoſita ad iudicẽ eccleſiaſticũ: tunc equidem venditio,
aut traditio poſt hanc appellationem facta eſſet nulla,tan-
quam facta appellatione pendente, ita Iaſ.in d.l.quoties.nu.
36.ac Gerar.ſing.98.licet ipſe Gerard.Imolam impugnet in
ſecundo caſu.
Sextò ſponſalia ſoluũtur per ingreſſum religionis pro-
feſſione ſequuta: nam ſi matrimoniũ ante copulam ita ſol-
uitur, etiam quo ad vinculum.c.ex publico.de conuerſ.cõ-
iug.c.ex parte.eodem tit.à fortiori ergo ſponſalia ita ſoluẽ-
tur.quod omnes fatentur. Nec oberit capi.commiſſum.de
11 ſponſa.quia licet dicat text. ibi conſulendo, † tutius fore
matrimonium contrahere,ac demum religionem ingredi,
tamen id ita fieri præcipit,nec promiſſor contrahere tene-
tur,ſi velit religionẽ profiteri.ita Abb.& Prępoſ.ibi perpen
ſo ſecundo intellectu gloſ.idem not.Paluda.in 4.diſtin.28.
quæſt.prima.in fine. Nam & ſi iure certũ ſit poſſe tutè ſpõ-
ſum ingredi religionem dimiſſa ſponſa,tutius eſſe cõtrahe-
re,ac demum religionẽ profiteri,non ex hoc ſequitur hoc
eſſe neceſſariũ. Sat enim eſt tenere, quod certũ eſt:tametſi
conſilium ſit eligere certius. quod probatur: nam ad ſalutẽ
animę promptior eſt via caſtitatis,quàm coniugij.c.nuptię.
32.quęſt.j.clemen.exiui.in principio.de verborum ſignifica-
tio.& tamẽ poteſt quis tutè eligere viam cõiugij.c.integri-
tas.32.q.j.c.geſta.cũ gloſſ.74.diſtin.Igitur poteſt quis dimiſ-
ſa ſponſa tutè religionem profiteri quãuis tutius ſit cum ea
cõtrahere,fidẽ preſtitã,& iuramentũ abſoluẽs, & poſtmo-
dum monaſticã vitã eligere.Præterea poteſt optimè dici,
quod in d.c. cõmiſſum. ſponſus nolebat ſtatim deliberatè
religionẽ profiteri:ſed id in animũ abſq; voto induxerat:i-
deo Papa ei cõſulit,vt cõtrahat atq; fidẽ ſeruet, & poſtea ſi
velit,religionẽ profiteatur.nec Rom.Põtif.cõſuleret ei ma-
monij contractũ, ſi ſtatim vellet deliberato animo religio-
nem profiteri. ex his, quæ ibi notat gloſſ. & eſt intellectus
Innocen.quem alij ſimpliciter referunt.
Soluuntur tãdem ſpõſalia plurib. alijs modis, quãdoque
ſententia iudicis eccleſiaſtici.quod frequẽtius eſt. glo. in c.
de illis,in j.de deſponſ.impu. Henri. & Præp.in c. de illis. de
12 ſponſa.quandoque † abſque ſententia ipſo iure, vt traditur
poſt gloſſ. ibidem, & in capitulo ſic quippe. 27. quæſtio. 2.
quam dicit ordi.Bald.in l.fin.in princ. colum.3. C. de epiſco.
& cleric.& in l.iubemus.in vlt.§.1. C.eod.tradit Tho.in 4.
diſtinct.27.q.2.articu.fi.Regia l.8.tit.1.part.4.è quibus libet
vltimo loco tractare,quo pacto ſponſalia diſſoluantur eo,
quod ætate minori contracta fuerint.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Impubes ſponſalia contrahens poterit adueniente pubertate ab eis recedere.*
2 *Contractus ſponſalibus à duobus impuberibus, qui primo ad ætatem perfectam acceſſerit, poterit ſtatim huic contractui refragari.*
3 *Impubes contrahens ſponſalia præſtito iuramento, minimè poteſt ab eis reſilire.*
4 *Iuramentum ab impubere, doli tamen capace, præſtitum, ipſum iurãtem obligat, contractum verò ab eo factum minimè firmat.*
5 *Maior ſponſalia contrahens cum minore, ab eis recedere nequit.*
6 Adnotatio *quædam nouiter animaduerſa ex c.illis.in 1.de deſponſa. impube. refellitur.*
7 *Matrimonium à pubere contractum, ſponſalia cum impubere præcedentia diſſoluit, licet is pubes ab ſponſalibus diſſentire nequeat.*
8 *Sponſalia iuris tantum interpretatione de futuro, contracta à pubere, & impubere, non effici matrimonium ex conſenſu impuberis ætatem legitimam attingentis, niſi & pubes conſentiat.*

§. PRIMVS.

1 SEPTIMO, igitur ſolent in iure ſponſalia diſ-
ſolui, † eo quod contracta fuerint in minori ęta-
te ex ſolo impuberis diſſenſu: is enim ſi diſſen-
tiat ſponſalia diſſoluuntur, licet verbis de præ-
ſenti, re tamen de futuro, ipſa ſponſalia ſint contracta: ve-
rum hic diſſenſus ante ætatem perfectam non admittitur
propter ætatis fragilem cõſtantiam:ſæpè enim impuberes
contraherent, ac ſæpè à contractibus diſſentirent. gl.Card.
& Præpoſi.in c.de illis. in 1.de deſponſa. impube. quanuis
vterque impubes peteret contractus diſſolutionem.ſecun
dum Præpoſit.ibi.quod probatur in c.à nobis.eo.tit.In con
tractib.verò ſpõſalibus à duobus impuberibus, is qui prius
2 ad ætatem perfectam peruenit, non † tenetur aliũ expecta-
re, qui adhuc impubes eſt: ſed poterit ſtatim contradicere,
ac recedere ab ſpõſalibus ſecundũ cõmunem, quam Abb.
& Præpoſi.in d.c.de illis.col.2.ſequuntur.& probatur:nam
ſi hic poteſt diſſentire altero impubere ad pubertatem per
ueniente, non video cur modo non poſſit cõtradicere: cũ
ipſe iam ſit ætatis perfectæ.licet gl.in d.c.de illis, verſi.cum
ſponſalia.& ſequen.teneat, hũc perfectam ætatem adeptũ
non poſſe diſſentire, donec alter eandem perfectam ætatẽ
habuerit.Nec tantum poterit, imo tenetur ſtatim contradi
cere, ſi nolit ſponſalibus ſtare, alioquin poſtea non poterit.
Sed erunt illa ſponſalia firma quo ad effectum ſponſalio-
rum, quanuis non quo ad vim matrimonij.Hoſtienſ.col.2.
Henri.& Præpoſi. in d.c.de illis.qui hanc aſſerit eſſe com-
munem opinionem.Nec obſtat, quod ſecundum hãc com
mu.opinio.nulla videatur conſtitui differentia inter verſi-
cu.ſi verò.& verſicu.vltimum in d.c.de illis.quia cõſtat ma-
nifeſtum diſcrimen.nam in §. ſi verò.loquitur tex. quando
tempore contractus alter erat pubes, & is, qui tempore cõ-
tractus fuerat impubes, petebat diſſolui ſponſalia.at in §.vl-
ti.is qui tempore contractus fuit pubes, petebat ſponſalia
diſſolui ante pubertatem alterius, ſecũdum Abbatem, Pr.
poſi.& commu.ibi. quibus ſuffragatur Regia l.8. tit.1. part.
4.quæ ita illum text.interpretatur.ex quibus apparet primo
caſu contradictionem admittendam eſſe, non in ſecundo.
3 His † adde impuberem ſponſalia præſtito iuramento cõtra-
hentem, ratione ætatis nõ poſſe ab his recedere: ſed ille cõ-
tractus in vim, & effectum ſponſaliorum firmus eſt.gl.ſin-
gul.eſt ſecundum Abb.ibi.in d.c.de illis. quam & cæteri
iuris canonici interpretes ſequuntur, quod intelligendum
eſt quando illud iuramentum pręſtitum fuit ab impubere,
qui tamen ita erat proximus pubertati, vt intellectũ, ac di-
ſcretionẽ haberet, is enim iuramẽto ſe adſtringere poteſt
gl.Abb.& Doct.in c.ex literis.in 2.de ſpõſ.& probari videtur
tur in l.fi.§.in cũſ.ff.de lib. cauſ.idẽ Bar. Corne. & Iaſ.col.4.
auth.ſacramẽta puberũ. C.ſi aduerſ. vẽd, dicẽtes contractũ
4 à minore geſtũ, de iure tamẽ inualidũ, † iuramẽto præſtito
validum fore, etiam ſi iuramentũ ſit præſtitũ à pupillo, qui
tamen erat doli capax. in quo Bart.aſſerit hanc opinio. cõ-
mu.eſſe, idem voluit Abb.cõſi.108.in 2.volu,Deci.in l. pu-
pillum.ff.de regulis iuris.nec me latet.gloſ.Cynum, & alios
in dict.anthen.ſacramenta.contrarium voluiſſe aſſerẽtes nõ
firmari contractum inualidum, à pupilo etiam doli capace
initum, iuramento ab eo præſtito, ex eo quod.d.auth.puber
tatẽ exigat, vt iuramentum firmet contractum iure inuali-
dũ propter ætatis defectum: neque refert, quod iuramentũ
valeat ob diſcrimen: cum aliud ſit iuramẽtum obligare, a-
liud contractum inualidum ratum efficere. Primo ſiquidem
caſu ſequitur dandam fore abſolutionẽ, ratione imperfectę
ætatis, quæ abſolutio neceſſaria eſt: nõ tamen ex hoc ſequi-
tur ipſum contractum illo iuramento firmari.ita hanc opi-
ni.vltimam ſcribit commu.eſſe Alex.in l.qui iuraſſe.in prin.
ff.de iureiuran.& Alciat.qui plures allegat in cap. cum con-
tingat.de iureiu.num. 141. vbi eam ſequitur. & mihi verior
atque æquior videtur præterquam in ſponſaliorum contra-
ctu, ex dict. c. ex literis. in 2. in quo quidem contractu ætas
non ita ſtricta, & certa eſt ſicut in cæteris: cũ eam ſuppleri ex
diſcretione, iudicio, & intellectu cõſtet. qua ratione hanc
opinio.ſequor, minimè adhærẽs reſpõſionibus, quas Alciat.
ad textum in dict.cap.ex literis.dare conatur. atque huic o-
pinioni, quam ex Alex.cõmunem eſſe diximus, ſuffragãtur
duæ Regiæ leges: quarum prima eſt l. 56. tit. 5.parti. quinta.
altera eſt l.9.tit.19.parti.6.Cæterùm hæc omnia intelligen-
5 da ſunt quando tẽpore contractus vterque impubes eſt, vel
alter tantum: is verò, qui diſſentit, impubes contraxerat: vn-
de in ipſo, qui pubes erat tempore contractus ſponſaliorũ,
manifeſtum eſt nullũ diſſenſui locum eſſe: imo contractui
ſtare tenetur quo ad ſpõſaliorum vim, vt probat tex. in dict.
cap.de illis.nec mirum eſſe debet hunc contractũ ex diſſen-
ſu impuberis diſſolui poſſe non tamen ex contradictione
puberis: ſicuti ſi maior cum minore contraheret ſine tuto-
ris authoritate, contractus teneret vtique in fauorẽ mino-
ris, nec poſſet maior diſſentire, licet maior liberè poſſet à
contractu diſcedere.l.non eo minus.C.de procura. neq; hic
agitur de matrimonio quod exigit vtriuſque conſenſum
perfectum: ſed de promiſſione futuri matrimonij & ſic ſpõ-
ſalibus.vti glo.& cæteri explicant in dict.capit.de illis.Hinc
conſtat contractis ſponſalibus inter puberem, & impuberẽ
eſſe ſponſalia vtriuſq; reſpectu, tametſi minor poſſit ab eis
recedere.quod aptiſſimè probat tex.in c.fi. de deſponſ. imp.
& in c.vnico.§.j. eo.tit. in 6. alioqui ſi non eſſet in hoc con-
ſenſus, non oriretur ex eo impedimentum publicę hone-
ſtatis iuſtitię, vt conſtat in c.j.in princi.de ſponſa. in 6. & ta-
men oritur id impedimentum.capitul.literas. & capitul.ac-
ceſſit. de deſponſa. impub. Igitur ex conſenſu non tantum
maioris, & minoris hic contractus verè eſt ſpõſaliorũ: quo
fit vt Fortu. Garſias Hiſpanus apud Italos non minorem in
6 vtriuſque iuris prudentia gloriam † aſſequutus, quàm apud
nos in Cæſaris ſupremo Hiſpaniarum prætorio in l. j. col.3.
ff.de pact. non exactè perpenderit text. in dicta capitulo de
illis. ex eo notans iure canonico ex pollicitatione actionẽ
oriri: id enim ſit ne verum non diſputo: tamen ibi non pro-
bari contendam liberè, cum conſenſus vtriuſque puberis, &
impuberis ibi detur: ſic pollicitatio dici illa promiſſio non
poteſt.
Ex his deducitur matrimonium à pubere cum alia con-
7 tractũ valere †, atque dicta ſponſalia omnino ſoluere. gloſ.
Ioannes Andre.Hoſtien.Præpo. & alij in dict.capi.illis. in 1.
de deſponſa.impube.Rota Noua. 450. Regia l.8. titu. 1.part.
4.Nec video dubium in hoc verſari, quando pubes contra-
xit matrimonium, priuſquam impubes ad ætatem perfectã
accedens, conſentiat matrimonio cõtracto in minori æta-
te: illud verò maximè dubium eſt, an idem ſit dicẽdum, quã-
do matrimonium contraxit poſtquam ſciuit impuberem
8 iam ætatem † perfectam habentem, illi coniugio conſen-
ſum præſtitiſſe. & Syluest.verb. matrimonium. 5.quæſt.8.in
ea eſt ſententia, vt opinetur ſponſalia, quę verbis de pręſen-
ti: iuris verò intellectu de futuro cẽſentur, eo quod à pubere
& impubere cõtracta ſint, in matrimoniũ trãſire, ſi impubes
ætate iã perfecta factus maior, cõſentiat illi matrimonio, ta-
metſi pubes diſſentire velit, eiúſque conſenſu minimè ex-
pectato. idem aſſerit Ludouic. Gozadi.conſi.2.nu.11.27.&
28.contra quos, ni fallor, iuris canonici eſt deciſio apertiſ-
ſima in c.1.§.1. de deſpõſa.impuber.in 6.vbi matrimonium
cõtractũ inter duos impuberes, vel inter puberẽ & impube-
rem non efficitur perfectũ, nec firmũ, pubertate accedẽte,
niſi nouus vtriuſque conſenſus accedat ad matrimonium
tacitus, vel expreſſus. Itẽ ſi matrimoniũ cõtractum inter pu
berem, & impuberem, iuris intellectũ, ſponſalia de futuro
iudicatur, quod nec Syluester nec Gozadi.negabunt, cur di
cere audent hæc ſponſalia ex alterius tantum conſenſu in
matrimonium tranſire? contra text.c.ſuper eo.de condi.ap
poſi.gl.receptam communiter in dicto cap. de illis. Huic e-
tiam Syluest. opinioni refragatur autoritas Hoſtien. An-
to.& Henric.qui in d.c.de illis.planè fatentur dicta ſponſa-
lia, etiam impubere ætatem perfectiſſimã iam adepto, nec
contradicente, diſſolui ex omnibus cauſis, ex quibus ſpon-
ſalia re, & verbis de futuro, diſſoluũtur. Vnde ego no video
quo iure defendi poſſit horũ Docto. opinio. aduerſus quos
adeſt optimum Baldi reſponſum conſil. 194.& conſi. 200.
in 3.vol.& tandem poſt primam huius operis editionem le
gi Carol.Rui.cõſ.203.vol.1. quo doctiſſimus ille vir noſtrã
ſentẽtiam probat.atq; hæc de ſpõſaliorũ tractatu ſufficiãt.

SECVNDA

PARS.

ET SI HAEC Secũda huius operis pars, quę
de matrimonio tractat, quotidiana, ac frequẽ-
tiſſima ſit, eam tamen nec longè, nec perfun-
ctoriè diſſeram. Sed iuſti interpretis officio v-
ſus eam octo capitibus abſoluam. Primum ma
trimonij definitionem complectitur. Secundum, an cõſen-
ſus ad matrimonium ſit neceſſarius. Tertium, qualis con-
ſenſus ad id exigatur. Quartum, qua ratione hic conſenſus
exprimatur quibúſque verbis. Quintum, de ætate ad matri-
monium requiſita tractabit. Sextum, de his, quæ matrimo-
nium impediunt. Septimum, de coniugalis contractus ef-
fectu Octauum, de prole ex matrimonio ſuſcepta, quã bre-
uiſſimè aget.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium vnde ſic dicatur, & eius definitio.*
2 *Matrimonij etiam copulati appellatione, illud, quod ex ſolo conſenſu conſtat, continetur: licet conſummatum non ſit.*
3 *An ſponſalia de præſenti ſub matrimonij dictione ſignificentur, copula non ſequuta.*
4 *Sponſus, & ſponſa de præſenti ſub viri, & vxoris nominibus comprehenduntur.*
5 *Matrimonium iure Canonum non præſumitur ex diutina maris & fœminæ cohabitatione.*
6 *Non quælibet maris & fœminæ coniunctio matrimonium dicitur.*
7 *Theophili, Boſchoei, & Cantiunculæ error annotatur, atque verus ſenſus reſtituitur. l.nuptias.ff.de regulis iuris.*
8 *Matrimonium eſt indiuiduum vinculum: ex inſtitutione diuina.*
9 *Matrimonium eſt ſacræ rei ſignum: vbi quid ſignificet, explicatur.*

CAPVT PRIMVM.

1 MATRIMONIVM ſic denominatur, † quòd
fœmina ob id potiſſimum nubere debeat vt ma-
ter fiat, authore Auguſti.lib.10.cõtra Manicheos
capi.26.vel à matris nomine non adhuc obtento:
ſed cum ſpe ſtatim adipiſcendo. teſte Aulo Gellio.lib.18.ca-
pit.6.vel ea fortè ratione, quod maior matris, quàm patris
in liberorũ procreatione habeatur ratio, atque ea certa ſit,
non ita pater ſit certus. iuxta illud Home.Odyſ.1. vbi Tele-
machus inquit, me eſſe Vlyſſis filiũ reuelauit mater. ſicut &
ius ciuile iudicat à matre ſeruos, vel liberos eſſe filios.notat
Boſchoeus in tracta.de nuptiis.in princ. Diffinitur autẽ, ma-
trimoniũ eſt maris, & fœminæ cõiunctio, indiuiduã vitæ cõ
ſuetudinẽ retinẽs.l.1.ff.de ritu nuptia.§.1.27.q.2.&§.1.Inſtit.
de patria poteſta. Dicitur verò coniũctio, non corporũ, ſed
animorũ: qua quidem coniunctione alter alteri ſe tradit ad
coniugalem vſum expreſsè, vel tacitè, atq; in hac coniũctio
ne conſiſtit conſenſus. Vnde nuptias nõ cõcubitus, ſed con
ſenſus facit. l.nuptias.ff.de reg.iur.quo fit, vt lex, quę de ma
trimonio copulato loquitur, intelligẽda ſit in matrimonio
2 † iã ex cõſenſu perfecto, quãuis coitus ſequutus nõ ſit. c. fi.de
frigi.c.per tuas.qui filij ſint legit.c.1.& 2.de matri. cõtra.cõ-
tra interd.eccl.quæ iura citat And.Tiraq.in l. ſi vnquã.C.de
reuo.don. verb. donat.largit⁹.n.179.aduerſus Bal.in c.capella
nus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus in fine.de ferijs.Paul. de Castro in l.pen.C. de epiſc. & cle.atque alios,qui huic ſententiæ palam aduerſantur,quibus obſtat etiam gloſſ.in Clemen. vnica.de conſang. verbo.contrahere, quæ illum text. pœnam inferentem contrahenti matrimonium dato canonico impedimento,intelligit, etiam in matrimonio ſolo conſenſu contracto, copulanondũ ſequuta.quã ibi doct. approbant cõmuniter,opinio tamen Bald. procederet vbi ſubiecta materia vel legis intentio copulam exigeret.Subdit præterea gloſſa prædicta, conſtitutionem illam non punire contrahẽtes †ſponſalia. quã gloſſam præter Docto. ibi dicit notab. Decius in capite nam concupiſcentiam. de conſti. 1. lect. Deci.cõſilio 256.col.3.Hippoli.in l. is qui cum telo. C.de ſicar.nu.39.& 41. dicit ſing.Iaſ. in l.quominus. ff.de flumi. numero 18.& Abb.in dict.clementi.vnica.vbi cæteri eam ſequũtur.Attamen video illam gloſſam citãtes, non exacte diſtinguere ſponſalia propriè aſſumpta à contractu matrimonij,& ſic ab ſponſalibus de præſenti.Cũ illa gloſſa dum loquitur de ſpõſalibus,aperte ſpõſalia,quę de futuro dicimus,intelligat.Nec me latet ſponſalia communi vſu loquendi etiam illa dici, quæ de præſenti appellamus, ſicuti in præced parte.cap.1.diximus:qui quidem vſus à canonib.,& ſacra ſcriptura receptus videtur.quod ibi oſtendimus.& poteſt deduci ex eo, quod ante copulam non cẽſetur matrimonium omnino perfectum eſſe.capit.cum ſocietas.27.quæſt.2.Verùm hac in re opinor, iura loquentia in matrimonio locum habere,vbi contractus † coniugalis præceſſit etiam nondum ſequuta copula.idem etiã affero vbi iura aliquid ſtatuerint in marito, & vxore. l.pen.C. de inceſt.nup.l.pen.ff.de donatio.inter vir.& vxor.Quod ſi quando iura ſolum erunt intelligenda in viro,& vxore data commixtione carnali, & in matrimonio iam cõſummato, id erit vel ex communi vſu loquendi, ex legis intentione,vel ex alia ſimili ratione.Quo pacto reſoluẽda ſunt omnia quæ longè,lateq́ue adducunt Felinus in rubrica.de ſpõſalibus.Decius conſilio 540. Ancharranus cõſi.216.Chaſſaneus in conſuetudi.Burgund. rubrica 4. §. ſexto.vbi octo paginis hoc ipſum proſequitur.Salyect.etiam in l.non ſine. C.de bonis quæ liber. idem in l.cum in te.C. de donatio.ante nupt.Andreas Tiraquel.de legibus cõnubialibus.l.14.qui tamen non ita exacta, vt prolixa diſputatione cõtendunt, an cõtracto matrimonio dicatur hi.qui cõtraxerunt, ante copulã vir,& vxor.cos perlegat,qui hac de re plura noſſe cupit.

Ex præfata etiam diffinitionis interpretatione infertur, quod licet iure ciuili ex cõcubitu,& cohabitatione † inter æquales cõditione,matrimoniũ præſumatur.l.in liberæ.ff.de ritu nuptiarum,gloſſin capi. 30. quæſtione quinta. Romanus ſingula.446.Regia l.ſecunda,tit.14.parti.quarta. iure tamen canonico talis cohabitatio nõ præſumitur coniugalis, ſed fornicaria.dicto c.1.30.quæſtione quinta.gloſſ. Abb.& Imol.in cap.illud.de præſumpt.Nam & ſi lex ciuilis in dicta cohabitatione conſenſum præſumat,nec ex ſolo cõcubitu iudicet matrimonium,vt aduertit Ioannes Ferrarien.in d.l. nuptias. ius verò canonicum ex ſolo concubitu cõſenſum, qui in matrimonio principatũ obtinet, præſumere noluit, maximè in præiudicium alterius matrimonij: quod explicat Pariſi.alios allegans conſilio 59.volumine quarto.num. 7.Vnde ſic cohabitantes,cogendi ſunt vel ab hoc contubernio recedere, vel cõſenſum,ad matrimoniũ neceſſariũ,palã profiteri.Verũ ſi hæc cohabitatio diutina foret, nẽpe decẽ annorũ,etiã iure canonum,& ratione ipſorum viuentium, eorum nemine refragante:nedum quo ad prolem ipſis vita functis,matrimonium præſumeretur.Hoſti.Abb.& Anto.in c.lator.qui filij ſint legiti.Cœpol.conſ.ciuili.5.nu.15.quib; addendum erit,filium mortuis parentib.legitimum præſumi,ex eo quòd eius parentes ſimul cohabitauerant. gloſſ. per textum ibi in dicto capitulo lator. vbi Abbas notat,& ſequitur Felinus in capitulo per tuas.de probationibus.columna fina.Decius in capitu.eccleſia. de conſtitu. numero 39.Iaſ.conſil.168.vola.quarto.Curti.Iunior conſil.52. col. prima.quæ tamen opinio in dicto cap. lator,non probatur: quia ibi ille filius reputabatur, & cõmuni opinione crẽdebatur legitimus.Vnde Henric.ibi tenet contrariã ſententiã, & Alciat.de præſumpt.regul.3.preſumptio.1.nu. 12. verior tamẽ videtur opinio gloſſ. & Abb.quæ receptior eſt: tamet ſi cõtra hãc præſumptionẽ poſſit opponi,dicrimẽ generis inter illos cohabitãtes.Irẽ virũ fœminã tractaſſe nõ ita honorificè,ſicuti vxorẽ tractari ab eo decebat.ita Paul.de Caſt. in l.donationes.in prine.ff.de dona.cui accedit Ioan.Lupi. in c.per veſtras.de donat.notabi.3.§.7.nu.7. quicquid ipſe velit.§.20.ad fi.Procedit tamẽ Abb. opinio,etiã ſi illa cohabitatio decẽnio nõ durauerit,ex mente eorũ,qui hanc ſententiam profitentur.Ego verò eã admitterem præmiſſa decẽ annorum cohabitatione:alioqui contrariæ potiùs accederem,illud præterea notandum eſt, hanc diutinam cohabitationem matrimonij præſumptionem inducere,ſi aliis argumentis coadiuuetur.text.optimus in d.c.illud.

Tertiò ex diffinitione ſic intellecta deducitur verus ſenſus l.primæ.§.ius naturale.ff.de iuſtitia & iure.§.1.Inſtit.de iure naturali.c.ius naturale. 1. diſtinct. vbi maris, & fœminæ †coniunctionem,iure naturali omnibus animantibus cõmunem,à nobis matrimonium appellari, inquit lex: quaſi velit ipſam copulam carnalem, matrimonium eſſe. Sed oportet altius hæc perpendere:non enim inquit lex maris,& fœminæ qualemcunque coitum,nos matrimonium appellare:ſed eſt legis ſenſus:maris & fœminæ coniunctionem omnibus animantibus,etiam brutis eſſe iure naturali communem:illam verò,quæ iure naturali animalibus rationeprædictis licita ſit,matrimonium à nobis appellari. Eſt ergo maris, & fœminæ coniunctio matrimonium in ſenſu dictæ legis 1.non quod ipſa copula maris, & fœminæ ſit matrimonium:ſed quod ſine matrimonio nobis non ſit, etiã iure naturali licita maris,& fœminæ cõiunctio. Hinc ſequitur,nos ideo maris,& fœminæ coniunctionem, matrimonium appellare,quod aliter quàm ex matrimoniali vſu nobis licita.non ſit carnis commixtio:tametſi Theophilus in princip.Inſtitu.de iure natu.gent.& ciui.†Boſchoe.in tracta.de nupt.in princip.& Claudi.Cantiũt.in §.nuptiæ.Inſtit. de patria.poteſta.adnotauerint,matrimoniũ appellari qualemcunque coitum,etiam brutis conuenientẽ: quibus minimè aſſentior:quippe qui abſurdum exiſtimem,maris,& fœminæ coniunctionem in brutis matrimonium appellari. Nec etiam admitto, quod idem Boſchoe.notat, non dici propriè matrimoniũ abſque coitu.vbi l.nuptias. ita interpretatur,vt nuptias non tantũ concubitus,ſed & cõſenſus faciat.nam hoc exeo confunditur,quod nubere dicatur, quæ coniugiũ abſque copula contraxit.l. cum fuerit.ff.de conditionibus & demonſtrationibus. optimè Decius in l.nuptias.Cui regulæ illud exemplum legis.Cũ fuerit. aptat Conſtantinus Harmenopulus lib.4.tit.2.quem retulit Antoni.Auguſt.vir egregiè doctus atque in Pandectarũ emẽdationibus diligentiſſimus lib.1.c.7.quibus mirè ſuffragatur Chryſoſtomus,Matthæ.19. Homilia 33.ſcribens, verũ eſſe matrimonium,verãſque nuptias ex ſolo coniugali cõſenſu.Hinc etiam apparet iure naturali illam tantum copulam hominibus conuenire, quæ ratione, & iure ſubſiſtat, qualis eſt coniugalis.quod elegãter Fortuni. explicat in d. §.ius naturale.col.ſexta.& idem ſentit Ioannes Lupi. Segouienſis in tracta.de matrimo.col.5.

Subſequitur in diffinitione,indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens,ex eo quod matrimonium diuina inſtitutione indiuiduum † vinculum ſit,quod ab homine diſſolui non poteſt.Iuxta illud,quos Deus coniunxit homo non ſeparet.Igitur in coniugio exigitur cõſenſus ad indiuiduum vinculum ſaltem tacitus,conformis quidem diuinæ inſtitutioni,ex qua coniugium indiuiduam conſuetudinem retinet.ſicuti apud nos optimè docet Fortuni.in l.1.col.9.ff.de iuſtitia & iure.nec inconuenit, quòd matrimonij vinculum ante copulã religionis ſolẽni profeſſione ſoluatur,id enim contingit præter pactum contrahentium,à quibus cõiunctio hæc fuit his animis comparata,vt conſtans, ac perpetua ſit, eritq́ue ſatis contrahentes prædictum conſenſum præſtitiſſe,vt verè dici cõiugium poſſit.capit.ſolet.32.quæſtio.2.Hoſtien.in ſumma.titul.de matrimo.§.primo.Præpoſi.in rubri.de ſponſa.columna ſecunda.vnde non immerito dicemus hunc coniugalem conſenſum totius vitæ cõſortium promittere.quod Theophilat.Græcus inſtitutionum Paraphraſtes ſatis eleganter expreſſit. Inſtit.de patripoteſta.dicens, matrimonium eſt maris, & fœminæ coniunctio indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens ſeu promittens,atque ſignificantius Ioan. Maior.in quarto diſtinctione vigeſimaſexta,quæſtione prima.ſic diffiniens: matrimonium eſt, inquit, ſignum ſenſibile,quo mas,& fœmina præuio conſenſu perpetuo coniunguntur. vt hinc pateat ſacramenti definitionem matrimonio conuenire, cum ſacramentum ſit ſacræ rei ſignum capit. ſacrificium. de conſecra.diſtin.ſecunda.ſignum,inquam,viſibile † ſacræ reinuiſibilis. Significat enim matrimoniũ dilectionem inter ipſos coniuges futuram, quam Deus per gratiam ipſis coniugibus nectit. Significat etiam ſpiritualem vnionem Chriſti,

Chriſti,& eccleſiæ,id eſt,Chriſti,& animarum fidelium. Itẽ repræſentat coniunctionem Chriſti cum vnica ſponſa eccleſia per carnis aſſumptionem,& ſic coniunctionem diuinitatis cum humanitate.Iuxta illud:& verbum caro factum eſt. Hoc autem vltimum ſignificat matrimonium,carnis cõmixtione ſequuta,non ante coitum.cap.cũ ſocietas.27.q.2.notatur in c.debitum.de biga.& vberrime in concil.Colonien ſi.tit.de ſacramento matrimonij.cap.ſed dices.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium ante carnis copulam perfectum quo ad vinculum,& ſanctitatem ſacramenti,non tamen quo ad ſignificationem.*
2 *Matrimonium,ſacramentum eſt nouæ legis.*
3 *Matrimonij ſacramentum gratiam confert.*
4 *Matrimonium in legitimũ,ratum, & conſummatum diſtinguitur.*
5 *Matrimonium contractum per procuratorem an ſit ſacramentum.*
6 *Matrimonium à quo,& qua ratione fuerit inſtitutum.*
7 *Matrimonium contractum propter non conuenientem finem valet, licet illicitè contrahatur.*
7 *Quæ ſit huius ſacramenti ſubſtantia,forma,& materia.*

§. VNICVS.

1 EX HIS ſequitur matrimonium † ante copulam perfectum quidem eſſe quo ad vinculum ſanctumq́ue ex ſanctitate ſacramenti, vt fuit inter Mariã,& Ioſeph.cap. Beata.cap. coniux. cap.omne.27.q.2.imo tanto ſanctius quanto à carnali coniunctione alienius.ſecundũ Auguſt.ad Aeditiã. cuius verba ad id refert Magiſter in 4.diſt.26.& probatur authoritate Pauli. 1.ad Corinth.7.qui laudat cõtinentiã in coniugatis.Eſt tamẽ imperfectũ quo ad ſignificationẽ:non enim illa omnia ſignificat, quæ ſignificaret carnali copula cõſummatũ.ex his,quæ idem Magiſt.notat,& Hoſti.in ſummatit.de matrimo.§.quid ſit matrimoniũ Angel.verb.matrimonium. 1.quæſt.3.& Colonienſe concilium in dict.cap. ſed dices.

Secundòex his deducitur matrimoniũ eſſe ſacramentũ,& nouæ legis quod probatur ex Paul.ad Epheſ.5.dicẽte. Sacra
2 mentũ † hoc magnũ eſt,quæ verba ita interpretantur ſancti Doct.vt tradit Ambr.Catha.lib.5.cõtra Caie.c.1.de matrim. eccleſia etiã hanc aſſertionẽ profitetur.in c.ad abolendã. de hæret.& in cõcil.Florẽ.ſub Eugenio 4.vt planè contrarium aſſerẽtes cenſendi ſint hæretici.quos conuincunt ſacris teſtimoniis,& conciliorũ autoritatibus Roſenſis,Ioã. Echius, atque eruditiſſimus Alfon.à Caſtro libr.de hæreſi.verb. nuptiæ & Colo.conci.tit.de matrimo.c.quæ omnia.

Tertiò ex præmiſſis aperte cõſtat matrimoniũ gratiã con
3 ferre:ſacramẽta † ſiquidẽ nouæ legis gratiã cõferre,receptiſſimũ eſt apud Theologos,& in eod.cõcil.Florẽt.verſi.5.hoc docet eccleſia.hoc autẽ eſt ſacramẽtũ nouæ legis.igitur,gratiã confert.quod probat Coloni.cõcil.& Theologi frequẽter ſatentur.vt cõſtat ex Maior.in 4.diſt.26.q.1.notat Tho. 2.2.q.100.art.2.Alfonſ.de Caſt.in dict.verb.nuptiæ. Abb.in c.cũ in eccleſiis.de ſimoni.Præpo.in rub. de ſpõſa.col.pen. poſt Cardi.ibi.Hoſti.Ioan.Andr.in c.1.de ſacra vnctione. & Canarienſis Epiſcopus Philip.12.licet gl.in cap. quicquid. 1. q.1.& in cap.Alma mater.verſic.Sacramẽtis.de ſent.excõ.in 6.& in dict.c.cũ in eccleſiis.voluerit in hoc ſacramento minimè conferri gratiã,quod falſum,& erroneũ eſt. Hic verò & illud adnotandũ eſt,nõ omne matrimoniũ protinus eſſe ſacramentũ. proinde ſcire cõuenit matrimoniũ aliud eſſe le
4 gitimum,aliud ratũ,aliud conſummatũ:eſt enim † matrimonium legitimum id, quod legitimo conſenſu contrahitur, quale eſſe poteſt apud ethnicos:ratum eſt illud,quod à Christianis more fidelium contrahitur, & iſtud ſacramẽtum eſt: conſummatum dicitur illud,quod omnino copula carnali firmatum eſt,quæ omnia explicat Colonien. concilium.titulo de matrimonio.capitulo verum. & capitulo ſed dices. & probatur in capitulo finali vigeſimaoctaua, quæſtione 1.Magiſt.in 4.diſt.39.& Præpoſit.in rubr.de ſpõſa.col.penul. Nec oberit text.in c gaudemus.de diuor.& in capitul.vlt.de tranſactionib.dicens inter infideles dari hoc ſacramentum: nam intelligitur dari inter infideles matrimonium, id eſt, vinculum indiſſolubile matrimonij,quod quidem vinculũ quodammodo ſacramentum appellatur:non tamen matrimonij ſacramentũ:cum illud coniugiũ ratũ non ſit,in quo deficiat fides.vti ,pbat tex.in c.quãto.de diuort.dicens,apud infideles matrimoniũ cõtingere:non tũ eſſe ratũ:efficit verò ratũ.cõiugij ſacramentũ,quod fidelibus cõpetit.ergo in fidelibus minimè conuenit matrimonij ſacramentũ: vel,vt aptius intelligaẽ litera.c gaudemus. opinor apud infideles matrimoniũ eſſe ſacramẽtũ habitu nõ actu:quia non cõtra hiẽ in fide eccleſiæ.ita Tho.in 4.diſt.39.q.1.articu.2.quo fit vt nõ ita firmũ ſit cõiugium infideliũ ſicuti Chriſtianorũ. c. quanto.ſupràcitato.quod nos alibi tractabimus. nempe cap.7.§.quarto.

5 Ex his etiam redditur † dubia Caieta. ſententia.is inquã. 2.Tomo.quæſt.prima.de matrimonio, poſt Durandum in 4.ſenten.diſtin.26.quæſtio. 5.dixit matrimonium cõtractũ per procuratorem non eſſe ſacramentum,nec gratiam cõferre,donec inter præſentes coniuges id matrimonium ſaltẽ tacitè ratum habeatur.Hoc enim certum nõ eſt ,tametſi ſubtili ratione id probare nitatur.quem etiã reprobat Ambroſ.Cathari.contra Caieta.lib. 5.cap.de ſacramento matrimonij.& Domi.Soto in 5.diſtin.27.quæſt.prima.arti.3.

Inſtitutum autem fuit matrimoniũ ab ipſo ſummo om-
6 nium rerum opifice in ſtatu innocentiæ † ante peccatum ore ,pphetico Adami dicentis Geneſ.2.hoc nunc os de oſſibus meis,caro de carne mea:quamobrem relinquet homo patrem,& matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.& quia ſpiritu prophetico illa verba protulit Adam,in ſacro Euãgelio Matth. 19.Redemptor noſter illa verba ad Deũ ipſum refert.notat Magiſter in 4.diſti.26. tex. in cap.lex diuina.27.q.2.verum ante peccatum fuit coniugium inſtitutum in officium naturę,nempe ad conſeruationem humanę creaturę.Dixit enim Geneſ.cap.1. Creſcite,& multiplicamini.atque idem repetit poſt diluuium , omnib⁹ hominibus pene cõſumptis.Gen.8.inſtitutũ etiã fuit matrimoniũ,vt eſſet prima humanæ ſocietatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem alterius quidẽ regentis:alterius verò obſequẽtis,cõplecteretur: quod probatur dum Geneſ.2.dixit Deus. Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.& adnotauit Thom.in 4.diſtinct.26.queſt.1.& deducitur ex l.1.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iur.vbi Fortu.colu.6.& illat. 10.col.9.ad idẽ optimus tex in cap.ius naturale.1.diſtin.§.1. Inſt.de iure natu.cõprobat idẽ ex Platone Ludo. Cælius li. 15.cap.13.quibus mire cõcinunt verba Ariſto.1.poli.cap.1. principio.inquit:Neceſſarium eſt maris,& fœminę coniugium,quorum vterque ſine altero debilis eſt, nec poteſt cõſiſtere procreandi cauſa:idque naturale eſt deſiderium,qua le quicquid eſt,tale quid alterum relinquendi, eius autem, qui imperat,& eius,qui pater naturalis eſt,coniunctio ſalutis cauſa conſtituta.Ex quibus conſtat matrimonium in officium naturę fuiſſe inſtitutum ante peccatum.Cæterũ poſt peccatum fuit inſtitutum in remedium fornicationis,vt eſt autor Angel.quem Magiſt.aduocat in dict.diſt.36. Coloni. conci.titu.de matri.cap.eſt autem.Tho.in additio. ad 3.par. quæſt.41.& 42.gl.& Card.à Turre Crema.in ſumma.27.qu. 1.& probatur in ca.nuptiarum.27.q.1.quo tandem vltimo fine officium ſacramenti matrimonio conuenit,vt ſit in medelam,ac remedium peccati,quod in fornicatione commititur. Incautè igitur loquuntur Cardin.& Prepoſi. in rubri. de ſponſa.dicentes,hoc ſacramentum nõ fuiſſe inſtitutum in remedium peccati.

Ex his manifeſtè apparet,propter dictas cauſas matrimo-
7 nium fore à catholicis cõtrahendum: † quod ſi ex alia cauſa contrahatur,nẽpe ob diuitias ſeu pulchritudinẽ,non ritè contrahitur,valet tamen.tex.in c.tua.de ſponſa.vbi Abbas hoc notat.Tho.in 4.diſtin.30.q.1.art.3.Maior in 4. diſt.26. q.2.ſed & Caieta.in 2.Tomo.q.3.de matrimonio. ,pbat eſſe licitũ cõtrahere matrimoniũ ,ppter pulchritudinẽ,aut diuitias,ita vt iſtæ cauſæ contingãt,vt ratio matrimonij cũ tali fœmina,vel vt cauſę applicandi animũ ad cõiugiũ,nõ ergo ſunt cauſę finales,ſeu principales,ſed cauſæ,ſine quibus act⁹ non fieret,quę finales minimè dicũtur,quemadmodum in ſimili docet Maior in 4.diſt.25.q.ſecũda.colu.4.illa eteni m eſt cauſa principalis,ad quã is,qui actũ agit, magis intẽdit, quã quę pręcipuã exiſtimat.ita Tho. 1.2.qu.18.art.7.Bartol. in l.ambitio,col.4.ff.de decr.ab ord.faci.quo ſit,vt ſi in haſce cauſas pulchritudinis,ac diuitiarũ,ſeu libidinis principalis intẽderet animus,nõ crederẽ licitè,ſed cũ graui peccato cõ trahi matrimonium:quod probat Ambroſius Cathari.libr. quinto.contra Caieta.cap.de matrimonio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed cum matrimonium sacramentum esse constet, oportet scire quæ sit huius sacramenti forma, †atque materia. qua in re glo. in c. tua nos. de sponsa. dicit, subsłantiam esse consensum: formam verò ipsa verba consensum exprimentia, quam ibi nostrates approbant, & sensit Bald. in rubr. ff. de iustl. & iure. quin & Tho. in 4. sent. dist. 26. q. 2. fatetur formā esse verba, quibus consensus exprimitur. rectius tamen dicemus, cōtrahentes ipsos esse materiam, & si dicamus ipsa verba esse formā, quibus quidē verbis cōsensus exprimitur. ita Palud. in 4. dist. 26. q. 4. col. 4. & Adria. in 4. tract. de matrim. q. 1. vnde gl. eadē in dict. cap. tua nos. incaute loquitur, dū dicit in matrimonio præsumpto ipsum factū esse substantiā & formam. idē sensit in cap. is, qui fidem, de sponsali. verius enim dici potest: in matrimonio præsumpto ipsam substantiā, & formam eriā præsumi, nam ille actus, ex quo matrimonium præsumitur, designat substantiam, ac formam interuenisse, saltem iuris intellectu. atque ita gl. reprobat Albertus Brunus tractat. de forma. fol. 9. colū. 4. Hactenus igitur primum huius partis caput absoluimus: ad secundum oportet, vt festinemus.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Consensum omnino esse necessarium ad matrimonium in exteriori, atque interiori iudicio.*
2 *Consensus in iudicio exteriori quandoque præsumitur, in interiori verò nunquam: atque ideo iudex exterior interdum fallitur.*
3 *Protestatio, altero consentiente præcedens verba consensum exprimentia, defectum ipsius cōsensus probat etiā in exteriori iudicio.*
4 *Fœmina verbis fallacibus decepta, & stupro vitiata quid agere debeat.*
5 *Furiosus contrahere matrimonium non potest.*
6 *Furiosus nemo præsumitur, & ideo qualiter furor probetur ibidem tractatur.*
7 *Furiosus interuallis quibusdam legitimè contrahit eo tempore, quo furor cessat.*
8 *Mente captus matrimonium contrahere nequit.*
9 *Ebrius coniugium minimè contrahit.*

Caput secundum, an consensus sit ad matrimonium necessarius?

1 CONSENSVM esse ad matrimonium †necessarium nemo ambigit: idque iura canonica, & ciuilia profitentur. cap. 1. c. cum locum. cap. tuæ. capit. tua. de sponsa. cap. sufficit. c. sic quippe. 27. q. 2. cap. tua. de sponsa, duorum. l. nuptias. ff. de regulis iuris. adeo, vt nec summus Pontifex possit condere legem, qua caueatur, matrimonium quandoque sine consensu cōstitui: quod præcedenti parte notauimus. & probatur, quia quatenus matrimonium contractus est, consensum exigit. l. consensu. cum l. sequen. ff. de actio. & obligationi. l. 1. ff. de pactis. l. 1. ff. de cōtra. emptio. Nec in vinculo aliquod discrimen est inter iudicium exterius, & interius, quod conscientiæ forum appellamus: illud siquidem matrimonium quod validum est in conscientiæ iudicio, id erit etiam firmum in foro exteriori: rursus quod nullum est interiori foro, minimè † valebit in exteriori: tamesi iudex, qui per exteriora signa iudicare debet, pronuntiet illud esse matrimonium, quod verè non est. tex. rectè perpensus in cap. tua nos. de sponsa. Paluda. in 4. distinctione vigesimaseptima, quæstione secunda, articulo quinto, vtroque enim iudicio id tractatur an matrimonium probetur, id est, an consensus coniugalis fuerit præstitus. Sed in foro interiori: conscientiæ, ipsius confitentis dictum sufficiens exhibet testimonium, etiam repugnantibus mille testibus: at in foro exteriori ipsi confitenti in causam propriam, non creditur: sed testibus aliisque legitimis documentis, in substantia ergo nullum est discrimen inter hæc iudicia, licet maximè differant in modo cognoscendi de re qualibet, quæ in controuersia versatur: atque ita intelligenda est illa Docto. interpretatio, quæ habet, text. in dicto capitulo tua nos. in parte parte prima, loqui in foro iudiciali, in secunda verò in foro conscientiæ. quam ibi probat Abbas columna prima, idem in capitulo, quæ in ecclesiarum. de constitu. & est communis hic sensus, quem & Socin. sequitur consilio vigesimooctauo, volumine primo, idem Socin. consilio centesimodecimonono, in volumine tertio. Regial. 5. tit. 2. part. 4.

Hinc infero, non esse in foro iudiciali iudicandum matrimonium, si quis ex consensu fœminæ, protestetur se nolle
3 coniugalem †consensum præstare per quæcunque verba, consensum illum significantia, ab ipso illo die proferenda, ac demū illa verba corā pluribus proferat, modo de illa protestatione iudici constet. sic Abb. existimat in dict. capit. tua nos. quem Felin. sequitur in cap. cū M. de const. num. 80. nisi sequuta foret copula carnalis post prædicta verba: per quā cessum videtur à protestatione: quod Fel. expressim adnotauit. & licèt sit dubium an in hac protestatione sufficiat cōsensus tacitus alterius, qui præsens tacet: an exigatur expressus. vt not. latè Decius in dicto cap. cum M. nu. 23. & ibi Ripa nu. 125. Alexan. Iaſ. & Antonius Rubeus nu. 312. in l. non solū. §. morte. ff. de nou. ope. Alexan. Iaſ. & Curt. Iunior in l. pacta nouissima. C. de pactis. Ego tamen in matrimonio credem necessariū esse consensum expressum, ne tantum sacramentum illusione, & Ieuitate contrahentium tractetur. Nā & in cæteris actionibus expressum cōsensum requiri, docet Bar. in dicto §. morte. nu. 22. vt eum ibi intelligit Alexan. nu. 31. & esse cōmu. opin. fatetur Decius in dict. cap. cum M. nu. 23. pro qua facit glo. in cap. Cumana. de electio. Verū si hæc protestatio fieret absque consensu alterius, minimè iuuaret protestantem. glos. cōmuniter recepta in dict. capit. tua nos. Abb. col. 8. & ibi Ripa nu. 86. in dict. cap. cum M.

4 Quid tamen agendum est †, quādo quis, vt à fœmina carnale commercium consequatur, verbis non animo matrimonium contraxit, ac semper animo & affectu fornicario eam cognouerit ita, vt coniugiū effectum non sit. & Tho. in 4. distinct. 28. arti. 2. dicit hunc seductorē debere cum ista matrimonium contrahere sub pœna mortalis peccati, si nō dum aliam vxorem duxerit: si verò aliā duxit, tenetur ei resarcire damnum, quod stupro intulit. Vnde consequens est, vt iure canonico ac ciuili, pœna stupri sit puniendus. ca. 1. & 2. de adulte. hoc ipsum post Tho. notat in specie Sylues. verbo, matrimonium. 4. quæst. 8. & dicens id esse communiter receptū comprobat Adrian. in 4. in tractat. de matrimonio. quæst. 2. versic. dico igitur ad quæsitum. Ipsa autē seducta rursus cum alio contraheret matrimonium, si coniecturis probabilibus persuaderi possit in viro cōsensum coniugalem defuisse. sic Adria. q. 2. Sylue. q. 9. hoc dubium diffiniunt: has verò coniecturas tribuit dispar genus, vel diuturnitas, statusue conditio impar.

5 Ab hoc eodem capite procedit †intellectus ad tex. in cap. dilectus. de sponsa. vbi matrimoniū à furioso contractum nullum est, ex eo, q; consensus deficiat. notat Magist. in 4. di. 34. & ibi Tho. art. 4. Regial. 6 titu. 2 par. 4 argumento deducto à l. furiosum. C. qui testa. facere pos. & Cle. 1. de homicid. quibus constat à furioso nō fieri cū effectu actū consensum exigentem. id tamen intelligitur in eo, qui continuo furore laborat: is etenim, qui per dilucida dierum interualla laboraret, posset matrimonium contrahere tēpore, quo furor cessat, ac redijt iā sana mens. iuxta gl. in dicto ca. dilectus. & probatur in cap. quanuis. 7. quæst. 1. l. Diuus. ff. de offic. præsi. Furor autē probandus est, quia quilibet præsumitur sanæ mēte. l. secunda. C. qui testamē. facere poss. l. nec codicillis. C. de
6 codicillis. Sed probatur † furor ex actionibus & signis exterioribus, quibus iudex caurè arbitrabitur furorem verū esse non fictum. l. quidam in fuo. ff. de cond. inst. res equidem in animo consistens per exteriora signa iudicanda est. cap. fina. de renūt. in 6. l. dolum. C. de dolo. cum pluribus alijs, quę ad idem adduci poterant. signa verò ex quibus furor præsumi possit. tradunt Docto. in cap. fina. de succes. ab intesta. & in l. furiosum. C. qui testa. facere poss. Areti. in l. 2. de testa. optime Dec. cōsi. 448. Alciat. de præsumpt. regul. 1. præs. 38. & egregius Docto. Mart. Nauar. in cap. si quando. de rescript. excep. 9. & Corneus consi. 22. volu. 4. è quibus illud signum notandum est, num ille, qui semel fuerit furiosus sit semper in dubio præsumendus furiosus? quod videtur ex glo. in capi. fin. de succes. ab intest. quam dicit singula. Lanfra. in capitulo quoniam. de proba. verbo, testium. fol. vltim. commendat Præpos. in d. capitu. dilectus. colum. 2. dicens eam esse communiter receptam. idem notat glos. per tex. ibi in capitulo indicas. 3. quæstione 9. sequitur eam Iaſ. in dicta l. furiosum. & Areti. in dict. l. 2. procedit tamen si probatum fuerit aliquem furiosum fuisse quodam continuo tempore, nempe vno mense, vel vno anno, secus si probetur in aliquot actibus furiosum fuisse: non enim presumitur adhuc illum furorem durare. Bartolus in l. 2. ff. de bono. posses. infanti. delat. quem Iaſ. sequitur in d. l. furiosum. nume. 3. Alcia. in tracta. de præsump. regul. 2. præsump. 18. & Steph. Bert. consilio 48. nu. 24. in noua cons. parte. Secundo procedit dicta furoris præsumptio quo ad actus, qui paulò pòst furoris tempus aguntur, non autem quo ad illos, qui longo interuallo post furoris tempus geruntur. ita Imol. & Aretin. col. 3. l. 1. §. fi. ff. de verb. oblig. Anchar. in Clemen. 1. de homic. col. fi. & optimè Bertachi. dict. consi. 48. nu. 24. Tertiò minimè esset furoris cōtinuatio præsumenda, vbi iudicio, ac testimonio peritorum probatur illum furorem ex accidenti causa contigisse, quæ modo sublata est, & verisimili coniectura cessauit Aretin. in l. 2. ff. de testam. col. 2. Postremo illud notandum est, in dubio an laborās interuallis quibusdam, ita vt aliquo tempore sit in sana mente, actum egerit tempore furoris, an tempore sanæ mentis, præsumi illum actum gestum in sana mēte, vel furore ex ipsius actus qualitate. quod notauit Iaſ. in l. furiosum. col. 1. idem respondit consulendo. consil. 178. vol. 2. & Bertachi. dict. col. 48. nu. 25. & Alciatus in dicta præsumpt. 18. vnde quod Aretin. in l. 2. ff. de testamen. col. fin. in hoc casu dicebat, actum præsumi gestum in sana mēte, est intelligendum, quando ex ipso actu potest colligi & perpendi in sana mente gestum fuisse, attentis ipsius actus circūstātiis. Decius in l. in negociis. ff. de regul. iuris. Ex his infertur matrimonium à furioso contractum nullum esse, neque referre an alter, qui sana mente contrahit, sciat alterum furiosum esse, vel non: ita Præp. post alios in dict. cap. dilectus. vbi glossa parum diligenter hoc expediuit.

Secundò deducitur ex prædictis matrimonium à mente capto contractum inualidum esse. Cum is careat intellectu,
8 quo consensum præstare possit, †ac furioso similis est. l. 2. C. de curat. furi. l. furiosi. C. de nupti. notat in matrimonio Socin. consi. 47. in 3. volu. col. 3. quibus conueniunt plura, quæ congerit Martin. Naua. in cap. si quando. de rescript. except. nona. col. 30.

Tertiò hinc pater, matrimonium ab ebrio minimè cōtrahi posse ob cōsensus defectum, si ebrietas illum † cōsensum
9 impediat. ita Henri. in dict. cap. dilectus. & Socin. cōsi. 47. volum 3. Deci. consil. 112. & Ripa in l. fin. C. de reuocan. donatio. q. 22. Quibus & illud adde matrimonium per signa contrahi posse à verè mutis. cap. cum apud. de sponsi. imo & à muto, & surdo simul, si is habeat intellectum: quod pulchrè explicat Parisi. consi. 63. vol. 4.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Consensus in coniugio non est necessarius expresse ad carnalem copulam, sed erit sufficiens in mutuam corporum traditionem.*
2 *Conditio suspendit matrimonij contractum.*
3 *Matrimonium qualiter sit legitimus actus, qui conditionē, nec diem recipiat.*
4 *Intellecta regul. actus legitimi. de reg. iuris.*
5 *Conditionis euentus in coniugali contractu absque nouo consensu tacito, vel expresso, matrimonium nō efficit, contra receptissimā nostrā opi.*
6 *Conditionis euentus, etiam præmissa opin. comm. matrimonium non efficit, si ante illum euentum consensus conditionalis fuerit reuocatus.*
7 *Conditione si Papa dispensauerit eueniente, matrimonium minimè consistit contractum, sed tantum sponsalia de futuro.*
8 *Impossibile quando iudicetur illud, quod à principis voluntate pendet.*

Caput tertium. Qualis consensus sit ad matrimonium necessarius.

CAETERVM cum constet ad matrimoniū esse consensum necessarium, tractare libet qualis hic consensus exigatur: & Primo consensus hic exigi-
1 tur in societatem cōiugalem diuinitus institutā, vt dicebam capitulo primo huius partis. Nec est † necessarius consensus explicitus in carnalem copulam. tex. vbi hoc notant Abba. & Docto. in capitulo commissum. de sponsi. Thom. in quarto, distinctione vigesimaoctaua, quæstione prima, articulo quarto. Palud. ibidem quæstione prima, & eleganter Caieta. secundo Tomo, quæstione 3. de matrimo. Sat enim est quod consensus præstetur in mutuā potestatē, ac traditionem corporum, vbi tacitè includitur consensus ad inuiduam cohabitationem, fidē seruandam, atque etiā ad carnalem cōmixtionem. Sed & hic consensus non est in actū coitus, sed in potētiā, vt idem Thom. explicat. in 4. dist. 30. quæstio. 2. quo fit, vt matrimonium contrahi non possit cum pacto expresso euitandi coitum. vti dicemus hoc ipso cap. & notat Sylues. verb. matrimonium. 4. quæst. 6.

2 Secundo consensus hic coniugalis † purè præstitus matrimonium efficit, ita vt absque aliqua conditione, quæ præsentem consensum auferat: necessārio exhibendus sit: quia sicut cæteri contractus pendente conditione suspensam habent obligationem, ita & hic. c. super eo. c. de illis. vbi hoc notant Inno. Ioan. Andr. Corn. Abb. & Præpo. de cond. appo. dicentes ad coniugium nō tantum exigi verba præsentem cōsensum exprimentia, sed oportere verba illa fore libera à conditione, quæ ipsum consensum suspendat: alioqui non esset coniugalis consensus præsens, sed futurus in conditionis euentum, idem notat Henr. in c. fi. col. 2. de cond. app. qua in re errauit Specu. tit. de cond. app. col. 2. dicens consensum de presenti, etiam conditionalem, efficere matrimoniū statim, nec conditionis euentum expectari, nisi sit conditio relata ad alterius voluntatē, sic intelligens ca. super eo. de cōdi. ap. quod falsum est manifestè. Imo si verba contractus sunt de futuro, ante conditionem, nec ibi est matrimoniū, nec sponsalia de futuro: eueniente verò conditione sponsalia sunt, quæ de futuro appellamus: quòd si verba sint de præsenti, conditione tamen adiecta, eueniente illa conditione coniugium erit, ante illam nec matrimonium nec sponsalia de futuro, probat tex. optimus. in c. 1. §. fi. de sponsi. in 6. atque hęc omnia intelligenda sunt de conditionibus licitis, honestis, & possibilibus: nā de inhonestis, turpibus, & impossibilibus statim longiùs dicemus.

3 Ex hoc illud manifestum est, † matrimonium nō recipere conditionem: repugnat enim matrimonio cōditio, cum ea pendente, ad matrimonium consensus præstitus nō sit: at ea eueniente matrimoniū perfectum est, & sic est legitimus actus, qui iam conditionem vllam non admittit. Vnde consensus ad matrimonium cōditionem admittit, ipsum verò matrimonium nullam recipit cōditionē. sunt etenim actus quidam legitimi. ideò, à legibus instituti, vt statim ex eis effectus aliquis purus sequatur, qui conditionē non recipiunt, nec diem, imo eis refragatur conditionis adiectio: quia contra actus ipsius substantiam est: cum ille sit à lege introductus vt statim sortiatur effectum. Matrimonium itaque institutum est ad cohabitationem mutuā, atque coniunctionem, repugnat ergo ei conditio: cum ea pendente effectum prorium minimè consequatur. Sic & emancipatio † à lege introducitur, vt statim quis à patria potestate liberetur: at pendente conditione non potest esse liber: igitur conditio
4 resistit emancipationis actui. Hunc opinor esse sensum illi. l. actus legitimi. ff. de reg. iu. cui cōuenit reg. actus. de regu. iur. in 6. & si difficillima sit huiusce nodi dissolutio. vt cōstat ex Alciat. qui lib. 3. parerg. cap. 4. & sequentibus, prædictæ l. intellectum tractat. omnia tamē quę ipse adducit nobis hac in re suffragantur. Nec mihi placet opinio cōmunis, qua asseritur l. actus. solum intelligi quo ad actus ibi expressos, nō quo ad alios. qui quidem intellectus potest ex Bart. ibi colligi. & ex Dino. in dicta reg. actus. gl. in §. omnis. inst. de ver. obli. & expressim id notat Card. consi. 103. col. 4. Cuma. consil. 98. Dec. & Ferrar. in dicta l. actus. & Alex. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. nullam enim præfati Docti. constituunt rationem differentiæ, quæ congrua videri possit: atque multo minus congruit glo. & Docto. solutio in dict. ca. super eo, de cōd. appo. Hic tamen oportet scire † an præstito
5 coniugali consensu per verba de præsenti sub cōditione, ea adueniente statim sine alio actu consensum exprimente tacitè vel expressè, sit matrimoniū, an requiratur aliquis actus saltē tacitè cōsensum coniugalem significans. Et iuris canonici interpretes, statim sine aliquo actu alio matrimonium ipso conditionis euentu perfectum esse, asserunt frequētissime, ad exēplū cuiuslibet alterius cōuentionis cōditionalis. ita Abb. in c. de illis. post Innoc. & alios ibi. idē Abb. in c. super eo. Henr. in ca. fi. col. 2. de cond. appo. Palud. in 4. dist. 29. in fine. arg. tex. in di. cap. de illis. Sed aduersus hanc opi. illa in primis adducitur ratio: Matrimonium sine consensu nō cōtrahitur, hic autem cōsensus non datur: igitur matrimoniū non est, etiam adueniente conditione. Non dari cōsensum patet, nō enim est à principio cōsensus ad matrimoniū suffi
ciēs, qa cōditionalis est, nec oberit cōditionis euēt°: nā si dissentiat cōtrahēs ante euētū cōditionis, euēt° cōditionis nō operatur cōtractū cōiugalē: ergo ille cōsensus ab initio prę
stitus nō est sufficiēs: si enim sufficiēs esset, nil referret an medio tēpore cōsentiēs ille dissentiret, si cōditio post modū euenisset, vt est manifestū in cæteris actib° cōditione gestis. Sed si cōsensus ille ab initio sufficiēs nō est, postea eue-

niente conditione nullus consensus interuenit, quia euen-
tus conditionis non efficit nouum consensum, igitur non-
dum datur ad coniugium consensus. Preterea hæc commu.
opinio est contra tex.in capit.super eo.de cond.appo.vbi in-
quit.text.adueniente conditione cogendum esse matrimo-
nium contrahere ipsum,qui conditionalem consensum prę
stitit:igitur nondum erat matrimonium contractum,etiam
eueniente conditione.Item constat in eodē tex. consensum
ex præsenti sub cōditione præstitum habere vim promissio-
nis de futuro matrimonio contrahendo: ergo nō potest trā
sire in matrimoniū,nisi ea interueniant,per quę solent spon
salia de futuro in matrimonium trāsire,nempe copula. Qua
in re illud admonendum est prædictam conditionalem spō-
sionem de præsenti,ante conditionis euentum dici sponsa-
lia de futuro ad hunc effectum,vt per copulā,vel quid æqui
pollens censeatur à conditione recessum; non tamē quo ad
alia:siquidem ante conditionis euentum nec oritur publicę
honestatis iustitiæ impedimentum.c.1.§.fi.de spons.in6.nec
est cogendus promissor,seu illa verba pronuntians, contra-
here,text.in dict.cap.super eo.quæ locum haberent si illa es
sent sponsalia de futuro.vt cōstat.His & aliis rationibus pro
babilior est opinio vltima,quam asseruit Diuus Thom.in 4.
sent.di.29.q.3.versi.ad tertium.Ioā.Maior.in 4.d.27.q.4.col.
2.& Adria.in 4.sub tract.de matrim.cap.ad discernendū. eā-
que Salmanticæ præuia egregia disputatione publicè pro-
fessus est Franciscus à Victoria vir de sacra Theologia quā
optimè meritus.Anno 1531.Cui suffragantur ea, quæ nos
præcedenti parte.c.4.notauimus.§.2.nu.3.& 4. ✱ Eandem
opinionem post tertiam huius operis editionem defendit
asseuerans,eam veram esse absque vllo dubio Dominicus
Soto in quarto sententiarum,distinctio.29.quæstion.2.arti.
primo. ✱

Præmissa tamen communi sententia infertur, quòd,si an-
6 te conditionis euentum reuocaret illum consensum is,qui
eum præstiterat,euentus conditionis non efficeret cōiugiū.
gl.& Doct.in d.c.super eo,quanuis non possit licitè dictum
consensum reuocare,sed teneatur expectare conditionem.
l.potior.& l.qui balneū.ff.qui pot.in pig.hab. Abb. & Præp.
in d.c.super eo.nec refert ad reuocationis effectum, an alte-
ro ignorante,vel sciente fiat.text.est in cap.fi. de procu.in 6.
licet gl.d.c.super eo.videatur scientiam alterius exigere.
7 Ex his illud celebre dubium†exoritur, quid dicendum sit,
quando duo,inter quos suberat canonicum impedimentū,
contrahunt matrimoniū per verba de præsenti,sub cōditio
ne tamen si Roma.Pontifex dispensauerit, eúmque contra-
ctum permiserit,an dispēsatione sequuta statim absque no-
uo consensu sit matrimonium,an sponsalia,ita vt licet con-
iugium non sit,cogi tamen possint ad id contrahendum.&
si opinio Theologorum,quam paulo ante præmisimus est
tenenda,facilè soluitur quæstio,verùm cōmuni & à nostra-
tibus receptissima opinione præmissa, in hoc dubio Innoc.
Card.& Abb.in d.cap.super eo.tenent ad coniugiū hoc per-
ficiendum esse necessarium nouum consensum præter Pa-
pæ dispensationem.idem Syluest.verb.matrimonium.3.q.9.
Henr.in c.fi.de cond.app.2.col.Areti.cons.142.col.5.idē Are
ti.dicens hanc opin.commu.esse.in l.apud.Iulianum.§.con-
stat.3.col.ff.de leg.1.quam l.interpretatur simul cum l. cum
seruus.plures ad id adducens asserit hanc opi.esse commu.
Ferdi.Loazes Ilerdensis præsul.in tract. de matrimo. 12.du-
bio.in princ.hic enim contractus,secūdum eos, à principio
fuit illicitus:ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio.l.
cum lex.ff.de fideiuss.preterea hęc conditio impossibilis est,
quia à principis voluntate dependet.vt in d.§.constat.proba
tur.& in l.continuus.§.cum quis.ff.de verb.oblig.& à matri-
monio reiicitur,ac remanet purus ipse contractus.cap.fi.de
cond.appo.sed talis contractus purus minimè valet.ergo e-
tiam si Papa dispensauerit,non erit matrimonium, imo nec
sponsalia de futuro,secundum eosdem. ✱ Et communem
opinionem quam sequitur Domini.Soto in dict.articul.pri-
mo expressim asseuerans, hanc sententiam magis commu-
nem esse:quod & Adrianus paulo ante citatus apertissimè
concedit. ✱ Sed his rationibus responderi potest.

Primo hunc contractum fore illicitum si simpliciter fiat:si
verò fiat sub conditione, quæ contractum ad licitum tem-
pus referat licitum esse l.in tempus.ff.de hęred.inst.vnde qui
ita contraherent nō essent excommunicati ex cle.vnica.de
consangui.quod notat.Adria.in 4.tracta.de matrimonio.q.
10.ad finem.

Secundo respondetur, id quod à principis voluntate pen-
8 det†re putatur impossibile,quādo illud princeps nō solet cō
cedere.Id verò quod princeps solet concedere non est dicē
dum esse impossibile,qualis est dispensatio in tertio gradu
consanguinitatis,alijsque similibus impedimentis,quod pa
tet ex d.§.cōstat.dum dicit,cū distrahi non soleant, vbi hoc
notare videtur Cuma.Paul.& Alex.optimus tex.in l.interci
dit.ff.de conditio.& demonstrat.l. quidam relegatus. & ibi
Soc.& Lusita.ff.de reb.dub.sensit Aret.in dicto §.cōstat.quē
sequitur Sigismun.Lofredus cons.16.nu.9. idem notat So-
9 cin.Iunior consi.51.vol.1.col.vlt.qui omnes expressim asse
rūt,impossibile iudicari id,†quod à principis voluntate pen
det,quādo nō solet à principe fieri.Imo licèt id qd pendet à
principis volūtate dici possit impossibile largè,nō tamē ex
stricta interpretatiōe,etiā si nō soleat à principe cōcedi:id e
tenim si fieri à principe potest,possibile est qd fiat.tamē qa
princeps etiā si id possit,nō solet facere,dicit impossibile.Sed
nō eo modo,quo impossibile dicitur,& assumitur.in c.fi. de
cōdi.appo.vbi impossibile ego intelligo quod natura,vel iu
re est impossibile:id ergo qd à principe fieri iure potest,licèt
non soleat fieri,nec erit impossibile à natura, nec à iure. Itē
conditio impossibilis de iure,qualis ista quibusdam videri
potest,si ad futurum referatur non reijcitur à matrimonio.
vt notat Adria.in 4.q.11.de matri.& dicemus paulo post:igi
tur ista conditio non est dicēda impossibilis:quo fit vt Are.
ratio minimè conuincat pro eius opinione.E diuerso Cald.
Anto.& Præp.in d.cap.super eo.tenent eueniente conditio
ne ista.& sic Roma.Ponti.matrimoniū permittente, nō esse
necessarium nouum consensum: sed esse iam matrimoniū
ex euētu conditionis.propter illam communem opi.Cano-
nistarum,quam præcedenti q.retulimus.idem reperit Cald.
consi.1.tit.de spon.Dec.in l.ea quæ raro.ff.de regu. iur. in id
etiam inclinat Iaso.in d.§.constat.quam sententiam consue
tudine seruari testatur Nicol.Boeri.decis.264.nu.27.& si ve-
ra est commu.opinio Canonis.ego non video cur ista opi-
nio Cald.& sequacium non procedat.quod si opinio Theolo-
logorum vera est,arbitror eueniente cōditione esse iudicā-
da sponsalia de futuro,non matrimonium,quod mihi ma-
gis arridet:idémque Adrian.magis placuisse videtur.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Conditio contra substantiam matrimonij,& sic contra aliquod ex tribus matrimonij bonis:ipsum contractum vitiat.*
2 *Conditio illa,si te adulterandam tradideris:est contra matrimonij substantiam,aduersus Angel.de Clauasio.*
3 *Cōditio,quæ substantiæ coniugali repugnat,& si honesta sit,ipsum matrimonium destruit.contra Palu.*
4 *Beatissima virgo qualiter in matrimonium consenserit,ac virginitatem fuerit professa.*
5 *Matrimonio contracto plura contingunt,quæ si ab initio intercederent,matrimonium ipsum irritum facerent.*
6 *Conditio illa,si negaueris debitum quoties mihi non licet exigere, est contra substantiam matrimonij.*
7 *Conditio contra substantiam matrimonio adiecta tunc demum ipsum vitiat,quando adiicientes non suspēdunt contractum in euentum conditionis.*
8 *Modus,qui refragatur coniugali substantiæ:etiam matrimonij contractum nullum reddit.Secus tamen est in pacto.*
9 *Conditio præteriti aut præsentis temporis,licet sit contra substantiam matrimonij,ipsum minimè vitiat.*
10 *Conditio contra matrimonij substantiam: etiam quæ sit resolutiua actus:ipsum contractum vitiat.*
11 *Conditio contra substantiam matrimonij ab vno adiecta altero refragante,an irritum faciat coniugium.*
12 *Conditione contra coniugij substantiā adiecta,nullum effectum habere coitum subsequutum.*
13 *Conditionalis matrimonij contractus purus efficitur,ex solo coitu præcedente defectum conditionis.*
14 *Coitus inter virum & fœminam qualiter probetur.*
15 *Conditio:cuius euentus obligationem oriri aperte impedit, ipsum contractum matrimonij vitiat.*
16 *Cautela quædā hac in re à doctoribus tradita cautè admittēda est,*
17 *Conditione contra actus substantiam apposita,in quo coniugalis cōtractus à cæteris differat.*
18 *Conditione professioni adiecta,ex qua habere propriæ bona professi permittatur,an ipsa professio valeat.*
19 *Intellectus cap.Diaconi.28.distin.*
20 *Ecclesiæ consecratio valet reiecta conditione, quæ episcopum ab eius cura excludit.*

§. PRI-

§. PRIMVS.

CAETERVM de his cōditionibus acturi, hoc præ
misso coniugalē consensum licitas & honestas cō-
ditiones admittere,quid dicendum sit de conditio-
nibus cæteris,quæ vitium secum afferant,videbimus vt tan
dem aliquot exempla de conditionibus licitis explicemus.
Conditiones autem,quæ omnino licitę non sunt,possunt
1 in hoc contractu cōtingere tripliciter:aut enim †conditio
est contra substantiam matrimonij,aut est impossibilis, aut
turpis.Conditio contra substantiam matrimonij ipsum ma
trimonium contractum vitiat,ac destruit.c.fi.de cond.appo.
Regia l.pe.& fin.tit.3.part.4.& probatur ratione:nā sine sub-
stantia nihil potest subsistere.c.tua nos.de spōs.ca. detrahe.
1.qu.1.l.cum hi.§.prætor ait.ff.de trans.l. cum precario.ff de
precar.notat Bar.in l.vbi ita donatur.ff.de donat.causa mor.
Substantia verò hic deficit,igitur cōtractus fieri nequit.Sub
stantia autem deficit,cum ea consistat in consensu ad socie-
tatem coniugalem,sub quo includitur tacitè consensus mu
tuus ad vinculum perpetuum coniugij ad fidem seruandā,
ad prolem suscipiendam,quæ quidem tria bona sunt matri
monij.c.omne.27.q.2.Conditio ergo illa si generationem
prolis euites,est contra substantiam matrimonij:quia est cō
tra illud bonum prolis,in quod consensus coniugalis dirigi
tur.Illa,si te adulterandam tradideris,contra bonum fidei:il
la verò,donec aliam inueniam meliorem te,contra vincu-
lum indiuiduū.Sic ergo istę conditiones intelligendæ sunt,
vt contra substantiam coniugij appositæ censeantur. vti gl.
& doct.in dict.cap.fin.explicant.
2 Primo hinc†colligitur Ange.in summa. verbo, matrimo-
nium.3.imped.3.§.11.manifeste errare,dum dicit hanc con-
ditionem si te adulterandam tradideris,non esse contra sub
stantiam matrimonij,nisi adiiciatur, ita vt mihi nō tenearis
reddere debitum coniugale: quia sine hac adiectione illa
conditio non est contra substantiam matrimonij, idest con
tra fidem,quam alter alteri tenetur exhibere in reddēdo de-
bitum coniugale.Sed tamen est contra fidem, quā alter al-
teri tenetur exhibere,non tradendo alij quàm coniugi cor-
pus suum:quæ quidem fides non est de substantia matrimo-
nij:nam sine ea potest esse coniugium.vt ipse Ang.probare
nititur verb.matrimonium.2.q.23.& ita intelligit text.in di.
c.fina.cui repugnat Angel.interpretatio si quidē de substan
tia coniugij est seruare fidem alteri coniugi, non tradendo
alij quàm marito vsum sui corporis.vt docet Tho.in 4.dist.
31.q.1.arti.2.& Syluest.verbo matrimoniū 4.q.6.atque ita
expressim Angel.reprobat Adrian.in 4.qu.9.de matri.nec in
iuria cum ex dict.c.fin.constet adulterium esse contra fidem
coniugalem,& hac ratione esse contra substantiam matri-
monij idem profitetur Diuus Aug.libr.vnico.de bono con
iug.cap.4.quem retulit Grati.in c.ille autem.vers. adulteriū.
32.q.5.idem Augu.in libr.de nuptiis & concupiscentia.cap.
11.& 12.vnde Grati.assumpsit c.omne.& c.coniux.27.q.2.ta
mensi falso illa duo capita in lib.decretorum tribuantur Au
gust.in lib.de bono coniug.
Secundo,ex hoc dubia videtur conclu.Palud.in 4.dist.30.
3 q.2.col.2.dum dicit matrimonium non†vitiari ex adiectio
ne conditionis honestæ,imo illam conditionem remitti,li-
cet contra bonum prolis,vel contra bonum vinculi sit.vt si
quis contrahat matrimonium cum fęmina hac expressa pa-
ctione,si secum viuat in perpetua castitate, & continentia,
vel religionē consummato matrimonio profiteatur,eo etiā
eam profitente,ex nostris idem notat Imol.in l.vbi ita dona
tur.ff.de don.caus.mor.Barb.in c.fi.col.1.de precar.nō enim
vitiat matrimonium perpetua continentia, qualis etiā fuit
inter Mariam & Ioseph,& tamen inter eos fuit perpetuum,
& perfectum coniugium,vt probatur in d.cap.coniux.27.q.
2.Hæc tamen Palud.opinio falsa videtur per tex.in d.c.fi.est
enim hæc conditio quāuis honesta,contra coniugij substan
tiam,quæ consistit in consensu saltē tacito ad carnalem co-
pulam,nempe in explicito consensu ad cohabitionem con-
iugalem: repugnat ergo istius conditionis adiectio ipsi con
sensui,quia in pactum deducitur isthæc continentia. Tho.
in quarto,distinctione vigesimaoctaua, quæstione finali.in
fine.Adria.quæstione sexta,de matrimo.Syluest.verb. matri
mo.4.q.6.& Abb.in cap.commissum.de sponsa. Nec obstat
4 obiectio ex†matrimonio sacratissimæ virginis, nec aliorū
cōiugū decreta cōtinētia: quia matrimonio cōtracto casti-
tas voueri potest per cōiuges.ca.quod Deo patri.33.q.5.Di-
uus Aug.in epistola ad Editiā.not.glo.Abb.& alij in cap.tua
nos.de iureiu.idē Abb.in c.1.de conuers.coniugat.idem, in
cap.veniens de regular.non tamen potest hoc deduci in pa-
ctum tempore contractus.Nec enim beatissima virgo casti
tatem deduxit in conuentionem tempore coniugij,quāuis
esset diuinitus certa Ioseph in eodem esse castitatis, & con-
tinentiæ proposito:itaq; matrimonium contraxit simplici-
ter,& licet certum sit antea vouisse virginitatem,consensit
tamen in coniugalem cohabitationem,& implicitè in om-
nia,quæ ad matrimonium expectant:ex hoc autem non se-
quitur Beatissimam virginem consensisse expressè in carna
lē copulam:id enim repugnaret virginitati: implicitè verò
consensit non in actum copulę,sed in potentiam,qui quidē
consensus non est contrarius virginitati.secundum Thom.
in 4.distinct.30.q.2.artic.1.probat tex.in cap.Beata.27.qu.2.
Sed & cōtra Palud.illud facit,quod cōtracto matrimonio mul
ta contingere possunt,quæ id nō vitiāt,& tamen eadem ab
initio irritum contractū facerent:votū enim solenne vtrius
q; post copulam matrimonio accedit,quod ab initio cōtra-
ctus contingens eundem cōtractum vitiaret.ca.1.c.rursus.
5 qui cleri.vel vouent.Sic licèt † contracto coniugio possint
maritus & vxor expresse continentiam vouere, nec ex hoc
matrimonium irritum erit,à principio tamen ipsius cōtra-
ctus votum illud explicari non potest: cum sit contrarium
ipsi actui contractus.ex quibus probanda est opinio glos.in
c.de infidelibus.de consangui.dicentis,etiam inter paganos
pactum de mittendo libello repudij coniugalem cōtractū
irritum facere,quanuis inter infideles libellum repudij per-
missum esse concedamus.quod alibi dicemus:atque eo ma
ximè d.glo.recipienda est,quod nec inter paganos libellus
repudij sit permissus.vnde op.illius glo.tenuit Tho.in 4.di.
39.q.1.art.3.ad quintū.licet Car.Abb.& Præp.eā reprobent.
Tertiò ex his patet verum esse quod notat Adr.in 4.q.14.
de matri.dicens,conditionem hanc coniugio adiectam, si
cōiugale debitum negare velis quoties mihi id exigere nō
6 †licuerit,esse contra substātiam matrimonij,& ideo ipsum
contractum vitiare:quia non sequitur mihi non licet exige
re,ergo licet tibi negare.vnde non potest dici esse hanc cō-
ditionē ex his,quæ à iure insunt,cum constet quandoque,
idque pluribus casibus non licere marito debitum exigere,
& tamen non licere vxori illud negare si maritus exigat.Nā
si maritus velit vxorem cognoscere affectione fornicaria,&
ita exigat debitum peccat quidē mortaliter,& tamen vxor
tenetur reddere illud debitum.Item si maritus fecerit votū
simplex continentiæ,& exigat,peccat mortaliter, non tamē
ex hoc poterit vxor ei negare debitū. Atque etiā si maritus
credat matrimonium illud nō fuisse,nec esse legitimum, ex
aliquo impedimento canonico,quod mulier scit certo nō
subesse,si ipse exigat mortaliter peccat,ipsa verò vxor libe-
ra non est ab obligatione reddendi.quæ omnia latius Adria.
explicat.in di.qu.14.Nec vxor mortaliter peccat ex coope-
ratione ad peccatum.Cum non cooperetur sponte,sed co-
acte,nec possit ab hoc peccato virum auertere. quod notat
Paluda.in quarto.distin.32.quęst.prima.art.primo.
7 Quartò his adiicienda est nō cōtemnenda huius † cōclu
sionis interpretatio,nēpe vt intelligatur matrimonium esse
nullum ex adiectione conditionis cōtra eius substantiā,quā
do cōtrahentes intendunt matrimonium contrahere,& eo
contracto hanc conditionem seruare,& eius obligationem
inducere,cuius rei sit exēplū:cōtraho tecum matrimonium
animo liberrimo contrahendi,& tamen volo te adulterari,
vel venenum assumere sterilitatis causa:hi etenim, qui hoc
modo contrahunt,matrimoniū cōtrahere intendunt,& eo
cōtracto obligationē adiicere,quæ omnino aduersetur sub
stātiæ coniugij.Secus si contrahētes,qui has cōditiones adij
ciūt,nolint cōtrahere donec cōditiones eueniāt, tūc enim
cōditiones minimè cōcurrūt cū cōiugio,sed suspēditur ip-
se matrimonialis cōsensus,& illæ cōditiones tāquā turpes
reiiciūtur.ex secunda parte dicti cap.fina.quo fit vt hoc ca-
su matrimonium valeat. sicuti eleganter notat Adri.in 4.
quæstione 9.de matrimo.qua in re lectorem admoneo du-
biam esse hanc opinionem,propter verba in eo.cap.fin.par-
te prima expressa.
Quintò hinc infertur non tātū conditionem contra sub-
stantiam coniugij ipsum contractū vitiari,sed etiā modum
8 cōtractui†adiectum.Palud.in 4.dist.29.qu.secunda.articulo
tertio.quē retulit Syluest.verb.matrimoniū.3.§ fi. idē notat
Dec.in authen.ingressi.C. de sacro.eccles.num. 23. modus
etenim inest cōtractui,cui adijcitur,nec pactū à cōtractu se
paratum inducit.Vnde si cōtracto matrimonio etiā incōti-
nēti fiat pactū,quod repugnet matrimonij substātiæ, pactū
hoc reiicitur.& manet ipse contractus firmus,vt si quis ma-

Universidad de Deusto Biblioteca

trimonium sine conditione,& modo contrahat,paciscatur tamen quod alter generationem prolis euitet, vel adulteretur,hæc pactio non nocet ipsi cõtractui iam perfecto. quod sentit Card.in dicto cap.fi.in quodam intellectu,quē refert, & sequitur Præpo.ibi.col.1.& probari potest.in l. per seruú. §.1.cum l.sequ.ff.de vsu.& hab.vbi distinguitur an in eadem oratione,vel diuersa adiiciatur modus contra substantiam actus:tametsi Christoph.Castellioneus in rep.l.vbi ita donatur.col.3.scripserit.text.in dict.cap.fin.part.1. etiam in pacto locum habere.Nam & in aliis cõtractibus præter matrimonium,pactum contra substantiam actus reiicitur,manetque actus firmus,vt ibi cõstat,& dicetur inferius, quãuis Roma. in l.1.§.sed si mihi.ff.de verb.obli.teneat tex.in dict.cap.fi.parti.1.non habere locum in modo:quod Bart.in dict. authen. ingressi.senserat.& Imol. in l. vbi ita donatur.ff. de donatio. caus.mort.col.fi.quos in intellectu dict.cap.fi.reprobat Aretin.in dict.§.sed si mihi.2.col.Barb.in cap.fi.de precar. & Ant. Rube.in l.nõ solum.§.morte.ff.de noui ope.nunt.col.90.nu. 597.post Ant.in dict.cap.fi.

9 Sexta huius†conclusionis interpretatio constat ex Palud. in 4.dist.29.quæst.2.art.5.conclu.1.dicente tex.in dict.cap.fi. part.1.procedere in propriis conditionibus futuri euentus, non tamen habere locum in conditionibus præsentis, vel præteriti temporis: si enim quis contrahat matrimonium cum aliqua fœmina,si adulterium commisit: statim matrimonium validum est, si adulterium illa fœmina commiserat,vel nullum est ipsum coniugium ex ipsa pactione,si adulterium fœmina illa non commisisset, siquidem conditio de præsenti,vel de præterito non suspendit actum, nec propriè est conditio.l.institutio talis.ff.de condit.institu.l.cũ ad præsens.ff.si cert.peta.gl.in l.si sic.§.1.ff.de legat.1.Soci. Ias.& Deci.in dicta l.cum ad præsens.idem Deci.in l.actus legitimi.ff. de reg.iur. not.per Bart.& alios in l.1.ff.de conditio. & demonstratio.col.1.competit enim propriȩ conditioni actum suspendere.

Septimò ex præmissis patet tex.in dict.cap.fi.part. 1.esse in
10 telligendum siue sit conditio contra substantiam † coniugij suspensiua actus,siue ipsum actum resoluēs.Si quis enim ita contrahat cum fœmina , vt si fornicetur liceat ei aliam vxorem accipere,nihil agit,cum hæc adiectio ipsum actum corrumpat.ita Cardi.Abb.& Præp.in dict.cap.fi. idem Card. & Præ.in cap.1.de cond.appo.& probatur in dict.cap.fi.dum dicit, donec aliam inueniam. ex his poterit hæc eadem res ad exemplum deduci,subiecta conditione per dictionem,si.

Octauò sic est intelligenda capit.fi.decisio. vt parte prima
11 procedat,quando vterque contrahentium†consentit adiectioni conditionis:secus enim si alter contradicat illi conditioni:tunc equidem non infirmatur actus. Sed licet matrimonium non sit,erunt tamen spõsalia de futuro,quæ in matrimonium ex carnali copula trãsibunt.ita Hosti.Inno.Abb. & Doct.vti fatetur Præp.in dict.cap.fi.col.1.& 2. quam opi. sequitur Anto.Rube.in l.non solum.§.morte.ff.de noui ope. nunt.nu.590.& Castellioneus in dict.l.vbi ita donatur colũ. 3.& pe.est enim à conditione recessum,ex eo quod alter nõ consentit adiectioni conditionis.idem Syluest.verb. matrimo.4.q.5.imo matrimonium ipsum nõ vitiabitur eo quod quis contrahat sub conditione contra substãtiam actus adiecta,alter verò verba proferat absoluta, & pura.secundum ipsum Syluest.quod non potest aliqua ratione rectè defendi.Nec placet Doct.interpretatio hæc,quæ asserit altero cõtradicente ipsum contractum vim sponsaliorum de futuro sortiri:id enim falsum videtur:nam & si alter contradixerit, primus,qui conditionem adiecit,hactenus nec cõsensit matrimonio,nec sponsalibus:cum purȩ nondum consenserit, sed sub conditione,quæ ab alio non recipitur : igitur ab eo nihil actum est,ex quo consensus elici possit ad spõsalia, vel matrimonium:ille enim cõsensus ab eo prȩstitus vitium habet manifestum,ipsam scilicet conditionem contra substantiam actus:quo fit vt ab hac commu.opi.discedant Adria.in 4.quæ.9.de matr.Imol.in l.vbi ita donatur.ff. de donat.caus. mort.1.& 2.col.& Areti.in l.1.§.sed si mihi.ff.de verb. oblig. vnus etenim cõtrahit sub conditione alter purè , diuersitas ergo in substantia irritã facit ipsam obligationē.l.1.§. si quis simpliciter.ff.de verb.obli.& licet Ias.in dicta authē.ingressi. n.34.dicat hãc opinio.& octauũ intellectũ cõem esse, addit tamē sibi nõ omnino placere,vnde magis probat Adria.sententiã.Verũ pro cõmu.opi.inducitur tex.in cap.aliquãdo.32. q.2. vbi probatur quod si vterq; cõiux ab initio nõ cõsensit cõditioni sterilitatis,sed alter tãtũ,ille erit adulter vxoris, illa autē,si fȩmina cõsensit,mariti meretrix: igit matrimoniũ cõtrahitur,quando alter tantũ hanc cõditionē adijcit,alter verò ei contradicit,quod comm.assertio probat.Sed illi canoni respondet Adria.loqui illum tex.quando alter tãtum animo & facto sic matrimonium deturpat,non tamen conditione expressim in contractum deducta.cui interpretationi verba August.refragantur.lib.1.de nup.& concupiscẽtia. ca.15.à quo transcriptus fuit canon ille. quãobrem ego nõ ita libẽter ab hoc octauo intellectu discedo,& planè fateor alterius tantũ cõsensum esse purum,alterius cõditionalē:ille tamen cõditionalis cõsensus nõ vitiat actum:quia ad eũ vitiandũ requiritur alterius etiã cõsensus in illã cõditionē, quæ cõtra substantiã actus adiecta fuit. sicuti exigeretur ad agendum actum validũ.capitulo primo.de reg.iur.manet ergo ille cõsensus in matrimonium conditionalis,eritq; ecõsiderandus ex conditione:non tamen actus est vitiatus.

Igitur si conditio est contra substãtiã actus,& turpis,impossibilisue reiicietur ab actu.cap.fi.in fine.de cõd.appo.quo casu intelligo illud quod ex Syluestr.notaueram.Si verò sit honesta,erit recessum à conditione si carnalis copula sequatur.capitulo super eo.capitulo per tuas.de cond.appo.atque hunc opinor esse huius cõmunis opinionis consonũ intellectum:tametsi ingenue fatear Arc.Imo.& Adria. sententiã probabiliorem esse.

Nonò hinc infertur nihil refert an copula subsequatur, quando matrimonium fuit contractum adiecta ex vtriusq; consensu cõditione contra substantiam actus.Ille enim cõ
12 tractus nullus est,nec valet in†vim sponsaliorũ:igitur coitus efficere nequit matrimonij præsumptionē secũdum cõmunē in dict.cap.fi.quam probat Adrian.in 4.de matrimo. quæstione quinta.licet à cõditione censeatur recessum quãdo actus valuit vt conditionalis,si sequatur copula.tex.in c. de illis.cap.per tuas.capit.super eo.de cõd. appo. quæ quidē copula duo operatur simul,ac consequenter.Primũ vt hic conditionalis contractus sit purus ad sponsalia,ac demũ ex hoc sequitur secundum.scilicet sponsalia ista hoc pacto fi-
13 cta,†matrimonium effici.glo.Abb.Præp.&alij in dicto capitulo.de illis.Adri.eleganter in 4.de matri.quæstione octaua. & Anto.Rub.consi.60.ex quo infertur intellectus ad tex.in capitulo primo.de condit.appo.vbi contracto matrimonio sub conditione,etiam honesta,&possibili:si velit quis dimittere eã,cum qua contraxit,non poterit.est enim intelligendus ille tex.quando coitus intercessit ante conditionis defectum,ex quo à cõditione recessum est per ipsam copulam, & matrimoniũ valet explosa cõditione.probatur ex tex.ibi. eam relinquere voluerit,præmittunt enim illa verba cohabitationē.& carnalē copulã.arg.cap.ad dissoluẽdũ. de desp. impuberũ.Carnalis autē coit⁹ hũc effectũ operatur quãdo ante defectã cõditionē cõtingit:quia si post defectũ conditionis sequatur copula,nihil conduxit ad coniugij præsumptionē.cũ iã præmissum matrimoniũ omnino defecerit. obstat tamē tex.in capitu.per tuas.de cond.appo.vbi matrimonium iudicatur propter copulã remissa cõditione,& tamen ibi post defectũ cõditionis probat copulã intercessisse. Sed respondeo in illo casu ex cõfessione viri esse satis probatum ius fœminæ agentis pro matrimonio.asseruit enim vir propria cõfessione indistinctè illã fœminã cognouisse carnaliter iã cõstat in illis spõsalib⁹ cõtigisse copulã quæ præsumit ante cõditionis defectũ.Sed ad euertẽdã hãc probationem, quæ fauet mulieri,&matrimonio,est necessaria probatio ex aduerso cõcludens,scilicet ipsum virũ post cõditionis defectũ sponsam cognouisse,& nõ antea : hoc autē ibi probatũ non fuit:nã & si probatũ fuerit post defectũ conditionis virũ sponsam cognouisse:potuit tamē cõtingere eã ab sponso cognitã fuisse ante defectũ cõditionis : ex eo enim qd post cognouerit:non sequitur necessario eã antea nõ cognouisse.Sic ergo cum probatio fœminæ esset cõcludēs,ex aduerso verò minimè conuinceret,matrimoniũ ibi iudicatur propter copulã omisso defectu cõditionis.ita Host.Abba.Præp. & alij in dicto capit.per tuas,hoc dubiũ explicant,quãuis gl. ibi non rectè id intellexerit,ex quo infertur,fauore matrimonij dubiam confessionem esse intelligendam contra ipsum confitentē,quod in dicto cap.per tuas.Card.&Prȩp.notant.licet alias dubia confessio in fauorem confitentis non contumacis sit accipienda.Anton.& Præp.in capitulo.ex literis.in 1.de spon.Dec.in capitul.in præsentia. numero vigesimoquarto.de probat.idem Dec.in l.in contrahenda. ff. de reg.iur.explicat optimè in criminibus Feli.in c.cum dilecti. de accusat.col.4.& Ancha.consi.179.

Quia tamen ad matrimonij contractum sæpissimè condu
14 cit † plurimum probatio copulæ , est sciendum in hac re viro

viro asserenti se cognouisse aliquam fœminam credendum esse,vbi de matrimonio cum ea contracto agitur.cap.continebatur.de desp.impub.cap.si quis acceperit.33.q.1.imo & mulieri iuranti se à viro cognitam fauore matrimonij creditur.Hostien.Anton.Abb.Prȩp.& alij in cap.duo pueri.de desp.impub.& Henr.in dict.cap.continebatur. Quanuis Præp. in dict.cap.per tuas.in hoc vltimo contrarium teneat.Prima tamen opi.quæ vtroque casu commu.est.procedit prȩmissa cohabitatione maris & fœminæ,ex qua coniectura non leuis capitur verè præcessisse copulam , vtcunque tamen sit, probari potest cõtrarium per obstetricum aspectum, aliámve probationem,ex qua constare possit coitum nondũ præcessisse.glos.in dict.cap.continebatur. quam Doct.ibi approbant.alia in c.proposuisti.de prob.vbi Felin.& Deci.columnn. secunda.quibus similis est in cap.2.versi.affectata.de tempo. ord.in 6.& est commu.opinio secundum Alexã.in l.qui bona.§.qui damni.ff.de damn.infect.columna penult.& Ias.in l. si quando.C.vnde vi.colũ.4.notat Hippoly.in rub.C.de probatio.nu.137.Scribit tamen August.lib.1.de ciuit.Dei. capitulo decimooctauo,obstetricem quandam explorãtem virginis integritatem,manibus eam corrupisse.probatur etiam coitus aliis modis,quos Abb. & Doct. notant in cap.prætere.de testib.& in capit.literis,de præsumpt.& Socin.Iunior consi.32.volum.2.col.2.

15 Decimò hæc ipsa conclusio,†quã ex prima part. ca.fi.notauimus ad alia exempla præter ibi à Roma.Põtifice expressa,adducenda est. Nam & hæc conditio contraho tecum si veneris ad exequias meas,vel si capitolium non ascenderis, est contra substantiam actus,cum euentus harum conditionum non permittat obligationem nasci, vt aduertit Adria. in 4.de matri. q. 5. nec copula subsequuta matrimonij præsumptionem operatur,secundum eum.

Vndecimò ex eodem cap.fi.par.1.sic intellecto solet notari cautela quædã,qua is,qui animo non omnino libero con
16 trahere†cogitur matrimonium, id contrahat verbis , non tamen verè sed fictè,si adiiciat conditionem contra substantiam matrimonij, & alterius consensum saltem tacitum ad id exigat:ille enim contractus ex his nullus est. & ita communiter notant Doct.in dict.cap.fin.quos refert Gerard. singu.21.& Hippo.singu.286.caueat tamen lector ne hisce doctor.cautelis nimis addictus sit:harum enim vsus non est ita passim probandus,sed tunc cum iniuria quis opprimitur.

Duodecimò quo ista assertio , quã hactenus tractauimus, rectius percipiatur,operæpretium erit perpendere,quanam
17 †ratione in cæteris contractibus conditio adiecta contra substantiam actus tollatur,atque ea reiecta actus censeatur validus.l.cum precario.ff.de precar.& not.in cap.fin. de precar.at in matrimonio ipsum actum corrumpat? Sunt enim qui legem illam,cum precario , intelligant quando modus adiicitur contra actus substantiam:nostram verò decisionē quando conditio.itaque secundum eos modus reiiciendus est,non tamen conditio,sed ipsa actum vitiat : ita Imol.in l. vbi ita donatur.ff.de do.caus.mort.Ias.in auth.ingressi. C.de sacrosanct.eccle.nu.36.quorum responsio quatenus tangit cap.fin.de cond.appo.& id intelligit nõ procedere in modo, superius à nobis explosa fuit:dum verò l.cũ precario. dictat non habere locum in conditione,sed in modo,nequaquam placet:imo nec in modo l.illa procedit:modus enim contra substantiam actus,ipsum actum vitiat.l.per seruum.ff.de vsu & hab.quam ob rem,ni fallor,ita dicendum est, conditionē contra substantiam actus tunc ipsum actum irritum facere, quando resistit initio actus:quia repugnat conditio illi qualitati,sine qua actus initium capere non potest, vt est cõsensus ad matrimonium requisitus, sine quo actus initium capere non potest:ideo conditio repugnans huic qualitati,vitiat ipsum actum.l.obligationum substantia.ff. de actio. & obliga.l.diuus.§.cæterum.ff.de milit.testam. ex quo dicebat Cornel.consid. septuagesimaquinta. in volumine secundo. columna quarta. quòd si quis dicat instituo hæredem Titium animo non instituendi , est nulla institutio : quia id quod adiicitur institutioni contrarium est ipsius institutionis initio.Sic ergo ad coniugalis contractus initium consensus exigitur liber ab illis conditionibus: igitur si conditio aliqua interueniat,actus non tenet.

Sed in l.cum precario.& in l.vbi ita donatur. atque in cap. fi.de precar.non adiicitur conditio,nec pactum quod initio contractus repugnet:cõsensus enim ad gerendum actũ illũ non tollitur ex illius cõditionis adiectione:sed id quod adiicitur est cõtra quandam illius actus qualitatem, quæ ita inhæret actui,vt contraria qualitas eidē actui:& eius nomini, propriisque eius effectibus aduersetur.tunc etenim reiecta illa conditione actus valet,qui nullo impedimento subsistẽte initium assumpsit. vnde minimè cõuenit vt sic gestus ex adiectione illi incõpetenti soluatur.Nã & testamentũ si fiat cum promissione & clausula derogatoria sequentis volũtatis,adhibita iuris solennitate,illa promissione sublata qua testator pollicetur se illud testamentũ non reuocaturum,valet testamentum:quia illa adiectio non est contraria initio actus,qui ex voluntate adhibita iuris solennitate perficitur, licet repugnet actui & eius nomini,propriisque eiusdē act⁹ qualitatibus,ex quibus hoc proprium est,vt mutari, rescindique liberè valeat à testatore. l. si quis. in principio testamenti.ff.de legat.3. quæ quidem facilius intelligentur ex traditis à Carol. Molinæo,de contract. quȩstione quinquagesimanona.nu.353.

Ex his dubium illud celebre explicãdum est,num religionis professio irrita sit ex eo,quòd fiat sub cõditione si possit
18 habere†proprium is,qui profitetur,vel si permittatur ei cõiugalis vsus,aliúdve,quod voto continentiæ , paupertatis , aut obedientiæ contrarium sit:an verò sit hæc conditio reijciẽda,ita vt actus valeat.& Bernar.in c.fi.de cond.appo.per tex. ibi,quem ad matrimonium spirituale,& sic professionem inducit,asserit actum ex hoc irritum esse.Idem repetit in capitulo secũdo.de stat.mo.& Accursi.in l.per seruum. §.1. ff.de vsu & habita.Calde.Card.& Abb.in dict.capit.fin. Aret.in l. prima.§.sed si mihi.ff.de verborũ obligatio.2.& 3.columna. Dec.in auth.ingressi.numero vigesimosecundo.C.de sacro. eccl.Adr.in 4.q.9.de matri.per tex.à sensu cõtrario inductũ in capitulo dudũ.de conuers.coniug. quã opinionē asserit esse cõmuniter receptã Bar.cons.3.in 1.vol.col.pe. Alciat.in dicto §.sed si mihi.nu.19.& Andr.ab Exea.in rubr.ff.de pact. nu.510.etiã si per modi adiectionē is qui profitetur,propriũ sibi retineat,vt notat Anto.Rub.in l.non solũ.§.morte.ff.de noui oper.col.90.nisi is modus ex interuallo adijciatur. quod notat Ias.in dicta auth.ingressi.col.6.& idem Andr.ab Exea. idē & nos notauimus paulo ante.in hoc eod.§.5.intel.Rursus hac cõditione adiecta validam esse professionē tenet gl. in dicta auth.ingressi.&in ca.solet.32.q.2.Hostie.Ioan.And. & Anto.in dicto capitulo fi.quã opinionē cõem esse testantur Imo.& Fel.in cap.cum M.de const.nu.75.Ias.eam sequutus & Dec.nu.21.in dicta authen.ingressi. verum in dubio conditio ista,vt quis possit aliqua bona sibi retinere,nõ nocet professioni: quia intelligitur ex licẽtia,seu permissione prælati,& ea durante,non alias.glo.& Abb.in cap. fi.versi.vt in domo.qui cleri.vel vouent.notat Andre.ab Exea. in dict. rub.de pactis.nu.509.Quibus omnibus adductis notandum est,ad substantiã religionis perfectȩ pertinere tria vota,continentiæ,paupertatis,& obediẽtiæ,vt docet eleganter Tho. 2.2.quæst.186.artic.3.4.& 5.non tamē ita præcisè sunt hæc tria vota de substantia,quin quandoque limitata religioni etiam adhæreant.esse etenim hæc tria vota de substãtia perfectȩ religionis constat.posse autem contingere limitata patet,vt votum paupertatis intelligatur in particulari non in communi.Itē votum continentiæ quandoque intelligatur in castitate coniugali.vt in militibus Sancti Iacobi,qui profitentur castitatē coniugalem:&nihilominus religiosi sunt, & tria vota substantialia profitentur:nam & obediẽtiam,& paupertatem promittunt,quanuis non exactam,neque prȩcisam.quod eleganter,ostendit Fortu.Garsi.in consilio præstito pro militia sancti Iacobi.2.par.versi. prȩterea. vnde in aliquot religiosis erit contra votum continentiæ ipsum cõiugium,non tamen erit contra substantiam religionis.Qua tamen in re contrarium probat ex Diuo Thoma,&alijs Dominic.Soto.lib.8.de iustit.& iur.quæ.5.art.3.existimans, cõiugium & rem vxoriam omnino pugnare cum religione:& deducit ex hoc,milites,hos Sancti Iacobi non esse simpliciter religiosos:& idem de similibus.Sic non erit contra substãtiam religionis vouere paupertatem limitatam,licet possit esse contra substantiam voti attenta qualitate religionis, quam profitetur.

Ex quibus ego infero ad dubij solutionem,ingressum religionis validum esse,neque irritum fieri,imo ex religionis professione profitentem teneri ad ea, quæ ei,vt monacho incumbunt,& sic ad præcisam paupertatem : compellitur enim ea agere,ac seruare,quȩ cæteri monachi seruare tenẽtur:non tamen ex vi voti tenebitur ad præcisam paupertatem.Sic etiam pater professionem factam hac conditione vt profitenti licitum sit bona liberè adquirere, & propria sibi retinere,etiam prælato inuito , irritam esse: hoc enim est contra religionis substantiã:cum paupertatem minimè

Universidad de Deusto
Biblioteca

profiteatur,& hoc casu procedit gloss.in dict.cap.fin. Sed si profiteatur sub hac conditione,vt sibi liceat retinere quandam domum vti propriam,cum bonis iam adquisitis,valere professionem religionis,reiecta conditione cap.fi.qui cleri. vel vouen.atque ita intelligēda est gloss.in dicta auth.ingress.licet votum paupertatis non teneat,si dicta conditio eius substantiæ repugnet, attenta peculiari illius religionis qualitate.

191 Hinc deducitur intellectus†ad tex.in cap.diaconi. 28.distin.dum probat,sacros ordines collatos alicui protestanti, & adiicienti conditionem matrimonij,valere reiecta conditione,& tamen si matrimonium ab eo fuerit cōtractum, in ministerio debere manere sic ordinatum, & sic in sacris ordinibus,non in matrimonio.vt Abbas explicat, in cap.cum M.de constit.col.7. Sed si is absque conditione fuerit sacro ordine insignitus,ac demum matrimonium contraxerit,deponitur ab ordine.ita tex.ibi,dicta enim conditio non est cōtra substantiam ordinis sacri:quia iure diuino sacro ordine præditus non tenetur abstinere à coniugio: quāuis bene ex constitutione ecclesiæ,& iure canonico. quod inferius ostēdam,vbi tractabo de impedimento sacri ordinis:ideo conditio reiicitur,quia est contra naturam actus,sic iure Pontificio requisitam.

20 Hinc etiam ecclesię†consecratio,dotisque cōstitutio valet sublata conditione,quæ episcopum ab eius cura excluderet.cap.2.20.q.1.vbi gl.hoc notat.Abbas in capit.requisiti.de testamen.colū.penult. Bart.in l.quotics.§.fi.ff.de admitut.Felin.in cap.cum venerabilis.de except.nu.33.post Inno. in cap.in Lateranensi.de præben.& Abb. in cap. nobis.de iure patro.imo ista cōditio reiicienda est, etiā si in pœnā,dictā dotem ecclesiæ testator voluerit in alios pios vsus conuertēdam esse,casu quo Episcopus velit curam illius ecclesiæ Episcopo competentem subire.ita Rota antiqua 368. Felin. in dict.nu.33.& Rochus Curt.in tract.de iure patro.verbo, pro eo quod.q.11.prædicta enim conditio non repugnat substātiæ actus quanuis refragetur is,quæ à iure circa illius conditiones statuta sunt,quod ita intelligunt Abb.ac cæteri in dicto cap.fin.de condit.appo.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Conditio impossibilis,aut turpis,fauore matrimonij à contractu cōiugali excluditur.*
2 *Conditio impossibilis de præterito,tollitur à matrimonio: turpis vero in præteritum concepta toleratur.*
3 *Conditio impossibilis ex aliquo accidenti,possibilis tamē ex sua natura,non excluditur à matrimonij contractu.*
4 *Conditio impossibilis, aut turpis nullum præ se ferunt matrimonij contractum deficiente consensu.*
5 *Defectus cōsensus qualiter possit colligi adiectis his conditionibus.*
6 *Conditio turpis,quam tamen adiciens honestam esse credit,contractium matrimonij vitiat.*
7 *Conditio impossibilis,etiam de iure,manente cōtractu matrimonij, prorsus ex eo tollitur.*
8 *Intellectus ad clementinam vnicam.de consanguinitate.*
9 *Perpensa longe,latéque ratio decidendi ad textum in cap.fin.de conditionibus appositis.in vlt.part.*
10 *Conditio omnino extitura an ipsum matrimonij contractum vitiet.*
11 *Actio non oritur ex contractu habente cōditionem incertam quando,certam tamen quo ad euentum,donec cōditio eueniat,licet ista tim obligatio oriatur.*
12 *Conditio si te virginem inuenero, tollitur à matrimonij contractu.*
13 *Conditione matrimonio adiecta, & permiserit fœmina se carnaliter ab eodem viro cognosci, sequuta copula matrimonium perficitur.*

§. SECVNDVS.

1 TVRPIS verò conditio à coniugij contractu excluditur,ipsumque matrimonium manet firmū, †vt si quis dicat,contraho tecum matrimonium si patrem occideris.tex.in cap.fin.parte vlt.de cōdi.appo.capitulo primo.eodem tit.Iuxta commu.eius intellectum,quod quidem dubium videtur, cum consensus ad matrimonium requiratur.hic autem consensus non est purus,nec absolutus,sed relatus in euētum conditionis: ergo priusquam cōditio,quantumcunque turpis,eueniat,qui sic contraxit non censetur consensisse.Verum his responderi potest,ecclesiam iustissimè à contractu coniugali turpē cōditionem reijcere,ac reddere ipsum contractum purum, vt constat,ille ergo,qui contrahit matrimonium sciens illam turpem conditionem ab ecclesia tolli,& manere contractū purum,videtur contrahere purè matrimonium, & consensum purum ad matrimoniū præstitisse. quod notant Innocen.Ioan.Andr.Præpo.& alij.in cap.primo.de conditionibappos.dum nullum tex.ita exponit,in verbo,reneatur,perinde ac si conditio non esset adiecta:quæ quidē turpis cōditio reijcitur à canone fauore matrimonij sicut à lege fauore vltimæ voluntatis etiā excluditur.l.reprehēdēda.C.de institutionib.& substitutio.vbi laso.& Dec.l.conditiones.ff.de cōdi.instit.quæ quidē ratio etiā locum habet in cōditione impossibili:liquidē etiā illa fauore matrimonij reijcitur,& manet actus purus.tex.in dicto cap.finali.sicuti & fauore vltimæ voluntatis eadē ab actu tollitur.l.1.& ibi Bartol.ff.de cōdi.inst.l.obtinuit.ff.de conditionibus &demonstrationibus §.impossibilis.inst.de hæredib instituend.Sic Imol.in dicta l. prima.non semel hanc rationem ad matrimonij contractū deducit.Ius etenim ipsa hæc verba interpretatur iuxta sensum simplicem,ac si conditio adiecta non esset: & hoc quidem in fauorē matrimonii induxit:cui dubiū esse ferè, an incosē hæ conditiones à contrahentibus expresse fuerint: quod Ioan.à Medina explicare conatur in tract. de contract.quæstione vigesimaterria,dicens scientiā huius interpretationis in contrahentibus exigi,vt ipse cōtractus pure, & simpliciter valeat:distat tamen hac in re cōditio turpis à cō
2 ditione†impossibili:turpis enim conditio,si de præterito, vel præsenti sit,non tollitur ab actu:sed vt statim tenet matrimonium,vel non tenet ex conditionis euentu, vel defectu.Nam & in hoc casu nemo ad delinquēdū inuitatur, nec ipse actus suspensus est.Vnde si quis ita contrahat matrimonium,si Titium occidisti,matrimonium tenet, si alter Titiū occiderat,si verò non occidisset matrimonium ibi nullum contrahitur.Sed conditio impossibilis,etiam si sit de præterito,vel de præsenti semper reijcienda est,& contractus ipse manet purus,vt si quis dicat fœminæ contraho tecum si heri non fuit ortus sol quod notat Palud.in quarto.distinctio ne vigesimanona.quæstione secūda.articulo quinto.ex quo colligo primum intellectum ad tex.in dicto capitulo final. parte vltima.

Secundo hęc vltima illius cap.pars est intelligenda de cō
3 ditionibus à natura impossibilibus.Secus † erit dicendum in conditionibus possibilibus à natura,ex accidenti tamen, vel ex lapsu alicuius in præteritum,quod redire non potest, impossibilibus.Sic enim contractum matrimonium vel valet,vel irritum est,ex euentu conditionis. Adria. in quarto de matrimo.quæstione sexta.Palud.in dicto articulo quinto.cōclusio.quarta.& Stephan.Caietan.in sacramētali.quæstione quadragesimanona.de matrimo. cōclusione quarta, quemadmodum si quis contrahat cum fœmina sub hac cōditione,si es virgo,si pater tuus viuit:quanuis enim præmissa corruptione sit impossibilis virginitatis conditio, sic etiā morte patris præcedente,est impossibilis vitę cōditio:tamē quia id contingit ex accidenti, vel ex transcursō præteriti, quod rediri nō potest,& de se propria sui ipsius natura virginitas in fœmina,& vita in patre eius erant possibilia,nō reiiciuntur hæ conditiones:sed vel statim valet, vel statim matrimonium est nullum.quod etiā notat Aret.cōsilio octuagesimosecundo.colūna penultima.& Sylvest.verb.matrimonium.3.quæstione octaua.in quo quibusdā videri potest matrimonium ab vltima voluntate differre:quia in vltimis voluntatibus cōditiones ex accidenti impossibiles reijciuntur, & valet actus.l.ab omnibus §.in testamēto.ff.de lega.primo. l.si Mæuia.ff.de hæred.inst.sed tamen leges illæ loquūtur in conditionibus etiā à natura impossibilibus,non ex accidenti,nec ex facto præterito.Quia quāuis possibile sit aliquem habuisse filiam:tamen impossibile est,& fuit eam viuere, si eam non habuit.Quo fit,vt leges illæ etiam ad matrimonia deduci possint. Hinc fieri constat,vt si quis matrimonium contraheret cum fœmina sub conditione , si eius filia viuit,nunquam tamen habuit filiam , impossibilis sit dicta conditio in specie,licēt possibile esset illam filiam habere & eam viuere. Sed quia eam non habuit,impossibile videtur eam viuere. Verum hac in re exactiori diligentia est notandum,conditionem in præteritum, vel in præsens cōceptam, quæ nec contingit,nec potuit contigisse, tollēdam esse ab vltimis voluntatibus:illam verò, quæ potuit cōtigisse,& tamen non cōtigit,falsam censeri,&actum vitiare.tex. in l.cum in secundo.§.primo.ff. de cond.& demon. quod si in futurum ecipiatur conditio,quæ potuit cōtigisse,tamen modo cōtingere nō poterit,vt si Titius viuet,quia iā tēpore adiectæ cōditionis mortem obierat,talis conditio reijcitur, vt impossibilis.l.multa.§.primo.ff.de conditio.& demōstratio.secundum commu.interpretationem. Bartolus in 1.prima.columna secunda.ff.de conditio.institut.& in l.circa.ff. de hæredi.instituen. Alberic Angel.Bald.& Imol.inl. si Mæuia. eodem titulo.ex quibus Palud.opinio erit intelligenda, quando illa conditio in præsens , vel præteritum concepta, licet non contingerit , potuit tamen contigisse. Secus verò erit dicendum quando,vel hæc ipsa conditio,quę potuit accidere,licet minimè euenerit , fuerit in futurum concepta, vel conditio in præteritum , vel præsens concepta , nec potuit contigisse, nec contigit. His enim casibus actus valet etiam coniugalis reiecta conditione , nisi possibilis videretur ipsi contrahenti adiecta conditio.quod alibi tractabo atque hæc procedunt perpensa Bartol. & aliorum opinione. qua omissa Petrus Ste.la Aurelianensi.in l.qui Romæ.§. Aucerius.ff. de verborum obligationibus.defendere conatur conditionem conceptam in præteritum,vel in præsens,siue potuit siue nunquam potuerit esse vera,vlumam voluntatem irritam facere,si deficiat,& intelligit dict l. si Mæuia. in conditione cōcepta in futurum ex litera Pandectarum,quę in futurum concipit illam conditionem. quam opinionem ideo referre libuit , quod ex ea Palud. sententia indistinctè procedet in conditione in præteritum , vel in præsens concepta. respectu huius intellectus , tamen erit falsa eiusdem Palu.opinio,quam præcedenti intellect. retuli,qua ratione à communi opinione non est discedendum.ex qua præcedēs intellectus optime confirmatur quo ad decisionem Palud. ibi traditam in fine.

4 Tertiò ex his infertur †matrimonium cōtractum sub cō ditione turpi,vel impossibili nullum esse, si consensus coniugalis defecit in contrahente.Vnde cum in foro interiori animæ ei credendum sit,non iudicabitur matrimonium, autore Adria.in quarto q.7.de matrimo.& Palud.in 4. senten. dist.29.q.2.ar.5.conclu.5.idem probat Io.Medina.de contracti.q 23

Quartò eadem conclusio ita intelligenda est vt etiam in foro iudiciali quādoq; cōiugium cōtractum sub cōditio-
5 ne turpi,†vel impossibili nullum iudicetur.Quod contingit quādo constat consensum coniugalem defecisse: quia expresse aliqui sic contraxerunt,vt nullo pacto vellēt consentire,nisi eueniente cōditione.ita Hadria.in quarto de matrimo.q.6.Steph.Caieta.in sacramen.Neapolit.q.46.de matrimo.conclu.octaua.idem scribit Hadr.q.7.quādo ex alijs cōiecturis potest iudex præsumere consensum defecisse,atque id potest potissimè colligi,si contrahens credebat conditionem esse natura possibilem.

Si enim esset in controversia disputatio, an posset stellarum pars è cœlo in terram cadere, & contrahēs hac conditione cōtraheret si possibile est stellam aliquam liquescere, & in terram cadere,vel si stella aliqua hoc anno ceciderit in terram,certè etiam in foro iudiciali nō esset hic contractus iudicandus cōiugalis propter manifestum dissensum, quod probatur,nam & in testamentis, vbi conditio impossibilis reijcienda est , actúsque , vt purè conceptus valet , corruit actus si testator credebat conditionem esse possibilem.text. in l. seruo manumiss.ff.de conditio.indebit. quam præter alios explicat optimè Aretinus in l.impossibilis.ff. de verbo. obligatio.fin.colum.dicit singu.Socinus in l.multa.§.primo. de cond.& demonst.

6 Quintò ex eodē itellectu subinfert matrimoniū †cōtractū sub turpi cōditiōe,quæ tū credebat honesta nō tenere, nec posse dici purè cōtractū.vt idē Hadr.asserit.q.7.de matrim.vt si quis matrimoniū cōtrahat sub hac cōditione, si cōiugale debitum mihi non negueris,in quocunque dubio existas, an licita sit inter nos carnalis copula. Existimant enim quidam licitè posse tunc vxorem debitum reddere viro.ex aduerso alij contrarium opinantur , quod alibi tractabimus: credit tamen contrahens licere omnino id, quod in condi-
tionem deducit,nec existimat turpem esse conditionem , igitur non intendit purè in matrimonium consentire.

Sextò eadē vltima capituli fina .conclusio procedit, etiam si cōditio sit impossibilis de iure,licet natura possibilis sit. Si

7 quis enim contrahat matrimonium†sub conditione si inter cōsanguineos,intra quartū gradum poterit coniugium contrahi.vel si filius sine causa possit à patre exhęredari,matrimonium tenēt,reiecta conditione hac impossibili de iure,sicuti & testamentum.l.1.iuxta commu.intellectum.ff.de condition.instit.§ impossibilis.insti.de hæredi.instituend.l. continuus.§.cum quis.ff.de verb.oblig.refertur enim hæc conditio in dubio ad ius præsens:quo iure id impossibile est quod eriam Hadrian probat in 4.q.10.de matrimo.dicens conditionem,quę ad ius futurum dirigitur,permissam esse, nec actum purum esse: vt si quis ita contrahat matrimonium,si aliquando licebit coniugium contrahi inter attinentes sibi quarto gradu,vel si hoc anno licitum erit equitare mulis:cū modo,lege lata à Carolo Cæsare,ac Hispaniarum Rege interdictissimo prohibitum sit. quod notandum est.nā Sylvest. verb matrimoniū tertia quæstione nona. indistinctè negat matrimonium contractum sub cōditione iure tantum impossibili validum esse,reiecta conditione,imò eam minimè reiiciendam fore existimat.

Subinfertur ex hoc intell.ad text.in clementina vnica.de consangui.vbi ipso facto excommunicantur , qui in gradu
8 prohibito†matrimonium contrahunt , vt locum habeat, etiam si contrahentes sub hac cōditione contraxissent,si inter consanguineos in quarto gradu licet matrimonium cōtrahi:nam cum ista conditio reiiciatur,remanēt purus matrimonij contractus:igitur pœna illa locum habet,nisi consensus cōiugalis omnino defecisset,quod in animæ interiori iudicio notandum est,secundum Hadria. in quarto.de ma
9 trimo quæst.vndecima.Mirum tamen est,†cur matrimoniū contractum sub impossibili conditione valeat cum constet absque consensu matrimonium contrahi non posse,isverò, qui sub impossibili conditione contrahit,non censetur cōsentire:imo nec consentit.teste iurisconsl. in l. non solum.ff. de actio.& obligatio.conditio enim impossibilis potius tendit,iuxta communem vsum loquendi in dissensum,quàm in consensum,ciúsque adiectio videtur potius iocosè facta ad irrisionem,quàm seriò ad obligationem.quo fit, vt Durād. in 3.senten.distin.39.q.4.hanc difficultatem soluēdam relinquat peritioribus.Verum Palud.in 4.dist.29.q.2.arti.5.cōclus. 5.dicebat deficiente consensu non esse hoc matrimonium in foro interiori:teneri tamen contrahentem sub hac conditione ad matrimonium nouiter contrahēdum propter præceptum ecclesiæ.quod in dict.ca.fina.exponitur. Sed hoc vltimum non placet Hadria. q.7.de matrimonio.quia tex.in d.c.fin.nullum nobis exhibet præceptum de cōtrahēdo matrimonio:sed esse iam contractum iudicat,& decernit. Nec me latet à viris doctissimis illius capituli final. conclusionem de conditione impossibili sic intellectam fuisse , vt loquatur in conditione impossibili, adiecta tamen contractui vt adimplenda:quia natura possibilis erat,pensata tamen cō trahentiū qualitate impossibilis:vt si quis contraheret cum fœmina matrimonium,si ei daret centum millia aureorum & fœmina esset pauper,& manifestè impotens ad illa dandū: vel sub hac conditione si daret ei regnum.Hæ etenim conditiones.quæ vt obseruandę adiectiūtur,repelli debent à matrimonio:cum enim contrahens,qui hanc conditionem apposuit,sciat eam alteri impossibilem esse,purè contraxisse videtur.Si verò conditio apponitur,nō vt adimplēda,sed manifestè,vt non sequatur:quia est impossibilis à natura,irriso rius est hic contractus iudicandus.Nec credēdum est, serio velle aliquem matrimonium contrahere,si dicat contraho tecum matrimonium si digito cælum tetigeris.

Cęterùm hæc consideratio hac in re diligentissima est, quippe quæ interiorem sensum illius c.fin.exactè perpēdat: non tamen omnino est immunis ab obiectionib.quas dispu
10 tationis causa proponam.Consensus equidem ita in primo casu deficere videtur sicut in secundo:si quis enim cōtrahat hac cōditione,si alter,qui omnino pauper est , cētum millia aureorum dederit,ita videtur ab actu dissentire sicuti si contraheret,si digito alter cælum tetigerit.probat l.cum hæres. §.1.ff.de testa.liber.

Præterea illa decretalis,quæ hanc assertionem probat, cō dita fuit à Gregorio Nono,cuius canones sapiunt euidēter phrasin iurisconsultorum,apud quos cōditio illa primi casus difficilis appellatur,nō impossibilis.l.cōtinuę.§. cū illud. ff.de verb.oblig.& ibi Aretin.Nam & Theophi.in fine insti. de leg.impossibili cōditioni hoc exēplū accōmodat:si in cælū ascēderis.Itē ius canonicū in hac decisione voluit fauere matrimonio,sicut ius ciuile vltimæ volūtati, à qua excludit cōditiones impossibiles,licet in eis exigat libertatē consen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sum: vult denique has impossibiles conditiones pro nõ scripta haberi: & tamen in vltimis voluntatibus conditio illa primi casus, quæ difficilis, non impossibilis iudicatur, nõ repellitur, sed actum ipsum irritum facit. d.l. cum hæres. §. 1. gl. in §. impossibilis. inst. de hæred. instituen. Bart. & Imol. in l. 1. in fine. ff. de cond. inst. Imo & si prædicta interpretatio admitenda est. tex. in d. cap. sin. parte vlt. est intelligendus de conditione, quæ impropriè dicitur impossibilis, propriè autem difficilis: atque excluderetur à litera illius tex. conditio propriè impossibilis, quæ naturaliter nequit cõtingere: & tamẽ ille tex. de impossibili loquitur. Nec esse fauor matrimonij similis fauori vltimarum voluntatum, imo contrarius, vt ex præmissis constat: illeverò tex. has conditiones impossibiles pro non scriptis habendas fore, manifestè statuit fauore matrimonij. Vnde illius capit. sensus mirè reconditus est, nisi quod antea diximus modo repetamus, scilicet ius canonicum præsumere ex intentione contrahentium, & fauore matrimonii illas conditiones non esse adiectas ad consensum suspendendum, sed purè contractum fuisse cõiugium. Sicuti ipse Hadr. fatetur d. q. 7.

Est & aliud in hoc tractatu dubium, vtrum matrimoniũ
10 †contractum sub conditione omnino extitura valeat explosa conditione: an debeat eius euentus expectari, vt contraho tecum, si cras sol orietur: in quo gl. in d. ca. per tuas. de conditio. appos. tenet expectandum fore conditionis euentum. & eam sequuntur Io. And. & Anto. ibi. E contrario esse matrimonium purum reiecta conditione, asserunt ibi Hostien. Card. Abb. & Præp. Thom. in quarto. distinctione vigesimanona. quæst. 3. & ibi Palud. quæst. 2. art. 5. conclusione 3. & Syluest. verb. matrimoniũ, tertia quæst. 2. conditio enim omnino extitura non suspendit actum. imo actus ille purè conceptus censetur. l. hæres meus. ff. de conditionibus, & demonstrationib. l. quod si sub ea. ff. de condict. inde. l. si pupillus. §. 1. ff. de nouat. igitur coniugalis hic contractus pur⁹
11 erit, non conditionalis. Siquidem quod omnino extiturum est, non potest non contingere, atque ideo præsens esse videtur. Iaſ. tamen in l. impossibilis. fi. columna. ff. de verbo. obliga. dicit gl. procedere, quando illa conditio omnino extitura est: habet tamen diem incertum, vt contraho tecum si Titius morietur; quanuis enim certum sit Titium moriturum, est tamen incertum, quando morietur, & ideo donec moriatur Titius non est matrimonium, ex Bartol. in l. ita stipulatus. secunda quæstione princip. ff. de verborum obligatio. vbi dixit eo contractu habente † conditionem certam, & omnino extituram: incertam verò quo ad tempus, non oriri actionem ante euentum. idem gloss. in l. in omnibus. ff. de regu. iuris. & ibi Dec. Imola, Aretinus, & alij in d. l. ita stipulat⁹. per l. primã. C. vt action. ab hæred. Sed hæc Iasonis opinio non placet, quia Bartoli dictum procedit quo ad actionem: illa enim orta non est: obligationem autem constat statim ortam fuisse. gloss. in dict. l. prima. C. vt actio. ab hæred. & in §. post mortem. instit. de inuti. stipulatio. text. in l. si quis sponderit. C. de contr. stipul. quemadmodum expresse idem notant Petr. & Cinus in d. l. prima. Paul. in l. prima. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Ripa in dicta l. ita stipulatus. numero 90. Alc. in l. cedere diem. ff. de verborum significatio. latè Ioannes Igne. in l. prima. §. serui appellatione. ff. ad Syllani. in princ. & probatur: quia id, quod sub hac conditio⁹ ne debetur, nouari potest. l. si Stichum. §. primo. ff. de nouat. sed si nulla esset orta obligatio, non posset nouatio contingere. l. prima. ff. de nouat. igitur obligatio ante diem orta censetur: probatur etiam in l. nam & si cum morior. ff. de conditio. indebit. vbi id, quod sub hac conditione debetur, si soluatur ante diem, repeti non potest: ergo obligatio ante diem orta erat. vnde sequitur matrimonium purè contractum dici ante diem. qua ratione Henricus in capitulo final. de condition. appositi. aliter hanc quæstio. dissoluit, dicens hunc contractum non esse iudicandum primum, quando verba contrahentium referuntur ad tempus conditionis euenturæ, vt si quis contrahat matrimonium, si & quando eras sol orietur: si & quando sol erit in signo Libræ: hoc. n. casu non refellitur ab hoc contractu ista conditio: quia consensum suspendit. idem notat Hadrianus quę stione decima sexta. de matrimonio. & ita potest primo defendi gloss. opinio, quæ communi sententiæ aduersatur.

Secundò defendi potest opin. gloss. quando matrimonium fuit contractum sub conditione futuro tempore certissimè euentura, non tamen omnino extitura, secundum naturam: exemplum sit, si Antichristus nascetur: hæc enim conditio non est naturaliter omnino extitura, sed est contingens in futurũ: quia ita constat ex sacra scriptura: tunc etenim matrimonium non tenet, nec censetur actus ille purus conditione reiecta: ex eo tamen deducuntur sponsalia de futuro ad effectum, vt copula sequuta matrimonium efficiatur. ita Hadria. q. 17. de matri. ex quo patet Accursi. in l. si pupillus. §. 1. ff. de nouat. & in l. quod si sub ea. ff. de condictio. indeb. non rectè, nec diligenter exemplũ assignasse ad conditionem omnino extituram: si Antichristus nascetur. eũ omnino extitura conditio dicatur illa, quę necessaria est secundum naturam. illa verò si Antichristus nascetur, nõ est secundum naturã necessaria, sed in futurum certissimè contingens.

Nec omittendum est, quod adnotauit gl. in d. c. per tuas. di
12 cens † matrimonium censeri purè contractum si quis dicat fœminæ, contraho tecum matrimonium, si te virginem inuenero: cum enim illa cõditio ad periculum carnalis copulę referatur, turpis censetur. & ideo reiicienda est. vt gl. ipsa notauit, quam ibi sequuntur Docto. cõmuniter teste Præp. ibi col. penult. qui tamen post Card. diuersum opinatur, quãdo illa conditio ad actum licitum refertur, scilicet, si virgo inueniaris per aspectum matronarum, atque obstetricum. idem Syluest. verb. matrimonium. 3. q. 8. & Aretin. consi. 82. col. penult. Sed & si quis sub hac conditione matrimonium
13 cõtraxerit, si fœmina permiserit ab eo carnaliter † cognosci, sequuta copula erit matrimonium verum: imo si per verba sponsaliorum de futuro contraxerit dicens, contraham tecum si permiseris te carnaliter à me cognosci, initio copulę ista spõsalia purè contingunt de futuro, atque consequęter ante perfectam copulam efficiuntur matrimonium. c. is, qui fidem. de sponsalib. quod Vincentio placuit. in c. 1. de sponsa. duo. quem Hadria. sequitur in q. 8. de matrimo. licet gl. in d. c. 1. hanc conditionem veluti turpem crediderit reiicienda fore. quod falsum est: quia intelligitur in hac conditione copula coniugalis, & licita, non autem illicita.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Conditio lucri ex causa dotis, vel alia honesta in contractu matrimonij adiecta, omnino admittenda est.*
2 *Donatio potest etiam matrimonio constante, à viro sene, vel ignobili, vxori fieri causa remunerandæ iuuentutis, vel nobilitatis.*
3 *Donatio ista ab vxore secundas nuptias contrahente non debet seruari filijs primi matrimonij.*
4 *Intellectus ad l. 16. Tauri.*
5 *Donatio ista, tametsi dotis nomẽ habeat, priuilegia dotis minimè consequitur.*
6 *Lucri spe potest quis adiecta conditione inuitari ad matrimonium contrahendum.*
7 *Lucri spe ita potest quis, adiecto, modo, inuitari ad contrahendum matrimonium, vt eo non contracto lucrum illud amittat.*
8 *Lucro quem priuari an sit pœna.*
9 *Lucrum causa matrimonij alicui, ab alio quàm vxore datum, soluto matrimonio an sit mariti, vel vxoris.*

§. TERTIVS.

SVPEREST NVNC de illa agere conditione, quæ ad lucrum aliquod tendit, an in matrimo-
1 nij † cõtractu licita sit? vt si quis cõtrahat cum Maria si ei centum aureos dederit. & text. in ca. de illis. de conditio. appos. probat licitum id esse. cui tamen obstat tex. in l. si ita stipulatus fuero te sisti, si tibi nupsero. 2. de verbo. oblig. vbi id non licere iurisconsultus palam asserit: quia censetur promissio facta causa libidinis.

Sed respondeo hanc conditionem licitam esse ex causa dotis, vt si vir promittat fœminæ contrahere matrimonium cum ea, si ei centum dedit, intelligitur enim in dotem, & ita licitũ est. Nec ibi præsumi potest causa libidinis adiecta: sed dictam promissionem, iuxta communem interpretationem text. in d. c. de illis. atque in dubio honesta causa præsumitur, nisi causa cognita turpis promittendi causa constiterit. quod in dict. §. si tibi nupsero. probatur. notant Ang. Fulg. & Ias. in l. C. de instituti. & substitu. ex quibus constat præsumi causam libidinis, si vir dare vxori promittat, non tamen si ipsa fœmina viro dare aliquid polliceatur.

Potest &

Potest, & secundo ista dandi conditio admitti præter causam dotis, quando datur vxori iuueni vel generosæ, † atque
2 nobili in præmium iuuentutis, aut nobilitatis, quam vxor amittit cõtracto matrimonio cum ignobili. l. mulieres. C. de dignitat. lib. 12. ita Abb. & Præ. in d. c. de illis. Bar. & Pau. in d. §. si tibi nupsere. idẽ Bar. in l. diuortio. ff. de verb. ob. vbi Doct. cum sequuntur. facit gl. recte intellecta in l. si volũtate. C. de dot. promi. vbi Bar. notat. & Cãpe. in tra. de dote. 1. par. q. 51. Io. Lup. in c. perueſtras. notab. 3. §. 21. dedona. quam opi. dicit communem Curti. Iunior. consi. 6. nu. 20. & Io. Lup. in rubr. de donat. §. 31. qui in §. 32. nu. 7. idem asserit, quando ista donatio fieret iam matrimonio constante: siquidẽ fieri potest secundum eum, & notat Abb. in c. fi. de donat. inter vir. & vxor. & Guido Papæ consi. 112. & distinguit Salyc. in l. 2. C. de dote cau. non nume. quem sequitur Guilic. Mayn. in l. in ambiguis pro dote. ff. de regu. iur. nu. 58. prædictam opi. intelligens post Saly. quando expresse constat donandi animus in marito causa remunerationis, licet hanc Bar. & communẽ reprobet Aymon Sauilli. consi. 51.

Ex communi tamen opi. deducitur non teneri donata-
3 riam vxorem soluto matrimonio, secundo † nubentem, hãc donationem conseruare filijs prioris matrimonij: ita opinãtur Fran. de Ripa in l. fœminæ. C. de secund. nup. nu. 35. sic illã legem intelligens. & Io. Lup. in rub. de donat. §. 50. nume. 35.
4 Hinc etiam infertur intellectus ad l. 16. Tauri. quæ in viro, † & vxore idẽ statuit, quod prius in d. l. fœminæ. fucrat statutum. Solet tamen appellari hæc ipsa donatio, quæ vxori à marito sene, vel ignobili fit dotis constituitio à marito vxori facta: sed non habet vxor priuilegia veræ dotis quo ad hanc bona
5 tionem: cum non sit † dos. argu. l. assiduis. C. qui potior. in pigno. hab. quod ipse colligo ex Roma. consi. 443. col. pẽ. versi. vnde inferendo. Ex quibus constat posse quem ad matrimonium inuitari spelucri consequendi. quod iurisconsi. aperte docet in l. Titio. §. 1. ff. de cond. & demonst. quam præter eius
6 interpretes dicit singu. Io. Lup. in c. perueſtras. † de donat. 3. notab. §. 21. col. 2. ad id etiam est opti. tex. in l. 1. vbi Iaſ. C. de instit. & substit. quæ iura loquuntur in eo, qui legato, vel donatione, alium ad matrimonium allicere vult cum aliqua fœmina contrahendum, atque ibi nulla potest esse turpis præsumptio. vt notat Bar. in d. c. si tibi nupsero, ab alijs ibi receptus. Nec tantum id potest fieri adiecta conditione, sed & per modum: sicuti si quis Sempronũ hæredem instituat,
7 vt matrimonium contrahat cum † Meuia: quod si non contraxerit, vult eũ priuari illa hæreditate. ita Gl. dr. conſ. 16. quẽ Aret. sequitur in d. §. si tibi nupsero. dum tamẽ hic modus nõ adijciatur filio in legitima: id etenim fieri nequit. l. quoniam in priorib. C. de inof. testa. & expressiũ Ioan. Lup. in d. cap. perueſtras. 3. nota §. 21. col. 5. licet Aret. in contrarium opinetur in l. Titia. col. 3. ff. de verb. ob. Sed cum hæc priuatio hæreditatis si matrimonium non sequatur: per viam modi: facta videatur in pœnam non contracti coniugij, fiquidem hæreditate purè acquisita priuari pœna censetur. gl. in l. 1. §. si quis propter. versi. per in integrum. ff. de itinere, actuq; priua. com men. Iaſ. in l. si. §. in cõputationem. C. de iur. delib. 3. col. idẽ in l. reprehendenda. C. de institutio. & substitutio. idem in l. si. C. de codic. col. pen. Alex. & Ripa in l. 2. ff. de damn. infect. igitur à matrimonio pœna ista reijcienda est. c. Gemma. de sponſ. quod fit, vt licet cum alia contrahat, non erit priuandus hæreditate.

Verùm huic obiectioni respondeo, priuari quem lucro
8 iam acquisito pœnam censeri, nisi priuetur ab eo, † qui lucrum dedit pacto, conditione, vel modo adiecto. tunc enim ista hæc priuatio pœna non est. gloss. rectè intellecta in l. duo. ff. de acquirenda hæreditat. singul. secundum Imol. & Aretinum ibi, Iaſon. in l. final. C. de codicil. expressior gloss. in l. secunda. C. de inuti. stipulat. iuncta l. ea quæ. ff. de donation. inter virum & vxorem. Sic itaque intelligenda est opinio Oldral. ex his, quæ notat Aretinus in dicta l. Titia. columna tertia, & Ioannes Lupi in dicto §. vigesimoprimo. licet non ita exactè id explicuerint.

Dubium tamen est, an quantitas ex hac conditione promissa, & data, sit ipsius mariti, an vxoris. & Bartolus in l. se-
9 cunda. ff. de his, quæ pœnæ † causa. dicit non esse hanc quantitatem vxoris, nec eius dotem censeri: sed eam habere maritum præcipuam matrimonio soluto. Cuius opinio procedit, quando ex aliquot coniecturis id esse consonũ voluntati donantis appareat, alioqui in dubio cõstat hanc quãtitatem datam, & promissam fuisse in vtilitatem, & fauorem fœminæ, cum qua matrimonium contrahitur, & ideo talis quantitas eius dos censeri debet. vt notat Ioannes Lupi. in rubr. de donatio. §. 44. & 45. in alio simili dubio. & in specie hanc opinio. cõtra Bar. tenet Soci. in d. l. 2. col. 3. Bal. in l. vnica. C. de his, quę pœnę nomi. col. 8. & 9. quem sequitur Paul. de Castr. in l. Titio. §. 1. ff. de condit. & demonst. colũ. 2. vbi dicunt, monasterio factum legatum, hac conditione si Meuiã in monialem acceperit, ipsi Mæuię videri relictum. tametsi in exemplo Bal. & Pauli sentẽtia, omnino expedita non sit. quod modo non disputo.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Metus diffinitio, atque inibi explicatur Iurisconsult. in l. prima. ff. quod met. caus.*
2 *Metus cadens in constantem virum quid dicatur?*
3 *Metus nunquam excusat, nec à mortali, nec à veniali crimine.*
4 *Metu matrimonium contrahens, nec tamen consentiens, mendax non est.*
5 *Eustratij, Aristotelici interpretis error, atque verba Aristo, aliter intellecta.*
6 *Tyrannus an licite occidatur priuata autoritate?*
7 *Metu committens aliquod crimen an sit venia dignus?*
8 *Metus cadens in constantem virum arbitrio iudicis decernitur.*
9 *Metus minor censetur constans in fœmina, quàm in viro.*
10 *Intellectus l. nihil interest. ff. de adult.*
11 *Tormentorum quæstio à fœmina potius incipienda est, quàm à viro.*
12 *Metus excommunicationis an dicatur cadens in constantem virum.*
13 *Captus ab hostib. promittens pro sua redẽptione aliquod pretium, illud soluere tenetur.*
14 *Hostis, etiam priuatus fidem hosti datam seruare tenetur, saluo semper iure reipublicæ.*
15 *Metus carceris quando contractum vitiet, atque ibi agitur de intell. l. qui in carcere. ff. de quod met. caus.*
16 *Metus illatus à fortuna contractum minimè vitiat.*
17 *Dãnatus ad mortem, vt euadat pœnam meretricem accipiẽs vxorem, non potest ratione illius timoris à contractu recedere.*
18 *Metus amissionis bonorum omnium, vel maioris partis, censetur cadens in constantem virum.*

§. QVARTVS.

TERTIO PRAECIPVE in hoc contractu coniugali consensus liber exigitur ab omni coactione: liber enim consensus ad matrimonium est necessarius: sed coactio liberum cõsensum tollit: igitur data coactione, matrimonium cõtrahi non potest. c. cum locum. de sponſ. c. veniens. in 1. & 3. eo. ti. l. nuptias. ff. de reg. iur. Sed quia non omnis metus contractũ matrimonij impedit: sed is tantũ, qui cadit in constantem virum. c. veniens. in 2. de sponſa. l. metum. 1. & 2. l. continet. ff. quod met. caus. l. vani timoris. ff. de regu. iur. c. cũ dilectus. de his, quæ vi. tractare oportet quis dicatur metus cadens in constantem virum. Cuius rei cognitioni pręmitto, metum esse instantis
1 periculi, † vel futuri causa mentis trepidationem. l. 1. ff. quod met. caus. est enim metus trepidatio mẽtis: quia ex imaginatione futuri, & prope imminentis mali perturbatur mens. dixit verò iurisconsi. instantis periculi, quia ea, quæ nimium remota sunt, non timentur, nec perturbant mentem: omnes enim scimus nos morituros: verum quia non est ipsa mors prope, id non curamus, nec mortis cogitatio mentem perturbat. Vnde August. scribit Sermo. 1. post octauas Paschæ. Domi. 2. nemo futurorum metum cogitat. Futuri periculi dixit iurisconsi. quia nondum illud periculũ euenit: sed prope est, atque non longe imminet. vt explicat Arist. lib. 2. Rhetori. ad Theodecten. c. 5. Metum autem passis in quocunq; contractu subuenitur. l. 1. ff. qd met. cau. quæ verba edicti retulit, quod in ore prætoris Deum posuisse scribit Bald. in rubr. de contro. inuest. non tamen omnib. metum passis subuenit Prætor: sed his tantum, qui damnũ aliquod passi sunt ex metu. l. si mulier. §. si dos. ff. quod met. caus. vnde qui metum allegat, probare debet se metum passum, & ex eo sibi illatum dãnũ, ita tandem obtinebit, modo metus ille fuerit cadens in
2 constantem virum. Est ergo metus cadens in constantem virum is, qui illat⁹ cogit, quem eligere † minus malum ob malus malum sibi imminens, effugiendum. Cõstans igitur vir ille erit, qui eliget potius rẽ ipsam agere, cuius agendæ causa periculum instat, quàm subire periculum, quod grauius, atque acerbius est viro prudenti, quàm ipsam rẽ agere. quod

Dulius Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuus Tho.explicat in 4.senten.dist.29.ar.2.Ricar.ibi ar.1.q.1.& Ioan.Maior.ac Sylu.verb.metus.q.1.Iaco.Almain moral.c.3.Fort.in tractat.de vltimo fine.illat.2 2.col.4.& colligitur ex Arist.lib.3.ethi.c.1.& l.metum.in 1.ff.quod met.caus. ex quibus constantem virum interpretor prudentẽ.qui sciat eligere minus malum ob maioris mali periculum euitandũ. Vnde si quis videat sibi mortem imminere, aut membri mutilationem, nisi cum Mæuia cõtrahat matrimonium, eligat prudentem potius matrimonium contrahere, quàm mortis periculum, simileve subire. At si homo dives videat sibi imminere periculum amittendi centum aureos, nisi cum Mæuia cõtraxerit matrimoniũ, & id cõtrahit, non censetur hic metus cadẽs in constantẽ virum, nec prudentem, critque vana timoris excusatio nullo modo admittenda. ex quo plura inferuntur.

Primò. non esse metum cadentem in constantem virum,
3 nec excusare, si quis etiam ob euitandam mortem † eligeret peccare mortaliter: imprudens enim esset omnino, qui maleret mortaliter peccare, quàm mortem ipsam corporis subire. Siquidem nullum maius malum, quàm peccatum: & vt inquit Arist.3.ethic.c.j. propter quęcunq; durissima non est quid turpe agendũ. idẽ asserit tex.in ca. sacris. de his quæ vi.

Secundò inde constat non esse metum cadentem in cõstantem virum, si quis eligat etiam ob euitandam mortem venalẽ contrahere culpam. notat Ab.in d.c. sacris.col.pen. & probatur in cap.primum.22.q.2.& in c.ne quis.eod.quęs. Th.2.2.quęst.110.art.3. Mendacium etenim sæpe veniale crimen est,& tamen nullo pacto licitum esse potest: siquidem veniale peccatum feruori charitatis opponitur.gl.in procę. sexti.vers.benedictionem, vterque Tho.1.2.quæst.72.art.5.

Tertiò, hinc deducitur obiectio quædã satis vrgens aduer
4 sus præmissa. Nam videtur matrimonium † metu contractũ semper contrahi ex metu vano:& non cadenti in constantẽ virum: cum semper is, qui contrahit, eligat veniale crimen committere: ex eo q̃ mentitur, dicens verbis se eã accipere vxorem quã animo,& consensu minime recipiat: ergo mẽdacium committere elegit ob mortem euitandam. Mendacium verò maius malum est, quàm ipsa mors: igitur non est hæc electio minoris mali: sed maioris. Cui obiectioni respõdeo negans ipsum cõtrahentem mendacium committere, quod probatur: is enim, qui metu coactus profitetur se illã fœminam accipere vxorem, & huic contractui consentire verũ dicit: cũ simpliciter cõsentiat: non tamẽ liberè. l. si mulier.§.fi.ff.quod met.caus.c. meritò. 15 q.1. notauimus & nos part.1.c.4. atque in hoc sensu veraciter contrahentis verba accipienda sunt. hoc ipsum est. quod notant Io. Maior in 4. dist.29.versic.contra tertiam. & ibi Almain col.5.

Quartò, ex hoc deprehenditur Eustratij, viri alioqui doctissimi, error, qui dum Aristo. moralia interpretatur lib.3.
5 c.1. asserit † laudandum fore eum, qui cum vxore tyranni cõsuescat, habeatque carnale commercium, mẽdaciúmve aliquod committat, ob tyrannum tollendum, ciúsque oppressionẽ euitandam. Is enim vir qui prudens est in eligẽdis periculis, potius debet tyranni oppressionem pati: quàm adulterium committere. quod ex Arist. constat in d.c.1. quo autore, is, qui timore tormenti aut cruciatus illa, quæ non debet agere perpetrat, nulla est dignus laude. Nam & secundũ Augustinum potius debet quis omnia mala pati, quàm peccato consentire. c. ita ne.32.q.5.c. sacris. de his. quæ vi. idem etiam Augu. lib. contra mendacium scribit, mendacium simplex, quod plerunque veniale crimen est, non esse committendũ ob saluandam proximi animam ab æterna damnatione. d.c.1.& c. ne quis.22.q.2. prudens autem vir committere adulterium non debet: igitur si id tyranni metu committat, seu ob ipsum tyrannum tollendum, laudandus non est. Nec pro Eustratio (Si cius sunt in librum tertium Ethicorũ scholia) est Aristote. dum dicit posse cum laude turpissima sustineri honestæ, aut mediocris rei causa: est enim intelligendus de his, quę molesta, aut ignominiosa sunt viro nobili, honesto, atque insigni, & ideo mala: aliqua tamen circunstantia possunt reddi licita, vt si vir religione, moribus, & honestate insignis in publicum prodiret muliebri ornamento vestitus, ob metũ tyranni cõminatis parẽtũ occisionẽ, nisi vir ille ita in publicũ prodiret. Quod & de sapiente, qui palam in foro saltare promiserat, disputat Marcus Cicero. lib.3. de officijs. Non autem est intelligendus Aristoteles his, quæ adeo turpia sunt, vt nulla circunstantia possint honestare. ex eodem Arist. in d.c.2.& 2. ethi.c.6. vbi scribit adulterium ita malum esse, vt nullo modo possit licere, nec recte committi: quo in loco Eustratius, aut Aspasius interpres, vel quisquis is est, in eundem labi-
6 tur errorem. Nec me latet tyrãnum, † qui per vim dominatur nullum habens ius ad illius reipublicæ regimen, posse à priuato occidi, vbi nullum aliud subest remedium ad illam tyrannidem tollendam. quod notat Caieta.2.2.q.64.arti.3. etiam veneno,& proditorie. Faber,& Ang.in §.ius gentium. inst.de iure naturæ gentium.& ciui. quod si verus reipublicæ princeps, successionis, aut electionis iure sit, tamen in regiminis modo iuris, atque rationis limites excedit: à priuato occidi non potest. imo hæreticum esset asserere id licere. vt tradit Alfonsus à Cast. libro de hæresi. verb. tyrannus. & Domini. Soto lib.5. de iusti.& iure q.1. artic.3.

Quintò infertur falsam esse gl. in l pen. ff. si famil. furt. feci.
7 dica. quæ asserit cõmittere delictũ † aliquod timore, aut per metũ venia dignum esse, nec puniẽdũ fore: quam dicit sing. Ias. in §. si minus. de actioni. nume. 17. idem notat Cyn. in l.1. q.pen. C. vnde vi. Ana. in c.2. de homi. fin. col. pro quibus est Arist. in d.c.1. dicẽs venia dignum esse eum, qui cruciatu, ac timore agit id, quod agere non debet. Eius tamen verba intelligenda sunt ita, vt venia dignus sit ad minuendam pœnã, non tamẽ, vt impunitus maneat. quod iure probatur in l.2. C. de sepul. violat. Abb. in c. sacris. columna tertia. de his quæ vi. Ioan. Lupi. in tracta. de reg. Naua. 3. part. §.2. colum. penult. probat text. in l. seruos. C. ad l. Iuliã de vi. quib. omnibus ipse addiderim, venia indignum esse, nec minuẽdam pœnam ei, qui metu coactus crimẽ atrocissimum perpetrauerit. ex eodem Arist. in d.ca.1. qui, cum venia dignum esse præmisisset agẽtem aliquid propter metum, quod alias non liceret. subdit, quędam autem fortasse sunt, ad quæ perpetranda nemo cogi, compellive potest: sed potius extrema quæque pati, ac mori conuenit. Etenim ridicula sunt, quę Euripidem Alcmæonem ad matrem interficiendam compulerũt. Sic in seruis, in quib. gl. prædicta loquitur, qui ob timorem dominis obtemperantes etiam atrocia committunt, pœnam minuẽdam fore asserit gl. in d.l.2. C. de sepul. vio. quam Doctor. ibi approbant communiter. & probare videtur Regia l.11.ti.9. part.7. Hæc tamen iura si exactè considerentur, non in atrociorib. sed in grauib delictis sunt intelligenda. Hinc & Theophi. in §. ius autem ciuile. insti. de iure naturæ scribit seruos, oportere dominis obedire, in his tamen, quæ lex non prohibet.

8 Sextò infero, arbitrio iudicis relinquẽdum esse, † quinã metus dicatur cadere in constantem virum: quod notat gl. recepta communiter in l. interpositas. C. de transf. gl. in capit. cum dilectus. de his, quæ vi. vbi Abb. dicit eam singul. & magistram. Iason in d.l. interpositas. ordinar. idem Iason in §. quadruplipli. insti. de actio. nu. 54. idem notat Cępo. consi.2. & consi.4. caus. ciuilium & Deci. in l. in omnib. causis. ff. de regu. iur. nu. 7. Iudex enim, vt ipse intelligo arbitrabitur an vir prudens, & constans, eligeret potius id agere, quod timoris causa fit, quàm periculum, quod imminet, subire.

Septimo, hinc etiam iudex arbitrio proprio decernere debet, non ita anxiè, atque strictè hanc eligendi pru-
9 dentiam exigẽdam esse in † fœminis, quibus à natura ineit minor animi vigor, corporisque fortitudo. Sed considerandum esse, quid fœmina constans eligeret pensata naturali fœminarum prudentia. Aliquid enim cogeret, fœminam, etiam constantem, ad eligendum id, quod vir constans minimè eligeret. Hoc ipsum est, quod gl. in d.c.cum locum. dixit minorẽ metũ excusare fœminã, quàm virũ. quam ibi sequuntur Abb. & Præp. dicit sing. Ro. sing. 226. Brixi. in reper. verb. Metus. Aret. consi. 24. col. 2. Abb. in cap. cum dilectus. de his, quę vi. 2. col. commend. Ant. in c. consultationi. de spons. Deci. in capit. fin. de appe. idem in l. in omnibus causis. ff. de reg. iur. licet nullus ex eis exactè dictam gl. perenderit. Scribit tamẽ Hippol. in l.1. nu.73. de quæstio. & idem in rep. rubr. C. de proba. numero 417. à viro, non à fœmina esse tormenta in capiẽda, quoties vir,& fœmina sunt à iudice torquendi, quia ipsa fœmina potest ferre maiora vulnera, quàm vir. vt notatur in l. nihil inter est. ff. de adulter.

10 Sed † obsecro vnde Hipp. collegit in d.l. nihil. vulnera fuisse illata æqualiter viro & fœminæ. vt hinc colligamus fœminã fortiorem esse viro in tolerãdis vulneribus? Quod si gl. in d.l. nihil. hoc sensit, certè fallitur: cum in d.l. nihil. id tantum constet virum adulterum occisum, at fœminam grauiter vulneratam, non tamen occisam fuisse. Non enim potuit percussor vtrũque occidere, tametsi id animo gerebat, vt in quit ipsa lex. Non igitur sequitur, fœminam ibi minimè periisse, quod maiora patiatur vulnera, quàm vir. Sed ex eo, ed vulnera illata fœminæ nõ fuere lethalia, & si grauiter fuerit fœmina vulnerata. quo fit, vt minimè ex d.l. probetur Hipp.
11 opinio. Imò à fœmina † incipiẽdã esse tormẽtorũ quæstionem asserit

Gand. in tract. de malefi. c. de quæst. col. 3. per tex. in l. vnius. ff. de qq. idem notat Dec. in l. 2. ff. de reg. iur. num. 46.& Ioan. Lupi. in rub. de donat. §. 74. probat Regia l. 12. titulo penul. par. 7. quæ rationem habet ab imbecillitate fœminei corporis. opti. tex. in l. qui duos. §. fi. ff. de reb. dub. vbi ex duobus iam vita functis ruina, vel alio casu, præsumitur priùs decessisse is, qui imbecilior erat. Hinc Corne. Tacit. libro decimoquinto. scribit Neronem ratum muliebre corpus minus impar dolori, quàm virile, à libertina tormenta incepisse. Laudatur tamen illius libertinæ constantia, quasi illa non sit fœminis communis. Hiero. etiã in epist. ad Innocenti. de muliere septies icta. pri. epist. 7omo. meminit cuiusdam fœminæ, quæ accusata de adulterio sæpissimè tormentis subiecta, constans adeò fuit, vt adultero id crimen confitente ipsa constanter negauerit, nec vnquam illud crimen palàm fecerit. Laudatur,& Attica meretrix quæ familiaris Harmodio,& Aristogitoni, consilia eorum de tyrannicidio vsque ad mortem excruciata, tyrannis non prodidit, cuius meminere Plin. lib. 7. c. 23. lib. 34. cap. 8. Tertu. in Apologet. cap. vlt. idem in lib. ad Martyres. Pausanias in Atticis,& Petrus Crinit de honesta disciplina. lib. 9. c. 8. atque hæc, & alia exempla adducẽs Gandini opinionem nihilominus probat Andreas Tiraque. in legibus connubialibus. l. nona. numero nonagesimonono.

Octauò, ex eadem metus definitione sequitur intellect⁹
12 ad receptissimam illam sententiam † Docto. dicentium metum excommunicationis iustum esse, & cadere in constantem virum, quando est excommunicatio iniusta, quia timẽda est cap. primo. 11. quæst. 3. ita Ioan. Andr. Ab. & alij in d.c. cum dilectus. gl. in cap. olim. in 3. de rest. spolia. Rota in nouis. 35. & Roma. consi. 369. dicens hanc opi. esse communẽ. Est enim hoc intelligendum, nisi superior adiri facilime possit, ad excommunicationem tollendam: quod iudex arbitrabitur. Verum si excommunicatio est iusta, non excusat eius metus, iuxta ea, quæ dicti Doctor. tradunt post gl. in d.c. cum dilectus. Non enim est metus cadens in constantem virum, qui non infertur ab aliquo, sed is qui metum allegat, sibi ipsum intulit, perpetrando ea quæ digna sunt excommunicatione, aliáve pœna. pro quibus facit optimus tex. in l. si mulier. in prin. ff. quod metus caus. quem adnotauit Abb. in c. Abb. col. 3.& in c. cum dilectus. de his quæ vi.& Felin. in capitulo cum inter. num. 20. de excep. explicat optime Domi. in ca. ad eius verò. col. si 5. distinct. Si quis enim iure aliquid factorum cõminatur, vt aliquid ei promittatur, detur, aut fiat, non videtur res illa gesta per metum cadentem in constantem virum, quia is, qui rem agit, metum sibi intulit committendo rem dignam illa comminatione: atque ipse illo metu erat constitutus: vnde non infertur sibi, vt si patronus exigat à liberto, timente ob ingratitudinem reductionem in pristinam seruitutem, centum aureos, quos liber missionem fecisse per metum cadentem in constantem virũ, quod in hac specie probat d.l. si mulier.

Nonò, ex his subinfertur, captum in bello iusto, pro sua redemptione honestum, ac moderatum pretium promitte-
13 tem, non † eximi ab obligatione, seu promissione illa, ea ratione, quod metu captiuitatis dicat id pretium promississe. Nã captiuitatis timor iustè imminebat, nec timor ei infertur ad illam promissionẽ, sed ex ea is timor, quem ipse aliũde habuit aufertur & probatur in l. nam & Seruius. ff. de negot. gest. notat optimè Fortu. in l. conuentionem ff. de pactis. Nam & hosti seruanda fides est, etiam quæ à priuato præstatur, modo bellum sit iustum, vti expressit eleganter Cicero
14 li.3. de offi. nec detur fides in † perniciem publicam. cap. noli existimare. 23. q. prima. notat idem Fortu. in d.l. conuentionum. Dec. in l. ea est natura. ff. de regul. iur. Alc. in lib. de sing. certamine. c. 44. Alfonsus à Castro de hæresib. verbo, tyrannus. Curt. Symphorian. in 7. aresto amorum. Fran. Duaren. l. j. de pacto. fol. 4. contra Bartol. in d.l. conuentionum. quem alij sequuntur, dicentes, hostem non teneri ad seruandam fidem, quam hosti, vt priuatus dedit. quam opi. sequitur Zasi. in quæst. 3. de iudæ.& communem esse contendit ipse in illa nimis licentiosa aduersus doctissimum Echium apologia. Horum tamen opinio procederet, quando fides data esset in reipublicę damnum, sicuti idem Bar. voluit in l. fi. C. quando liceat sine iud. se vind.& Alciat. in dict. c. quadragesimoquarto. quo tendunt omnia, quæ Zasi. pro commu. opin. adducit. alioqui tenetur hostis fidem hosti seruare. pro quo præclarum illud,& insigne est. M. Attilij facinus, cuius meminere Liui. libro secundo, de bello Punic. Valer. Maxim. in capit. de fin. Aulus Gelli. libro 7. capitulo decimooctauo. ac Diuus Augustinus libro primo de ciuita. Dei, capitulo decimoquinto.& iurisconsult. in l. quinta. §. captiuus autem. ff. de captiu. is inquam M. Attilius maluit mortem oppetere, quàm fidem Carthaginensibus præstitam frangere, ad eósque redire pro subeunda morte, quàm Romæ incolumis manere fide fracta. quod mirè laudat Cicero libro primo de officiis. probans & hosti fidem seruandam esse. Sic & Titius Cæsar apud Hegesippum libro quinto. de Excidio Hierosolymitano capitu. 24. inquit, inter arma quoque leges valere: fide melius bella geri: quę seruetur etiam hostib. quod verò tho mas scribit. 2.2. quæst. 40.& q. 71. articulo tertio. nõ [illegible] ad eam dubitationem, quæ traditur circa pactiones [illegible] gentes fide præstita, vel metu, vel timore pro his, qua[illegible] capta fuerint. id enim tantum eruditissimus vir verum esse contendit: nõ licere iuste bellum gerenti, hostem etiam iniquum,& illicite bellum tractantem mẽdacio, falsitatéve decipere in ipso exercitio belli: quo sensu manifestum est absq; vllo discrimine hosti seruandam esse fidem. Quodverò dixi mus hanc nonam illationem probari in d.l. Nam & Seruius. id fecimus Fortunium sequuti, non tamen ex hoc negamus illam iurisconsulti decisionem locum habere etiam si hostis, à quo captus redimitur, iniquus, iniustúsve hostis sit: imo & in hoc locum esse iurisconsulto opinamur: cum in eius responso potius agant de actione negociorum gestorum competenti ei, qui pro capto ab hostib. vt his liber fieret, pretiũ redemptionis, vel soluit, vel promisit: ac tandẽ agitur potius de pactione expressa, vel tacita inter redimentem & redemptum: quàm de pacto cum iniusto hoste inito. Iniquus etenim hostis est Turca: & iniustè aduersum Christianos bellũ gerit: & tamen si inter tres, quatuor, vel plures Christianos apud Turcas captiuos contingeret factum, cuius in d.l. Nam & Seruius. iurisconsultus meminit: minimè dubitarem in eo iurisconsulti responsum admittere. pro quo facit text. in l.2.& in l. liber captus. rursus & in l. ab hostib. cum aliis eiusdẽ Rubricæ. C. de captiuis.

Decimò hinc aperitur intellectus ad l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. vbi metus carceris contractum irritum fa
15 cit. Est enim id † intelligendum: quando detrusio in carcerẽ fuit iniusta. text. in clementina secunda. de pœni. quod notare videtur Oldra. consi.7. vel si iusta. ad tilum tamen actum cõtrahendi illata. Vnde si quis homicidæ, aut proditori, nullo præcluso timore pœnæ, comminetur eum ad iudicem delaturum, nisi cum Titia matrimonium cõtraxerit, inito cõtractu, nullum erit matrimonium, quia & si iuste poterat is a iudice deferri: tamen quia metus ille iustæ delationis ad illud contractum agendum illatus est nullum timorem habenti, ipse contractus est nullus: quia contrahens nullũ metum sibi ipsi intulerit, sed metus ab alio fuit ei illat⁹, quo fit, vt diuersum opinemur, quando captus iustè à iudice, qui poterat eum occidere, iudici dixerit, ducam vxorẽ filiam tuam, si me dimiseris impunitum, erit nanque matrimonium validum. Imo si iudex, capto iustè, & mortem timenti, immunitatem offerat, si matrimonium cum ipsius iudicis filia cõtraxerit, alioqui mortem ei iustè inferendam cõminetur, erit matrimonium, quia metus non infertur ad contractum: sed aufertur potius. quod Sylues. sensit. verb. metus. quæs. 6. qua ratione perpensa hac in re arbitramur, quo ad matrimoniũ, potius fore considerandum, an metus sit illatus, vel ne, quã quod iuste inferatur. ex premissa ratione. Cuius examen lectori relinquimus. ✠ Ad intellectũ verò dictę l. qui in carcerẽ. præter Oldradum legito Hyppolit. in practica. §. atingã. num. 22. Matthæ. Afflict. Decisio. 149. Card. consi. 137. Abb. in cap. 2. col. 2. de his quę vi met. ve caus. & tex. in l. metum. §. sed licet. ff. eodem titulo. & gl. in dict. l. qui in carcerem. ✠

Vndecimo ex eodem fonte deducitur metum mortis, à
16 nemine ad contractũ † agẽdum illatum: sed suapte natura, vel fortuna contingentem, non impedire promissionis vim. Vnde votũ emissum ab ægroto, vel ab existenti in belli, naufragij, alterius ve periculi discrimine, non ex eo est inualidũ, quod timore periculi sit factũ, tex.& ibi Abb. in cap. 2. de renunt. tex. in c. licut. in 2. de regul. idem Abba. in capitul. secũdo. de his, quæ vi. Sylues. verb. votum. secũdo. §. duodecimo.

Sic matrimonium contractum ab existenti in mortis periculo, naufragij, prelij, ęgritudinisve causa, cũ cõcubina, nõ ex eo nullum erit. quod timore illius periculi sit contractũ, quòd alias minime contraheretur. Is enim metus ad illum actum non fuit illatus. Duodecimò premissa lege, quam
17 quidam testantur quandoque obtinuisse, vel vsũ, † vel principum atque reipublicæ sanctione, qua quidem lege damnati ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

nati ad mortem ob delicta,absq; pœna liberi dimittebantur,
si aliquam meretricem in vxorem acciperent.arg.capi.inter
opera.de spons.quod expressim notat Iacob. de Bello viso in
pract.crimi.tit.de lenonib.vers.26. Paris de Pute. in tract. de
syndica.verb.pœna.c.an si iudex.folio magno.70.col.3.Guil.
Bene.in c.Raynuntius,de testamē.verb.mortuo testatore, in
1.nu.366.Chassane.in consuetud.Burg.rub.j.§.5.vers. Arch.
casu 12.quorum aliquot asserunt id consuetum apud His-
panos,alij ad Gallos eandem consuetudinem referunt. Sed
tamē hunc vsum non crederem esse iustum in quouis crimi
ne:tametsi in aliquo delicto is vsus permitti posset. Si quis
autem ad mortem damnatus meretricem vxorē acciperet,
minime posset allegare matrimonium esse nullum, propter
metum mortis.Is enim metus à nemine ad illum contractū
agendum infertur.Sed ipse sibi eum intulit, & eundem me-
tum habebat,ac potius ab eo timor mortis aufertur, quàm
infertur.Et ideo non est eius excusatio admittenda.ex text.
celebri.in d.l.si mulier.

Decimotertio prædictis adnecti potest, metū amissionis
18 bonorum†omnium cadere in constantem virum.tex. & i-
bi gl.in cap.2.de his,quæ vi.Bart.in l.si ob turpem.ff.de cond.
ob turp.cau.Bald.in l.j.in fi.C.quod met⁹ caus.Si quidē patri
moniū vita hominis existimatur, vt est in prouerbio ex He-
siodi carmine.

Pecunia est anima miseris mortalibus.

Quod Eras.adducit prouer.anima, & vita.& Ludo.Celi.
lib.14.antiq.lectio.c.2.apud nos gl.in l.aduocati. C.de aduo.
diuers.iudicio.quam notat Bald.in l.2.C.de consti.pecu.Ab.
in d.c.2.Hipp.in l.1.§.præterea.ff.de qq.nu.42.pro quib.text.
est in l.illicitas.§.nec tenuis.ff.de of.præs.optimè Catelli.Cot
ta,dictione,Pecunia. extat etiam apud Plutarchum in libel-
lo:an adolescenti,liceat audire poemata. Carmen illud.Per-
gunt alij mihi rodere vitam, quo in loco Plutarchus opes
intelligit. Sic apud Græcos vna,& eadem dictio vitam signi
ficat,& facultates,quib.viuitur:quod constat ex euangelio
Lucæ c.15.vbi id Erasmus adnotauit.Hinc etiam idem dicē-
dum erit,in metu amissionis maioris partis bonorū.Gofr.in
Summa tit.de his quæ vi.col.1.Abb.& alij in d.c.2.idem Ab.
in c.Gāma.de spon.1.col.Ias.in l.Titia.3.colum.ff.de verb. ob.
Curti.Iuni.in l.interpositas.C.de trans.quib.suffragatur tex.
in c.1.in fi prin.de rest.spo.in 6.Nam & amissio magnæ rei est
iusta causa timoris.teste Cino in d.l.interpositas.quem sequi
tur Catellia.Cotta in vltim. memor.dictio absentes. argu. l.
propter litem.in prin.de excusat.tut.

EX. §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium metu contractum,est nullum ipso iure.*
2 *Iuramentum metu præstitum valet,& ideo indiget absolutione.*
3 *Matrimonium metu cōtractum,etiam iuramento præstito est nullum ipso iure.*
4 *Iurare per metum compulsus, mortaliter peccat, si ante absolutionē id iuramentum violet.*
5 *Intellectus ca.inter cætera.22.q.4.*
6 *Metus cadens in constantem virum irritum facit matrimonium, ex propria actus natura,non tantum ex constitutione humana.*
7 *Metus matrimonium irritum facit, etiam si contrahens dederit causam metui.*
8 *Metus contractum coniugalem vitiat,etiam si quis cogatur incertā ex certis vxorem sibi accipere.*
9 *Consuetudo an possit inducere,vt in electionibus ecclesiasticis incertus ex certis eligatur.*
10 *Testibus paucioribus metum probantibus an sit danda fides,iudex attenta personarum,& rerum qualitate hoc ipsum arbitrabitur.*
11 *Vni testi metum testificanti non creditur.*
12 *Metus protestatio necessaria non est:plurimum tamen coadiuuat timoris probationem.*

§. Quintus.

1 CONSTAT igitur matrimonium† contractū
metu cadēti in cōstātē virū esse nullū ipso iure.
c.cū locū.c.veniēs.2.de sponsa.aptior tex. in c.si
gnificauit.de eo qui dux.in matrimoniū.gl.in c.
2.de his quæ vi.latè Imo.in rep.c.tuæ.de sponsa.atque vbiq;
Docto.id fatentur.& Barba.consilio 54.nume.10.primo vo-
lumin.hanc opi.dicit esse commu. idem asserit Hieronym.
Grat.cons.38.in 2.volum.probat Regia l.15.titul.2.part.4.re
petunt tanquam communem eandem sententiam Ab.in
dict.c.cum locum.col.3.& Parisi.consi.58.num. 56.& consi.
60.col.1.vol.4.idem vtrobiq; notans in sponsalibus,quæ de
futuro appellam⁹ post Abb.& alios in c.ex literis. de despō.
impub.& procedit,etiam si matrimonium metu contractū,
fuerit iuramento firmatum.Adhuc enim nullum est ipso iu
re.text.in d.c.significauit.gl.expressa in d.c.2.de his quæ vi.
Quanuis etenim iuramentum metu præstitum non sit nul-
2 lum ipso iure:sed sit ab eo†expectanda absolutio. c.debito-
res.cap.verum.de iureiur.vbi Docto.idem tenent. & fatetur
Imol.hanc opi.esse communem in d.c.verum.idem notant
Tho.& Caieta.2.2.q.89.articul.7.est etiam omnium cōcors
sententia in c.si verò.de iureiuran.vbi tex.eā probat.Et pro-
cedit,etiam si iuramentum accedat contractui inualido, vt
pote alienationi rei dotalis vel cōtractui minoris.Nam sem
per erit necessaria absolutio à iuramento per metum præsti
to,ita Ioan.Mona.Ioan.Andr.Domi.& Natan.in c. quanuis
pactū.de pact.in 6.super gl.versi non vi.Bal.in c.2. de iureiu.
Corne.in auth. sacramenta.pe.& fi.col.tract.de vlt.fine.illat.
22.col.6.licet Abb.in hoc contrarium teneat.in c.cum con
tingat.col.2.quem Alci.ibi sequitur.3.notab.de iureiur.Feli.
in c.2.eo.tit.Franc.in d.c.quanuis pactum.6.col.dicentes,nō
esse necessariam absolutionem ab hoc iuramēto,quod præ
stitum fuit per metum in cōtractu inualido. Nam & si quo
ad inferentem metum,iuramentum in effectu non obliget,
quia actus rescindi potest:interim tamen quo ad Deum est
obligatio:ideo necessaria est absolutio,vel remissio illi⁹,pro
quo Deus vt testis,intercessit.c.2.de iureiur.Thom. & For.
in d.locis.Sat enim est,quòd possit hoc iuramentum serua-
ri sine interitu salutis æternę. vt in d.cap.si verò probatur.ex
hac verò ratione metus datur facilimè à iuramento absolu
tio.sic Cice.verba sunt explicanda:dū is lib.3.de officiis.exi-
stimat iuramentum latroni,aut prędoni præstitū seruādum
non esse.frequentius tamē Abb.opinio admittitur apud præ
torij Regij iudices.In matrimonio tamen id locum non ha
3 bet,propter libertatem†consensus,quæ in eo contractu ex
natura eius,à sui primordio,requiritur.Iuramentū verò for
titur naturam,quę à primordio inest actui,in quo prestatur.
l.fina.C.de non num.pec.quam putauit Abb.esse singu.in c.
cum contingat.supra citato.nu. 14.Bal in c.cum omnes.col.
pe.de const.& iure Canonico eam procedere,absque abso-
lutione iuramenti optimè comprobat Fortu.in l. si vnus.§.
pactus ne peteret.ff.de pact.vbi num.15.dicit, exceptionem
non numeratæ pecuniæ opponi posse cōtractui,etiam iura-
to,quia exceptio illa propria est ipsius iuramenti, non tan-
tum contractus.

Sic ergo in nostro casu iuramentum adhærens coniu-
gio per metum contracto,ita habet illam conditionem, si li-
ber consensus interueniat,sicuti ipse coniugalis cōtractus.
Ideo cum ipse liber consensus deficiat,ad iuramētū in hoc
casu requisitus,ipsum iuramentum nullum est ipso iure.idē
gloss.per.tex. ibi in d.cap.significauit.Nec iuramentum defe
ctum consensus supplet.vt not.in c.fina.de procur.in 6. Quare
in re male videtur loqui Abb.in c.2.de his quæ vi.col.3.dicēs,
quod is,qui matrimonium contraxit per metum iuramēto
præstito,tenetur stare illi matrimonio,vel saltem non agere
contra iuramentum,donec sibi detur eius absolutio: sic in-
telligens tex.in c.inter cætera.22. q. 4. quo probari videtur,
matrimoniū metu contractum,iuramento pręstito,esse vali
dum.Et quāuis aliter intelligat text.scribit tamen Fortu.de
vlt.fine,illat.21.col.9.iuramentum obligare ante absolutio
nem:matrimonium vero nō valere.Additque iurantem nō
peccare mortaliter, etiam si ante absolutionem iuramenti
cum alia contrahat matrimonium.quib.ego nō consentio,
etiam si Thom.in 3.sent.distin.39.ar.3.Fortunio valde suffra
getur.Qui tamen subdit,ad matrimonium non sufficere sim
plicem consensum:sed esse necessarium liberum cōsensum:
ad iuramentum verò sufficere simplicem consensum,& ob
id etiam metu factum interim,dum absolutio nō præstatur,
obligare iurantem.Sed compertum habeo,iurātem aliquid
agere,per metum cadentem in constantem virum,mortali-
ter peccare,si id iuramentum violet ante absolutionem im-
petratam,casu quo iuramentum obligat,& absolutione in-
diget.Card.Anto.&Imol.in capitulo verum.de iureiu.Cald.
& Abb.col.fi.in c.si vero,eo,tit.Archi.in c.habemus. 22.q.1.
Tho.2.2.q.98.art.3.Caieta.2.quæstione 89.arti.7.versicu.at
autem.quanuis glo.Ancha.& Abb.in d.c.verum & Fortu.in
d.illat.21.teneant,non committi ex hoc peccatum mortale,
per tex.in d.c.verū.qui iuxta Tho.sensum id tantum dicit,nō
esse sic iuramēta violātes,in exteriori iudicio puniēdos ea
dē pœna,ac si crimē mortale cōmisissent,nō tamē sequitur
ex hoc

ex hoc.eos mortaliter non peccare. Nec opinor opi.gl. esse
magis cōmunem,etiam si Imol.ibi id asserat. Nō obest huic
opi.quam modo probauimus,dicere eum,qui metu caden-
ti in constantem virum iurauerit,periurum nō esse,licet id,
quod iurauerit facere,minime agat, adhuc absolutione nō
obtenta,eo quod defecerit intentio obligādi.Hunc etenim
defectum intentionis ecclesia non præsumit, ne mortale cri
men præsumat.Is enim,qui iurat metu,simplicē consensum
exhibet,quem si non exhiberet,peccaret mortaliter:cum ad
ducat falso Deum in testem.ex Caietan. 2. 2.quæst.89.art.7.
dubio 2.in quo Abb.manifestissime errauit.in c.si verò. col.
4 fi.de iureiu.Ex quibus†in hac quæst.quam in coniugal. con
tractu tractamus,dubio procul peccaret mortaliter, qui nō
impetrata à iuramenti vinculo absolutione, aliam in vxorē
acciperet,si verum esset,iuramentum istud valere ante abso
lutionem.quod aduersus Fortun.vrget.Nec matrimonium
interim valet,refragante Panor.quia iuramentum in coniu
gali contractu præstitum,illam propriam conditionem sor-
titur:si liber adsit cōsensus:alioqui nullum effectum id iura-
mentum habet,propter præuium, atque omnino spōtaneū
consensum,quem hic contractus exigit.

Non obstat tex.in c.inter cætera.quem Gratia.Augusti.
5 ad Seuerum tribuit. Ego † verò non satis certus sum, quis
fuerit illius caninos auctor.In quo tamen non dubitatur,an
matrimonium metu contractum fuerit firmum, nec de iu-
ramenti vinculo,quo ad matrimoniū. Sed præcipuè ibi tra-
ctantur duo.Primum,an iuramentum præstitum,de non alē
da matre,nec alendis sororibus,esset licitū.Et respondit Au
gust.id illicitum esse.Secundum,an ille,qui præstitit iuramē
tum concubinæ,de ea ducenda in vxorem,ac de matre,&so
roribus non alendis,possit,si velit, postea concubinam in v-
xorem sponte ducere. Et dicitur,matrimonium esse in Deo
firmum,& stabile.Et erat dubium, propter tot flagitia in ip-
sa contractus promissione commissa,& quia illa fuerat pro-
mittentis concubina.Quod ex responsionis ratione cōstat,
dum dicit:Quia non est peccatum eam,quam prius habue-
rat in concubinā postea in vxorē accipere. Vnde in illo tex.
post promissionē metu factā,matrimoniū fuit liberè contra
ctū: & dubitatur,an ille,qui iurauit,posset matrimoniū cū cō
cubina contrahere:nō an teneretur ex illa coacta promissio
ne ita equidem ille tex.est intelligendus:quicquid gl. ibi.&
in c.2.de his quæ vi.aliter dixerint.Sensit verò hunc intelle-
ctum Fortu.in d.illatio.21.col.8.

Ex his illud constat, matrimonium metu contractum,
6 nullum esse ipso iure ex propria†actus natura,non tantum
ex constitutione ecclesiæ.quod probatur. cōsensus liber est
præcisè necessarius ad hunc contractum.capitul.tua.capitu.
cum locum.de spons.hic autem consensus liber non est,vbi
metus cadens in constantem virum concurrit. Igitur ex na-
tura sua matrimonium metu contractum,est nullum. quod
Scotus asserit in 4.distin.29.q.1.sensit Thom.ibi colum.3.di
cens metum repugnare,& omnino contrarium esse contra
ctui coniugali.Nam quanuis consensus adsit simplex, quia
tamen liber non est, non tenet matrimonium. Non sic per
metum vanum,ac leuem consensus liber impeditur, secun-
dum eos,quorum opin.esse receptam communiter testatur
Almain in 4.distin.29.col.4. licet Durā. quæstione secunda.
Palud.colum.tertia.& Ioan.Maior.quæst.1.col.7.in distinct.
29.teneant, metum cadentem in constantem virum, hunc
matrimonij contractum irritum facere potius ex constitu
tione ecclesiæ, quàm ex natura rei.Atque eodem modo,
ex humano iure metum cadentem in constantem virum, à
leui distingui.

Cæterū hæc ipsa diuini,& humani iuris conclusio,matri.
monium metu contractum nullum esse:procedit etiā si me
7 tū†passus dederit coactiōi causam.l.nec timorē.§.1.ff.quod
met.caus.gl.per tex.ibi communiter recepta.in c.veniens.in
2.de sponsa.quem tex.adhuc dicit singul.Feli.in c.cum inter.
nu.20.de excep.idem probat glo.in d.c.2.de his quæ vi.opti-
mus tex. in c.quia diuersitatem de conces.præb. vbi impedi
tus excusatur,etiam si dederit causam impedimento:cum il
la culpa directè non tendat ad impediendum.Sic nec in ma-
trimonio culpa tendit directè ad coactionem, sed ad metū
inferendum.quem tex.dicit esse meliorem iuris Ias.in §.rur-
sus.de actio.nu.26.vbi Lud.Gomez.explicat.nu.15. Fel.in c.
i.de præsc.& Frāc.Balb.de præs.1 par.6.par.prin.casu 22.ad id
etiā plurimū cōducit gl.in l.athletas.§ 1.ff.de excu. tu.dicēs,
inimicitiā esse iustissimā causam recusandi iudicem, testes,
& similes,etiā si recusans dederit causam inimicitiæ, modo
id nō fecerit data opera,vt recusaret,quam gl.ibi approbāt
Doct.idem not.Abb.& Aret.in c.repellantur,de accus.Abb.
& Felin.in c.de cætero.de senten.excom.Abb.Imo.& Deci.
nu.19.in c.vt debitus.de appell.Ripa,qui hanc opi.esse com-
mu.asserit in d.c.1.de iud.nume.14.possétque id plurib.com
probari,quę adducunt Felin.in c.quæ in ecclesiarum. nu.67.
de consti.Hippoly.in l.1.§.cū quis latrones.ff.de q. nu.18. &
ante alios idem notauit Innoc.in cap.cum 1.& A.de re iud.

Secundò procedit hæc principalis conclusio, non tantū
8 quando quis per metum†cogitur cōtrahere coniugium cū
certa fœmina:sed etiam si quis cogatur incertam de certis
vxorem accipere:nempè alteram ex filiabus Sempronij.
Hoc enim cōiugium nullum est,quia ad illud deficit cōsen-
sus liber,quod manifesta ratione patet.Nam is,qui ita con-
trahit matrimonium cogitur contrahere cum ea,cum qua
cessante metu nō erat cōtractur⁹,quia neutrā volebat in vxo
rem accipere,coactus tamen alterā ex illis vxorem recepit:
ergo inuitus,non liberè in illam consensit.notat Bal. in con
sil.schismatis.colum.4.Fort.in tract.de vlt.fine.illat.21 colū.
13.per tex.in l.si optio.ff.qui & à quib. notat etiam Deci.in
capitu.licet.col.penulti.de electio. quam sententiam miro
ingenio comprobat Bar.Philipp.Lusitanus in capit.scindite
corda vestra.de pœnit.dist.1.in 5. relationis parte,quanuis
contrarium teneant Abb.in c.cum tertia.de electi.col.2.Zo
chus,& Prep.in c.Cum locum.de spon.penul.col. Feli.in ca-
pit.in præsentia de p obat.num.37.Cholmas in pragmatica
sanctio de electio.§.ad tollendum.vers.liberè.Imol.in capit.
9 tuæ.de sponsa.15.col.Ias.in l.Titia.†col.3.ff. de verbo. oblig.
Ioan.Lupi.in ca.per vestras.3.not.§.11.de donati.Sylua nup.
lib.2.num.119.E quibus qui primas obtinet, Panor. ab ele-
ctione ad matrimonium argumentatur dicens,consuetudi-
nem non posse tollere libertatem in eligendo. d.c. cum ter-
ra.& tamē potest illa inducere,vt ex certo genere personarū
fiat electio.c.cū dilectus.de consuet.Igitur nō cēsetur subla
ta libertas in matrimonio cōtrahēdo,quādo is qui cogitur
contrahere,potest ex plurib.& certis fœminis,sibi vnam eli-
gere.Cui argumentationi facilimè satisfieri potest. Fateor
etenim consuetudinē non posse tollere libertatem in eligen
do,ita vt ipsa electio,quæ præmittitur, omnino tollatur. vt
in d.c.cum terra.probatur.Nam si collegio ibi permissa erat
electio,nec ius eligendi erat cōsuetudine sublatū,nō potuit
inducere consuetudo vt eligentes duos eligerent,quorum
vterque posset à Principe,vel Patriarcha,reprobari, quibus
electi erant præsentandi.Id enim esset,ius electionis permis-
se omnino tollere,ac ex diametro ipsi electioni repugnaret.
Nec tamen negat ille tex posse consuetudine introduci, vt
eligentes duos eligāt,quorum alter possit à Principe,vel Pa-
triarcha probari. Quod in Hispania fit in electionib.quæ in
regno Granatæ à canonicorū collegio fiunt:siquidem eligū
tur duo,quorum alter à Principe admittitur.At cōsuetudo,
quæ de certo genere personarum eligere induxit,non tollit
libertatē electionis:cum & ab initio fuerit voluntarium ita
eligere,ac demum si necessariū est,id cōtingit de iure, quod
quidem ius id potest efficere.Sicuti statuere potest,electio-
nem faciendam esse,ex constitutis in sacerdotio. Non enim
ex hoc tollitur libertas eligendi.Nec mihi placet quod For-
tuni.opinatur,nō posse consuetudine induci,vt alter ex duo
bus eligatur:cum inter duos electio optime contingat:atq;
ista restrictio à lege fiat,nec repugnet electionis cōditioni,
vt constat.Et præterea,vt Panormita.& sequacib.respōdeā,
id constanter affirmo, in matrimonio diuersum quiddā ab
electione esse:cum adeo liberū consensum exigat,vt nec le
ge ipsa constringi possit.Imo ex hac libertate cōsensus exi-
stimo constitutionē procuratoris,ad causam matrimonialē
tractandā,esse nullam ipso iure,si metu fiat:quo quidem ca-
su admitto libenter decisionem Hostiens.qui in ca. 2.de his
quæ vi.dixit generaliter,constitutionē procuratoris metu fa
ctā esse nullā ipso iure,per tex.in c.accedens. de procurator.
quē dicit sing.esse Rom.singu.753.hoc tamen minimè pro-
bat vt testantur Abba.in d.c. tertio.& Roma.singul. 124.

Metus autem probari potest ex coniecturis,& per testes.
10 Bart.in l.ob turpem.ff.de conditio.ob turp. † caus.not.No-
uiores in l.interpositas.C.de transactio.& Parisiēs.consi.58.
volu.4.nu.67.Imo dicebat Inno.in c.super hoc.de renuncia-
tioni.potius esse credendum duob.testib.asserentibus, me-
tū in actu illatū fuisse,quā cētum dicentib.liberè actū gestū.
Hi enim,qui deponūt de metu,id quod asserūt sensu corpo
reo percipere potuerunt:illi verò,qui testantur,actum spon
te, ac liberè gestum fuisse:cum sit res in animo recondita,
non potuerunt id sensu corporeo percipere. notat Ab-
ba.in capitulo primo.de his quæ vi met.ve caus.fiunt.Cor-
set.in

Universidad de Deusto
Biblioteca

set in singulari. versic. mille testes. consulens ab hac opinione non esse recedendum in iudicando, quam communem esse fatetur Deci. in capitul. fin. colum. fin. de appel. Sed cum interior voluntas ex signis exterioribus cognosci possit. capitul. fina. de renun. in 6. l. dolum. C. de dolo. potest liber consensus percipi optimè à testibus. Ideo pensare debet iudex vtrinque rationes, & causas quas ipsi testes pro suo testimonio reddiderint: his enim pensatis quibus maior sit exhibenda fides. arbitrabitur. secundum Ias. in l. interpositas. C. de transact. nume. 5. sensit Ange. in l. fi in prin. ff. quod met. cau. & Deci. in dict. cap. fina. quòd si pares sint vtrinque rationes & tractetur de re propria metum allegantis amittenda, deque eius incommodo, Inno. sententia erit seruanda. ex Alciat. de præsumpt. regu. 3. præs. 7. denique iudex attentè omnia examinabit, vt Innoc. sequatur: erit enim arbitrio iudicis relinquendum: an metus sit legitimè probatus. Innoc. Abb. & Doct. in cap. cum dilectus. de his quæ vi: quos sequitur Parisi. consi. 60 numero vigesimoquinto. volumine quarto.

11 Nec mihi persuaderi potest, soli vni testi testificanti, metum in actu interfuisse, integram fidem † esse adhibendam, etiam si rationem proprij testimonij reddiderit. Id enim est contra iuris regulas dicentes, in ore duorum vel trium stare omne verbum. ca. licet. cap. veniens. 1. de testibus. l. vbi numerus. ff. eo. licet Cæpo. caut. 144. contrarium asserat, quem iure optimo impugnat And. Alc. in d. præs. 7.

Verum ista probatio metus plurimum coadiuuatur ex
12 protestatione facta per allegantem metum. imo † si fiat in ipso actu aduersa parte præsente, nec contradicente, probatur metus in præmissa protestatione. tex. & gl. ibi in capitul. Lotharius. 31. quæstione secunda. notat post alios Ripa in cap. cum M. de const. numero nonagesimoprimo. Sin verò fiat ante actum ex causa tamen legitima, etiam ex interuallo actus gestus præsumitur metu expeditus. ita Abb. in capitu. primo. de his quæ vi. Deci. in capit. fi. de appellatio. optimè Ripa in di. cap. cum. M. numero 101. quo fit, vt quàuis vtilis sit protestatio facta per patientem metum, non tamen est necessaria ad ipsius actus metu facti recisionē. gl. Abb. & alij in d. c. j. vers. timore. gl. in d. c. Lotharius. verb. innotuit. Innoc. in c. ex ratione. de appel. sensit Bart. quem ibi sequitur Iason in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cau. Deci. in c. fi de appel. Ludoui. Gomez. in reg. de annali. poss. q. 76. dicens, ita in summo Romanę vrbis prætorio iudicatum fuisse. Idem notat Alexan. in l. qui in aliena. §. fi. col. 3. ff. de acq. hær. Bar. in c. plerunque. de rescrip. rametsi Imol. in c. fi. de appel. Fran. in d. c. ex ratione. 6. col. ac sibi parum constans Alexan. in l. de pupillo. §. si quis. column. 9. ff. de noui oper. nun. asserant necessariam fore protestationem quando ex facto tertij contingit impedimentum opponi, aut metum contrahentis inferri. Esse tamen vtilem hanc protestationem ex causa metus, non negamus, quæ fieri deber coram viris honestis & publicè. Quod si nō audeat metum patiens protestari publicè, secretè id agat. Bal. Ange. Pau. & Imol. in l. qui in aliena. §. 1. ff. de acquiren. hæred. & Ripa in d. c. cum M. nu. 115. Sed si nec secretè valeat protestari, sat erit postea probari metū. Iuxta gl. & Abb. in d. ca. 1. Gerad. singul. 81. Hoc tamen ideo notauimus, vt res tutius agatur. Satis enim est, metum probari, etiam si nulla fuerit præmissa protestatio.

EX. §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Metus præcedens purgatur ex cohabitatione spontanea.*
2 *Metus inferendi præsumptio, est iusta causa deponendi fœminam in loco honesto, vt liberè consentiat matrimonio.*
3 *Metus reuerentialis, an impediat matrimonium carnale. & numero quinto.*
4 *Metus solus reuerentialis, non rescindit cæteros contractus.*
5 *Intellectus ad tex. l. si patre cogente. ff. de ritu. nup.*
6 *Metus reuerentialis impedit matrimonium contrahi ex tacito consensu.*
7 *Metus reuerentialis, an impediat matrimonium spirituale?*
8 *Nullam in hoc differentiam esse inter matrimonium carnale, & spirituale, contra communem.*

§. Sextus.

1 METVS TAMEN PVRGATVR per spōtaneam cohabitationē † tanti tēporis, ex qua posit præsumi sublatā fuisse timoris causam & spōtaneū cōsensū accessisse. tex. secūdū Io. An. Ab. & Prepo. ibi in cap. ad id. de sponsa. vnde secundum eos cohabitatio per annum & dimidium, in illo text. potius ad factum, quàm ad ius pertinet. quod sensit glos. ibi, dum ponit carmen illud. Effuge cum poteris, ne consensisse puteris. & Oldra. consilio trigesimoquinto. dicens, cohabitationē metum expurgare, quando illa cohabitatio contigit postquā causa metus recessit. probat tex. in capi. primo. de his quę vi. vbi constat, metū durare interim dum durat causa metus: idem notat Calde. in consilio primo. de his quæ vi. & Barto. in l. si ob turpem. ff. de condictio. ob turp. caus. fin. col. dicēs contractum factum ab vxore præsumi metu gestum, etiam ex interuallo, si maritus vxorem percusserat, ex eo quod illi contractui nolebat consentire. Secus tamen dicendum est, si maritus vxorem ob aliam causam, verberasset. quod explicat Matthæ. ab Afflictis decisio. Nea. 246. Ergo dum durat causa metus semper præsumitur metus. & potest hoc ipsum comprobari ex plurib. quæ adducit Deci. consi. 219.

Ex hoc libero consensu, qui ad matrimonium exigitur, de
2 ducitur. iudicem timentem † libertatem cōsensus in aliqua fœmina impediendam fore, id agere debere, vt fœmina illa in loco honesto, ac tuto deponatur, vbi liberè valeat consensum proprium exprimere. tex. optimus in c. cum locum. de sponsi. non tantum quando inter duos viros esset contentio super matrimonio. cum illa fœmina contracto, vel contrahendo: sed etiam vbi inter duos nulla contentio sit, si iudex intelligat, fœminæ consensum liberum impediri. quod probatur in l. 3. in fine. ff. de lib. homi. exhi. Hinc dicebat Paul. Castrens. consi. 127. volu. 1. quod si mater legitima tutrix filiæ, ipsam filiam impuberem, tradere in spōsam alicui promisit, debet iudex illam puellā in loco honesto deponere, ad effectum, vt in ætate perfecta, cui velit, liberè nubat. refert, & sequitur Aymon Sauillia. consi. 190. dicens, adhuc matrem manere tutricem: etiam si ipsa filia deponatur, iuxta consilium Pauli.

Cæterum, cum de libero consensu agamus, scire oportet,
3 nū metus ille, qui contingit ex obsequio, † & reuerētia, quę prælatis, parentib. & superioribus debetur, matrimonij contractum impediat? Et gl. in c. præsens clericus. 20. q. 3. tenuit, nō impediri propter istū metū matrimonium carnale, quamuis spirituale, quod in religionis professione cōtrahitur impediatur. Primum probat ex l. si patre cogente. ff. de ritu nuptiarum. Secundum, per text. in dict. capit. præsens clericus. 20. quæstione tertia. cuius glos. distinctionem dicit peregrinam Iaso. in §. quadrupli. de act. num. 62. Ego tamen distinctè hoc tractabo, vt expeditior sit huiusce rei intellectus.

Prima enim illius glo. asserrio probatur in d. l. si patre co
4 gente. propter quam idem notat Abb. in capit. veniens. in 1. de sponsa. Præp. in c. cum locum. colum. 4. eod. tit. Cal. consilio primo. titul. de sponsa. Host. in summa. tit. de matrimo. §. penul. versic. nunquid coactio. & Imol. in cap. tuę. de sponsa. colum. antepenul. Sed cum in matrimonio maior sit exigēda libertas, quàm in cæteris contractib. notandum † est, cæteros contractus non esse rescindendos, ex solo metu reuerentiali, nisi præcedentib. minis illatis ab eo, qui solet, quod minatur, exequi. Bar. in l. prima. §. que onerandæ. ff. quando. re. actio non det. quāuis gl. ibi indistinctè dixerat contractus ex hoc metu rescindendos esse. Sed intelligenda est vti Bar. eam intelligit, quem sequitur Abb. in c. cum contingat. de iureiur. colum. 1. idem Abb. in c. cum dilectus. de his quæ vi. & in c. 2. colum. 2. cod. tit. Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solu. matrimo. colum. pe. Ias. consi. 3. nu. 6. 1. volu. Rode. Suarez. in alleg. 24. ad finem. eandem opinio. sequuntur profitentes esse communem Soci. consi. 263. 2. vol. Ripa libro 3. resp. c. 15. col. 3. & 4. Iacob. & Cur. Iunior. præter alios ibi. in l. interpositas. C. de transact. fi. col. Felin. in ca. causam matrimonij. de offi. delega. 2. colum. Georg. Natanus in c. quanuis pactū. de pact. in 6. col. 11. Anto. Capicius decis. Neap. 156. numero 34. & Alci. a. in c. cum contingat. in princip. de iureiur.

Hi verò omnes, quos dixi fateri hanc opi. esse communē,
5 eandem intelligunt, nisi enormis læsio in contractu contingat, cum metu obsequij, & reuerētię. Hoc enim solum etiā minis non probatis, sufficiet ad rescindendum contractum, quod eleganter notauerat Aret. consi. 24. col. 2. etiam si iuratus esset contractus. quē sequitur Aymon Sauillia. consi. 13. colum. penul. & optimè probat Paul. Castren. consi. 174. nu. 4. libro 1. ex tex. in l. si superstite. C. de dolo. Quę omnia necessariò adduximus: sedvt matrimonij contractus nullus omnino sit, eo casu, quo cæteri cōtract⁹ ex hoc metu sint rescindēdi, quod est ab omnib. receptum. qua in re non est admittenda sententia Ioan. Ignei, qui in l. tertia. §. eleganter. nu. 6. testimo septuagesimosexto. ff. ad Sillani. dicebat, matrimonium contractum ex solo metu reuerentiali, nullum esse, ac si ex alio metu cadenti in constantem virum esset contractum.

5 Pro qua opi. retorquet l. si patre cogente. dum, eo † autore, lex illa dicit, contrahi tamen matrimonium, quod inter inuitos contrahitur. Igitur filius, qui patris reuerentia cogente, matrimonium contraxit, non liberum, sed coactum matrimonium contraxisse videtur: quod nullo pacto valet, & dum subdit. illa, maluisse hoc tamen videtur: eam interpetratur, quando filius nouo consensu, saltem tacito, ratum habet matrimonium contractum, metumque purgat. Hæc quidem interpretatio inconcinna est, deceptumque opinor Ioan. Ignę. virum alioqui doctissimū, falsa illius legis lectione: si quidem in Pandectis Florentinis ita text. ille legitur, cōtraxit tamen matrimonium, quod inter inuitos non contrahitur. Atque hæc lectio vulgo receptissima est. Nec etiā placet Ioan. Ignei. opinio, dum aduersus cōmunem opinatur, quemlibet actum, metu reuerentiali gestum rescindendum fore. Illud tamen adnotandum est, matrimonium ex tacito consensu filij præsentis, nec contradicentis patri pro eo contrahenti, iuxta capitulum primum in fine. de despō. impub. in 6. minimè tenere, quando filius tacuit, propter metum reuerentialem patris, alias non taciturus.

Hic enim cōsensus in tacente præsumptus, facilè eliditur:
6 cum expressus non † sit. Bart. hoc sensit. in l. quæ dotis. ff. solut. matri. penu. col. Anto. Abb. & Feli. in cap. nonne. de præsumptio. Felin. ipse melius in dict. cap. causam matrimonij. col. 3. idem Felin. in cap. cum omnes. de consti. nu. 12. Alciat. in dict. cap. cum contingat. in prin. Hippo. singul. 147. Secunda dictæ gl. conclusio, matrimonium spirituale, & sic religionis professionem, nullam esse, ex solo metu reuerentiali. probatur in dict. c. præsens. & in cap. puellæ. 20. q. 1. c. cum virum.

7 de regul. vbi notat Antoni. Puellæ enim, quæ † non audent contradicere patribus imperantibus religionis ingressum, propter parentum reuerentiam sæpissimè profitentur inuitæ. hanc ipsam opinionem sequuntur Angel. col. 4. & Ias. nu mero 62. in dict. §. quadrupli. dicit singu. Hippo. in l. vni. C. de rap. virg. nu. 43. & in singul. 147. Imol. & Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem. ff. soluto matrim. col. penu. Imol. in cap. tuę. de sponsalib. col. penult. Iaso. consi. 3. col. penult. in 1. volu. & Roderi. Suarez. alleg. 24. Sed ista opinio, licet videatur communis, non tamen procedit. Tanta enim libertas in matrimonio carnali requiritur, quanta in spirituali. capi. cū locū. de sponsi. & tamen carnale matrimoniū ex hoc solo non est irritum: ergo nec spirituale. & ita Abb. tenet nullum in hoc esse discrimen: sed ex hoc solo metu non esse retractandam professionē asserit in dict. cap. cū virū. Roma. in dict. §. eo autem tēpore. Præpo. in dict. cap. cū locū. 4. col. Felin. & Deci. in cap. causam matrimonij. de offi. deleg. idē sentit Bart. in dict. §. quæ onerandæ. dū allegat cap. accedēs. de cōuers. cōiuga. gl. etiā in dict. cap. præsens. hāc eandē sententiā probat, dū l. si patre cogente. intelligit in metu leui. illū verò canonē in dict. cap. præsens. intelligere videtur, in metu, seu coactione graui: non ergo intelligit illū tex. in solo metu reuerentiali.

8 Quæ omnia, si exactè † perpendantur, eò tēdunt, vt nulla sit constituenda differentia, inter matrimoniū carnale, & spirituale: sicuti cōtendit Ignę. in dict. §. elegāter. nu. 166. tametsi vtroque casu nitatur probare ex solo metu, quem reuerentialē, docendi causa appellamus, actū esse rescindendū. Nos verò opinio. quā alios sequuti, probauimus in matrimonio carnali, in spirituali matrimonio verā esse profiremur. id autem, quod supra de minis concurrentibus cū metu reuereniali diximus, locum habet in precibus importunis auctore Matthæ. de Afflict. decisi. 69.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Error personæ, conditionis, alteriusve qualitatis, an impediat matrimonium.*
2 *Matrimonium verum contrahitur, inter duos habiles licet eorum alter subesse impedimentum falso opinetur.*
3 *Dolus dans causam matrimonio, an illud irritum faciat?*
4 *Matrimonium contractum, lite pendente super primo, quod nullum est, valet, etiam si alter ex contrahentibus credat primum matrimonium validum esse.*
5 *Pœna à contractu matrimonij omnino reuocienda est.*
6 *Arra, in contractibus, quid sit?*
7 *Arra in spōsalib⁹ permittitur, siue tradat in quātitate, siue in specie.*
8 *Arrarum traditio, permissa est in sponsalibus, etiam si vtrinque fiat.*
9 *Arrarū traditio in sponsalibus, cuiuscunque sit quātitatis licita est.*
10 *Arræ si tradantur, permittuntur in hoc contractu: promissæ verò ex eludūtur.*
11 *Arræ matrimonio sequuto, ad dantem reuertuntur: eo verò eius tulpa non contracto, amittuntur.*
12 *Arræ apud Hispanos quæ sint. Atque ibi de donatione propter nuptias.*

§. SEPTIMVS.

1 EX HAC IPSA Libertate consensus, quę ad matrimonium exigitur, illud notandum † est, matrimoniū cōtractū per errorē personę, vel cōditionis, minimè valere. tex. in ca. 1. 29. quę. 1. Tollit enim hic error cōsensus libertatem. Imo nihil efficacius consensu aduersatur, quā error. l. si per errorem. ff. de iurisd. omni. iud. l. alioqui. ff. de contrahen. emptio. Is ergo, qui cōtrahit cum Maria credens esse Catherinam, minimè consentit in matrimonium cum Maria. Item qui contrahit cum ancilla credens eam esse liberam, nullo pacto in coniugium consentit. c. 2. de coniu. seruo. & Magist. in 4. distinct. 30.

Si tamen liber comperta alterius seruitute debitū coniugale reddiderit, aut exegerit, matrimoniū probare cēsetur: atq; ex hoc tacito consensu matrimonium perfectum efficitur. gl. cōmuniter recepta per tex. ibi in c. vlt. de coniug. seruo. & tradit Henri. in c. proposuit. eo. ti. & est magis cōmunis opinio autore Syluestr. verb. matrimo. 8. q. 3. idē probat Regia l. 11. tit. 2. par. 4. quæ quidē opinio poterit confirmari ex his, quæ dicemus huius partis c. 4. n. 3. & sequentibus. Prius tamen quā ad alia in hoc erroris tractatu accedamus, libet aliqua circa conditionis errorem prænotare.

Primū, minimè impediri matrimoniū ex errore libertinę conditionis: si quis etenim cū libera, quę liberta est matrimoniū ignoranter cōtraxerit, credēs eā liberā, & ingenuam esse, nihilomin⁹ matrimoniū tenet: vt Syluester notat d. verbo. matrimoniū. 8. q. 2. n. 7. post Archi. in summa. 29. qu. 2. in princ. idē tenet Henri. in d. c. proposuit. col. 1. post Vincēt. Joan. And. & alios ibi. Secundò hac in re notandū est, seruum matrimonium cum libera cōtrahētē domino sciente & cōsentiente, non effici ex hoc liberum: si ipsa fœmina, cū qua matrimonium cōtrahitur, itidem sciebat mariti seruitutē. Quod si ipsa ignorans seruitutē hanc cōtrahat cum seruo matrimonium domino præsente, seu scientemec tamē seruilem cōditionē liberæ fœminæ reuelante: tunc seruus hic liber efficitur. tex. in auth. de nuptijs. §. si verò ab initio. Doct. cōmuniter in capitulo primo. & fi. de cōiu. seruo. Regia l. 1. ad finē. tit. 5. parti. 4. Ex quo datur intellectus ad l. 5. titu. 22. part. 4. qua videtur statutū fuisse, seruum matrimonium cō trahentē cum libera domino sciente, nec cōtradicente, liberum effici: id etenim est intelligendū quādo cōtrahit seruus cum libera seruilē cōditionē ignorante, vt in dicta l. 1. & in dict. §. si verò ab initio. hunc intellectum admodū adiuuat l. 5. tit. 11. lib. 4. fori. ita enim statuta, & ordinata est. dominus seruum tradens matrimonio liberæ, dicens eum esse liberū, amittat ius seruitutis, efficiaturq; seruus ille liber. Ite deniq; vidi semel in hoc regio Prætorio Granatensi per sentētiam definitum fuisse. Verum tamen est in hoc casu matrimoniū cum seruo contractum ab ignorante minimè valere, etiā si ex hoc contractu seruus efficiatur liber. potest enim ipsa ab hoc cōtractu discedere. Regia l. prima. tit. 5. par. 4. cuius contrarium notant gl. Hostien. Abb. & Docto. cōmuniter in ca. vlt. de coniug. seruo. & Syluest. dicta quæst. 2. nu. 4.

Tertiò & illud est considerandum, dominum accipientem in vxorem propriam ancillā, non efficere eā ex eo solo liberā, imo necessariū esse manumissionē: vti probat tex. in aut. de triente & semiss. §. vlt. in cuius interpretationē scripsit Fulgos. consi. 212. sufficere ancillæ manumissionē, etiā quo ad filios ex ea conceptos & natos: quod omnino notandū est. Regia tamen l. 15. tit. 22. par. 4. & l. 1. tit. 13. cad. part. expressim asserit, ancillam liberam effici ex eo quod domin⁹ eā in vxorem acceperit, eritque eadem decisio minimè iniqua. argu. l. matrimonij causa. ff. qui & à quibus. & l. vlt. C. cōmu. de manumiss. quæ ad hanc conclus. est maximè notanda.

Quartò animaduertendum est, conditionem illam, si quis sine liberis decesserit, deficere omnino si is decedat relictis liberis, etiā in seruitute cōceptis, ex matrimonio tamē. text. in l. ex facto. §. primo. ff. ad Treb. iuxta cōmunē omnium interpretationē. Ego sanè hoc admitterē, quādo hi liberi, qui deficere faciūt cōditionē, sibi ipsis adquirūt: vt pote, nati ex matre libera, patre verò seruo: sec⁹ enim arbitror eo casu dicendū esse, quo domino adquirūt vt nati ex matre seruā: & id ex mente testatoris præsumendum esse censeo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintum his addendum erit, dominum tradentem seruũ in matrimonium etiam scienti eius conditionem, eundem seruũ ex hoc liberum efficere, si dotalia instrumenta ad hoc matrimonium constituerit. tex. est in l. vnica. §. sed si quis homini. C. de lat. libert. toll. gl. per tex. ibi in capitul. illud. de præsumpt. vbi Abbas id esse dicendum censet, eo casu, quo ipse seruus hæc instrumenta fecerit præsente, & tacẽte domino, nec tamen cõtradicente: & hoc fauore libertatis inductum esse manifesti iuris est. Hactenus igitur de errore conditionis.

Is autem, qui contrahit cum Maria paupere credens Mariam, in cuius persona non errat, nec in eius conditione, esse diuitem, in illam consentit, & matrimonium contrahit. Idẽ in eo dicendum est, qui credit Mariam esse nobilem: cum tamen ignobilis sit. Quia error in qualitate seu in fortuna, nõ impedit consensum in illam fœminam: qui consensus coniugalis est. quod probat tex. in dict. cap. 1. 29. q. 1. Regia l. 10. cum seq. tit. 2. partita quarta. Bal. in l. cum Archimedorã. C. vt in possil. legat. Iaſ. in §. fuerat. de actio. nu. 13. Burgenſ. in cap. cum dilecti. de emp. nu. 56. Atque hæc distinctio procedit, quia error tunc impedit actum, quando contingit circa ea, quæ sunt de essentia actus. Sic in matrimonio error impedit illud quando est circa ea, quæ sunt de eius essentia, nẽpe circa personas, & circa mutuam corporum potestatem. Error igitur circa conditionem, eũ contingat circa ipsam mutuã & liberam traditionem corporum, impedit. Seruus enim sui dominus non est, nec habet liberam potestatem, vt explicat eleganter Tho. in 4. dist. 30. q. 1. col. 3. ✠ Nã etsi seruus per se substantiæ matrimonij non obstet, vt dixi in initio huius, & versi. si tamen. ignorata tamen obstat eius causæ, nempè libertati consensus. ✠ Hinc † potest inferri, illud esse matrimonium, quod inter duos habiles ad id contrahitur, licet alter eorum credat subesse inter eos aliquod impedimentũ. Nullus enim est error circa personas nec circa cõditionem ad mutuam corporum traditionem necessariam: cum nullũ verè subsit impedimentum. Est tamen in oppositũ text. in l. is qui putat. ff. de adquir. hæred. vbi qui putat, se necessarium hæredem esse, repudiare non potest, & si verè voluntarius hæres sit. ta qui putat, nõ posse dari corporum mutuam traditionem, nec cohabitationem, propter cõsanguinitatis impedimentum, errat in substantia coniugij. Igitur matrimonium non est. Cui inductioni respondeo, in dict. l. opinionẽ præferendam esse veritati, quia ad illum actum est necessarium, agentem scire ex qua causa, & quo iure eundem actũ agit, vt ibi notat Iaſ. 2. col. At in matrimonio non est necessarium, contrahentem illud, certo scire nullum subesse impedimentum ad contrahendum. ✠ Quemadmodum post huius operis tertiam editionẽ Dominicus Soto adnotauit in quarto sententiarum dist. 29. q. 2 art. 1. & dist. 35. q. vnica art. 2. quẽ legito in dist. 27. q. 1. ar. 3. verſ. sed alia hinc nascitur. ✠ Sat enim est, illud impedimentum non subesse, & contrahentem consentire matrimonio, etiam refragante lege canonica, quæ illud prohibet inter consanguineos. Iuris equidem canonici est, illum contractum retractare: cõtrahentis autem est, contractui consentire, quod patet. Nam alias canon in cle. vni. de consangui. non puniret cõsanguineos matrimonium cõtrahentes, si ex eo quòd scirent. se consanguineos esse, nullus esset consensus ad matrimonium sufficiẽs, semota iuris canonici prohibitione. Nam & si consanguineus contrahat matrimonium cum consanguinea, absque coniugali consensu, certe non incidet in illius canonis pœnam: ex his quæ dicemus in tractatu impedimenti publicæ honestatis, & ex eleganti text. in cap. 1. in principio. de sponsali. in 6. vbi cauetur, impedimentum publicę honestatis oriri ex matrimonio contracto inter consanguineos: non alia ratione, nisi quia consensus naturalis ad coniugium, prælitus fuerat à contrahentibus.

Qui quidem consensus efficeret matrimonium, ni canones illud impedirent.

Ex his etiam infertur, quòd dolus contingens in contractu matrimonij circa qualitatem personæ, siue circa † fortunam, non vitiat ipsum contractum etiam si det causam contractui. not. gloſſ. singu. secundum Abb. ibi. in capitulo cum dilectus. de his quæ vi. not. Baldus in rubr. de iudic. prima lectio. columna secunda, gloſſa. in leg. à Diuo Pio. ff. de ritu nup. quam dixit esse singul. Baldus in lege prima, columna secunda. C. plus valer. quod agi. Curti. Iunior. in l. interpositas. C. de transactio columna prima. probat idem text. secundum Abb. & Præpo. ibi in capit. cum in apostolica. de sponsa. vbi mendacium seu surreptio, non vitiat ipsum matrimonij contractum. Hinc etiam est perpendendum id quod no. Abb. & Rauena in dicto capitulo, cum in apostolica. dicentes, † matrimonium secundum contractum lite pendente super primo quod nullum est, minimè valere si contrahens credebat, primum matrimonium validum esse. Viderat etenim omnino fictè, & non verè, illud matrimonium secũdũ contractum fuisse. quam opin. dicit esse receptam communiter Præp. ibi. Ego tamen eam intelligo, in foro interiori, vbi defectus consensus ex eius confeſſione cõstare potest. At in foro exteriori, non arbitror confitenti credendũ esse.

Præterea ex hac libertate consensus infertur. non posse pẽnam promitti pro matrimonio contrahendo, etiã in ipsis sponsalibus. † tex. in cap. Gemma. de spõſ. l. neque. C. de nup. l. fi. C. de sponſa. impedit enim liberum consensum rimor amittendi illam pœnam: tametsi non semper timor hic censeatur cadens in cõstantem virum. Sed nihilominus est prohibita à iure promiſſio pœnæ in spõſalibus & iuſtiſſimè: nõ tãtum inter contrahentes, sed etiam inter eos qui ipsos spõſos iure sanguinis attingunt, ita vt timor pœnæ ipsos contrahentes iure proximitatis cõprehendat. ex mente Abb. & docto. in dicto capitulo Gemma. Bar. & communis in l. Titia. ff. de verbo. obliga. & probatur in dict. cap. Gemma, secũdum vnum intellectum, ti intelligamus, pœnæ promiſſionẽ, factam ibi à Gemma matre sponsæ. vt frequentius intelligitur ille tex. probat idem tex. in cap. accedẽs. iuncta gl. de procur. Imo etiam si pœna promittatur in modica quantitate, nihilominus promiſſio pœnæ non valet, Abb. communiter receptus in dict. ca. Gemma. Bar. quẽ cæteri sequuntur in d. l. Titia. Sed quanuis pœnæ promiſſio, à matrimonij contractu excludatur, arra † tamen potest præstari in eodẽ sponſaliorum contractu. Est enim arra propriè id, quod inter sponsos traditur in pignus complendi matrimonij. tex. in l. arris. & l. fi. C. de spon. notat gl. in d. ca. Gemma. Doct. in dicta l. Titia. Regia l. 1. tit. 11. par. 4. in prin. ad exemplum eius, quod in venditione, cęteriſque cõtractibus, traditur in venditionis, vel rei contractæ, argumentum sue pignus. l. ex empto. §. is qui vina. ff. de actio. empt. l. 2. C. quando liceat ab emp. dis. l. contractus. C. de fid. instr. qua in significatione vtuntur hac dictione Terent. ac Plaut. cæterique latini frequentius, teſte Gellio lib. nocti. Atti. 17. ca. 2. Plinius etiam de anulo agens. lib. 33. ca. 1 celebratior, inquit, vſus cum fœnore cœpiſſe debet, argumẽto est cõsuetudo vulgi, ad spõſiones etiã. anulo exiliente, tracta ab eo tẽpore, quo nondum erat arra velocior. Quanuis Græci hoc pignus, arra bona appellẽt: eáque dictione, pro obsidibus, vſus est Q. Claudius, cuius ipse Gellius meminit. Est etenim Arrabo, auctore Suida, ea pars pretij, quæ ab emptoribus firmandi contractus gratia repræsentatur. Cuius dictionis & Varro de lingua latina mentionem facit: quãuis postea inter sordida verba haberi ceperit apud Latinos. Lucianus verò apud Græcos in libello de Rhetoricæ magiſtro, hac dictione vti maulit, quã προτίμησιν Diuus Hieronym. super epiſto. ad Epheſios, existimat, pignus ab arrabone differre. Nã pignus quod Græci vocãt hypothecã, datur in mutuo, Arrabo in cõtractu emptionis, & venditionis, quo firma sit obligatio. Ipſa igitur arra, in sponſaliorũ cõtractu, permittitur. dict. l. arris. l. fi. C. de sponſa. † Regia l. 1. tit. 11. par. 4. Non enim ita facilè arra cõstituitur, sicuti promittitur pęna: cum arra realiter tradi debeat.

Vnde nõ est mirũ, si in matrimonio permittaẽ cũ maturo cõsilio arra tradatur. Quod locũ habet, siue arrę tradatur in quãtitate, siue in specie: Præpo. in dicto capitulo, Gẽma. col. penul. Bal. & Sali. in dict. l. fina. C. de sponſa. Imol. Cuma. Paul. Aret. nu. 9. & Iaſ. in fine. in dicta l. Titia. cõtra Bar. ibi. & Abb. in dicto cap. Gẽma. quorũ opinio vulgo reprobatur. Procedit & hæc arrarum traditio, etiam si vtrinque fiat. Sal. in dicta l. fi. Aret. nu. 8. & Iaſ. nu. 31. in dicta l. Titia. quãuis Bar. ibi quẽ alij cõmuniter sequuntur, vt Iaſ. fatetur, teneat, arrã iurę permiſſam esse, quãdo ab altero tantũ traditur: alioquin idẽ esset qd̃ pęnę promiſſio, & facilimè vtring; † traderetur: idẽ notat Abba. in dicto capitulo Gẽma. Sed probabilior est sententia Bal. Nulla enim videẽ cõstitui ratio differẽtię, quæ efficax sit, an vtrinque an ab altero tãtũ arra tradaẽ. Nec ita facilis est traditio arrarũ, criã si vtring; fiat, sicuti ipsa pœnæ promiſſio. † Hæc etiã traditio arrarũ potest fieri in quacũq; quãtitate. ex dict. l. fi. quę genericè loquitur, Paul. Imol. Ang. Cuma. & Iaſ. in dict. l. Titia. nu. 21. etiã si Bar. & Abb. in dictis locis, velint arras nõ posse excedere quãtitatẽ dotis, vel donationis, propter nuptias, seu cõtẽtã in l. iubem⁹. C. de repud. Est tamẽ intelligendũ totũ hoc quod de arris diximus, in arris promiſſis, & traditis omnino: nõ in promiſſis tãtũ, etiam ab altero solum. secundũ Bar. Ang. Imo. & Paul. in d. l. Titia. & Soci. consi. 3. 1. vol. post Bar. consi. 45. Quia l. si C. fi. de spõſa. quæ arras permiſit, in realiter traditis loquitur: vnde earũ traditio constare † debet. Bart. tamen in dicta l. Titia. quẽ ibi sequuntur Cuma. Areti. & Iaſ. & Anto. consi. 70. Abb. in dicto capitulo, Gemma. Paul. in l. fi. C. de Epiſ. & Cleric. dicit, super hac traditione stando esse cõfeſſioni illius, qui asserit, se arras recepiſſe, interim dum contrarium non probatur. l. Publica. §. fi. ff. de poſi. sed si confeſſio vtrinque fieret, maximã esse fraudis præsumptionem. Quæ quidẽ Bar. distinctio placet: licet Præp. in dicto cap. Gemma. 2. quæſt. dixerit, communiter receptum esse. l. fi. C. de spon. non habere locum in arris promiſſis. & Tiraq. de vtroque retract. 2. part. §. 7. nu. 55. idem asserat. quod ego non nego. tamen super earum traditione, standum esse confeſſioni recipientis ipsas arras cum Bart. contendam. Vnde non rectè dixit gl. in cap. accedens. de procurato. licitum esse arras vtrinque promitti in sponsaliorum contractu.

Horum autẽ pignorum, quæ arras appellamus, illud proprium est, ea amittere eum, per quem stat, quo minus matrimoniũ † sequatur. At matrimonio sequuto ea redire ad dãtem, manifestum est. ita Abb. & ibi Præp. col. 5. in dict. cap. Gẽma. dicens hanc opi. communem. quam & Frederi. asserit. consi. 69. contra Hoſti. in dicto cap. Gemma.

Hic tamen illud adnotare libet Hiſpanos, omiſſa hac arrarum significatione, arras vulgo appellare, † donationes factas vxoribus ante, vel post matrimonium cõtractum, vt eo consummato, ſtatim eis adquirantur in præmium pudicitię, iuxta illud Iuuenalis satyr. 6. Nec illud quod prima pro nocte datur. quod constat ex l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. & l. 50. cum seq. in Taurinis legibus quę est 2. tit. 2. lib. 5. Recop. explicat Xuares in rep. l. 1. tit. 2. lib. 2. fori in princ. Nec possunt iſtæ arrę decimam partem bonorum mariti excedere. vt constat in dictis ll. Nec me latet Reg. l. 1. tit. 11. part. 4. antiquitus apud Hiſpanos, donationem propter nuptias, arram esse appellatam. Donatio autem propter nuptias differt plurimũ ab his donationibus, quas hiſce temporibus Hiſpani arras dicimus: ſi quidem donatio propter nuptias est id, quod confertur à viro pro matrimonij oneribus, ad similitudinẽ eius, quod ab vxore ad eadem onera confertur, & dos appellatur. §. est & aliud. inſt. de donat. l. cum multæ. C. de donat. ante nupt. dicta l. Regia 1. tit. 11. par. 4. ✠ Ex qua &, ex dict. §. est & aliud. constat euidenter, donationem propter nuptias re & nomine ab sponſalitia largitate differre, ſi propriam significationem obseruare velimus, idem probatur ex l. 2. & l. 7. in dicto tit. 11. quod & in dicta l. cum multæ. ſatis constat. & ex Azone in ſumma. de donat. ante nupt. & Guidone Papæ deciſio. 145. quanuis & is aliqua tradiderit, quæ aliena sunt ab Azonis ſententia, & Iuniores quidam ab ipſo Guidone alia adnotauerint. quæ is, ni fallor, asserere noluit. ✠ Hæc autẽ donatio propter nuptias matrimonio ſoluto, etiam postquam fuerit consummatum, redit ad donantem, nec penes vxorẽ remanet. cap. fin. de donat. inter vir. & vxo. Bal. per textũ ibi. in l. 2. C. de bonis quæ lib. Deci. in auth. præterea. C. vnde vir. & vxor. col. 8. Aymon. consi. 185. probat l. Regia 7. & 23. tit. 11. parti. 4. Vnde mihi non placet, quod notant Ioannes Lupi in rubr. in de donatio. inter virum & vxor. §. 12. & 24. & Roderi. Suarez in dict. l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. in princip. dicentes, donationẽ propter nuptias, dici in hoc Caſtellę regno arras. Id enimquãuis posſet procedere attẽtis Partitarũ legib⁹: nõ tamen procedit perpenſis legibus fori, atque Taurinis.

Illud tamen nõ omittã, donationem propter nuptias pro ſoluenda dote vxori speciali quodã titulo hypothecæ ſubiectã esse. arg. textus. in auth. ſiue ãme. C. advelleia. & in auth. vt immobilia ante nup. §. ſiquis igitur. collat. 5. notant in ſpecie Ioan. Lupi. in dicta rub. §. 17. nu. 16. & Anto. Burg. in cap. puenit, de empt. co. pen. Coraſ. poſt. l. filiũ. C. fam. erci. nu. 125.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Filius, vel filia, licet honeſtè exigat patris conſenſum ad matrimonium: tamen eo non petito tenet contractus coniugalis.*
2 *Legatum virgini factum, ſi Titio nupſerit, minimè amitti, ſi ipſa legataria alteri nubat ex conſenſu patris.*
3 *Intellectus ad l. cum tale. §. reſcriptum ff. de condit. & demonſtratio.*
4 *Intellectus ad l. viduæ. C. de nupt.*
5 *Filia contrahens matrimonium ſine licentia patris, non poteſt, ab eo exhęredari.*
6 *Leges quædam Regiæ intellectæ.*
7 *Pater cogitur dotem conſtituere filiæ, quæ abſque eius conſenſu, nupſit viro digno.*
8 *Lex Regia oſtaua, tit. 11. part. 4. explicatur.*

§. OCTAVVS.

1 CONSTAT † Denique, ad matrimoniũ esse necessarium consensum liberũ illius, qui cõtrahit, ita vt nec patris cõsensus requirẽdus præciſe sit. Quanuis enim honeſtũ sit, patrẽ profilio impubere matrimonium contrahere, & coniugale pactum inire. cap. primo. de desponſa. impub. is tamen contractus ſine cõſenſu filij, tacito, vel expreſſo, minimè procedit. cap. 1. §. fina. de desponſa impub. in 6. Abb. & cæteri in dict. capit. 1. de desponſa. impub. imo ſolus consensus filij familias puberis matrimonij contractũ perfectũ facit. Quod locum habet, etiã in filia. cap. veniẽs. in 1. de sponſa. cap. ſufficiat. 27. q. 2. atque idem probant vtriuſque iuris interpretes. Quorum ſententiæ potiſſimum ſuffragatur Decretalis reſponſio Lucij Tertij in cap. cum cauſa. de raptorib. Leges enim, quæ in filia nubente patris consensum exigunt, vt in l. ea quæ patris. ff. de sponſa. etiã ſi filia vidua ſit, & extra patriam potestatem, modo intra viceſimum quintum ætatis annũ. l. viduæ. & l. in cõiunctione. C. de nup. quæ etiam leges parentum consensum exigũt, in ipſis nuptijs filiorum, qui patriæ potestati ſubditi ſunt. l. 2. ff. de ritu. nup. l. in ſpõſalibus. in 1. ff. de spon. §. 1. inſt. de nup. & Euariſti canon. c. Aliter. 30. q. 5. & cap. 3. qui matri. accuſſ. poſſ. ad honestatem referuntur, non ꝙ matrimoniũ, ſine parentum cõſenſu contractũ, nullũ ſit. glo. d. c. ſufficiat. & in cap. cũ virum. de regularib. & ca. vlt. 32. q. 2. licet Chaſſ. in Gloriæ mundi. catal. part. 12. conſid. 36. velit probare, matrimonium à filia, abſque patris conſenſu, cõtractum, nullũ esse. quod falſum est, & receptiſſimæ apud nos ſententiæ omnino repugnat. Nec mihi placet quòd nouiſſimè probare conatur Coraſ. lib. 1. miſcell. c. 17. dicens, & matrimoniũ abſque parentũ conſenſu à filijs cõtractum reſcindi ſententia posse, modo carnis commiſtio ſequuta nõ fuerit, multo minus recipienda est opinio Franciſci Duaren. ad titulum ff. ſolut. matri. capit. 2. de nuptijs. & qui eiuſdem opinionis est defenſor. Ioan. Oldendorpij qui. 4. claſſe actionum. 26. act. ſeptem rationibus nititur probare matrimoniũ à filijs abſq; parentum conſenſu cõtractum nullũ omnino esse: is enim ſubſcribit Chaſſanęo, cui nos palam repugnamus. Sic denique. 5. Synodus Tridentina, cui & ipſe interfui, Anno, M.d. lxiij. Seſſ. 24. anathemate damnat eos, qui falſo affirmãt, matrimonia à filijsfamil. ſine conſenſu parentum contracta irrita esse.

Honeſtum tamẽ est, atque Reipub. maxim⁹ conueniens, filias in nuptijs contrahendis parentum consensum exigere. Nam & Hermione, in Euripides Andromacha, propria ſpõſalia patris curæ commiſſa esse, palam profitetur. Nec virginalis pudoris est, maritum eligere. autore Ambroſio. li. 1. de Abraham Patriarcha. c. 9. quem Grati. retulit. 31. quæſt. 2. ca. honorantur. vbi pluribus authoritatibus ipse Graſia. hoc cõ probat. ✠ Plato item lib. 6. de legibus & Demoſthenes ex Athenienſium lege in oratione aduerſus Stephanum his ad de quæ Iulius Paulus lib. 2. senten. titu. 20. ſcribit eorum, inquit, qui in potestate patris ſunt ſine voluntate eius, matrimonia iure non contrahuntur, ſed cõtracta nõ ſoluuntur. Contemplatio enim publicæ vtilitatis priuatorum cõmodis præfertur. Hæc Paulus ad quem multa Cuiatius adnotauit libr. 3. obſerua. capit. 5 præterea quæ in ſcholijs ſcripſit. ✠ Vnde non miror Stepha. Berrtan. cõſil. 148. volumi. 2 primo. reſpondiſſe †, legatum virgini factum, ſi Titio nupſerit, non esse caducum, nec amitti ſi ipſa virgo alteri nubat, ex conſenſu patris. Honeſtum enim virgini extitit, à patre conſenſum exigere, eiuſque volũtatem in matrimonio cõtrahendo ſequi: ſiquidem & inhoneſta, atque impudica foret, ſi parẽtis voluntati refragaretur. His & Tertullianus ſuffragatur lib. ſecũdo. ad vxorem, ita ſcribens. Nam nec in terris filij ſine conſenſu parentum ritè & iurenubent. ✠ Poterit etiam Lector hac in re diligenter expendere quæ D. Baſſilius tradidit Canone 38. 41. & 42. & quæ illic notat Theodorus Balſamum in ſcholijs, & idem in Nomocanone Photij titu. 13. cap. 9. & præter hęc cap. 10. ex concilio 3. Toletano, & apud Iuonem libro 8. capitulo 19. Epiſtolam item Euariſti, quæ integra extat inter Summorum Pontificum epiſtolas. ✠

Attamen ex præfatis deducitur verus intellectus ad l. cũ tale. §. reſcriptum. ff. de conditio. & demonſtra. vbi probatur †, legatum Titiæ factum, ſi arbitratu Sempronij nu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pserit,reiecta conditione,purum esse,atque valere:cùm conditio illa libero cõsensui aduersetur. Secus tamen dicẽdum forer,si esset legatum sub conditione, si cum consilio Sempronij nupserit.Qui enim tenetur cõsilium ab aliquo exigere,minimè obligatur illud sequi.sic dictã l. intelligunt Paul. consi.100.1.vol.Alex.in l.turpia.§.1.ff.de legat.1.Feli.in cap. ex parte.col.2.de constitut.Aymon Sauilli. dicens hanc opinio.esse communem consi.1.

Secundò hinc deducit textus in l.viduæ.C.de nupt.dicẽtẽ, 4 filiam emancipatam,†ante vigesimumquintum annum nõ posse secundas nuptias contrahere,sine licentia patris: procedere de honestate,nõ de rigore,nec de necessitate, quod tenet glossa ibi recepta communiter. vt constat ex adductis per Ioan.à Garronibus.in rub.C.de secund.nup.nu.69.

Tertiò ex præmissis apparet,filiam matrimonium contrahentem in facie,quod aiunt,ecclesiæ,etiam sine licentia pa- 5 tris†non posse iure à patre exhæredari. Nemini enim facit iniuriam filia, quæ iure permittente matrimonium contraxit.At ius canonicum permittit,filiam cõtrahere matrimonium sine consensu patris,quia idẽ ius liberũ constituit consensum ad coniugium;quòd si filia contrahens sine consensu patris posset paterna hæreditate priuari,minimè auderet liberè nubere cui vellet.ita Hostien.Abb. & alij in capit.1.de desponsa.impube.latius Ioan.Lupi.in cap per vestras.de donatio.3.notabi.§.9.cum sequentibus.Alex.consi.97.volu.1. Deci.& Ferra.in l.nuptias.ff.de reg.iur.Roderi.Suares.in l.2. titu.de matrimo.lib.3.Fori.& hæc est communis opi.vt fatẽtur Abb.in dict.cap.1.Feli.nu.69.& Deci.nu.36.in cap. ecclesia.de cõstitu.Ias.in auth.sed si post.col.2.C.de inoffi. testam, qui alios ad id allegant.licet Paul.in dict.auth.sed si post.pertextum ibi teneat contrarium.& Bal. Noue,de dote,6. part, priui.16.nu.6.Sed assertio communis locũ habet,etiam si si lia nubat turpi , vel indigno,ante ætatis annum vigesimum quintum,etiam si pater vellet eam tradere in vxorem æquè digno viro,& honesto,congrua sibi constituta dote: ob hãc libertatem,quæ in coniugali consensu requiritur. Potius enim permittenda est hæc iniuria , quæ patri fieri videtur indirectè,quã quod libertas matrimonij impediatur.ita Imol. & Alex.in l.1.nu.32.ff.solut.matrimo.Imol.in cap.accedens. de procura.Ias.& Ioan.Lupi.in locis paulò antè citatis. Deci.in dict.l.nuptias.& Ioan.Campe.in tracta.de dote.1.parte q.13.ex quibus falsa est glossa.in cap.de raptoribus. 36.qu.1. quæ contrarium tenet.cui simile est in dict. anth. sed si post. quas etiam sequuntur plures,quos retulit Alexã.in dict.l.1. & inter alios hoc approbat Anto.in dict.cap.accedens. Ancha.consi.21.col.2.& Roderi.Xuarez in dict.l.2. & omnium Iatissimè Paulus Parisconsi.29.vol.3.col.3.dicentes posse à patre exhæredari filiã,quæ turpi,& indigno , ante vigesimũ quintum annum nupsit,sine patris cõsensu. Sed nec eorum opi.coadiuuat,nec nostram improbat textus in dict. authẽ. sed si post.cum sensu à contrario collecto videatur glo. opi. probare:qui quidem sensus contra iura canonica , in coniugali materia,admittendus non est.& potissimè : quia in novella Græca Iustiniani 115.vt cũ de app.cognos.§ aliud quoque.à qua deducta est cõstitutio præfata:sed si post.non sint illa verba,ex quibus prædictus sensus colligitur. *In codicib'* Haloandri tametsi extent integrè in Scrimgeri editione,& apud Henricum Agylæum:quã ratione consultius est ad iura pontificia prouocare , cùm ex litera illius Nouellæ possit colligi,etiam iuxta vulgarem editionẽ,patrem posse exhæredare filiam , quæ intra vicesimũquintum annum absque eius consensu,etiam digno nupserit: item & eam, quæ post vicesimumquintum annum cũ eo matrimonium cõtraxit, 6 qui liberæ conditionis nõ erat.Verũ ad† leges Regias, quæ expressim sunt contrariæ supradictis conclusionibus.Præcipuè ad l.2.tit.de matri.lib.3.Fori.ad leg.quartã.tit.1.lib.5.ordina.& l.1 tit.1.lib.5.Recopil.ad legẽ 10.tit.1.parti.4. atque alias,quas Ioannes Lupi congessit in dict.3.notabi.§.8.respõdeo dicta ll.iure canonico sublatas esse,nec vim legũ habere,quatenus pœnas inferunt matrimoniũ contrahentibus,sine parentum consensu.

Nam & si Hispaniarum Principes eas tulerint ad illam honestatem persuadendum , quæ consistit in exigendo parentum consensu , ab ipsis illis,ad coniugalem contractum, non tamen habent vim legum:cum id sancire ad Romanos Pontifices pertineat.ita Ioannes Andreas , communiter receptus in capitulo statutum.in primo.de hæretic. in sexto. Abbas in repeti.capitul.ecclesia.de constitu. numero vigesimo.Frederic.consilio trigesimosexto,& alij plures,quos refert Felin.in capit.primo.de sponsa.numero 13. idem Felin. in dicto cap.ecclesia.nu.59.& ibi Decius nu.36.dicentes,hãc opinio.esse cõmunẽ.quã etiã sequitur Ioãnes Lupi in dicto §.nono.Decius consi.231.dicens nõ posse filium ab statuto alimentis,nec legitima priuari,ex eo quod sine patris consensu coniugiũ cõtraxit.quo fit, vt sublata sit iure Pontificũ l.tertia.§.si emancipatus.ff.de bonorum possess.contra tabul.qua sancitum erat posse patrem filium exhæredare , si ignominiosam vxorem duxisset absque eius consensu.Principesenim laici nihil possunt statuere,quod matrimonij liberum consensum impediat.vt latè examinat Ioannes Lupi in dict.3.notab.§.tertio.vsque in finem eiusdem notab. Etiã circa accidẽtia ipsi matrimonio.vt cõstat ex prædictis.& notat Abb.& Præpo.qui hanc opinionem asserit esse communem in cap.primo.de sponsalib.col.3.latè Vincent.Hercula. q.3.& probatur in dicto cap.1.cap.tuã.de ord.cogn.cap.cum quæ.in 2.qui filij sint legit. scribit & hanc opinionem communemesse Alexand.cõsi.97.volumi.primo.ad finem, vbi Carol.col.1.conatur defendere,iustissimè à Principe seculari statuta pœna prohiberi posse matrimoniũ cum filia alicuius contrahi sine consensu patris.

Quartò subinfertur patrem compellendum fore dotẽ solu- 7 ere filiæ,quæ sine eius consensu nupsit viro digno, eriam ante vigesimumquintum annum†,si filia dotẽ marito promisit.Abbas in dict.cap.primo.de despon.impub.idem Abb. consi.12.volumi.primo.idem in cap.primo.de adul.Campe. de dote.1.part.q.13.Ioan.Lup.in dict.§.nono.Ias.in dict.authen.sed si post.Decius in dict.l.nuptias.in qua opin.omnes conueniunt,teste Ripa in l.prima.nu.57.ff.solut. matrimo, idem probat decisio Tolosa.289.Bart.in l.obligamur.ff. de actio.& obligatio.quanuis ipse senserit hoc intelligendum esse,quando filia nupsit post vigesimumquintum annũ. Sed si filia dotem nõ promisit,quę tamen absque patris consensu nupsit,etiã tunc patrem teneri ad constituendam dotem ei.notant Bald.Angel.Paul.& Ias.in auth res quæ.C. cõmunes de legat.Ad duo etenim tenetur pater,scilicet,ad tradendã filiam marito,& ad constituendam ei dotẽ.Et licet à primo sit liber ipse pater,quando ipsa iam nupsit:non tamen est liber à secũdo.quam opinionem dicit esse communem Cur. Iunior in dict authent.res quæ.nu.25.& Ripa in dicta l.prima.nu.57.& Parisi.cõsi.29.volumi.tertio.nu.62.pro quibus est glo cap.fin.32.q.quã dicit Abb.singul.in cap.ecclesia.de const.nu.20.eã tamẽ intelligit,facta promissione dotis à filia.quod glo.non aperit.Solet & ad id induci glo.in l.obligamur.ff.de actio.& obliga.illa verò nõ dicit patrem teneri ad constituendã dotem filiæ nubenti absque eius cõsensu. Opinio tamen communis verior est.& si Barto.in dicta l.obligamur.& Abbas in dicto cap.primo.de despõsa.impub.aduersus hanc communem teneant.

Hæc verò omnia cessant,quando filia nupsit indigno, ac ignominioso viro:tunc enim pater nõ tenetur ei dotẽ constituere,etiam si eã promiserit filia ipsi marito. glo.in ca.de raptoribus.36.q.1.& ibi Archi.idem notant Ioan.Andr.Cardina.& Antoni.in cap.accedens.de procura.Bald.in l. prima. solu.matri.Abb.consil.12.in 1.volu.col.2. Nõ enim est compellendus pater,à filia affectus iniuria,& ignominia , ei dotem dare.quod receptum est communiter. vt Ripa asserit dicta l.1.nu.59.& Paul.Parisi,dict.consi.29.nu.65.vol.3. Sed hoc procedit,vbi filia,vel maritus esset ita diues vt congrua alimenta vterque haberet:quod si pauperes essent,cogẽdus parer est,ipsi filiæ alimenta præstare,ex ratione tex.in ca.cũ haberet.de eo qui dux.in matri.

Ex quo potest dari intellect.ad l.Regiam 8.titul.11.par.4. 8 vbi sancitur patrem esse †cogẽdum dotem assignare filiæ, etiam diuiti.quod glo.notauit in l.fin.C.de dotis promiss. muniter ibidẽ approbata.& in l.prima.ff. soluto matrimo. vbi Vincent.Herculanus nu.31.& Franc.à Ripa.nu. 54.affirmãt hãc opinionẽ esse communem,& eam sequũtur aduersus Bartol.in l.mulier.§.cùm proponeretur ff.ad Trebellianum.cuius opinio. probat Soc.in dicta l.1. Alciat. de præsumpt.regul.1.præsumptio. 26. idem Alciat.libr. 8.parerg. cap.3.& Ioan.Cora.in l.qui liberos.ff.de ritu nuptia. nu.53. & Ias.in §.fuerat.de actio.num.108.super quo idẽ Ias.dubitauit in dicta l.1.col.6.& Io.Lupi in c.per vestras.3.nota.§.14. Atque ipse mallem Bart.opin.sequi,ni esset Regia lex, quæ communem opin.probat.Hæc tamen communis non procederet,quando filia nupsit ignominioso,& indigno, siue licentia patris.Imo idem dicendũ fore existimo,si dignissimo nupsisset absque licentia patris.Nam si filia dives est,& habet vnde promissam,vel non promissam dotẽ cõstituat marito,minimè conuenit patrem cogi,dotem ei constituere.

EX §.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Rapta liberè potest matrimonium contrahere cum ipso raptore.*
2 *Rapta contrahens matrimoninm cum raptore non amittit bona,à lege sibi delata propter iniuriam raptus.*
3 *Dos à lege ciuili taxari potest,atque ex hoc Regia l.defenditur.*
4 *Secundas nuptias licitas omnino esse aduersus quosdam hæreticos.*
5 *Pœnæ à legibus statutæ contra fœminas,intra annum luctus nubẽtes,iure canonico corriguntur,cæteræ autem minimè cessant.*
6 *Mater secundo nubens, non petito tutore filiis nec rationibus redditis punitur pœnis à iure ciuili statutis.*
7 *Mater secundo nubẽs,atque etiam pater,tenentẽ filias, ex primo matrimonio susceptis,reseruare lucra,sibi ex illo matrimonio delata.*
8 *Dimidia lucrorum pars,iure regio acquisita,nõ est filiis priorus coniugij reseruanda.*
9 *Mulier secundo nubens intra annum non est alenda ab hæredibus mariti,etiam nolentibus dotis bona mobilia restituere.*
10 *Mulier secundo nubens,amittit vestes lugubres,ab hæredibus mariti sibi præstitas.*
11 *Legatum à marito vxori factum, rectè illam admittit conditionem, si viduitatem seruauerit.*
12 *Legatum à marito vxori factum,si castè vixerit,perditur,si ipsa secundo nubat.*

§. NONVS.

EX PRAEDICTA non semel hac consensus libertate,quam in matrimonio exigimus, oportet intelligere text. in cap.fin.de raptori, 1 vbi rapta contrahere† potest liberè matrimonium cum raptore.Et ne id impediatur iure ciuili,hoc matrimonium prohibente,atque antiquis quibusdam canonibus.cap.placuit.cap.de puellis.36.q.2.l.vnica.C. de rapt.virgi.iura illa esse correcta asserimus. Etiam si raptor matrimonium contrahat cum rapta,priusquam eã restituat his,à quibus eandem rapuerat.ita Ioan. Maior in 4.dist.29. q.2.contra Marti.de Magistris,in tracta.de temperantia. quta partim admitti debet.Statuit enim 5.Synodus inter raptorem,& raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris mãserit, nullum posse matrimonium consistere.Imo licet iure ciuili bona raptoris,quæ raptæ mulieri applicantur, si ipsa rapta nubat raptori,ea omnino amittat.auth.de rapt. mulier.quæ rapt.nupsit.tamen ne liber cõsensus impediatur, illa pœna omnino cessat canonica sanctione.gl.in dict.ca.de puellis. quæ singul.est secundum Ioan.Lupi in cap.per vestras.3. notabi. §.20.nu.8.vbi eam probat.& eandẽ sequuntur Abb.Areti.Felin.& Deci.nu.34.in cap.ecclesia.de constit.Abb.in cap.1.de 2 sponsa.Frederi.consi.36.Archidi.in capit.cũ secundum† leges.de hæreti.in 6.Alex.in l.Seius Augerius.ff.ad l.Falcid.Deci.in l.nuptias.ff.de regul.iur.nu.11.quorũ ratio est,ne timore amissionis bonorũ,liber consensus ad coniugium impediatur.Nec lex ciuilis potuit hoc statuere:vt modo diximus. Quo fit,vt falsa sit censenda gl.in dict. cap. cùm secundũ leges.quæ dixit pœnam dictæ auth.etiam iure canonico procedere,& locum habere,quia lex ciuilis non propriè pœnã infert contrahenti:sed potius aufert lucrum,quod raptæ fœminæ ipsa lex dederat,quæ quidem glo.singu.est secundum Abb.in cap.fi.de præscriptio. col.3.& sequuntur eam Anto. in cap.1.de sponsa.& ibi Felin.sibi contrarius.nu.15.Ioannes Lupi in dict.3.notabi.§.3.nu.13.Ioan.Andr.Anchar.& Domi.in dicto capitulo cum secundum leges.Anani.in capitulo pen.de rapto.& Salycet.in l.vnica.C.de raptu virgi.numero duodecimo. Sed eorum ratio , quæ in tollendo lucro consistit,fallit omnino,vbi lucrum iam absque aliqua conditione constitutum fuerat. quod alibi tractauimus. Hinc enim bona raptoris sine aliqua conditione,à lege ipsi raptæ deferuntur : & licet lex ciuilis prohibeat matrimoniũ inter raptã,& raptorẽ,in dicta l.vnica.illa tamẽ lex non adiecit pœnã prædictã huic prohibitioni: sed simpliciter matrimoniũ prohibuit.Vnde non potest eadem ciuilis lex auferre in pœnam matrimonij contracti bona illa,quæ absque conditione,raptæ detulerat.Præterea,cum iure ciuili sit pœna illa statuta iuxta prohibitionem matrimonij : ipsa autem prohibitio,iure canonum sublata sit,atque abolita : rationi connexam. Hic tamen aduertere oportet. Nam Hippolyt.à Marsi.in singul.589.scribit legem à laicis sancitã, qua 3 prohibentur†parentes dare filiabus dotem,certam, atque taxatam quantitatem excedentem,nullam esse,ex eo quod impediat libertatem matrimonij,quod ipse non credo.Nullam enim pœnam dicta lex contrahenti matrimoniũ iniungit,nec prohibet contrahi coniugia:sed ad Reipublicæ vtilitatem parentibus occurrit,qui studio tradendi filias in coniuges,maritis genere,& nomine,atque diuitijs , sublimioribus,maria,quod aiunt,& montes promittunt. Hinc & inuictissimus Cæsar Carolus Hispaniarum Rex, Anno Millesimo Quingẽtesimo Trigesimoquarto , in comitijs Maderitij habitis cap.101.lege lata diffiniuit,quãta in his regnis foret filiabus assignanda dos à parentibus,cui decisioni plurimum conuenit,quòd notat Felinus in cap.ecclesia sanctæ Mariæ.de constitutio.nu.58.Et expressim Curti.senior cõsi. 27.nu.28.sic & à Venetis statutũ est , ne quantumuis diues Patritius vltra sex millia ducatorum aureorum dotis nomine filiæ ausit dare:vti refert Postellus lib.de magistratibus Atheniensium cap.33.℣ Has verò leges,quæ de dotibus cõstituendis præscribant mediocrem quãtitatem vtiles esse tradit Arist.lib.2.Polit.cap.7.Et in Hispania à Gothis latas fuisse hac de re constat ex Foro iudiciali lib.3.tit.1.præsertim à Recisſundo Gothorum Rege. ℣

Ex his etiam constat,nõ iniuria à canonibus sublatas esse 4 leges Cæsareas †,secundas nuptias,solutis primis, varijs pœnis punientes.cap.cum secundum.de secund.nupt. adducta Pauli authoritate:ex qua etiã cõuincit hæresis Mõtani,Nouati,& Cataphrygum dicentiũ non esse licitas secundas nuptias:quibus & Tertullianus ad id ex professo scripto libello,de Monogamia,audacter cõsentit.Horumque omnium meminit Augustl.lib.1.de hæresi.nu.26.& 86.eos inter hæreticos commemorans:quos & Hierony.execratur in Symboli explanatione ad Damasum.& in commentarijs epistolæ Pauli ad Titum cap.1.& in epistola.ad Marcellum,& Augusti. lib.vno.de bono viduitatis.cap.12.quã hæresim etiam conuincit Alfonsus à Castr.de hæresi.verbo.nuptię.cap.secũdo. & Ioannes Arboreus lib.4.Theosophię.ca.29.Liberè enim nuptias vidua contrahit:lex igitur,quæ ob id eam punit,cõtra libertatem matrimonij est:& ideo minimè valet. Verũ 5 hoc intelligendum est de legibus,quæ †pœnam inferũt viduis,ad nuptias festinantibus intra annum,seu intra aliud simile tempus:cæteræ autem leges,quæ statutæ sunt, non in pœnam ad nuptias festinãtiũ:sed fauore filiorum prioris cõiugij,non censentur à canonibus abrogatæ.ita Innocen. Io. And.Ant.Henr.& Præpo.in ca.fina. de secund.nupt.glo.fin. in ca.fi.2.q.3.Bar.in l.1.C.de secund.nup.Vincent. Hercula. q.7.colũ.7.& hanc opinionem fatentur esse communẽ Abbas.& Præp.in dict.c.fin.Abb.in c.ecclesia.de cõst. in rep.nu. 20.Fel.nu.57.& Dec.ibi.num.35.Sylua nupt.2.lib.nume.78. & Ioan.à Garoni.in dict.l.1.C.de secund.nupt.super glo.nu. 23.& Cora.lib.Miscella.3.cap.1. Qua in re cauendum est à Iacobo Curtio,qui lib.3.coniecturalium.cap.9.nimis audax ciuiles leges quo ad pœnas nubentium intra annum luctus, absque vllo iure defendit.Imo rationibus efficacibus dicebat Abb.in dict.ca.ecclesia.quem ibi sequuntur Aret.Felin. & Dec.absque aliqua distinctione leges ciuiles,pœnas inferentes cõtrahentibus secundas nuptias,iure canonico omnino correctas esse.Sed cum à recepta ab omnibus sententia non sit tutum recedere,ex ea infero, Primũ,pœnas omnes in l.1.C.de secund.nup.contentas.atque item l.Regia ti. titu.12.part.4.aduersus fœminas,intra annum luctus cõtrahentes,locum hodie,etiam in foro ciuili,non habere.ex d. c.fina.cui conuenit Regia l.5.tit.1.lib.5.ord.& l.3.titu.1.lib. 5.Recopil.& Pragmatica Sanctio Henrici Regis, inter hujus regni leges,quas Pragmaticas appellamus.Quo fit,vt fœmina intra annum secundo nubens,minimè amittat proprietatem,nec vsumfructum bonorum,quæ sibi prior maritus reliquit.Quanuis dict.l.1.contrarium statuerit.quã illationem in hoc peculiaricasu comprobat Ioan.à Garron.in d.l.1.12.notab.quæ omnia locum habent,etiam si post mortem mariti intra mensem,vidua secũdo nubat.vt Panormi. asserit in dict.c.fina.idem in d.ca.ecclesia.nu.20.Aret.& Fel. ibi numer.57.& alij,quos refert Ioan.à Garro.in dict.l.1.super glosſ.numer.24.quanuis in hoc contrarium teneant Bal.in dict.l.1.& idem in l.liberorum.§.1.ff.de his,qui not.in fa.& Corne.consi.21.in 1.vol.colum. 3.propter periculum, quod instat ex commixtione sanguinis primi,& secũdi mariti,ad certitudinem prolis.Secũdo ex dicta opinione,quam communem esse diximus,colligitur fœminã filiorum tutri- 9 cẽ†,nõ perito tutore filijs,nec administrationis rationibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

redditis, secundo nubentem iustè puniri pœnis expressis in dict.l.1.& in auth.eisdem pœnis.C.de secund.nupt. quæ qui dem iura canonibus sublata non sunt, secundum communem.quam veram esse asserit in dicta auth.Ioan.à Garroni. nu.7.Nicol.Arolaten.1.respons.de secund.nupti. Soci.consi. 39.1.vol.col.5.Imo dicta fœmina priuatur successione filij, cui tutorem minimè petiit ante secundas nuptias,si filius in testatus moriatur l.omnem.& Bald.ibi.C.ad Tertul.authen. de nup.§.si autem tutelam.Sed vt pœnæ locum habeant adversus secundo nubentes,oportet matrimonium secùdum esse carnali copula consummatum.not.Alberi.in l.fœmina, ff.de senatori.&probatur in dict.l.1.& apertius l.Regia fi.tit. 12.part.4.quo fit vt minimè placeat opinio Bald.in dicta l. omnem.& consi.366.vol.4.dicentis decisionem dictæ l.omnem.habere locum etiam ante coitū,& cōsummationē matrimonij:licet Bal.subscribat Soci.Iunior.cōsi. 8.vol. 1.nu.4.

Tertiò hinc apparet, etiam iure canonico procedere leg.
7 fœminæ.C.de secundis nuptiis. qua cauetur, † fœminam secundo nubentem, reseruare debere filiis prioris mariti,quicquid lucratiuo titulo ex bonis prioris viri acquisiuit.Atque idē in viro locum habet.gloss.Bart.& alij in dicta l.fœminæ.quos Ripa ibi in princip.sequitur.& Oldrald.consi.33.Deciusconsi.230.vbi hanc esse communem opinionē fatetur.& tradit latè Ioan.à Garro.in l.generaliter. C. de secūd.nupt.nu.9.quā etiam opinionē,lege lata, comprobauit Regina Ioanna Caroli Cæsaris mater.in l.15. Tauri. nunc.l. 4.tit.1.lib.5. Recopil. ad id etiam conducit plurimum dict.l. generaliter.quæ statuit virum debere præseruare filiis priorisconiugij,si ad secundū transierit,ea,quæ ad ipsum ex dote,vel ex bonis prioris vxoris peruenerunt.In quo idem dicendum est in acquisitis ex legis dispositione,si lucratiuo titulo alteri coniugi ex alterius bonis,deferātur:vt si lex deferat superstiri,ex bonis alterius coniugis, aliquam partem lucratiuo titulo,nullo habito respectu ad onus præcedens, id debet filiis prioris matrimonij reseruari.Sicuti resoluit Ripa in dicta l.fœminæ.nu.45.& Ioan.à Garroni.in dicta l.generaliter.nu.35.dicens,id esse cōmuniter receptum.eiusdē opinionis videtur esse Ioan.Lupi in rub.de doua.§.50.nu.35.dicens secus esse in illis bonis, quæ lege Regia deferuntur ad
8 coniugem, †ex adquisitis matrimonio constante,quo ad dimidiam adquisitorum partem.Hæc enim pars, & silege defertur,propter societatem cōiugalem defertur:& quia censentur dicta bona vtriusque coniugis industria,& labore adquisita.quod in specie Ripa asserit in dict.nu.45.& 43.& idē Ioan.Lupi.in dict.nu.35.& in l.14.Tauri, dicens se ita respōdisse de iure,priusquā lex illa 14.conderetur:quatādem præ dicta opinio comprobatur.Tametsi Ioan.Fab.in auth. in donatione.C.de donat.ante nupt.contrariū in casu dictæ l. Regiæ dixerit.Ex quibus etiam constat l. hac edictali. C. de secund.nup.eadem ratione iure canonico non esse sublatam: quod omnes passim fatentur.

Quartò,quanuis mariti defuncti hæredes, iure teneantur relictæ vxori,dotis bona immobilia statim tradere: mobilia verò intra annum.l.vnica.§.exactio.C.de rei vxor.act.not.in cap.3.de dona.inter vir.& vxo.quorum mobiliū fructus esse ciuntur ipsorum hæredum, nec tenentur ipsi restituere eos
9 post anni †dilationē cū bonis ipsis.iuxta gl.& cōmunem in l.diuortio.ff.solut.matri.gl.& commu.in dict.§.exactio. quā optimè reprobat Paul.Cast.in dict.l.diuortio.vbi Alex.num. 18.dicit eius opinionē veriorē esse de iure.& Zasi. eā defendit satis constanter lib.2.singn.respon.cap.3. qui omnino legendus est aduersus præfatā Docto.opinionē.Interim tamē dū mobilia dotis non restituuntur, est alenda vxor vidua ab hæredibus mariti,si ipsa non habeat,vnde possit seipsam alere.gl.sic intelligenda.in dicta l.diuortio.in princip. ibi cōmuniter receptа.gl.Bart. & cōmunis in dict.§. exactio.quā opinionem esse communem asserit Alexand.in dicta leg.diuortio.columna quinta,& eam esse æquiorem dixit Abbas consilio trigesimonono,volumine secundo:tenēt idem Cynus, & Docto.in l.fina.C.de bonis mat.Zasius in dicto capit. 3.in fine,quanuis Abb. in dicto consilio 39.& Paul.in dicta l.diuortio.teneant contrarium.Si tamen vidua intra annum,ad secundum matrimonium transierit,hæredes prioris mariti, nec tenentur mobilia reddere intra annum, nec alimenta præstare.sensit Cynus in dict.l.fi. Practi. Ferrarien. in forma libelli quo vxor agit ad dotem. versic. ac etiam alimenta.& Iaso.in §.fuerat.de actioni.numer.25.Ioan.à Garro.in rubri. C.de secund.nupt.nu.quadragesimoprimo.pœna 17.quorū opinionē ego minimè probarē,si maritus hic secūdus esset pauper,nec haberet bona,vnde posset vxorem alere,quo casu,vel debent hæredes alimenta vxori præstare, vel eidem restituere. Hinc subinfertur †,quod quāuis dicto casu,
10 quo tenentur hæredes mariti alere vxorem viduam, etiam teneātur ei dare vestes viduales,ac lugubres,etiā pretiosas. l.verbo victus.ff.de verborum signifi.Angel.in l.decreto.C. ex qui.caus.infa.irrog.Angel.Aret.in d.§.fuerat.ad finē. arrē ta personarū,&regionis qualitate.Imo si hęredes vestes has viduæ vxori dederint,casu quod dare minimè tenentur,donasse ei eas vestes,præsumuntur,pro tēpore viduitatis.Alexan.in l.is, qui quadringenta.§.fina.ff.ad leg. Falc.ad finem. Nec incumbit viduæ probatio consuetudinis deducēdi has vestes,ex viri præmortui hæreditate.Sed illius tantum consuetudinis,ex qua viduæ his,vel illis vestibus solent lugere maritos.ita explicat Anto.Capicius in Neapol. decisio.26. Verum si fœmina intra annum luctus nubat,reddere renetur has vestes ipsis hæredibus.Notat Ioannes Lupi in rubri. de donatio.§.vndecimo.nu.8.& ante eum notauerant Bald. consi.478.volumi.5.& Campe.in tracta.de dote.2. par.quę. 56.Et licet Campe.ac Ioannes Lupi.de pretiosis vestibus loquantur:idem in alijs dicendū est.quia Bal.indistinctè loquitur,& expressim de omnibus idem scribit Alexan.in dict.l.is, qui quadringenta.§.fina.in fine.& Ioan.de Garro.in rubr.C. de secund.nuptijs.nu.43.pœna 18.

Quintò,eadem principali distinctione præmissa apparet iure canonico minimè esse correctū id,quod iure ciuili est statutum.in authen.cui relictum.C.de indict. viduit. tollen. & in authent.quod locum.C.si muli.secund.nup.vbi proba-
11 tur †,legatum à marito vxori factū,si vidualem vitā egerit, vel donec secundo nupserit,amitti ab vxore,si secundo nubat.Nam conditio cœlibatus,ac viduitatis,& si reijciatur ab vltima voluntate in his,qui nondum cōiugiū contraxerūt. l.sed si hoc.§.fina.cum sequen.ff.de condit.& demonstrat.in his tamen,qui iam primas nuptias contraxerant, non rejicitur.l,secunda.C.de indict.vid.tollen.notat Ioannes de Garro.in rubr.C.de secundis nupt.9.pœna.& idem in l.prima.super glo.nu.23.C.eo.quod cōprobatur,quia honestum est à secundis nuptijs abstinere.cap.fina.31.q.1.l.hæc conditio.ff. de cond.& demonstra.vbi hoc notat Soc.& optimè Corasi.libro miscella.3.cap.1.Nam & ex secundis nuptijs anima prioris mariti contristatur.authen.de non elig. secund nub. fœmi.§.perspeximus.&auth.de nuptijs.§.quæ verò in 2.fin.g. iniuria filijs prioris mariti.vt dict.§.perspeximus. probatur. Hinc & Plutarchus.in Problem.Roma.Problē. 105. scribit
12 fœdum esse viduis,multis præsentibus nubere,cum secūdæ nuptiæ sint tristes,atq; lugubres.Ex quibus infertur †,vxorem,cui maritus legauit mille,si castè vixerit,secundò nubē tem legatum amittere,licet castè viuere is dicatur qui vitā coniugalem elegit.cap.Nicena.31.distinct.Tho.2.2. q.151. arti.1.Sic etenim hanc illationem asserunt Angel.& Alex.in l.mulier.§.cùm proponeretur.ff.ad Treb.idem esse dicentes, si dicta cōditio adiecta sit ab aliquo filio præmortui mariti: secus verò si à patre alióve extraneo,qui non esset prioris viri consanguineus,filiæ,vel alteri fœminæ,sub dicta conditione legatum fit:tunc enim non amittit fœmina illud legatum,etiam si nubat,secundum eòsdem. quorum distinctio communis est.vt testantur Claudi.in dict.l.mulier.§.cū proponeretur.& Iaf.in l.fi.colum.fi.C.de indicta vid. & Ioan.à Garro.in rub.C.de secund.nup.nu.98.& eam sequitur Tiraquellus in l.Boues.§.hoc sermone.nu.149.de verb.significa. multa de secundis nuptijs adducens.quanuis Bart.in dicto §.cum proponeretur.indistinctè teneat,legatum vtcūque à marito factum vxori,si castè vixerit,minimè amitti ab vxore,etiam si contrahat secundas nuptias.Cuius opinionē defendere conatur Hippoly.sing.577.scribit tamē Ang.in dict. §.cum proponeretur.minimè caste viuere eam fœminam, quæ tertiò nupserit.idem Barba.cōsi.17.volumine 2. Parisi. consi.260.volum.4.quorum opinio non aliter mihi placet, quàm si referatur ad maritum.vel eius filios dictā clausulā proprio testamento adijcientes.

EX CAPITE SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Verba non esse necessaria præcisè ad matrimonium contrahendum: sed sufficere signa.*
2 *Signa exteriora esse omnino de essentia matrimonij.*
3 *Anuli traditio an consensum coniugalem præse ferat?*
4 *Tacens,& præsens consentire videtur matrimonio,ab eius parente, ipsius tacentis nomine contracto.*
5 *Cohabitatio coniugalis,adducta Romani Pōtificis dispēsatione,scièter contingens,matrimonium,quod nullum erat validum efficit.*
6 *Nō refert,qs prius interroget in cōiugali cōtractu,vir an fœmina.*

Mutuum

7 *Mutuum consensum in matrimonio requiri, qualiter intelligatur.*
8 *Procurator habens mandatum ad id speciale, nomine alterius potest matrimonium contrahere.*
9 *Procuratore,& eo,cum quo contrahendum est coniugium,ignorantibus eius mandatum reuocari potest.*
10 *Procuratoris mandatum ad matrimonium contrahendum,etiam ratum,si reuocetur,matrimonium non potest contrahi.*
11 *Procuratoris mandatum ad contrahendum matrimonium, tacitè, non tantum expresse reuocatur.*
12 *Procuratoris mandatum ad renuntiandum beneficio ecclesiastico, & si reuocari possit:hac tamen reuocatio,licet tacitè fiat,est ipsi procuratori denuntianda.*

Caput quartum,qualiter consensus exprimatur.

ADHVIVS materiæ cognitionem scire oportet: num verba sint necessaria,de substātia huius coniugalis contractus?& gl.in cap.tuæ de sponsalib.videtur dicere verba esse præcisè necessaria, in valētibus loqui:at in his qui loqui nō possunt, exteriora sufficere signa,ex quibus coniugalis consensus exprimatur. quod probare videtur tex.in dict.cap.tuæ.& id antiquiores quidā sequuntur:quos Henr.ibi refert col.1.Verius tamen est,etiā in valentibus loqui,verba non esse præcisè necessaria:sed satis esse consensum exprimi per signa. Nam si de substantia matrimonij essent verba,etiam in mutis matrimonium minimè daretur.

Siquidem substantia non mutatur ex accidentibus. Et tamen mutus contrahere matrimonium †potest.cap.cū apud. de sponsa.Igitur de substantia matrimonij non requiruntur verba.Sic glossa à prima opi.recedere videtur in dict.cap.tuę. vbi hoc notant Hosti.Anto.Cardin.Abb.& Præp. atque ibidem optimè Ioan.de Imo.in rep.col.7.Abb.in cap. ex parte. nu.8.& 28.de rest.spo.gl.in cap.sufficiat.27.q.2.Palud.in 4.distin.27.q.2.art.3.& ibi Ioan.Maior.q.1.Florent.3.parti. tit.1. cap.19.§.1.Areti.consi.13.col.2.vbi hanc opinio. asserit esse communem.idem profitetur Sylvest.verb.matrimoniū.2.§. 7.Abb.in dict.cap.tuæ.& Nicola.Boeri.decisio 1.nu.18.&Gaiau.in l.1.in prin.col.penul.ff.de verb.obliga. vbi Ioan. Crot, & alij id restantur.ac post eos Socin.Iunior consilio 29.vol. 2.col.2.Nec Thom.contrarium asserit:tametsi ab aliquibus pro prima opinione citetur.Is enim dict.distin.27.q.1.art.2. dicit,verba requiri,signa tamen verbis æquiualere. Ex quibus text.in dict.c.tuæ.dum dicit,verba esse necessaria:intelligendus est,id est,vtilia,quo ad certiorem probationem cōsensus:non quod alia probatio nō sufficiat:sed quia ista probatio,ex verbis certior est.ita Imol.ibi.col.7.& est de mente Abb.Vel exponi potest verba,id est,signa exprimentia consensum necessaria sunt:inter quæ,verba obtinent principatum.secundum Sylvestrum.in dict.§.7.Ex his etiam notan-
2 dum †est ad essentiam matrimonij exigi exteriora signa: cū sit sacramentum:atque ideo requirit signum exterius sensibile.Paluda.in dict.distin.27.quæst.1.art.2.& Sylvest. dicto §. septimo.Nam quod Ioan.Maior.in 4.distinctio.vigesimasex ta.quæstione prima.ad 3.scribit matrimonium cōstitui posse absque signis exterioribus, ex interiori consensu, si per Dei reuelationem,ille interior consensus vtrique cōstaret: ad diuinam reuelationem spectat. Nec alias dici potest matrimonium,etiam si interior consensus vtriusque ad coniugium cōcurrat,quod Hosti.Henric.& Doct.in dict.cap. tuæ. fatentur.

3 Hinc deducitur ratio †ad glossi.quam ibi dicit singula. Abbas in capitulo penult.de sponsa. vbi scribit matrimonium contrahi ex eo,quod fœminæ consensum coniugalem exprimenti,vir ipse anulum tradiderit. Id enim signum consensum coniugalem in viro exprimit,præmisso fœminæ cōsensu,verbis expresso. & hanc opinionem sequuntur Doctor.ibi communiter. Traditur equidem anulus in pignus matrimonij contracti, sicuti arra solet tradi in pignus contractæ venditionis.Vnde deductum est verbum, subarrare. Atque ille anulus,in matrimonij contractu, signum præfert,illo pignore corda maris, & fœminæ coniungi: & ob id quarto digito sinistræ manus infertur, quod ibi vena sit ad ipsum cor tendens.Sic Isidorus in capitulo fœminę. 30.quę stione quinta.hoc explicat,& idem ex Appione in Ægyptiacis adnotauit Gellius libro decimo.capit.decimo. Macrobi. lib.7.Saturnal.cap.13.Virgil.Polydo. de inuentor.rer.lib.secundo,cap.vigesimoprimo. Plinius item lib.33.capit.1.quo argumento,inquit,etiam nunc sponsæ anulus ferreus mitti
4 tur:isque sine gemma.Et licet glo.in cap.tenor.de re iudica. singul.secundum Abbatem.ibi & ei simil.in cap.fina.de despōsa.impube.velint per anuli subarrationem matrimoniū præsumi.cp verū esse cōtendit Aret.consil.13.col.3.id tamē locum habet,vbi ab altero contrahentiū præcesserunt verba coniugio apta,& sequuta est subarratio. vt asserit dicta glo.in cap.penulc.& notat Abb.in dicto cap.finali.cuius opinio magis communis est.notat idem Imola in dicto cap.tenor.vel quando est consuetudine inductum,vt in matrimonio anulus detur, certa signatus forma, & sub illa daretur, ac fieret anuli traditio.glo.in dicto cap.fœminæ.3.quæstione quinta.Abb.& communis in dicto cap.finali.vbi hanc distinctionem exacta diligentia Henric.ex Hostiens.& alijs authoribus,scripsit.& nouissimè Parisi.consil.55.nu.quadragesimoterio.& consil.60.colum.vlt.volumi.4.

Secundò infertur matrimonium verè contractum censeri †,si parentibus filiorum nomine expressum coniugalem
4 consensum præstantibus,ipsi filij præsentes tacuerint.tex.in cap.primo.§.fin.de desponsa.impub.in 6.Cōsensus enim ille paternus expressim præstitus,filio præsente,&tacente,signū exterius inducit,quo filij cōsensus ad matrimonium exprimitur.Hoc autem ex parentū contractu à iure præsumptione quadam inducitur.Nec habet locū in alijs extraneis.glo. in dict.cap.tuæ.Abb.in ca.ex parte.de rest.spoli.Ioan.And.& Doct.in dict.ca.1.§.fi.Henri.in cap.1.de desponsi.impu.Ioan. de Imol.in dict.cap.tuæ.col.12.vbi Præpo.col.pen.hanc opinionem asserit esse communem.quam etiā sequitur Abba. col.3.& Feli.in c.nonne.de præsump.& Hipp.sing.147.etiā si à filijs nullū aliud signū exteri? processerit. Sylvest.verb.matrimonium.2.q.7.& prædicti Docto. idem dicere videntur. Vnde falsa est gl.in dicto §.fin.versi.spoonsalia,quæ in extraneis idem,quod in parentibus asserit.

Tertiò,ex præmissa conclusione deducitur veritas gl.in c. nō debet.ver.de cætero.de consang.ex qua ego colligo ma
5 trimoniū †contractū expresso consensu,qui tamē null? est, ob impedimētū aliquod iuris humani effici legitimū.si adducta principis facultate ad cōtrahendū illud,vir & fœmina sciēter in eodē coniugio perseuerauerūt quo ad carnale cōmerciū.Ex hoc enim videtur exhibere nouum consensum & validū ad cōiugiū,per illa signa exteriora.quā opin.Abb. & doctor.ibi approbant cōmuniter.& pro ea est tex. in cap. proposuit,&cap.fi.de cōiu.seruo.vbi ex Bernar.glo.notatur, ex coitu carnali tempore idoneo sciēter subsequuto,matrimonium præsumi,si prius consensus verbis expressus : sed propter aliquā caulam nullus præcesserat. Sicut ex copula post spōsalia subsequuta matrimoniū præsumitur.hāc etiā opinio.asserit esse communē Ferdinā.Loazes præsul Hierdē sis in tracta.de matrimo.dubio 12.nu.14.Ex quo subinfertur declaratio ad glo.in cap.1.de eo,qui dux.in matri.dicētē no uum consensum esse necessarium,vt vir,qui viuente prima vxore cū secūda hoc ignorāte cōtraxit,mortua prima cōiugium cū secūda cōtraxisse dicatur.idē ibi notant Ioan.And. & Doct.cōmuniter.ac Bal.Nouel.in tracta.de dote.part.11. §.hactenus.nu.18.& probatur in cap.veniēs.eo.titu.& hanc opinionem communē esse fatetur eā sequutus Parisi.consi. 52.col.1.volumi.4.qui sequētē intellectū addit,col.2. Satis enim erit tacitè aliquo sufficienti signo nouū consensum præstari.Nempe si vir & fœmina scientes primā vxorē mortē obijsse,in cōiunctione,& cohabitatione perseuerēt:quo in casu exigitur scientia in ipsa fœmina aute hanc cōiunctionis perseuerantiā.Oportet enim ipsam scire priorem vxorē iam mortuam esse, & sic primū matrimoniū solutū fuisse. quemadmodum in dicto ca.1.Hostien.Prepositi.& alij expli cant.pro quibus glo.facit,quæ similem notat conclusionē in dicto cap.fina.de coniug.seruo. ✠ Huic sententiæ Iurisconsultus Paulus in l.eos.ff.de ritu nuptia.suffragari videtur, si tamen iuxta legitimum sensum intelligatur,inquit enim: & si contra mandata contractum sit matrimonium in prouincia:tamē post depositum officium, si in eadē voluntate perseuerat iusta nuptias effici:& ideo liberos postea natos ex iusto matrimonio legitimos esse. Perseuerare autem eos dubio procul intellexerim,si per cohabitationem coniugalem,aut aliquo sufficienti signo consensum præstitisse intelligantur:cum & antea præstitius nullus omnino fuerit. Sic & in l.si quis in Senatorio.eodem titulo. dum Vlpianus scribit, si quis in Senatorio ordine libertinam habuerit vxorem:quanuis interim vxor non sit, attamen in ea conditione est,vt si amiserit dignitatem,vxor esse incipiat.

Hæc Vlpianus, vxor esse incipiat, vt ipse interpretor,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si nouus consensus vtriusque expressus,vel tacitus accesserit:neque satis erit priori consensui non contradicere. Aut planè hæc iurisconsultorum responsa ad Iuris ciuilis coniugales prohibitiones pertinent. His denique adde quæ ipse superius capit.3.nu. 5.tradidi,& quæ prius tradideram parte prima.cap.4.§.2.

Hæc autem expressio consensus coniugalis non refert à
8 quo incipiat,†à viro,an fœmina,quanuis honestum sit fœminam prius interrogari.text.sic passim intellectus in capit. penul.de spon.& in cap.licet.de spon.duo. Posset enim contingere,quod fœmina requisita à viro , vt eum acciperet in coniugem,responderet:accipe tu me prius invxorem,ac de mum ego te accipiã in virum. At cùm vir eam expresè vxorem accepisset,posset ipsa fœmina ipsum virum irridere, ac liberè refragari. Nec erit ex hoc matrimoniũ,quod apertissimi iuris est.& consuluit in hac specie Ludoui.Gozad.consi. 77. Nec est necessarium vtriusque consensum eodem tẽpore exprimi.licet mutuus consensus ad coniugium exigatur. cap.tuæ.de sponsa. Satis enim est eundẽ consensum præsum
7 ptiuè†concurrere:veluti si quis consentiat prius , ac demũ illo consensu non reuocato: sed tacitè durante , consentiat alter,etiam ex interuallo : efficitur enim tunc matrimoniũ, secundum Maior in 4.senten.dist.27.q.1.col.2. gl. & ibi Prepositor.in cap.dilectus.de sponsal.idem Præpositor.in cap. penul. eodem tit.& Sylue.verb.matrimonium.2.q.6. Hostien.in dicto cap.penul.& ibi Gardin.& Henri.col.2.per tex. in signem in cap.vlt.de procurat. in 6.quorum opinio cõmunis est , vt asserit Alex.in l.si stipuler.in fine.ff.de verb.oblig.& id manifestum est in consi.4.nu.8.inter consilia Zasij volu.2. quo in loco author primum intellectũ,qui statim sequitur ad Abba.opinionem verum esse ostendit : atque hæc ipsa quæstio latè ibi disputatur consi.2.3.& 5.& in effectu communis assertio recipitur:quam ita explicat Parisi.consi.55.volu.4.nu. 15.Tametsi Abba.in dict.cap.dilectus.dicat contrariam opinio.esse iure veriorem,atque idem sentiat Antonius consil. 64.col.2.ad finem.quorum opinio procederet , si interuallũ foret longum inter primã & secundã consensus expressionem.text.ita communiter intellectus in l.1.§.1.ff.de verbor. oblig.Haberet etiam locum,quando is,qui cõsentit , credit eum,qui prius consenserat,non pœnituisse:cùm ramen pœnituerit.Nam licet ille primus post præstitum cõsensum ab altero consentiat,non est marrimoniũ.quod Antoni.notat in dict.consi.& Felin. in cap.ex parte decani. de rescript. nu. 11.pulchrè Anchara. in consi. 228. cum duobus sequentibus.& potest hoc notari ex gloss.in cap.fi. de coniug. seruo. & ex cap.veniens.de eo,qui dux.in matrimo.Hostien. & Præpo.in cap.1.eodem tit.Et hæc quidem locum habẽt,vbi præsentes contrahere volunt matrimonium.

Sed inter absentes constat matrimoniũ contrahi per pro
8 curatores.cap.fina.de procurato.in 6.in quo plura notanda sunt.Primum,mandatum exigi speciale ad contrahendũ cũ certa,& expressim designata persona: gl.ab omnibus recepta.in d.cap.fi.tex.in l.generali.ff.de ritu nuptia. not. optimè Abb.in cap.in causis.de electio.col.6.idem consi.114. vol.c. Nec refert,quibus verbis hunc contractũ procurator cõcipiat:an ipse contrahat absentis nomine,an pronuntiet verba in persona absentis.Nẽpe si dicat , contraho tecũ matrimoniũ nomine Titij:an dicat, Titius te vxorem accepit,me internuntio, vtcunque enim contrahatur,matrimoniũ est. Bart.quẽ ibi alij approbant.in l.qui bona.§.si alieno.ff. de dã. infect. Alex.cõs.149.vol.5.col.pen.Tametsi rectius cõtrahat secundo modo,quã primo.ex Bal.in l.vnica.§.ne autẽ. C. de cadu.tollen.col.pen.Abb.in cap.ex parte.in 2.de conuersi.cõiug.Franc.& Domi.in dict.cap.fi.Sylvest. verb.matrimoniũ. 5.q.fi.Hic enim procurator nuntius censeri potius debet:cũ hic actus non cadat in procuratorem.

Secundò adnotandũ est minimè valere matrimoniũ con-
9 tractum†per procuratorẽ,si tẽpore,quo procurator contrahit,is,qui ei mandatũ dederat,iã id reuocauerat,procuratore etiã.& eo,cũ quo contrahit ignorantibus.tex.in dict.cap. fi.in fine.quẽ putat singula.Felin.in rubr.de sponsa.col.5.

Ex quo infert Domi.consilio trigesimotertio.col.pen.quẽ
10 sequitur Ludo.Gozadin.consil.77. matrimonio contracto †inter consanguineos,sub conditione,si Papa dispensauerit,coniugiũ illud impedire,ita vt adueniente dispensatione Papæ,nullum sit matrimonium, si alter , etiam altero ignorante reuocauerit cõsensum,quem prius præstiterat. Procedit verò hæc secunda conclusio , etiam si is,qui mandatum 1
dederit iurauerit,id non reuocare.glo.in dict.capitulo fina. vbi eam sequuntur Docto. & est singul. secundum Socin. consil.58.volumi.5.quam dicit esse auream Felinus in capi diligenti.col.6.de foro compe.atque singula.Iason l. si non fortem.§ si centum.col.3.ff.de cõdict.inde.sequuntur eã Abbas,Felin.nu.12.& Dec.nu.7.in cap.cum accessissent.de cõst. idem Dec.in capitu. ad nostram.de confirma.vtili,vel inuti. Roch. Curt. de iure patro. verb. honorificum. quæstione 12.& Felin.in cap.ex parte decani.de reseri.nu.12.quę tandẽ opinio quo ad matrimonia ita frequenter recipitur,vt minimè sit in dubium reuocanda.

Tertiò est notandum non esse necessariam mandati reuo
11 cationem expressam,sed tacitam sufficere†:vt si is,qui mandato dedit,ante contractum matrimoniũ ex primo mandato,dederit secundum mandatum ad contrahendum cũ alia.tex.in cap.si duo.de procurato.in 6.atque idem dicẽdũ est,si ante contractũ matrimoniũ à procuratore,is qui mandatum dederit,cum alia matrimonium contraxerit , etiam ignorante procuratore.quod Abb.tenet in cap.in causis.de elect.col.6.vbi fortius asserit,electionẽ factam à canonicis, qui alteri eligendi potestatem dederunt , præferri electioni factę postmodum ab illo cõpromissario,etiã ignorante:quo fit,vt quanuis clemen.1.de renuntiatio.statutum sit.reuocationem mandati ad renuntiandum beneficio ecclesiastico nihil prodesse,nisi mandatario nota fiat:tamen si is, qui mãdatum dederat,priusquam mandatarius eo vtatur,renuntiadæ est præferenda:cum ex ea etenim vacet beneficium,non potest ex secunda vacare.hoc idem asserit Roma.consi.342. & Felin.in cap.ex parte decani.nu.16.de rescript. Blasius Auriol.in additionibus ad Guilielm.de Monte Laud.& Philip. Probus,in additionibus ad Ioan.Monach.in d.ca.fin. quorũ opinio dubia mihi videtur in renuntiatione beneficiorum: quia reuocatio tacita mandati , quę fit constituendo alios procuratores,est etiam deducenda ad mandatarij scientiã: glo.in dict.clem.1.de renũtia.vers. quomodolibet.& ibi Cardi.q.5.quam glo.& alias rationes ad hanc sententiam addu cit Barb.consi.48.in 4.volu.hanc vltimam opinionẽ,quam & ego teneo,liberrimè ,professus.quo nõ relato Philip. Prob. sibi parum constans idem asserit in rubr. de renuntiat. in 6. colũ.8.& Ioan.de Selua in tracta.de benefi.3.par.q.16.in fin. Nec Roma.est pro contraria opinione:solum enim asserit, beneficiũ semel vacans ex vna causa,nõ posse ex alia absq; noua collatione,vacare.At hic nos negamus,vacare ex prima renuntiatione.Id verò quod Abb.notat, & si dubiũ sit, nam & Innoc.ibi contrariũ dixit,concedi tamen potest:cũ ibi nõ sit ita reprobãda variatio,sicuti in casu dictę clemẽ.1.

Quartò circa eandem cap.fina.conclusionem,idem dicendum credimus in matrimonio,quod per epistolam contrahendum erat,ex glo.memorabili in cap.nec illud.30.qu.5. notat Felin.in dict.cap.ex parte decani.nu. 10.Repetũt latè Zasius,ac plures alij Doct.in eadẽ controuersia disputantes cõsi.2.3.4.& 5.volum.3.Parisi.cõsi.55.vol.4.col.1.& 2.Coras.lib.3.miscellan.ca.4.vbi tradit,an per epistolam matrimonium probetur?quibus omnibus addo quæstionẽ huic proximam,& similem,discussam à Carolo Ruino consi.6. num. 7.volum.1.quam diligenter oportet perpendere ex autoribus per eum nuncupatim citatis.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Verba,quæ sufficiant ad matrimonium contrahendum.*
2 *Verborum communis sensus,qualitas,& cõditio personarum,attendenda sunt.*
3 *Matrimonium contrahitur frequenter per interpretem.*
4 *Verba hæc,volo contrahere tecum matrimonium,an efficiant sponsalia de præsenti?*
5 *Verba illa,habeo te in vxorem,an matrimonium inducant?*
6 *Verba hæc,Non habebo aliam in vxorem,nisi te,quo pacto sint intelligenda?*
7 *Negatiua oratio ex se ipsa nihil affirmat.*
8 *Dictio,nisi,qualiter sit explicanda.*
9 *Intellectus ad legem quibus diebus.§.quidam Titio.ff.de conditionibus & demonstratio.*

§. PRIMVS.

QVAE AVTEM Verba sufficiant ad matrimoniũ cõtrahẽdũ,planè cõstat hoc canone. Verba præsentẽ†cõiugalẽ consensum exprimẽtia,matrimonium significant.text.in capitulo. penul. de sponsa.cuius hæc est communis interpretatio. Si quis enim fœminæ dicat,accipio te in vxorem,fœmina verò è cõuerso respondeat,& ego te in virum accipio,matrimonium censetur ibi contractum.Idem est,si viro dicenti , accipio te in meam vxorem,respondeat fœmina, placet. Verum non minima est inter nostrates cõtrouersia,quib.verbis præsens coniugalis consensus exprimatur.Illud tamen primo aducr tendum est, in dubio quam significationem habeant verba prolata,communem sensum eorum accipiendum fore.c.ex literis.in 1.de spon.& cõprobatur ex l.Labeo. ff.de suppe. lega.gl.notãda in l.librorum.§.quod tamen Cassius.ff. de leg. 3.quæ asserit communem sensum verborum prævalere pro prię dictionis significationi.Bar.l.talis.in prin.ff.de leg.1.Bal. in l.lege.C.de legi.hæred.dicens sermones prolatos vulgari
2 lingua†, iuxta vulgarem sensum esse intelligendos.notat Ant.But.in rub.de emp.& vend.col.fi.Ias.in l.si auiæ.col.fin. C.de succes.edict.gl.in c.nonnulli.versi.diatas. de rescrip.& hoc ipsum in coniugali contractu notat Ioan.in summa cõfesso.lib.4.tit.2.q.4. In quo etiam attendenda est loquentiũ qualitas,& conditio.c.solitæ.de maiorita.& obedien.Ab.cõsil.78.in 2.vol.col.3.latè Francis.Niconitius in rub. ff. de nooper.nun.nu.196.ex quibus,

Primò infertur matrimonio contracto per interpretem,
3 †quod fieri potest. gl. communiter approbata in c. ex literis.in 1.de sponsa.tex.in l.1.§.fi.ff.de verb.ob.cuidari debet si des integra:cum fuerit electus communi contrahentium consensu.Bar.& alij in d.§.fi.si aliquod incidat dubium ex eo quod alter contrahentium dicit,se non intellexisse verba interpretis,in illa significatione,ad communem sensum recurritur.ita probat tex.in d.c.ex literis. Imo & si sine interprete Galla,& Hispanus verba aptaconiugio pronuntiarent,vt iu dicemus inter eos matrimonium contractum fuisse,ad actº inter eos subsequutos,vel ab eis præmissos,deueniẽdum est, an ex communi vsu illi actus sint coniugales.Abb.in d.c.ex literis.Palud.in 4.sen.dist.27.q.2.art.3.conclu.3.

Secundò hinc constat,contracto cõiugio inter duos eiusdẽ idiomatis, si alter cõtẽdat verba prolata accepisse in sensum distinctũ à matrimonio,cõis illorũ verborũ sensus erit considerãdus ex sententia omniũ in d.c.ex literis.Atq; erit exemplum: si contrahentiũ alter dicat,promitto te in vxorẽ habere,donec terra cooperiat oculos meos.Est enim hic sermo intelligendus,iuxta communem sensum , id est , donec moriar:non autem donec ipse viuus terra cooperiam oculos. Erũtque obuia mille exempla similia. vides igitur quanti momenti sit communis verborum intellectus? Hinc etiã consuluit Felix Maleolus in tract.de matrimo.vol.9.contrahi matrimonium his verbis: nunquam te derelinquam.

Sed quid dices, Num hæc verba volo contrahere tecum matrimonium significent præsentem coniugalem consen-
14 sum?Et si verbum†volo,in his,quæ à sola voluntate loquẽtis pendent adiũgatur infinitiuo designanti initium actus,eiusque suspensionem,erit contractus sponsaliorum.vt volo contrahere,volo ducere te in vxorem.ita Io. And. & Abb. quorum opinio est magis communis in d.c.ex literis.Sylue. ver.matrimonium.2.q.9.Matth.de Afflictis in consti.Neapo.lib.3.tit.19.col.2.In qua decisione refellenda est opinio Io.in summa confes.lib.4.tit.2.q.4.& Astensis lib.9.ti.3.q.7. dicentium isto casu nec esse sponsalia contracta.Sic ex diametro aduertenda est Card.sententia in d.c.ex literis asseren tis per dicta verba contractum esse verum matrimoniũ.Cuius opinio posset sanè intelligi,si dicta verba forent prolata deliberatè,& ad interrogationem alterius.ex mente Barto. in l.gerit.colum.3.ff.de acquiren.hæred.vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo.Cardin. in clevnica.de consang.quæstio.20.vel si communis vsus loquendi hanc significationem matrimonij receperit. ex eodẽ Car. in dicto capit.ex literis.Sin autem verbum volo adiungatur verbo prænotanti exequutionem actus perfecti,& sic matrimonij exercitium,censetur matrimonium cõtractum.vt volo te habere in vxorem.volo te tenere in vxorẽ.isti enim actus præmittunt contractum matrimonij:& ideo illa verba matrimonium præ se ferunt.in quo conuenire videntur Docto.in d.c.ex literis.vbi Hosti.& Abb.hoc tenent. & Sylvest. in d.§.9.Henri.in c.ex parte.de sponsa.quod quãuis sit dubiũ ex his,quæ dicentur in quæstio.sequenti: id tamen est apud omnes in confesso,matrimonium contractum censeri,quãdo verbum volo,adiungitur rei.exemplum,Volo te in vxorem,idque sensit Baldus in l. prima. columna secunda. C. de summa Trinitat. Docto.in l.serui electione.§.finali. ff. de legatis primo.& in l.in vendentis.C.de contrahen. emptio.

Solet etiam dubitari,an matrimoniũ sit cõtractũ illis ver-
5 bis:habeo te in vxorem,iuro,seu promitto†,quod te habebo in vxorem.Et ex cap.ex parte.de sponsa.probari videtur matrimonium his verbis contractum esse,& ibi.glo.cõmunis recepta eandem opinionem asserit.Qui etenim consequens vult,antecedens illi præmissum velle videtur.l.illud.ff.de acquir.hæredi.cap.præterea.de offic.delega.Is ego qui habere aliquam in vxorem promittit,cum ea matrimonium modo contrahere ostendit.idẽ profitetur gl.cap.si quis diuinis.per tex.ibi.30.quæst.5.in principio.idem tenent Abb.& Decius in cap.iuratuit.de probatio.col.1.& esse hac opinionem communem constat ex Abb.& Præpos.in d.cap.ex parte.& fatetur expresè Hadria.in 4.sentẽtia.q.13.de matrimo. Sed Magist.in 4.senten.distin.28.cap.2.tenet in hoc contrarium.cuius opinio probatur ratione.Verba enim,quæ propriè communt contrahendo matrimonio,si pronuntientur in futuro tempore,inducunt sponsalia,secundum Paluda.in 4.dist. 27.q.2.artic.4 conclusio.4.ergo & ista,cum in futuro tempore pronũtientur,non designant matrimonium. Et præterea illa verba,habebo te in vxorẽ,intelligi possunt vera omnino esse,quanuis modo non habeam te in vxorem,vt constat:ergo non sunt necessariò referenda ad matrimonium, præsenti consensu contractum.Ego autem tunc præsentem cõsensum coniugio præstitum esse opinor,quãdo ex verbis prolatis consensus is de præsenti necessariò sequitur. At in hac quæstione is consensus non sequitur necessariò:igitur matrimonium non est.Quo fit vt Hadria.in 4.sententiarum, quæstione 13.de matrimonio à frequentissima nostratum sententia discedat,Magistrum sequutus.in qua sententia antiquiores quidam Canonistæ fuerunt: nempè Hugutio. & Laurent. quos Henricus refert in dict.capitu ex parte.ident insinuat Angelus in authen.quib.mod.natu.effic. legit.§.fin. collatio.sexta.Ex quo ad textum in d.cap.ex parte.respondetur,ibi ex illis verbis,ab hoc tempore,& similib.consensum futurum ad præsens tempus deduci.Vnde illum textum ad hanc quæstionem notare,rationi non cõgruit.Nec obstat ratio:qui enim vult id,quod sequitur,censetur omnino velle id,quod præmittitur necessario illo tẽpore,quo cõsequẽs exequutioni tradendum est.

Vnde qui habet aliquam fœminam in vxorem actu,præmittit se cum illa matrimoniũ contraxisse.Non sic ille,qui præsenti tempore actu nõ habet,sed habere promitrit in futurum.

Item quanuis sic promittens statim teneatur illam habere in vxorem:si tamen non habeat,matrimonium non est. quod pulchra ratione Hadria.cõprobat.licet optimè sequeretur hęc argumentatio.tenetur statim eam habere in vxorem.ergo statim tenetur cũ ea contrahere:ex quo sponsalia tantum probantur,non matrimonium.His tandem & aliis, quę Hadrian.adducit communis opinio nõ applaudet.quę & si vera foret,locum non haberet,vbi pro verba sponsalio rum,hæc subiicerentur,ita cõcepto contractu: promitto ducere te vxorem,ac te habere in cõiugem.Verba enim subiecta ex præcedentib.intelliguntur.l.fi.§. cui dulcia. ff.de vino triti.& oleo lega.c.sedes.de rescript.clem.2. de procurat.Vn de hæc sponsalia,de futuro iudicãda sunt.ita Hostien.Abb. & Præp.in d.c.ex parte.Roma.sing.337.Deci.in c.iuratuit.de probat.col.1.Alex.de Imol.consil.152.volu.5.Nam qui ita cõtrahit,promittit cum illa fœmina matrimoniũ contrahere,& eo contracto illam coniugali affectione tractare.

Verũ hoc in tractatu perplexa valde existimatur quæstio il
6 la,an per hæc verba nõ habebo aliã in vxorẽ,nisi te:†fit contractũ matrimoniũ,an spõsalia?Et esse matrimoniũ asserũt, Ioan.Andr.Card.Abb.& Præpo.in d.ca. ex parte.Alexan.de Imol.consil.152.volu.5.Sylvest.verbo matrimoniũ.2.q.10. Barba.consi.6.1.vol.col.4.Iason,& Curtius Iunior in l.actione.C.de transaction.2.col.quorum opinio communis est, teste Præp.in d.c.ex parte.quibus suffragatur ratio illa,quod dictio,nisi,præcedentem negationem sequuta,affirmat, quod ponit:at si sequatur affirmatiuam,id negat.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis caut.vbi Bartolus l.in actione.C.de trãsactionibus.l.feriatis.C.de feriis.Hericus optimè in c.de quarta.de præscriptionib.& notatur cap.inter alia.de senten excom.Rursus Gaspar.Calà.Anto.& Zochus in d.c.ex parte. negãt p dicta verba matrimoniũ cõtrahi,sed tãtũ cõcedũt, spõsalia esse cõtracta.His accedũt Cæpola.cõs.ciuili.1.col.3. Alc.in d.l.actione.ex textu in l.si sterilis.§.pen.ff.de act. emp. vbi qui promisit non vẽdere equũ nisi Titio, quãuis teneatur actione ipsi Titio vendere: tamen si alteri vendiderit
hæc venditio

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc venditio valet. Sed ille textus refelli in nostra quæstione potest, siquidem licet absolutè promisisset rem vendere Titio, non ex hoc esset facta venditio. At in hac quæstione, si absolutè promisisset illam fœminam habere vxorem, esset matrimonium contractum: si illi stamus assertioni, quam in præcedenti quæstione communem esse diximus. Obstat tamen fortiter opinioni Io. And. & sequacium textus in l. Titia. §. fi. ff. de manumi. testa. dicens: his verbis, Onesiphore, nisi rationes reddideris, liber ne esto, potius adimi libertatem, quàm dari. Quia rationibus non redditis, liber Onesiphor' esse non potest, nec ab hærede manumitti, redditis verò rationibus, potest manumitti ab hærede: non tamen censetur manumissus ex testamento, quia dictio, nisi, subsequitur negationem potentiæ, vnde ponit rationibus redditis manumittendi facultatem. ex interpretatione Bar. ad illū tex. quæ communis est, & eam sequitur Henr. in d. c. de quarta. Doct. in d. l. actione. His igitur nostræ quæstionis verbis, potius adimi, quàm præstari consensus videtur. Hinc Hadria. in 4. q. 12. de matri. asserit prædictis verbis matrimonium minimè contrahi, sponsalia verò contracta censeri, quando verba ita conciperētur: non habebo aliquam in vxorem, nisi te, nō ducam aliquam in vxorem, nisi te. Et subdit, nec sponsalia contracta censeri, si ita dictum fuerit, non habebo aliam mulierem in vxorem, nisi te. Quæ differentia, si communis verborum sensus, vt dixi, accipiendus est, nihil ad hanc rem cōducit. Idcirco illud adnotandum est. orationem negatiuam nihil asserere, nec ponere ex se ipsa, nisi aliquid extrinsecus † addatur, iuxta dialecticorum traditiones. Si enim quis promittat non alienare domum extra familiam, non promittit se omnino alienaturum intra familiam: nec ponit hæc negatiua oratio quicquam ex seipsa. Item si Cæsar promittit nō gerere hoc anno bellum, nisi contra Turcam, non promittit ex hac oratione se gesturum hoc anno bellum contra Turcā. Sed tūc dictio, nisi, resoluit in cōditionē hoc pacto, si bellū gesturus est hoc anno † Cæsar, illud promittit gerere cōtra Turcā: nō tñ promittit purè illud gerere. ita intelligendus est tex. in d. l. si sterilis. §. pen. ff. de act. emp. Is enim, qui promisit non vēdere equū, nisi Titio, si eū vēdere ei libuerit: nō tñ promisit purè vēdere. Sed & si fundū ita vēdidero, inquit lex illa, vt nulli alij quàm mihi eum venderes, actio eo nomine ex vendito est, si alij vendideris. Nec refert, quod iuriscōsultus vtatur dictione, quàm, nos verò loquamur de dictione nisi: cum idem sit dicere, non vendam domum hanc, nisi tibi, & non vendam domum hāc alij, quàm tibi, adnotante Laurenti. Valla. lib. elegan. 3. c. 54. & probatur in l. consulta diualia C. de rest. Nec circa illius §. penu. intellectum libet hic immorari: quem tamen tradit Lud. Gomez in c. 1. de consti. in 6. nu. 107. & 19. idem Gomez. in prin. de actio. numer. 7. post Ja. sibi. Ex adiectione verò extrinseca, potest oratio negatiua aliquid asserere, & ponere: quæ quidem res exemplis manifestè constabit. Homicidium hodie commissum est, & nullus, nisi Ioannes illud homicidium commisit. Sic, promitto vendere hanc domum, & non alij quàm tibi, ergo promitto vendere domum tibi. Promittit Cæsar hoc anno gerere bellum, & non contra aliquem, nisi Turcam, ergo promittit gerere bellum hoc anno contra Turcā. Nec valet ista hæc collectio, nullus nisi Socrates currit: ergo Socrates currit. Cum igitur dictio, nisi, subsequitur negatiuam orationem, tollit illam in casu excepto: nihil tamen asserit ex propria vi ac natura negatiuæ orationis. nisi aliquid extrinsecus affirmatiuè additum fuerit, aut subintellectum ex materia subiecta, quidquid aliter rem hanc diffinierint Jason, & Gomez in d. princip. de actio. 2. col. vnde deducitur intellectus ad reg. peccatum. de reg. iur. in 6. nam dum in ea dicitur, peccatum nō dimitti nisi restituatur ablatum: non statim sequitur, ablati restitutione facta peccatum dimitti: sed id apertè intelligitur, facta restitutione: non esse locum illi negatiuæ orationi præcedenti dictionem, nisi, sed potius dimitti peccatum modo alia contingant, quæ ad peccati remissionem necessaria sunt. Sic dū in eisdem iuris canonici regulis scribitur, Peccati venia nō datur, nisi correcto: cū appareat ex natura rei peccati veniam concedi verè correctis. Manifestissimum est, dictionem, nisi, affirmare, & ponere, quod præcedens oratio negauerat, nec hoc ex propria vi sed ex materia subiecta: & id maxime ea ratione procedit, quod regula illa loquatur de remissione peccatorum, quæ remitti à Deo constat, & tamen non nisi correctis, ergo correctis datur peccatorum venia.

Rursus ita libet argumētari: actio aliquid est, & nihil aliud quàm ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur; igitur actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur: vnde hæc negatiua, quæ ex natura rei prætermittit affirmationem, ponit omnino, atque ita intelligendus est textus in principio de actioni. Item peccatum dimittitur quo ad proximi iniuriam: & tamen non dimittitur, nisi restituatur ablatum: ergo facta restitutione omnino peccatum quo ad proximi iniuriam dimittitur. Ecce qua ratione oratio negatiua nihil ponat ex se ipsa: nisi aliquid extrinsecus addatur, vel expressim, vel ex materia subiecta, & natura rei.

Ex quib. audacter opinor, nec matrimonium, nec sponsalia, per verba supra concepta contrahi. Tota nanque oratio negatiua est: eaque hunc sensum habet: promittentem contracturum matrimonium cum illa fœmina, seu illam habiturum in vxorem, si cōiugalem vitam promittens elegerit: nō tamen promittit se absolutè cōiugalem statum electurum, eritque promissio sponsaliorum sub conditione, si coniugalem vitā promittens elegerit. Poterit continere, atque in cœlibatu viuere, nec reus erit fractę promissionis. quod Palud. asserit in 4. dist. 27. q. 1. art. 1, col. 2. dicens ex oratione negatiua non contrahi sponsalia. & subdit exemplum: non ducam aliam in vxorem nisi te, quo fit, vt nec matrimonium, nec spōsalia absolutè contrahantur his verbis: nolo aliam in vxorē nisi te, contra Ioannem Brun. in tracta. de spōsalibus. conclusio. decima tertia.

Secūdò, subinfertur matrimoniū cōtrahi his verbis: cōtraho matrimonium, & non cum alia, nisi tecū. Sic etiam erūt sponsalia. Ducā vxorem, & non aliā, nisi te. Atque præmissa nostrarum opinione, cuius meminimus in præcedenti quæstione, si dixero: habebo vxorem. & non aliam, nisi te: erit cū illa contractum matrimonium. Quib. ita discussis exactè potest Doctor. controuersia explicari. Hinc & ipse Adria. fatetur, esse sponsalia contracta, si dicatur: promitto contrahere matrimonium, & non cum alia, nisi recum.

Tertiò ex eisdem ego deduco intellectum ad textum in d. l. Titia. §. fin. vbi verba illa: liber ne esto Onesiphore: ita accipienda sunt, vt omnino sublata † sit hæredi facultas dandi libertatem Onesiphoro: & sic potentia, vt Doct. asserunt, illa oratione tollitur, nō actus. Aliter enim verba illa vana forēt: cum eis etiam non prolatis liber Onesiphorus non esset. quod Bald. animaduertit in dict. cap. cùm accessissent. de cōstit. Dictio ergo, nisi, ibi adiecta conditione, ita, inducit, vt liber Onesiphorus esse non possit, nisi redditis rationib. liber vero esse possit, si rationes reddiderit. Hęc autem conditio vtilis est testanti, qui voluit rationes reddi ab Onesiphoro, pœna adiecta seruitutis perpetuæ. Sic tandem defendendus est communis illius §. intellectus. Et si Rumina. in d. l. actione, negligenter eum defendat, quain re non placet, nec recipiēdus est Alciati sensus, dum lib. 5. paradox. cap. 4. contendit, redditis rationib. Onesiphorum liberum fore, & verba illa testamenti esse referenda ad actū: ratione per eum adducta, quā prius subtilis Riminal excogitauerat in d. l. actione. Eodem pacto nō est admittendus Stephanus in Necyomantia iuris, qui Dialogo 52. Magico carmine, Scæuola luriscōsulto, ab inferis euocato, vt illius §. proprium, ac germanū sensum ostenderet, existimat, redditis rationib. Onesiphorum liberum ex testamēto fore. cuius opinio ex eo etiam corruit, quod inducta ad diminutionem non possunt augmentum operari. Sic ergo verba illa restantis inducta ad adimendam libertatem minimè possunt manumissionē dare. qua ratione nouissimè Nicola. Bollonus. libr. 2. supputatio. ca. 17. præter communem opinionem defendit, Onesiphorū redditis etiā rationib. liberum non esse. hanc tamen rationē prius scripserant Dynus in regu. peccatum. de regu. iur. in 6. & Benedict. à Plumbino in d. §. vlt. l. Titia.

Quartò hinc apparet, non contemnenda interpretatio ad dictam l. Titia. §. vltim. vt nō procedat, quando oratio assertiua libertatis præmissa foret illi negatiuæ orationi. Nēpè si testator dixisset, Onesiphore liber esto, & nisi rationes reddideris liber ne esto.

Tunc enim redditis rationib. liber omnino esset Onesiphorus. l. si quis ita libertatem. §. fi. ff. de statu liber. sentiunt Jason & Alci. in d. l. actione. ex illa oratione assertiua libertatis, quę redditis rationib. manet in sua propria significatione, & libertatem confert.

Quintò, ex hoc apparet verus sensus ad l. quib. §. quidā Titio. ff. de conditionib. & demonstrationib. vbi per illa verba, † hæres meus ne des Titio centū, nisi mater mea moriatur, cōditionale legatū est: & mortua matre debet: ex eo. n. procedit, quia ante illā orationem præmissa fuit oratio assertiua, quæ centum illa dederat Titio ex legato. Sic enim dixit testator: centum lego Titio, & subdit, hæres meus ne des Titio centum, nisi mater mea moriatur.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Ætas conuenies Reipublicæ ad matrimonium contrahendum.*
2 *Ætas ad matrimonium iure canonum necessaria.*
3 *Ætas à canonibus requisita ad matrimonium malitia præueniri potest, atque inibi declaratur quid sit hæc malitia.*
4 *Infans an possit matrimonium contrahere, malitia præueniente ætatem. vt Hostien. existimat.*
5 *Proximus pubertati quis dicatur, in matrimonio, cæterisque actibus.*

Caput Quintum. De ætate ad matrimonium requisita.

1 QVA AETATE conueniat Reipublicæ matrimonium contrahi †, quáve contrahiid possit, vt valeat, plurimū distat. Et philosophi variè scribunt de ætate qua conuenit marem, & fœminā matrimonio coniungi. Marem etenim ferè in tricesimo ætatis anno, fœminam verò pubescentem decimoquarto anno, posse decimoquinto nuptijs copulari author est Hesiod' cuius carmina Io. Stobœus adducit sermone 69. multo dilucentius quàm Lud. Cœli. li. lect. Antiq. 15. c. 20. Arist. autem lib. 7. Politicorū. c. 16. admonet, marem esse coniūgendum cū fœmina paulò antè tricesimū septimum annum, fœminā verò in decimo octauo. cui subscribit And. Tir. in legib. connubia. l. 5. ad fin. multa hac de re tradens. Sed & Tolato lib. 6. de legib. & Demosthenes in oratione aduersus Stephanū, qui ex Athenienſium lege id ipsum refert, eandem legem exiſtimant Reipublicæ conuenire. Canonibus tamen † ad matrimonij vinculum ætas diffinita est duodecim annorum in fœmina, & quatuordecim in viro. c. puberes. c. attestationes. c. continebatur. c. ex literis. de sponsa. impuber. l. quæstum. l. in spontalibus. vbi gl. ff. de sponsa. l. mulierem. ff. de ritu nup. Qua in re extant pulchra verba Macrobij lib. 1. in somni. Scipionis c. 6. is inquam, de puero sic loquitur: post annos autē bis septem ipsa ætas necessitate pubescit. Tunc enim moueri incipit vis generationis in masculis, & purgatio fœminarum. Deo & tutela pueris, quasi virile iam robur, absoluitur. de qua tamen fœminæ propter votorum festinationem maturius biennio legibus liberantur. Hactenus Macrob. quivo torum festinationem appellat, quam nos doli capacitatem, aut malitiam ętatem supplentem dicimus. Alias etiam rationes huius legalis discriminis inter marem & fœminam, ipse Macrob. notat lib. 7. Saturn. c. 7. Verum antè dictam ætatem prohibetur à canonibus carnalis cōiunctio, ne postmodum dubitetur de matrimonij valore propter malitiam, quę forsan aderat, & supplere ætatem poterat. tex. in c. 2. & ibi Abb. & Præpos. de despon. impub. Hæc tamen ætas à canonibus diffinitur, quia tunc præsumitur quis habilis ad copulam, & ad consensum coniugalem. quod colligitur ex d. ca. puberes. vbi gl. fin. hoc notat. Tamen dum subdit ille tex. puerperam dici illam, quæ parit in puerili ętate, receptum hoc non est apud Latinos Iurisconsultos, qui puerperam appellant quamcunque fœminā, quæ recens est à partu. l. illa verba optimus. ff. de verb. signif. vbi Alcia. dictionis originem deducit. Igitur si quis etiam post decimumquartum annū habilis non sit ad copulam, matrimonium contrahere non potest, interim tamen dum id legitimè constat, matrimoniū iudicandum est, atque expectandum est tempus aliquod, ex quo possit colligi, illum inhabilem esse ad carnalem coniūctionem. c. laudabilem. de frigi. Sic ergo is minor expectandus est, donec constet ipsum non ex debili ætate, sed ex frigiditate, natura ipsa, esse omnino impotentem, alioquin infirm' qui debilis est illo tempore matrimonium contrahere non posset, quod falsum est. Vnde matrimonium contractum à maiori quatuordecim annorum, & si tunc non possit carnaliter cum fœmina commiscēri, nec generare valeat, nihilominus tenet. ita Hostien. Io. And. Card. & Henric. in d. c. puberes, primam opinionem glo. ibi sequuti. Angel. verb. matrimonium. 3. impedimento 16. §. 6. Sylvest. verb. matrimonium. 5. q. 7. & est opinio communis secundum Abbatem in d. c. puberes. qui eam asserit æquiorem esse. licet contrariam verforem esse opinetur.

2 Hinc patet ætatē hanc à canonib. requisitam malitia † supleri, vt probatur pluribus canonibus, sed potissimum in cade illis. in 2. de despon. impub. capi. puberes. capit. fina. eo. tit. Malitia verò ista in duobus consistit, in discretione scilicet, ad consensum coniugalem intelligendum, & in potentia ad carnalem copulā, atque hæc malitia ob id prudentia appellatur in d. c. fina. & probantur hæc in gl. cap. de illis. verb. malitia. & verb. copula. ibi idē notant Innocen. Abb. & Præp. Regia l. 6. tit. 1. parti. 4. potentia verò ad copulam probatur, etiam si inter cōiuges copula non fuerit præmissa, si ipsa ab alio fuerit cognita, & ipse cum alia fœmina carnale cōmercium habuerit. glo. & Doct. in capit. 1. §. primo. de desponsa. impub. Præpos. in d. capit. de illis.

Item ex aspectu, aliisque verisimilibus signis: vt ibi notāt Innoc. Abb. & Præpos. Allegans tamen impuberem cum fœmina aliqua copulam carnalem habuisse, probare debet actum copulæ, quod si probare copulam velit, ex eo quòd fœmina cohabitans cum impubere reperiatur corrupta, oportet probare illam impuberi traditam fuisse virginem, & tempore cohabitationis cum eo, corruptam reperiri, secūdum Domi. consi. 24. col. 4. sentiunt Hostien. & Præpos. in d. ca. de illis. Ex quib. satis colligi potest, non sufficere ad coniugium inter impuberes potentiam ad copulam, nisi discretio ad cōsensum coniugalem concurrat. pro quo text. adest insignis in ca. continebatur, de despon. impu. vbi ex cōmuni intellectu probatur, copulam ibi à Rom. Pontifice perpensam fuisse in proxima pubertati, ex eo quod discretio ratione ætatis proximę pubertati præsumatur: vnde ex ætate proxima pubertati præsumitur discretio, & prudentia: nō tamen præsumitur potentia coeundi. Sic & cōuerso ex nixu coitus præsumitur potentia, non tamen discretio. text. in capit. attestationes. cuius alibi meminimus. de despōs. impuber. Imo ipsa copula satis potentiam arguit: non tamen discretionem. vt in d. ca. continebatur. Nec consensus expressim prestitus cū discretione. i. iuxta ipsam pubertatem arguit potentiam coeundi, nisi nixus præcesserit. vt in dicto capitulo. attestationes.

Ex quibus etiā subinfertur, proximum ætati, matrimoniū contrahere non posse, nisi in eo præsumi possit coeundi potentia. tex. in capitu. ex literis, de desponsi. impub. ibi, cōpleat. & rursus ibi, peruenerit. Nec mihi placet Hostien. opinio in dict. cap. puberes. dicentis infantem, qui sit potens ad coeundum, posse matrimonium contrahere.

Nam cum consensus sit etiam necessarius, non efficit matrimoniū copula: igitur, nisi in illo infante adesset discretio maxima, non esset iudicandum matrimonium ex potentia
4 coeundi. ita Abbas in d. c. continebatur. nec Præp. † in d. c. puberes. vbi ipse Hostien. si. col. hoc ipsum explicat, & comprobatur ex decisione eiusd. Abb. in cap. j. de delict. pueror. Rarò tamen contingit coeundi potentia infantib. imo nec maiorib. septennio ante duodecimum ætatis annum. tametsi gl. in sum. 20. q. 1. meminerit pueri, qui cum esset nouem annorum nutricē impręgnauit. ex autoritate Diui Gregorij, qui idnarrat lib. 4. dialogo. ca. 19. testatur etiam Hierony. in epistola ad Vitalem presbyterum. se audisse, puerum quendam in decimo anno grauidam fecisse eius nutricem: vbi subdit, Salomonem in decimo anno genuisse Roboam. Achaz etiā in anno ætatis vndecimo Ezechiam procreasse, idem scribit: vtrumque tamen certum omnino non esse, apparet ex ipsi' Hieronymi posteriori opinione, & falsum esse cēset Frācisc. Connanus libr. 8. comment. iuris ciuil: s. c. 4. referunt aliqua ex his Ludo. Celius lib. 8. lect antiq. cap. 8. Ioan. Igneus in l. 1. §. impubes. num. 9. ff. ad Syllanni. & Andr. Tiraquel. de iure maritali. l. 5.

5 Cæterūm, quia ad hanc rem conducit plurimū scire, † quis dicatur proximus pubertati: notandum est. proximū pubertati eum dici, qui annum decimum & dimidium peregerit, si sit masculus: fœmina verò proxima est pubertati, si nonum annum cum dimidio compleuerit. glo. in §. pupillus. inst. de inut. stip. & in l. pupillum. ff. de re reg. iur. quas esse communiter approbatas asserit Jas. in l. properādum. §. & siquidem. C. de iudic. Soci. in l. 1. §. adipiscimur. ff. de adquir. poss. Areti. in d. §. pupillus. Deci. in d. l. pupillum. & probantur Regia l. 8. tit. 31. part. septima. Sunt alij, qui quo ad delicta illum esse proximum pubertati, opinantur, cui ad ætatem perfectam lex tantum menses deficiunt. Bal. in l. excipiuntur. ff. ad Syllanni. quem Jaso. sequitur in authen. sacramenta puberum. nume. decimoquinto. C. si aduers. vend. idem Jaso in dicto §. & si quidem. Alij eandem hanc opinionem vltimam sequuntur non tantum in delictis; sed & in alijs quibuscunque actibus. gl. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus gl.in c.attestationes.& in c.continebatur.de desp.impu. probat textus.in l.notantur.ff.de excu.tut.notat Zasius q.2. de Iudeis.late Io.Ign.in l.1.§. impubes. ff.ad Sylla. quam opinionem in coniugali contractu dicit esse communem Io. Staphil.in lib.de literis Grati.& Iusti.fo.74.His tamen omissis arbitrio iudicis opinor relinquendum fore, quis dicatur proximus pubertati. *Hoc* enim iudex arbitrabitur ex discretione pueri,& ex aliis circunstantijs contingentibus.ita Faber in d.§.pupillus.Saly.in l.impunitas.C.de pœnis.Anani. in c.1.de delict.puero.Anto.in c.attestationes.in fi.Ab.& Prep. in c.continebatur.de despon.impub.Deci.in dic.l.pupillum. col.2.Hoc tamen arbitrium iudicis,ante illam ætatem, communi opinione diffinitâ, non est passim exhibendum: imo iudex,qui ante illam ætatem arbitrari debet puerũ esse proximum pubertati, maximis adducendus est coniecturis,& cautissimè id aget,at tandem raro.At post illam ætatem,nõ exiget iudicis arbitrium,ita vrgentes coniecturas: sat enim erit aliquot mediocria signa perpẽdere,ex quib. arbitretur, puerum esse proximum pupertati. *Illum* verò puerum, cui sex tantum menses ad ætatem perfectam deerunt,audacius, ac leuioribus argumentis,proximum esse pubertati arbitrabitur.Ex his omnino falsa est gl.in c.i.de deli.puero.quæ tex. dicentem,puerum doli capacem,puniendum esse,intelligit, in puero septenni.Ad illius tamen tex.intellectũ legẽdus est Dec.in l.ferè.ff.de reg.iur.& Hipp.in l.si quis te.C.de sicariis.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium contrahi non debet ex existẽti in peccato mortali,cõ tractum tamen tenet..*
2 *Periurus matrimonium contrahere non debet,si tamen contrahat tenet contractus.*
3 *Excommunicatus si contrahat matrimonium,valet ipse contractus, idem de professione religionis ab eo facta.*
4 *Incestus crimen,quo pacto matrimonium impediat.*
5 *Homicidium presbyteri,an impediat matrimonij contractum?*
6 *Interdictum ecclesiæ, vel iudicis an irritum faciat matrimonium, post prohibitionem contractum.*
7 *Clandestina coniugia an teneant,quæque ratione prohibeantur?*
8 *Clandestinum matrimonium,an sit peccatum mortale?*
9 *Intellectus ad constitutiones,excommunicantes eos, qui cõtrahunt clandestina coniugia.*
10 Clandestinum matrimonium,quod dicatur.
11 *Clandestinum matrimonium, etiam si probetur legitimè, non præfertur secundo in facie ecclesiæ contracto.*
12 *Clandestinum matrimonium,dato aliquo impedimento,prolem illegitimam,reddi non obstante vtriusque parentis bona fide.*
13 *Clericus,qui interfuit coniugio clandestino,qualiter puniatur.*
14 *Suspensus ab officio,an sit suspensus a beneficio.*
15 *Episcopus, an possit suspensionis pœnam tollere, propria dispensatione?*
16 *Suspensio ad tempus,finito tempore:tollitur,absque absolutione: secus est in excommunicatione.*
17 *Lex Taurina 49.defenditur.*
18 *Inferior qui legem principis tollere non potest, addere tamen pœnas legi superioris,optimè poterit.*
19 *Vsurarum crimen potest per leges ciuiles puniri.*
20 *Lex Regia de vsuris,defenditur.*
21 *Lex Tauri 49.rursus in praxim deducitur, & variè intelligitur. & nume.22.*

Caput Sextum, De his quæ matrimonium impediunt.

1 EX HIS QVAE hunc cõtractũ illicitũ reddunt quæda sunt quæ impediũt matrimoniũ †contrahendũ:nõ tamen disoluũt illud, si cõtrahatur.Quæda,& si ante contractum: contingentia illud omnino impedirent,& contractũ irritũ facerent:post illum tamẽ accidentia, nõ dirimunt matrimoniũ.Quædaverò ita impediunt,vt cõtractus matrimonij null° sit ipso iure.Et prima quidẽ variè proponi possunt. Nã existens in mortali crimine,nõ potest absq; nouo peccato matrimonium contrahere.Tractat enim indecẽter sacramẽtũ hoc maximum autore Florẽ.3.par.ti.1.c.19.§.fi.cui accedit egregius Doct.Mar.Nauar.in prin.de pœn.dist.5. in 6. par.gl.nu.33.& 39.idem comprobat Coloni.Concilium. tit. de matrimo.c.verbum . & per totum illum matrimonij tractatum differens, religiosè tractandum fore hoc sacramentum.Et tamen contractum matrimonium ab eo,qui mortali peccato est irretitus,valet.quod passim receptum est,nec cuiquam dubium videtur.Item contra iuramentum à per-
2 iuro† matrimonium contractum,firmum est.ca. de illis.de sponsa.aptior text.in c.sicut.eo.tit.gl.in c.mulieri.de iureiur. gl.in c.fi.de proc.in 6.cuius & nos meminimus in c.4.huius secundæ partis. Actus etenim spiritualis, cuius laicus capax est,contra iuramentum factus valet.notat Imol.in c.dilecto. de præbend.Alex.Imolensis consi.16.col.2. vol.2 idẽ Imol. in c.cùm contingat.de iureiu.num.71.Deci.in c.cùm accessissent,de consti.nu.6.Imo etiam actus spiritualis,qui in laicum cadere non potest,factus contra iuramentum validus est.Abb.in d.c.dilecto.vbi dicit hanc esse communem. Ale. in l.stipulatio hoc modo.col.3.ff.de verbo.oblig.idem asserit eam sequutus Alcia.in d.c.cùm contingat.nu. 130.idem Selua in tracta.de benefi.3.par.q.27.licet in hoc vltimo Inn. in d.c.dilecto.teneat contrarium,quem sequuntur Imol.& Decius in dictis locis.Alex.in d.consi.16.Anto.in c. cum.M. col.2.de consti.& decisio Rotæ in antiquis.140.per rex.in d. c.dilecto.cui conantur respondere qui communem sententiam approbant,quod hic altius disputare non vacat.Sic etiam matrimonium †contractum ab excommunicato vali-
3 dum est.tex.in ca.significasti.de eo,qui duxit in matri.quam pol.per adult.singu.secundum Franc.in c. decreuit. de hære. in 6.eundem in c.1.col.3.de excep.eo.lib.Feli.in rub.de spõ. col.5.quẽ tex.ad idẽ valde commendat Ioã.Maio.in 4.sent. dist.29.ad finem.notat gl.in c.illud.dist.95.& in c.Alma mater.de sent.excommu.in 6.versi.sacramentis. probat & hoc optimus text.in c. cum illorum.de sent,excommu. vbi professio facta ab excõmunicato omnino valida est:quod Abb. ibidem notat,& post eum Feli.dicens eum tex.sing.esse.atq; idem Feli.in c.fin.col.2.de excep.idem probat Abb.in c.veritatis.de dolo & contu.nu.35.in c.ex publico.de conuersi.cõiuga.Etiam si excommunicatus per rescriptum principis,ab eo imperratum tempore excommunicationis, profiteatur religionem.Hęc enim professio valida est.secundum Ludo. Gomez.in c.1.nu.32.de rescrip.in 6.contra Felin.in d.c.cum illorum.& in d.c.fin.cuius opinio quoad effectum professionis falsa est.

Secundò,matrimonium prohibetur ob crimen incestus,
4 †commissumcũ affini.c.1.c.ex literis.de eo,qui cog.cõsanguinx.suæ.ca.qui dormierit.32.q.7.non tantũ quando quis carnale commercium habuit cum consanguinea vxoris, verũ etiam,quando cognouit carnaliter fœminam illam, cũ qua habet publicę honestatis iustitiæimpedimentum.Hoc tamẽ vltimo casu prohibitio tantum fit durante vita alterius delinquentis.c.duo pueri.de desponsa.impub. Contractum tamen matrimoniũ firmũ est,etiã vtroq; casu, nõ obstante dicta prohibitione.glos.in c.2.de pœnit.& remis.Regia l.14.& 13.titu.2.part.4.Qua in re illud adnotandum est,ob crimen incestus commissi cum propria consanguinea,nõ prohiberi cõiugium.Tho.in 4.dist.34.q.1.art.fin.Florentin.3.part.ti. 1.ca.16.§.4.Sylvest.verb.matrimo.7 impedimento vltim.& Alphonsus à Castro lib.1.de potestate.legis pœnalis.cap.7.ad finẽ.contra Ange.in Summa.verb.incestus.& Regiam l.13. titu.3.par.4.& Abbas in c.1.de eo qui cogno. consang.vxo. vbi hoc sensit per textum in c.si duo viri.35.q.6.

Tertiò,si quis clericum presbyterum occiderit,in pœnã
5 prohibetur matrimonium contrahere:†tamen si contraxerit,tenet cõtractus.tex.ita à gl.& Doct.communi sensu intellectus in c.presbyterũ.de pœni.& remis.Reg.l.14.tit.2.par.4. Sic spõsus prohibetur cum alia,quã spõsa,cõtrahere matrimoniũ:& tamẽ si contrahat,matrimonium tenet,vt constat ex his,quæ prima huius operis parte adduximus.cap.5.

Quartò,coniugium contrahi non debet contra prohibi
6 tionem iudicis:tamen si contrahatur,†valet cõtractus.text. in c.1.cum aliis.de matri.contracto cõtra interdi. eccles.ldẽ erit,si contra prohibitionẽ legis,aut Romã.Pontificis,quando illa prohibitio habet temporalem, non perpetuam causam prohibitionis.gl.in c.tua.de sponsa duor.vbi Abbas.idẽ Abb.in c.ad dissoluendum.de desponsa.impub.Domi.consi. 33.col.5.per cap.fina.de matri.contract.contra interd.eccle. notat Deci.in c.2.col.2.de testi.notat & gl.insignis in clem.1. versicu.inhibentes.de iurę patro. quam Alexand. Imolensi. commendat in l.prima.columna secunda.ff.de lib & posthu mis.dicit solennem Iaso.in l.non dubium.C.de legib. numero 17.dicit tamen Deci.in dicto capit.secundo.hoc esse speciale in matrimonio.quod dubium est ex prædictis. Fit autem separatio matrimonij ita contracti,ad tempus in pœnã, glo. in d.c.tua.quam dicit ordi.Feli.in cap.pen.colum.5.de constitu.Hinc

tur.Hinc patet,matrimonium ex legis prohibitione lite pendente contrahi non debere.c.tua nos.de spon.cuo.c.cum apostolica.de spol.tamen contractum tenet.tex.in d.c. cum a postolica iuxta communem eius intellectum. nisi cõtrahẽs crediderit primum matrimonium,super quo litigatur,validũ esse:tunc enim esset defectus consensus,ita Ab. in d.c.cũ apostolica.cuius mentionem egimus parte hac secunda, vbi tractauimus, quando error matrimonium impediat.

7 Quintò,matrimonium†contractum clam valet.c. nec illud.30.q.5.c.1.vbi Abb.& alij de clandest. desponsa. Tho. in 4.senten.dist.28 art.3.Deci.consi.231.nu.6.idem Deci. cõsi. 163.nu.3.Præp.post alios in rub. de cland. despon. Prohibetur tamen ab ecclesia hic clandestinus matrimonij contractus propter damna, quæ reipub. ex his coniugijs clandestinis contingunt quotidie. Lites etenim oriuntur plures, ac discordiæ maximæ.Vnde in cap.1.30.q.1.Potius,inquit tex. hæc clandestina matrimonia adulteria appellanda sunt, quã coniugia:quæ etiam doctissimè reprehendit Colonien̄se cõcilium.tract.de matrimonio.c.incipienti.De ritibus.&c.verbum itaq;.Regia l.fi.ti.3.par.4. Nam & Apuleius lib.6. Asini Aurei inducit Venerem argumentantem non videri legitimas nuptias inter Cupidinem & Psychen,obdistantiam, & ꝙ res acta esset furtiui,& sine testibus,patre non cognoscente.quæ verba retulit Vergil.Poly.li.5.de inuen.rer.c.5.Quod fit vt mortale peccatum sit,matrimonium clandestine contra-
8 here,nisi adsit causa aliqua,ex qua talis contractus circũstantia illa videri possit licitus. Quemadmodum si † virgo sub tutela iniqui tutoris constituta clandestinè contrahat, ne tutor eam viro ignobili, ac indigno tradat in vxorem.ita Caietanus 2. tomo Opusculorum. quæstio. 2. de vsu matri.& Henri.in c.fi.in fi.de cland. despon. Sic intelligenda est gl.inc.nostrates.30.q.5.quæ dicit peccare mortaliter contrahentes elã.vt eam refert Præp.in rub.de cland.despon.gl. tamen non addit illud aduerbium,mortaliter. Ex quibus ego etiam dicendum censeo, non peccare mortaliter clam contrahentes,quando ipsi prius in facie ecclesiæ bona fide contraxerant,qui tandem postmodum sciunt, subesse aliquod impedimentum,ac secrete impetrãt dispensationem à Romano Pontifice,& nouo præstito consensu, ex vi dispẽsationis ob euitandum scandalum,clam cõtrahũt matrimonium,vt res tutius agatur.hi equidem non peccarent mortaliter,imo nec venialiter,vt docet Caie.in d.q.2. tametsi verè & propriè hoc matrimonium,minime dicatur clandestinum authore Ambrosio Catharino.lib. 5. contra Caietanum.

Hinc in pluribus diœcesibus synodali cõstitutione excõ
9 municantur ipsę iure clam contrahentes † matrimonium. Quæ quidem constitutio Salmanticæ sancita est. nu.42.vbi etiam additur pœna pecuniaria.atque ibidem cauetur,ita ex communicatos vitandos esse absq; denuntiatione.quorum primum frequentiora fecit matrimonia clandestina. Secundum apparet repugnare constitutioni Martini quinti, quæ incipit,Ad euitanda scãdala.quæ statuit non teneri,quem euitare excommunicatos,etiam à iure,donec nominatim denuntientur.Vnde contra legem superioris lata dicta Synodalis constitutio.hac in parte dubia videri potest.ex c.cũ inferior.de maior.& obed. Verùm post sponsalia de futuro, si spõsus cognouerit carnaliter sponsam,hac excõmunicatione vtrunque ligari,expressim notat. Hadria. in 4.q.11.de matri.in resp.ad 3.dicens ex hoc præsumi,ab eis cõtractum fuisse matrimonium clandestinè.Oportet tamen tractare,quod
10 dicatur†matrimonium clandestinum.Et primo, dubiũ nõ est,illud dici clandestinum, quod sine testibus fit. Sed tota controuersia est, an illud matrimonium dicatur clãdestinũ, quod contrahitur non præmissa solennitate, quæ in c.cum inhibitio.de clandesti.desp.exprimitur.& in l.1.tit.3.par.4. quanuis publicè contractum sit, in conspectu maioris partis viciniæ seuicinis ipsis scientib.& Abb.in d.c.cum inhibitio.asserit ex ratione illius tex.hoc matrimonium nõ dici clandestinum,cum publicè contrahatur.idem Io.Lup.Segobiensis in tract.de matri.fol.6.col.4.Syl.verb.matrimonium. 2.in fi.& hæc opinio morib.recepta videtur.teste Palud in 4. sen.dis.28.q.2.ar.3.concl.3.Id enim,quod fit sciẽtib. vicinis, dicitur publicè fieri.notat Io.Lup.in c.per vestras.3.notab.§. 21.nu.14.Nec obstat Bar.sententia in l.fi.ff.de rit.nup.dicẽs, illud fieri clã quod fit omissis his quæ in eius actu à lege requiruntur:id.n.procedit,nisi aliquid æquiualens,in actu interueniat,ex quo effect° à lege prætẽsus deducat, vt in hoc matrimonio cõtracto publicè euenit. Cęterũ qñ dicãt alij act° clã fieri,explicat.Iaso.in l.clã possid.col.j.ff.de ac.pos.& Dec. in l.quo tutela.ff.de reg. iur. Hæc vero opinio Ab. cõprobatur ex tex.in d.c.cum inhibitio.§.1.adiuncta eiusdẽ Abb. & Præpo.ibi.col.5.& 6.interpretatione,vbi scribunt, matrimonium dici contractum in facie ecclesię, quod contrahitur in congregatione fidelium.Hinc plurima deducẽda sunt vt videamus quã iniurioſe clandestina matrimonia contrahantur, quamque sint ipsis canonibus ac legibus ciuilibus inuisa.

11 Primò, ex hoc vitio matrimonij clandestini insurgit†insignis Vincẽt.sententia in c.2.de clande.despon.qui asseruit, matrimonium secundum publicè contractum, præferri primo clandestinè contracto,quod probaturvno integerrimo teste,& fama,etiam si secundum,duob.tantum testib. probetur.Nec standum est priori contractui,sed illi,qui ex ecclesię constitutione clariorem probationem habet, tametsi alias vnus testiscum fama plenè probet.idem Abb. ac cæteri,in d.c.2.& est speciale in hoc casu,vnum testem cum fama non probare matrimonium clandestinum,in præiudicium secũdi in facie ecclesiæ contracti.Feli.in c.1.vt lite non contesta. col.2.ex decisione Vincentij,quæ communis est.teste Soci. consi.119.vol.3.& consi.270.vol.2.Aretin.consi.13.in 3.dubio.Ludo.Gozadi.consi.77.licet de opinione Vincent.dubitet Cardi.in d.c.2.Aret.in d.consi.13.Barba.& Deci.in locis paulò pòst citandis.Verùm intelligenda est Vincent.opinio ita,vt locum non habeat,quando secũdũ matrimonium in facie ecclesiæ contractum fuit habita scientia primi, & sub conditione si primum clandestinum verè non præcesserit, vel in itum fuerit.Hoc enim casu refertur secundus contractus ad primũ,qui probari potest per legitimas probationes & ordinarias.ita Barba.consi.40.col.2.in 3.vol. Secundò,locum non habet Vincen.assertio,quando secũdum matrimonium contractum fuit lite pendente super primo clandestino:ex eo enim ꝙ lite pendente fuit contractũ,amittit priuilegiũ illud,quod ei Vincent.tribuẽdũ fore existimat.Sic notat Ioan.ab Imo.in consi.125.& Decius consi.163.col.4.Tertiò,ex eodem Decio communis opinio locum sibi non vẽdicat,vbi pro matrimonio primo clãdestinè cõtracto adsint aliquot indicia præter dictam probationẽ: nempè nominatio coniugalis,subarrartio,copulâve:ex quib.opinor, vt plurimum hanc rem arbitrio iudicantis diffinienda esse,quod placet Aret.consi.82.col.4.sensit Bal.cõsi.51.vol.4. Plurib.n. dicta Vincent.opinio dubia videtur:atq; dubiũ magis videri potest quod Abb.ex ea ibi adnotauit dicẽs, data probatione,à duob.facta,de titulo alicuius rei,non præferẽdũ probatẽ plenè priorẽ titulũ,sed eũ, cui plenius probauerit.refert& sequitur Anto.Corser.in sing.verb.probatio.Sed esto quod Vincẽ.opinio procedat,propter vitiũ,quo matrimoniũ clãdestinũ contrahitur:non tamen videtur opinio Abba.vera.

Secundò ex eodẽ vitio clandestini matrimonij ab ecclesia
12 cautũ est,†prolem illegitimam fore ex clãdestino matrimonio susceptã etiã bona fide vtriusque coniugis,si matrimoniũ illud ob cõsanguinitatẽ,vel affinitatem,irritũ fuisse constet.text.in d.c.cũ inhibitio.§.1.de cland.despõ.Regia l.2.ti. 15.part.4.Atq; idem erit,in quocũq; alio impedimento.Inno.& Card.in d.§.1.Hosti.Ioan.Andr.Anto.Anch.Abb.& Pępo.in c.ex tenore.qui fil.sint legi.Nã quãuis tex.in d.§.3.pœnalis sit:nõ tamen ob id restringendus est:cũ fauore animæ sit cõditus:imò ampliãdus.ita Abb.in d.c.ex tenore. post gl. in c.sciãt cũcti.de elect.in 6.versi.alios.Bart.& Ias.ibi.nu.72. inauthen.sacramenta puberũ.C.si aduer.vend.Ioã. Andr.in cap. 1.de homi.in 6.Barb.in tract.de præst.Card. 1.part.q.7. col.fina.Catellia.Cotta in vltimis Memora.dictione,anima: Vnde falsa est Gofred.& Vincent. opinio dicentium in d.c. ex tenore.præfatũ tex.in d.1.non habere locum, in impedimẽto alio quã ibi expresso,quos Domi.sequitur consi.66.& Ioan.Lupi.Segobiensis in tract.de matri.fol.6.col.4.& seq. Hæc tamẽ illius §.pœna locũ non habet,qñ matrimoniũ esset clãdestinè cõtractũ in periculo mortis cũ ea,ex qua prolem ipse ægrotãs susceperat:licitus n.est talis cõtractus: nec illo tẽpore vacat,publicè,ac solenniter cõtrahere.quod elegan ter probat Domi.consi.66.col.pen.& fin.

Tertiò, ex hac eadem prohibitione presbyter parochus,
13 qui negligit clãdestina†cõiugia impedire, suspẽdẽdus est p triennium ab officio.Atque eadẽ pœna puniẽdus est quilibet alius presbyter,qui clãdestino cõiugio interfuerit.tex.ita cõmuniter intellect° in d.c.cũ inhibitio.§.fi.Hieverò ab officio suspensus, à beneficio etiam censetur interim suspensione durante segregatus.Præpo.in d.§.fi.gl. Abb. & alij in c.latores.de cler.excom.minist.gl.& ibi Ancha.in cle. fi. de pœnis. Sylvest.verb.suspensio.q.5.Abb.in c.vestra.col.4.de cohabi-
14 ta.cleric.& mul. Ex quibus constat, suspensum†ab officio

ob crimen a

Universidad de Deusto
Biblioteca

ob crimen graue, etiam suspensum esse à beneficio. Sin autem suspẽsus quis esset ab officio ob contumaciam, vel ob crimen leue, nõ esset ex hoc à beneficio suspensus, quemadmodum dicti Docto. asserunt. Ab hac verò suspensione. d. §. fi. episcopus absoluit. secundum Præpo. ibi, cum non sit reseruata Papæ. c. nuper. de sent. excom. qui tex. locum habet, etiam in suspensione. Inn. in ca. 2. de solu. Dicta tamen interpretatio Præpo. quam prius Host. & Card. ibi probarunt, falsa est, vti docet, vrgentissima argumentatione, iuris vtriusq; vir consultissimus, Io. Bernard. à Luco: qui ob eius summam integritatem, ingentem, vberrimamque doctrinam, ab Indi cæ ditionis summum prætorium à Cæsare selectus, eodémque munere sincerè functus Calagurritanæ, & Calciatensi ecclesijs præsul ab ipso Cæsare designatus, tandem Roma. Pontificis, & Cardinalium summo suffragio, vt Christianæ reipu. esset maximum ornamentum, episcopi titulo insignitur. Is, inquam in practi. crimi. cano. c. 67. ab hac opi. recedẽs contrariam expressim asserit. siquidem illa Inn. decisio tunc demum locum habet, vbi quis à iure suspenditur indefinitè, nullo præsignato termino: vbi verò terminus suspẽsioni ad
15 iectus esset †, constat episcopum intra illum non posse à suspensione absoluere. gl. & ibi Imol. in cle. 1. §. verum. de hære. quã Præpo. sequitur in summa. 50. dist. col. 2. Feli. in c. nuper. de sen. excom. dicit eam sing. Abb. in c. quam sit graue. de ex cess. præ. idem in c. tam literis. de test. 2. col. asserit communiter esse approbatam, licet ab ea discedat. Sed in d. c. cum inhibitio. §. fi. suspensioni certum fuit adiectum tempus: ergo episcopus ab ea absoluere nequit. Præterea, multo minus locũ habet Host. Card. & Præp. intellectus, si eligamus opinionem illam, quæ dicitat, suspensionem à canone inductã propter delictum, & in pœnam, non posse ab episcopo tolli. gl. in c. cupientes. §. cæterum. versi. suspensos. de elect. in 6. quan uis illa, quæ ob contumaciam inflicta sit, bene possit ab episcopo remitti. Domi. in d. §. cæterum. Pau. in cle. 1. de reb. eccle. Abb. in c. 2. de solu. idem Ab. in d. c. tam literis. col. 2. Felin. in c. pastoralis. §. præterea. de offi. ordi. Siquidem in d. §. fi. negari non potest, suspensionem in pœnam delicti, non ob contumaciam à iure indictam. Vtcunq; ergo sit, episcopus non potest illam suspensionem tollere, quæ in d. §. fi. pro illo crimine infertur. Præmaximè cum sit illa constitutio à concilio condita, & episcopi nequeũt contra concilia dispensare, ex frequentiori sententia Doct. in c. ati si clerici §. fi. de iud. Nec tamen mihi placet quod Pau. Abb. & sequaces, de suspensione à iure ob contumaciam lata, scribunt dicẽtes, posse ab episcopo tolli. Aut enim cõtumax ad certum tempus suspenditur, & tunc suspensio non est inducta, vt esset suspẽsus à contumacia, sed in pœnam delicti commissi contẽnen do superioris mandata, quo casu ipsi asserunt, suspensionem ab episcopo nõ posse tolli: aut simpliciter inducitur suspensio ob contumaciã, & censetur restricta ad tempus, quod durat contumacia. tex. & ibi communis in c. ex literis. de const. Sed suspensio ad tempus, tollitur absque aliqua absolutio-
16 ne †, elapso illo tempore in ea designato. gl. in cle. 1. de decimis, versi. donec. dicens, secus esse in excommunicatione ad tempus lata. quam gl. dicit singu. Abb. & ibi etiam Feli. in c. ad aures. de Simo. sequuntur eam Abb. & Anani. in c. cum tu. de vsuris. Domi. in c. 1. §. si vero. de elect. in 6. colũ. 2. & est hæc communis opinio secundum Feli. Deci. & Ripam. notab. 6. in c. 1. de iudic. vbi Abb. nu. 6. idem tenet, licet Alc. ibi notab. 6. probare nitatur, idem esse in excommunicatione, quod in suspensione. Imo cõmunis locum habet, etiam in interdicto ad tempus lato: nam lapso tempore cessat absque iudicis relaxatione, vel absolutione. gl. mihi insignis. in c. nõ est vobis. de sponsa. à qua Doct. ibi nõ recedunt. Tametsi Ripa in d. notab. 6. in interdicto diuersum esse opinetur. His vero, quæ diximus & illud addendum erit: presbyterũ, qui matrimonio clandestino interfuit, non esse legitimum testem nec ad probationem semiplenam, vt notat Pari. cons. 57. nu. 37. vol. 4. post Præpositum in d. c. cum inhibitio.

Quarto, hic erat iure Regio cautum, virum contrahentem
17 clandestinè cum aliqua fœmina †, & tradendum fore cum ipsa simul vxore: ipsis consanguineis vxori proximioribus, in seruitutem perpetuam. l. fi. tit. 3. par. 4. quæ quidem lex vti rigorosa nimis antiquata fuit. Sed l. 49. Tauri, cõdita à Regina Ioanna Caroli Cesaris matre. nunc l. 1. titulo 1. colum. 3. Recopil. tribuitur facultas parentibus, exhæredandi filiam contrahentem matrimonium clã ipsis verò contrahentib. ac testib. pœna amissionis bonorũ omnium imponitur, cum exilio perpetuo à regno sub mortis pœna minimè violãdo. cum tamen à princ. pe seculari abdicata sit potestas statuendi legis circa sacramentum matrimonij. cap. tuam. de ord. cogn. cap. causam. 3. in 2. qui filij sint legi. c. 1. de sponsi. dubium est, qua ratione d. l. defendi possit. Et Ioã. Lup. cius interpres, qui in dict. l. condenda, suam sententiam dixerat. quippe qui vnus esset à summis Regij prætorij iudicib. testatur, conditores illius legis credidisse potestatem habere ad condendam illam legem, ex gl. in clem. ne Romani. de elect. versic. tolli. di
18 centi, posse iure canonico inferiorẽ addere pœnam prohibitioni †, & legi superioris: & si contra legem superioris is statuere non posset. quã gl. dicit singu. Felin. in ca. 1. de sponsi. nu. 13. commendat idẽ Feli. in c. 2. col. 2. de probat. & Deci. in c. quæ in ecclesiarum. de constit. col. 4. Igitur princeps secularis, & si non valeat statuere in matrimoniali materia: poterit tamen prohibitioni Romani Põtificis hac re pœnas addere. Nec oberunt quæ ex Felin. in d. c. 1. possunt obijci, scilicet nõ procedere à glossa prædictum argumentum: quia in casu illius gl. Episcopus habilis est, & capax statuẽdi in qualibet re ecclesiastica. At princeps secularis minimè. Item lex ciuilis, quæ pœnam imponit cõtrahentib. matrimonium, est nulla, etiam si aliquam honestam solennitatem in nuptiis contra hendis induxerit. notatur in c. 1. de sponsa. & alibi nos diximus. Ergo & d. l. Regia nulla erit. quorum primum diluitur facilè, si cõsideres, & ab Episcopo esse potestatẽ abdicatam condendi canones, contra ius à Romanis Pontificib. statutũ, ac eodem pacto à secularib. principib. ius condendi leges, cõtra Pontificum decreta in materia ad Romanum Pontificẽ pertinenti, esse remotũ. Vnde sicuti ille potest pœnas addere casu, quo non potest statuere, ita & hic. Nam & in hoc eo dẽ tractatu de matrimonio lex principis secularis, iusta alioquin, & honesta valet quatenus non repugnat iuri canonico. tex. in c. 2. de sponsi. impub. quem ibi not. Abb. & Fortu. in tract. de vlti. fin. illar. 10. col. 5. Idẽ probare videtur Calixtus Papa in ca. coniunctiones. 35. q. 2. & 3. Secundum multo minus obstat: quia pœnam imponere cõtrahenti matrimonium, quod iure Pontificio validum est & iustũ, non licet seculari principi. Cur tamen non licebit pœnã adiicere contrahẽtib. matrimonia, quæ canones ipsi prohibent? argu. ca. dilecto. in fine. de sent. excom. in 6. Alioquì dicẽdum foret, leges punientes contrahentẽ incestas nuptias minimè valere. quod ipse dicere non auderem. Præterea, licet crimen vsurarum meritè ecclesiasticum sit. gl. in c. 1. de offic. ordina. & communis, in cap. cum sit generale. de foro competen. potest tamẽ à lege
19 seculari pœna aliqua † vsurarius puniri. ita Iaco. Butri. in l. improbum fœnus. C. ex quib. caus. infami. irrog. Corne. cõsi. 19. vol. 3. Ioan. Monach. Archid. Ioan. Andr. & Domini. in c. 1. de vsur. in 6. & nouissimè Carol. Molin. de contract. q. 10. ipse tamen contendit non esse crimen istud meritè ecclesiasticum. sed & Iaco. Butric. sequuntur Fortun. in tracta. de vlti. fin. illatio. 5. ad finem Alciat. in d. c. 1. de offic. ordina. num. 76. vbi fatetur hanc opini. receptam esse, contra Decium consil. 170. quem defendere conatur Aymõ Sauil. cons. 6. nu. 104. Sed & Corneum refert, & sequitur Anto. Rube. consi. 65. Ex quo defenditur Regia l. 1. tit. 2. lib. 8. in regiis ordi. quæ vsurarios pœnis quibusdam persequitur, & iustissimè. Sic etiã
20 lex † ciuilis contra peruros pœnam potest statuere: licet crimen ecclesiasticum sit. Roma. consi. 512. Sic & periurium punit l. si quis maior. C. de transact. Nec inconuenit crimen aliquod ecclesiasticum esse, ita vt nullus nisi iudex ecclesiastic⁹ de illo crimine cẽsere possit: pœnas verò temporales aduersus id crimẽ committentes à secularib. principib. statui: idq; ad laicam potestatem pertinere, vt probat eruditè Alfonsius à Castro lib. 2. de iusta hære. punitio. cap. 26. Et probatur in cap. cum sẽ dum. de hæreti. lib. 6. Eadem etiam Taurina lex cõprobari potest ex eo, quod lex principis secularis, in quacunque re disponat, etiam si mentionem clericorum faciat si iusta sit, honesta, nec contraria canonib. seruari debet: quia ab ipsis Roma. Pontifi. tacitè videtur recepta. tex. in ca. 1. de noui ope. nuntiat. c. 1. de iura. calum. c. venientes. de iureiu. c. inquisitionis. de hæret. in 6. probat signanter Fortu. in tract. de vlti fine. illat. 14. Cuius opinio mihi admodum placet: licet plurib. iuris vtriusque professoribus displiceat. canones enim, quibus disponitur quod laici, secularesque potestates de personis ecclesiasticis, aut de rebus earum nullam habeãt potestatem disponendi, condendi leges, vel statuta, sunt secundũ dispositionẽ naturalis æquitatis interpretandi. quod optimè probat Ioann. Driedonius de libert. Christ. pagina 153. eandem opinionem, quam ex Fortunio retulimus, alijs quot rationib. sequutus. His quinque rationib. Taurina lex defendi potest. Atque hinc etiam Matthę. ab Afflictis legem Regiam Neapolitanam, quæ punit eam matrimoniũ contrahentes.

contrahentes. lib. 3. rub. 19. defendere conatur. anxius tamẽ, ac dubius est. Et fortassis attenta grauissima pœna d. l. 49. & quod ex ea quandoque matrimonia, quæ liberè contrahe-
21 rentur impediuntur, ac sæpissimè filiæ nõ audent eos, quos cupiunt †, maritos accipere, videbitur impensè, & piè rem ipsam consideranti: legem illam quodammodo libertati, canonibus in coniugio requisitæ, aduersari. Tametsi semota grauissima pœna decens omnino, atque honestum sit, filias parentum consilio, & consensu, maritos sibi eligere. Hinc iudices ecclesiastici ad effectum, vt constet de matrimonio liberè, & testes liberius dicant veritatem, iudices seculares admonent, vt ad forum ecclesiasticum remittãt contrahentes, ipsósque testes quos captos detinent ad Regiæ legis pœnã exequẽdam. Atque inhibent iudices ecclesiastici ipsos seculares à cognitione huius causæ. arg. eius, quod notãt Io. Andr. Domini. & Fran. in c. statutum. in 1. de hæret. in 6. Has verò inhibitiones ægrè ferunt seculares iudices, eisque renitũtur. quod agẽdum non est, vbi de matrimonio plenè adhuc nõ constat: ne eius probatio impediatur timore pœnarum. Est tamen intelligenda Regia lex, quãdo matrimonium clã contrahitur cum filia sine consensu parentũ, nõ alias: quod patet ex ratione legis, quæ accusationem huius delicti, ipsis tantum parentibus defert.

Et cõstat minimè illam legem habere locum, quando filius masculus inuito, atque ignorante patre contraxit coniugiũ etiam clandestinum. Idem tamen & in filijs masculis noua le ge statuit Philippus I l. Anno M.D.LXIII. In filiaverò vidua an lex illa procedat, dubium videri potest. Crederem tamen
22 eam procedere, vbi filia vidua habitat † simul cum parentibus, & sub eorum cura degit. argumen. gl. in auth. sed quantis. C. de rei vxor. actione. Nec illa lex Regia considerat patriam potestatem: cum etiam matri, huius criminis querelã præstet: licet Didacus à Castello eius legis interpres asserat, legem illam non procedere in vidua. Nec omittendum est, iura punientia contrahentes matrimonia clandestina, non habere locum quo ad pœnas, in contrahentib. sponsalia de futuro. gl. recepta communiter in Clemẽ. vnic. de consang. & affinita. verb. contrahere. Card. in d. cap. cum inhibitio. in prin. sensit Feli. in rub. de sponsalib. col. 1. Et licet Abb. & alij in d. c. cum inhibitio teneant, illius c. solennitatem seruandã fore in contrahendis sponsalibus de futuro: nontamen opinor. id esse verum quo ad pœnas: quanuis idem Didacus à Castello in d. l. 49. Tauri existimet, eandem legem quo ad pœnam habere locum in sponsalibus de futuro. Tandem verò Taurinam constitutionem Carolus Primus Pincianis comitijs comprobauit Anno xxxvij. l. 1. vbi eam extendit, vt (quidam quorum opinio satis dubia est, & incerta) opinantur, ad filiam maiorem vigintiquinque annis, quæ tamen nouercã non habeat. Cæterum. S. Triden. Syn. sess. 24. irritum esse decreuit matrimonium, quod nõ fuerit coram Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, vel ordinarij licentia, duob. vel tribus testibus contractum.

Est & alia iure canonico inducta matrimonij prohibitio ex eo quod quis eam ducit in vxorem, quã prius adulterio polluerat, & hæc constat in c. 1. de eo qui duxit in matri. quã pol. per adult. cuius intellectũ tradit Pau. Paris. cons. 52. col. 2. & 3. volu. 4.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Affinitas ante matrimonium contingens, impedit illud contrahi, non tamen si post contractum, accidat, illud irritum facit.*
2 *Seruitus post matrimonij contractum, aliqua ex causa euenies, ipsum non vitiat.*

§. Primus.

1 QVAEDAM autem impediunt matrimonium † si eo nondum contracto eueniant: non tñ dirimunt matrimoniũ, si eo iã contracto acciderint: nempe Affinitas, quæ impedit matrimonium cõtrahi, etiam si cõtingat contractis iam sponsalib. de futuro. Sponsus. n. cognoscens carnaliter consanguineam sponsæ, non potest cum sponsa matrimonium contrahere. c. literas. de desponsa. impube. c. 2. de eo qui cog. conf. vxor. suæ. Regia l. 8. ti. 1. par. 4. Extat verò decretum. S. Syno. Triden. sess. 24. quo diffinitum est, impedimentum affinitatis ex fornicatione cõtractum restringi tantum ad primũ & secundum gradum, quo ad dirimendum matrimonium postea contractum. Sed si matrimonio contracto maritus cognoscat uerit consanguineam vxoris, non dissoluitur matrimonium. c. 1. cap. discretionem. cap. penult. de eo, qui cognó. cõsi. vxo
2 suæ. Sic & seruitus †, quæ coniugio à liberis contracto, alteri eorum contingat, ex eo quòd libertus ob ingratitudinẽ in seruitutem reuocatur, non dirimit matrimonium. Licet hoc coniugium nullum fuisset si tẽpore cõtractus esset maritus seruus, & hoc ignoraret vxor. quod probatur ex his quæ diximus de errore impediente consensum. ca. 3. & diximus alias, cùm tractauimus de matrimonio contracto ? seruis.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Publicæ honestatis iustitiæ impedimentum, etiam ex nullis sponsalib. consensu tamen præstito contractis, oritur.*
2 *Publicæ honestatis iustitiæ impedimentum, oritur ex matrimonio, vel sponsalib. à monacho contractis.*
3 *An consensus interior ad hoc impedimentum sit necessarius.*
4 *Publicæ honestatis impedimentum, non oritur, ex sponsalib. sub conditione, etiam quæ à iure ineft, contractis.*

§. Secundus. De impedimento publicæ honestatis.

1 QVAEDAM ITA impediunt matrimonium cõtrahẽdũ, vt eorũ aliquo existẽte matrimoniũ cõtractũ, nullũ sit. Quorũ primũ est † exhibet publicæ honestatis iustitiæ impedimẽtũ. Honestum enim est, vt frater cũ illa, quæ fratris sponsa fuit, etiam frarre prærnortuo, minimè contrahat matrimonium. Oritur ergo impedimentum hoc ex sponsalib. de futuro, vel de præsenti ante coitũ. Huius eriã honestatis meminit iurisconsultus in l. si qua. §. 1. & l. semper. ff. de rit. nup. & in §. vxor. Inst. de nupt. Vbi Theophilus idem notat. Nec refert, an sponsalia nulla sint, modo consensus præstitus fuerit. c. ad audientiam. cap. iuuenis. cap. sponsam. de sponsa. pulcher tex. in ca. 1. in prin. eod. titu. in sexto. Quo quidem impedimento consanguinei intra quartum gradum olim: hodie verò post Tridentinam Synodum in primo tãtum gradu prohibentur matrimoniũ cõtrahere cum sponsa cognati, etiam premortui. vti ab omnib. receptum est in d. cap. sponsam vbi potissimum id notat Abb. & Prepo. gl. Ioan. Andr. & Franc. in d. c. 1. in princ. Abb. in c. iuuenis. de sponsa. notat Ioan. Brunc. in tractatu de spõsa, conclu. 10. Nec item refert secundum Ancha. in d. c. spõsam. an sint cõsanguinei spurij, vel illegitimi, an legitimi. Ex quib. plura deducuntur.

Primum, ex sponsalib. vtcunque minori septennio contractis, hoc impedimentum non produci: cum ibi cõsensus desit. cap. literas. de desponsa. impube. ita cõmuniter intellectus. Nisi discretio ætatem illam præuenerit, attenta opinione, quam 1. par. c. 2. retulimus.

Secundum, ex matrimonio, iure canonico impediente,
2 contracto †, dari impedimentum publicæ honestatis, si coniugio præstitus cõsensus fuit talis, qui cessante impedimẽto coniugium efficeret. c. ad audientiam. de sponsa. etiã si cõtractũ esset cum monacho, vel moniali. gl. in ca. si quis de sponsauerit vxorem. 27. q. 2, quam approbat Præpo. in d. c. ad audientiam. col. 2. pro quo est tex. apertus in d. ca. 1. de sponsa. in 6. in prin. quanuis Cald. in d. c. ad audientiam. contrarium opinetur. Hæc verò cessant omnino ex decreto Synodi Tridẽtinæ, quæ expressim statuit, impedimentũ istud non oriri ex sponsalib. quacunque ratione inualidis.

Tertium ex his infero, istud impedimentum oriri, ex spõ
3 salib. contractis † per verba, seu exteriora signa consensum exprimentia, & si interior consensus desit. Est enim hoc impedimentum ab ecclesia constitutum, ob publicam honestatẽ, quæ quidẽ adest in hoc casu. vti existimat Palud. in 4. dist. 27. q. 2. arti. 5. & idem dist. 21. q. 2. ar. 3. Floren. 3. par. tit. 1. c. 10.

Quartò hinc perpendi potest intellectus ad text. in c. 1. §.
4 fi. de sponsalib. in 6. vbi non oritur publicæ honestatis iustitiæ impedimentum ex sponsalib. sub conditione contractis, nondum ea adueniente. Tunc enim consensus deficit, igitur nullum inde fibest impedimentum, etiã si conditio adiecta, à iure inesset cõtractui: vt si ecclesiæ placuerit. gl. in d. §. fi. quã ibi approbat Ioã. Andr. Domi. & Frãc. dicit sing. Feli. inc. 2. col. 1. de sponsa. commendat Abb. in c. significasti. de electio. numero 7. Hæc enim conditio, quanuis à iure insit, actum agit

conditio talem

Universidad de Deusto Biblioteca

conditionalẽ, quia aliter expressa fuit q̃ inerat. Inerat enim hoc pacto, vt si impedimentũ aliquod appareret, propter quod ecclesiæ coniugium displiceret, consensus ab initio in contractu præstitus & voluntas illa absolutè exhibita, euanesceret. At exprimitur aliter: cum nullus consensus ab initio præstetur, donec ab ecclesia iudicetur, an liceat cõtrahere? Est ergo consensus in pendenti, hac expressa conditione: non sic ea tacita. ex his, quæ Feli. notat in ca. ad audientiam, in 2. de rescr. n. 10. l. si ita legatum. §. illi si volet. ff. de leg. 1. ad iuncta Pau. Cast. interpretatione dum dicit, lego Titio centum, si volet, esse conditionale legatum, id est, si declarauerit se velle. Hoc ipsum in hac quæst. de matrimo. adnotauit Sylu. verb. matrimonium. 8. q. 14. subobscurè Ang. verb. matrimonium. impedimento 3. §. j. atq; Hadr. in 4. de matrimo. §. circa. q. 4. dicens à iure inesse dictam conditionem actui, & contractui, non voluntati. Quo fit, vt si conditio esset de præsenti, vel inesset necessariò ex natura actus, non haberet locum opinio gl. quemadmodum, si quis ita contraxisset, si vixero, te accipiam in vxorem. Illa etenim conditio vitæ ad actum est necessaria, vnde actus cõditionalis non est. Ex quo infertur Io. And. Domi. ac cæteros plurimum aberrare à vera huius rei cognitione, dicẽtes, ex dictis sponsalibus, in specie quæstionis principalis, contractis: tunc demum oriri impedimentum, quando constaret, illa sponsalia potuisse contrahi, atque ecclesiæ placere. Nam & si hoc constiterit, ex dictis sponsalibus non oritur impedimentum ante euentum conditionis: cum ante ecclesiæ declarationem, nullus fuerit præstitus consensus. Nec recipiendus est Arch. qui in d. c. 1. §. fi. gl. illam reprobat.

EX §. SEQVENTI,

SVMMARIVM.

1 *Sacer ordo matrimonium impedit omnino, & irritum facit.*
2 *Coiugatus suscipere non debet sacrum ordinem alioqui punitur si eum suscipiat.*
3 *Coniugatus an possit ex consensu vxoris sacrum ordinem recipere.*
4 *Ordo minor non impedit matrimonij contractum, contrahens tamen amittit beneficia ecclesiastica.*
5 *Coniugatus in minoribus constitutus amittit regressus, accessus, & alia iura, ad beneficia ecclesiastica, sibi competentia ante matrimonij contractum.*
6 *Pensiones an vacent per matrimonij contractum.*

§. Tertius, De impedimento sacri ordinis.

1 SECVNDO MATRIMONIVM impeditur à sacro † ordine. Is enim, qui sacris ordinibus, vel eorum aliquo insignitus est, cõiugium contrahere non potest, quod si contraxerit, nec tenet contractum. c. si quis. & c. erubescant. 32. dist. Imo irregularis est, qui sic contrahit. c. 1. & 2. qui cleri. vel vouen. ipsoque iure excommunicatus. cle. vni. de consan. & affinit. aliisque pœnis puniendus. quas longius explicat Io. Ber. Calagurritatus Præsul in sua praxi. c. 74. Sat enim est quo ad nostrũ institutum de matrimonio sic contracto tractare. Nec vnquam licuit in ecclesia, sacris ordinibus initiatos, matrimonium contrahere. Imo ab initio renascẽtis ecclesiæ hoc prohibitũ est. quod constat ex canonib. Apostolorum. c. 25. Cuius verba ex Haloandri translatione hæc sunt: Ex his, qui cœlibes in clerum peruenerunt, iubemus lectores tantum, & cantores, si velint, nuptias contrahent. Hactenus Canon. Græcis enim solis licuit vti coniugio contracto ante sacrum susceptum ordinem, non autem post sacrum ordinem contrahere. c. cum olim. de cler. coniuga. c. de Syracusanæ. 28. distin. pulchre Alphonsũ à Castro lib. de hæresib. verb. sacerdotium. Io. Echius cõtra Lutherum. c. 19. Enchiridij. Alfonsus Viruesius in Philip. 19. docet: & post alios Io. Maior. in 4. senten. dist. 24. q. 2. & dist. 27. q. 1. Io Arboreus Theosophiæ libr. 5. c. 7. doctè, & eruditè Albertus Pygius controuersia 25. diligenter Robertus Arboricensis in tract. de sacerd. cœlibatu. Hinc est intelligẽd⁹ tex. in c. aliter. 31. dist. dũ dicit, quod oriẽtales clerici in sacris matrimonio copulãtur, i. vtũtur copulato. ita gl. ibi. in c. quæsitũ. de pœniten. & remissi. probat optimè Inno. Tertij respõsum in Cõcilio generali in c. vt clericorũ. de vita & hon. cler. etiã si hæc interpretatio displiceat Caie. in 2. Th. q. 24. quẽ reprobat, premissum gl. intellectũ sequutus Ambro. Catha. contra Caie. li. 6. c. 2. Scribit tamen Hierony. Paulus in prouinciali, fol. 18. ex consilio Cardi. Alexã drini Romæ datam fuisse liberã licentiam contrahendi matrimoniũ cuidam subdiacono, qui illo ordine fuerat insigni tus ante pubertatem, & priusquam esset doli capax. Is autem
2 qui matrimonio contracto ordinem sacrum susceperit, vti coniugio nõ potest in occidentali ecclesia. d. c. quæsitũ. Imo irregularis est. text. in extrauag. antiquæ. de voto. Nec exigere potest coniugale debitũ ab vxore: reddere tamen tenetur vxori debitum coniugale, notant omnes in c. 2. de cler. coniug. text. ad id in c. quidam. de cõuers. coniugato. Sic sanè & Canon quintus Apostolorum: Ne episcopus aut presbyter, aut diaconus vxorem suam prętextu religionis eiiciat. ita intelligẽdus est: ne quis eiiciat vxorẽ, non quidem à consuetudine corporis, sed à victus cura scilicet, & vestitus: nõ vt cum ea cubet, sed vt eam alat, & vestiat. cap. omnino. 31. distin. Ex Leone nono in epistolã Nicetæ abbatis, cuius meminit Iuo Carnotensis libro 3. de continen. cleri. quod itidem probat Turonẽsis Synodus. 2. c. 12. atque Arelatẽsis. 2. c. 2. hoc ipsum quandoq; apud Græcos vsu receptum fuisse, præsertim vbi canonum obseruationi indulgebatur, testis est Epiphanius aduersus hæreses lib. 2. Tom. 1. in catharis. Tametsi constet in ecclesia Grçcorum permissam fuisse copulam coniugalem presbyteris, diaconis, & subdiaconis cum ea vxore, quam ante susceptum sacrum ordinem habuissent: atq; ita iuxta sententiam istam accipiẽdum est, quod ex Nicena synodo Gratianus refert in c. Nicena. 13. dist. Et præterea text. in ca. quoniam in Romani. ead. distinct. ex Sextæ synodi canonib. Canone 12. Hoc ipsum ex Nicæna synodo tradiderunt Socrates lib. 1. eccle. Histo. c. 11. & Sozomenus. lib. 1. c. 23. ❧ Ex his Georgius Cedrenius in Historiarũ epitome. & Nicephor. lib. 8. c. 29. extat eadẽ sententia in actis Concilij Niceni quæ Græcè quanuis nondum Typis tradita circũferuntur apud Italos. ❧ Idem tamẽ Socrates lib. 5. c. 22. scribit, in Thessalia id seruatum fuisse, quod ex occidentalis ecclesiæ canonibus superius adnotauimus. Hanc ipsam opinionẽ, imo catholicam assertionẽ de cõtinẽtia cleri. quã ab initio huius paragraphi ꝓbauimus, probat eleganter aduersus Græcorum & Hæreticorum imprudentiam Franciscus Torrensis in libro vno de canonib. sextæ synodi. super canone 13. & lib. 2. de dogmaticis characterib. quib. in locis conatur ostendere, falso tributum Synodo Nicenæ, quod in d. ca. Nicena traditur: nec in sexta synodo statutum fuisse canonem illum: qui à Gratiano in d. ca. quoniã. refertur, licet inter canones Synodi sextæ passim relatus sit. Idem tradit plurib. de continentia clericorum ... positis cõclusionib. Domi. Sot. lib. 7. de iusti. & iur. q. 6. art. 1. & 2. ❧ Sed & decimus tertius Canon sextæ synodi in secunda eius parte statuit presbyteros, Diaconos, & subdiaconos qui iuxta primã illius canonis partẽ vxores habebant, tempore quo altari seruire deberent, & sacra tractare vicis suæ tione, à coniugib. omnino debere esse continentes. Episcopis enim propter status dignitatem, & eminentiam Canon eiusdẽ Synodi duodecimus, continentiam omnino post ordinẽ indixerat, vt tandẽ tenerentur à propriis vxorib. secedere: atque in hoc quinto Apostolorũ Canone expressim de rogari, eadem Synodus fatetur quo ad cohabitationem: tamen quo ad curã & solicitudinem extra ipsius Episcopi domũ, sed & Georgius Cedrenus ex sñia Nicenç synodi refert id qđ de cõtinẽtia Eporũ sextæ synodi Canõ statuit, de quo iterũ agemus c. 7. §. 8. ❧ Extat & inter canones sextæ Synodi Canon 6. quo subdiaconis, diaconis, & prebyteris matrimonij cõtract⁹ interdicitur, isq; tãtũ permittitur lectoribus & psalmistis ex clericorũ ordine ante subdiaconatũ: traditurq; is canõ à Gratiano in c. quoniã. Et c. si quis. 32. dist. & conuenit canoni Apostolorũ 25. quãuis Cõstanti. Harmenopulus lib. 5. tit. 4. ex eadem Sexta Synodo sextũ canonem citauerit ad probãdũ, interdictã per eũ fuisse monachis testamentifactionẽ. Vñ nõ leue argumentum sumitur, aliquot Canones à Grçcis suppositos fuisse Sextæ Synodo, & quosdã subinde tos, prçsertim eos, qui vel fouerent, vel impugnarẽt matrimonij vsum, qui apud Græcos aduersus canonũ legitimam censurã diu obtinuerat. Memoriæ tamẽ lapsu Cõstãtinus tribuit prçcitatum canonem Sextæ Synodo in Trullo: cùm Con... set potius tribuendus illi Synodo, quæ celebrata fuit Constantinopoli sub Hadriano II. & Basilio Imperatore in tempore Apostolorũ, & quæ dicitur prima, & secũda sub Patriarchis Photio & Ignatio. ❧ Scribit tñ Zonaras in ca. 26. Apost. permissũ fuisse clericis minorib. q nõ essẽt ad sacros ordines promoti matrimoniũ contrahere, & post matrimonij cõtractum ꝓmoueri ad sacros ordines. quẽadmodum & in d. c. 13. sextæ synodi probari videtur. Sed à Græcis libẽter ego quæsierim: ab his, qui promoueri volunt ad sacros ordines, petebatur an velint continenter viuere: & si id pollicebantur promoueri poterãt, quod si nollẽt id polliceri, minimè promouebantur: vt idem Zonaras scribit, & ante eum Photius in Nomocanono tit. 9. c. 9. ex nouella Iustiniani. 123. Cur post coniugium contractũ habentes iam vxores ad sacros ordines promouebantur? cum hij minimè possent continenter viuere, absq; alterius coniugis consensu: imo permissum eis fuerit cũ vxore cohabitare, etiam quo ad carnalem copulã. Sicuti & ipsi Græci ex aliquot canonibus adnotare conati sunt. Vnde quæ ab his hac in re tradũtur, & ab ecclesiæ Romanæ institutis dissona sunt, profecto ad decorem sacri ordinis, quẽ maximè obseruare debem⁹, nullo modo, pertinere possunt. Cæterũ hoc impedimentum sacri ordinis, vt eius ratione matrimoniũ contrahi impediatur, & dirimatur cõtractũ, iure humano pontificio, nec naturali, nec diuino institutum fuisse: asseuerat planè S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 11. cuius opinionem præter alios sequitur Domi. Soto. li. 8. de iusti. & iur. q. 4. art. 2. & q. 5. art. 3. atque itẽ q. 6. arti. 2. & in 4. sent. d. 38. q. 1. art. 1. Sed & coniugium non obesse sacerdotio ex diuina institutione asseuerat Alfonsus Castro de hæresib. verb. sacerdotiũ. hçresi. 4. Esse tñ hoc impedimentũ iure diuino stabilitum, probare conantur Iodocus Clitoueus lib. de contin. sacerdo. c. 13. Io. Maior in 4. sent. d. 24. q. 2. Francisc. Torrẽsis li. 2. de dogm. carect. quorũ opinio & si pia videtur, & fortassis defendi possit, nõ est cõi consensu recepta. A quibusdam tñ quæritur: quonã tempore ecclesia sic prohibuerit sacris ordinibus addictos matrimoniũ contrahere, vt contractũ irritum esse constituerit. Fatentur enim vetustissimam esse in hac specie prohibitionem matrimonij in sensu, vt illicitè cõtrahat: negant tñ ex hoc sequi cõtractũ nõ valere. Ego verò existimo, eodẽ tẽpore ab ecclesia, matrimoniũ his, qui sacris ordinibus initiati erant, vt irritũ, & nullũ interdictũ fuisse, quo & eisdẽ matrimonij contractũ eadẽ ecclesia interdixerit. Cuius opinionis mihi planè præstat maximũ argumentũ Calixtus Papa in cap. penul. 27. distin. agit enim de presbyteris Diaconis, & subdiaconis: ac subdit: contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi iuxta Sacrorum canonum diffinitionẽ iudicamus. Et vt apertius, quid in hac controuersia sentiam, explicẽ, existimo primũ à tempore Apostolorũ nec in ecclesia orientali, nec in occidentali, his, qui sacris ordinib. erant initiati licuisse matrimonũ cõtrahere: item & illud mihi compertum est semper in ecclesia occidentali, & in aliquot prouincijs orientalibus aliquo tẽpore interdictũ fuisse coniugalem vsum quo ad torum his, qui iã cõiugati ad sacros ordines fuere promoti. Tertiò illud affirmauerim, in ecclesia oriẽtali licuisse regulariter his, qui sacris ordinib. etiã sacerdotio essent mãcipati, vti matrimonio pri⁹ cõtracto, etiã quo ad torũ. Falsum tamẽ esse cẽseo quod quidã temerè asserere ausi sunt, in ecclesia oriẽtali nõ fuisse admissos ad sacros ordines nisi eos qui forẽt cõiugati. Neq; certo asseuerare ausim præcitatos canones suppositos fuisse sextæ Synodo. Et si multæ sint cõiecturç, quibus id asseuerari possit. Nam & quod de Paphnutio Gratianus retulit ipse in acta Cõcilij Niceni, quæ grçcè & manu scripta habeo, relatũ esse video. Sed & ex his, quç scripsi error Gratiani cõstat 27. distinct. qui ex Synodis oriẽtalibus, quas Martinus Bracharẽsis Episcopus in vnũ collegit, Canonem quendam nonũ & tricesimũ adducens; quo Diaconus post ordinem susceptũ matrimonium contrahens à ministerio, & clero alienus esse censetur, ex eo peruersè ac falsò colligit, matrimonij contractũ legitimũ esse, & eo licitè Diaconũ vti posse, modo velit à ministerio cessare. Canõ etenim is non approbat, nec ratũ esse censet matrimonij contractũ, sed grauissima pœna contrahentem afficit. Quod Gratianus nõ debuisset prauo sensu & ratione, quã perperã excogitauit, prorsus euertere. Dictus vero canon editus est, ni fallor, in Ancyrana Synodo cap. 10. quamuis eius prior pars non cõueniat omnino Canoni à Gratiano ex Martini libro adducto. Id verò qua ratione contigerit, diligenti examine Lector poterit obseruare, fortassis enim à Martino id consultò factũ fuit, quod in ecclesia occidẽtali nõ fuerit admissa, nec admitti etiã in orientali debuerit nisi ex Episcoporũ incauta conniuentia eiusmodi protestatio: qua is qui ordinẽ Diaconatus petebat vtebatur, dicens, se velle matrimoniũ cõtrahere post sacrum ordinẽ susceptũ nec posse continere. Nã si admissa ea protestatione ab Episcopo ordinabatur, & postea matrimoniũ contrahebat, ex eo Canone id permittitur simul cum sacri ordinis ministerio: eo etenim nõ priuabatur. Quod si Gratianus Canonem de matrimonio ante Diaconatũ cõtracto intellexerit, poterit aliqua ex parte iuxt. Grçco. mores defendi. ❧

Ex licentia tamen, & consensu vxoris, potest maritus sa-
3 cris ordinib. insigniri †: ipsa tamen, si iuuenis est, aũt suspecta circa continentiam, compellitur religionem profiteri. Si verò suspecta non est, nec iuuenis, satis est, quod extra religionem voueat continentiam. cap. coniugatas. de conuers. coniug. vbi Abb. idem Abb. in c. 1. eod. titu. Syluest. verb. matrimonium. 8. impedimento. 12. & q. 12. ❧ Qua ratione fit vt quo tẽpore iuxta sinceram, & legitimam Canonũ regulam apud Græcos coniugati ad sacrum ordinem promouebãtur, tunc consensus vxorũ peti deberet, vt à cohabitatione tori abstinere absque vxorũ iniuria possent, quãuis non cogebãtur vxores monasteriũ aliquod ingredi licet fortassis continentiã profiterentur quæ iuuenes propter ætatem, vel alias suspectç existimarentur. Deniq; ex eo consensu de carnali matrimonio coniugiũ spirituale fit. Quod Leo 9. in Epist. Nicetæ Abbatis asserit c. seriatim. 32. dist. & apud Iuonẽ in panormia lib. 3. c. 17. nõ enim dimittit vxorẽ qui cũ ea spiritualiter viuit. Aug. lib. de serm. dñi in mõte cap. 25. ❧ In epi tñ vxore id speciatim cauetur, vt quamuis suspecta non sit, religionẽ profiteri cogatur. tex. ita ab omnibus intellectus in c. sanè. de conuersi. coniugato. Sed & is, qui in minoribus ordinib. est cõstitutus, licitè, & absq; peccato cõtrahit matrimoniũ ante subdiaconatũ. c. 1. vbi Doct. notant de cleri. cõiuga. & Sylue. d. q. 12. idẽ verbo, cleric. q. 4. Ecclesiastica
4 tñ beneficia †, quæ obtinebat, amittit. text. in d. c. 1. qui hoc apertè probat. ita vt ipso iure vacent omnino per contractũ coniugalẽ. quod notat gl. ibi cõmuniter recepta. etiam ante carnalẽ copulam. Rota Noua. 26. Io. Lupi in rub. de donat. §. 55. nu. 7. & Ioan. Staphile. in lib. de lit. grat. & iusti. fol. 73. qui idẽ notat, qñ matrimoniũ esset contractũ cum impubere. ita ipse Staphi. fol. 74. post decisio. Rotæ Antiq. 103. Sed cum hic contractus cum impubere sit sponsaliorũ tantum: nec per sponsalia de futuro vacẽt beneficia ecclesiastica: videt hæc vlti. opi. dubia: imo certius est per talem contractũ non vacare ecclesiastica beneficia, quæ per matrimonij contractum amittuntur, & vacant, & ita optimè probant Henri. in c. diuersis fallaciis. de cleri. coniug. col. penul. Ioan. And. Card. Anchar. & Imol. in c. Ioannes. eo. tit. quorum opinio communis est. Quod si is, qui habet ecclesiastica beneficia, matrimonium contraxerit, nullum ex impedimento canonico, validum tamen ex consensu: vt cum consanguinea, vacare beneficia ipso iure ex hoc, tenent Card. & Abb. col. fin. in d. c. 1. Henri. in d. c. diuersis fallaciis. Qui enim beneficium ecclesiasticũ, quod cũ primo simul obtinere nõ potest, absque aliquo iure occupat, ipso facto primum amittit. c. cum qui. de præb. in 6. Sic ergo qui matrimonium facto potius, quàm iure contrahit, amittit ipso iure beneficia ecclesiastica, quippe qui actum gerat, beneficiorũ possessioni contrariũ. idẽ asserit Barth. Brixien. q. 10. Ioan. Staphil. lib. de literis gratiæ & iustit. fol. 75. licet Cardin. in clem. gratiæ, de rescrip. q. 17. contrarium asserat. Sic etiã Ant. & Imol. post glo. ibi in d. c. 1. non vacare, existimant, ipso iure, beneficia illius, qui dicto casu matrimonium, quod nullum est, contraxit: sed priuandum fore ita contrahentem beneficijs, per sentẽtiam iudicis. cui opinioni subscribit Dec. cõs. 166. casu quo scienter is matrimonium contraxit. Tunc enim secundum Deciũ, videtur in contrahente defecisse consensum contrahendi: quod falsum est, ex his, quæ not. c. 3. huius partis. Vnde à 1. opinione, quæ mihi verior, & receptior est, nõ discedo. cui etiã accedet, quod notant Ioan. And. & Anchar. col. fina, in c. Ioannes. de cleri. cõiug. Card. in d. c. 1. Roma. consi. 483. dicentes clericum in sacris constitutum, ipso facto beneficia amittere, si matrimonium contrahat, etiã cum consanguinea, vel alias nullum.

Hinc constat, per coniugalem contractum etiam amitti
5 regressus, † accessus, atque alia quælibet iura ad beneficium ecclesiasticum ipsi contrahenti competentia. gl. & communis in cap. 1. de cleri. coniuga. in 6. versi. clericalis. quam dicentes ordinariam approbant Paul. & Alex. in l. fin. à 1. ff. de liber. & posthu. comprobat etiam Martinus Nauar. in cap. si quando. 5. exceptione. de rescript.

Ex his etiam subinfertur non posse contrahentem bene
6 ficia repetere, † etiam si sponsa religionem profiteatur ante coitum. Sic Docto. notant in d. c. 1. & Ioãnes de Imol. in Clemẽ. gratiæ. de rescrip. gl. resignaueris. quos sequitur insignis morib. & iuris prudentia vir. Ioan. Bernard. in practi. criminali canonica. c. 74. quib. addendũ censeo, eodẽ modo pensiones, quas cõtrahens matrimoniũ obtinet, vacare per hũc contractũ, quãdo constitutæ fuerunt in titulũ beneficij ec-

Universidad de Deusto
Biblioteca

clesiastici,aliquo onere spirituali adiecto.vt tradit Hierony. Gigas in tract.de pēsionib.q 54.Si tamē pēsio non sit in titulū beneficij prefignata,iure potest laico concedi. authore Cardina.in Clementi.1.§.eadem.q.6.de sup. negligen. prælat.Ioan.Baptista de Sancto Seuerino in tractatu de pensione.q. 13.sensit idem Cardina.in Clemen.1.q.16.de reb.eccle. not.idem Hierony.Gigas q.21.pro quibus facit tex. in cap. si qui.32.distin.quem putat esse singu.gl. regu. Cancel. 61. Vide Ludoui.Gomez in regu. de annali posse. q. 21.dixit non vacare pensionem per contractum matrimonij. Verū Romanæ curię vsus obtinuit,pensiones vacare per contractū matrimonij,etiā si simpliciter nullo adiecto onere spirituali,fuerint constitutæ,nisi concessæ fuerint à Summo Pōtifice alicui laico,pro re in defensionē ecclesiæ vtiliter gerenda,vel gesta,aut quando ex voluntate Romani Pontificis colligitur eum velle pensiones per coniugalem contractū non extingui.ita Ioan.Bapti. in tracta. de pēsioni.q. 30.

Tertiò,coniugalis contractus impeditur, ac omnino resoluitur religionis solenni voto,& professione præmissa. At si præmittatur simplex votum impeditur matrimoniū contrahendum:non tamen dirimitur.si contractum fuerit. capit.meminimus. capitul.rursus.cū aliis,qui cleri.vel vouēt. capitul.primo.de voto.lib.sexto.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio spiritualis matrimonium impedit,ex constitutione ecclesiæ.*
2 *Cognationis spiritualis prima species.*
3 *Cognatio spiritualis non oritur ex illicito coitu.*
4 *Cognatio spiritualis deducitur ex baptismate etiam collato à laico, tempore necessitatis.*
5 *Cognatio spiritualis solum contrahitur cum leuante,vel suscipiente a sacro fonte,licet plures illi actui intersint.*
6 *Cognatio spiritualis nec per nuntium,nec per procuratorem contrahitur.*
7 *Cognatio spiritualis an contrahatur sine responsione ipsius suscipientis,vel leuantis à sacro fonte?*
8 *Cognationis spiritualis secunda species.*
9 *Cognationis spiritualis tertia species.*
10 *Cognatio spiritualis ascendit:non tamen descendit.*
11 *Cognatio spiritualis non oritur ex catechismo.*

§.Quartus,de cognatione spirituali.

1 QVarto,spiritualis cognatio † matrimonium impedi, ne contrahatur, & contractum post hoc impedimentū,dirimit.Atq; hoc impedimentum iure Canonico institutum fuit,non naturali,nec diuino,quod ab omnib.receptū est. c✠ Quāuis nō esse hoc institutum recēs probari possit testimonio Origenis qui explicans illū Pauli locū ad Roma.cap.16.Lucius Iason & Sosipater cognati mei.Hāc inquit cognationē,vel cōsanguinitatē arbitrior esse ex Baptismo contractā. Nā & quod susceptores, qui patrini vocātur adhiberi cōueniat in baptismo ex traditione Apostolorū testis est Diony. de ecclesiastica Hierarchia cap.7. ✠ Oritur verò ex baptismō,cōfirmatio nisve sacramēto,in quo is, qui sacramentū cōfert parentis vicē gerit:is autē,qui baptizato, aut confirmato assistit,ac pro eo respōdet, ipsūmve in sacramento baptismi tenet, aut à fonte suscipit,pædagogus censetur.c.vos ante omnia. de consecra dist.4.Tho.in 3.part.q.67.arti.7.quib.addēda est decisio cap.fin.de cogna.spiri.in 6.Ex quib.miror,cur Conrad.Lagus in Methodica iuris.tit.de nupt. dixerit prohibitionē matrimonij,in cognatione spirituali,sine causa factā ab ecclesia,eamque valere sua authoritate quantum possit.Verum hæc spiritualis cognatio tres sortitur species.

Prima quidē est,quæ inter ipsum baptizatum,confirmatumve,&confirmantem,baptizantē,ac vtriusque sacramenti pædagogum, quem patrinum vulgus appellat,oritur : ac denique illa,quæ inter filios,& parentes spirituales contrahitur.c.de eo.30.q.1.c.1. de cogn. spirit.in 6.Regia l.1.tit.7. part.4.Tho.d.art.7.Paluda.in 4.dist.42.art.1.Et consequēter
2 hæc prima † cognationis spiritualis species includit illā quę inter filiū spirituālē, & vxorē patris spiritualis,tēpore suscepti sacramēti à viro cognitā,datur à iure.c.1.de cog. spirit. in 6.Nec tamē ad fœminā,à patre spirituali fornicariè co-
3 gnitam,refertur.Nullum enim † subest inter eam,& spiritualem filium,impedimentum,vt asserit gl.in c.si quis de vno. 30.quæst. 4. ea ratione, quod illud sit spiritualę vinculum, nec deceat id ex illicito coitu oriri.idē approbant Henri. & Abb.in c.Martinus.de cogn.spiri.Ricard.& Paluda.d.dist.42. Io.Andr.cęteriq; Doct.in d.c.1. Ange. verb.matrimonium. 3.versi.septimum impedimentū.Regia l.1.tit.7.par 4.quam hisce in rebus iuris vtriusque professoribus,quos nuncupatim citamus,non veremur adiungere:cum sapientissimorū virorum consilio leges Regias, quas partitarū appellamus, conditas fuisse, Hispanis omnibus sit compertū.His igitur opinor præfatā sententiā frequentiori calculo probari:quā veriorem esse existimat Ioan.Brunel.in tracta.de desponsa. concluſi.20.casu 7.aduersus Tho.in 4.sent.dist.42.cui sub-
4 scribit Sylu.verb.matrimonium 8.q.7.Notandum est † laicū tempore necessitatis alium baptizantē, ipsi baptizato patrē spirituālē esse, ac subinde in hac prima cognationis specie includi.quod notat Floren 3.part.tit.1.c.15.§.3.ex c.1. versi. eandem.de cog.spirit.in 6.Nec refert, an vnus, pluresve sint pædagogi:tametsi conueniat vnum tantum esse, qui filium
5 spirituālē † in sacro baptismatis lauacro teneat, aut à fonte suscipiat.c.nō plures.de cōsecra.dist.4.c.fina.vbi id not.Ioan. Andr.& alij de cogna.spiri.in 6.Moribus tamen receptum est in aliquot regionibus,plures ad id officiū constitui.quod insinuat Regia l.7.tit.4.part.1.quo quidē casu solus is pater spiritualis est,qui baptizatū in sacro fonte tenuit,vel à fonte suscepit,non alij, etiam si presentes actui fuerint, atque pro baptizato respōderint.ita Floren.3.part.tit.primo.capitul. 15.§.tertio.Deci.optimè consi.501.pro quibus text.est in c.
6 veniens.de cog.spirit.& glo.in c.1.eod.tit.in 6.versi.spiritua Item.vnde hęc cognatio per procuratorē minimè † cōtrahitur:teste Bart.in l.Gallus.§.fortūtan.ff.de libe.& posthu.quem ibi magis cōmuniter sequuntur alij.& Præpo.in dict.ca.veniens.Frederi.cōsil.15.Roma.sing.53.Capel.Tolosa.157.Sylueſt.verb.matrimoniū.8.q.7.versi.14.& Ioan.Andre.in reg. potest quis.de reg.iur.in 6.Ioan.Brune.in tract.de sponsa.cōclus.20.casu 12.Petrus Loriotus in l.nō facilè.§.cognationis. ff.de gradibus.Nec etiā contrahitur per nuntiū ad id speciali consensu delegatū,quāuis Abb.& Cardi.in d.c.veniens.cōtra Bart. id fieri posse opinentē, quorū opinio apud posteriores in procuratore & nūtio cōiter est reprobata.Nā & Henri.in d.c.veniens.Archi. Dom.& Frāc.in d.c.1.de cog.spir.in
7 6.primam opinionē admitrunt. Sunt tñ †, qui existiment non sufficere ad contrahēdam hanc cognationē suscipere à fonte,nec in fonte ipsum baptizatū tenere,nisi is,qui tenet, vel suscipit, respondeat nomine ipsius baptizandi.& hi sunt Hostien.in summa titul.de matrimonio.§. qualiter contrahatur.versi.& nunquid.Archidia.vterque tamen sub dubio in cap.paruuli.de consecrat.distin.4.quos sequuntur Henri. in c. veniens. de cognat.spiritua.Ioan. Andr.& Franciscus in d.cap.1.eod.titul.in 6.col.1.Lancel.Galiau.in l.1.in prin.ff.de verborum obligat.colum.5.Ioan.Brune.in tractat.de sponsa.concluſ.20.Ea ratione,quod patrinus tenetur respondere & profiteri Christianam fidē pro ipso, qui baptizatur.capi. nos ante omnia. capit. paruuli de conse.distin.4.Igitur patrinus loqui debet:atq; in hoc actu verba requiruntur.Sunt & alij, qui hanc opinionem Hostien.& Archid.veram esse existimant quando baptizatus esset infans, qui respondere non potest,si verò respōdere posset,quippe qui adultus erat, nulla verba esse necessaria ad contrahendam hanc cognatio.nē,existimāt,quia is, qui baptizatur,tenetur respondere, nō patrinus.cap.cum pro paruulis.de consecra.distin.4.quē text.dicit singul.Ro.na.singu.54.idem probat Regia l.6.tit. quarto part.1.qua ratione Hostien. sententiā ita intelligunt Domini in dict.capi.1.Præpositi.in c.contracto.col.fina.eod. titu.Alcia.in dict.l.1.in fine principij.Henric.in cap.veniens. de cogna.spiritu.His tamen opinionibus omissis, verior est opinio illa,quæ dictat, non esse verba patrini respondentis vllo casu necessaria ad contrahendam hanc cognationem: siquidē sola susceptio à sacro fonte est de substantia:cæterę autem ad solemnitatem spectant.text.in dicto capit.primo, vbi hoc notat Archid.quem in hac specie Barbat. sequitur in dicta l.prima.col.15.in princi.de verbor.obliga.idē asserit Florenti.3.part.titu.1.c.15.§.tertio.Ioannes in Summa confess.Astesanus,& alij,quos Henri.refert in dict.ca.veniens.col. fi.quorū opinionē etiam probat Sylueſt.verb.matrimoniū. §.impedimento.7.versi.decimūtertiū. dicens eā apud Summarum autores receptissimam esse. Quibus omnibus illud addendum est minimè contrahi hanc cognationem inter procuratorē,alterius nomine, patrui officium exercentem, & ipsum baptizatum,seu confirmatum.secundum Cardina. & Abb.in dict.c.veniens.Frederi.consil.15.Paul.de Castro in dicto §.forsitan.contra Ioan. Andr.in dict. regu. potest quis per alium.

Secunda

Secunda huius cognationis species,inter spirituales parē-
8 tes baptizati †,seu cōfirmati,& carnales, constituitur.cap. veniens.eodem titu. Ad vxorem tamen parentis spiritualis extenditur,quæ carnaliter cognita fuerat tempore cōtractæ cognationis capit.Martinus.eod.titul.nō sic ad vxorē patris carnalis, etiam cognitam. Nam licet cognatio contracta à parente spirituali communis fiat eius vxori carnaliter iam cognitæ : non tamen illa cognatio, quæ per parentem carnalem contrahitur,eius coniugi, etiā cognitæ cōmunis est. vnde glo.in capi.qui spiritualem.30.quæst.4.dicit in hoc impedimento inter coniuges communes esse actiones, non passiones.idem aperit glos.in cap.1.de cognat.spiritua.in 6. Floren.3.part.titul.1.cap.15.§.tertio.sentiūt Tho.& Paluda. in 4.sent.distin.42.

Tertia huius cognationis species solum diffinitur inter
9 filium spiritualem, & filios carnales ipsius † parentis spiritualis.ca.1.c.super.c.tua.eod.titu.c.super quibus.30.quæstio. 3.Quo fit,vt inter filium spirituālē,& carnalem filiam vxoris ipsius patris spiritualis,ab alio susceptam,matrimonium cōtrahi possit,cū nulla inter eos sit cognatio.sicuti cōsulendo respondisse Antonium,ipsemet fatetur in dict.c.Martinus. cuius opinionem esse veriorem asserit Decius cōsi.501.col. fina.Sylueſt.verb.matrimonium.8.quæst.7.versic.sextum.& Angel.versi.matrimonium.3.imped.7.contra Domi. & Frā cisc.in dict.cap.1.§.fin.eod.tit.in 6. Atque adeo mihi persuasum est Anto.responsum, vt opiner Deci.Sylueſt.& Angel. nimis anxiè dixisse,ante contractū matrimonij consulendū esse iuxta Domi.opinionē.Hinc etiā constat patrē spiritualē
10 posse matrimoniū † contrahere cum filia carnali ipsius filij spiritualis.gl.per tex.ibi.in 3.c.illud.30.q.cui similis in c.1.de cognat.spirit.in 6.tenent Floren.3.part.tit.1.c.15.§.1.Abb.& alij in c.1.de cog.spiri.Palu.in 4.sent.d.42.Regia l.5.tit.7.par. 4.Ascendit etiam hæc cognatiōis species,non descendit.

Nec illud hac in re est omittendum , ex catechismo cognationem spiritualem minimè oriri, quæ matrimonium
11 † post catechismū contractū dirimat:tametsi cōtrahendū impediat.c.2.de cogn.spiri.in 6.Regia l.2.tit.7.part.4.etiam si catechismus fiat ex interuallo maximo post baptismū, vt docet Herony.Paulus in Prouinciali.fol.16.col.1.Ex hoc tñ deduci potest,irritā fore Roma.Pontificis dispensationem, ad matrimoniū contrahēdū concessam, sublato aliquo canonico impedimēto,quod legitimè illud matrimoniū contractū dirimeret,si in eadē dispensatione mentio non fiat,de cognatione spirituali,quæ inter impeditos aderat,per catechismū tātū contracta.Forsan enim Princeps,si eiusce cognationis notitiā habuisset,coniugium non permitteret.arg.c. postulasti.de rescript.Sic insigniter hanc opinionem docet Domi.in consil.33.Verum Tridentina Synodus sess.24.Circa hoc impedimentum decreuit,cognationem spiritualem tantum contrahi inter suscipiētem, & susceptum ipsum , & illius patrem,& matrem: necnon inter baptizantem , & baptizatum,ipsiusque baptizati patrem , & matrem:atque idē seruandum esse in ea cognatione , quæ ex sacramento confirmationis oritur,apertissimis verbis statuit,

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis qualiter contrahatur.*
2 *Cognatio legalis etiam oritur inter filiam adoptantis, vel arrogātis & ipsum adoptatum,vel arrogatum.*
3 *Cognatio legalis an perpetua sit?*

§. Quintus,de cognatione legali.

1 QVintò, Matrimonium impedit legalis cognatio' quæ † ex adoptione,vel arrogatione insurgit. Ex adoptione,inquam,cum quis in proprium filium assumit eum,qui sub patris carnalis potestate est. Ex arrogatione verò,cum quis liberum à patria potestate ac cipit in filium,quo casu arrogatus in arrogantis potestatem transit.Est igitur legalis cognatio inter filium legalē eiusq; vxorem,& patrem itidem legalem, eiusque coniugē, aliasque personas expressim nuncupatas in l.adoptiuū.ff.de ritu nupt.c.1.30.q.3.gl.in c.1.de cogn.leg.Regia l.5.ti. 7. par. 4. Hinc infertur matrimonium contrahi non posse inter patrem,& filiā legalē,nec inter filium & matrem legalem:nec cum vxore patris legalis,etiam finita adoptione , vel arrogatione.quod not.gl.in d.c.1.de cog.legali.quam iuris cano nici interpretes approbant,& non temerè per, iura paulò ante adducta. ex quib. idē prorsus dicendum censemus in cæteris per d.l.adoptiuum.connumeratis.norat Petrus Loriotus.in l.non facile.§.in adoptionem.ff.de gradi.

Contrahitur etiam hæc legalis cognatio inter filium arrogantis,& ipsam arrogatam. Nec differt in hoc adoptio,
2 ab arrogatione.† Imo idē vtroq; casu dicendum est.gl. per tex.in c.1.de cogn.leg.quam ibi sequuntur Doct.communiter,vt fatetur ibi Panor.atq; itē Præp.col.3.& Sylueſt.verb. matrimonium.8.q.8. tametsi ipse velit,non ita oriri cognationem hanc,vt matrimonium impediatur,inter filiam adoptantis,& ipsum adoptatum, ex eo , quod non adsit patria potestas in adoptione.Verum prima opinio receptior, atq; verior est,quam etiam gl.probat.in c.1.30.q.4. & Henricus in d.c.vnico.Ipsa tamē adoptione seu arrogatione finita, hæc legalis cognatio inter fratres,& sorores cessat, & diri-
3 mitur.matrimonium † tamen,ea durante contractum inter prohibitos,minimè valet,nec subsistit,nisi nouus accesserit consensus.gl.in d.c.1.quam nostrates communiter sequuntur,teste Sylueſt.verb.matrimonium.7.q. 8.qui eam approbat.Et fuit opinio Hugonis,quam in d.c. vno sequūtur Ioā. de Ligniano,Panormi.& Henricus,atque in hoc sensu accipienda est opinio Ioan.Andre.quam illic Præp.communem esse fatetur,dū pro priori opinione gl. argumentatur. Hoc autem,quod modo diximus,intelligēdum erit in filia adoptantis.sub patria potestate existente.Nā cum ea , quæ sui iuris sit,potest contrahere filius adoptiuus.gl.ind.c.1. Hostiē. Innoc. & Henri.ibi.& Sylueſt.in d.q.8.contra Abb.in d.c. 1. Conuenit tamen inter omnes,excepto Hostien nullum sub esse impedimētum inter ipsos filios legales, ex legali cognatione:nisi aliud canonicum obstet.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Consanguinitatis diffinitio,*
2 *Consanguinei vnde dicātur,& ibi de proximis,cognatis,& agnatis.*
3 *Consanguinitatis antiquorum diffinitiones refelluntur.*
4 *Linea cognationis quid sit.*
5 *Linea paterna,vel materna,quos ex cognatione contineat.*
6 *Gradus quid sit in cognatione.*
7 *Graduum ex regulis computatio.*
8 *Graduum computatio canonica an in vtroque foro seruanda sit.*
9 *Consanguinei quo gradu matrimonium contrahere veteri iure prohibebantur.*
10 *Consanguinitas nouo iure ad coniugia diffinita.*
11 *Cognatorum coniunctio matrimonialis,in recta linea,an sit perpetuo prohibita.*
12 *Consanguineorum matrimonialis coniunctio, quibus rationibus sit prohibita.*

§. Sextus,de consanguinitate.

SExtum sese nobis offert impedimentū,quod primas in hoc cōiugali tractatu obtinet:nēpe illud, quod ex consanguinitate deducitur:ob id diligentius tractandū,quod frequentius contingit.Prius tamen,quàm gradus cognationis explicemus, operæpretiū erit ipsam carnalē cognationē diffinire , quo apertius hanc
1 rem explicare possimus.Est igitur consanguinitas † vinculū personarum , ab eodem stipite propinquo descendentium, vel quarū vna descendit ad alia carnali propagatione contractum.Vinculū esse nemo ambigit,inter eos,qui sanguine coniuncti sunt.quod præter alios Cic.lib.1. offic.egregiè pādit.Sanguinis,inquit,coniunctio , & beneuolentia deuincit charitate homines.Idem ait,Arctior verò colligatio est,so cietatis propinquorū. Diximus,ab eodē stipite propinquo, ex eo,quod descendentes ab eodem stipite,remoto tamen, non sunt consanguinei:alioquin omnes homines consanguinei forent:cum ab Adamo descendant.Ipsa nanque virtus naturalis,quæ in procreatione viget , quatenus mouet ad similitudinē ipsius procreantis in indiuiduo : nempe vt filius sit similis patri:per varias transfusiones fit debilior,ac tandem deficit,etiam si ipsa eadem virtus, vt mouet ad id, quod est in specie,id est,vt ab homine genitus sit homo:nō potest deficere per varias transfusiones.ita Tho.in 4. sentē. dist.40.art.1. vbi Paluda. hanc partem nostræ diffinitionis subiecit.Hinc consanguinei propinqui dicūtur, quod eodē propinquo sanguine fuerint geniti.l.Lucius.ff.de petit. hæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

red.l.cum pater.§.à te peto.ff.de legat.2. Dicuntur etiam proximi.l.capitis & l.si spiritus.ff.vnde cog.l.dudum.C. de contrahen.empt.vbi gl.& Bald.l.cum rem alienam. C. de legat. optime Dec.in l.si bonorum.col. 1.C.qui admi.& Alciat. in l.proximi appellatione.ff.deverb.sig.qui propriè,proximos, non ad agnatos: sed ad cognatos referunt. Atque inde,licet proprie,consanguinei dicãtur fratres ex eodem patre.l. 2.§. agnati.& l. 1.§.consanguineos.ff.de suis & leg.hæred.§.cæterum.inst.de leg.agnat.succeff.& in §. sunt autem.eo.tit. vbi Theophilus scribit,fratres ex eodem patre natos Græcè appellari ὁμοπάτορας: quasi consanguineos.notat Petrus Loriot. in Iurisconsultus. §. de gradib. Hinc Sophocles in Aiace Teucrum Aiacis fratrem,synæmon,id est,consanguineum, dixit.& apud Claudianum.lib. 1.de raptu Proserpinæ. Pluto ad Iouem sic loquitur.

Te consanguineo recipit post fulmina sessum,
Iuno sinu.

Ex eadem verò matre dicuntur vterini fratres, auth. de consang.& vteri.fratri.collat.6.tamen & cæteri remotiores, consanguinei dicuntur,quod eodem sanguine sint geniti. Cic.ad Atticum lib.2.Sed Boopides noster consanguineus, non mediocres terrores iacit, atque denuntiat.idem Cicelib.1.de inuentione.parentes,inquit,liberi,coniuges, & consanguinei,Tacitus lib.3.cum super Agrippina & Drusum,& Claudium, cæteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint.Sicuti & cognati appellantur, quasi quod vnà, communitérve nati,vel ab eodem orti, progenitive sint.l. non facile.§. 1.ff.de gradib.l. iurisconsultus. §. cognationis nomen.ff.eod.tit.Est enim & cognatio nomen, ad natos ex fœminis,& procreatos à maribus,naturali iure generale:tametsi lex ciuilis propriè,descendentes à maribus, agnatos appellet.l.non facile.§. 1.l.iurisconsultus.versicu.cognati.ff. de gradib.Qua ratione frequentius hac in re libet vti consanguinitatis nomine,quippe quod sit commune descendẽ 6
tibus à fœminis,& à maribus.l. 1.ff.vnde cogn.l.vel si sanguine.ff.de manumi. vindi.explicat optimè Andreas Tiraque. in lib. 1.de retractu.§. 1.in gl.nũ.4. Vtitur etenim & præter alios hac dictione,consanguinitas,Titus Liuius lib. 7. ab Vrbe condita.Ceritem,inquit,populum misericordia consanguinitatis Tarquiniensibus adiunctum:fama ferebat.l. item prima.& l.consanguinitatis.C.de legit.hæred.Diximus præterea in diffinitione: vel quarum vna descendit ab alia: ne maximam illam patris,& filiorum coniunctionem excluderemus in primo parente.Cum enim Adam & Caim ab eodem stipite minimè fuerint deducti, non forent consanguinei dicẽdi,ni ita compacta foret diffinitio. Carnalem etiam propagationem exigimus,ne dicendum sit Adamum, & E- 7
uam fuisse consanguineos. Ex quibus sequitur, † diffinitiones per Ioan. And. in expositione arboris assignatas, imperfectas esse,nec admittendas,quanuis Tho. distinctione 40. illam sequitur,quæ ita diffiniuit. Est consanguinitas, vinculum personarum,ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Nec altera admittenda est, quæ diffiniuit esse attinentiam personarũ,ex eo prouenientem, quod vna descendit ab altera,vel ambæ ab eadem. tametsi Præpo. in arbore eam eligat. Prima enim ex his ostendit omnes homines esse consanguineos: negat verò Adã & Caim cognatos fuisse. Secũda Adam,& Euam cõsanguineos fuisse probat,ac subinde omnes homines cognatos fore censendos: quę omnia absona sunt.

Superest cognita consanguinitatis diffinitione:eius gradus,ac discrimina cognoscere. Hoc etenim nobis plurimũ
conducit.† Cumque ea ex lineis,gradibusque constet,quid 4
linea sit,Ioã. Andre.in arbore exponit. Præter quem linea dici potest clarius Collectio personarum,quæ iure sanguinis propinquæ censentur, gradus continens numerosque distinguens. Ex Paluda.in 4.distinctione 40. Linea verò in hac materia dici potest ex eo,quod linea ipsa filum sit, quod ex lino,aut alia re simili fieri solet. vnde linea margaritarũ apud Iurisconsultos in l.linea.ff.ad l.Falc.in l.si seruus seruũ.§.si cũ maritũ.ff.ad l.Aquil.quo in loco explicat hoc elegãter Budæ.& Lud. Cælius lib. 3. lectio. Antiq. cap. decimo quarto. Hinc igitur linea seriem, atq; ordinẽ cognationis, significat apud eosdẽ iurisconsultos.in l. iurisconsultus.ff. de gradib.§ sed & ex laterib.quod & Tiraq.adnotauit. lib. 1.de retract.§. 1.in gl.9.in prin. Hinc & Romani Pontifices vtũtur eadẽ dictione sæpissimè. Cui° vsus potest ex eo etiã deduci, quod lignea longũ sedendi ordinem quandoque significet, vt nõnulli Illud Ouidianũ. Primo de arte amãdi interpretãt,

Et bene te cogit,si nolis linea iungi,
Qua tibi tangenda est,lege puella loci.

Item illud eiusdem in amoribus libro tertio.elegia 2.

Quid frustra refugis?cogit nos linea iungi.

Etiã si proprius quidã intelligant in dictis carminibus, lineã longurium esse,seu longiores perticas ad arcendum populũ in ludorum spectaculis,dicitur item linea signum de Creta factum,quo vtebantur Romani in ludorũ celebratione.vti notat Ludo. Cæli.libro tertio.cap.decimoquarto. His addo lineã apud Latinos accipi pro funiculo,cui alligatur hamus à piscatoribus,Plinius libro nono.cap.quadragesimotertio, Vulpes marinæ, simili in periculo,glutiunt amplius,vsq; ad infirma lineæ,quæ facilè prærodant. Item eod.libro.cap. 17. eadem dictione sæpissimè vtitur.

Verùm ex præfata lineæ diffinitione illud dubiũ explicari potest,quæ dicatur linea paterna,maternáve, quarũ in testa
mentis,† contractibus,cæterisque viuentiũ actibus,mentio 5
fit quotidie.& Socin.consilio trigesimotertio.col.5.volumine tertio.opinatur illam dici lineam paternam, cuius caput est pater:maternam autẽ, cuius caput mater sit.sensérat ante eum idem Ancha.cons.95.dum lineã paternã distinguit effectiuè & cõprehensiuè.effectiuè intelligens lineã paternã cuius caput sit pater:comprehẽsiuè,in qua pater continetur: atque subdit,primum modũ intelligendi obseruandum fore omnino,nisi aliud ex mente agentis, aut aliquo pacto dispondentis,colligi possit. Ego tamẽ vtrunque intelle ctũ assumẽdum esse existimo,eundẽ Socin.sequutus in l.Gallus. §.nunc de lege.ff.de liberis & posthumis. & Curti.Iuniorem consilio 5.nu.decimo.ex ipsa diffinitione,ac propria lineæ significatione.ex quibus etiam perpendi, & examinari potest responsum Alex.consi. 53.volumine 6.vbi explicat, quæ dicatur linea masculina testatoris, vel alterius:quo in loco eleganter eius opinionem interpretatur Carol. Mol. ipsum legito.

Gradus verò dicitur habitudo,id est,mensura distantium personarum,qua †cognoscitur,quota agnationis distantia, duæ,plurésve personę differant. Ioan. Andre.quem Præpo. in arbore sequitur. Gradus autem dicti sunt ad similitudinẽ scalarum, locorúmve procliuium, quos ita ingredimur,vt à proximo in proximum,id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur,transeamus.autore Paulo iurisconsul.in l. iurisconsultus. versicul.gradus.ff.de gradib.Sed,vt computationem gradũ explicemus, regulas quasdam prænotare oportet, quarum prima sit.

Iure ciuili,& canonico,ascendentium, & descendentium
linea,quot sunt personæ†,vna dẽpta:tot sunt gradus. Filius 7
ergo primo gradu patri coniungitur.ac nepos auo,secundo. Pronepos proauo,tertio. Abnepos abauo,quarto.

Secunda regula:In linea transuersa æquali,id est,quando vterque distat eodem gradu ab stipite, quoto gradu alter distat à communi stipite,toto distant inter se,& sibi attinent.

Tertia regula.In linea transuersalium inæqualiu:id est,quãdo,alter distat à communi stipite,gradu remotiori, quàm alter,quo gradu remotior distat à communi stipite, eodem distant inter se.Nec in his regulis est controuersia apud veteres iuris canonici professores.⁂ Quanuis Hostien.in cap. quod dilectio.de cõsang.& affini .quodã casu ab hac tertia regula discessisse videatur, eiusque opinionem defendere conetur Duarenus ad titulum.ff.solut.matri.capit.3.de nuptijs. ⁂ Iure verò ciuili vnica constituti potest regula pro omnibus lineis. Quot sunt personę vna dempta,tot sunt gradus. his equidem regulis graduum cõputatio distinguitur, quas Ioan. And. Præp.& Stephanus à Costa in arbore exactiori diligentia exponunt. Sed ita facilia isthæc sunt, vt nec repetẽda fore existimemus. Sat enim nobis sit,prędictas antiquorum regulas, veluti præuias ad matrimonij prohibitionem, tradidisse,quæ Petro Lorioto in elegãti interpret.titu. ff.de gradibus:aliquot rationibus minimè applaudent. Penes quem poterit lector nouas hac in re traditiones inquirere.

Ex his tamen constat, inter ius ciuile,& canonicum in hac
graduum † computatione differentiam esse,cuius rationẽ 8
assignat tex.in capitulo 2.35.quæstio.5. Canones enim,quo ad matrimonium, gradus distinguunt:quod quidem matrimonium inter duas personas contrahitur:& ideo in trãsuersalibus, ex duobus vnicum gradum constituit ius Pontificũ. At ius Cæsarum quo ad successionem,quę ab vno in alium defertur,consanguinitatis iura,& gradus distinguunt. Quo sit, vt promiscuè in vtroque foro quo ad coniugia canonum computatio probanda sit.ita glos.in arbore consanguinitatis, cui similis in §.hactenus.instit.de gradib.quã putat sing.esse Franc.in capitulo secundo.de arbitr.in 6.hæc est magis communis opinio,idẽ notat Deci,in capitul.secũdo.col.secunda.

de testib.In hæreditatibus verò, ac successionibus vtroque foro legalem computationem esse aduertẽdam, & obseruãdã, prædicti omnes sentire videntur. In alijs autem cõtractib. actibusq; cæteris similib.quęlibet cõputatio in proprio foro est seruanda.ex Ioan.Andre.in additionibus adspecu.titu.de succeff.ab intest.§.primo.in fine magnæ additionis,quẽ Præpo.sequitur in dicta arboris interpretatione.colum.decimanona,& vigesima. Cuius conclusionis plurima exempla cuicunque facile erunt obuia: maxime ex his, quæ tradit Tiraquel.libro primo.de retract.§.primo.glo.9.num.21.

Prohibitio autem coniugii, inter consanguineos variè
contingit in antiquis † canonibus: siquidem Fabianus 9
Summus Pontifex,anno Christi ferè ducentesimo quadragesimo quinto,matrimonium omnino vetuit contrahi in tertio consanguinitatis gradu:at in quarto ita prohibuit, vt cõtractum non obstãte prohibitione,minimè dissolueretur, capitulo,de propinquis.trigesimoquinto.quæst.secũda.Sed Iulius primus in septimo gradu matrimoniũ omnino prohibuit,anno ferè trecentesimo quadragesimo.capitulo.nullũ. dicta cauſ.& quæst.Verũ Inno.Tertius,anno salutis ferè millesimo ducentesimo,ad quartum gradum hanc prohibitionem reduxit in capitulo.non debet.de consan.& affinit.huius verò variæ sanctionis meminit Virg.Poly.libro quinto.de inuent.rerum.capitulo quinto.Porro ad quartum gradum
10 matrimonia prohibentur,ad similitudinẽ compacti † corporis humani.autore ipso Innoc.quod constat etiam ex cap. in quadam.de celeb.miss.constat etenim humanum corpus ex quatuor elemẽtis,quæ Bernard.explicat in dict.capitulo. in quadam.& intelligit frigidum, calidum, humidum& siccum.rectius glo.in procę.instit.§.igitur Nam humanum corpus compactũ est,expituita,seu phlegmate, quod humidũ est,& frigidum,cholera,quæ calida, & sicca est,melancholia quæ frigida,& sicca est:itẽ sanguine,qui humidus, & calidus est.Sanguis aeris elemento respondet, qui humidus, & calidus, est: præcipuè tamen humidus censetur:atque ob id humidum est hoc elementum. Choleragni similis est, qui & si calidus,& siccus sit:calidum,tamen hoc elementum ex propria vi dicitur. Atra bilis,seu melancholia,terræ elemẽto confertur,quod propriam habet siccitatem,etiam si frigidũ sit. Pituita cõparatur aquæ elemẽto, quod etiã si humidũ sit: id tamẽ peculiare habet,quod frigidũ sit. Hæc ergo quatuor elemẽta corpus humanũ cõstituũt. Humidũ,id est, sanguis. Calidũ,id est,cholera. Siccũ,id est,atra bilis. Frigidũ,id est pituita,& sic,aer,ignis,terra,& aqua,quod Ludoui. Cæli.adnotauit lib.2.lect.antiq.cap.vndecimo.ante eũ Galenus lib. 2. de elementis.quẽ Latinũ fecit Ioãnes Andernac.explicat idẽ Leonardus Fuchsius in cõpẽdio medicinę c.8. & c.decimo

Quartus igitur gradus ex dicto cõcilio prohibetur.in trãsuersa cognationis linea. At in linea recta ascendentium, &
11 descendentium,† nullis finibus prohibitionem contineri, quibusdam placet,quorũ primas obtinet Caius iurisconsul. in l.nuptiæ.in 4.ff.de ritu nupt.vbi glo.idem notat.cui simil. in arbo.consanguini.quam ibi approbat Præpo. columna secunda. Abb.in dict. capitu.non debet.columna quarta. Regia l.quarta.titulo sexto.partita quarta. Sylvest.verb.matrimonium.8.quæstione sexta.colum.quarta. Scot.& Paluda.in 4.sententia.distinctione 40.qui inde confingunt hoc,quod rationes huiusce prohibitionis in linea recta ascendentium, & descendentium semper quocunque gradu locum habeãt. Tota enim prohibitio coniugalis inter consanguineos, ex
12 † eo iusta censetur,& rationi consentanea,quod amicitia ex sanguine orta satis sit sufficiens,absque matrimonij contractu, ad charitatem in republica custodiendam Oportet ergo coniugia inter eos contrahi, qui à sanguinis vinculo remoti sunt, quo inter eos coeat amicitia:quam rationem & alias Plutar.adducit in problematibus Romanis.numero 108.& Diuus Augustinus lib. 15.de ciuita.Dei.ca.16.Gratia. in 1.capitulo.35.quæst.prima.potest adnotari & ex Cicerolib.quinto.de quibus his etiam suffragatur, quod reuerẽtia iure naturali parentibus debita, minimè patitur hanc cõiunctionem.quod Thom.tradit.2.2.quæstione centesimaquinquagesimaquarta.articulo nono.exactè huius prohibitionis rationẽ inquirẽs quibus plura adiungi possunt ex Tiraquel. 7.lege connubial.nnmero trigesimoquinto. Rursus quibusdam placet,in hac linea recta solum quartum gradum, & citeriores prohiberi. Sic Gofred.scribit in Summa.titul.de consang. quem Angelus sequitur verb. matrimonium. impedimento sexto. Ego verò nullo pacto his assentior opinionibus. Prima enim corruit manifestè, quia rationes huius prohibitionis in tricesimo gradu cessant prorsus,

non tantum in centesimo,millesimóve.& id docet Caiet.2. secundę, quæst. centesimaquinquagesimaquarta. articulo nono. Secunda autem opinio manifestè falsa est. Constat enim adhuc in quinto,ac decimo lineę rectæ gradibus,rationes prohibitionis omnino vigere. Illud tandem in hac controuersia planè fatemur nihil esse,quod nos ad eam definiendam cogat:cùm in iudiciis, aut regimine reipublicæ minimè contingeret,si probabili cõiectura id diuinare licet. Et tamen in disputatione, hanc coniugalem prohibitionẽ vltra vigesimum gradum non extendi liberè cõtendam. In collateralium linea,quæ transuersa à iurisconsultis dicitur, id manifestum est,quintũ gradũ nulla prohibitione vrgeri:quo fit,vt quis possit vxorem accipere fœminam à fratre recta linea,quinto,seu quarto gradu distantem Ira Ioan. Andre.in gl.arboris in fine:quem sequuntur Anto. & Cardi.in cap.tua.Anchar.in cap.fin.per tex.ibi,& Henr.in c. non debet.de consang.quanuis Hosti.in summa.ti. de consang.§. vsque.versi.sed nunquid.contrarium teneat.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Affinitatis diffinitio.*
2 *Affinitas vnde dicatur.*
3 *Affinitas ex coitu etiam illicito oritur.*
4 *Affinitas frequenter concurrit cum publica honestate.*
5 *Affinitatis impedimento sublato per dispensationem publica honestas etiam tollitur.*
6 *Affinitas matrimonium impedit, solum in primo genere, & intra quartum gradum.*
7 *Affinitas an detur inter virum,& vxorem?*

§.Septimus,de affinitatis impedimento.

1 SEptimo loco agendũ erit de affinitate, cuius cognitio†à diffinitione pendet,quam Ioannes Andre. ita concepit: Affinitas est personarum proximitas,ex coitu prouenies omni carens parentela.ita ipse in arbore affinitatis.quod si inuitimis verbis voluit Ioan.Andre.ex affinitate consanguinitatem necessariò non deduci,planum erit,id quod diffinitio proponit. At si sensit: affinitatem non posse concurrere cum consanguinitate,falsum est. Siquis enim carnaliter cognouerit alteram ex duabus sororibus,quæ tamen erant eius consanguineæ intra quartum gradum:non poterit alteram ex his vxorem ducere impediente matrimonium ipsum affinitate,atque etiam consanguinitate.vt Præp.notat.post gl.ibi in arbore affinitatis.columna quarta. Vnde in dispensatione ad contrahendum matrimonium,à Romano Pontifice impetrata,oportebit vtrunque impedimentũ sublatum fuisse. Ego verò affinitatem esse arbitror,proximitatem personarum,ex coitu deductam. Sic tamen dicitur,eo quod duæ cognationes,
2 quæ diuersæ sunt per† nuptias copulẽtur.l.non facile. §. affines.ff.de grad. vnde affines propriè dicuntur inuicẽ viri & vxoris cognati.licet quandoque affines dicantur, qui cõsanguinei sunt.sicuti optimè adnotauit Tiraq. lib.j. de retrac. §. 1.in gl.9.n.20. Dixim⁹ indiffinitione ex coitu,nõ ex nuptiis: quia quo ad coniugium impediendum,affinitatem ex coitu deduci,constat,etiam si coactus sit.tex.in cap. discretionem.de eo,qui cog.consang.vxor.suæ. Nec refert,an sit ex vi præcisa,an ex conditionali:vt ibi probare videtur text.dum dicit,quantum potuit renitentem. Quinimo coitus cũ dormiente,hanc affinitatem producit. quod ibidem notant Card.& Præpo.ex eo,quod copula carnalis etiam cum dormiente contingit. Vnde constat coitum esse de substantia affinitatis.vti tradit post alios Ferdin. Loazes Præsul Illerdẽsis in tracta.de matrim.dubio 1.fo.fin.& dubio decimoquinto. Atque etiam ex coitu illicito†affinitatem oriri,probat
3 tex.melior cæteris,secundum Abb.ibi in dicto cap. discretionem.vbi Henr.idem notat post glossi.ibi.idem glo. in arbore affinita.aptissimus text.ad id in capit.in literis.secundũ Abbatẽ & Areti.ibi.de testib.text.in capitulo secundo de cõsang.notat Capel.Tolo.& ibi Aufrer.96. quam opinionem asserit esse communem Sylvest.verb.matrimonium.8.impedimento.decimoquinto.camque tenet Hieron.Paul.in prouinciali.folio trigesimo octauo.& probatur eadem sententia in l.liberi.C.de nuptiis,quę prohibet ob affinitatem filiũ patris concubinam in vxorem accipere:non tantum ob solam honestatẽ:quod salio existimat Corat.libro primo Mis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cell.cap.tertio.dicens ex concubinatu minimè oriri affinitatem, nec eius ad nuptias impedimentum: cùm iure ciuili permissus fuerit concubinatus. Ea enim consideratio ex eo deficit, quod coitus coniugalis licitus omnino est: ex eo tamen deducitur dubio procul affinitatis impedimentū. Vnde constat, ex sponsalibus, etiam de præsenti, ante copulam nō oriri affinitatem: & si Diuus Thom. contrarium opinetur in 4. distinctione quadragesimaprima. quęstione prima. articulo primo. columna quarta. dicēs, ex sponsalibus de præsenti ante coitum, affinitatem oriri, non publicę honestatis impedimentū: cui adstipulatur Florenti. 3. part. titulo primo. cap. 11. in fine princ. quod tamen falsum est. ✻ Licet Magister sententiarum eandem opinionē probare videatur, dum scribit, ex matrimonio rato, non tamen consummato publicā honestatem oriri, vel forte affinitatem, quod & Domini. Soto. in dict. quæstione prima. articulo secūdo, admitit, & tamē iure probari non poterit. ✻ Nam oritur ex his publicæ honestatis iustitiæ impedimentū nō affinitatis. Abbas & Prępo. in capitul. sponsam. de sponsa. Syluest. verbo, matrimonium. 8. §. decimoquarto. & Palud. in 4. sententia. distinctione 4. 1. quæstione secunda. columna 1. quæstione 1. articulo 3. Regia l. 5. tit. 6. par. 4.

Illud tamen animaduertendum est concurrere posse frequentissimè affinitatem † cum publica honestate: nempe subsequuta inter sponsos carnali commistione. Vnde in dispensatione à Romano Pontifice impetrata, non erit satis de rogare impedimento affinitatis, nisi derogetur etiam impedimento publicæ honestatis, ibidem concurrenti. glos. recepta communiter in arbore affinitatis. Abb. in capi. sponsam. de sponsa. Domini. cōsilio trigesimotertio. columna quarta. Verum hęc opinio, quam vulgus probat, subuertitur manifestè. Nam Præpo. & Stepha. in arbore affinit. planè fatentur 5 satis esse. si in petitione ipsi Romano Pontifici † oblata, affinitatem ex coniugio ortam fuisse mentio fiat. idem notat Syuest. verb. dispēsatio. quæstione quinta. & verb. matrimonium. 8. quæstione decimaquarta. & Ferdi. Loazes in tract. de matrimonio. dubio 10. numero decimo. & tamē Romanus Pōtifex, derogans affinitatis impedimento, potissimum de licita intelligit, atque ei simpliciter etiā derogare videtur, absque alia expressione. Sicuti tradit Franci. de Ripa libro secundo respons. capitulo primo. Licita tamen affinitas non potest esse absque publica honestate: igitur sublata affinitate simpliciter, etiā publica honestas rollit, quæ cū affinitate, ita expressim notat Nicola. Milis. verb. dispēsatio. quē refert, & sequitur Feli. in c. postulasti. de rescript. 17. col. & Nico. Boeri. decis. 264. col. pe. dicens se ita vidisse bis iudicio obtentū mota controuersia. Huic etiā opinioni accedit Hieronym. Paul. in prouinciali. folio 58. col. 1. quibus conducit plurimū sententia glo. quā ibi Abb. Prępo. & alij approbāt. in c. nō debet. de consang. quæ dicit, sublata affinitate vltra quartū gradū, publicam etiā honestatem sublatā, & antiquatā esse: pro qua opinione notāt Abb. & Prępo. ibi. statutū in vna re, in alia quæ ei sit cōsequutiua, locum prorsus habere: sic ergo, inquiunt, sublata affinitate vltra quartū gradū publicā etiā honestatē censeri eodē iure remissam: cū ea ex affinitate omnino consequatur: & affinitatis sit socia. Ex quo ipsi dict. glo. ad probādum hunc argumētandi modū inducunt, perperā tamē, cum absque affinitate detur publica honestas, nō sequuta copulā inter sponsos. Itē affinitas sine publica honestate, vbi ex coitu illicito illa oritur. Rectius tandē ex dicta glo. collegissent aliū argumentandi modum: nēpe ex duobus, quorū alterū instar alterius esse statutū, si demū vnū lege noua, corrigatur, sublatum & alterū censeri, quod eius instar antea sancitum fuerat. notāt Domini. in c. primo. versicu. quinto fallit. & ibi Francisc. versiculo nono. de tempor. ordi. in 6.

Affinitas autē gradus sibi peculiares nō habet, præter eos 6 qui in cōsanguinitate distinguuntur. Is † enim, qui Semproniæ per coitū adiungitur, affinis erit ipsius Semproniæ propinquis eo gradu, quo illa eis est cōsanguinea. Generata tamē affinitas habet. Nam persona alteri additæ per carnis copulā genus mutat, non gradū. Genus, inquam, ita vt prima persona genus mutet vinculi: cæteræ autē genus affinitatis ipsius. Is enim, qui cognouit Sēproniam, nō mutat genus affinitatis, sed vinculi, quippe qui nouus fiat affinis ipsius Sēproniæ cōsanguineis. At ea, quæ Sēprohiæ viro per copulā adiūcta fuerit, mutat genus affinitatis: erit enim in 2. genere affinitatis ipsis Sēpronię cōsanguincis: cū vir Sēpronię esset in 1. genere. quæ omnia aperte docet Ioa. And. in gl. Arb. Affinit. & ante eū Ber. in d. c. non debet. Nec 2. gen° affinitatis hodie prohibetur: vt ibi ab eccles. est decisum. Ex quo patet posse quē in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre. Ităposse quemquam diuersis temporibus duas vel plures fęminas vxores sibi accipere: quæ tamen cum duobus, pluribusve fratribus matrimonium contraxerant. secūdum Cardinal. in dicto cap. nō debet. Stephan. & Præpo. in arbore affinit. contra Ioan. Andre. & Inno. qui in his casibus videntur prohibitionem matrimonij adhuc admittere.

Ex quo subinfertur, legem municipalem, qua sancitū solet, cōpromittendas fore omnes lites, quę inter affines oriātur minimè locum habere in affinibus secundi generis. Hoc enim genus nullum iam habet effectum. ita notat Iason in l. quod Seruius. col. 2. ff. de condict. caus. dat. idem Ias. in l. qui se patris. C. vnde lib. num. 59. & ibi Curti. Iunior. nu. 78. aduersus Paul. Castren. qui ibidem contrarium dixerat. Solent tamen quandoque dari literæ apostolicæ declaratorię super 2. genere affinitatis. teste Hierony. Paulo in prouinciali. fol. 19. quod fieri opinor ad sedandū cōtrahentiū scrupulos.

Secundò, hic notandum est virum & vxorem non esse af- 7 fines: ex eis tamen producitur vinculum † hoc affinitatis. ita gl. in arb. affini. & in §. affinitatis. inst. de nupt. & in l. affinitatis. C. commu. de success. notat Theophilus in §. diximus. instit. de nuptiis. Abbas & alij in capitulo quod super his. de cō Tho. in 4. sententiarum. distinctione quadragesimaprima. quæst. prima. contra Porcium, & Iason. in d. §. affinitatis. Præ dicta tamen municipalis lex, de controuersijs affinium compromittendis, in viro, & vxore locū habere debet. secundū Iason. in dict. l. quod Seruius. col. secunda. cuius opinio cōmunis est. secundum Curtium Iunio. in dicta l. qui se patris. sum de præsenti, id non crederem ita facile recipiendum fore: tametsi Iason in dict. l. quod Seruius. cōtrariū opinetur, dicēs post glo. ibi ipsos sponsos impropriè esse affines: quod ego non admitterem, siquidē eodē pacto dicere posses esse impropriè affines, eos qui nec cētesimo gradu sanguinis vinculo coniuncti sunt. Fortasse tamē Iason. opinio, remota præquitate seruāda. Nā & spem matrimonij maximos effectus habere constat, & nos superius quandoque id probauimus.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Incestus diffinitio, eiusque denominatio.*
2 *Pœna laici committentis incestum.*
3 *Clericus propter crimen incestus est perpetuo deponendus.*
4 *Incestus propriè non dicitur, si quis cognouerit consanguineam sponsæ, nondum ab eo cognitæ.*
5 *Incestas nuptias contrahens, qua pœna sit puniendus.*
6 *Pœna amissionis bonorum ipso iure inducta, etiam ab hæredibus delinquentis exigitur.*
7 *Priuandus per sententiam beneficio, vel alia qualibet re, virum faciat fructus suos post commissum delictum.*
8 *Fructus bonorum quibus quis ipso iure priuatur à die commissi crimnis, sunt fisco adiudicandi.*
9 *Priuatus bonis ipso iure, à die delicti, nec alienari potest: imo rem alienatam fiscus vendicat non soluto emptori pretio.*
10 *Pœna ipso iure inducta, an locum habeat in foro conscientiæ.*
11 *Pœna conuentionalis an debeatur in foro conscientiæ.*
12 *Damnum culpa leui, vel leuissima illatum, an in iudicio interiori sit resarciendum.*
13 *Intellectus ad l. in leg. ff. ad l. Aquili.*
14 *Incendium, quam culpam præ se ferat ex legis præsumptione?*
15 *Intellectus cap. primi. de adulter.*
16 *Pœna an præscribi possit mala fide.*
17 *Regia l. prima. titu. de excommunicatis. lib. 8. ordin. intelligitur.*
18 *Incestæ nuptiæ in legibus eas punientibus, ex Pontificio iure sunt considerandæ.*
19 *Incestas nuptias contrahentes bona fide: sed postea detecto impedimento in eis perseuerātes, nec canonicis, nec legalibus pœnis puniuntur.*
20 *Incestas nuptias contrahentes, à pœnis prædictis liberi sunt, si matrimonium nondum est carnali copula consummatum.*
21 *Error iuris, aut ignorantia crassa, an ex cuser à pœnis, contrahentes incestas nuptias & numero vigesimo secundo.*
22 *Intellectus ad l. qui contra. C. de incest. nupt.*
23 *Maritus an possit excludere, ex iure fisci vxorem, dotem repetentem, quæ nuptias incestas scienter contraxerat?*
24 *Maritus in dote putatiua soluenda non habet annuam dilationem*

Maritus

5 *Maritus non lucratur fructus dotis putatiuæ.*
6 *Maritus ad dotem putatiuam conuenitur vltra quàm facere possit.*

§. Octauus, de contrahentibus incestas nuptias.

1 HIs omnibus, Quæ in duobus proximis paragraphis diximus, addendum † est incestum dici coitū inter consanguineos, vel affines. capi. lex illa. §. incestus. 36. q. 1. l. si adulterium cum incestu. in princ. ff. de adult. notat optime Tho. 2. 2. q. 154. art. 9. Abb. in ca. 1. & in ca. veniens. de eo, qui cogno. consang. vxo. fuæ. gl. in rub. C. de adult. text. in §. ergo. & ibi Doct. instit. de nup. Regia l. 1. tit. 18. iuncta l. 2. tit. 19. part. 7. Erit tamen hæc diffinitio intelligenda, quando coitus cōtingit inter affines, vel consanguineos, qui iure prohibente matrimonium contrahere nequeunt: in his enim incestus dicitur: atque nuptiæ ab his contractæ vtroque iure incestæ appellantur: quasi in his nuptiis minimè adsit cestus: id est, cingulum illud, quo Venus vtebatur ad honestas nuptias. Has tamen nuptias, quæ inter consanguineos contrahuntur, appellat quandoque lex nefarias, & naturæ contrarias. text. in authen. de incest. nup. in princ. colla. 2. & Canon. in cap. cum secundum leges. de hære. in 6. Sed isthæc denominatio ad nuptias in gradu naturali, vel diuino iure prohibito, cōtractas, referenda est. ita gl. in d. auth. de incest. nupt. & in rub. C. de incest. nup. Archi. Ioan. Andr. Domi. & Franc. in d. c. cum secundū leges. Vnde non est admittenda gl. quæ in d. ca. cum secundum. intelligit, nuptias naturæ contrarias eas esse, quæ ex vitio Sodomiæ contrahuntur: cùm ibi text. huius criminis pœnam minimè tractet, nisi gl. interpretationem referamus ad text. in l. cum vir. C. de adul. vbi puniuntur nuptiæ, quæ inter mares fœdissimè celebrantur. Hinc etiam apparet, non esse omnino recipiendam distinctionem Constantini Harmenopuli, qui lib. 4. ti. 6. ad finē scribit, incestas dici eas nuptias, quæ ratione sanguinis prohibentur, vt inter consanguineos. Damnatas autem eas, quæ à iure vetantur inter tutorem, & pupillam, libertum & patronā, seruum & dominā. Nefarias verò eas, quę iniquitatis causa passim improbantur, sicuti cum moniali, rapta, & similibus.

Incestus autem crimen absque matrimonio commissum 2 iure ciuili pœna adulterij punitur. gl. Bar. & † Doct. in l. si adulterium cum incestu. in princ. ff. de adul. gl. & cōmunis in Linter liberas. ff. eo. tit. Angel. in tract. de maleficijs. ver. che may adulterato. col. pe. Paul. Cril. lib. 3. de pœnis omnifariā coit°. q. 3. Reg. l. 3. tit. 18. par. 7. Pœnam verò adulterij trademus statim. ca. 7. §. 6. itē iure Regio hoc crimen committens dimidia bonorū parte priuatur, eaque fisco adiudicatur. l. 7. ti. vl. lib. 8. in ordi. Regiis. Quod si clericus hoc delictum com- 3 miserit, † deponitur ab ordinib. perpetuò. arg. text. in c. tuę. de pœnis. gl. in c. Maximianus. 81. dist. & in cap. lator. 2. q. 7. quas dixit singul. Imol. in c. vt clericorum. de vit. & hon. cleri. & eas sequuntur Abb. & Doct. in c. at si clerici. §. fi. de iudic. dicentes, clericum pro fornicatione, quæ simplex nō sit, sed maximā habeat deformitatem, deponendum fore: sicuti pro adulterio, incestu, stupro, & similibus. quod etiā notat Paul. Cril. d. 13. q. 3. 2. & 7. Qua pœna punitur & is, qui carnaliter cognouit fœminam intra quartum gradum consanguineam eius, quam antea cognouerat. ita egregiè Ioan. Berna. Calagurritanus Antistes in pract. crimi. c. 78. quod comprobatur ex eo, quod affinitas etiam ex coitu illicito oriatur. 4 † vt in præced. §. notauimus. Si verò quis fornicetur cum ea fœmina, cū qua habet publicę honestatis iustitię impedimentū, quippe qui eius cōsanguineā intra 4. gradū despōsauerat, abiq; carnali cōmistione: punietur arbitrio iudicis, nō his pœnis, quas modo prędiximus: licet gl. in d. c. Iex illa. existimet, hāc fornicationē posse incestū dici: id etenim locū habet ex impropria dictionis significatione, quæ in pœnis admittēda nō est. Pro qua opinione est insignis gl. in cle. vni. verb. eos, de cōsang. quam ibi Doct. cōmuniter approbāt. dicētes ex ea, cōtrahentē matrimoniū cū fœmina, impedięte publicæ honestatis iustitia, non esse excommunicatum: ex illo canone, qui cōsanguineos, affines, religiosos, moniales, & constitutos in sacris matrimoniū contrahētes, ipso iure excommunicat.

Is autem, qui incestas nuptias contrahit, iure ciuili, si hu- 5 milis & vilis sit verberatus † in exilium mittitur, bonis omnibus fisco adiudicatis, non existentibus ipsius delinquētis filijs legitimis, qui fisco in bonis præferūtur. Vir autem honestus, infamis effectus, ac bonis eodem pacto amissis, in insulam perpetuò relegatur. tex. in auth. de incest. nup. colla. 2. aut. incestas. C. incest. nup. Reg. l. 3. tit. 19. part. 7. Ang. in tract. de malefic. versi. che may adulterato. col. pen. & Paul. Grill. d. libro tertio. quæsti. 3. quā in re plurima sunt adnotanda.

Primum. bona contrahentium incestas nuptias, fisco ipso iure, à die cōmissi criminis, esse adiudicata. probat tex. in dict. 6 cap. cum secūdum leges. & in authen. de † incest. nupt. vnde nō est iudicis sentētia ad condemnationem necessaria: quod plurimum refert. Nam licet alias morte delinquentis crimina extinguantur. l. 1. & 2. C. si reus vel accus. mort. fuer. cap. admonere. 33. quæst. 2. ca. causamque. in 2. qui filij sunt legit. vbi glo. à nobis in 2. & ibi gl. de sentēt. excōmu. ramē quādo à lege, vel canone pœna amissionis bonorum inducitur ipso iure, etiā mortuo delinquēte illud crimē tractari potest, & in iudicium deduci contra hæredes, ad effectum vt fiscus bona illa omnino consequatur. gl. est in l. 3. §. quod autem. ff. quod quisq; iur. quā Doct. ibi cōmuniter approbāt. dicit ordi. Ioan. Anani. in c. in literis. de rapt. 2. col. & Sing. Bal. in l. vni. C. de priuileg. dotis. col. pe. & Bald. Nouel. in tract. de dote. par. 12. nu. 25. pro qua optimus tex. secundum Bar. & Docto. ibi in l. commissa. ff. de publica. & in l. Caius. ff. ad Sylla. Bar. in l. 1. ff. de priuat. delict. Deci. in l. pupillū. §. in hęredes. ff. de reg. iur. quā opi. probat tex. insignis in c. accusatus. §. pen. iūcto c. cū secūdū de hære. in 6. & esse eā communē asserit. And. Tiraquel. in l. si vnquā. C. de reuo. dona. verb. reuertatur. n. 241. & Ias. in d. §. quod autē. vbi ipse, & Ioan. Igneus, n. 15. contra hāc communē dispurat. Hinc etiā & illud est tractādū, an fructus bonorum, quę ipso iure fisco propter crimina deferūtur, sint ipsi fisco adiudicandi à die commissi criminis, an à die litis contestatę? qua in re difficilis est quæstio in bonorum amissione, quæ ipso iure à lege non infertur, sed per sententiam. Nam is, qui priuandus est per sententiā re propria ob delictum, donec sententia feratur, aut saltē litem in criminis accusatione contestetur, ita fructus recipit, vt nec iudex in sen- 7 tentia possit eosdem fructus † fisco adiudicare, siue sint extantes, siue consumpti. notat Card. in cle. constitutionē. §. cęterū. ad finē, de elect. & Fel. in ca. de quarta. de præscrip. n. 33. ea ratione cp hic delinquens donec per iudicē priuetur re propria, seu dignitate, officio, aut beneficio, titulū habeat, quo ipsius rei fructus iure optim opercipiat. idē notat Corne. in l. 1. C. de his, quibus vt indig. cuius opinionem Feli. in dict. capitulo de quarta. pluribus rationibus cōprobat. quibus tamē respondet Anto. Burgensis in capitul. ad nostrā. de emption. & venditio. num. 34. contrariam opinionē sequutus, ex qua fructus percepti ab ipso delinquente ex ipsis bonis quibus priuandus est per sententiam, fisco adiudicantur à die cōmissi criminis: propter malā fidem, quam delinquens habuit commisso crimine, & quia titulus ille, quē in re habuit, reuocatur per sentētiam. probat hanc opinionem tex. in l. prima. C. de his quib. vt indig. vbi Paul. Castrens. Alex. & Iaso. idem notant. quorum opinionem idem Paul. asserit in l. prædonis. per text. ibi. ff. de perit. hæred. post Bald. & Ange. ibi. & esse eam communē testatur Ioan. Bernar. in Pract. crimi. cano. capitulo 123. qui opinionem Card. Corne. & Feli. existimant, procedere. quando ipse delinquens etiam post delictum, in dignitate, beneficio, aut officio, debitum ministerium exhibuisset. Quod tamē ego intelligerem, nisi delictum, etiam occultum, etiā peracta pœnitentia delinquentem ipso iure. ministrare impediret: vt si esset crimen, quod irregularem delinquentē constitueret: tunc etenim seruiendo, ac ministrādo in officio, quod exercere non poterat, dignus esset maiori pœna, ac delictum maximè augeret: quo fit, vt fructus ei nō sint iusta ratione concedendi, nec dimittendi: pro quo facit quod Fel. notat in c. inquisitionis. 1. col. de accusa. dicēs delinquētem nō posse tutè in animæ iudicio retinere beneficiū eccleſiasticū, cui est annexus ordo sacer, quem ipse propter crimen exercere nō potest. Verum si à lege, vel canone, bonorū beneficij, vel dignitatis priuatio ipso 8 iure fit: & ipso † commisso crimine, fructus à die criminis perpetrati, per iudicem fisco adiudicantur indistinctè. tex. in l. eum qui. in princip. ff. de his qui. vt indig. gl. notabilis in Authen. de incest. nupt. §. primo. versi. imminere. quā ibi Doct. communiter sequuntur. & dicit singul. Reper. inquisitorum. verb. confiscatio. & aureā Petrus à Velluga. in specu. princip. rubrica decimaquarta. §. nunc videmus. numero octauo. notat idem Felin. in capitulo Rodulphus. de rescript. numero trigesimooctauo. idem in dicto capitul. de quarta. numero trigesimotertio. & Tiraquel. in dicta l. si vnquā. verbo, reuertatur. numero 219. His accedit, quod retineus beneficium ecclesiasticum, quo est priuatus ipso iure, dicitur intrusus: vt ex Brixiensi notat Fel. in capitulo. in nostra. de rescript. coro

Universidad de Deusto
Biblioteca

la.2.quod ipse intelligerem,quando quis fuit per sententiā priuari 5,& retinet illud beneficium, vel quando ipso iure priuatur,& fuerit sequuta sententia declaratoria: ex cap.cū secundum leges.de hæret.in 6.& Nicol.Milis verb.intrusus, imo requiritur vtroque casu sententiæ exequutio vt scribit additio Rotæ.16.in nouis. & Probus in pragmati. sanctio. titul.de pacifi.possessoribus.verbo.violentus: vbi Chosmas idem quod Brixiensis adnotauit.

Ab eadem iuris decisione, qua bona contrahentis incestas nuptias, fisco ipso facto deferuntur, & illud insurgit: quod à die commissi criminis administratio bonorum ipsi delinquenti aufertur, atque bonorū dominium statim in fiscū transiatum censetur.quod probatur in l.commissa. ff. de publi.& vectig.vbi Bart.& Imol.hoc notant.Ioan.Andre. & Doctor.in dicto cap.cum secundum. Cinus & Bald. in authenti.incestas.C.de incest.nup. quo fit, vt res quælibet ex fisco delatis per delinquentem alienata,ab ipso fisco reuendicari possit,pretio ipsi emptori minimè soluto. Nam si dominium in fiscum transfertur,& fiscus fagit reiuendicatione,sequitur, minimè debere fiscum pretium emptori soluere:siquidem agens reiuendicatione,ad pretium nō tenetur.l.inciuilem. C.de furtis.hoc ipsum in hac specie notat Bart.in l.post contractum.ff.de donatio.col.quarta. Dec.cō silio 235.colum.tertia.Andre.Tiraque.in dict.verb.reuertatur.nu.267.latè Ioannes Hannibal.in repet. dictæ l.post contractum.in 2.tempore.nu.160.Si tamen pretium datum ab emptore reperiretur inter bona ipsius delinquentis,teneretur fiscus bona illa capiens,illud emptori reddere,sicuti notat Repertoriū inquisitorum. verb. alienatio. idem dicens, quando pretium illud fuit conuersum in vtilitatem bonorum delinquentis,atque illa vtilitas ad fiscum cum bonis fuit delata.quod Bart.notat in l.tertia.ff.de his,quę in fraud. cred.per l.emptor.ff.de reiuendicat. & vtrunque probat Cōrad.tracta.primo.de contract.quæstione septima. conclusi. 3.Sed & si alienatio à delinquēte facta fuit ex causa necessaria: nempe pro alimentis,alienatio licita videtur,nec potest res alienata,per fiscū vendicari.vt notāt Paul.de Monte Pico.col.19.& Ioā.Hannibal.n.481.in d.l.post contractum.& Sylu.verb.hære.1.q.8.& licet ex Bar.in d.l.post contractū.in 2.tēpore.possit contrariū colligiæquior tamē, & verior videtur præmissa opinio.Ex his considerandum est delinquētem nō esse à fraude,nec à peccato immunem, si prędicto casu,quo bona eius sunt ipso iure fisco delata, rē aliquā alienauerit,ipsum emprorem hoc ignorantem decipiens. Syl. verb.hæresis.1.q.3.Ioan.à Medina de restitut.folio 4. col.3. & Hadria. quodlib. 6. articulo 1. illat. 4.cum ipsi emptori immineat.ex cuipa venditoris periculum amittendi rem & pretium.Hinc etiam constat,fiscum non teneri ad soluenda debita,ab ipso delinquente contracta post commissum delictū:illa verò quæ tēpore criminis perpetrati ipse delinquens contraxerat,soluere tenetur fiscus.l.1.§.an bona.& ibi Bart. ff.de iure fisci.latè Guili.Benedictus.in c.Ray nuntius.de testa.verb.& vxorem num.850.

Sunt etiā qui existimēt.bonorū amissionis pœnā, ipso iure à lege inductā,tantā habere vim, vt etiā in cōscientiæ fo-10 ro†locū habeat.Vnde fit,vt nulla sententia expectata, ipse delinquēs illa bona teneatur fisco restituere, nec tutè ea possit obtinere,quia pœna ipso iure indicta per leges exteriores,locū sibi vendicat in foro interiori.Abb.& Fel. in ca. 1.de constitutio.nu.44.idem Abb.in capitul.dilecti.de arbit. cui opinioni & plures alij Doct.accedunt,quos refert,& sequitur And.Tiraq.in d.l.si vnquā.verb. reuertatur. nu. 236. pro quib.est optimus text.in c.2.de præscriptio.in 6.per quē apertè probatur,hæredes hæretici,scientes defunctum hæresis crimen commisisse,non posse viu capere bona defuncti aduersus fiscum,quia malam fidem habent.igitur nō possunt iustè bona illa possidere,quippe qui ea detineant iniustè.Sed contrariam opinionem veriorem esse probauimus, nulla etenim pœna,etiā ipso iure statuta,in conscientiæ foro debetur,nec exigenda est necessario, ab ipso sacerdote, qui pœnitētem iudicat.quod probatur 1.ex l.fin.§.fin verò. C.de iure delliberād.& in l.si quis in tantā C.vnde vi.quib.legib.imponitur pœna ipso iure,& tamē communiter Doct, asserūt,illarū legū pœnas in foro conscientiæ nō deberi.Artēta quorundā interpretatione,qui tenēt nō cōfecto inuentario hęredē in foro animę vltra vires hęreditarias minimè teneri:vt tradit Iaso.in rub.ff.de adquir.hęred.ita intelligēs d.§.finverò.quod ipse latius deduxi in c.1.de testā.Sed & quo ad l.si quis in tantā.& si gl.cōmuniter,recepta velit illi⁹ legis pœnā,sententiā exigere:tcste Ripa in c.sępe.col.penultima.de reest.spoliat.nō desunt tamē,qui ipso iure pœnā ibi sanciti, existimēt.qđ apparet ex traditis pTir.d.ver.reuertat.nu.126.

Secundo eadem sententia coadiuuatur ex capitul.cum secūdū.de hæret.in 6.vbi statuit Roma.Pontifex in pœnis etiam ipsoiure incursis,requiri,vt earū exquutio fieri iustè possit,per declarationē iudicis.igitur ante hāc declarationē nō tenetur delinquens in interiori iudicio pœnam soluere. ad idem tex.in l.cius qui delatorē.& ibi Bartol.ff.de iure fisci. Fel.in ca.Rodulphus.nu.trigesimoseptimo.de rescrip.Tertio eidem assertioni suffragatur ratio illa,qua comprobatur,pœnam legis exterioris non habere vigorem in interiori foro. Id etenim ea ratione probatur,quòd iure diuino,delinquēs nihil tenetur restituere,præter damnum,quod proprio delicto intulit:pœnam autem,per exteriores leges statutam,nō tenetur soluere, quia illa actum iudicis, id est,exequutionē exigit,is vero qui deliquit nulla lege tenetur, pœnā aduersus seipsum exequutioni mandare, eandem iudice minimè exequente.quam rationem Diuus Thom.tradit 2.2.quæst. sexagesimasecūda. articulo tertio.& ibi Caieta.Felin.in cap. audiuimus.de simo.optimèo rtu.in tracta.de vlti.fine.illat. decimaoctaua.ad finem. & Adria. quodlibet. 6. articul.1.ex quo plura inferuntur.

Primò ratio vera ad glo.in cap.fraternitas.12.quæstione secunda.quæ insigniter asseruit,pœnam in conscientiæ foro nō deberi.quā Doct.omnes commēdant in capitulo primo. de constit.maximè Abb.Felin. & Deci. dicit singul.Corsin sing.verb.pœna.Adria.quodlib.6.articulo primo.illat.3. Ludou.Gomez.in §.sic itaque.numero 16.& in §.ex maleficijs. numero 14.de actio.Atque ista est communis opinio licet Gomez in dictis locis,& Deci.in d.c.1.n.20.dubitent & quibusdā frīuolis rationibus reprobare,vel falsò restringere valeant prædictæ gl.assertionē, quā etiam Cinus probat in reg. peccatū.2.col.de reg.iu.in 6.Nec Theologi dissentiūt ab hac cōmuni Canonistarū sententia, vt cōstat ex paulò antè additis.ex quib. procedit prædicta opinio, etiā si pœna ipso iure alęge,vel canone imponatur.quod in specie notat Caie.in d. artic.3.Fel.in d.c.audiuimus.Deci.in d.c.1.de constit.n.20.& Sylue.verb.pœna.q.25.& Adri. quodli.6.art. 1. Pulchrè & eleganter Domi.Sot.lib.1.de iusti.& iur.quæstio. 6.articul.6. Nec obstat text.pro prima opinione adductus in c.secūdo,de præscriptio. in 6.quia ibi exigitur bona fides in præscriptione,etiam probato crimine in exteriore iudicio,possint bona illa per fiscum capi:nō tamen ex hoc innuit text.hæredes teneri ea bona restituere ante præscriptionē,absque sententiā iudicis,etiam si sciant defunctū,deliquisse.Hæc enim scientia mala fides ibi appellatur respectu præscriptionis, quæ ignorantiam criminis requirit.Cæterum quo ad hanc primā illationem omnino legēdus est Alfonsus à Castro.lib.2.de Iust.hæreti.punit.vbi capitul.7.& latissimè li.2.de potest.leg. pœn.aliquot fortissimis rationibus probare nititur,pœnam ipso iure impositam à lege,in conscientiæ foro,statim commisso crimine ante sententiam deberi,& omnino soluendā esse,non expectata iudicis declaratione,nec eius executione. ✠ Nos verò adhuc probamus & veriorem esse censemus opinionē quā cōmunē esse diximus.Nā licet rationes in cōtrarium adūcte vrgere videantur refelli tamen possunt. ✠2

Secundo infertur ex ratione, quam communi opinioni aptauimus,etiam lata sententia condemnatoria,vel declaratoria,non teneri delinquentem ad solutionem pœnæ in conscientiæ foro.Solùm ergo in tenetur iudici exequenti sententiam obedire, nec ei resistere potest:non tamen tenetur ipse contra se sententiā exequutioni mandare, neque fisco bona ipsa offerre.quod Hadri.in dict.illat.3.notauit.Caieta. dict.articulo tertio.& Deci.in dicto capitulo primo.numero vigesimo.contra Felin.ibi numero quadragesimotertio.qui pro se allegat Thom.secunda secundę, quæstione sexagesimasecunda.articulo tertio.dicentem, pœnam in foro conscientiæ non deberi, donec reus sit condemnatus:ergo reo condemnato debetur pœna,Nam,vt Felino respondeam,intelligo S.Thom.donec reus sit condemnatus, & sententia exequutioni per iudicem tradatur.ex ratione ipsius Thom. & aliorū,qui Thom.ipsum sequuntur.quanuis Feli.opinionem ante ipsum Bald.probauerit in l.id quod pauperibus.C. de episcop.& cleri.9.quæst.Horum verò authorum opinio fortasse tunc procederet, cum iudex expressim reum condemnaret,ad soluendum, seu aliquid agendum, quod non pertineret ad corporalē lasionē,quemadmodū censet Dom. Sot.d.art.6.concl.5.probās,in hisce casibus,reū post cōdēnationē teneri ad solutionē,etiā ante executionē.itē & teneri ad agēdū id quod in sententia fuerit eidē iniunctū.Practici autē iudices

iudices cum reos condēnāt ad pœnā amissionis bonorū tēporalium,nō damnāt eos ad solutionē, sed simpliciter vtūtur cōdemnatione bonorū omnium,vel partis eorum,ea fisco regio adiudicantes. At vbi fit condemnatio ad rationem alicuius multæ pecuniariæ,tunc etiam reum condemnat ad eius solutionem.

Tertiò hinc deducitur, pœnam non deberi in foro interiori, etiam si lex pœnalis addiderit, ad incurrendam pœnā nulla requiri declarationem,nec sentētiā. Adhuc enim erit iudicis exequutio necessaria,quia,si lata condēnatoria sententia non debetur pœna in conscientiæ iudicio, nec etiam debebitur casu,quo nulla sentētia est necessaria.quā illationem aduersus Sylue.verb.emphyteusis.q.2. & verb. Assā. sinus.in fi. proponimus. Is enim dixit,nullam requiri sentētiam,si lex pœnalis prędictis verbis vtatur. Cuius opinio vel est falsa,vel intelligenda in foro exteriori.non in iudicio interiori.Sed si lex adderet pœnam,quā infert,soluēdam esse in conscientiæ foro,crederem cōmunem opinionem non esse hoc casu admittendam: tametsi cautè à legibus sit hoc statuendum.Sic Regię leges fina.titulo decimoquarto.& fin. titulo decimoquinto.& secundo.titulo 6. libro 2. in Regi. ordi. pœnam quandam imponentes addiderunt,eam in foro conscientiæ esse omninò soluendam. quod quibusdam nimis asperū videbitur,tamē vrgentissimis rationibus probatur ab Alfon.de Cast. libr.2.de Potest.leg.pœnal.c. quinto.c✠ Et profecto admitti poterit huiusmodi rigor vel quādo iuxta materiā subiectam præfectorum negligentia præsumitur: vel quando aduersus legum præcepta inuerecundè, & proteruè agitur contempta exteriori pœna: sic tandem,vt ferè nullum aliud sit oportunum remedium, atque ita video Domini.Soto alioqui maximè refragātem huiusmodi pœnis hoc ipsum admittere in libro tertio.de iustitiā & iure.quæstione sexta.articul. sexto.folio sexto.Cæterùm de re ipsa,de qua dictæ leges Regię tractauerant,extant ferè similes constitutiones inter Philippi Regis nostri leges. lib.2.tit.20.l.vlt.& lib.3.tit 10.l.1.& lib.4.tit. 20.l.1. Quæ tamen fori conscientiæ mentionem non fecerunt. ✠2 Illud tamen considerandum est,esse pœnas quasdam, quæ ipsis delinquentibus inferuntur,vt eas illatas patiantur: in quib. communis sententia locum habet:quasdam verò,quæ imponuntur ipsi delinquenti, & earum natura dictat vt eas is exequatur:vt peregrinatio,exilium, habitatio in certo, & à iudice constituto loco: has quidem etiam in conscientiæ iudicio, condemnatum cogendum esse peragere: manifestum mihi videtur,& expressim id notat Driedo. de liberta. Christia pag.225.post Caiet.2.2.q.69.art.3.

Quartò,ex eadem ratione nō tenetur quis in foro con-11 scientiæ pœnam etiam conuentionalem soluere, † nisi ab alio petatur,quod notat Corne.consilio 69.2.volu. & consilio 55.in 3.volum.quem sequitur Rebuf. in l.vnica. C. de sent.quæ pro eo,quod inter.profer.num.40. Nam sicuti iudici exequenti legis pœnam non licet resistere: ita petenti pœnam ex conuentione,& promissione,non licebit refragari.Et sicuti iudicis exequutio in legali pœna est necessaria: ita in conuentionali petitio creditoris expectanda est: cùm is,qui pœnam promisit,iusta coniectura præsumat alterum nolle pœnam recipere,si eam nō petierit. Vnde Anchar.sententia in reg.possessor.3.quæstio. de regul.iur.in 6. quem referunt & sequuntur Felin.& Deci.in d. c.1.quę asserit, pœnam conuentionalem in foro cōscientiæ deberi: est inre ligenda si ab illo cui soluenda est,petatur. is verò, qui ex conuentione, vel ex lege pœnam exigit, & extorquet, nullum peccatum committit. quod probat Fortu. in tracta.de vltim.fine.illatio. 18.& est apud omnes probatissima opinio,quando lex est iusta,vel pœna conuentionalis licitè in contractum deducitur. notat Corn.d.consi.69.& Bal. in l.1.C.vnde vi.col.antepen.

Quintò ex eadē opinione defenditur à quibusdā Innoc. 12 qui in c.sicut dignum.†de homi.scripsit,damnum alteri inferentem culpa leui,vel leuissima non teneri in conscientiæ foro illud resarcire:quāuis in iudicio exteriori,per iudicem cogi debeat ad id soluendum.per l.in lege.ff.ad l.Aqui.Hoc enim damnum in pœnam soluitur præcedētis culpæ:igitur in iudicio interiori non debetur.& Inno.sequuntur Abb.in c.si egressus.de iniur.idem Abb.in c.cum causam.col.v.de testi.& in c.dilecti.de arb.Abb.& Dec.num.31.in c. quoniam contra.de prob.Aret.in c.sicut.col.2.de testi.Rom.sing.105. Ana.in d.c.sicut dignum.§.fi.in fi.& ibi Fel.idem Fel.n.41.& Dec.n.10.in 2.lec.in c.1.de cōst.post Ab.ibi col.7.& Iaf.in §. sed iste.nu.130.de actioni. Barb.in c.1.col.1.de commodat. quam opinionem asserunt communem esse Ant.Corsi.in verb.forum conscientiæ.& Sylvest.verb. culpa. §.4.& verb. aduocatus.§.24.& verb.restit.in 2.§.12.& 17.pro qua considerandum est,q⁹ in foro interiori voluntas nocendi est attēdenda,quæ tamē cessat in culpa leui,& leuissima. Verum aduersus hanc opinionem communem tenet idem Abb.in c. fi.de iniur.Barb.in c. Raynaldus. de testa.col. 114.& Ang.in summa.verb.culpa.in fi.& Adria.in 4.senten.in tractat.de restitutione.c.vtrum in foro conscientiæ. quibus suffragatur, q⁹ lex ciuilis,modo iusta sit,ligat quem in foro cōscientiæ, & in ea seruanda est.gl communiter recepta.in c.quæ in ecclesiarum.de constit.Diuus Thom. 1.2.q.96.artic.4.Lex autem ciuilis hac in re iusta est,igitur erit in interiori foro seruanda.Item prædicta lex,dum mandat restitui damnum illatum non infert pœnā.quia istud damnum est ex parte patiētis interesse,& propriè rei admissæ adquisitio.Nec de voluntate damnum inferentis curandum est, cùm possit lex eum obligare ad damni solutionem. Ex quibus respondetur rationibus pro prima opinione adductis.& dubia valde reddi tur huius quæstionis diffinitio. Atque in culpa leui maliem ego tenere opinionem vltimam,quam & in culpa leuissima probabilem esse opinor, maximè vbi natura contractus ex legis dispositione etiam leuissimam culpam considerat.

Est tamen adnotandū tex.in d.l.in lege.procedere in cō-13 pa commissa in facto:non†in culpa, quæ in omissione cōmissa fuerit.gl.notab.secundum Paul.ibi in l.si mora.ff.solu. matrimonio.quam dicit aureā Corsi.in singu.ver.pœna. cui est similis in l.lege. Cornelia.ff. ad Syllani. quas cōmuniter Doct.approbant secundum Alex.in d.l.si mora.col.6.maius enim crimen est,quod in facto committitur,quàm quod in omissione perpetratur.autore Tho.2.2.q.79.arti.1.hūc etiā intellectum ad l.in lege.nor.Bart.in l.quod Neruа.ff.depositi.nu.29 Imol.in c.1.de cōmodat.nu.18.& Alex.Imol.in l. prætor.§.prætor ait.ff.de edendo.col.pen.Saly.in l.quæ fortuitis.ad fi.C.de pignor.actio.Stephanus Betra.consi. 104.in 3.volu.Ex quo infertur intel.ad gl.in §.præterea.inst.quibus 14 mod.re†contra.obliga.dicentem in incendio semper præsumi culpam leuissimam.quam dicit singu.Saly.c.in d.l.quæ fortuitis.fin.col. & idem in l.in iudicio. C.locat.& Iason. in dict.l.prætor ait.§.prætor col. fi.Alex.& Iaf.in l.domos hæreditarias.ff.de leg.1.vbi Iaso asserit hanc opi.esse communem.Est enim intelligenda dicta opinio,quo ad culpam leuissimam in committendo contingentem.Vnde, nisi ex natura contractus veniat leuissima culpa,ex incendio non tenebitur quis, actione legis Aquiliæ ex illa leuissima culpa à lege præsumpta.ita Alexan.in dicta l.domos..& in dicto §. prætor.Bald.cons.136.volum.4.& Bertran.in dicto consilio 140.3.vol.licet cōtrarium notauerit Thom. Grammat. decis.3.ad finem. Hinc subinfertur text. in l.qui ædes ff.de incend.rui.& naufr.dicentem,teneri quem ad damni illati solutionem,quando damnum illatum fuit ex incendio, propter illius negligentiam esse intelligendum, de negligētia, quæ culpam leuem præ se fert, perpensis ipsius facti circunstantiis non de illa,quæ ex culpa leuissima contingit:cū constet ex supradictis neminē teneri ad satisfactionē dāni,quod est illatū pp eius omissionē data culpa leuissima. His etiam exactè animaduersis cōstat,qualiter sit intelligēda Regia l. 10.ti.15.par.4.quæ in incēdio optimè cōsiderat per aliquot exempla culpam, ex qua incendiarius teneatur. Est tamen in hac re aduertendum,contra communem opinionem,verius esse:tunc demum lege Aquilia quem teneri ex culpale uissima,quando natura actionis, cū qua legis Aquiliæ actio concurrit,id exposcit, non alias: quod subtiliter comprobat Carol.Moli.in l.vni.C.de sent.quæ pro eo quod interest. numero 180.

Sextò ex glo.in d.c.fraternitas.adiunctæ præmissa declaratione constat,pœnam etiam in foro conscientiæ debere, quando ex parte recipientis est pœna,seu amissæ rei adquisitio,& sic interesse.Domi.in c.commissa.§.fi.de elect.in 6.Feli.nu.43.& Deci.in d.c.de consti.nu. 20.in 1.lect.& Anch.in reg.peccatū.de reg.iur.in 6.col.23.quorum opinio est intelligenda iuxta lunoc. opinionem quam modo explicuimus

Septimò infertur intellectus ad tex.in capitulo 1.& 2.de 15 adulteriis.vbi expressè cauetur,vitiātem virginem†esse cōpellendū eam dote congrua donare: hoc enim procedit in foro exteriori.Nā in iudicio interiori,& cōscientiæ solū tenetur damnū resarcire:& sic ipsi stupratæ dare tantum,quāto pluris eget corrupta ad inueniendū virum sibi coæqualem,

lem, quam indigeret, si esset virgo: non tamen integrā dotē: hoc enim est damnum illatum resarcire: soluere autem dotē integram, & necessariam ad nubendū viro æquali, vt ex intellectu cōmuni illius capituli de adulteri. colligitur ad pęnam criminis spectat. quæ in foro conscientię non debetur: ita hunc intellectum expresse notat Florenti. secunda part. tit. 5. c. 6. §. 1 & Ioan. Bernar. in illa elegātissima praxi criminali. capitu. 77. Et licet text. in capitulo 1. responderit, quod corrumpens virginem, si eam nō duxerit vxorem teneatur in foro iudiciali eā dotare iuxta dotē, quā virgines accipere consueuerunt: dicunt tamen Ioan. And. Abb. & alij, esse vlterius a 3 text. supplēdum, quod teneatur itē dare illud, quo pluris indiget corrupta ad inueniēdū virū æqualē sibi. Quod illic Anania, ægrè admittit, colum. secūda, scribens, quod ille tex. sit simpliciter intelligendus, vt iacet, sine vlla additione, quandoque corruptor vult cōtrahere matrimoniū, ipsa verò, vel pater hoc recusant. Tūc enim sat erit cōstituere ei dotē, quę sufficiēs fuisset ei, si esset virgo. Ego tandē Ananiæ accedo, vbi corruptor est vir conueniens ipsi virgini ad matrimoniū, & iniustè recusatur: alioquin sequor Abb. & cōfirmo eius intellectum procedere, quia tex. ille intelligitur, quādo corrupta cum dote cōsueta dari virginib. potest consequi, aut consequitur maritum sibi æqualem & conuenientem atque parem.

Octauò, quanuis mala fide præscriptio non procedat. ca. 16 possessor. de reg. iur. in 6. c. fi. de † præscrip. pęna tamen pręscribi potest, etiam cum mala fide, eo quòd non debeatur in foro consciētiæ. ita Abb. & Feli. in dict. ca. fi. 2. col. & Francis. Balb. in tract. de præscri. 2. part. 3. part. prin. quęs. 13. & 14. idem notat Ioan. Crott. in l. nemo potest. fol. antepe. col. 3. ff. de lega. 1. quibus non obstat tex. in capitulo 2. de præscrip. libro sexto. cuius mētionē paulo ante fecimus, vbi bona fides requiritur ad præscribendam pœnā. Ille enim text. procedit quando pęna ipsa iure est per legē statuta: quo casu, licet in foro cōsciētiæ nō teneat delinquēs, nec eius hęres eā fisco offerre: tamē ipsi hęredes bona illa fisco delata nō possunt absq; bona fide pręscribere, ad hūc effectū, ne bona illa per sętētiā iudicis auferātur ab eis. quāto autē tēpore, in bonis fisco delatis, aut deferētis, procedat præscript. tradūt Bar. in l. omnibus. ff. de diuers. & tēpo. pręscript. Imol. in l. quāuis. ff. de vsucap. Angel. in §. res fisci. insti. de vsucap. tex. & ibi doct. in ca. 2. de præscriptio. in 6. Abb. in c. cum nobis. colum. 3. & penulti. Felin. ibi colum. penul. de præscript. Verùm si rationem Abb. sequacium diligenter perpendamus, minimè satisfaciet respōsio præfata ad text. in dict. capitul. secūdo. Cum etiam ipso iure imposita pœna in consciētiæ foro debita non sit, ideo crederem pręscriptionem cū mala fide in pęnalib. procedere etiam iure canonico, si ea sit pręscriptio quæ iure ciuili cum mala fide approbatur: nō alias: atque ideo in d. c. 2. bona fides exigitur: quia illius capitis pręscriptio à iure ciuili inuenta nō est, nec statuta: omnino etenim à iure tantum pontificio inducitur, & cū bona fide, seclusa penitus mala fide. Ex quo infero iure ciuili aduersus fiscum secularē, bona ob non solutū vectigal ei ipso iure delata, vsucapi aut præscribi quinquennio, etiam mala fide. l. 2. C. de vectig. & commi. quem tex. commendat Abb. in cap. cum nobis. col. 3. de præscript. Roma. sing. 477. Bertachi. in tract. de gabel. parte nona. num. 5. addo tamen hac in re leges Regias v. titul. septimo. par. 3. & 9. titu. 10. libro 6. ordinatio. Infertur etiam iure ciuili post quinquennium ab obitu hæretici nondum accusati, tutè ab hæredibus bona illius obtineri: eósque dicta præscriptione defendi, licet sciuerint illum hæreticum fuisse, sensit Bartol. in l. secunda. C. de Apost. cuius opinionem in fisco seculari procedere existimant Abb. in dicto capitul. cum nobis. 3. colum. & ibi Felin. columna penultima. Francus in capit. secundo. de præscriptio. in 6. columna secunda. Balb. de præscripti. 5. part. in princip. col. 7. pro quibus facit gloss. in l. Manichæos. C. de hæret. dicens, in criminæ læse maiestatis nō posse quē accusari post quinquennium ab eius morte. idem notat Roma. singul. 431. Ex quib. illud sane colligere licet ius ciuile hæc tempora statuisse in his pœnalibus actionibus etiam data criminis scientia in hæredibus delinquentis. Verùm in fisco ecclesiæ aliud disponit text. in dicto cap. 2. cui adde text. in cap. accusatus. §. penult. de hæret. eod. lib. quo constat hęreticum quo ad bona etiam, posse post mortem accusari: imo ex eo in perpetuū potuerit defunctus hæreticus accusari, vt eius memoria dānetur, vt ibi Ioan. Mon. ac cæteri adnotarunt: quibus accedit Feli. in d. cap. cū nobis. col. penult. Abb. ibi col. 3. & Gonsalus à Villadiego de hæreti. quæst. 22. col. 2. atque idē erit in apostatis. licet Afflictis in cōstit. Neapol. tit. 3. teneat, non posse cum post quinquennium accusari. Imo in his regnis quo ad bonorum confiscationem fisco seculari applicandam, locum habet illius ca. constitutio. ex his, quæ notat repertorium inquisitorum, verbo, præscriptio. & instructio inquisitorum, c. 20.

Verùm ex præmissis considerandum est, bona ob delictū semel fisco delata, & per sententiam ei tradita, non posse vsu capi mala fide, nec præscribi: iam enim non agitur de poena præscribenda: sed de re propria ipsius fisci per præscriptionem adquirenda: sic sanè intelligo l. omnes. C. de præscriptio. trig. vel quadrag. annorum, ex qua anni quadraginta ad hanc præscriptionem requiruntur: quod Bar. in d. l. in omnibus. Imola in d. l. quanuis. Angel. in d. §. res fisci. fatentur, & latè Boeri. quæst. 264. nu. 21. qui etiam examinat quæstionem istam de præscribendis bonis fisco delatis, aut deferendis. hoc inquam adeo verum est, vt bona fides sit in hac præscriptione necessaria.

Nonò ex præmissis probari potest, pœnas censuræ à canonibus indictas, item pœnam irregularitatis, ac etiā quasuis alias, quibus propter crimen aliquis efficitur indignus, atque incapax alicuius rei, in foro conscientiæ vim, & effectum habere, quia nullum actum iudicis exigūt istæ pœnæ. quod notat Caieta. 2. 2. q. 62. artic. 3. & probatur ex ratione, quam ad gloss. in c. fraternitas. notauimus. Tametsi Domi. Sot. d. arti. 6. in censuris Caieta. sequatur, ab eo discedens in ea ratione, quam ipse tradit, & nos hoc loco sequimur.

Decimò hic notandum est, non tantum in foro pœnitē-17 tiali, sed & in iudiciali quo † ad tollendam pœnam spiritualem, quæ infertur non satisfacienti, minimè considerari pœnam temporalem, quæ damni, vel debitæ rei, satisfactionem non spectet. gl. in clemen. 2. versi. officij. de hæret. quam dicit sing. Are. in l. 4. §. cato. col. 1. ff. de verb. oblig. Ex quo subinfertur intellectus ad legem Regiā, quæ prima est tit. de excōmunicatis. lib. 8. ordinat. qua pœna imponitur perseueranti in excommunicatione per mensem aut annum. Nam hic excommunicatus, si omnino satisfaciat alteri, cuius causa fuit excommunicatus, absoluēndus est, licet pœnam illius legis non soluat: tametsi possit ab eo illa pœna exigi, præstita semel absolutione.

Vndecimò & illud est considerandum, pœnam à testatore adiectam in foro cōscientiæ deberi, vel ea ratione, ꝙ nulla sit iudicis exequutio necessaria: vt existimat Abb. in c. Rainaldus. de test. nu. 25. & Crem. sing. 7. vel ex eo, ꝙ eueniat casus, quo testator noluit hæredem vel legatarium eius bona possidere, vel voluit eorum aliquam partem amittere, quod facere iure optimo potuit. l. ab eo. C. de fideicom. cum similibus. notat Caiet. in summa. verb. pœna. Floren. 3. par. ti. 10. c. 3. §. 12. Ex quo infertur, fœminā, quæ ex mariti testamēto vsufructuaria relicta est, in bonis ipsius mariti, hac lege & cōditiōe, vt castè viuat, omnino teneri vsumfructū restituere mariti hæredib. in animę iudicio, ex quo castitatē non seruauit.

Duodecimò nec illud est omittendum, donatarium, susceptis à donatore filiis, teneri in cōsciētiæ iudicio restituere res donatas. iuxta l. si vnquam. C. de reuo. don. Nec id improbatur ex communi opinione gl. in c. fraternitas. 12. q. 2. quia reuocatio donationis per l. illam inducta, non fuit facta in pœnam donatarij, sed ex præsumpta ipsius donantis voluntate plurimum à lege coadiuuata. quod ibi notat Tiraq. verb. reuertatur. nu. 238. in quo forsan diuersum erit dicendum, quando donatio reuocatur ob ingratitudinē donatarij. ex l. fi. C. de reuo. don. & c. fi. de donat. Tunc enim in pœnam criminis, & ingratitudinis fit reuocatio.

Cæterū, vt illuc, vnde abij redeā, prædicta pœna amissio-18 nis bonorū omniū quæ † Authenticorū iure, contrahentibus incestas nuptias infertur, ita est intelligēda, vt incestas nuptias dicamus eas, quæ gradibus iure canonico prohibitis cōtrahuntur, licet iure ciuili prohibiti nō sint. Lex enim ciuilis in hac re ad canones est omnino referenda. ita Card. Abb. & Præpo. in c. & si necesse. de don. int. vir. & vx. Alex. in l. si auiæ. C. de success. edict. in fi. Deci. in c. 2. col. 2. de testi. idē Deci. cōs. 158. vbi hāc esse cōmunē opi. fatetur. Licet cōtrariū notauerit Anch. cōs. 391. Domi. cōs. 71. Cald. cons. vlt. de cōsan. idē Deci. cōs. 268. nu. 5. & And. Alc. in c. cū cōtingat. de iureiu. nu. 53. dicēs, statutū prohibēs incestas nuptias, & pœnā cōtrahētibus, adiiciēs, esse referēdū ad iuris canonici prohibitionē, quia tēpore, quo statutū fit, ius canonicū viget. At Iustiniani leges nō posse hunc intellectū accipere, probat ex eo, ꝙ illo tempore nondū ius canonicū cōiugale prohibitionē induxerat. In quo fallit apertè. cū ante Iustinianum,

num. imo & ante Valentē, Theodosium, & Archadiū Cæsares, qui l. qui contra. C. de incest. nupt. ediderūt. Calixtus, Fabianus, & Iulius, Romani pontifices, coniugia inter cōsanguineos, & affines prohibuerāt, paulo latius, ꝙ per c. nō debet, prohibita fuerint: tametsi Cōstātinus Magnus incestas nuptias zelo religionis Christianæ prohibuerit, nōdum Romanis Imperatorib. vetitas authore Sozomeno lib. 1. eccles. Histor. c. 8. à summis verò Pōtificib. Fabiano, & Calixto ante ipsum damnatas. vnde communis opinio iure verior videtur. De quo agit latius Iacob. Cuiatius lib. obseruatio. 8. capit. 28. Et Brissonius lib. de iure connubiorum. Et post eos Anton. Contius lib. 2. subciuarum lect. capit. 1.

Secundò, leges puniētes incestas nuptias, & etiā canones 19 locū habēt, vbi † ab initio scienter contractę fuerunt: secus tamē, si ab initio bona fide cōtractis nuptijs postea detecto impedimento vir & fœmina in eodem coniugali contractu perseuerant. glo. est in cle. vni. verb. scienter. de consang. quam Doct. ibi approbant, & eam dicit auream & sing. Fel. in capitulo examinata. columm. 4. de iudi. & notab. Franc. in capi. decreuit. de hæret. in 6. vbi glo. fin. eandem sententiam probat, quam & Doct. ibi sequuntur.

Tertiò, leges ciuiles incestas nuptias punientes, sunt in-20 telligendæ, quando sunt † cōtracta sponsalia de præsenti. Bar. Ias. & alij in l. fi. ff. de condictio. sine caus. Imo quo ad leges ciuiles de incestis nuptijs, vt locū habeāt est necessariū matrimonium copula carnali consummatum. tex. in c. & si necesse. de donatio. int. vir. & vxor. quem ita intelligunt ibi Anto. Abb. & Præpo. & Bald. Nouell. in tract. de dote. parte 11. col. 11. Nam cùm leges ciuiles in his nuptijs incestū punire velint, copula requiritur, sine qua incestus verè cōmitti non potest, vt superius diximus.

Quartò, pœna amissionis omnium bonorū quę iure au-21 thenticorum cōtrahentib. † incestas nuptias infertur, minimè locū sibi vēdicat data ipsis cōtrahētib. ignorātia iuris, vel facti, etiam crassa, & quæ ex lata culpa cōtingat. ita Bart. in l. adulteriū cū incestu. in prin. nu. 11. ff. de adulte. optime Imol. in cle. vni. de consang. col. 2. & ibi Anchar. col. 3. Bart. expressim sequutus. pro qua opinione facit ratio quę ab ipso Imol. adducitur. Nā vbi dolus expresse ad pęnā requirit, lata culpa nō sufficit. l. igit. §. & generaliter. ff. de lib. caus. notat Bar. in l. j. §. j. ff. si quis testa. liber. esse iuss. fuerit. Ange. per tex. ibi in l. si quis id quod. §. doli. ff. de iuri. omni. iud. tex. optimus in c. si verò. in 2. de senten. excommunica. iuncto ca. si quis suadēte. 17. quæst. 4. notant Abb. & Felin. columm. secūda. in capitulo 2. de constit. idem Felin. in d. capit. si verò. dicens illum tex. ad hoc esse sing. notat glos. ibi recepta communiter teste Iaso. num. vigesimotertio. in l. in actionib. ff. de in litē iur. facit. l. in lege Cornel. ff. de sicarijs. notat Bartol. in l. quod Nerua. columna septima. ff. de positi. Nec obstant quæ contra hanc communem adducunt Dec. in d. c. 2. & late Zasius in libr. 2. sing. intellect. cap. 2. illa enim intelligenda sunt, quando lata culpa versutiam præ se fert, & ita dolum admixtum habet, vt constat ex adductis per eundem Zasi. probatur etiam opinio communis in l. 2. versicul. doli mali. & versic. si quis igitur suam. eo. ff. vi bon. rapt. ex quibus infertur, excommunicationis pœnam in dicta clement. vnic. statutam, non comprehendere ignorantes, etiam ex lata culpa, quod notant ibi Imol. & Bonifac. columna secunda: quibus patrocinantur quæ Ioan. Crottus adducit in c. 2. in princip. de constit. in 6. col. 3. quanuis glos. in d. clem. vni. versic. scienter, contrarium notauerit.

Verùm in hoc eodem tractatu ante iura authenticorum 22 statutum fuerat, contrahentes incestas nuptias ex † eisdem nihil lucri, aut cōmodi capere posse. Imo ex lege vxor dotem, arras, sponsalitiā largitatē, maritus donationē propter nuptias amittebant, eaq; omnia ad fiscū deferebantur. l. qui contra. C. de ince. nup. de cuius intellectu præter iā adducta agendū vlterius non est, quia sublata nō est, licet pœna per iura authentic. augmentū receperit. Est enim d. l. qui cōtra. intelligenda in his, qui scienter matrimoniū contraxerunt. Nam hi qui ignorantia facti incestas nuptias contrahūt, immunes sunt, & liberi ab illius l. pœna: quod est receptissimū. Sed & ignorantia iuris eosdē excusat à prædicta pœna amittendi propria bona, licet nō operetur lucri adquisitionem. tex. & ibi gl. versi. illicitum. Bartol. & Albe. in l. si adulterium. §. j. ff. de adul. glo. in dict. l. qui contra. Bart. & Paul. Cast. contra glos. ibi, in l. fin. ff. de cond. sine cau. glo. & ibi doct. in d. c. & si necesse. quam opinionem asserit esse communē Bald. Nouel. in tract. de dote. par. 11. col. 8. Quæ tamen procedit, quando contrahitur matrimoniū palam, secus si clā contractum sit: tunc enim non excusat ignorantia iuris etiam humani, & ciuilis. tex. in l. fi. ff. de ritu nupti. notat Alberi. in d. l. si adulterium. §. 1. glo. in d. l. qui contra. quam commendat Rom. sing. 714. Secundò, communis opinio procedit quo ad pœnam dictæ l. qui contra. in ignorantia crassa, & quæ in ipso iure gentium versatur. l. fi. ff. de ritu nupt. vbi iurisconsultus scribit, in coniunctione matrimoniali, quæ cōtra ius gentium fit, ignorantiam non excusare quod Bar. notat in d. l. si adulteriū. §. 1. vbi quo ad d. l. qui contra hac distinctione vtitur, & eū cęteri sequūtur, maximè Anch. in d. cle. vnic.

Sed & si mulier, quæ scienter matrimoniū in gradu pro-23 hibito contraxit, dotem à marito † repetere velit, non repellitur à marito criminis participe, qui fisci ius contra vxorē allegat, dicens dotem fisco deberi. ita Bart. in l. fi. ff. de cond. sine caus. in fine, quanuis dubius, sicuti Raphael Fulgos. & Ias. ibi etiam dubitant. sed tenent eādem opinionem Card. in d. c. & si necesse. & Francis. de Ripa in rubri. ff. solut. matri. nu. 29. ex tex. iuncta gl. celebratissima. in l. consequenter. §. 1. ff. famil. hercis. vbi notatur, neminem posse aduersus agentem in iudicio ius fisci opponere. dicit prædictam glo. sing. Alex. in l. si patroni. §. qui fideicommissum. ff. ad Treb. penul. col. Ias. in l. 2. C. de iure emphy. nu. 6. notat Bald. in c. tuæ. de procur. Bart. in l. 2. ff. de excep. rei iud. Ias. in l. si seruus pluriū. §. si quis. ff. de legat. 1. probat tex. in l. 2. ff. si ager vecti. vel emphy. pet. ex quibus opinio Bar. probari videtur. Nā & si ipso iure hæc bona ad fiscum deferantur: non tamen possunt ab ipso delinquente, etiam per iudicem auferri, donec feratur sententia declaratoria. c. cum secūdum. de hæret. in 6. l. eius qui. ff. de iure fisci. quæ tamen sententia in præsenti casu minimè fatetur, nec tractatur, igitur vxor excludi non debet à marito excipiente, ius fisci esse potentius, quàm vxoris, eāque à lege, illa dote priuari. Agit autem vxor ad dotem condictione sine causa, eo quod matrimonium, propter quod dos data fuit, sequutum non sit, nec contrahi potuerit. Nec causa dandi saltem proxima, turpis est censenda: sed potius nulla. vt explicāt Bart. & alij in d. l. fi. ff. de condict. sine caus. dicentes non competere ipsi vxori actionem de dote, sed cōdictionem sine causa, etiam si matrimonium esset ignoranter contractum. l. 1. C. de cond. ob caus. l. si cum dotem. §. fi. ff. solut. matrim. tex. & ibi gl. in c. 3. de don. int. vir. & vxor. Cū ergo actio de dote non competat, plurima sunt hic notanda; ex quibus, quid hoc referat, apertissimè constabit.

Primò etenim infertur, in præsenti casu non esse locum l. vnicæ. C. de rei vxor. actio. §. exactio. quæ marito tribuit di-24 lationem † annuam ad restituenda mobilia dotis. Imo statim erunt omnia bona dotalia restituenda. gl. sing. in d. §. exactio. quam ibi præter alios sequitur Sali. Alex. in l. si cum dotem. §. fi. sol. mat. Abb. & Card. in d. c. 3. quā etiam dicit sing. Bald. Nouel. in tracta. de dote. part. 1. nu. 27. quibus suffragatur text. in l. 2. §. fi. ff. de priui. credit. & in d. l. si cum dotem, §. fi. ff. de priui. credit. & in d. l. si cum dotē. §. fi. vbi respectu mulieris ignorantis, & bona fide contrahentis, non respectu ipsius viri, bona, quæ vxor dedit marito, dotis nomen habēt. Atq; hæc est communis opinio, contra gl. & Anto. in d. c. 3.

Secundò hinc deducitur, maritū huius dotis fructus nō 25 lucrari: quia nec fuit vera dos nec matrimoniū. arg. l. si ante. ff. sol. mat. & l. incestæ. ff. de ritu nupti. & probatur in l. insulam. §. fructus. ff. solut. matrim. notat Alex. in d. l. si cum dotem. §. finali. nisi bona fide maritus illos fructus perceperit: tunc enim eos percipit tanquam bonæ fidei possessor, non tanquam maritus, & ideo eos restituere tenebitur eo pacto, quo possessor bonæ fidei. gl. in d. §. fructus. per tex. ibi quam approbant Paul. Imol. & Alex. ibidem. Alexan. d. in d. l. si antestina. ex quibus ita est intelligenda glo. in c. 1. de donat. inter virum & vxor. quæ expresse voluit, maritum lucrari fructus dotis putatitiæ.

Tertiò constat ex his: prædicto casu maritū conueniri, ab vxore posse, vt ipsa dotem exigat in iudicio exactè, & ita 26 integrè, vt † nihil à marito deducatur alimētorum ratione, imo vltra quàm facere possit condemnandus erit: quia nec maritus fuit, nec vt maritus ad iudiciū vocatur. Ioan. Andr. & Abb. in c. 1. de donat. inter vir. & vxo. Bald. Imol. & Alex. in l. diuortio. §. fi. ff. sol. matri. eandem opinionem existimat veriorem esse Roderi. Xuarez in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori. col. 5. & esse cōmunem asserit Bald. Nouel. in tracta. de dote. part. 11. nu. 28. quanuis gl. in d. c. 1. cōtrarium asserat: cui videtur cōsentire Card. & Anchara. Quid autem in his bonis cōtrahētium incestas nuptias, dicendum sit, quando alter eorū bona fide contrahit, dicemus c. 7. huius partis. §. primo.

Ex

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Ex §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Dispensare quid sit,& de dispensatione,ac dispensatore.*
2 *Differentia inter dispensationem & declarationem.*
3 *Dispensatio,etiam Romani Pontificis, non habet effectum iure naturali.*
4 *Dispensatio Papæ non potest dari contra ius diuinum.*
5 *Intellectus ad text.in c.contra.25.quæstione prima.*
6 *Dispensare potest Papa super statutis à iure humano.*
7 *Dispensatio in iure humano,tamen sine causa facta,an reddat quem tutum quo ad Deum?*
8 *In dispensatione circa ius humanum facta, cur subsistente iusta dispensandi causa,autoritas principis sit necessaria?*
9 *In dispensatione principis circa ius humanum concessa, causa præsumitur.*
10 *Dispensatio sine iusta causa facta valet,licet iniquè concedatur.*
11 *Dispensatio ab inferiori à principe, sine causa iusta concessa, non tenet.*

§.Nonus,De dispensatione.

HAC in parte agendum erit de gradibus,naturali,diuinave lege, prohibitis. Qua in re ita celebris est controuersia, vt planè doctissimus quisque conatus fuerit,exactissima diligẽtia,id inuestigare.Huic tamen dubio, de dispẽsatione,quæ solet à Romanis Pontificibus concedi,aliqua prætermittemus , quo percipi possit,quantæ sit vtilitatis isthæc disputatio.

1 Dispensare apud latinos † frequentius, distribuere significat,ac expendere.Vnde dispensator seruus apud Iurisconsultos dicitur,qui impẽdia domus curat, quíq; victui diligẽter distribuendo præest, ac rationibus expendendis. ita Alciat.in l.vrbana.ff.de verb.signi. qua dictione vtitur Alphenus in l.lege censoria. ff.eo.ti. Item Paulus in l. dispensatori.ff.de solutio.& alibi sæpissimè. Scribit etiam Theophilus in §.rectè quoque.inst.de mãdat. dispensatorem dici seruũ, qui fœnori dare consueuit pecuniam domini. idem Theophi.in §.de his.inst.per quas personas.ita de dispensatore loquitur.Ex re mea est,quando curam ei possessionum mearum credidi aut permisi, vt pecuniis meis mutandis præesset,dispensatoremque , vt vocatur , eum feci. Inde & dispensatio deducitur,pro hoc munere,& officio dispensatoris,ex Suetonio in Othone. capitulo quinto. Ante paucos dies seruo Cæsaris,pro impetrata dispensatione , decies sestertium expresserat.Idem Suetonius hac dictione vtitur in Vespasiano. Quendam è charis ministris , dispensationem cuidam,quasi fratri,petẽtem cum distulisset,ipsum candidatum ad se vocauit,exactaque pecunia, quantam is cum suffragatore pepigerat, sine mora ordinauit. Nos verò passim dispensare pro soluere legibus dicimus : ac subinde verbali nomine vtimur,pro concessione,aut indulgentia quæ contra ius à principe impetratur : qui dicendi modus minimè placet Budæo.in l.1.columna decimaquarta.ff. de iust.& iure.nec Oldendorpio lib. de iure singu. vbi scribit. Qui dispensat ius,is cuique suum distribuit, & curat ne alicui fiat iniuria,ne quis lædatur.quod summum iustitiæ munus est. Nec tamen verebimur his dictionibus vti: siquidem & his canones,quos interpretamur, vtuntur. Condonandum etenim aliquid est,atque indulgendum commoditati loquendi, & consuetudini quamlibet disciplinam profitentium. Nam & Roma.Pontif.dispensator à diuo Bernardo dicitur. libro tertio, de considerat. ad Eugenium. & à Thom. 1.2. quæstione nonagesimaseptima.articulo quarto.atque à diuo Paulo. 1.ad Corinth.capitulo 9. & ab ipso Christo.Lucæ 12.ex eo quod distribuat,ac expẽdat potestatem sibi à summo Deo concessam.

Cæterũ in iure duo sunt,quæ ex diametro, quod aiunt, distant : declarare iura : & dispensare circa ius.Ius enim in-
2 terpretatur quisquis † ita illud explicat,vt ostendat apertè, an ius illud,id quod agitur,includat,necne.l. fi.C.de legi.capitul.cum venissent.de iudic.l.scire leges.cum sibi proximis. ff.de legi.Lex nanque illa naturalis:non occides:per humanas leges sæpissimè ita explicatur.vt constet,per eam homicidiũ ad defensionẽ cõmissam minimè prohiberi.l.vt vim. ff.de iust.& iure.Naturalis enim ratio dictat,defensionẽ omnibus permissam esse.Sic etiam lex illa: furtum non facies: ita intelligẽda est,vt furtũ committere nõ dicatur,qui fame coactus,victus gratia alienum assumit. capitul.si quis propter necessitatem.de furt.Dispensat verò circa ius,qui,data legis obligatione ab ea priuatim aliquẽ eximit. Etenim secundum Tho.2.2.q.88.arti. 10. lex ponitur respiciendo ad id,quod est vt in pluribus bonum:sed quia contingit huiusmodi in aliquo casu non esse bonum , oportuit per aliquẽ determinari in illo particulari casu legem esse seruãdam,& hoc est authore Thoma,propriè dispẽsare in lege. cuius rei sit exemplum in c.de multa. de præben. iuxta ea, quæ tradit idem Thomas quodlibet. 9. arti.decimoquinto. Iure enim humano nobiles &literati duo beneficia curam animarum habẽtia obtinere prohibentur: at Romanus Pontifex aliquẽ nobilem,aut literatum, ab hac iuris humani prohibitione eximere potest.ita hæc explicãt Card.à Turre Crema. in tract.de eccles.lib.3.c. 55. Iacob. Almain in tract. de potest.ecclesi.c.decimotertio.& Ambr.Cata.contra Caiet.lib. 9.capitul.secundo.ferè ad finem.Parisi. consilio 68. numer. 195.volumi.4.Domini.Sotus in libro primo de iust.& iure. q.7 artic.3.Quo fit,vt circa ius diuinum,aut naturale,interpretandi potestas Romano Põtifici competat non dispensandi.Declaratio enim ex eo etiã contingit in iure naturali. quia licet illud sit immutabile quo ad prima principia:scilicet ratione viuendũ est,& quo ad ea quæ necessariò ex primis principijs deducũtur,vt sunt præcepta decalogi,quæ & iure humano declarari possunt,quo ad actus , quos prohibent,vel imperant:cõclusiones tamẽ,quæ ex primis principijs iuris naturalis oriũtur frequẽtius,non tamen in vniuersum:quandoq; ex causis specialibus à iure ipso naturali deductis deficiũt.Ratio enim dictat, vt deponẽti reddatur depositum,si illud exigat: id tamẽ frequẽtius est : nec semper ratio id suadet:cum iustissima ratione denegari aliquot casibus possit.l.bona fides.ff. de posi.Plato libr.j.Politicorum. Pulchrè Cicero lib.3.de officijs , cuius oratio simílima est verbis Iuriscõsulti:sic enim inquit de deposito verba faciẽs. Multa , quæ honesta natura videntur esse,temporibus sunt inhonesta. Nec tollitur lex naturalis humana lege,sed declaratur.Tho.1.2.q.54.articulo quinto.Fort.in l.veluti.ff.de iustit.& iur.col.7. Ex his infertur Abb. eiusque sequaces er-
3 rasse.in c.fi.de consuet.dum dicunt,ius naturale † posse ex causa tolli.Falsum enim id est,text.in princ.5.distin.§.sed naturalia.institut. de iur. natur. gent. declarari enim humana lege ius naturale potest,tolli verò non potest.cui assertioni adstipulatur Cicer. lib.3.de repub.dicens. Huic legi nec abrogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet.nec tota abrogari potest: nec verò aut per senatũ,aut per populũ solui hac lege possum⁹.Nec erit alia lex Romæ,alia Athenis, alia nũc,alia post hac, sed omnes gẽtes,& omni tẽpore,vna lex, & sempiterna,& immutabilis continebit.Hactenus Cicero, cuius verba maxima cũ laude retulit Lactãt.Firmianus lib.6. de vero cultu Dei.cap.8.Nam Cice. lib. de Republica, non extant:præter quoddam sexti libri fragmentum,quod somnium Scipionis nuncupatur.Sic & Dionysius Tyrannus respondit,authore Plutarcho in Solone,ciuitatis leges abrogari,naturæ verò leges nullo modo posse.

4 Secundò hinc etiam † constat,non rectè loquutum fuisse Abb.in cap.non est.de voto.dum sensit , Papã posse cum causa in iure diuino dispensare.idẽ not. Feli.in c.quæ in ecclesiarũ.de const.num.19.Dec. cons.112. post alios Ferdin. Loazes in tract.de matr.2.dub.arg.2. pro parte affirmatiua. dicit & hanc opin.communẽ Hier.Grat.consi.2.in 2. volu.num.31.tradit Sigismund. Lofred.consil.50. Id enim nullo iure subsistere potest.Habet enim potestatem Rom.Pontif. interpretandi,& declarandi ius diuinum:ex qua declaratione constabit,ius illud ad casum aliquẽ non extẽdi ex aliqua causa:dispensandi verò nulla cõpetit ei facultas: nec causa aliqua id pati potest.Th.quodli.4.art.13.& quodli.9. ar.15. Ang.verb.Papa.Card.à Turre Crem.lib.2.de eccl.c.107. Th. 1.2.q.97.art.4.ad 3.Io.Maior.in 4.dist.24.q.12.Amb.Catha. in dict.capitu.2.Syluest.verb.Papa.q.17.Paris.dict.consil.68. num.199.volu.4.Ioan.Driedo.de libert.Christia. pagi.204. Domini.Sotus in d.arti.3.Io.Bapt.de S.Seuerino in tract.de pensio.q.19.Iacob.Almain.in tract. de potest. eccles.capit. 13.nostrates iure optimo reprehẽdens , eo ꝙ passim asserãt, posse ex causa Roma. Põtificẽ circa ius diuinum dispensare: quorum opinio posset procedere, si ad declarationẽ vel interpretationẽ referatur. Audacius certè multò dixit Ludoui.Goza.cons.51.col.fi.propriã dispensationẽ Romano Põtif.cõpetere circa ius diuinũ.Quãobrẽ fugere omnino oportet,dispẽsandi verbũ iura diuina&naturalia tractãti:si id verbum assumaẽ ea significatione qua frequẽti⁹, & stricta apud nos assumitur , ac tutius erit dicere , iura naturalia & diuina posse

posse Roma. ponti.interpretari.quod probat text.in c.maiores.de baptismo.c.per venerabilem. qui filij sint leg. Etenim lex diuina continet ea , quæ ab ipso Deo determinata sunt, non solum in communi ratione iustitiæ,sed etiã quo ad singulares actus,qua ratione dispensationem ab alio,quàm ab ipso Deo non recipit,secundum Thom. 1.2.q. 100.art. 8.

Tertiò ex his deducitur intellectus ad tex.in c.contra.25.
5 q.1.quo Zozimus Papa asserit, Romanum † Pontificem nil posse contra patrum statuta sancire : est enim id intelligẽdũ quatenus illa statuta ius naturale, vel diuinum referunt. vt ibi notauit glo.quę ex premissis comprobari optimè potest.

6 Dispensare autem potest Papa circa ius humanum, † etiam in his,quę ab apostolis fuere statuta.notat Tho.quolib.4.articulo 13. etiam contra sancita in concilio totius ecclesiæ. glos. & communis in c. proposuit.de conce.prẹb. glos.in ca. vbi periculum.de elect.in 6. versiculo concilio. Abb. in c.significasti.de electio.Iaco.Almain tract.de potest.eccle.c.14. & Felin.in ca.2.nu.23.de const. Latè Iacobat.de concil. libr. quinto.articulo decimoquinto.Potest enim Romanus Põtifex ius humanũ tollere. At in concilio statutũ ius, humanum est : igitur & illud potest tollere. vnde ius dispensandi in iure humano pontifici non aufertur , etiam si concilium vniuersale, futuris Romanorum Põtificum dispensationib. deroget.vti docet Card.à Turre Cremata in lib. 3 . de ecclesia.c. 52.& 53.siquidem potestas Romano Pontifici à Deo, non à concilio data est.ca.3.de const.

Ex quibus dubium illud explicari potest , nũ ille , qui ex
7 dispensatione Romani † Pontificis: cõtra ius humanum aliquid fuit assecutus,aut aliquem actum agit,sit quo ad Deũ tutus,an peccet.In quo celebris est sententia Ber.in capi.nõ est.de voto.dicentis, minimè tutum esse hunc,si absque rationabili causa,sit ei hoc cõcessum. cuius rationem Thom. adducit in 1.2.q.97. artic. 4. quo autore, nec ipse Princeps tutus erit qui sine iusta causa ius quod subditis omnibus cõmune est, vniu⁹ gratia violat. Frangit enim illam æquabilitatẽ, quæ mera iustitia erga omnes seruari debet. Princeps ergo sine causa has indulgendo dispensationes peccat:fortassis & frequentissimè mortaliter,qui sub mortalis peccati pena tenẽ subditis iustitiã exhibere. Is verò,qui à Principe hãc iuris relaxationẽ petit sine causa, venialiter peccat : nõ enim tutus erit quo ad Deum. autore Bernardo in epistol. 271.ad Theobaldum comitem. Forsan & mortaliter peccabit,quippe qui rẽ illicitã petat à Principe, & ei sit coadiutor in peccato mortali : ex his, quæ tradit Caieta.2.2.q.78. artic.5. Sed & is, qui vtitur peccato ipsius Romani Põtificis & sic dispẽsatione ab ipso sine causa cõcessa , simpliciter mortaliter non peccat,nisi sequuto graui scandalo, vel dãno alterius.quod & Domini.Sot.probat lib.j. de iusti.& iure.q.7.articul.3. ☙ Quo in loco ex Tho. & alijs asseuerat, nõ esse,etiam circa leges dispensationẽ cõcedendã , nisi ex causa, quæ rationi cõsentanea sit,& in cõmune bonũ , pro quo lex omnis cõstituitur , dirigatur. c. Et si illa.c.dispensationes.c.tali. 1.q.7.vbi Gratianus idem probare conatur.☙ Cõtingit tamẽ dispensandi facilitas in matrimonij impedimentis frequentius erga diuites, duces,comites , ac Principes:nec temerè ,cũ dispensatio hæc præcipuè cõcedatur ob firmandũ pacis fœdus:quod magis necessariũ est:magisque reipub.cõueniens circa personas præcellẽtes his dignitatib. quàm in popularibus,vt colligit S.Tho.2.2. quæstione 63. arti.2.ad secundum.

Verũ si causa exigitur,& iusta, vt Sempronius contrahat
8 matrimonium , in gradu † humana lege prohibito , iam in eo cessat ratio legis , igitur & cessare debet lex ipsa : cur ergo dispensatio est necessaria?Ex eo, inquam, quod ratio legis non cessat in communi ·sed in particulari actu, & ideò lex non cessat.cle.ad nostram.de hæret.capitu.& si Christus. de iureiuran. sensit Fortu.in tract.de vl.fine.illa.15.& 16.leges enim,quarum ratio cõtinua est, quarum finis communis est,& vniuersalis,nõ cessant,licet in particulari casu finis per eas intentus nõ sequatur. Prohibẽtur sane iuramẽta sine causa.ex eo ne periuria sequãtur ex incauta iuratione:sit ergo aliquis, qui nulla ex causa iuramẽtũ fecerit absq; periurio , præmissa veritate affirmationis: procul dubio & is cõtra prohibitionẽ fecit.tex.in d.c.& si Christus. Sic & ieiunia præcipiuntur ad reprimendã carnis tentationẽ,& tamẽ tenebit ieiunare is, in quo periculũ illud tẽtationis cessat.d. clemen.ad nostrã. non sic in legib. quarũ ratio in finẽ particularẽ dirigit.vt est lex de correctione fraterna quę tẽdit,vt correctio fratris sequaẽ,& ideo cessat eo casu,quo correctio nõ speratur.ita explicat Ioan.à Medina de cõtracti.q.14.hæ verò matrimonij prohibitiones prioris classis sunt. Vnde in nostro casu necessaria est dispẽsatio:etiam existente causa,quæ actum videtur honestum reddere.ex Thoma quodlibet.6.art.15. Hoc igitur vnum ex præfatis notandum est, in quo inter omnes conuenit , dispensationem à Romano Pontifice concessam cõtra ius sine causa,& si sit contra ius positiuum,animæ tutam non esse:malè enim agit,qui dispẽsatione,sine causa sibi concessa, vtitur.Caieta. 1.2.q.66.arti. 5.glo.communiter recepta in dict. cap.non est. Talis enim dispensatio,dissipatio potius censenda est,autore Bernardo lib.3.de considerat.ad Eugenium notant Ioan.Andre.Abb. ac.cæteri in capitulo.quia in tantum. de præb. Abb.in c.de multa.eod.tit.nu.20.idem Abbas.in c.cum adeo.de rescript. aliíque plures iuris diuini,& humani professores,quos hic nominatim exprimere non expedit: nam id agit Fel.longè, lateque in c.quæ in ecclesiarum.de const.nume.25. quibus addẽdum censeo causam præsumi iustam, quãdo Princeps
9 in iure humano dispensat.ita aduertit † Bartol. post Cinum in l.fi.C.si contra ius,vel vtilit.pub.Fel.nume.60.Deci.29.in d.c.quæ in ecclesiarum.Fortu.in l.Gallus.§.& quid si tantũ. ff.de lib.& posthu.colum.138.Hippo.sing. 8.Ias.consil. 105. in 1.volum.nu.4.& plures alij, quos refert,& sequitur Ferdi.Loazes præsul.Illerdensis in tracta.de matrimo.4.dubio. nume.13.pro quibus optimus est text.in c.siquid culpatur. 23.quæst.1.c.in præsentia.de renuntiat.glo.in c.ad aures.de tempo.ordina.& in cap.2.de maio.& obedi.Sed si humano iure Romanus Pontifex dispẽset nulla causa existente, ipsa iurisrelaxatio tenet , & valet:licet malè faciat Princeps eã
10 concedendo.quo ad hoc enim,vt dispensatio, & actus † ex ea sequutus valeant.est in Principe pro ratione voluntas. gloss.quam ibi notat Barto.in l.relegati.ff.de pœnis.quæ singu.est secundum Iaso.in l.quominus.ff.de flumi. 2.col.& Felin.in c.quæ in ecclesiarum.de constit. numero sexto . Vnde quanuis sine iusta causa Princeps dispẽsationem concedat contra ius humanum,valet cõcessio,actusque ex ea sequutus firmus erit.quod notat Caieta. 1.2.quæst.96.artic.quinto.ad finem.Innocen. in c cum ad monasterium. de statu. regu.sentiunt Abbas in c. non est.de voto.& in c. de multa. numero 20.de præben.idem in capitulo, quæ in ecclesiarũ. de constit.numero decimoseptimo.& ibi Deci.numero vigesimonono.dum probant,in foro exteriori , dispensationem validam esse,licet peccet,qui eam sine causa concesserit,& is etiã,qui ea vtitur.At in foro interiori animæ de hoc peccato tractatur,in foro autẽ exteriori, de actus ipsius valore. Tametsi Fortu.in l.Gallus.§. & quid si tantum.ff.de liberis,& posthumis.columna 135.in ea sit sententia, vt opinetur dispensationem contra ius humanum , sine causa concessam,etiam in interiori iudicio nullam esse, nec actum ex ea sequutum validum fore.pro se citans Diuum Thom. 1.2. quæstione 97. articulo quarto. sed id durum est.Nam & si Princeps malè agat,si contra ius humanum , absque causa dispenset, nihilominus dispensatio valida censetur , actusque ex ea sequutus,in foro interiori tenebit.Si quis enim dispensatione à Pontifice impetrata, matrimonium in quarto gradu contraxerit sine aliqua dispensandi causa,etiam si contrahendo peccauerit, quis tamen vnquam dicet , etiam in animæ iudicio hoc matrimonium inualidum esse? Quis vnquam doctus sacerdos,in eodẽ iudicio filios ex hoc matrimonio cõceptos:illegitimos esse iudicabit?Id etenim admittendum est,committi crimen in actione alicuius rei , & tamen ipsum actum firmum esse. vt Syluest. argumentatur. verbo.Papa.quæstione decimaquinta. contrahit enim quis clam matrimonium , & forsan cum mortali peccato : & tamen matrimonium tenet. quod latius superius disputauimus.Nec Thom.pro Fortu.est , quippe qui tantum id dixit, malè agere Principem,qui sine causa contra ius dispensat.
11 Posset tamen Fortu. opinio locum habere † in inferiori à Principe,is enim si à Principe licentiam habeat dispensandi contra ius humanum,ea vti debet cum causa,alioqui dispẽsatio non tenebit vtroque foro. Innocentius in d.c.cum ad monasterium.& in c.dudum.in 2.de electione.Nicolaus Milis.verb.dispensatio.latè Curti.Senior consi.75.versi.veniamus ad quartum.optimè Ripa lib.2.respons.c.35.Feli.in c. ad audientiam.in 2.de rescript. col. 5.idem Felin.in c.postulasti.numero decimotertio. eo. tit.gloss.Bald.& Alex.in l.filius à patre.ff.de liberis & posthumis.Ex his mihi non placet, quod Feli.scribit in d.c.ad audientiam. col. 4.dicens in his,quæ sunt iuris positiui, etiã in animæ foro , tutum esse eũ,cui Papa dispensationẽ cõcessit,nulla præexistẽte causa. Hoc enim falsum est, etiam si Felinũ sequatur Hierony. Gigas in

Universidad de Deusto
Biblioteca

gas in tracta.de pensioni.quæstione sexta.numero decimotertio.nisi intelligamus eum tutum esse quo ad actus valorem.c❋ Illud libenter his omnibus adderim,quod Præp.in capitulo quia circa.de consangui.adnotauit,scribens mandatum ad dispensandum circa impedimentum matrimonij eo ipso habere vim dispensationis. Vtitur autoritate Ioan. Andre.in capitulo literas.de restitutio.spoliat.verb.mandatum. Poterat etiã vti authoritate glossi.in l. Paulus per procuratorem.ff.de acquirẽda hæreditate.Sed licèt Paulus Parisi.consil.quinquagesimoseptimo. colum. vltim.libro tertio.de opinione Præpo. dubitare videatur,neque eam omnino probauerit, ego plane,falsam eam esse censeo, imo existimo , ex eo mandato non posse matrimoniũ contrahi, neque contractũ valere priusquam mandatarius potestate sibi commissa vsus dispensauerit.Neque video,qua ratione opinio Præposit.iure probari valeat. sed & ingenuè fateor, me existimare Ioan. Andre. nusquam cogitasse id,ad quod allegatur. Scribit etenim mãdatũ ecclesiæ, quo mãdat,ecclesia,virum &vxorem,inter quos vel est dispensabile impedimentum,vel eius suspicio, cohabitare , vt coniuges , vim habere dispensationis. Quod quã diuersum sit ab opinione Præp.nõ est difficile cognitu. Præter hęc Anton. Maria Papazon in additionibus ad Rotam.2.in nouis de filijs Presbyt. asseuerat, in quadam causa , in Rotæ prætorio obtentum fuisse,mãdatum dispensandum non habere vim dispensationis contra Ioan, Andr.in d.cap.literas. quod verò adduximus ex glo. in d.l.Paulus.diuersam rationem habet præterquam quod eiusdem glo.opinio maximè suspecta videtur. neque enim omnino placet Iacob.de Arenis & Cino in l.j.C.qui admitti.neque Albe.Cumano,Paulo, Roma. & Aretin. in d.l.Paulus. tametsi Bartol. ibi & in l. Gerit. col.3.Bald.item in l.j.C.qui admitti.q. vigesimanona.& trigesima, videãtur eam probare,mihi profecto satis dubiã, & incertã, etiã in speciali mãdato.Sed & ne quis existimet, me opinionem Præpositi , aliqua ex parte probare , fateor planè eam etiam in eo casu non procedere , qua nulla esset ad dispẽsationẽ per cõmissariũ adhibenda causę cognitio. Etenim vbi causę cognitio foret præmittenda profectò nõ dubito , ipsum Præpositum propriam sententiam hoc in casu minimè intellexisse.c❋

EX. §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Nullus gradus iure diuino hodie prohibitus est: qui non sit & lege naturali vetitus.*
2 *Graduum prohibitiones Leuiti. capitulo decimooctauo. expressim factæ,non omnes sunt iuris naturalis.*
3 *Intellectus cap.finalis.de diuort.*
4 *Gradus primus in rectalinea,secundum omnes, & vlteriores,iuxta tutiorem opinionem;iure naturæ prohibentur.*
5 *Gradus primus in transuersa linea,iure naturæ prohibetur.*
6 *Nouercæ iure naturæ in coniugium admitti non debet.*
7 *Relictam fratris potest quis, secluso iure humano , in vxorem accipere.*
8 *Eusebij in historia ecclesiastica locus animaduersus.*
9 *Patruus iure naturæ potest neptem accipere vxorẽ: & ideo nunc poterit ex Romani Pontificis dispensatione.*
10 *Papa potest dispensare in aliquot gradibus,ex contentis capitulo 18. Leuitici.*
11 *Episcopus,nec legatus à latere,non possunt dispensare in prohibitione capitul.non debet. de consanguini.& affinita.*
12 *Gradus remotior ab stipite , tantum considerandus est in prohibitione coniugali,& in dispensatione.*
13 *Proles ex consanguinea suscepta potest esse iusta dispensandi causa.*
14 *Interpretatio dispensationis non tenet, si tacetur matrimonium cõtractum fuisse scienter,inter prohibitos.*
15 *Dissimulatio Principis an habeat vim dispensationis.*
16 *Lex ciuilis non potest matrimonia prohibere.*
17 *Romanus pontifex,qua ratione possit prohibere coniugalem contractum.*
18 *Consuetudo an possit aliquot personas reddere inhabiles ad coniugiũ contrahendum?*
19 *Consuetudo ista an exigat scientiam Romani Pontificis?*
20 *Fama an probet impedimentum matrimonij?*
21 *Testis vnicus an probet matrimonij impedimentum?*
22 *Fama sola,vel vnicus testis an impediat matrimonium contrahi præcedentibus sponsalibus iuratis?*

§.Decimus,De gradibus diuina,naturali, vel humana lege prohibitis.

CAETERVM cum ex præmissis cõstet, quo in iure possit Romanus Pontifex dispensare,operæ pretium erit agere,qui gradus sint quo ad matri
1 monia,in affinitate,& cõsanguinitate,diuina,naturalive lege prohibiti. Ac primum †omnium illud notandum est nullum gradum iure diuino prohibitum hodie esse,qui idem naturali iure prohibitus nõ sit. *L*ex enim vetus aduentu Christi expirauit.capit.translato. de constit. docet Tho.1.2.quæst.98.articulo 1. & quæst. 104.articulo 3. Magist.in 4.senten.dist.3. & ibi cæteri Theologi:atque Alfonsus de Castro libr.de hæresib.verb.lex.In lege autem Euangelica nullum præceptum continetur, quod nõ sit iuris naturalis,præter præcepta de sacramentis,atque de fide.Tho. 1.2.quæst.108.articulo primo,& secundo.idem quodlibet. 4.articulo decimotertio.igitur circa matrimonium nullus gradus erit diuina lege prohibitus, qui non sit iure naturali.Aduertẽdum ergo est ad gradus iure naturæ prohibitos.
2 Nec enim gradus omnes Leuitici 18.†prohibiti,iure naturali prohibentur.quod probat Thom.1.2.quęst. 105.articulo quarto.Caieta.2.2.quæst.154. articulo nono.Rofensis in libello de matrimo. Regis Angliæ , & Alfonsus à Castro libro 1.de Potest.legis pœnal.capit. vltimo.quo in loco scribit,sententiam hac in causa latam à Romano Pontifice fuisse : eiusque retulit literam , prout Romæ fuit pronuntiata. Quod autem prohibitiones ibi expressæ non sint iuris naturalis,probatur,ibi enim prohibetur frater relictam fratris sibi matrimonio copulare:& constat eadem lege *Mosaica* licitum fuisse fratri:relictam fratris decedentis absque prole vxorem accipere.Sed si lege naturali relictam à fratre in vxorem accipere non liceret, nullo pacto licuisset cum ea matrimonium contrahere , fratre absque prole defuncto: id equidem licebat:igitur dicta prohibitio non est iuris naturalis.Præterea si naturali lege illicitum foret,relicta à fratre accipere vxorem,non probasset Romanus Pontifex cõiugia contra dictam prohibitionem contracta in cap.fin.de diuor.Verum cùm ibi illa coniugia contracta, ante conuersionem contrahentium ad fidem, ex legis *Mosaicæ* licẽtia, cur indigent approbatione Romani Pontificis?siquidem ab infideli iuxta propriam legem,naturali iuri minimè contra
3 riam,matrimonium contractum firmum est, atque legitimum.& durat etiam si ad Christianam †fidem conuertãtur contrahentes,& sit contractum contra canones. cap.de iudæis.de consang.inspicitur enim initium contractus,& illius tẽpore licebat ita vxorẽ ducere : igitur dissolui nõ debet hoc matrimoniũ , quod ab initio legitimè contractum fuit.capitulo gaudemus.de diuort. in princip. & in capitulo fi.qui filij sint leg. Regia l.fin.titulo 6. part.4.Ille etenim contractus licitus fuit ab initio:cum Iudæi,etiam si inter Christianos habitent,Mosaicis legibus regantur.ex notatis per Felin.post alios ibi.in capitulo primo.de consti. eundem Felin.in capitulo Iudæi.in 2.de Iudæ.& ibi Anani.laso.in l.qui se patris.C.vnde liberi.numero vigesimoquarto. Soci.consilio 119.in volumine quarto. etiam quo ad cõiugales prohibitiones,vt notat Barba.in consilio decimotertio.in 4.volumi.Quare igitur in dicto c.fi.de diuortiis.dispensatio Romani Pontificis exigitur?illud profecto respondeti potest, Romani Põtificis approbationem ideo ibi exigi,quod prohibitioni naturali: qua ratione authoritas Romani Pontificis ad euitandum scandalum exacta fuit.Possum & rectius respondere dictæ obiectioni, si dixero illa matrimonia ibidem contracta fuisse post conuersionem ad fidem Christi, & propter fragilitatem illorum, qui nouiter Christi fidem professi fuerant , approbat summus Pontifex matrimonia iam contracta,& prohibet contrahenda. quod sensit Panorm. consi.68.vol.4.nume.275. c❋ Eaque causa summus Pontifex matrimonia iam contracta non dissoluit: quia illi , qui nuper Christianã fidem susceperant , ignorantia quadã excusabant,sibi licere lege Mosayca vti circa matrimonia cõtrahẽda,quæ quidem ignorantia fortassis non adeò erat lata pina,& crassa in illis qui non ita erant instructi in cessatione legalium,quanuis hæc vltima interpretatio non sic conueniat literę illi? respõsi:vt prima.❋ Itẽ nõ omnes gradus,& prohibitiones Leuit.18.expressas esse iuris naturalis,probatur ex eo,quod ibi prohibitum est, ne quis sororem vxoris in coniugẽ accipiat:& tamen Iacob duas sorores in vxores accepit,

accepit, Lian,scilicet, & Rachel , vt constat Genes.cap.29. si id equidem iure naturali non liceret , minimè hoc Iacob fecisset. Consequitur tandem ex his non omnes prohibitiones Leuitici,iuris naturalis esse.Imo in dicto c.decimooctauo. non agi de impedimentis cognationum circa matrimonia: sed ibi prohiberi, ne consanguinei, aut affines in incesta facinora prolabãtur,probare conatur Alfonsus Viruesius in tracta.de matrimo.Regis Angliæ.3.hypothesi.

Omnibus tamen diuini , & humani iuris professoribus
4 id placet primum gradum in † recta ascendẽtium linea iure naturali prohibitũ esse rationibus, quas nos adduximus hoc cap.§.sexto.& notant Thom.& Caietan.2.2. quæstion. 154.articulo nono.nec in hoc est controuersia.Nam & idẽ probare conatur Socrates apud Xenophontem lib. quarto commẽtariorum.Tametsi apud barbaras quasdam nationes fas fuerit parentibus stupro coire cum liberis:sicuti cõmemorat Quintus Curtius libro octauo.de regione proxima Scythiæ, quam quidẽ regionem Nauram appellatam esse tradit.idem Persis lege lata licuisse constat ex Strabone, Catulo,Quintiliano.& Tertulliano:scribitque Ludou. Cęli.libro antiquit. lectione decimaoctaua.quod etiam testatur Constan.Harmenopu.libro primo Epitomes iuris. titu. pimo.c❋ Et Theodoretus libro 3.de curand.Græcorum affect.qui libro nono,eiusdem legis meminit,eius autorẽ asseuerans fuisse Zaradam.sed & Chrisostomus libr.de virginitate capitulo nono,asseuerat,impunè fuisse Persis matres in vxores accipere.idem Chrisostom⁹ homelia 7. in posteriorem ad Corinthios.❋ Scribit & ad hæc Xanthus in iis, quæ inscribuntur Magica , coire Magos cum matribus, & filiabus,& fas eis esse coire cum sororibus : quẽadmodum ex ipsius Xanthi testimonio tradit Clemens Alexandrinus libro tertio stromat.c❋ Tradit & Philo lib. de specialibus legibus, honoratiores Persas matrimonia cum matribus contrahere.idem ex Dione Chrisostomo constat in ratione. 10.❋ Id etenim ferinis moribus tribuẽdum est potius, quã humani iudicij decretis:adhæc autem plura scribit Tiraquel.7.lege cõnubia.num. vigesimosecũdo. Diuus item Chrisostom.libr.vnico aduersus Gentiles , retulit. Zenonẽ Stoicæ sectæ præfectum lege sanxisse , cõmodũ esse cũ matribus,& sororibus misceri. & Augusti.in quæstionib. de vtroque mixtis.cap.115. scribit , Persis licitum fuisse cum filiabus conuenire.Nec mirum videri cuiquam debet plerũque apud gentes palam permitti vitia,& crimina , quæ legi naturali aduersantur: id enim contingit ex errore in particulari non in vniuersali: nam licet in aliquo homine dictamen naturalis legis extinctum , & sopitum sit in sua specie, non tamen inde sequitur in eo prorsus extinctam esse legẽ naturæ communem, ex qua tanquam ex principio cõmuni illud particulare deducitur. Sic nulla est tam effera gens, quæ dubitet, sitne licitum contra iustitiam agere,aliquem innocentem occidere:aliquã iniuriam inferre:quæitẽ ignoret à malo declinandum, bonum agẽdum esse,sed an ex tali causa , nempe sacrificij ratione liceat aliquem occidere: rẽ alterius sagaci quadam industria occupare:apud pleraſq; nationes ex errore in particulari licitũ,& probum existimatur:quemadmodũ docet Ioan.Driedonius de libert.Christ. pagina quinquagesimasecunda idẽ colligualer Dominic.Sot. libr.primo.de iustitia & iure.quæst.quarta. articulo quarto & quinto.idq; cõstat ex testimonio Iustini martyris in Dialogo cũ Tryphone Iudęo Nã apud Germanos latrocinium nõ reputabatur iniquũ,vt scribit Cęsar de bello Gallico:nec apud Aegyptios authore Lycurgo legislatore , quẽadmodum tradidere Xenophon, ex Laconum Republica. Ioan. Stobæus sermone quadragesimosecundo.& Cęl.libr. lect. antiq.c.j.rapto enim viuerequibusdã honestũ fuit ex Quintiliano libro tertio.capitulo nono. Sensit tamen vterque Thomas: iure naturali non prohiberi secundum gradum in linea recta ascendentium,& descendẽtium.idem Thom. probare videtur in 4.sententiarum distinctione prima.articulo tertio. vbi sentiunt Bonauent. & Ricard. quæstione secunda.Rofensis in tractatu de matrimonio Regis Angliæ, folio tertio.Alexan.de Hales.secunda parte,quæstione 169. eidem opinioni suffragantur,dum iure naturę,tantum prohiberi coniugium inter matrem,& filium:patrem,& filiam constanter asserunt. Sed è contrario Scotus , Durand. Palud. in quarto sententiarum. distinctione quadragesima. Florentin.tertia parte. titulo primo. capitulo decimoquarto.§.secundo.Sylvest.verb.matrimonium. octaua quæstione sexta.colum.quarta.in ascendentibus.&descendentibus iure naturali matrimonia prohiberi,existimant.pro quibus ego animaduerto.l.fi.ff.de ritu nupt. vbi Iurisconsultus scribit,iure gentium,quod ego naturale ibi intelligo,incestum committere eum,qui aliquam ex ascendentibus,vel descẽdentibus vxorem duxerit. quam etiam opinionem tutiorẽ esse existimo,omissa Accursij interpretatione.d.l.fina.Ambrosius item Catharinus lib.5. contra Caieta. vbi de matri. agit,eandem vltimam opinionem comprobat.Sed nequis huic quæstioni exemplum confingat ex primo parente Adam,qui modo resurgeret, exponam quæ Diuus Augustinus scribit lib.15.de ciuitate Dei.c.8.de lõga ætate veterum hominum:quorum mentio fit in libris Geneseos expressim agens. Quis itaque,inquit, dubitauerit , per vnius hominis ætatem tantum multiplicari potuisse genus humanum , vt esset vnde constituerentur non vna, sed plurimæ ciuitates. Quod ex hoc coniicifacillimè potest,quia ex vno Abrahã nõ multo ampliꝰ quadringẽtis annis numerositas Hebreæ gentis tanta procreata est, vt in exitu eiusdẽ populi ex Aegypto sexcenta millia hominum fuisse referantur bellicæ iuuentutis, vt omittamus gentem Idumæorum non pertinentem ad populum Israel , quam genuit frater eius Esau, nepos Abrahæ,& alias gentes natas ex semine Abrahæ nõ per Saram coniugem procreatas. Hæc Augustinus. Cui in commentariis addit Ludouicus Viues. Fuit memoria patrũ vicus pene centum domorum in Hispania,cuius omnes incolæ erant à sene quodam,qui adhuc viuebat , progeniti, ita vt propinquitatis nomen iam deesset , quo à minimis natu vocaretur:lingua enim nostra supra abauũ non ascendit:hactenus Viues.c❋ His & sexti Empyrici testimonium addiderim,qui lib.1.Pyrrhoniarum *Hypotypos*.c.14.scribit, apud Persas licitum fuisse cum matre coniugium , & apud Aegyptios cum sorore.❋

In linea verò consanguinitatis transuersa, etiam primus
5 gradus iure naturæ prohibitus non est ex Tho. & Caiet. dictis locis.Durando,ac cæteris,quos †in quæstione præcedẽti ad primam opinionem citauimus. idem notat Ferdinan. Loazes in tractat.de matrimo.dubitatione secunda.respõsione ad secundum.& prima dubitatione. col.3. Hinc apud Assyrios scribit Lucianus in libro de sacrificiis , lege licuisse matrimonium inter fratrem, & sororem,cui exẽplo plura aptari possunt,quæ congerit Alex.ab Alex. lib.1.dierum geniali.cap.24.& Andr.Tiraquel.sexta lege connu.numero 23.Sed eãdem legem in Caria obtinuisse testis est Arrianus libro 1.de rebus Alexandri. Solon Athenienſis quãuis matrimonium inter germanos vterinos prohibuerit. liberum tamen id reliquit eodem patre genitis.idem scribit *Aristophanis* interpres in Nebulis.contrà Lacedæmoniorum legislator vterinis non interdicit,sed solis eodem patre genitis.At Aegyptius ridens vtriusque simplicitatẽ, & semiperfecta placita laxauit libidinem permissa licentia ducendi sorores siue per alterutrum, siue per vtrunquẽ parentum cognatas.Hæc Philo libro de specialibus legibus.❋ Arnobi⁹ item lib.8.aduersus gẽtes ius est(inquit) apud Persas miscẽri cum matribus,Aegyptiis,& Athenis cum sororibus legitima connubia:qua ratione constat,Aemilium Probum in eo libello quo vitas quorundam Imperatorum scribit,explicasse, turpe non fuisse Cymoni Athenienſi sororẽ germanam in matrimonio habuisse: cum ciues Athenienſes eodem vterentur instituto.Et tamen Andocides in oratione aduersus Alcibiadem asseuerat,Cymonem ob eam causam in exilium missum fuisse. Etenim Aemilius de germana eodem patre tantum nata intellexit tametsiin historia errauerit.Sed & Cymonis matrimoniam contra leges fuisse contractum asseuerãt Athenæus lib.13 & Suidas dictione : Cymon.De quo legendus erit Plutarchus in Cymone. & de sera numinis vindicta.❋ Nam quod modò prohibitum esse constat,legi humanę tribuendum esse videtur his, qui præfatã opinionẽ approbant. Sed probabilius est , matrimoniũ iure naturę prohiberi in primo gradu lineæ transuersæ consanguinitatis,&,sic inter fratrem, & sororem. Ex Augustino lib.15.de ciuitate Dei, c.16.& libro 22. contra Faustum. capitulo 35.atque ita notant Paluda. & Florenti in prædictis locis. Ioan. Maior.in 4. sentent. distinctione 40.quæstione tertia. Abulensis Leuitici 18. & Ambrof.Catharí.libro quinto contra Caieta.capitu. de matrimonij sacramento.Nec oberit,quod Genes.capitulo vndecimo.scribitur Abraham matrimonium contraxisse cum Sara sorore sua.vbi Hieronymus in quæstionib. Hebraicis super Genesim, Saram veram Abrahæ sororem fuisse ex patre,palã asserit.idem prius scripserat Clemens Alexandrinus libr.2. stromatum. qui tradit ex hoc constare, eas sorores , quæ

ex eadem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex eadem matre nascuntur, nõ esse ducendas vxores Quia refragante Hierony. Sara non fuit verè soror Abrahæ, sed filia fratris sui Aram: & sic neptis ex fratre. secundũ August. libro decimosexto de ciuit. Dei. c. 12. & super Genes. ac rursus d. libro decimosexto. c. 19. Iosephum lib. j. antiquitatũ. capit. decimoquarto & decimoquinto. eundem Hierony. aduersus Heluidium de virginitate perpetua Beatæ Mariæ. 2. Tomo. Gratianum in princ. 25. quæstio. & Abulensem d. capitulo 11. Genes. etiam si Caie. & Aloisi. Lippomanus super Genes. capi. 20. adhuc contendant, Saram verè fuisse Abrahæ sororẽ. Hieronymũ in ea opinione sequuti. est tamẽ Aug. sentẽtia admodũ vero similis. Nã qui maximè propinqui erant, solebant fratres, & sorores appellari. sic propter maximam, & propinquam consanguinitatem, consobrini fratres appellabantur: autore Augustin. lib. 15. de ciuit. Dei. ca. 16. & probatur Matth. cap. 13. & Marci. c. 6. ex Hiero. interpretatione, quam alijs adductis authoribus, comprobat Ioann. Echius in Homilia de S. Anna. Sic Cice. libr. quinto de finibus, statim in initio, Lucium Ciceronem, patrui sui filium fratrem appellat. ✠ Idem Cicero in Philippicis. C. Anij filiam, vxorem & sororem M. Antonij. appellat. Cum C. Antonius esset patruus eiusdem M. Antonij. ✠ Quibus & illud addendum est, propriè nepotes dici natos ex filio, vel filia. l. fi. §. nepos. ff. de gradibus. §. fi. inst. de patri. potest. notãt Abb. & Præp. in capit. tua nos. de consangui. & affinita. Aretin. Felin. & Deci. in capit. per tuas. de probatio. Iaso. in l. si a-liæ. C. de succeff. edicto, Bart. in l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inofficio. testamen. sed tamen quandoq; propter proximitatem sanguinis nepotes dicuntur fratrum vel sororũ filij. text. in capitul. primo. §. similiter. quib. mod. feu. ami. ca. felicis. §. cæterum. de pœnis, in sexto, cap. per tuas. de probat. capitulo, quod sũper his. capitulo tua nos. de consang. Suetonius in Iulio Cæsare capitulo 83. sed nouissimo testamẽto tres instituit hæredes sororum nepotes, idest, ex sororib, nepotes, nempe Octauium, Lucium Pinariũ, & Quintum Pedium, quæ quidem verba ita Erasmus interpretatur in adnotationibus ad Tranquillum, cui nos addimus authorẽ epitomes in Liuiũ, qui lib. 116. Caium Octauium Augustũ, scribit, Cæsaris ex sorore nepotem fuisse: eundem appellat Cæsaris nepotem Eutropius lib. septimo. capi. j. sic & Plutarchus in vita M. Tullij Ciceronis, cum fuisse filium sororis ipsius Cæsaris, manifestè asserit. Sicuti & Dion Historicus libro 45. tametsi ex Suetonio in Augusto cap. 4. Appiano Alexandrino lib. 3. de bellis ciuilib. Sexto Aurelio, Plutarcho in Bruto. & in Antonio, & aliis constet, Caium Octauium ex Octauio, & Accia genitum fuisse: Acciam verò ex Balbo, & Iulia Cæsaris sorore, idem cõstat ex Dione lib 43. & Velleio Paterculo lib. 2. Verùm si de interpretatione alicuius testamenti, donationis, legis, vel alterius cuiuslibet dispositionis agamus, nepotem filium filij, vel filiæ intelligemus, non filium fratris, aut sororis; nisi aliud ex verbis præcedentibus, aut sequentibus, vel ex qualitate loquentis, aliúsve circunstantiis manifestè colligatur, secundum Areti. Felin. Deci. & Iaso. in prædictis locis. Barb. in l. cum acutissimi. fol. quinto. colum. v. C. de fideicommiss. Sic & in regno Valentiæ Hispani filios fratrum, aut sororũ, nepotes appellant. ✠ Illud tandem veteribus Latinæ linguæ autoribus magis conuenit, filium fratris non rectè dici nepotem. Quod & Iurisconsultus Paulus significare videtur in l. vlt. ff. de gradib. imò apud aliquot autores illa verba, Nepos ex fratre, Nepos ex sorore: ad patruum, vel auunculum relata: non aliud significant, quàm nepotem fratris, nepotem sororis: sicuti adnotari poterit ex Caio in l. sunt autem. ff. de legit. tut, & in l. nemini. C. de nupt. Sed & Paulus Orosius, qui lib. sexto cap. 18. & capit. 20. Augusti auunculum Cæsarem appellat, in eodem sensu poterit intelligi, quo Suetonius, qui in Augusto cap. 8. & 91. eisdem vtitur verbis, & tamen expressim scripsit, Augustum nepotem fuisse Iuliæ, quæ fuit ipsius Cæsaris soror: quarationem idem autor capit. septimo, Cæsarem maiorem auunculum Augusti appellauerat. Vnde apud Dionem, & Plutarchum vbi mentio fit matris Augusti & legitur ἀδελφῆς, legendum esse ἀδελφιδῆς, alij ante nos eruditè & verè adnotarunt. ✠

His ergo constat, vt ad institutum redeamus: Saram non fuisse sororem Abrahæ. & subinde apparet, veriorem esse sententiam Augustini, asserentis inter fratrem & sororem naturali iure matrimonium prohiberi. quod ex Arist. comprobatur, qui libro secundo politic. cap. secundo, absurdum putat coniugium inter patrem, & filiam, atque inter fratrem, & sororem. Idem Plato libro octauo, de legib. ex lege non scripta deducit licet priori sentẽtiæ subscribat Aſb. Pyghius controuersia decimaquinta. ad finem.

Consonum & his est de nouerca tractare. Nã iure natura
6 li cum † ea coniugium non prohiberi author est August. j. Tom. lib. 3. quæstionum. in quæst. 61. super Leuiticum. is, inquam, scribit, illa verba Leuitici 18. turpitudinem vxoris patris tui non discooperies, minimè intelligenda fore patre viuente: cum id prohibitum sit lege, quæ adulterium prohibuit: sed ibi prohiberi matrimonium contrahi cum illis, quas sẽclusa lege, liceret vxores ducere. idem probat Tho. in quarto sententiarum. distinctione quadragesima. quæstione 1. artic. 3. dum asserit matrem tantum comprehendi iure naturali. Nec oberit locus Pauli, primæ ad Corinth. di centis: auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Si inter gentes, quæ viuunt ex sola lege naturali, non auditur isthæc fornicatio: igitur iure naturali ista coniunctio est prohibita. Quia Pauli authoritas referri debet ad incestum simul, & adulterium, ita, vt viuente patre intelligatur. vt ibi interpretatur Caiet. adnotans vxorem dixisse Paulum, non relictam patris. Sic Valerius Maximus memoriæ tradit libr. 5. c. 7. Antiochum Seleuci filium, patris vxorem Stratonicem in vxorem viuẽte patre accepisse. idem longius enarrat Lucianus in libello de Dea Syria. Plutarchus in Demetrio, & Appianus in Syriaca Historia. & in specie extat declamatio apud Senecam 7. lib. 6. declamationum. Huc pertinent pulchra Phædræ ad Hippolytum apud Ouidium carmina.

Nec quia priuigno videar coitura nouerca
Terruerint animos nomina vana tuos.
Ista vetus pietas æuo moritura futuro
Rustica Saturno regna tenente fuit.
Iupiter esse pium statuit quodcunque iuuaret
Et fas omne facit fratre marita soror.

Verum probabilius erit idem, quod de matre, de nouerca asserere: cum ea loco matris sit. iure igitur naturali prohibitum erit matrimoniũ cum nouerca. quod Diuus Tho. super epistol. Pauli. d. c. 5. profiteri videtur. & Abulensis Leuitici. c. 18. c. ✠ Huic opinioni adsentire videtur Philo. de legibus specialibus, dũ hæc connubia constanter improbat. ✠ Cæterum præter gradus modo expressos, & specialim adnotatos, à Theologis receptum est frequentissimè, nullum gradum iure naturali prohibitum esse. sed iure tantum humano Romanorum Pontificum. Ex quibus deducuntur plura, Primum, iure naturæ, & diuino posse relictã fratris in vxorem accipi: secluso iure humano. quam illationem multis corroborat Ioan. Rosensis in peculiari huiusce dubitationis libello. & post eum Ioan. Cochle. Ferdinandus Ilerdensis, & Alfonsus Canariensis episcopus, editis super eodẽma trimonio Regis Angliæ tractatibus. Nec oberit, quod Ioannes Baptista impensè Herodem incusauerit ex eo quod fratris vxorem accepisset. Marci cap. 6. Id enim contigit: quia Herodes, viuente fratre, vxorem eius vi quadam secum in concubitu habebat, quod Ioan. Cochleus in dicto libello de matrimonio Regis Angliæ, ex authoribus probat. Siquidem habens ipse Herodes vxorem legitimam filiam Aretæ Regis Arabiæ, ea depulsa Herodiadem filiã Aristobuli, vxorem alterius Herodis, ipsius Herodis fratris, eo viuente, violenter in coniugale consortium recepit. teste Iosepho libro 18. antiq. cap. 9. Tametsi August. libro vnico de fide, & operi. cap. 19. scribat, ambiguũ esse, vtrum Herodes mortui, an viui fratris vxorem duxerit: & ideo, inquit, non ita claret, quid Ioannes ei non licere dicebat. Sed & Nicephorus lib. 1. eccl. hist. cap. 19. palam scribit, Herodem fratre superstite vxorẽ eius Herodiadẽ rapuisse. c ✠ Quanuis Tertullianus lib. 2. adversus Matronem, asseuerat Herodiadem nupsisse Herodi mortuo marito eiusdem Herodis fratre relicta prole. ✠

Ex Iosepho tamen nouiter corrigendus est locus insigniter vitiosus apud Eusebium lib. 1. Ecclesiasti. Histo. cap. 3. ita enim scriptum est, in omnibus codicibus, quos mihi videre contigit. Nominatim de Herodiade commemorans, velut de coniugio fratris Philippi viuentis, violenter abstracta, & suis ab Herode incestis nuptiis sociata: propria, & legitima vxore depulsa, quam Herodiadem filiam dicit fuisse Aretæ regis Arabiæ. Hactenus Eusebius ad Iosephũ hæc verba referens, legendum denique est. Propria, & legitima vxore depulsa, quam filiã dicit fuisse Aretæ regis Arabiæ: & postmodum propter quam Herodiadem Ioannem, &c. quæ quidẽ lectio restituenda est ex ipso Iosepho, ac Nicephoro in d. c. 19. & 20. & ex Græco Eusebij codice libro primo Ecclesiastiç. Histor. capitulo decimo. iuxta codicem, quem Græcis characteribus nuper Parisiis excussit Robertus Stephanus typogra-

typographus diligentissimus: ex quo constat ab interprete Latino adiectum fuisse nomẽ Philippi: cum id nõ habeatur in Græco codice, & ipse Iosephus dicto libro decimooctauo capitulo vndecimo. scribat virum Herodiadis non fuisse Philippum ipsius Herodis fratrẽ: sed alterum Herodem fratrem itidem ipsius Herodis Tetrarchæ. apparet tamen ex sacro Euangelio Matthæ. capite decimoquarto. & Marci cap. sexto. virum Herodiadis fuisse Philippum: idem asserit AEgesippus libro secundo de excidio Hierosoly. capit. quinto. & Nicephorus in dicto capitulo decimonono. Qua in re nõ oportet Iosephi autoritatem defendere, cum sacræ Euangeliorum Historiæ manifestè aduersetur: nec est intelligenda eo pacto, quo Caiet. Matthæ. capitulo decimoquarto. conatur intelligere: cum is intellectus Iosephi verbis repugnet. Obiter verò illud adnotatione dignum est, Herodiadem fuisse filiam Aristobuli: nõ Aretæ, vt idem Iosephus deducit, dicto capitulo nono. & capitulo vndecimo. & libro primo. de bello Iudaico. capitulo decimooctauo. & AEgesippus. dict. libro secundo. capitulo duodecimo. quod & nominis ratio dictat ab Herode patre Aristobuli: licet Hieronymus Matthei capitulo decimoquarto. scribat eã fuisse filiam Aretæ Regis Arabiæ: cui Iosephus, & Eusebius, AEgesippus, & Nicephorus, refragantur: nec in sacro Euangelio hac in re quidquam scribitur: vnde potuit Caieta. Iosephum in Herodiadis patre sequi: etiam si Ambrosius Cathari. lib. secundo inter Caiet. errores hoc retulerit. His ergo constat non esse iure naturæ matrimonium prohibitum cum relicta fratris, tametsi Ludoui. Gozadi. consilio quinquagesimoprimo. cõtrarium de iure responderit: & dubitauerit nouissime Hieronymus. Gradus consilio primo. secundo volumine. & Paris. cõsilio 194. volumine quarto. probare conatur hoc matrimonium esse contra ius diuinum, & naturale.

Secũdo hinc potest comprobari sententia Ancharra cõsilio 373. qui consuluit posse Romanum Pontificem dispensare, vt matrimonium contrahatur inter patruum, & neptẽ ex fratre. quanuis Abbas in capitul. literas. numero decimoseptimo. de restitu. spoliat. non rectè predicta expendens cõtrariam opinionem sequatur. hinc & Plutarchus in Problematis Romanis numero sexto. scribit virum quendam sane pauperem, cæterum bonum, accusatum, eo quod filiã fratris, cui dos ampla relicta fuerat, vxorem accepisset, iudicio multitudinis absolutum fuisse: atque inde factum plebiscitum, vt liceret cuiquam filiam fratris vxorẽ accipere. nec oberit huic illationi tex. in ca. cũ in iuuentute. de præsumpt. vbi hoc fœdus naturale appellatur. is enim text. est ita intelligendus, vt referat ethnicorũ sententiã, nõ autẽ probet. vel dicamus, esse naturale fœdus quo ad quandã honestatem, nõ ad legis naturalis vinculũ. itẽ naturale fœdus poterit intelligi quo ad cognationem, quam natura instituit, ex his, quæ Abb. ibi notat. c ✠ Eadẽ ratione sunt interpretanda, quæ Diuus Ambrosius scribit Epistola 66. ad paternũ. Et quę à Cassiodoro traduntur libro septimo. variar. Dum formulam tradit, qua imperatores vti solebant in permittendo cum consobrinis matrimonio. ✠

Tertiò constat Paluda. Florenti. & Maiorem in præcitatis locis, falsò opinatos fuisse minimè posse Romanum Pontificẽ dispensare, vt matrimonium contrahatur in aliquo ex gradibus prohibitis, capitulo decimooctauo Leuitici. Iam enim satis manifestum est, posse in pluribus ibidẽ contentis
10 † dispensare. Nec vrget tex. in capitul. literas. de restitu. spoliat. quo probari videtur, gradus capituli decimioctaui Leuitici expressos, diuina lege prohiberi. Quia ex gradibus ibi connumeratis, quidam iure naturæ prohibentur, vt modo dixi, in quibus nulla dispensatio concedi potest. Quidã iure diuino veteri legis, quæ tamen aduentu Christi cessauit, in quib. licet Roma. Pontifex dispensationẽ concedere valeat: quia tamẽ in veteri diuina l. prohibebantur, nõ cõsueuit dispẽsare: nisi iustissima causa id suadeat. sic text. in eodẽ c. literas. intelligẽdus est: cũ dixit, in aliquot gradib. Papã nõ posse dispẽsare: in aliquot verò nõ cõsueuisse id agere, quãuis possit. Vnde prohibitio, quę diuinę legi in d. c. literas. tribuit, ad legẽ diuinã veteris testamẽti spectat. Quib. addendũ erit cõtra Abb. in d. c. literas. Neruã Imperatorẽ legem tulisse, qua prohibuit, matrimoniũ cũ filia fratris, teste Dione Niceo. quod maximum argumentum est, id ante illam legẽ licuisse. sicuti & ex Plutarchi testimonio paulo ante probauim⁹.
11 Nullus autem, præter † Romanum Pontificem, potest prædictam dispensationem concedere, contra iura humana, etiam si episcopus sit. Est enim dicta prohibitio in generali cõcilio facta, ergo nõ potest episcop⁹ ei dispẽsatione pro pria derogare: vt notant omnes in capit. at si clerici. §. fin. de iudic. gl. in capi. dilectus. in 1. de præbend. vers. facultas. Abb. in cap. propositum. notabi. vltim. de concess. præben. Nec legatus, etiã à latere Romani Pontificis in hac prohibitione dispensat. gl. in cap. quia circa. de consanguinitate. & affinitate. & in capit. quod dilectio. eodem tit. quam ibi Abb. & Doctor. approbant. sensit Specula. titu. de legato. §. nunc ostendendum. versiculo quinquagesimotertio. Nam & legatus de latere, nec solius Romani Pontificis constitutioni derogare potest: nisi in casibus, quibus id potestagere episcopus. ita Abbas in capit. dilecto. de præbend. 4. notab.

Illud autem dubium hoc in loco prætermittendum nõ
12 est, † an sit satis in impetranda dispensatione, vt liceat in gradu prohibito contrahere matrimonium mentionem agere remotioris gradus ab stipite, in linea transuersa, an sit necessarium simul, & propinquioris gradus, quo alter ex impeditis ab stipite distat, meminisse. Et cùm consanguinitas à gradu remotiori, in linea inæquali computanda sit, vt quo gradu remotior distat à communi stipite, eodem distet à cognato, qui stipite propinquior est. cap fin. de cõsanguinita. sat esse videtur: remotioris tantum gradus mentionem facere. Nam in duobus consanguineis, qui ab stipite inæquali linea distinguuntur: is tantum consanguinitatis gradus iure censendus est, qui remotior est ab stipite. & ita de iure respondendum esse existimo. & id probatur Clemẽtis Papæ Sexti constitutione, quæ incipit, Nuper. nondum typis excusa, quam citat Calderinus consilio primo. de consanguinitate. Quæ tamen sententia falsa quibusdam videri potest. ex Decretali, quod dilectio. de consanguinitate, & affinitate. quia id non sufficere probatur: sed necessarium fore vtriusque gradus mentionem. Cuius illa potuit esse ratio, quod in dispensationibus, quæ odiosæ sunt, mixtũ sub simplici minimè comprehenditur. secundum communem opinionem in capit. fin. de simonia. & in l. secunda. in principio. ff. de verborum obligationibus. Hic verò non est simplex gradus, qui remotior est, sed mixtus ex propinquiori: ergo dispensatio non est sufficiens. Sic gl. in regul. Cancella. vige simanona. dictum text. intellexit: falso tamen. quid enim obsecro hic mixtum reperitur? nonne de eorum qui sunt in linea transuersa, gradu tractamus? atque is solus est, qui impedimentum prębet? is verò solum est remotior ab stipite. cap. fina. de consanguinitate, & affinitate. ergo vnus tantum simplex gradus est, non mixtus ideo responderi potest illũ tex. ex eo procedere, quod in ea prouincia consuetudine obtentum erat, dispensationes ad coniugia ita esse intelligendas, vt sublato remotioris gradus impedimento, non ex hoc propinquioris esset sublatum, quamuis ille gradus ad computationem cõsanguinitatis nihil ageret. ita gl. Abb. & alij in dict. cap. quod dilectio. quem tex. dicit singul. Fel. in c. fin. col. fin. de simo. & eum allegat in cap. postulasti. de rescrip. nu. 9. & 13. ex eo notans, dispensationem ex iure communi intelligendam esse, nisi consuetudo eam strictius interpretetur. Sic igitur intelligẽda est dispensatio prædicta. ob euitandum scandalum. Solet tamen dispensatio in prædicta specie concedi duplicibus literis. Primę enim dantur super quarto gradu, & sic remotiori. Secundę dantur super tertio declaratoriæ. secundum Philippum Probum in rubri. de cogna. spiritua. in 6. c ✠ Tandem Sanctissimus Pontifex Pius quintus die vicesima mensis Augusti Anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto statuit, non esse in huiusmodi dispensationib. necessariam propinquioris gradus mentionem, & sufficere, remotiorem tantum gradum exprimere: obtentis tamen postea super propinquiore literis declaratoriis: nec posse priores literas notari de surreptionis, aũt obreptionis vitio, seu intentionis defectu, ex eo quod in eis propinquioris gradus mentio facta non fuerit. ✠

Porro causam in dispensationibus exigimus, vt is, qui eas concedit, quo ad Deum tutus sit. Itẽ is, qui eis vtitur, eodem modo absque animæ periculo, vitam agat. Causa tamen in-
13 ter alias esse potest scandalum, † quod ex dissolutione iam contracti matrimonij sequeretur. Proles etiam ex consanguinea suscepta. text. in cap. quia circa. de consang. notat Rom. consi. 307. ne cogatur vir, prole suscepta, ab eius consortio matrem filiorum expellere. Hoc tamẽ non est omnino verum: sed locum habet in prole bona fide suscepta, & si ignoranter: alioqui proles mala fide suscepta, cum crimẽ incestus præse ferat, non potest recta iustitia principem mouere ad dispensandum, vt contrahentes persuerent in coniugio, vel contrahant matrimonium. text. & ibi Host. Ioan. And. Abb. & Præp. in c. cũ haberet. de eo, qui duxit in matri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo.l.qui in prouincia.§.1.ff.de ritu nupt. Imo si ante impetrationem dispensationis matrimonium contractum fuit scienter,vt dispensatio teneat, necesse est hoc in ipsa petitione expri.nere.Regu.Cancel.ibi gl.qua drageſimaseptima. ex his quæ in cap.postulasti,de rescrip. notantur. Quod si
14 matrimonium scienter † consanguineis contractum fuerit,ea intentione,& prauo consilio, vt cum eis in dispensatione mitius agatur, atque impetretur facilius ob euitandũ scandalum,huius consilij,& fraudis mentio exponenda est Romano Pontifici,alioqui dispensatio non tenet, etiam si mentio matrimonij sciẽter contracti facta fuerit. ita egregiè Marti.Nauar.in repe.cap.si quando.de rescrip.col. decimaquarta.quib.omnib.addenda est gl.in d. cap. quia circa. quam ibi dicit sing.Abb.ex ea notans,dispensationem,tacita veritate,vel obiecta falsitate,impetratam, ipso iure nullã esse:si tamen id contingat circa ea, quæ principem mouere poterant ad non concedendum,vel eum à facili concessione auertere.ex dicto cap.postulasti.cap.fin.de filiis presby.in 6.notat optimè Fel.in cap.ad audientiam in 2. col. decimaquarta,de rescript.

Sed & circa idem dubium erit, an dissimulatio Romani Pontificis habeat vim,& effectum dispensationis.Et id qui-
15 dem videtur † per text.in cap.quia circa.de consanguini.ex interpretatione gl.ibi,quam dicit singul.Sylueit.verb.lex.q. sexta.& probant Abb.& Doct.in dict.cap. quia circa. quando Romanus Pontifex dicit,quod dissimulat, aut id scribit: alioqui dispensare non videtur,quanuis conniueat. text. in capitul.cum iam dudũ.de præbend.vbi Abb.idem notat, & idem.in capitul.nisi essent.de præben.Dec.in capitulo 1.col. prima de exceptio.& Felin.in capitulo primo, columna sexta,de treug.& pace.dicens hanc opinionem communem esse.Hinc tamen aduertendum est: quod ita intellectus ille text.in dicto capitulo quia circa.id solum probaret, Romanum Pontificem posse in quinto gradu dispensare:quod nemini dubium est:neque ibi de dispensatione agitur: cum si de ea ageretur,Romanus Pontifex scriberet his, qui matrimonium contraxerant,vt denuo contraherent,nec diceret in contracto matrimonio esse dissimulandum:siquidem esset necessarius consensus expressus,vel tacitus post missam à Romano Pontifice dispensationem,ex gl.in capitulo 1. de eo,qui dux.in matrimo.Ex quib.dict.communis interpretatio non placet Hadria.qui in quodlibet. 5.arti.2.dicit, quod vbi aliquis bona fide est in eo statu,vt tantum contra legem humanam,sine proximi iniuria vitã agat, absq; trãsgressione etiam legis naturalis,ac diuinæ in eodem statu dimittendus est,ac tolerandus,si ex correctione scandalum graue immineret:idque intelligo,dato errore iuris,qui attenta personarum conditione & qualitate: bonam fidem minimè excluderet.Quo sit,vt in dict.c.quia circa ideo Papa rescribat dissimulandum esse, quia illi matrimonio iam copulati bona fide putabant,se legitimè coniunctos esse:atque ex dissolutione graue immineret scãdalum. eandem opinionem repetit idem Hadria.in 4.sententia. tracta. de confessione. dubio 7.post quintam quæst.Sic&Gofredus d.tex.intellexit, quam Martin Nauar.magnæ scientiæ vir sequitur in cap. si quis autem nu.sexagesimonono.de pœnit.distinctione 7.& Ludoui.Gozadi.consilio quinquageſimoprimo.

Illud autẽ planũ est solum Romanum Pontificem posse statuere circa matrimonia contrahenda , vel prohibenda,
16 neque † id ad seculares iudices pertinere.text.in cap.tuã.de ordin.cognit.cap.1.de spõs.cap.fin.de rapto. Abb. & Fel.d. cap.1.idem Abbas in cap.1.de cognat.leg.latè Fel.in cap.ecclesia.de const.nu.sexagesimosecundo.Vincent.Heruia. in q.3.gl.optima.cap.1.in fine.30.q.3.dicens inter tutorem,& pupillam contractum matrimonium validum esse, etiam si sex ciuilis id prohibeat,cum lege Pontificia hoc matrimonium vetitum non sit:quam gl.notabilem esse existimat Alexã.in l.filius à patre.ff.de liberis & posthumis. §.fi. Hinc etiam constat à laicis,etiam summis principib.nõ posse lege prohiberi matrimonium cum alienigenis , vel cum certo hominum genere.& hoc ipsum passim nostrates fatentur, qui leges ciuiles aliquot matrimonia prohibentes , vt improbas refellunt.Nec in hoc libet latius insistere,cum id lippis,ac tonsoribus vt aiunt,notum sit.Sed vt ad institutum redeam, solus Romanus Pontifex præter ius naturale legitimas,illegitimásve constituit nuptias , quod mirum videri quibusdã potest:nam matrimonium à Deo est institutum: sed inferior nõ potest legẽ superioris mutare:igitur Roma-
17 nus Pontifex non potest circa matrimonium † aliquid nouã prohibitionem inducere.Cui argumẽtationi respondemus materiam huius sacramenti esse hominem,qui quidem iuri humano subest, & tanquam reipublicæ membrum eius legibus obtẽperare debet:idcirco humana lex potest aliquot homines à matrimonio auertere,& subtrahere materiã à sacramento,sicut posset Romanus Pontifex eximere à parocho subditũ quẽ parochus absoluere poterat à peccatis sacramento pœnitentiæ: & tamen tunc non potest : nec per hoc mutat Romanus Pontifex quidquã circa sacramentum: sed vel exhibet,vel detrahit materiam sacramenti.Sic Paluhoc dubium explicat in 4.senten.distin.26.quæst.4.ariti.3.& Hadri.in 4.sent.in tract.de matrimonio.fol.paruo 3.vel ex eo id procedit, quod matrimonium etiam si sacramentum sit.plurimum tamen accedit humano contractui:& ideo nõ est mirum si lege humana, & Pontificia quidam eximantur ab hoc contractu.propter ip siusChristianę reipu.vtilitatem, vt idẽ Hadria,scribit in tracta.de confirmationis sacramẽto. arti.3.versic.ad rationem ante.Hæc etiam optimè probarut à Dominico Soto.in quarto sententiarũ.distinctione quadrageſima.articulo quinto.& Ruardo Tappero contra hæreticos. articulo vigeſimo. Hinc constat consuetudinem non posse nuptias permittere inter eos , quos matrimonio
18 copulari prohibuit † lex Pontificia.text.apertissimus ad id in capitul.quod super his.de consanguinitate & affinitate. Quod si consuetudo mixta clerorum prohibeat matrimonium inter al.quot personas contrahi, ob euitandũ scandalum,ea admittenda est: quanuis illi lege canonica ad nuptias legitimi forent.text.vbi Abb & alij in capitul.super eo. de cognat.spiritu.& in c.quod dilectio.de cõsanguinitate & affinitate.gi.cõmuniter recepta in d.c.quod super his.nõ ex eo quod prohiberi matrimoniũ à cõsuetudine possit inter eos,quib.id cõtrahere canones permittunt:sed quia cũ scãdalo coniugia contrahi canones ipsi nõ tolerant,atque hæc videtur vera ratio,quare sic coniuncti omnino sint separãdi: quasi ex hac ratione ab ecclesia matrimonium hoc irritum iudicetur:in quo mihi non placet Driedonis sententia:dum is de libertate Christiana agens,pagina 124.scribit,cõsuetudinem posse personas alioqui habiles, inhabiles ad matrimonium facere: hoc etenim concesso , esset sanè dicendum eadem ratione , ipsam consuetudinem posse inhabiles iure humano , habiles reddere: quod ipse Driedo. omnino negat.Posset tamẽ cõsuetudo circa solẽnitates in cõtractu matrimonij seruandas aliquid inducere,modo esset cõsuetudo illa mixtim à laicis & clericis introducta.tradũt Abbas Præp. & Feli.in capitul.1.de sponsi.num.18.per tex.& glo.ibi.idem Feli.in capitul.ecclesia.de const.nu.62.in qua consuetudine exigitur scientia principis,quia de his,quæ ad sacramẽtũ pertinẽt, tractat glo.in capitul.vir autem.de secun.nupt.& ibi
19 Host † .Ant.Henr.& Abb.à quibus tamẽ recedit Rochus in capit.ñ.de consuetu.fo.paruo.36.col.3.dicens, etiam circa sacramentalia consuetudinẽ procedere absque scientia principis:si enim cõsuetudo potest aliquid inducere circa solennitatem in matrimonio contrahendo, seu alio sacramento percipiendo.minime mutans quæ in eodem sacramẽto præcipuam vim obtinẽt,non video cur scientia principis exigatur:siquidẽ in consuetudine scientia principis necessaria nõ est-glosi.in capitu.in illis.§.leges.4.distinctio.quã Abb. dicit notab.Ex quibus potius placet opinio Rochi de Curte.Tametsi contrariam communem esse opinemur, cuius ratio ex præmissis optime potest refelli.

Postremò illud hic notandum erit ante contractum matrimonium,vt illud impediatur,sufficere famã,sine alia pro-
20 batione impedimenti.textus in cap.super eo.de † consanguinitate & affinitate.quam ibi Abb.& cæteri Docto.notat. idem Abb.in cap.super eo.de eo qui cogno.consi.vxor.dicit eundem tex.singul.Roma.singul.616.Deci.in capitul.1.col. 4.de appella.sic etiam vnus testis sufficit ad id:nẽpe vt matrimonium contrahendum impediatur.tex.in cap.prætereа.in 2.de sponsi.quem ita glo.& Doct.ibi intelligunt & Roma.in dict.singu.& Iaſ.in repe.l.admonẽdi.nu.197.ff.de iureiur.cui est similis in cap.super eo.in 2.de testi.& ibi Aret.in princ.& col.penul.Id enim præmissum est,quia tractatur de peccato euitando,quod imminet committendum.Vnde cum sola
21 testimonio vnius † danda sit in hoc fides, is quiscit soins, inter volentes matrimonium contrahere:scibet esse impedimentum aliquod,licet id probare non possit , tenetur illud iudici denuntiare, etiam si illud impedimẽtum ex crimine occulto contrahere volẽtis oriatur,si his admonitus non à cõtractu absistere:agitur etenim de peccato euitãdo.vt notat Mar.Naua.in c.sacerdotes de pœnit.dist.6.nu.27.licet Ioã. Maior.in 4.sent.dist.21.contrarium teneat, in impedimẽto quod causam habet ex crimine occulto cõtrahere volẽtis.

Quibus omnibus sic præmissis duo addere libet:Primum quidem,dictum testem cum iuramento debere asserere : illud impedimentum certo scire:alioqui testis vnus,etiam iuratus de auditu testimonium præbens, coniugium non impediret,etiam si cum eo alter absque iuramento de scientia certa testaretur.text.sing.vbi hoc notat Abb.in c.1.de cõsang.ex quo deducitur maiorem fidem soli famæ exhibendam esse hac in re,quã duobus testib.quorum alter, qui de scientia testimonium pẽrhibet,non iurat,alter verò,& si iuret,tamen asserit se ita audiuisse.Is tamen,qui de auditu testatur,sufficit,si circa consanguinitatis impedimentum testificetur iuxta formam à canonib.expressam in ca. licet ex quadam de testi. vbi optime Fel. col.1.text.memorabilis in cap.tua nos.de consanguinita. & affini. vbi Abb. & Prepo. hoc ipsum explicant.Is enim testis solus sufficeret ad impediendum matrimonium,quod nondum contractum est.

Secundũ prædictis adde,propter solam famam impediri matrimonium,etiã præmissis spõsalib.iuratis:ita gl.&Doct.
2 in d.c.super eo.de consan. quam opinionem communem † esse asserit Præpo.in d.c.prætерea.in 2.de sponsa.non tamẽ sic impeditur propter dictum vnius testis.tex.& ibi gl.in d. c.prætерea.gl.in d.cap.super eo.notant Abb. Ant. Henri. & Præp.in d.cap.prætерea.probat Regia l. decimaoctaua.titu. nono.partita 4.contra Hostien.in d.c.prætерea. Cuius opinio extra illum text.mihi probabilior est,quando vnus hic testis est integer,&circumspectissimè testimonium dicit:nã famam vni testi integrè deponenti,ad impediendum matrimonium,similem esse notat..Abb.in d.cap.super eo. de eo, qui cog.consang.vxo.sue.idem in cap. super eo.de consanguinita.& affinit.& Præpo.in dicto capitul.prætерea.in fine. dicens opinionem esse communem: & tamen fama sufficiens est ad impediendum,vt constat:igitur vnus testis integer,& integerrimè deponens sufficiet.Qua tamen integrita te testis deponere debeat,arbitrio iudicis relinquendum est nulli dubium est.Nec oberit tex.in d.cap. prætерea. quia ibi testis ille non erat integer:imo poterat pluribus defectibus notari.

EX §. SEQVENTI

SVMMARIVM.

1 *Christianus non potest matrimonium contrahere cum infideli, ex antiqua ecclesiæ prohibitione.*
2 *Ambrosij text.apud Gratianum restituitur.*
3 *Christianus accipiens vxorem infidelem,etiam iure ciuili punitur.*
4 *Hæreticus potest matrimonium contrahere cum catholica.*

§. Vndecimus,de dispari cultu.

1 SVperest octauo agere de dispari cultu qui coniugium impedit.Christianus enim † Iudæam,aut Paganam in vxorem accipere prohibetur.capitulo non oportet.capit.caue.28.quæst.1.notat Magist. in 4.distin.39.nostrates in capit.1.de sponsa.Ea tamen prohibitio iuris est humani,non diuini,nec naturalis, sicuti scribunt Scot.& Palud.in 4.distin.39.quæstio.1.colum.1.& Ioã Echius de sacramentis.Homil.71. & Caiet.quem hac in re non omnino iustè reprehendit.Ambro.Catha.lib. 5. de matrimonio:cum ab eo adducta id tantum probẽt,iustam esse hanc prohibitionem. Scribit enim August.libro vnico de fide,&ope.cap.19.hac de re in nouo Testamento nihil præceptũ fuisse,& ideo,inquit,aut licere creditum est,aut velut dubium derelictum est. Ab initio tamen renascentis ecclesiæ prohibitum est coniugium istud ex Apostoli authorita te.2.ad Corint.cap.6.dicentis : nolite coniungi cum infidelibus.& 1.ad Corint. 6. idem Apostolus id vetare videtur. Quibus , & aliis testimonijs hanc prohibitionem coadiuuat Diuus Cyprianus libro tertio contra Iudæos ad Quirinum capitulo 61.Paulus item primo ad Corinth. capitulo septimo,coniugium cum infideli prohibuit dicens , Quod si dormierit vir eius,liberata est.Cui autem vult nubat tantum in domino,quem locum post alios ibi adnotauit Caietа.& Pulchre Hierony.lib.1.aduersus Iouinia.ita exponens, nubat in domino,id est,Christiano.Eandem interpretationem prius probauerat Tertullianus libro 2. ad vxorem. Matrimonium etiam cum Gẽtili ab exẽplo Sansonis, & diuus Ambrosius mirè execratur in epistola 70. Atque idem Cyprianus in sermone de lapsis.ita scribit:Iungere cum infidelibus vinculum matrimonij:prostituere cum Gentilibus membra Christi.Extant & ad hanc rem pulchra verba diui Ambrosij libr.1.de Patriarcha Abraham.ca.9.Et ideo cauc,
2 inquit,Christiane † Gentili , aut Iudæo filiam tuam tradere. Caue,inquam,Gentilem , aut Iudæam , atque alienigenam, hoc est,hæreticam , & omnem alienam à fide tua , vxorem accersias tibi.Prima cõiugij fides,castitatis graria est: si idola colat,quorum prædicantur adulteria,si Christum negat, qui præceptor,& remunerator pudicitiæ: quo modo potest diligere pudicitiam?Christiana sit.nõ est satis,nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis.Simul ad orationem nocte vobis surgẽdũ est,& coniunctis precibus obsecrãdus Deus. Hactenus Ambrosius:cuius verba referre libuit, candide lector,vt vel hinc videas quantum Gratiano tribuendum sit in referendis sanctorum Doctorum authoritatibus,qui qui dem,vt fuit in illo aureo Decretorũ lib.diligentissimus , ita vel memoriæ lapsu,vel scriptorũ vitio,seu quod codices,ex quibus opus illud concinnauit,innumeris mendis scaterẽt, quandoq; nimis succinctè,ac deprauatè,aliorum dicta retulit.Sic in c.caue.28.q.1.Ambr.verba reperies ita à Gratiano transcripta, vt planè penitissimum Ambrosij sensum percipias apud Gratianum deficere,si cum prædictis cõferas. His igitur satis cõstat antiquam fuisse hãc prohibitionẽ. Sed & in concilio Toletano 3.ca. 14. expressim Iudæi prohibentur Christianas in coniuges accipere.Nam quod in eodẽ concilio Toletano 4.c.62.& in c.Iudæi.28.q.1.cauetur,locum habet,quando matrimonium inter duos infideles cõtractum est,quorum alter ad catholicã fidẽ transit : sicut & loquitur Pau.ad Corinth.7.non enim tunc dissoluitur matrimonium, quod ab initio valuit,nisi infidelis nolit cohabitare cum fideli absque contumelia creatoris. Illud tamen considerandum est,diuum Paulum consilium potius, quàm præceptũ dedisse:ita sanè,vt fidelis nuper, & post coniugij cõtractum ad Christi fidem conuersus:infidelem coniugem etiam cohabitare volentem,absque cõtumelia creatoris,possit,si velit dimittere quo ad torum.Tametsi saniori vtetur consilio, si illã nõ dimiserit,ne deterior illa fiat.Quod ex Augustino, & Chrysostomo adnotauit Ioã.Arboreus,Theosophiæ lib. 6.ca.10.& nos dicemus inferius ca.7.§.4.

Vnde miror cur Ioan.Ignetus in l.fideit cõmissum.nu.143. ff.ad Syllani.dixerit dictam ecclesiæ prohibitionem matrimonij cum infideli esse contra Paulum Apostolum in dict.
3 c.7.Quinimo his accedit †, quod iure ciuili cautũ est Christianum contrahentem matrimoniũ cum Iudæa,vel Iudæũ cum Christiana,pœna adulterij puniendum esse.Quæ pœna mortis quidem erat.l.ne quis Christianam.C.de Iudæ.& ibi Saly.Abb.& Præp.in c.quãdo.de diuort.& in Codice Theodosiano lib.3.titu.14.eadem pœna statuitur,circa matrimonia cum Gentilibus contracta.vtrunque Regia.l.statuit. lib. 4.fori.titu.11.in l.3.Si tamen Iudæus Christianã absq; matrimonij titulo.cognouerit carnaliter cessante raptu , violẽtia, stupro,& adulterio,nõ est puniẽdus morte: sed arbitrio iudicantis multo grauiori pœna,quàm si Christianus fœminã Iudæã carnaliter cognouisset.ex Oldra.consil. 333. Corneo consi.114.in 1.volum. Dec.in ca.1.num.17.de const. notat optimè Nicolaus Boeri.decis.416.col.3.vbi dicit hãc opinionem communem esse,qnam & Aciat.sequitur lib.7.parerg. cap.23.damnat tamen sententiam quãdam , erga virilium amputationem pro hoc crimine latam,quam Oldra.retulit. in hac verò quæstione fallitur Ioan.Baptista in l.omnes populi.fol.pen.vers.septimo.ff.de iusti.& iur.dicẽs,fortiori pœna puniri Iudæũ absque matrimonio cognoscẽtẽ Christianã, quàm si eam matrimonio præmisso cognouisset.item nec placet,quod Ludo.Gomec.in ca.mulieres.num.12.de iudic. in 6.notauit,scribens Iudæum matrimonium contrahentẽ cum Christiana meretrice non esse mortis pœna puniendũ: nam ad tollendam iniuriam, quæ religioni Christianæ irrogatur à Iudæo,qui audet Christianã vxorem accipere:parũ aut certe nihil conducit,ipsam fœminã Christianam meretricem esse:siquidem nihilominus Christiana est.& licet Gomec.pro se citet Baptistam in d.fol.penul.& Alex.consi.99. in 6 volum.neuter tamẽ hoc dicit:quanuis Alex.consultus responderit Iudæum adulterium committentem cum christiana , meretrice tamen,non esse pœna adulterij puniendũ, vnde apparet eum non respondisse quidquam de Iudæo accipiente vxorem Christianam.

Ex his tamẽ illud dubiũ est,nũ inter Christianũ,& hæreticam matrimonij vinculũ cõtrahi possit?& quãuis nõ debeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 inter eos matrimonium contrahi†: si tamen contrahatur, matrimonium tenet.gl.in c.non oportet.28.q.1.quam esse ordi.asserit Didacus à Segura Hispanus in tracta. de bonis matr.const. adquisit.fo.8.idem probat diuus Tho.in 4. dist. 39 q.1.arti 1.& ibi Domini Soto.Card & omnes in c. fi. de condit.appo.optimus text.in c.decreuit.de hæretic.in 6.cõtra gl.in d.c.fin.quæ dixit, matrimonium contractum cum hæretica non tenere:cui conuenit Regia l.15.tit. 2.part. 4. quod non est admittendum.Admonuit tandem nos Iacob. Septimacensis vir insigni præditus eruditione,in catholicis institutionib.c.40.nu.7.post secundam huius operis editionem in lucem editis,canonem septuagesimum secundum textę synodi admodũ vrgere aduersus nostram opinionem, quã tamẽ nos communiter hactenus receptam fuisse, non temerè asseueramus,existimantes nullibi contrariam probari ex his canonib.& constitutionibus,quæ titulo & nomine publico vtriusque iuris palam habentur.Attamen fatemur in d.canone manifeste probari, irritum esse matrimonium contractum inter catholicum & hæreticam. Hi verò canones in publicum nuper prodiere,è Græco in Latinum traducti per Gentianum Heruetum Aurelianensem.Qua ratione qui communem opinionem sequuti sunt nullius culpæ notari possunt.Nec ipse video congruam responsionem quæ iure valeat prædicto canoni aptari si velimus defendere cõmunẽ sententiam. c❧ Et is Canon de eo sit intelligendus qui propriè hæreticus dici solet,de eo nempe,qui semel Catholicam fidem professus in aliquam hæreseos labem inciderit. ❧Illud verò admonemus Franciscum Torrẽsem lib. vno in publicum edito de canonib.sextæ synodi, conatum fuisse probare plures canones,qui sextæ synodi esse feruntur minimè ab ea editos fuisse, sed falsò illi suppositos. Sed & hoc non est ita facile admittendum,præsertim quo ad canonem istum,de quo disputamus,Nam & c.15. synodi Chalced.& Laodicenæ ca.10.& 31.atq; Carthaginensis c.21.prohiberi videtur matrimonium inter Christianum, & hæreticam.quanuis non sic precisè,& in vniuersum vt in d.ca. 72. quo irritũ esse decernitur.quo tamẽ in loco Theodorus Balsamo.& idẽ in Nomo canomo Photij tit.12.c.13. eundem canonẽ tũ in exemplo,tũ in interpretatione ita intellexit,vt sub hæretici nomine insidelẽ fuerit interpretat°, iuxta Diui Pauli sententiã.1.ad Corinth.cap.7.qua & idem canon expressim vtitur.c❧ Atque ita postquam Theodori interpretationes veterũ Canonum ipse legi,communem sententiã veram esse,& defendi posse,ac debere existimo. ❧Et tamen alibi dicemus ob hæresim alterius coniugis, quo ad cohabitationem dissolui matrimoniũ.Ex quibus omnibus apertissimum est matrimonium constare inter Christianos : nec referre virum esse Hispanum,fœminam verò Italam : quod egregiè explicaturin cõcilio Triburiensi cap.39.à quo consise nimis descriptum fuit cap.1.de sponsalib.

EX CAPITE SEQVENTI

SVMMARIVM.

1 *Maritus & vxor sunt cogendi simul cohabitare, auxilio,etiam à iudice seculari petito.*
2 *Maritus an possit expellere à domo vxorem propter dotẽ non solutã.*
3 *Reuendicatio vxoris datur marito adiecta causa ex iure canonico.*
4 *Filius an possit patrem ad iudicium prouocare?*
5 *Vagabundum virum an teneatur vxor sequi.*
6 *Vxor fortitur domicilium mariti,atque ibi agitur de intellectu l. exigere.ff.de iudi.*
7 *In his,quæ tangunt diuisionem bonorum, aliudve simile,an sit attendenda lex domicilij mariti,an vxoris?*
8 *Intellectus ad leg.Regiam Partitarum.*
9 *Lex domicilij mariti,an habeat locum in bonis existentibus extra illud territorium.*
10 *Originis maritè locus an sit considerandus.*

Caput septimum,de contractus coniugalis effectu.

1 EX coniugali contractu † præcipuè duo oriuntur,ipsa scilicet coniugum cohabitatio, & vinculum ipsum,quo vterque ad mortem vsque alligatus est. Primũ enim id cõstat, maritũ debere cum vxore vitam agere,& cohabitare,ita vt à iudice ecclesiastico id agere cogẽdus sit:quod passim iure canonico probat.c.literas.de restit.spolia.c.1.de spõsa.Abb. in d.c.literas.ca.intellexim°.de adult.c.1.de offi.ord.Quod si iudex ecclesiasticus per censuras excommunicationis, vel interdicti, efficere hoc non valeat,auxilio à iudice seculari exacto,præcisè cogat ipsos coniuges cohabitare.Præpo.& Felin.nu.8.in dict.cap.1.de spõsa.Abb.in d.c.literas.in fine. Dec.in l.2.nu.80.ff.de reg.iur.Nã quod precisè ad id cõiuges compellantur,potest ex Barto.notari.in l.stipulationes non diuidũtur.ff.de verbo.obliga.q.8.& Iaſ.ibi.nu.32.apertè notat.Posset tamen vir cohabitationẽ hanc fugere,si dos promissa in contractu matrimonij, non soluatur.Abb.per text. ibi in cap.per vestras.de dona.inter vir.& vxor.1.fi. C.ad Velleyan.vbi probari videtur,maritum posse expellere vxorem
2 à cohabitatione †,propter dotẽ non solutã. glo.in authen. de nõ eligendo secundo nubent. fœmi.verbo,onera.quam dicit singularem Bal.in ca.quemadmodum.de iureiur.col. 2.Paulus Castr.& Alexan.in l.in insulam.ff.soluto matrimo. §.vsuras.Ioan. Lupi indict.cap.per vestras.3.notabi.col.2.Dicit eandẽ gl.notabi.idem Alex.in l.si donaturus.§.si quis.ff. de condict.ob cauſ.siue dos sit promissa à patre, siue ab extraneo.Saly.in l.quod in vxorem.C.de neg.gest.in fine.Ioan. Lupi in dict.notabi.3.nu.3.contra Abb.in dict.c.per vestras. Verũ ego non italiberè his assentior:nec opinor posse maritum vxorem expellere,eo quod promissa dos minimè soluatur. Quid enim hoc ad ipsum ius cohabitãdi attinet? Lege quidem naturali,& diuina vir tenetur cohabitare cum vxore:cur ergo ab hac obligatione eximitur dote nõ soluta? Si Christus Summus humani generis redemptor prohibuit vxorẽ dimitti excepta fornicationis causa: & tunc iudex ecclesiæ dimittenda vxor est:Doctor,ita liberè ob nõ solutam dotem,maritis dimittere propria auctoritate vxores permittunt?quod lege diuina prohibitum est.Vnde id verum esse opinor,maritum nõ posse dimittere vxorem, etiam iudicis auctoritate,ex eo quod dos soluta non sit:id tamen exactè iudices curent, vt promissa dos viro tradatur.Nec obest gl. prædicta,quæ vt passim à Doctoribus extollitur,ita ab eorũ adnotatione prorsus distat.dicit etenim,iniquũ videri,quod vxor alatur à viro, nõ tradita sibi promissa dote.At ipse id fateor, & confestim sequitur,iudicem curare debere,vt maritò tradatur:non tamẽ infertur,vxorẽ posse à viro ex eo expelli à cõiugali cõsortio.Quin & l.fina.C.ad Velleyan.iuris ciuilis sanctionẽ refert:nec adhuc probat, id rectè fieri: sed quasi per transennam dicit,forsan vxorem expelli à viro ob non solutã dotem.Multo minus probat communẽ opinionem text.in dict.c.per vestras.qui responsione non indiget. Nec tamẽ omitto,patrem diuitem cogendum fore alimẽta exhibere filiæ,quæ contraxit matrimonium,dote non promissa,si ipse pater matrimonio cõsensit,expresse, vel tacitè, vt notat Io.Lupi in d.c.per vestras.3.notab.§.2.Quod si pater inuito,cõtraxisset filia matrimoniũ,alibi explicuimus,quid sit in eo casu agendum.

Secundo ex hoc cohabitationis coniugalis iure con-
3 stat, maritum posse vxorem vendicare †, adiecta causa iuris diuini.quod ei tribuit hoc ipsum ius agendi.Abba.& Præp.in c.nõ est.de sponſ.idẽ Abb.in cap.illud.de præsumpt. vbi gl.ita exponit text.illum dũ dicit vendicans, id est, petit eam in vxorem.Imo poterit ad id officium iudicis secularis inuocare.glosſ.quã ita intelligunt Abb.& Docto.ibi in dict. c.nõ est vobis.Sic monasteriũ vẽdicat monachum, adiecta causa iuris canonici.glosſin l.1.§.1.ff.de reiuẽdi.quam ibi approbat Bart.cõmẽdat Ange.in §.præiuditiales.inſt.de actioni.dicit notab.Abb in dict.c.non est vobis.col.2.& probatur in cap.1.de his,quæ vi metusve cauſ.fiunt.Fortius est quod probat text.in dict.c.non est vobis.posse filiũ familias agere contra patrem,repetẽdo propriam vxorẽ:& quãuis lis inter patrem & filium prohibeatur. l. lis nulla. ff. de iudic. Rege
4 l.2.titu.2.part.3.in hac tamen controuersia †,quæ spiritualis est, & similibus, lis permittitur inter patrem, & filium.ita Abb.Ant.& Præpo.in dict.c.non est vobis.Domi.& Francis. c.fin.de iudic.in 6.Roma.sing.615.probatur etiam in c.quæritur.2.quæst.7.& esse hanc communem opinionem asserit Prep.in dict.c.nõ est.licet glosſin dict.cap.fin.iure canonico constituat regulam.qua diffinit,posse litem esse inter patrem & filium:quam dicit notabil.& sequuntur Ange.& Paul.de Iis nulla.& ibi Iacob.Soci.etiam in reg.244.dinces eam esse communiter approbatam.quod minimè credo.

Tertio ex hoc eodem fonte & illud deducitur,vxorem
5 huius cohabitationis ratione † & iure marito subditã esse. l.sicut.ff.de oper.liber.glosſ.in c.quod deo.33.q.5.text.in c. caput.infi.ead.cauſ.&.q.c.1.de frigid.c.nõ mœchaberis.32. q.5.Vir enim caput est mulieris,teste Paul.ad Ephes.c.5.& ad Corinth.

ad Corinth.c.11.adidem optimus text.in c.fœminæ.30.q. 5.pulcher text.in c.quæcũque. 30.dist.& notatur in c. quẽadmodum de iureiu. in glo.§.fi. Qua ratione plurima in iure statuta comperimus.Nam ex ea videmus, vxorem teneri maritum sequi quoeunque vir migrare voluerit, si domicilium mutare velit.c.vnaqueque.13.q.2.Abb. in cap. de illis. de sponſ.& Henr.ibi idem sensere Bart.in l.Mæuia. §. vxore. ff.de annuis legat.& Bald.in l.qui manumittitur. C. de oper. libert.nisi ab initio coniugalis contractus, esset in pactum deductum,vt vir cũ vxore certo in loco habitaret. ita Abb. dicens hoc esse communiter receptum in cap. 1. qui matrimoni.accusare possint.Sylvest.verbo,vxor.in q.8.sensérat & Henri.hanc opinionem sequutus in d.c.de illis. Si tamen ex
2 iusta cãusa:ab eo loco vellet recedere maritus, etiam præmisso pacto, posset id agere, & teneretur vxor eum sequi. quod prædicti docto.sentiũt.Verum cum sit seruitutis species,vno & eodem loco habitare.l.Titio.§.2.ff.de condit.& demonstr.vbi hoc notant omnes.& in l.2. ff.de libe. homi. exhi.notatur,& in l.antiquitas.C.de vsufruct.l.necnon §.1. ff.ex quib.cauſ.maio.l.qui nec.§.solutum.ff.de verbo.significa.notat Roma.singu.629.atque modus ille adiectus legato,vt in illa ciuitate legatarius perpetuo commoretur, ab ipso legato reiiciatur.d.l.Titio.§.2.sitque omnium concors sententia in l.3.ff.de vsufru.post glo.ibi.& in d.l. antiquitas. vbi notat Salycc.pactum valere, quo quis se adstrinxit ad habitandum certo loco, ita vt ad id, quod alterius interest teneatur,si non habituerit:non vt præcisè habitare teneatur:non video,cur opinio Doct.in d.ca.1.qui matri.accusa. possint.probanda sit : cum ex illo pacto seruitus inducatur homini libero:nec res ista æstimationem recipiat.Et ideo ex prædicto pacto maritum cogendum esse in certo loco habitare,nec decens est:nec simile pactum inire conuenit. Ex quibus infero præcedẽte dicta pactione,non esse obligatũ maritum,ad habitandũ in certo & signato loco : sed vxorẽ debere eũ sequi:cum vxorib.competat obtẽperare maritis. Sed si maritus vagare velit non temerè,sed iustè,tenetur & tunc vxor se marito sociam exhibere, sin verò vagatio temeraria sit,nullaque iusta ratione fiat,vxor virum sequi nõ tenetur, nisi ab initio contractus sciuerit maritum esse vagabundum,eique vitio deditum. sicuti explicat gl.c.si quis. 34.quæstione secunda.&in c.vnaquæq;.13.q.2. quam dicit sing.Imol.in rub.ff.solut.matri.nu.7.notat Alex. Imol.in l.si cũ dotẽ.§. si maritus.ff. solu.matrimo. & est communis opinio Abb.Henr.& aliorũ in c.illis.de sponſ.quib. plures alios adiungit And. Tiraquel.in lib. de legibus connubialibus.folio 8.col.2.

Secundò hinc subinfertur,non iniuria vxorẽ domiciliũ
6 †viri sortiri.l.cum quædam.ff.de iurisd.om.iudi.l.fi.§.item rescripserũt.ff.ad municipa.l.1.de mulie.& in quo loco.lib.10. quod & in plurib.aliis locis probatur,quæ congerit Tiraq. in d.lib.de legib.connubi.fo.6.quo fit,vt maritus,dote recepta non sit conueniendus ad eius solutionem in loco contract°:sed eo vbi domiciliũ habebat.l.exigere.ff.de iudic.vbi Bar.id not.& eã legẽ sin.dicit Bal.Nouell.in tract.de dote.9. part.primi.18.Rochus Curti.in c.fi. de consuet. folio paruo 72.col.1.atq;hoc est speciale in contractu dotis: vt commuiter Doct.opinãtur.teste Alex.qui eos sequitur cõsi.100. 3. vol.col.3.refert etiam plures hoc idem notantes Fel. in c.1. de sponſ.num.24.licet in cæteris contractib. eorum iure potest quis in loco contractus conueniri, nisi alio sit solutio destinata.l.hęres absens.§.1.ff.de iudic.c.Romana.§. contrahentes.de foro compe.in 6.Hoc idem dicendum erit,respectu decisionislitis,quæ super dote, cæterisq; matrimonio connexis,contigerit. Est enim consideranda consuetudo, lexve illius loci, quo maritus domicilium habebat coniugij tẽpore,ita Ant.Abb.& alij in c.1.de sponſa.Bart.in l.cunctos populos.C.de summa trinit.1.q.vbi Iaſo in repet.num. 60.& Francis.Purpurat.nu.97.hanc opinionem dicunt esse communem.& idem concedit Soci.Junior.conſ.14. vol.1. etiam si matrimonium contractum fuerit in domicilio vxoris.Vnde si diuersæ sint statutæ leges,aut inductæ consuetudines,quo ad diuisionem rerum,matrimonio constante,
7 adquisitarum,seu circa alia,† in loco vbi vir domicilium habet,à legibus domicilij vxoris,seruandæ erunt leges domicilij mariti:nõ domicilij vxoris.Nec refert quod maritus mutet domicilium,atque moriatur in loco mutato, adhuc enim locum habet communis opinio,secundum Iaſ. in d. repet.l.1.nu.63.& hoc ipsum communiter Docto. notant teste Nicolao Boerio in consuetudinibus Bituricens.tit.de consuetud.matri.& doherij.§.4.colum.4.Sed tamen hęc cõmunis opinio,quam ex Bart.paulo ante retulimus,nõ est,ita indistinctè recepta.quin restringi queat.Primo enim locum nõ habet,quando matrimonium contrahitur eo animo, vt maritus in loco domicilij vxoris habitaret:si enim maritus animo gerebat cum vxore cohabitare eodem loco, leges illius loci sunt attendendæ,& non leges domicilij mariti.vt visum fuit Bald.in l.fi.C.si à non comp.iudi.2.colum.quem Felin.sequitur in c.1.de sponſa.col.penul.cõducit ad id plurimũ.l.si in patria.C.de incol.lib.10.in quam sententiam cõmuniter Doct.inclinant.vt asserit Tiraquel.in lib.de legi.cõnubi.quæst.2.post ipsas leges eandem Baldi opinionem approbat Roderic.Xuares Hispanus, insignis quidem vir.in l. 1.titu.de las ganancias.libr.3.Fori.6.limit.Deci.consil.283. ex quo subsequitur intellectus ad Regiam l.24.tit.11.part. 4.dicentem, quo ad litis decisionem legem loci contractus obseruandã fore:ita enim accipiẽdum id est,vt locũ habeat, quando contractus eo animo gestus fuit, vt in eodem loco maritus cũ vxore habitaret:ne lex illa euertat quæ omniũ consensu fuere hactenus decisa,quod in dict.6.limit.Xuares egregiè aduertit.Secundo prædicta principalis opinio Bart. minime procedit,si vxor ignorabat leges,statuta,& cõsuetudines domicilij mariti.ita opinatur Bald.in c.1.§.fin.de inuest.de re aliena fact.quem Præpo.col.5.& Felin.in cap.1.de sponſa. sequuntur.Iaſ.in l.1.C.de summa trini.2.lect.nu.60. & Alex.consi.100.3.volu.sed hoc procedere nõ videtur: ex eo enim quod vxor sciebat se contrahere matrimoniũ cũ alienigena,debuerat diligenter leges,quę in domicilio mariti vigebãt,inquirere:alioqui culpę sibi atribuitur.vt notat Cuma.consi.71.& Soci.Jun.dict.consi.14.sentiens Bald.opinionem communiter reprobari.ob id igitur Bal.sententia poterit intelligi,quãdo ipsa vxor tempore contractus credebat maritum conterraneũ esse,aut eiusdem prouinciæ: nec esse alienigenam existimabat.vt Decius. intelligit consi.119. Tiraquel.in dict.libello post ipsas leges.quæst.2.Francis.Pur
9 pur.post Iaſ.ibi in di.l. 187. Tertio sunt †qui prædictam opinionem,quã principaliter tractamus:intelligant procedere, non tantũ quo ad bona existentia intra prouinciam, in qua maritus domiciliũ habet:sed etiam in quibuscunque alijs bonis vbique existentib. nã & in illis existimãt legẽ domicilij mariti considerandã esse,vt Bal.respõdit con.208.3.vol.idẽ notat Ioanes Lupi in rubric.de donatio.inter vitum & vxorẽ.§.62.numero trigesimoprimo.quibus suffragatur,quod actus,qui propter eius initium,& originem primam,est censendus, & iudicandus per leges illius loci, quo fit ,ad bona vbique existentia illam conditionem extendi, secũdũ Bart. in dicta l.prima.septima quæst.principali.qui communiter receptus est,vt asserit Iaſo.ibi colum.fina.in secunda lectu.& in prima lect. numero quadragesimoquarto. Sed quia ipse Iaſo.ibi affirmat,posse optimo iure hanc opinionẽ communem refelli:dubia videtur dicta Bald.assertio:ex eo etiã quod Bart.de lege loci,quo cõtractus fit,loquitur:nos verò tractamus de lege alterius loci.Et præterea sentẽtia Bart. plane est intelligẽda quo ad solẽnia ipsius actus: nõ quo ad alia:sicuti ex eius disceptatione deducitur.qua ratione & hi authores, qui statim citantur,eorum opinionẽ intellexere,etiam quo ad legem,vel consuetudinẽ ipsius loci,in quo matrimoniũ fuerit contractum.igitur Baldi responsum non est omnino verum nec admittendum.Vnde Ancharra.contrarium cõsuluit consil.163.dicens, legem domicilij mariti non esse considerandam,quo ad bona,quæ alibi coniuges habent.& eandem opinionem Ancharra.sequuntur Decius consilio 283.Curtius Senior consil.quadragesimotertio.in fine.Chasanęus in consuetudinib.Burgund.rubri. quarta.§.secundo. Aymon Sauilli.consil.trigesimo.quinimo esse hanc opinionem communem asserunt Antonius Rubeus consil.71.& Ludouicus Gozadinus consi.49.eandem sequuti.Nec omittendum censeo id,quod eleganter Barbat.respondit, consi. quarto.volumi.secundo.principalem opinionem Barto.& communem,quam modo tractamus,non habere locũ, vbi maritus in loco proprio originis accepit vxorem:tunc enim
10 in his, quæ etiã post cõtractum †matrimoniũ contingunt, etiã quo ad decisionẽ litis, seruanda est lex loci cõtractus: quia is locus ratione originis proprius est ipsi marito cẽsendus: tametsi ipse habeat alibi domicilium ratione habitationis.Cæterum,quo ad coniugij solennia peragenda,ac celebranda,leges loci,in quo contractus fit, exactè seruandas esse, nemo ambigit.capitul.qui contra mores.8.distinct.l.si fundus.ff.de euict.Barto. & omnes in l.prima.C. de summa trinita.quæstione prima. Abb. & Docto.in dicto capitulo primo.de sponſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX §. SEQVENTI

SVMMARIVM.

1 *Vxor ex Taurina lege non potest contrahere sine licentia mariti.*
2 *Fructus rerum,quas dicimus parapherna,an spectent ad maritum?*
3 *Contractus ab vxore gestus,non obtenta licentia mariti,ex lege Tauri non tenet,etiam si fuerit iuratus.*
4 *Sponsa de præsenti ante nuptias,vtrum possit contrahere sine licentia mariti,non obstante Taurina lege.*
5 *Societas bonorum,ex iure communi non contrahitur inter virum & vxorem.*
6 *Lucra matrimonio constante,viro & vxore cohabitantibus acquisita,Regio iure ipsis communia sunt.*
7 *Lucra constante putatiuo matrimonio acquisita an sint viro & vxori communia?*
8 *Matrimonio in gradu prohibito contracto,ad quem pertineant vtrinque donata vel acquisita.*
9 *Vsusfructus matrimonio constante acquisitus,an sit viro & vxori communis?*
10 *Vsucapio matrimonio constante completa,an efficiat rem vsucaptam communem viro & vxori?*
11 *Lucra matrimonio constante ex Reg.lege delata,an possit alter coniux ex renuntiatione repudiare?*
12 *Renuntiatio locrorum facta ab altero coniuge,an possit per eius creditores rescindi?*
13 *Patria potestas Regia lege per contractum matrimonij tollitur.*

§. PRIMVS.

1 PErtio & principaliter †, ex eodem iure cohabitationis,& coniugalis cõsortij,deduci potuit quod sancitum est lege Regia,lata à Regina Ioanna Caroli Cæsaris matre in Comitiis Taurin.l. 55. & l. 2.tit.3.lib.5.Recopila.Quod & prius morib. receptum erat. l.fin. tit.11.lib.1.& l.13.tit.20 li.3.Fori.Nempe vxorem absque mariti licentia contrahere non posse. Hoc enim cautè statui ũ fuit:vt vxor sciat,se viro subditam esse:nec quicquã sine eius consensu agere posse.Id etiã alia ratione statui potuit,quod contractus ab vxore gesti possent verti in præiudicium mariti,propter societatẽ,quam coniuges lege Regia contrahunt circa bona constãte matrimonio acquisita. Ex eo etiã,quod diuitię vxoris nõ pũt nõ cedere in maximam vtilitatẽ mariti:siquidẽ maritus fructus rerũ, quas parapherna appellamus,vxori aut eius hæredib. non tenetur
2 restituere †,qui cum essent industriales percepti fuerũt, & consumpti à marito,ex voluntate vxoris.l.fi.C.de pact. conuent.imo nec naturales fructus restituere tenetur, quos ex eadem volũtate vxoris percepit:vbi ex eis non est factus locupletior.l.si stipulata.§.1.ff.de donatio.inter vir.& vxo. vel quando fructus sunt modicæ æstimationis. sicuti optime Bar.distinxit.in l.pe.ff. ad legẽ Falc.quẽ cõmuniter sequũtur alij, secundum Alex.ibi.& Dec.consi.521,col.2.eandẽ distinctionem approbat Aret.consi.160.col.1.disputat Soci.cõsi. 82.in 4.vol.quicquid dicat gl.in d.l.fi.C.de pact.conuẽt.quæ in prædictis trib.cãũb.falsa videtur.Nec à cõmuni opinione hac in re recedendũ est: licet ab ea discedat & Copus.lib. 3.
3 desuctib.tit.2.c.7.Ex quib.opinor, † contractum ab vxore gestũ in his regnis absq; licẽtia mariti, etiã iuramẽto prestito,nõ valere.Iuramentũ enim nõ firmat cõtractũin præiudiciũ alterius,quã cõtrahentis.c.cũ cõtingat. de iureiur.sed l.Reg.is cõtractus prohibetur etiã ob euitãdũ mariti præiudiciũ.igitur iuramentũ huic contractui robur non præstat. quod expressim in d.l.55.eius interpretes Ioan.Lupi nu.18. & Didacus à Castello asserũt.& sensit Xuares in d.l.13.dũ in principio probat.dictas leges fauore maritorum conditas esse,quanuis Ioã.Lupi in rub.de donatio.inter vir.& vxor.§. 68.in fine,& Chassane.in cõsuetud.Burgũd.rub.4.§.1.nu.38. contrariũ teneant.cũ tamẽ ipse Ioann.Lupi.fateatur, dictas leges conditas fuisse fauore maritorum.Nec me mouẽt plurima,quæ Tiraq.adducit de iure marit.l.14.fol.181.nam illa locũ habẽt,quando lex prohibet fœminas contrahere sine consi.propinquorũ:quæ quidem lex est statuta plane in fauorẽ fœminarũ.Posset tamẽ opinio Ioan.Lupi,& Chass.procedere,respectu ipsius vxoris,quæ non poterit contra contractũ ab ea iuratũ agere. secundũ Ant.& Imol.n.18.& Alc. 4.notab.in d.c.cũ counting.Nec libet hic lõgius d.Regiã leg, tractare,eo q; locus hic examẽ istud nõ exigat. Illud tamen
4 interim nõ omittãin regno Frãciæ † vsu receptũ esse,quod lege sancitum habemus:idque habere locum,etiã in sponsa de præsenti nondum cognita.sicuti notat Nicola.Boerius in consuetud.Bituricensibus.titu.1.§.4.colum.2.& titu.de consuetud.matrimo.§.4.col.5.notat glo.in Pragma.Sanctione. titu.de concubinar.§.& cũ omne.verbo,vxorem.sed in hoc Ioã.Lupi.contrariũ notat in rep.rub.de donat.inter vir.& vxor.§.58.in princip.dicens, d.leges Regias, locũ habere in vxore,nuptijs iã celebratis:vel in sponsis,matrimonio tamẽ consummato:non autem in sponsis,etiam de præsenti,nondum cognitis, nec traductis ad domum. quod notandũ est propter authoritatem eius, qui in condenda dicta lege Taurina consilium præstitit.

Quartò,ex hac coniugali cohabitatione quibusdã video
5 placuisse,contractam † esse inter maritum, & vxorẽ societatẽ quãdam in bonis adquirendis. sic enim asseruit gl.in c.cũ societas.27.quæst.2.per text.ibi.& in cap.2.de donatio.inter vir.& vxor.quam gloss.ad id allegat Ioan.Lupi in rep.rub.de dona.inter vir.& vx.§.61.& sequẽti.& Montal.in l.1.titu.3. lib.3.fori.dicit ad hoc esse celebrem tex.in dict.c.2.Nicola. Boeri.in consuet.Bituricensibus tit.de cõsuetudi.matrimo. §.2.Potest ad id citari text.in cap.pen.de consuetud.Sed hoc falsum est:nec iure probatur.siquidem text.in dict.cap.2.est intelligendus de bonis,quæ matrimonio constãte, simul ex Pecunia vxoris,& mariti adquiruntur?ea enim iure cõmuni dijuidenda sunt,eo quod ex vtriusque bonis simul fuerint adquisita.vt ibi gloss.& Doct.notant.Et cap.cum societas.loquitur de societate habitationis.Vnde nec iure canonico, nec Cæsareo,vlla societas inter coniuges, quo ad bona contracta cẽsetur.Et præter alios idem Ioan.Lupi hoc sensit in dict.rub.§.62.num.4. & probat idem Chass.in cõsuet.Burgrub.4.§.2.nume.16.& optime Pyrrhus in consuetudi.Aurelianensibus titu.de societ.inter vir.& vxor. capit.1.Tametsi Regiæ leges,quæ apud nos in bonis societatẽ quandã inter virum & vxorem constituerunt:atque eodem pacto Gallorum consuetudo,& Lusitanorum lex,quæ eandẽ societatem multo ampliorem reddiderunt, possint cõprobari ex pluribus,quæ Ioan.Lupi.Chassa.Boeri.& Pyrrhus adducũt.Quibus adiungenda est Romuli lex,qua voluit,mulierẽ nuptã, quæ per sacras leges viro cõiuncta esset,pecuniarũ omniũ sacrorũque,esse sociã.teste Dionysio lib.2.de Romanorũ antiquitatibus.quẽ & Anto.Garro.retulit in l.secũda.ff.de origi. iur.col.8 Extat ipsa lex inter eas, quas Francisc.Balduinus Romuli titulo edidit,& commentarijs illustrauit.nu.13.eandem cõmunionẽ mirè laudat Plutarch.in præcep.connub.
6 capit.20.Verũ iure Regio †acquisita matrimonio constãte, siue ab vxore,communia vtrique esse constat,& ob id inter eos diuidenda.l.prima.titul.3.libr.3.Fori.& l.1.titul.4.lib.5. in Regijs ordi. l.2.titul.9.libr.5.Recopil.l.14.15.& 16. atque 60.in Taurinis legibus.& l.7.in eod.titul.9.& ibi.l.6.& l.4. titul.1.lib.5.Recopila.Quæ tanem leges sunt ita intelligẽdę, vt locũ habeant,postquam vir,& vxor simul cœperũt cohabitare,& tempore,quo resacquiruntur adhuc cohabitant. Styli.l.205.notauit Ioannes Lupi in dict.rub.de donatio. inter virum & vxorem.§.62.& Didacus à Segura in l.vnum ex familia.§.sed si fundũ.fol.2.ff.de legat.secũdo.& probare videtur l.1.titu.4.lib.5.ordi.Quod etiam apud Gallos communi vsu receptum est,secundum Nicolaum Boerium decisio.22.nu.33 quanuis Ioannes Lupi hac in re sit varius in dict.l.16.Taur.ac disputet Chassan.in consuetudi.Burgund. rubr.4.§.sexto.vbi tandẽ testatur hanc opinionem cõprobatam fuisse iudicio prætorij Parisiensis.idẽ profitetur Nicola. Boeri.in consuetudi.Bituricensibus.titul.de consuet.matrimo.§.primo.colum.5.Si tamen separatio matrimonij facta sit quo ad cohabitationẽ,vxore eam petente:propter adulterium mariti: ea bona,quæ à marito,etiã post separationẽ, viri cohabitatio cessauit.notat Ioannes Lupi in rubri.de donatio.§.64.nume.decimo.&idem in dicta l.Taurin.16.num. 35 contra Didacum à Segura,qui in dicto §.sed si fundum. fol.3.colum.tertia.contrariũ tenuit,motus ex eo,quod ipsa vxor separationem petierat non vir.Negari tamen non potest,dictam separationem factam fuisse culpa ipsius viri non vxoris.cõprobatur etiam Ioannis Lupi sentẽtia ex decisione Neapoli.Thomæ Grammati.103.num.88.

7 Secundò,prædictę leges Regiæ locum habent †, etiam in matrimonio putatiuo,vtriusq; cõiugis bona fide cõtractor. ex ratione cohabitationis, quæ hic vigorẽ habet ex iusta ignorantia.probat textus iuncta gloss.quã ibi notat Abb.in capit.secundo.de donatio.inter virũ & vxorem.idẽ tenent Barbat.in capi.ex literis.de pignori.nu.decimonono. Ioannes Lupi

nes Lupi in repeti.rubri.de donatio.§.62.num.vigesimotertio.& §.36.col.secunda.Rodericus Suares in l.prima,in princip.tit.tertio.lib.3.Fori.& Didacus à Segura in tracta. de bonis const. matrim.acqui.fol.8.colum.4.pro quib.adest text. in l.quarta.tit.sexto.lib.3.Fori.Is tamen text.loquitur,quando vxor iusta ignorantia cohabitabat cum marito sciente impedimentum coniugij: quo casu constat, ea commoda, quæ ex matrimonio proueniunt,ad ignorantem non ad fiscum ita æquè pertinere,acsi verum esset coniugium. Nec mirum,cum iure Regio,ea,quæ coniux sciens alteri ignorãti dedit in dotem aliumve titulum,amittat: atque ea penes ignorantem maneant.l.50.tit.14.parti.quinta,quæ quidem lex comprobat opinionem.glo.in l.qui contra.C.de incest. nupt.quæ ex l.fina.ff.de legat. 1. dixit, data in matrimonio putatiuo,coniugi ignoranti, ab ipso sciente impedimentũ subesse,& coniugium minimè validum esse: non ad fiscum: sed ad ignorantem pertinere. Quod tamen iure Cæsareo
8 †non probatur: quia dict.l.fin.solum vendicat sibi locum in relictis in testamento:non in datis inter viuos ex causa dotis,vel ex alio simili titulo.ita Cynus,Iacob.de Rauena,& Salycet.in dicta l.qui contra.Chassa.consi.49.colu. 1. idem in consuetu.Burgund.rubri.4.§.2.num.5.ad id notans gloss. in l.præfectus. ff. de ritu nuptia,à qua sententia non discrepat l.cum hic status.§.fina.ff.de donatio.inter virum & vxor. ex qua iuxta literam,quæ receptior est, à Gregorio Haloandro probatur,constat,donationem factã inter coniuges putatiuos morte non confirmari.quem text.dicit singula.Bald.in l.eam quam.num.22.C.de fideicom. & ibi Iaf. col. 7. Bald. Nouel.in tracta.de dote.parte 11.col.antepen.& Alexan.in l.si cum dotem.§.fin. colu.2. ff.solut.matri.c✻ Quanuis dici possit,iurisconsultum in dicto §.fina.de ea donatione tracta re,quæ fuerit facta coniugi non ignoranti.Sed scienti impedimentum: nempe à tutore pupillę, à Senatore libertinæ, quę iustè prætendere ignorantiam, aut bonam fidem non possunt.Vt tandem nulla sit inter ius Cæsareum,& Regium differentia.Quod probare conatur doctissimus Emanuel à Costa in capitulo si pater.verbo,vxorem. numero sexto. de testamen. apud quem Lector poterit diligenter examinare,an eius rationes, quibus vtitur subtili quadam inductione, ad interpretationem Iurisconsultorum in dicta l. fina. & in dicta l. præfectus. & in l. secunda.§. per contrariũ.ff.de his,quib.vt indign. admitti iure possint.✻2 Igitur, vt ad principalem conclusionem redeam d.l.4. non probat Abb.& gl.sententiam ita exactè,vt eam ad id citantes opinãtur.Nec tamen ab opinione gl. & Abb. recedimus: licet Bald.in c.iurauit.de probat.contrarium asserat.ex l.1. iuncta gl.ibi.C.de condictio.ob causc. dicens, pactum de dote lucranda,minimè esse obseruãdum in matrimonio putatiuo, quem sequitur Fel.ibi Bald.Nouel.in tract.de dote.parte 11. §.Hactenus.nu.29.& 23.Hippol.sing.129.Alex.in d.l.si cum dotem.§.fi.& Chassa.in d.§.2.nu.4.& 5.quorũ opinio in pacto de dote lucranda,in quo frequentius ipsi loquũtur,pro cedere posset.✻1 in communione bonorum,quæ matrimonio constante acquiruntur,falsa mihi videtur, quia lex animaduertit vtriusque coniugis communem industriam, ac laborem,& communia consortij,atque societatis onera,etiam si Alex.Nouel. & Chassa. in specie contrariũ teneant.

Porrò & illud quæsierim:num præmissa dict. lege Regia, si maritus,matrimonio constante, nactus sit ex consolida-
9 tione vsumfructum fundi, cuius † proprietatẽ ante matrimonium acquisierat:is vsusfructus communis sit ei & vxori? In qua q.Ioan.Faber in §.si cui fundus. Instit.de legat. per illum text.asserit, vsumfructum istum communem esse viro & vxori: vtpote constante matrimonio acquisitum. cui etiam suffragatur textus in l.non quocunque.§.1.ff.de legat. 1.vbi legato alicui fundo alieno,si legatarius eius proprietatem,detracto vsufructu,ante diem legati emerit: qui tandẽ vsusfructus legatario obuenit:hæres solũ tenetur soluere ei quantitatem, quam is pro proprietate impendit, non æstimationẽ vsusfructus,quali is lucratiuo titulo ei obuenerit tempore consolidationis.Qua ratione Fabri opinionem sequuntur Ang.ibi.Chassa.in consuetu.Burgun.rubri.4.§.2. versi.additio.nu.12.Nicola.Boeri.in consuetu.Biturican.tit. de cõsuetu.matrimo.§.2.col.5.& Roderi. Suares in l. prima. tit.3.Fori.fol.vlti.Quorum sententia pluribus rationib.falsa videri potest.Et primo,vsusfructus proprietati cõsolidatus, iure proprietatis censetur.l.vsusfructus in multis. ff. de vsufruct.& in l.si proprietati.ff.de iure dotium. ergo cum proprietas communis non sit:nec erit vsusfructus.Secundo,id quod contingit ex causa præterita,absque facto nouo, ad tempus causæ primæ,& præteritæ,referri debet omnino. argumen.l.in ratione.in 1.§.Imperator.ff. ad legem Falcidiã. l.Pomponius.in 2.ff.de negotijs gestis.l.Iulianus.§.non solũ. ff.ad Macedonianum.igitur hic vsusfructus,ratione præuia proprietatis obueniens,non dicitur ex causa lucri obuenire sed ratione illius tituli,quo proprietas fuit acquisita.Tertiò, ea,quæ accedunt rebus mariti ex natura,ac propria vi, non sunt vxori communia.l.verum.§.penultimo.ff.prosocio.Nãsi maritus,tempore contractus coniugalis, habeat fundum æstimationis publicæ centum aureorum:& tamen constãte matrimonio, idem fundus ex intrinseca ratione est effectus valoris mille aureorũ:hoc augmentum intrinsecũ valoris, non est vxori commune.Quibus & alijs quæ omittenda duximus,adducor,vt existimem Fabri sentẽtiam falsam fore. quam etiam reprobat Carolus Molinæ.in consuetudinibus Parisiensi.titul. primo.§.30.quæstione 50.versicul. secundo. Nec Fabro cõsentit Ioannes Lupi in rubri.de donatio.§.62. numer.13.Is enim opinatur,æstimationem vsusfructus non esse vxori communem:fructus autem ipsos communes esse. Quorum primũ contra Fabrum stat:secundum nostram cõtrouersiã nequaquã tangit,quæ in æstimatione vsusfructus versatur.Nec oberit textus in dicto §.cui fundus.& in dict.l. non quocunque.§.tertio.quia ibi legatario id tantũ solui debet,quod pro proprietate rei dederat:nec æstimatio vsus fructus soluenda est:cum is ratione proprietatis obueniat: alioqui in vsufructu duplex lucrum concurreret. Nam legatarius,soluto sibi proprietatis pretio, ipsam haberet titulo lucri,atque eius ratione vsumfructũ,qui proprietati accedit: si ergo ei soluatur vsusfructus æstimatio,iterũ in vsufructu lucrum consequeretur,quo ad eius æstimationẽ, quod aduersus ius ciuile fieret.ex pulchra Theophili cõputatione in dict.§.sin cui fundus.& ex Bart.interpretatione in dict.l.non quocunque.§.tertio.quo fit,vt sũ legatarius,ante finitũ vsum fructum,illum emeret,esset ei pretium vsusfructus ab hæredibus soluendum.quod Paul.Cast.fatetur in dict.§.tertio.

¶ Hinc infertur,vsumfructum communẽ esse viro & vxori, si matrimonio cõstãte fundo mariti accedat:nõ ex iure proprietatis:sed causa emptionis eiusdẽ vsusfructus. Secundò ex his constat meliorationes iure mariti factas cõstãte matrimonio,ipsi marito cedere,earũ tamẽ æstimationem communem esse etiam vxori.l.Regia 9.titul.4.lib.3.fori.nisi res, in quibus meliorationes fiant, sint ad primogenium pertinentia.l.46.Tauri.l.6.titul.7.libr.5.Recopil.quã esse contra priora iura,asserit ibi Ioan.Lupi,& in rubr.de donatio.§.62. num.16.

Tertio subinde deducitur, non esse vxori & viro com-
10 munem rem,quã vsucapere † vir cœperat ante matrimonium,completa postmodum,matrimonio constante, vsucapione.Illud enim lucrũ ex initio præscriptionis ante matrimonium inchoatæ,paulatim sua vi contingit.Hoc tamẽ cogitandum relinquit Ioan.Lupi in dicto §.62.num.decimo tertio.nec iniuria:cũ ex facto,& possessione matrimonio cõstante contingentibus, dicta res in viri dominium trãsierit. vt notatur in cap.fina.de præscriptio.atque ideo communis videtur censenda:ex paulò antè prænotatis, quib.plura addi ca4.§.nono.& fina.& Petro Peralta in repetitio.l. hæredem. ff.de legatis secundo.numer.99.

Nec tamen illud erit omittendum, lege Taurina 60. & l. 9.titul.nono.libr.quinto Recopil. cautum esse, alterum ex
11 coniugibus † posse renuntiare acquisitis matrimonio cõstante,& idem prius probauerat gloss.in cap.secundo.de donatio.inter virum & vxorem.quam prẽter Docto.ibi existimãt esse insignem Roderi. Suares in d.l.1.limit.prima.idem notat Rota in antiquis decisio.842.& 2.in antiquioribus.tit. de pact.conducit plurimum ad hoc l.styli.223. Atque etiam matrimonio iam constante dicta renuntiatio fieri potest:sicuti censet Ioannes Lupi in rubri.de donatio.inter virum & vxorem.§.47.num.13.vsque ad nume.21.& §.63.& Nicola. Boeri.decisio.244.colum.2.pluribus ad id citatis.Nã & maritus donationis causa potest repudiare hæreditatem ei delatam:nec ex hoc,vxori donatariæ facta donatio, erit nulla. l.si sponso.§.si maritus.ff.de donatio.inter virum& vxorem. cui conuenit Regia l.5.titu.11.part.4.Nõ enim is,qui donat, efficitur pauperior.Huic etiam opinioni prædicti omnes cõsentiunt.Vnde non obstat l.3.§.fina.cum l.sequenti.ff.de donatio.inter virum & vxorem,vbi maritus non potest absque illius tituli prohibitionis vitio, iubere donaturo sibi aliquarem,vt eã vxori doneti:quia aliud est repudiare legatũ vel rẽ delatã sibi, aliud iubere donationẽ ei paratã,& oblatã,vxori

Universidad de Deusto
Biblioteca

Feri: hoc enim casu ipsam donationem minimè repudiat: sed recipit, ac demum eam vxori, ceu proprio nomine. fieri iubet. Ex quibus hæc obiectio ita tollenda est: quanuis alij eam conentur aliter soluere. Hinc etiam opinor, posse alterum ex coniugibus matrimonio constante lucris iam acquisitis renũtiare, nec ex hoc censeri debet, esse hanc donationem prohibitam inter virum & vxorẽ: quia is, qui remittit lucrorum partem, vt constat, lucrum repudiat: non amittit aliquid ex bonis, quæ antea habuerat: is autem, cui donatio fit, nihil acquirit, ex quo fiat locupletior: sed tantum id agit, ne id quod laboribus forsan maximis acquisiuit, pro parte ad ociosum coniugem deferantur. ita me hercle opinor hanc rem diffiniendam esse. Nec enim video apertè id ab aliis exponi: etiam si vltimam hanc conclusionẽ probare expressim videantur Ioan. Lupi in d. §. 47. nu. 18. & Anton. Gomezius in dict. l. 60. Tauri.

Deducitur etiam ex his, hanc renuntiationem fieri posse, etiã si is, qui repudiat, creditores habeat. Neque hi possunt conqueri †, ex fraude lucra illa fuisse repudiata: cum is, qui repudiat, nihil ex propriis bonis, sibi iam perfectè acquisitis dimittat. Nec ex eius repudiatione alter quicquam consequatur: sed id agit is thæc renuntiatio, ne renuntians acquirat. Sic Deci. respondit consi. 260. dicens, virum posse omittere lucrum dotis, quod sibi lege municipali defertur. & id probat text. optimus in l. qui autem. vbi Bart. in princ. ff. quæ in fraud. credit. quo probatur posse habẽtem creditores legatum, cuius dies etiam cesserat, omittere. quem text. egregiè notant Angel. & Iaso in §. item si quis in fraudem. de actioni. nu. 121, & explicat insigniter illum text. Carol. Molin. in consuetud. Parisiensi. tit. primo, §. primo. in glo 3. quæst. 1.

Hinc etiam attenta hac coniugalis cohabitationis ratione † lege Regia filius, contracto matrimonio, liberatur à patria potestate l. 47. Tauri. & Loctaua. titul. primo. lib. quinto Recopil. Ex qua lege cessat dubium, an ista exemptio à patria potestate habeat locum in matrimonio de præsenti, nondum sequuta copula: siquidem lex illa exigit nuptiarũ solennitatem. quam quæstionem tractant quo ad regnum Franciæ, vbi eadem est lex, Tiraquellus in lib. de iure maritali decimaquarta. & Nicolaus Boerius in consuetudinib. Bituricensi. tit. 1. §. 4. col. secunda. & titul. de consuetud. matrimonij. §. secundo. colum. 5.

EX CAPITE SEQVENTI SVMMARIVM.

1 *Vir & vxor tenentur sibi inuicem reddere coniugale debitum.*
2 *Coitus coniugalis, an sit peccatum ante solennem nuptiarum benedictionem?*
3 *Coitus coniugalis intra locum factum illicitus est.*
4 *Maritus an licitè cohabitare valeat cum vxore adultera.*
5 *Debitum coniugale licitè denegatur propter incestũ, nec potest exigi.*
6 *Iuuenis cui causa dispensat Episcopus, vt is, qui incestum commisit, possit exigere debitum coniugale,*
7 *Debitum coniugale, an licitè exigatur, vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium valuisse.*
8 *Dubius qualiter quis possit esse, vtrum liceat sibi aliquid agere.*
9 *Ex duobus necessario imminentibus, quæ tamen illicita esse videntur non peccat qui alterum, modo tutius elegit.*
10 *Dubium speculationis à dubio practico differt.*
11 *Contrahens cum serua, quam tamen liberam esse putauit, detecta seruitute non tenetur, etiam præcipiente iudice, ei debitum reddere.*

§. SECVNDVS.

1 POstremo, ex hoc primo coniugalis † contractus effectu constat, virum teneri ad reddendum debitum vxori, & vxorem similiter viro. Iuxta Apostol. 1. ad Corinth. capit. septimo, capit. 1. 33. q. 5. capit. tua nos. in 2. de iureiuran. not. Magist. & ibi Thom. ac Paluda. in 4. sentent. distinct. 3. Syluest. verb. debitum coniugale. & plerique alij passim eandem rem tractant. In qua tamen aliqua prænotare libuit. & 1. coitum coniugalẽ non omnino licere ante solẽnem benedictionem nuptiarũ: imo mortale crimen esse coniuges tunc coire. Paluda. in 4. sententia. dist. 28. q. 2. in princi. quẽ Florẽti. sequitur. 3. part. tit. 1. cap. 16. § primo. argu. tex. in cap. consultationi. de sponsa. Id
2 verò † negant Angel. verb. debitũ. §. primo. & Syluest. §. 9. sub eodem verbo. dicentes, non esse peccatum mortale nisi sequatur scandalum. Facit text, capitulo nostrates. 30. quæsti. 5. in fine. Quin. & Caieta. secundo Tomo opusculorum. quæst. prima. de vsu matrimonij. & in Summa verb. matrimonialis vsus peccata. versicul. octauo. asserit. in dicta carnali copula ante benedictionem, frequentius committi tãtum veniale peccatum, si cõtempus desit. quod etiã Thom. sensit in quarto sentent. distin. 29. articul. 2. Nec confestim propter scandalum erit mortale peccatum: cum ruina, cui occasionem præbet, veniale crimen inducat.

Secundò aduertendum est, in ecclesia sacrisue locis hanc coniugalem copulam, minime licere. Imo mortaliter peccaret †, qui ad vxorem carnaliter in ecclesia accederet. ita Palud. in 4. sent. dist. 32. quæst. 1. arti. 3. & Caieta. in summa verbo, matrimonialis vsus peccata. §. 6. Atque ex hoc ecclesiam pollui, & indigere reconciliatione: notat. gloss. cõmuniter ibi recepta. in c. vni. de consecra. eccles. vel alta. in 6. quã etiam sequitur Ioan. de Selua in tract. de beneficio. 1. parte. quæst. 5. requisito. 7. notat idẽ Speculat. libr. rationali diuino. offici. tit. de dedicatione eccles. & esse hãc opin. communẽ, asserit Angel. in summa. verb. cõsecratio. 2. quæst. 4. licet glo. in c. in ecclesiis. de consecrat. dist. 1. teneat ecclesiam nequaquam pollui ex coitu cõiugali, quam sequitur Hẽri. in c. fin. de consecrat. ecclesię. & idem asserit Regia l. 20. titu. 10. part. 1. quæ tamẽ opinio tunc procedere posset, quãdo coniuges in ecclesia longo tempore obsiderentur. vti Syluest. opinatur. verb. consecratio. 2. quæst. 5. & verb. debitum. quæst. 3. & Ioan. Maior. in 4. senten. dist. 32. q. 1 col. 3. & Alfonsus à Castro lib. 1. de potestate legis pœna. cap. 7. documento 2. ex hoc etiam dicentes, nullum hic peccatũ mortale committi loci sacri causa. Tametsi Caieta. in hoc contrariam sententiam probauerit in Summa dict. §. 6.

Tertiò, nec illud omittẽdũ est, turpe esse marito † carnale commercium habere, seu vitã agere cũ vxore adultera, quæ nondum pœnituit. c. si vir. de adult. cap. quemadmodum. de iureiur. cap. 1. & cap. si quis vxorẽ. 32. quæst. 1. l. 2. §. lenocinij. & l. mariti lenocinij. ff. de adult. l. 2 vbi glo. C. eo. tit Regia l. 7. tit. 17. par. 7. Io. Lupi in c. per vestras. 3. notab. §. 21. nu. 23. atq; mortaliter peccaret maritus reddens debitum vxori publicè adulteræ, nisi scãdalũ ab eo vitetur, & vxoris correctio salua sit, ex Caietano in Sũma verbo, matrimonialis vsus. c. 10. & in opusculo 27. q. c. 26. Et quãuis coniugi adultero etiã ob occultum adulterium, possit alter debitum coniugale negare, quod alibi tractabitur, ipse tamẽ adulter absque peccato petere vel ab ignorãte coniuge vel à sciente, modo ab inuito per vim illud non exigat: vt idem Caieta. probat lib. 17. responsionum. cap. 5 qui adulter non est lege diuina, in interiori, aut exteriori foro ipso iure priuatus iure petendi ab altero coniuge debitum, licet contrarium notauerit Ambros. Catha. libr. 5. contra Caiet. in tract. de matri. sacramen. alioqui sequeretur, adulterum occultum non posse petere à coniuge ignorante adulterium, debitũ coniugale: quod per quàm durum est, imo falsum esse opinor. ✻ Atque ita Caietani opinionem sequuntur Domin. Soto in 4. sent. dist. 36. q. vnica. art 3. & Petr. Soto in institutione sacerdotum, c. de matrimonio lectione 19. ✻

5 Quartò ob incestum cum affini † commissum licitè denegatur debitum. ca. 1. & cap. transmissæ. de eo qui cogn. cons. vxo. suæ. etiam si is. qui denegat, sciens incestum ab altero commissum fuisse, iam semel debitum coniugale reddiderit eidem. secundum Anto. Cardi. & Abb. in dict. cap. transmissę. post antiquiores ibi. Imo si committens incestũ sit iuuenis, nõ ex hoc ei licebit debitũ coniugale exigere, absque dispẽ-
6 satione. Iuuenis autẽ erit causa iusta † impetrandi dispensationem. glo. communiter recepta in cap. 2. de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ. Sylvest. verb. matrimoniũ. 7. vlti. impedimento. & idem verb. luxuria. versicu. quintum. & Regia l. 13. titu. 2. part. 4. contra gloss. in cap. in adolescentia. 33. quæst. 2. Hinc notat Florenti. 3. part. tit. 1. capit. 11. col. 2. incestuosum iuuenem, sponsum tamen de præsenti, ante consummatum cum sponsa matrimonium, ad alterum ex duobus teneri, vt vel impetret dispensationem ab Episcopo saltem, ad exigendum debitum, vel religionem profiteatur: ne cogatur cohabitare cum vxore, imminente periculo animæ, propter exactionẽ debiti coniugalis: nec aliàs erit immunis à peccato mortali. Ex quo apparet, posse Episcopum in hoc dispensare. quod etiam notauit Paluda. in 4. sent. dist. 24. q. 1 arti. 2. & Florent. 3. part. titu. 1. cap. 16. §. 4 qui tenet, posse Episcopũ dispensare cum eo, qui commiserat incestũ, vt nouiter matrimoniũ cõtrahat cũ eacũ qua nullũ canonicũ adest impedimẽtũ. figuidem committens incestũ cum affini, impeditur matrimonium contrahere, vt iam alibi diximus. Sylvest. idẽ notat in

precitatis locis. reprobãs glos. in dict. c. in adolescentia. quę voluit in vna opinione, quam refert, iuuenem posse matrimoniũ contrahere sine dispensatione, nõ obstante crimine incestus. idem quod Palud. notat Abb. in ca. 1. de eo, qui cogno. con. vxor. suæ. vbi addit, etiam citra causam iuuentutis posse Episcopum dispensare, vt is qui consanguineã sponsæ de futuro cognouerit, matrimonium cũ legitima, nec impedita fœmina contrahat. Ex quo idem Abb. in c. transmissæ. eod. tit. argumentatur, posse Episcopum dispensare, causa iuuentutis, super exactione debiti coniugalis cum ipso, qui cognouit carnaliter affinem. quod ex Archiepisco. Florentino modo notauimus. Video tamen à plerisque dubitari: an id, quod Doct. fatentur, nempe Episcopum posse dispensare cum eo, qui consanguineam vxoris cognouerit, vt debitum possit exigere iuuentutis causa: procedat in hoc sensu, vt debitum exigat ab ipsa vxore, cuius cõsanguineam cognouerit: & sanè posse Episcopum in hoc dispensare, apertissimè concedunt Florent. in dictis locis. & maximè d. cap. 11. col. 2. Palud. in d. arti. 2. Sylvest. verb. luxuria. q. 4. nec hi Doctores possunt duntaxat intelligi ad hunc effectum, vt exigat maritus debitum ab vxore legitima, cuius consanguineam minimè cognouerit: licet aliter incestum commiserit, etiam cum affini: nam hic sensus nequaquam excludit præmissam opinionem, quam ita expressim asserunt autho respræfati, vt eorũ authoritas manifesta sit. Sed tamen nullibi in iure, ni fallor, eorum sententia efficaciter probatur: quo fit, vt licet concedã. Episcopũ posse dispensare, vt committens incestum cum affini iuuentutis causa, vel vxorem ducat, vel ab vxore legitima, nullóque affecta impedimẽto, debitum exigat. nego tamen Episcopi dispensationem sufficere vt is, qui vxorem consanguineam fornicariè cognouerit, possit ab eadem vxore, quam dimittere non potest, coniugale debitũ exigere, quod probatur: Nã in hac specie non tantũ ob incestũ prohibetur is debitũ exigere, sed etiam ex eo, quod vxor propria eiusdẽ mariti affinis sit: quia maritus ipse eiusdẽ vxoris cognatã carnaliter cognouerit: hoc verò impedimentũ affinitatis à solo Romano Pontifice tollitur: igitur, & licentia exigendi debitũ ab affini per eum tantùm concedi potest, nõ per Episcopum: quam argumentationẽ ex Sylu. colligi in verb. Matrimoniũ. 7. q. 5. versi. 11. & Tho. quodlib. 8. artic. 18. versic. ad primum.

Porro dubium in hoc tractatu insigne cẽseri solet. an ex
7 præcepto iudicis maritus reddere teneatur †, & possit debitũ coniugale fœminæ quã scit, vel credit eius vxorẽ non esse, ob aliquod impedimentũ, quod ipse apud iudicẽ probare nequit. In quo tria diffinire oportet. Primum quidem id manifestum est, vxorem, seu maritum certo scierem matrimoniũ illum nullum esse, quocunque iudicis præcepto, non posse debitũ alteri reddere: agit enim contra conscientiam, hoc est equidem, quod probat textus in capitul. inquisitioni. de sententia excommunicationis. 5. in eius prima part. & in capitu. dominus. de secundis nuptijs. Nec in hoc quicquam refert, sit impedimentum matrimonij ex lege diuina, naturali, an humana, vt probat Ioannes à Medina, de restitutio. quæstio. 10. aduersus Hostiens. in capit. proposuit. de coniug. seruorum.

Secundò, maritus, qui leui coniectura. seu argumento dubitat de valore coniugij: explosa dubitatione, credens matrimonium legitimum esse: exigere, ac reddere potest coniugale debitum: text. in eodem cap. inquisitioni. 2. par. quem præter alios ibi ita intellexit Hadrian. quodlib. 2. artic. 1.

Tertium est, quod maius discrimen habet, an is, qui dubitat, matrimonium firmum esse ob aliquod impedimentum quod non potest coram iudice probare: ex præcepto iudicis teneatur vxori reddere debitum. Et Romanus Pontifex in eodem cap. inquisitioni. part. vlt. asserit, debere maritum, etiam dubitantem reddere debitum vxori, non tamen exigere: & idem in dicto cap. dominus. statuitur. vbi vxor dubitans de morte prioris mariti, tenetur reddere debitum secundo: non tamen poterit exigere: & tamen vtroque casu agit reddens debitum contra dictamen conscientiæ. Is etenim, qui dubius, an sibi liceat absq; mortali crimine quicquam agere, id agit, exponit se periculo peccandi mortaliter: igitur mortaliter peccat. Nam qui amat periculum, peribit in illo. Eccl. c. 3 cap. literas, de resti. spol. c. in præsentia. de spõ. Verùm Hadr. in d. quodl. 2 ar. 3. sic interpretatur tex. in d. c. inquisitioni. vt maritus teneatur reddere debitũ: deposito tamen illo dubio, ex eo quod ab altero coniuge illud exigatur: vnde priusquã ab altero cõiuge debitũ exigatur, maritus dubius exigere non potest: cum illud dubiũ nondum depositum fuerit: at sequuta exactione alterius, iustè poterit illud dubiũ deponere, ac reddere, & demũ exigere. Ex quib. id cõsequitur, nũquã licere dubitãti nec reddere nec exigere, nisi dubiũ deposuerit. Sed hic intellectus optimo iure refellitur à viro doctissimo Marti. Nauarro in c. si quis autẽ de pœnit. dist. 7. nu. 101. Sat enim est manifestum, Romanum Pontificem in d. c. inquisitioni. parte vlt. loqui etiam dubio existente, & nondum explosa. Igitur idem Marti. Nauar. aliter
8 arbitratur rem hanc diffiniendam † fore: dicens, posse quem vna, & eadem re dubium esse quo ad vnum effectum, certũ autem quo ad alium. Sic enim vir dubius esse potest, an matrimonium tenuit, ad effectum exigendi debitum: & demũ credere matrimonium valuisse: ad effectum reddendi debitum exigenti. Quo fit, vt in d. c. inquisitioni. vir dubius non exigat licitè debitũ: at sine peccato reddat exigenti. Ad primum exigẽdo nullum sit periculum, nec fiat alicui iniuria: quo ad secundum verò desinit esse dubius, quia si dubitaret, iniuriam faceret cõiugi quod vbẽrrime, ac pingui, quod aiunt, Minerua, ipse explicat.

9 Secũdò potest etiam hic notari periculo † vtrique imminenti, nonagere quem contra cõscientiam, si ipse id eligat quod tutius est, ac certius, ex duobus, quorum alterum necessario agere debet. c. duo mala. 13. dist. c. iuuenis. de sponsa. c. quanto. de consuetu. vbi text. optimus. & in c. nerui. 13. distin. vbi eleganter idem explicat Gregorius. & ita consulit Aristote. lib. 2. Ethico. c. 9. nullum etenim tempus incidere potest, quo sit necesse cuipiã turpiter agere. Sic sanè si duo præcepta in cõtentionem venerint. ex recta ratione vir prudens id aget, quo grauius malum effugiat: quemadmodum explicat Sepulueda in dialogo de ratione dicendi testimonium c. 9. Vbicunque etenim duo præcepta contraria circa idem factum concurrunt, illi obtemperandum est, quod arbitrio discreti viri potiorem obligandi vim habet: tunc verò alterius suspenditur obligatio. secũdum Hadri. quod lib. primo. articul. tertio. ad nonum. sensit Aristotel. dum libr. 5. Ethicorum cap. tertio. scribit, minus malum boni vicem habere, si maiori cõparetur malo. Cui adde quæ hac in re scribit Soto capitul. tertio. ad Romanos, & libro sexto. de iustitia & iure. quæstione prima. articu. quinto. ad finem. Vir autem qui de valore cõiugij dubitat, anxius est: alterum enim oportet agere: vel denegare debitũ vxori exigenti, ac iudici resistere, vel debitum reddere contra conscientiam. Ex quibus tutius certè est reddere vxori debitum, & iudici obedire ne frangat coniugalis conuentionis legem. ac violet iura obedientiæ. Nec est securius hisce periculis irretito, velle à periculo fornicandi abstinere. Hoc ipsum erit dicendum, nullo dato præcepto iudicis: sed coniuge ex iure coniugali debitum exigente. iuxta c. dominus. de secund. nup. Cui tandẽ interpretationi subscribit Dominicus à Soto huius Salmanticensis academiæ insignis Theologiæ professor: vir quidem, cum moribus & doctrina, tũ Prioris munere, quod in Diui Dominici conuentu iterum meritissimè obit. ornatissimus. Is inquam in relectione, de ratione tegendi & detegendi secretum. membr. 3. q. 2. sic hoc dubium miro, ac perspicaci, quod sortitur, ingenio explicat.

Sed & tertiò ab huius rei cognitione minimè abhorret,
10 † sæpissimè euenire, quem esse in vna, & eadem re dubium speculatione: certum verò in praxi. Id autem contingit, si quis dubitet, matrimonium, quod verbis contraxit ratum, ac legitimum fuisse, & tamen non dubitat, quin teneatur cõiugi exigenti debitum reddere. Huic verò permissum est, hoc in dubio reddere debitum. Quia non agit contra conscientiam practicam, quę circa actus humanos versatur, ex dubio praxis: sed ex dubio speculiationis, quæ nihil de opere dictat, nihilominus actionẽ exequitur. quod potest optimè conuenire. c. dominus. de secund. nupt. & c. inquisitioni. in fide sentent. ex com. docet Ioan. à Medina, de restitutio. q. 17. Vnde dubiũ practicum à dubio speculatiuo maximè differt. Nec libet in hoc vlterius insistere: cum apud prædictos Doctor. longiorem, atque expressiorem huius tractatum quis legere possit. Id enim tantum egimus, vt semotis his, quæ hanc rem obscurare poterant, ipsorum iurium distinctam interpretationem traderemus.

11 Hinc infero, non teneri contrahentem matrimoniũ † cũ ea, quã putauit liberam esse, reddere ei debitum, etiã præcipiente iudice, si modo dubitat an serua sit, secundum Tho. in 4. sentent. dist. 36. ib fin. Ioan. Andr. Abb. & communem in cap. proposuit. de coniu. seruor. quinimo cum perplexus sit, atque dubius, & in periculo cõstitutus: id quod tutius est eligere debet. Si enim reddit debitum animo non maritali, for

Universidad de Deusto
Biblioteca

li, fornicatur: si verò maritali, graue dispendiũ incurrit, quippe qui inuitus matrimonium cum serua contrahere cogitur: si non reddit, iudici resistit, ac ius cõiugale violat. Igitur in hoc dubio sanius erit id eligere, ex quo minus malum & incommodum nascitur. quæ notanda sunt ad intellectũ text. in capit. si quis ingenuus. 29. quæstio. 2. nam & hæc asserit Ioan. à Medina in dicta quæstio. 17.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Plures vxores habere, an sit iure naturali, vel diuino prohibitum?*
2 *Plures vxores habere qua ratione sanctis patribus licuerit.*
3 *Vxor tenetur absentem maritum omnino expectare.*
4 *Mors mariti absentis, qualiter probetur.*
5 *Maritus, vel vxor, matrimonium secundum contrahere nequeunt, etiam si primum non sit carnali copula consummat um.*
6 *Secundas nuptias contrahens, viuente primo coniuge, qua pœna puniatur.*
7 *Lex Regia intelligitur, quæst. 6. est titul. 15. lib. 8. in Regijs ordinat.*

§. TERTIVS.

EX vinculo coniugali constat fides, in qua hoc attenditur, ne quis ad alterius coitum accedat. Is enim coitus esset adulterinus, vt planè constat. Sed & cauendum est, ne quis eorum alium coniugem quærat priori viuente. Nam quatenus matrimonium sacramenti bonũ sortitur, vinculum gignit huius societatis, & id indissolubile: qua ratione paucis circa hoc vinculum prænotatis, de matrimonij dissolutione tractabimus.

Porrò si matrimonium id habet peculiare vt alter ex cõ-
1 iugibus alium coniugem †minimè quærat, accipiátve, cur aliquando licuit plures vxores habere? & id videtur sanctis viris permissum fuisse? Imò, hoc ex more eis licuisse, probari constat in capit. obiiciuntur. 32. quæstione 4. quod caput vulgati codices Ambrosio tribuũt, quib. deceptus idẽ fecit Virg. Polidorus libr. 5. de inuent. rer. c. 5. cum sit deductũ ab Augusti lib. 22. contra Faustum. vbi ca. 47. est illie tex. à principio vsque ad versi. Sicut. qui quidem versiculus deducitur à c. 48. Hinc & Magist. sententia. distin. 33. q. 4. illius canonis verba Augũst. tribuit qui li. 16. de ciuita. Dei. c. 38. scribit, eo tempore nulla lege prohibitum fuisse, plures vxores accipere, multiplicandæ posteritatis causa. ✠ Sed & Iosephus lib. 17. de antiquita. c. 1. asseuerat Iudæis more maiorũ licuisse plures eodem tempore vxores habere. ✠ Diuus verò Thomas in quarto senten. distinct. 33. quæstio. 1. ad primum. asserit, cõsuetudinẽ potuisse inducere, vt liceret plures simul accipere vxores: cum hæc permissio nõ sit contraria primis iuris naturalis principijs: quanuis repugnet conclusionibus ferè deductis ab eisdẽ iuris naturalis principijs. Hoc ipsum probare conatur Colonien. concilium tracta. de matrimo. c. incipienti. Cæterum nec naturæ dicẽs, occulta lege naturę comparatum est, vt quæ principãtur singularitatẽ ament: quæ autem subdita sunt, non semper singula singulis: sed si ratio naturalis, vel socia is admittat, etiam plura vni domino subdantur. Vnus verò seruus pluribus dominis cõmodè seruire nõ potest: at plures serui nõ sine decore vni domino subdũtur. Itaq; cũ in nuptijs vir principãtis: mulier verò subditi vicem gerãt: cõtra naturam nuptiarũ non est, vnum virum plures ducere: sed vnam plurib. viris nubere planè contra naturalẽ rationẽ esse quis non videt? Hactenus his verbis Thomę sentẽtiam cõprobat idem Colonĩẽse concilĩũ: quæ quidem verba legi possunt, & apud Augusti. li. 1. de nupt. js, & concupiscenti. c. 9. & in libr. de bono viduitatis. ca. 7. Vnde constat, non esse contra ius naturale propriũ, plures vxores vuũ virũ accipere. quod Magister profitetur in 4. distin. 33. post diuum Augusti. & ibi Ioan. Maior q. 1. idem notat. Nam & Iulius Cæsar. author Suet. in eius vita. c. 52. legem ferre Aelio Cinnæ Tribuno plebis iussit, qua vxores, quas, & quot quisq; vellet ducere, liberorũ quærẽdorũ causa liceret. Valentinianus etiam Imperator lege concessit, vt omnes qui volu issent, bina matrimonia susciperent: addens populosas diu fore gentes, quia hoc apud eas solẽne fuerit. Cuius rei tristis est Paul. Diac. o. lib. 11. Eutropij libris addito in Valente. Socrates item in Historia Tripartita lib. 8. c. 12. pluraq, ad hãc rẽ adducit Tiraq. 7. leg cõnu. n. 15. Verùm id, quod Thomas opinatur, consuetudine potuisse licere plures vxores accipere: non est admittendum. ex eodẽ Thoma in lib. contra Gentiles 3. c. 124. & in dict. distinct. 33. q. 1. art. 2. vbi versic. respondeo dicendum. Se ipsum explicat apertius dicens, nec lege humana, nec cõsuetudine pluralitatem vxorum permitti posse, nec vnquam licere, aut licuisse. Nam & si legi naturali propriæ, habere plures vxores non refragetur, contrarium tamen est legi quasi naturali, in qua solus Deus dispensare potest. vt ipse Thomas docet in d. art. 2. Et probat Ferrariensis in d. c. 124. Et præterea adueršatur hæc pluralitas vxorum institutioni diuinæ: ex qua matrimonio accipienda erat vna tantum vxor: non plures. Scriptũ enim est. Adhærebit vxori suæ. Item. Erunt duo in carne vna. Nam & Dominus noster quoties de cõnubio loquitur, maritos, aut vxores nunquam nominat: semper autem vxorem: aut virum. Et Apostolus Paulus in remedium libidinis suadet, vt suam vnusquisque habeat: nũquam suas dicit. quod pulchrè disserit Innocentius Tertius in c. Gaudemus. de diuor.
2 Ideo ex communi interpretatione dicendum † est sanctis patribus ex reuelatione diuina id licuisse. quod probat text. in eodem c. gaudemus. §. nulli. Magister. & Thom. quæst. 1. artic. 1. & Ioannes Maior quæst. 1. in 4. senten. distin. 33. & Florenti. 3. part. tit. 14. c. 10. §. 2. vbi post Palud. hanc esse communem opinionem fatetur. & Ioannes Driedo. de libertate Christiana. pagi. 163. Ambrosi. item Cathari. lib. 5. cõtra Cieta. c. de sacramen. matrimo. eandem comprobat. Hoc enim permissum fuisse procuratione, ac diuina dispensatione asseuerat Iustinus martyr. in Dialogo cũ Tryphone Iudæo. Id etiam confirmat Colonien. concilium, explicãs dispensationem à summo Deo concessam fuisse ad prædicandum vni viro, s. Christo: plures vxores. s. synagogam & Gentium multitudinem, veluti in vnum corpus esse iungendas. Atque ita factum est, vt hac præfigurata coniũctione, in Christo Iesu completa, lege gratiæ vetitum sit plures vxores accipere. Matth. 19. Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit mœchatur. Igitur, & qui ea retenta aliam duxerit mœchabitur. Cur enim si quis propria vxore viua, alteram duxisset, adulter esset: si multas simul habere ius fasque esset? his omnibus compertum est, vni viro plures vxores adiungi: non esse contra prima principia iuris naturalis: nec contra ius naturale proprium: sicut esset vni fœminę plures viros aptari. Quorum vltimum aduersus Platonem damnat Lactan. libr. tertio diuina. instit. capitul. 21. Si set enim proles incerta omnino. Sed vtrunque institutioni matrimonij, iuri quasi naturali, ac legi Euangelicæ contrarium est. Atque hoc pacto defendi possunt Durand. in dict. 33. Caietanus & alij. qui existimant multitudinem vxorum naturali minimè repugnare. Sunt itidem, & ad hanc reformationem intelligendi, qui opinantur esse naturæ cõtrarium, quod quis accipiat duas vxores: & idcirco Lamech primus contra naturalem institutionem duas vxores accepisse. Genesis 4. quam sentẽtiam post alios defendere conatur Ioannes Arboreus lib. 10. Theosophiæ. c. 1.

Hinc apparet coniugem absentẽ expectandum fore, nec
3 ex dierum † longo interuallo, ante cõpertam absentis mortem, matrimonium cum alio contrahi posse. c. in præsentia. de sponsa. vbi Doctores hoc notant. Abbas, Socin. & Barcolum. antepenulti. in c. quoniam frequenter. §. porro. vt ĩte non contestata. Ex quo probatur vxorem certam esse oportere de morte viri, priusquam alteri nubat: alioquin etiam si mortuum esse virum, ex aliquot coniecturis opinetur, & matrimonium contrahat: nec à peccato, nec à pœna immunis, ac libera iudicabitur. secundùm Abbatem in dicto capitul. in præsentia. post glossam finalem. ibi, & Regula lege idem probatur. l. septima. titulo 15. libr. 8. in Regijs ordin. quanuis glos. secunda. in dict. c. in præsentia. Antonius, & Præposit, velint tenere vxorem à pœna liberam esse, si contrahat secundum matrimonium ex verisimili coniectura mortis prioris mariti: non tamen ex hoc posse ecclesiam cõ udicem licentiam ei exhibere, vt alteri nubat.

Mors autem viri qualiter probetur, vt inde possit certa
4 reddi vxor: † arbitrio iudicis relinquitur. secundum Abbatem, & Præpositum in dicto capitulo in præsentia. & Auffreri. in capel. Tholosa. 316. Hoc tamen iudicis arbitrium instrui debet ex pluribus, quæ adducunt glos. Bartol. & Salycet. in l. siquidem. C. soluto matrimon. Corset. in singu. vers. mors. Corneus consilio decimo. volumine primo. Alexand. consilio centesimodecimoquinto, in 4. vol. & consil. 4. num. 15. in 2. vol. & Chassanæ. in consuetudi. Burg. in proœm. fol. 10. & Cap. Tholo. 312. optimè Nic. Boeri. decis. 288. & Socin.

cin. Iuni. consil. 26. volum. 2. quibus adiungi meritò potest Regia 14. tituio 14. part. 3. Hic tamen omittendum nõ est, ab ecclesia non esse dirimendum matrimonium contractũ ab existimantibus, nullum ex primo coniugio impedimentum subesse: tamen absque probatione mortis prioris coniugis, seu absq; certitudine, quam canones exigunt. Potest enim esse hoc secundum matrimoniũ validum: & ideo fieret iniuria huic secundo matrimonio: quod certius modo apparet ex ea, quæ versatur dubitatione. vt probat tex. in ca. Dominus. de secun. nuptijs. vbi glo. Hostien. Ioannes Andr. & Præpositus hoc idem sentiunt. c✠ Legito tamen ad hæc Domini. Soto in 4. Senten. distin. 37. quæst. vl. colum. vlt. ✠

Hoc autem vinculum coniugale etiam ante carnalẽ co-
5 pulam vim propriam †, & indiuiduam habet connexionem ex diuina institutione. Vnde fit, vt priori matrimonio nõdũ consummato, nec liceat posterius contrahere: nec si cõtractum fuerit, valeat, nec præferatur priori, etiam si posterius sit carnali copula consummatũ. capitulo fin. capitulo licet. de sponsa duorum. Nec refert à quibusdam Roma. Ponti. quandoque iudicatum fuisse, posterius matrimonium consummatum carnali coniunctione esse priori nondum consummato præferendum. vti refert Alex. Tertius. in d. cap. licet. quia dicti Rom. Pontifi. non ita iudicarunt legem condendo. Nam & si Hostien. ac cæteri in c. fin. de sponsa duor. dixerint Papam posse condere legem, qua matrimoniũ primũ nondum carnali copula consummatum, per secundum, coitu accedente, dissoluatur: sicuti posset ipse Roma. Pontif. dispensatione matrimonium ratum nõdum consummatm dirimere. quorum vltimum Caiet. etiam comprobat: tamẽ Abb. in dicto capit. fina. prædicta Hostien. opinio displicet: nec defendi iure potest. ex his, quæ dicẽtur inferius, hoc ipso capitulo. §. quarto. num. 13. Ex quo etiam potest perpendi intellectus ad tex. in dicto cap. fina. an sit eius decisio seruanda in matrimonijs ante illã Decretalẽ cõtractis. in quo communis est Docto. ibi sententia, quod matrimonia secũda carnali copula consummata ante illũ tex. præferẽdà sint primis nõ cõsummatis. quibus accedit, quod cõsuetudo, cuius ille tex. meminit, honesta, ac iusta cõmuniter credebat: quo casu noua lex nõ vult præterita punire ex litera eiusdẽ tex. dum dicit, de cętero. notat gloss. in dicto ca. licet, quam commendat post Doct. ibi Petrus de Rauena in allegationibus cõsuetudinis. fol. 5. dicens ex ea consuetudinem, etiã circa ius diuinũ, probabile dubiũ constituere posse, & excusare. idẽ notat Rochus in c. fin. de consuet. fo. paruo 15. col. 1. facit ad id decisi. Bar. in l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de ædilitio edicto. qui scribit contrahentes excusari à pœna, & à peccato, si contractus ab eis gestus ex cõsuetudine fiat etiam si verè illicitus sit, & vsurarius, si cõmuniter existimatur ille contractus licitus. Nec faciens talem cõtractum erit iudicandus vsurarius. secundum eundem Bart. & Oldra. cõsil. 107. Abb. consi. 15. in 1. vol. fas. in l. 1. in 1. lectio. C. de summa trini. numer. 62. Deci. consi. 170. colum. 3. & licet Anto. Burgensis in c. ad nostram. num. 20. de empti. & vẽd. reprobet hanc Bar. opinionem. procedere tamẽ optimo iure potest, quando communiter ille contractus censebatur licitus. vt ipse Bart. loquitur. Ex quib. videtur probari Doct. interpretatio ad tex. in d. c. si. quam ibi Abb. cõmunem esse fatetur. & Petrus de Rauena dict. fol. 5. expressè comprobat. Sed ipse prædictã opinionem communem falsam esse existimãs opinor etiam ante illam decretalẽ vlt. de sponsa. duo. matrimonium secũdum copula consummatũ, nec primo nondum consummato præferendũ fuisse mera iustitia, nec validum fuisse cẽsendum. quod probatur: quia primum cõiugium etiam ratum nondum consummatum ex diuina lege, & naturali, præfertur secundo, etiam consummato: nec ex eo dissolui potest. vnde cõsuetudo parum hac in re prodesse potuit. Nõ enim potest consuetudo dissoluere matrimoniũ, quod ratũ est, nec illegitimũ coniugiũ, legitimũ efficere. Potuit autẽ illa cõsuetudo, si rationabilis à viris doctis censebatur, à peccato excusare, etiam in diuino iudicio, & sic in foro conscientiæ. Nã in iudiciali à pœna excusat consuetudo etiam irrationabilis. glo. in cap. cum venerabilis. de consuetu. alia in c. denique. 4. dist. quas Roma. commendat sing. 19. & Crem. sing. 149. & latè explicãt & Ias. in l. singularia. ff. si cer. pet. Dec. in cap. nam concupiscentiam. de consti. 2. lect. Hipp. in l. 1. limit. 19. ff. de sicar. Prep. in d. c. deniq;. Rochus Curti. in cap. fina. de consuetu. folio paruo 14. Ex quibus id notari potest, ipsa consuetudine, quandoque eam sequutos excusari, vel à tota pœna, vel à parte pœnæ. Id autẽ quod dicit text. in dict. capit. licet à prædecessoribus nostris aliter quandoque iudicatum, est referendum ad iudiciũ particulare ex propria opinione: sicut de Celestino refert text. in c. quando. de diuort. non autem ad decisionem Romanorum Pontificum: atque ita illũ tex. intelligit Caiet. 3. part. apologiæ, de author. eccles. c. 13. Nam tex. in d. c. quanto. dũ refert Celestinum dicentem matrimonium dissolui, si alter coniugum labatur in hæresim, est intelligendus ita, vt planè dicamus Celestinum id sensisse: non tamen legem sanxisse: neque veluti certum diffinisse. Nec item oberit huic vinculo coniugali, quod scribit Grego. Tertius in epistola ad Bonifacium 2. Tomo conciliorum. dicens licere viro dimissa vxore, quæ ob ægritudinem reddere debitum non potest aliam vxorẽ accipere: quia Gregorius ibi nihil diffiniuit: sed cum barbaris illis nouiter ad fidem conuersis dissimulandũ esse rescripsit, vt si nõ possent cõtinere potius nuberẽt, quã absque matrimonij titulo fornicarentur, atq; esset talis fornicatio propter prauum exemplũ periculosa. Nec arbitror Gregorium secundum illud matrimonium approbasse. Nã & Gratianus profitetur illud esse aduersus sacram scripturam. in c. proposuisti. 32. q. 7.

Ex quibus etiam constat puniri à iure eum, qui viuente
6 priori coniuge, aliam duxerit: † pœna equidem infamiæ. c. nuper. de bigamis. l. eum, qui duas. C. de adult. qua quidem lege pœna stupri punitur. & probatur ibi iuncta gl. versi. infertur. Pœna verò stupri est in personis honestis, amissio dimidiæ partis bonorum: in vilibus verberatio cum quinquẽnij relegatione. §. 2. instit. de pub. iudic. Host. in Summa, titu. de stupro. §. & qualiter. Regia l. 2. tit. 19. part. 7. optimè Alex. consi. 165. vol. 7. vbi legito Carol. Molin. in additionibus. Vn de non rectè dixit Roma. sing. 531. pœnam mortis imponi contrahentibus binas nuptias per d. l. eum, qui duas. Ex quibus intelligendum est, quod notat Theophilus instit. de nupt. §. affinitatis. dicens cõtrahentes secũdas nuptias, primis nõ solutis, pœna capitali puniendos fore. Si tamen ipsa fœmina sit nupta priori viro, & scienter contraxit cum secũdo, adulterij pœna damnatur, simul & cũ ipso secundo marito, qui eam vxorem scienter acceperat. ex d. l. eum qui duas. Punitur etiam secundas nuptias, primis non solutis, contrahẽs, per ecclesiasticũ iudicẽ publica ignominia. arg. c. de benedictio. 32. q. 1. notat Abb. in c. cum haberet. de eo, qui duxit in matri. col. 2. Suspectus etiam hæreseos censendus est, qui secundum matrimonium contrahit, primo durante, quasi nõ rectè sentiat de sacramentis. ita Domi. & Franc. in c. accusatus. §. sanè. de hæretic. in sexto. Ioannes Lupi in c. per vestras. de donatio. inter virum & vxorem. §. 17. nu. 25. & Gonsalus de Villadiego. in tracta. de hæreti. quæstione nona. Quinetiã excommunicatum esse ipso iure ita matrimonium contrahentem asserit Paul. Grillan. in tracta. de pœnis omnifariam coitus. q. 14. Sed hoc vltimum falsum esse apparet ex gl. 1. quam ibi Cardina. Imol. & alij sequuntur in Clement. vnic. de consangui. & affinit. In his verò regnis varię pœnę hactenus fuere sancitæ aduersus committentes istud crimẽ: quas
7 videre licet in l. fi. titu. 17. parti. 7. l. 2. tit. 7. lib. 4. † Fori. l. 7. tit. decimoquinto. libro octauo. ordinat. l. sexta. tit. 6. & l. 8. titul. fina eodem libr. Verum praxis illam recepit pœnam, vt cõtrahentibus binas nuptias cãdenti ferro frõte imprimatur litera q. l sexta. titul. decimoquinto. lib. octauo. & l. 3. tit. 1. libro 5. in Regiis ordinat. Cæterùm quia l. illa dixit signo q. esse inurendum hunc delinquentem, opinantur quidam de signo Crucis intelligendum esse, eo quod malè sentiat de fide: atque existimant legem illam vitio scriptorum esse depraua tam. Quod si in illa error forsan aliquis adest: is est in eo, quod erat statutum, vt contrahens binas nuptias signaretur hoc signo ij. quasi duas habeat vxores, atque inde facilis fuit lapsus, vt ex illis charracteribus dualem numerum designantibus q. fieret. Vsus tamen obtinuit literam q. imprimi. Illud verò, quod de signo Crucis adnotauim⁹ fateor planè me prehendisse in huius regni constitutionum vetustissimo codice. vbi in l. penultima: Ioannis Primi Regis ex comitiis habitis Biruiescæ, expressim cautum erat, in pœnã huius criminis esse fronti imprimendum Crucis signum. Huius autem pœnæ stigmaticæ alia in specie meminit tex. in l. vltima. C. de sportu. ibi, maiores pœnas, & corporales maculas imponere. Et Gandinus in titu. de pœn. reor. nu. 59. Tametsi iure Codicis non debeat hominis facies imprimi stigma. l. si quis in metallum. C. de pœn. tradidit Boerius decisi. 82. Sed & fabricensibus, vt laritates agnoscerentur, stigma solebat imprimi. l. stigmata. C. ne fabricensi. lib. 11. c. si iudex. de sent. excommu. lib. 6. Est autem stigma, signum, quod ferro candenti, vel aliter imprimitur.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 Diuortium duplex est.
2 Diuortium Romanorum legibus qua ratione fuerit permissum.
3 Repudij libellus apud Iudæos quo pacto dabatur.
4 Repudium an fuerit licitum apud Iudæos?
5 Apud infideles contracto matrimonio, si alter eorum Christi fidē profitetur: an matrimonium dissoluatur?
6 Religionis professione matrimonij vinculū ante copulam dissoluitur ex authoritate diuina.
7 Votum solenne à simplici, ex ipsa actus natura differt.
8 Intellectus ad tex. in cap. 1. de voto in 6.
9 Matrimonium etiam non consummatum: minime dissoluitur per sacri ordinis susceptionem. Nec item per episcopi dignitatem.
10 Religionis professione an matrimonium violenta copula consummatum dissoluatur.
11 Sponsus cognoscens carnaliter per vim propriam sponsam: an sit puniendus?
12 Sponsa religionem professa, an amittat spōsalitiam donationem quā propter osculum lege Taurina adquirit?
13 Matrimonium non consummatum, an possit dissolui ex Romani Pōtificis dispensatione?
14 Intellectus. c. cum societas. 27. q. 2.
15 Matrimonium carnali copula consummatum non dissoluitur à Romano Pontifice.

§. QVARTVS.

QVIBVS præmissis agendum erit de diuortio. Et triplex esse diuortiū Bald. scribit in capitu. ex part. de cōsuetudi. quē refert Ioānes Lupi in rubric. de donatio. inter virū & vxorē. §. 34. Temerariū, Causariū, & Ignominiosum, quæ quidē distinctio minime conuenit huius rei mediocri cognitioni. Rectius deniq; erit iuxta Abb. in rubric. de diuort. duplex tantū diuortium
1 †in matrimonio cōstituere. Vnū quo ad vinculū: alterum quo ad cohabitationē. Quib. præmitto apud Romanos passim vxores repudiari solitas misso libello repudij per nūtiū, authore Plutarcho in problematis. c. 13. & Iutis cōsulto in l. nullū. ff. de diuor. ex qua illud Iuuenalis Satyr. 6. explicatur.

Colligę sarcinulas, clamat libertus, & exi:
Iam grauis es nobis: ficco venit altera naso.

Vti tradunt Ludo. Cæli. lib. 15. lect. antiq. c. 16. & Alciat. in l. licet. §. paternos. ff. de verb. sig. Pluribus enim causis quādoque facilimis hic libellus repudij à Romanis mittebatur. Anno etenim ab vrbe cōdita quingentesimo vigesimo tertio Spurius Carbilius primus ab vxore diuertit, eo quod sterilis esset. Cuius rei testis est Aulus Geli. lib. 4. c. 3. & lib. 17. c. 21. atque ei hoc datum vitio fuit. vt scribit Valer. Maxi. libr. 2. cap. 1. Meminit & Plutarchus huius primi diuortij apud Romanos, non sine eius increpatione, in Romuli & Thesei comparatione: vbi hunc appellat Seruilium Spuriū. & idē Plutarch. in Numæ, & Lycurgi comparatione Spuriū Coruinum eum nominās, apud Latinū interpretem: cū in græco Codice vbique Spurium Corbilium nominauerit Plutar. qui in annorū numero plurimum differt ab Aulo Gellio: in quo nec ipse Gellius sibi cōstat, nec cū Hērico Glareano conuenit. quod satis erit obiter adnotasse. ✠ Nam & Tertullianus libr. de monogamia, & in Apologetico, primū repudium Romę contigisse scribit anno ferè sexcentesimo ab vrbe cōdita: Gelius annis ferè quingentis: Dionisius Anno quingentesimo vicesimo tertio. ✠ Scribit & ipse Plutarc. in Problematis Romanis c. 13. hæc de diuortijs Romanorū verba, Est enim proditum memoriæ Spurium Corbilium primū Romanorum omnium sterilitatis causa vxorem repudiasse. Hūc sequutus Sulpitius Gallus, idcirco vxori nuntium remisit, quod eam in caput vestem deducere animaduertisset. Idem fecit Publius Sempronius, quod eius vxor ludos funebres expectasset. Hæc Plutarchus. Diuortium autē illud Sulpitij Galli in hunc modum explicat Valerius Maximus lib. 6. cap. 3. Horridum C. quoque Sulpitij Galli maritale suppliciū: nam vxorem dimisit, quod cā capite aperto foris versatā cognouerat: lex enim, inquit, tibi meos tantū prę finit oculos, quibus & formā tuam approbes, & placere desideres. Verum Dionisi. Halicar. libr. 2. Primū illud diuortiū, cuius ex Plutacho, & alijs meminimus, scribit, nō sponte fa-
2 ctum, sed ipsum Spurio † Coruiliū sterilitatis causa coactū à cēsoribus vxorē repudiasse, & nihilominus ea ratione populo inuisum fuisse. Ipse etiam Iustinianus non recte diortium permisit tot expressis causis in l. cōsensu. C. de repud. Tametsi Alciat. lib. 6. parerg. c. 29. vel dictā Iustiniani audaciam tempori, non viro tribuere. Ac deinde existimet leges illas Iustiniani à Papa restitui posse, & licitas fieri: quod minimè dicendum est, nec oportuit à viro Iuris vtriusque cōsultissimo assertionem hanc proponi: qua ratione optimo iure refellitur à Carolo Molinęo in tract. de contractib. q. 2. nu. 70. Quantum etenim apud veteres Romanos fœdum visum fuerit diuortium, præsefert ipsa Romuli lex: quæ viro vxorem repudiare permisit, si in veneficio natorum, aut in adulterio deprehensa foret, aut claues adulterasset: quod si aliter quis repudiasset, eius copiarum partem vxori dari, partem Cereri sacram esse, idē Romulus iussit, authore Plutarch. in Romuli vita. Vltima tamen causa repudij, à Romulo expressa, satis fuit leuis. multa adhæc Corasi' lib. 5. Miscellaneor. c. 10. Sed & apud Iudæos libellus repudij pluribus
3 ex causis mittebatur: ipse enim maritus promittebat, †nun quam se cum fœmina repudiata cohabiturū, authore Iosepho, lib. 4. de antiquitate. c. 6. Ab initio tamen Iudæus volens repudiare vxorem coram iudice causam diuortij iurabat, qua perspecta ipse iudex marito libellum repudij dabat, quem vxori mitteret. vt explicat Ioā. Echius in Homilia de diuortio. nec me latet huius libelli formulam aliter adduci ab Osiandro in adnotationibus ad Harmoniam Euangelicam lib. 3. c. 23 malui tamen Iosephi testimonium probare. Qua in re est grauis controuersia, an Iudæis fuerit licitus libellus repudij. Quidam enim asserūt licuisse Iudæis libellū repudij mittere: ex dispensatione tamen diuina concessa Iudæis ob duritiam cordis. Scriptum est Malachiæ 2. si odio
4 habueris vxorem tuam, †dimitte eam: dicit Dominus. Vn de licitum fuit Iudæis vxores dimittere. Quod etiam comprobatur: quia si nō esset licitus libellus repudij, non permitteret vetus lex, repudiatā alium virum accipere: hoc autem permisit Deut. c. 24. ✠ Quo in loco id probatur iuxta codices Hebræorum, & translationem ex eis à viris eiusdem linguæ peritissimis probatam, nec abhorret vulgaris editio, & suffragatur Innocentius Tertius in c. Gaudemus. de diuortiis. ✠ Igitur licitum fuit repudium: cui sententiæ adhærēt præter alios Palud. in 4. sent. dist. 33. q. 1. art. 2. & ibi Ioan. Maior. q. 2. Caiet. Matth. c. 19. & ibi Abulens. q. 49. Ex aduerso sunt alij, qui existimant non licuisse Iudæis repudiare vxores: eis tamen permissum fuisse non quod liceret: sed ne malus malum ex inuitis nuptiis contingeret ob duritiam cordis eorum. sicut nūc meretrices à principibus permittūtur. Ait etenim Iesus Mat. 19. Quoniam Moyses ob duritiā cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem nō fuit sic. Quo in loco Chrysostomus Homilia 33. hoc ipsum probat. Huc etiam tendit quod Seneca de Romanorum diuortiis scribit lib. de remedijs fortuitorum, in fine dicēs: Nouimus veterū matrimoniū repudia, & fœdiores diuortio malē cohærētiū rixas. Hāc vltimā opinionē D. Thomas asserit in 4. sent. dist. 33. q. 2. ad 2. col. 3. dicens frequētius hāc opinionem recipi: quæ quidem magis cōuenit verbis sacri Euangelij. vt fatetur Palud. d. art. 2. & eā probat tex. in c. gaudemus. de diuort. vbi Panorm. eādem opinionem sequitur. Nam & Iudæus, qui ante susceptam Christi fidem repudiauit vxorem eam accipere, susceptā Christi fide, tenetur: etiā si ea cum alio viro post repudium contraxerit, si ipsa cohabitare cum eo velit absque contumelia Creatoris, vt probat text. in dicto cap. gaudemus. §. qui autem. Cuius verba transtulit Regia l. 8. tit. 9. part. 4. Sed si ante susceptam Christi fidem liceret Iudæo vxorem dimittere: susceptā Christiana fide non teneretur dimissam legitimè, & ab alio forsan ducta, in vxorem accipere. c. de infidelibus. de consangui. & affi. Nec ista opinio vltima dimittenda est: imo eam oportet sequi authoritatibus & rationibus aliis, quas tradit Robertus Senalis Episcopus Abrincēsis in peculiari huiusce quæstionis opusculo. Eandem probat Alfonsus à Castro libr. 2. de
5 poteſt. leg. pœnal. c. 11. 2. principali argumēto. & Domi. Soto †ex duobus infidelibus: alterum Christi fidem professum non teneri ad cohabitandum cum altero, etiam si velit inuidelis cum fideli vitā agere absque Dei contumelia: licet possit cohabitationē hanc fidelis admittere. Tho. in 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 3. Et ibi Domi. Soto q. vnic. art. 3. & 4. & Syluest. verbo. matrimoniū. 8. impedimēto. 10. idē probat ex Aug. & Chrisl. Io. Arbore. lib. 6. Theosoph. c. 10. Sed si alter, qui infidelis est, vitā cōmunē agere nolit absq; diuini numinis cōtumelia, Christi fidē professus poterit aliū cōiugē accipere: quo accepto primum coniugiū dissoluitur: nō prius. secundum Syluest. in dicto impediment. 10. Paluda. in 4. sentē. distinct. 39. articu. 2. Florenti. 3. part. titu. 1. capitu. 6. & Thom. in dict. quæst. articu. 5. Ex quibus est intelligendus textus in capit. quāto. de diuort. vbi ab Innocentio Tertio exponitur, ex duobus infidelibus, alterum, qui Christi fidē profitetur, posse alium coniugem accipere, si infidelis nolit cum eo vitam agere, sine Saluatoris iniuria. Quod authoritate Pauli suadetur. 1. ad Corinth. c. 7. dicentis, Quod si infidelis discedit, discedat. vbi Caieta. fatetur ita Pauli verba intelligi frequentissima Docto interpretatione, & ab ecclesia hāc assertionem receptam esse: tametsi ei non omnino placeat huiusmodi sensus.

Ex his perspicuum erit, quandoq; etiā quo ad vinculum matrimonia dirimi, quod proximo casu cōtingit. Sed &
6 alio casu dirimuntur ex religionis, scilicet, professione †, nōdū sequuta copula. c. 2. de conuers. coniug. c. ex publico. eo. tit. ✠ Qua in re est obseruandū in d. c. 2. ex proposito & serio ingressum monasterij, & fugā seculi ad hanc matrimonij dissolutionē ab ecclesia exigi, neq; quicquā obstat ex ca. vlti. qui cleri. vel vouent. ✠ Scire tamen cōuenit, hoc matrimonij diuortiū ex diuina authoritate fieri, non humana. Sic enim intelligenda est regula illa: Quos Deus coniunxit, homo nō separet. Quod significare videtur textus in d. cap. ex publico. dicens hoc deduci à sacri eloquij interpretatione. optimus textus in d. c. 2. de verbo. sanctis. adiuncta glosl. ibi. Ex quo idem sensit Abb. in dict. ca. ex publico. in fin. exēplo etiam sanctorum patrum apparet. c. scripsit. 27. quæst. 2. Quin & ipse summus Iesus Ioannem Euāgelistam à nuptijs ad castitatis professionem vocauit. testibus Hiero. in prologo Apocalipsis. & Augustino in prologo operum in Ioannem. Quibus hoc probare conatur Natalis Beda in censura errorum Fabri, super Euāgeliū Ioannis, Eandem sententiam profitentur Palud. in 4. senten. distinct. 27. quæstione 2. ad finem. & Ioan. Maior. ibi. quæstione 2. colum. 2. & Iacob. Almain de potest. eccles. ca. 15. & tandem credendum est ecclesiæ in sacri Euangelij interpretatione. ✠ Et omnino obseruando, hanc matrimonij solutionem nulla alia authoritate, quàm diuina, quę ex traditione constat potuisse fieri, quod post huius operis tertiā editionē docet Melchior Cano lib. de locis Theologicis. 3. c. 4. probat & Claudius Spencæus lib. 5. de continētia capi. 4. idem prius vidētur docuisse Scotus in 4. distin. 31. & S. Bonauētura distin. 27. arti. 2. quęstione 1. ✠

Exquo consequitur nō ex humano iure, sed ex ipsa rei natura, & conditione votum solenne † matrimonium dissol-
7 uere: nō ita simplex: quia votum solenne est traditio realis: simplex verò ipsa promissio. quod docet Thom. in 4. sententia. distinct. 38. quæstione 1. articulo 2. ad 3. ✠ Et post eum Ricard. artic. 7. q. 2. Domini. Soto de iustitia & iure. lib. 8. q. 2. arti. 5. post S. Thom. 2. 2. quæst. 88. arti. 7. ✠ Sic etiam sponsalia ipsa à matrimonio distinguuntur. Quanuis equidē voto simplici ex sola promissione quis obligetur: hæc tamen promissio ad effectū non deducitur: donec datio succedat: datio verò fieri nequit, nisi quis recipiat. Ecclesia tandē cō-
8 stituit modū recipiēdi †, & formā, qua traditio, & sic votū solēne fieret. Qua ratione posset credi votū solenne ab ecclesia, quo ad modū, & formā solēnis traditiōis inductū fuisse: sicuti explicat Paluda. in 4. dist. 38. q. 2. versi. 7. sic etiā est intelligēdus tex. in c. 1. de voto. in 6. quo probari videtur, votū solēne à simplici ex humana cōstitutione distingui. quanuis Caiet. ex illo tex. dixerit. 2. 2. q. 88. arti. 7. votū solēne ex iure humano differre à simplici. Ex quibus cōcludi potest, matrimoniū carnali copula cōsummatū nō dissolui per votū solenne: cū in illo matrimonio iā fuerit præmissa realis traditio. c. cū societas. 27. q. 2. Ante copulā tamen dirimitur fortiori actu: nempe professione solenni castitatis. & sic traditione reali ad spiritualia subsequuta. Hoc ipsum est notādū ex Thom. in 4. senten. distin. 27. q. 2. ad fin. & ibi Paluda. q. 3. Thom. distin. 38. q. 1. Fortu. in c. 1. de pact. num. 15. & Ambr. Catharinus lib. 6. contra Caie. c. 3.

Hic verò aliqua notāda sunt, cū ad hāc materiā spectāt. Pri-
9 mū matrimoniū carnali copula † nō cōsummatū minimè dirimi per sacri ordinis susceptionē. tex. in extrauag. Antiquæ Io. 22. tit. de voto. glo. cōmuniter recepta in c. vnic. de voto lib. 6. Imo nec dissoluitur hoc matrimoniū ratum, non cōsummatū per Episcopalē dignitatē, quod probare videtur tex. vbi Ant. hoc notat in c. ex part. in 2. de cōuer. cōiuga. Io. Andre. in d. c. vnico. Aret. consi. 59. colum 2. Paluda. in 4. senten. distin. 27. quæst. 3. ad 3. Florenti. 3. part. tit. 1. c. 21. §. tertio. Quorum opinionem sequimur cōtra Hostien. in summa titul. de conuersio. coniugat. col. 4. & Ioan. Lupi Segobiēsem in tracta. de matrim. col. 10. & sequenti. ✠ Extat & Canon sextæ Synodi. 48. qui hac in re quæstionem quandam diffinire videtur his planè verbis: Vxor eius qui ad Episcopalem dignitatem promotus est communi sui viri consensu prius separata, postquam in Episcopum ordinatus est, ac consecratus, monasteriū ingrediatur procul ab Episcopi habitatione extructum & Episcopi prouidētia fruatur, quod si digna fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem promouebitur. Hæc Canon. Quo in loco Theodorus Balsamon scribit, necessārium esse communem consensum vtriusque coniugis, vt electio valeat: & ad hūc effectum matrimonium separetur quantum ad cohabitationem: alioqui electio erit irrita, & vir cum vxore, quę nō consensit cohabitare cogendus erit. Addit tandem Theodorus ratione quare sit vtriusque cōiugis consensus necessarius hoc in casu cū possit alter ex cōiugibus religionē altero inuito profiteri: & inquit, quia si vnus ex coniugibus religionem profiteatur, alter poterit matrimoniū cōtrahere, si alter ex coniugibus consecretur Episcopus: ipsa mulier nō potest alteri viro nubere: atq; ideo fieret ei magna iniuria, si ipsa in vita, & nolente consecrare tur, aut promoueretur ei' maritus in Episcopū. Quod si hic author intellexit, vt par est discrimen istud ante consummationē matrimonij per copulā: planè asseuerat, matrimoniū nondum copula consummatum minimè dissolui per dignitatem Episcopalē, quo ad vinculum: quanuis per professionem religionis omnino dirimatur. Sed cum Canon ipse, ni fallor, loquatur etiam de matrimonio consummato per copulā: facilis erat ratio: si quidē matrimonium consummatū nec per religionis professionē dirimitur. Vnde post consummationē matrimonij nulla est differētia cū vtroque casu requiratur consensus vtriusque cōiugis. nec tunc matrimoniū quo ad vinculum dissoluitur: sed quo ad cohabitationē. Vnde licet Theodorus rectè senserit matrimoniū nondum copula consummatū minimè dissolui per Episcopatus dignitatem: nō tamen intellexit exactè Canonem ipsum qui etiam de matrimonio copula consummate est omnino intelligendus. Optimè tandem respondit idem Balsamō, vxorem Episcopi electi, qui ex ea causa cōsensit matrimonij separationi cogendam esse in monasterio religionem omnino profiteri post ipsius Episcopi consecrationem, cæterùm Alexander Tertius in cap. sanè. de conuers. coniuga. respondit non esse quenquā promouendum ad Episcopatum nisi eius vxor prius professa continentiam sacrum velamen & religiosam vestem assumat vitamque monasticam agat. ✠
10 Item & illud notandū est, satis esse, ne matrimoniū † professione religionis dirimatur, sponsam à viro cognitam esse, etiam vi. Host. in d. tit. de conuersio. cōiug. §. & vtrū. versi. quid si virgo. Palud. in 4. sent. dist. 27. q. 3. col. 4. Flor. 3. par. tit. 6. c. 21. §. 1. Bald. in c. pen. de probat. col. fi. & Aegidius de Gin delbertis in q. 3. post disputationes Pauli de Eleazar. & Durand. in 4. sent. dist 27. q. 2. quanuis contrarium teneat Ang. in l. 1. §. remouet. ff. de postulan. & Hippo. in l. 1. §. præterea. ff. de q. nu. 15. Nec erit puniendus sponsus, qui per vim sponsam de præsenti cognouerit, & rapuerit: nisi sponsam hanc
11 præmeditatem, †atque tractantē ing: essum religionis, fraude & dolo per vim cognouerit. Bald. col fi. Saly. nu. 9. in l. vnica. C. de rapt. virg. Ana. in c. fi. col. pen. de raptori. Quo quidē casu adhuc opinor non esse locum pœnæ illius. l. vnicæ. sed hic erit mitiori pœna arbitrio iudicis puniēdus. ex his, quæ in dicta l. vnica. notat Hippo. col. pen. Illa enim lex in sponsa de futuro loquitur. quod patet ex præmissis in c. 1. hui' operis, & fatentur Docto. ibi. atque illam l. interpretatur Regia l. 3. tit. 20. part. 7. Imo forsan dici posset, l. vnicam. in sponso etiam de futuro non debere ita strictè seruari: propter præcedentem tractatum & promissionē matrimonij contrahē di. Nā ex illa præuia coningalis consensus promissione tem perādus est illius legis rigor, cōsideratis cæteris ipsius actus contingentis circunstantiis. argumen. eorum, quæ notātur in d. c. pen. de raptori. Ex quibus etiam intelligēdū est, quod notāt Imol. Alex. Ias. & Ripa in l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iud. dicētes maritū nō esse puniēdū si vxorē iā ab eo cognitā matrimonio cōsummate p vim rapiat, & cognoscat carnaliter: prius tamē quā matrimoniū cōsummetur, puniēdū esse spōsum, si propriā spōsam per vim rapuerit. Nec. n. ita distinctè id procedit: sed secundū præmissa erit intelligēdū.

Rursus & aliud considerādum est. Regia lege præmissa, q.
12 52. est in Taurinis legib. l. 4. titu. 2. lib. 5. Recop. qua cauetur, donata ab sponso sponsæ de præsenti, †ante solennes nuptias, pro parte dimidia ratione œsculi sponsæ adquiri: si casu mat

Universidad de Deusto
Biblioteca

su matrimoniũ nõ fuerit cõsummatũ: quod antea sancitũ fuerat in sponsis de futuro.in l.si ab sponso. C. de donatio. ante nupt.l.3.tit.11.part.4.Et tamen si osculo precedẽri,per professionem religionis,ab sponsa donatariam factam matrimonium dirimatur,neque consummari possit:adhuc opinor apud spõsam sic profitẽtẽ religionẽ, vel apud monasterũ manere dimidiam illam donatorũ partẽ,religionis fauore.ex Corneo consil.228.1.vol.qui ita respõdet post Baptistã de sancto Seuerino.Idẽ Ioan.Lupi in d.l. 52. nu.3.licet ipse in hac q.dubius sit in rep.rub.de donatio.inter virũ, & vxorẽ.§.3.huic autẽ opinioni,quã probauimus,accedit text. in c.vlt.19.q.3. vbi decisum est ingratitudinem, ex qua poterat filius à parente exhæredari,per professionẽ religionis aboleri,quod Gratianus deduxit à Iustiniani Nouella cõstitutione 123.ti.de ecclesiasticis diuersis capitulis: sicuti palã est apud Græcas,& Latinas Iustiniani Nouellas.quas Gregori.Haloander magno reipublicæ literarię cõmodo typis excusit. vt non parum sit succensendũ vulgatæ Authenticorũ editionis authori:qui ita perperam paragraphum illius nouellæ constitutionis,in latinam linguam traduxerit: vt plane ipsius Iustiniani Cęsaris sensus omnino lateat.quod patet in auth.de sanct.episcopis.§.nullam. qui quidem titulus idem est cum eo, quem paulo ante ex Græcis nouellis citauimus.vnde etiam aduersus Alciat.libro 4.pare.capitulo 23. defenditur authoritas Gratiani, quem & nos in capitulo Rainuncius.de testa.nume.20.à mendacij crimine liberum esse probauimus ex authoritate solius Constantini Harmenopuli:nec tamen prędictã Iustiniani nouellam eo loco adduximus,quippe qui eius immemores fuimus, existimãtes paragraphum ab Harmenopulo relatũ illius fuisse nouellæ quæ causas ingratitudinis commemorat: cum tamen ipse Harmenopulus eum deduxerit ex dicta constit.123.& simul adiũxerit plurib.decisionib.quas ex d.nouella causas ingratitudinis tractante,referebat.

Sunt etiã ex nostratib.qui cõiugiũ ratũ ex cõsensu, nõdũ
13 tamẽ ex copula perfectũ †,existimẽt Romani Põtificis dispẽsatione,etiã quo ad vinculũ dissolui posse.Quorũ primas obtinet glo.in c. ex publico.de cõuers.cõiu. cõmuniter approbata.vt ibi asserit Panor. idẽ in disputatione 1.column. 3.& Præp.in c.fi.de spons.duo.in fi. Deci.consi.112. Felin.in c.quæ in ecclesiarum.de constit.num.20.Hiero.Grat.consi. 1.nu.3 12.vol.& Ferdi.Loazes in tract.de matri.2.dubio. in 2.argu.pro parte affirmatiua.idem in tract.de noua conuer. pagano.co.33 Nec desunt ex theologis, qui huic opinioni subscribant: siquidem Syluest.verb.diuortium.q.4.cã sequitur:& defendit Caieta.in opere 27.qq.q.25.ex canone.Cũ societas.27.q.2.Cuius litera apud Gratianum, à quo Caiet. assumpsit,legitur. Cum societas nuptialis ita est à principio instituta,vt præter commistionem sexuum,non habeant in se nuptiæ Christi,& ecclesiæ sacramẽtum. Ex quo tex.damnat ipse Caiet.communem theologorum sententiam. qui post Magist.in 4.sen.dist.26.tenent matrimonium etiam ante carnalem copulam significare coniunctionem Christi,& ecclesiæ: atque ideo indiuiduum vinculum esse.Verba autẽ Leonis Papæ, cuius est caput illud, cũ societas. aliter legũtur in ipsis epistolis.Extat enim inter epistolas Leonis Papę primi eius epistola nonagesima.ad Rusticum Narbonẽsem. vbi cap.4.1.Tomo conciliorum ita legitur. Vnde cũ societas nuptiarum ita ab initio cõstituta sit,vt præter sexuũ cõiunctionem haberet in se Christi,& ecclesiæ sacramentum: non dubium est illam mulierem nõ pertinere ad matrimonium:cum qua docetur non fuisse nuptiale mysterium:Hactenus Leo Papa. ✠ Cuius sentẽtia eisdẽ verbis extat apud Iuonem libro 8.quæstio.74.& Rabanum in lib.pœnitentiã. cap.8. ✠ sed si consideremus Gratiani disputationem,quę illum sensum exigit:vt matrimonium ante carnalem copulam minimẽ significet coniunctionem Christi, & ecclesiæ: vti etiam apparet ex ipso capitulo cum societas. & ex capitulo non est dubium eadem causa &quæstione.Cuius litera extat apud Augustt.dicentem,Non est dubium illam mulierẽ non pertinere ad matrimoniũ:cũ qua cõmistio sexus nõ docetur fuisse,fatendum erit elegantiorem multo esse ipsam orationẽ apud Leo. epistolã quã apud Gratianũ: cũ dictio, præter,sit in prędicto text.pro dictione, vltra, assumenda. verbũ hoc nõ probãt adhuc Caiera.opinionem: quippe quæ sint intelligẽda quoad matrimoniũ representãs cõiunctionẽ Christi,& ecclesiæ per carnis assumptionẽ:nõ tamẽ sequitur ex hoc coniugiũ ante copulã nõ significare coniunctionẽ Christi,& ecclesiæ: per charitatem,& dilectionem:& sic cõiunctionem Christi cũ anima iusta: authore Magist.in dict. dist.26.quod nos notauimus c.1.huius 2.partis.Ex quibus apparet non omnino conuincere in prædicto dubio Caiet. probationem.Vnde tutior,ac verior est communis opinio Theologorum,quæ probat matrimonium ratum nõdum sequuta commistione carnis,& sic nõ consummatum,minimè posse dissolui Romani Pontificis dispensatione. Cui opinioni potius,quàm contrariæ patrocinatur Panormi.in d.c.ex publico.col. fin. quam & Ioan. Lupi Segobiensis sequitur in tract.de matrimo.nu.30.& Iacob.Almain.de potesta.eccles.c.15.optimus tex.in c.vltim. de transact. atque esse hanc opinionem apud Theologos communem ipse Caieta.fatetur.✠ Idem asseuerat eandem opinionem contra Caietanum sequutus Domini. Soto in 4.sent.dist.27.q. 1.art.4. ✠ Qua in re non possum non mirari Ambrosium Catharinum,qui Caietani scripta satis acriter insectatur in hac opinione Caietano subscripsisse. quod ex eo constat vt si quando in praxim ea inciderit,illud sit constitutissimũ, non esse matrimonium ratum,copula tamen minimè consummatum,Pontificis Summi dispensatione,& authorita te qualibet ex causa dirimendum. Quanuis etenim illa sit admittenda sententia, quæ hisce dispensationibus patrocinatur,mihi profectò dubia satis, non erit tuta,nec licita huiusmodi dispensatio, nisi ea maximè ex causa fiat. Nec me no M.D.LVIII.hac vsum fuisse dispẽsatione quibusdam ex causis,quas iustas esse,idem summus ecclesiæ pręsul existimauit.idem paulò antè Iulius Tertius fecerat in eodem matrimonio:cum sedi Apostolicæ præsideret.Hinc procul dubio reprobanda est assertio Socini. consil.28.vol.1.col.pen.
15 dicentis Papam posse dispẽsare, vt matrimonium †ratum & carnali copula consummatum dirimatur quo ad vinculum,quem sequuntur Deci.in c. quæ in ecclesiarum. col.5. de constitu.Hierony.Grat. consilio 1.volum.2.nu.31.Sigismundus Zofredus cõsil. 50.nu.41.quorum optimo iure aduersantur Abbas in d.c.ex publico.in fine.Bald.in c.lator.de re iudicata.Felinus in dict.capit.quæ in ecclesiarum. nu.23. nulla enim causa constitui,aut reddi potest,ex qua id,quod iure diuino,ac naturali prohibitum est, Romanus Põtifex permittere valeat. Tametsi legem diuinam, & naturalem possit interpretari. ✠ Verum his,quæ diximus proximum illud obiicitur,quod Alexander Tertius in c.licet. de sponduor.testatur,aliquando à summis Põtificibus iudicatum fuisse primum matrimonium nondum copula consummatum dissolui per secundum carnali commistione perfectũ, & quod notat Host.in c.ex publico.de cõuers. coniuga.sciens posse à summo Pontifice lege lata statui quod matrimonium primum ante copulam dissoluatur per secundum copula consummatum,sed hæc Hostiẽsis opinio mihi non placet:& iudicia illa summorum Pontificũ non pertinẽt ad Canonum vniuersalium institutionem: sed ad quarundam controuersiarum,& litium diffinitionem: & ideo non sunt adducenda ad probationem alicuius opinionis: præsertim cum agitur de vinculo,quod ex iure naturali,& diuino cõstare videtur,nec oberit huic responsioni.l.vltim.ff.de legib. Etenim illa constitutio est intelligencla quando Princeps legillator,etiam occasione alicuius cõtrouersiæ, quæ inter priuatos contingit legem aliquam, eiusque sensum explicat,& interpretatur ea mente,vt illa interpretatio vim legis vniuersalis habeat:nõ autem erit illa decisio admittenda si simpliciter ipse Rex,vel Imperator,aut Pontifex ius dicens priuatis aliquam ferat sententiam minimè constituens illius interpretationem generalem fore,nec expressim legis verba ita interpretatus,vt inde constet voluisse Principem, illam diffinitionem legis vim habere & obtinere.

His addo,verbum iudicasse in dicto capit.licet. in eodem sensu accipi posse quo verbum sentio, aut opinor quod in hac specie tradit Melchior Cano libro 6. de locis Theolog. cap.octauo.

Illis etiã obiici solet quod Gregorius Tertius Pontifex Maximꝰ ad Bonifaciũ Episcopũ scribẽs respõdit,nẽpè posse maritos vxores legitimè sibi cõiũctas dimittere,& alias ducere,si ille ob aliquã infirmitatẽ,aut ægritudinẽ nõ poterãt gẽs illa nuper Christi fidẽ susceperat,c.qđ proposuisti.32.q. 7.apud Iuonẽ par.8.c.78.apud quẽ legitur in illo responso, mulierem illam infirmitate correptam nusquam valuisse viro debitũ reddere. Et potest illa respõsio de matrimonio nondũ copula cõsummato optimè intelligi:imò est vt videtur,sic intelligenda. Sed vel illa ægritudo præcesserat matrimonium,& erat eius conditionis vt iura coniugij omnino impediret matrimonij consensum:idque ex eo præsumi poterit,quod Gregorius scribit,maritos,ea ex causa dimittentes vxores, debere eis alimenta exhibere, eásque vt sorores habere,quod conuenit Lucij Romani Põtificis responso in capit.consultationi.de frigid.& c.requisisti.33.quæst. 1.quanuis ad hoc maritus cogi non possit, nisi sciens illud impedimentum subesse nihilominus illam in vxorem duxerit. Aut illud Gregorij responsum pertinet potius ad quandam permissionem,quam ad approbationem:quod vix credi potest, si verba illius Epistolæ examinentur. Denique si prædictæ rationes lectori non satisfecerint,respondebo tandem salua sedis Apostolicæ authoritate Gregorij responsum speciale fuisse,nec ad vniuersalem diffinitionem pertinere,atque summum illum ecclesiæ pastorem aliquam rationem excogitasse, qua saluo semper indissolubili matrimonij vinculo,etiam ante copulã, id potuisse fieri sibi persuaserit: quæ nos latet: atque ideo non est exquisitè de ea re amplius disputandum: legat tamen lector Syluestrum, verb.matrimonium.8.§.16.Domi.Soto in 4.senten. dist.34. quæstio.1.art.2.colum.vlt.Petrum Soto in instructione sacerdotum.cap.de matrimonio.lectio.5.& Melchior Cano in dict.lib.6.cap.8.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Sæuitiæ causa potest quo ad torum matrimonium separari.*
2 *Præparatio veneni ad conatum occidendi deducta, erit iusta causa diuortij.*
3 *Furor alterius coniugis præbet diuortio causam.*
4 *Hæresis crimen quo ad torum potest coniugium separare.*
5 *Dos vxoris hæreticæ cui sit adiudicanda,marito ne,an fisco?*
6 *Sodomiæ crimen iustam causam præbet dissolutioni matrimonij quo ad torum,atque ibi tractatur intellectus cap.omnes causationes. xxxij.quæst.vij.*
7 *Sodomiæ vitium etiam cum fœminis committitur: & tunc qualiter puniatur.*
8 *Fornicationis causa dimitti potest vxor,& è conuerso maritus.*
9 *Vxor notoriè adultera,& ob id à marito expulsa,non restituitur ex interdicto vnde vi.*
10 *Spoliatus beneficio an sit restituendus, obiecto sibi notorio tituli defectu?*
11 *Spoliato à coniugali consortio an sit statim danda restitutio, si opponatur notorium matrimonij impedimentum?*
12 *Maritus licet possit vxori notoriè adulteræ negare coniugale debitum propria autoritate: non tamen potest eam à domo expellere absque sententia iudicis.*
13 *Maritus propria authoritate vxorem adulteram expellens a domo, an acquirat dotem vxoris.*

§. QVINTVS.

HActenus egimus de matrimonij solutione quo ad vinculum ipsum coniugale: nunc verò illud agendum erit, an matrimonium manente vinculo dirimi possit quo ad mutuam cohabitationẽ. Qua in re plures contingere possunt casus,quibus iure Pontificio ex legis diuinæ interpretatione deductis sit licita hæc separatio. Et primo sæuitiæ causa potest petere†vxor separationem à marito,quo ad cohabitationem.si maritus non reddat sufficientem cautionem de non offendenda vxore.cap.1.vt lit.non cont.c.literas.de restit.spol. quem tex.dicit esse sing.Abb.& idem Præp.in c.1.de diuort.Ioan. Lup.in c.per vestras.3.nor.col.pen.de donat.inter vir.& vx. Hippo.in l.fin.explicat Alex. consil.78.in v.volu.ad idem l. consensũ.C.de repud.Nam & vxor acriter & iniquè à marito verberata,licet actione iniuriarũ agere contra maritum non possit,ne is infamis efficiatur,potest tamen agere actione in factum,vt maritus puniatur.Io.And.in addit.ad Spec. tit.de iniur.Ale.in l.diuortio.§.si vir.col.3.ff.sol.mat. notat & Catel.Cot.in vltimis memorial.verb.actio iniuriarum.& diction vxor.Non tantum est cõsideranda in hac causa malæ tractationis præterita sæuitia,sed & timor futuræ est aduertendus,vt etiam separationi locus sit,ex not.in d.ca.literas.& subiicit optimũ exemplũ Aym.Sauil.consi.31.quãdo inter virũ & vxorẽ esset grauis lis super maiori parte bonorũ.coniectura enim potest tunc præsumi futura sæuitia:ipsa
2 causa†si alter tẽtauerit veneno alterũ cõiugẽ qccidere.no-
1 cita hæc separatio. Et primo sæuitiæ causa potest petere†vxor separationem à marito,quo ad cohabitationem.si maritus non reddat sufficientem cautionem de non offendenda vxore.cap.1.vt lit.non cont.c.literas.de restit.spol. quem tex.dicit esse sing.Abb.& idem Præp.in c.1.de diuort.Ioan. Lup.in c.per vestras.3.nor.col.pen.de donat.inter vir.& vx. Hippo.in l.fin.explicat Alex. consil.78.in v.volu.ad idem l. consensũ.C.de repud.Nam & vxor acriter & iniquè à marito verberata,licet actione iniuriarũ agere contra maritum non possit,ne is infamis efficiatur,potest tamen agere actione in factum,vt maritus puniatur.Io.And.in addit.ad Spec. tit.de iniur.Ale.in l.diuortio.§.si vir.col.3.ff.sol.mat. notat & Catel.Cot.in vltimis memorial.verb.actio iniuriarum.& diction vxor.Non tantum est cõsideranda in hac causa malæ tractationis præterita sæuitia,sed & timor futuræ est aduertendus,vt etiam separationi locus sit,ex not.in d.ca.literas.& subiicit optimũ exemplũ Aym.Sauil.consi.31.quãdo inter virũ & vxorẽ esset grauis lis super maiori parte bonorũ.coniectura enim potest tunc præsumi futura sæuitia:ipsa, per sonarũ qualitate perspecta. Vnde etiã erit iusta diuortij causa†si alter tẽtauerit veneno alterũ cõiugẽ qccidere.nomonium,& erat eius conditionis vt iura coniugij omnino impediret matrimonij consensum:idque ex eo præsumi poterit,quod Gregorius scribit,maritos,ea ex causa dimittentes vxores, debere eis alimenta exhibere, eásque vt sorores habere,quod conuenit Lucij Romani Põtificis responso in capit.consultationi.de frigid.& c.requisisti.33.quæst. 1.quanuis ad hoc maritus cogi non possit, nisi sciens illud impedimentum subesse nihilominus illam in vxorem duxerit. Aut illud Gregorij responsum pertinet potius ad quandam permissionem,quam ad approbationem:quod vix credi potest, si verba illius Epistolæ examinentur. Denique si prædictæ rationes lectori non satisfecerint,respondebo tandem salua sedis Apostolicæ authoritate Gregorij responsum speciale fuisse,nec ad vniuersalem diffinitionem pertinere,atque summum illum ecclesiæ pastorem aliquam rationem excogitasse, qua saluo semper indissolubili matrimonij vinculo,etiam ante copulã, id potuisse fieri sibi persuaserit: quæ nos latet: atque ideo non est exquisitè de ea re amplius disputandum: legat tamen lector Syluestrum, verb.matrimonium.8.§.16.Domi.Soto in 4.senten. dist.34. quæstio.1.art.2.colum.vlt.Petrum Soto in instructione sacerdotum.cap.de matrimonio.lectio.5.& Melchior Cano in dict.lib.6.cap.8.

tat Gerard.singu.65.sensit Abb.in c.quemadmodum. in fin. de iureiur.& in locis paulò antè adductis.& Hippol.in l.vaica.col.pen.C.de raptu virgi.& in d.l.fi. probat tex.in d.l.cõsensu.Hinc dicebat Bald.in l.1.col.2.C.commu.de legat.his casibus maritum cogendum esse extra propriam domum in loco honesto vxorem alere.Ex quo etiã scripsit Anchar. consil.408.maritum non posse accusare vxorem, quo ad amissionem dotis,si vxor ipsa à marito ob eius sæuitiam fugiens,adulterium commiserit.Cui opinioni consentit Ioã. Lupi in rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.20.col.2.& §.64.colum.2.& in repe.c.per vestras.3.notabi.ad finem ipsius principij.qui vbique hanc opinionem Anchar. intelligit,quando maritus ciuiliter accusat vxorem ad dotis amissionem. quo fit,vt forsan aliud sit dicendum si vxor criminaliter à viro accusetur,quod longius comprobare possemus,si huic tractatui conueniret.Cautè igitur,& comiter oportet mari tos tractare vxores si enim vt natura,& ratio,& diuina perhibent oracula,vir est mulieris animus, pater,& caput,talis erit inter illos societas,qualis inter patrem,& filium: non cuiusmodi inter mancipium,& herum:quod eleganti oratione admonet Ludouicus Vines in libro de officio mariti.ca. de eligenda vxore.ad finem.Nam & existimare debet maritus se vxoris socium esse:non dominum, quæ autem dicatur hac in re cautio sufficiens, discretus iudex arbitrabitur, vt probat Panormi.in d.c.litera. nu.7.cui accedit Parisi.cõsil. 54.vol.4.nu.36.

3 Secunda causa dirimendi †coniugium quo ad torum erit furor.Iuxta communem sententiam, quam Alexan. refert in l.si cum dotem.§.maritus.ff. solut.matri. col.fi.ab hac tamen opinione ipse Alexand. post gl.& Cuma.ibi recedit. Ego verò priorem sententiam sequor, quãdo furor esset ita ardens,ac vehemens,vt periculum esset cohabitare cum cõiuge furioso,alioqui Alex.opinio.verior est.

4 Tertia causa ex fornicatione†spirituali constituitur. Nã si alter ex coniugibus hæreticus sit,vel in hæresim labatur, separari potest matrimonium quo ad torum.c.2.de diuort. c.fi.de cõuer.coniug.Ex quo Abb.ibi post Ioan.And.& Anto.ibidem,& Brixiensin q.Vener.86. dicebat vxorem dotẽ amittere propter hanc fornicationem spiritualem.Non ra-
5 men intelligas hanc dotem viro†etiam adiudicã dam fore:sed fisco.ita Cardina.in d.c.fin.& Gonsal.de Villa diego in tracta.de hæretic.q.15.nu.9. quod probatur argumen.tex.in l.quinq; legib.ff.de bonis damnat. vbi in crimine læsæ maiestatis fisco adicitur dos vxoris, illud crimen committentis:igitur idem erit in crimine hæresis.c.vergentis.de hæretic.qua ratione hoc idem tenet Albericus in d.l. Quinque legib.& Reperto, inquisitorum.verb.dotes. illud sanè erit,& hic adnotandum: matrimonio ex hac causa separato, minimè esse cogendum catholicum coniugem ad cohabitandum cum altero in hæresim lapso,etiam si is pœnitentia ductus ad ecclesiæ gremium redierit,sicuti aduersus gl.Abb.expressim notat in c.vlt.de conuer. coniuga. & in c.de illa.de diuort.per tex.ibi,cuius opinioni oprimis rationibus accedit Alfonsus à Cast.de iusta hæret.punit.lib.2. c.7.qui hoc ipsum intellegit,quando catholicus ab hæretico discessit,præmisso iudicio ecclesiæ, quæ ipsum hæreticũ esse declarauit: quod si propria authoritate catholicus ab hæretico diuerterit, cogendus erit alteri pœnitẽti diebitum reddere,ac cætera matrimonij iura: nec tamen est ad hoc necessaria peculiaris diuortij sententia,per tex.in c.vlt.de haret.& in d.c.de illa.& c.vlt. de conuers. coniuga. quæ quidẽ iuris canonici decisiones,vt præmissi intelligendæ sunt.

Quarta causa hæresis crimini non iniuria adiũgi potest
6 eo quod ex nefando crimine oriatur:†cum propter scelus contra naturam,vitio Sodomitarum perpetratum,peti possit cõiugij diuortium quoad torum.c.omnes causationes. 32.quæst.7.qui tex. descriptus fuit per Gratianũ à Hierony. in epistola.ad Amandum.3. epistolarum Tomo. vt obiter lectorem admoneam falso in vulgatis decretorum codicib. tribui dictũ canonẽ Hiero.ad Damasum.Nec eius litera syncera est apud Gratia.siquidẽ dũ ibi scribitur matris præstationẽ:in emendatis Hiero.epistolis legitur,matris persuasionẽ.ex quo tollitur gl.ibidem inconcinna expositio. Sed hãc quartã diuortij causam legitimam esse asserunt Cald.Anto. Abb.& Ana.in c.maritis.de adult.Sylvest.verb.diuortiũ.q.7. quorum opinio cõmunis est.vt fatetur Abb.in d.c. maritis. & Barb.cõsi.64 in 1.vo'.& Lamber. de iure patrona. 1.part. lib.2.q.9.artic.13.in fi.Cui opinioni etiam adhæret Chassan. in consuet.Burg.rub.7.§.3.versi.1. quæro.nu.6.licet Inno.in c.1.de adulter.& gloss.in dict.c.omnes. & Aluarus Pelagius

de plan

Universidad de Deusto Biblioteca

de planctu eccles.lib.2.art.2.col.5.dissentiant: contra quos adest Hierony. rectè intellectu. in dict. epist. & apertissimè Diuus Ambr. 1.ad Corinth.capi.7.dum dicit,aut vsum quęrat vxoris inuertere: quibus verbis innuit posse vxorem petere separationem matrimonij,quo ad torū, si fuerit à viro tentata ad vsum contra naturam.quod etiam Barba. asserit in d.cōs.64.vol.1.quē sequitur Deci.in l.1.nu.8.C.de secūd. nupt.Nā & illud constat,crimen Sodomiæ, etiam cum fœ-
7 minis†,& flagitiosè committi, quemadmodum probat Hierony.Paulus in practica Cancellariæ.fo.40.probat text.in c. vsus.32.q.7.notat optimè Cardi.in Clement.vnica.q.13.de consang.& affi.Deci.in d.l.1.C.de secun.nupt.& Alcia.libro 10.parerg.c.11.addit tamen hoc crimen non puniri pœna ordinaria,qua cōmissum cum viris puniretur.quod ipse falsum esse censeo,quando crimen hoc nefandum vir cum fęmina eo commiserit modo quo cum viris solet à Sodomitis perpetrari:nec enim minus est scelus istud: imo vera Sodomia.Quod si fœmina viri officio fungens aliam subegerit fœminam,admitti sanè poterit Alcia.& Mariani,quem ipse refert,opinio:tametsi Saly. in l.fœdissimam.C.de adul. & Boerius decisi.316.col.vltim. existiment hoc crimen vti propriam Sodomiam puniendum esse.

Quintò huic diuortio causam præbet fornicatio carna-
8 lis,†ex Dei optimi maximi elogio Matt.19.dicētis,Quicunque dimiserit vxorē suā,nisi ob fornicationē,& aliā duxerit mœchatur:ergo licet vxorē dimittere causa fornicationis, & id iura canonica passim referunt.c.ex parte.C.de spons.c. significasti.c.ex literis.c.gaudemus.de diuor.c.intelleximus. c.fi.de adul.c.tuæ.de procur.l.consensu.C.de repud.❧ Quo in iure par est vtriusq; coniugis cōditio : nā vxor potest petere matrimonij separationem propter viri fornicationē:sicut & vir ob vxoris adulteriū:quod omnium cōsensu receptum extat:idq; rationi consentaneū esse asseuerat D.Basilius in Can.6.& 21.licet fateatur,cōsuetudine obtentū esse, non posse maritum propter fornicationē ab vxore dimitti: quam differentiam nos planè negamus.❧ Est tamen necessarium iudicium ecclesiæ ad hanc separationē constituendam.c.plerunq;.de donat.inter vir.& vxo.c.porro.de diuor. quibus iuribus probatur,maritū propria authoritate vxorē adulteram dimittere posse.Si tamen adulterium esset noto-
9 rium†,posset vir propria authoritate ita expellere à se vxorem, vt expulsæ nequaquam competat interdictum vnde vi,nec recuperandæ possessionis.c.significasti.de diuor.glo. in c.fin.de adult.Regia l.8.tit.2.par.4.quod comprobari potest ex eo,quod agenti interdicto vnde vi in matrimonio, & sic petenti se spoliatum restitui, obstat exceptio deficientis iuris,si notoria sit.vt notat Præpos.in c.2.3.q.1.Imol.in c.ex conquæstione.de restit.spolia.tex. optimus in c.literas. eod.tit.ex quo Abb. ibi notat, vxorem spoliatam minimè esse restituendam,si probatio consanguinitatis in continenti offeratur.Si enim fieret restitutio, & sequeretur carnalis copula,mortaliter peccaret is,qui sciens matrimonium nō valuisse,debitum redderet. Ob euitandum ergo hoc mortale peccatum non est restitutio concedenda quo ad carnale commercium,si impedimenti probatio in continenti offeratur.quod Alex.notat in l.naturaliter.§.nihil. Fallen.5.ff. de acquiren.posses.

10 Nec mirum,nam spoliatus†ecclesiastico beneficio nequaquam est restituendus,si aduersus eum notorius defectus tituli obiiciatur.ex cap.ad decimas.de restitut.spol.in 6.notat Innoc.in c.constitutus.de filiis presbyt. Abb.& Are.in cap. si constiterit.de accusat.Anto.& Franc.in c.bonæ.de appel. 7.differentia.Præposit.in d.cap.2.3.quæst.1.Imol. & Abb.in cap.in literis.de restitut. spoliat.num.11.& 28. idem Abb.in cap.cum ecclesia Sutrina.de caus.posses.& proprieta.col.5. & Henricus in capit. cum venissent. de institutionib.quorum opinionem dicit esse communem Cassador. dicta decisione tertia.qui eam sequitur, & notat Ludouic. Gomez in regula de annali posse.quæstio.58.Nec me latet eundem Gomez in regu.de non iudican.iuxta form.quæstio.5. asserere,quandoque in prætorio Rotæ hanc Innocent. sententiam reprobatam fuisse. Nec desunt iura, quibus reprobari possit.Nam & in beneficio ecclesiastico prędo est restituendus.cap.in literis.de restitut.spoliat. Cui tamen responderi potest, non procedere, quando in iudicio constaret spoliatum esse prædonē:tunc etenim restitutio omnino negari debet.secundum Innocen.& Imol.ibi.& Corset.in tract.de excellentia Regis, qu.72. Nec oberit Abba. interpretatio, dum illum text. intelligit: etiamsi constet in iudicio spoliatum esse prædonem : quia id locum habet in cæteris rebus:non tamen in ecclesiasticis beneficiis. vt ibi notat Ioā. de Imol.& sensit optimè Oldra.consil.1:quanuis & in cæteris rebus temporalibus quarum restitutionem spoliatus petit,sit restitutio deneganda. si constet notoriè in iudicio:simul spoliantem in eis ius habere : ad spoliatum verò minimè eas pertinere.ex eodem Imo.in d.c.in literis. post Anto. & Abb.ibi col.4.glo.& communē in d.c.ad decimas.in quo non satis mihi placet Panormit.in dict.c. in literis. numero 28.dicens restitutionem beneficij ecclesiastici impediri, etiam in causa spoliationis , si confestim offerantur paratæ probationes defectus tituli in ipso petēte restitutionem, citat tex.in d.c.literas.quem ego intelligo, quando ex restitutione immineret mortale peccatum ipsi reo,ne quis à iudice cogatur mortale crimen committere: vt in causa matrimoniali. Vnde Anto.in d.c.in literis.cōstanter asseruit,restitutionem in beneficiis minimè negandam,si notorius defectus non opponatur,etiam si incōtinenti,atque statim offerantur probationes paratæ.

11 His tamen,quæ de matrimonio†diximus obest insignis tex.in c.porro.de diuort.Ex quo gl.in c.ex cōquæstione.de restit.spoliat.dicebat,coniugem spoliatum restituendum esse ad coniugale consortium , etiamsi opponatur exceptio consanguinitatis notoriæ.Cui obiectioni respondent Abb. in d.c.porro.& Imo.in d.c.ex conquæstione.atque Lanfranc. in rubri.de caus.poss.& proprie.col.5.non esse in c.porro.statutum restitutionem,data notoria cōsanguinitate, concedendam fore:sed id tantū prohiberi,ne maritus propria authoritate vxorem à se expellat,etiam si notoria sit consanguinitas. Sed hoc non conuenit: quia maritus potest vxorem expellere propria authoritate propter notoriam fornicationem.sicuti censet glo.in d.c.fi.de adulter quam modo probauimus.Hinc Ias.in d.§.nihil commune.nu.46.nouiter, vt is existimat,conatur interpretari prædictum tex.in c.porro.dicens exceptionem notoriam non esse contra agētem ratione spoliationis,admittendam,si concernat ipsam proprietatem:sed tunc demum verè obstare, quando concernit ipsam possessionem.vt in c.significasti.eod.titu.quod de exceptione fornicationis loquitur,quæ ipsam cohabitationem tori impedit:& sic possessionem coniugij. Verum si Iaso optimè pēsaret,quæ paulò antè tradidimus,apertè vidisset , etiam conniuentibus oculis, exceptionem notorij defectus in ipsa proprietate, obesse agenti interdicto vnde vi, maximè in his spiritualib.Nec Ias.fuit huius concordiæ primus autor:siquidē & Prępo.in Summa.3.q.1.ante ipsum Ias. apertè ita prędicta iura intellexit.Quo fit,vt Abb.& Imol.ratio mihi potius arrideat,quo ad ipsa mutua obsequia coniugalia:non enim absque iudicio ecclesiæ debet vxorem ab eius consortio expellere , etiam ob notoriam consanguinitatem,seu notoriam fornicationem:licet possit coniugale debitum ei negare : quod etiam liceret propter occultum
12 adulterium,†vt docet Abb.in c.fi.de adult.& in c.ex parte. C.de sponsa.Tho.in 4.senten.dist.35.art.3.& Palud.in 4.senten.dist.27.q.4.art.2.& dist.35.q.1.art.4. Qua in re mihi displicet Abb.opinio,qui post gl.in d.c.fi.& alios,quos ipse allegat,asserit,ob notoriā fornicationē vxoris licere marito propria autoritate expellere à domo vxorem. Nec enim constat ex iuribus ab eo adductis id licere: imo contrarium notat Anto.in d.c.fi.& gl.in c.1.32.q.1.Nam & Tho.dict.arti.3.scribit maritum non posse sibi ius dicere, quo ad separationem cohabitationis: & idem asserit Syluest. verb. diuortium.q.8.Potest autem opinio Abb.& gl.procedere, quando vel vxor esset in iudicio crimen confessa, vel publicè cū adultero cohabitaret.ex gl.in dict.c.1.32.quæst. 1.Nō tamen sequitur ex his restitutionem omnino concedendam esse, data consanguinitate,vel fornicatione notoria,etiam si maritus temere,& absq; iudicio ecclesiæ expellat vxorem à se. Nec dictis iuribus conuenit alter Panorm.intellectus , dum fatetur restitutionem faciendam quo ad mutua obsequia: non tamen quo ad carnalem copulam, quia ex cap. significasti.constat,nec ad obsequia restituendum esse spoliatum coniugē,existente notorio iuris defectu. licet Frācis.à Ripa in d.§.nihil.nu.34.ad hunc vltimū Abb.intellectū declinet. Hinc apparet minimè admittendū esse,quod nouissimè Corasi.scripsit in §.nihil cōmune.nu.80.&in lib.2.Miscel.c.2.dicens etiā in matrimonio restituendū esse coniugē spoliatum, non obstante notoria consanguinitate: non enim licet tūc marito propria autoritate vxorem à se abiicere. denegandā tamē esse restitutionē, si notoria fornicatio opponatur: qa propter eā marito licet propria authoritate vxorē expellere à domo,quo casu spoliatio fit iuris authoritate, & ideo non

non datur restitutio.hic etenim intellectus ex prædictis improbatur.Quibus & illud addendum est non esse vxori agēti ex spoliatione negandam restitutionem, etiam si maritus fornicationē obiiciat,& offerat eius probationes statim paratas.Quanuis etenim tunc fiat restitutio,non subit ipse maritus periculum mortalis peccati , ex carnali coniunctione. vt superius docuimus ex Caieta.Tametsi Diuus Thomas in 4.sententia,dist.35.arti. teneat restitutionem in hoc casu negandam esse.

Cæterum etiam si maritus vxorem adulteram,nec tamen manifestè facinoris ream,propria autoritate expulerit, do-
13 tem †amittit vxor:& eam ex adulterio vxoris lucratur maritus:agenti enim vxori ad dotem,obiicere poterit vir fornicationem ab ea ante expulsionem commissam. quāuis Abbas in cap.plerunque.de donat.inter vir.& vxor. hoc intelligat,quando maritus ob notoriam fornicationem vxorē eiecisset:non tamen video, quo ad dotem exceptione fornicationis defendendam congruam differentiæ rationem. Nam maritus excipiendo,fornicationem vxori obiiciens consequi debet dotem,& alia similia,vt notant Anania in dict.capit.intelleximus.Præpo.in cap.significasti.in fine. de diuort, & Parisi.consi.54.vol.4.col.vlt.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Vxor etiam putatiua propter adulterium dotem amittit.*
2 *Vxor propter adulterium perdit arras atque parapherna.*
3 *Osculum aliique tactus impudici an indicant adulterij probationē?*
4 *Dos vxore adulterium committente,cui adiudicanda sit.*
5 *In accusatione ciuili adulterij,pariter iudicantur vir & vxor.*
6 *Lite etiam contestata vxor potest obiicere viro, accusanti eam ciuiliter,exceptionem paris criminis.*
7 *Maritus an possit accusare vxorem de adulterio , si illius criminis conscius eam carnaliter cognouerit.*
8 *Iudex ecclesiasticus solus est competens in lite,super diuortio etiam ratione adulterij,tractanda.*
9 *Hæredes mariti,an possint accusare vxorem de adulterio?*
10 *Vidua stuprum committens,an pœna adulterij punienda sit?*
11 *Intellectus ad l.si vxor,vers.quanuis.ff.de adulter.*
12 *Vidua stuprum committens amittit ex Regia lege dimidiam lucrorum partem.*
13 *Vxore à viro dimissa ex causa fornicationis,an possit vir aliam priori viuente,vxorem accipere.*

§. SEXTVS.

1 VXOR verò adulterium committens dotem amittit,†& ea viro lege adiudicatur sententia iudicis sequuta.text.in capit. plerunque.de donat.inter vir.& vxor.l. consensu. C.de repudi. etiam si vxor sit putatiua:non tantum vera.gl. in dict.cap.plerunque.quam ibi esse singul.scribit Abb.& eā sequuntur Hēric.Collect.& alij communiter. vt ipse Abbas, Anto.& Præposit.fatentur.idem asserit Bald. Nouel.in tract. de dote.part.11.§.hactenus.numero 36.dicens hanc opinionem communem,quam Bart.probat in l.si vxor.§. planè.ff. de adulte.Paul.consilio centesimoquadragesimoseptimo,in 2.volum.& probatur Regia l.81.Tauri.l.4.tit.20.lib.8.Recopil.licet glos.in dict.l.consensu.contrarium teneat,quam putat esse singul.Barb.in cap.1.vt lite non contest.numero 73. eam sequutus propter text.egregium in dict.l.si vxor.versic. sed si ea.quo text.vxorem putatiuam maritus iure extranei accusat:non iure mariti:igitur non cōsequitur dotem. Hæc tamen argumentatio non satis applaudet: quia & si iure extranei accuset,quia maritus est,dotem sibi vendicat ex lege.

2 Amittit deinde vxor adultera arras, † atque parapherna. gloss.in dicto capitulo plerunque. quam dicit singu. Roma. singul.311.Ias.in l.secunda.ff.soluto matrimonio.& idem in rubri.C.de iudic.Hippol.in l.pater marito.num.3. ff. de quæstio.& sequitur eā Gerard.singul.48.quanuis Abb.& Præpo. in dict.capit.plerunque.contendant , hanc opinionem iure non probari.Sed communi opinioni accedit,quod acquisita matrimonio constante,quæ Regio iure communia sunt viro & vxori,amittit ipsa vxor propter adulterium. l.4. titulo 4.lib.5.in ordinat.reg.l.5.titul.9.lib.5.Recopil. Ioan. Lupi. in repeti.rub.de donatio.inter vir.& vxo.§.20.colum.1.aduersus verò opin. communem obstat fortis text.in authentic. vt liceat matri & auiæ.§.quia verò plurimas. collatio. 8.vbi non existentibus filijs , propter adulterium ex bonis,quæ prętet dotem & donationem ante nuptias vxor habet,vir acquirit quantum æquiualet tertię parti dotis.quem tex.Roma. notat in l.Lucius.ff.solut.matrimo.& Guiliel Mayne.in l.in am-
3 biguis † pro dote.ff.de regul.iur.num.205.❧ Nec pro communi esse inductionē efficacē legis Regiæ ipse existimo, nec vnquam existimaui.Est enim longè alia ratio paraphernorū ab his bonis,quæ matrimonio cōstante acquiruntur. quod doctè probat Emmanuel à Costa in cap.si pater.parte 1.verbo.legauit.nu.46.induxi etenim legem Regiam in quoddā argumentum,non equidē,vt esset efficax inductio:alioquin nō fuissem ausus à cōmuni discedere,saltē in his regnis.❧

Nec illud omittendum est,non tantū ob adulterium vxorē dotē amittere,& priuari consortio cōiugali:sed & propter osculum.Bald.in cap.tuę.de procurator.glos.in l.1.ff. de vari. & extraord.crimi.& in cap.non oportet.81.dist.& in cap.nec aliqua.27.quæstione prima.tex.in capit. 1.quibus mod.feud. amit.Ioan.Lupi in rubr.de donatio.§.78.nu.10. Ripa in rub. de iud.col.3.Curt.Iuni.in rubr.C.de eden.Ego verò id expeditum habeo,feudatarium beneficio priuari , si per lasciuiam ausus fuerit osculari vxorē domini.quod in dict.c.1. probatur.alijs verò casibus Bal.sententiā probarem ad effectum,vt ex osculo coniectura sit assumenda adulterij,sicuti Alciat.explicat.libr.4.parerg.c.10.Dec.in rubr.de iud.col.1. dicens ipsam vxorem ab hisce adulterij pœnis immunem fore cēsendā,si probauerit intra osculi fines stetisse,neque vltra progressam fuisse.Nec ab hac opinione dissentiunt glo.prædictę: cū dixerint,oscula esse argumenta adulterij:idem probat gl.per tex.ibi.in cap.dixit dominus.32.qu.1.& ita intelligendus est tex.in cap.maritis.de adult.ex mente Ananiæ & Docto. ibi. non enim potest verè dici fœminam adulterij ream esse, ex sola suspicione,ita vt suspicio illa pro crimine adsumatur: bene tamen pro iudicio,& argumento adulterij. ex quo vehementer suspecta sit:eáque suspicio violenta arbitrio boni viri,vel indubitata existimetur,iuxta tex. in cap.ex literis. & cap.sequenti.de præsump.Feli.in c.afferte.eo.ti.Aret. Alexā. Soci.& Ias.in l.1.nu.12.ff.si cer.peta.Hippo. in rub.C.de probatio.nu.238.tex.ad id,in cap.præterea.de testib.Ex his verò præsumptionibus,& quandoque fertur in ciuilibus diffinitiua,& ordinaria sententia:quādoque etiam in criminalibus. arg.l.vlt.C.de probationib.quæ de indicijs indubitatis loquitur.Vnde in hac quæstione licet Nicola. Bellonus in rub.C. de edendo.nu.81.scribat opinionem Bald.cōmunem esse:addit tamen,ex amplexibus,& osculis tantum,non posse fœminā conuinci de adulterio,etiam ad effectum, vt dote priuetur quanuis ex his actibus grauis deducatur adulterij præsumptio:quod ipse latè ibi disputat.nu.62.Cæterùm hac in re libenter adnotabo,impudicam vitam agere eam feminā, quæ amplexibus,osculisque virorum vtitur,aut inhonestos tactus sponte patitur:eaque ratione subinferam,legatū amittere sibi relictū sub conditione,si pudicè ac honestè vixerit, quod Bald.respondet consi. 207.volum.4.

Sed & hæc quæ de amittenda dote diximus,ita accipiēda
4 sunt †,vt locum habeant,quando maritus vxorem accusat ciuiliter:nā si criminaliter,aliter dos diuiditur à lege, authēti.sed hodie.C.de adulter.nec viro applicatur.Iuxta opinionem,quam Imol.& Alexan.fin.col.post alios sequuntur in l. cū mulier.in 1.ff.solut.matri.Lege verò Regia 15.tit.17.par. 7.etiā si maritus criminaliter accuset,dotem,& arras consequitur,non extātibus liberis.Cæterū siue maritus accuset criminaliter,siue ciuiliter,si ex eo matrimonio liberi extiterint, bona adulteræ consequuntur post obitum illius coniugis, cui à iure dantur.tex.in authen. vt liceat matri & aui.§.si vir de adulterio.& §.quia verò plurimas.gloss.insignis in c. 1.vt lit.non contesta.Regia l.1.ti.7.lib.4.Fori.Nec imputantur filijs in legitimā,quā ex bonis ipsius qui bona illa ꝓpter adulterium acquisiuit,habituri sunt.Bald.& Barbat.in dict.ca.1. nu.64.ex prædictis iuribus.Nec maritus illa liberè capiet nisi pro portione,quæ cuilibet filio prioris matrimonij obuenerit.Bal.in l.hac edictali.co.2.C.de secū.nup.& ibi Steph.Bertr. num.36.Cremens.singula 86.ac Ioan.Lupi in dict.rub.de donat.§.20.In hac tamen accusatione adulterij † quo ad separa-
5 tionem tori,& amissionem dotis ita pares ęstimantur à iure vir & vxor,vt vir repellatur ab accusatione , si ei obijciat vxor fidem coniugij fornicatione violasse. capitul. intelligimus.de adulte.c.1.vt lit.non contest.vbi Abb.dicit,secus esse si maritus vxorem accuset criminaliter.l.2.§ si publico.ff. de adulter.Paul.consi.402.volum.1.Angel. de malefic. verbo. *Che me ay adulterato*.Ioa.Lupi.in dict.rub.de donatio.§. 20.sensit Abb.in ca.1.de iureiur.Vxor tamē non potest maritū ob

adulterium accusare criminaliter l.1.C.de adulte.& ibi glos.
& Salyce.Ioan.Lupi in dict.§.20.Hippoly.in l.patre vel mari
to.ff.de q.nu.11.Ex quibus constanter asserit Paul.dict. cõsi.
402.vol.1.vxorem excusari ab accusatione adulterij ciuili,
ex eo quod maritus concubinamhabuit.idem notat Hippo
ly.in dicta l.patre.nu.14. Imo lata sententia diuortij ob adul
terium vxoris,si ipse vir fornicetur,cogitur vxorem in con-
sortium coniugale admittere.text.singu.secundum Abb. ibi
in cap.ex literis.de diuor.gl.Anchar. Anto.& Anania in cap.
fin.de adulte.vbi Abb.& in dict.cap.ex literis.dicit hanc opi-
nionem esse communem.Brixi.idẽ probat in q.dominicali.
34.& Præpo.in dict.cap.ex literis.fi.col.quorum opin.com-
munis est,vt asserit Feli.in cap.lator.nu. 9.de re iudi. eam se-
quutus.contra glo.in cap.Apostolus.32.q.7.& Abb. in dict.
cap.fi.qui voluit,primam opin. procedere ex officio iudicis
non ipsa vxore petente.Sed æquiorem esse communẽ asser
tionem notat Guiliel.Maynerius.in l.in ambiguis pro dote.
ff.de regul.iur.nu.207.Ex quo deducitur, vxorem posse post
6 litem †contestatam viro accusanti obiicere exceptionẽ pa-
ris criminis, etiam ante litem contestatam commissi. Abb.
in dict.cap.fi.& si Ioan.Lupi in dict.rub.de donat.inter vir.&
vxorem.§.20.col.2.contrarium teneat,quem refert, & sequi
tur Andreas ab Exea in rubr.ff.de pact.nu.377.per l. si mari-
tus.§.præscriptiones.ff.de adulte. qui text. hac in re minimè
concludit:sicuti nec l.7.tit.17.part.7.quia loquuntur quo ad
repellendum maritum ab accusatione criminali. Quo casu
exceptio vxori competens ad maritum excludendum à iu-
dicio,est opponenda ante litem cõtestatã. Imo poterit vxor
ob fornicationem mariti agere ad tori separationem: & ad
dotis restitutionem.cap.1.& ibi Abb.Imol.&Barba.in cap.1.
vt lit.non contest.tradit latè Soci.Iunior consi.32.vol.2.col.
1.quin & poterit libellus ille admitti, quo vxor agit contra
maritum ad restitutionem dotis ob adulterium, & inopiam
ipsius viri.Deci.consi.212.Duramque nimis esse legem: quæ
fornicationis causa virum & vxorẽ dispares fecerit conque
ritur festiuè Syra Anus apud Plaut.in Mercatore.

Verùm si maritus sciens vxorem esse adulteram cũ ea car-
naliter coierit,mores eius approbare videtur,atque ei igno
scere.gl.ab omnibus recepta.in cap.fin.de adulter. est tamen
7 intelligenda quo ad commissa crimina:non quo ad †cõmit
tenda.gl.& Præposi.in dict.cap.plerunque.Ioan.Lupi in cap.
per vestras.§.9.nu.18.Regia l.9.tit.17.parti.7. In quo duo fu-
gienda,ac reprobanda sunt. Primum quod Salyce.in l.quo-
niam Alexandrũ.C.de adult.scribit,in dicto casu, nec com-
missa crimina post primi adulterij indulgẽtiam,à marito ac-
cusari posse,pro quo adduci solet tex.in ca.de Benedicto.32.
q.1.ibi.Nullum ei duntaxat simile cõmittẽti periculum alla-
turus.Is enim tex.iudici ecclesiastico consulit, vt à viro, qui
adulteram vxorem denuo receptat,cautionem exigat,ne eã
occidat,si forsan in adulterium relabatur. Vnde non negat
viro ius accusandi crimẽ,post prioris adulterij remissionem
cõmissum.Cui interpretationi mirè suffragatur Triburiẽse
Conciliũ.cap.46.Cuius verba sunt:Si cuius vxor constupra
ta fuerit,& propterea maritus capitali sentẽtia delere illam
machinauerit:ipsa verò vrgente mortis periculo,ad Episco
pum confugerit,& auxilium quæsierit, operosiori,si potest,
Episcopus labore desudet,ne occidatur. Si verò non potest,
nullo modo liceat ei requirenti eã reddere viro ad occiden-
dũ,quæ se ei obtulit ad defendẽdũ:sed solerti cura transmit
tet eã ad locũ,quẽ ipsa delegerit,vt secura viuere possit.Si ve
rò interdũ maritus eã inuenerit,& repetierit, secũdũ seculũ
potestatẽ habuerit,quid agere ei velit:sed audiat sanctũ Au-
gusti.dicentẽ,Cũ enim vir à virtute nomẽ accipit,&mulier à
mollicie,id est fragilitate,quare cõtra crudelissimã libidinis
bestiã vult vnusquisq; vxorẽ suã esse victricẽ: cũ ipse ad pri-
mũ libidinis ictũ victus cadit? Na quicquid cõtra fidẽ catho
licã mulieribus nõ licet,nec viris licet.Si eadẽ mulier timo-
re perterrita à loco,vbi eã Episcopus destinauit,aufugerit,
& vir eius ab Episcopo semel aut bis,vel sæpius repetierit, si
vitã ei obtinere possit,perquirat,& reddat:sin autẽ omnino
non reddat.Hactenus Triburiensis Synodus.Secundũ,quod
in prædicta quæstione est improbandum,à Ioan. Lupi asser-
tum reperio.in dicto §. nono. nempe maritum posse pri-
mum delictum ad iudicium deducere, si vxor sibi reconci-
liata,in crimen adulterij incidat. Id enim falsum est, siqui-
dem primum crimen deferri non potest ad iudicium:
sed tantum istud nouum delictum. Nam illud primum
iam est extinctum remissione, & indulgentia mariti.ca-
pit.de his.vbi not.de accusat.& in l.transigere. C. de transa-
ctio.quibus locis traditur,crimen semel transactione,vel re-
missione accusantis extinctum,non posse ab eodem ad iudi-
cium adduci.

Huius autem controuersiæ, qua inter coniugatos agitur
8 de diuortio †,quo ad torum propter fornicationẽ,solus ec-
clesiasticus iudex legitimus est,iuxta communem nostratũ
opinionem,quam refert Dec.consil.212.licet ipse hanc cau-
sam ad vtrunque forum mistim pertinere credat.quod ego
non admiserim:cum hic tractetur de coniugali cohabitatio
ne dissoluenda.Sic sanè,etiam si Ioannes Rupellanus libr.1.
Forens.inst.Gallię.cap.25.communẽ sequatur hoc adiiciens,
posse iudicem secularem tractare ac definire litem, vbi vxor
agit aduersus virum,vt propter lepram,qualis sit percussus:
ab illo liceat ad tempus diuertere.Ego existimo,& de hac cõ
trouersia iudicem ecclesiasticum cogniturum esse. Igitur lai
cus iudex minimè tractabit causam matrimonialem, quãuis
ad tori separationem ob adulteriũ agatur.Nec decet secula-
rem iudicem hac in lite ius dicere.vt probat distinctio tex.in
cap.accedens.de procurat.& Regi.l.2.tit.9.part.4. Cæterũ
hoc in loco dubium egregiũ se offert,an vidua committens
stuprum dotem amittat,aliáque bona,quæ proculdio amit-
teret,si viuente marito fornicaretur.Qua in re,quo facilius,
percipiatur tria notanda sunt.

Primùm,vxor quæ marito viuente adulterium cõmisit,
9 quod ad viri† notitiã peruenit,ab eius hæredibus accusari
non potest,ad amissionẽ dotis.text.in l.rei iudicatæ.versi.hę-
redi.ff.soluto matrimo.vbi Barto.hoc notat, & dicit ibi esse
communem opinionem Alexan.colum.1. idem Anto.Abb.
& Præposi.in dict.cap.plerunque.& Ias.in l.sororem.C.de his
quib.vt indign.in fine.

Secundum,vxor viuente marito,eo tamen ignorãte adul
terium committens ab eius hæredibus ad amissionem dotis
accusari potest.ita Cynus in l.fin.C.de reuo.donat. Roma.in
d.l.rei iudicatæ.§.hæredi. vbi Aret.col.fi.Hippol.in l.vnica.C.
de rapt.virg.nu.67.Præpo.in d.c.plerũq;.col.2. Andre.Tiraq.
in l.si vnquam.C.de reuo.donat.versic.susceperit.num.170.
Abb.in c.vlt.3.col.de dona.post Anchar. ibi qui cõmuniter
recepti quo ad illius capitis decisionẽ hanc opinionem asse
runt:quibus & Ripa accedit dicens eorum sententiam com-
munẽ esse in l.fina.C.de reuoc.donat.q.61. Et quanuis Bald.
& Imola in dicta l rei iudicatæ.idem Bal.cõsi.182. volumi.3.
contrarium teneant.prior tamẽ opinio in praxi seruabitur,
ex Alexan.in dict.l.rei iudicatæ.

Tertium,vidua marito mortuo stuprũ cõmittens perinde
10 dotem amittit,ac si marito† viuente adulterium cõmisisset,
ita Paul.Castrẽ.notat in l.fideicommissum.C. de fideicõmis.
idem consi.147.volumi.1.Præposi.in dict.cap.plerunque.col.
3 Ias.in l.2.nu.6.ff.solut.matri.idem Paul.Castrensis in l.soro
rem.C.de his qui.vt indig.Hippol.in dict.l.vnica.nu. 53.Feli.
in cap.pastoralis.de iud.Gerar.singu.48.Ioan.Lupi. in rub.de
donatio.§.67.nu.6.Hipp.singul.416.Maritus enim sicut offen-
ditur ex adulterio matrimonio constante commisso : ita ex
fornicatione eo mortuo ab vxore perpetrata, iniuriã pati-
tur.Bart.in l.penult.C.de adulte.Sed Paulo Castre.refragatur
Alexand.in dict.l.sororẽ.dicẽs, viduam ex hac fornicatione
dotem nõ amittere,nec accusari posse,quia id nullo iure est
statutum.idem notant Ias.in dict.l. fideicommissum. Guliel.
Mayne.in l.in ambiguis pro dote.nu.208.ff.de regul. iur. &
Dec.in dict.c.pastoralis.pro hac opinione adducentes tex.in
l.si vxor.vers.quanuis.ff.de adult.vbi Iurisconsultus,in vidua
11 †,censet,stuprum impune cõmitti:loquitur tamen in vidua
meretrice,& quo ad impunitatem illius,qui cum ea fornica
tur:non quo ad ipsam viduam:ex notatis per Hippo.in sing.
150.Tametsi aliter illã legem intelligat And. Alciat.lib.2.pa
rerg.cap.40.nã in dicta l.vulgarem vxorem interpretatur ex
his authoribus,quos ipse adducit nõ meretricem:vt Accur.
& Doctor.intelligunt,sed ex aduẽtitio vulgo:non ciuem Ro
manam.eiusdem sententiæ est Catelli.Cotta. in vltimis me-
mor.dictione,meretrix.quin & Bud.in dict.l.si vxor.vulgarẽ
vxorem plebeiam interpretatur. quorũ interpretatio licet
congrua sit:non tamẽ omnino Accursianã tollit:quia vxor
vulgaris etiam dici potest meretrix.Ex Ouidio.li.4. Fastorũ:

Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.

Eo quòd corpus vulgauerit.l.si ea.C. ad l.Iuliã. de adulter.
vel ex more , quo meretrices apud AEdiles licentiã stupri
vulgarent.authore Tacito libro 2.cuius Alciat. meminit d.
capit.40. Hinc & Valerius Maximus libertinam quandam
meretricem,vulgarem appellat libr.sexto.capitu.tertio.Nec
aliter,inquit,Quintus Antistius Verus repudiando vxorem
quod illam in publico cum quadam libertina vulgari secre
to loquentem viderat. ❧ Eadem ratione opinor ab Ar-
chilocho,

chilocho,meretricem dictam fuisse Δήμιον:& ab aliis meretri
ces,Δημιουργοὺς,appellari:quod Eustathius annotauit in Ho-
merum Iliados libro 16.❧ Verum opin.Alex.probat tex.in
authen.de restitu.& ea,quæ parit in vnd.mense.§.fina.vbi vi-
dua post annum luctus fornicaria, non est punienda pœnis
à lege statutis contra secundo nubẽtes fœminas:ergo & do
tem nõ amittit.l.1.C.de secund.nupt.vnde in vidua intra an-
num luctus fornicante,probari posset opinio Pauli. quã Al-
ciat.sequitur.regu.2.de præsumpt.9.ex dict.§.fin. Et intra lu-
ctus annum eam verã esse cẽset Ioan. à Garronibus in auth.
eisdem pœnis.C.de secũd.nupt.nu. 18. alioqui Alex.opinio
verior,ac benignior est,quã in lite controuersa,sententia la-
12 ta†comprobauit Chassanę.in consuetu.Burgun.rubr.4.§.6.
versi. mulier.nu.24.& eandẽ approbat Carol. Molin.in con-
suetu.Parisi.tit.1.§.30.q.38.ampliat.6.Et fortassis in praxi po
tius admittetur Alex.opinio,etiã intra annum luctus: atque
ita scio,non semel pronuntiatum fuisse, eandemque senten
tiam ipse proprio suffragio probaui: & si sciam rem esse du-
biam,ac posse defendi,quod modo asseuerauimus de vidua
fornicante intra annum luctus.Et tamen nihilominus ęqui
tati conuenit Alex.sententiam probari:quod admonet Ber-
mondus Choueronius in tracta.de concubin.Rubri.de adul
terio.nu.63.& eam latè defendit Aymon Sauillianus consi.
205.nu.24.❧Et post eum Arius Pinellus in l.vlti.nu.9. C. de
bonis mater.qui sequutus Crotum in §.Cato.2.lect. nu. 78.
eandem opinionem probat in vidua, etiam ante annum lu-
ctus fornicante,quam sententiam fateor,me sequutum fuis
se,dum in Regio Granatensi Prætorio auditoris Regij offi-
cio fungerer:atque ideo in huius operis editione, quæ in lu
cem iam prodierat Anno M.D.LVI.ab his,quę in priori edi
tione scripseram discessi:dubius tamen ea dubitatione,quæ
ad Theoricam pertinere possit,certus verò quo ad praxim,
tutiorem esse Alexandri opinionẽ, quam etiã intra annum
luctus probat Emmanuel à Costa in cap. si pater.verb. lega-
uit.nu.41.de testam.qui & post tertiam huius operis editio-
nem asseuerat,me sequutum fuisse Ioan.Garronis distinctio
nem:legerant enim Pinellus,& Costa quę ego in prima edi-
tione scripseram. ❧In his verò regnis vidua vtcunque stu-
prum committens amittit partem bonorum acquisitorum
matrimonio constante,quæ l.Regi.ad eam pertinet.l.4. titu.
4.lib.5.in ord.Reg.quam citat Ioan.Lupi in rubr. de dona.§.
vlt.col.2. ❧Sed & diligenter admonet eruditissimus Ema-
nuel à Costa in dicto verb.legauit.eã legem intelligendam es
se in vidua,quæ etiã post annum luctus vitam agit turpem,
& libidinosam,non in ea,quæ semel, aut iterũ in corpus suũ
peccauerit,ex l.his solis.C.de reuocand.dona. Imo etiam sic
intellectam Regiam legem efficaciter probat,nõ esse admit-
tendam quo ad dotis amissionem, etiam intra luctus annũ.
Ex his etenim rationibus,quibus vtitur,hoc ipsum mihi pro
bare videtur.Tametsi Regia l.3.tit.12.par.4.& §.vlt.in authẽ.
de restitut.& ea,quæ parit,quo ad pœnã peccantis intra an-
num luctus obtinere,& intelligi debeant,etiã in ea, quæ se-
mel in corpus suum peccauerit.Extat inter Gotthorũ leges
lib.5.fori.tit.2.lex 5.quæ absque vlla distinctione decreuit vi
duam propter fornicationẽ illicitam amittere res sibi à ma
rito donatas,& eas ad mariti hæredes pertinere. ❧

13 Superest vt,priusquam istum tractatũ de diuortio † egre-
diamur,inquiramus an marito repudiata ex iudicis senten-
tia vxore ob fornicationẽ liceat aliam vxorẽ accipere viuen
te prima.Et Diuus Ambrosius.1.ad Corin.c.7.id licere mari
to existimat:non tamen vxori,etiam quæ fornicarium virũ,
& adulterũ iudicio ecclesiæ dimisit.Cuius sententiã Grati.re
tulit.32.q.7.cap.vxor à viro.dicens.cap. seq. eã falso adiectã
Ambrosio,vel intelligendam vxore mortua: quorũ vltimũ
repugnat manifestè Ambrosio:primũ verò nõ constat: licet
Ioan.Arbor.lib.1.Theosoph.cap.35.Gratianum sequutus il
la verba ab Ambrosio euellere contendat. Nã & Ambrosij
opinionem asseruit Lactantius Firmia.lib.6.diui.institu. cap.
23.❧Idẽ Lactãtius in Epitome. Tertullianus lib.84. aduer
sus Martionem.Epiphanius contra hæreses lib.2. hæresi 59.
contra Lutheros.Theodoretus lib.de curandis Græcorum
affectionibus.lib.9.de legibus.Concilium Elibertinũ in cap.
si qua mulier.31.q.1.Ghrysostomus prima ad Corinthi.Ho-
melia.19.❧& Caieta.Matthæ.cap.19.dicens, non conuin-
ci Ambrosij sententiã aliqua ecclesiæ authoritate, quæ hãc
diffiniat quæstionem, & decretales in ea loquentes decisas
fuisse in causis iudicialibus.Constat etiã hanc quæstionẽ val
de dubiã fuisse, & in ipsis diuinis scripturis obscurã esse,au-
thore August.li.vni.de fide & operi. cap. 19. Sed ex aduerso
Hiero.cõtrariã opi.probat,quẽ Gratia.retulit ca. dixit domi
nus.32.q.1.dicens,non licere viro dimittenti vxorem causa
fornicationis aliam vxorem accipere.Cuius opinionem pro
bat tex.in cap.gaudemus.de diuor.sic intelligens locũ illum
Matth.ca.19.Quicunque dimiserit vxorem suam ob forni-
cationem,& aliam duxerit,mœchatur:idẽ apertius profite-
tur eiusd.decretal.autho.Innoc.tertius libr. 1. de contemp.
mundi.c.16.tex.etiam in c.ex parte.C.de spons.dũ dicit:aut
ipsa dimissa,fornicationis causa,viuente,continere.❧ Idẽ
probat tex.in cap.ex literis.de diuor.& cap.ex literarũ. de eo,
qui duxit in matri.quã polluit per adult. ❧ tex.optimus in
ca.per venerabilẽ.qui filij sint legi. dum inibi respõdet sum
mus Põtifex,cũ& si fides thori sit vnum de tribus bonis cõ-
iugij,non tamen ipsius violatio coniugale vinculum violas-
set.quo in loco de adulterio vxoris intellexit.eandẽ opinio-
nem probat authoritas Innocentij Papę primi in epistola ad
Exuperium,Tholosanum episcopum.capit.6. ❧ Et Leoni
Papæ,quem Iuo retulit.8.parte.c.140.Et Gratianus in c.qua
lis.30.q.5.extat & testimonium apertissimum ex autore ta-
men non admodum probato:nempe ex Pastoris lib.in capi-
ego dixi.34.quæstio.2.& apud Iuonem parte 8. cap. 243. Id
etiam diffinitũ est in Concilio Florentino sub Eugenio quar
to in fine.Cõprobat Augustinus lib.1.de adulterinis coniug.
ad Pollentium.cap.8.& 9.& in lib.1.de bono coniug.cap.7.à
Gratiano relatus in cap.1.& 2.& ca.quemadmodum.32.qu.
7.& Colonienf.conci.vbi de matrimonio agit.ca.incipienti.
Hanc itaque.Natalis Beda in censura Erasmi.Mat.ca.5.Ioan.
Echius homelia 74.de sacramentis.Diuus Tho.in 4.senten
tiar.distinction.35.artic.5.& optimè Robertus Senalis epis-
copus Abrincẽsis in quodam peculiari huiusce dubitationis
opusculo,& satis diligenter Ioan.Arb.in dicto capit. 35.Nec
defuit Regi.l.7.tit.2.par.4.& idem profitetur Abulens. Matt.
19.quæ.76.❧ Quorum sententia maximè probatur ex ver-
bis Marc.capitulo decimo.& Pauli prima ad Corinthios ca-
pitulo septimo.modo diligenter& cum iudicio expendãtur.
idem ipse censeo de canone 48.Apostolorum.Nam & Euari
stus Papa in epistola ad fratres per AEgyptum directa aper-
tissimè locum Diui Pauli scribentis,aut viro suo reconcilie
tur,aut maneat inupta:eo etiam casu intelligit quo maritus
adulterium commiserit, & fornicatus fuerit. ❧ Nec pluri-
mum abest ab opinione Hierony.& Augustini conciliũ Afri
canum capitulo sexagesimonono.seu Mileuitanum.capitu-
lo decimoseptimo quod Gratianus assumpsit in capitulo
placuit.32.quæstione septima.sic scribens:Placuit,vt secũdũ
euangelicam,& apostolicã disciplinã,nec dimissus ab vxore,
nec dimissa à marito,alteri coniũgantur:sed ita maneãt, aut
sibimet recõciliẽtur.Cõciliũ itẽ Triburiẽse.c.46. hoc ipsum
palã ꝓbat:siquidẽ agẽs de vxore adultera à marito accusata,
ita scribit.Marit⁹ verò quãdiu ipsa viuat nullo modo alterã
ducat.Cui⁹ Decreti& Iuo Carnotẽsis meminit par.8.c.210.
Vnde canones plures in d.q. 7. à Gratiano ꝓ Ambrosio ad-
ducti,sunt intelligendi mortua vxore adultera,sicuti Grat.ip
se intellexit in c.quod proposuisti.& glo.in capitulo concu-
buisti.ea.quæstione.Ecce igitur qualiter par ius viro& vxori
competit:non dispar,in hac separatione coniugij ex causa
fornicationis à Summo Deo permissa.Ex quo etiam constat
Ambrosium in hoc,nec ab ecclesia,nec à summis, doctisq;
viris receptum fuisse:tametsi Caieta.refragetur.quẽ & Diui
Ambrosij sententiam ex professo defendit Catharinus libro
quinto.cõtra Caiet.capitulo vltimo.addens non tãtum viro
licere aliã ducere vxorẽ,propria vxore dimissa ex causa for-
nicationis:sed & ipsi vxori alteri nubere,viro proprio ob eã
dem causam dimisso.Vtrunque tamen falsissimum est.sicuti
post alios ostendit Albertus Pyghius in quæstione vltima
controuersiarum.❧ Et post huius operis secundam editio
nem Domini.Soto in 4.sent.dist.36.q.vni.art.5.& Castro de
hæresibus, verbo nuptiæ.hæresi quinta. ❧ & idem pro-
batur in ca.literis.de præsump ibi mortua illa:igitur adulte-
ra viuente marito non licet,etiã lata sententia diuortij aliã
vxorem accipere.Eandẽ sentẽtiã docet verã esse Ioan.Drie-
don.de dogmatibus.lib.2.ca.3.dicens Christum Iesum respõ
disse iuxta vniuersalẽ sententiã:non licere vxorem dimitte-
re:atque ab ea regula ita excepisse fornicationis causam: vt
& simul ostẽderet per illam vinculũ matrimonij non dissol
ui.In hoc etiã sensu accepit euãgelij testimoniũ Clemẽs Ale-
xãdrinus libro secũdo Stromatũ,qui cũ huius loci mẽtionẽ
fecisset,inquit:adulteriũ autẽ existimat,cõiũgi matrimonio
viuo altero ex separatis.Eadẽ opinionẽ probare videtur idẽ
author li.3.eiusdẽ operis.❧ De canonibus vero Basi.ij.9.&
21.quorũ meminit sexta Synod⁹.c.87.cẽseo cautè interpre-
tãdos esse:nã & idem autor in lib.de vera virginitate,videtur

potius admittere opinionem quam Diui Hieronymi esse diximus,quam contrariam. Cæterum post huius epitomes tertiam editionem Tridētina synodus. sess.vigesimaquarta. anno sexagesimotertio,me præsente cum aliis reuerendissimis patribus,anathemate damnauit dicentes , ecclesiā errare cum docuit,& docet iuxta Euangelicam,& Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius cōiugum matrimonij vinculum non dissolui,neque posse alterum,etiam innocentē altero cōiuge viuēte aliud matrimoniū cōtrahere.

EX §. SEQVENTI,

SVMMARIVM.

1 *Ante legem Iuliam de adulteriis, an licuerit marito vxorē & adulterum in crimine deprehensos occidere?*

2 *Lege Iulia de adulteriis,patri licet filiam & adulterum quencūque occidere;marito autem tantum permissum est vilem adulterum occidere.*

3 *Intellectus ad l.quod ait lex.ff.ad legem Iuliam.de adult.*

4 *Regiæ Partitarum leges hac in re quid præter ius Cæsareum statuerint.*

5 *Pater,vel maritus,an possint licentiam propria authoritate occidēdi adulteros,alteri committere.*

6 *Regia lege licet marito quemcunque adulterum cum vxore deprehensum occidere , simul & ipsam vxorem propria authoritate.*

7 *Maritus occidens propria authoritate vxorem nō adquirit dotem, nec arras,quæ propter adulterium ei lege adiudicantur.*

8 *Vxorem,filiam,& adulterum propria authoritate occidere , an liceat in foro conscientiæ.*

9 *Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat atque seruanda est.*

10 *Intellectus cap.si vero.in 1.de senten.excommunicatio.*

11 *Pœna legis partim remittitur propter iustum dolorem delinquentis.*

12 *Intellectus alter ad cap.si vero.de senten. excommunica. in primo.*

13 *Lex ciuilis permittens patri, & marito adulteros occidere propria authoritate,ipsam occisionem non approbat.*

14 *Lex ciuilis permittens patri, & marito adulteros occidere.propria authoritate,hanc ipsam occisionem approbans,est nulla.*

15 *Occidens adulteros propria authoritate in locis quo ad temporalia ecclesiæ subditis,puniendus est.*

16 *Quo iure adulterium pœna mortis puniatur:atque inibi pœna adulterij explicatur.*

17 *Pœna mortis pro adulterio an iustè à lege inferri possit.*

18 *Maritus occidens adulteros,lege Regia sibi a iudice traditos,an peccet mortaliter?*

19 *Adulter clericus qua pœna iure Pontificio sit puniendus.*

20 *Adulter laicus an per iudicem ecclesiasticum puniri possit.*

§. SEPTIMVS.

HACTENVS tandem egimus de adulterij pœna,quam ciuilem Doct.appellāt:modo verò opus est,vt tractemus criminalem pœnam huius sceleris, quòd matrimonio grauem cōtumeliam irrogat.Nec diffinitionem adulterij præmittere necesse est, quia eam obiter tradidimus in 1.huius operis parte. capitulo primo.numero octauo.Constat igitur ex lege duodecim tabularum, ipsum adulterum in crimine deprehensum occidere
1 deprehendenti licuisse.verba autem legis hęc sunt:Mœchū in adulterio deprehensum necato.vti sunt apud Aymarum Riuallium,& Oldēdorpium.Quæ quidem lex Athenis à Dracone,& Solone lata fuit.authore Plutarcho in Solonis vita. Draco etenim eam legem ante Solonem tulerat imitatus Hyettum Argiuum,qui post Moluri cædem,in vxoris adulterio deprehensi,ab Orchomeno receptus parte etiā regionis ex Orchomeni beneficio accepta , primus omnium legem illam sanxerat.teste Ludo.Cælio.li.11.lect. antiq. capit. vigesimoquinto.Postea verò& maritis licuit vxores in adulterio deprehensas sine iudicio impunè necare,quod ex oratione Marci Catonis Aulus Gelli. refert lib. noct. Attic. 10. cap.23.meminit & Iulius Paulus.lib.2.sententi.tit.27.Demū
2 lege Iulia de adulteriis ab † Augusto lata,sicuti Iuris consultus Vlpianus in l.1.ff.de adult.testatur.& Sueto. in Augusto capitulo trigesimoquarto,adempta fuit maritis potestas occidendi vxores adulteras: neque eis licuit adulterum occidere quencunque,nisi vilem,aut infamē, eumque domi suæ cum vxore deprehensum.l.marito quoque.ff.de adult. Reg. l.13.titulo 17.parte 7. Patri autem permissum fuit occidere adulterum quemcunque,cū filia etiam in domo mariti deprehensum,modo & ipsam filiā occideret simul.Eaque ratione maritis idem ius minimè concessum fuit,quod plerunq; pietas paterni nominis cōsiliū pro liberis capit. mariti verò & calor,& impetus facilè sæuientis refrænandus fuit.l.patri. & l.nec in ea.in fine.ff.de adulteri.l.Gracchus.C.eo ti.Regia l.14.tit.17.par.7.Licuit etiā marito authenticorum & constitutionum nouellarum iure quemcunque adulterum occidere,si eum in suspecto loco cum vxore colloquentem deprehenderet : cum prius eundem propter suspicionem ter per scripta admonuisset,ne cū vxore in secreto,aut suspecto loco confabularetur.tex.in authe.vt liceat matri & auiæ.§.his quoque.collatio.8.authe.si quis ei.C.de adul.Regia l.duodecima,titulo decimoseptimo.par.7.

His igitur constat,iure Cæsareo maritis non licere vxores,etiam in crimine deprehensas occidere: adulteros verò nō quoscunque sed vel viles,vel infames,aut eos,quos ex suspicione ter per scripta admonitos.cum vxoribus secreto.& suspecto loco colloquētes deprehēderint,necare maritis licuisse.Patri autē permitti, filiā adulterā, simul & adulterū in crimine deprehēsos ĩpune occidere. Qua in re aliquot sunt omnino adnotāda:siquidē res ista ex legū incōstātia perplexitatē habet.Primū etenim occidere adulterū patri,& marito
3 ita permissum iure est,si ipsum in turpitudine ipsa † deprehēdant.tex.in l.quod ait lex.ff.de adul.vbi Iurisconsultus refert Draconis,& Solonis legem hoc dicentem sermone Græco, qui hactenus ibi desiderabatur.Donec Budæus verba Græca ita restituit, ἄρθρα ἐν ἄρθροις ἔχοντα.quæ latinè hunc sensum reddunt:obscœna in obscœnis habentem. Alciat.verò lib.4. de verborū significatio.& Haloander,castigatiorē lectionē existimant,si locus ille sic legatur,ἐν ἔργῳ idest in ipso opere: quibus adstipulatur sæpissimè Lucianus,& maximè in dialogo Appollinis & Mercurij.cōmemorans qualiter Vulcanus Martem,& Venerem in adulterio deprehenderit. agnoscit & eandē lectionem Cōstantinus Harm.lib.6.tit.2.cāque probat autoritas Pandectarum Florentinarum. Sed ipse potius accedo priori lectioni , quippe qui viderim apud Lucianū in Eunucho , illamet verba,quæ Budæ.restituit, ex ipsis legū tabulis referri.

Secundò est notandum patri licuisse filiam & adulterū occidere,si filiā haberet in potestate.dict.l.patri.& quanuis Regia l.14.tit.17.part.7.permittat patri occidere filiā,& adulterum,nec addiderit patriam potestatem:opinor eā esse illi legi adijciendā ex iure communi:Leges etenim illæ,quas Par-
4 titarum † appellamus ius cōmune imitantur omnino:& nisi manifestè,& directo sensu illud corrigat, ex obliquo sensu, aut tacito nō est adnotāda iuris cōmunis abrogatio.Ex quo verius mihi videtur,patri nō licere,etiā iure Regio, occidere filiā liberā ab eius potestate.Nec leges Fori,quę etiā fratri hoc homicidiū permiserūt,huic sentētiæ oberunt:quia Fori leges,nisi vsu vel posterioribus legibus fuerint cōprobatæ, nullam vim nec potestatem habent.

Præterea & illud est aduertēdū,Regia partitarū lege marito licere adulterū vilē deprehēsum cū vxore occidere,nō solū si deprehēdat eū maritus cū vxore in propria domo, sed alibi quocūque in loco.l.13.tit.17.par.7.vbi id expressè cautur:licet iure Pādectarū id liceret tātū,quādo maritus in domo ꝓpria adulterū deprehēdisset.l.marito quoq;.ff.de adul.
5 Potest etiam pater,vel maritus,qui hāc † licentiam occidēdi adulteros habet,cōmittere prædictā occisionē proprio filio.tex.in d. l.Gracchus. vbi ita notāt per illum tex.Bald. & Saly.Bar.etiā in l.non solum.§.si mandato.nu. 5.ff.de iniur.versus dictione,fortè.Idē Iason in l.prima.§.fi.ff.de noui operis nūtia.nu.5.Ioan.Baptista de S.Seuerino in tract. de debitoribus sp.& fugi.q.4.col.fina.Feli.in ca.quę in ecclesiarū.de cōst.nu.13.Hippo.in l.vnica.nu.4.C.de rap.virg.& Andr.Tiraque.in l.si vnquā.C.de reuo.dona.in prin.n.16.&Paul.Pari.cōl.154.nu.10.& 15.vol.4.Nec libet hac in re vti ampliori Doct.catalogo,cum sit satis apud eos hanc opinionem frequentissimam esse,quam Fortun.Garsi. in tractat.de vltim.fine.illat.11.col.7.versi.5.infertur.reprobat ex eo,quod leges omnes, quæ patri,& marito tribuunt facultatem hanc occidendi adulteros,sint iniustæ,& nullæ.Ego tamen & si prædictæ leges iustissimæ sint,quod statim tractabo,credo hanc opinionem cōmunem falsam esse.Nam l.Gracchus.minimè eā probat:cū loquatur de filijs,qui ipsi Numerio eorū patri, adulterū occidēti,auxiliū præstiterunt, veluti socij,causa coadiuuandi patrem:quo casu diuersum censeri debet:siquidē Bal.in l. prima.C.vnde vi.numero quadragesimoseptimo.Cępol.cōsilio criminali 4.colū. fi.Paul.in l. refectionis.ff. cōmu. prędi. per

per tex.ibi Iaso.Feli.& Hippolyt.in dictis locis. idem Hippolyt.singul.centesimoseptuagesimoquinto,& Parisi.dict. consi.154.fatentur,eum,cui licet alium occidere,posse ad id facinus socios,& amicos assumere:& sic intelligunt gl. in l.cum fundū.ff.de vi,& vi armat.quam dicit ibi Paul.esse singul.Iaso.in dict §.fin.nu.5.Bal.& Felin.col.1. in cap.ad nostram.de proba.Hippoly.in dict.l.vnica.num.11.& in dict.singul.175. qua quidem gl.probatur, nō licere alicui committere alteri ius,quod ipse habet, propria autoritate se ipsum vlciscendi, & assumendi vindictam.Quod si propriam matrem filius, etiam patri auxilium præstans,occidisset,res esset crudelis,atque nefandi exempli,neque iure esset omnino defendenda: imo acriter punienda. Nam & liberto patronum in adulterio deprehensum occidere non licet , etiam si ipse patronus sit ex eorum numero,qui alioqui occidi à marito possent.l. si adulterium.§ liberto.ff.de adulteriis.vbi Angel.notat, non licere cuiquam patrem bannitum, vt recētiores loquuntur, occidere : licet ipse pater ab aliis impunè occidi posset. quā opinionem Angeli defendit optimè Deci.in cap. quæ in ecclesiarum.de constitu.num.14.contra Bart.in dict.§. liberto. quia tex.in dict.§.liberto.aduersus Bart.vrget.Nec l.minimè. ff.de religio.& sumptib.fune.quam pro se citat Bart. quidquam probat:cum loquatur in patre,qui in patriam irruit.licet enim tunc filio pro defensione patriæ, patrem occidere: vnde & contra Bart.tenet Fortu.in l. veluti.ff.de iustit.& iure.col.9.vers.tu considera. Tametsi Plutarchus in Parallelis. cap.71.meminerit cuiusdam Fabriciani,qui matrem & eius adulterum Petronium occidit: quem Senatū absoluisse scribit,eo quod mater & adulter patrem eius Fabium Fabricianum,virum de Republica, ex victoria aduersus Sānites parta,bene meritissimum,obtruncauerant.

Cæterū post veteres Partitarū leges Reg.lege maritis permissum est,vxorem & adulterum in crimine ipso deprehen
6 sos † impunè,& propria autoritate occidere:nulla distinctione præmissa,vilis,an honestus sit ipse adult.l.2.titu.15.lib.8. ord.modo vtrūque occidat,si potuerit:vt ibi inquit lex:quæ in hoc vltimo deducitur ex l. nihil interest.& l.quod ait lex. §.fin.ff.de adult.Amittit tamē occidens vxorem, etiam adulteram propria autoritate , dotem & illa bona,quæ ob adul-
7 terium vxoris lege marito † adiudicantur.quod notant Bal. Paul.Imol.Rom.& Alexan.in l.si ab hostibus.col.pe.ff.solut. matri quorum opinio Regia lege 82. Tauri comprobatur. Qui etenim ius propria autoritate sibi dixerit, etiā lege permittente;legale commodum non consequitur.l. interdum. §.qui furem.ff.de furtis. Quanuis si dos marito ex alia causa deferatur à lege,non amittit eam,etiam si vxorem adulterā occidat propria autoritate,vt Alex.in dicta col.penul.tradit. Scribit tamen Hipp.in l.patre vel marito.num.14.ff. de quæstioni.maritum fornicarium,& habentem concubinam,minimè habere ex lege licentiam occidendi vxorem in adulterio deprehensam propria autoritate. in quo cogitādum est.

Egregia tamen hic solet tractari dubitatio:an maritus oc-
8 cidens propria autoritate † vxorem & adulterum in crimine deprehensos,peccet mortaliter: atque idem dubium erit de patre.Et videtur eos mortaliter nō peccare.ex tex.in cap. si vero.in 1.de senten.excommu.vbi maritus percutiens clericum in vxoris adulterio deprehensum,non est excommunicatus:nec tenetur à Roma.Pontifice absolutionis beneficium exigere:licet cæteri clericorum percussores teneantur id agere.ex capit.si quis suadēte.17.quæst.4. Vnde leges permittentes marito adulterum occidere.in dicto capitu. si vero.comprobari videntur.Secundo eandem opinionem probat tex.in capitul.interfectores.33.quæst.2.vbi interfectores vxorum homicidæ appellantur quando vxores non erant adulteræ:igitur si adulteræ essent,non dicerentur mariti homicidæ.Tertiò facit text. in cap.inter hæc.ca. caus.& quæstio.vbi mundana lex refertur,ex qua liceat vxorem adulteram occidere. idem in capitulo quicunque. & in capitulo admonere.eadem quæstio.dum text.ille dicit. Et tunc si ita fuisset inuenta , secundum legis tramitem debuit accipere vltionis vindictam:igitur canon ille leges hoc crimen adulterij punientes,ratas esse censet.Quartò lex ciuilis etiā in interiori conscientiæ foro est seruanda.gl.insignis.in cap. quæ in ecclesiarum.de consti.quam dicūt singu. esse Bal. & Barb. & sequuntur eam cæteri Docto.ibi.dicit ordina. Iaso.in l.nemo potest.ff.de legat.primo.numer.106.idem notat Abb.in procemio,Rex pacificus.col.4.idem Abb.Felin.& Deci.late. nu.18.c.1.de constit.Inno.& Abb. in capit. quia plerique.de immunit.eccles.Florenti.1.part.titulo 18.c.vnico.§.2.Diuus Tho.1.2.qu.66.artic.4.Bald.in procemio Feudo.numer.6.dicens,legem ciuilem esse parē legis Diuinæ. & probatur præfata opinio ea ratione,quod lex ciuilis condita est autoritate diuina.c.8.Prouerbio.per me,inquit Sapiēs,reges regnāt, & conditores legum decernunt iustitiam.c.quo iure.8.dist. c.2.de maiorit.c.quod præcipitur.14 quæst.1.& ad Roma.c.
9 13.Lex etenim † ciuilis si prohibet,ligat in foro consciētię, & obligat eam violātem ad peccatum:si permittit, excusat agentē modo lex iusta sit : quod præcitati autores tradiderunt:& Dominicus Sot.lib.1.de Iust.& iur.quæst.6.art.4.Igitur occidens adulteram permittente lege,etiam ciuili,in cōscientiæ foro est omnino immunis à peccato.

Quinto,illud quod legi licet,licet ei cui lex cōmittit.sed legi licet occidere adulteram:aut quēlibet alium nocentē, & criminosum:igitur & maritus cui lex commisit poterit vxorem adulteram occidere.Lex autem hanc licētiam præbuit marito & patri,vt superius probauimus.

In contrarium sententiam,imo q: viris non liceat absque mortali peccato vxores etiam in adulterio deprehensas occidere:plurima inducunt.Primum:tex.in capi.inter hæc.33. quæst.2.dicens,ecclesiā mundanis hisce legibus minimè cōstringi:atque in capitul.seq.interfectoribus vxorum pœnitētiam irrogat.Secūdo optimus tex.est in capit.admonere.ea. quæst.sic dicēs,& tunc si ita inuenta esset secundum legis tramitē debuit accipere vltionis vindictam.Nā si verum, quod abiit,fuisset sicut ille adulter meritus est:post septem annos pœnitentia peracta dimittere eā per approbatā causam poteras si voluisses,occidere tamē eam nullatenus debuisti.Ecce ergo qualiter Stephanus Papa apertè scribit non licere absque peccato mortali marito vxorē etiam verè adulterā occidere.Tertio hæc licētia,quæ maritis ex legibus permissa est, occidendi vxores:eis præbet quandoque causam calumniandi vxores:ergo non est permittendum maritis vxores occidere , etiā adulteras. Quarto accedit autoritas glos.in dicto ca.inter hæc.quæ asserit,mortaliter peccare maritū vxorem propria autoritate occidentem , etiam si eā in crimine ipso deprehenderit.quam dicunt singul.esse Abb.Ang.&Fel. col. 2. in c.interfecisti.de homicid.lat.in l.vt vim.ff.de iust.& iur.col.5.idē in l.vbi pactum.nu.16.C.de transactio. Abb.in repe.capituli.cū esses.de testamē 5.col.cōmendant & sequūtur plures quos Feli.refert in cap.quæ in ecclesiarū.de const. col.4.eadē opinionē approbās.Abb.in ca.si verò.in 1.de sen. excōmu.Abb.& Præpo.in cap.veniens.ca.2.de sponsa.idem Feli.in dict.cap.si verò.latè Fortun. in tracta.de vltimo fine.illat.11.Tho.in 4.senten.disti.37.quæstione secūda.ad primū. Palud.ibi ac cæteri Theologi.idem notat Syluest. in summ. verb.homicidium.1.quæstione secunda.versi.sextum. Ioan. Faber in l.Gracchus.C.de adulte.& plures alij quos Tiraqu. citat in libro de iure mariti.l.8.ex quibus cōstat hanc opinionem cōmunē esse:quam & veriorē esse existimo,& ideo necesse est rationibus prius adductis respondere.

Non obstat tex.in capitulo si verò.in primo,de sentētia excommunication. quia ibi non iudicatur licitum percutere
10 † adulterum cum vxore deprehensum:sed remisit canon excōmunicationis pęnam:propter illum dolorem iustum,quē facile non potest quis temperare.quod ex eodem tex.manifestè apparet:siquidem frater percutiens clericum cū sorore deprehensum,per eundem text.ab excommunicatione iudicatur liber:& tamen nec vlla lege ciuili,nec canonica,fratribus licet fornicantes cum sororibus,etiam in crimine deprehensos,percutere.Præterea nec marito lege ipsa ciuili licebat quemcunque adulterum occidere,aut percutere: sed tātum vilem:igitur clericum deprehensum cum vxore: nec lege ciuili licebat percutere:cum vilis non sit:& tamen in eo. capitul.si vero.excommunicationis pœna in prædictis casibus remittitur , quibus nec iure Cæsareo licebat occidere aut percutere quemquam : ergo in prædicto capite Romanus Pontifex minimè licitum censet homicidiū vxoris,aut
11 filiæ,aut adulteri.Cui interpretationi † suffragatur tex.egregius in l.si adulterium cum incestu.§.imperatores.ff.de adulter.vbi marito occidenti vxorem deprehēsam in adulterio, quam eo iure minimè licebat occidere, pœna legis Corneliæ de Sicarijs , & sic pœna homicidij , partim remittitur: propter iustum dolorem,quem facilè quis temperare non valet.quem tex.vltra Doctor.ibi commend. Abbas in capitulo primo. de iniur. idem in capitulo olim. in prima. columna. septim. de restitutione spoliatorum. dicit singula. Aretin.consilio quadragesimotertio.columna tertia.Ioann. Baptista de Sancto Seuerino in tractat. de debitori. susp. & fugit.columna prima.Iaso.l. vt vim. columna tertia. de iustitia & iure.latè Hippolytus in l. secunda. numero de-

Universidad de Deusto Biblioteca

cimoquinto. C.ad l. Cornel. de Sicariis.est etiam optimus text.in l.Gracchus.de adulter.ex quibus constat, homicidæ pœnam pro ipso crimine statutam à lege, minuendam esse per iudicem, si iusto dolore commotus illud homicidiũ cõmiserit.probat idem text.in cap. significauit. de pœniten.& remissio.quem Feli.notat in cap.dilecti.col.penul.de except. text.etiam est memorabilis.in cap.significasti.in secundo.de homici.vbi Felin.col.fi.quem text.ad id notauit & Bologni. consi.37.col.2.Ex quo potest probari gloss.in cap.1.23.qu.1. quæ asserit,non esse puniendum eum,qui percussorem insequitur,& excedens moderamen defensionis percusserit.idẽ Regia l.Styli.quinquagesimaoctaua. tametsi l. quinquagesimanona.approbauerit gloss. in capitulo tertio.de homi.cõtrarium volentem.Potest tamen prior gloss. procedere quo ad ipsam delicti pœnam legibus diffinitam:illa etenim locũ non habet:posterior autem gloss.erit intelligẽda quo ad aliquam punitionem extra ordinem:hæc enim nullo pacto est omittenda.

Secundò potest text.in dicto capitulo si verò. procedere
12 quo ad percussionem,non tamen quo ad † occisionem:percutiens enim clericum cum sorore,vxore,vel filia deprehensum liber est ab excommunicatione: non tamen occidens: cum ille canon de occidẽte nõ loquatur,ita notat Fortuni. in dict.illatione vndecima.Sed & Syluest.verbo excommunicatio.sexta. casu decimo.illius capitul. intellectum tractans scribit,occidentem clericum cum sorore,filia, aut vxore deprehensum animo deliberato,in illam canonis excommunicationem incidere:iustus etenim dolor potuit tunc temperari:alioqui si absque deliberatione occiderit,locum esse illius capit.decisioni.Ipse tamen considerata illius canonis ratione crederem,occidentem etiam absque deliberatione excommunicatum esse, non tamen esse necessario à Romano Pontifice absoluendum,sed posse ab episcopo absolui: sicuti in ipso tit.de sentent. excommunica. sæpissimè ab hac excommunicatione ex iustis quibusdam causis episcopus absoluit.Nec text.in dict.cap.si vero.huic opinioni aduersatur. Quod si in eadem specie & casu, deliberato animo clericus occidatur,impetrandam esse à Romano Põtifice absolutionem,cum Syluestro existimo.

Item non obstat capitulũ interfectores. cum argumento assumpto à contrario sensu id probet: qui tamen sensus admittendus non est aduersus tot canones qui opinionem cõmunem probant.

Multo minus oberit text.in capitulo inter hæc.& in capitulo quicunque.& capitulo.admonere.quia in ipsis canonibus mundana lex quo ad ecclesiæ iudicium reprobatur.Nec in capitulo admonere,vltionis vindicta marito permittitur propria autoritate:sed illa vltio ei concessa est, quæ à iudice conuicta in ipso iudicio vxore,inferenda est autoritate legum.

Quarta ratio duplici responsione tollitur:lex enim ciuilis in conscientiæ foro est seruanda,& excusat,quando lex ipsa
13 permittit † actum aliquem eum approbans: siquidem tunc autoritatem præbet:qua tutissimus est, qui legem sequitur; quod omnium consensu constat.Secus verò dicendum erit, quando lex permittit actum, omittẽdo eius punitionem ex aliqua causa,quam esse iustam censet ad pœnam hãc remittendam. Sic etiam leges tolerant impune meretrices:quod superius probauimus parte prima.capitul.quarto.numero nono.atque ita huic obiectioni respondent Tho. Paluda.& Theolog.in quarto sentẽtiarum.distinctione trigesimaseptima.quæstione secunda.Syluest.verb.homicidium. 1.qu.2.& Felin.in cap.ecclesia Sanctæ Mariæ.de constit.nu.42. dicẽtes leges non permittere patri, aut marito adulteros occidere hoc homicidium approbantes: sed pœnam propter iustum dolorem remittẽtes.arg.l.si adulterium.§. imperatores ff.de adult.& l.Gracchus.C.eod.titulo. Hæc tamen communis responsio apparet admodum dubia:quia l.Gracchus.dicit legitimè occisum fuisse adulterum à marito:& præterea in l.marito.ff.eodem dicitur.Nam lege cauetur, vt liceat marito occidere lenonem.Lex item duodecim tabularum ita hanc licentiam tribuit, mœchum necanto: & passim in l.patri.& alibi videtur à legibus hoc permissum fuisse ad vindictam & autoritatem ipsis occisoribus præstando. Vnde non admodum congruit prædicta solutio.

Ideo Fortuni.in dict.illatione vndecima.aliter præfatã obiectionẽ soluit,dicẽs leges Cæsareas permittẽtes patri,& ma-
14 rito adulteros occidere ab ipsa iustitia † deuiare, atq; ex eo nullas esse.cap.erit autẽ lex.4.dist. cap. fi.de præscripti. capit. quæ contra mores.8.distinctio.Nam legum latores potestatem habent leges condendi,modo iusta decernãt. Prouerb. capit.octauo.Notat Adri. quodlibet.6.quæstione prima. idẽ Fortuni.de vlt.fine.in princip.& illatione decimasexta. Vnde lex Cæsarea in foro conscientiæ ligat si iusta sit. vti fatentur omnes hi,quos in 4.ratione pro prima opinione citauimus: hæc autem lex,de qua tractamus,iusta non est:igitur nequaquam in cõscientiæ iudicio excusat occidentem adulteros. quo fit,vt nec in foro seculari sit prędicta lex seruanda imo committens homicidium puniendus est:quod Fortu.ipse fatetur dicens,propter iustum dolorem pęnã minuẽdam esse. Ipse verò eius opinionem in hoc vltimo admitterem in lo-
15 cis ecclesiæ † subiectis quo ad temporalia,quia in illis leges non sunt etiam inter laicos seruandæ:sed canones.capitul.si duobus.§.fina.de appellat.singu.secundum Abb.ibi.& Felin.in capit.ecclesia.de constit.numero quadragesimoquarto. notat glo.in capitulo secundo.verbo,lex ciuilis.de arbitr. in 6. idẽ Felin.in capitulo primo.de const.numero vigesimooctauo. Andr.Alcia.in capitu.cum contingat.de iureiuran.numero 50.& Domini.in capitulo secundo.in prin.de hæret. in 6. & ita expressim Ioan.de Anania in cap.interfecisti. de homi. notat.in locis ecclesiæ subiectis etiam quo ad temporalem iurisdictionem,occidentem adulteros non esse liberum à pęna,neque ex ipsis legibus tutũ esse in foro exteriori. In prouincijs verò principibus secularibus subditis,quanuis fateamur leges approbare hoc homicidiũ,& ideo nullas esse,non tamen erit necessario dicendum, ipsum occisorem debere puniri,quia lex ciuilis non tenetur omnia peccata exteriori pœna punire:sat enim est punire ea,quæ maximè reipublicæ nocent,& hominum conuictum destruunt:aliqua verò illicita potest non punire ex aliqua causa.vt in alia quæstione notat Thom.2.2.quęstione septuagesimaseptima.artic.1.ad primum.ex his ergo tollitur quarta ratio primæ opinionis, tametsi ego potius eligerem præcedentem responsionem.

Quinta ratio etiam deficit ex eo, quod nec lex commisit marito,aut patri potestatẽ,quã habet ipsa lex occidẽdi adulteros:nec reipublicæ conueniret hanc potestatem committere marito,aut patri:quia sine iudicio & absque iure defensionis occiderentur adulteri.

Verùm præmissa omnia eo tendunt, an liceat vel vnquã
16 licuerit patri,vel marito adulteros occidere † propria autoritate.Nec de pœna eis à iudice per sententiam irroganda dicimus.vnde sciendum est,iure ciuili pandectarum nullibi statutam fuisse pęnã mortis pro adulterii crimine,nec pęnã deportationis,nec damnationis ad bestias,seu in metallũ.quod probatur in l.Claudius.ff.de his quib.vt indig.vbi damnatus adulterij testamentum facere potest:quod minimè posset, si aliqua ex prædictis penis esset cõdẽnatus.l.eius qui.§.1.ff.de testamen.Est etiã optimus text.in l.qui cũ vno.§.adulterij.ff.de re milita.& in l.2.§.miles.ff de his qui not.infamia.& l.miles.ff.de adulterijs.& in l.si quis viduam.ff.de quæst.notat glo. in dicta l.Claudius.& in §.miles.& in §.adulterij.Barto.in l.liber liberas ff.de adulte.Ioan.Faber in §.item lex Iulia.inst.de publ.iudi.optime Tiraquel.in legibus cõnubia.l.duodecima. quibus omnibus obstat tex.in l.castitati.C.de adulte.quã glo. allegat in capitul.tuæ.de procurator. ex qua pęna capitalis censetur contra adulteros statuta:sed ei inductioni glo.satis facit,quæ in l.vnica.C.ne Christi.mancip.capitalem pœnam pro exilio perpetuo interpretatur. post Azonem ibi in Summa, quam gloss.dicit singul.Imol.in l.secunda.columna tertia.ff. de pub.iudic.Ias.in l.transigere.nu.9.C.de trãsactio. Feli.post Anani.ibid.in ca.qualiter.in 2.§.licet.nu.52. de accusat. Hippoly.in practica crimi.§.opportune.nume.40. vbi hanc opinionem cõmunem esse existimat.Sic ergo in dicta l.castitati pęna capitalis in pęna exilij perpetui intelligi potest: nec est necessario in alia pœna maiori intelligenda.Sed si Accursius & eum sequuti intelligunt sub capitali pęna,deportationem ex qua ciuitas amittitur,aut damnationem in metallũ, ex qua perditur libertas,aut mortem naturalem,optimè,& propriè loquuntur.si verò exilium aliquod interpretantur, ex quo ciuitas minimè amittitur : falsa est cõmunis opinio. Nam pœna capitalis est,quæ vel mortem, vel damnationem ad bestias seu in metallum,vel deportationẽ irrogat: vti idẽ Accurs.explicat.in l.transigere.C.de trãs.tex. apertus in §.1. insti.de publi.iudic.& in l.2.in princip.& in l.capitalium.ff.de pęnis.& in l.publicorum.ff.de pub.iudic.& in l.licet capitalis & ibi Altiat.ff.de verborũ significationib.notat Ioa.Igne.in l.1.§.vl.itaq; suppliciũ.ff.ad Syllani.ex quibus constat,pœnam exilij etiã perpetui,non dici capitalem,nisi deportatio sit. Vnde ad l.castitati.dicendũ erit eã loqui attento iure Codicis licet dicta cõstitutio facta fuerit ab Alexãdro Augusto multo

to ante Constantinum conditorem.leg. quanuis.nihil vetat asserere ab ipso Alexandro,gladij vltionem in adulteros statutam fuisse. Pœnam autem à lege Iulia adulteris indictam ideo Iustinianus omisit in digestis consarcinandis:quod gladij pœnam ex Alexandro, & Cõstantino in Codicem suum retulisset.

Sed quòd ante iura Codicis tempore pandectarum mortis pœna esset pro adulterio statuta, probat insignis tex.in §.item lex Iulia.instit.de pub.iudic.dicens,Lex Iulia de adulteriis coercendis temeratores aliarum nuptiarum gladio punit.Ergo lege Iulia ab Augusto lata pœna mortis fuit cõtra adulteros statuta.qui text. dubiam reddit hãc disputationẽ: nec tamen verebor illum tex.ita interpretari, vt de lege Iulia,vti lata ab Augusto fuit,minimè intelligatur,etiam refragante Coras.lib.miscell.2.cap.1.Nam in toto tit. ff.ad l. Iuliã de adult.nullibi huius pœnæ mortis mentio fit,quæ,si in lege Iulia statuta fuisset,non foret à tot iurisconsultis omissa: cum esset res præcipuè memoranda in illo de adulteriis tractatu:atque alicubi in iure de mortis condemnatione mentio fieret, sicuti fit in legibus paulo antea adductis aliarũ damnationum:intelligo ergo in dict.§.legem Iuliam quæ cũ lata foret ab Augusto contra adulteros, ab aliis Cæsaribus ita aucta fuit,vt pœna mortis adulteri puniantur, quod augmentum expresse in l.quanuis.C.ad l.Iuliã de adult. reperitur statutum.Nec inconuenit eam legem Iuliam dicere:cũ omnia, quæ sub illo titulo continentur,tendant ad legis Iuliæ extẽsionem,& interpretationẽ.& ita Raphael Cuma.consi. 154. intellexit verba illius §.item lex Iulia.vbi Ioã. Faber.idem sensit.quod comprobatur ex eo,quod in eodem §.dictum sit,lege Iulia gladio puniri stuprantes pueros:& tamen ante l.Cũ vir.C.de adult. & authent. vt non luxurientur contra natur. nullibi pœna mortis pro prędicto crimine sancita reperitur. vt & ipse Raphael Cuma.existimat. Sic idem Iustinianus.in §.alia deinde lex.inst.de publi.iudic.legi Põpeię tribuit,quod à Constantino circa id argumenti constitutum fuerat. in l.1.C.de his qui parentes.nempe, vt eandem pœnam patiatur qui liberos,atque is,qui parentes occiderit.ex quo maximè verus est communis sensus.quãuis huic intellectui minimè consentiat Tiraquel.in dict.l.connubiali.12.

Mortis ergo pœna adulteri puniuntur sententia iudicis.
17 ex l.quãuis.C.de adulte. Nec † dicta lex censeri debet iniqua: siquidem respublica potest hoc crimen committentes mortè punire:cũ ei liceat nocentes occidere.Nã si aliquis homo sit periculosus in congregatione politica, propter aliquod peccatum iustè occiditur:vt commune bonum cõseruetur. Thom.in 2.2.q.64.art.2. & in specie de lege lata contra adulteros notat idem Caieta.ibi,Tho.& Palud. in 4. sententiarũ dist.37.q.2.art.1.& Ioan.Maior.in 4.sententiarũ.dist.35.q.1. atque ita in lege Mosayca eadem pœna mortis erat statuta contra adulteros.Leui.20.iure tamen authenticorum in fœminis adulteris pęna mortis mutata fuit in aliam leuiorem: nempe vt adultera verberata in monasteriũ includitur. Iuxta auth.sed hodie.C.de adulte.Regia l.15.titu.17.partita septima.Apud Cumæos si qua mulier in adulterio deprehensa fuisset,hãc in forum deductam,& saxo impositam spectãdam omnibus proponebant.Inde super asinum collatam, & circum vrbem peruectam in eundem locum restitui oportebat, ex illo infamia notatam onobatin appellandam censerunt:lapidem verò tanquam impurum ac detestabilem vitabant,autore Plutarcho in Problematis cap.115.Idẽ Ioã.Stobæus Sermone 42.refert ex Nicolai scriptis de moribus omnium gentium.Pisidis tamen hoc tribuit non Cumæis. Sed & varias adulterij pœnas apud plærasque gentes omnium diligentissimè tradit Andreas Tiraquel.in dicta l.connubiali.10.

Cæterum iure Regio vxor adultera & adulter in iudicio conuicti marito accusante,per sententiam iudicis ipsi marito tradũtur cum bonis suis,vt faciat quicquid libuerit, etiã vt eos occidat.l.prima.titulo de adulter. libro quarto. Fori. lege secunda.titulo decimoquinto. libro octauo. in ordin. leg.tertia.titulo vigesimo. libro octauo Recopila.qua lege poterat maritus vnum tantum ex adulteris accusare: quod lege 80.Tauri.& l.2.titulo vigesimo, libro octauo Recopilat.abrogatum est.Nam ex ea non licet marito alterum accusare:sed necesse est, vt vel vtrunque adulterum accuset, vel
18 nullum eorum.In quo illud notandum est,maritũ † adulteros occidentẽ ex sententia iudicis sibi traditos, minimè peccare mortaliter: quia sicut iudex poterat carnifici propriæ sentẽtiæ exequutionẽ cõmittere:nec carnifex peccaret exequendo sententiã iudicis:ita iudex poterit ex ipsa lege hoc marito delegare.Si enim lex mortis pœnam adulteris inferens iusta est:quid refert carnifex, an maritus eos occidat? imo benignior est lex quæ marito eos tradit, vt si velit,eis ignoscat.Alioqui si diceremus maritum mortaliter in hoc homicidio peccare,proculdubio iudex tradẽs marito ipsos adulteros mortaliter peccaret:atque etiã lex foret iniqua cẽsenda,quæ autoritatẽ huic homicidio præbet.Nec princeps tutus esset à mortali crimine,qui hanc legem seruari permitteret.Vnde dicendum est,maritum non peccare mortaliter, & hoc ipsum probat Ioa.à Medina de restitu.quæstione tertia.caus.4.quod confirmatur ex Alberico,qui.4.parte statu. quæst.19.scribit,bannitum in foro conscientiæ posse à priuato tutè occidi.idem notat Ias.in l.vbi pactum.C.de transact. numero decimosexto.& Felin.in cap.quæ in ecclesiarũ. numero decimoquarto.de const.& probatur ex his,quæ tradit Nellus de sancto Geminiano in tract.de bannitis. 1.par.2.tẽporis.quæstione prima. quia ipse bannitus abiens legitimè vocatus ad iudicium,atque contumax, propter aliquod crimen condemnatur mortis pœna,& ne ipse illudat Reipublicæ,dat iudex liberam licentiam cuilibet ad illum occidendũ. Sic ergo adulterũ occidens erit tutus in cõscientię iudicio.

Clericus verò adulter depositus ab officio & beneficio in monasterium detruditur.tex.in capit.si quis clericus.81.dist.
19 glo.in cap.† lator.2.quæstione.7.Ioan.Andr.Abb.& Imol.in cap.vt clericorum.de vit.& honest.cleri.& est cõmunis opinio:vt testatur Ioan.Bernar.Calagurrita.præsul in practi. crimi.79.vbi addit,clericum adulterum esse infamẽ. quod notauit Abb.in c.at si clerici.§.de adulteriis.col.5.de iudi.ex ca. infamis.6.quæstio.1.

In quo & illud notandum est,laicos adulteros posse per iudicem ecclesiasticum excommunicari.tex.in capit.intellexi-
20 mus.† de adul.sing.secundum Abb.ibi.probat tex.in cap.cõsuluit.in 1.de appella.capit.primo.& ibi Abb.de offi. ordina. idem Abb.in cap.tuæ.de procur.Bald.in auth.clericus.C.de episco.& cler.Ludo.Roma.singu.667.Felin.in ca.cum sit.numer.11.de foro comp.Stephanus Aufrerius in clemen.1.de offi.ord.reg.4.fal.2.Anto.Burgens.in c.1.de empt. & vendi. optimus tex.in c.seculares.33.qu.2.& etiã puniri detrusione in monasterium secundum communem:vt fatetur Alcia.in ca.1.de offi.ordina.5.notab.vbi disputat contra hãc communem,tamẽ præ cæteris tenet Abb.in dicto cap.tuæ.& in cap. gaudemus.de diuor.Datur etiam his grauis pęnitentia.cap. de Benedicto.vbi gl.32.quæstione prima.& Roma.sing.531.

EX CAPITE SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Liberorum procreationem præmia in republica habuisse.*
2 *Legis Iuliæ Popeæ caput vnum ex Gellio; atque item alterum. numero 5.*
3 *Lex Papia Popæa à quo lata fuerit.*
4 *Isidori verba in cap.quædam.secunda dist.aliter quàm ab Alciato perpensa,atque emendata.*
5 *Locus Sozomeni in Historia Tripartita,vera traductione illustratus.*
6 *Locus Iuuenalis ex Satyra nona explicatus.*
7 *Cœlibatum apud veteres probrosum fuisse.*

CAPVT OCTAVVM.

SVBSEQVITVR Huius secũdæ partis caput octauum:in quo tractandum est de prole,quę inter maxima & tria matrimonij bona sine iniuria non inferiorem locũ obtinet,quippe quę ipsum mutuum amorem coniugalem mire conciliet, atque ipsos coniugij sodales deuinctos teneat,rempublicam ipsam liberis hominibus repleat,ac tandem genus humanum varia generatione conseruet.l.prima.ff.soluto matrimonio.l.secunda.C.de indict.viduit.toll.Nã & Paulus Iurisconsultus Adrianum Cæsarem respondisse refert se malle ampliari imperium hominum adiectione,potius quàm pecuniarũ copia. l.fina.§.fraudis.ff.de bonis damnat.

1 Is enim, qui Spartis leges dedit, cum cuperet † quamplurimos Spartas esse, ciues adhortatus est, vt quàm maximum liberorum numerum procrearent, præmia constituens his, qui procreandis liberis operam darent: vnde ex lege apud eos constituta is,qui tres filios suscepisset præsidij,& stationis, qui quatuor omnium munerum vacationẽ habebat.autore Aristot.libro primo polit.capitulo septimo. Apud Romanos constitutum denique fuit, numerum duo-

Universidad de Deusto Biblioteca

decim liberorum ab oneribus,etiam patrimonialibus excusare,vt quidam opinantur autoritate constitutionis Cæsareæ.in l.si quis decurio.secũda.C.de decurio.libr.10.ad cuius veram interpretationem adnotandum est,idem esse in quocunque duodecim liberorum parente, licet is decurio non sit,secundum Bart.in dicta l.si quis decurion.vbi idem sensere runt Platea.& Luca.de Penna.Tenet idem Bart.in l.semper.§.1.ff.de iur.immunit.Anchara.in cap.licet.de censib.Guido Papæ.q.401.Chassa.in consuetudi.Burgun.rub.1.§.4.verb.aduerte.nu.55.Angel.Aretin.in princip.inst.de excusat.tut.nu.4.vbi asserit,sic in practica obtinuisse: & seruandam esse hãc Bart.opinionem,quam communem esse fatetur Ioan. Mauricius.in l.1.in repetitio.C.mulieres quo loco mun,sub.pagina 142. eandem opinionẽ sequuntur & expressim asseuerãt communẽ esse Ana.consi.vlt.col.1.& 2. & illic Bologninus in additionibus.Eandem sequitur Marcus Vertranius in lib. singulari de iure liberorum.cap.41. Tãdem hæc communis opinio in hoc tendit,vt licet à muneribus personalibus excuset alioquin numerus quinque liberorum in prouinciis, Romæ trium,in Italia quatuor.l.1.C.qui nume.lib. se excus. & l.penult.C.de iis,qui nu.lib.se excus. Hinc illud ius trium, liberorum cuius meminere Suetonius.Appianus,Martialis, & alij: attamen à muneribus patrimonialibus non excusat minor numerus,quàm duodecim liberorum: & hic excusat etiam eum,qui decurio non sit.Hæc etenim est Bart.& aliorum communis interpretatio. Sed contra communem istã sententiam quidam tenuerunt existimantes,duodecim liberorum numerũ excusare à muneribus patrimonialibus eũ, qui decurio sit,alios verò numerum decem, & sex liberorũ. l.semper.§ demonstratio.ff.de iure immunit. Quemadmodũ visum est Bald.& Rebuffo in dicta l.si quis decurio.in quam sententiam declinare videntur Alber.in rubrica.ff.de munerib.& honorib.nu.88.Ioan.And.in reg.decet.de regul.iuris. in sexto.Ioan.Mauricius in dicta pagina centesimaquadragesimasecunda.Sed & Guido Papæ in dict.q.401.scribit,cõsuetudine,& moribus non esse receptam opinionem, quæ deducitur ex dict.l.si quis decurio.quæ in Codice Theodosiano lib.vndecimo.titulo primo,l.quinquagesimoquinto, ita legitur.

Idem Aug.nempe Iulianus.
Leontio consuli Palestinæ.

Qui pater sit xiij.liberorum,non modo ad curiam non vocetur,verum etiamsi sit decurio,honoratissima quiete donetur.Dat.Calend.Martij Antiochiæ & Iuliano A.IIII.& Salustio Consu.

At in vulgatis Codicibus Iustiniani ita transcripta fuit: Si quis decurio pater sit duodecim liberorum honoratissima munerum quiete donetur. Fateor sanè aliquando etiam in praxi me sequutum fuisse hanc communem opinionem, quam modo falsam esse opinor,existimãs, etiam numerum duodecim liberorum aut sedecim non excusare quenquam à muneribus patrimonialibus,nec ab his exactionibus,quas vulgo,peches,appellant. Nam communis sentẽtia minimè probatur in dicta l.si quis decurio. quæ verè loquitur in decurionibus,in quo distinguitur à Iurisconsul.responso.in dicto §.demonstratur.vbi requiritur numerus sedecim liberorum:& tamen vtraque responsio, vt palam est, non agit de muneribus patrimonialibus, sed in muneribus personalibus, & municipalibus:quod apertius cõstat ex illa cõstitutione, quã ex Theodosiano Codice modo adduximus. Sic & nostra hæc opinio potissimũ instruitur autoritate iuris; in l.in omnibus.ff.de vacat.muner. Quæ patrimoniorũ, inquit,sunt onera,filiorũ numero nõ excusantur.idẽ probat tex.optimus in l.neq;.& in l.qui immunitatẽ.C.de muneri.patrimo. libro 10.hoc ipsum & Iann. Mauricius asserere conatus est in dicta lege prima.pagina centesimaquadragesimaprima, cui libentissimè accedam,ex his vtranque veterum opinionem improbans.Nec enim in decurione,nec in priuatis, iure verum est,numerum duodecim liberorum à muneribus patrimonialibus excusare. Accursius verò in dicto §. demonstratur.non satis suffragatur Bartolo, quippe qui etsi fateatur numerum sedecim & duodecim liberorum excusare à muneribus patrimonialibus,non tamen concedit, decisionem l.si quis decurio.esse intelligendam in eo, qui decurio non sit:nec in hoc propriam explicat sententiam. & ideo sanior est interpretatio,vt & ipse eam constitutionem intellexerit in specie per eã tradita.Quæ verò statuta sunt de tribus,quatuor,& quinque liberis in dicta l.prima.C.qui num.lib.se excus.pertinere videntur ad munera personalia, quæ ad priuatam vtilitatem spectant, absque vllo publico honore:vt in tutela.à qua excusat Romæ trium,in Italia,quatuor,in prouincijs quinque liberorũ numerus.d.l.prima.l. amicissimos §.vltimo.ff.De excusat.tuto.§.primo.institu.eodem titul.Regia lex,quæ numerum quinque liberorũ elegit.2.titulo decimoseptimo.partita sexta.Quod si cõmunis interpretatio ad dictã l.si quis decurio.alicui placuerit.vel in decurione,vel in priuato,is poterit plures eiusdẽ opinionis intellectus quo ad praxim petere ab his,quos paulo ante citauimus,præsertim Ioan.Andre.Chassan.Anan.Bolognino,& Ioan. Mauricio.quæ tamen longius repetere minimè vacat, nec operis titulo cõuenit:sat enim sit prædicta à iurisconsultis mutuasse,quibus probaremus præmia constituta fuisse his, qui liberis procreandis operam darent.Si quis verò in laudem prolis nosse plura cupiat,Ioan.Stobæum legat,sermone septuagesimotertio.Multa etiam de iure trium liberorũ apud Franciscum Duarenum.li.pri.disput.capitulo quadragesimo.sed & de eodem iure legem Spartanorum tradit Ælianus libro sexto,de Varia Historia.& Romanorũ Plutarchus in Numa. Quibus adiungere libet verba Auli Gellij libro secundo.capitulo decimoquinto.qui caput legis Papiæ Popeæ refert.

2 Is,inquit,†postquam soboles ciuitati necessaria visa est,& ad populi prolem frequentandam præmijs,atque inuitamentis vsus fuit,tum antelati quibusdam in rebus qui vxorẽ,quique liberos haberent senioribus,neque liberos,nec vxores habentibus:sicuti capitulo septimo.legis Iuliæ priori ex cõsulibus fasces sumendi potestas sit,non qui plures annos natus est:sed qui plures liberos quam collega,aut in sua potestate habet,aut bello amisit. Hactenus Gellius:apud quẽ dicta lex,Iulia appellatur,ab ipso Augusto,qui cum antea diceretur Caius Octauius,deinde Caius Iulius Cesar Octauianus dictus est.ex Dione libro quadragesimoquinto.notat Anto. August.libro tertio emẽdationũ,capitulo octauo. Ipse verò senior Augustus post Iulias rogationes eam legem incitandis cœlibum pœnis,& augendo ærario sanxerat.autore Cornelio Tacito libro tertio,quod ante nos admonuit And.Alcia.libro tertio dispunc.cap.3.qui scribit dictam legem latã
3 †fuisse à Papio Poppæo:atque ita passim ab autoribus dicitur lex Papia Poppæa: vnde errorem Isidori notat in capit. quædam.distinctio.2.vbi scribit hãc legẽ tulisse sub Octauiano Augusto Papium,& Pompeium consules,quẽ Aymarus sequitur lib.2.Historiæ iuris ciuilis.Nec mirum:cum tot mẽdis à Plinio euulsis,etiam nũc apud eum libro septimo, cap. 48.legitur.Gneo Pompeo.Q.Sulpicio consulibus,cũ legẽdum sit,Caio Poppæo.Q.Sulpitio consulibus:ex Suetonio in Vespasiano.cap.2 autore Henrico Glareano in Titi Liuij chronologia. Hinc etiã quibusdam videri potest Ioan. Ferra. in tit.de success.libert.§.postea. lapsum esse dũ dixit legẽ hanc latã fuisse diui Augu.tẽporibus à Papio,& Poppæo consulibus,cũ Poppæi fuerit collega.Q.Sulpitius Camerinus ex Sue. in præfato c.Ego verò nil temere mutandũ cẽseo.nec in Plinio,nec in Suetonio,cum constet ex Dione lib.43.& 48.Cæsarum imperio cõsules ab initio creatos per totũ annũ magistratum minimè gessisse:sed vel per duos menses vel vnum
4 mutari solitos,vt sors ferebat.quod & Alciat.adnotauit †libro quinto parerg.cap.10.& sequenti.Id tamẽ ex eodẽ Dione constat lib.56.legem hanc latã fuisse sub Augusto à Marco Papio,& Quinto Poppæo ea parte anni consulibus, qui & vxoribus, & liberis carebant. Vnde apud Isidorum ipse libenter ita legerem.Nam sub Octauiano Cæsare Papius, & Popæus suffecti consules legem tulerunt,quæ ab eorũ nominibus appellatur Papia Poppæa,continens,patrũ præmia pro suscipiendis liberis.Erat & aliud huiusce legis Papiæ ca-
5 put.vt si vir,& vxor filios non† haberent, quod alter alteri reliquisset decima parte fisco adiudicaretur:qua in parte dicta lex sublata fuit in l.final.C.de infirmand. pœnis cœlibat. Scribit & ad hæc Tertulianus in Apologetico.cap.4. Papias leges quæ ante liberos suscipi cogũt,quã Iuliç matrimonium cõtrahi,vanissimas esse,atque à Seuero ob id exclusas fuisse. Erat præterea sancitũ ad puniendos cœlibes,vt qui à vicesimo quinto anno vxorem non haberent,nihil ex testamẽto lucrarentur,nisi ipsi testanti genere proximi forent: qui verò filios nõ habuisset,medietatem relictorum sibimet amittebat,vt scribit Sozomenus libro primo Historiæ Tripartitæ. capitulo decimo.dicens à Cõstãtino has cœlibatus pœnas sublatas fuisse.quod & apud ipsum Sozomenũ extat in eius Græca historia libro primo.capitulo nono. Obiter tamen admonẽdus est lector,Sozomenũ,vel ab Epiphanio eius interprete perperã traductũ,vel scriptoris vitio deprauatũ fuisse: cũ hactenus apud eũ legatur.licet generis pximitate cõsisteret:Græco Sozomeni codice refragãte. Et Nicephoro libro septimo.

septimo.Hist.Eccl.c.47.Qui hæc de Cõstantino scribit. Absurdas etiam illas apud Romanos leges,ne Cçlibes in adeũda hæreditate coniugib.æquarentur,neue præter quàm genere propinqui quidquam ex testamento lucrarentur, præterea,vt qui liberos non procreassent,dimidia bonorum parte multarentur,abrogauit.Ex quibus omnibus integer constat sensus Iuuenalis Satyra Nona,apertior saltem, quàm sit ab alijs traditus.

Iam pater es,dedimus quod famæ opponere possis.
Iura parentis habes,propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis,nec non & dulce caducum.
Commoda præterea iunguntur multa caducis,
Si numerum,si tres impleuero.

Constat enim partem illam,quæ fisco adiudicabatur, & à legato,vel hæreditate detrahebatur, caducum dici. Huius l. Iuliæ meminit & Tertulianus in lib.de monogamia.aliud inquit,est, si apud Christum etiam legib. Iulijs agi credunt, & existimant,cœlibes & orbos ex testamento Dei solidum nõ posse capere.His etiam suffragatur, quod ex Lycurgi legib. Plutarchus in Laconicis refert scribens,Lycurgum ciuibus, qui à nuptijs abhorrerent,suis legib.ignominia plures addidisse.Item apud Romanos probrosus erat cœlibatus, vt constat ex legib.duodecim tabularum.tit de censori. Testis etiã est Valerius Maximus lib.2.c.4.idque ex Platone & alijs penes alias gentes vitio,& ignominiæ datum fuisse,adnotauit Crinit.de honest.discip.lib.14.c.15.de prole igitur acturus tria expediam breuiter.Primum de prole ex copula coniugali suscepta,seu ratione matrimonij legitima tractabo.Secundum de prole illegitima.Tertiũ de legitimatione filiorũ.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex matrimonio ab infidelib. contracto, iure tamen humano inualido sunt legitimi,si eorum parentes Christi fidẽ profiteantur.*
2 *Filij ex matrimonio nullo concepti, legitimi quo ad omnia censentur, propter bonam fidem,vtriusque vel alterius.*
3 *Filius ex bona fide parentis legitimus,verè & non ficte legitimus est, & ad feuda admittendus.*
4 *Bona fides præsumitur in matrimonio.*
5 *Bona fides in matrimonio præsumitur,etiam lite pendente.*
6 *Filij concepti ex matrimonio,etiam lite pendente sunt legitimi ex bona fide parentum,quanuis parentes fuerint à iudice ob contumaciam excommunicati.*
7 *Filij nati appellatione pendente super matrimonio legitimi sunt,propter bonam fidem parentum.*
8 *Matrimonium contractum lite pendente super primo, an censeatur bona fide contractum saltem ex præsumptione?*
9 *Error iuris an bonã fidem inducat in matrimonio quo ad legitimationem prolis?*
10 *Sententia in matrimonio an tribuat iustam causam præsumendi bonam fidem? & nu.8.*

§. PRIMVS.

1 PRIMVM omnium id constat filios susceptos ex matrimonio† vero legitimos esse c.quod nobis.c.causamq;.in 2.c.lator. qui filij sint leg. c.tuã. de ord.cogn.tex. in prin.institut.de patria potest. Vnde si matrimonium contractum inter infideles,iuxta propriã eorũ legem valuit,etiam si iure canonico non teneat,filij ex eo nati legitimi sunt, si illi coniuges ad fidem catholicam conuertantur.c.fi. qui filij sint legit.Illud enim matrimonium adhuc assumpta fide Christiana non dirimitur.c. de infidelib.de consan.Ex quib.non placet gl.in d.c.fin.dicẽs filios susceptos ab illis,qui ex Mosaica lege repudiatis priorib.vxorib. & eis viuentibus,secunda matrimonia contraxerunt,legitimos esse iudicandos,etiam si parentes Christi fidem profiteantur,nisi dixerimus eos legitimos esse ex benigna ecclesiæ constitutione,ne auertantur parentes à fide catholica suscipienda:& ex eo,quod Moses permisit illa matrimonia ob duritiam cordis Iudæorum. ita Abb. & Anchar. in dict.cap.fina.idem Ancharra,in cap.gaudemus.de diuort. colum.pen.Imo filij procreati ex matrimonio nullo quãdoque legitimi censentur, nempe propter bonam fidem alterius tantum ex coniugibus.c.ex tenore. qui filij sint legit.c. peruenit.eodem titul. Duo tamen sunt necessaria.Primum,quod matrimonium fuerit bona fide contractum.Se-
2 cundum,quod sit in facie ecclesiæ† celebratum. ca. cum inhibitio.§.1.de clandest. despons.cap.2.qui filij sint legit.& ibi Doct.communiter:quibus conuenit Regia l.2. titu.decimoquinto.part.4.

Ideò dicti filij integrè,& omnino legitimi censentur,quo ad omnia,non ex parte.gl.in d.c.cum inhibitio.§.primo.quã commend.Georgi.Natan.in cap.quanuis pactum.de pact.in 6.col.2. Iason.in l.ex facto.colum.6.ff.de vulga.idem Ias. dicens hanc opinionem esse communem in consil 156.colũ. 2.vol.4.& consilio 168.col.3.eod.volum.similis est gloss. in cap.cum in captiuitate.34.quæst.1.quia verè sunt legitimi isti filij.quod in d.cap.ex tenore probatur.& Regia l.3.titu.3. par.4.& l.1.tit.13.ead.parti.notat Bald. in l. qui contra.C.de ince.nupti. Si verè legitimi sunt,pro parte legitimũ esse,& pro parte illegitimum,non conuenit.

Hinc infertur falsum esse quod Benedict.à Plũbino adno-
3 tauit in disputatione incipienti, statuto† Pisano.colũ. 3. dicens dictos filios esse fictè,& non verè legitimos. constat enim ratione matrimonij legitimos esse,& à radice copulæ coniugalis tales censeri:igitur verè legitimi sunt, non fictè. Cui opinioni contra Plumbinũ adstipulatur Regia l.1.ti.13. Partita.4.vbi dicit hos filios esse legitimos: igitur verè, non fictè sunt legitimi,quia verbum,esse,veritatẽ inducit: vt statim probabimus.§.seq.nu.26.

Secũdò infertur hosce filios legitimos esse quo ad feuda. Bald.in c.1.§.naturales.si de feud.fuer.contro.inter domi. & agnat.vas.& excludere substitutũ sub illa conditione,si institutus decesserit absque filiis legitimis,& naturalib.Curti.Iunior.consi.52.col.1.& cons.27.vtrobique Bal.sequutus.

Tertiò,infertur eosdẽ filios excludere substitutũ sub illa conditione,si institutus decesserit absque filiis legitimis, & naturalib.natis ex legitimo matrimonio. Hoc enim matrimoniũ legitimũ cẽsetur ex bona fide alterius:atq; ita Deci. respõdit cõsi.153.quem sequitur Caro.Mol.in Ale.consi.5. vol.7.Cui tamen subtiliter resistit Curt.Iun.consil.27. longius,consi.64.

4 Et hæc procedunt ita latè,vt bona fides† præsumatur interim dum non probatur mala fides.Bald.in d.l. qui contra. Hippoly.in l.qui ignorans.nume.19.ff.ad l.Cornel. de falsis. siquidem & ad præscribendum bona fides præsumitur.gl.in cap.fi.& in cap.sanctorum.& in cap.si diligenti.de prescript. Bart.& ibi Balbus in l.Celsus.ff.de vsucapio.5.par. repetitio. Ias.in §.sed istæ.insti.de actioni.nu.99.Curt.Senior consi.71. col.4 Curt.Iunior consil.28.col.2.& Alc.reg.3. de præsump. 5.præ.Imò & in causa matrimoniali prçsumitur bona fides,
5 etiam† lite pendente super matrimonio.tex.optimus in cap. 2.qui filij sint legit.vbi Doct.ex eo hanc assertionẽ colligũt. Cui tamen obstat,quod lite pendente,& cõtestata præsumitur mala fides.l.sed si lege.§.si ante.& ibi.glo.ff. de petit.hæred.etiam præsumptionem iuris,& de iure,secundum Bart. ibi.quem sequũtur Anto.& alij in c.consultationib. de iure pat.Ex quo tenetur victus fructus rei petitæ post litem contestam perceptos restituere.glo.communiter recepta in l.ex diuerso.ff.de rei vendi.& in cap.grauis.de rest.spol.l.certum. C.de rei vẽd.etiam si habuerit iustã causam litigandi,& eam habuisse probare velit.Rota in nouis decisi. 182.sensit Bart. post gl.ibi in d.§.si. antè.Verum lite etiam contestata præsumitur bona fides in matrimonio.ita Anchar.& ibi Præp.expresse notant in d.cap.2.qui filij sint leg.pro quib. est text.in capi.2.vt lite pend.ex quo pendente lite permittitur litigantib.super matrimonio carnalis copula,quam minimè ecclesia permitteret,si mala fides prçsumeretur.cap. inquisitioni. de senten.excom.Nec faciliter dari debet præsumptio delicti.l.merito.ff.pro socio.quam rationem Hosti.& Abb.sentiunt:sed nimis negligenter eam expediunt in d.c.2. Quod si victus fructus reddere tenetur,quos ex re petita lite contestata percepit:ideo cõtigit:quia ex re aliena eos percepit, ac lite contestata tenetur eos diligentius quàm antea custodire,& conseruare.ita vt ad hunc effectum restituendi fructus victus possessor malæ fidei præsumatur.siquidẽ quo ad alia bona fides in eo præsumitur:fructus enim illos facit suos, quos non fecisset si esset prædo,& malæ fidei possessor.Nec sequitur tenetur fructus restituere:igitur deliquit eos percipiendo:mirum ergo nõ erit,si prçsumatur malç fidei possessor quo ad effectum restituendi fructus, cum tunc nulla sit prçsumptio delicti ad hoc necessaria: non tamen præsumitur malæ fidei possessor lite contestata ipse litigans super matrimonio, si eo vtatur,cum delictum omnino præsumeretur. Ex quo deducitur rectè hanc rem perpendisse Bar.Brixi.quæstione Dominicali septuagesimaquarta. quẽ comprobat

Universidad de Deusto Biblioteca

6 comprobat †Præpo.in d.c.2.col.2.per tex.ibi dicens filios na
tos,ſeu conceptos ante ſententiam pendente lite legitimos eſſe,quanuis eorum parentes ante conceptionem à iudice eſſent excommunicati propter contumaciam in non comparendo commiſſam.Quibus tamen poſtea litem proſequutis pronuntiatum fuit matrimonium minimè valuiſſe.

Secundo, ex præmiſſis etiam conſtat appellatione pen-
7 dente à ſententia lata contra †matrimonium filios conceptos legitimos eſſe.Io.And.Præp.& Card.in d.c.2.& Henri. in c.ex tenore.qui filij ſint legi.argumento tex.in l.1.ad finē. ff.ad Turpil.c.venientes,de iureiur.c.non ſolum.de appel.in 6.vbi probatur ſententiam appellatione ſuſpendi quo ad eius effectus.

Tertio idem eſſe dicendum videtur de filijs conceptis poſt hanc ſententiam pendente termino decem dierum dato à iure ad appellandum.c.non ſolum.in prin.de appell. in 6.his tamen duobus caſibus proximis non eſt præſumenda bona fides,ſed mala:propter autoritatem ſententiæ. c. in præſentia.de renunt.clemen.1.de ſequeſtr.poſſ.l.ſi inſtituta.§.de inofficioſo.ff.de inof.teſta. Ex quibus appellatione pendente adhuc ſententia habet maximam autoritatem,licet nondū ſit ſortita effectum rei iudicatæ: ſic pro ea ſententia præſumitur,quanuis non operetur tranſlationem oneris probandi in aduerſarium,ex traditis per Deci.in rub.de appe. col.4. eundē in capitulo quoniam contra.de probatio.nu. 32.& ibi Feli.nu.31.& Alci.de preſump.reg.3.præſump. 9. non tamen eſt ita planè recedendum à prædictis duabus concluſionib.propter poſſeſſionem cohabitationis coniugalis,tametſi apud me ſint dubiæ.

8 Hinc infertur non optimè reſpondiſſe Pau.de Caſt.conſ. 354.1.volumin.matrimonium ſecundum bona fide cenſeri contractum pendente lite, & appellatione à ſententia lata contra primū.Hoc etenim Feli.reprobat in c.lator.nu.17.de re iud.& merito,ob primum matrimoniū ſuper quo lis pendet.arg.c.cum apoſtolica.de ſponſ.aliud enim eſt præſumere bonam fidem in cōiugib.pēdēte lite ſuper eodē matrimonio:aliud in his,qui ſecundum matrimoniū contrahūt in iniuriā primi matrimonij,quod adhuc in lite verſatur.notant Imo.conſ.125.gl.fi.& ibi Ab.in c.tenor.paulo ante citato.& Domi.conſ.79.Imo ipſe Feli.amplius aſſeuerat idē eſſe quo ad malā fidē præſumēdā,ſi ſecundum matrimonium contractum eſſet pendente lite ſuper primo, quod fuerit diſſolutū ſententia,à quo non fuit appellatum , nec tamen tranſierat in rē iudicatam,quia in matrimoniali cauſa lata fuerat. Nā ex quo fuit iam cœpta lis ſuper prioris ſententiæ reſciſſione, ſatis coadiuuatur præſumptio malæfidei,& idem Abb. not. in d.c.tenor.nu.9.

Hinc etiam apertiſſimum eſt ſententiam latam pro ipſo coniugio bonæfidei abſque dubio præſumptionem inducere.Nā ſi pendente lite ante ſententiam tempore quo expectatur dubius euētus litis præſumitur bona fides:igitur lata ſentētia pro matrimonio,fortiori ratione, & cōiectura præſumetur,etiam ſi ſit lata per falſos teſtes etiam corruptos pecunia,ipſo tamen cōiuge ignorante,quod eleganter notat Ancharra.in c.perlatum.qui filij ſint legitimi.dicens ſententiam diuortij in primo matrimonio conſtituere præſumptionem bonæ fidei in eo,qui cum ſoluta à lege prioris coniugij,ex ratione illius ſententiæ matrimonium contrahit,etiam ſi ſententia ſit lata ex falſis teſtib.& pecunia corruptis.

Ex his,& illud explicari poteſt,an ex errore iuris matrimonium contractum hunc operetur effectum,& Abb.in c.refe
9 rente.†qui filij ſint legit.hoc dubiū reliquit indeciſum : quibuſdam tamen videtur filios conceptos ex tali matrimonio legitimos eſſe. per tex. in l.qui in prouincia.ff.de ritu nup.§. 1.vbi à iure prædicti filij legitimi efficiuntur, accedente etiā longo tempore, quo matrimonium ſtetit copulatum,& ita Bald.Noue l.illū tex.intelligit in tract.de dote.par. 11.col.fi. Verū quia ipſe exigit iuſtum errorem , adhuc ergo vlterius cōſiderandum cenſeo.Nam ſi iuris error ita iuſtus ſit, vt bonam fidem producat,non dubito ex matrimonio illo,etiam abſque longi temporis curſu,filios legitimos eſſe,cum & legitimi ſint ex alterius coniugis bona fide.per tex.in allegato c.ex tenore.quę bona fides ex iuris iuſto errore adeſt in matrimonio.Poteſt etenim iuris error bonā fidē producere,qn̄ erratur in dubia iuris deciſione,in qua intelligenda,etiā ipſi Docto.varias ꝓfeſſi ſunt opiniōes:aut qn̄ aliqua dictio in iure ambiguā habet interpretationē,etiā apud ipſos iuriſconſultos:is enim error iuſtus exiſtimari debet.tex.vbi Ab.& Imol.c.cū dilectus.de cōſuetu.idē Ab.illum tex.dicens notabilem.in cap.de quarta.de præſcriptio.col.3. & ſingul. Felin. ibi.& Bal.in l.Celſus.ff.de vſucap.4.notab.Curti.Iunior cōſ. ſexto.nu.vigeſimoſecundo. idem conſilio vigeſimooctauo columna 3.

Ex quibus infertur intellectus,& defenſio gl.in capi.perlatum.qui filij ſint legit.quam Abbas & Cardi. dicunt ſingul.
10 ex ea †notantes,ſententiam diuortij prioris matrimonij iuſtam cauſam ignorantiæ exhibere , vt ſecundum matrimoniū cōtrahatur,quanuis illa ſentētia nulla ſit. Id enim procedit,quando prædicta ſententia nō eſt manifeſtè nulla:ſed ſi eſſet manifeſtè nulla,ex ea non poſſet iuſta ignorantia iuris pretendi,per text.vbi gl.verb.cōprobata.hoc not.in c.per venerabilem.qui filij ſint legit.ita illum tex.intelligens, qui poteſt & aliter intelligi,ſi dicamus ibidem à prima ſententia diuortij appellatum fuiſſe,& ſecundum matrimonium contractū lite,& appellatione ſuper primo pēdente: quo quidē caſu mala fides in contrahentib.pręſumēda eſt, vt paulo ante dicebam.num.8.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Filij nati ex coitu fornicario,qui poterat coniugalis eſſe,ſi conſenſus acceſſiſſet:per ſubſequens matrimonium efficiuntur legitimi.*

2 *Filij prædicti legitimi fiunt per matrimoniū ſubſequens, ſiue natiuitatis,ſiue conceptionis tempore potuiſſent parentes matrimonium contrahere.*

3 *Aetas an ſit à die conceptionis,vel natiuitatis computanda?*

4 *Filij nati ex concubina,etiam non retenta domi efficiuntur legitimi ratione ſequentis matrimonij.*

5 *Filij nati ex concubina clerici in minorib.ordinib.conſtituti, etiam beneficium eccleſiaſticum habentis,legitimi fiunt per matrimonium ſubſequens.*

6 *Filij nati ex concubina Iudæa,vel Sarracena,non efficiuntur legitimi ratione matrimonij legitimè ſubſequentis.*

7 *Filij per coniugium ſubſequens,legitimi efficiuntur,etiam ſi nati fuerint ante matrimonij contractum.*

8 *Filij efficiuntur legitimi ſubſequuto inter parentes matrimonio,etiam ſi non interceſſerint nuptialia inſtrumenta.*

9 *Filij matrimonio ſequuto legitimi efficiuntur, etiam ſi parentes ſint genere,vel fortuna diſpares.*

10 *Filij matrimonio ſequuto inter eorum parentes , etiam ſenes,& in mortis extremo tempore conſtitutos,legitimi cenſentur.*

11 *Infirmus prope ipſam mortem exiſtens matrimonium iure optimo cōtrahere poteſt.*

12 *Filij legitimi fiunt per matrimonium ſubſequens, etiam ſine parētum conſenſu,imo ipſis contradicentib.& repugnantibus.*

13 *Legitimatio filiorum exigit parentum conſenſum, ipſorumque filiorum.*

14 *Ingratitudinis ratione minimè reuocatur filiorum legitimatio , quæ ratione ſequuti coniugij à iure facta fuit.*

15 *Filij legitimi cenſentur ex matrimonio ſequuto inter eorum parentes,etiam ſi poſt eorum natiuitatem aliud matrimonium contractum fuerit.*

16 *Filij cōcepti ex coniugato,ipſa matre ſoluta , & ignorante,an legitimi fiant per matrimonium poſtea legitimè ſubſequutum.*

17 *Bona fides parentis in concubinatu an reddat ipſam prolem naturalem?*

18 *Legitimatio ratione ſubſequentis matrimonij eſt tantum iure humano inducta.*

19 *Nepos ex filio præmortuo an fiat legitimus , ex matrimonio inter auum,& auiam contracto?*

20 *Nepos reſcripto principis auo legitimus efficitur , etiam poſt patris mortem.*

21 *Filius ex ſubſequenti matrimonio ita legitimus efficitur , vt quo ad omnia legitimus ſit cenſendus.*

22 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium,ad retractum admittendus eſt.*

23 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium,admittitur ad eccleſiaſticam emphyteuſim.*

24 *Legitimatus per ſubſequens matrimoniū,in Epiſcopum eligi poteſt.*

25 *Legitimatus per ſubſequēs matrimonium etiam in reb.municipalib. legitimus cenſetur.*

26 *Legitimatus per matrimoniū ſubſequēs verè nō fictè legitimus eſt.*

27 *Legitimatus per matrimonium ſubſequens ad feuda admittendus eſt.*

28 *Legitimatus per matrimonium ſubſequens, an ſit primogenitus cenſendus,excluſo fratre poſtea ex matrimonio legitimo ante ſecundum coniugium nato?*

29 *Legitimatio per ſubſequēs matrimonium,reuocat donationē ex conſtitutione l.ſi vnquam C.de reuocand.don.*

30 *Legitimatus per ſubſequens matrimonium, an ſit dicendus natus ex matrimo.legiti.*

EX §. SE-

§. SECVNDVS.

NEC TANTVM ILLA proles cenſetur legitima,quæ ex matrimonio concepta fuit ſed & ratione matrimonij ſubſequētis filij antea ex coi
1 tu fornicario † nati efficiuntur legitimi.ca.tanta. qui filij ſint legit.l.cum quis.C.de natur.liber.quibus conuenit Regi.l.j.tit.13.par.4.Eſt tamen hic fauor à iure Pōtificio matrimonio impenſus,pluribus ornandus , atque explicandus interpretationibus.Primo enim eſt intelligēda dicta cōſtitutio in filijs natis ex coitu,qui poterat eſſe coniugalis inter parentes,ſi conſenſus ab eis præſtitus foret. quod probatur in d.c.tanta.in 2.par.vbi Docto.id aſſerunt communiter & pulchrè Theophilus in §.fi. inſt. de nup. Sed eſt in hoc egregia dubitatio, vtrum ſit ſatis,quod tempore natiuitatis coitus potuerit eſſe coniugalis,an præciſè exigatur conceptionis tempore coniugium potuiſſe contrahi inter parentes.Et Saly.in l.filium.C.de ſuis,& legit.hæred.conceptionis tempore matrimonium contrahi potuiſſe præciſè exigit.& Ant.Roſel.de legitimat.col.8.& 9. quib. adiungenda eſt Cini,ac Pau.Caſt.ſententia in l.ex libera.C.de ſuis & legit.hæred.qui tenent filios conceptos ex matrimonio nullo:cuius eſt poſtmodum diſpenſatio ſequuta,non eſſe legitimos,etiā ſi naſcantur poſt obtentam diſpenſationem. His etiam ſuffragatur l.Paulus.ff.de ſtatu hom. vbi tempus conceptionis eſt conſiderandum quo ad filiorum ſtatum,etiam ſi eis hoc non ſit vtile : quod conſtat , quia tempore natiuitatis ibi ex iure ciuili matrimonium erat legitimum, non tamen tēpore conceptionis, & ſubdit iuriſconſultus iuſtos non eſſe liberos:ergo in hac noſtra controuerſia ex illa lege dicendū erit:attendi debere tempus conceptionis,ita vt tunc potuerit matrimonium contrahi,nec ſatis eſſe, quod potuerit cōtingere tempore natiuitatis. Quo fit , vt gl.in cap.2.qui filij ſint legitimi.egregiè in illius l.Paulus inductione errauerit, ex ea colligens,tempus conceptionis attendendum eſſe, cū de commodo alicuius tractatur. Probatur etiam prædicta principalis opini.in l.& ſi contra.vbi gl.C.de nup.& in l.ex libera.C.de ſuis,& legiti.hæredib.optimus tex.in l.8.ti.13.par. 6.ibi genuerit.

2 Cōtrariam † ſententiam,imo quod ſit ſatis,vel tempore conceptionis,vel natiuitatis , matrimonium inter parentes contrahi potuiſſe,ſuadet l.qui in vtero. ff. de ſtat. homi. vbi iuriſconſultus fœtum exiſtentem in vtero,natum exiſtimat ſi fœtui hoc ſit vtile,alioqui non exiſtimari natum,conſtat. idem probat gl.quam Docto.ibi ſequuntur in d.c.2.igitur ſi filij nati,vel concepti tempore,quo pater,& mater matrimonium cōtrahere legitimè potuiſſent ex matrimonio ſequuto legitimi efficiuntur:ita Hoſtien.Ioan.And.Ant.nume.17. & Card.in d.c.tāta.Saly.in l.nuper.C.de natural.liber. vbi tex. hanc opinionem probat, quam communem eſſe exiſtimo, cui & Henri.adhæret.in c.ex tenore.qui filij ſint legiti. optimus tex. in l.ſeruorum.§.fin.ff.de ſtatu homi.& §.ſufficit.inſtit.de ingenuis.quibus conſtat quo ad filiorum libertatem, ſtatum matris,tempore conceptionis,vel natiuitatis attendi.& l.Regia.11.in Taurinis ſanctionibus.l.9.tit.8.lib.5.Recopil. hæc ipſa opinio in matrimonio comprobatur. Nec obſtat l.Paulus.quia in eo caſu,nec tempore natiuitatis matrimonium erat legitimum.Nam & ſi potuit tunc contrahi,legitimè,tamen contractum prius eo tempore , quo minimè licebat,non fuit nouo conſenſu , legitimo tempore confirmatum,atque item Regia l.8.eſt ita intelligenda,vt alternatim,vel conceptionem,vel natiuitatem expectemus,ex aliarum legum additione,qua lex illa ſupplenda eſt,coadiuuante d.l.nuper.Cætera autem,quæ pro prima opinione adduximus,parum obſtant,ſiquidem illa iura hanc quæſtionem directè non attingunt.Doct.verò autoritates negari poſſunt. nec eſt admittenda in hoc dubio diſtinctio Albe.in dicta l. Paulus.quia nec iure probatur : neque ab alijs recepta fuit. ✠ Cæterum poſt huius operis quartam editionem Franciſcus Sarmentus,vir genere,iudicio,& eruditione illuſtris,tres ſelectarum libros in publicum emiſit, quorum in primo, & c.5.nu.10.ab hac opinione,quam ego cōmmunem eſſe dixi contrariam ſequutus planè diſcedit.Cuius rationibus ingenue fateor,me dubium eſſe,an & hæc communis opinio vera ſit:atque ideo lectorem admoneo,vt & in iudicando,& cōſulendo cautè,& cum iudicio quæſtionem iſtam diffinire velit.Sed & ſi is autor eodem in capite,quæ ſtatim ipſe num. 5. ſcripſit,improbare fuerit conatus,mihi profecto non probātur quæ contra noſtram ſententiam adducit. ✠

Non tamen omiſerim ex vſu loquēdi, vel loquētis mēte
3 quandoque conſiderandam eſſe †natiuitatem, nō cōceptionē.ex quo falſa eſt opinio gl.in reg.Cancel. decimaſeptima. dicentis,annos ætatis eſſe à die conceptionis cōputandos, ſi id vtile ſit ei,de cuius ætate tractatur.Ego enim hanc ſententiam adeò à vero deuiare exiſtimo,vt nihil hac in re falſius dici poſſe libenter aſſeram. Frequentiſſimum quidem eſt , ætatis annos à natiuitate , non à conceptione connumerari.

Secūdò intelligenda eſt cap.tanta.deciſio,etiam ſi filij ſint nati ex coitu fornicario,domi minimè cohabitante concu
4 bina.†cum inter hanc concubinam , & virum matrimoniū legitimè contrahi poſſit.gl.quæ expreſſim hoc ipſum notat in cap.innotuit.de electio.& ibi Abb.idē Abb.& Doct.in d. c.tanta.Ioann.Andr.in regu.ſine culpa.de reg.iur. in 6.col.7. quod alibi à ſuis principiis deducemus:nēpè hoc eod.ca.§.4. num.2.& ſequenti.

Tertiò eſt idem intelligendum, etiam ſi filij naſcantur ex carnali copula quā cum eorum matre clericus in minorib.
5 ordinib.conſtitutus habuit,†etiam ſi is eo tempore eccleſiaſticum beneficium obtineret,ex Ioan.Andre. in d.regu.ſine culpa.colum.3.Bal in c.1.§.naturales.ſi de feud. fuerit cōtro. inter domi.& agnat.vaſ.Præpo.in d.c.tanta.9.col.glo.in Pragmat.Sanctio.titul.de concubinariis.§.ipſas.verb.arcere.Nicola.de Vbaldis in tracta.de ſucceſſ.ab inteſta.col.20. licet in clerico in minorib.conſtituto eccleſiaſticum beneficiū habente contrarium aſſerat Bart.in l.penul.ff.de cōcubi.Ludouic.de Sardis in tract.de legitimatio.2.parte.§.de legitim.per ſubſeque.matrimo.q.3.Ant.Roſellus lib.1.legitimationum. col.4.Ioan.Lupi in l.9.Tauri.nu.39.idem in cap. per veſtras. 3.notab.§.21.nume. 21.de donat.inter vir.& vxor.vbi hanc Bar.opinionem falſo tribuit Ioan.Andre. in d.reg.ſine culpa. ✠ Et hæc quidē Ioan.Andr.ſentētia vera eſt,etiā ſi Bal.in l. parētes.ff.de in ius vocand.hūc filiū,de quo tractamus ſpurium eſſe,& dici exiſtimauerit. ✠

Quartò ex his conſtat filios ſuſceptos à monacho, vel moniali intra annum probationis per matrimonium ſubſequens legitimos effici,quia tempore conceptionis parentes coniugium contrahere poterant.quod Prępo. fatetur in di. ca.tanta.col.20.& Ioan.Lupi in l.9.Tauri.nu.41.

Quintò, intellige dictam legitimationem ex præmiſſis
6 induci,quando concubina,ex qua genuit filium †Chriſtianus,erat tempore cōceptionis,vel natiuitatis catholica, ſeu Chriſti fidē profeſſa:ſecus ſi eſſet Sarracena,Iudæa,vel aliàs infidelis.Nam quanuis poſtea fidem Chriſti ſuſcipiat,nō efficitur filius legitimus.ex matrimonio ſubſequenti.Hoſtieſ. Ioan.Andr.Anto.Card.& Abb.in d.cap.tanta. quorum opinio probatur ex eo,quod nec tempore conceptionis,nec natiuitatis poterat inter parentes legitimè cōtrahi coniugiū, quod alibi diximus : tametſi ab hac quinta interpretatione recedant Calde.in d.ca.tanta.& Ant.Roſell.lib.primo.de legitimat.col.9.

Sextò,ſubinfertur ex his,filios effici legitimos per ſubſequens matrimonium,ſiue ſint nati matrimonio ipſo non
7 dum contracto,ſiue eis conceptis,†& adhuc in vtero exiſtētibus,matrimonium contrahatur.ita Ioan.And. in d.c.tāta. cui cæteri aſſentiuntur:& probatur in l.nuper.C.de natur.liber.& in §.ſufficit.inſti.de ingenu.Id enim tantum aduertendū erit,potuiſſe parentes ex conſenſu dictam conceptionis copulam,vel ex ea ſequutam natiuitatem,proprio cōiugio honeſtare.

Septimò,intellige id procedere etiam ſi in matrimonio
8 ſubſequuto,non interueniant nuptialia inſtrumenta,†quæ quanuis iure ciuili exigatur,iure tamen Pontificio, cui ſtandum eſt,non ſunt neceſſaria,vt matrimonium valeat.gloſſ. in c.1.30.q.6.Abb.& alij in d.c.tanta.Angel.Areti.in §.fi.inſt. de nuptiis.Iaſ.conſ.168.nu.7.vol.4.Deci.conſi.155.col.2.dicens hanc opinio.eſſe communem.idem aſſerit Præp.colū. 15.in d.ca.tanta.addit tamen hanc opinionem communem procedere,quo ad matrimonij vim,& valorem,atque filiorum legitimationem ſimplicem,& canonicam, non tamen quoad filiorum ſucceſſionem quę in locis imperiali ditioni ſubiectis filiis non defertur,niſi in matrimonio nuptialia inſtrumenta confecta fuerint.idē voluit Ang.Peruſius cōſi. 29.Bald.in l.ſi qua illuſtris.C. ad Orfic. verſ. item notat.Lucas de Penna in l.4.col.2.C.de his qui ſpon.mun. ſubier.lib. 10.Soc.Iunior cōſi.52.col.2.& Curti.Iunior cōſ.136.col.2. 1.vol.conſi.vbi protitetur hoc eſſe cōmuniter receptum.Verū ego nō arbitror hanc Angeli ſententiā ita frequēter receptam eſſe,vt eam ſeruandam fore exiſtimem:vix enim eam procedere cōpertum habeo:ſiquidē ratione matrimonij filij cenſendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

lij censendi sunt legitimi,etiá in foro Cæsaris:ad matrimonium iure Pontificio iudicaturnon Cęsareovt constat:ideo Angeli opinionem reprobant Alex.in l.ex facto.§. si quis rogatus.nu. 19.ff.ad Treb.& Iaſ.in l.generaliter.§. cum autē. pe. col.C.de inſtit.& ſubſt.quorum opinionem communem eſſe fatetur Caro.Rui.conſ.211.col.1.eam etiam ſequitur Pariſi.conſ.13. nu. 49. vol. 2. dicens non eſſe ab ea recedendū. nec ab hoc diſſentiunt Ang. Aret.& Dec.paulo ante citati: imo idem probare videntur.

Octauo, principaliter hoc intellige procedere, etiam ſi
9 parentes ſint diſpares genere,& diuitijs:† nihil enim hoc refert ad coniugium,cuius ratione filij legitimi efficiuntur ex ſententia Nico.de Vbal.in tract.de ſucceſ.ab inteſtat.col.16. Iaſ.conſ.234.2.vol.Io.Lup.in c.per veſtras.3.notab.§.21.nu. 27.de dona.inter vir.& vxo.Licet Ang.per tex.ibi contrariū teneat in auth.quib.mod.natur.effic.leg.§.ſed aliud.accedūt Pau.de Monte Pico.in l.Titia cum teſtamento.in §.Titia cum nuberet.nu.52.ff.de legat.2.& Curti.Iunior conſ.136.Caro. Ruin.conſ.211.vol.1.nu.5 Soci.Iunior.conſ.52.col.2.vol.1. dicens Ang.opinionem communem eſſe.nu. 10.tex.tamen in d.§.ſed aliud.in meretrice loquitur, quo caſu non eſt certum,ex quo viro ſit ſuſcepta proles. vt illum tex. Iaſ.intellexit in d.conſi.234.Sed aptius eiuſdem tex.interpretationem exponens Angel.ſententiam refellit Emanuel à Coſta Luſitanus, qui ius ciuile, apud Coimbricam magno cum nomine publicè docet in §.& quid ſi tantum.2.par.nu.98.ff.de lib.& poſth.

Nono prædictam legitimationem intellige à iure con-
10 cedi ratione matrimonij,etiam† contracti ab infirmo prope ipſam mortem,vel à ſene decrepito,cum concubina.Hoc enim coniugium validum eſt:igitur eius cauſa proles ſuſceptа erit legitima.quod Io.And. notat in regu. ſine culpa. de regu.iur.3.col.Abb.in c.2.de fri.Io.And.Ant.Præp.in d.c. tā ta.Alber.in l.cum quis.C.de natur.liber.Cinus in l.nuper. C. eo.ti.Lud.de Sard.in tract. de legitimatio. prima legitimati. in princip.quam opinionem dicit eſſe communem Alexan. in l.ſi quis poſthumos.1.col.ff.de liber.& poſth. & laſo. in l. ſed eſt quæſitum,ff eo.ti.Pau.Pari.conſ.13.vol.1.nu. 68. Huc etiam tendit tametſi dubius Ant.Roſel.in tract.de legitimatio.col. 12. Nec videtur fraude illa matrimonium contractum eſſe: nullam enim iniuriam alteri irrogat, qui iure ſuo vtitur.Vnde filius ex prædicto matrimonio legitimatus excludit ſubſtitutum ſub conditione ,ſi inſtitutus ſine liberis legitimis deceſſerit.ita Alex.& Iaſin dictis locis ſcribunt Feli.in c. in præſentia. de probatio.nu. 36.& Franciſc.à Ripa in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.ff.ad Treb.nu.48. Cæterum *Bald.* in l.nuper.C.de natu.lib.& in l.eam quam.C.de fideicommiſ. col.7.diuerſum notat.Cui ſuffragatur tex. in d.l.nup. vbi matrimonium ſuſceptam prolem reddit legitimam, quādo cō trahitur ſpe prolis.item tex.optimus in c.2. de frigid. dicens matrimonium contrahi non poſſe ab eo,quigenerare mini me valet.Sed horum primo reſpondeo ſatis eſſe,& dici hoc matrimonium contractum ſpe prolis , quia contrahitur ad ſuſcipiendā prolem legitimā ratione matrimonij , quæ ſuſcepta fuerat ex illegitimo coitu.ita Cardina.in d.c.tanta.dictum text.intellexit, & ſenſit *Bald.*in c.innotuit. de elect.col. penu.Secundo reſpondere poſſum ea ratione,qua matrimonium contrahi non poteſt ab eo qui ex naturali , & propria
11 vi,non†valet gignere,nēpe à frigido:poteſt tamen contrahi ab eo qui ex natura,& propria virtute generare poteſt,atque ad id habitum habet:quamuis eius exercitium ſit ſenectute ſuſpenſum : cum is habitus poſſit quandoque reduci ad exercitium,vt voluit Abb in c.2.de frigid.vbi gl. aſſerit à ſene matrimonium contrahi poſſe.l.pen.& ibi gl.C. de nup. ſicuti & ab infirmo,qui cauſa morbi eſſet impeditus gigne re.Huic opinioni accedit quod D.Ambroſi. ſcribit in Lucā. c.1.cum enim,inquit,ætas naturæ ſit , non natura ætatis , fit plerunque,vt ætas impediat naturam,non eſt tamen irratio nabile,vt minor cauſa cedat maiori : & potior prærogatiua naturæ,ſum inferioris excludat gratis.Hæc Ambroſius.Sed & ſteriliter ſeminantes contrahere matrimonium poſſunt. Si non in officium naturæ,ſaltem in remedium concupiſcē riæ.S.Tho.in 4.ſenten.34.q. 2. qui de viri ſterili ſemine tractat. ✠ Ex quibus hic nouus intellectus admittendus eſt, quem & Pariſi.à fraudis præſumptione excuſat in dicto conſilio 13.& ſeq.nu.34.volu.1.licet Carol. Rui.conſ.211.vol. 1.ab eo diſcedat ex eo,quod fraudis præſumptionēadmittat. ✠ De fœminis autem,quæ ſteriles à ſacra ſcriptura dicuntur,& concepiſſe memorantur,tradidere Augu. lib. 1.ſup..Geneſ.quæſtione 35.Hieron.y.& S.Thom.ad Roma.cap. 4.idem Thomas ad Hebræ.capitulo 11.lectione vtrobique tertia. ✠

Decimo ita ſunt prædicta intelligenda, vt ipſis parenti-
12 tempore coniugalis contractus†repugnantib.eorū filiationē matrimonij ſint legitimi.Nam huic matrimonij fauri parentes ipſi renuntiare non poſſunt.Imo nec ipſi filij,tereſt enim reipublicæ hanc legitimationem fieri. argumē cap.inter cętera.22.q.4.igitur nec parentes,nec filij renunti re valent huic conſtitutioni,ex ca. ſi diligenti. de foro com-
13 pe.l.ſi quis in conſcribendo.C.de pact.Ex quib. infertur intellectus ad tex.in authen.quib.mod.natur.effi.ſui.§. ſi vero is,qui probat filios illegitimos non poſſe contradicentibus parentib.legitimos fieri:ſicut & è conuerſo inquit text.eſſe neceſſariam filiorū voluntatem,vt legitimi efficiantur. qui text.dicit ſingul.Rom.in ſingu.688.dicens ſufficere ſcientiā & taciturnitatem ipſius filij.quod & laſo.notat conſil.158. colum.4.vol.3.gl.in l.in adoptionib.ff.de adoptio.cuius mi minit Deci.conſi.55.nu.7.ex qua probatur legitimationem infantis,& ſi fieri poſſit,quod Azo notauit in ſumma. C.de emancipa.libe. ratam tamen haberi ex eo,quod accedente ætate legitima ipſe legitimatus tacet ſciens ſe legitimum effectum.Sic & Bar.eſt intellligendus in l.ſi.ff.de his,qui ſunt. fui.dicens infantem poſſe natalib.reſtitui abſque eius cōſenſu.quod latè tractat *Barba.*cōſi.44.vol.2.Hæc tamen omnia non ſunt neceſſaria in legitimatione,quę ex contractu matrimonij fit,ſecundum Ange.conſi.17.col.2.Salycc.in diſputatione incipienti,Mediolanenſis quidam.2.dubio. arti. Præpo.in di.cap.tanta.quæſt.duodecima.& Ioan.Lupi in per veſtras.3.notab.§.21.nu. 17. Hinc errare opinor Guil. Alber.*Bal.*& Paul.in l.ſcire leges.aliàs in l.benignius.ff.de gib.volentes in legitimatione per ſubſequens matrimoniū requiri,filiorum conſenſum:quos ſequitur Barba. in Cons. acutiſſimi.fol.27.col.4.C.de fideicommiſſ.Nico.Boer.deciſ. 160.falſo ad id alios autores adducens.Ex his etiam cauendum eſt à Ludo.de Sardis in tract.de legitima.primo modo cap.incip.Tertio loco.& Ant.de Roſellis in tract.legitimat. part.1.colum.9.dicentibus,in hac legitimatione, quæ ſubſequenti matrimonio contingit,cōſenſum parentū expreſſum,vel tacitum exigi. quod ex vera interpretatione iuris probari nequit. ✠ Lectorem tamen admonere hoc in loco non erubeſcam, ſed neque ad eius iudicium prouocare,vt æquo animo expēdat,an ex his quæ hac in illatione ſcripſerim,exiſtimauerim,tex.in Auth.quib.mod.effici.ſui.§ generaliter.non loqui de legitimatione per ſubſequens matrimonium.

Nam & à viro doctiſſimo error hic mihi imputatur:cum nihil minus cogitauerim:qui hoc in §.verſic.7. de nuptialib inſtrumentis à iure ciuili,at nō iure canonico requiſitis,quo ad hanc legitimationem tractauerim : in hac verò illatione tantum id probare conatus ſum,conſenſum parentum,vel filiorum in hac legitimatione per ſubſequens matrimonii non exigi:idqueiure Pontificio : quamuis Authenticorum Nouellarum cōſenſum generaliter exigat:ſiue in hac legitimatione,ſiue in alia.Atque in hūc ſenſum me accepiſſe quæ in hoc verſi.adnotaui,apertius eſt.quā vt vlla inductione indigeat:vel ex ipſis,quos citaui,auctoribus. ✠

Poſtremò ex hoc intellectu deducitur exacta alterius
14 quæſtionis deciſio.cōſtat enim legitimationem propter ingratitudinem†filiorum reuocari.Bald.in cap. 1.§.filij nati.ſt de ſeu.fuer.contro.inter domi.& agna.vaſa. quem ſequuntur Cremenſ.ſing.19.Iaſ.in l.ex hoc iure.ff.de iuſt. & iur.nu. 54.& probatur ratione.Nam libertas æquiparatur legitimationi.§.1.in authē.vt liber.de cære.& in authe.quib.mod.natu.effi.legit.§.ſi quis ergo.& in §.liceat.Sed libertas ob ingratitudinem reuocatur,ergo & legitimatio.Sic Bald. ſequuntur Ripa in l.fin.colum.2 C.de reuo. dona. Gerardus de Petra ſancta in ſingu.1.Andr.Tiraquell.in l.ſi vnquam. C.de reuo.donat.verb.donatione largitus.nu.234.& Carol.Molin. in conſuet.Pariſienſib.tit.1.§.30.num.3.atque procedit hæc cōmunis opinio in his,quę ipſum patrem,eiuſque bona repiciūt:nā in cæteris adhuc iudicatur filius ille legitimus,etiā ſi patri ingratus extiterit.ex his,quæ Paul. Caſtr.notat in l.ex facto.ff.de vulga.

Verùm hæc omnia intelligenda ſunt in legitimatione,
quæ ex reſcripto principis,ſimilive pacto fit: illa enim , quæ ex ratione matrimonij ſubſequuti,à iure canonico ſtatuitur, ob ingratitudinē nō reuocatur,ſecundū Roma.ſing. 222.cuius ſententia ex dictis ſuprà infertur. Vndecimo eadem ratione Pontificij ſanctio eſt latius intelligenda , vt effectum habeat,nō tantū quando matrimonium ſubſequitur† inter
15 filiorum

filiorum parentes,nullo interim contracto coniugio,ſed & quando parentes aliud interim matrimonium contraxere, & tandem ab eo liberi ſecū cōiugale fœdus pacti ſunt,quod probatur.Nam tempore conceptionis, vel natiuitatis filiorum,copula illa ex conſenſu parentum potuit eſſe coniugalis,& nunc poteſt optimè coniugium contrahi:ergo filij antea nati per matrimonium efficiuntur legitimi. ita voluit Io.And.in d.reg.ſine culpa.cui conſentiunt Præpo.in d.c.tanta.q.7.& Nicol.de Vbald.de ſucceſ.ab inteſt.col.20.*Bart.*in l. pe.§.vxor.ff.ſo.mat.Iaſ.in l.Pomponius.§.quæſitum.ff. de adqui poſſ.probat tex.in Auth.quib.mod.natu.effi.legit.§.ſi verò ſolummodo.ad finem.quam opinionem ſarentur eſſe cōmunem Pau.Caſt.in d.§.quæſitum.And.Tiraq. de primogē. quæſt.34.nu.2.idem Tiraq.in l.boues.§. hoc ſermone.De verbo.ſignificat limit.3.nu.17.Ant.Roſel.in tracta. legitimatio num.col.15.Ferd.Loazes Herdēſis epiſcopus in tract. de matri.12.dubio.nu.18.Caro.Molin.in conſu.Pari.tit.1.§.8.in gl. 1.quæſtio.ſeptima.Ludouic.de Sardis in tract.legitima. primo modo legit.quæſt.ſecunda, quamuis ab hac opinione recedat.Poſt Lucam de Penna in l.4.C.de his,qui ſp.pub.mun. ſub.quæſt.3.lib.20.

Duodecimo egregia hic verſatur dubitatio quid dicendum ſit de filio nato ex coniugato, & ſoluta,ipſa omnino ignorante virum illum eſſe coniugatum,an ſecuto matrimonio inter eosvalido,ille filius ſit legitimus.Et gl.in d.c.tanta. verſi.aliam,duas exponens opiniones, & contrarias, ſubdit in fine primam,veriorem eſſe: id eſt hunc filium ex hoc matrimonio effici legitimum.arg.c.ex tenore.qui filij ſint legi. vbi probatur ex matrimonio prolem eſſe ſuſceptam legitimè,etiam ſi matrimonium legitimum nō ſit, modo alter ex coniugatis credat matrimonium firmum eſſe. probat idem optimus tex.in c.quod nobis.qui filij ſint legiti.dicens filios natos etiam ante approbationem eccleſiæ ex matrimonio illicitè:id eſt clandeſtinè cōtracto,legitimos eſſe,ſi illud matrimonium ab eccleſia fuerit approbatum,quamuis verum matrimonium non fuerit,ob aliquod impedimentum, ſecū dumverum illius tex.ſenſum à Io.And.Ancha.Card.Ant.& Præp.ibi compr obatum.quem ſenſum communem eſſe fatentur Ant.Roſel.in tract.de legitimat.par.1. c.pe.poſt Ant. in d.c.quod nobis. licet in natis ante approbationem, contra teneāt Hoſt.Cald.& Abb.ibi &*Io Brune.*in tract.de ſpōſ. conclu.2.ampliat.3. & id contingit propter alterius bonam fidem.Ecce quod matrimonium ab initio illicitè contractū eſt ſufficiens ad efficiendum filios legitimos ſequuta approbatione eccleſiæ,ſic ergo copula ab initio illicita: & tamen ex bona fide alterius,nec adulterina,neque incęſta, ſequuto matrimonio legitimo debet cenſeri ſufficiens, vt filij legitimentur.vbi Ant.notat matrimonium putatiuum idem operari in legitimanda proſe, quod verum.qui expreſſius loquitur in c.tanta.nu.9.verſicul. aduerte. dum aſſerit matrimo-
17 nium verum ſubſequutum efficere † legitimam prolem ſuſceptam prius in concubinatu, ac eodem modo putatiuū idem efficere,vt ſi quis ex conſanguinea fornicario coitu ſilium ſuſcipiat,& tandem ignarum conſanguinitatis cum ea matrimonium contrahat,filius hic ex Ant. ſententia legitimatus erit ratione matrimonij. Ex quo infero non vulgarē intellectū ad tex.in d.c.ex tenore.ita,vt ignorantia alterius in cōcubinatu reddat prolē naturalē , ſicuti in matrimonio reddit legitimā.His rationib.hanc opinionē Ant.tribuit, & in dubio principali filiū legitimum eſſe exiſtimat Præpo. in d.c.quod nobis.col.3.Ant.de Roſellis poſt eum in tract. legitimationum,parte 1.c.penu.dicens ad hoc dictam gl.in præallegato. capitu. tanta.verb.aliam.ſing.eſſe: cui ſimilis eſt in capitu.non omnis.verb.contiuente.32.quæſ.ſecunda.cuius etiam opinionis autor eſt Hoſtien.in d.c.tanta.verb.aliā. Domi.conſ.66.colum.quarta.Ludouic.de Sardis in tracta.legitimatio.fol.nouo.columna ſecunda.& folio ſexto,columna ſecunda.Currius Iunior conſilio 27.numero octauo.& Guiliel.Caſſador.deciſ,vnica,de ſponſali.vbi fatetur hāc opinionem magis communem eſſe,vel ſaltem in re dubia ex interpretum controuerſia pro legitimatione prolis ſententiā ſecrendam,quemadmodum, & in Summo Prætorio Rotæ factum eſſe reſtatur. Contrariam tamen ſententiam probare videtur tex.in capitulo cum inhibitio.§.1.de clandeſt. deſp. quo ſtatuitur,etiam vtriuſque ignorantiam in matrimonio ciā contracto proli non prodeſſe,vt legitima ſit,ſi poſtea cū iugium diſſoluatur,quia eis imputatur quidquid ex opere illicito præter eorum cogitationem euenit.c.ſi. de homici. in 6.ca.tua.eod.titul.& hæc tandem opinio ſecundo loco in gloſſ.dict.capit.tanta.refertur.quam ibi Io.And.& Anto.ſequuntur.Abb.item & Rauena dicentes gl.eſſe ſing. Henr.in dicto ca.ex tenore.col.2.& quanuis dubius in hāc tamē ſententiam inclinat Roderi.Suarez in l.1.tit.6.lib.3.Fori.verſic. ad prædicta.Quod ſi à gl.tollantur dicta verba : ſed primum verius:quæ adiectitia eſſe Domini.credit in d.conſi.66.apertiſſimum eſt hāc opinionem à gl.ſelectam fuiſſe,non primā. Nec oberit dicere contrahentes clam operam exhibere rei illicitæ,& tamen ſequuta eccleſię approbatione,eis non imputari,quod præter eorum mentem ſucceſſerit.ea.quod no bis.qui filij ſint legit.Sed in hac quæſtione , quamuis ab initio parentes dederint operam rei illicitæ, tamen poſtmodū matrimonio ſequuto,nihil eſt ipſis parentib. imputandum: quod in priori copula præter alterius cogitationem contigerit. Maximum enim inter hæc duo diſcrimen eſt ex eo, quod copula fornicaria ſimpliciter eſt illicita,nec vnquam, etiam coniugio ſequuto,ab eccleſia approbatur. At clandeſtinum matrimonium vitium habet in modo contrahendi, opus tamen ipſum ſimpliciter eſt permiſſum , & randem ab eccleſia comprobatur vitio illo ſublato. Quinimò filios cōceptos ex inceſtu ignoranter cum concubina commiſſo.nō effici legitimos matrimonio ſequuto inter eorū parētes adhuc durāte ignorātia:aduerſus Ant.probat Soc. Iunior cōſ. 31.nu.41.& 74.vol.2.

Quibus addúcor,vt exiſtimem in exacta diſputatione,
18 hanc vltimam ſententiam†facilius recipiendam fore. Illud verò prętermittendum non eſt,Domini.in d.conſi. 66.falſò Ioan.Andr.in d.c.tanta pro prima opinione allegaſſe. Eodē ferè errore notandi ſunt Præpo.& Ant.Roſell.qui ad eandē Ant.de Butrio adducere conantur.

Decimotertio ſciendum eſt,legitimationem inductam ratione matrimonij,à Romano Pontifice iure humano fuiſſe ſtatutam,non iure diuino,nec naturali.Vnde poſſet conſtitutio d.c.tanta,contraria lege tolli.ſi id ratione iuſta legislatoris.placeret:etiam ſi laſo.conſi.234.vol.2.dixerit:à Roma nis Pontificib.dictā conſtitutionē reuocari non poſſe,quia iure diuino ſancita ſit.

Decimoquarto,hęc legitimatio ratione matrimonij eos filios complectitur,qui tempore coniugij contractiviuunt, non tamen mortuos,nec ex cis nepotes adhucviuentes.Cuius ſententiæ ratio eſſe poteſt iſta.Nemo enim poſt mortem legitimus efficitur,pater verò iam mortuus ex matrimonio legitimus non eſt:igitur nec nepos:cum pater incapax legitimationis impediat filium legitimum fieri,eo quod ex patris perſona iſthæc legitimatio ad filium perueniat.l.j.§.cęterum.ff.de acquir.poſſ.Prætereà,fictio duo exigit extrema habilia,extremum à quo,& extremum ad quod,ex frequentiſſima omnium ſententia in l.ſi is,qui pro emptore. ff.de vſuc. hic verò extremū ad quod eſt inhabile, & extinctum , quia filius iam obiit mortē:igitur fictio ex cap.tanta.ceſſat:Quibus adſtipulatur tex.iuncta gl.pen.in l.ſi is,qui.ff.de adoptio.
19 vbi nō poteſt quis adoprari in nepotē †ex filio mortuo.Atqueita in caſu cap.tanta.voluit Guiliel.Baldus, & Albe.in l. benignius ff.de leg.Paul.de Caſtr.in l ſcire.ff.eo.tit.idem in l. 1.§.cæterum ff.de acquire.poſſ.Ale.in l.Gallus §. ſi cius.ff.de liber.&poſthu.in fine.Iaſ.in d.l.ſi is,qui pro emptore.nu.12. Ant.Roſell° in tracta.de legitimat.col.12.& Hippol. in ſing. 121.poſt Lucam de Penna.in l.4.C.de his qui ſp.pub.munera ſub.q.2.lib.10.quorum opinio mihi diſplicet:video enim ab aliquo adoptatum,filio eius iam vita functo fratrē effici. l.ſi filium.ff.de gradib. ergo deficiente extremo ad quod,fictio locum habet.Vnde deficiente patre,poteſt nepos auo effici legitimus.Prętereà fauor matrimonij non patitur,nepotem minimè cenſeri legitimum coniugio ſubſequuto inter auum,& auiam.Quo ſit,vt Soc.in d.§.cius.colum. 2. aſſerat, cōtra Guiliel.& ſequaces , hos nepotes legitimos exiſtere, quod *Bal.*notat in c.innotuit.de electionib.col.pen. idē Guiliel.Bene.in c.Rainūcius.de teſtam.verb.& vxorem.nu.181. Alciat.parte 1.de præſumpt.ad finem.idem lib.3. paradox.c. 16.Nec obſtat ratio illa,quæ de extremis habilib. ad fictionem requiſitis,adducitur,quia id locum habet circa ea,quæ principaliter fingūtur.Satis enim eſt,extrema eſſe habilia, quo ad principalem fictionem,vt in noſtra quæſtione, circa matrimoniū,nō tamē eſt neceſſariū exactè conſiſtere extrema,quo ad ea,quæ conſequēter fingūtur.l. penul. ff.de ſuis, & legit.hæred.Bart.in d.l.ſi is,qui ,p emptore.3. oppo.& q.5. Bart.in l.fi.C.de ſent paſſ.Aret.& Soci.& Iaſ.dictā.Gallus.§. ei°.Nec opinio prima deducit ex l.ſi is q.ff. de adoptio. ibi.n. iuriſcōſulti°id tātū dicit nō poſſe quē inepotē adoptari, niſi exprimat ex quo filio nepos aſſumit.Et ſi Accurſi.ibi exigit filiū viuere,ad hūc effectū hoc requirit. vt filius adoptioni

conſentiat:cũ mortuo adoptante ille nepos incidat in illius
filij poteſtatem,& propter alia incommoda, quæ filio, & e-
ius proli euenire poſſunt,ex adoptione. Sed in legitimatio-
ne,quæ ex matrimonio inſurgit,hic conſenſus nõ eſt exigẽ-
dus:ergo non inconuenit hunc nepotem,de quo q.tractat,
20 legitimum† auis cenſeri. Nam & reſcripto principis nepos
auo legitimus efficitur patre ipſo defuncto.Bart.communi-
ter receptus in l.Gallus.§.nunc de lege.ff.de liber. & poſthu.
tametſi id,quod Bart.ſcribit,expeditiori ratione comprobe
tur.Sed & prædictis conuenit poſſe aliquem in nepotem a-
doptari ab eo qui nullum filium habet.l. adoptare.ff. de a-
doptione.
Decimoquinto dicta conſtitutio eſt ita intelligenda, vt
21 filius matrimonio ſubſequenti† legitimatus ſit quo ad om
nia perinde,ac ſi ab initio ex legitimo matrimonio conce-
ptus foret.gl.quã ibi omnes ſequuntur in d.c.tanta.idẽ pro-
bat.Regia l.12.inter Taurinas leges.& l.10.tit.8.lib.5.Recopi.
Decimoſexto hinc erit manifeſtum filium matrimonio
ſequenti legitimatum,maioribus ſuis,atque ex tranſuerſa
linea cognatis, legitimum ſucceſſorem eſſe eiſdem etiam
inteſtatis.quod Angel.expreſſim voluit conſ.20.
Decimoſeptimo ex hoc & illud conſtat filiũ ita effectum
22 legitimum,retrahere† poſſe res à conſanguineo venditas,
iure proximitatis ex lege Regia,quæ apud Hiſpanos propin-
quiori,tribuit ius retrahendi intra nouem dies rem auitam
à propinquo venditam eodem tamen pretio conſignato.
notat in hac ſpecie Guilie.Bened.in capit.Rainuntius de te-
ſta.verb.& vxorem.nu.181.
Decimooctauo eodem iure ſubinfertur hunc per matri
23 monium ſubſequens legitimatum,† admittendum eſſe ad
emphyteuſim eccleſiaſticam,quam pater habuerat, ac ſi fo-
ret ab initio ex matrimonio conceptus.ita Imol.in l. quod
dicitur.ff.de verb.oblig.Alex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.
ff.ad Treb.n.18.&ibi Ripa col.pe.Paul.Pariſi.cõſ.13.vol.2.n.
43.Tametſi ad hanc eccleſiaſticã emphyteuſim minimè ſit
admittendus filius reſcripto principis legitimatus. ſecundũ
Bal.in l.generaliter.§.cum autem.C.de inſtit.& ſubſtit.
Decimonono inde etiam deducitur,prædictum filium ex
24 matrimonio effectum† legitimũ abſque diſpenſatione in
epiſcopum eligi poſſe,atque epiſcopi dignitate inſigniri.gl.
in c.innotuit.de elect.vbi Ant.& alij,quos ſequit Nico.Boe-
ri.deciſi.159.col.2.& eſt opinio communis teſte Deci. in c.
cum in cunctis.col. 2. de elect.& Barba.in l.cum acutiſſimi.
C.de fideicom.fol.27.col.4.licet ab ea diſcedat.Nam & gl.ap
probata communiter in d.c.tanta.ad eccleſiaſticos quoſcũ-
que ordines eum legitimum cenſeri voluit, quam ibi dicũt
ſingu.Abb.& Rauena,atque hoc ipſum notauit Archid.in
c.Oſius.56.diſt.
Vigeſimo intelligenda eſt iſthæc conſtitutio,vt non tan
25 tum iure cõmuni ſit hic† filius admittendus ad ea, quæ le-
gitimis eodẽ iure deferuntur, ſed & ad ea quæ legibus mu-
nicipalibus ac ſtatutis legitimis filijs cõpetunt.quanuis ſta-
tuta ſint ſtrictæ interpretationis,nec ad fictum caſum exten
dantur.l.3.§.hæc verba.ff.de negoc.geſt.ita Abb.in d.c.tanta.
col.2.Ant.in c.per venerabilem.qui filij ſint legit.nu.16.Ca-
rol.Mol.in conſuetu.Pariſien.titu.1.§.8.gl. 1.nu.49.Nico.de
Vbal.de ſucceſ.ab inteſt.col.23.Boer.deci.159.col.2. dicẽtes
filium legitimum ratione ſubſequuti matrimonij, verè legi
timum eſſe;etiam ex rigore ſtrictæ ſignificationis.idem Bal.
voluit in l.cum acutiſſimi.C.de fideicom.col.1.Fort.in l.Gal
lus.§.& quid ſi tantum.ff.de lib.& poſth.col.127.Ant.col. 2.
Abb.5.in d.c.innotuit.& Dec.conſ.154.col.2. quanuis Ant.
ſibi parum conſtans in d. c.tanta.ab hac opinione diſcedat,
26 †eo quod hic filius ſubſequenti matrimonio effectus legi-
timus,ſictè,& non verè legitimus ſit.quod in dicto c. tanta.
probari quidam opinantur:dum tex.dicit: legitimi habean
tur:quaſi legitimi verè non ſint,ſed à lege,legitimos eſſe iu-
dicentur.Quibus vt ſatisfaciam,verba dictæ decretalis ſic e-
xiſtimo intelligenda fore, vt ſi conſideramus tempus à na-
tiuitate ad matrimonium,filius eo tempore fictè fuerit legi
timus,at ſi tempus matrimonij cõtracti attendatur,ex eo ve
rè cenſendus eſt legitimus,non fictè,ex Fortun.in dicto §.&
quid ſi tantum.col.126.Vnde tanta eſt vis matrimonij,vt fi-
lij antea geniti poſt cõtractũ matrimonij legitimi habeãtur.
i.ex tẽpore cõtractus filij prædicti,nati ex matrimonio legi-
timo cẽſeãt,ac verè legitimi iudicẽt.qd idẽ For.explicat.col.
123.& Lud.de Sar.in tract.de legitimati.primo modo legi.c.
4.Sic & ab Anto.diſſentit Barb.in d.l.cũ acutiſſi.fo.27.col.3.
Quib.addendus eſt Bald. in c.licet ad euitanda.de electio. di-
cẽs,quod verbũ habeantur.in his,quæ vera ſunt, præſignat
veritatem:in his verò,quæ non exiſtunt,fictionem.ſequitur
Bald.Iaſ.in l.ſi Ruffinus.C.de teſta.mil.ſtante etiam lege mu
nicipali,qua ſcholaſtici ciues habendi ſunt,quo ad ciuilita-
tem lex illa verum inducit,ſed quo ad natiuitatem fingit a-
pertè.His etiam addenda eſt Regi.l.1.titu.13.par.4.vbi dicit,
hos filios ſequuto matrimonio eſſe legitimos: verbum au-
tem,eſſe,veritatem præ ſe fert non fictionem.l.oſſa.§.ſi.ff.de
religi.& ſumptib.fune.quod paſſim in iure notari ſolet,ma
ximè in l.mercis appellatione.iuncta gl.ff.de verb.ſig.& in l.
ſi maritus.in 2.ff.de adulter.§.1.&ibi Bar.Imo in ſtatutis etiã
municipalib.appellatione filij nati ex matrimonio legitimo
admittendus eſt,& dic per ſubſequens matrimonium legi-
timatus quod ſtatim probabimus.
Vigeſimoprimo,tametſi reſcripto principis effectus legiti
27 mus minimè ſit† ad feuda admittendus.cap.2.§.naturales.ſi
de feu.fuer.contro.inter domi.& agna.vaſa. cum aliis, quæ
latè congerit And.Tiraq.lib.1.de retract.§.1.in gl.3.nu.6.idẽ
Tiraq.in tract.le mort.4.par.5.declarat.nu.8.& idẽ de nobili.
c.23.nu.16.& c.15.nu.18.& Carol.Moli.in conſuetud.Pariſi.
tit.1.§.8.in gl.1.q.8. Is tamen qui per matrimonium ſubſe-
quens legitimus eſt,ad ea dubio procul admittitur. ſecundũ
Abb.in d.c.innotuit.de electio.col.pen.Ioan.And.Abb.& a-
lios in capi.lator.qui filij ſint legit.nouiores in l. generaliter.
§.cum autem.C.de inſti.& ſubſti.Fortu.in d.§.& quid ſi tantũ.
col.129.& Nicol.Boer.deciſi.122.quorum opinio eſt cõmu
niter recepta,vt teſtantur Abb.in d.ca.tanta.col. 1.Alex.in l.
ex facto.§.ſi quis rogatus.n.18.ff.ad Trebel.& Deci.cõſi.15
Vigeſimoſecundo dictæ conſtitutionis interpretatio
28 magis dubia redditur,quod paſſim vtriuſque† iuris viri do-
ctiſſimi ancipiti quæſtione contendant,nũ ex lege, ſeu te-
ſtamento,quod primogenito bona aliqua ex primogenio
defert,filius primo natus ex concubina ſit præferendus ſecũ
do genito ex legitimo matrimonio,ſi poſtmodũ matrimo-
nio ſubſequenti legitimus efficiatur?Et Ioã.And.in reg.ſine
culpa.colum.10.de reg.iur.in 6.voluit,ſecundo natum hac
in ſpecie præferendũ eſſe in primogenio. quem ſequuntur
Anchar.Cardi.& Henr.in d.ca.tanta.Iaſ.in l.Gallus.§.& quid
ſi tantum.num.89.& ibi Alex.col.ſi.Galiaula num. 80.ff.de
liber.& poſth.Alber.in l.cum quis.C.de natura.lib.Nicol.de
Vbald.in tract.de ſucceſſ.ab inteſtat.fol.6.col.4. Marti. Lau-
denſ.in tract.de primogenit.fo.paruo.18.Ioan. Cirier.libr.1.
de primoge.q.14 & Carol.Molinę.in cõſue .Pariſienſ.tit.1.
§.8.in gl.1.q.7.Tiraquel.de primog.q.34.nu. 3.& nu.43.plu-
res ad hanc partem adducens.quam opinionem frequentio
ri Doct.calculo comprobatam ſuadet tex.in d.c.tanta.dicẽs,
poſt cõtractum matrimonij illum filium eſſe verè legitimũ:
igitur antea verè legitimus non eſt.Quo fit,vt ſecundo ge-
nitus ex matrimonio ſit primogenitus cenſendus: cum eo
tẽpore quo ipſe natus fuit,nullus eſſet primogenitus. quod
etiam Alciat.conſiderat lib.3.parad.cap.12. Probatur etiam
communis opinio. Nam legitimatio non trahitur retro in
præiudicium alicuius.§.liceat.in authe.quib.mo.natu.effi.le-
git.l.ſi mulier diuerterit.ff.ſolu.matrim.notant omnes in d.
§.& quid ſi tantum.& tamen ſecundo legitimè nato ſtatim
ius fuit adquiſitum probabili ſpe. cap. quamuis. de reſcript.
in 6.igitur in tanti iuris præiudicium iniquum eſt, legitima-
tionẽ iſtam,quæ ex matrimonio ſequẽti conſtituitur, fictio
ne quadam,ad natalitia deduci.
Verùm hæc non adeò conuincunt,quia negare præfa-
tam opinionem poſſimus,quia argumentum, de fictione in
prę̨iudiciũ alterius minimè admittenda,tunc locum nõ ha-
bet,quando ius alteri ſpe tantum adquiſitum tollitur.l.2.&
l.fi.ff.de natal.reſtit.quas aduerſus communem citat Fortu.
in d.§.& quid ſi tantum.col.122.Imo communis illa ſenten
tia,& ſi vera ſit,intelligi tamen debet in legitimatione, quæ
reſcripto principis fit:nõ in ea,quæ matrimonio ſubſequu-
to conceditur:cum ſit matrimonio fauor exhibendus.vt vo
luit Bal.in l.1.ſi.col.C.de inoff.donat.Saly.in l.ſi totas. co.tit.
& Fortu.in d.§.& quid ſi tantum.col.132.Nam & filij ex ma-
trimonio ſequẽti legitimi effecti ad ſucceſſionem cum cę-
teris legitimis admittuntur: in quorum tamen præiudiciũ
legitimatio reſcripto principis concedi non debet.§. ſit igi-
tur.in authen.quib.mod.natur.effici.legiti. & §. trib. quibus
mod.natur.effici.ſui.optima l.15.Tauri.l.10.ti.8.lib.5.Reco.
His etiam conuenit tex.in l.cũ quis.C.de natur.liber.dicens,
gratias agere debẽt fratrib.ſuis poſteriores,quorũ beneficio
ipſi ſunt iuſti filij,& nomen & ordinem ſubſequuti. Ex qui-
bus & aliis ſuaderi poteſt opinio cõmuni ſentętię cõtraria:
& ex ea filius primogenitus præfertur filio ſecundo genito
ex matrimonio legitimo,ſi primogenitus poſtea efficiatur
legitimus

legitimus per matrimonium: quam opinionem defendit
Floria.de S.Petro in diſputatione quadam,quem Feli.ſequi
tur in c.prudentiam.col.3.de offi. delegat. eandem probat
Collectari.in d.c.tanta.1.col.Nec me latet rem eſſe diſputa-
tione dignam:ſit tamẽ ſatis prædictã cõtrouerſiam inſinuaſ
ſe:in qua illud non applaudit,vt diſtinctio fiat, an ſit ad pri-
mogenium vocatus primogenitus ſimpliciter, an primoge
nitus legitimus:quemadmodũ diſtinxit Ant. Roſe.in tract.
de legitima 20.col.dicens, primo caſu vltimam ex præmiſ-
ſis opinionem,ſecundo primam,quæ communis eſt, ſeruan
dam fore.Non enim video quid inter hæc duo diſtet: ſiqui-
dem lex de filio loquens,eſt de legitimo intelligenda.l.ge-
neraliter.§.cum autem.C.de inſtitutio.& ſubſtitutio.Hic ta-
men illud adnotandum eſt, haud dubiè ſecundo natum ex
matrimonio legitimo præferendum eſſe primo nato, illegi-
timo tamen,etiam ſi principis reſcripto efficiatur legitimus
poſt legitimi natiuitatem.in quo Docto.omnes conueniũt.
Et in ſpecie tradit Tiraq.d.q.34.nu.48.quo in loco num.23.
præter Florian.Collector.& Felin.alios adducit contra com
munem tenentes.Quin & iure probatiſſimum eſt, idem lo-
cum habere,quando legitimatio primi eſſet facta, priuſquã
naſceretur ſecũdus,quia legitimatio à principe conceſſa re-
uocatur,ſaltem quo ad ſucceſſionem,per natiuitatem filij le
gitimi, vel legitimati per ſubſequens matrimonium. quod
latè probat Tiraque.in l.ſi vnquam. C. de reuoc.dona. verb.
donatione largitus.nu.223.q.15.eſt apud nos Regia l.& inſi
gniter notanda.12.in Taurinis legibus.
Vigeſimotertio ex his infertur, donationem factam ab
29 aliquo reuocari propter filios naturales, ex† matrimonio
tamen effectos legitimos.Bal.in c.innotuit.de electio.quem
alij communiter ſequuntur,vt conſtat ex Ripa in l.ſi vnquã.
de reuo.donat.q.32.& Tiraq.ibi.verb.ſuſceperit.nu.60. Etiã
ſi ante donationem nati eſſent filij naturales,modo poſt do
nationem ipſam fuerint effecti legitimi matrimonio contra
cto,quod ſaltem ad reuocandam donationẽ in ea parte,quę
legitimam attinet expreſſim Bald.notat.in l.1.col ſi.C.de in-
offi.donat.quem ſequitur Nico.Boe.deciſi.159.col.4.totam
verò donationem reuocari, negat Ripa. in d. quæſt. 32.&
Tiraq.in d.verb.ſuſceperit.nu.60.idem tacitè ſenſit & Soci.
Iunior.conſi.54.vol.1.col.2.qua in re oportet legere Matth.
de Afflict.in d.c.1.§.naturales.quinto notab. ad finem. ſi de
feudo fuer.contro.
Vigeſimoquarto, hic filius ex matrimonio ſubſequenti
legitimatus,ad primogenia, feuda,aliáque omnia eſt admit
30 tendus,† quę expreſſim filijs natis ex legitimo matrimonio
deferuntur: cum & hic filius dicatur natus ex matrimonio
legitimo.quod probatur in c.cum in cunctis.de elect. vbi di
citur,epiſcopum debere eligi natum ex matrimonio legiti-
mo:& tamen c.innotuit.co.ti.adiuncta gl. communiter re-
cepta,probatur,naturalem per matrimonium ſubſequẽs le-
gitimatum,poſſe in epiſcopum eligi.Vnde confeſtim ſequi-
tur,hunc filium dici poſſe natum ex matrimonio legitimo.
ita Ant.in d.c.innotuit.2.col.Pau.Caſt.in l.ſi.C.de his qui ve-
ni.æta.impetr.Dec.conſ.155.idem Deci.in l.generaliter.§.ſi.
C.de inſt.& ſubſtit Pau.Pariſ.conſ.13.vol.2.nu.40 Caro.Mo
li.in Alex.conſ.5.ſtatim citato.optime Matth.de Affli. in c.
1.§.naturales.5.nota ſi de feud.fuer.contro.inter domi. & a-
gnat.vbi dixit ex communi omnium ſententia receptum eſ
ſe,filium legitimum effectũ per matrimoniũ ſubſequens,ad
feu a admittendum eſſe, eámque communem opinionem
extendi,etiam ſi conſtitutio feudi filium natum ex legitimo
matrimonio ad ſucceſſionem vocauerit.contra Bal.in l.Gal
lus.§.ſi eius.ff de li.& poſt.Alex.cõſ.5. vol.7. Ant. ſibi contra
rium.in c.per venerabilem.qui filij ſint legi.nu.17.& Bal. cõ
ſi.367.& Barb.in l.cum acutiſſimi.C.de fideicom.fo. 27. co-
lum 4.Lucam de Penn.in l.quarta.C.de his qui ſponte pub.
mune.ſub.li. 10.quæſ.4.Prior tamẽ opinio probabilior eſt,
ex eo etiam,quòd hic filius ſit verè legitimus.glo.Abb.& a-
lij in dict.cap.tanta.ex quo ſuperius diximus,hunc filium ex
cludere ſubſtitutum ſub conditione,ſi ſine liberis legitimis
inſtitutus deceſſerit,quod modo procedere conſtat,etiam ſi
conditio dictet,ſi ſine liberis natis ex matrimonio legitimo
deceſſerit. Nec refert an fideicõmiſſum hoc ſit ab extraneo
relictum,aduerſus Alcia.in lib.3.de verbo.ſigni.columm.60.
verſ.ſecundum axioma.qui voluit legitimatum per matri-
monium ſubſequens, excludi à ſubſtituto ſub illa conditio-
ne, ſi inſtitutus abſque liberis ex legitimo matrimonio na-
tis deceſſerit quando teſtator erat extraneus.Prædicta tamẽ
opinio Bal.procedere poteſt in filio legitimo effecto per re
ſcriptum principis.quod notant Alexander Iaſo, & Decius,
in d.l.generaliter.§.cum autem.idẽ Alex.conſi.2.vol.1.in reſ-
ponſione ad octauum.Curt.Iunior conſ.64.nu.12.Deci.cõſi.
624.quam opinionem in hoc ſenſu communem eſſe ſcribit
Paul.Pariſi.conſi.12.vol.2.pro qua eſt optimus tex.in cap.cũ
in cunctis.iuncto cap.innotuit.de electio.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Allegans ſe legitimum eſſe,id probare debet.*
2 *Filiationis legitimæ quæſtio tractari poteſt etiam poſt quinquennium, à morte parentum.*
3 *Sententia in cauſa filiationis,an noceat his,cum quib.actũ non fuerit.*
4 *Filiationis cauſa coram quo iudice tractanda ſit.*
5 *Filiatio teſtib.probari poteſt.*
6 *Filiatio an per tractatum probetur.*
7 *Filiatio an probetur per nominationem?*
8 *Filiatio probatur quo ad patrem,ſi filius natus ſit ex eius vxore, atque inibi ex intellectu l.miles.§.defuncto.ff.de adulter.*
9 *Fama an probet filiationem.*
10 *Teſtis qualiter ſit interrogandus in cauſa filiationis.*

§. TERTIVS.

1 PORRO PRIVSQVAM hunc tractatũ de
legitimis liberis† egrediamur, illud congruit ad
notare,eum,qui allegat ſe filium legitimum eſſe
id probare debere.notat Ange.per tex.ibi in l.li-
berorũ.ff.de his qui not.infamia.Deci.conſi. 54.Iaſ.in l.nec
profeſſio.C.de teſta.idẽ Iaſ.conſ.102.in 4.vol.Nec enim prę
ſumitur quis filius legitimus ſecũdum eoſdem,& Alci.reg.
13.de preſum.præſum. 1.nu.12.Potius verò prę̨ſumitur na
turalis quàm ſpurius,ne præſumamus factum,aut qualitatẽ
neceſſariam,vt quis dicatur ſpurius, quæ à natura nõ ineſt.
His accedit tex.in c.2.de fil.preſby.& in c.veniẽs.de accuſat.
quib.in locis traditur per doct.nõ prę̨ſumi quẽ genitũ fuiſſe
in ſacerdotio,etiã ſi probetur ſacerdotis filius.quod conſtat
in dictis locis,maximè in d.c.inter cæteras.& in d.c. 2. Satis
tamen erit probare ſeipſum natũ ex matrimonio legitimo,
& in eccleſiæ,quòd aiunt,facie contracto.Quod ſi qui cum
eo contendit dicat eius parentes matrimonium cõtrahere
non potuiſſe,minimè concludit:cum etiam ſubſiſtente im-
pedimẽto bona fides alterius tantum parentis ſufficeret,vt
eſſet filius cẽſendus legitimus.Oportet igitur dicere,& pro-
bare,matrimonium illud non tenuiſſe,atque eius parentes
id contraxiſſe mala fide.text.ſic intelligendus ſecundũ Abb.
& communem ibi in c.peruenit.qui filij ſint legit.Nec refert
2 ad impediendam† legitimæ prolis controuerſiam quinquẽ
nium decurſum eſſe à die mortis parentum.capit.cauſamq;.
in 2.qui filij ſint legiti.quod ita intelligunt Abb.Ancharra.
Anto.& Præp.in d.c.peruenit.quorum opinionem, commu
nem eſſe opinor:licet gl.Hoſti.Colle.& Henr.ibi velint,poſt
quinquenniũ à morte parẽtũ hanc quęſtionem tractari non
poſſe.argum l.1.& l.ſi pater.C.ne de ſtat.defunct.quæ tamen
in cauſa libertatis loquũtur,ſicuti & Regia lex 25.tit.29 par
tita tertia.gl.& ibi Abb.in c.licet.de cõiug.ſeruor.Nõ tamẽ
eſt temerè quis admittendus,ſi petat nondum mota ſibi lite
ipſum legitimum filium pronuntiari.Secundum Ioan. And.
Anton.Anchar.& Abb.& communem in dict.ca .cauſamq;.
in 2.Sed ſi actum ſit cum legitimo contradictore, ad quem
priori loco id negocium ſpectat,iudicis pronuntiatio pro fi
lio legitimo cæteris omnib.nocet,qui ius ab ipſo conuicto
trahunt.l.1.§.fi.l.2.& 3.ff.de lib.agnoſcen. dicit ſing.Bald.in
c.nihil.col.3.de elect.facit l.cum non iuſto.ff.de colluſio. de
teg.Si vero actum ſit cum eo,qui æquales habet eiuſdẽ quæ
ſtionis perſequutores:iudiciũ in ea cauſa latum cæteris,qua
tenus publica munera tangit,præiudicat:nõ tamen quo ad
priuata illorum incommoda,qui nondum egerunt, nec ad
iudicium fuere vocati.l.duob.ff.de lib.cauſa.l.j.& l. patronũ.
ff.ſi lib.inge.eſſe dica.Bal.in l.res inter alios.C.qui.res iud.nõ
nocet.Abb.in cap.penul.num.18.de re iudi.Ale. in l.ſæpe.ff.
co.ti.num.60.quæ quidem comprobatur ex l.ingenuum.ff.
de ſtatu homi.glo.in dict.ca.penul.quæ probat,in cauſa filia
tionis ſententiam iudicis pro filio latam,omnib.nocere, at
idem de libertate aſſerit,ex dicta l.ingenuum. quæ latius eſt
explicanda,iuxta tradita per Alex.in d.l.ſæpe.numero quin-
quageſimoſexto.Iaſ.in §.præiudiciales.de actioni.numer.31.
Regia l.decimanona.titulo vigeſimoſecundo.part. 3.Sic e-
tiam eſt

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

tiam est intelligendus Innoc.in d.c.causamque.in 2. dicens,
sententiam latam pro filio ei tantum, cum quo lis fuit tra-
ctata, non cæteris, nocere.
Illud tamen omittendum non est, in causa libertatis iudi
cium aduersus matrem latum liberis natis post litem conte
3 testatam nocere, non tamen antea† natis, l.fi.C.de libe.caus.
cum in libertate, vel seruitute, partus ventris conditionem
sequatur: & lite contestata iam deducta sit in iudicium con-
ditio filiorum existentium in vtero: non sic in matrimonio:
nam sententia contra parentes lata super matrimonio, filijs
natis lite contestata: sed parentis bona fide præuia, non no-
cet.c.2.qui filij sint legit.vbi Ant.Præp.Abb.in d.c.pen. de re
iudica.col.antepe.Alex.in d.l.sæpe.nu.61.
Causa verò ista, an quis sit filius legitimus, ad iudicem
4 ecclesiasticum spectat.c.tuam.de ord.cognit.c.†causamque.
in 2.c.lator.qui filij sint leg. Vnde si incidat in iudiciũ, quod
super hæreditate tractatur coram laico, ad ecclesiam, & eius
iudices nihilominus est remittenda. Aliud enim hic iudica
tur in re principali: aliud in accessoria.ex eo quòd capax co
gnitionis in re principali est incapax cognitionis in accesso
soria.Imo.in c.debitores.de iureiu.col.1.Imo etiam si laicus
de causa temporali cognoscat ex delegatione iudicis eccle
siastici, non poterit causam in eandem litem incidentem ex-
pedire si ad legitimationem matrimonij spectet.Ange.Pau.
Dec.& Curt.Iun.in l.2.co.2.ff.de iuris. om.iud.Fel. in c.cum
sit.de foro compe.in fin.Dec.in c.2.n.24. de iud. & in c. at si
clerici.nu.25.eo.ti.& in c.præterea.de offi.deleg. col. 4. Hæc
etenim incidens causa ab episcopo laico committi non po-
terat, iuxta commu.opi.Doc.in d.c.2.etiam si Ias.in d.l.2.col.
3.Ang.reprehendat per tex.ibi.& in d.c. præterea. Sic etiam
causa hæreditatis, quæ cum causa prolis legitimæ pendente
coram iudice ecclesiastico concurrit, defertur ad iudicem
secularem, non ad ecclesiasticum.c. causamque.in 2.qui fil.
sint legit.nisi causa hæreditatis ex eo tantum diffinienda sit
per sententiam, quod proles legitima existat, tunc enim eo
ipso quod pronunciatur à iudice ecclesiastico prolem illam
de qua agitur in iudicio, legitimã esse: non incõuenit ipsum
iudicem ecclesiasticum pronunciare, ipsum filium legitimũ
non fore priuandum, neque excludendum ab ipsa hæredita
te.ita gl.Inn.Card.Ant.Ab.& Præp.in c. 1. qui filij sint legit.
per tex.ibi.& in c.perlatum.eo.ti.
Probatur autem pluribus modis, quem esse alterius fi-
5 lium, & sic filiatio, vt interim† hac nobis peculiari dictione
vtamur. Et primo duobus testibus, qui restantur de veritate,
probatur filiatio.Pau.Castrens.in l errore.C.de testam.Dec.
consi.272.quod probatur in cap.per tuas, qui filij sint legiti.
vbi probatio duorum testium, hac in re de ipsa veritate de-
ponentium, profertur famæ, atque tractatui.
Secundò probatur filiatio ex tractatu, quia à parentibus
6 quis vt filius tractabatur, † etiam si parentes hoc postmo-
dum negauerint.cap.per tuas.de probat.tex.gl.Abb.& Præp.
in capit.transmissæ.qui filij sint legit.Bar. in l. quidam. ff. de
probat.per illum tex.sed hoc intellige, quãdo agitur de pos
sessione ad effectũ, vt is de quo quæritur, an filius sit in pos-
sessione ista defendatur quod filius sit illius. Vnde si filius
hic reus sit, eo quod tanquam filius à parentib. tractabatur,
defendendus est, donec actor eum filium tractantis non esse
probauerit.l.circa.ff.de probat.idem dicendum erit, si filius
agat ad alimenta: obtinebit enim si tractatum probet, cum
hic agatur summariè sine strepitu iudiciali.gl.& ibi Doct.in
cap.2.qui filij sint legi.gl.in l.non ignorat.C. qui accus. non
poss.Bart.in l.si neget.ff.de alend.lib. Ad hæc enim alimenta
præstanda sufficit vnius testis probatio.sensit Barto in extra
uag.ad reprimendam.vers.summariè. vel iuramẽtum ipsius
alimenta petentis, vel fama.Regia l.fi.tit.19. par.4. Nec ali-
menta hoc iudicio ex hac probatione præstita repeti pos
sunt: quanuis postea constet, petentem non esse filium illius
quem ipse patrem eius esse dicebat.gl. comprobata ab omni
bus in l.fi.C.de carbo. edi. Si verò agat quis petitorio iudi-
cio ex eo quod Sempronij filius sit, non est satis sufficiens
probatio tractatus, nisi & alia cõcurrant.l.circa.ff.de probat.
Alber.Bald.Ange.& Salic.in d.l.non ignorat.Flori.in l.quidã.
ff.de probat.Ias.in l.neque professio.C.de testam.Bal.in c.per
tuas.de probat.col.2.Bar.2.in l.nõ nudis.C.de prob.2.lect.idẽ
Ias.cõs.106.vol.j.in fi.idẽ cõs.192.vol.4.sensit Bar.in l.quidã.
ff.de cõdit.instit.quam opinionem fatetur communem esse
Alcia.in regu.3.de præsump.38.præsumpt. & licet Iacob.de
S.Georgio.in dicta l.circa. & in l. quidam. ff. de probat. dixe-
rit, filiationem planè per tractatum probari, & esse eam opi-
nionem receptam communiter, asserat Deci. consi. 54. co-
lumna tertia.& sequatur eandem Feli.in c.per tuas. de pro
bat.numero decimotertio.post alios, procedit tamẽ ista D
cto.sententia, quando cũ tractatu concurrunt aliquot ali
adminicula, ex quib.probatio fiat apertior, sic itaque intelli
gi potest tex.in d.l.non nudis.& in d.l. quidam. & in d.c.per
tuas.atque eis similia eodem pacto sunt explicanda.
Tertiò per nominationem non probatur filiatio, nisi alia
adminicula concurrant.tex.iuncta gloss.ibi.in ca.per tuas.de
7 proba.vbi† Deci.col.3.dicit hanc opinionem communem
idem notat gl.ibi recepta in l.nõ epistolis.C. de probat. Iura
enim, quæ probare videntur nominationem hac in quæstio
ne sufficere, intelligenda sunt modo adsint aliquot indicia,
quæ ipsam nominationẽ coadiuuent. Vnde gl.in c.Michael.
de filiis presby.quæ voluit sufficere solam nominationem,
vel est intelligenda secundum prædicta vel quando hæc no
minatio contigisset in actu, qui solum vero filio conuenit, vt
emãcipatio, melioratio, & similia: tunc.n.sufficiẽs est hæc no
minatio filio possidenti, ad transferendum probandi onus
in aduersariũ.Bar.in l.j.§.idem per contrarium.ff.de lib.agno
scen.Ex hoc enim filius censetur constitutus in quasi posses
sione filiationis: atque idem erit, si actus ille esset conueniens
magis filio, quàm extraneo: vt datio alimentorum, traditio
rei ad alimenta.vti notat Ias.consi.102.vol.4.post Bart.in d.
§.idem per contrarium.quem Aretin. & Deci. sequuntur in
d.c.per tuas.quo in loco Decio hæc videtur magis commu
nis opinio, etiam si Abb.ibi velit contrariũ.Quib.addendus
est And.Tiraquel.lib 1.de retract.§.1.in glo.nu.7.qui plura
adducit hanc quæstionem de filiatione vberrimè trac
Potest & aliter sola nominatio sufficere, vbi principali
set facta propter filiationem in iudicio: non propter a
l.j.§.Iulianus.ff.de lib.agnoscend. modo fiat præsente fili
certum.§.si quis absentem.ff.de confessio.idem etiam eri
cendũ de confessione extraiudiciali præsente filio facta prin
cipaliter ad id, saltẽ vt filio possidente in aduersariũ trãsmi
tatur probandi onus.l.pe.iuncta gl.ibi.ff.de probat. Imo.in l.
ex hac scriptura.ff.de dona.Abb.in d.c.per tuas. col.2.& ibi
Deci.col.3.Bar.in d.§.itẽ per contrarium.quib.& illud conue
nit, nominationem factam in aliquo actu, ad hoc vt actus il
le valeat, sufficientem probationem esse inter eos, qui actum
egerũt.l.optimam.C.de contra. & committ.stip. Hosti. Abb.
col.3.in c.illud.de presumpt.Fel.col.4.Deci.col.penul.in dict.
cap.per tuas.
Quartò probatur filiatio ex eo, quod quis ex vxore legiti
8 ma, etiam adultera, natus sit: ex hoc enim filius† cẽsetur ma
riti, etiam si vterque coniux id negauerit.l.miles.§.defuncto
ff.de adult.quam dicunt singul.esse Bald.Abb.& alij in d.cap.
per tuas, Barb consi.58.in 2.vol.col.1.Curt.Iunior consi.31.
col.2.Boeri.decisi.299.commẽdãt Doct.in c. transmissæ. qui
filij sint legiti.latè Hippo.in l.j.§.ad quæstionem, nu. 34.ff.de
quæst.Deci.consi.657. Alciat.de præsump.regu.3. præsump.
37.idẽ Bal.in l.filium.ff.de his, qui sunt sui vel ali. iur. Regia
lex 9.tit.14.part.3.quod procedit vtcunque, modo potuerit
ille filius cõcipi ex marito. Vnde non refert, fuerit vxor pu
blica meretrix vel recesserit à viro: id enim tantum poterit
hanc præsumptionem elidere, si probetur, maritum ad vxo
rem non accessisse illo tempore, quo ille filius cõcipi potuit.
ex Bal.Curti.Iuniore, & aliis, quod latè probat Paris. cõs.29.
vol.2.n.100.& idem apparet ex his, quos citat idẽ Paris.cõs.
10.num.33.eo.vol.quib.suffragantur Iuriscõsultus in l.filiũ.
ff.de his qui sunt sui, atque idem erit in filio nato ex concu
bina domi retenta.gloss.ibi recepta communiter in cap. Mi
chael.de filiis presby.quam dicit singul.Abb.in d.c.transmis
sæ.idem eam commendat in d.c.per tuas. vbi Fel.& Deci.idẽ
notãt, & Nico.Boe.decis.299.ac Ioan.Lupi.in rub.de donat.
inter vir.& vxo.§.60.nu.13.
Hinc prorsus reprobanda est sentẽtia Barb.qui in c.in præ
sentia.de proba.n.98.dicebat, filium ex vxore adultera natũ,
præsumendum fore ex adulterio potius, quàm ex coniugio
conceptum, si claudus, vel cęcus natus fuerit: quem refert
& sequitur Hipp.sing.530.Ego tamen ingenuè fateor hanc
opinionem Barb.autoritate dignã esse, quippe quæ falsa sit
manifestè. Non enim decet iuris præsumptionem ita effica
cẽ, hac leui, & diuinũ iudiciũ verè diuinãte cõiectura elidere
audaciã, me hercle, dicendi potius, quã rationem rectè sen-
sus, arguit. Cæterũ prætermittendum non est, secũdum om-
nes quos modo hac in quæstione citaui, illud esse verissimũ,
qd præsumptio hæc.§.defuncto.omninò cessat eo casu, quo
appareat, filiũ vxoris eo fuisse natum tẽpore, vt inde constet
non esse ex marito conceptum: quia concipi ex eo natura
liter non potuit ob ipsius mariti absentiam. Imo quidam vo
luerunt, al
luerunt, aliter tolli non posse dictam præsumptionem: cum
ea sit iuris, & de iure: sicuti Hippol.adnotauit.in dict.l. 1.§.ad
quæstionem.nu.34 ff. Nico.Boeri.decis.299.nu.9.quorũ opi
nio mihi non omnino placet, quippe qui videã omnium fe
re consensu admitti probationem in contrarium, quam pau
lo ante tradiderim. Et licet illa indirecta sit, & naturali ratio-
ne certissima, atque ideo aduersus præsumptionẽ iuris, & de
iure admittenda: attamen opinor & alias probationes vrgẽ-
tiores que præsumptiones tollere prædictã iurisconsulti præ
sumptionem. Sicuti probatur in l. 1.§.quemadmodum.de li-
ber.agnoscend.l. 1.§.idẽ ait.l.3.§.si mater.ff. ad carbon. edict.
notant in specie Ludo.de Sardis in tract.de legitimat. par.2.
cap.de filiationis probatione.nu.4.Barba.consi.63.col.2.ver-
sic.& licet ista.lib.2.Ias.consi.125.nu.1.lib.4.& contra Hippo.
Paul.Paris.dict.consi.29.lib.2.nu.100. Emanuel à Costa Lu
sitanus.§.& quid si tantum part.5.nu.45.de liber.& posth.idẽ
in §.posthumus.ad fi.inst.de legat.optimè Ioan.Neuizanis in
sylua nuptiali: in princ.nu.87.admonendi sunt denique iudi-
ces, vt potissimum illã admittant probationem in contrariũ
ex qua, vel quia maritus absens vel aliquo morbo, aut frigi-
ditate impeditus fuerit, minimè potuerit verò simili conie-
ctura conceptionis tempore ad vxorem accedere, & eam co
gnoscere: quod Parisius post alios fatetur. Præter has autem
probationes, & si possint locum obtinere coniecturæ & præ
sumptiones aduersus præsumptionem iuris: nõ temerè, sed
magna cum ratione arbitrij sunt admittendæ.
Fama verò sola filiationem minimè probat.tex.in cap.trã
missæ.qui filij sint legit.verũ ille text.loquitur, quando con-
9 tra famam† instat parentum negatio. Nam fama ibi consen-
tiebat illũ esse filium, quanuis spuriũ: parentes verò id nega-
bant: vnde fama ibi non conueniebat parentũ negationi, se-
cundum Abb.col.2.& Præp.3.contra gloss.ibi versi.mota.ex
quo est intelligenda gl.in dict.cap.transmissæ.versi.negabat.
dicens, negationẽ parentũ non præiudicare filio: est enim id
intelligendũ cum effectu si demum filius probet contrariũ
his modis, quos iã tradidimus, ex Ant.Abb.& Docto.ibi.Sed
famam solã non sufficere, probatur ratione, quia fama non
probat plenè, sed semiplenè, iuxta cõmunẽ sententiã Doct.
in c.1.de appellatio.& in c.veniens.in 1.de testib. etiã in his,
quę sunt difficilimę probationis.c.pręterea.de testib.ex quo
Aret.in d.c.per tuas.col.7.& Fel.nu.15.expressim asserunt, ex
fama nec cõstitui quem in quasi possessione filiationis, vbi
plena exigitur probatio, & in casibus, quibus filiatio plenè
probanda est.id etiã tribuunt Salyce.in l.3.nu.9.ff. de testib.
sequitur eum Deci.consi.321.col.5.optimè Alexã. consi.24.
col.3.vol.4 licet Anto.in dict.cap.transmissæ.contrarium no
tet.quẽ Alex.sibi contrarius sequitur consi.51.vol. 1.& De-
ci.dubitet consi.272.& in dict.cap.per tuas.col.fi.pro Anto.al
legans Fulgo.consi.138.col.2.Sed in facto, super quo consu-
luit Fulgos.non aderat sola fama, sed coadiuuata aliis admi-
niculis, & præsumptionibus: ideo nimirum si Fulgos.respon-
derit, probationem illã sufficientẽ fuisse: sicuti & passim alij
Doct.fatentur, & Hierony.Gratus consi.149.volu.2. In anti-
quis tamen dubitationibus fama probat, saltẽ præsumptio-
ne quadam, ipsam filiationẽ: sicut & instrumenta antiqua, in
quibus quis enuntiatur etiam obiter, filius alicuius.vt opti-
mè notat Anto.in cap.cum dilectus.de success.ab intest. nu.
30.Ias.consi.34.nu.7.& consi.114.nu.5.1.vol.& Alex.consil.
71.col.2.in 4.vol. Id tamen quod diximus, nominationẽ filio
rum quandoque probare hac in quæstione, intelligendũ est
in filiis legitimis, & naturalibus, vel in naturalibus tantũ: nõ
tamẽ in filiis spuriis, inter quos nominatio nihil prodest. ita
Ange.consi.191.col.1.quem Ias.retulit, & sequitur cõsi.102.
in 4.vol.& Hiero.Grat.consi.158.col.1.in 2.volu.
Cæterum Bart.in l.1.§.idem per cõtrarium.ff.de lib.agnos.
10 & in l.nõ nudis.C.de probat.& in l.filiũ.ff.de his, qui† sunt
sui.instruit aduocatos in probãda filiatione: ex quo tria sunt
à testibus inquirenda. Primum, an sciant Sempronium esse
filium Titij, ex matrimonio legitimo ab eius vxore conce-
ptum. Secundum, sciant ne? Titium dictum Sempronium, es-
se filium eius, agnouisse: atque vt talem eum tractasse, eun-
demque Sempronium in possessione filiationis penes di-
ctum Titium extitisse. Tertium, an creditum, atque existi-
matum fuerit communi viciniæ fama, præfatum Sempro-
nium filium esse legitimum dicti Titij. Verũ hæc omnia cau
tè à testibus interrogãtur: nõ quod omnia probari sit neces-
sarium: quod ex præmissis constat, sed vt testis, qui vnum ex
his ignorat, aliud fortasse afferat, secundum Alex.consi.51.in
1.vol.Ias.consi.34.& in consi.114.in 1.vol.❧ His verò, quæ
hoc in cap.tractauimus lector multa addere poterit, quæ do
ctè, & diligenter scribit Menochius lib.2.de arbitrarijs.cen-
tur.prima.casu.89.❧

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Filij illegitimi qualiter distinguantur.*
2 *Naturalis filius quis dicatur.*
3 *Naturalis filius, etiam in dispensatione à principe obtenta is intelligitur, qui ex concubina, etiam domi non cohabitante, conceptus fuerit.*
4 *Regia lex Tauri explicatur.*
5 *Subintroducta fœmina quæ sit.*
6 *Nothus qui dicatur.*
7 *Regia lex Tauri exponitur.*
8 *Bastardus quis dicatur: atque Regia l. perpenditur.*
9 *Naturalis non extantibus legitimis, nec legitimatis, patri intestato in duabus vncijs succedit.*
10 *Nepos ex filio naturali non aliter auo intestato succedit, quàm eius pater successisset.*
11 *Naturalis qualiter ex testamento, patri habenti legitimos possit succedere, etiam iure Regio.*
12 *Naturalis an possit ex testamento, patri habenti legitimos parentes succedere, etiam Regia lege?*
13 *Pater potest in testamento, etiam minus solenni, filium naturalem hæredem instituere, non existentibus filijs legitimis.*
14 *Donatio reuocatur natiuitate filiorum, etiam naturalium.*
15 *Filius naturalis qualiter matri, etiam iure Regio valeat succedere.*
16 *Naturalis filius, an habeat contra testamentum matris querelam inofficiosi testamenti?*

§. QVARTVS.

HACTENVS De prole legitima ratione matri-
monij diximus, cui sobolis illegitimę tractatus
merito adhæret, quem Salmãticæ anno 1539.ex
plicuimus in relectione ca.cũ haberet. de eo qui
dux.in matrimo.quam pollu.per adul.eundem verò & hic re
petere libet, quo sit de prole perfecta cognitio.
Porro illegitimi filij in naturales, & spurios distinguũtur:
naturalibus nothi: spurijs verò manzeres conueniunt: quasi
1 parũ† ab eis distent.cap.nisi cũ pridẽ.§.personæ.de renũtiat.
cuius verba hæc sunt.vt inter nothos & mãzeres, naturales
& spurios distinguatur.
Sic enim nothus à mãzere differt, vt naturalis ab spurio,
& rursus in duas classes fit diuisio, quarũ prima naturales &
nothos, secũda spurios & mãzeres cõiũgit, secũdũ Anto. &
Card.ibi.quę.9.& Præpo.in capitulo per venerabilẽ.§. quod
autem.qui filij sint legit.nu.14.de his igitur solũ tractemus,
reiecta veteri filiorũ nomenclatura, quã partim explicat Al-
ciat.lib.4.parerg.ca.5.Naturales ergo filij à iure ciuili hi dicũ
tur, qui ex vnica cõcubina, eáque domi cohabitãtę, atque le
2 gitima†, nascũtur.l.pe.& fi.ff.de cõcubi.iũcta l.si quis officiũ.
ff.de ritu nuptia.auth.quib.mod.natur.effic.sui.§.si quis autẽ
filios.gl.in cap.per venerabilẽ.qui filij sint legit. versic.natu-
ralibus.Regia lex 2.tit.14.par.4.Dicũtur ideo naturales, qui
& Græcè physici, quod sola natura eos genuerit, nõ hone-
stas cõiugij, capitulo fi.32.qu.4.Hinc apud Euripidẽ legitur.

Nothum genus, nomen habet culpabile: natura verò æqualis est.

Item apud eundem.

Ego mihi filios adsciscere nothos non dubito.
Cùm enim legitimis nulla in re sint inferiores.
Propter leges male audiunt, quas tu cauere debes.

Quæ quidẽ Stobæus retulit sermone.75.hos, etenim filios
introduxit castitatis casus.§.natura.in auth.quib.mod.natu.
effi.sui.Nec intelligas, eos genuisse solã naturã idest naturale
ius, quod hominibus cõgruit ex ipsa recta ratione, hoc enim
falsũ est: cũ simplex fornicatio ex qua cõcipiuntur hi filij, sit
iure naturali vetita.quod alibi docuimus. Sed intellige natu
rã: idest ius naturale, quod ex appetitu coitus prouenit, & omni-
bus animãtibus cõuenit.ita explicat Ludo.de Sardis.in tra-
cta.de legitima.par.1.q.2.& sensit Ioan. Lupi Segobiensis in
tract.de matrimo.nu.16.Etenim operari secũdũ rationẽ iu-
dicatur esse homini simpliciter naturale: operari verò cõtra
rationẽ naturale est secũdũ quid: idest, secũdũ sensualitatẽ,
simpliciter autẽ est cõtra naturã, quẽadmodũ docet S.Tho-
mas.1.2.q.71.artic.2.ad tertium, & post eã elegãter Domi-
nic.Sot.lib.1.de natur.& gratia.capit.3.& in epistolam ad Ro
ma.capitulo primo. Sic sane ius naturale dicitur instinctus
quidã naturæ qui nos ad aliquid procliues facit. Et hac ratio
ne naturale ius est cõmune omnibus animantibus, ratione
quidẽ præditis, & brutis. Vnde Cicero li.1.officio.inquit, cõ
mune omniũ animantiũ est, coniũctionis appetitus procreã

dicausa,& cura.quędam eorum,quę procreata sunt.Ex qui
bus aperitur sensus iurisconsulti.in l.1.§.ius naturale.ff.de Iu
sti.& iur.dicentis,ius naturale esse,quod Deus omnia anima
lia docuit.Nã ius hac in parte accipitur pro quodam impul
su naturæ,& immutabili prouocatione,quę qua ex parte ab
appetitu & sensualitate procedit communis est hominibus
& brutis:at quæ à ratione ducitur,tantum hominibus cõue-
nit.Explicat optimè idem Dominic.Sot.lib.1.de iusti.& iur.
q.4.art.2.Iure tamen Pontificum id tantum exigitur, vt na-
turalis filius quis dicatur, quòd sit natus ex his parentibus,
qui tempore conceptionis,vel natiuitatis,matrimoniũ con
trahere poterant.c.innotuit.de electio.c.tãta.qui filij sint le-
git.etiã si non sit natus ex vnica concubina domi cohabitan
te.Hoc ipsum consuetudine receptum esse,asserit Abb.in d.
cap.per venerabilem.super gl.vers.naturalibus.& Bal.consil.
129.in 2.vo.Aymon Sauilli.consi.166.col.3. reperit idẽ Bal.
3 Consi.206.col.fi.in 3.vol.dicens, legitimationẽ obtentam†à
principe seculari minimè surreptitiam esse ex eo,quod legi
timatus fuerit in petitione dictus naturalis, qui tamen non
erat natus ex vnica concubina domi in contubernio reten-
ta:esset tamen natus ex his,qui matrimoniũ contrahere po
terant eo tempore:subdit enim se credere, ex Pontificũ iure
consuetudine recepto,eum verè naturalem dici,quanuis ri-
gor iuris ciuilis obstet.Sequitur eum optimè Ias.consi.51.in
3.vol.idem etiam apud Hispanos seruatũ diu fuisse, testatur
Roderi.Suarez.in l.1.tit.6.lib.3.Fori.vers.hoc supposito. quẽ
4 morẽ leg.11.Tauri Regina Ioanna Carol.Cesaris mater†cõ
probauit.nũc l.9.tit.8.lib.5.Recop. Imo iniquum esse filium
natum ex concubina domi retenta naturalem esse:at nõ ita,
natum ex coitu furtiuo fœmina in cõtinuo, ac quotidiano
contubernio non retenta,probat Fortu.in tract. de vlt. fine.
vtri.iur.illatione 8.& Præpo.in c.tanta.nu.6. qui filij sint legi
ti.vbi Abb.fi.col.dixit, potius fauendum esse natis ex coitu
absque cõcubinatu,quàm natis ex cõcubina domi retenta:
igitur Regia lex iuri canonico,iustitiæ atq; æquitati omni-
no cõuenit.✠ Sed & Pan.in d.cap.tãta.nu.12. & in c. inno-
tuit.De electio.nu.17.dum fatetur,ius Cæsarũ hac in re,quo
ad successiones nõ esse iure Pontificio sublatũ,fatetur planè
quo ad alia Põtificũ ius hãc vnicæ cõcubinæ domi cohabi-
tationem minimè exigere:imo & eã improbasse, præsertim
quo ad effectũ huius Decretalis,de qua nũc disputamus. ta-
metsi, & idẽ probari quo ad omnes alios effectus ingenue,
& serio fateamur:quod paulo post notabimus.§.5.nu.17.Ex
quib⁹ cõstat vera,ni fallor,interpretatio ad Regiã l. 1.tit.11.
par.7.qua probatur,filiũ omnino naturalem, consequi iura
illius nobilitatis,quã Hispani hidalguiã dicimus, modo na-
tus fuerit ex vnica cõcubina domi retẽta.Nam perpẽsa Tau
rina lege,& consideratis his,quæ ad eius rationem diximus,
opinamur filiũ,alioqui iure naturalẽ, iure regio nobilitate
prædicta frui,& gaudere,licet eius mater,nõ fuerit vnica pa-
tris cõcubina,nec domi retẽta.Siquidem Regia partitarum
lex ad hunc modũ est intelligenda:iuxta ea,quæ adduximus
ad veterum legũ interpretationem. Atque ita legẽ prædictã
post huius operis tertiã editionem animaduerti intellexisse
Gregorium Lopez Regium Cõsiliariũ in eius commẽtariis.
Sed an naturalis tãtum filius debeat obtinere,& obtineat pa
rentis nobilitatẽ,& sit nobilis genere,tradit latè Andræ.Ti-
raq.in tract.de nobilitate.cap.15.qui alios eandem quæstio-
nem examinãtes allegat,quorum ea est frequẽtior sentẽtia,
quod filius naturalis tãtum,nõ obtineat nobilitatẽ parentũ,
nec ea sit verè cẽsendus.De legitimatis autem,an hi hoc in-
Castellæ regno sint immunes ab illis cõtributionibus, & in
dictionibus publicis,à quibus nobiles hidalgui liberi cẽsen-
tur:extat Caroli Primi Hispaniarũ regis,& Quinti Romano
rum imperatoris,decretũ datum anno 1542. quo diffinitũ
est,nullam legitimationẽ excusare à solutione publicarum
indictionum,& cẽsuum,qui à Plebeis solui solẽt.Et quanuis
quidã variè id fuerint interpretari,nos planè nullã inibi sub
esse dubitationẽm asseueramus,quippe qui existimemus se-
cũdum Regiã mẽtem hoc sancitũ esse,quod qui seclusa, &
nõdum obtẽta legitimatione minimè cẽserẽtur immunes à
solutione publici cẽsus à Rege indicti nequaquã per eãdem
legitimationẽ,nisi id expressim,& in specie cõcessum fuerit,
immunes,& liberi iudicẽtur.Nec quidquã aliud secretius la-
terè potest sub expeditissimo , & facili regis responso.In hoc
etenim Regio Granatẽsi prætorio nõ semel pronũtiatũ est,fi
lios naturales tantũ,etiam absque vlla legitimatione, etiã si
non fuerint nati ex vnica concubina domi retẽta , cẽseri hi-
dalgos,& immunes à publicis cẽsibus iure Gentiliæ nobilita
tis. Id que iure fieri,ni fallor constat ex Regia partitarum

lege.quod illic adnotauit Gregorius & Ioan.Lupi in rubri-
ca.de donat.§.trigesimosecundo.numero quarto. Michael
Cifontanus in l.duodecima.Tauri.nec quidquam impedit,
quod Regia Partitarũ lex sit inter eas leges scripta, quæ de
duellis tractauerunt,& quo ad iura duelli,nõ quo ad alia na
turalis sit nobilitate patris cẽsendus.Diffinitionem etenim
tradens Regia lex,omnino erit generaliter intelligenda: cũ
alioqui imperfecta foret diffinitio.lex autem fori vltima.ti-
tulo vigesimosecundo.libro quarto.non negat,filium natu
ralem absque vlla legitimatione nobilem cẽseri nec lex 12.
Tauri.Nam à contrario sensu hoc posset difficilimè deduci,
qui minimè admittendus est ad derogationem iuris olim
apertius statuti:& præsertim quod fori leges, nisi moribus
fuerint receptæ,non sunt admittendæ ad decisiones contro
uersiarũ.Sed & leges Regiæ vltima.titulo decimotertio.&
tertia titulo decimoquinto.partita quarta.quæ filios illegi-
timos ab honoribus parẽtũ excludere videtur, præterquàm
quod generaliter hoc responderunt,atque ideo de aliis ho-
noribus præter nobilitatis iura possint intelligi, de illegiti-
mis liberis tractant absque vlla distinctione:quorũ tamẽ va
riæ sunt species ex quibus aliquot omnino Regiã diffinitio-
nem admittunt:aliæ partim poterunt secundũ eã cẽseri par
tim secundum alias iuris decisiones,quæ speciales sint,& ge
neralibus derogent.
5 Obiter tamen hic erit†perpendendum, quænam fœminæ
fuerint,quas canones aliquot subintroductas appellãt. Nã
Nicolaus Papa ita scribit, Nullus missam audiat presbyteri,
quem scit concubinam indubitanter habere,aut subintrodu-
ctam mulierem.capitul.nullus.distinctione trigesima secũda.
Concilium etiam Nicenũ vetuit,episcopos,& clericos fœmi
nas habere subintroductas.cuius in eadem dist. Gratianus
meminit.ca.interdixit.Et Archidiaco.in dicto capitulo nul-
lus.subintroductam fœminã existimat eã esse quæ respectu
alicuius domestici officij,vt pro sarcienda, vel suenda veste
domi cohabitat:eã etiã fęminã subintroductam dici,scribit
quæ sub specie cõuersionis,veluti cõuersa,religionis causa
cohabitat clericis.Sed hęc Archidiaconi interpretatio:quia
nulla autoritate probatur,refellenda est.Cæterũ Eusebius li-
br.7.Histor.ecclesiast.Gręci Codicis cap.30.Latini autem ex
translatione Ruffini.cap.vigesimosexto.scribit: cum Paulo
Samosateno,cunque presbyteris,atque diaconis,qui ipsum
Paulum sectabantur,fœminas quasdam cohabitasse,quodd
que ex eis,dum incautius ea licentia vterentur,in fornicatio
nis crimen cecidisse.ex illarum mulierũ cohabitatione,cas-
q; fœminas scribit,appellari ab Antiochenis συνεισάκτους.id est
subintroductas.quã dictionẽ Beatus Rhenanus,nondum vi
sa,neque typis excusa Græca Eusebij historia latinè tradu-
ctione restituit ex Diui Chrysostomi sermone cõtra haben-
tes συνεισάκτους hoc est,fœminas subintroductas: in quo ser-
mone diuus Chrysost.scribit,subintroductas,neque vxores,
neque concubinas esse,sed tertiũ quoddã genus sic inquiẽs:
Sũt enim quidã,qui puellas innuptas absq; hoc quod opus
nuptiarum cum illis exerceant,ducẽtes,domi perpetuo col
locant,& vsque ad supremam senectam secum inclusas te-
nent:non liberorum procreandorum gratia , neque enim
aiunt,se rẽ cum illis habere,neque causa libidinis: siquidem
illas se dicunt incorruptas,inuiolatasque seruare. Hactenus
Chryso.ex quo apparet causas introducendi has fœminas
eas esse,quod opus foret puellis ipsis patrono aliquo aduer-
sus maleuolos,cum ipsæ,neque maritos,nec tutores habe-
rent,parentibus etiam,ac fratribus destitutæ:pręterea,quod
muliebris sexus , vel maximè egeret subleuatione,aliquas
quidẽ causas ipse Chrysostomus mire refellit. ✠ Sũt tamẽ
qui Græcã dictionẽ sic interpretantur,vt de extraneis mulie
ribus intelligenda sit.ex l.eum qui,probabilẽ.C.de episco.&
cleri.quod Cuiacius li.2.obseruat.c.29.adnotauit. ✠ Quod
verò Archi.dicit de conuersis,nihil ad subintroductas perti
net:cum cõuersæ,canonicæ,& sic regulares dicerẽtur,quas,
idem Chysostomus alio sermone docet,non decere, vt cũ
viris cohabitent. Nothi autẽ hi dicũtur,teste Alc.lib.4.par.
6 capitulo quinto.†qui nati sunt ex coitu,qui lege nullam pe-
nam habet,ex scortis nempe,& meretricibus:hócque distãt
à naturalibus quòd nothi nati sint ex matre non ita custodi
ta,neque domi retenta.idque probat ex authent.quib.mod.
nat.effic.sui.adiuncto Gręco titulo,qui naturales nothos ap
pellat;quo fit,vt perpenso iure pontificum ac Regio nihil dif
ferat nothus à naturali.tametsi Regia lex antiquior.1.titulo
decimoquinto.par.4.nothũ appellet natũ ex adulterio:quod
Latinæ,& Græcæ linguę peritis mire concinit,qui nothum
dictionẽ Græcam,adulterinum interpretantur,aut spurium.
vt

vt Budæus doctè explicat in l.vulgo concepti.ff.de statu.ho.
Quintilianus etiam lib.3.cap.8.autor est,à Græcis nothũ vo
cari eum qui legitimus non sit.Sed tamen apud Iurisconsul
tos, & legumlatores strictius in filiis hoc nomen assumitur,
vt nothum eũ dicamus,qui ex scortis , aut meretricibus na-
tus sit.quod constat ex dicta authenticorum inductione.Sui
das verò censet,nothum dici eum,qui natus non est ex legi
timis nuptiis.Scotium,qui ex furtiuo coitu fuerit cõceptus.
At Homeri interpres lib.4.Iliad.scribit, nothum dici natum
ex pellice:Scotium autem eum , qui patrem adeo incertum
habet , vt minimè possit eum præ incertitudine agnoscere.
miminit huius dictionis Homerus Iliad.lib. 6.vbi interpres
idem,quod Suidas adnotauit.Id autem iure ciuili inter natu
rales,& nothos interest , quod naturales intestato patre de-
cedente consequuntur duas vncias.Iuxta distinctionem tra
ditam in auth.licet.C.de natur.liber.& in auth.quib.mod.na
tu.effi.sui.§.si quis autem defunctus fuerit.& §.fi. nothi verò
nullam portionẽ bonorum intestati parẽtis habent.vt in au
the.quib.mod.nat.effi.sui.§.si verò effusa concupiscentia.Ex
testamẽto verò æquales esse possunt nothi ipsis naturalibus.
quod probat optimè Alci.in dict.cap. 5.& sensit Saly. in au-
th.ex complexu.C.de incest.nupti.dicens, nothũ posse in te
stamento à patre agnosci in filiũ.quanuis Oldr. consil.196.
& Alber.in rub.de nat.lib.& Bar.in l.fi.ff. de his qui. vt indig.
tenuerint,patrem in testamento nihil posse nothis relinque
re.A nothis etiã apud Græcos νοθεῖα.dicuntur ea bona , quæ
lege Atheniensium,dari poterant ex patris hæreditate filiis
nothis.adnotante Budæo in dict.l.vulgo.& Ludoui. Cælio.
7 lib.lect.antiq.6.cap.2.sed† & apud Athenienses nothi dice-
bantur,qui non erant nati ex duobus Atheniensibus,autho
re Plutarcho in Pericle.Et Aeliano libro 6.de varia historia.
Hinc & Regia l.Tauri.11.l.9.tit.8.lib.5.Recop.in his filiis na
turalibus exigit,quòd pater eos,filios proprios esse agnoue
rit, quã legẽ ego intelligo in filiis natis ex fœmina domi nõ
cohabitante,quos nothos apppellari diximus. Nam in his,
qui nascuntur ex concubina domi retẽta,satis opinor esse,
constat eos dominatos fuisse.ex gl.in c.Michael.de filiis pre-
byte.quam paulo ante adduximus.
Hinc infertur naturales filios,& eos,quos bastardos appel
8 lamus,eosdem esse.gl.in†rub.ff.de cõcub.Deci.cõsi.433.Lu
do.de Sardis in tract.de legitimat.2.par.q.1.in 2.volu.Alexã.
cõsi.128.in vol.1.col.penul.Nec oberit Regia l.9. Tauri.l.7.
tit.8.col.5.Recop.dum disiunctiuè dicit,bastardi, aut illegiti
mi:non enim sensit quoscunque illegitimos dici bastardos:
sed bastardos esse illegitimorum speciẽ:& esse alios illegiti-
mos,qui bastardi non dicãtur.quod patet,dum subdit , aut
illegitimi cuiuscũque qualitatis extiterint.Sic enim d.lex est
intelligenda.De horum autem naturalium filiorum succes-
sione,aliquot conclusiones notandæ sunt,
Prima conclusio.Filij naturales,nõ extãtibus legitimis, pa
9 tri intestato in duabus vnciis succedũt,ex†quib⁹ virilis por-
tio matri eorũ cõpetit.auth.licet.C.de natur.liber.gl.Abb.&
Præpo.in ca.tãta. qui fil.j sint legit.Regi.l.8.tit.13.part.6.Vn
de cõstat,excludi naturales existẽtibus filijs legitimis,aut le-
gitimatis rescripto principis.cũ tex.in dict.auth.sobolẽ ciui
lẽ requirat ad hãc exclusionẽ & probatur autoritate Bal.in l.
eã quã.C.de fideicõm.nu.26.& in l.cũ acutissimi.nu.7.eo.tit.
dicẽtis,legẽ municipalẽ de legitimis loquẽtẽ,etiã habere lo
cum in legitimatis rescripto principis:quãto ergo fortius e
rit idẽ dicẽdũ in legũ cõmuniũ interpretatione? Sicuti Bal.
adnotauit in l.quisquis.C.ad l.Iuli.maiest.Hinc etiã deduci-
tur,idẽ dicẽdũ fore in filijs adoptiuis,vt eis extãtibus,natura
les ab his duab⁹ vncijs excludãtur:quod asserit Nicolaus de
Vbald.in tract.de successi.ab intesta.col.11.& Ioã.Baptist.de
S.Seuerino.in l.si qua illustris.C.ad Orfici.fo.5.col.3.Imo vxo
re legitima parẽtis extãte, etiã naturales ab his vncijs exclu-
di probat tex.in dicta auth.licet.Lex tamẽ Regi.9.tit.13.par.
6.expressim hoc nõ admittit:imo cẽset naturales admitten-
dos esse ad has duas vnicias in bonis patris intestati,etiã ex-
tãte legitima vxore,modo filij legitimi nõ extẽt. Scribit ve-
rò Alex.in l.Luci⁹.ff.de vulg.col.3.naturales filios in his dua
bus vncijs patri intestato succedere,etiã si supersint cõiux&
filij legitimi,si filij legitimi hæreditatẽ patris repudiauerint:
aduersus Imol.ibi.quem tamen defendit Ripa.nu.6.
10 Secunda conclusio. Nepos naturalis etiam & legitimus,
ex filio tantum naturali conceptus , non aliter auo intesta-
to suscedit,quàm pater eius iure esset successurus. leg. final.
C.de natur.liber.vbi Odofre. & Cinus capitulo causamque.
in primo.capitulo lator.& capitulo ex tenore. qui filij sint
legiti.notat Angel. per text. ibi in authent. de hæreditat.ab

intest.veni.§.reliquum.versi.ex diuerso.Bald.in l.fi.C. de ver.
significat.Deci.consi.311.Ex quo apertè infertur præceden
tem conclusionem,quæ prima fuit,non tantũ in filijs, sed &
in nepotibus locum habere,vt auo intestato succedant in
duabus vncijs,nec legitimis filijs,nec vxore legitima existẽ-
tibus:quod notant Bal.& Saly.in dict.l.fi.C.de natur.lib.Azo
in summa.C.eo.glo.in authen.quib.mod.natu.effic.sui.§.ne
potibus.Nec ab hac opinione audet in consulendo, ac iudi-
cando recedere Ioa.Baptista.in dict.l.si qua illustris.fo. 5.col.
3.etiã refragãte Guiliel.Benedict.in capitulo Rainuncius.de
testament.verb.& vxorẽ.num.700.qui contrariũ asserit, per
tex.in dicto §.nepotibus.& in dicta l.fina.in fine.quibus ego
respondeo.id tantũ ibi probari,nepotes,etiam ex filio tantũ
naturali,intestato auo non succedere vt legitimos: non ta-
men negant dicta iura,eos succedere vt naturales.
Tertia cõclusio.Pater filium naturalem habens,legitimis
11 etiam extantibus,†in testamento potest ei vnciã:idest duo-
decimam partem bonorum relinquere, ex qua vncia virilis
portio matri eius ex testamento potest competere.l.2.cũ au
thent.C.de natu.liber.Reg.l.8.tit.13.par.6.Nec intelligas pa-
trẽ filio huic,& concubinæ,ita posse integrã vnciã relinque
re,vt concubina deficiente,filio semũciam tãtum relinque-
re valeat:vt perperam intellexit Ludouic.de Sardis.in tracta.
legitimatio.3.par.quæstion.1.siquidẽ naturali tantũ filio pa-
ter potest,etiã si desit concubina integram vnciam relinque
re.gloss.& Albericus in dict.l.secunda.& dicta Regia l.8.verũ
in his regnis pater potest hoc in casu filio naturali quintam
bonorum partẽ legare:quod lege 9.Tauri sancitũ est:atque
prius id quandoque seruatũ fuisse,ostendit l.1.titu.de hære.
li.3.Fori.Sed si legitima proles consentiat patrem plus relin-
quere naturali filio,id iure validum erit,modo consensus il-
le sit expressus,nec sufficiet tacitus.vt notat Aymon Sauili.
consi.200.ad id citans Bart.in l.fi.ff.de his qui. vt indig. qui
hoc sensit,dum col.3.l.1.C.de natur.lib.intelligit in naturali
bus liberis:quæ tamen loquitur in spurijs.Imo hic cõsensus
est præstãdus præsentibus naturalibus liberis,vt ipse Aymõ
latius tradit.Vnde Roma.consili.33.scribit.filijs absque frau-
de bonis paternis renuntiantibus. patrem posse libere bona
sua filio naturali relinquere.sicuti posset filijs legitimis non
extantibus.
Quarta conclusio.Pater carens legitimis liberis.potest na
turalem filium hæredem instituere,etiam si habeat ascendẽ-
12 tes,†modo eis legitimã partem relinquat.auth. licet.C.de
natur.liber.vbi glo.cõmuniter recepta. Regia l.8.tit.13.par.
6.parentibus tamen iure ciuili tertia pars bonorum filij pro
parte legitima debetur,secundum cõmunẽ opinio. in auth.
nouissima.C.de inoffi.testamen.Iure Regio duæ partes,ex tri
bus bonorum filijs debentur.l.6.Tauri.l.prima.titu.8.libr.5.
13 Recopil.Verum hæc†quarta conclusio in his regnis iam est
omnino sublata:siquidem pater potest filium naturalem hę
redẽ instituere,nulla relicta parẽtib⁹ legitima parte.l.10.Tau
ri.nunc.l.8.ti.8.lib.5.Recop.Atq; adeò prædicta vera sunt,vt
pater possit in testamento imperfecto,& minus solẽni hunc
naturalem filium instituere:& sic l.hac consultissima.§.ex im
perfecto.C.de testamẽ.locum habebit,etiam in naturalibus
filijs.probat l.humanitatis.ibi.liberum.C.de natur.liber.Spe-
culato.tit.de instrument.editio.§.cõpendiosẽ.vers.quid si pa
ter naturalis.Saly.in l.fi.C.famil.herciscun.Paul. Castr. in di-
cto §.ex imperfecto.✠ Ioannes Faber in dicta l.hac consul-
tissima.columna prima.Roma consi.179.nu.16.versic.secũ-
do respõdetur.Soc.in l.2.ff.de vulga.nu.9.Alberi. in dicto §.
ex imperfecto atque illic Riminaldus dubitãte Corneo. ✠
Imola in l.ex facto §.si quis rogatus.ff.ad Trebelli.& Guiliel.
Benedi.in ca.Raynuntius.de testa.verb.testameutum.in 1.nu
mer.83.✠ Et verbo,& vxorẽ nomine Adelasiã.nu.679.quo
rum opinio apud veteres magis cõmunis esse videtur. Nam
& hi,qui asseuerant locum esse priuilegio dict. §.ex imperfe
cto.vbi pater testatur inter liberos naturales tãtũ:iuxta for-
mã Auth.licet.C.de natur.libe.huic opinioni suffragantur
apertissimè:cũ in illa constitutione non agatur tãtum de eo
casu,quò pater testamento facto inter legitimos liberos ali-
quid naturali relinquit:quod quidam falso arbitrantur : sed
& de eo casu quo pater inter ipsos liberos naturales quos
solos habebat testatus est.Quod sic dilucidè cõstat ex dicta
Iustiniani Nouella,vt vllo modo negari queat. Atque ideo
Speculatoris opinionẽ à multis ex veteribus probatam fuisse
constat,& eam asseuerat cõmunem esse Ripa in dicta l. 2.de
vulgari.nume.28.Sed & illustris Antonius à Padilla in l.cum
acutissimi C.de fideicõmis.num.31.constanter scribit, eandẽ
opinionem esse magis communiter approbatam. ✠ licet cõ

Universidad de Deusto Biblioteca

traria fortassis verior sit, quam Alex. probat in dict. §. si quis
rogatus.nu.45.& Ias.in dict.§.ex imperfecto.nu.4. Et vide
ri sibi communem asseuerat Deci.consi.510.& cõmunẽ esse
Rubeus cõsi.7.num.7.& magis communem Riminaldus. in
dict.§.ex imperfecto. In hoc tamen regno parum isthæc
disputatio vtilis est:cum l.3.Tauri.& l.2.tit.4.lib.5. Recop.§.
ex imperfecto.correctus censeatur tam in testamento in scri
ptis facto, quàm in nuncupatiuo, quod praxis obseruat teste
Michaele Cifontano in dicta l.3.nu.7.

Ex hac principali conclusione infertur, natiuitate filiorum
14 †naturalium, donationẽ à parente factam reuocari:& sic l.
si vnquam.C.de reuoc. donat. habere locũ etiam in filijs na-
turalibus, secũdum Ripã ibi.q.28.cui aduersatur Tiraq.verb.
susceperit.nu.45.dicens, in donatione à matre facta verã esse
Ripæ opinionem, nõ sic in facta à patre: super quo ipse dispu
tat. Sed probabilior apparet sententia Ripæ, ex donatis præ-
sumpta voluntate, à qua lex illa deducitur.

15 Quinta conclusio. Filius naturalis †matri, etiam intestatæ
cum legitimis simul, & æquè succedit.l.si qua illustris. C.ad
Orfici. Regia l.11.tit.13.par.6.etiam si mater sit illustris, secũ
dum communem opinionẽ, & notat Ang. Aret.in §.nouissi-
mè.insti.ad Orfici. Iniquum tamen esse videtur, naturales fi-
lios, ex fornicario coitu cõceptos, æquè ac legitimo matri-
monio genitos admitti ad matris successionẽ. scriptũ enim
est Genes.cap.21.non erit hæres filius ancillæ: id est cõcubi-
næ, cum filio liberæ: idest vxoris. autore Ambrosio sermone
65.à quo assumit Gratianus tex.in cap.dicet aliquis.32.q.4.
idem probat tex.in cap.non omnis.32.q.2.ex verbis Apostolo
li ad Galatas cap.4. Hinc Genes.cap.25.scribitur, Dedit Abra
ham cuncta, quæ possederat, Isaac: filijs verò cõcubinarum
largitus est munera, & separauit eos à filio suo Isaac. quod e
tiam adnotauit Ioan. Annius super Philonem lib.1. Hinc &
Fortu.in tract.de vlt.fine.illat.8.iniustã esse existimat l. si qua
illustris.in præfata conclusione. Vnde Reg.l.9.Tauri.nunc.l.
7.tit.8.lib.5.Recop.sancitũ est, naturalem etiã matri intesta-
tæ simul cum legitimis nõ succedere: posse tamẽ ei à matre
quintam bonorum partem relinqui. Sic & in Gallia idẽ ser-
uari, testatur Guilielmus Benedict.in dict. cap. Raynuntius.
verbo, & vxorem.nu.710.Chassa.in consuetu. Burg.rubri.8.
§.3.& Carolus lib.1.Regalium Franciæ.iure 7. Quibus duo
16 adiicienda sunt. Primum, naturalibus non competere †ius
agendi ex titulo inofficiosi testamenti, quanuis pater eis ni-
hil relinquat. gloss.in l.1.in princip.ff.de bono.poss.contra ta
bul.quam commend. Are.in l.ex facto.colũ.9.ff.de vulgar.&
pupi.Bar.in l.Gallus.§.etiã si à parente.ff.de liber.& post. Bal.
in l.1.col.3.C.de bono.poss.secun.tabu.& Didacus à Segura
in l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de vulgari.col.14. Possunt tamẽ
cõntra testamentum matris agere de inofficioso testam.l.si
suspecta.§.1.vbi glo.ff.de inoffi.testamen.gl.& Paul. in dict.l.
si qua illustris. Lege autem Taurina 12.& l.10.tit.8.lib.5.Re
copil.qui legitimi rescripto principis efficiuntur, nullo casu
succedunt cum legitimis & naturalibus. Secũdum addimus
prædictis, filios naturales ita matri, etiam intestatæ succede-
re, vt parentes ipsius matris à successione excludantur: quod
in Prætorio Rotæ testatur seruatum, ac pronuntiatũ fuisse,
Cassador.decisione vnica.de successio.ab intestat. Nec id opi
nor lege Regia abrogari, imo idem expressim in dict.l.9.cau
tum extat.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Spurius filius quis sit, & vnde id nomen deductum fuerit.*
2 *Filij manzeres qui dicantur.*
3 *Spurius nihil potest à patre capere, nec inter viuos nec in vltima voluntate: & ibi quibus adiudicetur quod filio spurio relictum fuerit.*
4 *Filius spurius, etiam ex substitutione pupillari, patris bona capere non potest.*
5 *Fraus legi fit, si is, cui aliquid donatum est, in continenti id filio spurio donatoris dederit.*
6 *Filius spurius lege municipali non potest effici capax successionis, vel donationis paternæ.*
7 *Quid agendum sit, quando testanti data est tacita, vel expressa fides restituendi bona filio spurio.*
8 *Spurius an possit in conscientiæ foro possidere bona parentum, ex tacita fide, vel alias ab hærede legitimo sibi restituta?*
9 *Hæres scriptus an teneatur, data tacita fide de restituendis bonis spurio, illa bona eidem restituere, vel ad fiscum deferre.*
10 *Hæres, qui hanc fidem dedit testatori, iuramento præstito de non reuelando, an teneatur vocatus à iudice ei rem ipsam exprimere?*
11 *Filius spurius, quibus cautelis possit tute bona patris adquirere.*
12 *Filius spurius, an possit institui sub cõditione, si legitimus à principe fuerit effectus?*
13 *Nepos legitimus, vel naturalis ex filio spurio, an possit ab auo institui hæres? & quid de nepote ex filio, qui fuit ex incestu conceptus.*
14 *Filius clerici in sacris ordinib⁹ cõstituti, an dicatur natus ex incestu?*
15 *Spurius an matri succedere valeat?*
16 *Coitus damnatus qui dicatur iure Cæsareo.*
17 *Filius clerici sacris ordinibus insigniti, an succedat matri, etiam iure Regio?*
18 *Coitus damnatus qui dicatur iure Regio.*
19 *Fratres naturales, vel spurij, an sint admittendi ad mutuam successionem quæ intestato defertur.*

§. QVINTVS.

1 SPVRIVS Interdum dicitur is, qui incertum pa
trẽ habet † quasi ἀπορφάδην, idest Sparsim concep
tus, à dictione Græca ex Iustiniano in §. si aduer-
sus.inst.de nup. vbi Theophilus id notauit, & Gl.
cia.libro primo.prætermi.vel ex eo, quod autore Plutarcho
in Problemmatis.cap.103. Spurius erat proprium nomen
apud Romanos, quod scribebatur tantum primis literis. Sp.
hi autem qui sine patre erant. S P. designabantur, quasi sine
patre: atque inde factũ est, vt spurij dicerẽtur nati ex his mu
lieribus, cũ quibus plures cõmercium carnale habuissent, vti
explicat Budæus.in l.vulgo.ff.de statu.homi.& Ioan. Baptist.
in dict.l.si qua illustris.co.1. Theophilus in dict.§.si aduersus.
& Catelli. Cotta in vltimis memoralibus.dictione.spuri⁹.de
his tamen hic agendũ nõ est. Dicuntur etenim propriè spu-
rij, qui ex his parentibus nati sunt, qui coniugiũ contrahere
non poterant tempore natiuitatis, nec tempore conceptio-
nis. ita diffiniuit Angel. Aretin.in §.nouissimè.inst.ad Orfic.
vel qui ex coitu lege punito nascuntur. Alciat.lib.4.parerg.
c.5.ex eo quod patrem præ infamia nominare non audent.
l.vulgo.etiam si patrem habeant certum. Hinc Titus Liuius
lib.1.ab vrbe condita. Consilio, inquit, vetere condentiũ vr-
bes, qui obscuram, atque humilem conciẽdo ad se multitu-
dinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur: quia nati è
terra dicantur, qui præ humilitate parentes nominare non
possunt. Hac siquidem ratione cẽset Dionysius Halicarna.li.
2.olim Romæ nobiles à plebeis lege Romuli distinctos fuis-
se. Sed & diuinus ille vates Psal.48.terrigenas appellat igno
biles, nobiles verò filios hominum. Quod ex dictionibus
Hebræis in eum locum passim interpretes adnotarunt. Con
stat etenim hominem nullis maioribus ortum, ignotóque
genere, & obscuro, filium terrę appellatum fuisse. quod ci-
tatis autoribus docet Angelus Politianus.lib.miscella. capi-
tulo 18.& Erasmus in prouerbio, terræ filius. atque idem cõ-
stat ex Tertuliano in apologetico.c.11. Quanquam & sint,
qui eorum vetustatem magnificantes terræ filios appellant
honori vertant: ex Quintiliano.libro 3.capitulo 9.ex quibus
intelliges aliquot, quæ notat Ludo. Cel.libr.11.lectio. anti-
qua.capit.28.quo fit, vt filius adulterinus sit spurius: & idem
de conceptis ex incestu. Nec libet omnia exactim exponere:
sat enim est prædicta adduxisse. Est igitur filius spurius qui
natus est ex his parentibus, qui matrimonium cõtrahere nõ
poterant, quanuis patrẽ ostendere possit. tex.in dict.l.vulgo.
text.& ibi glo.in cap.tãta.qui filij sint.cap.ad abolendam.de
filijs presby. vel is, qui ex coitu damnato natus sit.

Vnde ex hoc deducitur, natum ex cõcubina domi non re-
tenta spurium propriè nõ dici, sed naturalem: etiam si glo.
in c.nisi cum pridem.§.personæ.de renunti.velit, eum spuriũ
esse: cui conuenit Bart.in l.fin.ff.de his qui. vt indig.col.1.&
Regia l.1.tit.15.part.4.ex his enim quę præmisimus, cõstat,
hunc filium propriè nothum appellari non spurium, nisi ea
significatione, qua spurios dicimus eos, qui incertum patrẽ
habent, & sic natos ex scortis, vel concubinis, quæ domi mi
nimè cohabitant: & quę alios viros passim admittunt. dict.
l.1.tit.15.part.4. Nam & spurios genericè accipi, probat l.
spurij.de decurio. Hinc etiã apparet qualiter sit intelligenda
gl.in aut.qui.mod.nat.effic.sui.§.fi.dicẽs, spurios eos appella
ri, qui nascũtur ex his parẽtib. qui etiã iure ciuili prohibẽtur
matrimoniũ cõtrahere nõ poterãt. quã probat. Bap.de S.Se
uerino in l.si qua illustris.fo.7.cõclu.8.eã tamẽ reprobat Lu
do.de Sardis in trac.de legit.3.part.§.de success.spurio.ex eo
quod spurij propriè dicãtur hi, qui nascũtur ex his, qui ma-
trimonium iure canonico contrahere minimè poterant
2 posset etenim gloss. procedere inspecta lata † dictionis si:
gnificatione. Sic etiam manzeres lata significatione nati-
dicuntur ex scortis, & meretricibus. capitul.23.Exodi. Reg.
l.1.tit.

l.1.tit.15.part.4.at propriè hi dicuntur, qui nati sunt ex his,
qui iure canonum matrimonium contrahere prohibentur.
quod in dicto cap.nisi cum pridem.§.personæ.probatur.iux-
ta illius veram interpretationem, quæ iuri Pontificio intel-
ligendo potius cõuenit: tametsi nõ me lateat has dictiones
sæpissimè aliter assumi. In his verò filiis spuriis sequentes as-
sertiones erunt notandæ.

Prima cõclusio, Filius spurius, nec ex testamẽto, nec ab in-
3 testato, nec †ex contractu inter viuos aliquid à patre capere
potest.§.fi.in auth.quib.mod.nat.effici.sui.l.1.& auth.licet.C.
de natur.lib.Reg.l.10.tit.13.part.6. quæ dum fornicationis
meminit est intelligenda de ea fornicatione, quę etiam acce
dente fornicantium consensu coniugalis esse non potest iu
re Pontificio vetãte. idem notat Saly.in dicta l.1. Quod si pa-
ter filio spurio aliquid relinquat, id à lege legitimis liberis,
vel cognatis proximioribus defertur. Bal.& Sali. in dicta l.1,
per tex.ibi. Bart.in l.fi.ff.de his, qui vt indi. Ias.in l.2.C.de hæ-
red.inst.& Alex.dicens hanc opinionem cõmunem esse in l.
hæreditas.C.de his, qui vt indig. Fiscus autẽ id vẽdicat, negli
gentibus consanguineis intra duos menses relicta bona ab
spurio euincere, aut petere: idem si pacto, vel renuntiatione
consanguinei excludantur. tex.in dicta l.1. quæ tamen iuxta
prædictam sententiã in his tãtum filijs procedit quorum ibi
mentio fit non in alijs. Regia tamen l.1.tit.13.part.6.illius le
gis primæ decisionem in omnibus spurijs locũ habere aper-
tissimè pbat. Nec refert an spurius à patre capiat, an ab alio
ex patris tamen ordinatione, aut voluntate. arg.l.vnũ ex fa-
milia.§.1.ff.de leg.2. Ex quo infertur, institutum hæredem &
rogatũ restituere hæreditatem proprio arbitrio vni, vel plu-
ribus, non posse illam hæreditatem aliquo modo restituere
filio spurio, illius, qui eum hæredem instituerat adiecta, fidei
commissaria substitutione. Paul.in l.Lucius.§.in testamento.
ff.de lega.1.quanuis subobscurè in hoc loquatur Bar.in l.cũ
hæredi.ff.de reb.dubi.

Secũdò, deducitur ex his spurium filium à patre substitui
non posse legitimo, ex pupillari substitutione ad effectũ, vt
4 †patris bona consequatur, etiam si pupilli bona capere pos-
sit ex illa substitutione.l.si is, qui.ff.de vulg.adiuncta gl. in au
th.quib.mod.natur.effic.sui.§.fi.quem tex.in dicta l.si is, qui.
dicit singul. Bald.in l.eam, quã.C.de fideicõmissa.nu.53.& in
cap.solutionem.de appellat.col.2.notant Bart. Paul. Alex.&
Ias.in dict.l.si is, qui.& Ias.in l.iam hoc iure.nu.5.ff.de vulga.

Tertiò, deducitur spurium non posse à patre substitui vul-
gariter, nec fideicommissariè: quod notat præter alios Gui-
lielm. Benedict in repe.cap. Rainũtius.de testam.verb.& vxo
rem.nu.690.

5 Quartò, ex his elicere possumus, fraudem legi factam †cen-
seri, si is, cui pater spurij donauit aliqua bona, incontinenti il
la donauerit filio spurio donatoris, vel ex interuallo, expres-
sim tamen in remunerationem donationis primæ, vel sit ma
xima quantitas, quę donatur. Bal.in dict.l.eam, quam.nu.40.
Ioan. Lupi in rub.de donatio.§.30.nu.14.quemadmodum, &
ex alijs coniecturis potest id præsumi factum fuisse secundũ
Anani.consi.13.

Lege verò municipali statui nõ potest filium spurium ca-
6 pacem fore testamenti, †donationis, alteriúsve paternæ lar
gitionis. Bal.& Areti.in l.cunctos populos. C. de summa tri.
nu.15.idem Aret.in l.testamenti factio.ff.de testa. Ias.in l.ait
prætor.3.col.ff.de iureiuran. Soci.cons.95.in 4.vol.nu.9. De-
ci.in cap.2.de constitut.2.lectione.notab.2. quam opinionẽ
esse communiter receptam fatetur Ioã. Bapt.in rep.l.omnes
populi.ff.de iusti.& iure.fol.11.col.1. Insignis tamen in hac
7 re est quæstio, quid agendũ sit, quando quis† ab aliquo hæ-
res institutus, ei fidẽ præstat de restituẽda hęreditate spurio.
In quo dubio adnotandũ est, quod is, qui fidẽ hanc præstat,
vt indignus priuatur hæreditate, & ea fisco adiudicatur.l.nõ
intelligitur.§.si quis palã.l.ita fidei.ff.de iure fisci.l. prædonis
loco.ff.de petit.hæred.l.in tacitis.l.Lucius.§.fina.ff.de lega.1.
Quod si fidem non præstiterit & si palam rogetur restituere,
iure optimo illa bona institutus possidebit. dict.l.non intel-
ligitur.in princip.& §. primo.l.si in metallum.ff. de his, quæ
pro non script.hab. Barto.in l.fin.ff.de his, qui. vt indig.colũ-
na tertia. qui hoc efficaciter probat. Prorsus enim incapaci
dirigitur hoc fideicommissum, ac leges iustissimè potuerũt
spurium priuare paterna hæreditate, & eum reddere ad eam
incapacem: quod à legibus factum esse cõstat: nec probatio-
ne alia qua indiget: cum sit text. apertissimus in authẽ.quib.
mod.natu.effici.sui.§.finali. quibus ita præmissis plura infer-
re licet in hac controuersia. Primum, spurium in interiori iu-
8 dicio animæ nõ posse tutè bona à parẽte sibi relicta, †dona-
táve obtinere. Is enim lege iustissima ad ea capiẽda incapax
est: igitur restituere ea in consciẽtiæ foro cogendus est. Nec
obstat pœnam legis exterioris non esse considerãdam in in-
teriori iudicio, donec eius exequutio fiat. glo. satis celebris
in capitulo fraternitas.12.quęstione secũda. cuius & nos me
minimus capitulo sexto huius secundæ partis.§.8.id verum
est in pœnis exigentibus iudicis exequutionem: non autẽ in
pœnis, quæ non requirunt actum aliquem iudicis: sicuti pœ
næ illæ, quibus quis incapax efficitur alicuius actus: tenetur
enim ab illo actu abstinere. Sic incapax aliquorum bonorũ,
tenetur à possessione illorum bonorum recedere: ex Caieta.
in 2.2.quæst.62.art.3.

Secũdo, spurium tutè in animæ iudicio & consciẽtiæ foro,
parentis bona possidere, quæ sibi liberè, nulla promissione
parenti pręmissa, tradiderit scriptus hæres: ex eo quod bona
illa ex volũtate veri domini adquirit, nulla lege vetãte: igi-
tur iustè obtinet. Hæres enim scriptus verus dominus illorũ
bonorũ est: nec lex prohibet eum postea dare bona illa spu
rio filio, nisi ex parẽtis volũtate, quæ tamẽ hic nõ præcessit.

Tertiò, infertur eundem spurium iustè in conscientiæ foro
bona parentis posse retinere, quæ sibi institutus à patre hæ-
res tradidit, etiã data parenti fide de restituendis spurio præ-
dictis bonis: tamẽ si qui fidem dederit peccauerit, & morta-
liter, fraudem hãc insignem committens aduersus legẽ, quę
prohibet dictam fidem pręstari: sed tamen non prohibet lex
traditionem bonorum, quæ spurio fit. Nec ex fide præstita
amittit hæres hæreditatem, & rerum hæreditariarum domi
niũ. Vnde cũ dominus sit, potest illas res in spuriũ trãsferre.
Nec dici potest spuriũ hac adquisitione priuatũ esse à lege:
cũ fiat ex volũtate parentis: quia hæc adquisitio potius fit ex
volũtate veri domini, quàm parentis, ex cui⁹ volũtate verus
dominus, sciebat ipsum ad id minimè obligari.

Quartò, subinfertur hæredem scriptum non teneri in iudi-
9 cio animæ †restituere hæreditatẽ, etiam si tacitã fidẽ præsti-
terit de ea restituenda filio spurio, illa enim promissio fuit fa
cta contra leges, & in fraudem legis. ergo ex ea non tenetur.
l.iurisgentium.§.prætor ait.ff.de pact.& ibi optimè Fortu.3.
notab. facit ad idem tex.in §.generaliter.sub eandem l.

Quintò, hinc constat hæredem scriptum, qui promiserat
testanti restituere hæreditatem spurio, non teneri in animæ
iudicio illa bona ad fiscum deferre, neque fisco id crimen ab
eo commissum pandere, quia verus hæres est, & in pœnã le-
ges hanc hæreditatem fisco deferunt.l.1.C.de his, qui. vt in-
dig.l.ita fidei.l.non intelligitur.ff.de iure fisc. pœna autem in
foro conscientiæ non soluitur: vnde cõfestim sequitur hęc
ipsa illatio: contra Bar.in l.fina.ff.de his, qui vt indig. colũna
tertia. quem Didacus de Segura sequitur in l.cohæredi.§.cũ
filiæ.ff.de vulga.& pupillar. folio duodecimo. eiusdẽ repe.co-
lumna prima. Nec item tenebitur consanguineis testantis il
la bona tradere: cum iste sit verus hæres: fides autẽ ab eo da-
ta in pœnam delicti tollit ab eo hæreditatem: & fisco eã de-
fert: quod si verus hæres non esset, hęreditas ad testantis pro
pinquos pertineret. Nec obstat l.prędonis.ff.de petit.hæred.
quia Iurisconsultus ibi, non appellat hunc hæredem prędo-
nem: sed dicit censendũ esse predonis loco quia fraudẽ fisco
fecit tacitã fidem pręstando. Nec mihi placet hoc in dubio,
quod notant Syluest.verbo filij.§.6.

Sextò, ex his opinio Card.consil.35.intelligenda est, dum
dixit, heredem, qui pręstitit testãti fidem de restituenda here
10 ditate †spurio, etiã si iurauerit se id non dicturum cuiquã de
bere vocatum à iudice omnino verum dicere, & rem totam
exprimere. refert eum Felin.in capitulo intimauit. de testib.
colũna secunda.& tertia.& insignis Doct. M. Naua. in capitu
lo.inter verba.11.quæstione tertia.part.vlt.corola.65. proce-
dit enim prædicta opinio, quãdo quis à iudice interrogare-
tur, vel eius testimonium exigeretur sub monitione genera
li, præcedente infamia contra ipsum tacitę fidei: alioqui si id
crimẽ occultũ sit, & de pœna tãtũ soluẽda tractemus: quã in
animæ iudicio soluere quis non tenetur, nõ de restitutione
illati damni, non cogitur quis dicere testimonium minimè
præcedente infamia: quod si responderit casu, quo non tene
batur testimonium dicere, ita oportet respondere, vt verum
dixisse constet. Septimò, ex his cõstat in dubio, cui fisco se-
culari, an ecclesiastico dicto casu sit adiudicanda hæreditas,
esse considerandam heredis, pręstantis fidem, personam: cũ
is delinquat: & ab eo propter delictum auferatur hęreditas,
nam si laicus sit, Regi defertur ipsa hęreditas: si verò clericus
ecclesiæ est adiudicãda. quod pbari potest ex his, quę tradit
Ioa. Lupi in rub.de donatio.§.39.docet, & hoc expressim Bal.
in l.si quis presbyter.1.columna C.de episc.& cler. quẽ sequi

Universidad de Deusto Biblioteca

tur Paul.Cast.ibi.Chassanæus ex cõsuet.Burg.rubr. 8.§. 5.nu,
4.& Felin.cap.quia.V.de iudici.col.2.&Segura.in l.3.§.vlt.nu,
145.ff.de lib.& posth. nec in contrarium quidquam vrget
text.in cap.2.de successi,ab intestat. licet eum ibi adnotaue-
rit Parnomita.Has equidem septẽ illationes lector amplius
examinare poterit ex his, quæ post secundam huius operis
editionẽ tradit doctissimus Dominic.Sot.lib.4.de iust.& iur.
q.5.art.1.in his etenim in quibus nostra dissident ab his,quę
diligentissimè fuere inibi adnotata, liberum erit cuiusque
iudicium: & nos tanti viri censuram libentissimè admitte-
mus.

Verùm nostrates passim conantur explicare, quonam pa-
11 cto pater possit filio † spurio proprias res tutè relinquere,ita
vt filius nõ excludatur à fisco:quorum aliquot cautelas hic
referam,ex quibus hæc grauis quæstio poterit perpendi. Pri
ma equidem cautela instruit patrem, & docet ipsum amicũ
quendam ei valde fidum hæredem instituere, cui secretè fi-
lium commendet:non tamen roget ipsum bona filio spurio
restituere:is enim poterit postmodum filium hæredem insti
tuere,vel ei restituere hæreditatẽ.Speculator, titulo de suc-
cessionib.ab intestato.§.1.versic.quid si pater.nu.30. cui suf-
fragatur gl.in auth.quib.mod.natur.effici.sui.§.fin.versi.par-
ticipium:quam dixit esse singul.Paul.in l.si is,qui. ff. de vulg.
vbi idem notant Bart. Ias. & alij,dicẽtes hæredem ab aliquo
institutum posse instituere spurium primi testantis, & idem
probatur in l.qui testamentum Titij.ff.de his, qui. vt indig.
Hoc tamen negotium fidum amicum exigit: atque forsan
hæc secunda institutio fraudem præ se fert,ex his, quæ mo-
do diximus,nisi institutus hæres esset filius legitimus testan-
tis:quo quidem hærede instituente filiũ spurium,potius præ
sumendum erit institutionem factam fraterno amore, quã
parentis iussu.Bal.in l.eam quam.nu.54. C.de fideicommiss.
Sunt & quidam,qui patri consulant contracta inter spuriũ,
& capacem alium integerrima omnium bonorum societa-
te,illum spurij socium hæredem instituere, vt ex illa societa-
te optimam partem filius spurius capiat, ratione societatis.
Bal.in dicta l.1.C.pro socio.col.fin.Corset.in sing.suis. verb.
spurius.optimus tex.& ibi Bar.in l.is,qui duos.ff.de libera.le-
gat.Ioan.Lupi in rub.de donat.inter vir.& vxorem.§.65.nu.
11.ab hoc tamen consilio cauendum censeo, cum propter
fraudis non leuem cõiecturam,tum ob animę salutem, cui
non admodum conuenit his vti dolis ad effugiendas sanctis
simarum constitutionum prohibitiones.His tamẽ plura ad-
di possent ex Cępola caute.38.Platea.in l.1.C.de delatori.lib.
11.& Ludoui.de Sardis in tractat.de legitimat.fol.vlt.

Prætermittendum verò non est parenti tutissimum esse,vt
12 spurium hęredem instituat † sub cõditione,si à principe fue
rit effectus legitimus: tunc etenim sequuta legitimatione,
patris hæreditatem absque animæ periculo obtinebit: cum
institui iure possit incapax in tempus, quo capere possit. l. in
tempus.ff.de hered.instit.l.sicut.& ibi gl. in princi. ff.qui.mo.
vsusfr.amit.Bal.Aretin.& Alex.in l. Gallus.§.instituens. ff.de
liberis & posthum.idem Aret.in l.si filiusfamilias.ff.de testa-
ment.quam opinionem communem esse testantur Iaso.nu,
5.& Lancel.Deci.in dict.§.instituens:& Gualdens.de arte te-
stan.tit.2.caut.fina.idem in hac specie notauit Bal.in l.1.C.de
inst.& substi.in 6.q.cuius opinionẽ fatentur cõmuniter esse
receptã Catell.Cotta.in vltimis memoralibus,dictione: spu-
rius.dicens se eam defendisse Ferrariæ contra Ludoui.Lusi-
ta.in l.quidam relegatus.ff.de reb.dub.qui tamen col.11.po-
tius videtur in hoc casu Bald. sequi quã ab eo discedere, ta-
metsi non omnino ei placeat Bald.sentẽtia,quam Soci.ibi,
nu.11.probauerat. Nec oberit l.si alienũ.§.in extraneis.ff.de
hæred. inst. vbi in institutionibus conditionalibus oportet
hæredem capacem esse tempore testamẽti,mortis, & aditio
nis hæreditatis:id enim procedit in conditione extrinseca,
secus in conditione intrinseca, & quæ à iure intelligitur,
qualis est ista,cum capere poterit hæres.Bal.in dicta l.in tem
pus.vbi gloss.hoc sensit:tradunt optimè Iaso.in l.is, qui hæ-
res.ff.de vulgari,& pupillari. Aretin.consilio cẽtesimoquin
quagesimoquinto.

Imo hic spurius hac conditione institutus poterit penden
te conditione bona petere,& ea, vt curator administrare ex
bonorum possessione secundum tabulas.l.si quis instituatur
hæres in diem.ff.de hæred.instit.vbi Bal.& Ang.idem Bal.in l.
fi.ff.de his,qui sunt sui,vel alie.iur.Ioan.Lupi in rub.de dona-
tio.inter virum & vxo.§.29.numero 4.Sed & is,qui spurium
filium habet,meminerit in his regnis posse ei relinquere iu-
re alimentorum quintam bonorum partem, ex Regia l. 10.
Tauri.& l.8.titu.8.libro 5.Recopil.quinimo & ante iura Co
dicis,& Authenticorum licuisse patri spurio aliquid alimẽ-
torum titulo dare,aut legare,probat Alciat. in libr. quarto
parerg.capitulo quinto.ex l.3.ff.de his, quæ pro non script.
habent.

Secũda cõclusio.Nepos legitim⁹,vel naturalis ex filio spu-
13 rio,deficiente † prole legitima potest ab auo hæres institui,
nec cẽsetur in dubio patris gratia institut⁹.Bar.Imo.Ale.Are.
& Ias.in l.Gallus.§.quid si is.ff.de lib.& post.idem Bart.consi.
118.per l.fi.ff.de his,qui.vt indig.& l.fi.C.de natur.liber.no-
tat Signoro.consi.114.quam opinionem asserit Deci.cõsil.
25.in 1.volu.& Carol.Molin.in Alexan.consil.74.vol.3.lite-
ra A.qui & eam sequuntur. Ex quibus infertur auum non
posse nepotem ex spurio,etiam legitimum, & naturalem in
stituere,existente prole legitima,secundum omnes,imo nec
existẽte prole legitimata rescripto Principis.Deci.cõsi.258.
Secundo ex his constat,præfatã institutionẽ etiam deficiẽte
prole legitima non valere,si constet patris gratia nepotem
institutum fuisse,ex eisdẽ doctoribus,quos sequutus notat
idẽ optime Aymon Sauilli.consi.184.Hæc tamen conclusio
secunda non procedit in nepote nato ex filio incesto. Bal.in
l.si quis incesti.C.de incest.nup.per tex.ibi.quẽ idẽ Bald.dixit
esse vnicum in cap.in præsentia.nu.35.de probat.Corset. in
singu.verbo.hæres.Hippo.singu.143.idem notat Alex.in di-
cto §.quid si is.quorũ opinio cõmunis est,teste Saly. in dicta
l.si quis incesti.& Corneo dicto consi.25.1.vol.& si Ias.in di-
cto §.quid si is.velit à Bald.recedere.Ex qua inferri potest nẽ
potẽ ex filio post sacros ordines suscepto,ab auo presbytero
14 † institui nõ posse:cũ filius clerici in sacris constituti ordini
bus dicatur natus ex incestu.glo.Bal.& Paul.in l.1. C.de epis.
& cleri.quod alibi tractabimus.sed tamen propriè incestus
non est hic filius ex glo.in cap.per venerabilem. qui filij sint
leg.quæ eũ adulterinum appellat.Vnde hæc conclusio secũ
da procedit etiã in nepote legitimo,vel naturali,ex filio cle-
rici sacris ordinibus insignitii:quod Bal.voluit in dict.l.si quis
incesti.Petrus,Cinus,& Sali.in dicta l.secũda.Alexã. in dicto
§.quid si is.columna finali. & Rodericus Suarez in l.nona.ti
tulo vndecimo.libro primo Fori.2. columna. & Corset. in
sing.verb.fornicatio.vbi expressim fatetur hanc opinionem
communem esse.

Tertia conclusio.Filius spurius natus ex dãnato coitu, ma
15 tri intestatæ non † succedit,nec ex testamento, etiam si ma-
ter nõ sit illustris,nec proles legitima supersit,licet alias spu-
rius nat⁹ ex coitu nõ dãnato matri nõ illustri succedat simul
cum legitimis.l.si qua illustris.C.ad Orfic.vbi glo.tex.in au-
then.quib.mod.natur.effici.sui.§.fina.auth.ex cõplexu. C.de
incest.nup.glo.& Angel.in §.nouissimè.inst.ad Orfic.Specul.
titu.de succes.ab intest.§.1.nu.22.& 27.Dec.cõsil.311.col.1.
refert tamen plurimum scire quis dicatur damnatus coitus:
19 & constat † eũ coitum damnatum dici, qui punitur aliqua
lege exteriori,& humana.tex.in dicta authen.quib.mod.nat.
effi.sui.§.fi.Bar.in l.fi.col.2.ff.de his qui.vt indig. atque id ab
omnibus receptum videtur. Vnde apparet coitum cum con
sanguinea,vel affini,absque dubio damnatũ dici debere. Sic
etiam eodẽ pacto,coitum cum vxore alterius.Quin&coitus
cum cõcubina legitima alterius:cum puniatur lege exterio-
ri:dãnatus cẽsetur.l.si vxor.l.inter liberas.ff.de adulte.Coitus
etiã cũ moniali.l.si quis non dicã rapere.C.de epis.& cleri.ca
pit.si quis non dicã.de pœnit.distinctione prima. Itẽ coitus
inter dominã,& seruum.l.vnica.C.de mulier.quæ propr.ser-
uis se iunxe.quæ & alia adducit latius Ioan.Baptist.de S.Seue
rino in dicta l.si qua illustris.folio secũdo.colũna.1.&Angel.
in dict.§.nouissimè.colũna fin.Ex quibus dubium est an coi-
tus inter solutam,& coniugatũ damnatus sit dicendus? qua
in re dubitat Deci.consi.311.& tamen Paul.de Castro respõ-
dit non esse hunc coitum damnatũ consilio trigesimo quar
to.numero quarto.in volumine secundo.Alexan.cõsil.139.
in volumine primo.Aymon.cõsi.166.colũna prima.& Soc.
cõsi.148.in volumine primo.colũna secũda.ex eo quod hic
coitus aliqua pęna per legẽ exteriorẽ minimè puniatur.l.1.
C.de adulter.Verũ cũ coitus hic sit punibilis ex eo quod ma
ritus vxori iniuriã irrogat,secũdũ Bal.in dict.l. prima.atque
etiã lege Regia 24.titulo tertio.lib.1.in ordinat.Regijs, cer-
tius existimo hũc coitum inter damnatos esse communerã-
dum.quod probat Angel.Aretin.in dicto §.nouissimè. colu.
fin.post Matthes.& idem asserit Ioan.Baptist.in dicta l.si qua
illustris.folio tertio.columna secunda.& quanuis non diffi-
tear priorem sententiã frequentius recipi:tamen hanc dicit
Deci.veriorem esse consil.306.cui suffragatur, quod coitus
hic verè sit adulterinus ex l. 1. C.de adult. Thom. & Caie-
tan. secunda secundæ, quæstione 154. articulo octauo,
quod

quod constat ex diffinitione adulterij,cuius mentionem egi
mus partita prima huius operis cap.1.

His etiam concinit non inutilis quæstio, quid dicendum
sit in coitu inter solutam,& sacerdotem,aut sacris insignitũ
17 † ordinibus,contingenti? Et Matthæ.ab Afflictis in consti-
tutiõ.Neapol.tit.82.col.2. voluit hunc coitũ pœna exterio-
ri nullibi puniri,ac subinde prolem hinc susceptã matri suc-
cedere:quod falsum existimo,adeo etenim odiosa hæc pro-
les fuit semper canonibus,vt in Cõcilio Toletano nono.cap.
10.statutum fuerit filiũ natum ex coitu clerici,& fœminæ li
beræ,sub specie tamen matrimonij scienter contracti, seruũ
effici ecclesiæ.Cuius canonis.& Gratia.meminit in cap.cum
multæ.15.q.8.apud quem tribus locis text. ille est emendan
dus.Nam dum legitur super innocentia,oportet scribere:su
per incontinentia:& dum habet idẽ Gratiani codex: firma-
ri:legi debet,reformari.Item dum legitur,aliena pollutione:
magis integer constat sensus, si legatur:tali pollutione. quæ
omnia restituenda sunt ex ipso conciliorum codice. & ex
Speculator.in tract.de concil.2.part. tit.46. Ex quo canone
Roman.singu.520.nimis largè notauit, filios clericorum es
se seruos ecclesiarum,illum tex.dicens singul.esse:cũ tamen
illa cõstitutio de natis ex clericorũ coniugio loquatur: sicu
ti eam intellexit Abbas in cap.1.colũ.fi.de treug. & pace: ac
Regia l.3.tit.21.partita 4.addit tamen gl.in dict.cap. cũ mul
tæ.illud statutum abrogatum esse, atque per desuetudinem
euanuisse.cuius meminit Abbas in dict.col.fi.& idẽ in cap.cũ
sit.de for.com.nu.15.Sed nihilominus ex eo cõstat quã exo-
sa fuerit canonibus clericorum proles. Hic etiã coitus adul-
terinus appellatur à glo.communiter recepta in cap.per ve-
nerabilẽ.qui filij sint legit.verb.adulterinus.vbi Abb.nu. 32.
hanc copulam damnatam dici,probat:idem Abb. in cap.in-
notuit.de electio.gl.in pragm.sanctio.tit.de concubinar.§. ip
sas.versi.arcere.argum.cap.cũ olim.de cleri.coniugat. notat
idẽ Nicolaus de Vbald.in tractat.de succes.ab intestat. quar-
ta specie filiorum. Quo fit, vt secundum præfatos Doctor.
matri minimè succedat filius clerici in sacris ordinibus con
stituti,etiam si ipsa mater sit soluta à lege coniugij, voti alte-
riúsve vinculi.Quod & in specie notat Bermondus Chouc-
ronius in tracta.de concubinar.pagi. 356. Nec opinor id Re-
gia l.Tauri.quæ 9.est.& l. 7.tit.8.lib.5.Recopil.sublatũ fuisse:
ex Ioanne Lupi ibi.nu.37.cum ex verbis, & mente eiusdem
legis constet,nihil hac in re diuersum à iure veteri ibi sanci-
ri.vetus etenim lex Regia 22.titulo tertio.libro primo ordi-
namen.in eius prooemio sensit idem, quod nos ex prædictis
autoribus notauimus.Tametsi Regia lex superius adducta.
3.titulo 21.part.4. in vltima eius parte possit induci ad con-
trariæ opinionis probationem.Nam, vt quidam opinantur,
illic probatur,filium clerici,etiam sacerdotis,matri succede
re posse, & ideo nec dici propriè natum ex coitu damnato:
quod fortassis probabile multis videbitur. ✻ Iure saltem
huius regni.Quam opinionem etiam iure Cæsarum veram
esse probare conatur doctissimus Gregorius in dicta l.3.Ego
tamen dubitatione ista non semel examinata constãter exi-
stimo, quòd paulò ante probaui, iure Cæsareo eius senten-
tiam defendi non posse,& iure Regio ordinationum, atque
Taurina constitutione facilè improbari:qua ratione in iudi
cio & consultus,potiùs probarem eam opinionem,quę filiũ
istum à successione matris excludit, quàm eam quæ ipsum
admittendum esse docet. ✻ Nec temerè diximus coitum in
ter solutam,& constitutum in sacris dãnatum esse:sed,vt ex-
cluderemus coitum inter solutam fœminam, & clericũ mi-
noribus præditum ordinibus,etiam si is beneficium ecclesia
sticum habeat: non enim opinamur hanc copulam damna-
tam dici:ac subinde censemus liberos ex ea susceptos,matri
succedere:tametsi contrarium iure Cæsareo, & regio proba
re nitatur Roderi.Suarez.in l.prima,titulo sexto, libr. tertio
Fori.col.pe.Imo Regia lege hos filios naturales esse apertius
cõstat,quàm iure cõmuni, secundum quod eos esse spurios
Bald.censet in l.parentes.ff.de in ius vocan. Ego verò ex his,
quæ paulo ante de filijs naturalibus dixi, eos esse iure ciuili
Romanorum nothos censerem:non propriè naturales: nec
omnino spurios.

Non enim verè spurij censendi sunt hi, qui nascuntur ex
coitu,qui poterat coniugalis esse: nec item verè naturales,
quippe qui nati sint ex ea concubina,quæ licet domi coha-
bitaret:iure tamen ciuili minimè permitteretur: quod Bart.
censet in l.pe.ff.de concub. quem in hac ratione sequuntur
hi,quos retuli hoc cap.§.2.numero quinto.verum si Pontifi-
cum ius in vtroque foro moribus receptum:Regia,&Tauri
na constitutione cõprobatũ consideremus,hi filij verè natu
rales sunt:sicut apparet ex notatis superius.§.quarto.cui opi
nioni subscribunt omnes,quos aduersus Bar.in dicto nume
ro quinto.citauimus.Mater autem filiorum clerici sacris or
dinibus præditi,ipsis filijs nõ potest succedere: sicuti nec ei
filij succedunt,secũdum Ioannem Lupi in l.16.Tauri.nu.12.

Adijciam tamen hic ex præcedentium ratione eum coitũ
etiã dici damnatum,qui cum virgine,viduáve stupro conti-
gerit:quia punitur pena legis exterioris.l.inter liberas.l.si v-
xor.ff.de adult.§.2.inst.de pub.iud.l.2.titulo 19.part.7. quod
ostendunt Ioan.Bapt.& Angel.Aretin.in dictis locis: quam
opinionem procedere tãtũ in virgine, aut vidua,quę nõ sit
infimæ sortis,existimat Bal.consil.206.volumine 3.Soci. cõ
silio 212.columna secunda.volumine 2.Ludo.Gozad.consi.
21.colũna secũda.&Aymon Sauill.cõsi.166.col.secũda. nã
cõmissum stuprũ cũ vilib⁹ nõ punibile.l.quę adulteriũ.C.de
adulter.quæ tamen in vilibus respectu morum loquitur:nõ
in virginibus,aut viduis infimi generis. Quo fit, vt existi-
mem tutius esse,asserere stuprum non esse punibile si cõmit
tatur cum vidua inhonesta,aut meretrice.l.si vxor ff.de adul.
cum vidua verò honesta stuprum commissum punibile esse,
etiã si infimæ sortis sit,vt notat Stephan. Bertrandus consil.
158.in volumine tertio.alioqui ansa præberetur exercendi
passim libidinem,atque vitiãdi virgines pauperes, & infimi
generis,honestas tamen.Nec me latet Aymonẽ consil. 166.
columna secunda.aduersus præmissa velle,coitum inter so-
lutos,seu liberos à matrimonij legibus,& castitatis voto,dã
natum non esse,etiam si stupri vitio cõtingat. quod ipse no
tat ex recondito sensu Bal.in l.eam,quam. C. de fideicõmis.
colũna 6.versi.& scias.cui minimè accedo. Ex præmissis ta-
men infero coitum inter liberum à lege coniugij:atque ca-
stitatis voto,& fœminas eodem pacto liberas, etsi plures sint
non esse dãnatum:neque enim punitur lege aliqua exterio-
ri.Bar.in l.fi.col.2.ff.de his quib.vt indig. Hasce verò dubita
tiones Ioanna Augusta Caroli Cæsaris mater, lege Tauri.9.
prorsus explodit:ea etenim decisum est,coitum damnatum
18 dici eum,ex quo feminæ † coeũti imminet pena mortis na-
turalis à lege statura.Ex quo apertissimè infertur iure Regio
filiũ conceptũ à cõiugato,& soluta,matri succedere:quãuis
spurius sit:atq; idẽ erit dicẽdũ in filio nato ex virgine stupro
vitiata,licet spuri⁹ etiã sit ex legibus ciuilibus. vnde lex illa 9.
ad matris successionem spurios,&naturales admittit:modo
nõ sint geniti ex coitu damnato pena mortis naturalis,quo
ad matrem. At iure communi attento infertur,filium à vir
gine,vel vidua vitio stupri conceptum,vel ex concubina ab
altero domi retẽta,vel à domina ex seruo proprio, spurium
esse:nec matri succedere:&tamen conceptionis tempore in
ter parentes cõtrahi poterat matrimoniũ.Secũdo,deducitur
iure Cæsarum non esse filium aliquẽ propriè spuriũ, qui ma
tri succedere possit,cum propriè spurius ex damnato coitu
nascatur:sed id concedendum est,hanc maternam successio
nem etiã proponi,atque deferri filijs,quos paulo ante ex la-
ta significatione spurios esse diximus,nisi probanda sit opi-
nio illa,quæ asserit coitum inter coniugatum,& fœminam
solutam damnatũ dici non debere,item illa, quæ asserit co-
pulã sacerdotis,& feminæ nec coniugatæ,nec religiosę, nec
consanguineę inter dãnatos minimè computari.His casibus
iure cõmuni darentur filij spurij propriè, qui tamen non es-
sent ex damnato complexu nati.

Quarta cõclusio asserit.Fratres naturales,seu spurios quocũ
19 q; coitu genitos itestatis sibi inuicẽ succedere si vterini † sint.
l.spuri⁹.& l.2.ff.vnde cognat.Filij enim naturales, vel spurij
quocũq; coitu geniti succedũt cognatis:& sic cõsanguineis
maternis.Ludo.de Sardis in trac.legitimationũ.3.par.de spu
riorũ successione.fi.quæstio.hoc tamẽ non procedit in natis
ex coitu dãnato:hi etenim nec fratribus vterinis,nec cogna
tis intestatis succedũt.secundum Ana.& Bolog.in eius addi
tionibus.consi.95.& Matthæ.ab Afflictis decisio.96.Abb.cõ
sil.50.in 2.vol.Dec.consi.311.col.1.& Aymon cõsi. 138.col.
3.Hoc verò certũ omnino nõ est:imo potius oportet dicere
non esse hic adhibendam istam distinctionem: sed locũ ha-
bere etiam in his fratribus,hanc quartã conclusionẽ, vt op-
timè notat Corn.consi.21.in 1.volu. vbi asserit hãc opinio-
nem communem esse,quem sequitur Curti.Iunior consilio
123.& idem Corne.consi 234.columna penultima.volumi-
ne quarto.& Nico.de Vbaldis de successi.ab intestat. part.3.
columna quarta.quod probari videtur in dicta l. spurius.nõ
tamen ita efficaciter,vt contrariam opinionem conuincat:
pro qua est Regia l.fi.titu.13.par.6.& idẽ probat Angel.Are-
tin.in tractat.de testamen.verb.nolens intestatus. colũna 8.
iura igitur cognationis naturalibus,& spurijs cõpetunt:non

Universidad de Deusto Biblioteca

iura agnationis.Vnde naturales,vel ſpurij ex parte patris cõ
iuncti ſibi,etiam inteſtatis,inuicem minimè ſuccedunt,ex re
cepta ab omnibus opinione in dicta l.ſpurius.per tex.ibi,no
tat Aymon conſi.138.col.3.✳ Ex quibus lector poterit ex
pendere,quæ nouiſſimè tradit Emanuel à Coſta in cap.ſi pa-
ter.verbo,bona omnia.nu.11.& ſeq.de teſtam.obſeruata ta-
men diligenter,& cũ iudicio deciſione l. Taurinæ 27.& ea
opinione,qua receptum eſſe videtur, fratrẽ ſpuriũ poſſe ſuc-
cedere legitimo fratri ex teſtamento.quod tradidere Cacia
lupus in l.ſi qua illuſtris.nu.79.Curti.Iunior cõſi.123.& Gui
liel.Benedict.in cap.Raynũtius.verb.& vxorẽ, 5.nu.130.✳
Dicta tamen Regia l.ſi.fratrẽ naturalẽ ex patre tantũ admit
tit ad ſucceſſionem fratris inteſtati,qui fratres vterinos non
habet:ex qua lege corruit gl.in l.2.ff. vnde cogna. quã dicit
ſingul.Abb.conſi.50.col.1.vol.2.Flori.in l.qui teſtamentũ.ff.
de probat.dicens duos fratres ex eodẽ patre conceptos à di-
uerſis concubinis diſtincto tẽpore in contubernio retentis,
iura agnationis,nec cognationis habere:atque ideo non cõ
petere eis mutuam ſucceſſionẽ.notat idẽ Bart.in auth.quib.
mod.nat.effici.ſui.§.ſi quis igitur.&Speculat.tit.de ſucceſſ.ab
inteſt.§.1.verſi.quid de natis.nu.19.Hoc enim iure Cæſarum
locum habet:at iure Regio ſublatum eſſe conſtat.Fratres ve
rò legitimi,& naturales,naturalibus tantum,vel ſpurijs præ
feruntur.argu.l.ſi qua illuſtris.C.ad Orfici.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Filij quicunque,etiam ex damnato coitu concepti,à parentibus ſunt alendi.*
2 *Filius quicunque,etiam ſpurius parentes occidens lege Pompeia punitur.*
3 *Ius alendi ſpurios pacto partium tolli non poteſt.*
4 *Alimenta filiis ſpuriis debita,lege aliqua tolli non poſſunt.*
5 *Legitima debita filiis,an tolli poſſit lege humana.*
6 *Leges ciuiles alimenta ſpuriis negantes,iniquas eſſe,& ideo iure canonum abrogari.*
7 *Alimenta liberis præſtanda ſunt perſpecta parentũ,& filiorum qualitate,& conditione.*
8 *Nouus intellectus ad auth.ex complexu.C.de inceſt,nup.& ad cap.cum haberet.de eo,qui duxit in ma.*
9 *Filius tunc eſt à patre alendus,quando non habet vnde poſſit alimẽta percipere.*
10 *Regia l.Tauri explicatur.*
11 *Filia naturalis,vel ſpuria an poſſit à patre dotem exigere?*
12 *Dos à patre filiæ ſpuriæ data,maioris tamen quantitatis , quàm lege licebat,qualiter ſit ad legitimam quantitatem,reducenda.*
13 *Filij ſpurij,an ſint à matre alendi,& educandi.*
14 *Filij ſpurij etiam ab hæredibus parentum ſunt alẽdi:& quid de aliis ſucceſſoribus.*
15 *Alimenta filiis data an ad eorum hæredes pertineant?*
16 *Nepotes ſpurij an ſint ab eorum auis,ſeu proauis alendi.*
17 *Alimenta quibus ex cauſis filiis negari poſſint.*

§. SEXTVS.

1 QVINT A principalis concluſio præfatis optimè
accedit,qua†filios quocunque coitu,etiam ince-
ſto cõceptos,à parẽtibus alendos eſſe profitemur:
ex cap.cum haberet,de eo,qui dux.in matri. ſed &
hoc ratione probatur:decet etenim iure naturali hominem
procreatum conſeruari,atque ali,ne pereat:pater verò geni
tor fuit,& in eo amoris cauſa manet naturali iure: igitur ale
re tenetur ipſe pater filium. Præterea liberorum educatio
iuris eſt naturalis.l.prima.§.ius naturale.ff.de iuſt.& iur.capi-
tul.ius naturale.diſtinctione prima. natura autem commu-
nis eſt legitimis,& ſpurijs.l.hos accuſare.§ omnibus.ff.de ac
cuſat.l.quiſquis.C.ad l.Iuli.maieſt. Bald.in l.vnica. C.de con-
feſſ.numero ſeptuageſimotertio, idem in capitulo primo.§.
naturales.ſi de feu[illegible]. contro.inter domi.& agna.vaſ.di-
2 cens legem Pompeiam†de parricidiis locum ſibi vẽdicare,
etiam in ſpurijs:ſequitur eum Alex.in l.ex facto.§.ſi quis ro-
gatus.ff.ad Trebel.numero quadrageſimotertio.& Fortu.in
tract.de vltimo fin.illat.ſeptima.ergo ius hoc naturale,quod
cogit parentes ad alendum liberos,commune erit liberis le
gitimis,& ſpurijs.Abbas in dict.cap.cũ haberet.Bart.in auth.
ex complexu.C.de inceſt. nupt.Hanc tamen quintam cõclu
ſionem intellige ita verã eſſe, vt ius iſtud non valeat tolli vl
3 lo pacto partium.Speculat.in tit.qui†filij ſint leg.§.1.ver.ſed
pone quidam.numero duodecimo.Alberi.in l.1.§. ius natu-
rale.col.final.verſicul.ſed quæro.& ibi Bal.verſi.quæro quid
ſi filius.ff.de iuſt.& iur.Barto.in l.ſi quis à liberis.§.parens.ff.
de libe.agnoſcen.Alexan.in l.ſi cum dotem.§.1.nu.9.ff.ſolu.
matrimo.idem Alex.in l.alia.§.elegantur.nu.12.eod.ti.etiã ſi
pactum ſit iuratum.Domi.in ca.quanuis pactũ.col.2.de pact.
in 6.& Felin.in ca.ex reſcripto.de iureiur.nu.12.
Secundo ex eadem ratione eſt hoc intelligendum,non ob
4 ſtante lege municipali,aut conſuetudine†aliqua:non enim
poſſunt humana lege alimenta tolli,quia iure naturę deben
tur.Abb.in ca.fin.de conſuet.nu.22.à quo nullus diſcrepat,
ſecundũ Rochum Curt. ibi.fol.paruo. 45. columna tertia.
Vnde infertur intellectus illius ſententię,qua paſſim Docto.
profitentur legitimã partem in bonis parentum filijs iure de
bitam lege municipali,aliáve tolli poſſe:cuius autor fuit Di
nus in reg.indultum.de regu.iur.in 6.quem ſequuntur Bart.
& Imola in l.Titio.§.Titio genero. ff. de cond.& demonſtr.
aliíque plures,quos referunt Imo.& Alexa.in l.quod de bo
nis.§.fin.ad l.Falc.Dec.in l.iura ſanguinis.ff.de regu.iur.idem
Dec.conſi.19.nu.5.qui hanc opinionem fatẽtur eſſe cõmu-
nem.tradit latè Alcia.in tract.de præſump.reg.1.præſump.8.
Eſt enim hoc intelligendum,quatenus legitima non eſt ad
alimenta neceſſaria,ita vt alimenta nequaquam tollantur.
Ex quo ſubinfertur,non omnino reijciẽdã fore opinionẽ
illorũ,qui ex aduerſo exiſtimãt,legitimã lege, ſtatutóve di-
minui poſſe,tolli verò totã nõ poſſe:quã aſſeruit Rota anti-
qua 476.& Noua 18.Soc.conſ.30.colu.1.& conſi.150.vol.
Vincent.Hercula.q.2.ad primũ.Iaſo.in l.quoniã in priori
C.de inof.teſt.dicẽs eã eſſe communẽ.idẽ Iaſo in l.ſi pater
21.C.de inſt.& ſubſt.Dec.conſi.106.n.4.Rode.Suar.in l.9.ti.
lib.3.Fori.2.limit.Hæc enim procedit,vt diminui poſſit vſq;
ad quãtitatẽ alimẽtis neceſſariã:tolli verò prædicta quãtitas
5 non poſſit.Hinc manifeſtiſſimè deducitur† legitimã poſſe
lege tolli:rurſus diminui poſſe,totã verò tolli nõ poſſe,ſi in
telligamus legitimã lege,vel ſtatuto totã poſſe tolli:non ta-
mẽ alimẽta,quod ex Bald.colligere facile eſt in l.1.§. ius na-
turale.ff.de iuſt.& iu.col.ſi.Nec mihi placet opinio quorũdã
dicẽtiũ,legitimã parẽtibus debitã tolli omnino poſſe:etiam
ſi Franciſ.à Ripa eã dicat communem eſſe,lib.1.reſponſ.ca-
pitulo ſeptimo.Ex pietate enim naturali iure parentibus ali-
menta ab ipſis filijs exhibenda ſunt. Quo fit,vt Solonis lex
in Chriſtiana,ac bene inſtituta Repu.minimè ſit recipienda:
qua quidem ſtatuit,genitos è meretricibus parẽtes alere nõ
teneri.cuius meminit Plutarchus in Solonis vita: quamq;
Romani admiſere in duodecim tabularũ legibus.titulo ter-
tio.ſiquidem lex illa pietati refragatur,quæ parentibus refer
ri debet.eodem enim iure naturali tenentur filij parẽtes ale-
re,quo ipſi parentes filios alere debent.l.ſi quis à liberis.§.pa
rens.ff.de libe.agno.probat doctiſſimè Alfonſus à Caſtro lib.
ſecũdo.de iuſta hæret.punit.capitu.vltimo.merito diſſentiẽs
à Barto.qui in dict.§.parens.dixit filium parẽtes debere ale-
re nõ iure naturali:ſed ratione naturali:ita intelligens iuriſ-
conſultum in dict.§.parens.dicentem ratione naturali paren
tes à filijs alendos eſſe.
Ex hac ſecũda principali interpretatione infertur primo,
legitimam lege,vel ſtatuto tolli prorſus poſſe eo caſu, quo
filius habeat bona:vnde poſſit optimè ſeipſum alere,ac ſibi
alimenta exhibere,vel ex artificio ſibi ipſi valeat neceſſaria
adquirere.Panormita.in cap.Raynuntius.de teſtamen.num.
12.Ioan.Lupi in cap.per veſtras.3.notab.§.4.in princip.de do
natio.inter virum & vxorem.Ioan.Cirier.in tracta.de primo
genitur.li.2.ca.16.vbi hanc eſſe cõmunem opinionẽ aſſerit.
Secundo,infertur ſtatutum,quo cauetur patrẽ minimè te-
neri alere filiũ maiorẽ decẽ & octo annorũ,iniuſtũ,atque in
ualidũ eſſe.vti exiſtimat Anchar.in cap.1.de conſt.11.q.prin
cipa.Ioann.Bapt.in l.omnes populi.ff.de iuſt.& iure. fol. 10.
columna 4.
Tertio,ſubinfertur filium à patre alendum eſſe , etiam ſi
vxorem,abſque licentia patris duxerit ſine dote: modo ho-
neſtam duxerit.tradit Dec.conſi.231.columna penulti.Imo
non tantum filio,verum & eius vxori debere patrem alimẽ
ta exhibere.probat Ioan.Crottus in l.ſi conſtante.2.lectione
penultim.&columna fin.ff.ſolut.matri.
Quartò,deducitur ex his,licitè poſſe quẽ ex Regia tamen
permiſſione,& licẽtia,primogeniũ bonorũ ſuorũ cõſtituere
in liberis maſculis,maioribus,modo cæteris indigẽtibus li-
beris alimenta præſtentur:ita Ioann.Lupi in dicto 3. notab.
§.21.etiã in iudicio interiori animæ: tametſi in hoc vltimo
dubius ſit idem Ioan.Lupi eodẽ 3.notab.§.26.& Ioan.Ciric.
in

in ſecundo libro de primogenitura.c. 15.atque ex hac ratio
ne cenſuram patiuntur aliquot ex his,quæ notat Suarez.in
dict.2.limitatione.Quib.adde Andr.Tiraq.de primogen.q.
4.& tribus ſequentibus latè hac de re diſputantem. Qui in
ſpecie tradit quęſt.4.nu.33.alimenta præſtanda fore à primo
genito cæteris liberis, etiam ſi conſuetudine, vel lege, aut
principis reſcripto id cautum non ſit.Quod& Hoſtieſ.Ioan.
And.& Panor.in c.licet.de vot.adnotarunt.Sed & licitam eſ
ſe hanc primogeniorum inſtitutionem abſque vlla peccati
labe probat Domin.Sot.libro quarto,de iuſt.& iur.quæſt.5.
art.1.
Quinto,infero alimẽta his filijs,quos ſpurios appellamus,
deberi,etiam ſi eorum pater eam præſtari prohibeat in teſta
mento.Bald. in d.l.id quod pauperib.C.de epiſ.& cle. verſic.
vlt.quæro.& Suarez.in l.1.tit.6.lib.3. Fori.verſic.notandum.
poſt Dinum conſi.9.qui pulchre reſpondit patrem in teſta-
mento non poſſe filium priuare alimentis hac conditione,ſi
cum fratribus cohabitare noluerit.
Tertio,principaliter intellige hæc alimenta iure Pontifi-
6 cio†præſtari.c.cum haberet.de eo qui dux.in matri.iure au-
tem ciuili Cæſarum,ſpurijs filijs alimenta denegantur.auth.
ex complexu.C.de inceſt.nup.auth.quib.mod.natur.effi.ſui.
§.fi.Specu.tit.qui filij ſint legit.§.primo.verſicul.quid de na-
tis.Præp.in d.c.cum haberet.Areti.conſ.48.Imo.in l.ex facto.
§.ſi quis rogatus.col.5.ff.ad Treb.& Felin in c.eccleſia S.Ma
riæ.de conſtitutio.nu.45.Ego tamen ex tex.in d.auth.ex cõ-
plexu. ius ciuile procedere exiſtimo in filijs natis ex inceſtu,
coitúve damnato.cæteris enim ſpurijs non denegat ius ciui
le alimenta.Ius verò Pontificum etiam his, qui ex damna-
to coitu ſunt concepti,alimenta exhiberi iubet:erítque eiſ
dem filijs facilimum ea obtinere,etiam refragante iure Cæ-
ſareo:cum peti alimẽta poſſint apud iudicem eccleſiaſticũ,
etiã à laicis, qui coram eo conueniri hac ratione poſſunt.
Bar.in l.ſolent.ff.de alimen.& cibar.legat.Io.Lup.in c.per ve
ſtras.ſecund.notab.num.19.Eſt enim cauſa alimentorũ pia,
& ideo diebus feriatis tractari poteſt:ſicuti notat Alex.in l.j.
col.6.ff.ſolu.matr.
Cæterum illa Conſtantini lex,quam fortaſſis quo ad iſtã
alimentorum denegationem Iuſtinianus approbat in auth.
quib.mod.natur.effi.ſui.§.fi.his filiis alimenta negans,nimis
rigida:& crudelis eſt,nam & Theodoſius imperator leges à
Cõſtantino latas circa filios illegitimos aſperas appellat. in
l.2.C.de natur.lib.4.lib.Codic.Theodoſiani.Quod fit, vt cõ-
ſtitutio Romanorum Pontificum de alendis filijs, etiam na-
tis ex damnato coitu,in foro ſeculari excluſo iure ciuili ſer-
uanda ſit.gl.Card.& Abb.in d.c.cum haberet.Ab.conſi.115.
& conſi.50.vol.2.Fort.in tract.de vltim.fin.illatio.7. Corſet.
in reperto.verb.alimenta.colum.2.ſenſit Barto.in d. auth. ex
complexu.Alc.lib.4.parerg.c.5. quam opinionem commu-
nem eſſe teſtatur Aret.in principio.inſt.de iure natura.gent.
& ciui.colum.fin.Dec.in c.clerici. de iudic colum. 2. Ripa in
rubr.de verb.oblig.in fin.idem Ripa in l.ſi vnquam.C.de reuo
can.dona.q.27.Io.Lup.in c.per veſtras.de dona.inter vir.&
vxo.3.notab.§.9.nu.14.Io.de Neuizanis in Sylua nupti.lib.3.
nu.25.Carol.Molin.in Alexan.conſi.74.volu. 3.litera. B.cui
ſentẽtiæ conuenit Regia l.10.Tauri.Ex quo ego infero , etiã
Regio iure,patrem,qui filio ex inceſtu nato tenetur alimen-
ta dare,poſſe eidem quintam bonorum partem relinquere
alimentorũ titulo:licet ipſe pater legitimos liberos habeat,
contra Io.Lup.in l.9.Tauri.nu.50.
Quarto intellige principaliter præfatam concluſionem
vt alimenta præſtentur his filijs iuxta parentum facultates,
7 & perſpecta†ipſorum filiorum qualitate :vbi conſiderandũ
eſt,quo pacto deceat ali illum filium ſpurium.gl. in l. Nepos
Proculo.ff.de verb.ſign.verſicul. dignitate.quam dicit ſingu,
Iaſ.in §.fin.inſt.de actio.column.1.& in §.item Seruiana. eo-
dem titulo.numer. 64.commend.Alexander in l.ſi maritus.
ff.ſoluto matrimon.dicens alimenta,quæ miſerationis cau-
ſa præſtantur,præſtanda fore circunſpecta perſona illius,cui
exhibenda ſunt.optimus tex.in l.ſed & ſi quid.§.ſufficienter.
ff.de vſufruct.notat Imol.in l.Neſennius.§. fina. ff. de re iud.
ſequitur Aretinus conſilio decimoſeptimo,columna penul
tima.Vnde in præſtandis alimentis,quæ miſerationis, ac pie
tatis cauſa debentur,dignitas illius, cui præſtanda ſunt, eſt
attendenda:tametſi Baldus in dict.l.ſi maritus.dixerit iſthæc
alimenta iuxta neceſſitatem victus eſſe cenſenda,minime at
tenta perſonarum dignitate : ſequitur cum Ioannes Lupi
in d.cap. per veſtras. 3.notab. §.24.num. 3.Chaſſane. conſil.
39.nume. 55.
Ex his tamen non inelegans patet interpretatio. cap.cum
haberet. nempè vt viuendi neceſſitas in alimentis : non di-
8 gnitas † perſonarum ſit conſideranda : quod expedit à ſuis
principiis perpendere. Iure nanque naturali alimenta de-
bentur quatenus vitæ ſubueniatur.cap.paſce.octuageſima-
ſexta diſtinctione.l.necare.ff.de libe.agnoſcend.addidit ius
humanum neque iniuria alimenta præſtari debere,iuxta di-
gnitatem,& ſtatum illius,cui præſtanda ſunt,vt conſtat:igi-
tur Baldi opinio nõ poteſt recta ratione defendi. Sed oritur
hinc concordia noua inter ius canonicum,& ciuile:qua ap-
paret à iure canonico filiis,etiam ſpuriis alimẽta deberi à pa
rentib.iuxta filiorum dignitatem per ca.cum haberet,de eo,
qui duxit in matri.at iure ciuili filiis comprehenſis in d.au-
then.ex complexu.alimenta deberi quatenus vitæ ſubſidio
ſint ſatis,ne fame,aut frigore pereant:non tamen illa,quæ at
tenta filiorum dignitate ſunt neceſſaria:ſiquidem lex ciuilis
alimenta negare potuit, quæ iure naturali non ſunt neceſ-
ſario exhibenda:quib.mirè concinit Regia lex Partitarum,
quam in vndecimo intellectu citabo.Igitur plurimum con-
ducit iudicis arbitrium in his alimentis diffiniendis.Sed& Re
gi.l.10.Taur.Quæ in Recopila.eſt l.8.titul. 8. libr. 5.permiſit
patri titulo alimentorum quintam bonorũ partem deſigna
re his filiis,quib.alimenta dare tenetur.Quæ quidem pars ſi
ſufficiens non ſit vitę ſubſidio neceſſario erit augẽda: ſi ve-
rò excedat illam quantitatem,quæ dignitati filiorum cõue-
nit,minimè diminuetur,autore Ioan.Lupi.d.c.per veſtras.3.
notab.§.24.in fin.✳ nu.10.Quo in loco poſteriorem huius
interpretationis partem apertè probat:priorem verò nu.7.
non admodum obſcuris verbis ſenſerat. ✳
Quinto quanuis filios à parentib.alendos eſſe iure con-
ſtet:id tamen locum habet,ſi filius non habeat patrimoniũ,
9 neque†arte aliqua præditus ſit,vnde poſſit ſibi alimenta ca
pere:ſecus ergo ſi is filius valeat ſeipſum alere.l.ſi quis à libe
ris.§.ſed ſi filius.ff.de liber.agnoſcen.Ant.& Abb.in d.c.cum
haberet.col.3.Baptiſt.de S.Seuerino in l.ſi qua illuſtris.C.ad
Orficia.colum.penulti.Soci.conſi.121.nu.47.in 4.volu.Lau-
ren.Calca.conſi.59.Dec.conſi.576.Niſi dedecus ſit filio artẽ
illã exercere:quod prædicti Doct.ſentiunt,&Ioan.Lup.in d.
c.per veſtras.8.notab.§.23.n.6.Abb.in c.2.col.8.de cõuerſ.in
fide.probat Regi.l.5.tit.19.par.4.Id etiã hac in re certiſſimũ
eſſe opinor patrem huic iuri alendi liberos minimè ſatisfa-
cere,ſi id curet,& agat,vt filius recipiatur in aliqua domo hoſ
pitali,in qua pauperes publicè aluntur:indecens enim eſt eũ
filiũ in domo publicè hoſpitali cõſtituere:quod ſenſit Bal.in
l.vnica.§.ſed ſcimus.C.de Lati.libert.tollend.quẽ Præpoſ.ſe
quitur in d.c.cum haberet.Ant.Burgẽſ.in cap.1.de emptio.
& venditio.col.pen.&Ioan.Lup.in d.§.23.nu.9.dicẽtes eum,
qui alterum tenetur alere huic obligationi ſatisfacere,ſi cu
ret illum recipi in domo pauperum:niſi indecens ſit:eum in
loco illo alimenta percipere:vnde apertè ſentiunt,quod nos
aſſerimus:non enim video decere filium,nec patrem,in do-
mo publica pauperum ali ipſum filium.
Nec iſtud eſt prætermittendum, lege aliqua diffiniẽte cer
tam quantitatem,quam titulo alimentorum liceat patri fi-
10 lio†relinquere,etiam ſpurio:poſſe patrem illam quantitatẽ
eidẽ filio legare,quanuis ipſe filius habeat patrimoniũ , vel
bona,ex quib.valeat ſeipſum alere:cui opinioni ſuffragari vi
detur: quod pulchrè notat Aymon.conſi.199.n.10.verſi.nõ
obſtat.Ex quo nõ vulgaris aperitur interpretatio l. 9. ac 10.
Tauri.&l.7.& 8.ti.8.lib.5.Recop.quib.pater poterit filio ille-
gitimo iure alimentorum legare quintam bonorum partẽ,
etiam ſi is filius ditiſſimus ſit.
Sexto,ex his infertur patrem teneri ad deſignandam do-
11 tem filiæ ſpuriæ,ſicuti ad†eam alendam quod Bart.voluit
in d.authent.ex cõplexu.Abb.in d.cap.cum haberet.&eſt cõ
munis opinio,teſte Ioan.Baptiſt.de ſancto Seuerino in d.l.ſi
qua illuſtris.col.penul.notat Bald.in l.ſed nec mater.C.de iu
re doti.Bar.in l.fin.§.ſi à ſocero.ff.de his,quæ in fraud.credit.
idem in l.Mæuius.§.duob.col.antepenul.ff.de leg.2.Mattheſ.
notab.147.Bar.in l.fi.col.2.ff.de his,qui vt indignis.Ioan.Lu
pi.in d.c.per veſtras.3.notab.§.9.& §.23.Bal.Nouel.in tract.de
dote.6.part.priuile.26.Ioan.Cãpe.de dote.1.part.quæſt.17.
Soc.in l.1.nu.25.ff.ſolut.matri vbi Areti.colũ.5.ſcribit hunc
ſextum intellectum ſeruari in praxi.& aſſerit communẽ eſſe
Franciſc.de Ripa ibi.nu.95.
Sed procedit iuxta quantitatẽ pro alimentis debitã,ex ra-
tione,quam prędicti Docto. adducunt,atq; poſt eos Euerar.
in centuria locorum.c.29.notat in hac ſpecie Curti.Iunior.
conſi.37.col.fi.quanuis Alex.in d.l.1.nu. 8.voluerit patrem
non obligari iure ad conſtituẽdam dotem filiæ ſpuriæ:pro
quo facit l.vxorẽ.§.pater.ff.de lega.3.Cui tamen reſponderi
poteſt eam

Universidad de Deusto Biblioteca

potest eam legem locum habere, quando filia habet bona, ex quibus possit sibi dotem constituere : vt expressim præter alios intellexit Fortu. in tracta. de vltimo fine. illatio. 9. Hinc probanda est decisio Præpos. in c. 1. §. similiter. de capit. Conrad. in feudis. dum dicit, premissa lege vel consuetudine, quia subditi alicui Duci, Comiti, vel Marchioni, aut Regi, teneantur dotem filiabus domini exhibere, eos debere non tãtum id agere erga filias legitimas, sed & erga spurias, quem sequitur Chassa. in consue. Burgun. rub. 8. §. 5. numero 38.

Verùm, si pater excedat iuris metas in assignanda dote fi-
12 liæ spuriæ, ab eius legitimis hæredib. ille† dotis excessus est exigendus matrimonio soluto, nõ eo constante, ne filiæ maritus eludatur, qui oneroso titulo possidet dotem. Bartol. in l. fi. ff. de his quæ in frau. credito. quod eo casu procedere potest, quo maritus tempore contractus ignorabat, eius vxorem spuriam esse: alioqui Bar. opinio falsa foret, siquidem etiam matrimonio constante posset illius dotis excessus peti, vt notat Io. Lup. in d. c. per vestras. 3. notab. §. 24 nu. 3. ac Ioã. Franc. de Ripa in l. j. ff. sol. matr. nu. 97. post Cuman. in d. l. fi. & Nicol. de Vbald. in tract. de successio. ab intest. 4. specie filiorum. fol. 6. colum. 1. Quin & aduersus Bart. est optimus tex. in Regia l. 29. Tauri. l. tertia. titul. 8. libro quinto Recopil. qua probatur dotem inofficiosam à fratribus posse exigi ex ea parte, qua sit inofficiosa, etiam matrimonio cõstante: quod iure communi Pau. Cast. adnotauerat in l. vnica. C. de inoffi. dot. quem sequitur Ioan. Lup. in d. tertio notab. §. 22. dicens ita in Pinciano prætorio iudicatum fuisse, priusquã lex Regia statueretur. Tametsi idem Ioan. Lup. in d. §. 24. opinionẽ Bartol. asserat esse communem, ex eo quod dotis titulus marito sit onerosus. gl. in l. si donaturus. ff. de condic. caus. dat. ibidem recepta communiter. Bart. in l. si constante. ff. solu. matrimo. nu. 67. Bal. in l. hac edictali. colum. 3. C. de secun. nup. Ias. in l. Nesennius. 3. notab. ff. de re iud. tex. in l. vnica. versi. lucratiuas. C. de impo. lucrat. descriptione. li. 10. Regi. l. 17. Tauri. & l. 1. titu. 6. lib. 5. Recopilatio. latius And. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuo. dona. verb donatione. n. 173. sed licet dos marito detur pro oneribus matrimonij ministrandis, non sequitur confestim, maritum dotem consequi omnino titulo onerosi contractus: quia ratione coniugij tenetur vir vxorem alere. Vnde dos marito promissa nec defertur verè gratia lucri, nec omnino contractus onerosi conditionem sequitur: alioqui mille fraudib. locus esset in dotalibus instrumentis.

Septimo, principaliter ad hanc rem attinet, alendos esse liberos: à matre primo ætatis triennio : post illud verò à pa-
13 tre. gl. in† d. c. cum haberet. & in l. nec filium. C. de patri. pot. & in c. fina. de conuers. infidel. mater etenim cogitur propriũ lactare filium, vt scribit diuus Grego. in responsionibus ad Augustinum Anglorum episcopum. c. 10. ex quo id notauit Grati. cap. ad eius verò. 5. dist. modo non sit ita pauper, vt lactando filio minimè vacare possit. Azo. in Summa. C. de patri. potest quem sequuntur Bald. & Pau. in l. alimenta. C. de neg. gest. Abb. in d. c. fi. col. 2. Bar. in tract. de alimentis. & Præp. in d. cap. ad eius verò. probat Regi. l. 3. tit. 10. par. 4. addunt tamen præfati Docto. idem esse in casu, quo mater nobilis esset, cui iuxta mores patrios dedecus foret ei, lactare propriũ filium, vel si careret lacte: his enim tribus casibus infans tradendus est nutrici patris expensis, vel cogendus est pater matri pauperi alimenta præbere, quo filium possit proprijs vberibus nutrire. Verùm ego ob quamcunque nobilitatẽ minimè excusarem fœminas à lactandis proprijs filiis, nec opinor etiã Reginis id esse dedecus: ex Phauorino apud Aulum Gel. lib. noct. attica. 12. cap. 1. & Macrob. lib. 5. Saturn. capit. 11. & Plutarc. in lib. de liber. educand. fol. 2. & August. in enarratione Psalmi 49. Pulchrè & vberrimè Tiraquel. in tract. de nobilita. cap. 20. num. 76. Nec tamen fœminas proprios lactare filios detrectantes mortalis criminis reas iudicarem : si in eligenda nutrice, atque alendo filio, curam huic negocio conuenientem impenderent. quod ipse Plutarch. admonet. His etiam illud addendum est, post triennium adhuc matrem cogendam esse alere filium, si pater pauper sit, atque id agere nequeat: ita Abb. existimat in d. c. fi. 2. col. Regia l. 4. titulo 19. par. quarta. Sed & idem Abb. in dicto capitulo cum haberet. probare conatur, onus alendi filios illegitimos pariter matri, ac patri incumbere, nulla ætatis constituta differentia: quod apud me e[st] dubium.

Octauo; constat ex præmissis filios etiam spurios non
14 tantum à parentibus† alendos fore, sed etiam ab eorum hęredibus. optimus tex. in auth. licet. C. de natur. liber. Baptista in dicta l. si qua illustris. columna penult. Abb. consil. 113. 2. vol. Matthæsi. notab. 148. Soci. consi. 161. 2. vol. 2. colũ. idem probat text. in l. si quis à liberis. §. item rescripserũt. ff. de lib. agnoscend. vbi Bar. adnotauit filium spurium alendum esse à monasterio, quod eius pater fuerat ingressus, tanquam patris hærede. Hinc etiam scribit Ripa in l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. quæsti. 27. donatarium omnium bonorum officio iudicis cogi debere, filios donatoris, etiam spurios alere. Nõ tamen transit hoc onus alendi liberos ad eum, qui iure emptionis, similisve cõtractus bona patris obtinuit: cũ nullum hic detur hypothecę ius: qua in re allucinatur Durantes Gualdẽsis in libr. de arte testan. titu. de lib. inst. caut. 17. dicens bona parentum esse subdita hypothecæ pro alendis liberis: atque ideo eorũ emptores ad hęc alimenta teneri, per l. 2. ff. de aliment. legat. hoc enim falsum est, quia l. 2. quã ipse citat, locum sibi vendicat in bonis, quæ expressim designantur in testamẽtis, vel in contractib. ad alimẽta alicui exhibẽda: vti Bart. ibi notat. & probatur in l. Lucius. vbi idem Bart. ff. eo. tit. Roma. consil. 388. optimè Hierony. Gigas in tracta. de pensionib. quæstio. 51. his accedit, quod Ioannes Gallus scribit quęst. 122. vxorem, cui maritus alimenta exhibere tenetur, nequaquam ratione alimentorum agere posse aduersus possessores iure emptionis bonorũ, quæ mariti fuerunt.

Nono est aduertendum, alimenta, quæ à parentibus filiis
15 spuriis leguntur; † vel tradũtur ad filiorum hæredes nõ pertinere. Bald. in l. eam quam. num. 41. C. de fideicommis. non enim ratione alimentorum, quia cum vita finiuntur. l. cum hi. §. si vni. ff. de transactionib. l. dominus. §. fina. ff. de vsufruct. non ratione proprietatis: quia illa filiis spuriis à patre relinqui nõ potest: igitur nullo iure ad filiorum hæredes spectat bona illa, quæ pater eis pro alimentis legauit, seu assignauit. idem notat Baptist. in d. l. si qua illustris. columna penultima.

Vnde si filij ex fructib. rei ad alimẽta designatę ali possint, illius rei dominium mortuis filiis ad patris hæredes redit: vt existimat Ioan. Lupi. in ca. per vestras. 3. notabi. §. 24. nu. 4. vbi nume. 7. dubitat de sententia Baldi, qui in l. 1. §. ius naturale. ff. de iustitia & iure. dixit, alimenta, quæ iure filiis legitimis dantur, ex eo quod lege municipali, aliáve ratione priuẽtur legitima, non transire ad heredes. Sed à Bald. recedit Rodericus Suarez in l. nona. tit. 6. lib. 3. Fori. 2. limit. col. 17. quia hęc alimenta omnino subintrant locum legitimæ, lege, vel primogenij iure, sublatę: quib. suffragatur id, quod Bald. Paul. & alij notant in l. cum hi. §. si vni. ff. de transactionib. dicentes fundum ad alimenta legatum ei, cui proprietas illius legari poterat ad hæredes legatarij trãsire: quæ opinio communis est, vt fatetur Paul' de Monte Pico in l. 1. Titia cum testamẽto. §. Titia. ff. de legat. 2. colum. 2. Tho. Ferrari. caut. 2. licet ab his dissentiat Carol. Mol. in Alex. consi. 223. vol. 2. Imò si res ad alimenta spurio filio relicta in æstimatione proprietatis non excedat quantitatem alimentis necessariã, ad hęredes filij transire eandem rem nititur probare Roderic. Suarez. in l. 1. tit. 6. lib. 3. Fori. versi. secundum est. Verùm hęc omnia apertius sunt lege Regia expedita : cum in constitutione 10. Tauri. & l. 7. tit. 8. lib. 5. Recop. sit sancitum, quintam bonorũ partem, quæ iure alimẽtorum filiis competit, & relinquitur, ad filij etiam spurij hæredes transire.

Decimo, adnotandum est non tantum patrem, aut matrẽ adstrictos esse hac obligatione alendi liberos illegitimos, ve-
16 rũ† etiã auos, ac proauos, cæterosque his maiores, si nec pater, nec mater filios alere possint. Eadem etenim ęquitatis ratio in his viget. quod Abb. notat in d. cap. cum haberet. fina. col. Soci. consi. 162. volu. 2. sentit Bar. in l. penul. ff. de liberis agnoscendis. Cinus in l. 2. de alendis liberis. Nec oberit Regia l. 5. ti. 19. par. 4. dicens filios spurios alendos esse à matre, auo, & proauo materni generis, quia lex illa iuris Cæsarei rigorem sequitur.

Vndecimo, præter ea, quæ ad huiusce rei cognitionem
17 adduximus, illud erit† cõsiderandum hęc alimenta filiis negari posse ex his causis, quæ iustæ à iure censentur, vt filius exhæredari possit à parentib. glo. ab omnib. recepta in dict. cap. cum haberet. & in l. si quis à liberis. §. idem iudex. versic. detulerit. ff. de lib. agnoscen. quam dicit singul. Francisc. Cremens. singul. 19. Ferrariẽ. in reg. iure sanguinis. ff. de regul. iur. Gerard. à Petra Sancta singu. 1. & Caro. Molinæus, in consuetud. Parisiens. titulo primo. §. trigesimo. in principio. huius etiam sententię fuerunt assertores Bartol. in l. Diuus. ff. ad legem Pompe. de parricid. Iaso. in l. ius autem ciuile. columna penultima. ff. de iustitia & iure. & Ioannes Lupi. in capitulo per vestras. 3. notab. §. quinto & §. decimotertio. quod probatur Regia l. 6. titulo decimonono. partit. quarta.

ta. Quæ

ta. Quæ quidem lex in fine vnum addit memorabile, nempe ex dictis causis alimenta negari posse: nõ tamẽ ea, quæ sunt præcise necessaria in subsidium vitæ. quod ego intelligerẽ, nisi in causa ingratitudinis, propter quam filius esset morte dignus, tunc etenim nõ esset iniquum, filium priuari etiam his alimentis, quorum indiget ad subsidium vitæ ne pereat.

Duodecimò solet dubitari, an filij illegitimi vti possint insignibus paterni, aut materni generis: quod Chassa. tractat in Gloriæ mundi catalo. part. 1. & par. 11. considerat. 15. Explicat etiam hac in re Francis. Balb. in tractat. præscrip. 4. par. 4. par. princip. q. 18. an hi filij bona parentum quorũ sunt incapaces, longi temporis possessione valeant vsucapere.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Nominatio filij an efficiat eum legitimum, quando fuit à patre solẽniter facta?*

2 *Nominatio filij ad eum efficiẽdum legitimum, an exigat, quod pater profiteatur simul esse?*

3 *Nominatio filij, absque eo quod hæres instituatur, eum reddit legitimum.*

4 *Oblatio curiæ filium naturalem legitimum efficit.*

§. SEPTIMVS.

SVPEREST NVNC tractare quibus modis proles illegitima efficiatur legitima: quod ante nos alij peculiaribus libellis aggressi fuere: fortasse tamen post varia, atq; numerosa à nostris Doctoribus hac in re non inutiliter scripta, & hic noster labor spernendus non erit.

Primum equidem filius naturalis legitimus efficitur, ex
1 eo quod pater eum proprium filium esse fatetur † in instrumento publico, testamento, scripturáve priuata, trium virorum fide dignorum testimonio subscripta. auth. si quis. C. de nat. liber. & in auth. vt liceat matri, & auiæ. §. ad hoc autem. collat. 8. gl. in auth. quib. mod. natur. effi. sui. §. si verò is qui solummodo. verb. principis. ea ratione, quod lex ciuilis præsumat patrem profitentem aliquem esse proprium filium, cõcubinam, ipsius filij matrem, vxorem accipere, sicuti Ange. & Salyc. fatentur in d. auth. si quis. Bar. in disputat. 11. ad finẽ. Ludouic. de Sard. in tract. de legitimat. fo. 8. Nicol. de Vbald. in tract. de success. ab intest. 6. specie filiorum. 2. modo legiti. & Ias. in l. neque professio. C. de testa. 2. col. Nicol. Boer. decis. 240. nu. 16. & Cæpol. caut. 248. Alioqui lex ciuilis ex hoc nõ censeret fratres huius nominati, vtrinque coniunctos, etiã legitimos esse, quod in dictis iuribus expressè cauetur, & ad notauit gl. vbi Bald. in l. 2. C. quibus res iudi. non nocet. Alex. in l. sæpe. ff. de re iud. nu. 51. Imo esse hanc præsumptionẽ iuris, & de iure voluit Iaco. de Bello visu. in d. §. ad hoc autem. sed licet procedere possit eius opinio, quo ad hæreditatem ipsius parentis. ex Præp. in c. per tuas. qui filij sint legi. col. antepe. Ant. tamẽ de Rosellis dubitat de ea in tract. legitimatio. c. fin. col. penu. & Nicol. de Vbald. in d. 2. modo legitimat. nã & contrarium voluit Bart. cons. 120. cuius opinio verior videtur, & magis applaudens Doct. in hac q. citatis. & Boerio d. decis. 240. nu. 17.

Ex quibus infertur primo, hanc legitimationem non induci ex præfata nominatione casu, quo à matre dicta nominatio procederet, non enim pręsumitur consensus coniugalis ita facile in ipso viro ex nominatione fœminę, sicuti in ipsa fœmina & cõcubina ex viri nominatione. Ang. in d. auth. si quis. quẽ Cremẽsis sequitur singul. 161. & Cępo. caut. 248. Secundo infero, eandẽ legitimationẽ nõ procedere, quãdo ipsa concubina tempore nominationis aliud cõtraxerat matrimonium, vel ipse pater aliam vxorem acceperat, eamque haberet. Saly. in d. auth. si quis. tex. optimus sic intelligendus in c. per tuas. qui filij sint legit. Et præ cæteris hoc ipsum probat Luc. de pẽ. in l. 4. col. 4. C. de his qui sp. p. m. sub. lib. 10. Tertio infero, prædictam legitimationem esse intelligendã, si mater esset honesta fęmina: alioqui nõ esset tutũ hunc matrimonij consensum præsumere. Bar. cons. 120. Bal. in l. 2. col. 2. C. qui. res. iud. nõ nocet. Ias. in d. l. neq; professio. Gerar. sing. 60. contra Præp. in d. c. per tuas. Nec placet distinct. quã in hac quæst. tradit Nicol. Boer. in d. decis. n. 16. quia nullo iure probatur. Vnde subinfertur, mortua matre hanc legitimationem minime induci ex prædicta nominatione quod Bar. Bald. & cęteri passim fatentur, & est cõmunis opinio, teste Nicola. Boerio aduersus Prępo. in d. c. per tuas.

Quarto, cũ hic de presumptione tractetur: ad eam inducẽ-
2 dam necessarium esse, † quidam existimat patrem nominare filium, atque profiteri suum esse: suum inquam, eo intellectu, quo apud Iuriscõsultos sui hæredes dicuntur in l. in suis. ff. de liber. & posthu. §. sui autem. inst. de hæred. quali. & differen. atque ita prædicta iura intellexit Bal. in cap. innotuit. de electio. & Ias. in d. l. neque professio. 2. col. Sed hoc nõ video ad hac legitimationẽ iure aliquo exigi, nec opinor opinionem istam esse recipiendam: siquidem in authenti. vt liceat matri & auiæ. §. ad hoc verò. constat ex Græco Nouellarum codice. 17. cõstitutione. satis esse, vt naturalis filius efficiatur legitimus, si pater proprium esse filium fateatur. Nec in latina translatione dictio, suus, ita est accipienda vt Bald. & Ias. opinantur: quib. Regi. l. 7. titu. 15. part. 4. minimè patrocinatur: imò nostram sententiam corroborat. Id enim tãtum cauendum est, ne pater in hac professione filium naturalem appellet.

Quinto hinc elicitur, falsam esse gl. in dict. cap. per tuas. quæ exigere videtur simul cum hac nominatione, eiusdem
3 filij† institutionẽ ita vt hęres à patre instituatur. hoc etenim necessarium non esse satis constat. Sunt tamen qui hanc legitimationem admittant, si pater filios legitimos, & naturales non habeat, non aliàs. gl. in d. cap. per tuas. & in dict. auth. si quis. vbi Bar. & idem in disputatione. 11. col. fin. Ioan. And. Anto. nu. 15. & Ancha. in d. cap. per tuas. Ias. in d. l. neque professio. 2. col. quorũ opinio mihi admodũ placet, ex eo, quòd hanc præsumptionem iuris, non admodum decens sit in legitimorum, & naturalium præiudicium extendere, quib. etiã adiungendus est Hostien. in summ. tit. qui filij sint legitimi. §. fin. ad finem. qui hoc idem asserit, licet contrariũ teneant Iacob. de Bello visu in dict. authen. vt liceat matri & auiæ. §. ad hoc. Præpo. in dict. cap. per tuas. col. 7. Nicol. de Vbald. in tractat. de success. ab intest. 9. specie filiorum. 2. modo legi. Bal. in ca. innotuit. de electio. Ludoui. de Sard. de legitima. fol. 8. col. 2. & Anto. Rosell. in tract. legitimat. cap. fina. colũ. penul. quorum autoritate vtrinque pensata non verebor primam, & Bar. sententiã audacter communem asserere, cum Nicola. Boer. decis. 240. nu. 7.

Secundo principaliter, filius naturalis eius consensu à pa-
4 tre curiæ principis† oblatus: fit legitimus ipsi offerenti, etiã si legitimos, & naturales filios habeat ipse pater. l. 3. C. de natur. liber. & in authen. quib. mod. natu. effici. sui. §. 1. 2. & 3. Regia lege 5. titulo 15. par. 4 atque idem erit, si mortuo patre ipse filius, non extantib. legitimis, & naturalib. se ipsum curiæ offerat. glos. in d. c. per tuas. notatur in d. l. 3. & in authen. paulo ante citato. tradunt etiam Præp. in dict. ca. per tuas. & in cap. per venerabilem. §. quod autẽ. qui filij sint legiti. col. 7. Anto. Rosell. de legitimatio. cap. fi. Ludouic. à Sardis in eo. tract. fol. 16. Nicola. de Vbal. de success. ab intesta. 6. specie. 5. modo legitima. addens hunc filium ex oblatione ista, vtcunque facta, admittendum esse ad bona illa, quæ existunt intra territorium, ac iurisdictionẽ principis, cuius curiæ facta fuit oblatio: non ad alia bona. sensit idem Angel. consi. 150. numero septimo.

Hæc tamen legitimatio abvsu recessit. vt idem Ang. asserit consi. 17. & in authen. quib. mod. natura. effici. sui. §. quod vero. Præp. in d. col. 7. Ant. Rosell. & Ludoui. à Sardis in præcitatis locis. Quo fit, vt nec illa legitimatio admittẽda sit, quã per oblationem curiæ cœlesti: id est religioni: factam à iure concedi voluit Guiliel. de Cuneo. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. ad exemplum huius legitimationis, quæ fit per oblationem curiæ Principis secularis. idem notat Bal. in d. l. 1. in lectione. col. 5. Fel. in c. cum deputati. de iud. 2. col. Ias. in l. 1. C. quand. non pet. part. nu. 30. Alex. Rom. & Areti. 2. col. in l. necessariis. ff. de adquiren. hęredita. Anto. Rosell. in d. tract. in fine. Barb. in ca. quia nos. de testamen. col. 1. Rom. in authen. similiter. C. ad l. Falc. 7. speciali. Quæ quidem extensio & si frequẽtiori Doct. iudicio probetur: iure tamen procedere nequit: quia oblatus curię Cæsaris ideo legitimus fit, quod præsumatur legitimus ab ipso Cæsare effectus, in præmiũ illi' ministerij, cui filius illegitimus additus est: quæ ratio nõ conuenit oblationi, quę curię cęlesti fit. Faber in authẽ. ex cõplexu. C. de incest. nup. & in l. cũ quis: & in auth. licet. C. de nat. libe. Flor. 3. part. tit. 1. c. 27. §. 2. idem etiam pręmittit Pręp. in cap. tanta. colum. 2. qui filij sint legi. qua in re maxime dubitat Rodericus Suarez. allegatio. vigesimaquinta. sequutus tandem religionis fauore opinionẽ Gulielmi. His tãdẽ omissis, ea quæ ad praxim magis accedunt explicem'. Crebro. n. cõtingit, filios illegiti-

lios illegiti

Universidad de Deusto
Biblioteca

lios illegitimos principum rescripto legitimos effici: igitur hoc erit paulo exactiori diligentia tractandum.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Legitimatio quid sit, & in quo differat à dispensatione.*
2 *Legitimato debetur legitima, atque ei competit ius dicendi testamẽtum inofficiosum.*
3 *Legitimatus an sit verè legitimus?*
4 *Benedicti de Plumbino pulchra distinctio explicatur.*
5 *Legitimatus in quibus differat ab eo, cum quo princeps dispensauit.*
6 *Legitimãdi potestas à principe concessa, an sit fauorabilis vel odiosa.*
7 *Habens potestatem ex principis commissione legitimãdi filios spurios an possit filias legitimas efficere?*
8 *Is qui potest spurios legitimare, potest eum legitimum efficere, qui simul sit adulterinus, & incestus.*
9 *Habens à principe facultatem legitimandi adulterinos, item incestos filios, an possit legitimare eum qui simul & incestus, & adulterinus sit.*
10 *Legitimandi potestas à principe alicui concessa, non extenditur ad dispensationem.*
11 *Legitimatus tanquam incestus, non censetur legitimatus, si tantum sit adulterinus.*
12 *Filius natus ex matrimonio contracto dispensatione Romani Pontificis, legitimus est omnino, etiam in foro Cæsaris.*
13 *Dispensatio, vt matrimonium iure canonico prohibens contractum, sit legitimum, prolem suscepta ante approbationem legitimam reddit, si eius mentio principi facta fuerit.*
14 *Legitimatio an possit à principe concedi sibi non subditis?*
15 *Iurisdictio voluntaria exercetur aliquando extra territorium.*
16 *Romanus pontifex an possit aliquo casu legitimare, etiã quo ad temporalia, subditum principi seculari?*
17 *Legitimare potest princeps sibi subiectos extra territorium.*
18 *Legitimare non potest princeps secularis quo ad ecclesiastica, sicut nec Papa quo ad temporalia.*
19 *Legitimatio à quo sit concedenda filio clerici, etiam in sacris constituti.*
20 *Rex an possit legitimare proprios filios.*
21 *Legitimandi potestas à principe concessa, non operatur, vt quis possit proprios filios legitimos efficere.*

§. OCTAVVS.

1 LEGITIMATIO est, quædam natalium † restitutio: quę absque coniugio natis, extra causam ingenuitatis conceditur. Nã sicuti libertinus, qui in eo statu, vel seruitutis natus fuit à principe restituitur illis natalibus, in quibus initio homines omnes nascebantur ingenui. l. 2. ff. de natalib. restituẽ. ita illegitimè natus antiquæ ingenuitati, & naturæ, ex qua omnes legitimi nascuntur, restituitur per legitimationem. tex. in auth. quib. mod. natu. effi. sui. in princ. & in §. illud tamen. Vnde à dispensatione legitimatio plurimum distat, eo quod dispẽsatio, ad aliquem actum, vel certis quibusdam legibus aliquem legitimũ efficiat: at legitimatio omnino legitimum quem constituit. vt explicat Ant. de Butr. in c. per venerabilem. qui filij sint legit. nu. 17. & ibi Abb. in gl. 2. Paul. & Ias. in l. Sed si hac. §. patronum. ff. de in ius voc. Idem Paul. cons. 30. li. 1. Alex. consil. 30. lib. 4. & cons. vlt. lib. 5. idem Paul. in l. falsa demonstratio. §. 1. ff. de cond. & demon. & in rub. C. de iur. aur. anul. optime Ias. in consil. 40. col. 2. lib. 3. Corn. cons. 9. volu. 4. & Fortu. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. col. 130. dicens legitimatum, etiam simpliciter quo ad omnia legitimum censeri, cum verò, qui ex dispensatione est effectus legitimus, ad expressum actum tantum legitimum iudicari. Dicebat tamen Dec. cons. 258. fin. column. legitimationem esse non dispensationem, si princeps aliquem efficiat legitimum ad honores, successiones testamentarias, legitimasq;, & ad omnia alia, adijciens, vt patri succedat in eo, quod patri placuerit. idem notat Curti. Senior. consi. 73. versi. sed præmissis. column. 3. & Soc. consi. 246. columna tertia. in volumine secundo. & Alcia. libro tertio parerg. capitul. quarto. idem latè notat Paris. consilio septimo, volumine secundo. numero decimo septimo. rursus idem Deci. in l. pactum. numero decimo quinto. C. de collat. Ludouic. Gozad. in consilio. 6. nume. 63. & 67. Ias. in consi. 162. lib. 1. & Carol. Ruinus consi. 75. lib. 3. num. 10. pro quib. est optimus text. in l. cum in adoptiuis. §. sed nc articulum C. de adoptio. quem in hac specie adducit Emanuel à Costa Lusitanus in d. §. quia si tantum. 2. part. nu. 152. quia secundum eos non est de essentia filiationis legitimæ ipsa successio in bonis parentum: quãuis ex Corneo in d. consi. 9. col. fin. contrariũ notari possit, & ab aliis quos ipse citat, & post eum Carol. Moli. in Alexand. consi. vlt. lib. 5.

2 *Hinc* efficitur, vt iure optimo legitimato simpliciter, debita sit legitima † pars in bonis parentum, eique competat ius dicendi testamẽtum nullũ, vel inofficiosum: sicuti legitimo, probat text. in authen. quib. mod. natu. effici. legit. §. igitur. optimus tex. in §. 2. insti. de hæredi. quę ab intesta deferuntur. tat Ias. in rub. ff. de lib. & posthu. 2. col. Ioann. Cirier. libr. 1. de primogenit. q. 13. latius Andr. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuoc. dona. verb. susceperit. n. 64. non ita dicendum erit in eo qui dispensatione est effectus legitimus. Is enim, si legitimus efficiatur, vt patri in certa portione bonorum succedat, vel eo pacto, quo pater voluerit eum succedere: nõ succedit patri intestato, vt legitimus: secundum Ias. in d. 2. colũ. nu. 5. & rursus nu. 14. & 18. qui hoc ipsum planè probat, vbi de dispensatione, nõ de legitimatione tractatur, quasi velit idẽ Iason posse contingere, quod filius alicuius per dispensationem tãtum efficiatur legitimus. vt patri succedat certa in specie, nempè in eo, quod patri placuerit: nec tamen fiat legitimus in vniuersum quo ad honores, dignitates, successiones legitimas, & testamentarias. quo casu hic filius nõ succedit patri intestato, vt idem Ias. sensit in d. rub. n. 18. & probatur eadem, quod dispensatio strictè intelligenda est, nec admitti debeat extra casum in ea expressum. Sed si quis legitimus efficiatur à principe ad honores, dignitates, successiones legitimas, & testamẽtarias, natalibusq;, restituatur: ita tamen, vt patri succedat ea in parte, quam ei pater relinquere voluerit: dubium est, an patri succedat intestato? Nam Ias. in d. consi. 262. lib. 1. sensit, huic filio legitimam deberi, nisi pater contrarium disposuerit, tunc enim non succederet contra voluntatem patris: quod magis receptum est. & tradit Rodericus Suarez in l. quoniam in priorib. C. de inoffi. testamen. super lege Regia limitat. 12. & Alcia. in rub. ff. de lib. & posth. nu. 17. sed & Iason ibi num. 16. & 17. cui assentit Alciatus, censet sufficere tacitã voluntatem patris, quæ à lege præsumitur. l. cõsilium. ff. de iure codicill. l. si quis cum nullum. ff. eo. titu. huic opinioni accedit, quod hæc legitimatio propria, & vera est, nõ dispensatio: & ideo tantum ius successionis paternæ restringitur ad eius voluntatem expressam, vel tacitam: quia legitimatio non est strictè interpretanda. Atque ita hæc opinio benignior est. Quod si dixeris, hanc clausulam eum sensum habere, vt hic filius patris non succedat intestato, non verebor hanc subintellectam legitimationis limitationem ad eundem modum interpretari, iuxta quẽ accipienda est clausula illa: sine præiudicio successorum ab intestato. de qua §. 10. disputabimus. Cum & in hac specie non sit hæc natalium restitutio censenda dispensatio, sed propria, & vera legitimatio: sicut esset & illa, quæ filium legitimum quoad honores, dignitates, successiones, & omnia alia efficeret, ita tamen vt patri succederet ex testamento, nõ abintestato. Etenim hoc est verain vniuersum legitimatio successionis iura restringẽs: quæ nõ sunt omnino filiationi legitimæ necessaria. Differt igitur à legitimatione ita limitatà dispẽsatio, quia haec non in vniuersum, sed certis legib. idest ad certos quosdam peculiares actus illegitimũ admittit. Quemadmodũ, & ipse Ias. in d. rub. in specie tradit. Vnde ex hoc reprobat Paul. Castrensem qui in cõsi. 30. 1. vol. dixerat, legitimatum, vt patri ab intestato succederet, posse dicere testamẽtum patris nullum, si in eo præteritus sit, quod falsum est, cum hæc sit dispensatio, non legitimatio. Et licèt esset legitimatio, hoc tamen modo limitata: mihi tunc adhuc non placeret Paulina põsum. In his verò Hispaniarum regnis omnes legitimationes cõcedi solent hac lege, & clausula, vt legitimatus patri succedat in eo, quod pater ei relinquere voluerit: vt testatur Roderi. Suarez in d. limit. 12. & Gregorius in l. 9. ti. 18. par. 3. quod si tunc pater aliquid filio ita legitimato reliquerit, non posse in eodẽ testamẽto filiũ ratione huius legati, aut institutionis grauari ab eodẽ patre in ea parte: quæ iure legitimæ portionis sibi debita foret, alioqui naturali, & legitimo. quæ re conãtur quidã præsertim auctoritate Decij con. 257. Ripa in l. cẽtorio. nu. 48. ff. de vulg. Benedicti Capræ consilio 19. rursus Decij in l. precibus. numer. 14. C. de impub. & aliis. ex quibus ex glossi. ibi deducitur, militem, qui poterat olim filium legitimã portione priuare. l. vltim. C. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. Papinianus. ff. co. tit. per fideicommissariã substitutionem non videri, eundem filium à legitima excludere: imo poterit is filius tempore restitutionis fideicommissi legitimam portionem deducere: quam opinionẽ frequẽtiori suffragio sequuntur interpretes in d. l. precibus. quemadmodũ illic fatetur Curti. Iunior præter alios. n. 73. nam & hanc sententiam probare conantur Ang. Pau. Alex. & Ias in d. l. precibus. Imol. Aret. & alij præsertim Ripa in d. l. centurio. nu. 49. vbi Lancelot. Galiaula col. 12. fatetur hanc opinionem communem esse. qua ratione Dec. in d. consi. 257. & in d. l. precib. Ripa & Galiau. in d. l. centurio. & in simili ferè quæstione Benedict. Capra consi. 19. respondent, legitimatum, quem ex verbis legitimationis pater poterat legitima portione priua re, & cui tantum relinquere tenebatur quod ipse voluisset, posse deducere legitimam tempore restitutionis portionẽ legitimam, si à patre hæres institutus, grauatus fuerit hæredi tatem restituere. Verùm hæc minimè probant, patrem non posse grauare filium legitimatum in portione legitima, vbi legitimatio successionem filio secundum patris voluntatẽ concesserit: quod adeo verum est, vt mirer profectò, quandoque à doctissimis aduocatis prædictam opinionem ex auctoribus paulo ante citatis deductam fuisse. Siquidem omnes in d. l. precibus. & in d. l. centurio. Dec. & alij quotquot quæstionem præmissam disputarunt, planè fatentur, potuisse patrem expressim grauare filium, etiam in portione legitima: quia vel lege, vel legitimationis clausula hoc ei permissum fuerit: negant tamen per fideicommissum vniuersale patrem voluisse prohibere deductionem portionis legitimæ, quæ alioqui permissa est filio instituto, & onere fideicommissi vniuersalis grauato. Sic sanè nullus eorum potestatem patri negat grauandi filium onere fideicommissi: etiam quo ad legitimæ portionis deductionem, quoties ipse pater non tenebatur filio legitimam portionem relinquere: tametsi de eius voluntate controuertant. Vnde si voluntas patris manifesta sit, aut certis coniecturis deprehendi possit, minimè dubium erit, imo ex authoritate tot doctissimorum virorum certum posse patris voluntatem istam iure legitimam censeri, & necessario ita pronuntiandum esse, vt hæc ipsa voluntas omnino, & constanter seruãda sit, & adimplenda: quemadmodum & Roder. Suarez. in d. limit. duodecima. licet dubius censet. sensit Alex. consi. 189. li. 5. & consi. 30. lib. 4. Iason in d. consi. 162. lib. 2. & Gregorius in d. l. nona. tit. 18. part. 3. Nam & præter hæc, licet Decij responsum mihi omnino non displiceat in d. consi. 257. eo saltem casu, quo testatoris voluntas ea in re dubia sit. illud improbat Alc. in rub. ff. de liber. & posthu. nu. 22. & de opinione cõmuni in d. l. precibus ipsemet Dec. & Curt. illic dubitarunt, & fic. Tertia conclusio, quibus adde Curt. Seniorem consi. 80. col. penult. Pau. Paris. consi. 7. n. 28. lib. 2. Soc. & alios in l. Gallus. §. & qui si tantum. ff. de lib. & posthu. nu. 13. Nec his obstat sententia Vbald. in l. quoniam in priorib. col. 2. C. de inoffi. testa. qui post Iaco. But. ibi scribit, extante statuto, quod filiã excludat ab hæreditate paterna, & ea per idem statutum cõtenta sit necessario re, vel quantitate à patre sibi relicta, non posse patrem aliquod onus adscribere, nec grauamen adijcere rei, vel quantitati ab eodem filiæ relictæ. Cui opinioni ac cẽssere Pau. Cast. nu. 2. Salyce. quæst. vlt. Iasõ, & Aret. col. 1. in d. l. quoniam in prioribus. Imol. in l. vlt. col. antepe. ff. de cõd. inst. idem Bald. in l. emptor. 2. lect. ff. de rei vend. Aret. col. 3. & Soc. num. 10. in d. l. Centurio. Imol. in l. Titio centum. §. Titio. 19. nam & si hæc opinio dubia quibusdam videri possit ex his, quæ tractat Alber. Brunus in tract. de statut. fœminas ex clud. artic. 11. quæst. 2. & 3. & Lancelot. Galiau. in d. l. centurio. sensérit communem opinionem Baldo refragari, nihilominus admitti poterit, & probari absque præiudicio eorum quæ modo adnotauimus, siquidem sententia Baldi procedit vel ex eo, quod quantitas, aut res filiæ ex forma statuti relicta succedat loco legitimæ portionis, quæ iure communi alioqui filiæ debita erat, & ab ea per statutum excluditur ipsa filia: vel quia grauamen appositum reddit, & efficit minus congruam, & competentem ipsius filiæ dotem: quæ tamen ex vera statuti interpretatione congrua, & competens debet filiæ constitui. Vel tandem ea ratione, quod statutum filiam excludens à legitima secundum patris voluntatem, & arbitrium, cum sit contrarium legi, & iuri communi, est strictè interpretandum, ita quidem, vt licet corrigat decisionẽ l. omnimodo. C. de inofficio. testament. & ideo filia non possit petere supplementum legitimæ, non tamen tollat respõsum. l. quoniam in priorib. ex quo grauamen, & onus à legitima reiicitur, & sic ab ea quantitate, vel re: quæ à patre relinquitẽ filiæ per statutũ à legitima aduersus ius cõmune, & Cæsareũ excluſæ. Quæ quidẽ rões omnino cessant in filio legitimato. Nã etsi legitimatiõi quo ad successionẽ fuerint certi adiecti modi, filius, cui secluſa legitimatione legitima nullo modo debetur, per ipsũ principẽ nulla legitima priuat, nec quod ei pater reliquerit ex libera principis permissione succedit loco legitimæ alioqui debitæ: nec eidẽ suffragatur Cæsarum constitutiones in d. l. omnimodo. & in d. l. quoniam in priorib. quippe quæ in filiis legitimis, non in illegitimis sint obseruandæ. Et denique Cæsarea constitutio in d. l. quoniã. solum his suffragatur liberis, qui poterant vti auxilio querelę inofficiosi testamenti. Quod palam ex eadem decisione constat, & ideo non oportet ab ea modo ad propositę quæstionis diffinitionem argumentari. Sic sanè poterit sententia Iacobi, & Baldi in dict. l. quoniam in prioribus. defendi, & distingui ab his, quæ in dicta l. precibus. Angel. & alij scripsere.

Secũdo infertur intellectus illius opinionis quã asserit Bar. 3 in l. si is qui † pro emptore. ff. de vsucapio. n. 29. dicens filium legitimatũ esse verè legitimũ: & id cõmunis omniũ sententia admittit. vt constat ex Ias. ibi n. 127. Tiraq. in di. l. si vnquam. verb. susceperit. nu. 52. Fortuni. in l. Gallus. §. & quid si tantũ. ff. de liber. & posth. col. 125. Soci. consi. 65. 3. col. vol. 3. Chasſane. in consuetudi. Burgundiæ. rubr. 8. §. 5. versic. Christi nomine inuocato. Deci. cons. 158. vbi expressim hanc esse communem opinionem fatetur.

Sed tamen in statutis, hunc legitimatum appellatione legitimi comprehendi dubitant plures, quorum varias opiniones retulit Ioan. Crot. in d. §. & quid si tantum. col. 48. & Albert. Brunus in tract. de statutis excludẽti. fœminas. art. 12. quæstio. 4. & Ioan. Cirier. in lib. 1. de primogenitura. q. 13. Ex quib. apparet: saltem ex opinione, quę magis communis est, legitimatum in statutis non comprehendi sub legitimo: sicuti asserit Alber. Brunus in d. q. 4. & Deci. consi. 52 & Caro. Molin. in consuetudi. Parisien. titu. 1. §. 8. gloss. prima. hoc enim procedit in his qui per dispensationẽ efficiuntur legitimi: non in his, qui ex legitimatione hoc ius adsequuntur: hi nanque etiam in statutis sub legitimis intelliguntur: quod notant Albertus Brunus, Decius, & Crottus paulo ante citati, ex hac, quam constituimus differentia. Imo & in his, qui ex legitimatione ius istud consequuntur, statuta minimè locum habere, si simul sint & alij legitimi ex iure cõmuni, notat eleganter Carolus Molin. in d. §. 8. gloss. prima. num. quadragesimonono. & idem in Alex. consilio secundo. volumi. primo. num. 11.

Cæterùm Benedictus à Plumbino, vir equidem, si ex vn- 4 gue leonem agnoscere † licèt, acri, subtiliq́ue preditus ingenio: in disputatione incipienti. statuto Pisano. colũn. 3. aliter Bart. quæstionem dissoluit dicens, legitimatum non dici verè legitimum si originem consideremus: cum natus nõ fuerit legitimus. probat tex. in capitu. tanta. qui filij sint legit. ibi habeantur.

Si verò ipsum legitimorum nomen in genere perpendamus: tunc si princeps efficiat legitimum eum, qui ex vitio, quod ab eodem principe nequaquam tolli poterat, erat illegitimus, hic legitimatus non est verè legitimus, quia manet quo ad aliqua illegitimus: si autem id vitium poterat à principe tolli, verè legitimus erit. sequitur eum Ias. in d. l. si is qui pro emptore. num. 127. Ioan. Cirier. dicta quæstio. 13. Curti. Senior. consi. 63. dubio. 3. Deci. consilio 275. col. fin. ex Plumbino colligens, legitimatum rescripto principis larga significatione dici legitimum, non propria qua legitimi dicũtur hi, qui ratione veri matrimonij, ex quo nati fuerunt, dicuntur, & sunt legitimi. Fortuni. etiam in d. §. & quid si tantum. columna 127. alia ex Plumbino colligit, quæ tamen subtiliter reprobat.

Ego tamẽ ex Plumbino deduco, legitimatũ à principe seculari, quia natus erat ex coitu, qui coniugalis esse nõ poterat ex dispensatione principis secularis, non esse verè legitimũ, eò quod in spiritualib. nõdũ legitimatus sit. Siverò esset illegitimus ex vitio, quod princeps ipse tollere posset, verè legitimũ esse: cũ partim illegitimus non maneat: imò perfectè legitimus sit. Ex quo subinfertur: legitimatum à Cæsare, quo ad successionem eum nõdum sit habilis ad spiritualia, donec Romanus Pontifex legitimet eum, non esse verè legitimum. Sicuti è conuerso legitimatus à Papa nõ dicetur verè legiti-

Universidad de Deusto Biblioteca

verè legitimus, ex eo quod ad temporalia non ſit admittendus, vt conſtat ex mente Plumbini. Imo dicetur iſthæc diſpenſatio potius, quàm legitimatio. Sed id falſum eſt, etiā refragante Plumbini ſenſu. Nam ſi princeps legitimū quē efficit, & capacem illarum rerum, quas ipſe princeps concedere poteſt: nempe laicorum officia, & munera, is verè legitimus erit, tametſi quo ad ſpiritualia obtinenda nondum ſit factus legitimus. Nec erit hæc dicenda diſpenſatio, ſed legitimatio. Dec. conſ. 52. col. fi. Et Caro. Rui. conſi. 75. libro 3. nu. 10. quanuis Alex. pauliſper diſſentiat in l. ſed ſi hac. §. patronum. ff. de in ius voc. quod ſic probatur. Si duntaxat ex lege ciuili, illegitimi plura nec capere, nec obtinere poſſunt: ex iure item canonico: lege naturali, & diuina nihil omnino vetantibus: ipſe verò princeps leges humanas tollere poteſt: igitur quo ad effectus iuris, quis dubitat, poſſe principē verè legitimos facere? ex Bart. in dict. l. ſi is qui pro emptore, quidquid in d. diſputa. Plumbinus dixerit. Ex eius enim opinione plura ſequerentur, quæ paſſim diſplicerent.

Primum, Romano Pontifice efficiente legitimum eum, qui defectum naturalium patitur iuris canonici prohibitionis cauſa: is non erit verè legitimus: cum ad temporalia minimè ſit effectus habilis, quod tamē falſum eſt. erit enim ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica verè legitimus: atque iſthæc conceſſio principis eccleſiaſtici, erit legitimatio dicenda nō diſpenſatio.

Secundo, ex Plumbino illud adnotādum eſſet, filium naturalem, quē Cæſar legitimum, proprio reſcripto efficeret, non eſſe verè legitimum eo quod ad ſpiritualia, & eccleſiaſtica maneat inhabilis, & tamen is conceptione vitium nullum habuit, quod parentum matrimonium impediret, ſed tantum illegitimus naſcitur, quia mater vxor patris nō erat. Quod ipſe non admitterem, ſed verè legitimū eſſe hunc dubio procul cenſeri.

Tertio ex eadem Plūbini ſubtili conſideratione ſunt qui colligant, filium à principe laicorum legitimatum, & natalibus reſtitutum, qui tamen natus fuerat ex coitu, qui nō poterat eſſe coniugalis, iure canonico prohibente, non eſſe vere legitimum, nec dici hanc legitimationem, ſed diſpēſationem. Pau. Caſt. conſi. 30. vol. 1. Soc. conſi. 65. colum. fi. volu. 3. Bald. in l. j. C. de nat. fol. 14. col. quarta. Curti. Senior. conſi. ſeptuageſimotertio. dub. 4. Dec. conſi. 338. col. 2. idem Dec. conſi. 610. & conſi. 264. nu. 3. & conſi. 393. num. 10. & conſi. 576. nume. 6. & conſi. 579. num. 1. Soc. Iunior conſi. 120. nu. decimonono. lib. 2. rurſus Curti. Senior conſi. 64. col. penu. & conſi. decimoſexto col. 5. Lauren. Syluanus conſi. quadrageſimoquinto. numer. 43. Barba. conſi. quinquageſimooctauo. nume. 5. libro 2. Dec. conſi. 307. num. 10 Gratus conſi. ſexageſimoquinto. nu. vigeſimoquarto. idem præmittit Soc. Iunior conſi. ſexageſimoquinto, & conſi. nonageſimoſeptimo. numero quadrageſimoprimo libro ſecundo. Pau. Pariſ. conſi. ſecundo, volum. ſecundo. numero vigeſimoſecundo. & Ludo. Gozad. conſil. 85. numero ſexto, idem Gozadinus conſi. ſexto, numero 76. quibus ego in hoc olim acceſſerā, quia hic filius non reſtituitur natalibus, quanuis ad omnia, quæ princeps concedere poteſt legitimus ab eo efficiatur. Eſt enim hæc diſpenſatio, non legitimatio, ex eo quod hic princeps propria diſpenſatione non potuit prædictam copulam coniugalem efficere. Huic opinioni accedit quod Iuſtinianus in nouellis titul. quibus modis natur. effic. ſui. & titul. quibus modis natur. effic. legit dum legitimationes expendit, & eam præſertim, quæ beneficio principis fit, de his tantum filijs agit, qui vel ſunt omnino naturales, vel ex his geniti parentibus, qui tempore conceptionis matrimonium lege diuina, & pontificia contrahere poterant. Vnde maximum deducitur argumentum, nō eſſe veram legitimationem, nec propriam natalium reſtitutionem, ſed potius diſpenſationem, quoties filius illegitimus, & natus ex his parentibus, qui lege diuina, vel pontificia impediente tunc matrimonium contrahere non poterant, reſcripto principis legitimus efficitur: atq; ideo hic legitimatus filius poterit iuxta expreſſam formam, & conceſſionem admitti vt legitimus ad illic conceſſa, non tamen ad alia, quæ legitimis iure competunt. Præterea plurimum hæc opinio coadiuuatur ex eo, quod non temerè Iuſtinianus derogat futuris ſpuriorum legitimationibus. in auth. quibus mod. natur. effic. ſui. §. vltim. quanuis erga filios naturales ſe facilem præbeat beneficium principis lege ipſa, & nouella cōſtitutione promittens, ac fortaſſis voluerit id ipſum inſinuare, quod pauloante probauimus: nempe non eſſe propriā, nec veram natalium reſtitutionem, nec legitimationem, ſed potius diſpēſationem, ſi princeps eos legitimauerit filios, qui ex inceſtis nuptiis, aut cōmixtionib. fuerint procreati: cū etiā accedente conſenſu parentum princeps minimè potuerit eaſdem coniunctiones legitimas efficere. Sic ſanè Ludoui. à Sardis in tracta. de legitimat. par. 7. q. 1. ſcribit, dici diſpenſationem, & ideo reſtringendam eſſe, nō legitimationē, quoties à principe legitimatur ſpurius, vel naturalis in his caſib. quib. eorum legitimatio iure prohibetur.

Nam ſpurius prohibetur legitimari in dicto §. vltimo. & in l. prima. C. de natur. liber. naturalis item quandoque, vt conſtat ex eiuſdē Iuſtiniani nouellis, & d. l. vlt. quāuis negari nō poteſt matrimonium, aut coniunctionem prohibitam, legitimam efficere, poſſe nihilominus proprio reſcripto filiū ex ea copula natum legitimare ad quoſcunque honores, ſucceſſiones, & omnia alia, quæ illegitimis iure prohibentur. Hoc etenim fatentur Ant. col. 5. verſi. aduerte. & col. 7. verſi. per quę concludo. Abb. & Præp. in §. quod autē. fol. duodecimo. in d. cap. per venerabilem. ita intelligentes quæ ibi Ioā. And. hac in quæſtione ſcripſit. Hæc tamen legitimatio vera, & propria non eſt, ſed potius diſpenſatio cenſetur ea ratione, quod non poſſit dici natalib. reſtitutus qui fuerit legitimatus ab eo principe, cui non licet coniunctionem illam, ex qua fuerit conceptus, legitimam, & coniugalem efficere: etiamſi ea cōſequatur, quæ illi princeps expreſſim cōceſſerit. Quod in d. cap. per venerabilem ſatis apertè adnotare videntur Hoſti. & Ioan. Andr. col. 3. Henri. col. 1. idem Hoſtien. ſi in ſumma tit. qui filij ſint legit. §. qualiter. verſ. ſalua reuerentia. Ex quib. & illud conſequitur, quod ſi Papa legitimauerit filium natum ex parētib. qui etiam eo permittente matrimonium tempore conceptionis cōtrahere non poſſent, quamuis eum natalib. reſtitueret, & in vniuerſum pleniſſimè legitimū efficeret, non eſſet hæc legitimatio vera, & propria, potiuſque diſpenſatio dicēda foret: non quia ſit intelligēda tātū quoad ſpiritualia, quia hæc ratio, vt diximus falſa eſt, ſed quod non potuerit ſummus Pontifex ab initio, etiā ex conſenſu parentum coniunctionem illam legitimam efficere. Quod ex prędicta opinione deducitur, quæ tot doctiſſimorum virorum iudicio ita probata videtur, vt ferè cenſeri poſſit frequentior, ac plurium auctorum ſuffragio munita, quā ea, quæ ex contrario placuerit quibuſdā aſſeuerantib. verā eſſe legitimationem, non diſpenſationem, qua princeps ſiue ſecularis, ſiue eccleſiaſticus natalib. reſtituerit, & in vniuerſum legitimauerit, etiam abſque titulo, & radice matrimonij eum, qui natus fuerit ex his parentibus qui vel diuina, vel humana lege adhuc ex ipſius principis permiſſione coniugium licitè contrahere non poterant. cuius opinionis auctores, ni fallor, fuere Alberi. in rub. ff. de decret. ab ordi. faci. num. 20. Soc. in l. Gallus §. ſi eius. colū. 3. ff. de liber. & poſthu. Iaſo. conſ. 11. colum. penul. & conſi. 10. colum. 2. lib. 3. Carol. Ruinus conſil. 67. libr. 3. num. 12. Andr. Alc. in rub. de libe. & poſthu. num. 11. poſt Soci. ibi num. 17. ſenſit hoc Gozadi. in dict. conſi. 6. nu. 67. & conſi. 29. num. 32. & deducitur ex reſolutione Antonij in dict. cap. per venerabilem. col. 7. verſi. per quæ concludo. & illic Præpo. §. quod autem. foli. 12. gloſſ. in auth. ex complexu. C. de inceſt. nupt. quæ quidem opinio ſatis deo iure probari poterit, vt ipſe in hac quarta huius operis editione minimè erubeſcam eam hoc in loco tradere, lectorem admonēs, ne ſtatim eam improbet, ſed potius expēdat, nū hæc poſterior ſententia priori præferēda ſit: mihi etenim non videtur à iuris rationibus aliena. Nam quod ex Hoſtien. & Ioann. Andre. paulo ante referebam, in hunc ſenſum accipiendum eſt, vt diſtinguamus triplicem legitimationem.

Eſt enim quædam pleniſſima legitimatio, quæ tollit vitium aut impedimentum iure inductum, & quod matrimonium impediebat, quæque procedit à radice matrimonij aduerſus iuris prohibitionem contracti, illud ſiquidem legitimat, ac prolem ex eo ſuſceptam ac ſi ab initio, & tēpore contractus nullum ſubeſſet impedimentum, quod coniugalem conſenſum impediret. Secunda eſt legitimatio plenior, quæ abſque vllo conſenſu coniugali, minimè legitimata matrimonij radice, legitimat eū, qui abſq; vlla cōuētione cōiugij natus fuerit ex illicita cōmixtione carnali, eumque natalib. reſtituit, & in vniuerſum ad omnes iuris effect⁹, & vt ad illa omnia admittatur, ad quę minimè admittūtur iure humano qui ex alio coitu, quā cōiugali, & legitimo nati fuerint: & in ſumma, vt omnia poſſit cōſequi quæ potuiſſet ſi ex legitimo matrimonio natus foret. Tertia legitimatio eſt illa, quæ legitimat natū ex coitu fornicario, & illegitimo ad aliquos effectus ei, vt illegitimo iure prohibitos, minimè reſtituens eū natalib. nec in vniuerſum admittens ad ea, quę iure humano ſunt illi prohibita Et hæc vltima legitimatio, verè diſpēſatio eſt, & in ea procedunt omnia illa, quæ de diſpenſatione ſuperius ſcripſimus, tradūtúrque ab his auctorib. qui paulo ante in initio huius §. fuere citati, quia per hanc diſpenſationem ius aliquod datur perſonæ alioqui non capaci, nec legitimæ, & ei, qui maneat quo ad alia illegitimus: ſecundū Ludo. de Sard. in tract. de legitimat. per reſcript. col. 2. Prima vero legitimatio ab Hoſtienſi, Io. And. & Henric. ita propria & vera legitimatio cenſetur, vt ſecundam exiſtimēt, potius eſſe diſpenſationem, quàm veram legitimationem, atque ideo cenſent prædicti auctores, ſummo Pōtifici tantum cōpetere, non imperatori: quia ſummus Pontifex poteſt matrimonium iure humano prohibitum legitimare, nō imperator. Quod verum eſt, ſi de legitimatione tractemus, quę à radice matrimonij procedit ad illum effectū, vt ſummus Pontifex poſſit in toto orbe hoc modo quoſcunque legitimare etiam ſibi non ſubditos quo ad temporalia: atque ita Io. And. Hoſt. & Henr. atque alij quæſtionem iſtam tractantes cōcluſionem hanc probauerunt, ſolum concedentes, illam eſſe veram legitimationem, quæ à radice matrimonij procedit, quācunque aliam diſpenſationem appellantes: quo fit, vt ſecūda legitimatio dici poſſit diſpenſatio, ſi primæ cōparetur: vera tamen, & propria legitimatio, ſi cum tertia legitimatione ſit conferenda. Sic etenim hanc opinionem intellexere Ant. in d. c. per venerabilem. col. 5. verſi. aduerte, & colum. 7. verſic. per quæ concludo. & Præpo. ibi. §. quod autem. fol. 12. colum. 1. verſic. omittamus antiquos. & colum. 3. verſic. aduerte. quaſi prima legitimatio ſit propria, & vera reſtitutio, ſecūda ſit plena quædam iuris legitimi collatio abſque radice legitima, beneficio tantum principis facta, quæ ſecundum eos fieri poteſt vbique à Romano Pontifice quo ad ſpiritualia tantum, vel temporalia, vbi ipſe habeat temporalem iuriſdictionem, & ab imperatore quo ad temporalia tantum, non tamen ſequitur ex hoc, quod hæc ſecunda legitimatio ſit dicenda diſpenſatio ſimpliciter ad effectus, qui paſſim traduntur, & ad eas differentias, quæ in hoc tractatu adnotari ſolent inter legitimationem, & diſpenſationem, ſicuti notat Soc. in d. l. Gallus. §. ſi eius. colu. 2. nec aliud admittendum eſſet, quanuis Hoſtien. Io. And. & alij expreſſim contrarium aſſeueraſſent. Sequeretur enim alioqui, quod legitimatio imperatoris, quæ filium omnino naturalem legitimum efficeret, ac natalib. reſtitueret, eſſet diſpenſatio dicenda: quod Præpo. in d. c. per venerabilem. ex Hoſt. Io. And. & alijs deducit ſcribens, ſecundū eos Nouellas Iuſtiniani, quæ de legitimatione filiorum naturalium fuere promulgatæ, de diſpenſatione, non de legitimatione intelligendas eſſe: Quod falſum eſt, nec cōceditur ab his, quos in hac quæſtione citauimus, ad prioris opinionis probationem: quum frequentiſſimo omnium conſenſu propria, & vera ſit legitimatio, quæ beneficio principis ſecularis, omnino naturalem filium, legitimum efficit. Deinde ſequeretur, legitimationem ſummi Pontificis legitimantis filium naturalem omnino, mortuo patre, vel matre, quorum conſenſus ad matrimonium neceſſarius eſt, atque ideo abſque coniugij titulo, eſſe propriè diſpenſationem, non legitimationem. Quod ex Hoſti. & Io. And. referebat Ant. in d. c. per venerabilem. col. 6. & tamen id nulla ratione defendi poterit. idcirco ne tot abſurda ſequantur ex opinione Hoſt. & Io. And. erit eorum ſentētia intelligenda quo ad effectum legitimandi in vniuerſum ex radice matrimonij, vt ea legitimatio vbique à Papa fieri poſſit, veráque ſit, & propria: eiúſque ratione cæteræ legitimationes, quæ abſque matrimonij radice reſcripto principis fiunt, diſpenſationes dicantur. Sed & legitimationem ab imperatore impetratam, etiā ſi legitimatus natus fuerit ex coitu, qui non poterat iure diuino, vel pontificio cōiugalis eſſe, ſi ea in vniuerſum natalibus eum reſtituat, propriam & veram legitimationem eſſe, non diſpenſationem probatur hac ratione. Vera etenim legitimatio ſimilis eſt natalium reſtitutioni, quæ beneficio principis libertis conceditur, ſicuti probatur in Nouellis Iuſtiniani ſæpè à me citatis. Nam ſicut qui ex libertina conditione natalibus reſtituitur ad illū ducitur ſtatum, nō quo ipſe natus eſt, ſed quo omnes ab initio orbis conditi, creatique generis humani liberi naſcebantur, priuſquàm ſeruitus iure belli fuerit inducta. l. prima. & ſecunda. ac l. penultima. & vltim. ff. de natal. reſtit. ita illegitimus per legitimationem principis reſtituitur, ac reducitur in illum ſtatum, quo iure naturæ omnes legitimi naſcebantur ex coitu nēpe cōiugali, qui lege naturæ licit⁹ erat, cęteris

coniunctionib. eadē lege improbatis: atque ita legitimatus reſtituitur in eum ſtatū, non quo ipſe naſceretur, ſi iuris diuini, vel humani ceſſaſſet prohibitio, vel parētū coniugalis conſenſus carnali commixtioni acceſſiſſet, ſed quo omnes naſcebantur lege naturæ, nōdum ex concupiſcentia tot ſceleſtis coniunctionib. in vſum aduerſus legem diuinam, & humanam receptis, copula tantum cōiugali, vt legitima ex eadē lege naturæ inſtituta, ex qua tunc omnes legitimi ex vxorio concubitu naſcebantur. Hęc denique eſt vera legitimationis ratio ex eiſdē Iuſtiniani Nouellis deducta: & ideo parum refert, quod quis natus ſit ex adulterio, inceſtu, vel alia fornicatione lege naturali diuina, vel humana prohibita, vt poſſit per principē legitimari. Quia licet ipſe princeps nō valeat permittere coniunctionem illam lege naturali, diuina, vel humana, cui derogare nō poteſt, damnatam, nihilominus poterit quo ad omnes iuris effectus illegitimè natū legitimare, & reſtituere in eū ſtatum, quo ab initio iure naturę omnes legitimi naſcebantur, & quo ipſe naſci potuiſſet: cum iuri humano poſſit princeps liberè derogare: nec legitimatio iſta inducat quidquam in derogationē alterius legis quàm humanę, qua effectus legitimorum natalium fuere inducti. Alioqui & alia ratione ſequeretur, ſi vera eſſet prior opinio, non eſſe veram legitimationem, vbi princeps ſecularis, vel eccleſiaſticus legitimum efficeret illū, qui natus fuit ex parentib. qui tempore cōceptionis, & legitimationis matrimonium contrahere poſſent. Nam ad hanc legitimationem ſufficit principis voluntas ſaltem non eſt neceſſarius conſenſus coniugalis: & tamen abſque eo princeps nō poſſet vitium illud ac peccatum tollere quod ex ſimplici fornicatione aduerſus naturæ legem fuit in conceptione cōmiſſum. Cōmunis verò omniū conſenſus hāc legitimationem verā eſſe cenſet, & propriam, nō equidem diſpēſationē quoties naturalis filius à principe legitimatur, modo principi cōſtet: eius parentes poſſe matrimonium contrahere tempore legitimationis: ne ſit alioqui legitimatio ſubreptitia: vt patet dicta authentica. quib. mod. natur. effic. ſui. & quib. mod. natur. efficiant. legit. qua ratione dubia videtur opinio illa, quam ex Ludouico de Sardis paulo antè referebā. Quib. ſanè adducor, vt exiſtimē, difficilimū eſſe priorē opinionē hac in quęſtione defendi. Quod ſi conatus fueris & illam tutari, his oportet ſatisfacere, & reſpōdere, quæ in poſterioris ſententiæ probationem adducta fuere. Et fortaſſis illud erit iure verius, hāc legitimationē, etiā ſi legitimatio dici rectè, & iuſtè poſſit, odioſam eſſe, atq; ideo reſtringendā fore: ſiquidē fiat, & à principe impetretur aduerſus leges, quæ hiſce legitimationib. derogant c. 1. §. vlt. de fili. preſby. in 6. Inn. & Abb. per tex. illic in c. quod dilecto. de conſang. & affinita. gloſſ. in cap. ordinarij. verb. diſpenſationes. de offi. ordina. in 6. tradūt Bart. & Iaſ. in l. vlt. ff. de conſtit. princ. tametſi adhuc ſit præſens quæſtio ſatis apud autores cōtrouerſa. Quā igitur obſecro dices in Cæſare, aut Rege, legitimationem illam nēpè, qua naturalis efficitur legitimus. Sed id Plumbino aliqua ex patre repugnat dicenti, non eſſe verè legitimū eū, qui quo ad aliqua illegitimus remanet: ſicuti hic naturalis ad ſpiritualia verè illegitimus eſt etiā poſt ipſum principis reſcriptū. Præterea & hic naturalis à principe legitimatus iuxta concluſionem à Decio ſuperius adnotatam, propriè non erit legitimus ſed largè. Hoc tamen non procedit: quia nomen legitimus ab ipſamet lege deducitur, & quo ad ipſarum legū effectus à principe verè legitimus quiſpiam fieri poteſt. vt Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore. notauerat, & ex eo latius id colligit Fort. in d. §. & quid ſi tantum. col. 125. Hinc fateor legitimationem † à principe factam erga filios naturales, legitimis non exiſtentib. fauore dignam eſſe: eam tamē, quæ aliter fiat odioſam ac reſtringendam. ex text. in authen. quibus mod. natur. effic. legit. § ſit igitur licentia. Sic etiā intelligēda ſunt, quæ Fortu. tradit in d. §. & quid ſi tantū. col. 130. dicens, legitimationem reſcripto principis cōceſſam fauorabilem eſſe, diſpenſationem verò odioſam.

5

Tertiò principaliter ex differentia diſpenſationis à legitimatione infertur legitimatum in patriam poteſtatem tranſire, nō tamen eum, qui ex diſpenſatione quo ad quædā eſt effectus legitimus. autore Paul. Caſt. in conſ. 36. col. 4. vol. 1.

Quartò infero, quod quanuis ad legitimationem filij factam viuente patre, non exigatur citatio ſucceſſorū patris inteſtati, tamē ſi cū filio diſpēſet princeps ad aliquē actū: tūc neceſſaria eſt citatio illius, cui fit ex illa diſpēſatione prędiudicium. Socin. conſilio 65. in 3. volum. qui allegat Anchar. cōſilio 427. & conſilio 241. idem notat Ioan. Crottus in dicto §. & quid ſi tantum. folio 11. columna tertia. vbi Socin.

fina. col. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

fin.col.& Iaſ.nu.152.idem Soc.in l.falſa.§.ſi cui.ff.de condit. & demon.Lud.Goza.conſi.85.nu.6.& quanuis Lancel.Galiau.in d.§.& quid ſi tantum.nu.86.hanc opinionem reprobet,ac paſſim videamus eam minimè ſeruari:opinor tamen communem eſſe,atque ſeruandam fore,quando ſucceſſoribus patris inteſtati illa diſpenſatio poſſet maximum præiudiciũ inferre,alioqui verior,& praxi aptior apparet Galiaulæ ſententia,cui nouiſſimè accedit Emanuel à Coſta Luſitanus in d.§.& quid ſi tantum.par.2.nu.152.

Quinto eodem iure efficitur, vt legitimatus à Romano Pontifice non tantum poſſit ſacerdotis dignitate inſigniri, ſed etiam beneficia curam animarum habẽtia conſequi: nõ tamen poterit ea beneficia obtinere is,cum quo diſpẽſauit Romanus Pontifex,vt ſacerdotis dignitatẽ aſſumere poſſet, qd Archi.& alij aſſerunt in c.1.in princi.de filijs presby.in 6.

Sexto infertur,legitimatũ à Romano Pontifice poſſe primo beneficio dimiſſo ſecundum obtinere, neque indigere alia licentia.Si vero cum eo diſpenſauerit Roman.Pontif.vt nõ obſtante natalium defectu poſſit beneficium eccleſiaſticum aſſequi,poterit primum beneficium obtinere: non tamen ſecundum,primo dimiſſo.Lappus,& Domi.in c.j.§.fin. col.2.de filijs presby.in 6.

Septimo hinc dicendum erit,tex.in c.ſi.de filijs presby. in 6.quo cautum eſt,diſpenſationem eſſe ſurreptitiã, ad plura beneficia obtinenda impetratam,ſi in ea mẽtio facta non ſit diſpenſationis prius conceſſæ ad ordines ſacros & beneficia obtinenda, non obſtante natalium defectu:non habere locum in legitimatione, & natalium reſtitutione, cuius mentio neceſſaria nõ eſt,ſecundũ Io.& And.Dom.in d.c.ſi.

Octauo ex his conſtat,habentem à principe facultatem
5 legitimandi,non poſſe ex ea†diſpenſare:id eſt illegitimum quo ad quædam legitimum facere: cum diſpenſatio maximè differat à legitimatione.Nã & Lud.Goza.conſ.85.nu.6. reſpondit,facultatem à principe alicui conceſſam ad legitimandum illegitimos:etiam non citatis his,quos id negotiũ tangit intelligendam fore in vera legitimatione,non in diſpenſatione.Vnde conſtat ex eo,verbum legitimare: non cõprehendere diſpenſandi poteſtatem:ſi enim eam comprehẽderet, eſſet cum eadem qualitate intelligendum, quod ipſe negat.Huic verò illationi obſtat quod poteſtas alicui à principe conceſſa legitimandi,vel diſpenſandi contra ius, vt fauorabilis eſt extendenda,ac benignè intelligenda, non ſtrictè.rex.ſic explicandus in c.per venerabilem. qui filij ſint legi.vbi in hac principis conceſſione procedit argumentum à maiori ad minus,quem tex.dicit ibi Ab.ſingul. idem in c.ad aures.col.4.de reſcri.idem in c.at ſi clerici.de iudic.§.de adulterijs.col.5.Franc.in c.cui de non ſacerdotali. de præben. in 6.colum.2.Barba.in tract.de præſt.cardina.2.par.quæſtione prima.col.penu.idem notauit gl.in clementina prima.de of ſic.vicar.in verb.ſacerdotum,quæ ſingul. eſt ſecundum Cardin.ibi.& Felin.in c.G.perpetuus.de fide inſtrumen.& in c.ſi. de ſimo.vbi tex.eadem opinionem probat, quæ communis eſt apud Iuris Cæſarei profeſſores in l.Gallus.§.& quid ſi tãtum. ff.de liberis& poſthumis,& in l.2.in princip. ff.de verb. obliga.vbi Lancel.Galiaula.poſt alios.columna tertia.& Alciat. numero quinquageſimoprimo. etiam aſſerunt eſſe communem.Vnde nimirum ſi in capitulo fina. de ſimo. appellatione monachorum veniat Abbas:ſiquidem in fauorabilibus ea interpretatio fieri poteſt.ex Bartol.in l.3.ff.de ſtipulati.ſeruor.Præfatam etiam concluſionem,quam eſſe cõmunem diximus,tradit Felin.in c.poſtulaſti.de reſcrip.nume ro 10.eandem fatentur communem eſſe Decius conſil.76. colum.fin.

Ex qua primo infertur, habentem à principe poteſtatẽ legitimandi filios illegitimos, poſſe eos legitimare non tantum ad bona ſimplicia,ſed etiam ad feuda ita Deci.conſ.76. cõtra Signoro.conſ.218. Cuius reſponſum procedit,quando ſimpliciter conceditur poteſtas legitimãdi: tunc etenim non cenſetur data ad feuda:quia hæc bona ſpecialem quandam cõceſſionẽ exigũt, ſiquidẽ legitimatus reſcripto principis ad ea non eſt admittendus, ſecundum communem in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de lib. & poſthu. Vnde conſectim ſequitur, nec facultatem legitimandi ad ea debere extendi.Nam is,qui à principe hanc poteſtatẽ habet,aliud quã legitimare,agere nequit, ſed legitimatus etiã à principe,ad feuda nõ eſt admittendus:igitur nec natalibus reſtitutus ab inferiori,qui ex principis cõceſſiõe legitimare poteſt.Opinio autẽ Philip.Decij tũc vera eſt,qñ ex verbis aliquot, in eadẽ principis cõceſſione expreſſis colligi poteſt, principem, id voluiſſe concedere:ex Soc.conſi 3.vol.3.& Tiraquel.lib.primo de retract.§.1.in gl.4.nu.6.qui opinionem Signoroli ad omnib.ferè probat ſcribit,quib.conſentit Alcia. in l.2.ff.de verb.obli.in prin.nu.58.

Secundo ex eadem principali concluſione deducitur, eiuſdem Signoroli aliud reſponſum falſum eſſe, quicon-
7 184.dixit†habentem à principe facultatem legitimandi filios ſpurios,non poſſe legitimas efficere filias ſpurias:quem Decius ſequitur conſi.453.Iaſo.in l.2.ff.de verb. obliga.col. 4.quibus præmiſſa communis aſſertio obſtat. Et præterea quanuis hanc principis conceſſionem,priuilegium eſſe ſteamur,receptum eſt in priuilegiis appellatione maſculoru fœminas comprehendi:vt tradit Deci.in l.2.ff. de regul.iur. ad finem quintæ quæſt.atq; ita in ſpecie reprobat Signoroli Galiau.in d.l.2.ff.de verbo.oblig.Et ideo maximè comprobatur,quod hęc facultas à principe conceſſa,beneficium principis dicendum eſt,non priuilegium,quia nullo iure prohibitum eſt principi,vicarium aliquẽ deſignare in his,quę ipſe agere poteſt,ſi beneficium principis eſt dicenda huius poteſtatis cõmiſſio:igitur latè non ſtrictè,intelligenda eſt, vt iura apertiſſimè profitentur.

Tertio hinc opinor poſſe probari,habẽtem à principe poteſtatem legitimandi ſpurios, poſſe legitimare eum,qui ſt.
8 mul†adulterinus,& inceſtus tũ:is etenim ſpuri" propriè eſt dicendus.l.ſpurij.ff.de decurioni.at neque in odioſis à propria verborũ ſignificatione recedimus.l.cũ lege.& ibi Areti.ff.de teſtam.Calderi.conſi.1.rit.de conſangui.ex quib.hanc illationem tenent Areti.col.penul.& ibi Deci.nu. 14. in cap. at ſi clerici.§.de adult.de iudi.quanuis Iaſo & Alciat.in d.2. nu.45.nitantur probare contrarium. Sed pro Are.& Deci facit,quod ſub genere quæliber ſpecies verè includitur.l. quid earum.§.interẽptũ.ff.de leg.3.l.ſi quis ſic ſtipuletur.ff.ſolut.mat.l.2.§.doli.ff.vi bono.rapto.Neque hic tractatur Bar. quæſt.in d.l.2.quæ ab hac concluſione differt plurimum, ex ſequentibus.

Quarto Bart.ſententia in d.l.2.ab his,qui eum ſequuntur, hac eadem ratione comprobatur,dum Barto.dixit,habentẽ
9 †à principe facultatem legitimandi ex inceſtu natos, item adulterinos:poſſe inceſtu ſimul,& adulterio natũ,legitimi efficere:cum hæc principis cõceſſio ſit fauorabilis,& in his fauorabilib.ſiue ſimplicib.mixta intelligenda ſint.l. Clemẽs patronus.ff.de hæred.inſti.l.ſi ita ſcriptum.ff.de libe.& poſtlib. vbi Alex.Bar.opinionem approbat.idẽ etiã Ale. poſt Cuma. Imo.& alios in d.l.2.in prin.vbi Alc.nu.46.plures ad id citat, ex quorum autoritate eãdem opinionem communem eſſe aſſerit,& ab ea in praxi non fore recedendũ admonet. Quæ ratione confirmari poteſt.Is etenim,cui hęc poteſtas eſt cõceſſa, poteſt decem inceſtos filios,ac totidẽ adulterinos naturalib.reſtituere:quod conſtat.igitur poterit vnum,qui ſimul ſit ex inceſtu,& adulterio natus:cum hoc ſit minoris præiudicij.Hæc tamen ratio non omnino conuincit,vt ibi oſtendit Alciat.apud quem &alios nouiores ibi,& Fortu.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.col.70.legenda eſt huius controuerſiæ exacta diſputatio.Nã tex.in d.c.ſi.de ſimo.& in c.pervenerabilem.qui filij ſint legiti.quib.probatur poteſtatem diſpẽſandi,vt fauorabilem, extendendam eſſe non reſtringendã, loquuntur in facultate diſpenſandi à iure conceſſa:nõ in ea, quæ ab homine conceditur,ſecundum Fortu.& Alciat.ante quos idem ſenſerat Oldr.cõſi.6.in fine,quẽ & Fel.citat.in d. c.poſtulaſti.de reſcrip nu.13.& Galiaul.in d.l.2. colũ.4.6.Sed communẽ ſequutus eam intelligo,vbi non ageretur de alicuius enormi præiudicio:quia ſi de præiudicio graui alicuius tractaretur,tunc deciſioni Bart.locus non eſſet. Sicuti ſi cognatis hæreditatem patris inteſtati iure optimo perentibus poſt illius mortem,eſſet legitimatio facienda: vel ſi ſtarente filij legitimi,adhuc ipſo patre viuente.His enim caſib.odioſa cenſetur legitimandi poteſtas, & ideo extenſionem non admittit.Anto.in d.cap.per venerabilem.nu.13.Paul.Cuma. & alij,quos Alc.in d.l.2.num.52.refert & ſequitur.idem notat Iaſo.in §.omnium.inſt.de actioni. num. trigeſimoprimo. atque idem erit dicendum in aliis ſimilib.exemplis, quẽadmodum Deci.tradit conſi.453.Hinc etiam opinio Bart.non procedit,vbi legitimãdi poteſtas eſſet data,ipſo filio illegitimo in ea expreſſim nominato:eſſet enim tunc odioſa. Abb. & Fel.in c.ſi.de ſimo. quia princeps potius fecit gratiam illi nominato,quàm ei,cui legitimandi ius demãdauit. Erit etiã minus dubium,quãdo princeps commiſit alicui poteſtatem legitimandi inceſtos filios:tunc enim dubio procul legitimari ab illo nequit is,qui ſimul inceſtus,& adulterinus ſit.
10 Verùm,vt ad inſtitutum redeam longius ab eo,† quod tractabam,auerſus,nihilominus opinor,habentem facultatem legitimandi ex delegatione principis, non poſſe diſpẽſationem ad aliquem actum illegitimo concedere:quia nõ eſt hæc commiſſio principis ad actum magis odioſum, qualis eſt diſpenſatio extendenda:quod Socin.ſenſit conſi.246. col.tertia.volumine ſecundo.Alexand. conſi.fin. volumine quinto. Alcia.in dict.l.ſecunda,in princip. numero quinquageſimoprimo.ff.de verbor.obligati. Cæpol. cautel. 114. ex quo ſubinfertur,quod habens à principe poteſtatem legitimandi,niſi aliud de mente principis conſtet,non poterit legitimare filios ſpurios:ſed tantum naturales: cum legitimatio iſta filiorum ſpuriorum ſit potius diſpenſatio,quàm vera legitimatio dicenda, & actus hic erga ſpurios ſit magis odioſus,quàm erga naturales:vt ſuperius explicuimus. etiã ſi Anto.huic vltimæ concluſioni aduerſetur in d.cap.per venerabilem.nu.4.

Porro quanuis ipſa poteſtas legitimandi aut diſpenſandi ſit fauorabilis,& tanquam principis beneficium,extenden-
11 da,ac latè†principi reſeruãtur nõ poteſt ei ſubditus ab eo tollere,quia principi iniuriã maximã irrogaret:igitur legitima tio non tenet.vti cenſent Ancharra.conſi.320. Abb.in d.ca. per venerabilem.nu.23.& ibi Ant.col.4.Ioan. Crot.in dict. §.& quid ſi tantum. fo.vlti.verſi.ſecundus caſus.Deci.conſi. 150.Alex.conſi.67.volu. 1.colum.fin.dicẽs hanc opinionẽ cõmunem eſſe, idem fatetur Dec.eam ſequutus conſ. 557. Cui accedit qđ notat Domini.in c.cũ ex eo. in gl.ſubiectos. de electio.in 6.dicens,etiam erga ſubditum non poſſe quem exercere voluntariam iuriſdictionem reſpectu rei,quę extra ipſius iuriſdictionem exiſtit.quod explicat Ludoui.Gomez in capitul.fin.§.fin.nu. 16.de conſtitu.in 6.Nã † quod quidã exiſtimãt iuriſdictionem voluntariam poſſe extra territoriũ exerceri.l.1.C.de emancip.lib.1.2.ff.de offi.procon.Iaſ.in l.fin. colum.ſecunda.ff.de iuriſdi.omnium iudicum. intelligitur inter proprios ſubditos,vel eos qui proprio cõſenſu poſſunt prorogare iuriſdictionem, & quo ad bona intra territoriũ eiuſdem exiſtentia.cap.notiit.de offi.legat.Bald.in l.1.C.de iure aure.anul.col.fin.Vnde hęc quarta concluſi. recipienda eſt:tametſi Bald. in procemio.C.colum.pen.contrarium teneat. Ang.etiam conſilio 350.numero 7.Nicola.de Vbal. de ſucceſſioni.ab inteſta.fol.111.colum.3.obitez tamẽ, conſi. 52.nu.2.& cõſi.53.nu.7.Antoni.Roſel.lib.2.de legitimatio. columna quarta.& capitulo ſecundo.eiuſdẽ libri.2.colum. Etiam ſi Crot.in dict.fol.vltimo.dicat cẽſe communem opinionem poſſe à principe concedi legitimationem his, qui ſubditi non ſint, etiã ratione bonorũ extra ipſius principis iuriſdictionem exiſtentium,modo adſit conſenſus illorum, quibus talis legitimatio præiudicat.

Quinta concluſio.Romanus Pontifex ex cauſa ardua, &
16 quæ fidei,religionis†Chriſtianæ,vel Reipublicæ vtilitatem præ ſe ferat,poterit legitimum efficere eum, qui principi ſeculari ſubiectus ſit,etiam quo ad bona, muneraque temporalia obtinenda.ex dict.cap.per venerabilem.ſi.col.vbi probatur, Romanũ Pontifi.habere iuriſdictionẽ in laicos caſu aliquo,& eam poſſe exercere, etiam quo ad tẽporalia,licet illi laici ſint Cæſari,vel Regi ſubiecti.

Sexta concluſio ex quarta deducitur.Princeps poteſt ſub-
17 ditum ſibi, in alieno territorio exiſtens † legitimare, vbi nullus eſt citandus,vel.is, qui citandus eſt abſque citatione legitimationi cõſentit.quod cõſtat ex his,quæ in 4.conclu. diximus.Et omnino locum habet hæc aſſertio,etiam quo ad bona intra alterius principis territoriam exiſtentia, modo præiudicium aliquod nõ fiat ſubdito alterius principis,quia hic principaliter perſona legitimatur,quã res ipſæ ſequntur quocunque loco exiſtentes.ita Roma.conſil.39.columna 2. Deci.optimè conſi.207.argumento aſſumpto ex his, quæ notat Bartol.in l.legitimos.colum.prima.ff.de legi.tut. facit l.propter litem.§.licet.ff.de excuſ.tut.idem notat Ludouic. Gomez in d.§.fina.numer. 16. intelligens Domi.contrarium ibi dicentem quãdo principaliter circa rem exiſtentem in alieno territorio diſponitur,atque legitimatio fit.Hic vero principaliter circa perſonã actus ſit, quã res illæ ſequuntur.

Septima cõclu.Sicut imperator nõ poteſt legitimare pro
18 prios ſubditos, quo ad † munera eccleſiaſtica, licet quo ad temporalia hoc valeat efficere.gl.recepta communiter in ca.lege.10.diſtinctio.& in ca.officia.59.diſtinctio.ita nec Papa poteſt ligitimare quo ad bona prophana,muneraque ciuilia, ſibi nõ ſubditum cauſa ciuilis iuriſdictionis.glo.in dict.ca. per venerabilẽ.Nicola.de Vbald.in tract.de ſucceſſ.ab inteſt. folio 111.col.3.Anto.nu.11.in dict.c.per venerabilem.dicens illum tex.ſing.eſſe in §.inſuper. quo probatur hæc opinio, etiam ſi in initio c.ſatis ei aduerſetur:eandem opinionẽ &

Universidad de Deusto
Biblioteca

serit Abb.ibi nu.22.glo.reg.Cancel.48.Ioan. Crott.in dicto §.& quid si tātū.folio pen.verſiculo tertio.quæritur.Thom. Ferrar.caute.1.dicens hanc opinionem esse communem, quam in praxi seruari scribit Abb. in dict.nume.22.& Guilielm.Bened.in ca.Raynuntius.de testamen.verb.&vxorem. numero 197.quibus id libenter addiderim, legitimatum à principe seculari consequi omnino ius patronatus ecclesiasticum cōpetens hæreditati,cuius ipse fuerit capax ob illam secularis principis legitimationem,sicuti in hac specie notāt Præp.in dict.ca.lege.col.6. Rochus Curti.de iure patr. verb. competēs.q.2.& Cæsar Lamberti.1.lib.de iure patro.2. part. q.2.artic.29. quo in loco adductis viginti rationibus eam opinionem communem esse profitetur.

Octaua conclusi. Ad principem secularem spectat legitimum efficere filium clerici,etiam in sacris constituti,quo ad
19 † successionem hæreditariā in bonis patris, & quo ad munera ciuilia,ea ratione,quod legitimatio sit actus ipsius principis.Bart.& alij in l.Gallus.§.forsitan.ff.de lib.& posthu.igitur ab ipso principe in filiū laicū alicuius clerici exercenda est:qua ratione hāc cōclusionē tenēt Paul.in l.si quis posthumos.in princ.ff.de lib.& posth.Calderi.consil.3.tit.qui filij sint legit.Soc.consi.47.in 4.vol.dicēs hāc opinionē esse cōmunē, quā idē Soc.sequitur in d.§.forsitan.fin. col.optimus text.in authen.quib.mod.natu.effici.sui.§.illud.Sed è contrario hoc casu legitimandi ius ad Romanum Pontificem pertinere,suadet ratio.Hic enim filius legitimus fit, vt in bonis clerici succedat:bona clericorū sunt à iurisdictione Regum, & Imperatorum exempta.Abb.in ca.ecclesia.de cōstit.col. antepen.igitur Romano Pontifici hoc ius cōpetit non Imperatori.Præterea pater debet legitimationi cōsentire,tamē clericus,etiam sponte nō potest coram seculari iudice causam aliquam tractare.c.si diligenti.de foro comp.ergo non videtur à principe seculari hāc natalium restitutionem peti posse:quod tenet in hac specie Domini.in c.fin.§.1.de iudic. in 6.idem in c.quo iure.8.distinctio.Socin.parū sibi constans consil.65.col.2.volumi 3.sentit Alexan.in consil.87.volumi. secundo,colum.tertia incipienti, Visis codicillis.late Paul. Parisi.consi.2.nu.23.lib.2.Et licet Ioā.Crott.in dict.§.& quid si tantum.col.penultri.minimè, fuerit ausus certam in hac quæstione sententiā eligere,& tutius sit ab vtroque principe hanc legitimationem exigi:ego tamen vt liberè quid sentiā exponam,opinionem primā,quæ & communis est, veriorē esse existimo:cū nulla sit iurisdictio hoc casu in clericū exercenda & ipse legitimādus laicus sit:atque ipsa bona prophanata sint,& secularia.Imo eadem ratióne idem erit etiā si filius sit clericus.Tametsi fatear hoc vltimum satis dubium esse. Nā & Dec.cōsi.150.latè probare nititur,clericū etiā minoribus ordinib.præditū à principe seculari legitimari nō posse. Sed quoad bona ex reditib. ecclesiasticis adquisita, adhuc opinor veriorē esse Dominici sententiā.Sic Io. And.in d.ca. per venerabilem.scribit,principē seculare posse legitimare filiū sacerdotis quo ad bonorū patrimonialiū successionē: quod approbant Præpo.ibi.§.quod autem.col.77.& Cæsar Lambertinus de jure patro.libro 1.2.parte.q.2.art.29.nu.17.

Nona conclusio,principesqui alteri nō subest causa ciuilis
20 † iurisdictionis,potest proprios filios legitimos efficere ex naturali restitutione:veluti proprios subditos. tex.in d.c.per venerabilē.§.insuper.quā ibi Abb.dicit singul.etiā si Iaso cōtrarium ex eodē tex.adnotare conetur in l.qui iurisdictioni. ff.de iurisdicti.omni.iud.Nec mirum:cum & glo.illum text. male intellexerit.

Decima conclusio.Is,qui Cæsari, vel Regi subest,& ab eo
21. † potestatem habet legitimandi,non potest propriū filiū legitimare, absq; peculiari ad id impetrata licentia. glo.in dict.c.per venerabilem. verb.Regi.ibidem cōmuniter approbata.vt testatur Deci.in c.3.de probat.col.ante.idem in dict. l.qui iurisdictioni.vbi Iaso eādē opinionē notat & sequitur. quod probatur in d.c.per venerabilē.etiā si contrariū velint Ana.Ludo.Bolog.cōsi.29.gl. tamē hāc opinionē cōmunē non probat:quia loquitur in principe, qui superiorem aliquē in tēporalib.nō habet nisi notetur argumēto à fortiori.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *In petitione legitimationis, est principi exprimenda qualitas filij illegitimi.*

2 *Non est satis, si exprimatur ipsum filium esse spurium, sed est ipsum nativitatis vitium in specie exponendum.*

3 *In petitione legitimationis, an sit principi exprimendum, filium ex duplici adulterio natum fuisse?*

4 *In petitione legitimationis est designandus ipse gradus, in quo commissus fuerit incestus.*

5 *In petitione natalium restitutionis, oportet principi exponere, an parentes illegitimi possint matrimonium contrahere.*

6 *In rescripto legitimationis, qualiter sit legum, & canonum derogatio facienda.*

7 *Ad legitimationem, quæ sit viuis parentibus an sint vocandi ipsorū parentum cognati, & agnati.*

8 *Ad legitimationem, an sit vocandus substitutus sub ea conditione, si sine liberis institutus decesserit?*

9 *Ad legitimationem, quæ sit mortuis ipsis parentibus an sint vocandi agnati, & cognati?*

§. NONVS.

1 VErum ex prædictis emergit alia quæstio,qualiter sit impetrāda † seu petenda legitimatio, vt tuta sit.In quo illud inter omnes cōuenit, has legitimationes rescripto principis ad iuris derogationē concedi: ideo in eis principi exprimendū est id, quod mouere posset principē ad denegandā prædictā natalium restitutionē,vel eum auertere à facili, & forsan neglecta,ac minimè circunspecta concessione.capit. postulasti.de rescrip.quem text.dicit ibi Abb.sing.& Corne. 34.in vol.1.col.1.Iaf.consi.105.vol.1.explicant latè Fel.col. 3.& Dec.in d.c.postula. Forsan etenim si id, quo tacetur, principi esset denuntiatū,concessisset petita, certis legibus, aut præmissa aliqua causæ cognitione, quæ animū quietū redderet.Vnde qualitas ipsius filij an sit naturalis,vel spurius est exprimēda:vti probat tex. melior iuris secundū Pau. ibi in l.sed si hac.§.patronū.ff.de in ius vocan.& in c.per venerabilē.col.pe.& fi.qui filij sint legit.Oldr.consi.247.Alb.in rub. C.de nat.lib.Bal.in l.cā quā.C.de fideicom.nu.38. Nicol.de Vbal.de succes.ab intest.fol.10.col.4.Ant.in d.c. per venerabilem.nu.15.& ibi Abb.nu.27.Ant.Rosel.de legitimatio.fo. 14.c.de causa formali.col.3.& esse hāc cōmunem opinionē testatur additio ad Marti.Laud.in tract.de legitimat.fol.parnuo.10.col.1.quorum omnium rationes, si diligenter examineris,senties qualitatem vitij,quod filius habet exprimēdam fore:siquidem omnia eo tendunt vt principi comperta sint ea, quæ possent ipsum à concessione retrahere vel inducere ad diligenter,&circunspectè concedendū,re prius maturè pēsata.Ex quib.aliquot sunt in hac materia notāda.

2 Primum,non satis esse in hac natalium restitutione † impetrāda principi exponere,legitimandum esse spurium: sed necessario id exigi,vt vitium, quod is filius in conceptione contraxit in specie exprimatur:an scilicet sit ex moniali natus:sicuti voluit optimè Ludo.de Sard.in tracta.legiti. folio 13.col.4.atque idem erit, si pater sit in sacris constitutus, monachúsve.Nec sufficere dicere eum esse spurium.

Secundò hinc opinor esse notandum,in impetranda dispensatione esse prorsus dicendum,an ille filius illegitimus, sit adulterinus,an incestus.quod notat Abb.in c.per venerabilem.nu.27.si eius verba recte considerentur,&id seruari in curia fatetur Nic.de Vbal.Rotæ auditor.in d.fo.10.col.4.

Tertiò ex eadem radice aduertendū est, quod si filius natalib.restituendus,sit natus ex duplici adulterio:id est,ex cō-
3 iugato,& coniugata:erit hoc duplex vitium † principi exprimendū.Old.consi.247.Alber.in d.rubri.C.de nat.lib.Præp.in d.ca.per venerabilem. fo.12.col.4.Ferdi.Loazes Episcopus Ilerdensis in tractat.de matri.dubio 10. col. 2. dicens hanc opinionem communem esse.Quo fit,vt Ang.opinio consi. 204.vera nō sit:vbi dixit,filium esse verè legitimatum etiā si principi, tantum id notum fiat,eum esse adulterinum, cū tamen natus esset ex coniugato,&coniugata.quam opinionem sibi contrarius sequitur Præpo.in d.c.per venerabilem. q.4.col.5.Vnde Oldra.opinio verior est,etiam si facta foret principi generalis mentio,ilstum scilicet esse spurium.quod Abb.probat in dict.c.per venerabilem. nu. 27. quicquid in hoc vltimo contra tenet Dec.consi.338.col.3.

Quartò,his rectè præuisis,necessariū esse arbitror, quod filius natus ex sorore,vel ex filia,ex nuru, matre, vel fratris
4 vxore,si velit † à principe tutam &validam legirimationem obtinere, exprimat omnino gradum illum ex istis, qui eius conceptionem dehonestauit Nec me latet Caieta. 2. 2. q. 154.art.9.probare,omnes incestus esse eiusdem speciei.Negari tamen non potest,hanc qualitatem posse principē mouere ad denegandam hanc natalium restitutionem.

Quintò

Quinto,ex his patet veram non esse opinionem Bal. in l. siqua illustris.C.ad Orfic.quā ipse repetit in c.1.§.naturales. si de feud.fuer.contro.inter domi.& agnat.vas.dicens in impetranda legitimatione satis esse exprimere, filium spuriū esse,quem sequitur Præp.in d.c.per venerabilē.4.q.Dec.consi.55.col.2.consil.338.col.3.idē voluit Ioā.And.in c.si. de filijs presbyt.quorū opinionem eam sequutus dicit esse communem Iaf.consi.113.vol.col.3.& fi.Non enim video, cur isthæc opinio sit admittenda.Nec mihi satis compertum est eam ita frequenter receptā esse,vt communis censenda sit. Posset fortassis procedere, vbi princeps legitimationē concederet alicui illegitimo,ex coitu quocūq; natus fuerit.Nā hæc principis verba eius mentem magis aperiunt.vt notat Paul.de Castro in cōsi.30.vol.1.Præp.in d.c.per venerabilē. fo.12.col.4.Ludoui.Gozadi.consi.85.n.4. Tametsi adhuc opiner,hanc sententiā tutā non esse: & ita eā reprobat Nico. de Vbal.in tract.de succe.ab intest.fol.10.col.4.Saltē seruāda non erit,quādo vitium est atrox: nēpe coitus cū moniali, matre,sorore,aut filia:atq; semper ipse consulerem omnia principi exponenda fore veraciter,& in specie.

Est item in impetranda hac natalium restitutione principi
5 narrandū,atq; denuntiandū, † parentes ipsius filij illegitimi coniugiū posse honestè contrahere,atq; eo subsequuto ipsum filium posse legitimū fieri.Est etenim necessariū, quod princeps hoc nō obstāte ipsum filiū legitimet.tex.in auth. quib.mod.nat.effic.leg.§.si igitur licētia.vbi gl quā Bal. in c. per tuas.de maio.& obed.notat,&Hipp.sing.130.dici eam sing.Cæpol.caut.221.Ant.Rosel.de legitimatio.2.lib.cap.de causa formali.in prin.& Iaf.in l.Gallus.§.& quid si tātum.nu. 107.ff.de lib.& posthu.quidquid in hoc dicat Ludo.de Sardis.in tractat.legitimationum.tit.de legiti.per rescriptū.q.5.

Postremo est notandū,an in rescripto legitimationis requiratur clausula,nō obstātibus legibus contrarium dispo-
6 nētibus.Et † constat,rescriptū principis concessum contra legē aliquā,quæ futuris principū concessionibus,ac priuilegijs,minimè derogat,hac clausula non indigere, nisi rescriptū id graue damnū alteri irroget:quo casu dicta clausula sufficit:&est necessaria:quod si lex contra quam rescriptum conceditur:futuris his concessionibus derogat,atque id rescriptū graue damnū alteri inferat,indiget clausula:nō obstā te lege cōtrariū statuēte:ipsa lege nominatim expressa:sed si id præjudiciū graue nō sit,sat erit generalē adijcere clausulā nō obstantib.quibuscunque iuribus contrarium statuentib. Hæc notat Alex.consi.187.in 5.vol.cuius distinctionem sequitur,dicens eam communem esse Ludo.Gomez.in c.1.de constitu.in 6.nu.104.ex qua opinione ipse infert,in rescripto legitimationis non esse necessariū expresè tolli.§.fin.in auth.quib.mod.natu.effic.sui, qui futuris concessionib. derogat,in spuriorū legitimatione,sed satis esse subiici clausulam generalem:non obstantib.nisi graue fieret alteri præjudicium ex hac natalium restitutione. quam opinionem in curia Romana seruari,& communē esse asserit Nicola. de Vbald.in tract.de succesii.ab intest.fol.111.col.2.ex quib.plura intelliges,quæ Dec.not.consi.10.latius Fel.in c.nonnulli. de rescript.Quib.ego addo in rescripto principis, quo filius legitimatur aduersus ecclesię vniuersalis concilium,inseren dam esse clausulam,quæ expresè ipsius constitutionis mentionem faciat.ex decisione Archid.in cap.1.de constit.in 6. quam sequitur Soc.consi.65.col.fin.3.vol.& Gomez. in d.c. 1.nu.179.Paul.Parisi.consi.2.nu.30.lib.2. quam opinionem melius,ac cæteris diligentius explicat Iacobatius libr. 5. de concilio.artic.18.quo in loco expressim asserit satis esse dicere:non obstante quacunq; lege contrarium disponēte, etiam in concilio generali statuta. eandemque opinionem Archidiaconi totus mundus recepit,vt vtar verbis Fel.in d. c.nonnulli.col.4.Vnde in hac materia erit hoc notandum, ad legitimationem,quę fiat contra constitutionem c. cum inhibitio.§.1.de clandestina desponsa.atque alia ecclesiæ vniuersalis statuta.

Cæterum hoc in loco quæritur à multis, an in legitima-
tione concedenda à Principe,sint cognati, agnative ipsius
7 parentis,vocandi in quo sit prima conclusio. Legitimatio filij †,quæ ipso patre viuente impetratur,optimè expeditur absque alicuius citatione, modo patris consensus accedat. & probatur,quia ipse pater potest liberè bona propria distribuere,igitur nulli facit iniuriam.si proprium filium consentiat à Principe legitimum fieri.Bar.cōmuniter receptus in l. Gallus.§.& quid si tantum.ff.de liber.& posthu.fin. col. Dec. cō.338.col.fin.quā opinionē fatetur esse cōmunē idē Dec. cōsi.55.col.1.& 3.& idē consi.367.col.fin.And.Tiraq. in l.si vnquam C.de reuoc.donatio.verb.susceperit.nu. 53.& Nicola.Boeri.decisio.122.quæ quidem sententia procedit,etiā si filius legitimus efficiatur quo ad feuda in præiudicium agnatorum.vt consulendo respondit Albert.Brunus consil. 1.cui consentiūt duo proxima responsa ibidē typis excusa.

Ex quo infertur primò,filiū naturalē nō posse legitimari à Principe:etiā viuēte,& cōsentiēte patre,nisi filij naturales, & legitimi ipsius patris vocentur:cū is fiat maximū præiudiciū ex hac legitimatione:cuius præiudicij ratio habenda est, ex eo quod legitima eis debita diminuitur. Bald.in l.nam ita Diuus.ff.de adoptio.Alex.in l.ex facto.ff.de vulga.n.25.And. de Isernia in c.1.§.naturales.si de feudo fuerit controuer.in terdominum,& agnat.vass.habent etenim filij, patre etiam viuente in eius bonis,spem probatissimā.l.in suis.ff.de libe.& posthu.Hæc tamē cōclusio est intelligenda ad hunc effectū, vt principi sit omnino facienda mentio horum filiorum naturaliū simul,& legitimorum:alioqui legitimatio erit surreptitia,nec valebit:siquidem causa legitimandi filios à lege illa potissima iudicatur:ipsum patrē legitima prole carere. §. si quis vero filios non habens.in authenti.quib.mod.natur. effici.sui.& hoc ipsum elegāter, ac satis expresse in hac specie tradit Deci.consil.85.col.penul.licet Frederi. consil.57. contrariā sententiā in hoc veriorē esse existimet. Verū si facta mētione legitimę,& naturalis prolis,adhuc princeps,etiā eis non vocatis,filios illegitimos natalibus restituat, etiam si malè faciat, valet tamen legitimatio non tantum quo ad statum integrum ipsius filij,sed etiam quo ad successionē in præiudiciū prolis naturalis simul & legitimæ.vt notat Alex. consi.287.& 288.5.volumi.col.1.Ioan.Crott.fol.12.& Carol.Rumus fol.fina.in dict.§.& quid si tantum.vbi Iaf.num. 96.dicens hanc opinionem communem esse,eam sequitur, & nouissimè Emmanuel à Costa Lusitanus in eod.§.& quid si tantum. 2. part.nu.132.qui nu.141.diligenter tradit,quid dicēdū sit,si pater illegitimi,parētes habeat:nō tamē liberos. Hac tamē ratione,ne tantum præiudicium legitimis, & naturalibus liberis fieret Regia lege Taurina cauet: legitimatos per rescriptū principis, nullo pacto ad successionem cū legitimis,& naturalibus.fore admittendos.quod ipsa l.9.& 12.atque l.7.& 10.titu.8.lib.5.Recopil.apertè probatur.

Secundò,infertur ad legitimationem alicuius citandū esse substitutum sub illa conditione,si sine liberis institutus
8 pater † illegitimi decesserit:cū legitimatus hunc substitutū excludat:vt alibi docuimus.Illa etenim bona,quæ pater obtinet, non sunt eius liberæ dispositioni subiecta:sed omnino sunt restituenda substituto.hanc igitur illationem probat Anchar.consi.427.Alexan.consi.67.in 1.volum.& est communis opinio secundum Deci.consi.85.colum.pen.& Crottum in dict.§.& quid si tantum.fol.12.colum.2.qui eam sequuntur.Iaf.tamen ibi col.pen.contrariū tenet ex eo, quod si vera esset communis opinio, nunquam locus esset legitimato,excluso substituto: cum substitutus vocatus minimè consentiret restitutioni natalium.Ego verò non consulerē principi, vt illegitimum legitimum efficiat in præiudicium substituti:nihilominus tamen consensus substituti non erit necessarius,etiam si citandus sit.vnde cessat ratio Iaf.Cuius opinio etiam si vera foret aduersus communem:non tamen negat in rescripto huius legitimationis fore necessariam mentionem huius substitutionis:quod Carol.Ruinus sensit in dict.§.& quid si tantum.ad fin.

Porro,qd modo diximus,viuēte patre, legitimationē fieri posse,nō vocatis ipsius patris intestati hęredib.seu successoribus:est etiam intelligendum, si mortuo patre legitimatio fiat,ex præuia tamē ipsius patris voluntate,quod Barto.notat in dict.§.& quid si tantum.in fin.quem alij ibidē sequuntur.probat text.in authen. item fine.C.de natur.libe.Barto.in l.2.columna 3.ff.de vulga.l.6.titu.15.par.4.

Secunda principalis conclusio.Mortuo patre filij nō possunt à Principe legitimari,non vocatis ipsius intestati patris
9 successoribus †,quibus iam ius succedendi est delatum.Bart. & alij in dict.§.& quid si tantum.ad finem.Abb.in dicto cap. per venerabilem.nume.29.nisi constet ex principis mente ipsum omnino velle successoribus præiudicium inferre, in intestati propinqui bonis:quo casu principis voluntati deferendum esse, ipse Barto.voluit per l.2.ff.de nata.resti.idem notat Anto.in dicto cap.per venerabilem.& ibi Abb.à quorum sententia,quia communis est,non oportet recedere,secundum Iaf.in dicto §.& quid si tantum.colum.fin.& Crottum ibi fol.12.colum.2.vterque tamē eā improbat exigens citationem horū,qui patri ipsius natalibus restituendi, iure optimo successores existūt ex causa illa, quod intestatus de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cesserit. Sed tamē etiā Iaſ. & Crotto refragātib. Bart. ſentētia admittitur, quando hæreditas nondū eſt alioqui ſi adita ſit hereditas, opinio Bart. foret iniqua, etiā ſi poſſeſſio nondū apprehenſa fuerit. Paul. Areti. Alex. Soc. & Ruinus in d. §. & quid ſi tantū. col. fin. ex quib. Ruinus hunc intellectū ad Bart. aſſertionem communem eſſe profitetur: idem aſſerunt ibi Galiaud. col. fin. & Ioan. Crottus fol. 12. col. 1. & ibidem Emanuel à Coſta Luſitanus 2. part. nu. 174. quia princeps poteſt tollere ius alicui acquiſitū ex delatione iuris ciuilis. Sed huic opinioni Bart. ita intellectę, optimè, atque eruditè acerrimo ingenio, quo præditus erat, refragatur Fortun. in d. §. & quid ſi tantum. col. 132. negās pulchris rationib. principem poſſe mortuo patre inteſtato, eius illegitimum filium natalibus reſtituere in præiudicium ſucceſſorum, quib. eſt delata inteſtati hæreditas, quāuis adita non ſit. Cuius opinio apud maplurimum ſemper valuit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1. *Clauſula ſine præiudicio ſucceſſorum quibus hæredit as inteſtati parentis defertur adiecta legitimationi filiorum quid operetur?*
2. *Legitimatus reſcripto principis an ſit non tantum parentibus, ſed & cognatis, & agnatis legitimus effectus?*
3. *Legitimatus reſcripto principis admittitur ad retractū ex Regia lege.*
4. *Legitimatio an concedatur quo ad Cardinalium dignitatem, & quo ad Prætorium Rotæ.*
5. *Legitimato patre an nepotes ex eo, auo cenſeantur legitimi?*
6. *Diſpenſatio an extendatur ad connexa?*

§. DECIMVS.

1 SOlet in hoc eodem tractatu dubitari †, quem nā intellectum, aut affectū habeant illa verba, quæ apponūtur in reſcripto, quo quis legitimus effi citur ſine præiudicio eorum, qui inteſtato ſucceſſuri ſunt. Eam etenim clauſulā in his reſcriptis inſeri iubet Reg. Cancella. 48. Eius ergo intellectus erit, vt legitimatus cō currat cum legitimis, & naturalibus: non tamen auferat ſucceſſoribus inteſtati parentis hæreditatem, ante legitimationem eis delatam: autore Alex. conſil. 188. 5. volu. Cuius opinio communiter reprobatur: nec iure admittenda eſt. Ideo ipſe Alex. conſi. 187. col. 2. vol. 5. poſt Anch. conſi. 153. aliter dicta verba legitimationis intellexit: ſcilicet, vt legitimatus præferatur omnibus ſucceſſoribus inteſtati parentis, exceptis filijs legitimis, & naturalib. quib. exiſtentibus legitimatus ſuccedit ex teſtamento, modo legitima pars debita ipſis filiis legitimis, & naturalib. non diminuatur: ſequitur eum Ioā. Crottus in d. §. & quid ſi tātum. fol. 12. col. 3. & Ant. Capicius deciſio. Neapolitana 22. idē notat Paul. de Caſt. in d. §. & quid ſi tantum. col. pe. quorum opinionem cum prius dixiſſet cōmunem eſſe Hieronymus Grattus cōſi. 63. col. penul. lib. 1. tandem ſubdit de dubium eſſe, an vera ſit an communis. Eam tamen admittunt, & ſequūtur Ang. conſi. 264. incip. Viſo puncto. Paulus conſi. 27. lib. 2. Alcia. in rub. ff. de liber. & poſt. nu. 13.

Verum video pleroſq; in hoc cōuenire, vt legitimatus ex prædicta clauſula minimè admittatur, etiā, ex teſtamento, in præiudiciū legitimorū filiorum, quo ad eorū legitimā. quod & Soci. notat cōſi. 95. vol. 4. col. 7. idē Soc. cōſi. 41. vol. 3 col. 3. maximè col. fin. Quid & Paulus in d conſi. 27. lib. 2. Corneus cōſi. 3. lib. 1. Alciat. in d. rub. de lib. & poſthu. nu. 14. & Fel in c. cum olim. de re iud. col. penul. aſſencrant, filium legitimatum appoſita hac clauſula, non ſuccedere cū legitimis patri inteſtato. Quod ferè fatentur omnes. In cæteris forſan opinio Anch. procederet. ex eodem Soci. quando eſſet clauſula ita concepta. Sine præiudicio legitimorum hæredum. & quāuis Grattus dict. conſi. 63. colum. penul. hāc differētiam improbet ex l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. vbi legitimi hæredes dicuntur quicunque inteſtato ſuccedunt: tamē ex principis mente, & ex potiori ſignificatione, hac in re videtur probabilis prædicta verborū diſtinctio. Nā prædicta clauſula, ſine præiudicio ſucceſſorū patris inteſtati, hoc inducere videtur, vt legitimatus ex teſtamēto admittatur: attamē mortuo patre inteſtato, excludatur ab agnatis, & cognatis in a quartū gradū, cæteros verò vxorē, & iſcū ipſe filiꝰ excludat, ita notat Nico. de Vbal. in tract. de ſucceſſio. ab inteſt. fol. 12. columna tertia & 4. Corne. conſilio 3. in 1. vol. quam opinionem dicit communem eam ſequutus Deci conſi. 138. colum. 3. idem Deci. conſi. 393. col. 2. Socl. Iunior conſi. 97. nume. 43. & conſi. 120. num. 21. lib. 2. & ante eos Mari. Soc. conſ. 212. col. penult. & præter hos Pariſ. conſi. 14. lib. 2. num. 44. Soci. conſi. 95. colum. 5. volumi. 4. idem Soci. dict. §. & quid ſi tantum nume. 21. vbi ſubdit ita legitimatū etiam rumpere patris teſtamentum, ſi ſit inſtitutus hæres aliquis extraneus à cognatione patris. Extraneum autē hoc in caſu intelligo eum, qui filium legitimatum non poſſet iure ſanguinis ab hæreditate patris excludere. ex eode Soci. conſi. 95. nu. 29. Ang. cōſi. 264. Nicolao de Vbald. in d. foli. 12. col. 3. & Stephano Bertrando conſilio 160. colum. 2. lib. 3. huius verò opinionis examen diligentius conſtabit ex probatione rationis, quam Socin. adducit, quæ latè diſcutitur à Roma. in l. vt liberis. colum. 2. C. de collat. Alexan. & aliis in dict. §. & quid ſi tanrum. Latius ab Albert. Bruno in tracta. de ſtatutis exclud. fœmi. arti. 10. quæſt. 4 ex quibus fortaſſis dubia videbitur quibuſdam Socini, & aliorū ſentētia, vt tandem filius hac adiecta clauſula, legitimatus. non poſſit rumpere patris teſtamentum, etiam ſi extrancus alioquin ſucceſſurus ab inteſtato, hæres fuerit inſtitutus. Quod tenuit cōſtanter inſignis doctor Petrus à Peruſio, cuius Nicolaus de Vbaldis, Bertrandus, & alij meminere, ab eius ſententia nō omnino diſcedētes. Acquiſſima tamē eſt prior opinio. Præterea hoc
2 † in loco notandum eſt legitimatum reſcripto principis, nō tantum legitimum, & agnatum fieri ipſi patri: ſed etiam omnibus ipſius parentis agnatis, abſque eorum conſenſu, etiā quo ad ſucceſſionē. textus in auth. quib. mod. natura. effici. ſui. §. quapropter. notat Paul. Caſt. conſi. 34. nume. 12. 1. volu. Bart. & Bald. in l. communium. C. de natur. liber. Alex. conſil. 2. 1. volumi. nume. 36. Deci. conſi. 365. nume. 5. Iaſ. in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap. num. 241. Curti. Iunior conſi. 37. colum. 1. Aymon Sauilli. conſi. 138. col. 2. & Roderic. Suares in l. Quoniā in prioribus. C. de inoff. teſtamen. ſuper lege Regia. limita. 12. Quod eſt intelligendum in propria, & vera legitimatione: nō in diſpenſatione. vti optime intellexit Ant. in dict. ca. per. venerabilem. nu. 17. probat Regia l. 12. Tauri. l. 10. titu. 8. libr. 5. Recopil. ibi cæteris cognatis. quo in Ioan. Lupi. dicit corrigi ius cōmune, ex quo legitimatus reſcripto principis non fit legitimus, nec agnatus alijs agnatis, vel cognatis, præterquam ipſi patri, abſq; eorū conſenſu. per text. in auth. quibus mod. natu. effici. ſui. §. filiū. Sed textus ille loquitur in legitimatione, quæ ſit per oblationē curiæ, in qua fit reſcripto principis. quā differentiam expreſſit Regia l. ſeptima. titulo 15. part. quarta.

Sic etiā errauit Iaſon. in l. fratres. C. de inoff. teſta. colum. penul. dicens, legitimatum reſcripto principis, ſoli patri, nō
3 cæteris agnatis, legitimum †, & agnatum fieri. Vnde ex his infero ex lege Regia, ad ius retractus admittendum eſſe legitimatum reſcripto principis. quod notat Carol. Molinæus in conſuet. Pariſienſ. titul. 1. §. 8. in gloſſ. 1. poſt Matthæ. ab Afflict. in tract. iuris protomiſeos. verſic. item quæro an conſanguineis: licet Deci. conſi. 275. incipiēti: in cauſa, quæ Lucæ agitur. dubio 3. & Tiraq. libr. 1. de retract. §. 1. in gloſſ. 8. nume. 12. contrarium teneant, ex eo quod legitimatus in ſtatutis non cōprehenditur aliquo pacto ſub legitimis: quæ ratio Regiæ legi minimè conuenit: quippe cui nec ſtatuti, nec municipalis legis nomē aptari poſſit. Imo & in ſtatutis poſſe legitimatū intelligi ſub legitimis, poteſt cōprobari ex his, quæ diximus ſuperius. Præterea lex, quæ retractum permiſit, non vtitur ita ſtrictis dictionibus vt ſolum ipſos legitimos ad ius iſtud vocet, etiā ſi illegitimos eadem lex expreſſim minimè vocauerit, vt ipſe Tiraque. diſputat. dict. gloſſ. 8. nume. 4.

Item illud prætermittendum nō eſt, legitimatū reſcripto
4 principis †, priui legiū illud habere, quod in gradibus Regula Cancel. Iulij Secundi conceſſit, ſecundū Nicola. de Vbald. in tracta. de ſucceſſio. ab inteſt. fol. 9. colū. 4. dicentem ſecus eſſe quo ad genus, & nobilitatem: vbi etiam profitetur nunquam aliquem legitimatum fuiſſe ad Cardinalis dignitatē obtinēdam: atque ſemel id conceſſum fuiſſe: ſed legitimatū non potuiſſe ſequuta morte dignitatem illam conſequi: idē aſſerit nec ad Rotæ Prætorium admitti illegitimos, etiam natalibus reſtitutos principis reſcripto, quanuis Romanus Pōtifex expreſſe id concedat: eadem refert Ludo. Gomez. in reg. Cancella. de triēnia. poſſ quæſt. 2. dicens hac de cauſa Philippū Decium virū alioqui noſtra ætate ſummis dignitatibus, ab eo dem Prætorio repulſum: cum ſe. me la Romano Pōtifice hoc munus eſſet ei delatū. Regia vero l. 12. Tauri legitimatū reſcripto principis ad quoſcunque honores, ac, publica

publica munera admitti.

Denique & illud quæri poteſt, an filio legitimato per reſcriptum principis nepos ex eo naturalis, & legitimus cenſeatur ipſi auo effectus legitimus. Qua in quæſt. exiſtimo ipſum nepotem eſſe auo legitimum, ex eo quod eius pater fuerit legitimatus. Quæ concluſio probatur primò, quia legitimatus cenſetur, ex Bart. aſſertione in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſuca. cuius ſententiam alibi probauimus: ſed ſi pater legitimus eſſet, nepos patris locum ſubintraret. l. ſi auus. C. de libe. præte. l. poſthumorū. ff. de iniuſ. rup. l. Gallus. §. nūc de lege. ff. de liber. & poſthu. igitur idem erit ſi ſit pater legitimatus.

Secundò. Fortior eſt legitimatio, quàm adoptio. authen. quib. mod. natura. effic. ſui. §. trib. Bald. in l. neque abſens. ff. de adopti. Sed patre adoptato principis autoritate, cenſentur nepotes adoptati. l. 2. §. fin. ff. de adoptioni. ergo & ex eodem modo legitimatio erit cenſenda.

Tertiò, facit l. fin. C. de nat. libe. vbi nepos ex radice infecta prohibetur auo ſuccedere: igitur à contrario, ſi radix deſinit eſſe infecta, ſuccedet auo ipſe nepos.

Quartò, aliquo ſuccedere prohibito, eius proles etiā cenſetur prohibita. textus, vbi Ang. id notat in auth. de hæred. ab inteſt. §. reliquū. verſ. ex diuerſo. Bal. in l. fin. C. de verb. ſignifica. igitur aliquo admiſſo ad ſucceſſionem, eius proles admiſſa iure dicitur.

Quintò legitimatio non eſt ita reſtringenda, quin ad cōſequētia extendatur. authore Dominico in c. 1. §. 1. & in c. 2. col. 2. de filiis presbyter. in 6. Iaſ. in rubric. ff. de liberis & poſthumis. nu. 14. non ergo erit mirum patris legitimationem ad nepotes extendi.

Sextò, tamerſi diſpenſatio ad conſequentia, ſeu annexa,
6 † ſine quib. conſiſtere poteſt, non extēdatur ex communi ſententia: tamen quando acceſſorium non indiget diſpenſatione: quia non eſt vitio infectum: ſed tantum id vitium habet à principali: per diſpenſationē, conſequens, & acceſſorium liberum erit ab omni macula. Dominicus & Præpoſitus in c. nos conſuetudinem. 12. diſtinct. Fel. in ca. poſtulaſti. de reſcript. nu. 10. gl. in c. ſtatutū. verſic. dignitate. de reſcript. in 6. igitur ſublata macula, quam pater ex conceptione ſortitur, filius legitimè natus, eſt liber à paterno vitio, & ſic erit legitimus.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1. *Quo tempore à iure Pontificio prohibeantur nuptiarum ſolennia.*
2. *Secundæ nuptiæ an ſint benedicendæ.*
3. *Contrahens matrimonium cum meretrice opus piū agit, atque indulgentiam peccatorum conſequitur.*
4. *Meretrix quæ dicatur.*
5. *Intellectus ad l. palam. ff. de ritu nupt.*
6. *Regia lex Tauri explicatur.*

§. VNDECIMVS.

1 SEd & præter alia illud notandum erit, nuptiarum ſolennia celebrari non poſſe, iure Pontificio prohibente, à ſeptuageſima † vſq; ad octauam diem poſt Pentecoſtē. cap. Capellanus. de feriis. in quo illud eſt aduertendum, ipſo die Dominico poſt Pētecoſt. quo feſtū Trinitatis ab eccleſia celebratur, poſſe nuptiarum ſolennia peragi: atque ita eſt intelligendus text. in d. c. Capellanus. dum dicit, Dominica, quæ ſequitur, ſcilicet, poſt Pentecoſten, ſecūdum Imo. ibi, Flor. 3. par. tit. 1. c. 17. Sylueſt. verb. matrimonium. 7. §. 2. & Regiā l. 18. tit. 2. part. 4. quāuis Abb. in d. c. Capellanus. contrariū cum aliis Docto. tenere velit.

Item illud addendum eſt, ab aduentu Chriſti vſq; ad Epiphaniæ feſtum, etiam hæc nuptiarum ſolennia eſſe vetita. c. non oportet. 33. q. 4. ita vt nec ipſo die Epiphanię poſſint hæc ſolennia contingere. Abb. & alij in d. c. Capellanus. dict. Regia lex 18. Florent. & Sylueſt. locis paulò antè citatis. Aduētus autem Redemptoris noſtri incipit die Dominico, qui contingit à die 27. Nouembris ad tertiam diem Decembris. vt notat Specul. lib. 6. rational. rub. de aduentu.

Eſt tamen à præfata pronibitione deducendum tempus à Dominica, quę octaua eſt à Reſurrectionis die, ad dies vſque Rogationum excluſiuè: ita vt in hoc tempore poſſint nuptiæ celebrari. non tamen ipſa die Dominica, quæ octaua eſt à reſurrectione, nec in ipſis diebus Rogationum. capitulo non oportet. 33. quęſt. quarta. & hoc ipſum notant prædicti Doct. ✠. Hodie verò ex decretis Synodi Tridentinæ ſeſſione 24. ſolēnitas nuptiarū prohibetur tantum ab aduentu Domini vſque in diē Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vſq; in octauam Paſchæ incluſiuè, reliquis anni tēporibus omnino permiſſa nuptiarū ſolennitate. ✠

Hic etiam agendum eſt, vtrum ſecundæ nuptiæ ſint bene-
2 † dicendæ: & conſtat ex c. 1. de ſecund. nupt. clericū ſecūdas nuptias benedicētem ab officio, & beneficio ſuſpenſum, ad apoſtolicā ſedem mittendum eſſe cū literis epiſcopi. Qui tamen textus locum habet, vbi conſtante priori matrimonio presbyter ſecundas nuptias benedixit. Ioā. Andr. Ant. Abb. & alij ibidē. Regia l. 2. tit. 12. par. 4. Sed Sylueſt. verbo, nuptię. intelligit illum textū, ita vt locū habeat, etiā priori coniugio ſoluto, ſi vterque coniugū iam fuerat ſemel benedictus, vel ſaltem ipſa mulier: quod ſi fœmina nondum fuiſſet benedicta, poteſt tunc benedictio ſolēniter fieri, idē Tho. in 4. ſent. d. 42. q. 3. ad finē. Cuius opinio in praxi ſeruatur, ſecundum Henric. in c. vir autem, de ſecūd. nupt. vbi glo. hoc etiā notat.

Pœna verò ſuſpenſionis per ſentētiam erit imponenda: non autem infertur à canone ipſo iure. Hoſtienſ. Abb. & alij in di. c. 1. quorum intellectus communis eſt ad illum textū. vt teſtatur ornatiſſimus vir, ac Præſul Calagurritanus Ioan. Bernar. in ſua praxi. capit. 68. idem notat Henric. in dict. c. vir autem. & Paluda. in 4. ſent. diſt. 42. q. 3.

Eſt tanem hac in re notanda Ioannis vigeſimiſecūdi extrauagans cōſtitutio, ex qua miſſio facer dotis, ſecundas nuptias benedicētis, ad Romanam curiam, omnino tollitur. Ex ea etiā probabilior apparet illa opinio, quā Henri. in dict. cap. ſi vir. refert, pluribus ad eam citatis: ſecundas contrahentem nuptias benedicendum eſſe, ſi prioribus nuptijs benedictus non fuerit, ſiue ſit vir, ſiue fœmina: quod ſi benedictus is ſemel fuerit, non eſſe benedicendum. Sed opinionem ſancti Thomæ vſus frequentior recepit.

Libet equidē illud, veluti huius paragraphi coronidem,
3 adnotare † contrahōtem matrimonium cum meretrice, maximam peccatorum indulgentiam à canone conſequi. ex c. inter opera. de ſponſa. Siquidem maximum miſericordiæ opus eſt, peccantem corripere, eūque à peccato auertere: eſt enim miſericordiæ opus ſpirituale, quod corporalibus operibus miſericordiæ præſtat. vt notat Archid. in c. tria. 4. 5. diſt. Thom. 2. 2. q. 32. arti. 3. Henric. in d. cap. inter opera. optimè Dominicus à Soto in eleganti, atque omnibus numeris erudita relectione de ſecreto. memb. 2. quæſt. 2. cōcluſi. 3. conceditur ergo hoc opus exercēti remiſſio peccatorum omniū, ſecundum Cardi. & Præpo. in d. c. inter opera. Quibus Abb. refragatur dicens, non concedi remiſſionem peccatorum omnium. Ego verò arbitror, ex intentione dicti canonis tātam pœnam indulgeri accipiēti meretricem in vxorē, quantam conuenit, ei diſtribui ex theſauro eccleſiæ propter iſtud miſericordiæ opus applicata ſatisfactione, ab ipſo ſummo huius theſauri diſpenſatore.

Meretrix autem dicitur illa, quæ palam libidinē exercens
4 † quæſtum facit: cuiuſque turpitudo publicè venalis: eſtvti probat Iuriſconſultus in l. palam. ff. de ritu nupt. Regia lex 10. titu. 16. part. 3. c. meretrices. 32. q. 4. Item illa quæ multorum libidini patet. c. vidua. 34. diſt. etiā ſine q. vt in dict. l. palā conſtat. Ex qua etiā apparet nil referre, an ſit in lupanari cauponа, alióve loco, aut taberna, proſtituta. Illam etiam, quæ duos ad coitum cauſa quæſtus, nec plures admiſit, meretricem eſſe exiſtimat Abb. in c. cū decorem. de vita, & honeſta. cleri. idem Abb. & Præp. in dict. c. inter opera. Ioan. Lupi. in rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 40. & in l. 62. Tauri. & l. 10. titu. 3. libr. 5. Recopil. vbi paſſim cæteri interpretes id aſſerunt, per text. in d. l. palam. Ab ea tamen tantum abeſt, huius opinionis probatio, vt manifeſtè contrariam approbet. Item inquit Iuriſconſultus Vlpianus, quæ cum vno, & altero ſe pecunia accepta, commiſcuit, non videtur palam corpore quæſtum facere. Quibus verbis ſatis apertum eſt Abb. & ſequacium opinionem prorſus refelli. Illa etenim verba, quæ cum vno & altero, duos ſignificant tātum: quod conſtat ex Laurentij Vallæ adnotationibus libr. 3. eleganti. c. 59. Cui mire conueniunt Ouidij carmina ex epiſtola Sapphus ad Phaonem.

Inde Chelyn Phœbo, communia munera, ponam.
Et ſub ea verſus vnus & alter erit.
Grata lyram poſuit tibi Phœbe Poetria Sappho.
Conuenit illa mihi, conuenit illa tibi.

Sic & Auguſti. lib. 3. de ciuita. Dei c. 18. dixit. Cuius in 1. & altero lib. mētionē fecimus, de 1. & 2. lib. intelligēs. eadē ſignificatione vtitur Valeri. Max. libr. 7. c. 4. de. Alexan. ſic ſcri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bens: Dario enim vno iam, & altero prelio virtutē eius expe to, subdit paulo post, vocem duabus victoriis respondentem, dignámque cui tertia sicut cuenit, tribueretur.

5 Hinc etiam deducitur † egregie erasse hac in re Matthæ. ab Afflictis post Lucam de Pēna in cōstitutioni. Neapo. tit. 43. lib. 3. dicentem eam fœminam meretricem esse, quæ cau sa quæstus vnum tantum virum ad coitum admisit, atque ex eo à vicinia expellendam fore. per text. in l. mariti. §. qui quæstum. ff. de adul. qui tamen textus loquitur in marito lenocinium committente, & quæstum ex hoc faciente: in quo sat est, semel quæstum accepisse, esse tamē à vicinia expellendam meretricē, atque in lupanar relegandam probat l. 2. tit. 22. part. 7. & notat Lucas de Penna in l. si qua. col. 2. C. de spectacul. lib. 11. Paul. de Castro in l. nullus. C. de summa trinitate. Bal. in l. 2. in fine. C. de iure emphyte. Platea per text um ibi in l. cum supra. C. de re militari. Matthæus de Afflictis in dicta rub. 43.

Cæterum dum Regial. 62. Tauri. l. 10. tit. 3. lib. 5. Recopil. prohibet ob pecuniam debitam fœminas deduci ad publi-
6 cum carcerem, nisi sint fœminæ manifestè † fornicariæ: nō arbitror fore necessarium, vt secunda legis pars locum habeat, fœminam esse meretricem. Sat enim erit esse publicè alterius concubinā: quod ex Baldo colligitur, qui in l. consentaneum. C. quo. & quan. iud. fina. col. fœminam luxuriosè viuentem, quæ quidem honesta non est, pro debito pecuniario posse ad carceres duci. Hoc tamen simul cum Regia lege est ita intelligendum, vt locum habeat, quando hæc fœmina inhonesta, atque impudica nupta non est: quòd si nupta fuerit, duci ad carceres pro pecuniario debito nō debet. Ioan. And. in additioni. ad specula. tit. de iniuriis, quem sequuntur Ias. in l. ad egregias. ff. de iureiuran. Barba. consi. 27. col. 1. vol. 1. Ioā. Lupi. in c. per vestras. 3. notab. §. 21. nu. 21. Capicius decisio. Neapolit. 44. idque passim dictę Regiæ legis interpretes admonent: idem notant Alex. & Ias. in l. pleruque. in fine. ff. de in ius vocan. Barb. in c. pastoralis. col. 6. de iudic. Decius in l. 2. ff. de reg. iur. nu. 78. fieret enim maxima iniuria marito, & matrimonio, quod maximè coadiuuatur ex l. vxor. §. diui. ff. de adulter. quem textum præfati Doctores passim adducūt ad eorum sententiam comprobādam: post Roma. quiin l. si verò. §. de viro. fallētia 2. ff. soluto matrimo. illum ad id valde commendauit. eandem conclusionem notat Ludouicus Gomez in capit. mulieres. de iudic. in sexto. numero 15. tametsi Decius in dicto capitu. pastoralis. & Ioā Baptista de debitoris. susp. & fugit. quæst. quintā. in fine: adeuersus hanc opinionem probare conentur nil referre, fœminam cōiugatam esse, quo minus ad carcerem duci possit, si meretrix sit: quorū opinio procedere poterit eo casu, quo nupta consentiēte viro fornicetur, vt in hac specie adnotauit Ioannes Baptista dicta quæstione quinta. quem sequuntur Ludouicus Gomez in dicto capitul. mulieres. & Hippolyt. in l. vnica. C. de raptu virginum. nu. 31.

18 *Condemnatus appellationem omittens an possit contra iudicium agere ex iniquitate sententiæ?*
19 *Sententia iniqua an reddat victorem tutum in conscientia indicioł*
20 *Sententia diuortij quo ad thori separationem an trāseat in rem indicatam?*

§. DVODECIMVS.

EX his tandē quę hoc libello tradidimus lector diligens facilè cognouerit, quanta sit causæ coniugalis grauitas: in qua quidē non tantum humana iura, sed & diuina tractare oportet: in qua de maximo sacramento agendum est: in quadenique non de re pecuniaria, non, inquam de re leui, minimiq; momenti, ac friuola: sed de perpetua, atque inuiolabili humana societate est iudicandū. Proinde non temerè,
1 † sed maxima deliberatione præuia Sacrosancti Canones statuerunt, huius iudicij quæstionem, quo ad cognitionem & diffinitionem, solis Episcopis pertinere. capi. multorum. 35. quæst. 6. cap. auditis. de præscript. tex. cæteris apertior in c. accedentibus. de excessi. prælat. teste Panormi. in capi. 1. de consanguini. quib. conuenit Regia l. penult. tit. 10. par. 3. Potest tamen Episcopi vicarius huius coniugalis causæ cognitionem tractare, etiam ex generali commissione Episcopi. tex. vbi Abb. & Prepositi. in ca. fin. de cognat. spiritua. tex. optimus, qu m ipse post Hostien. ibi. colum. 2. ita intelligo in literas. de restit. spol. idem notat Lambertinus de iure patronatus. 3. part. secundo libro. quæstio. 2. arti. tertio. Atque etiam capitulum vacante sede Episcopali, ex eadem ratione quod latè tractat Franciscus Tauinus in tracta. de potestate cap. sede vacant. 1. part. quæstione 10. colum. tertia.

Est tamen dubium, an ex delegatione possit inferior Episcopo habere huius causæ cognitionē. Et ex capit. proposui. de probatio. & capit. primo. vt lite non contest. probatur causam matrimonialē à Romano Pontifice delegari non solum, Episcopis, sed & inferioribus: nempe Archidiaconis, Trioribus, & Archipresbyteris. quod in hac specie notat Abbas. capitulo primo. de consanguinita. & affinitā. super glosſ. 3. quæ hoc probat. & Barba. in capit. primo, vt lite non contesta. 2. colu. Deci. in cap. si pro debilitate. de offi deleg. colum. 4. quod de iure negari non potest: sed non solent Romani Pontifices causas matrimoniales, nisi ex aliqua iusta causa alijs quàm episcopis committere. vt Ioan. Andre. Abbas, Antoni. Felin. colum. 3. & Deci. in dicto ca. si pro debilitate. restatur. & idem Deci. in dict. cap proposuisti. colum. 1. Docto. per tex. ibi. in cap. causam matrimonij. de offic. delega. Collectari. in ca. 1. de consang. & nouissimè Ludoui. Gomez. in cap statutum. nu. 82. de rescript. in 6. Quod si matrimonialis controuersia à Romano Pontifice cuiquam delegatur, non poterit is delegatus, etiam episcopo eam subdelegare propter ipsius causæ grauitatem. autore Abb. in dict. cap. si pro debilitate. colum. pen. vbi Ioan. Andr. in fine. Ant. colum. 2. & Feli. 3. idem asserunt. quamuis Deci. ibi. numero 4. teneat contrarium, dicens posse causam matrimonialem subdelegari, saltem episcopis: atque id ex Panorm. colligit, quem corruptum vitio impressoris habuit: vt constat ex antiquioribus Panorm. eandem cōclusionem accepit. Nec obstat text. in dict. cap. ex literis. de in integr. rest. vbi delegatus causam matrimonialem subdelegauit, quia eam commisit collegæ, cui ipse Romanus Pontifex eandem causam commiserat, & cuius industria ab ipso principe ad idem negocium electa fuerat. Si tamen causa coniugalis, tantum circa thori separationem tractatur, solet committi etiam his, qui episcopi non sunt. text. vbi id in specie notant Ant. & Socin. col. 1. in d. c. 1. vt lite non contest.

Verùm ex præscriptione competere potest alijs, quàm episcopis causæ coniugalis cognitio, ac diffinitio, quod notant Docto. per text. ibi. in c. auditis. de præscript. & probatur in c. accedentibus. de excess. prælat. vbi idem notatur de privilegio, & de consuetudine. glosſ. in cap. 1. de consang. communiter ibi recepta. glosſ. in c. literas. de rest. spoliat.

Item ex delegatione speciali episcopi poterit inferior huius causæ cognitionem accipere. glosſ. in dict. cap. 1. de consang. singu. secundum Abba. vbi Henric. & Præpo. idem notant. Idē Abb. in c. ex literis. de in integr. rest. & Hostien. in d. c. literas. 2. colum. quorum opinio communis videtur. Debet tamen hæc causa tractari, vel ex commissione speciali vel generali à iudice, qui sit peritus in iure Pontificio. Nam & Barba. in capitulo proposuisti. de probat. columna prima, defendere conatur, ad sententiam in hac causa ferendā esse ita neces-

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quis sit verè competens ad causam coniugalem tractandam.*
2 *Causa coniugalis an possit compromitti?*
3 *Iudex secularis an possit de causa matrimoniali cognoscere?*
4 *Iudex laicus vtrum valeat iudicare vsurariam controuersiam.*
5 *Regia lex quarta. titulo, de exceptionib. libro tertio ordination. explicatur.*
6 *Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali?*
7 *Testes in causa matrimoniali qui sint admittendi?*
8 *Testes omni exceptione maiores qui dicantur?*
9 *Confessionis sacramentalis arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem.*
10 *Confessionis sacramentalis secretum non est detegēdum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem Reipublicæ, saltem nominato autore.*
11 *Confessionis sacramentalis secretum an ex licentia confitentis detegi possit.*
12 *Sententia lata in matrimoniali causa à qua prouocatum non est, an transeat in rem iudicatam.*
13 *Sententia à qua non est appellatum, qualiter ex eo sensu tacito ipsius condemnati vires assumat rei iudicatæ.*
14 *Sententia in causa matrimonij spiritualis an trāseat in rem indicatā?*
15 *Sententia in criminali cuius an transeat in rem iudicatam?*
16 *Defensiones an possint à reo criminis renuntiari?*
17 *Defensio ab occisione an licitè omittatur ab illo, qui poterat se defendere occidendo inuasorem.*

ira necessariam iuris canonici sententiam, vt sententia ab huius disciplinæ ignaro lata minimè teneat. argumento assumpto ex d. c. 1. vbi Hostien. Abb. & cæteri Doct. communiter asserunt contrarium: dicentes iniquum esse, quenquā coniugalem controuersiam diffinire, qui non sit iuris canonici peritus: tamen latam sententiam validam esse propter iurisdictionem, quam habet is, qui eam tulerit.

Hinc etiam constat non posse quæstionem coniugalem,
2 quæ inter duos tractatur † in arbitrum compromitti. c. pe. de in integr. restit. notat gl. in c. 1. de consanguinita. & in l. non distinguemus. §. Iulianus. ff. de arbit. Regi. l. 24. tit. 4. par. 3. Imo Rom. scribit. consi. 299. ab arbitris laicis causam coniugalē: nec principaliter incidēter diffiniri, aut examinari posse, contra Bald. in l. vnica. C. de confes. num. 37. quem Alex. reprobare videtur in l. quotiens. C. de iudic. quibus accedat text. in cap. contingit. de arbitr. vbi gl. communiter recepta hoc ipsum notat. Multo fortius transactio in causa matrimoniali fieri nequit. c. fin. de transactio. Vnde quanuis causa spiritualis possit compromitti in laicum arbitratorē, quem amicabilem compositorem vulgus appellat secundum Roma. consi. 173. Alex. in l. quotiens. C. de iudic. Fel. in c. cum sit generale. nu. 3. de foro compet. Anchar. consi. 34. 2. col. Dec. in c. 2. de iudic. in princ. vbi asserit hanc opinionē communem esse, & ibi Ripa nu. 13. idem profitetur: contra Abb. in d. c. contingit. Roma. in l. Titia. ff. solut. matri. & Barba. in d. c. 2. tamen causa spiritualis, in qua transactio fieri nō potest, non poterit, nec in laicū, nec in clericum arbitratorē compromitti. quod notat expresse Ripa in d. c. 2. nu. 13. siquidem compromissum in arbitratorem factum transactioni comparatur. gl. in auth. vt different. iudic. in princ. Bart. in l. si societatem. §. arbitrorū. ff. pro socio. col. 2. Abb. in c. quintauallis. de iureiur. nu. 7. & seq. notat Ias. in §. omnium. de actioni. nu. 18. Bald. Paul. & Ias. in l. transactionis. C. de transact. optime Deci. consi. 60. col. 3. Igitur, cum in causa matrimoniali non sit transactioni locus, nec erit admittendum compromissum in arbitratorem factum.

Imo ex ratione text. in c. 1. de consan. & affini. opinor causam coniugalem in qua de fœdere matrimonij agatur, non posse etiam arbitrum clericum tractare ex vi compromissi,
3 tium cognitionem habet. Iudex verò secularis minimè † potest discutere matrimonij causam, neque eius vllam cognitionem habet, etiā si tractetur de coniugij separatione quo ad thorum, vt diximus superius cap. 7 §. 7. nu. 8. etiam si coniugalis causa incidat in iudicium hæreditariæ successionis. Quod etiam notauimus hoc eodem cap. §. 3. nu. 4. Sed sunt, qui existiment iudicem laicum posse causam istam matrimonij tractare incidenter, si controuersia in facto, non in iure consistat. ita Bart. in l. Titia. ff. solut. matri. idem Bart. in l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. tunc enim nulla iuris canonici peritia necessaria est, & causa ipsa merè tēporalis censetur. idem notat Abb. in capit. post miserabilem. de vsuris. idem Abb. & Felinus colum. tertia. in capitu. cum sit generale. de foro competen. quibus text. in dicto capit. post miserabilē. optimè suffragatur, quem ad id notat Romanus in dicta l. Titia. vbi ipse, & Alexan. colum. tertia. fatentur prædictam opinionem communem esse. idem etiam asserunt Ias. in l. quotiens. C. de iudiciis. Dec. in capitul. secund. numero 24. de iudic. vbi Francis. de Ripa nu. 17. eandem sententiam defendit contra Dec. ibi. qui contrarium voluit post Imolam, & Raphael. in dict. l. Titia. De quo & Ias. dubitat in dicta l. quotiens. Vnde consultius res agetur, si oblata incidenti, super matrimonio, vel alia causa ecclesiastica, quæstione etiā facti, corā seculari iudice, is cuius interest ad ecclesiasticum iudicem accesserit, ab eoque petierit, vt illius quæstionis cognitionem assumat, atque iudicem laicum inhibeat: ne in ea etiam incidenter procedat. Tunc enim, si iudex secularis nondum cœpit id negotium tractare, ecclesiasticus citatis his, quos id tangit, eandem incidentem causam expediet: vt consuluit Gerard. singula. 96.

His accedit, quod notat Antonius in cap. tuam. de ordin.
4 cognit. per illum textum, dicens iudicem laicum, † coram quo aduersus contractum fuit obiecta exceptio vsurarum, posse inhiberi à iudice ecclesiastico, nein illius contractus exequutione procedat, donec exceptio vsurarū sit à iudice ecclesiastico diffinita. qđ etiā docet Ambrosius de Vignate in c. salubriter. de vsuris. nu. 125. sentiunt idem Bald. in l. cōsulta. C. de testament. & Imol. c. cum in iure. de offic. delegat. Ex quo Bartholo. Cœpola consilio ciuilium causarum 18. asserit debitorem captum à iudice seculari liberandum esse omnino à carceribus, si per iudicem ecclesiasticū fuerit pronūtiatum illud debitum indictum fuisse ex causa vsuraria, eo quod ipse debitor vltra sortem illam quantitatem creditori promiserat. Vnde Regia l. 4. titu. de exceptionibus. lib. 3. in ordin. Reg. Dum dicit iudicem laicū debere aduersus
5 † exequutionem contractus admittere exceptionem vsuræ, ita erit intelligenda, vt si in vsurarum exceptione sola quæstio facti tractetur, possit hoc negotium à ciuili iudice expediri, iuxta sententiam Barto. & communem: nisi inhibitio à iudice ecclesiastico opportuno tempore processerit: sicuti Gerard. adnotauit. Si verò iuris sit controuersia, ad ecclesiasticum iudicem remittatur: atque eius diffinitio expectetur, ex paulò antè præmissis: cum hoc crimen merè ecclesiasticum sit, vt communiter Docto. fatentur, & nos retulimus superius capi. sexto. numero 19. Hanc tamē opinionem conatur euertere, eamque falsissimam esse existimat Carolus Molinæ. de contract. q. 10. dicens non esse magis ecclesiasticum hoc crimē, quàm homicidium. Et non esse merè ecclesiasticū deduci potest ex eleganti, & eruditissima hac de re disputatione Martini ab Azpilcueta in capit. nouit. de iudic. notabil. 7. corollar. 7. Imo Roderic. Suarez in repetitio. l. Regiæ de instrum. exequutione. versic. nunc circa iudicem. col. 8. scribit iudicem secularem ex lege Regia posse, ac debere persequi ipsam exequutionem non obstante iudicis ecclesiastici inhibitione, si intra decē dies minimè docuerit reus vsurarium esse contractū illud. quod probatur authoritate Ang. in l. 4. §. condemnatum. in fine. ff. de re iudica. Socinus consil. 79. lib. tertio. Matth. Afflict. decisio. Neapolita. 30. idē notat Rebuffus super leges Regias tractat. de literis obligat. artic. 2. gl. prima. numer. 22. dicens, ita in praxi apud Gallos receptum esse. quibus adde Frederic. consi. 300. & Laurentium de Rodulphis in tractatu de vsur. quæst. 131. & 129.

6 Quid tamen iudex agere debeat † in huius causæ cognitione quando vterque, qui litigat, est præsens, palam est: sed si aliter sit absens, potest dubium esse, qua via sit procedendum. In quo notandum est, altero absente, & cōtumace, etiam lite non contestata posse iudicem in hac causa testes recipere, præsentem audire, atque sententiam proferre diffinitiuam. ex capitulo quoniam frequenter. §. porro. vt lite non contesta. cuius decisio duplici ratione conitat, ex malitia absentis, & propter periculum formicationis: in eo, qui absentē expectaret, quarum quælibet non sufficeret: vt in text. probat, iuncta glosſ. versic. opponi. quod clarius notat Abb. Mari. Barba. fin. colum. ibi post Hostiens. quos laso sequitur in l. in testamento in magna. C. de testam. mili. num. 14. ex §. affinitatis. inst. de nuptijs. l. liberorum. §. in. ff. de nis, qui not. infamia. adiuncta l. sequenti. Dicitur autem absens contumax, quando legitimè citatus noluit cōparere, vel si ex malitia latet, ne citari possit, vel impedit citationē ad eū peruenire. text. optimus in dict. §. porro. quem sing. esse existimat Abb. ibi. facit text. in c. de illicita. 24 quæst. 3. & in l. cōtumacia. ff. de re iudicat. Imo quando absens impedit, ne citatio ad eū perueniat, vel malitiosè latet, ne citetur personaliter, citatus omnino cēsetur, etiam nullo proposito edicto, nec ad eius domum facta citatione, secundum Abb. in dict. §. porro. per illum text. quem idem notans dicit elegantem Barb. ibi. num. 25. idem probat Abb. in c. ex tuæ. de cleri. non resid. nu. 12. & Alex. in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudic. concluſ. 5. senserat id glosſ. in dict. l. contumacia. quidquid glosſ. contrarium velit in dict. §. porro. verb. impedit.

Si verò absens contumax non est, eo minimè expectato matrimonialis causa tractari non debet: sed expectādus est, donec ipsius obitus verisimiliter præsumatur: ex eodem §. porro. versi. si autem. In quo illud est insigniter aduertendū, ad effectum, vt causa coniugalis examinetur in iudicio, & coram iudice rationes expendantur, ex quibus præsens matrimonium non valuisse contendit, sufficere verisimiles aliquot coniecturas, aut præsumptiones mortis ipsius absentis ex authoritate illius text. quem ita intelligit glosſ. ibi. verb. præsumatur. à Panormita, Socino, Barba. colum. antepenul. & alijs ibi approbata, & ab Hippoly. in rubri. C. de probatio. nu. 231. qui eam dixit notabi. esse. licet ad effectū, vt absque probatione coniugalis impedimenti, possit præsens libere matrimoniū contrahere. non sufficient præsumptiones, nec coniecturæ mortis illius, qui absens est. capit. in præsentia. de sponsalibus.

Verū in huius causæ cōiugalis processu iudiciali quibus lā placeat, nō esse testes recipiēdos, nec sententia diffinitiua proferēdā, lite nō cōtestata, quādo vterque litigator est præsens. ex gl. in c. per venerabilē. verb. iudiciarij. qui fil. sint leg. quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

singul.est secundum Cardina.in clem.2.oppo.4.de iudic. & Baldus in rubric.de appellationib. col.4. qui eandem commendat in authenti.qua in prouincia.C.vbi de crimi.agi oport.col.2.& Dec.in ca.per tuas.de appella.col.2. dicens eã communiter approbari:dicit eandem gl.auream Fel.in cap. 2.col.pen.de offi.iudicis.duo notans.Primum,prædictam opinionem procedere, nisi actor,& reus præsentes tacitè,vel expressim consentirent,processum continuari lite non contestata: nam in hoc possent consentire: cum à iure in prædictis causis sit remissa iudiciorum exacta solennitas. Secundum prædictam gl.non procedere in casibus,quibus in specie à iure est remissa litis contestatio,in quibus etiam inter præsentes minimè consentientes proceditur lite non contestata:atque hoc vltimum ipse asserit communiter receptũ esse in d.c.per venerabilem.ex quo constat, etiam partibus præsentibus,& non contumacibus, posse ferri in causa matrimoniali sententiam diffinitiuam,atque testes recipi lite non contestata,etiam inuitis litigantib.ex constitutione dispendiosam.de iudic.in Clemen.vbi Cardin.oppo.4.Imola super gl.matrimoniis.& Bonifa.nu.49. hoc idem tenent post gl.quam cæteri Doct.approbare videntur. Quo fit vt existimem opinionem gl.in dicto cap.per venerabilem.minimè procedere in casibus expressis in dicta Clementi. dispendiosam.adiuncta Clemen.sæpè. de verborum significe. hancq; opinor communem sententiam esse,quicquid Dec. dixerit ac dubitauerit Fel.in dicta col.fin. Vnde iura antiqua: nempe capit.accedens.in 2.vt lit.non conte.cap. quoniam. porro.§. eodẽ tit.correcta sunt per Clemen. dispendiosam: siquidem ex eis non poterat in causa coniugali,etiam si in ea de fœdere matrimonij ageretur.procedi absque litis cõtestatione,nisi data alterius ex litigantib.contumacia.Vtro que tamen iure,si de separatione propter fornicationẽ simi lémve causam tractetur,quo ad thorum,est necessaria,etiã altero litigantiũ contumace.contestatio litis omnino.c. 1. vt lite non contest.quem tex.ita Doct. communiter interpretantur,ibi,& in d.clemen.dispendiosam.

Oportet tamen iudicem cautum esse circa probationes
7 matrimonij † cum sit hæc res grauissima,& ideo maximo iudicio,ac discretione peragẽda. Nõ enim quibuslibet in hoc negotio danda fides est, sed his tantũ, qui sint omni exceptione maiores:vt inquit Romanus Pontifex in c.1.de consang.vbi Bernardus scribit,eũ testem dici omni exceptione maiorem,qui nulla exceptione repelli potest:idem gl.in ca. at si clerici.in princi.de iudic.& in c.1.de testi.& in §.itẽ verbo.instãt.de inutilib.stipula.quas commẽdat Præp.in d.c.1.de consan.col 2.dixit esse mirabiles Barba.in rub.de probat.nu. 29.& sing.Iaso.in additio.ad Portium.in d.§.item verbo.Corse in sing.verb.integer.latius Albertinus in c.1.de hæret. in
8 6.q.16.nu.25.Ex quo deducitur non esse testem † omni exceptione maiorem,seu omni suspitione carentem eum,cuius fides non tantum ex obiectione perimitur, sed & diminuitur,cuiusque opinio in discrimen,& magnam dubitatiõnẽ reuocatur:optimus textus in ca.licet causam.de probat. vbi in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur,qnẽ textũ dicit sing.Bald.in cap.ad nostrã. col.1.eo tit.ad idem Loptimã.C.de contra.stipular.vbi Bald. in specie notat,dicens testem infamem de facto,hoc est,improbatis,& leuioribus prædictum morib. non esse admittendum in causa,quæ testem omni exceptione maiorem postulat.idem notat Iaso.in l.cunctos populos.1.lectio.col.pen.C. de summa trinit.& iõa.Crott.in tracta.de testib.4.par.q.12. & in causa coniugali asserit Iacobinus in l.testium,§.lege Iulia.ff.de testib.col.3.Alex.consi.132.vol.5.Soc. Iunior consi. 31.nu.24.lib.2.Thomas Grãma.consi.26.col.5.Licet in causa ciuili infamis de facto,idoneus est testis.glo.in l.3.§.duę causæ.ff.ad Carboni.& in c.testimonium.de testib.verbo.in hoc casu.atque vtrobique Doctor.nõ tamen est dignus tanta fide,quanta reliqui integri testes.glo. & Bart. in l.prima. C.de summa trinita.idẽ Bart.in l.Cassius.ff.de senatori. Abbas in dicto cap.testimonium.dicens arbitrio iudicis relinquendum esse,quantũ ex hoc fides testis diminuatur,quod communiter esse receptum asserit Lanfran.Orianus in cap. quoniã.de probationib.verb.telles.nu.127.& probatur in l. quæsitum.ff.de testib.Hinc etiam dicebat Ripa in l,fin. C. de reuocando.donation.col.3.donatarium,qui donatori ingratus fuerit,non esse idoneum testem in ea causa, quæ testes omni exceptione maiores requirit.Igitur ex his iudex magna prudentia ex præscripto legis,quandoque ex æquo,& bono æstimabit in matrimoniali quæstione, quos testes admittere debeat.

Nam in hac cõiugali causa ita integros testes,ac in criminalibus exigi,asserit Alex.consi.143.incipienti,Quoniam abunde.2.volũ.pulchre,ac copiose Deci.consi.133.& consil. 310.& consi.163.Thomas Gramma.dict.cõsi.26.ex quibus plura colligi possunt,quæ iudex perpendere debet in probatione matrimonij, & ex quibus proprium arbitrium instruet:vt eo sic instructo decernat,qui testes sint omni exceptione maiores:siquidem eius arbitrio hoc relinquitur.secundum Abb.in c.cum Ioannes.& Felin.ibi.num.44.de fide instrumen.diligenter Parisi.consi.53. 54. 58. volu.4.receptũ tamen est fœminas esse ita matrimoniali causa ad testimonium admittendas.textus in capi.super eo.in 2.de testib.& ibi Abbas,Henric.in cap.quoniam.cod.titul.& est cõmunis opinio teste Socino Iuniore consi.29.colum.2.libr.2.& cõsil.31.nume.13.eod.libr.quæ probatur etiam in cap.videtur. 35.quæst.6.& locum obtinet,quanuis tractetur de matrimonio separando.Abb.in dict.capit.super eo.3.notab.Deci.cõsil.342.colum.1.Soci.dict.consil 31.nu.18.quibus adde cõsil. 2.3.4.& 5.libr.2.consiliorum Zasij.imo.& parentes hac in eadem causa ad testimonium admittũtur.textus in dict.capi. super eo.vbi hoc exp' cãt Abb.Imol.Henri. & Feli.itẽ Areti. consi.13.optime Parisi.consi.55.num.28.& consi.58.libr.4. colum.1.Ex quibus illud cõstat matrem,patrem,& reliquos cognatos esse admittẽdos ad testimonium in causa matrimoniali:arbitrio tamẽ iudicis: qui cautè perpendet,quanta sit his testibus fides adhibenda,ex causæ pẽdentis qualitate, personarũ cõditione pari,aut dissimili:quod notat in specie Hostiens.in dicto capit.super eo.cui accedit post alios Felibi.tradunt Lanfranc.in cap.quoniam. verbo testes.de probati.nume.93.Areti.consil.82.colum.Soci.consil.17.libr.1 col.4. Alciat.de præsumptio.reg.1.præsumpt.2.nu.quarto. & colligitur idem ex l.16.titul.nono.parti.quarta.

Sunt & quidam huius contractus coniugalis probationi adeo proprij, vt opinentur posse confessionis sacramentalis
9 arcana reuelari in iudicio ad probandum † coniugium:ita enim existimat Ludouicus Romanus in l.fi non speciali.C. de testamen,col.penultri.dicens esse ad hoc glos.singu.in causa nos.de sponsa.verbo, constiterit.quam etiã dicit singul. Iaso.in l.1.§.huius studij.ff.de iusti.& iure.columna secunda. Idem in l.patre furioso.ff.de his,qui sunt sui.colum secunda. Idem in l.reprehendenda.C.de insti.& substituti.& Chassa.in consi.1.versicu.Ad secundum.num.17.quorum omniũ sentẽtia,& aliorũ,qui eis subscripserint,omnino est reprobãda. Quis enim non videt iniquum esse tanti sacramenti secretum, naturali,diuino & humano iure indutum, ita leuiter violari,vt de contractu coniugali constet.

Nam etiam crimen committendum in Reipublicæ dã-
10 num,deretũ tamen in confessione † verè sacramentali ab eo,qui illud crimẽ committere cogitauit, & adhuc cogitat, non licet ipsi sacerdoti prodito confitentis nomine, etiam iureiurando præmisso, cuiquam detegere,ex frequẽtissimo Theologorum iudicio in 4.sentent.distinct.21.vbi præter alios Gabriel.quæst.1.cõclu.3.& Ioan.Maior.q.3.atque optime Hadria.in 4.senten.in tracta.de confes.figillo.Caieta.in opuscolo.27.quæstio.ca.15.& insigniter vir nunquam satis laudatus Dominicus Soto in relectione,de secreto.mẽbro 3.q.4.conclu.2.ac meus & olim,& nunc præceptor ornatissimus Marti.Nauar.in cap.sacerdos.de pœnit.dist.6.num.116. cui opinioni ex nostris accedere videtur Collectar.& Cardi. colum.fi.in c.omnis vtriusque.de pœnit.& remissio.& Hostien.in Summa de pœniten.§.in quo.quã etiam nouissimè defendit in tractar.de confessione.fol.122.Ioan.à Medina Theologus magni,me Hercle, nominis, quiq; in gymnasio Complutensi egregiam huic professioni operam, ad obitũ vsque nauauerit. Tametsi contrariũ tenuerint Archi.in dict. c.sacerdos.Hostien.Ioan.Andr.Anchar.& Abb.in dict.c.omnis.& in effectu Ripa in tractat.de peste.§.vlti.nu.114.falso tribuemes hanc sententiam Innocen.qui potius primam asserit.sicuti perpendunt Caieta.Soto, & Mart.Naua in dictis locis.& ante eos iddiligẽter animaduertit Collecta. in dict. c.omnis.fi.col.Igitur si in prædicto casu non licet confessionis arcanum prodere:non videtur cur matrimonij fauore id liceat. Imo & si sacerdos apud iudicem secretum illud fraudulenter promeret,ei nullam fidem exhibendum esse profitetur optime Baldus in l.Archigerontes.C.de episcop. audi.quem ibi sequitur Paul.de Castro,& Felin.in cap.1.de except. colum.1. Tyndar.in tract.de testibus.fo.20.& Ripa in tract.de peste.§. vltim num.104.Cõstat etiã scientiã, quã sacerdos habet ex confessione sacramẽtali, nihil omnino ad iudicialem cõtro

uersiam pertinere.c.2.de offi.ord.c.dilectus.de excess.præla. quibus apertissimè error hic conuincitur. Neque enim ferendi sunt iuris vtriusque interpretes,qui in matrimoniali causa sacerdotibus hanc licentiam concessere propria eorum auctoritate,nullo iure suffulti: cùm & ipse Summus catholicæ ecclesiæ Pontifex minimè posset permittere huius sacramentalis secreti reuelationẽ,ex receptissima omnium Theologorum sententia.

Nec aduersam assertionem quicquam coadiuuat glo.in d.c.tua nos.cum illa gloss.non loquatur, quando reuelatio confessionis matrimonio faueret: sed quãdo præiudicium ex ea fieret huic contractui,quia ex ea cõstabat de dissensu. Et præterea nihil asserit gl.de reuelando secreto confessionis:sed scribit consitenti dissensum in foro pœnitentiali credendum esse,non autem in exteriori iudicio:quibus verbis potius gl.Doct.eam citantibus aduersatur,quàm eis patrocinetur:vt aduertunt Fortun.in l.j.§.huius studij.ff.de iustit. & iure,col.5.& Rip.in d.l.vlt.nu.107.prædictam Docto.adnotationem reprobantes. Vnde & lasin d.l.reprehendenda. non temerè suspectam existimat conclusionem Lud.Rom.
11 Qua in re nec illud Romani opinionem excusat, † quòd secretum sacramentale detegi possit ex consensu expresso confitentis.c.significasti.vbi Ana.Abb. & Doct.frequenter notant de adult.quia id non est in matrimoniali causa,coniugij fauore speciale: cùm in qualibet re, & materia sacerdos ex licentia confitentis possit palam promere quæ ei in sacramentali confessione fuere dicta, quia ipse pœnitens sigillum illud secreti ex proprio consensu dissoluit, ac remittit.qua ratione idẽ notant Lap.alleg.94.Feli.in c.Matthæus. de simo.Ripa in d.§.vlt.num.108.dicentes,hanc opin.communem esse,quam asserunt Tho.& Palud.in 4.sent. dist.21. q.3.Adri.in tract.de sigillo confess.c.sed probabilior.Calder. consi.2.de testib.Feli.in c.veniens,in 1. de testib.col.pen.& Hippol.in l.1.§.idem Cornelio.ff.de quæst.ad fi.Quod equidem non est passim admittendum:sed tunc demum quando hic expressus confitentis consensus ad suã,vel alterius non paruam vtilitatem temporalem,vel spiritualem, præstatur: sicuti docent,& diligenter admonet Soto in d.relect.de secreto.q.vlt.conclu.5.dub.4.Mar.Nauar.in d.c.sacerdos.nu. 151.& Ioan.à Medina in tract.de confessione.fol.124.c.de licentia confitentis.Licet Scot.Duran.Io.Maior q.3.arg.3. & Almain ad fin.in d.dist.21.post Ale. Halensin 4.par.q.78. memb.2.contrarium probare conentur,dicentes,secretum confessionis, nec ex licentia expressa confitentis detegendum fore:& idem asserit Collec.in d.c.omnis vtriusque.nu. 63.Sed quanuis Thomæ & sequacium opinio frequẽtiori calculo recepta sit,ac magnis rationibus,& argumẽtis comprobetur ita efficaciter,vt & verior sit iudicanda:opinor tamen Christianæ religioni,& sacramento pœnitẽtiæ potius expedire,hoc confessionis secretum,nec ex cõsensu expresso pœnitentis reuelandũ esse, nisi id fiat maxima ex causa, boni,& cautissimi viri arbitrio ad ipsius pœnitentis salutare cõsilium,& medelam:maximámve vtilitatem, quæ maturo consilio erit perpendenda, ne temerè reuelatio fiat. Quod nec Collect.negat,nec Ale.Halen.& alij concedentes, posse peccatum reuelari ex facultate confitentis,si peccatũ ipsum iterum extra confessionem ipsi sacerdoti narretur,& dicatur. Quod quidem consilium nimis superstitiosum est. Opinio tamen cõmunis nequaquam probatur in ca. officij. de pœnit. & remiss. quia illic generaliter consulitur Pontifex absque confessionis reuelatione. Nec Roma.Ponti.in d. c.significasti.quod præter alia capita,quæ ad id citatur,magis vrget, approbat prædictam reuelationem huius secreti: nec ibi constat illud fuisse confessionis sacramentalis atcanũ:vt ante nos ostẽdit Marti.Nauar.in d.c.sacerdos nu.217.

Sententia verò in coniugali iudicio,etiam à circũspectis-
12 simo iudice † lata non ita efficacem authoritatem habet quin rescindi,retractarive possit,quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuisse.cap.lator. cap. consanguinei.de re iudi.cap.fraternitatis.de frigid.non tamen appel.ationis remedio reuocatur hæc sententia, si ab ea intra legitimum tempus non fuerit appellatum. Ex eo enim quod terminus legalis labitur omnino, nec à sententia prouocatur,vel ab ea bis fuerit prouocatum, ita assumit sententia authoritatem rei iudicatæ, etiam in coniugali quæstione, vt prætextu appellationis corrigi,aut emendari nequeat.glos. insignis in dicto capitulo fraternitatis. in glos.magna ad finẽ.quã dicit sing.Abb.ibi,& notab.idẽ Abb.in d.c.lator.vbi Imol.& Feli.nu.5.idẽ Abb.vbi Deci. cã approbar in c.fin.de appel.idẽ Imol.in cle.1.col.1.de re iudi.Abb. optimè in c.ad reprimendam.de offic.ordi.col.3.vbi gl. sing. & communiter recepta,secundum Abb.ibi.col.2.similem probat conclusionem quam gl.dicit ordi.Franc.in rubr. de appel.nu.30. & singular.idem Franc.in c.Nicolao.eod.tit.col.fin.

Ex quibus constat primo,cum qui hanc sententiam improbare velit,debere omnino probare eius errorem, & iniquitatẽ:siquidẽ non proposita appellatione est maxima præsumptio pro iustitia sententiæ.glo.communiter approbata in d.c.lator.quæ cõprobari potest ex ca.cũ inter.eo.tit.l.Herennius.§.Caia.& ibi glos.ff.de euictio. & ex notatis in c. in præsentia.de renuntiat.Abb.Felin.nu.24.& Deci.nu.32.in c. quoniam contra.de probat.idẽ Deci.in rub.de appella.col. 4.& Alcia.in tract. de præsump.reg.3. præsumptio.9. quod in hac specie docet Fel.in d.c.lator.nu.6.

Secundò hinc cõstat,ad hoc vt ista sententia rescindatur oportere,vt condemnatus noua vratur querela, nouoq; libello:quo petat id negotium, prætextu sententiæ retroneæ iam diffinitum,iterũ ad examen iudiciale deduci,primãque sententiam reuocari, ac nouam iustitia exigente proferri. quod argumento gl.probatur in c.ad reprimendam.de offi. ordi.quam Abb.& Doct.ibi approbant frequentissimè. idẽ Abb.& Fel.nu.4.in d.c.lator.

Tertiò hinc deducitur, hanc nouam querelam proponẽdam esse coram eo iudice,qui primam sententiã tulit,vel corã eo,qui adiri potest per simplicem querelã:non autem coram Archiepiscopo Metropolitano,qui iudex est solum ex causa appellationis inter subditos Episcopi.tex.in c.pastoralis.vbi gl.& Doct.in prin.de offi.ordi. melior cæteris in c.venerabilibus.in princip.de senten.excommu.in 6.

Quartò subinfertur, hãc causam ad Metropolitanũ deduci non posse principaliter,etiam si agatur contra primã sententiam ex eo quod nulla fuerit.quia Archiepiscopus Metropoleos per viam hanc, qua sententia nulla dicitur,nõ est inter Episcopi subditos:sicuti ex ratione d.c.venerabilib.notant Francus.in c.dilecto.de appel.q.27. Felin. & Deci.in c. in literis.de offic.delegat.fina.col. quibus adstipulantur Archi.& Domi.in c.concertationi.de appel. in 6.super gl.debitam,dicentes,iudicem,qui non potest adiri per simplicem querelam,minimè posse principaliter cognoscere,an sententia nulla fuerit.Quanuis Abb.in d.c. in literis.contrariũ asserat ex Bart.in l.si expressim.ff.de appel. nu.14. qui tamen in iudice superiore loquitur,nec aperit,an de eo loquatur,qui non potest per simplicem querelam adiri.

Illud verò considerandum est, quanam ratione sententia
13 lata in causa coniugali, † elapsis decem diebus, quibus potuerat,appellatio ab ea proponi,possit reuocari: cum aliis causis sententia eo tempore ita rei iudicatæ authoritatem acquirat,vt rescindi nequaquã possit? Cui quæstioni illud vulgo respondetur,quod transactis decem diebus vires rei iudicatæ sententia assumit ex tacito consensu cõdemnati,qui ei appellationem omittens consentire videtur.tex.singularis in c.quo ad consultationem.de re iudicata.Sed in matrimoniali causa,non potest condemnatus consensu proprio efficere matrimonium vbi naturalis,diuina,vel humana lex illud prohiber,nec cõsentire,vt matrimonii legitimè contractum dissoluatur:igitur nõ obstante decursu decem dierum sententia in matrimoniali iudicio lata poterit retractari,errore comperto.

Sic & in matrimonio spirituali,quando lis pendet super
14 ecclesiastico beneficio,sententia lata,post decẽ † dies authoritatem habet rei iudicatæ omnino,nec potest retractari,respectu illius qui victus fuerit.gl.notabilis in c.1.de concess. præb.quã Doct.ibi approbãt,& Fel.in d.c. lator.nu.11. probat tex.in c.cũ dilectus.de electio.quẽ esse meliorẽ iuris asserit Abb.ibi.& idẽ Abb.c.ad audientia.in 2. de rescript. col.5. Potuit enim victus liti,causæ,& iuri renũtiare,etiã absq; cõsensu superioris,ex eo quod lis pẽdebat super beneficio: vt sensit gl.ibi recepta in c.cõstitutus.de appel.verb. renuntiauit.quod saltẽ procedit,vbi nõ esset certũ ius litigãtis,quirenũtiat.Rota noua 306.Abb.in d.c.cõstitutus.Ant.in c.quod in dubiis.c.2.de renũtia.& Nico.Milis.verbo,renũtiatio. Igitur victus nõ appellãs ex illo consensu à lege præsumpto,& inducto,effecit,vt sententia authoritatẽ rei iudicatę haberet.

Verũ huic rationi quà in coniugali controuersia communẽ esse diximus:aliquot rationes obesse videntur:& prima ex eo deduci potest,quod in criminalibus causis sententia,à qua tempore debito appellatum non est, authoritatẽ habet rei iudicatæ,nec reuocari potest,etiam si pœnam cor
15 poralem inferat,& constet condemnati innocentia: † nisi ex speciali gratia principis.l.1.ad finem.ff. de quæstionibus.

Idiui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.diui.ff.de pœnis.quam esse singul.asserit Abb.in c.de his. col.2.de accusat Iaf.idem notat in l.sub prætextu.in 1.C.de transact.Bar.in l.diui.& in d.l.1.licet in hoc contrarium notauerit Ana.in d.c.de his.quem Hipp.sequitur in l. vnica.C. de rapt.virg.nu.144.Et tamen in criminalibus nemo potest consentire,vt corporaliter puniatur.l.liber homo. ff.ad leg. Aquil.c.contingit.de sent.excom.in 1. Imo nec renuntiare
16 propriis †defensionibus. gl.ab omnib.recepta in l.pactum inter hæredem.ff.de pact.quam dicit sing.Bald.in c.cum veniſſet.de testib.idem in l.vnic.col.14.C.de confess.commendat idem in c.1.§.porro.qualiter feu.alie.possit. Ioan.Lup.in rubr.de donat.inter vir.& vxo.§.70.num.6.Felin.in d.c.cum veniſſet,col.3.Hippol.in d.l.vnic.num.179.idem Hippoly.in pract.crimi.§.examinanda.etiam si ageretur ciuiliter,modo ex illo iudicio posset renuntians defensionibus famæ discrimen pati,secundum Are.Feli.in d.c.cum veniſſet.tenetur enim quis famam illæsam conseruare. Quanuis Anchar.& idem Aret.nu.6.in c.cū dilecti de accus.in hoc vltimo contrarium notauerint per tex.ibi,dicentes, in causa criminali ciuiliter deducta in iudicium, vel vbi corporis pœna inferenda non est,posse reum defensionibus renuntiare. facit c. inquisitionis.in prin.2.resp.de accusat.quorum opinio probabilior est,quia non tenetur quis ita conseruare famam illæsam,sicuti vitam:vti notant Domi.à.Soto in relect. de secreto.membr.1.q.3.& Mart.Nauar.in c.inter verba.11.q.3. vlt.par.corol.44.exactè perpendentes Caietani sententiam. 2.2.q.73.arti.2. circa proditionem propriæ famæ. Posset tamen renuntiatio defensionum in criminalibus causis, quæ ad corporis pœnā discutiuntur,admitti ex iusta causa: nempe,si reus iam fuerit crimen confessus legitimè, & præmisso iuris ordine. Paul.Cast.& Iaf.in d.l.pactum.Fel.in d.c.cum veniſſet.col.4.Hippol.in d.c.examinãda.quod in praxi satis receptum est. Itē quando reo fuit dilatio prima ad probandum data,poterit idem reus cæteris dilationibus renuntiare;quo casu erit intelligendus tex.in d.c.cum dilecti. de accusa.Igitur si in lite capitali cōsensus rei parum operatur:& tamen in ea,sententia in rem iudicatam, & omnino diffinitiuam transit:cur in matrimoniali diuersum asserimus,eo q consensus litigantiū nihil efficere possit.Et Dec.in c.iuravit. de prob.col.fi.plurib.excogitatis,tandem cogitur dicere,id esse in matrimonio speciale,reprobans ea,quæ Abb.in c.de his,de accusa.in simili dubio dixerat.Ego verò existimo inter criminalem controuersiam, & matrimonialem hoc discrimen esse.quod in coniugali quæstione nec consensus tacitus,nec patientia litigantiū quidquam prodest, vt vel coniugium inualidum ex iuris prohibitione,sit firmū,vel quod legitimum & ratum fuerit,dissoluatur,vt constat: atq; ideo illa patientia,qua condemnatus adquieuisse sententiæ censetur, nil ad hoc negotium agit. In criminali verò iudicio, etiam si cōsensus expressus nil operetur,vt possit quis occidi,aut puniri corporis pœna,nec etiam vt sibi defensio auferatur:tacitus tamen ei nocere potest, ac potius patientia illa,qua nihil allegans in sui defensionem,nihil aduersus sententiam proponens dubius de innocentiæ tutela, prouocationem omittēs,patitur seipsum ad occisionem duci:sicuti Hieronymus scribit super Ionam prophetā à Gratiano relatus, in c.nō est nostrum.13.q.5.Non est,inquit, nostrū mortem arripere,sed illatam ab aliis libenter accipere.Nam & in per
17 secutionibus nō licet propria perire manu,† sed percutienti colla submittere,ex quo tex.obiter reprobanda est Pau.Castren.assertio in l.1.§.ius gentium.ff.de iustit. & iure.qui voluit, absque mortali peccato non licere cuiquam mortem pati,si possit seipsum defendere occidendo aggressorē.Hoc etenim falsum est,cùm ex Hieronymi sententia possit absque crimine quis pati mortem, & percutienti colla submittere, nec tenetur seipsum defendere occidendo aggressorem;imò perfectionis opus est nō se defendere,quod etiam asserit Thom.in libro de regimine princip. quæst.6. & Sylvest.verb.bellum.2.quæst.3.Dominic.Sot.libro 5.de iustit. & iur.q.1.articu.8.quem legito. Excipit enim eum qui esset admodum vtilis,& commodus reipublicæ.

Secundò aduersus rationem communem & illud adduci
18 solet,quòd omittens appellationem,† nequaquam videtur sententiæ adquieuisse.tex.egregius in c.concertationi.de appella.in quo probatur,posse eum,qui nō prouocauit,agere contra sententiam aliis remediis,nisi in eam cōsenserit,igitur non censetur consensisse iudicatis,ex eo, quod appellare noluit.facit l.item si res.ff.de aliena.iudi.mut.cau.fac.Bar. in l.ab eo.C.quo.& quan.iud.Abb. in cap.quod ad consultationem.de re iudi.col.2. Vnde condemnatus non appellans poterit contra iudicem agere,ex eo quod iniquè iudicauerit.quod Bart.probat in disputa.incipi.iudex.Abb.in c.sæpè. post Innoc.& Docto. ibi de appellat.idem Abbas in cap.pastoralis.§.quia verò.de offic.delegat. Alex.in l.4.§.fi.ff.de dāno infect.Felin.in cap. excommunicamus.de hæret. Hippo. sing.646.facit text.in fi.§.illud.C.de tempor.app.notat Corset.in sing.verb. querela.dicens tex. in dicto cap. concertationi.celebrem esse.Et licet Deci.in dict.c.sæpè.conetur probare,posse victum contra iudicem agere,ex iniqua pronuntiatione,etiam si expressè consentiat sententiæ: tamen ipse ab hac opinione discedit,& meritò, quanuis posse mus dicere,etiam expresè consentientem agere posse contra iudicem,quando in carceribus detinetur ipse victus donec consentiat sententiæ:solēt enim iudices nolle criminis reos,& condemnatos à carcere dimittere,donec consentiant iudicatis.Aequum profecto erit vt hoc consensu non obstante querela aduersus iudicem admittatur. Ergo,vt eo quo tendit oratio pergat,non sat sufficiēs ratio communis videtur: siquidem res iudicata vires non assumit ex consensu tacito litigātium,maximè cum & in matrimoniali iudicio, hic cōsensus præsumptus à lege,iuris & de iure,vt aiunt,præsumptione,remedium appellationis excludat: vt in cæteris causis. Quam ob rem existimo ,à iure ex ordinario remedio, vt iterum sententiæ iustitia ex rigore iuris discutiatur,ad effectum corrigendi,emendandi, aut reuocādi eandem sententiam,appellationem tantum concessam esse: hanc autē qui omiserit,consensisse à lege præsumitur iuris, & de iure præsumptione, admixta ipsius legis maxima authoritate: consensisse inquam præsumitur,ne de iustitia illius sententiæ ex rigore amplius tractetur:cum remedium ad hoc à iure inductum omiserit. Non tamen ex hoc renuntiare videtur aliis remediis,quæ sibi ad diuersos effectus competunt: nempè , vt iudicium illud nullum fuisse,conster : vel iudicis iniquitas puniatur.Hic verò cōsensus in causa matrimoniali nullum effectum habere potest, vt impediatur examen prioris iudicij: & ideo poterit prima sententia iterum examinari.

Cæterùm Abb.in c.consanguinei.de re iudi. col.pe.dicit, hunc consensum tacitum in eo,qui appellationem omittit,
19 †non posse etiam in aliis causis authoritatem rei iudicatæ sententiæ tribuere:quia non potest hæc patientia victi peccatum alterius,qui iniquam sententiam obtinuit, excusare:cum mortaliter peccet vtendo iniquo iudicio scienter, ex Innocent.opinione, quæ communis est in capitul.quia plerique.de immunita.eccles. Alexander in l. nemo potest. numero vigesimotertio.ff.de legatis primo. notatur in l.Iulianus. ff. de condictione indebiti. explicat Fortunius in l. veluti. columna sexta. ff. de iustitia & iure. Abbas in capitu.final. numero 30.de præscriptionibus,& Sylvest. verb. sententia.§.fina.quam opinionem communem esse fatetur Pyrrhus post Aureliæ consuetudines.quæst. vltim.Igitur nihil ex præ dicta ratione est speciale in coniugali lite.Cui obiectioni nec ipse Abb.perfectè satisfacit:nec Deci.in dict.capit.iurauit.qui opinionem Innocent.reprobat,quæ tamen verissima est.Is enim qui sententiā iniquam obtinuit,à qua condemnatus non appellauit,minimè tutus est in conscientiæ foro,si sciat sententiam iniquam fuisse,quia ius pro sententia præsumit,quę præsumptio in iudicio interiori cessat: vnde opinionem Innocent.Adria.probat in quodlibet.6.artic.1.versic.Ex quo infero. vbi addit condemnatum ex iniqua sententia licitè posse ei parere,& soluere absque donationis titulo,& animo,pecuniam, quā iudex soluere iussit: id enim agit ad euitandas molestias iudiciales.quanuis Abbas post alios in dict.c.quia plerique. in hoc vltimo diuersum teneat id non licere existimans, ne peccatum victoris foueat.Sed id locum non habet,cum hic condemnatus nō foueat peccatum alterius,sed tantum iudicis præcepto obediat:Nec ipse ita obediens ad peccatum inducitur, & licet alter qui sententiam obtinuit mortaliter pecc et : non tamē peccat ex dānati obedientia;sed ex propria malitia,cui nullam præbuit causam ipse condemnatus obediens: siquidem victor paratus erat eandem pecuniam recipere.In causa vero matrimoniali victus, appellationem omittens , sciens sententiam iniquam,peccat mortaliter ei obediens , atque tenetur pro virib.eius renouationē diligēter procurare, cū alioquin ex sentētia iniqua ipse à crimine mortali nō excusetur,& ideo nec ei° cōsensus tacit°,nec expressus pōt eū in peccato defendere.Ex quo infert laxa sentētiā iniqua,q̄ matrimonium verum,ac legitimū dirimat,minimè posse aliud matrimonium contrahi,ab eo qui certo scit,vel dubitat,sententiam illam erroneam esse:nisi dubium deponat eo casu quo dubius erat: tunc enim potest contrahere aliud matrimonium : nunquam tamen si sit certus de errore sententiæ.

Secundò infertur,lata sententia iniqua,quæ matrimoniū inter consanguineos contractum , validum, & firmum esse decernit,minimè posse in eodem coniugio manere , ac vitā agere coniugalē eum, qui certo sciat sententiam erroneā fuisse:de dubitante verò diximus parte hac 2.c.7.§.secundo.

Tertiò hinc deducitur , sententiam erroneā, quæ matrimonium,ex consensu contractum fuisse,iudicauit, nō proposita prouocatione ab ipso victo in rem omnino iudicatam transire: cum ex eo nouus ad coniugium præstetur consensus saltem præsumptus à lege,iuris , & de iure præsumptione:qui quidē cōsensus antea præstitus nō fuerat:& litigātes nullo iure impediēte matrimonio cōiūgi poterāt. gl.ab omnib.cōprobata in d.c.lator.vbi optimè Feli.nu.2.& Abb.consil.60.volu.2.

Quartò subinde constat sententiam quo ad tori tantum
20 separationem latam,†in fauorem eius,qui separationē postulauit.ita transire in rem iudicatam, vt si ipse velit possit alterum coniugem in consortium coniugale petere,& sibi reconciliare.capitul.ex parte.C.de sponsa.cum aliis similibus. Victus verò,qui non appellauit,non poterit etiam comperto errore sentētiæ,eius reuocationem petere:poterāt enim in hanc separationem matrimonij consentire.ca. quod deo pari.33.quæst.5.ita Abb.in dicto cap.lator.colum.penulti.& Felin.ibi.8.declaratione:vterque tamen addit hoc procedere,nisi sit timor fornicationis ipsis coniugibus ita segregatis:tūc etenim potest ex officio iudicis cognosci de errore sententiæ, & eo cognito iudex cogere potest maritum , & vxorem coniugalem vitam agere,ex his,quæ notantur in c.1.de conuersi.cōiug.& in c.tua nos. in 2.de iureiur.vbi Abb. optimè explicat plura,quę ad hanc dubitationem spectant.

FINIS, LAVS DEO.

DIDACI COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI, EPI-
SCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SE-
NATVS PRAESVLIS, IN LIBRVM
Relectionis cap.Quanuis Pactum, De Pactis,libro Sexto.

Prima huius Relectionis Pars,ex cuius initio hæc colliguntur.

SVMMARIVM.

1 *IVRAMENTI definitio explicatur.*
2 *Iuramentum,& sacramentum,an sint synonyma? & quid hæc dictio sacramentum significet?*
3 *Iuramentum assertorium,& promissorium,an distinguantur specie?*
4 *An verba sint præcisè necessaria ad iuramentum.*
5 *Examinatur latè intellectus ad text.in cap.penulti.de iureiuran.*
6 *An prorogatio compromissi iurati,censeatur facta cū iuramenti qualitate?*
7 *An verbum,iuro,sit necessarium ad veram religionem iuramenti?*

Primahorum Commentariorum Pars.

IVRAMENTVM, vt eius definitionē statim explicemus,inuocatio est diuini numinis in testimonium.Nam qui aliquid se facturū cū iuramē-
1 to†promittit,Deum ipsum in testē illius promissionis , ac veluti sponsorem appellat. Rursus qui aliquid affirmat,aut negat verum esse iuramento præfato,Deum ipsum citat in illius veritatis testimonium: quasi Deus testis sit illius affirmationis,aut negationis.Hoc eleganter probat Philo de specialibus Decalogi legibus libro primo.Item Diuus Augustinus in sermone. vigesimooctauo , de verbis Apostoli Iacobi: dum inquit: Quid est per Deum,nisi testis est Deus? Idem apparet ex pluribus iuris vtriusque locis, quibus manifestissimè traditur Sacramēti, & iurisiurādi religionē inipsum Deum dirigi potiùs quàm in priuatū hominem, cui præstatur.capit.debitores.capit. si verò. & capi. verum.de iureiuran. quamobrem Cæsarea cōstitutione decretum est,iurisiurandi contemptam religionem,satis Deū vltorē habere.Sic Cicero libr.3. de officijs scribit : Est enim Iusiurandū affirmatio religiosa. Quod autē affirmatè quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Iam enim nō ad irā Deorum;quę nulla est,sed ad iustitiam,& ad fidem pertinet. Hæc Cicero: qui iuramenti definitionem sua comprobauit authoritate:atque ita ferè omnes iuris diuini,& humani interpretes, etiam si varias tradiderint iurisiurandi definitiones,in hanc tamen vnanimi consensu conuenerunt,vt iuramentum sit adsumptio nominis diuini ad confirmādam iurantis fidem:quæ item probatur in capit.quantum libet.47. distinct. ex Augustino in Epistola 137. ad Hipponēses: Simpliciter,inquit,fateor charitati vestræ coram Domino Deo nostro,qui est testis mihi super animam meā.optimus text est idem in c.& si Christus.de iureiuran.col.3. versicul. alioquin.l.1.tit.11.part.3.Idem probatur authoritate gl.in summa.22.q.1.Diui Thomæ.2.2.q.89.artic.1. Hostiensis in summa.Panormit.Alciat.Feli.& aliorum in rubri. de iureiuran. Bald.in l.2.ff.eodem tit.in 1.q. & in c.1.§. item sacramenta. col.2.de pace iuramen.firman.tametsi Ioan.de Selua in tract.de iureiuran.q.1.& Anton. Corset.in rubri.eiusdem tituli , admodum anxij conētur,alias iuramenti definitiones tradere:cùm tamē hæc sit congrua,facilis,atq; omnino iusta definitio,quòadmodū ex multis,quę ab ea per me deducentur,apparebit.Etenim ad hanc definitionem omnia penè tendunt, quę de iuramenti ratione potissimè à plerisque traduntur:siquidem diuini numinis testimonium eam vim habet,vt multa quidem hoc in tractatu ex eo maximam authoritatem habeant,quòd ad maiorem iuramenti,& diuini testimonij fidem conducere videantur.Idcirco ad ipsius definitionis verbis præsertim ea deducam , quæ in hac prima huius relectionis parte dicenda sunt.

Primùm ex supra scripta iuramenti definitione infertur,
2 iuramentum,†& sacramentum synonyma esse: saltē dictionem hanc,sacramentum,idem quod iuramentum significare,secundum Panormitanū in rubr. de iureiurand. textus in capitulo,qui sacramento.vigesimasecunda quæstione quarta.in Authentica,Sacramenta puberum.si aduersus vendit.capitu.primo.§.Item sacramenta. de pace iuramento firmand. nam præter multa alia sacramentum appellatur iuramentū, seu obligatio,diuini numinis testimonio & interuentu cōfirmata,authore Festo. Is enim inquit , sacramentum dici quod iurisiurandi sacratione interposita geritur. Hinc militiæ sacramenta. siquidem vt Vegetius lib.1.de re milita.scribit,milites iurare solent,& ideo militię sacramenta dicūtur. l.milites agrum.§.ignominiosa.ff.de re milita. Quintilianus libr.duodecimo.capit.secundo.Sed hæc inter ipsos, qui velut sacramento rogati, vel etiam superstitione cōstricti,ne fas esse ducunt à suscepta semel persuasione discedere.Cornelius Tacitus libr.1.addebat Messala Valerius, renouandū per annos sacramentum in nomē Tiberij. Vnde Suetonius in Cæsare,capit.quadragesimosecundo. iureiurando adstrictum,teneri sacramento dixit. Tametsi & alia multa sacramentum significet.Etenim in genere,dictio ista idē insinuat quod Græcè μυστήριον: nempè sacrū secretū,aut religiosum arcanū:plerūq; equidē omnē rē sacrā absconditā,etiā si alterius rei signū non sit;vt dicimus sacramentum diuinitatis. Qua de re est textus elegās in c.multi.prima q.1.quo in sensu Paulus ad Ephesios primo.scribit,Deum nobis sacramē-

tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum voluntatis suæ notum feciſſe ſecundum beneplacitum ſuum,quod aliis generationib.non eſt agnitum,ſed abſconditum à ſeculis:nempè gentes eſſe corporales,&compartices promiſſionis eius in Chriſto Ieſu, in quo omnes habemus fiduciã,acceſſum in cõfidentia per fidẽ ad ipſum.Idem prima ad Timotheũ tertio, inquit, & manifeſtè magnũ eſt pietatis ſacramẽtũ,quod manifeſtatum eſt in carne.Verum apud Chriſtianæ religionis cultores, & catholicæ eccleſiæ doctores, frequẽtiſſimè ſacramentũ dicitur ſacræ rei ſignũ, quod eius ſimilitudinẽ gerit,cuius ſignũ eſt: quemadmodũ ſigna,& figuræ veteris Teſtamẽti ſacramẽta appellãtur.Auguſtinus etenim cõtra Fauſtũ Manichæũ lib.96. c.3. aſſeuerat ſacramẽta,quæ obſeruabãtur ex lege,prænũtiatiua tantũ fuiſſe Chriſti vẽturi. Idẽ Auguſtinus,epiſtol.vigeſimater tia ad Bonifaciũ Epiſcopũ,tradit,oportere res, quib.ſacramẽta cõſtant,imaginẽ & ſimilitudinẽ gerere earũ rerũ,quarũ ſigna & ſacramẽta eſſe dicũtur.Sic quia Baptiſmus lauat, cõpletur in aqua. Euchariſtia reficit panis & vini ſpeciẽ accipiens.Vnctio fouet:ideoq; in oleo miniſtratur. Pœnitẽtia ſub manifeſta forma iudicij abſoluit.tandẽ ſpeciali quodã iure iuxta legẽ Euangelicã ſacramentũ ſignificat ſignũ viſibile inuiſibilis gratiæ Dei,quã Deus efficaciter, & certò in ipſis operatur, modò ritè nec indignè tractẽtur. Qua ratione Diuus Auguſtinus lib.10.De ciuitate Dei,c.5.& c. ſacrificiũ.de cõſecratione,diſtin.2.Sacramentũ definit eſſe ſacrũ ſignum viſibilis formæ,& inuiſibilis gratiæ.Notat Magiſter Sententiarũ lib.4. Et eſt ferè cõmunis omniũ Theologorũ ſentẽtia Deniq; ſacramẽta dicũtur,quia ſub tegumẽto corporaliũ rerũ diuina virtus ſecretius operatur ſalutem:ſicuti Gregorius author eſt in dicto cap. multi.

Apud veteres Ethnicos, quẽadmodum Varro teſtis eſt, libro 2. de lingua Latina,ſacramentum dicebatur pecunia, quę in æde ſacra à litigãtib. deponebatur.Nã qui petebat,& qui inficiabatur de aliis reb. vtriq; quingẽtos æris ad pontificẽ deponebãt:de aliis itẽreb.certũ numerũ aſſiũ.Qui iudicio autẽ vicerat,ſuum ſacramẽtũ à ſacro auferebat: victi ad ærarium redibat,id eſt,victus ea pecunia, quam depoſuerat, mulctabatur in pœnã iniuſtæ litigationis:quæ ærario cedebat.Sacramentũ verò hæc pecunia dicebatur à loco ſacro, vbi ea deponebaſ.Quidã autẽ re ipſa nõ deponebãt:ſed ſimpliciter ſpõdebant.Ex quib.dictũ eſt,ſacramento,vel ſpõſione cõtendere.Itẽ ſacramẽto,vel ſponſione vincere,apud Ciceronem præſertim in oratione pro Milone, & in oratione pro domo ſua ad Põtifices. Valeriũ Maximũ lib.7.ca.7.& 8. Explicarũt elegãter Budæus in l.2.ff.de origine iuris.§.& cũ placuiſſet.atq; Andr. Alciat. in l.pecuniæ verbũ.ff.de verborũ ſignificatione. Eſt & hac de re pulcher locus apud eũdẽ Ciceronẽ lib. 1. de Oratore:vbi iuſto ſacramẽto cõtendere oratori cũ Pythagoræis nõ licere dixit Scæuola. Idẽ adnotauit Alciatus in rubric. de iureiurando.numero ſexto.Nec tamen in hoc tractatu de iuramento,ſacramentum ita ſtrictè accipiendum eſt. vt ſignificet illud tantum iuramentum,quod ſupra ſacrum fiat puta altare,reliquias,vel libros Euangeliorum. Nam etiam ſi iuramentum verbo tantùm factum fuerit, nihilominus ſacramentum dicetur: ſicuti poſt Panormita. cæteri in d. rub. de iureiur. reſponderunt.

Iuſiurandum autem à iure dicitur, & ex eo à iure,deriuatur,quòd id quod iuratur pro lege habendum ſit, & veluti ius ſit ſanctè ſeruandum.l.quintra.§. dato. ff. de iureiurando. vel quia diuinum numen pro iure veritatis cõſtituitur:quaſi non aliud ſit Deũ iurare,quã Deũ pro iure veritatis cõſtituere,aut ius veritatis reddere Deo.Cui,velut ipſiſſimę veritati,propriè competit dictorũ omnium,& commentorum veritatem ſuo teſtimonio ſtabilire. Vnde iurare eſt promittere adhibito teſtimonio diuino,nos ita ſeruaturos, ac ſi ius eſſet:vel id quod affirmamus, ius veritatis habere.Dictionem autem iſtam,iuſiurandum, cùm vnica ſit ex compoſitione, diuiſit more poetico Iuuenalis Satyra 13.Quòd dubitaret,Depoſitum retinere,& fraudem iure tueri iurando.Et Ouidius in Epiſtola Cydippes ad Acontium: Quid tibi nunc prodeſt iurandi formula iuris?✠ Frequenter ſiquidem dictiones ex compoſitione integræ diſiungi ſolent : etiam à Iuriſconſultis.Si mulier,inquit Vlpianus, circum in hoc venta eſt,pro circunuenta eſt.l. 12.§. primo.de iure dotium. Quod & Briſſonius latius adnotauit in libr. ſingulari.Parergon. ✠

Secundò principaliter ex eadẽ definitione infertur, iura-
3 mentum aſſertionis de re præſenti,aut præterita † : & iuramentũ promiſſionis rei futuræ,non differre ſpecie quidẽ ad conſtituendam diſtinctam peccati ſpeciem in eius trãſgreſſione.Nam in vtroque Deus teſtis aduocetur:eadem erit ratio:nempè diuini teſtimonii,cuius non diſtinguitur ſpecies ex eo, quòd ſuper futuro, aut præſenti, vel præterito Deus ipſe teſtificetur: ſicuti probat Caietanus 2. 2.quæſtione 89. articulo 1.Eiuſque concluſio proderit quo ad iudicium animæ interius,in quo iuxta communem regulam peccata diſtinguenda nominatim ſunt,per eorum proprias ſpecies:vtriuſque verò iuramenti,aſſertorij,& promiſſorij grauitatẽ & gradus diſtinxit eleganter, ſummaque cum eruditione Dominicus à Soto in Inſtitutione de cauendo Iuramentorum abuſu,parte prima capitu.7. & ſequentibus: per hoc tamen non diffiteor quãdoque in exteriori iudicio quo ad punitionem diſcrimen conſtitui poſſe inter iuramentũ aſſertorium,& promiſſorium:quod inferius opportuniori loco tractabitur.Quin & Cryſippus apud Ioãnem Stobæum,Sermone vigeſimoſexto.ſcribit,aliud eſſe verũ iurare,& aliud, fideliter iurare:item peierare, & falſum iurare.Nam verum iurare & falſum iurare : ad iuramentum aſſertorium pertinẽt:at fideliter iurare & peierare,ad promiſſorium iuramẽtum,quemadmodum ipſe Chryſippus longius explicat.

Tertiò deducitur ex his an ad iuramentum ſint neceſſaria verba? quidam etenim exiſtimarunt, iuramentum fieri non poſſe ſine verbis.Hoc primum authoritate text.in c.Et
4 ſi Chriſtus.de iureiurando.Dum inquit, iuramentum † eſſe ſermonem. Deinde adducitur textus in Nouella Iuſtiniani de mandatis principum.§.ſed neque. Dum prohibet præſidẽ bus,nè verbum,id eſt,iuſiurandum temerè cuiquam indulgeãt.Eadem opinio maximam vim capit, ex capitul.penultimo.de iureiurando.vbi ex ſolo conſenſu iuramentum iam ſemel præſtitum minimè exenditur: igitur verba ad iurandum neceſſaria ſunt.Idem deducitur ex ſententia Caij Iuriſconſulti,qui libr.2.Inſtitutionum, ſcribit, oriri ex iureiurando,quod libertus patrono præſtat obligationẽ,quæ verbis contrahitur:tametſi ea non tam verborum ſolennitate, quàm religione confirmetur. Quamobrem verba fore neceſſaria ad iurandum,expreſſim aſſerunt Bartolus in l.& per iuſiurandum. ff. de acceptilationib. idem in l.qui iuraſſe.ff. de iureiuran.Albericus,Fulgoſius, & Romanus in l. prima. in principio.ff.de verborum obligationibus. Hanc autẽ opinionem quidam verã eſſe cenſent in his: qui loqui poſſunt: at in his,qui loqui non poſſunt,tenent verba nõ eſſe neceſſaria ad iuramenti vinculum:ſed ſufficere ſigna. Sic etenim viſum eſt Paulo,Aretino,& Alexandro in dictal. 1.quorum opinio magis communis eſt,ſaltem apud iuris Cæſarei interpretes,vt teſtantur Ioannes Grottus ibi columna quarta. & Alciatus libro Parergon,capit.2.quam & idem Alciatus probare videtur in rubrica,de iureiurando. numero vigeſimoprimo.aſſeuerans, eam in praxi receptam eſſe: eandem ſententiam ſequitur Ioannes de Selua in tractatu,de iuramento.prima part.quæſtione ſecunda.& Andreas Tiraquellus de legibus connubial.gloſſa quinta.num.18. quibus adſtipulatur glo. in c. teſtes.tertia quæſtione nona. quæ aſſerit,mutum poſſe dicere teſtimonium, modo ſciat ſcribere. Quod communi omnium iudicio receptum eſt,ſecundùm Præpoſitum in capitulo, cùm apud.de ſponſalibus. Et tamẽ ad teſtificandum iuramentum neceſſarium eſt. Sic & ad cõtractum matrimonij verba eſſe neceſſaria in his, qui loqui poſſunt,viſum eſt quibuſdam,quorum ſententiam gloſſ.& Henricus etiam referunt in capitulo,tuæ.de ſponſalib. Hæc tamen ratio ex eo deficit,quòd verior ſit opinio, in matrimonij contractu verba neceſſaria non eſſe etiam in his, qui loqui poſſunt:ſicuti in dicto c.tuæ. Doctores reſponderunt. Et nos probauimus in Epitome de ſponſalibus.ſecunda parte.capitul.quarto.numero primo.quamobrem in hac de iuramento controuerſia fortaſſis magis probabitur etiam in his,qui loqui poſſunt, verba minimè fore neceſſaria: quoniam iuramentum Deo præſtatur, qui ſolius mentis inſpector eſt: capitulo, ſi quid inueniſti. decimaquarta quæſtione quinta. & capitulo erubeſcant. trigeſimaſecunda diſtinctione. atque ita opinionem iſtam tenuerunt gloſſa in ſumma vigeſimaſecunda quæſtione prima. Panormitanus in rubrica de iureiurando.Iacobus,Petrus,& Cynus in Authentica Sacramẽta puberũ.C.ſi aduerſ.vendi.eandemque ſequuntur dicentes communem eſſe Lancelot. Galiaula in d.l. 1 col.vlt.principii.ff de verborum obligationib.& Antonius Corſettus in rubrica,de iureiurando.quæſt. 6.huc pertinet,quod ex Alex.de tradit Ioãnes Strobæus,Sermone trigeſimoquinto.firmum inquit,eſt iuramentũ,ſi ſolũ annuero.Quod

ro.Quod ſi alicubi probatur, ad iuramentum verba fore neceſſaria:id intelligendum eſt ad certiorem probationem iuramenti, vel ad manifeſtam mentis ſignificationem : non quòd ad ſubſtantiam iuramenti verba omnino. & præcisè requirantur. Nam nullo pacto iure deſendi poterit, nec admittendum eſt.Non oberit textus in dicto §.ſed neq; ſiquidem communis illius cõſtitutionis interpretatio per abſurda eſt:cùm ibi de iuramento non tractetur:ſed de fide publica,aut priuilegio,ac diplomate ſecuritatis:quod vulgus appellat ſaluum conductum.Inquit enim Iuſtinianus:ſed neq; cuiquam concedãt τοὺς κεκλημένους λόγους,id eſt,fidem publicam: quam dicit vulgò appellari verba. Idcirco ea conſtitutio,non poteſt commodè huic quæſtioni,quam de iuramẽto diſputamus aptari.

Cæterùm vrget admodum pro priori ſententia textus in dicto capitulo penultimo.quo apparet, non ſatis eſſe ad iu-
5 ramenti † religionem,& vinculum ipſum interiorem conſenſum iurãdi,nec ipſam mentẽ iurãtis,niſi verbis iuramentũ ipſum explicetur.Id ſanè deducitur,ſi cõſideremus illius capitis deciſionem,in hæc verba, Clericus qui iurauit ſe ſtatuta in eccleſia ſua edita ſeruaturum: promittens per idem iuramentum, ſtatutum quod poſt modum ſubſequutum eſt fideliter obſeruare:licet tranſgredinon debuerat, quod promiſit non tenetur ad illius obſeruantiam ex debito prę-ſtiti iuramenti.His equidem verbis Romanus Pontifex inſinuat,iuramentum ſemel ſuperre quadam præſtitum non poſſe ſimpliciter conſenſu iurantis ad alium caſum extendi quo ad vim iuramenti : niſi expreſſim iterum fiat. Vnde colligitur non ſufficere iurandi mentem,niſi & verba iuramentum ſignificantia fuerint expreſſa. Sed huic inductioni reſpondetur, in eo capite de iuramenti extenſione, non de iuramento mente tantum & animo cõcepto tractari. Nam quòd iuramentum abſque verbis animi tantùm deliberatione fieri poſſit:inibi non negatur:licet deciſum fuerit abſque nouo iurandi animo iuramentum ſemel iam præſtitũ minimè extendi quo ad eius vim, etiam ex conſenſu & voluntate iurantis.In quo tex.ille in dicto capitulo penultimo celebris eſt. Hanc etenim ex eo concluſionem mirè commendantes adnotarunt Abbas, & Doctor.ibi: Antonius de Butrio in capitulo ab excommunicato. numero vigeſimotertio.de reſcriptis.Socinus conſil.99.libro tertio.columna ſecunda.Iaſon in l. Gallus.§.idem credendum.columna tertia.ff.de liberis & poſthumis.& in l.prima.§.& poſt operis.ff. de noui operis nuntiatione.colu.ſecunda.Catellianus Cotta in Memorialibus, dictione iuramentum.& Andreas Tiraquellus in libro, de legibus connubialibus, gloſſa quinta.numero 120. Vnde illud etiam colligitur, quod ad effectum verum iuramenti, item & ad periurium non ſufficiat relatio ad aliud iuramentum : tametſi ea fiat per ipſummet iurantem.Ex quibus multa inferre poſſem:ſed quędam potiſſimùm explicabo ad vberiorem huius adnotationis cognitionem.Primùm equidẽ,ſi ſemel iuramentum præſtiterim de ſoluendis centũ aureis Titio.ac demum dixerim poſtea, me promittere equum dare Sempronio ſub eodẽ iuramento iã præſtito : tenebor omnino ex vi promiſſionis equũ dare Sẽpronio,non ramen ex vi iuramenti,nec ero per iurus ſi nõ dedero: quod in ſpecie Antonius de Butrio reſponditin dicto capit. ab excommunicato. numero vigeſimotertio.de quo tamen ſtatim latiùs tractabitur.

Secũdò cõſtat ex his intellectus ad legẽ diẽ proferre.ad le-
6 gẽ ſi cũ dies.in principio.ff.de arbitris.Etenim ſi † cõpromiſſum factũ fuerit in iudicẽ aliquem,vt is intra certũ diẽ cauſam definiat, præſtitumque fuerit iuramentum parendi, & ſtandi ſententiæ per eum intra diem latæ:ac demum prorogetur compromiſſi dies,non cenſebitur iuramentum prorogatũ,niſi expreſſim iterum iuretur: quod deducitur à deciſione Ioannis Andreæ in Speculi additionibus titulo de iureiurando.ad finem. Etiam ſi prorogatio fueritfacta cum eiſdem clauſulis,& vinculis primi compromiſſi:atque idem erit ſi prorogatio facta fuerit intra terminũ, & diem primi compromiſſi: ita quidem,vt cenſeatur vnum,& idem compromiſſum,ſecundum Socinum in dicto conſil. 99. columna ſecunda.vbi ad hoc expreſſim adducit textum in dicto capitulo penultimo. & Antonii de Butrio ſententiam in dicto capit.ab excommunicato.quibus accedit quod elegãter ſcripſit Cardinalis in Clementiua prima. §. nos itaque. quæſtione quinta.de iureiurand. exiſtimãs, q̃ qui iuramẽto præſtito promiſit ſoluere alteri cẽtũ aureos intra decẽ dies, qui per creditorem in alium diem fuerint prorogati : non erit periurus,quaniis eam pecuniã nõ ſoluerit intra diẽ ab ipſo creditore protogatũ.Idem voluit Baldus conſilio 436. libr. 1.Catellianus Cotta in Memoralibus, dictione.iuramẽtum.Iaſon licet dubitas in l.lecta,quinto notabil.ff.ſi certum petatur.candem opinionem Cardinalis,dicit eſſe veriorem Decius in capitul.de cauſis.de offic.delegat.nu.7.vbi ex ea tenet idem, quod paulò antè de compromiſſi prorogatione dicebamus.Contrarium ſanè aduerſus Cardinalem tenuerunt Felinus in capitul.primo.de iureiurandó.columna prima,& ſecunda.idem Felinus in capitulo ſecundo. de ſponſalibus.numer trigeſimo quarto.Iaſ.in l.prima.§.& poſt operis.ff.de noui operis nuntiatio.num.8.Decius in c.preterea. de appellationibus.columna ſecunda.quo in loco idem tenet poſt Innocentium, & alios ibi, quo ad ſententiam rexcõmunicationis latam in Titium,niſi is intra decem dies ſatis fecerit:nam ſi illi decem dies in alios decem proferãtur,his tranſcurſis locus erit excommunicationis cenſuræ.Idẽ probat Rebuffus in concordatis. rubri. de prorogatione. Sic & Baldus in capitulo venerabilem.columna tertia,de electionibus. idem quo ad periurium aſſeuerat. Quia prorogatio facta videtur cum omnibus qualitatibus, & clauſulis illius rei,quę prorogatur.l.lecta.ff.ſi certum petatur.l.legem.C.locati.gloſſa in capitul.hi qui authoritate. de præbend. in ſexto.gloſſa in l.ſed ſi manente.ff. de precario.l. 2. §.ſi iudex.ff. de iudiciis.hoc ipſum verũ eſſe cenſent Bartolus in l. cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo.ff. de verborum obligationibus.penultima colum.ex quibus ſatis dubia redditur. Cardinalis,& aliorum opinio,non tantùm quo ad iuramẽtum compromiſſi,ſed & quo ad iuramentum præſtitum à debitore circa æris alieni ſolutionem. Nam & Decius in dict capitulo.de cauſis,teſtatur opinionem Cardinal.communiter reprobari.Tametſi pro Cardinale admodum vrgeat textus in l.Labeo.in ſecundo.§.vltimo.ff.de arbitris. l.item quæritur.§.qui impleto.ff.locati. vbi probatur, fideiuſſores primũ datos ad alicuius obligationis tutelam,non extendi,nec cẽſeri datos ad illius prorogationem: atque inde ſequitur, q̃ prorogatio facta per creditorem debitori liberat fideiuſſorem,qui obligatus erat, ac tenebatur ſimul cũ debitore intra certũ diem ſoluere.idẽ notant Baldus per illum textũ in l.ſi cùm Hermes.C. de locato. Paulus Caſtrenſis per textum ibi,in l.quarta.in principio.ff.de damno infecto. Abbas in capitulo, conſtitutus. de fideiuſſoribus. columna vltim. quos Decius ſequitur in dicto capitulo præterea. columna ſecunda.Quibus tamen reſpondetur, ſuprafcriptam Iuriſconſultorum ſententiam eò veram eſſe , quòd prorogatio fiat in præiudicium tantùm eorum,qui eidem cõſenſere, non autem in damnum abſentium,& ſic fideiuſſorum,qui nullum dedere conſenſum prorogationi.idẽ notãt Aufreriusin capella Tholoſana 181. Barbatius conſilio trigeſimoprimo. columna vltima.libro primo.Rebuffus in concordatis. titu. de prorogatione.in gloſſa.Franciſcus. qua ratione cùm fideiuſſor minimè conſentiat prorogationi, quæ quodam modo videtur nouum contractum induxiſſe: minimè dicẽdum eſt,eum quantum ad prorogationem obligari. Præ er ea quo ad compromiſſi dubitationem, illud plurimum obſtat:quòd ſi fiat prorogatio compromiſſi,non cenſetur pœna repetita.l.ſeruus ea.ff.de ſeruis expor.Baldus in l.penultima.§.vxor.ff.ſoluto matrimonio.Baldus in l.ſi à te.C.de pactis inter emptorem & venditorem. Hippolytus in ſingula. 300.Et tamen huic obiectioni reſpondetur, non eſſe idem de pœna, quod de iuramento : ſiquidem pœna odioſa eſt, non ita iuramentum : quod tantum adiicitur ad maiorem promiſſionis vim.Pœnam verò cenſeri adhuc repetitam in prorogatione quidam opinãtur,per text.in l.cum ſtipulatus ſim mihi à Proculo.ff.de verb.obligat. vbi ex Iuriſconſulto Bar.& alij adnotarunt, pœnam non cenſeri à creditore debitori remiſſam per hoc,quòd creditor diem ſolutionis debitori prorogauerit : imò iuxta communem omnium opinionem,ſi debitor intra diem prorogatum non ſoluerit,tenebitur. Sed in hac controuerſia ipſe diſtinguendam eſſe opinor prorogationis formam. Quandoque enim ex prorogatione ad tempus ipſum additum producitur conuentio, aut obligatio prior, quæ alioqui elapſo die primitus conſtituto extingueretur: vt in compromiſſo : & tunc quidem pœna non cenſebitur repetita regulariter:niſi expreſsè vel tacitè poſſit colligi, in eius repetitionem contrahentes conſenſiſſe. Sic etenim procedit deciſio Baldi in dicto §. vxor. quandoque autem prorogatio nullam inducit obligationem ad tempus,vel diem prorogatum: ſed extendit ipſum diem qui præfinitus fuerat debitori ad ſolutionẽ eius, quod ſoluere, aut præſtare purè tenebatur: quo caſu eum elapſo

Universidad de Deusto
Biblioteca

elapso eo die obligatio extincta non sit, sed maneat: prorogatio non mutat obligationis qualitatem, nec eius conditionem: idcirco adhuc manet ad pœnā integra obligatio.

Tertiò inde subinfertur, debitorem alicuius quantitatis, quā soluere intra diē sub pœna promiserit, adhuc ad pœnā obligari, si creditor diem protulerit, nec debitor intra eum diē satisfecerit, quo constat ex dicta l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo. & his, quæ inibi Doctor. adnotarunt.

Quartò apparet fideiussorem eius, qui verè debitor est, ac debitam quantitatem intra diem certū soluere promiserit, minimè ab obligatione fideiussoria eximi, licet creditor diem solutionis debitori prorogauerit. Nam quod paulò antè adnotauimus ex l. Labeo. §. vltimo. ff. de arbitris. locum obtinet vbi dies appositus tendit ad obligationis extinctionem. non autem vbi dies ille obligationem non extinguit, sed solutioni dictus est, fitque eius prorogatio miserationis causa: sicut in hac specie explicarunt Hostiensis, Ancharranus. Imola, & Abbas in dicto capitu. constitutus. Bartolus in l. Lucius. §. Paulus. ff. de administratione tutorum. Alexander, Iason numero nono. Decius, & Curtius Iunior numero vndecimo. in l. lecta. ff. si certum petatur. Hippolytus in rubrica. ff. de fideiussoribus. quæstione sexta. quorum opinio communis est, secundum Iasonem, & Decium in dict. l. lecta. optimus textus in l. vltima. C. de vsuris rei iudica. ad finem. quibus accedit satis cōgrua ratio, qua certissimi iuris est, debitorem promittentem creditori debitam quantitatem soluere intra diem certum, duo quidē promisisse: nempe centum creditori soluturum, & eidem solutioni satisfacturum intra decē dies: vnde licet decē dies fuerint elapsi, aut prorogati, nihilominus manet obligatio ad solutionem. l. Celsus. ff. de arbitris. capitulo cùm dilecti. de dolo & contuma.

Quintò, vt difficultatem istam amplius perstringamus, colligitur decisionē Cardinalis falsam esse. Imò si debitor cū iuramēto promiserit centū intra mensem creditori soluere: etiā si ea dies fuerit per creditorem prorogata, nihilominus debitor manet obligatus ad solutionē cū iuramēto: & ideo periur⁹ erit, si intra diē prorogatū creditori nō satisfecerit: sicuti aduersus Cardinalē, Bald. Feli. Ias. Decius, & alij paulò antè citati existimarūt: & deinde Decius, ac Franciscus Curtius in dict. l. lecta. numero vndecimo. Bartolus, Imola, & alij in dicto §. & post operis. Marcus Antoni. Blancus de compromissis. quæstione se, tima. nume. 58.

Sextò, si rectè, ac diligenter suprascriptam resolutionem obseruauerimus, manifestum erit in quæstione de compromisso, cuius modo mētionē fecimus, prorogationē cōpromissi factam iam extincto priori compromisso, eiúsque die transcursa, minimè censeri factam cum repetitione iuramēti præstiti in primi compromissi obseruationem, si hęc prorogatio simpliciter fiat. Nam in hac specie nō est vera prioris compromissi prorogatio, sed nouum cōpromissum, secundum glossam communem in l. sed si manente. ff. de precario. Bartol. & Alexāder per textum ibi in l. dies. ff. de damno infecto. notatur in cap. hi qui authoritate. de præbendis. in sexto.

Septimò hinc deducitur quid dicēdum sit, vbi prorogatio diei fit intra tēpus ipsum, ab initio appositum compromissoi: an & iuramentum cēseatur repetitum quo ad diem prorogatam? & sanè si ab initio compromissum cum iuramēto ita constitutum sit, vt ipsi arbitri, vel compromittētes diem possint prorogare: tunc prorogatio intra diē facta eadem qualitates habet, etiam quo ad iuramentum, quia ab initio iuramentū eum sensum habet, vt iurās sub religione sacramenti promittat stare sententiæ arbitrorū, quā ipsi dixerint intra dies ab initio definitum, vel postmodum prorogatum: nec in hac specie de iuramenti extensione tractatur: quemadmodum explicat Decius in dicta l. lecta. idem in dict. capitulo de causis. de offic. delegat. numero septimo. & Marcus Antonius Blācus in dicto tractatu. de cōpromissis. quæstione septima. numer. quinquagesimooctauo. post Baldum in dicto consil 436. libr. 1. qui eleganter loquitur.

Octauò, si prorogatio dici, & compromissi fiat intra diē ipsum, simpliciter tamen nulla data prorogādi potestate ab initio, sed ex consensu cōpromittentium: quidā cēsent nō videri repetitum iuramentum ipsum, quod ita visum est Socino in dicto consilio 99. columna secunda libr. tertio. Bald. in dicto consil 439. libro primo. Decio in dicta l. lecta. nu. decimoquarto. & in dict. cap. de causis. numero septimo. Marco Antonio in dicta quæstione septima. numero quinquagesimooctauo. quibus adstipulatur textus insignis in d. cap. penult. de iureiur. quo probatur, ad iuramentī religionem, & vt quis ex iuramēto teneatur, non esse satis quòd fiat promissio per relationem ad iuramētum iam præstitum: sed est necessaria specialis iurandi forma: vel verbis, vel mente concepta. Vnde non sufficiet voluntas extendendi iuramentum iam præstitū ad aliā causam. Huic tamen rationi conantur quidā respōdere, illum textum intelligentes eo casu, quo iuramentum primum nō fuerit præstitum super ea re, de qua postmodum in extensione, aut relatione agitur. Primū siquidem iuramentum in illius capitis casu fuit præstitum super statutis iā eo tēpore ediris: relatio autē postmodū sequuta ad id iuramentum, agit de statutis editis post primum iuramentum, & sic de re distincta ab ea: quæ in primo iuramento tractatur. At vbi iuramentum & eius extensio super eadem re contingunt: dubio procul ad religionē iuramenti satis erit sufficiens relatio ad primum iuramentum facta. cuius resolutionis adducunt authorem Bart. in l. vlt. C. de vendi. rer. ciui. Cuius tamen sensus verè non ita accipiēdus, sed in hunc modum, vt promissio sub virtute iuramenti iam præstiti, sufficiens sit ad periurij reatum, quoties iuramentū primò præstitum comprehendebat id, de quo nunc agitur: ita quidem de interpretatione potius, quàm de extensione iuramenti tractatur: atque ideo Bartoli sententia non omnino excludit decisionem textus in d. c. pen. quo ad probationem præmissæ illationis. Cuius cōtrarium expressim deducitur ex Bart. Imol. & Iasone in d. §. & post operis. quorū quidē, & aliorum, qui eandem sententiam sequuti fuerunt, mens in id tendit, vt prorogatio compromissi iurati, eandē iuramenti religionem, & eius vim repetat quantum ad diē prorogatum, idem sensere ferè omnes, quibus opinio Card. in d. §. nos itaque. diſplicuit. sed adhuc mihi vetior videtur Socini, & aliorum responsio.

Nonò ex prænotatis apparet, idem dicendum fore eo in casu, quo dies compromissi prorogatur, ea expressa conditione, vt omnes prioris diei clausulæ, & iuramentum repetita esse intelligantur: aut si compromittentes in prorogatione promiserint sub iuramento prius præstito stare sententiæ arbitrorum. Etenim non sufficit hæc relatio iuramenti ad vim ipsius periurij, nec ad alios eius effectus, nisi iuramentū in specie, ac formaliter præstitū fuerit: quod probatur in d. c. pen. Nā quoties dies cōpromissi prorogatur, licet quodāmodo possit censeri idē compromissum. l. non ex omnibus. §. vlt. l. non distinguemus. §. dies. & l. seq. ff. de rece. arbit. not. in l. Sed & si manente. ff. de preca hoc verum est quo ad eius substātiam, non tamēn quo ad ea, quæ requirunt specialem formā, siquidē negari non potest, quo ad tempus additum, nouū videri cōpromissum, secūdum Bald. in l. si cū dies. ff. de arbitris. Nec oberit huic illationi, q̄p cōpromittentes in prorogatione dixerint, se promittere per idem iuramentū iam ab initio præstitū stare sententiæ arbitrorū latæ intra diē prorogatum: quia nihilominus non censetur iuramentū in specie, prout oportet, repetitū: quod satis cōstat in d. c. pen. vbi his fermè verbis est facta relatio ad primū iuramentū: tamet si Calder. ibi voluerit in hoc casu iuramenti præstationem solenniter factam fuisse. quasi iuratum sit per creaturam, & rem sacram eo ipso, quod per iuramentum iam præstitum iterum aliquid promissum fuerit. Hoc etenim admittendū non est, nec Romanus Pontifex in d. c. penultim. admittere voluit, sentiens hanc relationem minimè sufficere ad iuramenti formam.

Decimò illud est in hac controuersia ex prædictis obseruādum, censeri quidem iuramentum præstitū quo ad omnes iuramenti effectus per extēsionem, aut relationē ad iuramentum primò præstitū, quoties ex aliquot verbis, aut cōiecturis possit deprehendi mens, & intētio iurandi. Nā cum verba præcisè necessaria non sint ad iuramenti vim & effectum, satis erit mentem præsumi, vel ex coniecturis, vel verbis quibusdam expressis constare: quemadmodum Panormi. post alios considerat in dict. cap. penult. numero quarto. Quo fit, vt si quis iuramento iam præstito ad aliam rem vtatur promittens, & iurans eam agere per primum iuramentum, tunc sanè non iudicetur iuramenti extensio: sed potius eius solennis forma, quasi iurauerit is expressim per numen illud, aut rem sacram per quam prius iurauerat.

Fortassis quibusdā disputationē istā diligētius perstringē tib. placebit, quo ad octauā & nonā illationē rē eliē aliter di iudicādam: atque ob id existimabunt hi, prorogationem compromissi etiam simpliciter factam, aut saltē cum relatione ad iuramentum primò præstitū, iutratā censeri quo ad omnes

omnes iuramēti effectus. quod probare conabūtur authoritate eorum, quos octaua illatione retulimus: & quia censetur vnum & idem compromissum: atque iuramentum nō tantū in casu vero sed in ficto sit intelligendū: sicuti paulò post tractabitur, in hac prima huius Relectionis parte. Nec tunc oberit textus in dicto capi. penult. Qui tantum agit de extensione iuramenti ad aliam rem distinctam, quæ sub primo iuramēto minimè comprehendebatur. Etenim primū iuramentum in specie illius Decretalis non continebat, id in quo postmodum promissio fit cum relatione ad primum iuramentum. At secus erit vbi primum iuramentum, & promissio postmodū facta idem continet quo ad effectum: nā etiam si primum iuramētum ad tempus certum restrictum fuerit, ideoque eius vis peritura sit eo tempore finito: tamē quia eiusdem temporis extēsio fit per legitimam cōuentionem cum prioris iuramenti relatione, & extensione, eaque prorogatio circa eandem rem contingat, æquissimi iuris est, vt eo casu prioris iuramenti vis obtineat etiam quo ad diem prorogatū: cum semper de re tractetur, quæ sub prioris iuramenti religione fuerat comprehensa. Quod si exactè perpendatur. Bartolus significauit in dicta l. vltima. C. de venditio. rer. ciuita. Sic denique sententia Antonij in dicto capitulo ab excommunicato. de rescriptis. cuius mentionē fecimus in prima huius quæstionis illatione, optimè deducitur ex textu in dict. capitulo penultimo. de iureiurando. Vnde apparet, tertiam, & principalem illationem, qua probauimus non esse ad iurandum verba necessaria, verissimam esse, iureq; optimo defendi, etiam in his, qui loqui possunt.

7 Quartò tam ex definitione iuramēti, quàm ex his, †quæ proximè diximus, infertur, falsam esse Cardinalis sententiam: is inquam in capitulo. præterea. in primo. de sponsalibus. scribit nusquam dici quemquam periurum, nec quo ad periurij reatum censeri iuramentum præstitum, nisi fidem is interposuerit expressè per verbum iuro. Hanc opinionem refert, & sequitur alter Cardinalis, Alexander in dicto capitulo præterea. quæ tamen falsa est manifestè, pluribus quidem rationibus: sed potissimum, quia ad iuramenti vim & religionem satis est quòd Deus in testimoniū adnocetur, sicuti in definitione constat. Deus verò in testē adnocari potest absq; specifica mētione huius verbi iuro. ideoque error Cardinalis patet, & conuincitur palam. Deinde hac de re sunt textus in capitulo. Et si Christus. de iureiurādo. capit. & iurabunt. vigesima secunda quæstione prima. & in capitulo ego. N. eo. titulo. quibus probatur, posse iuramēta præstari absque hoc verbo, iuro: quod item adnotarunt Abbas in capitulo querelam. columna tertia. de iureiurando. Ioannes de Selua in tractatu de iureiurando. parte prima. quæstione penultima. Lācelotus Galiaula in l. prima. in principio. columna vltima. ff. de verborum obligationibus. qui possunt aduersus Cardinalem authores adduci ne quis existimet, eius opinionem nondum improbatā à quoquā fuisse. Quanuis opus non est hac in re authorem aliquem citare ad conuincendam, ita falsam conclusionem. Maximè ex eo, quòd necipse Cardinalis posset inficiari, multa esse iuramenta, quæ per alia verba aliāque forma absque hoc verbo iuro, concipiuntur: adque variis testimonijs constat. Nam & in lege veterisatis celebratur iuramentum illud: viuit Dominus: viuit Deus: ipse enim Deus iurauit. Numeri capitu. 21. Viuo ego. & Hieremiæ capite quarto. iurabis, viuit Deus. sic & Paulus ad Romanos scribēs læpè iurauit per hæc verba, testor Deum: testis est mihi Deus. ad Romanos capite primo. Item primo ad Corinthios capite decimoquinto. inquit Apostolus: Quotidie morior per gloriam nostram. quæ verba iuxta Græca exemplaria manifestissimam iurationem ostendunt, vt animaduertit Romanus Pontifex in dicto capitulo. Et si Christus. Augustinus in capitulo non est. vigesimasecūda quæstione prima. ex eodem Augustino libro primo de sermone Domini in monte, idem explicat ipse hanc ambiguitatem ex Græco dissoluens, sermone trigesimo. de verbis Apostoli, est autē apud Græcos præpositio quędam, quę adiuncta accusatiuo iuramentum inducit. Sic enim Græci per Iouē iurant νὴ τὸν Δία, id est, per Iouē. vnde cum Apostolus scripsit ad Corint. καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, id est, quotidie morior per gloriam nostram. Iurauit equidem per gloriam, quam habebat in Christo Iesu Domino nostro: quibus tandem satis apparet non esse necessarium hoc verbum, iuro, ad iuramenti religionem & effectum, imò apud Cardina. in his commētariis, qui vulgò nunc typis circumferuntur, ipse non potui prædictam decisionem deprehendere.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *An ad iuramenti veram religionem sit necessarium quòd fiat tactis rebus sacris.*
2 *Traduntur aliqua de veterum religione circa iuramentum.*
3 *Qualiter Episcopi, & sacerdotes iuramentum præstare debeant.*
4 *Periurium etiam in re leuissima contingens mortale crimen est.*
5 *Per creaturas quandoque iurare licet.*
6 *An liceat iurare per membra Christi.*
7 *Iuramentum præstitum per falsos deos, an habeat rationem veri iuramenti: & in fine huius §.*
8 *Interpretatio text. in c. Ecce dico. 22. q. 5. & inibi quid sit lapidem iurare.*
9 *Expenditur tex. in c. mouet te. 22. q. 1.*
10 *An liceat alterius vti maleficio ad bonum opus vel ad aliud maleficium diſſoluendum.*
11 *Periurium propriè non committitur ab eo, qui peruersè per falsos deos iurat.*

§. PRIMVS.

1 QVinto principaliter, si definitio ad amussim perpendatur, ex ea probabitur, ad iuramenti religionem non esse necessarium, quod fiat tactis Euangeliis nec aliis diuinis scripturis, †nec super aliqua re sacra. Etenim si id tantum exigitur, quod Deus in testimonium vocetur: colligitur apertè, satis esse, vt verum sit iuramentū, aliquid promitti, aut affirmari, adducendo Deū in testem. idem apparet in c. & si Christus. de iureiu. vbi per hæc simplicia verba, testis est mihi Deus, iuramentum indu citur. ad idem conducit text. in c. si aliqua. 22. q. 1. quo in loco ex authoritate Chrysostomi tradit Gratia. ita esse iuramentum, si per Deum iuretur, ac si per sacra Dei Euangelia iuratū fuerit. huc pertinet tex. in c. rursus. qui clerici vel vouent. quo constat, votum simplex nō distingui à solēni quo ad Deum, & quo ad verā voti obligationem: sic igitur nec iuramentum præstitum tactis sacrosanctis Euangeliis à simplici iuramento distinguitur quo ad veram iuramenti religionem: vnde regulariter non est necessarium, q̄p iuramentum fiat super re sacra, nec tactis sacris scripturis, quemadmodum communi Doct. sententia probatur in rubri. de iureiu. Vbi Alciat. nu. 29. scribit hāc opinionem communem esse, eam sequutus. Quandoque tamen satius est, iuramentū fieri tactis rebus sacris: quādoque necessarium. Satius equidem ad terrorem hominum, qui temerè iuramenta violare non erubescunt. Nam etiam si idem periurium cōtrahatur ab eo, qui simpliciter iurauit, & ab eo, qui tactis sacrosanctis Euangeliis, aut aliis rebus sacris iuramentum præstitit: maior tamen pœna plerunque à legibus in posteriori casu, quā in priori statuitur: ac grauius quidem est peccatum: ac deinque maior peierandi religio ob maiorem iurantium timorem. Scribit etenim August. in Epist. 154. ad Publicolā: quāto enim id per quod iuratur magis sanctum est, tanto magis est pœnale periurium. c. mouet te. 22. q. 1. Nam & Diuus Thomas docet. 2. 2. q. 98. arti. 3. ad 2. Graui⁹ esse peccatū quo ad periurium, si quis solenniter iuret per Euangelium quā si per Deum communi sermone: tum propter scādalum, tū propter maiorem deliberationē. Qualiter autem homagiū fieri cōsueuerit apud Hispanos tradit l. 4. tit. 26. par. 4 & l. 25. tit. 26. part. 3. de quo etiam scribit Carol. Molin. in consuetu. Paris. §. 2. gl. 3. col. 3. Et Speculator, tit. de Feudis. §. 2. num. 12. Homagium autem Græcam dictionem esse, non temerè asseuerari potest. Nam sicut Panagium Græca dictio significat iuramentum illud, quod regi post electionem eius, aut sanè aliàs, omnes sibi subditi præstant: quasi πάνάγιον, id est commune iusiurandum, aut omnium iuramentum, authore Paulo Aemilio de rebus Francorum lib. 6. & lib. 7. in eius initio. Sic Homagium. Et Græcè ὁμάγιον dici potest iuramētum commune, quod simul præstatur, ab ὅμου quod est simul, aut ὅμον ἄγιον commune sacrum. Apud veteres etiam in his iuramentis præstandis, & si falsam religionem colerent, quædam peculiaris religio obseruabatur ad timorem diuini†numinis, quod maximè timebant, atque reuerebantur, 2 ne periuria committerēt. Nam C. Plinius naturalis historiæ libr. 3 1. c. 2. Amnis, inquit, Olachias in Bithynia Briazum ad finit: hoc est & templo, & Deo nomen, cuius gurgite periuri nō tantum pati velut flammam vrentē. Philostratus ad hæc in vita Apollonij Tyanæi lib. primo. agens de eo loco, est autē, ait, iuxta Tyana aqua, quam aiunt Ioui sacratā, quā indigenæ inextinguibilem vocant. Fons eius frigidus sanè scatet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tet,ebullit non secus atque igne calefactus lebes: hanc pueris & iurisiurandi fidem seruantibus viris aspectu placidam gustuq; dulcem perhibent:periuris verò,& infidis palam adsentur:epota nanque oculos pedésque ac manus peieran tis inuadit aqua intercute ac tabe totum corpus inquinās, nec illinc discedendi datur facultas, sed eo loco permanentes,coram aqua ipsa suam deplorant infirmitatem, palàm quòd peieraverint profitentes.Macrob.lib.5.Saturnal.c.19. Palicorum historiam enarrans ad interpretationem carminis Virgiliani,libr.9.Aeneidos, vbi implacabilis ara Palici. scribit,Lacus non longè inde sunt, quos incolæ Delos appellant,fratréq; eos Palicorum existimant, & habentur in cultu maximo,præcipueq; circa exigendum iuxta eos iusiurandum,præsens & efficax numen ostenditur.Nam cum furti negati,vel eiusce modi rei fides quæritur, & iusiurandum à suspecto petitur,vterque ab omni contagione mundi ad crateras accedunt,accepto prius fideiussore à persona,quę iuratura est de soluēdo eo,quod peteretur,si addixisset euentus:illic inuocato numine testatum faciebat esse iurato, de quo iurabat,quòd si fideliter faceret, discedebat illæsus: si verò subesset iurisiurando mala conscientia, mox in lacu amittebat vitam falsus iurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat,vt crateres quidem implacabilis vocarentur.Hactenus Macrob.Idem ferè tradit ex Aristot. in admirandis naturæ Leonicius lib.2.de varia historia.ca.6 meminit enim Aristoteles Palicorum fontis,iurisiurandi,& tabellarum,quæ in aquam deiiciebantur,quæ quidem,si non fuisset falsum iuramentum, emergebant: sin minus euanescebant.Quod & Stephanus in lib.de vrbibus tradit.Et paulò aliter Diodorus Siculus lib.11.Hinc & Silius Italicus lib. 14.scribit,Et qui præsenti domitant periura Palici Pectora supplicio.Cuius & aliorum ideo libenter mentionem fecimus,quòd manifestum sit adhuc apud ethnicos,iuramenti religionem ita obseruatam fuisse, vt grauiora existimarentur ea periuria,quæ contingerent in iuramentis super rebus quibusdam sacris præstitis:ac deinde diuina vltio expectare tur,timeretúrque ab his,qui specialia quędam numina quo ad iuramenti religionem,minimè vererentur. Scribit & ad hæc Pausanias in Corinthiacis, vbi de Portuno meminit. Est & cella, quod penetrale appellant: aditus est ad eam subterraneus: ibi verò Portunum latere aiunt: ac si quis,vel ciuis,vel hospes eo in loco peierarit, quia periurij pœnas det,effugere nulla ratione queat. Idem Pausanias in priore Eliacorum,tradit multa de iureiurando,quod olim, authore Homero,fiebat super exectis suis testiculis: & de signo apud Olympiam Iouis *Horcij*,id est,iurisiurandi vindicis,cuius facies erat perfidiosis hominibus formidāda. Idē fortasse,quem Romani diuum Fidium appellarunt. Erat & apud Siculos iusiurandum,quod magnū appeliabant.Nam is,qui fidem præstat,authore Plutarcho in Dionis vita, descendit in templum Thesmophorum, & quibusdā peractis sacrificiis,Deæ purpuram induit: tum ardentem captans faculam iurat.

Hacsanè ratione,ob maiorem quidem iurantium timorem,olim permissum fuit,quòd iuramenta præstarentur,ac fierēt in Ecclesiis super sanctorum reliquiis. l. generaliter.§. vlt.C.de reb.cred.Regia l.1.& 19.tit.11.part.3. quod & Bal. præter alios adnotauit in cap.1.col.1.de noua form.fidel.& in cap.primo.§.item sacramenta. col.2. de pace iuram.firm. Hodie verò Taurina constitutione 67.iustissimis profecto de causis statutum est, quòd iuramenta minimè fiant, nec præstentur super altaribus,aut sanctorum reliquiis, quāuis id à parte petitum fuerit.

Est igitur obseruandum regulariter non esse necessārium ad veram iuramenti religionem,quòd id fiat super rebus sacris,eis equidem tactis: licet hæc solēnitas aliquot in casib.iure necessaria sit,in quibus iuramentū aliter prestitū, vim vllā non habet,quantū attinet ad iuris effectus: quemadmodum communi omnium Docto.sententia definitum extat in dict.rubr.de iureiurand. & probatur in cap. hortamur.tertia quæst.nona cap.testimonium. yndecima quæst, prima.Clem.1.§.porrò.de hæretic.cap.vlti.in princip. de iuramen.calum.& aliis in locisiuris vtriusque, vbi requiritur ad effectus iuramenti, quòd præstetur tactis rebus sacris. Quòd si lex exprimat,corporaliter iurandum esse,satis erit, scripturam quamlibet sacram tangi:si verò in specie sanxerit,iuramentum præstandum fore super Euāgeliis, tunc necessariò fieri debet tactis Euangeliorum libris: glosl.in authent.vt iusiurandum quod præst.colla.2.versic.quatuor. & in d.Clem.1.§.porro.quam dixit sing.Abb.in ca.vlt.de iuramen.calum.col.2.idem in c.tuis.colum.vltima. de testibus. Dixit magistram esse Barbatius in d.c.vltimo. col.4. meliorem iuris lat.in auth.Sacramenta puberū. col.3.C.si aduersvendi.commendat Abbas in c.& si Christus.& in rubric.de iureiuran.Nā cùm in iuramento testis à iure exigatur,quod fiat tactis Euangeliis,receptum est,non aliter testimonium validum esse,nisi fiat iuramentum tactis Euangeliis,nec sufficit alium sacrum librum tangi iure scripto considerato: consuetudine tamen obtentum est, satis esse, id iuramentū præstari super crucem,glosl. insignis in dicta authent.vt iurandum:cuius meminit Alexan. in l.3.§.iurari.ff.de iureiuran.notat Abbas in d.c.tuis.col.vltima.idem in c.fraternitatis.de testibus.ad finem. & consilio 68. libr.secundo.Imo si à tabellione scriptum sit,Sempronium iuratum dixisse hoc testimonium,præsumendum erit, hunc testem solenniter iuramentum præstitisse,tactis inquam sacrosanctis Euangeliis,aut cruce,secundum Imolam consilio 56.præsertim quia ita consueuere tabelliones scribere:vt post alios explicat Andreas Alciat.in rubr.de iureiuran.in fine, ex eo quòd per locum à consuetudine generali præsumantur seruata seruanda,vt inquit Bald.in l.vlt.in fi.C.si ex falsinstrum.

Cæterùm in casibus iure expressis, quibus iuramentum fieri debet tactis sacrosanctis Euangeliis, etiam Episcopus
3 †iurare debet tactis ipsis Euangeliis, c.testimonium.§. Episcopus.vndecima quæstione 1.textus in authent.de sanctis simis Episcopis.§.nulli.versic. indictum.capitu.ego.N.deiureiur.c.quoties.prima quæstione septima.c.quoties.§.porro.de purgatio.canoni.quibus refragatur textus in d.c.vltimo.in princip.de iuram.calum.qui probat,Episcopum iurā tem non teneri sacra tangere.idem voluit glosl. in capit. vt circa.de electio.in sexto.textus optimus in c.si quis presbyter.secunda quæstione quinta, quem dixit singul. Abbas in dicto capit.vlt.quo in loco Barbatius columna quarta.eiusdem mentionem fecit.Etenim ex eo apparet, presbyterum non teneri cùm iuramentum præstat sacra tangere: sed tactis esse per suam consecrationem tangendo proprium pectus iurare. idem adnotauit Guido Papæ. quæstione 613. quamobrem considerandum est,Episcopum, aut presbyterum regulariter in præstandis iuramentis non teneri sacra tangere. Ab hac tamen regula excipiuntur Causæ graues: item & omnes illæ,in quibus iure expressum specialiter sit, Episcopum, aut presbyterum debere tactis sacris iuramentum præstare: sicuti docet Panormita. in d.c.vltimo. de iuramen.calum.

Sextò,cùm ex definitione constet, per iuramentū Deū
4 ipsum adduci in testem,†patet manifestè,periurium falsem iuramenti assertorij semper esse mortale crimē: etiam si in re leuissimā cōtingat.Nam citare Deum in testem falsi,charitati eius cōtrarium est.Quia atrocissima sit iniuria in eius veritatem,quæ quidem contumelia non potest absque peccato mortali contingere, quod nos ex diuo Thoma in secunda secundę.quęstione 98.articulo tertio.adnotauimus capitul. 1.nu.2.lib.1.Variarum Resolutionum, quo in loco de iuramento promissorio in re leui præstito etiam tractauimus.His accedit, quòd mendacium simplex vtcunque in re leuissima contingat, non potest dici citra peccatum falsitem veniale:capitul. primum. vigesimasecunda quæstione secunda.mendacium igitur non simplex,sed cum testimonio diuini numinis contingens,dubio procul absque mortali culpa dici non poterit.Sic sanè periurium assertorium nulla ex causa defendi potest,quin mortale crimē sit: etiam si fuerit ob cauendum mortem innocentis, ob liberandam à proditione & incendio totam rempublicam, aut sanè ob saluandam proximi animam ab æterna damnatione: cuius rei testis est locupletissimus Diuus Augustinus in libro cōtra mendacium,qui de simplici mendacio expressim loquutus,idem fortiori ratione præmittit in mendacio, non simplici,sed quod periurium admisstum habeat.

Septimò ab eadē definitione deducitur quęstionis illius resolutio,qua cōtrouertitur,an liceat iurare per creaturas. Etenim cū in iuramēto de testimonio diuino tractetur,planum quibusdam videtur,non esse per creaturas iurandum:
5 imò id iuramentum †ad speciem idololatriæ pertinere,etiā si iuratio vera sit:quandoquidem per hæc iuramenta constituitur in creaturis iuramenti finis, illíque reuerentia Deo debita exhibetur.Quod probare,quidā conātur authoritate Euāgelica Matth.c.5.quo in loco Iesus inquit, nolite iurare omnino,nec per cœlum,nec per terrā,quibus verbis, vt Hieronymꝰ asseuerat,nō prohibuit Christus iuramētū, quod per Deū sit,sed quod per creaturas præstatur,sic & eādem locum intellexit Innocentius Tertius Pontifex maximus in capitulo.Et si Christus.de iureiurādo. His accedit textus in capitulo,si quis per capillum.vigesimasecūda quæstione prima.vbi Pius Papa acerrimè increpat, ac reprehendit iurantes per creaturas,eósque puniēdos esse graui pœna cē sent.Idem constat in Authentica, vt non luxurient.contra naturam.qua quidē constitutione satis reprobatū extat, quod per membra Christi,aut Virginis beatissimæ,aut per creaturas iuretur.In contrarium adduci solet textus in cap.42. Genesis:vbi apparet Ioseph iurasse per salutem Pharaonis. Ad idē satis frequenter constat apud Christianæ religionis cultores per Euangelium,& per crucem iurari, & sanè id fieri absque offensa diuini numinis:cap.qui iurat.22.q.5.cap.si aliqua.22.q.1.cap.ego. N.de iureiurando.quod & alibi sæpissimè commemoratur.Ergo per creaturas iuramēta fieri possunt.nec inde vllum contrahitur peccatum. Hac ratione gl. in dict.cap.Et si Christus.versi.creaturam.scribit. iuramenta per creaturas fieri posse in casibus iure expressis:nō in aliis. Ea tamen resolutio non rectè difficultatem istam explicat:si quidem rationem veram omittit,ex qua quandoque licitū esse iudicetur iuramentum per creaturas. Idcirco agendum est de intellectu earum authoritatum, quas modo in huius quæstionis examen adduximus.Primū etenim locus ille.Matthæi cap.5.non ita indistinctè intelligendus est, vt Innocentius eum intellexit.Nam dupliciter per creaturas iurare contingit:vno modo constituendo in illis iuramenti finē,& exhibendo eis reuerentiam,quæ Deo debetur: & tunc species est idololatriæ,& blasphemiæ quædam:licet veritas iuratio ni subsit. Atque iuxta hunc sensum iuramenta per creaturas fieri non debēt:imò illicita sunt:maximaque ratione improbantur.Altero modo iuratur per creaturas referēdo eas in creatorem,cuius numen,& maiestas in illis existunt: seu qua ex parte à Deo ipso creaturæ sunt conditę.Hoc enim casu licitum est per creaturas iurare eo modo,quo licitum est per Deum ipsum iuramentum facere.Iuxta hunc sensum accipiendæ sunt authoritates,quibus probatur,licitum esse iurare per creaturas:quemadmodū tradiderunt Sanctus Thomas.2.2.q.89.art.6.Panormitanus,post alios in dict.cap.& si Christus.columna quarta.de iureiurand.& Selua in tractatu de iureiurand.parte prima.quęstione vltima.ſic,cùm quis iuramentum præstat per Euangelium. iurare intelligitur per Deum,cuius veritas in ipso Euangelio continetur.Item qui iurat per crucem,per ipsum iurat Deum,qui in eo ligno crucis mortem passus est pro redemptione humani generis. Illud autem iuramentum,quod fit per salutem principis, cuius meminit sacra historia dict.cap. quadragesimo secundo. Genesis.& l.si duo.§.vltimo.ff.de iureiurando.in vim potiùs execrationis adsumitur:quasi creatura adducatur,vt in ea iudicium diuinū exerceatur,& eius salus Deo obligetur:sicuti cum quis per propriam vitam, per filium suum, aut per aliā creaturam,quam admodum diligit,iurat.Quandoque salus Principis in vim iuramenti intelligitur adducta ad testimonium,vt tandem per Deum iuratum esse intelligitur, cuius in iudicio præcipuè vera principis salus consistit,& submitti tur:aut equidem iuratur per veritatem diuinę iustitiæ,ad cuius exequutionē Principes terrę constituuntur, vt Thomas in dict.art.6. interpretatur posteriorē sensum sequutus:execrationis verò sensus aptior est his iuramentis,nisi aliud sub iecta materia dictauerit.Nam creaturam iustitiæ Dei in confirmationem veritatis sic obstringimus, & obligamus, vt si aliter res habeat quàm affirmamus,Deus in illa creatura vlciscatur periurium nostrum.

Non oberit locus ille Matthæi capitulo quinto.quia verba Christi,quæ inibi referuntur,intelligi possunt de iuramēto,quod fit per creaturas secundum sensum priorem: nempe exhibendo eis reuerentiam,quæ Deo soli debetur,& contituendo in eis iuramenti vim,& finem.

Hoc etenim modo illicitum est per creaturas iurare: quemadmodum Hieronymus, Thomas, & alij interpretantur.

Aut planè sensus illorum verborum is est,vt Christus nos deterrere voluerit ab omni iurandi forma,siue per Deum,siue per creaturas:siquidē,vt author est Augustinus, ne quis arbitraretur, iuramenta quæ fiunt per creaturas, nō deberi Deo, admonuit nos Christus veritatis contrariæ, docens hæc esse vera iuramenta,& ideò ab eis abstinendum fore:ita quidem, vt quibus casibus per Deum iurare non licuerit, nec item liceat iurare per creaturas. Vnde argumentatur Christus Iesus à minori ad maius: prohibens etenim iuramenta per creaturas in Deum relatas, prohibet manifestè iuramenta per ipsum Deū.Nec tamen ex hoc statim sequitur,non esse licitum iurare indistinctè:nam dubitationē istam paulò post dissoluemus.

6 Id verò,quod adduximus ex capitul.si quis per capillum, ita erit intelligendum,vt sciamus blasphemiam †esse iurare, per pudenda membra Christi,aut Virginis Mariæ,hæc nanque iuramenta non possunt fieri absque maxima iniuria diuini nominis.Blasphemia siquidem est propriè vituperium, aut conuitium cum diminutione honoris diuini:vt explicat *Hugo* de sancto Victore,libro de Fructu carnis & spiritus. capit.sexto.de quo in hac prima huius operis parte aliquid inferius tractabitur.Igitur & si Christus re vera habeat illa membra pudenda,vt quilibet alius verus & integer homo:eaque ratione illa nominantes minimè mentiantur:tamen dum illa in Christi ignominiam,& vituperium nominant, volētes ex ipso modo pronuntiandi innuere,aliquid esse in Christo ignominiosum,& vituperabile,blasphemi veri sunt: & ideò grauissimis pęnis puniuntur in dicto cap. si quis per capillū. & præsertim in dict. Authentic.vt non luxurient.contra naturam,quo pœna mortis imponitur. Quam constitutionē, ita intelligit Ioannes de Selua in tractatu de iureiurādo.parte primā,quæstione vltima.qui eam pœnā mortis locum habere censet aduersus eos,qui per membra Christi inhonesta iurauerint:cū eaiuratio manifestā blasphemiā habeat:quod etiam probatur à multis alijs,quorum mētio statim fiet,maximè iurationem istam per membra inhonesta Christi blasphemiam esse deducit ex blasphemiæ definitione Alfonsus à Castro lib.primo.de iusta hæreticorum punitione.ca.duodecimo.Non me latet quibusdam visum esse,blasphemiam cōmitti aduersus maiestatem diuinam,si quis per Dei,aut Virginis matris membra quæcunque,etiam honesta iurauerit: quod sensit glossa in capitulo secūdo.de maledicis.dum allegat textum in dicto capitul.si quis per capillum. Bartolus in dicta Authentica,vt non luxurient.contra naturam.Alexander consi 233.libro sexto.Hanc tamen opinionē ipse tūc solùm admitterē,vbi quis esset consuetus his vti iurationibus: nam eo casu propter cōtemptum satis præsumptum diuinę maiestatis,existimarem eum blasphemū esse,& puniendū fore graui pœna,quæ in d.authē.statuta est,secundū Petr.Cyn. Bal.& Salicet.in l.secunda.C.de rebus credito. & iureiurando.Baldus in l.secunda.C.ad legem Iuliam maiestatis. Anania in dicto cap.secūdo.de maledic. col.octaua. & Nicolaus Boerius decisione 301.num.vndecimo.Imò fortassis nec illius Authenticæ cōstitutionis pœna,nec item per leges Regias statuta cōtra blasphemos in praxi,obtinebit in eos,qui per membra Christi,etiā pudenda iurauerint:tametsi grauiter simè sint arbitrio iudicis puniendi.Nā & Syluester in verbo, iuramentum.secunda quæstione vlt.censet non esse veram blasphemiam:sed fictam,& virtualē,si quis per inhonesta mē bra Christi iurauerit,licet secundum eum mortaliter peccauerit.Iuratio verò per membra honesta Christi,si desit contemptus,& consuetudo iurandi:non est mortale crimen:sed veniale,vt colligitur ex Angelo,verbo,iuramētum.3.q.duodecima.quod probatur in dictis capit.si quis per capillū. vbi pœna imponitur ita iurantibus:ex qua signum maximū est, eam iurationem cnlpam habere.Quanuis Syluester nullum esse in hoc peccatum existimet,si absint contemptus, & irreuerentia:idem tenet Florentinus secunda part.titu.decimo. cap.quarto.in principio.Hæc autem de praxi diximus existimantes nihilominus proteruos istos,qui per membra Christi maximè inhonesta iurauerint,seueriſſimè puniendos fore.Si quidem Carolus Cæsar lege lata in Toletano cōuentu Anno vicesimoquinto sanxerit,pœnas statutas aduersus blaspemos per Pragmaticas constitutiones,debere obtinere,& infligendas esse contra iurantes per membra Christi,& Deiparæ Virginis.Verum in hac quæstione obseruandum est,iuramentum præstitū per creaturas eo modo, & sensu,quibus à iure reprobatur:nempe exhibendo ipsis creaturis reuerentiam,nihilominus seruandum fore iuramenti ratione:sicuti probat textus in dicto capitulo, & si Christus. versiculo, & quanuis.

Vnde adnotarunt Abbas,&alij,iuramentum seruandum esse,in vim iuramenti,etiam si fiat eo modo,quo iure prohibitum est. Idem notat ipse Panormitanus in cap.secundo.de arbitr. hanc conclusionem inducens ad intellectum Authent.decernimus.C.de arbitr. quæ licet iuramentum fieri prohibeat,non tamen ex hoc tollit iuramenti vim,quam id habet ex lege naturali,& diuina,quo ad rationem periurij, idem dicendum erit in eo casu,qui traditur à Taurina constitutione 67. cuius paulò antè mentionem fecimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

textus tamen in dicto cap.& si Christus planè procedit quā tum ad hanc conclusionem, si iuramētum fiat per creaturas relatas in ipsum creatorem. Hoc etenim in sensu verum cōstituitur iuramentum, quod & rationē periurij habet, si non fuerit seruatum: quemadmodum constat ex his, quæ paulò antè diximus, sic & iuramenta præstita per Deum ipsum, aut per diuorum reliquias ad ipsum Deū relatas, aut per sancta Euangelia: etiam si à iure prohibeantur, quandoque ob specialem rationem, quæ non pertinet ad iustitiam, nec veritatem, comites scilicet iuramēti: de quibus aliàs: nihilominus iuramenta censentur, vimque iuramenti habent quo ad periurij notam. Etenim quanuis prohibitum sit, iuramentū fieri super aliqua re sacra ob aliquam specialē causam, quæ legislatorem ad eam prohibitionem induxerit: tamen si fiat, rationem habet periurij, si falsum fuerit, quod sub iuramento asseueratur: vel non fuerit ipsius promissionis seruata fides. Hoc enim in dicto cap.& si Christus. satis probatur. Imò & si absque iudicio iuramentum fiat assertorium, periurium ex eo cōstabit, si fallitas iurationi subsit. Quòd si per creaturas iuratum fuerit exhibendo eis reuerentiam illam, quæ soli Deo debetur aut in eas dirigendo iuramenti finem: tunc aliter erit res definienda, quando quidem hoc iuramentum ad idololatriam pertineat, sitque par omnino his iuramētis quæ per falsos deos præstātur. cap. si quis. 22.q.1. Idcircò quæritur, an iuramentum per falsos †deos factum, sit seruandū, & rationem habeat veri iuramēti quo ad periurium, & alios iuris effectus? & sanè, quòd Christianus iurās per falsos deos & si grauissimè peccet, teneatur id iuramentū seruare: notāt Innocent. Panormitanus. col. vlt. & alij in dicto cap. & si Christus. Alexand. in l.3. §. vlt. ff. de iureiuran. Ioannes de Selua in tracta. de iureiurand. q.1. ad finem. pro quorum sententia induci solet ex diuo Augustino sermone 28. de verbis Apostoli. textus in cap. ecce dico. 22.q.5. in hæc verba: Ecce dico charitati vestræ, & qui super lapidē falsum iurat periurus est. Vnde hoc dico: quia multi etiā in hoc falluntur: & putant, quia nihil est per quod iurant, non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es: quia per id, quod sanctum non putas, falsum iuras, si tu illud sanctum non putas, sanctum puta, cui iuras: non enim quando iuras, tibi aut lapidi, sed proximo tuo iuras: homini iuras ante lapidem, sed nunquid non ante Deū? non te audit lapis loquentem: sed punit Deus te fallentem. Hactenus Gratianus ex Augustino, ad cuius canonis aut decreti intellectum duo sunt consideranda.

[manuscript margin note:] 29 Parl. lib. 2 + 7 vr. quest. cap. 4 comp. 6.

8 Primum quidem, †quid Augustinus senserit, dum mentionem fecit iuramenti, quod super lapidē fit? & sanè apud Gētiles omnium iuramentorum sanctissimum erat, Iouem lapidem iurare: inde sumptum vt quidam interpretantur, quòd in prisco feriendi fœderis ritu Pater patratus manu tenēs lapidem conceptis verbis iuraret, & tūc suem lapide feriret dicens, si fefellero, Iouē cæterósque deos precor sic me feriāt, vt & ego hodie porcum hunc silice percutiam: aut in populum Romanum ita conceptis verbis: si populus Romanus prior defecerit publico cōsilio, tu Iupiter illum sic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam. Statimque Pater patratus porcum saxo silice percutiebat. quemadmodum author est Tit. Liuius lib. 1. ab vrbe condita Decadis primæ. Idē Liuius lib. 21. agnum in hoc iuramento percuti refert: ita scribens de Annibale, præmiaque militibus promittente: eaque vt rata scirent fore, agnum læua manu, dextra silicem retinens, si falleret, Iouem cæterósque precatus deos ita se mactarent, quemadmodum ipse agnum mactasset: & secundum precationem caput pecudis saxo elisit. Huius iuramenti meminere Aulus Gelius libro primo noct. Atti. capitulo vigesimoprimo, Iouem, inquiens, lapidem quod sanctissimum iusiurandum est habitum, paratus sum ego iurare, Vergilium hoc nunquam scripsisse. Marcus Tullius libr. Epistola septima ad Trebatium. Epistola duodecima scribens, quomodo autem tibi placebit, Iouem lapidem iurare: cùm scias iratum esse Iouem nemini posse? Item Apuleius in Sermone de Deo Socratis quid igitur inquit: iurabo per Iouem lapidē Romano vetustissimo ritu? Alijs placet huius iuramenti originem deduci ex eo, quod olim apud Romanos iuraturi per Iouem lapidem, tenere silicem solebant: eiusmodi ferè verba pronuntiantes: si sciens fallo, qui me despicit, salua vrbe: arceque: bonis eijciat, vt ego hunc lapidem. Statim autem lapidem proijciebat. Cuius quidem ritus author est Festus Pompeius. cui conuenit mirum in modum Polybius ita scribens: Ergo inquit Carthaginenses deos patrios iurati sunt. Deinde Romani per lapidem secundum vetustissimum ritum Martis: Quirinique numinibus additis iusiurādum præstiterunt. Ritus verò lapidis fuit huiusmodi: Fecialis sumpto in manibus lapide postquam de fœdere inter Patres cōuenerat, hæc verba dixit: si rectè, ac sine dolo malo hoc fœdus atque hoc iusiurandum facio, dij mihi cuncta præstent felicia. Sin aliter aut ago, aut cogito, cæteris omnibus saluis ipse peream, vti lapis hic de manibus meis decidet. Nec plura locutus manu lapidem excussit. hæc apud Polybium libro tertio apud quem non per lapidem: sed per Iouem lapidem: & iterum. Ritus verò iuramenti per Iouem lapidem: non ritus lapidis: legendum censeo ex Gellio, Cicerone, & Apuleio. interpres Latinus fortassis legit apud Græcum codicē: Διάλιθον cum legendum sit Δία λίθον. id est Iouem lapidem. Huc pertinet locus subobscurus apud Ciceronem libr. septimo. Epistol. epistola prima ad Marium: cuius hæc sunt verba: deliciæ verò tuæ noster AEsopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret: is iurare cum cœpisset, vox eum defecit in illo loco, si sciens fallo. His accedit Plutarchus in Sylla, vbi L. Cinnæ cōsulis meminit. Is, inquit, Capitolium ascēdens, lapidemque manu tenens, iuratus est sibi: deinde præsente multitudine imprecatus est, nisi amorem in illum, beneuolentiamque seruasset nō secus ex vrbe extrudi, ac lapis è manu, & lapidem abiecit in humum. Hæc Plutarchus. Igitur ex his apparet quid apud Augustinum sit, per lapidē aut super lapidem iurare.

[manuscript note:] v. Parl. lib. 2. var. quest. cap. 4 comp. 6. n. 9.

Alterum, quod ad prædicti capituli intellectum attinet ex eodem Augustini sermone deducitur. apud quem in his codicibus, qui modò quam emendatissimi circunferuntur, aliter locus ille legitur, quàm apud Gratianum. Et ecce, inquit Augustinus, dico charitati vestrę, Et qui per lapidem falsum iurat, periurus est: vnde hoc dico? Quia multi & in hoc falluntur & putant, quia nihil est, per quod iurant, non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es: quia per id, quod sanctum putas: falsum iuras. Sed ego illum sanctum non puto. Sanctū puta cui iuras: non enim quando iuras, tibi aut lapidi iuras: sed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem: sed nunquid non ante Deū? Nō te audit lapis loquentē, sed punit te Deus fallētē. Hactenus Augustinus, qui aduersus iurātē per falsos deos, vt eum periurum esse conuincat, argumentatur, à diuisione, aut à sufficienti partium numeratione, duos casus cōstituens, vnum quidem cum is: qui iurat per lapidem, vel falsos deos, putat sanctum esse id, per quod iurat: alterum vbi iuramentum præstans non putat sanctum esse id, per quod iurat. Et in vtroque casu censet periurum esse. qui falsum iurauerit: in primo quidē quia falsum iurat, per id, quod sanctū putat: in secundo ex eo quòd falsum iurat per id quod sanctum putat is: cui iurat: vel quia existimare debet illum, cui iurat, sanctum esse quo ad iuramenti & promissionis executionem. Vnde ipse opinor apud Gratianum deprauatam esse Augustini literā: quæ vtcunque sit: probat periurum esse eū, qui per falsos deos iurauerit: atque ideò in iuramento promissorio vera erit Doctorum sententia, dum ipsi opinantur, iurantem per falsos deos, teneri ad iuramenti obseruationem.

Eandem opinionem plurimùm coadiuuat text. in cap. mouet te. 22. quæst. 1. ex eodē Augustino in epistola ad Publico
9 lam†, Epistola quidem 154. cuius hæc sunt verba iuxta ipsius Augustini textum: Mouet te certè, vtrùm eius fide vtendum sit, qui vt eā seruet per dæmonia iurauerit: vbi te volo priùs considerare, vtrùm si quispiam per deos falsos iurauerit, se fidem seruaturum & eam non seruauerit, nō tibi videatur bis peccasse? Si enim tali iuratione promissam custodierit fidem, ideò tantùm peccasse iudicaretur, quia per tales deos iurauerit: illud autem nemo reprehenderet, quia fidem seruauit. Nūc verò, quia iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit quod nō debuit, bis vtiq; peccauit. Ac per hoc qui vtitur fide illius, quē constat iurasse per deos falsos, & vtitur non ad malam rem, sed ad licitam & bonam, nō peccato eius se sociat, quo per dęmonia iurauit: sed bono pacto eius, qui fidem seruauit. Hæc Augustinus, quē referre libuit, quia apud Gratianum aliquot eius verba fuere mutata.

Attamē hac authoritate constat, seruandum fore iuramētum, quod fit per falsos deos. Imò & illud ex eo loco deducitur, non peccare eum, qui ad confirmandam simplicem cōuentionem exigit iuramentum abeo: qui per falsos deos iuraturus est: nempe ab infideli. Qua ratione motus scribit Angelus in Summa: verbo, superstitio. §. 13. posse quempiam absque peccato vti alterius maleficio ad tollendum malum ab alio vel à se, modo ille maleficus paratus sit artem illam exercere: sicuti potest fidelis ab infideli: quem certò scit per falsos deos iuraturum, exigere iurationem ad confirmationem pacti simplicis. Verùm opinionem istam Angeli falsam esse censet Syluest. verbo, Maleficium. q.8. dicens opinionem istam esse valde absurdā & periculosam: nec posse commodè iure defendi. Cùm petitio ista, aut vsus huius operæ sit directè cōsensus in peccatum: quia per illud maleficiū aliter tolli malum non potest, quàm cum peccato mortali: sicut manifestum est. Nam quisquis ab alio petit vt faciat id quod sine peccato facere non potest, peccat: quia sic petens consentit iniquitati alterius, inducēdo illum ad peccatum. Nec vllā habet excusationem à peccato, petens, vt alter maleficio vtatur, quòd maleficus ille, à quo petit paratus erat ad cuiuscunque petitionē maleficium operari. Etenim & si ille paratus esset, non tamē hoc particulare maleficium fuisset operatus, nisi ille petijsset. Vnde euidenter apparet, illius petitionem causam fuisse proximam, quòd maleficus ille illud in specie maleficiū commiserit. Si quidem si petens non fuisset, maleficus non fuisset illud particulare maleficiū operatus: & illo petente fecit: ergo ille petens fuit causa, quòd alius maleficium perpetraret. Idcirco illum peccare conuincitur, quia alium ad peccatum induxit, & proximam peccati causam dedit. Sic denique Angeli sententia improbatur: aduersus quem contrarium tenuere Ioānes Maior in Quarto senten. distin. 34. q.2. col. 8. Caietanus in opusculis quæst. de maleficijs. & eruditissimè Alfonsus à Castro libr. 1. de iusta hæreti. punitio. cap. 15. quibus parū oberit text. in dict. capit. mouet te. Quia ille qui petit ab infideli, quòd simplex pactū iuratione confirmet, non equidem petit quod id iuramentum per falsos deos fiat. Sed petit iuramentum, quod ab altero potuisset legitimè per verum Deum præstari: cùm res licita petita fuerit. Si autē infidelis per falsos Deos iurat, culpa est ipsius iurantis, non autem iuramentum exigētis: quia is, qui exigit, id petit ab illo, quod ille, si vellet, benefacere potuisset, Quod si quis ab infideli petierit, vt is per falsos deos iuramentum præstet, peccaret dubio procul petens id, quod apertè peccatum est. Sic qui petit mutuam pecuniam ab eo, quem scit aliter quàm sub vsuris non mutuaturum, non peccat. Quia rem petit, quæ non solùm sine peccato, sed & cum merito fieri potest. Si autem vsurarius non vult dare mutuū sine vsura, culpa est ipsius vsurarij: non autē petentis, qui petit ab altero quod ille si vellet sine peccato, & cum merito facere posset. Nam si petijsset quis mutuam pecuniam sibi dari sub vsuris, certè peccaret: qua de re tractauere Caieta. 2.2.q. 78. art. 4. post Sanctum Thomam ibi. Adrianus quodlibet. 3. art. 2. Syluest. verb. vsura. vlt. col. 2. Abb. Anania, & Cardina. in capit. super eo. de vsuris. Fit igitur ex præmissis satis manifestum, seruandum fore iuramentum, quod fuerit factum per falsos Deos.

Ego sanè quoties iuramentum fit ab infideli, nō quidem per falsos deos, sed per Deum creatorem cœli & terræ, quē naturali lumine cognouit, quanuis à lege Euangelica is alienus sit, existimo hanc iurationem verum iuramentum esse, eiusque ratione periuriū committi, si vel falsum iuretur, vel quod promissum sit, non fuerit seruatum. Fit etenim hoc iuramentum per verum, non per falsum Deum: atque ideo veram iurisiurandi religionem habet. At si iuramentū fiat per falsos deos, quos veros esse existimat qui iurat, idē erit. Quia & iuramētum istud vim habet, ac rationem periurij propter opinionem illius, qui id iuramentū præstat: quod Diuus Augustinus planè fatetur in dicta Epistola ad Publicolam, & in dicto sermone 28. cap. ecce dico. 22.q.5. verùm si iuramentū fiat per falsos deos ab eo, qui prorsus censet eos deos falsos esse, tunc iuramentum hoc veram rationem iuramenti non habet. nec verè periurium in hac specie constitui potest. Deficit equidem iurisiurandi propria definitio: quādoquidem, nec re, nec opinione diuinum hic aduocetur testimonium. Nam quod Augustinus censet in dicto cap. ecce dico, in secūdo distinctionis membro, nō pertinet ad verum periurium, sed potiùs ad simplicis promissionis, & fidei violationē, quę peccatum est, & sanè grauissimum: cùm proximus iniquissimè decipiatur. Qua ratione communis opinio iuxta distinctionem istam erit intelligenda. Nec Christianus minimè errans intellectu circa diuinum numen Dei maximi humani generis redemptoris, si per Iouē iurauerit, periurus erit, etiā si nec promissionem custodierit, vel falsum tali testimonio dixerit: nec iuramentum istud eas vires habebit, quæ per leges, aut Canones iuramentis tribuuntur. Qualiter verò iurare debeant, aut cōsueuerint infideles, explicat Regia lex 19. cū sequentibus tit. 11. part. 3. His omnibus adijciēdū est, nō esse omnino certū quod Diuus Augustinus ad Publicolā in dict. Epist. cętesimaquinquagesimaquarta scripsit, & à Gratiano relatum est in dicto cap. mouet te. 22. quæst. 1. dicens, minus malum esse per Deū falsum iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter. Hæc etenim sententia rectè defendi non potest: cum iuramentum præstitum per falsos deos ad idololatriam pertineat, eaque iuratio crimen idololatriæ sit: quod peccatum aduersus primum præceptum Decalogi cōmittitur: cuius transgressio maiorem culpam habet, quàm secundi præcepti de iuramento violato. Ex eo quidem, quo maior fiat, & atrocior iniuria Deo ab eo, qui illum negat esse verè vnum Deum, quàm ab eo, qui contra eius dignitatē eum in falsum testimonium adducit. Est etenim prius crimē contra ipsius Dei propriā substantiam. Nec cuiquam dubiū esse poterit, isthæc iuramenta, quæ per falsos deos fiunt ad idololatriæ crimen omnino pertinere: sicuti probatur Hieremiæ cap. 5. apud quem Deus filijs Israel improperat, quòd ab eo veluti Apostatę defecerint & iurauerint in ijs, qui non erāt dij. Idem tradit Chrysostomus in imperfecto, dicēs: Idololatram se facit omnis, qui per aliud à Deo iurat. Ex quibus & alijs: satis eruditè hanc sentētiam Augustini sic examinat Dominicus à Soto in tracta. de cauendo iuramētorum abusu. par. 1. capit. 6.

Postremò, nec illud est prętermittendum: quòd periurium propriè minimè committatur ab eo qui peruersè per falsos deos iurat. Ex hoc etenim quòd peruersa iuratio sit: non cōtrahitur periurij crimen, nisi vel falsitas subsit vel fides ipsa violetur: quemadmodū in specie admonet Diuus Thomas. 2.2.q.98. artic. 1. ad secundum. Nam si comites huic iurationi accesserint: nempe veritas, iustitia, & necessitas: etiam si sit iuramētū hoc peruersum, quia per falsos deos pręstitum fuerit, censeri: atque hæc quidem dicta sint de iuramentis, quæ per creaturas, aut per falsos deos fieri solent.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum quo ad eius vim, & iuris effectus, maximè differt à simplici loquela & promissione, quæ iurata non fuerit.*
2 *Fidei interpositio, an sit iuramentum.*
3 *An ex iuramento promissorio nascatur obligatio, & actio competat iure Pontificio.*
4 *Quid de iure Ciuili?*
5 *Intellectus ad l. Si quis pro eo. ff. de fideiussoribus.*

§. SECVNDVS.

OCTAVO EX eadem iuramenti definitione apparet, quod discrimen sit inter simplicē loquelam, & iuramentum. Etenim si consideremus propriam iuramenti naturam, & conditionē, veramque substantiam, quę ex diffinitione colligitur, proculdubio manifestum erit, simplicem loquelā à iuramento differe, ex eo præsertim quod in simplici loquela nullum sit diuini nu
1 minis testimoniū: †at in iuramento semper assertio, & promissio contingant diuino numine in testē aduocato: atque ideò iure Pontificio, & Cæsareo multi competunt effectus iuramento, quos nequaquam habet simplex promissio: sicuti constat in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vēdit. ca. cum contingat. cap. debitores. de iureiur. & alijs plerisq; in locis. Nam & doctores quidam diligenter conati sunt plures iuramenti effectus vnum in locum congerere, vt manifesta esset tanta vis iuramenti. Quibus omnibus obijcitur text. in c. iuramenti. 22.q.5. quem Gratianus ex Chrysost. trāstulit in hęc verba: Iuramenti huiusmodi causa est, Quia omnis qui iurat, ad hoc iurat, vt quod verū est loquatur. Et ideò Dominus inter iuramētum & loquelā nostram, nullam vult esse distantiam: quia sicuti in iuramento nullam conuenit esse perfidiam, ita quoque in verbis nostris nullum debet esse mendacium: quia vtrumque, & periurium & mendacium diuini iudicij pœna damnatur. Hæc Gratianus ex Diuo Chrysostomo. Vnde colligitur, apud Deū nullam differētiam constitui inter simplicem loquelam & iuramentum. Idem probatur in cap. querelam. nè prælati vices suas. Sed tamē hæc dubitatio poterit aliquot modis satis congruè & verè dissolui.

Primùm etenim verum est iuramentum, & simplicem promissionem, atque assertionem parem vim habere simpliciter quo ad obligationem: nam sicut tenetur quis seruare promissum cum iuramento, ita & absque iuramento factam pollicitationem custodire debet. Sic quē admodum non licet falsum dicere, nec periurium com-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittere per iuratam adſertionem:ità nec licitum eſt menda
cium dicere:vtroque etenim caſu peccatum committitur.
quod probatur in dicto cap.iuramenti.22.q.5.Non tamē eſt
par ratio iuramenti,& ſimplicis promiſſionis,aut aſſertionis
quo ad fractionem,&violationem:ſiquidem grauius peccat
qui frangit iuramentum,aut non cuſtodit promiſſionem iu
ratam,vel falſum ſub iuramento adſerit,quàm qui ſimplicē
violat promiſſionem,vel mendacium ſimplex dixerit:atque
ideo grauiori pœna prius delictū, quàm poſterius punitur:
gl.in capit.penultim.de iureiurand. Cuius quidem diſcrimi-
nis manifeſta ratio eſt ob diuinū teſtimonium,quod vel cō-
tēnitur,vel falſæ aſſertioni adijcitur:ſicuti Thomas explicat
ſecunda ſecundæ.q.89.art.8. Qua quidem ex cauſa conſtat,
periurium ſemper eſſe mortale peccatum ſiue in re graui, ſi-
ue in re leui,prout ſuperiùs in hac ipſa Relectione adnotaui-
mus.§.præcedenti nu.4.varijſque pœnis puniendum fore in
republica Chriſtiana, de quibus inferius in ſpecie tractabi-
mus.At in ſimplici promiſſione,vel aſſertione non iurata,&
ſi peccatum contingat,id tamen non pertinet præcipuè ad
irreuerētiam Dei,ſed ad iniuriam hominis, qui inde fallitur.
Huius rei teſtis eſt Sophocles ità de iuramēto ſcribens apud
Ioann.Stobæū,Sermone 25.Appoſito iureiurando, cautior
& diligentior animus fit.À duobus enim ſibi tum cauet, &
nè lædat amicos,& ne peccet in deos.Elegantiùs diſcrimen
iſtud inter ſimplicem promiſſionem,& iuramentum conſti
tuit apud Ouidium Acontius ad Cydippen.

Promiſit pater hanc,hæc adiurauit amanti:
Ille homines,hæc eſt teſtificata Deam.
Hic metuit mendax,ſed & hæc periura vocari,
Num dubitas hic ſit maior,an ille metus?

Ex quibus conſtat,& in falſitate ſimplicis adſertionis pecca
tum contingere,vt & contingit in falſitate iuramenti,ſeu iu
ratę adſeuerationis.Itē in fractione ſimplicis promiſſionis ſi
militer peccatum committi, ſicut & in violatione iuramen
ti:ſed tamen in priori caſu peccatum hoc eſſe mendacium
ſimplex:vel non ità graue crimen:quia homo fallitur:in po-
ſteriori eſſe periurium atque peccatum grauius quidē: quia
Deo fiat irreuerentia.

Secundò aliter poterit diſcerni authoritas illa quæ à Gra
tiano adducitur in dict.cap.iuramēti.vt ea minimè obtineat
quoad vinculū:neque enim tantum fit differentia inter ſim-
plicem loquelam & iuramētum, quo ad grauitatē criminis
ab eo commiſſi qui peierat vel fidē frāgit:ſed etiam quo ad
ipſum obligationis vinculum.Nam obligatio quę oritur ex
conuētione iurata,plures effectus ſortitur,& habet,qui ſim
plici conuentioni minimè cōpetūt. Quos denique effectus
iuris vtriuſque Doctores paſſim tradidere multa cōuentio-
nibus iuratis tribuētes,quæ nequaquā ſunt promiſſionibus
ſimplicibus concedenda,quod notatur in cap. conſtitutus,
de reſcript.Et præſertim per Antoniū Corſettum in rub.de
iureiurādo.Marcū Antoniū de Baueria in tractat.de viribus
& virtute iuramenti.Et hi effectus his contractibus compe-
tunt,qui etiā abſque iuramento validi ſunt cenſendi,& vim
habent efficacē:atque ità hanc interpretationē deduximus
ex gl.in dict.cap.iuramenti.gl.& Panormitan.in dict.cap.pe-
nultim.de iureiurād.Abbas in procemio Gregorius.col.vlt.

Tertiò adhuc maximū diſcrimen cōſtituitur inter ſimpli-
cem loquelā,& iuramentū in contractibus,qui alioqui inua
lidi iure cēſentur,vel poſſunt aliqua actione reſcindi.Hi ete-
nim vel ratione iuramenti validi omninò cēſentur,nec poſ-
ſunt vlla actione retractari:cap. cùm cōtingat. de iureiuran.
cap.quanuis pactū.de cuius interpretatione modò agimus.
Et auth.Sacramenta puberū.C.ſi aduerſ.vendit. Quādoque
ſanè ratione iuramēti cōtractus adhuc inualidus,nec robur
adſumens à iuramento,reſcindi nō poteſt,nec ad eius reſciſ
ſionē agendū eſt,donec obtēta fuerit abſolutio à vinculo iu
ramēti.quod patet in promiſſione ſoluēdi vſuras, quæ etiā
iuramento præſtito adhuc inualida eſt, & iniquè extorta:&
tamē promiſſor tenetur vſuras ſoluere, vel abſolutionem à
iuramento præſtito petere,& obtinere:cap.debitores.cap. 1.
de iureiurādo.Quorū intellectū latiùs tradidimus lib. 1. Va-
riar.Reſolutio.cap.4. Sic & in iuramēto per metū præſtito,
quāuis id nō cōfirmet cōtractū,nec fit ex eo tandē cōmodū
adquirendū:nihilominus iurās tenetur id ſeruare, vel ab eo
abſolutionē petere,& obtinere. Quia abſque ſalutis æternæ
interitu poterit iurans quod promiſit cū iuramēto ſeruare:
capit.ſi verò.capitulo verum.de iureiurand.cuius quæſtionis
reſolutionem tractauimus in dicto cap.4. & in Epitome de
ſponſalibus.2.part.cap.3.§.5.numero ſecundo.tandē ſi in his
caſibus iuramentum omiſſum fuiſſet, dubio procul ſimpli-
ces promiſſiones parum prodeſſent,nec vllum haberēt effe-
ctū:atque ideo & in hoc maximè differt iurata promiſſio à
ſimplici:quod notāt Abbas & Feli.col.2.in dict.ca.debitores.

Nonò ab eadem definitione deducitur quæſtionis illius
reſolutio,qua quæritur,an interpoſitio fidei ſit iuramētum?
Quidam enim exiſtimarunt,fidei interpoſitionem iuramen
tum eſſe:atque ideo aſſertionem per fidem promittentis cō
2 tingentes†,iuratas ex eo cenſeri,quòd ſub fide proceſſerint.
Vnde ſubſequitur violatores fidei periuros eſſe:quod adno-
tarunt gloſſ.Abb.& Docto.in cap.querelā.per tex.ibi,nè præ
lat.vices ſuas.idem Abb.& Felin.in cap.querelam. de iureiu-
rando.Archidiaco.in Summ.22.q.1.quorum ſententia huic
innititur rationi:Quòd fides iuxta eius propriam ſignifica-
tionem ad rem ſacram pertineat. Deinde eadem ſententia
probari videtur in dict.cap.querelam. nè prælati vices ſuas.
Sed denique in ſpecie,& expreſſim Archidiacō.in dict.Sum
ma paria facit quòd iuramentum fiat per rem ſacram,& per
fidem.Verùm idem Archidiaco.in capit.iuramenti.22. q.5.
& in cap.1.de ſepultu.in 6.quāuis velit,ac ſenſerit promiſſio
nem factam per fidem iuratam eſſe,tamen nō cēſet eſſe per-
iurij pœna ordinaria puniendum fidei violatorem , vt planè
puniretur qui iuramētum per rem ſacram præſtitum violaſ-
ſet.idem ſenſit gloſſ.in cap.penult. de iureiurand. Imò eo in
loco Bernardus notat,non eſſe verè iuramētum illud,quod
fit ſub fidei commemoratione:ſicuti conſtat ex his, quæ in
proxima illatione diximus.hoc ipſum notat Rota antiqua
138.Et ſanè controuerſiam iſtam exiſtimamus diſtinctione
quadam dirimi omnino poſſe.Siquidē fides iuxta duplicem
ſenſum hac in parte conuentionibus accedere poterit. Aut
etenim adſumitur pro fide humana,quam & Gentiles,Tur-
cæ,ac Sarraceni ſeruare tenētur iure naturali gentium, item
pro fide nobilitatis, quę eam ſignificat fidem,quam nobiles
præ cæteris in humanis conuentionibus præſtare ſolent, &
debēt.Et profectò in his caſibus promiſſio,vel aſſertio facta
ſub mentione fidei:per fidem inquam,non inducit iuramen
tum:nec vim,aut religionem eius habet quo ad periurium,
nec quo ad alios iuris effectus.Cuius concluſionis ea eſt irre
fragabilis ratio,quòd iuramenti propria natura verè exigat,
id per Deum,vel ſacram rem præſtari: quemadmodū in defi
nitione dictum eſt.Idcirco quoties fides humana expreſſim
conuentionibus acceſſerit,nihil ibidem ſacrum in teſtimo-
nium adducitur:eaq; ex cauſa nullum adeſt pactis eiſdem iu
ramentum.Sic equidem procedit,& intelligenda eſt ea ſen-
tentia,quæ dictat,fidei interceſſionem cōuentionibus acce-
dentem,non efficere iuramentum,nec eius vim, aut religio-
nem habere.Quamobrem ſi quis contractum aliquem fece
rit,quem expreſſim fide humana,vel ea,quę nobilitatis iure
ac titulo paſſim cōuentionibus accedit,ſeruare promiſerit,
non cenſebitur ex hoc contractus hic iuratus,nec iuramēti
priuilegia obtinebit.Quandoque verò fides in pactis,& con
uentionibus intercedit in eo ſenſu,quo pro virtute Theolo
gica adſumitur:& tunc iuramentum,eiúſque veros effectus
inducit.Quia vt res ſacra in teſtimoniū adducitur: atq; ideo
iuramētum propriè dicetur,ſi quis per fidem Chriſtiani,aut
per fidem Chriſti aliquid aſſeuerauerit,aut ſeruare promiſe-
rit.Quam equidem diſtinctionē ipſe colligo ex Andrea Al-
cia.in rubr.de iureiurand.nu.5.Dominico à Soto in Relectio
ne.de iuramento.parte 1.cap.4.& ex his,quæ traduntur per
Felin.in cap.2.de ſponſalib.nu.15.& Caieta.2.2.q.89. artic.6.
vbi ſcribit,fidei interpoſitionem,id eſt promiſſionem factā
per fidem,non eſſe iuramentum:quia fides tūc non adſumi-
tur pro virtute Theologica.Vnde ſenſit,fidei mentionē quo
ties ea pro virtute Theologica adſumpta fuerit,& promiſſio
nibus aut aſſertionibus in teſtimonium acceſſerit,iuramētū
efficere.Addit tamen eleganter idem Caietan.in dubio intel
ligendam eſſe hanc promiſſionem de fide humana: non de
fide,vt ea eſt virtus Theologica.Fit igitur ex his ſatis perſpi
cua huius quęſtionis reſolutio,quæ notanda eſt ad effectus
veri iuramenti,& ad periurij pœnas vtroque iure ſtatutas.

Decimo,omnibus his,quæ circa iuramenti cognitionem,
& definitionem dicta fuere,amuſſim conſideratis,ſtatim ſe-
ſe offert diſputatio.

An ex iuramento actio & obligatio oriantur?Etenim ra-
3 tioni conſonum eſt,quod in tāta iuramenti religione†,quæ
diuinam maieſtatem teſtem habet, actio , & obligatio ſta-
tim oriantur. Hoc probare videtur text.in capitu.cùm con-
tingat.de iureiurando.&in hoc capitu.quanuis pactum.Qui
bus ſatis manifeſtum eſt, contractus alioqui inualidos , &
quibus nulla efficax actio nec obligatio competit , ita vali-
dos fieri iuramenti religione , vt ex eis obligatio & actio
orian

oriantur.Idem deducitur ex cap.debitores. & cap. 1. de iure-
iurand.vbi iuramentum de ſoluēdis vſuris adquirit vſurario
obligationē alterius,& actionem ad petendas vſuras,niſi vel
abſolutio Epiſcopi,aut remiſſio vſurarij acceſſerit. Ad hæc
item facit gl.memorabilis in cap.quoties cordis oculos.1.q.
7.quæ ſenſit iuxta quorundā intellectum, ex iuramēto obli-
gationem & actionem oriri. Quod ea ratione cōprobatur:
quia iuramentum omnino ſeruandū eſt,quoties id non ten
dit in vinculum iniquitatis,nec ſalutis æternæ diſpendiū in-
ducit.Quibus denique rationibus ſunt qui opinentur, iure
Pontificio ex iuramento obligationem,& actionem oriri:vt
tandem ſi quis iureiurando polliceatur ſe daturū, aut factu-
rum aliquid nulla cauſa expreſſim nominata, nihilominus
ex hac promiſſione oriantur obligatio,& actio.Quod verū
eſſe cēſent Ioan.Andr.& Hoſtien.in cap.cùm veniſſent.de in
ſtit.Bart.in l.ſi quis pro eo.ff.de fideiuſſor.col.2. Felin.poſt a-
lios in dict.cap.1.de iureiurando.S. Thomas.2.2.q.89.art.7.
quā opinionem ſequuntur,& defendunt Fortun.in cap.1.de
pact.nu.26.Ioan.Coraſi.in præludijs ad l.admonendi.ff.de iu
reiur.nu.17.imò eam fatentur communem eſſe,& probāt iu
re veriorem cenſendā fore Antoni.Corſettus in rubr.de iu-
reiur.q.11.Ioan.de Selua.3.part.tract.de iureiur.col.2. & An
dreas Alcia.in cap.cū contingat.de iureiur.nu.172.His enim
ſuffragatur,quòd conſtitutiones Pontificiæ,quæ de iuramē
tis ſtatutæ ſunt,palàm conſtituerunt iuramentū ſeruandum
eſſe,modò eius obſeruatio non inducat ſalutis ſpiritualis di
ſpendium:hæc verò verba obligationem , & actionem oriri
præmittere videntur ſecūdùm Bart.& eius ſequaces.in l. vni
ca.col.3.ff.de condict.ex lege.igitur iuri cōſonum eſt,ponti-
ficia lege actionē parti ex iuramento priuatim cōpetere. Et
pręterea,ſi ex pacto nudo iure Canonico actio datur priua-
to.cap.1.de pactis.quemadmodùm cōmuni omniū ſentētia
definitum eſt:fortiori ratione ex promiſſione iurata dabitur
actio ipſi,cui præſtitum eſt iuramentum. Nam & in promiſ-
ſionibus iuratis illud negari non poteſt,quòd promiſſio par
ti & priuato fiat Deo teſte,& eo intercedente,tametſi & qui
dam hoc temerè,ni fallor,negauerint.

Contrariam ſententiam tenuit Innocent.in dict.cap.cùm
veniſſent.de inſtitutio.quo in loco exiſtimat,etiam iure Pō-
tificio ex iuramento non naſci obligationem,nec dari actio
nem:idq́ue pleriſque placuit,præſertim Iaſoni in l.iuſiuran-
dum quod ex conuentione.ff.de iureiuran.poſt Roman.ibi,
ea demum ratione,quòd iure ciuili ſatis receptum ſit,ex iu-
ramento promiſſorio obligationem , & actionem minimè
oriri.l.ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſo.quod lege Pontificia ne
quaquam reperitur expreſſim mutatū : atque ideo iure etiā
Pontificio ſeruandum eſt:cap. 1.& 2.de noui operis nuntiati.
Imò & hanc opin. Innoc. fatentur cōmunē eſſe Iaſon in di-
cta l.iuſiurādum quod ex conuentione.Fortuni.in dict.cap.
1.de pactis.nu.26.& Coraſi.in dict.l.admonendi.num.17.Ex
qua quidē opinione planè deducitur adhuc iure Canonico
ex iuramento nec obligationē naſci,nec actionem dari: ſed
tantū iudicis officium cōpetere ad eius obſeruationem: id-
que plurimùm refert ad libellum concipiendú,vt petitor in
iudicio obtineat. Qui verò huic opinioni acceſſere , varijs
modis conantur reſpondere his rationibus , quas in prioris
ſententiæ cōfirmationem adduximus.Sed quia pręcipua hu
ius quæſtionis diſputatio pendet ab intellectu iuriſconſulti
in dicta l.ſi quis pro eo. oportet hic perpendere , an verū ſit
quod ex eo loco frequentiſſimè Bart.& alij deduxerunt: nē-
4 pe iure Cæſareo ex iuramento†nec obligationem oriri,nec
actionē dari:vnde ſubinferunt iuramentū non eſſe modū in
ducendæ obligationis.Nam ſi quis pro eo , qui libertus non
eſt,fideiuſſerit,quia ſe præſtaturū operas iurauerit, non tene
bitur,vt iuriſconſulto viſum eſt:quo fit,manifeſtum eſſe , ex
ea promiſſione iurata,nec ciuilem,nec naturalem obligatio
nē oriri.Quòd ſi ciuilis, aut naturalis præcederet , teneretur
vtique fideiuſſor.l.fideiuſſor.§.fideiuſſor.ff.de fideiuſſoribus.
Imò hæc iurata promiſſio nec vim habet pacti nudi: quia ſe
cundùm Bartol.qui iurat,non parti,ſed Deo promittit:capi-
tulo debitores.de iureiurand.atque ideo pactum id dici non
poteſt,cùm non ſit duorum conſenſus. leg. prima.ff.de pa-
ctis.Hæc autem poſterior ratio ſatis eſt debilis ad proban-
dum,promiſſionem iuratam adhuc nec pacti nudi vim ob-
tinere.Siquidem & ea promiſſio plerunque, & frequentiſſi-
mè pactum eſt : cùm conſenſus acceſſerit iurantis , & eius,
cui iuramentum fit:ſaltem tacitus. l. qui patitur.ff. mandat.
Idcirco verè pactum,ea promiſſio quæ iuramento fit , cen-
ſebitur.Nec quicquam oberit tex.in dict.capitul. debitores,
vbi probatur,ex iuramento Deo , non parti , obligationem
adquiri.Id etenim verum eſt in his caſibus,quibus obligatio
parti quæri non poteſt ob turpitudinem quæ adquiſitionem
impedit.Si quis equidem promittat Titio vſuras ſoluere cū
iuramēto:nulla profecto Titio quæritur obligatio:quia quo
ad eum,promiſſio,aut potius promiſſionis extorſio illicita
eſt.Attamen propter religionem iuramenti,quia is qui iura
uit,licitè poteſt iuramētum ſeruare,idq́ue Deo reddere,quē
habuit promiſſionis teſtē,cogitur vſuras ſoluere ad petitio-
nem ipſius vſurarij,qui obligationi erga Deum iuratæ adie-
ctus cenſetur quo ad ſolutionem,eaque adiectio in ipſius ad
iecti fauorem interceſſit:ideoq́ue is agere poterit,& remitte
re illam obligationem iuramenti.quemadmodùm explica-
runt Antonius,& Imola.ſecunda columna.in dicto cap.debi
tores.Fortuni.eleganter in dicto cap.1.de pactis.num. vigeſi
moſeptimo.ſecundū quos nec principaliter,nec minus prin
cipaliter ex iuramento de ſoluendis vſuris obligatio parti,
& ſic vſurario quæritur:quanuis Cardi. Abb. & Felin.in dicto
capit.debitores.exiſtimauerint,minùs principaliter,& vt vul
go dici ſolet,ſecundariò,parti obligationem quæri,quod iu-
re defendi nō poteſt,refragatur enim ius naturale,quod ad-
quiſitionem iſtam impedit. Iuramentum verò ob eius reli-
gionem eum effectū habet,vt vſuræ promiſſæ cum iuramen
to,ſoluendæ omninò ſint,quia Deo reddi debet iuramentū:
licet ſtatim repeti poſſint vſuræ.Sed ſi quod iuramento pro-
mittitur licitum ſit ex parte promittētis,& illius cui promiſ
ſio fit,certè nulla ratio vrget,quin exiſtimemus,ex iuramen
to parti,Deo teſte & interceſſore promitti & obligationem
adquiri.quod probat præter alia multa textus ſingularis in
capitulo ecce.vigeſima ſecunda qu.5. Quamobrē hæc poſte
rior Bartoli ratio ſatis friuola apparet.& tamen hęc opinio,
quòd iure ciuili ex iuramēto promiſſorio nec obligatio,nec
actio naſcatur,communis eſt,ſicuti teſtantur Alexād. Iaſon,
& Cagnolus in l.ſi quis maior.C.de tranſactionibus.&Lance
lotus Galiaula in rubrica.ff.de verborum obligationibus.fo.
ſexto.colūna tertia.Fortunius in dicto cap.1.de Pactis.nume
ro vigeſimotertio.&Coraſius in dicta l.admonendi.numero
duodecimo.Cæterùm aduerſus hanc communem ſententiā
eſt gloſſa in l.prima.C.de operis libertor. quæ expreſſim vo-
luit,etiam iure ciuili ex iuramento promiſſorio actionem &
obligationem oriri,& competere.Eius opinionem conantur
defendere,alijs frequētiſſimè refragātibus Fortunius,Cora-
ſius in præcitatis locis:& Frāciſcus Purpura. in dicta l.ſi quis
maior.notabil.21.Et probatur hęc ſententia cōtra commu-
nem in l.vt iuriſiurandi.ff.de oper.liber.vbi Iuriſconſultus pa
làm fatetur, oriri obligationem & actionem competere ex
iuramēto,quo libertus operas patrono præſtare promiſerit.
l.vltima.ff.de liberali cauſa.

Huic verò authoritati nō ſatis reſpondetur,ſi ſequuti Bar-
to.& aliorum opinionem dixerimus,ſpeciale eſſe in liberto,
quòd ex iuramento operarum promiſſorio obligetur. Quia
5 non eſt verè ſpeciale in iuramēto†liberti:quod in dicta lege
à Iuriſconſulto reſponſum fuit.Quæ quidem res eo amplius
manifeſta erit,quo ipſum ab exordio examinauerimus.Sciē
dum etenim eſt operarum officialium promiſſionē ab inge
nuo emiſſam nullam producere obligationē:quia deberi alij
quàm patrono nō poſſunt:atque ideo nullum obligant niſi
libertum,cùm libertatis cauſa imponātur.l.ſecunda.& l.ope
ræ.ff.de operis liber.etiam ſi per ſtipulationem ſolennem fue
rint promiſſæ:dicta l.operæ in rerum.& in l.ſeruus.ff.eodem
titul.textus optimus in l.penultim.ff.de obſequijs à lib. patr.
præſtan.& in l.penultima.ff.ſi quis à paren.fuerit manumiſſ.
ex quibus conſtat,fruſtra operas libertatis cauſa ſolitas im-
poni parentem liberos manumittentem ſtipulari,tametſi iu
ramentū promiſſioni acceſſerit.tradit poſt alios Iaſon in l.ſi
non ſortem.§.libertus.columna ſeptima.ff.de cōdictio. inde-
bit.Libertus autem has operas polliceri per ſtipulationem,
aut iureiurando dubio procul poterit.l.vt iuriſiurandi.ſupe-
rius citata.Idque ſtatutum eſt in præmium libertatis. Hinc
ſanè fit hac in quæſtione controuerſiæ diſcrimen in hoc
conſtituendum fore , quòd operarum promiſſor libertus,
vel ingenuus ſit. Nam libertus promittens operas per
ſtipulationem , vel iuſiurandum obligatur : cui obligatio-
ni legitimè accedit fideiuſſor. Ingenuus verò promittens
operas,vel per ſolennem ſtipulationem , vel per iuſiuran-
dum , non obligatur : nec ius ciuile talem promiſſionem
admittit imo eam improbat, adeò quidem , vt nec velit,fi-
deiuſſorem ei accedere: dicta l.ſi quis pro eo. quæ Iuriſ-
conſulti reſponſio alioqui à veteribus prauè intellecta non
procedit ex eo : quòd iuſiurandum iure ciuili , nec ob-
ligationem , nec actionem inducat. Nam & in ea ſpe-

cie.quæ traditur in d.l.si quis pro eodem.si ingenuus per solennem stipulationem operas promisisset, non obligaretur, nec huic promissioni posset accedere fideiussor:sicuti cōstat in dicta l.operæ in rerū.& in dicta l.seruus.ff. de operis libertorum.Qua ratione satis liquet,nihil pertinere ad Iurisconsulti responsum,quod ex iuramēto obligatio iure Cæsareo non nascatur:id etenim parum refert : cùm & ex solenni stipulatione iure ciuili obligatio nascatur, & actio cōpetat:& tamen idem Iurisconsultus respōdisset in promissione, quæ facta fuisset per solēnem stipulationē.Igitur ratio decisionis illius ea est:quòd promissio operarū ab ingenuo procedens, vtcunque fiat,vel per iusiurandum,vel solennē stipulationē, nec obligationē inducat,nec actionē pariat. Vnde erroneū est,aut saltem nō satis conueniens existimare Iurisconsultū in dicta l. si quis pro eo.ex eo respondisse non procedere fideiussoriā obligationem,quia ingenuus per iusiurandū operas promisisset:siquidem eodem modo,nec procederet obligatio fideiussoria: imò nec principalis,si per stipulationem solennem operæ fuissent promissæ.Promissio autem operarum in dubio de officialibus intelligitur:hoc est de his, quæ in officio consistentes personale commodum respiciunt: vt adesse patrono,patronū comitari.l. vt iurisiurādi. §.dabitur. l.operæ enim.l.quoties certè.l.interdū.ff.de operis libertorū, notat Bartolus in dicta l.si non sortem.§.libertus.ff.de condictionibus indebiti.col.penult.officiales verò operæ, libertis & patronis conueniunt.dicta l.operæ in rerum. ff. de operis liber.Fabriles equidem non solis libertis cōueniunt:sed quibuscunque,& à quibuscunque præstari possunt:nō enim spectant ad personale ministeriū,sed opus duntaxat faciēdum respiciunt quales à fabris,sutoribus, & alijs præstari solent.l, 3.ff.de vsu & vsufructu legato.dicta l.operę in rerū.secundo respōso.Qua ratione Iuriscōsulti responsio in dicta l. si quis pro eodem.intelligenda est de operibus officialibus:non de fabrilibus.Nam hæc etiā ab ingenuo possunt promitti.Tandem his quæ diximus diligenter examinatis cōstat, iure Pōtificio,& Cæsareo obligationem nasci,& actionem cōpetere ex iuramento promissorio: secūdùm opinionem eorum, quibus communis sententia,hac in quæstione displicuit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iusiurandum potest remitti ab eo cui præstitum fuerit.*
2 *Superioris authoritatem in quolibet iuramento exceptam esse.*
3 *Dispensatio nō potest contingere in iuramētis assertorijs: licet quandoque locum habeat in iuramentis promissorijs.*
4 *Romanus Pontifex quo pacto possit in voto dispensare:& ibi de voti commutatione.*
5 *Dispensatio in iuramentis quomodo possit cōcedi:& an sit iusta causa necessaria:& quid de absolutione.*
6 *Ad derogationem iuratæ dispositionis necessaria est mentio iuramenti.*
7 *Leges Ciuiles & Seculares,an possint vinculum iuramenti remittere.*
8 *Intellectus Regiæ l.6.tit.1.lib.3.ordi.*
9 *Intellectus l.vlt.ff.qui satisda.cogan.*
10 *Intellectus l.vlt.C.de non numer.pecunia.*
11 *Interpretatio l.adigere.§.vlti.ff.de iure patro.& l.si quis inquilinos. §.vlti.ff.de legat.1.& l.vlti.ff ad municipal.*
12 *Quis possit à voto pœnali absoluere:& ibi de proposito ingrediendi religionem.*

§. TERTIVS.

VNDECIMO ab eadem iuramenti definitione,quæ eius cognitionem apertissimè ostēdit, apparet quāta sit iuramenti vis: quamque graue sit iuramenti vinculum.Nam licet ipse, cui iuratum sit,possit iusiurandum remittere.cap. primo de iureiurand.cum similibus : tamen præter eum nemo habet potestatem remittendi iuramentum in fauorem
1 alicuius priuati præstitum. Idcirco maximè illud † erit obseruandum,quòd vbi iuramentum comprehendit id quod in fauorem & commodum alicuius priuati tendit,satis censetur vinculum iuramenti remissum , si eius obligationem priuatus remittat : sicuti in dicto capitulo primo expressim probatur: & in capitulo secundo. de sponsalib. Quibus in locis latè hoc ipsum tradit Felinus. Oldrad. optimè consil. ducentesimoquadragesimoprimo. Diuus Thomas 2.2.quęstione 89.articu.9.& Ioan.Lupi.in rub.de donatio.inter virū & vxo.§.45.Verum præter hoc controuertitur,an possit per dispensationem superioris,nempe Principis ecclesiastici.Papæ inquam,vel Episcopi,iuramentum remitti.Et sanè quibusdam placet,id fieri posse præsertim authoritate Romani Pontificis.Nam in omni iuramento semper intelligitur excepta superioris authoritas.tex.celebris in cap.constitutus. de rescript.vbi gloss.alias authoritates adducit: & post eam Abb.Felin.& alij.Iason in l.vltima.ff.qui satisda.cogan. Thomas in dicto artic.nono.textus item facit ad hoc in cap. venientes.de iureiurand. Et præterea Romanus Pontifex potest votum remittere,& in voto dispensare vt statim probabitur:igitur & in iuramēto:cū votum Deo principaliter fiat, eique sit omnino reddendum.Votum autem posse per dispēsationem Romani Pontificis tolli & remitti,constat ex notatis per me in cap.secundo.de testament.nu.10.& sequentibus.Sed in hac quęstione aliquot sunt præmittenda ad eius faciliorem expeditionem.

Primùm,admodum distincta esse hæc duo:scilicet,in quo-
2 libet iuramento †intelligi semper exceptam esse authoritatem superioris:& per iuramentum non intelligi derogatum iuri ipsius superioris.Etenim primum , hunc sensum habet, quod iuramentum minimè sit seruandum,quoties constiterit,ipsum superiorem velle,id non seruari:nam hæc volūtas superioris,modò de ea constet,satis sufficiens est,vt iuramēti obligatio censeatur remissa,dum tamen superior ex causa vinculum iuramenti remiserit:notatur in dicto cap.constitutus.Item per Thom.& Caieta.in dict.art.9.& art.10.

Secundum autem non requirit manifestam superioris voluntatem in eo,quòd iuramentum non seruetur.Imò etiam si non appareat de volūtate Romani Pontificis,aut alterius superioris,nullo pacto ita seruādum est,quòd iuri superioris præiudicet:quemadmodùm nec seruandum erit in præiudicium priuati. Esset siquidem tunc iniquissima iurisiurandi obseruatio:atque ideo contra regulam illam,quæ dictat,Iuramentū non debere esse iniquitatis vinculum: probat hoc tex,in dict.cap.veniētes.de iureiuran.vbi Ioan.Andr.& Imo. idem videntur adnotasse.Nam siquis inferior statutum fecerit,idémque iuramento firmauerit de sententijs statim mandandis exequutioni non obstante appellatione,tenetur quidem appellationi ad superiorem interpositæ deferre,non obstante iuramento,quod non potuit præiudicium facere iuri superioris,qui ius hoc habet,vt ad eum appelletur:licet nō dum appareat superioris hac in re voluntas:sicuti in dict. ca. venientes.responsum est ab ipso Romano Pontifice.

Secundò est animaduertendum, in iuramentis assertorijs non contingere dispensationem:nā materia iuramenti asser-
3 torij pertinet ad actū iam præteritum†,qui mutabilis nō est, vnde vel statim fuit verum,vel falsum iuramentum propter veritatem aut falsitatem actus iam præteriti.Dispensatio autē in hac specie esset cōtra ius diuinū,&naturale:iuxta quod tenemur Deū in testem veritatis adducere. Etenim postquā iuramentum materiam habuit,quę ab ipso tolli non potest, necessariò dispensatio repellenda est : quippe quæ ad actum iuramenti potiùs quàm ad eiusdem materiam tunc verè pertineret.quod eleganter Thomas explicat secunda secundæ. q.89.art.9.igitur dispensatio in iuramento tantum promissorio contingere poterit, non in assertorio.

Tertiò ad huius quæstionis resolutionē erit præmittendū, minimè posse procedere,nec obtinere dispensationē quo ad vinculum iuramenti,vt aliquid contra iuramentum fiat. Est etenim ea dispensatio impossibilis:quandoquidē iuramēti vis,eiusque obseruatio sub præcepto diuino continetur, atq; ideò cùm dispensatio non possit procedere contra ius diuinum,nec poterit quidem contra iuramentum.Igitur in hoc tendit dispensatio iuramenti,vt id quod sub iuramento cadebat,minimè sub eo contineatur,nec cadat,quasi nō existens debita materia iuramēti:atque ita dispēsatio in hoc casu respicit materiam iuramenti,nec cōtraria est præcepto diuino de iuramēti obseruatione.Sicut & in voto:in quo dispensatio locum habet in hūc sensum:vt per eā explicetur id quod sub voto cōtinebatur,& à vouente promissum fuerat per legē sibi ipsi impositā in aliquo casu , vel simpliciter esse malū,vel inutile,aut maioris boni impeditiuū:idcirco in voto dispēsatio necessaria est:quemadmodū docet Sanct.Thomas.2.2.q.de voto.88.art.10.& de iuramento.quæ.89.art.9. quē sequūtur cæteri Theologi:pręsertim hi doctor. quorū statim mentionē faciemus,& quorum meminimus in d. ca. 2.de testamentis.num.10. Quartò considerandum est, veram dispensationem in voto,& in iuramento inde procedere,quod

re,quod id quod simpliciter,vel vniuersaliter est honestum
4 †aut vtile,& ideo optimè comprehendatur sub voto,vel iuramento:secundum aliquam particularem causam,possit esse,vel inutile,vel inhonestum,aut sanè non debita voti, nec iuramenti materia.Pertinet autem ad Summum Pontificē, & ad alios ecclesiæ Principes,ac Prælatos huius particularis causæ examen:vt tandem iudicent hi prælati, an æquum sit voti obligationem,vel iuramenti religionē in casibus peculiaribus remittere:alioqui sanè sub iuramento , & sub voto vniuersaliter cōprehensis.Nam vbi manifestè id quod in votum,aut iuramentum deducitur inhonestū est,aut iniquum, tunc nulla est necessaria dispensatio:imò iuramentum,&votum irrita sunt.Quod si dubium sit hoc,an promissum voto vel iuramento possit esse debita voti & iuramenti materia, Episcopus id poterit declarare:nec dicetur ea declaratio propriè dispensatio : quemadmodum hæc colliguntur ex Diuo Thoma in dict.q.88.art.10.& q.89.art.9.

Quintò hinc deducitur,posse regulariter à Romano Pontifice concedi dispensationē in voto ob aliquam iustam causam,quæ iuxta præmissa eam dispensationem æquam, iustāque efficiat.Quod præter alios probat Thomas dict. art. 10. idem in 4.sent.dist.38.q.1.art.4.&hi,quorum ipse memini in dict.cap.2.de testamen.nu.10.& sequentibus.Ex quibus hoc ipsum frequentiori Doctorum sententia receptum est.

Sextò apparet,faciliorem multo esse cōmutationem voti, quàm sit eius dispensatio:nā dispensatio in totum,& absolutè remittit voti obligationem:non sic cōmutatio. Etenim vota omnia temporalia possunt cōmutari in perpetuum religionis ingressum absque authoritate superioris. tex.in cap. scripturæ.de voto.Thomas 2.2.q.88. art.12. Regia l.7.tit.8. par.1.gl.in cap.monacho.20.q.4.Panor.&Felin.in cap.peruenit.de iureiurād.Roma.in singula.498.Corse.in singul. verb. votum.Syluest.verb.votum.4.q.7.adeòquidem,vt etiā intra annum probationis cōtingat liberatio à votis, nō tantū personalibus,vt ieiunio,& oratione:sed & à realibus,nēpe à soluenda eleemosyna:quod aduersus Syluest. cōstat ratione vrgentissima.Poterat enim votum ieiunij in melius cōmutari, scilicet in eleemosynā : ergo poterit eleemosyna in melius, nempe in ingressum religionis commutari.Idē satis constat ex cap.licet.de regularib.vbi responsum est,posse quem trāsire ad strictiorem religionem sine licentia obtenta à prælato.Hæ verò commutationes ratione manifesta probantur: quia Deus meliùs & gratiùs acceptabit opus id quod melius fit:cap.quod superhis.de voto. Quod si commutatio nō fiat in ingressum religionis etiam si fiat in melius , non potest fieri absque authoritate superioris.capitulo primo.de voto.Abbas,Imola,& Felin.in dicto capitulo peruenit.de iureiurand.Felin.in capitulo quod super.columna prima. de fide instrumen.dict.Regia leg.septima. titulo octauo , parte prima,à quibus Antoni.in dict.cap.peruenit. & Syluest. verbo, votum.quarta quæstione,septima.dissentiunt in eo casu:vbi id quod cum voto cōmutatur , non esset cum ipso voto cōpatibile,nec sanè posset cum votō concurrere:tunc etenim, quia votum est impedimentum maioris boni, nō est necessaria superioris authoritas.

Ego verò quicquid alij scripserint,existimo tunc necessariam esse authoritatem superioris ad voti commutationē, cùm sit ille qui vouerit,incertus,& dubius,an fiat cōmutatio in melius:atque ita est intelligendus text.in d. cap. 1. de voto.At vbi qui votum emiserit certus sit commutationem fieri in melius,planè nulla erit authoritas superioris necessaria.Huius opinionis author est Caieta.2.2.in quæst.88. arti. 12.siue cōmutatio fiat in religionis ingressum, siue in aliud bonum,quod melius absq; vllo dubio sit : secūdùm eundē quod & Thomas sensit dum in d.arti.12.scribit, superioris, & prælati authoritatem necessariam esse in commutandis votis,ad definiendum quod sit gratius Deo. Igitur quoties hoc certum erit, nempe illud esse gratius Deo in quod fit commutatio voti , nulla erit authoritas prælati necessaria. Idem sensit ipse Caiet. in summa. verbo, voti commutatio. textus optimus in d.c.peruenit de iureiurand.probat & Domini.à Soto lib. 8.de iustitia & iure.quæst. 4. art.3. Sic & in materia tex.in cap. licet. de pœniten. & remissio. vbi Abb. Cardina.& Anchar.existimarūt,necessariam esse authoritatē prælati superioris,vt qui promisit,vel tenetur ex alia causa dies aliquot ieiunare in pane & aqua,possit ob necessitatē vti leguminib.piscib.aut aliis cibis ad sustentationē.Si tamē hæc necessitas certa sit,nō erit necessaria prelati authoritas,quæ tūc demū requiritur,cū incertū est,aut dubiū,adsitne necessitas illa,quā Romanus Pontifex ibi exegit,quod ad notarunt Caieta.in summa,verb.à ieiunio excusantia.idē in dict.art.12.Ioan.Maior in 4.senten.dist.38.q.3.ad finem.

Est etiam prælati superioris autoritas necessaria ad commutationem voti,quoties ea commutatio fit in nō melius, sed in æquè bonum opus.In hac etenim specie si adsit iusta commutationis causa,potest prælatus ea permittere, & decernere,nec fieri debet absque eius authoritate, secundum Caieta.in dict.art.12.

Illud verò erit præ cæteris obseruandum, voti cōmutationem in hoc à dispensatione differre , quod dispensatio omnino remittit voti obligationem:commutatio verò in ęquale,aut melius fieri debet,iuxta Aristotelis sententiam libr. 5. Ethico.vnde qui potestatem habeat commutandi vota , nō quidem dispensandi,non aliter poterit ea potestate vti quā per voti commutationem in melius,vel in æquale:sicuti idē Caieta.respondit in dict.art.12.

Septimò principaliter hinc ad materiam iuramenti colligitur,non posse etiam per Romanum Pontificem dispensari quo ad iuramentū,nisi adsit iusta dispensandi causa, saltē in materia non pertinēti ad liberam Romani Pontificis dispensationem.Quod tenent S.Tho.in d.q.89.arti.9.vbi Caiet.gl. & Doct.in ca.quanto.de iureiuran.& in c.constitutus. de rescript.vbi Abb.& Felin.Abb.consi.12.vlt.dubio.& consi.71. col.vlt.lib.1.Card.in cle.1.§.vlt.q.penul.de iureiuran. Decius in ca.significasti.de elect.col.5.Syluest.verb.iuramentum.5.§. 2.Aymon Sauillia.consi.7.nu.8.tradit Ioan.de Selua,in tract. de iureiuran.4.par.q.4.Etenim si iuramentum fuerit priuato præstitum super aliquo contractu vel conuentione,non poterit summus Pontifex eius obligationem per dispensationē remittere, nisi subsit causa,quæ iustam efficiat iuramenti remissionem.

Octauò subinfertur,posse summum Pontificē per dispensa-
5 tionem,iuramenti vinculū & obligationē tollere†aut remittere,ratione materię,quæ ad eius liberam dispositionem pertinet.Nam in hoc casu procedit planè illud,quod solet dici, in quolibet iuramento semper censeri exceptam superioris authoritatē.Habet etenim Romanus Pontifex potestatē in beneficijs ecclesiasticis augendis,aut diminuēdis: item quo ad eorū ministeria,si quis igitur numerū Canonicorum in aliqua ecclesia statutū iurauerit,non videt contra iuramētū fecisse,si ex dispensatione Romani Pontificis aliquem vltra numerū in Canonicū admiserit:cap.cōstitutus.vbi Docto.de rescriptis.Itē si quis iurauerit non alienare res ecclesiarum, poterit ex dispensatione Romani Pontificis alienationē rerum Ecclesiasticarum permittere & celebrare.Multa siquidē ex hac octaua adnotatione poterūt deduci,si cōsideremus singillatim omnia,quæ distributioni,& dispositioni Romani Pōtificis subijciuntur.Præsertim illud est obseruandum , quòd si quis iurauerit quandam legem seruare,aut quoddā statutum,quod per principis Romani dispensationem possit relaxari,aut aliquo casu suspēdi:poterit quidem idē Princeps in hoc iuramēto dispensare quo ad vinculū statuti, & iuramēti.quod Diuus Thomas sensit in dict.q.89.art.9. & inibi expressim Caietan.& est communis opinio in dict.cap. cōstitutus.Host.Abb.&Docto.in cap.quanto.nume.8.de iureiuran.

Nonò subinde constat , posse absolutionem à iuramento dari à Romano Pontifice,&ab alijs pręlatis ecclesiæ,ratione quidē publici officij:quia ita expedit fieri ad vtilitatē Reipublicę:quandoque in pœnā humanę sæuitiæ, quæ contingit in iuramentis extortis ad solutionem vsurarum:cap.1.capit. debitores.de iureiuran.de quo & nos aliqua tradidimus lib. 3.Variarum Resolutio.cap.4.num.5.quo in loco,&in Epitome de sponsalib.2.parte cap.tertio.§.quinto.idē diximus de iuramento per metū extorto,à quo datur absolutio per prę latos ecclesiæ ratione publici officij in pœnā eius,cui iuratū est:vel humanę sæuitiæ.Nam iuramēta ita præstita iurantem obligant ad eorū obseruationē,quę potest cōtingere absq; iurantis peccato,datur tamen ex ea causa absolutio : & hæc potest ab Episcopo peti & dari:capitul.si verò cap. cùm quidam.§.vltimo.de iureiurando.Quandoque iuramenta remittuntur ex officio publico ad punitionē eius,cui præstita fuere,propter aliquod crimen cōmissum ab eo:aut propter excommunicationem , cuius causa remittitur iuramentum fidelitatis præstitum excommunicato : capitul. nos sanctorum.& capitul.iuratos.15.quæstione 6.capitul.vltim. de hæreticis.notatur in capitul.inter alia.de senten. excommu. atque hæc equidem Nona illatio manifestè exponitur à Caieta. in dicta quæstione 89. articu.9. Decimò ex præmissis apparet , quandoque ab ecclesia indirectè iuramenta remitti in totum , per naturam rationis consequentis ab an-

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

tecedenti. Quemadmodum accidere solet cùm aliquis Episcopus, vel aliquis Princeps priuatur Episcopatu, vel regno: nam ex hoc statim sequitur, iuramenta his à subditis præstita remissa censeri. cap. ad Apostolicæ. de re iudicata. in sexto. idem dicendũ est, quoties statuta religionis, aut alicuius collegij per superiorem reuocantur, aut tollũtur: statim etenim hi, qui iurarunt eadem statuta seruare absoluti cẽsentur ab illo iuramento. quod & idem Caieta. admonet in dict. art. 9. notatur apud nos in dict. cap. constitutus. de rescriptis.

Hæc sanè de absolutione à vinculo iuramenti, & de dispẽsatione vtcunque explicuimus: non ignari multa à Doctoribus hac in re tractari in dict. cap. 1. de iureiuran. per Ioan. itẽ à Selua in tracta. de iureiuran. 4. part, q. 4. sed tamen hæc pro resolutione sufficere arbitramur. Sed & si absolutio à iuramento absque iusta causa ex certa sciẽtia Principis detur, ini qua erit isthęc dispẽsatio: tametsi quo ad pœnas legis humanæ aduersus periuros statutas satis proderit: siquidem eas remisisse Princeps intelligitur: quod facere potuit ex natura legis humanæ, quæ liberæ dispositioni Principis subiicitur. Quemadmodum & alibi docuimus, Romanum Pontificem in Simoniæ crimine dispensantem, tollere pœnas iure statutas aduersus Simoniacos: non tamẽ posse tollere, nec permittere Simoniæ vitium, vtpote iure diuino improbatum, & de nique naturali: de quo disputauimus breuiter in relectione, cap. peccatum. de regulis iuris in sexto. part. 2. §. 8. nu. 9. Sic & in iuramento si summus Pontifex absque causa, & vbi iustè dispensare non potest, eius vinculũ remittat, non reddet iurãtem immunẽ à peccato periurij: licet pœnas iure humano contra periuros inductas remisisse videatur. Proinde cauendum est, ne quis temerè opinetur, indistinctè se immunem, & tutum esse à periurio contra diuinam Maiestatem cõmisso, per quamlibet Romani Pontificis dispensationem. Nam etiam si velit summus ecclesiæ Præsul iuramenti religionem & vinculum eiusdẽ remittere: quandoque id facere nõ poterit secundum ea, quæ à nobis paulò antè tradita fuere.

Sed & in his casibus, quibus summus Pontifex potest à Iuramento † absoluere, & in eo dispensare, necessarium erit, quòd sciat actum iuratum esse, scientiãque habeat iuramenti. Nam & si Princeps potestatem habeat: requiritur in eo voluntas, quæ non ita planè constat, nisi demus, & constituamus in eo scientiam perfectam eius actus, quem per dispensationem tollere conatur: in specie verò quòd sit necessaria mentio iuramenti vbi actus iuratus fuerit, probat gloss. celebris in cap. cùm nõ deceat. de electione. in sexto. quæ assequitur, generalem Canonum, vel statutorum derogationẽ minimè tollere statutum iuratum, quam gl. existimant esse singula. Romanus singula. 7. Alexander in l. 1. colum. penultima. ff. ad legem Falcidiam. Abba. columna 3. Felinus col. 2. in cap. constitutus. de rescript. notat Bartolus in l. omnes populi. 3. q. principali. ff. de iustitia & iure. quod ipse latiùs examinauit in rubr. de testament. parte 2. nu. 19. Quo in loco illam quæstionem tractaui, an ad derogationem actus iurati sit satis mentionem eiusdem ita facere, vt ea sit apposita clausula in derogatione, quæ hanc verborum conceptionem habet: non obstante quocunque statuto habente quæcunque verba derogatoria, quæ hic forent ad verbum referenda: ea etenim pro expressis habemus. Nam & hæc clausula maximas vires habet: sicuti in dict. rubr. explicuimus.

His equidẽ illa quæstio satis aptè conuenire videtur, qua controuertitur, an lex ciuilis, Imperator, seu Princeps secularis possit † iuramenti vinculum remittere? Accursius etenim in l. adigere. §. vltim. ff. de iure patronа. scribit, legem ciuilem habere vim Apostolicam, quo ad remittenda iuramenta. quam gloss. commendarunt Baldus in l. non dubium. C. de legibus. columna secunda. Baptista de Sancto Seuerino in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. columna trigesimatertia, & plures alij, quorum Iason meminit. in leg. vltima. ff. qui satisdã. cogan. vbi est glossa similis: quibus suffragatur Iurisconsultus in dicta leg. vltima. respondens, non videri contra iuramentum fecisse eum, qui iuratus in iudicio sistere, id ex concessa causa facere omiserit. ad idem tendit responsum dictæ l. adigere. §. vltimo. Quò refertur lex Iulia. de maritandis ordinibus, quæ remittit iusiurandum liberto in hoc impositum, nè vxorem duceret. hoc ipsum deducitur ex leg. vltima. ff. ad municipal. quo in loco Papinianus inquit: Imperatores Seuerus, & Antonius rescripserunt, gratiam se facere iurisiurandi ei, qui iurauerat se ordini non interfuturum: & postea dumuit creatus esset. Huc etiam pertinet textus in l. si quis inquilinos. §. vltimo. ff. de legat. primo. vbi probatur, iusiurandum contra vim legum in testamento præstitum, nullum esse. His etenim authoritatibus satis apparet, legem secularem posse circa iuramentorũ vinculum & religionem aliquid disponere & statuere. Contrarium planè colligitur ex eo, quòd cùm iuramenti religio adeuerentiam, & fidem Deo præstãdam pertineat: ratione quadam consequenti, ad iudices ac prælatos ecclesiasticos, veluti res spirituales spectare videatur eius declaratio, interpretatioque. textus celebris in capit. venerabilem. de electio. optimus item in cap. nouit. de iudic. cap. cùm contingat. cap. debitores. de iureiurando. quibus & huius cap. Quanuis pactũ. decisio satis congruè accedit. Quamobrem leges seculares de iuramẽtorum viribus disponentes nullas esse ob defectũ potestatis, & iurisdictionis ad statuendum in ipso quidem legislatore, asserunt Paul. Castrensis & Salicet. in Authen. sacramenta puberum. penultima columna. C. si aduers. vendit. Cynus, Salycetus, & Paulus in l. vltima. C. si contra ius vel vtil. publ. Hostien. Imol. & Docto. in ca. quanto. de iureiuran. Abba. post Ioannem Andream in cap. tua. in primo. de decimis. & alij plerique: quorum mentio fit ab Alexand. & Iasone in l. vlt. ff. qui satisda. cogan. Nihilominus tamen ad huius quæstionis integram, ni fallimur, cognitionẽ sunt aliquot adnotanda.

Primum, posse legislatorem laicum circa iuramentum præstandum statuere, aliqua ex causa, prohibendo nè id fiat aut præstetur: text. elegans in l. quæsub conditione. §. si quis sub iurisiurandi. ff. de condit. inst. vbi Iurisconsultus respondit, hæredem iussum à testatore aliquid iuramẽto præstito promittere, minimè teneri id iuramentum præstare: sed tamen eogendum fore id facere, quod testator iniunxerit. Ecce igitur quo pacto lex secularis prohibeat iuramentum fieri: idq; ex causis iustis facere poterit. quod in specie adnotarunt Imol. & Domini. colu. vl. in hoc cap. Quanuis. Iason in authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vẽdit. col. vltima. Idem Iason in dicta l. vlt. ff. qui satisda. cogan. Fortuni. in tracta. de vltimo fine inris. illatio. 20. Potest etenim cõtingere, quod plurimũ intersit Reipublicæ aliquot iuramẽta minimè fieri: atq; ideo princeps secularis prohibere iustè poterit, ne talia iuramẽta præstentur. Nã & in specie d. l. quę sub conditione. ex testamẽto deducitur obligatio ad præstandũ iuramentum: hãc verò obligationẽ legislator, qui Reipublicæ curã habet, ex causa potest remittere: nec per hoc censetur iuramentum remisisse: cum id nondum præstitũ fuerit. Huius equidem conclusionis probatio à Iasone. etiã ad sumitur ex dict. l. adigere. §. vlt. qui tamen locus de iuramento præstito potius quàm de præstando tractat: idcirco isthæc Iasonis inductio improbatur à Fortunio in dict. illat. 20. Est tamẽ tex. hac de re satis expressus in l. 2. C. de indict. vidui. tollen. qui prohibet, iuramentũ fieri de viduitate seruanda, etiã si id à testatore, vel à lege veteri indictum fuerit. idem in matre, quæ tutelam filij capit ex lege: non enim debet nec tenetur iuramentũ præstare de seruanda viduitate: sicuti notatur in auth. matri & auiæ. C. quãdo mul. tuto. offic. fungi possit. Authent. sacramentum. C. eodẽ titu. Auth. vt matres sine prohibi. tu. ger. §. vlt. Regia l. 4. tit. 16. par. 6. Hinc sanè meritò disputabitur, an Regia constitutio procedere possit. qu. 6. est titulo primo lib. 3. ordina. pro- 8
hibens grauissimis pœnis aduersus tabelliones † statutis iuramenta fieri: & in contractibus apponi: ea quidem ex causa, quòd mille cõtingant fraudes aduersus iurisdictionem secularem, & Regiam: siquidem multi contrahentes ad effugiendos iudices regios, diligenter curant quòd contractus fiant iuramẽto præstito ad hoc, vt etiam laici possint conuenire apud iudicẽ ecclesiasticum, etiã si rei sint. Etenim ea lex ad euitandas fraudes, quę frequentissimè ob cap. cum. C. laicus. de foro cõpetent. in 6. fiebant ad conueniendos laicos apud iudicem Ecclesiasticum, iusta quidem esse videtur. sic denique eam defendit Ioan. Lupi, in repeti. cap. per vestras. §. vlt. num. 30. de donatio. inter virum & vxorẽ. scribens, Regiã hãc constitutionẽ ex eo procedere, quòd circa iuramentum præstandum statuerit quod legislatori æquum visum fuit, ac reipublicæ maximè conuenire. Sed tamen hæc regia constitutio procedit in contractibus, qui absque vinculo iuramenti validi sunt: non autem in his, qui secluso iuramento nulli, aut inualidi iure cẽsentur, vel rescindi beneficio ætatis possunt. Cuius distinctionis rationes latè examinãt Didacus à Segura in repet. l. primæ. §. si vir. nu. 138. ff. de acquiren. possessio. eã sequutus: quã etiam admittẽdam esse censent Ioan. Lupi, in dicto §. vltim. numer. 30. & Guillermus Benedictus in repeti. capitul. Raynutins. de testamen. verb. duas habens filias. numer. 247. quorum ea est potissima ratio, quòd iuramentum appositum contractibus alioqui absque religione iuramenti validis, omnino videatur adiectum in fraudem iurisdictionis secularis, quæ perturbanda non est: c. nouit. de iudiciis. Quamobrem cùm contractus aliquis validus sit, nec possit beneficio ætatis minoris rescindi, latis manifesta videtur ea fraus, quæ ratione constitutionis vlt. de foro cõpet. in 6. omnes ferè laicos contrahentes ad iudicem ecclesiasticum trahere tendit. Imò hæc ipsa Regiæ constitutionis interpretatio expressim Pragmatica sanctione Regum Catholicorum Fernand. & Elisabeth comprobata fuit Talauerę, anno millesimo quadringẽtesimo octuagesimo secundo: qua tandem permissum est, quòd iuramentum apponatur, & fiat in contractibus, qui absque iuramenti religione minimè validi censentur: & in compromissis, ac donationib. perpetuis. Altera item Pragmatica eorũdem Regum sanctione apud Madritium, Anno Millesimo Quingentesimo secundo, confirmata fuit prima ordinationum Regiarum constitutio, hoc addito, quòd in contractibus locationũ, quæ fiũt de redditibus Ecclesiasticis, possit iuramẽtum apponi. Est & ad hæc optimus tex. in l. 61. de las Alcaualas, quæ declaratio nem præmissam, quam ex Segura & alijs adduximus, satis in specie probat. Non me latet dubium quidem esse, an lex ciuilis, & secularis possit prohibere iuramentum præstandum ex ea causa, vt effugiant laici constitutionem vltimam de foro competenti in sexto. sed nihilominus, quod modo diximus æquum esse censemus, videntes passim mille fieri fraudes aduersus Regiam iurisdictionem præter intentionem Romanorum Pontificum, & veterum Canonum: potissimè cũ nulla ex alia ratione contractib. additur iuramentum, quàm vt locus sit Ecclesiasticæ iurisdictioni contra laicos.

Secundum, quod in hac quæstione est animaduertendũ, ad iuramentum præstium pertinet. In quo illud erit maximè obseruandum, Principem, aut legem secularem non posse vinculum iuramenti remittere, etiã ex causa, quoties ad hanc remissionem est absolutio à iuramento necessaria. Absolutio etenim à vinculo religionis alij, quàm vel Pontifici summo, vel Episcopis conuenire non poterit: capit. si verò. c. cùm quidam. §. vlt. c. 1. de iureiur. c. venerabilem. de electione. Host. Abb. & Doct. post gl. ibi in c. quanto. de iureiur. vbi hanc secundam cõclusionem expressim probarunt. His suffragatur ratio satis sufficiens. Agitur siquidem in absolutione à vinculo iuramenti de religione, & ipsi rituali quadam ac diuina obligatione, cuius remissio, aut absolutio, quoties ea necessaria sit, ad eum tantum pertinet, ad quem cura religionis præcipuè spectat.

Tertium illud verè considerandum est, posse legem secularem ex ratione naturalis, diuini & humani iuris, maximè Canonici, vel ex natura contractus, alteriúsve actus, cui accessit iuramentum interpretari, fueritne iuramentum licitũ, quóve pacto sit intelligendum. Hæc autem conclusio ex eo constat quòd Princeps secularis, ac ciuilis legislator ius habeat interpretandi humanas dispositiones, eorum inquam, in quos ius habet ferendi leges: ita quidem, vt possit conuẽtionũ, promissionum, testamentorum, & similium actuũ verba interpretari. Item idem legislator discernere valet, an actus humani sint liciti, an Reipublicæ, cuius curam gerit, aduersi & contrarij. Alioqui si hoc ius Principi seculari negatum esse dixerimus, planè poterimus ab eo ius principatus, iúsque ferendi leges tollere. Nam potissimum legum latores hæc curant quo Rempublicam quietius administrẽt. Iuramenta verò, quæ actibus humanis adscribuntur, eodem modo sunt regulariter intelligenda quo ijdem actus. Siquidẽ iurans nihil aliud iuramẽto promittit, quàm quòd simplici promissorat verbo: simplicẽ q; promissionẽ iuramẽti religione cõfirmat. Vnde fit manifesta ratio quęostẽdit iuramẽtũ intelligẽdũ fore iuxta interpretationẽ: quã actus ille human⁹ cui adijcitur, ex legib. secularib. patiẽ. Deinde patet: ciuilẽ legislatorem ius habere declarandi, qualiter iuramentorum verba quæ actionibus humanis adijciuntur, sint intelligenda, & an ea dispositio humana Reipublicæ totiúsque communitatis bono contraria sit & præiudicet. Sic denique satis iure probatur hæc tertia conclusio ex qua plura deriuantur.

Primum intellect. ad textum. l. vltim. ff. qui satisdare co- 9
gantur. Non enim secundum Iurisconsultum †: ibi videtur contra iuramentum fecisse qui postquam semel iurauit in iudicio sistere: id ex concessa à iure causa agere omisserit. Nam nihil aliud hoc iuramento pollicitus est, quàm in iudicio sistere: hic verò actus sistendi in iudicio non ita superstitiosè intelligendus est, vt quolibet die, aut quolibet momento sistere quis teneatur: siquidem nec tenetur diebus feriatis, nec morbo graui impeditus, nec vocatus à maiori iudice in iudicio sistere. Habet sanè hæc promissio sistendi in iudicio varias conditiones ex legib. humanis, & secularib. quibus iudiciorum ritus, & autoritates submittũtur. Vnde iuramentum præstitum super promissione sistẽdi in iudicio verè ita intelligendũ est, vt qui iurauit nequaquã sistere teneatur in his casib. quib. à iure humano, & legib. secularib. immunis censetur ab obligatione sistẽdi in iudicio, etiam si sistere promiserit. Quod, vt elegãter explicat Fortunius in dict. tracta. de vlti. fine iur. illatio. 20. deducitur à mẽte ipsius iurãtis, qui iuratus sistere in iudicio minimè promisit, nec intendit promittere, quòd sistet in iudicio his diebus quib. nec ius redditur, nec vlla ex parte commodè potest in iudicio presens esse. Deinde proprium iuramentum qui iurat intellexit secundum iuris interpretationes, nec in alium sensum iurationem accepit: quod rectè fieri ab eo potuit: atque ideo non aliter est eius iuratio accipienda: capitu. Quintauallis. cap. ad nostram. de iureiur. cap. ex parte. ca. ad audiẽtiã. de clericis non residẽt. l. si libertus. ff. de operis liber. qua ratione Bald. in l. non dubium. col. penul. C. de legib. glo. in d. l. vltim. Et doctores quidam ibidem falluntur dum sentiunt in specie dictæ l. vlti. fus ciuile remittere iuramentum, & iurantem verè quidem periurum fuisse, sed tamen fictè iuris fictione periurum non esse. Hęc etenim est verè commentitia iuris consulti interpretatio. Nam inibi iurans periurus nõ est, nec in casib. quib. iure redditur immunis à sistendo in iudicio, necessaria est remissio iuramẽti: cum id nõ obliget tũc iurantem. Est igitur propria interpretatio à iure humano facta eius quidem actus, & promissionis, quibus iuramentum accessit.

Secundò ex hac tertia conclusione colligitur propria ratio textus in l. vltim. C. de non numerata pecunia. vbi qui iu- 10
ratus promisit soluere centum † sibi mutuo numerata, potuerit nihilominus intra biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ: quam opponere potuisset, si simpliciter cauisset pecuniã mutuatã soluturũ. Iuramentũ enim in illius constitutionis responso intelligitur iuxta iurantis consensum ex legis ciuilis interpretatione deductum: non alia ratione quàm quòd hæc promissio de soluẽda pecunia mutuata fiat aut præsumatur facta spe futuræ numerationis: vt explicat Fortunius in l. si vnus. §. pactus. num. 10. ff. de pactis. attigimus & nos obiter in secunda parte Rubr. de testa. nu. 11. idem confirmatur, quia iuramẽtum intra limites consensus à lege præsumptos, & actus humani interpretatione cõstitutos addit obligationi religionis vinculum nõ tamẽ hos limites excedit: secundum ea, quæ traduntur per Bart. in l. Titia. §. Imperator. ff. de legat. 2. & in l. si quis pro eo. nu. 15. ff. de fideiussoribus. iurans equidem contractum literarum, & promittens pecuniæ solutionem, quãuis obligationi cõsentiat, sub spe tamen futuræ numerationis consensit, & ob illã causam: idcirco causa illa cessante, nec numeratione sequuta, rectè absque labe periurij non numeratæ pecunię exceptionẽ obijciet: cum ipse nec iurauerit, nec obligationi consenserit eo casu, quo pecunia numeranda nõ esset: quod animaduertendum est: nam id Iason in l. si conuenerit. num. 16. ff. de iurisdict. omnium iudi. post Alexan. ibi, & Imola in cap. 1. de iudic. & in cap. per tuas. de arbit. ac Deci. in dicto capitu. primo. num. 23. videntur hac in specie adnotare. Illud tamẽ obiter adnotandum est, exceptionem non numeratæ pecuniæ apud Gallos non admitti, etiam intra biẽnium, etiam aduersus simplicem cautionem: vt testatur Rupellanus libro 1. forensi. Institu. capit. 35. nec apud Bituricenses teste Boerio in consuetu. Bituricen. titul. de iurisdict. cap. octauo. nec ipse apud Hispanos vnquam vidi admissam fuisse ad effectum, vt creditori intra biennium incumbat onus probandi pecuniã verè numeratam fuisse. Sic denique d. l. vlt. C. de non numera. pecunia. quo ad istam quæstionem explicanda est omnino. Vnde eiusdem constitutionis responsio tunc sanè obtinet cũ quis iurauit se soluturũ, aut promissionẽ soluendi cõfirmauit iuramento: at si iurasset, se recepisse mutuam pecuniam, exceptionem non numeratæ pecunię amittit: nè eam opponens veniat contra iuramẽtum, & alleget, se fuisse periurum: quemadmodum in d. l. vltim. adnotarunt Bald. Saly. & Paulus Castrensis. Bald. item consi. 447. libro primo. Alex. in l. Seius, & Augerius. colum. vltima ff. ad legem Falci. Deci. in l. qui pecuniam. numero quarto. ff. si cert. petat. quod Accursi. communi omnium consensu receptus satis probat, ita intelligens dict. l. vlti. Vnde manifestissimè errare videntur qui dict. l. vltim. responsum etiam eo sensu accipiunt, vt de iuramento Præstito circa numerationem etiam accipiatur: quo quidem errore labitur Ioann. Imol. in capitulo cùm contingat. nu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contingat.nu.85.versi.sed aduerte.de iureiuran.& alij:quos optimè reprehendit Emanuel à Costa.in l.si ex cautione.C. de non nu.pec.Fallent.9.

Tertiò hinc apparet interpretatio tex.in d.l.adigere.§.vl
11 timo.ff.de itire patro.vbi Iurisconsultus † iuramentum à liberto præstitum de non contrahendis nuptijs remittit:idest iure remissum esse interpretatur.Nam si iuramẽtum id obligasset semel, certè non posset per legem secularem remitti. Sed quia ad iuramentum nusquam obligauit, potuit lex humana interpretari,vim &potestatem iuramenti explicando, nullam ex eo constituram fuisse obligationem. Hanc verò interpretationem Iurisconsultus exponit anthoritate l. Iuliæ.de maritandis ordinibus.Etenim cõditio, aut promissio de non contrahendis nuptijs,apud Romanos olim ita odio fa censebatur,Reipublicæque,& eius vtilitati contraria,vt à testamentis, alijsque actibus omnino remitteretur: atque ea semota,purus manebat actus ac si conditioni obtempera tum fuisset.l.mulieri& Titio.ff.de cond.& demon.l.2.C.de in dic.viduit.tollen.l.sed si hoc.§.fi.cum sequentibus. ff. de condit. & demon. idemque nos obiter adnotauimus in Epitome ad 4.librum Decreta.2.par.c.3.§.9.nu.11.& lib.1. Variar. Resolut.c.19.nu.9.Igitur cùm actus hic, cuius meminit Iurisconsultus in d.l.adigere.§. vlt. habeat promissionem contrariam vtilitati Reipublicæ,secundum iuris humani manifestam decisionem necessariò sequitur, iusiurandum non posse illius actus,nec promissionis obligationem inducere, quandoquidem nemo possit proprio iuramento Reipublicæ nec denique alteri priuato præiudicare. Ius nanque ciuile præcipuè ob vtilitatem Reipublicæ promissionem de nõ cõtrahendis nuptijs palam improbauit, eã esse Reipublicæ pernitiosam decernens, quamobrem nec iuramentum eam potuit honestam efficere:regul.non est obligatorium.de regulis iuris.in 6.quod & ratione naturali probatur. actus siquidem reipublicæ contrarius & pernitiosus natura ipsa est improbatus, eo ipso quod ea dicter vtilitatem communitatis omnibus alijs præferendam esse: cui quidem vtilitati, priuatorum consensus nocere iure non potest quacunque cõuentione.l.filiusfa.§.veterani.ff.de procurat.cum alijs , quæ notantur in l.si quis in conscribendo.C.de pact. c. si dillgenti.de foro compet.en.l.ius publicum.ff.de pactis.nec iuramẽtum quicquã facit hac in specie, cum tractetur de iure publico,aut saltem alterius à iurante.c. venientes. c. cum contingat.c.intellecto. de iureiu. idcirco hæc est magis congrua interpretatio ad tex.in d.l.adigere.§.vlt.quam & Fortun.expositum,& alios qui in d.§.vlt.adnotarunt, quo ad iuramenti remissionem legem habere vim Apostolicam. nam id falsum est: cùm non tractetur ibidem de absolutione à iuramenti vinculo,sed tantum de eius interpretatione.

Quartò hinc constat defensio tex.in l.si quis inquilinos. §. vlt.ff.de leg.j.quo responsum est, iuramentum nullam habere vim,nec obseruandum esse, quoties quod iuratur, bonis moribus aduersum est.Ea siquidem responsio cõformis est iuri Pontificio & naturali:quibus est satis apertum, non debere iuramentum esse vinculum iniquitatis. Vnde si quod iuramento promittitur,iustitiæ,& bonis moribus contrariũ est,dubio procul id non est seruandum.Nec video cur ius ciuile hac in parte interpretari,& explicare non possit ea,quæ sunt bonis moribus contraria,cũ &legislator secularis quo ad reipublicæ regimen verè interpretari possit iuris naturalis præcepta,leges, & statuta hac de re sancire:vt circa homicidium ,adulteriũ, furtũ, falsum testimonium,&his similia, quorũ interpretatio necessaria est ad optimã Reipublicæ institutionẽ.l. vt vim.ff.de iustit.& iur.l.bona fides.ff. de depo. nec hoc indiget maiori ,pbatiõe,cũ verè negari nõ possit:alioqui legislatores seculares satis strictã haberẽt potestatẽ ferẽdi leges super actib. vere tẽporalib. qã satis absurdũ esset alicuiũq; á diuina, ac naturali institutione. At si semel à lege seculari fuerit definitũ,aliquid esse contrariũ bonis morib. & planè iniquum:manifestè conuincetur , eum actum iuramento confirmari non posse, vt is licitus censeri debeat.

Principaliter quartò erit obseruandum , legem ciuilem humanam quidem,& secularem,ipsumque principalem posse iusiurandum remittere in ea materia, quæ ipsius principis legisve secularis potestati subijcitur. Nec remissio ista vim absolutionis obtinet, quia iuramentum sub hac conditione ligat iurantem, nisi princeps superior, cui iuramenti materia submittitur aliud voluerit,ac decreuerit , sicuti & illam conditionem iuramentum priuato præstitum semper patitur , nisi priuatus ille iuramentum remiserit. Hoc ipsum est,quod passim adnotatur,in quolibet quidem iuramento intelligi exceptam superioris authoritatem. quo ad ea scilicet,quæ ad superioris potestatem pertinent: cùm illi per iuramentum præiudicium fieri non possit.c. cõstitutus. de rescrip.Quo fit,vt planè appareat ratio germana ad Iurisconsulti responsum in l.vlti.ff.ad municipal. Si quis etenim iurauerit,se ordini non interfuturum,poterit Princeps secularis hoc iuramentum remittere,si ille in magistratum ordinis,aut in decurionem fuerit electus. Nam hoc iuramẽrum præstitum in hac materia deciuilib.magistratib.ad quos subeundos Respublica & Princeps,qui eius administrationem habet,poterunt quemlibet cogere ob vtilitatem publicam, hunc intellectum hãneve conditionẽ patitur , nisi Princeps aliud iusserit.Aliter etenim esset iuramentum perniciosum, & vinculum iniquitatis.Sic denique est interpretãdũ,quod vulgo dici solet,in omni quidem iuramento intelligi exceptam esse superioris authoritatem. Atq; ita defendi possunt aliquot iuris Cæsarei decisiones,quorum tutelam,& defensionẽ diligẽter suscepit Fortunius in dicta illatio.20.tametsi Panor.& alij in capit.tua nos.de decimis.existimauerint,eas leges nullas omnino esse. Quare tractabitur in secunda parte huius Relectionis cum examinabitur regul.iur.Canonici, quę dictat,iuramentum contra bonos mores non esse obligatorium.

Quintò ex his manifestè cõstat,ius ciuile,ac seculare posse leges statuere super puniendis periuriis;quod non probauimus in Epitome ad 4.lib.Decreta.2. part.ca.6.nu.20.notare idem Fortuni.in di.illat.20.

Sextò hinc dubium est,an lex secularis possit tollere effectum iuramenti,cuius meminit text.in cap.debitores.de iureiur.nã Imbertus Rupell.lib.1.forens.Insti.ca.33.testatur,eã effectũ apud Gallos sublatum esse quod nõ potest aliter defendi,quàm ex patientia,& quadam tacita Episcoporũ absolutione.Aut tandem iudices negant actionem efficacẽ vsurario agenti ad vsurarum solutionem,etiã si debitor eas fuerit iuramento præstito pollicitus,quod æquissimum est.

Septimò apparet,dubiam esse Galliæ praxim,cuius meminit Carol.Molin.in additionib.ad Ale.consi.27. lib. 1. quæq; nusquam recepit constitutionem authen.sacramenta puber. C.si aduers.vendi.vbi ratione iuramenti negatur minoribus ætate in integrum restitutio aduersus enormẽ læsionẽ, quã ętatis facilitate patiuntur in contractib.Forsan enim ea praxis ob dissimulationem Romani Pontificis, & Episcoporũ excusationem habet,vel ex eo defenditur quòd cõsuetudo forẽsis laicorum potuerit tollere ab iuramento eam vim,& effectum quem ei leges seculares dederant. Atque tũc ex ratione ca.cùm contingat,cap.debitores.ca.si verò.de iureiur. licet in integrum restitutio minori,qui iurauit,concedatur: nihilominùs quia egit contra iuramentum,quod potuit seruare absque interitu,& periculo salutis spiritualis,actor per iurus censebitur, idcirco prior practici stili defensio magis applaudet.

Hæc diximus de legibus ciuilibus,quæ circa vires iuramẽti disponunt.Nec enim possunt effectus iuramenti,quos habet ex lege naturali,diuina,vel canonica tollere:cùm illius ege materia præcipuè pertineat ad Romanos Pontifices ob religionem iurisiurandi:text.celebris in c.venerabilem.de elect. Quilicet probet declarationem iuramenti,an id licitum,vel illicitum sit ad Romanum Pontificem pertinere:ea tamẽ cõstitutio hac in parte procedit propter materiam subiectam, quæ ad summũ Pontificẽ pertinebat,non ad alium:quandoquidem nullus poterat de causa illa cognoscere,aut iudicare præter Romanũ Põtificẽ,ex eo,quòd ibidẽ ageretur de iuramento præstito super electione veri, & iusti Imperatoris, non tamen ex hoc negatur in ea cõstitutione, ius interpretãdi iuramẽta,an ea licita sint,vel illicita,posse ad Principes, &legislatores seculares pertinere:tametsiverũ sit ad summũ Põtificẽ maximè pertinere ius explicãdi veros effectus iuramẽti deducẽdos quidẽ à ratione legis naturalis, vel diuinæ. Quiverò nosse cupit multa alia de hoc articulo,legat Fortunium in dic.tracta.de vltimo fine.illat.20.

Cęterùm quia de absolutione ab obligationevoti,&iura
12 mẽti tractauimus†, operę pretiũ erit expendere, an possit quilibet prælatus absoluere, aut dispensare super voto pœnali priusquam opus illud, quod sub pœna interdictum est, committatur ? Et sanè, si votum fiat alicuius operis absoluterè, poterit super eodem voto dispensare is prælatus, qui ius , & potestatem habet super ea re, quæ in votum deducta est, dispensandi : vt si quis vouerit non ludere. Nam in omni voto quilibet Episcopus dispensat,præterquam in notanda sunt ad perfectam voti obligationem, vt sciatum religionis,& peregrinationis Hierosolymitanæ:vt communiter receptum est.Et explicat diligenter Dominicus Soto lib.8.de Iustit.&iure.q.4.art.3.vbi idem tradit in voto perpetuæ castitatis,&Romanę,ac Compostellanæ peregrinationis.Quorum primum iure , duo verò vltima consuetudine asserit excipiab Episcoporũ dispensatione.Atsi in hunc modum votum conceptum fuerit , vt quis vouerit non ludere sub pœna religionis, aut Hierosolymitanæ peregrinationis ante commissam pœnam poterit quilibet episcopus,cui vo
nens subditus sit,dispensare ex causa quidem: post commissam autem pœnam quidam censent,posse votum pœnale religionis,aut peregrinationis Hierosolymitanæ dispẽsari per Episcopum,quamuis votum istud peregrinationis huiusvel religionis, nullius admittat prælati dispensationem , nisi ea concedatur à Romano Pontifice:quandovotum hoc est absolutum.Differentiæ ratio inde sumitur,quòd vouens directè , & absolutè religionem in animo habet, & desiderio illam profiteri,vt rem sibi grauissimam atque ideovotum deliberationem habuit perfectam.Sed qui vouit lege pœnæ religionem,aut peregrinationem,non habet animo ea,quæ vouet,nec ideo promittit illa quòd sibi sint cordi:imò ad ea tã quam sibi ingrata,& molestia in pœnam obligari voluit:vn de forsan iusta causa est, qꝰ per Episcopum fiat, & concedatur dispensatio.His accedit quòd forsan quibusdam videbitur non omnia vota conditionalia & pœnalia esse deliberatione iusta emissa,nam Ambr.Cathari.contra Caiet.censet: non valere votum hoc:promitto ingredi religionem, si cõmisero adulterium, quod valere præmittit Caie. in summa, verb.votum.Nihilominus tutior est eorum opinio, qui censent adhucin hoc casu post commissam pœnam necessariã esse Romani Pontificis Dispensationem: quia iam est cõtracta ex voto obligatio ad religionem,cuius eq̃idem voto derogare per dispensationem nemo potest præter ipsum Romanum Põtificem,atque ita in hac quæstione visum est Dominico à Soto , in institutione de cauendo iuramentorum abusu,par.j.c.9.Et lib.8.De iustitia & iure.q.2.art.1.&q.4.art. 3.Nec enim deficit promissio saltem implicita ad votum religionis in huius quæstionis specie.Vnde par est, quòd obligationem ad religionem ex causa voti inducta esse iudicemus.Qua inre illud est obiter adnotandum in quolibet voto præsertim religionis esse necessariã explicitam , aut saltẽ implicitam promissionem:nec propositum ingrediendi religionem,& in ea permanendi perpetuo, sufficeret.tex elegãs in c.literaturam.devoto. Aliud etenim est promittere ingressum,& professionem religionis,aliud habere propositum in grediendi,profitendi,ac perseuerandi.Namque propositum habet,nec explicitè nec implicitè promittit professionẽ religionis,cum aliud sit proponere, aliud deliberatè promitte re,sicuti eleganter explicat Caiet.lib.17.responsionum. c. 6. Et Domini.Soto d.lib.8.q.1.art.2.tametsi Doctores iuris Canonici interpretes non possint excusari à non satis diligenti huius articuli examinatione.sic sane tex.in ca.consulti. de regular.dum propositum absolutum sufficere censet ad perpetuam religionem, intelligendus est de proposito absoluto, ex quo tamen possit deduci saltem implicita religionis perpetuæ promissio:alioqui minimè conueniret ea responsio,cum c.literaturam.Quòd si quis votum fecerit ingrediẽdi religionem,minimè pollicitus explicitè,vel implicitè perpetuam religionem,censetur vouisse secundum ius, vt tandem gaudeat anni probatione:intra quem possit pœnitere, si viderit eum statum sibi commodum,aut gratum non esse: sic enim Tho.censet in secunda secundæ quęstione 189.ar. 4.quem sequuntur Dec.in capitulo in præsentia. de probat. numero quinquagesimo quinto.Archid.in c.scimus. duode cima quæstione prima.Henricus in capitulo statuimus.colũna tertia.de regular.& Florent.part.tertia.titulo decimosexto.capitulo secundo.§.quarto. Sylvest.verb.religio. secunda quæstione decimanona.& Iason.in l.si quis hæredem.numero decimotertio.C.de institutio.&substi.Ex mente tamen S. Thomæ deducitur, secus esse dicendum vbi quis votum fecerit,aut promiserit profiteri in aliqua religione, vel esse religiosum.quod & Sylvester notat. Imò si quis vouerit fieri religiosum : intelligitur votum istud in anno quidem probationis: non tamen de perfecta,& perpetua religione.

Item si vouerit quispiam , esse religiosum , ea tamen intentione , & mente , vt velit gaudere anno probationis , poterit intra annum ante professionem tacitam vel expressam à monasterio exire. sicuti vtrunque docere conatur Caietanus in dicto articulo quarto , quæ omnia omnino

mus qua ratione teneatur quis ex deliberata promissione ad votum religionis,vel alterius boni,ac pij operis.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum propriam & primordialem naturam actus, cui accedit, fortitur.*
2 *Intellect.ad tex.in l.quoties.C.de rei vendi. an is obtineat quando prima venditio fuit iurata?*
3 *Donatio iuramento firmata,an reuocetur natiuitate filiorum,anctoritate l.si vnquam.C.de reuocand.donatio.*
4 *Fideiussor an ratione iuramenti amittat beneficium excussionis.*
5 *Emphyteuta qui iuramentum in contractu præstitit an priuetur emphyteusi,si Canonis solutionem intra biennium omiserit?*
6 *Obligatus ad factum an ratione iuramenti cogatur precise facere?*
7 *Intellectus ad l.si conuenerit.ff.de iurisdic.omni iudic.*
8 *Intellectus ad text.in cap.ad nostram,de iureiurand.*
9 *Iurans soluere certam quantitatem , an possit compensationem obijcere?*
10 *Qui iurat alteri nullum grauamen inferre,an possit iure eum in iudicio,vel extra conuenire?*

§. QVARTVS.

DICTVM EST IN PRAECEDENTI Paragrapho tractauimus de interpretatione iuramẽti iuxta cõsensum & mentem iurantis, atque item secundum ipsius actus iurati propriam conditionem & naturam:oportet tamen modò eandem materiam iterum alriùs exponere , ab origine & radice deducendo,quid de hac re iura explicuerint.

Nam illud iuris est apertissimi,iuramentum propriam ad-
1 sumere†naturam actus,cui apponitur,& secundum eam in relligendum omninò esse.Hoc probatur in d.l.vlt.C. de non num.pecu.vbi iuramentum,quo quis iurat soluere pecuniã sibi mutuo numeratam,eam conditionẽ habet,vt intra biẽnium possit qui iurauit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ:sicuti paulò antè dictum est. Hæc siquidẽ promissio soluendi pecuniam numeratam,propriam hanc naturam habet,quòd possit intra biennium obiici exceptio non numeratæ pecuniæ.idem constat in ca. quemadmodum. de iureiu.Etenim qui iurat aliquam invxorem se ducturum,nõ tenebitur eam vxorem ducere , si post hanc promissionem ipsa fuerit fornicata:quia huius sponsalitiæ promissionis illud proprium est,quòd sponsa nõ fornicetur:igitur iuramẽtum non mutat hanc propriam huius actus naturam. facit optimus tex.in l.vlti.C.de libe.cauſ.Sed nè quis mihi statim obiiciat plures effectus,quos cõtractus iurati habent,quosque minimè habuissent absque iuramento,inquirere necesse est huius conclusionis verum intellectum. Et sanè ita est hæc propositio accipiẽda,vt de natura propria,& à primordio ipsi actui conuenienti , non de accidentali intelligatur. sic denique iuramẽtum adsumit actus naturam primordialem,vt ita loquar,non accidentalẽ:ea siquidem propter vim iuramenti plerunque mutatur,quod satis euidenter ex multis apparebit,quę de effectibus iuramenti tradũtur, & à me statim tradentur:& hoc probatur eleganter authoritate iurisconsulti.l.item veniunt. §.cum prædixerimus. ff.de petit. hered.vbi distinctio maxima fit inter ea quę ab initio naturaliter insunt actui,& ea,quæ ex accidenti ei conueniunt:vt actio alteri subrogata secundum primordialem naturam, non secundum accidentalem subrogetur.notat glo.in l.certi condictio,in princip.ff.si cert.petat.cuius præter Bartol.& Doctor.ibi meminit Bal.in capit.vltim.colum.3. de iureiur. idem Bald.in l.vnica.§.sed si non.C.de rei vxor. actio.eius tamen intellectum examinat Zasius lib.1.singul.respont.capi. 14.ex quibus communi omnium consensu receptum est,iuramentum naturam primordialem actus,cui accesslit,sequi non accidentalem:quod notant in specie Aret.colũ. penult. & Deci.nu. 23.in capit. 1.de iudic.& ibi Alciat. num.46.Sed tamen dubitatur,quæ dicantur naturalia,& accidẽtalia cõtractus,vel actus alicuius?Bal.equidẽ in l.j.col.j.C.cõmodat. eleganter,ac subtiliter scribit , ea,quæ veniunt accidentaliter triplici ratione contingere,ratione equidem morę, culpæ,vel conuentionis:ea verò dici naturalia,quæ proceduut virtute quadam ab initio à propria reispecie.cui cognitioni plurimum accedit tex.in l.pacta conuenta.ff. de contrahen, emptio.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

emptio.& in d.§.cùm prædixerimus.vbi gl.hoc ipsum sensit. Sic sanè secundum hanc traditionem aduertendum erit in actibus iuratis ad ea, quæ ex natura, vel ex accidenti eidem actui conueniant. Vt denique sit omninò compertum iuramentum alicui actui accedens sequi naturā ipsius actus principalis, in quo interponitur: quod non semel ex d.l.vlt. adnotauimus. Cuius ad hoc meminere Bal. in c.cum omnes. col. penul.& c.quæ in ecclesiarum.col.5.de constitut. Abb. in c. cùm contingat.de iureiur.nu.14.tex.elegans, sicuti Iason ibi notat in l.sed & si possessori.§.itē si iurauero.ff.de iureiu. Quibus & illud suffragatur: quòd iuramentum non auget obligationem, nec consensum, sed ei tantum intra limites suos manenti addit religionis vinculum: quod voluit Bald. in l.si procurator.col.3.versi.& prædicta sunt vera.ff.de condic.indeb. Nam qui iurat actum aliquem, nisi aliud expressim addiderit, illum iurare intelligitur iuxta sensum, naturam, & qualitates proprias quas ille actus habet ex natura sua secundū leges humanas: argum. leg. Titius, in fine.ff.ad Trebellianum. Quamobrem præter multa quæ de interpretatione iuramēti hac in parte adduci possent, duo tantum generaliter adnotabimus. Primum quidem, iuramentum esse intelligendum secundum naturam, conditiones, & qualitates, quas actus, cui accessit, ab exordio ex proprietate eiusdem per legē canonicam, & ciuilem consequitur. Secundum, omnino iuramentum ita intelligendum fore, vt nullam interpretationē præter consensum iurantis patiatur. c. Quia taudlis, de iure iur. c.cū iuramēto, de homi. notatur in c. veniens. de iureiu. Ex quibus aliquot inferam. Nam de effectib. qui procedunt à religionis vinculis, passim à Doctoribus traditur.

Primum quidem hinc colligitur vera interpretatio tex. in
2 l. quoties. C. de rei vend, ex qua si quis domum † Titio vendiderit primo, & deinde eandem Sempronio vendat, & tradat dominium huius domus in Sempronium transfertur, nec Titius poterit aduersus secundum emptorem agere. Nam etiam si prior venditio iurata fuerit, nihilominus eadem decisio obtinebit: cùm natura contractus emptionis, & venditionis ea sit, vt ante traditionem dominium in emptorem minimè censeatur translatum donec perfecta traditio fiat, & id circo si res vendita, alicui, alteri ante traditionem vendatur,
5 & eidem tradita fuerit: hic secundus emptor efficitur perfectus dominus rei emptæ. l.j. cum alijs ff. de actio. emp. atque ita dictam l. quotiēs. intellexit Io. Imo. in c. cum cōtingat. de iureiur. nu. 81. quem sequuntur Iason in ea. l. quoties. nu. 36. Hippo. in l. qui duobus. nu. 9. ff. de falsis, & Lud. Gozad. in cons. 4. nu. 2. eandem opinionem & nos probauimus in Epito. ad 4. lib. Decre. 1. par. c. 5. n. 9. cui accedit tex. in c. sicut, de spōsalibus. qui probat, sponsalia, etiam iurata, per subsequens matrimonium dissolui.

Secundò infertur maxima extensio ad tex. in c. cùm locū, de sponsi. Ex quo patet matrimonium metu contractum nullum esse ipso iure, id etenim verum est, etiam si contractus is coniugalis iuratus fuerit. Nam id iuramentum, licet alioqui metu præstitum validum sit ipso iure donec absolutio ab eo præstita fuerit, accedens contractui coniugali eius naturam sortitur, vt ratione metus nullum sit ipso iure, nec absolutionem exigit: quia materia subiecta, quæ speciali quadam ratione omninò liberum consensum requirit, operatur quòd iuramentum prorsus sit nullum quemadmodum latius disputaui in 2. par. Epitomes. c. 3. §. 5. nu. 2.

Tertiò ex præmissis deducitur ratio eius opinionis, quam
3 Bar. explicat in l. Titia Seio. §. Imperator. q. † vl. ff. de lega. 2. vbi Bal. & Cuma. post eū existimāt, donationem, etiam iuramēto præstito firmatam posse reuocari, si donator post eā liberos habuerit, secundum l. si vnquam. C. de reuoc. donat. Ex qua constat dona. cuiuslibet proprium esse, quòd ea reuocetur, si donator liberos habuerit. Vnde cum iuramentum appositum donationi sequatur naturam, & proprietatem eiusdem, satis constat, non deficere proprietatem, & naturam primęuam. Quam opinionem sequuntur plures, quos refert And. Tiraq. in l. si vnquam. in principio. nu. 168. ex quibus apparet eam communem esse.

Quartò ex his poterit perpendi veritas eius resolutionis, quā in rub. de testamen. 2. par. nu. 10. explicuimus circa duarum quæstionum dubitationem. Quarum prima est, de donatione iurata inter virum & vxorem, an ea habeat cōditionē istā: Quod præmoriatur donatario donator? Altera quidem est de donatione causa mortis etiā iurata, an possit ad mortem vsque reuocari? Nam harum controuersiarum definitio ex eo pendet, an iuramentum tollat harum donationum propriam naturam, quod inibi latè tractauimus.

Quinto ab eadem radice procedit quod Bal. scribit in c.
4 ex rescripto de iureiuran. existimans, fideiussorem cum † iuramento promittentem se soluturum creditori quicquid à debitore principali is adsequi non possit, teneri omninò ad solutionem debitæ pecuniæ etiā nulla facta excussione. Etenim si vires iuramenti rectè perpendamus, manifestè apparebit, falsam esse hanc Baldi sententiam, beneficium siquidē excussionis hac in specie non tantùm ex conuentione hominis, sed ex propria natura, & primæua contractus deducitur, ac oritur. l. decem. ff. de verb. obli. l. 1. C. de conueni. fisci debit. l. vlt. in princ. ff. si cert. pet. quo in loco Alexā. Iason, & Deci. Baldi opinionem falsam esse asseuerant, ea ratione q iuramentum fortiatur planè qualitates, & conditiones eius actus, cui accedit. in d. l. vlt. C. de non num. pecuni. cap. ex parte. de cleri non resid. imò & fortiori casu dicēdum erit, quēcunque fideiussorem habiturum esse beneficium excussionis & Authen. præsenti. C. de fideiussori. etiam si cōtractum fideiussionis iurauerit: cùm hoc beneficium cuilibet fideiussori ex natura contractus competat, quod eleganter Bal. sibi contrarius docet in c.cū contingat. De iureiur. 7. conclusione: dicens, ex instrumento propter iuramētū oriri obligationem fideiussoriā cum omnib. qualitatibus, & beneficiis, quę habent alię obligationes fideiussoriæ. Vnde palā voluit Bal. beneficium excussionis minimè tolli per iuramentum: quā sententiam iterum sequuti sunt Barbat. in cōsi. 43. lib. 2. nu. 10. Andr. Alci. in d. cap. cùm contingat. nu. 174. Tiraq. in d. l. si vnquam. in prin. nu. 147. tametsi Baldum in d.c. ex rescripto sequantur Alexan. in consi. 29. lib. 7. colūn. vlt. & Hippolytan rub. ff. de fideiussorib. nu. 9. tenentes, beneficium excussionis excludi per iuramentū ipsius fideiussoris contractū iuratis, ex ratione tex. in c. ex rescripto. cui respondeti poterit in eo tex. quod dicitur iuramentum seruandum fore, intelligēdū esse seruato ordine cōpulsionis, vt priùs fiat excussio in principalib. debitoribus, & demum fideiussores compellātur soluere: quemadmodùm eam decisionem intellexit Barb. in d. consi. 43. colum. penul. lib. 2.

Sextò hinc deducitur, ān verum sit quod idē Bal. docet in
5 cap. querelam. de iureiu. asseuerans, emphyteutam, qui pēsionem cōstitutam in contractu pro re † data in emphyteusim soluere iurauerit, præcisè teneri ad solutionem, ità quidem, vt emphyteusim amittat si non soluerit pēsionem, etiā biēnio nondum elapso. quod probatur argu. tex. in l. si quis maior. C. de transactio. quo sancitum extat, eum qui contractum, seu conuentionem seruare iurauerit, commodo eiusdem contractus carituram, si iuramentum non seruauerit: quamobrem Bald. sequuntur Alex. consi. 85. lib. 1. idem Ale. & iuniores in d. l. si quis maior. Catellia. Cotta. in memorabilibus dictione, emphyteuta. Francisc. à Ripa in c. 2. de rescriptis. col. 5. Hippoly. singul. 226. & est communis opinio, sicuti ea sequutus asserit Ludoui. Gozadi. in consi. 57. col. 3. & penultim. eamque vt communem seruari in prætorio Rotæ testatur Guilielm. Casad. decisione 2. titul. de iureiur. quo in loco scribit, cōmuni sententia receptum esse quòd dicta l. si quis maior. locum habeat in quocunque contractu. Contraria sententia verior profectò videtur propter naturam, ac proprietatem huius contractus emphyteutici, cuius proprium est, non amitti emphyteusim ob non solutam pensionem intra biennium, capitu. potuit. de locat. l. vltim. C. de iure emphyteu. Hæc verò proprietas nō tollitur per iuramentum, quia ex huius cōtractus specie descendit: vt in simili dicebat Bald. in l. 2. C. de commodat. Sic sanè hanc Baldi opinionem improbant Carol. Moli. in dicto Alexand. consil. 85. in prima additione. & Curtius Iunior, in dict. l. si quis maior. num. 30. Nec oberit eadem responsio dictæ l. si quis maior. quia etiā si in omnibus, & quibuscunque contractibus locum haberet: esset tamen intelligenda eo quidem sensu, vt iuramentū acciperet omnes conditiones, quas contractus, cui accedit, iure ipso ab exordio recipit: sicuti superius iam satis dictum est. Præsertim eiusdem constitutionis decisio cessat parumque nobis nocet, si teneamus eandem responsionem solum procedere in cōtractu transactionis, non in aliis: quasi ea responsio speciale quid contineat in transactionis contractu, secundùm Riminal. Parpaliā & Alcia. ibi. Corne. consi. 246. lib. 3. Caro. Mol. in d. cōsi. Ale. 85. qua ratione mihi displicet quod Matthæ. Matthes. adnotauit in notab. 50. scribens, vēditorē ab actione euictionis liberum omninò esse si emptor minimè soluerit intra diē cōstitutū pretiū qd̄ promisit & iurauit soluere, licet post diē nihilomin⁹ id soluerit. Etenim falsā esse cēseo hāc sniā, tametsi ea, pcedat à cōmuni Doct. opinione quę asserit, dict. l. si quis maior, obtinere in omnib. cōtractibus, &

ctibus, & conuenientibus iuratis. Fit igitur ex his non esse veram Baldi assertionem in d.c. querelam, imò, nisi fallor, existimo ex mente illius capitis deduci posse contrarium: siquidē post biennium à cessatione solutionis pensionis agitur ibi ad priuationem rei cuius ratione soluere pēsionem iurauit condemnatus. Etenim quòd emphyteuta non possit ob cessationem pensionis soluendæ priuari emphyteusi intra biēnium, proprium est eiusdem contractus, ab eius exordio, & natura: non ex accidenti.

Septimò ex prænotatis infertur intellectus ad tex. in c. vlt. de emptio. & vendit. atque ad omnia iura, quibus statutum est, venditorem teneri de euictione, si requisitus admonitusque non defenderit emptorem conuentum rei vendicatione ad rei venditæ restitutionem. Etenim quibusdam placet ratione iuramenti omnino teneri venditorem etiā non admonitum defendere emptorem, si sciuerit, ei litem motam fuisse. quod Imola voluit in l. quod re mihi. ff. si cer. pet. cuius opinionem ipse examinaui lib. 3. Varia. resolu. c 17. nu. 5.

Octauò illud hac ex causa in examen incidit, an qui promisit cum iuramento aliquid facere, teneatur, & cogendus
6 sit præcisè facere, an satis ei sit, si velit soluere id quod alteri⁹ hac de re interfit? Nam iure ciuili qui tenetur † facere, non cogitur præcisè ad factum, sed liberatur si velit præstare interesse. l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obligat. l. si quis ab alio. ff. de re iudicat. At si promissio fuerit iurata, renebitur promittens, & precisè erit cogendus facere: gl. celebrisin l. si pecuniam. in prin. ff. de cond. caus. dat. quam dicit singul. Imola in c. 1. col. pe. de iudic. Iason in §. actionum. col. 8. de actio. idem Iason, dicens hanc esse communem opinionem, in d. l. si pecuniam. idem Ias. & Doct. in d. l. stipulationes non diuiduntur. gl. similis in capitu. ex literis. in 2. de sponsalib. quam Præp. ibi ad hoc notat. tex. optimus in c. querelam. vbi Anto. nè prælat. vices suas. Aret. in c. 1. de iudic. col. penu. eandem opinionem latè defendit Fortuni. in c. 1. nu. 17. de pact. Aduersus tamen hanc communem conatur tenere Corne. in consilio 246. lib. 4. tenent Anani. in d.c. querelam, & Matthæ. Afflict. decisione Neapolit. 295. sensit Deci. in d. c. 1. de iudic. nu. 23. ea ratione quòd iurans aliquid facere, videtur iuramentum fecisse iuxta qualitates huic obligationi & promissioni iure accessorias, cùm ea scilicet facultate q liberetur præstando interesse, si nolit agere, nec cōsensit præcisæ promissioni: denique ex eo, quòd iuramentum naturā actus, cui accedit, fortitur. Huicverò rationi, si res ista exactè perpendatur, facillimè respondetur. Nam promissio faciendi ex propria natura habet consensum, & necessitatem præcisè faciendi: hoc etenim secundum propriam verborum significationem hæc promissio inducit: ex accidenti tamen, hoc est, ex mora, quia si promittens facere nōvult, ad interesse tenetur: vnde cum hęc obligatio ad interesse in promissionibus facti sit ex accidenti propter moram, minimè erit iuramentum secundùm eam intelligendum, sed secundū primæuam obligationis naturam: quemadmodum Aret. respō det in d.c. 1. de iudic. col. pen. possumus aliter huic obiectioni satisfacere, si præmittamus, ob religionis causam iuramē ta intelligenda fore potius iuxta iura Pontificia quàm secularia: quemadmodum superius probatum est. Atque ideòve rum erit, quoties hac in parte ius Cæsareum iuri Pontificio contrarium fuerit, standum esse iuri Pontificio, & tamen iure Canonico asque iuramento, si quis facere promiserit, præcisè facere cogitur. arg. tex. in capitulo primo & capitu. qualiter. de Pactis. idque expressim notant Abb. in capitul. per tuas. col. 4. de arbitr. & in capitulo veniens de iureiur. Roma. in dict. l. stipulationes non diuiduntur. & ibi Iason nume ro 33. Anto. Burgens. in rub. de emptione & venditione. columna secunda. & Fortu. in capitulo primo. de pact. numero decimosexto. Igitur licet iure ciuili nemo sit cogendus precisè ad factum, sed liberetur præstādo interesse: attamē quia iure Pontificio, secundum quod iurati contractus sunt interpretandi, promissor facti præcisè agere compellitur, consequens est, ratione iuramēti, etiam à iudice sęculari promissorem cogendum fore præcisè facere, cum hæc promissio potius sit intelligenda iuxta naturam actui iure Pontificio, quàm Cæsareo conuenientem in ea specie, quæ variè ab vtroque iure intelligetur.

Hæc verò communis sententia, quæ dictat, cogendum esse præcisè agere eum, qui facere cum iuramento promiserit, procedit, modo qui iurauit possit facere, quod iuratus promisit, sitque illi possibile hoc factum, vt latè notat Aymon Sauilli. consilio 12. pluribus hanc opinionem comprobans.

Atque hæc notanda sunt licet Ioan. Andr. in d. cap. qualiter. & Felinus in dict. cap. 1. de Pact. nu. 9. tenuerint, etiam iure Canonico promissorem facti omninò liberari, si velit præstare id quod interest: nec cogendum esse precisè facere: per tex. in capitul. dilecti. de arbitris. cui respōdetur, ibidem ideo non cogi quē præcisè ad factum, sed liberari præstatione pęnæ: quia alternatiuè censetur obligatus ad factum, vel ad pęnam, qui facere sub pœna promisit.

Nonò eadem ferè ratione controuertitur interpretatio
7 tex. in l. si conuenerit. ff. de iurisdi. omni. iudi. vbi † iurisconsultus respondit, pactum prorogatæ iurisdictionis tolli per pœnitentiam prorogantis ante litem contestatā. Nam si pactū illud fuerit iuramento firmatum, quibusdam placet, nō esse locū pœnitentiæ: quod notant ex religione iuramenti Imola & Aret. in capi. 1. de iudic. Angel. Fulgosi. Paul. de Castro, Alexan. & Ias. in d. l. si conuenerit. col. 2. quorum opinio cōmunis est, vt farentur Deci. in dict. cap. 1. num. 23. & ibi Alci. num. 43. in repet. qui eandem opinionem sequitur: & probatur ista pars per rationes præcedentis cōclusionis, & deindo quia huius promissionis & prorogationis propria natura est quòd omnino seruetur: tametsi ex accidenti, ne quis cogatur coram iudice non suo litigare admittatur pœnitētia. Et quia Anton. Abb. & Deci. in dict. cap. 1. num. 23. contrariā sententiam veriorem esse existimant, tenentes, pactum prorogatæ iurisdictionis, etiam iuratum, ante litem contestatā per pœnitentiam prorogantis tolli: existimo cōmunem opinionem veriorem esse, duabus quidē rationib. quæ licet alio qui dubiæ sint, vt quidā arbitrantur, attamen plurimùm earum authoritas persuadebit, ob religionem iuramenti non esse admittendam pœnitentiā. Primùm quia adhuc iure ciuili pœnitentia prorogantis minimè tollit prorogationis pactum, etiam ante litis contestationem contingens. Nam d. l. si conuenerit. intelligenda est de voluntate vtriusque paciscentis mutata: siquidem vterque inuito iudice, de cuius honore agitur mutare poterit voluntatem: nec iurisconsultus inibi loquitur de mutatione voluntatis vnius tantū: sed inquit, si mutata fuerit volūtas, vnde absolutè de vtriusque voluntate mutata vera est interpretatio, quod eleganter in d. l. si conuenerit. notauit Alberi. & post eum Deci. in d. cap. 1. de iudic. numero decimonono. Andr. Alciat. ibi nume. 32. idem Alcia. lib. 2. Paradoxo. cap. 17. & Cora. lib. 4. Miscellan. cap. 5. atque hæc ipsa opinio maximè probabilis est, nè dicamus ità facilè iudicum, & pactorum authoritatem eludi, si permiserimus, pœnitentia vnius tantū pactum prorogandę iurisdictionis, aut non declinandi iudicis alieni iurisdictionē tolli. Nec in praxi admittenda foret responsio iurisconsulti, si quis post pactum prorogandæ iurisdictionis alicuius iudicis, quæ prorogari potuisset, etiam antè litem contestatam pœniteret. Secundò illud ad hanc probationem adducitur, quod quidam asseuerant tenentes, iure Pontificio in specie dict. l. si conuenerit. etiam si ea secundùm communem intellectum accipiatur, non esse locum pœnitētiæ. atque ideo in ter ius Canonicum & Ciuile distinguendum esse opinantur Alex. in d. l. si conuenerit. 3. Fall. Bal. in l. si quis in scribendo. C. de episc. & clericis. Deci. in dicto ca. 1. de iudic. nu. 18. ea quidem ratione, quia secundum communem sententiam Alberi. Bart. & aliorum in d. l. si conuenerit. Abb. in d. cap. 1. vbi Deci. num. 20. scribit eam communem esse, dicta iurisdictionis responsio procedit in pacto nudo, quod iuri ciuili actionem non producit. quasi secùs sit in stipulatione. Et licèt Ias. in d. l. si conuenerit. num. 28. post Petrum, & Cinū in l. si qui ex consensu. 3. quæst. C. de episc. & cleri. Ioann. Andre. in speculo, ti. de iudic. comp. adit. §. 1. & Alci. in repet. capituli 1. de iud. num. 38. teneant aduersus communem, iurisconsulti responsum in d. l. si conuenerit, etiam procedere si prorogatio fiat per stipulationem: quod mihi verius apparet: quicquid enim sit de illius responsi principali intellectu, ipse opinor, nihil referre, fiat ea prorogatio per pactum nudum, an per stipulationem: nihilominus apparet ex his quāvariè dict. resolum eius interpretes acceperint. vt tandē ratione iuramēti iustè possimus pœnitētē minimè admittere: cùm iuramētum sit secundùm iura Pontificia interpretandum: iure autē Pontificio, imò & Cæsareo dubium sit, an possit pactio illa prorogandi iurisdictionem ante litem contestatā pœnitentia tantùm prorogantis tolli.

Decimò hinc satis poterit disputari, pria & vera † examina
8 tio tex. in c. ad nostrā. de iureiu. cui⁹ decisio elegās est, & egregiè, pbat eū, q datis creditori pignorib. iurauerit quantitatē mutuo datā se soluturū, teneri præcisè ad ei⁹ solutionē, nec posse obiicere fructuum ex pignorib. perceptorum cōputationem in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem in principalem sortem. Etenim ea constitutio videtur iuramentum interpretari contra naturā propriam contractus mutui, & pignoratitij. Est nanque proprium contractus mutui datis pignoribus, quod fructus percepti ex eisdē in sortem principalem imputentur, vtque ipsam extenuent. l. 1. C. de pigno. actio. l. 2 1. tit. 13. par. 5. cap. 1. 2. & cap. conquestus. de vsur. c. cum contra. de pignorib. Alioquiesset contractus vsurarius adeò quidē, quòd si debitor in contractu mutui datis pignoribus donationem fecerit creditori fructuū, quos ex pignore percipiet, etiam ob merita, præsumitur omnino contractus vsurarius, quod notat Domini. in consi. 12. imo si creditor ex pignore fructus perceperit excedentes ipsam sortem, tenebitur debitori simul cum pignore restituere quod ex fructibus vltra sortem habuit, secundum Bald. in d. l. 1. C. de pignor, act notatur in d. c. cùm contra. & per Anani. in d. c. 1. de vsur. Nec tantùm fructus percepti sortem extenuant, sed & percipiēdi: id est, qui per creditorem potuissent percipi. gl. in d. c. cùm contra. & in d. l. 1. tex. optimus in d. l. 2. de pig. act. & in l. 2. C. de part. pignor. notant Alex. in l. apud Iulianū. § j. ff. de leg. j. Anania in d. c. 1. de vsur. Sed quia Host. in Summa. tit. de pignorib. §. quando efficaciter. vers. sed nūquid. Paul. de Cast. in d. l. j. C. de pig. actio. & Rauenna in d. c. j. contrarium tenere videntur, existimantes, creditorem solū de fructibus perceptis nō de percipiendis teneri, oportet distinguere secundùm Abb. in d. c. 1. & in d. c. cùm contra. Nā si contractus mutui, & pignoris factus est gratia vtriusque, vt in dubio præsumendum est, tunc tenetur creditor ad fructus quos potuisset ipse percipere, nō tantum ad perceptos. Quòd autem communiter hic contractus fiat gratia vtriusque, probatur in §. vlt. quib. mod. re contra. obligat. quo quidem casu tenetur quis de dolo, lata, & leui culpa. Sed si fiat contractus pignoris gratia debitoris tantùm, quia creditor nolebat pignus, nec id petebat, tenebitur quidem de perceptis tātùm, aut de his, quos omisit percipere dolo, aut lata culpa, iuxta distinctionem tex. in reg. contractus. ff. de regu. iur. quod si domus data fuerit in pignus, & actum sit, vt eam creditor haberet, tenebitur creditor ad pensionem, quam ipse solitus erat soluere, nō ad eam, quam pro conductione domus ab alio percipere potuisset. l. si ea. in 1. C. de vsu. Paul. Cast. in l. j. C. de pigno act. fructus verò in sortem computandi planè sunt ab ipso creditore ex pignore percepti, vt modo diximus, & præterea à debitore creditori præstitæ operæ: quæ communiter æstimationem pecuniariam pariantur. l. vlt. C. de captiu. & postlimi. reuer. l. 11. titu. 29. par. 2. tex. in d. c. 1. de vsur. & in d. l. j. C. de pig. actio. notat Iason in §. in bonę fidei. num. 65. Inst. de actionib. quod si ita propriū huius contractus est. fructus in sortem computari: mirum profectò videtur, quod in dicto ca. ad nostram responsum est. Et tamen ex ea decisione frequenter adnotatur, quòd si quis iurauerit centum Titio soluere, nō poterit compensationem obijce-
9 re, etiam eius quantitatis, quæ certa ✝ ac liquida sit, quasi iuramentum sit in specifica forma obseruandum. capitulo debitores. de iureiu. compensatio autem non est vera sed ficta solutio. l. si cum filio. ff. de compens. idem probat tex. in l. 3. ff. eod. Ideo inquit Iurisconsultus, compensatio necessaria est: quia interest nostra potius non soluere, quàm solutum repetere. Igitur qui compensat minime soluit saltem iure. facit adhoc tex. optimus in l. Iulianus. ff. de condit. & demonstra. ibi, quasi dederit. Ex quibus hunc effectum tribuendum esse iuramento censent Innocent. Host. Ioan. Andre. Collectari. Anton. & in specie Imola in dicto capitulo ad nostram. Mathes. notab. 64. Aret. consilio 100. longitudo. columna secunda. Zasius in §. in bonæ fidei. numero 27. de actio. Corset. in repet. rubr. de iureiuran. priuilegio 15. quorum opinio communis est, vt eam sequuti fatentur Felin. in dicto capitulo ad nostram. columna vltima. Iason in dicto §. in bonæ fidei. columna penultima. & idem in l. cum qui. §. si iurauero. ff. de iureiurand. columna secunda. Ludouicus Gozad. consi. 69. columna prima. Andre. Tiraquel. libro primo de retract. §. 3. glossa 3. numero 6. vbi plures ad hoc authores allegat. Socinus in l. Iulianus. ff. de condit. & demonst. fatetur, hanc sententiam communem esse. Huic opinioni adhuc suffragatur quod iuris est apertissimi: nempe compensationem opponi non posse aduersum eum, qui depositum repetit. l. penulti. C. deposit. l. vlt. C. de compensat. capitulo vlt. §. fane. de depositō. Regia. l. 5. titulo tertio. & l. 27. titulo 14. parte 5. ob maximam fidem, quam depositarius tenetur deponenti seruare eo quòd plurimum ei crediderit. gl. in l. hoc negotium. ff. de compensat. Angel. & Iason numero 10. in dicto §. in bonæ fidei. igitur & ratione iuramenti mirum non est idem statui, propter eius maximam religionem.

Cæterùm contraria sententia placuit Bart. in l. amplius. ff. rem rat. habe. vbi tradit, eum qui iurauit soluere, non esse periturum, si compensationem obiiciat. quod & idem voluere Angelus & Cuman. ibi. Ioan. Faber. in dict. §. in bonæ fidei. col. 4. & Platea ibi col. 1. Bal. in d. ca. ad nostram. & ibi Panor. in cap. cùm dilectus. colum. 8. de ordi. cognit. idem in c. cùm inter. de exceptioni. num. 24. Ale. consi. 12. col. vlt. lib. 2. Imola sibi contrarius in d. l. Iulianus. ff. de condit. & demonstr. & Carol. Molin. in tracta. de contractib. quæst. 43. qui testatur, hanc opinionem esse communem apud Legistas: licet fatea tur priorem à Canonistis magis receptam esse: quemadmodùm paulò antè tradidimus.

His authoribus adstipulantur plura. Primùm tex. celebris. in l. 4. §. soluisse. ff. de re iudicat. Soluisse, inquit Iurisconsultus, accipere debemus non tantùm eum, qui soluit: verùm omnem omninò, qui ea obligatione liberatus est: quo in loco dictat text. cum omninò soluere, qui liberatus sit ea obligatione: idemque verè, ac ipso iure, iuxta glossam de dictione omninò in l. 1. §. si de obsignatione. C. de soluti. notat Bartol. in l. 1. ff. iudi. solui. Sed qui compensat liberatur. l. si ambo. ff. de compensat. ergo is omninò, ipso iure, & verè soluisse intelligitur. Maximè quia ipso iure compensatio fit quantitatis cū quantitate etiam ad liberandum pignus. l. si cōstat. & ibi gloss. C. de compensat. Secundò illud potissimè deduci potest, quod ex eodem §. soluisse, aliter deducitur: nempè quo ad rei iudicatæ exequutionem, & solutionem eius causa faciendam sufficere compensationem: quod latè notat & refert Felin. in cap. suborta. de re iudi. col. 2. Tertiò idem cōprobatur authoritate tex. in l. si debitor. ff. qui potio. in pig. hab. Nihil enim inquit, interest compēsare, an soluere. Deinde & quartò eadem opinio potissimè instruitur ex eo, quod debitor facto creditoris, qui quod debet, non soluit, impeditur: imo iam impeditus fuisse videtur quominus sua die soluat: & sic inutilis est actio ei per quem stat. l. potior. in fine. ff. qui pot. in pign. habe. Quintò idem constat ex l. dedisse ff. deuerbor. signifi. & in l. vel permutauit. ff. de lib. caus. vbi dedisse intelligendus est qui compensauit. Sextò huic opinioni plurimum accedit quòd licet iuramentum sit strictè & in specia forma seruandum: nihilominùs iuramentum de soluendo satis seruatur per compensationē: quia cōditiones suntad implendæ in forma specifica, nec per æquipollens satis est eas seruari l. Mæuius. & l. qui hæredi. ff. de condit. & demonst. & tamen conditio soluendi impletur per compensationem. l. si peculium. §. de illo. ff. de statu liber. verti. quòd si hæredi. & in d. l. Iulianus. ff. de condit. & demonstrat. Nam & si iurisconsultus ibidem in responso l. Iulianus. de acceptilatione loquatur, idem est dicendum: cū acceptilatio minus sit quā solutio. l. si accepto latum. §. 1. & ibi Par. ff. de acceptilat. Alexand. in l. si marito. §. 1. ff. solu. matr. quib. rationib. satis defensa, & probata videtur opinio Bar. in d. l. ampliùs. aduersus ea quæ notantur in dict. cap. ad nostram. Quamobrem ipse existimo regulariter Bar. sentētiā veriorem esse, & præterea posse iure defendi, quòd debitor iurans soluere creditori certā quantitatem sibi mutuo datam, sub pignorib. optimè possit absque vlla periurij labe opponere cōpensationem fructuū, quos ex pignoribus perceperit.

Ea verò, quæ priorem opinionem probare videbantur, possunt absque difficultate tolli: nam licet compēsatio ficta solutio sit, non tamen sequitur, eam fictam solutionem non sufficere ad satisfaciendum iuratæ promissioni de soluēdo, cùm ficta solutio, quæ per compensationem fiat, à reali satisfactione eris alieni procedat. Habuit enim creditor quantitatem, quæ debitæ pecuniæ æquialens est: atque ideo etiam si iuramentum sit in specifica forma seruandum, satis per cōpēsationem, quæ realis est quedam satisfactio, seruatur. Præsertim quia quod in specifica forma impleri debet, satis impletur per formam iuxta mentem disponentis omninò æquialentem: quod probatur in dicta l. Iulianus. & in dicta l. si peculium. §. de illo. vbi constat, compensationem similimā esse, quo ad omnes effectus iuris, & facti, veræ solutioni. Nec aliunde à vera solutione differt, quàm quòd tempore compensationis vera numeratio non fiat, quę tamen priùs in effectu facta fuerat.

Itē nō obstat argumentatio à depositō facta: quia ob specialē fidē, quā seruare tenētur depositarij: illud inductū est à lege ex mente cōtrahentium. Et quia depositum non fit ea intētione: vt in ius, ac dominiū depositarij transmittatur res, sed deposita. Non sic in iuramēto simpliciter præstito: quod est intelligendum secundū ea, quę actui iurato conueniunt: sunt iure conuenire

iure conuenire possunt: sicuti superius dictum est.

Superest respondere Decretali ad nostram. quæ videtur hac in controuersia negotium nobis facere. Varię siquidem ea constitutio intelligitur, cuius examinationi præmittendum est, compensationem fructuum ex pignoribus perceptorum ipso iure fieri cum ipsa sorte principali quōties fructus ipsi iam sunt à creditore consumpti, vel redacti in id, quod recipit functionem cū ipso debito, vt adnotarunt Card. Anapi. & Doct. in d. cap. 1. de vsur. Bartol. Alexa. & Iason in l. si diuortio. §. ob donationes. ff. soluto matr. vnde ità est intelligenda glo. in d. cap. 1. quæ de hac compensatione, quę ipso iure fit, tractat. Quibus sanè præmissis quidam opinantur in d. cap. ad nostram. non admitti compensationem, nec
10 computationem ✝ fructuum ex eo, quod debitor iuratus creditori promiserit datis pignoribus, quod donec solueret debitam quantitatem nullum grauamen super eisdem ei inferret: quasi intellexerit non tantum de grauamine facti, & sic iniusto: sed & de grauamine iuris, argu. gl. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebellianum. gloss. & Docto. in l. clam. in princ. ff. de acq. possessio. molestia etenim infertur, cum quis iudicialiter vexatur. Auth. de fideiussor. §. 1. verbo, molestus. 1. j. & ibi Bald. C. de nuptiis. tradit Paulus Castrens. consi. ducentesimo quarto. colum. 2. libro 1. hic tamen intellectus etiam si probetur à Panormitano in di. cap. ad nostram. mihi non placet. Nam quoties quis promittit alteri adhuc iuramento præstito, nullum alteri grauamen inferre, planè ea promissio intelligitur de grauamine iniquo, & iniusto, non autem de ea molestia, quæ iure permittente licita est: nec enim de hac promissor sensit, quippe qui noluerit ex ea promissione renuntiare his, quæ sibi iure licent & concedun-
tur. l. Aurelius. §. Caius. ff. de libera. leg. Bald. in l. j. column. 5. C. de his, quæ pœnę nomi. gl. in l. si seruum. §. prætor. ff. de acquirenda hæred. Bald. in l. 1. C. de vsufruct. gloss. in cap. proilorum. de præbend. Imola in l. paterfamilias. ff. de hæred. inst. Anton. Gorser. in singula. verbo, molestia. Abbas in cap. audita. de restitutio. spoliat. Felinus & Decius in cap. in præsentia. columna 1. de probatio. Felinus in cap. causam quæ. columna vndecima. versiculo non obstante. de rescrip. ex quibus patet, promittentem alteri nullum ei grauamen inferre, nec molestiam facere posse, nisi aliud ex mente contrahentium dedueatur, iure aduersus eundem experiri. Secundò solet responderi ad textum in dicto capitulo ad nostram. ideo in ea specie non fuisse admissam compēsationem: quia debitor ipsos fructus dederat in pignus, atq; ideò cùm hoc casu fructus ipsi vt species considerentur, non est locus compensationi de specie ad quantitatem. capitulo vlt. de depositi. l. vltima. C. de compensat. l. si conuenerit. in 2. ff. de pign. actio. l. si non sortem. §. si centum. ff. de cond indeb. l. si ex pecunia. C. de rei vendica. quam interpretationem ad dict. tex. adnotarunt Imola ibi, & Socin. in regul. verb. accipere vltra sortem. columna tertia, sed nec hic intellect. placet. Nam fructus, qui consumptione fiunt accipientis, & consumentis, nec seruando seruari possunt, non solent in pignus dari, de natura siquidem pignoris est, quòd nō transeat in dominiū creditoris. l. 1. §. per seruum corporalem. ff. de acquiren. poss. Et præterea si fructus non sunt consumpti, nec redacti in id quod recipit functionem cum debito, nullus est locus compensationi: quemadmodum superiùs explicuimus. Si verò iam consumpti fuerint, aut redacti in id quod functionem cum debito recipiat, etiam si expressim dati forētin pignus, minimè negari posset compensatio, cum iam essent effecti ipsius creditoris. Quod si quis existimauerit Imolæ intellectum probari in dicto capitulo ad nostram. dum in eo dicitur, quasdam ab eis possessiones, & reditus recepit in pigno re: illi planè respondebimus reditus inibi fore intelligendos non ipsos fructus, sed iura quædā percipiendi anno quolibet certam quantitatem, quæ quidem iura reditus appellantur, & inter bona immobilia censentur. Clemen. exiui. versi. cumque annui reditus, de verbo. sig. atque ideo hi reditus congruè dantur, & accipiuntur in pignus: hoc ipsum palam idem tex. probat, dum in eo expressim continetur, creditorē de possessionibus, & reditibus, fructus percepisse. De reditibus enim, id est de iuribus percipiendi annuam quantitatē, cùm de reditibus annuis fructus percipiantur, secūdum Bal. in prooemio feudo. col. 5.

Tertiò Bartholo. Socinus, in dicta l. Iulianus. columna vltima. aliter existimat intelligendam esse decisionem textus in dicto capitulo ad nostram. scribens, non admitti in eo responso compensationem fructuum, ea ratione quia qui iurauit pecuniam debitam soluere cū satis certus fuerit tēpore iuramenti de fructib. percipiendis ex pignorib. huic compensationi visus est renuntiare: vnde tenebitur ratione iuramenti. & ratione huius tacitæ renuntiationis ante omnia soluere quantitatem debitam, & postea poterit agere ad fructus perceptos ex pignorib. repetēdos: habebit autē hæc tacita renuntiatio vim ratione iuramenti: cum debitor iuret soluere quantitatem sibi mutuo datam. Sic Ioan. à Medina vir doctissimus in tract. de restit. q. 3. causa vltima, eadē cōsideratione censet, admittendā esse compensationem non obstante iuramento, vbi tēpore iuramēti nulla aderat spes, nec ius apparebat cōpensationis. Quasi, quod & Soc. scribit, nequaquam sit admittenda cōpensatio eo casu, quo tēpore iuramenti iā aderat ius, vel spes cōpēsationis: sicuti probatur in d. ca. ad nostrā. Sed si animaduertamus ad propriā vim iuramenti, quę non extendit consensum ad ea, de quib. actum nō est, ego existimo, iurantem soluere quātitatē mutuò sibi datā, eā habere mentē, vt soluat absolutè ipsam pecuniā mutuatā eo casu, quo per creditorem non fuerint percepti ex pignorib. tot fructus qui possint eam extenuare: nec verosimile est, eum cogitasse de non obiicienda compensatione fructuū, qui apud creditorem iuxta iuris vtriusq; regulas meneretur in cōpēsationem sortis principalis: quod siverū est nec potest vllo modo negari, iuramenta esse intelligēda secundū iuris interpretationē, conueniētē quidē actui, cui iuramētum accedit, profectò qui datis pignorib. iurat soluere pecuniā mutuò sibi datā, poterit compensationem fructuū obiicere: cum ea sit huius promissionis natura.

Quartò præmissis interpretationib. vtcunq; adnotatis, cōsideraduū est, idcirco in d. cap. ad nostram. fructuū cōputatio nē admissā nō fuisse ante verā debitæ quātitatis solutionem: quia nōdum erat liquidum quantū creditor ex fructib. percepisset. Cōpēsatio verò nusquam admittēda est nisi ea de liquido fiat. l. si debeas. ff. de compensat. notat Bar. in l. frater à fratre. ff. de condit. indeb. quod autē in d. cap. ad nostrā. non fuerit liquida quantitas à creditore ex fructib. pignorū percepta, patet, quia ex fructib. erant expēsæ deducendæ: vt inibi significatur ibi: deductis expensis. l. fructus. ff. solut. matri. l. sumptus. ff. de reivend. At si quis dixerit secūdū hāc considerationē nusquā fore locū cōpēsationi fructuū in debitā quātitatē: cū semper sint expēsæ deducendæ: respōdebimus quotiēs promissio solutionis absq; iuramento præcesserit, posse compensationē opponi, si breuiter iudicis, aut boni viri arbitrio possit ad liquidum deduci quid ex fructibus deductis expensis creditor perceperit: sed si iuramentū præstitum fuerit, tunc compensatio non poterit opponi, nisi omninò, & statim appareat liquidò quod ex fructibus creditor percepe rit: atque hunc esse opinamur iuramēti effectum, & propriū intellectum text. in dict. ca. ad nostram. Cui suffragari videntur quę Carol. Molin. scripsit in consuetud. Parisien. titu. 2. §. 62. nume. 19.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum in interiori iudicio animæ semper intelligendum est secundum iurantis mentem.*
2 *Intellect. ad tex. in capitul. qui peierare. §. ex his. vigesimæ secundæ quæstione quintæ.*
3 *Iuramentum metu extortum ante absolutionem obligat.*
4 *Iuramentum est personale ex parte iurantis non ita ex parte eius, cui iuratum sit.*
5 *Intellect. cap. veritatis. de iureiuran.*
6 *Intellect. cap. vlti. de foro compet. in 6.*
7 *Intellect. l. si quando. C. vnde vi.*
8 *Iuramentum an possit præstari per nuntium aut procuratorem?*

§. QVINTVS.

1 RVRSVS IN HOC tractatu de interpretatione iuramenti solet examinari, an sit iuramentū ✝ intelligendū iuxta iurantis mentem, & sensum, si is aliter iurationem acceperit, quàm is cui iuratū est intellexerit? & sanè iuramenti verba, sicut & quæcunque alia, intelligenda, & accipienda sunt secundum communem, aut proprium intellectum, quem significatione ipsa ostendunt. capitulo ex literis. de sponsalibus. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de legatis tertio. cum aliis, quæ frequenter ad hoc citātur: atq; ita quo ad iudiciū exterius interpretatio iuramētī facienda

Universidad de Deusto Biblioteca

ti faciẽda est iuxta iuris vtriusque regulas,& verborum propriam,& communem significationem, quemadmodum in præcedentibus Paragraphis dictum extat.

At in animæ interiori iudicio si de iuramẽti intellectu tractemus est elegans D.Isidori autoritas lib.2. De summo bono.c.31.quacunque,inquit,arte verborum quis iurat,Deus tamen,qui consciẽtiæ testis est,ita hoc accipit,sicut ille,cui iuratur intelligit.c.quacunque.22.q.5.vnde planè colligitur iuramenta intelligenda fore secundum mentem, & sensum illius,cui iuratur.Huic verò authoritati obstat ratio satis vrgens,quæ dictat,iuramenti obligationem,sicut,& omnes alias,à consensu iurantis procedere.Etenim cùm agatur de ipsius iurantis obligatione ab eius promissione, assertionéve sub testimonio diuini nominis deducenda, palàm est aduersus iurantis consensum,& intentionem in iudicio interiori eam constitui non posse,cùm lex humana nihil quo ad obligationem hac in specie præter iurantis consensum inducat. nec denique eius voluntati contrarium: siquidem lex de interpretatione iuramenti tractat,déque eius viribus, & effectibus ita quidem cautè, vt nihil contrarium consensui iurantis adhuc pro viribus iuramenti statuerit.ca. quintauallis.c.veniens.de iureiu.l. vlt. C.de non nu. pec.l. vlt.ff.qui satisd.cog.nec verè quo ad Deũ iuramẽtũ dici potest absq; iurantis consensu,& mente.Sic Euripides in Hippolyto de eo qui verbis tantum nõ mẽte, nec cõsensu iurauerat,scripsit.

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος.

Cuius meminit Ioan.Stobæus.Sermone.28.traduxítque Cicero in Latinam linguam lib.3.de officijs, Lingua iurata est,mente iuraui nihil.Quod elegantissimè explicat apud Ouidium Cydippe ad Acontium.

Quid tibi nunc prodest iurandi formula iuris
Linguáque præsentem testificata deam?
Quæ iurat mens est,nil coniurauimus illa,
Illa fidem dictis addere sola potest.
Consilium,prudensque animi sententia iurat:
Et nisi iudicij vincula nulla valent.
Si tibi coniugium volui promittere nostrum:
Exige polliciti debita iura tori.
Sed si nil dedimus,præter sine pectore vocem,
Verba suis frustra viribus orba tenes.

Huc potissimũ spectat Gratianus in c.qui peierare. 22. q. 5.§.ex his.vbi:ex his,inquit,omnib.colligitur, q iuramenta secundum intentionem præstantis, non recipiẽtis à Deo iudicantur.Idẽ probatur in c.1.de iureiu.in 6.quo fit, satis perplexam esse quæstionem istam, eiusq; definitionem admodùm vtilem,ac necessariam fore ad plurima dubia, quę hac de re in animæ iudicio contingere possunt.

Quamobrem Innocent.& Panorm.in c.veniens.de iureiur.distinguunt forum exterius ab interiori,asseuerantes,in foro interiori,iuramenta esse accipienda secũdum intentionem,& mentem iurantis,non eius,cui iuratum fuerit:in exteriori verò adsumendam esse interpretationem eius,cui iuratur,modò is intellexerit secundum ius, & veram, ac propriam verborum significationem.Prior huius distinctionis pars probatur in c.humanæ aures.22.q. 5. eámque sequitur Io.de Selu.in tract.de iure.2.par.q.2.est tamen intelligenda hæc opinio vbi iurans nulla fuerit vsus arte,calliditate,versutia,& dolo in verborũ cõceptione: q si is qui iurauit,vsus fuerit in cõceptione verborũ iuramẽti dolo,arte,aut calliditate ad decipiendũ eũ, cui iuratur, tunc etiã in foro animæ iuramentũ intelligendũ est secundùm sensum, & mentem
2 ei⁹ cui fuerit præstitũ,ita sanè rẽ istã† explicarũt tex.ĩ d. §. ex his.sub c.qui peierare.D.Th.2.2.q.89.art.7.ad quartũ.vbi Caie.optimè.& Host.in d.c.veniẽs.modò is,cui iurat,iuramẽtũ acceperit iuxta debitũ sensum.Quòd si dixeris,hãc opinionẽ esse falsam ex eo q d impossibile sit, quẽquã obligari iurisiurãdi obligatiõe absq; ei⁹ animo,& cõsẽsu,respõdebo libẽter,animaduertendum esse ad duo.Primũ equidẽ, q si iurãs habuit ĩtẽtionẽ iurãdi,nõ poterit huic animo opponere intẽtionẽ nõ ꝓmittẽdi nec obligãdi seipsũ ex iuramẽto Nõ.n. potest separari anim⁹ iurãdi ab obligatiõe seruãdi iuramẽtũ: imò anim⁹ iurãdi necessario includit obligationẽ ex ipso iuramẽto ꝓcedẽtẽ ad ei⁹ obseruationẽ.Idcirco nõ tãtũ in exteriori iudicio,sed & in interiori tenet q iurãuit aĩo iurãdi seruare iuramẽtũ,nec poterit aliquo pacto excusari ex eo, q asseueret,nõ habuisse animũ seruãdi iuramentũ, nec seipsum obligandi.Secundò est considerãdũ, iurantem animo tamẽ nõ iurandi,minimè obligari in conscientiæ iudicio ratione iuramenti,quia animum iurãdi non habuit. Sed tamen hic peccatũ mortale cõmittit,quippe qui perniciosò vtatẽ mẽdacio in graue dispendium publicę,& humanæ actionis:ad cuius confirmationem,& tutiorem vim solent iuramenta exigi:atque ideo si is,à quo iuramentum exigitur ad confirmationem alicuius actus,nõ habeat iurandi animum, publicæ vtilitati,& humanis cõmerciis illudit.Deinde diuinam maiestatem offẽdit:quippe qui actu exteriori inuocat diuinum testimoniũ,actu verò interiori dissentiat ab hac inuocatione diuini testimonij:quod nihil aliud est quàm quædam diuini numis illusio.Quib.tandem fit hac in specie peccatum mortale committi ab eo;qui hac fraude in iuramentis vsus fuerit.Sicuti eruditè docet Caiet.in d.art.7.ex cuius rationibus ipse colligo,hunc ità iurantem teneri quidem,etiam in animæ iudicio seruare iuramentum si id exigatur,non ratione iuramenti ex vi eiusdem,sed ratione vitandi scãdali exterioris,quod verè oriretur,si iuramentum non seruaret. Pro quo facit sentẽtia Baldi,in l.ei qui seruo.C.quod cũ eo.scribentis,eum,qui promisit alteri centum aureos absque animo promittendi,non teneri absolutè ex promissione: sed ex alia æquitate cogẽdum fore promissa seruare. Quod iustissimum esse videtur,nè alioqui tot fallaciis occasio detur in commerciis,& humanis cõmutationib.Quod si quis vim iuramenti,eiúsque religionem piè, ac sanctè obseruare velit,vt planè tenetur,is omnino fallacias omnes,dolos,ac technas in eius conceptione,& formula effugere debet. Qua ratione aperitur sensus eius captionis,qua Dauus ille Terẽtianus vsus est,dum ipse puerum Mysidi tradidit ad ponendum ad ædes Simonis,vt ea astutia Chremetẽ deterreat, ne filiam Pamphilo elocet.Etenim cum Mysis ei dixerit: Quã ob rẽ id tute nõ facis?inquit Dauus:Quia si fortè opus sit ad herum iurãdum mihi non apposuisse,vt liquido possim. Nã quid sit liquido iurare,pleriq; dubitarũt. Si quidẽ Franciscus Duaren⁹ li.1.disputationũ.c.2.existimat,liquido iurare,nihil aliud esse,quàverè iurare,multaq;adducit in hãc rẽ testimonia:atq; ita interpretatur Terentij locũ, & iurisconsultũ in l.alias.ff.de iureiur.Ego sanè apud iurisconsultũ itidẽ intelligo,liquido iurare,in hunc sensum accipiẽdũ esse, vt verè iurare interpretemur.At apud Terẽtiũ cõtẽdã ꝑfecto emphasim subesse in ea Daui oratione.Quis enim nõ videt, tot adeo fallaciis Dauũ vsum fuisse in appositione pueri ad Simonis ædes,vt planè iuxta sensum interrogantis non posset is prorsus à periurio excusari:idq; potissimũ, si iuriscõsultorũ, respõsa aliorũq; prudẽtissimorũ dicta virorũ sequamur,quibus passim admonemur nõ tantũ eũ fecisse actũ qui verè eũ fecerit,sed & qui fieri mãdauerit.l.1.§.deiecisse.ff. de vi,& vi arma.l.itẽ apud Labeonẽ.§.fecisse. ff. de iniur. l. is dãnũ.& l. hoc iure.§.2.ff.de regul.iur.ca.mulieres.§.vlti.de sentent.excom.idcirco serui illius fallacissimi circũspecta conditione opinor,sic accipiendũ eius cõmentũ,vt liquido iurare nihil aliud sit,quàverè iuxta ipsorũ verborũ propriã & manifestã significationẽ,nulla subintellecta ex mente legis interpretatione,iurare.Etenim qui non apposuit puerũ,tametsi tradiderit alteri apponendũ,& iusserit apponi, propriè secũdum apertissimũ & manifestum verborũ sensum,ac verè dicitur puerũ non apposuisse:quanuis ex legis mẽte, & sensu à iurisconsultis,& viris prudentissimis subintellecto,qui per alium fecit,fictè fecisse dicatur.l.nemo.ff.de duob.reis.l.si nõ fortè.§.libertus.ff.de condit.indeb.l.1.§.ne autẽ.C. de cad. tollen.l. aut qui aliter.§.vlt.ff.quod vi aut clã.tradidere latè Bart.in l. si is qui pro emptore.ff.de vsucap.nu.56.& ibi Ias.nu.358.idẽ Ias.in l.si quis id qd.ff.de iurisd.om.iudi.vbi Decius col. pen. idem Deci.in d.l.is damnũ.ff.de regul.iur.idem in consi.604. Alex.in l.3.§.procurator.ff.quod quisque iur. & alij plerique passim rẽ istã multis in locis examinantes.Hinc palã est,non satis locũ illũ Donatũ intellexisse,qui eã dictionẽ exponit in hunc modum,liquido,purè,& manifestè.alij securè interpretantur.Hæc siquidẽ interpretamenta non rectè cõueniunt vero sensui:nisi ea iuxta propositam à nobis huius loci cognitionẽ accipiãtur.optimè verò Duarenus Accurs.arguit inconcinnę interpretationis,dum in d.l.Aliàs.liquido ab eo adsumitur pro manifestè.Hinc deniq; apparet quid dicẽdum sit
3 de eo,† qui per metum iurat,nec tamen habuit iurandi intẽtionem,nec mẽtẽ.Nã hic peccabit quidem mortaliter ob illusionem,quam prætextu diuini testimonij conatur facere.quod Caie.docet in d.artic.7.quidquid hac in specie Pan. cõtrariũ senserit in c.si verò.de iureiu. col.vlti.nec.n.ob quẽcunq; metũ debet quis hac illusione vti:nẽpè mẽdacio isto, quo perniciosè verbis exteriorib. adsumit testimoniũ diuinũ,nõ tamẽ mẽte.Ex quo mẽdacium est manifestũ,cũ aliud verbis explicuerit,quã mẽte cõceperit, & tamẽ antè absolutionem tenetur iuramentum hoc seruare:quia ecclesia quo
ad exterius

ad exterius iudicium potius præsumit iurandi animum,ne præsumat mortale peccatum.cap.verum. de iurei.l. merito. ff.pro socio.

Cęterum hac in parte de iuramenti interpretatione illud optimè congruit an vim habeat cõtra hæredẽ,& in hęredũ fauorem?& sanè in hac cõtrouersia illud semper mihi placuit,quod iuramentum quo ad periurij crimen, & animæ vinculum minimè transeat in hæredem iurantis:benè tamẽ
4 in hæredẽ eius,cui iuratũ fuerit,nisi materia subiecta† contrariã interpretationẽ suadeat.Hoc enim iam diu probauimus in cap.requisisti.de testa.col.2.id verò modo latiùs repetemus:quia locus hic aptior sit huic negotio peragẽdo.

Prior resolutionis pars ex eo manifesta est, q ex iuramento quædã spiritualis obligatio deducitur quo ad vim religionis:hæc autem animam tãtum iurantis ligat: sicuti cæteri spirituales contractus: voti.s.& similes.c.vn.30.q.2. vnde si quis iuratus aliquid facere,aut dare promiserit, eius hæres licet teneatur vt hæres stare contractui,& promissum soluere:non tamen sub vinculo,& religione iuramenti,vt si non fecerit,periurus censeri debeat:secundũ Abb.& Doct. in c. veritatis.de iurei.Ioan.And.in c.vlt.de sepul. Bal. & Paul.in l.grege legato.ff.de leg.1.Bal.in l.vlti.col.4.C.de pact.Bar.& Bal.in l.generaliter.C.de reb.credi.Th.2.2.q.98.art. 2.ad 4. Alc.in c.cùm contingat.de iurei n.120. & ibi Imola nu. 18. Posterior verò pars apparet,& probatur: quia qui iurat Titio decẽ dare,id iuramentũ facit secundũ interpretationẽ iustã eius actus,cui iuratio adhæret:sicuti superius non semel admonuimus:at actus hic absque vllo dubio secundũ iuris decisiones ad hæredes Titij transit:igitur is qui iurauit tenebitur & hæredibus Titij sub iuramẽti religione,quæ eius animã obligãt ad periurij reatum, & pœnam. quod secùs est in proximo casu:in quo bona hæredis, & eius persona quo ad obligationis exequutionẽ per defunctũ promittentẽ obligata cẽsentur:nõ tamẽ anima quo ad periurij pœnã,& culpã atq; ita receceptũ est,iuramentũ ex parte iurantis esse personale,quẽadmodum Doct.adnotarunt in d.c.veritatis.ex parte verò eius,cui iuratũ sit,nos opinamur ad hæredes,& successores trãsire: quod constat in d.c. veritatis.si eius decisio rectè consideretur.Respõdemus, inquit tex. vt hæredes tui,qui nobis,vel alicui successorũ nostrorũ iurauerint,alijs iurare minimè compellãtur.Catholicis tamẽ successorib.nostris,qui pro tẽpore fuerint & homagij,& fidelitatis puritatẽ nihilominus ac si iurassent omni tẽpore teneãtur absq; tergiuersatione aliqua fideliter obseruare. Hactenùs Clemẽs tertius Pontifex maximus:qui palam sensit, sat esse quòd semel iuratum sit Romano Pontifici,vt qui iurauit ratione iuramenti teneatur fidem seruare ipsius Romani Pontificis successorib.vnde plura possunt deduci.

Primum,falsum esse quod quidam existimarunt dicentes,iuramentum ex parte,eius,cui præstatur, personale esse, nec ad eius hæredes transire:licet id ita esse asseuerẽt Bald. Fulg.& Rom.in l.sed si hac.ff.de in ius vocand. quos dubius tamen sequi videtur Curtius Iunior in l.si quis maior.C.de trans.nu.25.

Secundò apparet verus intellectus,propriaq; interpretatio ad tex.in d.cap.veritatis.in hũc sanè modum,vt manife
5 stũ† fiat iuramentũ,cuius inibi mentio fit,ad hæredes eius, cui iuratum est trãsire:etiam si hæredum nec successorũ mẽtio nulla facta fuerit in formula iuramenti:qua in re existimamus falsam esse gl.ibi cõmuniter receptã, teste Imola,dũ dixit necessariã fuisse mentionem successorum, vt iuramentum illud ad successores eius,cui præstitum fuit trãsiret: etenim iuramentum simpliciter præstitum in re,quæ successoribus competit ad eos omnino transit.

Tertiò cõstat, iuramentũ præstitum alicui expresso nomine proprio in re tamen ad dignitatem pertinenti ad successorem dignitatis transire.Nã in dubio an aliquis actus sit personę vel dignitati tribuendus, ex coniecturis id deprehẽditur:vt probat tex.elegans in d. c. requisisti.de testamen. notant Abb. Fel.& Dec.in c.quoniã Abb.de offi. dele.tex.& ibi Bar.in l.pe.ff. de reb.dub.& ibi Paul.Castr. Bal.item in d. capit.quoniam Abb.Soc. consi.34.lib.3.colu.2. Alc. de præsump.reg.1.præsum.28.coniectura verò satis sufficiens est, quòd actus ipse fiat respectu rei ad dignitatem pertinentis,quemadmodum longiùs in dict.capit.requisisti.probare conati sumus.

Quartò deducitur ex his,errare Anto.Card. Abb. & Doc. dum in d.c.veritatis,existimãt,necessariam esse in formula iuramenti saltem ipsius dignitatis mentionem,vt iuramentum extendatur ad successores in dignitate.Hæc etenim cõclusio falsa videtur ex his,quæ modò explicuimus.

Quintò ex eiusdem distinctionis parte posteriori colligitur,verum esse quod Bald scripsit in ca.1.§.præterea.de prohibita feud.alienat. per Frederi. numer. 23.dicens quòd si quis iurauerit alicui se præstaturum ei auxiliũ cõtra omnẽ hominem præter Carolum quartum:per hoc etiã censetur exceptus eius filius Ladislaus,qui in Imperio successit.Cùm hæc formula iuramenti etiam quo ad exceptionem concepta sit in re,quæ ad Imperatoris dignitatem attinet.

Sextò hinc si priorem distinctionis partem consideremus, satis probatur,quod idẽ Bal.notauit in l.liberti libertæq;.col. pen.C.de oper.lib.qui asseuerat, hæredem feudatarij nõ esse periurũ,si debita ministeria,quæ defunctus præstare iurauerat,minimè præstiterit, nisi reuocet,ac repetat iuramẽtum. arg.l.si cuius.ff.de vsufruct.quãobrẽ successori eius, cui iuratũ est ratione dignitatis alicuius,fit ab ipso iurãte repetitio iuramẽti:nõ quia ea neccessaria sit,sed q ea fiat in recognitione beneficij,& feudi,vt quis nouũ dominũ recognoscat. tex.optimus in c.longinquitate.12.q.2.& in ca.1.§.prętereà. de prohibit.feud.alienati.per Fred.pro quo glo.in Auth.qui rẽ.C.de sacrosan.eccles.Paul.Castren.in auth.si quas ruinas. C.eo.ti.Bar.in l.1.C.de iure emphyteu.ex quibus solet adnotari, emphyteutam, qui rẽ in emphyteusim accepit statim dato iusto pretio,teneri nihilominus quotannis vel vnum nummum soluere domino directo in recognitionem huius dominij:quæ quidem recognitio fit iure emphyteusis.

Septimò maximè apparet ex pręmissa resolutione,errasse Bal.in l.vni.§.excepto.C.de cadu.tollen.& Iaso.consi.159. col.3.lib.2.dum tenuerunt successorem vasalli, nouumque clientulum non teneri ad sacramentum fidelitatis præstandum,nec ad homagium faciendũ domino,quãdo prædecessor iuramẽtum domino præstitit expressim pro se,& eius successorib.Nã licet ita iurãs vinculo voluerit iuramẽti seipsũ, & successores adstringere, parum hæc proderit voluntas: cùm iuramentum ex parte iurantis sit personale:atque ideo tenetur successor iuramẽtum fidelitatis præstare: quod idẽ Bal.notauit in c.quæ in ecclesiarum.de cõstit. col.pen.versi. sed nunquid.Aluarot.in c.1.in princi.num.7. quæ fuit prima caus.bene.amit,Car.Moli.in consuet.Parisi.tit.1.§.2.gl.4.nu. 49.idque sensere Docto.in dict.c.veritatis.atque Iaco.à sancto Georgio in feudi inuestit.vers.qui quidẽ inuestitus.col. 9.versi.amplius dico.

Octauò his attẽtè perpẽsis quãuis verũ sit recognitionẽ faciendã esse ab ipsomet iurante nouo dño, etiã si veteri iuramẽtũ præstiterit expressim pro ipso domino, & eius successoribus:sicuti paulo ante probauimus,minimè tamen tenebitur hanc recognitionem nouo iuramento stabilire.siquidem iam semel iurauerit,nec vinculum iuramenti defecerit,tex.in dict.c.veritatis.de iureiur.Specul.in tit.de feudo. §.quoniam.versi.hoc etiam nota.nu 68.Alex.consi.79.col. penultima,lib.7.atque ita in specie ista necessariam esse simplicem recognitionem notant Bal.&Henric.in d.c.veritatis. quorum meminit,&eos quidem sequitur Caro.Molin.in d. glo.4.num.50.

Nonò ab eadem resolutione procedit intellect.ad tex.in
6 c.vl.de foro† competen.in 6.vbi constitutum est, ratione iuramenti posse laicum,etiam reum apud iudicem ecclesiasticum conueniri:cùm agatur in ea lite de obseruatione iuramẽti.isthæc enim decisio locũ obtinet in ipsomet iurãte: non autem in eius hærede:nam eius hæres non poterit cõueniri corã iudice ecclesiastico:cum iuramentũ sit ex parte iurantis personale:& illa cõstitutio procedat ab ipsa religione iuramẽti,& ad periuria euitãda:sic sanè illum tex.intellexere Ioann.Andr.& Abb.in c.vlti.de sepul.in Authen.sacramenta puberum.in fine.C.si aduers.vẽ.idem Bald.in rubr.ff. de iureiurand.Iacob.à belloùisu in repet.c.contrahentes.nu. 65.de foro compet.libr.6.Anto.& Panor.in c.cùm sit generale.de foro,competen.& Roman.in singul.216.tradit Paul. Parisi.in consi.75.lib.3.col.prima,& vlti.& omnes hi, quorũ mentionẽ fecimus in priori parte huius principalis distinctionis.E contrario autem non tantum is, cui iuratum fuit, sed & eius hæres poterit iurantem ad obseruationem iurati contractus apud ecclesiasticum iudicem cõuenire:quod ex posteriori distinctionis parte constat.

Illud sanè in hoc articulo prætermittendum non est, an regulariter à lege iuramẽtum alicui, censeatur etiam deferri eius hæredi?& in specie tractatur de intellectu tex in l.si quã
7 do.C.vnde vi,&† c.vlti.de his quæ vi met.caus.fiunt.quibus constitutũ est,quòd super quantitate damni illati, si cõstet de vi,& iniuria illata stetur iuramento damnũ passi.His con

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtitutionibus conueniunt.l. 2. titu. 11. part. 3.l.4.titu.7.part. 5.l. 10.tit.9.eadē part.Bal.equidem in l.ait prætor.in princ.ff. de iureiu.fatetur,in his caſibus & ſimilibus iuramētū à lege deferri damnum paſſo:non tamen eius hæredi.nā probatio per iuramētū ad hæredē nō trāſit,vt idē Bal.aſſerit in l.2.ff.de cōdi.indeb.Cōtrariū tamē adnotarūt Paul.Caſt.& Doct.ex gl.ibi in l.ſi per alium.§.vlt.ff.ne quis eū.qui in ius voc.quorum opi.ex eo probatur q̄ conſtitutio d.l.ſi quando. ex parte damnum paſſi fauorabilis ſit,atq; ideò extendenda.gl.& Bal.in l.2.C.de in ius voc.Din.in reg.poſſeſſor. de reg. iur in 6.col.4.Abb.in c.nō dubium.de ſent.exc.laſ.in 1.1.C.de ſucceſ.edict.2.col.His ſuffragatur tex.in c.1.in prin.ſi de inueſt. inter domi.& vaſſis oriatur.Domino,inquit tex. inueſtituram feciſſe negante,ſi teſtib.res probari non poterit, poſſeſſoris ſacramento decidatur,idem in eorum ſucceſſorib.ob ſeruetur. Quib. quidem verbis ſatis probatur communis opinio contra Bal.aduerſus quē eū & deciſ.Matth.Affli.169. vbi ſcribit iuramentum in litem deferri ratione doli ſucceſſori in beneficio eccleſiaſtico de his,quæ acta fuerant tempore præceſſoris.idem not.Catel.Cotra in memoral.dictione:iuramentum in litem.Verum tamen eſt, iuramentum in caſu.d.l.ſi quando minimè deferri contra hæredē eius, qui vim intulit,ſicuti notat Faber ibidem,cui plurimum patrocinatur text.in l.4.C.de in litē iur.& l.6.tit.11.par. 3. tametſi contrarium notauerint Laſ.in l.actionibus.ff.de in lit.iur. & Chaſſanæ.conſi 7.col.pen.

Verūm cùm in iuramento tractetur de animę obligatione,ſolet hinc adnotari,iuramentū non poſſe per procuratorem præſtari, niſi ſpeciale mandatum is procurator habeat.

Imò & in genere:non poſſe iuramentum præſtari per procuratorem probatur ex eo,quod iuratio ſit actus religionis, qui à perſona minimè ſeparatur.d.c.veritatis.de iureiu. & aſſeuerant Bald.in l.vni.§.ne autem.col.1. C.de cad.tol. vnde idem Bal.in l.1.q.vlt.ff.de rer. diui.ſcripſit in materia feudi iuramentū fidelitatis non poſſe per procuratorē exhiberi: cùm ipſa fidelitas ſit per ipſummet clientulū, & feudatariū exhibēda.Huc etiam pertinet tex. gl.& Domi.in c.2. de iur. cal.in 6.vbi patet hæredē cogendū fore iurare de calūnia, etiā ſi defunctus iā in eadē lite idē iuramentū præſtiterit. At
8 tamē ad huius quæſt.perfectā cognitionē vnicā †concluſio nē proponimus præmittētes id,quod dubio procul certiſſimū eſt,nēpe iuramentū per procuratorē nuſquā præſtari poſſe:abſq; ſpeciali mandato:cùm tractetur de obligatione ſpeciali ,quæ conſenſum ſpecialē potiſſimè exigit.c. vlt. de proc.in 6.c.vni.3.q.2.nec enim abſq; ſpeciali conſenſu obligari quis poteſt,quo ad grauiſſimum animæ, & religionis vinculum.præſertim q̄ periurij crimen ex hoc immineat in iuramento promiſſorio,nec veriſimile ſit quēquam, etiam ſi velit aliquid promittere, eam promiſſionem fortiſſimo iuramenti vinculo,& religione ſtabilire,in iuramento verò aſſertorio id facilius apparet:quia procurator nulla ratione poteſt iuramento nomine domini præſtito aſſerere , vt verum aliquid,niſi ſpecialiter habeat in mandatis formulam iſtam:cùm alioqui dubius,& incertus ſit,an dominus id verum eſſe ſciat,item an ſub iuramento requiſitus id verum eſſe aſſeueraret:atq; ideo cum vinculum iuramenti aſſertorij certā veritatē exigat:ea planè nō poteſt per procuratorē nomine domini iuramēto in eius animā præſtito adſeuerari.

Si igitur vnica concluſio.Iuramentū verè præſtari poteſt per procuratorem,aut nuntium habentem ſpeciale mandatum ad iurandum id,de quo in iuramento tractatur, hæc concluſio probatur in c.vlti.de iuram.cal.in 6. vbi communi omnium ſententia idem receptum eſt & in l. qui bona. §.ſi alieno.ff.de dāno infecto,quo in loco Bar.& Doct.hanc opinionemvt iure certiſſimam premittunt.hoc autem iuramentum per procuratorem fit in animā domini:ſicuti probat.tex.c.2.de teſtib.in 6.eandem ſentētiam probat text.elegans adhuc in materia,&tractatu fidelitatis,in c.1.§.verum. de ſtatu reg.in 6.qui probat,ex conſenſu domini poſſe Vaſallū iuramentum ſidelitatis præſtare per procuratorem habentem ad hoc ſpeciale mandatū,quē tex.adhoc dicit ſing. Roma.in ſing.398.quamobrem idem Rom.&alij poſt eum in d.§.ſi alieno.aduerſus Bal,tenent,iuramentum fidelitatis poſſe per procuratorem præſtari:modò is habeat mandatū ſpeciale.Quam opinionem communem eſſe aſſeuerant Iacobi.de ſancto Georgio in tracta.de feud. & inueſti. §. qui quidē inueſtiti præſiterunt iuramentum fidelitatis.col.3.& Chaſſanæ.in conſuetu.Burg.rub.3.§.2.nu.1. quam ſententiā tenuerunt Arch.in c.tibi domino.63.diſt.&Bal.in c.1.§.nulla,per quos fiat inueſti, eſt tamen intelligenda hæc aſſertio modo dominus ipſe nō contradicat: quemadmodū probat tex.in d.§.verū.notat Iacobinus in d.col.3.niſi vaſallus ſit ita iuſtè impeditus q̄ nō poſſit cōmodè ad dominū ipſum accedere,tūc etenim poterit etiā domino inuito mittere procuratorē,aut nuntiū ſpeciali mādato inſtructū ad præſtādū iuramentū fidelitatis:quod notat Bal.in c.1.§.niſi iuſta.nu.6. per gl.ibi.quo tēp.mil.Hæc verò concluſi.à quibuſdā adeo vera cenſetur , vt & eā intelligant etiam in eo caſu,quo lex requirit iuramētū propria manu exhiberi:nam & tunc exiſtimant ſufficere, id fieri p procuratorē habētē ſpeciale mādatū:quibus obſtat tex.quē inibi ad hoc notat Panor.in c.licet.in 2.de teſti.ad idē tex.in c.ſi verò.in 2.de ſentē.excom. quē ad probationē huius concluſi.exiſtimat ſingul.eſſe Feli. in d.c.licet.col.1.optima gloſ.in c.2.verb.proprijs.de hæret. in 6.quæ in hac ipſa ſpecie eandē ſentētiā probat. Sic & Ludoui.Roma.in dict.§.ſi alieno.meminit tex.in d.c.verò,ex eoque prædictā conclu.notat:ſcilicet, iuramētū nō poſſe fieri per procuratorē etiā habētē ſpeciale mādatū,vbi lex requirit,quòd propria manu id fiat.Attamē Alex.in ſ.§.ſi alieno. vlti.col.ita intellexit illum tex.vt cenſeat nō habere locum ei⁹ deciſionē in procuratore habēte ſpeciale mādatū: quaſi iuramētū in ea ſpecie præſtari per procuratorē non poſſit, niſi is habeat mandatum ſpeciale.Quæ quidē interpretatio minimè placet ob auctoritatē gl. in Clemē.1.de vita & honeſt.cleric.verbo,publicè , quæ probat nō poſſe per aliū fieri quod ex lege,vel canone agēdū eſt à propria perſona.Ideirco aliter oportet in hac q̄ diſtinguere in hūc ſanè modum, vt ſi ex exigat in aliquo actu proprium alicuius iuramētum, poſſit tunc iuramētum per procuratorem habentē ſpeciale mandatū præſtari:& fieri modò is actus eius conditionis ſit, quod per aliū geri poſſit.Ioan.Domini.&Doct.in c.vt circa. de elect.in 6.tex.optimus in dict.c.licet.de teſtib.quo in loco apparet,teſtem nec teſtimonium per alium dicere,nec iuramētum ad id neceſſarium præſtare poſſe, etiam ſi mandatū adſit ſpeciale.Sed ſi lex requirat iuramētū fieri, aut præſtari propria manu,illud planè per aliū præſtari nec fieri poterit, etiā cū ſpeciali mandato. tex.in d.c.ſi verò.quē ita intellexit Felin.in d.c.licet.ſenſit Domi.in d.c.vt circa.§ pen. atque ita reſolutionē iſtam:eius q̄ue diſtinctionē prætoriū Rotæ ſeruat,ſecundū Caſſiodor.deci.1.de iu.iur.vbi ipſe eā ſequitur. ſenſit eādē opinionē Card.in Cle.1.de iu.iur.nota.21.qui per tex.ibi exiſtimat,poſſe per aliū fieri inhis quę nullius,vel modici ſunt præiudicij, quod iuxta iuris regulas propria perſona, aut proprijs manibus agēdū eſt.Idē notarūt Feli.in dict. cap.licet.col.2.de teſtib.Deci.in c.cùm parati.nu.quinto.de appella.& Iaſon in l.ſi is,qui pro emptore.ff.de vſucapionib. numero 374.qui hac de re lariùs ſcribit.

Eſt tamē ſatis frequens dubitatio,quòd mādatū ſufficiat ad iurandum de calumnia:nam id ſpeciale requiritur.Quidā etenim cenſent, ſufficere mandatū generale ad omnes cauſas, & ſpeciale ad iurandum de calumnia:licet nō exprimatur in ſpecie cauſa:ſuper qua iuramentum hoc præſtandum ſit:nam in animā domini nihilominus poterit ex hoc mādato fieri calumnię iuramentū:ſicuti receptum eſt in praxi, ſecundum Bartol.& Alex.in dict.l.qui bona.§.ſi alieno. & Capellā Toloſanā 132.quæ quidē praxis iniuſta videtur:ſiquidē propriè verū iuramentū in ſpecie per hūc procuratorē in animam domini fieri non poteſt.Nā in calite,quæ ineſcio, & ignorāte domino tractatur , iuramentum hoc fieri non valet:quia nulla eſt certitudo, quod abſit in eius litis defenſione,aut proſequutione calumnia.Forſan enim eam dominus minimè defenderet , hiſvè defenſionibus nequaquam vteretur,ſi eius litis ſcientiā haberet.Ideirco fatua eſt iſthæc procuratoris iuratio , tametſi & Mathe.nota.150.prædicti forēſis vſus meminerit.Quamobrē iuſtius ac iure verius eſt, quod hoc mandatum non ſufficiat,ſed ſit neceſſarium mādatum ſpeciale ad iurandum de calumnia in ſpeciatim nominata cauſā,& lite:ſecūdum Bartol.in dict.§.ſi alieno.eundem Bartol.in l.ſecūda.C.de iureiuran.propter calum.Abb. & Barb.in c.in pertractandis.de iuramen.calum.quorum opinio magis communis eſt:& probatur à ſimili in l.ſi quis mihi bona.§.ſed vtrūm.ff.de adquiren.hæred.eandem ſentētiam tenet Alex.in dict.§.ſi alieno.Nam cùm hic procurator iurare debeat in animam domini, non poterit abſque eius ſpeciali conſenſu eam obligare:præſertim vbi agitur de periurio committendo.quod grauiſſimū crimen eſt.nec procurator quibuſcunque verbis conſtitutus mandatū habere videtur ad ſecus aliquod domini perpetrandum.l.ferria.§.ſi procurator.ff.quod quiſque iur.l.procurator.ff.de condi.inde.His equidem probatuimus, nuſquam poſſe iuramentum per

per aliū,nuntiū ſcilicet,aut procuratorē fieri:in ar.imādomini,niſi ipſe habeat mandatū ſpeciale,poſſe tamē regulariter præſtari dato ad id mādato ſpeciali.quod maximè obſeruādum eſt,vt miremur interim in iudicijs frequentiſſimè alieno nomine præſtari iuramēta,quę minimè forēt admittēda.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Iuramentum lege Euangelica prohibitum non eſt.*
2 *Quandoque peccat qui iuramentum ab alio exigit.*
3 *Iuramentū quandoque officium eſt ad religionis virtutem pertinens.*
4 *De iudicio,quod iuramenti comes eſt:atque ibi de iurādi neceſſitate.*
5 *De veritate,quæ item eſt comes iuramenti.*
6 *Iuſtitia comes eſt iuramenti,& ibi de iuramēto , quo ves illicita promittitur,quando mortalem,aut venialem culpam inducat.*
7 *Iuramentum ſi contineat promiſſionem non mutuandi,aut non fideiubendi,non eſt obligatorium.*
8 *Intellectē.ad tex.in ca.vlti.22.quæſt.4.*
9 *Iuramentum cui deficit iuſtitiæ comes,an verè ſit periurium?*

§. SEXTVS.

SOst hæc autem operæpretium erit de comitib. iuramēti agere,nam vt iuramētum honeſtè fiat aliquot neceſſaria ſunt,ſine quibus id permiſſum non eſt:imò iure optimo improbatum. Huic verò quæſtioni opportunè conuenit inquirere , an iuramen-
1 tum ſit actus licitus per ſe,& an fuerit lege †Euāgelica prohibita iuratio?& quibuſdam videbitur,iuramentum prohibitum eſſe lege Euangelica,iuxta illud Matthæi c. 5.quo in loco inquit Chriſtus Redemptor noſter: Sit ſermo veſter, eſt eſt,non non:quod autem his abūdantius eſt, à malo eſt. idem Iacobus Apoſtolus admonet c. 5. Epiſtolæ ſcribens: Nolite iurare.Sic Hieronymus in d.c. 5. Matth. adſeuerat, Euangelicam veritatem non recipere iuramentum : cum omnis ſermo fidelis pro iureiurando ſit.c.conſidera.22.q.1. Et idem Hierony.in c.4.Hieremiæ ſcribit, Euāgelium nos prohibere iurare.item & Zachariæ c.8.teſtatur,Dominū in in Euangelio præcepiſſe,nè iuremus. Hoc ipſum & Theophylactus probat dicens:*In* lege Moſaica non erat malum iurare:poſt Chriſtum autem malum eſt,ſicut & circuncidi, & in ſumma quicquid eſt Iudaicum.& prætereà quod à malo eſt,illicitum eſſe videtur.Matth.c.7.Non poteſt arbor mala fructus bonos facere:ſed iuramētum à malo eſt,vt cōſtat in præcitato c.5.Matthæi:igitur illicitum eſſe apparet. & tamen nihilominùs proponimus primam hac in controuerſia concluſionem.

Iuramentum lege Euangelica prohibitū non eſt.Hæc pro
2 batur auctoritate †Pauli ad Hebræos c.6.vbi Apoſtolus inquit:Homines per maiorem ſe iurant:& omnis controuerſiæ eorum finis eſt iuramentum.deinde,ſi iuratio peccatum eſſet:non ita frequenter iuraſſet idem Apoſtolus 1. ad Corinth.c.15.Quotidie morior per veſtram gloriā fratres. idē 2. ad Corinth.c.1.Teſtem,inquit,Deum inuoco ſuper animam meam,quia parcens vobis nondum veni Corinthum. & ad Galatas 1. Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.Ad Roma.1.Teſtis eſt mihi Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo.Hanc denique aſſertionem multis comprobat diuus Aug.in ſermo.28.de verbis Apoſtoli, & in lib. contra mendacium,& in libro contra Manichæos.& de ſermone Domini in monte.text.optimus in c.ſi peccatū. 22. q. 1.& in c.& ſi Chriſtus.de iureiur.Nam quod ex Euangelio in contrarium adduximus,non eſt intelligendum de malo culpæ ipſius iurantis:ſed de culpa ipſius exigentis iuramentū qui ſit nimium incredulus: quemadmodum ipſe Aug. explicat in d.lib.de ſermone Domini in monte. Romanus Pontifex in d.c.& ſi Chriſtus.Thomas in 2.2.q. 89.artic. 2. Aut ſanè ideo Chriſtus dixit,quod amplius eſt , à malo eſt. Quia iuramentum oriatur à malo pœnæ ſit:quæ malum pœnæ propter ingenium,& conditionem mortalium , quibus poſt peccatum Adę non eſt facilè de reb.occultis fidem adhibere citra teſtes,& iuramenta. Etenim ſi ſtatus humanæ innocentiæ perduraſſet,nunquàm conceſſum fuiſſe hominib.iurare,eò q̄ nulla tūc eſſet iurandi neceſſitas:ſed ſimplici verbo præſtarent homines mutuò ſibi fidem. Cùm ſerpēs ille hāc plagā humano generi impegerit:ſiquidē & ipſe mēdax ſemper fuit,vt habetur Ioā.c.8.inde autoritas hominū leſa fuit adeò quidē,vt nō facilè homines digni ſint,quibus adhibeatur fides,iuxta illud Pſal.115.Ego dixi in exceſſu meo:omnis homo mēdax.ſic & hāc interpretationem idē Aug.& Roma.Pontifex in d.c. & ſi Chriſt.ad Matthæi locū vt congruam admiſerunt,c.ita ergo.22.q.prima.Quamobrē diuus Chryſoſtomus in commentarijs ſuper Matthæ.c.quinto.illum locum:à malo eſt,diabolo interpretatur.Nimirū vt ait Theophylact.quod omnis infidelitatis diabolus primus ſit author.Et præterea Ieſus Redemptor noſter licet in d.ca. quinto.Matthæ.per creaturas iurare prohibuerit, nuſquàm tamen vetuit iurare per creatorem ſecundum Hieronymū inibi,& Innocentium tertium in d.c.& ſi Chriſtus.Aptior tamen eſt auctoritati Euangelicæ,& Iacobi epiſtolæ ea interpretatio, vt conſtituamus iuramentum tunc illicitum eſſe ac ſemper fuiſſe,cùm ei deſint comites illi,& circunſtantiæ, quæ ſolent id reddere licitum.nonnunquam honeſtum religionis officiū:quod ſi fiat iuramentum adhibitis eius comitibus nulla ex patre illicitum eſſe poteſt,iuxta communē ſanctorū traditionē.Explicat diligenter Sixtus Senenſis in Bibliotheca,libro 6.adnotatione 26.

Deinde , vt obiter Hieronymi auctoritati ſatisfaciamus, forſan voluit Chriſtus oſtendere maximum diſcrimē, quod latiſſimum patet inter antiquam Synagogam , & nouā Eccleſiam.Nam cum Iudæi,autore Paulo ad Galat.4.veluti paruuli eſſent in fide nihil à ſeruis differentes,aliqua eis pro eorum imbecillitate indulgebantur, quæ prouectioribus iam Chriſtianis,& tanquam filijs ad legitimam ætatem adultis, atque his qui hæreditatē per mortem Chriſti adiuerūt , nō ſunt cum licentia concedenda. Quamobrem iuramentorū vſus multò turpior eſt Chriſtianis quàm Iudæis.Chriſtiani enim deberēt illa ſanctimoniæ,& religionis veræ opera præſtare,quæ vbique illis abſque omni iuramento fidem & iuſtam comparent auctoritatem.Nam & ſi Deus antiquitùs iuraſſe legatur:tamen Magiſter noſter Chriſtus nūquam iurauit.vtitur equidē his verbis, Amen,Amen.quæ à iurandi ſignificatione ſunt aliena.idēq; ſignificat, ac ſi diceret:verè, ſeu firmiter dico vobis: quemadmodum cōſtat apud Lucā c.5.ex quibus illud planè verum eſt , iuramentum non eſſe prohibitum lege diuina:imò permiſſum.Quod Auguſtinus probat:& ſequuntur eū Innocentius tertius in d.& ſi Chriſtus.& ibi Docto.ſanctus Thomas in d.q.89.arti.2.Ioan.Arboreus lib.9.Theoſophiæ.c.17.Nec tamen hinc neceſſariò ſequitur,etiā ſi admittamus primā interpretationem Euangelici teſtimonij , peccare omninò eū qui iuramentū ab altero exegerit:nec enim vbique peccat: cum poſſit iuſta ex cauſa iuramentū ad maiorem promiſſionis vel aſſertionis confirmationem exigere abſque vllo crimine.Extat hac de re diui Auguſtini teſtimoniū elegans in ſermo.28.de verbis Apoſtoli.c.qui exigit.22.q.5.Qui exigit inquit,iurationem multum intereſt ſi neſcit,illū iuraturum falſum, an ſcit.ſi enim neſcit,& idem dicit,iura mihi,vt fides ei ſit,non eſt peccatum tamen humana tētatio eſt.Si autem ſcit,cum feciſſe, & cogit,eum iurare homicida eſt. Ille enim ſe ſuo periurio interimit: ſed iſte manum interficienti & impreſſit & preſſit. Hæc Auguſtinus apud Gratianum. ſed in d. ſermone 28.de verbis Apoſtoli ita legitur apud Auguſtinum: qui de malo ipſius exigentis iuramentum præfatus hæc ſubdit ver batene ergo linguam , & conſuetudinem quātum potes, non quomodò quidam quando illis dicitur:verū dicis,non credo,non credo,Deus iudicet,iura mihi. & ipſe, qui exigit iurationem multum intereſt ſi neſcit,illū falſum iuraturum.an ſcit.Si enim neſcit, & ideo dicit,iura mihi , vt ei fides fiat:non audeo dicere non eſſe peccatum,tamen humana tentatio eſt.Si autem ſcit,eum feciſſe,& nouit feciſſe, vidit feciſſe,& cogit iurare,homicida eſt:ille enim ſuo ſe periurio perimit,ſed iſte manum interficiētis &expreſſit,& preſſit. Hactenus Auguſtinus.cuius verba libuit referre , vt planior eſſet eius ſenſus: qui apud Gratianum non ita patet. Et tamen illud erit prenotandum,non ſtatim peccare eum,qui iuramentum exigit ab eo,quē ſcit falſum iuraturum. Nam ſi hoc exigat publico fungens officio, & mumere iuxta ordinē iuris minimè peccat, ſecundum Thomam 2.2.q.68. artic.4.

Imò ſi rem iſtam penitius inſpexerimus manifeſtum erit, iuſiurandum nonnunquam officiū eſſe non modò licitum
3 & honeſtum,verum & religioſum,ac †laude dignum.Nam & ſi quod ſcriptum eſt Deuterono.c.6.per nomen Dei iurabis , ad permiſſionem quandam tacitam habentem prohibitionē iurandi per falſos deos,potiùs quàm ad præceptionem referendum ſit, attamen ſæpè numero vſu veniet iuſiurandum præceptum eſſe: nempe dum poteſtas publica exigere à ciue poteſt iuramentum ad deregenda,coercenda que mala,quæ vergunt in Reipublicæ diſpendium.Imò quādoque tenetur quis non requiſitus iuſiurandum efferre ad confirmationē teſtimonij, quod dicere tenetur ad liberandum innocentem à damno,aut pro alio magno Reipublicę

Universidad de Deusto
Biblioteca

commodo:sicuti colligitur ex traditis in c intimati. de testi bus.& per Thomã 2.2.q 70.arti.1.Atq; secũdũ hãc interpre tationẽ illad Psalmistæ obtinet:Laudabuntur omnes, qui iurãt in eo,scilicet in Deo.Hoc ipsum probatur ex propriis iuramenti causis,quæ duæ sunt:altera de ratione finis: cùm iuramentum sit omnis controuersiæ finis ad confirmationẽ: teste Paulo ad Hebræ.c. 6.idem tradit Iurisconsultus in l.1.ff.de iureiu.maximũ inquit remediũ expediendarũ litiũ ĩ vsũ venit iurisiurãdi religio.Altera verò causa,quę iuramẽ tũ honestũ,ac laude dignũ reddit est honor,qui Deo à iurãte defertur:dũ illũ cõfitetur esse fontẽ primũ veritatis Nã sicuti reliquas humanarũ scientiarũ veritates per sua prima principia philosophi demõstrãt, siquidẽ auctore Aristo. 1. Physic.tũc arbitramur scire vnãquanq;rẽ,dũ principia prima cognoscimus vsq; ad elementa,ita dubia omnia retũ cõtingentiũ,quæ aliter cõstare nõ possunt,per diuinũ testimoniũ.quasi per primũ,maximumq; veritatis principiũ meritocõfirmamus.Hinc denique fit,iurãdi virtutẽ,vbi ea legitima sit,ad religionẽ pertinere:cùm ad cultum Dei pertineat: quẽ iurãtes cõfitentur infallibilẽ omniũ veritatẽ & scientiã habere:cui omnia etiã cordiũ abditissima sunt in cõspectu. c.nouit.de iudic.sic in d.l.1.ff.de iureiur.& in l.2.C.eod.rit.iurãdi officiũ religio nuncupatur:quæ quidẽ ad secundũ præceptũ prioris tabulæ referenda est Etenim dũ in eo cauetur vsurpatio diuini nominis in vanũ,significatur diuinã venerationẽ esse & religionẽ iuramentũ exhibere vbi iurãdi adsit necessitas.Vnde Hiere c.5.cõquerit Deus de filiis Israel,q eũ dereliquissent, iurassentq; in his,qui nõ erãt dij Deute rono. c.6.scribitur Deum tuũ timebis, & illi soli seruies Ac deinde subditur:per nomẽ illius iurabis.Arist.it ẽ 1.Metaphysicorũ c.3 res inquit,honorabilissima est iuramẽtum:cuius ideo venerationẽ nunquã antiqui tribuerũt,nisi illis, quos pro deis colebãt.Sic denique diuus Thomas in q. 89.arti.4. probat,iuramentũ actũ religi.esse Hæc verò virtus non est de genere illarũ,quæ ex obiecto proprio,& per se sunt virtutes,quæ nihil aliud desiderant,vt bene fiãt,quàm vt nulla illis adsit,aut apponatur circunstãtia prauа: sed de genere eorũ quæ non sunt omnino virtutes, nisi propter necessitatem:sicuti pœnitentia virtus,quæ in statu innocentiæ minimè fuisset virtus:sed propter necessitatem peccati virtutis nomen habuit.Etenim sicut sunt virtutes quædam ad tuendam bonam valetudinem animi:sunt & aliæ virtutes ad eã reparandam si quando fuerit amissa.Sic & hominis natura integra non exigebat vindicationem:at si mali sint,& præuaricatores,virtus necessaria est:nã nõ vindicamus nisi malefacta.Et sicut vindicatio sceleris alieni supponit vitiũ in alio: sic vindicatio sceleris proprij, supponit vitiũ propriũ. Quã obrem pœnitentia virtus dicitur,etiã si distincta sit ab aliis virtutib.quemadmodũ explicat Thomas in 4 sentẽ.dist.14. q.1.arti.1.q.3.& ibi Paluda.q.2.col.3.idem Thomas.3. part. q.85.artic.2.eruditissimè Melchior Cano in Relectione de Pœnitentia,par.2.Iuramentum igitur virtus est ad religionem pertinens,nõ equidẽ per seipsam,sed supposita necessitate expetenda. Conuenit etenim inter authores catholicos,iuramentum non esse ponendum inter ea,quæ sua natura bona sunt.sed inter necessaria,sicuti explicant Augustinus de verbis Domini in monte lib.1.& Ioã.Chrysostomus Homilia 26 ad populũ Antiochenum,Propter multam, inquit,incredulitatem,non hominem volunt sponsorem,sed Deũ.Hinc sanè quod diuus Thomas scripsit.2.2.q.89.art.2. dicens,iuramentũ secundũ se esse licitum,& honestũ:intelligendũ est secundũ indiuiduos comites suæ honestatis:atque ideo non est iuramentum bonum per se appetendum: tametsi per necessitatẽ sit honestum adhibitis aliis eius comitib.sicuti hæc & alia id genus eleganter scribit Domin. à Soto in Relect.de iuramẽ.parte 1.c.2.hãc verò diui Thomæ interpretationem idem Thomas tradidit ea.q.89.arti.5.Igitur de comitib.iuramenti necessariò hac in parte agendum erit:vt etiam obiter interpretemur text.in d.c & si Christus. quo in loco Innocenti.tertius asseuerat iuramentum per se malum non esse.Nec enim,inquit,iuramentum per se bonũ esse:quod si dixisset, posset id intelligi eo pacto, quo Diui Thomæ sententiam interleximus: sed Romanus Pontifex inibi tellatur,iuramentũ nõ esse de his actib.qui sunt per se omninò mali,nec possunt aliquo casu licere:vt furtũ,adulteriũ.Sed de his actib.qui non sunt per se mali, imò possunt esse liciti iuxta quasdã circũstantias,& ornatus:mali autem itidem ex causa.Nã iuramentũ prohibetur sæpissimè ex eo, q̃ fiat nõ adhibitis eius comitib.quib.id potissimũ honesta tur.Primus iuramẽti comes ipsum iudiciũ traditur, à quo ipsa iurandi necessitas est. Tres etenim sunt eius comites iuxta Hieremiæ c.4.Iurabis,viuit Dominus in veritate, & 4 iudicio,& in iustitia.quem locũ Hieronymus interpretatur ita scribẽs:animaduertẽdũ quod iusiurandũ hos habet tres comites: veritatẽ,iudiciũ,atque iustitiam.Et addit.si ista defuerint,nequaquam erit iuramentum:sed periurium.c.2.22. q.2.c.vlti.22.q.4.gl.in d. c.& si Christus. ver.iustitia. Diuus Thom.2.2.q.89.arricul.3.horum autem comitũ quemlibet separatim tractabimus:nec temerè primum esse diximus necessitatem ipsam iurandi: quia hunc potissimum existimamus iuramẽti ornatum nempe quòd id fiat iudicio comite: siquidẽ primus hic comes,quod ad iudicium attinet, alios complecti videtur.Ex quo deducitur, fieri non debere iuramentum,nisi ex causa necessitatis,vt tandem id fiat maxima cum circunspectione in re quidem graui, & vbi iuratio necessaria est ad persuadẽdum id, quod iuramẽto asseueratur. Est enim temeritas quædam, & planè irreuerentia diuinæ maiestatis citra necessitatem pro quibuscunque rebus. etiã minimis iurare.Nã id est adsumere nomen Dei in vanum, cùm frustra fiat iuramentum suoque fine careat. Finis autẽ iurisiurãdi est ipsa necessitas persuasionis & fidei,vt veritas confirmetur,ac credatur asserenti,& promittẽti.Hic autem statim deficit,si iuramentum fiat vbi nulla adest ad persuadẽdum iurandi necessitas. Quãra verò necessitas ad iurandum requirẽda maximè admonuit Isocrates apud Ioan.Stobæum sermone 24.Sacramentum,inquit,oblatum tibi dua bus de causis iurato,vel vt re ipsum turpi suspicione liberes, vel vt amicos ex magnis periculis eripias.Pecuniarum verò gratia & si iustã causam habeas, nullum Deum iuraueris,Si minus alijs periurus alijs auarus videberis.Hæc Isocrates.Sed & Pythia Lacedæmonijs vnum genus iurisiurandi proponẽs respõdit,Satius, ac melius illis fore, absqueiureiu.affirmassent.teste Plutarcho in problematis Roma.c.vigesimo septimo.qui ex Phauorino tradit,veteres iussisse pueris Herculem iuraturis exire domum,& sub dium progredi : idq̃ue de industria,vt moram efficeret ea solennitas,& deliberandi daret spatiũ:ne pueri sic temerè deierare insuescerent. Prętereà iuramentum caret iudicio,siid frequenter fiat:cum ex frequẽti iuratione magnum sit peierandi periculũ,læpeq̃ue inde contingat.legitur etenim Ecclesiastici c.23. uration non assuescat os tuum: multi enim casus in illa.et iterũ: Vir multùm iurans replebitur iniquitate:& non discedet à domo ei⁹ plaga.retulit rex.in d.c.& si Christus.est igitur iurãdi consuetudo periculosa,quippe quæ viam periurijs sternat. Necessitas autem iurandi tunc verè contingit, quando illa veritas,quę iuramento firmanda est, nequeat alia via comprobari:eaque iuratio necessaria sit tuendæ charitatis:siquidem Deus non est qualibet ex causa in testẽ vocandus.Quia & prudentia huius comitis ratione ad iurandũ requiritur: nempe vt iuramentũ fiat prævia consultatione,maturoque iudicij examine.Dicitur autem iuramentum quod hoc comite caret à diuo Hieronymo periurium in præcitatis locis, non ex eo, quod verè periurij crimen hinc possit omninò deduci:sed quia sit hæc incauta iuratio,quemadmodum exponit gl.ibi communiter recepta in c.tua nos.de iureiur.Incauta verò iuratio quodam modo periurium dici poterit: quia iurans exponit se periculo peierandi ob incautã iurationẽ:vt tradit Thomas 2.2.q.98.articul.1.& 2.qua ratione vbi de periurio quo ad eius propriam vim,& significationẽ tractabitur, de hoc improprio periurio erit ratio habenda. Est etenim propriè periurium, mendaciũ iuramento firmatum,secundum Tho.in d.arti.1.q.98.

Secundus iuramenti comes veritas est.Nã actus morales 5 †ex fine speciem sortiuntur:finis autem iuramẽti est confirmatio dicti humani. Huic verò confirmationi falsitas opponitur, quę dubio procul finem iuramẽti extinguit,atque tollit.omninò.atq; ideo à falsitate præcipuè cõstat peruersitas iuramenti:deq̃ue ratione periurij falsitas est,vt docet S. Thomas 2.2.q.98.art.1. quo fit vt veritas sit necessarius comes iuramẽti:quæ quidem si deficiat periurium proprium efficit: quia veritas penitius inquiritur in iuramento vt id, quod asseritur,verum omnino sit: atque id,quod negatur,sit vtique falsum.In promissorio autem iuramẽto,vt id, quod promittitur,tempore & loco impleatur.Abest etenim à iuramento omnis eius substantia,si veritas deficiat:adsumiturque nomen Dei in vanũ.Qua ratione veritas est media, & substãtia honestatis iuramẽti peccatũ ergo,& mortale est omne assertorium iuramentum,si veritas desit,etiam si ioco fuerit factum.imo maiorẽ irreuerentiam committit in Deũ qui ioco fallsum iurat.vt docet Thomas d.q.98.art.3.sic per-

iurus grauiter punitur iure humano præter diuinam punitionẽ,quod statim à nobis latiùs tractabitur in eo.§.quo pœnas aduersus periuros statutas explicabim⁹.Nec de hoc iuramẽti comite amplius hic tractare libet, quãdoquidẽ res sit omnino expedita,absque veritate iuramẽtũ periuriũ quidẽ esse grauissimumque & mortale crimen.

Tertius iuramenti comes à iustitia pendet:& verè requi- 6 rit ad iuramenti † honestatem quod sit licitum, aut decens id,quod iuratur,quemadmodum constat ex his locis, quæ paulò antè adduximus ad comites iuramenti.vnde sequuntur plura.Primum quod iuramentum vergens in dispendiũ salutis ęternæ nullo pacto seruandum est.c.non est obligatorium.de reg. iur.in 6.c.si verò.c.cùm quidam.§.vlt.c.sicut. de iureiur.c.in malis.c.qui sacrament.cum multis aliis eiusdẽ q.22.q.4.impia etenim est promissio, quæ scelere adimpletur.Namvbicũque aliquid promittitur quod impleri nõ põt,ideo quia illicitum sit,vel dedecens,aut iure prohibitũ, vel diuinis consilijs contrariũ nulla contrahitur obligatio: cùm Deus neminẽ ad aliquod ex his obliget. Qua ratione in c.nerui.13.dist.& in c.duo mala.eadem dist.scriptũ extat, minus malum esse iuramentum noxium frangere, quàm implere.Imò verè nulla est hic iuramenti violatio: quando quidem ex supradictis non sit huic iuramẽto vlla obligãdi vis.quod & S.Thom explicat 2.2.q.89.arti.7.Secundò hinc sequitur,omne iuramẽtum promissorium,quod rem illicitam vel indecentem,aut diuinis consiliis contrariam continet,peccatum esse.Vsurpat enim otiosè quis nomen Dei in vanum:si iuramẽto id promittat,quod non licet,vel non debet soluere ex causis modo expositis.Derogat etenim venerationi diuinæ maiestatis,qui eam in huiusmodi promissionum testimonium adducit.Atque ita hæc iuramenta temeraria dicũtur.c.definitio.22.q.4.c. sicut nostris.de iureiu. notatur in c.Florentinum.8 5.dist.

Tertiò patet ex his,hæc iuramẽta temeraria tunc ad peccatum mortale pertinere,cum id, quod sub iuramento includitur & promittitur,crimen est mortale, secundum omnes in dicto c.si verò.gloss.in dicto capit. sicut nostris. & in d.c.Florentinum.Nam si obseruatio huiusmodi iuramenti crimen est mortale,idem peccatum admittitur, quando iuramentum præstatur: eadem equidem ratione,qua prohibetur res,etiam interdicitur iuramentum promissorium eiusdem rei patrandæ.Et præter alia,quæ ad grauitatem huius peccati adduci possunt,constat maximã irreuerentiam contra maiestatem diuinam committi,si quis Deũ ad rei illicitę,& sub mortalis criminis reatu prohibitæ promissionem, testem aduocauerit.Deinde si ita iurans animum habet agendi quod iuramento promisit,planè constat, eam intentionem peccatum esse mortale:quod si animus desit faciendi,consequitur manifestè itidem mortalem culpam contrahi:quia nomen Dei in vanum iurans adsumpsit,Deũ ipsum in testẽ adsumẽs falsæ promissionis:qđ ĩa in hac relectione in specie adnotauim⁹.idcirco peccatũ hic mortale cõstituitur.Quartò deducitur,iuramentum & tunc temerariũ esse, cum aliquid promittitur,quod venialem culpam habet.gl. in c.si aliquid.22.q.5.Ioan.And.Dom.& Franc.in hoc c.quãuis.de pact.in 6.vbi Georg.Natã notab.7.idẽ notat & Ioan. de Selua in tract.de iureiu.3.part.4.limit.Nã cũ veniale peccatum opponatur seruori charitatis, consequitur ex hoc, nullam posse:etiam præstito iuramento,constitui obligationem ad id agendũ quod venialẽ habet culpã:atq; ideo maximã esse temeritatem iuramento promittere rẽ hac culpa dignam,notant Abb.& Fel.post alios in d.c.si verò.

Hinc & 5.constat,iuramentũ promissoriũ venialis actus, & culpę peccatũ esse veniale.Quia & si iurans adimpleat qđ promisit,solũ venialiter peccat:& qui iurat veniale opus faciturũ,nõ se illaqueat,nè iuramentũ implere possit, nisi tantum sub reatu veniali:vnde nõ peccat dũ iurat, nisi veniali ter,atq;ita in specie notat Caieta.in d.q.89.arti.7. in respon sione ad 2.& Syluester verb.iuramentũ 4.q.1. & verb. iuramentũ,2.q.7.idẽ ipse Caieta.in Sũma,verb. periuriũ promissoriũ,tametsi Catharinus admonuerit, cauendum esse ab hac opinione.

Sextò adhuc ex præmissis patet, si ad amussim hanc materiam expendamus,non satis sufficientem esse argumenta tionẽ istam:iuramentũ quodcunq; vergens in dispendium 7 salutis ęternę seruandũ nõ est:igitur † iuramentũ quodlibet, quod non tendat in detrimentum salutis ęternæ seruandũ erit.Hæc etenim collectio minimè valet. Sunt sanè quædã iuramẽta promissoria,quæ etiam si possint seruari: quia ex eo nullũ dispendiũ salutis spiritualis sequitur: attamẽ nulla est obligatio ex ea promissione deducta,quæ iurantẽ cogat ad seruandũ id quod iuramẽto promisit.Sũt ad hęc pulchra verba S.Thomę in dict.quæstio. 89.art. 7.ad secundum in hunc equidem modum,Si quis autem iurat,se facturum aliquod peccatũ & peccat iurando,& peccat iuramentũ seruando.Si quis verò iurat, se non facturum aliquod melius bonum,quod tamen facere non tenetur,peccat quidem iurando in quantum ponit obicẽ spiritui Sancto,qui est boni propositi inspirator:non tamen peccat iuramẽtũ seruando:sed multo melius facit, si nõ seruet.Hactenùs Th.Idẽ annotauit ipse Th.quodlib.3.q.14.& Panormit.in d.c.si verò.col.3.& colligitur ex Gratiani resolutione in c.vlt.§.vlt.22.q.4.vnde siquis iureiurando promittat, non mutuare pecunias, non fideiubere:certè in casibus,quibus,id officium impẽdere tenetur sub mortalis, aut venialis culpæ reatu, dubio procul peccabit si iuramẽtũ seruet,& peccabit itẽ iurando.Sed vbi nõ tenetur id officium in alterum exercere:sed est opus optimũ:profectò peccauit iurando,& venialiter,vt ex Caietano in Summa & in Commẽtarijs ad Thomam adnotauimus: nõ tamen peccabit seruãdo iuramentum:nec illud violabit, si mutuam pecuniam alteri dederit, aut pro eo fideiusserit: quod satis constat ex Thom.Gratiano & Abb.in præcitatis locis.Ex quib.opinor manifestum esse Hippoly.lapsum,qui in repet.rubri.ff.de fideiussiorib.opinatur nu.28.post hoc iuramẽtũ,cuius modò meminimus de nõ fideiubendo emissum,iurãtẽ non posse fideiubere,nec valere fideiussionem: quod,ni fallor,falsissimũ est.Sic & dum Oldra.cõsi.90.sensit iurantẽ in hac specie nec posse fideiubere,nec mutuare nisi existenti in extrema necessitate:itidẽ labitur: quia non,obstante iuramẽto poterit qui iuranit,mutuare cuicunque,& pro quocunque fideiubere, etiã si is nõ sit extrema in necessitate constitutus.Hinc etiam patet, non rectè rationẽ huius q.perpendisse Carharinũ:dũ aduersus Caiet. falsum esse cẽset, quod modò diximus,in iuramento veniale,non mortale peccatum committi.

Hinc etiã expẽdẽdũ est quod Gratia.docet in d.c.vlti.22. 8 q.4.est etiã, inquit,quod iuratur aliquando † vitiosũ non in natura sui:sed ex causis extraeuenientib. veluti cùm aliquis post votũ castitatis iurat alicui, se habiturũ eã in coniugẽ. Coniugem nanque habere,in seipso malum non est:tamen huic ex voto perniciosum est:hoc autem iuramẽtum,etiam si illicitum sit,nõ tamẽ seruari prohibetur:sed de violatione voti pœnitẽtia sibi iubetur indici.Hactenus Gratianus, qui parum sibi constans multa quidem hac in propositione & sensit, & asseuerat, quæ nullo pacto defendi simul possunt. Idem author paulò ante inquit:Aliquando nanque iuramẽto deest iustitia, veluti cùm quispiam post votum castitatis ducit vxorẽ iuramento firmans, nunquã se ab ea discessurũ, quod quãuis illicitum sit, quia iustitia sibi probatur deesse: tamen authoritate Augustẽ seruari præcipitur.ad quorũ verborum perfectam interpretationem præmittendũ est.præcitatum c.vlt.22.q.4. deductũ esse ex Diuo Amb. lib. 3.Offic. c.10.vsque ad versũ.illicitum ergo iuramentum:quo Gratianus ipse in epitome quęstionẽ colligit.Deinde illud est cõsiderandum,post simplex votum castitatis si quis vxorẽ ducat,etiam absque iuramento,matrimonium tenet,tenetúrque cum vxore cohabitare, ac debitum coniugale reddere: aut ante copulã, & matrimonij consummationẽ religionẽ ingredi,& profiteri.Imò planè si nõdum matrimonium fuerit consummatum,tenebitur religionem ingredi, & profiteri ea ratione,qua tenetur votũ iuxta vires proprias seruare,& effugere periculum votũ violandi si cũ vxore cohabitet. Nã licet teneatur exigenti debitũ reddere:nõ tamẽ potest exigere absq; voti iniuria,& violatione:itaque si matrimoniũ nõ dum sit consummatũ ad hoc,quod modo diximus,tenetur. Et nihilominus matrimonium tenet,ac firmum est.c.confuluit.& c.rursus.qui cleri.vel vouent. tametsi contrahens matrimonium post votum castitatis mortaliter peccet:quippe qui contra votum egerit, se ipsum adstringens debiti coniugalis redditioni,quæ castitati aduersatur:vt in d.c.vlt.satis probatur.Præter hæc profectò si iuramenti vim consideremus nullo pacto negari potest,hoc iuramẽtum de matrimonio contrahendo emissum post votum castitatis, illicitum esse,& minimè obligatorium.sicuti patet rationibus paulò ante adductis,& ipsius Gratiani testimonio,qui testatur,hoc iuramẽtũ illicitũ esse ac perniciosum,& voto cõtrariũ. Mirũ igitur videbitur quibusdã quod statim subdit Gratia nõ esse prohibitũ q̃ iuramentũ hoc seruetur.Nam si per hoc iuramentũ,& eius obseruationẽ votũ violatur,non potest id iusiurandum obligare ad rẽ inquã illicitã,& ad voti violationẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quamobrem vel Gratianus maximè errat, vel eum habere debet sensum, vt intelligamus nō de iuramēto ducendi vxorem: siquidē hoc iuramentū seruandum nō est post votū castitatis pręstitū, imò prohibetur omninò set uari: quia voto castitatis contrariū est, & tenditur in violationem voti: sed de iuramento habendi, & tractandi vxorem fœminā, quā per verba, quæ de præsenti dicimus, in vxorem acceperat, etiam post simplex votū ipse, qui iurat, vel modò tēpore iuramenti accepit. Sic sanè duas hac in cōtrouersia cōstituimus conclusiones: quarum prior dictat, iuramentum post votum castitatis præstitum de accipienda aliqua fœmina in vxorem per verba, quæ de futuro dicimus, nec iurantē obligare, nec seruandum fore. imò id illicitum esse, & mortale crimen cō mitti, si seruetur. Posterior conclusio exponit, iuramentum post votum castitatis præstitum de habenda fœmina in vxorem matrimonio cum ea contracto per verba perfectū coniugij consensum significantia, seruandum fore quo ad debiti coniugalis redditionem: licet id incautè, & illicitè præstitum fuerit ante matrimonij contractum: & tenetur iurās religionem aliquā ante coniugij consummationē ingredi, ac profiteri. Hoc etenim est quod Gratian. sensit, dum in d.c. vlti. vtitur verbis significantibus contractū matrimonij perfectū: saltem in verū. vnde datur intelligi. quanuis an sit perfectus matrimonij contractus per illam promissionem, qua quis aliquā fœminam pollicetur in vxorem habiturū: quibus verbis vtitur Gratianus in parte vlt. d.c. satis dubium sit secundum ea, quæ norauimus in Epitome ad quartum libr. Decret. 2. par. ca. 4. §. 1. nu. 5. & verè in casu huius posterioris conclusionis, nihil iuramētum operatur, nisi quo ad maiorē transgressionis culpam propter periurium: siquidem etiā absque iuramento contractus coniugalis iā perfectus indissolubilem inducit cohabitandi obligationem, quanuis votū simplex castitatis præcesserit.

Hæc autem iuramenta, quibus iustitia deficit, periuria appellantur in c. sicut nostris, de iureiu. in c. qui sacramēto. 22. 9 q. 4. nullo † etenim in futurū ex pectato tempore iuramenta ilta, dum emittuntur, periuria sunt propter iustitiæ & iudicij defectum secūdum Tho. 2. 2. q. 98. ar. 2. ad 2. Nam requiritur ad honestatem iuramēti quòd sit licitū, & honestū id quod iuratur: atque ideo qui iurat se adulterium cōmissurum statim periurus est, licet re vera sit completurus iuramentū, nō quidem ex eo quòd iuramentum non seruauerit: sed quia iurauit id quod fas non erat perficere, aut nō tenebatur etiā post iuramētum facere. Idcirco in ipso iurandi actu periurium perpetratur frangiturque iuramentum: cùm id fiat promittendo id, quod seruandum necessariò non est, nec vllam seruandi obligationem inducit, vel quod absque crimine, & culpa seruari non potest. Qua ratione multis canonibus statutum est, pro his iurationibus incautis pœnitentiam iurātibus iniungendam fore.

Hinc sanè finiri poterit q. illa, An hæc iuramenta temeraria, quę quandoque periuria dicuntur, sint punienda ea pœna, quæ aduersus periuros statuta est? Nam tex. in c. sicuti nostris, de iureiur. & in c. grauis admodū. de censib. pro his incautis iurationibus congruam pœnitentiā fore indulgendam: nec priuandus est quis beneficio: quemadmodum pro vero periurio priuaretur. gl. in c. definitio. 22. q. 4. & in c. Florentinū. 8 5. distin. Ex contrario sese offert responsio tex. in c. tua nos. de iureiur. vbi si quis iuramētum illicitū primò præsiterit, ac deinde contrarium fecerit iuramentum, bene ficio ecclesiastico priuatur. Idcirco doctores quidam iuris Canonici interpretes existimant, decisionem tex. in d. c. tua nos. ità esse intelligendam, vt priuatio beneficij non fiat in specie propter iuramentum illicitum sed quia quo ad vulgi opinionem contrarium præstans iuramentum constituit se iurans in periurio, quodvitare nō poterat eo ipso, qđ duo aduersa, & contraria iuramento pollicitus fuerit: atque ità eum tex. interpretantur Innocēt. Ioan. Andre. Abb. Imola, & doct. magis cōmuniter in d. c. tua nos. qua in re vulgi opinio, & scandalum consideratur: cùm periurium vulgus existimet necessariò cōmittendum fore ex ea iuratione: sicuti post alios admonet Felin. in d. c. tua nos. quem tex. ità intelexere eum cōmendantes Roma. singul. 510. & Ripa in ca. 2. de rescript. col. 3. Sed licet hæc opinio communis sit, mihi tamen nusquam placuit: video etenim prius iuramētū nullā habuisse obligādi vim, nec habere: atque ideo nō posse verè, & propriè periurij cōtingere, tametsi nō fiat id quod in eā iuratione deductū fuerat: id verò quod posteriori iuramēto promissum est, absque vllo periurij reatu fieri quidē potuit. Nec est absolutio necessaria à priori iuramento; cùm ex eo nullum iurationis vinculū processerit. Quamobrē aliter intelligi poterit responsio text. in d. c. tua nos. Nam prius iuramentum, cuius inibi mentio fit, de soluēda pensione maiori potuit, ac poterat ab ipso iurāte absque periculo spiritualis salutis seruari ad eius vitā: & ideo in hoc sensu iuramētū illud validū quo ad obligationē saltē ante absolutionē, quæ necessaria est, & omninò prestāda, ex eo quod iniquè fuerit iuratio extorta de pensione soluenda, non quidem institutæ episcopi authoritate: nec solita, sed noua: vt constat ex d. c. significauit. & c. Grauis. de cēsib. & quia ante absolutionē istā in specie c. tua nos. contrarium iuramentū præstitit clericus, ac seipsum constituit in certo periurio, nisi absolutio fuerit obtēta, punitur pro periurio priuatione beneficij: quē admodum ibidem adnotarūt Card. & Fel. col. pen. quia siue seruauerit pri⁹, siue posterius iuramētū, manifestaest periurij culpa: si prius, ex eo q̄ violat posterius: si posterius, ex eo q̄ violat prius, q̄ ante absolutionē seruare tenebatur. Atq; hæc dicta breuiter sint de comitib. iuramenti: reliqua verò ad hanc q. pertinentia nō admodùm recōdita, nec difficilia sunt: & quæ diximus ea tātùm ratione tradidimus, vt propositæ materiæ quo ad qualēcunq; cognitionē satisfaceremꝰ.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Periurij grauitas, & an sit maius crimen homicidij?*
2 *Periurium lege Pontificia, & seculari punitur?*
3 *Periurus qualiter iure Canonico puniatur?*
4 *Periurus, an sit infamis infamia iuris?*
5 *Falsi testis ratio, & criminis grauitas.*
6 *Testis in iudicio falsum dicens testimonium quo pacto sit puniendus?*
7 *Periurus ratione iuramenti de calumnia, an sit puniendus?*
8 *Blasphemia quid sit, & eius grauitas.*
9 *Explicantur in specie verba regiarum constitutionū quæ de blasphemis puniendis tractant.*
10 *Blasphemi qualiter puniendi sint, & qua pœna veteribus legibus fuerint puniti?*
11 *Iure Regio quæ pœna sit aduersus blasphemos statuta.*
12 *Blasphemus an repellatur à testimonio tanquam infamis?*

§. SEPTIMVS.

Is omnibus ad huius materiæ cognitionem præ notatis, de ipsius periurij pœna tractādum erit, cuius equidem grauitas multis constat, quæ tamē cōsultò missa facimus, ✻ Lectorē admonētes maximā fuisse apud omnes gentes iuramēti religionē. Quod Cic. lib. 3. officiorū palam asseuerat. Nullū, inquit, vinculum ad astringendam fidem maiores nostri iureiurando arctius esse voluerunt. Id indicant leges in XII. tabulis, indicāt sacra, indicant fœdera, quib. etiam cū hoste deuincitur fides, indicant notationes, animaduersiones q̄; censorū, qui nulla de re diligentius, quàm de iureiurando iudicabāt. Hęc Cic. Cui addam id, quod de periuro quodam Iuuenalis scribit, de periuro inquàm, qui id animo cōceperat, re ipsa nōdum animo admiserat.

Extinctus tota pariter cum prole domoque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis,
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas.

Hesiodus idem de periuro.

τον δ' ἐτ' ἀμωρότερον γενεὴ μετόπισθε λέλαχθαι
Ανδρὸς ὀ εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Vnde & apud gentes, qui Christi leges non profitebātur receptum est, non solum, qui peierasset daturū Deo pœnas, sed & eius etiam posteritatem pro tanto scelere diuino iudicio puniendam esse. Quia de re multa alij tradidere, quæ poterant adduci ad huius criminis notam. ✻

1 Satis enim est, crimen istud grauissimum esse multisque nominib. à Republica extirpandū. Nā id † esse grauiꝰ homicidio S. Th. existimat in quodliber. 1. ar. 18. rationib. sanè vr gentissimis. Si quidē periurij est transgressio præceptj prioris tabulæ: & ex eo honori, ac reuerētiæ Dei optimi maximi detrahitur: ideoque iniuria Deo fit: quæ maior est omnib. aliis quib. proximus offenditur. Deinde, vt ait Paulus, omnis controuersiæ finis est iuramentum. Quòd si ita est, consequitur planè, maius esse crimen periurij, quàm homicidij: alioqui homicidæ, nec adulteto nusquam iuramentū deferretur: quoniam cōiectura esset, q̄ per periurij, tanquā per exilium peccatum maiora contegerent, & celarēt crimina. Quo argumento Tho. vtitur in d. arti. 18. & mihi tamen non satis placet. Quia ex eadē collectione tantùm deducitur, maiori pœna homicidium puniri, quàm periurij, quod verissimum est regulariter. Quamobrem cùm tractatur in foro exteriori de puniendis criminib. deque eis quo ad positionem detegendis: tunc argumentatio Thomæ in praxim deducitur: in foro etenim interiori nulla est huiusmodi consideratio. Nam si accusatus homicidij crimen id non cōmiserit, nullū adest iuramento periculū nec periurij timor est: si verò illud scelus perpetrauerit, per periurium, q̄ forsan timetur, nō effugit homicidij culpā. Idcirco argumētatio ista quo ad culpā peccati nō admodùm vrget. At in foro exterio rivbi de pœna tractat, solùm de maiori vel minori supplicio est cōtrouersia. Nā si maiori pœna puniretur periurij q̄ homicidij, optima cōstitueretur coniectura, q̄ reus homicidij delatus minimè auderet interrogatus sub iuramēto crimē negare ob timorē maioris pœnæ: si verò minori pœna periurij q̄ homicidij puniēdū foret, præsumeretur quidē reū iuratū, vt vera de crimine homicidij respōderet, negaturum quidē homicidiū timore maioris pœnæ, sibi propter homicidiū iniungēdæ. Sic sanè dū S. Tho. argumētatur ex authoritate Pauli Apost. tātùm sequeret ex eius cōsideratione, q̄ si maiori pœna puniret homicidiū quā periurij, nō esset iuramētū omniū cōtrouersiarū finis: sed si iuramētū est omniū cōtrouersiarū finis, vt verè Paulus testat, esset profecto grauior pœna pro periurio, q̄ pro cæteris criminib. infligēda, ex argumētatione D. Tho. nè q̄s ob timorē maioris pœnæ pro aliis criminib. subeūdæ periurij cōmittere auderet. Hoc autē adhuc nō sufficeret: quia detecto periurio vtrunque crimē deregitur: nēpe periurij, & id crimen, cuius quis apud iudicē accusatur. Igitur nō omnino cōuincit argumētatio Tho. præsertim q̄ sunt aliquot crimina euidenter maiora periurio: vt hæresis, idololatria, & tamē vbi agitē de his detegēdis, reus ipse per iuramēti religionē interrogat. Omniū equidē controuersiarū finis est iuramentū teste Paulo, quia id exigitur ad veritatē inquirendā: nec præsumendū erit, q̄reus alicuius criminis delatus velit periurij crimē commissus addere: atq; ita passim videmus reos in iudicio delatos & de criminib. periurio maiorib. interrogatos, palàm fateri culpā: quia nō ita audēt iā perpetratis scelerib. periurij adde re: cuius quidē nulla est cōgrua satisfactio casu, quo tenētur interrogati respōdere, nisi Reipublicæ, & proximo dānum illatū restituerint: restitutio autē plerunq; quo ad rempublicā minimè fieri potest, nisi respōsio iurata, quæ periurij induxit, retractetur. Vnde fit, vt existimē aliis rationib. grauitatē periurij probādā fore: quę dubio procul cōstat ex prima, quam modò adduximus, ratione, & ex aliis, quarū meminit Guiliemus Peraldus in Sūma de vitijs & virt. 2. Tom. tract. 9. 2. par. c. 4. quo in loco 12. rationes adducit, quæ grauitatē huius crimin⁹ ostēdūt: præter quas illud est potissimè observandū, q̄ periurij funditus euertit humana commercia: omniū enim actionū humani cōuictus firmissimū stabilimē tū est dictorum, & conuentorū fides, quæ simpliciter violata maximū dānum infert, quāto magis idē cōtinget, si iuramento stabilita violetur: igitur de pœnis huius criminis acturi primum de pœna simplicis periurij: secundò de punitione periurij in iudicio contingentis circa veritatis assertionem: tertiò de blasphemiis tractabimus.

Primò denique loco præter culpā, quā periuri quo ad eri
2 minis reatū † contraxerūt, cuius ratio apud diuinū tribunal examinānda est, puniēdi sunt à iudicib. & legib. publicis, non tantū ecclesiasticis, sed & secularib. quòd probat text. in l. si quis maior. C. de transac. not. optimè Rom. in consi. 512. cuius & nos meminimus in Epito. ad 4. Decr. lib. 2. part c. 6. in prin. nu. 20. Nā & si Cæsarea cōstitutio in l. 2. C. de reb. cred. dixerit, iurisiurandi cōrēptam religionē satis habere vt orē ipsum Deū: id tamē vel obtinet, vbi nulla ex periurio fit iniuria proximo: vt Accurs. & Doct. ibi existimāt: vel nō cōuincit nō posse à principe laico periuria puniri in hoc seculo præter diuinā Dei punitionē: quemadmodū & plura delicta in republica puniūtur, quæ tantū pertinēt ad offensam diuinæ maiestatis: qđ satis est manifestū. Aut sanè Imperator, vt rationē redderet, cur periuria nō puniāturgrauissimè, pœna inquā corporali, premisit, hęc crimē maximā vltionē à Deo expectare, quāuis ab hominib. nō ita seuerè fuerit punitum.

Punitur tandē periurij simplex priuato præiudicij irrogās iure Pōtificio pœna depositionis ab ordine. tex. & ibi do
3 ctores in c. cū nō ab homine. de † iudi. not. Panor. in c tua. de iureiur. quinimò & periurus beneficio ecclesiastico priuandus est per sententiā, nō tamē est ipso iure priuatus. tex. optimus. vbi gl. & eius interpretes ità opinātur in ca. querelā. de iureiur. gl. in c. illud. de excess. præl. gl. in c. quicunque. 6. q. 1. Abb. & alij in c. 2. de rescrip. quo in loco Fel. Dec. & Ripa fatentur, hanc opin. cōmunem esse: idem asseuerant, eam sequuti Ioan. à Selua de iureiur. q. vlt. in tract. de benefi. 3. part. 2. Ioā Bernar. in sua Pract. c. 86. Cæsar. Lāb. de iure pa. 1. par. 2. lib. q. 9. arti. 15 eandē verā esse cēset And. Alc. in d. cap. cùm nō ab homine. & probatur in c. in nostra de proc. licet Rebu. in tract. de pacif. poss. n. 218. velit tenere, periurū priuatū esse ipso iure beneficijs ecclesiasticis. quæ iā tēpore periurij obtinebat, quæ quidē opinio communi omnium sentētiæ refragatur. Existimat tamē ipse Rebuffus collationem beneficij factam periuro esse nullam ipso iure: cuius opinionis authores sunt Abb. & Doct. in d. c. quere am. de iureiurando. Auferius in Capella Tolosan. q. 17. Decius in c. dilecti. col. 2. de exceptioni. Feli. in colū. 2. de rescript. col. 3. & Nicol. Milis in verb. periurus. tex. optimus in c. accedēs. de accusa. Frederi. tamē in consi. 50. renet contrariam: imò quòd hæc collatio nō sit nulla ipse iure: sed rescindēda. Priori verò opinioni suffragatur, quòd periurus sit infamis: vt paulò post tradetur: collatio autem beneficij facta infami, sit nulla ipso iure: reg. infamib. de reg iur. in 6. Ego quidem opinor nō omninò verum esse, quòd collatio beneficij facta infami sit nulla ipso iure: nam eā validam ante sententiā fore tenuerūt Freder. in d. consi. 50. Card. & Fel. in d. c. querelam. de iureiur. idem Fel. in d. c. 2. de rescri. col. 3. & prēmittit Calder. consili. 20. tit. de præbē. probat tex. vbi Innoc. in c. inter dilectos. de excess. præ Ia. nisi ea collatio fiat infami notorio infamia quidem iuris: tunc etenim collatio est nulla ipso iure: quēadmodum expli cāt Abb. n. 6. in d. c. inter dilectos. idē Abb. in c. super eo. ad fin. de electio. Fel. in d. c. 2. n. 4. Ioan. de Selua in tract. de benefic. 3. par. q. 3. col. 5. & hæc de infamia iuris: nā de infamia facti tradit. Cald. in d. cōsi. 20. de præb. & post eū optimè Marti. ab Azpilcueta in c. si quādo. de rescri. co. 52. Idcirco caurè dixit Rebuffus vbi suprà. nu. 221. eius opinionē, & aliorū, quos modò citauimus, procedere, quādo quis esset per sententiā declaratus periurus: & posteà fieret ei collatio: tūc sanè collatio ista nulla est ipso iure: non aliàs. Quasi velit, tunc demū collationem factam periuro & infami nullam esse, cùm infamia notoria sit. Atque, vt rem istam tandem definiamus, ego existimo, collationem beneficij periuro factam nullam esse ipso iure, quādo infamia hæc ex periuro notoria sit: non aliàs. Item in alio & secundo casu, nempe cum collatio beneficij periuro facta fuerit authoritate literarum Apostolicarum ad beneficia: harum siquidem literarum præcipua ratio est, quæ à morum honestate procedit: idcirco non est

Universidad de Deusto Biblioteca

ordin.& l.1.tit.17.lib.8.Recop.Ex quib.pręter alios intellectus,quos paulò antè tradidimus ad l.2.C de reb.credit.apparet, posse eandem constitutionem intelligi quo ad pœnā ordinariam: nam quantum ad extraordinariam frequenter periuria per humanos iudices puniūtur:sicuti notat gloss.in Authen.scenicas non solùm si fideiussores præstent. quam dixit sing.Curtius Iunior in l.si maior.C.de trans. col. vlti.

Secundò agendum erit de periurio,quod in iudicio circa veritatis testimonium committitur.Si quis etenim in iu-
5 dicio interrogatus alicuius controuersiæ†causa dixerit testimonium aduersus veritatem,dubio procul falsum committit,falsique reus efficitur l.1.ff.de falsis. in principio.cap. 1.de crimi.falsi.l.nullum.C.de testib.Nec solùm committit testis qui responderit contrarium eius, quòd verè ipse sciebat:sed & is,qui interrogatus de aliqua re veritatem tacuerit,dixeritque se nihil scire.quod probat tex. in dicto cap. 1. cap.quisquis.& ibi gloss.11.quæstion.3.Bald.in l.data opera. numero 29.C.qui accusare non possunt. gl.in cap. cùm dilecti.de accus.verb.plenam.& verb.meram.Fel.in ca.1.de testib.cogend.n.3.Regia l.42.tit.16.par.3.& l.1.ti.7.par.7. tacere siquidem vbi loquendum est, & loqui vbi tacere oportet,& est necessarium,peccatum erit, secundùm Thomam 2.2.quæst.73.arti.1.& Florent.1.par.tit.2.cap.4.§.5. Quod si testis interrogatus veritatem tacuerit, forsan absque dolo, quippe qui homo integræ famæ,& opinionis de actu post longum tempus interrogetur, excusabitur planè ex præsumpta quadam simplicitate,licet cōstet illius actus scientiam eum habuisse:sicuti adnotarunt Riminald.in l.qui accusare.C.de ædendo.colum.2.& Anton.Rube.consilio 16. potest autem testis falsum dicere testimoniū in decē prædicamentis,quæ commemorat Azo in proœ.C.elegāter Bal. in l.data opera.nu.31.C.qui accus.nō poss.& sanè testis falsum dicēs testimonium multis est nominib.execrandus.Nā & antiquitus qui apud Romanos falsum testimoniū dixissent è Saxo Tarpeio deiiciebātur,vt author est Gell. libr. 20.Nocti.Atti.c.1.quo in loco Sex. Cæcilius magno Reipub.malo existimat legem hanc xij. Tab.absoluisse.Acerbitas,inquit,plerunq; vlciscēdi maleficij,bene atque cautè viuendi disciplina est.Item & Athenis in Areopago grauissimum exercebatur iudicium ψευδομαρτυριῶν. i. falsorum testiū authore Demosthene: tametsi Cic. in oratione pro L. Flacco,Græcorum fidē in dandis mutuis falsis testimoniis maximè improbet.Quib.concinit ꝙ Euripides in Iphigenia Taurica scribit:Gręcia nequaquam nouit fidē. Etiam si Atticus testis prouerbio dict⁹ sit is,qui probatissimus,& incorruptissimus est.Sicuti & Attica fides:etenim Velleius Paterculus,adeò,inquit,certa Atheniensiū in Romanos fides fuit,vt semper,& in omni re quicquid syncera fide gereretur id Romani Attica fide fieri pręedicarent.Sic Græca fides pro certa fide adsumitur apud Ausonium ad Paulum.& de Philone villico suo inquit:mutuatur ad Græcam fidē. apud Plautum in Asinaria,Græca fides dicitur,vbi non verbis,nec stipulationib.sed pręsenti pecunia res agitur:Diem,aquam, Solem,Lunam,noctem,hæc argento non emo.Cętera,quo volumus vti,Græca mercamur fide: id est, numerata pecunia.Quæ forsan deflecti possunt in id, vt per ironiam dicta esse censeantur:ideoque existimemus præsenti pecunia rē agi,quòd fides Græca parum constans sit, & improbatissima.Pœna autem deiectionis è Saxo Tarpeio iam pridem obsoleuit: siquidem & Modestinus respōdit in l.si diutino. §.vlt.ff.de pœn.non posse quem sic damnari,vt de Saxo præcipitetur.Tit.Liu.lib.29.scribit,Marcum Liuium.C.Claudiū collegā Censorium equum vendere iussisse, quòd summæ notæ erat duarum rerum causa,quarū præcipua fuit, quòd aduersus eum falsum testimonium dixisset. De pœna item falsi testis tradit Strab.lib.15.apud Indos falsum testem extremis decurtari.Iosephus etiam autor est lib.4.Antiq.c.6. Mosaica lege cautum fuisse,vt testis falsus ea pateretur,quę is contra quem falso testificatur, passurus esset. eadem lex constat cap.19.Deuter.Primus autem omnium Charondas testi falso mulctam indixit:quemadmodum meminit Aristo.libro secundo.Ethico.ca.10.huius criminis grauitatem ostendit Salomon Prouerb.cap.6.testem, inquit, fallacem odit Dominus.Et rursus capit. 25. Homo qui contra proximum suum loquitur falsum testimonium iaculum est,gladius,& sagitta acuta.Quòd si testis verum dixerit, pecuniā tamen ex ea causa acceperit, vt scilicet testificaretur, falsi adhuc pœna tenebitur.gloss.in l.prima.§.primo.& ibi Barto.ff.de falsis.Abbas in capitulo primo.de crimi.falsi. idem Abbas & Felin.numero 30.in capitulo licet.de probatio.

Hippolyt.in dicta l.prima. §. primo,de falsis. Iason in l.Diuus.nu.27.ff.de re iudic.Doct.in c.1.de test.quorum opinio. magis communis est:mihi tamē non omninò placet:video etenim crimen falsi non posse conuenire his,qui verum dixerint:atque ideo testis,qui falsum absque pecuniæ munere, & corruptione testificatus fuerit,falsi crimine notabitur:nō sic testis,qui licet pecuniam,vt testificaretur recepit,nihilominus verū dixerit,nam falsi reus non erit.Sic Phili. Dec.in c.1.de testib.tenet,hunc testem nō esse puniendū falsi pœna: sed alia extra ordinē arbitrio iudicis:cuius opi.l.styli. 115. probatur. non inficior grauius esse crimē,si quis simul pecuniam acceperit,& falsum dixerit,quàm si pecuniam tantum acceperit,verū autē fuerit testificatus,aut falsum absq; pecuniæ receptione:attamen vt locus sit crimini falsi,& eius pœnis,oportet ꝙ testis falsum dixerit testimoniū.Sed & si quis testimonium dixerit in iudicio,contrarium tamen ei, quod iuratus extra iudicium dixerat,falsi item pœna tenebitur,secūdùm Bar.in l.eos.vlt.col.ff.de fals.Tynda.in tract.de testib. c.11.Matth.de Affli.in const.Neap.lib.3.tit.de periur.nu.14. quorum opinio admodùm est dubia:imò mihi falsa videtur. Nā si quis extra iudicium etiam cum iuramento cōtra veritatem responderit,non punitur ordinaria pœna falsi : sicuti notat Alberi.2.par.statut.q.147.idē cōtra Bal.tradit Hip.in d. l.eos.n.21.Bal.in c.1.§.si enim.Quid sit inuest. in feud.col.2. Atque Alex.in cons.74.lib.1.scribit communē opini.esse Bar. contrariam.Fel.etiam à Bar.discedit in c.cū in tua.de testib. vbi extra iudicium responsio data est absque iuramento:nā si quis iuratus respōdisset saltē etiā extra iudicium, ipse Fel. Bar.sententiā defendit,vt pœna falsi locū habeat. Ego verò fateor periurū hūc esse,& pœna periurij puniendū fore,nō pœna falsi quasi ea tantùm admittēda sit contra testē in iudicio falsum:quod Alberi.in d. q. 147. significare videtur:tametsi Alex.Hippo.& alij,qui Bar.sententiā improbarunt, expressim loquātur quando extra iudiciū absque iuramento quis respōdisset cōtrariū eius,quod modò in iudicio testificatur.Nec me præterit,in hac specie quoties quis contraria respōderit,primò quidem extra iudicium iuramento præstito, ac demū in iudicio per solenne testimonium coram iudice,hoc posterius responsum non esse admittēdum,nec fidem ei exhibendam propter manifestum periurium,quemadmodum ipse tradidi lib.2.Varia.Resolutio.ca.13.nu.7.

Testis autem,qui falsum dixerit testimonium,punitur iu-
6 re Pontificio:si clericus † sit, depositione & detrusione in monasterium,vt ibi pœnitētiā tanti sceleris agat secundùm Panormita.in c.1.de crim.fal.tex.optimus in c.si Episcopus. 50.dist.nisi clericus ex officio iudicis tunc puniēdus sit nulla constituta contra eum accusatione: quia in hoc casu punitur pœna extraordinaria iudicis punientis arbitrio.tex. & ibi gloss.in §.presbyteri.5. quæstione 6.Sic & iure ciuili dicens falsum testimonium, si puniatur à iudice ex officio circa accusationem: quia apud eum dixit falsum testimonium,extra ordinem arbitrio iudicis punitur:non ordinaria pœna.l.nullū.& ibi glo.C. de testib.l.vlti.tit.16.par.3. notat Io.Ferar.in Pract.in rubri.de forma iuramenti testis.colū.4. quòd si iudicio ordinario accusationis actum sit contra testem falsum,punitur is falsi criminis pœna : quæ traditur in l.1.§.vlt.ff.de fals.probat tex.in l.eos.ff.eod.tit.l.13.tit.8.lib.2. fori:vt tandem pœna falsi in homine libero sit deportatio, & omnium bonorum publicatio:in seruo autem vltimum suppliciū.Sed si quis in causa capitali falsum aduersus reū testimonium dixerit,puniendus erit eadem pœna,qua puniretur reus ipse, si criminis cōuictus foret.tex.in l.1.§.1.& ibi Bar.ff.de Sicar.cuius meminere Bal.in c.1.in princi.de pace tenend.& eius violatori.col.vltim.Iason in l.& si legibus.C. si contra ius vel vtilita.pub.& in l.si duo patroni.§.vltimo.ff. de iureiuran.Felin.in cap.sicut.de testibus.Chassanæ.in consuetud.Burgundiæ,rubr.10.columna vltima.tex.optimus in capitu.satis.33.quæstione quinta. cuius mentionem fecit Aretin.in capit.super his.de accusation.numero vigesimoquarto.idem gl.sensit in c.Rex debet.23. quæstione quinta. est & in his regnis hac de re egregia decisio in l.82.Taur.hodie l.4.tit.17.libr.8.Recopila.cuius & nos obiter meminimus libr.Variar.Resolu.2.c.9.probat hoc ipsum tex.Deut.ca.19.

Pœnæ verò statutæ aduersus falsos testes nō admittentur nec admittendæ sunt vbi testis falsum dixerit in his,quæ accessoria sunt, nec ad substantiam actus pertinent : tunc etenim pœna extraordinaria punienda est falsitas ista:quemadmodùm notat Speculator tit.de teste.§.1.versic.item quod aliquid de suo.n.87.& ibi Io.An.Ang.in l.Luci⁹.ff.de his,qui not.infam, Hippoly.in singula.77.Innocen.ante alios in ca. fraterni

fraternitatis.de hæreti.cui sententiæ suffragatur quod falsitas minimè punitur, si contingat in his, quæ siue falsa sint, nemini nocere p ssunt.glo.in l.damus.C. de falsis.quam docto.inibi sequuntur.& Socin.consili.104.lib.1. Hippolyt.in l.1.§.præterea.ff.de sicar.nume.14.idem & Socin. in consilio 185.lib.2. qui hāc opinionem testificatur communem esse. Est & ad hoc ipsum gl.Abb Imol.& Doctor.in ca. quanto. de iureiuran.verb.nomine patris.notat Antoni.Rube.consi. 16.Item punitur pœna falsi is qui testem ad dicendū falsum testimonium induxit,aut testem munere & dono corrupit, vt aduersus veritatem testificaretur.l.1.ff.de fal. Regia l.1.ti. 7.part.7.vbi expressim hoc probatur.Nec tamē ex hoc causam amittit: siquidem is tantum ius litis & causæ perdit,qui falsum committit circa acta causæ : non qui circa testes ipsos, aliáve instrumēta,quæ ad causæ acta non attinent:text. in l.in fraudem.§.quoties.ff.de iure fisci.quem ità Bartol.ibi intellexit. quem sequitur Bene.à Plumbino in l.qui agnitis. ff.de except.rei iudica.colum. decimaquinta. tradit Hippolyt.in rubri.C.de probatio.numer.186.cum sequentib.& est hæc opinio communis secundum Alex.& Iason.in l.Diuus. col.4.ff.de re iudi.& Deci.in cap.cùm venerabilis. de excep. nu.30.qui tamen conatur aduersus Bart. distinct.disputare.

Lege Regia testis falsum dicens testimonium punitur pęna quadā satis extranea.Nam ei extrahuntur dentes,nō quidem omnes, sed quinta eorum pars, etiam si hoc testimonium dixerit in causis ciuilibus.l.tertia.titulo de falsis. libro quarto fori.quam legem ipse video in praxi admissam esse, siue iudex ad punitionem istam procedat ex officio, siue ad accusationem alicuius. Quidam opinantur lege veteri huius regni,testi falso omnes dentes extrahendos fuisse,atque in legem obtinuisse in hæc verba:Quitenle los dientes.Idq; iustissimum fuit:& tandem adiectis literis paulum corrupta dictione scriptum fuisse:quintele los dientes.Qua de re nihil certum affirmare audeo.

His verò quæ de puniendis periurijs diximus,illud est adijciendum, quòd periurus ratione iuramenti de calumnia non puniendus,nec aduersus eum† procedi potest per viam
7 inquisitionis,nec per modum accusationis:quia satis Deum vltorem habet: qua in specie intelligenda est l. 2. de rebus credit.secundùm gloss.in princ.Instit.de pœna teme.litigan. verb.religione.quod expressim adnotarunt Bald.in consilio 299.libro quinto. Freder.consilio 23. Rebuffus in tracta. de pacificis possess.numero 219.quorum ratio ea potissima est, quòd sit facilis humana memoria, etiam in factis proprijs: atque ideo licet quis iuramentum in iudicio præstiterit de calumnia,& victus fuerit,nō ex hoc arguitur,eum periurum fuisse.Imo si locus foret accusationi, aut inquisitioni ad punitionem periurij ex iuramento de calumnia commissi,profectò mille quotidie proponerentur accusationes aduersus periuros, totidemque inquisitiones à iudicibus ex officio instituerentur:quæ quidem res satis esset in Republica perniciosa, quippe quæ daret ansam multis calumnijs, & delationibus.Non inficio,periurum à iuramento calumnię procedens puniendum fore quoties per ipsius iurantis confessionem, aut per euidentē constaret iurantē vel in iuratione ipsa vel aduersus eā calūnia vsum fuisse.c.vlt.de iureiur.in 6.

Tertiò de blasphemijs agendum erit: nā eas ad periuria, & temeraria iuramenta quidā existimāt pertinere: cùm ple-
8 runque potius sint execrationes † quædam.Est autem blasphemus qui negat aliquid de Deo, quod ei conueniat : aut tribuit Deo aliquid,quod nequaquam conuenit, quemadmodum S.Thomas explicat 2.2.quæst.23.art.1. & ibi Caieta.Siluest.verb.blasphemia.q.1.Nam blasphemiæ nomen significare videtur quandā derogationem alicuius excellētis bonitatis,maximè diuinæ.Atq; ideo blasphem⁹ est qui diuinæ maiestati derogat,eius potestati aut bonitati detrahens. Et hæc quidē propriè:impropriè etenim quodlibet cōuitiū in Deū prolatū,& itidē cōtumelia maledictióve in ipsum Deū,aut virginē matrem,aut sanctos blasphemię nomē habēt.Probatur equidē hęc ad blasphemię crimē pertinere in c.2.de maledici. notāt Anania ibi Bar.in l.itē apud Labeonē. §.prętor.ff.de iniur.idē in consil.274.quidā Pellinus.Soci.cōsil.102.lib.1.Matthæ.Afflict. in constitutio.Neapoli.de Blasphemis.col.3.Thomas Grammat.decisio.50.Bar.Soci.consil.110.lib.4.quorū opinio cōmunis est,& eā rationē habeat, ꝙ maledictio,aut imprecatio Deo minimè conueniat,quippe cui nullū possit malū cōtingere aut nocere. Idē de cōuitio respōdēdū erit:cū id tēdat in derogationē diuinę maiestatis,& excellentiæ. Præsertim hoc constat ex blasphemiæ definitione, quam tradit Hugo de sancto Victore libr.

de fructu carnis, & spiritus.c.6. ità scribens : Blasphemia est cū quadā probrosa irreligiositate,& diminutione honoris diuini vituperium,aut conuitium.Diximus autem priorem definitionem ex Sancto Tho.ad Blasphemias propriè pertinere:quæ vel negant aliquid de Deo,quod ei maximè cōueniat,vel tribuunt Deo,quod ab eius excellentia est omninò alienum:& itē distinximus proprias blasphemias ab impropriis:quæ etsi maximis pœnis sint puniendæ,ad modūque blasphemiæ nomen habere debeant: non tamen veræ blasphemiæ sunt:quia directè non tendunt ad derogationē diuinæ potestatis,& eius excellentiæ:vt quidam existimant, tametsi ego cēseam,eas blasphemias in Christiana republica eodē iure, eisdēq; cōstitutionib.cū aliis adæquādas fore. Nā eas verè blasphemias esse opinor,quicquid alij dixerint, etiā iuxta Thomæ definitionē:siquidē nec maledictio,nec conuitiū Deo possunt aliqua ex parte cōuenire.Ex his oportet aliquot speciales examinare vulgi in iram excandescentis sermones,qui multis nominibus sunt execrādi:sed tamē refert censere,an sint blasphemiæ, vt locus sit Regiis pragmaticis constitutionib.aliisque pœnis iure cōmuni aduersus blasphemos in Deum statutis: quod satis vtile apparet.

Primò quidē deducitur,an blasphem⁹ sit qui dixerit:hoc fiet à despecto de Dio:sicut Doct. Itali referunt: & Bald.in consi.476.libr.3.incipit: ille qui dicit. in ea est sententia, vt
9 opinetur,hæc verba ad blasphemiam†nō pertinere:quia potiùs sunt iniuriosa verba, cumque sensum habere videtur: quod sicut multa mala fiunt Deo nolēte speciali concursu,& quæ diuinæ maiestati displicent:ità & hoc malum fiet,etiam si Deo displiceat.quibus verbis nō derogatur immensæ Dei potestati : atque ita sequitur Bald.Alex.in additionibus ad Bart.in d.l.apud Labeonem.§.ait prætor. & Fel. in procemio Decretal.col.4.idē notauerat Ang.in l.his verbis.§.1.ff.de hæred.instit.contrarium tamē plerisque visum est iure verius esse.Nam isthæc verba nullo pacto possunt à culpa blasphemiæ excusari:siquidem manifestè tendant in derogationē potestatis diuinæ : quasi blasphemus velit, id agendum esse,etiā si Deus omnipotens noluerit : quo quidem sensu omnipotentis Dei maiestas læditur.Et prætereà etiam si hic sensus abesset,non potest aliter his verbis aptari interpretatio,quin in cōtemptum diuinæ maiestatis,eiusque potestatis pronuntiata censeantur:quo fit,vt Baldi sententiam falsam esse existimauerint Imola in d.l. his verbis. §.1.ff.de hæred.inst.Socin.in d.consi.102.lib.1.Boer.decisio. 301.Thomas Grammat.in d.decis.50.quo in loco testatur ita in Regio Neapolitano Prætorio pronuntiatum fuisse. Quib.accedit Pragmatica hui⁹ Regni cōstitutio,quę prima est:& l.5.&6.tit.4.lib.8. Recop. & inter alia,quæ ad blasphemiā pertinent,hæc verba cōnumerat: à despecho de Dios.

Secundò,vt ad alia verba accedamus,quæ in eadē constitutione continētur,hinc possumus considerare,an alia verba: abnego Deum,non credo in Deum:sint blasphema? & dubio procul si ad falsam affirmationem , aut negationem referantur,Apostasiæ crimen inducunt. Nam qui ait se nō credere in Deum,nisi id quod falsum est verū sit , iam Deū diffitetur.Imò & si hæc execratio ad verum referatur,minimè congrua iuratio est.quoniam Deus sub hac forma non allegatur in testem:sed potius nomen blasphematur.Scelestissimum enim crimen est Deum , cuius nutu conditi sumus,cuius prouidētia gubernamur,abnegare:& quod prodigiosum est, Deū ipsum renegare. Aduersantur sanè hæc verba confessioni fidei:atque ideo etiam si ad veritatis confirmationem his vteretur verbis , blasphemus est iudicandus,quippe qui Deum in testem nō adducat illius veræ negationis,aut assertionis:sed potius diuinę maiestati tribuat, quod aliquo casu ea temerè negari possit.

Tertiò in eadē Regia cōstitutione subsequitur aliud verbū:nēpè,mal grado aya Dios:qd manifestā habet blasphemiæ culpā.tribuit etenim blasphemus hic Deo id,quod est omnino ab eo alienū:quia Deo nihil mali potest cōtingere.

Quartò eadē cōstitutio subdit idē de hac imprecatione: No ha poder en Dios.Quæ potestati Dei omnipotentis aduersatur:ideóq; blasphemia censetur,pœnísq; eius punitur.

Quintò idem inibi dicitur de hac oratione:Pese à Dios. Deum tædeat:displiceat Deo:nō enim conuenit displicētia Deo,nisi de his,quæ ab hominibus prauè, & aduersus eius præcepta cōmittūtur.Qua ratione detrahit excellentię diuinæ qui hos humanos affectus illi tribuit. Et prætereà hoc verbum hominis est ægritudinem sui animi respuentis in Deum,quasi Deus nostris afficiatur perturbationib. & odiū qs Deo aduersus homines tribuat , quos diligere maximè præcepit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcepit. Hæ sanè quinque imprecationes in dicta cõstitutione Regia maximè improbãt, & puniũtur, vt blasphemię.

Sextò hinc deducitur quiddicẽdũ sit de ea oratione, quę irascenti animo in hunc modum pronuntiatur per Dei vitã: Hispanè. por vida de Dios. Nã apud Toletum Carolus Cęsar, Anno vigesimoquinto. l. sexta. titul. quarto. libro octauo Recopilationis. statuit hanc orationem eandem habere pęnam, quæ per pragmaticam constitutionem fuerat contra blasphemos statuta. Et profectò hæc oratio non habet eum sensum, quem illa, viuit Deus, quia cum diximus per Dei vitam, non inuocamus simpliciter Deum in testẽ: sed est execratorium verbum: quemadmodum & illud: per vitam patris. Etenim salutem patris qui in pœnam adstringit, & vltionẽ, si aliter res est, quàm is affirmat. Vnde blasphemia est maxima per Deivitam iurare, aut execrari. Quia ipsam Dei vitã designat qui ita execratur vltioni, ac si Deus de se ipso supplicium sumere posset. deinde ex his verbis significatur, vitã Dei posse finiri, & eum mortalem esse, quod admodum blasphemum est.

Septimò patet, cur ad blasphemiã referẽda sint verba illa: deuoueo Deo, deuodo à Dios. quorum eadem Toletana cõstitutio, & Regia responsio meminit ea exæquãs præcedentib. Nã hæc verba ferè eũdẽ sensum habẽt, quẽ illa, descreo: nõ credo in Deũ, abnego Deum. Forsan ista verba, deuodo à Dios. Latinè reddi debẽt: deuoto Deũ, id est maledico Deũ. Nã August. lib. quæst. super Numer. c. 40. deuotare maledicere interpretatur ex vulgi vsu & interpretatione, vt anathematizare apud Marcũ. c. 14. Petrus cœpit anathematizare, & iurare: quia nõ noui hominẽ. Iurauit enim Petrus per execrationem maledictionem sibi imprecatus, si nouisset hominem. Quod iuramentum grauissimũ est, vt testis est Augustinus super Psalmo 7. Illa autem oratio: voueo Deo: non tam ad iuramentum, quàm ad expressum votum pertinet. Quamobrẽ cũ hæc verba ad futurum aliquid referuntur, quod policemur, voti formam & speciem habent: ideoque tunc ad voti materiam attinet: & inspiciendum est, quid fuerit promissum. At si nihil promittatur futurum, sed velut iuratoria verba proferantur assertionis, aut negationis, inepti ssima loquutio est: cùm Deus in testẽ minimè allegetur.

Qẽtauò eadem Regia sponsio sub eisdem pœnis prohibet iuramẽta per membra Christi. Quia hic potiùs blasphemia contrahitur, quã iuramentum: quemadmodum etenim cùm quis per Dei vitam iurat, execrationis forma vtitur in eum sensum vt Dei vita in discrimine constituatur, si quod affirmatur verum non sit: ita & quando quis vtitur his verbis, per caput Christi, & similibus: capiti Dei malum imprecatur si falsitas assertioni subsit. Atq; ideo hæc formula execrãdi vel ad blasphemiã attinet vel ineptissima est plurimũ maiestati diuinæ derogãs. De hac verò iuratione paulò ante diximus, cum tractauimus eam quæstionem: an liceat iurare per membra Dei.

Nonò hinc patet qua ratione huius regni pragmatica cõstitutio, quę prima est, easdem pœnas inflixit his, qui de Virgine intemerata, Deiparaque Maria eadem verba dixerint quæ de Deo ipso dicta blasphemiam inducunt. Nam, vt scribit S. Thomas in 2. 2. q. decimatertia. artic. 1. Sicut Deus in sanctis suis laudatur, in quantũ laudantur opera, quę Deus in sanctis efficit, ita vt blasphemia, quæ confertur in sanctos in Deũ cõsequenter tendit, præsertim si in beatissimam virginem Mariam. Vnde maxima ratione præfata constitutio stabilita est ad coercendas improbissimorum hominum linguas. Nam l. 3. titulo 28. parte 7. duplo maiorem pœnam statuit in blasphemantes sacratissimam virginem, quàm cæteros sanctos.

Decimò eodem iure constat iurationẽ istam: per intemeratã deiparæ Virginitatẽ: esse omninò improbam. Nec enim Deus hic in testem adducitur alicuius veritatis, sed execratio est linguæ temerè in iram excandescentis. Vnde Carolus Cæsar Hispaniarum Rex apud Madritium anno 528. lege 68. sanxit, hanc temeritatem puniendam esse pœnis statutis aduersus blasphemos in dict. pragm. 1. & in constitutione Toletana Anni vigesimiquinti.

Vndecimò eadem Madritia lege improbantur iurationes istæ, & blasphemiæ: eiusdémque pœnis veteris pragmaticę, ac Toletanæ legis puniũtur: videlicet, Abnego fidem: aut chrisma, qđ recepi: Reniego de la fe: o de la chrisma, q̃ quidẽ verba ad manifestã blasphemiã pertinẽt, & ad infidelitatẽ. Itẽ illa eadẽ lege ad hũc & eundẽ modũ puniũtur. Sicuti Deus est veritas, vt Deus est fili⁹ virginis Marię. hę siquidẽ æquipa rationes nostrarũ veritatũ cum diuinis, blasphemię nomen habere videntur. Quamobrem dum falsitas sub his iuratio nibus affirmatur, fœdissimum est periuriũ cum blasphemia cõiunctũ. quod si affirmatio veri veritate polleat, adhuc nõ fugiũt, qui hisce verbis vtũtur, blasphemiæ crimẽ, & culpã: quẽadmodũ hęc elegãter explicat Do. à Sot. Rele. de iuram. scribens in hunc sanè modum. Nam quanuis veritas vt aiũt c. 6. philosophi, eo q̃ adæquatio rei ad intellectũ in indiuisibili consistit, non recipiat magis, nec minus: tamen quia veritates æternæ, & diuinæ ipsissimę sunt, inacceſsæque veritates, ac subinde principium, & finis creaturarũ omnium, nulla nostrarum veritatum cum illis est comparanda. Imo est quædam hæc nõ infima blasphemiæ species, vel à nostra superbia procedit: vel nostra inflammatur iracundia: dum tantam nobis fidem pręstari affectamus, qui & decipi solemus, & decipere, quanta inuertibili debetur veritati diuinæ.

Duodecimò verè ex his colligitur, verum esse quod Socin. respondit in consi. 119. lib. 4. dicens, blasphemiam esse, si quis in Christianã fidẽ aliquid incuriosè obiecerit, quod eius auctoritati, & certitudini deroget: quasi verè in Deum fidei auctorem, & patronum dictum esse videatur. Cùm fides Catholica ab auctore ipso certitudinẽ infallibilẽ habeat.

Blasphemi autem olim veteri lege pœna mortis puniebã tur. Leuit. c. 24. Qui blasphemauerit nomen domini morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis ſmultitudo, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Sic & propter blasphemiam Senacherib angelus Domini vna nocte totum exercitũ percussit: ipsęque à filiis posteà interfectus est. 4. Reg. c. 19. varias autem punitiones diuinæ vindictæ blasphemis illatas commemorant Chassanæus consil. num. 68. & sequentib. & Boer. decisi. 301. tametsi quandoque possit crimen hoc culpam habere venialem: nempè cùm quis non aduertens verba, quæ pronuntiat, esse blasphemiam, ex aliqua passione in ea prorumpat eorum significationem minimè considerãs. Nam hoc casu peccatum veniale tantum cõmittitur. Quòd si quis aduertat, verba quæ effutit, blasphemiam esse, minimè excusatur à peccato mortali ex iracundiæ impetu: sicut nec ille, qui eadem affectus passione aliquem occidet, secundum Tho. 2. 2. q. 13. art. 2. ad finem. Habet autem blasphemia grauitatem infidelitatis: vt scribit idem Tho. d. 13. art. 3. ponitur etenim confessioni fidei: & tamẽ, quemadmodum inibi explicat Caietan. de ratione blasphemiæ non est sentire in intellectu, aut dicere ex eodem intellectus errore aliquid falsum de Deo. Qui enim blasphemat, licet nõ sentiat, nec intellectu perceperit, falsum esse quod dicit, dicendo tamen induit personam sentientis sic esse, vt ore pronuntiat, & deinde sentire falsum de Deo & dicere de Deo falsum cõtingunt super materia indebita, & habent obiectum ipsam fidem: vtrunque sentire, & dicere ad grauitatem infidelitatis pertinent: tametsi dicere falsum de Deo non sit vera infidelitas, sicut est sentire de Deo falsum: habet tamen grauitatem ex materia, & hæc grauitas pertinet ad infidelitatem propter obiectum fidei: & prętera eo quòd eadem ratione, actus hic sit per se malus, atque opponatur perfectæ confessioni fidei, proprièe autem, & verè vt sit blasphemia infidelitas, necessario exigit intellectus errorẽ, nempè, quòd quis sentiat falsum de Deo: cùm possit blasphemia contingere salua fide absque falsa opinione de Deo, exercendo solam detestationem voluntatis. Nã sicut in fide duo contingunt, scilicet assentire articulis fidei: & dicere exteriori loquutione, vel interiori ea, quę sunt fidei: quorum primum pertinet ad ipsam fidem: secundum ad cõfessionem fidei: iuxta illud: Credidi propter quod loquutus sum. ita in infidelitate inueniuntur duo. primum quidem dissensus ab his, quæ sunt fidei. Prius horum spectat proprièe ad infidelitatis vitiũ, & illius species est: atque in errore intellectus consistit. Posterius autem ad blasphemię vitium attinet: ita q̃ blasphemia proprièe cõtingit dicendo intus vel exteriùs aliquod cõtra Deum. Deinde quia in materia morali cùm de actib. est sermo, intelligitur de volũtariis: idcirco blasphemia consistit in dicẽdo volũtate, & spõte cõtra Deũ. Quẽadmodũ Caiet. explicat in d. q. 13. art. 1. qui ad maiorẽ huius quęstionis elucidationẽ scribit, posse blasphemiã cũ fide, & sine fide cõtingere: atq; vtroq; modo nõ tãtũ actu, & verbo exteriori, sed etiã interiori. Potest siquidẽ quis credẽs Deũ omniporẽtẽ & se, velle dicere secũ, vt iniuriã Deo faciat, quod De⁹ nõpõt aliquid: & in hoc mẽdacio delectari. Quia põt oppositũ ei, qđ scit & credit, cõcipere, quãuis nõ possit tali opposito assẽtire. omnis aũt blasphemia qa est volũtaria, procedit à volũtate mala: nõ tñ omnis blasphemia cõtingit cũ voluntate affecta

affecta ad derogandũ diuinæ excellẽtiæ, & maiestati. sicut & credere in Deum est voluntariũ, non tamẽ semper procedit à volũtate affecta charitate Dei. Vnde malitia ista, & affectus derogandi per blasphemiam diuinæ excellentię se habet ad blasphemiã, sicut charitas ad fidem. Hinc sanè fit, vt blasphemia possit contingere exterius, & interius secundum solam voluntatem simplicem absque affectu derogãdi maiestati, & excellẽtiæ diuinæ. Hanc appellat diuus Thomas blasphemiam secundum solam opinionem intellectus. Aliter etiã blasphemia datur cum effectu detestandi Deum, & inferendi ei iniuriam, ac derogandi maiestati diuinæ. & eius excellẽtiæ: & sic cum affectu detestationis: & hæc à præcedenti distinguitur ex ipsa malitia. Vtraque autem blasphemia si exterius non erumpat, cordis tantùm est: si verò actũ exteriorem habeat, exterior blasphemia censetur: quod ipse Thomas explicat in dicto arti. 1. blasphemia verò non credentis in Christum, id est Sarraceni, Turcę, alteriúsve infidelis est solum blasphemia secundum se: quia quando blasphemus non credit contra Deum se dicere, solùm est blasphemia ex parte Dei blasphemati. Blasphemia sanè illius qui credit in Christum est blasphemia secundum se & secũdum blasphemantem: ac per hoc perfectior est blasphemia sine infidelitate, quàm cùm ipsa infidelitate coniuncta. Nam vt inquit Petrus 2. c. 2. melius erat eis veritatem nõ agnoscere, quàm post agnitam retroire. atq; ita Caie. adnotauit in d. q. 13. ar. 3.

Iure pontificio blasphemia punitur publica pœnitentia: & si fuerit blasphemus laicus, iniungitur iudici seculari, vt eum puniat pœna pecuniaria: text. in cap. 2. de maled. Synodus autem Lateranensis sub Iulio secundo cœpta, & deinde sub Leone decimo continuata, sessio. 9. aduersus blasphemos crimen hoc maximè detestata pœnis grauissimis insequitur, his quæ sequuntur verbis.

Ad abolendam verò execrabilem blasphemiam, quæ in maximum diuini nominis, & sanctorum contemptum supra modum inualuit statuimus, & ordinamus, vt quicũque Deo palàm seu publicè maledixerit, contumelioſisque ac obscœnis verbis Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam virginẽ Mariam eius genitricem expresse blasphemauerit, si munus publicũ, iurisdictionẽve gesserit, perdat emolumenta trium mensium pro prima, & secunda vicedicti officij: si tertiò deliquerit, illo eo ipso priuat⁹ existat.

Si clericus, vel sacerdos fuerit eo ipso, quod de delicto huiusmodi fuerit conuictus, etiam beneficiorum, quæcunque habuerit, fructibus applicandis vt infra, vnius anni mulctetur. Et hoc si pro prima vice. quę blasphemus ita deliquerit. Pro secunda verò si ita deliquerit, & conuictus fuerit, si vnicum habuerit beneficium, eo priuetur. Si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertiò eius scelcris arguatur, & conuincatur, dignitatibus, ac beneficiis omnibus quæcunque habuerit, eo ipso priuatus existat: ad eaque vlterius retinenda inhabilis reddatur: eaq; liberè impetrari, & conferri possint. Laicus verò blasphemus, si nobilis fuerit, pœna viginti quiq; ducatorũ mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta fabricę Basilicę Principis Apostolorum de vrbe applicandorum, & aliis vt infrà deducitur. Pro tertia verò nobilitatem perdat. Si verò ignobilis ac plebeius fuerit, in carcerem detrudatur. Quod si vltra duas vices publicè blasphemus deprehensus fuerit, mitra infami per integrum diem ante fores ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur. Si verò pluries in hoc ipsum peccatũ lapsus fuerit, ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur ad iudicis deputati arbitrium. In foro autem conscientię nemo blasphemiæ reus absque grauissima pœnitentia seueri cõfessoris arbitrio iniũcta possit absolui. Qui verò sanctos reliquos blasphemauerit arbitrio iudicis rationã personarum habiturimitius aliquanto puniri volumus.

Statuimus etiã, vt seculares iudices, qui contra tales blasphemiæ cõuictos non animaduerterint, eósq; iustis pœnis minimè affecerint quãtum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxij eisdẽ quoq; pœnis subiiciãtur. Qui verò in illis inquirendis puniendisq; diligentes, & seueri fuerint, pro qua libet vice decẽ annorũ indulgẽtiã cõsequãtur, & tertiã partẽ mulctæ pecuniariæ habeãt. Quicunque verò blasphemantem audierint, eum verbis aceriter obiurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundemque deferre, vel notificare apud iudicem ecclesiasticum, seu seculare, intra triduũ debeãt. Quod si plures dictum blasphemãtẽ simul audiuerint, singuli cũ accusare teneantur, nisi fortè omnes cõuenerint, vt vnus pro cunctis talifungatur officio.

Quos omnes in virtute sanctæ obedientiæ hortamur, & monemus in Domino, vt pro nominis honore, ac reuerẽtia in suis domibus, ac cæteris præmissa omnia seruari, & exactissimè exequi mandent, ac faciant, vberrimam ab ipso domino Deo tam boni operis, ac pij mercedem habituri. Similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica sede consequuturi cum tertia parte mulctæ, qua dictus blasphemus plectetur, quoties tale scelus puniendum curauerint: quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam mulctæ partem accusatori blasphemi nomen deferenti similiter concedi, & assignari volumus: aliis pœnis contra huiusmodi blasphemos per sacros Canones expressis nihilomin⁹ in suo robore manentib. Hactenus synodus ipsa Lateranensis.

Sed quia pœnam d. c. 2. de maled. laici tantùm non clerici subire debẽt secundũ Ioã. And. & Abb. ibi. & Host. in summa de maledicis. §. blasphemantes. versic. grauior etiã. sciendum est, quod clerici blasphemi deponendi sunt ab ordine ecclesiastico, & clericali. rex optimus in c. si quis per capillũ. vigesimasecunda q. 1. quæ quidem pœna vel obtinuit, vel obtinere debet data incorrigibilitate, vel consuetudine blasphemandi: quemadmodum notat Host. in d. versi. grauior. & Alex. in consil. 72. lib. 1. col. 4. aut sanè cùm ita grauis fuerit blasphemia, q̃ maximam inducat diuinæ maiestatis iniuriã: sicuti Panor. in d. c. 2. existimat, quem sequitur Ioannes Bernard. in Pract. criminali, c. 103. cùm alioqui pœna dicticanonis sit iam olim antiquata per desuetudinẽ: sicuti idẽ Host. testatur in d. §. blasphemantes.

Iure autẽ ciuili blasphemi olim pœna mortis puniebantur. rex in Auth. vt non luxuri. contra natu. §. præterea. cuius quidem constitutionis pœna tunc locum habet, cum quis ex consuetudine, & incorrigibilitate Deum blasphemauerit: quod adnotarũt Petrus, Cin. Bald. & Salic. in l. 2. C. de reb. creditis. Alex. in cõsil. 233. lib. 6. col. 1. Anani. in d. c. 2. de maledic. col. 8. & Nicoia. Boeri. in decisio. 301. nu. 11. Iasõn in l. si duo patroni §. vlt. & in l. 3. §. iurari. ff. de iureiuran. & tamẽ adhuc ea pœna in desuetudinem abiit: sicutiasseuerat Lucas de Penna. in l. omnes iudices. C. de delatorib. lib. 1. col. 3.

Iure Regio variè blasphem⁹ punitur, præsertim iure Partitarum, quod 7. Partit. tit. 28. cõtinetur. Quo in loco Alfonsus Rex † diligẽtissimè pœnas aduersus blasphemos distinxit, & statuit. Præsertim q̃ plebeius pro prima blasphemia verberetur, pro secũda notetur in labiis ferro candenti signo crucis: pro tertia lingua mutilis fiat, eique abscindatur. ita sanè l. 4. statutum est. quibus adde l. 17. tit. 14. lib. 8. Recop. Sic & apud Gallos præter alias pœnas blasphemo, pro sexta blasphemia labium superius, pro septima inferius abscinditur, ita quidem vt dentes appareant: pro octaua verò blasphemia lingua amputatur, sicuti statutum fuit per Carolũ octauum, & Ludouicum duodecimum, teste Nicol. Boerio d. decisio. 301. nu. 15. qui hanc labiorum & linguæ abscisionem ad Ludouicum duodecimum refert: cùm tamen & Carolus octauus sanxerit aduersus blasphemum, q̃ is pro secunda blasphemia puniatur pœna abscisionis superioris labij: pro tertia inferioris: pro quarta linguæ: aliis item pœnis per eũ statutis: sicuti refertur in stylo Parlamenti sub cõstitutionibus Regiis. tit. de maledicis, & blasphemis, alias verò pœnas aduersus blasphemos statutas, iuxta varias prouinciarũ leges refert ipse Nicolaus Boerius in d. decisio. 301. vbi etiam tractat de his, qui non lingua, sed manibus offendunt diuinam maiestatem, eius imagines, aut virginis Mariæ, aut sanctorũ læsa dentes: qua de re Regia l. 5. tit. 28. part. 7. itidem agit. blasphemus etiam iure Neapolitani regni abscisionẽ linguæ punitur iuxta constitutionem de blasphemanti bus. tametsi ea pœna per vsum commutata sit in linguæ perforationẽ, quæ clauo publicè fiat: secundũ Thomã Grammati. decisio. 50. iure deinde huius regni postmodum constitutum est, q̃ blasphemus in curia Principis, aut intra quinque leucas puniatur pœna verberum, & amputationis linguę: extra curiam autẽ puniatur pœna amputationis linguæ, & amissionis dimidiæ partis bonorum. l. 2. tit. 8. ordin. Attamẽ nouis cõstitutionib. praxis aliã recepit huius criminis punitionẽ: siquidem blasphemus pro prima blasphemia punitur carcere vnius mẽsis: pro secũda exilio sex mẽsiũ à loco habitationis, & mille quadrãtũ pœna in tres distribuẽda partes: quarum vna accusatori: alia iudici, tertia pauperibus competit. Pro tertia verò blasphemia clauo lingua perforabitur. Nisi blasphemus sit ex his, qui scutiferi apud nos appellãtur, vel maioris cõditionis homo: quia is pro tertia blasphemia punitur exilio vnius anni, & mulcta duorũ mil lium quadrantum, quod in pragmatica prima constitutum est, & denique per Carolum Cæsarem Toleti anno 1525.

Prædict

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicta tamen linguæ fixio, aut perforatio, quæ clauo fit aliquot in locis in desuetudinẽ abiit, ac mutata est in eã pœnam qua ligno premitur lingua. Hispani lignũ hoc: Mordaza appellamus. Seneca vero id lignum linguarium Latinè dixit, libro quarto de beneficiis. ca. 36. damno inquit, castigabo promittentis temeritatẽ. Ecce, vt doleat tibi, vt postea cõsideratiùs loquaris, quod dicere solem', linguariũ dabo: ita enim eum locum legit noster Pincianus vir, Latinè Græcéque peritissimus, & præter hęc in emendãdis veterib. Latinæ linguæ auctorib. fœlicissimo prędituș iudicio. is inquã in suis ad Senecã adnotationib. linguariũ interpretatur lignũ quo blasphemãtiũ premitur lingua. Nam & veteres Senecã codices linguarium ea in parte agnoscunt: tametsi variè locus is à viris doctissimis legatur.

His equidẽ præmissis pœnis aduersus blasphemos statutis, non est præmittendum: blasphemum à testimonio repellẽdum esse in his causis quæ testes exigunt omni exceptione
12 maiores, quemadmodùm placet Alexand. in consil. 152. lib. 5. column. 4. Decio consil. 163. num. 10. Thomæ Grammat. voto 22. numer. 5. & 6. modò blasphemus fuerit semel saltẽ etiam pœna pecuniaria pro hoc crimine damnatus: quod notat Nicola. Boeri. in dicta decisio. 301. nume. 13. post glo. Superantij in constitutionibus Neapolitan. tit. de blasphematoribus. quibus refragatur quòd blasphemus iure ciuili infamis non sit, auctore Baldo in consil. 52. libr. 1. column. 1. quem sequitur Aymon Sauilia. consilio 6. col. 2. text. optimus in l. famosi. ff. ad l. Iuliam maiest. Lubricum, inquit Iurisconsult. linguæ non debet fatilè trahi ad pœnam. Sed nihilominus hac in quæstione, etiam si verum sit, blasphemum infamem non esse infamia quidem iuris: attamen ipse censeo post vnicam huius criminis cõdemnationem non esse hunc idoneum testem in his causis, quæ requirũt testes omni exceptione maiores. quòd probatur ex capi. licèt causam. de probatio. in causa ardua non admittitur testis, cuius fides aliqua ex parte diluitur. nec negare possumus blasphemum post condemnationem esse infamem: saltem infamia facti. Atque ideo non est omninò testis idoneus: de quo ipse tractaui in Epitome ad 4. lib. decreta. §. vltim. numer. 7. & 8.

Quid de consuetudine Blasphemandi: an ea excuset à pœna exteriori? & quibusdam forsan videbitur, consuetudinẽ prouinciæ excusare blasphemos à pœna exteriori & tẽporali, iuxta gloss. in cap. cùm venerabilis. de consuetud. quæ probat, prauam consuetudinem excusare à pœna exteriori, licet ea non excuset à peccato & culpa. similis gloss. in capit. denique. 4. distin. quas commendat Roma. in singul. 19. & Cremens. in singula. 149. est etiam gloss. in cap. sanè. de tẽpori. ordina. tradit multa hac de re Rochus Curtius in cap. vlt. de consuetu. folio paruo 14. notat Cardin. in consi. 132. col. 2. Roma. consi. 466. multa tamen, quæ ad huius cõclusionis cõprobationem citantur, pertinent ad consuetudinem, quę dubium actum interpretatur, eum inquam licitum esse dictans. Si quid etenim fiat, quod in dubio est an sit illicitum iure cõsuetudinis, vel licitum est, vel impunibile, quod Bartol. sensit in l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonẽ. ff. de Aedili. edict. cuius nos alibi mentionem fecimus, eius opinionem examinantes. hoc ipsum Bartol. in l. singularia. ff. si certũ peta. significare videtur, quo in loco Ias. & alij idem explicant. quòd si aliquidverè illicitum sit, ac legi diuinæ, vel naturali contrarium, profectò consuetudo vtcunque sit lõgi temporis minimè excusat à pœna temporali, & exteriori saltem à tota: licet excuset ab aliqua parte pœnæ: quemadmodùm adnotarunt Præpo. in dict. c. denique. Iason in d. l. singularia. Hippoly. in l. 1. limitatio. 19. ff. de sicariis. Deci. in c. nam cõcupiscentiam. 2. lect. de constit. senserat Innocent. in c. sanè. de offic. ordin. tametsi contingat quibusdam rationibus peculiaribus minimè puniri in republica actum aliquem, qui legi naturali, & diuinæ contrarius sit: vt simplex fornicatio in meretricib. Nec tamẽ id accidit ratione cõsuetudinis excusãtis à pœna: sed quia Reipublicę interfit ob morũ prauitatẽ eã fornicationẽ dissimulatione quadã pmittere ad maius malũ euitandũ. Blasphemia verò, cũ sit maximũ crimẽ legi equidem naturali, diuinæ, & humanę cõtrariũ, minimè debet ob vsum & cõsuetudinẽ prouinciarũ impunita dimitti: idq; senserũt Ias. in l. ait prætor. §. iurati. 5. col. ff. de iureiu. & Gerar. sing. 83. Tho. Grãmati. deci. 50. col. 2. excusãt tamẽ frequẽter ad mitiorẽ punitionẽ blasphemꝰ, qui iracũdię calore blasphemauit: Archidiac. in c. quid ergo. 23. q. 4. Deci. cõsil. 163. nu. 10. modò calor iracũdiæ à iusta causa oriatur: secus si ex iniusta: sicuti explicant Abb. & Anania in c. 2. de maledi. Iason in l. filiam tuam. C. de inoff. testamen.

Crimen autem blasphemiæ absque vllo discrimine puniri potest per iudicem ecclesiasticum, & secularem. c. 2. de maledic. tradit latè, & eleganter Bart. Socin. consil. 119. lib. 4. & an aduersus blasphemos possint procedere inquisitores hæreticæ prauitatis, pendet ab ea quæstione, qua tractari solet, sitne blasphemia hæresis. quam obiter paulò antè tetigimus, & latiùs exponit Alfonsus à Castro lib. 1. de iusta hæreticorum punitio. c. 12. etenim vbi blasphemia attentis eius circunstantiis vel hæresis sit, vel præsumi possit error intellectus aut deniq; adsit suspicio hæresis, poterunt inquisitores eam punire: sicut de sortilegiis cauetur in c. accusatus. §. sanè. de hæreti. in 6. qua de re multa tradit eleganter pro eius insigni eruditione Iacob. Septimancensis in Institutio nibus Catholicis aduersus hæreses. c. 8.

Postremò solet dubitari quem sensum habeant illa præcepta, quæ plerunq; iniunguntur à prælatis subditis, qui iuramento obedietiam promisere: his quidem verbis: sub pœna præstiti iuramenti. Et satis constat hæc significatio, q id tibi præcipiatur sub pœna periurij: nẽpè quasi dixerit quis, hoc certis periurus sis. Nam pœna iuramenti præstiti periurium est, & eius supplicium: quod solet periuris infligi. Nec enim iuramentũ præstitũ est pœna: nec periurium ipsum absolutè, quia culpa est: sed sensus huius loquutionis est sub pœna præstiti iuramenti: id est sub pœna, quæ debet ei imponi, qui iuramentum violauerit. Vnde Genitiuus ille præstiti iuramenti, non stat intransitiuè: id est sub pœna, quæ est præstitum iuramentum. quod explicat Ioannes Driedo, in Christiana libertate, pag. 172. quo in loco scribit, omnia mandata Rectoris vniuersitatis alicuius, vt interfint scholastici alicui congregationi, Missarum celebrationi, non esse durè accipienda, etiam si fiat sub pœna præstiti iuramenti, quasi mãdator ipse voluerit ita vocatos ad mortale periurij crimen obligare si non fecerint quod eis mandatum fuerit. Etenim præsumendum est attenta pia mandantis intentione, quòd in his communibus congregationibus, quæ magni põderis non sunt, tantùm voluerit ad memoriam iuramentum reuocare, ne per contemptum omittãt subditi obedire eius præceptis: non tamen, vt periurium ab his committatur: quod maximè est obseruãdum, ne passim quis temerè periurij reus damnetur: etiam si omiserit facere quod superior mandauerit. Hæc de prima huius relectionis parte.

¶ Finis primæ partis.

SECVNDA RE-

lectionis Pars.

Ex secundæ partis Initio hæc colliguntur.

SVMMARIVM.

1 *Traditur ratio, & intellect. ad text. in regu. non est obligatorium. de reg. iur. in 6.*
2 *Pactio futuræ successionis qua ratione sit contraria bonis moribus.*
3 *Pœnalis stipulatio apposita promissioni de non reuocando testamentum: & itẽ contrahendo matrimoniũ, cõtraria est bonis moribus.*
4 *An sit necessaria absolutio à iuramẽto præstito cõtra bonos mores?*
5 *An nobilis, vel Hidalgus possit renuntiare beneficio, quod habet: ne in carcerem pro debito mittatur.*
6 *Beneficio cessionis bonorum, an possit renuntiari?*
7 *Mater tutrix an possit in carcerem mitti pro pecunia debita filiis.*
8 *Iuri reuerentiali an possit quis renuntiare, & ibi de intellect. l. ad egregias. ff. de iureiuran.*
9 *Intellect. & ratio text. in c. si diligenti. de foro compet.*

De viribus Iuramenti quo ad contractus, cæterósque actus humanos, Secunda Pars.

IN huiꝰ operis partitione polliciti sumus hac in parte de iuramẽto cõfirmatorio cõtractus inualidi tractare: atque ideo necesse est quęstionẽ istã ita examinare, vt eiꝰ resolutio facilius percipi valeat. Barto. etenim in l. si quis pro eo. ff. de fideiussoribus, conatus est rem istam distinctè ad perfectam quandam cognitionem, vt ipse opinatur, deducere. Attamen, quia passim eius conclusiones vel improbantur, vel in dubitationẽ reuocantur, conabimur ex Barto. commentariis adnotare quid ipse hac in re senserit, deinde eius assertiones in specie examinabimus ad amussim perpendentes, an veræ sint, vel frequentiori Doctorum sententia probentur.

Primaigitur cõclusio sit. Actus, vel cõtractus bonis moribus contrarius, minimè cõfirmatur iuramẽto. Hæc proba
1 tur *in reg. non est obligatorium. de reg. iur. in sexto.* Non est, in

est, inquit Regula, obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum: atque ita hanc cõclusionem proposuit Bartolus in dicta l. si quis pro eo. numero sexto. Quam tamẽ quidam conantur hunc in modum intelligere, vt de cõtractu: vel actu contrario bonis moribus naturalibus, vel canonicis accipienda sit: non autem de actu cõtrario bonis moribus ciuilibus: quasi velint hi Doctores, actum contrarium iuri naturali vel canonico, non posse iuramento confirmari, nec posse iuramentum quenquã obligare ad agendum id, quod iure naturali, vel canonico vetitum sit: actum verò aduersus iuri tantùm ciuili, posse iuramento confirmari: quã quidem interpretationem probant Panormitanus numero quinto. & Imol. nu. trigesimotertio. in c. cùm contingat. de iureiuran. Cornęus in authentica Sacramenta puberum. C. si aduers. venditio. nu. 28. Baldus, & Paulus Castrensis in l. pacta quæ contra. C. de pactis. Abbas in c. si verò. de iureiuran. Quorum opinio communis est, & probatur: quia quælibet lex ciuilis aliquem actum prohibens, habet fundamentum in bonis moribus: atque ideo actus is erit contrarius bonis moribus ciuilibus: tamen dubium non est iuramento confirmari actum lege ciuili prohibitum, saltem plerunque, & frequentissimè: sicut paulò post latiùs tractabitur.

Verùm hæc communis interpretatio, nõ est omnino admittenda, quippe quæ aliena sit à vera verborum significatione. Siquidem diuersa sunt hæc duo: quòd aliquid sit prohibitum, quia bonis moribus repugnet, & sit vetitum quia moribus contrarium. Primum enim significat, eam prohibitionem habere rationem à iure naturali, ita vt contrarius actus sit iuri naturali aduersus. Nec in hoc aliqua est differentia inter bonos mores naturales, canonicos, & ciuiles. Nam
3 boni mores ciuiles nõ distinguũtur à bonis moribus naturalib. aut canonicis: quãdoquidẽ boni mores simpliciter dicãtur quià ratione naturali procedũt, & ab ea rationẽ habẽt. Iuris enim Canonici, & ciuilis eadẽ sunt principia, & prima præcepta iustitię: quod probatur in prooemio Gregoriano: & in Iustitia. ff. de Iustitia & iure. idèq; finis ex eisdẽ principijs cõstat. Idcirco boni mores ciuiles: id est quos lex ciuilis dictat esse bonos mores, nõ possunt distingui à bonis moribus naturalib. aut canonicis. Et prętereà vtriusq; iuris est præceptũ honestè viuẽdi. Qua ratione si quid lex ciuilis censeat esse contrarium bonis moribus, id pertinebit ad bonos mores naturales, & canonicos: si verò quid esse cõtrarium moribus lex ciuilis responderit, hoc ad ciuiles tantùm mores referendum erit. Mores etenim simpliciter, consuetudines appellãtur. l. moribus. ff. de vulg. l. more maiorum. ff. de iurisdictione omnium iudicum. l. et receptum. ff. eodẽ tit. quòd si quid sit contrarium bonis moribus naturalibus, erit planè contrarium bonis moribus ciuilibus: cùm lex Ciuilis non possit in hoc differre à naturali. Igitur quoties lex ciuilis respondet, aliquid esse contra bonos mores, nõ aliud sentit, quàm quod illud sit turpe, & à ratione naturali alienum. l. si quis inquilinos. §. vltimo. ff. de legat. 1. l. mercalem. C. de cõdict. ob turp. caus.

Vnde illud deducitur, hanc primam Bartol. conclusionẽ, & iuris Canonici regulã, quæ asseuerat, non esse contra bonos mores obligatorium præstitum iuramentum: intelligẽdam esse de bonis moribus naturalibus, vel Canonicis, & ciuilibus, quatenùs hi conueniunt naturalibus: quod in dubio ex verborum significatione, & vsu Iurisconsultorum ita est interpretandum: quemadmodùm distinguit Fortunius in tractatu de vltimo fine iuris. illatio. 12. qui expreßim existimat, & asserit, nõ posse iuramẽto cõfirmari actũ, quẽ lex ciuilis ex eo tãtùm prohibuerit, q̃ sit cõtrarius bonis moribus. Secundò hinc constat, non esse ad intellectũ huius regulæ distinguendum inter legem ciuilem, & canonicam: sed esse considerandum an boni mores sunt fundati ratione naturali tanquàm ex causa proxima. Nam in hoc casu iuramẽtum contra bonos mores non est obligatorium: secùs si boni mores sint fundati super ratione naturali tanquàm causa remota: tunc etenim iuramentum confirmabit actum his bonis moribus contrarium: quod in specie adnotauit Aciatus in dicto capitul. cùm contingat, nume. 74. Cui ipse libẽter addiderim, bonos mores nusquàm distingui ab immediata ratione naturali: atq; ideo siue fiat mẽtio, de his à lege Canonica, siue à Ciuili: semper intelligerẽ, hos bonos mores ita ad honestatem pertinere, quòd eis contrarium turpe sit: quemadmodum ex his, quæ statim tradentur, constabit.

Tertiò constat, non rectè à Doctoribus hac in quæstione dici secundũ Canones id tãtũ esse cõtra bonos mores, quod peccatũ inducat. Quia ratio peruersa est: imò id est peccatũ quod est contra bonos mores. Idcirco cõtrarium bonis moribus vtroque iure, canonico, & ciuili turpe quidem est, & peccatum: quia est contra rationem immediatè naturalem: sicuti in dict. illat. 20. col. 3. admonet Fortunius.

Quartò apparet, Dynum in d. reg. non est obligatorium, recte sensum eius percepisse, dum tenuit, non confirmari iuramento ea, quę sunt prohibita propter sui turpitudinem, hic etenim est verus præfatæ regulæ sensus.

Quintò ex his constat intellectus ad textum in l. non dubium. C. de legibus. qui probat, contractum lege prohibente factum, iuramento nõ confirmari. Ea etenim decisio præter alias interpretationem habet hanc, vt procedat quoties à lege cõtractus prohibitus est propter turpitudinem: quia sit bonis moribus contrarius.

Sextò patet, pactionem futuræ successionis factam absq;
2 consensu eius, de cuius hæreditate agitur, non confirmari iuramento: quia turpe sit, ac bonis moribus contrarium, pactum fieri super viuentis hæreditate absque eius consensu. Nam hæc solicitudo turpis cẽsetur. l. vlt. & l. pactũ quod dotali. C. de collationib. nec tamen ea sola ratio turpem efficit hanc pactionem, quòd detur votum captandæ mortis: quãuis hæc in d. l. vlt. expressa sit: siquidem ob hanc solam rationem non efficitur pactum turpe. quod patet: quia ex consensu eius, de cuius hæreditate agitur, hæc pactio licita est: & tamen occasio captandæ mortis non tollitur per consensum istum. atque ita est intelligendus tex. in d. l. vlt. & ei similis in l. ex eo. C. de inutilibus stipulat. quod ipse adnotaui in rubrica, de testamentis. 2. parte. nu. 15.

Septimò ex eadem prima conclusione probatur, pœnalem stipulationem appositam promissioni de non reuocando testamentum, contrariam esse bonis moribus, nec iuramento confirmari. Etenim contrariam esse bonis moribus probat tex. elegans in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. non confirmari iuramento: probatur ex prædicta prima conclusione, ex qua Bart. in d. l. si quis pro eo. hãc illationem fecit. Si quidem illicitum, & inhonestum est, pœnæ adiectione quenquam velle alterum adstringere ad certam hæredis institutionem. Cui equidem ambitioni corũ, quia ita anxiè aliorum patrimoniaq, & hæreditates habere contendunt, occurrit lex ciuilis existimans, ac decernens hanc nimiam sedulitatem, & curiosam cautelam contrariã esse bonis moribus, & ideo turpem. Quam ob rem iuramento minimè confirmatur.

Octauò eadem radice constat intellectus ad tex. in l. Titia. ff. de verb. oblig. vbi Iurisconsultus scribit, contrariam esse bonis moribus pœnalem stipulationẽ appositam promissioni contrahendi matrimonij propter eximiã libertatem, quam contractus coniugalis requirit. capite Gemma. c. cùm locum. de sponsali. Etenim hæc promissionis pœnalis stipulatio ne quaquam iuramento confirmatur propter eam rationem, quã diximus, bonis moribus contrariam esse. quod in specie Bart. notauit in dict. l. si quis pro eo. nu. 6. idẽ Bart. & doctores in d. l. Titia. nu. 11. cui nos accessimus in d. Rub. de testamen. 2. Partit. nu. 16. & sequenti. tametsi quidam cõtrarium responderint, quorum inibi mentionem fecimus.

Nonò solet ex prænotata regula deduci, promissionem non reuocandi testamentum, vtpote contrariam bonis moribus, minimè confirmari iuramento: quam quæstionem nos examinauimus latè in d. 2. parte, Rubrica de testament. quo in loco respondimus, promissionem istam iuramento confirmari in hunc sensum, vt testator, qui contra iuratam promissionem testamentum reuocauerit, periurus planè sit, licet valeat secundum testamẽtum: ita equidem post multa hanc opinionem probauimus nu. 15. Nec verè dici poterit ex d. l. stipulatio hoc modo concepta. promissionem non reuocandi testamentum contrariam esse bonis moribus. Nã ea Iurisconsulti responsio locum habet in pœnali stipulatione: nõ in simplici promissione. Sicut & in simili licet promissio pœnalis matrimonij cõtrahẽdi cõtraria est bonis moribus. d. l. Titia. & c. gemma. nõ tamẽ simplex promissio coniugalis cõtractus: sicut satis manifestum est in c. sicut. & in ca. ex literis Syluani. de sponsalib. quod & Ioannes Imol. in d. c. cùm contingat. Bart. 1. membro explicat. Sic licet promissio simplex, aut iurata non reuocandi testamentum non sit bonis moribus contraria, erit tamen aduersa moribus pœnalis stipulatio & promissio non reuocandi testamentum. d. l. stipulatio hoc modo concepta. Sic denique Bartol. in dicta l. si quis pro eo. nu. 6. dum explicat exempla text. in dicta l. stipulatio hoc modo concepta. & in dicta l. Titia. ad hunc modũ est intelligendus. Nec voluit Bart. simplicem promissionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionem matrimonij contrahẽdi: & simplicem item promissionem non reuocandi testamentum, cõtrarias esse bonis moribus: quicquid alij hac in quæstione scripserint, non rectè examinantes Bartoli sensum.

Decimò ab eadẽ prima conclusione palàm infertur, promissionẽ actus turpis, contractúmve turpitudinem cõtinẽtem minimè cõfirmari iuramẽto, quod iuris est apertissimi. Nam & superiùs satis probauimus, iuramentum, quo turpe quid promittitur, minimè seruandum esse, nec obligare: cũ ei desit comes necessarius: nempe iustitia. Quamobrem satis cõstat nullã hinc oriri obligationem: quod Bartolus in d.l. si quis pro eo, notat numer. sexto. quem alij frequentissimo suffragio sequuntur. Nec est necessaria absolutio à vinculo huius iuramenti, secundum communem omnium opinionem in dicto capitul. cùm contingat. Quibus obstat textus
4 †singularis in capitu. cùm quidam. §. vltim. de iureiuran. quo probatur, necessariam esse absolutionem à iuramẽto præstito de non loquendo patri, vel matri, sorori, vel fratri: aut nõ exhibendo eis humanitatis subsidium: cùm tamen vt ibidẽ expressim asserit Summus Pontifex, hoc iuramentum illicitum sit, & cõtrariũ rationi. Etenim nõ loqui proximo est cõtra charitatem erga extraneos, erga patrem est contrarium paternę reuerentię: item non subuenire repugnat rationi naturali. capitulo inter cętera. vigesimasecunda q. 4. l. si quis à liberis. §. si parens. ff. de liberis agnoscẽdis. ideo prædicta responsio in dict. §. vltim. cùm præmittat, iuramentum esse illicitum ex parte iurantis, & nihilominus absolutionem requirat, cum debet habere sensum, vt absolutio ad cautelam potius in ea specie, quàm necessariò requiratur: quemadmodùm illum textum intellexere gloss. Hostiensis, Imola, & Panormitan. ibi, atque hic est verus huius responsionis intellectus: tametsi Cardina. Innocent. & Felinus ibi. Andre. Alciat. in dict. capit. cùm contingat. numero 80. & Antoni. in dicto capitul. cùm quidam. §. vltim. conentur intelligere præfatũ textũ: ità quidẽ, vt necessaria sit absolutio à iuramento quoties id aliquo casu poterit seruari absque interitu salutis æternæ: licet eius obseruatio peccatũ inducat aliquo casu. Sic sanè si promisso iurata contineat id quod bonis morib. repugnat regulariter, aliquo tamen casu promissum sit, erit necessaria absolutio ad hunc effectum vt etiam in eo casu nõ habeat iuramẽtum vim obligandi. Cuius rei exemplum est in d. §. vlt. si quis iurauerit non alloqui parẽtes. Potest enim cõtingere, quòd obseruatio illius iuramenti nõ sit peccatũ, & possit omittere loquelam istam absque vllo vitio, & culpa: nẽpè cum parentes non indigerent hac familiaritate, nec esset opportuna, aut conueniens, atque ideo quo ad istos casus, quos iuramẽtum potuit iustè comprehendere, & comhendit, absolutio necessaria est. Ego verò hanc intepretationem censeo non esse admittendam, quippe qui videã in eo text. præmitti iuramentum illicitum fuisse & cõtrarium bonis moribus: vnde ea ex parte, qua iuramentũ illicitum est, non potest congruè vera absolutio ab eo contingere, quem admodum superius dictum est. §. sexto. numero sexto.

Verùm quo manifestius ostendamus prænotatam interpretationem falsam esse, oportet in specie dicti §. vltimi tria considerare. Primum quoties filius, qui ita temerè iurauit, patrem tenetur alloqui aut alere, sub peccati reatu: & isto casu dubio procul absolutio à iuramẽto necessaria non est, quia iuramentum nullam quo ad hoc inducit obligationẽ: quod fatentur omnes. Secundùm quòd hic cõstitui potest, eum cõtinet casum, quo absque læsione Reipublicæ, vel offensa diuina filius non potest parẽtem adloqui, aut ei subuenire: & hac in specie absolutio minimè datur à iure nec ab homine huiusmodi iuramenti, quod in hoc sensu rem iustissimam, & necessariam comprehendit: qua ratione nõ potest responsio dicti §. vltimi. in hoc casu intelligi: dum absolutionem à iuramẽto concedit. Tertiò contingere potest filio ita iuranti quod non teneatur patrem adloqui, nec ei alimenta exhibere, aut subuenire: multis quidẽ de causis, quæ ipsum ab obligatiõe excusare possunt: & adhuc in ista specie opinor iuramentum istud non obligare iurantem, nec teneri eius vinculo, nec esse absolutionem necessariam. Si quis etenim iuret, non facturum aliquot melius bonũ, quod tamẽ facere non tenetur, peccat quidẽ iurando in quantũ ponit obicem Spiritui sancto, qui est boni propositi inspirator: non tamen peccat iuramentum seruando sed multo melius facit si non seruet, secundũ Thomã in 2. secũdæ. q. 86. artic. septimo. cuius sententiam latius examinaui in dicto §. sexto. numero septimo. Quis autem ita proteruè impius erit, q̃ neget melius esse, filium patrem alloqui, eique subuenire, etiam vbi nec loqui, nec subuenire tenetur, quãab his operibus piis abstinere? certè nemo. Quãobrẽ absolutio ab hoc iuramento, cuius meminit Romanus Pontifex in d.c. cùm quidam. §. vlti. Etiam si in eo accipiatur sensu, quem Anto. Cardina. & alij comminiscuntur, necessaria non est. Poterit forsan ea responsio in hunc modum intelligi, vt absolutio requiratur ibi non à iuramento, sed à peccato, quod iurans commiserit ita temerè iurando: siquidem manifestum est, iuramentum illud fuisse temerarium: cùm fuerit illicitum. c. inter cætera. 22. quæst. 4. idcirco peccatum qui iurauit iurando commisit. Vnde tex. ille interpretandus est hoc sanè modo: dum dixit: absoluendi sunt ab illius obseruantia iuramenti: id est à peccato, quod commiserunt iurantes, cùm promiserunt seruare id quod in dispendium salutis æternæ manifestè vergebat. Igitur iuramentum præstitũ contra bonos mores obligatorium non est, nec confirmat contractũ gestum contra bonos mores, aut contra legis prohibitionem à bonis moribus procedentem.

Postremò ex hac prima Bart. cõclusione procedit intell. ad textum in l. alia. §. vlt. ff. solut. matri. vbi Iurisconsultus scribit, pactum, quo tollitur priuilegium alicui competens ob reuerentiam & honestatem personæ, ne conueniatur vltra quàm facere possit, esse cõtra bonos mores. Nam ea pactio iuramento minimè cõfirmabitur: quia est priuilegium illud deductũ à iure naturali, quo illis personis debetur mutuus amor, & reuerentia: atque ita hanc opinionem tenent gloss. Bart. Imol. Alex. & alij magis cõmuniter in d. l. alia. §. vlt. Alciat. in d.c. cùm contingat. nu. 69.

Hinc sanè disputari poterit quæstio elegans, quã semel in hoc Granatensi Prætorio memini controuersam in specie
5 fuisse apud iudices eruditissimos, †ac iuris vtriusq; consultissimos, ipsumque huius Curiæ præsidem Dom. ab Alaua & Esquiuel Abulensem Episcopum, diuini & humani iuris disciplina maxima ac non vulgari in expediendis negotiis dexteritate percelebrem, quorũ quidem tribunali cõtigit ea cõtrouersia, an nobilis, quem Hidalgũ Hispani dicimus, & qui iure saltem Regio ob debitã pecuniam, seu æs alienũ in carcerem mitti non potest ob nobilitatis priuilegiũ, possit huic speciali fauori renuntiare: ita sanè, vt propter hanc renuntiationẽ Hidalgus in carcerẽ ratione æris alieni ducatur deficientibus bonis in quibus locus sit exequutioni? tãdem definitum fuit, prædictam renuntiationem validã fuisse, & eius causa posse nobilem ob æs alienũ non obstante eius priuilegio in carcerẽ mitti, si non habeat bona, ex quibus possit debita pecunia solui. Huic definitioni multa obstant, & suffragantur, quæ eius examen dubium efficiũt: qua ratione aliquot hic repetemus, quæ in simili tradidimus in lib. 2. Variar. Resolut. c. 1. Et quia hæc sententia in sui fauorẽ habet regulam iuris, quæ præmittit, posse quemlibet renũtiare his, quæ in sui commodum statuta sunt. l. si quis in cõscribendo. C. de pact. cum similibus. Oportet hoc in loco primum ea tradere, quæ refragari videntur, ac simul si quid responderi obiectionibus possit.

Primùm etenim obstat, quòd nobilitatis iura ad sanguinem pertineant, quasi iura sint sanguinis. l. 2. §. quæ omnia. C. de vete. iure enucleando. l. 1. C. de iure aureo. anulo. l. 1. in princi. ff. de censibus. l. stemmata. ff. de gradibus. quod & Iuuenalis ostendit dum dixit: Stemmata quid faciunt? quid prodest Pontice longo sanguine censeri?

Iura verò sanguinis nec renuntiatione, nec vlla humana lege tolli possunt. l. iura sanguinis. ff. de regu. iur. l. ius agnationis. ff. de pactis. l. abdicatio. C. de patria potesta. Igitur iura nobilitatis tolli non possunt renuntiatione. Vnde cùm inter alia nobilitatis iura, & priuilegia hoc sit non vulgare: quod nobilis sanguine, vel priuilegio ob æs alienum in carcerem mitti non possit. Bald. in l. prima. ad finem. C. qui bonis ced. poss. Alex. in l. Centurio. nu. 25. ff. de vulga. Iason in l. miles. colum. 2. ff. de re iudica. qui extendunt Iurisconsulti responsum in dicta l. miles, à milite ad nobilem. Idem colligitur ex distinctione Gulielmi de Cuneo in l. pen. ff. ex quib. caus. maior. quam refert, & sequitur Ioan. Baptista de S. Seuerino in tracta. de debito. suspect. & fugit. q. 5. princip. q. 5. tex. optimus in simili, in l. medicos. C. de profess. & medi. lib. 10. Regia, eadẽq; expressa cõstitutio in l. 4. & 5. tit. 2. lib. 4. ordi. l. 79. Tauri. l. 4. 5. & 6. tit. 1. lib. 6. Recop. quarũ & ipse memini in d.c. 1. nu. 4. lib. 2. Varia. Resolu. Cõstat sanè, nõ posse nobilẽ apud nos renũtiare huic iuri nobilitatis, & priuilegio, quo cautũ est, ne in carcerẽ ob æs alienũ mittat. Huic tamẽ rationi facilimè respõdetur, si cõsideremus, priuilegia nunc data nobilib. nõ esse, nec posse dici iura sanguinis: sed iura ipsius nobilitatis: nobilitas autem sanguis nõ est, sed sanguinis, & generis qualitas, quod notissimum est. Quòd si & hęc iura sanguinis vere dici possent, non tamẽ de his intelligitur textus in dict. regu. iura sanguinis. Quandoquidem illa est intelligenda de iuribus à sanguine iure naturali procedẽtibus: qualia sunt ipsa agnatio, consanguineorum amor, & dilectio hisque similia, quæ nulla ciuili constitutione tolli possunt. l. tutelas. ff. de capit. diminut. notat Bart. in l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusat. iura verò, quæ sanguini, aut agnationi iure humano tributa sunt tolli poterũt, & possunt lege humana. gloss. in §. quod autem. versic. gnationis. Institu. de capit. dimi. Bald. in l. prima. in fine. §. ius naturale. ff. de iusti. & iure. Roma. consi. 82. Decius in dict. l. iura sanguinis. col. 1. qua ratione constat, priuilegia data iure humano nobilibus, posse tolli iure item humano, nec ideo renuntiationem eorum inualidã esse, q̃ iura sanguinis tolli nõ possint.

Secundò eidem sententiæ obesse videtur communis omnium opinio quæ probat, renuntiationem cessionis bonorum minimè valere ex eo, quòd cùm ipsa sit beneficium ne
6 quis ob æs alienum in carceribus detineatur †, videtur sanè renuntiãtis consensus parum ei obesse quo ad perpetuã captiuitatem, & detrusionem in carcerem, aut sanè temporalem donec soluat. Quod humanæ libertati plurimum refragatur: siquidem hæc renuntiatio esset quasi perpetua obligatio ad carcerem publicum, & præcisa seruitus, ad quã liber homo se adstringere nequit. l. secunda. de libe. homi. exhib. l. Titius. §. Tiria. ff. de condi. & demonstra. notant glo. & Doct. in l. antiquitas. C. de vsufruct. & in l. post certi. C. de liber. caus. atque ita renuntiationem beneficij cessionis bonorum esse nullam tenuerunt Ricard. Malumb. Bar. Imol. & Alberic. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. Cynus q. 6. & Salicet. nu. 9. in l. 1. C. qui bo. ced. poss. Io. Faber. in §. vlt. de actio. idem in l. vlt. C. qui bonis ced. poss. Alexan. cõsil. 17. nu. 6. lib. 1. Dynum in d. §. eleganter. Abb. & alij in capi. Odoardus. de solut. quorum opinio cõmunis est secundùm Albert. in rubri. C. qui bon. ced. poss. col. vlt. & Alcia. in c. cùm contingat. nu. 69. de iureiur. ipse etiam idem adnotaui in d. lib. 2. Variar. Resolut. c. 1. nu. 7. Quamobrem si renuntiatio beneficij cessionis bonorum, quo debitor liberatur à carceribus, non tenet, nec tenebit renuntiatio facta per nobilem eius beneficij, & priuilegii, quo liberatur ob æs alienum à carcere. Eadem etenim ratio vtrobique adest: nempe quòd quis non possit per pactũ se adstringere ad præcisam carceris inclusionem, nec possit renuntiare his beneficiis, quę iure concessa sunt ad effugiẽdos carceres, etiam publicos. His etiam accedit, quod notant omnes in ca. ex rescripto. de iureiur. renentes, non posse hominem liberum inuitum detineri pro ære alieno soluendo etiam ex conuentione: hoc etenim notant gl. in vlt. responsione in d. cap. ex rescripto. & ibi Abb. & Imol. Idem Imola & Areti. in l. obsides. ff. de testamen. Franciscus de Ripa in l. obligatione. nu. 12. ff. de pignor. gloss. in ca. vt pridem. 23. q. 8. Regia. l. 3. tit. 13. part. 5. Ergo cùm per hãc renuntiationem priuilegij, quod nobilibus datum est, ne ob æs alienum possit in carcerem mitti, in effectu fiat obligatio ad carcerẽ pro ære alieno soluendo, & hęc inualida sit: consequens erit non esse renuntiationem istam à nobilibus facta admittendam, imò ea non obstante seruandum fore priuilegium nobili ne in carcerẽ ducatur pro ere alieno soluendo. Verũ huic argumentationi multipliciter respondere: quia cõmunis sententia à qua arẽgumtatio colligitur falsa sit: cum renũtiatio beneficij cessionis bonorum valida censeri debeat: sicuti in specie tradiderũt Freder. cõs. 60. Rota Antiqua 575. Feli. post alios in d.c. ex rescripto. nu. 11. idẽ Feli. in c. si diligenti. de foro competen. col. 2. Roma. Alex. Imol & Ripa quorum memini in dict. c. 1. nu. 7. libr. 2. Variar. Resolu. & Alciat. in dicto cap. cùm contingat. num. 69. Nec enim ista renũtiatio iuri publico præiudicat, nec bonis moribus contraria est, nec præcisam, & absoluram seruitutem inducit: atque ideo nihil impedit huius renuntiationis vim, & effectum. Præsertim, quia taciti, & expressi idem est iudicium. l. cùm quid. ff. si cert. petatur. & in l. vlt. C. qui bonis cedere poss. statutũ est, debitorem, qui cedere bonis voluebat, Nisi creditores ei dilationẽ ad soluendũ concessissent, non posse postea cedere, si dilationem ad soluendũ à creditorib. acceperit. Nã tacitè renũtiare videtur debitor beneficio cessionis bonorũ eo ipso, q̃ dilationẽ ad solutionẽ acceperit, Deinde etiã si vera sit communis opinio, quæ probat, renunciationem cessionis bonorũ minime validã esse: adhuc opinor, nõ omnino ex hoc sequi itidẽ nullã esse renuntiatio

nem priuilegij, quod nobilis habet, ne in carcerem propter æs alienum mittatur: manifesta etenim est ratio discriminis: siquidem sublato beneficio cessionis bonorum, nullũ superest remediũ ad effugiẽdam carceris captiuitatẽ: quod apertissimi iuris est: at etiam si renuntiatio nobilis tollat beneficium, & priuilegium, quod habet ne in carcerẽ pro ære alieno mittatur, supereset ei remedium cessionis bonorum. quo poterit effugere carceris captiuitatẽ. Dicet forsan quis, hãc rationem non esse congruam: quia nobilis non tenetur bonis cedere: id etenim & ipse fateor: sed tamẽ satis erit, quòd possit hoc cessionis auxilio, & remedio nobilis ipse, qui priuilegio nobilitatis renuntiauit, carceres ipsos ex causa æris alieni effugere. Ex quibus cõstat, non esse pares has duas renuntiationes: scilicet cessionis bonorum, & priuilegij nobilibus competentis, ne in carcerem pro debito ciuili ex causa contracto mittantur.

Præterea, ne quis ratione carceris inhumanas existimet esse has renuntiationes, cõsiderandũ est ab ipsis æquissimis legibus non censeri impium, q̃ quis ob solutionẽ æris alieni in carcerẽ mittatur: id etenim æquũ ius ciuile cẽsuit, præmissa prius bonorum, & rerum ipsius debitoris excussione: imò quandoque etiam si debitor bona habeat iure in carcerem mittitur donec pecuniam debitam soluat: nempè vbi æs alienum ad fiscum, Principem, aut Rempublicam pertinet: sicuti explicuimus in d. lib. 2. Variar. Resolu. c. 1. Id verò, quod adduximus ex communi omniũ sententia in c. ex rescripto. de iureiur. pertinet ad carceres priuatos, qui multis ex causis à iure odio habẽtur: ideóque ab ipsa Republica extirpandi sunt, etiam ex priuato consensu, ac spontanea conuentione. Nos autem de publicis carceribus agimus. Qui iure ipso probãtur adhuc in ea specie, quam tractamus, ob æs inquam alienum soluendum: maximè quia non desunt qui velint iure defendere pactionem illam, ex qua homo liber obligatur, vt retineri possit pro ære alieno, & debito ad effectum seruandi conuentionẽ initam inter debitorẽ & creditorem: ita sanè gl. tenuit in d.c. ex rescripto. l. solutione. & inibi Host. Henric. Cardin. & Felin. col. 3. Bald. in l. 2. C. de patrib. qui filios distraxe. col. vlti. quorum mẽtionem fecimus, & nos lib. 2. Variarum Resolut. c. 1. nu. 1. Eorum sententiam reprobantes: hic verò eam adducimus, non vt eam ver æsse censeamus, sed quo manifestum sit non esse ita sine controuersia id quod modo præmisimus.

Tertiò principaliter eidem sententię oberit q̃ cùm femina ob æs alienum in carcerem mitti non possit. Authenti. sed nouo iure. C. de custod. reor. l. 1. cum Auth. ibi posito. C. de officio diuers. iud. l. Regia 62. Tauri. l. 10. tit. 3. lib. 5. Recopil. Attamen etiam ob causam tutelarem filiorum appositis quibuslibet renũtiationibus † mulier adhuc priuilegium habet, ne conueniatur vltra quàm facere possit: & ne in carcerem mittatur. quod ipse colligo ex Bar. in l. si quis sub cõditione. ff. de reflamen. ture. nu. 20. ex l. patronus. ff. de reiudica notant in specie Præpositus in c. ex parte. M. de appellat. Barba. in cap. 2. nu. 4. de pign. Ioan. à Monte Sperelo in l. plerique. ff. de in ius vocand. Hippolyt. in practica criminali. §. attingam. nume. 64. Ludoui. Gomeci. in capit. 2. de iudic. in 6. numer. 22. Andreas à Pomate in additionibus ad Bart. in Authen. matri & auiæ. C. quando muli. tut. off. fungi possit. quòd longiùs ipse probaui in dict. lib. 2. Variar. Resolutio. capit. 1. numer. 3. Quo in loco multa hac de re tradidimus. Igitur nemo potest renuntiare priuilegio, quod habet ne in carcerẽ mittatur pro debito, aut ære alieno. Sed ramẽ huic rationi primum respondetur quod Bart. ipse in ead. l. si quis sub conditione. nu. 18. contrarium in matre tutrice adnotauit: cui consentiunt plures quos ipse retuli in dicto capit. 1. numero 3. & sanè hæc posterior opinio receptior est. Atramen, quia prior à me probata fuit in dicto capit. 1. secundo respondeo, eam opinionem procedere in renuntiatione generali: cũ mater omni legũ auxilio renuntiauit: quasi aliud dicendũ sit, vbi mater specialiter huic priuilegio renuntiasset: vt in hac quæstione patet, quæ de speciali renuntiatione tractat. Adhuc verò quia hæc responsio nõ omnino tuta est ob eandem rationẽ, quæ eadem videtur esse in renuntiatione generali, & in speciali, opinor hanc tertiam obiectionẽ parum esse: quia speciale rationẽ habet ex causa pietatis & reuerentiæ, amoritiq; paterni: quæ omnia inter parentes & filios contingentia impediunt hanc in carcerem detrusionẽ ob æs alienum, & huius beneficij renuntiationem efficiunt inhumanam, bonisque moribus contrariam. text. singula. in dicta l. alia. §. eleganter. ff. soluto matri. Quamobrem non est congrua argumentatio ea, quæ fit in præsenti cõtrouer-

7 sia à

Universidad de Deusto
Biblioteca

sia à renuntiatione beneficij & priuilegij hac ratione cõpetentis parentibus erga filios ad renuntiationem beneficij nobili competentis.

Quærò illud magis nobilibus fauet quod nobilitati maiores deferũtur honores quàm plebeis.c.de multa.de pręb.l. nobiliores.C. de commer.& mercat. notat Iason per text.ibi.in §.item Seruiana.nu.26.de actioni.latè Andr.Tiraquel. in tract.de nobilitate capitu.20.honor autem reuerentiam præmittit.l.honori.& l.parens.ff. de operis libert. Baldus in l.liberti.col.4.C. de operis libe.in cap. licet.de probatio.vnde & in decalogo præceptum est honora patrẽ & matrem.

3 Iuri autem,& priuilegio reuerentiæ causa indulto † quis renuntiare non potest.tex.optimus in l.vlti.C.de bonis libert. Roma.in singula.480.Alexan.& Iason in l.penuiti.C.de pactis.col.5.Decius in l.vnica,columna vlti.C.de in ius vocãd. quamobrem in specie & priuilegio l.ad egregias.ff.de iureiuran.nobilibus & egregijs personis concesso, quod eis non possit quis renuntiare, notat Roma.in sing. 169. Cynus in l. nec honorem.C.de episc.& cler.Alber.& Alexan.in dict.l.ad egregias.Felin.in capi.si qui testium.de testibus.col.1.à quibus fere adducitur tex.in ca.2.ad fin.de iudic.in 6.Quo probatur non posse Moniales renuntiare priuilegio à iure sibi concesso, ne teneãtur ad iudicẽ accedere causa dicendi testimonium:quia,vt Docto.pręcitati existimant,id concessum fuit reuerentiæ iure & ratione:quem tex.cõmendant Dominicus in capitu.indemnitatibus.§.vt autẽ.de electio.in sexto. quamobrem & Ludouicus Gomecius in dicto capitu.secũdo.numer.45. quo ad l.ad egregias.eundem intellectũ probat. Igitur cum hoc priuilegium nobilibus concessum, ne in carcerem ob æs alienum mitti possint,datum eis sic reuerẽtiæ & honoris causa constat,ei per nobiles renuntiari nõ posse.textus optimus in dicta l.alia.§.eleganter.quo probatur,non posse pacto partium tolli priuilegiũ,quod reuerentiæ causa datum sit.Ego verò, vt huic rationi satisfaciã considero nobilib. multa priuilegia iure cõcedi,quorũ aliquot directè tẽdunt ad reuerẽtiã.& honorẽ eius exhibẽdũ:qualia sunt locus sublimior inter plebeios,itẽ ꝙ plebeis preferãtur in honorib.&in his fortasis obtinebit,ꝙ renũtiatio admittẽda non sit:quia hæc non potest renuntianti nocere: quin & toti noceat nobilitati:idcirco renũtiatio nõ procedit ex eo,ꝙ reliquis nobilibus,& toti nobilitati præiudicat. argu. tex.in c.si diligenti.de foro comp. alia quidem nobiliũ priuilegia licet ea concessa sint,vt honos deferatur nobilitati: non tamen tẽdunt immediatè & directè ad exhibitionem reuerentiæ publicã:vt sunt immunitas à publicis oneribus, quòd in carcerem publicum ob æs alienum non mittantur nobiles,& his similia:in his profectò renuntiatio admittenda est.Nec quicquam oberũt ea, quæ in contrarium fuere adducta.Primùm enim textus in l.vltima.§.vltim C.de bonis liber.non probat id quod ex eo adnotatur: siquidem tãtum inibi constat, non censeri remissum ius ingratitudinis nec ius reuerentiæ exhibendæ patrono à liberto, etiã si remittatur ab eo ius patronatus.

Quia per hanc remissionem generalem iuris patronatus non videtur patronus remisisse ea iura, quę ratione beneficij accepti in remunerationẽ,& reuerentiã libertus patrono exhibere tenetur:hæc etenim pertinent ad gratitudinem libertatis à patrono datæ,& reuerentiam ei debitam, atq;ad euitandam ingratitudinem:idcirco præsumendum non est, patronum velle per remissionem iuris patronatus,quòd libertus possit liberè ea agere aduersus eum, quæ ingratitudinem inducerent:atque hic est illius constitutionis sensus: cùm tamen de renuntiatione speciali nihil ibidem responsum fuerit Quòd si renũtiatio specialis patroni etiã cõtineret ea,quæ sibi reuerẽtiæ,& honoris causa debentur:profectò prodesset renuntiatio quo ad pœnas iure humano statutas aduersus libertos qui patronis non exhibẽt honorem ac debitam reuerentiam:has etenim ,si ad patronum pertineãt,is remittere posset.nõ tamen prodesset hæc renũtiatio quantũ ad culpã,& vitiũ,quod ratione ingratitudinis cõtraheret libert⁹ omittẽdo officiales operas,atq; in hoc sensu futura culpa remitti potest quo ad pœnas ingratitudinis cõtra patronũ cõmissæ. Vnde mihi nõ placet quod Bal.in d.l.vlti. ad fin.C.de oper.libert.scribit,asseuerans,nõ posse patronũ remittere renuntiatione expressa ius reducendi libertum in seruitutem ob ingratitudinem.Nam ex hoc non remittit reuerentiæ iura, quæ ex causa datæ libertatis sibi debentur: sed pœnam iure humano aduersus ingratum libertum statutam.Et nihilominus condigna quidem alia pœna pro delicti culpa libertus ingratus à iudice puniendus erit.

Ea verò responsio Iurisconsulti, quæ refertur in d.l.alia. §.eleganter.Idco renuntiatione tolli non potest,quia rationem habet non tantum à reuerentia simplici:sed ab ea,quæ simul est pietati paternæ coniuncta: quæ duo efficiunt eam pactionem contrariam bonis moribus: atque ideo nullam, & iniquam.

Quod autem ad comprobationem tradidimus circa intellect.l.ad egregias,profectò minimè probatur in d.c.2.de iud.in sexto.Quia ea decisio specialis est in Monialib.æquissima quidem ratione:non solum ex eo,quòd reuerentiæ,& honoris causa id priuilegium cõcessum sit,sed ne detur occasio vagandi monialibus,quibus iure Pontificio,& plerũque ex voto necessariò conuenit ea incluso,vt non possint honestè monasterium exire,etiam ad iudicem pro ferendis testimoniis:sic denique Felin.in c.si diligenti.de foro compet.nu.24.ad illum textum respondet sentiens,posse renuntiari beneficio l.ad egregias,quod magis in specie adnotarũt Roma.& Areti.in ead.l.ad egregias.Angel. in d.l.alia.§.elegãter.sensit gl in l.inuiti.C.de testib.optimus tex.in d.c.2.de iudic.in sexto.Dum dicit, fœminas inuitas ad iudicium trahi non posse:igitur sponte per illius beneficij renuntiationem poterunt ad iudicium accedere & trahi.Maximè fatẽtur Cynus in d.l.nec honorem.Felin. in d.c. si diligenti. nu. 24.& Iason in d.l.ad egregias.nu.1.& Ludoui. Gomeci.ind. c.2.nu.51.dum approbat Felin. distinctionem, ꝙ licet huic beneficio l.ad egregias.non possit quis in vniuersum renũtiare:poterit tamen quod an in casu idẽ renuntiatione vti, quod probat l.quãuis.versi.inuitus.ff.de in ius vocando.iunctalia hic.C.eo.tit.Ego tamẽ & si videam hanc vltimam Cyni sententiam passim admitti, & eam plurimum suffragari huic sententiæ, quam defendere conamur:nempè posse nobilem quodam in contractu renuntiare nobilitatis priuilegio,quo nobiles gaudere debẽt,ne pro ære alieno mittatur in carcerem:attamen ex Cyno, Iasone, Fel.& aliis ita intelligo eorum distinctionem in specie dict.l.ad egregias. & ex d.l.quãuis.& ex d.c.2. in principio.vt quis tacitè renuntiare valeat huic priuilegio,si in aliqua causa sponte velit ad iudicem accedere pro testimonio ferendo absque expressa quidem renuntiatione.Idque mirum non est:nam in dicto c.2. de iudic.in sexto.hoc significatur ex priuilegio egregiis personis,& fœminis concedi, ꝙ inuitæ non trahuntur ad iudicem:quasi certissimum sit,nihil priuilegio nocere,si sponte velint ipsi egregij ad iudicem accedere. Atque hic est sensus huius conclusionis. Nam quoties priuilegio ob reuerentiã concesso renuntiari non potest,eaque renũtiatio à iure impeculiari,& speciali casu admittẽda est:quod expressim probatur in d.l.alia.§.eleganter.ff.solut.matrimo. Cui decisioni nulla congrua responsio dari poterit: quod verò Iason,Felin.& alij post Cynum tradidere,nempè renuntiationem generalem l. ad omnes causas non valere: mihi non placet: quia nobilitati publicæ nulla ex hoc iniuria irrogatur, ꝙ aliquis,licet egregius sit,polliceatur se accessurum ad iudicem pro ferendo testimonio quoties ab eo in quacunque causa vocatus fuerit:qua ratione, etiam si articulus iste non attingat nostram qnæstionem, opinor aduersus Cynum & alios hanc renuntiationem admittendam fore: nisi forsan quis existimauerit,ex hoc iniuriã irrogari ac præiudiciũ fieri toti nobilitati:quod ipse minimè censeo. Sic denique renuntiatio specialis priuilegij dictæ l. ad egregias. etiam expressa valida iudicabitur,secundùm Romanum, Fel.& alios huius partis authores:quicquid alij dixerint.

Quintò aduersus præscriptam sententiam facit textus in d.§.eleganter.Quo probatur,nõ valere pactionem,qua quis renuntiat beneficio à lege daro,ne conueniatur vltra quàm facere possit:quod in effectu concessum est, ne pro debito quis in carcerem mittatur:sed ea responsio procedit in his personis,quibus ratione reuerentiæ simul & pietatis,aut naturalis dilectionis priuilegium hoc conceditur ratione quidem deducta à bonis moribus: idcirco non idem erit in nobilibus, aut nobilibus, qui hoc priuilegium alia ex causa habuere, quam solutionem iam obiter hac in disputatione attigimus.

Sextò fortiter hac in controuersia argumentor ex.si di
9 ligenti.de foro competenti.Quo apparet, clericum † etiam cũ iuramento non posse renuntiare priuilegio fori, vt apud iudicem laicum conueniatur:non alia ratione quàm quòd hoc priuilegium concessum sit ordini clericorum, & dignitati status ecclesiastici. Eadem ergo ratione nec nobilis poterit renuntiare priuilegio nobilitatis,ne is in carcerẽ publicum pro soluendo ære alieno mittatur.Cùm hoc priuilegium nobiliũ statui,& nobilitati iure datum sit: eiusque renũtiatio,ac denique missio in carcerem alicuius nobilis totius nobilitatis deroget excellentiæ.Ego quidẽ non inficior hanc esse vrgentem argumentationem: sed tamen animaduertendum esse censeo disparem esse rationẽ: quandoquidem priuilegiũ clericorũ ob sacras res,quæ ab ipsis tractantur,magis spectat ad ius publicũ, quã priuilegia nobiliũ.l.1. §.huius studij.ff.de iustitia & iure.cap.cõtingit.in 1. de sentẽtia excõmunica.vbi gl.& in cap.parochianos.eod.tit. Nã & priuilegiũ clericorum,cuius modo mentionẽ fecimus,partem adsumit à lege diuina,quod alibi tractamus.Nec potest renuntiatio in eo casu admitti: quin tendat in derogationẽ honoris stat⁹ ecclesiastici: cũ clerici secularia tribunalia nõ possint absque dedecore ordinis totius frequẽtare,apud eaque litigare:iuxta rubr. ne clerici, vel monachi.maximè in cap.1.2.& cap.sed neq;.& ideo lex,cui renũtiatur,cõtinet publicam & priuatã vtilitatẽ omnino inseparabiles: quod post alios notat Felin.in dict.cap.si diligẽti.nu.16. Nõ sic in præsenti quæstione.Quãuis etenim aliquis nobilis in carcerem pro ære alieno ducatur: nõ ex hoc iniuria fit cæteris nobilibus,nec eorũ honori derogatur: cũ frequenter nobiles crimina causa in carceribus sint.Deinde nobilis,qui huic priuilegio renuntiauit,poterit carceris molestiã effugere,si bonis cedere velit:quæ sanè cessio ignominiosa non est,modò ea simpliciter absque actibus infamibus fiat. Sic denique vi
detur iure pronuntiatũ fuisse in hoc Regio Prætorio: renũtiationem à nobili Hidalgo factam eius beneficij,quo nobiles non possint pro ære alieno in carcerẽ mitti,validã fuisse. Multa hic missa facimus,quæ possent hãc sententiã cõprobare:quia ea pertinent ad tacitã renũtiationẽ ipsius nobilitatis: liquidem in hac quæstione agimus de renuntiatione expressa alicuius priuilegij nobilibus concessi, quæ fuerit facta manente ipsa nobilitate.

Non me latet,hanc opinionem dubiam esse,& tamẽ eam æquissimã existimo:nè causa nobilitatis ipsi nobiles luxui, ludis,& comessationibus deditis absque vllo delectu res alienas præsertim pecunias mutuo acceptas temerè cõsumant. Quod si ex renũtiatione alicuius priuilegij derogaretur nobilitati in vniuersum:tunc nõ foret renuntiatio ista admittẽda:nempe quo ad aliquod ignominiosum supplicium nobili inferendum:quod maximè obseruandum erit in his, & si milibus renuntiationibus.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Iuramentũ non cõfirmat actũ prohibitum propter fauorem publicũ.*
2 *Intellect.ad text.in l.2.& l.quẽadmodũ.C.de agrico.& censit.lib.11. & inibi explicatur,qui sint coloni cẽsiti,adscriptitij,& originarij.*
3 *Intellect.ad l.fenatus.ff.de contrahen.empt.*
4 *Instantia an pereat triennio,nõ obstante pacto partium etiã iurato.*
5 *Iuramentum confirmat contractum prohibitum principaliter in fauorem priuatum.*
6 *Fauor publicus,& priuatus quo pacto cõsiderentur in legibus constituendis.*
7 *Iuramẽtum adeò cõfirmat cõtractum ob priuatum fauorẽ prohibitum,vt non tantum sit ipsum seruandum,sed & ipse contractus.*
8 *Iuramẽtum an habeat hãc vim cõfirmandi cõtractum prohibitum à lege:quoties lex ipsa hanc confirmationem expressim impedit.*
9 *Alienatio rerum Paraphernarum fieri potest absque iuramento.*
10 *Intellect.authen.siue à me.C.ad Velleia. & ibi de donatione propter nuptias,& eius alienatione.*

§. PRIMVS.

EADEM Bartoli cõmentaria sequuti secũdã cõstituimus cõclusionẽ. Actus in fauorẽ publicũ principaliter prohibitus iuramẽto cõfirmari nõ potest.Hęc probatur in cap.cũ ad Apostolicã.de regular.l.ius publicũ.ff.de pactis. Quib⁹ satis expressum est,ideóq; ratione manifesta cõstat, † nõ posse ius publicũ pactoprivatorũ remitti. Sic sanè hãc cõclusionẽ tenuit Bart.in dict.l.si quis pro eo.nu.7. quẽ sequũtur Docto.inibi. Antonius, Abbas,& alij in dict.cap.cũ cõtingat.quo in loco Andr.Alciat.nu.83.& Corneus in repeti.Auth.Sacramenta puberũ.nu.29.C.si aduers.vẽdit.fatẽtur,hãc opinionẽ cõmunẽ esse eã sequuti.Idẽ fatetur Ioanes Imol.in dict.cap.cũ cõtingat.numer. 35. Qui tamẽ ab ea discedit ex eo,quod licet ius ciuile aliquem actũ prohibeat in fauorem principalem Reipublicæ non per hoc idẽ actus iure Põtificio prohibitus est:ius autem Canonicum est equidem cõsiderandum quo ad iuramenti vim & effectum:qua ratione videtur, actũ iure ciuili tantùm prohibitũ principaliter ob Reipublicæ fauorem,posse iuramento confirmari.Cui rationi non adinodum est difficile respõsionem accommodare. Nã vtcunque actus aliquis iuratus sit,nemini præiudicat,nisi iurãti:quod satis expressum est in dicto cap.cùm contingat.in fine. Sed si priuato præiudicium non fit ex actu ab alio etiam iurato, multo fortius Reipublicæ minimè debet præiudicium inferri,atque ita sat iure probatur Barto. opinionem veram esse, quicquid Ioannes ab Imola cõtrarium voluerit. Deniq; lex non dubium.C.de legibus.quæ respondet, actum iure ciuili prohibitum iuramento non confirmari,adhuc poterit iuxta hanc secundam conclusionem intelligi:vt tandem ea respõsio procedat,quoties prohibitio legis tẽdit in fauorem Reipublicæ & principaliter.

Primò ex hoc infertur intellect.ad tex.in l.4.& in l.quemadmodũ.C.de agric.&censi.lib.11.Quibus constitutionibus statutum est,non posse quem vendere prædium & retinere
2 colonos agriculturæ prædij adscriptos.Ea † etenim prohibitio,vt patet in d.l.quemadmodum.publicam vtilitatẽ respicit:ne agricultura detrimentum patiatur in graue Reipublicæ dispendium:idcirco ille contractus nec iuramẽto confirmabitur.Cui quidem decisioni præmittendũ erit, olim cùm maior cura agriculturæ habebatur, fuisse colonos quosdã, qui adscriptitij dicebãtur.Et hi per cõtractum,priuatãve conuentionẽ adstringebantur agri alicuius culturæ,vt perpetuò operam in eo agro colendo impenderẽt.De his agit titulus C.de agricol.& censi.vbi glossin rubric.tex.optimus, & ibi Panormita.eleganter in cap.iudicatũ.de immunita. ecclesi. tradit Ludouic.Cælius libr.4.lect.antiqu. cap.vlt. Vnde qui agricolationi recens adscribũtur cum alijs colonis ibidem originarijs adscriptitij dicuntur:quod etiam explicat Olden dorpius.3.Actionum classe.actio.9. Alij autem dicebãtur coloni originarij,& hi sunt qui ex adscriptitijs nascũtur,& procreantur.l.colonos.C.de agrico.& censit. Quoniam colonarium ius in eo fundo contrahunt principaliter origine, seu nauitate in persona sua. Sic originarij ciues dicũtur qui ex parẽtibus ciuibus alicuius oppidi oriundi sunt ad differẽtiã incolarũ,qui nuper ipsi municipatũ cõtraxerunt. Ciues quidem origo facit,incolas domicilium.l.ciues.C.de incol.& in rubr.C.de municip.& origina.l.adsumptio.l.vltima.§.penultimo.ff.ad municipa.Cicero pro Archia:venit,inquit, Heraclìam,quæ cum esset ciuitas æquissimo iure,ac fœdere, adscribi se in eam ciuitatẽ voluit.Alij coloni censiti appellabãtur eo,ꝙ eorũ agris census publicus esset constitutus,vtquidam existimant:quæ quidẽ expositio minimè conuenit.l.2. C.in quibus causis colo.domin.accusar.poss. Quamobrẽ ex eadem constitutione arbitror dici colonos cẽsitos eos, qui adscriptitij quidẽ sunt,perpetuò adstricti culturæ agrorũ, & tamen præter hoc ex cõuentione tenẽtur aliquẽ cẽsum domino soluere ex ipsis agris,eorúmque fructibus:hoc ipsum Hostiens.& Abbas adnotarunt in dicto capi.iudicatum.Quibus sanè præmissis,quia coloni solebant agros deserere, & in ciuitates fugere:aut ipsi domini prædiorum eos colonos sibi retinebant in vẽditionibus agrorum maxima cũ iactura Reipublicæ:cuius tunc intererat agros,& prædia coli, vt ex eorũ fructibus esset Reipublicæ consultum in frumentaria inopia,sancitum est, quòd prædia minimè possint alienari sine ipsis colonis.dicta l.2.lege quemadmodũ.l.omnes profugi.l.originarios.C.de agrico.&censit.eáque prohibitio nõ aliã quàm publicam vtilitatẽ,præcipuè spectat. Hodie sanè dubitarẽ ipse,an in praxi foret attendẽdus fauor hic publicus:cũ nõ immineat illa necessitas colonorum ad colẽdos agros,quæ olim ob militiæ præmia rẽpublicã vrgebat. Et tamen satis sit,cõuentionẽ reprobatã in dicta l.quẽadmodùm non confirmari iuramento:quod Bart.cõmuniter receptus in dict.l.si quis ꝙ eo.n.7.expressim notat.Secũdò ex eadẽ cõclusione infert Bar.intellectũ ad legẽ senatus.ff.de cõtra.emptio.& l.cætera.ff.de legatis 1.quibus prohibitũ est, nè quis vẽdat marmora,aliásq; res affixas ædibus,ea ratione ꝙ inter sit Reipublicæ † publica ædificia,itẽ & priuata minimè defor
mari:nè ciuitates ipsæ deformẽtur. Idẽ tradit Regia lex. 16 tit.5.part.5.Nã cũ ea prohibitio nullã aliã præcipuè vtilitatẽ afferat præter publicã,cõstat nõ posse venditionẽ earũ rerũ, quæ ędib⁹ affixę sunt,iuramẽto cõfirmari:quẽadmodũ Bar. quẽ alij sequũtur in dicta l.si quis pro eo.nu.7.in specie notat.Sed,vt liberè quid hac in re sentiã respõdeã,nõ admodũ tuta est hęc cõclusio nostris tẽporib⁹.Et fortassis in iudicialibus cõtrouersijs,si hęc incideret dubitatio,nõ admitteretur ad sentẽtiã pronũtiandã.Multa etenim iure veteri statuta fuerũt q̃ vel p desuetudinẽ,aut cõtrariũ vsũ sublata plane sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertiò Bart.idē in dict.nu.7.intulit ex hac secunda cōclusione ad interpretationē textus in l.properādū.§.sed & siqui dē.C.de iudic.vbi statutū est.†instātiā litis per triēniū extingui.Nā ea cōstitutio rationē præcipuā habet ab vtilitate publica,ne lites fiāt immortales.cap.fi.de dolo & cōtuma.Idcir co Bart.cēset,nō posse iuramēto cōfirmari pactionē,quę inter litigantes facta sit super prorogatione instātiæ,vt ea dur vltra triēniū.Idē norāt ipse Bart.& ibi Iason,nu.21.in dict.al.properādū.in principio Panormita.in cap.penult.de iudic.nu.15.quorū opinio manifestè probatur in dicta l.properandū.in princip.vbi lex ipsa omninò aufert potestatē ipsis litigātibus ad prorogationē instātiæ,ac iudici mādat,quòd nō obstante litigātiū cōsensu perēpta instātia per triennij lapsum minimè procedat in causa:atq; ita hæc est communis opinio,de qua Bart.idē dubitasse videtur.in l.Seius.ff.ad legē Falcidiā.& cōtrariū tenuerūt Felin.in dict.cap.penul.nu.13. Imol.ibi.idē in dict.cap.cū cōtingat.in 2.casu,& mēbro principali.ea ratione quòd ista cōuentio iurata.nō sit cōtraria iuri Canonico:imò secūdū id omninò permissa,iuxta tex.in dicto cap.penult.quo probatur,iure Pōtificio instātia nō perire per triennij lapsum:vnde iuramentū obligatoriū est,& cōuentio valet.Ego verò etsi sciā à plerisque traditū fuisse,iure Pontificio nō perire instantiā per triennium,per textū in dicto cap.penul.& in cap.vlt.de probatio.& cap.cū olim.verb. iudices.de priuileg.gl.in dict.cap.penul.& in cap.fi.de dolo& cōtuma.& in cap.Anteriorū.§.ad hoc sancimus.2.q.6.quarū opinio cōmunis est secundū Felinū in dict.cap.penul.col.1. & Iason in dicta l.properādū.n.27.atq; ità ferè in praxi recepta:attamen opinor,nullā in hoc esse cōstituendā differentiā inter ius Pōtificiū,& Cæsareū:imò respōdendū erit, etiā iure Pōtificio instātia per triēnij lapsum pereat, adnotarūt Fulg.& Ias. in dicta l.properādū.in principio.fi.col.& Roma.in cōsi.220.

Sed & si quis cōtendat adhuc cōstituendū fore discrimē inter ius Canonicū,& ciuile:& nō ex eo sequitur,iuratā cōuentionē posse præiudicare iuris ciuilis sanctioni quo ad ciuile forū propter publicā vtilitatē,à qua fundamentū,& rationē habet iuris Cęsarei cōstitutio.Nec mirū cuiquā videri debet.aliquid essevtile foro ciuili,& seculari,quod nō ità vtile sit foro Pōtificio.Illud equidē verū erit, quod Bart.sensit in dict.l.Sei⁹.& tenēt ibi Imola & Alex.cōuētionē istā de prorogāda instātia iuramento cōfirmatā,etiā si ea valida sit censenda,id tantū inducere,quòd nō possit aliter ex litigāribus proprio nomine & ratione priuati cōmodi opponere exceptionē instātiæ finitæ,licet triennium sit transcursum:atq; hęc dicta sint de prorogatione instātiæ.Qua de re poterit lector legere Bonifaciū in Clemen. Quandiu.de appellatio.3.col. Roma.in singular.276.Bald.Nouell.de dote,part.9.priuileg. 14.Alex.in l.4.§.hoc autem iudicium. col.5.ff. de damno infect.Capicium in decisione Neapoli.11.

Quartò ab eadem secunda conclusione deducit Bartol.in dicta l.si quis pro eo.numero septimo,non posse à primo renuntiari statuto,quo debitor frumenti liberatur soluendo certam pecuniæ quantitatem pro qualibet frumenti debiti mensura: quoties id statutum ea ex causa sancitum fuit,vt ciuitas: vel prouincia plures ciues & rusticos habeat, qui possint onera subire, indictam à Republica pecuniam soluere, aliaque in communem vtilitatem expedire. Et licet Ioan.ab Imol. in dicto capitulo cùm contingat. dubitet de hac sententia Bartol. & dubitari possit: quia vtilitas publica in hoc versatur,quòd ciues non cogantur inuiti præcisè frumentum soluere: sed liberentur præstando certam eius æstimationem:non tamen ex hoc vtilitas ista publica tollitur,aut diminuitur:si sponte ciues velint in quibusdam contractibus huic fauori renuntiare:attamen opinio Bartol.verior est propter expressam in eodem statuto publicam vtilitatem absque vlla statuentium fraude:sicuti Alciat.adnotauit in dicto capitulo,cùm contingat.numero octuagesimo octauo,& quia si locus foret renuntiationi,facilimè tolleretur vis ipsius statuti:siquidem passim debitores eidem renūtiarent mille præstitis iuramentis.

Quintò ipse hac ex conclusione deduco, minimè valere donationem à clerico factam concubinæ etiam si ea iurata fit:sicut in hac specie latè probant Aymon in cons.229.lib.secundo.& Ripa in l.miles.ff.de re iudica.Nā huius donationis prohibitio fauore publicæ vtilitatis, & honestatis facta est: vt constat.De ea verò tractāt præter alios Antonius cōsi.14. Iason in cons.37.lib.3.Afflict.decisi.Neapoli.102. Bermōdus Chaueronius de concubinarijs.pag.242.

Tertia principalis conclusio.Iuramentū omnino cōfirmat actū,seu contractū prohibitū iure ciuili præcipuè, aut sanè principaliter propter priuatam vtilitatē:etiā si minus principaliter,&,vt †aiunt,secūdariò publicam vtilitatē contineat. Probatur hæc conclusio in dicto cap.cū cōtingat.de iureiurand.& cap.licet.eo.tit.in 6.Nā etiā si Reipublicæ interesset,fœminarū dotes augeri,saltem cōseruari potius quàm minui.l. 1.ff.solu.matr. atq; ideò lex ciuilis prohibuerit alienationē fundi dotalis.vt tradit iurisconsultus in rub.ff.de fundo dot. Quia tamē ea prohibitio præcipuè priuatā vtilitatē,& fauorem spectauit:etiā si nihilominus &publicū cōmodū respexerit,minus tamen principaliter,nihilominus alienatio fundi dotalis iuramēto cōfirmatur.sicuti probatur in dicto cap. cum cōtingat:à quo poterit adsumi prima huius conclusionis illatio:ipsa etenim cōclusio omniū ferè consensu recipitur:& ea ratione cōmunis est:vt testantur eā sequuti Corne. in dict.Auth.sacramēta puberū.nu.30.& Alciat.in dicto cū contingat.nu.92.vbi Abb.nu.3.& Imola, nu.36.eandem conclusionē verā esse censent, probat etiā in dict. Auth.sacramenta puberum.huius sententiæ ea est ratio:q nè quis per iurus sit,satis esse constat,eum, cuius fauorem principaliter lex respexit,eidē renuntiasse tacitè vel expresse.Nam vbi aliqua constitutio in fauorem edita est,semper cōsideramus fauorē quem præcipuè,ac principaliter lex ipsa inspectat,non eū,qui secūdo loco ab ea lignificatur,iuxta glossē celebrē in hoc c.quāuis.de pact.in 6.cuius statim mētionē faciemus ad intellectū decimum huius constitutionis in 3. Relectionis parte.

Cęterùm Fortuni.Garsias in l.1.§.huius studij.ff. de iust.& iure.maxime improbat hunc dicendi modum:quo nostri iuris vtriusque interpretes existimant†,legem aliquam quandoque principaliter ob fauorem priuatū conditā fuisse,& secūdario propter fauorem publicum:qua cōsideratione vtitur passim Doctores sed præsertim in hac quæstione Bart.& alij hanc distinctionē tradidere:quę ex eo falsa videtur, qp finis præcipuus in rebus agendis attendendus sit:qui quidē in legibus constituendis semper est ad cōmune bonū tāquā ad potentius,& præclarius.Ea etenim quæ ad communem vtilitatē pertinent aliquo modo,principaliter, & ex priori causa introducta sunt ad commune bonū,non secūdario. Deinde quelibet lex,in sua dispositione quacunque principaliter tendit ad publicum commodum.cap.erit.vbi Arch.ca.factę.4.dist. Thom.1.2.q.90.artic.2. Quòd si aliqua iura dicuntur in humanis legibus ad priuatā vtilitatē constituta fuisse:idcirco id dictum est:quia hęc iura nō disponunt super rebus publicis,& ad omnes in communi pertinentibus:& tamē quia necessarium est,qp particulares regantur ad regimen totius, ideo iura prædicta,quæ priuatā vtilitatē continere videntur, adhuc spectant ad cōmune bonū.& hic respectus principalis est,non secundarius. igitur opino Bartol. & sequacium non est omninò admittenda: cùm iuxta prædictam considerationem etiam actus contrarius humanis legibus priuatam vtilitatem spectantibus, aduersus omninò est constitutionibus ad publicam vtilitatem pertinentibus principaliter, non secundariò:sicuti modò probauimus.

Hic tamen modus dicendi defendi poterit, si animaduertamus, finem cuiusque dispositionis dupliciter accipi principaliter: nempe vel quo ad intentionem, vel quo ad exequutionem: finis autem principalis communi significatione dicitur qui propinquior est in exequutione, quanquis remotior sit in intentione legis. lex igitur, quæ de priuatorum rebus disponit, principaliter intendit commune bonum, sed quia ex lege ista prius bonum ad priuatos defertur,dicendum est, legem hanc principaliter fauere priuatis. Principaliter inquam exequutione, secundariò autem intentione.

Vnde cùm Accursius in dicta l.prima.§. huius studij. dixit, leges quasdam secundariò tendere ad fauorem publicum, & principaliter ad priuatum: est intelligendus secundò non quo ad intentionem, sed quo ad exequutionem. Qua ratione quelibet lex, etiam de priuata vtilitate tractans,intentione quidem principaliter ad commune bonum spectat: illa verò lex, quę de rebus publicis disponit, principaliter intentione,&exequutione ad cōmune bonum, & fauorem

& fauorem publicum spectare videtur.Priori sanè legi finis principaliter cōuenit quo ad priuatam vtilitatem respectu exequutionis:atque item quo ad cōmune bonū respectu intentionis:quemadmodū in specie docet elegāter Martinus ab Azpilcueta in cap.inter verba.11.q.3.col.85. sensit Bart. in l.ambitiosa.nu.19.ff.de decre.ab ord.faci.

Quarta conclusio ex Bart.colligitur in dicta l.si quis pro eo.nu.8.dum ad declarationē præcedentis cōclusionis scribit,†in ea specie,& casu nō tantùm iuramentū seruandum 7 fore,sed & cōtractum ipsum alioquinualidū,iuramenti religione cōfirmari,& firmum fieri.Hæc sentētia patet in dict. cap.cùm cōtingat.ibi,omninò.& in hoc cap.quanuis.ibi,seruari debet.vbi gl.hoc expressim notat.& rursus in cap. licet. de iureiurādo.in sexto.& in auth.sacramenta puberū.ibi,intuiolabiter.quibus quidem authoritatibus hæc sentētia probatur,quā sequuntur Galde.Anchar.Card.Abb.n.8.& Imola nu.18.in dict.cap.cùm cōtingat,Bal.Bart.& Doct. in dicta auth.sacramenta puberum.vbi Corne.nu.56.scribit, nō esse ab hac opinione recedendū in iudicando, & consulendo:eā dem fatentur cōmunem esse,eā sequutus Abb.in dict.cap.cū cōtingat.nu.8.Iaso.in dicta auth.sacramenta puberū.nu.36. Curtius Iunior consi.47.col.2.& Aret.consil.22.col.3. idem fatetur Alciat.in dicto cap.cùm contingat.nu.113.

Contraria sententia quibusdā placuit:nēpe quòd in hoc casu iuramentū seruandum sit:nō tamen cōfirmetur contra ctus ratione iuramenti:nec validus fiat:huius opinionis authores sunt Ant.in dict.cap.cum cōtingat. Cuma.in dict.l.si quis pro eo.Ioā.Faber,& ibi Porcius in princip. Inst. quibus aliena.licet,vel nō.idē Porcius in §.extraneo.Inst.de hæred. quæ ab intesta.defer.Iason in dicta Auth. sacramenta puberum.nu.37.Fortunius elegāter in tracta.de vlt.fine,illat.19. latè Ioānes Igneus in l.1.§.si vir aut vxor.ff.ad Syllan.n.145. sensit eandem opinionē Bar.in l.qui superstitis.ff. de acquirē da hæredi.ex quibus Andr.Alciat.in dict.cap.cùm cōtingat. dicebat,non esse admodùm certū,quòd prior sententia cōmunis sit:& posse istam vltimam iure defendi.

Posterioris opinionis ea est ratio præcipua, quòd contractus iuramento quidē cōfirmatur ad hunc effectum, vt non obtenta absolutione à iuramenti vinculo seruādus sit: nō ita,si absolutio fuerit obtēta.Præter hæc multa alia pro hac assertione traduntur, quæ dubiā efficiunt priorē sentētiam. & tamen ego censeo,nō esse aliquo pacto ab opinione Bar. in dicta l.si quis pro eo.recedendū in iudicio,nec in priuatis respōsis.Sunt etenim adeò fortia verba tex.in dicta Auth. sacramenta puberum.& aliis similibus cōstitutionibus, vt nullam ex æquo patiantur cōgruam responsionē: idcirco existimo non esse locum disputationi huius cōtrouersiæ quo ad tribunalia:tametsi nō inficier dubiam esse quæstionem quo ad priuatam disputationem.

Quicquid sit de hac quæstione,refert tamen plurimū quę harum opinionū sit recipienda propter varios cuiusque effectus. Nam si cōmunis,& prior opinio admittenda est, primum sequitur,falsam esse gl.in dict.cap.cùm contingat.dū asserit,in eo casu tenere,ac validum esse accessorium: id est iuramentum,non principale:id est cōtractum.Valet etenim contractus ratione iuramenti iuxta Bartoli sententiam: atque ita Aret.in dicto consi.22.reprobat gl.in dict. cap. cùm contingat.

Secundò,si vera est communis opinio, planè constat,hæredes mulieris,quæ præstito iuramento rem dotalem alienauit,non posse rem alienatam vendicare,aut petere: quia cōtractus valuit,eiusque vis ad hæredes vtrinque transmittitur,quòd si contractus minimè confirmaretur iuramento, sed tantùm iuramentum foret seruandum,eiusque vis inspicienda,profectò hæredes iurantis minimè obligarentur stare iuramento, nec contractui iurato, cùm ad eos vis iuramenti non transeat: sicuti superius adnotatum est in prima huius Relectionis parte.§.quinto,numero quarto.in specie autem huius illationis hoc tenent Imola,in dicto capitulo cùm contingat.numero decimooctauo, & ibi Alciat. numero centesimo vigesimo,tradit optimè Paulus Paris.consilio septuagesimoquinto, columna prima,& vltim. libro tertio,quorum opinio communis est:licet Panormitanus in dicto capitulo cùm contingat.numero octauo.velit tenere, ac probare,quòd etiam si contractus non confirmaretur iuramento;tenerentur nihilominus hæredes iurantis stare cō tractui:quod falsum est,nec iure probari verè poterit. Nam & rationibus Panormita.respondet Alciat. in dicto capitulo cùm contingat.nu.120.

Tertiò,si admittenda esset opinio Fabri,& aliorum cōtra 8 communem,posset equidē mulier, quæ rem dotalē alienauit, eandem rei vendicatione petere à tertio possessore,qui non haberet causam ab emptore. Siquidem iuramentum, quod seruandum est in hac specie, solùm habet vires in fauorem emptoris,cui præstitū fuit,atque ideo is,qui non habet causam ab eo, nequaquam poterit se defendere ratione iuramenti: sicuti in hoc casu adnotarunt Imola in dicto capitul.cum contingat.colum.9.& ibi Alciat.numer. 128. Ioan.Faber in princip.quibus alienare licet vel non,quod si communem opinionem sequamur, contrarium est dubio procul respondendū. Nam ex quo contractus alienationis iuramento fuit confirmatus,satis apparet dominiū rei dotalis ab alienāte in emptorē translatum fuisse, nec vllū ius remansisse penes mulierem ad perendā rē dotalē: quod Doct. communiter fatentur.

Quartò ex communi sententia infertur, contractum istū alienationis fundi dotalis.& ei similes iuramento præstito confirmatos adhuc manere validos.etiam præstita absolutione à iuramento ex aliqua iusta causa:atque ideò oportere,quòd iudicio ordinario agatur ad contractus rescissionē. Prædicta etenim absolutio tātùm concessa videtur ad effectum agendi, quamobrem Panormita.in cap.1.de iureiurā. col.penul.hanc illationem probat.idem tenuit Ange.consi. 160.Nam contractus ab initio iuramēto confirmatus non ex hoc irritus est,qp postmodùm cesset iuramēti vinculum: reg.factum legitimè.de regul.iur.in 6.idē tamen Panor. in dict.cap.cū contingat.nu.9.& Feli.in dict.cap.1.eiusdem tit. nu.26.Card.& Anto.in cap.debitores.eo.tit.contrariam sententiam veriorem esse censent,existimantes cōtractum irritum manere præstita absolutione à vinculo iuramenti,quoties is cōtractus à solo iuramēto robur accepit.Quòd si cōtractus alioqui etiā sine iuramento validus sit: tametsi aliquem effectum ex iuramento accipiat:vt in specie. l.2.C.de rescinden.venditio.tunc fatentur Abb.& alij adhuc manere ius firmum ex contractu,etiam obtenta absolutione à iuramēto.Sed in hac cōtrouersia expedit tres distinguere casus. Primus quidem constituendus est,vbi contractus est omninò nullus,nec iuramēto confirmatur,sed iurans tenetur tātum seruare iuramentum:vt in cap.debitores.de iureiur. & in hac specie data absolutione à iuramēti vinculo contractus manet omnino nullus absque vlla rescissione,secundū Abb.in cap.cū contingat.notauimus & nos in lib.1. Variar. Resolut.cap.4.nu.5.Secundus casus est,cum cōtractus iure validus censetur,etiā absque iuramento: & tamen propter iuramenti vim,is qui iurauit,nō potest aliquo iuris remedio aduersus eundem contractum agere:vt in specie l.2.C.de rescind.vendit.tunc sanè obtenta absolutione à vinculo iuramenti,nihilominus contractus vim aliquam habet:sed qui iurauit,agere poterit aduersus cōtractū eo remedio,quod, si non iurasset,sibi iure competeret:ita Panor.in dict.cap.cū contingat.nu.9.atque tūc in eo iudicio tractabitur de remedio & actione cōtra ipsum cōtractum competentibus.Tertiò considerandum erit,quid dicendum sit, vbi contractus alioqui omnino nullus ex solo iuramento confirmatur: & deniq; Angel.in dict.consi.160.& qui eum sequuntur,tenēt, data absolutione à iuramento adhuc contractus vim super esse,vt nihilominus de eius viribus agēdum sit,& præcipuè an ex iuramēto omnino fuerit cōfirmatus:iuxta notata per Abb.in dict.c.1.de iureiur.col.pen.& Soc.in l.hæc scriptura. ff.de condit.& demonstrat.ex cuius cōmētarijs tres hi casus distinguuntur:tametsi eius,& aliorum,quos modo citauimus mēte ad amussim examinata præsertim his obseruatis,quę Alciat.in dict.cap.cum cōtingat.scribit nu.125. & quæ nos tradidimus dict.cap.4.huius quæstionis resolutio in hoc vertitur,an absolutio obtēta fuerit,& cōcessa ad effectum agendi:quod cōstabit ex ipsa negotij serie,vel ex modo procedē di:quia summariè actū fuit de ipsa absolutione prælīada. In hoc etenim casu vtcūq; sit,cōtractus manet firmus, eāque vim habet,quā haberet nōdū data absolutione ab ipso iuramēto:tātū sanè est iurāti cōcessum, vt nō obstāte iuramēto possit in iudicio tractare de viribꝰ cōtractꝰ,& an aliquod robur ex iuramēto acceperit.Hoc tñ locū obtinet in omnibꝰ casibꝰ per Socinū traditis.Sed si absolutio data sit nō tātū ad effectū agēdi:sed & omnino ab ipsa iurati cōtractꝰ obligatione:qd apparebit ex modo agēdi:& cognoscēdi,definiendiq; de ptāda absolutiōe q̄stionē:tūc omnino absolutione data nulla supereſt cōtractꝰ vis:nec de eius viribus iterū agi pōt.

Cęterùm si lex ciuilis,quæ cōtractum prohibet, nō tantū simpliciter prohibitionē continet:sed & iuramentum †cōtractui appositum,præstitum, & adscriptum irritum facit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc equidem obtinet opinio eorum qui tenuerunt contractum prohibitum lege ciuili non cõfirmari iuramento. Lex etenim ciuilis velle videtur in hac specie, quòd contractus iuramento nõ cõfirmetur: tamen si de obseruatione iuramẽti nihil tractauerit: illud siquidem seruandũ est: qua ratione si iurans à vinculo iuramenti fuerit absolutus quacũque ex causa, quæ potissima erit, quia ita aduersus legis vrgentẽ prohibitionem cõtraxerit, nõ tenebitur stare cõtractui, nec cõtractus manet cõfirmatus: quẽadmodũ in specie ista visum est Frede.cõsi.272. Paulo Cast. & Corneo in d.auth. Sacramẽ tapuberum.nu.54. Imo.nu.45. & Alciato.nu.135. in dict.c.cũ contingat. Auth. in cap. canonum statuta.de cõst.fol.111.col.4. idem voluisse videtur Fortu. in tracta. de vltimo fine. illat. 19. & 20. Nã etiam si lex ciuilis nõ possit iuramenti vim tollere, poterit profectò impedire iusta ex causa, ne fiat contractus prohibiti confirmatio per iuramentum, secundum ea, quæ latè tradita fuere in prima huius Relectionis parte. §.3. nu.7. Nõ oberunt quæ Panor. docet in dict. cap. cũ cõtingat. nu.11. quẽ sequitur Ioan. Baptista de sancto Seuerino in repet. l. omnes populi. co.33. ff. de iustit. & iure, quibus vterque conatur probare, legẽ ciuilem nõ posse tollere vim iuramẽti, nisi in eo actu, in quo lex ipsa iusta ex causa præsumat fraudem, metũ, aut deceptionem. Hæc enim vera sunt quantum ad vim, quã iuramentum habet ex lege diuina, & naturali, vt seruandum omninò sit, nisi iusta ex causa fuerit data ab eo absolutio: non quantũ ad cõfirmationem cõtractus humani, cuius vis, & robur legibus humanis subijcitur: ad quas totius Reipublicæ cura spectat.

Sic sanè cum quotidie apud Regia tribunalia videamus controuertisuper alienationibus rerũ doralium quæ præstito iuramento iã ita passim fiunt, vt nullus locus sit legi ciuili, quæ fundũ dotalẽ alienari vetuit: fiunt etenim hæ alienationes, sicuti ex ipsis iudicialibus quæstionibus apparet, frequentissimè absque mulierum libero consensu: quæ etiã seclusо metu, nõ audent maritis alienare volentibus refragari ob reuerentiam, & amorẽ, quem eis exhibere tenentur: alioqui non admodùm tranquillam vitam cũ eis acturæ, præsertim quia multoties metus grauissimus infertur, qui probari non potest, cõstat multis litibus, & alienationibus rerũ dotalium causam dedisse respõsum Romani Põtificis in dict. cap. cùm cõtingat. atque oportere ad tot lites vitãdas, totq; maximè reprobas alienationes extirpãdas, remedium aliquod à legislatoribus adhiberi: nè tandẽ ita temerè dotibus fraudentur fœminæ, quas Reipublicæ interest, non manere indotatas. Forsan foret admodum vtile Reipublicæ legẽ ciuilẽ cõstitui, quæ statueret, res dorales, etiam per mulieres nõ posse alienari nisi consensu ab ipsa vxore apud iudicẽ præstito, & itidem iuramẽto, quo adseueret, se liberè, & absque vllo metu alienare. & alienationi consentire: & per iudicẽ ipsum receptis testibus fide dignis super vtilitate ipsius alienationis, vt tandẽ iudex cõperta vtilitate viri & vxoris, decretum decernat, quo alienationem cum vxoris iuramento permittat: alioqui absque hac solẽnitate alienatione facta, etiam cum iuramento, ipsum cõtractum nullum esse propter fraudem, & metum à iure in hac specie præsumptum, nulla probatio ne in contrarium super libero consensu admittenda. Posset item lex statuere, cõtractum alioqui celebratum, ratione sõlius metus reuerentialis, rescindendum fore, ac si metus cadens in constantem virum causam cõtractui dedisset. Nam per hæc constitutioni Põtificiæ satisfit maxima cum Reipublicæ vtilitate, ob mille fraudes, quæ hodie à viris vxoribus fiunt super rerum dotalium alienationibus.

Verùm quia hac in parte, dũ Bar. assertiones examinamus, adducitur præcipuè decisio rext. in dict. cap. cùm contingat. oportet, vt illius capitis responsio apertius intelligatur, aliquot adnotare ad expeditiorem eius interpretationem.

Primùm equidem obseruandum erit: an ea cõstitutio sit necessaria, in alienatione rerũ paraphernarũ ita quidẽ, vt res paraphernæ possint alienari per vxorem absque iuramento. Et Ioan. Faber in princip. Instit. quib. aliena. licet vel non. nu. 9 11. tenet, prohibitionẽ † alienationis fundi dotalis minimè obtinere in rebus paraphernis, quarũ alienatio prohibita iure non est: idem respondit Angel. in l. iubemus. C. ad Vellesanum. citatur à Fabro Innocenti. in capitul. ex parte. de consuetudi. ad finem, quasi is sit huius opinionis auctor: & tamẽ Innocent. solùm tractat, an teneat alienatio rerum paraphernarum facta per maritum: ac distinguit: an sit trãslatum dominium in ipsum maritum, an non, vt priori casu teneat alienatio: posteriori verò sit nulla. Sed in fauorem opinionis Ioan. Fabri sunt duo considerãda. Primum quantum differant in priuilegijs res paraphernæ à rebus dotalibus: est res paraphernæ etiam si habeãt priuilegium hypothecæ: nõ tamẽ habent priuilegium prælationis: quemadmodùm ipse adnotaui lib. 1. Varia. Resolutio. cap. 7. in princip. post glo. in l. si ego. verb. sed condici. ff. de iure dot. secundũ, quod huic sententiæ plurimum patrocinatur, deducitur ab ea cõclusione, quæ dictat, cõstante matrimonio procedere præscriptionem contra vxorem in rebus paraphernis: licet ea non procedat in rebus dotalibus: sicuti distinximus eodem li. 1. Var. Resol. cap. 8. nu. 8.

Secundò est adnotanda constitutio Authe. siue à me. C. ad Velleianũ. vbi probatur, res vxori donatas propter nuptias, non posse alienari per maritum, etiam ex consensu vxoris, nisi vxor ipsa post biennium à tẽpore contractus iterũ alienationi consentiat, & eo tẽpore marito supersint alia bona, 10 quæ sufficiant solutioni dotis. Hæc etenim † decisio admodũ distincta est ab his, quæ fundi dotalis alienationẽ prohibuerunt, cum in alienatione fundi dotalis minimè sufficiat cõsensus post biennium geminatus, ac repetitus in rebus immobilibus. secundum glossam & Doctores in Authentica, siue à me. Bartolus in l. prima. ff. soluto matrimonio. & ibi Alexander. colũna octaua. vbi Ripa nume. 103. scribit hanc opinionem communem esse: idem faretur Baldus Nouellus in tractat. de dote. septima parte. priuilegio primo. columna 4. At in rebus propter nuptias donatis procedit alienatio facta per maritũ consentiente vxore, modo post biennũ consensus repetatur, & eo tẽpore supersint bona, quæ sufficiãt solutioni dotis: quemadmodũ tradit Imol. colũna quarta. in dicto cap. cùm contingat. Doctores in dicta Authentica. siue à me. & in capitulo, peruenit. de emptione & vẽditione. vbi Antonius Burgensis columna prima. & vltima. eandem resolutionẽ probat. Attamen alienatio rei donatę propter nuptias, si fiat vxore consentiente, & iurante, valebit profectò: sicut valet alienatio rei dotalis facta cum iuramento secundum glossam, & communem in dicto capitulo, cùm cõtingat. vbi glossa sentit, iuramẽtum habere vim duplicis, ac repetiti consensus: eandem glossam, & eius conclusionem tiastenent Hostiensis, & Imola in dicto capitul. peruenit. Baldus & Salyceet. in dict. Authent. siue à me. & in Auth. si qua mulier. C. ad Vellcianum. Ioannes Lupi, in Rubrica, de donatio. inter virum & vxorem. §. 17. num. 14. Tametsi vlterius ista consideratio examinanda sit. Nam maiorem vim habet iuramentum quàm repetitus consensus: cum tempore repetiti consensus necessarium sit vt alienatio rei donatæ propter nuptias valeat, maritum habere bona, quæ sufficiant solutioni dotis: non sic in alienatione iurata, quæ valida omnino est, etiã si tempore iuramenti non supersint hæc bona apud maritum: sicuti Doct. communiter fatentur. Deinde errat glo. in dict. cap. cum cõtingat. Dum notat, alienationẽ fundi dotalis perpetuò non prohiberi, ciúsque prohibitionẽ nõ esse perpetuam: ex eo, quòd valida sit ex cõsensu vxoris, modo is fuerit post biennũ repetitus: Authen. siue à me. C. ad Velleianum. Quæ quidem constitutio tantum locum obtinet in alienatione rei donatæ propter nuptias: non in alienatione fundi dotalis: sicuti paulò antè explicuimus.

Tertiò animaduertendum est. glos. in dicto capitulo, cũ contingat. dum conatur soluere obiectionem. l. non dubitat. C. de legibus. errare quidem, primò cum constituit hac in re discrimen inter ius Pontificium, & Cæsareum: quod constituendum non est: siquidem & apud forum seculare iurata dotis alienatio valida est, & seruari debet. capitulo licet. de iureiurando. in sexto. Nam & ius ciuile hanc vim iuramento tribuit. Authentica Sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem. præsertim, quòd licet glossa asseueret, finem principalem iuris Canonici tendere ad animarum salutem: finem autem principalem iuris Ciuilis ad humanam fœlicitatem, & Reipublicæ quietem, & tranquilitatem. idemque adnotauerit Calderinus, Abbas, & alij in procœmio Gregoriano: non omnino id certum est. Nam & finem principalem iuris Ciuilis dirigi in animarum salutem contendit Fortunius in tractatu de vltimo fine iur. columna quarta. & sequentibus, ex Aristotele, Cicerone, & aliis: atque item ex eo, quòd humana, ac ciuilis lex sit correctio peccatorum. l. secunda. ff. de legibus. Thomas prima secundæ, quæstione nonagesimasecũda. articulo primo. & quæstione octuagesima quinta. artic. primo. Iustiniano in Authentica. vt non luxurient contra naturam. collatione sexta. Quæ quidem opinio maximè conuenit legibus ciuilibus principum Christianorum: quãdoquidem leges ciuiles principum Gentilium, & eorũ, qui nõdũ cognitionẽ habuere summæ illius fœlicitatis supernaturalis: quę Christi fidẽ colentibus promissa est, tãtũ in hoc tẽdũt, vt quieta ac trãquilla Respubica sit, bonisque moribus instituta: & vt moraliter bona opera præmium cõsequãtur, illud quidẽ, quod naturaliter intelligi, ac cognosci potest. Sic deniq; tẽperãda sunt quæ hac de re pro Fortunio, & aduersus eũ adduci possunt. Pramiũ verò salutis æternæ, & illius fœlicitatis, quæ ex æterna gloria Christianis promissa extat, sola lege naturali cognosci nõ potuit: quod elegãter disputat egregius vir Dominicus à Soto lib. 2. de natura & gratia. cap. 11. & Melchior à Cano eiusdẽ professionis, eruditione & cẽsura celebris in 2. part. Relect. de sacramentis. atque hæc quidem sufficiant de quarta part. cõclusione.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Contractus à lege prohibitus cõceptis prohibitionis verbis in ipsam personam non confirmatur iuramento.*
2 *Alienatio rei dotalis non confirmatur iuramento, vbi mulier prius iurauerat, dotem non alienare, & inibi expenditur gl. in cap. licet. de iureiur. in 6. & per totum §.*
3 *Iuramento promittens non reuocare procuratorem si eum reuocauerit, reuocatio tenet: licet periurus sit.*
4 *Intellectus cap. intellecto. de iureiur. & an Rex possit alienare res ipsius regni?*
5 *Actus spiritualis contrarius iuramento an valeat?*
6 *An possit quis renuntiare clausulæ Decreti irritantis in eius fauorem apposite?*
7 *An agens contrarium prohibitioni legis humanæ peccet mortaliter vel venialiter, an non: & ibi rursus de opinione Bart. quo ad primam huius §. conclusionem.*
8 *Promissio arrharum vltra summam lege præfinitam non confirmatur iuramento.*
9 *Fideiussio prohibita accedere promissioni dotis restituendæ iuramento confirmatur.*

§. SECVNDVS.

ADE MBart. commẽtaria examinaturi quintã ex eo cõclusionẽ adnotamus in hunc quidẽ sensum. Iuramẽtũ nequaquã cõfirmat contractũ prohibitũ à lege, quæ prohibitionẽ in ipsam cõtrahẽtis personã direxit. Hæc colligitur cõclusio ex Bar. in dict. l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. nu. 9. versi. aduerte. vbi Ang. idẽ tenet Bart. in auth. Sacramẽta puberũ. C. si aduersus vẽdi. Calderi. & Anchar. in dict. cap. cũ cõtingat. rursus ipse Ang. in cõsi. 160. Quorũ opinionẽ sequitur

1 † Legistæ cõmuniter secũdũ Imolã in dict. cap. cũ cõtingat. nu. 16. & Rodericus Xuares in l. 1. tit. de las arrhas, lib. Fori. q.

3 Huius opinionis ea est ratio, quòd in hac specie agẽs contra legẽ istam mortaliter peccet: quia legislatori refragatur, cui obedire tenetur. cap. 2. de maiorita. & obedien. atq; ideo cũ iuramẽtũ nõ debeat esse vinculũ iniquitatis, cõstat planè non cõfirmari cõtractũ lege prohibitũ ex iuramẽto iniquè præstito. ad huius sententiæ cõfirmationẽ adducit Bar. gl. in cap. licet mulieres. de iureiur. lib. 6. quæ asseuerat alienationẽ rei dotalis, etiã præstito iuramento factã minimè valere, vbi

2 mulier priùs iurata promiserat, se nõ alienaturã dotẽ, nec aliquam rẽ dotalẽ: nõ alia ratione quàm quòd hoc secũdũ † iuramentũ iniquũ sit, nec possit seruari absq; interitu, & periculo salutis æternę. Eã gl. sequũtur Doct. ibi, præsertim Frãcus, & Imola in dict. cap. cũ cõtingat. n. 81. & inibi Alciat. nu. 43. Chassanæ. in cõsuetudinibus Burgũdiæ, Rubr. 4. §. 16. nu. 5. & Abb. per tex. ibi in cap. intellect. de iureiur. quorũ opinio cõmunis est, sicuti testatur Imo. nu. 81. & Andr. Alcia. in dicto nu. 43. Ioan. Crot. in l. filius familias. §. diui. col. 25. & ibi Ferdi. Loazes. num. 43 1. ff. de legat. 1. eãdem opinionem sequitur Ioan. Lupi in rubr. de donat. §. 45. nu. 6.

Verũ, vt hęc opinio Bart. diligentiùs examinetur, oportet primum expendere rationes, quibus eam Bart. probare conatur: maximè statim erit congruum perpendere gl. in dict. cap. licet. cui plurimũ obstat altera gl. in cap. vlt. de procur. in 6. quæ asserit, promittẽtẽ cũ iuramẽto nõ reuocare procuratorẽ ab eo cõstitutũ, posse nihilominus eũ reuocare ad hũc sensum, vt reuocatio teneat, licet periurus sit qui reuocauerit. Hãc gl. plurimũ cõmẽdãt eam sequuti Abb. Feli. nu. 12. &

3 Deci. nu. 7. † in cap. cũ accessissent. de cõstitu. idẽ Feli. in cap. si diligẽti. de foro cõpe. col. 6. Iaf. in l. si nõ sortẽ. §. fi certũ. ff. de cõdi. indebi. col. 3. Soc. cõsi. 58. li. 3. Dec. in ca. ad nostrã. de cõstitu. vtili. col. vlt. Roch. Curti in tract. de iure patrona. ver. honorificũ. q. 12. quorum opinio dubio procul communis est. Igitur actus cõtra primũ iuramentũ gestus valet, & tenet, ia metsi periurus sit, qui actum illum egerit. idcirco & in casu gl. in dict. c. licet. secunda alienatio rei dotalis valida censeri debet, aduersus vulgò receptam sententiam, his accedit tex. sing. in ca. sicut ex literis. de sponsa. quo apparet, sponsalia quę de futuro dicũtur, etiam iurata dissolui per sponsalia de præsenti. Cuius decisionis nos meminimus in Epitome de sponsalib. par. 1. cap. 5. nu. 9. ergo iuramentum primum non impedit, quin actus contra ipsum postè à factus validus sit. Quamobrem admodum dubia redditur conclusio glo. in d. c. licet. Præsertim quia ea nullo modo probatur in dict. c. intellecto. de iureiuran. quod manifestissimum fiet, si animaduertemus in specie illius ca. non ideo reprobari alienationẽ præstito iuramento factam à Rege, rerum quidem ad ipsam Regiã dignitatem pertinentium, q; ea facta fuerit contra primum iuramentum à Rege præstitum de non alienandis rebus ad Regiam dignitatem pertinentibus. Nam actus cõtrarius iuramento primo, etiã si iuratus non sit, valet, ac tenet, tametsi agẽs periurus sit, & peccet: vt colligitur ex glos. in dict. c. vlt. de procurat. in 6. & ex dict. cap. sicut. de spõsalib. de

4 inde illud est apertissimi iuris †, quod in casu cap. intellecto. alienatio, etiam iurata non valeret, quanuis rex ipse nullum præstitisset iuramentum de non alienandis rebus ad Regiam dignitatem pertinentibus: meminit ergo Romanus Pontifex inibi prioris iuramenti ad periurium notandum in ipso Rege: & ad criminis maiorem culpam, non quòd rationem potissimam cõstituerit propriæ decisionis in priori iuramẽto. Est etenim alienatio facta à Rege rerũ ad Regiam dignitatem pertinentium in maximũ præiudicium Reipublicæ, cuius ipse administrator est, non dominus: atq; ideo etiam iurata alienatio in præiudicium tertij non tenet: ca. cum cõtingat. de iureiur.

Quòd autem Rex non possit alienare bona, & res ipsius Regiæ dignitatis: quia ipsa poti' sunt regni, quàm Regis. no tant latè Abb. & alij in dicto cap. intellecto. Hostiens. & Feli. in cap. dilect. de maior. & obedien. Ioan. Lupi in c. per vestras. 2. notabil. §. 1. nu. 40. Regia l. 1. tit. 17. & l. 4. titu. 15. part. 2. l. 2. & 3. titu. 9. lib. 5. ordinamen. hodie l. 1. 3. & 10. tit. 10. lib. 5. Recopil. quæ omnia intelligẽda sunt, vbi alienatio tenderet in maximum præiudicium Regni: alioqui si in modicum profectò valeret secundum Abba. & cõmunem in dicto ca. intellecto. Bar. in l. prohibere. §. planè. ff. quòd vi, aut clam. Corsetatè in tracta. de excellent. Regis. q. 4. Felin. in cap. ad audientiam. 2. colu. de præsumptio. Matthæ. Afflict. in constitutio. Neapolit. in princ. q. 24. ad quam distinctionem multa referri possunt, quæ hac de re tradit Francis. à Ripa lib. 1. respons. cap. 1. num. 51. Ioan. Igne. in repet. l. donationes, quas diuus. num. 26. C. de donat. inter virum & vxor. Et Aymon Crauetta consi. 241. lib. 2. huc etiam pertinet, quod quidam adnotarunt, nempe posse Regem causa remunerationis rẽ aliquã ad dignitatem Regiam pertinentem donationis titulo in alium transferre, qui de ipsa Republica sit benemeritus: optimus tex. in l. cum plures. §. cũ tutor. ff. de adminis. tuto. Sic etiam obtinet Regia l. 9. titu. 4. par. 5. statuens, quòd si Rex aliquã ciuitatem, vel castrum Regiæ dignitatis iusta ex causa alienauerit, excepta intelliguntur iura exigendi gabellas, publica vectigalia, atque puniendi aliquem sanguinis pœna: nisi & hæc iura expressa fuerint: atq; tunc adhuc suprema iurisdictio, & quod ad Regem appelletur exceptũ intelligitur. Imò si quis superiorem in temporalibus recognoscens habeat villam, aut ciuitatem cum iuribus regalibus, non poterit iura illa regalia alienare: sicuti respõdet Socinus in cõsi. 7. in 3. lib. ciuitas autem, aut villa alienari nõ potest inuitis hominibus ipsius ciuitatis: & si dominus ex causa necessitatis velit eã alienare admittẽdi sunt homines hi ad emptionẽ libertatis, si tãtũdẽ domino dare velint, quãtũ ab alio emptore pollicitũ fuerit: qd tradũt Hosti. & Feli. in dicto c. dilect. de maior. & obedię. & Hip. in l. 1. §. cũ quidã deponere. nu. 10. ff. de q. q alios hui' opinionis auctores allegat. Hęc tãdẽ obiter adduximus, vt ostẽderemus, nõ probari gl. in ca. licet. in dict. ca. in relle. de iureiur. atque ea ex causa dubiã reddi eius conclusionẽ, nisi ex radice amplius eius intellectus exquiratur.

Est igitur concilianda glo. in dicto cap. vltim. cum glosi. in dicto ca. licet: eo quidẽ modo, vt quoties quis promiserit iuramẽto præstito se nõ actũrũ id, qd iure facere nõ poterat, procedat glo. in dicto cap. licet. & ideo actus cõtrarius huic iuramento, etiam si iuratus sit, nõ teneat: quia est cõtrarius iuri, & præterea priori iuramento, q' fuit omninò cõstare iuri cõmuni. At si proponamus iuramentũ prius contenere id, quod erat iuri cõtrariũ, imò quod iuramẽto promissum est, nè fieret, fieri poterat iure permittente: saltem non refra-

Universidad de Deusto Biblioteca

gante:tunc obtinebit gl.in dict.cap.vlt.de procurat.in 6.hāc
distinctionē videntur vtriq; opinioni aptare Franc. in dict.
cap.licet.Imo.in dict.cap.cùm cōtingat.nu.81.& Alcia.n.43.
Ias.in Auth.sacramenta puberū.C.si aduer.vend.nu.60.idem
in l.non solùm.§.vlt.col.7.ff.de noui operis nuntia.Alexā.in
consi.16.lib.3.col.2.Ioan.de Selua in tract.de iureiur.3.parte.
15.Fallēt.Ioan.Crottus in dicta l.filiusfamilias.§.diui.ff.de le-
gat.1.col.25.& ibi Ferdinan.Loazes.nu.431.quorū interpre
tatio cōmunis est:& tamen vlteriùs aperienda. Nam cū lex
ciuilis prohibuerit alienationē fundi dotalis,si mulier iuxta
hanc prohibitionē promiserit,& iurauerit,nō alienaturā do
tem,nec rem aliquā dotalem,addit iuramenti vinculū ipsius
legis prohibitioni,quæ irritā facit alienationem in cōtrariū
factā:idcirco nè secundū iuramentū legi prohibēti,simul &
priori iuramento præiudicet,actus posterior nō valet. Nam
etiā si legis prohibitioni principaliter priuatū fauorē cōcer
nenti cū iuramento renuntiari quis possit,priori tamen iura
mento quod Deo præstitū fuit,nullo pacto nec renuntiare,
nec refragari valet.Huic tamen distinctioni obijcitur adhuc
tex.in cap.sicut.de spōsal.vbi actus cōtrarius priori iuramen
to validus est,& tenet:quāuis iuramentū prius idē cōtineat,
quod ius cōmune,& denique fuerit iuramento promissum,
iurantem ipsum nō acturū,quod iure prohibitū est fieri.Ete
nim post spōsalia iure prohibetur matrimonij cōtractus cū
alia,quā spōsa:licet cōtractus teneat:quod satis manifestum
est.Et tamen si spōsus iurauerit spōsalia, & iuramento pro-
miserit,se nō cōtracturū cū alia matrimoniū,quā cum spon
sa:posteaq; matrimoniū cum alia cōtraxerit,etiam sine iura
mento,tenet hic vltimus cōtractus:qui quidem contrarius
est priori iuramēto,quod fuit cōforme iuri cōmuni eādem
prohibitionē cōtinens.Vnde prædicta interpretatio ad glos
sam,in dict.cap.vlt.de procurat. in 6. nō omnino cōgrua vi-
detur.Et nè quis dicat,id speciale esse in matrimonio, quod
semel cōtractū rescindi nō potest, illud itē adducitur, quod
idem sit in aliis quibuscūq; cōtractibus:in quibus valet qui-
dem quod posteriori loco actū est,eā si sit cōtrariū priori iu-
ramento,quod erat cōforme iuri cōmuni: vt in casu,l.quo-
ties.C.de rei vendi.cuius ipse mentionē feci in Epitome de
sponsa.1.part.cap.5.nu.10.deinde si quis rē istā penitiùs con
sideret nōne cōperiet,iuramentū cōtinens idē quod ius cō-
mune,etiā si Deo præstitū sit, cōtinere itidē fauorē priuatū
iurantis,si lex ipsa,cui cōsonat iuramentū,priuatā vtilitatem
respiciat?profectò id satis arridet,& tamen iuramentū, quā-
uis Deo præstitū semper sit,remitti potest ab eo,cuius fauo-
re fuit iuratum, cuiusque intercessor Deus ipse fuit cōstitu-
tus.Ergo sicut per iuramentū appositū alienationi fundi do
talis remitti potest,& remittitur fauor priuatus ipsius legis,
ita remittitur priuatus iurātis fauor ei per prius iuramentū
adquisitus.Quamobrem quidā existimarunt. gloss. in dicto
capitulo licet tunc procedere, cum iuramentum prius fuit
alicui,cuius intererat,præstitum: alioqui si præstitum sit ip-
simet iuranti mulieri,vel alteri, cuius non intersit res dota-
les non alienari,valebit secunda alienatio cū iuramento,aut
seruandus erit contractus alienationis iuramento secundo
confirmatus:quod visum est Baldo,in l. duobus.§. vltim.ff.
de iureiurand.& in capitulo veniens. in fine, eodem titulo.
Alexander in consilio decimosexto, libro tertio. numero
sexto. Deci.in consilio quingentesimotrigesimosexto, nu-
mero decimotertio. Alciat.in dicto capitulo cùm contin-
gat. numero quadragesimosexto,ea ratione quia per prius
iuramentum nemini sit ius quæsitum.l.si repetendi. C.de cō
dict.ob caus.& l.filiusfamilias.§.diui.ff.de legat. primo.vnde
solet deduci intellect.ad text.in dicto capitulo cùm contin-
gat.dum dixit,iuratam alienationem dotalis rei validam
esse,& seruandam fore,modò alteri,quàm iuranti non præ-
iudicet:potest equidem hoc præiudicium considerari eo ca-
su,quo mulier priùs promiserat præstito iuramento eādem
rem alteri vendere.Imò & si hæc promissio facta fuerit abs-
que iuramento idem erit dicendum. Quia venditio alteri
facta cum iuramento non teneat ea quidem ratione, quòd
contraria sit priori promissioni & alteri præiudicet:quod in
specie tenent Imola numero decimoseptimo,& Alciat.quar
to notabi.in dicto cap.cū contingat.& nu.45.qua in re illud
est animaduertendum:quod per priorem promissionē tan-
tùm fuit acquisitum ius personale:nec ille,cui est facta pro-
missio aliam actionem, quàm personalem habet aduersus
mulierem promittentem:aduersus verò rem ipsam,aut em-
ptorem secundū nullū ius habet reale,nec personale. Quod
argumento fortiori constat in l.quoties. C. de rei vendicat.
quamobrem hæc opinio Imolæ,& Alciati dubia videtur.

Cæterùm quo res ista apertior fiat,est adhuc consideran-
dum,alienationem rei dotalis alioqui prohibitam iure ciui-
li,tunc confirmari per iuramentum authoritate iuris Ponti
ficij:cùm iuramentum eiusmodi sit,quod possit seruari sine
interitu salutis æternæ,tex.hoc ipsum probat in dicto ca. cū
contingat.Iuramentū autem contrarium non tantū priori
iurationi,sed promissioni simplici seruari nullo modo po-
test absque animæ periculo,& peccato mortali.cap. veniēs.
vbi Innocentius & Doctores.de iureiurand.Ergo licèt alio-
qui alienatio facta contra promissionem,aut contra aliam
alienationem teneat:quia iure prohibita non est ipsius rei
alienatio:quanuis qui alienat malè faciat.l.quoties.C.de rei
vendicat.attamen alienatio iure prohibita non potest cōfir
mari iuramento,quoties qui alienat,id iuramentum nō po-
tuit,nec potest seruare absque salutis spiritualis periculo,&
detrimento:sicuti in dict.cap.cùm contingat.probatur. Nō
enim æquū est,iuramentum iniquū hanc vim habere,vt cō
tractum iure prohibitum confirmet.vnde inferuntur duo.
Primùm vera defensio glo.in dicto cap.licet mulieres: nā
cum secundum iuramentum illicitum sit,non poterit con-
firmare alienationem iure prohibitam. Quod in hac specie
adnotauit Ripa in cap.cum M.de constitu.nu.83.
Secundum,eandem gloss.opinionem dubio procul verā
esse,vbi primum iuramētū præstitum fuerit in fauorem ali-
cuius,cuius intererat,non alienari rem dotalem. Atque hoc
probari in dict.ca.cùm contingat.vbi Imol.& Alcia.hoc ip-
sum adnotarunt,ex eo tex.dum excipit præiudicium alteri
quàm iurātis.Sed & idem erit, vbi mulier iuramētū sibimet
præstiterit:quasi timens à viro requirendū fore consensum,
& iuramentum ipsius ad alienationem rei dotalis, cupiens
iuxta iuris ciuilis prohibitionem dotem conseruari,& saluā
manere,iurauerit,se non alienaturam dotē,nec rem aliquā
dotalem.Hoc autem iuramentum Deo tātum præstitū fuit,
nec ei poterit iurans refragari absque absolutione. Siquidē
licet iuramentum præstitum in fauorem alicuius priuati re-
missum esse cēseatur eo ipso,q ipse priuatus illud remiserit:
tamen vbi iuramentū nullius quàm iurantis proprium cō-
modum spectat,Deo principaliter emissum est:nec potest iu
rans absque absolutione eidem refragari, saltem vbi præter
vtilitatem principalem ipsius iurantis,ex ipso iuramento at
tendi,ac deduci possit vtilitas aliqua,etiam minus principa-
lis,quæ sufficiens erit ad hoc,vt iuramētum liberè non pos-
sit à iurante violari.Maximè quia hæc iuramenta de nō alie
nandis rebus dotalibus etiam fieri videntur propter vtilita
tem hæredum ipsius mulieris,parentum,filiorum,& consan
guineorū,qui alioqui non præstito hoc iuramento minimè
forent censendi inter eos,quorum interest. Sic sanè Alexā.
in dict.l.duobus.§.vlt.ff.de iureiurando.dubitat de sententia
Baldi ibidem,& merito.Nam si vera est glo.in dicto cap.licet
mulieres.profectò nō video,qua ratione defendi possit Bal-
di distinctio:tametsi existimem,eam communem esse.
Satis etiam controuertitur,an opinio gl.in dicto cap.licet
mulieres.procedat,quando ille,cui est facta secūda venditio
rei dotalis cum iuramēto,ignorabat tēpore cōtractus,prius
iuramentum à muliere præstitum fuisse:non enim æquum
est,in hac specie opinionem prædictæ glo.admitti ob iustam
ignorantiam emptoris:quod responderunt Imola in l. cum
vir.ff.de vsucapio.fol.penul.Alexand.in dict.consilio 16.lib.
3.column.2.& 3.Bald.in dict.cap.cum contingat. colum. 5.
numero 14.idem Bald.in repetitione l.2. ff. de iureiurando.
columna 41.& consilio 133.libro 1.Iason in l.duobus. in fi-
ne.ff.de iureiurando.idem Iason in l.non solum. §. morte.ff.
de noui operis nuntiatio.quem Ripa allegat in cap.cum M.
de constitution.numer.83.quorū opinio magis recepta est:
sed apud me falsa,si vera est opinio gloss. in dicto capitulo
licet mulieres.parum enim refert scientia, vel ignorantia se
cundi emptoris,si iuramentum appositum alienationi, non
potest eam confirmare:quia seruari non potest absque inte
ritu salutis æternæ:vnde Andreas Alciatus in dicto capit.cū
contingat.nu.48.ab opinione Imolæ discedit,veriorē existi-
mans cōtrariā sententiam,nisi mulier dolosè fecerit primū
iuramētū,vel id tacuerit tēpore alienationis,causa circūue
niendi emptorē:nā in his casibus valet secūda alienatio cū
iuramēto:quod etiam notat Imola in dict.cap.cum contin-
gat.nu.82.ita intelligens quæstionē istā & eius resolutionē.
Sed & in gloss.in dict.capitul.vltim.de procura. in 6. non
videtur habere congruam decisionis rationem eam, quam
illi eius interpretes aptare conantur: scilicet vt procedat:
quia quod quis per iuramentum non facere promisit,pote-
rat optimè agere iure permittente. Etenim id verum est
ante

ante præscriptam promissionem:posteà verò iure non licet
ei absque periurij crimine id agere:imò nec liceret,si simpli-
citer promisisset.vt in cap.veniens.de iureiur.& ibi Innocēt.
& alij:quēadmodum & paulò antè adnotauimus.idcirco il-
lius gl.ratio ea est,quòd simplex promissio,& iuramentū eū
habent intellectū:quem ex iuris sanctionibus actus ipse pa-
titur:vt tandē iuramentū qua ex parte id fieri possit. habeat
interpretationē secūdū naturā actus cui apponitur,quod la
tiùs alibi probatū fuit.Sic sanè qui iurat nō reuocare procu-
ratorem,periurus erit,si eum reuocauerit, & tamen reuoca-
tio tenet:quia hæc est huius actus cōditio,& natura,vt libera
sit procuratoris ad negotia,vel lites reuocatio:cū nemo pos
sit me inuito nomine meo quicquā agere.Nusquā enim pro
curatoris cōstitutio perfecta,& irreuocabilis est,si propriam
eius naturā cōsideremus.Itē si promisero cum iuramēto do
mum Titio vendere,nō alteri:& demum alteri eā domū vē-
didero, eique tradidero:profectò malè feci, ac periurii reus
sum,& tamen nihilominus secunda vēditio valet: quia hæc
est natura huius actus promissi,vt ante traditionē nullā per-
fectionem habeat,quæ irreuocabilis sit,saltē in hoc sensu vt
cōtrarius actus teneat,si is perfectè fiat.l.quoties.C.de rei vē
dicat.eadē est ratio in casu cap.sicut ex literis.de spōsalibus.
Nam si quis etiā iuratus promiserit Sēproniā in vxorem du-
cturum,& demum accipiat in vxorem Mariā,periurus est,&
nihilominus matrimoniū cum Maria spōsalia prima omni
no dissoluit.Eodem modo qui testamentū fecit, & iurauit
illud non reuocare:ac tandē secundum testamentum cōdi-
derit,per quod prius reuocatur:certè periurus erit, & tamē
secundum testamentum præfertur primo:qua de re latius di
sputaui in Rubr.de testamēt.2.part. Idcirco hac in cōtrouer
sia oportet distinguere vtriusque gl.cōclusiones, & vnicui-
que verā,atq; congruā rationem aptare, quo facilius quæ-
stio dissoluatur:& intelligātur multa,quæ ad hoc tradit Ias.
in l.si quis promiserit.§.ea leg.numero vigesimotertio.ff.de
verbor.obligat.
Prædicta verò conclusio gl.in dict.cap.vlt. de procurat.in
6.quæ voluit,actum cōtrarium iuramento validū esse, licet
agens periurus sit,procedit vbi iudex adiri non debet ad illū
actum:alioqui si actus ille requirat iudicis authoritatē, aut
quòd ipse sit præsens:tunc iudex ipse non debet admittere,
nec probare actum cōtrarium iuramento:imò illum omni-
no reprobare tenetur,& potest.quod Paul.Castrensis respō-
dit in cōsi.361.nu.9.& consi.339.nu.11.lib.1.inferēs ex hoc,
ad patroni quandam præsentationem.Etenim patronus qui
dam iurauerat non reuocare præsentationem cuiusdā cleri
ci ad beneficium ecclesiasticum per eum factā. Nā licet alio-
qui posset variare,in hac tamen specie variatio nō est admit
tenda:quippe quæ apud iudicem, & superiorem fieri debet:
camque ipse reprobauit ex eo,quòd cōtraria sit iuramento.
Idem notant Rochus Curtius in tracta.iuris patronat.verb.
honorificum.q.12.& Cæsar Lābertinus de iure patronat. 2.
lib.parte 1.q.4.princip.art.13.& 2.parte eiusdē libri.q.7.prin
cip.art.16.Idē quod Paul.scripsit,sensit Bar.in l.si quis.in prin
cipio.ff.de legat.3.col.vlt.licet Alex.Imo.in dict.cōsi. 16.lib.
3.contrarium senserit:cuius opinio obtinebit,si iudex, corā
quo secunda præsentatio fit,eam præsentationem expresè,
vel tacitè receperit,& probauerit:alioqui opinio Pauli æquis
sima est,& iure verior.
Secundò potest intelligi opinio gloss.in dicto capitulo vl
tim.in actu temporali.Nam actus spiritualis factus contra iu
5 ramentū non tenet:imò nullus est† secundū Innocen.in ca-
pitulo dilecto.de præben.per tex.ibi quo in loco Hostien.idē
tenet,& Antoni. in capitulo cum M. columna secunda de
constitut.pro qua sententia adducitur text.in dicto capitulo
dilecto.versicul.nisi fortè. vbi constat, canonicos ecclesiæ
Cathedralis non posse,etiam communi consensu augere nu
merum Canonicorum statuto præfinitum: nisi id statutum
fuerit iuramento confirmatum. Hoc etenim casu minimè
possunt agere contra iuramentum:nec valet actus iuramen
to contrarius,& si iure ordinario mutatio numeri subsit vo
luntati,& cōsensui canonicorum ad hoc,vt cum possint au-
gere:præsertim hoc probatur in dict.versi. nisi fortè.qui pa-
ria facit statutū de certo numero iuratum,& habēs clausulā
decreti irritātis:& tamē absq; vlla controuersia,actus factus
cōtra clausulā Decreti irritātis:etiā alioqui subiectus liberæ
agētis voluntati nō tenet:igitur nec tenebit actus cōtrarius
iuramento.Et quia Panorm.in dict.cap.dilecto.tenet contra
Innocētium,dicens eius opinionem cōmuni omnium sen-
tentia reprobari.& quia textus in capitulo sicut ex literis.de
sponsalibus.tractat de actu spirituali: quidam conantur in-

telligere opinionem Innocentij in actu spirituali: qui tantū
clericis,non autem laicis conueniat. Qualis est actus cuius
mentio fit in dict.cap.dilecto.& huic similes. Sic etenim In
nocentium interpretantur Antonius in dicto cap.cū M.col.
2.Rota in antiquis.104.Alexan.in dict.consi.16.lib.3.col.2.
Imol.in dict.cap.dilecto.col.7.idem in dict.cap.cùm contin
gat.de iureiuran.nu.81.quorum distinctio ea ex parte, quæ
Innocentij assertioni conuenit,authoritatem habet à prædi
cto cap.dilecto.versic.nisi fortè.Idem notat Dec.in cap.cum
accessissent.de const.nu.7.Nihilominus Panormita.in dicto
cap.dilecto.etiam quo ad actum spiritualem clericis tātum
conuenientem testatur opinionem Innocent.communiter
esse reprobatam:idem asseuerat Andr.Alciat.in dict. cap.cū
contingat.nu.180.vterq; quidem hanc cōmunem aduersus
Innocen.sequutus.Eandem sequitur Ioan.de Selua in tract.
de beneficio.3.par.q.27.dicens ex ea,quòd si quis iurauerit,
beneficium ecclesiasticum,cuius libera collatio ad eum per
tinet digniori se daturū,& postmodum id contulerit alicui
digniori prætermisso,periurus erit:collatio tamen valet:hu
ius sententiæ nos meminimus in relectione Regu.peccatū.
de regul.iuris.in 6.secunda parte.§.6.nu.4.ad tex. autē in di-
cto cap.dilecto.respondetur,eam esse allegationem litigan-
tium non Romani Pontificis responsionē:quod mihi non
placet.Est etenim ea pars illius cap.quæ opinionē Innocen.
probat,præcipua ratio responsionis Romani Pontificis:atq;
ideo non potest congruè tolli obiectio illius capit. quæ pro
Innocentio aduersus communem fit.
Ego verò non omnino sequar in huius quæstionis resolu
tione Innocentij opinionem.vt ea vniuersalis sit,ac sensum
habeat vniuersalem siquidem iuxta communem sententiā
opinor,actum contrarium iuramento,etiā in spiritualibus,
quæ laicis non conueniunt,validam esse,tametsi agens per-
iurus sit:quoties per iuramentum non est sublata libera dis-
ponendi potestas quo ad actus vim,& perfectionem: quod
in dubio præsumendum est,aut quoties natura actus dictat,
adhuc manere potestatem apud iurantem etiam si cum peri
culo periurij.Sed existimo distinguendum fore,an ex natu
ra actus,& eius qualitate appareat,vel præsumi possit, non
fuisse per iuratā promissionem sublātam potestatem iurāti
agendi actum contrarium iuramento:licet periculum periu
rij,si egerit,ei immineat.An ex contrario possit colligi ex in
spectis circunstantijs,& negotiorum qualitatibus,penes iu-
rantem nullam agendi cōtrariū mansisse potestatem,atque
ab eo abdicatam fuisse:vt tandem priori casu procedat com
munis sententia,ex qua actus contrarius iuramēto,valet,ac
tenet,etiam in spiritualibus:tametsi agēs periurus sit. At in
posteriori specie vera est opinio Innocentij: imò in vniuer-
sum hoc in sensu procedit,idcirco tunc actus contrarius iu
ramento nullus omnino erit. Quod probatur expressim in
dicto cap.dilecto.de præben.versi.nisi fortè. Ad cuius inter-
pretationē oportet animaduertere,statutum canonicorum
de certo numero præbendarum iuramento confirmatū eā
vim habere vt Canonici vnanimi etiā consensu minimè va
leant contra iuramentū ire,nec aliquem admittere in cano
nicū vltra numerū:atque ideo si admiserint periuri sunt &
est receptio nulla.tex.est ita cōmuniter intellectus in dict.c.
dilecto.qui probat,idem esse si certus sit numerus canonico
rum statutus.Et confirmatus à Romano Pōtifice cum clau
sula decreti irritum decernētis quicquid actum fuerit in cō
trarium.Vtriusque quidem considerationis,& conclusionis
ea est ratio:quòd statuentes per statutū simul & iuramentū
sibi ipsis abdicauerint potestatem agendi contrarium: eorū
que modo eādem potestatem Romanus Pontifex apposita
clausula prædicta decreti censetur ab eis tollere,statutūque
ipsum in vtilitatē ecclesiæ, non ipsorummet Canonicorum
cedere significās:quorū prius Andre. Alciat. obseruauit in
dict.ca.cū cōtingat.nu.181.posterius autē Dec.adnotauit in
dicto ca.cū accessissent.nu.3.Ex quibus deducitur,etiā in spi
ritualibus actum cōtrarium iuramento,etsi agens periurus
sit,validum fore secundū cōmunem,licet is clericis tātum,
non laicis conueniat:nisi materia subiecta,aut ipsius nego-
tij qualitas dictet,per iuramentum ipsum iurantem potesta
tem agendi contrariam sibi ipsi abdicasse.
Infertur item ex hoc,quod licet alioqui statuētes possint
renuntiare,& agere contra statutum in eorū fauorem cōdi-
tum,etiam confirmatum per Romanū Pontificem: textus
optimus vbi Abb.& Doct.in cap.cum accessissent.de const.
l.omnium.C.de testamen. Attamen si confirmatio habeat
clausulam huius decreti decernentis irritum quicquid in
cōtrarium actum sit:non poterunt statuentes ab statuto re-

Universidad de Deusto Biblioteca

6 cedere,quanuis id in eorum tantùm fauorem tendat:†quòd probat tex.elegās in dict.ca.dilecto.versic.nisi fortè.& ibi gl. verb.clausula:quē inibi multū ad hoc extollunt Abb.Ant.& Imola,Felin.in dict.cap.cùm accessissent.colū.4.idem in cap. vlt.§.is autē.de offic.delegat.Corset.in singul. verbo, clausula.Quorum opinio cōmunis est,& in hoctēdit, vt sciamus, neminem posse renuntiare his,quæ in eius fauorem statuta sunt,si statutū,aut lex habeat clausulā decreti irritū decernētis quicquid in contrariū actum fuerit.Huic verò sententiæ primum obijcitur tex.celebris.in l.filio preterito.ff.de iniust. rup.vbi consensus filij preteriti testamentū patris cōprobat, & impedit ne omnino extinguatur ex iure ciuili in eius fauorem statuto,& habente clausulam istā & decretum cuius modò meminimus.Item oberit tex.in cap.vlt.§.1.de offic.de lega.vbi cōstat,posse quē renuntiare formæ inductæ in eius proprium fauorem: & tamen quicquid est inductū pro forma,decretum hoc omnino habet.iuxta not.in cap.cùm dilecta.de rescript.atq; ita Abb.Imol.& docto.in dicto §.1.ex eo adnotarunt,posse formæ renuntiari,si data sit in priuatā vtilitatem.& licet gl.in cap.quanuis.de præbend.in 6.verbo.in pensione.voluerit,nō posse quenquā renuntiare formæ mādari, etiā si ea data sit propter eius fauorē ex authoritate illius text.& ad hoc eā dixerit notabil.Aret.in l. nemo potest. col.4.ff.de legatis 1.profectò parū obstat illa gl. quippe quæ falsa sit,dum existimat formā,cuius ibi mentio fit,dari in priuatam vtilitatē:cùm verè data sit ac concernat fauorem ordinariorum,& ecclesiarū.Literæ etenim ad beneficia restringendæ sunt ob præiudicium Episcoporum & Ecclesiarum.

Tertiò cōmuni opinioni refragatur ratio,quæ dictat præceptum factū alicui in eius tantum vtilitatem cōsilium esse proprius quàm preceptū.l.cum pater.§.mando.ff.de legat.2. l.2.§.vlt.ff.mandati.Paul.Castr.hoc notat in l. legis virtus. ff. de legibus.Quibus tādē rationibus hæc pars verior apparet, vt statuto,vel his,quę sint in fauorē alicuius statuta:possit is renuntiare,etiam si habeant clausulā decreti,vt aiunt,irritātis.Cui sententiæ suffragatur tex.in cap.statutū.§.in nullo.& §.vlt.de rescript.in sexto.vbi,licet ea cōstitutio decreti huius clausulam habeat,attamē consensu illorū,quorum fauorem respicit,permittitur eius derogatio , aut illius formæ remissio.Sic denique hanc opinionē,quòd quis possit renuntiare clausulæ decreti irritantis in eius fauorē appositæ, tenuerūt Aretinus in dicta l.nemo potest.col.4.Felin.in cap.cum dilecta.nu.7.de rescript.Deci.in cap.cū accessissent.nu.3.de cōst. idem in cap.olim.de exceptionib.idē in l.posthumo.nu.9. & ibi Curt.Iunior.nu.46.C.de bono.poss.cōtra tab.Ludou. Gomeci.in cap.1.de rescript.in 6.nu.59.Quibus accedit gl.in dicto cap.statutum.§.1.verb.committatur.ea in parte,qua sensit,secus esse,si in fauorem partium illud esset statutum:possent enim ei fauori renuntiare,tametsi ea cōstitutio clausulam istam decreti irritantis habeat.Vnde Petrus Anchar.in dict.cap statutum.in fine eandem opinionem,quam hic cōtra communem probamus,expressim tenet.Et itidem Andr. Tiraq.in l.si vnquam.verb.reuertatur.C.de reuoc.donat.nu. 282.optima gl.quam sequuntur Abb.& Felin.ibi in cap. cū olim.de off.delega.verb.protinus.quę probat,posse iudicem ex tacito consensu partium mandati formam excedere. Nō obest text. in dict.cap.dilecto.de præben.Nam eo ipso,quòd Papa confirmat statutum de certo numero canonicorum& præbendarum:atque addit clausulam istam decreti irritātis. Videtur facilitati canonicorum, qua vti solent in augendo numero occurrere,& ecclesiæ vtilitati cōsulere:atque ideo in ecclesiæ vtilitatem clausulam præscriptam addidisse,vt explicant Abb.in dict.cap.dilecto.& Deci.in dict.cap. cùm accessissent.nu.3.de constit.

Hæc equidem dicta sint de secunda ratione Barto. in dict. l.si quis pro eo. dum allegat notata per gloss. in dicto cap.licet mulieres.de iureiurand.in 6. Id enim procedit his rationibus,quæ modo traditæ fuerunt:& ideo nihil conducit ad opinionem Bart.

Prima igitur Bartoli ratio semper fecit dubiam quæstionem istam:siquidem eius causa Andreas Alciat. in dicto capitulo cùm contingat. numero nonagesimoquarto, sex retulit responsiones,quibus vtuntur qui Bart.opinionē conantur improbare.Ipse tamen breuius hac de re agere conabor.Primum etenim,ni fallor,existimo in præsenti cōtrouersia parum conducere, quòd lex prohibens contractum fieri,dirigat prohibitionem in rem,aut in personam. Causa enim prohibitionis potiùs,quā verba,consideranda est.Quis enim obsecro poterit vnquam dubitare, minimè confirmari iuramento contractum à lege ob publicam vtilitatem principaliter prohibitum,etiam si prohibitionis verba in rē non in personam contrahentis dirigantur?certè nemo, qui sano sit præditus intellectu.Cum hic tractemus de publica vtilitate,cui priuatorum iuramenta,nec obstant,nec obesse possunt.Sic sanè quoties lex contractum prohibens principaliter priuatam vtilitatem respicit,etiam si minus principaliter publicum commodum respexit, profectò nihil huius qualitatis mutat,si concipiat prohibitionem directam in rē, vel in personam contrahentis.Siquidem principalis ratio, quæ legislatorem mouit quo ad vtilitatem à lege inductam nequaquam mutatur ex verborum conceptione per Barto. tradita.Et planè fateor,me nullo pacto posse percipere quid discriminis quo ad effectum iuramenti inducat forma verborum,qua Barto.distinctionē inducit.tametsi fortassis alia in specie hęc verborum distinctio possit effectum aliquem afferre,quemadmodum idem Bart.docet in l.cum lex. ff. de fideiussori.vbi Paul.Castrens.& Fortu.in l.veluti.ff.de iust. & iure.4.colum.Secundò illud est considerandum, iuramentū tūc cōfirmare contractum iure prohibitum:cum id seruari possit absq; periculo salutis æternæ.tex.est singul. in dict.ca. cum contingat.Nec enim par est,ius canonicum, nec ciuile hanc vim tribuisse iuramēto illicito,aut quod seruari absq; peccato minimè posset.Maximè enim esset inconueniens, hanc virtutem & hunc effectum concedi, vt iuramentum seruetur,ei iuramento,quo secundū Canonicas sanctiones seruādū non est.Hoc ipsum obiter superius admonuimus, & id Bart.rectè admonet in dict.l.si quis pro eo.nu.9.in quo quidem minimè reprobatur.Tertiò hinc constat, non tātū contractum lege prohibitum non confirmari iuramento, quoties qui contrahit,& legi aduersatur mortaliter peccat, quod Bar.scripsit hāc cōsiderationem magnifaciēs:sed etiā vbi qui contrahit venialiter peccaret:nō enim potest actus venialem habens culpam iuramento comprobari.& ex eo vires adsumere:cum iuramētum inducens venialem culpā, & habens pro materia actum venialis culpæ minimè sit seruandum,nec seruari possit absq; periculo animæ,sicuti tradidimus in hac relectione,dum examinauimus, iustitiam comitem esse iuramenti.

Quartò illud apud me nullam habet dubitationē, scilicet, in specie cap.cum contingat.& sic in alienatione fundi dotalis,mulierem alienātē nec mortaliter nec venialiter peccare: nam si venialiter peccaret,minimè hic actus venialē culpā habens confirmaretur iuramento,nec quidem valeret:non ratione ipsius simplicis alienationis:quia ea per legem prohibentem efficitur nulla,nec ratione iuramenti:quia id nō est seruandum præmissa saltem culpa veniali in eius obseruatione.

Quintò aduertendum est:idem respondendū fore, si lex de fundo dotali verba conciperet directa in mulieris perso-
7 nam:eadem etenim ratione confirmaretur † alienatio per iuramentum,& maximè peccaret alienans etiam venialiter: cuius rei ea est ratio.Nā licet ex verbis præceptiuis ipsius legis soleat præsumi legislatorē voluisse obligare transgressores ad peccatum quandoque mortale, quandoque veniale: quemadmodum eleganter explicat Alfonsus à Castro li.1. de pote.legis pœnal.c.4.& 5.Attamē priùs(ni fallor)attendenda est materia legis,quæ si principaliter pertineat ad publicū cōmodū,trāsgressor ei9 peccabit mortaliter , vel venialiter, attēta ac perpēsa qualitate,vel quātitate vtilitatis,aut dāni publici,sicuti colligitur ex Clemē.exiui.vers.itē quia preter. de verborū signific.Decio post alios in ca.Nā & cōcupiscentiā.de const.vlt.col.Tho.1.2.q.96.art.4.& ibi Caieta. Anto. & Abb.in cap.2.de maiori.& obed. præsertim ex Adriano quodlib.6.art.2.& Ioan.Driedonio in lib.1. de liber.chr.pagin.166.Qui latè improbat opinionē Gersonis scribētis ratione trāsgressionis legis humanæ nō posse cōmitti peccatū mortale:quā etiā sententiā probat post alios Alfonsus à Castro in dict.l.1.ca.4. & tamē quoties lex humana principaliter priuatā vtilitatē respexit,atque ea ex causa nullū esse cēset actū ꝓhibitioni cōtrariū:nihilominus cōsiderans minus principaliter publicū cōmodū,priuatus is,qui legē in ei9 vtilitatē principaliter statutā violauerit,nullū cōtrahit peccatū:quod ꝓbatur in dicto c.cū cōtingat.ac satis erit tūc legi actū ab ea nullū cēseri ob illā minus principalē Reipublicæ vtilitatē:siue lex vtatur verbis directis in rē ipsam,vel in cōtrahētis personam.Quāobrē aliquot ex his inferenda sunt.

Primum,falsam esse Bar.opinionem in di.l. si quis pro eo. de qua modo disputamus:imo respōdēdū fore in hac cōtrouersia iuramentum cōtractū confirmare, etiā prohibitū lege humana dirigēte verba prohibitionis in ipsam personam modo lex fuerit statuta principaliter in vtilitatem priuatam,quam opinionem aduersus Bar.veriorem esse, existimant Ant.Abb.nu.6.& Imol.nu.36.d.c.cùm contingat.Anchar.in c.j.de constit.in repet.fol.22.col.1.Fel.in c.2.de maiorit.& obed.Dec.in d.c. Nam concupiscentiam. de consti.1.lectio.Paul.Cast.in d.l. si quis pro eo.idem in Auth. Sacramēta puberum.C.si aduers.vendit. quam sententiam etiam sequuntur dicentes communem esse Corn.in d.auth. Sacramenta puberum.nu.23.& 25.& ibi Ias.nu.51.Alex. in consil. 27.li.j. fatetur eam communem Alc.in d.c.cùm contingat. nu 94.dubius quidem de eius veritate:& tandem eam sequitur propositis quibusdam interpetationibus,quę sunt apud ipsum legendæ.

Secundum,ex his infertur,Anto.Butri.Pau.Cast.Abb. & alios huius opinionis authores optimè respondisse rationi Bar.dum existimant in hoc casu , contrahentē minimè peccare:ea quidem ratione , quòd lex humana etiam præcepti verba in personam dirigens , respiciens tamen ipsius priuati vtilitatem principaliter,non obligat in vim præcepti ipsum transgressorem,cuius vtilitatem lex inducit.arg.l.cùm pater. § 2.ff.de lega.2.

Tertiò patet,minimè posse defendi,quod Imo.in d.c.cùm contingat.nu.36.scripsit existimans, legem humanam ciuilem etiam præceptiuam nusquam obligare transgressorem ad peccati culpam saltē mortalem, cum hęc obligatio propria sit legis naturalis,vel diuinæ,aut Pontificiæ, non ciuilis. Quæ qdē opinio Gersonis fuit:à quo, vt modò adnotaui,cæteri Theologi,&canonistę cōmuni omniū cōsēsu discessere.

Quartò constat,Panor.non rectè Bart.rationi respondisse:cum dixit,iuramentum contractum confirmare in præsenti quæstione, etiam si contrahens mortaliter contrahendo peccauerit:contrahendo,inquam.id est, aduersus prohibitionem legis alienando rem dotalem. Nam etiam si verum sit plerunq; contractus humanos validos fore,etiam in vtilitatem eorum,qui contrahēdo peccauerint:quod modò nō vacat examinare:attamen id verum est,quoties cōtractus ipsi ex propria vi & natura vim,ac valorem habent: ac vbi cōtractus minimè valet ex propria vi,imò prohibitus,&nullus est,nisi ex iuramento vim,& confirmationem accipiat: tunc non aliter confirmatur iuramēto,quàm si iuramentū ipsum pro materia habuerit,& pro subiecto actum immunem à culpa mortali,vel veniali. Nam vt iam in hac disputatione nō semel admonuimus hic effectus confirmandi contractū nō conuenit iuramento,quod seruandū non est,nec seruari debet,aut potest absque periculo salutis spiritualis.Quale quidem esset iuramentum istud, si præmitteremus alienantem peccasse mortaliter alienando rem ipsam lege alienari prohibitam:atque ità paucis verbis,ac breuius quidē And.Alc. in d.c.cum contingat.nu 96.Abb.opinionem reprobat.

Quintò libet ex hac controuersia inquirere intellectū Taurinæ constitutionis,quæ quinquagesima est:hodie l.2.ti.2.li.5.ord.& de arrhis tractat, prohibēs post veteres huius regni leges,maritum vxori arrhas constituere excedentes decimā partē bonorū mariti,addit, huic legi maritum minimè posse renunciare,puniens grauissimis pœnis tabellionem , qui hanc renunciationem cōtractui arrharum adscripserit. Est etenim hac de re lex Fori 1.tit.de las arrhas.lib.3.& dubitat̄, an si fuerit arrharū promissio,& cōstitutio iuramēto præstito facta:valeat vltra decimā bonorū partē, & teneat renuntiatio.& Io.Lup.in rub.de donat.inter vir.&vxor. §.24.in ea est sententia,vt opinetur,hāc arrharū promissionē, etiā vltra quātitatē lege Regia præfinitā iuramēto confirmari, ac validam esse.Nā Regia lex,quæ prohibuit hunc cōtractū principaliter prohibitionē cōstituit in fauorē mariti:tametsi minus principaliter publicum fauorem respexerit, vt constat: ergo cū iuramēto potuit optimè fieri hic prohibitus cōtractus,iuxta Bar.cōclusionē cōmuniter omniū cōsensu probata in d.l.si quis pro eo.nu.8.Et præterea donatio inter vir. &
8 vxor.cōstante matrimonio prohibita iuramēto† cōfirmat: quēadmodū ex cōmuni resolutione nos tradidim9 in rub. de testam.2.par.nu.10.Ergo & constitutio arrharū quacunque in quantitate,licet prohibita sit vltra decimam bonorum partem , iuramento confirmabitur , cum nulla sit maior ratio prohibitionis arrharum , quàm donationis inter coniuges. Sed contraria sententia , quòd constitutio arrharum vltra decimam partem minimè confirmetur iuramento,tenent Vincent. Episcopus , Montaluus , & Rodericus Xuares in dicta l.1.titul.de las arrhas. quæstione 3. præcipuam rationem adsumentes à decisione Bartoli in dicta

l.si quis pro eo.cuius veritatem paulò antè examinauimus: quia Regia lex verba prohibitionis dirigit in ipsum maritū: vnde iuxta sententiam Bartoli non potest contractus iuramento confirmari.Hęc verò ratio cessat ex eo,quòd opinio Bartoli non potest iure procedere: sicuti paulò antè tractauimus:& tamen nihilominus ego cēseo hanc interpretationem Vincētij,& aliorum ad legē Regiam veriorem esse duabus rationib.quarū prior adsumitur ab ea conclusione,quā probauimus superius in §.præcedenti.nu.7.versic.Cæterùm. dum diximus,minimè confirmari iuramento cōtractū prohibitum iure ciuili principaliter ob vtilitatē priuatam, quoties ipsa lex non tantùm prohibet cōtractum sed etiam prohibet eidem apponi iuramentum, ac tādem eundē cōtractū adhuc apposito iuramento improbat,& decernit nullū esse. Sic sanè Regia l.1.titu.de las arrhas,lib.3.Foro juzgo.expressim statuit,promissionem aut constitutionē arrharum vltra quantitatem Regia lege prefinitā,etiā apposito iuramento prohiberi:idem de renūtiatione non iurata,sed simplici, sancitum extat dicta Regia & Taurina l.50.Idcirco nec iuramētum cōtractū istū confirmat.Posterior ratio procedit ab eisdē constitutionib.Regiis,quæ prohibentes dationem arrharū vltra præfinitam quantitatem,contractum hunc nullum esse decernunt in fauorem non ipsius promittentis arrhas, sed eius consanguineorū,quib.Regia lex defert ius repetēdi arrhas istas quæ fuerint promissæ,aut datæ vltra quātitatem lege definitā.Qua ratione locus est vltimæ parti respōsionis Romani Pōtificis in di.c. cū cōtingat.dū ab hoc iuramento cōtractū prohibitū cōfirmāte,excepit cuiuscunq; alterius à iurante prę iudicium. Vnde apparet,hanc vltimam opinionem veriorem esse.

Sextò ex præmissa resolutione deducitur veritas illius opi
9 nionis,†quā in d.l.si quis pro eo.nu.9.Bart. explicat dicens, non posse confirmari iuramento contractū fideiussionis dotis receptioni accedentis:ea quidem ratione,quòd lex prohibens dationem fideiussoris pro dote restituenda, verba direxerit in ipsam personam,non in rem:atque ideo hic cōtractus iuramento minimè cōfirmabitur Eandem opinionem sequuntur Anto.& And.Alc.in di.c.cū cōtingat. de iureiur. nu.218.qui aliam itē rationē addidere,cēsentes,esse dationē istā fideiussoris contrariam bonis morib.propter perfidiam, quę inter coniuges oriri posset:contingeret etenim odium viri in vxorem ex eo,quòd ipsa,vel eius parētes minimè existimauerint eum idoneum esse,eiusque fidei,vt ei posset tutè dos committi & credi.Eandem opinionē præsensit Bald. in repetitio.l.secundæ.ff.de iureiur.colum.48.versi.sed contra.Cæterùm quò res ista penitiùs intelligatur,ipse opinor, prohibitionē istā:nè dentur fideiussores à viro pro dote restituēda,processisse quidem à quadam honestate cōgrua,& æquitate quæ dictat ab eo,cui vxor committitur, cuiusque potestati traditur absque vlla alia cautione,quàm quæ à natura inest,nō esse fideiussoriā cautionē dotis,& rerū dotaliū exigēdā.cū hæc sint multò minoris estimationis,quā ipsius vxoris persona.Item ne forsan contēpta viri fides causa sit, vel saltē occasionem præbeat alicuius odij inter maritū , & vxorē.Quę sanè rationes non adeò vrgent,quin à Republica cōtrariū statui posset, ac fortassis ita fieri oporteret,pręsertim eo tēpore,quo facillimè vxores ob maritorū culpā dotib.iniquissimè spoliantur.Etenim prior ratio cōgrua licet sit,non tamen est necessaria.Siquidem vxoris persona apud virum tuta est ob coniugalem dilectionem, & ob timorem punitionis imminētis viro à Republica,si malè vxorē tractauerit.Deinde secundæ rationi satis fit,dū quilibet rectò præditus iudicio existimauerit,neminem vlla esse dignū culpa, si propriū patrimoniū absq; tutiori cautela nolit alteri tradere.Atq; ideo arbitror,nō esse bonis morib.cōtrariū,ꝙ à viro dētur fideiussores pro dote restituēda,& cōseruāda.Idcirco licet ęqua sit prohibitio,honestati & dilectioni cōiugali couueniēs:non tñ ita est in Republica necessaria,vt nō possit lex cōtrariū statui:& deinde sit bonis morib.cōtraria datio fideiussorū ꝓ dote restituēda.Sic deniq; cessat ratio Anton. de Butrio,& Alc.ratio autē Bar.vera nō est:nec cōuenit huic quæstioni:qa lex nō direxit ꝓhibitionis verba ī fideiussores: sed in ipsum virū:vñ ꝙ datio fideiussorū ꝓ dote seu ipsa fideiussio iuramēto pstito cōfirmetur,notāt Abb.in fine,& Imola in decimo & vltimo mēbro in di.cap.cum contingat versicul.circa secundum aduerte.Angelus, & Paulus in dicta l. si quis pro eo.Salycetus,Fulgosius,& Corneus in Authent. Sacramenta puberum.quæstione decimaseptima. versiculo tertio.Baldus in l.iuris gentium.§.si paciscar.ff.de pactis.Baldus Nouel. in tracta.de dote.sexta parte. priuileg.21.limi-

tatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatione 12. Io. Campec. de dote. in 3. par. q. 174. quorum opinionem dicens communem esse sequitur Io. Lup. in repetit. cap. per vestras. de donatio. inter vir. & vxo. quinto notabil. nu. 10. quo in loco tractat latè intellectum l. j. C. ne fideiusso. doti. dentur. post Bald. vulgò Nouellum in d. priuileg. 21.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Contractus à lege in odium creditoris prohibitus minimè confirmatur iuramento, licet ipsum iuramentum seruandum sit.*

2 *Latè examinatur intellectus cap. debitores. de iureiurand.*

3 *Intellect. capi. significante, de pignoribus, & inibi de pacto legis commissoriæ in pignoribus.*

4 *Filiusfamilias, qui iuramento præstito mutuum contraxit, an possit opponere exceptionem Senatusconsulti Macedoniani?*

5 *Fœmina an possit esse fideiussor iuramento præstito, non obstante beneficio Senatusconsulti Velleiani?*

6 *Contractus prohibitus fauore debitoris, concepta tamen prohibitione in personam creditoris, an confirmetur iuramento?*

7 *Prohibitus exigere, an censeatur prohibitus accipere ab sponte soluente.*

8 *Contractus prohibitus alioqui cum prodigo, an eiusdem prodigi iuramento confirmetur.*

§. TERTIVS.

SEXTA principalis conclusio ex Bald. in d. l. si quis pro eo. n. 10. in hunc modum colligitur: Cõtractus à lege in odium creditoris, aut eius, cuius vtilitatis causa fit, prohibitus, minimè iuramen-
1 to confirmatur†: licet iuramentum ipsum seruandũ sit, probatur hæc conclusio in c. debitores. de iureiur. c. j. eod. tit. c. significãte. de pignorib. Nam si quis vsuras soluere creditori promiserit, in cuius odiũ ratione naturali vsuræ prohibẽtur, & denique iurauerit, soluere tenetur, licet ex iuramento cõtractus minimè fuerit confirmatus. Hanc cõclusionem Bar. sequuntur Doct. communiter: vt testatur Philip. Corneus in d. Auth. Sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. nu. 31. de eius tamen intellectu quo ad eius sensum agendum est, ne perperam intellecta præter iuris, & authoris intẽtionem extensiones accipiat. Solet etenim Bar. in hoc sensu intelligi, vt velit iuramentum non confirmare contractum lege prohibitum: quoties ea prohibitio fuerit in odium creditoris: quia illicitè, & iniquè ex eo contractu acciperet. hoc ipsum probãt tex. in d. c. debitores. & c. significãte. notãt, & sic interpretari videntur Bar. verba Pau. Cast. & Ang. in d. l. si quis pro eo. Anto. & Imol. in d. c. cùm contingat. 4. casu principali: & Corneus in d. auth. Sacramenta puberum. nu. 31. imò fortassis, vbicunque iuramentum ex parte eius, cui præstitum fuerit illicitum est, iniquè quidem extortum, vel ratione materiæ subiectæ iniquitatem præmittens, profecto opinor alienum esse à mente Canonis, quod velit hoc iuramento contractum confirmari: tametsi ipsum ob religionem sacramẽti à iurante seruandum sit. Quod rationem habet ab eodem c. cum contingat. Vbi hanc vim confirmandi contractum iure prohibitum noluit Romanus Pontifex tribuere iuramento vi, metu, vel dolo extorto: idq; maximã æquitatẽ habet.

Effectus autem, qui ex hac conclusione sequitur optimè explicatur à Bartol. Nam, vt nos etiam adnotauimus li. 1. Variar. Resol. c. 4. nu. 5. Qui iuramentum hoc præstiterit, poterit petere à iudice ecclesiastico, quod compellat creditorẽ hoc iuramentum eiusque vinculum, & religionem iuranti remittere. tex. in c. j. de iureiur. Idemque peti potest à iudice seculari secundum Frede. consi. 272. Felin. in d. c. 1. nu. 22. aut denique ipse, qui iurauit, petet ab ipso Episcopo absolutionem
2 †huius iuramenti, quæ facillimè præstãda est eo ipso, quòd iuramentum ex parte recipientis iniquitatem habet. c. si verò. de iureiur. Abb. in c. ad aures. de his quæ vi. Felin. in d. c. 1. nu. 16. quod & Bar. notat in d. l. si quis pro eo. nu. 1. adijciens, quod obtẽta hac absolutione manet ipse debitor liber à cõtractu omnino. nec tenetur ex eo quicquam soluere creditori, quod si ante absolutionem obtentam soluerit, poterit pecuniam solutam repetere, nec ad hanc repetitionem est necessaria absolutio à iuramento: tex. in d. c. debitores. Nisi etiam iurauerit debitor non repetere vsuras etiam post earũ solutionem: tunc etenim ad repetitionem præmittenda est absolutio, aut sanè locus erit auxilio textus in d. c. j. de iureiurand. vbi hoc notant gloss. & Doctores. textus item glossa in capitulo tuas. de vsuris. Sed & si debitor iurauerit non repetere vsuras solutas, nec petere ab hoc iuramento absolutionem: nihilominus poterit absolutionem petere. Nec enim iuramentum, aut votum de non petenda absolutione, vel relaxatione ligat, quoties melius est, ac Reipublicæ, vel saluti priuatorum conueniat, eam peti. notant Feli. in cap. constitutus. colum. 4. de rescriptis, idem in cap. 2. de spõsalib. colum. 6. Florent. 2. part. tit. 10. cap. 2. §. nono. col. 5. Et vt tutius res agatur, poterit peti absolutio ab hoc iuramento præstito de nõ petenda absolutione secundùm communẽ. Imò præter hæc debitor, si nolit vti prescriptis auxiliis, denuntiabit apud iudicem ecclesiasticum peccatum creditoris vsurarij, denuntiatione quidem Euangelica: capit. nouit. de iudic. quòd si iurauerit, non denuntiare. Id iuramentum minimè obligat tanquam illicitum: sicuti notat Thomas in 3. sentent. dist. 39. artic. 3. ad finem.

Hæc autem, quæ de absolutione, aut remissione iuramẽti præstiti circa solutionem vsurarũ diximus, procedunt priusquam debitor periurus sit ex mora commissa in soluendis vsuris, nempè quia dies nondum præteriit, intra quem soluere promiserat. Nam si periurij crimine hac ex causa iam est irretitus, præcisè soluere debet, ac demum poterit repetere: & prætereà pœnitentiam aget commissi periurij: sicuti notant Frederi. in consi. 300. in fine. Romanus in singu. 493. Cœpola consi. ciuili. 18. col. 2. Nec ipse, cuius fauore præstitum est iuramentm, licet possit illius vinculum remittere, periurium tamen iã commissum remittere valet. Bar. in l. Labeo. ff. de iureiur. Bald. in authen. quod eis. C. de nuptiis. Aymon consi. 151. col. 5. aduersus Soc. in l. 1. col. penul. ff. soluto matr. Qui cõtrariũ tenuit, cuius opinio posset obtinere quo ad pœnã periurij, quæ ipsi parti remittẽti competeret. Igitur debitor postquam in soluẽdis vsuris periurium propter moram incurrerit, non obtinebit absolutionem: sed præcisè soluere debet in pœnã periurij: ac posteà repetet vsuras solutas, quod etiam tenet Abb. col. 2. & 5. in d. c. 1. vbi Feli. nu. 28. & Alex. consi. 17. lib. 3. col. 2. fatentur, hanc esse cõmunem opinionem eam sequuti.

Quin & illud obseruandum erit in hac specie, quam tractamus circa intellectum capit. debitores. de iureiur. de illo, qui vsuras soluere, & non repetere promiserit, iudicem posse nemine petente ex officio procedere aduersus creditorẽ, & eum compellere, vt remittat iusiurandum debitori vel ei restituat vsuras extortas: aut tandem absolutionem eidẽ exhibere à iuramento. text. singu in dicto cap. tuas. de vsur. vbi Abb. & Anania. idem Abb. Anto. & Felin. in dicto capitul. 1. de iureiurand.

Superest tamen examinare, quanam ratione qui iurauit vsuras soluere creditori, teneatur omninò eas soluere sub reatu periurij: iuxta text. in d. ca. debitores. Etenim nõ possumus diffiteri iuramentum istud ex parte iurantis licitũ esse, ac seruari posse absque periculo salutis spiritualis. Vnde dubio procul in casib. quibus vsurarũ solutio esset crimẽ mortale, vel veniale, minimè teneretur debitor eas soluere: quod notatur in cap. super eo. de vsuris. atq; eadem ratione si quis causa pactionis symoniacæ aliquid dare iuramento promiserit: nequáquam tenebitur seruare iuramentum: cùm illud etiam ex parte iurantis illicitum sit: quemadmodum in specie notat Ioãnes Staphyl. de literis gratiæ & iustitiæ. fol. 184. asseuerans iuramentum istud nullũ esse, nec absolutione indigere. At iuramentum de vsuris soluendis ex parte creditoris, cui prestatur, illicitum est: nec enim absque peccato mortali potest is vsuras accipere. imò turpiter eas adstipulatur, iuramẽtum & promissionem de eis soluendis iniquissimè exigit. Qua ratione, si consideremus rationem textus in l. si ob turpem. ff. de conditi. ob turp. causam. Et prohibitionem iuris naturalis, diuini, & humani circa vsurarum exactionẽ, ac conuentionem de eis soluendis, planè constabit ex hoc iuramento nullam acquiri obligationem, nec actionem ipsi creditori. Nam & in dicto capitulo. cùm contingat. de iure iurando. animaduertit summus Pontifex, vt iuramẽtum seruetur nullam commissam fuisse turpitudinem in eiusdem iuramenti exactione. Ex ipsa verò promissione simplici absq; iuramento palam est creditori nullam acquiri obligationẽ, nec actionem. Igitur iniquum videtur quod in dicto capi. debitores. responsum extat: nempè, cogendum fore debitorem petente creditore vsuras soluere, quas iuramẽto præstito promisit.

Idcirco aduertendum est, in hac specie ratione iuramenti obligationem & actionem Deo principaliter acquiri in fauorem tamen, & vtilitatem creditoris: tanquam is fuerit solutioni adiectus. Hoc probatur in dict. c. debitores. dũ statuitur, debitorem reddere debere iuramentum Deo. Ipse autẽ creditor, vt adiectus solutioni Dei nomine aget equidẽ, vt iuramentum obseruetur: & poterit remittere illius obligationem, & vinculum.

Siquidem adiectus solutioni ad propriam vtilitatem potest, si sibi fuerit quoquo modo satisfactũ, remittere obligationẽ. §. plane. Inst. de inutilib. stipulat. ex quo apparet, posse fieri adiecto solutionem inuito stipulante, atque ita ratione ista procedit tex. in d. c. debitores. & in d. c. j. de iureiur. sicuti eleganter explicat Fortu. in c. 1. de pact. numero 37. ex quo possunt plura deduci.

Primùm ex hoc intellectu constat, nec principaliter, nec, vt aiunt, secũdario adquiri obligationem creditori ex promissione iurata de soluendis vsuris. quod notãt Ant. & Imo. 2. col. in d. c. debitores. Fort. in d. nu. 27. tametsi Ab. in d. c. j. de iureiur. 1. & pen. col. Card. Felin. & alij frequentiori consensu existimauerint ex promissione iurata de soluendis vsuris Deo principaliter, secundario creditori adquiri obligationẽ quod ex præmissa ratione non potest congruè defendi.

Secundò infertur, Bal. nõ rectè loquutum fuisse hac in materia in l. Seius Augerius. ff. ad leg. Fal. dum dixit, contractũ à lege prohibitum in odium creditoris, confirmari iuramento: licet detur debitori repetitio post solutionẽ: hoc etenim falsum est. Nam iuramentum in hoc casu minimè cõfirmat contractum: multis quidem rationibus. Et præsertim, quia iure naturali hic contractus nullus est omnino, nec vllam inducit obligationem, non tantum iure humano: atque ideo impossibile est, quòd iuramento confirmetur. Deinde iuramentum illicitum ex parte eius cui præstatur, nusquã confirmat contractum, quod iã nõ semel admoniumus. Quòd si contractus hic iuramento confirmaretur, nusquam esset locus repetitioni: & tamen Bar. fatetur, dari debitori repetitionem. Sic sanè rectius Bar. idem in d. l. si quis pro eo. dixit, iuramentum seruandum fore: non tamẽ contractũ cõfirmari, atq; ideo repetitionẽ post solutionem debitori cõpetere.

Tertiò hinc tollitur difficultas, quæ circa tex. in d. c. debitores. passim adducitur: nempe qua ratione ibidem accessorium, id est iuramentum, non sequatur naturam principalis: cùm contractus principalis ibi nullus sit, iuramentum autem omnino sit validum & seruandum. Etenim Host. Panor. & Doct. communiter existimant regul. accessorium. de regu. iur. in 6. parum obesse decisioni tex. in d. c. debitores. quia est diuersa ratio principalis, & accessorij: cum principale tendat in fauorem partis iniquè exigentis accessorium in reuerentiam diuinæ maiestatis: cui reddenda sunt iuramenta. Hæc verò solutio etiam si vera sit, non tamen conuenit, nec est necessaria ad intellect. huius obiectionis. Siquidem in hac specie nulla datur principalis obligatio, cui iuramentum accedat. Nam & ipse Panor. in c. 1. de iureiur. col. penult. scribit in hoc casu principalem obligationem Deo acquiri, secundariam parti. Ex quo, etiam si eius opinionem aliqua ex parte ante reprobauerimus, colligitur, iuramentum esse hic principale: nõ accessorium. Quamobrem cum iuramentum hic principaliter, extet, & valeat, frustra quæritur: cur accessoriũ non sequatur naturam principalis: quod Fortu. admonet in d. c. 1. nume. 27.

Quartò ex hac interpretatione poterit lector facillimè plures tollere obiectiones, quæ à gloss. & doctoribus opponuntur dictæ decisioni, quæ in cap. debitores. continetur, omnia enim illi responsioni opposita cessant, si consideremus, ratione iuramenti seruandi soluẽdas esse vsuras absq; aliqua obligatione principali, nec posse ante absolutionem aut remissionem iuramenti ipsum debitorem aliqua congrua vti defensione, vt nõ teneatur vsuras creditori soluere.

Quintò ex his manifestum fit, tex. in d. c. debitores. admittendum fore, etiam si constet contractum vsurarium esse, secundum Card. Felin. & Doct. ibi: imò si expressim debitor iuramento præstito promiserit pro decem sibi mutuatis dare, ac soluere creditori duodecim: vbi manifesta est vsura, obtinebit illius c. decisio, quod ità verum censent inibi Card. & Fel. col. 1. quod si debitor iuratus asseuerauerit in contractu se creditori debere duodecim pro decem sibi mutuo datis: tunc non est locus huic decretali responsioni, quia promissio censetur erronea, & impossibilis quo ad duo, est etenim impossibile, quòd pro decem mutuo datis statim debeãtur duodecim: atque ideo propter errorẽ præsumptum non est in hoc casu admittẽda decisio tex. in d. c. debitores. quemadmodùm visum est Aret. col. j. & Francisco Purpurato numero 35. in l. Rogasti. §. si tibi. ff. si certum petat. potius equidem præsumendus error est, quàm delictum vsuræ. l. merito. ff.

pro socio. Hæc autẽ dicta sint de intellectu tex. in d. cap. debitores. quem Bart. adducit pro eius conclusione comprobanda.

Adducit præterea idẽ Bart. decisionẽ in text. in cap. signifi-
3 cante. de pignorib. quasi velit ex eo probare, quòd†pactum legis commissoriæ in pignorib. alioqui maximè improbatũ, minimè confirmetur iuramento: tametsi iuramẽtũ seruãdũ sit donec absolutio ab eo detur: vel remittatur à creditore. Et sanè de pacto legis commissoriæ, qua ratione sit in pignorib. improbatum, tradidi latè lib. 3. Variarũ Resol. ca. 2. nu. 6. & sequẽtib. atque preter ibi adnotata erit hoc loco animaduertendũ, pactũ legis cõmissoriæ in pignorib. minimè confirmari iuramento: cũ id reprobatum sit in odiũ creditoris ex eo, quod vsuræ vitium habeat: sed tamen iuramentum hoc erit seruandũ donec vel remittatur à creditore, vel detur absolutio ab Episcopo. argu. dicti ca. debitores. & est optimus tex. in d. c. significante. quo in loco hoc adnotarunt Innocẽ. Abbas & Doct. Bar. in d. l. si quis pro eo. nu. 10. Guido Papæ. quæs. 6. Delphinat. Anto. Fanensis de pignorib. 4. par. num. 4. Andr. Tiraq. lib. 2. de retract. in fine. nu. 119. Fortassis iuramẽtum appositũ in pignorib. pacto legis commissoriæ habebit eum effectum, vt res pignori data, maneat post redemptionis tẽpus penes creditorẽ vendita, nõ equidẽ pretio mutuatæ pecuniæ, sed iusto arbitrio boni viri definiendo: itàvt creditor possit rem ipsam retinere, adiiciẽs eam pecuniam, quæ iuxta boni viri arbitrium deficiat quo ad iustã ipsius rei æstimationem: quod ipse colligo ex his, quæ Antonius Rubeus scribit in consi. 134. ad finem.

Ex eadem principali conclusione Bar. infert ad Senatusconsultũ Macedonianũ, vt tandem si filiusfamiliàs Macedoniano renuntiauerit prestito iuramẽto, teneatur soluere mutuo sibi datam pecuniã creditori, vel absolutionem petere à iuramento, tametsi non confirmetur contractus mutui iuramento isto: imò post solutionem poterit à filiofamilias repeti soluta pecunia. Hec sunt ferè Bar. verba. cuius ea est ratio quia cõtractus mutui dati filiofamiliàs prohibitus est lege ciuili in odiũ ipsius creditoris. l. 1. ff. ad Maced. l. 4. tit. 1. par. 5. Huius etenim Senatusconsulti auctor fuit Vespasianus Imperator, vt Tranquillus testatur in Vespasiano. c. 10. causam ei dedit Macedo, qui inter alias sceleris causas, quas illi natura administrabat, auctore Vlpiano, etiam æs aliẽnũ adhibuisset: & sæpè materiã peccandi malis hominib. præstaret, qui pecuniã, nè quid ampli⁹ dicatur, incertis hominib. crederet. Ea etenim ratione placuit, nè cui, qui filiofamiliàs mutuã pecuniam dedisset, etiã post mortẽ parentis eius, cuius in potestate fuisset, actio petitioque daretur, vt scirent qui pessimo exemplo fenerarent, nullius posse filiifamiliàs bonũ nomẽ expectata patris sui morte fieri. Hactenus Iuriscõsultus in d. l. 1. cuius auctoritate Bart. præmissam adnotauit conclusionem, quæ quibusdam dubia videtur. Nã Panor. in d. cap. cùm cõtingat. num. 22. censet, iuramentum in hoc casu omninò nullum esse, nec indigere absolutione: ea ratione quòd contractus hic occasionem peccandi præbeat. Anton. autem, & Imola in d. c. cùm cõtingat. num. 67. tenent, iuramentum validum esse, absolutionem tamen ab præstandã fore vbi in ea prouincia multa mala cõtingere soleant ex his mutuis, quæ filiisfam. fiunt, præsertim circa vitã parentum, quib. insidias quandoq; parauerint. idem notat Corn. in Authen. sacramẽta puberum. nu. 31. C. si aduers. vendit.

Ego verò difficilem esse existimo hanc Bart. conclusionem, cuius examini præmitto iuxta cõmunem sententiam, filiumfamiliàs absque iuramento non posse renũtiare huic exceptioni quæ sibi competit ex Senatusconsulto Macedoniano: cũ ea exceptio non tantùm concernat vtilitatẽ ipsius renuntiantis, sed etiã parentis, & deniq; publicã ferè ob euitanda pericula, quæ parẽtib. solent imminere ex his mutuis: quemadmodùm cõstat in d. l. 1. tametsi aduersus cõmunem Zasius lib. 2. singul. respons. ca. 28. conetur probare, posse filiumfamil. absq; iuramento renũtiare huic exceptioni, quæ ex Senatusconsulto Macedoniano sibi competit. Deinde illud sit hac in re constitutissimum, quòd filiusfamiliàs, etiam si habeat hanc exceptionem, si tamen soluerit mutuo datam sibi pecuniam ipsi creditori, minimè possit repetere solutam pecuniam. l. qui exceptionem. ff. de condictio. indebit. text. insignis in l. sed & si pater. §. vltimo. ff. ad Macedonia. quia hi demum, inquit Vlpianus, solutum non repetunt, qui ob pœnam creditorum liberantur actione: non quoniam exonerare eos lex voluit. Ex quibus verbis item apparet filiumfamiliàs non obstante Macedoniani exceptione in animæ iudicio verè teneri ad solutio-

nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem mutuatæ sibi pecuniæ,& quidem ipsi creditori. Est etenim manifesti iuris creditoribus denegare iure ciuili actionem in pœnam: non tamen ex hoc ipsos debitores ab ære alieno liberari, nec ipsos creditores propria pecunia à lege priuari: tantum sanè actione apud iudicem exteriorem proponenda priuantur: atque ita hæc opinio verior est,& eã sentit Fortu. in l. veluti. ff. de iust.& iur. col. 8. vt certè hinc appareat quo ad forum animæ hac in quæstione plurimum à vero diuertisse Innoc. Panor. in c quia plerique. num. 26. de immunit. eccl. Iasonem in §. actiones. n. 35. Inst. de actio. Adria. quodlibet. sexto. versiculo infertur primo. & Alcia. in c. nouit. de iudic. nu. 17. qui quadam vtuntur distinctione in hac quæstione: quasi velint, tunc in animæ iudicio filiũ teneri ad solutionem pecuniæ sibi mutuo datæ, cum nullum ex his malis, quæ lex præsumit, ex mutui datione cõtingerit. Nam etiam si hoc euenerit, nõ apparet creditorem à lege priuari propria pecunia, nec filiumfamilias debitorem ab eius solutione liberari. Sic & Bar. in l. si pœna. ff. de cond. indeb. scribit liberationem iure pœnæ causa contingentem minime libe rare debitorem in animæ iudicio. Cuius opinionem sequitur ibi Alex. dubitat tamen de eius veritate Paul. Castr. in ca. l. si pœnæ. & eam opinionem reprobat Panor. in c. vlt. de prę scrip. colum. 3. idem c. nouit. de iudic. nu. 33. Fort. in l. velut. col. 7. ff. de iust. & iure. Nec tamen eorũ opinio his, quæ modò diximus, aduersatur, Aliud etenim est quòd lex ciuilis in pœnam & odium creditoris ab actione iudiciali tantum liberet ipsum debitorẽ, & tunc nihilominus tenebitur in animæ iudicio debitam pecuniam soluere. Quia lex ciuilis noluit exonerare debitorem, licet actionem negauerit creditori in pœnam: & hoc casu obtinet sententia Bar. quæ in hunc sensum accipienda est: aliud quòd lex ciuilis debitorem in pœnam creditoris à debito exonerare voluerit, ac liberauerit: & planè in hac specie auctoritate legis humanæ, iustè etiam in animæ iudicio debitor ipse liber erit, nec tenebitur quidquam creditori in conscientiæ foro soluere, vtroque tamen casu si debitor creditori soluerit, minimè habebit ius repetendi per conditionem indebiti: quia per eam solutionem visus est renunciare legi pœnali, quæ cum actione vel debito liberat: nolleque ea vti: quod in dicta l. si pœnæ. probatur: & explicat optimè Fortu. in d. l. vlt. colum. 7. ex quibus ad Bar. conclusionem ipse infero falsum esse, quod ipse Bar. scribit, dum asseuerat, filiumfamilias, qui mutuo sibi data tam pecuniam soluere iurauerit, si semel is iuramentum seruauerit, ac soluerit, posse eam pecuniam repetere. Nam etsi absque iuramento soluerit, minimè habebit repetitionem, vt modò diximus, igitur fortiori ratione nec repetere poterit si contractum iurauerit, cum multo maior sit tunc vis ipsius contractus. Et præterea non opinor esse congruam Bar. illationem ex eius conclusione principali siquidem illa tũc vera est, quando creditor iniquè, & illicitè ex contractu acciperet, & contraheret. At in præsenti casu, etiam si creditor iniquè contraxerit ob prohibitionem Senatusconsulti: nõ tamen iniquè accipit pecuniam à filiofamilias sibi mutuo datam, quòd satis ex præmissis constat. Vltimò existimo ab hoc iuramento non esse dandam absolutionem ad effectum vt possit filius opponere exceptionem Macedoniani, nisi ad modum vtile esset quieti Reipublicæ propter multa mala, quæ ex his mutuis in ea prouincia contingere solent, secundum Ant. Imo. & Corne. qui simul & alij absque vllacõ troversia fatentur, ante absolutionem obtentam non posse debitorem filiumfamilias aduersus creditorem exceptionẽ Senatusconsulti opponere. Qua ratiõe perpẽsa opus nõ est in hac quæstiõe tractare, an cõtract⁹ hic cõfirmetur iuramẽto.

Septima conclusio, quæ ex Bar. commentarijs colligitur, eadem ferè est, quam superiùs tertiam cõstituimus in hunc sanè modum: Contractus lege ciuili prohibitus fauore debitoris, eius iuramẽto confirmatur. Auth. sacramenta puberum. C. si aduersus. ven. quam cõclusionem non aliter probare conabor, quàm his, quæ ad probationem tertiæ principalis conclusionis adduximus. Ex ea verò Bartol. infert ad contractum fideiussionis per fœminam gestum, qui Senatusconsulto Velleiano improbatur in fauorem fœminarum, quas ob earum facilitatem noluit pro alijs intercedere fideiussionis causa. Nam si fideiussionis contractum fœmina iurauerit, contractus is iuramento confirmatur. Huius quæstionis examinatio exigit, vt præmittamus, mulierem in iudicio posse renunciare expresse absque iuramento beneficio Velleiani, si certa sit de eius auxilio. l. vlt. §. penult. ff. ad Velleian. extra iudicium autem non potest expresse adhuc renunciare, etiam si certa sit, quia eadem facilitate, qua inducitur ad fideiubendum, eadem ad renũtiandum. l. doli. §. diuersum. ff. de nouat. notant Doct. in l. vlt. C. ad Velleian. quam distinctionem dixit esse communem Imola in ca. ex rescripto. de iureiurã. quib. quidem præmissis illud certo constituendum est, etiam extra iudicium valere renuntiationem expressam huius beneficij si mulier hanc renuntiationem, vel contractum iurauerit: quod communi omnium sententia receptum est. Imò secundum cõsuetudinem sufficit renuntiatio expressa huius beneficij, etiam sine iuramẽto, etiam extra iudicium, vt testãtur Imola, Feli. in dict. cap. ex rescripto. col. 4. & Doctor. in l. vlt. C. ad Velleian. Dubium verò in hoc vertitur, an fideiussio mulieris iurata simpliciter absque renuntiatione Velleiani, sit sufficiens ad hoc, vt huic beneficio renuntiatum esse videatur, & sanè iuramentum hoc sufficere & habere vim certiorationis, vt aiunt, id est certæ scientiæ apud fœminam, quod hoc auxilium habeat, tenuerunt Bart. in d. l. si quis pro eo. numero vndecimo, idem Bar. in Authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. & ibi Angel. & Paul. Castrens. Abbas, Imol. & Feli. colum. 4. in dict. cap. ex rescripto. idem Feli. in ca. si diligenti. de foro competenti. post Anto. ibi. Alexã. & Iaso. in l. in repudianda. ff. de acq. hæredit. Roman. & Alexan. in l. sciendum. num. 30. ff. de verbor. obligationib. eandem opinionem sequuntur dicentes communem esse Anto. Burgen. in cap. penultim. num. 36. de emptione & venditione. Alexand. in consil. 27. libr. primo. columna tertia. Curti. Iunior consilio 47. columna vltima cui sententię & alij plures, subscripsere, quorum meminit Andr. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocand. donat. in prin. num. 131. & in tractã. de legib. connubialib. in glos. 5. numero 148. huius opinionis præcipua sumitur auctoritas ex dicto capitul. ex rescripto. vbi probatur, posse fœminã †fideiubere iuramẽto præstito, atque hanc fideiussionem validam esse, non obstante beneficio Velleiani. eandem sententiam fatentur cõmunem esse Iason in d. Authentic. sacramenta puberum. nume. 56. & Imol. in dicto capitulo penultim. contraria tamen opinio nec auctoribus, nec rationibus destituta est. Nam iure verius quibusdam videtur, fœminam etiam præstito iuramento fideiubentem non ex hoc renuntiasse beneficio Velleiani, ea quidẽ ratione, quòd iuramentum minimè extendatur ad incognita, vel incogitata. capitulo veniens. cap. quintauallis. de iureiur. propter defectum consensus. l. vlt. C. de non num. pecunia. fœmina verò præsumptionem habet, quod hoc beneficium ignoret ob sexus fragilitatẽ. l. si emãcipata. C. de iuris & facti ignor. l. in bonorum. ff. eo. tit. not. in l. iuris ignorantia. C. qui admitt. Sic denique hanc posteriorem opinionem sequuntur Ioann. Andr. in additionibus ad Speculum, tit. de renunt. & conclu. col. 3. Imola & Aret. in d. l. sciendum. col. 11. Hippo. in Rub. ff. de fideiusso. nu. 38. Imol. in d. cap. penul. de empt. & vendit. Iason in d. Authen. sacramenta puberum. num. 36. Imò & hanc opinionem sequutus dixit communem esse Bal. in consi. 47. libr. 1. eandem & plures alij sequuntur. quos citat And. Tiraq. in d. l. si vnquam. in princ. nu. 146. à quo tamen cauendũ est, nã in allegandis auctorib. hac in quæstione quandoque fallitur. Et sanè si vera est communis sententia, quę adseuerat, extra iudicium non posse fœminam renuntiare beneficio Velleiani: satis operabitur iuramentum vt cõfirmet expressam, & specialẽ renũtiationem nec tamẽ efficiat renuntiationẽ vbiq: subintelligi, eãq; validam fore. Nec oberit tex. in d. c. ex rescripto. Etenim eo ipso, quòd Romanus Põtifex inibi statuit fœminam compelli ad solutionẽ pecuniæ, pro qua fideiusserat, præsumẽdũ est, fœminam vel expressim renuntiasse beneficio Velleiani, vel eo tẽpore, quo fideiussit, certã fuisse huius auxilij. Quod ita verisimile est, si consideremus cautissimè propriũ negotiũ in specie illius cap. creditorem egisse. Quãobrem etiam si prior opinio cõmunis sit, hęc tamẽ posterior magis iuri, & rationi consona est.

Octaua conclusio ex Bart. colligitur. Contractus nequa- 6
quam iuramento †confirmatur, quoties id prohibitus fuerit fauore debitoris, concepta tamen prohibitione in personã creditoris, cuius rei exemplum sit, si lex ita prohibuerit: Nemo cum minore cõtractũ faciat: nemo cũ fœmina hũc, vel illũ cõtractũ gerat. Nam & si fœmina, vel minor iurauerint contractum istum prohibitum à lege minimè is cõfirmabitur: cũ nec minor, nec fœmina prohibeatur cõtrahere: sed ipse creditor etiã fœmina, vel minore volẽte prohibetur accipere. adducit Bar. gl. in l. inuitus. §. vlt. ff. de reg. iur. quæ probat, prohibitum accipere, non posse etiã ab sponte soluente adsumere: quod frequentissimi iuris est in salariis, stipendijs, 7
†& sportulis iudicũ, tabellionũ, & aliorũ, qui publicis fun- guntur

guntur munerib. optimus text. iuncta gl. ibi verb. volente. in c. exigit. de censib. in 6. & in cap. statutum. §. assessorem. de rescrip. in 6. qua in re illud est obseruandum, regulariter prohibitum exigere, posse recipere ab sponte soluente. tex. in c. dilectus. in 2. ad finem, de simonia, nisi & is prohibitus sit accipere: tunc etenim verum est, cum non posse ab sponte soluente quidquam adsumere, tex. singul. in l. j. §. proinde. ff. de variis, & extra cognit. gl. in l. 2. verb. sed præstari. ff. de orig. iur. glo. in d. cap. exigit. verb. volente. Bar. & Decius in d. l. inuitus. §. vlt. glo. & ibi doct. in cap. primo. de simo. Florent. 2. parte titulo primo. cap. 5. §. 6. Ioan. Maior in 4. sentent. distinct. 25. quæstione quarta. quòd si ob publicam vtilitatem quis sit prohibitus exigere, profectò etiam ab sponte soluente accipere non poterit. Hoc etenim probatur in d. §. assessorem. & in d. cap. exigit. notat Decius in d. l. inuitus. §. vlt. idem Regijs constitutionibus constat: quibus iudices, alijsque publica munera obtinẽtes prohibẽtur ob publicam vtilitatẽ exigere aliquid præter salaria, & sportulas consuetas, iuredue definitas: atque eodem modo puniuntur, si ab sponte dantibus acceperint. Interest enim Reipublicę iudices, tabelliones, & quoscũque alios penes quos iustitiæ cultus, & ministerium tractatur, omninò immunes esse à muneribus, vt quidquam etiam à volentibus minimè accipiant: nè iustitia pereclitetur, vel precio præsenti, vel spe futuri. etiam sponte præstandi. Non diffiteor in animæ iudicio ab obligatione restituendi excusari eum, qui post actum perfectum aliquid ab sponte, & omnino liberè dante receperit, quoties lex humana exigere prohibuit ob quancunque causam: quod sensit Ripa in tract. de peste. vltima parte. §. de Medicorum. numer. 113. tametsi in foro exteriori hæc vltima opinio non admodum congrua sit, nec ita facilè admittenda: quidquid idem Ripa, & in hoc casu senserit.

Verùm quo ad Bar. opinionem, si lex in fauorem debitoris, etiam creditorem ipsum contrahere prohibuit, in ipsum prohibitionem dirigens: non tantum iuramentum contractui accedens seruandum erit, quod Bart. fatetur, sed & contractus ipse confirmabitur. Etenim iuramento præstito debitor potuit. & visus est renunciare prohibitioni in eius fauorem inductæ, atque hæc renunciatio propter vim iuramenti effectum habet confirmandi contractum. c. cũ contingat. c. quanuis pactum. de cuius interpretatione modò agimus. Auth. sacra puberũ. C. si aduer. vẽdit. nec oberit quod Bar. adduxit ex l. inuitus. §. vlt. quia in hac specie, quam modò examinamus, creditor in fauorem principalem debitoris prohibetur accipere. atque ideo virtus iuramenti efficit, vt contractus confirmetur.

Nona conclusio. Contractus à prodigo gestus minimè cõ- 8
firmatur iuramẽto. Hæc assertio tractata fuit à Bar. obiter in d. l. si quis pro eo. col. pen. † sed ab eodem expressim probata in his cui bonis. ff. de verb. ob. vbi eã tenent Bal. Ang. Pau. Alexan. & Iaf. quorum ratio potissima est, quia iuramentũ præstitũ à prodigo iudicio quodammodò caret: atq; ideo non tenet, aut saltem non potest hunc effectum, quem lex ratione deficientis indicij improbat. c. & si Christus. de iureiu. & præterea contrahens cum prodigo certè in mala fide quasi constituitur, ex eo, quod cõtraxerit cum eo, qui ob defectũ iudicij, & discretionis contrahere prohibetur: atque ita hæc opinio communis est, secundum Alc. in d. c. cum contingat. numero 138. Alexand. Iasonem & Ripam in d. l. is cui bonis. num. 57. quo in loco latè quæstionem istam diputauit Ripa. His accedit, quòd prodigus, cui boni interdictum est, furiosi æquiparatur, dicta l. is, cui bonis. l. prima. C. de curato furiosi. l. Fulcinius. §. adeò. ff. ex quibus caus. in posse. eat. l. is qui. § diuus. ff. de tutorib. & curatorib. dat. ab his. §. furiosi. Infiit. de curator. sic sanè Frederic. consilio trigesimoprimo. eandem opinionem communem sequitur: ac Bertrand. consilio 47. lib. 2.

Contrariam sententiam, quòd contractus à prodigo, cui bonis interdictum est, factus iuramento confirmetur, probare conantur Ant. à Butrio & Imol. in c. cum contingat. Roma. & Arc. in d. l. is cui bonis. Capella Tol. 498. ca quidem ratione, quòd contractus prodigi prohibeatur in eius vtilitatem, & fauorem: ergo iuramento confirmari poterit. Auth. sacramenta puberum: cum his, quæ ad idem solent allegari. Hæc tamen ratio parum vrget. Quia nõ tantum prohibetur prodigus contrahere propter eius fauorẽ, sed & propter de fectũ iudicij: sicuti furiosus. Etenim in reb. proprijs administrãdis qui prodigus est dubio procul quo ad hoc iudicio carere videt. Adducitur & contra cõmunẽ altera ratio. Nã prodigus adulto curatorẽ habenti comparatur. l. si curatorem. C. de integr. restit. Sed adultus etiam curatorem habens iuramento obligatur efficaci quidem obligatione in d. Authen. sacramenta puberum. igitur & prodigus: Huic argumentationi respondetur facilimè: siquidem prodigus cum alienat curatoris auctoritate æquiparatur adulto habenti curatorẽ: at cùm alienat absque auctoritate curatoris, similis est furioso. Et ideo eius alienatio etiam cũ iuramento indiscreta est, & iudicio caret: eaque ratione mirum non est, eam nec tenere, nec confirmari iuramento. Vnde communis opinio verior est. Cui suffragatur, quod cũ nõ careat præsumpta fraude is, qui cũ prodigo cõtrahit. l. si quis cũ sciret. ff. pro empto re, videtur iuramentũ ab eo præstitum dolo extortũ fuisse: idcirco minimè cõfirmat contractũ dicti capituli, cũ cõtingat. cum similib. Et præterea contractus à lege prohibitus ratione fraudis præsumptę non cõfirmatur iuramẽto: vt Bart. explicat, quẽ alij frequẽtiori suffragio sequũtur in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. 2. q. 3. q. principal. Cardina. Imola, & Panorm. in d. cap. cũ cõtingat. argu. l. vlt. C. de nõ num. pecun. quasi dolus, & fraus cõsensum saltẽ liberũ impediãt, præsertim quia prodigo administratio interdicitur propter facile, ac admodũ frequẽtes deceptiones, quæ fieri possunt his qui hoc vitio laborãt ex defectu integri iudicij, qui contingit, ac ,pcedit ab ipsa prodigi cupiditate, quæ eius iudicio cæcum reddit: quemadmodũ & in hac specie Panor. explicat in d. c. cùm contingat. col. 12. versũ. in eo tamen, quod dominus. Anton. quib. tandem effectum est, vt opinio Barto. æquior, ac verior semper visa fuerit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Confessio absente parte facta iure Canonico præiudicat confitenti.*
2 *Promissio facta alteri p alterũ iure Canonico valida est.& nu. 4.& 9.*
3 *Stipulationi, quæ alteri per alterũ fit, an resistat ius ciuile,& an oriatur ex ea naturalis obligatio? & nu. 4.6.& 10.*
4 *Pœnæ adiectio nulla est, si principalis ipse contractus sit nullus.*
5 *Naturalis obligatio dupliciter consideratur quo ad intellectum iuris humani.*
6 *Humana lex potest contractus quosdã pro communitatis vtilitate prohibere, qui iure naturali non sint improbati.*
7 *Rei dotalis prohibita alienatio impedit naturalem obligationem oriri:& tamen alienatio iuramento confirmatur.*
8 *Naturalis obligatio quæ sufficiat ad impediendum repetitionẽ scienter soluti per iuris errorem?*
9 *Variè potest concipi stipulatio, quę alteri per alterum fit.*
10 *Ius ciuile nec adsistit, nec resistit stipulationi, quę alteri per alterũ fit.*
11 *Stipulatio alteri per alterum concepta iuramento valida fit, & confirmatur.*
12 *Pactum nudum quod sit,& vnde eo nomine appelletur?*
13 *Pactum nudum iure ciuili nec obligationem nec actionem producit: quid si sit iuratum? 15.*
14 *Iure Pontificio pactum nudum obligationem & actionem habet: & inibi quid de pacto nudo à causa?*
15 *Pollicitatio an iure Canonico obligationem,& actionem inducat?*
16 *Iuramẽtũ an operetur quod ex pollicitatione oriatur iure Ciuili obligatio,& actio detur?*

§. QVARTVS.

EANDEM MATERIAM Bar. examinãs proponit aliam conclusionem, quę iuxta ordinem præscriptum Decima est. Cõtractus, cui nec lex assistit, nec restistit, iuramento confirmatur. Huius conclusionis probatio ea est, q̃ in hac specie nec iuramentum ex parte iurantis, nec ex parte illius, cui fit, vllã turpitudinẽ habeat: null⁹ etenim quidquã contra legem cõtrahẽdo cõmittit: idcirco locus est regulæ traditę in d. cap. cũ contingat. quã in tertia cõclusione supẽ tiùs explicuimus. Quãobrẽ nõ video aliquã super hac Bart. sententia tractari cõtrouersiam, quæ ipsam dubiã efficiat: tametsi illationes à Bartol. traditæ dubiæ plerisque videantur: quas ob id oportet expendere diligentiùs.

Prima Bart. illatio sit ad intellectũ. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. obli. Etenim stipulatio alteri p alterũ facta, licet iure ciuili effectum non habeat, tamen si iuramentum ei accesserit, valida est: quia eidem ius non resistit, & si non adsistat. hanc opinionem Bartoli probat giosſa celebris in capitul. quoties cordis oculus. 1. quęst. 7. quæ satis in specie vult, iure Canonico, maximè si accesserit iuramẽtum, stipulationem alteri per alterũ factam validam esse. ex cuius gl. verbis duo colligun-

Universidad de Deusto Biblioteca

duo colliguntur.Primum,iure Pōtificio ſtipulationem alteri per alterum factam præſenti actionem adquirere.atque i-
1 deò licet alias iure ciuili confeſſio facta parte † abſente ſiue in iudicio,ſiue extra iudicium non valeat quo ad probationem plenam.l.certum.§.ſi quis abſente.ff.de confeſ.gl.in c.vlti.eo.tit.vbi Abb.nu.15.& Doct. communiter in l. generaliter.C.de non nu.pe.tradunt Fel.in c.ſi cautio. de fide inſtru. Hippo.in Rub.C.de proba.nu.89.idem in ſingul.202.quo ad ſemiplenam verò probationem valet,etiam facta extra iudicium.Bar.in l.admonendi.nu.48.ff.de iureiu.Abb.per tex. ibi in c.vlt.de ſucceſ.ab inteſta. idem Abb.nu.7.Imo.& Feli.nu.30.in d.c.ſi cautio. Attamen iure Canonico hæc cōfeſſio etiam extra iudicium facta abſente parte valida eſt,& quo ad plenam probationem præiudicat confitenti, etiā ſi verba in abſentem dirigantur,ſic denique ex dict.gl. adnotarunt Antoni.& Imol.in d.c.ſi cautio.vbi Feli.nu.27.aſſerit, hanc opinionem tanquam plurium auctoritate comprobatam tenēdam eſſe,quam etiam ſequitur Hipp.in d.Rub. C. de probat. nu.92.& in d.ſingu.202.& Alc.in d.c.cùm contingat.numero 228.fallitur tamen dum requirit quòd hæc confeſſio iurata ſit.Procedit etenim gl.& communis opinio ab ea deducta etiam in confeſſione, quæ iurata non ſit.Nec id mirum cuiquam videri debet:quia confeſſio ius nullum tribuit,ſed iam inductū probat.l.Publia.ff.depoſit. & ibi Pau. Caſt. Nec tamen omnino deducitur ex d.gl.quia illa non tractat de cōfeſſione , ſed de promiſſione & ſtipulatione,& prætereà loquitur in eo caſu,quo verba obligationis diriguntur in præſentem,licet exequutio in abſentem concipiatur.

Ipſa autem concluſio principalis,quæ ex d. gl. colligitur: nempe iure Canonico validam eſſe promiſſionē alteri per
2 †alterum factam:recepta quidam eſt per Ant.& alios in c. ſi cautio.Bal.in l.illud.C.de ſacroſanct. eccl.quibus accedit gl. in l.j.ff.de pactis.quo in loco gl.& Barto.tenent ſtipulationē alteri per alterum factam,pactum quidem eſſe: etiam ſi nudum ſit.Sed ex pacto nudo iure Canonico actio oritur. c. 1. de pact.igitur & ex hac ſtipulatione obligatio,& actio quæritur,atque ita hāc opinionem defendit Fortun.in d.l.j.ff. de pactis.nu.23 qui latè eius rationes conſiderat:eam præcipuè quæ dictat naturalem obligationē adquiri ſtipulanti ex hac ſtipulatione alteri facta:ſicuti probat gl.in d.l.ſtipulatio iſta. §.alteri.verbo intereſt.vbi Barto.& Docto. eam ſequuntur. idem Bar. in l. cùm lex. & in dict.l.ſi quis pro eo. col. penu.ff. de fideiuſſor.quorum opinio quo ad hanc rationem communis eſt,ſecundum Iaſonem in d.§.alteri.nume.20.& Fort. in d.l.j.numero 24.ff.de pact. qui pro hac communi hac itē ratione vtitur.Nam ſtipulationes in hoc ipſum iure ciuili inuentæ,ac inductæ ſunt, vt quis ſibi ſtipuletur quod eius interſit.l.ſtipulatio.§.alteri.cum ſimilibus.de verborum obligationibus,& ideo inutilem iura ciuilia eſſe cenſent ſtipulationem , quę alteri per alterum fiat. Hæc verò ratio iure naturali ceſſat:ſecundum quòd tantum in pactis,& conuentionibus conſideratur quòd fides data ſeruetur.Igitur iure naturali,& item iure Canonico ſtipulatio alteri per alterum facta valida eſt,& ius ſtipulanti adquirit:licet ius ciuile obligationem ciuilem & actionem ei negauerit,ne quis ſtipuletur quod eius minimè interſit.Multa poſſent in fauorem huius opinionis adduci quæ miſſa facimus,quia omnino expedita non ſint,nec admodum vrgeant pro eius probatione. Illud
3 tamen omittendū † non eſt,quod huic diſputationi cauſam dedit nempe,ratio Barto.in d.l.ſi quis pro eo,dū ſcribit huic ſtipulationi ius ciuile,nec adſiſtere,nec reſiſtere: imò ipſam vires iuris naturalis habere quod adnotarunt gl.in d.§.alteri. verb.conueniat.gl.in l.cum principalis.ff. de reg. iur. & in l. non dubium.verb.obid.C.de legib.vbi Bar. idem Bar.& Docto cōmuniter:teſte Iaſ.ibidē in d.§.alteri.nu.16.quib.ſuffragatur tex.in d.§ alteri.cū ſimilib. quib. probatur ſtipulationē alteri per alterū factā validā eſſe appoſita pœna. Et tamen ſi
4 ſtipulatio † prædicta eſſet contra legem,minimè valeret adiectio pœnę,nam vbi principalis contractus nullus eſt,& legi contrarius etiam appoſitione pœnæ non tenet. l. Seius & Augerius.l.quod de bonis.ff.ad leg.Fal.l.non dubium. C. de legib.l.vl.ff.de cōſt.pecu.c.P.& G. de officio delegat.gl.& Feli.in c ſignificantib.col.vlt.eo.tit.vbi etiam notant Abb.Bal. & Barba.Felin.in c.tua.columna 3.de iureiurand. idem in capitulo nobis de ſimonia.l.ſi homo mortuus.l. ita ſtipulatus. in magna.ff.de verborum obligat.vbi Ripa numero 36. Alexand.conſil.32.libro ſecundo.& ibi Carolus Molinæ.glo.ſingu.in l.ſi patronus.§.patronum.ff.ſi quid in fraud.patron. Iaſon in l.impoſſibilis.colum.vltima. ff. de verborum obligatio.ex quibus deducitur hæc communis ſententia, quæ aſſerit,pęnę adiectionem nullam eſſe,vbi contractus nullus ſit à legeque reprobatus.Vnde maximū ſignum eſt,ſtipulationem alteri per alterum factam non eſſe lege reprobatā nec legi reſiſtenti contrariam:quia appoſitio pœnæ eidem ſtipulationi acceſſoria valida eſt.idem notant glo.in l. pacta quæ contra.C.de pactis.& in regu.acceſſorium.de regul.iur.in 6. Innocent.in capit.penultim.de pactis.Henri in capit. vltim. colum 3. eo.tit.

Sed aduerſus hanc communem ſententiam,quòd ſtipulatio alteri per alterum facta ſit contraria legi reſiſtenti,& omninò nulla,ita vt nec ex ea oriatur naturalis obligatio probatur iuxta quorundam opinionem in d.§.alteri.dū in eo dicitur,Alteri ſtipulari nemo poteſt. Etenim negatiua dictio præpoſita verbo,poteſt,precisam inducit neceſſitatem,ac ſignificat actum eſſe impoſſibilem glo.celebris in cap.1.de regu.iur.in 6.Abb.in cap.1.notabi.5.de cauſ.poſſe.& proprie. idem in cap.1.notab.2.de fide inſtrum.Bart.& Doct.communiter ſecundum Iaſo.ibi num.23.in l.Gallus.in prin.ff. de lib.& poſthum.latè Andr.Tiraq.poſt leges connubiales.gloſ.2. in princip.& num.8.Fortuni.in dict.l.Gallus.colum. 14.Carol.Molin.in conſuetu.Pariſienſ.titu.1.§.1.in gl.4.Coraſius in l.1.colum.2.ff.de verbo.obligationib.Alcia.lib.3.parad.capitulo 4.idem in l.Nepos Proculo.ff.de verbo.ſignific.Ergo ſtipulatio iſta alteri per alterum facta nulla omninò eſt,& iure impoſſibilis,eoque reſiſtente concepta.Huic verò rationi reſpondet Bart.in d.l.cum lex.ff.de fideiuſſorib.column.3. eam eſſe admittendam,quoties lex dictionem negatiuā præmiſit verbo,poſſit,futuri tēporis:quaſi aliud ſit,cùm negatiua fuerit præpoſita verbo,poteſt,præſentis temporis. Quæ quidem diſtinctio minimè placet Iaſoni in d.§.num.37.& in dict.l.Gallus.Et meritò:non enim video rationem congruā huius diſcriminis:maximè quia frequētiſſimè,negatiua præpoſita verbo,poteſt,præſentis tēporis inducit præciſam neceſſitatem.l.nemo poteſt.ff.de leg.1.

Deinde contra communem ſententiam ſunt verba reſpōſionum iuris ciuilis ſatis aperta.in l.j.§.quod ſeruus. ff. de ſtipula.ſeru.ibi,nullius momenti. & in §.ſi quis alij. Inſtitut.de inutilib.ſtipul.& in l.1.§.1.ff.de ſtipulat.ſeruo.ibi,nihil agit.& in l ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.ibi,nullam obligationem. ff.de verbo.obligatio.quib.in locis Iuriſconſulti de hac ſtipulatione tractantes his verbis vtuntur:quæ videntur apertiſſimè ab ea excludere naturalem obligationē,& oſtendere eam iuri reſiſtenti contrariā eſſe.Quamobrem,ſtipulationē iſtam,de qua diſputamus,eſſe contrariam iuri reſiſtenti,contendit Iaſ.in dict.§.alteri.num.16.idem Iaſon in l.non dubiū. C.de legib.col.penul.Nec oberit,ſi velimus tenere contra cōmunem,ratio,quę de adiectione pœnæ valida quidem adducta fuit.Siquidē non ex eo valet in hac ſtipulatione adiectio pęnę,quòd ſtipulatio iſta non ſit contraria iuri reſiſtēti: ſed quia ratio iuris ciuilis denegātis huic ſtipulationi actionē,& obligationē,deficit vbi pœna eidē adiicitur.Etenim alteri ſtipulari nemo poteſt:quia eius nō intereſt,quòd alteri ſtipuletur.Hæc autem ratio ſatis deficit,ſi pœna apponatur ſtipulationi:nam illa pertinet ad ipſum ſtipulantem,& ei ſoluēda eſt,idcirco valet adiectio pœnæ: licèt ſtipulatio minimè ſit valida,ſecundum Bal.in d.l.non dubiū.14.oppoſit. & ibi Iaſ. colum.penul.Bart.in l.ita ſtipulatus.in magna.12.oppoſitio.& ibi Ripā nu.38.ff.de verb.obli.Cur.Iuniorem in d. l.pacta quæ contra.C.de pact.

Sic & quòd ſtipulatio iſta nullam producat obligationem naturalē in fauorē quidē ſtipulātis,tenēt Rainer.de Forliuio. Cuma.Paul.de Caſt.& Alc.in d.§.alteri.quos ibi Iaſ. ſequitur num.20.& Cuma.idē in l.1.ff.de pact.quorū rationes aduerſus cōmunē ferè ſunt illæ,quas modò adduximus ad probādū huic ſtipulationi i' reſiſtere.Nec diffiteor quidē ambiguā eſſe hāc cōtrouerſiā,multiſq; difficilē viſam fuiſſe.Nā & iure Pōtificio alteri per alterū ſtipulationē factā nullā eſſe pbat tex.in c.quāquā.de vſu.in 6.vbi,pbat,nō poſſe alteri quęquā adquirere niſi perſona publica ſit,vt notarius, vel ſacerdos parochialis,qua ratione ſatis deducitur,naturalē obligationem minimè ex hac ſtipulatione oriri:nā ſi ea oriretur,pfecto iure Pōtificio ſeruāda foret:c.1.ca.qualiter.de pact.cum his,quę inibi tradūtur.Hāc opinionē,q iure Pōtificio ſtipulatio alteri per alterū facta nō habeat maiorē effectū,quam habet iure ciuili:veriorē eſſe cēſent Panor.& Fel.nu.23.poſt Ant.ibi in procemio Gregoriano.idē Abb.in c.ſi cautio.col.3.de fide inſtr.& in c.cōſtitut'.de procu.& in ca.vlt.col.7.de confeſſ.Ioann.Faber in §.alteri.Inſtit.de inutili.ſtipula. Imola,Roma.Alexand.& Iaſon in l.ſtipulatio iſta.§.alteri. numero quinto. Romanus in Authentic. ſimiliter. C. ad legem Falcidiam.

Falcidiam.5.ſpeciali piæ cauſæ inter contractus.quorum opinio,niſi & in hoc fallor, magis communis eſt. Quidam tamen,vt ex Felino conſtat, exiſtimant , iure Canonico eſſe aduerſus promittentem locum remedio Euangelicę denuntiationis iuxta c.nouit .de iudic.& id habere locum quoties verba ſtipulationis fuerint directa in ipſum ſtipulantem , licet executionis formula concepta ſit in abſentem:quo caſu loquitur gl.in d.c.quoties. Eodem modo Alex. & alij in d.§. alteri.cenſent,eſſe intelligendam eam opinionem,ſi vera eſt, quam paulò antè retulimus:nempe ex ſtipulatione iſta naturalem obligationem oriri. Quibus tādem effectum eſt, vt ſatis ſit hæc controuerſia difficilis præſertim circa ius Pontificium,& deinde ad intellectum legis Regiæ , quæ hac in materia ſolet adduci:idcirco aliquot exponam ad faciliorē huius quæſtionis expeditionem.

Primum exiſtimo duplicem eſſe naturalem obligationē, vnam quidem,quæ inſurgit ex honeſtate,ac debito morali:
5 alteram quæ ex legis ac iuris naturalis † vinculo oritur.Hæc diſtinctio colligitur ex Bald.in l.1.C.de ſacroſan.eccl.nu. 55. Tho.2.2.q.106.ar.4.5.& 6.Prior pertinet ad honeſtam quandam obſeruationem,quæ tamen neceſſaria non eſt ex vi legis,ſed ex vi honeſtatis moralis.Poſterior verò ex vi præcepti legalis neceſſaria eſt,nec abſque peccati reatu omitti poteſt,quemadmodum Thomas ipſe tradit.Nos item admonuimus hanc diſtinctionem vtilem admodùm eſſe in c. cum in officijs.de teſtamen.nu.10.& in c.cum eſſes.eo.tit. numer.9. qua ratione effectum eſt,vt apud ius ipſum ciuile prior naturalis obligatio effectus aliquot habeat,quippe quę repetitionem ſoluti ex errore iuris impediat,ſecundum Fortuni. in l. 1.§.ius naturale.ff.de iuſti.& iure. illat. 10.& ſufficiens ſit ad nouationem.l.j.ff.de nouat.atque alios, quos modò exponere non vacat.Poſterior autem maiorem vim habet,nam exceptionem,& retentionem inducit, qui effectus maximi cēſentur à iuris vtriuſque interpretibus: atque item in animæ iudicio neceſſitatem ſoluendi,& reſtituendi omnino imponit ſub peccati pœna:quos equidem effectus prior illa obligatio non habet:quemadmodū ex his,quæ in ſpecie ſtatim inferam manifeſtè cōſtabit:etenim ad multa hanc primam aſſertionem præmittimus.

Secundò eſt maximè obſeruandum,legem humanam poſſe dubio procul quoſdam contractus pacta quædam & conuentiones ita irritas facere , ac prohibere , vt minimè ex eis
6 oriatur poſterior naturalis † obligatio,quæ ex debito legali, ac legis vinculo procedit, prout Reipublicæ expedire viderint ipſi legumlatores. probatur hæc concluſio: Nā licet ius humanū tollere nō poſſit iura naturalia quo ad prima principia, ſcilicet, ratione viuendum eſt: nec quo ad ea , quæ ex primis principijs neceſſario ſequuntur,qualia ſunt Decalogi præcepta:concluſiones tamen,quæ ex primis principijs iuris naturalis oriuntur,frequentius non tamen in vniuerſum iuris humani diſpoſitioni qua ex parte id vtile Reipublicæ, & communitati ſit ſubmittuntur.Hoc ipſum & ratio naturalis dictat,vt leges humanæ,& hominum inſtituta mutentur iuxta vtilitatem ipſius humani conuictus. Quod tradit Tho. 2.2.q.54.arti. 5.& 2.2.q.60.art. quinto.& rurſus 1.2.q.96.articu.4.Ex quo apparet,humanas conſtitutiones in his, quæ ſunt præter ius naturale,id eſt,quæ neceſſario non ſequuntur ex primis principijs iuris naturalis , poteſtatem habere ſtatuendi quod in Reipublicæ vtilitatem ceſſurum ſit,ſiue præcipiendo ſiue prohibendo.His accedit quod humana lex ſi ea iuſta ſit,etiā ciuilis obligat,& ſeruāda in eſt animæ iudicio,& ī diuino tribunali.gl.inſignis in c.quæ in eccleſiarū.de cōſtit.cuius rationē,& alia quæ ad eius cōprobationē fuere neceſſaria ipſe tradidi in d.c.cū eſſes.At ſi lex,quę cōtractū prohibet,& ei reſiſtit,iuſta eſt,& in animæ iudicio ſeruāda,profecto neceſſariò præmittit,naturalē obligationē iuxta poſteriorē ſenſum nō oriri ex eo cōtractu,nā ſi ea oriretur,in animæ iudicio ſeruādus foret contractus hic à lege prohibitus.Quod apertiſſimè repugnat ipſius legis virtuti, & iuſtitiæ.Deinde,vt ex Tho.colligitur.in d.q.60.ar.5.lex humana aut eſt iuſta,aut iniuſta,ſi iuſta omninò ſeruāda.eſt.Si iniuſta nō alia q̄dē ratiōe īiuſtitiā habet,quā q ſit legi naturali cōtraria.Igit humana lex ſi ea iuſta ſit, minimè repugnat, nec eſt cōtraria legi naturali.idcirco nequaquā verè dici poterit:eā tollere naturalia iura.Nec naturales obligatiōes:tametſi īpediat oriri obligationē iſtā naturalē,q̄ efficax ſit ad excipiēdū,& retinēdū,irē & ad exequutionē in foro animæ exigēdā: diceretur autē iniqua lex ſi naturalē obligationē tolleret,quippe quæ iuri naturali refragaretur.Prætereà aut lex humana poteſt cōtractū aliquem prohibere,& ei reſiſtere aut non.Si poteſt eadem quidem impedit naturalē obligationem ex vinculo conſenſus oriri:quia conſenſum illū irritū facit in foro exteriori & interiori,vt ſuperiùs dictū eſt. Si nō poteſt tollitur profectò vbique gentium illa vera & hominū conſortio neceſſaria Republicæ inſtitutio,quę iuxta tempus & locum debet aliquot conuentiones prohibere & improbare.

Tertiò hinc conſtat ex contractu,quem lex prohibet ei reſiſtens,minimè oriri naturalem obligationē: quod notat Bar.in d.l.ſi quis pro eo.col.pen & in l.cum lex.colum.1.ff.de fideiuſſ.probat tex.in l.non dubiū.C.de legib. quā opinionē latè defendit Fortunius in d.l. veluti. col.7.ff.de iuſti. & iure.

Quartò ab eadem radice deducitur,poſſe contingere cōtractū aliquem lege humana reprobari ita, vt ei lex reſiſtat, nec ex eo producatur naturalis obligatio:& tamen ex eodē efficacem naturalem,& ciuilem obligationē oriri in his prouinciis,vbi eadem humana lex ſtatuta non fuerit:poteſt etenim humanis conſtitutionib.contractus quidam prohiberi ob vtilitatem Reipublicæ,vel quia ita cōueniat ea in prouincia ſtatui:qui tamen ceſſante lege,aut in aliis prouinciis fieri commodè poſſet,& factus valeret vtique,& haberet obligationem naturalem & ciuilem.Saltem eam naturalem,quę ex conſenſu legibus non improbato ſufficiens eſt.huius rei poſſunt proponi varia exempla. Apud Hiſpanos vxor non poteſt contrahere ſine licentia mariti:& ſi contraxerit,contractus omninò nullus eſt,eique lex Regia,eadēque iuſta reſiſtit:idcirco nec naturalem producit hic cōtractus obligationem:naturalem inquam in eo ſenſu., quo efficacem eſſe diximus,vt naturalis obligatio ſeruāda ſit in animæ iudicio, ac procedat à debito legali. Et tamen hic contractus apud Italos,apud Germanos,atq; apud ipſos Hiſpanos olim antè Regiā cōſtitutionē vim haberet & effectum illū quidē qui pactionib.ex legitimo conſenſu geſtis adeſſe ſolet:atque naturalē obligationē à legis naturalis vinculo productā.quòd ſi dixeris,nō tolli nec impediri obligationē iſtā naturalē per legē Regiā:fateri oportet,apud omnes gentes contractum iſtum nō producere obligationē naturalē, quę procedat à legis vinculo:quod falſiſſimū eſt.Ipſe fateor obligationē naturalē lege humana propriè,nō tolli:ſed impediri nè oriatur:cùm ea producatur à conſenſu paciſcentium legitimo, id eſt,lege humana minimè reprobato.

Quintò ex præmiſſis apparet,maximè referre quid humana lex in his & aliis conuentionib.diſcernēdis conſtituerit. Nā ſi lex ipſa cōtractui reſiſtat,& eū reprobet:non producitur ex eo naturalis obligatio,quæ vinculo iuris naturalis,& legis fulcitur:tametſi quandoq; adſit quædā naturalis obligatio ab honeſtate morali procedens:text.optimus in d.l.1. ff.de nouationi.At ſi lex ipſa humana conuentioni & contractui nō reſiſtat,nec adſiſtat:quippe quę nec ipſum cōtractum reprobet,nec expreſſim approbet ei actionem tribuēs & obligationē:imò quādoq; expreſſim eas denegauerit:tūc cōtractus hic manet deſtitutus auxilio iuris ciuilis ſub fomento tantum legis naturalis:atq; ideo ex eo oritur naturalis obligatio:nō tātum ea,quæ ad moralem honeſtatem pertinet:ſed & illa,quæ à debito legis producitur.

Sextò patet ex proximè dictis,rei dotalis alienationem
7 minimè pducere † naturalē obligationē. Lex etenim iuſta, quę fundo dotali lata eſt,hunc contractū prohibet, eiq; reſiſti,nec tātū denegat actionē.qd patet in l.1.ff.de fundo dot. Quāobrē illa naturalis obligatio,quæ à debito legis procedit,hic omninò impedit:& tamē vbi lex iſta lata nō foret,valeret quidē hic cōtractus pter cōſenſum vtriuſq; cōtrahētis,minimè lege humana impeditū.Quòd ſi dixeris , ex hoc contractu naturalē obligationē oriri ex debito legali,fateri neceſſe eſt,alienātē rē dotalē in iudicio animæ teneri ad obſeruationē contractus,& eſſe locū exceptioni,ac retentioni, quæ omnia procul à vero abhorrēt:nec iure defendi poſsūt.

Septimò hinc deducitur,nō eſſe neceſſariū,vt cōtract' lege ciuili phibit' poſſit iuramēto cōfirmari,qd ex eo oriatur naturalis obligatio.Nā etſi ɔtractus omninò null' ſit,eiq; lex reſiſtat & impediat oriri obligationē naturalē à debito legis pcedētē,nihilomin' cōfirmari poteri iuramēto,quemadmodū pbat in d.ca.cū cōtingat.iūcta pxima illat.& in hoc cap. quis pactū.atq; ideo etiā nō eſt omnino neceſſaria probatio Bartoli in d.l.ſi quis pro eo.dū agēs, an ſtipulatio alteri per alterū iuramento præſtito ſit valida,vtitur ea ratione,quia ex hac ſtipulatione abſq; iuramēto naſcit obligatio naturalis.

Octauò libet ad planiorē eorū,quæ iā præmiſimus,intellectū,itidem adnotare,nec eam eſſe ſufficientem argumentationem,qua quis probare conetur, naturalem obligationē

ex debito

Universidad de Deusto Biblioteca

ex debito legali procedere ab aliquo cōtractu:si scienter fa-
8 cta solutio repetitionem non habeat iuris errore. † Nā hūc effectum quandoque operatur naturalis obligatio ab honestate morali procedens:quod probatur in l.si pœnæ causa.ff. de cond.indeb.Etenim in §.præcedenti diximus, liberatum à solutione pecuniæ,quam soluere alioqui tenebatur,causa pœnæ,& ad punitionem creditoris,minimè teneri in animę iudicio naturaliter ex debito legali ad illius pecuniæ solutionem:& tamen si soluat,non poterit conditionę indebiti repetere.text.in di.l.si pœnæ causa.Hic enim effectus procedit ab obligatione quadam naturali, quæ pertinet ad moralem honestatem.Sic & in eo, qui alteri remunerationis causa tenetur moraliter obligatione naturali ad antidora, sicuti in d.c.cum in officijs.de testamen.probauimus.Eadem ratione constat intellectus ad legem primam.l.error.C.ad legem Falcidiam.cum his,quæ notantur in l.j.ff.de conditio.indebiti. quibus satis manifestum fit,hæredem soluentem integra legata errore iuris non retenta Falcidia, minimè posse quartā repetere, id enim procedit propter illam naturalem obligationem,quæ ab honestate morali procedit, quo plenior fides erga testatoris voluntatem seruetur.dicta l.prima.C. ad legem Falcidiam. Nec enim hæres tenetur naturali obligatione,quæ ex debito legali oritur,integra legata soluere nō retenta Falcidia.Cùm eum lex ipsa liberum efficiat à quarta quæ lege iusta permittente per hæredem retineri potest: & poterat olim etiam testatore prohibente falcidiam detrahi:sicuti iuris est apertissimi:ita quidem,quòd nec pœna adiecta prohibitioni valida foret.l.quod de bonis.§.j.ff.ad legē Falcidiam.ex quibus duo subinfero:primum,legem ciuilem permittentem Falcidiam & prohibentem, nè testator eam vetaret,huic testatoris prohibitioni resistere,quod notat gl. in d.l.stipulatio ista.§.alteri.verbo,cōueniat. quicquid ibi Iason nume.18.dixerit.Secundum,quod olim etiam testatore prohibente deductionem falcidiæ,hæres minimè tenebatur naturaliter obligatione debiti legalis legata integra soluere non deducta Falcidia,licet Iason in d.nu. 18. contrariū notauerit,& idem in l.cum quis.post gl.ibi.C.de iuris & fact. igno.Est enim falsa Iasonis opinio:vel intelligenda de naturali obligatione,quæ ab honestate morali procedit.Et sanè si verum esset, legem humanam in hoc casu non resistere prohibitioni Falcidiæ,dubio procul daretur naturalis obligatio legalis vinculi.Quod si ea detur, necessario sequitur, hæredem in animę iudicio non posse Falcidiam olim retinere ea prohibita per testatorem:posseque legatoris iure Falcidiæ prohibitæ retentione vti. Quorum posterius falsum est,etiam in iudicio exteriori:nisi hæres iuris errore legata integra soluerit.Prius verò itidem est à veritate admodum alienum : cùm authoritate legis iustæ legatarij à Falcidia excludantur,& hæres eam possit retinere. Deinde si hæres naturaliter teneretur debito legali soluere integra legata prohibita Falcidia per testatorem,profectò nō posset eam quātitatem,quam per errorem facti soluisset,repetere nec in foro exteriori:cùm legatarij habeant exceptionem, ac retentionem ex dicta naturali obligatione:nec in animæ iudicio, & tamen falsum id est:quia si soluit hæres errore facti,existimans bona hæreditaria integris legatis soluendis sufficere: posset repetere secundum communē in d.l.error.est & aliud huius illationis,& conclusionis exemplum in hærede soluēte legata ex minus solenni testamento:illa etenim si soluerit per errorem iuris,repetere non poterit. l.fideicommissum. C.de cōd.indeb.gl.Bar.& Doct.in d.l.cū quis.C.de iuris & facti igno.gl.in l.j.ff.de cond.indeb.optimus tex.in l.vlt. C. ad leg.Falcid.Quib.in locis cōmuni omnium consensu probatur,ex minus solenni testamēto naturalē obligationē oriri. Hæc verò naturalis obligatio solū procedit à morali honestate,secundum quam deferendum est voluntati testatoris: iuxta l.j. C. ad leg.Falc. atq; ideo repetitionē impedit soluti iuris errorem.Non per tamen est hęc naturalis obligatio debiti legalis,quæ retētionem, & exceptionem habeat, & quæ omnino cogat in animæ iudicio ad solutionem: sicuti nos latius probauimus in d.c.cum esses.de testament.

Nonò prēmittendū est,hanc stipulationē alteri per alterū factā posse variè concipi.Nam si ita formula concepta sit,vt
9 nomine absentis quis stipuletur,fiatq; tota stipulatio absentis nomine:tunc sanè stipulatio valet,nec ista prohibetur in d.§.alteri.quemadmodum voluerunt gl.& Doct. per tex.ibi in l.huiusmodi.ff.de leg.j.gl.in §.alteri.Inst.de inutilib. stipul. & in l.penu.ff.de nego.gest.& in l.quæcunque gerimus.ff.de action.& obligat.ex quibus illud apertè colligitur, hanc stipulationem validam esse,etiam nullo præcedente mandato:

tenebiturque hic stipulator post ratihabitionem absentis ei actiones cedere:quod probatur in dicta l.penulti. & est hæc opinio communis,vt constat ex Iasone in dicto §.alteri.sub l.stipulatio ista.nume.vndecimo.cui addenda sunt quæ ipse notaui libro primo Variarum Resolutionum.capitulo decimoquarto.numero decimotertio.Quandoque stipulatio concipitur simpliciter verbis principaliter directis in personā stipulantis:hunc in modum:Promittis mihi dare Titio centū. Et in hac specie intelligenda sunt iuris ciuilis responsa,quę de stipulatione ista tractauerunt:idq; multis necessariò probatur.Siquidem vbi verba obligationis in absentem diriguntur:præsens nec dicitur stipulator,nec dicitur stipulari.Deinde in prædictis iuris ciuilis responsis,maximè in dicta l.stipulatio ista,§.alteri & in dicto §.alteri.de inutilib. stipulat.hæc stipulatio improbatur eo,quod ipsius stipulantis nihil intersit, non autem ex defectu formulæ conceptæ. Qua ratione foret reprobāda,si verba ipsius promissionis non dirigerētur in præsentem:tex.in dict.l.stipulatio ista.§.si quis insulam. & est ab omnib.receptum.Præsertim quia gl.in dict.§.alteri. & in l.1.ff.de pact.ver.in idem.has iurisconsultorum authoritates ità intellexere,vt verba promissionis in præsentem dirigantur:exequutionis autem in absentem. Idcirco ea,quæ de stipulatione alteri per alterum facta dicta fuere, necessariò intelligēda sunt siue quo ad ius canonicum,siue quo ad ciuile in ea specie,qua verba promissionis in pręsentem diriguntur.Tertiò potest contingere quòd verba ipsius promissionis in absentem dirigātur:& hoc casu nihil curandum est de iuris ciuilis respōsis,quib.agitur,neminem alteri posse stipulari:aut sanè & in hac specie receptis iurisconsultorū sententiis,dicēdum erit,hanc stipulationem omninò nullā esse, nec aliquem habere effectum:cùm omnes ferè iuris vtriusque interpretes naturalem obligationem,& iuris Pontificij ęquitatem huic negauerint:atque senserint legem ei resistere:quod ex præmissis apparet.Potiùs forsan dicetur hęc promissio acceptilatio:de qua paulò post agemus.Nam & glo. in d.cap.quoties cordis oculis.præmittit in ea stipulatione, cui vires iure Pontificio tribui cōtendit,verba in ipsum præsentem quo ad obligationem esse directa.

Decimò,vt ad propositam quæstionem accedamus,ipse opinor iure Pontificio alteri per alterum posse stipulari verbis promissionis in præsentem directis:secundùm authoritatem glo.& eorum,qui eam sequūtur in d.cap.quoties cordis oculis. Ea prætereà ratione, quòd iure canonico ex pacto nudo actio oriatur:ca.1.de pact.atque ideo ob eandem ęquitatem hæc stipulatio erit iure Pontificio admittenda in hoc sensu,vt valida sit,& sequuta absentis acceptatione:eiusque præstito consensu teneatur præsens stipulator ei actionem cedere.Sic etenim intelligo gl.in d.cap.quoties.ex his, quæ ipse adnotaui in dict.cap.14.lib.1.Variarum Resolutionum.nu.13.idemque & iure Regio respondendum erit propter l.tertiam.titul.8.libr.tertio.Nec quicquam oberit decisio tex.in capitu.quanquam.de vsu.in 6.quicquid enim alij responderint,ille text.exigit ad cautionem absentis publicā personam,vt absenti sequuta ratihabitione,aut acceptatione actio competat,& adquiratur sine cessione.sicuti de notario tradidimus in dict.cap.14.num.13.vnde iuxta opinionē istam non tatū denuntiatio Euangelica est admittenda,sed & actio aduersus eum,qui alteri per alterum promisit.

Vndecimò hac in eadem controuersia opinamur,ius ciuile nec adsistere,nec resistere huic stipulationi, quæ alteri per alterum fit:quod vt iam tradidimus,communi ferè om-
10 nium iudicio definitū † est.Cui minimè oberūt quæ aduersus hanc sententiam adducta fuere.ea etenim procedūt quo ad naturalem:siquidem nè ciuilis actio:& nè obligatio ciuilis oriantur & dentur,verum est,ius ciuile hāc stipulationē prohibere:& quo ad effectus ciuiles actionis & obligationis: sicuti Fortuni.explicat in d.l.1.ff.de pact.num. 25. Huic sanè respōsioni plurimū adstipulatur,quòd dictio,potest,præmissa negatione nō semper præcisam inducit necessitatē, nec tollit omnem potētiam,imò secūdùm subiectā materiā est intelligenda.text.optimus in capitulo quanto. & ibi Abb.& Feli.de præsumption.& in capit.literas.de restitu.spoliat.Sic licet in l.obligari.ff.de author.tutor.dictum sit,pupillum nō posse obligari sine tutoris authoritate, intelligitur tamē de obligatione ciuili,& legali quo ad debitum pręcisum: nō tamen de naturali:nam quo ad eam pupillus proximus pubertati obligatur.l.prima.ff.de nouatio.Sic quanuis ius ciuile dictet,neminem posse alteri stipulari:poterit ea negatiua oratio procedere quo ad obligationem ciuilem, de qua lex ipsa tractat:non de obligatione naturali, quæ ex pacto nudo oritur:&

do oritur:& quæ lege non resistente iustissima est. Denique hęc responsio colligitur ex his,quæ tradiderunt Iaso.nu.23. & Fortuni.col.18.in dict.l.Gallus.in principio.Carol.Molin. in consuetu.Parisi.titul.1.§.1.in gl.3.in princi.Deci.in l.pacta, quæ contra.C.de pact.col.2.Ioan.Corasi.in l.si intercedat.§.si vsusfructus.ff.de seruitut.ad finem.Quibus in locis expenditur vis,& potestas huius orationis,non potest.Nō me latet, hanc vndecimam conclusionē satis dubiam esse, & fortassis posse facilius iure probari,& defendi,ius ipsum ciuile resistere huic stipulationi quæ alteri per alterū fiat: qua præmissa opinione & illud cōstabit,ex ea promissione minimè deduci naturalem obligationem,quæ ad legale debitū pertineat: atque ideo nec iure Canonico eā stipulationem validā esse, cùm ei deficiat naturalis illa obligatio,à qua iuris Pontificij æquitas de pacto nudo procedit :siq; maximum inter hæc duo discrimen:siquidem pacto nudo lex ciuilis nec adsistit, nec resistit.tātùm actionē & obligationem ciuiles denegat. Attamē propter rei ambiguitatem lectoribus proponimus tutiores assertiones,ne tot authoribus refragemur: nihilominus quid hac de re senserimus eidem significātes,quò lector ipse possit expendere quàm inuiti quandoque receptis iam diu opinionibus accedamus,quod verò attinet ad legē 1.ff.de nouatio. existimo, legem ciuilē resistere obligationi pupilli absque tutoris authoritate:& ideo etiam si is sit proximus pubertati,non oriri naturalē obligationem,quæ procedat à debito legali,& habeat ius excipiendi, ac retinendi, sitque in animæ iudicio efficax : adest tamen huic cōtractui naturalis quædam obligatio, quæ ad moralem honestatem pertinet,cui cōpetunt effectus nouationis,de quo in dicta l. 1.& non repetendi solutum scienter per errorē iuris.l.si pœnæ causa.ff.de condict.indeb.l.fideicommissum.C.eo.tit.

Duodecimò ex suprascriptis cōsentaneū est, oriri naturalē istā obligationē,quæ ad honestatem pertineat ex promissione,& stipulatione alteri per alterū facta.Qua ratione hæc stipulatio illos effectus habebit, quos habet naturalis obligatio ad moralem honestatem pertinens:nec in hac conclusione iure poterit controuerti:etiam si sequamur opiniones communi omnium iudicio contrarias, quarum paulò antè meminimus.

Decimotertiò inspectis cōmunibus sententijs, & his,quę maiori interpretū suffragio receptæ sunt,apparet,adhuc oriri naturalem obligationē debiti legalis ex stipulatione ista, quæ alteri per alterū fit:cuius opinionis authores hic omittimus,quia superius eorum mentionē fecimus. maximè est hæc conclusio vera in his regnis propter l.3.tit.8.lib.3.ordina.hodie l.2.tit.16.lib.6.

Decimoquartò,vtcunque sit de his quæ in præmissam disputationem inciderunt,mihi verissima videtur opinio Bar
11 tol.existimantis hanc stipulationem,† quæ alteri per alterū fit,validam esse,etiam iure ciuili,si iuramentū accesserit : nō enim est prohibita fauore publico,nec iuramētum ex parte iurantis,nec ex parte eius, cui iuratur est illicitū : cùm possit seruari vtrinque sine dispendio salutis æternæ:sed eidem stipulationi lex ciuilis vel resistit,vel non assistit,quia stipulantis minimè quicquā intersit.Quæ quidem ratio religione iuramenti deficere quodam modo videtur propter diuini nominis intercessionem.Sic denique Bart. conclusio communis est:eam etenim tenuerunt gl.in d.c.quoties cordis oculus.1.q.7.Bal.in l.Nam & postea.§.iusiurandum.ff.de iureiur. Anto.& Imola in dict.cap.cùm contingat.Alex.& Iaso.in d. §.alteri.nu.4.Abb.in Prooemio Gregorius.nu.25. quorū opinionem fatetur cōmunem esse Andr.Alci.in dicto cap.cùm contingat.nu.221.licet ipse,& Pan.ibi de hac sententia dubitauerint,& contrarium tenuerunt,Roma in consi.440. col. vlt.Ioā.Faber.in §.si quis alij.Inst.de inutilib.stipul.col.4. Bal. sibi cōtrarius in dict.cap.cū contingat. conclusione 4.atque ità Philip.Corne.in dict.Auth.sacramenta puberum nu.35. multa aduersus cōmunem conatur adducere, quæ cessant, si ad amussim examinētur hoc in §.prænotata.Nec enim vbi agitur de obseruando iuramēto attēdimus intersit quicquā vel nō ipsius cui iuratū est.text.celebris in cap. debitores. de iureiur.Et prætereà cū ex iuramēto obligatio oriatur : sicuti in hac prima huius relectionis parte admonuimus.§. 2. satis probatur,stipulationē istā iuramēto cōfirmari,& validā esse. Quā sententiā in eo sensu accipimus,vt sequuta absentis acceptatione cedēda sit ei actio p stipulātē:qd & paulò antè de iure Pōtificio obseruādū esse dixim⁹.Hæc de prima Bar.illatio.

Secūdo loco Bart.infert ad pactum nudū, quod licet iure ciuili sit viribus equidē efficacibus ad agēdū destitutū,tamē si iuratum sit, vires ad agendum habeat. Cui sanè illationi aliquot item prænotanda sunt.Atque erit hæc illatio vndecima principalis conclusio.Primùm,pactum nudum id dici cui præter consensum,& conuentionem nihil extrinsecus
12 accedit.Quasi ea pactio,† quę in proprium & speciale nomē contractus minimè trāsierit,nec aliquod extrinsecus fomētum acceperit,nuda sit.l.iuris gentium. §. sed cùm nulla. Et in princ.& in §.quinimò.ff.de pact.idcirco pacta nuda apud iurisconsultos dicuntur pacta conuenta:dict.l.iuris gentiū. §.prætor ait.& l.pacta conuenta.ff.de contrahenda emptio. Cicero lib.2.ad Herēniū:& lib.2.de inuētione:sunt enim,inquit,pacta,q̄ legibus seruāda sunt,sunt idē pacta q̄ sine lege obseruātur ex cōuentu,q̄ iuri præstare dicūtur.Hæc Cicero, q ea pacta iuri præstare dixit,q̄ nuda sunt,& licet ius ciuile negauerit eis actionē.pretor tamē per exceptionem ea defendit.Optim⁹ ad hæc tex.in l.si tibi.C.loca.tradūt Bar.& alij in dicta l.iuris gentiū.§.igitur nuda.Salyc.in l.legem.C.de pact. Ioan.Corasi.in lib. 1.Miscellane.cap.1.sic & conuentiones, quæ proprium,atque speciale nomen nō habent pacta propriè dicuntur:atque in dubio appellatione pacti de conuento,& sic de nudo intelligēdum est:secūdum Bal.& Dec. post alios in rubr.C.de pact.vbi Andr.Alcia.hāc opinionē scribit communem esse.Dicuntur hæc pacta nuda,per metaphorā, quia simplicia omnique legum auxilio, viribusque sint destituta.His autē solent extrinsecus multa accedere, quæ hāc nuditatem tollunt,nempe,verborum solennis forma,id est, stipulatio,rei traditio,causæ expressio:vt causa donationis: aut alicuius rei agendæ:aut cōtractus aliquis præcedens,cui pactū nudū ipsum ex cōuētu tātū accesserit.Et qb⁹ actio vtroq; iure datur,& orit similiter obligatione ciuili cōstituta, quod latè explicat gl.in d.§.igit nuda.& ibi Docto. Panormitan.in cap.1.de pact.col.2.qbus in locis hæc tradit materia.

Secundò principaliter constituendum est,iure ciuili ex pacto nudo nec nasci ciuilem obligationem,nec itidem actionem ciuilem dari.l.iuris gentium.§.sed cū nulla.versi. igitur
13 nuda pactio obligationem non parit.ff.de pactis.cuius † loci authoritate iam diu est hæc opinio recepta.Rationē autē huic iuris ciuilis responsioni conātur quidam aptare ex eo, quòd lex ciuilis præsumat animo indeliberato,& ex leuitate pactum istud nudum processisse:atque ideo noluit ius ciuile ei actionem dare.l.sciendum.§.ea autem.ff.de ędil.edict. Huius rationis post alios meminit Alexan.Imolens.in rubr. ff.de verborum obligationibus.eritque hæc præsumptio iuris,& de iure:quia lex ciuilis super hac præsumptione statuit denegans actionem dicti §.sed cum nulla. Qua ratione adhuc actio minimè dabitur,etiā si constiterit,deliberato animo pactum conuentum fuisse iuxta communem omnium sententiam.Verùm huic rationi plura obstant.Primùm quidem,quod isthæc præsumptio constituatur, & colligatur à iure ciuili ad denegādam actionem:cōtraria verò nempe animi deliberati ab ipso prætore ad exceptionem, retētionē, & alios similes effectus,vt constat ex dicto §. sed cum nulla. Sed tamen id mirū videri nō debet:quandoque etenim pręsumptio datur à iure quo ad vnum effectum:non tamē quo ad alium:sicuti colligitur ex notatis cap.afferte.de præsumptionibus.præsumitur equidē delictum quo ad pœnam extraordinariam:nō tamen quo ad ordinariam.Nec itē incōuenit ex eodem facto aliquid præsumi iure Pōtificio, quod non præsumatur iure Cæsareo:imò contrarium potiùs. ius ciuile ex cohabitatione maris, & fœminæ data æqualitate matrimoniū pręsumit. le. in liberę.ff.de ritu nuptiarum, nō sic ius canonicū,quod ex ea cohabitatiōe præsumit fornicationē.c.1.30.q.5.cuius discriminis nos meminimus in Epitome de spōsalibus.2.par.c.1.nu.5.Adhuc tamē hęc ratio Alexād.& aliorū minimè satisfacit: quippe quæ cōuinceret, si vera foret,actionē iure ciuili dari ex pacto nudo,vbi p paciscētis cōfessionē cōstaret animus deliberat⁹: cū pręsumptio iuris,& de iure in cōtrariū admittat cōfessionem illius pro quo pręsumitur secūdū cōmunē in cap.is qui fidē.de spōsa. gl.in Aut.de equal.dot.§.aliud.vers.scribat.& in l.in cōtractibus.versi.nullo modo.C.de nō numerata pecunia. & verè,si cōmuni omniū sentētię stādū est, & ipsis quidē iuris ciuilis respōsis,planè dicēdū erit,etiā in hoc casu actionę ex pacto nudo minimè dari,nec obligationē ciuilē oriri.Pręsertim ratio Alex.ex eo deficit:qd ius ipsū ciuile fatetur ex pacto nudo oriri naturalē obligatiōē debiti qdē legalis ad retinēdū: ad excipiēdū,& cōpēsandū. Quę profectò minimè oriretur pręsumptione cōstituta nō deliberatę promissionis.Nā prætor ipse aduersus iuris ciuilis p̄sumptionē nō defenderet pacta nuda ratione cōsensus min⁹ pfecti nō p̄missa animi integra deliberatione:imò pręsumpta leuitatę quadā: quo casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

si de hoc constet, nec iure Pontificio, nec in animæ iudicio pacta nuda seruanda sunt, cum deficiat consensus ad conuẽtionem necessarius. l. 1. de pactis.

Quidam autẽ aduersus cõmunem opinantur, etiam iure ciuili ex pacto nudo obligationẽ ciuilẽ nasci, & actionẽ cõpetere: idque probare conantur: primò, quia in materia peccati adhuc in foro ciuili standũ est iuri Pontificio, quo datur ex pacto nudo actio, nõ ciuili: cap. vlt. de præscrip. cap. nouit. de iudic. at in obseruãdis pactis nudis agitur de peccato mortali, quod cõmittitur ab eo, qui pactum nudũ violat: gl. communiter recepta in dict. cap. 1. de pact. vbi Fortuni. nõ semel hanc opinionem tenet, quam fatetur cõmunem esse Andr. ab Exea de pactis. n. 374. aliquot friuolas rationes aduersus eam inducens, qui tamen à nu. 354. multa tradit in fauorem communis sententiæ, cui palàm suffragatur ratio naturalis obligationis à debito legali procedẽs, quæ cogit præcisè ad pacti nudi obseruationẽ in animæ iudicio: cũ iure naturali teneatur quis eidẽ pacto stare. Igitur & in foro seculari apud iudices laicos non est actio neganda ex pacto nudo agenti. Huic rationi respondetur, verũ esse iuri Pontificio in vtroq; foro standum esse, quando tractatur, an aliquid sit permittẽdum approbatione quadã: nã si ius Canonicũ id prohibeat ea ratione, quod peccatũ sit, ius ciuile nõ poterit id permittere, & si permiserit, iuri Põtificio cedere debet. At in præsenti tractatu pacti nudi non permittit ius ciuile approbatione quadã, quòd promissor licirè retineat quantitatẽ, aut rẽ pacto nudo promissam, nec admittit peccatũ illud, quod ipse promissor commiserit peccatum ipsum effringens.

Quid ergo ius ciuile hac in re statuit? profecto id explicabitur ad rationẽ huius propositæ quæstionis. Ius etenim ciuile, etiam si prætor pacta nuda per exceptionẽ, retentionẽ, & cõpẽsationem, defenderit ex æquitate iuris naturalis, noluit actionem pactis nudis ciuilẽ tribuere: imò eã negauit ad vtilitatẽ Reipublicæ, vt tot lites, quæ ratione pactorũ simplicium cõtingere frequentissimè possent, foris cederent, & ab his exterminarentur: hoc palã est ex ipsis iurisconsultorum responsis multaq; similia exempla possunt huic negotio aptari: maximè illud, quòd ex tractatu l. secundæ. C. de rescindenda vẽditione, obuiũ est, & singulare. Etenim licet decepto intra iusti pretij dimidiã, teneatur alter læsionẽ illã resarcire in animæ iudicio sub peccati mortalis reatu, & culpa: lex tamen nullis actionem decepto negauit ad huius læsionis reparationem: qua de re nos multa tradidimus lib. 2. Variarũ Resolutionũ. cap. 4. n. 11. Deinde & his accedit, quòd fornicatio simplex, atque itẽ ea, quę in publicis lupanaribus exercetur, peccatũ est mortale: & tamen nec lex ciuilis, nec Põtificia huic malo medetur, nec eam punire curat: quod in Epitome in quartũ explicuimus 1. parte. cap. 3. nu. 9. Sic & licet quis quãdoq; teneatur sub peccati mortalis culpa beneficiẽti remunerari: attamen humana lex ciuilis nullã actionem aduersus ingratum dedit ad hanc remunerationẽ, nec ea iure cõpetit: sicuti meminimus in cap. cùm in officijs. de testament. Hæc sanè sunt, quæ possunt cõprobare similitudine quadã rationem istã, quam exposuimus, ad humanas ac ciuiles leges pacto nudo negantes actionẽ. Vnde manifestè errare videtur Andre. Alciat in rubr. ff. de verb. oblig. nu. 13. & lib. 5. parad. cap. 5. dum scribit, ex pacto nudo iure etiam ciuili actionem oriri in his casibus, quibus eiusdem pacti violatio mortalem culpam habet. Falsa siquidem est hæc opinio ex præmissis.

Secundò aduersus cõmunem Fortuni. in dict. cap. 1. n. 10. alia vtitur ratione, existimans adhuc iure ciuili post iuris Canonici statuta ex pacto nudo actionem dari.

Nam si quid omissum sit iure ciuili, standum est in eo iuri Pontificio: quẽadmodũ cõmuni sententia traditũ est in cap. clerici. de iudic. cap. 1. de noui oper. nuntia. Auth. quomodò oporteat episcopos. colla. 7. in prin. Sed licet iure ciuili omissus sit casus pacti nudi, cui actionem dare iura ciuilia omiserunt. Ius tamen canonicũ palàm eidem actionẽ dedit, igitur actio in foro Cæsareo pacto nudo cõpetit. Sed hęc ratio manifestè deficit, quippe quę falsum præmittat: cũ hic casus nõ sit à iure ciuili omissus: imò expressim decisus: siquidẽ in d. §. sed cũ nulla. resp̃ndum est, nudã cõuentionẽ minimè parere actionẽ ciuilẽ. Etenim si is ciuile actionẽ dedisset pactis solẽnib⁹, omittẽs pacta nuda, potuisset dici, hũc casũ omissũ fuisse: at cũ palã respõderint iuris. pacta nuda n habere actionẽ ciuilẽ: sequit statim nõ esse hũc casũ omissũ, sed oĩno decisũ.

Tertiò nihilominus, quod iure ciuili pactum nudũ actionem producat, probatur hac argumentatione. Pactum nudum præsumitur animo donandi conceptum, & itidem donationis causa. l. Cãpanus. ff. de operis liber. vbi cõstat, quod qui sciens, se non teneri, promittit cẽtum alteri, donasse videatur. Sicuti ex eo loco adnotarunt Abb. in cap. si cautio. col. 3. de fide instrum. glo. in l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. Iason in §. si minus. nu. 8. de actioni. idẽ Iason in l. iurisgentiũ. §. sed cùm nulla. ff. de pactis. nu. 28. donatio autẽ hodie fieri potest pacto nudo. l. si quis argentũ. §. vlt. C. de dona. Ergo quod libet pactum nudum iure ciuili producit actionem. Huic argumentationi respondetur, donationem tunc præsumi ex promissione scienter facta quando ea fit per solennem stipulationem secũdum Paul. de Castro in dicto §. sed cum nulla. vbi Iason refert alios idem tenentes: non autem vbi facta fuerit per pactum nudum. Et præterea, dicta l. si quis argentum. obtinet in donatione vera: non in præsumpta: qualis est ista, nè dentur duo specialia in vna, & eadem re aduersus l. 1. C. de dotis promiss. Sic deniq; fit, vt iure sit constitutissimum, lege ciuili actionem pacto nudo negari: idque fieri potuit, cum actiones iure ciuili fuerint inductæ. l. secunda. §. exactis. ff. de origine iuris.

Tertiò hoc in tractatu constituendum est, iure Põtificio
14 pactum nudum actionem efficacem ad exigẽdum † producere. tex. est, ità omnium eõsensu intellectus in dict. cap. 2. de pactis. quã illius capitis interpretationẽ Fortuni. in eius relectionẽ omnium latissimè defendit aduersus aliquot rationes, quæ solent adduci in cõtrarium, maximè per Felinũ in dicto cap. 2. & Iason in dict. §. sed cum nulla. Quibus illud est obiter adijciendum quo ad apertiorẽ intellectum eorũ, quę ab ipsis tradita fuere: nempe, pactum nudum iure Canonico actionem producere, si causam expressam habeat: alioquin pactum nudum à causa etiã iure Pontificio actionem minimè producit: secundũ Abb. in cap. si cautio. colu. 2. de fide instrumento. Bal. in l. si de diuisione. ad finẽ. C. familiæ herciscũ. Fel. in dict. cap. 1. de pact. col. vlt. Fortuni. inibi nu. 33. & Iason in dict. §. sed cum nulla. col. 3. tex. optimus in dict. c. si cautio. Et probatur ratione. Nã pactũ nudum iure Canonico nõ habet maiorem vim, quàm habeat stipulatio iure ciuili: sed stipulatio sine causa non habet actionem quo ad effectum. l. 2. §. circa. ff. de doli exceptio. Igitur nec pactum nudum. Deinde promissio nuda ab expressione causæ, si promissor sciebat se nulla ex causa debere, donatio præsumitur: modo probetur hæc scientia: si verò constet ipsum promittentem credidisse causam subesse, quæ nõ inerat: aut simus in dubio an ità crediderit, vel ne, præsumitur promissio indeliberata, & emissa absque animo donãdi, & obligationis, jocò potius q̃ serìò: atque ideo etiam iure Canonico nõ obligat, nec iure naturali, nec regio, quia deficit cõsensus, quod in dicto ca. si cautio. frequentissimo omnium consensu explicatur: maximè per Abbatem. Quãobrẽ plurimum est aduertendũ, an donatio in his promissionibus, & pactis nudis, aut simplicibus præsumatur: de quo, latè Iason in dicto §. sed cum nulla. col. 2. idem Iason in l. tale pactum. in princ. 2. col. ff. de pactis. & in l. diuortio. ff. de verborum obligatio. Bal. & Iason in l. si cut. C. de repud. hæred. Hippolyt. in l. 1. §. præterea. ff. de q. nu. 93. idem in rubr. de fideiusso. nume. 45. Fortuni. in dicto cap. 1. de pactis. nume. 34. Dec. in consi. 682. nume. 4. latè Barbat. in l. generaliter. columna decimaquinta. ff. de verborum obligationibus. Fel. item in dicto cap. si cautio. quòd si verũ est, iure Pontificio pactum nudum à causa actionem nõ producere, parum aut sanè nihil refert & conducit asseuerare, iure Canonico pacta nuda producere actionẽ, cum si causam habeant ià non nuda: sed vestita sunt vt interim ea loquẽdi formula vtar. Nihilominus non obstat hæc consideratio: etenim etsi verum sit, pacta nuda ab expressione causæ nec iure Canonico actionem producere, & vtroque iure, ciuili etiam pacta habere actionem ex adiectione causæ, constat discrimen maximum inter iura Pontificia, & ciuilia: quia iure ciuili tunc demum pactum alioqui nudum fomentum à causa recipit, cum eius sit effectus sequutus, non ex simplici tantum eius appositione, & sic fouetur pactum nudum ab effectu causę, dicta l. iuris gentium. §. sed etsi. & §. & ideo. vt si tibi dem pallium, vt eas pro me Romam, vt des mihi equum: hoc casu iure ciuili actio oritur: at si absque exequutione simpliciter adijciatur causa in hunc modum, dabo tibi centum, vt eas pro me Romam: ex hoc pacto iure ciuili actio non oritur: bene tamen iure Pontificio: sicuti explicat Fortuni. in dicto capitulo primo. de pactis. numero trigesimoquarto. Erit & aliud huius distinctionis exemplum. Nam iure Canonico actio oritur, si quis ità promiserit: Promitto donare centum: est etenim hæc promissio nuda donationis, non donatio: sed tamen iure Pontificum actio ex ea oritur secũdum Abb. in dicto capitulo si cautio. 2.

19. Perl. lib. 2. ver. gen. cap 3. n. 55.

cautio. 2. col. argu. cap. 1. de donat. Iure autem ciuili ante legem si quis argentum. §. vlt. C. de donatio. non habebat, nec producebat actionem: Bart. & cõmunis in dicta l. iuris gentiũ. in prin. ff. de pac. Ias. in §. in personam. de actionib. nu. 60. Est item & exemplum non incongruũ: si quis sciens se nihil alteri debere, centũ ei promittat: est nanque tunc causa donationis præsumpta: iure autem Canonico actio ex hac donatione præsumpta oritur, licet pacto nudo concepta: non sic iure ciuili. Siquidem iure Pontificio non contingunt hic duo specialia: cũ iure Canonico ex pacto nudo donationis regulariter actio constituta sit: atque ità hoc exemplũ collegimus ex Felin. in dict. cap. 1. de pactis: licet Fortuni. inibi nu. 34. existimet, etiam iure ciuili in hac specie dari actionem.

Quartò principaliter est hic adnotandum, iure Pontificio
15 actionem oriri, & dari ex pollicitatione: quæ est vnius † promissio absenti non præsenti facta. Hæc conclusio probatur secundum Abb. ibi in cap. qualiter. de pactis. dũ Diui Gregorij rescripta ex lib. 8. Epist. epist. 38. generalis est. ad idẽ est optimus tex. in cap. iuramenti. 22. q. 5. pollicitatio enim promissio est. l. sciendũ. §. dictum. ff. de ædilit. edict. Quã sententiam latè defendit Fortuni. in dicta l. 1. ff. de pactis. col. 2. & 3. authoritate tex. in cap. si tibi absenti. de præbend. in 6. cui facilimè poterit responderi, si consideremus eam decisionem agere de collatione beneficiorũ, quæ certa debet esse, ac necessario à prælatis & Episcopis facienda: idcirco nõ est ad exemplum donationis iudicãda, valetque collatio absenti facta nemine pro eo acceptãte, nec reuocari potest: quod ipse tradidi lib. 3. Variarũ Resolut. capit. 16. in princip. quamobrem nõ rectè adducitur ad hanc cõtrouersiã text. in dicto cap. si tibi absenti. Deinde, nè quis existimet certam esse Panor. sententiã de acceptatione, quã modò retulimus, aduertere oportet iure Põtificio ex pacto, id est, ex duorũ consensu actionem oriri. cap. 1. de pactis. l. 1. ff. eo. at acceptatio nõ habet duorũ consensum, sed vnius tantùm. Nec diui Gregorij authoritas quicquã vrget: quia is loquitur de pacto conuentro ex duorũ consensu. vt constat ex dict. Epistò. 38. Sic sanè Panor. parum sibi constans in capit. cum inter vniuersas. col. vlt. de elect. asseuerat, quòd iure Canonico ex pollicitatione actio minimè oriatur. cuius opinionem sequuntur Iason in dicta l. iuris gentium. §. sed cum nulla. idem Ias. in rubr. ff. de verb. oblig. col. 1. & 4. vbi Lanceio. Galiaula fol. 12. col. 3. & Alciat. nu. 7. idem probant asserentes hanc opinionem esse communem. Cui suffragatur gl. in cap. scimus. 12. q. 1. dicens esse speciale, quòd ex pollicitatione facta Deo, vel Reipublicæ oriatur actio. Igitur regulariter etiam iure Canonico ex pollicitatione actio non oritur. Et præterea cõstat hęc opinio ex eo, quòd pollicitatio non producit naturalẽ obligationem: quæ ex consensu duorum oritur. l. 1. ff. de pactis. notat in specie Bart. in l. si vnus. §. pactus. col. 4. ff. de pactis. Vnde manifestè cessat æquitas prætoris, & iuris Põtificij ratio, ex quibus pacta nuda fomentũ acceperũt. his accedit quod ex vnius promissione absenti facta nihil ei quæritur, & potest reuocari promissio. l. 2. §. sed si donaturus. & l. absenti. ff. de donationibus. qua ratione dubia profectò est huius controuersiæ definitio: atque ità dubitat Felin. in dicto capitulo primo. de pactis. & fortassis etiam lege Regia præmissa. quæstione tertia. est titulo octauo. libro tertio ordinar. non esset admittenda opinio prior contra communẽ, si cõsideremus eam constitutam tractare de ea promissione, quæ absentis sit vtilitate, alicui tamen præsenti. Alijs videbitur & id iure æquissimo, lege Regia probari priorem Abb. opinionem, & ex ea dari actionem pollicitationi, naturalemque obligationem oriri. Sed duo sunt obiter adnotandi errores hac in
16 quæstione animaduertendi: prior Abb. in dict. cap. cùm inter vniuersas. de electio. qui præmittens iure Canonico ex pollicitatione non dari actionem, nec oriri naturalem obligationem, fatetur, non seruantem pollicitationem peccare. hęc etenim sibi non constat. Nã si obligatio naturalis minimè oritur, vt ipse Panor. sensit, & superiùs probauimus: cum nõ detur duorum, sed vnius tantũ consensus, non peccat qui pollicitationem minimè seruauerit. Alter error est Lancelo. Galiaulæ in dicta rubr. de verbor. obligatio. folio 11. colũ. 4. qui existimat, hanc argumentationem sufficientem esse: peccat promissor mortaliter si promissa non seruauerit, ergo iure Canonico datur aduersus eum actio. Etenim nec ius Canonicum, nec ciuile semper actionem dat ad ea, quæ quis tenetur sub peccati mortalis reatu agere: quod notauimus aliàs circa intellectũ l. 2. C. de rescinden. vend. & hoc in ipso §. tameri: detur remedium denuntiationis Euangelicæ. cap. nouit. de iudic. vbi multa Doct. hac de re tradidere.

Quintò & præcipuè ex præmissis deducitur sententia Bar. in dicta l. si quis pro eo, qui scribit pactum nudum iuramento præstito ità cõfirmari, Bart. & cõmunis in dicta l. iuris gentiũ. in prin. ff. de pac. Ias. in §. in personam. de actionib. nu. 60. Est item & exemplum non incongruũ: si quis sciens se nihil alteri debere, centũ ei promittat: est nanque tunc causa donationis præsumpta: iure autem Canonico actio ex hac donatione præsumpta oritur, licet pacto nudo concepta: non sic iure ciuili. Siquidem iure Pontificio non contingunt hic duo specialia: cũ iure Canonico ex pacto nudo donationis regulariter actio constituta sit: atque ità hoc exemplũ collegimus ex Felin. in dict. cap. 1. de pactis: licet Fortuni. inibi nu. 34. existimet, etiam iure ciuili in hac specie dari actionem.

Quartò principaliter est hic adnotandum, iure Pontificio
15 actionem oriri, & dari ex pollicitatione: quæ est vnius † promissio absenti non præsenti facta. Hæc conclusio probatur secundum Abb. ibi in cap. qualiter. de pactis. dũ Diui Gregorij rescripta ex lib. 8. Epist. epist. 38. generalis est. ad idẽ est optimus tex. in cap. iuramenti. 22. q. 5. pollicitatio enim promissio est. l. sciendũ. §. dictum. ff. de ædilit. edict. Quã sententiam latè defendit Fortuni. in dicta l. 1. ff. de pactis. col. 2. & 3. authoritate tex. in cap. si tibi absenti. de præbend. in 6. cui facilimè poterit responderi, si consideremus eam decisionem agere de collatione beneficiorũ, quæ certa debet esse, ac necessario à prælatis & Episcopis facienda: idcirco nõ est ad exemplum donationis iudicãda, valetque collatio absenti facta nemine pro eo acceptãte, nec reuocari potest: quod ipse tradidi lib. 3. Variarũ Resolut. capit. 16. in princip. quamobrem nõ rectè adducitur ad hanc cõtrouersiã text. in dicto cap. si tibi absenti. Deinde, nè quis existimet certam esse Panor. sententiã de acceptatione, quã modò retulimus, aduertere oportet iure Põtificio ex pacto, id est, ex duorũ consensu actionem oriri. cap. 1. de pactis. l. 1. ff. eo. at acceptatio nõ habet duorũ consensum, sed vnius tantùm. Nec diui Gregorij authoritas quicquã vrget: quia is loquitur de pacto conuentro ex duorũ consensu. vt constat ex dict. Epistò. 38. Sic sanè Panor. parum sibi constans in capit. cum inter vniuersas. col. vlt. de elect. asseuerat, quòd iure Canonico ex pollicitatione actio minimè oriatur. cuius opinionem sequuntur Iason in dicta l. iuris gentium. §. sed cum nulla. idem Ias. in rubr. ff. de verb. oblig. col. 1. & 4. vbi Lanceio. Galiaula fol. 12. col. 3. & Alciat. nu. 7. idem probant asserentes hanc opinionem esse communem. Cui suffragatur gl. in cap. scimus. 12. q. 1. dicens esse speciale, quòd ex pollicitatione facta Deo, vel Reipublicæ oriatur actio. Igitur regulariter etiam iure Canonico ex pollicitatione actio non oritur. Et præterea cõstat hęc opinio ex eo, quòd pollicitatio non producit naturalẽ obligationem: quæ ex consensu duorum oritur. l. 1. ff. de pactis. notat in specie Bart. in l. si vnus. §. pactus. col. 4. ff. de pactis. Vnde manifestè cessat æquitas prætoris, & iuris Põtificij ratio, ex quibus pacta nuda fomentũ acceperũt. his accedit quod ex vnius promissione absenti facta nihil ei quæritur, & potest reuocari promissio. l. 2. §. sed si donaturus. & l. absenti. ff. de donationibus. qua ratione dubia profectò est huius controuersiæ definitio: atque ità dubitat Felin. in dicto capitulo primo. de pactis. & fortassis etiam lege Regia præmissa. quæstione tertia. est titulo octauo. libro tertio ordinar. non esset admittenda opinio prior contra communẽ, si cõsideremus eam constitutam tractare de ea promissione, quæ absentis sit vtilitate, alicui tamen præsenti. Alijs videbitur & id iure æquissimo, lege Regia probari priorem Abb. opinionem, & ex ea dari actionem pollicitationi, naturalemque obligationem oriri. Sed duo sunt obiter adnotandi errores hac in
16 quæstione animaduertendi: prior Abb. in dict. cap. cùm inter vniuersas. de electio. qui præmittens iure Canonico ex pollicitatione non dari actionem, nec oriri naturalem obligationem, fatetur, non seruantem pollicitationem peccare. hęc etenim sibi non constat. Nã si obligatio naturalis minimè oritur, vt ipse Panor. sensit, & superiùs probauimus: cum nõ detur duorum, sed vnius tantũ consensus, non peccat qui pollicitationem minimè seruauerit. Alter error est Lancelo. Galiaulæ in dicta rubr. de verbor. obligatio. folio 11. colũ. 4. qui existimat, hanc argumentationem sufficientem esse: peccat promissor mortaliter si promissa non seruauerit, ergo iure Canonico datur aduersus eum actio. Etenim nec ius Canonicum, nec ciuile semper actionem dat ad ea, quæ quis tenetur sub peccati mortalis reatu agere: quod notauimus aliàs circa intellectũ l. 2. C. de rescinden. vend. & hoc in ipso §. tameri: detur remedium denuntiationis Euangelicæ. cap. nouit. de iudic. vbi multa Doct. hac de re tradidere.

Quintò & præcipuè ex præmissis deducitur sententia Bar. in dicta l. si quis pro eo, qui scribit pactum nudum iuramento præstito ità cõfirmari, vt etiã iure ciuili actionem producat: hæc est communis opinio Doct. vt cõstat ex Iasone in dicto §. sed cum nulla. nu. 21. & Iunioribus in l. si quis maior. C. de transactio. Felino in dicto cap. 1. de pact. num. 4. & inibi Fortuni. numero 25. Nam opinionem istã tenuerunt Antoni. & Abb. in dicto cap. cum contingat. nume. 31. Matheſila. notab. 36. Cuman. Roma. Alexan. & Galiaula, fol. 6. colũna 3. in rub. ff. de verborum obligat. & Alciat. in dicto capitulo cum contingat. nu. 245. qui expressim fatetur hanc opinionem esse communem, tamen sinumero 242. dixerat contrariam saltem iure ciuili magis communem esse. Idemque Iason asserit in dicta l. si quis maior. nu. 23. & Corneus in Auth. sacramẽta puberũ. q. 13. C. si aduers. vendi. post Salic. ibi. Sed pro priori sententia facit, quòd iuramentum habet vim duplicis cõsensus: glossa ab omnibus recepta in dicto cap. cùm contingat. cuius mentionem fecimus in hac parte. §. primo. & tamen pactum nudum geminatum iure ciuili actionem producit. l. vlt. C. ad leg. Fal. notãt Bar. & Docto. in d. §. sed cũ nulla. Fortuni. in d. c. 1. de pact. nu. 36. & est opinio cõmunis, vt fatentur Iason col. 4. Ioan. Crottus colu. 2. Galiaula fol. 6. columna 1, in rubr. ff. de verb. oblig. tex. optimus in l. 1. §. debitum. ff. de constit. pecun. & licet contra hanc communem in hoc renuerint Crottus, Galiaul. & alij, præsertim Iason in l. si pacto quo pœnam. 3. column. C. de pactis. & possit optimè responderi ad dictã l. vltimã. quòd loquatur in stipulatione: adhuc prior sententia defendi poterit, quam sequitur Ripa in dicta rub. de verbor. obliga. nu. 30. Felin. in dicto capitu. 1. de pact. numer. 4. Et nè quis existimet Barto. in dicta l. si quis pro eo. non esse huius opinionis authorem, oportet eius literam expendere: vulgò etenim ità legitur. Sextò dixi: quòd prohibetur contractus quia lex non adsistit sibi, non autem reprobat: & hic aduerte: exẽplum pone in §. alteri. l. stipulatio ista. ff. de verb. obligat. tunc quia ex tali conuentione oritur obligatio naturalis, vt ibi notaui. Item in pacto nudo, puto quòd de iure Canonico per tale iuramẽtum talis conuentio validatur: sicut pœnalis stipulatio super ea appolita valet: vt dicto §. alteri, &c. Ex quibus, ni fallor, mens Bart. est, quòd in dict. l. si quis pro eo. commentarijs semper intendit tractare an iuramentum confirmet contractus iure ciuili prohibitos, etiam quo ad vim in foro ciuili obseruandam. Huc etenim spectat totius disputationis intentio. Item & in hac parte, qua Bart. hanc quæstionem examinat paria esse censet pactum nudum & stipulationem alterj per alterum factam. Et tamen iuxta communem sensum cõstat Bart. tenuisse, stipulationẽ alteri per alterum prælitio iuramento conceptam, validam esse etiam iure, & foro ciuili: cum alioqui iure Canonico nulla posset contingere dubitatio, & mens Bart. ab his, q̃ tradit de appolitione pœnę foret aliena. Igit Bar. asseuerat, pactũ nudũ per iuramẽtũ validũ fieri: atque ideo legẽda est Bart. litera in hũc modum: itẽ in pacto nudo, quod de iure Canonico validum est: puto quod per tale iuramẽtum talis cõuentio validatur. Hæc Bart. Idem erit in pacto nudo à causa: nã per iuramẽtum valet, & tenet vtroq; iure: cũ iurata promissio præsumatur præuia deliberatione cõcepta. Nã & cautio sine causæ expressione emissa, iurata tamẽ, pbatio nẽ efficacẽ, & obligationẽ efficit. secũdum Roma. cõsi. 573. Ioan. Baptistã in l. admonendi. ff. de iureiur. col. 30. Hippoly. in l. 1. §. præterea. ff. de q. num. 93. Dec. in consi. 68. nu. 5.

Sextò principaliter opinamur, ex pollicitatione iuramẽto præstito confirmata oriri actionẽ efficacẽ ad agendum, etiã
16 in foro ciuili propter vim, & virtutem † iuramenti: quæ quidem assertio, pbatur duabus rationib⁹, quarũ prior adsumitur ab ea opinione, quã in prima huius relectionis parte probare conati sum⁹. §. 2. nẽpe, iure ciuili ex iuramẽto actionẽ, & obligationẽ oriri. Posterior verò habet fundamẽtũ ab ea q̃stione, q̃ paulò antè differuit, an ex pollicitatione oriat obligatio, & actio iure Canonico. Etenim vtcũq; sit de illa cõtroversia si pollicitationi iuramẽtũ accesserit, æquissimũ erit, q̃ ex ea obligatio oriat, & actio det: idẽq; iure verius videtur: si vim iuramẽti diligẽter cõsideremus. Nec enim video quid impediat, me naturaliter absẽti obligari adhuc nullo cũ eo pacto inito: siq̃dẽ naturalis obligatio quãtũ ad meipsũ attinet, à meo cõsensu deducit: q̃ cõsensus perfectissim⁹ est, nisi lex impediat, donec absẽ sille, cui, pmisi, expresse, vel tacitè obligationẽ istã remittat. hoc ipsũ est qd Reg. l. 3. tit. 8. l. 3. ordina. obseruãdũ esse pscribit, dũ tãtũ admonet, & statuit, promissionẽ seruãdã fore, etiã absenti factam, modò cõstet animus præsentis ad obligationem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Promissio facti alieni iure Canonico reducitur ad illam, qua quis promittit, se facturum & curaturum.*
2 *Promissio facti alieni iuramento præstito eãdem interpretationem habet, vt promissor faciat, & curet.*
3 *Promittens se facturum, & curaturum circa factum alienum libera tur, possibilem diligentiam exhibens. & nu. 4.*
4 *Difficultas an excuset à mora in obligationibus ad factum, speciem, vel ad genus.*
5 *Promissor facti alieni directè concepta & pœna apposita, an liberetur, si fecerit, & diligentissimè curauerit.*
6 *Quid dicendum sit in eo, qui promittit, se facturum, & curaturum cum effectu?*
7 *In prætoriis stipulationibus facti alieni, an sit satis promissorem di ligenter fecisse, & curasse, quod alter faceret?*

§. QVINTVS.

HIS proximè accedit quæstio, non inutilis, qua tractari solet de promissione facti alieni, an ea iuramẽto præstito vtilis sit, & valida? Nã iure ciuili cõstat, pmissionẽ facti alieni nõ inducere obligationẽ. l. stipulatio ista. in princip. ff. de verb. obliga. §. si quis aliũ. Inst. de inutilib. stipulat. Regia l. 11. tit. 11. parti. 5. niſi quis ex preſſim promittat, ſe acturũ & curaturũ, quod alter faciat. l. quoties. ff. de verbo. oblig. aut stipulationi fuerit adiecta pœna. dicta l. stipulatio ista. in prin. versi. At si quis velit. Quibus tandem præmiſſis proponitur conclusio prima.

Promissio expressa facti alieni iure Põtificio in hũc sensum
1 valet vt promittẽs teneatur, se acturũ & curaturũ, † quòd alter faciat. Hoc enim dictat æquitas Canonica: & probatur authoritate gl. in ca. Eleutherius. 9 1. distin. quã sequũtur Ant. Abb. & Præpoſit. in cap. ex literis. in 2. de spõſalib. Felin. in capit. ex rescripto. de iureiur. col. penult. Alex. col. 2. & Iaſ. in d. l. ſtipulatio ista. in principio. quorũ opinio cõmunis est. Imò in matrimoniali causa idẽ vtroque iure obtinet, secundũ gl. in cap. veniens. de eo, qui cogno. cõſang. vxor. ſuæ. quã Doct. inibi ſequũtur, & Præpo. poſt alios in dict. cap. ex literis. atq; ità æquitas illa, quæ ſuadet pacta ſeruari, & huic promiſſioni hãc interpretationẽ exhibet: tametſi Andr. Alciat. in l. 4. §. Cato. numer. 139. ff. de verborum obligat. teneat idem fore dicendum iure Canonico, quod modo reſpondimus ex iure Ciuili.

Secunda conclusio. Promissio facti alieni iuramento præstito cõcepta eum sensum habet, vt qui iurauit promisſiſſe vi
2 deatur, ſe acturum, & curaturum: hanc opinionem † probat gloſſ. cap. ex reſcripto. de iureiurando. & ibi eam ſequuntur Abb. Felin. & alij, gloſſ. & Doctores in dicto capitulo ex literis. & in capitulo ſicut ex literis de ſponſalib. Anton. Corſet. in ſingula. verbo, promiſſio facti alieni. Raphael, Alex. & Iaſ. in dicta l. ſtipulatio ista. in princip. 2. col. dicens, hanc opinionem communem eſſe. idem fatetur eam ſequutus Paul. Pari ſi. conſi. 109. lib. 1. nu. 11. horum ratio ea est, quòd iuramentum hũc effectum habet, vt actus eo meliori modo, quo valere poteſt ſit. intelligẽdus. l. cùm pater. §. filius matrẽ. ff. de legat. 2. notat Bart. in dicta l. ſi quis pro eo. col. vlt. ipſe etiam latiùs illius loci interpretationem tradidi in cap. Raynaldus. §. 3. nu. 10. de teſtamen. Et ſanè licet ius ciuile improbet hanc ſtipulationem. ſaltem eo in ſenſu, vt ei nec obligationẽ nec actionem tribuat, opinor ex ea naturalem obligationem ori ri ad hunc effectum, vt promiſſor teneatur curare & facere, quòd alter promiſſum actum exequatur. Qua ratione ius Pontificium promiſſionem facti alieni hunc in ſenſum admittit: & præterea vtroque iure propter vim, & religionem iuramenti eadem adſumitur interpretatio: ſicuti iam frequẽtiſſimo omnium conſenſu receptum est.

Superest tamen difficultas in his concluſionibus intelligendis. Nam in his caſibus, quibus promittens factum alienum tenetur ſe facturum & curaturum, liberatur ſi diligen
3 ter iuxta proprias vires curauerit, quòd alter † faciat: ſicuti adnotarunt in ſpecie Antonius, & Abbas in capitulo Gemma. de ſponſalibus. Præpo. poſt alios in dicto capitulo ex literis. Frederic. in conſilio centeſimo vigeſimo ſecundo. Felin. in dicto capitulo ex reſcript. Deci. in leg. impoſſibilium. ff. de regu. iur. Abbas in conſilio nonageſimo, libro primo. Deci. conſil. 313. Hippoly. in rubr. ff. de fideiuſſ. quæſtio. vigeſima. Aret. conſi. 142. col. 3. & conſi. 80. col. 6. ſecundũ quã opinionem pronuntiatũ fuiſſe refert Matthæ. Afflict. in deciſione 295. quę quidem opinio probatur in cap. breui. de iureiu. c. ſignificãte. de pignorib. glo. in c. beatus. 22. q. 2. Angel. conſi. 219. Quibus in locis adnotari ſolet, difficultatem excuſare à periurio: idem notant Felin. in c. teſtimonium. col. 7. de reſt. idem in c. P. & G. de offi. delega. col. 2. & est cõmunis opinio ſicuti conſtat ex Bart. Alex. Socino, Iaſone, Purpurato nu. 58. Curtio Iuniore num. 35. & Dec. in l. quod te mihi. ſtili cer. peta. Iaſo. in l. quod ſeruus. ff. de condict. ob cauſam. col. penult. tradit Præpoſit. in c. 1. §. licet. ſi de feudo fuerit cõtrouer. inter domi. & agnat. poſt Bal. ibi: adeò quidẽ, vt quanuis qui iurauit aliquid agere ab initio ſcientiã habuerit futuræ difficultatis, aut crediderit, ſe facere non poſſe, minimè periurus ſit, tametſi iuramẽtum fuerit temerarium, q̃ notat Ange. in Sũma. verbo, iuramẽtum. 5. nu. 31. cui accedit Purpur. in dicta l. quod te mihi. nu. 59. His etiã ſuffragatur tex. celebris in l. ſi vehenda. §. idẽ iuris. ff. ad legem Rhodiam de iact. notat Dynus in reg. peccatum. ad finẽ. de regu. iur. in 6. text. itẽ optimus in dict. l. quod te mihi. vnde promiſſio facti alie
nj quoties ea valida est, & in hunc ſenſum accipitur, vt promittens curet diligenter, q̃ alter faciat, minimè adſtringit promiſſorem, qui fecit iuxta proprias vires & curauit hoc omni conatu, vt alter faceret: ſecundum eos authores quos modò citauimus. Quorum opinionẽ fatentur cõmunẽ esse Iaſon in dicta l. ſtipulatio iſta. nu. 10. & in l. Titia. nu. 13. ff. de verborum obligationib. atque omnes ferè Iuniores in l. 4. §. Cato. ff. eo. ri. in 9. oppoſit. maximè Ioan. Crottus in 2. lectio ne. nu. 30. Carol. Ruinus & Lancelo. Galiaula in dicta 9. oppoſ. Alcia. in nu. 129. & Paul. Pariſius in conſi. 109. nu. 22. & conſi. 110. nu. 26. lib. 4. Phil. Dec. in dicto conſi. 313. & in d. l. impoſſibilium. Thom. Grammati. qu. 2. poſt deciſiones.

Cæterùm hãc opinionẽ cõmunem conatur euertere Frã
4 ciſ. Aret. in l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. §. poſſum. ff. de verbor. obligatio. col. 2. Licet fateatur, eã ſeruari in praxi. eã tem improbant falſam esse cenſentes Socinus in conſil. 288. lib. 2. Caroli. Ruinus in dicto §. Cato. 9. oppoſit. & ibi Alciat. nu. 139. & præcedentibus. Iaſon in dicta l. ſtipulatio iſta. in prin. & in dicta l. Titia. nu. 13. ff. de verb. obliga. quorũ ea est præci pua ratio, q̃ promiſſione facti alieni concepta ſtatim ab initio imminet difficultas, quæ omninò præuideretur à promittẽte. Vnde ſibi imputet, qui ſciẽter ad rem difficilẽ ſe obligauit: quod colligitur ex dicta l. quod te. dicta l. ſi vehẽda. §. idẽ iuris. in quibus difficultas poſt promiſſionem contingẽs excuſat: igitur non quæ ab initio inerat: quod notant Bald. & Salicetus in l. ſed ſi quis. §. quæſitum ff. ſi quis cautio. Bar. in l. continuus. §. illud. ff. de verbor. obliga. Ad hoc ipſum optimè conducit l. ſancimus. C. de fideiuſſorib. vbi ſecũdum Baldũ, nõ excuſat promittentem difficultas, quæ ab initio promiſſionis inerat. Eandem opinionem aduerſus communẽ probat tex. in dicta l. ſtipulatio. in prin. ff. de verbor. obligat. qua in parte admittit hãc promiſſionẽ facti alieni, ſi ei pœna fuerit appoſita. Etenim ſi in hac ſpecie promiſſor à pœna liber foret cenſendus ex eo, q̃ diligenter curauit q̃ alter faceret, profectò inanis, & inutilis ſtipulatio pœnalis eſſet cẽſenda: quippe quæ immunẽ facilimè redderet ipſum promiſſorẽ: quod admodũ alienũ est à mẽte legis, & ipſorũmet cõtrahẽtiũ. Quãobrẽ in hac diſceptatiõe multa ſunt adnotãda ita di ſtinctè, vt iuxta vires ꝓprias omnẽ ambiguitatẽ explicem⁹.

Primùm illud est prænotãdũ quod Bar. ſcripſit, in l. quod te mihi. ff. ſi cert. pet. & in dicta l. cõtinuus. §. illud. ff. de ver. ob
4 ligat. per illum tex. nempe, difficultatẽ excuſare † promiſſorem à mora, pœnáque in obligationibus ad factum. dict. l. ſi vehẽda. §. idẽ iuris. Et in obligationibus ad ſpeciem: dicta l. quòd te mihi, non tamen in obligationibus ad genus: cum id perire non poſſit. l. incendium. ſi cert. peta. at perempta ſpecie ante moram debitor omnino liberatur: dict. l. quod te mihi. hãc Bartoli diſtinctionẽ ſequuntur Abb. & Doct. in d. cap. breui. & Doct. in dicta l. quod te. notat Dinus in rep. peccatũ. de reg. iur. in 6. ad finẽ. Nã & Card. in dict. ca. breui. & Iaſon in l. vinũ. ff. ſi cer. pet. teſtatur eã opinionẽ cõmunẽ esse. Attamen Francif. Purpurat. in dicta l. quod te. nu. 64. ſcribit ante Alexan. fuiſſe cõmunem ſententiã Bartolo cõtrariam, poſt Alexã. verò magis cõmunem eſſe Bar. opinionem. Ego ſanè nõ cenſeo prætermittendum fore, quo in ſenſu ſit hæc diſtinctio accipiẽda: illud etenim apud me cõſtitutiſſimũ eſt, difficultatẽ vtcũq; ſummã minimè extinguere obligationẽ ad genus: d. §. illud. tametſi extinctio rei bene obligationem ad ſpeciẽ perimat, dicta l. quod te, at que ideo in d. §. illud. nõ probatur ſententia Bar. in eo ſenſu, quo accipiẽda est. Deinde quanuis

quanuis obligatio ad genus minimè perẽpta ſit propter difficultatem, excuſatur tamen debitor in animæ iudicio à præſenti ſolutione: quod notant omnes in cap. cùm tu. de vſur. Et in dicta reg. peccatũ. quo in loco nos idem præmiſimus in princip. ſic denique ex Bart. colligitur in obligationibus ad factũ, & ad ſpeciẽ difficultatem à mora, & à pœna excuſare. dic. l. ſi vehenda. §. idem iuris. & l. quod te. in quo recepta est omnino ſententia Bartoli: ſi conſideremus eam' dici verã difficultatem, quæ promiſſorem pactũ & promiſſionem ſeruare impedit etiam per eũ exhibita poſſibili ſecundum eius vires diligentia. Qua ratione ſi à mora excuſatur, erit profectò promiſſor liber & ab eo quod creditoris interſit: quidquid contrarium Curti. Iunior. in dicta l. quod te. nu. 39. voluerit, ex l. ſi fideiuſſor. §. neceſſaria. ff. qui ſatisd. coguntur. qui locus nõ potest de vera difficultate intelligi, dũ inibi dicitur, non faciẽ. nec enim inde ſequitur, debitorẽ faciendo quod poſſit, non poſſe pactũ ſeruare: poterit equidẽ quanuis ei ſit ea poteſtas difficilis aliquantũ. Nec itẽ vrget Bart. deciſio in l. ſtipulationes nõ diuiduntur. q. 9. ff. de verb. oblig. dũ expreſſim voluit, promittentẽ ſcribere librum teneri ad intereſſe ſi non ſcripſerit, etiã ſi ei fuerit ante moram manus amputata: quia vel ea opinio falſa est, vel intelligenda quãdo liber poteſt per aliũ ſcribi: idcirco verã eſſe cenſeo Bart. opinionẽ in dicta l. quod te mihi. quantũ ad obligationẽ ad factũ, & ſpeciem. Nã propter verã difficultatẽ debitor excuſatur nõ tãtùm à pœna & mora: ſed & ab eo, quod creditoris interſit. Et hæc est cõmunis opinio, quæ itẽ probatur ex eo, quòd iuſta causa excuſat à pœna conuentionali: ſicuti notat Antoper text. ibi in dicta l. ſi vehenda. §. idem iuris. ff. ad l. Rhod. de iactu. Septimò exiſtimo, iure ciuili promiſſorem facti alieni directè promiſſione concepta pœna ſtipulationi appoſita minimè ab ea pœna excuſari, etiam ſi diligentiſſimè curauerit, ac ſolicitè iuxta proprias vires fecerit, vt alter faceret: huiꝰ opinionis ea est ratio, quod ius ciuile hanc ſtipulationẽ validã esse ceſſet in ſenſu directo: nec eã interpretatur benigna illa interpretatio, quæ in curã ac diligentiã ſtipulantis redigitur. Quod patet in dicta l. ſtipulatio iſta. in princ. quo in loco, pter appoſitionem pœnę valida est hæc ſtipulatio: ergo in eo ſenſu accipienda est quo abſque pœnę adiectione foret intelligenda, nempe in ſenſu directo facti alieni promiſſi: alioqui ſi poſſet in promiſſione curæ, & diligentiæ adſumi ſtipulatio iſta, profectò valeret ſine pœnę appoſitione. Nec ſufficiens est additio pœnæ ad mutandũ ſenſum promiſſionis: at que ita procedit in hoc caſu opinio Aret. in dicto §. poſſum, & aliorum quos aduerſus communem citauimus. Quibus adſtipulatur l. ſancimus. C. de fideiuſſ. & dicta l. ſtipulatio iſta. in prin. cum his, quæ ibi notat Bar. in verſi. ſed ſi pœnalis ſtipulatio. 2. col. quod in ſpecie notat Alciat. in d. §. Cato. num. 132. & colligitur ex his authoribus, quos pro communi ſententia adduximus, qui loquuntur in eo caſu, quo promiſſor facti alieni promittit, ſe facturum & curaturum. Sic & Paul. Pariſi. conſi. 75. lib. 3. ſatis expreſſè hanc ſeptimam cõcluſionem probat: & ante eum Caro. Ruinus in dict. §. Cato. 9. oppo. Octauò, ſi ad amuſſim omnia penſitemus, apparet, tunc demum nec iure Pontificio, nec Ciuili, nec in promiſſione directa facti alieni, nec in promiſſione curæ, & diligentiæ ſuf ficere exactiſſimã promiſſoris diligentiã, cum ex mẽte cõtra hentiũ inſpecta ſubiecta materia poſſit deprehẽdi conſenſus obligationis ad pœnam, vel intereſſe etiã eo caſu, quo promiſſor omnẽ ſibi poſſibilem adhibuerit ſolicitudinem, vt alter faceret atque is non fecerit. Hæc concluſio deducitur à manifeſto promiſſoris cõſenſu: qui maximè debet attendi in his, & ſimilibus obligationibus, idemque adnotarunt Deci. in leg. impoſſibilium. ff. de regul. iur. ad finem. Alc. in dict. §. Cato. num. 135. idemque ex illationibus ſtatim ſubijciẽdis examinabitur. Nam ex eis aliquot hac potiſſimũ ratione ſubſiſtunt. Nonò hinc proximè infertur, quid dicendum ſit, cum quis in promiſſione facti alieni promittit ſe facturum, & curaturum, quòd alter faciat cũ effectu. Nã per
6 talẽ clauſulã videtur fuiſſe intentionẽ † promittentis teneri ad intereſſe, vel pœnam, ſi nõ ſequeretur verus effectus, etiã ſi promiſſor omnem, quam potuit, diligentiam adhibuerit. Quam ſententiam veram eſſe cenſent Dec. in dict. l. impoſſibilium. Aret. in dicta l. ſi ita ſtipulatus. §. poſſum. Iaſon in dicta l. ſtipulatio iſta. in princ. Caro. Ruinus in dicto §. Cato. 9. oppo. & ibi Alciat. numer. 133. Dec. in conſil. 325. Ludoui. Gozad. in conſilio 27. columna ſecunda. idem Dec. in l. vlt. §. Labeo. numer. 11. ff. ſi cer. peta. quibus idem eſſe viſum est, ſi verbis ſimilibus hæc promittentis intentio fuerit ſignificata. Nam difficultas poſtmodùm cõtingẽs, præuiſa tamẽ, &

Universidad de Deusto Biblioteca

excogitata non excusat promissorem,qui & in hunc casum seipsum obligare voluit.Contrariũ tamen in hac specie respondit Areti.in consi.142.col.4.Deci.in consi.311.Lancelotus Galiaula in dict.§.Cato.9.oppo.& Matth. Affl.deci.295. Parisi.in dict.consi.110.nu.42.lib.1 qui post Matthæum Afflict.in dicta decis.295.&Thomas Gramaticus.q.2.post decisiones opinãtur,idẽ esse etiã si promissor expressim addiderit velle,quod nõ excusetur, nec liberet à pœna quãuis fecerit quidquid potuerit.Etenim,vt ipsi cẽsent, adhuc liberabitur si possibilẽ adhibuerit diligentiã:atq; in Regio Neapolitano prætorio referũt pronũtiatũ fuisse: ipse quidẽ arbitror veriorẽ esse Aretini sententiã in dict.§.possum.quoties manifestè patet cõsensus promittentis,qui voluit,seipsum teneri ad pęnã,vel interesse si alter nõ fecerit, etiã si is diligẽtissimè curauerit quòd fecerit: non enim video qua ratione possit hęc obligatio improbari:siquidẽ difficultas nõ impedit obligationẽ,nec eã extinguit.l.cõtinuus.§.illud.ff.de verb.oblig. liberat autẽ à mora,vel pœna,quoties cõtingit post obligationẽ.Nec enim ęquũ est quòd liberet promissorẽ,qui à principio eã excogitauit,& præmeditatus est:cùm ei sit imputandũ.Quamobrẽ mihi placet quod Aret.in dict.§.possum.Deci.& alij eũ sequuti responderunt:idemq́; notat Franc.Purp. in dict.l.quo te mihi.nu.55.& tamen arbitror,nõ esse manifestũ promissoris cõsensum ad hoc per illa verba,cũ effectu: possunt enim habere varios sensus,ex quibus promissor nõ temerè seipsum obligare voluerit: sed tãtũ ad adhibendum curã,& diligentiã,quòd alter faciat cũ effectu:hanc enim,& in hunc finẽ eã præstare tenebitur.Nec ex eo se adstringit ad pœnã nec ad interesse in eo casu quo præstita omni diligentia alter facere noluerit.Sic denique sequor responsum hac in parte Aret.in dict.consil.142.aut 143.iuxta aliũ numerũ. Vnde possunt multa in hac quæstione resolui,quę pendent ab expressa,& manifesta promissoris mente.

Decimò ex præmissis deducitur, in prætorijs stipulationibus,quæ de facto alieno fieri possunt & in hunc sensum ac-
7 cipiuntur,quòd promiserit quis se†facturũ,&curaturũ,nõ excusari promissorẽ ab interesse,quãuis diligẽtissimè curet, quòd alter ratũ habeat.Hic etenim sensus manifestus est ex contrahentiũ intentione.l.si procurator. ff. rẽ ratã haberi.l. quoties quis.ff.de verb. oblig. alioqui admodũ inutilis esset prætoria stipulatio,iudicia,& alij similes actus,quib⁹ hæ prætoriæ stipulationes accedere solẽt plerunq́; redderentur elusorij.Hæc ipsa cõclusio probaĩ in l.sancimus. C. de fideiussori.l.fideiussor.§.necessaria.ff.qui sa' isd.cogã.notant in specie Carolus Ruinus in dict.§.Cato.oppo.9. & ibi Alciatus in nu. 137.& licet Lancelo.Galiaula in eadẽ 9.oppo.adhuc in hoc refragetur dicens,cõtrariã esse cõmunẽ opinionẽ:verè communis opinio in prætorijs stipulationibus minimè obtinet, nec expressim de his agit, si omnium hac de re authoritates exactissimè cõsiderentur. Ratio siquidẽ differentiæ inde sumitur,quòd contrahentiũ mens in hoc potissimũ tendat,vt promissor facti alieni teneatur facere,&curare,quòd alter faciat:& si alter minimè fecerit,in id quod interest cõdemnetur.Hãc enim interpretationem exigit natura prętoriarum stipulationum.

Vndecimò hinc apparet, etiã in extraiudiciali promissione,qua in specie quis promiserit,se facturũ & curaturũ, minimè liberari promissorẽ,qui fecerit,& diligentissimè curauerit à restitutione eius,quod nisi tertius ille verè faceret nequaquã datũ foret:nec à rescissione cõtractus,qui factus nõ fuisset,nisi cũ effectu curaretur.arg.l.cũ te.C.de pact.inter emptor.& vẽdit.& ibi Salic.notãt in hac specie Soci.cõsi.26.lib. 3.&Alciat.in dict.§.Cato.nu.135.quòd si quid datum fuerit propter ipsam curã &diligentiã tantũ:profectò id repeti nõ poterit si verè diligentia,& cura exhibitæ fuerint,tametsi effectus nõ fuerit sequutus.Ea etenim causa, quare id dictum est,sequuta fuit:atque ideo repetitio cessat.

Duodecimò,quò res ista ad summã redigatur,ex prenotatis colligitur quibus casibus admittẽda sit opinio cõmunis: ac rursus in quibus contraria,quæ Aretinum in dicto §.possum auctorem habet,recipienda sit.Denique constat,quando satis sit,vt alieni facti promissor liberetur à pœna,& interesse,omnem ab eo possibilem diligentiam,vt alter faciat,exhiberi. Quæ quidem quæstio satis difficilis non immerito censetur.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Actus deficiens ratione probatoriæ solennitatis minimè validus efficitur iuramento præstito.*

2 *Actus deficiens in forma non confirmatur iuramento.& ibi intelle. ad l.1.§.si quis.ff.de verborum obligatio.*

3 *Fideiussor iuramento præstito , an possit dari in plus quàm fuerit principalis obligatio:& ibi traditur intellect.ad l.Græcè.§.illud. ff de fideiuss.*

4 *Renuntiatio futurorum alimentorum,an iuramento confirmetur.*

§. SEXTVS.

DVODECIMA conclusio ex Bartoli commẽtarijs in huncmodum deducitur: Actus deficiẽs ratione probatoriæ solẽnitatis à iure ciuili requisitæ,minimè efficitur iuramento validus.Sic sanè Bar.censet in dict.l.si quis pro eo.nume.13.Abb.nu.24.Imo
1 la 6.casu,nume.70.† in dicto cap.cum contingat. Quorum opinio communis est secundũ Alciat.ibi nume.151.probatur equidẽ ea ratione,quòd istæ solennitates iure ciuili sint inductæ ob fauorem publicum,vt cõstat,nempe quo actus ad hominum cõuictum necessarij certiores sint, minusque dolis,fraudibus,& falsitatibus subditi , ad maiorem Reipublicæ quietem.Atque ideo iuramento priuati fauor hic publicus tolli nõ potest.l.ius publicum.ff.de pactis.l.nemo potest.ff.de legatis 1.sicuti Bart. in hac specie in dicta l.si quis pro eod.adnotauit. aduertedndum tamen est, hanc Bartoli rationem,licet in sensu possit procedere,in forma loquutionis peccare.Nam iuramẽtum nusquàm tendit ad supplẽdum probationis defectum:sed ad ipsius actus confirmationem:quemadmodum constat ex his,quæ in hac secũda Relectionis parte latè tractauimus,& ratione manifesta probatur:cum id non præstetur in contractibus,&similibus dispositionibus ad earum probationem, sed ad maiorem earum vim,& cõfirmationẽ si probatæ fuerint.Qua ratione actus hic deficiẽs in solennitate probatoria,deficit tantùm in probatione,nõ in ipsa vi act⁹:nec is reprobatur: sed ratione probationis minimè pro eo iudicatur.Idcirco secũdum Baldũ, Panormitan.& Alciat.in dicto capitulo cum contingat. nu. 151.in hoc casu huius duodecimæ cõclusionis nihil refert, an tractetur de fauore publico,an de priuato: vtroque etenim casu idem est respondendũ:quia iuramentum non tendit ad supplendas probationes: sed ad confirmationẽ actus lege prohibiti,vel ad eius maiorem vim. Sic denique , vt hi Doctores existimãt,etiã si lex fauorem priuatum respiceret, esset omninò admittenda Bart.conclusio , quæ communis est.Ex quo apparet Antoni.&Imol.in d.ca cũ cõtingat prorsus errare,dum hãc duodecimã Bartoli cõclusionem procedere censent in probatoria solẽnitate ob fauorẽ publicum inducta:non in ea,quæ priuatæ vtilitatis causa statuta fuerit. Nã hæc interpretatio defendi cõmodè non potest. Quia iuramẽtum nihil pertinet ad supplendas probationes: cũ assertoriũ nõ sit:sed promissorium.Quicquid de hoc dubitauerit Corneus in Authe.sacramenta puberum,nu.37.q.14.

Decimatertia conclusio.Iuramentum actui appositũ præcipuam vim habet in hoc,ꝙ eius causa actus valet eo meliori modo,quo valere possit:licet aliquo vitio, aut defectu laboret.l.cum pater.§.filius matrẽ.ff.de leg.2.optimus tex.in c. quanto.de iureiurã.Bar.communiter receptus in d. l. si quis pro eo.nu.decimotertio.ff.de fideiussor.qua de re ipse latiùs tractaui in ca.Rainaldus.§.3.nu.decimo.de testament. Vnde Bart.infert,testamẽtum iuratũ,factum tamen corã duobus vel tribus testibus minimè valere vt testamentum: valere tamen vt codicillum,si testes habeat secũdum leges humanas sufficientes ad codicillorum institutionẽ,& eorum solennẽ probationem:quod hoc in loco minimè conuenit longiùs tradere:nè alibi adnotata iterùm repetamus.

Decimaquarta cõclusio.Contractus deficiẽs in forma iure statuta minimè confirmatur iuramento.Huius conclusio-
2 nis est ratio,quòd forma det †rei essentiam,vt interim ita loquamur.l.Iulianus.§.itẽ si quis.ff.ad exhibend.atque ita Bar. asseuerat in dict.l.si quis pro eo.nu.14.quem communi omnium consensu Docto.sequuntur,maximè Abb.& Imol. in dict.c.cum cõtingat.7,casu.nu.71.vnde Bar.infert. ad intelle.l.1.§.si quis.& §.si stipulãti.ff.de verb.oblig. nã si stipulatio deficiat in forma iure ciuili inducta,minimè valebit vt stipulatio,etiã si iurata sit:valet tamẽ ratione iuramẽti in vim pacti nudi:quod Bar.asseuerat,cui cæteri cõsenserũt, secundũ Alcia.in d.c.cũ cõtingat.nu.168.idẽ tenet Corneus in dicta Auth.sacramenta puberum.C.si aduers.vend.nu.38.

Hinc Bar.ipse subinfert ad intellectum l.Græcè.§.illud.ff.de
3 fideiusso.quo in loco Iurisconsultus scribit fideiussionẽ †de ficere omninò,si fiat in plus quã principalis obligatio:adeò quidem,

quidem,vt in nulla parte valida sit fideiussoria obligatio.gl. in dict.§.illud.quã ibi Docto.approbant teste Bart.& idẽ notant Hostien.& Abb.col.4.in cap.& si Christus.de iureiuran. tametsi Regia l.7.tit.12.part.5.satis expressim probet,hanc fideiussionem validã esse in quantitate à debito principali debita:licet in plus nõ teneat.Et tamen si iuramentũ accesserit huic fideiussioni,profectò fideiussor tenebitur vti principalis:idẽ quod Bart.notarunt Abb.& Doct.in dict.cap.cùm cõtingat.& ibi Alciat.nu.173.Ang.in l.hi qui accessiones. ff.de fideiussor.Roman.in l.1.§.si quis ita.ff.de verb.oblig.Alex.in consil.31.lib.4.quorum sententia,quæ cõmunis est, dura nimis videtur:cũ fideiussoris consensus nihil aliud dictet,quã quòd ad fideiussoriã pertineat obligationẽ,qua ratione hoc in loco circa Bart.interpretationem aliquod distinctè adnotare conabor.

Primùm est obseruandũ,stipulationem in forma deficientem,quã ratione iuramenti diximus valere in vim pacti nudi,ita quidẽ validam esse,vt hoc pactũ nudũ efficax sit,atque vt aiunt,vestitũ saltem iure Canonico:quod ex cõmuni omnium sententia fatetur Alciat.in dict.cap.cùm cõtingat,nu. 137.idem erit iure ciuili secundũ Abb.in dict. c. cũ contingat.cuius opinio mihi verior videtur, quicquid alij dixerint ex ea opinione,quæ dictat,à iuramẽto obligationẽ,& actionẽ produci iure ciuili: de quo prima huius Relectionis parte diximus.Deinde quia pactũ nudũ iuramento præstito ad huc iure ciuili obligationẽ & actionem habet , sicuti hac in parte probare conati sumus in §.4.potissimum hoc obtinebit apud Hispanos legis Regiæ æquitate perspecta.

Secundò adnotandũ est,ratione iuramenti teneri fideiussorẽ in hac quæstione in vim pacti nudi iurati non tantũ ad quantitatẽ per principalem promissam:sed & ad id, quod vltra eã scienter ipse promisit : secundum communem: quam modò retulimus.

Tertiò,licet ratione iuramenti fideiussor in plus teneatur vi pacti nudi iurati,variè tamen tenetur. Nã in quantitate à principali debita tenetur vt fideiussor:debetq́; vti beneficijs fideiussoris,quæ iuramẽtũ minimè tollit:sicuti adnotauim⁹ prima huius Relectionis part.§.4.nu.4.in eo tamen, quod debitor principalis nõ promisit,tenebiĩ ipse fideiussor vt principalis debitor,ac si separatim ipse eã quantitatẽ promiserit pacto nudo iurato.Cum de eius cõsensu cõstet,qui scienter promisit maiorẽ quantitatẽ,quã à debitore fuerit promissa, aut debita:qua de re etiam tractat Hippoly.in rubr.de fideiusso.q.38.Bar.& alios sequutus,

Decimaquinta cõclusio adeò iuris est apertissimi, vt minimè altiorẽ probationẽ,aut disputationẽ requirat:eaq; asseuerat,iuramentũ nunquã supplere defectũ consensus,nec confirmare actũ,qui ratione deficientis cõsensus minus validus sit.ità Bar.communiter receptus in d.l.si quis pro eo.col.vlt. probatur in l.vlt.C.de non numerata pecun.tex. & ibi Abb. in cap.penul.de iureiur.quam conclusionem & in prima huius Relectionis parte examinauimus.§.3.& 4.

Decimasexta cõclusio.Cõtractus prohibitus ratione materiæ,quia res,de qua agitur subiecta nõ est humanæ conuẽtioni,minimè cõfirmatur iuramento.Etenim res sacra,quæ ex propria natura nõ potest alienari,etiã si iuramentũ prę̃stitũ sit ab alienante,nequaquã iure alienationis poterit in emptorẽ transferri cum iurantis potestati nõ subsit.l. apud Iulianũ.§.vlt.ff.de lega.1.l.inter stipulantẽ.§.sacram. ff. de verb. oblig.atque ita Bart.in d.l.si quis pro eo.hanc proponit conclusionem.col.vlt.cuius opinio communis est secundùm Alci.in d.cap.cùm cõtingat.nu.179.& Philip.Corneus in d.Auth.sacramenta puberum.q.16.

Decimaseptima cõclusio:q̃uis super alimẽtis futuris transactio iure optimo prohibita sit testimonio Iurisc.in l.cũ hi. ff.de trãsact.præstito tamẽ iuramẽto valida efficitur. Huius
5 †cõclusionis ratio ea est,ꝙ prohibitio ista facta fuerit,ꝓpter priuatorũ vtilitatẽ,q ob modicã prę̃sentẽ pecuniã futurę,& maximę spei facilimè solẽt renũtiare:vt docet Accursius in d.l.cũ hi. qua rõne ꝓspecta hãc opinionẽ sequũĩ Bar.in d.l.si qs pro eo.col.vl.Cum.ibi,Imo.in d.ca.cũ cõtingat.fo.vl.in decimo mẽbro,in princ.& inibi Ant.ac Panor.col.pen.Anch.in reg.accessoriũ.col.7.de reg.iur.in 6.Alex.i l.qui Romę.§.duo fratres.5.q.Bar.ff.de verb.oblig.Ias.in l.de alimentis. col.1.& ibi Dec.col.vlt.C.de trãs.& idẽ Ias.in d.l.cũ hi. quorũ opinio cõmunis est,vt asserit Alc.in d.c.cũ cõtingat.num.192.licet contraria sententia placuerit Bart.in d.l.cũ hi.& inibi Fulgosio,& eidẽ in l.qui fidẽ.eo.tit.Baldo in l.pactũ. C.de collat.q. pen.propter periculum famis,cuius subuentioni non potest quis renuntiare.l.necare.ff.de liber.agnoscendis.cũ his, quæ obiter ipse tradidi lib.1.Varia.Resolu.c.2.nu.10.& nihilominus opinor,posse hanc posteriorem sententiã defendi,quoties post renuntiationẽ ipsam is qui renuntiauerit,in vrgentem inopiã,& necessitatem deuenerit:tunc etenim non obstante renuntiatione , & præstita absolutione iuramenti ad hunc effectum dari debent eidem alimenta,quibus renũtiauerit:imò nec esset admittenda renuntiatio ista,si tempore, quo facta est,hæc ipsa inopia vrgeat, & grauet renuntiantẽ: quemadmodum sensere Frederi.in cõsi.60. incipienti,quod pactum.Imo.in d.c.cũ cõtingat.vlt.fol.& ibi Andr. Alci.nu. 193.secundũ quam opinionẽ ipse profectò dubio procul in controuersa lite sententiã dicerẽ.Tametsi Andr. Tiraqu.in l.si vnquàm.C.de reuoc.donat.in princ.nu.136.&151.nullã hac in quæst.opinionem elegerit.

Decimaoctaua conclusio,quæ ex Bar.colligitur , pertinet ad renũtiationẽ futurę successionis,quę licet iure ciuili ꝓhibita sit,iuramẽto tamẽ omnino cõfirmatur.quod satis constat in hac Romani Põtificis constitutione:quã statim in 3. huius Relectionis parte Deo duce longius explicabimus.

Decimanona cõclusio.Donatio inter virum& vxorẽ alioqui iure ciuili,&Canonico improbata,iuramento ita quidẽ cõfirmaĩ,vt omninò valida sit. Huius opinionis est author Bar.in d.l.si quis pro eo.col.vl.&plures alij iuris vtriusque interpretes,quorũ mẽtionẽ fecimus in Rub.de test.2.par.n.10. quo in loco eã diximus cõmunẽ esse,defendimusq́; ab obiectionibus quę solẽt à contrarię partis authoribus adduci.

Hæc sint satis ad ea,quæ Bar.latè de viribus iuramẽti quo ad confirmationẽ cõtractuũ iure prohibitorũ tradidit,in d. l.si quis pro eo.cætera petẽda sunt à cõmentarijs Ioan.Imolæ.& Alciati,in d.c.cũ cõtingat.Cornei in d.Auh. sacramenta puberum.Georgij Natani in hoc cap.quãuis pactum. Antonij Corseti,in Rubr.de iureiu.Marci Antonij Baueriæ in tracta.de viribus,& virtute iuramenti.

TERTIA HVIVS RELECTIONIS PARS

Bonifacius Octauus.

QVamuis pactum patri factum à filia dũ nuptui tradebatur, vt dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet,improbet lex Ciuilis:si tamẽ iuramẽto,non vi, nec dolo præstito firmatum fuerit ab eadem, omninò seruari debebit. Cum non vergat in æternæ salutis dispendium:nec redundet in alterius detrimentum.

SVMMARIVM.

1 *Pactum,quo filia dote contenta renuntiat paternæ hæreditati, quibus rationibus improbetur?*

2 *Pactum dotale,quo pater pollicetur,æquis portionibus filios instituturum,iuramento confirmatur:& inibi an possit liberè hoc pactũ reuocari?& nu.8.*

3 *Promissio de renuntianda paterna hæreditate cum iuramento eidẽ præstito:quid operetur?*

4 *Pactum à filia factum,quo paternæ hæreditati renuntiat ipsi patri absenti,an valeat?*

5 *Pactum hoc an possit fieri fratribus?*

6 *Fratres,quibus,aut quorum causa filia dotata renuntiat paternę hęreditati,an debeant esse præsentes?*

7 *Latè discutitur,an pactum istud deficiat ex eo,quod pater cõsensum ei præstitum reuocauerit?*

8 *Filia dotata renuntians cum iuramento paternæ hæreditati,poterit petere portionem sibi à patre in testamento relictam.*

EX TERTIAE PARTIS INITIO.

SCIO EQVIDEM multa ex iuris ciuilis commentarijs,varijsque Iuriscõsultorum,doctissimorumque virorum responsis in huius capitis interpretationem latè,atque eruditè adduci posse, quorum aliquot hic breui quadã enarratione exponemus, quò huius responsi decisio apertius explicetur , omittentes alia , quæ non omninò huic propositæ materiæ necessaria sunt.

Primùm enim præmittenda est Cæsarea cõstitutio in l.pactum dotali.C.de collati.qua pactũ istud, quod filia dote cõtẽta nullũ ad bona paterna regressũ habeat,maximè improbatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

batur.Est & altera iuris Ciuilis constitutio in l. pactũ quod dotali.C.de pactis.quæ reprobat dotale pactũ in id factũ, vt si pater vita fungeretur ex æqua portione ea, quæ nubebat, cum fratre hæres patri suo esset.Harũ cõstitutionũ quęlibet est in specie cõsiderãda, vt radicitùs percipiamus,an iuramẽtum has cõuẽtiones iure ciuili prohibitas cõfirmet.Et sanè
1 prioris decisionis ratio ea est,vt cõmuniter† Doct.opinãtur, quòd nõ possit renũtiare quis hęreditati futurę,nè facilimè ius futurũ modico præsenti accepto remittat. Sed ratio ista deficit:quia iuri futuro renuntiare quis potest.l. 1.C.de pact. quo in loco cõmuni omniũ sententia hoc ipsum probatur: cõsensu quidem illius,de cuius successione agitur,l.vlt.C.de pactis.traditur in l.qui superstitis.ff.de acq. hær. vbi futuræ successionis renũtiatio minimè admittitur absq; cõsensu illius,de cuius hæreditate tractatur:vnde cũ in specie, & casu d.l.pactũ dotali.cõsensus accedat patris,cuius hæreditati,& successioni per pactũ renũtiatur,manifestũ fit, nõ posse iure responderi,eã pactionẽ nullã esse ex eo,ꝙ sit renũtiatio futuræ successionis,& hæreditatis, cũ hæc tantũ reprobetur eo casu,quo fit de hæreditate viuentis absq; eius consensu.Nec itẽ ea ex causa fit huius pacti reprobatio,q̃a id sit bonis moribus cõtrariũ,aut detur votũ,vel occasio captãdæ mortis:si quidẽ pactio ista cõsensu illius,de cuius hęreditate tractatur cõtraria bonis moribus nõ est:sicuti constat in d.l. vlt. C.de pact.nec per pactũ de nõ succedẽdo datur occasio captãdæ mortis.Præsertim quia hæc qualiscũq; occasio, quæ per has pactiones præstari malis hominib⁹ potest mortis alienæ optandæ,& deniq; captandæ,nõ est sufficiẽs,vt omnes pactiones,quæ de viuẽtis hæreditate fiũt,eius cõsensu præstito,improbentur:quẽadmodũ nos explicuimus in Rubr.de test. 2. partit.nu.15.

Igitur multis ex causis pactionẽ istã reprobã esse Cæsares existimarũt:potissimũ quidẽ eo,ꝙ fiat à filiabus, aut filijs ad parẽtũ exhortationẽ,quibus facilimè nõ ex libero cõsensu, sed propter paternã reuerẽtiã filij refragari non ausi eorũ futuræ successioni renũtiãt.Huic rationi accedit , quòd filius, etiã cõsentiẽte patre nõ renũtiat,nec renuntiare validè potest regulariter legitimæ portioni,quæ sibi ex bonis parẽtũ debita est,quod ipse tradidi in cap.Raynaldus.de testam.§.2. num.2.& prætereà,vt Papinianus respondit,filij potiùs sunt meritis ad paterna obsequia prouocãdi,quã pactionibus adstringẽdi.text.in l.si quãdo.§.1.C.de inoffi.testam.cuius intellectũ nos expẽdimus in cap.Raynũtius.de testam.§. 1.nu.7. quibus equidẽ exactè perpẽsis apparet, pactũ istud, de quo in hoc capite agitur,minimè esse bonis moribus cõtrarium, bonis inquã moribus,de quibus agit reg.nõ est obligatoriũ. de reg.iur.in sexto.iuxta eã interpretationẽ, quę tradita fuit in 2.huius Relect.part.in prin.quicquid Bar.scripserit in dict. l.pactũ quod dotali.C de pactis.2.lectione:existimans,pactionẽ hãc nõ posse iustè cõfirmari iuramento:quia cõtraria sit bonis moribus.Deinde cõstat,pactũ de futura hæreditate viuentis quidẽ absq; eius cõsensu factũ nequaquã iuramento cõfirmari:quia id est bonis moribus cõtrariũ.l.vlt.C.de pact. gl.cõmuniter recepta in dict.l.qui superstitis.Docto.in d.l.vl. Fortu.in tract.de vltimo fine.illat.20.col.3.& plures alij,quorũ meminit And.Tiraq.in l.si vnquã.in prin.C.de reuoc.donatio.n.151.turpe siquidẽ est,quẽq̃ adeò solicitũ esse de hęreditate viuẽtis,vt absq; eius cõsensu pactũ ea de cã fecerit.

Altera verò constitutio,quæ traditur in dicta lege pactum quod dotali.C.de pact.iuxta eius literam ea ratione proce-
2 dit:† quòd per id pactum libera tollatur testandi facultas: atque ideo contrarium bonis moribus sit.Quamobrem Balb. in capitulo primo,§ moribus.si de feudo fuerit controuersi. inter dom. & agnat. vas.dum voluit, pactum illud de succedendo.cuius in dicta leg.pactum quod dotali. mentio fit, quo ad futuram hæreditatem iuramento confirmari : ferè omnium consensu reprobatur, maximè ab Alexandro in l. stipulatio hoc modo concepta.& alijs inibi , atque in dicta leg.pactum quod dotali.Ego verò non ambigo:imò fateor planè pactum istud absque consensu eius,cui succedendum est,minimè confirmari iuramento, quia contrarium sit bonis moribus:at si pactum fiat eo modo,quo in dicta lege pactum traditur,nempe per ipsum, cui succedendum est, opinor id iuramento confirmari. ea quidem ratione , quam confirmatur iuramento pactum,cuius in hoc capitulo mentio fit.Nec me in contrariam mouerit sententiam,quòd tollatur libera testandi facultas. Nam huic rationi respondi in Rubr.de testament.secunda parte.asseuerans,non esse bonis moribus contrarium,quòd ex consensu proprio tollatur libera testandi facultas.Sic sanè opinionẽ Baldi, eo casu, quo consensus eius de cuius successione agitur,accesserit, verissimam esse opinantur Dec.in dict.l.pactum quod dotali.C. de pact.colu.1.idem Dec.consil.184.Fortuni.in dict. illatio. 20.vnde iure Cæsareo licet prohibitũ sit pactum dotale,quo pater promiserit se pares in testamento filios omnes in bonis cõstituturũ,neminemq́; ex eis,aut in vita, aut in morte melioraturum,iuramento tamen confirmatur. Addit sanè Dec.patrem huic pactioni etiam iuratæ consentientẽ posse hunc consensum reuocare,per l.vlt.C.de pactis.in quo mihi non omninò placet Decij opinio.nã si pactum fiat cum ipso patre,isque ita,vt diximus,promiserit,& iurauerit,profectò non poterit contractum istum,aut dotalem cõuentionem reuocare.Quod,ni fallor,iuris est apertissimi. At si pactum fiat inter filios patre consentiente , ipsique filij iurauerint idem erit.Nam etiã si pater cõsensum illum iã præstitũ huic pactioni reuocauerit,nihilominus paciscentes tenebuntur iuratam conuentionẽ omninò seruare ob eandem rationẽ. Quãuis Bal.in cap.ad nostram.in 2.col.2.de iureiuran.in ver. item quia inuito patre.& Alexan.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.Francis.Purpura.in dicta l.vltima. C.de pact. num. 185.post Dec.in dict.l.pactum quod dotali.contrariũ in hoc teneant,de quo iterũ in 4.intellectu agendum est.Neq; enim pactũ istud semel factum cõsentiente patre bonis moribus est contrarium:atque iuramento confirmari potuit, semelque confirmatum retractari non potest.Iure Regio ex l.22. Tauri obtentum est,hanc pactionem absque iuramento à parẽtibus fieri posse,eamque omninò irreuocabilem esse: modò fiat de hac pactione,& ꝓmissione scriptura publica: licet nõ fuerit causa dotis,aut matrimonij,facta isthæc promissio.Ex his tandẽ apparet,huius capitis responsum nõ tantum obtinere in pacto dotali de non succedendo,sed etiam in pacto dotali de succedendo:cuius meminit tex.in dicta l. pactum,quod dotali.C.de pact.atque ita glo. hic ver.improbet,dum paria esse cẽset pactum dotale de succedendo, & pactum itidem dotale de non succedendo:hunc intellectũ adnotare videtur:qui primus erit ad huius capitis examinationem.

Secundus intellectus eidem dictioni,pactum meritò accõ-
3 modabitur,vt idem sit dicendum in promissione† de renũtiãda paterna hæreditate:nã hæc si iurata sit in specie huius tex.valet,imò eo ipso facta censetur renũtiatio. Huius verò interpretationis potissima probatio deducitur argumento eiusdem rationis:quæ & in hoc casu eadẽ est, quæ huic capiti iure aptari potest.Sic denique hanc cõclusionẽ tenuerunt Bal.in l.pactũ dotali.C.de collatio.q.18.Roma. in sing. 183. de quo tractat latè Nico.Boeri.dec.3.asseuerans iuxta hunc sensum secus esse dicendum,si promissio de renuntianda hęreditate iurata non sit: nã ea quidem non valeret:atque ita Aresto publico definitum fuisse.Id verò,quod diximus,promissionem iuratã de renuntianda hæreditate pro renuntiatione habendam fore,ac ipsam renuntiationem ex hoc factam censeri,multis probari poterat:& præsertim quia circuitus vitandi sunt.l.cum fundus.§.seruum tuum.ff.si certũ petatur.l.dominus testamento.ff.de cõdictio.indeb.notatur in Clemen.auditor.de rescrip.tex.optimus in l. si intra.ff.de pactis.vbi probatur,quòd promissio liberãdi , exceptionem parit aduersus agẽtẽ,ac si liberatio iam facta fuisset,idem dictat tex.vbi Bal.in l.si creditoris.C.de fideicõmiss.l.si nõ fortẽ.§.adeo.ff.de cõdict.indeb.quibus satis accedit quod Ioã. And.adnotauit in Speculo Rubr.de obligatio.& solu.col.1. scribens,quòd si quis promiserit intra certum diẽ se obligaturum ad dandum mihi decem , poterit statim cedente die sine alia obligatione conueniri ad illa decẽ.Sequuntur hãc opinionẽ Alexã.Socin.& Iason in d.§.seruũ tuũ. 1.notab.idẽ Iason in d.l.dominus testamẽto.Et est cõmunis opinio:vt fatentur eam sequuti Matth.Afflict.decisi.16.Antõ. Rub.col. 29.colu.2.Andre.Tiraquel.lib.2.de retract.in fine.nu.26.

Tertius intellectus in hoc equidem tendit,vt adnotemus,
4 pactum istud valere† si fiat patri præsenti,quasi secus dicendum sit,si absenti factum fuerit:ea ratione , ꝙ absenti non possit adquiri obligatio,quæ ex hoc pacto, & similibus deducitur.l.absenti.ff.de donatio.l.si quis.in 1.C.eo.tit.l.si ego. ff.si cert.petatur.l.in omnibus.in vlt.ff.de actio. & obligatio. sufficiet tamen ipsius patris absentis ratihabitio,aut acceptatio,si notarius pro parte absente fuerit stipulatus: quemadmodũ notat Soc.consi.74.lib.3.Salyce.in l.vlt.C.de pact.col. penul.& ibi Purpurat.n.55.& hoc sanè,vt patri absenti actio q̃rat vtilis sine cessione.Etenim ad hoc vt pactũ teneat,nec reuocari à filia renũtiante possit,satis erit,ꝙ notarius nomine patris absentis fuerit stipulat⁹:sicuti nos tradidim⁹ latè libro 1.Variar.Resol.c.14.Et in rub.de testam.3.par.n.13.Forsan tamen ex lege Regia,quæ 3.est,tit.8.lib.3.ord.nõ erit necessaria notarij nomine absentis stipulatio, quod & satis deduci poterit ab his,quæ in d.c. 14.scripsimus. Denique non deerunt qui opinentur iuramenti religionem sufficere,vt etiam absente patre hæc renuntiatio valida sit,vt tandem iuramentum pactum istud , vel renuntiationem absenti patri factam efficacem constituat:id verò controuerti poterit ex his,quæ in hui⁹ relectionis secũda parte diximus de promissione nuda,& de ea,quæ absenti , præstito tamẽ iuramento facta fuit. Adhuc tamen videbitur quibusdam , oportere ꝙ pater sit præsens in hac specie,vt ipsius patris consensus accedat, certusque sit sine quo pactio ista iniquissima cẽsetur: alioqui etiam notario stipulante posse filiam priusquàm pater ratum habeat renũtiationem reuocare: cum præcisè exigat patris consensum ad eius iustitiam.

Quartus intellectus in ea versabitur quæstione,vtrum pactum istud eundem habeat effectum , si non patri à filia , sed
5 fratrib.à sorore factum fuerit.Etenim† Anchar.Imo.Domi. & Geor.hic in 1.limitatione asseuerant,pactum hoc à sorore nuptiarum tempore fratribus factum, omninò improbũ esse,nec valere,etiam si iuramentum eidem accesserit.Siquidem manifesta turpitudo est ità pacisci de viuentis hæreditate absque eius consensu.l.vlt.C.de pact. idem notãt Alex. cons.155.lib.7.col.vlt.Cuman.idem Alex.& Ias.col.4.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verb obl. Ancha.cons. 39. Aret.in l.qui superstitis.ff.de aquir. hær.Fulg.cons.73.Guido Papæ cons.162.Rode.Xuar.in l. quoniam in prioribus.5.limitatione ad l.Regiam.C.de inoffic.testamen.Cæpola cons. ciuili.17.Soc.consi.74.in 3.lib.colum.2.Purpur.in d.l. vl. numero 41.& nume. 185.& licet Roman.in d. l. qui superstitis. ac Matthæ.Afflict.in rubr.de feudo dato in vicem legis commiss.c.si quis inuestierit.num.33.tenuerint,pactum hoc,cuius hic mentio fit,fieri posse fratribus: attamen prior sentẽtia dubio procul verior est,ex eo,quod maximã habeat hęc pactio turpitudinem,si absque patris consensu fiat:ideóque si præmisso,& præstito patris consensu pactum hoc cum fratribus factum fuerit, validum quidem erit , & tunc obtinebit opinio Roma.& aliorum,qui eum sequuntur : quod deducitur ex d.l.vl.C.de pactis.Igitur dicendum est ad huius c. interpretationẽ ibi, Patri, idem esse si pactum fratribus fiat patre consentiente.

Duo tamẽ sunt hoc in loco examinãda, vt hic intellectus apertius explicetur.Primum,an sit necessarium, quòd hi fratres,& sorores renuntiantis sint præsentes tempore renun-
6 tiationis,& pacti?Nam quod fratres,† & sorores debeãt esse præsentes:alioqui pactum etiam iuratum nullum sit:notant Alex.in d.l.stipulatio hoc modo concepta,col. 5.Dec.in d.l. pactum quod dotali.6.limitatio.C.de collatio.Aymõ in cõsil.127.nu.5.Calcane.in consi.33.col.pen.Caro.Mol.in additionibus ad Alex.consi.155.lib.7.col.vlt.Ego verò aliter existimo quæstionem istam intelligendam fore. Fit etenim pactum istud cum fratribus aut sororibus patris accedente cõsensu:tũc equidem oportet,atque necessarium est, quòd ipsi fratres & sorores sint præsentes:alioqui in ea specie locus erit iuris vtriusque decisionibus , quæ conuentionibus cum absentibus,aut in vtilitatem factis statuta sunt : de quibus paulò antè obiter tractauimus:& latius in d.c.14.lib. 1. Variar.Resol.atq; idem erit si filia pactum fecerit patri quo eius hæreditati futuræ renuntiat expressim in fauorem alicuius ex fratribus,aut sororibus: illius nanque præsentia requiritur,cui⁹ vtilitas hoc in pacto tractatur : quod omnino considerandum est,vt hinc appareat his in casibus veram esse opinionem Alex.& aliorum,quos modò in hoc versi.retulimus.Sed si pactum à filia patri fiat absolutè, quo renuntiat eius futuræ hæreditati in fauorem fratrum omnium & sororũ,vt pater liberè ea exclusa possit inter reliquos filios testari , vtque ea ab intestato exclusa sit ab hæreditate paterna , tunc , nisi & in hoc ipse fallor, non est necessarium quòd fratres , aut sorores renuntiantis præsentes sint huic pacto , & renuntiatione : non enim fit pactio à filia cum fratribus , sed cum patre , nec verè quicquam fratribus ex hoc acquiritur : sed tantum libertas testandi patri datur : & omittitur pars , quæ ex eius patrimonio filiæ iure competebat. Hanc distinctionem colligo ex his quæ notat Franciscus Purpurat.in dicta l. vlt. C. de pact. numero 41.

Secũdò ad hui⁹ quarti intellect⁹ pleniorẽ sensum est obseruãdũ,pactũ istud iuratũ , quo filia tẽpore nuptiarũ paternæ hæreditati patri renuntiat , tunc deficere , nec vim aliquam
7 habere:cum pater reuocauerit consensum,quem huic† pactioni præstiterat:quasi pactum hoc non amplius validum sit:quàm donec pater in consensu præstito,& eadem voluntate perseuerauerit:argumento tex.ad hoc singularis in d.l. vlti.de pact.C.vbi pactũ de hęreditate viuẽtis valet ex ipsius consensu,quem ad mortem vsque poterit is reuocare:cuius responsi authoritate ità hunc text.& eius conclusionem interpretatur Bald.in cap.ad nostram.in 2.col.2.de iureiur.quẽ sequuntur Georgius Nathanus in 1.limitatione,nu.13.Feli. in cap.Raynuntius,verb.duas habens filias.de testa.nu.288. Alex.in d.l.stipulatio hoc modo concepta. Decius in d.l.pactum quod dotali.Franc.Purpurat.in d.l.vltim.C.de pact.numero 187.& Roderi.Xuares in l.quoniam in priorib.5.limitatione ad l.Regiam.C.de inoffic.testa. Carol.Moli.in Alex. consi.156.colum.vltim.lib.7.Sed Iason in d.l.vlti. C.de pact. nu.decimotertio. asserit Bal.in hoc errasse:cũ ipse debuisset distinguere pactum quo futurę patris hæreditati renuntiatur,ab eo pacto,quod fit superuiuentis hæreditate de ea certo modo diuidẽda.in primo,inquit pacto,non est necessari⁹ consensus patris,nec illius,cuius hęreditati renuntiatur. In secundo verò necessarius est consensus illius,de cuius hæreditate diuidenda pactio fit.d.l.vltim.atque ideo censet Iason in renuntiatione,quæ fit hæreditatis futuræ,de qua hoc in capite tractatur,parum referre ꝙ cõsensus patris postmodũ reuocetur,aut deficiat:cùm is non sit necessarius, ne in hac pactione locus sit cõstitutioni vlt.C.de pact.vnde validũ est pactum,cuius hoc in ca.mentio fit,& de quo in hoc quarto intellectu tractamus,etiam si patris consensus nõ duret ad mortem vsque.

Cæterùm Roder.Xuares in d.limitatione 5.Baldi sententiam defendere conatus existimat Iasonẽ in hoc errasse:etenim,vt is verè censet, patris consensus requiritur cũ à filia pactũ fit ipsis cũ fratribus aut sororib.quo hereditati paternę renuntiatur:sicuti paulò antè diximus : & sanè quicquid Iason dixerit,pactum hoc de non succedendo verè de futura viuentis hęreditate fit: atque ideo absque eius consensu turpitudinem habet,quam & illud,quo solet de diuidenda hæreditate viuentis tractari.Deniq; nihil aliud pactio de nõ succedendo cõtinere videtur,si effectum cõsideremus, quã certũ quendam modum,quo futura viuentis hæreditas distribuenda sit,nempè renuntiante ipso ab eius portione iure sibi cõpetenti excluso.Quib quidẽ fit,vt meritò Baldi opinio defendi possit à Iasonis impugnationib.Nihilomin⁹ quia nos in primo intellectu à Baldi sententia aliqua ex parte dissessimus,oportebit aliquot casus expressim ac distinctè cõstituere, in quibus agendum sit : an admitti debeat opinio Baldi.

Primus casus proponitur,cùm simpliciter filia renuntiat futuræ paternæ hæreditati,pactum quidem ipsi patri faciẽs, vt nullum ad eius bona regressum habeat.Et tunc cẽseo admittendã fore Baldi opinionem,quę communis est:vt si pater simpliciter pactum hoc remiserit,& consensum reuocauerit,filia possit pro æquis portionib. iure alioqui debitis etiam intestato patri succedere,ac si pactum minimè fecisset.

Secundò præmissa eadem pactione,qua patri filia renuntiat futuræ hæreditati:atq; in effectu,iuxta iuramentum præstitum patrẽ liberat,& eximit ab obligatione legali,qua tenebatur filię legitimam portionem titulo institutionis relinquere:si pater non obstante hoc pacto in testamẽto filiã
8 vocaret ad aliquam† hęreditatis partem,nihilominùs eam percipere poterit,est admittenda ex testamento : nec potest à fratrib.pactum hoc eidem obijci. Potuit etenim pater pacto huic tacitè vel expressè renuntiare,ac remittere libertatẽ ex eo pacto sibi adquisitam,vt nihil teneretur filiæ in morte relinquere.Huius opinionis author est Barto.in dicta l.stipulatio hoc modo concepta.Et ibi Roman.ff.de verb.obligationib.Bald.in l.pactum dotali. quęst. 6.C. de collatio.& Matthæ.Afflict.in cap.si quis inuestierit.nu.24.de feudo dato in vicem legis commiss.quorũ opinio ex his,quæ Iuniores tradidere in d.l.pactũ.& in d.l.stipulatio hoc modo concepta.frequentiori doctorum calculo recepta videtur.

Tertius casus in hac controuersia constituendus est:cùm filia pactum patri fecerit renuntians futuræ eius hęreditati, idque iuramento confirmauerit in fauorem aliorum fratrum & sororum. Et profectò dubitari poterit, an pater possit à prædicto pacto discedere, consensumque ei pręstitum reuocare? Et quidem Baldus , quique eum sequuntur adhuc in hoc casu tenent , patrem posse tacitè,& expresè pactum hoc remittere,eiusque consensum reuocare.Et hi pręcipuè mouentur authoritate tex. in dicta l. vlti-

Universidad de Deusto Biblioteca

ma.C.de pact.Quib.ipse addiderim, pactum hoc ex eo à patre remitti posse, quòd cum ipso patre gestum fuerit, & præcipuè vtilitatem eius respiciat. Deinde quanuis in fauorem alicuius ex fratribus id pactum verè factum sit, pater qui pactus est, poterit reuocare eam pactionem in vtilitatem, & commodum alterius ab ipso conuentam, secundùm Bar. sententiam in l.qui Romæ.§.Flauius.ff.de verb.ob.quam latissimè examinaui lib.1.Varia.Resol.c.14. Idcirco fortassis inibi tradita huic quæstioni conuenientia, efficient apertiorē huius casus diffinitionem.

Quartus casus erit omninò examinandus: nempe, cum filia iuramento præstito pactum fecerit cum ipsismet fratrib. consentiente patre, quo renuntiat futuræ paternæ hæreditati: hoc siquidem casu ipse dubito sit ne vera sententia Bald. Nam absque iuramento poterat fieri inter filiam & eius fratres pactum de futura patris successione consensu patris accedente, quem pater ad mortem vsque reuocare posset. d.l.vl.C.de pact. At si iuramentum filię renūtiantis accesserit, vt id aliquid vltra pactionem simplicem operetur, probari forsan potest, filiam non esse admittendam ad aliquam hæreditatis paternæ partem, nec ex testamento, nec ab intestato. Scio etenim hanc opinionē difficilem esse: siquidem tollitur patri testandi libertas, quę iure ciuili adeò constans esse cēsetur, vt nullis pactis omninò tolli valeat. Et tamē quicquid sit de patre, qui iam semel consensit, atque ideo pactū ab initio valuit, nullámque turpitudinem habet: filia tamen iuramentum præstitit, quod seruari potest absque vllo periculo salutis spiritualis: idcirco ratione huius pacti iurati excludi poterit ab hæreditate paterna: quod & Ias. voluit in d.l.vlt.nu.13.tametsi non rectè Bal. sententiam intellexerit.

Quintò aliam hic speciem proximæ similem proponam: scilicet quando fratres consentiente patre pactum iuramēto præstito fecerunt de paterna hæreditate certis portionib. diuidenda. Et sub eadem hæsitatione respondeo, pactū hoc omnino seruandum fore, etiam si pater tacitè vel expressè cōsensum semel præstitum reuocauerit. Etenim pactū istud ab initio validū, & honestum ex consensu patris, potuit iuramento ità confirmari vt stabile, ac firmum futurum sit, nec possit voluntate patris mutari: quemadmodum valeret, ac posset denique mutari si absque iuramento factum fuisset. Horum duorum casuum decisionem dubiam esse cēseo: atque ea ratione amplius est eius veritas, ac certitudo à lectoribus, & à me ipso inquirenda. Nam plurimùm refragatur sententia Bal. quæ communiori suffragio probata videtur. Cui adstipulatur quòd attenta mente constitutionis vlt. C. de pact. honestas pacti superuiuentis hęreditate ab illius cōsensu semel præstito, & perseuerante procedat. Quasi tunc demum pactio super hæreditate viuentis improba sit, & bonis moribus contraria, cum vel consensus illius minimè accesserit, aut semel præstitus reuocatus fuerit. Vnde pactum hoc & si sit iuratum eam conditionem, & intellectū habet, qui eidem necessarius est ad eius honęstatem, iuxta iuris ciuilis interpretationem. Quamobrem licet in 1.huius c.intellectu hāc Bal. sententiā nō omninò verā esse existimauerim, modò, & in hoc casu, ac præcedēti satis dubio an sit admittēda, deniq; censeo multi faciendam esse tāti viri authoritatē.

Sextus casus non ita difficilem habet responsionem, quēadmodum, & superius in primo intellectu probauimus. Nā si pater in dotali instrumento, similíve promiserit, se filios omnes æquis portionibus instituturum hæredes, nec aliquē ex eis melioraturum, licet hoc pactum iure cōmuni reprobetur, attamen ipsius patris iuramento confirmatur. Nec poterit ex vario patris consensu mutari. Fit etenim hæc promissio inter viuos: & in contractu, qui profectò inutilis foret, si iuramento super eo præstito mutari ex iurantis voluntate posset: quicquid sit de l.22.Tauri.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Filius paciscens cum patre eo modo, qui traditur in cap. quanuis pactum. iuramento præstito pactionem confirmat.*

2 *Filius, qui a patre accepit eo tempore legitimam integram, an possit post mortem patris petere eam sibi suppleri ex bonis postmodum adquisitis?*

3 *Filia minor vigintiquinque annis iuramento præstito confirmat pactū renuntiationis hæreditatis paternæ: & quid de impubere proxima tamen pubertati?*

4 *Filia paciscens cum patre iuramento præstito an possit allegare ignorantiam legis, quæ pactum prohibuit?*

5 *Filia constituta in patris potestate potest cum patre iuramento præstito pacisci circa futuram ipsius patris hæreditatem.*

§. PRIMVS.

QVINTA HVIC constitutioni conuenit interpretatio dum ea tractat de renuntiatione hęreditatis paternæ facta à filia dotata. Quæritur enim
1 sitne idem respondēdum in pacto † facto à filio, qui aliqua ex causa paternæ hereditati renūtiauerit præstito iuramento. Et cùm isthæc decisio in filia congruè dotata loquatur: quibusdam placet, non esse idem in filio dicēdum imò eisdem videtur, renuntiationem factam à filio cū iuramento paternę, & futuræ hæreditatis adhuc inualidam esse, nec iure admittēdam: cū diuersa ratio in eo sit. Siquidē in filia, quæ honestè matrimonio elocatur, & familiam exit paternam, possunt censeri iustæ hæ renuntiationes, nō sic in filio masculo, per quem familia parentum conseruatur: sicuti hac in specie notat Carol.Mol.in Ale.cōsi.180.lib.5.à quo libenter ipse discedo ex communi omniū interpretū sententia, quę præmittit, idem in filio masculo dicēdum fore: nam si is vel causa dotis, aut donationis propter nuptias, aliáve ratione paternæ hęreditati renuntiauerit iuramento præstito, pactum istud validum & firmum iuramenti causa censetur. Hanc verò esse magis communē sententiam ostendamus, oportet hoc in loco statim alium huius capitis intellectum examinare.

Sextò disputari solet ad huius tractatus cognitionem, an si pater inuita filio tradiderit integram legitimā inspecto eo tempore, quo traditio fit: possit filius postmodum supere-
2 scentibus bonis patris, eiusq; aucto patrimonio † petere sibi mortuo patre legitimā suppleri. Nā Iacob.Butricari.in l.pactū.C.de collat.tenet, non posse filium petere portionis legitimæ additionē ex bonis, quę pater mortis tempore reliquerit. Cùm satis sit integram legitimam accepisse inspecto eo tempore, quo ipse consensit eam sibi à patre tradi. Hāc opinionem sequuntur plures, quorū mentionē fecerūt eā dicētes communē esse Rom.in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verbo.obligationib.Georgi.Natā in hoc cap. quanuis.2.col.Guliel.Bened.in repe.cap.Raynuntius.de testam.verb.duas habens.num.242.Curt.Senior.consi.vlti.Nicol.Boeri.decisio.62.col 4.intelligentes hāc opinionem Butricarij eo casu, quo ipse loquitur: nēpè cùm filius legitimā portionē integram accepit inspecto eo tempore, quo pater eam ipsi tradidit. Et sanè huic opinioni obstat text.fortis in l.si quando.§.2.C.de inoffi.testamen. Nec video, qua ratione iure defendi possit Butricarij sententia: cùm legitima filiis omninò debeatur ex bonis, quæ mortis tempore pater reliquit. l.cū quæritur.C.de inoffi.testamento.Regia l.23.Tauri.l.7.tit.6.lib.5.Recopil. Quod manifestiùs probabitur, si cōsideremus Baldi sententiam in cap.cum M.col.4 de constitut. qui per eum text.opinatur, filium à patre accipientem legitimā portionem, & promittentem se nihil ex eius bonis ampliùs petiturum posse nihilominùs petere integritatem legitimæ iuxta bona, quæ post pactum patri obuenere & is tempore mortis reliquerit. tex.ad idem optimus in d.l. si quando.§.1. cuius opinionis & nos meminimus in capitu. Raynuntius.§.primo.nume.8.Baldum sequuntur Roma.& Imol.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.Ripa in dict.capit. cùm M.numero 38.Iason in di.l.si quando.§.1.idem in l.quod seruus.ff.de condi.caus.dat.& in Authen. Nouissima, numero nono.C.de inoffic. testamen.Roder.Xuares in l.quoniam in prioribus.C.de inoff.testa.ampliat.9.Ioan.Lupi in ca.per vestras.2.notab.§.vigesimotertio.de donat.inter vir.& vxo. Thom.Grammat.decisio.quinquagesimaquinta, numero 30.notat idem Bald.in l.pactum.vlti.opp.C.de collat.rursus Guilielm.Benedict.in dict.capit.Raynuntius.verb.in eodem.primo.numero 22.Iacobum reprobat.Ex quib.opinor satis improbari opinionem Iacobi Butrica.& contrariam communē esse, vt fatetur Iason in dict.Authen.Nouissima. & in di.l.quod seruus.Posset pfectò Iacobi opinio procedere in casu huius tex.nēpè vbi filius recepta congrua portione legitima ex bonis patris renuntiaret cum iuramento paternę hęreditati, & pactum patri fecerit, vt nullum ad eius bona regressum haberet. Hoc siquidem casu, etiam si patrimonium patris creuerit: nō poterit filius aliquid ex bonis patris petere: quēadmodum expressim adnotarunt præter alios Alexa.in consilio centesimooctuagęsimo.libro quinto.& in l.in ratione.& 2.ff.ad legem Falcidiam. idem Alexand.Corneus, Iason, & Decius in l.pactum dotali.C.de collationibus. Ripa in dicto capitu.cùm M.& libro primo.responso.capit.6.colum.vlti.Thomas Grammati.nume.30.in dict.decisio.57.Aymon in consi.114.

consi.114.nu.16.sensit Io.Lup.in d.§.23.& Roderic.Xuar.in d.ampliat.9.quorum opinio magis cōmunis est.teste Caro.Mol.in d.consi.180.in additionibus ad Alex.tametsi Ias.in d.Auth Nouissima.adhuc dubitauerit propter rationem tex.in d.ca.cū M.quia iurās videtur cogitasse de renuntiāda potione, quæ in bonis posteà patri obuenientib.sibi iure competere. Attamen ipse cōmunē opinionē sequor, quippe qui videam iuratam renuntiationem ad futuram hæreditatem patris pertinere, quæcunque, & quantacunque ea sit. Authoritas verò quæ pro Iaco.Butr.adduci solet ex l.prima.§.si vel parens.ff.si quis à paren.fuerit manumi.minimè probat eius opinionem, quod paulò post constabit.

Igitur duo apparēt vera esse ad intellectum huius c.ex his. Primum, decisionem istam non solum obtinere in filia renūtiante hæreditati paternæ: sed etiam in filio, qui iuramento præstito paternis bonis nuptiarum, donationisve propter nuptias causa renuntiauerit, pactumque ipsi patri fecerit. Secundum, quòd licet post hanc renuntiationem creuerit patris patrimoniū, eiq; multa bona obuenerint, minimè poterit filia, quæ renuntiauit aliquid petere ex bonis patris.

Septimò, eidem verbo, Filia, subditur & alia interpretatio
3 † vt intelligamus huius c.constitutionem etiam in filia minore vigintiquinque annis. Etenim pactū hoc ab ea patri factū iuramento præstito validum est omnino, quemadmodum communi omnium consensu Doct.existimant: præsertim Geor.Natanus hic.4.limitatione, Aret.in c.in præsentia.nu.10.de probat.vbi August.Beroius.nu.168.fatetur hanc opinionem cōmunē esse. Et eam sequitur, ac latissimè Paul.Paris.cons.26.lib.3.nu.13.& probatur in Auth.sacramenta puberum.C.si aduers.venditio. Nec quicquam impedit huius opinionis veritatem: cum minor vigintiquinque annis possit iuramento obligari: quod iure receptissimum est, modò is pubes sit, nempe fœmina duodecim, vir autē quatuordecim annorum: imo quibusdam placuit, iuramentum præstitum ab impubere doli tamen capace, & proximo pubertati, qui intellectum, & discretionem ad iurandum habuerit, validum esse, & obligationem inducere. Nam is impubes iuramento potest se adstringere.gl.Ab.& Doct.in c.ex literis.in 2.de sponsalib.tex.optimus in l.vlt.§.in eū.ff.de libe.caus.idem Bar.Corn.& Ias.col.4.in auth.sacramenta puberum.C.si aduer.vend.quo in loco non tantum simpliciter hoc verū esse opinantur, sed & existimant, iuramentū impuberis proximi pubertati, & doli capacis contractum alioqui iure inualidum confirmari, vt plane in specie huius c.& similiū sit satis iuramentum præstari à filia impubere, modò ea sit proxima pubertati, ac doli capax, qua in re Bar.asseuerat hanc opinionem communem esse. Idem notat Abb.in cons.107.li.2.Dec.in l.pupillum.ff.de reg.iur. Ego verò & si sciam in causa matrimoniali, & in eo contractu, qui potius integrum intellectum, quàm certam ætatem exigit, iuramentum impuberis doli capacis, & proximi pubertati iurantem obligare: d.c.ex literis, idque quoad simplicem obligationem regulariter verum sit, tamen quòd hoc iuramentum sit sufficiens ad confirmandum contractum alioqui iure inualidum, aut rescindendum planè dubito, ac potius existimo, iuramentum hoc non habere hunc effectum, ne tot priuilegia simul ab vna, & eadem radice constituamus, & præterea quia facilimè ea ætas decipitur in contractibus, & subinde in præstandis ad eorum confirmationem iuramentis. Nam & ex causa impubertatis danda est, vt ex ratione metus à iuramēto absolutio, etiam si iurans fuerit proximus pubertati, & doli capax: siquidem licet iuramentum obliget, æquissimè tamen ob imperfectam ætatem dari debet absolutio. Sic planè opinionem istam, quod iuramentū impuberis proximi pubertati, & doli capacis non confirmet contractus iure inualidos, ad quorum confirmationem est necessarium iuramentum, tenent Cinus, & alij in dict. Authent. sacramenta puberum. sententiam communem esse fatentur eam sequuti Alexand.in l.qui iurasse.in principio.ff.de iureiurand.& Aliciatus in dicto cap.cùm contingat.numero 141. qui alios huius opinionis citat authores. Quibus suffragatur text.in dicta Authen.sacramenta.dum ad hunc effectum sacramenta puberum exigit. Idem probāt Regiæ Partitarum constitutiones: nempe l.quinquagesimasexta, titulo quinto, parti.5.& l.6.titulo 19.part.6.nosque olim Salmanticæ eandem sententiam probauimus in Epitome in 4.Decret.1.par.c.5.§.1.numero 4.

Hinc planè infert, in casu hui' tex.& in casu c.cū cōtingat. minorē vigintiquinque annis, maiorem tamen quatuordecim, iurantem hos contractus, minimè posse ab eis discedere, nec ratione minoris ætatis, nec ratione legis has conuentiones reprobantis: vtrumque etenim iuramēti religione suppletur: minor quidē ætas & iuris ciuilis contractuum reprobatio, prohibitioq; sicuti ex præmissis constat, & notāt Paul.Castrensis, col.3.Philippus Corne.nu.20.in d.Authen. sacramenta puberū.tametsi Andr.Alci.in d.c.cū contingat. num.130.teneat expressim, iuramētū præstitū à minore vigintiquinque annis, etiam pubere, minimè confirmare contractū alienationis dotalis rei, aut alium lege prohibitum, vt minor excludatur à beneficio restitutionis, quę ei cōpetere potest ratione minoris ætatis. De quo etiā tractabimus inferiùs in quęstione de læsione admodùm graui, quam vulgus appellat enormissimam.

Octauò huius cap.constitutio procedit in filia non tātum certa, quòd ius ciuile pactū istud improbauerit, sed & in ea,
4 quæ minimè fuerit certior facta, hac † in specie decisionis iuris ciuilis: & ignorauerit, pactum hoc iure ciuile prohibitū esse. Nihil etenim id refert, cùm iurisiurādi virtus hoc in casu, & in similib. minimè deficiat ob ignorantiam istā, quę nō impedit consensum iurantis: atq; ita adnotarunt Guido Papę.q.221.& Guliel.Bened.in cap. Raynuntius. de testa.verb. duas habens filias.nu.294.qua ratione profectò admodum esset absurdum, quòd mulier rem dotalem alienam iuramēto pręstito, obtineret reuocationem huius contractus ità iurati, ex eo, quòd probaret, se ignorasse tempore contractus à lege ciuili prohibitam esse dotalis rei alienationem. Igitur octauus hic intellectus præter quàm, quòd ęquissimam rationem habeat: maximè conuenit ad effectum huius constitutionis.

Nonò hæc ipsa constitutio est intelligenda in filia non tātū emācipata, sed & in ea, quę sit sub patria potestate: quod deduci poterit ex l.Pomponius.in 2.ff.familiæ hercisc.vbi ratione dotis optimè contingit donatio inter patrē & filiam-
5 famil. † atque eadem ex causa pactum. Quamobrem ita hūc tex.interpretātur Deci.in d.l.pactum dotali C.de collat.col.1.& 2.Ioan.Cror.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.num.47.ff.de verb.obligationib.& Parisi.in consi.26.lib.3.nu.12. tametsi Odofredus in d.l.pactū.voluerit, pactum hoc inter patrem & filiamfamilias minimè valere, quasi inter eos non possit verè fieri donatio: nec ei similis conuētio. Sed in fauorem prioris sententię plurimū facit, quòd licèt alioqui non valeat iure ciuili donatio inter patrem & filiumfam.l.donationes quas parentes.C.de donati.inter vir.& vxor.l.2.C.de inoff.donatio.tamē iuramēto confirmatur: quod præcipuè adnotarunt Bald.in l.vlti.C.pro donato.Alex.in consil.8.lib.2.Aret.consi.17.col.4 & consi.77.col.2.idem Alex.in l.si donatione.C.de collat.colū.5.& Guido Papæ decis.145.tradit Deci.in Authen ex testamēto.4 col.C.de collat.Ripa in l.si vnquā.quæst.15.C.de reuo.donat.Iason consi.118.col.1.lib.4. Et plerique alij, quorum mentionem hi fecerunt. Præsertim hic intellectus procedit: quia Odofred.in d.l.pactum.nō tractat de pactione iurata, sed premittit, illum text.fore necessariò intelligendum in filia emancipata: cùm inter patrē & filiam in potestate nulla sit efficax obligatio, etiam seclusa prohibitione speciali huius cōuentionis, de qua in d.l.pactū: ad cuius interpretationē oportet præmittere secūdum eum, pactum illud alioqui validum ex aliis causis esse atque ità factum cum filia emancipata. Et nihilominùs Ias.& Deci.ibi discedunt ab Odofredo ex eo, q causa dotis potuerit fieri pactum inter patrem, & filiam in potestate: vt modò dicebam: & probatur à gl.Bar.& Doct.in d.l.2.C.de inoffi.don. Bal.in l.cùm oportet.§.1.C.de bonis quæ liber.Bar.in l.frater à fratre.ff.de cond.indeb.Cardin.consi.111.col.2.Paul Cast. in l.cùm pater.§.pater filiæ.ff.de leg.2.qua ratione nō obstāte in d.l.pactū dotali, improbatur pactio, cuius in hoc ca.mētio fit, propter speciales rationes, quas in initio huius tertię partis adduxim'. Igitur, si quæ modò prænotauim' adamussim fuerint obseruata, constabit apertissimè huius ca.respōsum procedere, siue pactum fiat cū filia minore vigintiquinque annis, siue cum filia constituta sub patris potestate, etiā ignorante pactionem istā iure ciuili prohibitam esse, siue itidem fiat cum filio.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Pactum renuntiationis hæreditatis paternæ factum etiam eo tempore quo filia nuptui non tradebatur, an teneat?*

2 *Pactum renūtiationis hæreditatis paternæ iuramento præstito factū à filia, quæ religionem ingredi vult, an teneat?*

3 *Renuntiatio hæreditatis maternæ iuramento præstito facta à filiofa. an præiudicet patri? & nu.4.*

4 Renuntiatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Renuntiatio hereditatis paternæ cum iuramento à matre recepta dote facta, an noceat eius filiis petentibus hæreditatem aui, qui post filiam mortem obierit? & in fine huius §.

3 Renuntiatio facta cum iuramento à filia ingrediente religionem, an rescindi possit à monasterio causa grauissimæ læsionis.

6 Renuntiatio facta à filia cum iuramento nulla recepta dote, an valeat.

§. SECVNDVS.

DECIMA huius cõstitutionis interpretatio verfabitur circa ea verba: Dũ nuptui tradebatur. Nã quibusdam æquè visum est, eandem decisionem
1 procedere, si pactum fiat eo tempore †, quo filia nuptui non tradebatur: sed tamen ex bonis paternis eo tempore inspecto portionem congruam pro ratione dotis futuræ, aut pro legitima accepit. Valet siquidem pactum istud & iuramento confirmatur, quemadmodum paulò ante diximus de filio in quinto intellectu. Sic deniq; parum refert quòd pactum istud fiat tẽpore nuptiarum, an ante nuptias, vel post eas, modò filia renuntians hæreditati paternæ dotẽ vel congruam portionem eo tempore ex patrimonio patris accipiat, secundum Arch. Io. And. Domi. Franc. & Geor. hic col. 3. & Guilie. Bened. in c. Raynuntius. de testa. verb. duas habens filias. nu. 260.

Vndecimò circa eadem verba quęritur, an pactum istud, cuius in hoc c. mentio fit, iuramento firmatũ valeat, si fiat eo tempore, quo filia religionem ingreditur: & an ea pactio monasterio præiudicet, possitve rescindi grauissimæ læsionis causa? & sane quidam existimarunt, hanc pactionẽ, nec monasterio præiudicium aliquod facere, necvalidam esse: sequentibus equidem rationibus.

Primùm enim, etsi hæc pactio fiat ante monasterij ingressum †: & tamen post professionem religionis pater re-
2 nuntiantis mortem obierit, monasterium admittendum est omnino ad hæreditatem patris ipsius monachæ, non obstãte renuntiatione: quod eleganter responderunt Maria. Soc. in consi. 183. lib. 2. Philip. Corne. in consi. 272. lib. 3. Feli. inter consi. Carol. Ruin. consi. 206. & ipse Carol. consi. 204. li. 1. quorum ea ratio potissima est, quòd renuntiatio prædicta etiam iurata habeat conditionem hanc: si renuntianti fuerit delata hæreditas: Pau. de Cast. Imo. & Doct. per tex. ibi in l. qui superstitis. ff. de acq. hær. idem Pau. & Alex. in l. pactum dotali. C. de collatio. hæreditas autem nõ defertur monachę mortuo eius patre post professionem, sed monastero, iuxta eam opinionem, quæ magis cõmunis est: quemadmodum nos probauimus in c. 1. de testamen. nu. 20. & seq.

Secundò ad huius partis comprobationem plurimum accedit egregia decisio Pau. Cast. in l. fi. in prin. C. de bonis, quę liber. vbi asserit renuntiationem hæreditatis maternæ factæ
3 cum iuramẽto †, minimè nocere patrifamilias sub cuius potestate manet filius, qui renuntiauit, si mater mortem obierit viuente patre, & nõdum finita patria potestate. Quia hęc renũtiatio sortitur effectum eo tempore, quo mater mortua est, quo patri hæreditas adquiritur: in qua acquirenda, vel repudianda non potest filius familias patri nocere. d. l. vl. in prin. & §. 1.

Tertiò, non potest hęc renuntiatio procedere, etiam si fiat sub ea conditione: si renũtians ingressus fuerit religionem: nam ea conditio improba est, quippe quæ impediat, aut saltem aliquod præstet impedimentum ingressui, & professioni religionis. quod probatur ex ratione tex. in auth. de sanctissimis episcop. § Sed hæc præsenti. & in l. Titię si non nupserit. ff. de cond. & demonst. Bar. in consi. 1. Doct. in auth. nisi rogati. C. ad Treb. & in c. in præsentia. de probatio. Sicut & cõditio auertens à matrimonio carnali reijcienda est ab vltimis voluntatibus. l. sed si hoc, §. vlt. & l. quoties. ff. de cond. & demonst. atque idem probatur in rub. C. de in. d. vidui. tollẽlenda. Quibus quidem rationibus probari poterit, pactum hoc, cuius in hoc capite mentio fit, non posse adhuc iuramento præstito validè fieri ab ea, quæ religionem profiteri vult.

Contrariã sententiã, imò q pactũ hoc iuramento præstito factũ valeat, & firmũ sit, etiã si fiat tẽpore, quo filia ingreditur aut ingredi vult religionẽ, tenent Bar. nu. 7. & Bal. in l. vlt. C. de pact. Dec. cõs. 31. col. 2. Franc. Purpu. qui alios allegat in d. l. vlt. nu. 188. & videtur opinio ista magis communis ex his qui Bar. opinionem in d. l. vlt. sequuntur. Et hi sanè post Barto. hanc opinionem intellexere, etiam eo casu, quo filia religionem professura non acceperit tantum pro dote, quantum ex patris bonis, & eius patrimonio percipere iure potuisset: modò congruam dotem ad ingressum religionis habeat ex bonis paternis: quod Bart. expressim explicat. Erit tamen ad effugiendas hac in controuersia varias Doctorum opiniones admodùm vtile, & deniq; cautissimũ, q hoc pactum fiat ex consensu monasterij, id est, prælati, & conuentus: quia in his adquirẽdis possunt monasterio præiudicium inferre: atq; ità in specie consuluerunt Frãcis. Purpurat. & Hieronymus Cagnolus in d. l. vlti. vterq; nu. 194. probatur hæc Bart. opinio authoritate huius cõstitutionis, quæ ratione numeri confirmationẽ pacti alioqui iure ciuili prohibiti inducit. Nec refert, quòd fiat à filia ingressura religionẽ: nulla etenim est congrua discriminis ratio: quæ verè possit in hac disputatione probare, non valere pactũ hoc factũ à filia religionem professura: cum validum sit, si fiat ab ea, quę matrimonium contrahit.

Non oberit huic opinioni prima ratio in contrariũ adducta: siquidem verum est quod in d. l. qui superstitis, à iurisconsultis respondetur. Sed tamen ità intelligendum est, vt renũtiatio futuræ hæreditatis intelligatur hac conditione, si hæreditas fuerit delata renuntianti, vel alteri ex eius persona, vel eius ratione & causa. Nam tunc renuntiatio, quę tamen ab initio valida fuit, & fieri potuit, ad hęreditatem referrur ac pertiner futuram, quæ velipsi renuntianti, vel alteri iure ipsius renuntiantis delata sit. At in præsenti quæstione monasterio defertur hęreditas ex persona monachi, eius quidẽ iure non alia ratione nec causa: atque ideo renuntiatio monachi facta ante professionem, & valida nocet monasterio, cui non aliter hęreditas patris ipsius monachi defertur, quã ex iure & persona monachi, qui iam per renuntiationẽ fuerat exclusus ab ea hęreditate. Etenim licet in d. l. qui superstitis, nõ possit renũtiari hęreditati nõdũ delatæ: tamẽ iuramenti ratione renũtiatio ista permittitur. Quibus quidẽ accedit, quod ratione huius pacti iurati, si id valet ab initio, non potest hæreditas monasterio deferri: quanuis pater monachi moriatur post professionem: quia nec monacho tunc defertur, si monachus non esset. Sic sanè si monachus mortem obiisset priusquam pater: licet nullum pactum præcessisset, monasterium morte monachi præmorientis ante patrẽ excluderetur: iure etenim monachi eam hæreditatem petere debet: is verò ab ea excluśus est, vel pacto vel morte. Igitur monasterio deferri ea hæreditas nõ potest. Vnde multa possunt simili argumento adnotari. Quorum aliquot hoc in loco referã ad apertiorẽ huius quæstionis intellectum. Nã si quis renuntiauerit fideicommisso cõditionali, ad quod vocabatur, & postmodũ ingressus fuerit religionẽ, ac professionem conditio fideicommissi euenerit: nempè mors illius, qui rogatus fuerat restituere: nõ poterit monasterium illud consequi: imò renuntiatione excluditur. Sic & in eo casu, quo quis post renũtiationẽ hæreditatis seipsum in adoptionem dederit: & posteà mortem obierit is, cuius hæreditatem renũtiauerit: non obtinebit eam pater adoptiuus: cui alioqui quibusdam sub limitationibus iure competebat. li adoptauero. ff. de precario. Eodem modo, si quis post renuntiationem paternę hæreditatis cuius nulla possit fraus præsumi, crimen commiserit: & ea ex causa omnia bona, iura, & actiones, presentia, & futura in fiscũ deferãtur, iuxta ea, quæ notantur in l. 1. §. an bona. ff. de iure fisci. Etiam si eo viuo pater moriatur, nihil ex hęreditate ad fiscũ pertinebit. Quod ex superiorib. constat.

Sed ne quis admodum vrgentem esse Socini & aliorum argumentationem arbitretur, ea poterit facilius tolli, si constituamus in hac specie, & quæstione hæreditatẽ nõ deferri monasterio: idq;, ni fallor, apertissimi iuris est. Nã hęreditas defertur filio iure suitatis, vel propter illud ius succedẽdi, q habet in bonis patris: huic autẽ iuri monachus tẽpore, quo potuit, renuntiauit: & à se abdicauit spẽ illã, & i⁹ succedẽdi in bonis patris, idcirco cũ professus est monach⁹ religionem, nõ trãstulit in monasteriũ i⁹ successionis: qa illud nõ habuit, eo tẽpore: nudusq;, ac priuat⁹ eo iure monasteriũ ingreditur. Qua rõne põt ius illud monasterio cõpetere, nec ei deferri hẽditas. Nec iure monasteriũ aliqd ex paternis bonis, vel hæreditatib. causa monachi habere poterit: nisi quod ipse monachus in seculo manens potuisset habere. At si monach⁹ q, paternæ hẽditati renũtiauit, mãsisset in seculo, p renũtiatione & cõsensit renuntiationi factæ per filiũ, & tũc res est admodũ expedita: quod sibi nullũ ius hac in re patriæ potestatis cau
sa competat: cùm eidem per consensum renunciauerit, nec filio deferri possit hæreditas tempore mortis illius, de cuius agitur successione, quia eidẽ validè renuntiauerat: sicuti modo in monasterio diximus: & ideo pater non potest hæreditatem illam petere ex persona filij: aut sanè pater nõ consensit renuntiationi: & eo casu valet renuntiatio quo ad cętera, patri tamen nõ nocet quo ad vsumfructum, nec quo ad alia iura, quæ ratione patriæ potestatis habere in eisdem bonis poterat. Quòd verò diximus, renuntiationem validam esse quo ad cætera præter vsumfructum, videbitur quibusdã maximè contrarium. l. vlt. C. de bonis quæ libe. vbi filijfamilias repudiatio hæreditatis delatæ, & aduentitiæ minimè nocet patri nec quo ad vsumfructum, nec quo ad alia, siquidem repudiante filio potest pater hæreditatem adire, & eã sibi omnino adquirere. Quæ tamẽ cõstitutio tractat de eo casu quo hæreditas est ià filio delata, & ex eius persona patri, qui nec fuit institutus, nec potest alio titulo hæreditatem illam habere quàm iure patriæ potestatis: non ex hoc idẽ erit in hæreditate deferenda, qua in specie nos loquimur. Nam si filiꝰ renuntiauerit iuri succedendi, posteà ei non defertur hæreditas, atq; ideo cessat omnino ratio Pau. Cast. de cuius opinione dubitat Bart. Soc. l. 2. nu. 5. ff. de his quæ pœnæ causa. Et profecto ipse arbitror, eam falsam esse, nec posse iure defendi, nisi quo ad vsumfructum, in quo dubius equidem ad huc eam admittendam esse censerem. Verum, vt quod de opinione Pauli sensẽrã in prima huius operis editione, & sentiam nunc apertius explicem, vtar quibusdam cõclusionib. eo more seruato, quo & ipse frequenter vti solco: omisso tamen casu quo pater renuntiationi consenserit.

Prima conclusio. Filiofamilias renunciante cum iuramento hæreditati maternæ, ac posteà matre moriente cum testamento, quo alium quàm filium hæredem instituit, pater iure potestatis paternæ ad eiꝰ hęreditatis bona minimè admittetur. Huius opinionis auctor est ipsemet Paulꝰ, qui indistinctè in hoc casu respondit. Et quanuis in ratione quadã, qua vtitur de substituto, videatur intelligere hanc opinionẽ, vbi mater instituit aliũ filiũ. Tamen idem erit, si mater extraneũ instituerit: modo eã institutionẽ expressè vel tacitè lex renũtiationis nõ impedierit. Sed & in hoc casu, etiam quo ad vsumfructum renuntiatio filijfamiliàs patri nocebit, ex ratione, quam respondentes ad l. vlt. C. de bonis quæ liber. adduximus. Excluso etenim filio per expressam matris voluntatem, & patrem etiam iure excludi verum esse censemus.

Secunda conclusio. Filiofam. renuntiãte cum iuramento hæreditati maternæ, ac posteà matre intestata decedente vi uentib. filio, ac patre famil. ipse pater filio excluso virtute renuntiationis, etiam à bonis & hæreditate materna excludetur. Hæc ex eo probatur, quod si renuntiatio in eum modũ expressè vel tacitè cõcepta sit, vt & ab hæreditate matris in testatæ filius fuerit exclusus, pater etiam iure patriæ potestatis vti minimè poterit. Et tamen conati sumus, atque vt opinor, non temerè tentauimus, hoc in casu probari posse, patrem quo ad vsumfructum admittendum esse, licet dubia sit hæc opinio, ac tandem ob æquitatem quandam vix eam de fendi posse censemus, cùm omnino patri filij renuntiationẽ nocuisse, etiam quo ad vsumfructum. iure verius videri possit. Et tamen quo ad proprietatem de hac secunda conclusio ne contra Paulum non dubitamus.

Tertia conclusio. Quoties præmissa eadem renuntiatione contigerit, matre intestata decedente, filium renunciantem ad maternæ hæreditatis successionem aliqua ex causa non obstante renuntiatione admitti iure posse, eiq; matris hęreditas sit delata, pater, etiã ad iura sibi cõpetẽtia ratiõe patriæ potestatis erit admittẽdꝰ, etiã si renũtiationi cõsenserit. Tũc enim sicut filiofamil. iurata renuntiatio non nocet, neque patrifamil. quo ad ius patriæ potestatis nocebit. Imo & tunc vti poterit eo iure, quo ex dicta l. vltim. alioqui vti poterat.

Ex quib. infertur Paul. Cast. opinionẽ, qua ex parte patrifamil. patrocinatur: nempe matre intestata decedẽte, defendi iure nõ posse, quoties filiusfa. ab eadẽ hęreditate fuerit p renũtiationẽ exclusꝰ, qua in specie Paul. loquit: neq; vlla ratiõe pro bari posse, cẽsemꝰ, tũc patrẽfa. posse matris ĩtestatę hæredita tẽ secluśa renũtiatiõe alioqui filiofa. cõpetẽte obtinere: qua si ea sit semel filiofa. delata, & per eius renuntiationẽ omissa, cũ decis. l. vl. iã citatæ satis aliena sit ab hac quæstiõe, quam tractamus. Qua in re ingenuè à viro doctissimo Fernãd. Vasquio discedimus, quin lib. 2. par. 1. de creatione successionum. §. 18. nu. 96. Pauli opinionem verissimam esse cõstãter asseuerauerit. Cæterum, an filiofamil. non obstante renuntiatione, ius aliquod cõpetere possit ad matris hæreditatẽ, constabit ex his, quæ §. sequenti. nu. 4. & 5. tractabuntur. Sed & si opinio Pauli vera foret, minimè ad quæstionem istã de monasterio cõduceret: siquidem diuersa omnino ratio est. Etenim filiusfamiliàs tempore renuntiationis sub patriset potestate, cui non potest nocere: at non ita est in eo, qui antè professionẽ renũtiat hęreditati, qui liberã habet potestatem de rebus proponendi: nec monasterium vllũ ius in eius bonis eo rempore habet: potestq; ipse religionem ingressurus monasterio præiudiciũ inferre ante eiꝰ ingressum: quod satis iure probatur. Nec in hoc potest aliqua contingere cõtrouersia, quę iuris rationem habeat. Nõ me latet, posse hac in quæstione adduci quãdã Ludouici Romani sententiã: is in quam in d. l. qui superstitis. scribit, renũtiationem à filia iura
4 mento † præstito factã hæreditatis paternę dote congrua ei cõstituta, nocere eius filiis. Quib. mortua matre aui hęreditas fuerit delata: post mortem matris auo moriente. Quia ratione dotis acceptæ futuræ patris hęreditati renuntiauerit. Hæc Romani opinio verior est secundum Deci. in cõsi. 181. num. 7. eundem Deci. in d. l. pactum dotali. nu. 18. Guiliel. Benedict. in ca. Raynũtius. de testam. verbo, duas habens filias. nu. 181. Anto. Rube. consi. 42. nu. 6. missam tamen hanc opinionẽ facimus: quippe qui contrariã veriorem esse existimemus. Nam mortua matre superstite patre, ad aui hæreditatẽ admittẽdi sunt nepotes iure proprio, quãuis ex persona matris: cuius renuntiatio cum intellectum habuit, si ei nõ renũtianti foret delata hæreditas patris: atque ideo nepotes admittendos esse in hoc casu responderũt Bal. in d. l. pactũ dotali. 2. q. C. de collatio. quẽ sequuntur alij, maximè Ale. ibi, & Paul. Castren. in d. l. qui superstitis. And. Tiraq. in tract. de primogeniis. q. 40. nu. 117. licet Roma. ad eius cõclusionẽ Bal. citauerit. Idem tenuerunt Francus, & Georgius Natham hic, num. 59. & Thomas Grãmat. decisio. 57. nu. 39. dicens hanc opinionem communem esse. Idem fatetur Robert. Marãtha disputat. 10. nu. 13. quod iterum repetam in fine huius §.

Tertia ratio minimè comprobat priorẽ sententiã: illa etenim iuris Cęsarei responsa, quorum ibi memini mus, non habent omnino eam rationem: ne quis auertatur à professione religionis: si quidem qui religionem profiteri vult, & ea ex causa paupertatem vouet & optat, parũ solicitus erit de bonis ad monasterium deferendis: temerarium enim est iudiciũ, si opinamur, eũ auerti à religionis ingressu, ne res temporales, patrimonium, & alia amittat bona quorũ relinquẽdorum causa religionẽ ingreditur. Alioqui cadẽ causa, quę mouet ad religionem, auerteret ab ea, quod absurdum esse palam constat: multisq; id probauimus lib. 1. Variar. Resol. cap. 19. nu. 7. Imo & si renuntiatio ista iuramẽto præstito fiat hac apposita conditione: si renuntiãs ingressus fuerit religionem: adhuc valet & firma est. Nec per hanc conditionem renuntians auertitur à religionis professione, ipse quidẽ spontè deliberans de religionis ingressu, & paupertatẽ eligẽs bonis & hæreditati futuræ renuntiat ea ex causa, quia religionẽ profiteri vult: alioqui profectò minimè renũtiaturus: igitur nequaquam impeditur à religionis professione per renuntiationem istam quę manifestè fit ea ex causa, quod ingrediatur renuntians religionem. Idcirco cessant rationes in cõtrarium adductæ, & excogitatæ præsertim à Bar. Soci. in d. l. 2. num. 5. ff. de his quę pœnæ causa. & Angelo in disputatione incipien. quidã nobilis genere. & à Socinõ in d. cõsi. 183. col vlt. Purpura. in d. l. vlt. C. de pact. & aliis, qui contrariũ iure verius esse adseuerant.

Illud sanè adnotandum est. Barto. in dicta l. vltima. C. de pact. licet pactum istud validum esse iuramento præstito existimauerit, in statuto tamen aliud probare quadam distinctione vsus. Etenim distinguit, an statutum excludens monachos à successione his fuerit verbis conceptum: Monachi non succedant: & hoc in casu censet statutum valere: an his, Si quis monasterium religionem professus ingressus fuerit, priuatus sit iure succedendi: quo casu non valere statutum scribit, quæ distinctio falsa est. Nam in vtroque casu statutũ nullum est: secundum Matthes. notabi. centesimo qua. dragesimoquinto. & alios, quorum opinio cõmunis est, vt testantur Deci. in capit. ecclesia. de consti. numer. quadragesimonono. Ioan. Baptista de Sancto Seuerino in repetitio. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. columna quadragesimaoctaua. Socin. consilio 241. libro secundo. & consilio octuagesimoprimo. lib. 1. quam sententiam sequuntur Doctor. in di. l. vlti. & in dicto capitulo ecclesia. Barto. improbantes. Consuetudo autem, qua monachi à parentum, & consanguineorum successione excluduntur ab intestato, valet qui
dem quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem,quia ecclesiarum,monachorum,clericorum atque prelatorũ,& Principis cõsensum tacitum saltem habeat, quod in specie adnotarunt Guiliel.Bened.in c. Raynuntius. de testam.verb.& vxorem nomine Adelasiã.nu.249.&224.Chassanæ.in consuetu.Burgun.rub.de successionib.§.vlt.Boeri. in consuet.Bituricens.ti.de testamen.§.vlt.Massuerus in rub. de successionib.§.item per consuetudinem. optimè Rebuff. super constitutiones Regias in procœm gl.5.nu.21.& 22. quo in loco commemorat apud Gallos praxi,& cõsuetudine obseruãtissima sublatas esse decisiones tex.in auth.ingressi.C. de sacrosan.eccl.& l.Deo nobis.C.de episc.& cleric.Cęterũ si verum est quod modo ad eius c.interpretatione diximus: nempe pactum renuntiationis hereditatis paternæ iuramento † præstito confirmari,etiam si fiat à filia,quæ statim est religionem professura:illud merito quæritur, an possit hæc renuntiatio postea rescindi ea ex causa, quod grauissima contigerit in ea læsio,siquidem opulentissimæ hæreditatis spes, aut denique ingens patrimonium præsens fuerit remissum modico accepto,etiam si ad dotem ingressus in religionem fuerit quantitas congrua,& æqua:quæ quidem quæstio solet à plerisque definiri ex his,quæ de læsione admodũ enormi, & grauissima traduntur multis in locis ad rescissionem contractus,etiamiurati.De quo statim,& nos agemus,& profecto si ea resolutio est ad hanc speciem,& casum adducenda:frequentissimè erunt retractandæ,& rescindendæ renuntiationes,quæ fiunt à monialib.eo tempore, quo religionẽ profiteri volunt:plerunque etenim sperantes ex successione paterna amplum patrimonium,aut denique portionem legitimam maximę æstimationis eidem pacto iurato renũtiãt nõdum accepta quarta portionis legitimæ parte, in quo dubio procul grauissima contingit læsio, ac denique ea quam enormissimam vulgus appellat.Decius eleganter in consil. 31.col.pen.versi.vl.non obstat,& Aymon Sauil.in cõs.160. col.1.in ea sunt sententia,vt opinentur, nullum esse locum rescissioni contractus & pacti iurati,etiam prætextu grauissimæ læsionis,quoties renũntiatio facta fuerit causa ingrediendi religionem. Pro hac sentẽtia ipse ita argumentor.Etenim post religionis professionem aut agit monasterium ad rescissionẽ ex persona monachi, & ex iure ipsi monacho competenti,quod in monasteriũ transtulerit,ex auth.ingressi.Aut igitur ipsius quidem monasterij nomine iure ipsi monasterio cõpetenti,& delato.Prioree quidem casu non video qua ratione monacho possit ius cõpetere ad rescindẽdũ pactum iuratum ex causa vtcunq; grauissimæ læsionis: si quidem nulla in hac specie ipsi contigerit monacho,qui ob paupertatem seruandam,& vouendam religionem profiteri vult,paupertatem quærit,& ipsam eligit.Igitur non poterit monachus quemadmodum paulò antè adnotabam,se ęsum fuisse allegare in dimittendis bonis ac diuitijs,quarum relinquendarum causa monasticamvitã elegit.Quòd si quis dixerit,monachũ ipsum grauissimè læsum eo ipso, ꝙ in monasterium patrimoniũ nõ detulerit,planè idverè dici nõ poterit,quandoquidem nulla læsio contingit volenti religionem profiteri in hoc quod tenue patrimonium ad monasterium detulerit:pingue autem consanguineis relinquerit:cũ ei paupertas monasterij parum noceat ad religionẽ.Etenim maximum nomen apud verè Christianos religiosorum, & ordinum mẽdicantium ob paupertatem hactenus censetur ab his,qui de religiosorum institutis sanctissimè tractauere. Idcirco impium foret iudicium,si quis existimaret, profiteretem religionem hoc ipso læsum,quod pauperrimum cœnobiũ elegerit,dimiseritq; apud cõsanguineos res amplas,quę posset monasteriũ ipsum ditare.Alioqui si iure hæc lęsio esset alicui⁹ momẽti:non ita liberè iura permitterent professuris religionem de reb.proprijs omnino inter cognatos,& amicos disponere,quod statim tractabit.Posteriori autẽ casu monasteriũ agere ex ea causa minimè potest, siquidẽ nullũ ius eidẽ monasterio competit,nec deferẽ in his reb. quæ monach⁹ ipse ante pfessionẽ. vel amicis,vel cõsanguineis dimiserit.Nã ingressur⁹ monasteriũ licẽtiã habet quoquomodo disponẽdi de reb. pprijs,auth.de monac.§.illud.& §. nũc autẽ. sub c.si qua mulier. 19.q.vl.auth.Nũc autẽ.C.de epis.& cle.& in auth.si qua mulier.C.eo ti.Nec eius testamentum rumpitur, etiã si nihil monasterio reliquerit , modo id fecerit religionis ingressum præmeditatus, iuxta eam resolutionem, quam hac in re nos tradidim⁹ in c.2.de testamẽ.n.5.vndefit, vt hæc sententia Decij,satis possit iure,& æquitate defendi.

Duodecima hui⁹ c.interpretatio ex eo constat , qđ ad illa pertinet verba:dote cõtenta.Nã quidã existimarunt, non aliter esse pactum istud admittendum†, etiam si iuratum sit, quàm si filia renuntians paternę hæreditati dotem acceperit ad matrimoniũ,quod eo tempore cõtrahit:esset enim renuntiatio iniquissima ex parte eius,cui fit,atque omninò impia,quippe que filiam excluda omninò à paternis bonis & eius hæreditate.Sic sanè Anchar.hic opinatur ad huius cap.intellectum,vt ista decisio admittatur necessarium esse, quòd filia dotem aliquam acceperit tempore pactionis iuratæidem not.Salic.in l.pactum quod dotali.C.de pact.penul. col.quorum opinio verior est,secundũ Deci.in l.pactũ dotalis.C.de colla.nu.7.Contrariã sententiam probare conantur, & sequuntur Imola in d.l.qui superstitis col.1.ff.de acq.her. Domini.hic col.3.ver.quid si filia.Georg.Nathanus latius limit.atq; item Alex.in d.l.stipulatio hoc modo cõcepta.nu. 9.ff.de verb.oblig.Horum opinio communis est, vt fatetur Auguſt.Beroius in ca.in præsentia.de probat.nu. 177. etiam si de ea dubitet.Quib.suffragatur, quòd licet pactum istud iure ciuili sit improbatum,iure tamen Pontificio nõ alia ratione confirmatur religione iuramenti, quàm quòd id seruari à iurante possit sine aliquo dispendio salutis spiritualis. Quæ quidem ratio etiam tunc locum habet:cùm filia hæreditati paternæ renuntiat gratis nulla recepta dote: illud verò erit cõsiderandũ admissa hacposteriori sentẽtia:an æqua, iustaq; sit hæc pactio quo ad ipsum patrem.Nã si ea ex parte iniquitatem habet danda erit iusta ex causa absolutio iuranti datur ex causa metus,doli veri,vel pręsumpti , contingentis ex proposito,vel re ipsa.Qua de re statim in verb.nouì,nec dolo prætito:latius agemus.Etenim si filia diues admodum ex bonis maternis aut aliundè,hæreditati paternæ renuntiauerit nulla dote recepta,& iuramento prætito,vt patris hæreditas diuidatur inter fratres pauperes:profectò pia est hęc renuntiatio,nec aliquã iniquitate habet,nec ratione grauissimę lętionis rescindi potest:cũ nulla verè in hac specie cõtingerit læsio,nec possit dolus præsumi propter grauissimã læsionẽ:& manifestè cõstet,filiam renuntiantem hereditati paternæ de hac grauissima læsione cogitasse,eáque titulo liberalitatis remittere voluisse.

Regulariter tamen est obseruãdũ,nullã esse in casu huius ca.dubitationem:vbi filia dotẽ acceperit æqualem portioni legitimæ,quã habitura esset ex bonis patris, si eo tempore, quo renũtiat,fieret iter filios patrimonij paterni diuisio,ideò si dotem paulò minorem legitima portione acceperit: quòd si dos fuerit multo minor portione legitima,quid ragendum sit,explicabimus inferius verbo,dolo.

Sed si filia tempore renuntiationis nihil pro dote acceperit,ablq; vlla controuersia pactum istud etiam iuratum non excludit filios huius renũtiantis ab hæreditate aui.qui mortẽ post filiam obierit.Nam & ipse Romanus qui à nobis citatus fuit in hoc §.versi.nõ me latet.in hac specie hoc ipsum tenet:& est cõmunis opinio,vt fatentur Alexã.& Deci.in d. l.pactum dotali.C.de collationib.nu.18.Guilielm. Benedict. in cap.Raynuntius.verbo,duas habens filias.num.280.idem probarunt Bald.in d.l.pactum.2.quæst.Imola,& Aret.& Paulus in d.l.qui superstitis.ff.de acqui.hære.& plerique alij,qui passim à Iunioribus citantur.Nam & idem tenent Francus,& Georgius.hic nu.56.Thomas Grammaticus decisione 57. numer.59.dicens,hanc opinionẽ communem esse:quam & Ripa explicat lib.1.respon.c.6.col.5.quicquid Bar.dixerit in d.l.qui superstitis.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio hæreditatis paternæ non excludit filiã à bonis,quæ propter secundas nuptias pater tenetur seruare filiis prioris matrimonij.*
2 *Filia renuntians hæreditati paternæ,non prohibetur bona patris petere vt hæres fratris.*
3 *Renuntiatio hæreditatis paternæ filium excludit etiam à legitima.*
4 *Renuntiatio hæreditatis paternæ,an extinguatur mortuis fratrib.masculis vino patre? & ibi latè hæc de re multa.*
5 *Pactum,quo hæreditas paterna renuntiatur,excludit filiã à bonis patris,etiam intestati.*
6 *Filia renuntians paternæ hæreditati non excluditur à bonis feudalibus.*
7 *Pactum renuntiationis hæreditatis paternæ,renuntianti,& eius filiis, ac hæredibus nocet.*
8 *Renuntiatio iurata hæreditatis paternæ,non reuocatur natiuitate filiorum.*

§. TER-

§. TERTIVS.

DECIMOTERTIO illud omnino examinandum,quem scilicet intellectum habeant illa verba:vt nullum ad bona paterna regressum habeat:ex his etenim apparet,filiam tempore nuptiarum renunciantem cum iuramento hæreditati paternæ nõ posse postea bona paterna petere. Quæ quidem conclusio planè intelligitur,nisi pater transiret ad secunda vota , & sic
1 ad secundas nuptias†:tunc etenim etiam filia renuntiãs poterit post patris obitum portionem in bonis paternis petere iuxta constitutionem l. fœminæ.§ illud.C.de secun.nupt. quæ & in viro admittenda est,secundum gl. & communem ibi,& Regiam Tauri l.15. Nã bona , quæ pater habet ex filijs primi matrimonij,si postea ad secundas trãsierit nuptias, ea mortuo patre applicantur filijs primi matrimonij.Et licet si lia renuntiauerit bonis paternis,etiam iuramento præstito, poterit tamen admitti,& admittitur ad ista bona,quæ pater in pœnam secundi matrimonij amittit , aut saltem tenetur relinquere filijs susceptis ex primo cõiugio,sicuti in hac spe
2 cie respondit Old.consil.294.quem sequuti sunt Guido Papæ.q.228.Guiliel.Bened. in c.Raynuntius.de testamẽ. verb. duas habens filias.nu.288.Dec.optimè in consi.230.col.penu.Francis.Purpu.in d.l.vl.C.de pact.nu. 196.quamobrẽ rex. hic dum dicit, ratione huius pacti filiam nullum regressum ad bona paterna habituram,est intelligẽdus iure sanguinis, & successionis paternæ.Quasi aliud dicendum sit, quoties filia bona paterna petierit iure pœnæ , & reseruationis legalis statutæ in fauorem filiorum: tunc etenim huic filiæ non oberit renuntiatio paternæ hæreditatis, etiam iurata.

Decimoquartò,eadem ferè ratione responsio huius c.est intelligendavbi filia paterna bona vt paterna petierit:nã exclu
2 ditur per pactum iuramento prætito firmatum: quòd si ea bona,vt fi aterna petere velit postquàm à patre† illa deue nere in fratrẽ,cui ipsa succedere intestato iure potest , nihil filiæ nocebit paternæ hæreditatis renuntiatio: sicuti expressim probarc conantur Ang.consi. 52. Alex.in l.j.§. veteris.ff. de acq.pos.Pau.& Aret.in l.Pau.§ j.ff.de acq.hær.Dec.in l.hę reditas. num. 8. ff.de reg. iur. quo in loco hoc ipsum censet intelligendum esse quoties patris hæreditas fuerit per renuntiantis fratrem adita:vnde aliud dicendum erit si nondum fuerit adita per fratrem hæreditas paterna: cum adhuc hæc hæreditas paterna sit,potiùs quàm fraterna.l.sed si plures. §. si filio.ff.de vul.Nihilominus ipse opinor,nõ esse in hocvim aliquam modo filia,quæ renuntiauerit hæreditati paternę, bona paterna petierit vt hæres fratris,nõ patris: quod idem Dec.considerat.in l. quoties duplici iure.c. in fin ff.de reg.iur. post Benedict.à Capra consi.12.ad fin.& Aret.consi. 161. in prin.Atque ita iure optimo procedit hic intellectus , quem itidem sequuntur Soc.consi.74.li.3.& Purpura,in d.l.vl. C.de pact.nu.198.

Decimoquintò,sunt qui existiment ad intellectum huius renuntiationem istam paternæ hæreditatis , etiam iuratã
3 non excludere renuntiantem à legitima , quæ ei debetur ex bonis patris:quod probare nituntur ex l.si quando.§.& generaliter.C.de inof.testamen.ita enim asseuerant † Lud.Roma. in l.j.§. si quis ita.col.9.ff.de verb.ob.vt citat And.Tiraq.in tract.de primogenijs.q.55.n.3.sed falso:sicuti & inibi pro hac sententiæ authores esse videntur Bald.in rub. ff. de iure-iur.colum.pen.versi.non tamen credo.Rom.in d.l.qui super fidis.3.limit.ff.de acq.hær.Aret.in d.§.si quis ita.col.5.quorũ meminit ipse Tiraq.in l.si vnquam.C.de reuocan. donat. in prin.numero 155. huic opinioni subscribens: quam etiam tenet Matth.Afflic.in c.si quis inuestierit.nu.26.de feudo da to in vicem legis commissor. eamq; opinionẽ cõmunẽ esse asseuerat Nicolaus Boeri.Dec.3.n.10.idq; maximam habet æquitatem,vt satis sit,quòd per pactum istud iuratum filia excludatur ab his bonis,quæ poterat ab intestato patre amplissimè abstinere:non autem æquum est eam portione legitima excludi.Ego verò contrariam sententiam verioremesse opinor,atque ita censeo per hanc pactionẽ iuratam filiã excludi etiã à legitima portione.quæ iure alioquin ei cõpetebat in bonis paternis.Nã si grauissimè læsa fuerit,poterit agere ad hui⁹ pacti rescissionẽ. quod statim tractabim⁹.Nec tex. in d.§.& generaliter,priorẽ opinionẽ probat, cùm ibi nõ tractetur de pacto renũtiationis hæreditatis paternæ:sed de sententia facta per filium hęredibus patris,qua cauerit,se legatum à patre relictũ accepisse:nec adiecerit,nullam sibi super esse de repletione quæstionem: quæ quidem cautio maximè differt ab ea pactione,qua filia paternæ hæreditati renũtiat,etiam si nulla iuramenti vis accessisset.Sic sanè posterio rem opinionem veram esse censent Ludo.Roma.in d.l.1.§.si quis ita.nu.23.& nu.32.Paul.Cast.& Ale.in l.in ratione.2.in prin.ff.ad l.Falc.Bal.& Iason in d.l.si quando.§.& generaliter. Deci.consi.26.colũ.2.Alex.in consi.181.lib. 5. Georgi.Natahic nu.20.quorũ opinio cõmunis est.vt testatur Ripa lib.1. respons.cap.6.col.vlti.& Tiraq.in d.l.si vnquàm.C. de reuo. donatio.in princ.nume.339.tametsi ipse inibi de ea dubitet numero 155.ac potius,vt paulò antè dixi in contrariã ierit sententiam.

Decimosextò circa eadem verba maximè controuertitur, an hæc renuntiatio iurata expiret,& euanescat , vbi fratres renuntiantis , in quorum fauorem facta fuerit renuntiatio viuo patre mortem obierint?Sunt etenim qui opinentur,pactum istud vtcunque iuratum sit omninò deficere,si fratres, quorum causa & in quorum fauorem facta fuit renuntiatio viuo eorũ parẽte decesserint:quasi cessante pactionis causa & ipsa pactio cesset.

Hanc opinionemveram esse censent Dominicus col.vlt. & Philippus Franc.4.& Georg.Nathanus 8.limitatione.nu.
4 24.hic Bal.in d.l.pactũ†dotali.C.de collat.4.quę.& ibi Deci. num.9.Guliel.Bened.in d c.Raynũtius verb.duas habens filias.nu.297.Matthæ.Afflict.in d.ca.si quis inuestierit. nu.25. de feudo dato in vicem legis commiss.quorum ea est,ni fallor,mens,quod pactum hoc iuratum in hac specie mortuis his,quorum causa & fauore factum fuerit,ita extinguatur, vt filia quæ renuntiauit,sit hæres futura patri intestato & ex testamento ad hunc effectum,quòd pater teneatur ei legitimã relinquere,ac si nulla pactio præcessisset.Sic etenim ipse à prædictis authorib. deducendum esse sensum istud existimo.Hanc item opinionẽ sequuntur Ale.consi.29.lib.3.Paulus in d.l.pactũ dotali.Sali.in l.pactũ quod dotali.C.de pact. Romã & Aret.in l.qui superstitis.col.4.ff.de acq.hære.Alex. in d.l.stipulatio hoc modo concepta.nu.11.&ibi Ioan.Crotus nu.33.& Claudius colum.4.deniq; plures alij,quorũ meminit Paulus Parisius consi.26.libr.3.nu.20. qui hac in quæstione latiùs loquitur:&tandem scribit,hanc opinionẽ verã esse,nisi aliud possit deprehendi ex mente patris recipientis pactũ & renuntiationẽ, attẽtis & perpensis his coniecturis, quæ huic præsumptioni sufficiant. Et profectò hęc opinio cõmunis est,vt apparet ex his authorib.quorum modò meminimus,& alijs,qui possent ad idem nominatim adduci.Illud verò est in controuersia:an si tempore pacti,& renuntiationis pater nullum filiũ masculum habuerit , sed fœminas quidẽ sorores renũtiãtis,atque ita absq; liberis masculis decesserit, sitne locus pactioni,vel possit hæc filia, quæ renuntiauit,quasi cessante pacto ad hęreditatem patris admitti cũ sororib.patre mortuo intestato?Et Bal in consi.437.lib.1.in cipien.quædam puella:cũ priùs prima quęstione prænotatã communem opinionem fuerit sequutus,tandem in hac scribit,filiam renuntiantem admittendã esse omninò simul cũ sororib.non obstante pacto ad hereditatem patris intestati. Hanc sentẽtiã sequũtur Deci.in consi.370.colũ.vlt.idem in consi.433.num.2.eleganter Aymon Sauillian. consi.42.vbi expressim conatur hanc opinio.defendere,quã Rota in anti quis.850.in prima parte itidẽ sequitur. Nec enim hæc renũtiatio excludere debet renuntiantem vltra voluntatem præsumptam,vel expressam patris.l.Tale pactũ.§.vlt.ff.de pactis. Patris autem ea est mẽs dum hanc renuntiationem filiæ acceptat,quòd libera sibi maneat testandi potestas,& quòd ei intestato filia renuntians nõ succedat,sed masculi nati,aut nascituri propter agnationis fauorẽ:idcirco pactũ istud hãc interpretationẽ benignè admittit,& iure admittendam esse censent Bal.Deci.Aymon & alij,quorũ modò meminimus.

Hoc verò Baldi responsum admodum displicet Paulo Parisio,qui in consilio 26.libro tertio.magno conatu id euertere tentat,ac denique multis adductis.numero 52. scribit id communiter receptis decisionibus refragari. Nec inficior satis latè ipsum Parisium contentionem istam tractasse : & tamen adhuc ipse , quò ampliùs hęc disputatio aperiatur , aliquot hic proponam , simul & exponam separatim:ne tot authorum nomenclatura, & casuũ perplexa mentione lectoris iudicium impediatur.

Primùm sanè,quoties filia paternæ hæreditati renuntiauit non simpliciter,sed in fauorem tacitum, vel expressum alterius fratris,aut sororis:dubio procul renuntiatio ex mẽte contrahentium,nẽpè filiæ renuntiantis, & patris renun-

tiat:&

Universidad de Deusto Biblioteca

tiationẽ accipientis,finita censetur,& extincta in hunc quidem effectum,vt patri intestato filia renuncians hęres sit cũ alijs æquè successoribus,si frater ille,vel soror, cuius fauore facta est renũciatio,viuo patre mortem obierit. Atq; in hoc cõuenire mihi videntur Domi.Bald.& cæteri ad hunc decimumsextum intellectum citati.

Secundò eodem proposito themate idem ipse censeo ad hunc effectum,vt etiam ex testamento filia renunciãs sit futura hæres patri necessario, nec possit à patre portione sibi debita priuari,nec præteriri:siquidẽ renuntiatio ista ob hãc rationem, quæ principalis, & finalis est,vt aiunt,iuramento præstito facta,eam conditionem habet,nisi is cuius causa pactum sit,viuo patre mortem obierit,& rebus sic extantibus, nec mutatis.c.quemadmodum de iureiu.quod ipse video expressim deduci ab his,qui hũc communem, & decimumsextum intellectum admisere.

Tertiò illud sit iure satis manifestum , quod ab eisdem authorib.& com. filiã istã ratione huius pacti vel admitti, vel excludi non natis masculis, aut mortuis his, qui tẽpore renuntiationis superstites erant:quoties possit ex verbis ipsius pacti,aut alijs quidem coniecturis inspectis apparere mens contrahentium,an ea fuerit,quòd renuntiatio extinctis,vel non natis masculis pereat,finiatur,& cesset,aut denique salua sit,& valida.Vtcunque enim res certa sit illi erit omnino standum secundum omnes.

Quartò,si paternam dilectionem,& erga liberos amorem consideremus,pactũ istud renuntiationis hæreditatis paternæ conceptum eo tempore,quo pater alios habet filios ,vel habere sperat,& ab ipso acceptum pro se , suisque hæredib. ita erit intelligendũ,ꝙ si pater mortem obierit absque alijs liberis,minimè nocebit huic renuncianti:imò ea admittetur omnino,& ab intestato & ex testamento adhuc contra voluntatem patris.Nã etiam si in ea pactione de hæredib.fœminis & masculis intelligendũ sit:nõ tamen est præsumendum paciscentes de exteris intellexisse:imò tãtum de his qui fuerint descendentes à patre.cùm alij maxima cum iniuria præferãtur filiæ.l.cũ acutissi.ni.C.de fidei.l.ex facto §.vl.ad Treb.

Quintò,si tẽpore quo filia dote accepta renunciat hæreditati paternę,ipse pater filiũ tantum masculum habeat,etiã si renunciatio facta fuerit simpliciter,censetur ob fauorem agnationis conseruandæ, & ipsius filij masculi facta renũciatio,atque ideo eo mortuo viuente patre tota vis pactionis extinguitur.Et idem erit,si præter filios masculos pater filias habeat, alias quidem à renuntiante, quas tamen ad renuntiationem hæreditatis paternæ nuptiarum tempore induxerit:ita equidem explicant Aret.in d.l.qui superstitis.colũ. 4. Dominicus,Franc.& Nathan.hic,& alij citati in princ.huius interpretationis.

Sextò est præterea constituendus casus, quo pater tẽpore renũtiatiõis nullũ habebat filiũ masculũ,& tñ filias sorores renũtiãtis habuit: quarũ nulla mẽtio facta est ĩ renũtiatiõe: imò simpliciter ea fuit cõcepta:etenim , & si null⁹ masculus patri postmodũ natus sit, filia quę renũtiauit,non poterit ex testamẽto aduersus patris volũtatẽ portionẽ ex hæreditate paterna petere,qđ apud omnes est in cõfesso:nec Bal.in d.cõsi.437.refragaẽ,sed & idẽ erit,si pater intestat⁹ mortẽ obierit, cũ nulla sufficiẽs cõiectura possit ex hoc adsumi, vt filia renũtiãs cũ alijs sororib.necessario admittẽda sit ad hæreditatẽ paternã. Qua in re sequor Pau.Pari.in d.cõs.26.qui ex cõmuni cõsensu eorũ,quos superius ad hunc intellectũ citauimus,Bal.reprobat,huius itẽ sententiæ Philip.Cor.est in cõs. 291.li.4.col.4.vers.nõ obstat quo in loco scribit,se aliàs respõdisse,qđ si extaret alia filia,quæ non renuntiasset, illa excluderet sororem renunciantem hæreditati paternæ,quia illa renũtiatio simpliciter facta,nedũ censetur fieri fauore masculorum,sed etiam sororum fœminarum,si extarent.

Septimo,si pater habens filias,& filios masculos,renuntiationem vni⁹ filiæ iuramento præstito,acceperit pro se,& hęredib.suis,tunc etiam si masculi viuo patre decesserint, filia quæ renuntiauit, ab alijs sororib.excluditur hæreditate paterna,etiã ab intestato.Hoc deducit ab Alex in d.cõs.29.nu. 8.li.3.Soc.cõs.24.li 4.nu.6.quos Paris. sequit in d.cõs.26.li.3. nu.27.idem ferè voluerunt Ang.in cõs.52.in fi. & Aret.cõs. 17.col.8.vers.item prohibetur.Qui in specie responderunt, filiam renunciantem hæreditati paternæ nusquam fore ad hæreditatem patris, etiam intestati admittendam, quando extat aliquis ex patris descendentibus. Et tamen descendentium appellatione pariter veniunt fœminæ,& masculi.l.vltima.C.de suis & legit hæredibus.Authent. de hæredit. ab intestato venien.in princip. huic item opinioni ferè omnes paulò antè citati in principio huius quęstionis subscripsere: cùm Alexand.in dicto consilio 29.palàm sequuti fuerint.Maximeque probatur ista conclusio ex mente præsumpta contrahentium,quæ potissimum est hac in parte consideranda.

Octauò,quoties filia habens fratrem,& sorores,paternę hæreditati simpliciter renuntiauit iuramento prestito,nec pater alias sorores ad renuntiationem induxerit:planè constat eius mẽtem esse quòd renũtiatio prosit masculis,& fœminis:atq; ea ratione etiã si masculus patre viuo moriatur, non est admittenda filia,quæ renũtiauit ad paternã hæreditatem,licet pater intestatus moriatur.quod Matthæ.Afflict. probat in decisione Neapoli.161.quem satis in specie sequitur Paul.Parisius in d.consi.26.num.38.& sensit Alexand.in dict.consi.29.

Nonò,idem omninò locum obtinet,si filia renuntiãs paternę hæreditati,eam pactionem fecerit eo tempore, quo religionem profiteri vult:est etenim manifesta patris mens. Nam,& si is habeat filios masculos,& filias tempore renuntiationis,& moriatur ab intestato præmortuis masculis,filia quæ renuntiauit nõ est admittenda cum alijs sororib.ad paternam hęreditatem.Quia renuntiatio facta fuit, vt reliquę filiæ possent maiori cũ dote matrimoniũ contrahere. Quin & in hoc casu extinctis fratrib.& sororibus,minimè admittetur filia monacha,nec monasteriũ ad paterna bona cõtra voluntatem patris inter alios testantis,qui eam mentem habuit,vt posset liberè testari absq; vlla obligatione instituendi hęredem filiã monacham,aut ei aliquid relinquendi: tametsi ab intestato forsan erit monasterium iure ipsius monacho admittendum:cum nullus supersit ex patris descendẽtibus,quem pater voluerit filię renuntianti , & monasterio præferri.

Decimò est omninò aduertendum ad eum casum,quo filia simpliciter renuntiat hæreditati paternę dote recepta,expressim tamẽ ex ea causa,quòd dotẽ acceperit, sic deniq; ꝓpter dotẽ.Et planè Bartho.Soc.in consi.34.lib.4.nu.5.huius opinionis est,ꝙ hæc filia nusquã admittatur ad hæreditatẽ paternã,etiã mortuis viuo patre masculis fratrib.qui tẽpore pactionis superstites erant,etiam patre moriente intestato: quia satis manifesta est renũtiationis causa:nempè dos ipsa, quę quidẽ causa adhuc salua manet mortuis masculis fratribus.hoc idẽ sensere Roma.in consi.22.col.2. Philippus Corneus in consi.291.col.3.lib.4 & in specie Paris.adnotauit in d.consi.36.nu.44.lib.3 quorum opinio mihi non displicet: imò sanè placet,quoties dotis congruę receptio,causa vnica est huius renuntiationis.quod rarò cõtingere potest,nisi vbi pater tempore renuntiationis:nullos alios filios præter renuntiantem habeat.At si pater eo tempore filios,vel filias habuerit,etiã si expressè facta sit renuntiatio ex causa dotis congruæ receptæ,profectò maxima est coniectura,eã factã etiam fuisse,vt cęteri filij maiorem ex bonis paternis portionẽ habeãt.Idcirco res ista est cautissimè iudicanda. Nam si possit deprehendi renuntiationem factã aliorum fratrum & sororum causa principali fuisse, his equidem viuo patre mortuis absque liberis,profectò pactum omnino extinguitur:atque ex mente paciscẽtium idẽ est,acsi factũ nõ fuisset: quamobrem iudices de hac controuersia cognituros maximè admonitos esse velim,vt hãc paciscentiũ mentẽ penitissimè cognoscere conentur:quò rectius in eo iudicio sententiam dicere valeant.

Decimoseptimò ex proxima disputatione satis apparet,pa-
5 ctũ istud à filia iuramẽto pręstito factũ,†eam excludere ab hæreditate paterna,etiã si ipse pater intestatus mortem obierit,quod receptissimum est:& id in specie notant Domin. Franc.& Georg.hic 9.limit.col.4.Bart.Ale.nu.8.& alij in d.l. stipulatio hoc modo concepta ff.de verbo oblig.vbi Ioann. Crott.nu.26.dicẽs hãc opinionẽ ꝯmunẽ esse,eã sequitur.Et Paulus Parisien.consi.26.nu.17.lib.3.Rota in antiquis.850.

Decimooctauò nõ pretermittẽdũ,pactũ istud etiã iuramẽto ꝑstito factũ minimè excludere filiã à bonis paternis,quæ
6 feudalia sint†,& quæ etiã fœminis ex natura feudi deferãtur. His etenim bonis nõ videẽ filia per pactũ hoc simplex,adhuc iuratũ renũtiare:cũ sanè hęc bona nõ sint omninò paterna: atq; ita hũc tex.intellexere Aluarot.& Præposit⁹ in c. 1. de eo,qui fidem fecit agnat.optimè Parisi.in consili. 12.nu.56. lib.1.& Thomas Grammat.decisio.101.n.10.Quorũ opinio verissima est,& procedit,nisi aliud ex ipso pacto possit colligi,& deduci attentè perpensa ipsorum paciscentiũ mente.

Decimononò hæc cõstitutio est intelligenda non tantũ quo ad ipsam renũtiãtẽ:nã ei manifestè pręiudicat pactũ,sed & quo ad eius filios,& hæredes. Nam hi excluduntur ab hæreditate
7 hæreditate ista, † cui renuntiatum est.quod gl.hic verb.detrimentum.communiter recepta satis manifestè notat,quæ quidem verissima est,quoties filia,quę renuntiauit, mortẽ obierit post patrem: hoc etenim casu hæreditas patris non potest ab ea peti propter renuntiationem, nec item ab eius filiis,qui non possunt alio iure auo succedere quàm ipsius matris Quod tamẽ extinctum est per renuntiationem, nec vnquam fuit mortuo auo matri delatum,& ab ea repudiatum,atque ideo locus non est successorio edicto,licet nepotes velint iure proprio admitti:hæreditas siquidem paterna non defertur filiæ renuntianti,nec his,qui ex eius persona, & iure succedere velint:attamẽ adcrescit renuntiãtis fratribus:ius autem adcrescendi excludit successorium edictum. l.1.C.quando non petent. part. Bald. in l. meminimus. per eum textum.C.de suis & legit hæredib.Et præterea successoriũ edictum hac in specie minimè obtinet:quia filia recepit dotem pro sua portione:eo etenim casu idem est,ac si filia iam successerit patri:atq; ideo non admittuntur eius filij ex successorio edicto:quod notant Bald.in l.duob. ff. de legat.1.idẽ Bal.2.q.Dec.nu.18.& Alex.in l.pactum dotali. C. de collatio.ꝙ si filia,quæ renuntiauit,mortem obierit viuo patre,poterunt nepotes non obstante matris renuntiatione,iure proprio aui hæreditatem petere:sicuti superius probauimus.§.secundo.nu.4.& vltimo.

Nec mirum cuiquam videri debet,quod iuramentũ hoc in casu non tantùm noceat,& præiudicet iuranti:sed etiam eius hæredib.cũ tamen text.hic,& in c.cùm contingat.de iureiur.hoc præcipuè considerauerint: nempe, iuramentum istud minimè in alterius preiudicium,aut detrimentum tendere.Nam hęredib.ex propria natura vis contractus & pactionis per iuramentum validæ nocet omnino,filijs autem, etiam si hæredes non sint,nocet ipsa itidem pactio,quia iure ipsius matris admitti volunt: nec ex alio possunt ad aui hæreditatem ius habere:mater autem iuramento, & pacto exclusa quidem est.Nec admittendi forent iure matris,cùm eius hæreditatem repudiauerint.Proprio autem iure,ꝙnon possint aui hæreditatem petere,paulò antè ostendimus.

Erit verò ex hac gl.adnotandum quod ad plurium decisionum interpretationem potissimè conducit, nempe quãlibet iuris constitutionem,quæ alterius quàm contrahentium præiudicium consideret,intelligendam esse de præiudicio principali & directo:non de eo,quod minus sit principale,quodque secundarium vulgus appellat.Hanc gl.plures vtriusque iuris Doct.commendarunt præsertim Georg.Natanus hic nu.54.Felinus in c.si diligenti.de foro competen. nu.32.& alij,quorum ipse memini in cap.Raynuntius.de testamen.§.decimo.nu.9. vbi aliquot explicui ad intellectum cap.cùm contingat.de iureiur.quæ ad huius cap. intellectũ admodum vtilia esse videntur:nempe in ea quæstione,an filij huius renuntiantis possint aliquo vti remedio ad huius pacti rescissionem.

Vigesimò ex eadem ratione oportet expendere, an hæc renuntiatio iurata in specie huius c.reuocetur natiuitate fi-
8 liorum† si ea,quæ renuntiat,post renuntiationem liberos susceperit Nam si pensitemus gloss.hic communi omnium consensu receptam,constabit minimè reuocari hanc renuntiationem natiuitate filiorũ:quibus equidem natis & nascituris præiudicat pactum istud.Atque ita verum esse censent Alex.consi.29.lib.3.Dec in l.pactum dotali.C.de collat.versi.vltimo notandum est.idem Decius consi.181.Anto. Rubeus consi.99.Socinus consil.39.lib.3.col.vlti.& alij plures, quos refert And.Tiraq.in l.si vnquam. C.de reuocand. donatio.verb.donatione largitus.nu.151.Nec enim ista renuntiatio,propria & vera donatio est.Est præterea sit præmissa cogitatione prolis suscipiendæ:vt constat.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio hæreditatis paternæ,an confirmetur iuramento præstito ab infideli,vel per falsos deos.*
2 *Iuramentum metu,vel dolo extortum,non confirmat pactũ istud,quo paterna hæreditas renuntiatur.*
3 *Dolus re ipsa contingens ob læsionem grauissimam an operetur rescissionem contractus iurati.*
4 *Intellectus l.2.C.de rescinden.vendit.an habeat locum ea decisio in contractu iurato?*
5 *Læsio enormissima,an faciat locum dict.l.secundæ.in cõtractu iurato?*
6 *Minor iurans contractum,an videatur renuntiare beneficio ætatis, & remedio dict.l.secundæ.*
7 *Metus reuerentialis cum graui læsione,an operetur contractus rescissionem.*
8 *Iurans contractum venditionis, an possit læsus vltra dimidiam agere ad pretium tantum?*
9 *Constitutio huius capit.quamuis.est seruanda etiam in foro seculari.*
10 *Intellectus l.prima.§.si parens.ff.si à parente quis fuerit manumiss.*

§. QVARTVS.

VIgesimoprimo,hæc constitutio,dum iuramento tribuit hanc vim, vt confirmet pactũ istud, alioqui iure ciuili improbatum, à quibusdam intelligitur de iuramẽto per Christianũ præsti-
1 to intercedente vera religione diuini †, ac veri numinis:quasi secus sit in iuramento per infidelem præstito falsi numinis intercessione,& testimonio.Etenim tunc non est locus huic decisioni : quod expressim notant post alios Georg.Natanus hic,num.14.Soci.in consi.sequenti.lib.1.Roma.consi.155.Guiliel.Bene.in c.Raynuntius. verb.duas habens.numero 289.qui asseuerat,hanc opinionem esse, quæ probatur in hoc capitu.& in dicto.capit.cùm contingat.in vltimis verbis.

Contrarium planè colligitur ex Baldo in c.1.§.Item sacramenta.col.3.de pace tenenda, & iuramen.firman.quem sequuntur Roma.in dicta l.qui superstitis.ff.de acquir.hæredi. & Deci in dict.l.pactum dotali.C.de collatio.nu.12.qui loquuntur in Iudæis iurantibus.Et profectò ex his, quæ nos tradidimus in prima huius Repe.par. §.1.num.7.& sequentibus,hæc posterior opinio vera est in Iudæo,Sarraceno,& alio quocunque infideli iuranti per Deum creatorẽ cœli,& terræ.Nam hic verè per numem diuinum iuratur, etiam si qui iurat minimè legem Euangelicam sit professus.Idẽ ipse censerem,quoties quis per falsos deos iurauerit,quos tamẽ opinatur vera,& diuina numina esse.Sic denique prior opinio dubio procul obtinebit,cũ vel Christianus,vel infidelis per falsa numina sciens iurat planè,existimãs ea numina falsa esse,quòd si per deos falsos iuratum sit ab eo, qui credit iuramentum veri numinis intercessione præstitisse: opinionis prioris & forsan posterioris authores non admittent in eo casu huius cap.& similium decisiones:ipse tamen admittendas fore non temerè contendam.

Vigesimosecundò constat ex hoc capi.& similibus.potissimum ex capi. cùm contingat. iuramentũ non habere hanc
2 vim confirmãdi conuentiones iure ciuili prohibitas†,si per metum præstitum fuerit.Ita equidem omniũ consensu receptum est adeò,vt cum alioqui iuramẽtum metu præstitũ obliget donec absolutio ab eo data fuerit. ca. verum.vbi est hac de re communis opinio,de iureiuran.Attamẽ si iuramẽtum metu præstitũ accedat contractui iure ciuili prohibito, quique ad eius vim,& valorem indiget necessariò religione iuramenti:nulla est tunc absolutio necessaria ad agendum contra contractum,secundum Panor.in dict.c.cùm contingat.col.2.cuius opinionem dixi in praxi receptam esse, licet planè contraria verior sit, & plurium authoritate probata lib.1.Variar.Resolut.cap.4.nume.7.& in Epitome ad 4.libr. Decreta.2.part.capi.3.§ quinto.

Vigesimotertiò manifestè ab eodem cap.deducitur,iuramentum hanc vim habere modo absit dolus. Etenim si iuramentum dolo extortum sit,contractus eius religione minimè confirmatur.textus optimus in dicto capitul.cùm cõtingat.& c.licet.de iureiuran.in 6.& de dolo vero, quem ex proposito commissum appellat vulgus,non potest vlla contingere dubitatio. Nã licet in Authent.Sacramenta puberũ. C.si aduers.vendit.nulla fiat doli mentio:verè tex.ille ita intelligendus est,vt iuramentum à minore præstitum dolo tamen alterius cum eo contrahentis minimè impediat beneficium restitutionis in integrum:sicuti ibidẽ notat Cornc. fol.vlti.& Fortu.de vlti.fine.illat.20.col.17.Imò quoties dolus hic aufert consensum,vt frequentissimè fit,nõ est necessaria absolutio à iuramento per dolum præstito:sicuti notat Abb.in dict.cap.cùm contingat.cuius opinionem scribit cõmunem esse Alciat.ibidem notabi.3.propter defectum consensus.Siquidẽ,vt non semel admonuimus, iuramentũ nusquã obligat,si desit consensus obligandi.l.vlti.C.de non nu. pecunia.atque de dolo ex proposito commisso:arte quidẽ decipiendi.

Sed si dolus re ipsa contingerit:nempe data grauissima læ-
3 sione:quid †dicẽdum sit plerique dubitarũt.Nam idem esse in hoc casu probari potest ex eo, quòd ratione grauissimæ læsionis dolus præsumatur.l.omnes.in §.Lucius ff quæ in fraud.credi.Bar.in l.vlt.ff.de præt.stipula.Regia l.7.tit.15.par. 5.tex.elegãs in l.si superstite.in fin.C.de dolo.qua ratione,pactionem istam iuratam in specie huius capitul.& Authenti. Sacramenta puberum.& cap.cùm contingat.rescindi posse

Universidad de Deusto
Biblioteca

data grauissima læsione, saltē obrēta absolutione ad agēdū: respōderunt Ant.4.casu principali.Abb.n.23.in d.c.cùm cōtingat.Anch.in regu.Accessoriū.col.6.de reg.iur. Calderi. cōsi.8.tit.de iureiur.Cæpola cōsi.ciuili 17. quā sententiā sequitur Ant.Rubeus cōsi.101.sequūtur itē eā dicētes cōmunem esse Dec.c.in præsentia.nu.36.de probat.idē Dec.in cōsi.45.& consi.180.& consi.380.Francis.à Ripa.lib.3.respon.c. 15.Socin.Iunior consi.53.lib.1.& consi.144.nu.10.&25.col. lib.Paul Parisi.consi.12.lib.1.nu.80.à quibus plures cirantur huius opinionis authores, quæ quidem sententia maximā æquitatem habet multis profectò rationibus: sed præcipuè, q̄ vero simile non sit pacisc̄tem etiam cum iuramento tantæ læsioni voluisse consentire. Siquidē propter doli præsumptionem nulla renuntiatione videtur consensus prælitus in grauissimam læsionē, quod notat Bart.in l.societatem.§.arbitrorum.nume.24.ff.prosocio.Abb.in cap.quintauallis.nu. 32.de iureiurando.Decius in consi.39.dicens hāc opinionē esse: quam sex rationibus confirmat Aymon.in consil.192. colum.quinta.etiam si iuramentum sit contractui appositū: quod est de mente Bart.in d.§.arbitrorum.nume.31.tenent Abb.in dict.nu.32.Lanfranc.in tracta.de arbitr.q.14. Socin. Iunior consi.53.libr.1.sensit Imola in d.c.quintauallis.7.mēbro.Et est communis opinio, vt ibi fatetur Abb. quæ in eo tex.probatur,& in ca.veniens.eo.tit. Vnde satis apparet iuri consona hæc de grauissima,aut enormissima læsione interpretatio, vt in casu huius cap.& similium minimè sit locus his decisionibus,quoties enormissima,vt aiunt,læsio contigerit:imò saltē data absolutione ex causa à iuramento contractus rescindatur:idem adnotarunt Card.consi.29.Ancha. consi.330.nu.10.Corneus consi.147.lib.4.Curti.in l.interpositas.C.de transact.quamobrem dum tex.hic de dolo mentionem facit,congruè intelligendus erit de dolo,vel arte decipiendi,vel re ipsa contingenti ratione læsionis, quam vocant enormissimam.

Contrariam in hoc opinionem veriorē esse opinatur Archidia.Domi. Georg.6.limita.& Francus col.2.notabi.6.hic Imol.in d.cap.cùm contingat.nu.52. Alexan.consi.125.lib. 1.idem Alex.in dict.l.stipulatio hoc modo concepta.nu.10. & ibi Crotus nu.22.& Parisi.consi.26.lib.3.nu.81.quam sententiam scribunt communem esse Curti.Senior consi.65.in fine.Alexan.consi.42.col.penul.lib.1.Anto. Rube. consi.12. & hæc opinio in praxi admittēda est,secūdum Imol.in dict. n.52.Nam cùm omninò seruari debeat pactū hoc iuratum, consentaneum est, non posse aduersus id exceptionem aliquā opponi, nec ratione læsionis grauissimæ,nec alterius cuiusque rei causa.Vides igitur Lector optime quàm variè iuris vtriusque interpretes quæstionē istam acceperint:quā tamen ipse conabor propositis quibusdam conclusionibus ad resolutionem fortassis vtilē deducere:in his verò explicandis exponam itidem rationes aliquot,quæ vel priorem, vel posteriorem sententiam ex modo prænotatis confirmē. Etenim tractabimus quid possit iuramentum efficere in eo contractu, qui bifariam,aut deniq; pluribus actionibus vel modis rescindi poterat.Nam Ant. Rube.in d.consi.12.& Parisi.in consi.26.lib.3.n.77.has opiniones ita secū dissidētes componere quidem tentarunt in hunc modū,vt prior obtineat,vbi læsio enormis contigerit in re iam acquisita:posterior verò, quando eadem læsio in re acquirenda acciderit: à quibus planè dissentio, quippe qui videam ita enormem læsionem contingere posse in rebus acquirendis,spe futurę acquisitionis, & præsenti statu cōsideratis: sicut in rebus iā acquisitis,quemadmodum statim tractabimus.Et præterea non conuenit hæc concordia his authoribus, quos modo priori citauimus opinione:quorum quidam etiam in specie huius cap.vbi agitur de rebus acquirendis,contractū rescindendum fore ratione læsionis grauissimæ palam asseuerant. Quamobrem alia oportet hoc in loco examinare, quæ perplexam hanc quæstionem saltem casuum, & specierum distinctione componant & explicent.

Prima conclusio.Maior iurans contractum venditionis, & si non fuerit certus de cōstitutione l.2.C.de rescind.vendit.censetur ex vi iuramenti eidem † legi renuntiare. gloss. Bart.& alij communiter in dict.l.2.quos inibi sequitur Panteleon Cremens.3.notabil.limita.15. Doct.in cap. penul.de emptio.& vendit. Alex.consi.133.col.3.libr.5.Curt. Senior consi.65.ad finem,quam sentētiam fatetur communem esse eā sequutus Soci.consi.155.lib.2.& licet contrarium tenere tentauerint Imol.& Burgensis in dicto.ca.penul.Carol.Molinæ, in di.consil.Alexan.133.litera.b. Ay, consilio 192.nu. 8.tamē omnes hi fatentur hanc opinionem communē esse.

Secunda conclusio.Maior in specie huius cap. renuntiās hæreditati acquisitæ,vel acquirēdæ iuramento præstito,nō potest agere ad rescissionem contractus,nec ad eum effectū absoluendus est à vinculo iuramenti,vbi omnibus rectè pēsatis sola contigerit deceptio,aut læsio vltra dimidiam, paulóve maior.Hanc opinionē deduco ex posteriori sententia & eorum authoribus,ac denique partim ex his, qui priorē opinionem sequuti sunt:maximè Decio in consi.181.Iacobino in dicta Authen.Sacramenta puberum col.pen.& fin. Chassādo.decis.1.tit.de empt.& vendit. probaturque hæc conclusio ex præcedenti, atque item ex sequenti. Vis etenim iuramenti excludit auxilium dict.l.2. & præterea confirmat contractum,& pactum istud iure alioqui ciuili prohibitum.

Tertia conclusio.Etiam maior iuramento præstito renūtians hæreditati acquisitæ,vel acquirendæ,aut contractum emptionis vel venditionis pacisc̄ens,si læsio grauissima, ad modum enormis,multoque maior quā vltra dimidiam contigerit † ex æquitate absoluendus est à iuramento,vt agere 5
valeat ad rescissionem contractus,vel ad læsionis compensationem.Hæc conclusio cōuenit priori opinioni,cuius modo mentionem fecimus:& planè traditur à Guilielmo Chassan.in dict.decisi.1.Matth.Afflict.in rubr.de feudo dat. invicem legis commiss.c.si quis inuestierit.nu.21. idem notant Aymon consi.7.nu.5.& consi.162.nu.5.Paul.Parisi.in consi. 75.lib.3.Corne.consi.27.col.5.lib.4.& consi.133.col.penul. idem consi.214.col.3.& consi.288.col.9.lib.3.Hierony. Gratus consi.88.lib.1.Francisc.à Ripa lib.3.respon.cap.15. col.3. quorum ea est concors ratio,quòd iurans non videatur in tantam læsionem consensisse,nec de ea prægogitasse.Præsertim quia ita grauis læsio non potest absque vero dolo alterius contrahentis contingere. Atque ita respondit Cornelius consuluisse. Et Chassado. testatur frequenter in Prętorio Rotæ ita Romæ iudicatū fuisse. Nos item huius conclusionis meminimus lib.2.Varia.Resolu.cap.4.num.5. Hæc verò læsio in renuntiatione hæreditatis acquirendæ facilimè deprehenditur arbitrio prudentis, qui statum præsentem,& dubium euentum rei considerabit.

Quarta conclusio.Minor simpliciter contrahens iuramē to præstito,solùm renuntiare videtur beneficio ætatis † nec per hoc excluditur ab auxilio dict.l.2.C.de rescindend. venditione. siquidem tantùm ex iuramento maior effectus est.Hanc conclusionem adnotarunt.gl.in d.l.2.& in c.penulti.de empt.& vend.quas Doct. vtrobique sequuntur communiter.Dec.consi.403.col.16.Aymon consi.114.col. penidem consi.7.nu.6.& consi.192.nu.2.Soc consi.48.ad finē. lib.4.quorum omnium resolutio hanc opinionem interpretatur veram esse,nisi minor expressim promiserit iuramēto præstito,se non acturum,contra cōtractum nec ratione minoris ætatis nec alia quacunque,quod gl.in specie explicarunt in præcitatis locis,quod quidem æquissimum est.Nam vt Bal.scribit in Rubric.de rer.permut.ad finem, non obstāte iuramento præsumitur semper in minorib. mulierib. & rusticis simplicitas:idcirco præsides,ac iudices recti curare debēt,q̄ iuramenta à minorib.prestita propter facilitatem ætatis remittantur:vt Bald.admonet in c.1.§.item sacramenta. col.3.de pace iurament.firmād.Iason in lege generaliter. ff.de verb.obligatio.3.notab.præsertim quia facilitate, qua minores simpliciter contractus pacisc̄untur absque iuramē to,eadem ad iurādum inducuntur.l.doli. versicu. diuersum. ff.de nouation.qua in re oportet,ac Reipublicæ conuenit,iudices esse vigilantissimos.Ex quibus deducitur vera interpretatio Regiæ legis 46.tit.5.par.5.quæ in specie statuit,minorem,iuramēto præstito contrahentem non posse agere auxilio dict.l.2.C. de rescind. vend. ea etenim decisio magis profectò est,& multis nominibus notāda:quippe quæ hoc ipsum exponat,quoties minor expressim iurauerit, se non acturum ad maius, vel minus pretium, nec ad rescissionem contractus, etiam si res vendita verè fuerit maioris, aut minoris valoris:quasi aliud lex ipsa respōdisset,si minor simpliciter contractum iurauerit.Idcirco prædicta Regia constitutio ità intellecta maximè conuenit his,quæ in hac conclusione exposuimus. Quòd si quisquā contendat,iuramē tis ex hoc iniuriam irrogari,& eorum religioni:satis erit q̄ Reipublicæ conueniat hæc iuramenta vbi id æquitas dictauerit absolutione plerunque tolli. Aequitas verò maxima est in eo casu,quo iuramenta præstantur à minorib.ætate lapsis.Sic denique & in huius conclusionis themate, si simpliciter iuramentum fiat à minoribus, danda erit absolutio vt ipsi

vt ipsi agere possint ad reparationem læsionis vltra dimidiam contingentis. Atsi iurauerint minores,se non acturos contra pacta, & conuentiones ratione minoris ætatis: tunc apertissimi iuris est, eos minime renuntiasse remedio dict.l.2.& ob id nulla erit necessaria absolutio à iuramento,vt possit à minoribus in iudicio agi ad rescissionem cōtractus, vel ad iusti pretij solutionem.

Quinta conclusio.Minor renuntians iuramēto præstito hæreditati paternæ adquirendæ, vel adquisitæ, non poterit contra istud pactū agere,nec erit danda ei absolutio,vt agat cōtra renuntiationem ratione minoris ætatis: quia maior efficitur per iuramentum.Authen.sacramenta puberum.C. si aduers.vend.nec ratione legis ciuilis pactum istud reprobātis: quia is defectus iuramenti religione tollitur.Sic sanè probatur in hoc capit.quāuis,sicuti obiter iam tractauimus in 7.intellectu huius tertiæ partis.

Sexta ex præmissis colligitur conclusio.Minor renuntiās hæreditati iam delatæ iuramento præstito,si in hac renūtiatione decipiatur vltra dimidiam iusti pretij, & si agere non possit contra renuntiationē ratione minoris ætatis, poterit tamen agere ratione huius læsionis reparandæ.authoritate dict.l.2.cui per iuramentū simplex minimè renuntiauit.Atque ità expressim tenuerunt Antoni.Rube.in dict.consi.12. Aymon consi.7.numer.6.quorum opinio manifestè,& palā eos authores habet,quos ad quartam conclusionem adduximus.Erit tamen absolutio necessaria ab hoc iuramento simpliciter præstito secundùm distinctionem ibi propositā. Vnde constat elegans intellectus ad decisionem huius cap. in quo traditur tantùm de pacto, & renuntiatione hæreditatis acquirēdæ.Nam & in renuntiatione hæreditatis acquisitæ facilius permittitur pactum,& maior potest cōtingere læsio,saltem iuxta præsentem rei statum.

Septima conclusio.Minor renuntians hæreditati paternę acquirendæ,iuramento præstito, si læsa fuerit vltra dimidiā inspecto præsenti rerum statu,id est,habita ratione bonorū, quæ pater habet tempore renuntiationis, & dubio euentu futurę hæreditatis quo ad eius diminutionem vel incrementum,portet non obstante renuntiatione agere prætextu huius læsionis,cui minimè renūtiauit.Hæc conclusio probatur ex superioribus:& ex his,quæ de transactione,an in ea sit locus dict.l.2.traduntur in l.Lucius.§.vlt.ff.ad Trebel.& in cad. l.2.C.de rescind. vend.Bar.& Doct.in l.si quis cùm aliter.ff. de verb.obliga.post gl.in d.§.vlti.gl.& ibi Docto.præsertim Anto.Burg.in ca.cùm causam de emptio.& vendit.Decius consi.40.col.3.& 4.& cōsi.216.col.2.Alex.& ibi Carol.cōsil. 42.nu.11.lib.1.Ioan.Baptista de S.Seuerino in tract.de transact.quæst.12.Catellia.Cotta in dictione, venditor.Maximè conclusio ista est admittenda præstita absolutione à iuramē to:quod paulo ante adnotauimus.Scribit tamē Carol.Molin.in Alex.consi.29.lib.1.contrarium Parisijs in Regio prætorio pronuntiatum fuisse in hac specie, data tempore pacti honestā, & congrua dote ipsi filiæ renūtianti:idemque probat eam opinionem secundùm quā fuit iudicatum:& Nicola.Boeri.decisio.62.col.4.idem adseuerat. Quā sententiā & hi tenent, qui à nobis citati sunt paulò antè pro secunda opinione.Ego tamē ex his,quæ in præcedentib.assertionib. expositi opinor, hanc septimā conclusionem æquiorem ac veriorem esse.

Octaua cōclusio. Renūtiatio hæreditatis paternæ,delatæ vel deferendæ facta à filia,etiā minori vigintiquinq; annis,si fuerit geminata,& iuramento præstito,poterit non rescindi adhuc ratione grauissimæ læsionis:cui per actionē gemina tā renūtiatū esse presumitur.arg.Authen.siue à me.C.ad Velleian.Et in specie notat conclusionem istam Philipp.Deci.in consi.181.col.penul.& finali.

Nona conclusio.Læsio maiori vel minori contingens vltra dimidiam iustæ æstimationis,simul cū metu reuerentiæ 7
† & obsequij paterni,aut maritalis,operatur contractus rescissionem: vt ea fiat ratione metus: licet iuramentū conuentioni accesserit.Hæc probatur:quia dolūs præsumitur in ea conuentione adhibitus,& oppressio quædam, saltem reuerentia patris vel maritiialioqui enim non est vero simile, q̄ tantæ læsioni filia vel vxor consensisset.tex.elegans in l.si superstite.C.de dolo.Paul.Castren.in consi.174.lib.1.nu.4.Corneus in consi.124.lib.4.Areti.consi.24.Aymon consi.12.col. penul.cuius opinionis & nos meminimus in Epitome ad 4. lib.Decre.2.par.c.3.§.6.nu.4.

Decima conclusio.Filia etiam maior renuntians hereditati paternæ,recepta dote ex bonis maternis,licet iuramentum præstiterit,poterit ex causa grauissimę læsionis agere ad huius pacti rescissionem.Etenim nemo negare potest,quin in hoc casu grauissima,& admodum enormis læsio contigerit:nec in hac specie omnino locus est decisioni huius cap. cùm in eo tractetur de filia renuntiāte hæreditati paternæ recepta dote à patre ex bonis ipsius patris:atq; ita hanc opinionem tenent Georg.hic.7.limitatio.Deci.in dict.l.pactum dotali.col.3.C.de collat.Corn.cōsi.14.quo in loco scribit, q̄ si filia habēs penes patrē bona materna,renūtiat hæreditati paternæ cum iuramento, hac apposita pactione,vt pater ei det mille aureos prodote: erit intelligenda hæc conuentio in hunc modum:quòd mille aurei sint dandi ex bonis patris non ex bonis maternis.quod notandum est ad l.vlti.C.de dotis promiss.

Vndecima cōclusio.Quoties ratione læsionis grauissimę quam vulgò enormissimam appellamus,aut eius, quæ simpliciter vltra dimidiā iustæ compensationis & æstimationis contingit,contractus rescindi possit:ea rescissio intelligenda est,nisi alter velit iustam æstimationem rei in conuentionem deductæ soluere & supplere.Huc enim pertinet ratio d.l.2.C.de rescind.vend.Et omnia, quæ de ratione iustitiæ commutatiuæ possunt adduci aduersus pactiones iniquas. Nec quicquam oberit, dolum hic ob grauissimam læsionē subesse:atque ideo contractū debere omnino rescindi:quia in hoc casu non subest verus dolus:sed tātùm dolus quidā præsumptus,ex quo æquum non est,totam conuentionem rescindi.Quod videtur deduci ab his authoritatibus, quib. prior opinio probari potest,aut probatur ab his, qui eā defendere conantur.Et præter alios huic conclusioni accedere videtur Gregorius in l.vlti.tit.vlti.par.6.scribens,legis secundæ decisionem obtinere ad triginta vsque annos vbi læsio enormissima contigerit, non obstante quadriennio lege Regia præfinito.

Duodecima conclusio.Vbi filia, quæ futuræ hæreditati paternę iuramento prestito renuntiauerit,dixerit,se grauissimè lęsam fuisse,& obid petierit conuentionem rescindi: tunc ad habendam læsionis rationem,eiusque reparationē & compensationem,erit considerandum,an dotem acceperit iustā,eo tempore inspecto,quo dos ei data & constituta fuerit à patre,computatis illis bonis,quæ eo tempore pater habebat:non his quæ vel habuit postvel habere potuit.Hac conclusionē obiter superius adduximus in hac part.§.6.nu. 2.& ea probatur,quia in specie huius c.filia renuntians hæreditati paternæ,legitimæ portioni renuntiare videtur: sicuti diximus in §.3.nu.3.Vnde dotis datio non est hoc in loco ad rationem legitimæ consideranda,tunc enim foret constituēda iuxta quantitatem bonorum,quæ pater habet mortis tempore:sed est dos constituenda iuxta officium paternū,& sic secundùm bona,quæ tempore nuptiarum & constitutę dotis pater habuit:quod late tradidere Dec. in cōsi.26.& consi.176.col.1.Alex.consi.29.col.3.lib.3.& Georg. Natha.hic col.3.versū.an autem.qui & Paul.Parisi.consi.26. nu.89.lib.3.hāc opinionem asserunt communem esse. Idcir co optimè constat huius conclusionis veritas.

Ex omnibus his quæ hac in quæst.tradidimus,libet inter 8
re, parum vtilem esse disputationem illam † quæ solet in tractatu læsionis vltra dimidiam discuti.Scribit etenim Bald.in l.quæ sub cōditione.§.si quis ff.de condit.instit.eius loci authoritate venditorem,qui iurauit contractum venditionis, periurum esse,si aduersus emptorē egerit alternatim vel ad supplēdum iustum pretium vel ad rem ipsam:& sic ad contractus rescissionem. Quòd si venditor tātùm egerit ad pre o
tium iustum supplendū,in quit Bal.periurū non esse: quia verè non agit contra contractum.Idem notant Soc.in l. is qui ducenta.§.Vtrum.ff.de reb dub.Feli. in c.inter cæteras. col.vlti.de rescrip.Ant.Burgen.in c.penul.de emptio. num. 36.Chassa.decisi.1.tit.de emptio.ab hac verò opinione discedit Dec.in d.c.inter cæteras.nu.6.asseuerans, hunc venditorem etiam alternatim agētem minimè periurū esse: quia & si ita egerit,vnum tantùm in effectu petere videtur, qui duo alternatiuè petit.l.cum.ff.quando dies leg.cedat. l.si illud.vbi Bald.ff.de lega.2.§.huic autē.Instit.de actioni.Et præterea qui petit alternatiuè pretium iustum sibi supplēri, vel rem restitui,& contractū rescindi,non agit contra voluntatem emptoris:cum in eius arbitrio ,& electione consistat, contractum integrū manere,& illæsum soluto iusto rei pretio:quodidē Dec.aduersus Bald.& alios considerat.Ego verò hac in quæst.non opinor quicquam referre, quod Dec. adnotauit.Etenimvel venditor tenetur præcisè stare contractui,quem iuramento comprobauit,& stabiliuit:aut potest vti beneficio,& auxilio dictæ l.2.C.de rescind.vendit. Priori

Universidad de Deusto
Biblioteca

casu,ni fallor,periurus erit,si aduersus emptorem etiam alternatiuè egerit ad rei restitutionem,vel ad hoc,vt iustū pretium suppleatur.Nam & cōtra contractum,& conuentionē agit:cùm res vendita fuerit iam pretio certo, & in conuentionem vtrūq; venerit:nempe rēipsā,& certi pretij designatio. Atque ideo venditor ex conuentione ipsa tenetur nec rem petere,nec maius pretium quàm conuentū fuerit.Quo quidem casu constat aduersus contractum agi, si alterum tantùm petatur.Etenim si quis copulatiuè teneatur ad duo, nulli dubiū erit,eum contra pactionem agere, si alterum tantùm fecerit:aliud autem facere omiserit, illud verò apud me parui est momēti,q̄ sit in electione emptoris rē non reddere:quia hæc electio non est voluntaria:sed coacta sub ea cōditione,ad quā alioqui lege contractus minimè tenebatur: scilicet maioris pretij solutio.Igitur qui ratione iuramenti tenetur stare contractui, & læsioni vltra dimidiam ex hoc expresse,vel tacitè renūtiauerit,profectò siue egerit simpliciter ad iusti,& maioris pretij,quàm conuentum fuerit,solutionem:siue alternatiuè iuxta casum d.l.2.aduersus contractū agit:nec poterit à periurio iustè excusari.Posteriori verò casu,quo vēditor non est exclusus per iuramentum ab auxilio dictæ l.2.nec à similibus actionibus nullum periurij crimen committit, si vtatur eiusdē l.2.actione,quæ alternatiua est, vel ad rescissionem contractus vel ad pretij iusti solutionē. Quòd si nō obstante iuramēto eidē venditori aliqua ex causa competeret ius rescindendi contractum, dubio procul minimè foret periurus censendus, si aduersus contractum ea actione ageret.Quo fit,nequaquam esse in hac specie distinguendū,an agatur ad duo alternatiuè,vel ad alterum tantùm:sed potius an iustè agi possit contra contractum non obstāte iuramento.Nō obstat tex.in.d.l.quę sub conditione §.si quis.qui parum facit cùm inibi altera conditio ob religionis causam,nempe iurisiurandi,remittatur,& maneat tā tū ex duabus conditionibus alternatiuè conceptis vna,altera reiecta.

Vicesimaquarta interpretatio huius cap.ex eo colligitur, quod pactum istud sit omnino seruādum ratione iuramēti: ita enim,inquit Romanus Pontifex, omnino seruari debet ab eadē.Nec de iuramento quidem solum, sed imò de ipso pacto loquitur & tractat.Qua ratione in his contractibus, qui alioqui iure ciuili prohibentur & ratione iuramenti cōfirmantur ipsius iuramenti vis contractum validum & efficacem facit,nec tantum iuramentum seruandum erit,sed & ipse contractus.Quod latiùs probauimus in secunda huius Relectionis part.§.1.nu.7.

Vicesimoquintò,hæc eadem cōstitutio in eisdem verbis palàm ostendit non tantùm has conuentiones iuratas seruā
9 das fore † apud iudices Pontificios,& Ecclesiasticos, sed apud iudices laicos,& seculares.tex.hac de re elegans in cap. licet.de iureiuran.isto lib.cuius authoritate hanc opinionem probarunt glos.hic verb.seruari.& omnes.præsertim Georg. hic.7.limitatione.Et Paulus Parisius consi.26.lib.3.col.2.asseuerans hanc opinionem communem esse.

Vicesimosextò, ad huius constitutionis intellectum examinanda est Iurisconsulti respōsio in l.1.§.si vel parens.ff.si à parente quis manumiss.fuerit.Si parens,inquit Vlpianus,vel accepit pecuniam,vt emanciparet, vel postea viuus in eum filius quantum satis est contulit,ne iudicia eius inquietaret,
10 † exceptione doli repelletur.Ex hoc sanè responso apparet, iure ciuili etiā absque iuramento validam esse pactionē inter patrem & filium,qua hæreditati futuræ renūtiatur,quod & tamē gl.hic verb.lex ciuilis.& in l.pactū dotali.C.de collat. Bar.in l.vlt.C.de pactis.& in l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de verb.obliga.duos distinxere casus ad intellectum dicti §.si parens.Primus quidem est,cùm pater in præmiū,aut pretium emancipationis pecuniā à filio accepit.Et in hac specie existimant patrem repelli ab hæreditate filij propter delictū hoc ab eo commissum,ex eo q̄ pecunia patriam potestatem & emancipationē vendiderit:quam rationem sequuntur Alexan. in dicta l.stipulatio hoc modo concepta.Idem & Iaso.columna secunda & tertia, atque ibi Decius in dicta l. pactum dotali.Quorum opinio cōmunis esse videtur, vt cō stat ex his quę ab eis adducūtur.Secūdus casus constituitur quando pater accepit à filio eam quantitatem,quæ sibi poterat iure competere in bonis filij.Valet etenim pactū, quo pater renuntiat futuræ filij hæreditati si recipiat eam quantitatem,quæ iure legitimæ portionis eo tēpore sufficiēs est. Et hæc est vera & communis ratio decidendi ad secundam illius §.partem:vt apparet ex Alex.& alijs in d.l.pactū dotali. & in d.l.stipulatio hoc modo concepta. Vnde licet hæc pactio inter patrem & filium pro hereditate paterna minimè absque iuramento procederet.l.si quando.§.1.C. de inoffic. testam.& tradidi superius in initio huius c.Tamen super hæreditate filij optimè procedit:quia non ita debetur hæreditas filij patri,vt hæreditas paterna filio.l.nam & si parentib. ff.de inoffic.testam.notāt in specie ista gl.& Doct.hic, & in d.l.pactum.Nec oberit prioris partis & casus intellectui.l. vtrum ff.de verborū obliga.qua probatur, non esse turpe, patrem pecuniam accipere pro emancipatione filij.Etenim licet id turpe non sit, à iure tamen odiosum censetur:vt notant Alex.& Dec.in præcitatis locis. Vnde nimirum, si odiosum istud odium ciuilis lex id permiserit,quod in priori parte d. §.si parens.responsum fuit.Quidam verò, quorum partem tutatur Claudi.in d.l.stipulatio hoc modo concepta.nu.23. Existimant ob effugiendam rationem d.l. vtrum. aliter esse intelligendum tex.in d.§.si parens.Vt constituat vnū casum tantùm:scilicet,quando pater accepit à filio portionem legitimam.& quæ sibi poterat eo tempore competere ex bonis filij.Distinguitur tamen prior pars à posteriori ex eo.q̄ in priori parte proponitur, patrem tempore emancipationis à filio portionem legitimam accepisse:in posteriori verò tractatur,quòd eam receperit post emācipationem: nec hic intellectus alienus est à litera & sensu Iurisconsulti: atque ideo non omnino eritimprobandus.

Hæc,quæ adduximus,ad huius constitutionis interpretationem sufficiant.Nam & si potuissent singula longius ac tius discuti & examinari:breuē tamen ac apertam rerum cognitionem,quod semper agere conabimur,& hactenus efficere tentauimus, sequuti sumus:nè Lector fastidio quodam,ac tot authorum relegendorum cura solicitus,animū ab his obiter euoluendis,censuraque notandis auertat.

¶FINIS.

DIDAC

DIDACI COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SENATVS PRAESVLIS, IN CAPVT ALMA MATER.

Sub titulo.de sentent.excommunica.admodum breues Commentarij.

✠EX PRIORIS PARTIS INITIO, SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio in genere definitur: traditúrque huius dictionis origo,& significatio.*
2 *Communio inter Christi fideles triplex est.*
3 *Excommunicatio maior definitur.*
4 *Excommunicationis minoris definitio exponitur.*
5 *Peccatum mortale est & dicitur, excommunicatio.*
6 *Excommunicatio maior amplius nocet excommunicato quàm ipsum peccatum mortale,propter quod excommunicatur.*
7 *Excommunicatio non est tantùm pœna externa.& nu.sequen.aduersus Lutherum.*
8 *Prælati ecclesiæ habent iure diuino potestatem excommunicandi.*
9 *Excommunicatio quibus ex causis dicatur medicinalis.*
10 *Excommunicatio an sit ferenda vbi verò similiter non est peccatori pœnitentiæ vtilitatem allatura.*

Prior huius operis Pars.

DE excommunicatione tractaturus, illud præfari minimè hac in parte prætermittam, à pleriſque Theologiæ,& iuris Pontificij professoribus varię huius ecclesiasticæ cēsuræ definitionem exponi sanè,vt quandoque ea nequaquam minori excommunicationi aptari commodè possit, quandoque absque vlla distinctione vtrique maiori,& Minori excommunicationi omnino conueniat,quid vtraque efficere valeat sensim exponens.Qua in re ipse non improbo has doctissimorum virorum traditiones:eas etenim admodum vtiles esse censeo ad huius rei integrum,ac perfectum examen.Quod equidē apertissimè cupiens explicare,in genere primum excommunicationis significationem,& vim,breui quadam definitione tradere non verebor,vt deinde facilius,ac distinctiùs propositi tractatus ambiguitatem effugiamus.

Est igitur excommunicatio, separatio Christiani à communione ecclesiæ.Nec enim hæc cēsura infidelib. cōuenit:
1 cùm hi foris sint:nec à commune † ecclesiæ priuari possit qui ad eam nusquam admissus fuerit.cap.ad dissoluendum. de desponsa.impub.cap.sicut ex tuarum.de homicidio.capi. quod non.32.quæstione secunda.l.bouem.§.vltimo.ff.de ædilit.edict.l.nam & sub conditione.ff.de iniust.rupt. & in hac specie testimonium est Apostoli.1.ad Corinth.capit.5.quid enim,inquit,mihi de his, qui foris sunt iudicare? Nonne de his,qui intus sunt vos iudicatis? capit.Gaudemus.de diuort. optimus tex.in ca.omnis Christianus.11.quæst.3.quòd verò excommunicatio separatio sit à communione ecclesiæ, multis constat,ex quibus id manifestum fit.Primum enim, quod à domino Iesu dictum est Matthæi ca.18.si ecclesiam non audierit,sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus.Id passim ab ecclesiæ doctorib. ad excommunicationem refertur, vt iuxta eorum opinionem, quæ certissima est,is sit Ethnicus, & publicanus,qui à cōmunione ecclesiæ segregatus existit: sicuti in eodem loco Chrysosto.scribit.Apud Paulum.1.ad Thessalonicenses ca 3.palàm excommunicatio in hūc modū significatur,vt ea sit separatio à communione fidelium. Ita inquit,quòd si quis non obedierit verbo nostro per epistolā hūc notate,& non commisceamini cū illo,vt confundatur. Hoc ipsum palàm constat ex his, quæ statim, & ferè in tota hac priori huius Relectionis parte tractabuntur: præsertim ab ipsamet dictionis origine.Cōmunio etenim dicitur quādam rebus,sermone,vel beneficiis,ac iuribus societatem.Cicero in oratione pro Cornelio Balbo:ita mihi maximè cōmunionem beneficiorum,præmiorum ciuitatis continere videtur.cuius loci præ cæteris ideo meminimus, q̄ is optimè conueniat communioni,quæ Christi fidelibus sacramē torum,suffragiorum ecclesiæ, & Christiani sermonis verè competit.Nam & societas communio dicitur apud Iurisconsultum in l.ea verò.ff.pro socio.Hinc & verbum communicare,idem est,quod aliquem participem,vel rerum,vel consiliorum,aut sermonis iure communionis facere. Cuius significationis adeò sunt obuia apud latinæ linguæ authores testimonia,vt planè necesse non sit,ea nunc in medium adducere. Sit etenim satis ex his conceptum fuisse à catholicis verbum,excommunico,id est, à communione separo, & expello:& nomē,excōmunicatio:quod ab initio ecclesię segregationem ab ecclesiæ, & fidelium communione,& consortio significat.Hoc verbo & nomine vsi fuere Diuus Augustinus,& alij Ecclesiæ catholici Doctores,passim quidem,quorum authoritates hic referre omittam,quippe qui sæpissimè sim inferius eorum vsurus testimonijs.In Canonibus Apostolorum Græcè olim editis, sed statim in latinam linguā traductis, passim probatur hæc significatio. Etenim quoties Græci canones vsui sermonis seruētes hocvsi fuere verbo:ἀφορίζω:quod latinè est,segrego, separo. Quandoque ab interprete latino veteri,& ab ipso Gregorio Haioādro,traducitur,excommunico:quandoque à communione primo, à communione excludo:sæpè,atque frequentissimè ita Canones cōtumacib,& irreligiosis comminantur.ἀφορίσθω.& tamē vetus latinus interpres,& ipse Haloander ita interpretatur:excommunicetur:à cōmunione priuetur: segregetur à communione, priuetur cōmunione.Ab eisdem canonib. excōmunicatus itidem Græco sermone dicitur ἀφορισμένος: id est segregatus:separatus:& quādoq; ἀκοινώνητος.id est,incommunicabilis:à verbo Græco κοινωνέω, cōmunico:& priuatiua præpositione ἀ,quasi ἀκοινωνέω sit excōmunico. Vnde apud Theodoritum libr.2.Historiæ ecclesi.cap.28.excommunicatio Græcè dicitur ἀκοινωνησία Hæc dicta sunt de dictionis origine & significatione,quo certum sit,excommunicationē esse ab initio catholicæ ecclesiæ in hoc sensu acceptā, vt separationem à communione ecclesiæ significet.Nam & Tertullianus in libr.de præscriptione aduersus hæreticos,de Marcione cōmemorans inquit: Post hunc discipulus ipsius emersit Marcion quidā nomine,Ponticus genere, episcopi filius,propter stuprum cuiusdam virginis ab ecclesiæ communicatione abiectus.Idem graphicè excommunicationē depinxit in Apologetico aduersus gentes.capit.39.de Christianis loquutus.Corpus sumus de conscientia religionis,& disciplinæ veritate,& spei fœdere.Coimus in cœtum,& aggregationem, vt ad Deum quasi manu facta precationibus ambiamus orantes.Et paulò pòst,summum inquit,futuri iudicij præiudicium est,si quis ita deliquerit,vt à communicatione orationis, & conuentus,& omnis sancti commercij relegetur.Hæc Tertullianus.

Verùm illud est ad huius censuræ vim omnino præmittendum,vt sciamus,qua communione priuet excommuni
2 catio † triplicem esse in ecclesia catholica communionem fidelium.Prima est communio interior,nempe,per charitatem vnientem Christi membra per fidem formatam capiti Christo,& reliquis eius membris:& si communio ista procedit à Charitate quæ est animi affectio,qua diligitur Deus propter se,& proximus propter Deum,secundum Augustinum in lib.de doctrina christia.capit.22. Magistrum sententiarum lib.3.distinct.27.& ibi Thomam & alios secundum Thomā 2.2.quæst.23.articul.5.probaturque Ioannis cap.4.Hoc mādatum habemus à Deo,vt qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.capitu.in scripturis.octaua quęstione prima.De hac vnione,quæ nexu charitatis in Deum indissolubilis sit, & omnes fideles,vt membra,Christo Iesu capiti coniungit: meminit Paulus ad Romanos c.12.ita,inquit, multi vnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus sumus in Christo. idē Paulus. 1. ad Corinth. c. 12. & ad Ephesios c. 4. Eiusdem communionis mentionem fecit Psalmista, Psalm. 118. Particeps ego sum omnium timentiū te. Est etenim isthæc communio, vt constat, interior, seu intrinseca. Alia est communio extrinseca, quæ consistit in simul orando in ecclesia, in missarum celebrationib. & diuinis officijs simul audiendis: atque in colloquio fidelium. Tertia communio media est, interior inquam, partim & exterior: qua omnes fideles participes sumus communium suffragiorum ecclesię, & itidem sacramentorum, cuius mētio fit in Symbolo: dum in eo dicitur: sanctorum communionem. Hæc distinctio triplicis communionis deducitur ab his, quę tradidere Tho. & alij in Quarto sententiarum distinctione 18. quæst. 2. Florenti. 3. part. tit. ul. 24. in princip. & Cardinal. à Turrecremata in c. si inimicus. 11. quæst. 3. artic. 1. Syluester verb. excommunicatio. 1. in principio. Caietanus 2. Tomo opusculorum, in qua. st. de effectu excōmunicationis. & Canonistæ in rubri. de senten. excommunicatio. optima regia l. 1. tit. nono. part. 1. Quib. prēmissis facilimum erit, vim excō municationis maioris, & minoris, atque item peccati mortalis satis distinctè examinare.

Est etenim excommunicatio maior, separatio Christiani
3 †non tantum à communione fidelium omnino extrinseca, sed & sacramentorum ac communi suffragiorum ecclesiæ participatione. Constat siquidem maiorem excommunicationem esse segregationem Christiani à communione ecclesiæ: qua in re commune quid habet cum minori excommunicatione, & peccato mortali: atque ideo loco generis in hac definitione diximus, maiorem excommunicationē esse Christiani à communione ecclesiæ separationem. Cætera, quæ definitioni apposita sunt, ad differentiam pertinēt, quæ constituitur vere inter maiorem, minorem excommunicationem, & peccatum mortale: sicuti statim apertissimè tradetur.

Excommunicatio minor est separatio Christiani à sacramentorum ecclesiæ perceptione. Quę quidem definitio ma
4 nifesta est † si consideremus, minorem excommunicationē non priuare quem fidelium colloquio, nec exteriori omni no communione, nec sacramētorum collatione, quæ à charitate procedit sed tantùm sacramētorum perceptione. textus elegans in c. si celebrat. de cleric. excommunica. ministra. Ex quo apertissimi iuris est quid differat excommunicatio maior ab excommunicatione minori.

Est & alia excōmunicatio, impropria quidem, si exactè huius dictionis rem ita diu obtinuisse in ecclesia Catholica animaduertamus, quo ad priuationē illarū cōmunionum,
5 quorū modo meminimus in maiori, & minori excōmunicationib. Hæc deniq; impropria excōmunicatio, quæ tamē grauissimè lædit animā, ad peccatū mortale pertinet, qđ separat Christianum, & segregat ab interiori illa cōmunione, quæ à Charitate constat, & qua omnes fideles in Christo cō iungimur, & vnum corpus efficimur. Charitas etenim amittitur per peccatum mortale. Quod probatur. 1. Ioannis. c. 4. Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Nam quilibet actus peccati mortalis charitati cōtrarius est, cùm illud sit propriū charitatis. Quòd Deus diligatur super omnia: quæ dilectio deficit commissō peccato mortali aduersus Dei præcepta. Sic Paulus ad Romanos 5. c. 6. stipendia, inquit, peccati mors. Sed mors est charitati aduersa: siquidem habēs charitatem, habet vitam æternā. Ioannis c. 14. Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Igitur per mortale crimen charitas amittitur. Quib. sanè constat per actum mortalis peccati charitatem amitti. c. nihil. 11. q. 3. c. vnum orarium. 25. distinctio. quod & Diuus Thomas docet. 2. 2. q. 24. arti. 12. & Magister in 3. sentent. distinct. 31. Hac autem communione non priuat excommunicatio minor, nec adhuc maior: licet maior excommunicatio, quæ nisi pro mortali crimine infligēda non est priuationem huius communionis, & charitatis præmittat eo saltem tempore, quo quis excommunicatur iusta excommunicatione. Quemadmodum statim latius constabit ex his, quæ ad intellectū huius tractatus examinabuntur. Multa etenim sunt adnotanda, quæ partim deducuntur ex modo præmissis, partim maximè conducunt ad veram harum definitionum cognitionē.

Primùm ex his ipse colligo, excommunicationem saltē maiorem præter damnum, quod grauissimè intulit peccatū mortale excommunicato, & alia multa damna eidem maximo cum dispendio inferre. Nam mortale crimen, Christian. ū priuat charitate, qua coniungitur ecclesiæ, & alijs fidelibus in Christo Iesu, & vn ū corpus efficitur. Ab hac enim separatur, vt modo probauimus: & tamē adhuc per fidē, qualicet informē hic peccator retinet, ecclesiæ cōiunctus est, & eius membrū adhuc dicitur, mysticoq; corpori coniūctum adhæret. Qua ratione fieri nequit, quin tutior sit à Sathanę tentationibus, quam si omnino extra ecclesiæ corpus maneret: vt i manet excommunicatus. Cùm & si vterque per fidem informē membrum ecclesiæ dicatur, & verè sit: attamen peccator nondum est à communione ecclesiæ separatus: excōmunicatus verò manente excōmunicatione ab ecclesiæ communicatione segregatus est: quan uis eius membrū per fidem existat. Obstant enim sæuienti dæmoni, quo minorem habeat potestatē in hunc peccatorē mortali culpa grauatum, & charitate priuatum, orationes, & suffragia ecclesiæ, quorū charitate à consortio corporis mystici fuerit segregatus, & effectus huius corporis membrum aridum: idem tamen corpori adhærens per fidem. Nā etiam si propter peccatum mortale ante excōmunicationē peccator sit in dæmonis potestate, quippe qui sit dæmonis seruus effectus, tamen per excommunicationem, maiorem in eo habet dæmon potestatem, vt facilius illum torquere possit. Etenim ante excommunicationem, per peccatū mortale quis charitatem amisit: atque ideo non est Christo viua citer cōiunctus: & tamen ab eo non est omnino separatus: quoniam per fidem nonnullam habet vnionem: cuius ratione particeps est orationum cōmunium, quæ ab ecclesia fiūt, ad hunc sanè effectum, vt eidem spiritus pœnitentiæ detur à Deo. Idcirco dæmon non tantam potestatē in peccatorē habet, quòd eum liberè vexet, quoniam resistit dęmoni virtus reliquorum membrorū, quib. est per fidem coniunctus. At post excōmunicationem destituitur excommunicatus hoc auxilio, & à corpore magis separatur, & sic dęmō potest facilius in eū sæuire, & liberius quàm antea torquere. Siquidem licèt excommunicatus adhuc fidem, informem tamen retineat, & sic membrum hac ratione ecclesiæ sit, nihilominus ab ipsius ecclesiæ cōsortio quo ad suffragia, & communionis ecclesiasticæ effectus manet per excommunicationē segregatus, interim dum excommunicatus existit. Huius sanè distinctionis est & in corpore humano exemplū elegās. Membrum siquidem aridum vita caret, tamen quia cōrpori per neruos, & pellē coniungitur, nōnullo fouetur corporis calore. Cui membro peccator amissa charitate optimè compara: quippè qui licèt membrum aridum sit, & vitæ expers, fouetur quidem aliquo totius corporis calore, propter illā fidē licèt informem, adhæret. Excommunicatus verò hoc auxilio, & calore destituitur à corpore magis, vt membrum abscissum, separatus. textus optimus in ca. quemadmodum. 23. quæsti. 7. ex Augustino in epistola 50. ad Bonifaciū: licèt in vulgatis Decretorum codicibus inscriptum sit hoc caput ex Augustino ad Vincentium. Peccatores etenim non tantùm occulti, sed & manifesti in ecclesia sunt, vt eius membra: sicuti docet Augustinus in epistola ad Donatistas. & de fide ad Petrum. ca. 43. fuitque damnatus eo tempore error Donatistarū assęuerantiū manifestos peccatores nō pertinere ad ecclesiam, nec esse intra eam. Sunt etenim, peccatores etiam manifesti, membra ecclesiæ. Quod item probant multis authoritatibus Alfonsus à Castro de hæresib. verbo, ecclesia. & Ioan. Driedo. lib. 4. de dogmat. eccles. capitu. 2. eius parte. 2. quo in loco. effectum istum excommunicationis etiam explicat eleganter. Nec fides per mortale crimen amittitur, cùm ea possit apud aliquem sine charitate esse, & quidem vera, licèt mortua. Quæ sufficiat, vt is Christianus sit & ecclesiæ membrum: vt docet synodus Tridentina de iustificatione, canone 28. Si quis, inquit, dixerit amissa per peccatū gratia simul & fidem semper amitti: aut fidē, quæ remanet, non esse veram fidem, licèt non sit viua: aut eum, qui fidem sine charitate habet, nō esse Christianum, anathema sit. explicat optimè Domi. à Soto de natura & gratia. lib. 2. cap. 7. & 8. hoc ipsum probatur authoritate Pauli ad Corint. 1. ca. quinto. Nam certum est, Corinthiū illum, qui patris vxorē acceperat, tunc possessum esse à diabolo, ac semel cùm peccauit in Sathanæ potestatem venisse: tamen Paulus denuò quum illum excommunicauit sub ditionem Sathanę tradidit. Vnde planè intelligitur Corinthium illum ptimum per baptismum communionis ecclesiasticæ participem, ac dein de culpam mortalis criminis charitate amissa dilapsum in aliquam diaboli seruitutem, non ita in dæmonis potestatem venisse propter vnionem, qua licèt membrum aridum eccle siæ per fidem coniunctus erat: sicuti postea cùm à Paulo excommu-

municatus in Sathanæ seruitutem, & tormēta liberiùs traditus fuit. Nec illa traditio Pauli tantùm significat Corinthiū illum per culpam traditū fuisse Sathanæ. Etenim licèt per peccatum in dæmonis seruitutem is venerit, bona quidē ex parte, nihilominus in ampliorē Sathanæ potestatem postea per excommunicationem à Paulo traditur. Alioqui cur obsecro Corinthijs scripsit, se decreuisse suo spiritu vna cū potestate domini nostri Iesu Christi, quatenus fornicator ille traderetur Sathanæ in interitum carnis? Nec dixit Paulus Corinthium traditum esse, sed tradendum fore, vt spiritus eius saluus esset in die Domini nostri Iesu Christi. Idem apertius cōstat 1. ad Timoth. 1. vbi ait Paulus, se Hymenæū, & Alex. Sathanæ tradidisse, vt discāt non blasphemare. Si nō verè eos Paulus Sathanæ tradidisset, iā apparet falsum dixisse Paulum, qui seipsum asserit hoc fecisse. Itē illud, quod sequitur: nēpe, vt discant non blasphemare: rem ipsam aperit manifestius. Quomodo enim didicissent non blasphemare, nisi per hanc traditionem accepisset in eos Sathanas apertiorem aliquam vindicandi potestatem. Idem probatur authoritate diui Augustini in sermone 86. de verbis Apostoli. ca. omnis christianus. 11. quæst. 3. eiusdem Augustini in tracta. vigesimo septimo, ad caput sextum Ioannis, ca. nihil. ea causa. & quæstione. tex. singula. in ca. audi. 11. quæsti. 3. cum multis aliis, quæ hac de re traduntur à Roffensi aduersus Lutherum artic. 23. Ioanne Eckio in Enchiridio. articu. 21. & Alfonso à Castro libr. de hæresib. capitul. 7. de excommunicatione.

✠ His accedit, quod Diuus Augustinus scribit in Deuteronom. cap. 37. Hoc enim ait, nunc agit in ecclesia excommunicatio, quod in veteri testamento interfectio, sed & Cyprianus libr. 1. epistolarum. 11. Tunc ait, gladio occidebātur, quando adhuc & circuncisio carnalis manebat: nunc autē, quia circuncisio spiritualis ad fideles Dei seruos esse cœpit, spirituali gladio superbi, & cōtumaces necantur: dū ab ecclesia eijciuntur: neque enim viuere foris possunt, cūm domus Dei vna sit, & nemini salus esse, nisi in ecclesia possit. ✠

Secundò hinc constat, impiam esse Lutheri assertionem,
7 & planè hæreticam, qua adseuerat hic ecclesiæ hostis †, excommunicationem, pœnam tantùm externam esse, atque ideo non priuare hominem communibus spiritualibus orationib. Etenim apertissimè constat, excommunicationem priuare quempiam sacramentis, & communibus suffragijs ecclesiæ: sicuti probatum est in præmissis authoritatibus, & locis, quorum hic est verus sensus, & ab ecclesia catholica omnino receptus. Præsertim hoc Augustinus docet in dict. cap. omnis Christianus. & in dicto ca. nihil, cuius verba sunt maximè adnotanda ad huius assertionis probationem. sed & Origenes Homilia 3. ad cap. 2. Iudicū, de excommunicatione tractans: traduntur, inquit, peccatores in interium carnis, cùm pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et vt mihi videtur, dupliciter etiam nunc traduntur homines de ecclesia in potestatem Zabuli hoc modo, quo superius dixi mus: cùm delictum eius manifestum fit ecclesiæ. & de ecclesia, per sacerdotes pellitur, vt notatus ab omnib. erubescat, & conuerso eueniat ei illud quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini nostri Iesu Christi. Alio verò modo, quis traditus est Zabulo, cùm peccatum eius non est manifestum hominibus: Deus autem, qui videt in abscondito, perspiciēs eius mentem, & animum eius vitijs, ac passionibus seruientem, & in corde eius non se diligi: sed aut auaritiam, aut libidinem, aut iactantiam, vel alia huiusmodi: istum talem dominus tradit Sathanæ. Hæc Origenes, quæ tamē Gratianus falso tribuit Hieronym. vt animaduertūt Alfonsus à Castro in dict. cap. de excommunicatione. Antoni. Demochares super ipsum Gratiani locum. Idem apparet ex Ioan. Eckio in dict. arti. 21. vbi ea, quæ habentur in dict. cap. audi. Origeni tribuit, nō Hieronymo. Nā Hieronymus super libros Iudicū nullos ediderit commentarios.

Tertiò apparet ex prænotatis, ecclesiæ prælatos habere
8 ab ipso Iesu potestatem † excommunicandi. Quæ quidē assertio probatur apud Paulum Apostolum: sicuti paulò antè tradidimus. Idem constat Matthæi capi. 18. dic, inquit Christus, ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Quo in loco patet, excommunicationem ferri authoritate Christi à prælatis ecclesiæ. Stratim enim subiungitur: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Vbi glossa exponit: alligaueritis vinculo anathematis. Ioan. itē Chrysostomus ibidem scribit: Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna, quæ hic est, scilicet proiectione ab ecclesia: Sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus: & supplicio futuro, quod est esse ligatum in cœlo. His suffragatur textus in d. c. omnis Christianus. & cap. nihil. in quibus refertur Diui Augustini elegans ad hoc testimoniū. Hieronymus etiam, potestatem, inquit, tribuit Apostolis, vt sciant qui à talibus condēnantur, humanam sententiam diuina sententia roborari. idē Hierony. Quorum, retinueritis peccata, retenta erunt: id est, quibus interdixeritis ecclesiam, nisi recōciliati per satisfactionem fuerint, & ipsis ianua regni cœlestis clausa erit. Huc pertinet quod Paulus 1. ad Thessa. cap. 3. scribit: quòd si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commiscemini cum illo, vt confundatur. Vrbanus Papa martyr in epistola de communi vita, & oblatione fidelium, ad hæc comprobanda ita inquit: Ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatem episcoporum vestrorū, in eisque dominum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis: & quibus illi non communicant, non communicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. Origenes in dicta homilia tertia, idem asserit his verbis: non solùm per Apostolos suos Deus tradidit delinquētes in manus inimicorum: sed & per eos, qui ecclesiæ præsident, & potestatem habent nō solùm soluendi, sed & ligandi. Traduntur autem peccatores in interitum carnis: cùm pro delictis suis corpore à Christi separantur. Quæ & Gratianus refert in dicto cap. Audi. vnde cima quæst. tertia. rursus & Chrysostomus testis est loquēte tissimus homilia quarta ad cap. 2. Epistolæ ad Hebræos. nemo contemnat ecclesiastica vincula. Non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit & dominus fecit homines tanti honoris. cap. nemo contemnat. 11. q. 3. multis deniq; cōprobari veritas ista posset authoritatib. quæ passim in hoc tractatu adducūtur. Sed omnis maxima authoritas est, quæ ex historia Euāgelica: & diui Pauli epistolis deducitur. Vnde in cōcilio Cōstantiensi: sessione octaua. damnati fuere duo grauissimi errores Ioannis Viclef, quorum priori asserebat is hæresiarcha, Nullum prælatum debere aliquē excommunicare, nisi prius sciat, eum esse excommunicatū à Deo: & sic excommunicātem esse excommunicatum, vel hæreticum. Posterior autem error ita habet, excommunicatio papæ: & cuiuscunque prælati non est timēda, quia est censura Antichristi. Quos equidem errores & Martinus Lutherus suscitauit articu. 23. in hæc verba impiè ab ipso concepta. Excommunicationes sunt tantùm pœnæ externæ, nec priuant hominem communib. spiritualib. ecclesiæ orationib. Ecce christiane lector, quantis & quot authoritatib, hæc pestilentissima dogmata subuertantur: nec desunt alia catholicam cōclusionem manifestè probantia, quæ Ioan. Roffensis, Eckius, Alfonsus à Castro aduersus hæresim hanc tradidere: & præterea Adrianus in 4. sent. in tractatu de clauibus, cap. 3. optimè Pichius, lib. 5. de ecclesiast. hierarchia, capitulo 2. fol. 4.

Quartò infertur ex his excommunicationē maiorem, ali quem habere effectum etiam quo ad interiora animæ, quē non habet peccatum mortale, quod palàm est si consideremus quæ dicta fuere, prima & secunda illationib. Nā quod excommunicatio quo ad exteriores pœnas multas inducat & operetur quæ peccatum mortale minimè inflixerit tradetur inferius in ea illatione quæ præcipuos excommunicationis effectus continebit. Quo in loco euidentius ostendā illationem istam iure diuino, & humano verissimam fore. Atque omnia ista intelligenda sunt de excommunicatione iustè à prælatis ecclesiæ lata: de iniusta etenim latius, quid in ea tenendum sit, in hac relectione tradere conabimur.

Quintò hic patet, falsam omnino esse glo. in cap. quodcunque. 24. quæst. 1. quæ asserit, excommunicationem quo ad Deum nihil operari, & nullum effectum habere: sed quo ad ecclesiam militantem, dixit eam glo. sing. esse. Abbas in cap. dilectis. de appellatio. Etenim hæc assertio à catholica veritate planè aliena est. Nam excommunicatio iusta non tantùm effectum habet quo ad ecclesiā, & extrinsecas pœnas, sed etiam quo ad Deum, & quo ad interiorem pœnam. Quod satis probatum est in præcedentib. quæ adducta fuere aduersus Lutherum, & alios. Sunt etenim quædam bona spiritualia, quibus excōmunicatio meminē priuare queat, nempe fides, spes, & charitas. Siquidem his nemo per excō municationē priuatur: at præter hæc sunt alia, quæ non parùm ipsis peccatorib. inter iustos commorantibus opitulētur, à quibus nimirum segregat excommunicatio: multisq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

non corporalibus modò, verùm etiam spiritualibus incommodis afficit, vt superius diximus.

Sextò, eadem radice necessario expendenda erit responsio Romani Pontificis in capi. j. de sententia excommunic. 9 isto libro, vbi scribit, excommunicationem † medicinalem esse, non mortalem. à quo Lutherus omnia tentans euertere argumentatur, excommunicationem nõ priuare quem bonis spiritualibus, nec communibus suffragiis ecclesiæ: cùm alioqui, si his priuaret, mortalis esset, non medicinalis. Igitur ad extirpandam prauam istam argumentationem, oportet expendere, qua ratione excommunicatio sit medicinalis. Est etenim, & dicitur excommunicatio medicinalis ex fine: quia eius finis est mederi peccatori, morbo peccati, laboranti: ordinatur siquidem in hunc finem, quòd excõmunicatus resipiscat, pœniteat, ac satisfaciat ecclesiæ, quam propria contumacia iniuria afficit. Nam & si excommunicatio pluribus nocumentis, & spiritualibus incõmodis quenquã afficiat, nihil tamen refert, ne dicarur medicinalis. Nam vt ea, quæ purgant corpus, tametsi multis alioqui dãnis ipsum afficiant, mederi tamen dicuntur: sic pari modo quid obsistit, quo minus id animæ salutare medicamen dicatur, quod ad salutẽ eius finalem exhibetur, quanquam interea spiritualis nocumenti nonnihil inferat? magno namque animæ commodo cedit ipsum spiritale damnum, si per id ex morte possit ad vitam reuocari. Erit nanque excommunicatio medicinalis, si eam excommunicatus non contempserit, sed potius confusionem suam respiciẽs, emendet quæ malè priùs egerat. Sic plurimùm Theodosio Imperatori profuit excommunicatio, cuius mentio fit in capi. cùm apud Thessalonicam. 11. quæstio. 3. cuiusque nos memininus libro 2. Variarum resolutionum, capit. octauo, numer. 1. Hunc verò esse finem excommunicationis, constat ex Paulo 1. ad Timotheum. 1. tradidi, inquit, eos Sathanæ, vt discant nõ blasphemare. ex eodem 1. ad Corinth. capit. 5. iudicaui eum tradere Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus sit in die domini. Excommunicatus equidem videns se ipsum ita grauari, & opprimi à dæmone: & ab omni consortio fidelium alienum esse, resipiscet forsan. Ita sanè scribit Origenes in libro Iudicum: De ecclesia per sacerdotẽ pellitur, vt notatus ab omnibus erubescat: & conuerso eueniat ei illud, quod sequitur, vt spiritus saluus fiat in die Domini, in cap. audi denique. 11. quæstione. 3. tex. optimus in ca. corripiatur. vigesimaquarta quæstione tertia. Fœlix etenim dicitur illa necessi-
non tas, quę non ad meliora perducit. Quod si excommunicatus contemnẽs excommunicationẽ pœnitere negligat, ac eius cor fuerit induratum, excommunicatio ei erit lethalis: non medicinalis: & tamẽ adhuc dicetur medicinalis pœna: quia erit excõmunicatio medicinalis reliquis ecclesiæ membris, & per eam consulitur incolumitati totius reliquæ communionis. Vnum enim pecus morbidum omne pecus inficit: atque ideo pecus morbo infectum resecandũ est, & sequestrãdum, nè reliquas contractu suo inficiat oues. Nec ex ea causa pastor iudicatur crudelis: sed pius: imò crudelis esset, & ignauus, si pecus morbo infectũ à grege minimè segregaret. Sic sanè Diuus Ambrosius super Psalmum centesimum decimumoctauum. De excommunicatione loquẽs inquit, rectè ergo & sacerdos vulnus, nè latiùs serpat, à toto corpore Ecclesiæ, quasi bonus medicus debet abscindere, & prodere virus criminis, quod later. Idem Ambrosius libro secundo de officijs. capit. vigesimoseptimo. cum dolore amputatur, etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur, si potest sanari medicamentis: si non potest, tũc à medico bono abscinditur: sic Episcopi affectus bonus est, vt optet sanare infirmos, serpentia auferre vlcera, adurere aliqua, nõ abscindere: postremò, quod sanari non potest, cum dolore abscindere. hactenus Ambrosius. Gratianus item in dict. capitu. corripiantur. 24. quæstione tertia. citat Diuum Augustinũ in hæc verba: Pastoris tamen necessitas habet, nè per plures serpant dira cõtagia, separare ab ouibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Idẽ Gratianus ead. quæstii. vtitur Hieronymi testimonio in capi. resecandæ. in hunc modum scribens: Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosæ oues à caulis repellendæ, nè tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrũpatur, putrescãt, & intereant. His Vlpianus suffragatur in l. congruit. ff. de offic. præsid. Quibus equidẽ authoritatibus ratio constat, quare excommunicatio medicinalis est, & verè medicinalis dicitur. Imò & reliquæ pœnæ in republica statutæ aduersus homines facinorosos, si ipsius communitatis vtilitatem cõsideremus, medicinales sunt, non ipsi, cui imponuntur, sed aliis, qui punitorum exemplo territi delinquere minimè audent. Clementina prima. de offic. ordin. cap. irrefragabili. eodem tit. cap. ad liberandum. de Iudæis. capitul. secundo. decalumniar. capitul. quapropter. 2. quæstione 7. Idque elegãter adnotauit Diuus Thomas, prima secundæ. quæst. octuagesimaseptima. artic. 7. sunt & ad idem pulchra Aristotelis verba lib. secundo Ethico. cap. 3. omnẽ actionem, inquit, sequitur vel voluptas, vel dolor: idcirco virtus circa voluptates. & dolores versãt. Indicãt id punitiones, quæ per dolores adhibẽtur: sunt enim medicationes quædã: at medicationes per cõtraria fieri consueueruñt. hæc Aristoteles idem Plato Dialogo 5. de legib. & idem in Gorgia & in Protagora. Ioan. item Stobæ. sermone 42. vnde colligitur manifestè, pœnas quasi bet esse reipublicæ, & communitati, eiusque mẽbris in hoc medicinas, quòd homines earum timore abstinebunt à criminibus committendis: quod maximè apparet experimento: cùm in omnibus bene institutis communitatibus potissima pars publici magistrat⁹ in hoc versetur, vt delicta iustis puniãtur pœnis: alioqui libera daretur delinquendi licẽtia, nec tuta esset inter improbos innocentia. c. factæ sunt leges. 4. distinctione. Sed & mors ipsa ab ipsis, qui primum constituerũt, non vt malum sontibus impositum est, sed tanquàm præsidium, & loco medicamenti pro illis, qui malitia absolui, & liberari nequeunt, vt hoc saltem modo, quoniam aliter fieri non potest, in præsentia liberati malitiæ vinculum effugiant: sicuti ex Eusebio tradit Io. Stobę. Sermone 44.

Hinc par est, vt expendamus, an verum sit, quod plerique ex nostris adnotarunt, † præsertim Ioannes Andr. & Dom. in capit. Romana. isto tit. Iason in l. quod iussit. ff. de re iudicat. nu. 41. Ioan. Lupi in cap. per vestras. § 18. & nu. 14. assẽuerantes, iudicem non debere ferre sententiam excommunicationis in eum, quem scit, aut verisimiliter suspicatur minimè propter eã pœnitentiam acturum, & ab illa contumacia cessaturum catholica resipiscentia. Etenim hæc sententia falsa est, sicuti apparet ex his, quæ modò notauimus. Nam excommunicatio non est, ex eo tantùm medicinalis, quòd medelam inferat ipsi contumaci, & peccatori: sed quia adhuc reliquis ecclesię membris medeatur. Denique horum authorum sententia tunc erit admittenda, cùm Iudex videret, excommunicationem minimè vtilitatem ipsi excommunicãdo allaturam: imò suspicetur magis indurandum cor ipsius per excommunicationem: tunc etenim poterit super sedere huic censuræ: quemadmodum colligitur ex cap. prodest. & cap. sequent. 23. quæstione 5. blandis enim tunc verbis est aliciendus peccator, vt ecclesiam audiat, nõ asperis irritandus, vt magis contumax efficiatur. Atque ita hanc quæstionem absoluendam esse censent Abb. in cap. ab excommunicato. de rescript. Fel. in ca. Apostolicæ. col. 4. & 5. de exceptioni. Thomas in 4. dist. 18. art. vltim. sub quæst. 2. Excommunicationis erat & olim vestigium quoddã apud Gentiles, cuius & nos meminimus lib. 1. Vari. resolut. ca. 18. nu. 5. traditque Tiraquel. lib. 1. de retract. §. 1. glos. 9. nu. 275. sed & apud Sophoclem Oedipus in Tyranno: Homicidæ, qui regem Laium occiderat comminatur exilium à Thebarum imperio, edixitque, ne quis eum ad familiare colloquium sacráve admitteret. Sed & apud Platonem lib. 9. & 10. de legib. multa comperiet lector excõmunicationis vestigia, quæ illic etiam adnotauit Fiscinus.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Communio cum excommunicatis prohibita est iure non tantum humano, sed diuino.*
2 *Romanus Pontifex, an possit dispensare, aut permittere, quod communicet quis cum excommunicato? & nu. 7.*
3 *Romanus Pontifex an possit licitè absque peccato cõmunicare cum excommunicato.*
4 *Princeps, an teneatur seruare leges humanas, vel sit ab eis solutus?*
5 *Papa, an teneatur semel in anno confiteri?*
6 *Confessio Sacramentalis, est ad salutem necessaria iure diuino institutа.*
7 *Quibus casibus iure diuino teneatur quis omnino confiteri: præsertim an eo tempore quo sumere vult Eucharistiam?*
8 *Maritus an possit licitè communicare cum vxore excommunicata?*
9 *Contractus factus cum excommunicato, validus est.*
10 *Communio cum excommunicato ad eius spiritualem salutem permittitur.*

§. Primus.

§. PRIMVS.

SEPTIMO Loco, vt eandem excommunicationis definitionem amplius aperiamus, & quot inferat hæc à cõmunione ecclesię segregatio nocumẽta explicemus, deducitur à proximè notatis, excommunicatũ vitandum fore ab illis fidelibus, nec ei cõmunicandum esse. hoc probatur multis præsertim Matthei cap. 18. Si ecclesiã non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Prima item ad Corinth. c. 5. Si is, inquit Paulus, qui frater nominaẽ inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cũ hu-
1 iusmodi † nec cibum sumere. & rursus ad ad Thessalo. 2. c. 3. dixit quod si quis non obedierit verbo nostro per epistolam hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt confundatur. & Ioan. 2. c. 1. ita admonet: si quis venit ad vos, & hãc doctrinam nõ affert nolite recipere eum in domum, nec, Aue, ei dixeritis: qui enim dixerit illi, Aue, communicat in eius operibus malignis. Eece prædixi vobis vt in die Domini nõ confundamini. Ex quibus patet, non esse communicandum cum excommunicato, nec hospitalitate, nec familiari colloquio. Hoc ipsum admonet Calixtus Papa & martyr in epistola ad oẽs Galliarum Episcopos, dicẽs: Excommunicatos quoque à Sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis iustam examinationem, nec cũ eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo cõmunicet, nec, Aue, eis dicat: quia qui cunque in his, vel in alijs prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse similiter excõmunicationi subiacebit. Hactenus Calixtus: cuius Gratianus meminit in cap. excommunicatos. 11. quæstio. 3. idem ferè tradit tex. in c. nuper. hoc tit. c. 2. de exceptt. quibus in locis prohibetur communio cum excommunicatis in oratione, osculo, loquutione, & cibo, ac potu. est & ad hoc ex Chrysostomo text. in c. ad mensam. 11. q. 3. qua in quæstione Gratianus ipse plures tradit authoritates, quibus communio cum excommunicatis prohibetur. Quibus accedit Regia lex 37. tit. 9. partit. 1.

Hinc deducitur, communionem cum excommunicatis prohibitam esse iure diuino legis Euangelicæ: id patet ex d. c. Matth. 18. & ex aliis Pauli ac Ioannis Apostolorum locis. Hanc opinionem tenet Chosmas in Pragm. sanctio. titu. de excommunica. non euitan. verb. nisi. Feli. post alios in c. nulli. de sent. excom. & Theologi, qui nostra ætate aduersus Lutherum scripsere. Illud tamẽ est hac in re obseruandum, lege Euangelica prohiberi communionem cum excommunicatis, in his quę ad diuina pertinent: in aliis autem prohiberi lege humana. Etenim in Euangelio illa communicatio prohibetur, quæ verè, & propriè Christianorum est, & spiritualia respicit, & sic illa, quæ circa diuina cõtingit, authore Thoma in additionibus ad 3. partem. quæst. 23. artic. 3. igitur communicatio in diuinis est cũ excommunicato prohibita lege Euangelica, non in aliis sicuti adnotarunt Ioannes Maior. in 4. distin. 18. quæst. 4. & Driedo in lib. de libert. Christiana. pagina 137. Huc pertinent multa, quę in præcitatis paulò ante locis frequentissimè, à viris sanctitate & doctrina celebratissimis traduntur.

Vnde solet à nostris in c. nulli. eodem tit. disputari, possit ne aliquis priuilegio Romani põtificis habere ius communicandi cum excommunicatis. & tandem Panor. post alios in dict. c. nulli. in ea est sententia, vt opinetur, non posse Ro-
2 manum Pontificem sine causa alicui per priuilegium permittere: quòd communicet cum excommunicatis † maiori excõmunicatione. idq; assẽuerat auctoritate tex. in d. c. nulli. & in capitul. 3. §. excommunicatos. de priuilegi. quibus minimè probatur hæc assertio. Nam ibi tantùm constat, monachos, & alios vtcunque exemptos, & priuilegia generalia habentes, teneri ad euitandũ excõmunicatos, quia priuilegiũ generale exemptionis à iurisdictione Episcoporum, nõ tedit in hoc, vt teneantur habentes hoc priuilegiũ, vitare excommunicatos ab ipsis episcopis, & ecclesiarum prælatis. Vnde non omnino probatur communis conclusio in dictis locis.

Qua ratione ipse distinguerem in hac quæstione. Etenim agimus de cõmunicatione in diuinis: & opinor, nõ posse Papam dispẽsare, nec cuiquã permittere, quod cõmunicet cum excommunicato maiori excommunicatione. Nã licèt possit summus Pontifex ius diuinum interpretari, profectò illud nõ poterit quacunq; ex causa tollere, nec per dispensationẽ, nec per priuilegiũ: licuti iam admonuimus nõ semel, sed præsertim in Epito. ad 4. lib. Decret. 2. par. c. 6. §. 9. nu. 2. Sic sanè nec vlla ex causa dispensatio in hoc iustificabitur: licèt interpretatio possit vim & effectũ habere, maximè ex authoritate Romani Pontificis, qui tamen legem diuinam tollere nõ potest. c. cùm inferior. de maiori. & ol edi. Et hæc quidem in hunc sensum accipienda sunt, vt ex priuilegio Romani Pontificis minimè peccati culpam effugiat, qui in diuinis communicat cum excommunicato maiori excõmunicatione: tametsi huius priuilegij causa immunis sit à pœna iure positiuo statuta contra communicãtes cum excommunicatis, nempè minori excommunicatione: quæ minor excommunicatio iure humano infligitur communicantib. cum excommunicatis: quod Felin. sensit in d. c. nulli. & comprobari poterit ex his, quæ nos tradidimus in Reg. Peccatũ de reg. iur. 2. parte. §. 8. nu. 9.

His accedit adnotatio gl. in c. si inimicus. 95. dist. & in d. c.
3 nulli. vbi Panorm. & alij ex ea colligunt, Romanum † Pontificem communicantem cum excommunicato, non incidere in excommunicationem minorem. Etenim id non alia ratione procedit, quàm quòd excommunicatio minor, quæ communicantibus cum excommunicatis indicitur, pœna sit iuris humani, & positiui. Nec refert ad hũc effectũ, quòd Papa communicauerit cum excommunicato in diuinis, vel in profanis, & aliis humanis colloquiis: licèt nec ipse Papa valeat à peccato excusari, si absque iusta causa cum excommunicato vtcunque communicauerit: quemadmodũ sensit gl. in d. c. nulli. Pan. in c. cùm desideres. hoc tit. & Syluest. verb. excommunicatio 5. vers. primum dubium. Nam si Romanus Pontifex communicet cum excommunicato in diuinis, peccabit, quia ea communicatio est lege diuina prohibita: quòd si hæc communicatio in humanis contigerit absque causa, quidam forsan opinabũtur ipsum Papam nõ peccare, ex eo, quod legi positiuæ minimè subiiciatur. tex. l. princeps. ff. de legib. c. proposuit. de concess. præb. 1. omniũ. C. de test. Nos contrariam sententiam veriorem esse arbitramur: quam ea ratio potissimum adstruit, & comprobat, q; licèt princeps summus agens contra ipsius legem, & humanam principum constitutionem nequaquam reus sit illius humanæ legis violatione: quippe qui non teneatur ipsius legis humanæ vi coactiua, vt obiter hac vtar dictione, nec ratione humani præcepti teneatur vi quadam directiua, & quę principem ratione ad rectum dirigit, humanæ constitutioni, fetiam à seipso latæ ipsum summittere, quòd probatur in l. digna vox. C. de legib. c. iustum. 9. dist. Ratio siquidẽ naturalis dictat, principẽ legẽ illam seruare debere, quã is tulerit. c. cùm omnes. de constitu. Qua ratione quo ad Dei iudicium princeps nõ est absolutus à lege, quam ipse tulerit, quo ad vim legis directiuã, quæ principẽ in id dirigit, quod facere teneatur: denique turpe apud principem, reipublicæ est, q; non conueniat eius communitati. Idcirco probatissimũ hoc esse existimarunt Diuus Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 5. & ibi optimè Caietan. Felin. nu. 24. & Deci. nu. 14. in c.
4 1. de constit. Fortunian. in l. 1. nu. 11. ff. de pactis. Ludouic. Gomecci. in reg. de infirmis resignanti. quæstione 1. columna secunda. quibus suffragatur text. in capit. iustitiæ. & in c. vltim. 25. quæst. 1. sunt & ad idem quam plura testimonia, ex sacris præsertim libris. Etenim Matthæi c. 23. Christus Iesus Pharisæis improperat, quòd onera grauia aliis imponant, ipsi verò nec digito velint ea mouere. Huc pertinet Catonis sententia, Patere legem, quam tuleris. illud item quod Plato docet de legibus dialogo 4. interim enim, inquit, parantur exitium illi ciuitati video, in qua non lex magistratibus, sed legi magistratus præsunt: salutem verò illi, vbi lex seruientibus magistratibus dominatur. idem refert Ioann. Stobæus sermone 42. Ad Romanos c. 2. Diuus Paulus satis hanc conclusionem confirmat. Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis, qui iudicas. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. Existimans autem hoc ô homo, qui iudicas eos, qui agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? Hæc & alia ad hanc rem mihi Apostolus docet. Vnde Natham propheta, quò maiore Dauid Regẽ pudore suffunderet, sua, ipsum de aliena persona lata sententia condemnauit. 2. Regum capit. 12. sic noster Baldus insigniter in l. 2. columna octaua. C. de seruitu. & aqua. scribit, principem esse animal rationale. politicum, & mortale: atque ideo licèt is solutus legibus sit, nõ tamen à dictamine rationis, quod multis in locis vt memorabile dictum commendatur, sed præ cæteris à Curtio consil. 63 colum. 2.

Vnde & illa solet discuti quæstio, an teneatur Romanus Pontifex omnino semel saltem in anno cõfiteri propria pec-
5 cata sacerdoti? quam retigere, † ac tradidere gloss. in capit. sanè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanè.de offic.delega. vbi Deci. in fine gloss. in cap. nemo.9. quæst.3. Dominic.in c.iustum.9.distinct.Ioan.And.in c.omnis vtriusque.de pœniten.& remiss.idem & Panorm.nu.14. in c.significasti.de foro competen.Feli.in dict.capit.sanè.idē capit.1.de constit.4.Fallent.Sylvest.verb.confessio.2.quæst. 6.Theologi in 4.senten.distinct.17.Martinus ab Azpilcueta in princip.de pœniten.dist.5.num.32.& in ca. placuit.de pœniten.distin.6.nume.15.Ex quibus illa cōstat resolutio.summum Pontificem teneri ad hanc confessionem, quæ sacerdotibus secretè fit in omnibus illis casibus, quib⁹ ea iure diuino est instituta,& præcepta,tametsi minimè teneatur præcisè semel in anno confiteri iuxta præceptum humanæ cōstitutionis in dict.capitul.omnis vtriusque. Non enim tenebitur ad hanc confessionem ipse Papa quolibet anno secundum recepriorem sententiam eorum ,qui paulò antè sunt à me nominatim citati.Quorum quidem opinio in hunc sensum mihi placet,vt ratione præcepti humani,ex eius vi cogente,non teneatur summus Pontifex semel in anno precisè confiteri:opinor tamen eum omnino ad hanc teneri cōfessionē tempore statuto in d. c.omnis.ex vi illius Canonis directiua,ratione sanè naturali,quæ docet,principem legib. etiā humanis subditū esse.Nec dubitarem ipse in pecta gravitate huius rei,summum ecclesiæ præsulem mortali culpa notandum fore,si saltē semel in anno minimè propria peccata mortalia sacerdori confessus fuerit.Sensit hanc opinionem Decius in dicto capit.sanè.ad finem.de offi. delega.Cuius sanè conclusionis ratione obiter hoc in aliquot cōclusiones exponam,quo facilius lector inteligat, quid sit verè in hac quæstione respondendum.

Prima conclusio.Confessio exterior, quæ omnium peccatorum mortalium† sacerdoti secretè fit,necessaria est ad salutem ex Christi institutione.Hęc probātur Ioan.20.Sicut misit me pater,& ego mitto vos.Accipite Spiritum Sāctum, quorum remiseritis peccata,remittentur eis: quorum retinueritis,retenta sunt. Matthæi c. 16.Tibi dabo claues regni cœlorum:& quodcūque solueris super terram,erit solutum & in cœlis. Etenim si à Christo Iesu sacerdotes acceperunt potestatem remittēdi peccata,ab eo sunt constituti iudices ad remittenda peccata,consequitur lumine quidem naturali, non posse hoc iudicium exerceri per eos absque cognitione peccatorum. Ignorabit planè sacerdos,an debeat remittere peccata, an retinere, nisi eadem ei fuerint manifesta. Item & Iacobi capit. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra. Ex quibus hæc est catholica conclusio: atq; ita definiunt extat aduersus hæreticos in concilio Constantiensi: quo loco dānantur errores VVicleff,& cōcilio Florētino sub Eugenio Quarto.Atque item in Tridētino, Sessione sexta,capi.14.Huiusque confessionis sacramētalis,& quę sacerdotibus fit,meminere Origenes,Basilius, Dionysius,& alij ecclesiæ catholici Doctores,quorum authoritates tradidere cōtra Lutherū Rostensis,art.8.& 9.Eckius in Enchiridio c.8.idem in Homilia 41.de sacramento. Alfonsus à Cast. de hæresibus,verbo,confessio, Albertus Pighius in controuersia.9.c.de peccatorum cōfessione.& libr.secundo, de ecclesiasti.Hierarchia,c.septimo,& 8.Ioannes Arboreus libr.3. Theosophiæ,cap.21.Et compendium concertationum cōtra Lutherum.articulo 15.Concilium Colonienſe titulo de confessione.Andreas à Vega in cōcilij Tridentini defensione.libro decimotertio. capit.vigesimoseptimo. eandem cōclusionem probarunt Diuus Thomas 3. parte, quæstione 84.articulo quinto:& quæstione 65. articulo quarto.& alij in 4.senten.distinctio.17.Adrianus in 4.sentent.in tracta. de confessione.in princi.& Martinus ad Azpilcueta in princip. de pœniten.distinct.5.Melchior à Cano in Relectione de pœnitentia, parte 5.vbinc planè videas in maximum incidisse errorem glossin summa de pœnitētia,distin.quinta,quam ex nostris plerique sequuti sunt, maximè Panormitan. in dicto capitulo omnis vtriusque, numero decimooctauo. ex ea asserentes. confessionem sacramentalem, quæ sacerdotibus fit, iure humano institutam esse: quod & improbi Lutherani impudētissimè ausi sunt asseuerare:& quidam alij ex antiquis hæreticis,catholiçæ ecclesiæ hostibus.

Secunda conclusio. Confessio hæc sacramentalis ita à Christo institura est, vt nullum ei tempus certum definierit, sed id ecclesiæ sit definitioni relictum. Patet hæc assertio: cùm ex solo iure diuino non possit percipi, pro quo tempore præcentum illud de confessione nos obliget. Tunc verò obligat, cùm ecclesia definierit. Etenim dici verè nō poterit, iure diuino teneri quem ad cōfessionem istā exteriorem statim cum peccata cōmiserit mortalia, vel eorum memoria occurrerit: non equidem tenetur:sed tantum tempore iure diuino, vel humano definito: secundum Tho.& omnes in 4.sent.dist.17.q.3.art.1.q.4.Fal luntur item qui existimant:confessionem iure diuino,tantū semel in vita faciendā esse:cùm impossibile sit semel in vita de omnibus peccatis confiteri propter obliuionem hominibus facilem:idcirco integritas confessionis plurimum fraudaretur,cuius illud est proprium,quod omnia peccata mortalia quis confiteatur. Hæc denique certa sunt, licèt Innocen.in d.c.omnis vtriusque.& Archid.in c.ille rex.de pœnit. dist.3,tenuerint,obligari homines ad statim consitendum.

Tertia cōclusio.Iure diuino tenetur quis ad mortalium cōfessionem in periculo mortis,hæc est communis omniū
7 †theologorū sententia in d.17.dist.& Adr.in tract.de confessione.§.3.Sylvestri verbo,confessio.1.q.2.text.optimus.in c.cùm infirmitas.de pœnit.& remi. qua in re oportet aduertere ad hunc effectum,periculum mortis tūc verè dici,quoties frequenter solet mors cōtingere, & probabili suspicione timetur,quod arbitrio viri prudētis committendum est. Nam probabilis,& iusta mortis suspicio propter periculum admodum frequens,hanc obligationem ex ratione iuris diuini constituit:vt Palud.in d.dist.17.& ibi Ioā.Maior.q.2.explicarunt.Vrget siquidem eo tempore necessitas expurgandi animā à morbo spirituali,nè eo contaminata exeat à corpore in æternam damnationem.

Quarta conclusio.Iure diuino tenetur quis mortalia peccata sacerdoti confiteri eo tempore, quo velit eucharistiæ sacramētum adsumere,nec sufficit ad hoc vera cōtritio cordis.Hæc constat testimonio Pauli ad Corinth.1.c.11.Nā cùm dixerat:Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat.subiūxit:qui enim manducat, & bibit indignè,iudicium sibi māducat,& bibit.Quibus verbis expressit,illum indignè manducare,qui priùs non se probauerit, atque discusserit. Hanc verò discussionem fieri debere per confessionem istā exteriorē,quæ sacerdotibus fit,multis ostenditur.& primò cleſiæ catholicæ ita fieri obtinuit.Nam & hæc sufficiens ex hibet testimoniū,authore D.Augusto.4.lib.de Baptismo aduersus Donatistas.c.14.si quisquā,inquit,in hac re authoritatem diuinā quærat,quod vniuersa tenet ecclesia, nec Cōciliis institutum,sed semper retētum est,non nisi apostolica authoritate traditū,rectissimè traditur. Hāc autem consuetudinem ab initio ecclesiæ seruatam fuisse, testis est Sozomenus lib.9.historiæ tripart.c.35.

Item D.Aug.hanc conclusionem probat in epistola ad Comitem Iulianum de salutaribus documentis.c.33.quando,inquit,corpus Christi accipere debemus,antea ad confessionem debemus recurrere:si peccata obnoxia in nobis sensérimus:nè cū Iuda proditore diabolū intra nos celātes pereamus.Hæc & alia ad hanc rem inibi, quæ maximè huic seruiunt disputationi.

Author itidē libri de Ecclesiasticis dogmatib. siue is fuerit Augusti.siue Gennadius,c.53.quē mortalia,inquit,crimina post baptismum commissa premunt,horror priùs sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari,si vult nō ad iudicium, & cōdemnationē sui eucharistiam percipere. Cyprianus Martyr beatissimus manifestè huius sententiæ author est in sermone 5. de lapsis. vbi eucharistiæ cōmunionem adsumi absque præuia peccatorum exhomologesi,& sacramentali confessione, temeritatem appellat contra dominī,ac Dei legem,& contra euangelij vigorem. idem Cyprianus in epist.18.& 54.tertij libri,hoc ipsum asseuerat.

Leo deinde Papa in epist.69. ad Theodorum Episcopum Foroiulienſem,c.multiplex.de pœniten.dist.1.Mediator, inquit,Dei,& hominū hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem,vt confitentibus pœnitētiæ satisfactionē darent, & eadem salubri satisfactione purgatis, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

Hāc præterea necessitatē cōfitēdi peccata mortalia ad Eucharistiæ sacramētū percipiēdū, præmittit tex.in d.c.omnis vtriusq; sexus.de pœnit.dū ex eo obligat semel in anno ad cōfitēdū peccata,quod semel itidē in anno Paschæ tepore ad eucharistiæ sumptionē Catholicos obligauerit. Quā argumētationē diuus Tho.vtitur in loco statim citādo, tametsi certi⁹,ac verius sit,oportere ante eucharistiā cōfiteri,quotiescūq; illā est homo perceptur⁹:nō tamē ex illo præcepto cōcilij Lateran.in d.c.omnis.sed ex lege diuinā, siue in Pascha,siue quocūq; alio tēpore Eucharistia sumēda sit. Nec tamē in illo c.omnis.Innocent.Tertius,etiā si limitasse videtur præceptū cōmunionis ad paschale tēpus, nō itē præceptum confessionis ad id tempus restrinxit. Igitur duo præcepta continentur separatim: præceptum quidem de semel in anno confitendo ad nullum certum tempus restrictum: præceptum item de adsumenda semel in anno Eucharistia ad tempus certum:id est Paschale limitatum.Quod explicat eleganter Melchior à Cano Salmanticensis in Relectio. de pœnit. quinta parte, ferè a finem:ex hoc deducens,non teneri quem præcisè ad cōfessionem istam tempore Paschæ: imò sufficere, vt satisfaciat præcepto de confessione, quòd qualibet anni parte confessus fuerit peccata propria modò tempore sumendæ eucharistiæ,si quod mortale crimē commiserit post confessionem, illud cōfiteatur.idē notat Ioan. Maior.in 4.sent.dist.17.quæst.2.col.pe.est sanè satis expressum in Concilio Colonienſi,titulo,de confessione.capitul. quod generalis.

Eandem opinionem,quòd iure diuino sit necessaria confessio sacramentalis eo tempore, quo sumenda, est Eucharistia,tenent Hugo de S.Victore in lib. de Ecclesiast. potest. ligandi,atq; soluendi.Gabriel in canone missæ,lect.7. Thomas in 4.sent.dist.17.quæst.3.articulo primo.quæst.4.& ibi Palud.Maior quæst.2.& alij frequentissimè.gl.in capi.de homine.de celebrat.missa.Sylvest.verbo,confessio.1.quæst.2.& verbo.Eucharistia.§.14.Melchior Cano in dicta Relectio.5. parte Alfonsus à Castro de hæresib.verbo. Eucharistia. 20. errore. Ambrosius Catharinus lib.5.aduersus Caiet.ca. adnotauit.Martinus Azpilcueta in princip.de pœnit.dist.5.ex 3.parte.gloss.nume.31.ex quibus constat, hanc sententiam communi omnium Theologorum suffragio,& ecclesię catholicæ consuetudine receptam omnino esse. quod fatetur hac de re latè disputans Ioan.à Medina in Codice de pœnitentia.tract.2.in ca. de confessione præmittenda sumptioni eucharistiæ.etiam si Caiet.in 3.parte.quæst.80.artic.4.& in summa,verbo.communio.& 1.ad Corinthios capit.11.asseueret non obligari quem ad confessionem sacramentalem, nisi semel in anno,etiam eo tempore, quo sumere vult eucharistiæ sacramentum. idemque prius senserit Richardus in 4.senten.distinct.17.artic.3.quæst.6.& tenuerint Paludanus ibi quæst.2.Adrianus in materia de confessione.q.3. Panor. in dict.capit.de homine.non esse mortale peccatū sine confessione ad Eucharistiam accedere, si homo aliàs contritus sit,quod & Caieta.ipse contendit. quorum sententia periculosa est,atque ideò minimè tenenda, nec constituēda inter eas sentētias,quæ probabiles à Theologis solēt censeri:præsertim post Synodū Tridentinā,cuius extat hac de re canon vndecimus ex capitu.8. de Sacramento Eucharistiæ. in hæc verba,Si quis dixerit,solam fidem esse sufficiētem præparationem ad sumendum sanctissimæ eucharistiæ sacramentū. Anathema sit.Et ne tantum sacramētum indignè,atq; ideo in mortem,& condemnationem sumatur:statuit,& declarat ipsa sancta Synodus illis,quos conscientia peccati mortalis grauat, quantuncūque etiam sese contritos existiment:habita copia confessionis,necessariò præmittendam esse confessionem sacramētalem. Si quis autem cōtrarium docere, vel pertinaciter asseuerare, seu publicè disputādo defendere præsumpserit:eo ipso excommunicatus existat.

Quinta conclusio.Iure diuino tenetur quis ad confessionem peccatorum mortalium ratione periculi carendi confessore,quem nunc habet, non habiturus tempore necessario.Hæc itidem est omnium consensu recepta sententia in dist.17.4.senten.vbi in specie Paluda.Io.Maior. & Adrian.in dict.q.3.Angelus in summa, verb.confessio.1.q.31.Floren.3. part.tit.14 capit.19.§.3.Sylvester verb.confessio.1.2.q.Melchior Cano in dict.relect. de pœnitent. 5.parte, ferè ad finē. quo in loco doctissimè hunc in modum distinguit, quædā præcepta sunt homini, ad certum,& determinatū tēpus impleuda,vt de iciunio quadragesimæ,aut vigilia alicuius festi: & eiusmodi,nō est necesse prœuenire,etiam si existimemus, impedimentū legitimum nos habituros tempore, quo sint implenda.Alia verò præcepta sunt sine determinatione tēporis,quæ videlicet nos obligant,vtaliquando impleantur, saltem semel in vita:vt sunt media ad salutem necessaria: atque præcepta, quæ de huiusmodi feruntur,anteuertere necessum est,vt de baptismo:de pœnitentia.Imò qui nusquam in vita Eucharistiā accepit ,credens futurū periculū mortis, nec habiturū se Eucharistię copiā,prœuenire debet cū habet copiā.Nā tenetur saltē semel in vita illud præceptū implere.

Hæc denique adduximus,quo apertiùs probaremus, summum Pontificem teneri quidem sub grauissimi criminis, & peccati reatu, saltem semel in anno confiteri sacerdoti peccata mortalia: & idem dicimus de sumptione eucharistiæ in Pascha,aut tempore iure humano alioqui definito, eamque cōclusionem duabus rationibus adstruimus.Prior quidem à vi directiua iuris humani deducitur: sicuti superius commemorauimus.Etenim fatemur summum principem non subiici legibus humanis quo ad earum vim præcisè cogentem,aut coactiuam:attamen negamus eum eximi à legibus humanis quo ad vim directiuā: quæ procedit à lege naturali,& eius ratione:simul & à lege humana.Ratio et enim naturalis dictat, principem teneri ad seruandam legē illam,quam eius subditis indixerit. Eadem siquidem ratio, quæ iustam efficit principis legem quo ad eius communitatem,planè arguit,principem teneri ad eiusdem legis obseruationem,& eum dirigit ad hunc iustitiæ tramitem,vt conueniat communicati,& existimet,legem sibi iustā esse, quā propriis subditis iustissimā censuit.Posterior ratio inde colligitur,quòd præceptum de annua confessione,licèt aliqua ex parte humani iuris sit,non omnino diuini,verè sit diuini iuris limitati per humanum:ita quidē vtriusque iuris violatio vnicum peccatum est, quoniam ambo illa præcepta vni cum actum iniungūt,& alterum est alterius determinatio. Nec me latet potuisse ecclesiam longius, aut breuius tēpus confessioni sacramentali definire: id tamen lege vniuersali fieri potuit,& potest:sed semel constituta lege vel se ipsum, vel alium ab ea sine causa,& in hac specie grauissima,iustissimaque,propter vim admissam diuinæ legis, minimè licèt principi summo,eius libenter subiturus censuram, non temerè contendimus.

Prolixius profectò,quàm propositæ materiæ conueniebat,quæstionem istā tractauimus, quod lector facilimè condonabit:id etenim ea ex causa fecimus,vt conclusionē,quā de communicatione in diuinis cum ipso excommunicato Romano Pontifici permittenda,fortius comprobaremus.

Quòd si tractemus de communicatione cum excommunicato in humanis,& temporalibus,ea iure humano est interdicta:atque ideo poterit summus Pontifex ex causa eam permittere absque vlla culpa vel priuilegio, vel lege lata.q⁹ si sine causa eam permiserit,malè faciet.nec immunis erit à culpa: quanuis pœna iuris positiui aduersus communicantes cū excōmunicatis statuta,remissa ex hoc cēsebitur:sicuti superius scripsimus:& notat Fel.in c.nulli.de sent.excom.

Sic iura Pontificia pluribus in casibus permisere communicationem cum excommunicatis: quorum mentio fit in c.quoniam multos.& aliis eiusdem q.capitibus.11.q.3.c.cū desideres.c.si verè.de sent.excom.l.34.tit.9.part.1.& vbique iuris Pontificij interpretes,ac Theologi, præsertim Angel. Sylvest.& Caieta.Summis. Horum autem canonum causa aliquot hic breuiter attingam , quo manifestior sit eorum intellectus.

Est etenim responsum in d. c. quoniam multos. vxorem
8 †absque periculo posse communicare cum excommunicato marito.etenim cōtrouertitur an maritus itidē possit cū vxore excommunicata communicare?& gl. inibi tenet,nō posse maritum cum vxore excommunicata communicare.idem notant Ioan. Mona. in c. statuimus. supra eadem. Sylvest.post Goffredū.Summam Rosellam & alios in verb. excommunicatio.5.nota.2.regia l.34.tit.9.par.1.ea equidē ratione q⁹ vir facilimè possit vxorem inducere, & compellere,vt ab excommunicatione recedat. idem tenet Host.in summa,hoc tit.§.& quæ sit pœna.vers.lex excusat. quorum sententia mihi non placet : imò contrariam iure veriorem esse censeo,vt tandem eodē iure maritus communicans ex cōmunicatæ vxori,immunis sit à pœna statuta contra communicātes cū excōmunicatis. quam sententiam tenuerunt veteres quidam,vt testatur Host.quos sequuntur Angel.in Summa,verb.excom.8.q.8.Adr.in 4.sent.in tract.de clauib. q.1.exceptione 6.Io.Driedo de libert.Christ.pag.241.quib. suffragatur ratio à societate,& cōmunione deducta: cū socius possit cōmunicare sociū excōmunicatum gl.in c.1.41. dist.cui similis est in c.si verè.hoc tit.in gl.pen.igitur & maritus iure societatis cōiugalis poterit cōmunicare cū vxore excōmunicata.quod & Card. à Turre cremata probat in d. c.quoniā multos.Nec oberit ratio in contrariū adducta.etenim ex ea opinor maritū grauiter peccare, si neglexerit is vxorē iure maritali corrigere,& auertere ab illa cōtumacia, cuius causa fuerit excōmunicata, attamē nō ex hoc sequitur,priuatū esse cōmuniōe,& societate vxoris excōmunicatæ,& ideo,cū in iuris pœnas incidere,si eidē communicauerit.

Sic & in c.Si verè,hoc titulo,extra, probatur,licitam esse communicationem cum excommunicato, ad exigendum ab ipso debitā pecuniam, aliāve rem quāpiam: cùm alio-

qu

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui commodum ex contumacia, & delicto consequeretur excommunicatus ipse, quia in re illud est in controuersia. an valeat contractus excommunicato factus: licet prohibita sit communicatio cum excommunicato maiori excommunicatione, & illicita sit, contractus tamen bene valet. † & vim habet etiam in vilitatem excommunicati, nec enim in hac specie quicquam agit excommunicatus authoritate publica, nec ad spiritualia pertinens: sed tamen iure, & authoritate priuata actum omnino temporalem exequitur. Quamobrem hanc opinionem renuerunt Innocen. & Panor. num. 35. in c. veritatis de dolo & contu. idem Panor. in c. ad probandum. col. 2. & ibi Felin. de re iudicat. Docto. communiter in ca. si verè de sent. excommuni. Ioan. de Selua in. tracta. de beneñ. 3. part. q. 4 colum. 3. Alfonsus à Castr. de potestat. legis pœnalis lib. 2 c. vlt. conclus. 2. ad finem. quibus adstipulatur text. ad hoc celebris in c. fœlicis. de pœnis in 6. §. verum. Et præterea huic opinioni nihil oberūt quæ in cōtrarium adduci solent: nam hic agimus de actibus extraiudicialibus, & qui priuata authoritate in temporalibus fiunt, imo matrimonium cōtractum ab excommunicato, & religionis professio ab eo facta tenent, & valent: sicuti & nos in epitome in 4. Decretal. tradidimus. 2. part. capit. 6. num. 3.

Nec excommunicatio cum excōmunicatis propter cōtractus prohibetur, imò cōtractus propter cōmunionis prohibitionē: quę tamē pœnā habet à iure statutā: qua satis est afficere ipsos communicātes cum excommunicatis. Ea verò pœna, quòd contractus sit nullus, nullibi in iure statuta est, nec probatur. Idcirco isthæc opinio verior apparet: tametsi contrariam quidam defendere conentur, præsertim Hostien. in d. c. veritatis. & Fortuni. in l. Gallus. §. & quidsi tātum. ff. de liberis & posthu. colum. 21.

Postremò illud est adnotandum, non adeo superstitiosè communionem cum excommunicatis interdictam esse, vt 10 non liceat vllo pacto cum illis † communicare. Etenim in his, quæ ad eorum correctionem, & ad salutem animarum pertinent, licitum est, imò pium cum illis excommunicare: ad alios quidem inducendos in viam rectam, & à praua, pessimaq; consuetudine auertendos, vt tandem eos ad gremiū reducamus ecclesię, à qua propter eorum demerita sunt eiecti. Hoc permittunt leges Pontificiæ in c. responso. & in cap. cum voluntate. In principio. hoc titu. de senten. excom. docet Gratianus in c. cum excommunicato. 11. quæst. 3. ex authoritate Isidor. cuius meminit Iuo Carnotensis lib. 5. de sententen. excommunicatio. Thomas in 4. sent. distin. 18. q. 2. art. 4. diuus item Augustinus enarrās Psal. 54. sic ait, diligamus inimicos corripiamus. castigemus, & excommunicemus, cū dilectione etiā à nobis separemus. Videte enim quid dicat Apostolus: Si quis autem non obaudit verbo nostro per Epistolā, hunc notate, & nolite commiscerī cum eo. Sed ne subrepat tibi iracūdia & turbet oculum tuum, non, inquit, vt inimicum eum existimetis sed corripite, vt frattem, vt erubescat: à quo indixit separationem, non præcidit dilectionem. Hæc Aug. cuius meminit Alfonsus à Cast. de hæres. verb. excommunicatio. ad fi. vnde constat non prohiberi cū excōmunicatis colloquiū quod ex charitate procedit, & ad charitatem ordinatur: modò id syncerè fiat, absq; cautela & simulatione: nā si quis alloquatur excōmunicatū, sciens nihil id colloquiū ad salutē conducturū, simulatione quadā potius, quàm animo fraternæ dilectionis, & correctionis, seipsum decipit, nec pœnā iure statutā euadit. Quod in specie notat Io. Maio. in 4. sen. dist. 18. q. 2. arg. 4. Igitur erga excōmunicatos perseuerare debet diligentia charitatis, eos inuitos castigando, & simulando: quemadmodū & phrenetici, & lethargici nolentes ligari, nec excitari, castigantur, & simulantur, vt excitentur, & ad sanam mentem redeant, authore Augustino in epistola ad Festum. 167.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Communicatio cum excommunicatis, etiam per epistolam aut nuntium prohibita est.*
2 *Episcopus no potest communicare cum excommunicato, etiam à seipso, ante solennem absolutionem.*
3 *Excommunicatus iure veteri statim vitandus erat: occultus quidem, occul. & publicus verò publicè.*
4 *Fama excommunicationis, an sufficeret ad vitādū excōmunicatum.*
5 *Excommunicatio, an præsumatur in dubio lata ante appellationem.*
6 *Semel excōmunicatus præsumitur in eadem excommunicatione manere, donec constet de absolutione.*
7 *Expenditur lata constitutio, ad euitanda scandala, cōcilij Basilien sis.*
8 *Quis dicatur nominatim excommunicatus?*
9 *Sententia declaratoria, an sit necessaria in notoriis?*
10 *Missarum solennia, an sint audienda à notorio fornicatore, & concubinario.*
11 *Excommunicati ex constitutione Basilien si nullam consequūtur vtilitatem: idcirco tenentur ipsi à cōmunione abstinere, & alios vitare, etiam ante denuntiationem.*

§. SECVNDVS.

1 Deo sanè prohibita est communio cum excommunicatis, vt nec ea licita sit verbo, nec per epistolam. texus optimus, vbi hoc Docto. in capit. 11 aliquando. de sententia † excommunicatio. gl. t. in c. constitutionem hoc eod. tit. & lib. vbi Docto. gl. in Clementi. vlt. & ibi præter alios Bonifaci. nu. 7. cod. titu. Felin. in c. ego N. col. 2. de iureiurā. Romanus & Iason in l. 1. in princi. col. 3. ff. de verb. oblig. Dec. in c. 2. col. 2. de exceptionib. quibus adstipulatur tex. in c. clericus. 81. dist. & in c. vbi periculum. §. nulli. de elect. in 6to libr. & in l. 1. ff. ad legem Iuliam maiesta. quibus in locis constat paria esse quicquā tractari verbo, nuntio, & epistola. Qua ratione in hac specie communi omnium sententia receptum est, quòd modò expressim ad notauimus.

Hinc profectò satis probatur, Episcopum non posse licè communicare † cum excommunicato, etiam ab eodem 2 ante formalem absolutionem ab excommunicatione: imo si communicauerit pœna minoris excommunicationis incurre ea ex causa indicta, afficitur. tex. & ibi Doct. c. cùm desideres. de sententia excommunicationis. gloss. & ibi Dominic. Franc. & alij in c. Statuimus. hoc tit. & lib. Host. & Doct. in c. nuper. eo. tit. quorum opinio communis est. nec in hoc casu est locus constitutioni in Clem. vlt. eo. tit. vbi constituitur Papam communicantem, etiam ex certa scientia cum excommunicato ex hoc minimè videri eū absoluisse, nisi expressim dixerit, & voluerit, eū haberi pro absoluto. Etenim hæc posterior illius cōstitutionis pars in episcopo nequaquam obtinet: qui tenetur in absolutione ab excommunicatione solennem formam iuris seruare, secundum gl. communiter receptam in d. Clem. vlti. Abb. & Fel. post alios in d. c. cùm desideres. Fortassis idem erit in episcopo qui verè absoluit aliquę forma iuris, licèt malè faciat eam prætermittens: tum ea, quæ tradentur inferiùs. §. 11 nu. 7.

Quo autē tēpore sit vitādus excommunicatus, plerique dubitarunt: nos verò iure veteri Pōtificio hanc cōstitutionem vnicam conclusionem. Excōmunicatus vitandus est, statim 3 q̄ constat, eum esse excommunicatum. Hæc probatur ratione, & his authoritatib. quib. apparet, excommunicatum vitandum fore. Etenim occultè excommunicatus, modò de hac constet excommunicatione, vitandus erit, quia excommunicatus est, nec ob occultam cēsuram, desinit, aut cessat in eo excommunicatio. Nam denuntiatio excommunicationis minimè cum excommunicat, sed excommunicatum declarat. c. Paftoralis §. verum. de appel. statim siquidem absque vlla exequutione excommunicatio afficit eum, in quem fertur. Vnde siue occulta sit, siue publica excommunicatio, tenetur qui scit, excommunicatum vitare. gl. per tex. ibi communiter probata in c. cum non ab homine. de sen. excō. quo in loco summus Pontifex hoc vtitur † moderamine, vt excō- 3
municat⁹ occultus, & secretus, minimè vitetur publicè: sed tantùm secretò: excōmunicatus autē publicus publicè etiā vitetur: imò nec secreto tenetur quis vitare excommunicatum quem ipse scit excommunicatum esse ex reuelatione confessionis sacramentalis, id est sibi facta in confessionis sacramentali: quemadmodū notant Host. & Henric. in d. c. non ab homine. Richar. in 4. sent. dist. 21. Dom. à Sot. in re. lect. de ratione tegendi secretum memb. 3. q. 4. dub. 3. & hoc ratione illius omnium maximi sigilli, quod cōfessionis sacramentali conuenit ad secreti obseruationem: quāuis Sc. tamen d. 21. dist. contrarium teneat, scribens, confessorem teneri vitare excommunicatum, quē ex reuelatione secretissima confessionis scit in excommunicationē incidisse, adhuc coram aliis, si id fieri possit, absque confessionis reuelatione. Hoc enim falsum est: nam confessor & si scientiā istā habeat, verè ignorans est huius excommunicationis: cùm ea lata sit lege humana exteriori, & per actū exteriorē debeat, et licet tiam habere, vt vitare teneatur ipsum excōmunicatū. Quobrem nec secretò tenetur excommunicatum vitare, licèt Adr. in 4. dum tractat de confessionis sigillo in c. circa istud riam. ad finem, reprobans Scoti sententiam concedat, huic confessorem teneri ad secretò vitandum istum excommunicatum: quod adhuc falsum esse censemus.

Quid autē de excommunicato, qui nec secretus, nec publicus est? nam si quis sciat Petrum excōmunicatū esse. ac post sit eundem excōmunicationē probare duobus testibus: profectò hic non est publicus excommunicatus, nec itidem occultus: & tamen Panor. Henri. & Feli. in dict. capit. cùm non ab homine. rursus idem Hēri. in dict. capitul. cùm desideres. colum. 2. opinantur, teneri quem vitare hunc excommunicatum: cùm is occultus excommunicatus nō sit. Sed in hac specie contrarium notat Innocē. in capitulo inquisitioni. de sent. excom. quem sequūtur ibi Anton. Card. & Docto. frequētius existimātes, excommunicatum non esse ante denūtiationē publicè vitādum, nisi sit notoriè excommunicatus: in quam opinionem inclinat Durand. in 4. sent. distinct. 20. quæstio. 3. & ibi Paluda. quæst. 6. nec enim tenetur quis testes in publicum procedere, vt publicè teneatur excommunicatum vitare. sic denique magis applaudet Innocent. sententia contra Pano. & alios, qui de publicè vitando excommunicato tractauere: nā de secreta, & occulta cuitatione dubium non est: cùm secretè vitandus sit etiam occultus excommunicatus: sicuti constat in dicto capitu. cùm non ab homine.

Illud verò non est prætermittendum, ad hūc effectū, vt excommunicatus publicè vitandus sit ante denuntiationē, 4 sufficere famam publicam ipsius excōmunicationis, quod probatur in dict. capit. cùm desideres. 2. eius parte. Nec videri debet hoc cuiquam mirum esse: siquidem hoc non est ex sola fama publica ita constituēdum, sed tunc demum, cum propter famam fuerit indicta compurgatio, quam subire is noluerit, vel in ea defecerit: vt ex eodem cap. cùm desideres. apertissimè colligitur, secundum Innocent. Io. Andre. Card. & Ancha. inibi. Domi. in capit. 1. §. vlti. colum. penult. de homicid. in. 6. is etenim qui deficit in compurgatione, aut eam subire sibi iure indictam recusat præsumptione quidem admodum vrgenti conuincitur. glos. communiter recepta in capit. insinuatum. de Simonia. & in capitulo inter. de purgat. canoni. sed Panormitan. & Henric in dict. capit. cùm desideres. Roma. consil. 237. colum. vlt. Bald. in capit. 1. in principi. hic finitur lex: & consue. regni incipiunt. existimant, solam famam publicam sufficere ad euitādum excommunicatum. Hic etenim agimus de animarum salute, arq; ideo fama sufficiens testimonium est, vt interim vitemus eum, qui ex ea censetur excommunicatus: quod apertissimè probatur in d. capitulo cùm desideres. 2. part. quo in loco summus Pontifex simpliciter statuit, excommunicatum vitandum esse propter solam famā, donec seipsum compurgauerit, Vides igitur lector optime solam famam sufficere, vt excommunicatus euiteturnec ad hanc cuitationem, compurgationis defectum expectandum fore. idem constat in capitulo illud. de clerico excom. ministr. Etenim in eo responso constituitur excommunicato, quòd propter solam famā publicam excommunicationis abstineat à diuinis. in dubijs siquidem, vbi de periculo animę agitur, adhuc in exteriori iudicio certior via est eligenda. glo. in capitulo 1. de scru. & in capitulo iuuenis. de sponsalib. qua ratione fama publica sufficit, vt ex communicatus vitetur: sicuti notant Abb. Rauena & alij in dict. cap. illud. quem text. ad hoc dixit singular. Areti. in capi. inquisitionis. §. vlt. de accusat. notat Gonsalus à Villadiego in tract. de irregularit. capitul. 2. column. 2. qui tamē exigit, famam istam aliquo adminiculo coadiuuari. Cui adstipulatur decisio text. in capit. cum tu. de testib. vbi probatur, in dubio præsumi quempiam nulla esse affectum excommunicatione. Sed tamen illa responsio specialem rationē habet. Nempe cùm vtrinq; adductis testibus, & probationibus, dubium constituitur, an excommunicatio lata fuerit post appellationem, vel ante eam. Is etenim qui alleguit excōmunicationem latam fuisse post appellationem, vt ea nulla iudicetur, id legitimè probauit per testes hoc ipsum apertissimè testificantes. hæc verò probatio non confunditur per probationem alterius, qua testes asseuerant. excōmunicationem latam fuisse ante appellationem, cum potuerit verè ex cōmunicatio, de qua in testes intelligunt, ferri ante appellationem: secūdò repetitā, & interpositā, non tamen ante omnem appellationem eam latam fuisse constat: quod necessariò est. præsumitur sanè potius sepiùs appellatum, quàm sæ- 5
pè lata † fuisse excōmunicationē: cū ex natura rei appareat frequentissimè, appellationē repetimon excommunicationē: quæ sententia grauis est. atque ideo maturo consilio ferenda. vnde constat ratio text. in dict. capitulo cùm tu. quemadmodū. si ibi exp licant Panormi. Felin. & alij. Iason in lege 2. C. bono. o. poss. secundum tabu. missam equidem facio rationem illam, quæ solet huic aptari responso: scilicet, ad vitādum per iurium in testibus, Romanum Pontificem in d. c. cū tu. præsumpsisse, appellationem sæpè propositā fuisse: quod Doct. notant in d. 62. & aliquot ex Canonistis in d. ca. cùm tu. post gl. ibi. Andre. Alciat. in tracta. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 16. numer. 3. quia isthæc ratio sufficiens non est, & ideò cōmuniter refellitur, vt scribit Fel. in d. c. cùm tu. colum. penul. nam in ea decretali Romanus Pontifex pronuntiat sententiam excommunicationis esse nullam, quia lata post appellationem: nec tractat de periurio testium excusando, sed potiùs de præsumenda iustitia ipsius actus: licèt eadem vtatur præsumptione ad hoc nè testes reatu periurij notentur.

Hinc sanè expendi poterit adnotatio gl. celebratissimæ in c. venerabilibus §. vlt. hoc eodem titu. & libro. quæ authoritate illius text. respondit. in dubio quoties agitur. an excommunicatio præcesserit appellationem, vel eam sequuta fuerit, præsumendum fore, ipsam excommunicationem præcessisse. quam equidem gl. laudant mirum in modum Doct. ibidem. Antoni. Areti. & Feli. col. 3. in c. cùm tu. de testi. idem Feli. in c. Apostolicæ. nu. 18. de exceptioni. Felī. rursus in c. auditis. de præscript. nu. 33. idem in c. nouit. de iudic. col. 2. Decius in c. in præsentia. col. 5. nu. 13. de probat. Anto. & Imola in c. Super eo. in 2. de appella. vbi Deci. col. 1. asserit, hanc opinionem communē esse: quæ verior est: licèt Deci. post Bald. ibi cōtrariam existimet, iure probabiliorem esse, præsertim communis sententia ex eo procedit, quia satis strictam habet eius praxim, si tres casus & species consideremus.

Primus enim casus constituitur in animæ iudicio quo ad hunc effectum vt absti; eat quis à diuinis officiis: & tūc præsumendum est, excommunicationem præcessisse, & appellationem post eam sequutam fuisse. ita sanè in hac specie admonet, & probat Card. in Clement. 1. q. 15 de sepultu. Deci. item in d. c. super eo, cùm sit in dubio tutior via eligenda: sicuti paulò antè tradidimus.

Secundus casus est, cùm appellatio ipsa ad excommunicationem refertur: quia interponitur ab ea: & in hoc casu vera est cōmunis opinio. vt præsumamus, excōmunicationē præcessisse: secundū Bald. in l. ampliorem. §. vlt. C. de appellat.

Tertia species exponitur in hūc quidem modum, vt qui cunque allegauerit vel excommunicationem, vel appellationem præcessisse, is teneatur id probare, nec vlla possit vti præsumptione. l. ei qui. ff. de probat. l. actor. C. eodem titu. nā qui fundamentum intentionis propriè assumit à tempore, probare tenetur ipsum tempus. l. vlt. & ibi Bald. C. an seruus ex suo fact. Bart. & Alex. in l. non solùm. §. sed vt probari. ff. de noui oper. nuntiat. idcirco in hac quæstione communis sententia in hunc sensum est accipienda: vt explicant Rota Antiqua. 317. Dec. in dict. c. super eo. col. 1. & 2. præmittunque idem Panor. & alij in d. c. cùm tu. quòd si hæc vera sunt, tūc demum præsumptioni, de qua opinio communis agit, locus erit, cùm pares sint super hac re probationes de eadē quidem excommunicatione, & itidem de eadē certaque appellatione: præter responsum & interpretationem Romani Pontificis in d. c. cùm tu. in quo Canonici allegantes, excōmunicationem post appellationem latam fuisse, satis hoc probasse videntur per testes idoneos, licèt è contrario probatum fuerit, appellationem propositam fuisse post excommunicationem, quibus illud addere non prætermittemus, quòd excommunicatio lata ante appellationem, valet, & ligat. nec reuocatur attentatorum remedio, etiam si lata sit intra terminum datum ad appellandum. gl. verb. appellatū. in capitul. venerabilibus. §. porrò. ist. titul. cuius opinionem contra Ioan. Mona. fatentur communem esse Domini. & Franc. ibi. & eam sequitur Felin. in capitulo, quo ad consultationem. de re iudi. numer. 26. quod est maximè obseruandum ad limitationem text. in capitul. non solùm. de appellat. ist. libr. quia excommunicatio vel statim tonet, vel est nulla: nec pendet ab appellatione proponenda, si simpliciter lata fuerit.

Hæc profectò hoc in loco ea ratione tradidimus, vt constet, quo ad euitationem excommunicati sufficere famam publicam absque alio quidem adminiculo: quod in dicto capitulo, cùm desideres. & in dicto capitulo, illud. satis probatur: & id magis communi sententia receptum est. non enim agitur de graui præiudicio. Quòd si ageretur de puniēdis his qui excommunicatum non vitauerint, aut de pœna ipsius excommunicati, qui se immiscuit diuinis, dubio procul non sufficeret excommunicationis probatio per publicam famam. text. optimus in d. c. illud. notant Fel. in capit. cum contingat. colum. 3. de rescript. idem in dict. ca. cum desideres. colum. 1. & in dict. capitul. cùm tu. colum. vlt. m.

Anton.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Antoni.in c.veniens,colum.vlti.de testib.in 1.Dec.in c. 1.de appellat.colum.pēnult.tex.ad idem singul in capitu. 1.de exceptio ist. libro.cuius statim in §. sequenti mentionem agemus.Hic ergo authores,qui voluerunt famam solā.etsi publica sit,non sufficere ad prohādam excommunicationem,admittēdi nō sunt quo ad effectum vitandi excommunicatū, quę quidem vitatio modicum infert præiudicium,& præterea in dubio cautior est eorum verò sentētia vera erit,si tractetur de pena inferenda his, qui communicarunt cum excommunicato,vel ipsimet excomunicato,qui se diuinis officijs minimè abstinuerit,aut tādē de alio graui præiudicio. quod ex premissis cōstat.Idcirco cùm interdictum ecclesiasticum maximum inferat præiudicium populo Christiano, non erit id obseruādum propter solam famā,nisi alijs coadiuuetur adminiculis.quod probatur in c. 1. de postulat.prælat.vbi hoc ipsum notat Dec.nu.27. licèt Abb.& Barba.ipsi simpliciter plurimum tribuentes famę,contrarium voluerint.

6 Verùm si cōstiterit,semel quem excommunicatum †fuisse,præsumēdum est,eum adhuc in eadem esse excommunicatione,donec appareat,eum absolutum esse:etenim ex eo q allegatur Petrum excommunicatum nunc esse,& probetur excommunicatum fuisse, præsumitur adhuc in eadem manere excommunicatione.capi.sicut nobis.& ibi Abb.de sent.excommu.gl.insignis.in c.proposuit. decleri. excōmu: ministr.vbi Abb.& Doct.eam communi cōsensu sequuntur: notat Rota in antiquis 238.Ancha.consi. 54.Feli.in ca. scribam.nu.3.de præsumptio.Euerardus loco à tempore ad tēpus,ca.42.Andre.Alciat.de præsumptio.reg.2.de præsumpt. in 6.qui tamē hanc opinionē intelligit in excommunicatione lata simpliciter. Nam si ea conditionalis sit, non obtinet hæc præsumptio; potuit enim qui excōmunicatur pendēte conditione satisfeciſſe.quod ita tenuerunt Innoc.in c.super his.de accus. Abb.in d.ca.proposuit.& Rota in nouis. 444. imò & præter istū causum:etiam si excōmunicatio non sit conditionalis,sed simplex, nihilominus quo ad communicātes, cum eo præsumitur absolutus,si communi opinione existimatur iam absolutus ,& liber ab excommunicatione. itē vbi esset elapsum à tēpore excōmunicationis aliquod tēpus ita longum,vt attenta qualitate personæ,præsumendū arbitrio boni viri sit ,cum iam absolutum fuisse , & ad gremium ecclesię redisse:secundum Abb.& Doct. in dict.capi. proposuit.vnde inspecta integritate illius,qui olim fuerit excōmunicatus eiusq; proprię spiritualis salutis cura,& solicitudine, liceret cum eo communicare absque vllo criminis & pœnæ periculo:vt expressè docēt Hēricus in d. c. cùm desideres.& Sylue.verb.excommunicatio. 5.dubio 17.

Has autē veterum concertationes in ea quæst.quando sit excommunicatus vitandus , dirimere cupiens synodus Basilienſis,in hunc sanè modum statuit sessione 20. vndecimo Calendas Februarij anno Domini.M.quadringentesimo tricesimoquinto.

Ad vitandum scandala & multa pericula , subuenien-
7 dumque† conscientijs timoratis,statuit etiam,q nemo deinceps à communione alicuius in sacramentorum administratione,vel receptione,aut alijs quibuscunque diuinis vel extra, prætextu cuiuscunque sententiæ , aut censuræ ecclesiasticæ,seu suspensionis,aut prohibitionis ab homine,vel à iure generaliter promulgatæ.teneatur abstinere , vel aliquē vitare aut interdictum ecclesiasticum obseruare, nisi sententia,prohibitio,suspensio,vel cēsura huiusmodi fuerit in,vel contra personam,collegium, vniuersitatem , ecclesiam aut locum certum,aut certam à iudice publicata, vel denuntiata specialiter, & expresè, aut si in aliquā aut notoriè excōmunicationis sententiam constiterit incidisse,q nulla possit tergiuersatione celari , aut aliquo modo iuris suffragio excusari. Nam à cōmunione illius abstineri vult iuxta Canonicas sanctiones.Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos,interdictos,seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare,nec eis quomodolibet suffragari.Hactenus synodus Basilienſis ante eius dissolutionem,vt author est Floren.3.par. titul.25.capitulo tertio.huiusque decreti iuxta hanc seriem meminere pragmatica Sanctio Gallicana. titulo de non vitādis excōmunica.in principio.Panor.in Clementi.2.desentētia excōmunica.Nicolaus in supplemento Pisanellę.verb. clericus.3.in fine.cādem literam agnoscere videtur Felinus in capitul.ad probandum.columna penultim.de re iudicata.

Quidam verò ex concilio Constantiensi eandem constitutionem referunt paululum mutata litera quo ad eius secundam partem , ita quidem exceptionem à regula prioriexponenti:saluo si quem pro sacrilega manuum iniectione in clericum sententiam latam à canone adeò notoriè constiterit incidisse , quod factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo iuris suffragio excusari. Hæc sanè est sententia præcitatæ cōstitutionis:quemadmodum retulere Florenti.in d.c.3.& idem in tracta. de censuris.c.83. Felinus in c.cùm non ab homine.de senten. excommunica. idem in capit.Rodulphus. de rescriptis. col.penult.Sylueſt. verb.excommunicatio. 3.q.3 Ioannes Driedo.de liber.christi.pag.88.Maior in 4.sent.distinct.18.quæst. tertia.Caiet.in summa,verb.excommunicatio minor.& in secunda secundæ,quæstione 12.articu.vlt.Decius in capit.secundo.de exceptionib.colum.2. Adrianus in 4.sent.tracta.de confessione.quæstio.9. rursus in tracta.de eucharistia. quæst. vlt.in c. oritur quæstio.idem Adrian.in materia de clauibus. quæst. tertia.quo in loco etiam meminit Basilienſis decreti secundum eam lectionem,quam nos adduximus. Ex quibus satis apparet maximum discrimen inter has prædictæ cōstitutionis literæ diuersas lectiones.Etenim ex Constantiensi apertissimè probatur,non omnem notoriè excommunicatum ante denuntiationem vitandum fore,sed eum tantum , qui causa iniectionis manuum in clericum omnino notoriè sit excommunicatus.At ex Basilienſi concilio constat, quemlibet omnino notoriè excommunicatum ante denūtiationem vitandum esse.Tandem Felin.in dict. cap.Rodulphus. col.vlt.dubius est hac in re ea quidem ex causa , quòd non legerat,nec viderat acta concilij Basilienſis:& tamen in hac inclinat sententiam,vt existimet, concilij Basiliēsis literam, vt posteriorem obseruandam esse , quod & Sylue. apertius fatetur. Eandem concilij Basilienſis constitutionem refert Martinus Azpilcueta in capitul.primo.§.laboret.de pœnitē. distinct.6.nume. 10.Etiam si meminerit alterius literæ, quæ citatur ex Cōstantiensi synodo.Ego verò & si sępissimè perlegerim acta,& Canones concilij Constantiensis,nusquam tamen hanc constitutionem potui reperire:atque ideo opinor fuisse à Martino Quinto tempore eiusdem concilij cōditā absque ipsius concilij decreto.Deinde video apud acta concilij Basilienſis,& legi,& contineri eandem constitutionem iuxta sensum,& lectionem paulò antè notatam:cui ita dum esse censerem dubio procul,nisi à tot authoribus iuxta sensum alterum hæc ipsa constitutio foret sæpissimè citata:& nihilominus minimè auderem à Basilienſi constitutione discedere:cum ea posterior sit , & quæ in illa synodo, & Constantiensi acta fuerunt circa damnationem quorundam articulorum hæreticorum,& causas beneficiales,accęsuras,approbata fuerint Apostolica authoritate,sicuti apparet ex Bullis Martini Quinti, & Nicolai Quinti Romanorū Pontificum:quæ quidem approbationes in ipso concilioru codice continentur.

Ex omnibus his deducitur per hanc constitutionem, vtcunque ea legatur, tolli,& corrigi distinctionem tex.in c. cum non ab homine.de sent. excom. quo expressim probatur,excommunicatum publicum, publicè vitandum:excōmunicatum verò occultum,occultè,& secretè.Etenim etiā secretò vitādus est excommunicatus occultus, & secretus: quod in d.constitutione , ad sedandas proborum virorum conscientias statutum est.

Secundò deducitur ab eodem decreto,non esse vitandū ante denuntiationem excommunicatum, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit , nec publicè, nec priuatim.Atque ita probatur opinio Innocentij,cuius paulò antè mentionē fecimus.§.isto.versicu. quid autem de excommunicato.Nam non tenemur vitare excommunicatum ante denuntiationem,etiam si probare duobus testibus possimus excommunicationem. Atq; ideo tollitur opinio contraria Panormi.Henrici, & Felini in d.c. cùm desideres.

Tertiò hinc constat non sufficere famam publicam,vt teneamur vitare excommunicatos ante denuntiationem:nō non enim tenemur eos vitare ; quanuis adsit fama publica excommunicationis. Idcirco tollitur responsio text. in dicto capitulo cùm desideres.2.eius parte,de qua modo disputauimus.

Quartò ex eadē constitutione ipse infero,nō esse vitandū excommunicatum ante denuntiationē, etiā si is specialim, & nominatim sit excommunicatus , & mihi de ea excommunicatione constiterit.Hoc probatur:quia eadem cōstitutio Basilienſis concilij exigit denuntiationē excōmunicationis,etiam si certa sit excommunicatio. Et præterea visus,atq; cōmunis interpretatio Christiani orbis in hūc sēsum accepit prædictam constitutionem:idcirco idem erit dicendū in eo,qui nominatim fuerit excommunicatus,vt is necessario vitandus minimè sit,nisi post denūtiationem. quod expressim notat Chosmas in pragma sanctione Gallicana,tit. de excōmunicatis nō vitad.verb. generaliter. cui subscribit egregius Doctor Marti.Azpilcueta in d. §. laboret.num.22. tametsi Adr.in 4.sent.tract.de sacramento eucharistiæ.capiſo de impedimentis.versic.quantum ad tertium. & in tracta.de confessione, dubio 9. † teneat cōtrarium:existimans excommunicatum nominatim,& specialiter , vitādum esse ab eo qui scientiam excommunicationis habuerit , iuxta distinctionem text.in d.c.cum non ab homine.Etiam ante denuntiationem. Cuius opinionis ea est ratio, quod constitutio Basilienſis cōcilij tantùm restringat vetera iura quo ad excommunicatū generaliter , nec quicquam mutauerit quo ad nominatim, & speciali excōmunicatione affectum. Et quia fortasſis quibusdam hęc Adriani sententia placebit, oportet exponere , quis dicatur nominatim excommunicatus.Nam & Ioan.à Medina in C.de pœnitent. tract.2.c.de confessione confessori excommunicato facta. idem quod Adria.tenet,licèt suspicetur contrariam sententiam cōsuetudine receptam esse.Et Bernar.in c.à nobis.in 1.de sen. excom.asserit eum dici nominatim excōmunicatū †,qui fecerit aliquid contra canonē ita excommunicationem decernētem:Quisquis hoc fecerit sit excommunicatus.Etenim si constiterit , Petrum actum hunc prohibitum feciſſe, erit nominatim excommunicatus. Quæ quidem conclusio nec vera est , nec probatur in locis per gl.adductis. atq; ideo frequētiori Doctorum suffragio improbatur.Est ergo,& dici
8 tur ille nominatim excommunicatus,qui hac notatur censura expresso nomine proprio: aut aliquot appositis signis, quæ certè,& absque vllo dubio eum,qui excommunicatur significent,& demonstrent:text.optimus in l.nominatim. ff. de cond.& dem.l.1.& 2.ff.de lib.& posth. §.nominatim.Inst. de exhæred.lib. ex quib. hanc opinionem adnotarunt gl.in c.cum & plantare.§.excommunicatos.de priuil.& in c.constitutionem.hoc tit.& lib.glo.in cle.1. verb. nominatim. de vita & hone.cleri. quas Doct.communi consensu probant, & sequūtur, inibi.& Pano.in c.in Lateranensi.de præb.Card. in d.cle.1.q.7.idem in Clem.de sepult.Areti.post alios in l.1. & Soci.in l.2.ff.de lib.& posth.Chosmas in prag. sanctione tit.de excommunicatis non vitand. verbo. expresè. quorū sententia ea ratione constat quantum ad hunc tractatum, quē modò explicamus, quia tantū hic requiritur , q nominatim fiat excommunicatio ad certitudinē illius, qui excōmunicatur. Quod si ad substantiā , & formam exigatur nominatim aliquid fieri, an sufficiat . signa aliquot adscribi omisso nomine proprio, quæ certū constituant eū, in quem actus dirigitur,tradunt Iaſ.& Feli.& Soci.in d.l. 1. & 2.post alios.ff.de liber.& posth. Abb.in d.ca.in Lateranēsi. Tira.quel. inl.si vnquam.C.de reuo.donat.verbo.reuertatur.nu.234.

Quintò perpensa litera concilij Basiliēsis colligitur, notorię excōmunicatum ita , vt nulla possit tergiuersatione celari,aut excusari,vitandū omnino esse.Quod manifestè probatur in eadem constitutione , qua quidem partim sustinetur quod veteri iure statutum est in d.c.cùm non ab homine. Siquidem ex eo etiam ante denuntiationē vitandus est secretò,& publicè is, qui publicè ,& notoriè sit excōmunicatus.Etenim iure cōcilij Basilienſis ea conclusio obtinebit, cùm ita notoria fuerit excōmunicatio , q nulli possit excusatio suffragari. Huic interpretationi conuenit quod Fel.tra-
9 dit in dicto capitul.Rodulphus.de rescript.num.37.post Panor.in capitul.cùm non ab homine.† de iudic. colu.12.verſi.sed certè subtiliter.& Domin.in cap.cùm secūdum leges. de hęret.in 6.nempe,nullam sentētiam declarationis requiri,aut necessariā fore,vbi quid notoriū ita sit,q nullā excusationē habeat,nec possit vlla tergiuersatione celari:licet alio qui declaratio necessaria sit,vbicunque pœna aliqua, etiam ipso iure pro aliquo crimine infligitur. ca. cùm secundū leges.de hæret.isto lib.l.eius qui delatorem.vbi Bart.ff.de iure fisc.Anch.in cle.1.no.6.de pœn.Guil.à Monte Laud. in c.vni co.suprà,de vit.& hone.cler.Feli.in c.2.col.1.& 2.desponsal. Abb.in cons.68.lib.2.Franc.in c.vl.col.pen.de confes.in 5.his etenim in locis frequentissimo omniū cōsensu receptū est, regulariter sententia in pœnis ipso etiā iure statutis requiri, quæ declarationē inducat.Et tamen eā non esse necessariā, vbi crimen ita notorium sit,q nulla possit obtegi,aut celari tergiuersatione,adnotarunt Panor.Domi. & alij modo expressim citati.& idē Panor.in c.cū Vintoniēsis.de ele.col.vl. Sed hæc cōsideratio nō omnino cōgruit huic materię:siquidē ante Concilij Basiliēsę ad euitationē publicā excōmunicari,satis erat sufficiens ipsa publica excommunicatio: licet non foret ita notoria,q nulla tergiuersatione celari posset, & ad occultam. sufficeret itē occulta excommunicationis scientia:sicuti probatur in d.c.cū nō ab homine.de sen.excō. necoberit tex.in c.peruenit.in 1.de appellatio. vbi denūtiatio necessaria videtur aduersus notoriū percussorē clerici. Quia inibi tātū agitur de ea quæstione,an nō obstāte appellatione sit declarandus , & denuntiandus notorius percussor clerici:& responsum est à Romano Pontifice,q non obstante appellatione,quæ in ea specie friuola est,iudex proceedat ad declarationem,& denuntiationem notorij percussoris clerici.quin & præter ista opinio Panorm & Feli.tūc vera erit,cùm iudex exequutionis,sit etiam iudex competens ad cognitionem ipsius causæ: tunc etenim non erit necessaria sentētia declarationis,si ita notorium sit crimen,q nulla valeat excusari ratione:sed poterit executio fieri absque declaratione:at si iudex, qui exequuturus pœnam est, non sit iudex competens causæ cognitionis , profectò etiam in notoriis omnino , erit necessaria declaratio illius iudicis, qui de re principali iure cognoscere poterat: q notant Domini.in consil.136.col.vlt.& Albert. in rubr. de hæret.q.13. nu.43.& 46.ipse verò adhuc indistinctè potius admitteremeam opinionem , quæ declarationem requirit ad exequutionem pœnæ,etiam ipso iure impositæ, etiam si notorium crimen sit,& itidem eius author:quòd praxis recepisse videtur:& plurimum probat textus in d.c. peruenit. & in c.inter dilectos.de excess.prælat.atque ita aduersus Felinum,& alios tenēt Hippoly.in rub.C.de probationi. nu.226.Caiet.2.2.q. 12.artic.2.& Sylueſt verbo, Assasinus. in fine. Quibus addi poterit,etiam ante declarationem posse conferri beneficiū ecclesiasticum tanquam ipso iure iam vacans:licèt non possit possessio auferri ab ipso possidente,donec lata sit sententia declaratoria,secundum Franciscum de Ripa in c.sępè.de restitutione spoliato.col.pen.cuius sententia erit obseruanda ad interpretationem tex.in c.1.de homicid.isto libro.

Superest igitur,quo ad excommunicati euitationem, nouam esse constitutionem istam concilij Basilienſis ad exceptionem notorij excommunicati , in hoc equidem sensu,si præmittamus Martinum Quintum, iam olim tempore Cōstantiensis synodi,tantùm excepisse notorium clerici percussorem:quod si vetera iura obseruanda forent, maximè his conueniens est simplex. ac generalis exceptio notoriè excommunicati:tametsi ea non admodum conueniat fini, in quem ista constitutio dirigitur: nempè ad vitāda scandala,& sedidas proborum virorum conscientias.Idcirco magis recepta est in Christiano orbe Martini Quinti , & Constantiensis constitutio. Illud verò est adnotandum,etiā cōstitutionem Basilienſis concilij in exceptione notoriè excōmunicati,maximè differre à veteri iure Nam secundum vetera iura satis erat , aliquem esse notoriè excommunicatū eo modo,quo aliquid dicitur notorium iuris:scilicet per cōfessionem,per sententiam,& similia argumenta.c. vestra.de cohabita.cleric.& mulie.At iuxta constitutionem Basilienſem necessarium,quòd sit notorius excōmunicatus per operis euidentiā,ita vt nulla possit tergiuersatione celari:quod explicat Chosmas in pragma.sanctio.titu.de excommu.nō vitand.verb.suspensionis.

Sextò ex eisdē constitutionibus poterit tolli anxia quæ-
10 dam quæstio,†quæ plerósq; torquet. Etenim iure cautum est,non esse audienda missarum solennia,cùm ea celebrantur à presbyteris notoriè fornicariis,& concubinam habentibus.capit.nullus.cap.præter.32.distinctione. vbi Doct.capit.vestra.de cohabita. cleric. & mulier. gl.in cap.de homine.de celebra.missa.Henric. in cap. si celebrat.col. 5.de cleric,excommu.minist.Theologi in 4.sentent.distinctio. 13. vbi Gabriel.quæstio. 1.dubio 4. Cardi.à Turre Cremata in dict.cap.nullus.nēc item sacramentum pœnitentiæ accipere ab eisdem per confessionem sacramentalem. Hoc siquidem verum est iuxta prædictarum constitutionum decisionem:tunc demum quando hic notoriè fornicarius fuerit denuntiatus, vel in aliquo casu excepto in dictis Martini Quinti,& Concilij Basilienſis Canonibus: quorum paulò antè mentionem fecimus. Ex quibus ita hanc controuersiam definiendam esse censent Chosmas in dicto verb.suspensionis.Florenti.2.parte titulo nono.capitulo decimo.§. vltimo Ioan.Maior in quarto.sententiarum,distinctione nona.dubio vltimo.Sylueſt.verbo, Missa.in 2. quæstione,tertia.Adrian.in 4. sententia. tracta. de eucharistia. quæstione penultim.& in tract.de confessione.quæstione 9. Martinus ab Azpilcueta in capit.1.§.laboret. columna 2. de pœniten. distinctio.6.

Postremò

Universidad de Deusto Biblioteca

Postremò non est premittendum, quod in eadem cõstitutione Basiliensis Concilij parte vlti. est statutum: nempe per eam decisionem nullũ ius ipsis excommunicatis tribui, nec
11 concedi: imò ipsi iuxta veteres Canonicas sanctiones† etiã ante denuntiationem tenentur abstinere ab his, quæ excõmunicatis sunt interdicta eodem modo, quo ante eandem constitutionem tenebantur. Iure autem Pontificio excommunicati, etiam ante denũtiationem, regulariter abstinere debent à communione fidelium, quæ & alijs cũ eisdem excommunicatis est interdicta. Nam & grauius peccatum est excommunicato, si alios non vitauerit, quã alijs, si eum non fugerint, & ab eius cõmunione abstinuerint. Magis etenim obligatur excõmunicatus ad vitandum alios, quàm alij ad vitandum illum. Ipse siquidem excommunicatus propter proprium delictum, & in pœnam illius obligatur ad vitandũ alios. Alij verò non in pœnam sui delicti, sed in pęnam ipsius excõmunicati tenentur vitare illũ. Vnde sequitur quòd magis peccat excommunicatus communicãdo alijs, quàm alij communicando illi. textus optimus in ca. illud. de cleric. excom. ministran. glo. celebris in c. quoniam. 11. q. 3. quæ asserit, excommunicatum communicando personis sibi subiectis mortaliter peccare. licèt illæ communicando ipsi non peccent. Est tamen illius glo. conclusio in eum accipienda sensum, quem superius exposuimus in §. præceden. numer. 8. scilicet, maritum non posse nec patrem communicare vxori, aut filio excommunicatis: quãuis hi absque vllo crimine communicare valeant marito, & parẽti excommunicatis. Nec glo. vsquam sensit, grauius peccare parentem excõmunicatum communicando filijs non excommunicatis, quàm ipsi filij, si liberi ab hac cẽsura parenti excommunicato communicauerint, qui tamen in hoc nullam culpam ex communione contraxere. rursus in d. c. illud. Papa tantum scribit multò magis periculosum existere excõmunicato non vitare, quàm non vitari: quia non vitare, cùm in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cùm ex alijs pendeat, sine suo delicto poterit nõ vitari. Quibus sanè verbis constat excõmunicatum delinquere, si ipse minimè abstinuerit à fidelium communione: cùm in hoc dignus culpa sit: at si ab alijs non vitetur, nullo posse notari crimine, siquidẽ absque eius culpa poterit ab alijs non vitari. Ex his verò minimè colligitur, grauiùs peccare excommunicatum, si alios non vitauerit, quàm alij, si eum non fugerint. Hęc obiter adnotauimus, existimãtes nihilominus, excõmunicatũ regulariter peccare, si se cõmunioni fideliũ, qua interdictus est etiam ante denuntiationem immiscuerit: quod in d. c. illud. satis probatur. vbi gloss. & Doctor. Quamobrem cùm per Basiliense concilium nullum detur ipsi excommunicato patrocinium manifestum sit ipsum teneri, vt iure veteri tenebatur etiam nunc ante denuntiationem abstinere ab ea communione fidelium qua interdicitur à iure, ea quidem lege qua & alij ante Basiliense concilium ipsum vitare tenebantur. Ipse verò excommunicatus iure tenetur abstinere à cõmunione fidelium, & à diuinis, sicuti post alios tenet Panorm. in d. c. illud. & in c. nulli de sententia excõmunic. Syluestr. verbo excõmunicatio. 3. q. 5. qui expressim hanc interpretationẽ concilio Basiliensi, vel Cõstantiensi aptissimã esse opinatur, vt excõmunicatus, etiã occultè teneatur à cõmunione fideliũ, & à diuinis abstinere antè denuntiationẽ. Cuius opinio mihi satis placet modò illud obseruetur, quãdoq; excõmunicatum, nondũ denunciatũ, minimè teneri à cõmunione fideliũ abstinere: si ex hoc occultum eius crimẽ, & occultã excõmunicationẽ proderet grauissimo cũ scãdalo: ꝙ, licèt Syluest. refragetur, ipse admitterem quo ad cõmunionẽ fidelium, quæ non pertinet ad Sacramentorum perceptionem. Non etenim censeo, etiam occultũ excõmunicatum posse diuina missarum solennia celebrare, aut Sacramenta percipere. Nam siue is occultus sit, siue publicus excommunicatus, ipso iure prohibetur sacramenta percipere, ac missarum solennia celebrare. sicuti inferiùs trademus. Vnde nulla expectata denuntiatione tenetur omnino abstinere, etiam omnino occultus, à diuinis Sacramentis percipiendis. Præsertim cùm hæc pœna, quæ excommunicationis causa iure indicitur, occultissimi criminis autorem efficiat. Nec ob scandalũ vitãdũ fieri rectè potest, ꝙ quis ea Sacramenta percipiat, quæ iure sunt ei iustissimè interdicta. Nec rectè sacramenta cõferri possunt his, qui ea percipere vetãt, licèt causa occultissima sit quę ipsos indignos efficiat.

Quamobrem quod plerique adnotarũt, nempe occultè excõmunicatũ minimè teneri, nec obligari ad se subtrahẽdũ à communione aliorum, cùm is absque graui scandalo, & sui proditione ab aliorum communione abstinere non potest: ita sanè visum est his, quorum Syluester meminit, & Alfonsus à Castro, lib. 2. De potestate leg. pœnal. c. vlt. cõclus. 2. & Martino ab Azpilcueta in d. c. 1. §. laboret. in fin. de pœnit. dist 6. fortassis erit intelligendum quo ad communionẽ fidelium, quæ extra sacramentorum perceptionem contingit, & id ratione scandali vitandi. Cuius equidem ratio prudentis viri arbitrio præponẽda sit, prohibitioni huius cõmunionis cum excommunicato. Attamen circa sacramentorũ perceptionem, non video, quo iure ob scandalum euitandum permittendum sit, quòd excommunicatus vtcunque occultus sacramentis percipiẽdis se immiscere absque grauissimo peccato, & pœnis humani iuris impunè possit. Idcirco Syluestri sententiam quo ad istum sensum ipse libenter sequor, præsertim his animaduersis, quæ de scandalo diximus reg. peccatum. in princip. de reg. iur.

His accedit quod Adria. notat in 4. sent. in tract. de claui. q. 3. scribens, non esse sacramenta cõferenda excommunicatis etiam ante denuntiationem, etiam post Constantiense decretum, licèt non sint ipsi excõmunicati vitandi prius quàm denuntientur. Huius sententiæ ratio verissima est, quia iure naturali, & diuino tenemur non dare sacramenta excommunicatis: atque ipsi tenentur ab eorum perceptione eodem iure abstinere: quemadmodum satis manifestum est, cùm excommunicati sint ab vnione fidelium ecclesiastica authoritate segregati. idcirco sanctum canibus dandum non est. Matth. ca. 8. Nolite sanctum dare canibus. Constitutio autem Basiliensis cõcilij nec voluit, nec potuit mutare quod erat iuris super vitãdis criminosis excommunicatis, & is, qui ab ecclesiæ Catholicæ mystico corpore sunt separati, vt scribit Ioan. Dried. de libertate Christi. pag. 89. & sensit Adrian. in d. quæst. 3.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio, an probetur per denuntiationem, vel literas denuntiatorias? & ibi intellect. capituli, pia. de exceptione. in 6.*
2 *Excommunicatus in vna prouincia, vbique vitandus est.*
3 *Communicans cum excommunicato regulariter minori excommunicatione, quandoque maiori à iure afficitur.*
4 *Intellectus capituli, significauit. de sent. excommun.*
5 *Intellect. capituli, nuper. & c. si concubinæ. de sent. excom.*
6 *Excommunicatio lata in communicantes cum excommunicato non præmissis iuris monitionibus, est nulla ipso iure.*
7 *Communicans cum excommunicato, an mortaliter peccet, an tãtum venialiter?*
8 *Communicans potest, & tenetur dicere horas canonicas ratione sacri ordinis.*
9 *Communicans cum excommunicato per metum, an excusetur à culpa, & pœna iuris? atque inibi latè expenditur vera interpretatio c. sacris. de his, quæ vi metúsve caus. fiunt.*

§. TERTIVS.

CAEterum si quis exactè obseruauerit quæ in precedẽti paragrapho dicta fuere, planè comperiet plurimum inducere denuntiationem ad probationem excommunicationis: atque inde fit per literas, quas appellant denuntiatorias, excommunicationem probari. gl. sing. in c. licèt. supra isto tit. cuius opinio probatur per locum à consequenti: siquidem à consequenti verò constat, & colligitur antecedens. l. illud. ff. de adquir. hæred. l. 2. & ibi Bald. C. de dotis promiss. notatur in c. ex part. C. de sponsal. Sed denuntiatio præmittit excommunicationẽ,
1 †igitur per denũtiationis literas ipsa excommunicatio cõstat c. pastoralis. §. verùm. de appel. vbi Deci. indistinctè retinet hanc opinionem gl. Eius verò argumentatio non omnino conuincit, huius assertionis certitudinem esse apertissimam: etenim à consequenti tunc deducitur antecedens, si antecedẽs sit necessarium, & semper cõtingens. Quòd si antecedens non sit omnino necessarium, nec semper cõtingens, argumentatio minimè est sufficiens, nec certa: sicuti omnes eã tractantes frequentissimè docent: si etenim licèt denũtiatio plerunq;, & sæpissimè fiat post excommunicationẽ, attamẽ fieri potest, & fit quãdoq;, ꝙ ea contingat iniustè nulla præcedẽte excõmunicatione. textus optimus in d. c. licèt. quamobrẽ idẽ Decius in c. prudentiã. §. sexta. de off. deleg. col. pen. post Barb. ibi: & Rom. in l. 1. in prin. ff. de noui operis nuntiat. existimat, per denuntiationem nusquam probari excõmunicationem, saltẽ quo ad excludẽdum quem à iudicio, & à similibus actibus: cuius opinio in cap. 1. de exceptio. in sexto. maximã authoritatẽ habet: cùm inibi statutũ sit excõmunicationẽ probandam fore apertissimis documẽtis, vt excõmunicatus ea ex causa agendo & iudicio repellatur. Vnde quibusdam visum est, nõ satis probatã esse quo ad hunc effectũ excõmunicationem per vnũ testẽ, & famã, atq; ita censent Ant. in cap. veniẽs. in 1. col. vlt. de test. Dec. in cap. 1. de appel. nu. 23. idẽ Dec. in cap. 1. de postulat. prælat. nu. 27. Roma. in sing. 198. Speculat. tit. de notorio crimine. §. Fama. versi. quid si agenti. Ias. in l. admonendi. in repe. nu. 284. ff. de iureiur. Hipp. in rubr. C. de probat. nu. 7. Felin in rubr. de probat. nu. 4. Ioan. Andr. & Domini. in dict. cap. 1. de exceptio. in 6. & de fama sola idem adnotarunt Abb. & Dec. in dict. §. sexta. col. vlt. quicquid ibi dicat Felin. nos itẽ hoc explicuimus in §. præcedenti. nu. 5. sic licèt alioqui habenti vnũ testẽ, deferatur iuramentum ad supplendã probationẽ: nõ poterit hoc fieri ad probandã excõmunicationẽ, vt actor à iudicio reijciatur, secundũ Roma. in singu. 197. Ioan. Andr. Domi. & alij in dict. cap. 1. Ias. in dict. l. admonendi. num. 284. Felin. in dict. rubr. de probat. nu. 4. & Hipp. in ead. rubr. C. de probatio. nu. 7. gloss. insignis in l. non est verisimile. ff. quod met. caus. verb. præsumptioni. quã latissimè explicat Ioan. Baptist. in dicta l. admonendi. col. 57. Quòd si verum est, famã, & vnũ testẽ minimè probare excõmunicationem ad hoc, vt quis propter eam à iudicio repellatur, nec posse iuramentũ deferri habenti vnum testẽ: profectò Romani, & sequaciũ opinio satis defendi potuerit. Ego, verò duo, vel tria in hac quæstione notãda esse censeo. Primũ cõmuni ferè omnium sententia receptum est, excõmunicationẽ alicui obiectã vi exceptionis peremptoriæ ad graue quidem præiudiciũ, nequaquã probari per denuntiationẽ: oppositã autẽ in vim dilatorię ad repellẽdum quem à iudicio probari quidẽ per denuntiationẽ. hanc distinctionem sequuntur Rota in nouis 252 Romanus consi. 349. Dominicus in cap. 1. §. 2. de exceptio. lib. 6. & ibi Doct. Frãcus in dict. capit. licet. Chosmas in pragmat. Sanctione, titulo de excommunica. non euitand. verb. denuntiata. Abb. & alij in dicto capitulo prudẽtiam. §. sexta. vbi Decius asseuerat, hanc opinionem communem esse, quæ rationem habet ex eo, quòd iuxta consuetudinẽ totius Christiani orbis constitutissimum sit neminem denuntiari, nisi primũ fuerit solẽniter excõmunicatus. Et licèt possit contingere, iniquè aliquem denuntiari non præmissa excõmunicatione, id rarissimum est, nec tollit à frequentiori vsu legitimã præsumptionem, quæ argumentũ inducit, saltem vbi non agitur de grauissimo præiudicio, excommunicationem præcessisse. Secũdò erit hac in controuersia non prætermittendũ, potiorem esse quò ad excommunicationis probationem, præsumptionem, quæ oritur ex literis denuntiatoriis, & ex ipsa denuntiatione, quàm ex fama, & simul vno teste: vel vno teste, & litigantibus iuramento. quod probatur ex litera Constantiensis, & Basiliensis concilij: quorum constitutio paulò antè cõmemorata satis ostendit plurimum tribuendum fore denũtiationi excommunicationis, vt quis sit omnino vitandus. Etenim minimè vitandus erit secundum decretum Basiliensis concilij is, qui verè fuerit excommunicatus: & tamen videmus quotidie vitari eum. quem constat denuntiatum fuisse, licèt de excommunicatione verè non constiterit alia probatione, quàm ipsius denuntiationis præsumptione. Tertiũ, quod hic considerandum est, pertinet ad intellectum textus in d. cap. 1. de exceptioni. libr. 6. siquidem opinamur sequuti communem sententiam ad effectum repellendi quem à iudicio, satis probari excommunicationem per denuntiationem: tametsi nec probetur vno teste, & fama: nec item sit deferendum iuramentum habenti super ea re vnicum testem ad supplendam probationem. Quæ quidem resolutio deducitur optimè ex his, quæ proximè tradita fuere.

Quæritur tandem opportunè, an excommunicatus in vna ciuitate, nempe à iudice ecclesiastico vnius prouinciæ, sit vbique locorum vitandus? & videtur sanè certi iuris esse,
2 †quòd is sit vbique vitandus. Excommunicatio etenim afficit animam, & sequitur excommunicatum, vt lepra leprosum. capitulo cito turpem. prima quæstione prima. ex Ambrosio in Commentarijs ad caput quartum Lucæ. hoc ipsum probatur in canonibus Apostolorum, capit. decimotertio, & capitulo 16. & in concilio Arelatensi 2. canone 8. text. ad idem in capitu. cùm & plantare. §. primo. de priuileg. vbi Abb. idem Abb. & Felin. in cap. 1. de treug. & pace. gloss. in cap. si quis presbyter. 7. q. 1. glo. in cap. pastoralis. §. verum de appellat. gloss. in cap. officij. de senten. excõmunication. & ibi Felin. glo. in capitu. quisquis. 4. q. 5. Cardina. Cle. pri. verb. ipsius. de pœnis. Abb. in cap. ad nostram. in 3. colum. 3. de iureiur. Innoc. in cap. inquisitioni. de sen. excom. quem inibi sequuntur Doct. & in capitulo cum non ab homine. eod. tit. præsertim Abb. & Felin. quæ quidem opinio communis est, vt asseuerat Martinus Azpilcueta in cap. inter verba. 11. q. 3. corollario 67. idem probat Ioannes Maior in 4. sen. dist. 18. quæst. 8. addit tamen, hoc procedere iure humano, non diuino: à quo discedit ibi. quæst. 1. art. 3. Iacob. Almain, tenens, excommunicatum Parisijs, vitãdum esse vbique, etiam iure diuino, quo prohibita est communio cum excommunicatis. & profectò, si ius diuinum prohibet communionem cũ excommunicatis, satis manifestè constat, eodem iure diuino, excommunicatum Salmanticæ, vbique locorum vitandum esse. Hanc verò communẽ sententiam quidam veram esse opinantur, quando qui excommunicatum vitare vult, probare potest, eum esse alibi excommunicatum, & denuntiatum: alioqui si hoc nõn possit probare, non tenetur eum vitare, nisi in eo loco, vbi fuerit excommunicatus: quod adnotarunt Henri. in capitulo, cum desideres. de sent. excõmu. Chosmas in pragmat. sanctio. ti. de excommuni. non vitand. verbo, excommunicationis. Syluest. verb. excommunicatio. 5. dubio. 17. Pia sanè est horum sententia, & fortassis concilium Basiliense eam habuit mentem, vt voluerit, nullibi locorum quem teneri ad vitãdum excommunicatum, nisi in ea prouincia, & diœcesi, in qua denuntiatus fuerit. Ipse verò non auderem ita latè concilij decretum interpretari. Nam qui in vno loco publicè denuntiatus est, minimè ab ecclesia toleratur, eo quòd sit publicè excommunicatus: idcirco si probari denuntiatio possit commodè, vitãdus est publicè, & occultè. Quòd si probari denũtiatio nõ valet, vt tunc equidem vitandus erit occultè: non autem publicè: atque ita existimo esse definiendam quæstionem istam.

Sed si quis cum excommunicato aduersus prohibitionẽ
3 iuris communicauerit†, minori afficitur à canone ipso excommunicatione. cap. vlt. de cleri. excom. ministr. capitulo nuper. capitu. cum desideres. de sent. excom. capitul. sicut. capit. excommunicatos. cum duobus sequẽtibus. 11. quæst. 3. cap. 2. de excep. quorum omniũ præcipua est distinctio tex. in d. cap. nuper. Ex quo palã deducitur, hanc excommunicationem, quæ infligitur cõmunicantibus cum excommunicatis, minorẽ esse. idem apparet ex cap. statuimus. & capitul. constitutionem. sup. eo. & in d. ca. 2. de exceptioni. qua in re hæsitandum non est. Nam licèt aliquot canonibus decisum sit communicantem cum excommunicato, in excõmunicationẽ à iure statutã, & indictã incidere: illud est intelligendũ de excõmunicatione minori, sicuti pluribus in locis satis expressim explicatur. Quę deniq; regula pluribus in casibus fallit, in quibus cõmunicãs cum excõmunicato maiori notatur excõmunicatione, quorũ aliquot hoc in loco breuiter trademus ad intellectum quarundam iuris Pontificij decisionum.

Primùm equidem solet ad hoc in mediũ adduci respõsio
4 tex. in cap. significauit. de sentẽ. excom. vbi probatur†, maiori excommunicatione affectum esse eum, qui cum excõmunicato communicauerit, imò & esse huius excommunicationis absolutionem ab ipso tantũ Romano Põtifice postulandam. Vnde manifestum est, non posse illum text. intelligi de excommunicatione minori: dum dicit communicãtem cum excommunicato eadem affici & ligari excommunicatione. etenim licèt canones illi in cap. excõmunicatos. & ca. seq. 11. q. 3. Hãc patiantur in similibus verbis interpretationem propter subiectam materiam, vt eadẽ excõmunicatio intelligatur quo ad priuationem Sacramentorum. Et eorũ perceptionem, & sic minor excommunicatio. capitulo, si celebrat. de cleri. excom. capitu. 2. de exceptio. tamen text. in dicto capitul. significauit. non potest vllo pacto ita intelligi: quia & absolutionem huius excommunicationis ad Romanum Pontificem pertinere probat: cum absolutio minoris excommunicationis regulariter obtineri possit à simplici sacerdote. cap. nuper. de sent. excom. Qua ratione hæc interpretatio minimè est admittenda: tametsi gloss. eam exposuerit in dicto capitulo, significauit. quamobrem adnotãdum erit, communicantem cum excommunicato, maiori excommunicatione affici, à solo Romano Pontifice absoluẽdum, tunc demum cum quinq; simul cõtigerint, quæ in dicto capitulo, significauit. expressim continentur. Primùm,

Universidad de Deusto Biblioteca

quòd excommunicatus, cui communicatur, sit ea censura ligatus à Romano Pontifice iudicialiter, & nominatim, ita, quòd nō sit satis excōmunicatum fuisse à Papa sententia canonis generalis. Secundū, quòd cōmunicās sit clericus. Tertium, quòd cōmunicet cū excōmunicato, sciens illū esse excōmunicatū à Papa. Quartū, q̄ hæc cōmunicatio contingat spōte, nullo metu, nedū cōditionali præmisso. Quintū, quòd sit cōmunicatio in diuinis, in ecclesia, vel extra ecclesiā simul orando, aut alias. His etenim vna cōstitutis, colligitur cōmunicantē cū excōmunicato maiorē cōtrahere excōmunicationē, à solo Romano Pōtifice delendā: secundū Host. Cardi. Ant. Abb. & Felin. in dict. cap. significauit. eundē Feli. in capit. excōmunicamus. col. 3. de hęret. Archid. in cap. si quis episcopus in cōcilio. 11. q. 3. in fi. Syluest. verbo, excōmunicatio. 7. casu. 6. Caieta. verb. excōmunicatio, casu. 58. Florenti. in 3. part. tit. 24. cap. 32. Adrianus quodlib. 6. ad 2. vbi fatetur hanc opinionē cōmunē esse: idē testantur Syluester in dicto casu 6. & Maria. Soci. in cap. ad audientiā. de homi. nu. 25. vnde patet, falsum esse quod gl. scripsit in dict. cap. 2. de exceptio. existimans, cōmunicantē cum excōmunicato à Papa incidere in excōmunicationē maiorē, & hoc ipsum esse speciale propter authoritatē Romani Pontificis. Sic & Regia Partitarū lex non rectè quæstionē istam expediuit, dum tit. 9. parti. 1. l. 37. statuit, clericū cōmunicantem in diuinis vel humanis cū clerico excōmunicato à Papa, statim ex hoc ligari maiori excōmunicatione. Hoc etenim vel falsum est, vel intelligendū iuxta eam interpretationem quam communis interpretum consensus recepit ad text. in dict. cap. significauit.

Secundò loco passim adnotatur, communicantem cū ex-
5 communicato maiori excōmunicatione, † vtcunque cōtingat cōmunicatio, si ea sit in crimine, propter quod alter fuit excōmunicatus, maiori ligari excommunicatione. tex. optimus in cap. si concubinæ. & in cap. nuper. de senten. excōmunicationis. Ex quibus hæc frequentissimo omnium consensu colligitur conclusio: quæ ita erit accipiēda, vt cōmunicatio in alio crimine, cuius causa excōmunicatio nō fuerit inflicta, minimè sit sufficiens ad hoc, vt communicans in excōmunicationem maiorē incidat: secundum Abb. & communem in dicto capitulo si concubinæ. Ab hac verò excommunicatione is tantùm absoluit, qui poterat ab excommunicatione principali, & in principalem lata iure absoluere: sicuti probatur in dicto capitulo nuper. §. in primo quidem articulo. Nec per hoc verè concluditur, hanc excommunicationem maiorem, qua communicans in crimine afficitur, esse excommunicationem hominis: non enim est, sed Canonis, & iuris, licèt eius absolutio competat ei, qui ratione criminis principalem excommunicauit: quod notant Inno. Ioan. Andr. Cardina & alij communiter in dicto capitulo nuper. vbi Panormit. fatetur, hanc opinionem communem esse, eā quę sequitur. hoc ipsum probatur in dicto capitulo nuper. in versicul. quanuis enim & tunc. Dum per dictionem quanuis, ac per dictionem &, respondet, minorem excōmunicationem, quam communicās ligatur, esse iuris. Nam sensit & istam maiorem, quæ propter communionem in crimine imponitur, etiam iuris esse.

Tertiò illud generaliter est obseruandum, posse communicantes cum excommunicatis, quandoque maiori excommunicatione ligari si id iudici visum fuerit, seruatis tamen his monitionibus, quæ à iure in hac specie pro forma fuere statutæ, & inductæ: quarum mētio fit in cap. statuimus. & in capitulo constitutionem. supra isto titulo qua ratione spe-
6 ciale quidem † esse videtur, quòd in hoc casu excommunicatio lata sine canonica monitione sit nulla ipso iure. quod notat gl. inibi communiter recepta in dicto capitulo statuimus. verb. non teneat. gl. in capitu. quod in dubijs. de senten. excom. Felin. in cap. cùm sit Romana. num. 15. de appellat. Id autē procedit, vbi quis excōmunicat participātes cū excōmunicato à seipso, secùs si excōmunicet cōmunicātes cum excōmunicato ab alio, vel à iure: tūc etenim excōmunicatio lata sine monitione, licèt sit iniusta, non est nulla ipso iure. Ioan. Andr. Domi. & Fran. in d. cap. statuimus. Abb. & Fran. in cap. peruenit. in 1. de appellatio. Abb. in dicto capitulo quod in dubijs. columna prima. quod existimo satis dubium esse. Hic verò tertius casus olim fuit planè permissus in dicto capitulo quod in dubijs. in fine. Quo quidem statutum est, communicantes cum excommunicatis posse maiori excōmunicatione affici, si moniti noluerint à communione abstinere, adeo sanè est specialis monitio in hac specie necessaria, vt licèt alioqui sufficiat monitio generalis, quoties generalis excommunicatio ferenda est. c. vlt. de electio. in 6. Authen. si omnes. C. si minor ab hæred. abst. Clementina 1. de iudic. l. 2. C. de decurionib. notat in simili Felin. in capit. 2. de constitu. nume. 8. & in capit. exhibita. de iudic. colū. secunda. Est etenim satis rationi consonum, quòd sufficit generalis monitio ad excommunicationē, quæ aduersus incertos generaliter ferenda est. Tamen ad excōmunicationē ferēdam aduersus communicantes cum excommunicatis necessaria est monitio nominatim specialis, nec generalis admittēda est, quanuis generaliter sit ferenda excommunicatio: atque ita visum est glo. verbo, nominatim. Ioanni Andr. Franco, & Docto. in dicto capitulo, constitutionem. Sed nihilominus Hostien. in capitulo statuimus. suprà eod. Existimat sufficere generalem admonitionem, quoties in genere ferenda est excommunicatio aduersus communicantes cum excommunicato. idem tenet Panormita. in cap. peruenit. in 1. de appellatio. quorum opinionē praxis recepit ita quidē, quòd monitio generalis tantùm semper præmittatur contra communicantes cum excommunicatis, vt tandē in eos feratur excommunicatio maior. Hinc solet adnotari, cōmunicantem cum excommunicato, minimè peccare mortaliter. Nā si mortale crimen à communicante committeretur per communionem, posset facilimè maior excōmunicatio ferri in cōmunicantes: & tamen hæc ferenda non est regulariter, nec ferri debet, nisi ex grauissima causa, de quo statim acturi sumus.

Igitur regulam istam constituimus, quæ hāc assertionem exponit communicans cum excommunicatis regulariter
7 venialē tantum, non mortalē cōtrahit culpam †, hæc probatur in dicto cap. quod in dubijs. dum præsumptuosam communicationem requirit, id est procedentē à contemptu: ad hoc, vt communicans cum excommunicato maiori afficiatur excommunicatione. Vnde fit, vt secluso cōtēptu nō detur mortale peccatum, nec possit ferri excommunicatio maior, quæ ferenda non est, nisi præcedente mortali culpa. aliter tex. in dicto cap. quod in dubijs. ad hanc conclusionem induxit Ioannes Maior in 4. senten. dist. 18. q. 3. col. 2. scribēs cōmunicātem cum excommunicato non peccare mortaliter, quia non potest is ante canonicam monitionem excōmunicari maiori excōmunicatione. Quæ quidem inductio minimè sufficiens est: cum & is, qui mortale crimen absque vllo dubio cōmiserit, nequaquā possit maiori excōmunicatione ligari ante canonicā monitionē. Sed adhuc prædicta conclusio omnium Theologorum, & Canonistarū suffragio receptissima est.

Peccat tamen cōmunicans cum excōmunicato mortaliter in tribus casibus: si cōmunicet in diuinis, aut in quocunque crimine, aut in cōtemptum iudicis, vel excommunicationis: secundum Abbatē & cōmunem in cap. sacris. de his quæ vi metusve causa fiunt. & in cap. sacris. de senten. excō. Sāctum Thomā, & alios in 4. sen. dist. 18. q. 2. art. 4. Syluester, verb. excōmunicatio. 5. notab. 3. Florent. tertia parte, titu. 25. cap. 1. & Adrianus in 4. senten. in tracta. de clauibus. q. 3. §. ex dictis. Primi verò casus ea est ratio, quòd præceptum de cui tandis excommunicatis directè respiciat spiritualia, & legitimos actus. Atque ideo qui excommunicatum ad diuina admittit, & cum eo in diuinis communicat, facit cōtra præceptum, & eius potissimā rationē: idcirco mortaliter peccat. Qui autē communicat cum excommunicato in humanis, non facit cōtra precipuam præcepti rationem: vnde venialē tantum notandus est culpa. Hæc sanè cōmunicatio in diuinis, cuius causā mortalis criminis reus est, qui cum excōm. cōmunicat, pertinet ad officia diuina, quæ publico ecclesiæ Catholicæ nomine in ecclesijs celebrantur: itē ad sacramēta: & ad ecclesiasticam sepulturam. His etenim exemplis passim Doctores vtuntur. Nec temerè id adnotauimus, sed vt inde opinemur fortassis tunc mortale crimē committi à cōmunicante in diuinis cum excommunicato: cum in his diuinis communio contigerit, quæ ipsis interdicta sunt excommunicatis: nempe in sacramentis administrandis & percipiendis: atque item in ecclesiastica sepultura: & præterea in diuinis officijs, quæ publico nomine & officio in ecclesijs celebrantur. Nam excommunicatus non potest ingredi ecclesiā eo tēpore, quo diuina officia celebrātur, tex. in cap. responso. de senten. excommu. capit. quod in te. de pœnitē. & remissio. cap. Alma mater. cuius statim in secunda huius relectionis parte interpretationē explicabimus. gl. expressim hoc ipsum tradens in c. qui studet. & ibi Prepos. 1. q. 1. Innocentius, Antonius, & alij in d. cap. responso. Feli. in ca. 2. de exceptio. Decius in capitulo, ad præsentiam. de appellationibus. Antonius, Imola, & Abb. in capitulo. 1. ad finem. de vita & honest.

& honest. cleri. idē Abb. Clem. grauis. de sent. excom. ex quibus apparet, communiter receptum esse excommunicatum posse absque vlla culpa ecclesiam ingredi causa orandi: eo tamen tempore, quo diuina officia nō celebrantur, tametsi Panor. & Henri. in dict. cap. responso. teneant, non esse licitum excommunicato ecclesiam ingredi etiam eo tempore, quo diuina officia non celebrantur: quos & Felin. ibi sequitur.

8 Sic & excommunicatus priuatim potest dicere horas † canonicas. gl. in cap. 2. & in cap. illud. de cleri. excom. minist. & in cap. presbyterum 28. distin. modò eas solus absque socio dicat, & recitet, omittens illū versiculum: dominus vobiscū: secundum Archi. & Præposi. in dict. cap. presbyterum. Florē. 3. part. tit. 24. cap. 76. quorum opinionem scribit communē esse Marti. Azpilcueta in cap. quando. de consecrat. dist. 1. notab. 7. nu. 18. quo in loco asseuerat, non tantū posse excom. horas canonicas dicere priuatim: imò & teneri si alioqui ordine sacro præditus sit: quod ante ipsum respōderunt alij in clerico deposito, & adhuc in degradato per solennē degradationem: quos & ipse numero sequenti citat. Sed præ cæteris Albertus Ferrari. in tract. de horis canonicis. q. 12. & 13. Abb. & Docto. in dict. cap. 2. de cleri. excom. ministr. Syluest. verb. degradatio. q. 8. Ioan. de Linniano in Cle. dignum. de celebrat. miss. q. 3. Deci. in cap. intelleximus. de iudic. col. 2. quid autem dicendū sit in excommunicato, an is ratione beneficij ecclesiastici teneatur ad horas canonicas, paulò pòst explicabimus in ea quæstione, qua tractabitur, an excommunicatus possit fructus beneficij ecclesiastici percipere. & id nos obiter tradidimus in lib. 3. Varia. resoluti. c. 13. n. 8. Hęc sanè exposuimus, vt ostenderemus, quæ diuina officia sint excōmunicato interdicta. Nam fortassis, licèt communicans excommunicato in his diuinis, quæ in specie sunt ei interdicta, mortale crimen committat, nō ita mortaliter peccabit, sed venialiter si cum excommunicato communicauerit in priuatis horis canonicis recitandis, & in ingressu ecclesiarū eo tempore, quo officia diuina non celebrantur. Etenim excommunicatus ipse nō est his actibus interdictus, nec priuatus: atque ideo licèt nemo possit absque veniali culpa in his cum eo communicare, quemadmodum nec in alijs, quæ ad diuina non pertinent: attamen nō ex hoc contrahitur mortale crimen per cōmunicationē istam in diuinis contingentem. cùm ex mente Doctorū, qui existimant, mortale crimē cōmitti si quis communicet cū excōmunicato in diuinis, ea conclusio intelligenda sit in Sacramentis, in sepultura, in diuinis officijs, quæ solenniter, & publicè in ecclesiis celebrantur. quod iudicio lectoris committendum esse censemus.

Verùm his, quæ superiùs tradita fuere plurimùm obstat decisio elegans cap. sacris. de his, quæ vi, metúsve caus. fiunt. nam in eius parte vltima probatur, cōmunicātē cum excōmunicato mortale crimen cōmittere: & deinde nullo metu
9 excusari † à pœna, quæ iure canonico statuta est contra cōmunicantes cū excōmunicatis. Hinc etenim duo constant, quæ vident iure defendi nō posse. Primū, quòd cōmunicās cū excōmunicatis, mortalē culpā cōmittat. Secundū quòd nullus metus, nisi is à vi præcisa procedat, excusat cōmunicantē cū excōmunicato: cùm alioqui periculū mortis ratione famis procedens, à furti crimine excuset. cap. si quis propter necessitatē. de furtis. & præterea licita sit cōmunicatio cū excōmunicato ad emendū vel petendū ea, quæ sunt victui, & vestitui necessaria, nè quis fame pereat. cap. si verè. §. est autem. de sent. excom.

Primus igitur hac ex causa intellectus ad prædictā decisionem ita solet explicari, & distingui, vt qui cōmunicat cū excommunicatis ab eis petendo ea, quæ necessaria sunt victui, & vestitui, minimè culpam contrahat nec mortalem, nec venialem, nec incidat in minorem excōmunicationē: quia is non agit directè ad communionem cum excōmunicatis, sed ad petendū alimenta, & quæ necessaria sunt nè fame pereat: & sic metu mortis ex fame imminētis nō agit prima intentione, & directa ad peccatū, nec in id consentit principaliter: sed in petitionē ipsam alimētorū. Atqui metu mortis sibi cōminatione instātis: nisi cōmunicauerit cū excōmunicato, eidē cōmunicet, metu quidē cōsentiat in peccatū primo & principali cōsensu. quamobrē in priori casu metus mortis excusat, nō sic in posteriori: cū maleficia volūtate distinguātur. cap. cū volūtate. de sent. excōm. & l. qui iniuriæ. in princ. ff. de furt. sic sanè interpretantur has decisiones iuris canonici Panor. in dict. cap. Sacris. colū. penultima. Adria. in quodlib. primo artic. 3. vers. ad quintum. idem Adri. optimè in 4. sen. in tract. de clauibus. quæst. 3. except. one 8. apud quem longius hæc prima interpretatio discutitur.

Secundò, quo apertius prænotata distinctio percipiatur, aliter ipse rem istam discutiendā esse censeo: siquidē quoties agimus de his, quæ iure naturali, diuino, vel humano prohibita sunt, an ea liceat ex aliqua causa contingenti ob aliquē euentum & circunstantiam actus: illud est omnino considerandum, an qualitas illa vel circunstantia tollat actus malitiā propter quā is prohibitus fuerit: etenim tunc cessat ipsa prohibitio: quòd si illa circunstantia non tollat nec auferat malitiam actus prohibiti, profectò prohibito adhuc manet, & ideo non obstante illo euentu & circunstantia, peccatum contra prohibitionem committitur: quam distinctionē latius nos explicuimus in relect. regu. peccatū. de regu. iur. 2. parte. §. 1. nu. 7. metus autem mortis non tollit malitiā actus in hac probatione communionis excommunicato, nec eā cessare facit. Nā licèt metus instet, nihilominus ipse cōmunicans cum excommunicato consentit in illam communionem prohibitam, & in peccatū: qui quidem cōsensus ad esse nequit absque malitia, quam habet cōmunicatio cum excommunicato: cum coacta voluntas, voluntas sit, sicuti nec malitia actus fornicationis, aut adulterij tollitur, si quis metu grauissimo fornicationem, aut adulteriū committat: is equidem, etiā si metu, consentit: tamen in peccatū, quod absq; malitia fieri nō potest: igitur qui metu communicat excommunicato, in prohibitum consentit actum, qui adhuc malitiam habet. Quam circūstātiā metus non tollit, quia non obstante metu hæc cōmunicatio cum excommunicato fit aduersus iuris prohibitionem. At qui petit ab excōmunicato alimenta sibi necessaria, rem debitam exigit, resque debita peti omnino, & licitè potest ab ipso excommunicato: tex. in dict. ca. si verè. atque hæc circunstantia cum permissam faciat communionem cum excommunicato nè is commodum consequatur ab excommunicatione, & crimine cōtumaciæ, malitiam actus tollit, & ea ratione cessat prohibitio communionis cum excommunicato. Quibus accedit locus celebris Macchabæ. primo, capite 2. Macchabæ. 2. capite 7. vbi constat, Iudæos metu coactos noluisse carnes porcinas comedere: quas tamē comederunt fame coacti. In priori quidē casu metus circunstantia non abstulit malitiā actus lege Mosayca prohibiti: & tamen in posteriori fames imminēs amouit, & exclusit ab eo actu omnem eius malitiā quam ex prohibitione habebat.

Tertiò solet aliter intelligi responsio tex. in dict. cap. sacris. in eius vltima parte, vt nullo metu excusetur quis à communionis cū excōmunicato prohibitione: imò adhuc peccet ei cōmunicās propter quemcunque metum, quoties communicatio est in diuinis, vel in crimine, & his similibus casibus. nam tex. ille præmittit peccatum mortale contrahi ex illa cōmunione: ergo de ea tantùm agit, quæ sub reatu mortalis culpæ prohibita est, & sic de ea, quæ in diuinis, vel in crimine cōtingat. tex. optimus in c. vlt. 24. q. 1. & in specie hāc interpretationem exponit Syluest. verb. metus. q. 7. & ver. excommunicatio. 5. q. 3. quasi secus sit, si quis in humanis, & tēporalibus cum excommunicato communicauerit per metum: non enim peccabit, nec excōmunicatione minori afficietur. Huic verò intellectui duo vidētur obesse: primum, q̄ lex humana, quæ prohibet communicationem cum excōmunicato, etiam in temporalibus, potest obligare sibi subditos sub peccati reatu, & culpa, etiā cum periculo mortis. nā & Caie. in 1. 2. q. 96. art. 4. scribit, posse legem humanam obligare, etiam cum periculo vitę ad aliquid vitādū, vel agendū, sub pęna mortalis culpæ. Igitur potuit humana lex prohibere communionem cum excommunicatis adhuc in temporalibus sub reatu mortalis criminis, etiā cum periculo vitæ, alterum grauiter vrget: nempe nec veniale crimen esse committendum propter quēcunque metum, qui dubio procul non excusat etiā à veniali peccato: quod feruori charitatis opponitur. glossa in verb. benedictionem. in proœmio sexti. quamobrem nec licet cōmunicare cū excōmunicato in temporalibus & humanis propter quēcūq; metū: quēadmodū sentit Pan. in d. cap. sacris. colūna penultima. tenent Thomas in 4. sent. dist. 18. quæstione 2. art. 4. & ibi Durandus. qu. 5. ad 3. idem Thomas quodliber. 11. art. 9. & in additionibus ad 3. partem. q. 23. arti. 3. Summa confes. tit. de sente. excō. q. 165. in genere autem, veniale peccatum non esse committēdū ob vitandā mortem probatur in capitul. primum. 22. q. 2. & cap. nè quis. ea. quæstio. ex Augustino in libr. contra mēdacium: & alijs, quorum & nos meminimus in Epitome ad 4. Decretal. 2. part. capitu. 3. §. 4. numet. 3. Non oberit text. in dicto capitu. sacris. nam in eo tantùm mentio fit de mortali

Universidad de Deusto
Biblioteca

crimine propter eius grauitatem. Fit ergo, non esse congruã rationem, quæ in hoc intellectu adducitur ad percipiẽdum verum sensum dict. cap. sacris.

Quartò, licèt hęc decisio difficilem rationem habeat, ipse censeo veriorem eius interpretationẽ aliunde fore deducẽdã: & potissimùm à vera cuiusque legis moderatrice ratione quæ in legibus diuinis, naturalibus, & humanis, tantã habet vim, vt cõmodè non valeat legis alicuius interpretatio adsumi, nisi ratio viã veritatis aperiat. Etenim ipse opinor. legem põtificiã, quæ in humanis, & temporalibus cõmunionẽ cũ excõmunicato vetuit, minimè voluisse obligare quẽquam ad vitandũ excõmunicatũ cũ mortis grauissimo periculo, & sic dato metu cadente in constantẽ virũ. Quod mihi apertissimũ fit ex eo, quòd canon ipse, iusq; pontificiũ ex legioribus causis cõmunicationẽ cũ excõmunicato permiserit: nempe iure patriæ potestatis, cohabitationis coniugalis, & familiaritatis. cap. quoniã multis. 11. q. 3. par igiẽ est, quòd coniectemus fortiori ratione, cõmunicantẽ cũ excõmunicato excusari, si id fecerit coactus metu mortis sibi imminẽtis, si cõmunicare voluerit. Qua ratione præcedẽs intellectus optimè defendi poterat, vt prędicta responsio cap. sacris, nõ obtineat in eo, qui cũ excõmunicato cõmunicat in temporalibus, & humanis propter metũ, & mortis periculũ. Sed & amplius obseruandũ est, quod nec in diuinis prohibitio cõmunionis cũ excõmunicato habet eã vim, vt cum periculo mortis obliget quenquã ad vitandũ ipsum excõmunicatũ. Hoc sanè à ratione, quæ legem ipsam verè interpretatur, deduci rectè potest: siquidẽ præsumendũ non est, hanc cõmunicationẽ prohibitã esse cũ tanto vitæ discrimine ipsius nolentis cõmunicare. Piè etenim, & maturo iudicio censendũ est noluisse legẽ quæ vetuit cõmunionem cũ excõmunicato in diuinis, quenquã obligare ad vitandũ excõmunicatũ cum graui mortis periculo: nisi vbi cõmunicatio contingeret in crimine, vel in detrimentũ fidei catholicæ, vel in contemptũ ecclesiasticæ censuræ. Nã si quis hæreticus censuras ecclesiæ contemnens, in vilipendiũ ecclesiasticæ disciplinæ cõminaretur mortem alicui nisi cum eo in diuinis cõmunicet, profectò potius mortẽ pati debet is, quàm cũ eo ita cõmunicare: sed si quispiam tyrannus metu cogeret sacerdotem, vt coram ipso celebraret missarum solennia, non in cõtemptũ religionis nec in vilipendiũ fidei catholicæ: absque vlla hæreseos labe: is nequaquã morraliter peccaret, nec mi nori excõmunicatione affectus est, licèt corã tyranno missarum solennia peregerit. quã sententiã veram esse existimant Ioan. à Friburgo in summa confessorũ, tit. de sen. excom. q. 163. Syluester verbo excommunicatio. 5. dubio. 14. Ioannes Maior in 4. sent. dist. 18. q. 4. & Martinꝰ ab Azpilcueta in cap. inter verba. 11. quæstio. 3. præludio 8. exquibus apparet, vltimam partẽ capituli sacris. esse intelligendã vel in metu leui: vel quoties cõmunicatio contingit in diuinis quo ad præiudiciũ fidei catholicæ, vel in crimine, aut in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ.

Tandẽ dũ in dict. c. sacris. asseritur, cõmunicantẽ cũ excõmunicato mortaliter crimẽ cõmittere, intelligendus est is tex. iuxta præmissam distinctionẽ, scilicet cùm cõmunicatio fit in diuinis, in crimine, vel in contẽptum. Vnde & mortaliter peccat qui post monitionẽ canonicã, nè cõmunicet cũ excommunicato, ab eius communione non abstinet: quasi tũc contemnere videatur ecclesiasticam cẽsuram: & ideo maiori excommunicatione ligari potẽrit. c. statuimus. c. constitutionem. sup. ist. rit.

Illud non est prætermittendũ ad verã interpretationẽ ca. sacris. in prima eius parte, quod Ioan. de Selua in tract. de iureiur. 3. part. q. 1. col. 8. versũ. Sextò limit. ex illa decisione probare nititur, posse quempiam vi præcisa compelli ad iurandum: & sic ad loquendum: quod præmittunt Goffred. & Feli. in c. si verò. in fine de iur. cùm tamen contrarium adnotauerit Ioan. Andreas, & Panormitanus in capitulo verũ. eodẽ titulo. quia licèt possit quis cogi ad loquendum metu, & vi conditionali: non tamen vi præcisa. Est enim vis præcisa, quã do in nobis non est potestas resistendi, vel vtrum agamus, vel non agamus, etiam si velimus mortem pati potiùs quã agere: nec vlla in nobis est voluntas: at metus conditionalis, aut vis quæ conditionem habet, particeps est nostræ voluntatis, & voluntatem quanuis coactam, nobis dimittit: quem admodum distinximus in Epitome ad 4. decr. parte prima. cap. 4. §. 1. numero 11 nam cùm in loquutione consistat sicuti & in aliis communicatio cum excõmunicato, & hæc posit dari per vim præcisam: vt probatur in dict. capitu. sacris. in parte 1. consequitur, vt opinatur Selua, inibi satis euidenter apparere, posse quem vi præcisa cogi ad iurandum: & loquẽdum. Quæ tamen adnotatio mihi non placet: quandoquidẽ cõmunio cum excommunicatis possit planè contingere in multis per vim præcisam absque loquutione: nempe in eo quòd quis sit simul præsens diuinis officiis: ꝙ audiat ab excommunicato diuina officia: in mensa, osculo, amplexu, & his similibus: in quibus satis poterit ad exẽpla deduci prior pars capituli, sacris. nec necessariò debet exponi de communione in oratione, aut loquutione: vnde non est omnino certa inductio Ioan. de Selua: nec conuincit Ioan. Andre & Panorm. difficultatem.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Nemo potest alteri, nec sibi, ex bonis operibus primã gratiam ex cõdigno mereri: & ibi vnde procedat meritum condigni.*

2 *Gratia gratis data, auxilium speciale Dei, & gratia gratificãs, qualiter distinguantur.*

3 *Nemo potest solis viribus naturalibus absque speciali Dei auxilio ea efficere, quæ sunt ad iustificationem necessaria, & tamen cum hoc extat liberum arbitrium.*

4 *Opera bona iusti meritoria sunt ex condigno vitæ æternæ.*

5 *Opera bona iustorum dupliciter considerantur: & item meritum cõdigni distinguitur.*

6 *Nullus potest quicquam alteri ex condigno mereri.*

7 *Potest quis pro alio de rigore iustitiæ satisfacere pro pœna temporia: modo vterque sit in charitate.*

8 *Opera extra charitatem facta non sunt ex rigore iustitiæ satisfactoria, etiam recedente fictione.*

9 *Opera extra charitatem facta, etiam inuncta in pœnitentium Sacramentalem non sunt de iustitia satisfactoria, adhuc accedente charitate.*

10 *Opera facta in charitate, & per peccatum mortificata, charitate accedente, priorem effectum recipiunt.*

11 *Opera bona facta extra charitatem, quandoque vtilia sunt.*

12 *Traditur intellectus gl. in cap. quod quidam. de pœnit. & remiss.*

13 *Sacramentum pœnitentiæ, an sicut baptismus recedente fictione sortiatur suum effectum. & quid de aliis Sacramentis.*

§. QVARTVS.

OCTAVO à definitione maioris excommunicationis potissimus præter alios eius effectus infertur, & deducitur, quòd excommunicans omni no priuatus sit suffragijs ecclesiæ catholicæ. Hoc etenim superius satis probauimus, & cõstat: quia excommunicatus extra ecclesiam est, nec eius membrum verè dici potest. igitur suffragia ecclesiæ, quæ tãtùm eius membris communia sunt, minimè prosunt excommunicatis. Sed quòd manifestiùs hãc illationem exponamus, hoc in loco agere libet de effectibus, quos suffragia ecclesiæ potissimũ operãtur, & præsertim, vt propositæ materiæ subseruiamus. quærirur, an orationes, & suffragia vnius alteri prodesse possint? nam hic locus non exigit, quòd in specie tractemus de effectibus orationis, & sacrificiorum erga ipsummet operantẽ. Sunt igitur aliquot constituenda ad huius rei cognitionem, quibus facilimè cõstabit eius ad vnguem resolutio.

Primùm. Nemo potest alteri primam gratiã ex condigno
1 mereri. Probatur † hæc assertio Hieremiæ cap. 15. Si steterit Moyses, & Samuel corã me, non est anima mea ad populum istũ. & tamen maximi meriti fuere apud Deum Moyses, & Samuel: ergo nullus potest alteri de cõdigno primã gratiã mereri. Idem constat Ezechiel cap. 18. Erit iustitia iusti super iustum: & impietas impij super impiũ. Nã sicut nõ nocet homini patris impietas: ita nec poterit prodesse ex lege iustitiæ ipsius patris iustitia. Deinde meritũ condigni non excedit personam ipsius qui meretur. Etenim meritum condigni non procedit ex solo libero arbitrio, quo aliquid agimus, nec ex natura operũ nostrorũ: sed simul ex libero arbitrio & virtute Spiritus sancti gratiã specialẽ tribuẽtis per motionẽ ad opus bonũ & cooperationẽ eius. Ita quidẽ nullũ opus procedens à libero arbitrio potest esse meritũ sine virtute. & gratia Dei: nec itẽ opus Dei esset meritũ, nisi fieret per liberũ arbitriũ humanæ, vel angelicæ naturæ. Meritũ enim opus est Dei, & nostrum: Dei scilicet mouẽtis auxilio specialis gratiæ, & nostrũ vt liberè cooperãtiũ: siquidẽ postquã Deus volũtatẽ nostrã speciali auxilio gratiæ excitauit ad bonũ: est in ipsa hominis volũtate, hęc potestas vt Deo mouẽti, & inspirãti cõsentiat aut dissentiat. Est elegãs hac de re Pauli testimoniũ. 1. ad Cor. c. 3. nõ ꝙ sufficiẽtes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficiẽtia nostra ex Deo est. idẽ Paul. 2. ad Corinth. c.

9. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in omnibus semper omnem sufficientiã habentes, abundetis in omne opus bonũ. Quibus locis palàm probatur, non esse nos ex libero arbitrio sufficientes ad opera bona sine gratia Dei. Rursus & hac præmissa manere apud nos liberum arbitrium docet euangeliũ Ioan. 1. dedit eis potestatem filios Dei fieri. & Iesus Lucæ 9. cum ait, Siquis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. nostram libertatem manifestè iudicat. Paulus item 1. ad Corinth. cap. 7. Qui statuit in corde firmus nõ habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginitatem suã, bene facit. Hoc ipsum plerisq; aliis testimoniis à viris catholicis aduersus Pelagij, & Lutheri pestilentissimos, ac omnino dissidentes errores longiùs cõprobatur: maximè per Ioã. Roffensem cõtra Lutherũ art. 36. Ioan. Eckium art. 31. Ioan. Bunderium à Gandauo in Cõpendio cõcertationũ. tit. 6. Alfonsum à Castro aduersus hæreses: verb. Gratia. & verbo, libertas. Domi à Soto lib. 3. de natura & gratia. c. 1. & cap. 7. & alijs. Andreã à Vega in lib. de fide iustificãte. q. 6. & seq. Extat hæc de re sanctæ Synodi Tridentinæ definitio in sessione 6. cap. 5. Sunt præter alia multa diui Augustini in 3. lib. Hypognosticõ ad finẽ pulchra verba. Audi, inquit, ergo breuiter, propriæ voluntatis tunc est meritũ bonũ, quãdo gratiæ donum præcedit vniuscuiusq; voluntatẽ, vt meritũ faciat homo per propriã voluntatem: & idem author ibidẽ paulò ante. Sed clamas iterũ, & dicis: si nullum est meritũ operantis, quomodo scriptũ est: & tu reddes vnicuique secũdũ opera sua? Ausculta & intellige, si tamen aures habes audiendi, & cor non sit induratũ intelligendi, propter liberũ arbitrium, quo bona, & mala operantur homines, dictũ est, vnicuique reddes secundũ opera sua. Habet enim homo malũ meritũ cum vitio suo: ià baptizatus declinat à bono, & facit malũ, id est cum derelinquit Deum, & diligit seculũ. Habet nihilo minus & bonũ meritum, cùm in omnibus gratiæ Dei bona in se operanti nõ resistit, sed cooperator existit, & omnem spem suam habet in illũ, cùm aurẽ suam, & cor Deo loquenti intus, hoc est in interiori homine præbet, & non foris in malis seculo perstrepẽti. hęc Augustinus. Quæ cũ, vt modò argumenta bamus, certa sint, & probent, meritũ condigni procedere ab operibus nostris libero arbitrio cooperante ei dono gratiæ, quod Deus impartitur alicui per motionem ad opera bona, vt ipse ad vitã æternam perueniat: paret condigni meritũ non extendi vltra hanc motionẽ. quod S. Thomas expressim hac vsus argumentatione respõdit in 1. 2. q. 114. art. 6. & in 4. sent. dist. 4 5. q. 2. art. 1. vers. respondeo dicẽdum. & est omniũ Theologorũ conclusio receptissima: quę assecuerat, neminẽ posse alteri mereri de condigno primam gratiam. Eadẽ assertio apertissimè fuleitur ea ratione, quòd nemo vnum alteri gratiã primã, nihil aliud est quàm deprecari à Deo bonũ motũ alterius, quod nõ cadit sub cõdigni merito: siquidẽ id iustitiæ innititur: motus autẽ ad opera bona, gratiæ tantũ Spiritus sancti tribuitur: atque ideo nõ pertinet ad condigni meritum: deinde eadẽ conclusio satis alia simili adstruitur: qua certissimũ fit, neminem ex merito cõdigni primã gratiam sibi mereri: sed ex mera Dei liberalitate. Sic enim inquit Paulus ad Roma. cap. 11. si ex operibus, iam non est gratia: si autẽ gratia, iã non ex operibus. Quamobrẽ cum hæc prima gratia nomen hoc ex ipsis diuinis testimonijs habeat, non potest ad condigni meritum pertinere, quia tunc non esset gratia. Diuus Augustinus lib. 3. Hypognosticon inquit: Vitiatæ libero arbitrio totus homo vitiatus est. per quod absq; adiutorio Dei, & gratię, quod Deo placet nec valet incipere, nec perficere sufficit. Prævenitur autẽ medici na id est Christi gratia, vt sanetur & reparetur in eodẽ vitiata, atq; præparetur volũtas, quæ semper indigẽs adiutorio, illuminãte gratia Saluatoris possit tã Deũ cognoscere, quã se cũdũ eius viuere volũtatẽ. Hactenus Augustin⁹. Deus enim, cui vult misereꝛtur, & quẽ vult indurat: igitur nõ volẽtis, nec currẽtis, sed miserẽtis est Dei, teste Paulo ad Roma cap. 9. Hãc cõclusionẽ asserit diuus Thomas cõmuniter receptus in 1. 2. q. 114. art. 5. multisq; authoritatib⁹ eã probãt Domi. à Sot. lib. 2. cap. 3. & 4. & lib. 3. de natura & gratia, cap. 7. & 8. Andre. à Vega lib. de fide iustificãte. q. 7. igit gratiã gratis datã qua Deꝰ benignissima sua volũtate trahit peccatores ad suã gratiã & iustitiã, nemo meretꝰ: sed illa omne meritũ antecedit.

2 Obiter tamen, nam id nostrates minimè explicarunt, vt lector facilius hæc † percipiat, adnotare libet, gratiam generaliter dici, quodcunque donum, quòd non debetur susceptori, sed volũtate donãtis. Ita enim inquit Paulus: Si ex operibus, iam non est gratia. & tamen sicet hoc sit generale nomẽ speciali tamen nomenclatura dicitur gratia quæ dam gratũ faciens: reliquis nomen genericum retinentibus, vt dicatur gratiæ gratis datæ. Est autem gratia gratum faciens, per quã homo ipse Deo cõiungitur. & formaliter fit amicus, & Deo gratus, ac iustificatur, iuxta illud ad Roman. cap. 5. Iustificati gratis per gratiã ipsius. Gratiæ autem gratis datæ, sunt dona illa, quæ conferuntur non in bonum ipsius suscipientis, sed in aliorum vtilitatem, vt vnius alter cooperetur ad hoc, quod ad Deum reducatur. De quibus Apostolus ad Corin. 1. capi. duodecimo. inquit: vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatẽ: scilicet aliorum. & inibi meminit harũ gratiarũ, vt sint dona prophetiæ, linguarũ & sanitatum: quæ nihil vetat prauis hominibus donari. Dicuntur autẽ gratiæ gratis datæ, quia conceduntur supra facultatem naturæ, & supra merita personæ. Hãc distinctionem explicat Tho. 1. 2. q. 111. articulo 1. Gratia autẽ iustificationis potest tripliciter accipi. Primò quidẽ pro gratia gratum faciente, quæ formaliter iustificamur & efficimur amici Dei. Secũdo modo pro gratia gratis data, qua Deus nos adiuuat, & peculiariter mouet, vt ea efficiamus, quæ requisita sunt, vt obtineamus gratiam & amicitiam ipsius. Tertiò accipitur à quibusdam gratia iustificationis generaliter, vt sub se comprehendat gratiam in prima & secũda significatione: & tandẽ vt graria iustificationis dicatur, quidquid gratis à Deo fit, vt iustificemur. Hæc distinctio ex eo probatur, ꝙ sæpissimè à catholicis authoribus auxiliũ speciale Dei mouentis effectũ ad opera bona: & cõcursus ipse Dei præuenientis, conuertentisque ad se nos, appellatur gratia iustificationis. Idẽ Thomas ead. 1. 2. q. 109. arti. 6. dum tractat de Dei auxilio speciali ad mouẽdũ, id videtur tribuere gratiæ iustificationis: sic idem non semel in dicta q. 111. ex eo distinguit gratiã gratum facientem, à gratia gratis data, quòd gratia gratum faciens tendit in vtilitatem ipsius tantũ suscipientis: gratia verò gratis data non cõfertur in bonum ipsius suscipiẽtis, sed in vtilitatẽ aliorũ. Sed auxilium speciale Dei, tendit in bonum & cõmodum illius, cui confertur tãtum: igitur id non omninò pertinet ad gratias gratis datas: imò est proprium gratiæ iustificationis. Gratia igitur, iustificationis generaliter acceptacomplectitur gratiã gratis datã, quæ speciale Dei auxiliũ dicitur: & gratiã gratum facientem, qua formaliter iustificamur. Sancti enim patres in concilio Mileuitano, & Augustinus, passim gratiam iustificationis appellant quidquid gratis à Deo fit, vt iustificemur.

Gratia verò gratum faciens à gratia gratis data hac in parte distinguitur in hoc, quòd gratia gratum faciens est habitꝰ quidem supernaturalis, quẽ Deus infundit animabꝰ nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit: vt per illam formaliter simus illi grati: sic, vt albedine simus albi. sed & gratia iustificationis prout accipitur pro speciali Dei auxilio, operans dicitur in illo effectu, quo mens nostra mouetur: cooperans verò in illõ, quo mens nostra mota est, vt velimus, & volumus sic, vt faciamus: sic dũ mẽs nostra mouetur tãtum est operans: dum mouet & mouetur, est cooperans: quia cooperatio non solum tribuitur Deo, sed etiã animæ. Eodem modo gratia gratum faciens, dum sanat & iustificat, dicitur gratia operans: sed qua parte est principiã meritoriè deinceps operandi ex libero arbitrio, dicitur gratia cooperãs: quẽadmodũ hęc explicat Thomas 1. 2. q. 111. art. 2. de his etiam latè tractant Ioan. Driedonius lib. 1. de gratia & lib. arbit. 2. tractat. cap. 2. in prima eius parte. Diuus Augustinus de grat. & lib. arb. cap. 17. Andreas à Vega super concilium Tridentinum in c. octauum. ca. 13.

Ego sanè opinor, auxiliũ Dei speciale, concursũmque eius prævenientis, conuertentisque ad se nos, licet cõnumeretur inter gratias gratis datas, ab eis tamen posse distingui, & nomẽ habere speciale, auxilii qdẽ gratuiti peculiaris, quo nos super naturã Deus euehit: vt discernatur à generali Dei concursu, quo mouet, fouétq; res naturales: & tamẽ à gratia gratum faciente differre: licèt ad gratiã iustificationis pertineat. Hæc omnia cõstant ex superius adnotatis: & quia gratia gratũ faciẽs est habitus quidẽ supernaturalis, & diuini prorsus ordinis quẽ Deus infundit animabus nostris, quoties nos sibi reconciliat, & ad suam amicitiam admittit, vt per illum sic simus formaliter ei grati, & amici, vt albedine sumus albi, & cognitione cognoscẽtes, & fide fideles. Gratia verò gratis data nõ habitus est, sed auxiliũ quoddã speciale, & peculiare ipsius Dei, quo Deus peculiariter adiuuat, & porentius mouet, & inflectit potentias nostras, vt ea facere possimus, quę sunt necessaria ad iustificationem nostram, & sic ad consequendam gratiam gratum facientem, & ita habitum, quem mo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dò significamus. Quę distinctio colligitur ex S. Thoma in 1. 2. q. 109. art. 6. Auxilium autem istud speciale Dei mouentis hominem ad bene operandum, & præparandũ se ad consequẽdam iustificationem, & habitũ gratiæ, seu gratiam habitualem, quia tendit omnino in bonũ ipsius suscipientis, ad iustificationẽ pertinet, tametsi gratia gratis data appelletur.

Hinc sequitur Catholica conclusio, qua constanter asseue
3 ramus, Neminem posse solis viribus naturalibus absq; Dei auxilio speciali ea efficere, quæ sunt ad obtinendã gratis iustificationẽ necessaria. Hæc probatur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. & Ioan. cap. 15. Sine me nihil potestis facere. Eadem conclusio pluribus in locis ab Augustino defenditur aduersus Pelagianos hæreticos, & à S. Thoma in dict. art. 6. atque alijs theologiæ professoribus omnium communi sententia: cuius varia doctissimorum virorum testimonia tradidere Dominicus à Soto lib. 2. de natura, & gratia. cap. 3. Alfonsus à Castro de hæresib. verb. Gratia. Andr. à Vega in lib. de fide instificante. q. 8. & Gregorius Ariminensis in 2. sententiarum. dist. 26. q. 1. & in dist. 29. q. 1. idque definitum fuit olim in concilio Mileuitano cap. 4. & cap. 5. atque in Tridentina Synodo: sessione 6. cap. 5. cuius Canon primus ita inquit: Si quis dixerit hominẽ suis operibus, quæ vel per humanæ naturæ vires, vel per legis doctrinam fiãt, absque diuina per Christum Iesum gratia posse iustificari coram Deo: Anathema sit.

Deducitur item ex his, præparationem, & dispositionem sufficientem ad gratiam esse opus, & Dei, & nostrũ. Dei quidem præuenientis: nostrum autem cõsentientium, & cooperantium. vnde & in nobis nullum est initium præparationis ad gratiã, & iustificationem: sed Deus inceptor est, sicuti in eodem concilio Mileuitano: & synodo Tridentina dic. cap. 5. definitum extat. idem Augustinus docet de gratia & lib. arbitr. cap. 5. scribens ita. Nisi donũ Dei esset, etiã ipsa ad Deum nostra conuersio. non ei diceretur, Domine Deus virtutum conuerte nos. Rursus idẽ Augustinus lib. 1. cap. 4. cõtra duas epistolas Pelagij: Nõ potest homo aliquid velle boni, nisi adiuuetur ab eo, qui malũ non potest velle: hoc est, gratia Dei per Iesum Christum. Paulus ad Philippenses cap. 2. Deus, inquit, operatur in nobis velle, & perficere. Quibus & alia plura testimonia suffragantur, quæ hic missa facimus quandoquidem à præcitatis authoribus diligentissimè traduntur.

Inferrur etiam ex prænotatis, ita ab ecclesia catholica liberum arbitriũ constitui, vt ei infirmo, & egeno necessariã esse iudicet gratiã Dei: at verò ita vicissim gratiã extolli, vt liberũ arbitriũ minimè sublatũ esse cẽseat, sed definiat cooperatione nostra opus esse in iustificatione. Huiꝰ catholicæ assertionis probatio cõstat præter ea, quę in initio huius paragraphi adduximus, authoritate Synodi Tridentinæ, sessione 6. cap. 5. & cano. 4. vbi definitum est, quòd Deus neminem eo actum ad se trahit, aut necessitate inducit, sed in nostra potestate est, gratiã eius respuere, vel assensum nostrũ ei præbere, & cooperari. Diuus Augustinus de peccat. meritis. libr. 2. cap. 18. sic ait: Liberũ arbitrium huc atque illuc sic flectitur, vt malè vti valus possit: & bene bonus. sed non nisi ex Deo bonã voluntatẽ habemus. Paratur enim volũtas à Domino qui operatur in nobis velle, & operari. Tertullianus in libro definitionũ ecclesiæ dogmatum. cap. 21. maner, inquit, ad quę rendam salutem arbitrij libertas, id est rationalis voluntas, sed admonẽte priùs Deo, & inuitãte ad salutẽ: vt vel eligat, vel sequatur. His etenim & alijs testimonijs satis apparet, liberum arbitrium per primi parentis peccatum læsum: manere quidẽ in malum per se cum concursu generali naturæ: in bonum autem gratia Dei mouente & adiuuante secundum illud Oseæ. 13. Perditio tua ex te Israel, tantum modo in me auxilium tuum. Extat igitur catholica definitione aduersus hæreticos, quos multis tractatibus ad hoc editis conuincũt Diuus Augustinus, & alij ecclesiæ catholici doctores, quos nostra ætate imitati sunt Roffensis aduersus Lutherum, articul. 39. Ioan. Driedo de libero arbitrio. Bunderius in compẽdio cõcertationũ. tit. 7. Alfonsus à Castro de hæresi. verb. gratia. Dominicus à Soto. lib. 1. de natura & gratia. cap. 15. exponit & hanc cõclusionẽ S. Th. 1. 2. q. 109. art. 2. & art. 6. & idẽ 1. parte. q. 83 art. primo, & rursus 1. 2. quæstione 113. artic. 3. His tamen & aliam catholicam conclusionem adijcimus, quam necessariam fore opinamur ad eorum, quę modò exposuimus, apertiorem intellectum.

Opera iusti, quę genere suo, ac circunstantijs bona sunt,
4 omnia sunt meritoria de condigno & cumulatioris gratię, & vitę ęternę. Hęc assertio probatur ratione, & authoritate. Ratio enim ex eo constat, quòd quicquid redditur secundũ iustum iudicium, merces condigna est: cum id ad iustitiã pertineat: sed vita æterna redditur à Deo secũdum iudicium iustitiæ. 2. ad Timothe. 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex: igitur homo iustus ex operibus meretur condigni merito vitã æternam. Deinde meritum est opus, quo quis fit mercede dignus. & pluribus in locis sacræ scripturæ mentio fit mercedis operibus iusti retribuendę: præsertim Marci cap. 9. Amen dico vobis non perdet mercedem suam. & 1. ad Corin. ca. 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundũ laborẽ suũ. ergo præmittitur, opera iusti meritũ habere, & ideo esse mercede digna: merces autẽ gloriæ æternæ est. Nã si opera apud Deum merita non sunt, nisi virtute præuiæ gratiæ, potissimè sunt digna mercede ipsius vitæ æternæ: cuius semen est ipsa gratia: vt inquit Thomas 1. 2. q. 114. art. 3 ad 3. & innuit Paulus ad Romanos cap. 6. Gratia Dei, vita æterna. Authoritate adstruitur hæc cõclusio Pauli. 2. ad Thessalonicen. 1. vbi scribens de tribulationibus, inquit, quas in exemplum iusti iudicij Dei, vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. & Matthæi capite quinto. Gaudete, inquit Iesus, & exultate, quoniã merces vestra copiosa est in cœlis. Hoc ipsum sacro sancta Synodus Tridentina confitetur sessione 6. cap. 16. & cano. 26. & 32. sunt & ad hæc veterũ authorum, & sanctorũ virorum plura testimonia, quę aduersus impium Lutherum tradidere plures authores ex iunioribus, atque item ex veteribus Diuus Thomas in dict. q. 114. art. 3. & in epistolam Pauli ad Roma. cap. 4. & 8. 5. Bonauẽtura in 2. senten. distinct. 27. q. vlt. Richar. in 4. senten. distinctio. 46. art. 1. q. 1. Ioan. Bunderius in compendio concertatio. ti. 6. Alfonsus à Castro in li. aduersus hæreses. verbo, meritum. Domi. à Soto lib. 3. de natura & gratia. c. 7. & 8. Andreas à Vega lib. de fide iustificãte. q. 5. idem in defensione cõcilij Tridentini libro decimoquinto. cap. duodecimo. & sequentibus à quibus duo huic assertioni obijciũtur. Primum: quòd meritum ad iustitiam pertinet, & ius est æqualitatem præmittens: nihil autẽ nos possumus præstare Deo æquale vitæ æternæ: siquidem vita æterna nullis sit nostris obsequijs æstimabilis. Paulus ad Roma. cap. 8. non sunt condignæ passiones huius seculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Ergo nulla est iustitia, aut meritum nostrum apud Deũ ad futurã gloriam. quod comprobatur ex Aristotele. 8. Ethic. dicente: dijs & parentibus non possumus reddere æquale. Alterum: merces, & præmiũ quid debitum significant: Deus autem nihil potest debere nobis: nullus enim ei prior dat, vt retribuatur ei, vt scribit Paulus ad Roma. cap. 11. nec Deus debet iustis vitam ęternam propter quęcunque eorum opera: posset equidẽ iustis eam non dare: nec eis faceret iniuriam. Nã quidquid est nostri officii suum est, & id debitum, atque ideò quod suum est ei reddimus. Igitur nulla est obligatio Dei propter nostra opera vtcũque sanctissima. His verò obiectionibus à catholicis vnanimi consensu distinctione quadam respondetur: quam hic breuiter exponemus.

Opera iustorum dupliciter considerantur. Primò quidem
5 considerari possunt secũdum suam perfectionem naturalẽ, & quatenus sunt à libero arbitrio† iuxta vires naturales, etiã ex speciali auxilio Dei ante gratiã gratum facientẽ, & amicitiam diuinam. Et in his non est condignitas ad beatitudinẽ, & vitam æternam. Lõgissimè enim excedit beatitudo valore omniũ talium nostrorum operum, sicut & virtutẽ nostram naturalem: cum ipsa sit supernaturalis. Est tamen congruitas proportionis, quòd homini operanti secundum suã virtutẽ Deus recõpẽset secũdũ excellẽtiã suæ virtutis. Possunt tamẽ secundò considerari opera iustorũ secũdũ perfectionẽ supernaturalẽ, quã habẽt à gratia, & spiritu sancto inhabitãte animas ipsorum: & sic cõsiderata sunt meritoria vitæ ęternę de condigno: nã valor meriti attẽditur secũdũ virtutẽ spiritꝰ sancti, iuxta illud 1. Ioa. 4. fiet in eo fons aquæ saliẽtis in vitã ęternã. Attẽdit etiã pretiũ operis secũdũ dignitatẽ gratię, q̃ quã homo efficit cõsors diuinę naturę, adopturq̃; in filiũ, cui debẽt hereditas: ad Ro. c. 8. si filij, ergo hęredes. Hac distinctione vsus est S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 3. quẽ Theologi omnes fere quoti sunt in 1. sen. dist. 17. & in 2. dist. 28. Domi. à Soto in lib. 3. de natura, & gratia. c. 7. & in epistolã ad Rom. c. 2. Andreas à Vega in lib. de fide iustificãte. q. 5. vers. ad primũ. & cõstat ex his, quę statim in sequenti distinctione dicem⁹. Etenim qui illa vtũtur, & hanc, ni fallor, præmittere videtur sensim quidem, etiam si non omnes hanc expressim adnotauerint.

Meritũ itẽ distinguẽdũ est. Aliud est etenim proprii, & perfectũ: ac suapte natura meritũ: cui de rigore iustitię merces debetur: vt planè iniustus censeatur qui hanc mercedem nõ reddide-

rederit. Hoc meritum non est hominis ad Deum. Nam si Deus nemini redderet operũ suorũ mercedem, iniustus non esset, etiam si nostra opera adsumamus secundũ perfectionẽ supernaturalem. Aliud dicitur meritum, quod nõ suapte natura aut simpliciter dignum est mercede de rigore iustitiæ: sed ex suppositione sponsionis ipsius retribuentis, & eius ordinatione. Quale est præmium, & meritũ brauij in hastiludio in quo rex promittit victori gemmã, aut aliquid pretiosum: quod multò maioris valoris est, quàm labor, & industria victoris: quæ quidem sua propria natura æstimata, nõ sunt digna ex rigore iustitiæ tanta mercede: sed tamen prœmissa, & suppositа ordinatione, seu promissione Regis, victor in hastiludio dignus est omnino, & de iustitia illa mercede. Eiusmodi est meritum hominis ad Deum. Nã etsi nostra opera non sint ex seipsis digna vita æterna: tamen quia misericors Deus promisit seruanti mandata sua se illi daturũ vitã æternam, Matthęi cap. 19. post talẽ promissionem iustũ est, quòd Deus det vitam æternã seruanti eius mandata, constituturque Deus debitor vitæ æternæ: non ex operibus nostris, sed ex promissione sua: quæ quidem promissio simpliciter, & absolutè est tribuenda gratiæ. sic inquit Paulus ad Colossenses 1. dignos nos fecit in partẽ sortis sanctorũ. Hoc ipsum asserit Augustinus de Trinit. lib. 14. cap. 15. quid animã, inquit, faciet beatã, nisi meritum suum, & prœmiũ domini fuit: sed & meritũ eius, gratia est illius: cuius prœmium erit beatitudo eius. idem Augustinus sermone 151. de tempore: laudemus, inquit, fratres dominum, quia eius fidelia promissa retinemus, nondũ accepimus. Parum putatis, quia promissorẽ retinemus: vt iam debitorem exigamus? promissor Deus debitor factus est bonitate sua, non prærogantia nostra. idem in sermone 16. de verbis Apostoli. in his, quæ iã habemus, laudemus Deũ largitorem: in his, quæ nondum habemus, tenemus debitorem: debitor enim factus est non aliquid à nobis accipiendo: sed quod ei placuit promittẽdo. Hæc Diuus Augustinus. Qui præmissam distinctionẽ sensisse videtur. quam post alios exponunt authores ad præcedentẽ citati: & Ioan. Bunderius in cõpendio concertationũ. tit. 6. art. 5. & sequentibus: atq; optimè Alfonsus à Castro aduersus hæreses. verb. meritum. ✠ Vnde ratio huius meriti de condigno hominis ad Deum, non est simpliciter, absolutè, & perfectè assumenda, sed ex suppositione, vt diximus. Neq; dici potest meritũ de condigno perfectũ secundum rigorem. Id etenim cõpetit merito Christi solius, quia erat suppositũ diuinũ propter vnionem verbi. Quod S. Tho. explicat. 3. part. q. 1. art. 2. ad 2. & ex eo adnotauit Domi. Sot. in 4. sent. dist. 1. q. 5. art. 4. & lib. 3. de nat. & gra. cap. 6. est tamen meritũ hoc de cõdigno hominis ad Deũ, suo gradu apud Deũ ipsum iustitia. Quod idẽ Soto tradit in 4. dist. 2. q. 1. art. 4. & in dict. lib. 3. cap. 7. & 8. qui post alios hoc ipsum ex sacris literis & authoribus efficaciter probat. ✠

Ex his distinctionibus multa deducuntur, quæ necessaria sunt ad intellectum huius conclusionis, quam catholicã esse diximus, & ad respondendum obiectionibus, quæ eidem opponi solent.

Primum: opera iustorũ ex suapropria natura, & vi, vt à libero arbitrio, etiã ex auxilio speciali Dei antecedenti gratiã gratũ faciẽtẽ procedũt, nõ esse meritoria merito cõdigni tamẽsi de congruo possint esse, & sint meritoria. Hæc Diuus Thomas paulò ante citatus, & alij quorũ mẽtionẽ fecimus.

Secundũ: opera iustorũ vt procedunt, & considerantur à perfectione, quã habẽt supernaturalẽ à gratia & Spiritu sancto inhabitante animas ipsorum: & sic à gratia gratum faciẽte, meritoria esse apud Deum merito condigni. Hoc ipsum satis superiùs probatum est.

Tertiò infertur, meritũ cõdigni propriè, & immediatè, vt interim ita loquar, procedere à gratia cooperãti, & ei tribuẽdũ esse, & sic habitualẽ gratiã, id est gratũ faciẽtẽ esse principiũ meriti cõdigni. hãc illationẽ planè probat S. Th. 1. 2. q. 109. ar. 6. & q. 111. art. 2. post diuũ August. in lib. de libero arbitrio.

Quartũ: cõstat ex his, iustorum opera, vt procedunt à gratia gratum faciẽte, & sic à perfectione supernaturali, nõ esse simpliciter meritoria merito condigni gloriæ, beatitudinis, & vitæ æternæ, sed suppositа ordinatione Dei, & eius gratuita diuina promissione, qua iustis vitam æternam promisit, & gratis se constituit debitorem. Sic sanè locus Pauli intelligendus est ad Roma. capitulo octauo. nam si naturam ipsam operum cõsideremus, seclusa promissione diuina, & eius ordinatione, non sunt condignæ passiones nostræ ad futuram gloriam. Hanc illationem planè catholici omnes fatentur: & post alios Diuus Thomas. 1. 2. q. 114. art. 1. & hi doctores, quorum modò mentionem fecimus.

Quintò, patet ex ratione iustitiæ, suppositа hac diuina ordinatione, vitam æternam, & beatitudinẽ deberi, ipsumque Deum debitorem esse propter meritum operum iustorum. Hoc probatur ex præcedẽtibus: vnde si rectè omnia considerentur manifesta est responsio ad obiectiones ex his postremis duabus illationibus.

Et licèt plerisque visum sit, Deum ipsis iustis debere beatitudinem, & vitam æternam, atque ipsius debitorem esse suppositа promissione diuina: vt opinatur Scotus, Bonauentura, & Richardus in 2. senten. distinctione 27. illud tamen consultius probari, & teneri potest, quod S. Thomas docet in dict. q. 114. art. 1. ad 3. dum asserit, Deum effici non simpliciter debitorem vitæ æternæ, sed suppositа eius promissione atque ideo non essedebitorem ipsis iustis operãtibus: sed sibi ipsi, suæ propriæ bonitati, & firmissimæ veritati, vt eius lex, & ordinatio impleatur. ✠ Denique Deum sibi ipsi primum & ex consequenti implentibus eius ordinationẽ, ex sua ipsius gratia factum esse debitorem dici non incongruè poterit, quod tradit Andr. à Vega. in dicta quæst. 5. & Viguerius Granatensis in inst. capitulo nono. §. tertio. versic. 1. tradidere. ✠

Sextò hinc proximè cõstat, qualiter accipiẽdum sit quod Diuus Bernardus scribit in sermone primo de annuntiatione: dum inquit, quod absque iniuria potest Deus non dare beatitudinẽ iustis. & rursus quod Augustinus tradit quarto libro, contra Iulianum Pelagianum capitulo tertio. dicens, Deum fore iniustum, si non ad ipsius regnum verus admitteretur iustus. Ad hæc Paulus Apostolus. 2. ad Timothe. cap. 2. inquit, fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si substinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. idem ad Hebræ. c. 6. non enim, inquit, iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostenditis in nomine ipsius. qui ministrastis sanctis, & ministratis. Etenim hæ authoritates sunt accipiendæ suppositа, vel nõ præmissa promissione diuina. Aut tandem aliter, quod petẽdum est à viris in sacra Theologia doctissimis, eisdemque religionis Christianæ, & catholicę ecclesiæ obseruãtissimis. Nostrum siquidem non est, rem à propria professione iuris humani alienam penitùs explicare: legat verò quispiam Andr. à Vega in dicta quęstio. 5. & eundem super concilium Tridentinum libr. viti mo. capitul. 22.

Septimò, si ad amussim quę dicta sunt perpẽdantur, elicitur, non esse necessariam nouã Dei acceptationem præter gratiã gratũ facientẽ, vt opus sit de condigno meritorium. Hoc corollarium probatur: quia gratia gratum faciens nihil aliud est, quàm acceptatio ad gloriam, vt omnes fatentur in secundo senten. dist. 27. & in tertio. dist. decimaoctaua. si ergo per gratiam homo iã est acceptus ad gloriã, non est opus noua acceptatione operis. Nam si filij, ergo hęredes, vt inquit Paulus. & propterea opus est gratum, quia persona est grata: respexit enim Deus ad Abel, & munera eius. Alioqui esset repugnantia, personã esse aceeptam, cuius opus non sit Deo gratum. Atque ita Dominicus à Soto lib. 3. de natura, & gratia capite septimo eleganter, vt & multa alia, hanc illationẽ probat, & defendit aduersus Scotum qui in 1. sent. dist. 17. q. prima, existimat, non satis esse opus elici à gratia: vt sit meritoriũ vitæ æternę: sed vltra hoc requiritur, quòd sit acceptũ à Deo, & ordinatum ad talem finem.

Fateor optime lector me lõgi⁹ digressum fuisse, quã ab initio constitueram: sed tamen hæc ad faciliorem huius materię intellectũ mutuati à viris catholicis, & sacrę Theologiæ professione celebratissimis, quę in eũ sensum accepimus, & accipere obtestamur, quem sancta mater ecclesia probauit, & catholicum esse definierit.

Secũda cõclusio. Nullus potest nõ tãtum primã gratiã, sed
6 nec quidquã aliud alteri meriro cõdigni mereri. † Hęc ꝓbatur eadẽ ratione, quã ad ꝓbationẽ primę cõclusionis adduximus ex Diuo Thoma prima secũdę q. 114. ar. 7. & ꝓterea, quia meritũ cõdigni propriè, & verè iustitię tribuitur, & ad eã pertinet: quod satis manifestum est, iustitia autẽ est ad ipsum operantem. Paulus secunda ad Corinthios. capit. 15. omnes nos manifestari oportẽtante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit siue bonum, siue malum. & Apocalypsios cap. decimoquarto. opera enim illorũ sequuntur illos. Paulus itẽ ad Roma. capit. secundo, referens iustum Dei iudicium inquit: qui reddet vnicuique secundũ opera eius. Deinde iustitia ad alterum est, teste Cicerone lib. 1. de officijs. tradit Thomas secunda, secũdæ. quæst. quinqua gesimaoctaua. articulo secundo. post Aristotel, libro quinto. Ethi. capitulo secundo, & capitulo quinto. actiones autem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem,quæ sunt ad alterum,cõsiderantur per comparationẽ ad agentem,& ad eum,in quẽ fiunt,vt constat,igitur condigni meritum,quod iustitiæ tribuitur,respectu agentis versatur:atque ideo nõ potest ex alterius operibus alter de condigno quidquã mereri.Idẽtiã probatur,quia iustitia est reddere vnicuique quod suum est:id est ei debitũ secundũ proportionis æqualitatem:sed iuxta hanc æqualitatẽ nõ potest vni deberi quidquã ex operibus alterius,cùm is nihil egerit nec dederit:ergo nõ potest quis alteri ex condigno mereri. Et præter hæc apparet:quia meritũ condigni personã operantis nõ excedit.Nã gratia cooperans,à qua meritũ procedit ex condigno,vt suum possessorẽ ad beatitudinem perducat,datur:non vt per eam alteri mereatur ex condigno. Alteri enim ex condigno mereri soli Christo seruatum est: vt explicat Thomas præter alios in dict.art.6.ex quibus cõstat hæc secunda conclusio,quæ cõmunis est apud Theologos; & eam proponit Adria.in quodlib.8.part.2.

Tertia conclusio.Potest quis nõ tantùm pro suis culpis, 7
ideſt,pro pœnis temporariis,† quæ residuæ sunt ex remissis peccatis,de cõdigno,& lege iustitiæ satisfacere, sed & eodẽ iure pro alienis:modòambo sint amici Dei.Hęc assertio quo ad primam partem probatur multis,quę de satisfactione ad notarunt Theologi præsertim catholici aduersus impium Lutheri dogma,Roffensis inquã in art.de satisfactior.ę. Castro de hæresib.verb.satisfactio,& pœnitentia. Bunderius in compendio concertationum.tit.16.Thomas & alij in 4.sententiarum.dist.15.nec enim Christus Lucæ cap.11. dixisset, date eleemosynam,& ecce omnia mũda sint vobis,si remissa culpa consummata esset mundatio,aut si pœna temporaria,quæ pro peccatis iàm dimissis superest, non posset operibus nostris tolli,& exolui. Quod autem hæc satisfactio ad iustitiam,& eius legẽ pertineat,& sic ex condigno fieri satisfactionem probat Thomas in 4.sententiarũ dist. 20.q. 1.art. 2.dum distinguit meritum de congruo à satisfactione.explicat eleganter Domini.à Soto.in libro 3. de natura & gratia. cap.6.etenim si pœna temporaria,quæ supererat dimissa culpa,per opera nostra pœnalia soluitur,vt est in confesso apud catholicos,& id synodus Tridẽtina definiuit sessione 6.cap. 14.debitum tollitur rigore iustitiæ.

Secunda pars conclusionis probatur ex eo, quòd manifestum sit,posse quẽpiã pro pœna ab altero debita satisfacere.Id enim Paulus asserit 1.ad Corinth.cap.8.ex æqualitate, inquit,in præsenti tempore vestra abundantia illorum,scilicet pauperum ministrorum Christi inopiam suppleat, vt & illorũ abundantia vestrę inopię sit supplementum.Abundabant nanque Corinthij temporalibus bonis:egeni verò erãt in spiritualibus.E diuerso ministri Christi spiritualibus abũdabant,egentes terrenis.Voluit itaque Apostolus,bona opera pauperũ Christi cõmunicari.Idem Paulus ad Colossẽ. cap. 1.Nũc gaudeo in passionibus pro vobis,& adimpleo ea,quę desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.Hæc Paulus. Quemadmodum ergo passio Christi suffragatur ecclesiæ.hoc est membris Christi:ita membra Christi mystica sibi mutuo operibus subsidio sunt,dũ vnius satisfactio alteri subuenit. Sic hanc secundam partem conclusionis tenent Thomas in dict.q.1.art.2.Adria.quodlibet. 8.2.parte.✠ idem Hadrianus in 4.vbi tractat de indulgẽtijs, vers.ad argumenta, quibus defectus,post S.Th.in additione ad 3.part.q.71.art.1.& 2.& in 4.dist.43.q.2.✠ Card.à Turre Crema.in cap.mensuram.de peniten.dist.1.§.in Leuitico.nu. 13.Domini.à Soto.in dict. capit.6.quibus placet,hanc satisfactionem fieri de condigno & lege iustitiæ: quia non agitur hic de merito vt vnus alteri mereatur, sed de solutione debitæ pœnæ.Atq; ideo apud Deũ,siquis velit soluere quod alter debet,nõ est cur Deus non acceptet opera, quæ ex gratia procedunt,si pro amico offeruntur,ac si pro se ille obtulisset.Sic Diuus Tho.in d.art.2.in specie hanc quæstionẽ tractans,hanc satisfactionem vnius pro altero distinguit à merito congrui.Hanc opinionẽ tenet,ac defendit Ioã. Medina in Codice de pœnitentia tracta.3.qu.5.dicẽs esse cõmunem: tametsi addiderit, vnũ pro alio fàltem de congruo satisfacere ✠ Cuius opinionem sequitur Cordubẽsis in tract.de indulgentiis.quæst.5.fateturtamen communem esse opinionem,quam in hac.3. conclusione proponimus. ✠ His accedit quod iuxta ecclesiæ catholicas traditiones apud eam est Thesaurus maximus indulgentiarum,cõstans ex meritis,& operibus satisfactoriis passionis Christi,atq; ex martyriis,& operibus Sanctorum,qui,cùm dimissa culpa,pœna temporalis sit,& finita,potuere per gratiam,& auxilium Christi ad iustum satisfacere,& insuper opera supererescentia agere ad satisfaciendum pro alijs quibus sanctorum opera cõmunicantur.Quod manifestum est ex cõstitutione,Vnigenitus inter extrauagant.cõmunes,tit.de pœnitent. & remissio.& multis,quæ de indulgẽtijs tradidere Roffensis aduersus Lutherum articulo decimoseptimo.Ioan.Eckius artic.nono.& vigesimoquarto.Castro aduersus hæreses.verbo,indulgẽtię Ioan.Bunderius in compendio concertationum.titulo decimoseptimo.Caietan.in secundo,tracta.indulgentiarum.Cardin.à Turre Cremar.in dict.§.in Leuitico.articulo primo, & secundo.Sanct.Thomas & alij in 4.sententiarum.distinctione 20.& præter hos plerique alij,qui de indulgentijs tractauere.Hæc enim est illa sanctorum cõmunio,quæ in symbolo exponitur,dum fatemur sanctorum communionẽ, quæ quidem & in hoc versatur,quòd opera sanctorũ satisfactoria,qua ex parte supersunt satisfactioni pro eorum peccatis quo ad temporalem pœnam,& merita passionis Christi communia sunt Christianis per charitatem.Hinc sanè apparet secunda conclusio,iis pars:cui addendum est, posse quem etiã si ipse debeat pœnæ temporalis satisfactionem, amici debitum prius quam propriũ soluere.

Tertia conclusionis pars,multis apertissima sit,sed præsertim authoritate Pauli.1.ad Corin.cap.13.si distribuero,inquit,in cibos pauperũ omnes facultates meas.& si tradidero corpus meum ita,vt ardeam,charitatem autem non habuero,nihil sum:scilicet apud Deum.Hoc ipsum probatur ratione.Namper culpã peccati fuit offensa facta Deo, cui ob hãc offensam satisfactio debetur,quæ aliter contingere nequit, quàm si offensa tollatur,& hæc tolli non potest nisi amicitię restitutione vt cõstat:igitur extra charitatem opera facta minimè sunt apud Deũ de lege iustitiæ satisfactoria.ex quibus, & aliis hãc sententiam tenent Thomas,& communis Theologorum schola in 4.sentent.distinctione decimaquinta.q. prima.ar.3.Gratianus cap.scelerator.§ his authoritatibus.& ibi Card.à Turre Cremar,art.1.& 2.de pœniten.dist.3.Adr.in dict.quodlibet.8.par.1.& 2.idem in 4.sent.in tract. de satisfactione.in cap.discusso.& Ioan.à Medina in Codice de pœnitentia.tracta.3.q.2.vnde manifestum fit,operantẽ extra charitatem nec pro se satisfacere de rigore iustitiæ, nec equidẽ pro alio,qua ex parte illi operanti tribuenda sunt eius opera, quia non operatur vt instrumentum alterius,quanuis velit pro altero satisfacere.Quod paulò post explicabitex S.Tho. in 4.sententiarum,distinctione 54 quęst.2.ar.primo. ad 3.ire & illud certum fit,opera iusti non prodesse ad satisfactionẽ pœnę tẽporalis ei,qui est extra charitatem:nam & hoc eisdẽ rationibus probatur,& communi omnium Theologorum cõsensu receptum est.Etenim satisfactio ipsi debitori est adscribenda,etiã si ab alio fiat eius nomine.Idcirco oportet, ut non tantũ is,qui operatur,in charitate sit & amicitia Dei,ut hoc ad acceptationem operũ sit necessarium,sed quòd ipse, pro quo satisfactio fit,& qui satisfacere tenetur,nõ sit extra charitatem,vt Deus ex lege iustitiæ teneatur satisfactionem admittere.Hæc etiam confirmatur ex his,quæ docet elegan ter Thomas in tertia parte.quęstione vlt.art.2.scribens, alio modo fieri offensæ recompensationem in pœnitentia:alio in vindicatiua iustitia.Nam in vindicatiua iustitia fit recompensatio per arbitrium iudicis:non secundum voluntatem offendentis.vel offensi.At in pœnitentia fit recompensatio offensę per voluntatem peccantis,& secundũ arbitrium Dei in quem peccatur.Quia hic non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ,sicut in iustitia vindicatiua,sed magis reconciliatio amicitiæ,quod fit dum offendens recompensat secundum volũtatem eius,quem offendit.Hęc S. Thomas, quem Caieta,inibi sequitur.

Tandem illud sit hac in re constitutissimum , opera extra charitatem facta,de rigore iustitię minimè satisfacere pro temporali pœna debita , licet ea fuerint à sacerdote pro sacramẽtali pœnitentia iniuncta. Quam sententiam præter superius citatos etiam probant multa , quę citat Magister sentent.in 4.distinctio.15.eandem tenet simpliciter Caietain quęstione secunda,de satisfactione. & esse communem fatetur Martinus Azpilcueta in capitulo primo.de pœnitent.distinctione sexta.numero quadragesimoquinto. licèt ipse Scotum sequutus in dicta distinctione decimaquinta.quęstione prima.velit tenere contrarium , quod non potest rectè defendi,nisi omissa lege iustitiæ id referamus ad liberalitatem ipsius diuinę maiestatis:vt Ioannes à Medina in dicta quęstione secunda explicat.post.Adrian.in dict.capit. discusso.& idem Medina latius explicauerat in tractat. 2.capitulo de pœnitentia iniuncta.versi.esto igitur. & versiculo sed vltra.

Et hæc

Et hęc quidem adeò vera sunt,vt subinde censeamus,opera extra charitatem facta,de lege.& rigore iustitiæ minimè esse pro pœnis temporalibus satisfactoria , etiam post modum charitate accedente.Hoc manifestè patet ex eo , quòd opera nostra,vt satisfactoria sint, debent à charitate procedere:nam sicut meritum operibus nostris tribuitur à charitate,vt suprà ostendimus, ita & virtus satisfaciendi de rigore iustitiæ non aliunde tribuitur,quàm cõiuncta virtute passionis Christi,à qua secludimur, si extra charitatem simus. Nec ad hoc prodest charitas post facta opera accedens,nam ea non facit,quod illa opera,quæ facta fuere extra charitatem,facta sint in charitate,vt frequentissimo omnium consensu receptum esse videtur:ergo opera ista non sunt satisfactoria.Quod comprobatur:quia opera quantum ad vitam, vel mortem consideranda sunt , & distinguenda secundum comparationem à quo procedunt,siquidem,vel procedunt à principio vitæ,vel à principio mortis:igitur si semel processerunt ab initio mortis, non poterunt iterum eadem numero resumi:atque ideo mortua opera non possunt per charitatem fieri viua : deinde meritum, & satisfactio ex operibus ab eadem ratione procedunt,nempe à charitate & eius causa,ab acceptione diuina supposita lege promissionis, quæ iã ad iustitię rigorẽ pertinet:opera etenim quę meritoria sunt, eadem & satisfactionẽ inducunt,& quę meritoria non sunt, nec satisfacere possunt Deo ex lege iustitiæ, vt planè fatentur omnes,& præ cæteris Tho.in 4.sen.dist.15.q.1.art.3.versic.ad 3.q.sed opera mortua,& sic extra charitatem facta,ob charitatem denuò accedentem non efficiuntur meritoria: sicut receptum est apud Theologos.& tradit Tho. in 3.part. q.89.art.6.ergo nec satisfactoria, sic denique hanc extensionem ad tertiam conclusionis partem veram esse censent S. Th.in d.q.1.ar.3.ad 3.q.Card.à Turre Crema.in d.§.his authoritatibus.art.3.idem in c.intermittentes art.3.de pœnit. dist. 4.Sylvest.verb.satisfactio.q.7.Adrian.in 4.sen.in tract.de satisfactione.c.ex dictis oritur alia dubitatio.Io.Medi.in codice de pœnitentia,tracta.3.q.3.& est communis opinio Theologorum in d.dist.15.vbi Paluda.q.1.art.3.post alios. Idẽ notant Arch in c.vlt.de pœnit.dist.3.Abb.in c.quod quidã.de pœnitẽtia & remiss.asserentes, hanc esse cõmunẽ opinionẽ.

Idem erit in operibus,ex quib aliquis manet effectus in ipsis operantibus post ipsius operis transitum,vt in ieiunio,& eleemosyna.Etenim licet post factam eleemosynam adhuc 9
maneat diminutio patrimonij,& post ieiunium debilitatio corporis:attamen & hæc opera extra charitatem facta nequaquam satisfaciunt ex rigore iustitiæ , accedente postmodum charitate.Quod in specie adnotarunt Adria. in d.c.ex dictis oritur.& Io.à Med.in d.tract.3.vers.præsupposito.& in eodem Codice.tractat.2.c.de pœnitentia iniuncta versi. sed vltra.aduersus S.Tho.in d.art.3.& ibi Palud.quos etiã sequitur Card.à Turre Cremar.in d.art.3.Nam hi existimarunt, opera,ex quibus manet aliquis effectus in operãtibus adhuc ex interuallo,& post eorum transitum etsi facta fuerint extra charitatem,esse satisfactoria charitate accedẽte, quorũ sententia ab illo effectu continuo,qui superest factis operibus rationem habet,quæ verè sufficiens non est , etiã si Syl. eandem distinctionem S.Tho.probauerit in d.q.7. quia si opera facta instatu mortalis peccati extra charitatem,mortua sunt, & extincta, cerrè dubio procul, & extincta sunt cum suis effectibus. Multisque alijs rationibus hæc opinio Thomæ non est admittenda,quas diligentissimè tradit Ioannes à Medina in d.tracta.2 & tract.3.apud quem lector eas expẽdere poterit. Nos enim,nè longius digrediamur , eas missas facimus,& præsertim quia ipse San.Thomas in tertia parte, quæstione octuagesimanona.articulo vltimo.indistinctè probat , opera extra charitatem facta nequaquam reuiuiscere, etiam ad satisfactionem,siue ea sint opera,ex quibus in operante manet aliquis effectus, siue effectum nullum relinquentia.Etenim licet hac vltima dicendi forma Sanct. Thomas nonvtatur expressim,eam tamen præmittit quippe,qui seriò , & omni conatu quæstionem disputans nullam exponat inter hæc opera distinctionem : imò rationibus vtatur eam omnino excludentibus.

Tertiò ita præscriptam conclusionem probamus , vt opinemur, opera extra charitatem facta non esse ad satisfactionem sufficientia, adhuc charitate accedente , et iam si fuerint opera in pœnitentiam † sacramentalem à sacerdote iniuncta.Probatur hæc assertio his rationibus, quibus proxima fuere probatæ, & eam defendit Ioannes à Medina in dict.tract.2.ca.de pœnitentia iniuncta.versic.sed vltra

esset dubitatio.eandem sententiã præmittunt planè Paluda. in d.art.3.Cardi.à Turre Crema.& Adrian.paulò antè citati, qui expressim asseuerãtes,per opera extra charitatem facta, esse satisfactũ sacerdotis iniungentis pœnitentiam,& ecclesiæ præcepto,quod ſtarim tractabitur,non tamen Deo,palã præfatam conclusionem admittunt:sed & Sylvest.in dict.q. 7 eam omninò explicãs inquit,esse veritatem,& mentẽ pẽ nè omnium doctorum.quod & nos cõstanter asseueramus. & nihilominus Caiet in quæst 2.de satisfactione.existimat, opera iniuncta à sacerdote in pœnitentiam sacramentalem facta extra charitatem,satisfactoria esse,& effectum satisfactionis habere accedente charitate:& hoc probat ex eo,q opus sit sacramentale.q;irregulariter,licèt quãdo fit,effectũ suum propter obicem peccati non operetur, recedẽte tamẽ peccato illum operatur:sicuti de baptismo Augustinus scribit libr.1.de baptismo.cap.12.cap tunc valere.de contecra. dist.4.at satisfactio sacramentalis pars est sacramenti,vimq; habet ex claujb.& virtute sacramenti,atque opere operato: ergo sortietur effectum recedẽte peccato.Fatetur tamẽ ipse Caiet.hæc opera charitate accedẽte non tantum habere effectum ad satisfaciendum,quantum habuissent , si facta forẽt in charitate.Qua in re satisfactionem sacramentalem distinguit ab aliis operib. sacramentalibus: hæc enim facta extra charitatem recedente fictione,& peccato,totum,& tantum effectũ sortiuntur,quantũ habuissent facta in charitate,quia opera Dei sunt,non hominis:illa verò cùm maxima ex parte hominis sit, facta quidem extra charitatem, recedente fictione,licèt effectum recuperet & sortiatur,non tamẽ quãtum habuisset facta in charitate.Hæc Caiet.cuius opinionẽ adeò veram esse censet egregius vir Martinus ab Azpilcueta in cap.1.in prin.num.49.de pœnitent.dist. 6. vt opinetur, opera facta extra charitatem,iniuncta tamen in sacramentalem satisfactionem,accedente charitate eundem effectum habere ad satisfaciendũ,quem habuissent, si facta forent in charitate:hoc propter virtutem sacramenti.ego verò Caietani sententiam,& viri doctissimi extensionem arbitror esse contrarias opinioni communi theologorum, vt modò annotauimus.Imò communem assertionẽ non obstante ratione Caietæ.veriorem esse opinor.

Illud etenim in primis fatemur,quod Caieta optimè asseuerat,opera satisfactoria iniuncta in sacramentalem pœnitentiam †,& satisfactionem,magis quidem cæteris paribus.satisfacere,& maioris valoris esse virtute Sacramenti , quàm opera non iniuncta in Sacramentalem satisfactionem.Hoc fatentur cõmuniter Theologi,& notant Thomas, & ibi Caietan.in 3.par.q.90.artic.2.ad 2.idem Thomas expressim in quodlibet.3.arti.28 hoc præmisso probatur,falsam esse Caiet.sententiam.Primùm:quia satisfactio licèt sit iniuncta in sacramento pœnitentiæ,& habet maiorem valoremvirtute sacramenti,& clauium,est tamen opus hominis,non Dei:at que ideo eius valor merito innititur operantis:hoc etenim proprium est satisfactionis:vt fatetur Thom.in 4.sentẽtiarũ. distinct.15.quæst.1.articu.3.ad 3.quem alij sequuntur,igitur cùm præcipuè consideretur ex opere operantis , si fiat extra charitatem omnino mortua est,nec accedente charitate fortitur effectũ.Qua ratione cessat argumentatio Caiet.ab aliis sacramentis deducta.Sacramenta siquidem opera sunt solius Dei diuinitus instituta,quę valorem habent à meritis Christi:non à meritis operantis: & ideo etiam si fiant extra charitatem,non amittunt proprium valorem,licèt non prosint operanti,& cessante fictione fortiuntur effectum.Præsertim tollitur ratio Caiet.quia ea locũ habet in Sacramentis imprimẽtib.characterẽ in anima,quæ iterari non possunt:hæc enim recedẽte fictione fortiuntur suũ effectũ: alia verò Sacramẽta nõ hãc sequũtur legẽ:nã indignè sumpta extra charitatẽ recedẽte fictione nõ cõferũt effectũ recipienti,vt loã. à Medina ex rationib.aliquot Theologorum fatetur in codice de pœnitentia.tracta.3.q.3.& in tract.2.cap.de pœnitẽtia iniuncta.versic.sed vltra.& in cap.de confessione ficta itẽrãda.& Adri.in 4.sent.in tract.de confessione. ca.quintũ dubiũ.& tractabitur in fine huius paragraphi. Secundò aduersus Caietani opinionẽ argumentatio efficax fit ex eo, quod communi omnium iudicio in distinctio.25.4.sentent.definitum extat,eadem opera,quę sunt satisfactoria,esse & meritoria:& quę sunt meritoria esse satisfactoria: quia & meriti & satisfactionis vna , & eadem radix est gratia cooperans , & gratum faciens : sed si opera iniuncta in Sacramentali pœnitentia facta extra charitatem recedente fictione forẽt satisfactoria,sequeretur eadẽ esse & meritoria,

quod dicen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod dicendum nō est: siquidem opera extra charitatem facta, vt potè non procedentia à gratia, nullo modo recedente fictione meritoria sunt: imò contrarium esset erroneum: igitur hæc opera non sunt recedēte satisfactione satisfactoria. Tertiò, virtus Sacramēti pœnitentiæ operatur remissionem culpæ, pœnæ æternæ, & portionem aliquam temporalis, iuxta catholicas, & communi consensu receptas diffinitiones, ex opere quidem operato: nō autem satisfactionem: cum hęc ad operantis opus pertineat. sed & si detur, recedente fictione virtutem Sacramenti accedere, & prodesse, id obtinet quo ad virtutis effectus quos modò diximus, non quo ad satisfactionem: ergo opera hæc licet maioris vāloris sint ratione, & vi sacramenti: non tamen extra charitatem facta reuiuiscunt ad effectum satisfactionis pro pœna temporali. Idcirco tutior est opinio, quam ni fallimur, communē esse censemus, aduersus Caie.

Opera verò facta in charitate, quæ per subsequens peccatū fuerint mortificata, recedente peccato, & iterum accedē
10 te charitate, priorem effectum recipiunt, & satisfactoria, ac meritoria sunt. hoc constat ex his, quæ S. Tho. omniū cōsensu receptus adducit in 3. part. q. 89. art. 5. & theologi in 4. sen. dist. 15. q. 1. gl. in c. quęrat hic aliquis. verb. nō percipitur. de pœnit. dist. 3. Adr. Sylu. & alij proximè citati. præsertim gl. super illud Ioel. c. 2. reddam vobis annos, quos comedit locusta. inquit enim gl. non patiar perire vbertatem, quam cum pertubatione animi amisistis, vbertas autem ista meritum bonorū operum est, quod fuit perditum per peccatum: ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria priùs facta ante peccatum. eandem sententiam probat Card. à Turre Cremat. in c. intermittentes. de pœnit. dist. 4. ar. 2. quo in loco Gratianus eidem subscribit opinioni ita intelligens quę ex Augustino in c. 14. lib. de pœnit. citauerat: & ex Hieronymo ad c. 1. in Aegeum. de pœnit. distinct. 3. c. pium. & c. si quando. tametsi idem Gratianus in c. quærat aliquis. & in c. vlt. versi. pœnitentia, vbi gl. de pœnit. dist. 3. ad finem censeat, opera extra charitatem facta: quæ vere mortua dicuntur per pœnitētiā recedente fictione satisfactoria esse, & reuiuiscere, quod falsum esse constat ex his, quæ hoc in §. tractauimus, & licet Augustini & Hieronymi sententiæ in d. c. pium. & c. si quando. huic Gratiani vltimæ opinioni suffragari videantur, attamen intelligendæ sunt in hunc sensum, vt opera facta extra charitatem multa possint ex cōgruo à Deo, & eius maxima liberalitate impetrare, non autem in eum vt vel meritoria sint, vel satisfactoria, recedēte fictione. sunt verò hæc opera extra charitatē facta. etiā ante fictiōis, & peccati discessum, ad plurima vtilia vi ipetratiōis ex cōgruo à liberalitate Dei.

Primum: ad impetrādum aliquod temporale bonū, & præ-
11 mium. c. quid † ergo. de pœnit. dist. 3. ex Chrysostomo homilia 67. ad populum Antiochenum. item ad obtinendum facilius à Deo auxilium speciale, & gratiam conuersionis, quæ citiùs peccator resipiscat: & ad adquirendos bonos mentis habitus, quibus facilius homo, & si peccator, bona opera exerceens virijs resistat. Quin & vtilia sunt ad consequendā ex impetratione, & iure liberalitatis dilationem pœnæ, & remissionem pœnę tēporalis. quod de Achab refertur. tertij Reg. capitulo 21. capitul. talis. capit. Achab. de pœnit. dist. 35. ad impetrandas intercessiones sanctorum: & ad multa alia quę passim Theologi tradidere: præsertim Cardi. à Turre Cremata in c. nihil. de consecrat. dist. 5. Syl ver. charitas. q. 8. rursus idem Card. in c. Primum consolatio. §. quanquam bonorum. art. 2. de pœnit. dist. 3. Adria. in quodlib. 8. art. 1. in 4. senten. in tract. de satisfactione. c. discussō. Ioan. Maior. in 4. sentent. distinct. 35. quæst. 1. versic. dubitatur. & Ioannes à Medina in Codice de pœnitentia. in tract. 3. quæstio. 2. quæquidē peccator operibus bonis à liberalitate diuina poterit impetrare non ratione iustitiæ, nec propriè ex merito, sed ex cōgruitate quadam: sicuti, & prædicta colligūtur ferè ex S. Th. in 4. sen. dist. 15. q. 1. art. 3. ad 4.

Hinc sanè expendi poterunt quæ adnotauit glo. in c. quod
12 † quidam. de pœn. & remiss. quæ singul. est, secundum Abb. ibi, & Angel. verbo pœnitentia. §. 14. cui est similis in c. quærat aliquis de pœnitentia, distinctione tertia. verb. non percipitur. etenim glossa aliquod effectus commemorat, quos operantur bona opera facta extra charitatem, quorum duo: nempe quod valeant ad faciliorem illustrationem mentis, vt ea facilius à Deo impetretur, & ad bona temporalia libertate diuina consequenda, superius expositi fuerunt. Addit tamen glossa in dicto capitulo quod quidam. hæc bona opera facta extra charitatem prodesse ad vitam æternam promerendam. quod falsissimum est: præsertim quia glo. præmittit hunc affectum, & alios, etiam eo tēpore quo quis est extra charitatem non recedente fictione: in quo grauissimè errat. Nam opera bona facta extra charitatem etiam recedente fictione nec meritoria, nec satisfactoria sunt, vt superius ostendimus: atque ideo temerarium est dicere, quòd opera bona extra charitatē facta nondū recedente fictione prosint ad promerendam vitam æternam: cùm eo tempore, nec iure meriti, de condigno, nec ex congruo, nec ex vi impetrationis possunt vitam æternam ipsi operanti acquirere. Quamobrem suspicor glossā non ita mente sensisse, vt eius verba significare videntur. & ita gl. in dict. verb. non percipitur. hunc effectum horū operū omisit. Addit etiam vtrag; gl. opera extra charitatē facta vtilia esse saltem ad minus supplicium subeundum. & id sanè glo. tract. 4. non recedente fictione: eritque vera eius conclusio in hoc sensu, vt pœna inferni, & æterna non debeatur tanta, quanta deberetur, si peccator hęc bona opera non fecisset: nam verè tanta non debetur: siquidem per hæc bona opera peccator in hunc constituitur statum, vt minori contēptu peccet. Est autem falsa conclusio glo. in hunc modum accepta, vt propter bona opera peccatoris minuatur pœna æterna iā pro eius peccatis debita: hæc etenim non minuitur: secūdū S. Tho. in 4. sententiarū. dist. 15. q. 1. articu. 3. ad 5. quæst. & ibi Durandus & Card. in cap prima consolatio. §. quanquam bonorum. artic. 2. de pœnit. dist. 3.

Tradit præterea glos. in d. cap. quod quidam. pœnitentiā factam extra charitatem recedente fictione, & charitate accedente, suum proprium effectum operari. quemadmodum & baptismus cap. tunc valere de consecr. distin. 4. huius glo. potest esse duplex sensus. prior quidem, vt opera extra charitatem facta in pœnitentia tamē sacramētali iniuncta accedente charitate esse, vel meritoria, vel satisfactoria, aut vtrūque effectū habitura verè cōstituamus. quod tamen falsum esse superiùs ostendimus: atque ideo hic sensus verus nōest, nec rectè defendi potest.

Alter sensus in hunc modū explicatur, vt confessio, & pœnitentię sacramētum extra charitatem cōtingentia, cessante fictione vim, & effectum sacramenti sortiantur: sicuti
13 in baptismo satis est manifestum. Huic † opinioni adstipulatur Gratianus in cap. quærat hic aliquis. ad finē. & in cap. vlt. §. vlt. & ibi gloss. de pœnit. dist 3. qui videtur asserere, etiam in aliis sacramentis obtinere illud, quod de baptismo Augustinus adnotauerit: nempè, q; recedente fictione fuū effectū operentur. idē notat S. Tho. in 4. sent. dist. 17. q. 3. art. 4. ad primum. dū adducens conclusionem de baptismo inquit, idem & in aliis sacramentis. hoc ipsum Caie. tenet expressim. q. 5. de confessione. vbi de illa disputat quæstione, an cōfessio sacramentalis facta extra charitatem sit iteranda: in cuius intellectum hic tria proponemus ad præsentis controuersię definitionem, & quidem breuiter, rationum concertationem omittentes, quòd ea non omninò sit nostræ professionis.

Primùm illud apud omnes est in confesso, q; confessio sacramentalis facta ab eo, qui nullū dolorē habet, nec cōtritionem, nec eā attritionē, ex qua virtute sacramēti fiat cōtritus neq; attritionē qualēcūq; omninò repetenda sit: cū hęc cōfessio nō sit materia sacramenti pœnitētiæ, quippe quæ à nulla pœnitentia deducatur. Huic assertioni consentiunt omnes, præsertim Caiet. in d. q. 5. Capreol. in d. dist. 17. q. 2. & ibi Durandus. q. 13. Melchior Cano. qui diligētissimè de hac re disputauit in relect. de pœnitentia. par. 5.

Secundò: siquis habeat attritionem ex qua virtute sacramenti contritus fiat: gratiam scilicet adsequutus, nō est huius cōfessio iterāda: suscipit etenim hic verum pœnitentiæ sacramentū ac remissionē peccatorū per absolutionem sacramentalem. Maius igitur dubiū est de illo, qui integrè omnia mortalia peccata cōfitetur nullo ex certa sciētia omisso, & habet attritionē adeò imperfectā, vt virtute sacramēti cōtritus non fiat: imò sacrilegus sit, ex eo, q; irreuerenter tantum suscipiat sacramentū: quòd ei concedendum nō erat, capit. quod quidā. paulò ante citatū: an huius confessio, cui accessit absolutio, sit repetēda, & tūc proponitur tertia cōclusio.

Tertiò cōfessor fictus sine debita dispositione, attritionē tamen habens admodum imperfectā, si integrè confiteatur, sacramentalem facit confessionem, & veram absolutionem percipit. licet tamen tunc minimè efficacē propter obicē sacramēto positū. Huius assertionis affectū maximus est. q; nō erit necessario cōfessio iterāda. hāc opinionem probant, & veram esse opinantur S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 3. ar. 4. ad primum. cui magis communiter consentiunt cæteri Theologi ibidem: & Caiet. in d. q. 6. de confessione. quam sententiam doctissimè defendit Melchior à Cano in d. relectione de pœnit. parte 5. Eandem sequitur Domini. Sotus. in 4. senten. dist. 18. q. 3. ar. pen. & vlt. & profectò hæc pars benignior est, & probabilior: tametsi cōtraria maximis innititur rationib. quam probare, & tutari conantur Io. Maior. in dist. 17. q. 9. Adrianus in 4. sen. q. 4. de confessione. & dubio. 5. eiusdē tractatus. Io. à Medina in codic. de pœnitentia. tractat. de cōfessione. c. de confessione ficta iteranda. & Petrus Sotus. de institutione sacerdotum. lect. 8. de confes. infor. opinio autem D. Tho. non aliter est accipienda, quàm si quis aduertēs se cum rere dolore efficaci accuset scipsum illius indispositiōis: cū alioqui huius culpæ omissio efficeret confessionem non integram: ideo ea foret iteranda. vnde gl. in d. §. vl. de pœni. dist. 3. verb. vtilis, quæ dictat, hanc simulationem, qua quis ecclesiam decepit, postmodum confitendam esse: cùm quis verè pœnituerit: nō tamen esse confessionem primam iterandā, est intelligenda de fictione illa exteriori, & sacrilegio, quod peccator commisit recipiendo exterius absolutionem. nam hæc antea explicari non potuit. non autem de illa indispositione, animo, atque fictione, quam peccator habuit antequā susciperet absolutionem; hæc enim tunc ad illam absolutionem confitenda est. quemadmodū satis colligitur ex S. Tho mæ resolutione in d. art. 4.

Nec tamen statim sequitur: confessio ista informis iteranda non est, ergo recedente fictione sacramēti effectum operatur, & habet. Nam, vt statim. §. sequenti probabimus, potest contingere, quod non sit iteranda confessio. extra charitatem facta sequuta absolutione: quia iam est præcepto confessionis obtemperatum, & ideo ad vitandum nouum peccatum nō est necessaria iteratio, nouum inquam peccatum, quod ex omissione præcepti cōmitteretur: nec ex hoc necessariò deliquit, eam non esse iterandam ad obtinendam veram, & efficacem illorum absolutionem. nihilominus S. Th. Caiet. & Melchior à Cano, & alij, quibus frequentius placet S. Th. sententia, palàm asseuerant, confessionem integram, informem tamen, quia facta sit extra charitatem, sequuta sacramentali absolutione: recedente fictione, suum operari sacramenti effectum, & esse idem in sacramento pœnitentiæ, quòd in sacramento baptismi. & sanè Caiet. & Tho. idem esse in omnibus alijs sacramentis opinentur. Melchior Cano reliqua sacramenta præter baptismum. & pœnitentiam ab hac lege excludit. Etenim censet, sacramentum baptismi, & Pœnitentiæ, quia ea sunt ad salutem necessaria, fictione recedente suum operari effectū, at reliqua sacramenta extra charitatem sumpta, etiam recedente fictione probat, non operari suum effectum. sed Gabriel in quarto sententiarum. dist. 17. q. 1. art. 3. dubio 2. Io. à Medina sæpè in hoc paragrapho ad id citari, existimant, hoc esse proprium sacramenti baptismi & eorum quæ iterari non possunt, vt tandem baptismus extra charitatem susceptus recedente fictione effectū proprium, & verum sacramenti operetur, cætera verò sacramenta, etiam pœnitentiæ, recedente fictione nō habeāt sacramēti effectum quo ad ipsum recipientem extra charitatem, tametsi vera fuerint sacramenta. Horum authorū ratio ea est, quòd in sacramento baptismi peculiaris quædam obtineat huius priuilegij causa, quæ alijs communis non est, alijs, inquam, quæ iterari possunt: nam quod dicimus de baptismo, idem intelligimus in similibus sacramentis, quæ iterari non possunt. Etenim cum hæc sacramenta iterari non possint, & fructus illorum sit admodum necessarius, vero simile est, diuinam maiestatem fructum horum sacramentorum absque fictione conferre, ne baptizati, confirmati & ordinati perpetuò priuentur horum sacramentorum fructu, qui baptizatis omnino necessarius est, confirmatis autem, & ordinatis maximè vtilis. Hæc verò ratio alijs sacramentis non cōuenit, siquidem recedente fictione iterum recipi possunt, & recipientes ita in charitate fructum eorum consequūtur, & planè Ioan. Maior fatetur S. Thomæ sententiam in hoc esse contrariam communi opinioni, quòd ipse nō ita certum esse opinor. Illud tamen omnium consensu receptum, confessionem sacramentalem, hoc est, ex qua cum absolutione verum pœnitentiæ sacramentum cōsistit, eam nō esse iterū faciendā, nec iterandam. Quòd si sit aliqua confessio, ex qua non est constitutum verum pœnitentiæ sacramentum, ea erit omnino repetenda, & iteranda. Huic etenim scopo omnia quæ vtrinque in disputationem adduci poterunt, & adducuntur, dubio procul intendunt.

EX §. SEQVENTI
SVMMARIVM.

1 *Præceptum diuinum, vel humanū regulariter seruatur per opera extra charitatē facta ad hunc effectum, ne quis nouam violati præcepti culpam contrahat.*
2 *Clericus in peccato mortali dicens horas canonicas satisfacit præcepto ecclesiæ.*
3 *Circunstantia temporis festi, an sit necessariò confitenda.*
4 *Potest quis alteri à benignitate diuina multa impetrare: & an primā gratiam?*
5 *Suffragiorum, & orationum triplex valor constituitur.*
6 *Opera habentia valorem ex opere operato quæ sint, & ibi de sacrificio missæ.*
7 *Moræ canonicæ, an habeant vim ex opere operato?*
8 *Suffragia quo ad effectum operis operantis dupliciter considerantur.*
9 *Suffragiū factum pro multis, non ita cuilibet prodest, ac si pro eo tantum foret ministratum.*
10 *Valor suffragiorum publicorum, & priuatorū vnde procedat quo ad vim operis operantis?*
11 *Suffragia per viuos exhibita, etiā prosunt existentib. in purgatorio.*

§. QVINTVS.

CAETERVM etsi bona opera facta extra charitatē aliquot effectus habeant, quos paulò antè ostendimus, potissimū superest alium effectū exponere: in hunc deniq; modum, vt certi iuris sit, opera bona extra charitatē facta in hoc vtilia esse, quòd per
1 ea quis excusetur à peccato † & noua culpa, quā cōtraheret transgressione præcepti, si ea non faceret. Non enim est præcepti transgressor, qui actui bono in genere suo, quem lex præcipit, apponit aliquā malā circūstantiā, vel illum fecerit existens in mortali crimine extra charitatē, nā quædā præcepta sunt, quæ sine charitate nō implentur: vt præceptum de contritione, & de charitate: & in his charitas necessaria est ad obseruationē præcepti. At sunt alia præcepta de actib. exteriorib. quæ nō exigūt necessariò charitatē ad obseruationē: & hæc seruantur etiam absq; charitate, aut saltem eorum trāsgressor, nō est, qui actū præceptū extra charitatē fecerit. scribit sanè egregiē S. Tho. in 1. 2. q. 100. ar 9. nō cadere sub præcepto legis humanę, nec diuinę modū virtutis quantum ad hoc, vt aliquis exhabitu radicato operetur, quanuis bene cadat ipse actus virtutis: nec enim secūdū eū ab homine, nec à Deo punitur tanquā præcepti transgressor qui debitū parētib. honorē impēdit, quāuis id fecerit absque habitu pietatis: nā licèt lex præcipiens actum virtutis intendat sibi subditos ad virtutem inducere, tamen de actu virtutis non de fine præceptum facit: finis siquidē legis præcipientis non cōtinetur, nec est sub ipso legis præcepto: q; idem Thomas sensim explicat. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. 2. q. 44. artic. 1. 4. & 8. ex quib. locis palàm hoc adnotauit Caie. Palu. in 3. sent. d. 37. q. 1. col. 2. & ibi Ioā. Maio. q. 15. & est cōmunis opinio secundū Almain. 4 dist. 16. q. 1. cui adstipulatur altera diui Thomę distinctio in eadē 1. 2. q. 100. art. 10. ita enim scribit, actus charitatis dupliciter cōsiderari potest: vno modo secūdum q; est quidam actus per se: & hoc modo cadit sub præcepto legis, quod de hoc specialiter dat. scilicet, diliges Dominū Deū tuū, & diliges proximū tuū. Alio modo potest cōsiderari actū charitatis secundum q; est modus aliarū virtutū: hoc est eo modo, quo actus aliarū virtutū ordinantur ad charitatē, quæ est finis præcepti: & tunc actus charitatis nō cadit sub præcepto. hęc Thomas, adiiciens exemplum idē de honorando parētē. Non enim in hoc præcepto includitur, q; honoretur ex charitate, sed solùm quòd honoretur pater. Deniq; multis aliis rationib. & authoritatib. probatur cōmunis opinio: quā Panor. & alij itidem tenēt in d. c. q; quidē. de pœnitē. & remiss. Scot⁹ in 2. sent. dis. 28. Almain in 2 tract. morallū. c. 8. & esse cōmunē asseuerat Andreas à Vega eā sequut⁹ in lib. de fide iustificante. q. 13. col. 2. hoc ipsum tenēt, & sequūtur alij Doct. quorū statim in aliquot corolariis mētionē faciem⁹: & hi, quos in proximo §. citauim⁹ ad effect⁹ operū, q; extra charitatē facta sunt. idē S. Tho. rursum tenet in 1. 2. q. 109. ar. 4. cuius sentētiā sequit & explicat Domi. à Sor. lib. 1. de natu. & gratia c. 23. qui omnino legendum est, c. 21. Et idem lib. 2. de iusti. & iure. q. 3. arti. 10.

Sunt tamen qui existiment, hanc conclusionem non esse in vniuersum accipiendam: & id verum est: nam minimè procedit in his præceptis eorum actuum, quibus positis semper venitur ad gratiam gratum facientem, vt præceptum de martyrio: & de dilectione Dei super omnia. quod confitat ex ratione. Sancti Thomę in dicto articulo decimo. & id latiùs à Theologis traditur in secundo sent. dist. 28.

Hinc est

Universidad de Deusto Biblioteca

Idem est in præcepto de pœnitentiæ virtute: id est de contritione : nam præceptum habemus de pœnitentia tanta quanta sufficit ad reponendum peccatorem in gratia Dei, 1 quod communi omnium Theologorum sententia receptũ est,& probatur his rationibus,quibus constat, esse diuinæ legis speciale pręceptum de pœnitentia cordis,quas rationes cæteris diligentius exponunt Io. à Medina in codice de pœnitentia.tract.1. q.2. vers. esto sit necessaria.& Melchior Canus in relect.de pœnitentia.4.par.quo fit,vt hoc præceptum de pęnitentia cordis minimè possit impleri extra charitatẽ. quod in specie probant Iaco. Almain in d.c.8.& Andr.à Vega in d.q.13.& deducitur ab his,quæ Thomas scribit in d.ar. 10.vnde potest ęxpendi conclusio gl. in d. c. quod quidam. cuius in §.præced.intellectum tractauimus.inquit enim glo. quòd licet non possit quis verè de vno peccato mortali pęnitentiam agere,absque eo quod & de alijs peniteat. c. sunt plures.de pęnit.dist.3.notant Adr.in 4.in tract. de pęnitẽtia. q.3.c.quia iã ostẽsũ est.Card.à Turre. Cremata in c.prima cõsolatio.§.sed quod ei.de pœnit.dist.3.vbi Gratianus de hac q. disputat.tamen hęc pœnitentia cordis habebit effectum,cũ de alijs peccatis peccator pœnituerit.hic enim illius gl.sensus ad cordis pœnitentiam refertur:& plane responsio gl.nõ placet:quia non satisfacit peccator præcepto de pęnitentia cordis,eo quidem casu,quo penitere tenẽtur, nisi id fecerit, quod sit sufficiens ad reponendum eũ in amicitia Dei, à qua exclusus est per aliud peccatum,de quo nõ pęnitet, nec pœnituit.igitur etiã recedente illa fictione tenebitur ad obseruationem præcepti pœnitere,vt præcepto, & eius definito tempori satisfaciat: qua ratione constat, peccatorem istum præcepto dę pœnitentia non satisfecisse,nec tunc,nec recedẽte fictiõe: atq; ideo culpa omissiõis præcepti iustẽ notari.

Præter hæc opinantur quidam prænotatam communem sententiam non esse admittendam quo ad præcepta de sacramentis percipiendis, nam hæc præcepta in hunc modum sunt intelligenda vt quodlibet præceptum de sacramentis vnicum sit,nempe de suscipiendo sacramento debitè & absque mortali peccato. Qui quidem sensus non patitur quòd dicamus in sacramẽtis duplex esse præceptum:vnum de eo suscipiendo,alterum de nõ recipiendo sacramẽto in mortali culpa.Nam iuxta hunc dicendi modũ,qui perciperet sacramentum in mortali,peccaret cõtra pręceptum secũndum,seruaret tamen primum,idcirco hi Doct. priorẽ sequuntur sensum,& ita intelligunt communem conclusionem.sic sanè Durandus censet in 2.sen.dist.28. q. 3.& 4. Almain in d.c.8.ad fi.quorum sententiam defendi posse opinãtur Andr.à Vega in d.q.13.& eam facile admittent, qui aduersus cõmunem conclusionem,quam in principio huius §. constituimus,in vniuersum tenent.sed nihilominus quo ad istum effectum ne peccator in peccato suscipiens sacramentum,nouum peccatum omissionis contra pręceptum de eo suscipiendo committat,verior, & receptior videtur ea sententia,qua solet diffiniri,præceptum impleri etiã extra charitatem ab eo,qui est in mortali peccato: tametsi verum sit, eum mortaliter peccare ob irreuerentiam maximam,quam committit contra diuinum sacramentum, & præterea obicem ponere gratiæ,& effectui sacramenti.in his etenim duobus nulla est apud theologos controuersia.sic & opinionẽ Durandi falsam esse censet Domi.à Soto lib.1.de nat.& gra. c.22.sed generaliter conantur alij probare, nullum per actũ peccati satisfacere præcepto Dei, vel ecclesiæ : quæ quidem opinio, si vera est,manifestè cõuincit, verũ esse quod aduersus communem modo diximus,scilicet,in sacramẽtis illud esse cõsiderandum: quòd nemo ea recipiens extra charitatẽ præceptis Dei,vel ecclesię satisfaciat:cum extra charitatem in peccato mortali irreuerẽter & maxima cũ iniuria diuina adsumãtur:& ex eo solo culpa mortalis à recipiẽte cõtrahatur.sic Adri.in 4.sen.in tract.de sacramen.cõfessio. ç. quartũ dubiũ,qui in effectu tenet opinionẽ, quam proximè deduximus ex Durãdo, & Almaino.Nos tamẽ & in hoc casu,sicut in præcedenti cõmunẽ sententiã probam⁹,& tenere profitemur. denique amplius quidam asseuerare non formidarunt existentẽ in mortali,& extra charitatẽ,nõ posse implere pręceptũ aliquod Dei,vel ecclesiæ,& hi non tantum contendũt sub pręcepto alicui⁹ act⁹,cõtineri ipsum actũ virtutis, sed & finẽ ipsi⁹ præcepti,& legislatoris.quod diximus esse contrariũ opinioni S.Th.& aliorum,qui eum sequuti sunt.& tamẽ hãc opinionem aduersus communem defendunt Dionysi. Cistercien.in 1.sen.dist.17.q.1. & Greg. Ariminẽsis in 2.dist. 18.q.1.&2.quorum opinio ab eis & in hoc sensu adsumitur, vt in hac specie pręcepta impleri nõ possint etiã ad vitandã nouam culpam ex transgressione imminentem, & tamen adeò aliena est à veritate,vt nec probabilis cẽseri valeat. Ex cõmuni tamen sententia plura deduci poterunt, è quib. aliquot ponere decreui.

Primùm infertur ratio eius conclusionis,quam in §. præcedenti.nu.13.vers.Tertiò proposuimus.nã si fictus confessor non habens eam attritionem,quę ex vi sacramenti fiat cõtritio,& sic cum imperfecta peccatorũ displicentia: quæ sufficiens ad veram attritionem non est, huius conscius status eum sacerdoti se ipsum accusans detexerit, & absolutionem acceperit,præcepto de recipiendo sacramento pœnitentiæ, cuius effectui obicẽ ponit,quia extra charitatem est,nihilominus in hoc sensu satisfacit,vt euadat nouã ex trãsgressione pręcepti culpã.Hinc deniq; authores, qui hãc cõclusionẽ defendũt,quos ibi citauim⁹,planè cõcedũt, primã hui⁹ paragraphi assertionẽ etiã in pręceptis de sacramẽtis, obtinere.

Secundò constat ex his,satisfactionem sacramentalem à sacerdote iniunctam,& extra charitatem post modum exequutioni traditam:etiam si nec accedente charitate satisfactionis effectũ sortiatur,quod in §.præcedente explicuimus, hunc tamen effectum habere tẽpore ipso,quo sit vt sacerdotis præcepto,& obligationi pœnitẽtiam implẽdi sub nouæ culpæ reatu peccator satisfaciat.Hoc probatur ex eo,quòd licèt tenetur quis opera pœnalia facere, quæ sacerdos ei iniunxerit in satisfactionem pœnę tẽporalis,vel ex acceptione ipsius pœnitentis,vel aliunde,sub pœna noui reatus,non tamen tenetur ea opera exercere,& exequi in gratia,& charitate.imò liberatur ab hac noua culpa, si hæc bona opera fecerit extra charitatẽ tametsi adhuc maneat peccator obligatus ad satisfactionem vel in hoc seculo, vel in alio subeũdam.atque ita constat ex 1.huius §.assertione: & tenent hi authores,quos in proximo §.cõmemorauim⁹, nu. 6.ex quo subinde colligitur,nõ esse necessariũ quòd iterum ab ecclesia satisfactio sacramẽtalis iniungatur,nec ea repetẽda erit ad effectum implẽdi præceptum ecclesiæ,vel sacerdotis cõfessarij:sicuti notat gl.in §.vlt.de pœnit.dist.3.verb.vtilis est.

Tertiò infertur,clericum extra charitatem dicentem horarias preces,ad quas tenetur ratione beneficij ecclesiastici, vel ordinis sacri , præcepto ecclesiæ satisfacere ita quidem
2 †quod nec teneatur eas iterum exoluere:nec sit pœnę præcepti obligatus:hęc etenim corolaria conclusio satis apparet vera ex notatis superius in initio huius §. & quia oratio existentis in peccato mortali sibi,& aliis ad multa est vtilis: sicuti in §.præcedenti respondimus.Sed & hanc illationẽ in specie veram esse censent Abb.in cap.quod quidam.de pœnit.& remis.Chosmas in pragmati.sanct.ti.qualiter horæ canonicæ sint dicendæ.verb.debent.Ioan.Medina in codice de pœnitẽtia.tract.6.c.de horis canonicis reiterandis.& Mart. Azpilcueta,in cap. inter verba.11.q.3.nu.388.& id sanè videtur admittendum pręter alias rationes, & ea quidem: ne tot scrupulis occasio detur.quanuis contrarium in clerico publicè concubinario teneat Abulensis in tract. de concubinariis conclus.9.& in omnib.deniq; existentib.extra charitatem mortali culpa affectis sensim idem insinuent Adria. in 4.sent.tract.de restitutione.c.pro clariori.vers.pro responsione.& Ioan Briart.quodlibet.2.propositione 1.& seq.post ejusdẽ Adriani quodlibeta.illud tamen absq; vlla cõtrouersia certũ est,pluris valoris esse orationẽ illius,qui est in gratia,& charitate,quàm eius, qui extra charitatem cõstitutus mortalis culpę reatu afficitur.

Quartò hinc apparet veritas illius quæstionis:an sit necessariò confitenda, & sacerdoti reuelanda circunstantia festi
3 ab eo,qui mortale crimẽ cõmisit in die festo:quasi sit nouũ peccatũ ꝙ eo tẽpore mortalẽ culpã cõtraxerit:& quidẽ cõtra pręceptũ de obseruatione festorũ.Visum siquidẽ est quibusdã,obligari Christianũ ad diligẽdũ Deũ sup omnia diebus festis,& sic ad abstinendũ à mortali culpa,& peccato,illo quidẽ peculiari pręcepto.Itẽ eorũ sentẽtia solet persuaderi ex eo,ꝙ extra charitatẽ homo possit impleri pcepta diuina, vel ecclesiæ , nec eorũ aliquod igit pceptũ de obseruatione festorũ violat pcipuè,siquis eo tẽpore peccatũ mortale cõmiserit.Quib.præterea suffragari videt tex.in c.16. Leuitici. Sabbatũ requietionis est,affligetis animas vestras,ab omnib. peccatis vestris mundabimini.& rursus cap.23.affligetis animas vestras,omne op⁹ seruile nõ facietis in die hac: omnis anima,ꝗ afflicta nõ fuerit in die hac, peribit de populo suo, vt propitietur vobis dominus.Quartò his accedit S.Thom. sentẽtia in 2.2.q.122.art.4.ad 3.vbi expressim inquit,eũ facere contra pręceptũ de festis obseruãdis,qui eo tẽpore peccatũ mortale commiserit.Quib.& aliis rationibus hanc opi-

nionem as

nionem asserunt Alex.de Ales.3.par.q.32 memb.5.art.2. Nicolaus Lyra.Exod.c.20.Flo.3.par.ti.17.c.17.§.5.Ang.in summa verb.feriæ.& verb.interrogationes præcep.3.& verb.præceptũ.§.5.Io.Maior.in 4.sent.dist. 17. q. 4.Adr.in 4.sen.tract. de confessione.q.4.vers.venio nũc.Nider in præcepto 3.Scotus,& Gabriel in 3.sen.dist.37.Ambr.Cathar.li.5.cõtra Caie.

Contraria sententia nihilominus verior est,& constat hęc argumentatio. Præceptum de colendis festis non est arctius Christianis,quàm Iudæis præceptum de sabbato colendo, imò laxius: siquidẽ multa opera nobis licet dieb.festis,quæ Iudæis minimè licita erant die sabbati,vt decoctio ciborum & similia,sicuti D.Tho.fatetur in 2.2.q.122.art.4.ad 4.& tamen Iudæis solus exterior cultus , & quies imperabatur externa,vt docet idem Tho.inibi in corpore quæstionis,igitur apud Christianos præceptum de colendis festis diebus ,ad exteriorem cultum pertinet,non ad interiorem.

Sic sanè hanc opinionem veram esse defendere conantur Syluest.verb.confessio.1.q.10.Caie.in 1.2.q.7.art.1. & 2.2.q. 122.art.4.& in summa verb.dies festos,& in opusculo.27.q. c.10.Almain in 4.sent.dist.17.q.1.versic.nec solum peccata. Domi.Soto lib.2.de iustitia & iure,q.4.art. 4.rursus Syluest. verb.circunstantia.q.3.& verb.dominica. q. vlt. & post alios diligenter admodum Martin.Azpilcueta in c. consideret.in prin.nu.22. quorum opinio verior profectò est , atque ideo admittenda.

Ad primum respondeo , præceptũ de colendis festis qua ex parte sensum habet misticum & continet ab omni peccato abstinentiam,& mentis in Deo quietem,generale esse, atque cum præcepto illo:declina à malo,& fac bonum:at ea ex parte,qua præceptum istud est speciale,iuxta literalẽ sensum est accipiendum, ac prohibet tantum exteriores operationes seruiles,nõ ea ratiõe quod sint peccata , sed quòd sint opera seruilia exteriora,vt explicat Thomas in d.q.122.ar.4. vis autem specialis præcepti,secundum communem sententiam Theologorum est consideranda ad hoc. vt necessario sit circunstantia illius confitenda: igitur festi circunstantia non est confitenda:cum speciali præcepto peccatum in diebus festis prohibitum non sit.

Ad secundum satis respõsum extat ex his, quæ in principio huius §.explicuimus,receptissimam opinionem sequuti.

Ad tertium cũ viro doctissimo Melchiore Cano in relect. de pœniten.4.par.ad finem,respondemus,primum:quòd lex illa vetus abolita est,nec nos obligat,nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta continebat. Deinde quòd lex illa de certo quodam die loquebatur,quod festum propitiationis erat,vbi sacerdos semel in anno peculiariter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum , atque hostias offerebat , vt quod nunc ecclesia facit semel in anno obligans ad pœnitẽtiæ sacramentum,tunc in veteri illo populo præsignaretur. Nec erat lex,quæ singulis festis & sabbatis hanc animi afflictionem præscriberet:siquidẽ & nũc in lege euangelica non obligamur speciali præcepto nec diuino, nec humano ad agendum diebus festis pęnitentiam. Præceptum enim de eo colendo Deo,quo festis diebus adstringimur, operą religionis præscribit:pęnitẽtia verò nõ est opus religionis,sed vindicationis secũdũ D.Tho.sensum in 3.par.q.85.art. 3.ad 4. & ar. 4.& in 4.sent.dist.14.q.1.art.1.ad 5.& dist.15.q.4.art.7.ad 1.

Ad quartum nempe S.Thomæ authoritatem constat ex eo responsio : quòd is author , vt inibi explicat Caie. vel loquatur de præcepto sabbati colendi iuxta mysticũ sensum: aut planè tractet de præcepto isto quantum ad eius finem, qui non cadit sub speciali vi præcepti : quemadmodum ex S.Tho.paulò antè latius deduximus.Quibus tandẽ fit,posteriorem huius illationis partem omnino tenendam fore.

Quarta conclusio principalis.Potest quis alteri ex congruo à Dei liberalitate impetrare bona temporalia,augmẽtum gratiæ,& quandoque primam gratiam.Hæc est propositio Adriani in quodlibe.8.ar.2.S.Thom in 4.sent.dist.45.q. 2.art.1.ad primam.& 1.2.questio.114.art.6.ad primam.& in tertio senten.dist.19.quæstio.prima.ar.2.ad primam.& de bonis temporalibus constat:quia Sodomitis summis peccatoribus pepercisset dominus , si vel decem iusti potuissent inter eos inueniri.quod Diuus Ambro.libro de Patriarcha Abraham capitu.6.adnotauit,dicens,*Hinc discamus quantus amicus sit patriæ vir iustus.* De prima verò gratia censendũ est eam non posse impetrari per vnum alteri, qui omni bono motu careat,nec ad eam dispositus sit per opera ad eam recipiendam efficacia.imo contraria assertio in hoc sensu est erronea.At si quis optimè sit institutus per bona opera ad id efficacia:nempe sufficientia ad dispositionem recipiendę primæ gratiæ:ob alterius orationem,& suffragia ex vi impetrationis à liberalitate diuina consequetur maiorem gratiam primã,quàm ipse alioqui absque hac intercessione consequeretur.Sic etenim intelligendi sunt S.Thomas,& Adri. dum tenet, posse quem alteri ex congruo impetrare liberalitate diuina primam gratiam, quemadmodum disputat Ioan.à Medina in codice de pœnitẽt.tract.6.vers.sed de oratione pro altero. asseuerans posse quam alteri impetrare ex congruo gratiam vltra gratiam correspondentem propriis alterius operib.tametsi tutius sit ꝙ nullus possit alteri à diuina liberalitate ex congruo aliquam gratiam impetrare:licèt bene illustrationem cordis:nã & Paulus inquit 2. ad Corinth.ca.5.omnes stabimus ante tribunal Christi,reportabit vnusquisq; secundùm ea,quæ in proprio corpore gessit.Pertinẽt & ad hoc plura alia testimonia,quæ à Theologis quæstionem istam tractantib.adducuntur.☙ Tandem fieri nequit,vt quis alteri,etiam ex congruo primam gratiam mereatur,nisi merendo illi proprium actum,quo in Deum cõuertatur:rursus nec augmentum gratię,nisi merendo illi,vt per proprios actus proficiat in gratia:ex his,quę Domi. Sotus tradit in 4.dist.45.q.2.art.1. ❧

Cæterùm & præter superiùs adnotata,illud hoc in loco necessariò est memoria repetẽdum quòd elegãter disseruit
5 Scotus † in quodlibet.20.nẽpè,cuiuslibet operis boni,& meritorij triplicem esse valorem:specialissimũ quidem, specialem,& generalissimũ:vt interim his dictionibus vtamur.Est enim valor specialissimus quo ad operantẽ:& is,qui operãti competit,& applicatur.Specialis, qui competit ei,pro quo quis orat,ieiunat,aliũdve opus simile operatur. Generalissimus autem,qui totius ecclesię est,& omnib.Christi fidelib. propter illã sanctorũ cõmunionẽ cõuenit,& adiicitur.Hanc distinctionem vt vtilem admodum ad percipiendũ valorem suffragiorũ ecclesiæ,sequuntur frequentissimo omniũ consensu theologi post Scotũ,præsertim ipse Adria. quodlibet. 8.ar.3.Gabr.in canone Missæ.lectione 25.Doct.in 4.sen.dist. 45 Ioã.à Medina.in d.tract.6.c de multiplici valore orationis.Mart.Azpilcuet.in ca.quãdo.de cõsecr.dist.1. notab.20. nu.81.☙ Dom.Sot.in 4.dist.13.q.2.arti.1.& lib.9. de iust.& iur.q.2 art.2. ❧ Hęc distinctio colligitur ex veterũ authorũ sententiis:sicuti cõstat ex his locis qui ab his doctorib.citãtur:vt hinc planè colligẽdũ sit,quodcũque opus Christiani, vtile quidẽ esse omnib.Christi fidem profitentib. quo ad tertiam valoris partem.

Est etiam & in hac quæstione considerandum esse opera quædam valorem habentia ex opere operato,& sic ex institutione Christi,& hæc operãtur suum effectum absque operantis meritis:alia verò sunt opera,quorum valor ab ipsius
6 operantis meritis,& statu pendet,& priora † quidem operãtur in eum,qui obicem non posuerit eorum effectui:his operib.Missa tribuitur secundum Thomam communiter receptum in 4.sent.dist.45.q.2.artic.1.ad 3.Gabriel.in canone missę,lectione 57.qui tenent,missam non tãtùm quã ex parte est sacramentum ex opere operato affectum habere, sed etiam qua ex parte sacrificium est:& hoc propter institutionem Christi.huic opinioni Caie.refragatur in opusculis q. 2.de celebrat.missæ.vbi existimat,sacrificium missæ ex opere operato nullum habere effectum particularem in quocũque homine.pro cuius opinione traditur distinctio Diui Thomæ in 3.part.q.79.art.6.qui eleganter distinguit missam in sacramẽtum,& sacrificium,& inquit eam habere rationem sacramenti in quantum sumitur altaris hostia,rationem autem sacrificij,in quantùm offertur:atque idcirco secũdum eundem effectum sacramenti habet missa in eo qui sumit, effectum autem sacrificij in eo,qui offert, vel in his pro quibus offertur.Hæc Thomas. qui palàm sensit , ad Missam, qua ex parte sacrificium est, attendi offerentem ipsum, vel eum,pro quo offertur:& in specie, eam habere ratione sacrificij vim satisfaciendi,in qua magis attẽditur offerẽtis affectus,quàm quãtitas oblationis.rursus idem Thomas 3. part.q.82.arti.6.innuit,missam quo ad orationes, & alia præter sacramenta,valorẽ habere à deuotione,& affectu sacerdotis orantis,& eorum quorum nomine orat.vnde fatetur Caieta.& denique omnes post Diuum Tho.in d.art.6.missã quo ad sacrificium , valorem etiam adsumere à deuotione totius ecclesię,cuius nomine semper celebratur. Item & à deuotione,affectuque ipsius sacerdotis. Ita quidem apparet,missam, vt sacramentum est , valorem & proprium effectum habere ex opere operato, eodem modo si fiat à malo sacerdote , quo si fieret à bono.text.sing.in capitul.intra catholicã. 1. quæstione 1. Et tamen quo ad sacrificium

propter deuo-

Universidad de Deusto Biblioteca

propter deuotionem,&affectionem offerentis,maioris valoris est missa optimi sacerdotis,quàm praui.Sic sane infertur,missam qua ex parte sacrificium,maioris valoris esse vno tempore,quàm alio:quando videlicet est maior sanctitas,& charitas in ecclesia: à cuius deuotione valorē ipsa adsumit: quod in specie probat Gabri.in canone missæ.lect.26.col. 6.

Nihilominus,& si fateamur hæc,quæ modo ex diuo Tho. & Gabriele adnotauimus,vera esse, & à Theologis communiter recepta,contendimus communē sequuti,missam, qua ex parte sacrificium est, habere effectum ex opere operato.Est etiam ipsa oblatio cum consecratione simul & Eucharistiæ sumptione sacrificium à Deo ipso institutum. Idcirco sicut sacramēta ex opere operato propter diuinam institutionem suum effectum habent, ita & hoc missæ sacrificium à Christo institutum ex ipso opere operato suum effectum habebit,etiam si nullus mortaliū esset in gratia,quod est impossibile:quemadmodū explicat Gabr.in d.lect.26.col. 5.qui statim subdit, missā alio in sensu effectū habere ex opere operato : nō equidem propter institutionem Christi, sed propter oblationem huius sacrificij nomine totius ecclesię Catholicæ factam à sacerdote,qua minister totius ecclesiæ est,in hoc sacrificio offerendo.Qua ratione,cū ecclesia,quæ offert,sit semper dilecta Christi,vt eius spōsa, effectus huius sacrificij operi operato tribuēd⁹ est ea ex parte,qua ecclesiæ totius nomine offertur : siquidem valor iste nusquam deficiat,nec ad ipsum offerentem referendus sit.Ego verò hunc effectum,& valorem tribuendum esse opinor operi operanti,licet verum sit,eum procedere ab ecclesia catholica,cuius nomine offertur hoc sacrificium.Nam & ipse Gabr.fatetur hunc valorem tunc maiorem esse,cum in ecclesia, quæ per eius ministrum offert sacrificium maiorem habet charitatē. Ergo operi operanti valor hic est adscribendus. Deinde valor operis operantis in hoc sacrificio consideratur ex parte ipsius sacerdotis offerentis,quia offert ipse licet nomine alterius,vt Tho.explicat.Igitur & effectus huius sacrificij procedens ab ecclesia,quæ verè offert per ministerium sacerdotis,operi operāti erit tribuendus:sicut & eleemosyna,orationes, ieiunia,& alia opera meritoria valorem habent operis operantis ex parte illius, qui ea fieri iusserit & mandauerit. Quod statim probabitur. Sed & communis opinio, quæ dictat missam qua ex parte sacrificium est, valorem habere ex opere operato,ex eo apparet, q̄ missa quatenus sacrificium est,à Christo fuit instituta in remissionē peccatorum, & ab ipso valorem habet ad hunc effectum vt satisfactoria sit ad remissionem pœnæ temporalis & meritoria.Id verò cōstat Lucę c.22.& Matt.c.26.Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionē peccatorum. Pro vobis,inquam,sumentibus,& sic sacramētum est,quod ipsi tantū,cui confertur, prodest.Pro multis:id est alijs, quorum nomine, & pro quibus fiet hæc hostiæ oblatio. Et hac ratione sacrificium est in memoriam passionis dominicę,& ab ea valorem accipiens:sicuti eleganter explicat S. Tho. 3. part.q.79.art.7.

Nec pro Caiet.conuincunt S.Tho.verba:quia is,& si distinxerit,missam in sacramentum,& sacrificium ,nō negat sacrificium missæ præter valorem operis operantis habere effectum operis operati.Nec item viget,q̄ sequeretur,hunc valorem esse infinitū:id etenim fatemur, modò certū sit quo ad applicationē esse finitū,authore Tho.in 3.par.q.79.art. 5.

De sacramentis ecclesiæ dubium non est,q̄ valorem & effectum habeant ex opere operato propter Christi institutio-
7 nē De oratione dominica,&horis canonicis ab ecclesia†institutis idem quidam responderunt:nempe eas habere valorē,& effectum ex opere operato.ita quidem visum est Gabr. in Cano.Missæ.lect.57.col.2.Gerson.in 3.par.Alpha.76.&Io. à Medina.in tract.de oratione.c.de valore orationis pro seipsa fusæ.versi.sed quæres.quorum opinio est omnino intelligenda in eo sensu,quo Gabr.lect.26.operis operati valorem considerauit,non equidem ex Christi institutione,sed ex totius ecclesiæ,cuius nomine oratio fit,deuotione, & applicatione.Nam etsi orationes canonicæ,quæ ex instituto ecclesiæ dicuntur,valorem etiam habeāt ab orantis affectu, vt S. Tho.de sacrificio Missæ tradit in d.q.82.art.6 quia tamē fiūt & dicūt horæ canonicæ à clericis noīe Ecclesiæ catholicæ, vt ei⁹ ministris:seclusoq; valore ratiōe ipsi⁹ recitātis,itidē valorē habēt ratiōe fideliū,& ecclesię cui⁹ mādato ducūtur, atq; in hūc sensum verū est,q̄ istæ oratiōes effectū habeāt ex opere operato, etiam si minister sit in peccato mortali. At si operis operati valorē aliter cōsiderem⁹,scilicet ex Christi institutiōe nō poterit defendi Gabrielis opinio.Quo fit,vt iuxta propriam significationē,&sensum,quo valor operis operati accipiendus est,semotò quocunque humano esse dicendum sit has horas canonicas ab ecclesia institutas,& quę nomine totius ecclesiæ dicuntur non habere valorē,& effectum ex opere operato:sed ipsius ecclesiæ,&ministrorū affectu,& deuotione.Quemadmodū deducitur ex his,quæ modò exposuimus.

Illud verò prætermittendum nō est,orationes,suffragia & sacrificia quo ad valorem operis operantis esse rursus dupliciter consideranda.Primū enim,vt dicuntur & fiunt pro-
8 prio nomine:secundò,vt fiunt,& dicuntur †nomine totius ecclesiæ,vel alicuius priuati orationes,aut sacrificia delegatis,&alteri committentis.Etenim suffragia primo modo considerata,valorē accipiunt,& effectum consequuntur ab effectu,& statu ipsiusmet,qui orat,ieiunat,aliudve suffragium & opus exequitur.Nam si is sit extra charitatem,& mortali affectus culpa,nec sibi,nec alteri prosunt quo ad satisfactionē,nec aliam vtilitatem afferunt præter eas,quas cōmemorauimus in §.præcedenti. nume. 10.quòd si secundo modo suffragia considerentur,valorem accipiūt,& habent non tantum ab ipso ministrante,sed etiam ab ipsa ecclesia catholica,vel ab ipso,cuius delegatione,& commissione fiunt:idcirco licèt qui,vt instrumentum alterius operatur,extra charitatem sit,valorem tamen habebunt suffragia ex parte eius,qui ea commisit ministerio alterius , si ipse charitatem habeat, nec sit culpa mortali affectus.sic sanè S.Thom.cōmuniter receptus eleganter explicat in quarto sent.dist.45. q.2.art.1.ad 3.q.vnde plura,quo euidentior sit huius distinctionis vtilitas,inferenda sunt.

Primùm omnium suffragiorū potissimi valoris esse Missæ sacrificium:cùm id valorem habeat ex opere operante causa totius ecclesię,cuius nomine fit,& itē ipsiusmet ministri, vel eius,qui ministeriū delegauerit, totius etenim ecclesiæ affectus,& charitas præter ipsum opus operatum , maximè operantur quo ad suffragiorum valorem.

Secundò constat missam,qua ex parte sacrificium est,& alia suffragia,maioris esse valoris si fiāt à bono ministro,quā à malo. Auget siquidē valorē ipsius ministri charitas, & deuotio ,authore Thoma in 3.par.q.82.arti.6.cuius opinio recepta omnino est.

Tertiò hinc apparet,misā vt est sacrificiū & cætera ecclesiæ suffragia,maioris valoris esse,si fiāt ex cōmissione,& ordinatione illius,qui est in gratia,&charitatem habet,quàm eius,qui extra charitatem est.Siquidem suffragiorum valorem auget charitas illius,qui ea fieri cōstituit,&cuius nomine fiunt secundū Thomam & cōmunē in dist.45.artic. 2.ad 3.q.sic quod diuus Gregorius scribit in prima parte pastoralis.cap. 11.cùm is,qui displicet,ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.Cuius Gratianus meminit in prin.49.dist.intelligēdum est quo ad valorē orationis ab ipso orāte procedentē.nam hic valor nullus est,quoties fit oratio nomine,& cōmissione alterius ab eo,qui non est in charitate:valorem tamen habet ab eo,qui orationē,& suffragia alteri commisit,si is charitatem habeat.

Quartò subinde manifestū est,meliora esse & deniq; gratiora suffragia facta à plurib.aut pluriū cōmissione, quā ab vno,vel vnius instituto.Quia horū charitas valorem orationis auget,cū maior sit ī plurib.quā in vno.Hoc satis probatū est ex præcedentib.si quæ modò adnotauimus, ad amussim fuerint considerata.

Quintò inde colligitur,orationem dominicam,& horas canonicas ab ecclesia institutas,meliores, & gratiores esse Deo cęteris parib.quā reliquæ sint orationes.Cuius illationis ratio est,quia hę orationes fiunt nomine totius ecclesię, siquidem ministerio orātis à tota ecclesia fiunt:atq; ideò valorem accipiunt à totius ecclesiæ charitate.Clerici etenim, & religiosi ex ecclesiæ instituto canonicas horas dicētes,vt ministri ecclesiæ preces istas ad Deū ipsum emittunt.Nec de his,nec de sacrificio missæ dubitādū est:iuxta cōmunē omniū traditionem.Sed de aliis,q ex ecclesię lege nō tenentur ad horas canonicas,eas tamen recitant,pleriq; dubitare poterūt,an vt ministri ecclesiæ munere isto fungātur. Et tamē egregius doctor Martin.Azpilcuet.in c.quādo.de consecratio.dist.1.notab.20.nu.66.existimat, has horas canonicas à quocūq; dictas,ecclesię noīe dictas cēseri:cū sint ab ipsa ecclesia p̄cipuè in hoc institutæ,vt noīe toti⁹ ecclesię dicātur. Quæ quidē opinio pia,& benigna,mihi videt:oportet igitur hac in cōtrouersia perpendere,an suffragia fiāt noīe totius ecclesiæ,eius instituto,& ab aliquo,vt ecclesię ministro,& inde cōstituam⁹ gratiora,&meliora esse quā si priuatim fiāt.

Sexto si

Sexto, si præmittamus quod omnino prēmittendum est, valorem suffragiorum ecclesiæ quo ad satisfaciendum per applicationem finitum esse,& cuiuslibet suffragij tres esse finitos valores,quorum in hoc § mentionem fecimus,illud erit statim constituendum , suffragium factum pro pluribus non tantum prodesse cuilibet ex illis, quantum si pro eo tā-
9 tum†fuisset exhibitum. Nam si vtilitatem operis consideremus quo ad debitum ex iustitia primū, illud profectò finitū est,& cuilibet operi constitutum:idcirco certū hoc præmiū, & finitum inter plures diuisum non pertinebit ad quemlibet ea ex parte,qua pertinuisset, si inter pauciores diuideretur,aut denique si vni tantum applicatum fuisset.quod euidenti demonstratione percipitur. At si consideremus valorem operis quo ad impetrandum à diuina liberalitate,nulla est certitudo quid diuina maiestas pluribus, vel vni tribuet. Hęc igitur illatio verior est,& frequentiori calculo probata: eam etenim collegimus ex Scoto in d.quolib.20.D.Tho.in 4.senten.dist.45.q.2.art.1.ad 2.q.Innoc.in c.pe.ne prælat.vices suas.Imol.in c.significarum.de præb.Præposit.in c.sacro sanct.22.dist.Caie.in opusculis.q.2.de celebrat.miss.Io.And. & Abb.in c.fraternitatem.de sepult.Card.à Turre Cremat.in c.non mediocriter.de cōsecrat. dist. 5. Adria.quolibet. 8. articulo tertio.Io.Med.in tract.de oratione.c.de valore orationis pro multis fusæ.Mart.Azpilcueta in d.c.quando.de consecrat.distinct.1.notab.20.nu. 77.Domi.Soto li. 9. de iust. & iur.q.2.art.2.✻ & in 4.dist.15.q.2.art.1.eandem legito dist. 45.q.2.art.4.✻ quibus non oberit authoritas Hieronymi in d.c.non mediocriter. vbi inquit : Cùm psalmus vel missa pro cunctis animabus dicitur, non minus, quàm si pro vno quoque diceretur,accipitur.Nam illud tantum ex hoc deducitur,missam dictam pro multis,eūdem valorem habere,ac si pro vno dicta fuisset,nec inde sequitur,quod ille tantus valor vnicuique ex illis multis in solidum applicetur.

Septimò est obseruandum,missæ valorē ex opere operātis procedere ab ipsa ecclesia catholica, cuius institutione celebratur:& ab ipsomet celebrante.Idcirco Missa maioris
10 †valoris est,si fuerit à sacerdote charitatem habente celebrata,quàm ab eo,qui extra charitatem sit : quia licet valor procedens ab ecclesia,quæ plures fideles charitatem habentes continet,nusquam deficiat,etiam si malus sacerdos ministret, ille tamen valor qui à charitate ministri deducitur, plane omnino desideratur , quoties minister mortali culpa est affectus, quod satis colligitur ex Tho.in d.q. 82.art.6. & Gabriele in Canone Missæ.lect.26.col. 5.& 6.

Octauò hinc infertur , reliquorum suffragiorum quæ priuato nomine,non equidem totius ecclesiæ catholicę fiunt, valorem procedere ab ipso ministrante,& ab eo,cuius delegatione,& cōmissione ministrantur. Vnde si minister sit extra charitatem,dimidia valoris pars deficit , sicut ex diuerso si minister sit in gratia:is verò cuius cōmissione ministeriū sit,culpa mortali impeditus à charitate sit alienus, etiam deficiat dimidia valoris pars.quod si vterque sit extra charitatem, nullius valoris erit suffragium istud, etiam si pro iustis ministretur,quo ad effectum satisfaciendi:iuxta opinionem quam ex D.Tho superius probauimus.§.præceden.n.7.& cōstat isthæc octaua illatio ex notatis per S.Tho.communiter receptum in 4.sente.dist.45 q.2.art. 1.ad 3.q.Hæc deniq; de suffragiorum valore,& effectu.

His omnibus adijciendum est viuorum suffragia,si fiāt pro defunctis existentibus in purgatorio eis quidem ita prodesse
11 vt ex lege iustitiæ satisfaciant†pro temporali pœna, quam in eo loco defunctorum animæ pati debent in satisfactionem,quæ non fuerat plene in hoc seculo corporis labore consummata,quod probatur Machabæo.2.capitulo 12.vbi oblatum fuit sacrificium pro mortuis.Sancta,inquit,& salubris est cogitatio pro defunctis exorare,vt à peccatis soluātur,à peccatis inquam,id est,à pœna temporali, quā pro peccatis animę patiuntur in purgatorio,secūdum Augustinum libro de cura pro mortuis agend.cap. 1. eundem pulchrè de ciuitate Dei lib.21.c.13.capit. animæ defunctorum.13.q.2. vbi Card.à Turre Crema.Sanct.Thomas in 4.senten. distinct. 45.quæstione 2.articulo 2.ad 2.quæstionē.✻ & ibi Duran. quæst.1.S Bonauent.art.2.q.1.S.Tho.in addit.ad 3.par.quæst. 71.art.1.& 2.Petrus Sot.in insti.sacerd.lect.3.de purgatorio. Granatensis in institutionibus.capitu.16.§.4.versi.33.✻ & est verè catholica conclusio,quæ aduersus hæreticis probatur multis authoritatibus, quas de suffragijs, & purgatorio tradidere Roffensis.Io Eckius,Alfonsus à Castro.Ioann. Buderius in compendio,& alij catholici,qui nostra ætate contra pestilentissima Lutheri dogmata scripsere. Item de indulgentiis ecclesiæ,quòd ratione suffragij, & eius vi prosint existentib.in purgatorio,tenuerunt omnes cōmuniter,præsertim S.Thom.& alij in 4.sentē.distinct.45.Cardin.Abb.& Doct.in cap.quod autem.de pœniten.& remiss. Feli.in tract. de indulg.col.7.Syluest.verbo,indulgētia.q.7.Caiet.optimè in tract.de Thesauro indulg.q.5.✻ Gabriel in canone Missæ.lect.57.& in supplemento ad 4.sententiarū.dist.45.q.3.artic.2.& ibi Domin.Sot.q.2.art.3.& dist.21.q.2.art.3.& qui de indulgentiis aduersus Lutherum scripsere.✻

EX §. SEQVENTI SVMMARIVM.

1 *Suffragiorum communio dupliciter consideratur.*
2 *Excōmunicatio maior,qua suffragiorum communione quēpiā priuet?*
3 *Peccatum mortale,an priuet suffragiorum ecclesiæ communione?*
4 *An possit quis pro excōmunicato maiori excommunicatione orare:& quid pro mortali peccatore.*
5 *Excōmunicatus sacramēta ecclesiæ vel conferens vel suscipiens,peccat mortaliter.*
6 *Sacramentū ordinis susceptum,vel collatum ab excommunicato quē effectum habeat?*
7 *Sacramentum pœnitentiæ ab excōmunicato susceptum,vel ministratum,an teneat:vel sit iterandum?*
8 *Excommunicatus,an sit sacramenti pœnitentiæ minister in articulo mortis?*
9 *Excommunicatus maiori excommunicatione celebrās irregularis est: & inibi de celebrāte coram excommunicato , qui authoritatem præstat celebrationi.*

§. SEXTVS.

HACTENVS, LECTOR optimè, de suffragiorum ecclesię valore breuiter quidem egimus,vt hinc appareat,quid referat excommunicatum suffragiis ecclesiæ priuatum esse,ac destitutum.Quod modò apertiùs cōstabit,si quæ antea diximus specialib.quibusdam
1 propositionibus†exponamus. Etenim valor suffragiorum dupliciter consideratur,quo ad eorum participationē.Vno quidem modo virtute charitatis,quę omnes fideles connectit,vt sint vnum corpus in Christo Iesu:cuius est propria illa sanctorum communio,de qua in symbolo mentio fit,ca. loquitur.24.q.1.& ad Ephes.ca.4.inquit Paulus,vnū corpus, & vn⁹ spiritus,& vna spes vocationis nostræ.Vnus dominus, vna fides,vnum baptisma,vnus Deus.text.optimus in ca.firmiter.§.vltimo.de summa Trinit. Hęc igitur charitas facit omnia bona,& suffragia esse communia.Alio modo suffragia quo ad eorū valorē,& eius communionē considerātur ex animo,intentione,& applicatione facientis & operantis. Hac distinctione vtitur S.Tho.in 4.sent.dist 45.2.q.art.4.ad 1.&ad 2.q.quem alij communi omniū consensu sequuntur: repetit idē S.Tho.in dist.28.q.2.art.1.ad 1.q.& Adria.quodlib.7.ar.3.post Palud.in dist.18.in q.1.quib.ita constitutis, sequentia proponimus.

Prima propositio.Excōmunicatio maior nō priuat excōmunicatū illa suffragiorū ecclesiæ communione,quæ à cha-
2 ritate p̄cedit:cū illa priuatus fuerit per mortale†crimē, cuius causa fuit excōmunicatione affectus.sic sanè S.Tho.cōmuniter receptus explicat in d.q.2.art. 1.di.18.& Gabri.post alios,in canone missæ lect.26.col.7 vnde cōstat,iniustè excommunicatum minimè hac cōmunione priuari:quod satis manifestū est.Itē nec excōmunicatū minori excōmunicatione,cùm ea nō infertur propter peccatū mortale,quod hac communione priuat.Tandem illud certissimū est huius communionis priuationem mortali peccato,non excōmunicationis tribuendam fore.Siquidem qui iniquè est excōmunicatus,ratio huius excōmunicationis,nequaquā ista cōmunione destituitur.Cùm iniusta excommunicatio nō tollat charitatem,qua manente,manet vnionis vinculū,& cōmunio:si verò quis iustè fuerit excommunicatus,peccatum mortale,cuius causa lata in eū fuit excommunicatio, priuauit cum charitate,quæ huius communionis radix est.

His accedit quòd missæ sacrificiū non habet effectū quo ad operationem operis operati,nisi in his, qui per fidem & charitatē vniuntur secundùm Tho.in 3.par q.79.art.7.ad 1. quāobrem quo ad hāc communionem nulla est differentia nec quidquā refert, sit peccator mortali culpa affectus: excommunicatus,vel non.

Secunda propositio. Excommunicatio maior priuat quem illa suffragiorum ecclesiæ communione, quæ ab applicatione,& intentione totius ecclesię radicem habet.Probatur hęc cōclusio ex eo quòd ecclesia minimè vult cōmunia suffragia

nia suffragia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nia ſuffragia applicare, nec orare pro his, qui extra eã ſunt, ſed tantum pro membris eius ab ea nondum abſciſſis & ſegregatis, quemadmodum concordi omnium ſententia ſatis eſt expeditum, idcirco hæc ſecunda propoſitio palàm infertur, & notatur à S. Tho. & his, quę in proxima aſſertione citauimus, & Syl. verb. excommunicatio. 1. col. 2.

Tertia concluſio. Excommunicatus maiori excommunicatione, minimè comprehenditur ſub orationibus, & ſuffragijs ab eccleſia generaliter pro eius mẽbris exhibitis. Quod conſtat ex proximè dictis, & eſt omnium communis cõcluſio. Quidquid in contrarium ſenſerit *Hoſt.* in c. cum voluntate. de ſenten. excom. col. 2. & *Summa confeſſor.* lib. 3. tit. 33. quæſtio. 159.

Quarta concluſio. Peccator etiam mortalis criminis reus ſub generalibus eccleſiæ ſuffragijs pro membris eius inſtitutis comprehenditur: quia per fidem eccleſiæ membrum eſt 3
nondum publicą authoritate ab eccleſiæ communione ſeparatum. Hæc apparet ex applicatione eccleſiæ, quæ pro mẽbris eius orat. Eſſe autem peccatores eccleſiæ membra iam ſuperius probauimus in huius relectionis principio. nu. 6. id circo receptum eſt quod in hac concluſione proponimus. Siquidem præcitati authores fatentur, communionem ſuffragiorum eccleſiæ ab eius intentione, & applicatione procedentem, membris eccleſiæ quibuſcunque conuenire. Tametſi hæc eccleſiæ ſuffragia non ita vtilia ſint exiſtentibus extra charitatem, ſicuti his ſunt, qui charitatẽ habent. quod apparet ex adnotatis in §. 4. præced. & nihilominus adhuc plurimum vtilitatis hæc ſuffragiorum cõmunio affert peccatoribus: primum etenim ad defendendum eos à tentatione dæmonis qui hoſtis acerrimus eſt. Et ad protectionẽ Dei qua diuina maieſtas ſpeciali cura filios eccleſiæ cuſtodit ad impetrandam à Deo illuſtrationem cordis, vt citius, ac facilius à peccatis abſtineant: ad bona temporalia: denique ad alia multa, quæ colligi poterunt ex his authoribus quorum mentionem fecimus in §. 4. num. 11. quibus quidem vtilitatibus excommunicatus maiori excommunicatione omnino priuatur: authore Th. in 4. ſen. diſt. 18. q. 2. ar. 1. ad 2. q. vt hinc planè ſit compertum quod non ſemel iam in principio huius relectionis admonuimus, quãtum quo ad interiores pœnas, & interiora damna excommunicatio differat à mortali peccato. quod & Hoſt. ac Io. And. adnotarunt in c. ita quorũdam. de iudæ. & Caiet. eleganter in tract. 17. q. c. 13.

Ex quo libet obiter obſeruare, eccleſiam catholicam quãdoque pro excommunicatis, *Hæreticis*, Saracenis, & infidelibus orare, non equidem vt pro membris eccleſiæ, orationibus ad eccleſiæ membra coadiuuanda inſtitutis, ſed vt ex teris, & ab vnione eccleſiæ alienis, quibuſdam orationib. in id ordinatis, quod dignetur diuina maieſtas eos reducere ad eccleſiæ vnitatem, & pœnitentiam: quemadmodum notant S. Tho. in 4. ſen. diſt. 18. q. 2. art. 1. ad 1. q. Card. à Turre Crema in c. ſi quis epiſcopus. 11. q. 3. Syl. verb. excommunicatio. 1. col. 2. & verb. oratio. q. 4. ſic denique orat eccleſia in die veneris ſancti pro hæreticis, Paganis, Iudæis, & infidelibus, non vt membris eccleſiæ: ſed alijs ad hoc orationibus inſtitutis.

Quinta concluſio. Non poteſt quis vt eccleſiæ miniſter orare pro excommunicatis maiori excommunicatione
4 his orationibus, quæ pro mẽbris eccleſiæ fieri ſolent. † Hãc aſſertionem S. Tho. & alij paulò antè nominatim citati expreſſim exponunt, & ea communis eſt. idem in ſpecie notat Gabr. in d. lect. 26. col. 7. notant doct. in c. cum voluntate. de ſenten. excom. & in c. à nobis. in 2. eo. tit.

Sexta concluſio. Poterit quilibet Chriſtianus priuatis orationibus pro excommunicato etiam maiori excommunicatione priuatim orare. Non enim tunc nomine eccleſiæ pro excommunicato, vt pro membro eccleſiæ oratur, atque ita S. Tho. communi omnium conſenſu receptus aſſeuerat in 4. ſen. diſtin. 18. q. 2. art. 1. ad 1. q. Syueſt. verb. excom. 1. quæſt. 1. & eſt communis opinio, ex qua ſunt omnino explicanda quæ Abb. & alij adnotarunt in d. c. à nobis.

Septima cõcluſio. Poteſt ſacerdos in miſſę celebratione dũ ſecretè orat, in priori parte antę cõſecrationem *Hoſtię* pro excõmunicato ſpeciali oratione orare. Huius cõcluſionis ratio ea eſt, q rũc ſacerdos orat vt priuat⁹, nõ vt miniſter eccleſiæ: qua ratiõe ita viſum eſt Syl. verb. excõ. 1. col. 2. quẽ ſequitur Marti. Azpilc. in c. quando. de conſecrat. diſt. 1. notab. 19. n. 71. quo in loco lati⁹ hac de re tractat. ❧ Oratio verò hæc, quæ à ſacerdote, vt priuato fit, eã vim habet, quã ex ipſi⁹ orãtis ſtatu habere poteſt. Atq ab eo fit, nomine toti⁹ eccleſiæ, quo ad impetrãdũ & obtinẽdũ id, quod petiẽ, maiorẽ dubio procul valorem habet: cum ea totius eccleſiæ precibus innitatur, quæ apud Deum multo ſunt gratiores. Vnde facilè intelligimus quid ſit reſpondendum quãdo & ipſe ſacerdos peccato ſit mortali affectus. ❧

Octaua concluſio. Quilibet Chriſtianus vel vt miniſter eccleſiæ, vel vt priuatus orare poteſt pro peccatorib. nondũ vita functis. Huius aſſertionis veritas ex eo cõſtat q eccleſia minimè intẽdit ab eius generalib. ſuffragiis excludere exiſtentes in mortali peccato: modò per excõmunicationẽ nõ fuerint hi ab vnione fideliũ ſegregati: ſicut modò adnotauimus. Poſſe autẽ orari pro peccatore viuo: nõ tamẽ pro eo, qui in mortali crimine deceſſit, probat Thomas in 2. 2. q. 84. art. 7. cap. pro obeuntib. 13. q. 2. c. placuit. 13. q. 5. gl. in c. ex parte. in 1. de ſepultu. in idem S. Tho. in 4. ſen. diſt. 45. q. 2. ar. 2. Card. à Turre Crem. in ca. tempus. 13. q. 2. & hęc eſt omnium communis ſententia.

Ex premiſſis apparet, quonã modo intelligendũ ſit quod Gabriel aſſeuerat in cano. miſſe, lectu. 16. col. 7. ſcribẽs ſacerdotẽ eccleſiæ miniſtrũ nõ poſſe ſpeciali oratione pro excõmunicato in miſſa orare: etenim non poteſt ſacerdos vt miniſter eccleſię nec ſpeciali, nec generali oratione pro excommunicato orare, vt pro mẽbro eccleſiæ, poterit tamen in ea parte miſſæ, qua ſibi licet priuatis orationibus vti, pro excommunicato orare, & erit iſthæc oratio priuata: non equidem publica.

Nona concluſio. Poterit quis vt eccleſię miniſter, vt perſona publica, ſecretè tamen, orare, aut ſacrificiũ applicare illi excommunicato, qui mortalis criminis iam pœnituit, & ſatisfecit, ligẽter abſolutionem impetrare curauerit: licèt nondum ſit abſolutus. Hoc colligitur ex Hoſtiẽſi communiter recepto, in dict. cap. cum voluntate. de ſent. excom. notat Marti. Azpilcueta in cap. quando. de conſecra. diſt. 1. notab. 19. nu. 63. Nã & huic etiam generalia eccleſiæ ſuffragia vtilia ſunt, nec is ab eis excluditur. ſecũd ũ Cardi. à Turre Crema. in c. ſi quis epiſcopus. 11. q. 3. poſt Richardum in 4. ſent. diſt. 18. & Floren. ti. 3. par. tit. 25. cap. 76.

Nonò & principaliter ab ipſius definitionis vero ſenſu apparet, eſſe alium excommunicationis effectum, quo ſatis probatur, & efficitur excommunicatũ maiori excommunicatione priuatum eſſe paſſiua & actiua ſacramentorum par
5 ticipatione. tex. optimus † in cap. ſi celebrat. de cleri. excõmu. miniſtr. cap. cùm illorum. de ſent. excom. & in cap. Apoſtolicæ. de cler. excom. mi. quib. in locis hoc ipſum communiter receptum eſt in hunc ſenſum, q malè faciat, & illicitè percipiat excõmunicatus ſacramenta eccleſiæ. peccat etenim & mortaliter propter grauem iniuriam, quã infert ſacramẽtis eccleſiæ, ea percipiens in eo ſtatu, quo iuſtè ab eccleſię communione eſt ſegregatus. Idcirco qui ita cẽſura hac affectus percipit ſacramẽta, graue ſacrilegiũ cõmittit in ipſum Deũ, & eccleſiam. Quod probatur ex ratione, quę dictat, ſacramẽta nõ eſſe percipienda, nec dãda ab eo, qui ſe exiſtimat mortalis culpæ reum eſſe. text. celebris de recipiente, in ca. illud. 95. diſtin. quo in loco Innocentius tractans de ſacramento extremæ vnctionis inquit: nõ pœnitẽtib. iſtud fundi nõ poteſt: quia genus eſt ſacramenti. text. itẽ ad idem in capit. per Eſaiã. 1. q. 1. verſic. Hoc penè. ibi, omnia ſacramenta proſunt dignè ſumentibus igitur indignè ea accipientib. nocẽt. facit & ad hæc ratio elegans. Sacramenta inſtituta ſunt à Chriſto Ieſu, vt per illa gratiam primã, vel eius augmentũ conſequamur: is ergo, qui credit ſe eſſe in eo ſtatu, qui gratiæ cõſequę dę repugnat, ſcire debet, ſe in vanũ ſacramentũ accipere: cui tur irreuerẽtiæ crimen erga ſacramentũ committit. Omne ſiquidem illud, quod ad irreuerẽtiam rerũ ſacrarũ pertinet, ad iniuriã Dei fit: ideo ſacrilegiũ eſt ſecũdũ S. Tho. 2. 2. q. 99. arti. 1. de dante conſtat in d. c. per Eſaiã. verſi. Hoc penè. dum dicitur: omnia ſacramẽta indignè tractãtib. obſunt: proſunt tamen per eos dignè ſumẽtib. Et in ſpecie de euchariſtia nemo vſquã dubitauit: cũ Apoſtolus ſcripſerit. 1. ad Corinth. c. 12. probet autẽ ſeipſum homo priuſquã de pane illo edat. Ac deinde de illo, qui indignè ſumpſerit, inquit: iudiciũ ſibi mãducat, & bibit. de ſacramẽto baptiſmi, patur in c. firmiſſimè. 15. q. 1. & c. omnis. ca. agunt. de cõſecra. diſt. 4. docet S. Tho. 3. par. q. 68. arti. 6. ad hoc etiã cõducit tex. de cõſecratio. diſt. 5. & pleraq; alia, quæ de præmittẽda cõfeſſione ante ſacramentorũ ſuſceptionẽ ex theologis tradit Mart. Azpilcueta in principio. de pœnitent. diſtinctio. quinta. in. vltim. parte. gloſſ. numero trigeſimotertio. & ſequentibus. Qui in capitulo primo. §. ſacerdos. numero. duodecimo. de pœnitent. diſt. 6. ex eo tex. adnotauit mortale crimẽ cõmittere, quicunq pa mortali affectus eccleſię ſacramẽtũ alteri miniſtrat, mo-
dò id fa-

dò id faciat vt eccleſiæ miniſter, & actus is ad conſecrationis ordinem pertinet. quod Sanct. Thom. docet in 3. parte, quæſt. ſexageſimaquarta. articulo. 6. quod ſi ita certum eſt, ſacramenta illicitè dari, & adſumi ab exiſtenti in mortali peccato: idem erit in eo, qui præter mortalẽ culpam, cuius causa à communione eccleſiæ ſepoſitus eſt, extra fidelium con ſortium ſegregatus, minimè cẽſetur membrũ eſſe eccleſiæ.

Cæterùm etiam ſi excommunicatus grauiſſimè peccet ſacramenta eccleſiæ contrectans vel miniſtrando, vel ſuſcipiendo, conſtitutiſſimum eſt, ipſa ſacramenta verè conferri, & adſumi. quod manifeſtè probabitur, ſi conſideremus, ſacramentum baptiſmi vel, datum, vel acceptum ab eo, qui extra charitatem eſt, verum eſſe ſacramentum. cap. tunc valere. de conſecrat. diſtinct. 4. ſic & ſi quis excommunicatus confirmationis ſacramentum accipiat, verè confirmatus eſt, nec erit confirmatio iterãda. quod item veriſſimum eſt, & de euchariſtiæ ſacramento: ſiquidem dubio procul excõmunicatus conſecrat, & verum recipit ſacramentum. argu. eorum, quæ notantur in c. de homine. de celeb. miſſar. capit. intra catholicam. 1. quæſt. 1. Nam & matrimonium contractum ab excommunicato, verum eſſe matrimonium, & ſacramentum, probauimus in epitome in 4. decret. 2. part. ca. 6. in princ. vbi etiam aſſeuerauimus, religionis profeſſionẽ factam ab excommunicato validam omnino eſſe.

De ordinis ſacramento illud conſtanter aſſeueramus, verè dari ab excommunicato, & excommunicato, quo ad
6 characterem, licet non quo ad exequutionem † ab illa enim donec ſubſequatur diſpenſatio, ſuſpenſus eſt ipſe ordinatus ſiue ignorans, ſiue ſciens ipſum, vel ordinis collatorem excommunicatum eſſe, ordines ſuſceperit. Hoc probatur quo ad primam eius aſſertionis partem in c. præter hoc. §. verũ. 32. diſtinctio textus in cap. 1. verb. irritas. vbi gloſſ. & in c. 2. de ſchiſmati. c. cum illorum. de ſent. excom. c. 1. & vltim. de eo, qui furtiuè ord. recepit. c. 1. & 2. de ordinat. ab epiſ. qui renuntiauit epiſcop. quib. in locis itidem conſtat ſecunda cõcluſionis pars: nempè, ita ordinatos non poſſe miniſtrare in ordinib. ſuſceptis, nec eorum exequutionem habere. & hæc eſt omnium concors ſententia, quæ non poteſt iure negari: quippe manifeſtè in præcitatis locis cõſtet. De diſpenſatione autem eſt adnotandum quo ad tertiam partem concluſionis, eam regulariter à Romano Pontifice impetrandã fore in hoc caſu, præſertim ſi detur in recipiẽte ordines certa ſcientia, c. primo. de ordin. ab epiſcop. qui renunti. epiſco. vbi idem apparet, ſi ſit ignorantia craſſa, aut ſupina. & c. cũ illorum. de ſententia excommunica. parte prima. quòd ſi de ignorãtia probabili affectus quis vel excommunicatus, vel ab excõmunicato ſuſceperit ordines, ab epiſcopo proprio, qui in eo actu minimè deliquerit, diſpenſationẽ obtinebit. text. in c. vlt. de ordin. ab epiſcop. qui renunti. epiſco. notant Doctor. præſertim Hẽri. in d. c. 1. de ſchiſma. & in d. ca. cum illorum. vbi cæteri doct. idem communiter adnotarunt, excipientes religioſos: id eſt, eos qui poſt ordinem ita ſuſceptũ religionem profiteantur: etenim his etiam ſcienter ordinationi, & ordinum ſuſceptioni operam dantibus, diſpenſatio concedi poterit ab eorum prælatis: & idem ſi poſt religionis ingreſſum ita fuerint ad ordines promoti: quæ quidem exceptio deducitur ex d. c. cum illorum. 2. parte. & c. 2. de apoſtat. Innocen. tamẽ in c. 1. de ſchiſma. ſcribit, collationem ordinum factam ab excommunicato, vel excommunicato, probabili tamen ignorantia excommunicationis, ita ratam eſſe, vt abſque vlla diſpenſatione eius ſit exequutio permiſſa, ac poſſit ita ordinem accipiens abſque irregularitatis pœna in ſuſceptis miniſtrare, & ad alios ordines promoueri. huic ſententiæ acceſſerunt Panor. in c. veritatis. de dolo & contu. nu. 46. Collectari. in d. c. vlt. de ord. ab epiſc. qui renunti. epiſcop. idem tenet *Huguitio* relatus à gl. in c. ab excõmunicatis. 9. q. 1. Repetit idem Panor. & ibi Fel. col. penul in c. ad probandum. de re iudic. idque verius eſſe cenſet Alfonſus à Caſtro lib. 2. de poteſta. leg. pœnalis. c. 15. Nihilominus contrariam ſententiam veriorem eſſe cenſemus. ſemper etenim diſpenſatio neceſſaria eſt, ſiue adſit probabilis ignorantia, ſiue præceſſerit ſcientia, ſecundum gl. in d. c. ab excommunicatis. & in c. ſi qui à ſimoniacis. 1. q. 1. gl. in d. c. 1. de ordinib. ab epiſco. qui renuntia. epiſ. & in c. 1. de ſchiſmat. vbi Hẽri. poſt alios ibi, & in d. c. cũ illorũ. de ſent. excõ. hãc opinionẽ probat. quæ cõmunis eſt ſecundũ Abb. in d. c. veritatis. de dol. & cõtu. nu. 46. & hæc eſt tutior opinio ſecundũ eundẽ & Anan. 1. nu. 12. in d. c. 1. de ſchiſmat. Seluam de benef. 2. parte. quæſtione duodecima. columna tertia. idem fatetur Abb. in dicto ca. veritatis. ſæpiſſimè enim abſque culpa quis exe-
quutione ordinis ſacri ſuſpenditur & irregularis fit: tametſi abſque eius culpa non puniatur pœnis iure alioqui ſtatutis aduerſus eos, qui prohibitum actum fecerint. gloſſ. in capit. illud. & in capit. Apoſtolicæ. de cleri. excommunic. miniſt. & ibi Card. gloſſ. in capi. 4. 2. quæſtione. 5. Hæc verò, quæ diximus adeò vera ſunt, vt cum excommunicato ſcienter ordines recipiente, nullus præter Papam diſpenſet, etiam ſi excommunicatio eiuſmodi ſit, quòd ab ea epiſcopus abſoluere valeat, ſecundum Ioann. Andream. Henri. Anto. Abb. & Felin. in dict. capitul. cum illorũ. text. & ibi Abb. in cap. vltim. de eo, qui furt. ordinem recepit. Panormita in capitu. primo eodem titu. quarto notabil. Angel verbo. irregularitas. §. 22. Syueſt. in eodẽ verb. verſic. ſecundò quæritur. Ioan. Bernard. in practica criminali capitulo decimotertio. Nec quidquam in contrariũ vrget argumẽtatio Romani Pontificis in di. c. cum illorum. dum aſſeruit, non poſſe diſpenſare cum excõmunicato recipiente ordines eum, qui non poſſit ab excommunicatione abſoluere quaſi ſenſerit à contrario, poſſe eũ diſpenſare, qui poſſit abſoluere. Nã iſthæc collectio deficit: quia iure ſatis probatur, nõ poſſe cum irregulari diſpenſare eum qui poteſt à peccato, quo contracta fuit irregularitas, abſoluere: ſiquidem ſacerdos, vel alius homicida abſoluitur ab homicidij peccato, per quemcunque ſacerdotem. capit. Deus qui. de pœniten. & remiſſ. & tamen irregularitatem ex homicidio contractam ſolus papa tollit. capitu. primo. de re iud. in 6. quo ſit vt illud ſit ſatis receptum, poſſe ſacerdotem ordinariũ abſoluere à peccato, cuius ratione contracta fuerit irregularitas, licèt ab ipſa irregularitate minimè poſſit pœnitentem eximere: quod expreſſim notant Caieta. in ſumma. verb. irregularitas. Card. in Clemen. dudum. de ſepult. q. octaua. Martinus Azpilcueta in capitul. 1. §. caueat. de pœnit. diſtinctione 6. numero 26. licèt contrarium in hoc ipſemet Cardi. ſenſerit in Clemẽt. 1. de priuileg. quæſtione trigeſima ſeptima. & Calderi. conſilio decimonono. titulo de regularib. quib. potiſſimùm ſuffragatur tex. in extra. 1. de priuileg. inter communes. colum. quarta. verſicul. obtinent. tamen, quicquidibi dixerit glo. crit intelligenda quo ad abſolutionem ab irregularitate, non quo ad abſolutionem à peccato, cuius cauſa contracta fuit irregularitas: nam ab eo poterit is abſoluere, qui ab alijs peccatis poterat abſolutionem miniſtrare. Et nè quis exiſtimet, illam conſtitutionem eſſe intelligendam adhuc de abſolutione à peccato, in his tamẽ, qui confeſſiones audiunt, & abſoluunt ſibi iure ordinario non ſubditos, expriuilegio quidem, obſeruandum erit iam hanc dubitationem per eas conceſſiones. quas bullas vocãt, ſublatam eſſe: præſertim quia per eas datur poteſtas abſoluendi à peccatis multis, quorum cauſa irregularitas contrahitur: licèt non competat ex eis, facultas diſpenſandi in irregularitate. Tametſi abſque harum literarũ priuilegijs quod prius communem opinionem ſequuti probauimus, tenendum ſore cenſeam, ex his colligitur euidenter, quo ad effectum iſtũ, de quo in hoc verſicul. de ordinis ſacramẽto, egimus, magis operari maiorẽ excommunicationẽ, quã peccatũ mortale.

Supereſt de ſacramento pœnitentiæ hic agere: an abſolutio præſtita excommunicato ſit iteranda, & teneat? quã q. iam olim tractarunt viri equidem doctiſſimi: & præ cæteris Martinus Azpilcueta meus olim, & nũc obſeruãdiſſimus præceptor in cap. vlt. num. 38. & in capitulo primo. §. cautus. nu. 23. de de pœnit. diſt. 5. cuius aſſertiones, vt propoſitæ materiæ ſubſeruiãr, breuiter admodũ paucis additis exponam.

Prima concluſio. Sacrilegium eſt, vel ſacramentalem abſolutionem excommunicato ſciẽter exhibere, vel ipſum ex communicatum eã recipere. Hoc probatur ex his, quæ paulò antè tradidimus, vbi oſtendimus, excommunicatum maiori excommunicatione priuatum eſſe ſacramentorum perceptione. & hæc eſt communis opinio.

Secunda cõcluſio. Excõmunicatus maiori excõmunicatione affectus, eius tamen iuſtè quidem ignarus, ſi à peccatis, abſolutionis ſacramento fuerit abſolutus, non tenetur ad iterandã eam confeſſionem, Huius cõcluſionis probatio deducitur à cap. Apoſtolicæ. de cleri. excom. miniſtr. & eam veram eſſe cenſet Caie. in ſumm. verb. Abſolutionis impedimẽtum. verſ. vtrùm & verb. confeſſionis iteratio. & in opuſculis. quæſtione prima. de qualit. confeſſ. quẽ ſequitur *Martinus* Azpilcueta in dicto cap. vlt. num. 45. hanc, & præcedentem concluſionem latiùs probans. tametſi *Angel.* in verb. confeſſio. 5. §. 10. & verb. interrogationes. in fin. exiſtimet, poſſe iuſtè ſacerdotem, quem ab excommunicatione ſoluere nõ poteſt, priùs à peccatis abſoluere, & demum illum ad ſuperiorẽ pro habenda excommunicationis abſolutione dimittere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic & Ang opinionem reprobat Sylvest. verb. cõfessio. 1. §. 4.

Tertia conclusio. Excommunicatus maiori excommunicatione, qui scit, ac fatetur se excommunicatum, putans iusto quodam iuris, vel facti errore, attenta eius qualitate, se posse priùs à peccatis quàm ab excõmunicatione absolui, non tenebitur confessionem iterare, si fuerit à peccatis tantùm absolutus. Eadem ferè auctoritate probatur hæc conclusio, qua præcedens: eamque Caieta. & Martin. expressim tenent. quanuis Palud. in 4. sent. distinctione 22. quæstione tertia. & Sylvest. verb. confessio. 1. §. 4. probare velint, confessionem iterandam esse in hac specie non obstante probabili. & iusta excommunicationis ignorantia: idque ea ratione fulcire conantur, quod incapax sit excommunicatus sacramentalis absolutionis. Quæ quidẽ ratio falsa est in eo sensu, quo ipsi accipiunt, si quidem sacramenta quo ad eorum vim excommunicatis conferuntur, sicuti paulò antè probauimus: licèt quandoque nõ operentur proprium effectum propter obicem illis appositũ. Et tamen data iusta ignorantia. & probabili, nullus obex sacramento absolutionis quo ad effectum opponitur ab ipso excommunicato, qui verè pœnitet, & bona fide, vt Caietan. censet, sacramentum pœnitentiæ accipere curat. Et sanè si Palud. opinio vera est, quã & Adrian. asseuerat in 4. senten. in tract. de matrimonio. q. prima. scribens, Romanum Pontificem per excommunicationem latam in aliquẽ cum efficere materiam ineptam, & incapacem sacramentorum: profectò minimè poterit iure probari secunda conclusio, quam hac in quæstione proponimus. verum tamen hæc Palud. & Adriani assertio nequaquam admittenda est, per multa quidem, & per ea, quæ modò de sacramento ordinis adnotauimus.

Quarta conclusio. Excommunicatus, qui scit vel scire debet, se nõ posse priùs à peccatis, quàm ab excõmunicatione absolui, absolutionem tamen à peccatis petens præmissa cõfessione sacramentali, & eam accipiens tenetur eandem cõfessionem iterare. Huius assertionis authores citare possumus Sylvest. Palud. & Adrian. qui ea ratione vtuntur, quòd excommunicatus sit sacramẽtorum incapax: & præsertim huius. Eãdem conclusionem admittunt, ac veram esse cõtendunt Martinus Azpilcueta in dict. cap. vlt. de pœnit. dist. 5. num. 48 & Ioan. à Medina de pœnit. tract. 2. c. de confessione ab excommunicato facta, aliam tamen rationem in eius probationem inducentes, hac sanè argumẽtatione: etenim aut hic pœnitens non confitetur hoc peccatum, quo peccat volens absolutionem sacramentalẽ excommunicatus accipere, vel ignorantiam ita supinam, vt planè à peccato non excuset, & confessio integra non est: atque ideo omnino iteranda. Aut confitetur culpam istam, à qua minimè discedit, nec discere proponit, vt patet: quia peccato statim operam dat: & tunc obicem ponit sacramẽto ex imperfectissima contritione. & ideo se indignum efficit absolutione sacramẽtali, nec absolutio tenet. & tenetur ea ex causa confessionem iterare. Quemadmodum Ioann. Gerson argumentatur in secunda parte. folio cẽtesimo nonagesimo primo. ca. quæritur. colum. 2.

Cæterùm Caiet. in dict. verb. absolutionis impedimenta. contrariam sententiam probare nititur, existimans, absolutionem sacramentalem validã esse in hoc casu, & si illicitè detur & accipiatur, nec eo tempore proprium effectum in pœnitẽtem, & confessorem habeat: atque hac ratione deducitur, confessionem non esse iterandam. Ad cuius opinionis probationem illud est maximè obseruandum, quòd verè Ioan. à Medina, & Martinus Azpilcueta fatẽtur eorum sententiam minimè posse probari ea ratione, ꝙ excommunicatus sit incapax huius sacramenti: vnde oportet aduersus Caiet. disputatibus, omittere Palud. Sylvest. & Adria. rationem, quia ea falsa est, idcirco deueniendum est ad eam rationẽ, qua contẽditur absolutionẽ sacramẽtalẽ inualidã, & nullam esse propter defectũ cõtritionis, vel attritionis, quæ virtute Sacramẽti possit fieri cõtritio: quade re nos latius §. 4. numero 13. & planè vbi excommunicatus non confitetur, nec manifestat sacerdoti statum cius & peccatum, quod vel ex scientia iuris: vel ex supina ignorantia, volẽs absolui à peccatis priùs quàm ab excõmunicatione, dubio procul cõfessio integra non est, & hac ratione sacramẽtalis absolutio minimè confertur, eritque iteranda confessio. Quod si excõmunicatus manifestet sacerdoti excõmunicationem, & culpam illam, qua afficitur, vel scientia iuris, vel ignorantia supina volens, priùs à peccatis, quàm ab excommunicatione absolui, & nihilominus absoluatur, dicendum erit absolutionem sacramẽtalem esse, nõ obstante obice, qui eius effectui opponitur, atque ob id minimè iterandam esse confessionẽ: si sequamur opinionem quã ex diuo Tho. in d. nu. 13. adduximus. At si cõtrariã ex Adriã. Medina. & aliis probauerimus, satis itidẽ probari debet & hæc quarta conclusio contra Caieta. cuius tãdẽ opinio, vt inibi diximus, frequẽtiori Theologorum iudicio probatur.

Quinta cõclusio. Absolutio sacramẽtalis præstita à sacerdote maiori excõmunicatione ligato, eo casu, quo necessario vitandus non est, valet, & tenet, nec est omninò iterãda. Hæc conclusio probatur argumentatione à diuisione deducta. Nam hæc absolutio vel est nulla ex eo, ꝙ eam suscipiẽs obicẽ peccati absolutionis sacramẽto opponat: vel quia ille cerdos nullã potestatẽ habet absolutionẽ istã sacramẽtalẽ ministrãdi. Nullũ autẽ horũ in hoc casu impedimentũ præstat: igitur absolutio sacramẽtalis est, & valet. Non primum: siquidẽ nullã habet culpam, suscipiens sacramentũ ab eo ex cõmunicato, quẽ vitare minimè tenetur: vt cõstat, ergo nequaquã mortaliter peccat: & ideò obicẽ mortalis peccati nõ ponit sacramento pœnitẽtiæ. Nec item vltimũ quidquã impedit, quia ea iurisdictio, quæ ad absolutionẽ est necessaria, adhuc manet penes excõmunicatũ ex ecclesiæ catholicę permissione interim, ꝙ eũ nõ esse vitandum lege lata ad publicam vtilitatem statuit: quamobrem conclusionem istam video probari ab Adria. in 4. sent. tract. de cõfessione. c. dubio 9. Caie. verb. Absolutionis impedimenta. Medina in tract. 2. de pœnitentia. c. de confessione confessori excõmunicato scienter facta. Martino Azpilcueta in cap. 1. §. laboret. de pœnit. dist. 6 num. 10. & sequentibus. Oportet tamẽ hic memoria repetere, quæ nos supra retigimus. §. secundo. num. 7. vbi expendimus, quando excommunicatus vitãdus sit. Etenim ex ibi dictis aliquot in proposita controuersia deducuntur.

Primum posse licitè absolutionis, & pœnitentiæ sacramentum suscipi à sacerdote proprio, alioqui potestatẽ habente, etiam si is sit excommunicatus, generali tamen excommunicatione, cuius scientiam pœnitens habet, modò nõdum fuerit denuntiatus. & subinde constat, non esse hanc confessionẽ iterãdam. quod ex concilio Basiliensi fatentur omnes.

Secundum, confessionem sacramentalẽ, factam sequuta absolutione sacerdoti proprio, etiam nominatim excommunicato, cuius excommunicationis ipse pœnitẽs ignarus non est, modò nondum fuerit sacerdos denuntiatus, validã, & licitam esse, nec eam repetẽdam fore. Hanc illationem exponimus contra Adria. & Ioan. à Medina. sequuti Caieta. & Martinum in præcitatis locis. ea sanè ratione, quòd constitutio. Adeuitanda scandala. etiam sit admittenda in excommunicato nominatim: sicuti & nos probauimus in d. §. 2. nu. 7. quæ quidem sententia vtilis admodum est.

Sexta conclusio. Confessio scienter facta sacerdoti, etiam proprio, excommunicato tamen, quem vitare tenemur, inualida quidem est, & omninò iteranda, grauissimoque cum peccato fit. Hæc est omnium concors sententia, quæ manifestè probatur. quo ad priorem partem ex eo, quòd sacerdos excommunicatus, qui ab ecclesia non admittitur, & quem vitare tenemur, non habet iurisdictionẽ, quæ cum ordinis potestate necessaria est ad exhibẽdam absolutionẽ sacramẽtalẽ: quemadmodũ statim probabitur. Idcirco absolutio ab eo præstita, qui minister huius sacramenti nõ est, dubio procul erit nulla censenda, & inualida, atque ex causa cõfessio est repetẽda. Vltima pars conclusionis cõstat, quia tenetur quis excommunicatũ vitare sub reatu mortalis culpæ, in detinis, & sacramentis, quod iam admonuimus, & apparet in capit. sacris. de his, quæ vi, metúsve causã fiunt. qui autem scienter sacramentum pœnitentiæ recipere tentat ab excommunicato, quem vitare tenetur, mortaliter per hãc communionem cõmunicans peccat, obicẽque ponit sacramẽto: igitur ea confessio cũ peccato mortali fit. hinc patet, quòd si quis sacerdoti excommunicato, & denũtiato cõfiteatur scienter peccata propria integrè, & si sacerdos proprius sit, nõ consequitur absolutionem sacramentalem, & mortaliter peccat. primum quidẽ propter defectũ iurisdictionis apud ipsum sacerdotem. secundum propterea quòd obicẽ mortalis culpæ sacramento ipsi opponat.

Septima conclusio. Absolutio ex vi confessionis interioris præstita ignorãti ac excõmunicato iã per ecclesiã denũtiato, inualida est: & ideo erit cõfessio repetẽda. cùm huius excõmunicationis pœnitẽs scientiã habuerit. Est etenim ãris receptũ esse necessariã potestatẽ ordinis, simul & iurisdictionis ad absolutionẽ istã sacramentalẽ impẽdendã: quod nos adnotauimus lib. 1. vari. resolu. c. 10. n. 11. iurisdictionis autem potestas per ecclesiam excommunicato denuntiato auferatur, capitu. ad probandũ. de re iudicat. & in specie quo ad potestatem ligandi, & absoluendi: hoc probat de maiori excommunicatione tex. in cap. duobus. de sent. excom. ca. si celebrat. de cleric. excom. ministr. ca. audiuimus. 24. quæst. 1. c. 1. §. vlt. de off. vicar. libr. 6. sic Palud. in 4. sent. dist. 17. quæst. 6. art. 1. conclus. 4. Sylvest. verb. confessor. 1. q. 20. Adria. in dict. dubio 9. & Ioan. à Medina in dict. tractat. 2. ca. de confessione nescienter facta excommunicato. præmittunt, excommunicatum, simul & denuntiatum nõ habere potestatem iurisdictionis ad præstandum sacramentalem absolutionem, quãobrem ipse Ioannes à Medina in specie hanc septimam cõclusionem proponit.

Octaua conclusio. Excõmunicatus publicè denuntiatus, quique per ecclesiæ constitutiones vitandus est, non potest sacramentalem absolutionem etiam existenti in articulo mortis ministrare. Hæc cõclusio probatur ex eo, quòd hic sacerdos iurisdictione necessaria ad hanc absolutionẽ quo ad alios priuatus est, vt diximus: ergo absolutio ab eo non potest dari. Deinde est ad hanc conclusionem authoritas Sancti Thomæ in quarto sententia. distinct. 17. quæst. tertia. aricul. tertio. quæst. prima. ad 2. & distinct. 19. quæst. prima. art. 2. ad. 3. & 3. part. quæst. 82. articu. 7. ad. 2. Et cõmunis omnium sententia, qua diffinitum à Theologis est, sacramentum baptismi in necessitatis casu licitè posse suscipi ab hæretico, & excommunicato, non sic pœnitentiæ sacramentũ, & sacramentalem absolutionem. Quæ quidem differentia non aliundè potest contingere, quàm ꝙ in casu necessitatis etiam hæreticus sit legitimus baptismi minister, & itidem excommunicatus: non tamen sit absolutionis sacramẽtalis minister adhuc in necessitatis tempore ob defectum iurisdictionis, quæ cùm sit necessaria, per excõmunicationem, eiusque denũtiationẽ, est omnino extincta. Denique hanc octauam cõclusionem sequitur Ioannes à Medina in capit. proximè citato. & esse communem Melchior Cano fatetur in relect. de pœnitent. 5. part. fol. 85. Qui tamen latè de eius veritate disputans, opinatur satis defendi posse, in extremæ necessitatis casu pœnitentiæ sacramentum posse licitè suscipi ab hæretico, & schismatico sequutus eius opinionis authores, gloss. in capitul. non est vobis. de sponsalibus. Paluda. in quarto sentent. distinction. 25. quæsti. prima. Sylvest. verbo, confessor. 1. §. vltimo. in qua quæstione Panormitanus, Præpositus, & nostri communiter in dicto c. non est vobis. gl. sententiam improbant priorem probãtes, quam itidem gl. assertit in capitul. præter. 32. distinctio. verb. per manus. atque ita tenent, non posse sacramentũ pœnitentiæ in necessitatis casu per hereticum ministrari, ne is in prauã sectam pœnitentem inducat. Quæ quidem ratio vitari poterit: siquidem opinio contraria admittenda foret, vbi sine periculo salutis spiritualis vero simili coniectura, posset pœnitentiæ sacramentum ab hæretico suscipi. Nihilominus ipse Melchior Cano existimat, non esse ambigendum, posse licitè suscipi sacramentum pœnitentiæ in casu necessitatis ab excõmunicato nominatim denuntiato, quasi ecclesia Catholica eo in casu non abstulerit excommunicato iurisdictionem, quam quilibet sacerdos iure diuino habet: nõ tantũ propri curã exercẽs animarũ. Quilibet etenim sacerdos iure diuino authoritatẽ habet absoluendi in mortis articulo constitutum, secũdũ Paludanũ in 4. sentent. distin. 20. q. art. secundo. Durand. distinctione 19. quæst. 2. Idque sensit San. Thom. ibidem. q. 1. art. 3. quæst. 1. & dist. 20. quæst. 1. artic. 1. ad 2. quæ. qua ratione hæc opinio defendi potest: tametsi rursus Ioan. à Medina priorẽ opinionem, & sic octauam istam conclusionem firmiter teneat in eo tract. 2. capi. cui debeat fieri confessio, versi. ad aliud.

Ex his colligitur qualiter sit accipiendum quod notat Paluda. in 4. sent. dist. 17. quæst. 6. artic. 1. conclus. 4. quem sequitur Sylvest. verbo, confessor. quæst. vlt. scribens, sacramentalem absolutionẽ præstitam ab excommunicato etiã occulto nondum denuntiato, ei qui excommunicationis scientiam habet, inualidam esse, atque ideo iterandam fore confessionem. est etenim hæc sentẽtia falsa, vel intelligenda iuxta prænotatas assertiones, & tãdem in eo sensu, quo proposita est, non potest iure probari, licèt sacerdos sit nominatim excõmunicatus, sicuti probauimus in quinta conclusione. Nec quidquam refert quòd acta per occultum excommunicatũ ratione publici numeris, & officii minimè valida sint in faciorem eius, qui sciuit, illum excommunicatũ esse: quemadmodum Calderi. eleganter respondit in disputatione incipienti. excommunicatus quẽ sequuntur Abbas in capit. vestitatis. nu. 43. Roma. in singul. 760. Iason in l. Barbarius. ff. de

off. præt. numer. 65. & alij communiter teste Felino in dict. ad probandum. colum. penul. nam hæc Cald. sententia minimè obtinet postquam condita fuit extrauagans constitutio, ad euitanda scandala. quod ipse Felin. optimè admonuit.

Hic subinde constat, quo ad istum effectum de pœnitentiæ sacramento, plurimùm differre maiorem excommunicationem à peccato mortali. Nam sacerdos vtcunque sit mortali crimine affectus, etiam publico, nõ est priuatus potestate ordinis, nec iurisdictionis, quæ ad absolutionem sacramentalem necessaria est, licèt sit ab ecclesia denũtiatus peccati, & culpæ mortalis reus. quod satis probatur ex modò præmissis.

Decimò, vt vim maioris excommunicationis ampliùs aperiamus, ab eius diffinitione infertur, excommunicatum maiori excomunicatione ordine sacro præditum, ab eius ordinis exequutione quo ad se & quo alios iure ipso suspensum esse. & ideo si eius ordinis sacri ratione, celebrauerit actum eidem conuenientem, irregularem effici. text. celebris. in c. 1. ad fin. de senten. & re iudic. in 6. & in c. 1. & ca. is cui. de sent. excom. eod. lib. ca. clerici. c. latores. ca. illud. ca. fraternitati. c. vt lex. de cleri. excom. minist. quam equidem pœnam effugiet qui probabili, & iusta ignorantia fretus celebrauerit. text. in c. Apostolicæ. de cleri. excom. minist. Regia l. 21. tit. 9. part. 1. denique excommunicatus eo modo irregularis efficitur, quo, & per eos actus, per quos à iure, vel ab homine est suspensus. quam q. modo ex professo missam facimus oportuniori loco eam tractaturi. Satis enim sit, præmisisse maioris excommunicationis vim eam esse, vt efficiat ab officio suspensum ipsum excommunicatum. vnde cõsequitur his modis effici irregularem excommunicatum, quibus suspensus ab officio efficitur itidẽ irregularis. qua in re multùm excommunicatio maior differt à peccato mortali ꝙ regulariter non effecit quem ab officio suspensum: sicuti alibi trademus. his verò illud adiiciam, excommunicatum celebrantem irregularem esse, etiam si nondum fuerit denũtiatus: siquidem constitutio, Ad euitanda scandala, nihil vtilitatis affert ipsis excommunicatis, nec quidquam in eorũ statuit vtilitatem: quod iam ostendimus §. 2. nu. 11.

Qui verò nulla excommunicatione affectus celebrat eo rã excommunicatis maiori excommunicatione, irregularis non est, & si grauiter peccet. text. elegans in c. is qui. de senten. excommunica. in 6. idem si coram interdictis. & tamẽ conantur quidam hanc conclusionem intelligere de prima celebratione. Nã si quis postquam coram excommunicatis maiori excommunicatione celebrauerit, demum absque aliqua celebratione intra ecclesiam celebrationi operam dederit, irregularis est, quia eidem erat interdictus ecclesiæ ingressus propter celebrationem, quam exercuit coram excommunicato. c. episcoporũ. de priuileg. in 6. is verò, cui est interdictus ecclesiæ ingressus, si saltem intra ecclesiam celebrauerit, irregularis efficitur. c. is qui. de sententia excõmu. lib. 6. qua denique argumentatione hanc opinionem in specie ista, tenent gl. in d. c. is qui. verb. nouatis. gl. in d. c. episcoporum. cuius opinionem ibi sequuntur Ioannes And. Archi. Dominic. Francus & Vanchelius. Florenti. 3. part. tit. 26. cap. 4. §. 1. Sylvester verb. interdictum. 6. quæst. secunda. & Nicolaus Plouius in tracta. sacerdotali. tit. de interdict. reg. 49. quorum opinio mihi non admodum placet ex multis. & primò, quia text. in d. c. episcoporum procedit in exemptis, in quorum odium statutum est, vt sint interdicti ab ingressu ecclesiæ, si coram excommunicatis, vel interdictis celebrauerint. Quæ quidẽ constitutio, maximè ad constituendam irregularitatis pœnam, non est ad alios casus extendenda. deinde video, ꝙ Ioanes And. & alij doct. communiter in d. c. episcoporum. ita in prænotatam sententiam iuerint, vt nihil ominus cupiant contrariam, quam nos hic probamus, potiorem fore ad sedandas multorum sacerdotum conscientias. postremò Cald. nostrã hanc opinionem licèt dubius tenere videtur in consi. 4. de sentent. excommunica. & expressim Gonsalus à Villadiego de irregularit. cap. 2. in fin. atque ita ipse quæst. istam in vtroque foro definirem: ac iuxta diffinitionem hanc consultus responderem.

Sed & præter ista, vltimò est aduertendũ, excommunicatum maiori excommunicatione, si authoritatem præstans celebrationi, quia episcopus est, audiat Missarum solennia, irregularem ex hoc esse. text. optimus in cap. illud. de cleric. excom. ministr. gl. celebris. in cle. 2. verb. celebrari. de priuile. quam sequuntur eam admodum commendantes Panor. in d. c. illud. Francus in c. 2. de re iud. in 6. col. 3. Gonsalus à Villadiego. de irregularita. c. 2. col. 3. Raue. in d. Cle. 2. vbi Cardi.

Universidad de Deusto Biblioteca

nu.11.Imol.nu.9.Gulielm.& Bonifaci.nu.9. eam veram esse præmittunt in hoc casu authoritatem præstari intelligentes.vbi episcopus excommunicatus facit, & iubet coram ipso missam celebrari.idem notarunt Host.& doct. in c.tanta. de excess.prælat.Maria.Socin.in c. ad audientiam. de homicid.nume.25.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Collatio beneficij facta excommunicato est nulla ipso iure: & idem de electione, & præsentatione.*
2 *Clausula: motu proprio: an efficiat validam collationem beneficij factam excommunicato?*
3 *Ignorantia excommunicationis, an constituat excommunicatum capacem beneficij ecclesiastici.*
4 *Excommunicatus bene potest acceptare beneficium ecclesiasticum.*
5 *Excommunicatio nulla, vel iniusta, quem effectum habeat? quod latissimè examinatur.*
6 *Contemptus quis verè dicatur, vt culpam mortalem efficiat.*
7 *Peccatum veniale, an fiat per consuetudinem mortale?*
8 *Quis possit dispensare cum eo, qui obtinuit beneficium eo tempore, quo erat excommunicatus?*
9 *Excommunicatus non potest beneficium conferre, nec eligere, nec præsentare.*
10 *Excommunicatus per annum persistens in excommunicatione, qua pœna sit afficiendus? & inibi intell.cap.rursus. & cap.quicunque. 11.quæst.tertia.*
11 *Intellect.c.cum contumacia.de hæret.in sexto.*

§. SEPTIMVS.

1 Vndecimo præter alios excommunicationis maioris effectus, quo ad exteriora non minimus est, quòd collatio †beneficij facta excommunicato est nulla ipso iure.textus insignis in c.postulastis.de cleric.excommuni.ministr.Cuius cõclusionis ea est ratio, quòd beneficia ecclesiastica præcipuè dentur propter officium.cap.cùm secundum.de præbend.c.vlt.de rescriptis.in 7.c.concesso.12.q.2.c.generaliter.16.q.1.notat gl.in c.vlti.de offi.vicar.ipse verò excommunicatus, vt in §.proximo probauimus, à iure suspensus est officij executione:ergo beneficium ecclesiasticum ei conferri non potest.Et sanè ratio ista deducitur ex cap.si celebrat.de cleri excommuni.minist.& gl.in cap. Apostolicæ. de exceptionibus.Hæc ratio comprobatur, quia iure canonico obtentum est, beneficium non posse conferri ei, qui tempore collationis sit irregularis:imò collatio huic facta nulla est, secundum Dynum in regul.1.de regul.iuris in 6.Innocẽtius in cap.cum nostris.de conceß.præben.Milis in reper.verb.irregularis, vt homicida.& plerosque alios, quorum opinionem ipse retuli in regul.peccatum.de regul.iuris.2 part.§.8.nu.6.non alia equidem ratione nisi quòd irregularis suspẽsus sit ab officij, cuius causa beneficium datur, execqutione. Et tamen vt hæc à nobis proposita conclusio longius pateat, ad eius intellectum aliquot hoc in loco adnotabimus est enim hæc opinio communis, vt asseuerat Ioannes Staphilæus de liter.grat.& iusti.fol.82.col.2.

Primùm, quòd excommunicatus eligi ad beneficium ecclesiasticum non possit:imò electio eiusdem nulla sit.c.cõstitutis.de appellat.cap.vlt.de cleri.excommuni.ministr.cap.illa.capit.per inquisitionem.de electio.gl.in c.si fortè.de electio.in 6.Archid.in cap.nullus.63.dist.& est omnium communis opinio, quam sequũtur Bertachinus in tracta.de episcopo.1.parte 2.lib.quæst.4.Specula.titul.de libelli concept.§.vlti.ad finem.doct.in c.cùm dilectus.de consuet.imò nec potest excõmunicatus postulari.text.in c.1.de postulat.prælat.gl.in c.vlt.de exceß.prælato.

Secundò est ad idem obseruandum excommunicatum non posse præsentari à patrono laico, vel clerico ad beneficium iuris patronatus: hoc probatur argumẽtatione deducta ab electione ad præsentationem: qua vtitur gl. communiter recepta in c.vlti.vbi est optimus text. de elect. in 6.sed & in specie hoc ipsum adnotare videntur Lapus allega.8. & Archid.in c.1.col 3.de exceptio.lib.9.expressim Cesar Lãbert.de iure patronat.1.part.2.lib.6.q.princip.art.1. Rebuffus in concordatis.tit.de excom.non vitandis.col.3.& Rochus Curtius verb.Honorificum.4.nu.19.dũ hanc opinionem tenet in excommunicato etiã minori excommunicatione authoritate text.in c.si celebrat.de cleri.excõ.ministr.

Tertiò constat, eandem principalem opinionem procedere in excommunicato, siue is sit excommunicatus ab homine, siue à iure:Ioannes Imola in capit.cùm dilectus.col.penul.de consuetud.Rota antiqua 363.Abbas in c.Apostolicæ.de exceptio.Nec videtur posse hac in re iure dubitari: quia eadem ratio, quæ dictat, collationem beneficij factam excommunicato ab homine esse nullam, probat idem in excommunicato à iure.

Quartò hæc ipsa principalis conclusio verè obtinet, etiã
2 si collatio †beneficij facta sit motu proprio:secundùm Cardina.in Clemẽ.1.§.primo.q.4.de relig.domi.qui fatetur, hãc opinionem communem esse, quæ probatur ex eo, quòd motus proprius licèt alioqui multa operetur ad tollendam surreptionem, non tamẽ inducit dispensationem aliquam, nec tollit vitium, quod patitur quis, & quo impeditur iure obtinere id quòd sibi conceditur.Etenim non inducit dispensationem ad obtinendum duo beneficia. quæ simul non possunt obtineri, iure canonico prohibente.glo.communiter inibi recepta in capit.si motu proprio.de præben.in 6.cui similis in cle.si Romanus.de præb.quã præter Doct.ibi sequitur, & commendat Roma.in singula.419.Francus in c.quãuis.de præbend.in 6.colum.2.Abb.in cap.cùm olim.col.4.de re iudi.Sic rescriptum motu proprio concessum excommunicato minimè valet.Barba.in clemẽtinis.rubri.de rescript.colũ.9.deinde nec motus proprius irregularitatẽ tollit, nec super ea dispensat.Rota in nouis.112.Anchar.consi.20.Fel.in ca causamque.colum.2.de testibus.quorum opinio communis est:tametsi plures effectus motus proprij tradiderint ex iunioribus Felin.in dict.cap.causamque.Ioan.Staphileus de literis grat.& iusti.fol.83.Rebuffus in concordatis.titu.de forma mandat.apost.verb motu proprio.Ex quibus illud minimè negari poterit.Romanum pontificem ex eo dispensatione quadã tacita, tollere vitium, quod quis habet, si scienter illius vitij non ignarus, beneficium illi contulerit. quod probatur in l.2.& ibi glo. C.de crimi.sacrileg.l.quidam consulebant.ff.de re iudic.vbi Alexan.post alios notant Roma.in consi.327.Barto.& alij in l.Barbarius. colum.5.ff.de off.præt.Panor.in capit.innotuit.colum.4.& in ca.cùm in cunctis.§.inferiora.colum.3.de elect.& in capi.2.col.2.de schismat.Felin.in capi.præterea.nu.9.de testib.cogen.& Ioan.Staphilæus in dict.fol 83.

Quintò hinc constat, permutationem beneficiorum factam per excommunicatum minimè valere cùm in ea collatio mutua contingat, atque ita visum est Cardin.in clem.1.§.ipsius de pœnis.& Cholmæ in pragma.sanctione.tit.de collationi.§.insuper.verb.disponere.

Sextò hæc principalis conclusio, quam hoc in loco explicamus, vera est, etiam si ipse excommunicatus nondum fuerat tempore collationis denuntiatus. Nam vt sæpè iam admonuimus, cõstitutio Martini Quinti, Ad euitanda scandala.ipsos excommunicatos nullo beneficio afficit, nec illis aliquam vtilitatem confert, idcirco iura vetera quo ad eos omnino obseruanda sunt.

Septimò idem respondendum erit, etiam si postmodum sequuta sit legitima absolutio ab excommunicatione. Etenim cum collatio beneficij ex eo nulla sit, quòd eo tẽpore, is cui beneficium confertur, sit excommunicatus, minimè hæc collatio ab initio nulla, vires assumet absolutione sequuta.cap.non firmatur.de reg.iur.in 6.cum similib. notant Arch.in cap.nullus.63.dist.& Anch.in d.c.postulastis.de cleric.excom.ministr. Nec video posse in hoc vllam contingere dubitationem, siquidem hæc illatio manifestè colligitur ex his, quæ communi omnium consensu hac in quæstione traduntur.

Octauò ad præmissa oportet scire, collationem beneficij factam excommunicato nullam esse, modò constet, eum excommunicatum fuisse tempore collationis. nec enim satis est probare post collationem ipsam in excommunicatione manere, aut ea censura affectũ esse, tex.optimus in c.proposuit.de cler.excom.minist.Rota in antiq.238.sensit Arch.in d.c.nullus.notat Goffred.cuius meminit Aegid.à Bellamera in cap.quod sicut.ad finem.de elect.

Nono idẽ in pẽsione super beneficio ecclesiastico, respondendum erit:nam ea excõmunicato cõferri non potest, etiã si pensio non sit beneficium.quod in specie adnotauit Hier.Gig.de pensionib.q.14.non inficior, huic opinioni minimè conuenire rationem illã, quã adduximus ex c.vl.de cler.excom.ad probationẽ principalis decisionis ca. postulastis.sed tamen propter odiũ excõmunicatorũ, & quia pẽsiones reditus ecclesiastici sunt, nõ admodum hãc opi. improbamus.

Decimò,

Decimò hæc in controuersia opinamur, collationem beneficij factam excommunicato, nullam esse, etiam si ipse sit
3 ignarus, † & inscius huius excõmunicationis gl.& ibi Abb.& Card.in c.pen.de cle.excom.ministr.Doct.in c.pastoralis.§.verùm.de appell.cuius opinionis ea est ratio, quòd ignorantia excommunicationis est consideranda ad effugiendas pœnas iuris, statutas quidem aduersus excommunicatos aliquid prohibitum agentes: non tamen quo ad valorem ipsius actus, sicuti satis receptum est:notatur in eo.c.penul.de cleric.excom.ministr. quamobrem mihi placet opinio prædicta, quam existimo communem esse.

Vndecimò, non tantùm collatio beneficij ecclesiastici facta excommunicato est nulla, sed & impetratio literarũ ad beneficia obtenta ab excõmunicato nulla itidem erit.argu.tex.in c.1.de rescr.in 6.quo nulla censetur impetratio rescripti ad lites:igitur maiore ratione nulla erit impetratio literarum ad beneficia:etenim hæc argumentatio probatur ex c.ad audientiam.in 2.de rescr.& in ca.quanuis.de præb.in 6. sic sanè in specie hanc decimam illationem veram esse censet Card.in clem.1.§.1.q.3.de relig.domi.& procedit, vt modò explicuimus: etiam si impetrans ipse inscius sit excommunicationis.quod expressim notat Abb.in d.c.pen.de cleric.excom.ministr.communiter Doct.in d.§.verum. tametsi glo.in d.c.pen.& in d.§.verùm.Card.in consil.50.Feli.in cap.sicut tuis 2.col.de simo.Rota in antiq.281.Milis in Repert.verb.excommunicatus maiori.contrarium teneant: & tamen ad effugiendas has doctorum concertationes, & quæ in hac quæstione diximus, solet in Romana curia quoties fit alicuius beneficij collatio, aut dantur literæ ad beneficia, dari itidem absolutio impetranti, & ei, cui confertur beneficium à quacunque excommunicatione, ad eum tantùm effectum, cuius praxis, & vsus meminere Ioan.Staphilæus de liter.grat.& iusti.fol.82.Rebuffus in concord. tit.de excom.non vitan.Hierony.Gigas in tract.de pensionib.q.14.Feli.in cap.Apostolicæ.col.1.de except.

Duodecimò admonendum est, omnia, quæ superius diximus, vera esse, quoties agitur de adquisitione iuris, & tituli ad beneficium ecclesiasticum: quasi secus sit, vbi tractetur
4 de beneficij acceptatione, quæ potiùs ad factum, † quàm ad ius pertinet:atque ita non de beneficio adquirendo agitur: sed de iam acquisiti acceptatione:aut de literis ad beneficia acceptandis.quod notãt Rota in nouis 195.Card.consi.103.colum.4.Rota Antiquior vlt.de senten.excommun.& antiqua.126.& 720.Rebuffus in dict. titulo de excommunicat.non vitand.ad finem.Ludoui.Gomezi.in tract.de expectati.num.60.vnde constituitur intellectus ad text.in capit.vlt.de consuet.in 6.siquidem optionem illam præbendæ vacantis, quam exequitur antiquior canonicus, poterit facere, licèt sit excõmunicatus: cũ ea sit facti: sicut notat in specie Rota in nouis præcitatã.195.& tamen quia contrarium placuit in hac duodecima illatione Cardi.in d.ca.postulastis.& Andre.Alciat.in capitul.1.de iudic.nu.12.oportet hîc amplius adnotare, quòd optio, vel acceptatiò ista ab excõmunicato fieri nõ potest, si ad eam necessaria sit beneficij collatio noua: hæc etenim excommunicato facta, nulla est ipso iure: quo quidem modo plerique intellexere text.in cap.referente.de præb.ex quo non omnino hæc conclusio deducitur:tametsi ea vera sit:& necessaria ad hoc, vt iuxta hunc sensum Cardi.opinionem admittamus:est ergo vera isthæc duodecima adnotatio, vbi de sola facti simplici acceptatione tractat: vt colligitur ex mẽte omniũ, quos citauim⁹:qua ratione qui habet literas ad beneficiũ vacaturũ, poterit & si excommunicatus sit tẽpore, quo vacat, illud acceptare virtute literarũ: & collatio erit suspendenda donec ab excommunicatione fuerit absolutus, vt, tũc iure fiat, ex his quæ Rota in antiquis.33.scribit, & eam sequutus Martinus Azpilcueta in capit.si quando.de rescrip.colum.13.non me latet, hãc duodecimã conclusionem admodum dubiã esse:quia & acceptatio beneficij iam collati, iuris adquisitionem inducere videatur, vt nos explicuimus libr.tertio Vari.resolut.capitul.16.numer.quarto.quo in loco conati sumus, hanc dubitationem tollere, quæ tamen, & nunc nobis admodum vrget:etiã si à recepta frequentiori consensu opinione, non discedamus.

Decimotertiò hæc sunt accipienda vbi excõicatio valida sit:etenim si : ea nulla est, minimè afficit exconicatũ aliquo iuris impedimẽto:& ideo collatio beneficij ecclesiastici facta
5 eidẽ non ex hoc nulla erit †, quòd excommunicato fuerit facta:secundũ Abb.in c.ita quorundã.de Iudæ. Henricus in c.dilectis.de appellat.post alios inibi, quos sequitur Rebuffus in d.tit.de excõmunicat.nõ vitandis. & in hoc nõ video posse vllam contingere grauem dubitationem:nã maior videri potest controuersia de excommunicatione iniusta, valida tamen:id est, ritè à iudice vero lata:cuius quæst. causa obiter hic tractandum est dubium illud celebratissimũ: an excommunicatio iniusta, alioqui ritè lata, aliquem effectũ habeat.huius q.diffinitio exigit, ꝙ præmittamus, excommunicationem quandoque nullam esse ipso iure:vel quia non est lata à suo iudice, vel post appellationem : vel contineat intolerabilem errorem, aut aliis de causis, quæ tradi solent in c.per tuas.de sent.excommunication.in c.sacro. eodem tit.& hæc quidem excommunicatio nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si constet, eam nullã esse:quod omnium consensu receptum est. est alia excommunicatio, quæ nulla nõ est, imò denique à suo iudice lata ante appellationem ex causa tamen iniqua cuius error patens non est in ipsa sententia, & hæc ipso iure valida censetur, atque ideo absolutionem obtinere debet excommunicatus:alioqui vitandus est à sacris, & communione fideliũ. de hac verò excommunicatione nostra contingit disputatio, quæ faciliùs intelligetur quibusdam propositis conclusionibus, ex quibus poterit quispiam ad disputationem adsumere quæ vtriusque partis sint potissima fundamenta.

Prima conclusio.Excommunicatio iniusta minimè in animę iudicio ad culpã obligat:probatur ea ratione:quia nemo potest excommunicari, nisi propter inobedientiam. ca.nemo episcoporum.11.q.3.c.multi.secunda q.1. & Matth.ca.18.si ecclesiam, inquit, non audierit, sit tibi tanquã ethnicus & publicanus, iudex autem non potest quenquam obligare nisi per legem & iustitiam, vt cõstat. igitur vbi iudex quid cõtra legem præcipit, nulla est præcepti obligatio, nec in subdito peccatum est contumaciæ, vel inobedientię, etiã si is iudici non obtemperauerit.ad idem optimè conducit Origenis authoritas Homilia 14.ad cap.24.Leuitici. vbi inquit, si quis non recto iudicio eorum, qui præsunt ecclesiæ, depellatur, & foras mittatur: si ipse antea non exit, hoc est, si non egit, vt mereretur exire, nihil læditur in eo, quòd non recto iudicio ab hominib. videtur expulsus, & ita fit, vt interdum ille, qui foras mittitur, intus sit, & ille foris, qui intus videtur retineri.hæc Origenes. tametsi Gratianus in c.si quis non recto.24.q.3.id tribuat Hieronymo:sunt & ad hoc pulchra diui Augustini verba in sermone 16.secundũ Matthæ.cap.cœpisti habere.& epistola 137.cap. quid obest homini.11.quæst.3.eandem sententiam probat text. vbi Abb.& Docto.in cap.à nobis.in 2.de sent.excommu. & est communis opinio, quam omnes statim in hac quæstione citãdi, veram esse præmittunt:præsertim Adrian.quodlibe.6.conclusi.1.Theologi in 4.sent.vbi Maior.quæst.2.in distin.18.& licèt Adrian.opinetur S.Thom.in dict.dist.18.& quæst.2.art.1.ad 4.q & inibi Palud.& plerosque alios Theologiæ professores contrariam sententiam probare, verè tamẽ nec diuus Tho.nec cæteri ab hac prima dissentiũt conclusione, quippe qui tantùm concedant, iniustè excommunicatum debere patiẽter pœnas ipsas ferre, & censuræ obedire interim donec absolutio fuerit præstita:quod non nocet huic primæ conclusioni.nam Thomas & alij nõ admittunt, excommunicatum iniustè obligari in conscientiæ foro ad culpam, vt sit culpa non obedire iniusto præcepto, cui excommunicatio accedit, quemadmodum explicat Domini.à Soto in relectione de secreto.membro 3.quæst.1.conclus.4.aliqua ex parte Adrianum in hoc incusans, quòd voluerit aduersus istam primam conclusionem adducere Tho.& alios.sed tamen Adriani allegatio aliorsum tendit quemadmodum in sequentibus conclusionibus apparebit.

Secunda conclusio.Excommunicatus iniustè non est priuatus cõmunibus, & generalibus suffragiis ecclesiæ catholicæ:etenim ecclesia non censetur velle quenquam iniustè tanta læsione afficere:atque ideo censendum est, sub generali ecclesię intentione includi excommunicatos iniquè, & sine causa.optimus text. in c.illud planè.11.q.3.prudenti siquidẽ ratione interpretabimur, communem ecclesiæ intẽtionem in publicis precationibus, & cõmunibus suffragiis esse conformem diuino iudicio, diuinæ volũtati, & dispẽsationi, secundùm veritatem, quidẽ & nõ secũdùm errorẽ hominum:iniustè autem excommunicatus nõ priuatur apud Deum suffragiis ecclesiæ, igitur ecclesię huic rationi cõformis, huiusmodi hominẽ minimè priuabit, nec excludet ab eius communi intentione, quam in suffragiis distribuendis habet.sic conclusionẽ istã probarunt Paludan.in 4.senten.dist.18 q.1.conclus.4.& ibi Ricard.articul.7.q.2.Alex.de Hales.4.part.q.82.mẽbro.1.Adrian.in dicto c.quodlibet.6.q.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

versic.sed dubium est,Ioannes Arbore.lib.5.Theosophiæ.c. 21.Car ina.à Turre Cremat.in ca.siquis episcopus.11.q.3. Caiet.in opusculis.in tracta.27.q.c.13.Domin.à Soto in d. tertio membro.q.1.conclu.4.& communis opinio, cui minimè refragantur verba S.Thomæ.in 4.dist.18.q.2.artic.1. ad 4 quanuis,inquit,homo gratiam Dei amittere nõ possit iniustè:potest tamen iniustè amittere illa, quæ ex parte nostra sunt, quæ ad gratiam Dei disponunt.Sicut patet,si subtrahatur alicui doctrinæ verbũ,quod ei debetur:& hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur,hactenus Thomas,qui palàm asseverat, excommunicationem, præsertim iniustam, non tollere gratum facientẽ.Cùm hæc per peccati mortalis culpam subtrahatur: sed tamen tollit excommunicatio,etiam iniusta, dispositiones quasdam ad gratiam istam,quæ possent faciliùs contingere per communionem cum fidelibus,per participationem,& perceptionẽ sacramentorum,per auditionẽ diuinorum officiorum,quibus omnibus exterius priuat excommunicatio etiã iniusta: non tamen ex hoc infertur,eam priuare suffragijs generalibus ecclesiæ,quo ad eius communionem.Vnde Diui Thomæ sententia parum oberit huic secundæ conclusioni.

Tertia conclusio.Excommunicatio vtcunque iniustè lata sit,de iniciẽte causa,& culpa ipsius excommunicati,non est contemnẽda: imò si quis eam contempserit,peccati mortalis culpa afficitur.Hanc assertionem exponit S.Thomas in d. arti.primo.ad quartam q.& est communis omnũ opinio, quorum in proxima conclusione mentionem fecimus,quo insensu accipiendum est quod Diuus Gregorius scripsit Homilia 26.Euangeliorum.apud Gratianum in c.1.11.q.3.sententia pastoris siue iusta,siue iniusta timenda est.Idem probatur in c.qui iustus est.11.q.3.versicul.primo.cuius hæc sunt verba. qui iustus est,& iniustè maledicitur,præmium illi redditur,Hæc Augustinus super psalmum centesimum secũdũ, addit Gratianus hic &si,vt dictum est,non tenetur ligatus apud Deum, sententiæ tamen parere debet, ne ex superbia ligetur.qui priùs ex puritate conscientiæ absolutus tenebatur.Hanc item conclusionẽ tenet gl.in c.nemo episcoporũ. 11.quæst.tertia.Abb.in c.ab excommunicato.de rescript.nu. 1.idẽ Abb.in c.postulastis.ad finẽ de cleric. excõmu. ministra.Doct.in c per tuas.de sentẽt.excõ.Matth.Afflictus in cõsti.Neapol.rubric.18.ad finem.Quorum ideo mẽtionem fecimus,vt admoneremus lectorem,per hũc contemptũ non esse cõtemnentẽ in animæ iudicio excõicatum,sed tantùm mortalis criminis culpa affectum,vt explicat S.Thomas in dict.q.4.Frenim contemptus in quacunque præcepti materia mortalem culpam inducit.c.vnum orarium.& ibi gl.25. dist.cap.1.& ibi gio.verb.contemnat.de sent.excom.libr.6. obligat siquidem superioris præceptum ad hoc, ne contẽnatur:quod passim concessum est à Theologis,& à canonistis in c.1.& in cap.nam concupiscentiam.de constit.& in c. sacris,quæ vi,met.ve caus.fiunt.

Obiter tamen,cũ & id propositæ disputationi conueniat, adnotandum est,quando verè dicendum sit,excommunicationem,vel legem,aut præceptũ contemni.non enim sequi
6 tur,statim contemptum dari,siquis iudici †,vel legi non obtemperauerit,etiam sciens quid lex,& iudex præceperint.nã multis ex causis potest absque contemptu prætermitti legis, vel iudicis obsequium:quod glossi.elegans sensit in c. si quis autem. decima distin. non equidem diffiteor contemptũ quandoque assumi pro simplici transgressione præcepti, Leuitici c.26.inquit dominus:si nõ audieritis me nec feceritis omnia mãdata mea,sed spreueritis leges meas,& iudicia mea contempserit,vt non faciatis ea,quæ à me constituta sunt. quibus equidem verbis dicit Deus,omnes peccatores contemnere leges suas, quia non obediunt eis.quam significationem tradit Altisiodorensis.2.libr.suæ summæ,tract.20.& tamen hæc interpretatio nõ tendit in eũ sensum,quem hac in parte contendimus inquirere.est ergo altera cõtemptus significatio,quæ ex propria vi,& natura mortalem culpam præmittit:nempe cùm voluntas alicuius renuit subijci ordinationi legis vel regulæ,vel iudicis: & ea ex causa procedit ad facjẽdum contra legem vel præceptum iudicis, vt tandẽ tunc dicatur quis legem transgredi ex contemptu,quando illius transgressionis causa contẽptus est,& ab illo,vt à causa transgressio procedit.agimus etenim hic de contemptu cum transgressione legis,cuius significationem colligimus ex Altisiodorensi in dicto tract. 20,Gerson de lectione 5.de vita animæ spirit.Adrian.in quodlibe.6.artic.2.S.Thom.& ibi Caietan.in 2.quæst.186.art.9.ad 3.eodem Thom.& ibi Caiet.q.105.artic.1.ad 1.& arti.3.rursus eodem Caie. q. 103. arti.2.& in summa verb.contemptus.& eleganter Alfonsus à Castro hoc ipsum explicat in lib.1.de potest.leg.pœnal.c. 5.documento 6.ex quibus satis constat,quanam ratione accipiendũ si quod plerunque à nostris traditur. scilicet contemptu culpã mortalem deduci.& deinde hac ex radice inferuntur plura.

Primum hinc constat,non peccare ex contemptu illum qui propter aliquam particularẽ causam, puta concupiscentiam,vel iram inducitur ad aliquid faciendũ contrà statuta legis,non autem ea ex causa,quòd nolit subijci legis ordinationi.quod apertissimè S.Tho.scribit in d.artic.9. ad 3.& sequuntur alij paulò antè citati,qui post eum scripsere:dixerat idem ipse Tho.q.105.arti.1.ad primum.

Secũdò apparet,aliud esse quid fieri à contemnẽte, aliud ex contemptu.Potest enim quis contra legem agere contẽnens quidem.& nolens subijci legis præcepto:& tamen nõ ex ipso contemptu,sed ex ira,cõcupiscentia,vel alia ex causa,quæ etiam seclusio contemptu nihilominus ad transgressionem induxit.Hæc illatio à Gersone exponitur,quem sequuntur Adria.& Alfonsus à Castro authoritate Aristo.lib. 3.Ethico.c.1.dum dixit is autho posse quem peccare ignorantia concomitante,non tamen ex ignorantia, tanquam ex causa vnde hæc transgressio non haberet mortalis culpæ reatum ratione contemptus:tametsi cõtemptus ipse peccatum esset mortale,& ideo,vt mortale constituendum.Nã absque mortali culpa nõ potest quis nolle se submitti legibus, cùm eo ipso legislatorem,vt magistratum publicum contẽneret.Lucæ siquidem c.10.inquit Saluator:qui vos spernit, me spernit.Sic sanè Diuus Tho.in d.q.105.arti.1.probat inobedientiam peccatũ esse mortale,& eam propriè cõtingere,cum quis præceptum contemnit.

Tertio inde infertur,an verum sit quod ex nostris plerique adnotarunt,præsertim Ioannes And.in c.sacris.de his, quæ vi.Hostien.in summa tit. de senten. excommunicationis.§. necesse.versic.sed nunquid.Collect.in c.1.de constitutio. alserentes,frequentiam actuum esse quendam contemptum: adeò quidem, vt si quis frequenter legem transgrediatur, id facere dicatur ex contemptu.Etenim hęc opinio est manifestè cõtraria Sanct.Tho.qui in d.arti.nono.in hunc modum loquitur:quando autem propter aliquam particularẽ causam:puta concupiscentiã vel iram quis inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis, non peccat ex contemptu,sed ex aliqua alia causa etiam si frequenter ex eadem causa, vel alia simili peccatum iteret. hæc Thom.expressim scribens, non esse contemptum, frequentem legis transgressionem.Idem notant Adrianus in dicto quodlibet. secundo. articul. secundo. Alfonsus à Castro in dicto documento sexto. Caietanus in dicto articulo nono. super Tho.Quorum opinio manifestè probatur.si consideremus veram rationem contemptus,quæ tunc constituitur cùm quis ex ea causa transgreditur legem:q̃ nolit ei subijci. Etenim si primus actus ex hac causa fiat,contemptu sit: at si actus etiam centesimus non ex hac causa,sed ex alia factus fuerit,contemptu caret,ipsa tamen frequentia actus disponit ad contemptum:& ideo maximè periculosa est, quia dispositiuè inducit ad contemptum:inquit idem Tho.in d.art. nono.authoritate Prouerbio.ca.18.impius cùm in profundum venerit peccatorum,contemnit.Sic sanè accipiendum est quod Diuus Augustinus scripsit ca.octauo.de vera,& falsa pœnit.à Gratiano relatus in cap.vnum orarium,vigesima quinta distinct.versicul.criminis.Dum inquit:nullum peccatum est adeò veniale † quod non fiat criminale dum placet.
7 Inde etenim notat Panormita.in cap.Nam concupiscentia. ad finem.de constitu.& plerique alij,peccatum veniale, per consuetudinem,& frequentiam esse mortale. Nam si rem ipsam exactissimè perpendamus, constat, actum quintum, vel sextum esse eiusdẽ speciei in genere morali cũ actu quarto,& tertio:quia sola iteratio actus non variat speciem, si nihil aliud ex parte operantis addatur,quod faciat ex venia li mortale.Ergo si primus actus non erat peccatum mortale,nisi aliud vltra iterationem addatur.Et tamen Augustini sententia,& communis adnotatio hũc sensum habet, vt ipsa peccati venialis frequentia viam aperiat latissimã mortali peccato propter contemptum,aut quid simile, quod accidere potest ex frequẽtia actus,sicuti gl.explicat in dict.§.criminis.Sylvest.verbo.peccatum.quæst.quarta.Almain in moralib. cap. nono. de circunstantia temporis.Sic & idem Augustinus ait,ebrietas,si assidua fuerit,inter mortalia deputatur.Fieri siquidem non potest,quin is,quifrequẽter inebriatur,aliquãdo sciẽs, & volens inebrietur:quod cũ euenerit,sine dubio erit peccatum mortale: quia cùm fæpè expertus fuerit virtutem vini,& eius propriam fragilitatem, noluit à vino abstinere. vt notat Sanct.Thom.secunda secundæ.quæst.quinta. arti. secundo.ad 1.atque ita diuí Augustini dicta præter alios interpretantur Adrianus in dicto quodlibet.sexto.articul.secundo.& Alfonsus à Castro in dicto sexto documẽto. Maximè quia & prior Augustini authoritas alium sensum habere potest ex Thoma in secũdo sent. distinc. quarta. quæst. vltim.Adriano.ex alijs.tametsi Gratianus scripserit in dicto capi.vnum orarium.versicu. alias ea demum. veniale peccatum,per consuetudinem mortale fieri. quod est intelligendum vt modò explicuimus.

Quartò hinc deducitur, falsam esse Archidiaco. opinionem,qui in capitul.excellẽtissimus. vndecima quæstio. tertia.voluit,communicantem cum excõmunicato sine causa communicare ex contemptu:est etenim id falsum,vel intelligendum, vbi quis nulla ex causa communicat cum excommunicato,quàm quod nolit subijci legi prohibenticõmunionem cum excommunicato: nam tunc ex contemptu contingit ea communicatio.

Quarta conclusio. Excõmunicatio iniustè latá adeò quidem timenda est,vt vim omnino obtineat quoad pœnas iure statutas aduersus nõ seruãtes ipsius excommunicationis censuram.Hæc conclusio probatur:quia hæc excommunicatio ante absolutionem omnino ligat.text.in'd. cap.per tuas.versic.in alijs.de sent.excom.deducitur ex c.venerabilibus.§.porrò.& §.sed si ex causa.supra isto titu.& cap.solet. in quibus absolutio simplex diftinguitur ab absolutione ad cautelã, ex eo, quòd absolutio simplex verè necessaria est, & petitur,ac datur ab ea excommunicatione, quam iniustã esse contendit excommunicatus. Datur etenim simpliciter absolutio iuxta formam iuris,quia ea necessaria etiam tunc erit, cùm constiterit, sententiam excommunicationis iniquam esse,absolutio verò ad cautelam tunc datur. cum excommunicatus allegat, excommunicationẽ fuisse nullam. & hæc quandoq; conceditur:non quia necessaria sit: sed vt tutè se immisceat diuinis,& alijs actibus ipse excõmunicatus,qui contendit,se non fuisse excommunicatum. Dicitur autem hæc absolutio ad cautelam, quia forsan excommunicatio valuit,& absolutio necessaria est:forsan nulla fuit,& tũc necessaria non erat.Hoc ipsum colligitur ex dict.capit. per tuas.versicul.nos igitur.& ibi gloss.& in dicto capitu.solet.vbi Ioannes Monach.& Doctores tex. optimus in capitul.veniẽs.in 2.de testib.cap.Apostolicæ.de exceptionib.vbi eleganter Abbas ad finem: idem Abbas in capitu. capitulũ. de rescriptis.Hinc sanè fit vt absolutio ad cautelam ideò eã appellationem habuerit,& inducta fuerit.quòd qui allegat, excommunicationẽ fuisse nullam, non fatetur se excõmunicatum:& tamen qui forsan verè est excommunicatus,ad cautelam absoluitur,ne alijs ita excommunicatus impedimento sit, vel sibi noceat excommunicato. Is verò, qui allegat excommunicationẽ esse iniustam, fatetur se excommunicatũ, licèt iniqua sententia: atque ideo datur ei simplex absolutio:quemadmodum Panor.explicat in dict.cap. Apostolicæ.de except.post Ioan.Andre.& alios in dict.cap. solet.sic denique glo.vltima.in capit. capitulum. quam panor.& Barba.ibi commẽdarunt,asserit,appellatione absolutionis contineri absolutionẽ simplicem:non autẽ eam,quæ ad cautelam datur quasi prior propriè sit,& absolutè absolutio:posterior nõ si,tũmpliciter absolutio,sed secundũ quid: id est in euentum, quòd contigerit, excommunicationẽ fuisse validam.Idem adnotarũt Panorm.in d.c.Apostolicę. in fi.Fran.in d.c.solet.col.2.De.in c.ad præsentiã.de appella. qui & præcitatæ glossemeam extollentes meminere.Hæc tandem adduximus,vt ostenderemus,esse necessariã absolutionem ab excommunicatione iniusta, alioqui donec absolutio detur interim ligatus est, qui iniustè fuit excommunicatus.Ea etenim est vniuersalis ecclesię institutio,vt velit excommunicatum à suo iudice,iniustè tamen,id est absque eius culpa,interim ligatum esse,ac teneri ante absolutionẽ seruare canones de excommunicatis statutos sub pœnis ab eisdem indictis. Quod secus est vbi excommunicatio est nulla:nec enim requiritur absolutio ab eadem: quia excommunicatũ minimè ligauerit.gl.communiter recepta in c.1. 1.q.3.& in cap.solet.verb.in officijs. supra eo. Panorm. in di.ca.per tuas.& in ca.cùm cõtingat.de offic.delega.Thom. in 4.sen.dist.18.q.2.artic.1.ad quęstionem 4.& ibi Palud. q. 1.col.3.Florenti.3.par. ti.24.c.73. omnium diligentissimè Martinus Azpil.in capi.cùm contingat. de rescrip.remedio 3.text.optimus in capit.cui est illata.11.quæsti.3.qui intelligendus est de iniusta excommunicatione, ea iniustitia,quæ nullam efficiat sententiam.

His equidem probatur iniustè excommunicatum,si ante absolutionem se diuinis immiscuerit,aliquidve fecerit iure excommunicatis vetitum,irregularem esse, & eis subditum pœnis,quæ statutæ fuerint aduersus excommunicatos non seruantes ipsius excommunicationis rigorem.quã opinionem tenent glo.in capit.postulatis.verbo spoliandi.& ibi Panormita,& Rauen.de clerico excom.ministr. idem Abb. in d.c.per tuas.1.notab.Syue.verb.correctio.§.9.& verb.excõmunicatio.2.1.notab.casũ.8.& 4.notabi.dubio.8.S.Thom. & ibidem alij in 4.sentent.distin.18.q.2.arti.1.ad.4.q.præsertim Paluda.q.1.ad 3.qui expressim respondent,in hoc differre excommunicationem nullam ab excommunicatione iniusta,quòd qui non seruat,nec obtẽperat excommunicationi iniustæ ante absolutionem, pœnis iuris afficitur:non sic qui excommunicationem nullã minimè obseruauerit. quorum vltimum patet in ea.non debet.vndecima quæstio. tertia.& in cap.ad præsentiã.de appellationib.Imol.Præpositus,& Decius ad hoc illam decisionem adnotarunt.Ex quibus ipse opinor, hanc quartam conclusionem veram esse, etiã in animæ iudicio quo ad pœnas, quæ alioqui nullam exigunt exteriorem exequutionem:quæ,vt alibi adnotauimus, eodem modo obligant in foro conscietiæ,quo & iniudicia li.Nam & ipsi Theologi paulò antè citati dum opinionem istam tractauerunt,in animæ iudicio,& quoad forum interius etiam de ea disputarunt.Nec oberit, si quisquã dixerit, grauissimum esse & iniquũ,quòd quis absque culpa iniustè puniatur,& priuetur his,quibus priuat excõmunicatio:maximè,quia hæc est spiritualis pœna,qua nemo est absq; culpa plectendus:sicuti & nos tradidimus secundo libro Variarum Resolutionum,cap.octauo.Nam, vt inquit Thomas in dict.decimaoctaua q.secunda.ad quartam quæsti.potest ecclesia iniustè priuare quenquam his,quæ ad solutionem, & gratiam disponunt:atque ideo iniusta excommunicatione effectum habet.Sensit sanè Tho.q̃ licèt iniquè non possit quis priuari gratia Dei, nec cõmunione charitatis, nec deniq; suffragijs catholicæ ecclesiæ,etiam quo ad intentionẽ: tamen ex causa poterit innocens quis, & absque culpa priuari auditione, & celebratione diuinorum officiorum, & denique sacramentorum perceptione:ita siquidem in ecclesiastico interdicto fit.Nam id ex causa fertur contra innocẽtes,qui priuãtur perceptione sacramentorum, & auditione, ac celebratione diuinorum officiorum:quod notauimus in d.c.8.nu.decimo.Causa autem,quæ iustificat hanc punitionem iniustè excommunicatorum,procedit vel ab aliqua eorum culpa in hoc commissa,q̃ non curent diligenter absolutionem impetrare:vel quia maximè interest totius vniuersalis ecclesiæ,ad eiusq; authoritatem pertinet,quòd excommunicationis censura,quæ gladius est ecclesiasticus,admodum timeatur,ne alioqui ecclesiastica disciplina paulatim sit contemptui,dum iniustis excommunicationibus à proprio iudice latis ante obtentam absolutionem quispiam renuit obtemperare.Igitur excommunicatus iniustè obligatur etiam in conscientiæ foro à diuinis sibi interdictis abstinere, & alios vitare, quam opinionem fatetur esse communem Adrian.in d.quodlib.6.art.1.cõclusione 1.licèt contrariam defendere conetur.Quibus ad de quæ à nobis tradentur inferius in §.12.de excommunicatione lata ex falsa causa.

Illud tamen est admonendum,quòd si iniustè excommunicatus absque scandalo (potest enim hoc abesse plerũque) diuina officia celebrauerit, præsertim occultè,nõ peccabit, nec erit in animæ iudicio pœnis canonicis affect⁹ secundum Caieta.secunda secundæ.q.70.art.quarto. Adrianus in d.cõclusio.1.idem Adrian.in 4.sententia.q.quarta.de confessione.versicu.si petas.ad finem.Ioa.Driedo.de libertà.christia. pagina 435.& hoc equidem ex mente legis,& canonis,qua ratione esset fortasse idem dicendum in foro exteriori, vbi scandali circunstantia procul ab eo actu abesset.

Cæterùm vbi sententia excommunicationis est nulla ipso iure,etiam si quis cum scandalo celebrauerit, aut se diuinis immiscuerit non erit irregularis: quia nusquam fuit excommunicatus:quod ex præmissis probatur satis apertè, atque ideò irregularitatis pœna minimè obtinet, nec iure locum habet: cùm ea in hac specie non ratione scandali, sed excommunicationis inflicta fuerit.Non diffiteor,peccare grauiter eum,qui cum scandalo coram ipsis,qui excommunicationem nullam fuisse prorsus ignorãt,celebrauerit, aut diuinis immiscuerit:quemadmodum responderunt Pa-

luda.in quarto ſenten.diſtinct.18. quæſtione prima.colum. tertia.& ibi Gabriel.quæſtione ſecunda.col.11.Et tamen ex his authoribus ipſe quidem percipio in hac ſpecie mortale crimen committi ratione ſolius ſcandali: non tamē iuris pœnas locum obtinere.Plures autem caſus,in quibus excōmunicatio eſt nulla ipſo iure,ponit gloſſ.in c.præſenti.ſupra iſto tit.quam commendarunt ad hoc Præpoſitus,& Decius in c.ad præſentiam.Franc.in c.primo.de appellat.idem Frāc. in c.1.§.vlt.de foro conpe.in 6.ſimilis gl.in ca.reprehenſibilis de appellatio.ſed & gloſſ.celebris in c.ſolet.verb.in officijs. de ſententia excommunic.iſto libr.ſentit excommunicatū poſt appellationem illegitimam,& nullam,non eſſe irregularem, ſi ante abſolutionem confiſus,& exiſtimans eius appellationem validam fuiſſe,celebrauerit bona fide,licèt poſtea pronuntiatum fuerit, appellationem nullam eſſe, nec ſuſpēdiſſe iuriſdictionem iudicis, à quo appellatum extitit. Idem notat Franc.& Philipp.Probus ibi ac Martinus Azpilcueta dicto capitu.cùm contingat.remedio 3.col.ſecunda.

Hinc decimoquartò ad intellectum vndecimi effectus conſtat, collationē beneficij factam excommunicato, etiā iniuſta excōmunicatione,nullā eſſe ipſo iure.quod ſatis deducitur ab his,quæ in proxima quæſt.tradidimus.

8 Decimoquintò,& ſi verum ſit,excommunicationē † hunc effectum producere, quòd afficiat collationem beneficij factam excommunicato,diſpēſatio tamen Epiſcopo conceſſa eſt,vt is poſt abſolutionem ab excommunicatione permittat,beneficium illud obtineri ab eo, cui collatum fuit.hanc cōcluſionem gl.tenet in d.c.poſtulaſtis.verbo diſpenſatum. idem notat inibi Panormita.& communiter Doct. modò abſolutio ab excommunicatione obtineatur ab eo,qui iure poſſit illam concedere,etiam ſi abſolutio reſeruata ſit Papæ. Quod ex eiſdem colligitur præſertim Cardina.qui indiſtinctè communem ſequitur:licèt Henric.& quidā alij cōtrariū tenere voluerint.Huius opinionis ea eſt ratio, quòd vbi à Canone diſpēſatio permittitur,nec ea denegatur Epiſcopo, poterit is diſpenſare quanuis ſit conſtitutio concilij vniuerſalis:ſicuti ex Innocentio in c.dilectis.de tempo.ordin. & regula textus in c.nuper.extra iſto.tit.colligūt,& tenent Abb. & Felin in c.at ſi clerici.§.de adulterijs.de iudic.& alij per eos citati,quos ſequitur Iacobatius de concilijs.libr.quinto.art. decimonono.tametſi Aretinus,& Decius in d.§.de adulterijs.cōtrarium defendere conentur.Igitur cùm in d.c.poſtulaſtis. permiſſa ſit diſpēſatio in hoc caſu,nec poteſtas diſpenſandi negatur Epiſcopo expreſſim,tacitè conceſſa eidem videtur.Addit ſanè Panormitanus in d.c.poſtulaſtis.Hanc decimamquintam aſſertionem procedere, etiam ſi eiuſdem beneficij collatio ad alium quàm Epiſcopum pertineret.Etenim poſſet epiſcopus diſpēſare cum ipſo beneficium obtinente ex collatione facta eidem,cùm erat excommunicatus quòd beneficium illud obtineat.Ego verò non admitterē hanc Panor.ſententiam,niſi & is ad quem ſpectat beneficij collatio,qua priuatus non eſt,huic diſpēſationi cōſentiret:ſicuti & eius conſenſus neceſſarius eſt ad permutationē,quæ authoritate Epiſcopi fieri debet:vt notat gl & ibi Doct.in c. vnico.de rer.permuta.libr.6. & in Clem.1.eod.titulo.Panormit.in capitulo quæſitum. de rerum permutat. ſubdit deinde Panormita.in dicto capitulo poſtulaſtis.quòd ſi Romanus Pontifex contuliſſet excommunicato beneficium,non poſſet cum eo Epiſcopus diſpenſare: quia iam eſſet beneficium iſtud affectum authoritate Romani Pontificis, capitulo vt.noſtrum.de appellatio. cui opinioni ſuffragatur, quòd ſi Romanus Pontifex beneficium ad Epiſcopi collationem pertinens abſque aliqua reſeruatione contulerit alicui, & collatio fuerit nulla ,vel inutilis, non poteſt ipſe Epiſcopus alteri beneficium hoc conferre nec eidem: ſecundum Innocent.in capitulo inter dilectos. de exceſſ.prælat.Anchar.conſilio 58.Domi.conſilio 136. Decius in capitulo primo.colum.ſecunda.de confirmatio. vtili vel inutili.eundem Deci. dicto capitulo.vt noſtrum.de appellatio. columna prima. quicquid ex gloſſ.ibidem contrarium notauerit Abb.in dicto c.inter dilectos.eandem Innocentij ſententiā probare videtur Rom. in cōſi.335.quibus addendus eſt Ludou.Gomec.in regu.de triennali poſſ.q.40.qui in ſimili q. multa tradit eleganter, & deciſio Rotæ in antiquis.39.

Duodecimus excōmunicationis effectus proximo ſimilis eſt:etenim excommunicatus non poteſt beneficium conferre.capitulo quia diuerſitatem.de conceſſ. præben. capitulo primo,in principio.ne ſede vacant.libr.6.glo,in capitulo vltimo.de exceſſ.prælat.& ibi Docto.communiter: ſicut nec eligere poteſt ſolus, nec cum alijs.capitu. cùm inter. de electio.capitul.cùm dilectus.& ibi Docto.de conſuetudi.notatur in capitul. Apoſtolicæ.de exceptionib. & in capitul. vltimo.de cleri. excommuni. miniſtran. ſic nec præſentare poteſt patronus excommunicatus ſecundum Abbatem,& communem in capitul.nobis. de iure patronatus. Lapum allega.8. Rochum Cur. de iure patronat. verb. competens. quæſtione 8.Lamberti.de iure patrona. 1.part. 2.lib. quæſt. 2.articul.ſecundo.Rota 161.& 707.in antiquis. idem tenet Bertachinus in tracta.de epiſcopo. 1.libr.3. parte.quæſtion. 31.quibus illud addendū eſt, quòd inſtitutio Epiſcopi facta ad præſentationem patroni clerici excommunicati, valet omnino:vt diſtinguit eleganter Rota deciſione 2. titul. de iure patronat⁹.in antiquoribus.& deciſio. 527. in antiquis quarum opinionem ſequitur Rochus in dicto verbo,competens.quæſtione 8.numer.22. Quaſi præſentatio patroni laici ſit meri facti,nihilque habeat iuris.Et teſtatur Ludouicus Gomeci.in tract .expectatiuarum. nume. 60. hanc opinionem iudicio Rotæ ſeruatam fuiſſe in vna cauſa Zamorenſi anno Milleſimo Quingenteſimo triceſimo 3. Ego verò non video congruam in hoc diſcriminis huius rationē: atque ideo exiſtimo inſtitutionem factam ab Epiſcopo ad præſentationem patroni laici excommunicati nullam eſſe ſequorque in hoc Lambert. de iur.patr.3.par.2.lib.q.3.ar.4.

Quid autem reſpondendum ſit,quoties qui beneficium contulit,elegit,aut præſentauit, erat excommunicatus occultus,plerique dubitarūt.Nam Bertachinus in tract. de epiſcopo.1.libr.tertia part.quæſtione.32.tenet,in hac ſpecie collationem,electionem,& præſentationem validam eſſe.citatur & ad hoc deciſio Rotæ in antiquis.128. quæ tamen tractat de collatione beneficij facta ab exequutore apoſtolico excommunicato quidē,ei qui excommunicatus non eſt,& aſſerit valere hanc collationem, maximè ſi ignorans ſit is, cui eſt facta collatio. Quæ ſanè deciſio cum tractet de exequutore ad conferendum dato, profectò non eſt omnino admittenda,vt ſpecialis in exequutore. ſiquidem hæc exequutio facti meri non eſt,ſed iuris.Ideo ipſe cenſeo conſiderandum eſſe an collatio fiat,ſimiliſve actus ab eo,qui publicum officium habet,& eius muneris ratione, atque authoritate:& tunc valet equidem actus occultè excommunicati,dum toleratur in eo publico munere. ca.ad probandum.de re iudi.l.Barbarius.ff.de offi.præto.notant Panor.& alij in capitu. veritatis. de dolo. & contumacia. colum penulti.& fin.Doctores in dicta.l.Barbarius.maximè Iaſon,& Felin. in dicto capitul. ad probandum. Quòd ſi collatio fiat ab aliquo vt priuato,nō ratione publici officij, erit nullus hic actus,ſi fiat ab excōmunicato occulto, vel publico, ſecundū communem:atque in hoc caſu procedit quo Lamberti tenet aduerſus Bertachi.in dicta quæſtione ſecunda.articul.ſecundo.colum.vltima: & quia Ludouicus Gomeci. in dicto numer.60.inducit conſtitutionem,Ad euitāda ſcandala.ad huius quæſtionis definitionem, aduertendum eſt, quòd in his,quæ procedunt à publico officio,excommunicatus interim toleratus vitandus non eſt ante denuntiationem,etiam ab his, qui ſciunt eum excommunicatum eſſe:ab his verò, qui ſcientiam excommunicationis habent,ſtatim poſt denuntiationem vitandus eſt.Et hæc quidem partim procedunt ab his quæ dicto capitul. veritatis. notantur.partim à dict. conſtitutione Martini Quinti.Ad euitāda ſcandala.ſed in his procedetur priuata authoritate, ratio eſt admodū diuerſa.Nā ea cōſtitutio nihil iuris tribuit excommunicato ipſi:imò iura vetera quo ad poteſtatem ipſius excommunicati manēt illæſa,adhuc ante denūtiationē:& id tantum ſtatuitur: quòd eidem excōmunicato cōmunicantes ante denuntiationē minimè afficiātur pœnis ſtatutis à iure cōtra cōmunicantes cū excommunicatis.vnde ad noſtrā quæſtionē ferè nihil cōducit cōſtitutio prædicta:quia ſeruāda eſt diſtinctio Ab.in d.ca.veritatis.cū ea tamē adnotatione,vt in pertinētibus ad officiū publicū,nequaquā noceat ſcientia excōmunicationis ipſis, in quos publica poteſtas exercetur.quod memini me iā ſemel in hac relectione adnotaſſe.

Decimustertius Excommunicationis effectus verſatur equidē in intellectu canonū in c.rurſus.& c.quicūq; 11.q.3.
10 à quibus ſolet in excōmunicatiōis † tractatu maxima deduci cōtrouerſia,quā nos vnica tantum concluſione definire conabimur.

Conuētus ſuper crimine ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter, ob cōtumaciāque excommunicatus,& in eadē excommunicatione per annum perſeuerans, conuictus cenſetur de eo crimine,cuius accuſatus fuit, gloſſa in capitulo contingit de dolo & contu.& ibi Abb.gloſſ.& inibi Franc.in c.cum contumaci.de hæret.in 6.Panor.in c.veritatis,col.3.de dolo & contu.Roma.in ſingul.303.Abb.in cap.inſinuatum de ſimonia.in cap.poſtulaſti.de homicidi.Abb.in ca.1.nu.27.de iudic.& ibi Doct.præſertim Franciſ.à Ripa.nu.77.& Alciat. nu.54. qui eandem opinionem ſequuti fatentur communē eſſe,& probatur in d.c.rurſus.& c.quicunque:licèt Deci.in d. c.1.in 2.lectione.& Salua de beneficio in 3.part.q.4.contrarium teneant. communem item ſentētiam ſequitur Ioan. Lupi in cap.per veſtras.§.18.nume.24.vnde aliquot hic prçponam,quæ vel deducantur ex hac concluſione, vel ad eius faciliorem intellectum neceſſaria ſint.

Primum hinc apparet, cōtumacem per annum in excommunicatione perſeuerātem,priuatum eſſe ipſo iure, vel priuandum beneficio eccleſiaſtico,ſi crimē cuius in iudicium delatus fuerat ea ſit priuatione dignum.quod Abb.& cæteri communiter adnotarunt.

Secundò eadem ratione ex contrario conſtat, non eſſe hunc contumacem perſeuerātē in excommunicatione priuatum,nec priuandū beneficijs,ſi crimen,cuius delatus fuit, ea pœna dignum non eſt.quod idem authores fatentur.

Tertiò,ſi quis vltra annum in excommunicatione perſeuerauerit,poterit beneficijs eccleſiaſticis,quę obtinet priuari ex eo, quòd non tantùm anno,ſed longiori tempore durauerit in ea contumacia. hoc deduxere Abb. & Doctor.à deciſione tex.in c.cum bone.de ætat.& qualit.notat poſt alios Alciat.in d.c.1.quanuis Deci.& Selua.requirant ad pœnam iſtam contumaciam in excōmunicatione per trienniū.

Quartò eſt conſiderandum, contumacem in excommunicatione quacunque ex cauſa reum factum, per anni tempus, ſuſpectum hæreſis ex hoc fieri,licèt vt hæreticus damnandus non ſit.gloſſ.in d.c.contingit.ſic intelligenda. Inno. Hoſti.& Doct. expreſſim poſt gloſſ.ibi in c. vlt.de pœnis. dicentes,hāc ſuſpicionem ſufficere, vt purgatio indicatur.idē Henri.poſt alios,in c.excōmunicatus.in 1.de hæret. Lupi.in d.§.18.nu.24.& alij,quorum meminit eos ſequutus Iacob. Septimancēſis vir doctiſſimus in catholicis inſtitutionibus. cap.27.eſt tamē hæc ſuſpicio leuis,vt tradit optimè praxim huius caſus exponens Author Directorij inquiſitorum.2. par.quęſt.47.poterit præterea per tempus aliquod perſeuerans in excommunicatione,puniri etiam ante annum pœna temporali,ſecundum Anani.& Feli.in c.poſtulaſti.de homicid.ſunt & in hoc Regno Regię leges,& ſeculares, quæ iuſtiſſimè puniunt perſeuerātes in excommunicatione:nempe l. 1.tit.5.& l.9.tit.vlti.libr.8.ord.quarum & nos obiter meminimus in epitome ad 4.decret.2.part.capit.6.§.8.numer.17.

Quintò eſt animaduertendum,quòd ſuſpectus de hæreſi, & ea ex cauſa vocatus ab inquiſitoribus,iudicium ſubterfugiens.in excommunicatione in eum ob eam contumaciam
11 lata, ad annum vſque perſiſtens †, vt de hæreſi conuictus, hæreticus eſt pronunciandus.text.elegans in cap.cum contumacia.& ibi gl.de hæreti.in 6.ad idem in ſimili tex.in cap. excommunicamus.§.qui autē. de heret. & in auth. Gazaros. C.eo.tit.Regia l.32.tit.9. parti.1. quæ quidem deciſio nemini dura videri debet,etiam ſi ex l.vlt.C.de probat.in criminibus ſententia ferri debeat ex certiſſimis probationibus:non ex coniecturis.Nam huius criminis in hac ſpecie eſt vrgētiſſima præſumptio, quæ iuris adminiculo indubitatum iudicium facit,& ita ex eadem l.vlt. ſufficiens ad condemnationem ordinariam. Deducitur autem hæc probatio ex tribus. Primò quidem ex ipſa ſuſpicione hæreſis,cuius cauſa ab inquiſitoribus ad iudicium vocatur. Secundò ex ipſa fuga,& contumacia.c.nullus. de præſumptionib. capit.decernimus. tertia quæſt.nona.capitul. Chriſtianis.vndecima quæſtione prima. Tertiò ex animo rebelli perſiſtendi per annum in excommunicatione,quæ quidem colliguntur ex gloſſ.& Doctor.in d.c.cum contumacia.Gonſalo de Villadiego q.duodecima.de hæreſib. quo fit,hanc præſumptionē à iure cenſeri vrgentiſſimam,& ſufficientem ad pœnam ordinariā:ſicut & defectus indictæ cōpurgationis Pontificib.ſufficiēs præſumptio iudicatur quandoq; ad ordinariam condēnationē, iuxta tex.in c.inter ſolicitudines.de purga.canoni.vbi Hoſti. & alij.Panor.in c.accedēs.de accuſat. ſic denique eſt intelligenda deciſio textus in dict.cap. cum contumacia.ad cuius vberiorem interpretationem libet hoc in loco breuiter aliquot exponere,quæ amplius eius ſenſum explicent.

Illud etenim conſtat, non aliter huic deciſioni locum fore, quàm ſi contumax ſuſpectus de hæreſi, citatus fuerit expreſſim,vt ad iudicium accedat ſuper rebus fidei,vel ſuper crimine hæreſis,cuius accuſatur,aut ſuſpectus eſt,reſpōſurus.gloſſ.communiter recepta in d.c.cum contumacia.& ſatis erit,quòd in genere hæreſis crimen hoc in edicto exponatur,nec requiritur in ſpecie hæreſim ſignificari. quod notant optimè Franc.in d.c.cùm contumacia. Henricus in d.c.excōmunicamus, in 1.in principio.de hæretic.& Repertorium inquiſitorum.verb.contumacia.idem conſtat ex inſtructione inquiſitorum Granatæ typis excuſa c.19.

Deinde apparet,non aliter nocere huic abſenti hanc vrgentiſſimā præſumptionē,quàm ſi is verè contumax fuerit: & ideo ſi verè contumax non eſt,minimè habet locum præfata deciſio:vti præter alios notat Gonſalus à Villadiego in tracta.de hæret.quæſt.12. Qua ratione ſi abſens iuſtum habuerit impedimentum,quo legitimè impeditus non potuit eo tempore ad iudicium accedere ſuper hæreſis ſuſpicione reſponſurus,non eſt vt hæreticus condemnādus. Iuſtas verò abſentiæ cauſas, & legitima impedimenta poterit ipſemet allegare,& probare.l.2.ff.ſi quis cautio. Item & procurator eius nomine admittendus eſt ad allegandas iuſtas abſentiæ cauſas,& legitima impedimenta: quod in hac ſpecie Socin.notat in c.veniens de accuſat.nu.39.Cuius opinio cōſtat ex alia,quæ dictat,etiam in cauſa criminali admittendū eſſe procuratorem ad allegandas iuſtas abſentiæ cauſas, & legitima impedimenta facti,vel iuris,modò non concernāt allegationes iſtæ crimen ipſum principale.tex.ſic intelligendus in d.c.veniens.vbi Panormit. & alij. Felinus in c. meminimus.colum.tertia.eod.titul.l.penul.§. ad crimen. vbi Bart. Angelus,& Imol.ff.de public.iudic.l.ſeruum §.publicè.ff.de procurat.præſertim hoc explicarunt Bartol.in dict.§.ad crimen.colum.ſexta.Imola ibi.nume.26.Aretinus in dicto capit.veniens.numer.27.& ſequen.Socinus inibi nu.47.& 51. Regia l.12.titulo 5.part.3.Imò etiam ſine mandato admittēdus eſt quilibet ad alleganda iuſta facti impedimenta, quæ neceſſaria ſint:nempè captiuitatem, & ſimiles huic cauſas, ſecundum Bartol.colum.quinta.& communem in dict.§.ad crimen.Quòd ſi abſentiæ cauſæ non ſint neceſſariæ, ſed probabiles,ſcilicet,locus non tutus,inimicitiæ, non eſſe quempiam admittendum ad earum allegationem, ſine mandato: quia forſan ipſe abſens nollet eas cauſas allegari:notāt Barto.col.5.& Angel.in dict.§.ad crimen.Antonius,& Panorm. col.pen.in dicto c.veniens.quæ quidem opinio non admodum placet.Etenim ſi cauſæ probabiles ſunt, ſatis præſumēdum eſt,abſentem eas allegaturum fuiſſe,& eas allegari velle:vnde contra Bartolum tenuerunt Imola in dicto §.ad crimen.numer.25.Anani.Socinus numero 47.& Aretinus numer.38.in dict.capit.veniens.Nec oberit quod Innoc.communiter receptus in d.c.veniens.adnotaſſe videtur,non eſſe quenquam abſque mandato admittendum ad allegandas voluntarias excuſationes abſentis ex cauſa iuris. ea ſiquidē opinio non agit de excuſationibus in facto conſiſtentibus: ſed de his allegationibus,quæ ex iure deducūtur,ad hoc, vt non teneatur abſens,etiam non impeditus,reſpondere.

Sed & in cauſa hæreſis,quā modò expendimus,cōtumax excommunicatus, non eſt vt hæreticus damnandus ante annum,nec talis cenſendus intra tempus id.Anno verò finito iudicandus eſt hæreticus,& ab eo tempore, anni ſcilicet finiti,bonorum publicatio à iure facta,& aliæ hæreticorum pœnæ,vim & effectum obtinent,ſecundùm Hoſt.Ana. & Doctor.in dicto capit. excommunicamus. §. qui autem. Archidia.Ioan.Andr.& Franc.in dicto capitulo, cum contumacia.vbi eſt tex.de hoc, & in d. authent.Gazaros. & apparet ex inſtructione Granatæ impreſſa, capit. 19.& Directorio Inquiſitorum,ſecunda parte, quæſtione quadrageſimaſeptima.Aufrerio,& Capella Tholoſana 365.ex quibus conſtat, ſententiam in hoc caſu ferendam eſſe declaratoriam hæreſis commiſſæ à contumace. Tametſi Cald. conſilio quinto,titul.de hæretic.velit, & conetur probare non eſſe hunc contumacem in ſpecie capitul. cum contumacia. hæreticum, nec vt talem damnandum, ſed vt ſuſpectum hæreſis.

Quòd ſi etiam anno elapſo ante condemnationēm contumax compareat in iudicio, velitque propriam innocentiam oſtendere, admittendus eſt. etiam vt effugiat bonorum confiſcationem. quod expreſſim notat Andre. Iſernia. in dicta authentic.Gazaros.numero trigeſimoprimo, poſt ipſam verò condemnationem etiam captus, ſi velit verè pœnitens eccleſiæ reconciliari, non eſt tradendus curiæ ſæculari: imò admittendus eſt ad eccleſiæ gremium.imò & tunc ſi oſtenderit propter legitima impedimenta ſe non fuiſſe contumacem, admitti debet eius defenſio, ex integro quidem ad effugiendam omnem pœnam, ſi eius innocentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

centia constiterit,quia deficit ratio ca. cum contumacia.ex eo,quòd contumax non fuerit sed etsi impedimentis nõ docuerit.& tamen velit probare,& probauerit propriam innocentiam,sententia reuocabitur,quo ad pœnas corporis,& infamiæ:licèt non quo ad bonorum confiscationem.l.pen.de requir.reis.l.2.C.eo.tit. & hæc quidem procedunt licèt captus fuerit ab inquisitoribus. Nam si se ipsum sponte carceri exhibuerit,multò facilius sunt hęc admittẽda:vt in hoc vlt. casu definitum extat decreto quodam generalium inquisitorum,cuius meminit Iacob.Septimancensis in suis catholicis institutionibus.cap.2.num.6.

Hæc sanè de aliquot effectib.excommunicationis maioris:nã ex professo plures missos facio,quippe qui sciam passim eos à iuris diuini,& humani professoribus tradi,& existimauerim hos satis probare quanta sit huius censuræ vis quo ad interiorem, & exteriorem hominis verè Christiani afflictionem.vt hinc catholicus perpẽdat,quanta cum cura ecclesiæ prælatis sit omnino obtemperandum, ne verè ethnicus sit,& publicanus.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus minori excommunicatione,etiam si celebret,non est irregularis.*
2 *Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia,& conferendo sacramenta.*
3 *Excommunicatus minori excommunicatione , non potest eligi ad ecclesiasticum beneficium.*
4 *Existens in mortali peccato eligi potest ad ecclesiasticum beneficium.*
5 *Excommunicatio,in dubio de maiori est intelligenda.*
7 *Anathema quid sit,& huius dictionis deductio.*
6 *Excommunicatus,qua ratione anathema dicatur.*
8 *Intellect.cap.cum non ab homine.de iudic.& eorum quæ inibi notat Panormitan.& quid signum Theta significet?*

§. OCTAVVS.

OCTAVVS De maioris excommunicationis effectib. atque ideo de minori excommunicatione, nũc tantisper agendum erit cuius definitionem exposuimus in princip. huius operis. nu.2.ex capitul.si celebrat. de cleric.excom. mi.quo statutũ est,minorem excommunicationem tantùm priuare sacramentorũ perceptione.Quo fit,vt excommunicatus minori excommunicatione,etiam si celebret missarũ solennia, minimè sit irregularis: quod in d.ca.si celebrat. satis definitum extat.Idem constat in l.5.titu.9.part.1.& l.pen.cod.tit.Ratio
1 autem huius decisionis est, quia† excõmunicatus minori excommunicatione nõ est suspẽsus ab aliquo actu ordinis ecclesiastici: siquidem perceptio sacramentorum non pertinet ad aliquẽ ordinẽ: & ideo prohibitus sacramenta percipere,non est suspensus ab aliquo actu ordinis, & ea ratione nec erit irregularis,tametsi sacramenta percipiat,secundum Panor.col.1.& Henri.col.5.in d.c.si celebrat. Est etenim necessarium,vt quis efficiatur irregularis, quòd sit suspẽsus ab aliquo actu, qui ad aliquem ordinem pertineat. Iuxta celebrem regulam Innocent. in capitulo primo. hoc titulo & libro.quam præter alios probant Henricus in dicto capitulo.si celebrat.Florenti.tertia parte, titulo vigesimosexto. capitulo quarto.§.primo.& alij,quorum alibi mentionem faciemus: modò sit satis adnotare opinionẽ istam probari in capitu.is qui.§.vltimo.ibi,celebrat.& in cap.is cui.ibi,in suo officio.isto titulo.

Peccat tamen excõmunicatus minori excommunicatione, si ante absolutionem celebrauerit missarum solennia:& quidem grauiter:vt asserit text.in d.c.si celebrat.Id verò pec
2 catum mortale censetur †:sicuti explicant Sylvester verbo, excõmunicatio.4.in principio.& notabil.3.Caietanus verb. excommunicatio minor.Regia l.sexta.titu.nono.partit.prima.& sentiunt Doctores in dicto capit. si celebrat.Nam excõmunicatus minori excõmunicatione celebrans,aut perciens sacramentũ,facit cõtra speciale præceptum, quo prohibẽtur excommunicati minori excommunicatione sacramẽta percipere.Et sanè hac ratione peccat mortaliter celebrãs minori excõmunicatione ligat⁹.Nec admittẽda est ratio Hostien.& Innocent.qui in dict capitu.si celebrat.existimarunt excommunicatum minori excommunicatione celebrantem, ideo peccare grauiter quia celebrat in mortali peccato constitutus.Nam ratione minoris excommunicationis non colligitur, nec præmittitur necessariò mortale crimen:cùm ea regulariter venialem tantùmculpam exigat, quemadmodum superius adnotauimus,& tradit Imol.in ca. sacris.de his quæ vi met.caus.fiunt,

Hinc deducitur , excommunicatum minori excommunicatione absque vlla culpa audire diuina officia , & eisdem simul cum aliis Christianis interesse, imò & in choro dicere,modò sacramenta non percipiat:sicuti visum est Paluda. in 4.sent.dist.18.q.5.artic.6.Florenti.3.part.tit. 25.c.2.§.1.& Sylvestro verbo, excommunicatio. quarto. ad finem.quicquid contrarium senserit Regia l.6.paulò antè citata,& Archidia.in c.vir cum propria.33.quæst.4.

Sed & si minori excommunicatione excommunicatus non sit prohibitus sacramenta conferre, peccat tamen si ea conferat.text.in d.c.si celebrat.2.part.qui dũ omissa dictione:grauiter:simpliciter hunc peccare asserit , sentire videtur,peccatum hoc nõ esse mortale,sed veniale.quod ita mihi adnotasse videntur Anchar.ibi,Caiet. verb.excommunicatio minor.Sylvest.in dicto tertio notabil. licèt in verbo, excommunicatio.4.in principio.idem Sylvest.& dict.Regia l.6. Etiam in hoc casu mortalem culpam cõtrahi expressim asseuerent:quorum sententiã memoriæ habere debent,qui minori excõmunicatione ligati,à qua facilimè absolui possunt,sacramenta contrectant.

Excommunicatus autem minori excõmunicatione nõ potest eligi ad ecclesiasticum beneficium, vt probatur in d. c.si celebrat.& dict.l.Regia 6.tit.9.parti.1. Nam electio eiusdem facta † nulla est ipso iure secundum Host. in d.c. si celebrat.cuius opinio magis communis est:vt inibi asserit Cardi.col.vlt.& probatur in c. postulastis. eod. tit. quamobrem
3 text.in d.c.si celebrat.Dum dicit,hanc electionem esse irritã dam:est intelligendus,id est,irritam denuntiandam.licèt Felin.in c.dilectæ.col.3.de exceptio.teneat , electionem istam ipso iure validam esse,quanuis rescindi per sententiam possit.Nec ad valorem,& effectum huius electionis quicquam conducit ignorãtia excommunicationis:est etenim electio nulla licèt facta fuerit ex ignorantia excommunicationis. gl.in d.c.si celebrat.& ibi Abb.& Card.vlt.col.verbo,Scienter.Quorum opinio communis est,sicut asserit Sylvest.verbo,excommunicatio.1.col.2.etiam si idem Sylvest. contrarium tenet,verbo,excommunicatio.4.§. vltimo. Eligere tamen potest minori excommunicatione excommunicatus. textus in dicto capitul.si celebrat.siue sit excommunicatio minor indicta à iure, siue indicta ab homine,iuxta cap. Engeltrudam.3.quæst.4.vtrooque siquidem casu eligere poterit excommunicatus:quemadmodum omnium sentẽtia decisum extat in eodem capit.si celebrat.gloss.inibi verbo, nec eligere.qua in re cauendum est à dicta l.sexta.quæ expressim respõdet,excommunicatum minori excommunicatione non posse eligere.Quæ quidem conclusio minimè procedit : quia minori excommunicatione excommunicatus non est suspensus ab officio, nec beneficio: sed tantùm priuatur sacramentorum perceptione: quod in dicto capitul. si celebrat.satis decisum est,& probatur in capit.duobus.de senten.excommu.vnde parum refert,quòd excommunicatio sit lata à iure,vel ab homine,modò minor sit.secundum Abb.in dict.capit.si celebrat. & Gonsalum à Villadiego de irregularit.c.de suspensione.

Ex his omnibus constat præcipuus minoris excommunicationis effectus,& præsertim quòd minor excommunicatio differat à mortali peccato,& plus quandoque operetur: siquidem existens † in mortali peccato potest eligi ad
4 beneficium eccle siasticum,& eius collationem validè consequi.capitulo,sicut nostris.& ibi gloss.de iureiuran.gloss.in dicto capitulo,si celebrat.nec eligere.Felin.in capitulo secũdo,columna secunda.de rescript. & in capit. dilectæ.de exceptio.columna 2.Ioan.Maior in 4.sentent.dist.18.quæstione 4.columna secunda,& in 2.sententiarum distinct.44.quæstione vltim.columna tertia.gloss. optima in capitu. definitio.22.quæstione 4. licèt cõtrarium notauerit Panormita, in dicto capitu.si celebrat.saltem in mortali peccato , quod graue sit.idem Abbas in capitulo.dudum.el 2.numero vigesimoquarto.de electio,& in dicto cap.sicut nostris. Adducitur huius sententiæ author Innoc.in d.c.si celebrat.Qui tamen,ni ipse fallor,id nõ tenet.Nec item gl.in c. Florentinũ. 85.dist.quæ scribit,non esse eligendum ad beneficium ecclesiasticum peccatorem mortali crimine affectum: non tamẽ addit,electionem nullam fore, si is electus fuerit.Atque ita priorem opinionem,quam nos probamus, tenet elegantèr Martinus Azpilcueta in c.si quando. de rescript. except.11.

Cæterùm excommunicationis maioris,& minoris expositã cognitionẽ,oportet animaduertere:quin dubio,quoties mentio excommunicationis fit, est interpretatio ita adhi-
5 benda,† vt de maiori intelligamus.tex.celebris in ca.pen.de sent.excommu.cui responso consensu omnium fit obiectio sortis.Nam in pœnis semper est benignior assumẽda interpretatio.l.si præses.& l.interpretatione. ff.de pœnis. qua ratione in dubio appellatione excommunicationis de minori,non de maiori foret adsumenda interpretatio. Huic sanè obiectioni conantur Doct.variè respondere. quidam enim asserunt,eam esse intelligendam in pœnis , quæ propriè, & verè pœnales sunt:vt in his benignior sit adsumenda significatio:non sic in pœnis medicinalibus,quarum præcipua est excommunicatio.c.1.sup.ist.tit. sic denique Panor. explicat in d.c.pen. & in c.1.de postu. prælat. sed hæc responsio non omnino congruit,cùm excommunicatio pœna sit.c. quoniam frequẽter.§.vlt.vt lit.non contest.c.corripiantur.24.q. 3.& cõstat multis à me in hac relectione traditis,grauissimã esse pœnam istam, & maximã omniũ,quæ ab ecclesia infligi pro culpa criminũ possunt.idcirco Deci in l.semper in obscuris.ff.de regul.iur.nu.12.hanc rationem refellit: addit tamen eam esse veram rationem,quod tex.in d.cap.pen.de excommunicatione ab homine lata tractet:cùm excommunicatio minor ab homine non soleat proferri,& ideo de maiori ea sententia intelligenda est.Hæc verò responsio nequaquam placet,quippe quæ duo præmittat , quæ ipse falsa esse censeo.primum:minorem excommunicationem ab homine ferri nõ solere: cùm contrarium probet tex.in cap.Engeltrudam,33.q.4.secũdum non esse admittendam decisionem tex.in d.c.pe.in excommunicatione lata à iure. cùm & in ea sit omnino locus illi responso: quod omnium consensu receptum est.Ioan.Maior in 4.senten.dist.18.q.2.eam rationẽ affert , quòd dictio quælibet per se sumpta in potiori sit significatione accipienda.gl.in l.1.in princip.ff.de verb.oblig. sed hac consideratione non tollitur obiectio facta ex d.l.interpretatione.quamobrem ad decisionem tex. in dict.capit. penul.duo sunt potissimùm adnotanda: primum,quòd cõmunis hanc interpretationem iam diu recepit, vt excõmunicatio in dubio maior intelligatur.qui quidem vsus maximum locum obtinet in cuiuslibet sermonis interpretatione. l.labeo.ff.de sup.legat.lege librorum.§.quod tamẽ Cassius.& ibi gloss.ff.de legatis tertio.capitul.quanquam.secunda q.7. Deinde & illud est adnotandum,& inspiciendum, quòd cũ excommunicatio spiritualis pœna sit, in hoc instituta,vt cõtumaces animos à peccatis auertat ad veram obedientiam compellens: rarissimè hunc effectum haberet , si de minori foret interpretatio accipienda. minor siquidem excommunicatio parum,vltra mortale crimen operatur:ideòque parum induxit,quod non inducat mortalis culpa:& aliqua ex parte minus:vt ex proximè dictis apparet.Igitur,vt hæc medicinalis pœna in ecclesia illũ effectũ habeat , quẽ eius institutio significat , de maiori non de minori est interpretãda in dubio:alioqui parum operaretur.qua ratione ad intellect.d. cap.pen.vtuntur Ancha.in c.ita tuimus.supra isto titu.2.col. & Felin.in capitul.dilectæ.de exceptio.num.3. idem Felin.in dict.capit.penulti.huius titul. & Anania in capitu.vnico, de sagittarijs.colum. penulti.His est etiam adijciendum , quàm rara in minoris excommunicationis censura,quanquẽ sit maioris excommunicationis frequẽs: siue canones,siue ecclesiasticos iudices spectet.Quibus tandẽ opinor cautissimè statuturum esse à Romanis pontificibus,quod excommunicationis sententia sit in dubio de maiori intelligenda.

Adhuc prænotatis obstat responsio Romani Pontificis in capitul.primo,de exceptionib.isto libro.quæ probat, appellatione excommunicationis non esse maiorem intelligendam : siquidem non est satis ad repellendum actorem à iudicio, quod illi obijciatur excommunicatio simpliciter, sed requiritur obiectio expressa maioris excommunicationis.Ergo consequitur,non intelligi maiorem excommunicationem sub hac dictione,excõmunicatio, simpliciter prolata.idcirco Panormit.in capitulo secundo.de restit.spoliat. in eum sensum accipit text.in dicto capitulo primo. vt existimet,satis esse ad vim,& valorem exceptionis opponi acto excommunicationem simpliciter : licèt quo ad probationem huius exceptionis sit omnino necessarium , quòd testes non simpliciter,sed de maiori excõmunicatione expressim reponendi sint. Nam licèt exceptionis obiectio generalis sufficiat : probatio tamen debet necessariò conuincere,nec dubia quæquam operatur.hanc Panormita.interpretationẽ sequitur Felin.in dicto capitulo penultimo.& in capitulo fin.columna tertia.de exceptioni.& tamen non planè hæc responsio placet.Nam si excommunicatio simpliciter de maiori est intelligenda : cur in testimonijs eãdem significationẽ non habebit:præsertim quia testes fere ignorãt, quid sit maior excommunicatio:cùm ea in vsum recepta nõ ita, vt maior sit.deinde Spec. in tit.de exceptione.§.viso.nu.21. expressim tenet authoritate tex.in d.c.1.quòd non sufficiat proponi excommunicationem in genere, sed sit necessariũ in specie cõcipi exceptionem de maiori excommunicatione.quem in sensum eãdem decisionem d.c. 1.accepit, eam asseuerans singularem esse Anroni. Burgensis in c.pen.col. 3.de emptio.& venditio.vnde fortassis speciale est,quod in d.c.1.decisum extat,ne excipiens vagetur, & cum periculo honoris alterius illudat actori,iudici,& iudicio.

Præter excommunicationem maiorem,& minorem fit frequentissimè in canonibus mentio anathematis in eundem ferè sensum,quo maior excõmunicatio † adsumitur.
6 Oportet ergo hoc in loco explicare quid sit anathema.& receptum est , anathema quo ad vinculum non differre à maiori excommunicatione:quanuis maximè differat quo ad solennitatem.tex.celebris in c.debent. 11.quæst.3.vbi ponitur à Gratiano anathematis solennitas,his equidem verbis.debẽt duodecim Sacerdotes episcopum circunstare,& lucernas ardentes in manibus tenere:quas in conclusione anathematis,vel excommunicationis proiicere debẽt in terram , & conculcare pedibus. deinde epistola per parochias mittatur continens excommunicatorum nomina , & causas excommunicationis. Hæc Gratianus. qua ratione glos. communiter recepta in c. cùm ab ecclesiarum prælatis.de offic.ord.asserit ius & potestatem anathematizãdi solis episcopis competere.Est enim anathema solennis,vt arbitror, maledictio,quæ fit per execrationes publicas aduersus excommunicatum.quo fit, vt anathema propriè excommunicationem maiorem præmittat. tametsi ex c. Engeltrudã. 3.q.4.constet,anathema ab excommunicatione maiori nõ differre,licet differat à minori: & ideo frequentissimè anathema pro maiori excommunicatione accipitur.

Huius dictionis significatio verè prætermittẽda non est, vt inde lector percipiat,qua ex causa ab ecclesiasticorum canonum authoritate in hunc sensum adsumatur , qui excõmunicationem maiorem , & solennem significet. Quidam enim existimarũt,esse anathema dictionem Hebream , quæ summam detestationem significet : inquit Hieronymus c. 1.Epistolæ ad Galatas.porrò anathema verbum propriè Iudæorum est, & positũ tam in Iesu Naue, quàm in Numeris: quando omnia,quæ erant in Hierico,& Madianitarum, detestationi,& anathemati habẽda Dominus imperauit.Hæc Hieronymus.cuius & Aug. Alciat. meminit in c.cùm non ab homine.de iud.nu.106.asseuerans,dictionem istam non Græcam sed Hebream esse. Ego verò multi faciendam esse censeo diui Hieronymi authoritatem , præsertim in dictionibus Hebræis interpretandis, & nihilominus opinor,Hieronymum existimasse,sermonem istum loquendi modum, quem septuaginta interpretes & alij ad dictionem, anathema,transtulerunt,propriè Iudæorum esse.quòd ipsa dictio anathema Hebræa sit:nõ dixit palàm Hieronymus, qui alio qui sacræ scripturæ nomina Hebræa interpretatus opere quodã peculiari, nullam huius dictionis mentionẽ fecerit sed & eã Græcam esse,testis est,& author Diuus Augustinus.super Numeros c.41.tomo suorum operum.4.cuius verba ab ipso c.40.hic exponam.Hic videndum est , quomodo dicatur anathemabo,quod vouetur,& tamen pro maledicto ponitur,sicut& de isto populo dicitur.vnde illud est,si quis vobis euangelizauerit , præterquam quod accepistis,anathema sit. Hinc vulgò dictum est , vt deuotio dicatur. Nam deuotare sequenquam nemo ferè dicit, nisi maledicens, & statim c.41.super tex.& anathemauit eum, & ciuitatẽ eius, & vocatum est nomen loci illius anathema. Hinc dictũ est anathema,quod detestabile aliquid, & abominabile videatur.vt enim nihil inde victor in suos vsus auferret : sed totũ in pœnã luẽdam voueret.Hoc erat anathemare , quod vulgo dicitur deuotare.Origo autem huius verbi est in Græca lingua ab his rebus,quæ votæ,& persolutæ,hoc est,promissæ,& redditæ,sursum ponebãtur in tẽplis : ἀπὸ τοῦ ἀνατίθεσθαι. hoc est sursum ponere,vel figendo, vel suspendendo. Hæc Augustinus.idem in epistola 178. conteminatur, inquit,idẽ Apostolus Paulus & nouissimis partib.ad Corinth,epistolę. vbi plebẽ arguẽs simul Græco,& Syro vtitur verbo.si quis, inquit,nõ amat Dominũ,sit anathema Maranatha.anathema Greco sermone dixit:cõdẽnatur:Maranatha: donec Dominus redeat.hactenus ipse Hier.prioris Epistolæ ad Corinthios c.16.& in epistola ad Marcellam.3.to. Maranatha interpretatur,Dominus venit. & dicit dictionem esse magis Syram,quàm Hebream.hinc intelliges tex.in c.Guilisarius.

23.quæst.

23.quęstione 4.qui his duabus dictionibus simul vtitur.vbi
gloss.& Fel.in cap.Rodulphus.numer.33.de rescript.has ex-
positiones tradidere. est verò text. præcitatus Siluerij Papæ
primi in epistola ad Amatorem episcopum.qua ratione ti-
tulus illius non est tribuendus Syluestro. & legendũ est Be-
lisarius: vt admonet Felin. licèt de Syluestro Papa loquatur.
tradit Platina in Syluerio primo.anathema autem exponit
& idem Hieronymus occisionem:in quæst.9. ad Algasiam.
eodem.tom.3.his accedit diuus Athanasius ca.9.ad Roma.
anathema,inquit,est sanè sciunctio quædã,& alienatio.ana-
thema pręterea Gręcè,latinè potest dici oblatio,& sacrificiũ
quemadmodum quæ Deo offeruntur,& dedicantur, attre-
ctare audet nemo: sic eum, qui anathema sit ratione quadã
nullus cõueniet, aut cum eo versabitur. nam sacris oblatio-
nibus honoris gratia,tanquam Deo dicatis appropinquare
nulli hominum audebũt:ab hoc verò,qui maledictioni fue-
rit obnoxius non secùs,ac à prophano, & ab ipsa diuinita-
te alieno succedũt omnes.hęc Athanasius,diuus item Chry
sostomus in homilia 16.super Epistolã ad Roma.ita inquit:
quemadmodum anathema donumque id,quod Deo obla-
tum dedicatur,nemo est qui temerè manib.contingere au-
deat nec ad id propiùs accedere: sic & eum qui ab ecclesia
separatur, ab omnibus abscindens, ac tanquam lõgissimè
abducens hoc nomine,à contrario scilicet,appellat,magno
cum terrore omnibus interminatus,ab eo vt separentur, &
pedẽ referant. Anathemati enim honoris gratia appropin-
quare nemo audebat:ab eo autem,qui ab ecclesia abscissus
erat ex opposito omnes sentẽtia separabantur. Quapropter
separatio quidem tum hæc,tum illa ex æquo, à vulgo alie-
natio erat.Separationis verò modus non vnus sed illi con-
trarius.ab illo abstinebant tãquam Deo dicato, ab hoc au-
tem decedebant tãquã à Deo alienato,& ab ecclesia abscis-
so.hæc Chrystomus.sic & S.Tho. & Caie.in d.c.19.ad Rom.
scribunt anathema esse omne separatum à communi vsu:
esseque dictionem græcam sensere. quib. & illud concinit,
quod ἀναθήματα dicuntur dona,quæ dicata dijs suspendun-
tur in parietibus,& columnis tẽpli:qualia visuntur quotidie
iuxta monumẽta diuorũ:statuę scilicet argẽteæ,equi aurei,
pocula gẽmata:dicta quidẽ ita ab ἀναθῆμαι:hoc est à seponẽ-
do,siue suspendendo,quẽadmodum ex Augustino,& Chry
sostomo deducitur & adnotauit Erasmus super Lucam cap.
21.etenim in eo capite dum latinè scriptum est, de templo,
quod bonis lapidibus,& donis ornatum esset:pro donis grę-
cè legitur:ἀναθήμασι.qua ratione ornamenta Gręcè dicũtur
anathemata.nã & Homerus lib.1.Odyss.cantũ, & saltationẽ
appellat epularũ,& conuiuij ornamenta:sic inquã ἀναθήματα
vbi Didymus eius interpres hunc in modum locum illũ ex-
ponit.τῆς εὐωχίας τὸ κόσμημα ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν τοῖς θεοῖς ἀνατιθε-
μένων,idest,conuiuij ornamentum.metaphora. & translatio
ab his,quæ deis offeruntur,& in templis honoris gratia sus-
penduntur.idem repetit Homerus libr.21.eiusdem Odysseæ
ad finem.pulchrè Budæus in commentarijs ad linguam Grę
cam pagina 425. ex prælo Ascensiano, huic significationi
adijciẽs,ꝙ anathema dicitur homo sacer cuius caput dijs in
feris fuerit dicatum,& consecratum,ac deuotum.veteres e-
nim homines sceleratos,sacros appellabant, quasi infernis
dijs sacratos,ac deuotos.Titus Liuius lib.2.primę Decados.
sacrare dijs caput alicuius,pro deuouere,accipit.& rursus in
3.libr. sacrare caput alicuius Ioui dixit: pro deuouere, id est
morti illũ hominẽ addicere:siquidẽ sacratus homo à quoli-
bet occidi poterat:idq; piũ erat.quod adnotarũt Ludouicus
Cęlius lib.7.lect.Antiq.c.11.& Bud.in l.2.ff. de pęnis. dicẽs
ecclesiã catholicã anathemata appellare, quos maiore exe-
cratione multãdos ecclesiastica authoritas censet, quib.ap-
paret omnium iudicio templorum donaria, anathemata ap
pellari.de his Persius Satyra secunda.

Dicite Pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine puppæ,

Solent enim hæc ornamenta suspendi in templis:nẽpe quia
imagines sunt,aut clypei,& similia:idcirco dicuntur anathe-
mata,quæ Deo dicantur,ac consecrantur,& deuouentur.
Huius rei est locus satis celebris in lib.Iosue,c.9. inquit e-
nim Iosue ad omnem Israel. vociferamini:tradidit enim do-
minus vobis ciuitatem: sitque ciuitas anathema, & omnia,
quæ in ea sunt domino.ciuitatem igitur:& omnia,quæ in il-
la erãt,pręcepit esse anathema domino,quia omnia volebat
dño, seruari, & illi in sacrificiũ offerri, ita vt ex illis nihil sibi
ipsi aliquis seruare auderet. cũ autẽ de spolijs ciuitatis tulis-
set Achã fili⁹ Charmi, & sibi seruasset,irat⁹ est dñs,& dixit fi-
lijs Israel.anathema in medio tui Israel: nõ poteris stare co-
ram hostibus tuis,donec deleatur ex te,qui hoc contami-
natus est scelere,anathema hoc loco vocantur spolia, quæ
sibi seruauerat Acham filius Charmi, quoniam illa ad hoc
destinata erãt,vt Deo dicarẽtur.Sic & Chrysostomus in lib.
de anathemate scribit, apud Catholicos dici anathema id,
quod est sepositum,suspẽsum & oblatum diabolo ad imita
tionem eorum quæ Deo offerũtur,illícq; sunt seposita,ac su
spensa in eius tẽplis.Iustinus itẽ Martyr(nisi & illius operis
titulus fallit)in quæstionibus Christianis à gentibus propo
sitis q.121.inquit,Anathema dicitur id, quod reconditum,
ac secretũ est Deo,nec iam ad communẽ vsum sumitur:aut
qũod vitij,culpæq; causa à Deo alienatũ est. Hæc Iustinus.
Hinc sanè multa poterunt in specie deduci quo ad huius
7 dictionis vulgo notam significationem, †dicitur siquidem
excommunicatus anathema:quasi sepositus,& segregatus
à consortio fidelium,vt anathemata dicũtur donaria, quæ
seponuntur,& segregantur à contrectatione humana.item
ab eadem radice secunda ratio poterit adnotari:quia sicut
anathemata, id est, donaria oblata diis, non possunt cau-
sa honoris ab hominibus tractari: ita ex contrario excom-
municati sceleris,& odij causa non debent admitti ad fide-
lium communionem. quæ rationes colliguntur ex Chry-
sostomo, & aliis super Paul. ad Roma.capitulo 9. & Diuo
Augustino in præcitatis locis.vnde anathema, nihil aliud
significat,quàm à Deo separationem. text.ex quinta syno-
do in c.certum.24.q.3.quo in sensu accipitur à plerisque il-
lud Pauli in d.c.9.optabã ego anathema esse à Christo pro
fratribus meis,qui sunt cognati mei secũdùm carnem.qua-
si Paulus præ nimio charitatis ardore pro fratribus suis se
cundum carnem,vt hi à Iudaismo ad Christum accederẽt,
separari à Christi præsenti fruitione,quam ardentissimè ex-
optabat: non à Christi charitate: & sic temporariam sepa-
rationem à gloria citra culpam adnotabat Paulus pro salu-
te Iudæorum æterna.quòd si nolis lector candide hũc sen-
sum Paulo aptare,dicere poteris illud: optabam: esse acci-
piẽdum pro optarim,id est optarim. ipse si fieri posset.nam
ita Grecum ηὐχόμην, interpretantur Erasmus inibi,& inter
pres Chrysostomi lib.3.de sacerdotio. & hæc quidem si ad-
mittamus hoc Pauli votum cõtigisse tẽpore,quo ipse Chri
sti profitebatur legem.Hieronymus etenim & quidam alij,
illud Pauli desyderiũ tunc contigisse existimat, cùm is sub
Iudaismo ecclesiam Christi,zelo synagogæ insectabatur.
Dicitur secundũ alios anathema excommunicatus,quia
sit sacratus homo,& infernis diis deuotus,atque Satanę tra
ditus.Est sana & alia huius dictionis significatio, secũdum
quam anathema interpretari possumus maledictionẽ, aut
maledictum:& anathemare,seu anathematizare,maledice-
re. quod ex Diuo Augustino satis constat super Numeros
d.c.40.& 41.sumpta fuit hæc significatio inde, quòd in d.c.
6.Iosue spolia hostium dicata fuerunt Deo in pœnam luen
dam:& dicta sunt anathema ratione illa,cuius superius me-
minimus,hinc anathemare,Deo hostium res vouere,& cõ-
secrare in pœnam ipsorum. quod quidem anathema ita in
pœnam, & execrationem hostium oblatum, detestabile
quid dicebatur: idcirco anathema maledictionem, & ana-
thematizare maledicere significat. sic apud Marcum euan-
gelistã,c.14.Petrus cœpit anathematizare,& iurare,quia nõ
noui hominem istum.etenim ibi anathematizare maledice
re, & execrari significat:quasi Petrus iurãs sibi malediceret,
& maledictiones imprecaretur,vt maior suo iuramẽto ad-
hiberetur fides.nam iurans Petrus non alium, sed seipsum
anathematizauit,si nosset hominẽ. sic Diuus Hieronymus
in Zachariam.c.14. anathema maledictionẽ interpretatur
apud cantica.2.c,Habitabimus in Hierusalẽ, in qua anathe-
ma vltra non erit:idest maledictio, & abominatio.& apud
Paulum prioris ad Gorinth. capit. 16.si quis non amat do-
minum,sit anathema:idest maledictus.sic authore Hieron.
Paulus pro fratrum salute cupit esse anathema, imitari
volens dominum suum, qui & ipse cùm non esset maledi-
ctio,pro nobis factus est maledictio, ita sanè in d. capitulo
decimoquarto,ecclesiæ doctor egregius interpretatur lo-
cum Pauli ad Roma.cap.9.cuius modò expositionem obi-
ter attigimus.
Ex quo infertur,anathema plerunque maledictionem,&
maledictum absque excommunicatione significare, plerũ-
que simplicem maiorem excõmunicationem. vt in d.c.En-
geltrudam.3.quæst.4.quandoque solennem quandam ma-
ledictionem, & execrationem, dirarumque imprecatio-
nem,quæ fit ab ecclesia contra excõmunicatũ maximè per
tinacem;quasi ea sit extrema detestatio,& horrẽda penitus.
hæc

hęc verò fit secundum ritum traditum in capitu.debent. 11.
q.3.& aliumve similem moribus.& vsu inductum:quemad-
modum in põtificali lib.traditur: & notat Alfonsus à Castr.
lib.2.de iust.hæreti.punit.capit. 20.Regia l.13. & 27.titul.9.
part.1.Sed & Socrates Græcus auctor lib.7.ecclesi.Hist.cap.
33.cùm Anathematis mẽtionem fecisset,subdit.Sic etenim
Christiani appellare solemus pronuntiatũ contra blasphe-
mos decretum,quando id veluti marmori affixum manife-
stum cunctis ostẽdimus,qua ratione quandoque Græci au-
ctores ecclesiastici στηλιτεύειν excommunicare dicunt.Quasi
excommunicati literis columnæ affixis publica notẽtur cẽ-
sura,& ignominia.Nam & olim ethnici hoc verbo vteban-
tur ad notandum aliquem infamia: & inde στηλίτην dicebant
infamia notatũ.qua dictione præter alios vtitur Demosthe
nes in Philipp.3.Isocrates in oratione de iugo: Alcibiadem
columna erecta,& inscripta proscriptum fuisse ab Atheniẽ-
si populo narrat.Quod & Aemylius Probus in Alcibiade:ex
Græcis auctoribus in hũc modum Latinè tradit.Postquam
autem se capitis damnatum, bonis publicatis audiuit: & id,
ꝙ vsu venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos,
vt se deuouerẽt,eiúsque deuotionis,quò testatior esset me-
moria, exemplũ in pila lapidea incisum esse positum in pu-
blico,Lacedemonem demigrauit.Hæc de Anathemate.
Subinde apparet verus intellectus capituli. cùm non ab
homine. de iudic. vbi primùm excommunicatio sim-
8 plex maior indicenda est aduersus contumacem, † simpli-
ci affectum contumacia & deinde anathema, solennis exe-
cratio scilicet,decernendum aduersus proteruum,& maxi-
mè in rebellione pertinacem:sicuti, quicquid gloss.inibi di-
xerit,colligitur ex Panor.cõmuniq; docto.interpretatione.
Ex his etiam pensitandum est quod in d. c. cùm non ab
homine.Panormita.numero 23.& Decius numer.13.adno-
tarunt. & idem Abb. & Barba.in capitulo cùm ab ecclesarũ
prælatis.de offic.ordin.asserẽtes,quo ad vim,& vinculum nõ
esse maioris potentiæ anathema, quàm excommunicatio
maior,licèt quo ad solennitatem,& terrorem differant.Ete-
nim anathema propter diras imprecationes, & maledictio-
nes,atque execrationes publicas,aliquid etiam quo ad effe-
ctum,& damnum plus quàm excommunicatio maior ope-
ratur.Erant & apud Athenienses diræ,ac publicæ execratio-
nes in eum qui viam erranti non demonstrasset,authore Ci-
cerone libr.3.de officijs.Item deuotiones hostium,quarum
meminit Macrobius in Saturnalibus,& Horatius in odis in-
quit,dira deprecatio nulla expiatur victima.
Denique constat in huius dictionis etymologia errasse
Panormita.post alios in dict.cap.cùm non ab homine. dum
nu.vigesimo tertio.Is existimat,anathema dici ab ana,quòd
est sursum,& theta,quod est figura quædam ad formam li-
teræ quę olim imprimebatur in frontibus damnatorũ:qua-
si anathema: id est superna maledictio. Etenim hæc deriua-
tio prorsus est inconcinna,& à vero dictionis etymo,satis a-
liena,tametsi ex authoribus constet, hanc Græcam literam,
θ,quæ θῆτα dicitur,literisque Latinis redditur.th.& theta,in
iudicialibus sententijs signum fuisse damnationis: nam
& Isidorus in primo etymologiarum lib.scribit, ita militari
more solere fieri, vt cæsi.θ.salui.τ.signarentur. fortassis ea ra-
tione quod.θ. sit prima litera dictionis θάνατος: quæ Græcè
mortem significat.Asconius etiam Pędianus,vt Erasmus in
prouerbio.θ.pręfigere refert,adnotauit,olim in iudiciis sor-
tes quæ mittebantur in vrnam triplicem notam habere so-
lere ac.θ.dãnationis fuisse symbolum. τ. absolutionis.π.am-
pliationis: id est quoties significabat sibi parũ adhuc lique-
re,ac denuò causam agi oportere. verum apud Asconium
in 3. contra Verrem actione legimus. A. notam esse absolu-
tionis.C.condemnationis. N.L. ampliationis: quasi non li-
queret.Idem ferè apud eũdem Asconium in prima contra
Verrem actione.fuisse tamen olim.θ.theta.signum condem-
nationis manifestè constat apud Persium satyra quarta.

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Martialis lib.septi.ad Castricum.

Nosti mortiferum quæstoris,Castrice,signum?
Est operæpretium discere theta nouum.

Ausonius in pædagogum liguritorem.

Tuumque nomen theta sectilis signet.

Quo in loco alij non Sectilis,sed seculis, legendum esse pu-
tãt. Atque hæc de anathemate dicta sint, ex quibus intel-
ligenda sunt quæ Syluest.verb.excomunicatio.primo.quæ-
stione vltim.scribit, tradens anathema in effectu non differ
re ab excõmunicatione maiori.& probat etymologiam il-
lam quam ex Panor.& alijs modo adducebamus.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis sententia ferenda non est,nisi pro graui culpa quæ mortalis sit,& ex hoc multa inferuntur.*
2 *Intellectus c.peruenit.de sent.excommunic.*
3 *Contumacia in re leui contingens,an sit digna excommunicatione? & inibi latè traditur,quando inobedientia sit speciale peccatũ.*
4 *Monitio necessaria est ad excommunicationem infligendam: & ibi an debeat esse personalis.*
5 *Monitio ad excommunicationem proferendam debet esse trina.*
6 *Monitio trina,an necessaria sit ad excommunicationem in notoriis?*
7 *Excõmunicatio lata absque trina monitione nõ est nulla,sed iniusta.*
8 *Excommunicatio lata à iudice delegato, cui in mandatis traditus est trinæ monitionis ordo,an sit nulla?*

§. NONVS.

QVanto grauior, & acerbior est Christi fidelibus
excommunicationis censura, maioraque inte-
riùs,& exteriùs infert nocumenta: tantò matu-
riùs cautioriq; iudicio ecclesiarum prælati, eo-
1 rumque vicarij ea vti debent.Priùs enim † quàm aliquis ex
cõmunicetur,discutienda,& examinanda est criminis qua
litas,& ipsius,qui ab ecclesia segregandus est, contumacia.
quasi is tantùm excommunicãdus sit,qui noluerit pœnite-
re,nec ad rectũ tramitem monitus redire: vt sic confusus,&
erubescens resipiscat. Nam & si prælati excommunicandi
potestatem habeant,nõ debent hanc acerbissimam punitio
nem temerè & sine graui causa exercere:siquidẽ nullus de-
bet ea plecti pœna,nisi pro crimine mortali, & qui alioqui
corrigi non valet c.nemo.& c.nullus. 11.q.3.optimè idẽ ad
monet Leo Papa huius nominis primus in episto.76.ad epi-
scopos per Viennensem prouinciam cõstitutos,sic enim in
quit,nulli Christianorum facilè communio denegetur,nec
ad indignãtis fiat hoc arbitrium sacerdotis, quod in magni
reatus vltionem inuitus,& dolens quodãmodo debet ani-
mus vindicantis.hæc & alia ad hãc rem inibi Leo summus
ecclesiæ idemq; sanctissimus pastor. Gratianus autẽ tribuit
authoritatem illius c.nemo.concilio Meldensi, vt arbitror,
sequutus Ioan.Carnotensem lib.5.de sent.excom. & c.nul-
lus.concilio Aluernensi.cum tamen is canon sit tribuẽdus
concilio Vuormatiensi,vt constat ex conciliorum canone.
2.Vuormatiẽsis concilij.idem probatur multis authoritati-
bus,quibus apparet,sententiam excommunicationis non
esse infligendam à iure nec ab homine nisi pro mortali cul
pa:sicuti docuerunt Theologi,præsertim S.Tho. in 4.sent.
dist.18.q.2.ad 3.q.Fel.post alios in rub.de sent.excõ.Io.Lupi
in c.vestras.de don.inter vir.& vxor. §.18.nu.13.& alij sta-
tim in illationib.citandi:est etenim hæc omnium concors
sententia,ex qua plura deduci solent, & nos aliquot causa
faciliori cognitionis deducemus.
Primùm sanè hinc apparet,lege lata, cui adiecta sit excõ-
municationis pœna,euidenter colligi,legislatoris intentio-
nem fuisse obligare transgressorem ad mortalem culpam.
nam alioqui si legis conditor talem intentionẽ non habuis
set, iniquissimè talem pœnam contra legis transgressorem
statuisset.qua ratione,vel lex est censenda iniusta,vel inten-
tio obligandi ad mortalem culpam,& eius obligatio neces
sariò deducitur.præsertim quia excommunicatio, gladius
censetur spiritualis.c. dilecto.ist.tit.c. venerabilem. qui filij
sint legit.Panorm.in c.1.de homic.notatur in c. cum non ab
homine.de iudic.c.corripiantur.24.q.3.
Secundò,vt proximam illationem ampliùs explicemus,
infertur excommunicationem à iure, vel ab homine gene-
raliter inflictam,neminẽ afficere, nec ligare,nisi is transgre-
diendo legem, vel iudicis præceptum,mortale crimen com
miserit.quod in specie respõdit Palud.in 4.sent.dist. 18.q.1.
art.2.conclus.2.cui accedit Hadria. in 4.sent. in tract. de cla-
uib.q.3.vers.fortassis obiicies.etenim licet propter excom-
municationis pœnam sit præsumẽdum,& colligatur, voluis
se legislatorẽ ad mortalem culpã obligare transgressorem:
attamen quoties propter aliquam circunstantiam, & qua-
litatẽ actus constiterit,transgressionis culpam alioqui mor
talem,venialem esse,tunc dicendum est, nõ esse locum ex-
communicationi canonis,nec iudicis. idem notat Sylue. in
verb.excommunicatio,1.notab.3.ferè ad finem.
Tertiò licèt in cap.peruenit.ist.tit. satis ab eius interpre-
2 tibus disputetur,quæ † dicatur leuis percussio, vt possit epi-
scopus absoluere percutiẽtem clericum ab excommunica-
tione, cap.si quis suadente.17.quæstione 4. notant Faber,
& Angel,

&Angel.in §.atrox.Inst.de iniur.Syluest.verb.absolutio.4.in
prin.Florent.in tertia part.titul.24.capit.1.§.3.glo. in capitu.
cùm illorum.eo.tit.verb. mutilationem. text. & ibi Doct.in
c.peruenit.in primo.de appel.& in constitutione Ioann. 22.
quę incipit.Perlectis literis.nondum typis excusa.ex quibus
ea definitio iudicis arbitrio relinquitur.tamẽ illud est obser-
uatione dignum,quòd nusquam percussor clerici, etiã ani-
mum vlciscendi,& iniuriam inferendi habens, ea iuris ex-
communicatione afficitur,si ea percussio ita leuis sit, vt ve-
niale tantùm peccatum,non mortale percussor commise-
rit.quemadmodum in specie ista notat Martinus Azpilcue-
ta in c.inter verba.11.quæst.3. colum.139. authoritate diui
Thomæ qui in 2.2.q.88.art.5.docet, iniuriam leuem etiam
animo vlciscendi,& iniuriam inferendi illatam,veniale pec-
catum esse,quod & de iniustitia in re leui ipsemet scripsit in
eadẽ 2.2.quæst. 60.arti.4.& nos obiter attigimus lib.variar.
resolut.cap.1.col.2.

Quartò eadem ratione interpretãdæ sunt generales quæ-
dam excommunicationes à iudicibus contra eos,qui furtũ
commiserunt latę:nam his censuris minimè ligatur:quia ita
leue furtum commisit,quòd eius causa veniale tantùm, nõ
mortale crimen contraxerit:quãdoque enim furtum venia-
le tantùm peccatum est:quia in re leui contigerit, vt expli-
cat idem Tho.2.2.quæst.58.artic.4.& quęst.69.artic.6.cuius
opinionem & nos examinauimus.lib.1.vari.reso.c.3.nu.21.

Quintò hinc aperitur interpretatio gloss.in c.duo.96.di-
stin.quæ asseuerat,quamlibet contumaciam in re etiam leui
3 contingentem †,dignam esse excommunicatione.cuius gl.
meminere Panor.in c.1.de iudic.num.10.& ibi præter alios
Ripa.nu.29.idem Abb.in c.sanè.de offi. delegat.in c. ex par-
te.in 1.de verb.sign.& Corset.in singu.verb.contumax.Fel.
in rub.huius tit.nu.1.cuius assertionis ea est ratio,quod,contu-
macia in non comparẽdo maior sit;quàm non parendo.gl.
in Cle.vnica.de dolo, & contu.in gl.magna,in princi.gl.in l.
creditor. ff. de appel.notant Abb.Deci.nu.13.Ripa.nu.32.&
Alci.n.17.in d.c.1.etenim qui contumax est in non compa-
rendo, etiam simul contumaciam in non parẽdo commit-
tit,vt constat,idcirco hæc contumacia,vtcunque sit in re le-
ui,digna est excommunicatione:presertim,quia contumax
in non cõparendo,peccatum inobedientiæ contrahit;quod
non aliter quàm ex contẽptu conficitur, vt explicat S.Tho.
2.2.q.105.art.1.& Caiet.q.104.articu.2.contemptus autem,
vt superius §.7.exponebam,mortale peccatum est:igitur cõ-
tumacia, etiam in re leui excõmunicationem maiorem iu-
stissimè patitur,si contingat in nõ cõparendo coram iudice:
quia mortalem culpã præmittit, pro qua iustè maior excõ-
municatio infligitur:sicuti hoc in §.probauimus. verùm A-
ret.in d.c.1.de iudic.nu.34.dubitat maximè, an sit vera sen-
tentia gl.in d.c.duo.eo modo,quem explicuimus, intellecta:
nos etiam itidem dubitamus,&interim rationem dubitatio
nis ex eo deduximus,quòd qui contumax est in comparen-
do,verè iudici præcipienti non paret,cui tenebatur sub pec-
cati reatu parere,omnis etenim inobedientia, & cõtumacia
inde oritur,quòd quis præcepti,vel legis vel iudicis non pa-
ret:quia contraria est præcepto,quo tenemur,& obligamur
obedire prælatis,principib.& superioribus.ca.2.de maior.&
obed.cap.omnis anima.de censibus.ad Roma.capit. 13. qui
potestati resistit,Dei ordinationi resistit.atque contumacia,
& inobedientia contraria est,&aduersatur dilectioni proxi-
mi:quippe quæ subtrahit obedientiam,quæ proximo debe-
tur lege iustitiæ:vt S.Thom.2.2.quæst.105.art.1.is ergo,qui
iudici præcipiẽti,quòd ad ipsum accedat minimè obtempe-
rare vult,&parere recusat:profectò iudici non paret,& verę
contumaciæ in non parendo culpam contrahit.ex ea quidẽ
causa,quia vocatus à iudice iustè vocante,nequaquam ei o-
bedire vult.

Deinde ostenditur id euidentiùs:nam sicuti iussus à iudi-
ce centum Titio debita reddere & restituere: si nolit iussis
obtemperare contumax est:quia non paret præcepto iudi-
cis:ita & is contumax erit in non parendo qui iudici præci-
pienti, vt ad eum accedat certa de causa responsurus, nolit
obedire,& accedere recuset:nec video posse distingui cõtu-
maciã in nõ cõparẽdo à cõtumacia in nõ parẽdo, vt distin-
ctã speciem:licèt possit discerni vt species à genere. siquidẽ
qui cõtumax est in nõ cõparẽdo,culpam cõtrahit nõ paren-
do: at nõ ita è cõtrario quod nõ paret,cõtumax est in nõ cõparẽdo.

Est verò hac in controuersia adnotandum,tunc demum
inobedientiam esse propriè peccati speciẽ,cùm aliquis præ-
ceptum contemnit: vt de contemptu superiùs diximus: a-
lioqui si quispiam agat contra præceptum iudicis, vel le-
gis,non propter præcepti contemptum,sed alia ex causa,in
obedientia est materialiter tantùm,& sic in genere,contin-
gens,quia cõtra præceptum agitur,& ideo pertinet forma-
liter ad aliam speciem peccati:nempè ad eam super qua pre
ceptum fuerit constitutum.Quod docet optimè S.Thomas
2.2.q.105.art.1.ad primum.& Caieta.q.104.art.2. vbi Tho-
mas ad primum idem eleganter docuerat.quòd si quis agat
contra præceptum ea intentione,vt contra insinuatã,& ex-
plicitam,vel implicitam voluntatem superioris præcipien-
tis agat,& operetur: speciale peccatum inobedientiæ est à
contemptu procedens,& aduersum speciali virtuti obedic
tiæ,quæ in hoc versatur, quod quis impleat, & exequatur
actum iustitiæ,vel alterius virtutis intendens formali intẽ-
tione præceptum seruare.

Hinc diffiniri poterit, quòd à plerisque solet disputari,an
contumacia sit delictum. nam gl.in c.ex literis.de constitu.
asserit contumaciam non esse delictum, cuius opinionem
communem esse testatur inibi Felin.col. pen. sunt plura ca-
nonum,& Iurisconsultorũ loca, in quibus contumacia de-
lictum appellatur,ex quibus cõtumaciam delictum esse no-
tat gl.in l.si filius.ff.de interr.actio.quam dixere singula.esse.
Socin.in c.veniens.de accusat.nu.47. & Imola.in l. penult.§.
ad crimen. numero 25. ff. de public. iudic. Etenim vtcun-
que consideremus contumaciam, ea graue delictum est,
non tamen constituit semper speciale delicti nomen, & di-
stinctam speciem. Siquidem frequẽtissimè pertinet ad aliã
speciem delicti:nempè ad transgressionem illius præcepti,
contra quod contumax agit. Tunc autem speciale delictũ
erit:cùm quis ea intentione contra præceptum agit, quòd
nolit subiici pręcipienti,nec eius voluntati.Idcirco nõ sem-
per contumacia speciale delictum est,propriam,& distinctã
delicti speciem constituens.Eo verò casu, quo specialẽ de-
licti speciem habet,peccatum est inobedientiæ speciale,cõ
temptum præ se ferens,& sanè tunc quandoque dicitur hę
resis: quandoque schisma.tradit Dominic.in summa4.q.2.

Hinc denique & illud apparet,non semper contumaciã,
etiam in non comparendo procedere ex contemptu. Nam
quoties quis recusat ad iudicem iustè vocantem accedere
ex eo,quòd nolit iudici subesse, nec eius exequi voluntatẽ,
contemptus datur ad mortalem culpam pertinens. At si nõ
compareat ex aliis causis,&impedimentis iustis,vel iniustis,
grauis est excessus,non tamen procedens à contemptu.At-
que ideo nulla contemptus ratio hic haberi poterit.

Est tamen obseruandum,ad iustitiam excõmunicationis
cõtumaciã requiri:nec esse necessarium, quod ea ex cõtemptu
procedat.Si quis enim adulteriũ nõ ex cõtemptu, sed ex ap
petitu libidinis cõmiserit nec monitus adulterã dimittere
velit:hoc dubio procul omniũ iudicio iustissimè excõmu-
nicatur,vt ab eo crimine recedat propter proteruiã,& cõtu
maciã quæ ex libidine coitus potiùs quã ex cõtẽptu oritur.

Præsumitur contemptus,ex contumacia in comparen-
do faciliùs,quàm in non parendo.Tamen & vtraque sine cõ
temptu,& vtraque cum contemptu dari potest.Vnde si cõ-
tumaciam ex seipsa consideremus,par est vtriusque ratio,
Si ex accidẽtibus nihilominus.Itaque fit,vt nulla possit in-
ter has cõtumacias verè constitui differentiã.Quod ex hoc
apertiùs ostenditur,quia excommunicatio ferri nõ potest
ob cõtumaciam de re leui in nõ comparendo in re leui. Nã
vel crimẽ cõtumaciæ ex seipso perpendimus, & licèt regu-
lariter mortale sit, hic materiæ ratione est veniale. Quippe
cum iniustitia furtum,& similia ex leuitate materiæ sint ali-
quando venialia,vt tex.S.Thom. probamus. vel cõtumaciã
à contemptu pensitamus,qui siquidem aberit,excommuni
catio iustè ferri non potest:quia culpa venialis est,nõ mor-
talis,quod si contemptus adsit illiùs,qui super re leui in nõ com
parendo cõtumax est, nõ statim erit peccatum mortale cõ-
stituẽdum. Nam si præceptum superioris super re minima
ex cõtemptu transgrediatur aduertens rem esse minimã,&
ea ex causa,quòd leuis sit materia præcepti, contemnat il-
lud,veniale peccatum erit: quemadmodum docet Caietan.
in summa verbo,contemptus.Quasi contemptus præcepti
super re minima tunc mortalem culpam habeat, cùm quis
transgreditur:vt voluntatem præcipientis eludat, eique no-
lit subiici,non aduertens,quòd res minima sit nec ea ex cau
sa induxerit ad id proprium animum.His accedit quòd Ger
so lectione.4.de vita spirituali.corollari.7.in hac excõmuni
cationis cẽsura asseuerat,multũ differre cõtumaciam à cõ-
tumacia,quẽ & in hoc refert Alfons.à Castr.de potest.legis
pœn.lib.1.c.6 fol.49. Oportet.n. cõsiderare qualis sit cõtu-
macia,& quãtũ illa possit ecclesiæ nocere, & qualis est etiã
res,

res circa quam habetur contumacia. Nam multò peior, &
nocẽtior est in rebus fidei.& religionis,pacis,ac vnionis ec-
clesiasticæ,quàm in parua quæstione super modica re tem-
porali orta:vbi nunquam tantum poterit prodesse obediẽ-
tia, quantum oberit excommunicatio separans animam à
spiritualibus suffragijs,& societate sanctorum.Si contuma-
cia est magna pro re magni momenti habita, erit iuxta do
ctrinam Saluatoris nostri merito excommunicandus, si ve-
ro contumacia sit leuis,aut pro re leui contingens, indignũ
videtur,vt pro illa sit aliquis excommunicandus.

Hæc &alia multa præ oculis habere debent iudices eccle
siastici,nec temerè hac grauissima censura vti nam & ob id
iura Pontificum statuere, neminem pro aliena culpa ex-
communicandum fore. tex.celebris in capitu.si habes.24.q.
tertia. ex diuo Augustino in episto. ad Auxilium episcopũ
75. quod nos explicuimus, ac probauimus lib.2.Var.Reso-
lut.cap.8.quo in loco num.9.tradidimus intellectum ad tex.
in capitu.Romana.§.in vniuersitatem.de senten.excom.in 6.
quo responsum est, sententiam excommunicationis non
posse ferri in vniuersitatẽ.Id etenim nõ alia ratione obtinuit
quàm nè innocẽtes ob aliorũ culpam excommunicentur.

Ab eandem radice procedit quod satis est canonibus in-
stitutum,quibus decretum est,præmittendam esse monitio-
4 nem,& citationem ad excommunicationem ferendam†:si-
cuti probatur in c.sacro. & cap.contingit.in 2.hoc ipso titu.
c.consulti.de offic.deleg. capitu. inter quatuor. de maior. &
obedien.in c.de illicita.24.q.3.Hęc verò monitio, licèt alio-
qui ad domum ex lege fieri possit, & ad ipsius citandi habi-
tationẽ assiduã,vt sic legitimè citatus monitus quis dicatur.
l.scire debemus.§.qui autem.ff.de excusat.tuto.l. aut qui ali-
ter.§.& si fortè.& ibi gl.ff.quod vi,aut clam.l.4. §. prætor ait.
ff.de dam.infect.notatur in cap.causam.de dolo & contu. &
in cle.causam.versi.quòd si forsan.de elect.glos. in capi. ca-
ueant.3.q.9. Alex. in dict.§. prætor ait. quod alibi latiùs tra-
ctabitur personalis esse debet:sicut respõderunt Innoc. Col-
lecta.& Abbas vlt.col.in capi.vlt.de eo,qui mitt.in poss.Ro-
ta in nouis.271.& 367.Paul.Castren.in d.§. prętor ait.col.1.
Fel.in ca.cùm sit Romana.de appel.nu.13. & seq.Præposi.in
d.c.caueant.contra gl.inibi & latissimè And.Tiraq. lib.1.de
retract.§.9.gl.2.nu.4.A qua quidem opinione casus aliquot
excipi solent in quibus etiã ad excõicationẽ proferẽdam in
aliquem non est necessaria monitio personalis,sed satis suf-
ficiens erit ad domũ habitationis,similíve modo facta.

Primus passim constituitur quoties qui excommunicã-
dus est dolo latitet,& subterfugiat personalem monitionẽ:
sic etenim notant idẽ Innocent.& Docto.in dicto capit.vlt.
optimus tex.in c.1.qui matri.accusa.poss.& in c.quoniã fre-
quenter.§.1.vt lite non cont.&in c.perlatum.qui filij sint le-
git.Bart.Paul.de Castro,& Doct.in d.§. prætor ait.Mathesil.
notabi.133.Andre.Tiraquel.in dicta glos.secunda.numer.7.

Secũdus est,cùm quis legitimè fuit iam semel citatus ad
causam personali quadam citatione: etenim postmodũ po-
terit citatus ad domũ aut per edicta vel in ipso tribunali ex-
cõmunicari: quod visum est Rotę in nouis 399. & Fel.in d.
c.cũ sit Romana.nu.14.hũc sanè maximũ affectũ habet legi-
tima,& personalis citatio ad causę integrã discussionẽ facta.

Tertius casus contingit,quoties citatio, vel monitio ad
domum facta peruenit ad ipsius excommunicandi notitiã:
hæc enim sufficit, vt legitimè excommunicari possit, & ex-
communicatus censeatur:notat Fel.in d.c.cùm Roma.num.
15.authoritate Rotæ in nouis.402.& regul.cum qui certus
est.de reg.iu.in sexto. tex.optimus in dicta Clemen.causam.
in fin. de electio. quo citatio illegitima cum notitia subse-
quuta ita ligat sicut citatio ab initio legitima:quem text.ad
hoc induxere Roma.consil.410.Hippoly.in rubri.C.de pro-
batio.nu.371.idem in sing.259.Ludoui.Gome.in regul.Cã-
cellar.de nõ iudicand.iuxta formã supplica.quæst.16.num.
68.notat idem And.Tiraquel.in dict.§.9.gloss.2.numer. 16.
Felin.in capit.Gratum.numer. 4.de offic.lega.quorum opi-
nio communis est.

Quartus casus est:cũ quis fuerit male absolutus ab excõ-
municatione,&tractetur de reducendo eũ in primam excõ-
municationẽ:erit enim tunc satis quòd ad domum citetur,
& moneatur:nec requiritur personalis monitio: quẽadmo-
dum Rota in nouis censet.nu.399.cui accedit Feli.in d.capi.
cùm sit Romana.nu.15.

Monitio autem legitima in hac specie ad infligendam ex
communicationis censuram trina debet esse. quod proba-
5 tur in dicto capitul.contingit.& in dicto capit.de illicita.†&
in capitul.constitutionem. supra isto tit. & est communis o-
mnium sententia gl.& Docto.inibi.sufficit tamen vnica ad
monitio in tres distincta terminos, seu in tria dierum in-
terualla in hunc sanè modum. Te ipsum admonemus,vt in
tra quindecim dies,quos tibi pro tribus distinctis monitio-
nibus constituimus,satisfacias,ad iudicium accedas,aut re-
sipiscas.Hæc etenim est sufficiens admonitio: sicuti probat
tex.vbi gl.communiter recepta in d.c.constitutionẽ.✠ Ni-
si facti necessitas, hæc interualla suaserit moderanda fore,
quod vltima eiusdem c.parte expressim permittitur,&id iu
dices diligenter conseruare debent. ✠ Quibus non oberit
gl.insignis in Clem.1.versic.3.de vita & honest.clerico.asse-
uerans, non sufficere vnicam monitionem in tria distinctã
dierum interualla,quoties à iure trina monitio requiretur.
cuius gl.vltra Doct. ibi meminere eam sequuti Alex. in l.2.
col.5.ff.de re iudic.Abb.in c.2.nè cleri. vel monachi.& in c.
ex tuæ.de cleri.non resident.Fel.in c.consuluit.nu. 13.de of
fic.delegat.in c.contingit.in 2.isto titu. idem in c.quoniam.
§.porrò.nu.22.vt lite non contest.Roma. in sing.719.tex. iũ
cta gl.& ibi Bald.in c.1.de vassallo, qui contumax est. Nam
hæc conclusio vera est quo ad incurrendam pœnam iuris
& à iure statutam:non tamen quo ab homine infligendam:
quæ quidem interpretatio ex præcitatis iuris vtriusque de-
cisionib. colligitur.Præsertim oberit præcitata glossa, quip-
pe quæ tractat de vera pœna,& de punitione legis,quæ pro
priam pœnam infert.At in hac specie nos agimus de excõ
municationis censura,quæ verè, ac propriè pœna non est:
sed medicina quædam,quæ resipiscenti,& volenti pœnite-
re nullum damnum,nec vllam læsionem infert.

Trina verò monitio, quam ad excommunicationem di-
ximus esse necessariam, requiritur in excõmunicatione ab
homine ferenda: non tamen in excommunicatione lata à
canone,vel statuto:ipsa siquidem lex,quę ita maturè,& cau
tè censurã istam indixit,quotidie admonet subditos,ne pro
hibitum crimen committant,rémve lege vetitam agant:id-
circo alia specialis monitio necessaria non est: sicuti in spe-
cie probatur in c.à nobis.in 1.isto titu. & in c.si quis suaden
te.17.q.4.c.2.de consti.in 6.adnotarunt Henri. & alij in d.c.
sacro.✠ Ioan.Lupi.in c.per vestras.de don.inter vir.& vxor.
§.18.nu.19.✠ Quod adeò verum est,vt semel excommuni-
catus à lege,vel canone ipso iure possit iterum ab homine
causa eiusdem criminis,& cõtumaciæ excommunicari abs-
que monitione. Etenim posse in hoc casu quempiã iterum
ab homine sententiæ excommunicationis ligari, præmittit
gl.in verb.promulgare.ad fi.ist.tit.& tunc non exigi moni-
tionem saltem trinam,probat elegans decisio in c.reprehẽ
sibilis.de appel.quem text. ad hoc signãter adnotarũt Abb.
& Fran.inibi.Fel.in c.2.col.2.de sponsal. tametsi possit ea re-
sponsio intelligi non in excommunicatione noua ab homi
ne contra eum,qui iure ipso sit excommunicatus: vt intel-
lexere Panormita.Franc.& Felinus. sed in declaratione, &
denũtiatione excommunicationis à iure ipso latæ. Etenim
ad hanc declarationem non est necessaria monitio canoni
ca:quia iudex ipse denũtians non excõmunicat, imò ius ip
sum excõmunicauit.quod satis deducitur ex d.c.reprehẽsi
bilis.✠ Sed obseruata diligẽter ratione,qua Doctores vtũ-
tur,ex ipsius c.verò intellectu,non videtur posse planè hoc
discrimen iure constitui,imò si ipsius canonis prohibitio lo
co monitionis haberi debet,quanuis non sit per ipsum ca-
nonem lata excommunicatio, poterit à iudice ferri vnica
saltem monitione præmissa,ne id fiat, quod canone prohi-
bitũ extat.Quod Ioan.Lupi.in d.nu.19.adnotasse videtur:li-
cet authores ab eo citati id apertè non scripserint: sensere
tamen Ioan.And.in capit.2.ne cle.vel mo.& Rota. 19.in no
uis.de dolo & contumacia. ✠ Vtcunque tamen sit, & ille
tex.intelligatur,licèt monitio canonica non sit nęcessaria.
Oportet de facto, & crimine, cuius causa excommunica-
tio indicta est,citata parte priùs cõstare.glo.in Clemen.præ-
senti.verb.constiterit.de cẽnsi.& in Clemen. multorum. de
pœnis.notant Roma.consil.482.col.vlti. Deci.in dict.cap.re
prehensibilis.Panormi.in c.parochianos.de senten. excom-
mu.Curti.Senior consilio 20. dubio primo. latè probans,
declarationem aliter factam nullam esse ipso iure, authori-
tate tex.in cap.1.de caus.poss.& propri. Clem. pastoralis.ad
finem.de re iudica.l.de vno quoque. ff. de re iudic. idem te-
nent Felin.in capi.Rodulphus.de rescript.versic.citatur pars.
Cardina.& Imola in capit. extirpandæ. 7. columna. de præ-
ben.Hieronymus Gigas de pensionib.quæst.78.nume. 5.at-
que ita est intelligendus tex. in dicto capit. reprehensibilis.
cuius etiam meminit Hippolyt. in l.vnica. C.de raptu virgi.
nume.66.est & pulcher tex.de hac denuntiatione, & decla
ration

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione excommunicationis.in c.pastoralis.§.verum.de appel.& in c.cùm secũdũ leges.de hæreti.isto lib.est satis expe ditum, has declarationes fieri debere audita,& citata parte.

Et hæc quidem adeò vera sunt:vt etiam in notorijs excõ municationis sententia non sit aliter ferenda, quàm monitione canonica præmissa:cùm enim ob contumaciam hæc censura feratur,constat,priùs monẽdum fore ipsum delin-
6 quentem inde appareat†,an verè contumax sit:licèt crimẽ sit manifestum:quod deducitur à glo.in ca.Episcopi.11.q.3. & gloss.in d.c.cùm sit Romana.§.vlt. de appellat. quo in lo co Hostien.Abb.Deci.& alij hanc opinionem in specie pro bant.Innocen.Ioan.Andr.Henric.& alij in d.c.sacro. nõ ob stat,quòd Apostolus Corinthium illum absentem, & irre quisitum excommunicauit:vt meminit tex.in d.§.vlti. Nam licèt eo tempore, quo illum Apostolus excommunicauit, minimè admonuerit,priùs tamẽ,& sæpissimè illum per frequentes admonitiones ad pœnitentiã agendam ducere conatus fuerat.Qua ratione euidenter constitit,eius contumaciam notoriã esse;quo casu absq; vlla monitione potest quis excommunicari:sic sanè in cõtumacem notorium ferri po test excommunicatio absq; alia monitione,tex.in c.illud.de cleri.excõmu. ministran.idem probatur in ca.1. de iudic.vbi Abb.Deci.super glo.vlt.& Ripa.nu.81.hãc eandem opinio-nem defendere conantur:tametsi Alciat. inibi nu.61,aduer sus eam disputet,& hæc sunt omnino adnotanda. etiã si An to.in d.c.1.de iudic.col.14.& Fel.in d.c.sacro.teneãt excom municationem in notorijs posse ferri absque monitione.c. de manifesta.2.q.1.c.cuidẽtia.de accusat. cũ alijs quæ solent adduci ad probãdũ, nõ esse necessariã citationẽ in notorijs.

Hinc deniq; examinari poterit quod quidam in hoc tractatu adnotarunt,asseuerantes excommunicationem posse ferri in aliquem absq; canonica monitione,quoties ea pronuntiatur ad defensionem proprij iuris à prælato, potiùs vt priuato,quàm vt iudice: nempè contra occupãtem res ecclesiæ,iuxta responsum tex.in c.dilecto.isto tit,hanc opinionem tenuerũt inibi Ioan.And.Dominic.& Franc. Lap. allega.73.Fel.in d.c.sacro.col.2.Deci.in c.reprehensibilis.de appellat.itidem col.2.Antoni.in c.venerabili.col.2. de censib. hoc tribuentes Innocen.ibidem,qui tamen cõtrarium sen sit,dum subdit in hoc casu semper monitionem esse necessa riã:quamobrem ego nõ video quid in hac specie contingat, aut contingere possit:quod canonicam monitionem impe diat, nisi id referatur ad proximè notatas cõclusiones.Vnde quãuis tot doctissimorũ virorũ autoritas maxima sit,non cẽ seo discedẽdũ esse ab ordine instituto in d.c.sacro.Is etenim qui res,& patrimonium ecclesiasticũ occupauerit,fortassis trina canonicè monitus interpellatione ab offensa, & vio lentia abstinebit.

Quòd si excõmunicatio lata fuerit non præmissa canoni ca,& trina monitione,iniusta censenda est, nõ tamen nulla:
7 imò valet ipso quidem iure. quod eleganter † probat text. vbi gl.communiter recepta verb,iniustas, in ca.Romana.su pra isto tit glo.in dict.cap.sacro,& ibi Panormi.Felin. & alij, glo.in summa.2.quæst.1.glo.in cap.qua fronte.nu. 7,& in c. reprehensibilis. nu.13.post gl.ibi.de appel.idem Panor. in c. ad audientiam,eo tit.in fi.vbi Decius,quorum opinio com munis est,& comprobatur authoritate gloss.in capit. 1. isto tit,verb.causam quę.ad finem.scribit excommunicationem latam contra ordinem & formam illius constitutionis va lidam esse, non autem nullam, etiam si iudex puniendus sit pœnis ibidem statutis. quam opinionem sequuntur Ioan. Andre.Dom.& Franc.in dict.capitu.1.Panormi.in capitulo ab excommunicato.column.3, de rescript.nec refert,quòd excõmunicatio lata sit à iudice ordinario,an à delegato.Nã & excommunicatio lata à iudice delegato nõ prẽmissa ca nonica monitione,nõ est nulla,imò valet,& vim obtinet ip so iure. quod ita visum est Panor.in capit.vlt.de præbẽd.idẽ rursus & Deci. in cap.reprehensibilis.de appellat.Panormi, & Cardina.in capit.illud.de cleri.excom.ministr.Roma.con sil.354.Rotæ in antiqu.556.Felino in capi.cum sit Roma na.colum.penul.de appellat.Rotæ antiquiori.3.titu.de sent. excom.quorum sententia frequẽtiori Doctorum suffragio recepta est:tamen si contrarium cõnetur defendere Rota in antiquis.139.Felin.in dicto capitu.sacro.colum.1. Nicolaus Milis,verbo citatio, colum.pen.quod verò diximus de sen tẽtia excommunicationis, & in sententia interdicti verum esse post ea ipsos censet Curtius Senior consil.20.dubio 2.

Sunt tamen qui existiment, excommunicationem latam à iudice delegato tũc nullã esse,si absq; trina canonica mo-
8 nitione lata sit,cũ in mãdatis iudex is habuerit †,q excõmu nicationis sententiam ferat canonica præuia monitione. Quasi in hac specie lata sit excõmunicatio contra mãdati formam.c.cùm dilecta.de rescript.c. Pisanis.de rest. spoliat. sicuti expressim voluit Domi.in c.Romana.§. sed nec.nu.3. isto tit.sensit Innoc.in dict.c.Pisanis.dum asserit,excommu nicationem latam contra formam datam ab homine nullã esse:& addit inibi Imola etiam si ab homine data sit forma disponens idem quod ius commune.quã sententiam sequi tur Alber.Brunus in tracta.de forma,& solẽnitate.in quæst. quando censeatur aliquid traditum pro forma.conclusione 12.quibus suffragatur tex iuxta primum gl. intellectum in dato dari,& constitui à delegante,etiam,si ordo alioqui re requisitus inibi exponatur. Hãc etenim interpretatiõe notant & sequuntur Panormit.Bart.& Felin. versi.primum signum.in d.c.cùm dilecta.Bald.in l.prolatã.col.3.C. de sen tent.& interloq.omni.iudic. idem Bald.in l. prima. C.de ap pellat.Abb & Felin.nu.8.in c.causam quæ.de re iud.nec ob stat.l.conditiones quæ extrinsecus.ff. de condit. & demon stra.l.tertia,& ibi notat.ff.de lega.primo.capitul.significasti. de electio. quibus in locis communi omnium sententia ad notatur, minimè inducere formam, nec conditionem,ea, quæ iure insunt,etiam si ab homine expressa fuerint. Hoc etenim verum est,cùm eo modo,& in eum finem ab homi ne exprimuntur,quo,& in quem iure tradita sunt:alioqui si ea, quæ iure insunt ad institutionem causæ, ad iustitiam ministrandam ab homine in mandatis tradãtur,ex præsum pta hominis mente ad formam & solennitatẽ constituen dam:tunc forma tradita censetur. Sic ordo iuris in manda to iurisdictionis expressus ad institutionem causæ, & iusti tiæ ministerium, formam non inducit, quam tamen con stituit, si ab homine speciali quadam cautela ordo iuris modum procedendi concernens fuerit traditus: quemad modum Panormit.& alij modo citati explicarunt:ac latissi mè omnium Albertus Brunus in d.c.quando censeatur ali quid traditum pro forma.conclusio.13.qui optimè expen dit Bart.sententiam huic negotio conuenientem,in l.diem proferre.§.stari.ff.de arbitr.

Cæterũm iudices ecclesiastici,quibus iure diuino,& humano vsus huius censuræ competit,cauere debent in ea infligenda,vt seruent iuris Pontificij decreta,& sanctiones,or dinémq;ab eis institutum: cùm alioqui puniẽdi sint pœnis statutis in d.c.sacro & in c.1.huius tit. quorum intellectum præter doctor.ibidẽ,exponit Lapus latè in allegatio.72. At que hæc dicta sint de excommunicatione, quo ad trinam monitionem,quæ ad eius iustitiam necessariò præmitten da est,tametsi nihilominus absque eo ordine lata ipso iure valeat,& ideò absolutionem exigat.iuxta eam resolutionẽ, quam in iusta excõmunicatione hac in relectione traditi mus. Eam etenim maximè obseruandam fore opinamur, ium,& verè Catholicum lectorem admonẽtes, vt huic cẽ suræ minorem gerat,camque reuerenter timeat, solicitè,ac diligenter curans seipsum ab ea absolui potiùs,quam con tumaci animo eius viribus refragari.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Excommunicatio an ferri possit pro futuris culpis: & ibi intellect. capit.à nobis.in 1.de sentẽ.excommuni. & capit.Romana.§.ca ueant,eod.titu.*

2 *Excommunicatio lata à iure differt ab ea, quæ sententia iudicis lata sit.*

3 *Subditus statuentis delinquens extra territorium,an ligetur excom municatione?*

4 *Excommunicatio,an ferri possit sub cõditione: si intra certum diem non satisfecerit?*

5 *Vsus forensis, quo fertur excommunicatio conditionalis, de fenditur.*

6 *Excommunicatio conditionalis,an trahatur retro ad diem,quod la ta fuit?*

7 *Excommunicatio nusquam afficit, nec ligat ignorantes.*

8 *Ignorantia constitutionis excommunicantis pro actu alioqui dam nato,an excuset quem ab excommunicatione?*

9 *Ignorantia pœnæ non efficit quem ab ea liberum.*

10 *Obligatio naturalis in delictis non oritur à consensu delinquentis in pœnam.*

11 *Expenditur text.in capit.primo.15.quæst.1.de peccato,quod est pœ na peccati.*

12 *Ignorantia iusta,qua ratione excusat à peccato,& eius pœna.*

13 *Ignorantia iusta qualitatis excusat à peccato, quod ratione illius alioqui contrahitur.*

14 *Occidens Sempronium errore quodam iusto,putans eum esse Titiũ, quem volebat occidere,an sit puniendus?*

15 *Traditur intellectus ad text.in cap.si verò.in 2.de senten.excommu.*

16 *Distinctio dantis operam rei licitæ, vel illicitæ, an sit admittenda: vbi adest ignorantia probabilis & iusta.*

17 *Peccatum,an possit contingere per ignorantiam, & an iustè punia turque inibi vera interpretatio l.1.ff.de legibus.*

§. DECIMVS.

THS proximè accedit,quòd excõmunicatio quia te merè,& incautè ferẽda nõ est,minimè debet pro futuris culpis in quenquã infligi. Cùm tanta cen sura tamq; grauis afflictio præsentè culpã exigat. qua de re extat pulchra huius Rubricæ constitutio, ab Inno centio Quarto,his equidẽ constituta verbis: Caueant etiam nè tales sententias excõmunicationis:siue specialiter,siue ge neraliter in aliquos pro futuris culpis: videlicet, si tale quid fecerint,vel etiã pro iam cõmissis, sub hac forma, si de illis infra tale tempus minimè satisfecerint,proferre præsumant, nisi mora in exhibenda satisfactione: vel culpa, seu offensa præcesserit:quibus meritò ad iniungẽdã satisfactionẽ huius modi,& taliter prohibenda similia inducantur:aut alia ratio nabilis,quã in ipsis sententiis exprimant,causa subsit. Hacte nus Innocentius,à cuius respõso potissimè illud deducitur, excõmunicationis sententiã non esse,etiam generaliter pro futuris culpis pronuntiandam.

Huic verò conclusioni obijcitur passim tex.in cap.à nobis.
1 in 1.isto tit.quo decisum est,†excõmunicationem generalem posse in hunc modũ ferri: quisquis furtũ fecerit, sit ex communicatus.Etenim pro futuris culpis fertur,& pronuntiatur hæc generalis excõmunicatio,validaq; cẽsetur. Idem probatur in c.vt animarũ periculis.de constit.in 6.& tamen gl.cõmuniter recepta in d.c.Romana.§.caueãt.verb.futuris. ita hanc antinomiã conciliare tentat,vt distinguendũ sit in ter sententiã hominis,& statutum,vel canonẽ. Nã ab homi ne non potest sententia excõmunicationis generaliter pro futuris culpis ferri:à canone autẽ vel statuto fertur,& opti mè pro futuris culpis infligitur.Vnde in hac secunda specie censet gl.esse admittẽdã relpõsionẽ tex.in d.c.à nobis. & ve rè hæc interpretatio probatur in dict.cap.vt animarum peri culis,cui maximè conuenit.& tamen an eodẽ modo conue niat cap.à nobis.plerique dubitarunt,intelligentes illã cõsti tutionẽ etiã in sententia hominis,& iudicis. Sed ratio diffe-
3 rentiæ inter generalẽ hominis sententiã, & legis,ea potest esse,quòd lex possit respicere,& frequentissimè omnino re spiciat futura:sententia verò hominis potissimè præsentia tã tum tractet.gl.in dict.capit.vt animarum periculis.& in hac gl.gl.in dict.cap.Romana.§.caueant.quã dixit singu esse Bar bam in cap.P.& G.de offic.delegat.colũ.12.notant Cardina.in Clemen.prima.q.32.de priuileg.Hẽric.post alios in dict.cap. à nobis.qui,& Franc.in dict.§.caueant.octo differentias tra didere inter sententiam iudicis generalem,& statutum.

Sunt tamen qui opinentur posse intelligi decisionem tex. in dict.cap.à nobis.in sententia excommunicationis lata ab homine,vt ea generaliter ferri possit pro futuris culpis,non tamen indistinctè,& semper,sed ex causa tantùm, quæ qui dem causa hanc generalem excommunicationem permit tat.Quod satis conceditur,& permissum est in dict.§.caueãt. vbi subditur:aut alia rationabilis causa subsit. Causa verò, quæ possit his generalibus excommunicationibus iustam occasionem exhibere,contingit,quoties aliquod delictum in aliqua vrbe, vel prouincia frequentissimum sit. Poterit etenim sententia excommunicationis ab homine generali ter ferri ad imitationem legis,& canonis, in eos, qui illud crimen commiserint.Nam cùm moneantur ab ipso iudice, nè id committant, & nihilominus minimè vereantur con tumaci animo scelus ita vetitum perpetrare, iuste excom municantur donec satisfactione præmissa, absolutionem ab ecclesia humili petitione postulauerint. Idem etiam dici potest quoties aliquod crimen coniectura maximè vero si mili timetur.Cautè siquidem tunc generalis ab homine fer tur excommunicatio in eos,qui id delictum commiserint: & hæc excommunicatio generaliter ab homine lata pro fu turis culpis, similis esse videtur statuto.vt Antonius existi mat in dicto capitulo à nobis. Atque ita forensi vsu, & pra xi iam diu inductum est, quòd istæ excommunicationes generaliter ferri ab homine possint pro futuris cul pis.

Plurimùm tamen refert,an excõmunicatio generalis pro futuris culpis feratur per canonem,vel statutum,an sententia
2 hominis,vt iudicis:priori siquidem † casu ligantur hæc cẽsu ra,qui aduersus prohibitionem egerint intra legislatoris ter ritorium.Quãuis eo tẽpore,quo lata lex fuit,minimè essent subditi illius canonis aut legislatori.Item eadem afficientur exteri non subditi,intra territorium legislatoris delinquẽtes. Nam & præter alia,ratione delicti quis forum sortitur. cap. vlt.de foro compe.notant omnes in cap.1.de raptori.Barto. & alijin l.1.C.de summa Trinit.& in l.vlt.ff. de iurisd.omn.iu dic.Idcireo lex lata in aliqua prouincia,cum futura maximè spectet,obligat non tantũ eo tempore subditos, sed & eos, qui futuris temporibus,dum lex ipsa vim habuerit,eidẽ pro uinciæ subditi fuerint,quod cõmuni omnium sentẽtia post glo.ibi definitum extat in dict.cap.à nobis.Posteriori autem casu tantum hi sententia ligantur, qui tempore sententiæ sub iudicis eam pronuntiantis iurisdictione continebantur,& ei subditi erant, non autem futuri subditi.quia sen tentia referenda est ad tempus, quo pronuntiatur quam conclusionem tenent Panormitan.& Doct. in dict. capitu lo à nobis. post Innocen. Sed etsi perpensa horum autho rum ratione possit ita hæc distinctio proponi:tamen ipse Pa nor.& alij vltimam partẽ distinctionis accipiunt in hoc sen su,vt hac sententia generali non ligentur non subditi delin quentes intra territorium proferentis, & pronuntiantis illã. Est & alia inter statutum,& sententiam differentia,quę tra ditur à glo. communi omnium consensu probata in d.cap. Romana,versic.porrò.Etenim excommunicatio lata per sta tutum Archiepiscopi Metropolitani ligat non tantũ subdi tos proprios ipsius Archiepiscopi ratione diœcesis,quã à su fraganeis distinctam habet:sed & eos qui suffraganeis subdi ti sunt,& singulos totius prouinciæ.At excommunicatio la ta per sententiã Metropolitani tantũ eos afficit,qui eidẽ Me tropolitano causa, & iure distinctæ diœcesis sunt subiecti. Vnde fit,vt appellatione subditorum alicuius Archiepiscopi propriè comprehẽdantur diœcesani,non prouinciales,quã uis & prouinciales sint &. Archiepiscopo subditi mediate:nẽ pe quia Metropolitanus superior est Episcopis, & suffraga ganeis totius prouinciæ,& eorum omnium iudex,ac deniq; per appellationem causas prouinciales tractare potest,& de ber,vt probat in c.venerabilibus.Super e.ti.& alibi sæpissimè.

Oritur tamen in hac controuersia dubitatio,quoties excõ municatio pro futuris culpis lata sit per legem, aut statutũ, an ea ligetur subditus statuẽtis agẽs cõtra ipsius statuti pro-
3 hibitionem† extra territorium:& dubio procul vbi simpliciter statutum excommunicationẽ inflixerit, minimè ea liga bitur subditus statuenti delinquens extra ipsius territorium. cap.vt animarum periculis.de constit.in 6.l.vlt.ff. de iurisdict. omnium iudicum.& est cõmunis opinio, vt fatentur Doct. præsertim Paul.Parisi.consi.159.colum.2.lib.4.Fel. in dict.ca. à nobis.Rochus Curt.de consuetudine.quæst.13.& Henric. Borræus in tract.de Synodo.3.par.art.2.nu.21.Alex.cõs.111. incipienti.ponderatis verbis.nu.1.& 2.lib.1. notar Bartol. in l.cunctos populos.C.de summa trinit.versi.octauo,in 2.mem bro.qui tamen nu.45.constanter asseuerat, contrarium ref pondendum esse,vbi statutum generale expressim eandẽ ex communicationem indixerit aduersus subditos extra territorium delinquentes.id etenim posse fieri probare videtur tex.in l.vlt.ff.de decret.ab ord.fac.Hanc Barto.opinionem se quitur Hippo.in dict.l.vl.ff.de iurisd.omn.iud.num.141.& cũ ea tranfit Signorolus de Homodeis in d.l.1. & plerique alij, quorũ meminit hanc opinionem sequutus Alexa.consil.41. lib.5.idem Alexan.inibi dubius in dict.consi.111.nume.1.& testatur Rochus in dicta quæstione 3.omnes doct. transire cum opinione Bartol. cuius opinionem probat Borræus in dicto articulo 2.numero 25.in pœna statuti per senten tiam imponenda.idem Carol.Molinæus in d.Alexand.consil. 111.hi etenim,& alij veram esse censent Bartol. opinionem quæ quidem sententia iure defendi non potest. Nam in dicta l.vltima.& in dicto capitulo vt animarum.§.statuto.pa làm constat,legem,aut Canonem, vel statutum minimè vim habere extra territorium statuentis:cum id habeat vim à potestate ipsius legislatoris, quæ non egreditur pro prium territorium. Sic denique Barroli assertionem fal sam esse censent, Angelus & Paulus in dicta l.vltima.Panor. & Felin.in dicto capitulo à nobis.de sent.excommu. & ibi Card.idem Abb.in capitul.vltimo.de for. compet. numero 40.Domi.& Ioann. Crottus in vltim.notab.in dict.§.ltatu to.optimè Paulus Parisi.in dicto consil.159.columna 1.& 2. libro 4 Bertach.4.libro de episcopo. 2. part. numero 34. & Roch.Curt.in dicta quæstio.14.quorum opinio iure certior

Universidad de Deusto Biblioteca

est:nec potest cōmodè Bart.sententia defendi.idcirco oportet animaduertere,an quidquam hac in dispositione mouere possit iurisconsulti locus in dict.l.vlt.ff.de decret. ab ordine faciend.cuius hæc sunt verba,municipali lege ita cautū erat. si quis extra municipiū iudicio agat,prohibeatur, & soluat drachmas mille.scilicet ne agere debeat,vel stare,vel aliquā negotiationem exercere extra municipiū, quæsitū est,& cætera.Hæc inibi Iurisconsultus iuxta vulgarem lectionem, ex qua Roma.in singul.516.adnotauit,posse ciuitatem,& principē inferiorem lege lata prohibere, ne quis ei subditus extra ciuitatē,vel prouinciā mercaturā exerceat,domiciliúmve habeat.idem & Rochus Curtius in dict.q.11.ferè ad finē. in 1.limitatione.quæ quidē lex multis iusta censeri poterit, quæ modò missa facimus,tantum id tractaturi, an hæc adnotatio in dict.l.vlt.probetur.& deniq; probatur inibi,si lectionem vulgarem probauerimus.atsi Iurisconsulti locus ex Græco aliter deducatur in latinam linguam, nō ita Romani opinio ibidem constabit,imò erit satis ab ea responsione aliena. etenim Andr.Alciat.lib.2.dispunctio.cap.18.Græcā illam legem municipalem ita ad verbū transfert,si quis extra collegium experiri iudicio voluerit, prohibeatur, & soluat drachmas mille.Nā quæ vulgo in eodem responso cōtinentur, existimat idem Alciat.addita omnino iurisconsulto fuisse ab aliquo forsan,qui nec græca,nec latina intellexerat.Ecce lector candide legem illā municipalem, cuius meminit iurisconsultus,nihil statuisse circa actū extra ipsius municipij territorium contingentē,sed punire constituit agentem extra collegiū forsan aduersus alterū decurionē, etiā si intra municipij territorium ageret.in plerisq; siquidē rebus collegiū ipsum iurisdictionē intra totius municipij territoriū habebat.Nihilominus vera est Romani sententia, quoties ea lex facta fuerit in vtilitatē illius municipij, quod eam statuerit. Nec tunc punitur delictū cōmissum extra territorium simpliciter,sed offensa per subditū propriæ ciuitati, & patriæ facta:qua ratione potest subditus alicui principi, eius legibus cōprehendi,& puniri propter obligationem, qua is tenetur patriæ vtilitatem publicā diligēter obseruare,vel ab ea discedere amissa ciuis,& incolę cōditione:eiusque priuilegijs, & iuribus priuatus aliò domicilium transferre.

Sed & ab eodem §.caueant.omnium consensu expressim colligitur,non posse adhuc pro culpis præteritis excommunicationis sententiam pronuntiari sub ea cōditione, si intra certum tempus quis non satisfecerit, nisi mora in exhiben-
4 da†satisfactione,vel culpa,seu offensa præcesserit. Vnde cōstat,necessarium fore,quòd mora ista,vel culpa precedat per monitionē cōpetentem,trinam scilicet,& canonicam.Huic decisioni meritò à quibusdam obijcitur responsio text. in c. præterea.de appellationib.quo in loco præmittit Romanus Pontifex,posse quem excommunicari ea cōditione, si intra decem dies Sempronio non satisfecerit, aut quantitatem ei debitam non soluerit.Potest tamen non incongruè responderi,in ea specie morā trina canonica monitione præmissa præcessisse in non satisfaciēdo:atque ita iuxta sensum,& interpretationem istam apparet,non differre tex.in dicto §.caueant.à decisione capituli. præterea. imò similes esse has iuris Pontificij responsiones.Addit sanè Romanus Pōtifex in dict.cap.præterea.excōmunicationis sententiam hac conditione latam,si intra decem dies quis non satisfecerit,suspendi per appellationem. Et hæc est communis ex illo cap.adnotatio:quam etiam admittunt Ioannes Andr.& Docto.in capitulo is cui.§.vltimo.supra eodem titul.apud Theologos Paluda.in 4.sentent.distinctione 18.quæst.prima.colum.tertia.versic.sexta conclusio.Imò licèt alioqui à sententijs conditionalibus appellandum sit intra diem, & tempus à iure constitutum ab ipso die sententiæ computandum.vt not.in capitulo quo ad consultationem. de re iudica. tamen à sententia censuræ sub conditione lata quo ad effectum suspensionis satis est, quòd appelletur ante conditionis, vel diei euentum, etiam si decem dies dati ad appellandum fuerint elapsi: quemadmodum consensu ferè omnium obtentum est in dicto capitulo Præterea. aduersus Panormitanum ibi. cuius opinionem,sequuti communem,ipsius Panormitani rationibus respondentes improbant inibi Francus, & Decius,idem Frācus in dicto capitul. is cui.§.vlt.hoc ipsum sensit subobscurè gloss.in dicto capitulo. præterea requisiti.de appellatio.

Et esse hanc opinionem communem contra Panorm. asseuerat Marti.Azpilcueta in capitul cùm contingat.de rescript.14.causa.quo in loco in 15. causa, doctè tradit, posse quem appellare à sententia, qua declaratur excommunicatus,aut in excommunicationem incidisse, etiā ad effectum, vt post appellationem non debeat vitari.ex Card in Clem.1. §.si quis.q.11. de sequestr.poss.Felin.in cap. Rodulphus. de rescr.col.pen.Dec.in cap.peruenit.col.2.in primo.de appella. quanuis excommunicatus possit denuntiari ad hoc, vt euitetur non obstante appellatione post excommunicationis sententiam interposita.ex cap.pastoralis. §. verū.de appellat. vbi Ioan.And.ante omnes verb.denuntiare. prædictā Card. interpretationem affirmare videtur.

Illud verò non est omittendum,posse sententiam excōmunicationis in aliquem ferri sub conditione ista: si intra diem certum non satisfecerit,etiam nulla præcedente mora:modò consensus ipsius excommunicandi accedat in hunc sanè modum,vt quis promittat coram iudice ecclesiastico soluere centum Titio intra mensem,subiturus alioqui excommunicationis censuram ab eodem iudice statim in eum ferendam ea conditione:tunc etenim tempus illud datū censetur ad canonicam monitionē constituendā.Hāc opinionem tenet Ioan.And.in cap.P.&.G.de offic.delega.authoritate glo. ibidem verbo,promulgares.quā sequitur Barba.inibi,& idē in cap.vlt.colu.2.de emptio.de quo plerique dubitarunt, existimantes hunc consensum nō esse sufficientem, vt excōmunicatio feratur absq; canonica monitione,idcirco cum finito tempore iam constituto excommunicatio ferēda sit,non aliter ferri debet,quàm præuia trina canonica monitione:siquidē tempore sententiæ apparere debet contumacia,vt excōmunicatio iusta sit.qua ratione Cardina.Abb. & Fel.post alios in d.cap.P.& G.non omnino admittunt prędictam glo. opinionem ita,vt exposuimus intellectam.& tamen Host.Innocen.Panormi.num.9.& Imol.col.3.rem istam in dict.cap. P.&.G.amplius explicantes duas constituerūt species huius quæstionis.Prima etenim est, quoties quis promittit alteri soluere intra mensem centum consentiens mense finito, si non soluerit,excommunicari absq; vlla monitione: quo in casu ferè Innocent.Hostien.Card.Panor.Felin.& omnes cōmuniter asseuerant, excommunicari hunc debitorem non posse,licet intra mensem non soluerit promissam quantitatem.quasi pactum istud iniquū sit,& contrarium canonicis sanctionibus,quæ ad vtilitatem publicam trinam canonicā monitionem exigunt,præuiam equidē iustæ excommunicationi,tametsi alioqui idē Innocent.in cap.sacro.de sent.excōmunica.& Felin. inibi nu.5.& idem in cap.cum sit Romana. de appellat.Ioan.And.in dict.ca.P.& G.tenuerint, excommunicationem ferri posse absq; trina canonica monitione, quoties ea pro futuris culpis ferenda sit.Quamobrē in hoc priori casu minimè placet quod ex Ioannē Andrea solet in d.ca. P.& G.adnotari.Posterior autē species ita constituitur,vt debitor,qui promittit alteri centū intra mēsem soluere, cōsentiat expressim in ipsum statim ferri excōicationis sententiā sub ea conditione,si intra mensem non soluerit centum.Etenim in hoc casu pro futura culpa absq; monitione potuit excommunicari:præsertim quia tempore quo debitor consensit huic excommunicationi, tempus illud vnius mensis accepit pro canonica monitione,& se fore culpa affectū, & dignum excommunicatione fatetur,si intra diem præfinitū nō soluerit.deinde quanuis excommunicatio hæc conditionalis ferri nō debeat in quenquam absque rationabili causa: vt decisum est in dicto §.caueant.satis tamē rationabilis causa censetur ipse cōsensus excōmunicādi.quo fit,vt in hoc posteriori casu verè accipiēda sit Ioan. Andr.& glo.alioqui obscura,& dubia sententia,sicuti elegāter adnotarūt Inno.Host. Imo.& Panormita.in d.cap P.& G.Lapus alleg.73.Frācus in d.§.caueant.Cœpola in cautela 117.Martinus Azpilcueta in cap.cum cōtingat.de rescr.5.nullitatis causa.& Chosmas in pragmati.sanctione.tit.de pignoratibus cultū diuinum.verbo.Abolētes.sic sanè apud Romanā curiam frequētissimò qui pēsionum cōstitutioni,& reseruationi cōsentiunt,à Romano Pontifice,vel ab eo,qui eius vicaria opera ad hoc vtitur, excommunicantur maiori excommunicatione ea cōditione,si pēsionem die cōstituto nō soluerint.Hoc etenim fit ex cōsensu ipsius excommunicādi:quemadmodum tradiderūt Guil.Cassador.decisio.2.de pēsionibus,super regulas cancel.& decis.12.tit.de rescr.imò ratione huius cōsensus nō poterit,qui cōsentit appellare ab hac sentētia excōmunicationis pēdēte cōditione,nec ante diem secūdum Innocen. Ioannis.Andr.Bald.colum.3.Panor.& alios in d. capitul. P. & G.eundem Bald.in cap.quod translationem. de off.legat. Iason in l.si cōuenerit.colum.4.in 3.limitat.ff.de iurisd.omn.iudi.Cateli.Cottam in memoralibus.verb.Appellari. ex quibus satis constat,quonā modo curiæ Romanę praxis defendi valeat.

Postremò

Postremò ab eadem decisione,quæ in dict.§.caueant.exposita est,infertur,iuri pontificio maximè contrariū esse vsum
5 forensem apud ecclesiastica tribunalia †receptissimum. Solēt enim iudices præcepta iudicialia præsertim ea, quæ in id destinantur,vt quis ad iudicium accedat,ab excōmunicatione cōditionali constituere ita quidē, vt cuiliber præcipiant vel ad iudiciū accedere,vel aliquid aliud agere,intra quindecim dies,quos pro canonica monitione tripartitos designāt sub pena excōmunicationis maioris ipso facto statim ex die præcepti inflictæ,si illud agere omiserint. Nam licèt possit vnica monitio tribus distincta dilationibus,pro trina solenni monitione assignari:tamen quòd,ab initio, & principio præcepti statim sub conditione futuræ offensæ,& contumaciæ excommunicatio feratur & pronūtietur,maximè refragatur responso prçcitati §.caueant.& tamen huius praxis iā diu receptæ meminere Anto.Imola.& Pan.or.ac Feli.in cap. 2.de testib.cog.Ioan.Vanchel.in dict §.caueant.& Anania in cap.1.col.penult.de sagit. Anchara.verò consi.60. in specie licet huius praxis nō meminerit,improbat excōmunicationis sententiam secundum eā à iudice quodā latam: nec audet eā censere nullā,sed iniustam esse opinatur.tametsi Ana. eā nullam esse censeat.& sanè quāuis præcitati authores asseuerēt hūc forensem vsum esse cōtra tex.in dict.§. caueant. respōdēdum erit cū Anch.excōmunicationem ita sub conditione latam potius iniustam esse,quàm nullam.quod probari videtur in dict.cap.Romana.& sentiunt Panor. & Doct. in dict.cap.à nobis.in 1.extra eo.tit.

Cęterum praxis ista forēsis planè defendi poterit quoties iusta causa iudicē mouerit ad excommunicationē ita ferendam.Nā in d.§.caueāt.statim adijcitur: aut alia rationabilis causa subsit.iusta autem causa potest assumi vel ex eo,quòd ob præcedētē causæ cognitionē,vel aliūde iudex futurā contumaciā:cōiectura verò simili præsumat:vel vocatus ad iudiciū,& is,qui monēdus est, ita procul domiciliū habeat, aut commoretur,& habitet,quòd maximis dilationibus, & forsam periculis locus foret,si separatim præmitterētur monitiones,ac deinde sentētia excōmunicationis pronūtiaretur: quemadmodum Panor.scribit in dict.cap.2.de testib.cogēd. quin & propter frequētissimam hisce tēporibus,quo ad iudiciales citationes cōtumaciam,& mille tergiuersationes,quibus hominum malitia quotidie crescēs locum fecit, admittenda videtur,& probāda hæc forēsis cōsuetudo:modò cautè,nō temerè,ea iudices vtātur.Etenim posse cōsuetudinem hoc inducere,ac derogare iuris respōso in dicto § caueāt.expositio admodum probabile cēseri debet: siquidē & forma, aut solēnitas statuta in cap.1.sup.eodem titulo tolli consuetudine forēsi potest,sicuti opinātur Aegidius à Bellamera in decisione ducētesima quadragesima tertia.& 339.ac Guiliel. Cassador.in decisi.2.tit.de pensionib.super reg.cācell.nu.10.

His omnibus adijciēdum est,in dicto §.caueant.regulam,& exceptiones constitui in eum modum, quem paulò antè in huius §.initio retulimus.Et tamen hinc apparet, nō satis conuenire exceptionem illam:nisi culpa,vel offensa præcesserit:illi regulæ,quę dictauit,etiam pro commissis culpis nō esse quem excōmunicādum ea cōditione, si intra certū diē non satisfecerit:cui prædicta exceptio adheret.Siquidē permitteret tex.in exceptione,quem excomunicari pro offensa,vel culpa commissa ea conditione: si intra diem certū nō satisfecerit:quod in regula ipsa negauerat.idcirco ita est explicanda respōsio illius capitis, vt duas ex eo constituamus regulas,quarum cuilibet propriam, & deinde cōmunes aptemus exceptiones.Prior regula statuit, non esse ferendam excōmunicationē pro futuris culpis.Huic autē exceptio secunda cōuenit:scilicet,nisi vel culpa,vel offensa præcesserit: tunc enim non tantùm pro ipsa præterita culpa, aut offensa excommunicatio poterit pronuntiari:sed & pro futuris: vt inibi tradidit gl.verb.culpa.& verb.offensa.Posterior autem regula id habet,quòd excōmunicatio minimè feratur ea sub conditione,si intra decem dies non satisfecerit.& huic regulæ conuenit exceptio illa:nisi mora in satisfaciēdo præcesserit,vtrique verò regulæ ea exceptio generalis apta videtur: aut alia rationabilis causa subsit.In hunc sanè sensum,ni fallor,accipienda est prædicta decisio tex.in dict.§.caueant.

In hac autē sentētia excōmunicationis cōditionali est illud præcipuè obseruādū,quòd adueniēte die vel cōditione
6 ipsa excōmunicatio effectū habet eius†dici tēpore,nō autē trahitur retro ad diem pronuntiationis.Nam in his spiritualibus,fictionibus locus non est:sed veritas semper attēditur. eleganter notat Archid.in capitulo vnico.de voto.isto libro. quem refert,& sequitur Panormit. in capitulo consuluit.de iure patrona.& idem in quæstione incipienti.Stante statuto. colūna secunda.Atque in sententia excōmunicationis est textus celebris in capitulo licet.ist.titulo super cuius decisione disputauerunt glossa,& Doctores in cap.sępe.de appellationi.idem omnino asseuerans.idē glossa communiter probata in cap.vt super.de appellat.ist.libro.Domin.consi.99.ex quibus apparet,excommunicationem latam post appellationem,minimè habere effectum,nec vires assumere,licet post appellatio fuerit deserta, vel appellationi fuerit renuntiatū. Quo fit,nequaquam admittendam fore in his censuris iuris ciuilis fictionem,vt retrotrahantur. Et quanuis à Panor.& Decio in dicto capitulo præterea.multa tradantur de extremis idoneis ad fictionē constituendam:profectò in hac quæstione potissimum est cōsiderandum, non esse fictionem admittendam,nec euentum conditionis trahi retro,quia æquitas omnino deficiat,quæ causam præbet huic,& alijs fictionibus l.qui in vtero.ff.de statu hominū.l.postliminij.ff.de captiu.in princ.tradit Bartol.in l.si is qui pro emptore. ff.de vsucapioni.nume.67. Aequum autem non est,quòd excommunicatus sub conditione verę contumaciæ,& ad iustitiam excommunicationis requisitæ,eo tempore iudicetur excōmunicatus,quo nondum eam contumaciam commisit, quā iudex ad excōmunicationem necessariò exegerit.Deinde qui eo tempore,quo conditio pendebat,admissus est ad catholicam fidelium communionem,& eorum colloquia,ac familiaritatem,nō potest,eueniente cōditione his habitis suffragijs,& communione præcedenti priuari,qua ratione excommunicatio quo ad eius effectus,vel statim ligat, & afficit quēpiam,vel nullum ei infert damnum: atque pendere non potest,imò à die,quo infligitur,ligat,si valida est,vel nullum habet effectum,si nulla sit.

Vnde excommunicatio lata sub cōditione,vel die, nusquā afficit eum:in quem fertur,donec dies,vel conditio eueniat: nec prius lata cēsetur:& ab eo die tantùm vires habet, quippe quæ antea lata nō sit,nec inflicta.Idcirco etiam si interim appellatum non fuerit ab excommunicādo,nequaquam retrotrahitur.Quemadmodum frequētiori doctorum iudicio adnotatum extat post glo.inibi subobscuram in dicto ca.prę terea.tametsi Panorm.ibidem contrarium senserit:sed & cōmunem sententiam sequitur Anchara.in consil.158. nume. trigesimotertio.

Præter hæc quæ de hac excōmunicationis censura iustè,ac canonicè ferenda modò adnotauimus,superest, vt eundem intendentes scopum illud admoneamus:nempe,excommunicationem vel hominis,vel iuris nusquā, regulariter saltē,
7 ignorātem†afficere.Nam excommunicatio,vt diximus, ferenda est in contumacem:ca.nemo.11.q.3.quæ quidē cōtumacia prorsus abest ab ignorante.l.qui ignorās.ff.locat.cum alijs quæ possent ad hoc induci:præmaximè tex.in capit.secundo.de const.cap.si verò.in 2.ist.titul.capitulo vltimo. qui matr.accus.poss.l.vlti.ff.de decret.ab ord.fac.l.vlt. ff. de lega. 1.l.Methrodorum.ff.de pœnis.Ex quibus satis colligitur,cōstitutionem,vel statutum alicuius prouinciæ minimè ligare ignorātes,vbi ignorantia culpa caret,nec crassa aut supina dici potest:quemadmodum explicāt Panormi.Fel. & Deci.in d.cap.secūdo.gloss.in l.1.ff.de recepta.Roma.cōsil.473. Hac tamē in parte missam faciemus quæstionem illam, quando iuris ignorantia excuset quem à pœna,à damno,vel ab aliis, quæ iure sunt à subditis agenda,tractaturi tantum de ignorātia quo ad excommunicationis censuram, an ea ignorans ligari valeat.Etenim an verè excommunicatus, si huius excommunicationis inscius celebrauerit, sit puniēdus vel sit irregularis,& an collatio beneficij ei facta valida sit. scripsimus superius in §.7.num.tertio.& in §.6.nume.9. obiter etiā de ignorātia culpabili aliquot adnotauimus in reg.possessor. 2.par.§.7.numero 7.dę regul.iur.Igitur ad quæstionis resolutionē distinguere oportet excōmunicationē hominis ab excōmunicatione iuris. Nam præmissa canonica monitione iuxta cōstitutionem capituli.sacro.eodem tit.potest quis absens,& ignorās excommunicari ab homine.text.in capitulo cum sit Romana.§.vlt.de appellat.gloss.& inibi Panor. & alij in capitulo Apostolicæ.de cleri.excom.minist.notat Pau. Castre.in l.absenti.ff.de donatio.& in l.si absenti.ff.de acquiren. poss.Quo quidē casu excōmunicatio quo ad vinculum etiā in ignorātē,& inscium propriū effectum operatur: sicut cōmuni omnium sentētia decisum est post glo.in dicto capitu. Apostolicæ.de excommunicatione lata iure communi, siue tractemus de ipsius excōmunicationis effectibus quo ad vinculū,siue quo ad pœnas iure statutas,tūc profectò ignorātia reddet quem immunē,& liberū,cum iuris cōmunis ignoran

Universidad de Deusto Biblioteca

tia iusta sit,& iure quempiā excusare valeat,non aliàs.quod ab omnibus his colligitur,quæ solent tradi de ignorātia iuris:atque in specie admonent Lud.Gomeci.in regul.de subrog.collit.q.7.Adrian.in 4.sent.in tracta.de clauibus.q.3.versi.ex his aliter.& versic.fortassis.& statim amplius probabitur.Quibus quidem perpensis apud Romanam curiam forēsis vsus obtinuit excōmunicationem ab initio, & die constitutæ pensionis indictam ea conditione,si pensio soluta non fuerit,ligare ipsum,qui ad pensionem soluendam tenetur, si per seipsum eidem pensioni consensit,etiam si literę,quibus pensio constituitur,nōdum fuerint ostēsæ, & per specialem demōstrationē cognitæ.Quòd si quis per procuratorē pensioni cōsenserit,& intra diem præfinitū eam nō soluerit, minimè afficitur excōmunicationis sententia,donec literę quibus pensio fuit constituta,sibi fuerint cognitæ & solenniter ad solutionē pensionis ostensæ:quod expressim tenent Guil. Cassador.deci.2.tit.de pensio.super reg.cācell.& decis.12.de rescri.& Hiero.Gigas de pensionibus.q.94.

In summa, sentētia excōmunicationis latę à canone,tūc demum ignorantē nō ligabit,cùm ea canonis,& iuris ignorantia ipsum legis trāsgressorē à mortali culpa excusauerit. Quod Adrian.in dicta q.3.nō semel admonet.tradit optimè Alfon.à Cast.de potesta.leg.pœnalis.lib.2.cap.14.versi.1.propositio.Superius etenim ostēdimus,non aliter quā pro mortali culpa censurā istā esse infligendā,vel à iure inflictam cēseri.Quod obseruādū est ad huius quæstionis integram cognitionem ex dictis,& traditis in dict.reg.possessor.2.part.§.7.nu.7.nihilominus passim iuris vtriusque Docto.aliquot in specie tradidere,quæ necessariò sunt explicanda.

Primùm etenim quæritur,quid de excōmunicatione lata per statutum alicuius prouinciæ speciale:& text.in cap.2.de constit.ist.lib.decreuit,non ligari ea excōmunicatione ignorantes.Statutum enim est quid facti:cuius ignorantia præsumitur,& regulariter absque culpa contingit.Sic etenim obtentum est in dict.cap.2.& in l.vlt.ff.de decret.ab ordinar.faci.l.generali.C.de tabul.lib.10.Qua de re optimè in pulchro casu tractat Matthæ.Afflictus in constitutio.Neapolit.rubr.decima.numero octauo.libro primo.& Henric. Bottæus in tractatu de Synodo.tertia parte articulo secundo, numero trigesimoquinto.

8 Scribit tamen Bernardus in dict.cap.à nobis.excommunicationem † speciali statuto latam pro actu iam lege diuina damnato,statim afficere,& ligare eius actus authores, etiam ignorantes.Cùm sit satis eos scire actum illum damnatum esse,vt excommunicatione pro eius pœna statuta ligētur.Siquidem minimè necessariū est,quòd quis habeat sciētiam pœnæ lege aliqua statutæ,vt ipsam incurrat agens actū alioqui reprobum,sed satis est,quod sciat,vel scire teneatur actum illum illicitum esse.& sanè Ant.Abb.& Felin.in dicto capitulo à nobis.hanc opinionem gloss.veram esse censent in alijs pœnis præter excommunicationem, in qua contrarium iure respondendum fore existimant tenentes,excommunicationem statuto speciali latam pro actu,etiam iure diuino,& humano damnato,minimè afficere ignorantes,qui huius pœnæ ab eodem statuto latæ ignorantiā habent. Hāc opinionem gloss.in genere tenent Bart.col.7.versi.2.quæro.& ibi Bald.in l.1.C.de summa trinita.col.13.versi.circa maleficium.& alij relati per Iaso.inibi col.5.versicul.secundò subtilius.& Henric.Bottæum de Synodo.3.part.articulo secundo.numero decimoseptimo,quorum opinioni suffragatur l.vulgaris.§.si quis.ff.de furt.& in l.scientiam.§.si quis.ff.ad l.Aquili.eidem sententiæ quo ad quamlibet pœnam accessere Alberi.in prima parte statut.quæstione decimaquinta, & tertia part.quæstione prima.& Ancharanus in repet.capituli canonum.duodecima quæstione.de cōstitutio.& in dicto cap.vt animarum.5.oppositione.

Contrariam assertionem probare conantur in vniuersum quo ad pœnam quancunque Ioannes Andreas, Domi.& alij in dicto capitulo vt animarum periculis. de constitut. in sexto.Antonius in capitulo secundo columna quarta.de constitut.& ibi Felinus.numero sexto.versiculo,Tertia conclusio.Rota in nouis.quadringentesimaquadragesimaquarta.Huic opinioni eius Authores illud conantur aptare fundamentum,quod ab eodem capitul. vt animarum periculis. Colligitur nempe statutum pœnale non afficere ignorātes: & agit ille tex.de statuto prohibente furtum,id est,rem iure diuino,& humano prohibitam. Illa verò constitutio in prima eius parte dum hanc decisionem exponit, generalis est, nec tantùm de excommunicationis sententia tractat: imò generaliter cōstituit,statutum episcopi nō ligare ignorātes. Idcirco inde constat,episcopi statutum nequaquam ignorātes quo ad pœnam quancunque afficere.His accedit, quòd animus,& voluntas distinguunt delicta.capitulo cùm voluntate.de senten.excommu.l.qui iniuriæ.ff.de furtis.l.verum.in prin.ff.e.tit.l.quod reipublicæ.ff.de iniur.ex quibus,& alijs,quæ missa facimus,huic sentētiæ subscripsere Ioan.Crottus in d.capitulo,vt animarum periculis.in fine principij.& Iason in dicta l.prima.nume.31.in prima lectione.& in secunda lectu.nume.70.asseuerans hāc opinionem in iudicijs pronūtiādis seruandam fore:quod & Cyn.ibidem priorem opinionē sequutus asseuerauit:& præter hos Henric.Botteus in dicto articulo secūdo.numer.17.itidem profitentur,in iudicijs hāc sententiam tenendam esse,quā & æquiorē existimat Panor. in d.c.à nobis.

Non me latet hanc controuersiam satis esse difficilem, & tamen liberè quid hac in re sentiam minimè verebor exponere,cōstanti animo professus,errorem esse admodū mani-
9 festum,† quo iuris vtriusque Doctores in hac disputatione vtūtur,censentes nō posse puniri pęna legis,vel statuti eum, qui huius pęnæ inscius,& ignarus sit.etenim aut ipse fallor, aut hæc est maxima,ne dicam pudenda oscitantia. Quæram equidem libēter ab huius erroris authoribus,an sit puniendus pęna legis communis specialem pœnam adulteris constituentis,aut incestis,aut furibus,qui adulterium,incestum, aut furtum commiserit,sciēs se id scelus agere, inscius tamē probabili ignorātia,pœnę statutę,quia rusticus,aut fœmina, qui non tenetur legis huius pœnalis scientiam habere,nec ad criminis huius cōmissionem peritiores consulere?& profectò negare nequeunt,nam & ipsi hoc passim fatentur, in hunc ita delinquentem infligendam esse iuris communis pęnam.Ergo satis est ad pęnam legis,quæcunque ea sit, quod actus alioqui iure diuino,vel humano,quod quis scire tenetur,prohibitus sit:nec erit necessarium,quòd ipse delinquēs, aut agens contra legem sciat,hāc vel illam pęnā pro eo actu constitutam esse.Quòd si dixeris,in hoc casu, de quo modo interrogauimus,teneri quempiam consulere peritiores, & scire leges pęnales,quæ à Republica iure communi statutæ sint:idem erit dicendum & quo ad leges municipales,& statuta prouinciarū.Nā licèt facili excuset,aut præsumat ignorātia iuris municipalis,quàm iuris communis,& generalis, tamen quoties quis cōsulere peritiores tenetur, ita paríque ratione consulere debet eos,& ab eis facilimè instrui potest super legibus municipalibus,ac super iuris communis cōstitutionibus.Rursus & ipse quæram,si quis crimen,aut actū ipsa municipali lege prohibitū commiserit,sciens eum actum lege municipali vetitum esse,& tamen inscius sit pęnæ aduersus agentē statutæ:an & hic sit puniendus pœna statuti:& denique opinor,neminem ita obtusæ mentis esse, qui negare sit ausus,hūc pœna legis municipalis puniēdū fore.Quod si necessarium non est,vt delinquens puniatur, quòd is sciētiā habeat pœnę pro ipso delicto statutæ,sed erit satis,quòd sciat,vel scire debeat,actū,quē agit malū esse,& illicitū:constat euidēter,quoties municipalis lex prohibet actū alioqui iure diuino,vel cōmuni dānatū,& pęnam addit,minimè excusari ab hac pęna eum,qui ignarus huius legis municipalis actum prohibitū egerit:cū is sciēs,illū esse dānatū,& improbum,nihilominus fecerit eundē: siquidem tātùm ei deficit scientia pœnæ statutæ,quæ,vt dixi modò,necessaria non est.

Sed quo apertius perstringam, & probem nō esse necessariam scientiam pœnæ legibus statutæ pro crimine, vt eius author eadem pœna puniri possit,ita quidem argumentor.

Hęc scientia aut exigitur,vt legis transgressor verè dicatur criminis reus:vel vt is pęnæ legis visus sit consentire: quo rectius puniri valeat & iustius. Nam ad pęnam tenetur delinquens naturali quadam obligatione,quæ ex consensu delinquentis procedit.l.imperatores.ff.de iure fisc.l.1.§.bestias.ff.de postulan.Auth.de nō alienād.§.quia verò Leonis. notat Bar.in l.ex hoc iure.ad finem,& ibi Ias.ff.de iust.& iure.tex.in l.vlt.C.de collat.fund.patr.libro vndecimo.Angelus Paulus & Iason in l.si tibi.§.quædā.ff.de pact. Quorū omnium
10 † sentētia eò tēdit,vt obligatio,quæ ex delictis orit,naturalis sit,& cōsensu in legalē pęnā procedat.Etenim partim expressè id asseuerāt,partim tacitè ex præcitatis authoritatib9, quibus cōsensus in pęnā significatur,deducēres,obligationē ex delictis naturalē esse.Quā opinionē ita intellectā commune esse testatur eam sequutus Gomeci.in §.omnium.1.column. institu.de actioni.contra glo.in §.ius autem.inst.de iure naturali gent.& ciuil.quā inibi Angel.& alij reprobāt. cōsensus autem in pœnam legis nō potest procedere ab eo,qui eiusdem pęnę legalis ignorantiam habet:cum nihil cōsensui magis aduersetur quàm error.l.si per errorē.ff.de iurisd.omni.iudic.l.error.C.de iuris,& fact.igno.sed si nulla ex his rationibus omnino locum obtineat:cum alia verè dari nequeat facilimè quis colliget,nō esse necessariam scientiam pœnæ legalis,vt quispiam legis trāsgressor ea puniri possit. Ostenditur verò hoc ipsum:quia prior causa satis est impertinens, nec ad rem conducit:cū per ipsius legis prohibitionem simplicem manifesta sit voluntas legislatoris, quæ sibi subditos obligat naturali quadam obligatione,vt eidem legi obtemperent:alioqui culpam,& pœnam legum trāsgressoris subituri.quod sat est ad constituendos ciues,& reipublicę subditos in ea mora,quæ veros transgressores legis efficiat.

Secunda verò causa lōgiùs erit repetenda:etenim falsum esse cēsemus,obligationem naturalem ex delictis à cōsensu oriri:siquidē præter alia,quæ statim explicabimus, nihil magis alienum est ab ipsius delinquentis animo, quàm in legis pœnam cōsentire,vel inde aliquā obligationem cōtrahere: cū nec de hoc cogitauerit, imò existimauerit se à pœna vel fuga,vel aliter immunē,& liberū fore.Nam & S.Thom.in 4.sent.dist.18.q.2.art.5.ad 2.q.inquit,pœnæ principium extra nos est,nec requiritur ad pœnam,quòd sit voluntaria:imò magis de ratione pœnæ est cōtra voluntatem esse,sed & Bar. in dicta l.si tibi.§.quædam.expressim asserit,nullū adesse consensum huic obligationi,quæ ex delicto nascitur.Socin.itē in l.certi condictio.in princ.nu.2.ff.si cert.pet. scribit dubiū esse,quod obligatio naturalis in delictis à cōsensu procedat. Ad hæc Diuus Augustinus libr.1.retracta.cap.15.cuius Gratianus meminit in cap.1.15.q.1.cùm dixisset,peccatum non
11 posse esse nisi † voluntariū.secùs esse subdit de pœna peccati:quasi ea ab ignorante,& nolente contrahatur.ità quidem induxit hunc locū Fortuni.in l.legitima.ff.de pact.nu.19.ad hanc opinionem verba Augustini hæc sunt, vt & obiter intelligamus verū sensum tex.in dict.cap.1.itemque definitio peccati,qua diximus:peccatū est voluntas retinendi,vel cōsequendi quod iustitia vetat,& vnde liberū est abstinere.Propter ea vera est,quia id definitū est quòd tantūmodò peccatum est,nō quod est etiam pœna peccati.Nā quādo tale est, vt idem sit & pœna peccati,quantū est quod valet voluntas sub dominante cupiditate,nisi fortè si pia est,vt oret auxiliū? Hæc Augustinus qui parū nostræ disputationi suffragatur: cum pœnam peccati appellet,& intelligat vitium illud nostræ naturæ per peccatum primi parentis corruptę. & soluta iustitia illa originali,quam primus homo in sua creatione sortitus fuerat.Hoc enim vitiū,carnis est cōcupiscentia, quæ pœna dicitur,& est originalis peccati.soluta nanq; originalis iustitiæ harmonia, cōcupiscentia, seu lex peccati in membris nostris dominans,effrænes efficit vires sensitiuas, vt iam sensus,& cogitatio hominis prona sint ad malum ab adolescentia sua, caroque concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, inueniatque homo aliam legem in membris suis repugnātem legi mentis suæ:teste Paulo, qui ad Roma.capitulo septimo:inquit,video autem aliā legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati quæ est in membris meis. est igitur concupiscentia carnis,peccati originalis pœna, & ea dicitur per tropum,& figuram peccatum.Siquidem licèt iuxta catholicam definitionem per baptismum omnino tollatur peccati culpa,nec vllus maneat culpæ reatus,& sic tollatur peccatum illud originale,quod voluntate primi parentis voluntarium est,& nobis omnibus hereditarium,manet tamen illius peccati pœna etiam post baptismum:& sic carnis concupiscentia,& fomes ille peccati: quæ quidem concupiscentia carnis,peccatum dicitur modo quodam dicendi,& tropologicè,quia vel facta est peccato: cùm carnis cōcupiscentia à peccato primi parētis in pœnam illius præcesserit:vel quia peccatum ipsa facit,si quis voluntate, & consensu ei succūbat.verè autem ipse fomes,ipsa carnis cōcupiscentia peccatum nō est.vt propriè peccatum dicitur culpa, & Dei offensa,quam voluntas nostra Dei præceptū trāsgrediendo committit,quemadmodum eleganter Diuus Augustin.explicat libro primo ad Bonifacium,contra duas epistolas Pelagianorum.capitulo decimotertio.sic enim ait, dicūt etiam baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum,nec auferre crimina,sed radere,vt omnium peccatorū radices in mala carne teneantur,quasi rasorum in capite capillorum, vnde crescant resecanda peccata. Quis hoc cum Pelagianis,nisi infidelis affirmet?dicimus enim baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum,& auferre crimina, non radere. Nam & istam similitudinem competit suæ illos adhibere calumniæ tanquam nos hoc sentiamus, atque dicamus.sed de ista cōcupiscētia carnis falli eos credo, vel fallere,cum qua necesse est,vt etiam baptizatus, & hoc si diligētissime proficit,& spiritu Dei agitur,pia mēte cōfligat. sed hæc etiam si vocatur peccatum: non vtique quia peccatum est,sed quia peccato facta est,sic vocatur:sicut scriptura, manus cuiusque dicitur,quod manus eam fecerit. peccata autem sunt,quæ secundum carnis cōcupiscentiam,vel ignorantiā illicitè fiunt,dicuntur,cogitantur, quę transacta etiā reos tenent,si non remittantur.& ista ipsa carnis concupiscētia in baptismo sibi dimittitur,vt quanquā tracta sit à nocentibus,nihil noceat renascentibus.hactenus Diuus Augu. ita intelligens illud Pauli ad Roma.capitulo 7.Si enim quod nolo malum id ago,iam nō ego operor illud:sed quod habitat in me peccatum.eiusdem Pauli capite sexto.non regnet peccatum in vestro mortali corpore,vt obediatis cōcupiscētiæ eius,nec exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.Ecce Paulum præcipere,quòd non regnet cōcupiscentia, & sic peccatum.& ꝙ illi non obediamus:nō tamen præcipit, vt non inhabitet peccatum in nobis.nam & ipse cap.7.statim subiunxit.Scio enim quòd nō inhabitat in me, idest in carne mea,bonum.idem Augu.in alijs multis locis eādē doctrinā, & distinctionē repetit,quemadmodum aduersus impiū Luthe.tradidere Io.Rosen.articulo secundo.Ioan. Bunderius in compēdio concertationum.tit.1.articu.7.& sequentibus.Alfonsus à Castro de hæresibus,verb.præceptum. Dominicus à Soto de natura & gratia.libro 1.cap.vndecimo. & sequentibus.& super episto.Pauli ad Roma.cap.sexto.& 7. probantes multis authoritatibus contra Lutherum, post Baptismū legitimè susceptum,in totum tolli originale peccatū ita, vt in renato nullum remaneat contagij originalis malū, quod veram habeat rationem culpæ,etiam si Lutherani contendant,concupiscentiam illam carnis,quæ & in sanctis viris in quocunque vitiorum genere confligatur cum ratione, esse veram culpam, morteque æterna dignam. Quod equidem dogma impium est,& hæreticum.etenim & synodus Tridētina sessione 5.canone 5.hanc hæresim omnino damnauit. manet autem Baptizatis in Christo Iesu carnis concupiscētia ad agonem,& certamē,atque vt eis in exercitium sit,vincentibusque ad coronam.Nec per illud præceptū, non concupisces prohibita est carnis hæc concupiscentia,quę in omnibus hominibus etiam post baptismum manet absque eo, quòd culpa sit,& eis imputetur in peccatum:sed prohibetur interior voluntatis affectus,& consensus succumbens carnis concupiscentiæ:qui verè peccatum est,& propriè ad culpā pertinet.Hæc obiter adnotauimus ad verum sensum eorum, quæ Gratianus ex diuo Augusti.scripsit in d.c.1.15.q.1.nam cum August. tractauerit de pœna peccati originalis, quod voluntarium fuit ex primi parentis voluntate,& nobis omnibus hæreditarium:eamque distinguat à peccato, propriè, quod voluntarium est,tametsi fateatur,pœnam istam quandoque dici peccatum,& id impropriè:non potest commodè induci ad propositę conclusionis probationem: siquidē longè alia est ratio eorum,quæ diuus Augustinus tractat, sicuti ex prænotatis constat.

Sed & hæc conclusio,quod nullus detur consensus ipsius delinquentis ad pœnam delicti,probatur authoritate Ang. Pauli,& Iasonis in d.§.quædam.dum asserunt,cōsensum illū, quem ipsi dixere,in delictis contingere ad pœnam, non esse verum consensum,sed fictum: quòd si verus consensus hic non est,sed fictus quidē,profectò cōstat, delinquentem nusquam in delicti pœnā consensisse,id etenim hi doctores fatētur,qui fictionem consensus confugiunt fictus autem consensus ipsi legi,quæ finxit,tribuendus est non veritati. atque ideò verè consensus nō potest cōstitui:præsertim quia nulla ratio est,quæ legē cōpellat,aut inducat ad fictionem istā cōstituendam: cùm tamē ad fictiones constituendas causa vel æquitatis vel alterius iuris necessaria est,ne quid temerè lex per fictionem fecisse videatur:vt traditū est à iuris vtriusque doctorib.in tract.de fictionibus. etenim absque fictione lex ipsa secluso delinquentis consensu potest eum ad pœnam delicto,& crimini condignam obligare.Rursus & idem Bar. in l.prima.numer.decimo.ff.de condict.indeb.expressim asserit,in delictis obligationem ad pœnam oriri & naturalem, non ex consensu delinquentis, sed ex legis naturalis authoritate.

Ex quibus ipse opinor,communi omnium sententia diffinitum esse,obligationem contractam ex delicto, naturalem esse:quemadmodum Bart.& doct.notant in dicta l.ex hoc iure.& in dicto §.quædam.Bart in dicta l.prima.ff.de condict.in deb.& tamen hæc obligatio à consensu delinquentis minimè pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mè procedit: quod præter Bart. in dict. §. quædam. & in dicto numero decimo. & alios, quorum modò mentionem fecimus, probat optimè Fortuni. Garsias in l. legitima. ff. de pact. nu. 19. nec inconuenit, obligationem naturalē oriri absque consensu, cùm id multis probetur, & manifestū sit, quæ Bart. in dicta l. 1. num. 19. adducit. & idem latius in l. Iulianus. ff. de condict. indeb. nu. 26. cuius exempla sunt in specie cōsiderāda, sed in delictis obligatio ideo naturalis dicitur, quia æquitas, & reipublicæ vtilitas, quæ ratione naturali considerāda sunt, dictant, puniēda esse delicta per leges, quibus iure naturali tenemur obtemperare. vbi verò adest æquitas, & naturalis ratio, inibi & naturalis obligatio iure constituitur. l. Stichum §. naturalis. ff. de solutio. l. cùm amplius. §. is natura debet. ff. de regul. iur. atque ita est intelligenda opinio illa, quæ dicta t, ex delictis naturalem obligationem oriri: quam communem esse fatetur Fortuni. in dicta l. legitima. ff. de pact. numero 14.

Non oberunt huic sententiæ loci, quorum modò meminimus, & ad id citati, vt ex eis cōtaret, delinquentem in pœnam lege constitutam consentire. nam & si id ita expressim dictum foret, esset is modus dicendi impropriè, ac per quandam significationem latissimā intelligendus: sicuti dicimus, aliquem seipsum occidisse, quia periculo, vnde mors sequuta fuit, seipsum obtulit, & tamen absque vllo consensu se occidendi, imo nihil magis quàm mortem exhorrescens. Maximè quæ in contrarium adducta fuere, ita accipienda sunt, vt ipso facto, & denique ipsius criminis actu delinquēs censeatur seipsum pœnæ subdidisse: non quidem cōsensu proprio ad pœnam, sed consensu ad delictum, quod legum severitate, & ciuili disciplina ratione quidem naturali pœna sequitur, atque ita in hunc sensum tēdit quod lib. 1. de fi. ibus scribit Cicero de his qui debilitati obiecta specie voluptatis trahuntur se libidinibus: sæpè etiam, inquit, legum, iudiciorūque pœnis obligantur. Accedit ad hæc optimus text. in l. à reo. §. quod vulgo. ff. de fideiuss. quorum loco huius sit mentio naturalis æquitatis, quæ suadet delicta puniri. Siquidē & præter alia æquum est non tantùm delinquentem obligari ad pœnam legis: sed & ad satisfactionem damni, quod proprio crimine priuato, vel reipublicæ intulit. l. non solum. §. . ff. de iniur. l. bona fides. ff. de posit. sic sanè & rationem naturalis obligationis in delictis expendunt Paul. Castr. in dict. l. ex hoc iure. nu. 34. & 35. Soc. in rubr. ff. de verbo. oblig. col. 2. Fit igitur ex his, non esse necessariam scientiam pœnæ legalis, vt delinquens ea puniri iustè possit, eiusque obligationem contrahat. multa verò, quæ de obligatione ad pœnam legalem tradi poterant, hic missa facimus: poterit enim quis ea legere apud Alfonsum à Castro lib. 2. de potestat. legis pœnalis. qui potissimum tractat, obligationem naturalem in ipso delinquente constitui ad legis pœnam subeundam.

Hinc denique gl. Bart. & huius opinionis authores sequutus vetum esse censeo, posse puniri pœna statuti municipalis, vel episcopalis constitutionis eum, qui inscius, & huius pœnæ ignarus crimen lege diuina prohibitum, vel humana vniuersali commiserit: cùm iuris diuini, vel humani generalis constitutio specialis pœnam addiderit, quam sententiam communem esse fatetur eam probans Carol. Molinæus in cō suetud. Parisiensibus. §. 30. q. 41. col. 1. & hæc generaliter dicta sint. nam & generaliter 2 cor. in quarto sententiarum. distinctione sexta. quæstione octaua. hanc vltimam opinionem sequitur saltem vbi actus est iure diuino damnatus. Cæterùm de excommunicatione, etiam indicta ob crimen alioqui iure diuino, vel humano vniuersali damnatum. per specialē alicuius diœcesis statutum, aut constitutionem. quòd ea minimè ligetur, qui hanc pœnalem cōstitutionem ignorauerit, eiusque sit inscius: responderunt Antoni. Abbas & Felin. in dicto capitulo à nobis. Sylvest. verbo, excōmunicatio. 2. notabil. 3. Ioan. Maior in quarto sententiarum distinctione decimaoctaua. quæstione quarta, columna penultima. rursus & idem Sylvest. verb. ignorantia. §. octauo. Ioannes Driedonius. de libert. Christ. libro secundo, capitulo ex supradictis. pagina ducentesima quadragesimasexta. in hoc ipsum declinat Adrian. in quarto sententiarū. tractat. de clauibus. quæstione 3. versū. sed magis dubium. & est communis opinio, vt eam sequutus asserit Ioan. Crot. in cap. vt animarum periculis. in principio columna penultima. de constit. in 6. qui text. pro huius sententiæ decisione passim ab omnibus citatur, sed ipse non video, qua ratione possit excommunicationis pœna distingui ab aliis: nec enim est necessarium ad excommunicationem, quòd qui ea ligandus est, huius pœnę sciētiā habeat: siquidem absens, & ignorans excommunicari potest: quem admodum iam hoc in §. admonuimus. idcirco satis est, quòd sciam actum istum damnatum esse, vt iustè liget peculiare statutis contra agentem illum, tametsi omnino sim incertus, quænam pœna sit iure in eo casu statuta, atque ideo mihi non placet hæc opinio Antoni. Abb. & aliorum. Denique sequor in hac specie glossam in dicto capitulo à nobis. quæ etiam de excommunicatione tractat: & huius sententiæ authores idem erunt hi, qui glossam indistinctè sequuti fuere, quos modò citauimus. Non oberit tex. in dicto capitulo, vt animarum periculis quippe qui omnino sit distinguēdus in duas partes, quarum prior generalis est, & diffiniuit, statutum episcopi minimè ligare ignorantes, qui probabili, & iusta fuerint affecti ignorātia: in hac autem parte nequaquam ponit illa constitutio exemplum in statuto prohibente, & puniente actum iure diuino damnatū. Quo fit, vt congruè text. ille admittat distinctionem glossæ in d. capit. à nobis. quia vbi actus alioqui illicitus statuto episcopi punitur, ligantur statuti pœna omnes, qui sciunt, vel scire debent, actum illum illicitum esse, quamuis ignorent statuti pœnam. At posterior eius constitutionis pars, dum exemplum subijcit de statuto episcopi puniente furtum, & sic actum iure diuino, & naturali illicitum: non de ignorantibus, sed de non subditis loquitur, qui puniendi non sunt, nec ligantur pœna statuti, etiam actum illicitum punientis. Sic sanè illa constitutio intelligenda est, vt minimè refragetur opinioni glossæ in dicto capitulo à nobis.

Præter hæc considerandum est, ignorantiam iustam, inuincibilem & probabilem non alia ratione excusare, quàm 12 efficiat actum inuoluntarium quo ad eius malitiam. & verè non poterit aliundè assumi vis, & effectus ignorantiæ: siquidem agitur hunc de peccato, & de pœna, quæ ratione culpæ, ac peccati iure infligitur. quod palàm probat tex. in capitulo secundo. de constit. dum illam regulam Rem quæ culpa caret, in damnum vocari non conuenit, ad ignorantes retulit. Nihil autem potest esse peccatum, nisi sit voluntarium: id verò, quod procedit ex ignorantia inuincibili, non est voluntarium, ergo illud non est peccatum. quod ex Augustino superius ostendimus, & constat ex Aristotele, tertio Ethico. capitulo primo. diuo Thoma prima secundæ. quæstione septuagesima sexta. ouibus eius quæst. articulis: quibus cōsentiūt iura, quæ passim ad cōsensum scientiam exigunt & ignorātiam, ac errorem cōsensui contrarium esse censent. Dicitur sanè inuoluntarium. quod ab ignorantia procedit. nō quidē ex eo, quòd illud non processerit à voluntate, & fuerit voluntum: nam verè actus is voluntati tribuendus est: sed dicitur actus inuoluntarius, quia est cōtra volitionem aut volitionem, quæ haberetur sine tali ignorātia. quod explicat Thomas in dicta quæstione septuagesimasexta. art. primo. & tertio. quòd si verum est, ignorantiam non alia ex causa à peccato & deinde ab eius pœna excusare, quàm quia ratione actus inuoluntarij nulla sit operationi malitia, cōsequitur manifestè tunc solū ignorātiam à pœna excusare cum fuerit inuincibiliter ignoratū id, à quo peccati & actus malitia pendet. Etenim hæc collectio manifesta est ex Aristotele in dict. cap. 1. & cap. qui ato. Thoma in dicto artic. 3. Nam cum ad ignotum nō possit ferri voluntas. l. labeo. ff. de supe. legat. & voluntas sit actio in rellectus cognoscētis: nec quisquam dicatur velle quod in mente nō cōgitauit. Baldus in l. de quibus. columna quarta. ff. de legibus. patet, ignorātiam excusare à culpa & à pœna eius ratione indicta, vbi illud, quod ignoti est, ad malitiam actus pertinet: & rursus non excusare, si ignorātia non sit eius, quod ad malitiam actus attinet: quia in hac specie ignorantia non constituit inuoluntarium nec est causa causalis illicitæ operationis. hoc ipsum & Diuus Thomas in dicto articulo primo. eleganter exponit. igitur oportet expendere an in eo, qui furtum committit sciens illud iure diuino & humano vniuersali damnatum esse, ignorans tamen, pro eo crimine synodica Episcopi constitutione latam esse censuram excommunicationis: ignorātia contingat circa id, quod peccati & actus malitiam constituit, & à quo malitia tota peccati pendet. profectò non possum mihi aliud persuadere, quàm quod modò significabo. existimo equidem, furtum à constitutione Synodica episcopi puniri: deinde, in hoc exemplo furti malitiam minimè propter istā ignorantiam cessare, nec totam nec eius partem. vnde necesse erit asserere, ignorantiam pœnę & excommunicationis nequaquam tollere malitiam actus per statutum puniti: id est furti: atque ideo minimè à pœna pro eo statuta excusare.

Secundò

Secundò principaliter hoc in tractatu quæritur, quid de excommunicatione lata per canonem Romani pōtificis pro actu iure diuino damnato? & gl. in dict. cap. vt animarum periculis. verbo. statuta. sensit, ignorantiam nō excusare ab excommunicationis pœna. eandem opinionē facilimè admittent qui sequuti sunt glossam in dict. cap. à nobis. & expressim tenent Sylvest. verb. excommunicatio. 2. notabi. tertio. Ioan. Maio. in quarto sententiarum. dist. 18. qu. 4. col. penult. Ioan Driedonius. de libert. Chri. pag. 246. Adrian. in dict. q. 3. de clauibus. versi. sed magis dubiū. & versi. ex his. qui & hoc ipsum verum esse existimant, etiam vbi ignorantia iuris humani, & pontificij probabilis sit. vt hinc tandem excludant Angeli distinctionem, qui verbo. excommunicatio. 7. casu vltimo. hanc opinionem tenet in quibuscūque canonibus. & constitutionibus Romanorum Pontificum, vel episcopo rum, quæ communiter publicantur, & ita vulgo notæ sunt, vt sit crassa ignorantia, quæ in hoc contingat: secùs verò esse dicendum opinatur in constitutionibus, etiā Romani Pontificis, quæ non ita sunt publicæ, nec vulgo notæ, nec passim publicantur, quasi nullam faciat differentiam hic author inter constitutiones Romani pontificis, & episcoporum. Eandem distinctionem sequntus Angelum tandem probat Sylvester verbo ignorantia. §. 8. ipse verò quoties Romanorum pontificum canones pœnam inferunt pro actu alioqui iure diuino minimè damnato, sed tantū positiuo, arbitror ignorantiam iustam, & inuincibilem huius prohibitionis excusare à peccato, & pœna. nec in hoc est discrimen aliquod inter iura Romanorum pontificū, & episcoporum. etenim nō ita facilè iusta, & inuincibilis ignorantia contingit, nec præsumitur circa Romanorum pōtificum canones. sicuti in episcoporum statutis, & constitutionibus. & tamen si detur inuincibilis & iusta canonū, & legum iuris cōmunis ignorantia, dubio procul ea excusabit à culpa, peccato, & pœna. Quòd omnium consensu receptū est in cap. 2. de cōstit. tradit optimè Alfonsus à Cast. lib. 2. de potest. legis pœna. cap. 14. versū. 1. propositio. Quòd si lex pontificia pœnam excōmunicationis inferat pro actu iure diuino illicito, & damnato: tunc aut ignorantia contingit in hoc, an ille actus reprobus sit, & illicitus: quo quidem casu inuincibilis, & iusta ignorātia planè à culpa, & pœna excusabit: quòd negari rectè non potest: supina verò, & crassa ignorantia minimè ignorantem constituet immunem à culpa, nec à pœna: etiam in statutis episcoporum, & prouinciarum. Nam in hoc nulla potest iure contitui differentia, sed si cōtigerit ignorātia nō in eo, an actus prohibitus, & illicitus sit, sed in pœna lege statuta: siquidem criminis author scit, actum prohibitum esse, & tamen ignorat quæ sit transgressori indicta pœna: tunc sine ea ignorantia probabilis, iustáve sit tunc supina parum ad rem cōducit nec quo ad leges & canones Romanorum pontificum, nec quo ad Episcoporum statuta: cùm isthæc ignorantia nec cō stituat authorem criminis inuoluntarium, nec ad actus malitiam pertineat. quę satis alioqui cognita est ipsi delinquenti. Ex quibus vides lector optimè, quàm iniquè distinctio fiat inter excommunicationem latam à Romano pontifice & eius canonibus, ac excommunicationem illam, quæ constitutionibus episcoporum indicta fuerit.

Tertium, quod hac in parte commodè potest examinari, 13 vnica tantùm conclusione constabit. Inuincibilis ignorantia, iustáve excusat ab illa peccati specie † & grauitate, quæ ratione qualitatis ignoratę iure constituitur. Ad huius asserti cognitionem, quo faciliùs intelligatur, exemplum exponimus in eo, qui patrem occidit, ignorans illum esse parentem eius, ita quòd licèt nulla contigerit ignorantia circa simplex homicidium, quod quidem voluntariè commisit: tamen ex ignorantia in qualitate an ille pater eius esset, patrem occidit inuoluntarius, quia si cognouisset illum esse proprium parentem, minimè eum occidisset. Huius etenim conclusionis ea est ratio, quòd ignorantia iusta, & inuincibilis ideo excuser à peccato & illius pœna, quia constituit quem inuoluntarium & excludit ab actu malitiam operis, à qua culpa procedit: sicuti ex Aristotele, Diuo Thoma, & aliis satis superius probatum est. Igitur qua ex parte malitia operis causa ignorātiæ cessauerit & ratione inuoluntarij, ea quidem & excusabit ignorantia à culpa & pœna ob culpam indicta. Nam quemadmodū ignorantia eius, à quo solo pendet tota malitia operationis, excusat à tota pœna, à qua partim malitia operis pendet, excusabit non à toto peccato nec à tota malitia, sed tantum ab ea malitia & ab ea peccati specie, quæ deducitur, ac constituitur ab illa circūstantia ignorata. Ita sanè Patriarcha Iacob dormiens cum Lya putans illam esse Rachelem, quæ sibi fuerat data in vxorem, excusatur omnino à peccato. Genes. cap. 29. ignoratiā etenim Lyam esse alienam ab eius coniugio: tota verò malitia peccati ab hoc pendebat: idcirco à toto peccato immunis est. Sed si quis cum aliqua moniali coierit ignorās illam esse monialem, sciens tamen non esse propriam vxorē, non coiturus cum ea, si sciret eam esse monialem: quanuis hæc ignorantia inuincibilis sit, non excusabit à peccato fornicationis, sed bene à peccato sacrilegij. denique hanc conclusionem principalem probat eleganter S. Thom. 12. d. q. septuagesimasexta. art. primo. & artic. tertio. & ibi Caietanus, Ioannes Driedo. de libert. Christ. libr. 2. cap. ex supradictorum consideratione. pagina 249. Alfonsus à Castro de potest. legis pœna. libr. 2. capitulo decimoquarto. versū. secunda propositio. Car. Molinæ. in consuetud. Parisien. tit. primo. §. 30. quæst. 41. & præter hos ex iuris ciuilis & pontificij professoribus, nec desunt authores nec legum aut canonum decisiones, quę ad hanc rem cōmodè possint adduci. Est sanè textus hac de re optimus in capitul. si quis cum duabus. & cap. si quis. & cap. quidam. 34. quę. 2. cum multis similibus. Nam glo. per tex. in i. bi. Bar. Alber. Bal. & Angel. in l. si ignorans. ff. locat. scribunt, percutientem militem, vel magnatem, si ignorauerit eū esse talem, minimè puniendum fore pœna statuta contra percutientem militem, vel magnatem: sed tantùm pœna percutiētis priuatum. Quod satis probat iurisconsultus in eo responso, idem probatur in l. item apud Labeonē. §. si quis virginem. ff. de iniur. vbi Alberi. etenim si quis virginem, aut matronā ancillari vestitam, veste interpellauerit, ignorans eam virginem, aut matronam esse, non tenebitur ea iniuriarum actione, qua teneretur matronam, aut virginem interpellans. huc pertinet quod adnotarunt gloss. Baldus & alij in capitulo vnico. quibus modis feudum amitt. titulo decimoseptimo Feudorum. & doct. in capitul. 1. quib. mod. feud. amitta. tit. 6. in pri. tenentes vasallum non amittere feudū, si dominum offenderit ignorans inuincibili, & iusta ignorantia, eum esse dominum: vel si cum vxore domini adulterium commiserit, ignorās eā domini vxorē esse. sic donatarius offendēs donatorem, ignorans eum donatorem esse, non amittet rem donatam, nec ea priuabitur propter ingratitudinem, ex l. vlt. C. de reuo. dona. vbi Franciscus à Ripa hoc ipsum probat expressim quæst. 21. quibus ità accedit tex. elegans in ea. si verò in 2. de sent. excom. quo probatur, non incidere in canonem, nec in eius excommunicationem eum, qui percussērit clericum iusta, & probabili ignorantia ignorans eum clericum esse. Cuius decisionis passim apud vtriusque iuris professores mentio fit. præsertim in dicta l. si quis ignorans. & in l. si qua per calumniam. C. de epis. & cleri. & in capitulo 2. de constitut. ex quibus apparet, prædictam assertionem communem esse.

Hinc multa inferri poterunt. Primùm equidē constat, ignorantiam, etiam iustam qualitatis, & circunstantiæ aggrauantis delictum, non excusare ab ipso communi delicto, nec ab eius pœna, nec à malitia: quæ à voluntate illud committēdi deducitur. Hanc etenim minimè excludit qualitatis ignorātia, cum in communi actus vitio minimè cōtingat. Hæc verò illatio satis probatur ex prænotatis, & deinde in l. eum qui nocentem. §. si iniuria. ff. de iniur. quo in loco probatur, Sempronium agere posse iniuriarum aduersus eum, qui existimās Titium esse iniuriam ei irrogauerit: inquit, enim iurisconsultus: certus sum ego, licèt ille putet, me aliud esse quàm sim, & ideo iniuriarū habeo actionē. idē probat tex. in l. aut qui aliter. §. si qs dū. ff. quod vi aut cla. l. scientia. §. sed defendēdi. ff. ad l. Aquiliā. Qua in parte tractat de eo, q causa vlciscēdi lapidē in Titiū emiserit & Petrū prætereūtē percusserit. Tenebit siquidē nō tantū ad damnū lege Aquilia, sed & alia pœna: tametsi ad damnū tantū lege Aquilia teneretur, si defendēdi causa lapidē proiecisset. De quo statim tractabitur in specie.

Secundò patet ex his, nihil ad rem pertinere, nec quicquā excusare in delictis ignorātiam eius qualitatis & circūstātię, quæ malitiam specialē nō addit delicto. Nam cum delictum absque ea qualitate, quæ ignoratur perfectā ei⁹ criminis malitiam habeat & voluntarium sit, nec de peccato tractetur puniendo ratione qualitatis ignoratæ, constat planè ignorātiā istam nequaquam cōsiderandam fore. probat hoc tex. in l. doli. verbum. §. si quis dolo. ff. de seruo corrupt. l. fallsus. §. qui alienum. & l. vulgaris. §. si quis æs. ff. de fur. vbi Bartol. scribit in eo, qui aurum furripuit, æs furripere putans, cōtingere er

Universidad de Deusto Biblioteca

rorem in qualitate, quæ non facit cessare eundem animum furandi. Quasi error contigerit in qualitate, quæ speciem distinctam criminis non constituit, aut saltem non tollit eius defectus malitiā furti, de quo puniendo agitur: vt denique secùs esset, si quis vas aureum surripuerit credens esse proprium, non alienum: etenim hic contingit ignorantia in eo, quod ad malitiam criminis attinet. §. si is qui. & §. sed si quis. sub eadem l. vulgaris.

Tertiò infertur ignorantiam qualitatis & circunstantiæ, quæ delictum numero auget, & numero distinctum constituit, excusare à nouo & alio delicto. text. optimus in dicta l. eum qui. §. cùm aliquis. ff. de iniurijs. cùm aliquis, inquit Paulus, filium familiàs putat patrem familiàs, non potest videri iniuriam patri facere, nō magis quàm viro, si mulierem viduam esse credat. Hæc similia tradit inibi Iurisconsultus, cuius præter Doct. in eo loco, meminit Bart. in l. diuus. nu. 5. ff. de sicar. Henr. post alios in d. c. si verò. in 2. de sent. excō. quæ quidē illatio satis pbat̄, si rōnē ignorātię maturè cōsideremus.

Quartò hinc cōuincitur, falsum esse quod Bart. scribit in dict. l. diuus. nu. 1. his equidem verbis. & ideo si quis furatur vas cōsecratum, cum putaret non cōsecratū: tūc inspicitur, quòd est sequutum, non quod putabat. sensit sanè Bart. hūc furem non tantùm furti crimē commisisse, sed & sacrilegiū: atque huius pœna puniendum. Quod mihi nec placet nec iure defendi poterit, si constituamus vera esse, quæ paulò antè versi. 3. explicuimus. nec Bart. quidquā ad huius assertionis probationē allegat præter tex. in dicta l. vulgaris. §. si quis æs. qui eius opinionem minimè probat: sicuti apparet ex secūda huius quæstionis illatione. Etenim si agimus de puniēdo furto simplici, manifestū fit, nō esse hunc errorē vel ignorantiam, etiam inuincibilem considerandam. At si de puniēdo sacrilegio tractetur, negari nō potest, ignorantiam contigisse in ea qualitate, de cuius punitione agitur: & ideo eam ignorantiam excusare probatissimi iuris est.

Quintò colligitur ex prænotatis, ignorantiam cōtingentem in eo, à quo tota malitia actus pendet, excusare quidem omnino à peccato, & culpa, ac demum à pœna, quę ratione culpæ pro eo crimine legibus statuta est. Huic illationi suffragatur text. in l. si cū seruo meo. ff. de iniur. si cū seruo, inquit, meo pugnum ducere vellem, in proximo te stantem inuitus percusserim, iniuriarum nō teneor. idem cōstat in dict. l. sciē. riam. §. sed si defendendi. ff. ad l. Aquil. vbi iurisconsultus respondet, proijciētem lapidem causa se defendēdi in Titium, teneri tātùm lege Aquilia ad damnum: nō autem de percussione ad pœnam, si Sempronium prætereuntem percusserit. etenim actus defensionis à Titio aggressore licitus est, Actus verò percussionis Sempronij, ipsáve percussio quo ad Sēpronium illicita: quia erat is innocens ab aggressione. Tota igitur huius actus malitia potuit cōtigere quo ad Semproniū, cuius ratione omnino fuit actio inuoluntaria propter iustū errorem, & ignorantiam, quo fit, vt à culpa, quam in hac disputatione ex malitia metimur, liber sit in pręfata specie qui lapidem causa defendendi emiserit. Siquidem actus defensionis quo ad Titium licitus fuerit, percussionis autē in Sēpronium illicitus, nisi ignorantia probabilis & iusta quo ad hunc contigisset, culpamque abesse fecerit: atque ideo tota hæc actio à malitia, culpa, & pœna iustissimè defenditur.

Sextò infertur quid dicendū sit in ea quæstione, quā Bar.
14 in dict. l. si cum seruo. exposuit, & idem diffiniuit † in l. respiciendū. §. delinquūt. ad finē. ff. de pœnis. scribēs, quòd si quis dolo volēs occidere Titium, occiderit Sempronium, quem putabat esse Titium, damnandus hic homicida erit lege Cornelia de sicarijs, & sic pœna ordinaria homicidij. Idem tenēt Andre. Isernia in constit. Neapol. lib. primo. rubrica decimatertia. de homicidi. puniend. numero quinto. & ibi Matthæ. numer. 23. quam sententiam probat, & veram esse censet Carol. Molinæ. in consuet. Parisien. titul. primo. §. 30. quæstione 41. numero 153. tametsi Angelus in dicto §. delinquunt. Florian. in dicta l. scientiam. §. sed si defendendi. Iason in l. prima. numero decimooctauo. ff. de legib. Ludouicus Carrerius in practic. criminis titulo de homicidio. §. secundo. num. quingentesimoseptimo. Bart. Cæpola consi. 33. Ripa in d. l. vlt. quęstio. 21. C. de reuo. donatio. teneant, hunc homicidam respecta occisi dolo caruisse, & ideo non fore puniendum corporaliter, sed extra ordinem arbitrio iudicis. Quorum sententia nō potest iure defendi: si maturè quæ prenotata sunt pēsitemus. Quis enim non videat, hunc homicidam animū habuisse occidendi hominem, & in id crimen consensisse? vt tādem planè compertum sit homicidium istud voluntarium fuisse: atque ideo homicidij pœnam huic infligendam esse.

Nec verū est, nec id recto iudicio congruit, quòd hic homicida dolo caruerit. Nam & si verum sit eum ignorasse quis fuerit occisus, & verè si sciret quis is erat, non occidisset: hoc parum refert quo ad generalem pœnam homicidij: cum hic non tractetur de puniendo eo, qui occidit Sempronium, aut Titium, sed qui hominem occidit puniendus est. Alioqui sequeretur, esse necessariam scientiam specialem occisi, & eius cognitionem apud homicidam, vt is puniatur pœna cōmunis homicidij, quia si cognouisset occisum, abstinuisset forsan ab homicidio. Quòd falsum est omnino. Satis equidem est, quòd voluerit hominem occidere & hominē occiderit, quanuis in persona errauerit, vt puniri iustè valeat pœna homicidij communis, quod voluntate & actu commisit, nec circa id aliquam habuit ignorātiam, quæ actum reddat inuolūtarium. & præterea hic homicida in corpore non errauit: etiā si errorem habuerit in cognitione personæ. Intelligo autem non contigisse in corpore errorem, quia hominem ipsum homicida occidit, in quem telum dixerit. Quasi fortassis admittenda sit Angeli opinio, vt locus detur pœnæ extraordinariæ, si quis volēs occidere Titium, de cuius corpore, ac persona minimè habuit errorem, percusserit Sempronium, qui se mediū obtulit incautus. Etenim in hac specie potest dari aliqua discriminis ratio à præcedenti casu. Qua in re cogitādum esse censeo & omnino perpendendam illationē primā, quam superius explicuimus ex l. eum qui. §. si iniuria. ff. de iniur. & in l. aut qui aliter §. si quis dum. ff. quod vi aut clam.

Septimò hinc erit exquirēda, & examinanda vera ratio decidendi ad tex. in capitul. si verò. in 2. de sententia excommu
15 nicatio. nam ex eo constat, nō incidere in † excōmunicationem latam à canone contra percutientem clericum, eū, qui etiam malo animo Titium percusserit probabili tamē ignorantia, existimās clericum non esse. Etenim quicquid alij scripserint, ea est propria ratio, quòd ignorantia contingens in eo cuiuscausa excommunicationis pęna iure indicta est, omnino ab ea pęna excuset, quippe quæ actum effecerit quo ad illam qualitatem inuolūtarium: tametsi non excuset ab ordinaria pęna percutiētis quemlibet priuatum hominē. Quæ quidem ratio satis perspicua est ex his, quæ modò latè tradidimus.

Octauò constat ex his intellectus ad text. in eo. cap. si verò. nā si quis volens percutere Titium clericū, cui soli inimicus erat, sciens ipsum esse clericū, percusserit Petrum clericū existimans Titium esse, erit hic percussor excommunicatus canonis censura. Nulla siquidem in hac specie contingit ignorantia, quæ constituat percussorem inuolūtarium quoad clerici percussionem & iniuriam. Quod probatur in dicta l. eum qui nocētem. §. si iniuria. atque expressim admonet Carolus Molinæus in d. §. trigesimo. quæstione quadragesimaprima. numero 152.

Nonò ad eiusdem capitis interpretationem deducitur vera resolutio eius quæstionis, quam tradit gloss. in d. cap. si verò. verb. ignorauit. de illo, qui percutere volens Martinum laicum, errans in persona Titium clericū percusserit, existimās illum esse Martinum laicum. nam glo. Alanū sequuta censet, hunc percussorem in canonis excommunicationem incidere. idem notāt Host. ibi & Syluest. verbo, excommunicatio. 6. notab. 4. & tamen ab eadem decisione patet, contrariā sententiam veriorem esse. Nec potest constitui congrua ratio differētiæ inter hanc quæstionem, & eā, quæ in dicto capitulo, si verò. per Romanum Pōtificem diffinita fuit. Hic etenim percussor Titium clericū percussit ignorans illum esse clericū, & deinde credēs ipsum esse Martinum laicum, imò idē esset, si sciret Titium clericum esse, sed tempore percussionis existimauit, illum esse Martinum laicum. Nō equidem est excōmunicatus: sicut nec ille qui percusserit Titium clericum cui inimicus erat, ignorās illum esse clericum: vt in dicto capitulo, si verò. constat. atque ita cōtra Alanum tenuerunt ibi Tācretus, Innocen. Ioan. And. Anto. Anchar, Abb. & Henri. quorum opinio communis est, & probatur ex his, quæ superius explicuimus in hoc §. versic. tertium.

Decimò, perpensis omnibus his ego censeo percutiētem clericum, etiam si probabili ignorantia crediderit esse laicū, incidere in excommunicationem canonis, quoties is eū animum habuit, vt nihilominus percuteret illum, si sciret eū clericum esse. Nā ignorantia ista non est in hoc casu causa actus inuoluntarij: & ideo nequaquam excusat à pęna canonis. quod eleganter sensit S. Thom. in d. quæst. 76. artic. 1.

Vndecimò planè apparet, responsionē, & decisionē text. in dict. capitu. si vero. minimè esse specialem in excommunicationis censura. Nā idem erit in quacunque alia pœna, quæ legibus statuta sit propter aliquam qualitatem à delinquente iusto errore ignoratā, quemadmodum probatur ex his, quę in d. versi. tertium. latius adduximus, licet Barto. in l. diuus. ff. de sicar. cuius sententiam censet singularem esse Felin. in d. c. si verò. ad finem. teneat in hoc speciale quid esse in excommunicatione, & pęnis spiritualibus: quasi secus sit in pœnis temporalibus. Quæ quidē differentia minimè procedit, nec iure probatur: si consideremus aliquot iurisconsultorum responsa paulò antè à nobis citata.

Duodecimò libet hoc in loco ex aduerso quærere de illo, qui Titium laicum percussit existimās eum esse clericum? & gl. in d. c. si verò. opinatur, hūc percussorem esse excōmunicatum propter animum, quem habuit, & voluntatem percutiendi clericum. Addit eadem gl. hoc ita esse intelligendū vt hæc excōmunicatio liget donec scientiam is habeat veritatis: quæ quidem sibi non constat. Nam semel ab ea constituitur excommunicatio, & hæc tollitur absque aliqua absolutione. Quod est contra glo. communiter receptam in clementina 1. de decimis. verb. donec. præsertim quia nullibi in iure traditur hęc ad tempus excommunicatio. vnde licet gl. sequuti fuerint Host. Ant. & Henr. in d. c. si verò. attamen Ancha. Abb. & Fel. contrario probant: & Frederi. consi. 13. gl. itidem communiter recepta in c. in audientia. de sen. excom. cuius meminit Fel. in tract. quando conatus. Fal. 6. ex ea notans, quòd in censuris quod adhoc, vt quis excommunicatione afficiatur & ligetur, animus nec conscientia læsa, nec conatus sufficit. Est sanè maximum discrimen inter cōsciētiam læsam errantem circa obligationem ad culpam, & conscientiam errantem, ac lęsam circa excommunicationē. Siquidem ex errore conscientiæ de obligatione ad culpam, oritur culpa, quæ secluso errore nō esset. Is etenim qui errore deceptus agit aliquid, putans id esse contra pręceptum, vel legem Dei, videtur eo ipso præceptum & præcipientem cōtemnere saltem contemptu quodam interpretatiuo, qui sufficiens est ad obligationem culpæ, vt scribit S. Th. 1. 2. q. 19. art. 5. in responsione ad 3. Hic autē contemptus non est sufficiens, vt quis eo ipso sit excommunicatus, nisi à canone, vel à iudice excommunicetur: sicut sufficit, vt eo ipso sit culpæ mortalis reus. Qua ratione qui actum aliquem fecerit conscientia læsa, existimans pro eo à iure fuisse sentētiam excōmunicationis inflictam, non erit ex hoc excommunicatus: tametsi teneatur propter suam conscientiam erroneam abstinere ab his, quæ sunt interdicta excōmunicatis vt explicat Alfons. à Cast. lib. 1. de potest. leg. pœna. c. 5. versi. lex humana iusta. nec tamen erit irregularis, licet cum hac cōsciētiæ læsione & errore celebrauerit.

Decimotertio ex his, quæ iam latè probauimus colligitur ignorantiam inuincibilem, quæ iusta & probabilis est, etiam excusare à peccato & eius pœna eum, qui operam dat rei il
6 licitæ. Nam ignorantia inuincibilis † & iusta excusat omnino à peccato illo inuoluntario, quod oritur ex re ignorata. Hic siquidem est proprius effectus ignorantiæ inuincibilis, vt ratione inuoluntarij excuset à peccato. Hic verò effectus pari ratione datur & obtinet in eo, qui dat operam rei illicitæ, vt in eo, qui dat operam licitæ actioni. quod satis eleganter S. Tho. docet in 1. 2. q. 76. art. 3. vbi expressim hoc ipsum notat Caieta. scribens, Iudam illicitè cognoscentem Thamar nurum suam, non commisisse incestum, etiam operam dederit rei illicitæ, quia ignorantiam habuit inuincibilem. Sic & Iacob etiam si causa delectationis vacasset actui coniugali, atque ita daret operam rei illicitę, cognoscens tamen Lyam credens eius vxorem esse, minimè peccato fornicationis foret culpandus. Nam cum vtrobique sit eadem causa: puta ignorantia inuincibilis, iusta, & inculpabilis, oportet vt in vtroque casu sit inuoluntarium, & inde omnino sequitur, vt etiam vtrobique sit excusatio peccati totius, quod proueniret ab illo ignorato, si cognosceretur: sicuti probare conatur subtili ratiocinatione Alfonsus à Castro in dicto libro secundo, de potest. leg. pœnal. capitulo decimoquarto, versic. secunda propositio. & probatur his quidē conclusionibus, & authoritatibus, quarum mentionem fecimus in hoc §. versi. tertium præsertim constat in dicto cap. si verò. vbi dans operā rei illicitæ propter inuincibilē ignorantiam excusatur ab excommunicatione iure inducta propter delictum, quod à re ignorata procederet, si cognosceretur. Nec quidquam refert, quòd danti operam rei illicitæ imputatur quidquid inde sequitur, etiam præter eius intentionem etiam casu c. continebatur. de homic. & ibi doct. cōmuniter: & Card. in dicto c. si verò. de sentent. excōmuni. nam id est intelligendum vel quo ad pœnam irregularitatis, quæ sępe iure infligitur absque culpa, quatenus culpa dolum, & malitiam significat: quod alibi tractabitur. Vel minimè procedit, vbi propriè contingit ex ignorantia iusta, & inuincibili defectus voluntatis, quæ necessaria est ad culpam, & malitiam, eiusque pœnam constituendam. Nec denique poterit cuiquam persuaderi distinctio illa operę illicitæ, & licitæ, vbi ignorantia inuincibilis detur, quæ inuolūtarium efficiat: si quis exactè, ac diligenter obseruauerit radicem, & verā huius materię cognitionē ex Aristotele, Iuriscōsultis, & ipsis adhuc canonicis decisionib.

Decimoquartò ex his deducitur vera interpretatio ad tex. in d. c. si verò. in cuius casu, & specie percutiens clericum ex ignorātia, non effugeret canonis excōmunicationem, si ea ignorantia foret vincibilis, supina, & crassa. Quod inibi respondit gl. communiter recepta verb. ignorauit. Quę quidem conclusio & pręcedētem illationem firmiorem reddit. Cū verè sit potiùs constituenda differentia inter ignorantiam inuincibilem, & crassam, vel supinā quàm inter operā licitā, & illicitam. Deinde satis apparet, nō ex eo percutientē clericum, quē probabili ignorantia esse clericum ignorauit, excommunicationem effugere, quòd canon ad hanc excōmunicationē exigat dolum & malitiam, quę abest ab ignorante: nec sufficiat culpa lata, quæ datur in eo, qui operā dabat rei illicitæ. Card. equidem & Feli. post alios in d. c. si verò. Panor. in c. 2. nu. 9. de consti. & Sylue. verb. ignorantia. q. 8. & quidam alij, qui in d. c. 2. de consti. Abb. opinionem sequuti fuere, opinātur, ideo in casu d. cap. si verò. percussorem clerici immunem esse ab excommunicatione canonis: quia canon is dolum requirit: & vbi ad pęnam dolus est necessarius nō sufficit culpa lata. Nam quicquid sit de hac opinione, an pœna legis dolum exigentis habeat locum, vbi tantùm sit culpa lata, de qua Bar. in l. quod Nerua. col. 7. ff. deposi. Deci. in dict. cap. 2. de constit. Doct. in l. in actionib. ff. de in litē iur. maximè idem Deci. nu. 19. & Franc. Duarenus nu. 33. Zasius lib. 1. singu. respon. c. 2. nihil id pertinet ad casum: quo ignorātia sit iusta, aut inuincibilis: siquidem ea excusat etiam dātem operam rei illicitæ, vt expressim in di. cap. si verò probatur. nec item quicquam opinio Abb. facit ad illius cap. decisionem. Cuius communis interpretatio dictat, percutientē clericum ex crassa ignorantia, incidere in excommunicationem canonis, & tamen ipse Panor. & eius sequaces fatentur regulariter crassam ignorantiam, procedere à lata culpa, nō à verò dolo. Vnde manifestum fit, nō rectè à nostratibus perpensam fuisse rationem tex. in d. c. si verò. nos verò de his aliqua diximus in regul. possessor. de regu. iuris. 2. par. § 7. nu. 7. subinde cōstat, quòd vbi adest inuincibilis & iusta ignorātia, ea excusat, etiam si det quis operā rei illicitæ. Quicquid Doct. hac in re scripserint.

Illud sanè prætermittendum non est, tunc plurimùm re
7 ferre quod ignorās † dederit operā rei licitæ, an illicitæ, quoties ignorantiam habuit crassam, aut supinā, siquidē quo ad maiorem & minorem culpam & pœnam eius, qui ex ignorantia vincibili & supina fecerit actum, considerandum est, an is dederit operam rei licitæ, nam malum, quod quis dans operam illicitæ actioni ex crassa, aut supina ignorantia facit, nullam excusationē habet, quia non est ab illo per accidēs, sed per se volitum: quia is apertè voluit rem illam illicitam, cui operam dabat, & volens illam, censetur eo ipso velle id, quod per se & necessariò sequitur ex illa. Quo fit vt istius ignorantia crassa non adeò diminuat malitiam operis, vt valeat [illegible] transferre ab vna specie peccati in aliam: imò illud manet in [illegible] specie peccati, in qua collocaretur, si esset ex industria factum. [illegible] sanè si quis dans operam rei illicitæ percusserit Petrum, quem ex ignorantia crassa ignorat esse sacerdotem, peccabit peccato sacrilegij, & erit excommunicatus secundum commu[illegible] in dicto capitulo si verò. cuius modò mentionem fecimus. Eadem ratione, si quis accedat ad meretricem, quam ex ignorantia crassa ignorat esse suam consanguineam aut affinem, peccabit non tantum peccato fornicationis, sed & peccato incestus, sicut peccaret si sciret, illam esse consanguineam vel affinem. nec effugiet pœnas pro peccato incestus [illegible] statutas.

Ex quibus poterit intellectus deduci ad text. in capitulo, si quis cum duabus. & in capitulo, si quis cum matre. & capitulo vltimo. trigesimaquarta quæstione secunda. vbi quis non punitur pœna incestus, si operam fornicationi exhibens cognouerit consanguineam, aut affinem ex ignorantia. Id enim procedit, quia ea ignorantia probabilis, & inuincibilis fuit, alioqui si foret crassa,

Universidad de Deusto Biblioteca

fet crassa,& supina profectò puniēdus esset vt incestus reus ex his, quæ modò diximus, quia operam dabat rei illicitæ,& ignorantiam supinam habuit non equidem diffiteor, imò æquum esse censeo aliquid huic de ordinaria pœna remittē dum esse, quippe qui videam, hanc ignorantiam crassam, & si non valeat peccatum ab vna specie in aliam mutare, aliquā tulum malitiam minuere peccati, ex illa quidem, quam haberet si ea actio ex industria facta fuisset, quod omnes fatētur post Panor. in d.c.2, de constit. nu.6. S.Tho. 1.2.q.76. ar.4. Syluest. verb. ignorantia. §.5.& 8. Adrian. quodli.4. art.1. Almain. in moralib. c.4. idcirco & in actibus illicitis supina ignorantia, modò affectata non sit, minorem culpam,& pœnam efficit.

Quòd si quis dederit operam rei licitæ,& iustæ, atque ita ex ignorantia crassa, ac vincibili malum egerit multum equidem excusandus est. Nam licet in totum à peccato non excusetur, tanta tamen in hac specie constituitur excusatio, vt malum illud ex ignorantia crassa commissum non permittat manere in eadem specie peccati, in qua fuisset, si ex scientia fieret. Quia malum hoc non est per se voluntarium, sed tantum per accidens: cùm malum nusquam ex natura sua oriatur à bono: sed per accidens. Hic verò intelligo per accidens esse malum voluntarium etiam quantum ad obiectum peccati. Nam non fertur voluntas per se, nec directè, sed interpretatiuè in obiectum, vnde peccatum sumitur, siquidē peccatum oritur ex ignoranria, quæ non fuit directè voluntaria, imò indirectè: quia noluit adhibere diligētiam quam tenebatur. At vbi quis dat operam rei illicitę, licèt habeat ignorantiam, quæ tamen crassa sit & vincibilis, voluntas eius directè fertur in obiectum peccati seu in obiectū, vnde peccatum sumit speciem,& sic in actum, qui est contrarius virtuti: per accidens autē fertur in actum contrarium virtuti & sic in peccatum: vt S.Thom. tenet in d. art.4. vbi eius sensum explicat optimè Caietan. scribēs, quòd qui scienter peccat, volūtariè fertur in actum contrariū virtuti directè & per se, quippe qui sciat, illum esse contrarium virtuti, & nihilominus eum eligit & agere vult: sic etenim directè & per se fertur eius voluntas in peccatum.

Hinc infertur, quòd Iacob quādo dormiuit cū Lya quæ non erat sua, si ignorasset crassa ignorantia illam nō esse suā: admonuerat enim illum aliqua soceri ancilla de illusione futura,& ex negligentia noluit explorare: tunc dormiēs cum Lya non fuisset omnino excusatus à peccato, quia re vera peccauit: fuisset tamen excusatus à peccato, & illius specie, quæ ex certa scientia in eo casu contingeret. Non enim diceretur Iacob commisisse fornicationem, quia non fuit ab eo per se volita, nec in animum eius inducta & subinde à pœna huius criminis foret excusandus. Quemadmodū tradit Alfonsus à Castro de potest. leg. pœnalis libro 2.c. 14. versic. Nec refert. tex. optimus in ca. in lectum mariti. 14.q.2. vbi excusatur à peccato incestus maritus ipse, in cuius lectum soror iniit vxoris, quā quidem putans suam esse vxorem cognouerit.& tamē licet propter ignorantiā excusetur maritꝰ, pœnitentia tamē illi iniungitur. Ex quo deducitur ignorātiā culpā aliquā habuisse,& deniq; fuisse crassam, aut culpabile.

Eadem sanè ratione poterit quis defendi à pœna incestus, & ab excommunicatione indicta per Clem. vnicam. de consang. si matrimonij contractui dederit operam, & ignorantia crassa vxorem duxerit consanguineam. De quo ipse scripsi in Epitome ad quar. Decret. 2.par.c.6.§.8.nu.21.

Decimoquintò constat ex his, quanam ratione [illegible] ipiē dum quod traditur à Iurisconsulto in l.j ff. de leg. [illegible] dum ibi
17 expressum est, † per leges puniri delicta [illegible] etiā per ignorantiam cōmittuntur. Idem diuus A[illegible] docet de natura, & gratia scribens, quod quidam [illegible] ignorantiam peccant. notat hoc ipsum Gratianꝰ [illegible] 1.15.q.1.& Arist. lib 3 Ethic. c.1. dum ignorantem [illegible] um,& malum appellat, asseuerans eum non excusari [illegible] quidem subsistere non possunt, si vera sunt, quæ iam [illegible] semel admonuimus: nempe, non posse [illegible] peccatum contingere, & voluntatem ex absque vol[illegible] abesse. Nihilominus respondendum erit, non ignorat[illegible] ignorantiam constituere quem inuoluntarium: atq; sem[illegible] quoties ignorantia minimè excludat voluntatem, nec constituat agentem inuoluntarium, tunc malum factum ex ignorantia peccatum erit,& punitione dignum. Id verò poterit accidere propter ignorantiam affectatam, quæ cùm directè volita sit, eādem habet scientiæ conditionem, & idem operatur, quòd operaretur scientia si adesset. Nam ex nimia voluntate peccandi oritur hæc ignorantia, quam quis tollere non vult, vt liberiùs peccet. Idcirco hic voluntate peccatur, nec ista ignorātia minuit, imò auget peccati culpam, vt S.Tho. explicat 1.q.76.art.4. meminit huius ignorantiæ affectatę gl. in c. eos de tēpori. ordina. 6. verbo affectata. & ibidē Anch. Dom.& Doct. Quamobrem in huius ignorantiæ casu dubio procul obtinet. d.l.1.& q̄ ī similib. locis passim tradūt.

Potest item peccatum ex ignorantia cōmissum culpā voluntariam habere: & ideo legib. puniri ea pœna, quæ ad malitiam reprimendam constitui solet, cum ea ignorantia crassa est, & supina. ignorantia etenim vincibilis peccatum est, si sit eorū, quę aliquis scire tenetur, & est voluntaria, quia in nostra potestate est eam repellere. Nam ipsa negligentia sciendi, & item vel ipsa temeritas, aut inconsideratio eius qui actionem aliquam aggreditur ignorās ea, quæ sunt ad eius rectā operationem necessaria, peccatū est rationem habens à voluntate,& ideo punibile. l. culpa est. ff. de reg. iuris. l. latæ culpæ. ff. de verbo. signi. l. 1. ff. si mensor fals. mod. dixerit. l. illicitas. §. sicuti. ff. de off. præs. cap. Apostolicæ. de cleric. excom. cap. 2. de constit. in 6. notant Abb & doct. in cap. 2. de constit. cum his, quorum ipse mentionem feci in regul. possessor. de reg. iur. 2. par. §. 7. nu. 7. pulchrè S. Tho. 1.2.q.76.art.2. Quibus mirè cōueniūt Arist. verba. 3. Ethic. capitul. 1. vnusquisque inquit agitur prauus, quid agendum à quibusque abstinendum sit, ignorat: obq̄ue huiusmodi errorem iniusti, & omnino mali homines efficiūtur. Inuitus igitur dici debet, non si quis ignorat id, quod cōducit: non enim ignoratio, quæ in electione consistit, inuiti est causa, sed prauitatis. nec ea, quę est vniuersalis: quippe cùm ob eā homines vituperērtur. Hęc Philosophus, sentiens ignorātiā prouenientem ex prauitate electionis, non esse inuolūtarij causam sed prauitatis. Cùm enim quis nesciat ea, quę poterat,& tenebatur discere, sponte nescit: ipsique adscribēda est ignorātiæ causa: sicuti apud Aristotelē notat Eustratius. Rursus idē Aristoteles eodem lib c.5. eos quoque, inquit, puniūt, qui aliquid eorū ignorāt, quæ ad leges pertinēt, quæ quidē & sciri debeāt,& difficilia nō sint. Simili modo etiā in aliis, quęcūq; ignorare per negligentiam videntur: eo quòd in ipsis sit nō ignorare: quippe qui adhibendæ diligentiæ domini sint, ac potestatem habeant. Hactenus is author, in cuius commētariis Eustratius exempla huius crassæ ignorātiæ iuris,& facti. tradit, quæ & à iuris vtriusq; professorib. passim tradūtur. Sic deniq; est intelligendū respōsum Iurisconsulti in d.l.1. quo in loco glo. Bart.& alij idem expressim adnotarunt.

Longiùs profectò ab instituto digressi forsan fuimus, quàm par erat huic tractatui: id tamē fecimꝰ, vt respōderemus quæstioni difficili de cōstitutione ob actū iure diuino illicitū excōmunicante. Nec quicquā oberit ratio illa, quæ traditū est, volūtate delicta distingui: quia, etiam si ea [illegible] oppositio lōgiorem examinationē exigat, hac in parte satis est, voluntatem per se,& directè ferri in eum actum, qui malitiā habet, saltē eam cuius ratione excommunicatio indicta est: idcirco volūtas non deficit ad operationem illam, quæ excōmunicatione punitur. Quod satis profectum extat ex his, quæ in hoc § latè tractauimus.

EX SEQVENTI
SVMMARIVM.

1 *Quis possit excommunicare:& quod hæc potestas iurisdictionis est, non ordinis.*
2 *Fœmina an possit excommunicare.*
3 *Laicus non potest excommunicare.*
4 *Excommunicatus, an possit excommunicare.*
5 *Absolutio necessaria est ab excōmunicatione, quæ lata fuit ad tēpus tacitum, vel expressum.*
6 *Absolutio ab excōmunicatione an possit dari sub cōditione,& ad reincidendum?*
7 *Absolutio præstita absque iuris canonici forma, an teneat?*
8 *Excommunicatus in vita, post mortem etiam potest absolui, & quid de absolutione in mortis articulo?*
9 *Laicus in mortis articulo, an possit absoluere ab excommunicatione?*
10 *Absolutio ab excōmunicatione, an possit dari ab eo, q̄ p̄sbyter nō est,*
11 *Absolutio ab excōmunicatione, qualiter sit dāda: & quib. præmissis.*
12 Clericus *sacerdos ratione Iubilæi, & bullarū Apostolicarū aliquē absoluens, an censeatur eū absoluisse à peccato oblito, cuius causa erat excommunicatus?*
13 *Excommunicatus plurib. excommunicationib. quomodo possit ab omnibus absolui?*
14 *Excōmunicatio,& absolutio ex fasa causa obtentæ, an vim habeant,& effectum?*
15 *Sacerdos electus ad confessionem pœnitentialem virtute bullarum,& Iubilæi, an possit absoluere ab excommunicatione causa hæresis inflicta?*

16 *Absolutio ab excommunicatione obtenta in foro conscientiæ ex potestate Iubilæi aut bullarum: an habeat vim in foro exteriori.*

§. VNDECIMVS.

SED ETSI MVLTA de hac excommunicationis censura iam tradiderim, nihilominus pauca prædictis addā in ea quæstione: quis possit excommunicare. Cui præmittam, excommunicandi potestatem ad clauem iurisdictionis, non ad clauem ordinis pertinere. Nam cum hæc potestas ad fori exterioris disciplinā spectet, vbi causa inter homines agitur: ideo illius pro-
1 pria erit, qui † iurisdictionem in foro exteriori habet: etiam si ordinis potestatem is non habeat. hanc assertionem verā esse probant. S.Tho.& alij in 4.sen.dist.18.q.1.ad 3.& est cōmunis opinio, quam tenent Panor. in c. ab excommunicato. nu.5. de rescrip.& summarum authores verb. excommunicatio, idem Panor. in c. transmissam. de electio. 1. notab. Host. in summa de senten. excom. §. quis possit. versi. nedum autē. Felin. in c. dilecta. de maio.& obedi. nu. 3. Ex quibus illud cōstat, quòd non sit necessarius sacer ordo ad potestatem, tametsi aliquis ordo præmittendus sit huic potestati, vt tandē eā possit habere, qui clericus sit,& aptus, ac idoneus ad obtinendum beneficium ecclesiasticū. quod expressim Fel. adnotauit in d.c. dilecta. cuius ea poterit ratio constitui, quòd licet excommunicatio in exteriori iudicio feratur,& pronūtietur, tamen quia aliquo modo pertinet ad aditū regni cælestis, cum ecclesia militans præstet viam ad triumphantē, clauis dicitur iurisdictionis,& ad claues pertinet vt explicat S.Tho. in d.q.2.dist.18.& probatur in c. vlt. de excessi. prælat. qua ratione par est, quòd non possit excommunicatio ferri: nisi ab eo qui clericus sit,& idoneus ad consequēdam ecclesiasticam dignitatem, cuius ratione excommunicandi potestas iure competit.

Primum igitur ad quæstionem respondentes asseueramus excommunicandi potestatem iure competere his qui iurisdictionem ordinariam ecclesiasticā in exteriori foro habēt: etiam si sint inferiores episcopis. tex. optimus vbi hoc ipsum omnes adnotarunt in c. cum ab ecclesiarum prælatis. de offi. ord. c. sicut tuis. de simo. cap. cùm in ecclesia. de maior.& obedi. gl. in d.c. cum ab ecclesiarum. Henr. in c. si sacerdos. colū. 2. de offi. ord. qui tractat latè, an sacerdos curam animarum habēs possit excommunicationem in parochianos sibi subditos ferre.

Secundò ex hoc apparet, iudicem etiam delegatum posse vti excommunicationis cēsura: quod multis in locis probatur:& præsertim in c. præterea. de off. deleg. notatur in c. 1. e. tit.& est omnium communis opinio, de qua minimè oportet disputare.

Tertiò hinc & illud est colligendum, quòd licet quandoque fœmina obtinere possit ratione dignitatis quandam
2 † ecclesiasticam iurisdictionem quo ad correctionem, & administrationem. c. dilecta. de maior.& obed. c. cum dilecta. de confir. vtili vel inutili. non tamen potest aliquam iurisdictionē exercere, quæ ad claues spectet, nec in foro interiori, nec exteriori: est enim fœmina incapax huius potestatis. de foro interiori. tex. est satis celebris in c. Noua. de pœni.& remiss. quo constat, non posse fœminis competere vsum clauium respectu ordinis, cuius sunt incapaces. idē latè aduersus Lutherum pluribus rationibus, & authoritatibus ostendunt Io. Rofensis articulo 13. contra Luther. & Alfonsus à Cast. aduersus hæreses. verb. absolutio. Ioannes Bunderius in cōpendio cōtra Lutheranos, titulo duodecimo. articu. 6. Imò fœmina etiamsi ordinetur non recipit characterem, quemadmodum ex dicto capitulo Noua. omnes deducunt, maximè Abbas, glossa. in capitulo diaconissa. 27.q.1. notant Florent. hæc & alia in tertia parte, tit. decimosexto, capitulo 7.§.2. Syluest. verb. Abbatissa. quæstione secunda.& 3. Sanct. Thomas,& alij in 4. sent. dist. 19.q.1. articulo 1. ad 3. quæst.& ibi ceteri Theologi, optimè Henr. in dict. capitu. dilecta. de maio.& obed.

Quartò inde infertur, laicum non esse capacem huius
3 iurisdictionis, ad quam † excommunicatio pertinet, idque multis comprobari potest, sed præmaximè ex eo, quòd laici spiritualia tractare non possunt, capitulo secundo. de iudic. capitulo ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. capitul. bene quidem. capitulo si imperator. ca. si duo. 96. dist. potestas autem excommunicandi potissimum ad spiritualem iurisdictionem attinet, cum & ad claues ecclesiæ pertineat, vt superius admonuimus, ac notat Panor. in c. ab excommunicato. column. 2. de rescrip. in specie hanc illationem. Cui & illud accedit, q̄ laicus non potest constitui vicarius episcopi. ca. in nona. 15.q.7. ex hoc ipsum deduxere Panorm.& Doct. præsertim Fel. nu. 6.& Deci. num. 15. Ripa. num. 116. in di. c. 2. de iudic. quo in loco hi Doct. idem procedere, ac verum esse cēsent, etiam in clerico, qui sit coniugatus. Qua in re idem notant Abb. in ca. sanè. in 1. de cle. coniugat. Ioan. And.& Dom. in cap. vnico. versi. in cæteris. de cleri. coniuga. in 6. idem quo ad laicum simplicem tenent gl. in cap. præter. §. verum. verb. ducibus. 32. distinct.& in dicto capit. bene quidem. verb. laico.& ibi Doct. atque Bertachinus in tract. de episcopo. in 7. par. 4. lib. q. 18. Tametsi præcitatæ glossæ velint, ex delegatione Papę posse laicum excommunicare. capit. Menam. 2.q.4. quod Panor. sequitur,& probat in d.c. ab excommunicato. 2. col.& in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. 3.& in capit. canonica. ist. tit.

Quintò patet ex his, posse iudicem occultè excommu-
4 nicatum, † qui ex ratione l. Barbarius. ff. de offic. præ. potest exercere publicam iurisdictionem, excommunicare. Quia excommunicatio ad iurisdictionem, & officium publicum spectat. sic etenim in hac specie tenuerunt Abb. in d. capit. ab excom. 2. col. idem Abb.& Feli. alios allegans in cap. ad probandum. per tex. ibi. de re iudi. col. 3. idem Felin. in capit. si verè. de sent. excommu. huius item sententiæ author esse videtur S.Thom. in 4. dist. 18. quęst. 2. artic. 2. ad 3. dum asserit, nō posse excommunicatum excommunicare, quia priuatur iurisdictionis vsu. ergo cùm habet eum vsum, poterit excommunicare.& opinio ista mihi verior est, licèt contrariam probauerit glossa in summa. 24.q.1. Anchar.& Francus in cap. pia. colum. 3. de exceptio. Anto.& Imola in ca. sciscitatus. de rescript. Paul. Eleazar. in cap. si celebrat. col. penul. de cler. excom. Fran. in cap. præsenti.& in ca. decernimus. ist. tit. Domi. in ca. si is cui. de off. delega. lib. 6. quorum sentētia magis cōmunis est. de qua quidē dubitat Probus in c. vlt. 3.q. de cōst. in 6. licèt idē in d.c. pręsenti dixerit, seipsum in d.c. vlt. priorē opinionem sequutum fuisse.

De absolutione ab excommunicationis sententia obtinenda superest modò aliquot hoc in loco examinare, illud prænotantes, adeò necessariam forè absolutionem ab excōmunicatione, quę semel quempiam ligauerit, vt etiam si excōmunicatio iniusta fuerit, nihilominùs ad plures effectus absolutio petenda sit: quemadmodū probare conati sumus in hac relectione. §. 7. nu. 7. Etenim postquam semel excom-
5 municatio lata est,& ligat, indiget † excommunicatus absolutione, quæ præstanda est iuxta formam iuris, traditam in cap. à nobis. in 2. de sentent. excom. igitur absque ea solenni absolutione minimè tollitur excōmunicatio. text. optimus in cap. cùm desideres. eo. ti. § vlti. Quamobrem Panor. in ca. 1. de iudic. notab. 6. post gl. in Clemen. 1. verb. donec. de decimis. existimat, excommunicationem ab homine latam sub ea conditione: donec satisfeceris: non tolli, nec dissolui absque absolutione, etiam sequuta satisfactione. idem Abb.& Anania in cap. cùm tu. de vsur. idem Abb. in d. Clem. 1. Fel. in cap. ad aures. de simonia. Domi. in cap. 1.§. si verò. de elect. ist. lib. Deci. in cap. ex literis. 3. colū. de consti. idem in c. quæstioni. de appellat. Innoc.& Ant. in cap. cùm bonę. de æta.& qualitat. quorum opinio communis est secundum Feli. Deci.& Ripam in d. cap. 1. notab. 6. quo in loco Andr. Alcia. in notabi. 5. hanc opinionem communem improbat, argumentum assumens à suspensione ecclesiastica, quæ nulla indiget absolutione, aut relaxatione, si lata fuerit ea cōditione, donec satisfactum fuerit: nā sequuta satisfactione, ipso iure remissa,& sublata censetur: quod omnium, quos modò citaui, cōmuni sensu decisum extat post gloss. in dict. verb. donec. vbi Paulus Eleazar.& Imol. ante Alciat. eius opinionē tenuerūt: quam hic non verebimur latiùs expendere propter frequentem huius disputationis vtilitatem, tametsi in epitome ad 4. decret. 2. par. cap. 6. nu. 16. communem sententiam obiter sequuti fuerimus.

Et sanè præter Panor. rationem deductam ex dicto cap. à nobis. ad communis sententię probationem accedit quod notat Floren. in 3. part. titu. 24. cap. 77. §. 2. scribens absolutio-
6 nem ab excommunicatione † non posse concedi sub ea cōditione: si satisfeceris: debet enim simpliciter, non sub aliqua conditione ministrari: iuxta reg. actus. de regul. iuris. Hæc autem excommunicatio: donec satisfeceris hunc sensum verè habet, vt semel excommunicatus ab eodem excommunicatore absoluatur, ea quidem conditione: si satisfeceris. ergo forma ista sufficiens non est ad absolutionem ab excommunicatione, etiam si conditio euenerit. Huic

rit. Huic equidem rationi satis responsum erit, si constitueri mus discrimen, & differentiam inter hæc duo: nempe, quòd quis excommunicatus semel simpliciter, postmodum absol uatur sub conditione, vel quod ab initio excommunicetur quisquam sub conditione, donec satisfecerit. Nam priori ca su semel habuit excommunicatio vim absolutè absque ali- qua conditione, at in posteriori excõmunicatio semper ha- buit illam conditionem ab initio: donec satisfecerit, & tamē aliter respondendū erit vt plane falsam fore opinemur Flo- rentini sententiam asserentis, absolutionem ab excommu- nicatione posse ea cõditione ministrari, si satisfeceris: ex eo quidem, quod & ipsa excommunicatio ferri possit sub con- ditione. c. præterea. de appel. vbi Dec. post alios, atque ita Flo ren. opinionem falsam esse contendit Mart. Azpilcueta in c. 1. nu. 62. de penit. dist. 6.

Secundò eandem cõmunem opinionem cõprobat gl. no- tab. in c. præsenti. verb. declaramus. suprà eo. tit. quæ asserit, excõmunicationem expendi non posse, nec cõmodè pati su spensionem. Quia, vel est omnino per absolutionem in to- tum tollenda, vel manebit eius vis, & effectus integer nõ ob stante suspensione. Ergo non poterit excommunicatio tol- li absq; absolutione si semel simpliciter lata fuerit, nec item semel ligauerit adhuc ad tempus lata ea quidem lege: donec satisfeceris. Parum tamen oberit hæc consideratio, etiam si ex ea velit quis probare, non posse ferri excõmunicationē ad tēp⁹, atq; ideo ita latam, donec satisfeceris, simpliciter, & absolutè latā censeri. Nam licet excõmunicatio verè suspē- di non posset, nihil impedit, quòd ab ea detur absolutio ad certum actum, vel tempus, quo finito iterum quis sit ipso iu- re excommunicatus sub eisdem monitionibus. & solennita tib. quib. prior excõmunicatio inflicta fuit. Atq; hæc ipsa ab solutio vulgo appellatur ad reincidendum: eamq; praxis iã diu admisit. Est etenim huius absolutionis illud peculiare, ꝙ lapso termino in absolutione præfinito, vel peracto actu, ad cuius effectum quis absoluitur, statim absque noua senten- tia excommunicatus in priorem incidat excommunicatio- nem. Hoc ipsum probatur in c. veniens. in 2. de testib. & in c. Apostolicę. de exceptio. vbi Fel. col. 1. idem adnotauit post Host. idem Fel. in c. ad reprimendam. de off. ord. col. 2. Io. An- dre. Host. Ant. & Abb. vlt. col. in d. c. veniens. Franc. in c. prete rea. col. 2. de appel. Fel. in c. 2. col. 2. de testib. cog. Dec. in c. 1. de iud. 2. lectione. notab. 6. & ibi Franc. de Ripa. nu. 25. idem Dec. in cons. 145. quorum opinio cõmunis est, & plane pro cedit in casu, quo expressim absolutio datur ad reincidēdū: vel vbi absolutio ab excommunicatione conceditur ad tē- pus explicatum, vel tacitum, aut ad certum actum, vt faten- tur præcitati Doct. tametsi Aret. in d. c. veniens, velit proba- re necessariam fore nouam excommunicationem.

Quòd si quis fuerit simpliciter absolutus ab excommu- nicatione, præstita cautione, de satisfaciendo, tunc etiam si non satisfecerit, nequaquam incidit in priorem excommu- nicationem, sed oportet, quòd iterum excõmunicetur. tex. celebris in d. c. ad reprimēdam, vbi Panor. & Fel. col. 2. ac ple rique alij hoc adnotarunt. idem Rota in nouis. 490. Dec. in d. c. j. de iudic. 2. lectio. notabili 9. ad idem tex. in c. ad nostrā. in 1. de iureiu. & in c. quæstioni. de appel. est tamen & in hoc specialis casus in c. eos. supra ist. tit. vbi excõmunicat⁹ ab ho mine: vel à iure, absolutus propter aliquod impedimentum ab eo qui iure ordinario absoluere non poterat, in eandem priorem excommunicationem incidit ipso iure, si subiato, ac cessante impedimento absolutionem ab eo, cui verè cõ- petebat, minimè postulauerit. Hoc siquidem obtinet, quia ex causa periculi mortis, aut alterius iusti impedimenti excõ municatus, absoluitur ab eo qui alioqui non habebat absol uendi potestatem. Nec in hac specie distinguenda est excõ- municatio iuris ab excommunicatione hominis, etiã si Ro- tæ decisio paulò antè citata velit hac distinctione vti.

Sed & ratio, qua Panorm. & alij tenentes communē sen-
7 tentiam vsi fuere, †non omnino congruit. Nam etiam si for ma illa sit necessaria ad absoluendum ab excommunicatio- ne, tamen absolutio absque ea forma, & absq; alijs solennita tib. iure Pontificio requisitis præstita valet, & tenet. gl. vlt. cõ muniter recepta in c. cùm desideres. de sent. excommu. Fran cus in c. qua fronte. colum. pen. de appellat. Florent. 3. parte. titulo 24. capitulo 77. Syluest. verb. absolutio 3. §. tertio. quo rū opinio communis est, contra Hostiens. cui equidem com muni opinioni suffragatur textus in capitulo venerabilibus, §. sane. isto titulo. probans absolutionem ab excommu- nicatione obtentam ab eo qui potestatem habet absoluen- di, validam esse etiam si iniusta sit & iniquè præstita: cuius de cisionis ad hoc præter Doct. ibi meminere Abba. col. vlti. & Card. col. 3. in cap. ex parte. de off. ordi. Fran. & Præpo. in cap. quæstioni. de appellatio. Abb. in cap. qua fronte. col. 5. co. ti. vbi cæteri Doct. idē probant ipsiusmet tex. authoritate. Imò licèt excõmunicatio lata post appellationem nulla sit, abso- lutio tamen data post appellationē ab aduersario propo- sitam, ne absoluatur excõmunicatus, valida est, & tenet, quē- admodum ex di. cap. qua fronte. expressim adnotarunt Frāc. num. 26. & 38. ac Præposi. nume. 27. & præmittant alij, quasi hoc sit speciale in animarum fauorem: quanuis Deci. cõtra- rium ibi teneat, nec tex. ille admodū vrgeat, quia friuola fuit appellatio, de qua in eo responso controuertitur. quib. adde Caiet. verb. Absolutio ab excommunicatione. versi. de iudi- cialib. Qui tenet absolutionem ab excõmunicatione cõtra formam iuris prestitam non tenere. sed communem opinio nem probat gl. in ca. de manifesta. 2. q. 1. verb. indicaui. & ea procedit, etiam si à constitutione dante formā in specie di- ctio, nullatenus, aut similis adiiciatur, quasi velit, & præcipiat nullatenus absolutionem dandam. Etenim nihilominus ab- solutio absque ea forma præstita ab excommunicatione, va let & tenet. gl. in vlt. opinione in Clem. vnic. verb. nullatenus. de seque. poss. & fruct. quam in ea sententia sequitur ibi Car di. q. 6. Felin. in cap. quod super his. de fide instru. col. pen. Ias. in l. scriniarios. C. de testam. milit. licèt in dict. Clem. vnic. de hoc dubitauerint Abb. Imol. & Barb. atque contrariū tenue rit Bonifac. sequutus priorem opinionem glo. quam Iason sequitur in l. vlt. ff. de feriis. nu. 25. & plures alij eandem adno tauerint ad hoc, quòd dictio, nullatenus, inducit decretum irritans, seu irritum decernens contrarium actum: quod mi- nimè oberit priori sententię: siquidem id intelligēdum est, nisi materia subiecta dicter, actū alioqui absq; ea forma vali- dum fore. gl. in c. pueri. 1. q. 1. notat Aret. in ca. in causis. de te stib. col. 4. & traditur in d. l. scriniarios.

Igitur non ita strictè à iure forma, & solēnitas in absolu- tione ab excommunicatione præstanda requiritur, quin & sine ea præstita ipsum excommunicatum omninò ab excõ- municatione liberet prę sertim quia forma iure præscripta tunc seruanda est, cū seruari commodè potest, & sic in abso lutione, quæ statim simpliciter absoluit ab excõmunicatio ne simpliciter lata: quasi aliud dicendum sit in absolutione, quę tacitè deducitur ab excõmunicatione ad tēpus inflicta, vel in absolutione conditionali: cùm in his non possit ita ad summū, & strictè forma canonis seruari: siquidē ea forma po tiùs absolutioni absolutę, & simplici, quā huic tacitæ, & cõ ditionali conueniat.

Imò & aduersus communē sententiā optimè facit quod notant Ricar. in 4. sent. dist. 18. ar. 10. q. 5. Florēt. 3. part. ti. 24. ca. 77. §. 1. qui asserunt, in absolutione ab excommunicatio- ne, quæ ad iurisdictionem præcipuè, non ad ordinē pertinet, non esse verba quædā precisę necessaria, sed satis esse, ac suf ficere ilia, quę secundū intentionem absoluentis remotio- nem excommunicationis significent. Sed hæc verba iuxta excommunicantis, & pronuntiantis sensum, sicuti excõmu nicationem præmittunt, & inferunt, ita & absolutionē post tempus prę stitā ipso iure significāt. Verba autem hæc sunt. Excommunico te donec satisfeceris. Ex quib. præter Paul. Imol. & Alci. aduersus cõmunē tenuerunt Card. in d. Clem. 1. q. 13. Dec. in d. c. 4. de iudi. 2. lectione. notab. 6. nequaquam permittens hac in specie differentiā aliquam constitui inter suspensionem, & excommunicationem.

Hinc deniq; ipse infero, in interdicto ecclesiastico expres sim constituto: donec aliquis satisfaciat, aut donec ab vrbe recesserit. sequuta satisfactione, vel recessu ab vrbe: non esse necessariā relaxationem: cùm ipso iure cēseatur, & fit inter dictū relaxatum. Quod tenet gl. in c. non est vobis. verb. do- nec. & ibi Doct. licèt Fran. à Ripa in dict. cap. 1. de iudic. no- tab. 6. contrariū teneat authoritate text. in c. quanquam. de censib. in 6. cuius opinio vera est in hunc sensum, vt declara tio requiratur: non tamēn absolutio, nec relaxatio: sicuti ap paret ex Abb. Cardi. & aliis in dict. Clement. 1. quorum me- minit sic eos intelligens Paulus Parisi. consi. 27. libr. quarto. colum. penul. & fin.

Secundò principaliter hinc est obseruandum, esse necessa riò impetrādam absolutionem ab excommunicatione pro eo, qui mortē obierit excõmunicatione ligatus, adhuc cū
8 pœnitentiæ, & contritionis †signis, non tamen absolutus ab excommunicatione. Nam licèt is apud Deum absolutus esse credatur, apud ecclesiam tamē adhuc ligatus censebitur: atque ideo ab eo debet impetrari absolutio, qui eum viuum absoluere iure potuisset. Quod probat tex. celebris in cap. à nobis. in 2. de sent. exco. cui responso potissimum obstat, ꝙ potestas iurisdictionis, quæ ad excommunicandum, & absol uendum Papæ, & ecclesiæ prælatis concessa per redempto- rem nostrum, erga solos viuos, & super terram existentes cõ petit. Matth. c. 18. quodcunque solueris super terram, erit so lutum & in cœlo: quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum, & in cœlo. ad idē sunt authoritates plures, quarū Gratianus meminit in c. de cõmunione. c. sane. c. legatur. 24. q. 2. solos ergo viuos ecclesia ligare, aut soluere potest, nõ ta men mortuos. Quod est communi theologorum, & cano- nistarum sententia probatissimum. sed nihilominus prædi- cta decisio tex. in d. c. à nobis. ita est intelligenda, vt verè con stet, ecclesiam militantem nec ligare, nec soluere mortuos, sed potius denuntiare eos decessisse ligatos, vel absolutos. Quæ quidem declaratio quo ad ecclesiam militantem ne- cessaria est, non quo ad triumphantem: sicuti Romanus pon tifex fatetur in d. c. à nobis. quamobrem Panor. inibi, & cæte ri sicillum tex. interpretantur. posset tamen & apertius intel ligi ecclesiam soluere mortuos, vel ligare non quo ad ipsos, sed quo ad actus, & effectus perviuos erga mortuos agēdos: quemadmodum post alios explicat Alfon. à Cast. lib. 2. de iu sta hæret. punit. c. 20. idcirco cauendum est à gl. & Panor. in c. si quis. de hæret. & gl. in c. Iudæi. in 2. de Iudæ. Roma. in sin- gula. 735. qui existimauerunt, hæreticum posse post mortē excommunicari, per tex. in d. c. si quis. atque ideo concedūt, posse mortuum ab ecclesia excommunicari. Quorum opi- nio falsa omnino est, vt & ipse Castro c. 19. latius ostēdit. Nã quod in d. c. si quis legitur. Anathema ei dicatur: est exponē dum in hunc modum, post mortem solēnis fiat maledictio, quæ præmittit, illum decessisse excommunicatum. hanc si- quidem significationem, & hæc dictio: Anathema habet, si- cuti hac in relectione superius probauimus.

Quòd si mortuus in ipso mortis articulo per sacerdotem fuisset ab excommunicatione, etiam à solo Papa alioqui tol lēda, absolutus, nulla erit post mortem absolutio necessaria. gl. communiter recepta in d. c. à nobis. verb. potuerit. tex. in c. non dubium. c. quod de his. c. quãuis. c. ea noscitur. vbi Do cto. de sent. excom. l. 25. tit. 9. par 1. notat S. Thom. in 4. sent. dist. 20. quæst. 1. art. 1. ad 2. q. qua in re distinguere oportet ar ticulum mortis quo ad istam potestatem, quę sacerdoti cui cunque competit, absoluendi scilicet à peccatis, & censuris quęcunque in articulo mortis constitutum, etiam si alio- qui absolutio sit Summo pontifici, vel episcopo reseruata. est enim periculum mortis in his duntaxat, vnde mors fre- quenter solet accidere, vt in bello, in nauigatione maris ve- hementer turbati, in fœminis prægnantibus, in morbo gra- ui. Periculum siquidem mortis in his prudentis viri arbitrio agnoscendum est. Mortis autem articulus non dicitur vbi- cunque periculum adest mortis, sed regulariter cum certa mors est verosimili coniectura, aut à morbo, aut à vulnere, aut exteriori vi, vt cum quis ad mortis pœnam fuerit dam- natus. Idcirco quod vel literis Summi pontificis, vel canoni bus permissum est: nempè, simplicem sacerdotē posse quem piam absoluere ab omnibus peccatis, & censuris in articu- lo mortis, etiã si alioqui soli Romano pontifici sit eorū abso lutio reseruata: non ita latę intelligi debet in periculo mor- tis ea absolutio fieri valeat, sed tunc solum, quando mortis articulus contingat. Sunt etenim hæc maximè diuersa ex ip sa quidem propria nominum significatione. Sic sanè censet rem istam definiendam fore Melchior Cano episcopus Ca- nariensis in relectione de peniten. 5. par. fol. 144. cuius senten- tiæ & illud accedit, quòd iura pontificia potestatem istam concedentia cuilibet sacerdoti, non de periculo mortis, sed de mortis articulo meminere: vt constat in d. c. nõ dubium. c. quod de his. c. quanuis. c. pastoralis. §. 1. de off. ord. c. eos. su prà ist. tit. & lib. Sed huic opinioni videntur obstare duo, vel tria. Primum, quòd tex. in c. si quis suadente. 17. q. 4. hanc cõ clusionem explicans de mortis periculo expressim mentio- nem fecerit, permittens absolutionem ab illius canonis ex- communicatione episcopis in articulo mortis. Nec erit con grua responsio, quòd ille canon permittat absolutionem e- piscopis: non cuilibet sacerdoti: quasi voluerit ampliorem episcopis, quàm sacerdotibus in hac specie delegare potesta tem. Nam & in c. ea noscitur, & in c. de cætero. de sent. excõ. expressum est, absolutionem ab excommunicatione illius canonis competere episcopis, quoties vel propter mortis periculum, vel ob aliud impedimentum à Romano Pontifi- ce nequit obtineri, tamen in præcitatis locis, nempe in c. nõ dubium. capitu. quanuis. cap. quod de his. ca. eos. mentio fit de articulo mortis. vnde ab episcopo impetranda est, etiam in articulo mortis absolutio, si commodè fieri possit: alio- qui & simplex sacerdos absoluere poterit. quod satis proba tur ex eo, ꝙ iure diuino quilibet sacerdos deficiente proprio presbytero habet potestatem absoluendi à peccatis quibus- cunq; sacramentali absolutione vt probauimus superius. §. 6. nu. 8. quæ tamē nõ potest ministrari, nisi & à censuris fiat absolutio. Igitur quilibet sacerdos habet in articulo mortis potestatē absoluēdi ab excõmunicatione. saltem, vt scribit Paluda. in 4. sent. dist. 17. q. 3. col. 2. presumendum est, papam ea mente esse, vt velit quemlibet in articulo mortis consti- tutum à quolibet sacerdote absolui posse: etiam à peccatis reseruatis. Quod ipse Paluda. iterum asserit. distin. 20. quæst. 1. conclusio. 2.

Secundò eidem opinioni aduersatur, quòd in cap. eos. su prà ist. ti. mortis articul⁹ appellatur in 2. part. c. periculū mor tis. itē in d. c. ea noscitur. Quod in articulo mortis planè per missum est, itidem permittitur infirmitatis tempore timore mortis. Ergo periculum mortis, aut timor mortis verisimi- lis, sufficiens est causa, vt sacerdoti cuilibet competat absol- uendi potestas. vnde constitutus in morbo, & infirmitate nõ tātū poterit absolui ab excommunicatione canonis propter impedimentū, quod prestat morbus, nè possit accedere Ro mam, etiam si non sit in mortis articulo: quod Panor. & alij per tex. inibi concedunt in d. cap. quod de his. sed etiam pro pter timorem mortis: sicuti apparet in d. ca. ea noscitur. quo fit, vt mortis timor, aut periculum, articulo mortis hac in quæst. sit similimum.

Tertiò in hac controuersia est omnino aduertendum, ꝙ glo. in d. cap. pastoralis. §. 1. verb. preterquam. ibidem cõmu- niter recepta. Inno. Ioan. Andr. Host. Abb. Henri. & alij in di. cap. quod de his. dum quęrunt, quis dicatur in articulo mor tis constitutus: in specie asseuerāt eum dici constitutum in articulo mortis, qui prelium cum hoste commissurus est, vel patitur naufragium periculosum, vel sit nauigaturus tempo re, quo solet mare turbulētum esse, aut longa quidem naui- gatione, vel per loca insidiosa, & periculosa. tex. optimus in l. mortis. cum sequentib. ff. de don. cau. mort. idem de fœmi- na prægnāte. Doct. præcitati tradidere, potissimè Ioã. Andr. in d. cap. pastoralis. §. 1. & Henri. in d. capit. quod de his. Item Panor. & alij in dict. §. 1. ex quib. satis deducitur, cõmuni do ctorum sententia decisum esse, periculum verosimile mor- tis in hac quæstione articulo mortis, æquipollere: imò idem esse articulum, & periculū mortis, quo ad effectum istum. Fatentur equidem hi Doct. eandem potestatem absoluen- di, quæ data est cuilibet sacerdoti in articulo mortis, datam item censeri & in mortis probabili periculo, quod & Palu. notant in 4. sent. dist. 20. q. 1. versi. 3. conclusi.

Ego verò iuxta propriam dictionū significationē, arbitror differre articulum mortis à periculo mortis, ita quidem, vt qui existat in mortis articulo, etiam dicatur & in periculo mortis constitutus: non tamen qui in periculo mortis, sta- tim censendus erit in mortis articulo esse. Et nihilominùs censeo communē canonistarum sententiam admittendam temerè non esse, sed tunc solùm, cum mortis periculum pro pè, & maximo cum timore ipsius mortis cõtigerit, ac demū mors immineat satis vero simili cõiectura: quod colligitur ex his, quæ de pregnantib. tradidere Abb. in c. quod in te. 2. colu. de pœnit. & remis. & Syluest. verb. interdictum. 5. q. 7.

Sed & gl. in dict. cap. à nobis. verb. non potuerit scribit pos se laicum in mortis articulo ab excommunicatione absol-
9 uere: †quemadmodum posset à peccatis. Nam & in articu- lo mortis posse laicū à peccatis absoluere visum est quibus- dā. Et tamē ĩ absolutione à peccatis hoc est manifestè falsū: etenim licèt honestū sit, & possit multis ex causis vtile esse, quod deficiente sacerdote quis in articulo mortis laico pro pria confiteatur peccata. ca. quē pœnitet. de pœnit. dist. 1. c. 1. in prin. de pœnit. dist. 6. absolutio tamē à laico ministrari nõ potest, etiã in mortis articulo: quod manifestissima ratio ne cõstat: siquidem absolutio à peccatis ab ecclesiæ clauib. pēdet, ac deniq; ac ordine, & iurisdictione. Extrauagās, Quia quorūdā. §. qd autē. de verb. sign. idē ipse probaui lib. 1. Varia. Resol. c. 20. nu. 11. Nec posset papa cõmittere potestatē absol uēdi à peccatis laico, aut illi, qui clauē ordinis nõ haberet: vt est cõmunis in hoc omniū cõsensus, & tradit in specie Palu. in 4. sent. dist. 17. q. 3. col. 2. versi. 3. cõclus. idcirco nõ posse lai cū quēquam à peccatis absoluere, etiam in articulo mortis, asserit glo. in di. cap. pastoralis. §. preterea. quam preter alios sequuntur Abb. ibi. idem Abb. & Henric. in capitulo à nobis. de sententia excom. idem in capitu. 4. de consuetu. column. vltim. Deci. in capitu. 2. de iudic. numer. 28. est similis gloss. in

cap. 2. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

c.2.de pœnit.& remiſ.iſto lib.Syl.verb.Abſolutio.1.§.4.col.4.& eſt communis opinio theologorum in 4. sent. diſt. 17. notat optimè Martinus Azpilcueta in c. 1. in prin.nu.74.de pœnit. diſtin.6. At in excommunicatione quidam cenſent, poſſe laicum ab ea abſoluere in articulo mortis exiſtentem, quod notat gl.in d.c à nobis,quam ibi ſequuntur Abb.& Feli.item Syl.verb.abſolutio.1.§.4.col.2.Ange.verb.abſolutio, 3.§.17.Dec.in d.c.2.de iud.nu.23. quibus ſuffragatur, quòd Papa poterit laico dare poteſtatem abſoluendi ab excommunicatione. gl. in c. præter. 32. diſt.cuius in initio huius §. meminimus. ſed in articulo neceſſitatis hæc poteſtas abſoluendi cenſetur delegata ex Romani Pontificis intentione: igitur poterit laicus abſoluere ab excommunicatione in articulo mortis conſtitutum. Nihilominus opinio contraria verior eſt authoritate gl. in c.vlt.24.quæſt.1.quæ ſcribit,laicum in ſpiritualibus etiam in artic.mortis nihil agere poſſe niſi quod expreſſim iure cautũ fuerit.huiꝰ gl.meminit Dec. in d.c.2.n.23.poſt Ab.ibi.Inn.& Ab.in d.c.4.de conſuet.Hãc item opinionẽ tenet Imol.in l.1.col.3.ff.de publi. iud.ad hoc allegans gl.in d c.paſtoralis.§.1.eam inducens ad abſolutionem ab excommunicatione.ſed & ipſe Panor.in d.c.à nobis. nume. 10.palàm aſſerit gl.inibi eſſe intelligendam iuxta glo. in d.c.paſtoralis.§.præterea.vt fortaſſis Panor.non ita ſtrictè velit,abſolutionem ab excommunicatione poſſe in mortis articulo à laico miniſtrari,ſed vt excommunicatus per propriam confeſſionem,& contritionem dignus efficiatur abſolutione,& remiſſione excommunicationis.Nam vt ratio nem quandam contrariæ opinionis tollamus, eſt omnino adnotandum quod Palud.ſcribit in 4.ſen.diſt.17.q.3.col,3. verſ.probabile enim eſt.aſſeuerãs,ideo poſſe in articulo mortis ſimplicem,& quẽcunque ſacerdotem abſoluere ab excõmunicatione:quia eo tẽpore poteſt quilibet ſacerdos à peccatis abſoluere,& hæc abſolutio nõ poteſt miniſtrari aliter, quàm præmiſſa abſolutione à cenſuris. idem ipſe repetit in 18.diſt.q.5.verſi.2.regula.idem diſt.20.q.1.ad fi.2.concluſionis.Ergo ſentit,& verè aſſerit Palud. eum qui non poſſit in articulo mortis abſoluere à peccatis,minimè poſſe ab excõmunicatione,cuius abſolutio ideo permiſſa tunc videtur,vt poſſit quis à peccatis abſolui. Deniq; hãc ſententiã aduerſus gl.in d.c.à nobis probat Mar.Azpilcueta in d.c.j.in prin. nu.83.de pœnit.diſt.6.

Hinc conſtat,non excuſari hæredes defuncti à petẽda ab ſolutione ab excommunicatione,etiam ſi fuerit in mortis articulo perlaicum mortuo data abſolutio. Quod eſt veriſſimum contra Abb.& Fel.in d.c.à nobis,& Sylu.in d.verb. Abſolutio.j.§.4.col.4.quorum opinio iure nec probari, nec defendi poteſt.

Poſt hæc meritò dubitatur,an ab excõmunicatione abſoluere poſſit is,qui excommunicauit,& iuriſdictionem ha
10 ber,licet ſacerdos non ſit. Et *Hoſt.*in d.c.à nobis.† in 2.& in c. ad aures.de ſimo.quem ſequuti ſunt veteres quidã ſummarũ authores,duplex vinculũ excõmunicationis cõſiderat vnũ.n. quo ad forũ iudiciale, aliud quo ad pœnitẽtiale:de quo ad primũ inquit poſſe abſolutionẽ ab excõmunicatione miniſtrari ab eo,qui iuriſdictionẽ habet,licet presbyter nõ ſit, cùm ea pertineat ad iuriſdictionem.c.tranſmiſſam,de elect. Sed quo ad poſteriùs vinculum aſſerit,non poſſe abſolui ex communicatum ab excommunicatione ab alio quàm à ſacerdote.tex.in c.canonica.& c.à nobis.de ſen.excõ.cùm hæc abſolutio ad ordinem ſpectet. Qua ratione mortib.obtentũ eſt vt plerunque iudices eccleſiaſtici abſoluentes quenquã ab excommunicatione,quia ſacerdotes non ſunt, cõmittãt ſolennem abſolutionem ſacerdoti alicui. Quemadmodum & ipſe Hoſt.ſenſit in ſumma hoc ti.de ſen.excom.§.quis poſſit abſoluere.Sylue.verb.abſolu.1.not.verſi.5.ac fatentur plerique alij,quorum mentionem hic omittam,eo q ab Henr. in ſpecie citentur:& à Bottæo in tract.de ſynodo.3.par.ar.5. nu.12.qui admonet,hanc opinionem tutiorem eſſe:& idem faretur Card.in d.c.à nobis.2.oppo.

Hęc diſtinctio falſa eſt omnino,qd Io.And.& Henr. optimè i d c.à nobis.in 3.col.oſtẽdere conãt.& idẽ tenẽt Card.2. oppo.& Collecta.ibi.idẽ Card.in c.vl.3.no. de ſepul. & Flor. 3.par.ti.24.c.77.in prin.ad finem.Sylueſt.verb.Abſolutio.j. in prin.gl.in d.cap.canonica.Ex quibus ipſe colligo, abſolutionem ab excommunicatione omnino,& quo ad omne eius vinculum concedi,& miniſtrari ab habente iuriſdictionẽ,& poteſtatem excõmunicãdi, & etiam ſi is nec presbyter,nec diaconus ſit,nec ſubdiaconus.Quod multis rationibus. euidẽter probari poteri t, & præſertim,quo loco ſacri euangelij data fuit poteſtas iuriſdictionis ad excommunicandum, & quibus,eodem pariter,& eiſdem data eſt ad abſoluendum, ſicuti ſuprà latiùs probatum eſt ex authoritate Matthæi.c.18.quæcũque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo:& quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſolura & in cœlo.Et tamen poteſtas excommunicandi ſolius iuriſdictionis eſt,& competit clericis,etiam ſacris ordinib.nõdum inſignitis.cap.trãſmiſſam.de electio.igitur & eiſdem competit abſoluendi poteſtas.ſecundò eadem opinio probatur ex eo,quòd regulariter qui poteſt ligare,poterit & abſoluere. c.inferior.21.diſt.l.quicondemnare.ff.de re iud.notatur in l. nemo qui condemnare.ff.de reg.iur.& inibi cõſtat ex lectione Haloãdri.ſed clericus nõdũ preſbyter iuriſdictionem habẽs poteſt excommunicare:igitur poterit abſoluere. nullibi enim contrariũ probatur:cum in d.c. canonica. minimè conſtet,requiri ordinẽ preſbyterij ad abſolutionem ab excommunicatione obtinendã.Agitur ſiquidẽ ibi de militibus hoſpitalis *Hieroſolimitani* per corũ Priorẽ abſoluendis ab excõmunicatione:& inquit ſummus Pontifex id permiſſum eſſe Priori,qui preſbyter vt audiuimus eſſe debet:ne inter milites is Prior fortaſſis eſſet laicus, atq; ideo abſoluere non poſſet.Non autem exigit Papam illum Priorem eſſe preſbyterũ,quia is ordo neceſſarius ſit ad abſoluendũ ab excommunicatione.Tertiò his accedit,ꝙ abſolutio ab excommunicatione ſacramentalis non eſt:ſicuti omnium conſenſu receptiſſimũ eſſe videtur in 4.ſen.diſt.18.dũ materiã excõmunicationis tractãtes poſt S.Th.inibi.q.2.art.2.tenent,hãc poteſtatem ad iuriſdictionem non ad ordinẽ pertinere.Idẽ notatur in d.c.tranſmiſſa.& fatetur Hoſtienſ.& alij priorem opinionẽ ſequuti,dũ concedunt,quo ad iudiciale forũ exterius clericum nondũ ſacris initiatũ abſoluere ab excommunicatione poſſe.Nec verè dici poterit,abſolutionẽ ab excõmunicatione ſacramentalem eſſe,ſaltem ab his,qui mediocri quadam diligẽtia expendere velint ex theologis, quæ ſit propriè ſacramẽtalis abſolutio.Eſt etenim pars ſacramenti pœnitentiæ,ꝙ quidẽ pœnitentiæ ſacramentum ad culpã peccatorum:quæ in iudicio animæ ſecretè,ſacerdotib.detegũtur,remittendam omninò pertinet.& ſic ad vinculum quod propter peccati culpam peccator abſque vlla excommunicatione ob ſolam diuinã offenſam contrahit.Iuxta illud,Quorum remiſeritis peccata,remiſſa erunt:quorum retinueritis retenta erunt.Non autem pertinet ſacramentum pœnitentiæ ad remittendum vinculum contractum ex iudicis exterioris ſententia.Sunt & alię rationes,quib.ſatis apparet,abſolutionem ab excommunicatione non eſſe ſacramẽtalem. Quòd ſi hæc abſolutio ſacramẽtalis non eſt,minimè requirit,quòd eius miniſter ſit ſacerdos: ſiquidẽ ſacerdotij ordo tantũ exigitur quo ad abſolutionẽ ſacramẽtalẽ,que eſt pars ſacramenti pœnitentię,cuius miniſter lege diuina ſacerdos eſt.Quẽadmodũ ex ſacra ſcriptura catholica docet, & tenet eccleſia.Quartò aduerſus Hoſtienſem à diuiſione argumentor.Etenim aut agimus de abſoluẽdo excõmunicatũ à culpa,& peccato,propter quod iure fuerit excõmunicatus: aut de abſoluẽdo ab excõmunicationis vinculo. Priori equidẽ caſu abſolutio pertinebit ad iudicẽ fori interioris ad quem alioqui ſpectat iure ordinario,vel reſeruationis,ſacramentalis pœnitentię abſolutio:poſteriori autẽ,abſolutio verè iuriſdictionis eſt fori exterioris,& ad eum pertinet. qui habet iuriſdictionem habet,& excommunicandi poteſtatem.nec ſpectat ad iudicem fori interioris animæ: vbi de peccatorũ culpis per abſolutionem ſacramentalem tollendis,nõ de cẽſuris agitur:niſi ea ex parte,qua cẽſuræ impediunt ſacramẽtũ cõferri:& tunc ab exteriori iudice abſolutio à cẽſuris exigenda eſt.Idcirco arbitror,abſolutionẽ ab excõmunicatione præſtari,& miniſtrari,poſſe ab eo,qui ſacerdos nõ ſit,modò iuriſdictionẽ habeat ordinariã,vel delegatã, etiam ſi exhibenda ſit cum ſolenni forma,text.in d.cap.à nobis.in 2.

Verũ ad abſolutionẽ ab excommunicatione canonicè cõ
11 ſequendam multa ſunt neceſſaria,quæ ſecundum iura poſtificia præmittenda videntur. priùs quàm abſolutio ab excõmunicatione concedatur,quæ tradidere Hoſt. in ſumma.de ſent.excom.§.& qualiter hæc abſolutio.Florẽ.in 3.par.tit.24. cap.77.§.1.& Sylue.verb.abſolutio.3.§.3.& alij ſtatim in ſpecie à nobis citandi.primũ enim præſtare debet excõmunicatus iuramẽtũ de obediendo:ac parẽdo mãdatis eccleſię,ca.j. ca ex tenore.c.de cætero.extra iſt.tit.hęc verò iuratoria cautio ad cautelam futuræ,& præſumptę contumaciæ exigitur, etiam ab eo, qui iuſtè excommunicatus abſolutionis tempore ſatisfacit pro commiſſa culpa.quod conſtat ex præcitatis locis. & capitul.cùm deſideres.eodem titu. vbi glo. in verb.ad cautelam.idem probat.Secundum quòd excommunicatus prius,quàm abſoluatur,ſi offenſa fuerit manifeſta,realem exhibeat ſatisfactionem:ſi verò dubia,ſufficiens ab eo præſtetur cautio,datis pignoribus,vel fideiuſſorib.tex. optimus.in c.ex parte.in 1.de verb.ſign.c.2.c.venerabilibus. §.1.quem ad hoc adnotarunt ibi Dom.& Franc.ac Fel.in c.2. de teſtib.cogend.col. penul.quorum opinio eam rationem habet quòd iudex ſecundum proceſſum iuſtè contumacia per eum præſumpta, excommunicauerit legitimè citatum, ad iudicium non accedentem.atque ideò ligat excommunicatio.idem notant Innocent.& Abb.in c.P.& G.de offi.dele ga.col.4.*Bald.*in c.quiſquis.4.q.5.verb.occurreret.& eſſe cõmunem hanc opinionem fatetur Ant.in d.c.2. quidquid dixerint *Hoſtien.*& Abba.ibi.nam & ſi iudex errauerit in excõmunicationis cenſura, eam iniuſtè pronuntians, adhuc ex communicatio ligat & abſolutione indiget, ſicuti, & nos ſuperius explicuimus §.7.nu.5.

Sed & ſi excommunicatus pro manifeſta offenſa non ſtante realem ſatisfactionem abſoluendus.id procedit, vbi ſatisfactio poteſt ab excommunicato exhiberi. Ideirco quoties ſatisfactio ſpiritualis eſt, vel eius conditionis, vt ab excommunicato præſtari non poſſit: nempe collatio beneficij: receptio in canonicum: & his ſimilia: tunc prius eſt excommunicatus cum ſufficienti cautione abſoluendus, quàm ſatisfactio præſtetur. Quod notat gloſſa, verbo, emenda.in capitulo ſolet.ſuprà iſt.titulo,quam Doctores ibi ſequuntur. Felinus in capitulo, cùm contingat. columna prima, de offic.delega gloſſa Innocent. Abba. columna vltima. & Doctor. in capitulo pro illorum.de præbend.text. in capitulo ex publico.de conuerſ.coniugat.& ibi Panormi tanus.columna ſecunda.dicens, hanc opinionem communem eſſe,quæ eſt omnino memoriæ commendanda ad intelligendum earum conſtitutionum, quas modo adduximus de manifeſta offenſa.

Tertium,quod in abſolutione ab excõmunicatione ſeruandum eſt,palàm exponitur in dict.ca.à nobis.in 2. nempe ſolennis forma cum pſalmo, & oratione: quemadmodum dicti authores explicant.ex quibus & alia petenda ſunt,quæ ad hunc articulum attinent.

Prius verò ꝙ aggrediar, & exponã qs poſſit iure ordinario ab excõmunicatione abſoluere, aliquot hic adnotabo quo [illegible] ex habilei, aut literarum apoſtolicarũ priuilegio poſſunt ab excõmunicatione,& allis peccatis abſolui à quocunque per eos eligẽdo ſacerdote,etiam ſi hi caſus ſint huiuſmodi,vt nullus præter Papam, vel epiſcopum abſoluere ab eis poſſit.

Primum illud eſt obſeruatione dignũ,quòd ſi quis huic
12 ſacerdoti cõfeſſario,qui poterat ab omnib.peccatis reſeruatis abſoluere,& à cẽſuris,ita peccata cõfiteatur,vt omittat per obliuionem ei cõfiteri peccatum aliquod,cuius abſolutio ſit reſeruata, vel cui accenſerit excommunicatio: & abſolutionẽ generalẽ à peccatis,& cenſuris obtinuerit:abſolutus omnino cenſetur ab excommunicatione, & à peccato illo,quod per obliuionẽ omiſerat confiteri.& licèt peccatum illud teneatur poſt cum in memoriam redierit confiteri,poterit abſolui à quocũque ſacerdote ſimplici,etiam ſi non habeat poteſtatẽ abſoluẽdi à peccatis,cenſuris reſeruatis.hanc ſententiam aſſeuerant Ang. verb.confeſſio.1.q. 12.Sylueſt.verb.confeſſio.1.q.19.eam tribuentes Palu.in 4. ſent.minimè citantes Paludani locum. idem tenẽt Gabriel in 4.diſtin.17.q.1.Adrian.de confeſſione q.4.§.ſi petas.verſi. ex hoc ſequitur.Martinus ab Azpilcueta in cap.conſideret. §.cautus.num.30.de pœnit.diſtin.5.hoc ipſum deducens ex Palud.in 4.ſent.diſt.8.q.5.col.penul. opinor ipſe doctiſſimũ virum voluiſſe citare Paludani locum in 4.ſent. diſt.18.q.5. art.3.verſic.quarto.cuius hæc ſunt verba.ſi ille,qui abſoluit, potuit ab omni ſententia & noluit,tunc ſufficit: q.ſi noluit ab omni,ſed à quibuſdam abſoluere,tunc nunquam valuit abſolutio,quo ad ſententiam de qua abſoluens non cogitauit,nec abſoluiſſet.ſi cogitaſſet.de ſent. excõmmu. ex parte. & capi.officij Si autem abſolutus credat,quòd ſi ille ſciuiſſet,quod neſciuit,nihilominus abſoluiſſet eum,debet ſe reputare abſolutum ab omni hæc Palud.qui de abſolutione à cenſuris tantùm loquitur Sylueſt.autem Angel. & Adrian. atque alij de abſolutione à peccatis reſeruatis tractãt.& in ſpecie dum Sylueſt.Palud refert tractantẽ de preſbytero abſoluẽte in articulo mortis à caſib.reſeruatis:planè inſinuat locũ Palu.in quarto ſententiarum.diſt.20.q.1.arti.2.quo in loco nihil addit de peccatis,aut cenſuris oblitis,& à quibus expreſſim abſolutio data non fuerit.Quamobrem ego conſtituẽdos eſſe cẽſeo duos caſus.Primus equidem erit de peccatis,atque eorum abſolutione.in quo cenſeo verã eſſe Sylueſt.Gabriel.Angeli.Adriani,& aliorum ſententiam.nam ſi quis confiteatur peccata ſua confeſſione ſacramẽtali ei qui potuit ab omnibus etiã reſeruatis abſoluere,& per obliuionem omiſerit confiteri peccatum vnum,vel duo ex reſeruatis,obtenta generali abſolutione, cenſetur ita & ab oblitis reſeruatis abſolutus,vt ſatis ſit ea poſtmodum memoriæ reperita cuicunque ſacerdoti confiteri,licèt is nõ habeat abſoluendi ab illis poteſtatem.Etenim abſolutio ſacramentalis hanc vim habet,quòd & peccata oblita tollit,hactamen lege,vt ſint demum confitenda,ſi memoriæ occurrerint,ſecundum communem omnium Theologorum ſententiam. Huius autem prioris caſus deciſionem ipſe nõdum legi,nec potui apud Paluda.locum inuenire,etiam ſi diligenter inquirere curauerim.Secundus caſus verſabitur circa abſolutionem ab excommunicatione. Nam in foro animæ ſi peccator pœnitens oblitus fuerit cõfiteri aliquod peccatum cuius cauſa eſt excõmunicatus,& abſolutio reſeruata,& nihilominus generalem abſolutionẽ obtinuerit.ab eo, qui potuit ab excommunicatione abſoluere: abſolutus equidem eſt à peccato illo,& ab excommunicatione,ea lege, vt id cõfiteatur cùm in memoriã inciderit ſacerdoti ordinario, etiã ſi is non poſſit ab excõmunicatione abſoluere. *Huius* cõcluſionis ratio ex eo deducitur,quòd ab illo peccato per obliuionem omiſſo ſacramentalis abſolutio abſoluit. & denique ſacerdos ab excommunicatione, ſine cuius abſolutione minimè potuit habere locum abſolutio ſacramentalis à peccatis exhibita:atque ita hãc opinionem probare conatur egregius Doctor Azpilcueta in di.numero trigeſimo.hoc ipſum explicans ex Angelo,Sylue.Adriano,& Gabriele,qui in hãc ſententiã inclinant.nam Palud.& ſi ab eo citetur, non exponit hãc cõcluſionem,nec hunc caſum explicat. Quippe qui loquatur de abſolutione tãtùm ab excõmunicatione,quę in iudicio exteriori ſolet concedi.de qua ſtatim agẽdũ erit: & ſanè vbi in hoc ſecũdo caſu quis abſoluitur à peccatis,& cenſuris,non eſt cur controuertamus de vi abſolutionis ab excommunicatione: idem ramen reſpondendũ eſt,quoties qui potuit abſolnere à cenſuris recta intentione qua proponit ꝙ neceſſariis abſoluere,dixerit ſuper pœnitentiã, abſoluo te in nomine Patris,& filij,& ſpiritꝰ ſancti: ſiquidem ex hoc, à peccatis,& cenſuris abſoluiſſe videtur, authore Gerſone.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.par.fol.183.col.1.c.confessio.& fol.eo.col.3.c. excommunicationū.cuius decisionem adhoc laudat, & exaltat Azpilcueta in d.nu.30.

Quid autem de illo dicendum sit, qui pluribus ligatus excommunicationib. absoluitur ab eo, qui potest omnes tollere, non equidē expressim omnibus nominatis, sed vel indifinitè, vel ab vna earum alijs per obliuionem petentis absolutionem † omissis? & quæstionem istam secluſa peccatorū absolutione tractat Palud. in d.q.5. post Tho. & alios ibi, gl. & doct. in c.cum pro causa. iſt.tit.& in c. ex parte. de off.ord. cuius capitis titulus apud Palu. vitio librariorum mutatus est. nos equidem, vt & obiter difficultatem istam expediamus, distincte proponemus aliquot conclusiones, quid iure verius sit explicantes.

Prima conclusio. Excommunicatus vnica tantum excommunicatione, pluribus tamen ex causis: non censetur ab excōmunicatione absolutus, si in impetratione absolutionis causam aliquam tacuerit. tex. in d.c.cum pro causa & c. officij. c.ex parte. vbi gl. & Doct. S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q.2. artic. 5. & ibi Theologi. Regia. l.20. titu.9. part.1. Roma. consi. 326. quorum opinio vera est quoties causa tacita fuit æquè principalis ad excommunicandum, alioqui valet absolutio, secūdum Abb & Henr. in d.c.cum pro causa. Doct. in cle.2. iſt.tit. Fel. in cap. quod super. de fide instru. ad finem. ex quibus satis manifestè colligitur, etiam absolutionem validā esse in hoc casu, si causa, quæ expressa nō fuerit minimè auertisset prelatum ab absolutione, licet expressim ei foret significata. quod & Palud. sentit in d.q.5. colū. vlt. tametsi ipse generaliter rem istam diffinierit.

Secunda conclusio. Pluribus ligatus excommunicationibus petens ab excommunicatione absolui vnius tātùm mētionem agens, non censetur à reliquis non expressis liber, etiam si indifinitè fuerit ab excommunicationibus absolutus. Referetur etenim hæc absolutio indiffinita ad excommunicationem in petitione commemoratam. ex l.si de certa. C. de transact. gl. in d.c.ex parte. & in d.c.cū pro causa. vbi Ant. Abb. Henr. & Fel. Anchar. in d. clemen. 2. S. Tho. in d.art. 5. & probatur in eisdem canonibus, quorum in proxima conclusione mentionem fecimus. Procedit autem hæc ipsa cōclusio, etiam si absolutio ab excommunicatione generalis sit. Nam ad expressam & petitam tantum refertur, propter rationem d.l.si de certa.

Tertia conclusio. Excommunicatus pluribus excommunicationibus, vnica tantum absolutione ab omnibus absoluitur, si omnes fuerint absoluenti significatæ, & expressæ, argumento l. pluribus. ff. de acceptil. Et hæc est omnium concors sententia in præcitatis locis de qua non est vlterius cōtrouertendum.

Quarta conclusio. Qui potest excommunicatum ab omnibus absolucre excommunicationibus, vnica tantum absolutione omnes tollit, non tātum sibi expressam, vbi scientiam habens omnium excommunicationum indistinctè excommunicatum absoluerit. Hoc sane ex ipsius absoluentis mente præsumpta, quemadmodum notat Henr. in d.c. cum pro causa. Io. in summa confessorum. tit.33.q.120.

Quinta conclusio. Pluribus excommunicationibus ligatus, ab omnibus, etiam vnica tātum expressa in petitione, absolutus censetur, quoties qui absoluit ita generaliter absoluerit, vt dixerit: Absolvo te ab hac excommunicatione, & ab omnibus alijs, quibus ligatus es, quarum nec memineris nec memoriā habes. Ea enim est absolutēs mēs, vt & ad omnes alias excōmunicatiōes velit absolutionē extēdi. ita ī specie Henr. & Ioā. in summa confess. modo citati adnotarunt.

Sexta conclusio. Absolutio indefinita ab excommunicatione exhibita ei, qui pluribus est excommunicationibus ligatus, vnica tantum in petitione nōmīatim expressa, etiam quo ad alias sufficit, quoties verisimili coniectura præsumi poterit, absoluentem & à tacitis excommunicationibus, nihilominus absoluturum, si earum scientiam habuisset. ita visum est Palud. in 4. sentent. distinctio. 18. quæstione quinta, colum. penul. vers. quarta. hęverò cōclusiones omnino prēmittunt in absoluente potestatem absoluendi ab omnibus excommunicationibus, alioqui nulla posset contingere dubitatio. Deinde constat, necessariū esse quod pluribus excommunicationibus ligatus, pluribus absolutionibus, vel vnica ab omnib. absoluat. gl. in d.c.cū, p causa. per tex. ibi, & est cōmunis opinio, quā tenēt omnes in hac rēsolutiōe citati.

Septima cōclusio. Absolutio ab excōmunicatione, obtenta ex falsa causa, est nulla, nec prodest excōmunicato. Prosa
14 tur. in c. officij. de sen. excom. & in dicto cap. cum pro causa, glo. communiter recepta in dict. ca. ex parte. de off. ord. ex in d.l.29. tit.9. par.1. notāt Thomas & alij in 4. sent. dist.18. q.2. ar.5. nec est in conclusione aliqua dubitatio, quæ possit iure eam improbare, aut dubiam reddere, præterquā quod glo. in d.cap. ex parte. conatur constituere differentiā inter excommunicationem, & absolutionem in specie huius quæstionis, vt excommunicatio lata ex falsa causa valida sit, & liget: absolutio verò ex falsa causa prestita minimè absoluat: imò nulla sit. Prior huius distinctionis pars probatur in c.11.q.3. & in his locis, quib. traditur, excommunicationē iniustam ligare, validā esse, & absolutione indigere. Quod nos tradidimus hac in relectione. §.7. nu.7. atque in specie de excommunicatione lata ex falsa causa idem notat gl. in cap. a supra ist. tit. verb. propter. quarum opinio cōmunis est, secundum Curt. conf. 20. dubio 2. col. 3. notant Doct. in d.c. parte. posterior pars constat in d.cap. officij. & similibus. Sed Panorm. in dict. cap. ex parte. hanc differentiam reprobat, existimās absolutionem ex falsa causa præstitam validam esse, si absoluens habeat animum absoluendi, non obstante causa falsa: licèt iniqua sit absolutio: sicuti constat ex ca. venerabilib. §. sanè. ist. tit. cuius hoc in §. mentionem fecimus. rursus censet Panor. excommunicationem ex falsa, & iniusta causa latā minimè ligare, si excommunicator non habuerit ligandi intentionē: quod præsumi debet, quia is putabat causam verā esse, alioqui non excommunicaturus si sciret, eā falsam fuisse. Quod notant & Cardin. in d.ca. ex parte. 4. oppo. Curti. in dict. consi. 20. Feli. in cap. quod super. de fide instru. col. penult. qui nullam admittunt differentiam inter excommunicationem, & absolutionem. idem Card. in rep. cap. perpendimus. extra eo. titu. num. 22. quo in loco fatetur. priorē partem huius distinctionis ab omnib. receptā esse: tenet tamen contrariam, asseuerans, excommunicationem latam ex falsa causa non tenere, sed nullam esse. idem ipse Card. sentit in dict. cap. ex parte. tandem Panor. Card. & Feli. in prædictis locis in hanc videntur conuenire opinionem, vt distinguenda sit excommunicatio iniusta ab excommunicatione lata ex falsa causa. Nam excommunicatio iniusta ligat, & tenet, donec absoluatur, ita excommunicatus, propter excommunicantis intentionem, non sic excommunicatio ex falsa causa: siquidem hæc nulla est, nec quenquam ligat. ob deficientem excommunicatoris intentionem, & consentiunt ad excommunicādum, qui quidem defectus constat ex l.h. C. de falsa cau. adiect. lega. l. demonstratio. §. vl. ff. de cōd. & demonst. hoc ipsum sentire Host. & Abb. in c.2. de testib. cog. quorū meminimus in hoc ipso §. versic. illud verò omittē dū non est. Idē in absolutione respondendum erit secundū horum doctorum sententiam.

Ego sanè veram esse censeo communem opinionē, quæ asserit, excōmunicationem ex falsa causa latam validā esse, & absolutione indigere eo quidem modo, quo & excōmunicatio iniusta ligat, & absolutione indiget: quod superius explicuimus. §.7. num.5. & sequētib. Eandē opinionē cōmunem tenet Rota in nouis. 399. ad cuius probationem in primis illud animaduerto, ex opinione contraria maximè improbari receptissimam illam sententiam, quā traditum extat, excommunicationem iniustam ligare, & ab ea petendā fore absolutionem. nam excōmunicatio lata ex falsa causa, quæ tamen errorem manifestum in sententia ex pressum non cōtineat, iniusta est, nō autem nulla, quemadmodū notatur in c. per tuas. de sent. excō. vbi est hac de re tex. optimus. quē ita intellexit gl. ibidem communiter approbata. Quod si excōmunicatio secundum acta processus manifestè falsam causam haberet, esset notorie iniusta: & ideo nulla. cap. inter cęteras. de re iudi. vbi Abb. & Feli. nu.5. idē Abb. in c. Odoarde. col. vlt. de solutio. idē Abb. in cap. ab excōmunicato. col. 3. de rescrip. Sylvest. verb. excōmunicatio. 2. col. 2. & Caiet. 2.2.q. 79. art. 4. quāuis in hoc gl. in verb. errorē. & ibi Panor. in d.c. per tuas. cōtrariū teneāt. Igitur sit satis excōmunicationē ex falsa causa. latā, quæ nec euidēter falsa est, nec errorē expressum continet, iniustam esse, nō nullam: & ea ratione ligare, donec detur ea absolutio.

Secundò est animaduertendū, excōmunicationē latā ex causa, q̄ falsis testib. probata sit, aut falsis instrumētis, nō esse nullam, sed iniustam. Hoc enim regulare est, q̄ sententia ita lata sit iniusta, licèt nō sit nulla. tex. in l. diuus. ff. de re iud. vbi gl. Bar. & Doct. gl. 11. qui agnitis. ff. de except. quam sequuntur ibi Doct. communiter, vt fatetur Socin. cam approbans. Feli. item post Abb. & alios. in c. licet. de probat. numer. 15. & ibi gloss. verb. apponi. Eandem opinionem fatetur communem esse Iason in dict. l. diuus. colum. pen. quam etiam tenet Abb. & alij

Abb. & alij in cap. cùm venerabilis. de exceptio. & licèt contrariam sententiam. quòd hæc sententia sit nulla, tenuerint glā dict. cap. cùm venerabilis. in fine. & ibi Host. ac Deci. nu. 31. Cuma. in dict. l. diuus. & ibi Zasius. idem Zasius lib. 1. sing. respons. cap. 13. Alciat. in l. si ex falsis. C. de transact. disputat idem Deci. in dict. cap. licet. nu. 21. quibus ad huius quæstionis resolutionem addenda est regia l. 2. titu. 26. partit. 3. satis est prædictam communē sententiam admissam passim fuisse: præsertim quia potest cōtingere falsitas testium, aut scripturæ absque dolo producentis eos in iudicium.

Tertiòhis accedit, quòd excommunicatio potest ferri ex falsa causa testibus minimè falsis probata: qui quidē memoriæ lapsu, aliáve ratione decipi potuerunt, & falli, existimant tamen se verū dixisse, & verum esse eorum testimoniū. Quo casu sententia dubio procul nulla non est. licèt possit dici iniusta secundum rei veritatem: non secundum acta causæ.

Quartò ad hæc facit. Nam & veris testibus, aut veris scripturis potest quis falsa ex causa excōmunicari, si nondum produxerit, nec probauerit id, ex quo causa illa, quæ alioqui contigisse præsumitur, & digna excōmunicatione cēsetur, vel cessauerit, vel iustissimam excusationem habeat. Hæc verò excōmunicatio, quòd nemo in dubium reuocabit, nulla non est, imò iusta secundū acta causæ, licèt iniusta ex rei veritate: & tamen ex falsa causa lata fuit. est igitur attenta cōmuni resolutione distinguendū an excommunicatio sit nulla: & tunc non ligat: an sit iniusta: & eo casu ligat donec absolutio ab ea fuerit concessa: eriā si ex falsa causa lata fuerit.

Quintò, si ad vim excōmunicationis, vt ea ligare valeat, donec absolutio detur, est inspiciendus animus, quē ad excōmunicandum iudex haberet, si certus foret de innocētia excommunicati: nusquā ferè locus erit cōmuni opinioni, quæ asserit excōmunicationem iniustam, quæ tamen nulla non sit, ligare, & absolutione indigere. Sæpissimè enim excōmunicatio iniusta est, quia iudex vel testibus, vel scripturis, aut falsa præsumptione fallitur, & ad excōmunicandum inducitur: alioqui non excōmunicaturus, si certus esset de innocētia excōmunicati. & profectò tunc tantum excōmunicatio iniusta ligaret, cùm iudex certus de innocentia rei ipsius excommunicaret animo excōmunicandi. & tamen in hac specie Felin. post Abb. in cap. 2. de testib. cog nu. 6. cēset, nullam esse sententiam excōmunicationis propter manifestū errorem iudicis. Quorū opinio falsa est, si referatur ad iudicis voluntatem quo ad ipsum manifestè iniquā: procedet tamen vbi error hic esset ex actis causæ admodum manifestus: sicuti ex cap. inter cæteras. de re iudic. paulò antè adnotauimus.

Postremò cōmunis opinio maximā rationē habet ex eo, quòd ei contraria plurimū detrahit ecclesiasticæ disciplinæ: & deinde authoritati ecclesiæ admodum esset pernicioſum, quòd quiuis excōmunicatus se liberum ab ea censura existimet ea occasione, quòd falsa causa deceptū iudicem in eum excommunicationem pronuntiasse causetur, quòd quā sit iurisdictioni ecclesiasticæ aduersum nemo non videat.

Quibus equidē adamussim examinatis deducitur, absolutionem ab excōmunicatione obtentā ex falsa causa his modis, quibus diximus & excōmunicatum ex falsa causa quā doque pronuntiari, validam esse: ita quidē vt nulla sit in hoc differentia inter excommunicationem, & absolutionem. Quod præter authores superius citatos tenent Rota in nouis. 399. sentit Innocen. in capitulo sacro. verb. alioqui. extra isto titulo pariter enim procedunt excommunicatio, & absolutio. capitulo verbum. de pœniten. dist. 1. notat glossa in c. inferior. 21. distin. imò absolutio ab excommunicatione etiam euidenter, & manifestè iniqua, atque iniusta, non erit nulla, sed tenebit, licèt excommunicatio esset in hac specie nulla: quod fortassis poterit probari simili conclusione, quā de absolutione præstita post appellationem hoc in §. expliquimus.

Igitur hæc septima conclusio tunc vera est, cū excōmunicatus aliqua ex causa ea tacita, & alia expressa obtinet absolutionē: manet enim ex priori causa excommunicatus: quia ab excommunicatione lata eā ex causa nec benè, nec malè fuerit absolutus. Idē erit quoties pluribus ex causis excōmunicatus, vnica tātū expressa impetrat absolutionē: manet enim adhuc excōmunicatꝰ ex causa tacita. Ita sanè procedūt authoritates ad septimā cōclusionē adductæ. quod colligo ex eisdē locis: itē ex Imo. & Feli. in d.cap. quod super his. de fi de instr. nu. 13. qui latè quæstionē istā examinare conantur. Secūdò illud in cōtrouersiā incidere solet, an cōfessarius electꝰ ex iubilæi, vel literarū Apostolicarū, quas bullas dicimus, priuilegio, absoluere valeat pœnitentem ab excommunicatione cōtracta ex crimine hæresis & quibusdam fortasse videbitur huic sacerdoti hoc permissum esse. Nam licèt absolutio ab excommunicatione iure canonico lata, contra hereticum sit Rom. pontifici specialiter reseruata: tamen in his literis datur potestas absoluendi ab his casibus, qui sunt Apost. sedi reseruati, exceptis quibusdam, quorum de numero hæresis crimen non est. Idcirco exceptio regulam in contrarium firmat. l. quæsitū. §. denique. ff. de fundo instru. l. nam quòd liquidè. §. vltim. ff. de penn. legat. Secundò ad hanc partē accedit, quòd licèt in ca. quanuis. extra eo. tit. permissum sit inferiori absoluere percussorem clerici ab excommunicatione canonis in quibusdam inibi expressis casibus: in cisdē tamen obtentum est ius absoluēdi permitti inferioribus ab excōmunicatione iure pōtificio inflicta aduersus hereticos, & alios, quorū absolutio sit summo pontifici excepta, & præseruata. Sic notat Abb. in cap. de cæte. iſt. ti. Fel. alios allegans in d.ca quanuis. ob eandem rationem: & propter authoritatem tex. in ca. eos. supra eo. tit. & est communis opinio, vt fatetur eam sequutus Sylvest. verb. absolutio. 4. dubio 4.

Ego sanè contrariam sententiam veriorem esse opinor, atque admonendos esse censeo sacerdotes, ne hæreticos, eriā pœnitentes, & magno cū cordis dolore crimen detestantes, ab excōmunicatione absoluant. Mihi etenim visum est, eos quidem sacerdotes ex his lubilęis, & bullis non habere potestatem ab hac excommunicatione absoluendi, quod sequentibus probabitur.

Primùm ex eo, quòd commissio generalis absoluendi ab excommunicatione minimè comprehendit illam excōmunicationem, cuius absolutionem verisimili coniectura ipse delegans nequaquam in specie commisisset. quod notat Florent. 3. part. tit. 24. cap. 77. §. 1. cui suffragatur regula iuris, quę docet, in generali concessione non venire ea, quæ quis non esset in specie verisimiliter concessurus. c. in generali. de reg. iur. iſt. lib. vbi gl. allegat tex. optimum ad presentē quæstionē in c. frater noster. 16. q. 1. etenim ibi generalis cōmissio facta per papam Legato non extenditur ad causas fidei. Sic in hac specie, quam tractamus, non est præsumendum Romanum pontificem his generalibus commissionibus absolutionem ab excommunicatione pro hæresis crimine indicta his delegare quibus in specie minimè delegasset.

Secundò ad hoc ipsum conducit quod scribit Fel. in c. Apostolicæ. col. 1 de except. referens, absolutionem ab excōmunicatione quacunque, per Romanum Pontificē concessam ei, cui sit alicuius beneficij ecclesiastici collatio: non habere effectum quo ad excommunicationē ex causa hæresis iure canonico impositam: quia ea non censetur sublata per prædictam absolutionem: & testatur Fel. ita expressim decisum fuisse ab Innocentio octauo per regulam quandam cancellariæ ab eo statutam.

Tertiò, etiā si in his lubilæis, & literis quidam casus excepti sint, & regulā in contrariū firmā efficiāt: tamen casus illi excepti ad eis similes extēduntur. tex. celebris in c. cum dilecta. vbi Abb. & Dec. de constit. vtili vel inut. & in c. ad audiētiā. de cleri. nō resid. Bal. per tex. ibi in c. post trāslationē. de renūtiat. Ab. in c. cum omnes col. 6. de const. gl. in l. 1. C. de condict. in debi. & in l. vlt. C. de reuo. dona. tradit Alex. in consi. 145. col. 2. lib. 7. Fel. in c. quoniam frequenter. in princ. vt lite non cont. & in cap. paltoralis. in princ. de rescrip. Dec. consil. 284. colu. 2. Ioan. Lupi in rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 19. nu. 10. quod si quis in hac controuersia expēderit casus, qui excipiūntur in his bullis & lubilæis, plane cōperiet rationem maiori. & hunc casum hæresis ex mente Romani pontificis exceptum censeri. quamobrem cessat prima ratio pro contraria opinione superius adducta.

Non oberit secunda ratio ex intellectu cap. quanuis. nā & si in articulo mortis nulla possit esse dubitatio in alijs tamen casibus in eodem cap. expressis. Innocen. Ancha. Card. Ab. & Rauena cōtrarium tenent, asserentes, illum tex. non procedere in alijs excommunicationibus, quarum absolutionem Papa sibi excepit, sed tantūm in excommunicatione lata in pertinentes clericum. sit tamen vera communis opinio, profectò minimè potest ad hanc quæstionem adduci. Quia illa tractat de extensione facultatis iure communi concessæ: nos verò in præsenti casu agimus de extensione priuilegij extraius commune dati. quod plurimum refert, vt constat ex notatis per Fortuni. in l. Gallus. § & quid si tantum. ff. de libe. & posthumum. columna 70. Fel. in capit. postulasti. de rescript. numero decimotertio. Oldrad. consilio 9. Panor. in capitu. ex parte. de dec. & præterea manifestum est, in dicto capitu. quā tuis. tractari de absolutione ab excommunicatione concedē

Universidad de Deusto Biblioteca

da per inferiorem à principe quoties excōmunicatus aliqua ex causa iusta impeditur accedere ad Rom. pōtificē pro absolutione obtinenda. Vnde mirū non esset,si decisio illa extenderetur ad omnes casus,in quibus adest eadē ratio, & datur idem impedimentū. At in præsenti quæstione nō est excommunicatus impeditus ad summū pontificē accedere:atque ideo nō æquè procedit argumentatio ex illo cap.adsumpta.Quis autē absoluere valeat ab excōmunicatione heresis causa inflicta:nos explicuimus in reg.peccatum.2. parte.nu.5.de reg.iur.

Tertiò circa idem dubitatur,an absolutio ab excōmunicatione,etiam damno soluto,& præmissa satisfactione, obtenta ex vi iubilæi,aut bullarū Apostolicarū ab ipso cōfessario in foro conscientiæ,obtineat,ac prosit excōmunicato in iu-
16 diciali,& exteriori foro?&,ni fallor,ipse censeo,†hanc absolutionem minimè in foro exteriori iudiciali admittendam fore,nec eā excōmunicato prodesse quo ad exterioris iudicij effectus,nisi in literis Apostolicis dictum sit,quòd ea etiā in iudiciali exteriori foro vim obtineat,ac sit admittēda. Plurimùm etenim detrahitur authoritati iurisdictionis ecclesiasticæ fori exterioris,si publicè excōmunicatus,& denūtiatus, secretè per sacerdotē ab eo ad confessionē electū absoluatur,& ea is absolutione obtēta ingerat se diuinis quasi in cōtemptū iudicis,qui eū excōmunicauit. Cui quidē iudici congruè satisfactū non est,etiam si excommunicatus, qui iudici parere recusauit damnum parti hæc restituerit.

Hæc deinde opinio probatur,quia in his Apostolicis literis quibusdam casibus expressum est, absolutionem à cōfessario datam in foro item exteriori prodesse, & reū immunē efficere. Igitur in alijs casibus ab argumēto specialis concessionis, absolutio tantum in animæ iudicio proderit: cùm manifestè distinguere velit pontifex summus forū interius ab exteriori.

Ad hæc facit,quòd forus conscientiæ, & animæ plurimū differt à foro exteriori. Siquidē plures tradantur passim differentiæ,maximè in cap.quia plerique.de immunit.eccl.c.Feli.de testa.c.quæ in ecclesiarum.de constit.Bar.in extra.ad reprimendam.ver.denuntiationem..ergo absolutio in consciētiæ foro obtenta non prodest in exteriori iudiciali foro.

Quartò hoc ipsum cōstat vel ex eo,quod absolutus in animæ iudicio,etiā pœnitentia peracta,potest in exteriori foro accusari,& puniri.gl.in c.de his.de accus.cuius opinionē ipse probaui latius lib.2.vari.resolut.cap.10.nu.3.cū prior examinatio in conscientiæ iudicio præcipuè fiat ad pœnitentiam, & satisfactionem diuinæ offensæ:posterior autem ad publicam vindictam,& reipublicæ satisfactionem.

Quintò his accedit stilus vetustissimus Rom.cur. qui obtinet,quòd Ro.pontifex non consueuit per iubilæū,aut bullas confessarijs sacerdotibus cōmittere ea,quæ forū cōtentiosum cōcernunt,sed tantū ea, quæ ad pœnitentiæ forū & conscientiæ purgationem spectant.huius stili meminit Pau. Parisius in consi.67.nu.22.lib.4.& deinde Ludou.Gomec in reg.cancell.de non iudicando iuxta formā supplicationis.q.14.nu.3.cōmemorans vsum sacræ pœnitentiæ apud Romanam curiam.Nam quoties petitur quid ad conscientię forū, & iudiciū animæ interius pertinens:id negotiū confessario cōmittitur,vt id expediat nullis testibus adhibitis, literis statim post eius perfectam actionem laniandis,& dilacerandis. Nec vlla fit tunc cōpositio cū Romanæ curiæ Datario,pecuniaria quidē quæ fieri solet,& fit quoties quo ad iudiciū exterius,& cōtētiosum aliqua dispēsatio. similéve negotiū in Romana curia expeditur.Hæc planè Gomecius, vt hinc lector percipiat quid referat,apostolicas literas dari quo ad forum animæ,vel quo ad iudicium exterius,& forum contentiosum.Huic opinioni plurimū suffragantur ea,quæ in eadē ferè cōtrouersia tradit Ant.Cordubens.in tract.de indulgentijs.quæst.40.

His rationibus animum induxi meū, vt hanc opinionem in hac quæstione probarem,facilimè admissurus cuiuslibet saniorē sentētiā,& quæ his probationibus exclusis,fortioribus,& melioribus cōstet.Etenim in re dubia nequaquā decet semel cōceptis opinionibus ita cōtumaci animo adhærere,vt doctissimorum virorum iudicia recusare nitamur.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Absolutionē simplicē petēs,an videatur fateri se excōmunicatū esse.*
2 *Absolutio ab excommunicatione hominis,à quo possit concedi?*
3 *Episcopus an possit absoluere excōmunicatum à prælato inferiori?*
4 *Absolutio ab excommunicatione iuris & canonis, ab episcopo regulariter dari potest.*
5 *Sacerdos Parochialis,an possit absoluere ab excommunicatione maiori lata à iure.*
6 *Absolutio ab excommunicatione minori pertinet etiam ad presbyterum parochialem.*
7 *Absolutio ad cautelam,quando sit concedenda.*
8 *Absolutio ad cautelam à quo iudice dari possit; & an à delegato Apostolico?*

§. DVODECIMVS.

IN HOC tandem tractatu de absolutione excōmunicationis breuiter agēdum est. quis possit iure ordinario ab excommunicatione absoluere. Qua in re duo sunt examinanda. Primum equidē de excommunicatione maiori:secundum de minori. & ad prioris partis intellectum distinguere oportet absolutionem simplicem ab absolutione,quæ ad cautelam concedi solet, & inde nomē habet:sicutiiam in hac relectione distinximus obiter.§.7.num.7.versi.4.conclusio. est enim absolutio simplex ea,quæ petitur,& datur ab excommunicatione,quę vel iustè,vel iniquè vim habuit, & excommunicatum censuræ vinculo affecit,ac ligauit.Idcirco necessaria est omnino, & præmittit,excōmunicationē præcessisse,ac ligasse. Qua ratione solet disputari,an petēs absolutionem simplicē, videatur
1 fateri,se excommunicatum esse,& idem†in eo dubium erit, qui absolutionem excommunicationis postulauit: cum in dubio ea petitio de simplici absolutione sit intelligēda:vt in dict.§.7.diximus.& quibusdam visum est,petentem absolutionem ab excōmunicatione non fateri,se excommunicatum esse.Quod probatur authoritate glo.in cap. exhibita.de homici.verb.veniam.quæ asserit, petentem veniam alicuius delicti non fateri se deliquisse.quā sequuntur Abb. Card. & Doct.ibi.idem Card & Abb nume.22.in cap.venerabilem.de electio.dicit esse singula.Alexan.in l.1.in principio colum.1.ff.de noui operis nuntiatio.qui & in hac specie absolutionis ab excommunicatione idē sensere, & tenet præterea Innocent.in capitulo,cum dilectus.colum.3.de ordin. cognit.Cardin.in cap.perpendimus.colum.vlt.ist.titu.Fel. in cap.literas.nume.19.de præsumpt.idem Felin.in cap.Apostolicæ.de exceptio.colu.pen.Rota in antiquis.330.Iason in l. decem.nu.48.ff.de verb.obliga. quorum opinio eam rationem habet, quòd petens absolutionem istam ex humili corde ad cautelam videatur eam petijsse propter dubium aliquod, quo eius animus vexatur,an sit excommunicationis censura ligatus, atque ideo ex hoc non debet adsumi eiusdem confessio ad probationem,quòd verè sit excommunicatus: quemadmodum ex proximè dictis apparet. Quicquid autem sit de hac controuersia:minimè probat hanc opinionem glo.in d.cap. exhibita.cum ea tractet de venia, quæ petitur ad cautelam: quo quidem casu manifestum est,petentem hanc veniā non fateri se deliquisse.Imò contrariam sententiam, quòd petēs absolutionem videatur fateri,se excommunicatum esse, tenent Bar.in dict.l.decē.colu.vlt.glos.verbo, postulauit.& ibi Host.per eum textum in dicto cap.venerabilem & post eum Imola.idem Imola,Præpo.& Francus in cap.ad præsentiam.de appella.Ioannes Faber in §.vltimo.inst.de ingenuis. quorum opinionem communem esse fatetur Præposit. in dicto capitulo ad præsentiam.& his primùm suffragatur tex.in d. capitulo,venerabilem.qui tamen mihi non ita fortis esse videtur,vt quidam existimarūt.nam præter alias responsiones, quæ à Panormitan.traduntur,ipse video in illius cap.responso non censeri probatam excommunicationem ex sola petitione absolutionis,sed ex ipsa facti veritate,quia ipse Romanus pontifex refert,& in adminiculum,& maiorem vim cōmemorat,ipsum reum cognouisse, latam à sede Apostolica excommunicationem dum absolutionem petijt per Nuntium,quasi minimè negare potuerit,imo cognouerit, quæ contra ipsum acta fuerant,& erant plane manifesta. Secundò his accedit,quòd liberatio præmittit obligationem.dict.l.decem.cap.ad dissoluendum.de despons.impub.ergo absolutio supponit excommunicationem,& eam petens fatetur,se excommunicatum esse. sed hæc ratio non omnino probat:siquidem hæc argumētatio procedit à quadā præsumptione, quæ iure deducitur ad id, quod contrarium præcesserat ex eo,quia illud tollitur:non quòd verè semper cōstet,nisi in naturalibus,& certis naturaliter.Etenim si verè abscissa est Petro manus,sequitur omnino,& verè Petrum habuisse manum. At in his,quæ natura certa nō sunt,sed iure inducta,nō cōstat argumentatio ex priuatione ad habitum,nisi præsumptione. Liberatio siquidē instituta est ad tollēdā obligationē: nec tamen naturali certitudine constat, eam semper fieri obligato: possibile sane est,quòd facta sit non obligato,verū quia

quia ius præmittit eam quo ad tollendam obligationem ad hunc effectū eā inducens:oritur argumentatio præsumptio nequadā sufficiens.non autē omnino certa,quòd liberatus prius obligatus fuerit. sic denique non est probata verè, & plenè,sed præsumptione quadā iuris excōmunicatio ex eo, quòd quis fuerit ab ea absolutus.ita ipse colligo ex his,quæ latè tradidere Bar.& Doct.in dict.l.decem.

Tertiò opinioni Bar.patrocinatur,quòd appellatione absolutionis in dubio de simplici est intelligendum.gl.in c.capitulum.de rescript.cuius nos mentionem fecimus in dicto §.7.igitur petens absolutionē ab excommunicatione, simpliciter competere videtur:quæ tamen non datur,nec dari solet,nisi his,qui sunt excommunicatione ligati.sed & hæc ratio eādem responsionem habet,quam præcedens. præsertim quia & si verum sit,semel excommunicatū, necessariò indigere absolutione:cum aliter excommunicatio tolli nequeat: nō tamen ex contrario sequitur,absolutum ab excommunicatione,fuisse excommunicatum,etiam si absolutio fuerit simplex:cùm plerunque soleat peti ad tutiorem animæ salutē, & in dubio,an sit quisquā excommunicatus.c. illud.de cleri.excom.minist. Quamobrem ipse arbitror duo, vel tria esse omnino hic separatim adnotanda.

Primum illud mihi satis probabile est, quòd per absolutionem,etiam simplicem minimè probata sit excommunicatio,Idque verum esse cēseo sequutus Rotam in antiquis 330.nam etsi absolutio necessaria sit ad tollendam excommunicationem,cùm verè ea præcesserit:non tamen hinc assumi debet efficax probatio,quòd excommunicatio præcesserit,si de ea nō aliter q̃ ex absolutionis præsumptione cōstet.

Secundò obseruandum est,minimè fateri se excommunicatum fuisse,qui obijcienti excommunicationem responderit,se absolutionem obtinuisse:hoc probatur ex reg. exceptione.de reg.iur.& capit.cùm venerabilis.de excep.nō enim fatetur exceptionē obijciēs,maximè, quia hic non fatetur à se petitam fuisse.hoc ipsum in specie notat Bar. communiter receptus in dicta l.decē.deinde idē cōstat ex eo,quòd per absolutionē excōicatio ꝓbata nō sit, vt modò asseuerauimus.

Tertiò,si quis absolutionē simpliciter petat,aut absolutionem simplicem postulet:non videtur verè fateri,se esse excōmunicatum:tametsi ex hac petitione præsumi possit quædā excommunicationis confessio:& quādoque vera ipsius excommunicationis,ac legitima probatio ex vi confessionis expressæ.Etenim vbi quis asserat, se excommunicatum fuisse,dicat tamen iniustam esse excommunicationem, planè fatetur petens ab ea absolutionem excommunicatum esse: cùm vt superius respondimus,excommunicatio iusta ipsum excommunicatum ligauerit,& censuræ vinculo affecerit. At si simpliciter petierit quis absolutionem ab excommunicatione,non poterit inde assumi certa confessio excommunicationis,sed tantùm præsumpta, quæ in rebus maximi præiudicij probationem plenam absque aliis adminiculis non constituet,atque ita contrarias hac in quæstione sententias conciliandas esse opinamur.

Quis autem possit absoluere ab excommunicatione ma-
2 iori per simplicem†absolutionē:duas continet partes,quarū prior de excommunicatione lata ab homine; posterior de lata à iure tractabit.in priori specie regula est constituenda vt is possit ab excommunicatione absoluere,qui eā tulit vel eius superior,vbi superioris,ac iudicis partes potest exercere,non alius.sic etenim episcopus absoluet ab excommunicatione per eum lata:vel archiepiscopus in casibus, quib. iurisdictionē propriā exercere valet inter subditos suffraganeorū:aut denique ipse papa.tex.in c.per tuas.c. sacro, extra isto tit.c.venerabilib.in principio.& in totius c.responsis eo.tit.notant ibi Docto.S.Thom.in 4.senten.dist. 18.q.2.artic.5.& ibi Palud.q.5.artic.2.latè Syluest.verb. absolutio.quæst.prima.notabili secundo.Hostiensis in summa huius tit.§. de excommunicationis absolutione.

Imò poterit episcopus absoluere ab excommunicatione eū,quē prælatus inferior excōmunicauerit.& licèt iniqua sit hæc absolutio data nō requisito ipso excōmunicatore, valet tamē,& tenet, quia iurisdictionē habet episcopus ad absol-
3 uendū,qđ notat gl.vlt.in c.cùm ab†ecclesiarū prælatis.de offic.ordin.quā sequūtur ibi Abb.Imola,& Doct. asseuerātes, hāc opinionē cōmunē esse.Eādē sequit Bal.in l.si vt ꝓponis.in 1.C.quo.& quā.iud.col. vlt.iurisdictio etenim cōpetēs in aliqua diœcesi prælato inferiori,ita est accipiēda,vt minimè priuet episcopū ordinaria iurisdictione, quā hēt,sed ei accedat,vt aiūt,accumulatiuè,ad hūc effectū, quòd prælatus inferior possit hac iurisdictione vti,sicut & episcopus,sitq; inter eos præuentioni locus. quam opinionem sensit,ac præmittit glossa in dicto capitulo cum ab ecclesiarū prælatis.notant Abb.in capitulo dilecti.in 3.de appellat.col.3.& idem Abba.Imol.& Bal.paulò ante citati. quorum opinio communis est:vt constat ex adductis per Fel.in cap.pastoralis.in princip.de off.ordin.& fatetur Carol.Ruinus in consi.7.num.6.libr.4.cui suffragatur tex.in capitulo per hoc.de hæret.ist.lib.& in l.vlt.C. de iurisd.omni.iudi.Bartolus per tex.ibi in l.prima. C.de offi.præf.vrb.notat Panormit.in cap.cæterùm. de iudic. ad idem optimus tex.in authen.de defensori.ciuit.in princ.tametsi aduersus hanc opinionem communem plures teneant, quos refert,& sequitur Dec.in dicto capitulo cæterùm. num.4.& Carol.Ruinus in dicto consilio septimo.præcipuè opinionē communi cōtrariam tenet gl.in dicto capitulo pastoralis.in prin. Maximè in iurisdictione per præscriptionem acquisita, quidam existimant ex ea gloss. quòd ea competat inferiori prælato,qui præscripsit,in priuationem & exclusionem episcopi.Quod probari videtur in cap.auditis.de præscr. vbi Panormi.hoc tenet.colum.2.idem Panormitan. in cap.irrefragabili.§.excessus.col.1.eum tex.ad hoc inducens.de offi.ord. eādē sententiam sequuntur idem Abb. & Felin. columna 3. in dicto cap.pastoralis.Franc.Balb.in tracta.præscriptio.4.parte princ.1 part. quæstione vndecima.Calderi. consilio secūdo.de præscript.& tamē etiā in iurisdictione per præscriptionē quęsita,quòd ea priuatiuè non competat,sed accumulatiuè,probare conantur,& verū esse cēsent Ioan.Andr. Hosti. Antoni.& Imol.in dicto cap.pastoralis.quorum opinio propter authoritatem tantorum virorum seruabitur in praxi:vt testatur Panormitan.ibi:& profectò magis communis est,si consideremus ea,quæ tradit Henri.in eo.capitu.pastoralis.tametsi dubio procul præcedens,ac prior in hoc sententia sit admittenda,vbi præscriptio ita fuerit inducta, quòd episcopus exercere volens propriam, & ordinariam iurisdictionē prohibitus sit à prælato inferiori.Et hæc de inferiori iurisdictionem habente,qui tamen prælatus sit secularis. Nam de prælato regulari alia est obseruanda distinctio,iuxta tex. glo. & Doct.in capit.quanto.de offi.ordin. Abb.in capitul.si quis contra clericum.in repe.numer.42.& in cap.cum contingat. num.21.de foro compet.& in cap. cum ab ecclesiarū prælatis,columna tertia.de offic.ordi. Nihilominus ipse dubiam esse opinor opinionem gloss.in dicto cap.cum ab ecclesiarū prælatis.quo ad absolutionē excommunicationis: tum propter ambiguam huius principalis quæstionis definitionē,tū etiam ex eo quòd præuentio cognitionis causam ipsam ita deferat ad inferiorem prælatum,vt eo cognoscente,nulla sit quoad eam causam apud episcopum iurisdictio.l.vbi cœptū.ff.de iudic.sic in specie notat Palud.in quarto sententiarum. distinctione decimaoctaua.quæstione quinta. articulo secūdo.versiculo tertio.licet opinionem glossę, afferat communem esse sequutus eam Syluester verb.absolutio.secundo.in principio.idem tenet Ioan.in summa confessorum. titu.isto. quæst.94.regia l.4.titul.nono.part.2.

Absolutio verò ab excommunicatione lata iure ipso pontificio,aut synodico petenda omnino est apud eum,cui con-
3 stitutio ipsa eam reseruauerit.Quod si ius†ipsum nulli absolutionem reseruet:tunc regulariter episcopus absoluere poterit.tex.celebris in capitul.nuper.ist.tit.quem ad hoc prêter alios inibi idem ex eo colligētes,dixere singularem esse Cardi.ibi.Barb. in cap.2.de solutio.& in cap.1.colu.4.de off. delegat.notat Abb.in cap.graue.colum.vlt.de præben. latè Fel.in capitulo pastoralis.§.præterea.de offi.ord.idē Fel.& Dec.post Abb.in capitulo,at si clerici.§.vlt.de iud.notant & alij plures, quorum meminit Henri.Botthęus de synodo.3.par.art.5.

Et procedit hęc communis opinio etiam in excommunicatione lata per constitutionem inferioris confirmatam tamen per Romanum pontificem:nam & ab hac poterit episcopus absoluere.quod manifesta ratione deducitur:siquidem potest episcopus absoluere ab excommunicatione lata per canonem Romani pontificis.vt in d.cap. nuper.apparet. Igitur & ab ea,quę lata sit per constitutionem inferioris alicuius,etiam si ea constitutio fuerit confirmata per Romanū pontificem.& in specie hanc extensionē probarūt Baldus in Prooemio.tex pacificus.Iason in l.more.columna sexta.ff.de iurisd.omn.iud.Henric.in capitul.ex frequentibus.& ibi Cardi.4.opposi.Abb.columna vltima.de institut.idē Card.in clemen.1.§.siquis.quæstione4.de reb.ecclesi.Fel.in d.§.præterea. Quorū ratio communis est,& in hoc tendit,quòd confirmatio Romani pontificis non tollat ordinariam iurisdictionē. c.1.& 2.de confirm.vtili vel inut.Nec oberit glo.in d.c.ex frequentibus.verb.confirmantes.vt statim apparebit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Secundò isthæc regula, quę in d.c. nuper. traditur, etiā obtinet in excommunicatione lata per hominis, & iudicis sentētiam, quæ generalis sit. Etenim absolutio potest ab episcopo dari, si non fuerit alteri reseruata. Quod in specie adnotauit Imol. in d.c. graue. col. 4. de præb. licèt sit sentētia lata per Romanum pontificē: quia cùm generalis sit in pluribus æquipollet canoni, & statuto: sicuti explicatur in c. à nobis in 1. extra isto tit. idē quod Imola tenent Henr. in d.c. ex frequentibus. Idem Henr. post Host. & Ioan. Andr. in c. excommunicamus. in 1. de hæret. Quibus suffragatur tex. in d.c. ex frequentibus, quo in loco gl. vltima sensit contrariū, quasi velit, non posse absolutionem in hoc casu dari ab episcopo, nisi specialiter ea sit episcopo permissa: quēadmodū in eo. c. expressim permissa fuit, & præterea Abb. in d.c. graue. Card. in d.c. excōmunicamus. & Feli. in d. §. præterea. hanc opinionē, quā Imola tenuit, falsam esse censent tenentes, episcopū non posse absoluere ab excōmunicatione lata per generalē sententiam hominis. idem notat Caieta. in verb. Absolutio ab excōmunicatione. & Ioan. in summa confess. lib. 3. tit. 33. q. 86. Mihi potiùs placet prior sententia ob generalem permissionē tex. in d.c. nuper. Et quia admodū similis est generalis sententia statuto, aut episcopali constitutioni. Nec vrget authoritas gl. in d.c. ex frequentibus: ea etenim procederet, quando excommunicatio fuit lata ab homine, & cōfirmata per Romanum pontificē: quia ab ea episcopus absoluere non poterit, nec quisquam alius quā ipse excōmunicator: atque ita intellexerē illam gl. Panor. ibi col. vlt. Roman. in consil. 387. & Feli. in d. §. præterea. à quibus libenter quærā, an loquantur in excommunicatione lata per hominis sententiā specialē: & huius absolutio siue sit per papā confirmata, siue non, ad neminem pertinet præter excōmunicatorē. Aut loquantur in excōmunicatione lata per generalē sententiā hominis: & tunc parū oberit potestati episcopi ordinariæ confirmatio Romani pontificis. Nā si vera est opinio Imolæ, sicuti potest Episcopus absoluere ab excōmunicatione lata per statutū confirmatū à Romano pontifice, ita poterit ab excommunicatione lata per generalem sententiā hominis ab ipso papa confirmatā: cùm hæc similia sint. Idcirco parū confirmatio Romani pontificis hac in specie operabitur, siue sequamur opinionem Imolę siue contrariā. Qua ratione superest, quòd omissa opinione gl. in d.c. ex frequētibus. ibidē est tex. satis vrgens pro Imolæ opinione. Et fortassis cōfirmatio papæ in sententia speciali hominis hunc habet effectū, quòd tunc minimè admitti debeat dubia sententia gl. in d.c. cùm ab ecclesiarum prælatis: cuius paulò antè meminimus.

Tertiò hæc regula cōmunis adeò vera est, vt episcopus tātùm possit absoluere ab excōmunicatione iuris absolutio-
5 nem minimè reseruantis, quòd sacerdos proprius curā † animarum habens nequaquā valeat hanc absolutionē à maiori excōmunicatione cōcedere: sicuti notat gl. cōmuniter inibi recepta in c. 2. de pœnite. & remi. ist. lib. text. optimus in clem. 1. de priuileg. in prin. & in extrauag. 1. §. obseruent. eo. tit. de priuileg. inter cōmunes. Pan. & Fel. in c. 2. & in c. nuper. extra ist. ti. Fel. in d.c. pastoralis. §. præterea. col. 3 Imol. in c. ab excōmunicato col. 5. de rescrip. Quorū opinio plures authores habet ex iuris pōtificij ꝓfessorib⁹, quos præter Fel. refert eos sequut⁹ Hēr. Botteus in tract. de synodo. 3. par. ar. 5. idē ex theologis tenet Biterrē. in opere de excōmunicatione, & interdict. Durādus in 4. sent. dist. 18. q. 4. ar. 2. & Palud. ibi. qu. 5. ar. 1. Biterrēsem sequutus idē tenet in excōmunicatione lata p canonē cōcilij generalis, aut Romani pōtificis. Huic opinioni adstipulatur ꝙ absolutio excōmunicationis ad iurisdictionē fori exterioris pertinet: vt cōstat: quā sacerdos curam animarū habēs nequaquā exercere pōt: cū ea careat omnino. Nā pari iure cēseri debēt excōmunicatio, & absolutio. c. verbū. de pœn. dis. 1. igit̄ & absolutio nō pōt cōpetere ab excommunicatione ipsi sacerdoti curam animarum habenti: vbi de maiori excommunicatione agendum est.

Cōtrariā sentētiā in specie tenēt Innoc. & Host. in d.c. nuper. S. Th. in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 5 Syluest. verb. Absolutio. 1. q. 5. Ang. eo verb. §. 2. Ioan. in summa cōfessorū li. 3. tit. 33. q. 85. & est cōmunis opinio, vt fatet̄ eā sequutus Ioā. Maior in dist. 18. q. 2. dubio 3. quorū ea est resolutio, vt ab excōmunicatione lata iure pōtificio, vel episcopali, etiāsi maior sit, possit sacerdos parochialis absoluere, nisi fuerit in specie alteri reseruata. idē ꝓbat Palud. in excōmunicatione lata p episcoporū, & aliorū quorūcūq; inferiorū cōstitutiones. Huic opinioni plurimū accedit tex. in d.c. nuper. nā etsi ea respōsio loquat̄ in absolutione ab excōmunicatione minori: attamē rō generalis illi⁹ tex. ꝓbat parē esse potestatē absoluēdi ab excommunicatione iuris episcopi scilicet & presbyteri curam animarum habentis, vt si absolutio à iure non sit alicui expressim reseruata, competat episcopo. vel presbytero parochiali. vnde cū par sit ratio, constat, presbyterum parochialē posse, vt episcopus potest, absoluere ab excommunicatione maiori lata per canonem, etiam pōtificium nulli reseruātem absolutionem, præsertim, quòd ab illius respōsio deducitur, & non aliunde cōmunis Panor. & aliorum opinio. ideo in rigore disputationis satis defendi poterit hæc posterior theologorum sententia: tametsi communis praxis priorem receperit: & possit cōtendi tex. in d.c. nuper. intelligendum fore in absolutione ab excommunicatione minori quo ad sacerdotem parochialem & quo ad episcopum in absolutione ab excōmunicatiōe maiori propter distinctionē iurisdictionis.

Excommunicatio minor regulariter tollitur absolutione sacerdotis curam animarum habentis, & qui proprius est ip-
6 sius excommunicati presbyter. tex. in d.c. nuper. † qui est intelligendus de excōmunicatione minori lata à iure ipso, etiā pontificio sedis apostolicæ. Quæ quidem opinio communis est in d.c. nuper notat post alios summarū authores Syluest. verb. Absolutio. 1. notab. 2. & alij, quorum meminit Henri. Botteus in tract. de synodo. 3 parte. art. 5. idem responderūt. S. Tho. in 4. sen. dist. 18. q. 2. art. vlt. & ibi cæteri theologi.

Illud verò est obseruādum, an possit ab excōmunicatione minori lata à iure absoluere sacerdos quilibet, etiam si is nō sit proprius excommunicati parochus? Nā Caiet. in opusculis q. vnica de ministro pœnitentiæ, in hanc inclinat sententiam, vt existimet, alium quàm sacerdotē parochialem absoluere non posse à minori excommunicatione, etiam ob peccatum veniale iure indicta. quia absolutio excōmunicationis iurisdictionem exigit, quam in hunc excommunicatum non habet alienus sacerdos: licet is possit alteri subditum à venialibus peccatis absoluere: vt communis docet opinio. deinde, licèt cōcedamus, quemlibet sacerdotem ipso quidē iure diuino, vel humano habere iurisdictionem ad præstandam absolutionem sacramentalem à venialibus peccatis, quod concedendum est: non inde sequitur necessariò, eundem habere iurisdictionem ad tollendam excommunicationem minorem propter venialia peccata inflictā. Differt etenim multum absolutio sacramentalis peccatorum venialiū ab absolutione excommunicationis minoris: quæ sacramentalis nō est, & vinculum tollit distinctum à peccatorum, etiā venialium culpa, & nexu, sicuti & absolutio à peccatis mortalibus satis differt ab absolutione excommunicationis maioris, cum absolutio ab excommunicatione requirat iurisdictionem fori exterioris: absolutio autē à peccatis exigat tantum iurisdictionē fori interioris, & animæ. Quibus equidē rationibus communis sententia admittenda videtur adhuc in absolutione ab excōmunicatione minori, quę peccati venialis ratione ligauit excommunicatum, vt is non possit absolui ab alio sacerdote, quàm eo, qui proprius sit. Quod etiā comprobatur ex eo, quòd frequētissimè minor excommunicatio iure indicta est ob venialem culpam: vt notatur in cap. sacris de his quæ vi. Et tamen hæc regula communi omniū consensu cōstituta est, quòd ab excommunicatione minori lata à iure absoluere non possit quilibet sacerdos: sed tātum is, qui curā animarū habet, & parochus est ipsius excommunicati. Nec me latet, Martinum Azpilcueta virum qualibet laude dignissimum, Caietani opinionē improbasse in c. placuit. de penitent. dist. 6. nu. 25 ratione profectò subtili, quam lector perpendat necesse est, vt in hac controuersia iustiorē, ac veriorem sententiam eligat.

De absolutione excōmunicationis, quæ ad cautelā dari solet, illud est prænotandū. ꝙ allegās, se iniustè fuisse excōmunicatū planè fatetur, excōmunicationē eū ligasse, & ideo non est audiendus, donec absoluit̄ simpliciterq; absoluitur seruata iuris pōtificij forma. At qui allegat, excōmunicationē nul-
7 lā fuisse, q a lata post appellationē, † aut errorē manifestū habere, & petat absolutionē ad cautelā, absoluēdus equidē est nō simpliciter, sed ad cautelā. hæc ꝓbātur in c. sup. ist. tit. & nō tāt in c. per tuas. extra. c. & in c. cū cōtingat. de offi. delegat. cōcedit̄ autē hęc ad cautelā absolutio ex quadā iuris benignitate, & gratia: cū excōmunicat⁹ absolutionē minimè petat simplicē humiliter cōfessus, se excōmunicatū: imò poti⁹ negat excōmunicationē: atque ideo rigore quodam non erat absoluēdus, sed admittēdus ad probationē eius, quod allegauerat: sicuti ꝓbatur in d.c. cū cōtingat. & in d.c. per tuas. quo in loco asserit Sūmus pōtifex, apostolicā sedē cōsueuisse, hunc ad cautelā absoluere. Sed iā hæc benignitas sedis apostolicæ ordinaria est, vt cōstat in dictis cōstitutionib⁹. & in c. venerabilibus.

bilibus. §. sed si ex causa. ist. tit. quamobrē breuiter hoc in loco ad hanc quæstionem aliquot adnotabimus.

Primum: non tātùm esse absolutionē ad cautelam concedendam, cùm excōmunicatio dicitur nulla ex causa erroris intolerabilis, vel ex eo, quòd lata sit post appellationē legitimam: sed & quoties nulla dicitur ex defectu iurisdictionis, aut ex alijs similibus causis, quæ nullā efficiant excōmunicationis sententiā: cū eadē sit ratio secundū Ioan. Andr. Dom. 2. col. & Franc. 5. in d.c. solet. & est cōmunis opinio, vt fatetur Abb. in c. apostolicæ. de exceptio. col. pen. vnde dicens, excōmunicationis sententiā nullam, & petens absolutionē hanc ad cautelam, nō tenetur in specie causam nullitatis exponere: quemadmodū notant Dom. & Franc. col. 5. in d. cap. solet. sensit Rota in antiquis. 60. ꝙ si excōmunicatus allegauerit iurisdictionis defectū in iudice ordinario ratione exemptionis: non est ita facilè danda absolutio ad cautelam, nisi priùs exēptio aliqua ex parte probetur saltē semiplena probatione: quod ne iudici ordinario passim illusio fiat: tenent Inno. Dom. & Franc. col. 5. in d.c. solet. Rota in nouis 308. & in antiquis. 116. attamē licèt tēpore, quo petit̄ absolutio ad cautelā nō sit necessariū causam nullitatis exprimere, oportet tamen, eā in specie nominare vt detur absolutio: quod Francus notat, & cōstat. quia nullitatis causa in vniuersum est aliquo modo probāda, vt detur absolutio hæc ad cautelā, saltē quoties allegatur appellationē præcessisse. debet enim summariè cognosci, an appellatio excōmunicationē pręcesserit, licèt nō sit necessaria iustificatio appellationis, secūdū Abb. in d.c. per tuas. ist. tit. Ioā. Andr. 2. col. Frācū 5. post alios in d. c. solet. & Feli. in c. Apostolicæ. pen. col. de except. text. ad idē optimus in d.c. venerabilibus. §. sed si ex causa. & §. vlt. vbi est tex. ad hoc elegans. nec enim est absolutio ista ad cautelam temerè cōcedenda: imò pręmitti debet cognitio illius causę, quę ab excōmunicato allegatur, vt nulla sit excōmunicatio: præsertim vbi dicitur, excōmunicationē latam fuisse post appellationē: nec sufficit ad effectū absolutionis ad cautelā, ꝙ vnius testis testimonio probetur, appellationē præcessisse ipsam excōmunicationē: vt notat Aegi. à Bellamera in decisi. 91. nec iuramentū ipsius appellantis, nisi eo casu, quo iudex excōmunicator asseuerat, se nō credere appellationē præcessisse excōmunicationē: & tū paratū esse dare absolutionē, si ita sit, ꝙ post appellationē excōmunicauerit: sic notat Fel. in d.c. Apostolicæ. n. 19. de excep. post Aegi. à Bellame. dec. 386.

Sanè quoties appellatio ab interloquutoria fuerit interposita, & per appellantē petatur apud iudicē ad quē absolutio ad cautelā: erit probādū planè, quòd appellatio excōmunicationē præcesserit: licèt nōdū cōstet ipsius appellationis iustificatio. quod apparet in d.c. venerabilibus. §. vlt. & est cōmunis opinio: quòd si appellatū sit à sentētia diffinitiua, tūc excōmunicatus allegans excōmunicationē nullā: quia præcesserit eam appellatio: nō tenetur hoc planè probare ad obtinendā absolutionē ad cautelam: siquidem ad ipsam excōmunicationis nullitatē sufficeret hęc plena probatio: sed erit satis quòd summariè, & semiplenè probetur, appellationem præcessisse. & idē arbitror vbi tractetur de quacunque alia causa nullitatis, ex cuius ratione petatur absolutio ad cautelam: atque ideo quod diximus de exemptione minimè erit speciale, sed plenè ordinarium.

Secundò est inquirendum, quis possit ad cautelam absoluere: & Romanus pontifex in d.c. solet. hanc absolutionem respōdet dari posse à superiore ipsius excommunicatoris, ad quē delata est causę cōtrouersia per appellationē. Poterit & ipsemet excōmunicator absoluere ad cautelā secūdū Hosti. Ioā. Andr. & alios in d.c. per tuas. Dom. & Franc. in d.c. solet. col. 2. quod nō licebit alicui iudici, etiā iurisdictionē habenti ordinariā, nisi sit ipsemet excōmunicator, eiúsve superior cogniturus de appellationis causa: vt ipse Domi. colum. 5. & Franc. 2. in specie adnotarunt. qua ratione hoc erit omnino obseruandū ad intellectū gl. in c. cū ab ecclesiarū prælatis. de offi. ordi. cuius in hoc §. paulò antè meminimus.

Iudex verò delegatus, & si sit datus à principe ad appellationis cognitionē, & decisionē, nō poterit absoluere ad cautelā. hæc enim absolutio extraordinaria est, & gratia quadā sedis Apostolicæ inducta. c. per tuas. ist. tit. igit̄ nō est cuicunque iudici permittēda: nisi à iure sit in specie permissa. nam absolutio simplex ab excōmunicatione competit delegato: quia tūc excōmunicatio nō dicitur nulla. at vbi excōmunicatus allegat, excōmunicationem nullā esse, iure ordinario absolutio danda non est, nisi priùs cōstet, excommunicationem nullam esse: idcirco cùm absolutio ad cautelam sit extraordinaria, & à iuris pontificij regulis aliena, permissaque ex gratia: non videtur cuilibet iudici data potestas eam concedendi. atque ita hanc opinionem veram esse opinantur gl. in d.c. solet. verb. per superiorem. Ioan. Andr. Domi. Franc. & Doct. ibi. Dec. in c. præterea. nu. 6. de off. deleg. & ibi Fel. colu. pen. idem Fel. in c. causam quæ. nu. 6. & in c. cū dilecta. col. 10. de rescr. idē in c. 1. nu. 11. vt lit. non contesta. Iason. in l. 2. col. 2. & ibi Dec. ac Curt. Iunior, col. 1. ff. de iurisdict. omni. iudi. quorum opinio communis est. contraria tamen potius placet Archidi. in d. capitul. solet. Abb. & Decio in capitulo ad præsentiam. de appellat. per tex. inibi. cui respondetur, iudicē delegatum, cuius in eo capite mentio fit, habuisse specialem commissionem à Romano pontifice absoluendi ad cautelā, & tamen hæc posterior opinio vsu, & praxi recepta est, quo ad iudices delegatos extra Romanā curiā de causa cognoscētes: licèt datus in Romana curia, vt intra eam cognoscat de causa, speciali indigeat commissione ad absolutionē ad cautelam adhuc ex communi vsu: quemadmodum Rota tradit in antiquis. 810. & sequent. Fel. in ca. veniēs. de test. col. penul. vnde secluso communi stilo prior sententia verior est, & magis communis, quam extēdit Oldra. consi. 145. ac Fel. in d.c. veniens. in 2. vlt. col. vt nec iudex delegatus possit absoluere ad cautelam excommunicatum ad effectum dicendi testimonium. Quo in casu ipse potius contrarium tenerē, maximè vbi res non ita bene per alios testes probari posset. argumē. tex. in c. præterea. de offi. delega. & d. l. 2. ff. de iurisdi. omnium iud. sic etenim Ioan. Monachus in d.c. solet. tenet, iudicē delegatum posse absoluere ad cautelam testes sibi productos ad effectum dicendi testimonium.

Tertiò considerandum est, non posse impediri hanc absolutionem ad cautelam ex contradictione aduersarii: nisi is dixerit, excōmunicationē latā propter manifestam offensam, quod probare debet intra octo dies, & eo probato non est absoluendus excommunicatus, nisi priùs realem satisfactionem præmiserit. tex. singula. in d.c. solet. satis tamē erit ad impediendam absolutionem istā, quòd manifesta offensa proponatur, & obijciatur in ipsis interrogatorijs articulis: nec est necessarium, quòd expressim libello speciali exceptionis hęc manifesta offensa in iudiciū deducatur: quemadmodum docet Rota in nouis. 326. ita rem istam explicans. idem probat Fel. in d.c. Apostolicę. de exceptio. nu. 17. ipsi autem octo dies currunt, & labuntur continuè à momento ad momentū ab ipso die, quo iudex recepit obiectionem manifestæ offensæ absque alia speciali huius dilationis adsignatione: quod notant Domin. & Francus in d. cap. solet. & Rota in nouis, 208.

Hæc tandem pręnotare libuit de excommunicationis viribus, vinculo, & effectibus: déque eius absolutione ad huius rubricæ, & capitis, quod statim sumus expositur, apertiorē cognitionem. multa tamen omisimus: quòd vel ea cuiquam facilè obuia sint, vel nos breuitati operam dantes ipsa prætererint: quæ diligens lector pro sui ingenij captu poterit inquirere, ac mente reponere.

SECVNDA HVIVS RELECTIONIS PARS.

Bonifacius Octauus.

Alma mater ecclesia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat, & consultè, quæ suadente subiectorum vtilitate, postmodum consultius, ac rationabilius reuocat, in meliusve commutat.

EX HVIVS CAP. INITIO. SVMMARIVM.

1 *Alma, Substantiuè, & adiectiuè: quid significet?*
2 *Mutatio, & correctio veterum legum iustissima est.*
3 *Eadem lex humana non omnibus communitatibus, aut ciuitatibus conuenit.*

ALMAM HOC in loco summus Pontifex appellat ecclesiam: sanctam inquam. Alma etenim Hebræa dictio est, & item Latina, authore diuo
1 Hieronymo in Esaiam capitul. 7. quo in loco † adnotauit: apud Hebræos Almam dici virginem non quancunque, sed absconditam, ac secretam, quæ nusquam virorū patuerit aspectibus, sed magna parentū diligentia custodita sit, ætatisque iunioris, & in annis adolescētiæ cōstituta. quod pluribus sacræ scripturæ authoritatibus probare idē author conatus est ad illius capitu. intellectum, & catholicum Prophetæ sensum. idem Hieronymus hāc interpretationem tra-

Universidad de Deusto Biblioteca

dit in Hebraicis traditionibus in Genesim. Et Petr. Galatinus lib. 7. c. 15. latinè autē secundū eundē Hieronymū alma sancta intelligitur adiectiuè. siquidē alma, vt inquit Festus, sancta, siue pulchra, vel alens ab alendo scilicet. Seruius itē lib. 10. Aeneid. super illud. Alma parens Idea Deū inquit, Alma propriè est tellus ab eo, quòd nos alat. Abusiuè etiā alijs nominibus hoc epiteton datur: idē Seruius apud Virgilium ecloga. 8. diē almum: clarissimū interpretatur. nec tantū hęc dictio referenda est ad lucis splēdorē, sed & ad honoris, nominis, & famæ claritatem, & excellentiā. sic Iustinianus in l. 1. C. negotiatores ne militent, lib. 12. Constantinopolim, vrbem almam appellat. Martialis de natali Domitiani lib. 4.

Cæsaris alma dies, & luce sacratior illa,
Conscia Dictæum, qua tulit Ida Iouem.

Vtcunque sit, ecclesia catholica Alma dicitur aptissimè, quòd mater sit pijssima, quippe quæ nos alat vberibus sanctissimis nobis exhibens sacramēta, quæ redēptor noster Iesus in remissionē peccatorū instituit: nosque fide ipsius sanctissimi saluatoris instruat, & muniat: quòd sanctissima sit, ac Christi sponsa, virgo, & immaculata, abscōdita vsque ad spōsi incarnationē sub velamine prophetarū: quòd pulchra, ac decora sit tot sanctissimorū hominum martyrijs post sponsi passionem, tot bonis moribus institutis: ac propter pulchritudinē reformatis: quòd clarissima sit lucis splendore, veteris testamēti, & Mosaicæ legis reseratis mysterijs, quę obscura quidem ad aduentū vsque saluatoris fuere: quòd in vniuersum orbem eius institutio, & excellentia prędicatione legis Euangelicæ iam propemodum exierit.

Ex huius autem capitis initio illud planè deducitur, quòd apud omnes celebratissimū extat: nempe, in republica bene, ac sanctè instituta, posse iustissimè mutari veteres leges, quæ & iustissimè fuerunt cōditæ. idem cōstat in c. non debet. de consang. & affin. c. sciendū. 29. dist. c. quia sancta. §. verum. 63. dist. & in alijs plerisque locis. quibus duo præter alia potissimùm obstare videntur.

Primùm: lex debet esse iusta. c. erit autē lex 4. dist. c. 8. Prouerb. per me reges regunt, & cōditores legū iusta decernūt. Etenim lex esse nō videtur, quæ iusta nō fuerit: authore Augustino lib. 1. de libero arbitr. c. 5. sed si lex verus iusta fuit & esse debuit, vt legis vim haberet, quod in ea cōstitutū fuit iustum itidē erit: eius cōtrariū iniustū: igitur noua lex veterem iustā corrigens, & contrario abrogans institutio iniqua erit: & ideo nulla. Siquidem iustū, & iniustū cōtraria sunt, vt inde necesse sit, mutationem veteris legis iustæ in contrariam iniquam esse.

Secundò itidem obijcitur, & fit argumentatio. Aut lex vetus iniqua fuit, aut iusta. si iniqua lex non fuit, nec est, nec legis nomen, ac vim habere debet: & idcirco absque temporū mutatione tollenda est, & statim fuit abrogāda. Si iusta: profectò mutari nequit in cōtrariā, quæ iniusta nō sit. vnde hæc posterior erit omnino vt iniqua extirpanda ab ipsa republica: cū ei nequaquā possit vtilitatē afferre: imò perniciosa sit.

Tertiò ad idem tendit, quòd lex iusta fundamentū habet à naturali ratione: quæ tamen immutabilis est. in principio. 5. dist. §. sed naturalia. Inst. de iure natur. ergo lex semel iustè statuta mutari non potest.

Nihilominus cōstituendū est in tractatu de legibus, non tātū permissam esse in qualibet optima republica legū verū mutationē: sed & eā admodū vtilē fore: & quādoque necessariā: modò facilis nō sit. Hoc præter authoritatem canonum, quorum modò meminimus, probat Aristoteles lib. 2. Polit. c. 6. ita equidē scribens in ciuili ratione non posse omnia accuratè scribi, sicut nec in alia qualibet disciplina. Constat etenim primos legū latores quādoq; imprudētes fuisse, rusticos, ac vulgares. sic & in disciplinis crescit hominum vigor: atque docet experientia plurimas antiquas leges horrēdas mutatas fuisse cū maxima reipublicę vtilitate: quēadmodū latiùs notat ipse Arist. in d. c. 6. His accedit secūdò: ꝙ humanæ rationi naturale est, vt gradatim ab imperfecto ad perfectū perueniat. vnde qui primò philosophati sunt quædā imperfecta tradiderunt, quæ postea ꝑ posteriores perfectiùs fuere discussa, examinata, & tradita. atq; adeo legū mutatio ex parte rōnis ipsius humanæ iustissima est, nō tātū ex parte hominū. Tertiò adest diui Aug. authoritas. li. 1. de liber. arb. c. 6. q asserit, legē etiā iustā posse ꝑ tēpora iustè mutari: siquidē mutata republica, & eius statu, mutari dēt & lex: cū mutata tēpora varias exigant leges, vt iustè regatur populus, quod comprobatur euidenter: nam iustæ legis officium est reipublicæ vtilitatem cōstituere, & stabilire. hęc verò nō aliter potest practicè cōsiderari, nec percipi, quàm priùs inspectis, ac perpensis tēporibus ipsis, locis, & gentiū moribus: quæ quidem omnia non vbique pari tramite contingere solent: igitur non eadem lex vbique, & semper iusta est, nec omnibus moribus, locis, & temporibus aptari, aut conuenire potest: qua ratione legis mutatio necessaria omnino est. Quartò sunt ad hāc rē pulchra Platonis verba. 6. dialogo de legibus. quæ quidē omnia, inquit, curent, ornētque chori principes, & cum legum custodibus conditores, vt à nobis relicta suppleant. necesse nanque, vt diximus, in his præsertim, quę multa paruaque sunt, nonnulla in prima positione legū prætermitti, quæ magistratus sequentes vsu rerū commoniti quotannis mouebunt & corrigent, donec tempus illud aduenerit quo instituta hæc discussa, & approbata sufficienter fuisse videātur. hæc Plato: qui eleganter lib. 16. ciuili, vel de regno. legislatorem similem facit quo ad reipublicæ regimen medico, & nauis gubernatori: nā hi non semper eadē præscribunt agenda esse ad corporis salutem, & ad nauigationis tutelam, sed varia præcepta excogitant, iuxta morbi statū, ventorū, locorum, & syderum pericula: ita legislator, qui rempublicam administrat, non eisdē semper vti debet legibus: imò varia necesse est præscribat pręcepta, & instituta, secundum temporum, rerum, & locorū vicissitudines, status, & qualitates: alioqui non rectè rem pro vtilitate publica gerere valebit. Hanc item legum mutationem iustam esse probat tex. in c. vlt. 14. dist. & in d. c. erit autem lex. 4. dist. pulcher tex. inibi ad notāte Bald. in l. vnica in princ. C. de caduc. tollend. docet eleganter S. Thomas in 1. 2. q. 97. art. 1. & q. 104. art. 3. Syluest. verb. lex. §. 25. & Franc. Patricius de institutione reipub. libr. 1. tit. 5. ad rationes in contrarium adductas non est admodum difficilis responsio: quæ magis huius veræ opinionis vires explicabit.

Ad primum igitur respondentes fatemur, legē iustam esse oportere, & item legē veterē, quæ modò mutatur, iustā fuisse, & subinde concedimus nec iustum mutari posse, nec iniustū statui: & tamen negamus ex mutatione veteris legis, quæ tunc iusta fuerit, iniustam nunc constitui: siquidē determinatio eius, ꝙ iustū sit, ac reipublicæ cōueniens, secūdū hominū statū, & conditionē mutari debet, & potest. Etenim, vt docet S. Tho. rectū semper manere debet rectū per se, nec id mutari potest: sed rectitudo, & iustitia legis dicitur, & cōsideratur quo ad cōmunē vtilitatē, cui non semper vna, eadēque res conuenit: idcirco talis rectitudo mutatur: vt paulò antè dicebamus. & præterea non ita cogit argumentatio in his, quæ legislatoris iudicio & volūtati liberè commissa videtur: qualia sunt multa, quæ possunt liberè iure humano statui absq; diuini, & naturalis læsione, & absque reipublicæ, & cōmunitatis iniuria: eo quidē, ꝙ in his minimè versetur ipsius reipublicæ status potissima basis rectæ administrationis. Lex enim regia, quæ permittit parētibus meliorationē erga liberos in tertia, & quinta bonorū partibus, iusta est, & fuit: quia nō insurgit ex hoc grauis, & maxima inter liberos inæqualitas, nec iuri diuino aut naturali præiudiciū fit, nec reipublicæ lædit. Et tamen etiam si lex ista reuocaretur & tolleretur, nihil iniustum fieret à legislatore: cū filij ęqualē partē ex parentū bonis obtinerent, nec iuri naturali derogaret ex hac veteris legis mutatione, nec respublica dānū aliquod inde pateretur.

Ad secundā rationē satis manifesta est responsio, si concedamus priorem eius partē & negemus posteriorē. Nā vetus lex potuit tūc iusta esse: modò autem erit iniqua. quippe quæ præsenti reipublicę statui minimè cōueniat, imò perniciosa, & grauis sit. & deinde, vt modò probauimus, quædā sunt ita liberæ legislatoris dispositioni obnoxia, vt vel hoc vel illi cōtrarium possit statuere absque aliqua reipublicæ iniuria.

Ad tertium ita respondemus, ꝙ quælibet iusta lex habet, & habuit originē à ratione vniuersali naturali, quæ dictat, ratione viuēdū fore. nihil iniquū agendū, aut statuēdū. Quod iuris naturalis principium vniuersale est, & immutabile: sicuti & immutabilia sunt omnia, quæ ex hoc principio necessariò sequuntur: atque ita nulla lex vnquā ferri potuit, nec potest, quæ iniusta sit, & ideo cōtraria huic principio iuris naturalis. Sed quo ad particulares actus & leges speciales cōstat aliquā legē olim reipublicæ cōgruā & iustā, modò non conuenire cōmunitati, & ideo iniustā esse, ac reuocari posse. Humana siquidē lex qua ex parte ius habet naturale: scilicet, ratione viuēdū fore, mutari nequit. Sed quo casu ratione viuamus, vt ostēdit mutatio tēporū, hominū, & morum ciuiliū. vt eleganter S. Thomas explicat in d. q. 97. art. 1. Vnde quia lex est constans, ac perpetua voluntas: omnes equidem leges, licet pro tēpore, locorum, hominumque ratione sint mutabiles, nisi ex ratione dependeant immutabilis legis pro legibus nō sunt habēdæ. ꝓpterea autē immutabilis est volūtas, quoniā

depēdet ex rōne pfecta, qua nihil est nec certius, nec antiquius.

3 Ex quibus apparet, non omnibus cōmunitatibus, † rebus publicis, aut ciuitatibus easdem leges cōuenire, vel vtiles esse: tametsi omnibus conueniat, & proprium sit ratione, & iure ad iustitiæ normā, & regulā institutas esse. qua de re sunt pulchra Arist. verba lib. 5. Eth. cap. 7. simili, inquit, modo non naturalia, sed humana iura, non eadē vbique sunt. Nā neque respublica apud omnes est eadē: sed vna tantū vbique ea est secundum naturam, quæ optima est. Hæc Aristoteles, qui vnam esse censet vbique rempublicam secundum naturam quæ optima sit: id est, quæ naturali ratione ad communem vtilitatem regitur. Quā tamen ratione perpensa, & obseruata, non eadem conueniunt omnibus rebus publicis. Ad hūc etenim sensum Michael Ephesius locum Aristotelis ibidem eruditissimè interpretatur.

Qua ratione qui veteres Historicos legerit, quique variarum prouinciarū leges expēderit ab initio orbis cōditi vbique constitutas, dubio procul deprehendet, quantum hominibus licuerit variè in cōdendis legibus de ipsa cōmuni vtilitate decernere: ac planè suo iudicio censebit, leges aliquot risu dignas esse. quas si illius reipublicæ statū nouisset, omnino necessarias fuisse illi cōmunitati existimaret. Veteres tamen leges nō temerè mutādas esse, nec nouas passim, & absque delectu ferendas. præter alios docuit olim Zaleucus Locrēsis legislator, qui eā legē tulit, vt si quis nouā legē laturus esset, eā ad populū circūposito ceruici laqueo ferret: vt nisi ob eximiā eius vtilitatē probata foret, laqueo tractus suffocaretur, & morte periret. Quod cōstat ex Demosthene cōtra Timocratē, & Ierocle apud Stobeū sermo. 37. idē ferè tradit Polybius lib. 12. & de Charondæ Thurij lege Diodorus Siculus lib. 12. bibliothecæ.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Interdicere quid sit?*
2 *Interdictum ecclesiasticum: qualiter definiri possit.*
3 *Interdictus ab ingressu ecclesiæ, quid possit agere, & q̄ sint ei vetita?*
4 *Interdictum ecclesiasticum decernitur sæpissimè in locum, vel plebē ob vnius culpam.*
5 *Interdictum ecclesiasticum, an possit ferri ob debitum pecuniariū?*
6 *Interdictum hoc quandoque in locum, quandoque in personas pronuntiatur: & quid hoc referat?*
7 *Traditur intellectus ad tex. in cap. si sententia, hoc tit. & lib.*
8 *Interdicta ciuitate: an suburbia censeri debeant interdicta: & inibi latè intellect. cap. si ciuitas. eod. tit.*
9 *Interdictum quoddam est speciale, quoddam generale.*
10 *Excommunicatio, quomodo differat ab interdicto ecclesiastico?*

§. PRIMVS.

SANE à nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, vt in terris, seu locis ecclesiastico suppositis interdicto nulla, certis casibus, & sacramentis exceptis, diuina celebrentur officia, vel ministrentur ecclesiastica sacramenta.

Hinc tandem oportet materiā interdicti ecclesiastici exor-
1 diamur, quid interdictum sit prænotantes. Interdicere † nanque propria significatione est, prohibere, ac vetare, ne quid fiat. Vnde apud Iurisconsultos interdicta passim tradūtur propriè quidem prohibitoria: vt quidā opinantur: sed obtentū iam est, omnia siue prohibitoria, siue restitutoria siue exhibitoria interdicta appellari: sicuti author est Iustinianus in principio. Instit. de interdict. Quod alibi tractabitur. Nunc enim ad propositam cognitionem illud erit satis, quòd interdicere sit prohibere, aut vetare: re quidē vetita per ablatiuum frequentiùs, rarò per accusatiuum: ipsa verò, cui fit prohibitio per datiuū casum expositis, & significatis. Paulus sanè Iurisconsultus in l. vlt. ff. de pœnis. dixit, interdicere alicui arte sua. Suetonius in Augusto. Alteri ob ingratum, & maleuolū animum domo, & prouincijs interdixit. idem Suetonius in Nerone. & cū interdixisset vsum Amethystini, & Tyrij coloris, præclusit cunctos negotiatores. quandoque tamē actiuè, & passiuè subaudiuntur hi casus, quod latinæ linguæ authores passim ostendunt. Cicero pro domo sua. velitis, iubeatis, vt Mar. Tullio aqua, & igni interdicat. Plinius in epistolis. Carēt enim togæ iure, quibus aqua, & igni interdictū est. Nā, vt obiter hoc ipsum explicemus, Lactātius Firmianus lib. 2. institutionum diuinarum. cap. 10. inquit, ideoq; à veteribus institutū est, vt sacramento ignis, & aquæ nuptiarū fœdera sancirētur, quòd fœtus animantium calore, & humore corporētur atque animentur ad vitam. Cùm enim constet omne animal ex anima, & corpore, materia corporis in humore est, animę in calore. quod ex auium fœtibus datur scire: quos crassi humoris plenos, nisi opifex calor fouerit, nec humor potest corporari, nec corpus animari. Exulibus quoque ignis, & aqua interdici solebat: adhuc enim videbatur nefas: quanuis malos tamen homines supplicio capitis afficere. Interdicto igitur vsu earum rerum, quibus vita constat hominum, perinde habebatur ac si esset, qui eam sentētiam exceperat morte multatus. Adeo ista duo elementa prima sunt habita, vt nec ortū hominis, nec sine his vitam crediderint posse cōstare. Hactenus Lactantius. etiam meminit ad interdictum aquę, & ignis Budæus in l. penul. ff. de donat. int. vir. & vxor. quo in loco Iurisconsultus mētionē facit solennitatis nuptialis, quæ aqua & igni fieri solebat. Hac igitur in parte interdictum prohibitio quædam est diuinorum officiorum: cum iudex ecclesiasticus alicui ciuitati interdicit diuinis officijs. Nam & apud pontificias constitutiones constat, interdictum prohibitionem esse: sub titu. de matrimonio contract. cōtra interdictum ecclesiæ, maximè ca. 2. & 3. sic Cicero pro Cecinna dixit: ad quę interdictum pertineret: id est prohibitio. sic regia l. 14. tit. 9. par. 1. interdictum Hispanè appellat: *Vedamiento*.

Potest autē interdictum hoc ecclesiasticum decerni quo ad personam aliquam specialem aut singularem: tandē quo ad plures personas, & quo ad locum. idcirco in hunc modū congruè definitur. Interdictum ecclesiasticum est, suspensio à diuinorum officiorum, sacramētorumque actiua, & passiua
2 celebratione, respectu † alicuius loci, vel personarū facta, ecclesiastica etiam prohibens sepultura. quod interdictum hoc sit suspensio, non poterit negari: id etenim passim probatur: maximè in ca. non est vobis. de sponsa. cap. quod in te. de pœniten. & remiss. & in præsenti constitutione. quibus in locis etiam constat, non esse simplicem suspensionem, sed quæ suspendat ab officiorum diuinorum, & sacramentorū celebratione, perceptione, & collatione: item ab ecclesiastica sepultura. c. si ciuitas. suprà isto titu. quòd personas afficiat hoc interdictum quādoque, & frequētissimè, probatur in cap. si sententia. & cap. is cui. isto titu. & de loco est satis aperta probatio in præcitatis authoritatibus. Sub hac verò diffinitione minimè continetur is, cui est interdictus ecclesiæ ingressus. nam is optimè poterit extra ecclesiam celebrare diuina of-
3 ficia: sicuti † notant glos. communiter recepta in c. is cui. sup. ist. tit. glo. in cap. vlt. de offic. ord. ist. lib. Innocent. Henri. colu. penult. Abb. & Fel. num. octauo. in cap. sacro. extra ist. ti. quorum opinio communis est, & probatur in c. præsenti. 5. qu. 2. poterit item iurisdictionem ecclesiasticam vbicūque exercere, ea enim suspensus non est. glo. in d. cap. sacro. verb. interdictum. quam sequuntur Docto. ibi. Abb. in cap. ab excommunicato. col. 4. de rescr. Franc. post alios in cap. 1. §. si quis. supra eo. Ioan. Mil. is verb. suspensus. etenim de hoc, cui interdictus est ecclesiæ ingressus vlterius hic minimè disputabimus: quippe qui opinemur hoc interdictum multum differre ab eo, de quo in huius cap. examinatione acturi sumus. tametsi & ad interdictum ingressu ecclesiæ possit, vt omnia expendamus, & diffinitio prædicta commodè induci: cum in ea de interdictis personis mentio fiat: licèt nō ita vniuersale sit hoc interdictū ingressus ecclesiæ. Verū siquidē est, eū cui est ecclesiæ ingressus interdictus, irregularem esse, si intra ecclesiā diuina officia celebrauerit, nec posse in ecclesia sepeliri. d. cap. is, cui.

Poterit tamē is, cui est ecclesiæ ingressus interdictus ecclesiā, & ingredi, & in ea orare tēpore, quo diuina officia nō celebrantur, secundū Ioannē Calderi. in tracta. de ecclesiast. interd. mēbr. 2. versi. nūc quæritur. Anchar. Domi. & Franc. in d. ca. is, cui. sicut & de excōmunicato diximus prima huius operis parte. §. 3. num. 7. vnde constat, etiam hunc interdictum ingressu ecclesię non posse diuina officia inter ecclesiā audire: licet ex ea auditione irregularis nō sit. cap. is qui. suprà. e. tit.

Hic autem interdictus ingressu ecclesię, si pœnituerit poterit sepeliri intra ecclesiam. tex. expressus in d. cap. is, cui. vbi Ioan. Andre. Fran. & Doct. fatentur, posse in articulo mortis hoc interdictum remitti à quocunque sacerdote, vel sufficere quòd quis decesserit cum signis contritionis pœnitentiæ: vt nō obstāte interdicto sepeliri possit in ecclesia, absque alia solenni interdicti reuocatione, aut remissione. Quod maximum exhibet argumentum, prædictam constitutionē loqui de interdicto ingressu ecclesiæ propter cōtumaciam. quasi dici possit, hunc interdictum ingressu ecclesię posse sepeliri intra ecclesiam. cum id interdictum in criminis pœnā fuerit pronūtiatum: ex eo, ꝙ morte finiatur pœna delicti: vt

Universidad de Deusto Biblioteca

in hac specie notat Ioan.Ber.pręsul Callahor.in practica cri
minali,cap.121.ego sanè cōpertum habeo, etiam in pęnam
criminis posse quē priuari ecclesiastica sepultura, ita vt hæc
pœna mortuo sit inferenda:etiam si is pœnituerit: quemad-
modum ex cap.cùm ad monasterium.§.1.de stat.reg.& cap.
quāquam.de vsuris.ist.lib.& alijs probare conati sumus lib.
2.Varia.Resolut.cap.1.nu.11.idcirco non me cogit pręd.icta
ratio,vt hāc sententiā probem,præsertim quòd propter cri-
minis grauitatē possit corpori mortui pœna iniungi.c. mu-
lier.15.q.1.l.vlt.ff.ad l.Iuli.maiest.cap.accusatus.§.pen.de hæ-
ret.ist.lib.atque ideo non omnino crimina morte extinguū
tur quo ad pœnam corporis.fateor tamen,iudicem ecclesia
sticum,& canonem alicui interdicentē ingressu ecclesiæ, eā
mentem habere,vt si ob contumaciam hanc pęnā indixerit,
velit ecclesiastica interdicere sepultura, vbi interdict' huius
contumaciæ non pœnituerit:at si ob crimē iam cōmissum,
ac remissum:noluerit hūc interdictū carere sepultura eccle
siastica: ne tanta ignominia & iactura forsan ob culpam nō
ita grauem afficiatur.Hunc etenim opinor esse sensum illius
responsi in dict.cap.is cui.

Hinc apparet , interdictum ecclesiasticū in personā posse
ferri quo ad certū actū,aut quo ad certā peculiarēque actio
nē ordinis:siquidē poterit ferri ad hoc , vt quis interdicatur
celebratione missarū,ingressu ecclesiæ,aut collatione sacra-
menti pœnitentiæ.quod notat per tex.ibi An.in cap.signifi-
cauit.de corpore vitiat.Calde.in tract.de ecclesiast.interdict.
fo.5.col.2. Dec.in c.sane.nu 4.de off.deleg.nec video in hac
re posse quidquā cōtrouerti: & si omnino sit hoc memoriæ
cōmendandū quo ad ipsius interdicti vim,& effectū:ne quis
existimet semper vniuersale constitui:& præterea, vt consi-
deremus , qua ratione sit distinguendus sacerdos suspensus
simpliciter ab officio,à sacerdote,qui interdictus sit ingressu
ecclesiæ,aut alia particulari ordinis sacerdotalis actione.

Prius tamen quàm distinctionem interdictorum ecclesia-
sticorum,& præscriptā diffinitionem exponamus, adnotan-
4 dum † est,interdictū ecclesiasticū decerni posse aduersus in-
nocentes,& in eorum damnū,ac præiudiciū ob alterius cul
pam.nā licèt hæc censura,pœna sit ecclesiastica, propriè spi-
ritualis non est.quippe quæ animam nō afficiat , nec priuet
communione suffragiorum ecclesiæ:sed tantùm suspendat
diuinorum officiorū,& sacramentorū celebrationem , quæ
quidē suspēsio directè animā nō ligat,nec afficit.quamobrē
probauimus lib.2.Variar.resolut.cap.8.nu.10.posse interdi-
ctum ferri cōtra innocentes ob alterius culpā:quia hæc pœ-
na spiritualis nō est:licèt gl.in dict.cap.si sententia.verb.inter
dicti eam spiritualē pęnā appellauerit.est siquidem receptū,
posse aliquā ciuitatem interdici celebratione diuinorū offi
ciorum,& sacramentorū collatione ob vnius culpā:nempe
illius qui dominus loci sit,& in eo iurisdictionē habeat tem
poralē,aut secularē.tex.in cap.nō est vobis.de spōsalib. cap.si
sententia.ist.tit.Regia l.14.tit.9.part.1. & idē erit ob culpā il-
lius,qui in eo loco iurisdictionē spiritualem , & ecclesiasti-
cam tantū habet:nempe episcopi: secundū Archid. in dicto
cap.si sententia,& Dom.ibi.Tancret.Feli.& Deci.in dict.cap.
sanè.in 2.de offi.delega.vbi est ad hoc text. elegans. quanuis
Cardin.Abb.& Barba.inibi censeant,illū tex.procedere,quo
ties episcopus tēporalis dominus est loci illius, eiusq; secula
rem iurisdictionem habens.& tamē opinio prior magis cō-
munis est,vt asserit Deci.7.notab.

Sed ob vnius priuati culpam non posse totam ciuitatem
interdici,nec totum populum,obtentum est,vt notat Ioan-
nes Mona.in capitulo primo.de vsur.ist. libro.Henric.in ca-
pitulo in quibusdam.de pœnis.Chosmas in pragm.sanctio-
ne.tit.de interdict.indifferenter non ponendis.in verb.priua
tæ.nisi id fiat speciali commissione Romani pontificis, quæ
magna cum difficultate solet concedi , & in hunc sanè mo-
dum , vt primò interdictum decernatur in ecclesiam paro-
chialē aduersarij,& simul in alterā ecclesiā parochialem,vel
collegiatā:demum crescente cōtumacia in duo monasteria,
vel ecclesias collegiatas:deinde nō resipiscente contumace
tota diœcesis supponitur interdicto : & adhuc illius corde
indurato cathedralis ecclesia interdicitur:sicuti testatur Ioā
nes Staphilæus de literis grat.& iust.Folio 156. columna se-
cunda.scribens.cathedralem ecclesiam nusquam censeri in
terdictam.etiam in totā diœcesim, & in omnes ciuitatis ec-
clesias sit interdictum decretum ex ratione text.elegantis in
capitulo quanuis.§.quanquam.de præbend.in sexto.quasi il-
le tex.probans,in literis ad beneficia ecclesiastica nō cōtine
ri ecclesiam cathedralem appellatione ecclesiarū ciuitatis,
aut diœcesis:in qualibet odiosa dispositione itidē locum ob

tinere:quod præter doct.ibi adnotarunt Compostellanus in
cap.capitulum.versi.idem quæritur.de rescript. Oldradus cō
sil.185.Rota antiqua.45.idē Ioan. Staphilæus de literis gra-
tiæ.fol.61.columna 1.Fel.in cap.in nostra.corola.39. de re-
scrip.idem Fel.in cap.postulasti.eo.tit.nu.4.Ioan. de Selua de
beneficio.3.par.q.11.qualitate 21.

Illud verò est omnino inquirendum, an ecclesiasticum in-
terdictum possit iure ordinario decerni in aliquam ciuitatē,
5 aut populum ob debitum pecuniarium:† nēpè ob contuma
ciam domini,vel episcopi illius loci commissam in detinen-
do æs alienum:& sic in debito pecuniario non soluendo? Nā
tex.in capitulo,ex rescripto.de iureiur.vt ibi notant Abb. &
alij,probat,posse ciuitatem , & prouinciam interdici diuinis
officijs ob contumaciam ipsius domini,vel rectoris commis
sam in nummis,alteri debitis nō soluēdis. nihilominus à Bo
nifacio Octauo statutum est in constitutione, Prouidè atten-
dentes.inter extrauag.communes.sub hac rubrica, Quòd in
terdictum ecclesiasticum nequaquam decernatur ob debitā
pecuniam exigendam.cuius constitutionis meminere Abb.
& Fel.in dicto cap.ex rescripto.& plerique alij statim citan-
di:eamque seruari iussit inuictissimus Hispaniarum rex Ca-
rolus Cæs.Pinciæ anno vicesimotertio.cap. 11. & rursus an-
no vicesimoquinto Toleti cap.24. quam ipse intelligerē nō
solum interdicto generali decreto in aliquā ciuitatem , aut
villam:sed & in speciali indicto in aliquam ecclesiam è plu-
ribus vnius oppidi,aut ciuitatis. sunt etenim iudices secula-
res,& Regij,quorum ministerio facilimè quiuis cogi pote-
rit æs alienum soluere absque innocentum periculo,& dam
no,quod prouenit ex his interdictis:licèt Calderin.in tracta.
de eccle.interd.col.8.Ioan.Andre.Domi. & Franc.in cap.prę
sentiast.tit.Floren.3.par.tit.26.cap.3.col.2.Fel.in cap.sanè.in
2.de offi.delegat.col. 2.intellexerint prædictam extrauagātē
constitutionem in interdicto generali:vt secus sit in particu-
lari:quod poterit decerni ad exactionē pecuniæ iure debitæ,
ne obstet tex.in ca.3.de pœnis.Qua in re conuenit reipubli-
cæ Christianæ ita moderamen,& medelam adhiberi , quod
nō temerè hæc interdicta ecclesiastica,nec passim decernan-
tur.ca.quæsiuit.de his,quæ fiūt à maio.par.c. extat memora-
bile Basiliensis concilij constitutio,sessione 20.anno millesi
mo quadrigentesimo tricesimoquinto,cuius hic meminisse
libuit,quia illius concilij decreta de fide, & censuris,ac bene
ficialibus causis fuere post approbata per Nicolaum Quintū
summū Romanæ ecclesię pōtificem. Quin & in Pragmatica
sanctione Gallicana expressim eadem decisio vt admodum
vtilis exponitur in hunc sanè modum.

Statuit hæc sancta Synodus,quòd nulla ciuitas, oppidum,
castrū,villa,aut locus ecclesiastico supponi possit interdicto,
nisi ex causa,seu culpa ipsorum locorum,aut domini seu re
ctoris,vel officialium:propter culpam autem seu causam al-
terius cuiuscunque priuatæ personæ huiusmodi loca interdi
ci nequaquam possint,authoritate quacūque ordinaria,vel
delegata,nisi talis persona prius fuerit excommunicata, aut
denuntiata,seu in ecclesia publicata,ac domini,seu rectores,
vel officiales ipsorum locorum authoritate iudicis requisi-
ti huiusmodi personam excommunicatā infra biduum inde
cum effectu non eiecerint,aut ad satisfaciendum compule-
rint:qua etiam post biduum eiecta recedente,vel satisfacien
te,mox diuina restitui possint.hactenus Basiliensis synodus
præ oculis semper habenda,vt ex ea iudices ecclesiastici per-
cipiant quanta cum maturitate cōsilij sit ecclesiasticum ferē
dum interdictum.

His denique elucidatis,oportet ex ipsa diffinitione collige
6 re,quandoque ex generali interdicto personas,† quādoque
locū ipsum diuinorū officiorū celebratione interdici.& hoc
ipsum plurimùm refert:siquidē vbi locus tātum est interdi-
ctus,illius loci habitatores,& incolæ,qui culpabiles nō sunt,
possunt extra locū illū diuina officia audire , & sacramenta
percipere.tex.qui hoc apertissimè probat in d.cap.si senten-
tia.versi. cæterū. & eadem ratione poterūt in ecclesia extra
locū interdictū sepeliri:vt asserit Freder.consi.121.Forsan &
hęc Frederici sententia obtinebit,etiā in ipsomet interdicto,
vt extra locum interdictum possit is sepeliri:cum & si ob cul
pam foret ecclesiæ ingressu interdictus , posset in loco sacro
sepeliri,si decesserit peccatorum pœnitēs. iuxta tex.in cap.is
cui.eo.tit.cuius paulo antè intellectum adduximus.

Quòd si personæ fuerint interdictæ,etiā vt ciues alicui' vr-
bis,nō poterūt dū illi' habitationis domiciliū habēt diuina
officia audire,nec sacramēta percipere alicubi, licet loc' iter
dict' nō sit:nisi interdicti absq; eorū culpa, trāstulerint domi
ciliū habitationis in aliā villam,aut ciuitatem.tex.sic intelli-
gendus

gendus secundum Anchar.Franc.&Doct.in d.c.si sententia.
versic.cum verò.suprà ist.tit. quem & nos in hūc sensum ex
plicuimus lib.2.Variar.Resol.c.8.col.vlt.quo in loco ad eius
interpretationem per trāsennam aliquot tradidimus,quę le
ctor poterit his adiungere.

Est autem ad hæc animaduertendū, quod interdicto cle-
ro alicuius vrbis, non intelligitur populus ipsius vrbis inter
dictus,nec interdicto populo,censetur clerus interdictus,vn
de vno horum interdicto,alter ad diuina officia, & sacramē
ta est admittendus.tex. in d. c.si sententia.in princ.quamob
rem erit cautissimè obseruandum ipsum interdictum quo
7 ad eius sensum,& verba,quo verè † percipiamus sitnè inter
dictus locus,an loci homines,& personę,atque ideo sunt in
specie aliquot adnotanda.

Primum,quòd interdicto clero alicuius ecclesiæ non cē
setur ipsa ecclesia,& ipsius locus interdictus: imò poterunt
diuina officia intra eandem ecclesiam celebrari.gl.commu-
niter recepta in d.c.si sententia.per tex. in c.per exemptionē.
de priuileg.ist.lib.

Secundò his est adnotandum,non censeri locum inter-
dictum,vbi eius communitas, collegium aut vniuersitas in-
terdicta fuerit.Nam personæ in hoc interdicto, nō locus cō
prehēditur. Quòd personæ sint in hac specie interdictæ pro
bat eleganter tex.in d.c.si sententia.§.cum verò.exemplū po-
nens in populi interdictione,quòd locus non sit ex hoc in-
terdictus,probari poterit ea ratiōe:quia interdicto loco,per
sonæ non censentur interdictæ,vt in §.cæterum.sub eo.ca.si
sententia.ergo sic ècontrariò interdictis personis,locus nō
debet censeri interdictus:sic sanè hanc opinionem tenet Io.
Andr.& Cald.Io.Calder pater in d.c.si sententia,&collector
priuilegiorum mendicātium.verb.interdictum.tertio. §. 13.
quibus accedit maximè tex.in c.1.de vsuris.ist.lib.vbi distin-
guitur interdictum collegij aut vniuersitatis ab interdicto
locorum aut ab interdictis locis. Hæc tamen opinio dubia
ex multis constituitur.& primò ex eo,quòd si vera esset , fa-
cilimè interdicto ecclesiastico fraus fieret,cū seruari cōmo-
dè non posset interdictis exclusis,qui à loco ab eorum multi
tudinē excludi non possent.Et præterea aduersus prædictā
opinionē ex.optimus in c.quod nōnullis.de priuile.vbi pro
bat,iure veteri cōmuni cōsiderato nō potuisse celebrari diui
na officia,etiā interdictis,&excōmunicatis exclusis,etiam ia
nuis clausis in loco,cuius cōmunitas fuerat interdicta: igi-
tur cōstat,interdicta cōmunitate alicui' loci ipsum locū in-
terdictum cēseri: alioqui posset in eo loco celebrari ianuis
clausis,saltem interdictis,&excommunicatis exclusis.atque
ita Freder. de Senis in consil. 188. asseuerat interdicta com-
munitate alicuius loci,non tantum personas , sed & locum
ipsum censeri interdictum.cuius obiter nos meminimus in
d.c.8 lib.2.Variar.Resolu.col.vlt.sic & in hac quæstione tu-
tius esse,quòd & in loco seruetur interdictum , & quòd lo-
cus ipse iudicetur interdictus,responderunt Cald. de eccles.
inter.fol.4.colum.2.Franc.in d.c.si sententia.col. 1. Floren. 3.
par.tit.26.c.3.col.3.& Syluest.verb.interdictum.2.q. 8. quo-
rum opinio propter mentem interdicentis,& præsumptam
eius voluntatem mihi magis placet, & tutior videtur in eo
casu,quo vniuersitas,quæ interdicitur,generaliter ipsum lo
cum repręsentat,& cum habitat maiori ex parte,nec potest
commodè inde expelli,vt liber maneat locus ad celebratio-
nem diuinorum officiorum,quæ difficultas,& eius ratio ob
tinet,quoties.secularis vniuersitas interdicitur.

Tertiò est notandum populo,aut ciuibus interdictis,sin
gularis populi,&ciuitatis personas interdictas censeri.quod
satis apertè probat tex.in dicto capitulo si sententia. §. cùm
verò.cui opponitur text.in l.ciuibus.ff.de rebus dub.l. sicut.
§.si quid. ff.quod cuiusque vniuers. nomi.capitulo Romana.
§.vlti. suprà,isto titulo.quibus ex locis apparet , ciues,& po
pulum vniuersitatem,quandamque personam fictam repræ
sentare, non veram. Igitur illa ficta persona, quæcunque ea
sit,interdicta est,non autem singulares vniuersitatis perso-
næ. Quòd si dixeris,hoc procedere, quo ad vnius cor-
poris fictę repræsentationem : non tamen ex hoc sequi sub
eo corpore minimè contineri singulos ipsius vniuersitatis
homines:atque ideo eos censeri interdictos : siquidem ci-
uitas nihil aliud est, quàm ipsorum ciuium collectio:ipsos-
que ciues ipsam ciuitatem , & vniuersitatem efficere, se-
cundum Cardin.in capitulo requisisti. de testament. tra-
dit Bartolus in l.aut facta.§. vltimo. ff. de pœnis. Ludouicus
Lusitanus in dicta l.ciuibus.columna sexta, probat text. in l.
ciuitas.ff.si certum peta.l.ciuitates. ff. quod cuiusque vniu.
nomi.l.omnibus ciuitatibus.ff.ad Trebellianum.testis & ipse

Cicero est de somnio Scipionis.cœtus,inquit,hominum iu
re sociati,quæ ciuitates appellātur.idem pro Sestio.Connē-
ticula hominū,quæ postea ciuitates nominatæ sunt.Aristo.
item libro 3.Polit.cap.1.dixit,ciuitatem esse ciuium multi-
tudinem.Deducam inde,non posse subsistere eiusdem capit.
si sentētia.alterū responsum.dum in §. cæterùm. constituit:
interdicta ciuitate,locum ipsum,non ciues censeri interdi-
ctos,nisi eos,qui culpabiles sint.Qua ratione est in hac con
trouersia notandum,ciuitatem,castrum,villam, aut oppidū
propriè assumi pro ipso loco ex ratione materiæ subiectæ:
quia interdictum ecclesiasticum cadere,& decerni potest in
locum ipsum prout materia quædam est continens ædificia
& alia,quæ necessaria sunt ad hominum habitationem.sic
& in eadem quæstione populus propriè non pro ipso loco,
nec pro ficta persona,sed pro ipsis singulis loci habitatorib.
in hac eadem parte assumitur.Nam licèt aliàs singuli de vni
uersitate non faciant,nec cōstituant vniuersitatē,nec quod
competit vniuersitati cōpetat omnib.vt singulis.l.sed si hac.
§.qui manumittitur.12.quæst.2.tamen ab hac propria vni-
uersitatis significatione receditur ratione proposita,ac sub-
iectæ materiæ,ne alioqui interdictum in vniuersitatem de-
cretum inane sit,& absque vllo effectu:quemadmodum asse
rit tex.in d.cap.si sententiam.§.cùm verò. ex quo colligitur
secundùm Franc.ibi,quòd vbi pœnalis cōstitutio,aut dispo
sitio propriè intellecta inutilis foret,erūt verba illius impro
priè intelligenda.cuius tex ad hoc ipsum meminere Abb.in
cap.pastoralis.2.col.de appellat.idem Abb.consi.32.libr.2.&
consi.62.col.3.eo.lib.idem Abb.in c.veniens.de cognat.spi-
rituali.Corset.in singu.dictione,verbum.nam interdictū la-
tum in populum,aut in aliquam vniuersitatem, si esset pro-
priè intelligendum, vt personam fictam,& repræsentarā affi
ceret,profectò nullius foret effectus:idcirco decisum est,cē
seri hoc interdictū ipsos singulos de vniuersitate ligare.His
accedit,quod notāt Soc.& Lusi.in d.l.ciuib.tenētes legatum
factū ciuib.non acquiri reipublicę,quoties reipublicæ lega-
ri nō poterat,aut legatū ei nō conueniebat.ita sanè illud iu-
riscōsulti respōsum ibi interpretantur ipse Soc.& Lud.Lusi.
columna 6.

Quartò hinc constat,interdicta ciuitate , villa, aut castro,
ipsum locum,non eius ciues,aut habitatores interdictos cē
8 seri.quia † ex ipsius actus conditione,quæ dictat, interdictū
plerunque loco conuenire,& in eum decerni:non in perso
nas.deducitur hoc in casu ad locum,nō ad eius incolas , esse
referendum.notat Calder.in tracta.de ecclesi.inter.fol.3.col.
4.post glo.& Doctor.per text.ibi in d.capitul. si sententia. §.
cæterùm.notant Cardin.Abb.& Doct.in cap.vlt.contra glo.
ibi.de excess.prę lato.idem docet Syluest.verbo interdictum.
1.in princip.tradit Felin.in cap.Rodulphus.de rescript.col.1.
& 12.versicul.cæterùm.& tamen interdicta ciuitate,interdi
cti cēsentur ciues ipsius interdicti causa culpabiles:quod idē
Calderi.notat in dicta columna quarta. cui cęteri hāc ma-
teriam tractantes accedere videntur,authoritate tex.in di.§.
cæterùm.

Quintò his addendum erit,interdicto clero,censeri interdi
ctos non tantùm clericos seculares,sed etiā religiosos, reli-
giosas,& verè conuersos:secundum communē in d.capit.si
sententia.Calde.in d.col.4.Flor.in 3.par.tit.26.ca.3.& Sylue.
verb.interdictum.2.q.8.

Sextò hinc ipse infero,quòd interdicta cathedrali eccle
sia,canonici ipsi' nō cēsentur interdicti,adeò vt extra ipsam
ecclesiam possint ipsi canonici,non tantū vt singuli , sed &
vt collegiū celebrare alta voce, & cū solennitate: quēadmo
dum eleganter notat Cardi.in cap.vltim.de excessib. prælat.
cuius opinionem latè probat Paulus Parisius in consilio 27.
libro quarto.

Septimò patet ex iuris pontificij responsis,interdicta ciui
tate,interdicta itidem censeri eius suburbia.tex.in capi. si ci
uitas.ist.ti.cuius decisionis dubitatio ex eo deducitur, quòd
appellatione ciuitatis alicuius minimè alioqui suburbia cō
tineantur.l.nam quod liquidè.§. si ita.ff. de penu legat.l.2.ff.
de verborum significa.siquidem ciuitas,castrum,villa,& op
pidum propriè id significant,quod ambitu murorum conti-
netur. Idem præmittit text. in dicto capitulo,si ciuitas. vbi
Doctor. communiter hoc adnotarunt : & præter eos Ab-
ba.& Felinus in dicto capitulo Rodulphus columna prima.
ex quibus hæc distinctio colligitur : quòd si mentio fiat
alicuius ciuitatis nomine proprio,& substantiuo:veniant in
eam appellationem suburbia, & continentia ędificia: vt
Roma , Toletum , Pintia , Hispalis , & his similia : si verò
mentio fiat ciuitatis alicuius sub nomine appellatiuo,

& adiectiuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

& adiectiuo in hunc modum: vrbs Toletana: tunc tantum veniat quod murorum ambitu clauditur, quæ differentia deducitur ex d.l.2. & l. vt Alphenus. ff. de verb. sign. d.l. nam quod liquidè. §. si ita. & hæc est communis opinio, quam tenẽt Io. And. & Domi. in d.c. si ciuitas. Doct. post gl. Azonis in d.l.2. & Felin. in d.c. Rodulphus. col. j. duobus tamen aditis, quòd hæc distinctio in vlti. par. minimè procedat in vrbe Romana: quæ etiam his verbis nuncupata continentia ædificia, & suburbia comprehendit. glo. Accur. Bart. & alij in d.l. 2. maximè Cæpola. n. 6. q. 1. item quod in alijs ciuitatibus procedat prædicta communis distinctio, quoties nomen appellatiuum præcedit: si verò sequatur hoc sane modò: in Toletana vrbe tunc etiam continentia ædificia, & suburbia contineantur. argumento sumpto ex l. si communis seruus. ff. de stipula. ser no. sic tenuerũt Azo. Rainerius. & Bar. in d.l.2. idem Bar. in l. vxorem. §. legauerat. ff. de leg. 3. & in d.l. si seruus communis. & in l. more maiorum. in fi. ff. de iurisd. om. iud. tametsi Oldra. Dinus & Alberi. in d.l.2. ex Accursio ibidem, & Bald. in d. ca. Rodulphus. col. pen. vtroque casu velint continentia ædificia, & suburbia comprehendi. atque hæc solent latiùs tradi ad multa, quę in specie contingere possunt in testamẽtis, & in contractibus, aliisque iuris, & priuilegiorum, ac beneficiorum principis dispositionibus. Ego tandem vt huius difficultatis in genere rationem exponam, & aperiam sensum dicti capituli, si ciuitas pauca hoc in loco subijciam, quibus lector cognoscere valeat, vnde hæc disputatio habuerit originem, quæve sit tutior via ad eius resolutionem.

Primum equidem, etiam si, authore Nonio Marcello, vrbs locum & ædificia significet: ciuitas autem ipsorum ciuium collectionem. l. pupillus. §. vrbis. ff. de verb. sign. l. 2. eo. tit. Archid. in c. vrbes. 80. dist. adiunctis his, quæ de ciuitate paulò antè diximus, quandoq; tamen ciuitas dicitur eo sensu, quo locus. & ædificia muris circundata significatur. tex. optimus in d.c. si ciuitas. l. singularum. C. de ædific. priuat. l. 3. §. si quis. C. de natur. lib. Bar. & Cæpola in d.l. 2. q. 3. n. 11.

Secundò adnotare libet, vrbis, aut ciuitatis appellatione, his tantùm appellatiuis nominibus expressis, id solum cõtineri, quod murorum ambitu cingitur, ita quidem, vt continentia ædificia minimè comprehendantur. probatur hoc in d.l. 2. & in d.c. si ciuitas. idque communi omnium iudicio cõcessum est. & notat Petrus Crinitus lib. 4. de honest. disciplina. c. 9. vbi & sequentem subiungit assertionem.

Tertium his adijcitur, quòd Romæ appellatione, & sub hoc substantiuo, proprioque nomine. etiam suburbia, & cõtinentia ædificia contineantur, ita sanè iurisconsultus asseuerat in d.l. 2. & in d.l. vt Alphenus. ff. de verb. sig. d.l. nam quod liquidè. §. si ita. quo in loco idem probatur in casu, quo vrbis Romæ mentio fiat: quasi idem sit vrbs Romæ quod Roma. & hoc it idem est apud omnes constitutissimum.

Quartum aduersus vulgo receptam sententiam pronuntiamus, vrbis Romanæ appellatione id tantum, quod muris cingitur, cõtineri. qua de re authoritas est apertissima in d.l. vt Alphenus. inquit enim Marcellus lib. 5. Digestorũ. vt Alphenus ait, vrbe est Romana quę muro cingeretur: Roma est etiam, qua continentia tẽsent. sic And Alc. in d.l. 2. huic opinioni palàm consentit communem improbans.

Quintum hinc, & illud constituam, maximum scilicet esse discrimen inter vrbem Romam, & alias vrbes. Roma etenim, & vrbs Roma cõtinentibus ædificijs, ac suburbijs, finitur, & circunscribitur: aliquæ verò vrbes muris tantum finiuntur. huius assertionis manifestissimus author est Paulus iurisconsultus in d.l. nam quod liquidè. §. si ita legetur. ff. de pen. legatis verbis, & quidem vrbes ferè omnes muro finiri, Romam continentib. & vrbem Romam æquè cõtinẽtib. Hæc iurisconsultus, qui planè probat Romæ appellatione ob vsum communem, & excellentiam suburbia, & cõtinẽtia ædificia cõtineri: quod speciale esse vrbis Romæ appellatione tenet Guil. de Cuneo in l. j. §. cùm vrbem. ff. de offic. præ. quem Bal. refert in d.c. Rodulphus. nu. 8. & nihilominus probabilis est communis opinio, quæ asserit idem esse in quacunque aliarvbe, quę tamen continentia ædificia, & suburbia habeat, quasi iurisconsultus in dicto §. si ita. velit, ac sentiat, vrbes reliquas non habere continentia ædificia, nec suburbia, & ideò muris finiri: Romam autem & continentibus ac suburbijs limitari: quia illa habeat, sic iuxta sensum istum ad facti, non ad iuris quęstionem respondet Paul. & deinde asserit, ferè omnes vrbes continentia ędificia non habere, qd ei non potuit ita certum, & cognitũ fuisse, vt illud in vniuersum assereret, tandem Andre. Alciat in d.l. 2. hac in parte communem sequutus idẽ probat in cæteris vrbibus, quod de Roma à iurisconsultis traditum extat. quamobrem sequentem proponimus conclusionem.

Sextum deducitur ex proximè adnotatis, quod appellatione cuiuslibet vrbis expresso nomine substantiuo, & proprio, etiam suburbia, & cõtinentia edificia contineantur. vt quod de Roma diximus, & in aliis dictum esse intelligamus. hoc enim communi sententia receptum est.

Septimò infertur, denique appellatione cuiusquevrbis nomine adiectiuo expresso, non cõtineri suburbia: sed tantùm id, quod muris cingitur. text. in d.l. vt Alphenus. ff. de verbo. significat.

Octauò, mihi satis constat, nec aliud persuaderi, nihil referre ad propositum quæstionem, q̃ nomen appellatiuũ, vel proprium adiectiuum præcedat, an sequatur. nec enim aliũ sensum habet hæc oratio: Toletana ciuitas, quàm illa ciuitas Toletana, siquidem non ita temerè de humanis ingeniis & iudiciis censendum est, vt opinemur, posse cuiquam rem istam seriò, & maturè consideranti persuaderi, sub priori cõceptione verborum contineri suburbia, & continentia ædificia: at non ita sub posteriori. Vana profectò sunt, & nullius ponderis ista hęc interpretamenta: cùm adiectiuum illud, Toletana, sine sequatur siue præcedat, substantiuo accesserit demonstrationis loco. sic & communem opinionem in hoc Alcia. reprobat in d.l. 2. non obstat text. in l. si communis seruus. quia inibi est admodum distincta ratio ex eo, quod nomina secundo loco posita pertinere videantur ad demõstrationẽ tantùm: priori verò parte expressa causa finali, & principali sunt tribuenda. Quamobrem ibi multùm refert, quod nomen præcesserit, proprium, an appellatiuum: nec de nomine adiectiuo in eo iurisconsulti respõso tractatur. quod satis manifestum est.

Nonò quicquid sit de hac disputatione, verè illud est tenẽdum, potissimè considerandam esse subiectã materiã, statũ, & qualitatẽ, ac cõditionẽ loquentis, vt inde valeamus liquidò percipere, quæ fuerit eius mens: an intellexerit sub ciuitate suburbia, & continentia ædificia, an tantã id, quod muris finitur, & cingitur. hæc enim resolutio colligitur ex his, quæ Panor. & Fel. tradidere in d.c. Rodulphus. colum. 1. & 2. doct. in d.l. 2. vbi Bar. Cæpola quæstione 2. rex. ad hoc singul. in d.c. si ciuitas.

Decimò ex his aperitur vera ratio ad decisionem dicti capit. si ciuitas. nam licèt alioqui appellatione ciuitatis tatũ cõtineatur id, quod muris cingitur, nec veniant suburbia, & cõtinentia ædificia: tamen interdicta ciuitate, cẽsentur & suburbia interdicta, nè interdicto ecclesiastico facilimè fiat illusio, quæ cõtingeret, si interdicta ciuitate, possent diuina officia in suburbijs celebrari. Quam rationẽ explicat Romanus Pontifex in d.c. si ciuitas. cuius ad hoc meminere Abb. & Felin. col. 2. in d.c. Rodulphus. Alex. in d.l. 2. ff. de verb. sig. Iason l. si. col. vlt. C. de succes. edict. Abb. in cap. vlt. de præb. colũ. 2. Socin. & Ludouj. Lusita. in d.l. ciuib. ff. de reb. dub. 7. & 8. col.

Ex quib. patet verus intellectus ad regiam l. 6. tit. 33. par. 7. quæ probat, appellatione ciuitatis suburbia contineri. Nã licèt lex illa velit, hoc esse regulare, nihilominus accipienda est eius responsio in his casib. quib. iure communi diximus, appellatione ciuitatis suburbia contineri: ne alioqui existimemus per eam constitutionem tolli tot iurisconsultorum responsa.

Hinc etiam constat, qua ratione procedat quod Pa. & Fel. in d.c. Rodulphus. scripsere, tenentes, in materia odiosa, & stricta, appellatione ciuitatis suburbia nõ contineri. hoc nẽpè à mente dispononentis attenta subiecta materia deducitur, quasi aliud dicendum sit in fauorabili materia, vt tũc appellatione ciuitatis contineantur suburbia: im ò & ipsius ciuitatis comitatus, & vici omnes eidẽ ciuitati respondẽtes. Abb. Imola & Fel. in d.c. Rodulphus. Imola & Alex. in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infe. Imo. & idẽ Alex. in rub. ff. solu. matri. Soc. consi. 86. libr. 4. text. optimus in l. quicx vico. ff. ad municipal. cui adde Bald. in l. si in aliquam. ff. de offic. procõsul. & legati. Bart. & ibi Cępolam nu. 20. in d.2. gloss. in c. ego Lutquic. 63. distin.

Est tamen intelligenda responsio tex. in d. ca. si ciuitas. vt interdicta ciuitate, & suburbia interdicta censeantur, cùm si suburbia non sint subdita illi domino, cuius causa ciuitas interdicitur. etenim & in hoc casu militat ratio eadem, quę in d. capitu. si ciuitas. expressa est, neque ita licèt ciuitas sit quoad iurisdictionẽ, & tẽporale dominiũ subiecta illi cuius cupa interdictũ decernitur: suburbia autem alteri, profectò & hæc suburbia interdicta erunt: secundum Doct. in d. capitul. si ciuitas. Felin. in d. cap. Rodulphus. columna secunda. post Calderi. de Cald. de eccles. interdict. 2. memb. versic. circa quod q uero. Qui subdit idem esse, vbi in illa suburbia minimè haberet iurisdictionem ecclesiasticam is, qui interdictum decreuit. Nã ex eadem ratione interdicta ciuitate suburbia erunt interdicta, quod est omnino notandum.

Quæ verò dicantur continentia ædificia, & suburbia, vt locus sit huic decisioni, quam interdicto ecclesiastico Romanus pontifex constituit in d.c. si ciuitas. boni viri arbitrio discernendum erit, qui hoc ipsum ex situ loci, con. muni loquẽdi vsu, & ex alijs æstimauit. gl. communiter recepta in d.c. si ciuitas.

Interdictum ecclesiasticum, quod in locum fertur, quãdo quę generale est, quando quę speciale, generale etenim dicitur, quoties regnum, prouincia, ciuitas, villa, aut castrum interdicitur. speciale autem quando in aliqua ecclesia, aut parochiam nominatim decernitur: quem admodũ probat tex. vbi notat Abb. in c. cũ in partib. de verb. signifi. Cald. in tract. de eccl. interdict. 2. memb. col. 5. Syl. verb. interdictũ. 1. q. 3. ad idem tex. in c. cum inter. de consuet. tradidere præter alios Nicol. Plouius in tract. de interdict. col. 1. Floren. 3 par. ti. 26. c. 2. Io. in summa confes. lib. 3. tit. 33. q. 222. ex quibus infertur, speciale aut particulare interdictum dici: cùm omnes ecclesiæ alicuius ciuitatis interdicuntur: ita vt nihil intersit singulariter, an generaliter omnes ecclesiæ fuerint interdictæ. satis enim est, quod extra ecclesias in eodẽ loco possint diuina officia celebrari, vt interdictum non dicatur generale: sicuti in specie volunt Cald. in d. 2. membr. fol. 3. col. 1. Floren. in d.c. 2. §. 1. & Sylu. in d.q. 3. quorum opinio communis est. Imò dicetur optimè interdictum generale, si fuerit populus interdictus, villa, ciuitas, vel opidum, tametsi in ea ciuitate, villa, vel oppido vnica tantum sit ecclesia: quod ipse ex præcitatis authoribus præsertim Calde. adnotaui. hæc verò distinctio interdicti generalis ab speciali, admodum vtilis est ad plura, quæ inferius in huius capitis examinatione sunt singulatim explicanda per eius perfectiori interpretatione.

His tandem, & alijs, quæ hoc in capite adnotabuntur, manifestè deducitur, plurimum † differre interdictum ab excõmunicatione maiori, quia excommunicatio priuat communione fidelium, tã interiori, quàm exteriori. interdictũ autem solum priuat exteriori diuinorum officiorum auditione, & celebratione, perceptione Sacramentorum & ecclesiastica sepultura, quæ quidem priuatio multis est modis limitata, vt denique minimè nocet directè animæ: quemadmodum nocet excommunicatio, quippe quæ damno spirituali eam afficiat. Notat discrimẽ istud præter alios Io. in Summa confes. 3. lib. tit. 33. q. 220. sic & excommunicatio minor ab interdicto differt: cùm illa non priuet auditione diuinorũ officiorum, nec omnino illorum celebratione, nec sepultura ecclesiastica: iuxta tex. & ibi notata in capitulis celebrat. de cleri. excom. minist. decem autem in quibus conueniant interdictum & excommunicatio, ac totidem, in quibus differant, tradit Iacob. à Canibus in tract. de iniurijs. in par. vlt. quorum aliquot & Cald. tradiderat in tract. de eccle. interd. Fel. 2. col. 1. & 2. item gl. Panor. & docto. in c. ad hæc. in vlt. de appel. & Doct. in c. is cui. §. vl. ist. ti. Anania in rub. de cleri. ex commu. ministr. nu. 11. Franc. in c. 1. §. penul. supra eo.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Cessatio à diuinis quid sit: & an suspendatur per appellationem sequentem?*
2 *Irregularis non est qui tempore cessationis à diuinis celebrat officia diuina, & nu. 3.*
3 *Irregularis ex quibus actibus quis efficiatur tempore interdicti.*
4 *Interdictum ecclesiasticum an suspendi possit.*
5 *Interdictum ecclesiasticum, an possit ad cautelam remitti?*
6 *Quis possit interdictum, & cessationem à diuinis decernere.*
7 *Quę sacramenta poterant ante constitutionem Stam ministrari tẽpore interdicti? & inibi de infantibus decedentib. absque baptismo.*
8 *Oblati, & conuersi qualiter differant?*

§. SECVNDVS.

INTERDICTO ecclesiastico admodum similis est, & alia iuris pontificij censura, quæ † cessatio à diuinis nũcupatur. eaverò est suspẽsio organorũ diuinę laudis ĩ aliquẽ locũ decreta. Quę quidẽ diffinitio colligitur ex cap. irrefragabili. §. cæterũ. de offic. ordin. cap. si canonici. cap. quanuis. eo. ti. ist. lib. cap. dilectis. de appell. Innocen. in d. §. cęterum. & ibi Feli. Fran. in d.c. si canonici. Inno. & Præp. in cap. non est vobis. de spõsa. col. 4. Cald. de eccles. interd. fol. 2. col. 4. Abb. in d. cap. dilectis Sylu. est. ver. interdictum. 1. q. 1. ex prima ex quib. cõstat, cessationem à diuinis maximè differre ab interdicto. nam licèt cessatio in aliquem locum decernatur: attamen est quid facti, & tantum inducit suspensionẽ diuinorum officiorum, nec reddit, aut efficit ipsum locum interdictũ interdictũ autem ecclesiasticũ est quid iuris: quod præcitati Doct. fatẽtur, præsertim Panor. & alij in d.c. dilectis. gl. in pragma. sanctio. ti. de pignorant. cultum diuinum. verb. cessetur.

Ex quo infert Panor. in cap. dilectis. proximè citato. colũ. penul. cessationem à diuinis per appellationem sequentẽ nõ suspendi: quia sit quid facti. interdictum autem ecclesiasticũ per appellationem subsequutam suspendi. Hanc differentiã probare videntur Doct. in d.c. dilectis. & Gõsalus à Villadiego de irregul. c. de interdicto. ad finem. est tamen eorum opinio in hunc sensum accipienda, vt cessatio à diuinis post appellationem decreta minimè sit nulla ipso iure: cùm ad factũ pertineat. & ideo effectum habeat: siquidem nõ obstante appellatione nihilominùs à diuinis cessetur. interdictũ autem cùm ad iuris effectus spectet, nullum est ipso iure, si post appellationem decretum fuerit. nec enim potuit Panor. adnotare q̃ interdictum per appellationem sequentem suspendatur: est etenim in contrarium expressa decisio in cap. ad hęc. in vlt. de appel. & in cap. is cui. §. vlt. sup. ist. tit. & tamen ego non omnino probarem hanc differentiam inter cessationẽ à diuinis, & interdictum. & si videam facta nõ posse infecta fieri quo ad factum ipsum: & ideo cessationem à diuinis post appellationem exequutioni traditam iam induxisse suspensionẽ illam organorum diuinorum: tamẽ quo ad iuris effectus cessatio à diuinis per appellationem præcedentẽ inanis est: si quos ipsa iuris effectus habet: quod ĩ tatim tractabitur. sic & in interdicto, imò & in excommunicatione idem erit: quia in his, quæ ad factũ pertinent, si exequutio contingat, effectum habent post appellationem hę censurę late: in his verò, quæ ad iuris effectus referri possunt, inanes sunt, & nullæ. Igitur hæc erit vera differentia, q̃ cessatio à diuinis nullũ, vel paucos inducit iuris effectus: interdictũ autẽ aliquot: excommunicatio plures. atque ita est intelligendum quod cõmuni omnium iudicio post Panor. & alios de cessatione à diuinis solet adnotari.

Secundò ex præmissa differentia plerisque visum est, non ita irregularem esse celebrantem tempore cessationis à diuinis, sicuti tẽpore interdicti ecclesiastici. Ad cuius opinionis intellectum erit examinandum, quam pœnam iura pontificia statuerint contra violantes ecclesiasticum interdictum? & profectò licèt ante interdicti ecclesiastici violationẽ per ipsius interdicti vim, & effectum nemo sit priuatus, nec suspensus à iurisdictione, etiam ecclesiastica: eo tamen ipso, q̃ interdictum infregerit: omnimoda iurisdictionis ecclesiasticæ poreitare priuatur. prædat text. singul. vt inibi notant Panor. Ancha. Raue. & alij in capi. vltim. de excess. prælat. est etenim hic suspensus ipso iure ab officio, capitul. 1. de re iudic. & capi. 1. hoc titulo suprà ist. libro. & idcirco ex consequenti, ac denique à iurisdictione ratione beneficij, vel officij cõpetentis. gl. Abb. & communiter omnes in d. cap. vlt. gloss. Panor. & Cardi. post alios in capitulo, cùm dilectus. de cõsuetudi. verb. à suspensis, quod adeò verum est, vt procedat etiam in eo, qui perdictionẽ taxatiuam, tãtùm, ab officio fuerit suspensus: competit enim iurisdictio episcopo ratione ordinis post eius assequutionẽ: atque ideò si sit suspensus ab officio, erit hoc ipso iurisdictionis vsu priuatus: idem notant Cardi. in d.c. vlti. col. 2. Imola in d. cap. cùm dilectus. col. penul. quorum opinio communis est, vt fatentur Abb. in c. si celebrat. col. vlti. de cleric. excommu. ministr. contra glo. ibi. & Sylue. verbo, suspensio. quæst. 5. tametsi regia l. 17. tit. 9. part. 1. probet, suspensum ab officio non censeri suspensum à iurisdictione. Quę quidem lex voluit quorundam veterum sententiam probare, qui tenuerunt, episcopum suspensum ab officio, non esse suspensum à iurisdictione. & tamen à communi opinione deducitur. q̃ suspensus ab officio nõ potest eligere: quia ius eligẽdi non tantùm cõpetit ratione beneficij sed & officij, à quo suspẽsus est. quod in specie tenent Abb. in d. cap. cùm dilectus. col. 8. & alij. quorum opinionem asserit communem esse Felin. in ca. Apostolicæ. de exceptioni. nume. 6. contra glo. in cap. presbyterum. 28. dist. hoc verò in loco minimè tractabimus, an suspensus ab officio sit etiam à beneficio

Universidad de Deusto Biblioteca

à beneficio itidem ſuſpenſus: obiter enim quo ad pœnam iſtam iure ſtatutam aduerſus non ſeruantem interdictum eccleſiaſticum hanc concluſionem attigimus.

Eſt item is, qui interdictum eccleſiaſticum non ſeruat irregularis, ſicuti conſtat ex d.c.1.de re iud.c.1.ſup.iſt.tit. & c. is qui.§.vlt.eo.tit.in quib. ratio expreſſim ea traditur, quòd propter interdictum decreta eſt ad tempus, vel in locum ſuſpenſio.c.is cui.ſup.eo.ſuſpenſus autem celebrans officia diuina irregularis eſt, eo quidē modo, vt niſi per Romani diſpenſationem pōtificis non poſſit diuina officia deinde celebrare. Sic deniquè iure, & communi omnium ſententia receptum eſt, hanc eſſe præcipuam pœnam aduerſus illum ſtatutam, qui eccleſiaſtici interdicti cenſuram infringere non verebitur.

Cęterùm, nè quis exiſtimet per quencunque actum irregularitatem à ſuſpenſo, vel interdicto contrahi, eſt obſeruādum, hoc vitiū irregularitatis non aliter ſuſpenſum afficere, 3 quàm † ſi is egerit actum competētē alicui ordini, quem is habet, & à cuius vſus exercitio ſuſpenſus eſt: & idē erit in quæſtione, quam tractamus, nempe quo ad interdicti violationem, quod notat Inno. & doct. in c.vl.de exceſ.prælat. Calde.de eccleſ.interdictis.membr.6. idem Inno. in c.1. ſup. de ſentent. excom. Ioan. in ſumma confeſ.3.libro.titu.33.q.25. Henr.in c.vl.de cleri.excommuni.miniſtr. Nicolaus Plouius in tract.de interdict.reg.29.& in tract.de irregularita.reg.45. & ſequentib. Syluest.verb.interdictum.5.q.4.Flor.3.par.titu.26.c.4 gl in verb.præſumpſerit.& ibi Io.And. Card. Ancha. & Abb.in c.2 de cleri.excommu.miniſt.Abb.in ca. illud.vbi gl.verb.offi.eo.ti.Gonſalus à Villadiego de irregula.c.2.quorum opinio communis eſt.cui ſuffragatur tex.in c.is cui. ibi. in ſuo officio.& in c.is qui.§.vlt.ibi, celebrat.ſupra iſt.tit.qua ratione, vt multa miſſa faciamus, quæ in ſpecie ad exempla poterant adduci. quoties tractabitur an quis ſit irregularis propter diuini officij celebrationem: ſemper eſt aduertendū an actus, quem fecerit, conueniat, & proprius ſit alicuius ordinis eccleſiaſtici: & an ſuſpenſio circa illius ordinis vſum cōtigerit alioqui non poterit congruè cenſeri quis irregularis quod maximè vtile videbit cuilibet materiā iſtā tractaturo.

Hæc autem irregularitas tunc locum obtinet, cum quis nō ſeruat interdictum generale, quod in eccleſia matrice ſeruatur. tex.in Cle.1.iſt.tit.is etenim, qui celebrauerit tempore interdicti generalis, quod in ipſa matrice eccleſia minimè ſeruatur, irregularis non eſt: vt notat Frede.cōſ.231. quòd ſi ab ipſa matrice eccleſia non poſſit adſumi interdicti cognitio, neceſſaria erit eius publica denūtiatio, vt irregularis ſit, qui eo tempore celebrauerit: ſicuti deducitur ex conſtitutione ad euitanda ſcandala. cuius in priori relectionis parte mentionem fecimus: olim verò ante denuntiationem publicam tenebatur interdictum ſeruare ſpeciale qui eius ſcientiam haberet, modò poſſet abſque ſcandalo abſtinere à celebratione. gl.in Cle.2.verb.publicè.iſt.tit.notant in ſpecie Archidiacon. Ioan. Andr. Francus, & alij in capitulo is qui §.vlt. ſup.eo.tit.quo in loco gl.communiter recepta, ſcribit excuſari ab irregularitate celebrantem officia diuina tempore interdicti, ſi habuerit iuſtam eius ignorantiam. tex. optimus in c.Apoſtolicæ.de cleri.excom.miniſtr.

Poteſt prætereà violans interdictum eccleſiaſticum puniri pęna perpetuæ depoſitionis ab officio.capitu. latores.cap. cleri.de cleri.excommu.& beneficij eccleſiaſtici priuatione. c.poſtulaſtis.§.vlt.eo.tit.de cle.excom.miniſtr.vbi Doct.hoc ipſum ex ea deciſione colligunt.

Ad quæſtionem igitur ex opinione, quæ communiori authorum iudicio recepta videtur, reſpondemus, celebrantem diuina officia tempore ceſſationis, etiam generalis, & ab eo decretæ, qui poterat interdicti ſententiam pronuntiare, non eſſe irregularem: quod iure defendere, ac probare conantur Anto.Abb.Imol.Præpo.& Francus 3.columna in capitulo dilectis.de appel.Boniſa.in Clem.prima.columna penultima.de ſent.excommunication. Syluest. verbo interdictum.primo.§.1.& idem verb.ceſſatio.§.vltim.gloſſa in pragmat.ſanct.titulo de pignorant.cultum diuinum, verbo, ceſſetur. Innocent. in capitulo irrefragabili.columna vltima. de offi.ordinar.& in dicto capitulo dilectis. columna ſecunda. quibus ſuffragatur tex.in cap.is qui.in princip.ſup.eo. vbi expreſſim cautum extat, non eſſe quenquam irregularem cenſendum niſi in caſibus iure ipſo pontificio in ſpecie ſtatutis qualis hic de celebrante ceſſationis tempore non debet cenſeri: ſic ſane gl.in c.ſi canonici. de offi.ord.iſto libro. quæſtione ſecūda, eſt ac communiter probata, aſſeuerans non eſſe irregularem celebrantem tempore ceſſationis particularis, erit extendenda ad generalem ceſſationem: vt tandem nec irregularis ſit qui eius tēpore celebrauerit. quam opinionē in ceſſatione generali ab eo decreta, qui poterat interdicere: ſequitur Paluda.in quarto ſententiarum.diſt.18.quæſt.8.articu.3.verſi.5.

Contrarium in hac principali queſtione verius eſſe contēdūt, quo ad ceſſationem generalē ab eo indictam, qui poterat interdicere. Calde.de eccleſ.interdict.fol.2.col.4.Ancha. & Franc.in d.c.ſi canonici.poſt Ioan.Andre.ibi.& Innoc. in cap.non eſt vobis.de ſponſa.vbi idem tenet Præpoſ.4.colū. Fel.in d.c.irrefragabili.§.cęterùm.Gonſalus à Villadiego in tracta.de irregul.cap.de interdicto.col.vlt.Florent.3.part.tit.26.cap 3 col.2.quorū ſententia potiſſimā authoritatem habet à Clem.1.de ſent.excommu.vbi ceſſatio generalis, interdicto quo ad eius obſeruationē, & violationē comparatur. Palud.in d.art.3.exiſtimat hāc opinionem procedere in ceſſatione generali decreta à capitulis cathedraliū eccleſiarum, quaſi illa conſtitutio minimè obtineat in ceſſationib. prælatorum quę interdicta non ſint, quoad pœnam excommunicationis ibidē ſtatutam, quod mihi nō placet: arbitror enim eam conſtitutionem etiam admittendam fore contra religioſos non ſeruantes ceſſationem à diuinis generaliter indictam à prælatis iudicibúſve delegatis authoritatem ad id habentib. Et tamen quo ad irregularitatem prior opinio magis communis eſt, benignior quidem, & quæ in diſputatione defendi optimè poſſit: poſterior autem fortaſſis verior, ſi conſideremus mentem Canonum prohibentium cenſuræ eccleſiaſticæ violationē: maximè eo caſu, quo celebrauerit quis diuina officia publicè, ianuis apertis, tempore ceſſationis generalis. quod magna quidem cura cauendum eſt, nec temerè hac in controuerſia iudicandum propter plura, quæ imminent contracta irregularitate pericula. Nam & in dict. Clemēt.1.generalis ceſſatio à diuinis non in vniuerſum, ſed quo ad pœnam illā excommunicationis generali æquipollet interdicto.

Queritur tamen, an interdicti eccleſiaſtici cēſura ſuſpēdi poſſit, ne interim celebrans iudicādus ſit irregularis? & de interdicto lato, & decreto in locum, receptum eſt ſuſpendi 4 ad tēpus poſſe per † eū, qui decreuit. gl.Ioan.And.Ant.Card. Imol.Franc.& Deci.in ca.ad hæc.in vltimo.de appella. & eſt communis opinio authore Decio, ac mihi verior videtur, licèt Abb.ibi quoſdam veteres ſequutus contrarium probauerit. Communis equidem ſententia maximam rationē habet ex eo, ꝙ cenſurę eccleſiaſticæ regulariter ligant ad nutū, & voluntatē iudicis eas decernētis.c.veniens.in 2.de teſtib. c.ſignificaſti.de eo, qui duxit in matri.nos item priori huius relectionis parte tractauimus, dū de abſolutione ab excommunicatione tradidimus. conſtat etiam communis opinio authoritate tex.in ca.dilectis.de appellat.§.quia verò. Nec video congruam rationem, ex qua poſſit euerti cōmunis ſententia: quanuis Dec.maluerit opinionem Abba. defendere. Imò ipſe cenſeo, poſſe ad tempus ſuſpendi interdictum in perſona ob eius propriā culpā latum: tametſi Abb.in d.c.ad hæc.& in c.vt priuilegia.de priuileg.quadam leui ratione cōtrariū, ſaltem in hoc caſu, cenſeat. Nam licèt interdictus adhuc in crimine, & contumacia perſeueret, vel de ea ſatisfecerit, multa poſſunt accidere, quæ iuſtiſſimè valeant iudicem cō inducere ad ſuſpenſionem iſtam interdicti temporariam obſtituendam potiùs, quàm ſimplicē eius relaxationē, vel obſeruationem. Sic denique rationem Abb.Dec.reprobat in d. c.ad hæc. quæ notanda ſunt ad intellectū gl.in c.præſenti.ſupra iſt.ti. quæ aſſeuerāt, eccleſiaſticum interdictū ſuſpēdi poſſe ad tēpus, certum. item ad gl.in d.c.ad hæc, de appellat. quæ voluit, ſolū R manū pōtificē poſſe permittere, & priuilegiū concedere, vt in loco interdicto celebretur: ita quidē quòd epiſcopus minimè poterit in hoc diſpēſare, vt liceat tempore interdicti celebrare: hanc ſanè opinionē ſequitur Philippus Francus in d.c.ad hæc.vlt.q.& ſenſim idem tenuerūt Doctor.ibi, quorū opinio vera eſt in hoc ſenſu, ꝙ epiſcopus nō poſſit permittere alicui diuini officij celebrationem in loco ab alio interdicto: poterit tamē hanc permiſſionē cōcedere, vbi à ſeipſo, aut ei' authoritate fuerit interdictū decretū. Etenim ſi epiſcopus ſuſpendere ad tēpus poteſt interdictū à ſe latum, vt modò dicebam, eadem ratione etiā poterit permittere, vt tēpore interdicti poſſit diuinum officiū celebrari: modò hanc permiſſionem ex cauſa epiſcopus concedat, & ad tempus, ne videatur priuilegiū dare aduerſus ius commune celebrandi tempore interdicti. Præter hæc, licèt interdictum eccleſiaſticum non poſſit ad cautelam remitti, ac diſ- 5 ſolui.c.præſenti.iſt.tit.quod de interdicto † generali tractat. Nam ſpeciale

Nam ſpeciale interdictum bene poteſt ad cautelam laxari ſecundum gl.& commu.ibi.Fel.in c.Apoſtol.cæ.nu.3.de exceptio.Nicol.Milis in repertorio, verb.interdictū.Cald.de eccleſiaſti.interdict.pag.8.Rota in nouis.436 qui omnes expreſſim tractauere de interdicto particulari decreto in aliquem eccleſiam, vel locum: atq; ita obtinuit vſus Romanæ curiæ vt Fel.teſtatur. Præſertim quia in ſpeciali interdicto nequaquam obtinet huius capitis moderatio in diuinis celebrandis, vt ſtatim explicabitur: attamē generale interdictum poteſt, ac debet ſimpliciter remitti, & diſſolui ad exemplū ſimplicis abſolutionis, quæ datur ab excommunicatione, præſtita prius cautione iuxta formam text.in c.cum contingat. de off.deleg.& c.2.ſup.iſt.tit.quod in ſpecie notat Rota in antiquis.77.& 435 facit ad idem tex.in c.qua fronte.de appel. idē probat Mart.Azpilc.in c.cū contingat.de reſcriptis.7.remedio.& licet Fel.in d. c. Apoſtolicæ.referat prædictas deciſiones ad interdictū ſpeciale, ipſæ tamē de generali loquūt.

Hanc verò interdicti eccleſiaſtici cenſuram decernere poterit quilibet iudex eccleſiaſticus, cui cōpetit ius cenſuram 6 † eccleſiaſt. eam decernendi: cùm appellatione cenſuræ eccleſiaſticæ etiā interdictū contineatur.c. quærenti de verb. ſignific. ſed in ſpecie in iudice ordinario eſt tex. in c.cùm ab eccleſiarum prælatis.de offic.ord.c.cū & plātare.§.1.de priuileg.c.epiſcoporum.eo.tit.iſt.lib.c.cùm inter.de conſuetu. c. tranſmiſſam.de elect.c.auditis.de præſcrip.in delegato.tex.in capitulo ſanè.in 2.de offi.delegat. in ſubdelegato. ca.ex literis eod.titul, notant vbiq; Doct.Hoſt.& alij in c.quæ ſiuſt. de his quæ fiunt à maiori par. c. Calder. in tract.de eccle.interdi.1.3.memb Sylu verb.interdictū.3.q.3.Florē.3.par tit.26. c.2.§.vl.Io.in ſumma confeſſ.lib.3.tit.33.q.228.de ceſſatione à diuinis. hi Doct. tradidere, poſſe eam decerni ab epiſcopo, & prælatis habentibus ordinariā eccleſiaſticam iuriſdictionem, & præterea à canonicis, ac capitulo cathedralis eccleſiæ ſi hoc ius priuilegio, aut conſuetudine acquiſierint: modò ſeruent in ea decernenda formam traditam in c.ſi canonici.de offi.ord.iſto lib.& in c.quanuis.eo.tit. c.irrefragabili.§.cæterum.eiuſdem tit.in Decretalib.notāt Card.in cle. 1.iſt.tit.§.vlt.qui in §.quod etiam per tex ibi ſcribit. poſſe cōcilium prouinciale & epiſcopale ceſſationem à diuinis indicere.idem in d.Clemen.1.nu.48.notat Boniſa. Sed & quòd ordinarius, epiſcopus, inquam, poſſit indicere ceſſationem à diuinis probat gl.illic recepta in d.c.ſi canonici verb.ceſſare. quæ aſſerit, canonicos iure proprio poſſe ceſſationem indicere Sede vacante: quia ſuccedunt in iuriſdictionem epiſcopi ordinariam, ergo & ipſe epiſcopus poterit iure proprio iuriſdictionis ordinariæ hac cenſura vti. idem manifeſtum fit ex eo, quòd epiſcopus poteſt concedere canonicis priuilegium indicendi ceſſationem à diuinis ſecundum Ioā. And. Guil.Domi.Ancha.Fran. & Vanchelium in d. c. ſi canonici. ſit igitur poſſe epiſcopum ceſſatione à diuinis vti: ſiquidem poteſt dare poteſtatem ceſſandi. & fortaſſis communis hæc opinio, quæ & Syluest. placuit, in verbo ceſſatio. eſt intelligēda in hunc ſenſum, vt epiſcopus poſſit delegare, & committere canonicis, & capitulo poteſtatē ceſſandi à diuinis, qua ipſe potuiſſet vti: non tamē ꝙ poſſit eis dare priuilegium indicendi ceſſationem à diuinis proprio iure in perpetuū. Hoc enim videtur, non poſſe cōcedi ab alio, quàm à Summo pōtifice, quemadmodum Archidiaconus ſenſit. His item accedit, quod ipſe Archid.& omnes, præſertim Francus adnotarunt in c.quāuis.de off.ord.in 6.ſuper gl.vlt.reſpōdentes, nō eſſe ſeruandam formam illius c. in ceſſationibus, quas canonici à ſuperiore indictas ſeruare tenentur, ſed in his, quas ipſi iure ſpeciali indixerūt. Nam cùm epiſcopus ſuperior ſit nec ab hac propoſitione excipiatur: ratio dictat, poſſe ipſum iure proprio ceſſatione à diuinis vti.

Ex quibus deducitur, Epiſcopum poſſe iure ordinario ceſſationem à diuinis in aliquē locum decernere, prout ea ab interdicto eccleſiaſtico diſtinguitur. Hoc etenim conſtat ex communi omnium reſolutione: nec contrarium voluit Palud.in 4.ſen.diſtin.17.q.8.art.3.conclu. 4. imò hoc ipſum ſenſit, tametſi quidam aliud ex eo adnotauerint, aſſerentes, ceſſationes prælatorum eſſe propriè & verè interdicta, quod ipſe probarem, vbi ſumus in dubio, an prælatus voluerit indicere ceſſationē à diuinis, vel interdictum: alioqui vbi eſſet manifeſta epiſcopi mens, dubio procul ceſſatio à diuinis ſeruanda foret in modum veræ, ac propriæ ceſſationis à diuinis, de quā paulò pòſt diſputabitur.

Verū quo apertius intelligam†, quid hęc cōſtitutio nouo iure induxerit circa diuinorū officiorū celebrationē tempore interdicti eccleſiaſtici peragēdā, oportet hic memoria repetere quę fuerint olim hoc tempore permiſſa? & gloſſ. hic verb.Sacramentis.aliquot veterum conſtitutionum memi- 7 nit. quæ † ſacramenta quædam tempore interdicti miniſtrari permittebāt: imprimis etenim Baptiſma paruulorum permiſſum erat.capitulo, non eſt vobis.de ſponſalib.nā de adultis Baptizandis poterat maxima ratione dubitari, ſiquidem pueri nondum habentes rationis vſum minimè iuſtificantur à peccato originali per fidem parentum aut votum ipſorum quidem parentum, etiam ſi admodum cupientib.his, & exoptantibus, ac procurātib.filiorum baptiſma, filij deceſſerint abſque hoc ſacramento: quia non poterit eis miniſtrari, ob aliquam cauſam: nempè quòd aquæ copia ad baptiſmū neceſſaria defuerit. Hæc ſanè concluſio palàm probatur ab Auguſtino in libr.de fide ad Petrum, cap.firmiſſimè.de cōſecra.diſt.4.& à diuo Thoma.3.part.q.68.artic.2.& art.11.quibus in locis manifeſtè aſſeuerat, votum baptiſmi ad ſalutem ſufficere, modò id habeat ipſe baptizandus vſum habens rationis: & infantes nequaquā poſſe in vtero matris baptizari. idem probat text.elegans in cap.non vt apponeres.de baptiſmo. tametſi Caietanus audacter profectò ſuper Thomam in dicto artic.2.& 11.probabile cenſeat, ſufficere ad ſalutē paruulorum, parentum fidem.& votum, pręcipuè cum aliquo exteriori ſigno. Sed & multò antę VVitcleff, teſte VValdenſi, & Gerſon conati ſunt eandem opinionem tenere: qua noſtra ætate ipſe Caietanus, ſub correctione tamen, aſſeuerat. Cuius ſententia poſt legis Euāgelicæ promulgationem periculoſa eſt, & omninò improbanda: eamque falſam eſſe oſtēdit eruditiſſimè Domi.à Sot.lib.2.de natu.& gra.c.10.Andr. item à Vega in defenſione concilij Triden.lib. 5.ca. 16.& idē libro 15.cap.3.& veluti errorem manifeſtum inter eiuſdem Caiet.errores cōmemorat Ambroſius Catharinus lib. 5.aduerſus Caiet.eandem ſententiam improbare videtur Diuus Auguſt.in epiſt.28.ad Hieronymū.idē Auguſt.de baptiſmo paruulorum.cap.nulla præter.de conſecr. diſt. 4. & Ioannes Papa 30.q 1 c.ad limina.hoc ipſum & Florentina Synodus de ſacramentis ad Armenios inſinuat.idem apertiùs docet in diffinitione de libris canonicis. hoc ipſum defendit, quod ſancta Synodus tradit, defendit, & probat certum eſſe, & de fide tenendū Thomas VValdenſis lib.de Sacramentis. idcirco ne paruuli beatitudine illa ſupernaturali, & diuina viſione priuarentur, ſi abſque baptiſmo decederēt, iuſtiſſimum fuit, quòd tempore interdicti baptiſma, paruulis miniſtrari poſſet. At in adultis ratio non eſt ita par, cùm ad ſalutē adultorum ſufficiat ipſius baptiſmi votum, ſi non poſſit verè, & re eis miniſtrari: quemadmodū catholica docet eccleſia in concil.Trident.ſeſſio.6.capi.4.& capitul.6.notant Magiſter ſentent.diſt.4.in 4.libr.Thomas, & alij ibidem. idē Thomas in dicta q.68.articu 2.idem pluribus authoritatibus probat Domin.à Sot.in dict.lib.2.de natura & gratia.cap.12. Nihilominus in præſenti queſtione dicendum eſt, tempore interdicti generalis potuiſſe olim, & poſſe nunc baptiſmi ſacramētum miniſtrari paruulis, & adultis. Nec enim ſancta mater eccleſia tantùm reſpexit ad præciſam neceſſitatē conſequēdę ſalutis ex hoc ſacramento, nā ea ratione ſolū permiſiſſet, illud dari paruulis exiſtentibus in periculo mortis, ſed & maximam vtilitatem, quæ Chriſti fidē, & religionem profeſſuris accedit ex hoc ſacramento re ipſa ſuſcepto: atque ideo tempore interdicti voluit, etiam adultis miniſtrari baptiſmi ſacramentum.cap.quoniam.ſup.iſt.titulo.item tempore interdicti pœnitentiæ ſacramentum, & euchariſtiæ datur exiſtentibus in mortis articulo. capitulo quod in te. de pœnit.& remiſſ.dicto capitulo non eſt, capit. permittimus. extra, iſto titulo. idem de confirmationis ſacramēto, probatur in capitulo reſponſo, extra, iſto tit.& in d.cap.quoniam. quo in loco deciſum eſt, quòd eadē ratione Chriſma cōfici poterit tempore interdicti in die Iouis ſancti. hęc tamen cōfectio debet fieri, & celebrari ianuis clauſis, interdictis, & excōmunicatis excluſis: vt notant Archidiac.& Doct. communiter in dict.cap.quoniam. Ange.verb.interdictum.6.q.28. tametſi euchariſtia, baptiſma, & cōfirmatio miniſtrari poſſint publicè cum ſolennitatib.cōſuetis: ſicuti explicāt Calde.de eccleſi.interdict.fol.11.Syluest.verb.interdictum.5.q.7.Gōſalus à Villadiego de irregularit.capitulo de interdicto. Extremæ verò vnctionis ſacramentum miniſtrari non poterat tēpore interdicti, etiam exiſtentib. in periculo mortis, aut ſtatim veriſimili coniectura vita deceſſuris, etiam clericis, ſecundum Ioannem Andre. Cardin. Abb.& Doct in dicto capitulo, quod in te. Calderi. de eccleſi. interdict. folio duodecimo.columna tertia. cauendum tamen eſt à Card. in d.c. quod in te. qui falsò cenſet, extremam vnctionem eſſe iure

poſitiuo.

Universidad de Deusto Biblioteca

positiuo humano institutam. Quæ quidẽ opinio falsissima est,& hæretica:cũ iuxta catholicas assertiões iure diuio fuerit instituta,Iacobi quinto.Tradunt aduersus Lutherum catholici Doctores:ea ratione,quòd Iacobus Apostolus hoc Sacramentum ab ipso Christo institutum promulgauerit: hoc etenim ostendunt alijs rationibus,& authoritatibus cõtra Magistrum sententiarum,in quarto,distin.33.ibi Theologi ferè omnes.Ioannes Ekius in enchyridio c.12. Alfonsus à Castro aduersus hæreses. verb. vnctionis extremæ Sacramentum,& alij,qui nostra ætate impia Lutheri dogmata euertere diligẽter conati sunt.Est etenim extrema vnctio Sacramentum nouæ legis.c.ad abolendam.de hære.& in concilio Florentino sub Eugenio Quarto, sed sacramenta nouæ legis non poterunt ab alio quàm à Christo Iesu institui: quod receptissimum est.consequitur igitur,& hoc sacramẽtum vnctionis extremæ non ab Apostolis,sed ab ipso Christo Iesu institutum fuisse.quod sacramentum istud tempore interdicti non possit ministrari, etiam clericis, probat optimè tex.in d.c.quod in te.

Præter hæc olim etiam tempore interdicti recipientibus signum crucis & peregrinis poterant ministrari Sacramenta pœnitentiæ & eucharistiæ.d. ca. quod in te. in fine. quod obtinet in his personis,quanuis nec proficiscantur,nec sint in mortis periculo constitutæ: secundum Abb. & alios ibi contra gl.

Sed & olim tempore interdicti poterant clerici in conuẽtualibus ecclesijs bini, vel tres, excommunicatis & interdictis exclusis,ianuis clausis horas canonicas legere,non cantare:sicuti permissum est in d.c.quod in te. Nec hoc mirum erit,siquidem adhuc extra ecclesiam clerici soli, aut bini horas canonicas dicere poterant,modò non audirentur à prohibitis audire:sicuti notant Host.in d c.quod in te. Nicolaus Plouius in tract.de interdicto.regula 31.& Syluest.verb.interdictum.5.q.5. qui hoc deducit ex mente Calderi.in tract. de eccle.interdict.fol.10.col.1.qui consulit, & admonet, quòd hoc non fiat extra ecclesiam:nec audiantur horæ canonicę à laicis.

Clericis etiam decedentib. qui interdictum seruauerunt, cõcessum est,vt absq; campanarum pulsatione cessantib.solennitatib. cum silentio in cœmiterio ecclesiæ sepeliantur. text.est adhoc in d.c.quod in te.§. licet.id verò ita intelligendũ est,vt præcedat in generali interdicto,vel in speciali quoad clericos illius ecclesiæ : nam clerici alterius ecclesiæ non possent hoc modo sepeliri in cœmiterio ecclesiæ quę specialiter fuerit interdicta:notat Panor.in d.§. quod in te. colu. 2. idem Sylu.verb.interdict.5.ad fin quo in loco hanc opinionem Panor.veram esse censet,quoties reliquæ ecclesiæ liberæ forent ab interdicto:cum enim in illis possent clerici aliarum ecclesiarum sepeliri,non patitur ratio,quòd hi sepeliãtur in ecclesia speciali affecta interdicto.sed si reliquę ecclesiæ forent interdictæ,tunc non esset locus opinioni Panor.imò possent clerici aliarum ecclesiarum sepeliri in ecclesia specialiter interdicta.Quod parum refert, quia etsi reliquæ ecclesiæ fuerint interdictæ, intra easdem poterunt ipsarum clerici sepeliri:atque ideo nusquam ferè poterit contingere quod Sylu.ad quæstionem istam præmisit.

Matrimonij autem sacramentum quo ad eius contractũ simplicem prohibitum non est tempore,nec in loco interdicto:quanuis solennitas benedictionum vetita sit,cùm ad diuina pertineat officia,secundum commune, quam optimè tractat,& explicat Cald.de eccl.interdict.fol.11.col.2.Quod si nuptiarum solennis benedictio celebretur ianuis clausis, interdictis,& excommunicatis exclusis. profecto absque vlla irregularitate,& vitio id fieri poterit. Quod in specie notat Sylu.verb.interdict.5.q.2.& probatur argumẽto sumpto ex ea opinione,quã cõmunẽ esse dicemus.in §.vlt.huius c.illatione 11.quo vtitur Frede.cõs.111.Imò,licet prohibitum foret matrimoniũ,nihilominus teneret non obstãte prohibitione ista contractũ,quemadmodũ constat ex his,quæ in epitome ad quartũ Decretaliũ adnotabimus. 2. par.ca.6.nu. 6.notat in specie gl.in hoc c.verb.sacramen.cuius sententia falsissima est, nec potest defendi absque hæresis labe, dum asseuerat,matrimonium,licet sacramentum sit, non conferre gratiam sicut alia sacramenta:de quo etiã latius egimus in d.2.par.c.1.§ vnico nu.2.& 3.

Hęc verò sacramenta,quæ tẽpore interdicti, & in loco interdicto permissa olim fuere,poterũt ministrari, & possunt ĩ ecclesia,etiam specialiter interdicta, sicuti visum est Calde. de ecclesi.interdict.2.memb.fol.3.col.1.& Sylue.verb.interdict.5.q.7.Flore.3.parte titul.26.c.3.& est cõmunis opinio: tametsi honestum sit alibi ea celebrari, si commodè id fieri possit.quòd præcitati authores fatentur.

Poterant & ante istam constitutionem monachi prædicatores,& minores in loco interdicto missarum solennia celebrare superaltare viaticũ ianuis clausis,excommunicatis & interdictis exclusis,voce submissa.capitu. in his.de priuileg. idem & episcopis permissum fuit.cap.quod nonnullis.co.tit. quib.ob dignitatis authoritatem concessum prętereà est,quod possint alicui sacerdoti hanc committere celebrationẽ, vt ipsi audiant missarum solenne sacrificium.c.vlt. de priuileg. hoc libr.non tamen obtinet hoc episcoporum,& monachorum priuilegiũ vim in ecclesia speciali supposita interdicto: secundum communem sententiam aduersus Host.in capit. quæsiuit.de his quæ fiunt à maio.parte capituli.& Syluest. verbo interdictum.5.q.5.quib.omnibus adde l.15.& 16.ti.6. part.prima.

Est & templarijs priuilegio concessum, vt si ad ecclesiam accesserint interdictam non nisi semel in anno ad ecclesiasticum officium admittantur,nec tunc ibi sepeliãtur corpora defunctorum,textus in cap.cum & plantare.§. quod si templarij.de priuileg.& in cap.vt priuilegia.§.illud co.tit. vbi priuilegium istud explicatur, vt intelligatur de templarijs,& hospitalarijs,qui mittũtur per villas,& ciuitates ad eleemosynam colligendam,aut accipiendas fraternitates. Nam & his quidem religiosis permissum est,quòd in qualibet ciuitate,villa,aut castro vna tantùm ecclesia cõstituatur, in qua diuina officia celebrentur excommunicatis,& specialiter interdictis exclusis semel in anno,ob eorum iucundum aduẽtum,etiam publicè apertis ianuis alta voce,& admisso populo generaliter interdicto.vt secundum Inno.&alios in d.c.vt priuilegia.& Palud.in 4.sentent.dist.18.quæst.8.artic.13.Sic denique & eodem priuilegio hi templarij obtinuere, vt qui eorum fuerint fraternitati adscripti,possit tempore interdicti in ecclesia sepeliri.Quòd in eodẽ ca. vt expressum est.ita tamẽ est accipiendũ,q̃ huic religioni oblati si decesserint nõ electa sepultura vel ea quidẽ electa eo in loco,qui iure ipso nõ electa sepultura,est cuiusque mortui sepulchro destinatus,sepeliãtur sanè in ecclesia,cui corpus illud pertinet, ac competit,etiam,si ea interdicta sit.At si ab his oblatis electa fuerit ad sepulchrum ecclesia,cui seclusa electione iure põtificio minimè corpus illud competebat,& ea sit interdicta, non sunt admittendi ad ecclesiasticam sepulturam per eos electam.Quod ex vero sensu eiusdem capitis deducere videtur Hostien Panor.& alij in d.c.vt priuilegia.& Syluest.verb. interdictum.5 quæstione octaua.oblati verò dicuntur ad huius priuilegij vsum qui non tantũ propria bona, sed seipsos dederint monasterio:quemadmodum gloss.explicat verbo, tribus denarijs & ibi Abb.in dicto cap.vt priuilegia.quod facilius intelligi poterit,si prenotemus maximam differẽtiam
8 esse inter conuersos,& oblatos.Nam conuersi † sunt qui mutato habitu religionem ipsam profitentur minimè ordine ecclesiastico præditi:& hi cum cæteris religiosis in monasteriorum claustra vitã agunt.oblati verò sunt qui absque religionis professione se ipsos perpetuò monasterio obtulere: sicuti tradunt Cardi.in clementina prima.de decimis.vlt.col. Abb.in ca.non est de regulari.sensit Lapus allegatione 129. est etenim necessaria perpetua oblatio.ca. per exemptionẽ. de priuileg.ist.lib.cap.cùm & plantare.§.vlt.capit. tuarum.& ibi Abb.de priuileg.ex quib.constat,cõuersum dici propriè religiosum,& personam ecclesiasticam.ca.non dubium. ca. parochianos.extra ist.tit.idemque colligitur ex notatis per Abb.in rub.de regular.Deci.in cap.ecclesia S. Mariæ.de cõst. & ea ratione,q̃ religiosus propriè sit qui tria vouerit:nempè paupertatem obedientiam,& castitatẽ,authore diuo Tho. 2.2.q.168.art.7.quib.non obstat text.in c. ex eo. de elect. ist. lib.quia inibi cõuersi nõ habentes ecclesiasticum ordinẽ laici dicuntur,quo ad electiones ad differentiã eorũ, qui clerici sunt:id est ordinem ecclesiasticum acceperunt.etenim hi tantùm ad electionem admittuntur:imò per constitutionẽ clem.vt hi qui diuinis.de ætat.& qualit.hi tantum ad eã sunt admittẽdi, qui sacris fuerint ordinibus insigniti.Oblatus verò qui mutato habitu nõ manet in seculo,est & propriè persona ecclesiastica:qui autem in seculo manet non propriè, sed largè persona ecclesiastica dicitur.gloss.in verb.mutato habitu.Cardin.Abbas,&Doctor.in dicto capitulo vt priuilegia.text.optimus in capitulo penultimo.de priuileg. Capella Tholosana 8. vbi Aufreri. & Panormitanus, ac Socinus , in capitulo secundo. de foro competenti. tractant, an oblatus sit exemptus à iurisdictione iudicis secularis.sed quòd oblatus,qui habitũ nõ mutauerit,possit matrimoniũ contrahere

contrahere eadem Capella Tolosana asserit.nu.333.cui ipse ter accesserim idem constanter opinatus in quocunquo oblato,qui votum castitatis non emiserit tacitè, vel expressè, etiam si habitum secularem mutauerit.nõ enim video quid in hac specie matrimonij vinculum impediat. Quæ quidem omnia præsensit Archi.in d. ex co. & in c. vt lex continẽtiæ. vbi gl.optima. vigesimaseptima quæstione prima. Bald. in l. generali.& in Auth. ingressi.nu.8. C.de sacrosan.eccles. Io. Staphilæus de lite.grati.& iust.fol.77.inibi explicans hac ratione,non amittere beneficium ecclesiasticum eum,qui monasterium fuerit ingressus, vt oblatus fiat, non monachus. His sanè præmissis,ad intellectum tex.in d.c.vt priuilegia,obseruandum est,non esse satis,quòd cõfratres,& oblati bona sua etiã omnia monasterio dederint:est enim hæc donatio, quæ per se,ac simpliciter non sufficit ad hæc priuilegia:imò est necessarium,quòd confratres mutato habitu seipsos perpetuò dederint monasterio: vel absque habitus mutatione se,& sua monasterio reseruato vsufructu tradiderint,& obtulerint.Denique erit satis sufficiens oblatio personarũ absque mutatione habitus cum rerum item donatione, aut ipsa mutatio habitus cùm personarum oblatione ; atq; ita est accipiendum quod in d.c.vt priuilegia. doctor.adnotarũt,vt inibi explicat eleganter Panor. sic intelligens illud Romani Pontificis responsum:cui omnino adiũge tex.in d.c. cùm & plantare.§.de confratribus.

Quòd si quis exactè perpendat decisionem tex.in d.c. vt priuilegia.manifestè deprehendet ex eo, tempore interdicti non potuisse olim quemquam sepeliri in loco interdicto apud aliquam ecclesiam,aut eius cœmiterium.idem apparet in c.si ciuitas.§.vlt.supra ist.titulo.

EX § SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentiæ sacramentum non tantum ægrotis, sed & sanis tempore interdicti poterit ministrari.*

2 *Eucharistiæ sacramentum,an possit ministrari fœminis prægnantibus tempore interdicti?*

3 *Sacramentum eucharistiæ poterit tempore interdicti dari damnatis ad mortem.*

4 *Ordinis sacramentum non potest celebrari tempore interdicti, etiam ianuis clausis,etiam in specialibus festiuitatibus.*

5 *Irregulares an sint qui tempore interdicti ordines susceperint?*

§. TERTIVS

QVIA VERO ex distinctione huiusmodi statutorum excrescit indeuotio populi, pullulant hæreses,& infinita pericula animarum insurgunt:ac ecclesijs sine culpa earum debita obsequia subtrahũtur,cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti concedimus,quòd tempore interdicti ab homine, vel à iure prolati non tantummodo morientes:sed etiam viuentes, tam sani etiam quàm infirmi ad pœnitentiam, quę propter pronitatem,& facilitatem hominum ad peccandũ, summè necessaria est,licitè admittantur: dum tamen excõmunicati non fuerint,quos admitti, præterquam in mortis articulo,nolumus ad eandem.

Ex hoc responso Romani pontificis facilimè lector deducere poterit,præter ea, quæ olim permissa fuere tempore interdicti,& illud modò à summo præsule indulgeri, quòd
1 pœnitentiæ sacramentum † non tantum ægrotis in periculo mortis constitutis,sed,& sanis,atque in vniuersum omnibus tempore interdicti ministrari valeat.quòd secus esse de eucharistiæ sacramento tenet gl.hic communi omnium cõsensu recepta:verb.admittantur.asseuerans eucharistiæ sacramentum interdicti tempore non posse pęnitentibus ministrari:nisi & hi cõstituti sint in articulo aut periculo mortis. idẽ notat Abb. in c. quod in te.de pœnit.& remiss.columna prima.idque adeò verum est,vt nec sacramentum istud possit exhiberi ipsis clericis, & religiosis quibus licitum est per hanc constitutionem ianuis clausis celebrare:non enim poterit minimè celebrantibus missarum solennia eucharistia dari secundum Calderi.in tract.de eccles,interd.6.membro. Versi.viso.Florenti. 3.parte.titulo 26.cap.4.colum.3.Ancha. & Francum hic.habent tamen fere omnes religiosi, & religiosæ priuilegium ad hoc sacramentum ab alijs ministrantibus recipiendum tempore interdicti : sicuti patet in compendio priuilegiorum ordinũ mendicanitum.verbo, communicare.§.8.

Et præter alia plerique dubitarũt,an fœminis prægnãtib.
2 possit tempore interdicti sacramẽtũ eucharistiæ † ministrari.nam Ancha.hic.Ioan.Andr.& Cardi.in d. cap.quod in te. cẽsent,non posse his sacramentũ istud dari:cũ non sint prægnantes fœminę in articulo mortis constitutæ:quanuis periculum mortis propter partum sint subituræ Panor. tamen in d.cap,quod in te.& cap.pastoralis.§.1.de off.ordi.ac Sylue. verb.interdictũ.5.q.7.contrariũ verũ esse opinatur,quoties periculum mortis,in fœminæ prægnãtis qualitate,maximè timeri potest.quasi hac in specie par ratio sit mulieris prægnantis,& eius,qui graui ægritudine affectus proximus esse morti censetur.Quã sententiam veriorẽ esse arbitror ex his, quæ in priori huius relectionis parte tradidimus. §. vndecimo,numer.8.

Sic & damnatis ad mortem,etiam tempore interdicti da
3 ri poterit eucharistia:vt † Cald.notat in tract.de eccles.interdict.fo.11.col.4.quem sequuti sunt Syluest.verb.interdictũ. 5.q.7.Anch.& Franc.hic 2.col.idemque & nos probauimus lib.2.Variar.Reso.c.1.nu.11.

Secundò ab huius §.decisione argumentari liber, ordinis sacramentũ nõ posse celebrari tẽpore interdicti. eo etenim tempore speciali iure quædã sacramẽta ministrari possunt,
4 inter quæ ordinis sacramentũ † minimè connumeratur: igitur & hoc sacramentũ tẽpore interdicti vetitum est,nec poterit absq; huius censurę violatione celebrari. Quod in specie adnotarunt Innocent.& Præposi.col.3.in d.c.nõ est vobis.Floren.3.par.tit.26.cap.4.Palud.in 4.sent.dist. 18.q.8.art. 2.principali.cõclusione 6.Ancha.hic col.antepen.sensit Calder.de eccle.interdict.fol.12.col.3.tenet idẽ Sylue.verbo,interdictũ.5.q.6.ad finem.quorũ opinio cõmunis est:ac multa quidem præmittit ex ea expressim deducenda.

Primũ:q̃ episcopus tẽpore interdicti ordines celebrans saltẽ,maiores,& sacros omninò irregularis est. quod apparet ex eo,quia celebrat missarũ solẽnia,& deinde actũ exercet certo ordini ecclesiastico cõpetẽtẽ:tẽpore ipso prohibitũ:cũ ad episcopalẽ ordinẽ pertineat ministeriũ sacrorũ ordinum:saltem præter episcopalẽ potestatẽ est necessarius in ipso episcopo ordo sacerdotij: quẽadmodum ipse tradidi lib.1.Variar.Resolut.cap.10.nu.15.

Secundum:idẽ esse censeo in episcopo tempore interdicti conferente minores ordines,aut primã tõsuram:nã & is erit irregularis.siquidem horum ordinum collatio ad episcopalẽ potestatem,& ordinem pertinet,vt planè compertum est. Imò etsi quandoq; prima tõsura,& minores ordines possint ab Abbatib.ministrari,necessariò pręmittẽdus est ipsis Abbatib.sacerdotij ordo.cap.cum contingat.de ætate,& quali. vnde apparet,episcopum in hoc casu irregularem esse.

Tertium apparet hinc,tempore interdicti nõ posse ordinis sacramẽtum celebrari,etiam his dieb.festiuis, qui hoc in c.§.in festiuitatib.excipiuntur.quod notat Palud.in d.ar.2.cõclus.6.& sentiunt pręcitati Docto.qui principalẽ conclusionem probarunt.

Quartum ex eorundem authorum mẽte cõstat,non posse ordinis sacramentum ministrari tẽpore interdicti adhuc ianuis clausis,ĩterdictis,& excõmunicatis exclusis. Nã permissio huius constitutionis pertinet ad officia diuina:nõ autem ad ordinum celebrationem.

Quintò infertur,nequaquam esse ordines celebrãdos tẽpore interdicti etiã si immineat necessitas ordinandi pręsbyteros,diaconos,aut subdiaconos,aliósve ministros,quẽadmodum visum est Syluestro verb.interdictum. 5.quæst.7.cõtra Panor,in cap.non est vobis.quo in loco vlti. col. censet, posse ordinis sacramentum tempore interdicti ministrari, si immineat necessitas ordinandi ministros diuinorũ officiorum, & sacramentorum.Etenim nullibi in iure cautum est quòd hæc sit vera,ac propria necessitas compellens ad interdicti violationem.& ideo Panormi.opinio non est admodũ tuta,licèt eam sequatur Gonsalus à Villadiego in tract.de irregularit. capitulo de interdicto.etiam si videam posse multis rationibus , & authoritatibus eandem comprobari.

Sextò inde constat , tempore interdicti ordinis sacramentum non posse celebrari etiam ab episcopo , qui ipsum interdictum decreuerit. Is etenim tenetur id seruare, vel illud tollere,aut suspendere:alioqui erit irregularis. capitulo vltimo. de priuileg. ist. lib. notat Calderi. de eccles. interdict. membro 5. Septimò hinc oportet aduertere,
5 an recipiens minores ordines tẽpore † interdicti sit irregularis? & pro-

ris?& profectò apparet,eum esse irregularem, si agat alicu[ius] actum ea solennitate,quæ certo conuenit ordini. Idcirco si in ipsamet ordinatione actum egerit quis alicui ex minoribus ordinibus speciali quadam forma competentem,irregularis est:quemadmodum deducitur ex illa Innocentij sentẽtia,quam in hac secunda huius operis parte probauimus.§.2.n.3.regulariter tamen qui minores ordines accipit, nullũ actũ agit eisdem ordinib.propriũ iuxta canonicã solẽnitatẽ.

Octauò eadem ratione infertur, irregularem esse eũ, qui tempore interdicti fuerit diaconatus, aut subdiaconatus ordine insignitus:etenim non potest quis hos ordines, aut eorum alterum adsumere,quin aliquem actum agat solẽniter his ordinibus,aut eorum alteri conuenientem: atque ideo irregularitas manifesto iure contrahitur. Nã epistolam, aut euangelium legit ecclesiasticis vestibus indutus,eaque solennitate,qua solet in missarum solennium celebratione legi: quamobrem dubium non est,quin vitium hoc irregularitatis contrahatur.

Nonò idem respondendum erit quo ad recipientem ordinem sacerdotij tempore interdicti. Nã irregularis est,quippe qui simul cum episcopo concelebret,atque ideo actum exequatur certo conuenientem ordini:id est eucharistię cõsecrationem,sicuti notant Sylu.verb.eucharistia.2 q.3.S.Th. in 4.sen.dist.13.q.1.art.2.q.2.& in 3.par.q.82.art.2.Palud.in d.13.dist.q.4.art.2.quib.visum est, posse simul ordinatos cũ episcopo ordinante conficere corpus Christi: atque ita vsu apud quasdam ecclesias obtẽtum esse:nec id mirum esse debet,cùm & Innocentius Tertius de offic.miss.par.3.ca.9.asseuerat,consueuisse præsbyteros cardinales Romanũ Põtificem circũstare,& cum eo simul celebrare, & corpus Christi conficere,ac demum eucharistiam à summo pontifice accipere,significãtes Apostolos, qui cum Domino Iesu pariter discumbentes ab eo eucharistiam acceperunt.Qua ratione satis probatur irregularitatem in hoc casu quem tractamus verè contrahi.

Decimò hinc etiam aperitur,assistentes episcopo ordinãti irregulares esse, si vt diaconi, vel subdiaconi vestib.induti sacris huic ordinum celebrationi coadiutores extiterint ea peragentes quæ in pontificali libro cõtinentur. Agunt sane actus tempore interdicti certo conuenientes ordini:nẽpe diaconatui, vel subdiaconatui, idcirco irregulares esse eos manifestum est.

Cęterùm quæ in hac constitutione continentur in §.illis etiam.vsque ad §.adijcimus.facilia sunt.&per gl.maximè verbo relaxatio explicantur.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Interdictum particulare non patitur,nec admittit huius c. formam in celebrandis officijs diuinis.*

2 *Hospitalia etiam habent huius c.priuilegium,sicut ecclesiæ, & monasteria.*

3 *Interdicti tempore seruata forma huius constitutionis, quæ missarũ solennia sint permissa.*

4 *Laici non sunt admittendi ad missarum solennia, quæ sub hac forma celebrantur.*

5 *Familiares,& ministri clericorum,an sint admittendi,si laici sint,& quid de clericis exteris, & quid de coniugatis, & infantibus?*

6 *Irregularitas, an contrahatur,si non seruentur omnia, quæ in forma huius capitis continentur.*

7 *Cessatio à diuinis,an admittat celebrationem diuinorum officiorum hac seruata forma?*

§. QVARTVS.

SED QVO Facilius percipiamus verã interpretationem huius constitutionis,subijcere libuit literam §.adijcimus. qui pręcipuã huius tractatus partem obtinet.

Adijcimus præterea,quòd singulis dieb.in ecclesijs, & monasterijs missæ celebrentur,&alia dicãtur diuina officia sicut prius: submissa tamen voce,& ianuis clausis, excommunicatis,ac interdictis exclusis.& cãpanis etiã non pulsatis,& tam canonici q̃ clerici ecclesiarũ,in quib.distributiões quotidianæ illis,qui horis intersunt canonici tribuũt, si ad officia nõ venerint supradicta, distributiones easdẽ amittent,sicut interdicto perderent nõ extante,si diuinis officijs nõ adessent.

Hactenus præsens constitutio permittit tempore interdicti diuina officia celebrari ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis, absque campanarum pulsatione. Cui sanè responso aliquot conabor aptare intellectus, qui constitutionem istam ad praxim, & communem vtilitatem apertiorem effi[cia]nt.

Primùm hęc permissio non in vniuersum est accipienda: sed ita quidẽ,quod in ecclesia particulari affecta interdicto
1 †minimè locum habeat:quasi hæc constitutio in ecclesijs obtineat,quæ sint intra locum interdictum: non in ecclesia specialiter interdicta quod glo.hic notat,verb.ecclesijs.quã sequuntur Anchar.Domi.Franc.& alij communi omnium sentẽtia Ang.in summa,verbo interdictũ.6.q.1.Sylue.verb. interdictũ.5.§.1.Nicol.Milis verb. interdictũ.Rota in nouis. 436.Feli.in cap.Apostolicæ.nu.3.de exceptioni.Frederi.cõs. 70.Ioã.Andr.Ãto.Card.Abb.& Imola.vlt.col.in cap.quęsiuit.de his quæ fiunt à maior.part.cap.Floren.3 par.tit.26.ca. 4.Ca d.de eccles.interdict.2.membro.fo.3.col.1.Gonsalus à Villadiego in tract.de irregularit.c.de interdicto.col.3.quorũ opinio communis est:& rationẽ habet ex eo, quòd hæc constitutio de interdicto generali tractet non de speciali.

Secundò,tempore interdicti officia diuina, quæ per hanc constitutionẽ permittũtur celebrari,in ipsis ecclesijs,& monasteriis celebranda sunt: nec poterũt extra ecclesias,& monasteria etiam ianuis clausis,excommunicatis,& interdictis exclusis,absque cymbalorũ pulsatione celebrari. Cùm hæc permissio ita cõcessa sit,vt intra ipsas ecclesias,aut monasteria,non alibi licitam faciat diuinorũ officiorũ celebrationẽ: secundũ calderin. de eccles.interdict.6.membro.Anchar.& Franc.hic.

Tertiò dum Romanus pontifex hic parẽ indulgentiam ecclesijs,& monasteriis concedit,satis ostẽdit hac in specie, & in plerisque alijs appellatione ecclesiarum ipsa etiam monasteria contineri.Quod verum est in his,quæ fauorem continent,non odium:in his inquam,quæ fauorabilia sunt,non in odiosis:quemadmodum responderunt Abbas in c.1.col. 3.de iuram. calum,Domi.in c.2.colum.tertia. de in integr. rest.ist.lib.

Quartò erit & hic tex.intelligẽdus nõ tãtũ in ecclesijs, &
2 monasteriis,sed & in hospitalib.vt tãdẽ in his † eo tẽpore ĩterdicti possint diuina officia celebrari iuxta, hui[us] §.formã, modò hospitalia fuerint authoritate episcopi erecta.in his etenim quæ ad fauorem pertinẽt,sed appellatione ecclesiarũ hęc ipsa hospitalia intelligenda sunt,pręsertim vbi mens ipsius constituentis hãc interpretationẽ ob eandẽ rationẽ admittit.q[uod] deducitur ex his,quæ notantur in Clem.per literas.de præben.& tradidere Feli.in ca.de quarta.de præscript. Curt.Iunior consi.20.Rebuf.in tract.nominationum. q. 15. numero 11.

Quintò idem erit dicendum in monasteriis monialiũ, vt etiã ipsis audientib.possint ianuis clausis,interdictis,& excõmunicatis exclusis,officia celebrari.sicuti in specie asserit Syluest.verb.interdictum.1.q.1.col.2.

¶Sextò per hanc constitutionẽ tẽpore interdicti permis-
3 sa sunt†missarum solennia, non solùm quæ propria sunt illius diei,quo celebrantur iuxta ritũ,& institutionem ecclesiæ,& sic officia diuina ipsius sancti, cuius eo die festiuitatẽ ecclesia colit,sed& alia quæcunque diuina officia,missarũ: item solennia diuæ virginis Marię,sancti Iacobi, aut alterius cuiusq; diui.atque ita visum est Ioan.And.Domi. &aliis hic. Calder.de ecclesi.interdict.mẽbro 6.col.7.& Syluest.verbo. interdictum.5.q.1 col.2.aduersus Ioan.Monach.qui opinatur,tantum permitti per hanc constitutionem missarum solẽnia propria eius diei:non autem alterius,quod falsum est, vt cõstat ex hac constitutione,quæ permittit diuina officia secũdum hanc formam tempore interdicti celebrari, sicuti priùs celebrabantur.

Septimò animaduertere oportet,hãc permissionẽ locũ obtinere in interdicto in locum aliquem decreto: quasi secùs sit,quoties interdictũ pronũtiatũ fuerit in personam. Is etenim,qui interdictus est,nequaquam poterit iuxta formã huius text.diuinis officiis operã dare:nec itidem in his diebus solennib.quorum mentio fit in §.sequẽti. quemadmodũ cõmuni omnium sententia obtentum est.

Octauò hæc ipsa cõstitutio ita est interpretanda, vt ad officia diuina minimè admittantur laici interdicti:nec ire illi,
4 qui sunt ĩcolę populi interdicti,licèt ipsi†interdicti nõ sint: & idẽ erit de quibuscũq; laicis nõ ĩterdictis: nã hi excludẽdi sunt ab auditione diuinorũ officiorũ ĩ loco interdicto:sicuti notat gl.hic verb.ĩterdictis.quã Anch. q.2. & ceteri doct.cõmuniter sequũtur.quorũ opinioni admodũ suffragat tex.ĩc. licèt.de priuileg.ist.libr.in principio.ex quo cessat argumentatio,quę à sensu contrario poterat ex huius capituli litera deduci aduersus cõmunem:quam probare videntur Calder. & quoquot de hac materia scripserint.tametsi Frede.in cõs. 70.minimè concedat, in hac specie irregularem esse eum, qui laicis non interdictis,etiam incolis loci interdicti, admis[er]it diuina officia celebrauerit.

Nonò ad huius decisionis veram cognitionẽ inquirendum erit,an clerici omnes admittendi sint ad officia diuina, quæ secundum formam huius §. tẽpore interdicti celebrari possunt?&quidam opinatur,non esse admittendos clericos extraneos, sed tantùm illos,qui sint illius ecclesiæ,in qua officia diuina dicenda sunt:quod expressim notat Archid.hic
5 ab hoc tex.adsumẽs probationem ex eo, quod †canonicos,&clericos earundẽ ecclesiarũ admittat.quæ quidem ratio debilis est: cùm hæc constitutio, dum mentionem facit canonicorum, & clericorum de quotidianis distributionibus tractet,quæ non debentur clericis exteris:atque ideo iure verius est,tempore interdicti ad officia diuina secundũ huius constitutionis institutionem admittendos esse clericos quosque,etiã exteros ab eo loco,qui interdictus sit:sicuti censent Ioan.Andr.Ancha.hic.3.q.Calderi.de eccel.interdicto,membro 6 col.3.Florenti. 3.parte. tit. 26. c.4.Angel.verb.interdictum.6.§.3.& Syluest.verb.interdictum.5.q. 1.quorum opinio cõmunis est,licèt dubitauerint Domi. & Franc.hic.& Frede.consi.92. quæ quidem dubitatio potuit tolli ea ratione,quod hic paragraphus permittat duinorũ officiorum celebrationem tempore interdict ianuis clausis excommunicatis,& interdictis exclusis,submissa voce,absque pulsatione campanarum:sicut priùs eo tẽpore,quo locus non erat interdictus celebrari poterant: & tunc dubio procul quilibet clericus,etiam exterus admittendus erat.

Decimò, ex his,quæ in huius Paragraphi interpretatione solent adnotari, opinor ipse,clericum coniugatum cum vnica,& virgine non esse admittendum ad officia diuina, quæ seruata forma hic statuta permittuntur.Ad hanc verò sententiam inducor ea ratione,qua traditum extat,clericos & religiosos ad hæc officia diuina fore admittendos, non laicos.Clerici autem coniugati,etiam si cum vnica, & virgine contraxerint matrimonium,priuilegium obtinent clericorum in duobus tantùm:nempe quo ad canonem,& forum:in cæteris verò laici censendi sunt,iuxta cõmunem resolutionem Doct.in c.vnic. de cleric.coniug.li.ist.igitur nõ habent hoc priuilegium,vt cum clericis tempore interdicti ad officia diuina admitti posint.

Vndecimò erit nihilominus considerandum.tempore interdicti ad officia diuina admittendum esse laicum, quem ante interdicti decretum clericus ecclesiæ seruiẽs familiarẽ habebat,vt sibi in missarum solennibus ministraret: modò hic familiaris non sit interdictus in specie nec generaliter, quod ita explicãt Calderi.de eccles.interd. membro.6.Anchar.q.tertia.col.3.& Frãcus hic.quo fit,vt text.in c.licet.de priuile.isto libro.§.1.intelligendus sit de familiaribus nõ interdictis:cùm interdicti semper sint à diuinis excludendi.

Duodecimò potest & in controuersiam incidere, an sint infantes excludendi ab his diuinis officijs,quæ tempore interdicti seruata huius §.forma celebrandæ sunt?& Syluest. verbo interdictũ.2.q.decimaseptima: existimat,pueros non dum doli capaces, qui propriè interdicti minimè cẽsentur, etiam populo interdicto non posse audire diuina officia in loco interdicto,cum eis hoc concessum non sit: atque hoc ipsum verum esse ipse censerem in pueris,qui post septẽniũ, & si non sint doli capaces,percipiunt tamen, & intelligunt aliqua ex parte, & cognitionem hanc diuinorun officiorum: cognoscẽtes equidem:missarum solennia pertinere ad cultũ diuinum,& Christianæ religionis professionem. at in infantibus nequaquam hoc probarem. Hi siquidem nihil sentiunt,nec percipiunt,quod officia diuina dicantur, vel cessent:nec eos tangit diuinorum officiorum prohibitio. Sepeliri autem non possunt isti infantes in ecclesia tempore interdicti: quia sepulturæ prohibitio aliã rationem habet:quæ non deducitur ab aliqua cognitione prohibitionis eius actus,sed tantùm ex eo,quòd ecclesia tempore interdicti nullum corpus admittat,quippe quæ interdicta sit.Officia verò diuina prohibentur ne quis ea audiat, aut celebret:quæ ratio aliquam eius actus cognitionem pręmittit. non me latet,seruandam esse huius cõstitutionis formam, ita tamen quòd superstitiosè non accipiantur eius verba.

Decimotertiò intelligẽda est prohibitio cymbalorũ, & cãpanarũ,quæ hic fit, quo ad horas canonicas dicendas, quo ad missarum solennia celebrãda:nõ tamẽ quo ad alia. Nã & tẽpore interdicti pulsari possunt cãpanæ in signũ prędicationis dominici verbi, & vt christiani concionibus sæpius adsint.item & ad salutationem angelicam:cuius meminit gloss.in verb.Zabazala.in clẽ.3.de Iudæ.& ibi Ab. atq; ita hunc decimumtertium intellectũ in specie omnes Doct. probarunt,præsertim Ioan.Andre.Dom.&Francus hic.Cal. de eccles.interdict.folio 11.col.1.Gonsalus à Villadiego de irregularit.c.de interdi.quibus etiam placuit,non posse tempore interdicti pulsari cymbalum in signum eleuationis eucharistiæ.

Decimoquartò non inutiliter hoc in loco tractabitur,sit ne irregularitas contracta ex eo,quòd in celebrãdis officiis diuinis non fuerint omnia seruata,quorum in hoc §. men-
6 tio†fit.etenim Calderi.optimis quibusdã rationib.in tract. de eccles.inter.memb.6.col.septima.opinatur celebrantem missarum solennia tempore interdicti non seruatis exactissimè his,quæ in hac constitutione continentur,irregularem esse,in quo ipse nec dubito, nec video posse iustis ex causis dubitari Nã celebrans tempore interdicti,ante istam constitutionem esset dubio procul irregularis, saltem si celebraret non seruatis his,quæ in hoc §.seruãda exponuntur.& tamen per hanc constitutionem hæc diuinorum officiorum celebratio permissa non est.Igitur euidenter constat,ita celebrantem irregularem esse.idem dicendum erit de eo, qui officia diuina certo ordini ecclesiastico conueniẽtia minimè seruata forma ista peregerit.

De illo autem,qui aliis celebrantibus campanas pulsauerit,vel ecclesiarum ianuas aperuerit,irregularem esse: quia in crimine cooperetur,notant Calderi.in d. membro 6.col. 7.Florenti.3.part.tit.26.c.4.col.1. Ioann.And. hic.Gonsalus à Villadiego de irregularit.c.de interdicto. ex c.si cõcubinæ, de sent.excõ.qua ratione & ipse Gõsalus col. pen.opinatur. irregularem esse eum,qui cùm excommunicatus sit, alteri excommunicato,vel interdicto celebranti coadiutor extitit simplex in celebratione missæ. Sed & eadem ratione idẽ dicendum foret,si ipse coadiutor,ac simplex minister non esset excommunicatus:cum ratio assumatur ex eo,quòd in crimine alteri cooperetur. Quod falsum est: nam qui ministrat simpliciter celebranti tempore interdicti non seruata forma huius §.irregularis non est:vt idem Gonsalus in d. c.de interdic. col. pen. tenet post Domin.in c.is,cui.§.vlti. sup.ist.tit.quib.ea ratio suffragatur,q[uia] tãtùm is sit irregularis, qui tẽpore interdicti,suspensionis, aut excõmunicationis actũ egerit certo cõuenientem ordini ecclesiastico,vt paulò antè nõ semel adnotauimus.sed ministrare simpliciter sacerdoti celebrãti nõ conuenit clericis, sed & laicis,nec is actus peculiaris est alicuius certi ordinis:cùm &à laicis hoc ministeriũ exhiberi possit.vnde mihi aduersus Calde.Flo.& alios potius placet,nõ esse irregularẽ pulsantẽ cãpanas tẽpore interdicti ad officia diuina,nec itẽ aperientẽ ianuas:cùm hi actus peculiares certi ordinis ecclesiastici nõ sint: imò possint per laicos agi,& quotidie agantur. Quamobrẽ minimè cõtrahitur ex his irregularitas:sicuti in genere passim idem Cald.fatetur:&nos probauimus hac in parte §.2.n.3.q[uod] si quis authoritate publica,vel priuata vsus, vel pulsauerit cãpanas aut ecclesiarũ ianuas aperuerit,vt authoritatẽ ipse præbeat tẽpore interdicti diuinorũ officiorũ celebrationi, profectò erit irregularis secundùm Innoc.& Abb.in c.tãta. de excess. prælat.quorũ sentẽtia cõmunis est,vt fatetur eam sequutus Gõsalus à Villadiego in d.c.de interdicto.col.6.tex.optimus in c.illud.de cleric.excõm.ministra.cuius & nos mentionẽ fecimus parte prima huius operis,§.6.ad fin.

Decimoquintò,non est omittenda frequens illa contro-
7 uersia,qua solet disputari:sit ne†locus huic paragrapho, & eius permisioni tempore cessationis à diuinis? quam q. iam à plerisque tractatam breuiter hîc exponam, vt vulgari satisfaciam contentioni.&sanè quòd tempore cessationis à diuinis posint ianuis clausis,interdictis,& excommunicatis exclusis absque campanarũ pulsatione diuina officia celebrari iuxta formam huius constitutionis, poterit multis rationibus comprobari:præsertim sequentibus:

Prima,quia interdictũ generale, & cessatio à diuinis pari iure censentur quo ad diuinorũ officiorũ celebrationem. clement.1.isto tit.sed in interdicto generali obtinet huius §. permissio.igitur & ea seruari debet tẽpore cessationis à diuinis argumẽto l.illud.ff.ad legẽ Aquil.l.vlt.ad finem. ff.mandat.c.translato.de constit.cap.si postquam.de elect.in 6.

Secundò ad idem argumẽtor ab eadem ratione,quæ expressim in hoc c.§.quia verò continetur.Nam illa Romanũ Pontificem induxit,vt hac præmissa forma, tempore interdicti diuina celebrarentur officia: hancque celebrationem veteri iure vetitam permitteret.Eadem verò ratio omninò in cessatione à diuinis obtinet: quod satis manifestum est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ergo & tempore cessationis à diuinis huius §. decisio seruari debet, siquidem à ratione expressa in aliqua constitutione optimè procedit argumentatio ad casum omissum. gloss. in clem i. verb. eligatur. de electio. notan: Bart. & alij in l. Gallus. §. & quid si tantum ij. col. ff. de liberis & posthumis. etiam in materia correctoria: vt ipsimet adnotarunt: & Francus in cap. j. de temp. ordinat. isto. lib. limita. vj. Fortuni. in d. §. & quid si tantum. super gl. emancipatus. tradunt Euerard. in loco à ratione cessante. Ioā. Crot. ix. q. Bar. & Ripa. nu. 57. in l. si constante. ff. soluto matrimonio. Deci. in c. translatio. de constitut. ij. lect. in l. si quis id quod. ff. de iurisdict. omni. iudic. & in l. factum. §. in pœnalibus. ff. de reg. iur. And. Alciat. de verbo. signif. lib. ij. col. x.

Tertiò, candē sententiā mirū in modū cōfirmat ea ratio, quæ dictat cōstitutionē, vtcūque correctoriam extendēdā fore, si sit animæ, & spirituali saluti fauorabilis: quēadmodū visum est Hostiens. Ioan. Andr. & Abb. & Præpos. in c. ex tenore. qui filij sint legit. gloss. c. sciant cuncti. de electione. isto libro. in verbo, alios. cuius & nos meminimus in Epitome ad 4. Decretal, secunda par. c. vj. nu. 12. notant Dominicus & Francus in c. j. limit. quarta. de tempore ordin. isto lib. Hæc autem constitutio fauorabilis est animæ, & spirituali saluti: ergo erit extendenda ab interdicto ad cessationem.

Quartò his accedit, quòd maius vinculum habet interdictum quàm cessatio à diuinis: vt apparet ex illa quæstio. quam superiùs tractauimus e celebrante tempore cessationis à diuinis, an sit irregularis. sed textus hic permittit sub certa forma celebrari diuina officia tempore interdicti: igitur fortiori ratione permittendum idem erit tempore cessationis à diuinis: cùm ea minùs vinculum induxerit.

Quintò, ab authoritate doctissimorum probari videtur hæc opinio. Eam etenim veram esse censent Io. in summa confessor. lib. 3. tit. xxxj. Archid. in c. si canonici, de offic. ordin. isto libr. cuius sententiam sensim, & tacitè admittere videntur cæteri Doct. ibi, Gōsalus à Villadiego de irregularit. ex interdicto. col. 3 Paluda. in 4. sentent. distinct. 18. q. 8. artic. 3 principali. vers. sed verius.

Contraria sententia plerisque verior videtur aliquot rationibus, quarum potissimas hac in parte subijciam: nec enim cōuenit multa ad hanc disputationem adducere, quæ solent quacunque in cōtrouersia q. vtring; proponi, ad maiorē potius verborum cumulum, quàm ipsius definitionis vtilitatem.

Primùm vrget pro hac opinione ipsa dictionis significatio: quæ planè videt inducere penitus cessationē à diuinis officijs, eaminquam, quæ distinguatur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur. quasi interdictum prohibeat officiorum diuinorum celebrationem pœnis quibusdam statutis aduersus ea celebrantes: cessatio verò inducat omninò suspensionem diuinorum officiorum ab interdicto distinctam, & quæ præcipuè ad factum, non ad iuris effectus referenda sit. alioqui nulla iusta ratione inducta foret nominum diuersitas: si idem per interdictum, & cessationem significaretur: & temerè diuersis nominibus fuissent nuncupata. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. si idē. C. decodic.

Secundò, ad hec accedit quod Ioan. And. scribit in cap. dilectis. de appel. vbi col. j. illum text. intelligens in cessatione à diuinis adnotauit, non esse permissum eo tempore, quòd episcopus celebret indistinctē: sed certa forma: nempe ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. c. vlti. de priuileg. isto libr. c. quod nonnullis. eo. tit. & volumine. Igitur si episcopis iure speciali secūdùm Ioan. Andr. tēpore cessationis hoc permissum extat: reliquis clericis id negatur: atque ita non poterit tempore cessationis à diuinis text. hic obtinere.

Tertiò, eandem opinionem probat text. elegans in dict. c. si canonici. §. si autem. supra de offic. ordin. inibi etenim respondetur, eum, cuius culpa cessatio indicta fuerit, teneri canonicis, & clericis ad id, quod eorum interfit ex eo, quòd omnino cessantes à celebratione diuinorum officiorū quotidianas distributiones amiserint, aut sanè non acquisierint: iuxta cap. vnicum, de cleri. non residen. isto lib. quòd si canonici, & clerici tempore cessationis à diuinis possēt diuina officia celebrare, seruata forma huius §. profecto nulli dubium poterit contingere, quin & distributiones quotidianas acquirunt: sicuti & in hoc §. responsum extat.

Quartò constat, olim ante istam constitutionem tempore cessationis à diuinis penitus interdictam esse, & fuisse diuinorum officiorum celebrationem. c. non est vobis. de sponsa. secūdum communē eius interpretationem. & tamen nullibi huic veteri iuri derogatum est: cùm hæc constitutio de interdicto tractet: non de cessatione à diuinis. Fit ergo manifestum, adhuc manere vetera iura illæsa: & idcirco nō posse tempore cessationis à diuinis officia diuina celebrari, etiā ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis. ex quibus mihi satis euidenter apparet, hanc vltimam opinionem iure veriorem esse. Cui parum obesunt quæ priori loco in contrarium adducta fuere: cùm cessatio à diuinis rationem distinctā habet ab interdicto propter omnimodam, quam inducit suspensionem organorum ecclesiasticorum: & quia iure ipso Pontificio manifestum est in hac specie discrimen inter cessationem & interdictum, authoritate tex. in d. capi. si canonici. §. si autem. de offic. ordin. isto libro.

Vtcunque tamen sit, tempore cessationis à diuinis poterunt ea sacramenta ministrari: quę tempore interdicti poterant Christi fidelibus ante constitutionem istam dari: imò & sacramentū pœnitentiæ ministrari poterit tempore cessationis à diuinis, nō tantùm existentibus in mortis periculo, sed & his, qui prospera vtuntur valetudine: vt randem admittenda sit responsio huius c. in §. quia verò. etiam tempore cessationis à diuinis. Etenim licet hæc constitutio de interdicto tractet, nihilominùs partim eadem obtinebit in cessatione à diuinis: in his saltem permissionibus, quæ non pertinent ad ordinariam diuinorum officiorum celebrationē. Nam præter rationē cōsiderandū est, hanc decisionē, dū permittit pœnitentię sacramentū ministrari nō tātùm infirmis sed sanis, esse iuris extensionē veteris: quod adhuc cessationis tempore seruādū est. secundùm vulgò receptā sententiā.

Hinc patet, tempore cessationis à diuinis locum esse decisioni expressim statutæ in cap. quod in te. de pœni. & remissione. & tamen dubium erit, an eodem modo sit admittendum quod indultum episcopis est, & quibusdam religiosis, in cap. quod nonnullis. & in cap. iij. de priuileg. §. quod si templarij. & cap. in his. & c. vt priuilegia. eodem titulo. & c. vlt. eiusdem rubricæ, isto libr. siquidem Ioan. And. in dicto cap. dilectis. de appell. insinuat, has omnes permissiones locum habere, etiam tempore cessationis à diuinis: cùm & tempore interdicti fuerint iure veteri olim statutæ, & indultæ: quo tamen iure omnino diuina cessabant officia ob interdictum: nec vlla sub forma poterant celebrari. Posset sanè quis ex hoc argumētari, tempore cessationis à diuinis cùm & eo tempore admittantur ea priuilegia, quibus licitū est iure veteri tempore interdicti diuina officia celebrare aliquot in casibus, ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis. Hæc etenim priuilegia sunt aduersus ius commune tempore interdicti concessa, & eadem ad tempus cessationis à diuinis extenduntur, vt Ioan. And. sensit. igitur & huius constitutionis ordinariū indultū iuris cōmunis vim habens, etiam si ad interdictum in specie referatur: extendēdum foret ad cessationem à diuinis: atque ideò admittenda prior opinio. nisi quis ex aduerso responderit, non posse rationē istam ex æquo probari: quia d. priuilegia non extinguūt penitus vim, & effectū cessationis à diuinis: quemadmodum extingueret huius constitutionis indulgentia: si ea foret admittenda, & maximè hęc extēsio esset contraria iuri pontificio propter tex. in dict. capitu. si canonici. §. si autem.

Nec tamen erit in præsentiarum omittendum, quòd habens priuilegiū speciale extra iuris constitutionem, audiendi officia tempore interdicti, non poterit ea audire tempore cessationis à diuinis seruata huius capitis forma: nā licèt iure cōmuni æquipolleat cessatio à diuinis interdicto, quo ad ea quæ modò dicta fuere: nō tamen idē erit de iure speciali quēadmodum deduxere hanc rationē passim iuris vtriusque Doct. ex gl. in Cle. vnica. de baptismo. Ancha. præsertim in c. statutum. in 2. de hæreti. isto libr. Alexan. in additionibus ad Bar. in l. in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. tradit latè vel in c. in præsentia. de probationib. nu. 21. & 22.

Denique etiam si iure verior esset opinio eorum qui censent, tempore cessationis à diuinis obseruandam fore huius paragraphi formā: nihilominùs contraria potior est, propterea, quòd fuerit consuetudine recepta. etenim iam diu obtentum est, penitus cessandum esse ab officijs diuinis tempore cessationis, nec ea posse celebrari iuxta formam huius §. quę quidem cōsuetudo non admodū longi temporis vsum exigit: cùm ob diuersas hac in controuersia opiniones, tum ex eo, quòd per eam ad ius commune vetus, & pontificium reducamus: argumento gl. celebris in c. statutum. de præbend. isto libro. verb. numerandum. cuius nos obiter meminimus in libro 3. vari. resolutio. capit. 6. numero 4. post alios: quorum memini. latè Andreæ Tiraquel. de primogenijs. quæst. 24. nu.

6. tex. optimus in capitul. ab exordio. 35. distinct. traduntIason in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. colum. 2. Fel. in capit. cùm accessissent. de constit. vbi Deci. colum. 3.

EX. §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Eucharistiæ festiuitas, vsque in octauam diem interdictum ecclesiasticum suspendit.*
2 *Festum conceptionis virginis Mariæ id em priuilegium habet.*
3 *Cessatio à diuinis an admittat huius §. suspensionem?*
4 *Aduentus regis habet & hoc priuilegii, quod interdicto suspēdatur.*
5 *Officia diuina quæ sint permissa tempore interdicti in his festiuitatibus.*
6 *Sepultura ecclesiastica, an possit in his festis dari & quid de sacramentis?*

§. QVINTVS.

SVBSEQVITVR statim insignis constitutionis responsio ad interdicti ecclesiastici censuram omnino necessaria: cuius examinatio exigit, quòd breuiter exponamus contextum ipsius literæ ad faciliorem cognitionem.

In festiuitatibus verò natalis domini, paschæ, ac pentecostes, & Assumptionis virginis gloriosæ campanæ pulsentur & ianuis apertis, alta voce diuina officia solenniter celebrētur: ex communicatis prorsus exclusis: sed interdictis admissis: quibus ob reuerentiam dictarum solennitatum, & vt ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur, præfatis diebus participationem permittimus. diuinorum. Sic tamen quod illi propter quorum excessum interdictum huiusmodi est prolatū, altari nullatenus appropinquent. hactenus huius paragraphi litera: quæ sequentes intellectus ad eius elucidationem admittere videtur.

Primùm equidem constituendum est, idē esse permissum in die, quo festiuitas eucharistiæ, & corporis Christi †solet so
1 leniter† celebrari: quod in honorē tāti sacramēti Martinus Quintus concessit: & Eugenius Quartus ad octauam vsque diem extendit sicuti notant Angel. verbo, interdictum. sexta quæstione 16. & Syluest. verb. interdictum. quinta quæst. secunda. post Florentin. 3. part. titu. 26. capitul. 4. cui priuilegio, & concessioni accedunt multa, quæ de hac solennitate statuta, decisa fuere per Romanum Pontificem in Cle. 1. de reliqui. & venerat. sanct. vbi glossa verb. reuelatum. prædixit hanc Martini, & Eugenij concessionem.

Secundò, hanc eandem constitutionem extendendam fore ad festum, & octauam cōceptionis immaculatæ virginis
2 Mariæ ex priuilegio Leonis Decimi, asseuerat author compendij priuilegiorum †ordinis mendicantium verb. conceptio. §. 12. & verb. interdictum. 2. §. 8. caque concessio, vt ipse refert, tantum apud Hispanos obtinet. cui priuilegio accedunt multa, quæ de immaculata conceptione virginis Mariæ doctissimi, ac sanctissimi viri scripsere defendentes, eam cōceptam fuisse absque labe originalis peccati: quæ opinio probata fuit in concilio Basilienſi sectio. 36. & nultis adductis authoritatibus defenditur ab Ambrosio Catharino in speciali huius quæstionis opusculo. extat & elegās carmen libr. primo parthenices Marianæ apud Baptistam Matuanū, eandem opinionem tenent Scotus & cæteri Theologi ibidem in 3. sent. dist. 3. Abbā. columna 2. & Antoni. in capitul. vlti. de ferijs. idem Ambrosius Cathari. libr. 4. aduersus Caietā. Et Petrus Galatinus libr. 7. capitulo 3. & sequentibus: licèt gloss. in capitulo 1. verb. natiuitas, de consecrat. distin. 3. & ibi Cardin. à Turre Cremata. Archid. in capitulo firmissimè. de consecrat. dist. 4. Ioan. And. in dicto capitulo vlt. de ferijs. Specul. co. tit. de ferijs. Caiet. in peculiari de hac cōtrouersia libello: idem in 3. par. quæstione 27. artic. 2. contrariam sententiam tenere, ac probare conentur. Qua in re illud sit constitutissimum, maxima cum veneratione ex ecclesię instituto festiuitatem istam quolibet anno celebrari & celebrandam esse. quod constat in constitutione extrauagāti Sixti Quarti. quæ incipit, Graue nimis. de reliqui. & venerat. sanct. inter communes: quo in loco excommunicationi, & alijs pœnis subijciuntur asserentes, eos mortaliter peccare, aut hæreticos esse, qui conceptionem virginis immaculatæ vt festum diem celebrauerint, vel dixerint, virginem Mariam absque labe originalis culpæ concepti fuisse. rursus & eadē constit. sub eisdē pœnis Romanus Pōtifex prohibet, dānari per quenquam, vt hæreticam opinionem illorum, qui existimant, virginem Mariam non fuisse in eius conceptione præseruatam ab originali culpa, aut huius sententiæ authores mortaliter peccare: cùm ab ecclesia catholica nondum sit hæc cōtrouersia decisa. Hoc ipsum authoritate Synodi Tridentinæ probatur his equidem verbis, sessio. 5. declarat tamen hæc ipsa sancta synodus, non esse suæ intentionis com prehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginē Mariam Dei genitricem, sed obseruandas esse constitutiones fœlicis recordationis Sixti papæ Quarti, sub pœnis in eiusdem constitutionibus contentis, quas innouat. Hactenus Tridētina Synodus, quæ voluit quæstionem adhuc manere sub controuersia, absque certa ecclesiæ definitione.

Ad hæc tamen scribit egregius doctor Martin. Azpilc. in c. quando. de consec. dist. 1. not. 10. num. 86. hoc priuilegium datum fuisse festo conceptionis, quo ad istius capitis indulgentiam, non in vniuersum, sed tantùm in his ecclesiis, in quibus ipso die conceptionis horæ canonicæ, & officia diuina dicantur secundum ordinem & ritum institutū à protonotario de Nogarolis, testaturque vir doctissimus se priuilegium ipsum legisse.

Tertiò hæc constitutio hac in parte intelligēda est in interdicto generali. Nam in ecclesia specialiter interdicta, minimè est admittenda: imò in ea ecclesia non poterunt publicè, nec secretè diuina officia celebrari etiam in his festiuitatibus. Quod probatur ex his quę diximus in §. adiicimus. suprà proximo. num. 1.

Quartò ab his, quæ in præcedētibus tractauimus, quibus-
3 dam videbitur, non esse locum huic constitutioni † quo ad huius §. decisionem tempore cessationis à diuinis. quorum sententia profectò admodū probabilis est, & poterit in disputatione facillimè defendi. Ipse tamen contrariam potiùs admitterem ex multis. Sed præcipuè, quòd cessationi à diuinis non omnino derogetur, etiam si in his festiuitatibus diuina officia celebrentur: si quidem hæc celebratio temporaria est ad hos dies festos restricta: quamobrem manet ipsius cessationis vis his diebus transactis. Deinde eadē ratio prorsus in cessatione à diuinis, sicut in interdicto procedit. Atq; præter ista, nulla est iuris Pontificij constitu. quæ hanc benignam huius cap. interpretationem excludat: idcirco fortassis hæc sententia potior est.

Quintò est obseruandum, quòd & in aduentu Regis in aliquam ciuitatem, quæ interdicta sit, eadem hæc constitu-
4 tio admittenda est, vt diuina officia celebrentur † publicè iuxta formam huius §. quemadmodum tradit Io. Straphi. de lit. grat. & iusti. fol. 157. col. 1. quod ipse non alia ratione probat, quàm quòd deferendū sit dignitati regiæ. c. solicitæ. de maio. & obe. & fortassis hoc ipsum obtinebit tantùm quo ad diem aduentus, vel alterum statim sequentem: non quo ad totum ipsum tempus, quo Rex in aliqua vrbe manserit: esset enim id admodum graue, & in dispendium censuræ ecclesiasticæ.

Sextò, ad intellectum huius §. inuestigādum est, quænam
5 horæ canonicæ † possint in his diebus celebrari publicè? & glo. in verb. Assumptio. scribit, incipiendum esse diuinū officium à vesperis diei præcedentis festiuitatē: & finiendum ipso die festiuitatis vesperis iam peractis ita, vt completorium ianuis clausis, non publicè dicatur. hanc gl. sequuntur Ioan. Andr. & Anch. hic. Calde, in tract. de eccle. interd. 6. memb. §. viso de effectu. col. 7. Floren. 3. par. tit. 26. c. 24. argum. tex. in c. 2. de fer. quo probatur. in celebrandis festiuitatibus ab ecclesia institutis, diem esse computandum à vesperis in vesperas: quod doct. ibi communiter adnotarūt. idem deducitur ex tex. in clem. 1. ad fin. ver. in primis autem festis. de reliq. & vener. sanct. Fel. in c. consuluit. col. 3. vers. in priuilegiis. de offic. deleg. Paul. & Ias. in l. more. ff. de fer. Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. col. 18. versi. quinta cōclusionis declaratio. c. 1. ibi gl. de consec. dist. 3. gl. Ant. & Abb. in c. 1. de fer. Lcuit. c. 23. notat latè And. Tiraq. in tract. de vtroque retract. §. 1. gl. 11. nu. 13. contrarium tamen in hac quæstione quam tractamus, tenent Archid. Dom. & Franc. hic. Frederic. cons. 111. colum. 3. Sylvest. verb. interdictum. 5. q. 2. Gonsalus à Villadiego de irregularit. c. de interdicto. col. 5. Ange. verb. interdictum. 6. q. 18. probantes, etiam completorium harum festiuitatū post secundas vesperas posse dici publicè, quem admodum & alia diuina officia illius. dici: cùm adhæreat completorium istud secundis vesperis. quam opinionem consuetudo probabit: & esse veriorem nos opinamur.

Septimò hic tex. ita intelligendus est, vt his diebus non

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantùm missarum solennia ipsius festiuitatis, sed & missæ peculiares, ac votiuæ dici ac celebrari publicè possint. quod in præcedenti §. adnotauimus nume. 3. atque in specie huius §. idem tenuerũt Calderi. de eccles. interdict. 6 memb. fol. 12. colum. 4. Sylueſt. verb. interdictum. 3. q. 2. Florenti. 3. par. tit. 26. c. 4. col. 2. quorũ opinio satis probari potest: nec restringenda isthæc est constitutio: cùm fuorem inducat maximum ad diuini cultus religionem.

Octauò queritur opportunè an liceat in his festiuitatibus mortuos sepelire intra ecclesiam? & gl. in Clem. 1. de sepult. in princ. tenet, quòd hoc minimè liceat †: cùm tantùm permittantur officia diuina, & eorum publica celebratio: sepultura verò mortuorum nõ pertinet ad officia diuina. probat hoc ipsum tex. elegans. in capitu. cùm & plantare. §. quod si templarij. de priuileg. vbi eo tempore, quo in ecclesijs interdictis permissa est diuinorum officiorum celebratio propter aliquod priuilegium, non ex hoc cẽsetur permissa mortuorum ecclesiastica sepultura. sic deniq; præcitatã gl. sequũtur Card. Imol. Abba. Vanchelius, & Bonifa. col. 2. ibidem. Ioan. Andre. Domi. & Franc. hic. Freder. in dict. consi. 111. colum. 3. Gonsal. à Villadiego de irregularit. capi. de interdicto. col. 5. scribẽs post Imol. in d. Clem. 1. idem esse quo ad officium defunctorum; vt hoc his diebus dici non possit, etiam si corpus extra ecclesiam sepeliatur. in quo Frederic. in dict consi. 111. & Sylueſt. verb. interdictum. 5. quæst. 2. contrariũ tenẽt, licèt prædicta opinio quo ad sepulturam, quæ communis est probaretur: cùm & officium defunctorum pertineat ad diuinorum officiorum celebrationem. Quam sententiam ipse veriorem esse censeo. imò & posse intra ecclesiam his diebus corpora defunctorum sepeliri aduersus magis receptam vulgo opinionem probant Calde. de eccles. interd. 6. membro. versi. ite quæritur. Ancha. hic. Ange. verb. interdictũ. q. 35. Florent. 3. part. titu. 26. capit. 4. ca ratione, quòd sepultura ferè ad officium diuinum pertinet: quia funus ipsum ad ecclesiam defertur cum officio diuino. capit. quia diuina. 13. quæstione, secunda. & hæc quidem opinio benignior est, iureque defendi, & æquitate poterit.

Illud tamẽ est apud omnes in confesso, in his festiuitatib. omnia licere, quæ ad officium pertineant diuinum, & eius celebrationem: ea verò, quæ pertinent ad sacramenta, minimè permitti, nisi ea forma, qua permittuntur alioquitẽpore interdicti: vnde plura possent deduci ad huius responsi interpretationem quorum aliquot exponam.

Nonò hinc constat, posse in his diebus hic connumeratis benedici abbates, virgines, aquã, vestes, & alia ecclesiastica ornamẽta: quod communi omnium sentẽtia probatum est, præsertim ab Anchar. Frederico. Calderin. Sylueſt. & alijs: at que ab Angelo. verbo, interdictum. sexta quæstione 18.

Decimò secundùm eosdem non poterunt in his festiuitatibus sacramẽta Eucharistiæ, & extremæ vnctionis ministrari priùs quidem his, qui nullo mortis periculo afficiuntur: posterius nec his, qui mortis articulo, & agone grauãtur. quod probatur ex his, quæ & nos adnotauimus in hac secũda parte. §. secundo. nume. 7.

Vndecimò constat, tempore interdicti posse publicè nuptias benedici ex concessione huius constitutionis in his diebus, quibus speciali priuilegio licet diuina officia celebrare apertis ianuis, & solẽniter, modò alia ex causa nõ fuerint prohibitæ nuptiarum benedictiones. Est etenim benedictio nuptiarum diuinum officium: sicuti Calderi. & alij communiter tradidere, Sylueſt. post Hostien. verb. interdictum. quinta quæst. secunda. Frederic. consi. 111. Anchar. Franc. & alij huius constitutionis interpretes: sic lotũ obtinebit hæc opinio in die Assumptionis Sacratissimæ virginis Mariæ, & in Eucharistię festo: nam in alijs diebus hic expressis interdictę sunt nuptiarum benedictiones, iuxta notata in capit. capellanus. de ferijs. & in epitome ad 4. libr. Decretalium. 2. parte. capit. 8. §. 11.

Duodecimò inde apparet, in his solẽnibus festis quorum mentio fit, etiam ipsis clericis non licere Eucharistiæ sacramentum accipere, nisi simul missarum celebratione ipsi Eucharistiæ sacrificium consecrantes obtulerint: quod notant Ioannes And. Domin. Franc. & Doctores, hic. Calderinus de eccles. interdict. sexto membro. tãtùm enim clericis licèt diuina officia celebrare: vt communi omnium iudicio diffinitum est.

Decimotertiò ipse infero, etiam in his festiuitatibus nõ licere fontes baptismatis benedicere: præterquàm in ipsomet festo Resurrectionis: nec enim tempore interdicti licet fontem benedicere: cùm hæc benedictio non sit necessaria ad baptismi sacramentum: quod notat Paluda. in 4. sentent. distinct. 7. quæst. tertia. qua ratione reliquis diebus, quibus solennis est fontium benedictio instituta, fontes sacri baptismatis benedicentur eo modo, & forma tempore interdicti, quo cætera diuina officia celebrari possint. Nec oberit quod de chrismate dictum est in cap. quoniam. suprà isto titul. quia illud est necessarium omnino ad confirmationis sacramentum.

Postremò vltima huius capitis pars non erit prætermittenda. siquidem Aretin. in capitu. primo. colum. sexta. de rescript. Felin. in capi. nonnulli. colum. septima. eodem titu. versi. secundò fallit. & Ludoui. Gozadi. in consil. 14. numero duodecimo. ex ea adnotarũt, priorem legem rescriptũ, aut priuilegium habens simplicè futuræ concessionis, aut constitutionis derogationem, tolli per sequẽs, in quo hęc fuerit concepta clausula: Non obstãtibus quibuscunq; priuilegijs, & constitutionibus, atq; rescriptis, quauis forma & expressione verborum conceptis. Quam opinionẽ ipse latiùs examinaui in secunda part. rubri. de testamen. nume. 19.

Tandem his explicitis finẽ huic Relectioni constituimus, lectorem benevolum admonentes, nos semper sedulò in hisce tractatibus operã dedisse, vt breui quodam examine quæ præcæteris selegimus, adnotarentur.

RELECTIONIS FINIS.

DIDACI

DIDACI COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SENATVS PRAESVLIS, IN REGVL. POSSESSOR

malæ fidei. De regul. iur. lib. sexto. admodum breues Commentarij.

PRIMA RELECTIONIS PARS.

SVMMARIVM.

1 *Præscribere non aliud est quàm excipere: ideo verbale nomen præscriptio exceptionem significat.*
2 *Præscriptio non tãtùm de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur.*
3 *Exceptio, & præscriptio qua ratione differant.*
4 *Exceptionis definitio latè examinatur, & quo pacto differat à defensione.*
5 *An exceptio solutionis sit verè, & propriè exceptio?*
6 *An hic loquendi vsus apud nos frequentissimus, præscribo domum, præscripsi fundum, latinitati congruat?*

PRIMAE PART IS RELECTIONIS Initium.

PRAESCRIBERE Idem plerunq; significat, quod excipere l. qui agnitis. ff. de exceptio. l. tertia. ff. de præuaricat. Nam si reus, inquit Iurisconsultus accusatori ideo præscribit †, quòd dicat se ab alio accusatum, & absolutum. Quintilianus lib. 7. cap. 6. cùm ex præscriptione lis pendeat, de ipsa re quæri nõ est necesse: ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est an liceat. Vnde forsan hæc significatio deducta ex eo est, q sicut actionibus proponendis certa forma, ita etiam exceptionibus præscriberetur: id est statueretur, vt docet Alciat. libr. 4. dispun. cap. vlt. nam præscribere idem est quod legem ponere, ac constituere. Cicero libro tertio officior. atque si etiam hoc natura præscribit, vt homo homini, quicunque sit, ob eam causam quòd is homo sit, consultum velit, necesse secundum eandem naturã omnium vtilitatem esse communem, vel præsumptionis nomen à Græco sermone fuit ad sumptum, quo παραγραφὴ exceptio dicitur. Et παραγραφὴν excipere. Hinc & verbale nomẽ præscriptio nihil aliud est. quã exceptio, qua quis aduersarij intentionem generaliter alioqui veram in eo casu, de quo agitur, non procedere allegat: secũdum Alcia. in l. siquis. C. de pact. & in repet. l. vlt. de quinque pedum præscriptione. C. fin. regundo. qui censet præscriptionẽ ab exceptione differre, quòd exceptio generale nomen sit conueniens cuicunque defensioni, quæ aduersus actionem vel intentionem obijcitur: præscriptio, quæ etsi intentio vera fuerit, nihilominus agentem repellit, vt morato
2 ria præscriptio. l. secunda. C. de precibus imperat. offer. quo in loco glo. exponit dilatoriam † exceptionem. Sic & in l. ita demiñ. C. de procuratoribus. dicitur præscriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur, optimus text. in l. secunda. & in l. si maritus. 2. §. penultimo. ff. de adulte. vbi præscriptio appellatur exceptio, quæ ante litis contestationem obijcienda est ad repellendum accusantem, sicuti & in l. qui agnitis. dicitur præscriptio exceptio litis finitæ. quasi ea repellat agentem statim in initio litis ante contestationem. cap. primo. de exceptio, libr. 6. eodem sensu in l. præscriptione. C. si contra ius vel vtilit. pub. dicitur exceptio mendacij aduersus principis rescriptũ præscriptio. tex. optimus in l. præscriptionem fori. C. de exceptio. Sic & Iustinianus Nouella. 8. φέρειν παραγραφήν, dixit Fori exceptionem, nec tantũ intelligas præscriptionem dici exceptionem dilatoriam: nam & exceptio peremptoria præscriptio rectè dicitur. d. l. 2. C. de precibus imperato. offer. l. Titia cum testamẽto. §. Caius. & l. cùm pater. §. pater qui filio. ff. de legatis 2. l. peremptorias. C. sent. rescin. non posse. l. præscriptionem. C. de exceptio. Hinc & Fortunatianus Rhetor inquit, præscriptionẽ à translatione differre ex eo quòd præscriptio actionem extinguat: translatio verò differat, eidem subscribit Alciat. in dict. c. vlt. Sed & Quintilianus lib. 3. c. 8. non dixit præscriptionem translationem esse, sed videri manifestam esse translationem in præscriptionibus: tametsi ex eo appareat translationem speciem fore præscriptionis. Neque ignoro, inquit, multa transferri, cùm in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hæ sunt quæstiones: an huic, an cũ hoc, an hac lege, an apud hunc: an hoc tempore liceat agere. & si qua sunt talia. Hæc Quintilia. Qui planè insinuat translationem esse, quam vulgò dilatoriam exceptionem dicimus: & hãc præscriptionẽ etiam appellari. quemad modũ & ex Iurisconsultorum locis paulò antè præcitatis manifestissimum fit. Præscriptio tandem exceptio est non tantùm dilatoria, sed & peremptoria: quod modò adnotauimus: & probatur, quia in hac specie, quã tractamus † præscriptio nihil aliud est quàm exceptio, quę ex vsu temporis, & ex vsucapiõe insurgit, & oritur. l. emptor. C. de præscriptio. lõgi temp. l. 3. ff. de diuer. & temp. præscriptio. dum dicitur longæ possessionis præscriptio. & in l. in vitium. ff. eod. titu. dicitur exceptio longæ possessionis. Quasi domino actione rei vendicationis, vel personali vtenti initio præscribatur à reo, qui si tẽpore legitimo se possedisse probat, mox absoluitur.

Etenim nemo negare poterit præscriptionẽ istam, quę ex longi temporis possessione deducitur, peremptoriam esse. Quo fit, vt præscriptio exceptionem dilatoriam, & peremptoriam significet. Atque ideò penes quosdam maximè cõtrouersum est, an sit discrimẽ aliquod inter exceptionẽ, & præscriptionem. Nam nullam esse differentiam inter hæc duo tenuerunt Faber & Aretinus in princip. Institu. de exceptionibus. Iuniores, maximè Decius in Rubric. de exceptionibus. colum. 1. Et probatur in Rubrica. C. de exceptionibus seu præscriptionibus. Et in Pandectarum libris, titulo de exception. & præscript. Nam sicut exceptio dilatoria est, ita & præscriptio ad vtranque refertur: quemadmodum satis compertum est ex his, quæ modò tradidimus. Idem potissimè probabitur, si examinauerimus quid verè sit exceptio. Et Panormita. in rubri. de exceptioni. inquit, exceptio est actionis vel intentionis exclusio. Siquidem exceptio aliquando † actionem excludit: vt si quis contra me actionem
4 habeat ex empto: ego verò non nego emptionis cõtractũ, sed actioni ex empto actori competenti obijcio exceptionem doli, exceptionem metus, aliam ve similẽ ad actionis exclusionem. Intentionem verò exceptio excludit quoties actor agit sine actione petens à me rem, quam dicit, me illi vendidisse: at ipse excipio venditionem ipsam negans: quippe qui verè non vendiderim. Vnde cùm actor egerit sine actione, exceptio aduersus eũ proposita intentionem excludit. Vtitur ad definitionis comprobationem Panormitanus authoritate Iurisconsulti in l. secunda. ff. de exceptionibus. dum inquit, Exceptio actioni cuiusque rei opponi solet ad excludendum, id quod in intentionem deductũ est. Verùm contra Panormita. illud imprimis adducitur quòd actio, & exceptio correlatiua sint: vt pater & filius: maritus, & vxor. l. siquidem. C. de exceptionibus. notat expressim Bald. in l. rebus. C. de iure doti. ad finem. igitur etsi exceptio sit actionis exclusio: intentionis tamen esse rectè nõ posset: cùm actio deficiat, cui opponatur, & quam exceptio præmittit. Deinde ad hæc & aduersus Panormitanum est gl. insignis in capit. primo. de litis contestatio. in 6. quæ differentiam cõstituit inter exceptionẽ & defensionẽ, scribens exceptionem propriè dici actionis exclusionem: defensionem autem esse intentionis repulsam. quam opinionem sequuntur inibi Dominic. & Franc. Felin. in Rubric. de exceptionib. colum. 1. Angel. in princip. Institu. de exceptioni. colum. 2. Georg. Natan. in clemen. sæpe. de verb. significatio. col. 75. eamq dicit cõmunem esse Socin. in Rubr. de exceptionibus. Quæ quidem sententia hunc sanè sensum est accipienda, vt quæ libet exceptio propriè defensio dici valeat, nõ tamen quælibet defẽsio dici exceptio possit: sed tãtùm ea quæ actioni opponitur: sicuti Decius adnotauit in dicta Rubric. de ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ceptionib.column.2.probaturq́ue in l. si quidē.& in l.si quis. C.de exceptionib.l.1.C.de iuris & facti ignoran.cap.significauerunt.de exceptionibus.Sensit eadem glo.in dict.capit. primo.dum subdit: Huiusmodi enim defensiones non propriè dicuntur exceptiones.Quasi velit exceptiones propriè dici posse defensiones,non autem è cōtrario quaslibet defensiones exceptiones dici.

Tandem ex antiquioribus Azo in summa.C.de exceptio. huius est sententiæ,vt existimet, exceptionē propriæ actionis exclusionem esse non quidē intentionis.idemq́ue Doct. frequentiori calculo probarunt: atque ita esse hanc cōmunem opinionem constat:& eam defendit communē esse asseuerans Deci.in d.Rub.de except.col.2.non oberit tex.in d. l.2. imò huic sententiæ patrocinabitur.Eius etenim sensus est,quòd exceptio opponitur actioni ad excludendum id quod per eam actionem actor intendit:non tamen ex hoc probat tex.exceptionē dici cùm quid opponitur ad exclusionem intentionis absque actione in iudicium deductæ. Hinc sanè plura poterunt inferri:quæ hic explicabimus.

Primùm apparet interpretatio statutorum,quæ exceptiones excludunt.Nā ea tantùm exceptio excluſa cēsetur,quæ actioni alioqui competenti opponitur:non quæ intentioni tantùm agentis sine actione objicitur:ea etenim admittēda erit,nisi exverbis legis,aut mente legislatoris aliud possit cōstare.& præsumi,secundum Bald.in l.peremptorias.C.sentē. rescind.non poss.num.38.eundem in l.sancimus.col.3.C.de donat.& Fel.in dict.Rub.de exceptioni.

Secundò deducitur solutionis obiectionem, quæ agenti ex mutuo,vel aliunde ad pecuniam opponitur, nō esse verè exceptionem sed defensionem quidem:quæ intentioni agētis sine actione objiciatur.gl. singularis in d.c.1.de lit.conte. verb.defensionis.quæ probatur ex eo quòd solutio actionē ipso iure omninò extingat.Insti.quib.mod.tollit. obligat.in princi.tametsi Socin.in Rub.ff.de excep. quo ad solutionis obiectionem velit Panormit.sententiam veram esse,vt tādē solutionis exceptio intentionem agentis excludat.Cùm ex prænotatis constet eam non esse propriam exceptionem.

Tertiò infertur exclusionē actionis simul & intentionis 6
propriè exceptionem dici exclusionem verò intentionis tā tùm non esse veram exceptionem.quod Deci.in dict.Rubrica, de exceptionib.expressim asserit.

Quartò planè deducitur,negationem simplicem petitionis ab actore propositę non esse nec propriè posse dici exceptionem secundum Bal.in l.peremptorias.colum.5.Soci.in dict.Rub.de except.Bald.Fel.Deci.in rub.de exceptio.quo loco Deci.testatur hanc opinionem communem esse.

Quintò hinc apparet, declinationem iurisdictionis non esse propriè exceptionem:quia aduersus actionem ea minimè proponatur.gloss.in verbo,exceptiones.in capi.Quoniā contra,de probationib.quā inibi sequitur Panormitan.scribens,ab statuto loquente de exceptionibus minimè comprehendi declinatoriam exceptionē,cùm ea verè exceptio non sit.Sed huiccorollario manifestissimè refragatur tex.in l.prę scriptione.C.si contra ius vel vtil.publi.& in l.vltim.C.de exceptionibus.vnde verius est, quòd exceptio sit generale nomen,peremptoriam,& dilatoriam etiam ad iudicis iurisdictionem pertinentem complectens.quod latè discutiunt Angelus Aretinus in princ.Inst.de exceptio.Soci.in l.2.col.2. ff.eodem tit.Decius in dict.capi.quoniam contra.nume.26. & sequentib.vbi glos.opinionem veram esse censet, quoties ex mēte legis aliud possit colligi.Cuius rei varia contingere poterunt exempla.

Sextò colligitur ex his exceptionē,&præscriptionē minimè differre. Nam quemadmodum exceptio ad perēptoriā, & dilatoriā,etiam fori refertur:ita & præscriptio has omnes continet,& significat:sicut probatum hactenus extat,

Septimo inde palàm est, præscriptionē non tantùm dici exceptionem,quæ ex lōgæ possessionis cursu procedat:sed & omnem aliam,quæ aliundè actio nem possit excludere.

Octauò,vt quod modò adnotauimus de solutionis exceptione rectiùs forsan intelligatur,omnibus ex actè præuisis, 5
inferendum esse opinor, ad veræ exceptionis †rationem nō esse præcisè necessarium,actionem modo actori competere per exceptionē tamen excludendā: sed satis esse,quòd actio actori iure,& verè cōpeteret,nisi ex eo,qđ deductū est in exceptionē,sublata foret:ita quidē vt nō sit necessariū actionē ipso iure nō esse sublatā,sed opeexceptionis eā posse submoueri.Nā & si actio ipso iure sublata fuerit per id, quod excipiens allegat,modo ea priùs competierit agēti, verè in hac specie nomen exceptioni aptum,& proprium esse apparet distinctum profectò ab exclusione solius intentionis.

Etenim quoties quis agit proponens ea,quę si vera sint, actionem habet,reus verò proposita negat:tunc excluditur intentio,nec propriè à reo excipitur: siquidem actor planè probans obtinebit:nec vlla exceptione conuincitur, solum q́ue tractatur in iudicio an sit verum quod actor in propriā intentionem deduxit,nec de alicuius exceptionis vi à reo oppositæ disputandum erit:atque tunc actore non probante simpliciter reus omnino absoluitur.

At si quis agat actione,quæ & si vera fuerit,ab eoq́ue probata,excluditur tamen exceptione procedenti ab eo, quod actionem ipsam iam olim veram, & competentem, extinxit: de exceptionis iuribus agēdum est:alioqui actor obtinebit: & ideo verè in hoc casu exceptionis nomen conuenit,& proprium esse censetur.Quo fit,vt exceptio solutionis verè & propriè sit exceptio: quia & si vera sit intentio actoris mutuū probātis,solutione quidē excluditur, reusq; absolutur:Sic & in præscriptione:cū & si actor probauerit, quod intendit,nempe rem petitam eius fuisse, & ad eius dominiū pertinuisse:tamē longi temporis possessione à reo probata ipse possessor absoluitur. In summa de intentionis exclusione tractatur,quoties iudicialis disputatio vertitur super eo, an actor vera in eius petitione iudici enarrauerit.De exceptione autem agitur.cùm & si vera sint quæ ab actore proposita fuere: tamen de his, quæ ex aduerso per reum obijciuntur disputatio est, & controuersia iudicialis: non de his,quæ ab actore fuere deducta. Sic sanè non refert an actio extincta fuerit ipso iure vel nō:modò discutiēda sint ea quæ in exceptione per reū fuerint allegata.quod sensit Deci.in dict.Rubric.de exceptio.num.4.

Nec tamen diffiteor iam diu receptum esse, vt ipsius tantùm intērionis exclusio exceptio dicatur saltem ex lata dictionis significatione.Sic etiam obtinuit exceptiones à præscriptionibus distingui: quandoquidem præscriptiones solùm ad eas exceptiones referuntur,quæ ex possessione longi temporis oriuntur.

Vltimò illud nō est prætermittendū non satis placere Latinæ linguæ censoribus† vsum loquendi apud Pontificias constitutiones, & iuris vtriusque interpretes frequentissimum:cùm rem præscribi dicimus, dicendumq́ue esset rē vsucapi.Nā præscribere hoc in tractatu nihil aliud est quàm excipere:idq́ue verbum datiuo iungitur: quemadmodū & veteres Iurisconsulti loquuti sunt adhuc ætate Iustiniani.

Nusquam etenim dixere fundum,agrum, aliamve rē præscribi , sed vsucapi : nec apud Latinæ linguæ syncteros authores vsquam verbum, præscribo, iuxta hunc loquendi modum reperitur,secundum Alciat.in dicta l. quinque pedum.C.fin.regundo.in princip.Oldendorpium libro Variarum lectionum,titul.de præscriptio.columna 3.Eguinari.in §.quod autem.Insti.de vsucapi.Corasi.in l.seruitures.4.ff.de seruit.nume.9.& Iacobum Spiegel. in Lexico Iuris ciuilis, dictione,vsucapio.Nam quod in l.si non conuitij.C.de iniurijs.dictum est,præscriptam esse actionem,exponendum erit,id est actionē temporis exceptione sublatam fuisse. Sic & Iurisconcultus in l.ei à quo.ff.de vsucapionibus.dum dicit,ideoq́ue longi temporis præscriptio non durabit, quia possessionem locator non retinuerit:non appellat ipsam vsucapionem præscriptionem:sed ipsam longi temporis exceptionem.Quasi exceptio,quæ ratione lōgi temporis per ipsum vsum conficitur,interruptione quadam possessionis minimè duret.nec perfectionem accipiat.Eodem ferè sensu intelligendus est text.in l.si duo patroni.§.Iulianus. ff.de iureiuran.cuius intellectū trademus tertia huius Relectionis parte.in principio.Igitur hoc præludio significationem vocis,de qua hac in Relectione acturi sumus,breuiter prænotauimus,vtcūque eam iuxta receptum à iuris vtriusque iuterpretibus vsum,ab exceptione distinguentes. Modò in eo Paragraho,qui statim sequitur, definitionem vsucapionis trademus,deq́ue eius iustitia tractabimus.

EX. §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Definitio Iurisconsulti,quæ de vsucapione tractat,defenditur.Et inibi an res congruè definiatur per effectus.*
2 *Vsucapio an rebus etiam immobilibus conueniat iuxta iuris Cæsarei responsa?*
3 *Præscriptionis,& vsucapionis discrimen consideratur.*
4 *Definitio præscriptionis expeditur,veraque traditur ad materiæ cognitionem.*
5 *Vsucapionis iustitia ex summa æquitate & rectitudine deducitur.*

§. VNIC

§. VNICVS.

DEFINITIONEM Præscriptionis tractantes varijs vtuntur eiusdem descriptionibus.Sed & eorum quidam eam mutuantur à Iurisconsulto in l.tertia.ff.de vsucapionibus,dū is inquit: Vsucapio est acquisitio dominij per continuationem tem- 1
poris lege definiti. Aduersus† quam definitionem illud adducitur,quòd in ea effectus vsucapionis describatur.At nihil definiri debet per effectū:cùm causatum à causa differat; secundum Bartolum in l.prima ff.de appellationib.Qui definitionem appellationis à quibusdam traditam hac ratione improbat,quod appellationem per effectus definierint,dicētes,appellationem esse prioris sententiæ rescissionem.Etenim ili hæc definitio falsa omnino est:cumetiam si ex appellatione sequatur quandoque prioris sententiæ,à qua prouocatum est,reuocatio:non tamen ipsa appellatio est illa quidē reuocatio sententiæ quod satis patet,& vt diximus,quia causatū à causa differt.licet.§. ea obligatio. ff.de procu. l.& an eadem.ff.de excep.rei iudic. Igitur rectè Iurisconsult. definiuit vsucapionē dum eam per effectum cognoscendā esse tradidit:siquidē ab vsucapione ꝓcedat dominij acquisitio.

Cæterùm ad huius definitionis defensionem adnotandū est ex Decio in Rubri.de probationib.colum.quarta.Definitionem alicuius rei non rectè per effectus concipi: quando hi effectus remoti sunt à re ipsa,nec inseparabiliter ei adhærent,nec necessariò ex ea sequuntur:quēadmodum in exemplo appellationis ex Bart.diximus.Nam tunc incongrua omnino est definitio per effectus qui rē ipsam minimè demonstrant essentiali quadam demonstratione,quæ necessaria est ad congruā,& perfectā definitionē.Vnde definiri quid nō debet per accidētales proprietates,sed per essentiales. At effectus,qui adhærent rei inseparabiliter, semper & necessariò: proprietates quædam essentiales censentur eiusdē rei,nō accidentales: ideo per hos effectus congruè res sæpissimè definitur.text. optimus in l.bona autem.§.bonorum igitur.ff. de bonorum posse.quo in loco Iurisconsultus dixit bonorū esse ius retinendi.Est quidē ius retinēdi, effectus procedēs à possessione,sed ita, ei adhærens semper ac necessariò,vt ꝓprietas essentialis potiùs ipsius quàm accidentalis esse videatur. Sic Bar.cui cæteri frequētiori suffragio accessere in l.1. ff.de acquirenda possess.scribit possessionem esse ius insistendi rei nō prohibitæ possideri Nec enim Bart.definiuit ipsius possessionis acquisitionem,necitem ipsius retētionem, aut cōtinuationem:sed ipsam quidem possessionem quatenus ea ius est,& effectus habet deductos ab apprehēsione,& retentione: qui denique effectus possessioni, prout ea ius est, adeò adhærent,quod proprietates eius sint essentiales.

Eadem ratione procedit quod de actione Iustinianus tradit scribens: Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur. Nam etiam si actionis effectus in hac definitione contineatur,is tamē eam perfectam efficit,quippe qui adeò actioni cohæreat , vt eius proprietas substantialis sit.Vnde deducitur vsucapionis definitionē à Iurisconsulto traditā, nō ex hoc iure improbari,quòd vsucapionis effectus, id est, acquisitio dominij,eidem adscriptus fuerit.

Est etenim acquisitio dominij adeò propria vsucapionis, quòd eius substantialis proprietas hæc sit,quoties dominiū acquiritur per tempus à lege definitum , atque ideò potiùs ad proprietatem,quàm ad effectum pertinet.

Præterea iuxta quorundam interpretationē Iurisconsultus d.l.3.definiuit ipsum actū vsucapionis potiùs quàm ius ex vsucapione procedens:ita quidem authore Iurisconsulto vsucapionis actus est acquisitio dominj per continuationē tēporis lege definiti.Is ergo vsucapit,qui est in continua rei possessione.Hinc deniq; dicitur interrupta vsucapio:ideſt,ipse actus vsucapionis interrūpitur.quod satis est ad effugiēdam obiectionē,quā Iurisconsulti definitioni opposuimus. Præsertim q; secundū Imol.ibi & Alciat.in rubri.de præscriptio.numer.17.inibi definitur à Iurisconsulto dictio effectū significans, nempe vsucapio : quæ est acquisitio per vsum: ideſt, possessionē: & sic quatenus vsucapio ius est, non qua ex parte factum continet.Nam & Cicero in Topicis,vsucapionem ius esse quoddam incorporeum existimat.Vnde vltima hæc responsio eadem est cum prima.Hinc primum constat , præscriptiones aduersus actionem personales nō comprehendi sub ea diffinitione , quam ex dicta lege 3. explicuimus. ¶ Secundò infertur iuxta præmissam definitionē aliter distingui vsucapionem à præscriptione, quàm vulgus Doctorū,& interpretum distinxerint.Est enim vsucapio ipsa acquisitio dominij per vsum,&sic possessionem: Præscriptio autem verè est exceptio, quæ oritur ab ipsa vsucapione:ab ipsa,inquam,dominijacquisitione,ac tandem à lōga possessione,vel ab ea quæ legibus definita sit.¶ Tertiò patet Iurisconsulti definitionē pertinere ad eā acquisitionē dominij,quę per vsum & possessionē lege definitā sit: non ad actiones personales , quarū quidē præscriptiones, vel potiùs exceptiones,quæ eis ex tempore opponuntur iure Pandectarū non dicuntur vsucapiones:nec de eis tractat titulus ille singularis.ff.de vsucapionib.

Quartò hinc deducitur vsucapionē generaliter secundū propriam dictionis significationem accipi.& iure accipiē- 2
dam esse,vt & rerum immobilium† acquisitionem comprehendat:nec id quidem ante Iustiniani tempora solùm (quod omnes fatentur) sed & ipsius Iustiniani ætate vsu receptissimum fuit.Quod probatur Institu.de vsucapionib. in principio.quo in loco vsucapio non semel ad res immobiles refertur.idem constat ex l.vnica.C.de vsucapione trāsformanda.vbi vsucapionem rerum quidem Italicarum immobilium transformandam esse censet Imperator in longi temporis,decē vel viginti annorum item vsucapionē. Nec inibi vsucapio immobilium transformatur in vsucapionem mobilium:sed temporis angustiæ,quæ olim sufficiebant ex lege duodecim Tabularum,excluduntur,longioraq́ue spatia requiruntur ad acquirendas res per temporis vsum, & possessionem.Eadem significatio constat & apud Ciceronem in Topicis.Tametsi quandoque apud Iustinianum vsucapio,& longi temporis præscriptio, veluti diuersa nominentur in §.Item nobis.& in §.ex his.Insti. per quas personas nobis acquirit.Quæquidem loca ipse ita interpretanda fore cēseo,vt longi temporis præscriptio ad exceptionē à longi temporis possessione ortam referatur: & ita distinguatur ab vsucapione,quæ in rebus mobilibus,& immobilibus in vniuersum acquisitionem dominij significat.ex Pādectis plures authoritates, vt prædixi, adduci possunt, quibus appareat,vsucapionem ad immobilia referri: sed præsertim id constat in l.nō solum §.si dominus.& §.si mihi.l. furtum.iuncta l.quare.& item l.si solùm.ff.de vsucapionibus.l. qui fundum possidebat.§.seruus. & §. qui bona fide.ff. pro emptore.& alibi sæpissimè.

Quintò palam est,à iuris vtriusque Doctoribus propria quidem authoritate,contemptis Iurisconsultorum, & adhuc ipsius Iustiniani responsis,commētum est,quòd vsucapio à 3
præscriptione† in hoc differat,vt vsucapio mobilibus,præscriptio rebus immobilibus conueniat.Hæc etenim est cōmunis omnium interpretum doctrina, aliena profectò ab ipsis Iurisconsultis:& denique à Iustiniano, qui minimè voluit dictionis significationem propriam, & veram murare, sed tantùm temporis angustias tollere, nè domini propriis ita celeri cursu tēporis,& possessione breui iniquè priuarēt.

Sextò hinc procedit intellectus eius, quod Accursius scripsit in dicta l.tertia.ff.de vsucapionibus. dicēs vsucapionem quandoque largè adsumi,nempè cum ad res immobiles refertur. Nā si verā significationē vsucapionis rectè expendamus,propriè vsucapio ad mobiles, & immobiles res erit referenda.

Septimò ex hisaperitur sensus ad ea,quæ Panormitanus, & Felinus tradidere in Rubrica, de præscriptionibus: dum censent vsucapionē genericè sumptam,etiam ad immobilia referri.Etenim id verum est in hunc sanè modum,vt vsucapio non tantùm de mobilibus:sed & de immobilibus prædicetur:tametsi postmodum in vsucapionem immobilium, & vsucapionemen mobilium distinguatur.Differunt siquidem hæ vsucapiones tanquam species diuersæ sub eodem contentæ genere.

Octauò libet ex his perpendere Bartol. sententiam in l. seruitutes in.2.ff.de seruitutibus.& Imolæ in dicta l. tertia. quibus & alij accessere,existimantes vsucapionem commune verbum esse mobilibus & immobilibus rebus,saltem iure Pandectarū. Nam non solùm eo tempore, sed & ætate Iustiniani,ac modò quidem apud Latinæ linguæ Censores hæc dictio acquisitionem dominij per vsum & possessionē rerum mobilium,vel immobilium significat.Postremò ex his,quæ hic,& proximo Paragrapho adnotauimus constat quid præscriptio,quid vsucapio sit apud Iurisconsultos,iurisque Cæsarei cōstitutiones, verùm quia summi Pōtifices, & Canonū,ac Decretorū iuris Canonici cōditores,deinde iuris vtriusque interpretes præscriptionē secundum aliam significationem accepere,nō equidem vt tantùm exceptionem significet,vel vsucapionem triennalem,aut longi temporis:sed eo planè sensu, vt & ad actiones reales, & perso-

Universidad de Deusto Biblioteca

nales,atque omnia ea,quæ tempore acquiruntur,referenda sit,oportet hac in specie de eius definitione tractare.Illud tamen præfari licet hac in parte non esse agendum de definitione præscriptionis quatenus ea dictio exceptionem quãlibet significat,sed quatenus in specie ista iuri ex ratione temporis,aut longæ possessionis quæsito accommodatur.

Et Panormi.post alios in rub.de prescriptionibus.inquit,
4 præscriptio † est ius quoddam ex tempore congruens, legũ authoritate vim capiens,negligentibus pœnam inferens,& finem litibus imponens:quam definitionem communem esse testatur Bald.de præscript.in princip. clem.2.aliqua exponẽs ad eius probationẽ.Hęc verò definitio mihi non placet, quippe quæ nimis lõga sit,& deinde præmittat præscriptionem esse institutam in pœnã negligẽtium: cùm plerunque etiã aduersus ignorãtem,& insciũ procedat,ac vim propriã habeat:sicuti inferius disputabitur.Deinde definitio, vt ea, congrua sit, breuiter & compendio quodam debet rei substantiam per essentialia explicare:secũdum Aristote.libro 6. Topico.Bartol.in l.1.ff.de testament.Cardina.in capit.perpẽdimus.de senten.excommuni.At isthæc Panormi.definitio nec explicat rei substãtiam per essentialia, sed per effectus lõgè ab ipsamet re distantes,ac remotos: queadmodũ ex ea constat.Quam ob rem ex pluribus definitionibus quæ in hoc tractatu traduntur ad huius rei cognitionem ipse potiùs probarem definitionem gloss.in summa.10.quæstio.3. Nec enim hic vsucapionem definimus (cuius Iurisconsulti meminere,siue ea sit triennalis,siue longi temporis) sed tãtùm præscriptionem. Est enim,inquit gloss.præscriptio ex tẽpore legibus definito substantiam capiens. Nam etsi gloss. omiserit verbũ illud:legibus definito: & præterea addiderit: & actioni in rem,vel personali obijcitur.Ego hanc vltimam partem à definitione tollendam esse censui:quia ad definiti essentiam,& substantiam non pertineat.Addidi illa verba:legibus defi nito,ex eo quòd tempus sufficiens non sit, nisi: & id habeat ea,quæ iure sunt ei accessoria,& requisita,vt legitima sit præscriptio.Eandem prædictæ glos.definitionem tradidit Goffredus in summa.titul.de præscriptio.eamq́ue defendit Alciat.in rubric.de præscriptio.numer.quarto.& in l.vt sunt.ff.de verborum significatione.

Diximus sanè in hac definitione præscriptionẽ exceptionẽ esse:quia id satis probauimus in præcedenti Paragrapho: Exceptio autem non tantùm ad hanc,quam tractamus,pertinet,sed & ad omnes alias,quarum iure passim mentio fit: atque ideò exceptio vt genus ponitur in hac definitione.Itẽ diximus,ex tempore legibus definito,vt ex his verbis manifesta sit tota præscriptionis vis:siquidem tempus necessariũ est ad præscriptionem:& id est, quod intrinsecus,& pro rei substantia,ex propria eius natura omnino requiritur:cùm absque tempore nulla detur vsucapio, nec denique præscriptio in ea significatione,qua Decretorum,& iuris Pontificij authores vtuntur.Sed tamen tempus quandoque,& regulariter sufficiens non est ad vsucapionem,& præscriptionem: imò à iure Canonico,& Ciuili statutum est, fore necessariũ quandoque titulum, & ferè semper bonam fidem:sicuti statim in secunda huius Relectionis parte tractabimus: vnde tẽpus à legibus definitum,id est cui extrinsecus accesserint ea, quæ iure requiruntur,præscriptionem perfectam efficit.Nã & iure Pontificio,ac Cęsareo tempori hac in specie accedũt titulus,bona fides,ipsorumq́; mensium,& annorum numerus,vt ex tempore ita quidem instructo, ipsa vsucapio,præscriptióve procedat.Non oberit huic definitioni, quòd non tantùm exceptio,sed & actio realis quidem ad vendicationem rei vsucaptæ ex tempore legitimo frequenter oriatur: quia qui rẽ aliquam vsucapit,eam poterit demum actione reali vendicare, & agere veluti dominus: non quidem ex præscriptione,sed ex iure dominij, quod per vsucapionem, & longi temporis possessionem acquisiuit: quod mihi probatissimum est ex ipsorum Iurisconsultorum locis, & in vltima huius Relectionis parte longiùs probabitur.Hactenus de definitione, vt saltem hinc videas Lector candide,quantum referat dictionum proprias,& genuinas significationes absque latinitatis vitio obseruare.

Cæterũ vsucapionis iustitia ex pluribus cõstat:præsertim authoritate legis iustæ,quæ sufficiens est. Quòd autem lex
5 † sit iusta patet:quia per principem iustè statuitur id, quod est necessarium, vel vtile ad pacificũ subditorũ cõuictũ, & Reipublicę quietem,c.erit autẽ lex.4.distin. sed vsucapio est huiusmodi:quippe quæ necessaria,vel vtilis Reipublicæ sit: igitur lex Vsucapionem instituens maximè innititur iustitiæ.Consequens,& maior argumentationis pars manifesta sunt.Minor probatur authoritate Iurisconsulti in l.prima. ff.de vsucapio.Bono publico, inquit Caius, introducta est vsucapio:nè scilicet quarundam rerum diu, & ferè semper incerta dominia essent,cùm sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. Ex quo illud certum est q cessante huiusmodi acquisitione per vsucapionẽ,incertus semper esset possessor,an res,quã fortè ab alio emit,sua sit necne.Inde & curam illius abijciet, eãq́; perire sinet, veritus ne quando verus dominus eam sibi auferat.Quod maximum inferret damnum Reipublicæ: sicuti & Theophilus explicat in prin.Insti.de vsucap.Quin & ipsa vsucapio summopere ad minuẽdas lites pertinet.l.vlti.ff.pro suo.vsucapio rerum,inquit Neratius, etiam ex alijs causis concessa,interim propter ea,quæ nostra esse existimantes possideremus, constituta est,vt aliquis litium finis esset.Sic & iustitiam iuris ciuilis hac in re defendit Conra.de contractib.q.15.conclusio.4.Marcus Cicero in oratione pro Cecinna,vsucapionem scribit esse finem solicitudinis,ac periculi litium.idem Cicero libr.2.de officijs summè laudat Aratum Sicynium, q is iniquum esse fuerit arbitratus,res olim alienas à possessoribus post quinquaginta possessiones annorum auferri: propterea,q tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus,multa dotibus tenebant.Sed Pausania in Corinthiacis de hoc ipso Arato scribit hæc verba, Domus,& prædia,quæ diuendita fuerant, emptoribus pretio dissoluto,exulibus cũ reddidisset,dissidiorũ,& cõtrouersiarũ causas concordia constituta sustulit.quod & Cicero ipse longiùs tradiderat.Igitur hanc summã æquitatem conueniẽtẽ quidem cõi vitæ societati,cuius cõseruatio legũ omniũ, principũ,ac rerumpublicarũ est finis,& cui lege naturæ omnes submittimur,& seruire tenemur, admittere iustissimè iubemur.Quo fit,vt & summi Christiani orbis præsules, & pontifices, quibus potissima cura est,ne quid fiat animarũ spiritualis saluti aduersum, vsucapionem legitimo tẽpore perfectam iustã esse dominij adquisitionem passim statuerint. Nã & Plato libr.12.de legibus.licèt in rebus immobilibus non satis probauerit vsucapionem, eam tamẽ in mobilibus iustissimam esse,& Reipublicæ optimè institutæ necessariã existimat.

EX SECVNDA RELECT. PARTE. SVMMARIVM.

1 *Adquisitio possessionis quid sit.*
2 *Retentio possessionis definitur.*
3 *Possessionis definitio traditur.Et qualiter possessio sit ius.*
4 *Possessio an rectè distinguatur in naturalem & ciuilem?*
5 *Vsufructuarius,an habeat naturalem? & numero sequenti.*
6 *Quasi possessio quid sit?*
7 *Quæ possessio sit necessaria? & sufficiens ad præscriptionem?*
8 *In præscribendis iuribus incorporalibus an sit necessaria sciẽtia,& patientia.*

SECVNDA RECT. PARS.

EGIMVS IN HIVVS RELECTIOnis parte prima satis breuiter de præscriptionis, & vsucapionis cognitione: ex qua potissimũ deduximus,partẽ ferè præcipuã præscriptionis tẽpus esse:cùm ex eo semper constituatur:atque ideò tractaturus hac in parte de tempore possessionis, de titulo,deq́ue bo a fide ad perfectam præscriptionis vim iure Pontificio,& Cæsareo requisitis,illud in primis adnotãdũ esse censeo,possesionẽ fore semper necessariam ad vsucapionem:nam sine possesione præscriptio non procedit:quemadmodum regula iuris dictat:cui prænotandum est tria esse maximè differentia. Acquisitionem possessionis:eius retentionem: & ipsam possessionẽ,vt est in esse producta,ita etenim hæc considerat post alios Francis. à Ripa in rubr.de caus.posse. & prop.col.3.ex Barto.& Doctor.in l. 1.de acquirend. possess.quæ quidẽ obiter explicabimus, & veluti per transennam,nè ieiuna nimis sit hac in specie possessionis ad vsucapionem necessariæ resolutio.

Acquisitio possessionis est apprehẽsio rei vera,vel ficta,cũ adminiculo animi veri,vel ficti,& iuris.Apprehẽsio ponitur loco generis. Rei dicitur,vt cõprehẽdat corporales,& incorporales.Nã sicuti in corporalibus acquiritur possessio, ita in incorporeis quasi possessio acquiritur. quod notatur l.3. in princ.ff.de acq.poss.l.si seruus.§.si incoporales.ff.de acquirer.dom.gl.in c.cũ ecclesia Sutrina.de caus.poss. & proprie. Igitur cùm sæpissimè detur apprehensio quasi possessionis in rebus incorporalibus, oportuit ita acquisitionem possessionis definire,vt ea comprehenderet quasi possessionis apprehensionẽ.

Vera quidem apprehensio dicitur: quia frequentissimè apprehensio possessionis fit per actum verum corporis sine fictione.l.1.ff.de acq.posse.Ficta,quia quãdoq; possessio acquiritur sine vera apprehẽsione per actũ à lege, Canone vel consuetudine illi adęquatũ:vt per constitutum. l.quod meo.ff.de adqui.posses.cap.2.de cõsuetudine.l. quisquis.C.de donatio.Cum animi adminiculo dictũ est ex eo, quòd absque animo non potest adquiri possessio.l.quemadmodũ.ff.de adquirenda possess.Ficti: quia solet sufficere animus fictus ad adquirendum possessionem: quanuis animus verus deficiat,vt in ea possessione, quam ciuilissimã Doctores appellant:quæ adquiritur lege Regia,ex leg.45.Tauri.de qua nos aliqua adnotauimus lib.3. Variarum Resolutionũ. cap.5.num.6.Item diximus in definitione: & iuris.quasi adminiculum iuris necessariũ sit ad adquisitionem possessionis ex eo,quia si ius resistat,quæri possessio non potest.l.qui vniuersas §.1.ff.de acquirend.posses.

Primò hinc deducitur, quòd possessio dũ capitur pro acquisitione est factum,non ius.l.1.§.adipiscimur. & §.si vir. ff. de adquirend.poss.l.1.§.si Scæuola. ff. si quis testamen.liber esse iuss.fuer.l.3.in prin.ff.de bono poss.

Secundò patet, non esse præcisè necessariam pedum nec manuum positionem ad adquirendam possessionẽ, sed satis esse eam oculis,& effectu capere:non enim requiritur corporeus tactus ipsius rei.l.1.§.si iusserim.l.quod meo §.per vẽditorem. ff. de adquiren. posses.l. clauibus. ff. de contrahen. empt. & hæc quidem illatio absque vlla iuris fictione procedit:quod ipse explicui lib.3.Variar.Resolut.capitu.16.numero 10.& sequentibus.

Tertiò inde constat, quandoque possessionẽ adquiri absque aliquo actu corporeo, etiam acquirentis oculorum:vt seruũ.l.1.C.de adquiren.posses.l.2.ff.pro solut. & per procuratorem.l.1.§.Item adquirimus. Aliquando quidem absque actu corporeo nec adquirentis,nec alterius eius nomine,sicuti apparet in possessione ciuilissima.

Retentio possessionis est legitima detentatio corporea,&
2 mentalis,vel mẽtalis tantùm †,vera vel ficta gratia rem possidendi.In hac verò definitione dicitur legitima: quia si ius resistat tali detentatione,possessio nõ retinetur etiã à pupillo:vt in re sacra notat Alex.in l. pupillum. ff. de adquirenda posses. Item is qui peregrè, ac longè proficiscitur nemine domi relicto perdit naturalem, cùm illa mentalis detentio non sit sufficiens,nec legitima ad retinẽdam naturalem possessionẽ.l.clam possidere § qui ad nũdinas.ff.de adquir.poss. Eodem modo habens tunc peringressum naturalem,etiam si habeat animum possidendi ratione veri dominij, non habet ciuilem,quia ea penes alium sit:nec eam interim potest habere:siquidem duo non possunt eandẽ rem in solidũ possidere.Dictũ est præterea: mentalis tantùm: ex eo q ciuilis possessio solo animo retineatur.d. §.qui ad nundinas. Vera: quia regulariter proprius animus requiritur.l.1. C. de acquirenda possess.ficta: quia quandoque possessio retinetur per seruum,filium,aut procuratorem:item & ciuilissima possessio ipsius fictionis causa.Gratia rem possidẽdi, diximus quia detinens rem sine animo possidendi non possidet:nõ quippe qui nec habeat animum possidendi ciuiliter, nec naturaliter.l.3.§.in admittenda.ff.de adquiren.posses. vnde hæc detentio dicitur propriè asinina,secundum communem in l.1. in princip.ff. de adquirend. posses. Scribit etenim Theophilus Instit.quib.mod.tollit. obligat.quod tenere est naturaliter detinere,id est rei corporaliter tantùm insistere: possidere autem est animo domini detinere: quod idem Theophilus adnotauerat. Insti.per quas personas nobis adquir. eiusque hac in re adnotationẽ laudat Viglius in prefatione Gręcarum Institutionum: statim tamen Theophili sententiam interpretabimur. Sed & aliud est detentio naturalis alicuius rei,aliud est ipsius rei custodia.Nam custodia animo conseruatur:si quis clausam domum relinquat, iuxta communem sententiam authore Aretino,in l.si colonus.ff. de acquirẽd. posses.quia etiam absens dicitur custodire: sicuti Bartol. explicat in dict.l.1.in princip.q.vltima.

Hinc apertissimi iuris est, quòd possessio quatenus accipitur pro retentione,factum est.l.denique.ff. ex quibus caus. maior. l. pupillum. ff. de acquirend. possess. quia animo retinetur,& animus est quid facti.l.bonæ fidei.ff.de acquiren. rerum dominio.

3 Possessio autem est ius insistendi rei prohibitæ † possideri sic Bart. in dicta l.prima visum est,cui cæteri magis cõmuniter accesserunt,vt inibi testatur Ripa,nu.26.tradit idẽ Ripa in rubric.de caus.possess.col.prima. & 2.Ius autem dicitur loco generis,non vt Bart.opinatur loco differentiæ. Insistendi dictum est:quia possessio principaliter operatur facultatem tenendi ipsam rem: vnde differt ab aliis iuribus, seruitutum scilicet,ac similibus: oportet tamen rem non esse prohibitam possideri. Etenim tunc minimè tractandum est de possessione,quæ in eadem re acquiri non potest.

Ab hac definitione planè deducitur possessionẽ postquã iam est acquisita,& perfecta ius esse,q Bart.& Docto.communiter in d.c.1.fatentur,& probat elegans sententia Innocentij in c.Episcopi.de rebus eccles. dicentis ex hoc q delegatus habens à Papa iurisdictionem ad cognoscendum de re alicuius rei,non tantùm poterit sententiam dicere circa illius rei dominium,& proprietatem: sed & circa possessionem.Eodem modo si dederit summus Pontifex mãdatum alicui vt cuidam ecclesiæ faciat restitui bona,quæ iniquè & malè fuerint alienata,eaq́ue curet vt ad ius,& proprietatem ecclesiæ reuertantur,poterit hic iudex tractare,& cognoscere de restitutione illarum rerum,quæ non tantùm à dominio ecclesiæ fuerint ablatæ,sed & earum quarum sola possessione fuerit ecclesia priuata,& spoliata. Hanc sentẽtiam Innoc.sequuntur Romanus in sing 600.Alexand.consilio 15. libr.2.Felin.in rubri. de rescriptis.colum. tertia. Abbas in c. primo.columna 2.de in integr. restit. idem Abb. in d.c.Episcopi.Decius in l.non alienat.ff.de regulis iuris.Ludoui.Gomecii.in reg.de non toll.iure quæsito. quæst.5. quorum sententia communis est secundum Iasonem in l. prima.in princip.nume.31.ff.de acquiren.possessio. Ripa in rubri. de causa posses.colum prima,& secunda.qui eam itidem probant, & veram esse censent.Denique possessionem ius esse probat tex.in l.peregrè.ff.de acquir.possessio.& in c. dilecto. de verbo.significatione,& alibi pluribus in locis,quorum iuniores meminere in dicta l.1.præsertim ibi Herculanus,numer. 38.Bartoli opinionem communem esse. idem fatetur eam sequutus Corasi.in præludiis,ad §.nihil commune.col. 2.ff. de acquirenda possess.qui & Innocen. decisionem sequitur.

* Præter hæc est adnotandum ad faciliorem huius tractatus intellectum,possessionem duplicem esse,ciuilem,& natu-
4 ralem:quemadmodum Ioannes relatus † ab Accursio in d.l. prima.distinxit,cuius distinctio probatur per Dynum in dicta regul.sine possessione.numer.15.& per alios magis communiter.in dicta l.prima.vt fatentur iuniores ibi.præsertim Ripa numero 28.Et idem in rubric. de causa posses. & proprieta.nu.18.Est etenim ciuilis possessio, possessio apta producere ciuiles effectus respectu veri dominij.Ponitur in definitione possessio loco generis:item apta dicitur,quia non semper hos effectus producit: quippe quæ sit ciuilis possessio penes verum dominum. Sic eos non producit in malæ fidei possessore.l.clam.§.quanuis.ff.de acquiren.possessio.veri dominij diximus,quia per eam ratione præscriptionis acquiritur verum dominium,quod statim examinatur.Naturalis autem est possessio apta producere ciuiles effectus respectu alicuius iuris à vero dominio separati.Qualis est emphyteutæ,& Vasalli:nam & per hanc vtile dominium præscribitur.l.comperit.C.de præscriptio.triginta, vel quadraginta annorũ.Dicitur apta:quia non est præcisè necessariũ, q actu producat hos effectus: siquidem naturalis obtenta à malæ fidei possessore non producit eas: nec naturalis vsufructuarij:cùm ipse non præscribat per illam dominium verum,nec ius vsusfructus:sed per ciuilem quasi possessionem illius iuris.glos.in l.ait prætor.§.item ei.ff. ex quib.caus. maior.Bartol.in l.naturaliter.ff.de acquiren.pos.in princi.& ibi Doct.maximè Iason.idem tenent Corset.in sing.verb.vsusfructus.Alex.in l.prima.num. 40. ff. de acqui.pos.in princ.& ibidem alij Doct.Contra Bartol.inibi, cuius opinio communiter reprobatur,vt fatetur ibi Ripa numero 54. & idem in d.rub.de caus.poss.nu.21.vnde procedit naturalis possessio, & producit ciuiles effectus in emphyteuta respectu emphyteusis:quod tradit Alex. in l.tertia.§.ex cõtrario.ff.de acquiren.posse.num.6.& Felin.in capit. causam. de præscript. tradit Balbus de præscript.in vltima part.3.partis principalis. Illud tamen est aduertendum quòd ciuilis,quæ in vsufructuario datur non est principalis respectu veri dominij, & ideò secundum communem Doctorum distinctionem propriè ciuilis non est, quia consideratur minùs principaliter respectu iuris à vero dominio separati: quale est ius vsusfructus. Sic & Rogerius dixit feudatarium & emphyteutam habere ciuilem possessionem ratione iuris, quod habent in re. Et licèt frequentissimo interpretum consensu Rogerij opinio in d.§.ex contrario. reprobata fuerit:profectò defendi poterit, si consideremus hanc ciuilem

lem poſſeſſionem,cuius meminit Rogerius,eſſe impropriā,
ac minimè principalem.Cum iuxta communem diſtinctio-
nem vera & propria ciuilis poſſeſſio ea ſit,quam modo defi
niuimus.Huc etiam pertinet,quod Theophilus ſcribit Inſt.
per quas perſonas nobis acquiritur.§.idem placet.de vſufru
ctuario tractans:conſtituit etenim rationem cur vſufructua-
rius capere non poſſit,dicens: Primùm, quia non poſſidet.
Eſt autem poſſeſſio animo dominantis poſſidere: hic verò
tantùm habet ius vtendi & fruendi. Hæc Theophilus, qui
diſtinxit ciuilem poſſeſſionem à naturali eo modo,quo do-
ctores paulò antè citati diſtinxere, vt quibuſdam forſan ita
Theophili ſententiā intelligētibus videbitur. At ipſe Theo
philus inibi,& apertius in §.item per acceptilationem. Inſti.
quib.mod.tol.oblig.ſenſit,ſi diligēter eius verba examinen-
tur,poſſeſſionem in hoc à detentatione differre, quòd tene
re ſit naturaliter detinere: poſſidere verò ſit animo domini
detinere:vnde cùm in di.§.idem placet. Hoc ipſum quo ad
vſumfructuariū adnotauerit,planè præmittit vſumfructua-
5 rium ſuo nomine†rem ipſam detinere: non autē poſſidere,
nec ciuiliter,nec naturaliter:tametſi Iacob. à Rauenna in l.
1.ff.de acq.poſſeſ.Guillielm.de Cun.in l.licet.C.eod.tit.Cu-
ma.Bald.Roma.& Aret.in l.naturaliter.in princip.ff.de acq.
poſſeſ.non viſo,vt opinor, Theophilo, planiùs aſſeuerent,
vſumfructuarium rem ipſam naturaliter poſſidere nomine
domini,non autem proprio. Quibus adſtipulatur text. in l.
certè.§.is qui rogauit.ff.de precar. quo in loco Iuriſconſul-
tus ſcribit,fructuarium,colonum,& inquilinum eſſe in prę-
dio,non tamen id poſſidere.Par igitur ius eſt hac in re colo-
ni,& inquilini cum vſufructuario: & tamen colonus, & in-
quilinus dubio procul rem ipſam detinent proprio nomi-
ne:poſſident autem nomine domini.Quo fit, non omninò
probari apud Theophilum diſtinctionem communem poſ
ſeſſionis ciuilis, & naturalis. Non inficior,creberrimo ferè
omnium conſenſu in d.l.naturaliter.per text. ibi probatum
eſſe,quòd vſufructuarius naturaliter poſſideat.Sed illam na
turalem poſſeſſionem Theophilus interpretatur,vel nomi-
ne domini,vel eſſe detentationem quādam naturalem.Hæc
diximus ad intellectū ciuilis, & naturalis poſſeſſionis, quē-
admodum à noſtris diſtinguuntur: quorum opinio facilio-
ris doctrinæ cauſa poterit admitti.Nam perpenſo iuris rigo
re,verior apparet ſententia Azonis exiſtimantis,vnicā tan-
tùm poſſeſſionem eſſe,quæ ſolùm qualitate,non autem ſpe-
cie differenti diſtinguatur:ita quidem vt poſſeſſio,quę verè
naturalis eſt,ſi per ius ciuile abſque corporis inſiſtentia pro
betur,& admittatur ad ciuiles effectus,dicetur ciuilis quali-
tate quadam iuris ciuilis ei præbentis autoritatem, eámque
approbantis.quam opinionem Azonem ſequuti veriorem
eſſe cenſent Ripa in præcitatis locis: Socinus columna no-
na. & Zaſius in dicta l.prima. ff. de acquirenda poſſeſſione.
Alciat. in l.quæſtio eſt.ff.de verborum ſignificatione. Ioan-
nes Coraſi. in l.naturaliter. §.nihil commune. in Præludiis.
numero ſexto,& ſequentibus. Albericus in l.licet.C.de acq.
poſſeſ.& alij,qui ab his nominatim citantur.
Verùm quia pleriſque placet,quaſi poſſeſſionem à poſſeſ
ſione diſtingui,peculiarique,& propria definitione cogno-
ſcendam eſſe.Sic enim placet Theophilo in principio,de in-
terdictis.vbi cenſet, poſſeſſionem eſſe corporalis rei deten-
tionem. Quaſi poſſeſſionem verò incorporalis rei vſum.La
6 tiùs,& ſpecialiùs poterit quaſi poſſeſſio definiri †, vt ſit ius
exercendi actum conuenientem iuri incorporali vero, vel
prætenſo, procedens ex ſufficienti vſu illius. Huiuſmodi cē-
ſetur quaſi poſſeſſio iuris eligendi, & ſimilium : capitulo cū
eccleſia. de cauſa poſſeſſio. & proprietat. dictum exercendi,
non detinendi:quia ſola corporalia detinentur.l.tertia.§.ex
contrario.ff.de acquirenda poſſeſſione.Diximus in hac de-
finitione, vero vel prætenſo:ex eo, quòd ad acquirendam
quaſi poſſeſſionem iuris corporalis non eſt neceſſarium ip-
ſum ius priùs conſtitutum fuiſſe, ſecundum Innocentium
in capitulo,primo.de cauſa poſſeſ.& proprieta.Bartolum in
l.tertia.§.vnde vi.ff.de vi & vi armat. Decium in conſil.136.
Contra deciſionē Rotæ.11. in antiquis. Dictum deinde eſt,
eſſe ius procedens ex ſufficienti vſu: ad differentiam iu-
rium ipſorum, ex quibus competit facultas exercendi ſuos
proprios actus. Vnicus autem actus ſufficiens eſt ad con-
ſtituendum quaſi poſſeſſionem iuris incorporalis ſecun-
dum communem, quam tradit Ripa in capitulo cum ec-
cleſia. de cauſ.poſſeſſio. & proprieta.numero 52. & ſequen-
tibus. textus optimus in capitulo conſultationibus. gloſſ.
Panormitanus,& alij in capitulo ſi verò. de iurepatronatus

Calderinus conſil.12.cod.tit.Abbas in conſil.54.part.1.idē
Abbas in c.cum olim.3.notabili.de cauſ.poſſeſſio.& pro-
prieta.Dec.conſil.129.& conſil.149.col.2.Ioan.Milis,verbo,
Patronus ex vnica præſentatione.Socin. conſil. 248.col.1.
lib.1.Alex.conſi.74.col.3.libro 4.& ibi Carolus Molinæus,
Abbas in c.1.de religio.domibus.verſic.& hæc faciūt. quo-
rum ea eſt reſolutio,quod ex vnica præſentatione adquirat
quis quaſi poſſeſſionem iuris patronatus eccleſiaſtici, quo
ad præſentationem.Et eſt communis opinio: ſicuti fatetur
Lambertinus de iure patrona.2.lib.1.part.3. quæſt. princip.
articul.11.modo ex ea præſentatione ſequuta fuerit Epi-
ſcopi inſtitutio,& inſtitutus beneficij poſſeſſionem habue
rit:quod explicant Decius in dictis reſpon. Roch. Curt.de
iur.pat.verb.competēs.q.14.latè Ripa d.c.cū eccleſia.n.91.
His quidem prænotatis patet, poſſeſſionem à Bart.in d.
l.1.dictam corporalem eſſe verè naturalem, atque ita ſub
definitione poſſeſſionis naturalis comprehēdi: ſi vera ſunt,
quæ ex communi omnium traditione expoſuimus.
Eſt igitur neceſſaria poſſeſſio ad præſcriptionem:& deni
que omnium conſenſu ſufficiet ciuilis, & naturalis ſimul:
7 †quod negari non poteſt.Ciuilis verò ſola erit item ſuffi-
ciens ad pręſcriptionem veri dominij:& id probatur ex eius
definitione.ad idem l.1.§.per ſeruū qui in fuga ff. de adqui-
renda poſſeſſione.l.ſerui.§. vltimo.ff. de furtis.& in l. in ac-
ceſſionibus.ff.de diuer.præſcri.notat Dinus. nu. 29. in dicta
regula,ſine poſſeſſione.Bart.in l.1.nu.8.ff.de adquirend.poſ.
& poſt alios Balbus in vltima parte 3.partis principa. quo-
rum opinio communis eſt in l.clam poſſidere.§.qui ad nun-
dinas.ff.de adquirend.poſſ.
Naturalis autem poſſeſſio ſola,iuxta definitionem com-
munem non eſt ſufficiens ad præſcribendum verum ipſius
rei dominium:cùm naturalis poſſeſſio non obtineatur ani-
mo veri dominij.Quòd ſi ea veri dominij animo habeatur,
contingere non poteſt vſucapio interim dum abſens habet
ciuilem.Etenim incipit præſcriptio ab eo die,quo abſens ci
uilem amiſit:ſicuti adnotarunt gloſſa, & omnes in d.§.qui
ad nundinas.gloſ.ſingul.in l.1.verſic. præſcriptionem.C.de
ſeruis fugit.vbi Iaſon & doctor. Panormi. colum.2. & Feli-
nus.num.6.& 7.in capitul.vigilanti.de præſcriptio.idem Ab
bas cōſilio 62.lib.2.colum.8.Alex.in l.1.§.per ſeruum qui in
fuga.ff.de acquirend.poſſeſſ. colu.2. Dinus optimè in dicta
reg.ſine poſſeſſione.colum.vlt.Sufficiet tamen hæc ſola na-
turalis poſſeſſio ad præſcriptionem alicuius iuris à vero do-
minio ſeparati.nempè ad ius emphyteuſis, vel feudi:vt tra-
dunt Alexand.in l.3.§.ex contrario. ff. de acquirend. poſſeſ.
numero 6. Felinus in c.cauſam. de præſcript. & Franciſcus
Balb.in dict.vltima parte 3.partis princip.notatur in l. com-
perit.C.de præſcript.30.vel 40.anno.At in vſufructuario di-
ctum ſuperius eſt ex frequentiori docto. ſentētia,ipſum nō
præſcribere ius vſusfructus per naturalē poſſeſſionem, ſed
per ciuilem quaſi poſſeſſionem illius iuris vſusfructus.Ego
verò,ſi admittenda eſt illorum opinio, qui probare conan-
tur,vſufructuariū rē poſſidere naturaliter nomine domini
habētis proprietatē & nomine proprio tātū habere rei de-
tētationē quātū attinet verū,& directū rei dominiū, profe-
ctò nō video qua ratione poſſit vſufructuarius diſtingui in
his poſſeſſionib.ab emphyteuta,Feudatario,& ſimilib. qui
ius habēt ſegregatū à verò dominio:præſertim ꝙ iuxta opi-
nionē Rogerij,etiam emphyteuta & ſimiles habēt quandā
poſſeſſionē ciuilē reſpectu illius iuris à dominio verò diſtin
cti : deinde quæritur quonam pacto emphyteuta habens
naturalem nomine domini,poſſit pręſcribere nomine pro-
prio ius illud emphyteuſis à vero dominio ſatis diſtincti?
Etenim licèt Alex.in d.§.ex contrario.& alij, quorum mo-
dò meminimus,velint, emphyteutam præſcribere ius illud
emphyteuſis ex naturali rei poſſeſſione, id verum eſſe non
poteſt, cùm illa poſſeſſio obtineatur nomine domini veri,
& reſpiciat verum dominium,non ius emphyteuſis, nec ſi-
milia iura ſeparata à dominio directo,veróque.
Quam ob rem in vſufructuario,emphyteuta,& feudata-
rio facilioris doctrinæ cauſa,forſan magis congruit conſti-
tuere quandam quaſi poſſeſſionem,naturalem quidem, &
ciuilem reſpectu illius iuris omninò à vero dominio di-
ſtincti, quæ quidem quaſi poſſeſſio eſt ſufficiens ad præ-
ſcriptionem illius iuris à verò dominio ſeparati : vnde ad
præſcriptionem neceſſaria poſſeſſio eſt, ſufficitque quando
que ciuilis ſola. Naturalis autem ſola, ac per ſe ſubſiſtens,
ciuili per alterum obtenta , non ſufficit ad præſcriben-
dum dominium verum ipſius rei. l. acquiritur. ff. de acqui-
repdo

rendo rerum domin. §.vlt.l.Celſus.§.Iulianus.ff. ad exhibēd.
l.prima.§.penultim.ff.de acquirenda poſſeſſione.tenent Dy-
nus in dicta regula, ſine poſſeſſione. numer.trigeſimo. Do-
ctor.præſertim Alexand.in dicto §.ex contrario.num. ſexto.
Et probatur ſatis vrgenter ex eo quòd ciuilis poſſeſſio ſola,
naturali per alterum obtenta,eſt ſufficiens ad præſcriptionē
dominij veri, vt ſuperiùs traditum eſt: ergo naturalis hunc
effectum habere non poterit, nè ſequatur abſurdum,quòd
duo in ſolidum poſſint eādem rem quo ad dominium idem
vſucapere.l.ſi vt certo.§.duobus.ff.commodat.l. quod con-
tra.§.vni duo.ff.de regulis iuris.l.hæreditate.§.pater.ff. de ca-
ſtrenſ.pecul.Hæc quidem planè obtinent permiſſa cōmuni
diſtinctione poſſeſſionis ciuilis à naturali.Etenim ſi Azonis
opinio probanda eſt,conſtabit euidenter, poſſeſſionem na-
turalem, quæ animo domini obtinetur, ad præſcriptionem
omnino ſufficere. Quaſi poſſeſſio iurium incorporalium e-
tiā ſufficiens eſt ad præſcriptionem ipſorum iurium.l.prima.
& ſecunda.C.de ſeruitu.& aqua.l. vltima.C. de præſcriptio-
nibus longi tēporis.l.ſi quis diuturno. ff. ſi ſeruitus vendicet.
l.prima.§.denique.& l.ſecunda.ff.de aqua pluuia arcenda. in
principio.quibus iuribus hoc deduxere Dynus in dicta reg.
ſine poſſeſſione.in princip.quem ibi Docto.paſſim ſequūtur:
& vbicunque materiam iſtam tractauerunt.
Sed præter hæc in præſcribendis iuribus incorporalibus
neceſſaria eſt ſcientia,& patiētia eius contra quem præſcri-
bitur,aut illius, qui iura illa tradere poteſt. Cùm horum iu-
8 rium incorporalium† quaſi poſſeſſio non aliter acquiratur,
nec retineatur,quàm per patientiam eius contra quem ac-
quiritur,vel retinetur.l.quoties.in primo. §.vlt. & l.quoties.
in ſecundo.ff.de ſeruit.hoc ipſum expreſſim conſtat in l. ſe-
cunda.C.de ſeruit.& aqua. quæ apertiſſimè requirit ſcientiā
eius contra quem ſeruitus præſcribitur.optimus tex.in l.ſi à
te emero.ff.ſi ſer.vend.his accedit, quòd ſeruitutes non ali-
ter conſtituuntur quàm per traditionem, vel patientiam.l.
ſi ego.§.1.ff.de publiciana.l.1.ff.de ſeruitut.ruſtic.præd.Vnde
ſequitur,ſciētiam neceſſariam eſſe,cùm abſque ea nec con
tingat traditio,nec patientia.l.qui patitur.ff.mandati. nec ē-
nim pati propriè dicetur is,qui omnino ignorat.l.1.§.ſcien-
tiam.ff.de tributoria.atque ita hanc opinionem,quòd ſit ne-
ceſſaria ſcientia & patientia illius aduerſus quem præſcribi
tur,vt pręſcriptio procedat in iuribus incorporalibus,tenue
runt Innocent.in cap.ſecundo,de in integr.reſtitut. idem in
cap.bonæ.in 2.de poſtul.prælat.Bartol.in l.prima.§.denique.
ff.de aqua pluuia arcen.& Bartolus & Docto.in d.l.ſecunda.
idem Bartol.in l.1.§.primo.ff.de itinere actúque priuat.Abb.
in cap.de quarta.ad finem.& ibi Felinus numero quadrage-
ſimoprimo.de præſcriptio.Alexand.conſil.16.libro 5.num.
13.Panormitanus,& ibi latè Ripa in dicto cap.cum eccleſia.
de cauſa poſſeſſio.numero 64.Antonius in cap.peruenit.co-
lumna quinta,de cenſib.Ioannes Lupi in cap.per veſtras. 2.
notab.§.ſed eſt pulchra.numero 33.de donat.inter virum &
vxor.quorum ſententia communis eſt dubio procul. Nam
& ipſe Panorm.in d.ca.de quarta. eam fatetur communem
eſſe:& eandem ſequuntur omnes hi,quos ad huius opinio-
nis intellectus & limitationes ſtatim citabo.
Cæterùm Longouallius in repetitione l. imperium. ff.de
iuriſdictione omnium iudicum.quarta parte.articul.ſecun-
do.licet fateatur neminem hactenus huic ſententiæ con-
tradixiſſe, eam falſam fore cenſet pluribus rationibus, ſed
præſertim authoritate textus in l.vltima.C. de præſcription.
long. temporis. vbi Imperator primum ſtatuens in vſuca-
pione rerum corporalium ſcientiam non requiri, ſubijcit,
idem iuris eſſe in vſufructu, & cæteris ſeruitutibus. Igitur
in eo reſponſo probatur, ſcientiam eius contra quem præ-
ſcribitur non eſſe neceſſariam in præſcriptione iurium in-
corporalium. Saltem illud negari non poteſt, quaſi poſſeſ-
ſionem iurium incorporalium acquiri per vſum abſq; ſcien-
tia eius, cui vſus ille vel præiudicat. vel competit. Item eſt
textus optimus in l.prima.§.primo.ff.de itinere actúque pri-
uato,quo probatur, vſum ſeruitutis ſufficere, vt quis ex-
periri poſſit interdicto illo de itinere, actúque priuato:
& vt Bartolus ibi cenſet, non eſt quo ad iſtum effectum
neceſſaria ſcientia illius, cui vſus ille præiudicat. Et ta-
men l. vltima.eodem titulo. vult ita demum interdictum
illud competere, ſi quis ius ſeruitutis poſſideat: conſequi-
tur ergo etiam iurium incorporalium quaſi poſſeſſio-
nem acquiri abſque ſcientia illius, in cuius præiudicium
quaſi poſſidetur. Denique ad improbationem commu-
nis ſententiæ contendit Longouallius, quaſi poſſeſſio-
nem iurium incorporalium acquiri abſque ſcientia il-

lius,qui tradere poterat:reſpondétque ad omnia loca, quæ
videntur patientiam exigere ad conſtituendam quaſi poſſeſ
ſionem iurium incorporaliū,quòd is demum patiatur, qui
non impedit:quemadmodum is cōſentit,qui non diſſentit,
etiam ſi ignorans ſit.l.2.§. voluntatē ff ſol. mat. Quæ quidē
ſolutio falſa eſt per ea,quæ inibi Iuriſconſultus ſcribit dicēs
furioſum,& amentē eo conſentire,ꝙ non diſſentiat: & hic
conſenſus eſt à lege præſumptus:at eum,qui ſapiat non ali-
ter conſentire,quàm ſi vel expreſſim conſentiat, vel tacitè:
cùm ſciens non contradixerit.Sed & reſponſio Longoual-
lij ad l.2.C.de ſeruitut.& aqua.etſi fuerit Hugulini Doctoris
antiqui,falſa tamen eſt, maximámque infert violentiā Im-
peratoris reſponſo, dum ſupplēdam eſſe dictionē maximè,
falſò tradit.itaque nouiſſimè Ioan. Coraſ.in l.quoties. in 2.
ff.de ſeruitut.nu.1.ſententiam communē à Longouallij im-
pugnationibus defendere conatur,eam ſecutus.
Ego verò,etſi breuiter,eandem diſputationem reſoluere
curabo,vt hæc quæſtio ad Theoricā, & praxim expeditior
ſit.Primùm etenim communē opinionem verā eſſe opinor,
& probari omnino in d.l.2.C.de ſeruit.& aqua.Deinde cen
ſeo in his iuribus incorporalibus patientiam illius,qui tra-
dere & cōſtituere ea poteſt,pro traditione haberi: quod ſa-
tis compertum eſt:& ideo quoties de traditione ſeruitutis
tractatur,patientia illius qui tradere tenetur, ſufficit,eamq;
ipſe præſtare debet.l.quoties.in 1.§. vlt. l. quoties. in 2. ff.de
ſeruit.ſic ſeruitutes conſtituuntur per traditionē vel patien
tiam.l.1.ff.de ſeruit.ruſt.præd.ad finem.l.ſi ego. §.1.ff.de Pu-
blici.l.3.§.dare.ff.de vſufruct. non ꝙ traditio differat in hac
ſpecie à patiētia,nec patientia à traditione, quoties de con-
ſtituenda ſeruitute agitur:ſed ꝙ traditio exponatur per ip-
ſam patientiam,ita quidē,vt dum Iuriſconſultus dixit in d.
l.1.per traditionem vel patientiā: ſecūdum Accurſ. inibi ex
ponamus,id eſt,patientiā.Etenim hæc interpretatio frequē
tiſſima eſt,quoties dictio,vel,ponitur inter duo, quæ idē ſi-
gnificant,iuxta l.primā,& ibi Accurſ.ff.de pac. traditur.in c.
2.de reſcriptis.& in l.vtrū.ff.de reb.dub.l. 2. ibi quadrupedē
vel pecudē.& ibi Accurſ.ff.ad leg.aquil.Bar.in l.vbi pactū.in
princi.C.de tranſactio.Aut patientia referēda erit ad domi-
nū verū fundi ſeruiētis:traditio autē ad eū,qui in alieno fun
do,quē tamen poſſidet,ſeruitutem alicui cōſtituit. vt docet
gl.in d.l.ſi ego.in princ.igitur ſi de cōſtituenda ſeruitute,vel
ea tradenda ex conſenſu cōſtituentis agatur: tūc neceſſaria
eſt ſciētia,& patiētia illius ad hanc expreſſam cōſtitutionē,
vel traditionem. At ſi tractemus de acquirēda ſeruitute per
vſucapionē,& præſcriptionē:tunc quaſi poſſeſſio illius ne-
ceſſaria eſt,& hæc acquiritur,ac retinetur per vſum ſeruitu
tis abſq; ſcientia illius,contra quē præſcribitur:modò is nō
impedierit eiuſdē ſeruitutis vſum.l. & ſi fortè. §.1. ff.ſi ſerui.
vēd.d.l.quoties.in 2.ſiquidem quaſi poſſeſſio iuris incorpo-
ralis nihil aliud eſt,quàm vſus ſeruitutis. Vnde mihi potius
placet quaſi poſſeſſionē iuriū incorporalium acquiri per v-
ſum ſufficientē abſque ſcientia illius, cui præiudicium fiat.
Nā huius ſentētiæ vel Bart. author eſt in d.l.1.§.1.ff.de itine-
re,actuque priuat. dū aſſerit ad interdictum illud non eſſe
neceſſariū vſum ſeruitutis ſciente domino prædij,& tamen
neceſſaria eſt quaſi poſſeſſio ſeruitutis.l.vlt.ff. eod.tit. vel ip-
ſe loquitur contra tex.in d.l.vlt.quod magis conſonum eſt,
quia Bart.expreſſim fatetur nu. 10.quaſi poſſeſſionem in his
iuribus non acquiri per vſum:niſi ſciente,& patiente illo,in
cuius præiudicium vertitur.tametſi Ripa in d. c.cùm eccle-
ſia.nu.64.ſequatur Bart.ſentētiam,quæ dictat ad interdictū
de itinere actuque priuato ſufficere ſolum vſum, nec requi
ri quaſi poſſeſſionem.Sed & Paulus Caſt. dum in d.l.2.aſſe-
uerat ſeruitutem poſſe acquiri præſcriptione longi tempo-
ris decem vel viginti annorum cum titulo, etiā abſque ſciē
tia illius,contra quem præſcribitur:palam fatetur,quaſi poſ
ſeſſionem ſeruitutis acquiri poſſe per vſum abſque ſcientia
illius,cui præiudicium fit: cum alioqui abſque poſſeſſione
præſcriptio non procedat.l.ſine poſſeſſione.ff.de vſucapi.Er
go quaſi poſſeſſio ſeruitutis acquiritur:& aliorū iurium in-
corporalium abſque ſcientia,& patientia illius, cuius præ-
iudicium ex vſu tractatur.Nec enim alicubi probatur,ad ac-
quiſitionem quaſi poſſeſſionis iurium incorporaliū requi-
ri vel patientiam,& ſcientiam,vel ſaltem titulum:cùm & ſæ
piſſimè abſque titulo,& patientia procedat horum iurium
præſcriptio, quæ abſq; quaſi poſſeſſione procedere nequit
vllo caſu.Et ideo ex præmiſſis apparet, quaſi poſſeſſionem
iurium incorporalium procedere ab vſu illorum,& ſufficiē
ti exercitio,etiam abſque ſcientia & patientia illius, in cu-
ius præiudicium poſſidetur.

Verùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verùm præter hæc opinor, regulariter non sufficere ad præscriptionem iurium incorporalium eorum quasi possessionem, nisi adsit scientia, & patientia illius contra quẽ præscribitur. textus in d.l. secunda, quæ peculiari quadam ratione hanc scientiã exigit, eò quòd iura incorporalia propriè non possideãtur: & seruitutes plerũque, & frequẽtiùs absq; titul. præscribantur aduersus communem vsucapionis, & præscriptionis naturã. Quo fit, vt semper siue adsit præscriptioni seruitutis titulus: vel nõ: siue sit tempus ordinarium, siue immemoriale, necessaria sit quasi possessio, que separatim ab alijs, quæ ad præscriptionem requiruntur, constituẽda est, & perfecta quidem: alioqui nec vllo momento sufficiens est, & præscriptio cessat, aut interrumpitur, vel minimè initium assumit nec defectum possessionis vel quasi supplet ipse titulus, nec immemoriale tẽpus in his que possunt possideri, aut quasi possideri absque titulo: veluti res temporales. Atque ità cõmunis opinio ad interpretationem d. l. 2. C. de seruit. & aqua. in praxi recipienda est, & vbique seruanda, sequentibus tamen intellecta limitationibus.

Primò sententia communis non procedit vbi agitur de præscribenda libertate aduersus olim constitutam seruitutem: etenim tunc sufficit quasi possessio, nec est necessaria scientia, nec patientia illius contra quem præscribitur. text. elegans in l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amit. quæ ita omnes iuris vtriusque Doctores interpretãtur in fauorem libertatis, quæ vnicuiq; rei adest præsumptione quadam iuris, & præterea quia res ad priorem statum, & cõmunem redit. Ex quo forsan erit intelligendus text. in c. Si de terra. de priuilegijs. quo responsum est, priuilegium validũ quidem de non soluẽdis decimis tolli præscriptione triginta annorum, quibus habentes priuilegium decimas exonerunt, procedit enim ea responso etiam si solutio facta sit ab ignorantibus se priuilegium habere: cùm hic non sit necessaria scientia illorum contra quos præscribitur ea quidem præscriptione, quæ rem constituit, & reducit in pristinum statum quem habebat iure communi: atque ita etiam si generali quadam ratione vtantur. Panor. & Anchar. inibi, illum text. intellexere & Fel. in ca. vigilanti. de præscriptio. contra Hostien. & Cardin. in dic. c. si de terra. existimãtes ad decisionẽ illius capitis esse necessariũ, q̃ solutio fiat ab hisqui sciũt se priuilegium habere, eos eximẽs à solutione decimarum.

Secundò text. in d. l. 2. eiusque communis interpretatio nõ obtinet in præscriptione seruitutis cum titulo, iuxta l. si ego. §. 1. Et ibi gl. de publici. nam in præscriptione seruitutis, quoties titulus non concurrit cum quasi possessione, est necessaria scientia, & patientia illius contra quem præscribitur: at si præscribens titulum habeat: nempe constitutionem seruitutis ab eo factam, qui rei dominus non erat: tũc non est necessaria scientia nec patientia domini ad præscriptionem lõgi tẽporis decem, vel viginti annorum. l. vlti. C. de præscript. long. temp. quam ità intellexere Paul. Castren. & ibi Alberi. in d. l. 2. idem Paulus Castrens. in l. seruitutes. la magna. & ibi Ioann. Corasius. numero 40. Antoni. in capitul. peruenit. 5. columna, de censib. Felin. in dict. capitul. de quarta. colum. pen. Cœpola in tracta. de seruitut. vrba. prædio. capitu. 20. colum. 2. Ioan. Francis. à Ripa in dict. capitul. cum ecclesia Sutrina. numero 64. de causa possess. & propr. Iaso. in l. 3. §. ex contrario. numero 31. ff. de acquiren. possess. idem in l. prima. nume. 65. in princip. eod. titul.

Tertiò, suprà scripta Docto. opinio minimè locum obtinet in præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedit. Nam vbi hæc præscriptio probata fuerit, non est necessaria scientia illius, contra quem præscribitur. text. elegans in l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amit. quæ ita omnes iuris vtriusque Doctores interpretãtur in fauorem libertatis, quæ vnicuiq; rei adest præsumptione quadam iuris, & præterea quia res ad priorem statum, & cõmunem redit. Ex quo forsan erit intelligendus text. in c. Si de terra. de priuilegijs. quo responsum est, priuilegium validũ quidem de non soluẽdis decimis tolli præscriptione triginta annorum, quibus habentes priuilegium decimas exonerunt, procedit enim ea responso etiam si solutio facta sit ab ignorantibus se priuilegium habere: cùm hic non sit necessaria scientia illorum contra quos præscribitur ea quidem præscriptione, quæ rem constituit, & reducit in pristinum statum quem habebat iure communi: atque ita etiam si generali quadam ratione vtantur. Panor. & Anchar. inibi, illum text. intellexere & Fel. in ca. vigilanti. de præscriptio. contra Hostien. & Cardin. in dic. c. si de terra. existimãtes ad decisionẽ illius capitis esse necessariũ, q̃ solutio fiat ab hisqui sciũt se priuilegium habere, eos eximẽs à solutione decimarum.

Secundò text. in d. l. 2. eiusque communis interpretatio nõ obtinet in præscriptione seruitutis cum titulo, iuxta l. si ego. §. 1. Et ibi gl. de publici. nam in præscriptione seruitutis, quoties titulus non concurrit cum quasi possessione, est necessaria scientia, & patientia illius contra quem præscribitur: at si præscribens titulum habeat: nempe constitutionem seruitutis ab eo factam, qui rei dominus non erat: tũc non est necessaria scientia nec patientia domini ad præscriptionem lõgi tẽporis decem, vel viginti annorum. l. vlti. C. de præscript. long. temp. quam ità intellexere Paul. Castren. & ibi Alberi. in d. l. 2. idem Paulus Castrens. in l. seruitutes. la magna. & ibi Ioann. Corasius. numero 40. Antoni. in capitul. peruenit. 5. columna, de censib. Felin. in dict. capitul. de quarta. colum. pen. Cœpola in tracta. de seruitut. vrba. prædio. capitu. 20. colum. 2. Ioan. Francis. à Ripa in dict. capitul. cum ecclesia Sutrina. numero 64. de causa possess. & propr. Iaso. in l. 3. §. ex contrario. numero 31. ff. de acquiren. possess. idem in l. prima. nume. 65. in princip. eod. titul.

Tertiò, suprà scripta Docto. opinio minimè locum obtinet in præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedit. Nam vbi hæc præscriptio probata fuerit, non est necessaria scientia illius, contra quem præscribitur. gl. ossa. & ibi Angel. in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. Bald. in capitulo primo. columna secunda. quæ sint regalia. Imola in l. ti publicanus. §. in omnibus. ff. de publica. & vectiga. Saly. in l. secunda. C. noua vectigal. & idẽ Imol. & Roma. in l. prima. §. denique. ff. de aqua pluui. arcend. Antoni. in capitu. peruenit. de cẽsibus. Dec. consil. 85. Iaf. in l. Imperium. ff. de iurisdictio. omnium iudic. column. 9. versic. circa primum dictum. Alexand. consil. decimosexto, libro 5. numero decimoquinto. & ibi Caro. Molin. Iacob. de sancto Georgio in tractat. de feudis. versic. cum mero & misto Imperio. columna vltima. Curtius Iunior consilio 158. numero 12. Antoni. Rube. consilio 21. columna vltima. Franciscus Balb. de præscriptionib. 2. part. 3. partis, quæst. 6. nu. 22. Fel. in cap. de quarta. col. pe. latiùs in cap. cum nobis. colum. 1. de præscript. Quorum opinionem fatentur communem esse eã sequuti Alex. consil. 6. lib. 1. nu. 4. & Andreas Tiraque. in tracta. de nobilitate. capit. 14. nu. 4. idem asseuerant Decius, Balbus, & plerique ex præcitatis authoribus, quorum sentẽtia procedit propter vim huius temporis immemorialis, quod priuilegij vim habet. d. §. ductus aquæ, & c. super quibusdam. de verb. signifi. tametsi contrariũ adnotauerint Bar. in d. §. in omnibus vectigalibus. idẽ in l. 1. §. deniq;. ff. de aqua plu. arcend. Paul. Castr. in d. l. seruitutes. col. vlt. Roma. consil. 218. Bald. consil. 352. lib. 1. & cõsil. 340. lib. 5. Albertus Brunus consil. 66. col. 1. Ripa in d. c. cùm ecclesia. de causa posse. nu. 67. idem lib. 2. responsorum. c. 26. Et profectò si ad quasi possessionem iurium incorporaliũ est necessaria scientia & patientia, ego non video qua ratione isthæc posterior sentẽtia imprimis probari possit: siquidem immemorialis præscriptio requirit continuam, vel nunquam interruptam possessionẽ, aut quasi possessionẽ. hæc etenim ante omnia probanda est, & præterea immemoriale tempus, quorum prius probari nequit, nisi scientia & patientia probetur secundum communem, quæ exigit pro ratione intrinsecæ qualitatis ad quasi possessionem scientiam, & patientiam: atque ideò vera est hæc vltima opinio, sicuti hac ratione veram esse censet Aymon Sauilli. in tractat. de antiq. temp. 4. part. c. absolutis. num. 15. vel concedendum erit, quod superius adnotauimus, quasi possessionem iurium incorporalium adquiri absque scientia, & patientia illius contra quem quasi possessio adquirenda est. Qui verò tenent posteriorem sententiam respõdent ad text. & gl. in d. §. ductus aquæ. quod inibi agitur de consuetudine, quæ perfectè inducitur, etiam absque scientia Principis, vel superioris. tex. in d. c. vlt. de consuet. vbi Panormit. & Doct. communiter aduersus gl. ibi ità adnotarunt: & est communis opinio secundum Rochum in d. capit. vlt. Quarto requisito consuetudinis. fol. 36. columna 1. & Corne. cõsil. 155. lib. 4. colum. penul. scientia etenim tacita Principis, qui statuit, consuetudine, & moribus posse leges tolli, sufficiens est, vt leges hoc modo tollantur. Sed tamen etiam si Principis scientia necessaria sit in præscriptione, vel foret in consuetudine, sufficeret regulariter scientia magistratuum, qui eo loci exercent nomine Principis iurisdictionem secundum Barto. in d. §. in omnibus. Abb. in d. c. cum nobis. Areti. in l. more. 2. col. ff. de adquir. hæred. Iacob. in tracta. de feudis. verb. cum mero & misto Imperio. col. 5. Balbus de præscriptio. 5. part. princip. columna 10. versicul. Secunda quæstio est an requiratur scientia. Et Tiraquel. in dict. c. 14. nu. 3. latè. Aymon in tracta. de antiquit. tempo. 4. part. c. absolutis. nu. 23. quo in loco meminit aliorum, qui contrariam sententiam probare conantur: eum legito. Nam Ioan. Lup. in c. per vestras. 2. no. §. 1. nu. 39. Bar. opinionẽ improbat. post Salyce. in l. vectigalia. C. noua vectigalia institui non posse. & Alex. consil. 84. colum. 2. nu. 5. lib. 1. ✠ Et inter consilia Baldi: Zenobius de Vbaldis constitu. 370. libro tertio, columna prima. ✠

Denique mihi magis placet communis opinio, quæ habet, scientiã non requiri in præscribendis his iuribus incorporalibus, quoties præscriptionis tempus memoriam hominum excedit, siue præscriptionis iure, si ad priuilegij probationem tempus hoc allegetur. nisi tractetur de adquirendis iuribus incorporalibus, quorum vsui & exercitio ius resistit, tunc etenim exigerem ego scientiã Principis, aut eius qui eum vsum permittere potest: quod sensit Carol. Molinæus in d. consil. Alex. 6. lib. 1. litera A. & deducitur ab his, quæ tradidere gl. in c. pen. de filiis presbyt. Dominic. in summa 11. dist. & Rochus Curtius in dict. quarto requisito. 3. limitatione. quod in specie ipse adnotaui §. 2. huius partis. versic. tertia species. Nec video iustè posse negari quòd & responsio Iurisconsulti in d. §. ductus aquæ. habeat locum non tantùm in consuetudine: sed & in præscriptione propter tanti temporis vsum, & vim. quam habet immemorialis præscriptio. Imò fortassis etiam si scientia necessaria sint, eadẽ præsumetur ex tanti temporis vsu, simul & aliquot coniecturis, quæ huic præsumptioni suffragentur: secundum Saly. in l. auctoritatem. C. vnde vi. versic. quæro de quæstione facti. Dec. consil. 185. col. 6. Aymonem in tractat. de antiquit. temporis. 4. part. capitul.. absolutis. numero 15. Nam & hi qui communem sententiam veram esse censent, facilimè admittent hanc assertionem: licèt contrariæ opinionis auctores, præmittant, non tantùm fore necessariam scientiæ allegationem: sed etiam eius probationem. vnde vtilis semper erit scientiæ allegatio etiam in præscriptionibus, quarum tempus memoriam hominum excedit: quòd si ea probari potuerit, controuersia cessat: sin autem non probetur, obseruandum erit, quæ opinio ex his iustiorem habeat causam.

Ex

EX §. SEQVENTI SVMMARIVM.

1 *Olim possessor, hodie possessor præsumitur.*
2 *Confess.o præteritæ possessionis, an inducat præsentis possessionis præsumptionem?*
3 *Olim possessor, an præsumatur hodie post decennium possidere?*
4 *Olim possessor, an præsumatur hodie possidere quo ad interdictum Vnde vi?*
5 *Possessio ficta, an sufficiat ad præscriptionem?*
6 *Possessio quandoque habeat plurimum iuris, quandoque plurimum facti: & huius distinctionis examinatio.*

§. PRIMVS.

TRACTENVS Tractauimus de possessione quæ ad præscriptionem necessaria est: modò superest de probatione possessionis agere. Nam olim possessor hodie possessor præsumitur: gl. Bar. & Doc.
1 in l. siue possidetis. C. de prob. † notant Panor. in c. accedenti bus. de priuile. Anto. Abb. & alij in c. cùm ad sedem, de restit. spol. Rota in nouis 120. Alex. consi. 133. col. 2. lib. 1. Bart. in l. Celsus. ff. de vsucap. Et inibi Balb. in 4. par. q. 1. quorũ opinio communis est, vt constat ex Ripa in c. cum ecclesia. de causs. poss. & propr. nu. 23. & Alciat. de præsum. regu. 2. præsumpt. 21. & probatur ex eo, quòd amissio possessionis semel adquisitæ cõsistat in animo: animi verò mutatio nũquam præsumitur. cap. maiores. §. vltim. de baptismo. l. sancimus. C. de testa. quamuis Dinus in reg. semel malus. de reg. iuris. in 6. ad finem, multis rationibus probare conetur, olim possessorẽ non præsumi nunc possidere. Sed communis sententia probatur in capit. olim. in 3. de restit. spoliat. quem ad hoc commendat Panor. ibi, & in c. olim. in 1. col. 5. cod. titul. & in cap. cum ecclesia. de causs. poss. & propri. colum. 4. Est tamen ea opinio intelligẽda, modò præsens etiam possessio allegata fuerit: alioqui præsumptioni locus non est, secundum Bart. & alios modò citatos, qui huic limitationi accessere, ea ratione quòd præsumptio iuris procedens à facto proprio allegari debeat omninò. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. Barto. nu. 14. in l. cùm quid. & ibi Docto. ff. si cert. peta. Abb. & Feli. in capitul. afferr. c. de præsumptio. qua ratione, & alijs authoribus nuncupatim adductis hanc limitationẽ, quæ itidem frequẽtiori Doctorũ calculo recepta est, examinaui in c. Rainutius. §. 11. de testam. c. 3. quo in loco ea, qua potui diligẽtia expendi Regiam l. 10. titul. 14. parti. 3. quæ in hac materia singularis est. tãdẽ cõmunis opinio Doctorum in praxi admittenda erit, tametsi Alex. consi. 133. lib. 1. & Burgensis in c. peruenit. col. 2. de empt. & vẽdit. tenuerint, nõ esse necessariam allegationem præsentis possessionis. Præmissa tamen communi sententia, si allegatio præsentis possessionis prætermissa fuerit: tũc probatur cõtinua possessio eo ipso quòd præsentis tẽporis & antiqui probatur possessio. Nam probata possessione temporum extremorum, initij quidem & finis, præsumitur ipsa possessio medio tempore continua. gloss. in c. volumus. 16. q. 4. & in cap. cum ecclesia. de causs. poss. & propri. Fel. in proœmio Gregoriano, col. vlt. Abb. in de c. cùm ad sedẽ. de restit. spoliat. Balb. in d. l. Celsus. 4 parte. q. 1. Alci. in dict. reg. 2. præsump. 22. post Bart. in eadem l. Celsus col. penult. eundem in l. sicut. ff. quib. mod. pig. vel hypot. folua. idem adnotauit gloss. in clemẽt. 1. de iureiur. verb. immediatus. quorum sententia communis est. siquidem probatis extremis media præsumuntur. capit. inter dilectos. & inibi Abb. & Feli. de fide instrum. cap. accedens. vbi gloss. de conuers. coniugat. gloss. penult. verbo, sine speciali. & ibi Imola in ca. ex parte. in 3. de rescript. l. talis scriptura. Bald. ff. de legat. 1. Cætera possessio præsens, modò allegata sit præsumitur, non tantùm quando per veram probationem constat allegantem olim possedisse: sed vt vbi ex
2 aduersarij confessione apparet † antiqua possessio. tex. singularis in capitulo præterea. in 2. de transactio. vbi si monachi confiteantur, se olim fuisse subditos, cõdemnãtur tanquàm si de præsenti confessi essent. gl. ad idem in l. certum. §. 1. ff. de confessi. quæ asseuerat, præsumi fundum hodie actoris esse, si reus confiteatur eum olim actoris fuisse: nisi reus probet eũdem fundum modo actoris nõ esse: quam gl. ita intellexere Dinus, Alberi. & Cumanus ibi. Bal. in dicto capitu. præterea. Aciarus in regula 2. de præsumpt. præsum. 12. Quantis Antoni. & Imola in capit. secundo. de lib. oblat. Felin. in capitul. scribam. de præsumpt. col. vlt. distinguere velint assertionẽ factam in libello ab ea, quæ fit in confessione, vt tandem in assertione libelli obtineat prædicta præsumptio: non in confessione, quæ strictè est accipienda: nec extensionem patitur in præiudicium, vel damnum ipsius confitẽtis: vti sensit decisio Rotæ in nouis 325. Erenim hæc restrictio falsa est. nam tex. in d. c. præterea. in confessione loquitur. Imò & si quis confiteatur actorem olim dominum fuisse: at neget hodie dominum esse: minimè videtur fateri actoris intentionem. nec damnabitur vt confessus: sed interim, dum non probarit actorem hodie dominum non esse, habet actor præsumptionem iuris ex veteri dominio per reum concessio: quod expressim Bald. elegãter adnotauit in l. vnica. C. de conf. nu. 89. sensit idem in l. siquidem. C. de transactionib. sensere Dinus, Albericus, & Cuma. in d. l. certum. §. 1. sic intelligentes glossam ibi. idem obiter docuit Alciatus, in dicta præsumptio. 12. nu. 2. versiculo, possent concordari. glossa enim in d. l. certum. Dum contrariam sententiam quibusdam proba re videtur, tantùm asserit, non posse reum confitentem dominium præteriti temporis condemnari vt confessum: non tamen negat ex ea confessione deduci præsumptionem iuris ad dominium præsentis temporis, nisi contrarium probetur. Hæc verò, quæ diximus de probatione possessionis continuæ ad præscriptionem per præsumptionem præteri-
3 tæ possessionis, procedunt quo ad decennij tempus, † eiusque præscriptionem: nam ad probandum præscriptionẽ viginti, vel triginta annorum, oportet probari extremitatem, & initium cuiuslibet decennij: quemadmodũ visum est Mathesilano, notab. 117. Cui accessere Fel. in c. inter dilectos. de fide instrumen. 3. colum. Francis. Balb. in d. l. Celsus. 4. par. quæst. 1. Ripa in dicto capitul. cum ecclesia. nu. 23. Quibus ea suffragatur ratio, q̃ animus, quo possessio retinetur, nõ præsumitur durare vltra decennium. l. furtum. & l. fundi. ff. de vsucap. l. peregrè. ff. de acquir. poss. vnde vltra decennium progredi non debet præsumptio continuę possessionis, quę procedit à præsumptione animi adhuc durantis: sicuti dictũ est in principio huius Paragraphi. Ad idem facit quòd ciuilis possessio, à qua præscriptio procedit, non præsumitur vltra decem annos durare, & continuari segregata quidem à naturali. dict. l. peregrè. quod gloss. in specie voluit in l. 1. C. de seru. fugit. quam dicit singul. Fran. in d. reg. sine possessione. notant Bart. in d. l. Celsus. col. 3. & ibi Balb. idem in tract. de præscriptio. in vlt. part. 3. part. princi. Fel. in c. vigilante. de præscrip. nu. 6. & 7. Alciat. dict. præsumpt. 12. nu. 12. Iason in in l. sancimus. C. de testament. idem in clam possidere. §. qui ad nundinas. nu. 19. ff. de adquir. poss. Bart. in l. si de eo. §. si forte. ff. de adquir. poss. idem Bart. Bald. & Salycet. in d. l. 1. & Dinus in regula, sine possessione. colum. vlt. de reg. iur. optimè Curt. Senior consil. 24. vnde apparet veram esse opinionem Mathesillani: vt quidam opinantur. Andreas tamen Alciat. in d. reg. 2. præsumpt. 22. aduersus Mathesillanum indistinctè censet priorem sententiam veram esse: & præsumi olim possessorem, & hodie possidere, etiam post decẽ, aut viginti annos: & præterea probata possessione extremorum per idem tempus continuationem possessionis præsumi. Ad cuius opinionis, & quæstionis resolutionem ego arbitror sententiam Mathesillani magis communem esse. deinde cẽseo contrariam defendi posse, & forsan esse veriorem. Nam vbi possessio ciuilis sola per aliquem retinetur absque naturali, eadem possessio non durat vltra decennium: quia ad id vsque tempus, animus, quo solo hæc possessio ciuilis retinetur, durare præsumitur: atque ita hac in specie Dinus, Accursius, Barto. & alij loquuntur: nempè vbi constat, quem olim ciuilem solam habuisse naturali amissa: etenim eo casu olim possessor, hodie possessor præsumitur, modò tempus non transierit maius, longiúsve decennio: tametsi per quod tempus præsumatur obliuio, iudicis arbitrio relinquẽdum sit, iuxta gl. in d. l. furtum. ff. de vsucapio. Cuius opinio communis est secundum Socin. consilio 2. lib. 3. col. 3. At si constet, olim quendam possedisse naturaliter, & ciuiliter, præsumendum erit, eandem possessionem ciuilem quidem & naturalem per eum continuo tempore obtentam fuisse & ita modò possidere ciuiliter, & naturaliter. Et ideò in hac specie, cùm nõ tractemus de ea tãtùm possessione, quæ solo animo retinetur: nihil refert trãsierint decem, an viginti anni: cùm præsumatur naturaliter & ciuiliter cõtinuò possedisse eum, qui olim, vt constat, naturalem & ciuilem possessionem habuit, nec apparet naturalem retenta ciuili amisisse: quod etsi breuiter, satis sensit Alciat. in dict. præsumptio. 22.

Ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex his demum infertur quid dicdum sit hac in quæstio-
4 quoad interdictũ, vnde vi. Etenim apertissimi iuris est, vt lo
cum obtineat interdictum, vnde vi, & spoliatus sit ante om-
nia restituendus, necessarium esse quòd agens eo interdicto
probet se possedisse, & spoliatum fuisse tunc cũ possideret.
tex. celebris in l. 1. §. interdictum autem. ff. de vi, & vi armata.
& in c. syborta. de re iudica. gl. & communis in ca. olim. in 1.
de restitu. spolia. verb. restitutionem. gl. in c. cum ad sedem.
eodem tit. Decius optimè in consil. 125. tex. in capit. consul-
tationibus. de offi. deleg. Sufficit tamen allegare hãc posse-
ssionem illius quidem temporis, quo spoliũ cõtingit: & pro-
bare spoliatum olim possedisse: nam ex eo præsumitur &
tempore spoliationis adhuc possessionem habuisse, secundũ
communem opinionem, quam in hoc paragrapho adnota-
uimus: sed in specie ita responderunt Abb. & Imola in d. cap.
cum ad sedem. Rota in nouis 124. Abb. in c. olim. in 3. de re-
sti. spoli. per text. inibi, qui hoc expressim probat. idem Abb.
in c. cum ecclesia. col. 4. de caus. poss. idem in d. c. syborta. qui
cẽset in eodem capite hanc opinionẽ probari, quam esse cõ
munẽ fatetur eã sequutus Alciatus in d. regul. 2. presumpt.
21. ad finem. idem a serunt Imola in d. cap. ad sedem. & Ripa
in dict. c. cum ecclesia. numer. 23. quæ quidem sententia sa-
tis probari videtur in d. ca. olim. vbi est huius opinionis au-
thoritas probatissima: & in dict. cap. syborta. Etiam si tex. in
dict. l. 1. §. interdictum autem. ibi tunc maximè refragetur: ex
quo Oldra. consil. 1. col. 1. glo. in dict. cap. cùm ad sedem. Cur-
tius Senior consil. 70. col. 2. adnotarũt fore necessariam pro-
bationem possessionis illius tẽporis, quo spoliatio contige-
rit. Quibus responderi poterit, satis hanc possessionem pro-
bari præsumptione iuris ex eo, quòd probata fuerit præte-
riti temporis possessio nec probatum fuerit contrarium: si-
cuti paulo antè explicuimus.

Sed expressim, quòd ad interdictũ, vnde vi, non sufficiat
hæc iuris præsumptio: imò sit necessaria probatio possessio-
nis eo tempore, quo spoliatio contigerit, tenent Innoc. in c.
qualiter. in 2. de accusat. Lapus allegat. 52. Aret. in §. quadru-
pli. de actionibus. nu. 26. Ripa. in d. cap. cum ecclesia. per tex.
inibi nu. 32. Anto. Rubeus consi. vlt. col. 2. Mihi sana cõmu-
nis opinio potior videtur ob eius authoritatẽ: & quia spo-
lianti facilimum erit hanc iuris præsumptionẽ eludere per
contrariam probationem, si verè spoliatus agens interdicto
vnde vi non possidebat tempore spoliationis. Nõ obstat tex.
in d. c. cum ecclesia. cùm ibi non probetur esse necessarium
quòd proximis, & vltimis electionibus quis interfuerit, vt sit
in quasi possessione eligendi. Nã etsi gloss. id asserere video-
atur, nec ad quasi possessionem acquirendam iuris eligendi
requiruntur tres electiones, quod præcedẽti Paragrapho ad
notauimus, nec oportet probari, quòd quis vltimæ electioni
affuerit: siquidem præsumitur cõtinua quasi possessio ex eo,
quod prioribus præsens fuerit: modò nõ constet vltimæ e-
lectioni, cùm cõmodè posset, non interfuisse: quod est ma
ximè obseruandum. Quin & in interdicto vti possidetis, ve-
ra est communis opinio, ita quidem, vt olim possessor præsu-
matur hodie possessor: quod notant Bald. in l. 1. nume. 12. C.
vti possidet. Paul. Cast. in l. non ignorabit. C. ad exhib. Alex.
consil. 88. nu. 3. & nu. 30. libr. 5. nec oberit text. in §. quorum.
Inst. de interdict. vbi probatur in interdicto retinendæ, neces
sariam esse probationem possessionis tempore litis con-
testationis: quasi necessaria sit eius temporis possessio. Nam
is textus vel eum intellectum habet, vt ex probatione præ-
teritæ possessionis, & allegatione possessionis obtentæ li-
tis contestationis tempore possessio præsumatur iuxta cõ-
munem sententiam: vel est intelligendus Iustiniani locus
in rebus corporalibus: non in incorporalibus, in quibus
satis erit probare possessionem certi temporis, & proxi-
mi, ante litem motam: vt explicat Ioannes. Fabri in §. reti-
nendæ. numero vigesimotertio. Institutæ de interdictis. Ete-
nim sat erit hæc probatio, vt actor obtineat in hoc inter
dicto vti possidetis. idque forsan alibi opportunius tracta-
bitur. Et sanè Matthæus Afflict. decisione trecentesimano-
nagesimaquarta. scribit, Regij prætorij iudicio communem
sententiam in controuersia: vti possidetis: etiam in rebus
corporalibus receptam fuisse, vbi aduersarius non proba-
ret, se medio tempore possedisse, vt tandem satis sit suf-
ficiens probatio possessionis tempore turbationis: præsumi-
tur enim ex eo possessio tempore contestationis litis.

Verùm & si ad præscriptionem possessio necessaria sit,
nec sufficiat detentatio: tamen secundum materiam sub-
iectam testium responsa interpretanda sunt. Nam si testis de
conductore agens responderit, eum possedisse: hæc respon-
sio non ad veram possessionem, sed ad detentationem refe-
renda est. At si extra istum casum testis responderit Titium
rem detinuisse: ea detentatio, ad possessionem erit referen-
da: glo. opti. in c. pontificis. 7. q. 1. Abbas in c. cum ad sedem.
de restit. spoliat. nu. 21. Imola in l. 3. §. ex contrario. ff. de ad-
quir. poss. Alex. post alios in l. stipulatio ista. §. hæc quoq; de
verb. oblig. vnde oportet aduertere omninò ad testium re-
spõsa, vt ea intelligatur inspecta testis persona eiusque qua-
litate, & communi verborum significatione qui, in ea pro-
uincia obtinuit.

De possessione ficta, & quæ legis tãtùm humanæ vim &
authoritatẽ habet, dubium est an sufficiat, & sit conueniẽs
initium præscriptionis. Roma. etenim in sing. 410. tenet eã
nõ sufficere. idem probant Fel. in c. illud. col. vlti. de præscri
ptio. Balb. in tract. de præscript. 3. parte princip. in fine. sed gl.
in c. contingit. de dolo & contu. quam ibi docto. communi-
ter sequuntur, tenet, possessionem, cuius text. ille meminit,
sufficere ad præscriptionem, si possessor bonam fidem ha-
beat, nec desint ea, quæ ad præscriptionem alioqui necessa-
ria sunt. Quod probatur ex eo, quia possessio acquisita mini
sterio tantùm legis ciuilis, vel Canonicę, aut consuetudinis
absque actu corporeo, vera tamen possessio est, nec quo ad
effectus differt à vera possessione naturali quidem, & ciuili:
sicut à nobis traditum est lib. 3. Varia. Resolut. c. 5. & probat
tex. elegans in d. c. contingit. Quo fit, vt nisi aliud humana
lege statutum fuerit, planè dicendum sit, fictam possessio-
nem, id est actu ficto acquisitam ministerio legis tãtùm, ad
vsucapionem vel præscriptionẽ sufficere, modò adsint alia
adminicula, quæ iure ad perfectam præscriptionem requi-
runtur. Atque ita apud me dubia est Romani sententia: ve-
rióque cõtraria opinio apparet ex his quæ modò diximus.
Imò à iure ciuili multa statuta sunt circa possessionem, quę
ad præscriptionem requiritur, ex quibus apparet non sem-
per propriam, & veram possessionem requiri. Cuius rei te-
stimonium nobis exhibet l. 1. §. Scæuola. ff. si quis testa. lib.
esse iussum fuerit. qua responsum est, hæreditatem iacentẽ non
possidere. Et tamen hæreditas iacens quo ad effectum præ-
scriptionis censetur possessionem à defuncto captam cõti-
nuare, & obtinere. l. cœpta. & l. nũquam. §. vacuum. & l. iusto.
§. nondum aditæ. ff. de vsucapio. nec ista possessio in hæredẽ
transit, secundum Bart. & alios in l. cùm hæredes. in princip.
ff. de acqui. poss. Hæc verò possessio, quæ à iure constituitur
apud hæreditatem iacentem, hunc præter alios effectum
habet: tametsi impropria sit satis: nec ficta dici valeat:
cùm sit impossibilis possessionis continuatio per hæredita-
tem, quæ animo, & corpore caret: quod explicat Zasius lib.
2. singularium responsio. c. 27. vnde mirum non erit quan-
doq; fictã, & impropriã possessionẽ ad præscriptionem suffi
cere: atque ita hæres accipiens hæreditatẽ, & possessionẽ re
rũ eiusdẽ, præscriptionẽ continuatione quadã possessionis
perficit, & perficere potest: modò possessio illa per aliũ me-
dio tẽpore capta nõ fuerit: sicut ab omnib. adnotatũ extat.

Eadem ferè ratione licèt tignum domui coniunctũ verè
non possideatur à domino domus. l. eum qui. ff. de vsucap.
& l. qui vniuersas. in princip. ff. de vsucapio. tamen tignum
istud vsucapitur, si tempore, quo domui, vel ædificio additũ
fuerit, pauci dies ad vsucapionem perficiendam defecerint.
l. rerum mistura. ff. de vsucapio. cuius responsi rationem eã
esse Dyn. in d. reg. sine possessione. col. 2. Bart. & doct. in d. l.
rerũ mistura, censent, quod pauci dies vsucapioni deficiant
tẽpore, quo possessionis continuatio cessat. Fortassis verior
est ratio ad responsum Iurisconsulti in d. l. rerũ mistura. §. La
beo. quod licèt propriè, & verè non possideatur tignum il-
lud separatim: tamen cum ipsa domo, vel ædificio, cui adiũ-
ctum est, simul videtur possideri: vt explicat Guma. in l. 3. §.
Labeo. ff. de acq. poss. idẽ in l. qui fundũ. §. 1. ff. pro empt. Imo-
la & Besutius in l. si is qui pro empt. ff. de vsucap. Balb. in tra-
cta. de præscri. 3. part. sextæ part. princip. q. 1. limit. 3. quanuis
Iasoni in d. l. si is qui pro emptore. nu. 54. displiceat hæc inter
pretatio ad Iurisconsulti responsum in d. l. rerum mistura.

Postremò illud obseruãdum est, q̃ possessio quãdoq; ha-
bet plurimũ facti, nẽpè quãdo in ea acquirẽda principaliter
6 ratur. Et hæc aliquid iuris habet: quia ius nõ resistit, nec eã
reprobat, vnde tacitam habet iuris approbationem: & quia
ministerio iuris perabsentem retinetur. l. clam possidere. &
qui ad nundinas. l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquirend. poss.
quandoque possessio habet plurimum iuris, parum autem
facti: quia principaliter in ea operatur iuris dispositio, qualis
est ea possessio quæ acquiritur alteri per seruũ, per filiũ ex
causa peculiari absque actu possidentis: & hæc dicitur habe-
re plurimum iuris: quia nobis etiã ignorantibus acquiritur.
l. Labeo. ff. de vsuc. Etenim dũ Dinus in d. reg. sine possessio-
ne, scribit etiam ignorantem possidere per seruũ, vel per fi-
lium, atque item vsucapere: est intelligendus in his quæ ac-
quiruntur ex causa peculiari: non ex alia: nã licèt ex alia pos-
sessio acquiratur ignoranti: non tamen est ea possessio suffi-
ciens ad vsucapionem. gloss. communiter recepta in l. 1. §. i-
tem acquirimus ff. de acqui. posse. quo in loco Ias. nu. 39. fa-
tetur hanc opinionem cõmunem esse: idem asseuerat eam
sequutus Io. Crot. in d. l. si is qui pro emptore. col. 22. text. ad
id optimus in l. quod seruus. & in l. si me in vacuã. §. vlt. ff. de
acquiren. poss. tametsi Ias. in d. §. Item acquirimus. aduersus
communem negauerit, possessionem ignorantibus acquiri
per seruum, vel filium in his, quæ ex re non peculiari habẽ-
tur. Sed tamen communis sententia per Crottum defendi-
tur per tex. in d. §. vlti. & in d. l. quod seruus. Habet verò hæc
possessio aliquid facti ex eo, q̃ factum in ea acquirenda con-
tigerit seruũ quidem, vel filij possessionẽ capiens. Est & pos-
sessio, quæ plurimum iuris simul & facti habet: in qua iuris
dispositio simul & factum operatur, & concurrunt. Qualis
est, quæ per procuratorẽ, vel per filiũ, aut seruum ex causa
non peculiari quæritur. Nam hæc quo ad vsucapionẽ igno-
ranti non quæritur: licèt quo ad alios iuris effectus quæsita
sit etiam ignorantibus: quod modò adnotauimus. Alia est
possessio, quæ omnino, & in totum iuris authoritatẽ, & vim
habet, nec quicquam à facto consequitur: nempè ea, quam
Doctores ciuilissimam appellant: atque hęc distinctio om-
nium ferè consensu traditur, & constat ex gl. Cardi. & Abb.
in capit. cum nostris. de concess. præb. & in d. regul. sine pos-
sessione. Barto in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucapio. nu.
10. & ibi Iasone, col. 2. & Crotto. col. 1.

Hinc planè deducitur, caprũ ab hostib. præscribere, & vsu-
capere quæ tẽpore captiuitatis possidebat per seruum, vel fi-
lium causa peculiari: quia illa possessio plus iuris, quàm facti
habet: ea verò quæ possidebat per se, vel procuratorem, filiũ,
aut seruum ex causa tamen non peculiari, minimè vsucapit
dum est in captiuitate. l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca-
pionib. quia priori casu possessio habẽs plurimum iuris suf-
ficiens est iure postliminij ad vsucapionem. l. iusto. §. vlt. ff.
de vsucap. At in posteriori casu possessio habet plurimum fa
cti, & in factis fictio postliminij parũ, aut nihil operatur. quia
solũ ea restituit quę iuris sunt. l. postliminij. ff. de capti. nõ ea,
quæ sunt facti. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis. l. denique. ff.
ex quib. caus. maior. quemadmodum adnotarũt gl. Bar. Ias.
nu. 36. & 51. Ioannes Crottus col. 5. 7. & 9. in dict. l. si is qui
pro emptore. quo in loco hæc est cõmunis omnium cõsen-
su resolutio: vt fatentur Ias. & Crottus. idem tradidere gloss.
Dynus num. 10. & alij in dict. regu. sine possessione. Sic sanè
sunt accipienda quæ tradi solent de captiuis, hi possunt vsu-
capere ex ea possessione, quã ante captiuitatẽ per se vel per
alios obtinebant.

Possessio autem, quam diximus ignorãti acquiri quo ad
alios iuris effectus, non ad vsucapionem, etiam quo ad
vsucapionem prodest, & sufficiens est post scientiam illius
cui est peralium quæsita. l. 1. & inibi eius interpretes. C. de
acquirenda possessione.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Iure veteri ecclesia contra ecclesiam præscribebat triginta annorum spatio, & inibi intellectus capit. sicut. 16 quæstione 3.*
2 *Interpretatio text. in cap. quicunque. 16. qu. 3.*
3 *Quadragenaria præscriptio aduersus ecclesiam est necessaria.*
4 *Triuilegio an possit quis vti aduersus habentem simile priuilegium?*
5 *Vsucapio triennalis, & similes præscriptiones aduersus ecclesiam admittuntur.*
6
7 *Centenaria præscriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam.*
8 *Quo tempore præscribantur res ad fiscum secularem pertinentes?*
9 *Libertas seu immunitas à soluendis indictionibus, & collectis, quo tempore præscribatur.*
Inbelleft. l. vltimæ. C. de sacrosanctis ecclesiis, an centenaria præscriptio sit necessaria contra principem secularem.

§ SECVNDVS.

SAETERVM ad vsucapionem, vel præscriptio
nem non tantùm sufficit possessio, sed oportet
eam possessionem certo tempore legibus qui-
dem, vel Canonibus definito, continuò habi-
tam, & retentam à præscribente fuisse, quod probatur in l. 3.
ff. de vsucapionib. Et regulariter inter priuatas, vel ad vsuca-
piendam rem priuatorum sufficiens est decem inter præsen
tes, viginti annorum inter absentes præscriptio: ac quando
que necessaria est triginta annorum possessio. iuxta distin-
ctionem Imperatoris sub tit. C. de præscript. 30gi temporis,
decem vel viginti annorum. maximè in l. vlt. & sub rub. C. de præ-
script. trigin. vel quadra. anno. tex. sing. iure regio in l. 19. &
20. ac 21. tit. 29. part. 3. In præscribendis autem seruitutibus
quod tempus à iure exigatur, tradit gl. in l. seruitutes. in 4. ff.
de seruit. Cæpola in tract. de seruitu. verb. prædio. c. 19. & seq.
Balb. de præscrip. 2. part. 4. partis princip. doct. in d. l. vlt. qua
de re ipse aliquot adnotaui, præsertim de vsucapione serui-
tutis discontinuæ: vsusfructus, iuris pascendi, & de amitten-
da seruitute. lib. 1. Varia. Resol. c. 17. nu. 10. quo, in loco exa-
minaui, an laici præscribere valeant exẽptionem, & immu-
nitatem à soluendis decimis, quas ecclesiis soluere tenen-
tur. His adde constitutionem Iustiniani. C. de vsucapio. trã-
form derogationem legis duodecim tabularum, quæ nona
est apud earum interpretem Balduinum. Olim sanè Cano-
1 nius statutum est, q̃ ecclesia contra ecclesiam præscribe-
ret triginta annorum possessione: cuius quidem asserti onis
author est Gratianus in c. placuit. versi. in canonibus. 16. q.
3. idem testatur Constantinus Harmenopolus in Epitome
iuris ciuilis lib. 1. tit. 3. etiam si Ias. in auth. quas actiones. C.
de sacrosc. eccle. col. 3. parum diligenter considerans vetera
conciliorum, & Canonum Decreta, Gratiani authoritatem
in hoc refellat, atque despiciat. pro ipso Gratiano est tex. in
c. illud. de præscript. qui refert, Canones quosdam tricen na-
lem præscriptionem aduersus ecclesias, earumque res admi
sisse. idem apparet in c. 1. & 2. 16. q. 3. vbi canonibus antiquis
statutum fuisse constat, posse ecclesiam contra ecclesiã vti
præscriptione triginta annorum. Hoc ipsum cõstat & ex va-
riis Canonibus, quorum meminit Burchardus Vuormatẽ
sis Episcopus lib. 3. Decreto. c. 146. & seq. idẽ probat tex. in
c. sicut. ead. caus. & q. cuius Canonis litera obiter est expen-
denda ex eo, quòd difficilis censetur eius intellectus. Sicut,
inquit, diœcesim alienam tricennalis possessio tollit: ita ter-
ritorij possessio conuentum non admit. Hactenus ille Ca-
non: ex quo iuris Canonici interpres frequentissimè adno-
tarunt, quòd præscribens Episcopus locum ad alterius diœ-
cesim pertinentem, illum censeatur præscripsisse quo ad
proprietatem solùm: non quo ad iura Episcopalia, nec
quo ad iurisdictionem. sensit Bartholom. Brixiensis hunc
intellectum non omnino germanũ illius Canonis sensum
significare, dũ doctissimus ille vir hac præmissa interpreta-
tione de huius capitis sensu dubitat. Et profectò cõmunis
intellectus iuxta literã vulgarã defendi nõ potest. Nã si tricẽ
nalis possessio tollit diœcesim alienã: cur territorij possessio
iurisdictionẽ non auferat, & præscribenti acquirat eadem
episcopalia iura? nulla ratione congrua probari iure valet:
siquidẽ territorij possessio iurisdictionẽ saltẽ præmittit. l. pu-
pillus. §. territoriũ. ff. de verb. sig. ✠ Extãt hac de re pulchra
verba Hygini lib. 2. de limit. constit. Hoc quoq;, inquit, aipi-
ciẽdũ erit, quod ab quibus locis inuenimus ex alieno terri
torio sumpsisse agros, quos assignaret, proprietatem quidẽ
dari. scilicet, cui assignabat: sed territorij, intra quod assigna
bat, ius nõ auferri. Quibus accedit: quòd nos scripsimus in
reg. peccatum. 2. §. 9. nu. 8. ✠

Quamobrẽ illius Canonis litera integra, & syncera per-
da est ab ipso Cõcilio Toletano. 4. c. 34. Sicut tricẽnalis, in-
quit, possessio diœcesim alienã tollit, ita territorij conuentũ
nõ adimit. Hæc sanè lectio ex cõcilio restituta prob. t, hanc
tricẽnalẽ possessionẽ simplicè quidẽ esse: ita quidẽ, vt territo
rij cõuentũ nõ cõprehendat: nã si præscribẽs eũ possedisset,
dubio procul acquireret territorij cõuentũ, & eũ possessio
tricẽnalis tolleret: sicut diœcesim. Et enim cũ in præscriptio
nib. possessio, vel quasi necessaria sit ad acquisitionẽ: si tricẽ
nalis possessio nõ tantũ locũ alterius diœcesis obtinuit, sed
& in eo iurisdictionẽ, iura q; episcopalia exercuit: tollitur per
præscriptionẽ possessio, & ius episcopale. Quòd si præscri-
bẽs iurisdictionẽ nõ exercuit, nec iura episcopalia: sed tantũ
locũ simpliciter obtinuit: procul cõmunis Doctorũ sensus
obtineret: cui tamẽ nõ cõuenit Canonis litera: quæ præmit
tit, possessionẽ tricẽnalẽ alienã diœcesim tollere: atq; ita iu-
risdictionẽ, & iura episcopalia: cùm hæc propria sint, & cõ-
ueniãt diœcesi iuxta sacrorũ Canonũ decreta. At si dixeris
iuxta priorẽ literã, & eius cõmunẽ interpretationẽ, esse ma-
ximũ discrimẽ inter possessionẽ diœcesis, & possessionem
territorij: quasi prior possessio exercitiũ habeat iurisdi epis-
palium, & iurisdictionis: posterior verò non habeat, nec ha-
buerit iurisdictionis vsum: hoc planè refragatur propriæ di-
ctionis

Universidad de Deusto Biblioteca

ctionis significationi secundũ quam possessio territorij pręmittit in dubio iurisdictionis vsum.d.l.pupillus. quia in dubio iurisdictio territorio eam habenti adhæret. Bart.in l.inter eas.ff.de acqui.rer.do.Anchar.in regula Accessorium.col. 32.Alex.consil.35.col.2.lib.4.& in l.1.ff.de iurisd.omni.iudi. col.vlt.quanuis secũdum Bar.ibi nu.26. quandoq; detur iurisdictio sine territorio,& territoriũ sine iurisdictione:quod explicant Deci.consi.483.col.2.& consil.528.col.vlti.Bald. in l.data opera.col.10.in predicamẽto situs.C.qui accus.nõ poss.Carol.Molin.in consuetudi. Parisiensib.§.1.gl.5.nu.44.

Igitur sensus iuxta Conciliorum Authẽticorum lectionem hic est:quòd si Episcopus alienæ diœcesis partem per triginta annos possederit:eam pręscribit eo quidem modo, quo possederit. Nã si possessio,vel quasi,iurisdictionis exercitium habuit, & iurium Episcopalium administrationem. omnino acquirit præscribens partem illã diœcesis quo ad iurisdictionem & Episcopalia iura exercenda in illis ecclesijs iam constructis, in quibus possessor præscribẽs ea exercuit.Non tamẽ pręscribit etiam in ea parte, quam possedit, territorij conuentum, id est iurisdictionem in abstracto,& in habitu,quã nunquam exercuit, quæ tamen competit ad ecclesias ædificandas, templaq; cõstruenda.Hęc etenim adhuc post præscriptionẽ pertinebit ad Episcopum, cuius ante præscriptionem pars diœcesis erat: siquidem ex Bartolo in d.l.1.constat iurisdictionem posse dari in genere & in abstracto. Hic verò intellectus apertissimè probatur in eodem Concilio Toletano c.34.quo in loco post verba & decisionem c.sicut.apponitur velut exemplum alter Canon à Gratiano relatus.19.q.5.c.possessio territorij.nõ rectè,ni fallor, distinctus. quod Lector facilimè iudicabit, si animaduerterit apud Concilium ipsum Toletanum c. 34. in hunc modum integrè absque vlla diuisione legi,Sicut tricẽnalis possessio diœcesim alienam tollit:ita territorij conuẽtum non adimit.Ideoq; nouæ basilicæ quæ conditæ fuerint ad eũ procul dubio pertinebunt Episcopum,cuius conuentus esse cõstiterit.Hactenus integrè Toletanę Synodi decretum:quod & in hunc modũ retulit Burchardus Vuormatiensis episcopus lib.3. decretorũ.c.147.centũ fermè annis Gratiano antiquior.Hoc ipsum, quod de tricẽnali præscriptione adnotauimus ex Gratiano,palàm statuitur apud idem Toletanũ concilium c.33. cuius mentio fit. 16.q.3.c.quicũque.Quod
2 ita vulgò legitur:Quicũq; Episcopus alterius Episcopi† diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit:quanuis secũdum ius legis eius non videatur esse diœcesis:admittenda tamen non est contra eũ actio reposcendi,ad cuius canonis interpretationẽ libenter quæsierim:cur diœcesis nõ videatur esse illius,qui per triginta annos eam possederit? cùm alijs canonibus eiusdẽ concilij definitum sit tricennalem præscriptionem tollere alienã diœcesim.Deinde si illius, qui possedit per triginta annos diœcesis non est, cur per eundem canonem apud ipsum possidentem manet, nec ab eo reposci potest per priorẽ dominum? Et præterea si verè tollitur per tricẽnalem possessionem diœcesis aliena, quod satis expressim constat,cuius obsecro fit? certè ipsius, qui per triginta annos possedit,& præscripsit:non alterius. Qua ratione à prædicto canone tollenda est dictio, non: & loco quanuis, legendum est quia: & deinde expungi debet dictio, tamen:ita quidem.Quia secundum ius legis eius videtur esse diœcesis: admittenda non est actio reposcendi. Quæ quidem lectio sic restituenda est ex codice conciliorum apud Germanos nuper typis excuso, vt vetustissimo conciliorum Toletanorum lib.de manu scripto,quod ipse testor,quippe qui eum librum legerim Toleti apud diui Frãcisci cœnobium.titulo sancti Ioannis,à catholicis Hispaniarum regib. erectũ.Quin & doctissimus vir Bartholomæus à Miranda in epitome conciliorũ eundẽ canonem in hũc modũ legit,Quicunq; Episcopus alterius episcopi diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit:admittẽda est cõtra eũ actio reposcendi. Burchardus lib.1.decretorũ c.67.ex concilio Auernensi c.33.hunc canonẽ ita adducit, vt planè nõ differat ab eo,quẽ ex emendatis Toletanæ Synodi canonib.nos retulimus:nisi ꝙ loco dictionis,quia,vtitur dictione:quanuis.Quib.tandẽ fit, vt satis cõpertũ sit ꝗ canonib.antiquis tricẽnalẽ pręscriptionẽ sufficiẽtẽ fuisse pręlatis,& ecclesijs ad acquirẽdas res alterius ecclesię,vel episcopatus. eandẽ sentẽtiã probat tex.in c.sanctorũ. de pręscriptio. qui ad canonũ antiquorũ sanctiões referẽdus omnino est:dũ censet tricennalem præscriptionem sufficere, vt ecclesia rẽ alterius ecclesiæ præscribat.

Verum hi canones antiquati sunt per Romanos Ponti-
3 fices,qui quadragenariam præscriptionem necessariã† esse censent aduersus ecclesias,earũque res: siue præscriptio procedat,à priuato,siue ab altera ecclesia. text.insignis in c.de quarta.de præscript.gl.in d c.sanctorum.Et vbique iuris canonici interpretes.tex.in c.illud.& c.ad aures.eo.tit.authen. quas actiones.C.de sacros.eccl.cui cõuenit regia l.26.tit.29. part.3.latius cæteris tradit Francisc.Balb.de præscript.5.par. princip.in princi.Et idem erit,si ecclesia velit præscribere rẽ alicuius monasterij:etenim nõ potest minori spatio quadraginta annorum eam vsucapere,sicuti notat gl.communiter recepta in d.c.de quarta.tex.opti.in d.authen.quas actiones. vnde ꝙ Gratianus scribit in d.c. placuit. versi. in canonibus. 16.q.3.sentiens ecclesiam aduersus monasterium posse præscribere spatio triginta annorum, monasterium verò contra ecclesiam vti non posse minori tẽpore quadraginta annorũ procedit inspectis canonibus antiquis: nempe c.1.16. q.3.quo id statutũ fuisse apparet:hodie verò ea constitutio sublata est secũdum communem omnium interpretationẽ.

Imò & hæc quadragenaria præscriptio necessariò exigitur ad præscribenda legata pauperibus relicta:& res ad eadẽ legata pertinẽtes.in auth.de ecclesi.titu.§.pro temporalibus. Panorm.& docto.in d.c.de quarta.Abb.& Felin. in c.sanctorum.eod.titu.Bal.& Ias.col.1.in auth.quas actiones.C.de sacros.eccles.quibus etiam suffragatur Balbus de præscriptio. 5.part.princip.in princ.Ex quib.falsa videtur Antonij & Imolæ sententia in c.nihil.de pręscriptionib.existimantium,nullã præscriptionem procedere contra pauperes in rebus eis legatis.Horum ratio ea est quòd pauperes, cùm sint incerti, agere nõ possunt:agere autẽ non valenti minimè currit pręscriptio.l.1.C.de annali exceptio. hæc autem ratio facilimè tollitur:nam & si pauperes agere non possunt ad legata:potest tamẽ ea petere Episcopus, qui curam habet pauperum, sicuti manifestum est.Et præterea similima sunt, pariq; iure censentur legata relicta ecclesiis,& ea,quæ pauperib. relinquuntur.l.vlt.C.de sacros.eccle.ideóque legata pauperibus relicta præscribi poterũt eo modo: quo res legatæ ecclesiis vsucapiuntur.

Quòd verò diximus,ecclesiam res alterius ecclesiæ non posse præscribere minori tempore quàm quadraginta an-
4 norum,† eam difficultatem habet,quòd priuilegium habẽs non vtitur eo contra habentem idem priuilegiũ:quẽadmodum notatur in auth.de sanctissimis epis.§.sed hæc præsenti.& in l.verum.§.vlti.cum l.sequenti.ff.de minoribus.Igitur priuilegium,quod canones cõcesserunt ecclesiis, vt possint excludere præscriptionem minorem quadragenaria, obiici non debet aduersus ecclesiam præscribentem, quæ simile priuilegium habet.Sed & ista ratio cessat prorsus,si diligenter,& verè regulam supra scriptã examinemus. Etenim vbi duo idem habentes priuilegium contendũt de aliqua re:is quidem præfertur alteri qui priuilegium actu habet & practicè in ea re,& specie de qua agitur.tex. & ibi Bart.in l.vlt. ff.ex quib.cau.maio.quo in loco Bart. hoc adnotauit.Nam qui Reipublicæ causa abfuerit etiam aduersus eum, qui pariter Reipublicæ causa abfuerit, restituendus est, si aliquid damni patiatur.Vterque etenim priuilegiũ habet,ex quo restitutionem si læsus fuerit,petere potest: & tamen qui modò indiget auxilio restitutionis ad reparationem dãni,priuilegium habet in specie de qua agitur,& in exercitio,quia læditur:alter verò cùm læsus in eadem causa non fuerit,inpræsentiarũ id priuilegium minimè obtinet.ad idem l.verũ. §.penult.idem notauit Barto.in d.auth. quas actiones.Abb. in c.ad aures.de præscript.idem Abb. in ca. super spoliatione.de ordi.cogni.& in c.in præsentia.& ibi Fel.nu.29.de probat.Bald.in dicta l.fina.ex quib.caus.maio.Iason in §.rursus. Instit.de actioni.numero 56.Panor.notabi.pen.in capit.auditis.de in integr.restitut. Sic sanè in specie præscriptionis ecclesia, quæ rem alterius ecclesiæ præscribit, non habet in præscribenda illa re,nec in pręscribẽdis rebus alienis priuilegiũ aliquod:ecclesia verò cõtra quã præscribitur priuilegiũ habet,vt minori spatio quadraginta: annorũ eius bona,& res minimè vsucapiãtur:vnde hic nõ datur priuilegiorũ cõcursus:quia tãtũ vnius ecclesię priuilegiũ huic negotio cõuenit.Cęterũ Philip.Dec.in d.c.in præsentia.nu.51.aduersus hãc cõmunẽ Doct.resolutionẽ expẽdit tex.in d.auth. de sanctissi.episcop.§.sed hęc pręsenti. quo probatur, habentem priuilegium in specie & re,de qua agitur,non posse vti eodem priuilegio contra eum, qui simile in genere priuilegium iure obtinet.Ecclesia etenim monasterij excludit substitutũ ex priuilegio,quod iure habet in specie quoties institutus eiusdẽ monasterij habitum,& religionem adsum-

pserit,

pserit,& nihilominus si religioso,qui fuit institutus, substituatur altera ecclesia, hæc à monasterio nõ excluditur : qui habet in genere simile priuilegium:tametsi in specie,de qua controuertitur,tantũ agatur de priuilegio monasterij,cuius religionẽ institutus professus est:nõ de alterius ecclesiæ substitutæ simili priuilegio. Quamobrẽ ipse Deci.aliã adsumit in hac quæstione conclusionẽ,existimans in vniuersum rem istam ita definiendã fore, vt habens priuilegiũ possit eo vti aduersus eum qui simile priuilegium obtinet, quando potẽtius est priuilegiũ eius,qui eo vti vult:vel ex eo quòd is agat de damno euitando,alter de lucro captando:quod Bart. admonet in dict.auth.quas actiones.Bald.in auth.perpetua. C. de sacrosan.eccl.Anchar.consi.36.Abb.in dict.cap.in pręsentia.super gl.vlt.tex.optimus in dict.l.verũ.§.penult. vbi Bart. vel ex eo quòd causa cõcedendi priuilegiũ fauorabilior est. tex.in dict.l.verũ.§.vlt.& ibi Bal.cũ l.sequenti.idẽ Bar. in dict. auth.quas actiones.vnde Philippus Deci.ob interpretationẽ minimè conuenientem.§.sed hæc præsenti.hanc posteriorẽ conclusionẽ sufficere censet ad huius quæstionis resolutionem.Ego quidẽ vtranque conclusionẽ admitterẽ ad faciliorem rei cognitionẽ:cùm vtraq; omniũ consensu probetur: tametsi sciã in dict.§.sed hæc præsenti-responsum esse ab Imperatore non satis iuxta hanc resolutionẽ:quia nec ex conclusione priori,nec posteriori congrua ratio eius respõso cõstituitur.Atque ideo dici forsan poterit, in ea specie monasterium,quod habet priuilegiũ excludendi substitutũ, non excludere ecclesiã,nec piam causam:non quidẽ ex eo,quòd par sit in eadẽ re vtriusque priuilegiũ : sed propter præsumptam voluntatem testatoris: quæ consideranda omninò est ad decisionem tex.in dict.cap.in præsentia.& in auth.nisi rogati.C.ad Trebellia.quod nos latiùs probauimus libr.1. Variar.resolut.cap.19.nu.6.& sequentib.

Ex quibus apparet sit ne verum quod scribit Abb.in dict. cap.in præsentia.de proba.nu.37.quẽ ibi sequitur Deci.num. 52.asseuerans ecclesiã hæredẽ institutam posse Falcidiã detrahere ex legato alteri ecclesiæ relicto. idẽ tenent Angel.in dicto §.sed hæc præsenti.Salyc.in auth.qui rem.C.de sacros. eccl.Cuma.& Imol.in l.1.§.ad municipũ.ff.ad legẽ Falci. vbi Alex.asserit,non esse ab hac opinione recedendũ in praxi.eãdem sententiã tenet Abb. in cap.cum causam.de præbend. Quorũ sententia eam rationẽ habet, quòd priuilegiũ habẽs eo non potest vti aduersus idem priuilegiũ habentem.l.assiduis.ad finem.C.qui pot.in pign.hab.atque ita hanc opinionem cõmunẽ esse fatentur Deci.in dict.cap.in præsentia.numero 52.& Vincen.Hercula.in dict.§.si ad municipium.colũ. 4.& 5.idque sensit Saly.in dict.auth.qui rem.cõtrariam opinionem tenuerũt Roma.in auth.similiter.C.ad l.Falc.40.speciali vltimarũ voluntatũ.idem Rom.& Alex.in l.Marcellus. col.4.ff.ad Trebell.Alex.& Vincent.in dict.§. si ad municipũ. Quibus suffragatur,quòd in hac specie solùm ecclesia legataria priuilegiũ habet:& de eo agendũ est. Nec ecclesia hæres instituta aliquod impræsentiarum circa deductionẽ Falcidiæ priuilegiũ obtinet:vnde secundũ Bar. cõmuniter receptum in dict.auth.quas actiones.ecclesia legataria priuilegio vti iure optimo poterit aduersus ecclesiam hęredẽ institutã, ex quo cessat ratio prioris sententiæ quæ tamen communis est,& licèt eius ratio,qua ipsius authores vtuntur,tolli facilimè valeat,profectò potior & verior iure videtur,ex voluntate testatoris,ac mente ipsius legis.Quid enim obsecro magis consonum testatoris,& legis intentioni esse potest, quã quòd ecclesia hæres instituta Falcidiã à legatis omnibus etiã pijs deducat? denique nõ video præter hanc legis, & testatoris mentem,rationem congruam,quæ communem sententiam fulciat, quandoquidem ea, quæ de pari priuilegio adducuntur,non satis conueniunt huic dubitationi. Nam ecclesia legataria in specie proposita priuilegium habet: non ecclesia hæres instituta: quemadmodum ex Bartol. ostendimus. Nec vlla harum ecclesiarum potentius priuilegium habet:nec agit de damno vitando:cùm vtraque de lucro captando tractet:atque ideo posterior resolutio,quam Decius elegit,minimè vrgeret contra communem, si Bartoli ratio tolleretur:quæ verè tollitur inspecta mente legis, & testatoris,qui sicut potest integrum legatum loco pio, & ecclesiæ relinquere,ita iubere poterit, quòd ex legatis pijs Falcidia per hæredem deducatur casu, quo legata dodrantẽ hæreditatis excesserint.Neque enim inficiari possumus liberè potuisse testatorem pęnitere: & legatum locis pijs relictum omninò reuocare.

Hinc etiam deducitur vera ratio eius,quod Bald.tradidit in l.si quis.ff.de pactis.quem sequuntur Felin.in cap. dilecti, col.4.de exceptio.Hippolyt.in singu.99.ad intellectum l.nõ tantum.ff.de re iudica.& l.ex diuerso.ff.solut.matrimo. Quibus responsis apparet, maritum ab vxore dotis ratione non posse conueniri vltra quàm is facere possit,deductis inquam alimentis sibi necessarijs.Etenim hoc à Baldo intelligitur eo casu,quo mulier inops,& pauper non sit : alioqui si mulier pauper sit,cũ ipsa agat de damno vitãdo,dotẽ poterit à marito etiam egeno exigere,vt ex ea percipiat sibi alimenta.

Cæterùm, vt ad propositam præscriptionis quæstionẽ redeamus,ex his constitutissimũ sit,aduersus ecclesiam necessariam esse quadraginta annorum præscriptionẽ,quod tamen non omnino seruandum est. Nam procedit quoties agitur de præscribendis rebus immobilibus : siquidem res ecclesiæ
5 mobiles† vsucapiũtur triennio.tex.in dicta auth.quas actiones.& ibi glo.communiter recepta verb. durantibus. Specul. in titul.de restitu.in integr.§.secundo,versic.vt autem. Card. in Clemen.1.notab.8.de sequest.poss.glo.in cap.de reditibus. 12.q.2.Panormi.in cap.cum causam.de emptio. & venditio. nume.10.Innocent.Cardina. & communiter alij secundum Abb.col.4.in cap.1.de in integrum restit.idem notat Angel. Aret.in §.res Fisc.Inst.de vsucapio.Fel.& Balb.statim citandi. Sic & in actionibus personalibus,aduersus ecclesiam sufficere iuris ciuilis præscriptionẽ,quæ aduersus priuatos sufficiẽs est:& hoc quidem in omnibus his actionibus, quæ semestri, biennio,vel quadriennio tolluntur, probat tex.in d.authen. quas actiones.& ibi glo.verbo, Durantibus.glos.similis in d. cap.causam.Ex quibus deducitur,in actionibus,quæ minori tempore decennij iure ciuili tolluntur , vel præscribuntur, par ius esse priuatis,& ecclesijs : quia sicuti & per tẽpus iure ciuili statutum excludũtur priuati,ita ecclesiæ, cuius rei exẽpla obuia sunt in actionibus,quãto minoris: redhibitoria:& his similibus.Notant Abb.in d.cap.cum causam.nu.10.& ibi Burgensis col.penul.Ias.in d.authen.quas actiones.nu.4.& 5. col.pen.Fel.in d.c.de 4.col.vlt.Fran.Balbus.de præscr.5.parte prin.Fallen.3.quorum opinio communis est, & in d.authen. quas actiones.expressim probatur.Vnde fit vt actiones personales,quæ iure ciuili spatio triginta annorum præscribũtur: non minori tempore quàm annorum quadraginta tollãtur: cum ecclesiæ competũt,iuréque dantur:quod video passim ab omnibus receptum esse.

Hostiensis tamen in d.cap.1.de in integr.rest.aduersus communem opinionem censet,non obstante iuris ciuilis constitutione,triennalem vsucapionem in rebus mobilibus ecclesiæ minimè procedere : cuius opinionem Panorm.in d.cap. 1.num.13.scribit æquiorem esse,tametsi prior,vt iam meminimus,magis recepta sit : quam & Dynus in regu.possessor. num.edecimooctauo.probat.

Et hæc de ecclesijs inferioribus:nam contra Romanam ec
6 clesiam necessaria est centum annorum præscriptio†: quod probatur in d.authe.quas actiones.& in cap.ad audientiam. ca.cum nobis.de præscr.cap.nemo.16.quæst.3.modò in præscriptione principale damnum & præiudicium fiat Romanę ecclesiæ:alioqui si principale damnũ inferiori fiat, licèt quodammodo ex hoc & Romanæ ecclesiæ præiudicetur , præscriptio ordinaria sufficiet:sicuti innuit ipse Romanus pontifex in d.cap.ad audientiam.ibi, principaliter. quo in loco gl. sensit ꝙ possit quis tempore ordinario præscribere ius vtile alicuius rei aduersus obtinentẽ illud à Romana ecclesia,quę directum habet,cuique in ipso directo non præiudicatur. Eãdem opinionem sequuntur Card.Imol.Abb. & Fel.colu.penul.in d.cap.ad audientiam.Rom.cõsi.169.col.penul.Balbus de præscriptio.5.part.prin.col.6.versi. secundo limitat.& esse communem opinionem fatetur Soc.consi.166.lib.2. col.19. tametsi Host.Ioan.Andre.& Anton.in d.c.ad audientiã.existimẽt adhuc in hac specie requiri centũ annorũ præscriptionẽ ipso domino directo ignorãte:nã eo sciente,ipse Host.sentit sufficere triginta annorum præscriptionẽ.tex.in c.1. §.atque per triginta.si de feudo fuer.controuer.quod & Panor.atque Imol.concedunt,Hostiensis distinctionem sequuti: in quo aduertendum est,quia si dominus directus receperit à Feudatario seruitia,aliaque directi dominij iura per triginta annos,nullam poterit allegare ignorantiam,& ideo quo ad vtile dominium præscriptio triginta annorum sufficiet,iuxta gloss.& communem: quam etiam sequuntur Iason in l.1. column.penultim.C.de seru.fugiti. idem Iaso.in l.vltim.C. de sacros.ecclesi.colum.6.Angel. & Imol.in l.vsucapionem. ff.de vsucapionib.Abb.consil.18.& consil.62.libro 2.colum. vltima.& Aymon Sauilli.in tract.de antiquit.tempo.4.parte. §.absolutis.numero 27.& 28.Quòd si contigerit vera ignorantia domini directi, non sufficiet hæc præscriptio, qua

 ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse valeat cõtradicere, & hunc præscribentẽ vtili dominio priuare: cùm non eogatur dominus directus nouum Feudatariũ inuitus admittere: quemadmodum Hosti. Ioannes Andreas, Antoni. Abb. & Imola in dicto capitulo ad audiẽtiam. & Socinus in dicto consilio 266. significare, & asserere videntur.

Eadem ratione res ecclesiæ, quæ exempta est, & immediatè subiecta Romanæ ecclesiæ, possunt præscribi tempore ordinario: nec est necessaria centum annorum præscriptio. glo. singula. in cap. volumus. 61. quæst. quarta. Abb. numero duodecimo. & Felin. colum. penult. in dicto capitulo ad audientiam. vbi Imola scribit, hanc opinionem cõmunem esse. idẽ tenent Panormi. in cap. cum dilecta columna 1. de confir. vtil vel inutili. Bartol. in l. eum sponsus. §. in vectigalibus. ff. de publicia. Franc. Balbus in dict. 5. part. princip. colum. sexta. ver. sic. secundo limitat. qui latiùs expendit, & examinat regulã istam, quã diffinitum est aduersus ecclesiam Romanam necessariam esse centum annorum præscriptionem. Quod ius Imperator Iustinianus eidem tribuerat Nouella constitutione decima: qua & eidem concessum est aliis ecclesijs: quibus dam. Eam verò legem idem Iustinianus simpliciter reuocauit constitutione centesima vndecima. Quæ inter eiusdem Iustiniani edicta quintum locum obtinet. ita quidem, vt mihi minimè videatur ius, quod Romanæ ecclesiæ tribuerat, abrogasse: cum eiusdẽ Romanæ ecclesiæ non meminerit. Quãobrem non temerè exceptionem illam centenariæ præscriptionis aduersus ecclesiam Romanam addiderit is, qui authenticum, quas actiones. Codicis titulo adiecerit. Etiam si Balduinus in Prolegomenis, id vitio vertat, ac tribuat; cui adde Cuiacium, & Græcũ auctorem de præscriptionibus, post Suidam in dictione: Prisc⁹us: eũdẽ Cuiaciũ lib. 5. obseruat. c. 5.

Hac verò in parte opportunè quæritur, quod tempus sit necessarium ad præscribendas res principis secularis. Cuius quæstionis examini præmittẽdũ est, res principis posse multifariàm considerari. Aut enim sunt res fisco principis delatæ, vel adquisitæ: aut res ad principẽ in recognitione supremæ potestatis pertinentes: aut in signum dignitatis principalis eidem principi præseruatæ: aut sunt eiusdem principis, vt principis propriæ: sunt item alia, quæ principis sunt, non tamen vt principis, sed vt priuati: nempe ipsius principis patrimonium: quod segregatũ est, & distinctũ ab his rebus, quæ sunt propriæ principatus, & regni, vel imperij. His denique quinque modis distinctione præuia adnotatis, erit facilima huius controuersiæ resolutio.

Res quidẽ fisco principis delatæ, vel iã ex delatione adquisitæ præscribũtur eo modo, quem ipse adnotaui in Epitome quarti Decretal. tit. 2. par. cap. 6. §. 8. nu. 16. quo in loco probaui, quo tẽpore præscribatur res delatę fisco ex crimine hęresis, vel ex cõmili causa ob nõ solutũ vectigal. Itẽ quo tẽpore res iã ex quacunque causa fisco adquisitæ, bona, vel mala fide vsucapiatur. Etenim inibi probauimus, res delatas fisco seculari ex causa hæresis, vel ex causa cõmissi ob non solutũ vectigal, vsucapi etiã mala fide per quinquẽniũ: & idẽ in. bonis fisco delatis ob crimẽ læsæ maiestatis humanæ. l. 2. C. de vectigal, & cõmit. Bar. in l. 2. C. de apostat. gl. in l. Manichęos. C. de hęreticis. Tametsi in his Hispaniarum regnis adhuc in præscribẽdis rebus fisco seculari delatis ob crimẽ hęresis, seruanda sit cõstitutio tex. in cap. 2. de præscriptio. in 6. quæ latiùs explicuimus in d. §. 8. nu. 16. Quòd si res ex his causis fisco nõ fuerit delata, sed ex alijs, vsucapitur nõdũ facta denũciatione de iuerl. & tẽp. præscr. sed sufficit titulus aliquis, decẽ anni, sufficient. l. quanuis. ff. de vsucapionib. facta tamen denuntiatione sufficit quadriennium. l. 1. C. de quadri. præscript. quemadmodum Bartol. resolvit in dicta l. in omnibus, & mol. in dicta l. quanuis. Angelus in §. res fisci. Instit. de vsucap. Abbas in capitulo cum nobis. columna penultima, de præscriptio. & Boerius quæstione ducentesimasexagesimaquarta, numero vigesimo. & sequentibus explicat Dynus in regul. possessor. numero decimosexto. de regul. iur. Balb. item de præscriptio. secũda parte, quintæ partis principalis: quorũdistinctio magis communis est. Ea verò bona, quę fisco ob quodcunque crimen fuere non tantùm delata, sed & per sententiam tradita: non minori quadraginta annorum spatio & bona fide præscribũtur. l. omnes. C. de præscriptio. triginta, vel quadraginta annorum. Bartol. Imol. & Angel. Aret. in locis paulò antè citatis.

Secũda rerũ species eã legem & conditionem habet, vt in eis locus non fit vlli præscriptioni: siquidem ea, quę principi debentur in signum, & recognitionem supremę potestatis, & subiectionis, præscribi non possunt: vnde tributa, & cẽsus, qui principibus solui debent, non possunt præscribi: nec vlla præscriptione ab eorum solutione quis excusari poterit. l. comperit. iuxta Baldi adnotationem. C. de præscrip. trig. vel quadr. anno. notant Abb. in cap. cum nobis. & in cap. ad audientiam. de præscrip. Balb. in tracta. de præscrip. 2. par. quę. 1. regia. l. vlt. riru. 13. libr. 3. ordinat. vnde potest & illa quæstio examinari, an subditi alicui principi possint præscribere im- 8
munitatem à soluendis non quidem tributis †, & cen-
sibus, sed indictionibus, & superindictionibus: quæ non soluũtur in recognitionem potestatis suprem æ, & subiectionis, sed pro expẽsis alicuius belli imminẽtis, aut pro alijs ipsius principis subleuãdis necessitatibus? sunt tamen in hac re adnotanda duo: primum hic nõ esse tractandum de præscribenda nobilitate, ex qua iure regio competit immunitas ab his oneribus soluendis, sicut & competunt alia priuilegia: sed tantum agendum esse, an possit quis etiam in cęteris plebeius præscribere libertatem à solutione harum indictionum, & onerum. Secundò aduertendum est quæstionem istam examinatam fuisse per Aymon. Sauilli. consil. 111. Qui censet, hanc libertatẽ præscribi posse aduersus ciuitates, & vniuersitates, quæ habent ius hæc onera indicendi. cuius sententiæ author es sunt Panormit. consi. 94. lib. 1. & consil. 26. col. 2. lib. 2. Paulus de Castro consi. 313. lib. 1. Corne. consi. 42. colum. 1. lib. 2. & consi. 22. colum. 5. libr. 3. & consil. 142. eo de u libr. colum. penult. quibus in locis Corne. existimat, sufficere tẽpus quadraginta annorum, quo quidem tempore à præscribente nõ fuerint soluta onera publica ipsius ciuitatis, quæ ab alijs solita sunt. idem tenuerunt Bald. consi. 112. colum. vlt. libr. 2. idem consil. 257. eod. lib. Curtius Iunior consi. 42. colum. penulti. & consi. 177. colum. 4. ad finem: quos ipse Aymon sequitur in dict. consi. 111. numer. 12. qui numer. 21. & sequentibus contendit in præscriptione huius libertatis non esse necessarium probare quòd præscribẽs fuerit interpellatus ad horum munerum præstationem, & eam negauerit, ac deinde tempus legitimum ab hac negatione transierit: contra Alexand. in cõs. 136. nu. 19. lib. 2. vbi expressim contendit, ad præscriptionem huius libertatis, & immunitatis esse necessariò præmittendã interpellationẽ, & eius contradictionem: adducit Alexand. l. cũ scimus. & ibi Bart. C. de agricol. & censit. lib. 11. & Bartol. in l. in filijs. C. de decurioni. lib. 10. eandem opinionem Alexãdri sequuti sunt Curtius Iunior consi. 60. colum. penult. Anton. Rube. consi. 211. colum. 2. à quibus & ab Alexandro rursus discedit idem Aymon Sauillianus in tracta. de antiquit. temporis. 4. parte. cap. circa præmissã. numero 36. & 38. reponderque in dicto consilio 111. nume. 21. ad l. cum scimus. dicens inibi tantùm requiri ad præscribendam libertatem seruitutis ex non vsu, quòd euenerit casus, quo potuit ea seruitus in vsum deduci, & non fuerit deducta. l. & Attilicinus. ff. de seruit. rust. pred. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemad. seruitu. amitt. Imò & Alexand. Imolensis in consi. 30. libr. 5. numer. 12. scribit, satis esse ad præscribendam immunitatem illam à soluendis onerum, & indictionum quòd quadraginta anni transierint, quibus onera ista non sunt à præscribente solita: cum tamen eodẽ tempore fuerint publicè ciuibus indicta: quod quidem Alexan. responsum Iason sequitur in consi. 210. libr. 2. colum. vlt. & consil. 25. lib. 3. colum. 2. & cõsil. 101. lib. 4. vnde apparet aduersus ciuitates posse præscribi hanc immunitatem à solutione munerum, & indictionum per quadraginta annos. Quid igitur dicendum de hac præscribendã immunitate aduersus regem, & Principẽ, pro quo adest iuxta huius regni pragmaticas Sanctiones in hisce muneribus, & indictionibus ab omnibus in vniuersum soluẽdis præsumptio, eaque resistit volenti se ab his oneribus eximere? *Huius* sanè quæstionis dissolutio constabit ex his, quę statim dicentur. Nam Regia l. 6. titu. 29. part. 3. in specie respondet in his, & alijs, quę iure reditus Regi præstantur non esse admittendam præscriptionem.

Ex his verò, quę in hac secunda specie diximus, cõstat, non posse per subditum aduersus principẽ præscribi summam illam, & supremã iurisdictionem, quę in eo versatur, quòd ab omnibus inferioribus iudicibus ad principẽ appelletur. Hęc enim principi cõpetit in signum supremę iurisdictionis. potestatis, & subiectionis recognitionem, secundum Bal. in authe. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. nu. 14. Qua de re exstat apud nos pulchra Regia l. 6. titul. 13. lib. 3. ordinatio, quę expressim verat huius supremę iurisdictionis præscriptionem, ita quidem, vt nullus dux, comes, aut Marchio possit præscriptione adquirere, nè ab eo ad Regẽ appellet. Nõ me latet frequentiori doctorum calculo probari posse, subditũ alicui

ius principis secularis exemptionem præscribere eo quidẽ sensu, vt nulli subiectus sit, neminemq; nec Imperatorẽ ipsum, ciúsve potestatem recognoscat: quod ipse tradidi in regul. peccatum. de regul. iuris. in sexto. part. 2. §. 9. nu. 9. Et tamen id obtinet, quia hic gerit libertatis. & exẽptionis negotium, nec se cuiusquã subditũ esse profitetur. At si quis professus sit, ac denique non inficietur, se alteri principi subditũ esse, hic nullo modo potest præscriptione aliqua adquirere, quòd ab eo ad supremũ principẽ non appelletur: nec potest summam illam, quam verè agnoscit, iurisdictionẽ, effugere: esset etenim hoc absurdũ: quemadmodum docet Oldradus consi. 172. colum. 1. & idem. 244. colum. 2. & consil. 154. colum prima.

Tertia species constituitur ex his, quæ non debẽtur principi in signum supremæ potestatis, & subiectionis recognitionem: sed tamen principi ratione dignitatis præseruantur, & cõpetunt ita, vt nullus ea præter principẽ expedire possit: vt tabellionum institutio, vectigaliũ inductio, illegitimorũ legitimatio, & his similia, quorũ mentio fit in c. super quibusdam. §. præterea. de verb. sign. & per doct. inibi: & in cap. 1. quæ sint regalia. lib. Feudorũ. Hæc quidẽ adquiruntur per inferiorem à principe præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriam hominũ excedat. tex. in dict. cap. super quibusdam. §. præterea. ex quo id passim docto. adnotarunt, præsertim Panormit. in cap. cum nobis. col. 1. de præscriptio. Bar. in l. si publicanus. §. vlt. ff. de publica. Abb. in cap. cum contingat. col. 5. de foro cõpet. Alex. in l. more. ff. de acquirend. hæred. col. 2. Aret. cõsil. 30. dubio. 3. Deci. consi. 341. col. penult. & consi. 496. col. 2. latissimè Balb. in tracta. de præscriptio. 2. par. 5. partis princip. q. 3. Ex quibus tandẽ constat, hanc opinionem cõmunem esse: atque ita fatetur præter alios Iason in l. Imperiũ. nu. 20. ff. de iurisd. omniũ iudic. vbi meri. imperij, quod principi tantùm cõpetit, mentionem agens scribit, posse id adquiri per præscriptionẽ eius temporis, cuius initij memoria humana non est. Nec minoris tẽporis præscriptio sufficit ad hæc adquirenda: cùm in his præsumptio sit pro ipso principe, & cõtra præscribentem vehemens quidẽ, & resistens horum iurium absque principis mãdato exercitationi: ideóque vel est necessaria præscriptio eius tẽporis quod memoriam hominum excedat, vel quadraginta annorum cum tit. iuxta decisionem text. in c. 1. de præscriptio. in 6. cuius ipse mentionem feci, & intellectum examinaui lib. 1. Variarum resolut. c. 17. Sed dubitatur à plerisque, sitne ad hanc præscriptionem immemorialem necessaria ipsius principis scientia, & patientia: qua de re oportet memoria repetere quę diximus in §. precedenti: & præsertim in principio huius secundę partis, num. 8 & sequentibus. Nam iuxta opinionẽ eorum, qui præscriptionem immemorialem admittunt in iuribus incorporalibus absque scientia, & patientia, itidem dicendum erit in hac quæst. quam modò tractamus, non esse necessariam scientiam principis, nec patientiam. At si è diuerso contrariam opinionem recipiamus, dubio procul erit necessaria principis scientia, & patientia. Sic sanè, vt in dicto numero 8. & ad finem adnotauimus, in his erit necessaria præter tempus immemoriale scientia, & patientia principis: idque præmittit Abbas in capitul. cùm nobis. colum. 2. versicu. circa hanc particulam. & columna penultima. versic. quedam sunt iura. de præscriptio. quem sequitur Aymon in tractat. de antiquita. temporis. 4. parte. cap. absolutis. numer. 242. libro secundo & sensit Alexand. consil. 24. libro 5. col. 5. versicu. bene facit. quib. in locis vterque tenet, in his, quę principis dignitati reseruata sunt, quęque alius præter principem agere nequit, sufficere præscriptionem quadraginta annorũ, modò accesserit huic præscriptioni scientia, & patientia principis. Etenim hoc falsum est. Nam si scientia est necessaria ad adquirendam quasi possessionem, sine qua præscriptio non procedit, hęc omninò exigitur siue sit tempus, cuius initium memoriam hominum excedat, siue minus. At si præscriptio contingat in his, in quibus contra præscribẽtem est vehemens, & constituta iuris præsumptio, non sufficit nec quasi possessio, nec minus tempus quàm sit illud, quod hominum excedit memoriam: nisi titulus præscriptioni causam dederit, vt probatur in dicto capitulo primo de præscriptio. in 6. Multò magis hac in re non est admittenda Iasonis sententia in l. imperiũ. ff. de iurisd. omniũ iudi. nu. 22. qui cẽset, sufficere triginta annorũ præscriptionẽ ad adquirendũ merũ imperiũ: vbi accesserit præscriptioni scientia, patientiaq; ipsius principis. Merum enim imperium plura continet iuxta communem doctorum interpretationem, quæ principis dignitati reseruantur: ideóque non erit sufficiens præscriptio triginta annorum ad eius adquisitionem. Præsertim tempus istud minimè sufficiens erit, si præmittamus in his ferè rebus adquirendis dari quasi possessionem discontinuam, quæ requirit regulariter tẽpus, cuius memoria penes homines non sit. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiua. tametsi hæc ratio posset tolli ex his, quæ ipse tradidi in libr. 1. Variar. resolut. cap. 17. num. 10. & sequentibus. cum ex inibi adnotatis appareat, pleraque ex his, quæ dignitati principis competunt, non habere causam discontinuam, sed potius continuã: & præterea non omninò verum esse quod in præscribendis seruitutibus habentibus causam, vel possessionem discontinuam sit necessarium tẽpus illud, cuius initium memoriam hominum excedit. 9

Quarta species ea comprehendit bona, quæ principis, vt principis sunt: vt pote, quæ regiæ coronæ competunt, & eius propria sunt: & tamen possunt esse iure communi alicuius primati: qualia sunt prata pascuorum †, saltus, ferarũ viuaria, prædia rustica, & vrbana: quæ quidem non fuere principis fisco propter aliquot crimen delata, nec tradita. horum bonorum, & eorum quæ sub quinta specie traduntur videtur meminisse Regia l. 1. tit. 17. partit. 2. In his quidem rebus sub hac quarta specie contentis quidam cẽsent, non esse admittendam præscriptionem minorem centenaria: huius opinionis Authores sunt glo. in Auth. de non alienandis, aut permutan. & vt autem lex. verb. Nec multum. Angel. & Baldus in l. 2. C. commu. de vsucapio. Bald. in l. 1. colum. 2. C. de annali excep. Baldus idem in l. sicut. C. de præscriptio. triginta annorũ, columna vltima. Alexan. consi. 24. lib. 5. nu. 14. Fel. in capit. ad audientiam. nume. 22. de præscriptio. Alexand. consil. 84. nu. 2. lib. 1. Matthęus Afflict. in constit. Neapolit. libr. 3. Rubri. 31. constitutione Quadragennalem. nu. 4. & 5. Iserna in Rubri. de prohibi. feud. alienat. per Federic. §. Præterea. nu. 17.

Verùm Nicolaus Boerius quæst. 264. nu. 25. expressim asserit contrariam sententiam cõmunem & veriorem esse, adiiciens, præscriptionem illam, cuius meminit l. vltima. C. de sacrosan. eccles. ad quadragennariam omninò iure nouo redactam fuisse: idque scribit communi omnium consensu receptum esse. in hoc tamen vltimo improbat Boerii sententiam Aymon Sauillianus in tract. de antiquit. temp. 4. part. capitu. Absolutis. nume. 37. Quamobrem in huius quæstionis examine aliquot discriminatim, & distinctè adnotãda sunt.

Primùm, quòd lex vltima. C. de sacrosan. eccles. statuens, nullam præscriptionem centenaria minorem admittendam esse aduersus ciuitates, ecclesias, hospitalia, causásque pias in his rebus, quę vel testamento relictæ, vel venditę, vel donatę fuerint: tantum sit correcta quo ad ecclesias, monasteria, hospitalia, & similia: nõ tamen quo ad ciuitates: quę quidẽ sententia probatur in Authe. quas actiones per quam correctio inducitur, & tamẽ ea constitutio solum de ecclesijs, non de ciuitatibus tractat, atque ita isthęc interpretatio communis est, sicuti testantur Iason in dict. Auth. quas actiones. nume. 21. Aymon in dict. numer. 37. idem latius in principio quartę partis. nume. 99. & sequentibus. Quo fit, vt manifestus fuerit lapsus Boerii hac in re dum contrariam sententiam existimat communem esse.

Secundò illud, ni fallor, certissimi iuris est, in illis casibus specialibus, quos Imperator in dicta l. vl tradit, aduersus principem necessariam esse cẽtenariam præscriptionem, nec minorem sufficere: quo in sensu accipienda est glo. in d. §. vt autem lex. cum his authoribus, quorum paulò antè post eam memini. Etenim si ciuitati in illis casibus ius hoc datum est, maiori, aut saltem eadem ratione, idem principi datum esse censendum erit. Et præter Ange. & alios modò citatos, hanc sententiam tenuerunt Bartol. in l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præscrip. Alberic. & Imola in l. quanuis. ff. de vsucap. Abbas in cap. cum nobis. colum penul. de præscript. Angel. in §. res Fisci. Instit. de vsucap. Soc. in consil. 86. colum. vlt. versic. Quintò hęc conclusio. lib. 1. Aymon in dict. quarta parte. ca. absolutis. nu. 40.

Tertiò in his rebus, & bonis, quę Fisco principis, vel ratione criminis, aut ob vectigal non solutum, similive causa deferuntur, opinor nõ esse necessariã cẽtenariã præscriptionẽ: sed eã sufficere, quę in prima specie à nobis superius tradita fuit. Quod ex Paul. in d. l. in omnibus: & his, quorũ modò memini palam deducitur. Qui denique in hoc tractatu de præscriptionibus expressim distinguunt casus in dict. l. vlt. nominatos, ab his rebus, quę principis fisco ex lege deferuntur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quartò ex præmissis deducitur, extra casus in d. vltim. ab imperatore nominatos, principem eiusque fiscum minimè gaudere centenaria præscriptione: sed tempus quadraginta annorum regulariter ad præscribendum aduersus principē sufficere l. omnes. C. præscriptionibus triginta vel quadraginta annorum: nisi aliud lege Regia, aliáve constitutione speciatim cautū fuerit. Quod colligitur ab his quæ in hac vlt. quatuor assertionib. distincta resolutione adnotabimus: & probat optimè Aymon in d.c. absolutis. nu. quadragesimo & sequentibus, quem legito ad interpretationem d.l. vltimæ. Sic extra casus in d.l. vlt. nominatos aduersus ciuitates quadragenaria præscriptio sufficit & necessaria est, ex d.l. omnes. idque adnotarunt Alex. consi. 17. nu. 24. lib. 5. Aretinus consil. 154. col. vlt. Balbus de præscriptionibus. tertia parte quintæ partis principalis. q. 1. Regia l. 7. titu. 29. partita 3. cui adde l. quartam, & 5. tit. 28. eadem partit. atque omnino legito Rode. Suarez allegatio. 15. Quanuis gl. Ang. Bald. & alij in vniuersum responderint, aduersus principem secularem nō esse admittēdam præscriptionem minorem centenaria: sicuti nec contra Romanam ecclesiam: quam opinionem reprobat Henricus in c. diligenti. de præscriptio. & Guido Papæ q. 516. qui post Henricum col. vltim. extra casus di. l. vlt. quadragenariam præscriptionem aduersus principem regulariter exigit.

Vltima species de his rebus agit, quæ principis propriæ sunt: non tamen ea princeps habet iure principatus: sed vt priuatus: quippe qui ea habuerit priusquā princeps esset: vel ea iure priuato adquisierit. Et certè in his rebus aduersus principem admittitur præscriptio ea, quæ aduersus priuatū iure est admittenda, secundum Baldum in l. 2. in princip. C. cōmunia de vsucapio. cuius opinionem pluribus comprobat Aymon in d. 4. parte de antiquita. temporis. c. absolutis. nu. 33. & 34. præsertim ex gl. in c. possessiones. 16. q. 4. voluit, res patrimoniales clericorum præscribi eo tempore, quo res laicorum præscribuntur: cùm non gaudeant priuilegio rerum ecclesiarum: cuius gl. opinionē frequentissimo interpretum suffragio probatam sequitur Roman' sing. 451. Salyce. & Iason in d. Authentica, quas actiones. ad finem. eiusque & nos meminimus lib. 1. Variarum Resolutionū. c. 4. nu. 3. tametsi Guido papæ in d. quæst. 416. in his rebus præscribendis, quæ princeps, vt priuatus obtinet, necessariam esse asseueret quadraginta annorum præscriptionem, post Henricum in d. ca. diligenti. col. vlt. ex d. l. omnes. Horum verò sententia omninò referenda est ad ea bona, quæ per principem iure, & titu. principatus possidentur: licèt ea non sint principibus propria iure supremæ dignitatis, cum possent & à quolibet priuato possideri, & adquiri: sicuti superiùs distinximus penultima specie.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio, & mistum imperium præscriptione possunt acquiri.*
2 *Consuetudo, & præscriptio differunt.*
3 *Iurisdictio, merum, & mistum imperium in præiudicium principis non acquiruntur minori tempore quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit.*
4 *Regia constitutio vlt. tit. 13. lib. 3. ordina. de præscriptione iurisdictionis examinatur.*
5 *Iurisdictio in præiudicium inferioris à principe præscribitur tempore ordinario.*
6 *Latè discutitur differentia inter præscriptionem immemorialem, & centenariam.*
7 *Quo pacto probatur immemorialis præscriptio. Et ibi intellectus Taurinæ constitutionis.*
8 *Quomodo probetur centenaria præscriptio.*
9 *An sit satis ad probationem centenariæ, quòd immemorialis legitimè probetur.*

§. TERTIVS.

1 De iurisdictione autem, an possit acquiri præscriptione frequentissimè controuertitur: ac tandem consensu receptum est, merum, mistum imperiū, iurisdictionem criminalem † & ciuilem præscriptione acquiri posse.

Hanc opinionē probauerunt Bart. in l. 1. §. denique. ff. de aqua quoti. & æstiua. atque inibi Imola, & Roma. Baldus in l. prima. C. de emancipatio. libero. Panormita. column. 4. & ibi omnes in cap. cum contingat. de foro competenti. Bartolus, Albericus, & alij in l. Imperium. ff. de iurisdictione omnium iudicum. vbi Iason præcæteris numero vigesimo. fatetur hāc opinionem communem esse: idem asseuerat Balbus de præscriptio. 5. part. principa. 2. part. q. 3. Nam in citandis huiusce partis authoribus minimè immorabor. quippe qui videā ab alijs id negotium diligenter expeditum esse: & deinde quia dubio procul certissimum esse opinor hanc opinionem cōmunem esse: cuius item meminit Ioā. Lupi. in ca. per vestras. 2. notabili. §. primo. nume. 27. ex antiquioribus Oldra. consil. 254. Iacob. à Bello visu in Authen. de defensoribus ciuitat. §. nullam.

Pro huius opinionis probatione adducitur tex. in capitul. irrefragabili. §. excessus. de off. ord. & in cap. cum contingat. de foro competen & in l. viros. C. de diuers. offic. lib. 11. ibi tamen de consuetudine mentio fit, non de præscriptione. Etenim cōsuetudo iurisdictionem dare potest. glo. in cap. quanto. de officio ordin. l. vlt. C. de emancipa. libero. glo. in ca. conquestus. 9. quæst. 3. gloss. Bartol. & doct. maximè Iason nume. 43. in l. morem. ff. de iuris. om. iudi. idem Iason in l. 3. num. 34. ff. de acquirend. posses. tex. & inibi latè Felin. in cap. auditis. de præscrip. 2. par. colum. 7. Rochus Curtius in capit. vlt. de consuet. folio paruo. 17. colum. 4. non ex hoc necessariò deducitur idem dicendum esse de præscriptione: cum multifariam consuetudo & præscriptio differant, quemadmodum tradidere glo. Panormit. & alij communiter, præsertim Rochus 2 folio 44. in dict. cap. vlt. de consuetu. † Francis. Balb. de præscr. 1. parte quæst. 10. Abb. & docto. in capitulo cum ecclesia. de caus. posses. & proprieta. omnium latissimè Aymō Sauilli. de antiquita. temporis. 4. part. in princ. Potissimū verò discrimē est: quòd consuetudo ex communi, & promiscuo vsu ius cōstituit, & adquirit omnibus eius regionis, aut populi ciuibus, nec alicui specialiter prodest, nec nocet. vnde nec certus est aliquis qui præscribat, nec cōtra quem præscribatur. At præscriptio certum vsum habet illius, qui præscribit, eique vtilitatem, & ius priuatim adquirit: & deinde contra quendam priuatum instituitur, & dirigitur, ad eius priuatum incōmodum: sicuti eleganter explicant Abbas, & Card. quæst. 8. in dicto cap. vlt. Corne. consi. 268. col. 5. lib. 4. Aymon in d. 4. parte. de antiquita. temporis. 7. differentia. numer. 21. Dec. consili. 134. columna fina. vnde si quis priuatus aduersus aliquā vniuersitatem quidquam vsu temporis quæsierit, hæc erit vera præscriptio. Sic vbi vniuersitas è contrario quid per vsum induxerit contra priuatum: eadem ratione præscriptio dicetur. Item si vniuersitas aduersus aliam vniuersitatem ius pascēdi intra illius limites adquirere tentat: erit præscriptio propria. Quod si vsu promiscuo duarum vrbium vicinarum inductū fuerit, vt absque vlla distinctione vtriusque oppidi agri sint compascui, & cōmunia pascua vicinis & oppidanis: hæc verè consuetudo dicetur. Hinc ipse infero, probari omninò iurisdictionem adquiri posse præscriptione in locis paulò antè citatis. Nam etsi inibi fiat mentio consuetudinis: profectò illa consuetudo proprius, & aptius præscriptio dicetur. Sed præter hæc communis sententia doctorum in dicta l. Imperiū. planè deducitur ex ea resolutione, quā tradidi proximo §. vltima eius parte. Etenim vtcunque iurisdictio, merum, & mistum imperium ad principem pertineāt, ea præscriptione adquiri posse satis manifestum fecimus: omissa illa suprema recognitione, quæ per subditum præscribi non potest. Igitur cōstitutissimum sit, iurisdictionem ciuilem, & criminalē, merum, ac mistum imperiū, sicut & alia, quæ principis propria sunt, & ad principem pertinent, præscriptione adquiri posse. An verò sit necessaria principis scientia, id constabit ex his, quæ adnotauimus in hac secunda par. in princip. nume. 8. & sequentibus. Et hæc vera sunt, tametsi l. sexta. titul. 29. part. 3. expressim voluerit, iurisdictionem præscriptione adquiri nō posse. Ea etenim constitutio erit interpretanda iuxta eam resolutionem, quæ paulò post tradetur.

De tempore autem ad iurisdictionis præscriptionem, vel ad meri, & misti imperij adquisitionem satis controuertitur inter vtriusque iuris interpretes. Ego verò id conabor efficere, vt huius quæstionis, & nodi expedita sit dissolutio. Et imprimis illud erit obseruandum, quod iam semel in proximo §. admonuimus, iurisdictionis, meri, & misti imperij similiumque iurium quasi possessionem potiùs habere causam con- 3 tinuam, † quàm discōtinuā: iuxta Bartoli sententiā in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapionibus. quæ communiter recepta est. Quia hæc iura personis ipsis competentia retinentur cōtinuo animo: ideóq; hac in parte tractandum nō est de tempore, cuius initium memoriam hominum excedat, ea ratione quòd quasi possessio discontinua sit, & tūc tempus hoc requiratur secundum gl. & communem in l. seruitutes. in 4. ff. de seruitu. cùm hic detur quasi possessio continua, sicuti in specie adnotarunt Bald. in l. 1. C. de emancipa. liberor. nu. vigesimo. & in dicta l. imperium. in repe. numero decimotertio, & in consilio quadringentesimotrigesimonono. libro 3. Ancha. consi. 142. nu. 12. Et alij plerique frequentissimè. His denique prænotatis sit prima conclusio.

Merum imperium, aut iurisdictio, cùm aduersus principē præscribenda est, inque præiudicium principis, cui iure cōpetit, non minori tempore adquiritur quàm eo, cuius initiū memoriam hominum excedat, vel quadragenario, titu. tamen præmisso. Hæc assertio duas habet partes, quarū prior probatur ex eo, quòd merum imperium plura cōtineat, quæ ad supremam principis dignitatem speciali quodam iure pertinēt. Quorum adquisitio necessario exigit tempus illud, cuius initium memoriam hominum excedit. cap. super quibusdam. §. præterea. de verb. signifi. vel quadraginta annorū, præmisso titulo: sicuti tradidimus §. præced. nu. 8. versi. Tertia species. reliqua verò quæ ad iurisdictionē causarum criminalium, & ciuilium attinent, ita propria principis sunt, vt nemini conueniant nēc competere prærerquā ipsi principi valeant: in quibus præsumptio principi suffragatur, ac cæteris aduersatur omnino. Nam iurisdictio tota ipsius principis est, nec sine ipsius mandato per aliquem exerceri potest. in l. 1. ff. de const. princ. notant Docto. in l. 1. ad finē. ff. de iurisd. omni. iudicū. Andreas Isernia in proœmio constitutionum Neapolit. Et ibi Matthæ. Afflictus q. 3. Regia l. 1. & 2. tit. 1. lib. 3. ordinat. Hodie l. 1. cum seq. tit. 1. lib. 4. vnde iure ordinario, & iuris maxima præsumptione intra totius regni limites iurisdictio regis est: ita quidē vt ciuitatibus, ac populis, nobilibusque quacūq; dignitate præditis obstet hæc iuris præsumptio, quæ regi patrocinatur: atq; ideo in præscribēda iurisdictione, eaq; adquirenda obseruāda est cōstitutio text. in cap. 1. de præscriptio. lib. 6. cuius lib. 1. Variar. Resolut. cap. 17. nu. 7. mentionem fecimus. Ex quibus & posterior conclusionis pars satis est confirmata. ac denique sententia eorū probata qui existimant, merum imperium aduersus principem non posse præscribi aliter quàm per tēpus, cuius initium memoriam hominum excedat. Quod Paul. de Castr. adnotauit in dicta l. imperium col. vlt. & alij passim idem obseruarūt. Qui tamen hoc intelligunt circa ea, quæ principi reseruata sunt in priuilegium dignitatis: quod nemini dubium esse potest: per cap. super quibusdā. de verbo. signi. cuius nos sæpissimè meminimus. Sed ipse latiorē cōstitui assertionē: ex qua opinor ad præscribendam quancunque iurisdictionē aduersus principem, eius quasi possessorē, necessaria fore tēpora, quæ continentur expressim in cap. 1. de præscriptio. in 6. ea quidē ratione, quòd iure cōmuni, & regio præsumptio sit maxima, quæ dictat, iurisdictionē principis esse, nec ad alium absque principis permissione posse ptinere. vnde præsumptio, quod iam satis admonui, principi suffragatur, ceteris verò contraria est. idemq; sensit Ioan. Lup. in cap. per vestras. de donatio. 2. notab. §. 1. nu. 43. est & pulchra l. 4. tit. 1. lib. 2. Hodie l. 2. tit. 1. lib. 4. Et l. 8. tit. 14. libr. 3. ordinat. quæ expressim asserit, quo ad iurisdictionē ciuilem, & criminalem iuris communis præsumptionem regi patrocinari: cæteris autem contrariam esse.

Hinc denique examinanda est regia constitutio ab Alfonso rege Compluti condita, Aera Cæsaris millesima tre- 4 centesima † octuagesima sexta: titulo vigesimoseptimo. lege secunda. quæ refertur libro tertio ordinat. titulo decimotertio. leg. vltima. Hodie leg. prima. titulo decimoquinto. libro quarto. cuius tres ipse constituam partes.

Prima etenim satis euidenter probat, iurisdictionem ciuilem, & criminalem posse adquiri per nobiles, aliosque eam proprio nomine exercentes per tempus, cuius initium hominum memoriam excedat, etiamsi titulus aliquis huius iurisdictionis, & vsus minimè probatus fuerit: qua in parte regia lex dictat quod nos modò asseuerauimus, iurisdictionē ciuilem, vel criminalem non posse adquiri minori tempore quàm sit illud, cuius initium memoriam hominum excedit. Igitur sat ex ea lege constat, id statutum fuisse propter præsumptionem iuris communis, quæ regi propitia est, alijs verò refragatur, ideoque tanti temporis vsus necessarius est. cui quidem constitutioni adstipulatur hæc prima conclusio: & præterea Pauli Castrensis theorica in dicta leg. imperium. col. vlt. quæ habet, nō posse minori tempore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit, præscribi ea, quæ absque principis concessione exerceri nō possunt. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiua. Sic & Bal. in d. l. Imperium. in repetitione nume. 13. asserit, merum, vel mistum imperium non posse adquiri cōtra principē in eius præiudicium aliter quàm per tempus, quod appellant immemoriale. Idem post Guiliel. de Cuneo tenet ibi Alber. nume. 40. atque ita hanc opinionem, quæ eadem est cum prima cōclusione, asserit communem esse Gaspar Lusitanus in dict. l. imperium. colu. 38. Imò in specie Curt. Iunior consi. 147. nu. 26. ostēdit communē esse opinionem: quod nec mistum imperium nec simplex iurisdictio præscribatur minori tēpore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit. Eadē tamen ratione in specie constitutionis regiæ sufficeret loco immemorialis præscriptionis quadraginta annorū vsus cū titulo eius qui concedere eum vsum poterat. tex. in dict. cap. 1. de præscript. in 6. Secunda pars regiæ legis probat, iurisdictionem criminalem posse præscribi etiam contra principē & in eius præiudicium centenaria præscriptione, nō minori. Hæc verò decisio deduci poterit à Nouella Iustiniani in aut. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. qua sancitum est, non esse admittendam contra Romanam ecclesiam præscriptionem minorem cētenaria, quam & ad præscriptionem iurisdictionis Bald. inducit in l. 2. C. de seruitu. §. aqua. q. 6. nu. 25. idē priuilegium habere principem secularem adnorarūt quidā, quorum opinio fuit examinata in §. preced. num. 9.

Tertia legis regiæ pars statuit, præscribi posse iurisdictionē ciuilem aduersus regem quadraginta annorum vsu. & hoc quidem forsan deductum est à l. omnes. C. de præscr. trig. vel quadra. annor. superest tamen explicare, quænam sit differentia inter primam, & vltimas legis regiæ partes: siquidē prima ad præscriptionem iurisdictionis ciuilis & criminalis simul exigit tempus, cuius initium memoriam hominum excedat. Sed verè, ni ego fallor, prima pars tractat de iurisdictione ante illius legis constitutionem per nobiles, aliosque priuatos obtenta in aliquot ciuitatibus, & villis, atque oppidis, quæ possederant. vltima verò pars quæ de centenaria, & quadragenaria præscriptionibus agit, tātùm loquitur de iurisdictione post eam legem adquirenda, statuens, quonam tempore in posterum iurisdictio adquiratur. atque hic sensus constare videtur ex verbis d. l. vltimæ, & euidentius ex d. l. 2. tit. 27. apud veteres Alfonsi leges. Quòd si discrimen istud non placuerit lectori, oportebit profectò inquirere, an in præscriptionibus illis cētenaria, & quadragenaria sit necessarius titulus saltem, vt is allegetur: sicuti Ioan. Lup. sensit in d. §. 1. num. 43. Quasi ea sit potissima differentia, quòd in priori legis parte sufficiat immemorialis præscriptio, in posteriori verò loco huius immemorialis sit necessaria centum, vel quadraginta annorum præscriptio titulo saltem allegato: qui alioqui probandus est in quadragenaria præscriptione, quæ iure cōmuni immemorialis defectum supplet: iuxta ca. primum. de præscri. in 6. sed hæc expedientur inferius, cum materiam tituli, & differentias inter centenariam, atque immemorialem præscriptiones tractabimus. Quibus adde omnino l. 2. tit. 9. lib. 5. ordinat. Hodie. l. 3. titu. 10. lib. 5. Secūda conclusio. Iurisdictio in præiudicium alicuius priuati, ac contra priuatum, non cōtra principem, tempore ordinario, quo alia iura præscribun- 5 tur †, adquiritur. Hæc verò cōclusio satis manifesta est: cum nulla detur ratio, quæ maius tempus exigat in præscribenda iurisdictione aduersus priuatum, quàm quod exigitur in præscribendis ceteris iuribus incorporalibus, sic sanè video ferè apud omnes præsertim iuniores hanc assertionem certam esse in d. l. imperium. Eandémque sequuntur, & probant Bald. consi. 439. l. 3. idem in l. 1. nu. 18. C. de emancipat. libero. Ancha. consil. 142. num. 12. Alex. consi. 16. nume. 27. libro 5. qui hanc opinionem fatetur communem esse. idem asseuerat eam sequutus Balbus de præscr. 5. par. princ. 2. par. versi. circa primam quæstionem: quibus item accedit Aret. in cōsi. 154. colum. vltima.

Ex his primum infero, falsum esse quod Iason in d. l. imperium scribit num. 22. existimans, merum, mistum imperium, & iurisdictionem aduersus principem præscribi tempore ordinario decem annorū, data sciētia ipsius principis: eo verò ignorāte esse necessarium tempus id, cuius initiū memoriā hominum excedit: additque Iason, hanc sententiā magis cōmunem esse: & Iasonem sequitur Balbus in dict. versic. circa primam. Etenim sciente principe ad præscribendam iurisdictionem ei competentem, necessarium est tempus immemoriale:

Universidad de Deusto Biblioteca

tiale:vel quadraginta annorum cum titulo: sicuti paulò antè ostendimus:vnde Iasonem expressim carpit Curti.Iunior consi.174.nu.38.

Secundò hinc apparet Iasonem errasse dum opinatur,quasi possessionem iurisdictionis esse discontinuam. Nam verè causam continuam habet:vt superiùs probatum est.

Tertiò dum Iason fatetur ex gl.in l.seruitutes ff.de seruit. ad præscriptionem seruitutis discontinuæ sufficere triginta annorum cursum,adhuc fallitur, siquidem ex gl. supradicta communi omnium suffragio recepta constet, requiri tēpus cuius initiũ memoriam hominũ excedat. De quo alibi ipse disputaui, & in specie Iasonis sententiam in hoc improbarunt Lusita.ibi,col.38.& Curt.Iunior in d.consi.147. nu.38.

Superest modò expendere, quod discrimen sit inter præscriptionem cētum annorum,& eam,quæ vulgò immemorialis appellatur,ac constat ex eo tempore,cuius initium me-
6 moriam†hominum excedit.Cardi.etenim in cap.Si diligenti.ad finem.de præscriptio.in ea est sententia,vt censeat, præscriptionem immemorialem maiorem esse centenaria.Huic subscripsere Felin.ibi in fine.idē Felin.in c.ad audientiā. col. vlt.& in cap.cum nobis.col.2.eo.tit.& Gaspar Lusita.in dict. l.Imperium.col.39.Quorũ ratio ea est quòd præscriptio immemorialis titulum non requirat: centenaria verò absque titulo non procedat:tex.optimus in dict.cap. Si diligenti.ad finem:quo in loco expressim hoc probatur.Contrariam cõclusionem tenet gl.in d.c.cum nobis.quæ censet,non esse satis ad probationem centenariæ præscriptionis,quòd probetur immemorialis prescriptio:cuius gl. authoritate, & alijs propositis rationibus aduersus Card.omnino tenet contrariam sententiā Aymon in tract.de antiqui.tempo 4.part.c.absolutis.in princip.Ego verò aliter existimo rem hanc diffiniē dam fore.siquidē illud certissimũ est,immemorialē præscriptionem à centenaria differre:& ideo quandoque maior cēsebitur altera,vel ob maius priuilegiũ vel ob aliam causam: quandoque minor ob faciliorem eius probationem. Vnde discrimina vtriusque proponam:non quidem omnia,sed ea, quę huic negotio aptiùs seruire possint,vt huius quęstionis solutio faciliùs colligatur.

Prima quidem differentia ea est secundũ Card.& Felin.ac Lusita.quòd præscriptio centenaria contra Romanam ecclesiam titulum requirit præter tempus,&bonam fidem.idē Aymon concedit in d.c.absolutis.num. 8.dicēs idem esse in præscriptione quadraginta annorum contra quamlibet ecclesiam:sicuti notat Bellamera.consi.3.col.3.ex cap.si diligēti.de præscriptio.Idem Bellamera in cap.cum nobis.de præscrip.nu.7.in quadragenaria cõtra ecclesias inferiores, & in centenaria contra ecclesiam Romanā titulũ esse necessariũ probare conatur.Sed isthæc tituli ratio minimè exigitur in ea præscriptione,quæ constat tempore, cuius initiũ memoriam hominum excedit,quod receptissimũ est.Et sanè mihi hæc differētia omnino nõ placet:nã nec iure canonico, nec ciuili titulus requiritur in prescriptione quadraginta annorum cõtra ecclesias inferiores.nec in prescriptione centum annorũ aduersus ecclesiā Romanā.Nulla etenim in materia tituli requisiti ad præscribendũ est differentia inter ius canonicũ,& ciuile:quēadmodũ diximus lib.1.Variar.resolu.cap. 17.nu.7 & resoluit Balb.de præscriptio.2 part.3. part. princ. q.6.& idē 2.part.4.part.princ.qu.2.col.3.vnde vtroq; iure in præscriptione decē,vel viginti annorũ necessariũ est, quòd titulus allegetur,& probetur:at in prescriptione triginta,vel quadraginta annorũ:vel cētenaria,etiã cõtra ecclesiā Romanā titulus necessarius nõ est:nisi presumptio iuris cõmunis sit cõtra præscribentē.tex.in ca 1.de præscriptio.in 6 Din. in reg.possess.de reg.iur.in 6.nume.27. Docto.communiter ita intelligentes tex.ibi in d.cap. si diligēti.præsertim Aegidius à Bellamera.numer. vigesimonono.& col.vlt.qui post alios, dum Romanus pontifex in eiusdem decretalis responso aduersus ecclesias inferiores,& Romanam ipsam requirit titulum ad prescriptionem, eam decisionem interpretatur vbi sit iuris communis presumptio,contra præscribentem:quasi alioqui titulus necessarius non sit: nec in centenaria, nec in quadragenaria prescriptione. Quam opinionem ipse arbitror frequentiori calculo receptam esse,ex his, quæ Balb. adducit.Quo fit,vt ratione huius primę differentię immeritò Card.Felinus, & Lusitanus existimauerint, potiorem esse prescriptionem eius temporis quod memoriam hominum excedit,ea quæ centenaria est, cùm nec in hac titulus sit necessarius. Fortassis discrimen hoc inter has duas præscriptiones optimè procedit iuxta hunc sensum, vt planè cõstituatur in eo casu,quo presumptio iuris cõmunis est cõtra præscribentē:tunc in quadragenaria,& cētenaria titulus requiritur:non tamen in immemoriali. Nam & in hunc sensum decisionem Cardinalis accepere Fel.in d.cap.ad audientiam.Et Matth. Afflict.in const.Neap.rubr.7.in cap. 1.notab. 6.tametsi Bellamera & alij subobscurè loquantur.Secunda, & potissima differentia in probatione versatur. atque ideo
7 hic agendum erit de probatione præscriptionis† immemorialis.qua de re tractat glo.in cap.1.de præscriptio.in 6.quam Doct.inibi sequuntur,& in cap. quid per nouale. præsertim Anto.de verb.signif.Speculat.in tit.de probation. ver.vltimò quæritur.Aret.in cap.licèt ex quadam.col.1.de testib. Oldra. consi.172.col.34.Alexand.consi.16 col.5.lib.5. Cor.cõs.268. col.8.lib.4.& est communis opinio secundum Balb. de præscrip.2.part.3.partis prin.q.6.col.7.Ex quibus apparet immemorialem probari per testes asserentes, se vidisse semper ita fieri,& nunquam vidisse contrarium actum fuisse:& à senioribus,ac maioribus,audiuisse id ita factum fuisse,nec vnquam audiuisse cõtrarium actum esse: atque huiusce rei publicam esse famam,& opinionem apud eos,qui rei cognitionem habent.Hæc enim est sufficiens testium responsio,vt tandem ipsi testes expressim testificētur de eodem visu,& de auditu: ac item de publica voce,& fama apud eos, quibus res cognita est,vel esse potuit:ac deinde quòd nusquam nec viderũt,nec audierunt contrarium.

Testes verò,qui hac de re testificaturi sunt,eius ætatis esse debēt,vt possint memores esse,&exponere quid actum fuerit quadraginta annis:sicuti eleganter scribit Lapus in ca.1. de præscr.in 6 & ibi Domi.ac Francus. Paulus item Parisius consil.27.num.98.Aymon Sauilli.in tract.de antiquitat.tempo.4.parte.cap. absolutis.nume.3.Chassanæ.in consuet.Burgundiæ.rub.2.§.2.versic.aduerte.nume.8.idem in rub.13.§.2. ad finem.regia verò Taurina l.41.l.1.titu.7.lib.5.Recopil.eidem opinionem Lapi probat,ac legis auctoritate confirmat, & præterea lex ipsa requirit,quòd testes hi non tãtùm testificentur de auditu,asseuerantes se ita factũ esse audiuisse à maioribus,& senioribus:sed oportere quòd afferant, audisse ab illis maioribus,eos ita eorũ ætate vidisse, & audisse factum fuisse,nec vnquam vidisse,nec audisse contrarium. idem probat.l.vlt.tit.13.lib.3.ordina.Hoc autem vltimum etsi à glo.in d.cap.1.expressim non fuerit requisitum:attamē ab eius mēte,& sensu deducitur:sicque doctores aliquot ex his,qui glo. sequuntur idem explicare vidētur.facit ad hoc pulcher tex. in l.si arbiter.ff.de probatio.In praxi tamen non obstantibus regijs constitutionibus adhuc admittitur sæpissimè opinio glo.communiter receptæ in dict.cap.1.cum interpretatione Lapi,& sequacium.

Hinc falsum esse apparet quod Guido Papę scripsit quæstione 573.quo in loco existimat ad probationem huius præscriptionis immemorialis,esse necessariam præscriptionem centum annorum:idem eo non citato tenuit Curt. Iunior consi.90.colum.vlt.Nam hæc probatio necessaria non est secundum opinionem frequentiori suffragio receptā: modò testes de auditu, & communi,ac publica fama testificentur. Forsan nec sufficeret ad probationē immemorialis probatio centum annorum vtcunque legitima:imo necesse est,quòd probetur possessio,vel quasi possessio eius temporis, cuius initium memoriam hominum excedit:cuiusque initij certi, & constituti nulla detur hominum memoria, quemadmodum Alex.in consi.16.num.16.lib.5.opinatur. Quanuis secũdum Anto.in d.cap.quid per nouale.nume.15.post Inno.ibi. qui aduersus immemorialem probare velit,debet omnino & euidenter ostendere saltem per famam,similémve probationis speciem,contrarium actum fuisse citra centum annos ante litis motæ contestationem.Etenim,vt Alexā. opinatur, hoc pacto probatur memoriam hominum extare: non tamē per centum annorum quasi possessionē probaretur præscriptio temporis, cuius initium memoriam hominũ excedat. vnde,ni fallor,centenaria quasi possessio sufficiens non erit ad probationem huius præscriptionis quam immemorialē appellamus.Alioqui necessariò dicendum esset, parem fore centenariam præscriptionem huic immemoriali, quod falsum est,& constat ex his,quæ prenotauimus : præsertim ex capitulo 1.de præscriptio.in 6.à quo deducitur immemorialem prescriptionem procedere & obtinere absque titulo: imò eam tituli vim habere,ita quidem,vt nec allegatio tituli sit necessaria secundum communem in dict. capitulo 1. gloss.& Doctor.in verb.non extat.in capitul. super quibusdam.de verbo.signific.Freder.consil.237.Ias. in l.si certis annis. column.vltima.C.de pact. quorum opinio communis est & vera, quoties præscriptionis iure tempus hoc in iudicium

deducitur, quemadmodum explicat post alios Aymon in 4.parte de antiqui.tempo.cap.absolutis.num.49. idemq; ipse adnotaui lib.1.Vari.resolut.cap.17.num.5. At præscriptio centenaria titulum requirit vbi præsumptio iuris communis est contra prescribentem:in qua quidem specie immemorialis prescriptio sola absque tituli allegatione sufficiens est:sicuti in dict.cap.1.probatur.Quo fit vt si aduersus probationem huius immemorialis prescriptionis probetur certum quasi possessionis initium, idque vitiosum, etiā vltra centum annos à die moræ litis: exclusa sit prescriptionis immemorialis vis,quod sensit Ioan.Andr.in cap.1.ad finem.de præscript.in 6.Et hęc quidem vera esse censeo etiã si Cynus in l.2.C.de seruit.& aqua.q.10.& Bald.ibi.Cœpola de seruit.vrba.præd.cap.19.Balb.de præscript.2.part.3.part. q.6. col.6.[redacted] consuetu.Parisien.§.5.nu.63.teneant tēpus immemoriale esse idem quod centum annorum. quo in loco addit [redacted] hanc sententiam cõmunem esse contra Cardina.& Felin.

Præscriptio autem centenaria probatur varijs modis.etiã si difficilima sit eius probatio.Etenim probari poterit per in-
8 strumenta,vt Abbas in dict.cap.cũ nobis.†de præscript.col. 2.scribit. Siquidem possessio per instrumentũ quandoque probatur : nempe si de traditione rei sit confecta scriptura.l. 2.& ibi gl.C.de acqu.poss.notãt Alex.& alij in l.prædia. ff.eo. tit.Sic & de constituto constat per scripturam: sicuti adnotatur ab omnibus in l.quod meo.ff.de acquir.poss.item potest probatio possessionis ad perpetuam rei memoriam fieri : & in scripta redigi.cap.quoniam frequenter.vt lite nõ cõtestata.

Imò & testibus probari poterit centum annorum quasi possessio:atque ita præscriptio:cùm testis testificari iure valeat de his,quæ ante pubertatē viderit.Etenim valet eius testimonium:cùm eo tempore,quo testificatur,iam pubes sit, licet actus,cuius testimonium perhibet,ante pubertatē eius contigerit.quod tenent gl.in cap.relatum.37.dist.gl. in l.3.§. lege Iulia.ff.de testibus.& in l.ad testium.§.1.ff. de testamentis.alia in §.testes.Instit.de testam.Quæ in hunc sensum communi omniũ Docto.sententia,& iudicio accipiũtur in dict. §.1.vbi Areti.Felin.in cap.vlt.de sentētia excõmu. Decius in l.2.§.vlt.ff.de regulis iuris.hanc opinionem fatētur communem esse.Quæ licet à Decio improbetur, habet maximã authoritatem,& probationem à text.in l.notionē.§.instrumentorum.ff.de verb.signifi.vbi seruus factus liber testimonium perhibet de his,quæ cum esset seruus vidit.lex item Regia 9.tit.16.parti.3.expressim hanc communem opinionem veram esse probat:cui accedit quòd cum dicto, & testimonio solius Romani Pontificis credēdum sit. cap.cum à nobis.de testib.Id verum est etiam in his,quæ Romanus Pontifex vidit ante Summum Pontificatum.gl.in cap.1.de renuntiat.& in cap.ad Apostolicæ.verb.promisissent.de re iudic.in 6. Roma.sing.126.Feli.in c.sicut.de sent. excom. Aret.in dict.cap. cum à nobis.col.2.& inibi Felin. Quibus suffragatur text.in cap.querelam. de electio. cap.cũ olim.in 1.de priuileg.& in Clemen.1. de reliq.& venera. Sancto. Cardi.in Cleme.1.de probat.

Nõ obstat tex.in §.testes.Instit.de testam. quo probatur in testamentis non admitti testes impuberes tempore testamēti,tametsi testimoniũ perhibeant tēpore,quo post testamentum puberes facti sint.Etenim id procedit in casibus specialibus,in quibus ob specialem rationem, & actus qualitatē iure requiritur,quòd testes puberes sint tēpore actus, de quo testificaturi sunt.

Quæritur tamen an centenaria præscriptio probata sit ex eo,quòd quasi possessio eius temporis,cuius initium memo-
9 riam hominũ excedit,probata†in iudicio fuerit? Et sanè gl. in d.cap.cùm nobis.in specie censet,nõ sufficere ad centenariam prescriptionem,quòd probetur immemorialis prescriptio.Quasi à iure necessariò exigatur centum annorum possessio,eiusque manifesta probatio,saltem eo modo, quo melius iure probari potest. huic opinioni Bernardi accessere Host.Bellamera numero 13.Abb.numero 5.Cardina.Imola, & Anton.in dict.cap.cùm nobis.& Aymon Sauillia.in tract. de antiqui.tempo.4.part.cap.absolutis.nu.2.& cap. materia ista.nu.42.quorũ opinio cõmunis est.Ab ea tamen ipse omnino dissentiendum esse opinor,sequentibus rationibus.

Primũ quidē seclusa faciliori,vel difficiliori probatione vtriusque præscriptionis,illud apud me cõstat,maius priuilegiũ iure cõcedi præscriptioni immemoriali,quàm cētenariæ ex eo,quod cētenaria,vbi præsumptio sit cõtra præscribentē,titulũ requirat:nõ sic immemorialis,quæ vim habet tituli, & eius defectũ supplet,quod paulò antè probauimus. Igitur quoties præscriptioni centenariæ cum titulo statur:fortiori ratione standũ erit præscriptioni immemoriali.Secundò satis est certum ex Antonio in d.cap.quid per nouale.nu.15.Alex.consil.16. lib.5.nu.16.immemorialem prescriptionem saltem excludi. si ex aduerso probatum sit,contrarium actum esse citra centum annos ante litis contestationem,vel litem motam.idq; nemo doctus negabit.Ergo presumptione quadam apparet, præscriptionem istam immemorialem saltē præmittere.quasi possessionem continuam centũ annis ante litem motam. Quæ quidem præsumptio cum sufficiens sit ad obtinendum iure præscriptionis immemorialis,quæ requirit,contrarium actum non fuisse citra centum annos:sufficit profectò, ob difficilimam probationē in antiquis,ad obtinēdum iure centenariæ præscriptionis.arg.tex.in l.si seruus seruum.§. inquit lex ff.ad l.Aquil.l.census & monumenta.ff.de probatio. cap. cum olim.de censib.cap.cum causam.de probationib.

Tertiò fortius vrget in huius partis fauorem communis omnium Doctorũ sententia in ca.cum apostolica.de his quę fiunt à prælat.cuius ipse mentionem feci in lib.1.Varia reso. c.17.nu.5.quę dictat,quasi possessionem immemorialem sufficientem esse probationem, quod is qui decimas possedit eas habuerit ante concilium Lateranense.Igitur quasi possessio constat ex probatione immemorialis præscriptionis multò maior quàm sit ea,quæ per centum annos obtenta fuerit.

Quartò,si tractatus iste præscriptionis immemorialis ad amussim examinetur,illud certo certius ex eo apparebit, quod vbi præscriptioni locus sit,résque possit per præscriptionem acquiri,siue aduersus priuatos,siue contra ecclesias inferiores,vel principem,aut denique ipsam ecclesiam Romanam: nec aliqua ordinaria præscriptio sufficiens censeatur,nec ipsa quidem centenaria sine titulo propter iuris communē præsumptionem,quæ præscribenti refragatur:tunc sanè immemorialis præscriptio sufficiens iure censetur: quod probatur in c.1.iam sæpissimè citato,de præscript.in 6.& in cap. super quibusdam.de verb.signifi.Etenim nemo inficiabitur, ea iura,quorum mentio sit inibi,minimè posse præscribi etiã per centum annos absque titulo:& tamen præscribuntur per tēpus,cuius initiũ memoriam hominũ excedit:sicuti in §.Præterea.eiusdem capitis decisum est.Fit igitur, vt maiorē vim obtineat immemorialis præscriptio,quàm cētenaria:tametsi quandoq; difficilimè probari possit immemorialis, ex his, quæ superius fuere prænotata.

Hinc deducitur,præscriptionem immemorialem à centenaria potissimum distingui cum in modo probationis, tum in eius effectibus:atque ideò Cardina.opinionem in dicto capitu.si diligenti.veriorem esse.

Secundò infertur ex præmissis interpretatio l.vlt.tit.13.lib. 3.ord.cuius examen hoc in §.subiecimus.Nam secunda illius constitutionis pars à prima distinguitur in eo, quod præscriptio immemorialis sufficiens est ad iurisdictionis acquisitionem absque aliquo titulo:vt in prima parte statutum est.At si hęc immemorialis præscriptio desit,necessaria erit cētum annorum quasi possessio cum titulo. Et hoc secunda ipsius legis pars palàm statuit quo ad iurisdictionem criminalē: quo ad ciuilem verò quadraginta annorum tantùm vsum cum titulo requirit:quemadmodum paulò antè explicabam.

Tertiò deducitur Aymonem Sauilli.in d.cap.absolutis.nu. 6.grauiter errasse:dum is argumentatione quadam ostēdere conatur,admissa Card.opinione,maius priuilegium ecclesijs inferioribus iure concedi quàm Romanę:atque ideò nè hoc sequatur,existimat opinionem Cardina.falsam esse.Etenim censet,quoties præsumptio iuris est contra prescribentem, necessariam esse immemorialem prescriptionem, etiam aduersus inferiorem ecclesiam,etiam contra priuatum:hęc verò immemorialis secundum Cardina. est maior centenaria: quę contra Romanam ecclesiam sufficiens est:igitur maior prescriptio requiritur contra ecclesiam inferiorē, & deniq; contra priuatã vbi presumptio iuris cõmunis est contra prescribētem,quàm aduersus Romanam ecclesiã. Hęc sanè est argumentatio,qua doctissimus ille vir vtitur ad improbãdã Cardi.sententiã.Ego sanè vel non percipio hãc argumētationem,vel ipsa minus congruè colligitur. Fateor quidem etiã aduersus inferiorē ecclesiã necessariã esse immemorialē præscriptionem vbi præsumptio iuris communis sit contra præscribentem:& eandem præscriptionem admitti in eadē specie aduersus Romanam ecclesiã.Ex hoc tantũ potuisset colligi,parem esse conditionem Romanæ ecclesiæ, & inferioris: non autem esse maius priuilegium ecclesiæ inferioris quàm sit Romanę ecclesiæ : aduersus quam itidem necessaria est prescriptio immemorialis quoties titulus prescribenti deficit,&

Universidad de Deusto Biblioteca

ficit, & iuris communis præsumptio ei aduersatur. Ostẽdam adhuc maius esse priuilegium Romanæ ecclesię, quàm inferioris. idque luce clarius apparet, si animaduertamus, aduersus ecclesiam inferiorem sufficere quadraginta annorũ præscriptionẽ, etiam vbi iuris cõmunis præsumptio cõtraria sit præscribenti, modò is titulũ habeat: cõtra ecclesiã verò Romanam hoc tẽpus, nõ sufficere, sed in hac specie necessariã fore centenariã præscriptionẽ cum titulo: quod satis probatur in dict. cap. 1. de præscript. in 6. & in cap. si diligẽti. eo. tit. vnde apertissimi iuris est, non tãtum ius ecclesiæ inferioris non esse maius, quàm sit in hoc tractatu ius ecclesiæ Romanæ, sed nec par: licet Cardinalis opinionem admittamus.

Quartò ex his deducitur eiusdem Aymonis error, qui in dict. cap. absolutis. nu. 8. censet in præscriptione immemoriali non exigi tẽpus centum annorũ, quod ad præscriptionem cẽtenariã requiritur: sed sufficere immemorialẽ probari eo modo, qui cõmuni omnium iudicio, & sententia traditur in cap. 1. de præscrip. in 6. Etenim fallitur Aymõ in huius communis sentẽtiæ interpretatione: siquidẽ licèt modus ille probandi sufficiens sit, nec expressim cõtineat cẽtum annorum probationẽ, certè dubio procul præsumptione quadã saltẽ centum annorũ quasi possessionẽ præmittit, eiusque probationem includit iuxta omnium intellectum, & sensum, quẽ paulò antè explicuimus.

Hæc diximus de differẽtia præscriptionis ĩmemorialis & cẽtenariæ ad earũ cognitionẽ: quæ præscriptioni iurisdictionis admodum seruit. De viribus autem immemorialis sequenti §. aliqua trademus præter ea, quæ in præcedentibus explicita fuere.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Examinatur Regia constitutio de Vasallorum oneribus, quæ impositiones appellantur. & nu. 5.*

2 *Annua præstatio, & vniformis, an longo tẽpore inducat tituli, & causæ præsumptionem?*

3 *Annua præstatio vniformis, iure annui reditus triginta annis soluta, inducit acquisitionem reditus perpetui.*

4 *Annua præstatio contingens tẽpore immemoriali absque vllius causæ allegatione, inducit annui reditus acquisitionem.*

5 *Annua præstatio facta à Vasallis domino, nõ acquirit ipsi ius reditũ illum exigendi.*

6 *Dominus qualiter possit acquirere ius cogendi subditos, vt ad eius molendina deferant triticum molendum?*

7 *An possit fieri statutum, quòd subditi pro molẽdo tritico ad alia quã ipsius Reipublicæ molendina accedere non valeant?*

8 *Statutum illud, & si validum sit, an molendinis ecclesiarum præiudicet?*

§. QVARTVS.

DE præscriptione eius temporis, cuius initium memoriam hominum excedit, plura tradidere iuris vtriusque Doctores passim: quorum & nos quandoque meminimus lib. 1. Variarum resolut. capit. 19. & cap. 17. ac denique in hac ipsa relectione §. 2. & 3. Nunc tamen obiter, nam & tractatui de præscriptionibus conuenit, examinabimus: quam vim habeat hæc præscriptio circa ea onera, quę Duces, Marchiones, Comites, & nobiles quotidie à clientibus, quos Vasallos appellamus, exigunt, & percipiunt: eaque impositiones, vulgari sermone dicũtur. Etenim Regia constitutio à Carolo primo Hispaniarum Rege, Quintoque Romanorum Cæsare statuta in Madritio Conuentu, Anno Millesimo Quingentesimo vicesimooctauo. capitulo vigesimo. lege octaua titulo decimoquinto. libro quinto
1 Recopil. Distinguit, ius possessionis† à iure proprietatis. Nã quo ad possessionem nè ea priuentur nobiles, vtque in ea defendantur, sufficit, & necessaria est quasi possessio continua quadraginta annorum: at quo ad proprietatem, & verum titulum huius iuris sufficiens cẽsetur, & omnino exigitur immemorialis præscriptio. de possessione hoc in loco agendũ non est. Sed quantum ad proprietatem, satis cognita omnibus est sententia Ioan. Andr. Hosti. Henr. Panorm. & doct. in regu. quod latenter. de regu. iur. qua definitum est, sufficere ad hæc onera Vasallis imposita percipienda, atque acquirenda, & necessariam esse immemorialem præscriptionem: modò probatum sit ab ipsis dominis, quod subditi sponte, & non per vim ea onera exhibuerint, & soluerint. Cùm alioqui eis suffragetur præsumptio iuris dictantis, potius in his prestationibus vim, & coactionem presumi, quàm subditorum liberalitatem, titulúmve spontaneum, ac iustum. l. prima. C. nè liceat potentioribus. libr. 1. & l. 3. ff. de alienat. iudic. principalibus. & l. sequen. ff. si certum petatur. notat Alexan. consil. 1. nu. duodecimo. lib. 4. Ideoque licèt probetur immemorialis præstatio Vasalli erga dominũ præter ea iura, quę lege dominó debentur à Vasallis, præsumitur coacta vasallorum voluntas eorumque oppressio potius quàm libera cum ipso domino pactio, quæ iustum titulum exhiberet: quę ita colligitur ex communi omnium resolutione in dicto cap. quod latenter. cui Regia constitutio refragatur, dum in specie sanxit, sufficere hanc immemorialẽ præscriptionem, eamque iustum esse titulum ad hæc iura acquirenda cõtra Vasallos: & premittit ex ea prescriptione iustũ titulũ potius quàm vim, & oppressionem præsumi. Quam ob rem ad huius quæstionis perfectam examinationem ego prenotandum esse cẽseo, posse à nobilibus aduersus Vasallos plura præscriptione acquiri. Etenim aut agitur de acquirendis his quæ iure communi principis propria sunt, eique speciali quadam summi principatus priuilegio competunt. Et in hac specie necessaria est immemorialis præscriptio, aut quadragenaria cum titulo, vel centenaria iuxta distinctionem à nobis traditam §. secundo, huius secundæ partis. cum ex hac prescriptione fiat preiudiciũ principi summo. Qua ratione quoties dominus erga Vasallos vsu temporis vult acquirere ea, quæ ad principem pertinent, tunc sanè prescriptio illa tendit in damnum principis: & ideò in ea obseruanda sunt, quæ de prescriptione aduersus principem in proximis Paragraphis adnotauimus. Nec locus erit in hoc casu Regię constitutioni quo ad secundam eius partem: quod deducitur ex his, quę ipse tradidi lib. 1. Variarum resolut. cap. 17. nu. sexto.

Aut domini cõtendunt aduersus Vasallos de iure alicuius annuę prestationis, quam seruitium dicimus: aut de alio simili iure, quo Vasalli tenẽtur domino quolibet anno soluere certam quatitatem ratione officij, vel artificij: variè etenim hæ impositiones, hęcve iura solẽt per dominos à Vasallis exigi. In his quidem prestationibus, & similibus oneribus verè Regia constitutio versatur: cuius interpretationi præmittenda est interpretatio communis Iurisconsulti in l. cùm de in rem verso. ff. de vsur. ab ea quidẽ colligitur cõclusio prima, Annua, & vniformis prestatio cuiuslibet reditus facta ex cau
2 sa expressa decem annis† continuis inducit presumptionem verę causę, & tituli. Sic deniq; Iurisconsulti responsum intellexere Bart. ad finem. Salycet. col. 3. & colu. 5. quęst. 3. in dicta l. cùm de in rem verso. Baldus colum. secunda. Salycet. colu. vlt. Alexan. colum. 3. in l. si certis annis C. de pact. Anton. in cap. peruenit. colum. nona. de censib. Francisc. Balb. de prescriptio. 3. part. princ. parte 1. quęst. 10. Alexan. consil. 113. colu. secunda. & consi. 108. lib. 2. & consi. 75. libr. 4. Carolus Molinę. optimè in tracta. de contractibus. quęst. 20. text. optimus in l. litibus. C. de agricol. & censit. libr. 11. quorum opinio cõmunis est. Ex qua infertur, quòd si appareat quolibet anno, etiam per decennium prestationẽ factam fuisse Sempronio, & non tamen constet ex eisdem prestationibus, qua ratione, & causa fuerint factę, non ex hoc prẽsumitur obligatio ad finẽ agendi pro tempore futuro, quanuis creditor certam causam, & titulum allegauerit: quod deducitur ex mente Bartoli, & aliorum, quos modò citaui: præsertim id in specie tenent post Salycet. Balb. in d. quęst. 10. versi. Secundò limita. & Carol. Molinæ. in dict. quæst. 20.

Secundò ab eadem conclusione deducitur, admittendam esse probationem in contrarium, nempè aduersus hanc presumptionem iuris: vt tandem cõstet nullum titulũ ab initio his præstationibus accessisse: secundum Cynum in dicta l. si certis annis. q. 10. & ibi Iaso. col. vlt. Alexan. consil. 113. colu. fina. lib. primo. Francisc. Balb. in dicta quęst. 10. colum. nona. versicul. Tertiò limita. idem tenet Paul. Castrensis in dict. l. si certis annis.

Tertiò probatur ex his, eandem conclusionem veram esse etiam in rusticis: nam prestatio annua vniformis à rustico facta ex causa, & titulo, inducit prẽsumptionem, quòd illa causa sit vera. cuius opinionis author est Bartol. in dict. l. litibus. & idem in dict. l. cum de in rem verso. colum. tertia. Bald. column. penult. & ibi Iason numer. 14. in dicta l. si certis annis. Paul. Castren. in consi. 51. colum. vlt. lib. 2. Alexan. consil. 124. colu. 1. l. 4. Iason in §. prędiciales. de actionibus. nume. 56. Carol. Molin. in consuetud. Parisien. §. 7. nume. 17. Balb. in dict. quæst. 10. colu. 11. versicul. Et an illa lex. cum de in rem verso. quo in loco asseuerat hanc opinionem cõmunẽ esse contra

contra Cynum in d. l. si certis annis. q. 5. & Alex. consi. 50. lib. 5. ad fin. qui aduersus rusticos triginta annorum præstationes requirunt.

Secunda conclusio. Annua præstatio iure & ratione reditus perpetui continuis triginta annis facta, non tantum in
3 ducit tituli præsumptionem†, sed verã reditus perpetui acquisitionem per præscriptionem. Hæc probatur: quia hoc tẽpore absque tituli probatione procedit præscriptio, etiã in rebus maximi præiudicij: Bald. in l. malè agitur C. de præscriptionib. triginta, vel quadraginta annorum. Bart. in l. soluit. §. 1. ad fin. ff. de offi. proconsulis. tradit Balb de præscriptio. 4. par. quartæ partis. prin. quæst. 9. notat in specie hanc conclusionem Carolus in d. q. 20. col. 2. idem in consuetud. Parisiens. tit. j. §. 7. nume. 21. textus optimus in l. sicut. & in l. cũ notissimi. C. de præscriptio. triginta, vel quadraginta annorum. § potest. 17. quæst. 3. ca. sancto. ea ratione, qua constat ad præscriptionem triginta annorum non esse necessarium titulũ, nec eius probationem, qua de re statim acturi sumus: vnde mihi hæc assertio secunda iure probatissima videtur: nec deficit præscribentis ius, licet ex aduerso probetur de defectu principij, sicuti Carolus docet in dicta quæstione vigesima.

Tertia conclusio. Annua præstatio vniformis, & contingens per tempus: cuius initium memoriam hominum ex
4 cedit† titulum iustum & sufficientem inducit, etiam si præstationes non fuerint factæ ex causa illa, quam præscribens allegat, imò nullius causæ specialis allegatio est necessaria. Hæc enim est vis immemorialis præscriptionis, vt in his, quæ absque titulo acquiri tempore non possunt, immemoriali præscriptione quærantur. c. j. de præscrip. in sexto. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æstiua. Hanc deniq; conclusionem ipse colligo à Cyno, quæst. penu. Ang. Pau. & Iasone colum. vltim. in d. l. si certis annis. Bar. in d. l. cùm de in rem verso. colum. 2. Panorm. consi. 94. libro 1. & in c. vlt. col. 2. de causa possess. & proprieta. Felin. in c. in causam quæ. col. 3. de præscrip. versi. sed aduerte. Balbo in d. q. 10. col. nona. limitatione 2.

His tandem præmissis, vt ad institutum redeamus, apparet quo ad annuas præstationes, quas vasalli, & subditi domini consueuere annuatim exhibere, immemorialẽ præscriptionem solùm necessariam in eo casu, quo titulus aliquis allegatur, nec apparet qua ratione quolibet anno facta fuerit præstatio, id est, vbi præstationes factæ fuerint nulla causa expressa. Alioqui si annua præstatio à Vasallis domino fa
5 cta fuerit causa ipsius expressa† nempe iure constituti in recognitionem subiectionis, aliáve iusta ratione, etiã per decennium tantùm, poterunt cogi, & cogẽdi sunt Vasalli pro futuro tempore eadem domino præstare: modò is causam allegauerit annuæ præstationis, & ex ea potiùs quàm ex cõtinuis præstationibus ius proprium in iudicium deduxerit: nec Vasalli aduersus titulum præsumptum defectum initij probauerint: quod infertur ex præmissa resolutione: idque expressim respondit Alex. consi. 124. lib. quarto. Imò annua hæc præstatio iure perpetui reditus per triginta contingens annos absque tituli probatione sufficeret ad veram annui reditus acquisitionem, cui non obesset probatio deficientis ab initio tituli: sicuti paulò antè subnotabam. Quæ quidem resolutio quo ad dominos contra Vasallos maximam dubitationem habet, cum propter communẽ omniũ adnotationem in d. regul. quod latenter: tum ob legem Regiam. Ex quib. immemorialis præscriptio necessaria est. Ego iustissimã esse opinor legẽ Regiã, eamq; à receptissima Doctorum sententia deduci. Nam quoties aduersus præscribentem adest iuris communis non quidem leuis, sed vehemens præsumptio, ei plurimum resistẽs, necessaria est præscriptio immemorialis, vel saltem quadragenaria iusto probato, & allegato titulo. c. 1. de præscriptio. in sexto. At in hoc casu, quo tractamus de præscribendis à domino contra Vasallos annuis præstationibus, & alijs quidem iuribus, quę iure communi à Vasallis domino minimè debentur, non tantùm est præsumptio aduersus dominum simplex pro subditorum libertate, sed vehemens, valde, quòd eas præstationes per extorsionem, violentiam, & tyrannidem à subditis dominus extorserit. l. vltima. §. si iusto. ff. quod metus causa. idque expressim adnotarunt Innocentius in capitulo bonæ in secundo. de postulat. prælato. idem & ibi Doctores in capitulo si diligenti. de præscriptionibus. vbi Aegidius Bel-[illegible] columna vltima. Ioannes Faber in §. æquè si agat. de actionibus. tertia quæstione principali, ad finem. Baldus in capitulo primo. § pactiones. de pace Constantiæ Arc tinus consi. 14. col. 10. Guido Papæ consi. 1. nu. 7. & consi. 65. nu. 2. Vnde palàm deducitur, necessariam esse immemorialẽ præscriptionem: quemadmodum lege Regia statutũ est, & frequentissima omnium sententia probatum in dicta regula, quod latenter. Quib. duo adiicere decreui, quæ forsan vera sunt, & iure admitti possunt. Primùm quidem, Quadragenariam prescriptionem titulo probato, & allegato sufficere loco immemorialis præscriptionis in hac causa quã examinamus, atque ita interpretandam fore regiam cõstitutionẽ, vt vel immemorialis sufficiat, etiã quoad proprietatem, vel quadragenaria cum titulo, eiusque probatione, & allegatione. text. singularis in d. cap. 1. de præscriptio in 6. Secundò est considerandum, probata immemoriali præscriptione aduersus subditos, & vasallos, non esse præsumendam vim, nec extorsionem. Etenim tanti tẽporis vsus præscriptióve præsumptionem violentiæ, & oppressionis excludit: sicuti probatur ex regia constitutione, & ex his auctorib. quorum modò meminimus, præsertim ex Guidone consi. 65. in prin. & consi. 1. nume. 10. & l. regia 2. titu. 11. lib. 4. ordina. l. 2. titul. 3. libro 6. Recopilationis.

Fit tandem ex his, vt si tractetur lis inter dominum, & vasallos super exactionib. & iuribus, quæ iure communi domino à Vasallis minimè debentur, semper necessaria sit, & sufficiens præscriptio eius temporis, cuius initium memoriã hominum excedit. vnde hinc poterit responsio adsumi & exhiberi plurib. quæstionib. quæ solent in iudicium deduci circa has exactiones, & iura, quę domini à vasallis exigere conãtur. Sed de operis à vasallis domino præstandis ad domus, & castri custodiam, tradit latè Boerius, decisione 212. nu. 9. & de excubiis prestandis Iason in l. diuortio. §. impẽdia. ff. solut. mat. Ang. in l. turres. C. de operi. publi. Lucas de Penna in l. cũ scimus. col. 2. C. de agrico. & cẽsit lib. 11. Alberi. in l. si vsusfructuari⁹. versi. si ex prædictis. ff. quib. mod. vsusf. amit. Iacobinus in tract. de roidis. col. 1. Massuerus in titul. de talliis, & collectis, ac excubiis.

Præ cęteris frequentissimè ad suprema huius regni tribunalia defertur querela vasallorum, qui coguntur per domi
6 nos† ad eorum propria molendina, & furnos triticum molendum, & panes coquendos ducere, soluta ordinaria mercede: & prohibentur alios furnos & molẽdina habere, ad aliáve huius officij causa omnino accedere. Etenim nisi legitimè probata fuerit hac in re præscriptio immemorialis, absoluũtur ab his onerib. subditi: damnãturq; domini vt subditis liberè permittant priuata, & propria molendina, ac furnos habere: ad ea reaccedere huius muneris causa prout ipsis subditis libitum fuerit: quod sępissimè fit.

Quibusdam forsan videbitur adhuc nec immemorialem præscriptionem sufficere in hac specie ob eam regulã, quæ dictat, minimè posse prescriptione adquiri ea, quę à mera voluntate procedere solent. cum ex actib. merè volũtariis quasi possessio adquiri non possit. l. Proculus. ff. de dam. infect. l. 1. §. denique Marcellus. & l. si in meo fundo. ff. de aqua pluui. arcend. l. 2. ff. de via publi. Etenim is qui amicum longissimo etiam tempore hospitio acceperit, non poterit inuitus cogi idem hospitium amico exhibere: quod speciatim respõderunt Innoc. in c. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. Cinus in l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua. Panormit. in cap. significanti. de appellatio. Decius consi. 8. col. 3. & consi. 175. colũ. 6. quorum opinio communis est. tex. optim⁹ in l. qui iure familiaritatis. vbi Bar. Paul. Imola, & Alex. ff. de acquir. posse. l. & habet. § hospites. ff. de precar. l. si mulier. ff. quib. mod. vsusfruct. amitt. Panor. in d. cap cum ecclesia. idem in cap. Abbate sancti Syluani. de verborum signific. Paul. Castrens. in cõsilio 179. col. 3. lib. secundo. quo in loco ex hac regula infert, quæstores publicos, qui vnius ecclesiæ, aut sancti nomine in aliqua ciuitate, vel prouincia eleemosynas exegerũt, etiam longissimo tẽpore nõ posse prohibere alios quæstores eleemosynarũ exactionib. Atq; ideo vasalli, qui lõgissimo tẽpore panẽ, & triticum coquendũ, & molẽdũ in furnos, & molẽdina domini detulerũt, nõ poterũt cogi & nũc ad eadẽ molẽdina, & furnos huius officij causã omnino ire: & itidẽ prohiberi nè ad alia molẽdina, aut furnos accedãt: quod in hoc casu respõdit Signorolus inter consi. Bal. consi. 71. lib. 1. tex. insignis in l. 18. ti. 32. parti. 3. Quamobrem ambiguum est, an & tẽpore immemoriali hoc ius possit per dominum contra vasallos acquiri.

Huic sanè obiectioni duplex responsio aptari poterit. Prior quidem, vt ius istud, de quo modò tractauimus, tempore quęratur domino aduersus vasallos, quoties vasalli volentes ad alios furnos, vel alia molendina accedere, prohibi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti fuerint,& huic prohibitioni consentiẽtes ad domini molendina accesserint. Sic sanè hæc præscriptio non aliter procedit. quod gl.aduertit in l.qui luminibus.ff. de seruitutib.vrbanorum prædio.& in l.1.C.de seruitu. & aqua. Bar. Angel. & Floria.in d.l.qui hominibus.Panor.per rex.ibi in c. significante.de appellatio.& in d.c.Abbatesanctì Syluani. Iason in l.quo minus.ff.de flumini.numer.27.& ibi Ripa.nu.132.Guido Papę.q.298.idem Ripa in d.c.cum ecclesia.nu. 50.Decius in d.consil.8.& consi.197.col.2.Cynus,& Bald.in l.j.C.de seruitu.& aqua. latissimè Balb.de præscriptio. in 4.part. quintæ partis principalis.quæst.5.& 6.Iason in §. æque si agat. de actio.nu.41.post Fabrum ibi,& Aymo.consi.311.numer.22. idem in tracta.de antiquita.tempo.4.par.c.materia ista.num. 99.Carol.Moli.in consuetu.Parisien.§.j.gl.4.nu.11.Et Iacob. in tract.de Feudis.verbo,& cum molendinis.num.4.Boerius q.125.colum.2.quorum opinio dubio procul cõmunis est. Et probatur in l.hæc autem.ff.de seruit. vrba. præd. vnde fit: vt si probatum sit à domino aduersus vasallos,quod fuerint vasalli volentes ad alia molendina deferre triticum molendum,hoc facere prohibiti, & accesserint huic prohibitioni consentientes ad furnos & molendina domini,ex hoc probata sit quasi possessio huius iuris, & ea ratione præscriptio, quæ à die prohibitionis incipit,& procedit.

Posterior responsio ab ea ratione deducitur, qua quibusdam placuit,probata præscriptione immemoriali,& sic probato vsu tanti temporis,cuius initium memoriam hominũ excedit,non esse necessarium probari,quòd vasalli prohibiti ad alia molendina accedere,huicque prohibitioni consentientes,ad domini furnos, & molendina triticum molendũ & panes coquendos detulerint.quod colligitur ex Dec. cõsil.271.nu.14.& 115.Aymo.in d.consi.111.col.penult.Hocverò ita est accipiendum,vt ex hoc tempore præsumatur qua si possessio acquisita eo modo,& forma,quæ iure necessaria est,iuxta opinionem,cuius modò meminimus. Alioqui immemorialis vsus in vim præscriptionis parũ prodesset, quia nisi quasi possessionem legitimè obtentam præsumamus, præscriptio etiam huius temporis deficit.reg.sine possessione.de regu.iur.in 6.Sic denique quòd ista præsumptio adsumenda sit ex tanti temporis vsu,sensit Salicet.in l.authoritem.C.vnde vi.cui.& alij suffragantur:sicuti in hac secunda huius relectionis parte obiter retigimus. in princ. numero octauo.ad finem. Hæc ipsa conclusio, quòd immemorialis præscriptio,aut immemorialis vsus sit sufficiens in his, quæ iure familiaritatis solent exhiberi,& voluntaria sunt,placuit Felin.in cap.cum M. Ferrariensis. nume.7.de constitu. & probatur ex his,quæ diximus superius.versicul.Secunda conclusio.Ego sanè hanc præsumptionem prohibitionis ad acquirendam quasi possessionem tunc præsumerem,quando immemorialis temporis vsus probatur simul cum aliquot prohibitionibus in ipsius temporis tractu contingentibus,licet non probetur prohibitio ita antiqua,vt ipsa immemorialis quasi possessio ab ea processerit:sed sufficiet probatio prohibitionum aliquot,quę motam litem triginta,quadraginta, aut quinquaginta annis præcesserint:etenim præsumam ex hoc immemorialem quasi possessionem à prohibitione processisse. Alioqui nulla probata prohibitione: minimè admitterem quod ex Decio, Aymon. & alijs modò ad notauimus.

Poterit etiam immemorialis hic vsus allegari,& in iudicium deduci no in vim præscriptionis: sed ad probationem tituli:quem actor asseuerat seipsum habere ad hoc ius percipiendum.Probatur etenim titulus ex hoc immemorialis tẽporis vsu,qui vim habet constituti,& priuilegij.l.hoc iure.§. ductus aquæ.ff.de aqua quoti.& æstiua.c.super quibusdam. de verborum significatio.capitulo primo. de præscrip, in 6. cum his,quæ nos adnotauimus lib.j. Variarum Resolut,ca. 17.numero quinto,atque ita videtur respõdendum fore in hac specie,tametsi Petrus Iacob.in practica,libello,de furno. Barthol.Cæpola de seruitu.vrba.prædio.capit.50. Ripa in d. cap.primo.cum ecclesia Sutrina.nume.68. Aymon in d.tracta.de antiqui tempo.4.part.c.materia ista.nume.98.Et Boerius quæstio.125.colum.secunda.expressim asseuerent non sufficere quo ad hæc iura molendinorum,& furnorum,quę modò examinamus, vsum tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedat,nisi à die prohibitionis legitima præscriptio processerit,quæ quidem controuersia rem dubiam satis efficit. Et ideo etiam si prior opinio admittenda sit: posterior tamen,ni fallor,obtinebit,quoties actum sit de acquirendo iure merè & simpliciter negatiuo : tunc enim,nisi probetur prohibitio, acquiri non potest ius negati uum,etiam tempore immemoriali,cuius rei exemplũ sit in d.l.qui luminib.vbi Accursius.Nam si meus vicinus domũ habens,aut aream propriam per cẽtum annos, aut deinque mille,altius eam non ædificauerit:minimè ego possum asserere mihi acquisitum esse ius seruitutis altius non tollendi cõtra vicinum:imò ipse poterit liberè altiùs tollere. Quare oportet exactè cogitare quoties quęstio in praxim venit,legendique sunt diligenter præcitati authores, maximè Cæpola & Ripa,in d.l.quo minus.nu.131.qui aliquot quæstiones aliis nominatim auctoribus adductis tractauerunt. ✠ Et in specie quando certus vsus implicet contrarium vsum,explicat diligenter Carolus Molinæ.in dict.§.1.glos.4. numero 12.✠

Illud omittendum non est,dominos habentes iurisdictionem,principem tamen superiorẽ recognoscẽtes, nequaquã posse subditos cogere iure communi,quòd ad domini molendina triticum molendum deferant,& non ad alia.is enim actus meræ voluntatis est:vt patet,& ideo permittenda non
7 est,nec iure permittitur domino hæc violentia:†adeò quidem,vt nec per statutũ ipsius domini,aut populi id fieri possit:cum id tendat in graue subditorum præiudicium, præsertim eorum,qui alia in eadem vrbe,eiusque territorio molendina construxerint,& ædificauerint,aut construere velint.huius sententiæ authores sunt Barth.Soc.consi.272.lib.2.Ioã. Baptist.de S.Seuerino in repeti.l.omnes populi.ff.de iustitia & iure.col.36.Signorol.inter cõsilia Bald.consi.56.libr.2.& inibi Bal.consil.57,Anch.in cap.canonum statuta,de cõstit. q.11.Ripa lib.1.responsorum.ca.11.Nicolaus Boeri.decisio. 126.idque maximè obtinet,quãdo statutũ istud fit ad prima tã ipsius dominivtilitatem. quod fatentur Bal.in consi.410. lib.5.& Iacob.in tracta.de feudis.verb.& cum molendinis.q. 1.Aymõ in4.par.de antiquit.tempor.ca.circa premissa.nu.4. Quasi tres hi posteriores authores velint,& probare conentur hoc statutũ fieri posse ad ipsius vniuersitatis vtilitatem, quoties lucrum inde acquirendũ in totius cõmunitatis vtilitatem expendẽdum est.Ego verò priorem sententiam,quę communis est,sequor absque vlla distinctione:idque video sentire Doct. quos ad eius cõprobationem citaui: nõ enim satis est,q lucrum ex molendinis ipsius Reipublicæ futurũ sit,vt à populo superiorem habente statutũ istud fiat in præiudicium ita graue subditorum:& in damnum libertatis illius,quæ iure communi cuique concessa est. Quamobrẽ veluti iniquum est rescindendum:nã& ab eo appellari potest. l.1.§.solet.ff.quãdo appella.sit.l.qui se grauatos.C. de cenſib. Non inficior posse contingere aliam publicam vtilitatem, cui statutum istud innitatur,ex qua iustificari valeat. quod ex tempore,loco,& aliis iudex discretus arbitrabitur.tantũ enim illud hic admonemus aduersus Bal.& Iacob.nõ esse rationem sustam huius statuti,q lucrum acquirendum ipsius communitatis necessitatib.distribuendum sit in publicã vtilitatem:siquidem hęc nõ est sufficiẽs causa vt iniqua lex fiat: cũ possit aliundè publicis onerib.& expensis subueniri.Hinc planè deducitur,huiusmodi statutum minimè ratione fortiori admittendum esse in præiudicium furnorum,& molẽdinorum ecclesiarum.Nam etsi præmittatur hoc statutum validum esse,quod modò negauimus,id tamen aduersus ec
8 clesias quo ad earum furnos,†& molendina nõ obtinebit, secundùm Calderi.inter Anchar.consilia,consi.12.& Anch. consi.13.quo in loco refertur hac de re collegij Bononiensis responsio:idem Ancha.consi.155.Boeri.in dict.quæstione 125.Ripa lib.1.respon.cap.1.Soci.in dicto consi.172.libr. secundo.colum.tertia.Iason in l.ciuitas.column.quarta.ff.ti certum peta. Baptista in dicta l.omnes.colum.26.ff.de iusti. & iure.Anchar.in cap.canonum statuta.quæstione 11.de cõstitu.Alexand.consi.212.lib.secundo.num.10.Iason optimè in dicta l.quominus.ff.de flumini.quæst.25.vbi numer.156. scribis,hãc opinionem communem esse:quam item sequũtur Panormit.in repeti.cap.ecclesia sanctæ Marię.de constit. numer.trigesimoprimo.Quibus suffragatur text.in cap.vlti. de immunita.eccles.in 6.quo excommunicãtur laici statuẽtes,& prohibentes contractus emptionis,& venditionis inter subditos eorum iurisdictioni,& personas ecclesiasticas. Ex qua constitutione probatur statutum illud dici cõtrarij libertati ecclesiasticæ,quo aufertur, & tollitur ab ecclesijs, vel clericis id,quod iure communi omnibus est liberè concessum:quemadmodum adnotarunt Anto.Imol. & alij.præsertim Felinus.numero vigesimonono.& Decius, columna secunda,in capitulo ecclesia.de constitu.Rochus in capitul. vltimo.de consuetudi.Folio paruo. quadragesimoseptimo. col.secunda.vnde constat Aymonem Sauilli.in dict.tracta-

deantiquit.tempo.4.par.c.circa premissa.nu.17.nõ rectè adueritsse,quid in hac specie in d.c.vlt.statutum fuerit.Nã probare conatus,statutum istudde molendinis non esse contra libertatem ecclesiasticam:respondit ideoverum id esse:quia iure communi non habet ecclesia priuilegium cogendi quenquam ad eius molendina triticum molendum addu cere,sed liberum esse cuiq; eum accessum, & ea ratione potius secundum eum tollitur statuto libertas laicis,quàm ecclesiæ. Etenim quantum valeat hæc responsio palam ostendit ipsa Romani põtificis constitutio, quæ censet libertatẽ ecclesiasticã tolli ac diminui,si laici prohibeãtur cum clericis contrahere commertia, & permutationes inire,& tamẽ liberum erat laicis hæc cõmertia cum clericis tractare. qua ratione non satis est responsum decisioni prædictæ constitutionis vltim.de immunitat.eccles.in 6.His etiam accedit prę ter alia quæ in d.c.ecclesia per Feli.& Dec.traduntur, elegãs 7thomę Grammatici testimonium in decis.100.refert enim is,& iustissimè id factum esse contendit, apud regium Neapolitanum prętorium definitum esse mota controuersia in ter Salerni ciuitatem,& Abbatem sancti Benedicti : statutũ illius ciuitatis,quo prohibitum extat,in eam vrbem adduci vinum extra ipsius fines & territorium collectum, minimè comprehendere vina, quæ ex ecclesiarum vineis colliguntur:atque addit ipse non obstante hoc statuto,clericos posse vinum aliunde quàm ex territorio collectum in ciuitatem adducere. Quo quidem in loco Thomas hãc decisionem cõmunem de molendinis ecclesiarum probat, & sequitur. nu. 14.oportet tamen in hac & similibus contentionibus aduertere ad immemorialem præscriptionem,& consuetudinem promiscuam laicorum, & clericorum consensu probatam saltem tacitè:item ad regias constitutiones, quæ generaliter in vtilitatem reipublicæ staturæ,nihilque contrarium sanctis canonib.instituentes,solent & clericos & ecclesiarũ res complecti,de quo alibi oportunius disputabitur.

Cæterùm in hac specie,quam tractamus,Cald.Anch.& aliorum responsis,ex aduerso refragatur idem Cald.ti.de cõstit.consi.21.expressim contrarium respondens:Bal.item cõsil.11.inter cõsilia Anchara. & Aymo.Sauillia.in d.c.circa præmissa.nu.8.qui aliquot rationes adducit parum huic negotio conuenientes.idcirco ipse opinor duo , vel tria esse hac in parte adnotanda ad huius difficultatis resolutionem.

Primùm,nõ posse statuto dominiaut populi,subditos pro hiberi , quod non deferant triticum molendũ ad alia quàm publica molendina:siue id fiat ad vtilitatem domini: siue vt lucrum inde communitati ex molendini reditu maius accedat,atque hanc esse communem sententiam ex prænotatis constat.

Secundò hinc manifestum est , tale statutum & similia maiori ratione nequaquam molẽdinis ecclesiarum obesse, neque hanc statuti prohibitionem ad ea extendi: sicuti frequentissimo omnium consensu definitum extat.

Tertium est,quod maximam contentionem habet. Nam si iuxta temporis, & publici status conditionem regimini publico,& ipsi communitati,cuius pars ipse clerus,maximè conueniat hoc statutum,sitque omnib.laicis quidem,& clericis vtile,non propter reditus maiores ipsius communitatis:sed aliam ob causam,quæ vniuersum hominum illius sotietatis conuictum spectet,fortassis hoc statutum admitten dum erit,etiam in præiudicium ecclesiarum habẽtium momentum omnibus in vniuersum nocens,patiatur.quod pro bari poterit ex decisione Bar.in l.cunctos populos.5.q.C. de
9 summa Trin.quæ licet communiter improbata sit,in hoc casu in promiscuam,& totius reipublicæ vtilitatem de men commodè posset,tradit latè Felin.in d.c. ecclesia. nu. 81.Hoc ipsum fulcitur ex eo,quòd licèt statutum prohibẽs fendi bona in cũ,qui subditus nõ sit,alienari,minimè cõprehẽdat ecclesiã,secũdũ Bar.in l.filius fa.§.diui.ff.de leg.j.cuius opinionem latè expẽdunt inibi doctores,præsertim Ias.qui nu.72. in fine dicit.fatetur eam communem esse, tamen si ob statutum vtilitatem reipublicæ,communitati conueniat,maximè ad eius,vel regimen.quod res quædam in ecclesiã,aut clericos minimè transferatur:tunc statutum id validum erit,& aduersus ecclesias obtinebit:secũdũ Card.in cõs.144.Io.Crot in d.§.diui.colum.24. & ibi Ferdinandum Loazes. nume. 42.& idemõs sensit Frederi.cõs.35.incipiẽti.statuto ciuitatis. Hinc deniq; infero,nõ omnino falsum esse quod inter cõsilia Anchar.Bal.respondit,& Calder.in d.consi.21. titulo de constit.licet idem Calderinus,cui cæteri doctores in specie

accesserunt,cõtrarium scripserit:in his etenim Calderini & Baldi responsis non agitur de statuto directè prohibẽte nè quis triticũ deferat molẽdũ ad alia quã ipsius cõmunitatis, & reipublicæ molendina.nam hoc inualidũ esse,maximè in præiudicium ecclesiarum,ipse fateor.Sed actum est de municipali lege,qua tẽpore publicæ inopiæ,cũ respublica grauatur annonę penuria,nè triticũ ipsius ciuitatis ad exteros deferatur,veritum fuerit nè quis triticum molendum extra vrbem deferat,nisi duodecima pars tritici quæ molẽdi ratione dari solet,in ipsius ciuitatis exitu portarum custodib.soluatur,nomine communitatis recipientib.id pro molẽdinis, quę extra vrbem respublica habet , ad quæ deferendum est triticum,vt inibi molatur.Nam etsi ex hoc statuto sequatur damnum ecclesiis quo ad earum reditus,qui ex molẽdinis ecclesiarũ extra vrbem existentib.percipiebantur: ramen nè respublica tota grauissimũ detrimẽtum patiatur, cui quidẽ dãno aliter obuiam iri non potest,admittendum est statutũ, q nõ fit ob augendos reditus ipsius vniuersitatis. Hęc verò diximus obiter ad perfectiorem eius quęstionis, quam examinauimus.cognitionem.Quib.addere libet in ea dubitatione,an laici possint edicto,aut statuto,ad tẽpus vel perpetuò prohibere clericos vti pascuis cõmunib.ipsi reipublicæ omnibusq; ciuib.legendos esse Oldrad.consi.32.Anto.in c.nouerint.de sent.excõ.Abb.consi.6.lib.1.Fel.in c.ecclesia.de cõstit.nu.104.& Lucã de Pẽna in l.iubemus. C. de nauicularijs non excusand.lib.11.

Hactenùs de tempore ad præscribendum requisito tractauimus:deq; immemoriali præscriptione,de centenaria:ac de earum differentijs:atque itidẽ de possessione.Nunc breuiter de titulo agemus,cùm & is sit necessarius ad vsucapionẽ, & præscriptionem.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Titulus in hac materia præscriptionis quid sit?*
2 *Titulus quando in præscriptione sit necessarius quinque cõclusionib. expeditur.*
3 *Filius suus hæres præscribere nõ potest titulo pro hærede, etiã iure Nouellarũ,& inibi traditur decisio l.inibil.C.de rusticis,pro hæred.*
4 *Filius suus hæres veniens ex capite vnde agnati,præscribit titulo pro hærede.*
5 *Filius suus hæres repudians hæreditatẽ simpliciter,an possit postea eã accipere ex capite vnde agnati?*

§. QVINTVS.

1 TITVLVM AD præscriptionẽ iure requiri satis probatur in cap.Si diligenti.de præscriptio.in l. Celsus ff.de vsucapionib.& alibi passim apud ius canonicum,& ciuile† sicuti in d.l.Celsus.Bar.Frãciscus Balbus,& alij tradiderunt post Dinum in regul.possessor.de regu.iuris.ex quorum commentarijs nos hoc in loco aliquot assertiones exponemus pro huius materiæ cõpẽdio.

Illud verò est præmittendũ,q titulus est causa ex se habilis ad translationem dominij:etenim in hunc sensum accipitur à iure,præsertim in hoc tractatu de vsucapionib.& præscriptionib.secũdùm Cinũ in l.cog.C.de peti hæredi.Paul.Cast. in l.Celsus.proximè citata.Balbum in tractat.de præscriptio ni.1.par.3.par.principa.q.2.tametsi frequentissimè ex titulo # isto sufficienti ad translationẽ dominij non transferatur dominium ipsum,sed tantum vsucapiendi conditio: idque variis ex causis contingit,maximè ex eo quòd is,à quo titulus habetur,dominium non habebat,nec poterat illud transferre in alterum,cui titulum concessit.

Prima igitur conclusio sit.In præscriptione decem, vel vi2 ginti annorum,quæ ordinaria est,tituli allegatio†,& probatio iure exigitur:& idem in vsucapione triẽnali.d.l. Celsus. l.nullo.C.de rei vendica.vbi Bart.& doct.hoc ipsum adnotarunt.Et procedit hæc conclusio iure Canonico,& Ciuili:nã in materia tituli nullum est inter ius Cæsareũ, & pontificiũ discrimen,optimus tex.in ca.placuit.§.potest.16.q.3.siquidè Balbus latè 2.par.3 part.q.6.& 2.par.4.par.princ.q.3.col.3.ex aliis resoluit quo ad materiã tituli nullã esse differentiã inter ius Canonicũ,& ciuile:quod& nos obiter probauimus, lib.1.Variar.Resolut.c.17.nu.7.

Hinc colligitur secundum Gratianum in dict.§.potest.Dinum in dicta regula,possessor.nume.25.& sequen. grauiter errasse,dũ existimat iure Pontificio in præscribendis his reb. quę possunt possideri, & præscripione adquiri, & in quibusnon est

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus non est præsumptio contra præscribentem, nõ requiri titulum, sed sufficere bonam fidem, etiam in præscriptionibus decem, vel viginti annorum. Etenim hoc falsum est. Nã, in longi temporis præscriptionibus adhuc iure pontificio præter bonam fidem titulus est necessarius.

Secunda conclusio. In præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, nec iure Pontificio, nec Cæsareo titulus requiritur, sed sufficit bona fides. l. omnes. C. de præscriptio. trigin. annorum. c. placuit. §. potest. 16. q. 3. & est communis opinio in d. c. si diligẽti. & in d. c. sanctorum. de præscrip. vnde si priuatus præscribat contra ecclesiam aliquam rem, etiam si requiratur tempus quadraginta annorum titulus tamen non est necessarius, nec fuit vnquam iure veteri: secundum Panor. in c. de quarta. nu. 14. & 27. & Balb. in d. q. 6. & q. 2. 4. par. columna 3.

Tertia conclusio. Præscriptio immemorialis, etiam vbi aduersus præscribentem adest iuris communis præsumptio, titulum, nec eius allegationem, nec probationem exigit. Sicuti probatur in d. c. j de præscriptionib. in sexto. & nos tradidimus. §. 3. huius 2. par. nu. 7.

Quarta conclusio. Centenaria præscriptio quæ regulariter aduersus Romanam ecclesiam necessaria est, iure ordinario titulum non requirit, nec eius probationem, nec allegationem. Hãc conclusionem hic repetimus, eam etenim probauimus in d. §. 3. nu. 6.

Quinta conclusio. Quoties præsumptio iuris communis est contra præscribentem siue in præscriptione aduersus ecclesiam Romanam, quæ centenaria est siue quadragenaria cõtra interiorem ecclesiam, semper tituli allegatio, & eius probatio necessaria est, vel oportet loco harum præscriptionum immemoralis temporis quasi possessionem probare. tex. insignis in d. c. 1. de præscrip. in 6. gl. Dinus. n. 27. in hac regu. gl. communiter recepta in d. c. si diligenti. Quam quidẽ conclusionem, & nos examinauimus lib. 1. Variar. Reso. c. 17. num. 7. quo in loco attigimus, & explicuimus, quæ præsumptio iuris sit ista.

Verùm in hac materia tituli extat Cæsarum pulchra constitutio. C. de vsucap. pro hærede. in hæc quidem verba: Nihil pro hærede posse vsucapi, suis hæredib. existentibus, obtinuit. Ex qua Bald. Salycer. & alij communi † omnium consensu adnotarunt, titulum pro hærede alioqui in extraneis satis sufficientẽ ad præscribendum, minimè sufficere ad hoc vt sui hæredes, & necessarij præscribant. tex. optimus in l. 2. §. vltim. ff. pro hærede. Huius decisionis ea est ratio, quòd in suis nulla datur propria hæreditas: sed tãtum dominij continuatio: neque enim videntur filij sui hæredes, & necessarij post parentis mortem patris hæreditatem percipere nouo saltem titulo. l. in suis ff. de lib. & posthu. vbi Barto. & Alexan. & alij opinantur, hanc esse verã rationem dictæ constitutionis Imperatoriæ in dicta l. nihil. Quæ procedit etiam iure nouo, quo in successionibus censetur sublata differentia emancipationis, & patrię potestatis quantum ad suitatem. l. meminimus. C. de suis & legit. hæredib. & in auth. de hereditatibus quæ ab intestato defer. §. nullam. Nam hæc differentia non est in vniuersum sublata: sed tantum quo ad succedendum: siquidem succedit emancipatus pariter cum suo, & æqualiter, vti succedisset si suus foret: nec tamẽ est differẽtia emancipationis, & suitatis, quantum ad modum succedendi. Etenim suus succedit vt suus, emancipatus vt emancipatus: quemadmodum notat Aret. in l. cum quidam. §. fuum. ff. de acq. hæred. idem Aret. in l. ventre. nume. 9. ff. de acq. hær. qui ex hoc scribit, emancipatum etiam iure nouo ex potentia suitatis non transmittere hereditatem nõ agnitam, & addit hanc esse communem opinionem: idem asseuerat eam sequutus Alex. in l. si fratris. C. de iure deliber. & in l. si emancipati. C. de collationib. nu. 30. sensere, maximè Bal. authoritatem, & ex ea plurimum tribui huic opinioniẽ tamẽ dubiã esse verque existimat. Tandẽ la. in l. in suis. col. 2. ff. de libe. & posth. reprobat sententiam Baldi: atq; allegat contra ipsum l. de bonis. ff. de carbo. edict. quẽ tex. inquit in l. vnica. C. quando non petent. par. idem Paul. & Iason. l. 3. C. de iur. & fact. ignoran. id enim intelligendum est, vbi plura capita, & iura simul eodem tempore competunt repudiãti. Nam eo casu simpliciter repudians renuntiare videtur cui cunque iuri, & capiti ex quo bona, & hæreditas, quib. simpliciter renuntiat, eidem competunt. At in hac specie, quã modò examinamus, capite vnde agnati non competit priusquã caput vnde liberi exclusum fuerit. Ergo si filij, cui hæreditas primo loco defertur ex capite tantùm vnde liberi, hæreditatem repudiauerit, solùm censetur repudiasse eam ex capite vnde liberi: non ex capite vnde agnati: & ideò adhuc post simplicem repudiationem habet caput vnde agnati, cui nõ renuntiauit: cũ nondum tempore renuntiationis competeret nec esset ei delatum. l. is potest. ff. de acquir. hæredi. l. quãdiu. ff. eod. tit. l. si ita scriptum. §. sub cõditione. ff. de leg. 2. atque ita esse intelligendã opinionem gl. in d. §. sed videndum. notat Deci. in l. quoties duplici iure. ff. de regu. iur. quo in loco priorem conclusionem glo. in d. §. sed videdum. intelligit, vbi renuntiatur simpliciter hæreditati: tunc enim omnibus iuribus, ex quib. hæreditas delata fuerit, renuntiatum esse cẽsetur. Barto in l. nec is. §. 1. ff. de acqui. hæred. per l. si duo. §. idem Iulianus. & §. si quis iurauerit. ff. de iureiuran. & est cõmunis opinio. secundum Iason in d. l. nec is. §. 1. colum. 3. tametsi inibi disputet aduersus Bartol. & alios qui hanc communem lequuti sunt.

His denique prænotatis satis explicita est sententia Baldi. in dicta Rubrica, de præscript. quam & Ale. sequitur in l. qui se patris. C. vnde liberi. 4. colũ. idem in l. filius qui patri. ff. de vulg. & pupil. col. vlt. vbi Socin. num. 16. & Curtius Iunior

Universidad de Deusto Biblioteca

ne:ex quo illud,summum ius summa iniuria,factum est iam tritum sermone prouerbium.Hactenus Cicero:qui & in oratione pro Cecinna eleganter scribit. Cæteri tum ad istam hortationem decurrunt, cùm se in causa putant habere æquum, & bonum, quod defendant; si contra verbis, & literis,& vt dici solet,summo iure contenditur, solent eiusmodi iniquitati,& boni,& æqui nomen dignitatemque opponere.Meminere & huius prouerbij Columella lib.1.rei rust, c.7.& Valerius Maximus lib.8.c.2.

Igitur ex his apparet ratio,quare cõtractus quidam bonæfidei dicantur, reliqui verò stricti iuris. Nam bonæfidei
4 contractus ideò quidam censentur†:quòd in his alter alteri arbitrio,& officio æquissimo iudicis teneatur de eo, quod ex bono,& æquo præstari oportet,etiam si in conuentione id dictum non sit. habet etenim iudex potestatem in his actionibus iudicandi quod sibi bonum æquumq; visum fuerit:quanquam nihil à contrahentibus dictum sit. quòd sensere iuris vtriusque interpretes,præsertim in §.actionum. de actio.gl.& Pan,nu.20.in c.cum venerabilis.de exceptio.qui contractus stricti iuris ideo dici arbitrãtur, quod in his nihil veniat,nec quidquã possit iudex, nisi quatenus nominatim à partibus conuentum sit:cùm omissum censeatur quod palam verbis expressum non sit.l.quicquid adstringendę.l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.ff.de verb.ob. atque ita hanc esse huius discriminis rationem nostrates existimarũt:& his suffragatur quod modò latè deduximus,nempe bonam fidem quandam æquitatem esse,benignamque ex bono, & æquo interpretationem.His accedit Triphon iurisconsul.in l. bona fides.ff.deposit.bona fides,inquit,quæ in contractibus exigitur,summam æquitatem desiderat.Sic Caius in l.ex maleficijs.ff.de actio.& ob.His actionib.ait inuicẽ experiri possunt de eo,quod alterum alteri ex bona fide præstare oportet.ad idem tex.insignis in l.quæro.in princ.ff.locat. Nam & tantum in his actionibus bonæfidei valet officium iudicis, quantum in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio.l.item si,in fine.cum l.sequenti.ff.de neg gest.l.mora.§. in bonæfidei.ff.de vsur.l.Lucius.ad finem. ff. deposit. Cicero lib.3.de off.Quintum Scæuolam refert existimantem,in his iudicijs, & actionibus bonæfidei, summam vim esse quo ad iudicis arbitrium:& fidei bonæ nomen manare latissimè: idque versari in tutelis,societatibus,pignoribus,deposito, mandato,emptione,venditione,condictione,& locatione: siquidem eo auctore in his magni est iudicis statuere, præsertim cùm in plerisque sint iudicia contraria, quid quenque cuique præstare oporteat.

Sed adhuc controuertitur,vnde hi contractus & actiones denominationẽ istam acceperint: cum sint in iure Cæsareo alia multa,in quibus benigna, & æqua est adsumenda interpretatio:& in quibus iudicis arbitrium plurimum possit,nec adhærẽdum mordicus sit verbis,& scripto,sicuti passim apparet.Huic profectò quæstioni, tametsi sufficiens responsio detur ex paulò antè prænotatis ob exuberãtem æquitatem quæ in his iudicijs examinãdis versatur,adhuc pro huius rei perfecta cognitione adnotandum est, quòd olim prætores Romæ multis impediti negotijs priuatas causas non iudicabant, sed litigatorib. tantum petentib.iudices dare solebãt: optimus tex.in l.placet.C.de pedane.iudicib.Prætor verò statutá die vocatis ad se litigaturis eisque summatim auditis, formulam quandam ex proposita causa concipiebat, quam ad pedaneum iudicem deferrent litigatores. quámque formulã in quibusdã iudicijs strictè in ea ferè verba, quib.contrahentes vsi fuissent,aut natura rei ita includebat, vt iudici fas non esset ab eius præscripto discedere, etiam si fortè id æquum esse censeret.Ita enim eam concipiebat formulam: Si patet Titium Seio centũ mutua dare oportere,Caius condemnato:extra quam si pactum conuentum, ne ea pecunia mutua peteretur, factum sit.Cuius quidem vsus, & prætorij instituti meminere passim veteres,præsertim Cicero li.2. de inuẽtione.Theophilꝰ in prin.Inst.de interdi.l.1. in prin. ff. de fluminib.l.1 ff.de doli exceptio.& hæc formula stricti iuris ideo dicta est,ꝙ iudici priuato recedere nõ liceret à prætoris præscripto,sed omnis eius potestas ĩtra formulæ terminos, & fines cõcludebatur,qd & Seneca.lib.6. de beneficijs.c.5.& 6.significat.In quibusdam verò contractib.his videlicet qui à Iurisconsultis bonæfidei dicuntur,prætor cùm iudices dabat addere solebat illa verba:ex bona fide. Ex qua prætoria formula liberam iudicandi facultatem iudex habebat,iuxta id quod sibi æquũ visum fuisset,nec tenebatur ad strictã prætoris delegationem : nec ad contractus præduram verborum conceptionem,quod probatur auctoritate Pauli iurisconsulti in d.l.Quæro.ff.locat.vsuræ.inquit,in bonæ fidei iudiciis non tam ex obligatione proficiscuntur, quàm ex officio iudicis applicantur:& rursus inibi fideiussionis formula ad hos contractus ita concipitur:In quantum illum condẽnari ex bona fide oportebit,tantùm fide tua esse iubes:Cicero item hoc ipsum palàm testatur:ita enim lib. 3.de officiis, inquit:Atque iste dolus malus etiam legib.erat vindicatus, vt tutela duodecim tabulis,& circunscriptio adolescẽtium, lege Latoria:& sine lege,iudiciis,in quib.Ex bona fide,additur.idem Cicero statim:Quintus quidem Scæuola Põti.Maxi.ait,Summã vim esse dicebat in omnib.iis arbitriis in quibus adderetur.Ex fide bona quo in loco meminit omnium ferè actionum bonę fidei.idẽ paulò antè scripserat:Itaq; Calphurnius cum demolitus esset cognossetque Claudiũ ædes posteà proscripsisse,quàm esset ab augurib. demoliri iussus, arbitrium illum adegit,quicquid sibi dare,facere oporteret, Ex fide bona.M.Cato sententiam dixit,& pronuntiauit,emptori damnum præstari oportere.Hæc,Cicero,qui elegãtiùs rem istam explicuit libro sexto Topicorum ad Trebatiũ,dũ inquit:In his omnib.agitur iudiciis in quib. Ex fide bona,est additum plurimus earum vsus est.Quo in loco Boetius eius interpres ait.In his agitur iudiciis,in quib.additur,vt ex bona fide iudicetur:id est vbi iudices dantur, vt non strictas inter litigantes stipulationes,sed bonam fidem quærant,plurimus causarum vsus est.Hactenus doctissimus ille Ciceronis interpres.

Sed & ipse Cicero libr.3.de natura Deorũ inquit.Inde tot iudicia de fide mala,tutelæ,mandati,pro socio, fiduciæ,reliqua,quæ ex empto,aut vendito,aut conducto,aut locato cõtra fidẽ fiunt.Inde iudicium publicum rei priuatæ lege Latoria.Inde euerriculũ malitiarũ omnium,iudiciũ de dolo malo.quod.C.Aquilius familiaris noster protulit, quem dolũ idem Aquilius tum teneri putat,quum aliud sit simulatum, aliud actum.Hæc Tullius,Ex quib.constat,quę sit vera,& propria ratio ob quam contractus quidam, actiones quædam dictæ sint stricti iuris,quædam bonæ fidei.Etenim lege duodecim tabularum sancitũ fuerat his quidem verbis:In cõtractib.ea præstantor,quæ lingua nuncupata sunt,sicuti meminit Cicero lib.3.de officiis,Hãc verò legẽ prætor obseruãdã esse censuit in contractib.stricti iuris,ideoque secundum eã formulam concipiebat:non ità in contractib. bonæ fidei in quorum iudicio exhibebat liberã formulam,addẽs,vt iudex cõdemnaret iuxta id,quod ex bona fide pręstari oporteret.

Quæram sanè adhuc libenter,cur prætor potiùs his iudiciis,& actionib.addere solebat verba illa:ex bona fide:quàm aliis?Et profectò id in causa fuit,ꝙ hi contractus,qui nominatim à iurisconsultis bonæfidei cẽsentur, magis quàm alij essent ad humanum conuictum,& societatem necessarij, sine quib.humana societas consistere nequit, cuius quidem rationis testis integerrimus est ipsemet Cicer.lib.8.de officiis.Fideiq; bonæ nomen inquit,Sceuola existimabat manare latissimè:idque versari in tutelis,societatib.fiduciis,mandatis,reb.emptis,venditis,conductis,locatis,quib.vitę societas continetur.facit ad hæc tex.in l.ex hoc iure. ff.de iust.& iur.& l.iurisgentium.in prin.ff.de pact.

Ex pręmissis primò infertur,manifestã esse rationẽ discriminis inter contractus bonæ fidei,& cõtractus stricti iuris: & quãobrẽ eã appellationẽ habuerint:& in summa in cõtractib.& actionib.bonę fidei officiũ iudicis plurimũ posse,nõ sic in cõtractib.stricti iuris:sicuti probatur in §.in bonæ fidei. de actio.l.quæro.in prin.ff.locat.l.bona fides.ff.deposit.cum multis aliis,quæ modò præcitata fuerunt, & statim expressim adnotabuntur.Etenim hãc rationem veteres iurisvtriusque professores in d.c.cum venerabilis.& in d.§. actionũ.de actioni,nõ omninò ignorarũt,tametsi originis cognitionẽ minimè nacti fuerint.

Secũdò ex his ipse potissimũ ambigo, sitne verum quod hac in re Zasius vir doctissimus scripsit in l.qui autẽ.col.3.ff. quæ in fraud.credit.vbi existimat,ꝯtractus istos quos bonæ fidei nomẽ habere diximꝰ,ideo sic nũcupatos, ꝙ olim apud Romanos hi ꝯtus iurisgẽtiũ celebrarẽt in tẽplo fidei nemine pręsenti nisi ipsã dea Fide:citat huiꝰ antiquitatis auctorem Dionysiũ Halicarnasseũ: cui tñ hac ĩ re ipse opinor minimè credẽdũ esse,etenim pterq qd reliq latini auctores hoc subticuerũt,minimè subticẽdũ: nõ est vero simile in republica ita bene ĩstituta,ꝯctꝰ istos,qb.humanũ cõmerciũ initũ,adeò secretè celebrari,vt nullꝰ testis esset cõuẽtionis, si ea,ꝯtẽpta diuina religiõe,qd frequẽtissimè ꝯtingit,negaret:ideoq; hãc Zasij rationẽ reiiciendã esse cẽseo:potissimè qa ex variis auctorũ locis apparet,apud Romanos cõtractus istos testib.& arbitris

arbitris celebrari solere.Et eo præsertim,quod non meminerim apud Dyonysiũ Halicarnasseum me legisse,quòd Zasius ex eodem auctore retulit.Nam locus ex Dionysio lib.2. de antiqui.qui forsan Zasium fefellit,nihil ad hanc rem pertinet.Etiam si de dea Fide,atque de contrahentium conuentionibus tractauerit illic auctor ille celebratissimus. Etiam si Zasius propriam opinionem in rub.de leg.1.repetat.

Tertiò hinc apparet,adhuc iure Romanorum,& nouellarum constitutionum ætati Iustiniani,& hisce quidem temporibus manere discrimen maximum inter actiones bonæfidei,& stricti iuris:tametsi solennitas illa prætoris, qua formulas, & concipiebat,& dabat,sublata sit.l.prima.C.de formulis.& ibi Doc.tradit Iason.in prin.de actionib.num.27.ac notatur in l.edita.C.de edẽ.& explicat Alc.li.4.dispũct.§.vlt.

Quartò subsequitur ex præcedentibus, falsam esse opinionem Bald.qui in c.j.de plus petit. in si.scribit iure canonico
5 †contractus omnes bonæfidei censeri etiam eos, qui iure ciuili stricti iuris nominantur: atque idcirco iure pontificio sublatam esse distinctionem cõtractuum stricti iuris à contractibus bonæfidei.huic sententiæ Baldum sequutus subscripsit Iason in §.actionum.nu.4.& in §.quadrupli.ad fin.de actionib.item Lance.Galiau.in l.4.§.Cato.col.18.ff.de verb.obl Etenim hæc conclusio falsa est, nec iure pontificio alicubi hæc actionum distinctio reprobata fuit. Vnde cùm ea iure ciuili admissa sit,existimandum est in dubio tacitè à iure ipso pontificio admitti.c.1.de noui ope. nun.imò expressim isthæc iuris Cęsarei distinctio probata videtur in c.cum venerabilis.de exceptioni.qua ratione à Bald.dissentiunt Iason in l.cum postea.nu.3.C.de pac.idẽ in l.quod te mihi. nu. 34.ff.si cer.pet.Ant.Burg.in c.cũ dilecti.de emp.& vend. nu. 54.& Ludo.Gome.in d.§.actionum.nu.4. posset fortassis Bal. adnotatio procedere vbi versatur causa pia, vel quid simile ex mente ipsorum canonum.

Quintò hinc explicari poterit discrimen illud, quod cõmuni omnium consensu constitutum est inter contractus
6 bonæfidei,& contractus stricti iuris.Nam licet dolus† dans causam contractui bonæfidei efficiat contractum illum nullum ipso iure.l.& eleganter.vbi gl.& Bar.ff.de dolo.l.3. §.vlt.ff.pro socio.l.in causę.ff.de minorib.gl.in l.2.C.de rescin.vend.l.57.tit.5.par.5.tamen dolus etiam dans causam cõtractui stricti iuris non reddit contractum nullum ipso iure, sed rescindendus is contractus est.l.dolo,vel metu.C. de inutilib.stipulat.d.l.& eleganter.§.non solum.Quæ quidem differentia traditur per gl.in c.cum dilecti.de empt.& vend.Barto.in d.l.& eleganter.Communique doctorum suffragio recipitur secundum Imo.col.3.& Ant.Burg.nu.45.in d.ca.cum dilecti.Iason in d.§.actionum.nu.28.vbi gl.eãdem distinctionem probat. Fatetur item eam esse communem Nicellus de cõcordia glossarum.c.13.aduersus quam communem post Petrum à Bellapertica.& Fabrum in d.§. actionum.disputat latissimè Io.Igneus in l.contractus.ff.de regu.iur.nu.105.cõtendens,cõtractus bonęfidei etiam ipso iure nullos nõ esse, imò validos censeri,licet dolus eisdem causam dederit,sicuti,& validi iure ipso sunt contractus stricti iuris quibus dolus causam dederit.

Quid autem referat,contractum esse nullum ipso iure,aut rescindendum, tradidere multi, sed præsertim And.Tira.in l.si vnquam.C.de reuocan.donatio.verb.reuertatur.nu.119.& sequentib.Hoc tamen in loco non omittam referre, quę Franc.Duarenus in l.in actionibus.ff.de in lit.iur.nu.15.scribit,de his cõtractib.bonęfidei,& stricti iuris quib.dolus causam dederit.Nã præmittit apud veteres prætorem, qui iuris ciuilis custos dicebatur,ius non habuisse tollendi, aut abrogãdi ius ciuile,& populi Romani leges,sed ei tãtũ permissam fuisse emẽdationẽ,ac interpretationẽ iuris,quæ ex bono,& æquo sit.l.j.ff.de ferijs.l.ius autẽ.ff.de iust.& iure.Quod igitur prætor ad emẽdationẽ,& interpretationẽ iuris ciuilis statuebat,licet ius diceretur,attamẽ quia ius ciuile primariũ erat, & superiꝰ,nõ ita simpliciter nomẽ iuris obtinuit: ideoq; ius illud ciuile exprimere volentes Iurisconsulti per excellentiam, & quia prætorium ius ad illius interpretationem, & moderamẽ statuebatur,ipsum ius,appellarũt.testis est Vlpianus in l.1.§.vlt.ff. de superficie. Seruitutes,inquit prætorio quoque iure constituuntur, & ipsę ad exemplum earum, quæ ipso iure constitutæ sunt vtilibus actionibus petuntur. Idem in l. 1. ff. quod falso tutore.ait:si prætor decreuerit ratum se habiturum id,quod his auctoribus gestum est, tunc valebit per prætoris tuitionem,non ipso iure. Ad hæc est & singula.text. in l.prima.ff. quibus mod. vsusfructus amitta. Paulus,inquit Iurisconsultus,refert, vtrum iure sit cõstitutus vsusfructus,an tuitione prætoris.Hoc ipsum probatur in l.vsusfructus.ff.vsufructua.quemadmodum caue.Illud,ait,sciẽdum siue ipso iure quis vsumfructum habeat,siue per tuitionem prætoris:nihilominus cogendum esse fructuarium cauere,aut actiones suscipere. Hinc sanè pactũ iure ciuili, per pactum non tollitur:sed per tuitionem prætoris. l.si vnus.§. pactus.ff.de pactis.Nam etsi legib.Romanis cautum sit stipulationem tolli,& elidi,& non sic eodem iure ciuili de pactis statutum est:& ideo qui iure ipso,idest iure ciuili,obligatur, per prætoris tuitionem defenditur ab obligatione. Pretor enim ęquitate motus pacta quędam tuetur temperans rigorem iuris ciuilis,ex quo vim nullam obtinuerant.His Cicero adstipulatur lib.2.de inuent.10.& lib.2.ad Herenniũ,ita scribens.Sunt enim pacta,quæ legib.seruanda sunt. Sunt itẽ pacta,quæ sine legib.obseruantur ex cõuentu,quæ iuri præstare dicuntur.Iuri verò dicuntur præstare:quia cum prætor exceptione data eum,qui iure ciuili obligatus est,tueatur,constat actionem iure ciuili competentem inefficacem remanere.§.1.Insti.de exceptionib.l.nihil interest.ff.de regul.iur.l.ꝙ si maritus.ff.de constitut.pecun.Prætoris formula hæc erat: Si patet Titium Sempronio stipulanti centũ promisisse, Męuius iudex esto,extra quàm si dolo inductus, aut metu coactus promiserit.Vel ita concipiebatur exceptio pacti de nõ petẽdo,Extra quam si pactum conuentum,ne ea pecunia peteretur factum sit.arg.l.exceptio.ff.de exceptio. Atque hæc ideo prænotata fuere,vt hinc constet apud veteres iurisconsultos verba illhæc:ipso iure:idem significare quod illa,iure ciuili:ad differentiam iuris prætorij,eiusq; æquitatis,ac moderationis.Qua ratione postea iure pontificio,& cõstitutionibus nouellis hæc verba in eũ sensum accipiuntur, vt significent ab initio statim vel actum nullum esse,vel valere iure Pontificio,Cęsareo, quocũqueve alio,de quo tractetur, ad exemplum quidem veteris significationis iuxta quã omnino iure ciuili actus vel erat nullus,vel validus:licèt prętoria æquitate rescinderetur quãdoque,& plerunque tuitione quadam defenderetur.

His denique præcognitis illud est obseruandum, ꝙ olim apud Romanos contractus dolo initus efficax erat: doliq; nulla ratio apud iudicẽ habebatur,nisi in bonę fidei iudiciis, aut nisi minor,dolo esset circunscriptus:donec prætores ius ciuile moderantes,vel doli actionem,vel exceptionẽ litigaturis concedebant sequuti,& in iudiciis cõstituendis admittentes formulas quasdam quas Aquilius Iurisconsultus aduersus dolosos ediderat. Cuius rei testimonia sunt apud ipsum Cicer.lib.3.de officiis,is inquam ait,Atq; iste dolus malus,etiam legib.erat vindicatus,vt tutela duodecim tabulis, & circunscriptio adolescentium lege Latoria,& sine lege iudiciis,in quib.Ex bona fide:additur.Idem Cicero codẽ libr. Stomachari,ĩquit Cāniꝰ.Sed quid faceret,nõdũ enim Aquilius collega,& familiaris meus protulerat de dolo malo formulas Item & ipse Tullius lib.3.de natura Deor. Inde tot iudicia de fide mala,tutelę,mandati,pro socio,fiducię:reliqua quæ ex empto,aut vendito,aut conducto, aut locato cõtra fidem fiunt.Inde iudicium publicum rei priuatæ lege Latoria,inde euerriculum malitiarum omnium,iudicium de dolo malo quod Caius Aquilius familiaris noster protulit.Idẽ lib.1.de officiis.Iam illis promissis non stãdum esse, quis nõ videt,quę coactus,metu,aut dolo deceptus quis promiserit? quæ quidem pleraq; iure prætorio liberantur, nonnulla legib.Hactenus Cicero.Ex quib.apparet,dolũ iure ipso, id est ciuili,in bonæ fidei iudiciis vindicari:in cæteris iure tãtùm prætorio per actionẽ aut exceptionẽ doli:quo itẽ fit,vt iudiciis bonæ fidei nusquã oportuerit à prætore dante iudicem addi exceptionẽ doli:ea etenim ipsis iudiciis huiusmodi inest.l.huiusmodi.§.seruũ.ff.de leg.1.l.sed etsi.ff.solut.matr.l.3. C.de rescind.vend.

Sextò ab huius quæstionis diffinitione infertur, plurima cessare,quę per Petrũ,Cynũ,& alios deducuntur aduersus cõmunẽ sentẽtiã,qua definitũ est,cõtractꝰ bonæ fidei quib. dolus causam dederit,nullos esse ipso iure: nõ sic cõtractus stricti iuris.Nã iꝰ ciuile irritũ esse censet cõtractũ bonę fidei ab ipso quidẽ initio,& nullũ omninò rõne doli qui causam cõtractui dederat:atq; ideo ipsum iꝰ ciuile actionẽ dat,& exceptionẽ ad illũ dolũ vindicãdũ,ex quib.cõtractꝰ rescissio ad expeditiorẽ effectũ peti vel obiici poterit.Eaq; actio de dolo ipsi ꝯtui vr̃ ĩesse,sicut exceptio doli, queãdmodũ superiꝰ pbatũ:quicquid aliter hac de re Doctores nostri scripserint.

Septimò hinc & illud cõstat,nõ satis Petrũ à Bellapertica rem istam intellexisse,dum aduersus rationẽ communioris, opinionis argumentatur contractũ stricti iuris,cui dolꝰ causam dederit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam dederit nullum esse ipso iure, si & contractus bonæfidei ex hoc nullus sit. Nã ipse scribit ita in contractibus stricti iuris, vt in bonæfidei ex dolo dante causam contractui deficere consensum, quem dolus omnino impedit, & sic substantiam obligationis & contractus, ideoque si contractus bonæfidei nullus censeatur ipso iure ex eo, quòd substãtia, quę à consensu pendet, deficiat, eadem ratione & cõtractus stricti iuris censeri debet ipso iure nullus ratione doli dãtis causam contractui. Etenim vtcunque sit, etiam si consensus desit in contractibus stricti iuris, quia dolus dat cõtractui causam. l. qui cum tutoribus. §. qui per fallaciam. ff. de transa. l. si per errorem. ff. de iurisdict. omn. iud. l. si quis cum aliter. ff. de verb. obl. tamen lex ciuilis Romanorum, quæ à prætorio iure distinguitur, noluit dari actionem ad vindicandum istum dolum, nec eum vindicare in contractibus stricti iuris, tametsi in contractibus bonæfidei dolum istum non tantum improbet, sed & legibus vindicandum esse censeat. vnde Conrad. in summario totius operis de contractib. ad quæst. 57. dist. 3. post decimumquartum dictum, Petrum in hac argumentatione reprehendit, ex eo q ius ciuile voluerit contractũ bonæfidei, cui dolus causam dederit, nullum esse: nec tamen idem voluerit de contractu stricti iuris: etiam quo ad consensus defectum omnino pati, nẽpe quia dolus contractui causam dederit. Vnde secundum eum etiam si ex natura rei ob deficientem consensum hi contractus bonæfidei, & stricti iuris pares sint: tamen quo ad iuris ciuilis remedia, & dispositionem liberam impares censentur, & censendi sunt. Cum liberum legi fuerit hoc vni concedere, & alteri negare varijs ex causis. Non tamen omnino est admittẽda ratio suprascripta, qua diximus dolum dantem causam contractui consensum impedire, quatenus consensus substantia cõtractus est. l. cõsensu. ff. de actio. & obl. Nam si hæc fuisset principalis ratio, ex qua ius ciuile voluit, & statuit nullum esse cõtractum bonæfidei: profectò eadem ratione idem foret in contractibus stricti iuris dicendum: cùm & in eis substantia, id est consensus deficeret, quod faretur Bar. in d. l. & elegãter. col. 3. Sed quãuis dolus det causam contractui bonæfidei, vel stricti iuris: non ex hoc sequitur consensum substantialem contractus defecisse, etenim verè contrahens consensit. Quòd si dixeris, hic non consensisset nisi dolo inductus foret ad consentiendum: fateor quidem, & tamen illud constat, quòd nihilominus verè consensit contractui, licet in causa inducẽte ad cõsensum errauerit, & deceptus fuerit: sicuti Bar. in d. l. & elegãter. adnotauit. idemq; probatur efficaci exemplo. Ad contractum enim matrimonium consensus & is liber omnino pro eius substãtia necessarius est. c. cum locum. de sponsalib. Et tamen si quis dolo inductus fuerit falsis persuasionibus, & causis, vt Mariam vxorem accipiat, in eamque vxorem accipiendam consentiat: alioqui dubio procul non consensurus, si certus esset causas sibi expressim significatas falsas esse: profecto hic matrimonij contractus validus est: non alia ratione, quàm quòd substantialem consensum habeat, qui ad coniugium necessarius est: quemadmodum in hac specie ipse probaui in Epitome ad quartum librum decreta. secunda parte, capitulo 3. §. sexto. numero tertio. quo in loco, & de matrimonio per errorem contracto tractaui.

Octauò infertur, non esse propriam, nec veram rationẽ, quam tradit Curtius Iunior in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. n. 4. huius quidem distinctionis cõtractuum bonefidei à cõtractib. stricti iuris. *Is* inquam existimat, bonefidei actiones ideo dictas esse, q licet dolus ab omni cõtractu abesse, ac bona fides vbique adesse debeat: tamen in his contractib. qui bonæfidei sunt magis necessaria sit, & ad eorum substãtiam pertineat: cùm contractus bonæfidei nullus sit ipso iure, si dolus ei dederit causam, quod modo explicuimus. Etenim iuxta præmissam à nobis traditionem non ideo contractus bonefidei ex dolo dante causam contractui nullus est ipso iure, q bona fides ad eius substantiam requiratur. Et præterea libenter quæram à Curtio cur magis in his cõtractibus bona fides ad eorum substantiã pertineat quàm in alijs, qui stricti iuris nominãtur? Vnde sufficiens non est ratio Curtij, præsertim quòd priuilegia, & iura, quæ his contractibus bonefidei lege dantur, ac competunt, etiam ad eos pertinẽt, in quibus cõtrahentium dolus minimè cõtigerit. l. bona fides. ff. depos. it. l. prima. §. actionem. ff. eodem titulo. & constat ex differentijs, quas inter contractus bonæfidei, & stricti iuris explicat gl. in dicto capitulo cùm venerabilis. vbi Panormita. de exceptio. Doctor in dicto §. actionem. vbi Ludouicus Gome. tradit nu. vigesimo quarto, sex differentias inter contractus bonę fidei, & stricti iuris: aliam ponit gl. in c. cũ dilecti. de emp. & vend. Deinde ratio Curtij ex eo deficit, q bonefidei vocabulũ in hoc tractatu nõ tantùm pertinet ad id, quod à dolo, & fraude, & calliditate alienum est: sed & ad illud quod bonum, & æquum censetur, iuxta d. l. bona fides. & ea, quæ ex Cicerone paulò antè commemorauimus.

Nonò deducitur ab his, in animæ iudicio minimè considerandam esse hanc differentiã cõtractus bonæ fidei & stricti iuris, quoties dolus dederit causam contractui. Nam siue contractus, cui dolus causam dederit, sit bonæ fidei, siue stricti iuris, omnino nullus erit, nec dolosus eo vti poterit etiã nulla rescissione premissa, nec dolum passus ex eo tenetur ante rescissionem: siquidem ineo foro non tractatur de subtilitatibus his, & distinctionibus iuris ciuilis à prætorio: sed tantùm agitur de natura rei secundum quam nõ differt contractus stricti iuris quantum ad hoc à contractu bonæ fidei: cùm etsi lex ciuilis omiserit actionem dare aduersus dolosum, non ex hoc eum liberat ab eo iure naturali: quo tenetur is dolo abstinere: proximumque non decipere: atque ita visum est Conrado in tractatu de cõtractib. in Sũmario totius operis ad qu. 57. dist. 3. post 14. dictũ. Idemque potest colligi ex his, quæ nos explicuimus in regul. Peccatum. de regulis iuris. 2. part. §. 3. nu. 7. Hæc sanè de bona fide quãtum attinet ad contractus, qui à iurisconsultis bonæ fidei dicũtur.

EX §. SEQVENTI

SVMMARIVM.

1 *Quis dicatur bonæ fidei possessor?*
2 *An possit dari medium inter bonam, & malam fidem? & inibi qualiter contrariorum eadem sit disciplina.*
3 *Dubitans an res sit sua, vel aliena, an habeat bonam fidem, & an possit eam rem vsucapere?*
4 *Intellectus c. si virgo. 34. quæst. 2.*
Errans in iure nec assistente, nec resistente, an habeat malam fidem? & ibi de iuris errore. nu. sequentibus.
6 *Examinatur sententia Bar. in l. sed si l. §. scire. ff. de petitio. hæredit.*
7 *Ignorantia iuris humani, an habeat culpam?*
8 *Error iuris an in animæ iudicio præscriptionem impediat.*
9 *Error iuris maximè dubij & perplexi, non impedit præscriptionẽ?*
10 *Error iuris simul cũ errore facti cõtingẽs, an impediat præscriptionẽ?*

§. SEPTIMVS.

Vpereſt nunc examinare bonæ fidei significationem quo ad vſucapionis, & præſcriptionis tractatum: cùm in eo ſæpiſſimè requiratur exacta huius dictionis elucidatio, maximè agendum erit,
1 quis dicatur habere bonã fidẽ: itẽ quis dicatur bonę † fidei poſſeſſor? Et ſanè bonę fidei poſſeſſor is eſt, qui iuſtè credit rem, quã poſſidet, ad ſe pertinere. l. bonę fidei. ff. de verb. ſig. vbi bonæ fidei emptor dicitur, qui credit venditorẽ tradentẽ eſſe dñm: ac ſubinde credit rẽ venditã titulo emptionis in eius dñium tranſiiſſe. Sic & is, qui ſcit rẽ venditã nõ eſſe vẽditoris, poteſt habere bonã fidẽ, ſi eã emerit, exiſtimãs vẽditorẽ habuiſſe à vero domino vendendi licentiã: quod probat Dynus in hac regula, in princip. ad hęc facit text. optimus in c. ſi virgo. 34. q. 2. Etenim ſi mala fides eſt credulitas rei alienę, à contrario bona fides erit iuſta credulitas rei propriæ. text. ad idẽ in l. ſi exiſtimãs. ff. pro ſolut. l. ſi fundum. ff. de acquirenda poſſeſſio. l. vlti. C. vnde vi. tradidere Bart. in l. furtũ. §. fundi. ff. de vſucapionib. Balb. de præſcriptio. 2. par. 3. part. principa. in princip. Doct. in cap. vltim. de præſcript. & in hac regul. poſſeſſor.

Primò hinc deducitur queſt. non inelegãs, qua cõtrouertitur, poſſitne dari medium inter bonam & malam fidem, ita quidem, vt quis in eo ſit ſtatu conſtitutus, quòd in re per eum poſſeſſa nec habeat bonã, nec malam fidem? Et Dinus in huius reg. commentariis in princ. exiſtimat, bonam &
2 malam fidem contraria eſſe: atq; ideo ſi quis ſit malę † fidei poſſeſſor, ſtatim apparere, eum non eſſe bonæ fidei poſſeſſorẽ: & præterea inquit, quòd habita cognitione bonæ fidei, cognoſcitur & mala fides: quia ſi contrarium eius, quod poſſumus ad bonam fidem, conſtituamus: id pertinebit ad malam fidem. Sic denique contrariorum eadem eſt diſciplina: id eſt eadem eſt ratio cognoſcendi contraria: cùm pertineligentiam vnius contrariorũ, & alterius vis cognita ſit. Etenim, vt Ariſt. ait lib. 2. Rhetoricorũ, contrariorũ eadẽ eſt diſciplina, ſed contraria vis. idem repetit Ariſt. in Topicis. idem quidẽ contrariorũ eadem eſt diſciplina: quia eadem eſt ratio cognoſcendi contraria: cũ altero eorũ cognito, vtriuſque proprietas cognita ſit. ſed tamen contraria vis eſt contra-

trariorum: nõ contrarium eius, quod in vno conſtituimus, in altero eſt ſtatuendum. qua de re latiùs Alexand. Zaſius, & alij in rubri. ff. de acquirenda poſſeſſ. Guerard. in locis legalibus. capit. 75. Titel mannus in dialectica. cap. 22. libr. quinto. & alij plerique, quorum exempla modò miſſa facimus: hoc tantum ad intellectum Dyni, qui eadem vtitur argumentatione, adnotantes. Ex quibus & illa procedit argumentatio: ad remotionem vnius contrariorũ ſequitur poſitio alterius: & illa, ad poſitionem vnius contrariorum ſequitur alterius remotio, ſecundum Ariſtote. libr. 2. Topic. l. hæc verba, ille. ff. de verborum ſignific. l. ſed ſi pupillus. §. ſi inſtitoria. ff. de inſtitoria. l. prima. C. de furtis. ca. cùm renuntiatur. 32. quæſt. 1. c. quicunque ab origine. de pœnite. diſt. 2. Igitur qui bonam fidem nõ habet, is neceſſariò in mala fide eſt: & qui malam fidem non habet, eadem ratione bonam fidẽ habere dicitur: vnde conſequitur, non eſſe dare medium inter bonam, & malam fidem.

Verùm argumentationem iſtam oportet planius intelligere. Nam vbi inter duo contraria nullum conſtitui poteſt medium, valet prædicta argumentatio affirmatiuè, & negatiuè in hunc modum: Eſt contractus bonæ fidei: ergo non eſt contractus ſtricti iuris. Item, non eſt contractus bonæ fidei: ergo eſt contractus ſtricti iuris. Quod ſi duo ſint contraria mediatè, quia inter ea medium conſtituitur, valida eſt argumentatio affirmatiuè: non negatiuè: eſt hęc res alba. ergo non eſt nigra. Non tamen rectè ſequitur: hæc res non eſt alba: igitur eſt nigra. Sunt enim & alij colores medij inter album, & nigrum: atque ideò ad negationẽ vnius coloris non ſequitur poſitio alterius contrarij. text. optimus in l. ſi interme & re. vbi Paul. de Caſtro. ff. de exceptio. rei iudic. gloſſ. in l. prima. §. ſcientiam. ff. de tribut. cui & alia eſt in hoc ſimilis in l. ſed ſi lege. §. ſcire. ff. de petitio. hæredita. & ibi Paulus de Caſtr. notant in ſpecie Lucrar. in d. ca. 75. ad finem. Andreas Cammarus libr. 2. Topicor. c. de loco à contrarietate. Claudius Cantiuncula in loco à contrarijs, & Hegẽdorphinus libr. 4. vbi de loco à contrarijs agit. Ad propoſitam ergo quę-
ſtionem manifeſtè deducitur, nõ poſſe argumentationẽ negatiuè procedere, hic non eſt bonæ fidei poſſeſſor: igitur mala fide poſſidet. Sic nec illud ſequitur: hic non eſt malæ fidei poſſeſſor: ergo bona fide poſſidet; tametſi optimè ſequitur: hic eſt bonæ fidei poſſeſſor: ergo non poſſidet mala fide. Itẽ hic poſſidet mala fide: igitur nõ eſt bonæ fidei poſſeſſor. Eſt equidem medium inter bonam, & malam fidem. l. 1. §. ſcientiam, proximè allegata. Hoc autem medium conſtituitur in
3 eo, qui dubium habet †, & dubitat, an res per eum poſſeſſa ſit ſua, vel aliena. Hic ſanè non habet bonam fidem, nec itẽ malam: non enim habet bonam, quia nõ credit rẽ ab eo poſſeſſam eſſe ſuam: non habet malam, quia non ſcit rẽ ipſam alienam eſſe: quam ob rem, dubitãtem non habere nec bonam, nec malam fidem, adnotarunt gl. in l. prima. C. de acquirenda poſſeſſio. gl. in l. ſecũda. ff. pro ſolut. gl. item in l. tertia. §. generaliter. ff. de acquirenda poſſeſſione: cõmuniter inibi recepta ſecundum Alexandrum, & Iaſonem. Et hinc diſtinctio ſingularis exponitur quo ad præſcriptionem, vt dubitans non poſſit incipere vſucapionem, nec præſcriptionem; & dubitatio impediat initium præſcriptionis: non tamen eius curſum, ſi ab initio præſcribens bonã fidem habuit: licèt poſteà priuſquã præſcriptio fuerit perfecta ſuperueniat dubitatio, quemadmodum explicãt Bar. in l. naturaliter. col. 2. ff. de vſucapioni. Panor. in c. vlti. de præſcript. nu. 39. Imol. verbo, bona fides. Felin. inibi nu. nono. Sylueſt. verb. præſcriptio. 1. §. 3. Franc. Balb. de præſcriptionib. 2. part. tertiæ partis principa. quæſt. ſecunda. Et hæc eſt communis reſolutio, vt fatentur Panormita. Felin. & Balb. in dictis locis. idem aſſeuerat Ioan. Hannibal in repeti. dictæ l. naturaliter. numer. 117. quo in loco latiſſimè de hac diſtinctione diſputat, pluraque adducit in comprobationem, & improbationem huius cõmunis ſententiæ.

Cæterùm Panormi. d. ca. vlti. num. 39. in hac quæſti. ratio-
4 nem quandam commíniſcitur, quã & ipſe commendat ſcribens, q p is dicitur habere bonã fidem †, qui ignorat rẽ, quam poſſidet eſſe alienam: vel qui nõ habet ſcientiam rei alienę. c. ſi virgo. 34. q. 2. Is autem qui dubitat non habet ſcientiam rei alienæ: igitur ſecundum eum dubitans bonam fidẽ habet: quod etiam adnotauit gl. in d. c. vlt. & c. ſi diligẽti. de præſcriptio. Hęc verò Panor. ratio ſatis falſa eſt, nec poteſt vlla ratio defendi. Primũ etenim ſi ea vera eſſet, poſſet præſcriptio à dubitante incipere: & deinde dubitans bonã fidem haberet: vtrunque quidẽ communis omnium ſententia, quam & ipſe Abbas ſequitur, omnino negat. non obſtat text. in dicto capitulo. ſi virgo. dum dicit: Is eſt bonæ fidei poſſeſſor, quandiu ſe poſſidere ignorat alienum. Nam verbum illud: ignorat: accipitur de illa ignorantia poſitiua, qua quis errat credens rem, quam poſſidet propriam eſſe, cùm ſit aliena: nec intelligitur de ignorantia negatiua, qua quis dubitat, rẽ quã poſſidet eſſe ſuam. Hic enim intellectus patet ex ſimilitudine, qua vtitur ille textus prioris caſus ad ſequentem de illo, qui rem carnalem habuit cum ea, quam ignorat antè cum alio matrimouium contraxiſſe. Nã ſi poſterior hic caſus, de dubitante eſſe intelligendus, proculdubio mortale adulterij crimen eſſet hæc fornicatio: quod ille tex. negat: vndeverſus non de dubitãte accipiẽdus eſt: ſed de ignorante vera quidem & poſita ignorantia: quã ob rem parum ille tex. vrget pro Panormit. ſicuti aduertunt Hadria. quodlib. 2. verſicu. ad ſecundam. idem in 4. ſenten. capitulo de præſcriptio. & Ioan. Medina de reſtitu. q. 10. & 17. locus autem alter à gloſ. ex Iuriſconſultis adducitur in l. quiſcit. §. bonæ fidei. ff. de vſur. Cuius authoritate gloſ. exiſtimat dubitãtem habere bonam fidem. Enimuerò Iuriſconſultus inibi loquitur de eo, qui poſtquam ſemel rem habuit bona fide, ante completam vſucapionem habuit ſcientiam rei alienę: & ſic non agitille text. de dubitante: atq; ita ſi locus ille probaret, dubitantem bonam fidem habere: idem profectò expreſsim probaſſet, ſcientem rem alienam eſſe bonam fidem habere: quod falſum eſt. Potiſſimum locus ille Iuriſconſulti huic propoſito minimè conuenit: quia tractat de fructibus perceptis ab eo, qui rem bona fide acquiſiuit, poſteà tamen quàm habuit ſciẽtiã rei alienæ, & bona fides ceſſauit, malaq; acceſſit idque peculiarib. quibuſdam rationibus obtinuit: de quibus ipſe diſputaui. libr. 1. Variarum reſolutio. c. 7. vbi diligentiùs Iuriſconſulti locum examinaui.

Antonius autem à Butrio in dicto c. vlti. aduerſus opinionẽ cõmunem inſurgit, exiſtimans præſcriptionem inceptã à bonæ fidei poſſeſſore minimè continuari, imò interrumpi ex eo; quòd præſcribens dubiũ habeat, ſitne res quã poſſidet ſua, vel aliena. huic ſententiæ & alij ex noſtris acceſſere: ſed & ex Theologis Hadria. in 4. ſentent. in tracta. de reſtitutione. c. de præſcriptione. idẽ probat duabus præſertim rationib. quarum prior inde procedit, quòd mortaliter peccet qui dubius an res, quam poſſidet aliena ſit, eã detineat, nec reſtituat. Nam is, qui dubius an liceat ſibi abſque mortali crimine quicquam agere, id nihilominus agit, exponit ſe periculo peccandi mortaliter: ideoq; mortaliter peccat: iuxta illud, Qui amat periculum peribit in illo. Eccleſiaſt. c. 3. c. literas. de reſtitutione ſpoliato. c. in præſentia. de ſponſali. Igitur qui dubius eſt, an poſſit abſq; mortali peccato rẽ, quã poſſidet, detinere, quia dubitat an aliena ſit. cãque detineat, nec ſtatim eã reſtituat, mortaliter peccat: ob idq; malã fidẽ omnino habet, nec præſcribere poterit: etiam ſi iſthæc dubitatio contigerit poſteà quã iam bona fide fuerat oſtia incepta præſcriptio: ſiquidẽ mala fides ex hac dubitatione deducta quandocunq; præſcriptionem interrumpit. Poſterior autẽ ratio, qnæ aduerſus communem proponitur, præmittit ad præſcriptionem neceſſariam fore bonã fidem continuã toto præſcriptionis tempore. c. vltimo. de præſcriptio. cum ſimilibus: quæ quidem bona fides palàm deficit eo ipſo, quòd poſſeſſor dubitare incipit, & dubitat, rem quã poſſidet eſſe ſuã. Ergo præſcriptio bona fide incepta, propter dubitationem contingentem durante præſcriptione ceſſat, & interrumpitur. His verò rationibus pro communi ſententia reſpondetur: & quidem prori ſatisfieri poterit, ſi præmittamus, dubium eſſe duplex, ſpeculatiuum ſcilicet, & practicum. Speculatiuum contingit quoties quis mente, & animo dubitat de aliqua re, quo ad eius qualitatẽ, & cõditionem: item dubitat de facto, & eius veritate ſola quidem ſpeculatione. Dubium autem practicum eſt, & accidit, vbi quis non tantum dubitat in genere & ſic de conditione rei vel de facti veritate. ſed etiam dubitat, an ei modo licitum ſit agere eum actum, de ratione dubitationis circa eius qualitatem & conditionem, ac facti veritatem contingenti, ſpeculatione quadam etiam dubitauit. Agere enim contra dubiũ ſpeculatiuum tantùm, peccatum non eſt, modò non agatur contra dubium practicũ: quod ipſe probaui in Epitome de ſponſalibus, & matrimonijs. 2. parte. capit. ſeptimo. §. ſecundo. nu. 10. Sic qui poſſidet aliquã rẽ tit. domini, licet dubitet, eã rẽ ſuã eſſe, & ad eũ pertinere: tamẽ nõ eſt dubius practicè: quippe qui exiſtimet in hoc dubio poſſe iuſtiſsimè eã rẽ p eũ proſsideritit. domini: nec interim donec appareat, q aliena ſit, teneri ad reſtitutionẽ, quẽadmodũ & idem Hadria. in d. quodlib. 2. verſic. ad primã cõfirmationẽ ſcribit, poſſe quẽpiã abſq; peccato mortali, rẽ, quã dubitat eſſe ſuã,

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustis ex causis detinere: nec teneri ad eius restitutionem. Vnde consequitur, dubitanter, rem esse suam non contrahere malam fidem, nec eam habere, etiã si rẽ iure dominij retineat: quod & Ioã. Medina probat in libr. de restitu. q. 17. Potest enim contingere, me ipsum dubitare an res, quã possideo, sit mea, dubio quidem speculatiuo. & tamen practicè non dubitare, quin mihi stare hoc speculatiuo dubio liceat rem ipsam habere iure dominij: imò certus verè summe nõ teneri ad eiusdem rei restitutionem: ex quibus apparet cõmunẽ Doctorũ distinctionẽ verã esse, nec posse improbari ex hac ratione, quam Hadria. & alij tradiderunt.

Altera ratio tollitur ex eo, quòd iure Canonico, & Ciuili ad initium præscriptionis bona fides necessaria est. l. 1. C. de vsucapione transformand. gl. in l. prima. C. de acquirenda posse. Et hęc secũdum communem distinctionem ab initio requiritur. Præscriptio verò bona fide incepta non interrũpitur nisi ex mala fide: vt in hac reg. & in d. c. vl. probatur. & in c. vigilanti. eo. ti. Adeò falsum est quod quidã aduersus cõmunem, vt verum præmittunt, existimãtes iure requiri & exigi ad præscriptionẽ cõtinuationẽ bonæ fideitoto præscriptionis tempore. Etenim contrarium verius est, satisque probatur in d. c. Vlr. vbi Romanus Pontifex postquàm scripterat, præscriptionem nullam absque bona fide procedere, intulit Corollariũ quoddã in hæc verba: vnde oportet, vt qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ. Ex quibus verbis deducitur primum, præscriptionẽ cum mala fide non posse procedere. Item constat, quòd est necessaria bona fides ad initium præscriptionis: deinde nihil aliud, quantum attinet bonæ fidei materiam, præscriptionẽ semel inceptam vitiare, quàm scientia rei alienæ, quæ peccatum mortale præ se ferat: igitur non idem erit in dubitatione rei alienæ.

Est & alter casus, in quo potest constitui medium inter bonã & malam fidem: nempè cùm quis erratin iure, quòd,
5 nec assistit †, nec resistit, vt censet Bart. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit hæredi. qui asseuerat, errantem huius iuris errore nec habere malam, nec bonam fidem. Sed tamen ad huius sententiæ veram cognitionem expedit altiùs expendere, an ex iuris errore quo ad vsucapionem, vel præscriptionem procedere possit bona fides? Quã in controuersia sit prima conclusio. Error iuris non producit bonam fidem sufficientem ad præscribẽdum, quoties titulus est huic præscriptioni necessarius. l. nunquam. ff. de vsucapio. l. si fur. §. primo. ff. eod. tit. Iuris ignorantia. ff. de iuris & fact. ignorantia. optima gl. in c. Apostolicæ. de donatio. & in c. dudum. de deci. tex. in c. secundo, § contractus. de rebus eccles. in 6. c. qui contra iura mercatur. de regulis iuris in 6. l. quemadmodum. C. de agricolis & censi. lib. vndecimo. Etenim cũ titulus iustus ad præscriptionem iure requiritur: non potest titulus iniustus iuris errore, qui minimè suffragatur cuiquam in acquirendis, & simul causam dare vsucapioni, & bonam fidem producere: huius conclusionis author est Dynus in hac regu. num. 40. Et omnes idem probant, quorum statim ad secundam conclusionem mentionem faciemus. Etenim ius non censet, titulũ istũ iuris errore constitutũ sufficientẽ fore ad præscribendum, nec item bonam fidẽ ab hoc errore iuris deductã.

Secunda conclusio. Error iuris bonam fidem inducit sufficientem ad eam præscriptionem, quæ titulum minimè requirit: sed sola bona fide procedit. Hæc conclusio probatur ea ratione: quia si præscriptio tantùm bonam fidem exigit, & bona fides verè detur etiam præmisso iuris errore, palàm cõsequitur, hanc bonã fidẽ sufficere. deinde idem probatur in c. peruenit. de emptio. & vendit. vbi Antonius, & Imola. Idem Imola in c. de quarta. de præscriptio & in ea. vlt. eodem tit. col. 4. Paul. de Castro in consil. 44 col. penul, libr. 2. idem Paulus in d. l. Celsus col. 2. vbi Bar. penul. col. hoc ipsum tenet Alex. consil. 125. col. 3. libr. 4. Feli. in c. cùm contingat. de rescript. col. 3. Ias. in l. si quis id quod. notabi. 8. & ibi Deci. col. 5. ff. de iurisd. omn. iudic. & Antoni. Rube. consi. 75 qui hanc opinionem faterur communẽ esse. idemq; constat ex traditis per Felinũ in d. ca. de quarta. nu. 34. & Balbum in repetit. l. Celsus. ff. de vsucapionib. 4. notabil. Atque in hunc sanè modum iuxta duas has conclusiones intelligendæ sunt variæ glossarum authoritates, quæ in hac controuersia nunc vnũ nunc contrarium respondérunt.

Præsertim ex his constat, non rectè ad hãc secundã cõclusionẽ adduci gl. in d. c. de quarta. vbi tenuit, iuris errorẽ producere bonã fidem sufficientem ad præscribendum: nã si ea gl. in hoc sensu accipienda sit, falsa erit eius opinio: quia ea præscriptio, quæ ibi tractatur, titulum exigit, & requirit. Quidam enim illius gloss. sententiam intelligere quo ad errorẽ iuris, cùm quis habuit episcopi concessionẽ absque consensu capituli, & alia canonica solennitate, credens eũ nẽ interpretantur, ita, quidem, vt præscribens in iure non erraverit, sed in facto: quippè qui cum haberet soiius episcopi concessionem, opinatus est & capituli consensum, & a hoc sensu verum est, quòd præscriptio iustè procedat secũdum Abbatem col. tertia. & Felin. nu. vigesimoquinto. in dicto c. de quarta. Dominicus in dict. c. secundo. §. contractus. & Balbum in dicta l. Celsus. 4. notabi. versic. quartò limitatur. Vnde subinfertur intellect. ad textum in dicto §. contractus. quo probatur, quòd is qui rem ecclesiæ emerit ab ipso prælato tantùm, absque consensu capituli, non potest eam præscribere, etiam si credat iure Canonico consensum, & authoritatem prælati, quam ipse habuit, sufficere absq; alia solennitate. Hic denique errat in iure, & ideò non potest præscribere, quoties ad præscriptionem bona fides, & titulus necessaria sint, iuxta præmissas conclusiones. sic & glos. in dict. §. contractus. non satis diligenter rem hanc examinauit, dum opinatur, esse casum specialem in eo capite, quòd titulus inualidus non tribuat causam præscribendi. Nã vbi titulus est inualidus ex iuris constitutionibus, & titulus requiritur ad præscribendum, tunc generale quidem est, quòd titulus inualidus non det causam præscribendi.

Hæc autem secunda cõclusio tunc obtinet, cùm error cõtigerit in iure nec adsistente, nec resistente: cuius rei exempla tradũtur in l. non dubium. C. de legibus. vbi Bald. col. penulti. Bartol. in l. cùm lex. ff. de fideiuss. col. penultima. & in l. si quis pro eo nu. 12. eo. tit. Nam si error iuris sit resistentis, profectò is non sufficit ad inducẽdm bonam fidem, etiam quo ad præscription lõgissimi temporis, quæ titulum nõ requirit: quemadmodum resoluit Francisc. Balb. in dicta l. Celsus. 4. notabi. versic. quartò limitatur: qui ad hoc citat Panormita. & doct. in dicto capitulo de quarta. columna 2. cui declarationi suffragatur opinio Barto. in l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæredit. vbi existimat, bonam fidem inductã errore iuris resistẽtis nõ sufficere, etiã ad fructũ acquisitio nẽ: tametsi alioqui bona fides à iuris errore procedens, nec sufficiens ad præscriptionem, sufficiat ad fructuum adquisitionem. text. in dict. §. scire. quam opinionem ipse latiùs examinaui lib. 1. Variar. resolut. ca. 3. nu. 8. Tandem hæc interpretatio huius secundæ conclusionis probatur à Felino in d. c. de quarta. nu. 26. Paulo Castrensi in dicta l. Celsus. Cardin in Cleri. 1. §. si quis. q. 11. de reb. eccle. sensit & hoc Barto. in l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. atque ita ipse admitterem secũdam cõclusionem hac limitatione tẽperatã. etsi non desint authores nõ contẽnendæ authoritatis qui expressim probare contendant, errorem iuris, & ab eo inductam bonã fidẽ nõ sufficere ad longissimi temporis præscriptionẽ, quæ titulum non requirat: horum enim opinio procedit iuxta ea, quæ adnotauimus in errore iuris resistentis. Quod est animaduertendũ ad disputationem Felini, qui in dicto capi. de quarta. num. 35. plures retulit tenentes aduersus secundam conclusionem, quibus & ipse accedere videtur: tandem poterit optimè secundum hanc declarationem procedere textus in dicto §. contractus.

Adhuc tamen obijcitur secundæ conclusioni Barto. sen-
6 tentia, is etenim † in dict. §. scribit, errantẽ in iure nec adsistenti, nec resistenti, non habere bonam, nec malam fidem: sed esse in hoc medio constitutum, vt nec sit bonæ, nec malæ fidei possessor. Quòd si hæc Barto. opinio vera est, profectò stare nequit secunda conclusio, quæ dictat, bonam fidem errore iuris inductam sufficere ad longissimi temporis præscriptionẽ. Nam cùm ad initiũ præscriptionis sit necessaria bona fides, nec sit satis malam fidem abesse: & ex errore iuris constituatur medium inter bonam, & malam fidem, manifestè consequitur errantem in iure etiam nec adsistenti, nec resistenti bonam fidem non habere, & ideo nõ posse incipere præscriptionem. Quam ob rem ad huius difficultatis enucleationem ipse opinor aliquot esse considerãda.

Primùm etenim illud constitutissimum sit, malam, vel bonam fidem ad factũ pertinere: ipsius autẽ vsucapionis, & præscriptionis vim ad ius ipsum. l. bonę fidei. ff. de acquirẽn. rerum domini. vnde licèt ad ius pertineat, hanc vel illam præscriptionem admittere, aut reijcere: quòd tamen is, vel ille habeat bonã fidem, facti, non iuris est. Nã si ego verè scio rẽ à me possessam alienam esse: ius non potest mebonę fidei possessorẽ efficere, tametsi possit, à me rollere iuris

te iuris effectus, quos malæ fidei possessor pati debet rursus si ergo verè opinor, rem à me possessam meã esse, vtcunque sit, etiam si ego iuris errore deceptus id existimem: non potest ius efficere quòd ego sciam, rem hanc à me possessam alienã esse, & ideo ex hac causa sim malæ fidei possessor: quãuis ius ipsum possit me ob hũc iuris errorẽ excludere ab his quę bonæ fidei possessores iure cõsequi solent: & similiter afficere his quæ aduersus malæ fidei possessores statuta sunt.

Secundò adnotandum est, ignorantiam, & errorem iuris quandoque contingere absque ignorantis culpa: quandoque, & frequenter culpam quidem præmittere ipsius ignorantis, quæ † sanè culpa vel erit veniale, aut mortale crimen:
7 & aliquando nullius peccati labẽ habebit. Nec enim sequitur, hic propter ignorantiã iuris punitur amissione propriæ rei, vel auersione lucri propter culpam, quam ex ignorantia contraxit: ergo peccat. Nam culpa apud iuris vtriusque professores nõ accipitur semper eo modo, quo apud theologos. Apud nos culpa dicitur quæcũque negligentia circa bonũ particulare, quæ in rebus priuatis nullum peccatum habet, à theologis autem dicitur culpa, vbi peccatum interuenit, & committitur. Qua ratione quanuis propter iuris ignorantiã ego vel priuer propria re, vel impediar alienam adsequi, aut lucrum habere: non ex hoc sequitur, me peccatum mortale, aut veniale commisisse. Siquidem culpa leuissima, quę à iure sæpissimè punitur: negligentia quædam est satis à crimine libera: sicuti deducitur ex his quæ traduntur in l. contractus. ff. de reg. iur. in l. magna negligentia. ff. de verb. significat. l. quod Nerua. ff. de posit. Sic deniq; fit, vt ignorãtia iuris, etiã ea, quæ non tantùm negationis, & nescientiæ sit, sed & errorem, ac deceptionem intellectus inducat, possit absque peccato mortali, & veniali contingere: quod Adrian. explicat quodlibet. 4. art. 1. præmittunt Abb. & Doct. ca. 1. de constit. per tex. ibi. & in c. 2. eo. tit. in 6. l. vlt. ff. de decret. ab. ordi. faci. c. Apostolicę. de cleri. excommu. l. vlt. ff. de legat. 1. tradit Roma. consi. 473. & eruditissimè, ac eleganter Alfonsus à Castro lib. 1. de potest. legis pœnal. c. 14. Quandoque ignorãtia, & iuris error culpã habet, ac peccatum veniale vel mortale iuxta materiæ qualitatẽ, nec tamen quæstionẽ istà modò ad amussim examinabimus: tãtùm enim adnotabimus obiter quo ad nostrũ institutũ, vt videamus, an possit mala fides ex errore iuris deprehendi. Et profectò ignorãtia iuris tũc peccatum, & malitiam habet, cùm quis ignorat ea, quæ scire tenetur secundũ statũ particularẽ & officium, quod exercet: tenetur enim quis scire omnino ea, quæ pertinẽt ad officiũ, & statum quem habet: aut actum, quem gerere vult. arg. l. culpa est. ff. de regu. iur. l. latæ culpæ. ff. de verb. significat. notant in hac specie Thom. 1. 2. q. 76. art. secundo. Adrian. in d. arti. primo. Almain in moralibus ca. quarto. Sylvest. verbo. ignorantia. §. 6. Alfonsus à Castro in d. c. decimo quarto. ex quorũ rationibus & illud constat, quod in d. l. latę culpę. expressum est, latam scilicet culpam esse, & ex ea peccatum quidem argui, si quis ignoret ea, quæ homines eius conditionis, & status communiter scire solẽt, & communi adhibita diligẽtia percipiuntur. His accedit quo ad huius doctrinæ principalis probationem tex. in l. prima. ff. si mens. falsũ. mod. dixer. l. illicitas. § sicuti. ff. de off. præs. ca. non punienda. §. vlti. 1. q. 1. l. 1. ff. quod quisque iur. c. nõ est sine culpa. de reg. iur. lib. 6. quibus in locis latè explicatur quàm grauiter is delinquat, qui ea ignorat, quæ ratione status, vel officij scire tenetur: & qui eorum, quæ ad officiũ necessaria sunt, ignarus, & inscius immiscet se rei ad se non pertinenti. De his etiam Bart. in l. 1. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit.

Tertium huic negotio notissimè conuenit, & id ex prænotatis deducitur: nempe quagens aliquẽ actum, contractũ, vel conuentionẽ aliquam pacisens, tenetur omnino priusquàm id faciat, & peragat scire, & inquirere leges eas, quæ de re illa, aut pactione disponunt, quarumque obseruatio necessaria est ad iustitiam illius actus. Etenim vel teneturab eo actu abstinere, vel diligenter seipsum, alioqui ve peritos consulere quid leges ad iustitiam illius actus requirant: alioqui temere actum ageret, & exponeret se ratione ignorãtiæ & erroris periculo rem alienam obtinendi aduersus iustissimas reipublicæ sanctiones, vel actum illum iniustè agendi: quod peccatum est & quidem grauissimũ: siquidẽ obligatur quis ratione naturali scire illam humanã legem, cuius obseruatio est necessaria ad iustè agẽdũ id, quod facere aggreditur. Idcirco in hac specie iuris error, iurisve ignorãtia peccatũ est, & sæpissimè mortale, habetque culpam malitiæ: argum. tex. in l. leges sacratissimæ. C. de legi. Hoc verò peccatum nõ simpliciter procedit ab errore iuris, eiusque ignorantia, sed à negligentia illi coniuncta: & sic à voluntate, quæ non voluit adhibere diligentiam, vt sciret, quod scire tenebatur: alioqui sola ignorantia cùm sit in intellectu, vt scientia, cui illa opponitur, non potest esse peccatum. quia peccatum nõ est in intellectu sed in voluntate, in qua etiam est meritum: Atq; ita ignorantia quatenus peccatũ est, non solùm dictat scientiæ priuationẽ aut errorem intellectus ad scientiã, quæ actui necessaria est, adquirẽdam: ille enim solus ignorando peccat, qui obligatur scire quod ignorat: quemadmodum hæc deducuntur ex traditis à sancto Bonauentura in 2. sen. dist. 22. articulo secundo. q. secunda. ad 4. docteq; eleganter Alfonsus à Castro in dict. libro secũdo. de potest. leg. pœna. capi. 14. vers. ignorantia solum facti.

Ex his patet, quando iuris ignorantia culpam præmittat quo ad morralis, aut venialis peccati labem. Item constat, potuisse iura humana quo ad lucrum, & quo ad bonorum adquisitionem iuris ignorantiam, licèt ea contigerit absq; peccato, punire, minimè permittẽdo ip ignorans, errãsue in iure posit ea ex causa lucri quidquã cõsequi, tametsi lex ipsa soluerit damno afficere illam iuris ignorantiam habentes: sicuti decisum extat in l. iuris ignorantia. 1. & 2. l. error. l. regula. ff. de iuris & fact. ignorant. quibus in locis explicatur quando iuris ignorantia damno, & pœna afficiatur.

Secundò ab his deducitur, errorẽ iuris resistentis actui, vel contractui, quo ad factum verè non inducere malam fidem, quatenus ea est scientia rei alienæ. Attamen quo ad iuris effectus error hic iuris resistẽtis, ob grauissimam culpã, qua errans afficitur, minimè bonam fidem producit, ac fortassis quandoque potiùs mala quàm bona fides ex hoc error præsumetur, & cõstituẽda erit ea ex parte qua cẽsetur mala fides peccatum illud quod ab errante committitur, dum non adhibet eam diligentiam, quam adhibere tenetur in inquirendis legibus, quę ad illius actus, quem gerit, iustitiam pertinent.

Tertiò hinc patet, errorem iuris resistentis nõ inducere bonã fidẽ sufficientem ad præscriptionem. etiam longissimi temporis, quæ titulũ nõ requirit. Est etenim semper necessaria bona fides ad initium. Item cuiuscunque præscriptionis. Hæc verò nõ adest, vbi est error iuris resistẽtis: quanuis possit dici, quòd absit mala fides: quod non sufficit ad præscriptionem. Imò non tãtùm abest bona fides: sed & ratione suaderi potest, hunc errorem iuris resistentis malã fidem aliqua ex parte habere propter satis culparam negligentiã: vnde fit, satis veram esse interpretationem illam: quam secũdæ conclusioni ex Bart. & alijs adscripsimus.

Quartò infertur, errorem iuris nec assistentis, nec resistẽtis bonam fidem inducere. hoc probatur non tantùm ex ea parte, qua bona fides est credulitas, quòd res est propria: hęc etenim habetur nõ obstãte hoc iuris errore. Sed & probatur hoc corollarium ex eo quòd nullam culpã nec mortalem, nec venialem, errans in hoc iure contraxerit: quippe qui id non tenebatur scire, tãquam ius minimè pertinens ad iustitiam actus, cum actus nec reprobetur iure nec fomentum actionis à iure recipiat: sed maneat in ea iustitia, quam ex iure naturali, cuius ignorãtia nõ datur, nec iustè dari potest, actus ipse consequitur: ideóque agens actum iure humano minimè reprobatum, nullam negligentiam commisit, quanuis non indagauerit, an is actus fomentum à iure positiuo recipiat: siquidem nemini ex hac ignorantia damnum intulerit ignorans præterquam sibiipsi, qui nullo iuuabitur auxilio legis humanæ ad illius actus exquisitionem: tandem in summa satis est quòd ius actui non resistat, vt is iustus cẽseri debeat, etiam iuris ignorãtia gestus, saltem ea iustitia, quę naturali iure actui cõuenit: tametsi iuris humani approbationẽ, aut fomentum non habeat. Quamobrem Bart. opinio in dicta l. Sed si lege. §. scire. dum is existimat, errantem in iure, nec adsistente, nec resistente, nõ habere bonam fidem, nec item malam. vel est falsa, vel non ita simpliciter intelligenda: nam hic bonam fidẽ habet re ipsa, quantum ad factum: atque item quo ad iuris effectum, id est præscriptionem, quæ tantùm exigit bonam fidem. At vbi præscriptio non tantùm requirit bonam fidem, sed & titulum iustum legeq; humana probatũ, & cui lex ipsa adsistat: tunc sufficiẽs nõ est bona fides procedẽs à iuris nec adsistentis, nec resistentis errore: cùm lex humana adv sucapionẽ requirens titulũ iustum de eo tit. sit intelligenda, qui per eandem legem humanam iustus censetur, & ex ea fomentum, ac probationẽ habet. Ex quib. postremò manifestũ est, etiam si permittimus, errantẽ in iure quantũ ad factũ bonã fidem habere, potuisse legẽ ciuilem hunc bonæ fidei effectum vinca

Universidad de Deusto
Biblioteca

pionis,& præscriptionis negare:sicuti& ipsa lex posset vsucapionem,& præscriptionē iure humano inductas tollere.Hinc expendendum erit quod Ioan.Medina vir doctissimus in tracta.de contract. q.decimaseptima.adnotauit scribens, eam conclusionem qua iuris vtriusque †† rofessores communiter asseuerant,bonam fidē inductam iuris errore, non sufficere ad præscriptionem quæ titulū requirit,procedere in foro iudiciali propter præsumptionem malæ fidei:at in conscientiæ iudicio existimat errorem iuris bonam fidem verè producentem, si error ipse inuincibilis sit , sufficere ad præscriptionem quancūque,etiam si ea titulū requirat:cùm in eo foro de veritate non de præsumptione agendum sit.

Ego sanè iuxta ea,quæ modo prēnotauimus,illud certissimum esse opinor, legem humanam quæ præscriptionem induxit,posse bonæ fidei vrcunque probatissimæ,etiam quæ ab errore iuris inuincibili producitur, negare vsucapionis, & præscriptionis effectum.nec in hoc quicquā dubito.Dein de video q̄ error iuris nec adiūentis,nec resistentis,qui absque vlla culpa contigerit , non sufficit ad præscriptionem, quę titulū requirit:sicuti modò tradidimus:vnde fit,vt maximè dubia sit Ioan.Medinæ opinio.Etenim cū tractemus de re aliena acquirenda per legis humanæ constitutiones:non aliter eius adquisitio datur quā seruatis his , quæ per ipsam humanā legem requirūtur:& præterea nō arbitror ius ciuile iuris errorē ab vsucapione repellere propter malæ fidei præsumptionem.Nā & si de bona fide conslet in foro exteriori, vel interioti,si tamen possessor in iure errauerit, adhuc præscribere non poterit rem possessam secundū conclusiones suprascriptas:licēt non negauerim iura humana quādoque ex iuris errore præsumere bonam fidem:nempe quo ad fructuum adquisitionem:aut saltem nō præsumere ad istū effectū malā fidē vel iuris errori hūc effectū adquirēdi fructus tribuisse,eò q̄ nō sit omnino manifesta mala fides:quæ iuris quadā ignorātia occulta videtur .Sed quantūad præscriptionem,iuris error excluditur, nec ex eo præscriptio procedit: quia illa culpa,& negligētia in iuris errore,& innon inquirēdo diligenter quid leges humanę de illo actu ad ei' iustitiā statuerint,efficit,vt ad effectū præscribēdi iuris error vel mala fides iudicet vel eius vicē habeat,ex reg.qui cōtra iura. de reg.iur quo fit,vt si cōtingat,errorē iuris etiā resistētis inuincibilē esse,tūc præscriptio in animæ iudicio obtinebit: atq; ita defēdi poterit Ioā.Medinæ opinio. Imò & ea sic intellecta apud iudicē exteriorē admittenda est: sicuti apertissimē probat in 3.cōclu.quā statim exponem⁹. Sed si error iuris vincibilis sit, culpāq; præ se ferat,etiā si quo ad factū in animę iudicio possessor bonā fidē habuerit:quippe qui existimauerit rē à se possessā propriā esse:tūc humanæ leges seruādæ sunt, nec loc⁹ erit præscriptioni. Quid igit dicem⁹ ad obiectionē, quę fieri potest? Nam iuris nec adiūentis,nec resistētis error nullā culpam habet:& tamen nō prodest ad præscriptionē, quæ titulū requirit:ideoq; videbit quibusdā nō excludi iuris errorē quo ad præscriptionē ea ratione,qđ is culpā grauē præmittat:cùm in hac specie exclusus sit error iuris absque vlla culpa cōtingēs à causā iuste præscribendi ? Et quidē obseruādū est,errorē iuris nō resistētis,nec assistētis simpliciter inculpatū esse quoties illius iuris scientia necessaria nō est:& sic quoties agitur de præscriptione,quæ solū bonā fidem requirit nec exigit q̄ præscribens iusto titulo possideat.At vbi præscriptio titulum iustū requirit,oportet ad hūc vsucapionis actū q̄ possessor titulo possideat; & ideirco tenetur ad hūc effectum scire,an leges humanæ titulū illū probauerint & fouentū , ac vim illi contractui præstiterint: hoc etenim necessariū est ad iustitiā,illius actus quo ad vsucapionem & præscriptionem,quę iure humano iustitutæ nō aliter admittūtur,quā iusto ex titulo: qui quidem abest ū̄ possessor iuris errore in hoc decipitur.Cùm oporteat præscriptionem saltem in initio bonā fidem habere procedentē à iusto titulo , quia ratione ad præscriptionem requirentem titulū non sufficit iuris error nec assistentis,nec resistentis: quia præscribens quo ad hūc effectū culpā contraxit,nō inquirendo,an ille titulus iustus esset:id est à iure probatus:quod ratione actus scire tenebatur.

Verūm q̄ diximus à iure distīgui iuris errorem quo ad fructus adquirendos, & quo ad præscribendum , si opiniones cōmuni doctorū cōsensu receptas admittamus, planè cōstabit discrimen istud nō omnino procedere:siquidem error iuris resistentis qui ad præscribendū lōgo, aut longissimo tēpore nō prodest,is nec ad fructus adquirēdos sufficit: sicuti ex quadā communi sententia retulimus libr. 1.variarū Resolutionum capitulo tertio.numero octauo.

Tertia cōclusio.Error iuris maximè dubij,eaque ration
9 probabilis iustā prebet †præscriptioni causam etiā vbi titul requirit.Huic conclusioni, suffragat q̄ hic error sit inuincibilis:quē homo faciendo quod potest,vincere nō valet ob perplexas iuris decisiones,variasque interpretum sentētias. Ideoq; de re ita dubia qui cōsuluit viros iuris peritissimos, eorumque respōsum habuit,fecit id quod agere tenebatur ad expellendum errorem iuris,eiusque scientiā adquirendā. Is igitur iuxta responsum iuris peritorum errans,inuincibilem habet ignorantiam quæ iusta est,atque idcireo iustam præbet præscriptioni causam:cùm ius ciuile ideo repellat ab vsucapione iuris errorem:quia eum iniustum esse censet ob negligentiam,& culpam ignorantis,seu errantis,qui nō fecit quod agere tenebatur ad eum errorem effugiēdum:sicuti paulò antè dicebam.eadem conclusio probatur auctoritate text.in c.cùm dilectus,de consuet.quem ita interpretantur Abbas & Imola ibi.idē Abbas in c.de quarta,de præscrip.col.tertia.& Feli.ibi.idem Felin.in principio Decretorum,col.secunda.Francus in c.sæpe.colum.tertia.de appell. Balb.in dicta l.Celsus.notab 4.Curti.Iunior consilio 6.nu. vigesimosecundo.& col.penultima,ac finali.Idē Curti.consil.28.colum.tertia.post Antoni.in dicto capitulo. cùm dilectus.quibus adstipulatur quod Bart.& alij scripsere. in l. in ambiguo.ff.de rebus dubijs.

Quarta conclusio.Error facti simul contingens cū errore, iuris bonam fidem inducit sufficientem ad præscriptionem,
10 etiam si ea titulum exigat,tex.apud iurisconsultum in l. Si vir.ff.de vsucap.pro donat.Si vir,inquit Pomponius, vxori, vel vxor viro donauerit,si aliena res donata fuerit,verum est quod Trebatius putabat:si pauperior is.qui donasset, non fieret,vsucapionem possidenti procedere.Ex quo responso hanc conclusionem adnotarunt glo. Bar. & Doct. in dict.l. si vir.Dinus in hac regula,Possessor.nu.40.Bal.in 1.quarta.C. pro emptore.nu.quarto.Felin.in dicto capitulo, de quarta. numc.36.limitatione 5.Balb.in dicto quarto notab versi. sextò limitatur.Nam quidquid sit de iuris errore,facti error planè bonam fidem inducit,contingentem absque vlla culpa errantis in iure:qui etsi ius omnino cognitum habuisset, nihilominus ob ignorantiā facti bonam fidem haberet: & hæc ad præscriptionē sufficiēs esse videtur.Huic tamē cōclusioni obstat text.in.l. nunquā.in princ.ff.de vsucap.qui iuxta intellectum Pauli Castrensis & aliorū probat,ementē rē alienā à pupillo non adhibita ea solēnitate, quæ iure necessaria est,minimè præscribere eam rem aduersus eius verum dominum propter iuris errorē,tamē si habeat errorē facti: existimans rem emptam à pupillo venditoris esse:igitur hic error admitus nequaquā bonā fidem producit ad præscriptionem sufficiētē.Præterea quid obsecro prodest: ignorantiā facti bona fidem habere: id est existimare rem emptam ipsius venditoris fuisse & esse tempore contactus,si contractus is fiat iure resistente?Nonne idem esset quo ad bonam fidē q̄ verè res empta ipsi' foret venditoris? profectò tutior esset mentis conscientia , quippe rem propriam venditoris,non alienā emeret:& tamen ob errorem iuris resistentis contractui non posset emptor hic vsucapere,nec præscribere secundum apertissimā,& planam omnium iuris vtriusq; traditionem:fortiori ratione igitur non vsucapiet emptor rem,quæ venditoris non est,si venditio iure resistente facta fuerit.Cùm maiori iure præscribatur aduersus eum, à quo possessor titulum qualemcunque habuit, quā contra eum à quo nullā titulum habet.Hinc denique Paulus Castrensis in dict.l.nūquā.& in dicta l.Si vir.reprobat opinionē glossæ, & Doct.in dict. l.Si vir vxori.respondens iurisconsulto ibidē, quòd in ea specie contingit error iuris in causa,non tamen in valore contractus,quia donatarius credebat valere donationem generaliter:& tamen errabat in iure,ex quo donatio inter virum,& vxorem regulariter valida nō est;tametsi in casu dictæ l.si vir.donatio valida erat ex eo quòd donator non efficiebatur pauperior: & sic non aderat error iuris circa illum cōtractū qui verè in specie valebat.Quòd si cōtractus in specie nullus est,aut inualidus iure resistente, etiā si possessor existimet bona fide rē adquisitam ex eo contractu,tradentis fuisse,error tamen iuris præscriptionem impedier secundum iurisconsultum in dict.l. nunquam.in hoc etenim casu datur ea mala fides,quam ius ciuile ob culpā errantis,& ignorantis cōstituendā esse censuit. Nunc denique intellectum ad d.l.Si vir. ipse colligo ex Azone in Summa. C.de iuris & fact.igno.col.secunda.quem nemo ex præcitatis retulit:sensit tamen idē Feli.in d.c.de quarta.nu. 36. hoc ipsum sensērat gloss.in dicta.l.Si vir.optimè Bellamera in c.

vigilanti

vigilanti.de præscript.numero quadragesimo septimo.

Ex his apparet Accursium in l.Pomponius.§.si iussu.de acquiren.poss.perperā intellexisse text.in dict.l.si vir.dū scripsit regulam illam iuris,quæ dictat,dominum transferre per traditionem dominium quoties non dominus transfert vsucapiēdi conditionē, fallere in donatione inter vir.& vxor.per dict.si vir. quam prauè intellexit:nā in eius specie tradens rē alienam, transfert vsucapionis conditionem: tradens verò propriam,dominiū transmittit:quia donatio iure valida est.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Bona fides,etiam absque titulo dari potest.*
2 *Bona fides in dubio præsumitur , etiam,si nullus titulus probetur.*
3 *Præsumptio malæ fidei an tollatur spatio triginta annorum?*
4 *Immemorialis præscriptio mala fide nō procedit,imò requirit bonam fidem.*
5 *Mala fides respectu vnius,an impediat præscriptionē respectu alterius.*

§. OCTAVVS.

TACTENVS probatum est non semper ad præscriptionem titulum acquiri : & tamen semper necessariam esse bonam fidem.Nunc verò illud quæritur , quo pacto possit dari bona fides absque titulo,siquidem vana credulitas esse videtur, cū quis existimat rem ab eo possessam esse propriā,nec scit qua
1 ex causa aut titulo eam habuerit.Nam † Innocen.& Bald.in cap.per tuas.de testib.in ea sunt opinione,vt existiment,nō posse præsumi bonam fidem vbi desit titulus.Sed de præsumenda bona fide statim agetur:modò illud erit adnotandū, posse dari bonā fidē absque titulo: & posse præscribentem bonam fidem habere sine tit.quod probatur in l.si quis emptionis.§. 1.iūcta gl.C.de præscrip.trig.vel quadr.anno.Idem ratione constat,quia si præscriptio quandoque absque titulo procedit sola quidē bona fide:vt est iure satis manifestū, & apparet ab speciali argumento in ca.primo.de præsc.in 6. glo.& omnibusin cap.si diligenti.eo.tit.cōsequitur necessario posse absque titulo bonam fidē præscribentem habere: cum alioqui nulla daretur præscriptio,quę sola tantùm bona fide absque titulo procederet,quod iure canonico ,& ciuili falsum est.

Primum autem huius conclusionis exemplū sit in eo,qui aliquam rem possedit triginta , & quadraginta annis : & verè existimat suam esse:immemor tamen est tituli,& causæ,ex quibus ad eū peruenerit propter lōgū tempus:facilimè quidem etiam in facto proprio contingit obliuio ex temporis antiquitate.l.peregrē.ff.de acqui.pos.Bar. in l. siquis delegauerit.ff.de nouatio.Vnde in hoc casu titulus probari non potest:sed tantū bona fides,quę sufficiens est ad præscriptionē.

Secūdò,bona fides absque titulo habetur ab eo, qui rē aliquam habuit titulo inualido.i.cuius non adiūtit,nec fomentum præbet:nec tandem resistit: hic inquam non præscribit ex prædicto titulo,vbi ad præscribendum titulus est necessarius:quia is titulus nō est sufficiens:sed præscribit hic possessor ratione bonæ fidei,quā habet errore iuris nec assistentis, nec resistētis,secundùm ea,quæ in proximo §.explicata fuere:& quæ deducūtur à Bar.in l.Sed si lege.§.scire.ff.de petihæredi.qua in re ad exempla oportet potissimū aduertere, quæ diligenter omnino sunt examinanda.

Tertiò,exemplum huius conclusionis proponitur in eo, qui rem aliquam habuit ab eo , qui bona fide inceperat illā præscribere.Et quanuis nouus hic possessor titulum habeat, eāque ex causa bonam fidē,nō tamen præscribit ex proprio titulo,sed præscriptionem ab alio cœptam prosequitur.De titulo etenim præscriptionis hic non apparet,licēt bona fides modo possidētis,& eius qui priùs præscribere inceperat consset saltem per presumptionē.Vnde hoc in casu datur bona fides in præscribente absque titulo.

Quartum huic rei facilimè applicatur exemplū,vbi quis rem aliquam possideat credens eā sibi à vero domino legatam,vel donatam,quæ tamen nusquam donata , nec legata fuerit possidenti : etenim in hac specie nullus titulus probari poterit , quippe qui nusquam contingerit: præscribitur tamen ipsa res sola bona fide ea præscriptione quæ titulū non requirit : cùm bona fides manifestè ex hac credulitate deducitur.l.si existimās.ff.pro soluto. Hisergo casibus optime procedit præscriptio absque titulo cum sola bona fide.

Quintò,bona fides absq; tit. haberi pōt , si quis rē aliquā possideat,existimās fuisse propriā parētū,quib.iure hereditario succedit: creditq̄ue alicui viro fide digno id asseueranti. Nā est hæc iusta credulitas secundū glossā in l.Titio fundus. ff.de condit.& demonstra. cuius meminere maximè eā cōmendantes Ange.in l.secunda.ff. de eo per quem factū erit. Bald.in l.indicia. colum.penultima.C. de rei vendica. Ioan. Lupi in Rubr.de dona.inter virum & vxor. §. 9.nu.decimo quinto.Fran.Balb.in d.l.Celsus.ff.de vsuca.numero quadragesimoquinto.

Cæterū bona fides quæ omnino ad præscriptionē iure re-
2 quiritur,præsumitur in dubio,nisi contrarium † probetur: glossa,& communis in c.ū diligenti.& in c. Sanctorum. Itē & in c.vltimo.de prescript. & in l. penultima. C.de euictio. Bart.& alij in d.l.Celsus.præsertim Baldus ibi.3. part. Curt. Senior in consilio septuagesimoprimo.col. quarta. Idem in consilio octuagesimosecundo.col.secunda. Alexan. cōsilio 200.columna prima.libro secundo. & consilio septuagesimoquinto.libro quarto.col penultima. Iason in §. sed istæ. nu.99.de actioni.Curti.Iunior in consilio vigesimooctauo. columna secunda. Andreas Alcia.de præsumptio.reg.3.præsumptione 5.quorum opinio communis est, quemadmodū ipsi iuniores fatentur,& constat ex his, qui ab eis nuncupatim citantur.Et procedit , etiam si possessor lucratiuam causam habeat,& de sola longi tēporis possessione agatur. text.glo.& omnes in l.super longi.C.de præscrip.lōgi tēpor.

Huic verò præsumptioni locus est,etiam si nullus titulus probetur:nā bona fides in dubio presumitur in eo qui absq; titulo possidet:auctore Bart.in d.l.Celsus. numero decimoseptimo.cui conueniunt Doctor.ibi.Et in capitul.si diligenti.paulò antè citato:idque communi omniū sententia probatum est secundùm Alciat.in dicta præsumpt.4.quibus ratio suffragatur,quòd bona fides possit contingere absque aliquo titulo,quemadmodū superiùs ostendimus:atque ita tenendū est,quāuis Innocētius & Bal.in c.per tuas.de testib. Imo in repe.ca. vlt.de præscription.col. 5.& Bart.in l. vlt. C. vnde vi.nu. decimo quinto,existimēt,nūquā fore præsumēdā bonā fidem nisi detur titulus.Nec obstat l.vltima. C.vnde vi.ex qua hanc conclusionē hi auctores deducere videntur:quia illa constitutio procedit in eo, qui scit rem ab eo occupatā suā non esse:tunc enim tenetur scire q̄ ea sit aliena rius.At in eo,qui credit,rem ab eo possessam propriam,profectò mala fides nō debet presumi:imò bona: cùm deficiat ratio prædictæ constitutionis, quæ in hunc sensum omnino accipienda est.

Illud tamē est prætermittēdū,malā fidem præsumi,si quis à principio rē aliquam etiā vacantē propria auctoritate apprehēderit.text.optimus in d.l.vltima.C. vnde vi. quo in loco Bart.scribit,hanc præsumptionē malæ fidei † tolli.& purgari possessione triginta annorum idē tenuerunt Deci.cōsilio 267.Alex.consilio sexto.col.1.libro primo.Idem Alex. consilio 151.libro secundo.nu.septimo.Curti. Senior consili. octuagesimosecundo.col.tertia.Matthæus Affli&t deci sione Neapo.40.nu.duodecimo.Iason in §.Sed istæ.nu.100. de actionib.Idem Iason in consili. quinquagesimoseptimo. col.vltima.& consilio septuagesimosecundo. col. secunda. libro primo.Deci.iterum in consilio 558.in fine. & consilio 266.col.vlti.Curti.Iunior in consilio 52.nu.11.Antoni. Rube.cōsilio 75.nu.tertio. etiam si apparet olim eius dē rei aliū fuisse antiquiorē possessorem,& possedisse tēporē quo præscribens eandem rem fuerit ingressus propria auctoritate:etenim in hac specie Bart.& Docto.modò citati loquūtur,& sentit Salic.in d.l.vltima.atque expressim tradit Balb. in dicta l.Celsus.3.part.col 6.ex cuius examine cōstat,hanc opinionem communem esse. Nam ipse Balbus ibi fatetur eam communem,idem asserit Claudius in eadem l. Celsus. numero 31.quam & Panormit.commendat in d.capi.Si diligēti.col.tertia. & Deci.idem repetit consilio 558. columna vltima:tametsi possit aduersus hanc præsumptionē probari mala fides possidentis:quod visum est Philippo Corneo consilio 207. libro tertio. de quo in sequenti quæst. tractabitur.

Verūm Imola in d.l.Celsus.col.vltim.& in repet. capituli vlti.de præscrip.col. 5.aduersus Bart.& communem probare nititur,& censet,præsumptionē malæ fidei,quæ procedit ab occupatione rei propria auctoritate apprehēsæ,minimè tolli spatio triginta annorū, quoties constat de antiquiori alterius possessione.idem latè asseuerat Hieronymus Tortus inter cōsi.Alex.cōsi.192.libro 2.sensit idem Corneus in dicto cōsilio 207.Cui accedit Aymon in consi 146. col.vltima.His primùm adstipulatur dicta l. vltima , quæ probat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

malam fidem præsumi siquis propria auctoritate rem aliquam occupauerit. Nec obstat eiusdem constitutionis pars vltima, quæ de triginta annis loquitur: quia ea constitutio procedit quo ad effectum illius legis tollendum: nempe vt antiquior possessor elapsis triginta annis nō possit agere remedio illius legis: quemadmodū Imola, Corneus, & alij opinantur. Secūdo aduersus communem facit, quòd hæres nō potest præscribere rē mala fide possessam à defuncto etiā triginta annis, licèt ipse velit incipere præscriptionē: sicuti cōmuni sententia definitum est: & quidē ea ratione, quod hæres sit in mala fide præsumpta. Igitur mala fides præsumpta non tollitur spacio triginta annorū. Qua argumētatione vtitur Aymon in d. cons. 146. col. vlti. eādem sententiam cōtra Bart. tenet Roma. in dict. l. Celsus. Sed pro Bartoli opinione adest singularis decisio Innocen. in c. secundo. de in integr. restitu. nu. octauo. verticulo, Item nota. cui Ioā. ab Imola, & alij inibi accesserunt. Asserit enim Innocen. bonam fidē præsumi vel ex iusto titulo, vel longi tēporis possessione: & subdit hac in re longum tempus definiendum esse arbitrio iudicis. Et quia Bart. opinio communis est eaque in praxi tutior esse videtur, oportet respondere his, quæ in contrarium adducta sunt. Nam d. l. vlt. C. vnde vi. parum refragatur: quia de præsumpta mala fide tractat ea cōstitutio, nec dictat, hāc præsumptionem etiam post longum tempus validam esse: imo potius, eam debilem videri post triginta annos expressim insinuat. Ratio verò, quam Aymon ex aliorum mente deducit, mihi non placet: siquidē hæres, non impeditur præscribere rem mala fide possessam à defuncto ea tantùm ratione, quod ipse hæres sit constitutus in præsumpta mala fide: sed quia ipsius defuncti personam in ea re omnino repræsentet: de quo paulò pòst tractabitur.

Quæritur præterea in hoc tractatu, quo examinatur bona fides ad vsucapionem requisita, quid dicendum sit de præscriptione immemorialis temporis, an ea possit procedere
4 cum mala fide? ✝ Et sanè nō desunt qui ✝ existiment, posse malæ fidei possessorem rem aliquam tempore immemoriali præscribere mala fide: quasi tanti temporis vis malæ fidei vitium remittat: quod ita iure verum esse censent Salic. in l. 2. nu. 8. C. de seruit. & aqua. Deci. consi. 496. nu. 5. idem consil. 638. col. 1. Nicolaus Boeri. Decis. 39. nu. 7. Deci. in l. traditionibus col. 3. C. de pact. quibus fauere videtur sententia Bart. in d. l. vltima. C. vnde vi. cuius modò mentionem fecimus. Et enim si post triginta annos vitium malæ fidei excluditur, omninoque tollitur, fortiori iure post tēpus immemoriale mala fides remissa defenda est. Sed opinio hæc Saly prorsus est improbanda quippe quæ falsa sit. Nam præscriptio mala fide nullo vnquam tempore procedit. tex. in c. vlt. de præscrip. & in hac regu. & in c. vigilanti. co. tit. nec vlla ratio, quæ verè rationis nomine digna sit, adduci poterit vnquam, vt ex ea permissum cuiquam sit, rē alienam sibi tempore adquirere, si is malitiam, & culpam in eius possessione habuerit. Alioqui humana lex tyrannidi, & crimini fomentum daret, quod ab ea alienū ita oportet esse, vt potiùs malæ fidei possessores puniat, quàm defendat. Nec quicquam decisio Bar. patrocinatur: quia etsi vera sit, planè obtinet in præsumpta mala fide. siquidem præsumptio malæ fidei tollitur possessio
5 ne triginta annorum: attamen probatum sit, possessorē verè malam fidem habuisse, nusquam vitiū illud remittitur à possessione: nec locus erit in hoc casu Bart. opinioni quæ verè de præsumpta mala fide agit, nō de vera: quod notant Areti. consi. 153. col. vlt. Aymon consi. 146. col. fin. idem optimè in tract. de antiqui. tēpo. 4. part. versi. Materia ista. nu. 20. & ferè omnes. qui Bart. sequuntur: potissimùm Bart. ipse. Sit igitur certa, & constitutissima conclusio, præscriptionem etiam temporis immemorialis nullam habere vim, nec iure procedere, si malam fidem possessor habuerit. cuius assertionis auctores sunt glos. in capit. primo. verb. Nisi. de præscript. in 6. & inibi Fracus col. vlt. Angel. Aretinus in §. Furtiuę. Instit. de vsucapio. in princip. Antoni. Rubeus in consi. 13. nu. 14. Aymon cōsi. 146. & in dict. c. Materia ista. nu. 19. Francisc. Balb. de præscript. secunda part. 3 par. princ. q. 6. col. 5. Matthæ. Affict. decisio. 368. num. 10. Capicius Neapolit. decis. 4. colum. 7. Quorum opinio communis est secundum Alex. in l. cùm aliquis. C. de iure deliber. hoc ipsum tenet Dinus in hac regula: dum nu. quinto, ita inquit, Primus dicit: quòd ille, qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoatæ, & continuatæ. nulla temporis continuatione non præscribit, etiā si centum annis, vel vltrà possessionem continuaret. Eandem sententiam probarunt Panormita. in capitulo vltimo. notab. 1. de constitutio. Dominic. in capitulo sacrosancta. 22. dist. Felin. in c. cū nobis. col. prima. de præscri. qui bonā fidem exigunt ad præscribendam exemptionem à suprema iurisdictione Imperatoris, vel principis superioris, casu quo præscribi ea possit, & tamē in ea specie immemoriale tēpus necessariū esse ipsi; Doctores absq; bona fide nullius tēporis quasi possessionē admittendā esse censer. Nec obstant verba Dini in huius regul. cōmentarijs, dum nu. trigesimo quinto. de præscriptione vsusfructus tractans scribit: vsusfructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dum tamen bona fides accedat, vt in præalleg. c. 1. de præscrip. in 6. vel transcursus temporis: à quo memoria non extet. Hactenus Dinus, qui iuxta hanc literā videtur loco bonæ fidei exigere tempus immemoriale: quasi id sit absque bona fide sufficiēs. Etenim hæc Dini sententia in codicibus diligentiùs excusis aliter legitur. sic sanè: vsusfructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dum tamen bona fides accedat, vt in præalleg. c. 1. de præscript. libro sexto, vel veriùs, transcursus tēporis à quo memoria non extet. vult equidem Dinus non sufficere bonam fidem absque titulo ad præscriptionem vsusfructus, sed requiri tempus immemoriale: quod & glossa asseruit sicuti Barto. ibi eam intellexit. in l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. quæ denique opinio etsi falsa sit, quod alibi explicuimus, à Dino tamen probata insinuat, eū intellexisse præscriptionem immemorialis temporis etiam cum bona fide necessariā esse ad vsumfructum tempore adquirendum, nec sufficere minoris temporis cursum absque titulo, quāuis & ei bona fides accesserit: vnde non poterit ex Dino colligi, ꝙ præscriptio immemorialis procedat, & obtineat etiam cū mala fide. Ex quibus Aymō Sauillia. in d. tract. de antiq. tēp. 4. parte. c. absolutis. nu. quinquagesimonono. probare vult, immemoriale tempus nō inducere iusti tituli probationē, si constet de titulo vitioso, & iniusto. citat ad hoc Paul. Castrens. consi. 424. lib. secundo. col. secunda. versi. in contrariū facit. Quia secundùm eūdem Aymonem in c. Materia ista. numero tertio. ex hoc vitioso titulo & iniusto mala fides apparet, atque ideo immemorialis præscriptio vim propriā amittit propter malæ fidei vitium. Ego equidē vbi de tempore immemoriali iure præscriptionis agitur, si de mala fide præscribere appareat, existimo inutilem, & inualidā esse præscriptionem: sicuti superiùs probatum censeo, quoties de initio, & primo titulo constat: nam eo casu non de præscriptione immemorialis, sed de titulo ciusq; viribus, quas habuit, vel ex cursu tanti temporis habere iure potest, agendum est. Quòd si tempus immemoriale nō in vim præscriptionis, sed in vim priuilegij & iusti tituli, a ciusque probationem allegatur, tūc si de titulo iniusto appareat, de eius viribus tractandum est, & potissimùm an ex tanti temporis vsu, & quasi possessione vitium tituli probati remissum cēsea tur: & an titul' ille præsumatur iustus, & solennis. Quod latiùs erit pro causæ, & cōtrouersiæ qualitatibus examinādū.

Alia deinde q. hac in parte opportunè ad materiam bonę fidei examināda erit: quā solet cōtrouerti, an mala fides respectu vnius impediat præscriptionem respectu alterius? Et Barto. in l. naturaliter. nu. 11. ff. de vsucapio. sensim hoc tractare videtur. Nam ab eius decisione quidam adnotarunt,
5 ✝ malam fidem vnius causa non impedire præscriptionem quo ad alterem in hunc quidē sensum, vt si possideam fundum quem opinor esse Titij, possim illum vsucapere aduersus Sempronij, cuius verè fundus erat: cùm ratione Sempronij, & quo ad ipsum ego bona fide prossideam. hoc ipsum probatur secundùm eos in l. si quis fundum. vbi gloss. ff. de adquir. poss. gloss. in l. sicut. C. de præscript. trigint. vel quad. anno. text. in l. qui balneum. infine. ff. qui potio. impigno. hab. Sic enim ex Barto. deduxerunt hanc sententiā Aegidius à Ballamera in c. vigilāti. nu. trigesimo quinto. Imola in c. vltim. num. vigesimoquinto. de præscrip. Antoni. col. vltima. Felin. col. prima. in c. illud, eo. titulo. atque eādem opinionem fatentur esse cōmunem Bartho. Soci. consilio quadragesimo septimo. col. vltima. libro tertio. Balb. de præscript. 3. part. 6. partis. q. 3. & Ioan Hannibal in repe. dictæ l. naturaliter, nu. 156. Ipse verò non inficior Barto. conclusionē veram cōmunē esse in eo sensu, qui verè Barto. tribuendus est, ablque aliqua tanti viri omniumque præceptoris iniuria: & tamen omnino nego suprascriptā conclusionem ex Bar. deduci, itē verā & communē esse. Nam etiam si pro opinione præmissa in eo sensu, quem significabimus, citentur Imola in d. l. si quis fundum. Ancha. in c. 1. de præscrip. in 6. Saly. in l. cùm notissimi. §. imò. C. de præscript. triginta vel quadraginta anno. hi quidē simpliciter Barto. verba referunt, ea mentione mutantes, nec ex eis præfatā falsam conclusionem colligere

res. Et quanuis ipse Bar. in d. l. naturaliter. nu. decimoquarto. videatur sentire conclusionem, quam modò improbamus, dum scribit, quòd defectus bonæ fidei quo ad vnum non impediat præscriptionem quo ad alium: sed defectus possessionis impediat præscriptionem quo ad omnes: quia possessio vna est, & vniformiter omnes respicit: bona autem fides, vel titulus possunt variari, respectu plurium: in his tamen præcitatis verbis Bartol. non probat, quod ei quidam adscribere conantur. Is enim qui non possidet, nec præscribit contra vsumfructuarium, nec præscribit contra proprietarium. Is verò qui possidet, habet tamen bonam fidem respectu proprietarij, malam tamen respectu vsufructuarij præscribit planè aduersus proprietariū: nō tamen contra vsumfructuariū: sic & qui habet malam fidem ratione hypothecæ, bonam verò fidem quo ad rei proprietatem, præscribet omnino proprietatē, nō hypothecā. Atq; hic est verus, proprius, & germanus sensus Barto. Ex quo & locis ab eo citatis id tantùm deducitur, quòd mala fides respectu vnius iuris, non impedit præscriptionē respectu alterius: vt pote mala fides quo ad vsumfructum rei non impedit præscriptionem quo ad proprietatem: quem sensum è Bartoli verbis deduxerunt Aretin. in l. prima. §. item adquirimus. num. quinquagesimo sexto. & ini bi Vincen. de Herculanis nu. vigesimoquarto. idem Aret. in l. tertia. §. Neratius. col. vltima. idem in l. Pomponius. §. ex facto. ff. de adquirenda possessione. idem Aretin. in consi. decimoseptimo. col. nona. quamobrem ipse Aretin. vbique asserit malam fidem circa idem ius, nempe circa dominium, etiam si ea contigerit respectu vnius, impedire præscriptionē respectu omnium: quo & cuma. tenere videtur in d. l. naturaliter. probatur autem hæc sententia ratione profectò euidenti. Nam hic possessor habet scientiam rei alienæ, vt constat in l. aut qui aliter. §. siquis dum putat. ff. quod vi aut clam. & ideo malæ fidei possessor est, qui nullo pacto præscribere rem possessam potest. tex. in ca. vlt. de præscript. & in hac reg. possessor. Quin & Panormitan. in d. cap. illud. nu. octauo. posteriorem hanc sententiam probat, ab Antonio discedens. Idem sequuntur, & iure admittendum esse cēsent in effectu Francis. Balb. in dicta q. 3. Ioann. Hannibal. nu. decimosexto. Claud. in d. l. naturaliter. col. 3. & Socin. in d. §. item adquirimus. imò & Aegidi. à Bellamera in dict. capit. vigilanti. numero trigesimoquinto. licèt ex Bartol. priorem opinionē deduxerit, hanc posteriorem post alios probat, horum sententiam non tantùm veriorem, sed & magis communem esse ipse opinor. cui adstipulatur tex. insignis in l. prima. §. Sed per eum. ff. de adquirenda possessione. quo in loco respondetur, hominis verè liberi possessorem non adquirere per ministerium huius, quem existimabat bona fide seruum esse: sed tamen mala fide credebat alterius eū seruū esse. Hic enim vides, possessorem hominis liberi bonam fidem habere: quia existimat eum seruum esse, & ratione seruitutis contingit bona fides: habet tamen hic possessor malā fidem respectu alterius, quē censet dominum esse huius hominis: atque ita mala fides huius respectu possessionem totā vitio afficit, vt tandem in totum dicatur malæ fidei possessor: quem tex. ad hæc præter alios Soci. pēpendit in d. §. item adquirimus. in princip. Verū quinque aut sex in hac controuersia constituā casus, quibus prior opinio satis vel defendi vel explicari poterit.

Primus, quoties mala fides contigerit ratione diuersorū iurium eiusdem rei, & bona fides eidem admista sit: ea parte, qua bona fides obtinetur, procedit præscriptio: alia verò ex parte, qua mala fides viget, minimè locus erit præscriptioni. Cuius rei exemplū sit in vsufructu, & proprietate eiusdē rei. Nam potest possessor habere bonā fidem quo ad proprietatem, malam autem quo ad vsumfructum: idcirco præscriptioni locus erit quantum ad proprietatem: non quantum ad vsumfructū: quod ex Barto. rectè intellecto colligitur, atque ité ex Aegidio in dicto nu. 35. & ab his, qui rectè verba Bart. interpretantur.

Secūdò, vbi mala fides adest possessori ratione vnius iuris, quod potest distinctū esse numero adhuc præscriptio admittēda erit cōtra eū, cuius respectu bona fides possessori adest, etiā si eiusdē iuris causa possessor malam fidem quo ad aliū habuerit. Nempe siquis possideat rē aliquā ablque dubio bona fide quo ad proprietatē, sed tamē mala fide quo advsumfructum respectu vnius, quia existimat illum ad Sempronij pertinere: bona verò fide respectu alterius, Titij videlicet, ad quem verè vsusfructus pertinebat: etenim in hac specie præscribit possessor vsumfructū aduersus Titiū ex bona fide, quā eius respectu habet. Hoc tamē exēplū pēdet ab ea q. an possint plures esse vsusfructus eiusdē rei, qui quidē vsusfructus numero distinguātur. & quia quibusdā videbitur, vnius, & eiusdem rei vnicū tātùm vsumfructū constitui posse: sit exemplū aptius, & verius in pluribus Hypothecis: quæ dubio procul possunt circa eandem rem constitui. Nam si possessor habeat bonam fidem quo ad vnam hypothecam, aduersus eam præscribit: si verò habeat malam fidem respectu alterius hypothecæ, minimè aduersus illam procedet præscriptio: quod in specie adnotauerunt Claudius in d. l. naturaliter. col. 3. & Balb. 2. par. 3. par. princi. q. 4. optimus tex. in l. si balneum. ff. qui pot. in pigno. habeant.

Tertiò verissimè constat, malā fidem respectu vnius partis fundi nō impedire præscriptionē respectu alterius partis, in qua possessor habet bonam fidem. Sicuti probatur in d. l. siquis fundum. ff. de adquirenda possessione. Et notat in specie post alios Balb. in dicta q. quarta.

Quartò, siquis malam fidem habeat respectu eius, à quo causam habuit, quia credit, illum dominium non habuisse, nec potuisse transferre dominium in possessorem: simul tamē opinatur, & existimat ex alia causa rem ad se pertinere, profectò hic possessor præscribere iustè poterit: quippe qui verè bonam fidem habeat.

Quintus casus hac in q. constitui potest in eo, qui rem alienam possidens, in iudiciū ab eo, qui nec dominiū, nec ius habet, adducitur. Is etenim cum alioqui bona fide possideret, si lite contestata per eum aduersus iniquum actorē nō cōtraxerit vitiū malę fidei: quia nō obstāte ea cōrestatione adhuc opinatur rem ab eo possessam propriā esse, vsucapio nē cōtinuabit, nec ea censebitur interrupta per dictam litis cōtestationē: quemadmodum Socin. respondet in d. consi. quadragesimo septimo. lib. 3. ad hoc inducens Bart. opinionem in d. l. naturaliter. ff. de vsucapioni

Sextò eiusdē Bartoli sententia vera est, & obtinet in aliū sensum, hunc videlicet, vt possessor malæ fidei respectu Sempronij, qui verus dominus non est, bonæ fidei tamē quo ad Titium, qui verum rei dominiū habet, si iustam habeat causam litigādi super eādem rē cum Titio eius vero domino ipsam vendicante, nequaquam tenebitur ad eiusdem rei interitum, qui pendente lite contigerit absque possessoris culpa, cō quidē modo, quo res ipsa apud verū dominū esset peritura: quod Bart. vsum est in l. ité si verberatum. §. vlti. ff. de rei vendicat.

EX §. SEQENTI.
SVMMARIVM.

1 *Successor vniuersalis non potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam.*
2 *Intelleci. l. nec vsufructuarium. C. de vsufru.*
3 *Hæres eius, qui precario possidebat, an intelligatur domino possidere?*
4 *Mala fides defuncti non obstat hæredi bona fide præscribenti annis triginta.*
5 *Quid ac hærede conficiente inuentarium?*
6 *Mala fides præsumpta vel ficta ipsius defuncti, non nocet hæredi.*
7 *Successori singulari, an nocet mala fides authoris?*
8 *Missus in possessionem ex causa noxali, vel damni infecti, an præscribat mala fide. Et inibi intellectus l. & generaliter. ff. de noxalibus.*

§. NONVS.

Is denique quo ad ipsius possessoris & præscribentis bonam fidem prænotatis: subinde quæritur, vtrū mala fides authoris noceat successori? Quam quæstionem breuiter absoluere conabor. siquidem ea passim ab alijs non indiligenter tractatur: idcirco tantùm exponā pro eius resolutione conclusiones. Prima ✝ conclusio. Successor vniuersalis iure hæreditario, nō potest rem à defuncto mala fide possessam etiam triginta annorum tempore præscribere, quanuis is bonam fidem habeat, velitque à seipso initium præscriptionis adsumere, nulla tēporis accessione vsus. Hęc constat: quia hæres persona defuncti repræsentat, & ideò mala fides defuncti in hęredē, & vniuersalem successorem trāsmittitur. tex. optimus apud iurisconsultum in l. cùm hæres. ff. de diuers. & tempor. præscript. l. vlti. C. cōmu. de vsucapioni. Quæ quidē conclusio etiam iure Pontificio procedit secundùm Abb. Anto. & Felin. colum. 8. in cap. si diligenti. de præscriptio. eundē Ab. in c. 2. col. 2. eod. tit. & plures alios, quos Iuniores citāt, hāc opinionē communem esse asseuerantes, præsertim Balb. de præscript. secunda part. 3. part. princip. quæstio. 12. in 2. membro. Alexan. Vincent. Herculanum col. pen. Iason. numero 22. & Ioan. Crottū Folio pen. in ff. Pomponius. §. cùm

Universidad de Deusto Biblioteca

quis.ff.de adquirend.possessio tametsi Dinus in hac regul. nu.quadragesimosecundo.ad finem,& Barto.d.l.cùm hęres. Aegidius à Bellamera in c.vigilanti.nu.trigesimosecundo. de præscript.& quidam alij opinentur,iure canonico posse hæredem præscribere rem mala fide à defuncto possessam, modò ipse hæres nolit vti accessione possessionis ipsi' defūcti.Quorum opinio eo,ꝙ cōstituere vult differentiam inter ius canonicum, & ciuile,prorsus est falsa,nec vlla congrua ratione defenditur.Etenim sicut iure ciuili hæres repræsentat defuncti personam.l.cùm à matre.C.de rei vendi.l.secunda.§.ex his.ff.de verbo.obligat.& in authen.de iureiur.à mori.prestit.ita & iure Pontificio: nec hoc quisquā inficiabitur: vnde si iure ciuili hæres præscribere non potest rem à defuncto mala fide possessam:quia eius personam repræsentat:idē iure canonico dicendum est, eadem inspecta ratione. illud profectò posset à Dino,Bar.& aliis iustiùs considerari,quòd fortassis hæc prima conclusio, nec iure ciuili obtineat.Nam etsi verum sit,quod hæres non possit præscribere rem à defuncto mala fide possessam cū velit vti accessione possessionis obtētæ ab ipso defuncto.d.l.Pomponius.§.cùm quis. tamen si hæres velit incipere præscriptionem nulla vsus accessione temporis,quo defunctus possessionem habuit, pręscribet habens bonam fidem: nam d.l.cum hæres.non omnino hanc præscriptionem excludit::quod apertiùs apparebit si Iurisconsulti contextum referamus: Cùm hæres, inquit Vlpianus, in ius omne defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit:veluti cùm sciens alienum ille, vel precariò possedit.Quanuis enim precariū hæredē ignorātem non tenet, nec interdicto rectè cōueniatur: tamen vsucapere non poterit,quod defunctus non potuit.Idem iuris est,cùm de longa possessione quæritur: nec enim rectè defenderur:cùm exordium rei bonæ fidei ratio nō tueatur. Hæc Iurisconsultus:qui non tractat expressim de hærede à seipso incipiente præscriptionem:imò in his vltimis verbis insinuat,exordiū præscriptionis adsumi à tēpore defuncti, cùm hoc exordiū ad malā fidē referat: quæ tamē mala fides tūc,id est,à defuncto initiū habuit,nō ab hærede, qui bona fide possidet. Ratio autē,qua tenētes cōmunē sententiā vtūtur,de repræsentatione defuncti, fortiter vrget in fauorē cōmunis assertionis:nam & ea Iuriscōsultus ipse in d.l. cū hæres.Vtitur in eiusdē responsi principio: procedit tamē quo ad actiones,& obligationes personales , ex quibus hæres tenetur ex persona defuncti, nō tamē quo ad vitia personalia ipsius defuncti,quæ in hæredem non transeunt,nec ei nocēt in his,quæ hæres ipse agere velit ex sua persona :etenim in his,quæ hæres expedire,& peragere vult vsus defuncti possessione,vel contractu,necesse est , vt & particeps sit vitiorū personaliū ipsius defuncti , cuius personā repræsentat.Quāobrem etiam si hæres teneatur quādoque ex delicto vel mala fide,vitio,& crimine defuncti: non ex hoc sequit̄,ꝙ ipsum vitiū in hæredem trāseat, vt personā hæredis inficiat.Quod palàm probatur,si ostenderimus : malam fidem defuncti nō transire in personam hæredis, in eum sensum , vt eam vitio personali afficiat.Hoc verò cōstat argumēto sumpto ab absurdis euitandis.Nam si ratione repræsentationis mala fides defuncti transit & in hæredem,& eius personam afficit,saltē per fictionem quo ad effectum præscribendi:profectò sequeretur nullo vnquam tempore,nullo vnquam casu posse hęredem præscribere rem mala fide possessam à defuncto,nec spatio longi,nec longissimi temporis,etiā vbi titulus ad pręscriptionem necessarius nō sit:quod perquā durū,& asperū videtur his , quorū opiniones statim explicabimus:cū mala fides,etsi ficta sit apud hæredē præscriptionē impediat ob repræsentationē , attēta generali cōmunis assertionis ratione: nec enim fictio semel à iure inducta absque contraria iuris decisione deficere potest,quippe quæ veluti certa res sit iure statuta.Deinde si verū est,quod doctores pro communi adnotarunt,malā fidē defuncti in hæredē transire ob repræsentationem,sequitur planè, ꝙ si defunctus debitor sit alicuius quantitatis,& ratione huius obligationis sit in mala fide cōstitutus: hæres bonam fidem habens,non poterit vel statuto , vel lege municipali , quæ dictat actionem personalem decem annis præscribi,hanc actionem præscriptione temporis excludere ob malam fidem , sicuti nec defunctus posset , ipse falsum esse censeo.Denique vt hæc breuiter absoluam , ni fallor,minimè procedit argumentatio ista : defunctus non poterat rem istam præscribere ob malam fidem, quam habebat , ergo nec poterit eius hæres,quia personam defuncti repræsentat.Hæres equidem bonam fidem habens plerunque præscribere valet res, quæ à defuncto vsucapi nō poterant,mala fide impediente:sicuti doct. in aliquot casibus fatentur:cùm tamen repræsentatio semper adsit,omnibusque casibus conueniat. Igitur qui aduersus communē tenere velit,is necessariò intelliget repræsentationem, cuius meminit d.l.cum hęres.in eo casu, quo hæres vti vult accessione,& sic iure hæredis.

Sed & communi opinioni adhuc astipulatur text.in l.nec
2 vsumfructuarium †.C.de vsufruct.cuius hic est contextus Nec vsumfructuarium ad obtinendam proprietatem rerū quarum vsumfructum habet, neque successores eius vlla tēporis ex ea causa tenentes præscriptio munit. quo in loco Paul.de Castro scribit,quòd si is qui possidebat precario nomine mortuus est,& hæredes eius per triginta annos, & vltrà etiam precarium ignorantes possederūt proprio nomine,non propter ea rem ipsam præscripserunt ea ratione, quòd cùm defunctus nomine precario tenuerit rē,eius hęredes cēsentur eodem modo tenuisse,licèt tenuerint vt domini: quia non superueniente noua causa non interuerterunt possessionē:sicuti nec defunctus potuisset mutare causam possessionis.l.nemo.C.de acqui.poss. Hæc Pauli Castrēsis opinio etiā probatur in d.l.cùm hæres.& sequuntur Paulum Balbus de præscript.4.par.4.par.princip.q.11.col. 2.Andre.Tiraquel.in lib.de constit.2.parte.ampliat.13.nu.5.& sequētibus.facit optimus tex.in l.cum in plures.in fine princip.ff.locat.vbi apparet,hæredem coloni:quanuis colonus non sit,nihilominùs domino possidere:vnde etsi hæres bonam fidē habeat,non potest præscribere, licèt velit ipse pręscriptionem incipere:quia non potest mutare causam possessionis,qua defunctus possidebat. Hic tamē adnotandum est communē sententiā duabus rationibus defendi ab his, qui eam sequūtur.Prima quidem ratio deducitur à mala fide defuncti:quasi hæres non possit mutare illam malam fidē defuncti,nec vitium illud resarcire:& hæc ratio cōstat in d.l.cū hæres.si diligēter eius verba pensitentur. Altera ratio in eo versatur,quòd si defunctus ex aliqua causa possidebat,quæ non poterat esse sufficiens ad præscriptionem:cùm nomine alterius possideret,eius hæres ex eadē causa intelligitur possidere:& ideò vsucapere nō pōt,deficiente ea possessione,quæ ad præscriptionem requiritur.Prior ratio tollitur ex his,quæ modò explicuimus,in responsione,& intellectus dictæ l.cùm hæres.quia si hęres ipse incipiēs à se pręscriptionem minimè vsus accessione defuncti , ac bonam fidem habēs nequaquam impediatur præscribere:quippe qui non vtatur in hac præscriptione iure hæreditario.Posterior ratio tunc deficiet,cùm probatum fuerit possessionem interuersam esse ab hærede,amissamque à vero rei domino: quod poterit iure resolui ex his,quæ in hac Relection.parte ista.§.1.tradita fuere.nu.3.Et præterea si consideremus text. in l.si de eo. §. si fortè. vbi Bart.& Aretin. ff.de adquirenda possess.cuius authoritate dabitur fortasse insignis intellectus ad dictā l.cùm in plures.ff.locat.in fine princ. atque in vniuersum,quoties quis nomine alterius possideat ex eo contractu,qui ad eius hęredē nō trāsit,eo quidē mortuo,possessioneq; apprehēsa, per hæredē titulo domini, si verus dominus eam neglexerit repetere,ac habere,perdit sanè possessionem,ab eoque tēpore hæres proprio nomine possidere intelligitur. Hinc deniq; si post mortem cōstituentis se precariò alterius nomine possidere hæres rem occupauerit, diuq; steterit prior possessor absq; eo ꝙ apprehenderit possessionē,eamq;neglexerit recipere,profectò possessionem amittit,& hæres proprio nomine incipit possidere:sicuti in specie voluerunt Ancharra.in c.cum venissent.de resti.spolia.5.notab.Corn.consi.280.lib.3.col.vlti. Carolus Ruinus consil.127.col. 5.lib. 5.quibus accedit Tiraquell. in dicta amplia.13.nu.7.cùm precarium in hæredem constituentis non transeat.l.cum precaria. §.precarij.ff.de precar.c. vlt.de precar.Etenim is,cuius nomine res possidetur precariò, si mortuo constituente sciat ab alio rem occupatā, eàque neglexerit repetere per modicum tempus,amittit possessionē, quam habebat l.quanuis.l.quod meo.in fine.ff.de acquired. possess.Si verò ignorat rem ab alio occupatam, vel scit vacantem esse,tunc non perdit possessionem ciuilem nisi ex eo tēpore, quo obliuio inducitur.l.si id quod.in princ.ff.de adquire.possess.l.furtum.§.1.ff.de vsucap. Qua distinctione vtuntur Bart.in d.l.si de eo.§.si fortè.Panor.in d.c.cùm venissent.col.penulti.& vlti.Paul.Cast.consi.10.col.2.lib.1. Matt. Afflict.decisio.40.col.pen.,versic. præterea ex negligentia. And.Tiraquel.in 3.parte,de cōstitut.limitat. 21.nu.8. Quo fit,vt minimè impediatur pręscri.ex ratione Pauli Castrēsis in d.l.Nec vsumfructuariū.saltem ex eo tempore,quo hæres proprio

proprio nomine incepit possidere.Ideirco communis sententia dubia videtur adhuc.Nam & opinionem Dini in hac regul.præter supra citatos sequuntur Alexan. in consi. 110. numero septimo.& ibi Carolus,libro primo. idem Alexan. in consi.39.nu.secundo.lib.secundo.& alij per Balbum relati. licèt idem Alex.in aliis respōsis communē fuerit sequutus. Imò nullam esse inter ius Canonicum.& ciuile hac in re differentiā asserit Carolus Molinæ.in dicto consi.colum. 1.sentiens etiam iure ciuili admittendam fore opinionem Dini. Tandem ex hac disputatione sunt aliquot explicanda,quæ ab omnibus ad examē huius quæstionis adducuntur.

Primum,an hæres incipiens ab eius possessione præscriptionem,possit rem à defuncto mala fide possessam præscri-
4 bere † triginta annorum præscriptione?Siquidem hanc prescriptionem iure procedere nō obstante mala fide ipsius defuncti,asserit glo.in regul.cùm quis.de regulis iuris in 6.quā sequuntur Balb.in l.nihil.C.de vsucapi Aretin.& Crottus in dict.l.Pomponius.§.cùm quis,Paulus Castrensis in l.2.C.de fructib.& liti.expens.idem Paul.in consi.81.nu. duodecimo, & consi.258.lib.2.ea ratione quòd hæc præscriptio triginta annorum titulū non requirat:sed tātùm bonam fidem, quæ vero adest hęredi tòto pręscriptionis tēpore:titulus autē hæredis , qui vitiū habet,ratione malæ fidei defuncti , minimè nocet:cùm sine eo præscriptio procedat.Hęc tamen opinio falsa quibusdam videtur,& præsertim Panor.in c.Si diligenti.col.9.de præscrip.Alex.Vincen.& Ias.in dict.§.cùm quis.& Balbo in dict.quæst.duodecima. nam hi opinionem cōmunem sequuntur omissa Balbi distinctione.Francus.item in d. regul.cùm quis.gloss.ibi reprobat.Et profectò si vera est opinio communis ratione repręsentationis:quia hęres repręsentatā person defuncti, & ideò ex hac repræsentatione fictam habet malam fidem,non video qua ratione hęc repręsentatio & fictio à iure inducta cesset in vsucapione;& præscriptione triginta annorum. Etenim ꝙ præsumpta mala fides cesset ex tempore triginta annorū mirum non est:tamē quòd mala fides ficta ex repræsentatione heredis , extincta sit ob annorum triginta possessionem ,mirum videtur:cùm etiam post quinquaginta annos repræsentatio, à qua fictio procedit obtineat. At si dixeris Iurisconsultum in dicta l. cùm hæres,tantùm agere de præscriptione decē vel viginti annorum :siquidem triginta annorum præscriptio iure Digestorum nondum erat cognita.gl.in l.Iulianus.ff.ex quibus causis maiores.& in l.qui occiderit.ff.ad l. Aquiliam.Bart.in l.tutor qui repertorium.in fine.ff.de administra.tutor.atque ideò communem sententiam,quæ in d.l. cùm hæres.fundamentum habet,solum obtinere in præscriptione decem, vel viginti annorum : non autem in præscriptione triginta annorū:respōdebitur fortassis rationem dictæ l.cùm hæres.ita procedere in præscriptione triginta annorum,sicuti in ordinaria præscriptione decem vel viginti annorum Cùm mala fides ita impediat vnam sicuti alteram , præsertim iure Canonico adhuc tamen illud non incōgruè in defensionem gl. in dicta reg.cùm quis.& Balbi,adduci potest quòd iure ciuili mala fides non impediat præscriptionem triginta annorum:quemadmodum iure satis compertum est.Nec itē iure Canonico in hac specie,in qua nō de vera sed de ficta mala fide tractatur. Ficta verò mala fides , quæ in hærede ob verā defuncti malā fidē constituitur,nullum peccatū hęredis pręscribētis habet,idcirco iure pontificio hæres ipse bonā fidē habēs vsucapere poterit:quod & alibi hac in Relectione disputabitur.Igitur in ea præscriptione,quæ iure Ciuili bonam fidem non requirit,nec ob malam fidem impeditur: ea mala fides , quæ iure Pontificio minimè improbatur, quippe quæ ficta sit,nihil oberit vsucapioni,nec obtinebit Iuriscōsulti responsum in dicta l.hæres.

Secundò ex suprascripta disputatione apparet,an verum sit quod Alex.in dicto §.cùm quis,opinatur,scribens,hęre-
5 dē defuncti posse præscribere rē à defuncto mala fide † possessam si nolit vti accessione possessionis defuncti,& inuentariū fecerit , ac præscriptio sit tricēnalis , quæ titulū nō requirat.ita sanè Alex. in d.§.cùm quis.nu.vigesimosecundo. cui Ias.in ibi,Fel.in dict. capitul.si diligenti. numero sexto.& Balb.in dicta quæstione duodecima. accedere videntur. Etenim premissa communi sententia, quam ipse Alexand. veram esse censet,ego non video quid referat hæredem inuentarium fecisse vt liber ex hoc sit a vitio personali ipsius defuncti:cum hæres rem ipsam habuerit ab eo , qui malam fidem habuit,titulo hæredis eum repræsentantis.Imo inuentarium ad hoc hæredi nocet : siquidem hæres id conficiens profitetur , rem illam titulo hæredis velle obtinere.Et pręterea constat,rem illam hæreditariā fuisse. Quo fit, vt minimè probari possit hæc Alexandri sentētia. Præsertim quòd restrictio ad tricennalem præscriptionem non omnino cōgrua est.Nam titulus hæredis sufficiens, & iustus est ad præscribendū.l.3.cum similib.ff.pro hærede.vnde responsio tex. in d.l.cùm hæredes.nō habet rationem à defectu tituli : sed à vitio personali,& sic à mala fide defuncti,quē hæres repręsentat.Quod probatur: nā titulus alioqui iustus ad præscribēdū non ideò repellitur,quod malam fidem habeat is,qui titulum eū dedit,& à quo titulus processit : sicuti passim in hoc tractatu adnotatum à nostris est.Et ideo nec in hac cōclusione, nec in præcedenti agendum est de titulo , nec de eius effectu: sed tantùm de mala fide defuncti, quem hæres repræsentat.Quamobrē si vitiū istud malæ fidei per inuentarium solenniter confectum remissum foret, titulus hæredis sufficiens esset ad præscribendum etiam spatio longi temporis decem,vel viginti annorum. Sic sanè deficiat prorsus isthæc Alexandri adnotatio.

Tertiùm hac in controuersia illud constat,hæredem vniuersalē,etiā si velit incipere à seipso præscriptionem , non posse pręscribere rem à defuncto mala fide possessam,etiā si defunctus titulum habuerit,qui seclusa mala fide sufficeret ad præscriptionem:hæres etenim nec ex eo titulo præscribere poterit:tametsi nolit ad hanc præscriptionem vti titulo pro hærede.Eadem enim ratio,quæ iuxta communē sententiam excludit hæredem ob malam fidem defuncti à præscriptione titulo pro hærede incepta, excludit item & ab ea præscriptione,quę procedit amisso titulo pro herede à titulo,quem defunctus habuit:sicuti adnotauit Ioā.Crot.in d.l. Pomponius.§.cum quis.idem voluit Paul.Cast. in consi.81. nu.12.lib.2.& consi.258.eod.lib. licèt idem Paul.cōtrarium responderit in consi.158.eod.libr. Cuius opinio ex eo falla hoc vltimo responso videtur,ꝙ hæres vsus eo titulo,quem defunctus habuit,debet eo vti simul cū vitiis, quæ titulus ille ratione malæ fidei habebat.§.cū quis. atq; ideò verior est prior sentētia,quā idē Paulus,& Crottus verā esse censent.

Quartùm ex his apertè deducitur,hæredē posse rem à defuncto mala fide possessam omninò præscribere , si aliunde quàm à defuncto titulum iustum habuerit, ex quo præscribere cœperit.tex.optimus in l.an vitium.§.vlt.ff.de diuersi.& tempo.præscri.quem ad hoc censet sing. esse Aret.in d.§.cū quis.quo in loco idem tenent qui post Aret. ibidem scripsere commentaria,pręcipuè Iason col.4.Alex.consi. 181.libr. 1.& Balbus in dict.quæst.12.ad finem.

Quintùm ab his deriuatur ratio eius quod Accursius asseuerat in l.tutor rerū.ff.de administ.tutor.scribens, hæredē
6 † nō posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, vbi mala defuncti fides fuerit vera.sec' si fuerit præsumpta, aut ficta mala fides:quia in eo casu poterit ei' hæres à seipso incipiēs præscriptionē bona fide vsucapere.Hāc opinionē Accur. sequūtur Paul.Cast.in l.nūquā.ff. de vsuc. in princip.Alex.in d.l.Pomponi'.§.cū quis.col.7.& alij doct.Etenim cùm sola mala fides defuncti præstet impedimentum præscriptioni hæredis ob repræsentationem,quæ fictione quadam à lege inducitur:profectò æquum est , quòd hæc fictio repræsentationis locum habeat in vera mala fide defuncti: nō in ficta,nec præsumpta:nè demus in hærede quo ad vnā & eandem rem,ex vno,& eodem capite,nempè quia hæres, duas fictiones aduersus omnem æquitatem,quam lex ciuitatis in his fictionibus præ oculis habuit.l. postliminium.in prin.ff.de captiuis.l.sciendum.ff.ex qui.caut. maior.Bart.in l. si is qui pro emptore.ff.de vsucapio. col.3.& ibi Iason num. 72.atque ideò duæ fictiones in vno & eodē negotio ex vna causa nequaquam construuntur.l.1.C. de dot.promi.tradit Bart.in d.l.si is qui pro emptore.q.vlt.

Sextò subinfertur,heredē heredis prescribere posse rem à defuncto mala fide possessam,licèt heres primus eam pręscribere non posset propter malam fidem veram ipsius defuncti.Quia primus hęres,si quam malam fidē habuit, non equidem veram, sed fictam malam fidem habuisse videtur; eaque ratione eius heres non obstante hac ficta mala fide prescribere poterit:quod satis dubius explicat Ioā. Crottus in d.§.cùm quis.ad finem:dicens se nullibi legisse huius quęstionis decisionem. Nam quod Alex.notat in d. consi.181. lib.1.col.2.& Fel.in c.si diligenti.nu.6.de prescriptioni. non pertinet ad heredem heredis , sed ad successorem singularem successoris singularis: de quibus in hac prima conclusione agendum non est, sed in sequenti ad intellectum tex. in auth.malæ fidei.C.de præscri.longi tempo. decem,vel viginti annorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septimò apparet, si præmissa diligenter obseruentur, successorem in dignitate, vel officio, qui personā defuncti, aut antecessoris, minimè repręsentat, posse iure optimo præscribere rem à defuncto, vel antecessore mala fide possessam, modò non vtatur accessione possessionis ipsius cui successit: communi omnium sententia receptum est authoritate gl. in c. cura. de iure patro. & in c. de quarta. de præscript. & in c. primis. 2. q. 1. verb. quia leuioris. Quæ etsi præscriptionem istam simpliciter permittāt, in hunc tamē sensum accipiędæ sunt, secūdùm Abb. & Fel. in d. ca. de quarta. nu. 23. Alex. Vincen. Iason. & Crottum in d. l. Pomponius. §. 1. Francisc. Balb. in d. 2. part. 3. par. princi. quæstio. 12. num. 60.

9 Secunda hac in q. principali scōclusio. Mala fides † authoris singulari successori nocet, etiāsi is aliqua accessione vti nolit, quo ad præscriptionem decē, vel viginti annorū: vero rei domino ignorante. tex. optimus in d. Authen. Malæ fidei. C. de longi tempo. præscript. Cuius intellectum hic minimè expendam: cùm eum latissimè, & diligēter tradiderint gl. Parnor. & Fel. in c. si diligenti. de præscrip. Bar. Alexan. colum. 4. & alij in d. l. Pomponius. §. 1. ff. de adquir. poss. Oldral. consil. 19. Iaso. in §. sed istæ. nume. 80. de actionibus. Francis. Balb. in dict. quæst. 12. num. 6. Angel. Areti. in §. Furtiuę. Instit. de vsucapionibus. optimus tex. in l. 19. titul. 27. par. 3.

Verùm his quæ longè, lateque hactenus examinauimus, vt constitueremus, nullam præscriptionem posse mala fide procedere, obstat responsum Iurisconsulti in l. & generaliter. ff. de noxabil. quo in loco Africanus † respondit, seruū datum pro noxa ex Decreto iudicis præscribi iustè posse, etiam ab eo, qui scit seruum illum alienum esse, & non illius, qui eum pro noxa conuētus noxali actione dederat. A quo quidem tex. adnotarūt quidam, missum in possessionem decreto iudicis ob rei contenti contumaciam, cuius rei, quam ipse missus scit non esse illius contumacis, sed alterius, posse eam præscribere: non obstante hæc mala fide, quam opi. Paul. Castrensis reprobat in l. prętoris. in princi. ff. damno infect. Et sanè meritissimè: cùm mala fides huius præscribentis minimè remittatur decreto iudicis: qui rem contumacis tradere voluit, non autē alienā. idem adnotauerunt Rōm. in l. si per errorem. ff. de vsucapio. Imola in capitulo vltimo. de præscript. columna 19. in repetitione. idem in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. nu. 26. Alex. l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de dam. infect. nu. 11. & ibi Paul. Castrēs. tex. optimus in l. qui fundum. §. qui bona. ff. pro emptore. ad finem. cuius meminere Paul. in l. Iustè possidet. & Bartol. in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de adquir. poss. Denique hi Doct. conueniunt in hoc, quòd missus in possessionem ex causa noxali vel damni infecti, non possit rem præscribere mala fide iure Canonico. Nam in aliis causis omnium consensu absque vlla controuersia receptum est, iudicis decretum, & authoritatem minimè defendere præscribentem mala fide, nec iure Canonico, nec Ciuili. ex dicto §. qui bona. vnde præscriptioni locus non erit, si quis missus in possessionem, etiam ex secundo decreto malam fidem habeat: quippe qui possideat rem, sciens eam alienam esse. Sed missum in possessionem ex causa damni infecti, vel noxali posse rem mala fide præscribere, etiā si sciat alienā esse, non illius, aduersus quem missio facta fuerit, asserunt glo. in hac regula possessor. glo. item in dicto c. si diligēti. & ibi Anto. nu. 12. Pan. nu. 12. Imol. nu. 12. Bal. in d. l. & generaliter. 1. & 2. lect. gl. & Bar. col. 1. in d. §. si de vectigalib. Bal. in l. 2. ff. si ex noxa. causa. agat. nu. 10. idē Bal. in auth. ci qui iurat. col. pen. & ibi Saly. q. 9. C. de bonis auct. iud. possi. Specul. tit. de secundo decret. §. iuxta. nu. 8. quorum opinio etiam quo ad ius pontificium communis est, vt testantur Alex. in d. §. si de vectigalibus. nu. 11. & Imola in dict. ca. vlti. col. 19. quasi speciale sit in causa damni infecti per ea, quæ notantur in dicta l. prætoris. & in noxali causa: quia res ipsa cuiuscūq; sit ad illud onus damni infecti, & noxæ tenetur: qua ratione missus in possessionē videt causam habere à vero domino, qui si vellet, propriam rē petere & consequi, teneretur æstimationem damni soluere, vel de damno infecto cauere. Adhuc tamē prior sententia mihi verior apparet. Nā etsi verus dominus, his actionib. omninò teneatur, non ex hoc sequit. missum in possessionē, qui scit rē nō esse possidētis, præscribere posse rē alienā mala fide, cùm hic maximam culpam contraxerit: qui verum dominum in iudicium non vocauerit, vt rem defenderet: nec ab eo petierit noxæ æstimationem: nec damni infecti cautionē. Etenim res inter alios acta, alijs nocet, secundùm vtriusq; iuris cōstitutiones. Fit igitur, vt missus in possessionē ex causa noxali, vel damni infecti, quoties ante perfectam vsucapionem sciuerit rē, in cuius possessionem missus fuerit, alienam esse, non illius, quem in iudicium vocauerat, teneatur ipsum dominum interpellare pro æstimatione noxæ, vel pro ipsa damni infecti causa: dominúsque tenebitur ex his causis missa satisfacere.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus c. cura. de iure patronat.*
2 *Ius patronatus in ecclesia libera præscriptione à laicis adquiri non potest.*
3 *Parochiani possunt præscribere ius præsentandi rectorem in ecclesia libera.*
4 *Patronus etiam præscriptione potest adquirere ius præsentandi rectorem in ecclesia collegiali.*
5 *Catholici Hispaniarum Reges quo iure possint Episcopos nominare, & eligere?*
6 *Expenditur Canon in c. cùm longè. 63. dist.*
7 *Præscriptio iuris patronatus quantum temporis requirat?*
8 *Ius patronatus præscribi à laicis potest in ecclesia, quæ patronum habet, & olim habuit: atque inibi tractatur de tempore huic præscriptioni necessario.*
9 *Titulus beneficij canonicus an possit præscriptione adquiri: & an teneatur quis episcopo exigenti illum ostendere?*
10 *Examinatur breuiter Regula Cancellariæ de triennali possessore.*

§. DECIMVS.

HVIC præterea regulæ iuris Pontificij, qua definitum extat nullam præscriptionem mala fide posse obtinere, obstat responsio Summi Pontificis in c. cura. de iure patronat. † Etenim cùm ex
1 iuris errore mala fides præsumatur, sicuti hac in Relectione iā satis probauimus, nec possit ius patronatus ecclesiastici à laicis in alterā ecclesiā, vel in personā ecclesiasticā, vel in laicos trāsferri absque licentia, & consensu Episcopi: responsum est à Romano Pontifice, posse laicos vel clericos ius patronatus ecclesiastici præscriptione temporis obtinere titulo trālationis, licèt consensus Episcopi minimè accesserit ad eiusdem translationis authoritatem: igitur præscriptio cū mala fide adhuc iure Canonico admittitur. Cui obiectioni gl. & doct. in d. c. cura. respōdere conātur variis modis, quib. cōstat, ad illius capitis decisionem omninò aduertendum esse, eam præscriptionē admitti nō aliàs, quàm si ei dē bona fides accesserit, vel quia quasi possidentis ius patronatus existimarunt, consensum episcopi trālationi authoritatem dedisse: vel in specie, & casu, de quo actum fuit iure non fuisse necessarium consensum episcopi: eaq; opinio iure satis probari poterat ob varias interpretum sentētias: ex quibus dubiū erat, & ambiguum, an esset in eo casu episcopi consensus necessarius, iuxta ea, quæ de errore iuris superiùs à nobis adnotata fuere: vnde constat bonam fidem in specie d. c. cura. necessariā esse ad præscriptionē, & ideò præmittendū est, eā in ea præscriptione cōtigisse vel ex errore facti vel ex ignorātia iuris, quæ quandoque bonam fidē inducit.

Superest tamen ad illius responsi interpretationem explicare, an in adquirendis ecclesiis quo ad ius patronatus, vel quo ad beneficij, & sacerdotij titulum præscriptioni locus sit? Nā & huic tractatui maximè hæc disputatio conuenit: qua de re aliquot constituā Conclusiones, ex quibus huius quæstionis resolutio constabit compendio quodā, cū apud alios longa, lataque sit ad vtranque partem disputatio.

Prima conclusio. In † ecclesia, quæ olim libera fuit, ius pa-
2 tronatus ecclesiastici præscriptione adquiri non potest à laicis. Huius conclusionis authores sunt. Archid. in cap. hortamur. 71. dist. Card. in Clement. 2. quæstio. 5. de iure patro. Panormit. in cap. querelam. de elect. col. 3. super glo. in verbis, consuetudine. Cardin. item ibi huic opinioni subscribit. idē Alex. consil. 75. lib. 4. Pano. in disputatione incipienti, Augerio. col. 6. vers. & ex his sequor Archid. Idem Abb. & Felin. in c. causam. 3. col. de præscript. Ioan. And. in reg. quod alicui. de reg. iur. in 6. iuxta intellectum, quem ex illo refert, & sequitur Rochus Curt. de iure patrona. verb. ipse vel is. q. 16. atque eundem sensum applicuerunt Io. And. in vltimis verbis huius disputationis. Abb. in d. c. querelam. nu. 9. & ferè omnes, qui post eum scripsere, quorum statim mentionem faciemus. Vnde cùm eiusdem Andr. opinio communis sit secundùm Abb. in dicto num. 9. & in aliis locis paulò antè citatis. Rochum in dict. q. 36. Deci. in c. cùm venerabilis. de exce-

ceptio. nume. 36. Fel. in tract. quando fiteræ apost. noceant patro. colum. vltima. Francisc. Balb. de præscript. 1. par. 5 par. principal, quæst. 9. Deci. consilio 124. & consilio 117. & cōsil. 134. constat & hanc primam conclusionem communem esse: & absque vlla controuersia tenendam fore: sicuti latissimè probat Lāberti. de iure patro. 1. libro. 1. part. q. 10. art. 5.

Ego sanè tametsi videam frequentiori dicto, consensu receptum esse, quòd præscriptio iuris præsentandi non admittatur in ecclesia libera, vt ius istud à laicis præscriptione obtineri valeat: scio tamen Ioan. Andr. in d. reg. quod alicui. ad finem. hanc opinionem non ita indistinctè asseuerare: sed eam intelligere quo ad ecclesiam, quę verè apparet libera, & quam constat nec à laicis constructam, nec dotatam fuisse: quòd si res ista in dubio sit, inquit Ioan. And. ecclesiam præsumi à parochianis constructam: atque ideò posse præscribi ius presentādi per ipsos parochianos. Ex contrario Archid. quique eum sequuntur, distinctè probare nituntur, & asseuerāt, in ecclesia libera ius presentādi nō posse à laicis præscriptione adquiri. præsertim Card. in d. Cle. 2. q. 5. arbitratur in eo dubio, an ecclesia sit libera, vel fuerit à patronis constructa, vel dotata, idem esse vt præscriptioni locus non sit, nisi ea fuerit immemorialis. Qua de re latissimè disputat Lāber. in d. art. 5. cuius quidem omissa disputatione, quę lectori facilimè obuia erit illud expeditum est apud me, cōclusionem hanc, quam primo loco constituimus, magis communem esse: siquidem & qui contentionem istam Archid. & Io. And. post eos examinare conati fuerūt, in hanc primam assertionem conuenisse videntur: idcirco in praxi non mediocrem authoritatē sed sanè maximā obtinebit, non obstantibus his quæ variè vtrinque adduci solent.

Posset tamen is qui habet quasi possessionem præsentandi ex tempore immemorialis titulum huius iuris, & ecclesiastici patronatus allegare, ad eius q; probationem inducere tanti temporis quasi possessionem: quemadmodum Fel. tradit in dicto capitul. causam. columna tertia. de præscript. Sic enim temporis immemorialis quasi possessio non habet authoritatem iure præscriptionis: sed tituli probati, vel præsumpti: ex capi. super quibusdam. de verb. signifi. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiua.

Cęterùm author Panor. in d. disputatione, Augerio. potissima ratio, cui Archidiaconi sententiā innitit ea est, q; ius patronatus est spirituali. annexū, & quasi spirituale: atque ideò laici sint capaces eiusdē iuris, nec id possidere possint, ni si ex priuilegio speciali, vel iuris cōmunis: nēpe constructionis, aut dotationis alicuius ecclesiæ, ratione c. quāto. de iud. c. 3. de iure patro. vnde præscribere laici nō possunt ius istud, quod nec possidere valent eiusdē possessionis incapaces iure cōmuni: cum præscriptio absque possessione minimè procedat. ca. sine possessione. de reg. iur. in 6. Etenim ex multis, quę pro Arch. tradūt, hoc est, ni fallor, præcipuū fundamētū.

Hæc autem ratio profectò parū vrget. Nā vtcunque sit, sicue ex gratia iuris cōmunis causa dotationis, aut cōstructionis ecclesiarum, laici capaces sint huius quasi possessionis patronatus ecclesiastici. c. cōsultationis. de iure patr. c. piæ mentis. 16. q. 7. quod satis est ad quasi possessionē istam obtinendam. Nec refert dicere, q; illi tantùm laici sint capaces, qui cōstruxerint, aut dotauerint ecclesias. c. 3. de iure patro. id etenim nō negat, imò concedit absolutè, laicos esse capaces huius iuris: nec inde rectè deducitur laicos, eo quòd laici sint, huius quasi possessionis fore incapaces. Hoc ipsum cōstat perpēsa frequētissima Doctor. sententia dū ipsi opinā-
3 tur laicos posse acquirere præscriptione ius patronatus in ecclesia patronum habente, ita vt præscriptio procedat aduersus alium patronum: non enim hæc præscriptio procederet, si t laicus, qui ecclesiam nec construxit, nec dotauit, incapax foret huius iuris, eiúsq; quasi possessionis. Quamobrem fortasis iure verius est, quòd ius præsentandi possit præscribi per laicos, etiam in ecclesia libera. quod probatur in cap. Generali. de elect. in 6. & in ca. querelam. eod. titul. vbi Ioan. Andre. & aurho. indistinctè id tenuerunt. Imò Doct. ipsi, qui Ioann. Andre. sequuntur simpliciter, & adhuc illi, qui eius sententiam ita temperant, vt ad hanc primam conclusionem eam deduxerint, plane fatentur, & fateri eogun-
tur, laicos capaces esse quasi possessionis huius iuris patronatus, de quo disputamus, præsertim Frede. consi. 234. Deci. consi. 117. & 134. Nam Panormit. hoc inficiari non poterit, dum admittit iuris patronatus præscriptionem in ecclesia non libera, & quę olim patronos habuerit.

Vtcunque sit licet opinionem Archid. admittamus iuxta hanc primam conclusionem intellectam, quia communis sit: tamē opinio contraria etiam in praxi recipienda est omninò in duobus casibus.

Primus quidē in parochianis præscribētib. ius præsentā-
3 di in ecclesia parochiali, saltē vbi non apparet ecclesia † ab aliis, quā parochianis constructā esse: sed simus in dubio: tūc sanè propter obsequia, quæ parochiani ecclesiæ impendūt, & alia onera, quę ad eius vtilitatem præstare quotidie soliēt, admittenda est præscriptio iuris præsentandi. Hoc expressim cōstat authoritate Io. Andr. in d. reg. quod alicui. quē in hac specie sequuntur Panor. in consi. 76. lib. 2. Bald. in d. c. querela. 4. col. Dec. in d. consi. 117. & consi. 134. vbi respondens in hoc casu fatetur opinionē Io. And. communem esse. eādem opinionē sequitur Brunellus in tract. de legato. q. 23. versic. 2. est opinio. nec ipse dubito hanc sententiam magis cōmunē esse. Alter casus, in quo admittenda est præscriptio iuris præsentandi à laicis obtenta quo ad ecclesiam liberam, cuius præsentationem nullus anteà habuerat, præmittit, & requirit illius quæstionis decisionē: an laicus cōstruens, vel dotans ecclesiā collegialem adquirat ius præsentandi clericos ad eius ministeriū: ficuti adquisisset, si ecclesia collegialis non foret? & iure Pontificio expeditum est, patronum ecclesiæ collegialis non habere ex constructione, vel dotatione ius præsentandi rectorem, vel prælatum. tex. est in c. nobis. de iure patrona. c. cùm terra. c. sacrosanctæ. de electio. Etenim eo ipso, quòd ecclesia collegialis cōstituitur, datur, & competit ipsi collegio ius eligendi sibi prælatum. c. 1. de electio. patronus igitur ecclesiam collegialem instituens sibi imputet: nam legem illā recipere tenetur, quę ipsi actui iure inest. Et ideò licet in ecclesia collegiali locus sit iuri patronatus quo ad honores, & similia, non tamen quo ad præsentationem Rectoris: sicut explicant Ab bas, & alij in d. c. nobis. Card. in c. suggestum. cod. tit. Alexan consi. 74. lib. 4. Rochus Curt. in tract. de iure patro. verb. in ecclesia. q. 2. Cæsar Lamberti. de iure patro. 1. part. 2. lib. 5. q. principali. tex. sing. in l. 1. tit. 15. part. 1. ex quibus & illud cōstat, ad alia beneficia eiusdem ecclesiæ collegialis patronum habere ius præsentationis: quod in specie notant Abb. in c. cùm ecclesia Vulterana. 3. columna de elect. idem in cap. sicut. columna 3. & in cap. sacrosancta. eodem titulo, & est communis opinio secundum Imol. in c. vltim. de concess. præb. vlt. notabi. Rochum in d. q. 2. & Lamberti. d. q. 5. art. 3. Quæ quidē adeò vera sunt, vt nec consuetud. nec, aut præscriptione possit patronus laicus ius eligendi Rectorem ad collegialem ecclesiam adquirere, gl. in d. c. nobis. & in dict. c. quòd sicut. quas docto. communi omnium consensu probarunt. quemadmodum Lambert. & Rochus tradidere: ac latissimè Ioan. Selua. de beneficio. 2. quæst. 23. est enim necessarium priuilegium Romani pontificis, vt hoc ius laicis possit competere: quod & Regia l. 1. tit. 15. part. 1. insinuat. Ius autem præsentandi prælatū ad ipsam ecclesiam collegiatam patronus laicus habere potest, si tempore cōstructionis ecclesiæ, aut dotationis id ius ex consensu episcopi excepērit sibi, secundū Card. in Clem. plures. §. vlt. ad finem. de iure patr. Rochum Curt. in d. verb. in ecclesia. q. 2. Lambert. in d. q. 5. in princ. col. vlt. text. optimus in d. c. nobis. ibi, ex sua iurisdictione.

Item, vt proposītam controuersiam expediamus, poterit
4 patronus laicus † habere ius præsentandi prælatum in ecclesia collegiali ex præscriptione. Nam in hac specie admittendam esse opinor Io. And. opinionem, quæ cōmunis est. Cū hæc ecclesia collegialis patronum habeat laicum, qui eam erexit, dotauit, & cōstruxit, in cuius obsequij, & muneris remunerationem mirum non est, quòd ius præsentandi prælatum legitimo tempore patronus laicus adquirere possit: si curi in parochianis, quorum impensis, & opera ecclesia cōstructa fuerit. Io. Andr. censuit in dict. reg. quod alicui. & nos paulò antè adnotauimus. Erit que ex hoc optimus applicādus intellectus ad text. in dict. capit. nobis. ibi, nisi ex sua iurisdictione.

Ex quo infertur, catholicos Hispaniarū reges, etiā si nullum priuilegium à Romanis pontificibus habuerint ad præ-
5 sentationem episcoporum, qui ecclesiis cathedralibus præsint. posse iure optimo vt ecclesiarū † patronos ius istud ex præscriptione obtinere, licèt ecclesiæ, quarū patroni sunt, collegiales, vel cathedrales existant. Hoc enim corollarium deducitur ab his, quæ proximè probata fuere: siquidem Hispaniarū reges patronatus ius obtinēt in ecclesiis cathedralibus, cùm eas erexerint, construxerint, & amplis patrimoniis dotauerint. Quod satis constat ex veterum Historicorū monumentis: atque ex l. decimaoctaua. titul. 5. partit. 1. l. 3. titulo tertio. libro 1. ord. leg. 1. titul. 6. libro 1. Recop. Imò & iure

Universidad de Deusto
Biblioteca

iure communi Reges sunt patroni maiorũ ecclesiarum sui principatus: quod notant Archid. in c. lectis. 63. distin. Bal. in c. quanto. de iudic col. vlt. Et in prœmio. Rex pacificus. col. 2. Anto. Corsetus in tract. de excellen. Regis. q. 34.

Hoc idẽ ius possunt & reges defendere, iuréq; tutari, allegato priuilegio Romanorũ Pontificũ, quod probare poterũt immemorialis tẽporis quasi possessione, etiãsi expeditũ esset hac in re præscriptioni locum non esse: iuxta ea, quæ paulò antè tradidimus.

Tertiò idẽ ius, etiãsi Reges Hispaniarum patroni ecclesiarum episcopalium minim; è forent, probaretur authoritate eius opinionis, quam ex Io. And. superiùs defendimus, asserentes ius patronarus adhuc in ecclesia libera posse à laicis præscriptione adquiri: ex eo, q; laici sint huius iuris, eiúsq; quasi possessionis capaces. Vnde Hispaniarum reges potuerunt præscriptione hoc ius presentandi acquirere, secũdùm Ioann. Lupi. in tract. de benefic. vacan. in curia, §. 10.

Olim apus Hispanos cõsuetudo obtinuit, vt canonicorũ collegium, cui munus eligendi Episcopum iure incumbit, statim mortuo pastore regi eius obitum nunciaret, ab eóq; peteret licentiã & facultatem eligendi Episcopum: qua per regem concessa, ipsi canonici eligebant prælatum, quem ante missionem in possessionẽ regi exibebat, vt ab ipso bonorum administrationẽ obtineret. Regia lex 18. tit. 5. par. 1. &d. lege 3. tit. 3. lib. 1. ordin. cuius rei testimoniũ peti solet à ca. cùm longè. 63. distin. Nã & iure æquũ est, & honestati cõueniens, q; in Ecclesia cathedrali, vel collegiali prælatus electus ante institutionẽ, patrono ipsi cuicũq;, etiam priuato exhibendus sit, vt ipse patronus videat sitne is cõueniẽs, & idoneus ecclesiæ administrationi. c. nobis. & ibi Doctor. de iure patronat. tex. optimus in c. lectis. 63. distin. quo definitũ est Episcopos electos non esse à Romano Pontifice instituẽdos nisi epistolã approbationis ab Imperatore obtinuerint. Etenim & regis interest nosse, qui sint qui ecclesias intra eius prouinciam sunt administraturi: sicut colligitur ex his quæ adnotarũt Inno. & Abb. in c. super his. de accusatio. Idẽ Abb. in c. ex par. A. de testib. & in c. quod sicut. de elect. gl. in ca. 1. 62. dist. Corset. in tract. de excellẽ. regis. q. xj. tex. sing. in Pragma. sanct. tit. de electio. c. licet. §. veruntamẽ. & ibi Chosmas Guimier. Io. à Selua in tract. de benefic. 2. par. q. vlt. Guilielm. Benedict. in c. Raimuntius. in verbo, Et vxorem nomine Adelasiam. numer. 367. de testam. Io. Ign. in repe. l. necessarios. §. non alias. nu. 331. & sequentibus. ff. ad Syllania. Io. Ferral. in tractat. de insignib. peculiar. reg. Fran. 9. iure Carol. Degrassalius lib. 2. Regalium Franciæ, iure 3. Chassan. catalogo gloriæ mundi, part. 5. cõsiderat. 24. numero 294. qui diligenter examinarunt ius hoc regibus ad præscriptionem Episcoporum pertinens: præsertim Gallici authores multis authoribus probarunt, regem Gallorum eam habere authoritatẽ, vt absque eius nominatione, & consensu nullus Ecclesiæ cathedrali præficiendus sit: idem plerique ex his fatẽtur de Hispaniarum rege: ac ferè omnes hi authores id adnotarunt ex c. cùm longè. 63. distin.

Cæterùm absque vlla controuersia Hispaniarum reges ius, & quasi possessionem habent ab eo tempore, cuius initium memoriam hominum excedit, eligendi & nominãdi eos qui à Romano Pontifice Episcopatibus sunt præficiendi, ita quidem, vt nisi à rege nominatus nemo possit his dignitatibus insigniri. Hoc verò ius † secluſa præscriptione, se
6 moto item Romanorum Pontificum priuilegio deducitur à concilio Toletano duodecimo. cap. 6. Etenim sub Agathone, aut Leone secundo Romano Pontifice, anno primo Heruigij Gothorum regis, qui Hispanias obtinebat, Natiuitatis domini Iesu Christi anno sexcẽtesimo octuagesimo quinto, authore Roderico Archiepiscopo Toletano libr. 3. c. 12. qui ex Aera Cæsaris annum computauit septingentesimum vigesimum tertium, Toleti celebratum est conciliũ Toletanum duodecimum, quo decretum est, quod Rex ad episcopalem dignitatem promouendos eligeret: ipse verò Toletanus Antistes præuia morum examinatione institueret. Huius canonis Gratianus meminit in d. cap. cùm longè. 63. distinctio. vnde constat ius illud vetustissimis canonum decretis, moribúsque Hispanorum obtinuisse: temporis item rationem huius concilij Toletani obseruauit Alfonsus à Carthagine episcopus Burgensis in Anacephaleosi regum Hispaniarum, cap. xl. quo in loco annum primum Heruigij Regis, salutis humanæ commemorat sexcentesimum octuagesimum quintum. in quo conuenit computationi Roderici, si obseruemus Aeram Cęsaris, Christi Natale tuginta octo annis præcessisse: quod alibi à nobis adnotatũ est. Nec cõtrouersum est hanc synodum celebratam fuisse anno primo Heruigij mẽse Ianuario: quia id ex ipsius cõcilij actis manifestũ extat. Quod verò quidam conciliũ hoc cõditum, & celebratum fuisse sub Agathone, aut Leone secundo Romanis pontificibus scripserunt, non admodum rationi temporum congruit, siquidem ipse Alfonsus Burgẽsis Benedictum Secundum Apostolicam sedem eo tempore tenuisse meminit: atque idem mihi magis arridet: cũ ex Matthæo Palmerio in Eusebij Chronico Benedictus Secũdus annis 84. & 85. supra sexcentesimum à natiuitate Christi, nondum duodecim mensibus summum pontificatum obtinuerit. Igitur concilium Toletanum anno 85. institutũ tempori, & regimini Benedicti Secundi conuenit, quod vero similius est: aut saltem Ioanni Quinto qui eodem anno 85. electus est in summum ecclesię catholicæ præsulem. Nisi quis existimet primum annum Heruigij fuisse sexcẽtesimũ octuagesimumprimum, & eodẽ cælebratum Toletanũ hoc concilium: sicuti doctissimus ac diligentissimus Ioannes Vasæus priori parte Chronicorum Hispaniæ deducit. Id verò palàm constat ex actis concilij Tolerani decimitertij & decimiquarti. Etenim iuxta hanc rationẽ Synodus ista Agathonis iummi pontificis tempori aptiùs cõuenier. Nam & Platina etsi diligenter Romanorum pontificum vitas scripserit, non satis exactè rationem temporum habuit.

Nos verò non temerè hæc expendimus: sed vt quibusdã obuiam iremus, æquo quidem animo ob eorum insignem eruditionem, & in perscrutandis vtriusque iuris sanctionibus non inutilem diligentiam, quam tamen aliquando parũ propitio in Hispanos animo iniuriosis profecto verbis, à quibus abstinere omnino debẽt viri doctrina præsertim insignes, & deinde commentis quibusdam non omnino gratam lectoribus studiosis efficere. Ioannes etenim Igneus in d. §. nõ alias. nu. 336. ita inquit. Non etiam gloriari debẽt Hispani propter d. c. cũ longè. ea. 63. dist. Quoniam Hispani Reges Hispaniã ex concessione Carolo facta obtinẽt, qui post quam Adrianum huius nominis primum pontificem à tyrãnide Desiderij Longobardorũ regis liberauerat, Hispanias Mahumetica prauitate imbutas Christianas fecit: potitis eis Hispaniæ Rex infinuatus est: eo medio ius istud Regaliæ consequuti sunt. Hactenus Ioan. Igneus: cuius sententiam ante eum probare conatus est Io. Ferral. in tract. de insigni. reg. Frãc. 9. iure. à quo Carolus Degrassalius, & ipse Gallici nominis, dissentit, minimè citato Igneo, lib. 2. regaliũ Franciæ, iure 3. verũ quã fœdè lapsi fuerint Io. Ferral. & Io. Igneus hac in re satis apparet ex ipso concilio Toletano, à quo ius istud reges Hispaniarũ obtinuerunt. Quod denique concilĩ Caroli Magni natiuitatem ferè sexaginta annis, eius autẽ principarũ plusquam octuaginta præcessit: quemadmodũ ex ratione tẽporũ, quã Gaguinus tradidit, palàm cõstat. Fit igitur, vt falsissimũ sit reges Hispaniarũ ius eligendi, & nominãdi episcopos habuisse ratione cõcessionis, quæ Carolo Magno facta fuerit: cùm ante ipsum, & ante Arabũ in Hispanias expeditionẽ Gothorũ reges id ius obtinuerint. Deinde vt par est, Carolũ Magnũ Regẽ, & Cæsarẽ Christianæ religionis fide, ac pietate, armis, & potentia militũ instructissimum, in Saracenos, qui tunc Hispaniãs occupabãt, Galliæ finitimos, incursiones aliquot fecisse: ita vero simile nõ est, ipsum tot bellis in Italia, & Germania imminẽtibus dedità, cũ exercitu in interiora Hispaniarũ penetrasse, prouincias, & vrbes insignes ab Arabũ tyrãnide liberasse. Nam & Gaguinus huius est sententiæ, vt hæc minimè vero similia esse censeat. Nec rem istã auctores fidei syncerè tacuissent. potissimũ historici Hispani, qui continua serie rerũ gestarum, speciatim meminere regũ Hispanorũ, qui post cladem illã Hispaniæ paulatim singulas vrbes, & oppida Sarracenis fugatis & expulsis in pristinũ Christianorũ dominiũ vindicauerint: tametsi nõ desint authores, & hi nõ cõtẽnẽdæ inter historicos fidei, qui scripserint, Carolũ Magnũ cũ exercitu Nauarrã, Aragoniã, Carhaloniã, & adhuc, quod omnino à vero abhorret, ad Galleciã vsq; per Mediterranea Hispaniarũ penetrasse, cãsq; prouincias à Sarracenis bello abstulisse. Nã & à Gratiano 11. q. 1. in c. volumus. adducitur Caroli Magni decretũ, vbi ipse Carolus asserit Hispanos sibi subditos esse. Quod testimoniũ de Hispanis Galliæ finitimis, & Pyrenæũ vicinaq; loca habitãtib. debet intelligi. nõdũ tamẽ Caroli Magni capitularia legimus, ex quib. Gratianus decretũ prędictũ adduxit: tametsi Carol. Mol. ad edictũ Hẽrici Regis Fraciæ eadẽ capitularia diligẽtissimè perlegisse videatur: & eorũdẽ meminerint Bald. in prolegomenis. Rhe. ad Tertul. lib. de corona militis. & Ioan. Trithemius de scriptoribus ecclesiasticis in Angelisio. & sed & Iuo Carnotẽsis. 4. par c. 174. eorundem capitularium meminit: constãtque ex eõ, illa authoritate Apostolica edita fuisse, simul & Regia ipsius Caroli Magni: atq; ideo existimamus apud Gallos ea olim recepta, plurimum ad disciplinæ ecclesiasticæ institutionem contulisse. id verò ferè apud omnes receptum est, & Hispani historiographi testantur, eundem Cæsarem à Saracenis in ipsis Pyrenæis saltibus magna cum iactura, & clade fugatũ, fusúmque fuisse. id enim & qui ex Gallis, exterisque eius vitam monumentis tradidere planè fatentur: ac nostri, eam victoriam militibus Alfonsi Castellæ regis, qui cum Saracenis Pacem inierat, tribuendam esse censent. Sed Paulus Aemilius scribit, huic prælio interfuisse Bernardum Carpiensem, qui Dux erat Bardulorũ, hi enim Castellani sunt. Etiã si Gaguinus, aliique exteri Chronographi, Arabum tãtùm, & Saracenorum in eo conflictu meminerint. Hæc aliis examinanda dimittimus: illud quidem hinc deducentes, Carolum Magnum Hispaniarũ prouincias minimè obtinuisse bello, nec eas catholicis Hispaniarum tradidisse regibus, qui auxilio diuini numinis post illam Roderici Gothorum regis cladem maximis laborib. deuictis Saracenis strenuè Christianæ religioni Hispanias restituerint. Quo fit Reges Hispaniarum ius nominandi & eligendi Episcopos nequaquam habuisse ex concessione, & priuilegio Carolo Magno concesso. Id enim & Carol. Molinæus ad edictum Henrici Regis par. vlt. nu. 31. & sequentibus plane fatetur scribens, & ante Carolum Magnum idem ius Gallorum Reges habuisse.

Hactenus de præscriptione iuris Patronatus, præsentandique rectorem in ecclesia libera. Nam hęc præscriptio procedit quandoque, sicuti superiùs adnotauimus. Est verò ne-
7 cessaria præscriptio † quadraginta annorum cum titulo, vel immemoralis. Quod probatur ea ratione: siquidem in hac specie vehemens iuris communis præsumptio est aduersus præscribentem: cùm omnes ecclesiæ præsumantur liberæ, & in omnibus ecclesijs iuris communis præsumptione col 1
latio libera beneficiorũ, & ministrorum institutio ad Episcopum pertineat. c. omnes basilicæ. xvj. q. vij. c. ex frequentibus. & institut. c. cùm venerabilis. de exceptio. Idcirco inspecta decisione tex. in cap. j. de præscr. in vj. omnino respondẽdũ erit, fore necessariam quasi possessionẽ quadraginta annorum cum tit. vel temporis immemorialis ad acquirendũ ius patro. aduersus ipsam ecclesiam, quæ libera olim fuerit. missas enim facio aliorũ hac in controuersia rationes: huic tantùm ego subscripserim, quod m hac præscriptione præsumptio iuris, & quidẽ grauis, ac specialis sit contra præscribentẽ. sic sanè hãc opinionem tenuerũt Pano. in cons. 106. 2. col. lib. 2. Alex. cons. 75. col. 3. lib. 4. Balb. de præscr. 1. par. 5. par. prin. q. 10. versi. Tertia cõclusio. & Dom. cõs. 123. col. 2. quorum sententiã ipse verã esse censeo in hoc casu, cùm tractatur de præscribendo iure patronatus in ecclesia, quæ olim fuerit libera. Nec quicquã refert q; Fred. cõs. 234. Corn. cõs. 47. lib. 3. col. 2. & Deci. cons. 134. col. 3. assẽrent in hac præscriptione titulum minimè fore necessarium: quia ius commune nõ resistit quasi possessioni præscribẽtis: cùm ius patronatus obtineri à laicis possit. Iã enim semel admonui ad intellectũ constitutionis d. c. 1. de præscrip. in 6. aliud esse ius commune resistere quasi possessioni, aut possessioni alicuius rei: aliud iuris cõmunis præsumptionẽ specialem, & vehemẽtem esse aduersam & contrariam præscribenti. In primo casu nulla potest constitui præscriptio: quippe quæ absque possessione procedere nequit: vnde iure præscriptionis nullius temporis vsus, etiam cum titulo, sufficit ad acquisitionem illius rei, quæ possideri non potest per eum, qui præscriptionem allegat; tametsi possit is titulum legitimũ allegare, & ad eius probationem inducere tempus immemoriale. At in secundo casu licet præscriptioni locus sit, & præscribens quasi possessionis illius iuris capax censeatur, attamen propter iuris contrariam præsumptionem, quæ grauis, & vrgens constituitur, necessaria est quadrag. anno. possessio, cum titulo, aut eo deficiente immemorialis temporis vsus: iuxta elegantem
8 responsionem Rom. Pontif. in d. c. 1. cuius rationem, & interpretationem ipse examinaui lib. 1. Variar. resol. ca. 17. quo in loco tractatui, quónam iure decimæ à Christianis debeantur.

Secunda conclusio. In ecclesia † quæ libera non est, nec olim fuerit, sed patronos habuit, ius patronatus etiam à laicis potest præscriptione acquiri aduersus priorem, & verum patronum. Hanc opinionem constat asseruisse, & probasse omnes authores, vno dempto Archidiacono: quorum mentionem feci ad comprobationem, & authoritatem primæ conclusionis: atque ideo eam esse commu-

nem, omniúmque consensu receptã opinor. & probatur in d. c. cura. de iure patro. aliísque rationibus, quas commemorat Cæsar Lambertin. de iure patro. 2. par. 1. lib. 11. q. art. 1. quanuis Archi. sententiam velit defendere Pan. in d. c. quærelam. de elect. col. 3.

Verũ in specie huius conclusionis quoties agitur de præscribendo iure patronatus à laico aduersus alium patronũ, non contra ipsam ecclesiam liberam, adhuc requiri annos quadraginta, & titulum, vel immemoriale tempus, respõdet Domi. in d. consil. 123. col. 2. cuius opinio profectò dum titulum requirit, non omnino iure probatur: cum in hoc casu nulla sit præsumptio iuris aduersus præscribentem pro libertate ecclesiæ: siquidẽ ecclesia patronos habuit ab eius initio, & habere iure debet. Vnde Rochus Cur. in tract. iuris patro. verb. ipse vel is, q. 36. nu. 86. ex aduerso censet, hoc ius patronatus aduersus patronum laicum præscribi decẽ annis inter præsentes, & viginti inter absentes. Idem sentiunt Florian. in l. seruitutes prædior. rustic. ff. de seruit. Io. And. & Domi. in c. vnico. ad finem. de iure patronat. in 6. Goffred. in q. 18. quorum opinio minimè placet: quia etsi aduersus laicũ patronum præscriptio procedat, interest tamen ipsius ecclesiæ non mutare patronos: quamobrem ob præiudicium ecclesiæ verius est ac tutius, quòd ad hãc præscriptionem exigatur quadraginta annorum quasi possessio absque titulo tamen: secundum Fred. consil. 234. Corn. in consil. 47. lib. 3. Deci. consi. 134. Lamber. de iure patro. 1. lib. 2. par. q. 11. art. 5. Paul. à Citadinis in tract. iuris patr. in 6. par. 3. art. q. 17. Alex. consil. 75. lib. 4. in vltimis eiusdem responsi verbis. Idem sentit Bald. in l. 2. col. 2. C. de seruit. & aqua.

Tertia conclusio. Quanuis ad sacerdotia, & ecclesiastica beneficia titulus præscriptione acquiri non possit: legitima tamen præscriptio ipsum possidentem aduersus eum, † qui
9 etiam legitimo titulo beneficiũ petierit, iure defendit. Prior conclusionis pars probatur in c. ex frequentibus. de instit. & in reg. 1. de reg. in. in 6. vbi gl. communiter recepta hoc ipsum asserit. Idem fatentur omnes authores statim citandi, ea ratione, q; ecclesiastica beneficia aliter quàm canonica institutione obtineri nequeant. Posterior pars cõstat authoritate gl. in c. contingit. de dolo & contu. in gl. mag. quam sequuntur inibi doct. præsertim Panor. & idem in d. c. cura. de iure patro. & in c. capitulum. col. vlt. de rescrip. colligens ex ea, q; possessor beneficij ecclesiastici bonam fidẽ, & titulũ, vt aiunt, coloratũ habẽs, decẽ annis inter præsentes, & viginti, inter absentes poterit seipsum defendere aduersus aliũ, qui ad idem sacerdotium, & beneficium in iudicio agere iure canonici tituli velit. Idem tradunt Felin. in c. Sicut. de iud. nu. 30. & Francis. Balb. de præscr. 1. par. 5. par. prin. q. 10. Ioan. de Selua in tract. de beneficio. 3. part. q. 2 1. ad finẽ. Præscriptionem igitur legitimam hic appello eam, quæ ex tempore lege definito, bona fide, & titulo colorato processerit.

Hinc & illa solẽnis quæstio definiri poterit: an quis teneatur episcopo exigenti titulum beneficij, quod possidet, ostẽdere, & exhibere? Nam etsi verũ sit, in rebus temporalibus neminẽ cogi posse, vt ostendat titulũ suæ possessionis. l. cogi. C. de pet. hær. quam præter Bart. Bal. & alios ibi examinat Matthæ. Afflict. in rub. de controuer. inuestit. nu. 7. tamen in ecclesiasticis beneficiis episcopus, vel iudex ordinarius inquirere optimè potest, quo iure, & titulo quisque ea possideat: atq; ideò poterit exigere à possessoribus titulos, quos ad obtinẽda beneficia habuerint. c. graue. de præb. c. 1. vt eccles. benef. c. ordinarij. de off. ord. in 6. tex. ex concilio Basi. in Prag. sanct. titu. de pacificis possessorib. §. ordinarij. gl. & Doct. in reg. 1. de reg. iu. in 6. & in d. c. cõtingit. Igitur dubiũ est, an possessor beneficij possit ab hac exhibitione tituli excusari lõgi tẽporis possessione? Et in hac dubitatione vtar ea distinct. quæ receptior est. Nã si possessio est breuis tẽporis, tenetur possessor titulũ Prælato inquirẽti ostẽdere, nisi prælatus eius possessionẽ ia expresse, vel tacitè approbauerit. Quippe qui titulũ examinauerit ad tradẽdã possessionẽ, aut possessorẽ sacri ordinis munere ad eius beneficij titulũ donauerit. arg. sumpto ex c. dilecto. de præb. & c. ex ore. de his quę fiũt à ma. par. c. notãt Inn. in c. veniens. de fil. presby. Io. And. Anch. & Franc. in d. reg. 1. & alij statim nominatim citandi. Quòd si possessio cõtinua fuerit lõgi tẽporis, satis erit proprio iuramẽto titulũ probare: nec op' erit illũ exhibere: arg. l. Si arbiter. ff. de probat. hanc denique distinctionem deduximus à gl. in Prag. sanct. tit. de pacifi. pos. §. ordinarij. verb. in quirant. ad finẽ. Feli. post alios in c. illud. col. pe. de præsump. & in c. licèt Heli. num. 7. de simo. Selua de benefi. 2. par. q. 25. & in c. licèt Heli. num. 7. de simo. Selua de benefi. 2. par. q. 25. Dom. in d. c. ordinarij. de of. ord. in 6. verum in 2. dist. parte

Dost.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doct. controuertunt quo ad definitionem longi temporis. Etenim Anania in d.c licet Heli. triennium exigit ad hunc effectũ: Fel. verò ibidẽ decẽnium requirit. idem in d.c. illud. nunc triennium, nunc decẽnium necessarium esse cẽset. Ego hãc q. opinor arbitrio iudicis definiendam fore, non ignarus quid regula Cancellariæ xxxiij. de triẽnali possessore ista tuerit. Nã ea institutum est, quòd qui per triennium pacificè absque vlla lite quodcunque beneficiũ ecclesiasticum & sine simoniaco ingressu possederit, nequeat super eodem beneficio molestia vlla impetri: modò titulũ colorarum habuerit: nempe à Rom. Pontif. vel ab eo, ad quẽ huiusmodi beneficij collatio pertineat: nec sit in idẽ beneficium aduersus reseruationẽ aliquam iuris communis intrusus. Eadem triennalis possessio eodem priuilegio munitur in concilio Basili. de quo in Prag. sanc. tit. de pacific. possi. ad cuius interpretationem, quia frequentissimè in praxim ius istud triennalis possessionis adducitur, eandem materiã prosecutus aliquot adiiciam conclusiones.

Quarta conclusio. Possessio triennalis iuxta regulam Cancellariæ †obtẽta, tã quo ad proprietatẽ, quàm possessionẽ, defendit possessorẽ, eique tribuit aduersus agentem exceptionem tantũ. huius assertionis authores sunt Fel. in d. ca. sicut. de re iud. nu. 31. Cassado. in reg. de triennali. decis. 7. & 8. & Lud. Gomez. in eadẽ reg. q. lviij. & lx. ac probatur hæc sententia in d. Prag. sanct. tit. de pacificis possi. & est hęc interpretatio ad regulã Cancellariæ omnium consensu recepta: vt testantur Cassador. & Gomez. Nec quo ad hanc defensionẽ est necessaria bona fides possidentis: sicuti ex Rotę decreto asserit Lud. Gomezi. in q. xlij. dictæ regulæ.

Quinta conclusio. Possessio triennalis non defendit possessorẽ, contra quem agitur de spolio: siue spolium per violentiam, siue absq; ea contigerit. Probatur hęc cõclusio in spoliatore violẽto, in d. cõcil. Basil. quo in loco hac de re est text. satis apertus: in vtroq; verò hanc assertionem latè defendit Ludo. Gomezi. in d. reg. quęst. xj. cum legito.

Sexta cõclusio. Possessio triennalis, etiam bona fide obtenta, minimè dat canonicum titulum possidẽti. gl. insignis in c. contingit. de dolo, & contu. in gl. mag. in specie Chossmas in Prag. sanct. tit. de pacificis possi. in verb. molestari. & in verb. triennio. Fel. Cassador & Lud. Gomezi. paulò antè citati ad quartam conclusionem. Idem notat Ioan. de Selua, 3. part. de benefic. q. xxxj. ad fin. Atque ita Gonsalus à Villadiego ex consensu Auditorum iudicauit, quemadmodum refert gl. in d. reg. cãcel. xxxiij. tamensi eadem glo. & Rebuff. in tract. de pacificis possess. num. 7. & seq. contrarium defendere conentur.

Septima conclusio. Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, & titulo colorato nõ reddit possessorem tutum in animæ iudicio: imò tenebitur is beneficium dimittere, quoties sciuerit sibi canonicum titulum ad id obtinendum deficere.

Hanc conclusionẽ ex proxima deducimus: nam & illius authores hanc verã esse opinantur: licet huic contrariam elegerint Rebuffus in d. trac. de pacific. possess. & Probus in scholiis ad gl. pragm. sanctionis, in verbo, coloratum. nu. 13.

Octaua conclusio. Triennalis possessio etiam titulo colorato, & bona fide procedens, ac continuata, minimè impedit Episcopum, nec ordinarium, quin possint titulum beneficij exigere, & de eo inquirere. text. optimus in dict. pragm. sanct. tit. de pacificis possi. §. ordinarij. vbi gl. in verb. Triennio. in priori illius tit. part. & ibi Prob. nu. 4. Fel. in d. c. sicut. Gomez. in d. q. lviij. Cassadorus decis. 7. nu. 9. super regulas Cancell, idémque ex prænotatis assertionib. colligitur, quãquis Rebuffus in tract. de pacif. possi. nu. 20. contrariũ adnotauerit. Hæc sanè de præscriptione iuris patronatus, & beneficiorũ ecclesiasticorũ breuiter explicuimus: vt aliqua ex parte tractatui, eiusque materiæ subseruiremus: obitérq; reg. Cancellariæ. de triennali possessore perpendimus, eius diligentiorem examinationem omittentes, quam lector poterit petere à Cassadoro, Gomez. Rebuffo, Fel. & Chosma in d. pragm. sanct. Paulo Parisio cons. lxxxj. lib. 4. Boerio, decisione 24. Ripa lib. i. respõs. c. 17. rursus Cassador. decis. 2. 3. & 4. tit. de caus. possi & proprieta. qui aliquot q. in praxi sæpissimè obuias tractauere, præsertim maxima cura, & solicitudine negotiũ istud expediuit Ludouicus Gomezi. in commẽtariis ad eandem regulam.

Igitur præscriptio potissimum iure Pontificio, nõ obstãte decisione prædicti capituli cura. de iure patron. mala fide procedere non potest: imò ad eius vim necessariò bonã fidẽ requirit. de legibus autem sæcularibus statim tractabitur.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Regia l. 3. & 4. titul. 13. lib. 3. ordina. explicatur.*
2 *Regia l. 63. Tauri examinatur.*
3 *Leges ciuiles præscriptionem inducentes cum mala fide, an possint procedere iure pontificio: & quid de actionibus personalibus.*
4 *Leges ciuiles præscriptionem cum mala fide inducentes, ac permittentes, an & in foro pontificio excluse, saltem in foro seculari obtineant?*
5 *Actiones redhibitoria, & quanto minoris, an tempore legibus definito excludantur: etiam in foro pontificio.*
6 *Publiciana etiam iure pontificio admissa censetur.*
7 *Intellect. l. 1. tit. 13. lib. 3. ordinat.*
8 *Intellectus ad text. in c. 1. de præscript. & in c. placuit quicunque Episcopi. 16. quæst. 3.*

§. VNDECIMVS.

PRAETER alia, quæ huic regulæ bonam fidem ad præscriptionem omnino exigenti, obiiciũtur, maximè adduci solent ex iure Cæsareo constitutiones, quæ statuerunt præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, etiam cum mala fide procedere, & vim præscriptionis obtinere. l. Si quis emptionis. §. 1. & l. cùm notissimi. C. de præscriptione triginta vel quadraginta. anno. l. 2 1. tit. 29. part. 3. quæ in personalibus, & realib. actionibus loquuntur. Huc pertinere videntur Regiæ quædã cõstitutiones, quæ de actionibus personalibus præscriptione temporis excludendis tractauerunt: præsertim l. 3. & 4. ti. 13. lib. 3. ord. Regali. l. Item 63. Tauri l. 6. ti. 15. lib. 4. Recop. tamet si hæ posteriores constitutiones palàm malæ fidei præscriptionem nec admittant, nec refellant. Sed tamẽ priusquam aggrediamur harum legum quo ad bonæ fidei causam examinationem, oportet expendere sensum earum, quas ex iure †Regio adduximus. Nam in d. l. 3. statutũ est, quod actio personalis præscriptione decem annorum tollatur: cui statim adhæret. l. 4. quæ definiuit, post illos decem annos non posse fieri exequutionem actionis personalis: sed tamen post iudicio ordinario debitam pecuniã peti actione quidem personali. Etenim si actio personalis primo decennio sublata fuit, non videtur, q̃ possit pecunia debita personali actione rursus in iudicio exigi. idcirco Regia l. 4. apparet vel contraria, vel inutilis, aut sanè perplexa nimis. Roder. Xuarez in repe. l. post rem. ff. de re iudic. sexta limitatione ad legem Regiam, ita conciliat has leges, vt existimet, legem quartã esse intelligendam eo casu, quo ob aliquod impedimentũ iuris, vel facti actio personalis decẽ annis tolli, & extingui non potuit, eo enim casu: ius exequendi contractum summario iudicio ipso decennio sublatum est. Erit igitur sensus l. 4. quòd ius exequutionis paratæ tollatur primo decennio à tempore contractus, etiam si actio personalis eo decennio extincta ob aliquod impedimentum non sit, & addit. ac testatur ipse Rodericus ita in praxi seruari, & intelligi prædictas leges Regias.

Ego verò non video, qua ratione hic sensus possit conuenire dictis constitutionibus. Nam l. 4. inquit saluum esse ius actionis personalis quo ad iudicium ordinariũ. post decennium præscripto iam iure agendi ex contractu iuxta formam l. proximæ, & tamen in l. 3. quę proxima est, expressim constat, decennio actionem quancũque personalem, & ius exequendi ita sublatum esse, vt creditor ipse audiendus nullo pacto sit, nec iure exequutionis summariæ, nec iure actionis personalis, & iudicij ordinarij. Quamobrem conueniens non est hæc Roderici interpretatio.

Vnde ad planiorem intellectũ harũ cõstitutionũ oportet præmittere, quãdoque ex aliqua obligatione oriri actionem personalem simplicem, quandoque actionem personalem simul & ius summariæ exequutionis, vel hypothecæ. Iré & illud obseruandũ est, iure regio ius exequutionis tolli priùs præscriptione tẽporis, manente adhuc obligatione, & actione personali: quod probatur in l. 2. tit. 9. in Ordinationib. instructis à Rege Alfonso Compluti, anno ab Aera Cæsaris 1386. qua decisum exrat, ius exequendi contractum à Christiano in fauorem Iudæi conuentum, extingui, & tolli sex annorum præscriptione. Quo quidem anno in eisdem comitiis Compluti habitis statuta fuit d. l. 3. tit. 13. lib. 3. ord. ex quib. verò simile est, ius exequutionis summariæ ex aliquo contractu competens Christiano aduersus Iudæum, vel alterum Christianũ decẽ annis tolli: sicuti quod Iudæo aduersus Christianũ cõpetebat, sex annorum spacio tollebatur. Demum

Demum his præmissis cõstitutionibus, Henricus secundus Burgis AEra Cæsaris Millesima quadringentesima vndecima. l. 9. mentionem faciens suprascriptæ. l. 2. Alfonsi Regis, eiusdem Henrici patris, in specie statuit prędicto iure summariæ exequutionis adhuc manere saluam actionem personalem quo ad iudicium ordinarium. Hinc sanè fit, vt licèt primo decennio sublatum sit ius summariæ exequutionis, tamen iudicio ordinario actio personalis possit aduersus debitorem per creditorem in iudicium deduci: sic. l. 3. intelligenda erit quo ad ius exequutionis summariæ. l. verò 4. quo ad actionem personalẽ quæ adhuc salua manet, etiam si ius exequutionis tempore decem annorum perierit. Sed & hæc interpretatio non omnino dissoluit nodum difficultatis: quia d. l. 3. satis in specie definierit etiam primo decẽnio actionẽ personalẽ sublatam fuisse. Nam tractat eadem constitutio de actione personali, quæ absque contractu publici instrumenti competit: & item de ea, quæ simul deducitur & oritur cũ iure exequutionis ex vi instrumẽti publici.

Erit deniq; alia quærenda interpretatio, quæ controuersiam istam distinguat. Etenim potest respõderi, actionẽ personalem simplicẽ absque iure exequutionis summariæ cõpetẽtem, decennio extingui, & tolli. At si ius exequutionis simul adiũctum sit actioni personali, ipsum ius exequutionis primis decem annis tollitur: eo verò extincto, manet actio personalis salua in aliud decennium. Ergo l. 3. dum respõdet primo decennio actionem personalem, & ius exequutionis tolli, ita est accipienda, vt actio personalis simplex absque iure exequutionis competens decem primis annis tollatur: nõ sic actio personalis simul cum iure summariæ exequutionis contingens. nam in hac vltima specie primo decennio tollitur ius exequutionis per l. 3. decisionem: manet tamen adhuc salua in alium decennium actio personalis: quemadmodum in l. 4. probatur. Alioqui si quis dixerit indistincte tolli actionẽ personalem primis decẽ annis, profecto eodem tẽpore tolleretur actio personalis, cui adhæret ius summariæ exequutionis, quo ipsa actio personalis simplex: quod apparet cõtrariũ menti legislatoris in d. l. 4. & in d. l. 2. titul. 9. ex legib. Alfonsi Regis. His accedit ex veteribus monumentis quod author te Dione Cassio, & interprete Georgio Merula, Adrianus Imperator decenniũ prælcripserit, à quo tẽpore debere quis desineret, nec postea debiturus esset.

2 Supereſt modò inquirere verum sensum constitutionis Taurinæ 63. qua sancitum est, †q̃ ius executionis summarię ex actione personali procedens, præscriptione 10. ann. tollatur. & in hac parte prima conuenit cum veteribus huius regni constitutionibus. Deinde eadem l. est in secunda eius parte statutum, quòd actio personalis, & executionis decretum super ea datum tollatur xx. ann. non quidem minori spacio temporis. Quod videtur refragari aliquantulum Regiis ordinationibus, quarum modò mentionem fecimus. Qua ratione quibusdam visum est, hac Taurina cõstitutione correctam & antiquatã esse d. l. 3. qua ex parte inibi cautũ fuit, actionẽ personalem simplicem tolli, & extingui x. proximis annis. Existimãt enim quidam lege Taurina statutũ esse q̃ actio personalis etiam simplex non tollatur minoris quàm xx. ann. tempore. Quib. & illud omnino placebit, quòd actio personalis tollatur xx. ann quoties mota lite super ea, secutaque condemnatione, sit datum mandatum, & decretum executionis. Quod planè absurdum esse ex eo constat, quòd æquali tempore tollatur actio simplex personalis, & ea item, quæ semel deducta in iudicium, decretum executionis iudicialis habuerit: cùm tamen actio etiam simplex, & quæ alioqui decẽn. o tolleretur, semel deducta in iudicium, perpetua efficiatur per litis cõtestationem, sicuti in materia interruptionis examinabitur. & in specie adnotauit Iason in §. prœnales. de actio. num. 113. deinde ex hoc intellectu se queretur eodem tempore tolli actionem personalem habẽtem ius executionis, quo tollitur actio personalis simplex: cùm actio personalis habens ius executionis maiorem vim habeat quo ad præscriptionem. Fortasse eadem Taurina cõstitutio conducta fuit ad interpretationem legum antiquarum in hunc sensum, quòd ius summariæ executionis eum pereas actioni personali tollatur x. annis, manente adhuc salua personali actione in aliud decennium: idque constitutum est in dicta l. iij. & iiij. tit. xiij. lib. iij. ordin. & in dict. l. Taurina in princ. At si actio personalis habeat ius summariæ executionis ex his, quæ modò diximus, vtrunque tollitur vigenti annorum præscriptione. Subdit nũc secunda Taurinæ legis pars actionem personalem in iudicium deductam, & executionis iudiciales literas habentem, non tol-

li minori viginti annorum tempore quo ad vtrũque: id est, quo ad ius exequendi ex decereto iudiciali personalẽ actionem, & quo ad ipsammet actionem personalem: sicuti cõstat ex d. l. 63. Tauri in 2. part. Nisi dixeris per hãc legem minimè tolli actionis personalis perpetuationem ad triginta annos: atque ideo secundam legis partem ita accipiendam esse, vt actio personalis simul habens ius exequutionis summariæ, tollatur viginti annis, decem quidem primis quo ad ius exequutionis, & alijs decẽ vsque ad viginti quo ad actionem personalem: tandem quo ad vtrunque tollendum sufficiunt, & sunt necessarij viginti anni. Satis sit quo ad institutum nostrum his regiis constitutionibus probatam, & receptam esse præscriptionem actionum personalium, quæ raro absque mala fide potest contingere.

Ad idem spectat Caroli Quinti Cæsaris, primi Hispaniarum Regis catholici & inuictissimi constitutio, quam Maditij anno 1528. dum publicum huius regni conuentum & comitia Hispanorum haberet, c. 157. statuit. Etenim ea lege sancitum extat, quòd merces à famulis, & seruientibus exigi non valeat post triennium ab eo die, quo à famulitio cessarunt, vel à dominis ipsi famuli recesserint, nisi intra id triennium à dominis stipendium petiisse probauerint. Ecce legem, quæ permittit, & approbat præscriptionem illã, quæ profectò absque mala fide rarissimè constitui potest. Sic & apud Gallos Ludouicus duodecimus eorũ Rex anno 1512. lege lata definiuit, quòd famuli mercedẽ pactam, aut debitam à dominis petant intra annum à die, quo seruire cessauerint: & tantùm trium annorum præcedentium. Post annum autem, secundùm eam legem famuli salarium petere non possunt, nisi scripturam producant in iudiciũ, qua probetur petitio. cuius legis meminere Curtius Symphorianus in Arestо amorum. 44. & Rebuffus 2. tomo in leges Regias tract. de famulorum salariis. Quo in loco col. 4. scribit Carolum Cæsarem Catholicum Hispaniarum regem idem statuisse apud Bruxellas Brabantię anno 1540. duorum annorum tempus ad hoc definientem.

Sunt & plerisque in locis statuta, quæ permittunt præscriptionem actionum personalium decem quidem annis, etiã si malam fidem debitor habuerit. Quamobrem cùm omnes istæ leges in læsionem animarum tendãt saltem in effectu, quippe quæ malam fidem foueãt, & iure præscriptionis prosequatur: opportunè tractabitur hic articulus huius tractatus, an sint in republica Christiana tolerandæ.

Primùm etenim quibusdam placuit leges ciuiles, quibus præscriptio cum mala fide permissa est, non esse iure pontificio sublatas, nec correctas, sed vim legum in foro ciuili, & laicorum omnino habituras, quoties in iudicium fuerint
3 pro litigantium †iure adductæ: ita tamen vt nihilominus in animæ iudicio, & in foro pontificio teneatur qui mala fide præscripsit ad restitutionem. Sic sanè refertur opinio ista à gl. in c. vlt. de præscript. Quæ tamẽ frequentissimo, omnium consensu improbatur. Etenim si peccatum ob malam fidem in hac præscriptione committitur, procul dubio nec in foro pontificio, nec in foro Cæsaris, & seculari admittenda est. text. optimus in dict. c. vlt. de præscript. c. vigilanti. eod. tit. c. nouit. de iudic.

Idcircò aliter tolli solet isthæc obiectio proposita, scilicet distinctione actionum realium à personalibus: ita quidẽ, vt actiones reales nec iure pontificio, nec ciuili, nec in foro seculari tolli possint per præscriptionem triginta, aut quadraginta annorũ: actiones verò personales omnino tollantur præscriptione inducta iure ciuili, nempe triginta annis, etiam mala fide. Huius opinionis, & distinctionis authores sunt Host. in summa de prescriptioni. rerum immobil. §. quę res. col. 1. vers. actiones personales. Bart. in l. sequitur. §. si via. ff. de vsucap. & ibi Rom. Aegid. Bellam. in d. c. vlt. nu. 6. Bald. in consi. 437. libr. 1. Bonifa. in Clem. cõsũ. 3. de re iud. decisio 7 holosana 73. Corn. consi. 206. lib. 3. idẽ Bart. in l. hæc autẽ iura. ff. de seruit. vrb. præd. quorum opinionem sequitur Petrus Ferrariensis in practica, in forma respõsionis rei conuenti. super verb. præscriptionis. & Carol. Molinæ. ad Alex. consi. 99. lib. 4. col. 2. asseuerantes eam veriorem, & commu nem esse, atque in praxi seruari. Huic sententiæ suffragatur ratio, quæ dictat, debitorem non soluentem pecuniam, quã scit creditori debitam esse, nõ habere malam fidem interim dum nec creditori eã negat nec in solutione tergiuersatur. vnde cũ mala fides deficiat, præscriptio nõ poterit ex eo refelli, nec improbari, q̃ debitor sciat, se pecuniæ illius debitorẽ esse. Sic sanè iuxta rationẽ istam verè dici non potest præscriptionem hãc cũ mala fide procedere. His accedit, q̃ Ro-

manus

Universidad de Deusto
Biblioteca

manus pontifex in dict.c.vlti.ad reprobandam præscriptionem ex mala fide inducã, considerat iniustam prescribentis possessionem: hæc autem iniusta possessio non contingit in debitore actionem personalem præscribente: siquidem in realibus actionibus prescriptio procedit à possessione ipsius rei quæ debet esse omninò iusta saltem opinione possidentis:in personalibus verò præscriptio deducitur à negligentia non petentis:denique in præscribendis rebus factum iustũ præscribentis est necessarium:in præscribendis actionibus personalibus solùm requiritur negligentia creditoris nõ petẽtis:& ideo parùm nocet præscriptioni,quòd debitor sciat se verũ debitorẽ esse,& actione personali teneri ad illius pecuniæ solutionem

Verùm aduersus hanc opinionem adest ratio plurimùm vrgens,quæ deducitur ex dict.c. vlti. de præscript. quo damnantur præscriptiones,quæ cum peccato, & mala fide propter peccati labem procedunt, & inducuntur: ille verè qui scit se alteri debere cẽtum actione personali, semper habet conscientiam læsam,quòd ea quantitas pecunię alteri debita sit:& licèt non teneatur sub peccati crimine,& culpa,statim & semper soluere,nec offerre pecuniam debitam creditori:semper tamẽ tenẽt eã petẽti dare,quia scit alteri debitã.

Quocũque ergo tẽpore ab eo pecunia debita exigatur, tenetur eam dare creditori: alioqui à peccato mortali liber non est: quippe qui sciat eam pecuniam alteri debitam esse. Deinde hic debitor quasi possider debitum interim dum ab eo non exigitur.l. etiam. §. primo. ff. de petitio. hæreditatis. Quibus tandem constat Bartol.opinionem, eiusque distinctionem falsam esse:atq; ita, etiam actiones personales præscribi non posse à debitore, qui scit se debitorem esse, nec eas præscriptiones admittendas esse cuiuscunque temporis sint, asserunt, aduersus Hostiens. & Bartol. Panor. docto. in dicto capitulo vltim. de præscript. Anchar. & Francus in reg.iſta.Possessor.columna secunda. post gloss.hic. Alexan. in d consil.99.lib.4.col.2.& consil.102.lib.1.ad finem.Anch. consili.5.Paul.Castren.consili.98.lib.2.quorum sententiam sequuntur, & fatentur communem esse Ioan. Imola num. decimonono.& Felin. columna secunda. in dict. capitul.vlt. idem Imola in dict.§. Si viã.Balb.in secunda part. tertiæ par. principa.quæst.13.Io.Crottus in l. omnes populi. conclusione 11.ff.de iustit.& iure. idem Crottus in l.nemo potest. fol. antepenultimo. colum.quarta.& inibi Ripa nume.116.ff.de legat.1.Ludoui.Gomeci.in princ.de actioni.numer.58.Hieron.Gratus consil.41.colum.vltima libr.1.Hanc item opinionem doctissimè defendit Fortun. in tracta.de vltim. fine. illat.2.eandem tenet Mathesilla.notab.23.probat & Bart. sibi contrarius in dict.l.omnes populi.numer.24.dum asseuerat,statuta Italiæ, leges item imperiales de præscribendis actionibus personalibus ab his,qui sciunt se veros debitores esse minimè valere, nec vim vllam obtinere ob peccatum, & malam fidem ipsius præscribentis: quod & Balb. iterum repetit in d.2.par.q.14.

Hinc sanè deducitur alia quidem hac in cõtroversia opinio,quæ profitetur,nec in actionibus realibus nec in personalibus,nec in foro põtificio,nec ciuili prescriptionem cum mala fide admittẽdã esse. Etenim ipse debitor scit se debitorẽ esse atq; ideo lęsam habet cõsciẽtiã: eaq; ratione minimè prescribere poterit libertatẽ aut immunitatẽ à solutione eiꝰ quod ipse scit alteri deberi. Sic leges ciuiles,si quę sunt,quę præscriptionẽ cũ mala fide approbẽt,iure põtificio sublatæ sunt ob peccatũ euitandũ. Nã vbi de peccato vitãdo agitur, lex secularis cedit,& subijcitur põtificiæ ad vtrunque forũ. gl.ordinaria in hac reg.Possessor. quam hic sequuntur Frãc. & Doct.Fel.in c.1.co.8.& in capitu.ecclesia.col.16.de constitu. Idem Felin. in capitulo in causis.columna secunda. de testibus. vnde subdeducitur, hanc opinionem magis cõmunem esse.

Cæterũ nè leges Cæsareæ, & Regiæ omnino antiquatæ, & sublatæ cẽseantur:aut iniquitatis vitio notẽtur:quibusdã placuit eas cõstitutiones defendere,aliquot explicitis interpretationibus,quib.possint ab accusatorũ calũniavindicari. Quod piũ est:modò causę iustitia id permittat. Adria.igitur in quarto sent. tract. de restitutione. capitul. hoc supposito. scribit, has leges Cæsareas nõ esse iure põtificio in totũ correctas: imò eas procedere opinatur,quãdo possessor, aut is, qui præscribere tẽtat,habet scientiã rei alienę:immunis tamẽ est à peccato,etiã si rẽ illã nõ restituat. Quasi Sũmus Põtifex d.c.vlt.à præscriptione malam fidem, id est rei alienæ scientiam tunc excludat:cùm ea simul cũ peccato possidentis cõtigerit. At si possessor sciat alienã esse,& tamen differt iustissimè aliquot ex causis rei restitutionem: eo casu præscribere poterit:quippe qui rem non detineat cum peccato. Hũc Adriani intellectum ipse etiam colligo ex Panormitan. in dicto capitulo vltimo.numero decimotertio. & 21.qui idẽ adnotauit in præscribendis actionibus personalibus:imò in eis tantùm loquitur,scribens,actionem personalem posse à debitore sciente præscribi, quoties nulla ipse fuerit in mora:quia non tenebatur pecuniam debitam offerre:& ea nusquã tempore præscriptionis fuit petita. Etenim ex sola negligentia creditoris tunc prescriptio vim assumit:quã rationem pro sententia Host.& Bart.superius expressim adduximus. Et eandem tenent ipse Panor.in c. ecclesia sanctæ Mariæ.nu.36.de constitu.idem in c.quod clericis.de foro compe.nu.44.Corne.consil.176.col.3.lib.1. & consil.277. libr.4. Soc.consil.203.col.2.lib.2.And. Tiraq.in l. si vnquam.C.de reuo.donat.in gl.reuertatur.nu.310.

Sed ipse hanc rationem indistinctè intellectam fallam esse censeo:& subinde Adriani & Panor.sententiam opinor nõ esse admittendam. Nam apud me certissimi iuris est,nõ posse constitui præscriptionem, nec procedere cum scientia rei alienæ,etiam si possessor nullum crimen, nec culpam mortalem contraxerit ex eo,quòd non restituit rem, & differre possit eius restitutionem. Sic & debitor,sciens pecuniam debitam esse creditori,quamuis non teneatur statim restituere,nec eam offerre,præscribere non potest, cum scientia rei alienæ impediat præscriptionem: item & scientia pecuniæ debitæ.text.optimus in dicto capitulo vltimo.de quo ipse aliqua adnotaui libr.1.Variar.Resol.c.9.nu.5.Vnde rationẽ Panorm.qua & Adria.vtitur,reprobant Imol.col.21.& Fel. nu.3.in d.c.vlt.de præscript.

Rursus idem Adria.quodlib.6.articulo tertio.aliter Cæsareas,† & seculares leges intellexit,scribens, eas constitutiones in foro tantùm seculari seruandas in hunc sensum, vt ille,contra quem præscriptum fuerit, minimè audiatur in iudicio à seculari iudice:imò ei denegetur actio,& ius neq uaquam reddatur. Etenim ad reipublicæ vtilitatẽ possunt humanæ leges negare actionẽ,& ius ad petendum id,quod iustè,& lege iustitiæ debetur:& id quidem ob vitandas lites, ob vitandam hominum vecordiam,ac negligẽtiam. Sic deceptus intra iusti pretij dimidiam,apud iudicem exteriorem nullam actionem habet ad petendum id, quod ratione deceptionis illius re ipsa contingentis verè, & recto iustitiæ tramite sibi debetur. Siquidem eidem à legibus humanis actio negatur ob effugiẽdam litium multitudinem. quemadmodum ipse probaui lib.2. Variar. Resol.c.4.nu. 11. Eadẽ ratione leges humanæ pacto nudo actionem ad obtinendum, & exigendum in iudicio pecuniam promissam negarunt,& tamen promittens lege iustitiæ, & sub reatu mortalis criminis tenetur promissum seruare.c.1.de pactis.quod & nos adnotauimus in c.cùm in officiis.num.10.de testam. sunt & plura ex legibus humanis his similia. Igitur præscribens mala fide secundum Hadrian. postipsam præscriptionem non potest in iudicium adduci,nec ab eo res præscripta peti:manet tamen adhuc in conscientiæ iudicio, atque in foro Canonico verè debitor,& tenetur rem omninò restituere:quæ quidem sententia conuenit primæ opinioni, quam retulit gl.in d.c.vlt.de præscript.Hæc verò concordia latissimè improbatur à Fortunio in dicto tract.de vltimo fine.illat.2.sunt enim dissimilia, quæ paulò antè de legibus humanis tradidimus. Aliud siquidem est,actionem negari à lege humana ob aliquam causam,quæ absque vllo dolo cõtigerit:vel ob defectum solẽnis stipulationis à legibus requisitæ ad promissionis cautionem:aliud fomentum à lege exhiberi ad occupandas res alienas cum mala fide, & maxima conscientiæ læsione:item ad detinendũ id,quod quis scit verè alteri debere:& iuxta legũ humanarũ sanctiones reddere tenetur. Quorũ priꝰ etsi ad vtilitatẽ reipublicæ permitti potest:posteriꝰ tamẽ nulla ratio patiẽ,q̃ id in Christiana Republica toleretur. Quãobrẽ illud opinor certissimũ esse,& ita qui dẽ in praxi seruandũ fore in vtroq; foro, q̃ nulla præscriptio, nec in realib.nec in personalib.cũ mala fide admittatur: ex quo plura deducũt simul ex vera legũ secularium interpretatione eam mala fide,vel actionum realium,vel personalium iure Pontificio antiquatas,& correctas esse: ita quidẽ, vt nec in foro seculari seruandæ sint.

Secundò,ex præmissis deducitur, per leges has seculares,etiam si forent admittẽdæ,debitores,aut rerũ alienarũ possessores,minimè ritulum,aut ius aliquod cõsequi,quibus ex ratione rectæ iustitiæ liberẽtur à restitutione eius,quod vel alienum est,vel alteri debetur. Etenim quãuis lex humana hac in specie iudicialem exactionem prohibeat,& repellat:neq; aquam tamen ius tribuit possessori,nec debitori ad rei alienæ adquisitionem.

Tertiò infertur,harum legum secularium decisiones præscribentibus,ac possidentibus prodesse,vt in dubio non pro bata ab actore eorum mala fide, præsumatur in iudiciali foro bona fides:ea quidẽ præsumptione,quæ sit iuris, & de iure,nec vllam admittat contrariam probationem præter eã, quæ ex confessione aduersarij deducatur:iuxta communes omnium traditiones in materia præsumptionũ. Sic sanè hõ rem,in dubio præsumetur bona fides: probari autẽ mala nõ poterit aliter,quàm ex confessione præscribentis:sicuti sentire Roma.in consi.102.col.3.Felin.in dict.cap.vlt.nu.7.Hieroni.Gratus in consi.41.col.3. Qui quidẽ effectus maximus erit:cùm etiam si velit creditor aliter probare malam fidem, quàm per confessionẽ debitoris,admittenda non sit probatio huiusmodi. Sat scio nõ ita expressim colligi hanc opinionem à Romano,& alijs, & præterea satis dubiã esse:licèt ex eorum mente deducatur. Quia licèt præsumptio sit pro præscribente actionem personalẽ, quòd bonam fidẽ habuerit, non tamen ita expeditum est, quòd cõtrarium aliter quàm per cõfessionem præscribentis probari non possit: maximè in præscriptionibus breuioris temporis, quàm triginta annorum. Etenim Roman. Felin. & Gratia. loquuntur de statu secundum quod non censetur præscripta actio personalis omnino:sed tantũ sancitũ fuerit,quòd elapso decennio, fietur super solutione debitæ pecuniæ iuramento debitoris: nam in eo casu existimant Roma.& alij,posse contrariũ probari per confessionem debitoris,alióve legitimo modo. Ad huc tamen quantumad hanc illationẽ attinet, arbitror post completam legalem præscriptionem actionis etiam personalis,præsumi bonã fidẽ præscribentis,ex eaque præscripsisse. Deinde constat,posse probari malam fidem prescribentis cõfessione. Quòd autem possit aliter probari dubium est, & fortassis ob authoritatẽ legum secularium quibusdam pars negatiua verior videbitur:mihi tamen tutius apparet,posse malam fidẽ probari alijs legitimis probationibus præter præscribentis confessionem.

Quartò,si post finitam præscriptionem legalem ipse præscribens fateatur,pecuniam solutam non fuisse:vel rem possessam alienam esse remota præscriptionis vi:licèt nõ fateatur,se tempore præscriptionis læsam habuisse conscientiã, nihilominus præsumendum erit,ipsum malam fidẽ habuisse:nisi ab eo bona fides probata fuerit, vel saltem aliqua iusta,& vrgenti præsumptione bonæ fidei,contrariam malæ fidei coniecturam euerterit.

Quintò illud est adnotandum,etiã in præscribendis actionibus personalibus faciliùs bonam fidẽ præsumi in hærede debitoris:cùm is iustã habeat ignorantiæ causam,an debitũ sit solutũ:atque ideò hęres debitoris in dubio,allegans præscriptionem actionis personalis, absoluendus erit à petitione actoris iuxta leges seculares: secundùm Philipp. Corneũ consi.277.lib.4.col.3. Quo quidem casu bona fides præsumpta præscribentem defendit.

Sextò leges seculares procedere poterunt, etiã data mala fide præscribentis actionẽ personalem:non quidẽ quo ad ipsam actionẽ: sed quãtũ ad ius exequutionis paratę.& sum mariæ ipsi actioni adhęrens:hoc enim ius tollitur tempore à legibus definito,manẽtque actio personalis, licèt debitor malam fidem habuerit. Nam ex hoc creditor non amittit pe cuniam creditam: sed tãtum ius illud summarię exequutionis datum à legibus,quibꝰ & id tolli potest: sicuti adnotauit Franc.Balbus in 2.par.3.par.princ.q.14.

Septimò ferè eadẽ rõne præscriptio actionũ personalium iure optimo procedit quo ad vtrunq; forũ, Põtificiũ,scilicet, & seculare,etiã † cũ mala fide p̃scribẽtis:quoties agit de actio nib⁹ à lege ciuili inductis,& ab initio per eãdẽ legẽ certo tẽpore definitione quadã restrictis. Siquidẽ eadẽ lex ciuilis ad illud tẽpus eas actiones cõcessit,ac restrinxit,etiã si reus mala fidẽ habuerit,quod ita visum est Paul. Castr. in l.sequiẽ.§.si fortassis.de vsuc.Pan.col.3.Fel.col.2.Franc.Balbo in 2.par.3.par. prin.q.13.Ioã.Crot.in l.omnes populi.cõclus.11.ff. de iust.& iu.& in l.nemo potest. Fo.antepenult.ff.de lega.1. Nec tamẽ ex hoc excludit actio de dolo,si is,qui actionẽ tẽporariã præscripsit,eo vsus fuerit,sicuti sensere Pan.& alij.Et præterea ex tinctã actione tẽporaria,qualis est redhibitoria,quãto minoris,& similis,adhuc manet obligatio in animę iudicio ad dã ni cõpensationẽ:iuxta distinctionẽ S.Thom.2.2.q.77. art.3.

Ioan.Maior.in 4.sententiarum. distinctione decimaquinta. quæst.quadragesima.artic.3. Sylvest.verb.Emptio.quæstione decimanona.& 20.Conrad.de contract.qu.quinquagesimaquarta.Caietan.in dicto artic.3.Ioan.Medina de restitu.quæstione trigesimaquarta,quibus adde Ciceronem lib.3.de officijs.& Valeri.Maxi.libro octauo.capitulo secundo. in prin. Nam & hi tractauerunt,an teneatur venditor detegere vitia rei,quam vendit. Apud Iurisconsultos idem tradiderunt l. Iulianus.in princ.ff.de actioni.empt.l.qui sciens.ff.cõmodat. Regia l.64.titulo quinto,partira.5.Abb.in cap.iniustum. de rer.permut.l.prima.§.si intelligitur.ff.de ædilit.edict.l. penultima.titulo quinto.par.5.Cinus in l.prima.C de ædil.actioni. Abb.in ca.cum contingat.num.vigesimoquarto. de iure iur. Angel.& Roman.in l.si quis cum aliter.nume.vigesimooctauo.ff.de verb.obliga.optimus tex.in l.quæro.ff.de actio.emp. Specular.in titul.de emptione.§.nunc videndum.versi. quid si venditor.Ex quibus hac in re deducitur congrua & iuridica resolutio:illud enim satis sit modò adnotasse, actiones istas quanto minoris,& redhibitorias, competere etiam contra eum,qui bona fide contractum fecerit.l tenetur.ff.de action. empt.atque item tolli,& extingui tempore legibus definito etiam aduersus eum,qui malam fidem habuerit, secundum communem.

Datur autem actio redhibitoria, quãdo emptor si sciuisset rei venditæ vitium,eam nullo pacto emisset: ideò agit is intra sex menses ad redhibitionem,vt vẽditio rescindatur omninò.l.redhibere.ff.de ædi.edict.l.secũda.C.de ędil.actio.l.sciendum.§.tempus.ff.eo.titul.l.65.titul.5.part.5. Quod si emptor emptura nihilominus foret:sed non tanti: agit quanto minoris intra annum:quod in præcitatis locis probatur. Quinimò si quis egerit redhibitoria,& succubuerit: aget deinde intra annum,quanto minoris. Bald.in l.penul.2.colum. C.de ædilit.actioni. Cremẽsis singul.164.& Catelli.Cotta in memorialib dictione.actio redhibitoria.

Octauò,si rationem aequitatis obseruemus,illud verũ esse constabit, præscriptionem actionis realis,vel personalis optimè procedere,etiã cũ mala fide præscribẽtis,quoties aduersus legatarium in fauorẽ hæredis.Nam & si hæres scientiam habeat legati,poterit nihilominus aduersus legatarium non petentem tem legatã præscribere tempore legibus definito: non obstante mala fide, quemadmodũ voluit Ancha.in reg sine possessione.folio 3. col.2.versi.item intelligas.cuius sententiam & nos post alios examinauimus.lib.1.Vari.Resolu.ca.9.nu.5. Tandẽ iuxta resolutionem istam expendi poterunt leges seculares, quibus admissa fuit mala fides in præscribendis actionibus realibus, & personalibus.

Decimò ex prænotatis deduci poterit,falsam esse Baldi opinionem.Is enim in d.c.vlt.de præscr.existimat.posse præscriptionem admitti,etiã si præscribens malam fidem habuerit: modò fiat lex,qua statuatur,leges omnes præscriptionem ali quam inducentes habere vicem,& vim consensus ipsorum priuatorũ,qui legũ latoribus subijciuntur:quia in hac specie nõ datur mala fides propter consensum illius contra quem præscribitur. Hęc nanque opinio procedere iure nõ potest,si quidem lex non posset consensum alicuius priuati inducere,vbi is absit,ac deficiat: nec potest humana constitutio ex hac fictione purgare cõscientiã malę fidei possessoris: cũ syncera fides nõ simulata requiratur. Vnde hęc opinio Baldi merum commentum est,ac denique impostura quædã minimè admittenda,contra ius naturale,& diuinum. Sic Ioannes Oldendorp.in lib.2.Variarum lectio.titu.de præscrip. ad finem. Baldum eiusque nouum inuentum iniquitatis insimulat.

Vndecimò quo ad leges seculares prętermittẽdũ nõ est,an
6 Publiciana actio iure Põtificio sit admittẽda? Et † quidem,vt Publiciana cõperat,exigit etiã iure ciuili bona fides emptoris,& agẽtis eadẽ actione,tẽpore saltẽ traditionis:ita q̃ crediderit tradẽtẽ dominũ esse, vel habuisse ius trãsferẽdi dominiũ:quãuis ipse vẽditor,qui tradidit,malã fidẽ eo tẽpore habuerit.l.cũ qui.§.Prętor.ff.de Publicia.gl.in c.Abbate sanè.in prin. de re iudi.in 6.alia in §.sed istæ.Inst.de actioni. Sed si emptor tẽpore traditionis non haberet bonã fidẽ,nec malam, imò dubius esset,minimè cõperit ei Publiciana secundũ Bar. in d.§.prætor.eundẽ in l.Põponius.§.si iussu. ff. de acqui.poss. Nã cum bona fides à lege exigatur,constat dubitationẽ non sufficere:quod probauimus superius in hac 2. part.§.7.nu.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc autem Publiciana, quæ iure ciuili datur, non obstante malæ fide tradentis, minimè tollitur ex constitutione & Authen. malæ fidei. C. de præscript. longi tempor. decem vel viginti annorum. quia illa decisio ex mala fide authoris non tollit præscriptionem, sed eam in lõgius tẽpus producit: ita quidem: vt maiori spatio temporis sit peragenda. Igitur cũ Publiciana tunc obtineat. & admittẽda sit, cum præscriptio continuo tramite procedit, constat non obesse Publicianæ malafides authoris tradentis. gl. in dict. cap. Abbate sanè. Cuius opinionẽ doctores inibi sequuntur & farentur eam communem esse & veram, Alex. in dict. §. si iussu. col penult. Balb. de præscript. 2. par. 3. part. princ. q. 11. Ant. Burgen. in Rubr. de empt. & vend. col. 3. Iason in dict. §. sed istæ. nu. 79. & ibi Gomeci. nu. 43. Quorum itẽ ea est resolutio cõcors, atque vnanimis, quòd Publiciana iure Pontificio admissa, & recepta sit: idque probatur in dict. cap. Abbate sanè. vbi gl. verb. dominij vel quasi: ea etenim ratione defenditur: quia agẽs publiciana, non debet, nec tenetur in libello asserere, quòd credit se tunc non esse dominum illius rei. secundùm Fabrum, & communem. Imò id omittere omninò debet, quidquid dixerit Iason in dicto §. sed istæ. nu. 82. Quamobrẽ sicuti agenti Publiciana non obstat dubitatio, an res tradẽris fuerit, an aliena: siquidem præscriptio semel bona fide incepta, non interrumpitur dubitatione: sed adhuc procedit, & cõtinuaturi quod ad Publicianam satis est: ita scientia rei alienæ ipsam actionem Publicianam impedit, iure Canonico, & ciuili. ex eo, quia tunc non datur quasi dominium: cũ nec præscriptio procedat: habeatque Publiciana fundamentum ab ipso quasi dominio: quemadmodũ deducitur ex traditis per Gomeci. in dict. §. sed istæ. ad finem. licèt Bald. in Lancillæ. C. de furt. col. 1. & Balb. de præscript. 2. part. 3. part. principalis. q. 8. falsò existiment, malam fidem superueniente, etiam iure Pontificio non impedire Publicianam.

Cæterùm in hac materia est inter Regias constitutiones, l. 1. tit. 13. libr. 3. ordin. quæ statuit, rem immobilem posse ab aliquo, titulo quidem & bona fide inter præsentes omninò præscribi: nec posse in iudicio ad eiusdem rei restitutionem possessorem conueniri. Vidi profectò sæpe controuerti de illius legis viribus, & quæri, cur ea in praxi recepta non sit. Et sanè ea lex deducta fuit à l. 1. titulo nono. ordinationũ, & legum, quas tulit Rex Alfonsus Acra[illegible]illesima trecentesima octuagesima sexta: sicuti apparet ex suprascriptione dictæ l. primæ. tit. 13. Rex verò Alfonsus non tulit legem in eũ sensum, quòd res possessa per annum & diem, titulo & bona fide inter præsentes præscribatur: nec hanc decisionẽ induxit: sed prẽmisit, aliquot in ciuitatibus moribus, & forensi vsu inductum esse, vt possessor rei etiã immobilis inter præsentes per annum, & diem pacificus, non posset posteà in iudicio conueniri: nec ad euentus teneretur respondere: imò se defenderet præscriptione. Et tandem hac lege fori prẽmissa: quę quidem habetur l. 2. tit. 1. lib. 2. fori. ad eius interpretationem Rex Alfonsus statuit, non aliter legem illam forensem procedere. quàm ũ possessor ritulum, & bonam fidẽ habuerit. Ecce qualiter Rex Alfonsus noluit inducere legem nouam, nec eam statuere: sed fori leges interpretari. Idẽ, ni fallor, fecerunt Catholici Reges, qui ordinationũ Regiarũ libros cõpilari iusserunt, & eisdem ordinationibus legũ authoritatem deducere: alioquin mirũ est, quòd vnica lege non quidem nouiter statuta, sed ab ordinationibus Alfonii regis deducta, præter mẽtem veteris legislatoris, qui nihil tale cogitauit, voluerint tot leges Partitarum, & aliarum ordinationum de præscriptione tractantes tollere, & antiquare. Lex autem styli ducentesimaquadragesimasecunda. refert forensis praxis vsum circa dictæ leg. interpretationem, ac primum quidem exigit, quòd ille, contra quem præscribitur in eodem oppido, vbi res est, habitationem habeat, vel assiduum commercium. Deinde hanc præscriptionem admittit, etiam quo ad proprietatem, si possessor titulum habuerit. Quòd si titulum non habuerit, refert, vsu obtentum esse, quòd præscriptio anni, & vnius diei prosit quo ad possessionem: salua tamen maneat proprietas apud antiquum dominum, qui eam in iudicio petere poterit. Hęc sanè ad intellectum dictę leg. tradidimus. Etenim satis constat minimè in iudicio admitti præscriptionem anni, & diei, etiam cum bona fide, & titulo: nec in rebus mobilibus, nec in immobilibus.

Postremò aduersus hãc regulã iuris, quę præscriptionẽ cũ mala fide reijciẽdã esse statuit, adducit tex. in c. 1. de præscrip, ex quo Episcopus partẽ alienę diœcesis triennio præscribit, 8 sciẽs † eã alienã esse. Nã ea præscriptio iniqua vt præsertim in ter prælatos, quibus maior recti, & iusti cura incumbat. Sed ad huius obiectionis solutionem erit omninò prænotandũ, olim in concilio Mileuitano. cap. vigesimoquarto. statutum fuisse, quòd si quis episcopus loca ad eius diœcesim, & curã pertinentia quæ à Catholica fide defecerant, admonitus à vicinis episcopis per sex mẽses ab admonitione in catholicę fidei vnitatem reducere neglexerit, vicinus episcopus, qui potuerit ea ad catholicam fidẽ inducere, & induxerit, sibi ea loca adquirat: nec possit ab episcopo, cui ea loca prius fuerãt, impeti. Idem repetitũ fuit in concilio Carthaginẽsi septimo, quod Gratianus appellat Aphricanum nonum. Cum tamen in eo concilio Carthaginensi septimo fuerint ferè omnes recitati, & renouati Canones diuersorum conciliorum Prouincię Aphricæ: vnde Antonius Demochares in diligentissima illa ad omnia Gratiani decreta inscriptione tribuit c. placuit, vt quicunque episcopi. 16. quæst. 3. Mileuitano concilio. Et potuisset, quod Gratianus insinuat, Aphricano tribuere cap. 88. quo in loco eadem refertur cõstitutio, quæ in dicto cap. placuit & capitul. 24. Mileuitani concilij continentur. Rursus & illud constat, in eodem concilio Aphricano capitul. 86. sancitum fuisse decretum aliud in hæc verba: ítẽ placuit, vt etiam si quisquam post leges aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, si eum per triennium nemine reperente retinuit, vlterius ab eo non repetatur. Quam quidẽ constitutionem Gregorius Nonus ex Aphricano concilio retulit in dicto cap. 1. de præscriptioni. ex quibus manifestum est, iuxta literalem sensum repugnantia in prædictis Canonibus statuta fuisse. Nam in dicto capitulo 1. triennium requiritur: & tamen in dicto ca. placuit, 16 quæstione 3. lex menses sufficere, decisum extat. Ego etsi videam Host. & doct. in dict. cap. 1. non satis exactè rem istã perpendisse, opinor tamẽ hunc esse verum prædictorum canonum sensum, vt episcopus, qui vouerit locum ad alterius diœcesim pertinentem, & à fide catholica segregarũ, ad ecclesiæ vnitatẽ reducere, prius admoneat verum illius loci episcopum, vt eum locum religione restituat: si verò is id facere aut curare intra sex menses ab admonitione neglexerit, alter qui eũ monuit, poterit operã dare, vt locus ille ad vnitatẽ ecclesiæ redigatur: atq; ita restitutũ, si eundẽ per triennium à die conuersionis pacificè non repetente proprio episcopo possederit, posteà locus repetitioni non datur: imò locus hic catholicæ fidei restituetur manentes restituẽtẽ. Sic sanè Canones hi concilij intur: nã sex menses à concilio Mileuitano præfiniti, à die admonitionis currere incipiunt, & dantur ad hoc, vt constituatur vetus, & prius episcopus in mora, ac negligentia: ex quibus alterius rum sit, illius loci ad catholicam fidẽ reductionem procuare. Triennium verò, cuius meminit rex. in d. cap. 1. à die reductionis incipit, & datur episcopo vero illius loci patrono ad ipsius repetitionẽ. Hunc sensum colligo ex gloss. Hostiensis, & aliis in dicto capitulo 1. tametsi quædam ipsi addiderint, quę mihi non probantur. idem intellectus deducitur ex eodẽ concilio Aphricano capitulo octuagesimosexto. dum inibi dicitur: Placuit, vt quicunque post leges, locum ad catholicam fidem, & cætera. Hæc enim verba: post leges: etiam si omissa fuerint à Gregorio Nono, ego sic interpretor: id est, post leges admonitionis seruatas. vel post leges admonitionis, & post conuentionem: & admonitionem eam factam episcopo, ad quem locus ille pertinebat: quemadmodum legibus ciuilibus concilij, & Mileuitani decretum fuerat. Fortalis tex. in dicto cap. 1. de præscript. & in cap. octuagesimosexto. cõcilij Aphricani, planè, procedunt, vbi episcopus vicinus loci alienę diœcesis à fide catholica alienatũ, nõ requisito proprio episcopo ad vnitatem ecclesiæ reducere curauerit, & reduxerit: hoc enim casu triennium sufficit ad præscriptionẽ illius loci. At si monitio præcesserit, tunc sufficiunt sex menses ad constituendũ in mora proprium episcopum: ita quidem, vt si eum locum alienus pastor ad vnitatem ecclesiæ deduxerit, non teneatur episcopo, ad quem priùs pertinebat, restituere. Hinc verum esse opinor, quod modo adnotabam: nempè sex menses incipere à die monitionis: triennium autẽ à die conuersionis: etiam si gloss. in dicto capitulo primo. hæc aliquantulum obscurè explicuerit, sentiens triennium incipere à die admonitionis.

Hanc verò præscriptionem horum canonum interpretes cum scientia rei alienæ, & sic cum quadam mala fide ex eo procedere censent, quòd de fauore fidei hic tractetur: vnde vt qui semel Catholicam fidem dimisere, eidem diligenter, & sedulò restituantur, obtinuit prædicta præscriptio, quæ verè malam fidem non habet, quanuis adsit rei alienæ scientia: quia legibus canonicis ex causã iustissima permittitur locorum ad alium pertinentia occupare, & retinere.

Verùm horum Canonum decisio iustificatur maximè ex eo, quòd episcopus negligẽs restituere Christianæ religioni loca ad eius diœcesim pertinentia, & quæ à fide Catholica discesserunt, videtur ea deserere, aut habere quasi derelicta: atque ideò mirũ non est, si acquirantur alteri episcopo, qui sedulò conuersioni operã dederit. iuxta notata in l. 1. & sequ. ff. pro derelict. His accedit rex. singul. in l. locorũ. C. de omni agro desert. lib. 11. & in l. qui agros. eo. tit. Quibus respõsum est, quod si quis prædiũ tributariũ Reipublicæ excolere neglexerit, nouusq; cultor, & agricola id colere curauerit, post biennium sibi adquirit nouus hic cultor veteri excluso, cui biẽnium istud datur à lege ad repetendũ prædiũ, quod videtur quasi derelinquisse. Nec quidquã oberit scientia noui cultoris, qui alienum prædiũ occupauerit: quia cũ id prædium sit rei publicæ tributariũ, desertumq́ue fuerit à cultore veteri, præsumitur quasi derelictũ: & in fauorẽ Reipublicæ permittitur cuilibet idem prædiũ colere: qua ratione bonam fidẽ habet nouus colonus authoritate d. l. qui agros. cuius vltra Bartolum meminit Iaso. in §. omniũ. de actio. nu. 72. Eamq́; Cæsareã responsionem ferè omnes intelligunt in prædijs tributarijs principi supremo, vel Reipublicæ habenti ius supremi principatus: sicuti notant Angel. & Aret. in l. si de eo. §. si fortè, ad finem ff. de adquir. possi. quidquid Bart. ibi dixerit. atque hæc quidem adnotantur ex dict. l. qui agros. quã & Corset. commendat in singul. verb. occupatio. ex l. autẽ. locorum. deducitur intell. ad l. qui agros. vt ea procedat nulla præmissa admonitione: etenim tũc requiritur biennium. Quòd si admonitione præmissa fuerit, sex tantùm mẽses habet vetus colonus ad colendum, & repetendum prædium, quod inconsultum dimiserat. rex. singul. in dicta l. locorũ. à cuius responso potest maximam rationẽ habere interpretatio secũda, quã superiùs exposuimus ad tex. in d. c. 1. de præscript. cũ aliis canonibus similibus. In summa illud est obseruandũ, quòd mala fides minimè datur, nec admittitur in præcitatis canonibus, nec admitteretur etiã fauore fidei, quæ ita à summo, pijssimoq; Iesu instituta est, vt nulla ex parte opus sit, peccatũ, & crimen admittere, nec permittẽdũ sit ad eius defensionẽ. Quæ enim, obsecro, vtilitas fidei, aut religionis Christianæ tractari potest, si Deo eius institutori offensa fiat: profectò nulla. vnde dicendum est, in dictis canonibus præscriptionẽ admitti cũ mala fide fauore Catholicæ fidei, & religionis Christianæ. Nam etsi præscribens habeat scientiam rei alienæ, nõ omninò ex hoc malam fidem habere videtur: modò rẽ alienã legis authoritate iustis ex causis capiat, vtque à domino desertam, vel quasi derelictam sibi acquirat.

Ex §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Interpretatio præscriptionis, qualiter distinguatur ab aliis ferè similibus terminis?*
2 *Mala fides quocunque tempore ante perfectam præscriptionem cõtingens, interrumpit præscriptionem.*
3 *Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscribendum: & inibi locus Dini insigniter vitiosus, emendatur.*
4 *Ciuilis interruptio, quæ sit? Et ibi eius vires explicantur.*
5 *Præscriptio contra Romanam ecclesiam, non interrumpitur per excommunicationem à Roma. Pontifice latam die Iouis sancti.*
6 *Actio temporalis, qualiter perpetua fiat?*
7 *Præscriptio semel interrupta, cessante interruptione iterum noua potest institui, & continuari.*
8 *Regia Taurina l. 65. examinatur.*

§. DVODECIMVS.

OMNIBVS his, quæ ad præscriptionem iam præmissimus fore necessaria, examinatis, illud est expediendum, quod ad interruptionem præscriptionis spectat. Sunt etenim hæc in re, quę distinctam
1 † habẽt cognitionẽ: & ea quidẽ ita prænotãtur à iuris vtriusque interpretibꝰ, vt sciamus quãdoq; præscriptionẽ nõ curere, nec procedere. quãdoq; eã cessare, ac dormire: quãdoq; interrumpi. Nõ procedit, nec currit præscriptio, quoties ob malã fidem, similémve causam nõ incipit, nec incipere potest. Dormit, & cessat, quoties semel incepta præscriptio aliquo tẽpore intermittitur: vt in ea, quę cõtra ecclesiam ante vacationem, & pastoris obitum procedebat: siquidem vacante ecclesia, & ea prælato destituta, cessat quidem præscriptio: ac demum electo prælato, quę prius inceperat, continuatur: sic sanè rẽpus vacationis ecclesiæ subdeducitur. interrumpitur autem præscriptio, cum omninò extinguitur, aliquia ex causa: licèt iam cœpisset procedere. Hæc colliguntur ex glossa in l. eũ notissimi. §. sed & si quis. verb. innouatur. C. de præscriptio. trigin. vel quadragin. anno. & in cap. illud. & cap. ex transmissa. de præscr. De interruptione quæ dam hic breuiter pendio trademus, tantum ad quandam nostri instituti maiorem enucleationem.

Interrupto præscriptionis quędã est naturalis, quædã ciuilis. Naturalis interruptio contingit, cum deficiat aliquid ex his, quæ necessario ad præscriptionem requiruntur. Nempè vel possessio, vel bona fides, vel titulus. Ciuilis verò interruptio fit, quãdo actus aliquis accidit, qui ex lege ciuili interruptionem inducat. patet ist hæc distinctio in dicto cap. illud. vbi glossa. & in d. §. sed etsi quis. verb. innouatur.

Bona fides adeò ad præscriptionem est necessaria, quòd minimè sufficiat † præscriptionem bona fide cœpta esse: nisi &
2 ea toto præscriptionis tẽpore à præscribente habeatur. sicuti ex regula ista colligunt Dinus & doct. Bart. in l. naturaliter. colu. 2. ff. de vsucap. Alb. & alij in cap. vlt. de præscr. Balb. de præscript. 2. par. 3. part. princ. quæst. 1. prima. idcirco l. 1. C. de vsuc. transfor. quę ab initio tantum præscriptionis bonã fidẽ exigit: nec eã accedente mala fide periclitari statuit: iure Pontificio antiquata censetur. idémque dicẽdũ est de l. sequitur. §. de illo. ff. de vsuca. l. bonæ fidei. ff. de adquire. rerũ do. Regia l. 12. titu. 29. par. 3. tametsi iuris ciuilis in hoc meminerit glo. in hac reg. Dubitari tamẽ solet, an semel cœpta præscriptione à bonę fidei possessore, mala fides postea cõtingẽs ita præscriptionẽ interrũpat, vt etiã recedẽte hac mala fidẽ, possessor bonã fidẽ iterũ habẽs præscriptionẽ cœptã continuare: vel omninò cepta præscriptio interrupta sit? Et quibusdã videtur, malã fidẽ post cœptã præscriptionẽ contingẽtem, nõ interrũpere præscriptionẽ: sed eã durãte eo vitio suspẽdere, vt tãdẽ si vitiũ id cessauerit, præscriptio cepta cõtinuetur, vtaturq; præscribẽs accessiõe prioris tẽporis. huius opinionis authores sunt gl. vlt. in 2. q. Inn. & Iarẽ. Fel. col. penul. in dicto capitulo vltim. de præscriptio. vbi Imol. cãdẽ probat sentẽtiam. quam sequitur asseuerãs eã cõmunem esse Balbus 3. parte 6. par. prin. quæst. 4. idem admittere videtur Adria. quod habet 2 versũ ad primam cõfirmationem. Quin & ipse Dinus in hac regula. num. 13. non dicit. malam fidem interrumpere præscriptionem: sed eam impedire: vnde illud fortasse sensit, quòd interim durante mala fide præscriptio dormiat, & cesset, vt tandẽ bona fide accedente continuetur. Ego sane hãc opinionem falsam esse cẽseo: atque iure veriũs esse opinor, malam fidem interrumpere omninò præscriptionem, eamq; extinguere: ideoque cessante mala fide, bonaque accedente, necessarium erit iterum ab initio præscriptionem incipere, nec erit locus accessioni prioris temporis: cum id mala fide accedẽte omnino extinctũ sit: huius sententię veritas cõstat: quia mala fides verè & naturaliter interrumpit præscriptionem: interruptio autem inducit necessitatem incipiendi notam vsucapionem iuxta communem omnium traditionẽ in d. cap. illud. atque ideo, malam fidem post inceptam præscriptionem cõtingentem, non tantùm præscriptionẽ impedire: sed & extinguere omninò, ita, vt etiam accedente bona fide non possit prior præscriptio continuari: sed sit opus noua, & integra præscriptione, asserunt Host. Bald. Ioan. Andre. Card. Antoni. & Abb. in d. cap. vltim. Syluester verbo, præscriptio. 1. §. 3. ad finem. idem tenet Claudius in dicta l. naturaliter. num. 11. Et inibi Ioan. Hanibal nu. 148. Nam & hi docto. expressim tenent Hostien. opinionem, vbi præscribens post cœptam bona fide præscriptionem habet rei alienę scientiã eo modo, quo in mala fide constituitur. Quasi opinio prior procedere possit, quoties scientia rei alienæ ita latens est: quòd malam fidem non inducat: quod in controuersia minimè incidit: siquidem tantum hic tractamus de mala fide: idcirco si mala fides nõ accesserit, nulla est hac de re disputatio. sit igitur posteriorem sententiam veriorem esse: nec ipse certum habeo, quòd prio. sit magis communis.

Cæterum bona fides secundũ iuris ciuilis responsa tẽpore
3 traditionis regulariter necessaria est. l. si aliena res. † in princ. ff. de vsucap. l. si pro emptore. § vlt. l. sequitur. §. de illo. eo. tit. l. secunda. ff. pro empto. l. existimans. ff. pro solut. Quibus in locis cõmuni omniũ consensu excipitur à regula cõtractus emptionis, in quo vt ab eo ꝓcedat præscriptio, bona fides ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur tempore contractus,& tempore traditionis. Eandem resolutionē tradidere gl.&doct.in l.Celsus.ff.de vsucapioni. Bart.& docto.in dicta l.2.ff.pro empt.Regia l.12.tit.29.par.3. Balbus de prescrip.2.part.3.part.princip.q.7.Dinus in hac regula,nu.36,cuius ideo mentionem fecimus,q̄ existimemus non satis explicuisse,quid in hoc articulo iure Pontificio dicendū sit:ita enim scribit:Sed de iure canonico non requiritur bona fides tēpore contractus in his,quę de iure cōmuni possunt possideri,cùm sine titulo prescribantur,vt dictū est: sed tēpore traditionis,& cōtinuatę possessionis vsque in finem cōpletę prescriptionis:vt patet per verba regulę. Hactenus Dinus,sentiens premissam iuris ciuilis distinctionē,quā & ipse probauit:minimè ꝓcedere iure canonico in his, quę iure cōmuni possideri possunt:quasi titulus necessarius non sit ad præscriptionē: & præterea ius ciuile requirat bonā fidem tempore cōtractus in his tantū casibus, quibus titulus ad præscriptionem exigitur.Hæc verò à Dino subintellecta ego non ita certa fore censeo,sicuti Dinus sensit,Nā vt alibi ostendimus,inter ius canonicū,& ciuile quo ad præscriptionis titulū nulla potest vera ratio differentiæ cōstituinec itē vllum adest inter hæc iura discrimē. Quo fit ita iure Pontificio,vt ciuili,titulū ad præscriptionē requiri. Deinde ius ciuile non semper requirit bonā fidem tēpore cōtractus, etiam si titulū exigat.Etenim in alijs titulis,præter emptionē ac vēditionē satis esse statuit,quòd tēpore traditionis bona fides adsit,tametsi ius idē ciuile voluerit,in titulo emptionis bonam fidē adesse tēpore contractus:tunc quidē, cùm ad præscriptionē titulus necessarius sit. Quamobrē quidquid scripserit Dinus,existimo distinctionē prænotatam in hoc versiculo,cæterùm,adhuc iure Pontificio admittendā esse: & ea ex causa distinguēdū esse titulū emptionis à reliquis titulis, secundū ea,quæ à Iurisconsultis responsa sunt. Subdit & ipse Dinus:In his verò,quæ non possunt de iure cōmuni possideri,in quibus præscribēdis requiritur titulus, dicēdū foret, quòd bona fides nō requiratur tēpore cōtractus, & tēpore traditionis,& cōtinuatæ possessionis in titulo emptionis: in cæteris verò requiritur tēpore cōtractus, & tēpore traditionis,& cōtinuatæ possessionis:nisi post tēpus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei prædecessoris suspicionem remouerat. Hactenus Dinus. Cuius cōmentaria hac in parte maximo impressorū vitio lęsa fuisse censeo iure siquidē ciuili,& canonico quoties titulus ad prescribēdū est necessarius,in emptionis titulo est:itē necessaria bona fides tēpore contractus, & traditionis:quēadmodum iure Cæsareo,quod in hoc casu iure Pontificio admittendum esse,expeditū extat, & à Canonibus additur tempus præscriptionis totius,donec ea perfecta sit.Quo igitur pacto fieri potest.quòd vbi titulus est ad præscriptionem necessarius iure ciuili & Canonico,non sit itē necessaria bona fides tēpore contractus venditionis?Et præterea si iure ciuili in cæteris contractibus non requiritur bona fides tēpore cōtractus:sed sufficit quòd ea detur tempore traditionis: ac iure canonico tantùm adijcitur tempus cōtinuæ præscriptionis:cur obsecro Dinus in his titulis requirit bonā fidem tēpore contractus,& traditionis,& cōtinuæ prescriptionis?

Quibus ex causis apud Dinum ita legendum esse opinor: In his verò,quæ iure communi non possunt possideri,in quibus præscribendis requiritur titulus,dicendum foret, quòd bona fides requiratur tempore cōtractus, & tempore traditionis,& continuatæ possessionis in titulo emptionis. In cæteris verò requiritur tempore traditionis, & cōtinuatæ possessionis:atque etiam tempore contractus,nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat,qui malæ fidei prædecētis suspicionem remouerat.Hæc Dinus.Et hoc vltimum iure etiam ciuili est necessarium:nēpe quòd mala fides cesset,nouaque adsit tēpore traditionis: cùm alioqui præscriptioni locus non sit.

Atque hæc dicta sint de mala fide , quæ prescriptionem interrūpit.Sic & possessio,quę omnino exigitur ad prescriptionem,quemadmodum in hac Relectione tradidimus,si ea deficiat quocunque tempore ante completam & perfectam prescriptionem,vsucapio interrumpitur:qua de re hic pārum immorabimur:cùm eam quęstionem latissimè examinauerint docto.in dicta l.naturaliter.& Balb.in tertia parte sextæ partis principalis.in tracta.de prescript.

Fit itē prescriptionis interruptio,si titulus deficiat: quod satis manifestum est,& traditur à Barto.in dict.l. naturaliter. col.2.Panor.in dicto cap.illud.Franc.Balbus in eodem tracta. de prescript.3.part.6.part.principa. versicul. tertiò principaliter quęro. Nunc de ciuili interruptione agendum est, atque ad eiusdem articuli resolutionem præmittendum,prę 4 scriptionum,†quādam esse in odiū tantum negligentis inductam:vt est ea,quæ mala fide iure Cæsarum admittitur ex triginta annorum tempore:quandā verò esse mere fauorabilē:nempe inductam à iure in fauorem tantū possidentis:qua lis est vsucapio triennalis,quæ omninò fauorabilis est:aliam autem esse præscriptionem mistam:id est iure institutā in odium negligentis,simul & in fauorē possidentis. Et hæc est præscriptio decem,vel viginti annorum:quæ cum titulo, & bona fide procedit,sicuti explicat tex.in cap.placuit.§.potest. 16.q.3.cuius meminit in hac specie lason in §.pœnales.Inst. de actioni.nu.126.post alios,præsertim Abb.&docto.in dict. ca.illud.Est itē mista præscriptio ea,quę absque titulo,bona tamen fide procedit ex tempore triginta annorum secundū Dinum,qui hæc optimè tradit in hac regu.nu.octauo.

Prima tamē de interruptione ciuili sit cōclusio.Præscriptio triēnalis,quę à doctoribus vsucapio dicitur,nō interrūpitur, eriā litis cōtestatione imò procedit,& perficitur durāte lite: in qua possessore cōdemnato,fit rei restitutio.l.2.§.vlt.de vsucapio.pro emp.l.Iulianus §.quātū.ff.ad exibend.l.ii post acceptum.ff.de rei vendicat.ex quibus vnanimi omniū suffragio hæc opinio cōstituta est in dict.l.naturaliter. & in d.ca.illud.

Secunda conclusio.Præscriptio decē,vel viginti annorum, quæ partim est fauorabilis,partim odiosa, interrūpitur litis contestatione,l.motæ litis.C.de rei vendi.§.potest. in d.capit. placuit,Barto.& alij cōmuniter in dicta l.naturaliter, colūna penultima.Abb.& alij in d.ca.illud.vbi Fel.& Balbus in 3.par. 6.p.pr.princ.Ioan.Hannibal in dicta l.naturaliter. numer.344. plura hac in re tradidere.Præsertim est adnotandum,hāc cōclusionem tunc obtinere,cum litis contestatio fiat apud iudicem competentem & habentem causę & litis eiusdem cognitionē sicuti visum est glossę in dicto cap. illud, & in dicto cap.placuit.§.potest.verſiculo,interrupta.& in cap.vt debitus. de appellationi.quibus est & similis in l.penultima. C. ne de stat.defunctor.quarum opinionem sequuntur doct. præsertim Fel.in dicto capitulo illud.& Balb.in dicta 3.par.Ioan.Lupi in capit.per vestras. 4. notab.numer.28. per text.in dicta l. penultima.Hanc item secundam conclusionem quidam veram esse opinantur,modò ipse agens in causa non succubuerit,eo enim succumbente, non interrūpitur prescriptio per litis contestationem:quasi ea vim,quam semel habuit,amiserit actore victo:sic sanè adnotarunt Fel.&Balb.post alios probat tex.optimus in l.euidenter.ff.de excep. rei iud.idem asserit Socinus consi.47.libro 3.ad finem. Tertiò eandem conclusionem ita intelligendam esse opinantur Abb.& quidam alij in dicto cap.illud.vt procedat,quoties litis contestatio facta fuerit animo prosequendi litem. Nā litis contestatio alio qui hunc effectum interrumpendi non haberisi actor nullū habens impedimentum litem omiserit,& eam desertam dimittat.glossa in dicto §.potest.versiculo,interrupta. quam sequuntur Rom.in l.si verò.§.de viro. 34.Fallent.ff. solut.matr. Capitius decisione Neapo. 11. ex argumento sensus contrarij.l.vlt.C.de præscr.trig.vel quadr.anno. quo in loco glossa prima tenet contrarium,quam sequuntur doct. cōmuniter: sicuti eā approbans asseuerat Francis.Balb.in d.3 part.6. par. principalis.Quæ quidem sententia verior apparet : tametsi Felin.dicto capitulo illud.nume. 10.mentionem fecerit glossæ in dicto §.potest.dicens,eam esse auream.Qui tamē dubitat,an ea vera sit.

Tertia conclusio.Præscriptio triginta annorū aut quadraginta,bona tamen fide procedens, nō aliter interrumpitur, quàm litis contestatione.Hæc enim præscriptio propter bonā fidē similis cēsetur præscriptioni decem,vel viginti annorum:& mista iudicatur:quemadmodū constat ex d.§.potest. cuius auth oritate hanc conclusionem tenuerunt Abb.& Felin.col.2.in dict.ca.illud.Balb.in dict.3.par.6.par.princ.q.1.secundæ specici,licèt contrarij placuerit Antonio in d.c.illud.

Quarta conclusio.Præscriptio merè odiosa,quæ mala fide procedit ob segnitiem,ac negligētiā alterius, tola citatione interrūpitur.Hanc cōclusionē iarè probant Barto.& doct. in dicta l.naturaliter.& in d.cap.illud. Balb.in d. quęstione 4.Iason in l.vltima.ff.de eo per quem factum erit.textus optimus in d.§.potest.& in l.cum notissimi.§.imò.& in principio.C.de præscr.triginta annorum.atque idem erit in qua cunque alia præscriptione,quæ mala fide possit procedere, cuiuscunque temporis sit.

His adijciendum est,quod Felin.scribit in capitulo,cum nō 5 liceat.de præscript.columna vltima.† existimans, aduersus Romanam ecclesiam nullam procedere prescriptionem: quippè quæ quolibet anno interrumpatur per excommunicationem à Romano Pontifice die Iouis sancti ex Bulla Cœnæ pronuntiatam aduersus occupantes,& detinentes res ecclesię Romanę.Quod tatis est singulare,si iure defendi possit.Ego hanc sententiam falsam esse opinor. Nā etiā si illa excōmunicatio interrumpere posset præscriptionē,id ob tineret quo ad malæ fidei possessores,quos Romanus ponti fex sententia excōmunicationis notat.siquidem bonę fidei possessores,qui etsi rem ecclesiæ Romanæ possideāt, iustè tamen opinantur,eā propriam esse,minimè prædictis censuris afficiuntur. Quòd si dixeris Felin.sequutus, admonitionem Romani pontificis:etiā extraiudicialem,ita interrūpere præscriptionem,sicuti eam litis cōtestatio interrūpit: cùm ipse Roma.pontifex sit iudex omniū maximus,nec habeat iudicem,corā quo agere,aut alterū conuenire debeat: quemadmodum in hac specie ex illo tex.deduxerunt Inno Ioan. Andre.Abb.col.3.Felin.col.penult.in cap.nihil cum scādalo. de præscript.Aret.in l.si seruū.§.sequitur.col.2.ff.de verb. oblig. Petrus Perusi.in repet.cap.Si diligenti.de præscriptio.nu.35. id procedit in speciali monitione ipsius Romani pontificis, qui speciali quadam requisitione,ac nominatim possessores admonuerit , vt res occupatas ecclesiæ Romanæ restituant: cum ex hac admonitione censeantur possessores in mala fide constituti,non sic erit dicendū in monitione illa generali,quæ fit per excōmunicationem Romani pontificis. Vnde opinio Feli.in dict.cap.cùm non liceat.dubia est,& mihi falsa videtur.Eamque reprobat Carol.Ruinus in consil.37.nu. 12.& 17.lib.4.

Superest modò effectū interruptionis tradere: & quidem 6 in actionibus temporalibus,quæ vel sex mensibus,vt †redhibitoria:vel anno,vt quātō minoris:& alijs,de quibus in l.sciēdum.in fine.& l.cū sex.ff.de ædilitio edict.l.65.tit.5. part.5.& in l.in honorarijs.ff.de actioni.& obligat.atque in omnibus actionibus,quæ tricennali præscriptione tolluntur , per litis contestationem fit earū perpetuatio ad quadraginta annorum tēpus.l.vlt.C.de præscriptio.trigint. vel quadraginta annorum.Idē traditur in l.vlt.in princ.ff.de eo,per quē fact.erit. maximè per lasonē inibi:& eundem in §.penales.de actioni. nu. 113.& Alex.in l.nam & postea.§.si is qui temporali.ff.de iureiur.atque hoc ita receptum est iure perpetuationis. Quid igitur respondendum erit,quoties præscriptio interrupta extitit,an possit iterum cessante interruptione procedere,no- uo quidem initio,siue sit interruptio ciuilis , siue naturalis? 7 Bernardus enim in dict.cap.Illud.hanc 16.quæstionē †omisit,alia hac in materia tradens.gl.verò in cap.1.q.3.& in reg. sine possessione.de regulis iuris.in 6.& Ant.in dict.cap.illud. existimant.post ciuilem interruptionem non posse iterum ab initio præscriptionem procedere,nec incipi , vt tandem noua,& integra instituatur. Quia mala fides inducta ex hac interruptione minimè paritur , quòd præscriptio procedat. qua de re tractauerunt gl.Bar.&Salyc.in l.2.C.de fruct.& lit. expens.etiam quo ad alios effectus.hanc opinionem gl.in dicto cap. 1.asserit cōmunem esse Panor.in dict.cap.illud.num. 20.Sed hæc opinio tūc vera erit,quoties ex hac interruptione mala fides adhuc perseuerat apud prescribentē:hęc autē quæstio,quam modò tractamus,proponitur in eo casu,quo bonam fidē habet,qui vult præscribere post interruptā prescriptionem noua,& integra prescriptione,tandem in natu- rali interruptione constitutissimū est,quòd iterum possit noua,& integra constitui,& continuari prescriptio : nēpe possessione semel amissa,iterum accedente.idē de titulo: idē de bona fide dicendum erit secundùm communem in d.cap.illud.tex.optimus in l.penult.tit.29.par.3.At in interruptione ciuili frequētiori interpretum suffragio receptum est quod in realibus,& personalibus actionibus semel interrupta prescriptio non possit iterum ab initio procedere,nisi tempore quadraginta annorū perfecta fuerit.l.vltima.C.de prescript. triginta.vel quadraginta annorum vbi glossa, & Cinus.glossa in lege prima.C.de longi tempor.Abbas, & Felinus in dicto capitulo illud.columna quinta.text.optimus in l.prima. §.primo.C.de annali excep.tradit Balb.in dict.3.part.6.partis principal.quęstione quarta.atque esse hanc opinionem cōmunē fatetur Ioan.Hannibal.in d.l.naturaliter. ff.de vsucap. num.370.verum Salycet.in dicta l.vlt.& in l.cùm notissimi. §.Imo.col.vlt.C.de præscr.trig. vel quadra.annorum.aduersus communem sententiam existimat , interrupta ciuiliter prescriptione in realibus actionibus:tantùm requiri ad nouam prescriptionem decem annos vltra eos qui ab initio iure ordinario si nulla contigisset interruptio,forent necessarij.cuius sententia admitti poterit. Imò fortassis illud iure probari poterit,in actionibus realibus,& in rebus prescribendis se-

mel interrupta præscriptione etiam ciuili interruptione posse iterum ea interruptione cessante.nouam præscriptionem instituì,& continuari bona fide,& possessione,alijsque accedentibus circūstantijs,quæ iure ad legitimam præscriptionē requiruntur per id tārum tempus,quod nulla data interruptione,sufficeret ad præscribendum.Nam leges in contrariū pro communi allegatæ,intelligendę sunt,quoties mala fides manet,apud possidentem,vel præscribentem,tunc enim necessaria est noua quadraginta annorum præscriptio,secūdū iura ciuilia,quæ iure pontificio in hoc sublata censentur,vnde fortassis in actionibus personalibus si verè præscribēs habeat bonam fidem,mala enim præsumitur ex ciuili interruptione,idē erit. Super quo maturiùs cogitandum esse censeo.

Est præterea in hoc tractatu Regia l.65.Tauri.l.7.titul.15. libro quarto Recopilatio,quæ palam statuit, interruptionē 8 præscriptionis factā quo †ad possessionē, censeri itidem habere effectum,ac factum fuisse quo ad proprietatem: & è cōtrario.Cùm tamen interruptio præscriptionis ratione vnius actus,non habeat effectum quo ad alium:cap.auditis.ad finē. & inibi Panorm.& Doctor.de præscriptio.Nihilominus Regia constitutio elegans est:nec loquitur de naturali interruptione,sedde ciuili:habetq; hunc sensum quòd mota lite quo ad iudicium possessorium , non tantum fiat interruptio præscriptionis quo ad possessionē super qua controuertitur,sed & quo ad proprietatem,quæ in iudiciū deducta non est. Sic sanè ex hoc interrūpitur præscriptio, quā tolli poterat,& excludi remedium possessorium:item & ea præscriptio,quæ actionem ad proprietatem tempore posset extinguere.

Ex contrario si aduersus præscribentem actum sit ad proprietatem , non tantum interrumpitur præscriptio , quæ tolleret actionem realem ad proprietatem actori competentem,sed & ea præscriptio,qua interdicta possessoria , quibus actor agere posset,extinguerentur.Hoc etenim conueniens est ex eo,ꝙ in hac potissimū materia de præscriptionib⁹ maximè cōiuncta sit possessionis causa ,proprietati:cuāsque possessione proprietas præscriptionis titulo adquiri non possit.

Illud verò non est prætermittendum,quòd si quis præscribentem in iudicium traxerit agens possessorio:& præscribēs victus fuerit:certissimi iuris est , etiam quo ad proprietatem præscriptionem interrūpi:cum possessio à præscribente auferatur:atque ideo is cōtinuare non possit præscriptionem absque possessione.reg. sine possessione.de reg.iur.in 6. nisi victus agens postea de proprietate rei allegauerit præscriptionem, & velit ad eius perfectionem vti eo tempore, quo pendente lite possedit:tunc equidem Regia constitutio planè illi iustissimè obijcietur.Sed si agens possessorio aduersus præscribentem in eo iudicio victus fuerit,ac succubuerit, & denique proprietatem in iudicium deduxerit:quęritur an reus possit præscriptionis iure se defendere,ad eāque præscriptionē vti eo tempore,quo possedit post motam litē super possessorio? Et videtur non esse locum in hac specie Regię constitutioni: siquidem ex litis contestatione non fit interruptio præscriptionis,cū actor succumbit:quemadmodum superius in hoc ipso Paragrapho probauimus:& tamen vidi frequenter.nisi immemorialis præscriptio probetur,nō admitti ad continuationem præscriptionis tempus,quo reus possederit post motam litem super possessorio iudicio,latamque in eo sententiā: quasi id sit consonum Regię,& Taurinę constitutioni.Quod apud me dubium est.Hęc quidem de ciuili interruptione:nā naturalem interruptionem diximus nō omnino pertinere ad Tauri legem.id verò probatur planè de interruptione procedente à defectu possessionis:ea etenim dubio procul & ad possessionem,& proprietatē pertinet:nec illa cōstitutio huic aparari potest.At interruptio procedēs à defectu tituli,vel bonę fidei,etsi naturalis sit,fortassis conueniet prędictę legi.Interrūpitur enim præscriptio proprietatis ob malam fidē:itē ob deficientem titulum:& tamen interdicta possessoria,quę lege,vel statuto temporalia sunt , ac tempore tolluntur hac in specie præscriptione huius temporis absq; titulo & bona fide.&denique mala,iure ciuili hac in parte minimè antiquato,extinguūrur:sicuti diximus de iure summarię executionis.Igitur iuxta legē Regiā interruptio præscriptionis quo ad proprietatē ex defectu tituli,aut ex mala fide,cum alioqui minimè præscriptionem præscribentis aduersus interdicta possessoria interrūperet,ad hęc interdicta extēditur:atq; ideo horū interdictorum præscriptionē interrumpit. Qua de re adhuc oportet maturiùs perpendere,ac diligentius cogitare.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Vsucapio,& †scriptio,an sint ratione iusta legib⁹ humanis introductę?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 *An ex præscriptione adquiratur dominium vtile, vt directum, latissimè disputatur.*
3 *Vsucapionem triennalem à longi temporis præscriptione perperam distingui quo ad dominij directi, vel vtilis adquisitionem.*
4 *Intellect. ad tex. in l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiurand,*
5 *An per vsucapionem, vel præscriptionem, etiam si ex eis transfera tur dominium directum, fiat iniuria aut derogetur iuri naturali.*
6 *Dominium vtile adquisitum præscriptione maximos effectus habet.*

TERTIA RELECTIONIS PARS.

HVIV Soperisinitio enuntiata partitio nos iam admonet, vt vsucapionis vim, & effectum exponamus. Cuius rei controversia necessariò deducitur ab ea quæstione, qua disputari solet, sitne iusta lex, quæ vsucapionem instituerit in republica: cùm ex ea dominia ab vno in alium absque consensu prioris domini, sola humanæ legis authoritate transferantur. Hic tamen de præscriptione, quæ mala fide procedit, minimè tractabitur, saltè in specie: sed in genere de vsucapione, eiusque iustitia agendum erit. Idcirco hanc proponimus conclusionem.

Potuit lex humana iustissimè dominiũ priuatum ab vno in alterum transferre† vsucapionis aut præscriptionis ratione. Hæc probatur. Etenim humana lex potest ob vtilitatem publicam dominium priuatum ab vno tollere, & in alium transferre. Lex verò id agens ex causa vsucapionis maximè reipublicæ vtilitatem affert, ac semper attulit: igitur constat quod in hac assertione constituimus. Atque huius argumẽtationis vltima pars, quæ ex prioribus rem deducit, manifesta est. Maior verò propositionis pars ex eo apparet, quòd lex humana eo tempore, quo res omnes erant communes ante particularem rerum occupationẽ, potuit eius sola authoritate priuatis dominia rerũ concedere & tradere: quod aptissimè probatur à Conrado de contract. quæstione nona. & vndecima. Ergo eadem lex post illam diuisionem rerum priuatis factam itidem poterit ex iusta causa dominium vnius eique adquisitum ab eo tollere, & in alterum transferre: quia non minor est legis potestas ad tollendum dominia præmissa causa vtilitatis publicæ, nunc post rerum communium particularem dominij adquisitionem, quàm fuerit tunc cùm omnia erant communia, & indiuisa: atque authoritate legis facta fuere priuata, habuit enim tunc lex authoritatem concedendi aliquot ex rebus communibus ob iustam causam aliquibus, reliquis ab earum vsu exclusis. Eadem ergo habet & nunc potestatem eadem res ab his, qui earum dominium habent, ratione publicæ vtilitatis tollere, & alijs adijcere. Deinde lex humana, quæ iusta sit, inter subditos vim habet ex eo, quòd subditi consenserint in imperium & administrationem legislatoris: eademque ratione subditi consenserunt in legem iustè à principe latam: quod satis manifestum est: idcirco lex iusta, quæ vsucapioni vim dederit, eamque induxerit, consensum habet tacitum omnium subditorum: qui quidem consensus tacitus sufficiens est, vt virtute legis iustę dominium ab vno in alterũ absque consensu expresso transferatur. Minor huius argumentationis pars tangit iustitiam legis inducentis præscriptionem: nempe vtrùm iustam habuerit legislator causam transferẽdi dominium ab vno in alterum ratione temporis? Et quidẽ hæc iustitia constat ab vtilitate reipublicæ, cui conuenit dominia rerum non esse incerta: item quòd lites, quæ alioqui frequentissimè cõtingerent, aliqua ex parte à republica exterminentur. Irem euidentiùs ostenditur, si paulò latiùs rem istam repetamus. Nam vsucapio in primis videtur refragari naturali æquitati: cui conuenit, quòd nemo cum alterius iactura fiat locupletior. l. nam hoc natura. ff. de condictione in debiti. leg. iure naturæ. ff. de regul. iuris. Tamen ex aduerso obijcitur, eam æquitatem quandoque incommodam, & sanè perniciosam esse communi hominum societati, cui lege naturali omnes inseruire tenemur: cuiusque ratione vt ea conseruetur, passim leges humanę institutuntur: quarũ finis non alius est, quàm humani conuictus, & humanæ cõmunitatis societatis conseruatio. In hoc denique vsucapio instituta legibus humanis est, vt reipublicæ, cõmuniq; hominũ societati, consulũ sic. Ea etenim cessante incertus semper esset possessor, an res, quã ab alio emit, aliove titulo habuit, sua sit necne. Quod minimè reipublicæ commodũ est: imò damnum infert. l. prima. ff. de vsucapion. quòd si nullo tempore certa sint rerum domina, hominum commercia facilè intermittentur: atque inculti iacebunt agri, quorum cultura reipublicæ vtilis omninò censetur: timens nanque possessor nè quando dominus verus fundi, eũ sibi auferat, illius curam abijciet, & incultum manere siner, quemadmodũ scribit Theophilus in prin. Inst. de vsuc. Et præterea vsucapionis lex alia ratione iustificatur à iurisconsulto in l. vlt. ff. pro suo. ergo inquit Neratius, vsucapio rerũ constituta est, vt aliquis litiũ finis esset. Sic & Cicero pro Cecinna, vsucapionẽ inquit esse finẽ solicitudinis, ac periculi litium. His tandem rationibus introducta vsucapio minimè infringit regulam illam iuris naturalis, quæ cum alieno detrimento nos locupletari vetat, sed eam potiùs moderatrice ratione interpretatur, nè ab alia lege, quæ conseruationem & quietem cõmunis societatis iniunxit, discederetur. Sic legibus duodecim tabularũ, fundi & agri biennio vsucapiebãtur, cæteræ autem res anno tantum. cuius legis meminere Iustinianus in l. 1. C. de vsucapione transfor. Cicero lib. secũdo Tropicorum. Idem in oratione pro Cecinna. Plato item libro duodecimo de legibus. ad eius reipublicæ, quam ipse instituebat, regimen statuit, rẽ mobilem palàm & publicè possessam, anno vsucapi: si clam possideatur ea res, triennio quidem: & id in vrbe. At in agro palam, quinquẽnio: occultè verò, decennio vsucapi. Laudat Cicero de officijs libro secundo, Aratum Sycionium, quòd is cum patriam suam tyrannide multis annis oppressam liberasset, exulesque reduxisset, possessiones iustas triginta iam & quadraginta annis obtentas mouere, atque exulibus restituere ideo iniquum esse cẽsuit, quòd tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus, multa doribus renebatur sine iniuria. Hinc sanè fit, vt nulla Christiana respublica sit, quę proprijs statutis legibus vsucapionem mobilium, & immobilium rerum non probauerit: easque leges iustas esse ostendit Scotus in quarto sententiarum, distinctione 14. & pręter eũ Conra. de contract. quæst. 14. conclusione secunda. & sequentibus. Thomas in quodlib. duodecimo. qu. vigesimaquarta. quorum opinio cõmunis est apud theologos: sicuti eã sequutus asserit Hadria. in quarto sententia. tract. de restitutione. eo capite, quo de præscriptionib⁹ agit. Ex hac vsucapionis iustitia plura possent deduci: quorũ aliquot, quia maiorẽ hactenus habuerunt controuersia, breui quadã resolutione subijciam.

Primùm hinc facilè mè, ni fallor, expẽdi poterit ea quæstio, qua dubitari solet, an ex præscriptione adquiratur dominiũ directum, vel vtile? Nam frequentiori† nostrarium sententia illud obtentum est, quòd ex triennali vsucapione trãsferatur dominium directum: at ex præscriptione decem, viginti, vel triginta annorũ, tantum transfertur in præscribentem dominium vtile, directum verò maneat penes illum, aduersus quem præscriptum fuerit. Hanc opinionem veram esse censent gloss in auth. nisi tricennalis. C. de bonis mater. glo. in l. traditionibus. C. de pact. & in princ. Inst. de vsuca. quas sequuti sunt Barto. & doct. in dicta authent. nisi triennalis. & in pręcitatis locis. Panormitanus in rubrica, de prescriptio. Idem in cap. Cæterùm de iudic. num. vigesimo. & Dec. ibi. numero decimoseptimo. Eandem sententiã fatentur communẽ esse passim vtriusque iuris interpretes, præsertim Iason in dicta l. traditionibus. Felin. & Alciat. in dict. rubr. de præscrip. Franc. Balb. in tractat. de præscr. 2. par. princ. 2. quæst. Aret. in d. prin. Inst. de vsucapio. Ioan. Hannibal in rub. ff. de vsucapio. num. 113. & probatur in l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iure iurando. vbi vtilis actio datur præscribenti. Idem in l. prima, ad finem. ff. de aqua pluuia arcend. deinde præscribẽti competit exceptio: ergo priori domino cõpetit actio. l. super longi. C. de longi temp. præscr. l. si quis emptionis. C. de præscr. trig. vel quadra. anno. Quibus & alia ratio accedit, quòd dominium iure naturali quæsitum, quodque directum est, non potest humana, & ciuili lege tolli. l. eas obligationes. ff. de cap. diminut. ergo per præscriptionem lege humana inductam non potest dominium istud directum tolli. his sanè authoritatibus, & rationibus potissimum hæc opinio cõprobatur: & item authoritate iurisconsulti in l. si quis diuturno, in princ. ff. quẽadmodo seruitu. vendic. vbi iurisconsultus adquisita seruitute inquit, vtilem actionem præscribentem habere ad ius seruitutis.

Cæterum contrariã sententiã, imò cp vsucapione decẽ, vel viginti annorum dominiũ directum transferatur authoritate legis humanæ ex vsu, probare conantur Martinus, Petrus à Bellapertica, & Iacobus Butricarius in dicta auth. nisi triennalis. glo. in summa. decima sexta quæstio. 3. Faber, & Portius in princip. Instit. de vsucap. Alcia. in rubr. de præscript. numero 33. & in l. vt sunt. ff. de verbo. sign. Deci. in l. vlt. C. de edict. Diui Adrian. tollend. col. 1. Ioan. Igneus in l. 1. §. domini. el 1. ff. ad Syllania. Idem latiùs in l. contractus. ff. de regul. iuris. n. 150. cuius rationes aduersus Deci. defendit Rogeri. de Mota in l. traditionibus. C. de pact. nu. 94. Eandem opinionem sa tentur veriorem esse, & tenent Eguinarius Baro Insti. de vsu ti. Idem Corasius lib. 6. Miscellan. cap. 20. & Conrad. de contract. qu. 15. concluf. 3. Quæ quidem opinio probatur ex eo, quòd plurium iurisconsultorum testimonio constet, vsucapione, & præscriptione dominium adquiri præscribenti. l. 3. ff. de vsucap. l. adquiritur. §. non solùm. ff. de adquiren. rer. domi. l. traditionibus. C. de pact. Auth. nisi tricennale. C. de bonis mater. dominij autem verbo directum est in dubio intelligendum. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectig. cùm potiõr sit adsumenda significatio in dubio. l. quæritur. ff. de statu. hom. l. domum. ff. de cõtrahenda empt. cap. penult. de sententia excom.

Secundo loco huic sententiæ adstipulatur ratio satis congrua. Lex etenim humana ex iusta causa habet potestatem transferendi dominium ab vno in alterum: sicuti modo probauimus. non tantùm vtile, sed & directum: quod negari nõ potest: alioqui dominium, quod in pœnam criminis trãsfertur ab vno in alterum directum non esset, sed tantùm vtile: quod omnino falsùm est. Igitur certum sit, humanã legem posse causa vsucapionis trãsferre dominiũ directum in præscribentem. Huius autẽ dominij directi translationẽ fecisse legem inducẽtem vsucapionẽ & præscriptionem, satis apparet ex locis proxima ratione citatis. & præterea, quia manifesti iuris est, authoritate legis præscriptionis causa dominiũ in præscribentem transferri: nec distinctio alicubi in ea specie fit dominij directi ab vtili: quod lex minimè indistinctũ dimitteret, si voluisset tantùm dominium vtile in præscribẽtem transferri.

Tertiò eadem sententia habet authoritatem à lege duodecim tabularum: item à Iustiniano Cæsare in principio. & §. primo. de vsucapioni. Quibus in locis pariter statuitur adquisitio dominij ratione præscriptionis rerum mobilium, & immobilium: additque Iustinianus ex præscriptione rerũ dominium adquiri, cùm mentionem fecisset rerum mobilium, & immobiliũ: ergo vt par sit vtriusque præscriptionis conditio, ob eandẽ legis parem, vnamq; vtriusque determinationem. l. nã hoc iure. ff. de vulga. par est, quòd dominiũ directum rerum etiam immobiliũ in præscribentem transferatur. Hæc eadem argumẽtatio fieri potest ex l. traditionibus. C. de pact. vbi paria censentur, quòd dominium trãsferatur traditione. & vsucapione: & tamen palàm est traditionibus dominium directum non tantùm vtile transferri.

Quartò aduersus communem opinionẽ vrget rex. in capitul. inter memoratos. 16. q. 3. quo in loco dominiũ adquisitũ præscriptione, appellatur æternũ. Sic & in cap. clerici. ea. quæst. dominium hoc proprietas dicitur, vnde coniectare licet, & deducere, directum dominium præscriptione adquiri.

Quintò, vt partem istam iustiorem esse ostendam, aut saltem minimè conuinci auctoritate tot doctissimorum† viro rum, qui contrariã magno conatu admittendã esse opinantur: libenter quærã, quo iure hi doctores vsucapionem triennalem distinxerint à longi temporis præscriptione, censentes ex triennali directũ dominium adquiri: nõ ita ex præscriptione longi temporis? Etenim si responderint in vsucapionẽ iurisconsultũ hanc conclusionem palàm probare in l. 3. ff. de vsucapio. vt Dinus in hac regu. censet. nu. 10. profectò mirabor maximè, viros eruditione insignes hac auctoritate tũ tractat de vsucapione rerũ mobiliũ: sed & de immobiliũ præscriptione: nã & hæc vsucapio dicitur. l. 4. §. si tu vi. l. si per errorẽ. ff. eo. tit. Nec vllibi in tract. de vsucap. iurisc. quorũ re. sententiam istam probasse. Nã iurisconsultus in d. l. 3. nõ tãspõsa in Pãdectas Iustinianus retulit, hãc distinctionẽ fecere. Imo ab eis rerũ immobilium & mobiliũ præscriptio, dicitur vsucapio: & à Cicerone, & alijs veterib⁹ latinæ linguæ auctorib⁹, quorũ distinctiones in his, quę ad vsucapionẽ pertinẽt, non aliæ sunt quã hæ, quibus & iurisconsulti vtuntur, nusquã mentio fit rei immobilis præscriptionis sub alio nomine, & titulo, quã vsucapionis. Præterea licèt non desint rationes, quibus moti legum latores potuissent inducere, quòd directũ dominiũ ex vsucapione rerũ mobilium adquiratur: vtile verò tantùm ex præscriptione rerũ immobiliũ: nempe ob vtilem, & abiectam rerum mobilium possessionem. l. peregrè. in princ. & l. si rem mobilem. ff. de adqu. possessione, & quia facilius, ac firmius res mobiles adquirantur. l. tertia. §. Nerua

filius. ff. de adquirenda possessione. tamen legislator ex his, & alijs rationibus statuit, minus tempus sufficere ad vsucapiendũ res mobiles, quàm immobiles: nec in qualitate dominij & distinctione directi, ab vtili quidquam definiuit: imò pari ter, cum vsucapio tam de mobilibus quàm immobilibus sit necessariò accipienda, ex ea generaliter adquiri dominium censuit in d. l. 3. tametsi iam lege duodecim tabularum sancitũ esset, minori tẽpore adquiri mobilia, quàm immobilia. Nec distinctionem istã ita vtilẽ, & maximi effectus racuissent iurisconsulti, si ea lege ciuili Romanorũ alicubi facta fuisset.

Non oberunt huic opinioni ea, quæ contrariæ sententiæ auctores adducunt. Et primò l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de
4 †iureiuran. Cuius hic est contextus literæ: Iulianus ait, eum qui iurauit fundum suum esse, post longi tẽporis præscriptionem, etiam vtilẽ actionẽ habere debere. Hæc iurisconsultus. Qui variè à doctoribus intelligitur. Nam quidam arbitrantur, longi tẽporis præscriptionem in ea specie allegari ab eo, cõra quẽ iuratum est. Vnde qui semel iurauit ex aduersarij delatione fundum suũ esse, habet ex iuramẽto actionem vtilem non obstante quòd aduersarius post hoc iuramentũ lõgo tempore fundum possederit. Quasi tunc non sufficiat longi temporis præscriptio, sed sit necessaria maior præscriptio perpetua actione per delationem iuramẽti: atque nõ tãtum habet qui iurauit actionem realem, quã priusquàm iurasset habebat, quæ perpetua fuerit per litis contestationẽ: sed etiã actionem vtilem ex iuramẽto, quæ quidem actio perpetua est vsque ad quadraginta annos. Inam & postea. §. si is qui tẽporali. ff. de iureiurã. de quo tractat Regia l. 14. rit. vndecimo, Partita tertia. Hippoly. in singul. centesimo quadragesimo primo. Rodericus Xuares in repetitio. l. post rem. ff. de re iudica. versi. considera vltimò, & singulariter. & secundum glo. Paul. & Alexan. in d. §. Iulianus. ac Roderiũ in dicto versi. cõsidera. locus hic iurisconsulti, tractat de præscriptione iã cepta tempore delationis iuramenti vel de vsucapione post iam latum iuramentum incipienda: quem sensum Regia lex admittit: atque post alios Iason in dicto §. Iulianus. Potest aliter locus iurisconsulti adsumi in eum sensum, vt interpretemur, post ipsam vsucapionem finitam, possessorem in iudicium vocatum opposita exceptione, ac præscriptione longi temporis, iuramentum actori detulisse, eumque ex delatione iurasse.

Habet enim tantam vim iuramentum ex delatione præstitum, quòd & aduersus longi temporis præscriptionẽ actionem vtilem iuranti adquirit: nec tantùm extinguit ius præscriptionis, quo extincto actor habet pristinam actionem directam iure dominij, sed & vtilem ex iuramenti vi adquirit ipsi iuranti. Hæc quidem interpretatio, licet Iasoni nõ admodum placeat, cum is existimet non conuenire textui, deducitur à glo. ibi in principio, & Bar. in §. si quis iurauerit. eiusdem l. si duo patroni. tandem iuxta has interpretationes minimè obstat Iuliani responsum opinioni, quam vltimo loco aduersus communem probauimus: nec communi sententię suffragatur. Quòd si dixerit quis Iuliani sententiã procedere in præscriptione eius, qui iurauit, vt sit sensus, cp is, qui iurauit ex delatione alterius fundum suum esse, si postea præscripserit rem ipsam longo tempore, habere eum etiam vtilem actionem: quemadmodum eum tex. intellexere Iacob. Butri. Richard. Alberic. Bartol. & Iason, tunc ipse respondeo actionem illam vtilẽ dari ex iuramento, non ex præscriptione: nã de viribus iuramenti agitur in eo titulo, non de viribus præscriptionis: idcirco inibi responsum est, post iuramentum habere iuratem, qui etiam ratione tituli iuramenti præscripserit fundum bona fide, actionem vtilẽ ex iuramento sibi delato, non tantùm actionem directam ex præscriptione: huiusq; responsi nõ est leuis effectus: sicuti Iason post alios ibidẽ tradidit. Quamobrem potiùs probatur in dicto responso posterior opinio, quàm prior. Mihi sanè potius placet, quòd in d. §. Iulianus. præscriptio allegetur ab eo, qui iuramentum detulerat. Id enim magis cõsonum est iurisconsulti menti, quàm quòd ab eo, qui iurauit, eadem non ita vtiliter proponatur: & iuxta hunc intellectum, si intellexerimus iuramentũ præstitum fuisse post præscriptionem perfectam, oportet cõma, & duo puncta post dictionẽ illam, Præscriptionẽ, apponere.

Item non obest tex. in l. prima. ad finem. ff. de aqua pluuia arcend. & in l. si quis diuturno. in princ. ff. quẽadmo. seruit. amittenam in prædictis locis tantum tractatur de vtili actione pro vtili seruitute, aut quasi seruitute: non de vtili dominio: quæ quidẽ distinctam habent rationẽ ex eo, cp in seruitutibus agatur de re incorporali, quę verè, & ppriè nõ possidẽt, sed quasi possidẽt. l. seruus. §. incorporales. ff. de adquir. rerũ dominio. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Idcirco mirum non est, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruitus adquisita præscriptione, differat ab ea, quæ consensu domini constituta conuentione sit: & appellatur quasi seruitus, vtilemque actionem habeat. illa etenim, quæ pacto, & conuentione sit constituta, propriè seruitus dicitur: at ea, quæ vsu tẽporis sit adquisita, quasi seruitus appellatur: quippe quæ non sit continuata propria, & vera possessione.

Deinde leges omnes, quæ præscribenti exceptionẽ competere asseuerant, non probant actionem eũ non habere directam: nec ex eis constat illum cõtra quẽ præscriptum est, habere adhuc post præscriptionem, actionem directam. loquũtur enim de exceptione intentionis & facti, cuius meminit gl. in l. qui se debere. ff. de cõdic. cauſ. dat. de qua & nos diſputauimus in prin. huius relectionis.

Vltima verò ratio prorsus est fragilis: licèt ea vtatur Abb. in cap. Cæterùm, de iudic. nu. 20. & Deciusibil. nu. 17. ex l. eas obligationes. ff. de † cap. diminu. dicentes, legem humanã nõ posse per vsucapionem dominiũ directum à priori domino tollere, & transferre in vsucapientẽ: quia dominium directũ competit iure naturali, cuilex ciuilis humana derogare non potest. Profectò satius esset viris doctrina præstãtibus his rationibus abstinere, quàm ita leuiter argumẽtari. Quid obsecro refert quo ad iuris naturalis rationem, quòd per vsucapionem dominium directum, vel vtile potiùs adquiratur? cùm etiam vtile tantùm dominiũ sit sufficiens, vt iustè vsus ipsius rei, vtilitas & commodum liberè in vsucapientem sint translata. Deinde si lege humana nõ potest ab aliquo dominium directum auferri, non poterit nec in pœnã delicti rerũ dominium directũ à delinquente in principem lege humana transmitti, quod falsum est, & manifestè etroneũ. Sic denique aduersus ipsum Panor. & communem, nec per triennalem vsucapionem dominium directũ lege humana posse adquiri: & tamen dubio procul id adquiritur. Nec video rationem congruam, qua probari possit, dominium vtile non ita esse penes alicuius rei verum dominum iure naturali, sicut directum: quosfit, vt si directũ sit iuris naturalis ita erit & vtile. Maximè quòd & si fateamur dominum verũ alicuius rei habere ius in ea, ac dominium naturali ratione & iure: id planè procedit, modò intelligamus dominiũ, sicut & libertatem ipsius hominis, quæ iure naturali competit cuique, sub ditũ esse Reipublicæ, & eius administratoribꝰ, qui ad vtile regimẽ subditorum possint legibus statutis de dominio rerũ, & de ipsorum subditorum personis disponere. In hoc enim palàm consensere hi, qui se reipublicæ, & principibus subdere. Hinc etenim deducitur, ius illud naturale, quo dominiũ propriæ rei quis habet, quodque dictat, dominiũ hoc à nemine auferendum fore, habere & assumere interpretationem ab alia eiusdẽ iuris naturalis ratione, qua obtẽtum est, homines ipsos, eorumque res subditos esse reipublicæ eiusque principibus: vt vtilitati communitatis subseruiant: atq; ita in his, quæ ad eiusdem communitatis vtilitatem necessaria sunt parere debent subditi, nec recusare possunt legum, vel principum imperia. Leges verò vsucapionem inducẽtes iusta ex causa, in totius communitatis vtilitatẽ statutę sunt: idcirco in controuersiam iniquitatis trahi nõ debent. & præterea posset dici dominia rerũ non omnino esse distincta iure naturali, sed humano per particulatẽ earundẽ rerũ cõmunium applicationẽ: de quo in reg. peccatũ. tractantes de venatione, disputauimus: quanuis iuris naturalis principiũ sit, nemini faciendam esse iniuriã: nemini nocendũ esse. & ea ratione res propria alicuius non est ab eius dominio cũ iniuria auferenda: sic etenim dominiũ per vsucapionẽ in aliquẽ translatum, iure potiùs quã iniuria aufertur à priori domino. Ex quibus patet responsio ad argumentationẽ. Nã etsi dominia rerũ sint iuris naturalis: & ea quæ sunt iuris naturalis humana lege nõ possint auferri: nõ sequitur ex hoc, præscriptione, aut vsucapione dominia auferri contra ius naturale: nec ex hoc ius naturale violari: quia id potiùs interpretatio nem adsumit à ratione moderatrice, quæ & ipsius iuris naturalis pars est. Igitur, quidquid Nostrates velint, ego constitutissimũ esse propono, præscriptione quacũque, quæ, iusta lege probata, & instituta sit, dominium directũ vsucapienti adquiri: nec penes priorẽ dominũ id manere: atque ideo nõ solũ præscribenti vtile dominium cõpetere, sed & directum.

Verũ prior sentẽtia, quę frequẽtiori suffragio recepta fuit, plures habet interpretationes ac restrictiones, quibus eiusdẽ auctores eã perstringũt, & limitãt. eas tradidere Fel. in Rubr. de præscriptio. Iason, & alij in dicta l. traditionibus. Idem §. omnium. de action. nu. 72. Ioan. Hannib. in dicta l. naturaliter. in repeti. Rubr. de vsucapionibus. nu. 84. & sequentibus. Ioannes igneus in dicto §. dominii. l. prima. ff. ad Syllani. Prꝛter hęc illud est adnotãdum, quòd dominium directũ non potest esse penes duos insolidum: & ideo iuxta communem sentẽtiam dominium directum manet adhuc post præscriptionem penes ipsum priorem dominum: dominiũ autẽ vtile adquiritur præscribenti. At secundum opinionem communi contrariã dominium directum adquiritur præscribẽti: nullumque manet apud priorem dominum ex ratione l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodat. Vnde si aliquibi scriptum sit eum, contra quem præscriptum fuerit, dominum directum esse, id intelligendũ est, olim, scilicet ante perfectam præscriptionem: vt cunque sit, etiam si obtineat ea sentẽtia, quæ habet, dominium † tantum vtile adquiri præscribẽti: hoc tamẽ dominium vsucapione adquisitum verum dominium est, ac directo præfertur. glo. in l. si ædes. in 1. ff. de seruitu. vrb. prædior. & in l. 3. §. ex pluribus. ff. de adquiren. possess. Bartol. in l. prima. & ibi Iason, numero quinquagesimo septimo. ff. eo. tit. Sic & qui agit rei vẽdicatione obtinere debet in ea actione, si probauerit se rem illam, quam petit, legitimè præscripsisse: secundum Specul. titul. de loca. §. nunc aliqua. versi. Quinqua gesimo sextò quæritur. Bartol. in l. minor. §. 1. colu. penultima. ff. de cuictio. Innocen. in cap. Cæterum, de iudic. columna penultima. Fel. in rub. de præscrip. col. 3. Abb. in cap. cum contingat. notab. 1. de decimis. Alexan. consi. 90. libro secundo col. 3. Paulum Pariſi. consi. 104. lib. 3 1. nu. 93. Bald. & Paul. Castre. in l. cum res. C. de probationi. Panorm. in d. cap. Cæterũ. colu. penul. Bal. de præscr. 2. parte princ. colum. 3. Quorum opinio communis est. Quamobrem illud sit absque controuersia, hoc dominium vtile sufficiens esse ad agendum, & obtinendum rei vendicationẽ: item & ad excludendum veterem dominum agentem ex directo, sicuti & Alexan. explicat in dict. §. ex pluribus. col. 3.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Præscriptio bona fide, & titulo procedens tribuit præscribenti actionem ad vendicandam rem ab ipso veteri domino, & an idem sit in præscriptione bona fide absque titulo tamen procedenti.*
2 *Præscriptio an det ius proprietatis præscribenti, & an ipse habeat rei proprietatem?*
3 *Vetus dominus rei præscriptæ ratione dominij directi poterit agere contra tertium possessorem, qui non habet causam à præscribente.*
4 *Præscriptione per in integrum restitutionẽ extincta an sit natiua, vel datiua actio, quæ veteri domino competit.*
5 *Dominium adquisitũ per præscriptionẽ, an possit tolli per principẽ?*
6 *Dominus directus, an possit impedire cõsicationem rei præscriptę ob delictum præscribẽtis? His etiam adduntur alij effectus à domino directo procedentes.*

§. PRIMVS.

SATIS in initio huius tertiæ partis exposuimus contrarias doctorum sententias in ea quæstione, qua solet discuti, an dominium directum adquiratur præscribenti: ac tandem ostendimus frequẽtiori auctorum consensu ineam itum esse opinionem, quod dominium directum maneat penes veterem possessorem: vtile tantum præscribenti adquiratur. Idcirco oportet expẽdere, quid operetur illud dominium directum manens apud veterem possessorem: & quid referat vsucapienti adquiri dominium tantum vtile, non directum: subijciam enim aliquot huius disputationis vtilitates.

Primùm quidem, licèt verum sit, & saltem crebriori doctorum sententia receptum, eum qui rem aliquam bona fide, & titulo † decem, aut viginti annis vsuceperit, habere actionẽ realem ad vendicandam eandem rem à veteri domino, cõtra quem præscripsit, quique eam rem demũ finita præscriptione possidet. l. si quis emptionis. in princ. C. de præscr. triginta vel quadragi. anno. iuncta glo. ibi, quę huius opinionis auctores citauit Ioan. & Bulgarum: quorum sententiam fatentur communem esse Salycet. ibi & Balb. de præscriptio. 2. parte 3. partis princip. quæstione 6. column. 1. Attamen qui vsuceperit rem alterius triginta annis absque titulo, bona quidem fide, habet actionem aduersus quencunque possessorem ad rei vendicationem, modò non sit prior rei dominus. Nam ab hoc non poterit rem istam vendicare, idque procedit propter dominium directum, quod manet apud ipsum priorem dominum contra quem præscriptio processerat. text. optimus in d. l. si quis emptionis. §. 1. iuxta opinionem gl. quam sequuntur Iacob. Butr. Bald. Ang. & Saly. Quorum opinio communis est, sicuti Salyc. ibi & Balbus in d. quæst. 6. expressim fatentur: eãdemque sententiam probat tex. in specie in l. 2 1. tit. 29. par. 3. Ego sane, nisi Regia lex hanc opinionem probaret, contrariam potius eligerem, veramque esse censerem, sequutus Placent. Cinum, & Alber. in d. §. j. ca. præsertim ratione quòd præscriptio hæc tricennalis bona fide perfecta, eandem vim habet quam præscriptio decem vel viginti annorum, quæ cum titulo, & bona fide processerit. tex. singul. in c. placuit. §. potest. q. 3. Dinus in hac regul. n. 9. Abb. in c. illud. de præscr. col. 3. Balbus in 2. par. pr in. q. 2. Idemque apparet in d. l. si quis emptionis. §. j. vbi simile præsidium inquit Imperator dari huic præscriptioni ei, quod dederat in initio d. l. si quis emptionis. præscripsioni decem, vel viginti annorum cum titulo, & bona fide. Nec obstat tex. in d. §. j. versic. ita tamen. qu'a referendus est ad præscriptionem triginta annorum malafide continuatam, quæ tantum adquirit præscribenti exceptionem iure ciuili. Hanc item opinionem Placent. sequuti sunt Petrus, & Rainerius in d. §. 1. quorum meminit Alex. in consi. 238. lib. 6. col. 1. vltimo loco referens hanc sententiam, dubius tamen, sed & eam sequitur Corneus in consi. 14. col. 6. lib. 3. Ex quibus non ita est aucto ritate doctorum hæc posterior opinio destituta, quòd omnino videatur improbata.

Secundò, etsi verum sit, quod habens dominium vtile, & agens rei vendicationẽ possit in libello dicere, se dominum esse rei petitæ, ac defendi possit ea † libelli assecuratio, intelligendo de vili dominio, secundum Bar. & communem in l. sed si possessor. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Abb. in c. Cæterùm. de iudic. nu. 20. tamen si habens dominium vtile dixerit in libello se habere proprietatem: talis libellus non procedit, nec admittendus est, nec defendi potest: quia verbum, proprietas, nusquam accipitur obliquè, vt de quasi proprietate intelligatur: auctore Bal. in l. cum res. ad finem. C. de probationibus. cuius opinio cõmuniter recepta videtur ex traditis ab Alex. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de adquir. possess. colum. penu. defenditurque à Decio in d. c. Cæterum. nu. 17. aduersus Iaſ. in d. §. item si iurauero. nu. 27. à Baldo discedit, le ui profecto ratione. Errat etenim Iaſ. dum probare vult emphyteutæ, libellum, quo se asserit proprietarium esse, defendi posse, si intelligamus ratione vtilis dominij proprietariũ esse. Quod falsum est: habet siquidem emphyteuta vtile dominium debilius profecto, quàm adquisitum per præscriptionem: nam illud non vincit directũ: istud verò directo præfertur, nec emphyteuta dici potest quasi proprietarius, cùm quasi proprietas dicatur in rebus incorporalibus. c. vlt. de iudi. quamobrem falsam esse censeo Iason. opinionem. & tandem itidem falsa est Bal. sequaciumque decisio, dum ipsi existimant, non posse procedere libellum, quo is, qui præscripsit, agens rei vendicatione, asserit se proprietarium esse, si qui dem iure optimo is libellus defenditur. Est etenim tex. in c. clerici. 26. q. 3 vbi dominium acquisitum per præscriptionẽ proprietas appellatur: vnde obiter si Bald. opinio admittenda sit, cum censet distinctionẽ istam, Proprietas, non accipi obliquè, nec posse intelligi de dominio vtili, sed omnino intelligendam esse de directo dominio: infero ex d. c. cleri. manifestè probari communem sententiam, quæ existimatione auctorum definiuit, præscriptione dominium vtile tantùm adquiri. At nihilominus ipse opinor dictionem istam obliquè, adsumi quandoque pro quasi proprietate, quemadmodum constat in rubr. de causa possession. & proprietat. sub qua in ipsius tituli tractatu de quasi proprietate agitur.

Tertiò ab ipsa communi sententia deducitur, quòd vetus possessor dominus directus rei vsucaptæ, & præscriptæ, ratione dominij directi penes ipsum remanentis agere cõtra eũ qui non præscripsit, nec ius habet à præscribente, obtinet tamen, & possidet rem præscriptam: nec hic ea conuentus actione † poterit excipere de iure præscribentis, sicuti respondent Dinus in hac reg. numero duodecimo, Petrus in d. authen. nisi tricennale. quem ibi sequuntur alij. & Balb. de præscr. secunda parte prin. 2. quæstio. Quorum opinio communis est, secundum Alciat. in rubr. de præscr. nume. trigesimo. Quicenset hanc sententiam procedere, etiam si teneamus per præscriptionem acquiri dominium directum præscribẽti, quia non inconuenit, quòd dominium directum sit apud duos: apud vnum auctoritate legis, apud alium naturalis cuiusdam traditionis iure. Idem repetit ipse Alc. in l. traditionibus. C. de pactis, quod apud me dubiũ est: scio etenim idẽ dominiũ non posse penes duos insolidum esse, d. l. sivt certo. §. si duabus. ff. commodat. Nisi dixerit quispiam dominum directum adquiri præscribenti ad effectum, vt is possit rem ipsam defendere etiam à vetere domino, & possessore, & eã vendicare ab eodem, & ab alio quocunque. Hoc autem ius dominij directi non est penes alium, qui nullã habet causam à præscribente: idcirco conuentus is in iudicio actione real, ab eo, qui probat eiusdem rei dominiũ illud extinctum esse præscriptione: cum reus iste nec præscripserit, nec ius habuerit à præscribente. Non inficior adhuc difficilimè posse hãc opinionẽ defendi: si vera est conclusio, quam aduersus communẽ probauimus, asseuerantes, dominiũ directũ præscribẽti adquiri: nõ enim habet vllũ iusagendi antiquus possessor: cui nõ suffragatur l. si quis emptionis. §. 1. de præsc. trigin. vel quadra. anno. quia is tex. procedit in præscriptione mala fide continuata. Fortassis poterit obtinere hæc opinio Petri: & aliorum, inspecta quadã æquitate, quæ dictat, veterẽ dominũ, & possessorem agentem rei vendicatione, minimè posse excludi ab alio, quàm à præscribente, vel habente ab eo ius, & causam.

Quartò hinc colligitur interpretatio receptæ cuiusdam sententię, qua obtentum est, actionem datiuam minimè trãsire ad hæredes, quanuis natiua bene transeat. gl. celebris in l. cum præcario. ff. de precario. quam dicit peregrinã esse laſ. in l. iurisgentiũ. col. 2. ff. de pact. tametsi eam † esse falsam probare conatur Fortuni. in d. l. iurisgẽtium. ex eo, quòd cùm à lege detur actio, nulla ratio dictat, quin & ea ad hæredes trãseat. l. à Titio. ff. de verb. oblig. Et prætereà actio, cuius meminit l. quoties. C. de donat. quæ sub modo. ad hæredes transit: quod inibi apparet: & tamen datiua est, secundùm Bar. in l. 1. ff. de actioni. & obligat. probatur igitur actionem datiuã ad hæredes trãsire, contra prædictæ glo. conclusionem: qua verò præmissa infertur, actionem competentem illi, aduersus quẽ fuerit vsucaptum & præscriptum, concessa contra vsucapionem restitutione in integ. ad hæredes eius trãsire: quia natiua sit propter dominium directum, quo nondum per præscriptionem fuerat priuatus antiquus possessor: quod in specie declarat Bart. in l. vltim. C. ex quib. cauſ. maior. quem inibi doct. sequuntur, & Iaſ. in §. rursus. de actioni. nume. 80.

Hinc subinfertur, propter actionem istam natiuam, quæ per rescissionem cõperit, fructus eriã restitui ei, cui cõceditur in integ. restitutio: quod minimè obtineret, si actio foret datiua, tunc fructus non restituerentur: cùm actio noua modò detur: sicuti Salyc. adnotauit in l. vlt. col. penul. C. ex quib. cauſ. maior. cuius opinio quo ad partem vltimam mihi dubia videtur: ex ea enim sequeretur, q̃ si actio omninò sublata per restitutionem in integr. restituatur, nequaquam fructus erunt restituendi: quod est cõtra Iurisc̃onsultũ in l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minori. à quo satis apertè colligitur, concessa in integr. restitutione, non tantũ rẽ ipsam, aut actionem restitui, sed & fructus: deducitur enim qui restituitur ad illum statũ, quem habuit ante læsionem perfectã. Hęc refert actionẽ omninò iam extinctam à lege dari beneficio restitutionis, vel natiuam restitui. hoc manifestè patet. Nam per contractum, & spontaneã traditionẽ titulo venditionis transfertur dominium directũ: nec apud venditorẽ manet: & tamen si venditor aduersus cõtractum restituatur, is habebit actionem ad rem ipsam & ad fructus, cùm antè restitutionem nec directam, nec vtilem actionem haberet. Quin & contra Salyce. vrget, quòd si quis nactus sit restitutionis beneficium aduersus vsucapionem triennalem, quę directum dominium transtulit in vsucapientem, nullo quidem iure actionis, nec dominij manente apud veterem dominum, & possessorem, restitutionis ratione res ipsa cum fructib. reddi tur: his ergo constat opinionem Salyc. dubiam esse. Illud tamẽ ex hac disputatione deducitur, maximum esse discrimẽ an rescissoria actio per prætoris restitutionẽ data, ac restituta, sublata præscriptione, detur, & cõpetat domino directo, qui ante restitutionẽ directum habebat dominium, an nullum habenti rei dominium: quia priori casu datur actio directa, posteriori vtilis: nec par ius est vtriusq; imò dissimilimũ, vt constat ex notatis per Bart. in l. 1. ff. de actioni. & obligat. columna tertia. Iasonem in l. cùm fundus. §. seruum tuum. nu. 15. ff. si cer. peta. quo in loco tractat vtilem actionem nõ habere priuilegia directę.

Quintò hinc etiam patet, illum, contra quẽ sit præscriptũ absque restitutione in integr. habere actionẽ rescissoriam, si verum est, quòd is habeat directum dominium: nam si non retinet dominium illud directum, restitutio necessaria est, vt actio rescissoria competat. iuxta resolutionem Bart. in l. in honorariis. ff. de actioni. & obliga. Salycę in l. vlt. C. quib. ex cauſ. maior. 2. columna. Angel. in dict. §. rursus. de actio. Sed hac

hæc illatio non procedit ex eo,quia cōmunis opinio Bar.di
stinctionem reprobat:ſicuti fatetur Iaſo.eum ſequutus in d.
§.rurſus.nu.82.
Sextò,ex his quibuſdam placet, dominium adquiſitū per
5 præſcriptionem†tolli poſſe per principem ſine cauſa:quia v
tile eſt,non directum.ſic Bal.cenſuit in l.vlt.col.2.C.ſent. reſ-
cind.non poſſ,quem ſequitur Dec.in c.quæ in eccleſiarum,
de conſtit.nu.27.verū Fel.ibi.nu.49.tenet contrariam ſentē
tiam. Etenim quāuis modus adquirendi dominium hoc ſit
de iure humano,& illum modum princeps poſſit tollere:do
minium tamen ex hoc iure adquiſitum,iuſtum cēſetur, nec
illud poterit princeps ſine cauſa tollere : nam maximam ir-
rogaret iniuriam ei,qui rem adquiſiuit lege humana , & iu-
ſta permittente.quod Fel.probat alios allegans , cui etiā pa-
trocinantur,quæ eleganter tradit Fort.in l.Gallus. §.& quid
ſi tantum.ff.de lib.& poſth.col. 132.
Septimò non inutiliter infertur,quod licet alioqui lega
tum rei propriæ ipſius legatarij non teneat tanquam inuti-
le.l.1.C.commu.de legat.&in §.ſi rem.Inſt.de legat.tamen ſi
legatarius rem præſcripſerat aduerſus legantem tenet lega-
tum,ac valet,vtileque cenſetur propter directum dominiū
quod manſit penes ipſum teſtatorem,& propter alia,quæ ſu
perius commemorauimus.
Octauò eadem ferè ratione hinc datur , & conſtituitur
intellectus ad communem Iuriſconſultorum concluſionē,
qua traditum eſt, quòd teſtator legando rem alienam , etiā
ſi ea ſit hæredis,non transfert in legatarium dominium , ſe-
cundum ea quæ adnotantur in l.j.C.commu.de lega.nos itē
explicuimus in c.Raynaldus.de teſta.§.1.in prin. Nam ſi rem
legatam hæres aduerſus teſtatorem præſcriptione acquiſie
rat,transfertur in legatarium dominium illud directū,quod
teſtator habebat:cui non præfertur dominiū vtile hæredis:
quia ipſe tenetur ad legatum.
Nonò ab eadem radice conſtat, non eſſe inutile legatum,
etiam ſi extraneus ante aditam hæreditatem legatam rem v-
ſuceperit per præſcriptionem:poteſt enim eſſe vtile ratione
directi dominij,ſecundum Bal.in l.j.C.com.de leg.nu.23.
Decimò eodem iure defenditur quod adnotauit Ripa in
l.nemo poteſt.nu.103.ff.de lega.j.qui expreſſim, & in ſpecie
ſcribit,veterem dominum,& antiquum poſſeſſorem , cōtra
quem eſt res iuſta præſcriptione adquiſita vſucapienti, poſ
ſe eandem rem abſque peccato,& iuſtiſſimè retinere,ſi poſt
perfectam vſucapionem ad eum deuenerit.Hanc tamen opi
nionem ipſe dubiā eſſe opinor.Etenim videtur,quod tenea-
tur hic,qui modò rem poſſidet, eam reſtituere vſucapienti,
ſi verum eſt,ipſum,ex humana ,& iuſta lege dominium eiuſ
dem rei adhuc vtile tantum acquiſiſſe. Nam ſi hoc dominiū
eius propriū eſt,etiam in animæ iudicio, ſicuti Paragrapho
ſequenti probabitur,nulla ex cauſa iuſta poterit id eo inui-
to alter retinere.
Vndecimò ex ſupraſcripta doctorum reſolutione proba
ri poteſt dominium directum,aduerſus quem eſt vſucaptum
ex longo tempore,poſſe impedire confiſcationem rei præ-
6 ſcriptæ,nè ea fiat†ob delictum præſcribentis, ſicut poſſet il-
lam rem iā vſucaptam ratione directi dominij à tertio poſ-
ſeſſore vendicare,quod in ſpecie ita viſum eſt Io. de Platea
in l.vlt.2.q.C.de bonis vacant.lib.10.cuius opinio mihi du-
bia ſemper viſa fuit.Nam licet dominus hic directus, cuius
res præſcrip.long.temporis adquiſita fuit præſcribenti,poſ-
ſit illam à tertio poſſeſſore,qui nec præſcripſit,nec ius habet
à præſcribente,vendicare:Fiſcus tamen cauſam habet à præ-
ſcribente,& ſuccedit in ius præſcribentis,idcirco non pote-
rit impediri ratione directi dominij confiſcatio. Deinde alia
ratione iuſtiſſimè refellitur Plateæ ſententia.is enim qui prę
ſcripſit , poterat rem illam liberè alienare, ſicuti iuris eſt
apertiſſimi:confiſcatio verò nō impeditur niſi eo caſu, quo
non poterat criminis reus alienare liberè bona, quorum cō
fiſcatio tractatur.Bar. communiter receptus in l. ſi finita. §.
ſi de vectigalibus. ff.de dam.infect.nu.12. quibus rationibus
exiſtimo non poſſe Plateæ opinionem veram eſſe.
Duodecimò ex diſtinctiōe cōmuni omniū cōſēſu recepta
deducit̄,triēnali vſucapiōe actionē tolli ipſo iure,ita ꝙ prio
ri dño nulla cōpetit actio ipſo iure.ſecūdū Fel.in c.ad aures.
de præſc.n.4.tametſi lōgi tēporis præſcriptiōe actio ipſo iu-
re non tollatur,ſed ope exceptionis.tex.optim' in d.c.ad au-
res.Et eſt cōmunis opinio,vt teſtat̄ Balb.de præſcr.par.1.q.8.
qui,& Fel.in d.c.ad aures.in ſpeciē aſſerūt , poſſe nihilomin'
iudicē agentē ex officio repellere,argumēto deducto ex gl.
in l.vbi pactum.C.de tranſact. Duodecimò hinc pote
rit perpendi pulchra deciſio Bald. in capitulo 1.Paragrapho
ſi quis per triginta.ſi de feudo fuerit contro.col.vlt. qui au-
thoritate Guliel.de Cuneo in l.ſi quis emptionis. C. de præ-
ſcript.trigint.vel quad.anno.quæſt.2.ſcribit,dominum di-
rectum,aduerſus quem res eſt pręſcripta,poſſe ratione directi
dominij eādem rem præſcribere titulo pro ſuo , abſque alio
ſpeciali titulo,ſi poſſeſſionem rei bona fide obtinuerit. quā
ſententiā Balb.ſequitur de pręſcript.3.par.quæſtio. duodeci
ma.atque hic dubio procul eſt huius controuerſiæ inſignis
effectus.
Decimoquartò,ab hoc directo dominio, quod ſecundū
opinionē cōmunem manet apud veterem dominum,& poſ
ſeſſorem,infertur,quòd ſi quis rē ab alio primò pręſcriptam
demū tempore legib.definito pręſcripſerit,& res illa ad ter-
tium quendā poſſeſſorem non habentē cauſam ab vltimo
præſcribente peruenerit:ac ſimul aduerſus eum actionē ad
iudiciū deduxerint,antiquus eiuſdem rei dominus, & poſſeſ
ſor:itē is,qui rē primò pręſcripſerat.præfertur dominus di-
rectus ratione dominij directi quod nondū amiſit:quemad-
modū voluit Petrus à Bellapertica in d.l.ſi quis emptionis.2.
col.C.de pręſcript.trigint.vel quadr.annor.
Hæc ſanè tractauimus, vt planè oſtēderemus plurimū re-
ferre,ꝙ præſcribens dominiū directum, an vtile vſucapione
adquiſierit·ſiquidē dominium directū manens penes veterē
poſſeſſorē,contra quem pręſcriptio proceſſit,maximam ha
bet,atque affert vtilitatem.tametſi,quod ingenuè fateor,ve
riorem eſſe cenſeam opinionē illam,quæ dictat:etiam domi
nium directum adquiri præſcribenti.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio iuxta leges humanas perfecta,etiā in animæ iudicio prę-*
ſcribentem defendit,quanuis ipſe poſt completam præſcriptionē
habeat ſcientiam rei alienæ.
2 *Ratio legis inducentis præſcriptionem,an in animæ iudicio ceſſet?*
3 *Quid de præſcriptione aduerſus eum,qui nullam negligentiæ culpam*
habuit?
4 *Præſcriptionis exceptio etiam ab arbitratore admittenda eſt.*

§. SECVNDVS.

PRAETEREA, QVAE de virib.pſcriptionis
tractata fuere in proximus paragraphis, illud nō
infrequenter quęritur , an in animæ iudicio qui
rem aliquā pręſcripſit titulo,& bona fide , ac tē-
pore legib.definito,teneatur eandem rem reſtituere , ſi poſt
perfectam præſcriptionem habeat ſcientiam,& ſciuerit,rem
illam alienam fuiſſe.vel an poſſit eam rem tutè quo ad Deū
poſſidere,& retinere?Etenim Antoni.in capitu. vigilanti.de
1 †præſcrip.Bart.in extrauagan.ad reprimendum. verb.denū-
tiationē.Ioannes Andr.in hac regu. poſſeſſor.Alci.in l.quin-
que pedū.in princ.C.finium regundo.Sūma Roſella in verb.
pręſcriptio.in ea ſunt ſententia,vt exiſtiment , non poſſe iu-
ſtè in animæ iudicio retineri rem legitimo tempore,& bona
fide præſcriptam,ſi is,qui pręſcripſit poſt perfectam iure prę
ſcriptionem,ſciuerit rem illam alienam fuiſſe ante pręſcri-
ptionē.Quaſi in conſcientiæ iudicio illud obtineat,quòd ne-
mo cum aliena iactura locuples efficiatur:regul. locupletari.
de regu.iuris,in 6.Et præterea:quia humana lex vſucapionē,
& præſcriptionem inducens , eam tantum induxerit quo ad
hoc,vt præſcribēs in iudicio exteriori eo titulo præſcriptio
nis ſit munitus:nec tamen per hoc quicquā iuris lex tribuit
præſcribenti.
Cæterùm contrariam ſententiam poſſumus non admo-
dū difficili probatione veram eſſe oſtendere:quamobrem in
hac quæſtione vnicā conſtituimus concluſionem. Qui rem
alienam iuxta legis humanæ conſtitutiones vſuceperit,aut
præſcripſerit,poteſt iuſtiſſimè eam poſſidere in animæ iudi-
cio,nec tenetur eam veteri domino reſtituere: etiam ſi ſciat
rem alienam fuiſſe.Hęc aſſertio præmittit ad eius veritatem
præſcriptionem iure humano perfectam titulo,bona fide &
tempore legibus definito:& deinde quòd ſcientia rei alienæ
habita,ſit poſt iam perfectam pręſcriptionem.Probatur con
cluſio ex eo , quòd lex iuſta in animæ iudicio vim obtinet,
ac ſeruanda eſt.gloſſ.communi omnium conſenſu recepta
in capitulo quæ in eccleſiarum.de conſtitu. Sanct. Thomas
1.2.quæſtione nonageſimaſexta. articulo quarto. lex verò
inducens præſcriptionem iuſta eſt, ſicuti iam probauimus:
& ea trāſfert dominium in vſucapiētem : igitur hæc domi-
nij

nij tranſlatio,& in animæ iudicio ſeruari, & rata haberi de-
bet.Deinde ſi vera foret prior opinio,ſequeretur,cōpertave
ritate rei,poſſe iudicem interioris fori,& iudicem exteriorē
contraria pronuntiare,& vtrunque iuſtè:quod adeò abſur-
dum eſt,vt quiuis medioeri præditus eruditione hoc mini-
mè poſſe contingere palam teſtetur.Siquidē vterque iudex
tenetur ius ſuum vnicuique reddere,ac iuſtitiam in pronun
tiando amplecti,vt iudicium æquum ſit.Idcirco impoſſibile
iure cenſetur,contrarias ſententias ex iuſtitia ferri in eadem
re,& iuxta eandem cognitionem, vnde vel altera neceſſe eſt
quòd ſit iniqua,vel parem vtraque habere debet definitio-
nem.At ſi is qui præſcripſit rem aliquā bona fide, & titulo,
eam in iudicio petierit ab eo:qui olim fuerat illius rei domi
nus,iuſtiſſimè per iudicem damnatur poſſeſſor olim domi-
nus ad reſtitutionem rei petitæ:eaque res adiudicatur præ-
ſcribenti,qui iudicis,& legis authoritate poteſt eam obtine
re.Mihi profectò,vt liberè quid in hac quæſtione,& ſimilib.
ſentio expreſſim,& ingenuè fatear,ſatis certum eſt,eum qui
habet authoritatem legis humanæ,& iuſtæ,minimè proce-
dentis ob præſumptionem,ſed ad rationem illius veritatis,
quæ & in animæ iudicio cognita eſt,tutum eſſe quo ad Deū
nec teneri ad reſtitutionem:quod in c.cum eſſes.de teſtam.
itidem in ſimili controuerſia probare conatus ſum. Deniq;
hanc principalem concluſionem,quam in hoc articulo ex-
poſuimus,veram eſſe cenſent gl.Panor.Collectar.Aegidius
& alij in d c.vigilanti.Inno.in c.cura.de iure patrona.Balb.cō
ſi.315.lib.3.Thomas quodlibet.12.art.24.Conrad.de contra.
q.15.concl.3.& 4.Scotus,Paluda.& Maior in 4.ſen. diſti. 15.
q.11.Adrian.in tract.de reſtitut.ca.de præſcri.Io. Medina.de
reſtitutio.q.18.Dominic.Soto.lib.4.de iuſt.& iur.q. 5. art. 4.
Dec.in c.j.de conſtitu.nu.18.Franc.Balbus de præſcr.2.par.3.
par.princ.q.9.quam opinionem communem eſſe fatentur
eam ſequuti Floren.2.par.tit.1.c.15.§.vlt.& Sylu.verb.præſc.
1.§.13.Non oberit huic opinioni,quod Alc. comminiſcitur
ſcribens,in animæ iudicio ceſſare potiſſimam rationem,ex
qua pręſcriptio iure humano inſtituta eſt,ſcilicet,vt lites ex
2 terminent̄,quæ alioqui forent in Republica†frequētiſſimę,
niſi lex vſucapionis,& præſcriptionis introducta foret. Nā
licet hæc ratio in animæ iudicio non obtineat , ſed tantum
in foro exteriori quo ad Reipublicæ adminiſtrationem,id ta
men ſufficit ad iuſtitiam legis humanæ,quę quidem iuſtitia
efficit,vel lex quęcunque non ſolum in foro iudicij exterio
ris,ſed & in foro conſcientiæ,ſeruanda ſit , cùm vtrobique
iuſtitia legis obtineat.Quod ſecus eſſet,quādo in animæ iu-
dicio ceſſaret iuſtitia legis humanæ,quæ apud exteriorē iu-
dicem vigorem habet:ſicuti conſtitutiſſimū eſt de lege hu-
mana procedente à præſumptione, ea enim lex iuſta eſt in
foro exteriori , & interiori propter præſumptionem, & ta-
men ſi de veritate conſtet,vbique deficit:ſed frequentiſſimè
in foro animæ,vbi veritas ſemper eſt tractāda, nec locus eſt
præſcriptionibus.Et adhuc in hac ſpecie non eſt lex iniuſta,
nec eo nomine cenſetur:ſed ab ea receditur:quia deficit ra-
tio,ex qua iuſtitia legis deducitur.Quamobrem ſatis eſt ad
iuſtitiam humanæ legis aliquid vt certum ſtatuentis , eius
rationem foro exteriori,& Reipublicæ cōuenire, vt ipſa lex
iuſta vtrobique,& in foro animæ cenſenda ſit,tametſi in ani
mæ iudicio plerunque ſeruari lex non debeat ob varias cau
ſas,præſertim ob materiam ſubiectam , ex qua legiſlatoris
mens conſtat,quæ eò dirigitur, vt in interiori foro minimè
ad praxim eius lex admittatur. Sic ſanè lex humana agēs de
præſumptionibus,vel pœnam delinquentibus ſtatuens , &
his ſimiles,iuſtæ quidem leges ſunt in vtroque foro,& apud
Deum,& apud homines:non tamen ſunt omnino ſeruandę
in iudicio interiori propter ſubiectam materiam,ſecundum
quam humani,& diuini legiſlatoris intentio in id tendit, vt
in eo iudicio leges iſtę minimè ſeruentur.Quò ſit,vt lex hu-
mana etiam in foro animæ admittenda ſit,quanuis ratio,ex
qua originem habuit,propria ſit fori exterioris,nec foro in
teriori conueniat.Etenim tunc deficiente ratione legis,defi
cit & ipſa lex,quando deficiente ratione legis,& deficit & ip
ſius legis iuſtitia.Hoc verò longius repetā ad huiuſmodi exa
men,ne quis, ſtatim in quācūq; argumētationē impingat.
lex equidē præſcriptionē,& vſucapionē inducens,varias ra-
tiones ad eius iuſtitiā habuit,quæ in id tēdūt, vt Reipublicæ
trāquilitas ſtatuat̄.Nā vſucapio introducta eſt , vt certa ſint
rerū dominia,vt lites, & contentiones in Republica effugiā
tur,vtque negligentia dominorum , qui res proprias tanto
tēpore repetere non curant , aliqua ex parte puniat̄:quò di-
ligentior quiſque ſit,vidēs ſibi nocere negligentiam. Hic eſt
finis à lege humana prætenſus in vniuerſum. Nec tñ ſtatim
ceſſabit lex,ſi aliquo tempore,aut aliquot caſibus hę ratio-
nes deficiant:niſi in vniuerſum defecerint.Ratio ſiquide le-
gis,quæ vniuerſalis eſt,& in finem vniuerſalē tendit, legem
ipſam integram & omninò inuiolatam tutatur,niſi in vni-
uerſum ceſſauerit etiam ſi aliquot caſib.aliqua ex parte de-
fecerit.vnde leges humanæ vſucapionē ſtatuentes minimè
deficient,quanuis earum rationes aliquando defecerint,ni-
ſi in vniuerſum deficiant:quia ratio vera huius legis, eiuſq;
finis vniuerſalis eſt.Sic etiam ſi in animæ iudicio non ſit lo-
cus litibus,nec dominiorum incertitudini : attamen adhuc
manet lex vſucapionis inconcuſſa,cùm eius ratio non ceſſa
uerit in vniuerſum:quod ſemper eſt hac in re conſiderādum:
maximè quia iuſtitia legis adhuc defenditur , & perpe-
tua eſt quo ad forum exterius , idcirco & perpetua eſſe
debet quo ad animæ iudicium : quicquid Alciat. exco-
gitauerit.
Ex his primò cōſtat,opinionē gl.Imo.& Pano.veram eſſe
etiam in eo caſu,quo antiquus rei poſſeſſor,& dominus nul
lam negligentiæ culpam contraxerit. etenim & in hac ſpe-
3 cie præſcriptio lege humana†perfecta tutum reddit in ani-
mæ iudicio eum,qui præſcripſit.quā ſententiā probāt Inno.
in cap.quia pleriq;.de immunit.eccleſię.& Syueſt.verb.prę-
ſcript.1.q.14.dum tenent,eum qui rem aliquā præſcripſerit,
tutum eſſe in animæ iudicio,etiā ſi poſſit dari aduerſus præ-
ſcriptionē reſtitutio in integ. interim donec pręſcriptio per
reſtitutionem in integ.reſcindatur.& tamen aduerſus præ-
ſcriptionem tūc reſtitutioni locus eſt,cùm ipſe dominus, ad
uerſus quē pręſcriptio procedit,nullam culpam habuit,nec
vllam negligentiam contraxit,quemadmodū ſtatim explica
bimus:pręſertim ſi dominus maior ſit vigintiquinq; annis:
nam minoribus propria negligentia non nocet,quia eis re-
ſtitutio concedatur ad læſionē vitādā.Sed & hoc Corollariū
probatur aduerſus Maiorē,& Adria.alia ratione,qua cōſtat,
rationē illā vſucapionis,vt negligentes puniantur, non eſſe
principalē,nec vnicā introducēdæ præſcriptionis,vt cōſtat.
Imò etſi eſſet vnica,cùm ſit vniuerſalis,vt ceſſet lex,deberet
& ipſa ratio in vniuerſum ceſſare.Sententiā contra Adrianū
defendit,& probat Domini.Soto lib.4.de Iuſtitia & iur.q.5.
articul.4.
Secundò infertur,legem humanam, quę præſcriptionem
induxit,non eſſe pœnalem nec conditionem legis pœnalis
habere,quòd patet,& ſi inter alias huius legis rationes ea v-
na ſit,vt puniatur negligentia,quam habuit dominus in re-
petendo,& negligendo rem ſuam,eāq; procurando:adſunt
tamen huius legis potiores rationes,nempè, vt dominia re-
rū certa ſint,liteſque è Republica exterminentur, quam ob
rem non fuit principaliter ſtatuta vſucapio in pœnā negligē
tiæ.Nā & vſucapio,præſcriptioq; aduerſus ignorantē,& eū
qui nullam cōmiſerit negligentiam,imò fuerit diligentiſſi
mus in procurando propriā rem procedit, & vires obtinet.
tex.optimus in d.c.vigilanti.l.vlt.C.de lō. tēpo.præſcript.Re
gia l.18.tit.29.parti.3.ſiue hęc ignorantia ſit circa ipſam prę
ſcriptionem.quia dominus ignorat poſſidentem præſcribe-
re:ſiue circa ius &titulum ipſius rei,quia ignorat ſe ius in re
per alium poſſeſſa habere:ſiue ignoret factū,ex quo compe-
tit ius in re illa,quam alius,qui pręſcribit,poſſidet:ſicuti pro
batur in d.l.vlt.& gl.in d.c.vigilanti.verbo,latentib.vbi Feli.
colum.4.Balb.de præſcriptio.4.par.3.part.princip.quæſt.28.
Soci.in l.cùm filius.§.in hac col.5.ff.de verb.obli.qui expreſ-
ſim improbant,& falſum eſſe oſtendunt:quod in hac re tra
dit Petrus Peruſi.in tracta.de quarta epiſcopali.ca.2.ad finē:
ſcribens,præſcriptionem procedere aduerſus ignorantem,
quando is ignorat alterum præſcribere, ſcit tamen ſe ius in
re habere,ſed minimè procedere cōtra eū,qui ignorat ius in
re habere:vel etſi ſciat ſe ius habere,ignorat tamen factū, &
initium,ex quo ius illud ſibi cōpetat. Etenim hęc diſtinctio
Petri falſa eſt,nec poteſt ſubſiſtere propter generalem deci-
ſionem tex.in d.l.vltim.C.de longi tempo.præſcript.
Tertiò ab eadem radice colligitur,non eſſe admittendam
denuntiationem euangelicā cōtra illum , qui rem alienam
bona fide,& iuxta legis humanæ conditiones præſcriptio-
ne adquiſiuit:cùm is nequaquam peccatū committat rem
illam detinendo:etiam ſi habuerit ſcientiam rei alienæ poſt
perfectam præſcriptionem:quod latè tradunt doctor.in ca.
nouit.de iudi.vbi Dec.optimè nu.11.& Balb.de præſcrip.2.
par.3.part.prin.q.10.
Quartò hinc deducitur, falſam eſſe opinionem Ioannis
Andreæ in hac Regu. poſſeſſor. quem Collectarius ſequi-
tur in ca.vlt.de præſcrip.dum vterq; exiſtimat,eū qui præſcri
pſit rē aliquā bona fide,&titulo,aliis legis humanę ſeruatis
condi

Universidad de Deusto
Biblioteca

conditionibus,non posse absque animæ læsione eam contra priorem dominum defendere.Etenim si iuxta receptam sententiam potest illā rem in animæ iudicio possidere, nec tenetur ad eius restitutionem, profectò dubio procul constat, eandem posse iustissimè ab exactione prioris domini defendere.

Quintò ſubdeducitur ex his, priorē dominū, contra quē res est iustè præscripta, minimè posse absque læsione conscientiæ,& peccato,rem hanc furto , aut alio modo clam ab illo,qui præscripsit,rapere,nec vti aliqua cōpensatione. Nā lex iusta dominium ab eo transtulit in præscribentem: ideò rem alienā auferret vero dominio, quod in specie admonet Alfonsus à Castr.lib.2.de potesta.legis pœnalis.c. 5. tametsi verus dominus possit propriam rem ab alio iniquè detentā, quam alio modo non potest consequi,furto, vel rapina, aut compensatione sibi habere:gl.in c.ius gentium. 1.dist.iact.cuius nos mentionem fecimus in c. 2.lib. 1.Variar. Resol.

Sextò hinc perpendi poterit decisio Ang.in l.j C.de præscr.
4 trigint.vel quadragin.ann.quo in loco existimat †, non esse admittendam exceptionem præscriptionis,etiam iustę corā arbitratore,qui procedere tenetur de æquitatevt bonus vir, idem tenet Bald.in d.l.j.versū.item si causa.Hæc equidem sententia falsa est:cum arbitrium boniviri debeat instrui à iuris vtriusque constitutionibus,iuxta notata per Alex. in l. si fic legatum.in prin.ff.de leg.j.Fel.in c. 1.col.2.de constit.Et præterea iustissima est præscriptionis exceptio,& maximè vtilis Reipublicæ,sicuti superius explicuimus: igitur ab arbitratore admittenda omnino est:atque ita Bar. notat in Extra. ad reprimend. verbo,videbitur. in fi.Imo.& Doct in l.si sic legatum.Matte.notabil.14.Are.in c.dilecti filii.col.2. de iudic. Ioan.Crot.in l.nemo potest.fol.penu.col.j.ff.de leg. 1.Catelia.Cotta in memorialibus:dictione.præscriptio.Roman.in Rubr.de arbitris. col. 1.Fel.in d.c. 1. de constitu. colum. penu.quorum opinio communis est. Nec ei omnino refragatur Bald.& Angel.in d.l.1.quippe qui de præscriptione iniqua,quæ ex mala fide procedit,tractasse videantur: vt diligēter ab aliis est obseruatum. Tametsi & hanc quilibet iudex, nedum arbiter,reijcere teneatur,atquecideo de qualibet præscriptione præcitatos auctores loquutos fuisse, quibusdam ante nos,fortassis nō temerè visum fuit.Et ergo hoc in tractatu potissimum obseruandum,vsucapionem, & præscriptionem,iustitiæ,atque æquitatis rationem habere, ex qua præscribens etiam apud diuinum tribunal ius illæsum habere valeat.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Maiorthus ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio ex causa iustæ,& probabilis ignorantiæ.*
2 *Quid de præscriptione quadragenaria,centenaria, & tricennali.*
3 *Quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignoranti.*
4 *Ecclesia & minor,restituitur aduersus præscriptionem,etiam quadragenariam.*

§. TERTIVS.

QVITER ad probationem eius conclusionis, quam in proximo Paragrapho probauimus, itidem explicuimus,præscriptionem aduersus ignorantem optimè procedere secundum frequentissimam Doctorum sententiam:atque ideò agendum est de ea quæstione,qua quæri solet,an detur contra præscriptionem restitutio in integrum maioribus ætate ob clausulam generalem.si quaiusta causa videtur, ex capite iustæ ignorātiæ?Qua de re conclusionem vnicam exponam , aliquot declarationibus eidem adiunctis.

Maioribus ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio ex causa iustæ , & probabilis ignorantiæ.
1 Hæc conclusio † probatur in l. prima.§. vltim. ff.ex quibus caus. maior.tex.item in l. prima. §.si quis autem.ff.de itinere actuque priua.vbi Bartolus hanc conclusionem tenet. idem gloss.in l.si partem.§.primo.verb.non vtendo.ff.quemadmodum seruitu amit. Abbas & Felinus in capitulo vigilanti.de præscriptionibus Iason in §.rursus.Institu.de actionibus numero quinquagesimonono.quorum opinio communis est secundum Ias.in l.2.nu. 185.C.de iure Emphyteuti. Decium in consi.29.Balbum de præscrip.4.par.4.par.principa.quæst. 29.& Soci.Iuniorem in consi.70.num.21.lib.1.Horum omnium ea est vnanimis sententia.vt cōclusio supræscripta obtineat quo ad præscriptionem decem,vel viginti annorum. At in præscriptione quadraginta annorum plerique dubitarunt,an restitutio sit concedenda contra istam præscriptionem ex capite probabilis ignorantiæ.Etenim quibusdam vi
2 sum est,†etiam aduersus quadragenariam præscriptionem concedendam fore in integrum restitutionem:ob easdē causas,nempè ob ignorantiam iustam,& probabilem. Sic sanè censent iure respondēdum esse Imol.in capit.vlt. fol.penul. de præscript.Alex consi.71.nu.3.& consi.34.num.3.lib.1.Soc.in l.cùm filius famil.§.in hac.colu.vlti.ff.deverbo.obliga. quī opinionem fatentur eam sequuti communem esse Fel. in dict.cap.vigilāti.2.colum.Balb.in dicta quęstio.29. Nicol. Boeri.in quæst.39.num.6.& Alex.in consi.169. libr.2.nu.15. quib.obstat text.in l.omnes.C.de præscript.trigint. vel quadragint.annor.& in l.vlti.C.de fundis patri.lib.11.vbi expressim probatur,præscriptionem quadragenariā plenissimā inducere securitatem.Et tamen quoties plenissima inducitur securitas,locus non est restitutioni in integrū.gl.in l.ait prętor.§ permittitur.verb.imputandum.ff.de minorib. Huic rationi accedit glo.in Clemen. 1.verb.lapsum.de in integrum restitu.quæ asseuerat,non esse dandam in integrum restitutionem aduersus tempora quadraginta annorum.vnde Bar. opinio in quadragenaria præscriptione minimè erit admittenda:imò in integrum restitutio neganda est maioribus, qui iustam habuerunt ignorantiam : quemadmodum tenuerūt Alexander in consilio 151.libro secundo.colum. vlti.idem Alexand.in l.3.§.Labeo.ff.de acquirendapossessio.in fine.& Aretin.consi.103.1,& 2.columna.idem in l.qui vniuersas.§. vltim.ff.de acquirend.possessio.Decius in dicto consilio 29. idemmet consil. 154.& in l secunda.C.qui admitti. Curtius Senior consi.82.columna quarta.Barbat.consi 41. num.18. in volum.1.Carolus Molin.in dict.Alexandri consilio 151. colum.vltim.eandem opinionem sequuntur, dicentes communem esse Socinus consi.2.colum.penult.libro tertio.Antonius Rube.consil.56.Socin.Iunior consi.54.libr.primo.& consilio 76.numer.102.libr.eodem.& consil.145.nume.75. eiusdem volum. Vnde manifestè constat rem hanc dubiam esse admodum , tam quo ad conclusionis veritatem,quàm quo ad auctorum Catalogum,ex quo possit deduci, quę sit in hac controuersia magis communis opinio. Nihilominꝰ ego censeo posteriorē sententiā iure veriorem esse, in praxi potiorē,inspectis his,quæ de iustitia præscriptionum paulò antè tradita fuere.

Cęterùm quo ad præscriptionem centenariam & eā quę immemorialis sit.quidquid de quadragenaria fuerit controuersum,expeditissimumest,non admitti in integrum restitutionē aduersus has præscriptiones: sicuti adnotarunt Barb. in dict.consi.41.libro primo.num.18.Iason consilio 209.libro secundo.Soci.Iunior.in dict.consi.76.nu.102.& sequentibus.Paulus Parisi.consil.23.numer.221.libro primo.penes quos res ista videtur nullam habere dubitationem. Adhuc tamen non desunt,qui quantūm ad centenariā præscriptionem,contrarium probauerint, asseuerantes , aduersus eam restitutionem in integrum concedendam esse. Etenim de immemoriali præscriptione non potest iustè cōtrouerti,ob difficilimam probabilis,& iustę ignorantiæ probationem. Sed indistinctè aduersus quamlibet præscriptionem,etiam centenariam,restitutionem concedendam esse maioribus ex capite iustæ ignorantiæ,probare conatur Aymon Sauilli. in tracta.de antiqui.tempor.4.par.cap.materia ista.num.44. quo in loco num.56.defendit opinionem illam,quam paulò antè retulimus,quaque assertum à quibusdam est,etiam aduersus quadragenariam prescriptionem dari restitutionem in integrum maioribus ętate ex causa iustę ignorantiæ:atque vtitur ratione quadam,quam ipse censet fortillimam esse.

Scribit sanè Bald.in l.falsam.C.si ex falsis instrumentis,ꝙ
3 quadriennium†datum à lege ad petendam restitutionem in integrum,vtile est ab initio,nec currit ignoranti:licèt petita non fuerit restitutio centum annis.Idem adnotarunt Alexā. consilio 89.libro secundo.nume.10.& consi.150.libr.7.col. secunda Iason in authen.quas actiones.C.de sacrosanctis ecclesiis.columna 9.Deci.in consilio 36.columna vltima.Cardin.in clemen.1.de in integrum restitu.25.quæst. Paul.de Castro in l.vltim.C.de dolo,optimus textus in l.vlti.C. de rempo..in integrum restit.per.Boer.in dict.decis.trigesimanona, numero 4.Iason & alij,quorum meminit hanc opinionem sequutus Aymo.in d.e.materia ista.nu.45.ex quibus & alijs quorum latissimè mentionem fecit Tiraq.lib.1.de re tract.§. 35.glo.4.nu.43.apparet Bald.sententiam communem esse: eamque probauerunt Panorm.in c.j.de præscri col.vlt. & inibi Fel.hac denique opinione præmissa vrget Aymon aduersus posteriorem sententiam dicens,non posse vllo pacto probari,quòd præscriptio quadragenaria excludat restitutionis in integrum auxilium.Nam illud compertum est,aduersus triginta annorum præscriptionem hanc restitutionem concedi:vt fatentur hi,qui de quadragenaria præscriptione hoc ipsum negarunt Ergo & ea concedi debet contra præscriptionē quadraginta annorū:cū ratione quadriennij dati ad petendā restitutionem in integrum,ius petendi eam,illęsum,& saluū sit post triginta annos ad alios triginta,ac quadraginta,ex ignorantia læsionis, iuxta Bald. sententiam. Fit igitur,si verum est quod Bal.adnotauit, hanc argumentationem fortissimam esse, ad probandum priorem sententiam, quæ asseueranter probauit,aduersus præscriptionem quadraginta annorum , restitutionem in integrum restituendā esse:possertque Aymo.admissa Bal.opinione nō solum à præscriptione triginta annorum argumentari,sed etiam à præscriptione decem vel viginti annorum , quod satis manifestum est.Ad huius tamen quæstionis examen , quia ea difficilimam habet resolutionem aliquot distinctè ac separatim exponam.

Primùm illud est considerandum,restitutionem istā quę maioribus ex capite ignorantiæ probabilis, & iustæ, secūdū Bart.opinionem concedenda est,tūc locum habere,cùm ante perfectam præscriptionē dominus rei nullam habuit scię tiam huius præscriptionis,& læsionis,quæ ex ea ei imminebat.ita quidem,quòd non potuit præscriptionem ipsam impedire.Alioqui si habuit huius præscriptionis, & læsionis sibi imminentis sciētiam eo tempore , quo iure ordinario agere potuit & præscriptionem interrumpere.opinor nō esse locum restitutioni in integrum , idque probatur , quia ea causa cui hanc restitutionem maiorib.ætate iura concesserunt,cessat siquidem:cùm isthæc restitutio petatur ex clausula generali,si qua mihi iusta causa videtur , & tamen satis constat,deficere iustam causam ex eo,ꝙ dominus rei per alium possessæ scientiam habuit præscriptionis eo tempore, quo iure ordinario potuisset rem illam vendicare , aut præscriptionem interrumpere.tex.ad hoc insignis in l.ab hostib. §.sed quod simpliciter.& in l.sequent.ff.ex quib. caus. maio. Etenim quidquid gl.& doctores inibi scripserint de contentione Mart.& aliorum,atque item Iason §.rursus.n. 57. de actionib.illud obtinebit quo ad absentes Reipublicæ causa,aliaue simili,nam quo ad ignorantes mihi omninò placet.nō esse locū restitutioni ex ea causa,si ignorantia cessauit eo tēpore,quo commodè dominus agere potuisset,ac præscriptionem interrumpere. atque ita opinor sensisse omnes , qui aduersus præscriptionem ex capite iustæ ignorantiæ restitutionem admittant,vnde tempus quadriennij à tempore sciētiæ computandum erit.

Secundò aduertendum erit,in ecclesia, & in minoribus aliud fore obseruandum:nam his conceditur restitutio ex causa minoris ætatis.& ordinaria:idcirco,licet his scientib. præscriptio perfecta sit,& scientiam habuerint præscriptionis ante eius perfectionem,nihilominus restitutio eis iure æquissimo concedenda erit:etiam si potuissent agere,& præscriptionem interrumpere:quia hæc restitutio tātūm læsionem ob facilitatem ætatis, & non ita diligentem rerum administrationem respicit,non aliam iustæ.& probabilis ignorantiæ causam:quod planè deducitur ex his, quæ statim adducentur.

Tertiò est obseruandū,ecclesiæ,& minorib.ætate dari au-
4 xilium istud restitutionis in integr.aduersus præscriptionē etiā quadragenariā.gl.Bar.&doct.in auth.quas actiones.C.de sacrosanc.eccles.verb.excludantur.Card.Imo.& Abb.in Cle.j.de in integ.resti.contra.gl.ibi.rursus idē Abb.in c.j.de præscr.& est communis opinio secundū Abb.in c.auditis.de præsc. & Dec. consi.29.col.2.quæ probant in l.pe.tit.vlt.par.6.& l.7. tit.29. par.3.tametsi contrarium responderit gl.in d.c.auditis Quadriēnij autē ad petēdū hāc restitutionē in integ.à tēpore ultimæ præscriptionis currit iuxta cōmunē horū auctorū sensū.

Quæritò adnotandum erit, omnes authores, quorum mentionem fecimus ad probandum , quòd aduersus præscriptionem quadragenariam nulla concedi debeat in integrum restitutio maioribus ætate ob ignorantiam probabilem , & iustam:eam item sequi opinionem , quæ dictat, aduersus triginta annorum præscriptionem rest-

tutionem in integrumdari maioribus ætate ex causa iustæ, ac probabilis ignorantiæ,sicuti cōstat ex Bar.in d.l.1.§.si quis autem.ff.de itinere actuque priuato. Deci.in d.consi.29. Andr.Tiraquel.in d.§.35.glo.4.nu.37.licèt non desint,qui idem probare conati fuerint de præscriptione triginta annorum ob eandem rationem,quæ ex longissimo tempore deducitur,& quia officium iudicis triginta annorum tempore tollitur.glo.singul.in l.sicut.verb.persequutione.C.de præscrip. triginta,vel quadrag.anno.quam docto.inibi probant, & sequuntur.Bar.in l.prętor ait.§.vlt.vbi Imol.Roma. & Ias.ff.de noui ope.nuntiatio.Oldr.cōsi. 156.Afflict.in decisio.Neapoli.245.ad finem.Deci.consi.267.col.3.Huicverò rationi obuiam itur,si cōsideremus,hanc temporis exceptionem,quę officio iudicis opponenda est,tunc demum procedere, cùm officium iudicis iam ortum fuerit : & sic à tempore finitæ præscriptionis:sicuti ratione manifesta apparet:siquidē præscriptio aduersus officium iudicis,quod datur ad petendam in integrū restitutionē,nō potest priùs incipere , quàipsum officiū iudicis potuerit in iudicium deduci: & sic à tempore lęsionis,& perfectę,finitæque principalis præscriptionis,cuius causa restitutio in integrū petenda est. Quamobrē etiā si verum sit,officium iudicis competens ad petendam integrū restitutionem excludi triginta annorum tempore : tamen hi triginta anni computandi forent ab ipso die, quo lesio cō tigerit,& sic à die perfectæ,& finitæ præscriptionis:igitur nō omnino conuincit hęc ratio pro ea opinione,quę dictat ad uersus præscriptionem triginta annorum non esse admittē dam in integrum restitutionem.Etiam si Soci.in dict.l.cùm filius.§. in hac. columna vltima. scripserit aliquibus eam placuisse.

Quintò,quicquid sit de sententia Baldi in d.l.falsam.quæ communi omnium consensu probatur,id verum est, quòd ea est intelligēda intra annos triginta.Nā annis triginta tollitur officiū hoc,quod cōpetit ad petendā in integrum restitutionem,licèt is,qui id habet,fuerit ignorans.Etenim scięs quadriēnio excluditur:atque ita est intelligēda Baldi opinio: alioqui in praxi profectò nusquā ei locus erit.Sic sanè And. Tiraquel.in d.§.35.glo.4.nu.43. postquàm Baldum & sequaces retulit,scribit,vix eam decisionē recipi in praxinè tā diu maneat rerum incertitudo:nullaque sit securitas bonæ fidei possessoribus.

Sextò constat,si vera sunt.quę præmisimus,satisvrgere argumentationem Aymonis pro ea sententia, quę habet aduersus quadragenariam præscriptionem etiam maiorib.ætate dari restitutionem in integrum ex causa iustę ignorantię. Nam si aduersus tricennalem præscriptionem locus est restitutioni, & Baldi opinio in d.l.falsam.admittenda est: dubio procul.manifestè deducitur,etiam aduersus quadragenariā præscriptionem dandam esse restitutionem ex capite iustæ ignorantiæ:cùm nondum post tricēnalem præscriptionem verè lapsumsit quadriennium propter probabilem,& iustam ignorantiam.

Septimò mihipotiùs placet ea sententia , qua obtentum est,aduersus quadragenariam præscriptionem nō dari in integrum restitutionem maiorib.ętate causa iustæ ignorātię, atque in hoc sequor Alexand.& alios,quos paulò antè nūcuparim authores huius opinionis citaui. Nec oberit ratio Aymonis,si consideremus ea,quæ statim exponam.Etenim & Tiraquell.in dict.glo.4.num.37.pluribus relatis hanc sententiam probare videtur,licèt Regia l.penultim.tit.vlt.part. 6.contrarium probet: sed tamen ea constitutio de minoribus tractat.

Octauò idem respondēdū esse arbitror de præscriptione triginta annorū. Nā aduersus eā nō erit in integrū restitutio concedenda maiorib.ætate,etiāex causa iustę ignorātię: nō enim video cōgruā rationē discriminis inter hāc, & quadragenariam præscriptionem,quidquid alij dixerint: probatur; optimè hæc opinio in l.vl.C.de lōgi tēp.præscrip.decē vel vigint.anno.quāuis & illa cōstitutio nō solū de tricēnali præscriptione tractet, sed & de ordinaria decē vel viginti annorū.Adhuc tamen ob doctorū authoritatē inebcussam dimittamus eorum opinionem quo ad præscriptionem decem,vel viginti annor.& quo ad tricēnalē adducatur tex.in l.sicut.C.de præscript.trigin.vel quadragin.ann. qui satis vrget pro hac opinione:ex qua asseueranter defendimus negandā esse maiorib.ętate restitutionem ex causa iustę ignorantiæ maioribus tricennalem præscript.onem.

Nonò fortiori ratione restitutio ita negāda erit aduersus cētenariā præscriptionē,quę nullo pacto etiam ex causa iustæ ignorantiæ rescindetur beneficio restitutionis in integrum,

Universidad de Deusto Biblioteca

grum,maioribus ætate ex clausula generali,competenti.

Decimò, & vltimò potissimum est animaduertendum, quòd etiam si aduersus præscriptionem maioribus sit concedēda restitutio ex causa iustæ ignorantiæ:tamē quadriennium in hac specie à die finitæ præscriptionis computandum est.hoc ex eo verum esse constat,quò d maxima sit authoritas præscriptionis,quæ & aduersus ignorantes procedit,vt superius adnotatum est:ideoq́ue satis erit, quadriennium hoc à die finitæ præscriptionis computari, vt tandem post finitam præ scriptionem iustæ ignorantiæ causa detur intra quatuor annos restitutio,alioqui profectò plurimum detrahitur authoritati præscriptionis:nec in hoc casu admittenda erit sententia Bal.in d.l.falsam.imò à die finitæ præscriptionis etiam ignoranti quadriēnium currit,ex quo tollitur Aymon.argumentatio.Ignorantia verò in hoc tractatu plenissimè erit probanda:nec sufficiet iuramentum ignorantis: cùm sit aduersus eum maxima iuris præsumptio ex lōgi temporis præscriptione: quemadmodum ipse Aymo, adducit in d.tract.de antiq.tem.4.par.c.Materia ista.n.62.ex his quæ notantur in ca.proposuisti.de probat. & per Bar. in l.inter omnes.§.rectè.ff.de furt.

Cæterùm hoc in tractatu solet quæstio quædam examinari,quæ dubio procul difficilis est, tametsi apud Regia tribunalia frequentissima,propter frequentem primogeniorū institutionem.in ea etenim controuertitur,an sit admittenda præscriptio temporis, aut vsucapio in reb. à testatore expressè,vel tacitè alienari prohibitis,agnationis,familiæve fauore,institutóque ex eisdem rebus solenni primogenio, aut maioratu. Et ne videar quæstionem adeò vtilem silentio prætermisisse,paucis eam assertionibus absoluam:receptam ab alijs vbique sententiam sequutus, vbi videro eam iure defendi posse.

Prima cōclusio.Res subiecta restitutiōi iure fideicōmissi, aut primogenij:atq; ideo alienari prohibita, etiā si hæc prohibitio à testatore,vel maioratus institutore expressim scripto non fuerit,ordinaria longi temporis decem,aut viginti annorum præscriptione adquiri non potest. Quod apertissimè probatur in l.vlt.§.sin autem auaritiæ.C.cōmu.de leg.cuius auctoritate hanc opinionem omnes ferè iuris vtriusq; interpretes quæstionem istam tractantes veram esse opinantur,præsertim Paul.col.1.& 3.Ias.in d.l.vlt.§.sed quia. Ange. Imo.Ias.j.lect.nu.114.Crot.nu.140.Ripa nu.113.Loazes.nu. 506.in l.filiusfa.§.Diui.ff.de leg.j.Soc.consi.47.nu.16.libr.3. Corneus consi.38.nu.10.lib.j.& consi.117.eod.lib.& consil. 294.li.3.col.penul.& alibi sępe.ac Rodericus Xuares allegat. 3.Gregor.Lopez in l.10.titulo 29. parte 4. quorum opinio communis est.

Huic opinioni primū suffragatur,quod pręscriptio ordinaria præter bonam fidem etiam titulum exigat, & tamen in re prohibita iure fideicommissi alienari titulus dari non potest:quia licet facta fuerit alienatio, ille titulus nullus est, & à lege irritus censetur,vt nec tituli conditionem habeat. d.§.Diui.& in d.l.vl.§.Sed quia nostra. Deinde qui alienat rē alienari prohibitam malam fidem habet:scit etenim,rem illam alienari non posse. Mala verò fides venditoris impedit emptorem in præscriptione vti longi temporis, & ordinaria. Auth.Malæfidei.C.de præscri.long.tem.igitur constat, ordinariam præscriptionem non esse hac in parte admittēdam.

Ex quo illud est obseruandum,hanc primam conclusionē in eo procedere,qui titulum,& causam habeat à prohibito alienari:nam & is habuit malam fidem, non tamen in eo, qui aliunde rem consequutus est,& eam propriam esse existimat.is enim poterit rem istam pręscriptione ordinaria decem,vel viginti annorum adquirere.quod expressim voluere Bald.in l.2.in princ.C.de vsucap.pro emptore.Paul.in d.§. Sed quia nostra.col.1.& Ias.ibi Balb.de præscri.5 par.prin.q. 5.Crottus in d.§.diui.nu.143.atque illic Ripa.nu.115. Paulus Paris.cons.81.nume.44.lib.2. quam opinionem communē esse eam sequutus fatetur Loazes in d.§. Diui. optimus tex. in l.3.C.quod met.caus.& in l.plane.ff.de minorib. his itidē obseruatis,quæ ipse scripsi libr.1.resolut.ca.6.num.7.in hoc etenim casu cessant rationes,quibus hæc prima cōclusio innititur. præsertim ratio, quæ ex Authent. Malæfidei. colligitur,vt illic notat Paul. Cast. & alij communiter obseruāt circa illius constitutionis interpretationem. Nā & ante Iustinianum fortassis non sic facilè hæc conclusio prima iure defendi posset,cum eidem plurimum refragetur Iurisconsultus in l.Sticho.ff.de vsufruct.legat.qua de re diligenter tractat Arius Pinel.Lusita.in auth.Nisi tricennales.C.de bonis mat.numero 29.Etenim res tacitè prohibita iure fideicommissi alienari,decem vel viginti annorum spacio vsucapi non titulo legati relicti ab eo,qui eadem in re vsumfructum tantùm habuit ex eodem testamento,quo post vsufructuarij vitam re illa iure fideicommissi alteri relinquitur:vt præsumēdum non sit,vsufructuariū legatum ignorasse testatoris tantùm prohibitionem,nec deinde legis, quæ vsufructuarium prohibet alienare dominium rei,cuius vsumfructū habuit. qua ratione verè dici non poterit,in d.l.Sticho.legātē bonā fidem habuisse,vel non fuisse prohibitum alienare.quo fit vt & iure negari posset prior ratio communis opinionis, saltē iure veteri ante Iustinianum:siquidem ex eo tantùm, quod prohibeatur à testatore alienatio,titulus nō est adeò irritus, vt pro titulo non habeatur quo ad effectū vsucapiēdi.quod & alij antè nos obseruarunt,defendentes Bar.opinionē in d. §.diui.col.vlt. Quamuis Iustinianus quo ad alienare prohibitum irritum efficiat titulū,etiā ad effectum vsucapiēdi.Illud tamen erit adnotādum,in d.l.Sticho.nēpè, præscriptionem incepisse,ac procedere à die euenientis conditionis, vel ab eo tēpore quo illi aduersus quos vsucapitur,agere poterāt. Deinde illic de præscriptione longi temporis tractari: cū sit illa veterum Iurisconsultorū responsio, apud quos nulla fit mentio pręscriptionis triginta annorum.

Secunda conclusio. Res alienari prohibita iure fideicommissi,aut primogenij,etiam si expressim prohibitio alienationis fuerit scripta,poterit triginta annorum vsucapione legitimè acquiri.Hæc ꝓbatur his authoritatib. quæ pręscriptionem triginta annorum frequentissimè admittunt: & ex eo, ꝙ rationes primæ assertionis planè in hac specie,& casu deficiant.Si quidē ad præscriptionem triginta annorum titulus necessarius non est:sicuti constat:& hoc in opere ipse adnotaui:nec impeditur hæc eadem præscriptio quo ad eius effectū ex mala fide vēditoris,aut eius,qui rē alienari ꝓhibitam alienat:quod probatur in d.authen.malę fidei.Fit igitur,hāc opinionē verā esse cessantib.his rationib.quib. probare conati sumus,hac in re pręscriptionē non fore admittēdā.Sed & quia id apud nos plurimùm valet,hanc sententiam probāt,& sequuntur Paul.Castrens.colūn.1.& 3.in d.l.vlti.§.Sed quia.& illic Ias.Quia Iustinianus ibi,nō omnem pręscriptionem hoc in casu excludit:sed tātùm illam,quæ ex longo tempore procedit.idem Ias.consi.57.colū.penul.lib.1.Balbus de præscriptio.5.par.5.par.princi.q.4.nu.4 Ioan. Crottus, Ripa, & Loazes,in d.§.diui.Corne.cōsi.38.lib.1.num.10 idem cōsi. 117.lib.1.& cōsi.294.lib.3.Xuarez alleg.4.Gregorius Lopez in d.l.10.& hęc est communis opinio,vt fatentur Corne.in d.consi.117.Gregorius in d.l.10.eandem opinionem & alij sequuntur,præsertim Alex.consi.59.libr.3.nu.11.Anto.Rubeus consi.98.

Tertia conclusio.Præscriptio cōtra possessorem maioratus,seu primogenij perfecta ex triginta annorū tēpore,licèt illi pręiudicet,non erit admittenda contra eius successorē, qui post eius obitum ex institutione vocatus est:& idē erit in re iure fideicōmissi restitutioni subiecta:nō enim nocet præscriptio illi, cui restituenda res erat post illius obitū aduersus quem legitimo tēpore præscriptū fuerit.Hāc opinionem asseuerant,iure veriorem esse in feudis Isernia,& Afflictis in c.1.§.quid ergo.nu.20.de inuest.de re aliena fact.Balb. de præscrip.4.par.4.par.principa.questio.12.in fine.in fideicommissis,ac reb.restitutioni subiectis.Ioan.Crott. nu.146. Ripa nu.116.& Loazes nu.512.in d.§.diui.Xuarez allega.3. Grego.Lopez in d.l.10.& præter hos Curtius Iunior.consil.84. 181.nu.5.Decius consi.445.nu.47.Anto. Rubeus consil.6.de success. nu.6.Aluarotus in cap.1.§.hoc quoque.numer.6.de success.feud.& ibi Præposi.Paul.Parisi.in consi.23.lib.1.nu.199.qui & alios allegat:atque ideo eum,& Rubeū semper legitto idē tenuerūt Iacob.in l.vltim.ad finem.C.qui admitti.& Sigismundus Lofredus consi.10.nu.22.ex quib.opinor,posse vere dici,hanc opinionem cōmunem esse.Cui,vt paulò diligentius quęstionē istam absoluam,suffragantur ea,quę hoc loco ipse potui ab aliis adnotare.

Primùm,Quòd prohibita alienatione,censeatur itidem & vsucapio prohibita,& eadem ratione præscriptio. quod satis controuertitur in d.§.diui.& in l.vbi lex ff.de vsucapio. & in l.2.C.de vsucapi.pro empt.Quæ tamē controuersia parū potuit hāc opinionem iuuare cùm sit ab omnib.receptū, vsucapionē triginta annorū,in his reb.admitti & ꝓcedere,licèt longi temporis pręscriptio minimè sit admittenda:& ideo cùm recepta sit triginta annorum præscriptio:non est cur tractemus,res istas restitutioni subiectas non posse pręscriptione acquiri.De hoc etenim minimè dubitatur: siquidem triginta annorum vsucapione bona ista acquiri possunt.

possunt.Ex his,quæ proxima conclusione probauimus.qua ratione,nec decisio l.vlt.§.sin autem auaritiæ.C.commu.de leg.ad probationē huius assertionis pertinebit,quippe,quæ de longi temporis præscriptione,non de triginta annorum vsucapione tractauerit.

Secunda huius opinionis ratio inde sumitur,ꝙ successores futuri dubio procul ignorauerint alienationem factam: & præscriptionem ex ea,vel alioqui procedentem, & tamē absque eorum consensu expresso,vel tacito præscriptio nequit procedere: ergo eis minimè præiudicabit. Est etenim necessarius consensus illorū omniū ad alienationē rei subiectæ restitutioni,qui ad illam vocati fuerunt.l.nihil.§.omnib. ff.de leg.j.Sic igitur & ad præscriptionem erit tacitus saltem consensus necessarius,qui ex scientia,& patientia cōstet: ex Iuriscōsulti responso in l.alienationis verbo.ff.de verb.sig. qua ratiōe vti videtur Curti.Iunior in auth res quæ.col.2.C. commu.de leg.Qui tamen hac eadem ratione obseruata fatetur plane,nō esse admittendā sententiam Bald.in d l.2.C. de vsuc.pro empt.quam superius in j.conclusi.probauimus frequentissimè receptam esse.Rursus idem Curti.Iunior eadem ratione improbat secundā conclusionē quo ad eū, qui ignarus fuerit præscriptionis aduersus eum procedentis ex possessione rei alienari prohibitæ. Quod satis alienum est à communi omnium doctorum sensu.Sed hæc ratio admodū est infirma quod vel ex eo constat,ꝙ ad præscriptionem nō est vllo vnquam pacto necessaria sciētia illius aduersus quē præscribit,imò ea procedit iuris authoritate contra illum, qui verè,& iustè ignarus est vsucapionis,& possessionis illi⁹ ex qua vsucapio ipsa procedit,quemadmodū nos satis probauim⁹ in hac relect.3.par.§.2.Vnde licet alioqui res,de quibus agimus,possent alienari ex consensu illorum, qui ad eas vocati fuere,& hic consensus foret sufficiens:tamen in alienatione,quæ iuris authoritate per vsucapionem fit,non est necessarius consensus, nec tacitus, nec expressus. Nam etsi verū foret,illū videri rem alienare,qui patitur illam vsucapi,quod Iurisconsultus vix concedit:& quodāmodo, vt venè non dicatur consentire alienationi.gl.in l.2.C.quæ sit longa consuet.Alb.in l si pupillus.ff.de admin.tut.Arc in l.Clodius.col.2.ff.de acq.hær.qui hunc consensum fictum appellant,& non temerè,ex eodē Iuriscōsulto,qui in d.l.alienationis.inquit,vix est enim vt non videatur alienare,qui patitur vsucapi:imò,hunc vllo modo cōsentire negāt.gl.in l.j.§.vlt. ff.de dolo.Bal.in l.cū quis.nu.10.de iur.& fact.ign.Tiraq de retract par.j.§.j.g.9.nu.250.nihilominus hæc alienatio cum nō fiat propriè ex illius cōsensu,sed ex legis authoritate,nō pertinet ad verū cōsensum illius,cōtra quē vsucapitur, sed poti⁹ ad impropriū,& fictū,quē lex obseruat ad notā illi⁹ negligentiam in inuestigandis rebus,& iurib. ad eum pertinentibus.Præter hæc Crot.& Loazes in d.§.diui.nu.511.planè fatentur,præscriptionem currere,ac procedere in his rebus aduersus ignorantem,licet possit peti restitutio in integrum ex clausula generali:Si qua mihi iusta causa videbitur. quod nos explicuimus generaliter,etiam quo ad alias præscriptiones in hoc §.vltimo huius relectio.Fit igitur hanc secundam rationem minimè probare conclusionem istam.

Tertiū quod secundū omnes eidē opinioni plurimū adstipulatur ex eo sumitur,ꝙ impedito agere nō currat præscriptio.l.j.C.de annali excep.auth.nisi tricēnalis.C.de bon.mat. sed successores, & qui tēpore vsucapionis nōdū erant nati, agere nō poterant.Igitur eis minimè illius tēporis præscriptio nocet.Verū huic rationi mihi videtur eleganter satisfecisse Phili.Corneus in cōs.304.li.3.col.antep. præscriptio etenim prædicta non currit aduersus nō valentē agere, sed aduersus illū qui agere poterat.Eo siquidē tēpore cepit,procedit,& finit,quo illi agere poterāt, aduersus quos præscribit. Nēpe possessores primogenij,vel maiorat⁹,aut vocati ad rē, quæ vsucapit.Atq; ideo planè cessat impedimētū hoc qđ ex d.l.j.adducit.nā præscriptionis ius cōtinua possessione ꝓducit contra illū,vel illos qui agere poterant saltē vsucapionē interrūpere cōmodè potuerint.Quòd si dixeris, hanc respōsionē ꝓcedere cōtra illū,aduersus quē eo tēpore præscribit, nō cōtra successores,illud plane erit omnino aduertendū, s. quo ad successores superesse quęstionē:An eis noceat perfecta pręscriptio aduers⁹ antecessores.præcessorésve,nō tñ an pręscriptio fuerit inualida ex eo,ꝙ nō ꝓcedat cōtra nō valētē agere.Esset n.tūc q̄stio inutilis,& quæ cōmodè nō potest in cōtrouersiā incidere:cum nascituri nō possent agere tēpore præscriptionis ex eo,quia nati nōdū erāt,nō autē ex eo, qđ aliquo impedimento essent agere impediti:agere inquā ad eam rem,quæ illis quo ad ius aliquod competebat,quod de nascituris dici verè non potest.Et quòd hæc ratio ab authorib.huius opinionis adducta nō sit sufficiens,ex eisdem profectò constat.Nam Aluarotus in ca.1.§.hoc quoque.nu.6. de success.feudo.& Balb.in tract.de præscriptio.4.part.4.par. principa.quæst.21.existimant,præscriptionem illam decem vel viginti annorum,quam ex Baldo in prima conclusione probauimus,etiam futuris successorib.etiam nondum natis nocere:& hanc esse veram Baldi interpretationem planè fatentur Roderic.Suarez allega.3.Gregorius Lopez in d.l.10. titu.26.parti.4.& Curtius Iunior in d.authen.res quæ.licèt hi tres authores de Baldi opinione dubitauerint,ex eo,quòd ipsis visum fuerit à iure alienum,illam præscriptionem successorib.præiudicare.Nihilominus Baldi opinio communis est,& ꝓbatur.Quia licèt actio hipothecaria à debitore, aut eius hærede aduersus creditorem nō nisi triginta annorum præscriptione tollatur,& elidatur:& sit in rem.l.cum notissimi.in prin.C.de præscript.triginta vel quadraginta annorū. Tamen ab extraneo,emptore,vel donatario possidente, & qui titulum habuit à debitore,tollitur decem vel viginti annorum præscriptione.l.1.& 3.C.si aduer.credit.& ibi gl.Specula.de præscript.§.1.versi.sed de hypothecaria.tradit Andr. Tiraq.de retract.part.1.§.1.glo.10.nu.11.ergo licèt prohibitio alienationis facta tacitè,vel expressè à testatore rem afficiat,quia res ipsa prohibetur alienari prohibitione in ipsam rem directa,ex Cyno.in l.vlti.6.opposit.C.in quib.cau.in integr.restit.non est necess.post Petrū ibi: sicut & hypotheca rem ipsam itidem afficit,& cum eo onere transit res ad quēcunque.l.si conuenerit,vt nomen.§.si fundus.ff.de pign.act. l.si debitor.C.de distract.pignor. non tamen transit cum ea causa,vt pręscriptio ordinaria non admittatur. Admittitur etenim quemadmodum modò probauimus. Qua ratione Baldi opinio etiam erit admittēda in eo,qui titulum habuit ab eo,qui rem à prohibito consequutus fuerat:modò secūda alienatio facta non fuerit nomine prohibiti, nec ab eius vniuersali hæreditario iure successore:quod Bald.sentire mihi visus est & eodem modo qui eum sequuntur:quanuis Cynus in d.6.opposit.senserit,rem alienari prohibitam verbis prohibitionis in rem ipsam directis nō posse vsucapi pręscriptione ordinaria,etiam si possessor eā habuerit titulo ab eo obtento,qui nō fuerat alienari prohibitus:quod iure dubiū est:& profectò falsum.Cū vsucapio non censeatur omninò prohibita,etsi alienatio fuerit interdicta.quēadmodum paulò antè admonuimus.

Quartò ferè omnes huius opinionis authores ea ratione vtuntur,qua constat,an fideicommissis,& maioratib. successorem minimè habere ius ab eo,cui succedit modò,sed à primo primogenij institutore,à quo omnes successores ita vocati censentur,vt quilibet dominiū rerum habeat in eius vita ad mortē vsque:atque eo mortuo alius succedat ex prima institutione:nō in ius vltimi possessoris,aut in eius dominiū quod illius obitu extinctum fuit:sed in dominium propriū, & ius peculiare,quod successor ex voluntate primi institutoris habet.l peto.§.Fratre.l.cùm pater.§.libertis.l.cùm ita.§. in fideicommisso.l.vnum ex familia.§.1.ff.de leg.2.l.pronuntiatio.§.Familiæ.ff.de verb.signifi.tex.optimus in cap.vnico. vbi Bald.& Isernia.de feud.Marchiæ.capit.vnico.de gradib. success.cap.vnico.de natura successio.feudi.quod & nos adnotauimus in rubric.de testamen.3.par.num.26.Ergo præscriptio procedens contra Titium,qui non obtinet ius primogenituræ,non nocebit eius successori, qui ab eo nullam causam habet.Sed & hæc ipsa ratio rursus comprobatur ex eo,ꝙ instituto maioratu,ac primogenio,cuilibet successori datum videtur rerum dominium ad tēpus vitæ illius: ac tot censentur donationes,aut fideicōmissa,& legata,quot sunt ex illo iure successiones:quod apparet ex inductione l. vltime.C.de leg.l.donationis.§.species.ff.de donatio.adnotarūt Paulus Castrensis in l.si pecuniam.colum.3.ff. de condictione ob caus. Rodericus Suares in l.quoniam in prioribus.super legem Regiam,quæstione 8.C.de inoffi.testamen.fit igitur,vt licèt præscriptum sit ius,& dominiū Titij,non censeatur ex hac præscriptione sublatum ius succcessoris.

Cæterùm hac in re illud erit summè obseruandum, quòd possessor rerum maioratus,qui & illum iure optimo vocationis obtinet,licèt res illas alienare non possit,dominus tamē illarum rerum verè dicitur. non enim est de substantia dominij,ꝙ res à domino alienari possit.l.2.C. de bonis mater.l. vltim.§.filiis.C.de bonis quæ libe.l.non ideo minus.ff.de rei vend.l.vlt.C.cōmu.de leg.l.specie.ff.de auro & arg.lega.l.vlt. ff.de vsucap.earum rerum.

Deinde illud est memoria repetendum per præscriptionem dominium

Universidad de Deusto
Biblioteca

fiem dominium acquiri illius rei,quæ legitimo tempore,& bona fide possideretur:imò & dominium hoc esse verum, & directum hac in relectione probauimus,vt opinamur, satis validis rationibus,& authoritatibus. Quibus constat, possessorem rei quæ vinculo primogenij continetur per legitimã præscriptionem dominium illius,etiam directum acquirere: nec potest hoc dominium aliud esse,quàm illud, quod erat penes primogenij possessorem,aut illum,qui ad id fideicommissum vocatus fuit,& ius habebat rem istam rei vendicãdi. Dices forsan,hoc dominium apud præscribentem, & ab eo acquisitum esse temporale: cũ & apud illũ contra quẽ præscribitur temporale fuerit. Verùm hac in ratione illud respõdebo:nempe possessorem maioratus, & primogenij dominium rerum ad maioratum pertinentium ad vitam tantùm obtinere,& sic tẽporale: quia eo modo vocatus est ad illud dominium à primo institutore,at ille qui præscripsit rem legitimè,à lege vocatur ad illius rei dominium simpliciter,ac perpetuò,siquidem, vt absque eius consensu, vel legis authoritate dominium illud ab eo auferri nequeat, quemadmodum præscriptionis natura dictat: nec video,quo pacto possit hoc negari. Quòd si vrgeas,dominium hoc in casu acquisitum præscriptione,fuisse illud, quod obtinebat eo tempore vocatus ad primogenium,ergo erit temporale sicut illud:concedam primum,& negabo vltimum propter rationem differentiæ,qua modò vsus sum ex authoritate legis, & vocatione testatoris. Idem enim dominium est vtriusque quo ad substantiam,qualitate tamen distinguitur, quæmutatur ex modo acquirendi. Poterit enim quis dominium eiusdem rei dare Titio ad eius vitam,& post eam Sempronio in perpetuum. Idem siquidem est dominium,& tamen qualitate distinguitur ex modo acquirendi. Vndecessant quæ in hac quarta ratione adducebamus. Nam vocatus ad rem post alium,licet non succedat iure vltimi possessoris, nec ex eius voluntate,aut institutione,succedit tamen in dominiũ illud,quod ille habebat,licet temporale. Et ideo, si illud fuerit legis authoritate extinctum, nõ est ius aliquod ad quod admittatur,aut in quod succedat. Et rursus licet succedat ex noua donatione,aut legato,aut fideicõmisso,succedere poterit in his rebus,quæ non fuerint iuris authoritate ab illo vinculo fideicommissi,aut maioratus euictæ. At in illis,quę euictæ sunt, & ideo alienæ censentur, non est, cur succedere possit vtcunque vocatus fuerit,etenim legis authoritate,& verè iustissimè dominio rerum præscriptarũ priuatur successor in primogenium non ex consensu, nec ex alienatione vltimi possessoris,qui dubio procul nec alienare potebat,nec successori præiudicare.

His accedit,quod præscribens alicuius rei dominiũ per possessionem,illud præscribit,& acquirit aduersus quencũque eius rei dominum: non in specie aduersus Titiũ aut Sempronium. Quod satis cõstat ex his, quæ de præscriptione superius diximus. Nam etsi ego possideam rem aliquam bona fide, & tempore legitimo aduersus quencunque eius dominium in genere præscribo, ergo & illius dominium simpliciter acquiro penes quecunque fuerit, atque ideo à me rursus aduocari non poterit.

Sed & præter ista illud verum est, præscriptionem ex legis authoritate viresadsumere possessione legitimi temporis,titulo, & bona fide possidentis:nec ignorantiam, aut negligentiam, aliud ve lex considerat,nec requirit,apud illum contra quem præscribitur. Ergo licet ille dominium habuerit ad vitam tantum nihilominus præscribens dominium perpetuum acquiri. Nihil enim requiritur ex parte illius, qui dominium habet, vt illud verè amittat. per præscriptionem: omnia etenim, quæ ad præscriptionem requisita sunt,ea obseruari debent in præscribente præterquàm quòd longius tempus exigitur ad perfectam præscriptionem propter Domini,contra quem præscribitur,priuilegium: vel quia ecclesia,minor sit. Et in hisce casib. perfectio præscriptionis impeditur etiam penes possessorem. Arnos argumẽtamur ex præscriptione perfecta per possessorem,& contendimus ex qualitate domini aduersus quem perfecta fuit,minimè ius legis ordinariũ mutare. Alioqui si quis donaret Titio domum ad decem annos,& illis decursis eandẽ Sempronio ad alios decem,ac simili iure in alios eam transferret. & ego legitimo tempore,ac iuxta iuris legitimas cõditiones vsucauerem illius domus dominiũ: sequeretur, me nihil adquisisse: cùm statim ab eo successore, cuius tempore præscriptio nõ est ab initio ab finem vsque deducta, possit à me resvẽdicari, licèt quinquaginta annis possederim. Quod satis absurdum esse videtur. Et tamen verè sequitur ex communi doctorum sententia, quia nusquã præscriptio nocuit presenti successori.

Præterea aduersus communem illud admonendum esse censeo, quòd præscriptio in reb.ad episcopum pertinentib. successorib. præiudicat,etiam si successor non habeat,vt verè non habet,ius abvltimo possessore,modò ea legitima sit, & perfecta,quod iuris est apertissimi. Quòd si dixeris in hoc casu aduersus ecclesiam semper continuari præscriptionem: dicam & ipse in quæstione,quam tractamus,etiam procedere præscriptionem aduersus primogenium,aut maioratum. Sed & præter hanc responsionẽ illud negari nõ potest præscriptionem istã procedere in hoc exemplo,quod de episcopo scripsimus,etiam aduersus successores,& eis præiudicare: quanuis successor nullum ius habeat ab vltimo possessore. Imò in hac præscriptione iura potiùs cõsiderant ipsum Episcopũ possessorem,quàm dignitatem ipsam Si quidem ex iuris regula vacante ecclesia præscriptio interim cessat. cap. 1. de præscriptio.

Non me latet à quibusdam pro opinione cõmuni rationẽ quandam adduci ex Taurina constitutione 45. quę tamen mihi nõ videtur adeò fortis, atquevrgens, vt refelli nequeat: scio enim refelli posse si propriam naturam, & leges illius possessionis,de qua illic agitur, quispiam diligenter,ac subtiliter obseruauerit: quas hoc in loco lõgius explicare multis impeditus minimè possum. Cùm & quæ aduersus communem tradidi non eo animo scripserim, vt temerè velim à passim recepta sententia omnino discedere: sed vt lectori, & mihi disputationis rationes penitiùs,ac maturiùs considerantib. faciliùs examen pateat, quo vires communis opinionis expendi possint, cuius authoritatẽ in cõsiliis, ac iudiciis multi faciendam esse censeo, nisi euidentibus rationibus euerti possit.

HAEC de vsucapionibus, & præscriptionibus ad intellectum huius regulę attigimus, non ignari, quàm latè pateat vsucapionum campus: sed quò satisfaceremus his, qui à nobis enixè postularunt, vt quæ Salmanticæ hac de re olim publicè magistra voce tradidimus, in publicũ emitteremus. Lector candidus eo animo accipiat ista, quo à nobis fuere elaborata, ita quidem, vt censuram æquam, ac beneuolam in his euoluendis exhibeat.

FINIS REGVL. POSSESSOR.

DIDACI

DIDACI COVARRVVIAS
A LEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SENATVS PRAESVLIS, IN GLEM. SI FVRIOSVS.
De Homic.admodum breues Commentarij.

EX PRIMAE PARTIS INITIO.

SVMMARIVM.

1 *Irregularitatis definitio & vnde sic dicta fuerit.*
2 *Irregularitas iure tantùm humano Pontificio statuta est.*
3 *Intellectus cap.is qui.de sent.excom.in 6. & cap. ad audientiam. de homicid.*
4 *Irregularitas mentalis,an possit contingere.*
5 *Corpore vitiatus,quando sit irregularis?*
6 *Eunuchi,an sint irregulares: & quid de his,qui sibi virilia abscinderunt?*
7 *Quis possit dispensare cum corpore vitiatũ.*
8 *Rebaptizatus irregularis est, & quid de confirmationis sacramẽto.*
9 *Expositus,an sit promouendus ad sacros ordines?*
10 *Pœnitentia solennis efficit quem irregularem.*

PRIMA PARS.

IRREGVLARITAS, hac enim dictione sępissimè vsuri sumus, variè à nostris definitur: frequẽtior tamen eius definitio hunc in modum exponitur: Irregularitas est canonicum impedimentum, ex facto, seu defectu proueniens, quo quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eisdem ministrare. Hãc 1 definitionem †ex multis adnotauimus: præ cæteris ex Speculat.tit.de legato §.iuxta. Archid.Ioan.Andr.& Docto in cap. 1.de re iu.I in 6 Hostien.in cap.2.de cleric.excom. Gonsalo à Villadiego de irregularita.in princ.Syluestro,verbo, irregularitatis,Nicolao Plouio in tract.de irregularita.in princ. Alberto Trotio de vero,& perfect clerico.lib.2 cap.20. Multa quidem sunt iure canonico inducta impedimenta,quę ad irregularitatem non pertinent: quia minimè impediunt ordinis ecclesiastici susceptionem,nec eius iam suscepti exequtionem. Atque ideo loco generis in hac definitione,canonicum impedimentum traditur. Cætera verò ad differentiam spectant: quæ apertissimè constabit ex his,quæ longius infrius sunt omnino pertractanda. Est tamen text. optimus in cap.significasti.in 1.de homi. irregularitas siquidem impedit quem à susceptione ordinis ecclesiastici: & quandoque à iam suscepti vsu: sicuti euidentius deinde apparebit. Quamobrẽ 2 posset ita definiri: Irregularitas vitiũ est,cuius causa iure humano †Pontificio prohibetur quis ordinẽ ecclesiasticũ susscipere,& in susceptо ministrare. Nec tamen hinc sequitur, irregularitatem semper pœnam esse propriè: etenim cũ propria pœna culpam præmittat, secundùm Augustinum lib.1. retract.cap.9. Gersonem lectione 1. De vita spirituali animę. Thomam 1.2.q.87.art.1.Iancimus.C.de pœnis.cap.2. de cõstitutio.cap.quæsiuit.de his,quæ fiunt à maiori par.cap.constat planè,sæpissimè irregularitatem pœnam propriè nõ esse,nec dici posse: quia frequentissimè contingit absque ipsius irregularis culpa: quod ex hac in relectione explicandis erit notissimum. Dicitur autem irregularitas ex eo, quòd regulare illud dicatur, quod secundum regulam fit.l. regulariter.ff.de peti.hæred. Regula verò inris Pontificij pertinẽs ad ecclesiasticos ordines, omnes admittit, qui non fuerint speciali constitutione prohibiti. Igitur qui prohibentur, extra regulam sunt,& irregulares appellantur, ipsumque impedimentum irregularitas. cap.1.de re iudic.cap.1.de sent. exc.in 6. sicut regularis dicetur qui secundũ regulam in sortẽ ministrorũ spiritualiũ fuerit adiumptus. Diuus Augustinus lib.3.de ciuit.Dei,ca.15. regularis, inquit, solis defectio nõ nisi lunæ fine cõtingit. Fuit etenim olim ab Apostolis,& sanctis patribus regula cõstituta de his, qui admittẽdi erant ad sacrorũ ministeria: & ea in specie quosdã ab eo ordine prohibuit. 1.ad Timoth.cap.3.& qui ex prohibitis admittebantur, dicebantur sacris initiati contra regulam cap.quoniam. 48. distinct.ex cap.2.concilij Nicœni.idem Gratianus probat in cap. vnum orariũ. 25. dist. Sic & Dominicus Nanus in sua Polyanthea, irregularitatem Græcè dici existimat ἀκαταστασίαν. Nam κάνων regulam Latinè significat.l.2.ff.de legib.glo.in rub.de regulis iur.in 6. Isidorus lib.6. Etymolog.cap.16. Canon, inquit, Græcè, Latinè regula nuncupatur.cap.13.distin. vnde canonici olim primùm nuncupati sunt, qui in communi vitã agẽtes, intra domum publicam, aut ecclesiam collegium ecclesiasticum diuini cultus gratia constituebant, communem habentes mensam, regulamque diui Augustini exactissimè seruantes. Hic etenim vsus adhuc in aliquot ecclesijs tedem habentibus episcopalem obtinet: in alijs verò ecclesijs commnem vitam omittẽtes, nomen simplex canonicorũ retinent: atq; ideò iure Pontificio, vt ab his priores distinguantur, dicuntur illi canonici regulares cap.quod Dei timorem. ca.in singulis.§.hoc ipsum.de statu monacho.& canonicorum regularium. Quo rationis discrimine minimè perpenso Ludouicus Viues in adnorationibus ad diuum Augustinũ in dict. cap.15. canonicos regulares nominis ambitiosi accusare videtur: quasi bis hoc vocari gaudeant nomine, nè non semel putentur regulares: cum idem canonici, & regulares signiũcet & tamen hac nota omnino liberi existimandi sunt: quia ius ipsum Pontificium nomina hæc distinctè induxerit. Canonicas fœminas apud diuum Chrysostomum legimus in eo sermone, quo scribit, & docet, non decere canonicas, id est regulares, vt cum viris cohabitent.

Ex hac ipsa definitione constat, irregularitatem iure tantũ 3 humano Pontificio statutam esse. Quod expressim † adnotarunt Innocent.col.3. Antoni.num.19.& ibi Docto. in ca. nisi cum pridem.de renunt. idẽ Inno.in c.ad audientiam. de homici. vbi doct. quorum opinionem cõmunem esse fatentur eam sequuti Syluester verb. irregularitas. in fin. Gonsalus à Villadiego de irregulari.in princ. eandem sequuntur Imola & Doct.in hac Clem. si furiosus. Florent.3.par.tit.28.ca.2.§.6. Palud in 4.Sent.dist.25.q.3.ad finem. cui opinioni nõ obsunt plura, quæ in contrarium ex veteri testamento, & canonibus Apostolorum, atq; ex eorum epistolis adduci poterãt: siquidem Apostolorũ canones, & decreta, iuris humani sunt. Vetus verò lex per Christianam & euãgelicam legem fuit abrogata. Qua ratione hoc sit constitutissimum, irregularitatẽ nõ esse iure diuino, sed humano institutam, idẽ probare in specie cuiusliber irregularitatis diligenter conabimur: & probat Speculat.titul.de legat.§.iuxta quicquid ex aduerso disputet Marian.Soc.in d.cap.ad audientiam.quæst.3.principali.

Hinc & illud apertissimi iuris est, irregularitatem nullo in casu esse constituendã, nisi in iure pontificio id fuerit expressum tex.celebris in ca.is qui.de sen.excõ.in 6.quem Doct.ibi 3 maximè cõmendarunt †,præsertim Francus, dicens eũ singulare esse.idem Francus in c.dilectis.col.4.de appellatio. Bertachi.in tracta.de episcopo.ca.vlt.nu.8. Nã cum hoc vitium sit iure tantum humano Pontificio inductũ: consequitur manifestè, nusquã cõtingere, nisi expressim sit eodẽ iure definitũ.

Nihilominus aduersus illationẽ istã solet obijci responsio tex.in d.ca.ad audientiã.de homic.vbi constat, in dubio an quis sit irregularis, iudicandum esse.ac censendũ, q̃ is irregularis sit: quia hoc sit iudicium rutius.tex.ad idẽ optimus in cap. significasti.in 1.& apertior in cap.significasti.in 2.versũ. quòd si diserni.eod.titu. igitur non ita certum est, non esse quem censendũ irregularẽ nisi casus is satis fuerit iure põtificio decisus. Sed huic obiectioni Ioã.Andre.Card.Abb.Panormitania, & Socin.num.46.in dict.cap.ad audientiam.respondere conan

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur distinguentes inter forum interius conscientiæ, & exterius iudiciale, vt in priori casu hoc in dubio teneatur quis à diuinis abstinere, & seipsum censere irregularē. cap. illud. de cleri. excom. min. in posteriori iudex non possit ipsum irregularem per sententiā pronuntiare, nec definire. Sic etenim tex. in d. cap. ad audientiam. & similes procedunt in conscientiæ iudicio: non in foro iudiciali. Hæc verò differētia nequaquam est admittenda: cùm & de cisio tex. in dict. cap. is qui. in animæ, & cōscientiæ foro itidē obtineat. Et præterea quod responsum est in dict. cap. ad audientiam. & similibus, ad forū exterius, & iudiciale pertinet: sicuti deducitur ex ipsis constitutionibus. Sed & Inno. in dict. cap. ad audientiā. indistinctè asseuerat, in dubio non esse quē censendū irregularem, quia iure humano est irregularitas inducta. Quæ quidem ratio ita militat in foro cōscientiæ, vt in iudiciali: imò fortius obtinet apud interiorem animæ iudicem. Quamobrem cōmunem differentiam eleganter improbat Martinus Azpilcueta in cap. si quis autem. de pœniten. dist. 7. nu. 35. idcircò ipse aliter opinor posse intelligi text. in dict. cap. is qui. & in dict. cap. ad audientiam. Nā vbi sit dubiū, an in aliqua specie sit inducta irregularitas iure pontificio, tunc respondēdum erit, non esse irregularitatem constituendā in eo casu, nisi expressum id fuerit iure canonico. At vbi simus certi, iure irregularitatem induci certo in casu: & tamen ambiguū sit, an Sempronius irregularis sit ex illius causæ ratione, & an id vitium propter eā causam contraxerit, vt planè nō de iure, sed de facto dubitemus, tutior erit in vtroque foro eligēda via, eritque Sempronius irregularis censendus, & iudicādus ad hunc effectum, quòd absque dispensatione minimè diuinū officium exequatur. Hanc antē interpretationē deduci posse censeo à præcitatis responsis: nempè ex dict. cap. ad audiētiam. cap. significasti. in 1. & cap. significasti. in 2. de homicid. Imò quoties ea contigerint, quæ in dictis Decretalibus traduntur, erunt omnino seruādæ earū decisiones adhuc in iudiciali, & exteriori foro: siue forum sit exterius simplex iudicio cœpto per accusationē, aut denuntiationē quod est verè cōtentiosum: siue mistū exteriori absque accusatore, & denuntiatore: licèt Felin. in dict. cap. ad audientiā, velit eā constitutionē, & similes in hoc vltimo tantum seruandas fore. Idcircò præfata Romanorū Pontificū responsa erunt ad vnguem memoriæ commendanda, nè quis falsa eorum interpretatione deceptus, ab optimis institutis temerè discedat.

Rursus ab eadē definitione constat, qualiter accipiēdum sit quod plerunque in Apostolicis indulgētiarū literis continetur: scilicet, posse priuilegiorū ratione sacerdotē ad sacramentalē electū confessionē absoluere pœnitentē ab irregularitate mentali, & super ea dispensare. Ego planè fateor, me non satis percipere, quæ sit hæc mentis irregularitas, aut denique mentalis. Scio equidem, non posse irregularitatē mentē tantùm contrahi absque actu exteriori: quod non semel in hac Relectione probabimus: præsertim ea ratione, quòd lex humana adhuc pontificia qualis est quæ irregularitatem induxit minimè afficiar actū purè interiorem mentis: quem admodum ostendimus in regul. Peccatum. de regul. iuris. in 6. Secunda Relectionis part. nu. 7. Igitur qui mente homicida sit, quique animo deliberato alicuius occisionem concepit, non erit irregularis censendus: cùm lex pontificia irregularitatem ex homicidio statuens non comprehēdat actū homicidij, mentis equidem interiorem, sed exteriorem. Fit ergo, non posse commodè, aut propriè dari mentis, aut mentalem irregularitatem. Et inde consequitur, verba priuilegiorum, quæ de mentis irregularitate tractauere, accipiēda esse de illa irregularitate, quæ licèt ab actu exteriori procedat, occulta tamen est. De hac etenim inferius agemus, an exigat necessario dispensationem.

Prima tandem irregularitas à corporis vitio, & labe deducenda est: siquidem corpore vitiatus iure pontificio censetur irregularis, † ita vt non possit ad sacros promoueri ordines, nec promotus in eisdem ministrare. Nam & Leuiti. capitulo vigesimoprimo dixit Dominus ad Moysen: Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron Sacerdotis, nō accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo. Et paulò antè dixerat: Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias suas qui habuerit maculam, nō offeret Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo, vel grandi, vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel hernioſus. Hactenus apud Leuiticum. Apud ethnicos idem obseruabatur: siquidem authore Plinio libr. septimo, naturalis historiæ. cap. 28. Sergius in prætura à sacris arcebatur eò, quod debilis esset. Seneca lib. quarto. declamationum, declamatione secunda. Iidem præmittit, apud Gentiles eā legē obtinuisse: Sacerdos integer sit, quasi dicēs vbique gentium esse vitium fuerit, quòd sacerdotes, sacrorumque ministri corpore sint integri, nullam maculam habentes, quibus nulla possint corporis fœditate notari. Idq; obtinuit olim apud Romanos ab ætate Romuli, qui sacerdotes elegit genere excellentes, simul & virtute præstantes, nec tamen inopes, aut corpore vlla ex parte truncos: vt testatur Dionysius lib. 2. Romanar. antiquit. idem & apud Persas vsu receptum fuisse tradit Alexan. ab Alexan. I. libr. sexto, dier. geniali, capit. 14. Hac verò in re duas regulas constituendas esse censeo.

Prior regula. Corporis vitium impedit quem sacris ordinibus donari, cum id vel impedimentū præstat ordinis exequutioni, vel insignem inducat deformitatem tex. in d. capit. 21. Leuitici. Cuius seriem egregiè morali quadam interpretatione prosequitur diuus Gregorius cap. 11. primę partis Pastoralis. cap. hinc etenim. 49. distinct. probatur & istheç regula in cap. secundo. & toto tit. de corpore vitiatis. cap. 2. & ibi Panorm. de cler. ægrot. notāt præter alios Alber. Trotius de vero, & perfecto clerico lib. 2. cap. 16. Host. in summa, tit. de corpore vitia. Richardus in 4. senten. dist. 25. q. 4. art. quinto. & Paluda. ibi. q. 3. ad finem. Gonsalus à Villadiego in tracta. de irregularita. cap. de corpore vitia. idem constat ex Innocen. Cardin. & Docto. in cap. primo. & 2. de corpore vitiat. Henric. in cap. Thomas. eodem tit. Regia l. 25. tit. sexto. parti. prima. quę verò sit deformitas insignis, arbitrio episcopi relinquitur. ca. secundo. & ibi Anton. Cardina. & alij de corpo. vitia quod receptissimum est apud omnes, qui quęstionem istam tractauere. Est ad hanc regulam optimus tex. in cap si euangelica. 55. dist. aliquot tamen ad eius apertiorem intellectum exponā. Primùm etenim hæc regula vera est quo ad ordines suscipiendos: quia quo ad susceptos tantum inducitur irregularitas in illo actu ordinis, qui vel ob insignem deformitatem vel defectū impeditur vitio corporis. quod colligitur ex text. & ibi Abb. in dict. cap. 2. de cler. ægrot. notant Maria. Soc. in dicto cap. ad audientiam. nu. 21. Gonsallus à Villadiego in dicto tracta. de irregularita. capitul. de corpore vitia. qua ratione qui patitur vitium corporis celebrationem impediens: nempe in his digitis, qui ad consecrationem, & eleuationem Hostiæ sunt maximè necessarij, solum abstinebit à celebratione Missarum, non autem à diaconatus, aut subdiaconatus ministerio. Item & is qui ob deformitatem insignem ab altari arcendus est, non impeditur absolutionis sacramentum ministrare. quā in re video ferè omnes conuenire in præcitatis locis. Secundò illud est adnotandum, quòd si contingat aliquē inutilem esse membro, quod non constituat eum irregularē eius defectu, minimè tenetur illud membrum abscissum, nec eius partem secum deferre: id enim necessarium non est, nec quicquam prodesset, si ex illius membri abscissione contigisset irregularitas. glo. in cap. eunuchus. 55. distinct. Panormit. in cap. secundo. Henric. in cap. vlt. de corpore vitiat. Gonsalus à Villadiego in d. ca. de corpore vitia. Alber. Trotius in dict. cap. 16. numer. 8.

Posterior erit regula. Si quis membrum sibi culpa propria absciderit, irregularis est, etiam si ea abscissio, nec impediat ministerium ordinis, nec insignem deformitatem inducat. Hæc conclusio ad eos præcipuè pertinet, qui propria voluntate pudenda vlrò sibi execuerunt. cap. pœnitentes. 55. dist. cap. si quis absciderit. & cap. qui partem. ead. dist. ex canonibus Apostolorum cap. 12. cap. maritum. 33. dist. capit. vlt. 87. 6 distinct. Est autem deductum †, quod in dict. cap. maritum. Gratianus refert, ex Augustino in libro de dogmatibus ecclesiasticis. cap. 72. ca. ex parte. & ca. significauit. de corpore vitiatis. Regia l. 25. tit. 6. parti. prima. Itē & hi sub hac regula continentur, qui ab alijs passi sunt abscissionem istā, culpa tamē sua ex eo nempe, q ob adulterium, adulteræ maritus vlciscens grauē iniuriā virilia eis amputauerit: secūdū Ioannē Andreā, & Hostien. in d. cap. ex parte. Gonsalus à Villadiego in dicto cap. de corpore vitiat. col. 2. Anno etenim Millesimo Quingentesimo trigesimoseptimo, propè Pinciam filius viduæ cuiusdā & duo mariti in tres sacerdotes sæuierunt de inimicis membris se vindicantes: quod & nos audiuimus, & acta super his confecta vidisse testis est integerrimus Ioan. Bernar. Præsul Calaguritēsis in practi. criminali. ca. 79. Sed & regulā istā omnes hi Doctores probāt, & verā esse cēsent, qui ad priorē fuerecitati: nec dubium est, eam communi omnium consensu

receptam esse. Attamen Hostien. Cardina. & Ant. in dict. cap. vlt. quos sequitur Gonsalus in dict. cap. de corpore vitiat. censent eam esse intelligendā quoties culpa ipsius sacris ordinibus donandi notoria est: quasi aliud dicendum sit vbi culpa eius in abscissione alicuius membri non sit notoria, vt tunc possit ad ordines promoueri, & in susceptis ministrare: quā sententiam, & opinionem cōmunem esse fatetur Gonsalus in dict. cap. de corpore vitia. de ea sanè dubius: nec ipse eā admitterem, nisi saltem Episcopi dispensatio accesserit, vbi cōtigerit totius membri abscissio: nam si partem membri quis sibi amputauerit, tūc locus erit opinioni Hostien. qui planè hac in specie loquitur: sicuti constat ex eodem. & Anto. Cardinale, & Aegidio à Bellamera in dict. cap. vlt. eo. Aegidio in cap. ex part. in 1. eo. tit. col. vlt. Quòd si quis non sua sponte, sed vel à medicis, casu, aut per vim, & insidias hostiū, vel puer in cunabulis sectus fuerit, & virilia aliúdve membrum amiserit, promoueri poterit, & promotus, iam, cum is casus acciderit, in ordinibus susceptis ministrare. cap. ex parti. 1. cap. significauit. cap ex parte 2. de corpore vitia cap. eunuchus. 55. d. cap. 21. ex canonibus apostolorum cap. si quis pro ægritudine. cap. si quis in infirmitate. cap. lator. 55. dist. & licèt Gratianus Martino Papæ tribuat tex. in dict. cap. si quis pro ægritudine. iam nos non semel admonuimus eam inscriptionē, & similes falsas esse, cum referendæ sint ad Martinū Brachatensem episcopum ex Synodis orientalibus. est & ad hoc ipsum text. ex concil. Nicæno cap. 1. in capitul. si quis à medicis. 55. distin.

Quòd autem aduersus posteriorem istam regulam obiecit gl. in dic. cap. si quis abscideris. de Origene, qui authore Eusebio lib. 5. Ecclesiastic. historię cap. 6. cū docendi officio apud Alexandriam præesset, sibi virilia execuerit: existimans secūdùm Historiā & literam esse intelligendum Dominicū verbum Matthæi cap. 19. quia sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei: parum oberit huic opinioni, quam modò probauimus, multis equidē rationibus. Potissimum, quòd nulla ex causa, etiā castitatis, licuit vsquàm: nec licet, etiam religionis ergo sibipsi quēquam manus inijcere violentas ad occisionem, aut membri mutilationem, quemadmodum nos probauimus lib. 1. Varia. resolut. cap. 2. nu. 8. & lib. 2. cap. 1. nu. 11. cap. si non licet. 23. q. 5. omnium latissimè Andr. Tiraq. in tract. de nobilitate. cap. 31. nu. 475. & nu. 520. est ad hanc rem pulchra Aristotelis sententia lib. 3. Ethi. cap. 7. Mortem, inquit, sibi cōsciscere ob fugiendā paupertatem, vel mœrorem, aliúdve huius generis, non fortis est hominis sed potiùs timidi. hoc ipsum & iurisconsulti reprehendunt in l. qui rei. §. sic autem distinguendum. ff. de bonis eorū. qui sibi mort. conscinerunt. l. si quis filio §. cius qui. ff. de inoffic. testa. quibus satis compertum est, illicitum esse sibi quenquā manus inijcere violentas: nec id fieri posse absque culpa. & plerunque mortali, licèt fiat prætexto religionis: cū sit grauis, & supina ignorantia, quòd quis existimet, se per eos actus obsequium præstare Deo, cuius leges, & præcepta manifestè transgreditur. Secundò in specie probatur, hanc abscissionem grauissimum esse crimen, ex eo quòd & leges ciuiles homicidij pœna censeant puniendum esse eū, qui alteri virilia amputauerit. l. 3. §. qui hominem. & l. 4. §. idē diuus ff. de Sicariis. l. 1. & 2. C. de eunuchis. l. 13. tiru. 8. part. 7. eademque pœna afficitur qui se castrandum præbuerit, aut consensium huic abscissioni præstiterit. dict. l. 4. ad finem. Igitur non potuit, nec potest actus is adeò reprobus licere. etiā castitatis, aut religionis causa. Tertiò vlteriùs idem euidentius fit ex canonibus Apostolorum. cap. vigesimo secundo. capitulo siquis absciderit. quinquagesimaquinta distinctio. Quo in loco qui sibi virilia absciderit, appellatur suipsius homicida. saltem vel ea ratione, quia maximum mortis periculum immineat. quod & Iustinianus asseuerat constitutione Nouella, centesimaquadragesimasecunda. titulo de his, qui eunuchos faciunt. qua ratione fit, vt non possit actus iste religionis causa licitus esse. Quartò hoc ipsum apparet, quia minimè permittet ad veram, & propriam castitatē quòd quis sibi abscinderit virilia: imò id est, & si ea causa fiat, improbandum authoritate concilij Arelatensis secundi. cap. 7. & capit. hi qui se carnali. 55. distinct. quo in loco vt ignaui, & nescientes carnis tentationi resistere, reprehēduntur hi, qui seipsos abscinderint. Quintò veritas euangelica cum sensum habet, vt planè potius hæc abscissio vitio quàm virtuti tribuatur. est etenim locus ille intelligendus in hunc sensum, quòd hi dicantur seipsos castrare proter regnum cœlorum, qui spo proposito ab vxore ducenda se continuerint: ita quidem eunuchi, quos euangelio laudat, nō sunt hi, qui natura spadones sunt, nec ab hominibus exacti, nec illi qui amputato corporis membro seipsos execuerint. Nam hi plerūque eo proposito sunt, vt coniuges, si possent, haberent: sed verè illi censentur, qui seipsos castrarunt propter regnum cœlorum deuicto affectu rei vxoriæ, quasi illi, qui à coniugio abstinuerint, vt deuitent præsentem necessitatem molestiarum coniugalium, in regno cœlorū non sint amplius quidquam ceteris habituri: sicuti eleganter euangelij locum explicarūt Diuus Augustinus lib. vnico de sancta virginitate. c. 23. & 24. & Basilius Magnus in libr. vnico de virginitate. qui cæteris lōgius huius euangelici verbi interpretationem exponit. eius aliquot hic subijciam verba. Sūt enim, eunuchi, inquit, qui ex vtero matris sic natisunt, qui naturæ prærogatiua, eò q ad coitum irritat, execti nuptias contemnunt. Et sunt eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus, per doctrinam & obseruationem virginitatem exercere persuasi: quemadmodum sanè & virgo, quæ à patre seruatur. de quo dictum est. Qui verò decreuit in corde suo vt seruet virginem suā, bene facit. Et sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum: qui etiam præstātiores aliis existunt propterea quòd nec ex natura viaticum, & occasionem ad temperātiam habentes, nec ab hominibus seruati, ac detenti ipsi seipsos propter regnum cœlorum ad virginitatem exercent, nuptias quidem. & vitam propter has contemnentes, in totum verò de regno cum gladiatorio sudore pendentes. Nam qui ex vtero matris enunchus est, natura castus existēs, nullū proprium opus in virginitatis pulchritudine ostēdere potest: naturæ, velut dixi, prærogatiua, & non affectu erga virginitatē nuptias auersatus: quemadmodum sanè, & qui ab hominibus eunuchus factus est, obseruatione virginitatem exercere coactus: non proprium rectè factum ipsam virginitatis integritatem ostē sit, sed eorum, qui ipsum custodiunt, ac seruāt, qui verò seipsum castrauit, præcipuum opus per continentiam, & ad omnia exercitationem. virginitatis pulchritudinem faciens, propriis, & non alienis virtutibus ob regnum se iactat. hæc Basilius. qui paulò inferius euangelicam castrationem mysticam esse asseuerans scribit. Qui verò non intellexerunt hoc, vt sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, absurdè seipsos mutilarūt ipso facto petulātiam suam eminus accusantes. qui enim carnalis amoris instrumentum vt nè dum presens est operetur, abiecerūt, manifestos seipsos faciūt, quòd glisceunt quidem ad coitum: verum cum seipsos exarmarūt non quō velint, sed quod nō possint, virginitatem agunt. At diuina lex non actionem sed cogitationem iudicat. Hæc diui Basilij verba manifestè ostendunt lege naturali, nec diuina vnquam licuisse quēquam seipsum mutilare, etiam castitatis causa: idcireo vlterius deducitur, iustissimè sacris Canonibus institutum esse, vt is à Sacris repellatur ordinibus. Hęc ipsa virilium abscissio à seipso illata turpis apud Gentiles censebatur: siquidem authorest Valerius Maximus lib. 7. cap. septimo, Mamercum Aemylij consulem, Genutium quendam hereditatis possessionem ex testamēto petentem à tribunali abiecisse, eique bonorū possessionem secundum tabulas petitā negasse, quòd ipse Genutius: vt esset Gallus Matris magnæ, amputatis suijpsius spōte genitalibus corporis partibus, neque virorum, nec mulierū numero haberi deberet: olim tamen aliquot Eunuchi strenuè pro republica operam impendentes, magnis, & insignibus dignitatibus ornati fuere. Narses enim Iustiniani dux spado fuit, & is Gothos Italia expulit. Eutherius item, teste Ammiano Marcellino lib. 16. cubiculo Constantij Cæsaris præpositus inter alios spadones, vt rosa inter vepres, maximi exempli fuit, est & aliorum mentio apud Andre. Alciat. in l. spadonum. ff. de verb. sign. cui adde l. qui cum vno. in princ. ff. de re milit. l. Pomponius. & l. sequen. ff. de ędilit. edict. l. secunda. ff. de adoptionib. Constantinum Harmenop. libro secundo epitomes, titulo 8. eundem Alciat. libro septimo Parerg. capitulo 32. Ludoui. Cœlium libro 2. lect. antiqu. capitulo 37. Antoni. Augustin. libro tertio emendatio. capitulo 5. penes quos multa de eunuchis lector comperiet. ex quibus illud erit satis, quòd iuxta canonicas Sanctiones qui seipsum castrauerit, irregularis est, nec poterit promoueri, nec promotus ad sacros ordines ministrare.

Sed & olim Moyses Deuteronomij, capitulo 23. iussit, vt eunuchus, & cui sunt execta viria, non ingrederetur ecclesiam, quasi hic vt interpretatur Clemens Alexand. in adhortatorio ad gentes. moribus impius censeretur, diuina virtute, & genitali priuatus. his adde & quæ Philon Hebræus hac de re in libro de migratione Abraham scribit. tradit verò Socrates eccles. hist. auctor. libr. quarto. capitul. 23. Ammo

Universidad de Deusto Biblioteca

nium monachum in Episcopum electum,vt id munus recu
saret,corporis deformitate,dextrã sibi auriculam abscidisse:
cumq́; Euagrius vir sanctitate, & doctrina insignis à Theo-
philo Alexandriæ Episcopo electus in episcopum nullã sui
corporis partẽ abscindens itidẽ Episcopatũ effugisset, ac lo-
co Ammonio exprobraret voluntariam auriculæ abscissio-
nem:quasi crimini apud Deum foret obnoxius: Ammonius
ei respondisse commemorat,tu verò Euagri ignoras,te pœ-
nam apud Deum daturum,quòd linguã tibi absciderìs pro-
pter tui amorem:gratia tibi data minimè vsurus. Hæc Socra
tes,& ex eo Cassiod.lib.8.tripartitæ,cap.1.
Super hac verò irregularitate impetranda est regulariter
7 dispensatio†ab ipso Roma. Pontifi.non ab alio: secundum
Inno.in c.significauit.de corpo.vitiat. Cuius opinio commu
nis est;vt inibi asserit Card.& Gonsal.à Villadie. de irregula.
c.vlt.licèt contrarium sentiat gl.in dict.cap.significauit.eius
dem capitis authoritate:quæ minimè obstat. Est etenim in-
telligenda ea decisio de dispensatione Episcopi authoritate
apostolica præstita,ac sibi delegata:vt Panor.& alij cõmuni-
ter inibi tradidere.quo fit,vt ea sit iuris regula,inferiorẽ præ
latum nõ posse dispensare super hoc corporis vitio, nec su-
per irregularitate contracta à corpore vitiatis. Imò scribit
Ioan.Staphi.de literis gra.& iusti.2.par.fol.193.Non consue
uisse Romanũ pontificem dispensare circa vitiũ corporis,&
eius irregularitatẽ,quoties deformitas tãta est, quæ scanda
lum maximum generet apud Christianã plebẽ:quod est sem
per considerandum in huiusmodi dispensationibus.
Secunda cõstituitur irregularitas ex eo,quòd quis bis, vel
ter sacrũ Baptisma susceperit. Catholica siquidem ecclesia
8 †non semel definiuit,sacramentum baptismi non esse repe-
tendũ,nec iterandum:quemadmodũ Diuus Augustinus do-
cet in libro de vnico baptismo:& aduersus Donatistas. Con-
cilium itẽ Carthaginense primum.cap.1.vbi Gratus Episco
pus Carthaginensis asserit,rebaptizationes illicitas esse:om
nesq́ue episcopi in eodem concilio itidem decreuerunt sa-
tis esse alienum à syncera fide,& Catholica disciplina reba-
ptizari.tradit & Alfons.à Castr.lib.2.de hæresi.cap.de baptis-
mo.5.hæresi.S.Tho.eleganter in 3.part.q.66.art.9.idẽ & alij
Doct.Theologi in 4.sent.dist.6.Ioan.Faber,& Catholici viri,
qui nostra ætate aduersus Anabaptistas Germanos scripse-
re,hæresim eorũ magnis authoritatibus improbãtes. Paulus
sanè ad Ephesios cap.4.inquit,vna fides,vnũ baptisma. Rur
sus ad Hebr.cap. 6.contra quosdã rebaptizari volentes ait,
rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei.Sic maximis pę
nis iure pontificio,& Cæsareo puniuntur qui rebaptizãtur.
cap.2.de apost.cap.ostenditur.de consecrat.dist.4.cap. Mira-
mur.§.his authoritatibus,24.q.1.l.1.2.& 3.C.nè sanctum ba-
ptisma reite.in specie autem constitutũ est,quòd rebaptiza-
ti minimè admittantur ad sacros ordines.ca.qui bis.& cap.
seq.de consecratio.dist.4.cap.confirmandũ est.50.dist.ex cõ
cilio Carthaginensi quinto , cap.11.quibus authoritatibus
hoc satis receptum est,saltem in eo,qui scienter fuerit reba
ptizatus:quasi ob scientiam istam puniri iustè debeat hac ir
regularitatis pœna,& alijs.& idem erit in eo,qui ministraue
rit hoc baptismi sacramentum , sciens iterum illud repetẽs.
dict.capit.2.de apostat.dict.l.1.& 2.C.nè sanct.baptis. reitere.
His accedit canõn.47.ex concilio Lugdu.apud Burchard. li-
br.4.decret.c.56.Episcopus,inquit,aut presbyter si eũ,qui se
cundum veritatem habuerit baptisma,denuò baptizauerit,
aut si pollutũ ab impijs,& non rectè baptizatum non bapti
zauerit,deponatur tanquam deridens crucem , & mortem
Domini , nec sacerdotes veros à falsis sacerdotibus iure di-
scernẽs.At dubiũ est de eo qui ignorãs fuerit rebaptizatus,
an is sit irregularis?Et profectò cõstat euidẽter in d.c.qui bis.
eũ irregularẽ esse,qui etiã inscius & ignorãs fuerit rebapti-
zatus.Sic sanè ex pœnitẽtiali Theodori Iuo Carnotẽsis lib.
1.decr.retulit,& ab eo Gratianus deduxit tex.in d.c. qui bis.
quo in loco Card.à Turre Crema.nu.7.probat,rebaptizãtẽ,
aut rebaptizatũ ex ignorãtia iusta, quæ inuincibilis sit , non
esse irregularẽ.idẽ tenet Scotus in 4.sent.dist.6.ne pœnã istã
cõstituamus absq; aliqua ipsius rebaptizãtis,aut rebaptizati
culpa. Et verè hæc opinio probabilior est,authoritate tex.in
d.c.2.de apostat.quãuis irregularitas sæpissimè contrahatur
absque culpa:sicuti iure manifestũ est. Conueniũt omnes in
hoc,quòd baptizans iam baptizatum ex ignorantia iusta,
non sit irregularis.de eo verò, qui rebaptizatur etiam iusta
ignorantia,eum esse irregularẽ tenẽt Palud.in 4.senten. dist.
9.q.4.conclusione secunda:& Florent.3.par.titul.14.cap.13.
§ duodecimo.qui fatentur, posse episcopũ magna ex causa
in hac specie dispensare propter iustam ignorantiam, nihilo
minus probarem ipse Scoti sententiam,cui non obstat tex.in
d.cap qui bis.Ea enim responsio nec est Romani Pontificis,
nec concilij generalis,nec adhuc prouincialis , nec alicuius,
qui habuerit authoritatem legis condendę. Nam etsi Theo
dorus referat,veteribus canonibus ita statutũ fuisse,erit eius
testimonium referendum ad canones,qui prohibent rebap-
tizatum ad sacros ordines promoueri:qui tamen intelligen
di sunt de rebaptizatis scienter:non de his,qui iusta ignoran
tia rebaptizantur. Aut ita accipiendum est Theodori res-
ponsum,vt procedat in eo,qui ex ignorantia culpabili,supi-
na,& crassa fuerit rebaptizatus.Is enim non est admittendus
ad ordines sacros:tametsi non puniatur ea pœna,nec sit affi
ciendus ea pœnitentia , qua afficeretur qui ex certa scientia
rebaptizaretur.Poterit quidem & illud responsum intelligi,
vbi rebaptizatus ignoranter,post scientiam ratam habet hu
ius sacramenti repetitionem:quod sensit Florẽ.3.par.tit.28.
c.6.§.3.Tandem Albert.Trotius de vero,& perfect. cler.libr.
2.ca.9.post Archid.in dict.cap qui bis.existimat,tutius esse,ꝙ
rebaptizatus iusta ignorantia obtineat,& impetret ab episco
po dispensationem.Henri.verò in dict.cap.2.de apostat. ma-
gis probat priorem opinionem,quam ex Scoto retulimus.
Facit ad hæc optimus tex.in cap.eos.de consecra.dist.4.ex Fe
lice Papa tertio iuncta gl.vbi probatur , eos irregulares esse
qui sua sponte,aut metu conditionali , non præciso fuerint
rebaptizati.Ergo qui ignorãtia probabili,& iusta fuerit reba
ptizatus,irregularis non erit,quod sensit Huguitio in cap.di-
ctum.de consecrat.dist.5.
Sed & illud quæritur quid dicendum sit de confirmationis
sacramẽto?& Alber.Trotius pariter de hoc, vt de baptismo,
respondit in hac specie irregularitatis.idem tenent Arch. in
c.1.68.dist.& Richardus in 4.sen.dist.7.quæst.pen.Scotus ta-
men ibi.q.5.tenet contrariã sententiam, defendens non esse
irregularem eum,qui bis confirmationis sacramentum etiã
sciẽter susceperit aut contulerit. quia expressum iure pontifi
cio id non est:& irregularitas non datur, nisi in casibus iure
pontificio expressis.c.is qui de sent.excom in 6.eandem Sco
ti opinionem sequuntur Palud.ibi.q.2.col.1.Floren.3.par.tit.
14.cap.14.§ 4 Card.à Turre Crema.in c.dictum.de consecra.
dist.5.ad finem.Alfonsus à Castro lib.1.de potesta.legis pœ-
na.c.7.documento 3 ver.ex ratione.Nam cum nusquã inue-
niatur in iure canonico pœna irregularitatis expressim statu
ta pro iteratione confirmationis,sicut pro iteratione baptis
mi,inde euidenter colligitur nullam talem pœnam incurri
per confirmationis iterationem. Sed & priorem sententiam
sequuntur glo.in d.ca.dictum.& Ioan.Maior.in d 7.dist.ad fi-
nem,qui censet,eã omnino probari in d.ca.dictum.cuius ex
concilio Tarraconensi.cap.6.manifesta est decisio, prohibẽs
confirmationis sacramentũ iterari,vt & baptismi : pœnam
iterantibus adijciens.vnde cum ibidem pariter baptisma, &
cõfirmatio prohibeantur iterari, deducitur iuxta quorundã
sententiã,irregularem esse bis cõfirmatum quemadmodum
& irregularis est bis baptizatus. Huic inductioni responde-
tur,non esse satis sufficientem argumentationem istã ad cõ-
stituendam irregularitatis pœnam cum ea necessariò requi-
rat expressam iuris pontificij constitutionem. Nec mirũ est,
quòd Confirmatio,sicut Baptismus prohibeatur iterari : &
tamẽ non eadem pœna inflicta sit iteranti confirmationem,
quæ iteranti baptismatis Sacramentum : certum equidẽ est,
fuisse olim,vt paulò antè commemorauimus,quorundã ho
minum hæreses,qui docebant,baptismũ ob diuersas causas
iterandum esse:item esse &hoc nostro tempore Anabaptista
rũ dogma,quo tradidere,paruulos semel baptizatos, iterum
fore rebaptizandos.cum ad vsum rationis accesserint. Quæ
quidem notanda sunt,licèt Florent.3.part,titu.28.c.6.§.3.nõ
tantum in baptismo,& confirmatione,sed & in Sacramento
ordinis priorem sententiam probauerit.
Tertiò à quibusdam dubitatur,possit ne ad ordines sacros
aut ad minores promoueri is expositus,cuius parẽtes adeò
9 latent,vt planè omnino sit incertum†,an fuerit ex legitimis
cõceptus nuptijs.de quo dubius est Ancharra.in cap.1.de in-
fantib.exposi.Ratio verò huius dubitationis est , quia in du-
bio non præsumitur quis legitimus, nec natus ex legitimo
matrimonio.tex.&ibi Ange.in l.liberorum.ff.de his qui not.
infamia.Ias.in l.nec professio.C.de testa.Alciat.in regul.3.de
præsumpt.1 præsumpt.nu.12.nos itidem notauimus in Epi-
tome ad 4.lib.decreta.2.part.cap.8.§.3. illegitimus autem nõ
potest sacris ordinibus insigniri:quod satis manifestum est:
atque ideo constat,expositũ qui non præsumitur legitimus:
non posse ad ordines promoueri. hoc ipsum comprobatur
ex his,quæ in eadẽ epitome tradita sunt.2.par.c.1.nu.5.cõtra

rium tamẽ,imò quòd expositus possit donari ordinibus ec-
clesiasticis absque vlla dispensatione, tenent Anania in dict.
cap.1.de infantib.exposit.nu.11.Felin.in cap. cũ deputati.de
iudicijs.in fine.& Bermondus Choueronius in cõmentarijs
ad titulũ de concubinarijs.verb.qui etiã filios.n.90.col.363.
& Gabriel Palleottus in tract.De filijs nothis.cap.63.num.3.
qui scribit,hanc opinionem cõmuniter receptã esse , qui ad
huius conclusionis probationem aliquot adducunt autho-
ritates,quæ minimè conuincunt eam veram esse.Præsertim
opinio prior magis adstruitur,cum hic coniecturis sit agen-
dum,quòd non solent filij legitimi , & nati ex legitimo ma-
trimonio exponi:sed potiùs hi,qui nascuntur ex furtiuis , &
fornicarijs congressibus.Quamobrem ipse consulerem , ex-
positos minimè promouendos esse ad ecclesiasticos ordi-
nes absque dispẽsatione saltẽ episcopi.Quòd si promoti fue
rint:non eos prohiberem ordinum vsu, propter authorita-
tem Ananiæ,& Felin.
Quartò est considerandum,à Canonibus institutam fuisse
irregularitatem quandam ex pœnitentia solẽni,cuius equi-
10 dem ritum,& distinctionem à publica†explicuimus libr.2.
Vari.resolut.cap.10.nu.3.is enim qui solennem egerit pœni-
tentiam,irregularis est.& ideò minimè ordinibus ecclesiasti
cis donari potest,nec ordinatus ministrare. cap.68. concilij
quarti Carthaginensis. cap.ex pœnitentibus. cap. in capite.
cap.si quis post.cap.Canones.cap.pœnitentes.50.dist. notãt
S.Tho.in 4.Sent.dist.14.q.1.art.5.& ibi Palud.q.6. Floren.3.
par.tit.14.cap.17.§.vlt.Ioan.in summa confess.libr.3.tit. 15.à
quibus plures huius irregularitatis rationes traduntur:qua-
rum etiã post alios meminit Albert.Trotius de vero,& per-
fect.cleri.lib.2.cap.14.Harum ea est potissima,quam Hormis
da Papa in epistola ad Episcopos Hispaniæ exponit,& Gratia
nus retulit in cap.non negamus.61.dist.inquit enim:sed nec
de pœnitentibus quidem quisquã ad huiusmodi gradũ pro-
fanus temerator aspiret:satis illi sit postulanti veniam cõce-
di:qua conscientia absoluat reum qui se peccata sua scit po
pulo teste confessum : quis enim quem paulò antè iacẽtem
viderat veneretur Antistitem? perferens memorandi crimi-
nis labem non habet lucidam sacerdotij dignitatem. Hacte-
nus Hormisda summus ecclesiæ Catholicæ præsul. Nec po-
terat solennis pœnitẽtia iniungi,nisi causa grauissimi, & ad
modum publici criminis.Nec clericis olim,cum ea in vsu e-
rat, iure potuit etiam ab Episcopo infligi cuiuscunque rea-
tus causa:quemadmodum in præcitatis canonibus constat,
maximè in dicto cap.in capite.& cap.confirmandum. cap.il-
lud.cap.alienum. 50.dist.sub qua ad hanc rem oportet expen
dere textum in cap.placuit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Suspensus ab officio, per quem actum irregularis efficiatur, si in eo ministrauerit.*
2 *Suspensio facit ministrantem irregularem, quãdo à iure vel ab homine fit propter delictum quo ad se, & quo ad alios in foro exteriori.*
3 *Suspensus ob corporis vitium, etiam si celebret, non est irregularis.*
4 *Suspensus ex eo, quod ante legitimam ætatem promotus fuerit, non est irregularis, etsi in officio ministret.*
5 *Publicus peccator, an sit irregularis, si celebret. & quid de notorio concubinario?*
6 *Sodomita an sit irregularis, si ante dispensationem celebrauerit.*
7 *Simoniæ crimen, an efficiat quẽ ipso iure suspensum, ita vt celebrãs sit irregularis.*

§. PRIMVS.

QVINTO loco ea est tractanda irregularitas,quę
à suspensione deducitur.Iuris sanè pontificij regu
la illud palàm probat,quòd suspensus ab officio,si
eius ministeriũ exequatur,aut in eo ministret , est
1 irregularis.cap.1.de re iud.cap.1.de sent.exc. in 6. quibus in
locis adeò manifestè†,pbat hæc cõclusio, vt nulla indigeat
vlteriùs probatione. Imò potiùs oporteat ipsam explicare
aliquot propositis, quæ necessaria sunt ad eius intellectum:
multa enim requirũtur,vt suspẽsus ab officio, in eodẽ mini-
strãs irregularis efficiatur.Primũ equidẽ exigitur, ꝙ sit suspẽ
sus ab aliquo actu ordinis ecclesiastici,quẽ hẽt:sicuti cõstat
in c.is qui.de sen.exc.in 6.ibi, celebrat.& in c.is cui.eo.ti.ibi,
in suo officio.atq; ita in specie notãt Inn.in d.c.1.de sen.exc.
libr.6.& alij plures,quorum nos mẽtionem fecimus in cap.
Alma mater.de sent.excom.2.part.§.2.numero tertio. is igi-
tur,qui aliquem actum ordinis ecclesiastici,à quo fuerit su-
spensus,egerit,irregularis est,nec ab alio quàm Romano põ-
tifice poterit dispensationem obtinere.vnde multa in specie
possunt adnotari.
Primùm hinc constat,nec laicum,nec fœminam esse irre-
gularẽ ex alicuius ecclesiastici officij actione , tametsi sus-
pensio ab officio præmittatur. Fœmina enim capax non est
ordinis ecclesiastici:laicus verò eodem omnino caret:& ideò
verè non potest in hoc casu constitui irregularitas:quemad-
modum ex prænotata conclusione deducitur.
Secundum colligitur ab eadem regula, quòd episcopus à
pontificalibus suspensus,licèt cum eis celebret, non erit irre
gularis. Quia pontificalia non pertinent ad substantiam ali-
cuius ordinis ecclesiastici.sic sane ferè omnes fatentur , qui
præmissam regulam admiserunt.
Tertiò inde apparet,suspensum à collatione Sacramento-
rum,non esse irregularem,si ea contulerit ea forma,& solen
nitate,quibus laicus potuisset conferre: nempe si baptizaret
aliquem secundum ritum,quo laici quãdoque solent,& pos-
sunt baptizare:secundum Innocen.in d.cap.1. de senten. ex-
commu.in 6.quasi secus sit in eo casu quo clericus suspensus
à collatione sacramentorũ,solenniter eo modo quo presby-
teri solent baptizare sacramentũ baptismi contulerit: quod
Henri.in cap.vlt.de cleri.excom.ministr.ad finem. Nicolaus
Plouius de irregularit.reg.48.adnotarunt.
Quartò ex præscripta regula infertur suspensum à percep-
tione sacramentorum,non esse irregularem , etiam si sacra-
menta percipiat.Perceptio enim sacramentorum non perti-
net speciali iure ad aliquem actum ordinis ecclesiastici:siqui
dem & laicis competit:idcirco irregularitas minimè contra
hitur.Quod communi omnium sententia definitum extat.
Quintò deducitur vera ratio decisionis expressæ in cap. si
celebrat.de cler.excom.mi.cuius parte prima responsum est,
excommunicatum minori excommunicatione , irregularẽ
non esse quanuis celebret missarum solennia,& sit suspensus
à perceptione sacramentorum. Nã hęc passiua perceptio sa-
cramentorum non pertinet ad aliquem ordinem ecclesiasti
cum:secundum Abb.col.1.& Henri.5.in d.cap.si celebrat.Nõ
enim diffiteor,presbyterũ minori excõmunicatione affectũ
dũ is suspẽsus est à perceptione sacramentorum: suspensum
itidẽ esse à celebratione missarũ:cũ is actus nõ possit fieri abs
que perceptióne Sacramentorũ:atque ideo grauiter peccat
excommunicatus minori excommunicatione, si celebret:ir
regularis tamen non est: quia isthæc suspensio generalis est
à perceptione Sacramentorum , quatenus ea communis est
clericis,& laicis.Non erit idem in eo,cui est interdictus eccle
siæ ingressus : siquidem huic est interdictus actus pertinens
ad ordinem ecclesiasticum,intra ecclesiam tamẽ exercẽdus:
quã ratione irregularis hic cẽsetur si intra ecclesiam celebra
uerit,aliáve officia diuina peregerit.cap.is cui.de sentent.ex-
cõ.in 6.tametsi Innocent.in d.c.1.eo.tit.asseuerauerit in hoc
casu nullam constitui irregularitatem:quod falsum est.
Secundò est & illud obseruandum,Quòd vt suspensus effi-
2 ciatur†irregularis per actionẽ,à qua suspenditur,nõ est satis
sufficiẽs suspẽsio,quæ à solo Deo fit propter peccatũ morta
le.cap.vlt.de vit.& honest.cler. quia hęc suspẽsio fit quo ad
ipsum suspẽsum:nec itẽ sufficit suspensio,quæ fit à sacerdote
cõfessario in animæ iudicio:quod Inno.tenet in d.cap.si cele
brat.& Gonsalus à Villadiego de irregularit.col.8. sed est ne-
cessarium,quod suspensio fuerit à iure,vel ab homine iudice
in exteriori foro propter delictũ quo ad se,& quo ad alios in
flicta:sicuti idẽ Inno.Ioan.And.& omnes expressim tenẽt in
d.cap.si celebrat.vbi Panor.præ cæteris:& Dec.consi.141.ad
finem.Hæc autem conclusio apparebit euidẽtiùs ex his,quæ
statim ab ea deducemus.
Primùm probatur ex hoc,suspẽsum ab officio,& actu ordi
nis Ecclesiastici,etiã à iure propter corporis vitiũ,nõ ob cri-
mẽ minimè effici irregularem,si celebret missarum solennia,
nec contrahere nouam irregularitatẽ ob actionẽ istã: sed tã
3 tum eã,qua ob vitium corporis fuerat affectus † : quod plu-
rimum refert.notãt in specie Panor.in d.cap.si celebrat.& Gõ
salus à Villadiego de irregularit.ca.de suspensione.col.2.quo
in loco idem scribit de eo,qui suspensus est ex eo,quòd cum
esset illegitimè natus ordines susceperit. Et hoc ipsum ipse
deducit ab ea opinione,quã cõmuniter post Inn.,pbãt Doct.
in d.ca.si celebrat.igitur licèt corpore vitiati,nec illegitimi
nequaquã possint sacris ordinibus insigniri:tamẽ si nihilomi
nus ad eos promoti ministrauerint in eisdem , nouam non
contrahunt irregularitatẽ.idem notat Dom.in ca.Apost.56.
dist.& est communis opinio secundum Rauennam in Alpha
beto Aureo,Fol.186.colum.2.

Secundò hinc definiri poterit quæstio illa, qua solet disputari, an sacris ordinibus ante legitimam ætatem insignitus, irregularis efficiatur in eisdem ordinibus ministrans, eorumque vsum exercens? Cui quidē quæstioni præmittēdum est, quòd nemo potest sacros suscipere ordines ante legitimā ætatem iure Pontificio definitā: præsertim in Clem. generalem. de ætat. & qualit. vbi gl. verb. obseruantiam. asserit, pro-
4 motum † ad sacros ordines ante legitimā ætatem, non posse ordines eosdē exercere donec ætas legitima accesserit: qua quidem accedente, cessat impedimentū: & ideo poterit hic in ordinibus susceptis ministrare. Quod probatur in cap. vel non est cōpos. de tempori. ord. notat Ioan. de Imola in dict. Clemen. generalem. nu. 8. Henr. in cap. consultationi. col. 4. de tēpori. ordinat. Arch. & Præp. in cap. placuit. 77. dist. & est communis opinio in dicto cap. vel non est compos. Nec tamen ordinatus ante legitimam ætatem est ipso iure suspensus, sed suspendendus: tex. optimus in d. cap. vel non est compos. quem ita intellexerunt Arch. Card. à Turre Cremata, & Præpo. in dict. cap. placuit. Henr. in dict. cap. consultationi. colum. 4. Albert. Trotius de vero, & perfect. cleric. lib. 2 cap. 17. Floren. 3. par. tit. 14. cap. 16. §. 15. quorum opinio communis est, vt asserunt Card. in dict. cap. vel non est compos. ad finē. Præpo. in dict. cap. placuit. & Gonsalus à Villadiego de irregularitat. c. de suspensione. colū. 2. tametsi non desint, qui expressim tenuerint, hunc ita ad ordines promotum ipso iure suspensum esse ante legitimam ætatem. vtcunque tamen sit si communem sequamur in hoc intellectum, constabit apertiùs, celebrantem ante legitimam ætatem, aut in ordinibus sacris ministrantem, non esse irregularem: cùm hoc in casu minimè cōtingat suspensio iuris, nec hominis. Quòd si quis defendere maluerit, ante legitimam ætatem suspensum esse quem ipso iure: tunc adhuc iure probabilius est, celebrantē non esse irregularem. Quia hæc suspensio non ob crimē, sed ob defectum statuta est à iure. Sic sanè tenuerunt Paulus, & Card. q. 5. & 6. in dicta clemen. generalem. Albertus Trotius in dicto cap. 17. Card. in dicto cap. si celebrat. Domini. in cap. eos. de tēpo. ordinat. in 6. Gonsalus à Villadiego in dic. trac. de irregularit. cap. de suspensione. col. 2. & est communis opinio, vt asserit Florent. 3. part. tit. 28. cap. 1. §. 1. colū. 2. quam & ipse sequitur eadem 3. par. tit. 14. cap. 16. §. 15. Hodie tamen extat constitutio extrauagans Pij Secūdi nondum typis excusa, qua cautum est, promotum ad sacros ordines ante legitimam ætatem, aut ab alienis Episcopis absque literis dimissorijs, vel extra tempora ipso iure suspensum esse: & si in eisdem ordinibus ministrauerit, irregularem: cū quo solus Papa dispensare valeat. Huius constitutionis meminere Gonsalus in dicto cap. de suspensione. col. 3. Sylue. verbo, irregularitas. §. 10. regula cancellariæ Clementis Septimi. 22. Ioan. Bernar. in practica criminali. capit. 22. & eam transcribit Petrus Rebuffus in tracta. de beneficijs. 2. parte. tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis. gl. 4. quamobrem cauere debēt qui ante legitimam ætatem, aut extra tempora iure statuta fuerint sacris ordinibus donati, nè in eisdem absque dispensatione ministrēt. is verò qui bona fide celebraret putans id sibi licere, fortassis non foret censendus irregularis: sicuti optimè tradit egregius vir Martinus Azpilcueta in repe. cap. accepta. de restitutione spoliato. opp. 8. nu. 34. hoc ipsum intelligens quo ad forum interius & exterius, modò id factū fuerit probabili ignorantia, atque ita ipse præcitatā extrauagantem constitutionem interpretatur ex his, quæ in simili voluerunt gl. in cap. solet. de sent. exc. in 6. in gl. penult. & Card. in Clem. 1. de priuileg. q. 38.

Tertiò ab eadem ratione deducitur, nō esse irregularem, publicum, aut manifestum peccatorem, etiam si ante pœnitentiam publicè in sacris ordinibus ministrauerit, is enim
5 est suspensus quo ad se, non quo ad alios: † quod notant præter alios Henric. columna sexta, & Cardina. columna secunda, in dicto cap. si celebrat. de cleric. excom. ministr. Soc. in capitulo ad audientiam. de homicid. numero 23. qui & ibi probat primam huius quæstionis illationem, sic etenim est intelligendus text. in capitulo vlt. de temporib. ordinat. sunt tamen qui ab hac tertia illatione excipiant notorium concubinarium, ita eo vitio oppressum, vt nulla valeat excusatione ipsum crimen celare: quasi hic sit ipso iure ante pœnitentiam suspensus quo ad se, & quo ad alios. textus in cap. Si qui sunt. octuagesima prima distinctione. & capitulo Præter. tricesima secunda distinctione. Eaque ratione si ante pœnitentiam hic celebrauerit missarum solennia, nonam contrahit irregularitatem à solo Papa delebilem. Huius sententiæ auctores sunt Panormitanus in capite Vestra. columna quarta. de cohabitatione clericorū, & mulierum. Chosmas in Pragmatica Sanctione, titulo, De concubinarijs. verbo, inhabiles. Aluarus Pelagius de planctu ecclesiæ, Folio vicesimoseptimo. colu. 4. Et Syluester in Summa, verbo. Cōcubinarius. §. quarto. Gonsalus à Villadiego, De irregularitate, cap. De suspensione. colu. 3. Abulensis Episcopus in tractatu, De concubinarijs clericis. conclusione septima. Et Petrus Rebuffus in concordatis, titulo, De publicis concubinarijs in principio. Guido Pape quæst. quingētesima quinquagesima octaua. Florentinus Archiepiscopus in tertia parte. titu. vicesimoseptimo, capite tertio. Ioānes Bernardus Diaz de Luco Episcopus Callagurritanus in Practica criminali Canonica capite septuagesimotertio. Paludanus in quarto Sentētiarū, distinctione vigesimaseptima. quæst. 4. colu. secunda. Hostiensis in dicto capite Si celebrat. Et Bermondus in tractatu. De concubinarijs. pagina ducentesima septuagesima. qui asseuerat, hanc opinionem communem esse. Quibus suffragatur textus in capite vltimo. De cohabitatione clericorum, & mulierum. quo manifestè constat, hunc notorium fornicatorem suspensum esse ipso iure quo ad se, & quo ad alios. Fit igitur, eum irregularem esse, si ea suspensione extāte diuinis officijs operam dederit. His accedit Gratiani sententia in dicto capitulo, præter. §. prohibentur. qua probatur, clericum notoriè concubinarium suspensum esse, & censeri ipso iure quo ad se, & quo ad alios. Vnde & irregularis erit. Nam & Hostiēsis in cap. tāta. De simonia. scribit, clericum propter aliquod crimen suspensum quo ad se, & quo ad alios, irregularē esse, si nōdum ea suspensione sublata proprio fuerit vsus officio. Idē tenet Archidiaconus in cap. 1. de re iudicata. libro sexto. Idem notant Henricus in dicto capite. Si celebrat. columna penult. Ioan. in Summa confess. lib. 3. titu. 29. q. 5. contrariam equidem opinionem iure veriorem esse censent Innocen. & Ioan. Andre. in d. cap. si celebrat. Card. in cap. vestra. & ca. quæsitum. de cohabit. cler. & mulier. Speculat. titu. de dispensatione. §. iuxta propositionis. nu. 20. Ioan. de Imol. in cap. 1. col. 4. de iudic. Nicola. Plouius de irregularitate, reg. 41. Archid. in cap. præter. §. ad hec verò. 32. dist. Martinus Azpilcueta in ca. Si quando. de rescript. colum. 35. Qui tamen fatetur præcedētem, ac priorem sententiam communē esse. Sed & opinio Innocentij ex eo quibusdam placet, ꝙ irregularitas minimè cōtrahatur nisi in casibus iure expressis, quod non semel probauimus: nullibi autem in iure decisum est, publicum fornicatorem irregularem esse, si diuina officia celebrauerit. Dices statim, rationem istam tolli, quia fornicator notorius suspensus est ipso iure quo ad se, & quo ad alios, suspensum autem irregularem esse, si suspensionis tempore celebrauerit. cap. 1. de re iud. in 6. & cap. 1. de senten. excom. eod. lib. tunc sanè respondetur, hoc verum esse de suspensione, quæ directè à iure indicta est propter delictum in eius pœnam, non de ea, quæ ratione cuiusdam honestatis ab ipso canone fit potiùs ob decorem, quàm in penā directam criminis, & ipsius delinquētis: sicuti paulò antè diximus de corpore vitiatis, & de illegitimis. Ego quidē & si videam priorem opinionem pluribus placuisse: nam & eā tenent Anania col. 1. & Fel. 2. in cap. cum dilectus. de accusat. & Anton. num. 32. in cap. 1. de iud. atque eam fore intelligendam vbi publicus concubinarius diuinis se immiscuerit eo tempore, quo publicè in eodem versatur vitio, non aliàs: quemadmodum intellexere Cald. in d. cap. Si celebrat. & Præpo. in d. cap. præter. §. ad hoc. nu. 15. 32. dist. idēque à plerisque eiusdem assertionis authoribus deducitur: quicquid alij senserint, adhuc censeo duram esse nimis hanc communem conclusionē: nec auderem secundum eā iudicare quēquam irregularem esse: tametsi consulerem, vt absolutio, aut dispensatio impetraretur à Romano Pontifice. Illud tamen fateor, suspensum ab homine, vel à iure in pœnam directam, & propriam, etiam ad tempus certū, vel donec pœniteat, irregularem esse, si tempore suspensionis diuinis rebus operam dederit: quod visum est Innocētio, Ioan. Andreæ, Hosti. Henr. column. 4. & alijs in dicto capitulo, si celebrat. Speculatori in dicto §. iuxta propositionis. num. vigesimoprimo. versicul. crassa autem. ac Socino in dicto capitul. ad audientiam. de homicid. numer. vigesimoquarto. quorum opinio, ni fallor, magis communis est, licèt quidam cōtrariam probare conentur. Sunt verò & aliquot crimina, quorum authores iure pontificio etiam perfecta penitentia, etiam occulti, suspensi sunt ab exequutione officij, & ordinis ecclesiastici, in quibus planè seruanda est regula text. in capitulo 1. de re iud. & capitu. 1. de senten. excom. in 6. de his etenim traditur in capitul. vltimo. de temporib. ordinat. & in capitu. nisi cum pridem. de renuntiat.

Solet denique controuerti de sodomita nefandi criminis reo, an is sit ipso iure suspensus ab ordinis ecclesiastici exequutione, adeò vt interim in eodem ordine ministrans sit irregularis. iuxta cap. 1. de re iud. in 6. & profectò receptum est sodomitam adhuc occultum, etiam peracta pœnitentia suspēsum esse ab exequutione ordinis, & ideo interim celebrā-
6 tem † irregularem esse, ea quidem irregularitate, quæ à solo Papa delebilis sit: quemadmodū Ant. & alij notarunt ex cap. nisi cum pridem. §. 1. de renuntiat. & in cap. vlt. de temporib. ordinat. in specie Bellenzinus in apostillis ad Panor. in cap. clerici. de excessib. prælat. Speculat. in dict. §. iuxta propositionis. nu. 17. Host. & Ioan. Andr. in dict. cap. nisi cum pridem. §. 1. Archi. Domi. & Præposi. in cap. de his. in 2. 50 dist. Maria. Soc. in dict. cap. ad audientiam. nu. 27. quam opinionē asseuerans communem esse defendit Cæsar Lambert. in tracta. de iure patronat. 1. parte. 2. libr. qu. 9 art. 18. nu. 4. & licèt Aret. in cap. cùm non ab homine. de iud. nu. 90. contrarium probare conetur, nec possit omnino ex iuris rigore defendi communis sententia. cum nullus sit iuris Pontificij locus, qui hanc irregularitatē induxerit, attamen propter tanti criminis grauitatem tuenda est ea opinio, quæ tot doctissimorum virorum authoritatem habet. Nam & eā sequitur Bertachinus in tracta. de episcopo. 1. part. lib. 2. q. 38. idcirco Rebuffus in tracta. de pacificis poss. nu. 208. censet, sodomitam non posse eligi ad ecclesiasticum beneficium, nec validā esse collationem beneficij eidem factā: quod & Lamberti. in dict. art. 18. latiùs probare conatus est. Quibus multa patrocinātur, quę de huius nefandi criminis grauitate traduntur, præsertim à S. Th. 2. 2. q. 154. art. 11. cap. vsus. cap. adulterij. 32. q. 7. l. cùm vir nubit in fœminam, viros paritura quid cupiatur? C. de adulter. cap. infames. 3. q. 7. l. 1. §. remouet. ff. de postulan. Auth. vt non luxurientur contra naturam. collat. 6. §. 2. Inst. de pub. iud. c. in archiepiscopatu. de raptorib. cap. vt clericorum. de vita & honesta. clericor. l. 2. tit. 21 part. 7. l. 2. tit. 9. libro 4. fori. pragmatica Regum Catholicorū Fernādi & Elisabeth. l. 85. Lambertinus multa tradit in dicto art. 18. & Matthæus Afflictus in constitutionibus Neapolitanis libr. 3. rubr. 42. nu. 19. nos itē aliquot adduximus in Epitome ad 4. decreta. 2. part. cap. 7. §. 5. nu. 6. Paulus Parisius consi. 163. libr. 4. Lucas de Pēna in l. 3. col. 3. C. de exactor. & exceptori. lib. 12. tex. optimus in dict. cap. cleric. de excess. prælat. ad hæc & Valerius Maximus lib. 6. cap. 1. de pudicitia: quædam veterum exempla cōmemorat de huius sceleris punitione. Maximè laudat C. Marij Imperatoris disciplinam: cuius & Quintilianus meminit in declamatione, cui titulum fecit, miles Marianus, & Plutarchus in Mario, alia itidem refert Aymarus Riuallius libr. 3. historiæ iuris ciuilis. cap. de lege Scatinia. quæ lata fuit in huius sceleris reos: cuius meminit & Tertullianus in libro, de monogamia. Huius criminis authorem non posse facere testamentum, etiam ante accusationem & condemnationem, probare conantur Anastasius Platus inter consilia Barba. cō si. vlt. lib. 1. Guiliel. Benedictus in cap. Raynuntius. de testam. verb. mortuo itaque testatore. in 1. n. 134. Dec. in l. 1. C. de secundis nupt. numer. 8. At Speculat. tit. de instrumen. editione. §. compendiosè. versi. 13. asseuerat, sodomitam huius criminis damnatum testari non posse: quasi velit, hunc ante dānationē testari iure posse. Sed prior opinio ex eo probatur, quòd sodomita sit ipso iure infamis. dict. l. cū vir. vbi gl. l. 1. §. remouet. & ibi gl. ff. de postul. cap. infames. 3. q. 7. infamis autē ipso iure testari prohibetur. l. is cuius. §. vlt. ff. de testamēt. Et preterea huius criminis author ipso iure dominio bonorum priuatur, quod glossa notat in cap. cùm secundum leges. de hæret. in 6. verbo, naturæ contrarias. quæ cōfirmatur authoritate Regiæ pragmaticæ sanctionis in d. l. 85. qui verò omnium bonorum præsentium, & futurorum dominio ipso iure priuatus est, testari minimè potest: vt explicat Bald. in authen. incestas. C. de incest. nupt. Quibus tandem rationibus persuaderi poterit ea sententia, quæ dictat, sodomitā, etiam ante condemnationem testari non posse. Sed & de pęna ignis extat ante Iustinianum elegans constitutio libro 9. Codicis Theodos. titulo 7. in hunc modum, Impp. Valenti. Theodosi. & Arcadi. A. A. A. Orontio Vicario vrb. Ro. Omnes, quibus flagitij vsus est, virile corpus muliebriter constitutū, alieni sexus dānare patiētia: nihil enim discretū videntur habere cū fœminis: huiusmodi scelus spectante populo flāmæ vindices expiabunt. P. P. in foro Traiani. 8. Idus Aug. Valentiniano. A. IIII. & Neotherio Con SS.

De illo autē, qui simonię crimē cōmiserit itidē dubitatur, an sit ipso iure ab officio suspensus ea suspensione, quæ ip-
7 sum efficiat irregularem, † si diuinis se immiscuerit? & vbi simonia fuerit in ordine cōmissa quo ad ipsum, & quoad alios ipse simoniacus est suspensus ab ordine per simoniam suscepto, & ab alijs ordinibus, tex. in cap. præter. §. verum. 32. distin. cap. reperiuntur. 1. q. 1. cap. eos. 81. distinct. Innocent. & Doct. in cap. tanta. Abb. in cap. per tuas. in 2. nu. 5. & in cap. de simoniacè. tex. in cap. si quis. & ibi Panor. de simo. Sylue. verb. suspēsio. q. 7. Host. in summa, titulo, de simonia. § qua pena. quorum opinio communis est: nec poterit iure negari: quia in præcitatis locis probatur. Atq; ideo irregularis erit simoniacus, qui eo tempore nondum sublata suspensione, in ordinibus ministrauerit, etiam post penitentiam. quòd si commissa fuerit simonia in beneficio ecclesiastico acquirendo, idque crimen fuerit notorium & publicum, est simoniacus quo ad alios ipso iure suspensus, secundum Innocentium in dicto cap. tanta. & Panormita. in cap accusatum de simonia. Idcirco irregularitas ab eo contrahitur per solum Romanum Pōtificem delēda, si celebrauerit ante huius criminis peractam pœnitentiam: quod ita visum est Gonsalo à Villadiego de irregularita. cap. de simoniaco. & plerisque alijs: quorū opinio licèt dubia olim potuerit esse, hodie tamen constat extrauagan. constitutionem Pauli Vene. de simonia: qua inflicta est ipso iure excommunicatio aduersus simoniacū in beneficio acquirendo, cuius constitutionis ipse memini in regu. peccatum. 2. part. §. 8. nu. 7. de regul. iur. in 6. Fit igitur, vt simoniacus in acquirēdo beneficio, cum excōmunicatus sit ipso iure, irregularis omnino sit, si in ordinibus ante absolutionem ministrauerit: eaque irregularitas à solo Papa delebilis est. ca. 1. de re iud. & cap. 1. de senten. excom. in 6. Sic etenim sunt intelligenda quæ hoc in dubio solent per Doctores adduci ad huius quæstionis decisionem. Nec mirum hoc cuiquam videri debet: cum istud crimen grauissimū sit, & in Christiana Republica pernitiosum valde.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Bigamia quid sit, & vnde originem hæc irregularitas duxerit?*
2 *Bigamus quis dicatur: & quot modis vitium hoc contrahatur?*
3 *Bigamus non est qui à seipso vitiatam vxorem duxerit.*
4 *Romanus Pontifex potest cum bigamo dispensare, non episcopus.*
5 *Baptismus, an tollat irregularitatem ex bigamia, vel homicidio antè contractam.*
6 *Religionis professio bigamiam non tollit.*
7 *Neophyti, an sint ad ordinis sacramentum admittendi, & ad beneficia ecclesiastica eligendi?*
8 *Neophytus, an sit recipiendus ad officia secularia: & quid de his, qui genus, ac nomen à Iudæorum gente deducunt.*

§. SECVNDVS.

ESTET INTER alias irregularitates nō postremus bigamiæ locus: cum & ea vetustissimis decretis & institutis iure Pontificio fuerit statuta. Ea verò sic definitur: Bigamia est irregularitas ex defectu sacramenti procedens: quemad-
1 modum Hostien. in Summa definiuit, quē † alij sequuti sunt, præsertim Ioan. Montaigna in tract. de irregularita. Bigamię. in princ. & probatur multis, quæ statim tradentur. Sacramēti autem, cuius hic defectus consideratur, notissima est significatio: siquidem id matrimoniū est. de quo nos olim Salmanticæ epitomē in quartum Decretaliū concinnauimus: eiusq; secunda part. cap. 1. ad finem explicuimus, quid matrimonij sacramentū significet perfecta eius significatione. Hæc sanè irregularitas originē ducit à veteris testamēti legibus. Leuitici enim cap. 21. scriptū est de sacerdote: scortū, & vile prostibulum nō ducet vxorem, nec eā, quę repudiata est à marito. apud ethnicos authore Aulo Gellio lib. noct. arti. 10. c. 15. flamen, si vxorē amisit, flaminio decedebat, eò ꝙ nō poterat secundam vxorem accipere. Septimius item Tertullianus in lib. de exhortatione ad castitatem, inquit: monogamia apud ethnicos in summo honore est, vt & virginibus legitimè nubētibus vniuira pronuba adhibeatur, & si auspici initiū est. Itē in quibusdā solennibus, & auspicijs, vt prior sit vniuiræ locus. certè flaminia nō nisi vniuira est quæ flaminia lex est. Nam duo ipsi pontifici maximo iterare matrimonia non licet, quod monogamiæ gloria est. hæc Tertullianus, qui idē repetit in libro 1. ad vxorem. & in libr. de monogamia, ad finem. & in libr. de præscriptionibus aduersus hæreticos. idē & Diuus Hieronymus in epistola ad Gerontiā de monoga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mia ita scribit: flamen vnius vxoris ad sacerdotium admitti tur; flaminia quoque vnius mariti eligitur vxor. ad tauri Aegyptij sacra semel maritus adsumitur. hæc Hieronymus. cuius ex nouioribꝰ meminit Ludo. Cœlius lib. lectio. antiq. 15. cap. 22. Primus autē bigamus Lamech videtur fuisse: Geneseos cap. 4. quo in loco id adnotauit Nicolaus à Lyra. hoc ipsum testatur Tertullianus in lib. de exhortatione ad Castitatem. Pausanias itidem cōmemorat, Gorgophonem Perſei filiam omnium primam mortuo priore coniuge Oebalo nupsisse, atq; initium dedisse secundis nuptijs. sed & post legem Euangelicam statim bigamia ab apostolis instituta fuit, ꝙ sacris ordinibꝰ, & officijs esset impedimēto. Nā ad Timotheū Paulus cap. 3. inquit, oportet enim Episcopū irreprehensibilem esse: vnius vxoris virum. idē & in canonibus Apostolorum probatur, cap. 18. multis autē modis bigamia contrahitur, quorum mentionem hic subijciemus, exponentes quid in eorum quolibet cōsiderandum sit. de quibus & regia lex tractat l. 13. tit. 8. parti. 7.

Primò is est verè bigamus, qui secundas cōtraxit nuptias,
2 † cæteri autem impropriè, & ad similitudinem quandā bigami censentur. gl. communiter recepta in cap. 2. de bigamis. probatur in cap. 1. & cap. debitū. de biga. cap. vnius. cap. Acutius. cap. deinde. 26. dist. at q; idem erit siue quis duas vxores legitimas diuersis temporibus habuerit: siue illegitimam earum alteram eodem tempore. cap. nuper. de bigamis, quo in loco communis omnium sententia hoc ipsum asserit: est tamen necessarium ad contrahendum hoc bigamiæ vitium in vniuersum, quòd carnalis cōmistio intercedat. tex. optimus in dict. cap. nuper. gl. & communis in cap. vnico. de cleric. cōiuga. in 6. & Doct. in 4 sent. dist. 27.

Secundò bigamus item censetur qui viduam in vxorem adhuc primam acceperit, & cognouerit carnali commistione. tex. in cap. si quis viduam. 50. dist. ex synodis orientalibus, quas Martinus Bracharensis Episcopus cōpilauit tempore Honorij Papæ primi. Easque Lucensi Episcopo nuncupauit: earum enim cap. 26. continetur quod à Gratiano in dict. cap. si quis viduam. exponitur. Idem tradit, & respondet Innocentius Papa Primus in epistola 2. ad Victritium Rothomagensem Episcopū cap. 5. cap. si quis viduā. in 1. dist. 34. cuius pars prior deducitur ex dict. cap. 5. posterior autem ex cap. 6. eiusdem epistolæ. Est & ad hoc canon decimusoctauus apostolorum. à quo Gratianus adsumpsit cap. si quis viduam. in 2. dist. 34. vbi idem traditur de eo, qui fœminam ab alio repudiatā vxorem duxerit. quod & Hieronymus probat ad Fabiolam de veste sacerdotali, cap. vidua. 14. dist. Nec refert quo ad irregularitatem ex bigamia contrahendam, quòd matrimoniū sit iure validum, vel nullum: satis equidem est ipse cōiugalis affectus: quē admodum probatur in cap. vlt. & in cap. nuper. de bigamis. ex quibus Docto. ibi, & in dist. 27. quarti Sententia planè frequentissimo omnium consensu adnotarunt idē probatur ex canone 19 Apostolorum, si eius ratio consideretur. Illud tamen exigitur, quòd hæc vidua, aut repudiata, cognita fuerit à priori viro, secundum communem sententiam eorū, quos modò citaui, & statim in hoc tractatu quo ad bigamiæ vitium citabo. Vnde infertur verus intellectus ad text. in cap. quotquot. 27. q. 1. ex synodo Ancyritana, cap. 18. ex quo notauit Spec. tit. de dispensatione. §. iuxta. versic. contrahitur. bigamum esse clericum, vel monachum, qui cū virgine matrimonium impediente sacro ordine, aut professione nullum contraxerit. Etenim licèt hic vt bigamus puniatur, minimè tamen bigamus est, nec verus, nec fictus, aut interpretatiuus. tex. optimus in cap. sane, in 2. de cleric. coniugat. qua ratione quanuis solus Papa dispenset circa bigamiæ irregularitatē: tamen in hac specie Episcopus dispēsabit etiam quo ad maiores ordines suscipiendos. notat Syluest. verbo, bigamus §. septimo. & sensit Montaigna in tracta de bigamis quæstione quarta. idem docet Panormitanus in capitulo primo, & secundo, nè cleri vel vouent. Et tamen cum dispensatio necessaria sit: vt probatur in dicto capitulo primo. visum fuit quibusdam, hunc bigamum esse saltem quadam similitudine: quod explicat Paluda. in 4. senten. dist. 27. quæst 4. col. 4.

Tertiò is bigamus est, qui etiam vnicā vxorem habuerit, corruptam tamen: nō virginē, cap. debitū. vbi Card. & Doct. de biga cap. 1. de cler. coniug. in 6. c. curandum cap. si quis de laicis. 34. dist. quod adeò verum est, vt idem vitium locum habeat si quis inscius, & ignorans corruptam vxorem duxerit: sicuti probatur in dicto cap. curandum. & est communis opinio, quam sequuntur Card in clem. cum ex eo. colū. 1. de sent. excom. & Henr. in c. 1. col. 3. de biga. tex. in cap. qui in alio quo. 51. dist. Idem erit si quis matrimoniū, quod nullum est, cum fœmina corrupta contraxerit: adhuc enim bigamus cēsetur. tex. in d. ca. vlt. de bigamis. vbi communis omnium sententia hoc ipsum probat. Quid autē de eo, qui fœminam corruptam, ab eodem tamē itupro vitiatam in vxorem duxerit? sunt enim qui censent, & hunc bigamū esse. huius sententiæ authores sunt Hostien. i. Joan. Andre. Anchar. ... nto. & Imola. in cap. sanè. de cler. coniugat. quorum opinio profectò falsa est. Nec enim hæc fœmina diuisit carnem suam in plures. cū ab vno tantum fuerit cognita. cap. debitum. Idcirco virginē dicitur in vxorem accepisse qui à seipso corruptam, & stupro vitiatam vxorē duxit: liquidem per matrimoniū subsequens præcedens vitium omnino purgatur. cap. tanta. qui fuissent leg. atque ita in hac quæstione opinionem istā tenent glo. in cap. qualis. 30. q. 5. & in cap. sanè. in 1. de cler. coniugat. & in cap. vnico, de cler. coniuga. in 6. glo. & cōmunis in d. cap. debitum. Abb. in d. c. sanè. Ant. & Anchar. sibi contrarij in dict. c. tanta. Joan. And. Domi. & Franc. d. ca. vnico. S. Thomas in 4. senten dist. 27. q. 3. Florent. 3. parte. tit. 28. cap. 3. Syluest. verbo, bigamus in prin. Angel. qu. 5. Capella Tolosana. 219. & 254. & vtrobique Autrerius. Archi. in ca. nemo. 32. dist. vbi Dom. fatetur, hanc opinionem esse communem: idem asseuerant Card. in d. cap. sanè. Henri. in cap. 1. de biga. colu. 4. Imola in d. cap. sanè. Gonsalus à Villadiego in tract. de irregularit. qu. de bigamia. Ioan. Montaigna in tract. de bigamia. q. 6. & Albertus Trotius lib. 2. de vero & perfe. clerico. ca. 11. nu. 3. Joan. in Summa cōfessorum lib. 3. tit. 3. q. 5. probaturq. veritas huius sententiæ ex his, quæ statim explicabimus ad rationem huius irregularitatis.

Quarto, bigamiæ vitium contrahitur ab eo, qui etsi vnicā,
3 & virginem vxorē habuerit, ea tamen post adulteriū † ab ea commissum carnali coniunctione cognouerit, etiā adulterij ignorans cap. si cuius vxorē. 34. dist. & cap. seq. notant Abbas, Anania & docto. in ca. 3. de adulte. quorum opinio cōmunis est, & obtinet, etiam si ex præcepto ecclesiæ adulteram vxorem inuitus cognouerit. Hostien. in summa, de bigamis. q. 9. S. Thom. Paluda. & alij in 4. sent. dist. 27. q. 4. Florent. in d. cap. 3. glo. in d. cap si cuius vxorē. & ibi Docto. Capella Tolosana 255. Aufrerij. in cle. 1. de off ord. regu. 1. Fallentia 8. horū opinio tutior est secundum Henricum in dict. cap. 1. de bigamis. col. 4. & magis cōmunis vt asserunt Albertus Trotius in d. c. 11. nume. 2. & Syluester, verb. bigamia. quæst. 1. licet contrariam tenuerit Innocent. in cap. inquisitioni. de sente. excom. & quidam alij, quorum sententiam vltimo loco retulit Joan. in Summa confessorum, lib. 3. titu. 4. cap. 9. Imò & irregularis est qui adulteram post pœnitentiam sibi reconciliatā cognouerit. Anania in cap. 3. de adulte. Felin. in cap. ius generale. co. 6. distin. 1. idem sensit Anchar. consi. 124. & sentiunt omnes, qui proximam opinionem probarunt.

Huius verò irregularitatis plures traduntur rationes, præsertim à glo. in summa. 26. distinct. Etenim licèt matrimonium contractum cum corrupta verum sit sacramentum repræsentans per mutuum consensum coniunctionē Christi & animæ iustæ: non est tamen quo ad significationem omnino perfectum sacramentum: si quidem minimè significat coniunctionem Christi cum vnica, & immaculata sponsa ecclesia. cap. acutius. 26. distin. cap debitum. de bigamis. Vnde bigamus cum patiatur defectum quo ad significationem in sacramento matrimonij, prohibetur item à sacramento ordinis. Deinde patinon debet defectū in sacramento qui sacramenta ministraturus est. Quibus, & alijs rationibus iure pōtificio hęc fuit irregularitas instituta: quas equidem rationes tradidere Thomas & reliqui theologi in 4. sent. dist. 27. Ioa. in Sūma cōfesso. d. titu. 3. q. est. 2. Host. & alij Canonistæ paulò antè nominatim citati.

Hinc deducitur & illud dubium, quo queri solet, q; æ sit ratio, vxor corrupta efficiat maritum bigamum: non sic deturpata bigamia ex ipsius mariti corruptione, ita quidem, vt licèt ipse vir non sit virginitatis laurea tempore matrimonij prædictus. non ex hoc efficiatur irregularis si virginem vxorem acceperit. & glo. in d. cap. debitum. de bigamis. tres vel quatuor rationes exponit, quas improbat eleganter S. Thomas in 4. senten. dist. 27. qu. 3. scribens eam esse veram rationem: quia actus contrahendi, & contrahentis matrimonium non cadit super seipsum, sed super alterū cōiugem: atque ideo vitiū corruptionis nullum efficit defectū quo ad corruptum, sed quo ad alterum. eandem rationem sequuntur Antonius in d. cap. debitum. nu. 9. Henr. in cap. 1. de bigamis. colu. 4. & Syluest. verbo, bigamus. qu. 5. quæ quidem ratio communi omnium consensu probata videtur.

Patet

Patet deinde ex prænotatis, manifestam esse quorundam hæreticorum calumniam, qui Pauli apostoli verba ita acceperunt, vt dicerent ex Pauli testimonio eum esse bigamum, & repelli qui eodem tempore duas vxores haberet: non autem eum, qui successiuo tempore secundam vxorem legitime accepit, quasi hic non sit irregularis ex bigamiæ causa. Horum impudens error iuris Pontificij manifesta interpretatione, & ipsius Pauli verò sensu refellitur: quod & præter canones à me superius citatos ostendit Albertus Pighius in controuersia 25. versū. impudens verò calumnia.

Ex his etiam cōsequitur Romanum Pontificem posse dispensare, vt bigamus in susceptis ministret, & ad superiores ordines accedat, cum hoc vitium, aut impedimentum à iu-
4 re humano Pontificio inductum † fuerit: tametsi originem habebat hæc institutio à lege diuina veteri, & à gentilium ritu, quam sententiam planè omnium consensu admisit, præsertim S. Tho. in 4. senten. dist. 29. quæst. 3. & inibi alij Docto res Floren. 3. par. tit. 28. c. 3. gl. & canonistæ in ca. super eod. de bigamis. imo esse hanc opinionem communem fatetur Io. Montaigna. in tract. de bigamia. quæst. 7. quæ itidem obtinet adhuc de potestate ordinaria: quia per legem ipsum naturalem, diuinam, & humanam principi legislatori summo licet per dispensationem humanis constitutionibus derogare. Idcirco hæc potestas ordinaria est cum lege sit data, & cōstituta: non autem absoluta, siquidem in humano principe potestas absoluta tyrannidi potius, quàm legitimæ potestati tribuenda est: quod nos alibi adnotauimus lib. 3. Varia. Resol. c. 6. nu. 8. Qua ratione mihi non placet hac in controuersia quod quidam adnotarunt, maximè Henricus in capi. primo. de bigamis. columna quinta. & Ioannes Staphilæus de literis grat. & iust. columna vltima asserentes, posse summum Pontificem cum bigamo dispensare ex potestate absoluta, nō antè ex potestate ordinaria. Nam, vt modò explicuimus, poterit Papa hac vti dispēsatione potestate ordinaria. Nō enim est de necessitate præcisa iuris diuini vlta ad sacramentum ordinis, vt sacramentum sit, characteremque imprimat, quod ordines susceperus bigamus nō sit, is etenim bigamus etsi nō sit ad ordines promouēdus, si promot' fuerit characterem recipit, & ordinis sacramentū. ca. quicunq;. in 2. 50. dist & c. pœnitens. notant omnes præsertim Host. in summa tit. de bigamis. §. vlt. Ant. in d. c. debitum. de biga. Alber. Trotius in d. c. 11. n. 6. quorum opinio cōmunis est theologorum & canonistarum, quam & Io. Arboreus probat li. 2. Theosophiæ. c. 16. solus autē Romanus Pontifex dispensat super hac irregularitate secundum Innoc. & communem in d. c. super eo. quibus ea ratio suffragatur, quòd bigamiæ irregularitas ab Apostolis, & veteribus vniuersalis ecclesiæ consilijs indicta fuit. & in his non est dispensatio expressim permissa: atque ideo episcopus minimè poterit dispensare: iuxta communem resolutionē traditā in c. at si clerici. §. vlt. de iudic. & maximis rationib. cōprobatam ab eruditissimo prudentia, & morib. admodū illustri D. Didaco ab Alaua, episcopo Abulensi, curiæ Granatēsis præside integerrimo in lib. i. de concilijs. c. 2. n. 2. Sic sanè nō posse episcopū dispēsare in hac specie & irregularitate asserunt omnes paulò ante citati, quorū opinionē cōmunē esse fatet Prep. in d. c. lector. 50. dist. eandē tenēt Ang. verb. bigam⁹. Gonf. à Villadiego de irregu. q. vlt. Io. Montaig. in d. tract. de big. q. 7. qui & hanc esse cōmunē asseuerat. sed Card. à Turre Crem. in d. c. lector. post Th. in d. q. 3. & Syl. verb. biga. q. 7. probare conāē. posse episco. dispensare cū bigamo in minoribus ordinib. Quæ quidē opinio poterit admitti, quoties maxima subsit dispensandi causa, quemadmodū Lud. Gome. opinatur in tract. breuium. nu. 20. aut sanè vbi qui bigamiam contraxit, eo tempore merus erat laicus: hæc etenim irregularitas quo ad minores ordines tolli poterit episcopi dispensatione, secundū Henr. in c. 1. de big. in fi. Quasi eo authore sit secus dicēdū in eo, qui post clericatū bigamiæ vitium cōtraxerit, vt cum hoc nec in minoribꝰ, possit episcopus dispēsare: hic enim ex hoc amisit omnino clerici, & ecclesiastici ordinis priuilegiū ipso iure. c. vnico. de biga. in 6. Et ideo nō potest idē ex episcopi dispensatione recipere. Nō inficior, hanc opinionē Hērici probabilē esse, eātamē dubiā nimis esse censeo, illud certò sciens etiam summum Pōtificem maxima cum difficultate in hoc bigamiæ vitio dispensare Quod & post alios Ioannes Staphilæus fatetur in d. tract. de literis gratię. & iusti. ad finem.

Verū in hoc de bigamia tractatu est considerādū, homici
5 dium cōmissum ante baptismum minimè † efficere quem irregulatem. c. si quis viduam. 50. distin. idque omnes fatentur.

At bigamia contracta ante baptismum dubiam efficit disputationem, an ex ea detur irregularitas: aut semel data per baptismū tollatur. Nā diuus Hieronymus in epistola ad Oceanum in ea est sententia, vt existimet, bigamiā ante baptismū contingentem minimè irregularem quē constituere. Huius opinionem Gratianus retulit in ca. 1. 26. d. distinctio. eandem tueturrursus idem Hieronymus super epistolam ad Titum cap. 1. Glo. ordi. & Nicol. Lyranus 1. ad Timothe. cap. 3. hoc ipsum probat text. in ca. 1. 33. distinctione. ex canonib. Apostolorum cap. 17. & defendunt Ioan. Maior in 4. sent. dist. 27. quæst. 6. versi. dubitatur. & Iaco. Almain in dist. 25. quæ. 1. & Henric. à Gandauo ab eodem. & aliis citatus. Huius opinionis ea est ratio. quòd bigamiæ irregularitas iure humano pōtificio statuta sit: & hoc nō ligauerit infideles: igitur irregularis non est qui ante baptismum bigamiam cōtraxerit. Deinde Paulus Apostolus cum scripsit. episcopum debere esse vnius vxoris virum, dubio procul de fidelib. iam baptizatis in tellexit: idcirco de irregularitate à baptizato contracta Apostolus tractat: non de ea, quę infideli ante baptismum aptari nequit: & præterea constat, per baptismum omnia peccata, etiam mortalia, & actualia tolli, ac dimitti cap. gaudemus. de diuort. cap. deinde. 26. distinct. notat S. Tho. 3. par. q. 68. art. 3. 4. & art. 6. Ergo & irregularitas, & si contracta fuerit, cùm sępissimè absq; labe & crimine contingat. per baptismum tollitur. in contrariā sententiam itum est à diuo Augustino, qui in lib. de bono coniugali. cap. 18. opinatur, irregularem esse eum, qui ante baptismum vnam vxorem habuerit, & ea mortua, aliam post baptismum acceperit. Idem Gratianus refert in ca. Acutius. 26. distin. quo in loco ad eandem opinionem citat Innocentium Primū in epistola 22. ad Ruffum, & Eusebium Macedoniæ episcopos capit. deinde. & in cap. penultidiuum Ambrosium, qui libr. 1. de officiis cap. vlti. eandē sententiam probat. quam S. Thomas & alij sequuntur in 4. senten. dist. 27. q. 3. Canonistæ in d. cap. gaudemus. Ioannes Arbore. lib. 2. Theosophię. cap. 16. Jacobus Almain in 4. sentēt. dist. 33. q. 2. rursus est & ad hoc text. in cap. acutius. 29. q. 3. ex diuo Augustino in d. cap. 18. libro de bono coniugali: cuius sententia recepta est omnium ferè cōsensu. Aduersus Hieronymum: cuius ratiniobus sic respondendum est. duabus equidē prioribus in hunc modum, quòd licèt lex pontificia nō afficiat eius vinculo infideles dum infideles sunt: tamen si ipsi ad catholicam fidem transierint, & velint sacris ordinibus, insiguiti. non sunt ad eos admittendi, si habuerint ea vitia, & defectus, qui iure canonico impedimentum præstant. Cuius rei exemplum sit in corpore vitiatis. Maximè quia in specie, quam Hieronymus tractat, bigamia contracta fuit post baptismum: cùm iam baptizatus secundas contraxerit nuptias. Sic sanè diuus Paulus de baptizatis agit: hi enim, qui nondum Christi fidem susceperunt, nō promoueatur ad ordines sacros: & tamen baptizatus potest bigamus esse ob matrimonia cōtracta ante baptismum. Postremę autem ratio ni ex eo satisfaciendum est, quòd per baptismum tollūntur peccata omnia ex vi sacramenti, & interiori confessione salem Deo facta cū peccatorum pœnitentia. quo ad culpā, & satisfactionem offensæ diuinæ: secundum Tho. in d. q. 68. artic. 3. & 4. non tamen quo ad forum exterius, nec quo ad iudicialem punitionem: quemadmodum ipse tradidit in lib. 2. Varia. resol. cap. 10. nu. 4. nec item tolluntur per baptismum defectus sacramēti, quos ipse infidelis patiebatur, nempè in contractu cōiugali, cuius causa carnem suam in plures diuisserit. Nam & apud infideles matrimonium est legitimum cōsensu quidē: imo & id dici potest sacramētū habitu licèt nō actu: cū absq; fide sacramētum ratum contingere nō possit. cap. quanto. & d. ca. gaudemus. de diuor. quorum intellectū & nos explicuimus in epitome ad 4. decret. 2. par. cap. 1. §. vnico. nu. 4. Nec opinioni Augustini obstat text. in d. c. si quis viduam. & cap. 1. 33. dist. si quidem inibi probatur, bigamiam post baptismū contingentem efficere quem irregularē, non tamen negatur, ꝙ idem non sit, si ante baptismū ea contigerit. Quanuis huic solutioni satis refragetur Zonaras in schoiis Canonis 17. Quib. tandē fit, opinionē Augustini magis receptam esse, & Innoc. Papæ authoritate probatam fuisse.

Superest tamen adhuc scrupulus quidam, qui malè iuris vtriusque doctores torquet. Horum etenim quidam cēsent, irregularitatē ex homicidio ante baptismū procedentē, tūc per baptismum tolli: cum homicidiū acciderit cū peccato, quasi in hac specie irregularitas tollatur vt consequens peccato, quod tollitur per baptismum: secus autē dicēdum sit, vbi homicidium contigerit absque peccato, vt in iudice: eo

siquidem

Universidad de Deusto Biblioteca

siquidem casu irregularitas nō tollitur per baptismū, quē-
admodum probant gl.in d.c.si quis viduam.50.dist. vbi Ar-
chid.Domi.& Præposit.gl.Arch.& Præposit.per alios in d.l.
deinde.26.distinctione.Host.Io.And.& Anchar.in d.c.gau-
demus.Gonsalus à Villadiego de irregula.c.vlt.Regia l.17.ti
tu.6.par.1. contrariam sententiam defendere conantur Cal
deri.Abb.Card.& Præposi.in d.c.gaudemus.Innocen.in cap.
presbyterum.de hom.Henr.in d.cap.gaudemus. Palud.in 4.
senten.distinct.4.quæst.1.Ioan.Minor.distin.27.quæst.6.&
Iaco.Almain.dist.25.quæst.1.& dist.33.quæst. 2. Hostien.in
summa tit.de homicid.§.qua pœna.versi.& hoc.Sylue.verb.
irregularitas.quæst.28.quorum opinio verior est,& eam ra-
tionem habet, quòd irregularitas procedens ab homicidio
solum oritur ex horrore illo,quo afficitur is qui iustè, aut i-
nique alium occiderit.Hic verò horror per baptismum abo
letur,& ideo irregularitas ratione homicidij contingens si-
ue homicidium sit peccatum,siue non,per baptismum abo-
letur.Non sic in bigamia respondendum erit,nā is defectus
minimè per baptismi sacramētum suppletur. Quamobrem
posterior sententia magis applaudet:quam fatetur commu
nem esse Syluest.in d.q.28.

Ingressus autem religionis eam irregularitatem tollit,
quæ non procedit à culpa,vel actu ipsius monachi, nempe
natalium defectum: non tamen eam, quę ab actu proprio
8 †deducitur,secundum gl.in c.2.de apostat. quæ probari vide
tur authoritate tex.in auth.de sanctiss.epis.§.nullam.& ca.vlt.
19.q.3.quibus constat,ingratitudinis causam quo ad exhæ-
redationem filiorum tolli per ingressum religionis. Qua de
re nos aliquot nouiter adnotauimus in c.Raynuntius.de te-
stamen.in prin.nu.20.Quicquid tamen sit de ingratorum fi
liorum iure, & causis,quo ad præsentem quæstionem illud
potius obtinet,quòd quęcunque irregularitas minimè tol-
latur per religionis professionem,nisi in casibus iure expres
sim statutis:tametsi religionis fauore facilior sit dispēsatio:
quod notāt Abb.& Anania in d.c.2.Gonsalus in d.q.vl.& Syl.
in d.q.28.tradit Soc.in capitulo ad audientiam.columna vlt.
de homicid.

De Neophytis potissimè controuertitur,an hi sint ad sa
cros ordines,& altaris ministerium admittendi? De clinicis
etenim Eusebius scribit lib.6.Histo.eccle.cap.33.olim non
licuisse clericum fieri eum,qui in necessitate cōstitutus,mor
boque grauatus in lecto baptizatus fuisset:qui vulgo Clini-
cus dicebatur.Id verò ea ex causa prohibitum fuit, vt idem
Eusebius sensit,quod nondum reliqua,quæ baptismum sub
sequi solent,essent in hoc solenniter adimpleta,nec clinicus
hic foret chrismatis signaculo consummatus.Extat verò de
his clinicis elegans diui Cypriani epistola, quæ septima est.
lib.4.Neophytum autem appello nouiter in Christiana reli
gione plantatum:qui equidem multis authoritatibus exclu
7 ditur ab huius sacramenti †ordinis susceptione.Nam & Pau
lus Apostolus prima ad Timoth.c.3.inquit,non Neophytū
nè fortè elatus in superbiam in iudiciū incidat, & in laqueū
diaboli.Hoc est in arrogantiam,quæ est diaboli ruina,secun
dum Gratianum in summa.48. dist.Huc pertinet quod scri-
psit Innocen.Papa primus epist.12.ad Aurelium. miserū est,
inquit,eum fieri magistrum, qui necdum didicit esse disci-
pulus.Nicæna item synodus canone 2.in specie vetuit,Neo-
phytum ad Episcopatum,vel Presbyterium admitti.c. quo-
niā.48.dist.idem D.Grego. lib.7.episto.111. ad Siagrium e-
piscopum.c.vlt.eadem dist.inquit,Sicut Neophytus diceba-
tur qui in initio sanctę fidei erat eruditione plantatus:
sic modò Neophytus habēdus est,qui repente in religionis
habitu plantatus ad ambiendos sacros ordines irrepserit. i-
dem Gregorius lib.8.episto.23. ad Fortunatum Neapolita-
num episcopum scribit,neminem ad religionē conuersum
ante biennium debere tonsurari. capitulo monasterijs. 19.
quæst.3.sed & de Neophytis concilium Arelatense secundū
sub Sylu.Papa primo celebratum statuit,eos non esse ad dia
conatus,vel sacerdotij officiū ordinādos,quod in eiusdem
synodi canone 1.continetur.idem prohibuit conciliū Lao-
dicense celebratum sub Liberio Papa.c.3.apud Laodiceam
Phrygiæ vrbem,prouinciale quidem, sed comprobatum in
sexta synodo generali.Siritius Papa huius nominis primus
hoc ipsum prohibet in epist.3.ad vniuersos orthodoxos,do
cens,vt Neophyti sacerdotes non fiant.sic & in Neocęsariē
si cōcilio c.12.statutum est, ꝙ in ęgritudine baptizatus ad
sacerdotiū non admittatur,nulla quidē alia ex causa, quàm
ꝙ nondum sit satis in fide confirmatus.c.1.57.dist. cuius in
ter eius singularia meminit Ludou.Romanus.singu.416.est
& optimus tex.in cap.si officia.59.dist.ex Vrbano Papa qui
respōdit,officia ecclesiastica gradatim danda esse instructis
iam admodum in christianę religionis documentis: quem-
admodum & secularia.Officia verò ac munera publica rei-
publicæ seculari non esse danda neophytis probat text.iux-
ta intellectum gl.inibi in ca.constituit.17.quęst.4.ex Cōcil.
Toleta.4.cap.63.de Iudæis,etenim id scripsit Gregorius No
nus in cap.penul.de Iudæis.idem statutum fuerat in ca. cùm
sit.eo.ti.c.nulla.54.quod & in d.c.constituit. expressim tradi-
tur:quo in loco idē adijcitur de his,qui ex Iudæis sunt,vt hi
apud Christianos officia publica minimè obtineant. Hos
glos.intellexit esse Neophytos.quem sensum sequuti sunt
Roma.in singul.674 Ias.in rubr.ff.de iusti.& iure.col. 1. qua
de re latè disputat Montaluus in l.2.tit 3 libr.4. fori.conten-
dens non esse Toletanum concilium intelligendum de his,
qui ex gente Iudęorum Christi fidem susceperint, quos ad-
mitti ad officia secularia non esset vetitum:sed de ipsismet Iu-
dæis & his:qui sunt sub eorum familia. Hi etenim non sunt
apud Christianos ad munera publica eligēdi,nè Christianis
præsint:Regia l.3.tit.24.par.7.l.4.tit.3.lib.8.ordin. tex.elegās
in l.vlt.C de Iudæis.quæ procedit non tantū iure ordinario,
sed & delegationis ratione,vt nec ex commissione tāquam
delegatus alterius possit Iudæus apud Christianos officia pu
blica exercere sicuti docet Iacob.de Nigris in rubri. de of-
fic.eius cui est mand.iurisd.colum.6.contra Martinum Lau-
den.sem ibi. ✻ Idem adiecta graui pœna olim erat lege Go
thorum sancitum libr.12.Fori iudic.tit.3.l.17.✻ Priuatā ve
rò dignitatem poterit Iudæus obtinere:nempè primogeniū
familiæ:vt probat Andr.Tiraq.de primogeniis.quæst.66.nu
mer.40.& seq.Nec oberit text.in l.3.§.vlt.ff.de decurionib.ex
quo constat,Iudęos posse esse decuriones.Nā vel lex est cor
recta,vel tractat de Christianis,quod paulò pòst examinabi
tur:aut tandē obtinuit in municipio,quod Iudæos incolas,
vel gentiles habet:non de eo,quod Christianorum legē ob-
seruat,& eorū iurisdictioni,ac regimini subditur, & Christi
fidem suscepit.Sed quæritur an Iudæus possit esse Christia-
ni tutor?& Fulgosi.ac Martin.Laudensis in rubri.ff.de iusti.&
iure.tenent,id fieri posse.tex.opti.in l.spadonem.§.iā autem.
ff.de excusat.tuto.iam autem Iudæi quoque non Iudęorum
tutores erunt,queadmodum cætera munera subeunt. Nāq;
eos constitutiones solutos esse volunt solis illis reb.per quas
superstitio eorum pollui videatur.Hactenus Modestinus ex
latina Antonij Augustini traductione. Et tamen verius est,
quòd Iudæus tutor Christiani esse non possit,nè prauis mo
rib.pupillum & Iudaicis superstitionibus erudiat.Atque ita
licèt varijs rationib.tenet Bar.& Ias.in rub.ff.de iusti.& iure.
Romanus in l.pactum.C.de collationi.num.vndecimo.Ana
nia in rubr.de Iudæis.numero septimo.Angelus Aretinus in
§.prętерea.colum.25.de exceptionib.Felin.in capit. cùm sit.
colum.prima.de iudæis.Socin.consil.70.libr.1.colum.vltim.
& Bertachi.de gabellis.3.par.quæstione octaua.qui,& Iason
in d.rubric.ff.de iustitia & iure.intellexere dict.l.3.§.vltimo.
secundum primum & vltimum intellectus, quos paulò an-
tè tradidi.Nō me latet,hac in controuersia plura posse tradi
quæ de Neophytis discernendis à veterib.seu veteranis Chri
sti militibus passim obuia sunt:nos tamē aliquot propone-
mus conclusiones ad quorundam canonum intellectum.

Prima conclusio.Neophytus is propriè dicitur qui ex Iu-
daica lege,aut Mahumetica,vel ethnica nuper legem Chri-
sti professus fuerit:non is,qui ex ipsa natiuitate iam Christi
nomen acceperit:genus tamen à Iudęorum gente deducēs.
Hoc probatur ab ipsius dictionis propria significatione,
& est communis omnium, quos in hoc tractatu ipse le-
gerim, obseruatio: ita etenim omnes iuris vtriusque
Doctor. dictionem istam acceperunt vel ipsius Pauli te-
stimonio, qui non appellat Neophytum eum, qui è gen-
te Iudæorum, iam olim, iam diu legem Christi fuerit
professus: alioqui & ipse Paulus Neophytus diceretur:
eodemque nomine reliqui apostoli censeri rectè possent.

Secunda conclusio. Neophytus non est ad ordines
sacros, nec adhuc ad minores prouehendus. Proba-
tur hæc conclusio in præcitatis authoritatibus diui Pau-
li,Conciliorum,& sanctorum Doctorum:quibus satis con-
stat hanc conclusionem veram esse. Nam præter alios eam
tradidit Ioan.in summa confes. libro tertio, titulo decimo-
quarto. & Canonistæ in dictis locis paulò antè per me
nominatim adductis.Fuit verò olim,& nunc est maximè vti
lis hęc prohibitio multis sanè causis, quæ eam iustissimam
efficiunt.

Tertia

Tertia conclusio.Neophytus quacunque ex lege Christia
nam religionem professus, tunc demū poterit ad sacros or-
dines,& ecclesiastica beneficia promoueri:cùm episcopo vi
sum fuerit,eum iam moribus, & Christiana disciplina satis
instructum esse,ita quidem,vt iam veteranus Christi miles
censeri iustè possit.tex.optimus in cap.1.57.distinct.ex quo
Roma.id notauit in singul.416.Fel.in cap.cùm sit.de iudæis.
Dec.col.3.in cap.eam te.de rescrip.vbi est tex. secūdum hāc
conclusionem intelligendus.Nam ibidem Fel.& Ripa.num.
31.fatentur,posse ad ordines & ecclesiastica beneficia admit
ti eum,qui non nuper,sed iam diu relicta gentilium, aut Iu-
dæorum lege,Christianam,& euangelicam fuerit professus.
Sic denique multi fuere olim ad ordines sacros, & ecclesia-
sticas dignitates admissi,qui è Iudaica,vel gentilium lege fi
dem Christi susceperunt,& tamen ob vitæ, & morum pro-
bitatem,atque ideo quia iam diu catholicæ religionis insti-
tutis fuerant edocti,nomen Neophytorum amiserant. Is si-
quidem Neophytus non est, qui iam diu Christianam reli-
gionē profitetur, vnde nō est, nisi fallor, hæc irregularitas,
quæ ad Neophytos pertinet,alijs omnino similis, cum non
sit expectanda Romani Pontificis dispensatio,sed tantum sit
arbitrio episcopi considerandum,an sit nouiter cōuersus ad
fidem iam dicendus veteranus miles Christianæ religionis,
vel ex morum probitate,& integra legis euangelicæ instru-
ctione,vel ex antiqua,& veteri Christianæ legis professione,
quod cautè discernendum erit.

Quarta conclusio.Neophytus paulò ante Christianam
religionem sacro baptismate professus non est nec ad secu-
laria officia eligendus.hanc assertionem probat concilium
Toleta.in d.c.constituit.17.q.4.& ibi gl. & Arch. post eos A-
7 nania†& Fel.in c.cum sit.col.1.de Iudæ.Iason in rub.ff.de iu
sti.& iur.colum.1.Romanus in singul.672.quibus & ea ratio
admodum accedit, quòd indecorum sit, veteranis Christi
militibus munere publico præfici eum,qui paulò antè Chri
stianam religionem vel idolorum cultu, aut Iudaicis cære-
monijs,& superstitionibus insectabatur.Potissimè hæc ipsa
conclusio est admittenda,ne in superbiam Neophytus ela-
tus in præcipitium ruat,& diabolica suggestione peior fiat,
atque à noua,& vera religione,quæ humilitatē docet,pror
sus abstineat.quinimo & ipse Fel.in d. c. cū sit.& in c. Iudæi.
de Iudæ.asseuerat hunc Neophytum nō esse testem idoneū,
nec ad testimonium admittendum contra Christianum. ci-
tat ad hoc tex.in c.non potest.2.q.7. ex concilio Toletano 4.
c.62.vbi id minimè probatur.Concilium etenim de eo tra-
ctat,qui cùm Iudæus esset,Christianus effectus fuit,& tandē
post in legem Christi est præuaricatus,non autem de eo neo
phyto,qui nouam religionem Catholicè obseruat.vnde mi
hi non omnino placet Fel.sententia:licet eam sequatur Frā-
cis.à Ripa in d.c.eam te.nu.30.libenterque admonitos esse ve
lim iudices,vt in hac opinione ad praxim recipienda cautis-
simè proprio,ac discreti viri arbitrio vtantur.✻ Nam & in
ter Gothorum leges,quas in Hispania tulerunt, extant in li-
br.Fori.12.tit.2. Duæ leges nona,& decima, vtraque hac de
re:sed posterior opinioni Fel.potissimum suffragatur,nisi ex
eius procemio,& præcedentis legis decisione sit iuxta decre
tum Toletanum intelligēda,eo etenim tempore lata fuit.✻

Quinta conclusio.Qui iam diu catholicam fidem reli-
cta falsa religione suscepit, & miles est veteranus militiæ
Christianæ,nulla lege prohibetur ad secularia officia eligi,&
admitti,imò regia constitutione expressim admittitur. tex-
tus celebris in l.6.tit.24.par.7.cuius meminit latè hanc con
clusionem probans Montaluus in d.l.2. titulo 3. libro Fo-
ri.hoc idem notant Fel.& Ripa in d.c.cum sit.de Iudæ.& licet
Regia lex indistinctè admittendos esse censeat ad publica
munera eos qui relicta Iudæorum aut Maurorū lege Chri
sto nomen dederunt, ipse tamen censeo eam legem esse in-
telligendam secundum hanc quintam conclusionē in hoc,
qui iam diu legem Christi veteranus profitetur: alioqui in-
decorū est,quòd apud Christianos præficiatur is in muneri
bus publicis,qui nuper falsam religionem mordicus, & ani-
mo contumaci obseruauerat.

Sexta conclusio.Satis iure communi constat nec à be-
neficijs ecclesiasticis,nec à dignitatibus,nec à sacris ordini-
bus,nec ab officijs publicis,& secularibus prohiberi, eum,
qui à tempore natiuitatis, ab ipsa quidem infantiæ ætate
Christianus est,tametsi patrem,auum,aut proauum Iudęū,
vel Saracenum habuerit. Hic etenim dubio procul Neo-
phytus non est dicendus secundum propriam huius dictio-
nis significationem: licet vulgo apud hispanos appelletur
conuersus,aut Marranus. Hinc sanè apparet qualiter sit
intelligendū quod scripsit Ioan.Staphyl.de literis gratię, &
iusti.col.vlt.ita enim inquit:cum Neophytis,qui vulgò dicū
tur Marrani,dispensatur ad omnes ordines, & beneficia:dū
modò ipsi semper vixerint vt catholici. Nā dispensatio ista
necessaria non est in his,de quib.tractat hęc sexta conclusio,
vt ipse opinor.Ipsi vero Iudęi,quod paulò antè notauimus,
apud Christianos magistratus, & publica munera nequeūt
obtinere,pręsertim ea quę infamib.cōmitti non possunt.Nā
Bar.per text.ibi in l.vlt.C.de postuland.Anania in rub.de Iu
dęis.col.2.Ias.in rub.ff.de iustitia & iure.col.1.And.Tiraq.in
tract.de nobilit.capit.29.nu.12.existimant,Iudæū non posse
aduocatū esse: cùm infames hoc officium minimè valeant
exercere.l.1.§.ait prætor.in 2.ff.de postuland.ca.infames.3.q.
7.sic & Diuus August.lib.vno adnotationū in Iob, capi.13.
appellat Iudæorū gentem ignobilem,propter Christi occi-
sionem.Quintilianus item hoc ipsum testatur lib.3. ca.9.Est,
inquit,& conditorib.vrbium infame,contraxisse aliquā per
niciosam cæteris gentem:qualis est primus Iudaicæ supersti
tionis author.His equidē verbis Quintilianus, etsi impiè in
cusauerit Mosen,& eius leges,quæ ad Christi vsq; passionē
sanctissimæ fuerunt, gentē tamen Iudæorū infamem apud
Romanos fuisse insinuat.Obiter etenim illud est animaduer
tendum,Iudaicā superstitionem apud Quintilianum intelli-
gendam esse Iudæorū legem,quæ superstitio Iudaica appel-
latur in l.quoniā multi.C.de hæreticis.cap.Iudæi.28.q.1.cap.
Auguriis.26.q.5.l.3.§.vlt.ff.de decurionib.& licèt Alci.lib.3.
dispunctio.cap.8.& lib.10.C.locum Quintiliani ita intellexe
rit,vt Christianā religionem à Quintiliano appellari Iudaicā
superstitionem contendat:minimè congruit ea interpreta-
tio ipsi Quintiliano,qui de Christo Iesū nequaquam egerit:
cū is nullam terrenā vrbem condiderit.Quod aduersus Al-
ciat.adnotarunt Ant.August.de excusa.tutor.pagin. 367.&
AEmilius Ferettus in præfatione ad Corneliū Tacitum.Nec
inficior quandoque ab ethnicis Christianā religionē dictam
fuisse superstitionē Iudaicam.Quod satis cōstat ex Arriano
de dictis Epicteti.cap.9.Non tamen ita dicta est à Quintilia
no,nec ab Vlpiano in d.l.3.§.vlt.vt constat ex l.spadonū.§.iā
autem & Iudæi.ff.de excusatio.tutor.quo in loco relatio sit
ad Vlpiani respōsum in d.§.vlt.licèt Accursi.id nō satis perce
perit.vnde communis est Bar.& omnium consensus,d.l.2.§.
vlt.abrogatam esse per l.vlt.C.de Iudæis.

HAEC verò sint satis pro prima huius operis parte,quæ
hactenus de irregularitate in genere,& de quibusdam
eius speciebus tractauerit: atque ideo secunda subsequi-
tur pars.

SECVNDA
HVIVS RELECTIONIS Pars.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium quid sit?& de homicidio voluntario.*
2 *Voluntate distingui delicta,qualiter sit intelligendum?*
3 *Maleficia,quo in sensu,fine,& proposito distinguantur?*
4 *Delictum,ex quo fuerit sequuta publica vtilitas,an sit puniendum?*
5 *Irregularitas ex voluntate occidendi,etiā perfectissima,nō contrahitur.Ibique de interiorib.actib.quo ad humanam legem agitur.*
6 *Conatus,qualiter sit in atrociorib.puniendus?*
7 *Intellectus ad l.quisquis.C.ad l.Iul.maiestatis.*
8 *Intellectus ad l.vnic.C.de raptu virgi.& inibi de raptu monacharum.*
9 *Intellectus ad capitulum primū,de homicidio.in sexto.vbi de Assasinis tractatur.*
10 *Interpretatio tex.in l.is qui cum telo.C.de Sicarijs.*
11 *Veneni præparatio,aut ipsius propinatio animo occidēdi contingens, an sit punienda,morte non sequuta.*
12 *Parricidij crimen expenditur:& lex Pompeia de Parricidis explicatur.*

SECVNDAE HVIVS OPERIS Partis Initium.

TANDEM HIC locus exigit, vt latiùs eam explicemus irregularitatem,quę ab homicidio procedit,siquidem hæc in praxi sæpissimè contingat. Duas verò partes habet: prior de homicidio voluntario, posterior de casuali tractabit. Nam de necessario agemus in specie statim in Tertia huius tractatus parte. Vtriusque sanè examen requiret,quòd genericè

aliqua

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliqua de homicidio præmittamus. Est igitur homicidium
1 †corporis peremptio, authore Augustl. lib. 19. contra Faustũ. c. 23. ca. Homicidium. de pœnit. dist. 1. Corpus autem hic hu manum intelligo, & animatum, cum alioqui peremptio nõ conueniat corpori inanimato, & de hominis occisione tractetur. Idem Augustinus libro primo, de libero arbitrio, cap. si homicidium. 13. q. 5 scribit, homicidium esse hominis occisionem Homo autem constat ex anima rationali, & carne aut corpore: idcirco percutiẽs hominem mortuum, aut corpori inanimato caput abscindens non potest accusari homicid. j. notat Bald. per textum ibi in l. j. nume. 19. C. qui accus. non possunt idem in l. fororem. C. de his quibus vt indignis. & in l. ex hoc iure. nume. 10. ff. de iustit. & iure. atque eadem ratione constat, non esse irregularem qui corpori mortui, & vita functi membrum abscinderit, animo illum hominem occidendi, si eum viuum comperisset: quod notat Archid. in cap. periculosè. de pœn. dist. j. idem in c. vlt. 15. q. j. Doct. in c. si aliquis. de hom. & Fel. in c. sicut dignũ. eo. tit. col. 4. Anania in c. sicut ex literarum. de hom. col. vlt. Hipp. in l. vlt. nu. 37. ff. de quæst. Albert. Trotius de vero & perfecto cler. libr. 2. cap. 20. numero 7. Ludo. Carrer. in pract. criminal. titu. de homic. §. 1. numero 21. & 22. qui tradit, hunc puniendum esse de injuria mortuo illata, iuxta illius iustã æstimationem, & equissimam pœnam. argumento deducto ex l. qui sepulchra. C. de sepul. violat. l. 2. §. aduersus. ff. eo. tit. notat Matth. de Afflict. in constitur. Neap. lib. 3. rub. 56. præter ea, quæ de sepulchro violat. traduntur iure regio. in l. 13. titulo nono, parte septima. l. 3. titulo 13. parte prima. l. prima, & l. tertia. titulo decimooctauo, libro 4. fori.

Voluntarium homicidium est, quod dolo malo animo occidendi committitur. l. 1. in princ. & l. diuus. ff. de sicarijs. l. in lege Corne. ff. eo. tit. cap. 1. §. si quis, hominem. de pace tenend. cap. sicut dignum. de hom. docet Angelus in tract. de malefic. §. scienter, & dolosè. ex hoc autem voluntario homicidio dubio procul contrahitur irregularitas: modò animum ipsum occidendi sequatur actus occisionis. Nam & irregularitas actum exteriorem requirit. tex. elegans in c. vl. 15. q. 1. & probatur ea ratione, quam superius exposuimus, in huius operis part. 1. numero 4. Hoc verò in loco voluntarium homicidium intelligo non solum cũ occidens explicitè tendit ad occisionem, & occidere vult: sed & quoties ejus voluntas tendit in eum actum, ex quo de per se, ac immediatè mors sequitur: non per accidens: siquidem voluntas peccantis, & agentis malum fertur in id quod fit, & in omne illud, quod per se, non per accidens sequitur ex illo. Cuius assertionis sit exemplum in eo, qui Sempronium percusserit prauo animo volens ei iniuriam irrogare, cuiusque faciem cicatrice signare, non occidere, nec tamen potuit manum ita temperare, quin grauiter percusserit, ex cãque percussione mors fuit sequuta. profectò hic erit homicida voluntarius, voluntas enim percutientis fertur in percussionem, & in omne id, quod immediatè, & per se non per accidens ex ea fuerit sequutum, & sic in homicidium ex percussione per se, & immediatè sequutum. Id manifestè sensit S. Tho. 1. 2. q. 20. art. 5. qui docet, peccata aggrauari ex euentibus, qui post ea succedunt, non solum quando illi sunt præcogitati: sed etiam quando præter intentionem successerunt, si illi euentus per se, & necessariò sequuntur ex priori opere, aut saltẽ vt in pluribus illa eueniunt. probat hoc ipsum tex. in c. vlt. de hom. in 6. & l. quoniam multa. C. ad l. Iuliam de vi. l. 1. §. ex incendio. ff. de incendio, ruina, & naufragio. notat Caietan. in 2. 2. q. 64. articul. octauo sed quia multa lector passim cõperiet, quæ huic nostræ propositioni videãtur aduersari, præsertim quod voluntate, & proposito delicta distinguuntur. c. cũ voluntate. de sent. excõ. oporter rẽ istã lõgi[2] repetere aliquot prenotãdo, quæ dubitationẽ istam radicitùs explicẽt.

Primũ enim illud cõstitutissimum sit, delictum, aut peccatum committi nõ posse absque voluntate. malitia enim cuiusq; actus praui à voluntate procedit, quæ præcipua est in omni peccato: cum prima causa peccati sit involuntate, quę imperat omnes actus humanos, peccatum autem nihil aliud est, quàm actus humanus malus, quemadmodum probatur. in c. 1. 15. q. 1. ex August. libr. 1. retracta. cap. 15. qui asseuerat peccatum non posse esse nisi voluntarium. idem docet Aristo. 3. Ethico. cap. 1. S. Thomas in 1. 2. quæst. 71. ar. vltimo. & quæst. 72. art. 1. & quæst. 76. omnibus eius quæstionis articulis. quo fit, vt qua ex parte in actu humano contigerit involuntarium, ex ea quidem malitia absit, & omnino peccatum: quod & nos de ignorantia disputantes explicuimus in c. Alma mater. 2. par. §. 10. nu. 7.

Secundò ex proximè dictis constat, maleficia, crimina, &
2 delicta voluntate distingui in hunc equidem sensum, †voluntarium constituat delictum, inuoluntarium autem ab eo excuset, & liberet, cum propter inuolũtarium malitia cesset: ea verò ex voluntate procedat. igitur volũtas distinguit delictum à non delicto, & peccatum à non peccato discernit. cap. cum voluntate. de sent. excom. l. qui iniuriæ. ff. de furti. l. verum. in princ. ff. eod. titu. l. quod reipublicę. ff. de iniur. sunt & ad hæc plures authoritates, quib. passim hoc ipsum cõfirmatur. delictum siquidem, aut peccatum nequaquam potest accidere, nec constitui absque malitia illud committentis: quæ quidem malitia minimè datur ex inuoluntario.

Tertiò considerandum est, voluntatem ferri quandoque in actum homicidij directè, & per se: quandoque indirectè, & per accidens. directè quidem fertur voluntas in homicidium, quando quis animum habet occidendi: & hæc est per fecta, propriaque homicidij malitia. l. 1. C. de sica. l. 1. §. diuus. ff. eod. tit. indirectè autem, & per accidens fertur voluntas in homicidium, quoties fertur in id, ex quo immediatè, & per se, non per accidens homicidium sequitur. Nam in id, quod per accidens sequitur nullo modo fertur voluntas nec directè, nec indirectè. erit sanè hui[3] assertionis exemplum, quod S. Thom. exponit in 1. 2. q. 76. artic. 4. dicens, q̃ causa peccati non est directè voluntaria, sed indirectè, & per accidẽs. quãdo quis vult bibere vinum immoderatè, fertur quidem rũe voluntas directè in potum immoderatum: indirectè autem, & per accidens in ebrietatẽ, quæ fuit sequuta directè & immediatè ex potione immoderata. Hæc deniq; Thomas, cui adiiciam libẽter Paluda. in 4. sent. dist. 32. q. 1. ar. 1. col. 5. & Panor. in ca. quia diuersitatem. de concess. præb. nn. 3. iuncta gl. ibi, verb. suspensus. nume. 11. ex quib. ipse colligo, voluntatẽ huius bibentis vinum immoderatè minimè ferri nec directè nec per accidẽs in id, quod ex ebrietate fuerit per accidẽs sequutum præter spem. Dicitur autem magis, vel minùs indirecta voluntas in homicidium: quoties actus per se volitus, aut voluntate cõprehensus, magis vel minùs tendit ad ipsũ homicidij periculum: sicut deducitur ex diuo Thoma 2. 2. q. 64. arti. 8. ad 2. & ibi Caiet. præsertim in resp̃ione ad 3. & in versi. & confirmatur authoritate Augustini. idem apparet ex eodem Tho. 1. 2. q. 20. artic. 5. cuius paulò antè mentionẽ fecimus. Huic verò propositioni & aliæ cõueniũt, quæ tradentur in 3. huius operis parte, quæstione de ebrio: & in illationibus statim examinandis.

Interim tamen hac in controuersia expendere conabor duo Iurisconsultorum responsa quæ mihi videntur pari ferè ratione proposita, dissimilima cẽseri. Extat enim apud Vlpianum in l. 3. ff. ad l. Cornel. de Sicar. & hoc cuiusdam Senatusconsulti testimonium. Sed ex Senatusc̃sulto relegari iussa est ea, quę non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamẽtum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quæ accepe-
rat, decessit. Paulus verò in l. si quis aliquid. §. qui abortionis, aut amatorium poculum dant, & si dolo non faciãt, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum dãntur, honestiores in insulam amissa parte bonorum relegãtur: q̃ si mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur. Hęc Iurisconsultus. Vnde cùm in vtroque resp̃so probetur, dolum abesse, & excludi: proponatur tamen res mali exempli, mirum fortasse videbitur, cur morte secuta in vno casu delinquentis relegatione, in altero vltimo supplicio puniatur? His accedit quod Aristoteles in libris de morib. quæ magna moralia vocantur, narrat, cùm fœmina poculum amatorium dederat amatori, & eum interemerat illa potione, in iudicium q̃ue Areopagi vocata esset, elapsam illam fuisse seueritatem iudicum nulla alia de causa, nisi quòd planum factũ esset, ipsam eo maleficio ex consulto, & dolo non vsam. Dederat enim philtrum amoris causa, quanuis fine suo excidisset. Vnde intelligi poterat, non esse id sponte factum: nec enim obesse voluit, sed prodesse. Hyllus etiam frementi Herculi patri apud Sophoclem in Trachiniis apertè rem exponit dicens, Deianiram, cùm putasset corpori ipsius iniecturam quod conciliandi amoremvim haberet, reuocandique abalienatum ipsius animum, peccasse errore quodam non voluntate. Cicero item in tertio libr. De natura deor. Nec enim, inquit, Herculi nocere Deianira voluit, quum ei tunicam sanguine Centauri tinctam dedit. Sed ad Iurisconsultorum responsa regressus, illud asseuerare constanter non verebor, ideo apud Paulum vltimo supplicio delictum puniri, quòd ille actus ex propria vi, ac natura maximè tendat in periculum mortis, aut grauissimæ lęsionis: siquidem abortio ipsa ob corporis dissolutionẽ valde periculosa

de periculosa est, poculaque amatoria in hoc propinantur, vt iudicium amatoris perturbent, mutent, & euertant. quo fit, vt licet dolus absit, nec is actus fuerit factus animo occidendi, & ideo per se. & directè non possit dici homicidiũ voluntarium: indirectè tamen, & per accidens dicatur ea occisio voluntaria maius: quia actus per se volitus, aut voluntate comprehẽsus magis tendat ad ipsius homicidij periculũ. Vlpia verò eum casum exposuit, in quo poculum datur ad conceptionem, quod non est ita periculosum, quippe quod confici soleat ex his, quæ vires corporis augent, hominésq; & fœminas natura debiles, medicamine ipso fortiores ad generationem reddit. qua ratione non ita tendit actus hic voluntate comprehensus in periculũ mortis, vt tendit ille, quo abortionis, vel amoris causa pocula ministrantur.

Quartò proximè adnotandum erit, tunc verè dolum homicidio voluntario perfectum adesse, quoties voluntas occidentis directè, & per se in actum homicidij fertur, & sic habet homicida occidendi animum d. l. 1. §. diuus. l. in lege Cornelia. ff. de Sicarijs.

Quintò illud est omnino animaduertẽdum, quòd ad punitionem ordinariam homicidij præcipuè attenditur vetus animus occidendi, perfectus inquam dolus & tandem volũtas directa in ipsum homicidij actum, in ipsamque hominis occisionem, itaquidem, vt quoties homicidium voluntariũ sit, voluntate tamen indirecta, & per accidens contingenti, voluntas directè in potum immoderatum: indirectè autem, & per accidens in ebrietatẽ, quæ fuit sequuta directè & immediatè ex potione immoderata. Hæc deniq; Thomas, cui adiiciam libẽter Paluda. in 4. sent. dist. 32. q. 1. ar. 1. col. 5. & Panor. in ca. quia diuersitatem. de concess. præb. nn. 3. iuncta gl. ibi, verb. suspensus. nume. 11. ex quib. ipse colligo, voluntatẽ huius bibentis vinum immoderatè minimè ferri nec directè nec per accidẽs in id, quod ex ebrietate fuerit per accidẽs sequutum præter spem. Dicitur autem magis, vel minùs indirecta voluntas in homicidium: quoties actus per se volitus, aut voluntate cõprehensus, magis vel minùs tendit ad ipsũ homicidij periculum: sicut deducitur ex diuo Thoma 2. 2. q. 64. arti. 8. ad 2. & ibi Caiet. præsertim in resp̃one ad 3. & in versi. & confirmatur authoritate Augustini. idem apparet ex eodem Tho. 1. 2. q. 20. artic. 5. cuius paulò antè mentionẽ fecimus. Huic verò propositioni & aliæ cõueniũt, quæ tradentur in 3. huius operis parte, quæstione de ebrio: & in illationibus statim examinandis.

Interim tamen hac in controuersia expendere conabor duo Iurisconsultorum responsa quæ mihi videntur pari ferè ratione proposita, dissimilima cẽseri. Extat enim apud Vlpianum in l. 3. ff. ad l. Cornel. de Sicar. & hoc cuiusdam Senatusconsulti testimonium. Sed ex Senatusc̃sulto relegari iussa est ea, quę non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamẽtum ad conceptionem dedit, ex quo ea, quæ accepe-
rat, decessit. Paulus verò in l. si quis aliquid. §. qui abortionis, aut amatorium poculum dant, & si dolo non faciãt, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum dãntur, honestiores in insulam amissa parte bonorum relegãtur: q̃ si mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiuntur. Hęc Iurisconsultus. Vnde cùm in vtroque resp̃so probetur, dolum abesse, & excludi: proponatur tamen res mali exempli, mirum fortasse videbitur, cur morte secuta in vno casu delinquentis relegatione, in altero vltimo supplicio puniatur? His accedit quod Aristoteles in libris de morib. quæ magna moralia vocantur, narrat, cùm fœmina poculum amatorium dederat amatori, & eum interemerat illa potione, in iudicium q̃ue Areopagi vocata esset, elapsam illam fuisse seueritatem iudicum nulla alia de causa, nisi quòd planum factũ esset, ipsam eo maleficio ex consulto, & dolo non vsam. Dederat enim philtrum amoris causa, quanuis fine suo excidisset. Vnde intelligi poterat, non esse id sponte factum: nec enim obesse voluit, sed prodesse. Hyllus etiam frementi Herculi patri apud Sophoclem in Trachiniis apertè rem exponit dicens, Deianiram, cùm putasset corpori ipsius iniecturam quod conciliandi amoremvim haberet, reuocandique abalienatum ipsius animum, peccasse errore quodam non voluntate. Cicero item in tertio libr. De natura deor. Nec enim, inquit, Herculi nocere Deianira voluit, quum ei tunicam sanguine Centauri tinctam dedit. Sed ad Iurisconsultorum responsa regressus, illud asseuerare constanter non verebor, ideo apud Paulum vltimo supplicio delictum puniri, quòd ille actus ex propria vi, ac natura maximè tendat in periculum mortis, aut grauissimæ lęsionis: siquidem abortio ipsa ob corporis dissolutionẽ valde periculosa est, poculaque amatoria in hoc propinantur, vt iudicium amatoris perturbent, mutent, & euertant. quo fit, vt licet dolus absit, nec is actus fuerit factus animo occidendi, & ideo per se. & directè non possit dici homicidiũ voluntarium: indirectè tamen, & per accidens dicatur ea occisio voluntaria maius: quia actus per se volitus, aut voluntate comprehẽsus magis tendat ad ipsius homicidij periculũ. Vlpia verò eum casum exposuit, in quo poculum datur ad conceptionem, quod non est ita periculosum, quippe quod confici soleat ex his, quæ vires corporis augent, hominésq; & fœminas natura debiles, medicamine ipso fortiores ad generationem reddit. qua ratione non ita tendit actus hic voluntate comprehensus in periculũ mortis, vt tendit ille, quo abortionis, vel amoris causa pocula ministrantur.

Quartò proximè adnotandum erit, tunc verè dolum homicidio voluntario perfectum adesse, quoties voluntas occidentis directè, & per se in actum homicidij fertur, & sic habet homicida occidendi animum d. l. 1. §. diuus. l. in lege Cornelia. ff. de Sicarijs.

Quintò illud est omnino animaduertẽdum, quòd ad punitionem ordinariam homicidij præcipuè attenditur vetus animus occidendi, perfectus inquam dolus & tandem volũtas directa in ipsum homicidij actum, in ipsamque hominis occisionem, itaquidem, vt quoties homicidium voluntariũ sit, voluntate tamen indirecta, & per accidens contingenti, voluntas tunc pœna ordinaria remittatur, in aliamque commutetur. quasi minuatur peccatum pro ratione indirectę voluntatis, & ob imperfectionem voluntarij. Nam authore S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 4. voluntas per accidens tendens ad peccatum minuit culpam peccati. idem probat tex. celebris in d. l. in lege Corne. cuius mentionem agemus inserius ad apertiorẽ huius quæstionis resolutionem, & deinde ad intellectum. c. vl. de homic. in 6.

Sextum in hoc loco non intongruè proponitur, pecca-
1 ta & maleficia quo ad exteriorem actum, saltem materialiter, vt ita loquar, minimè distingui ex proposito fine. quem admodum docet S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. cuius hæc sunt verba: Alioqui actus dicuntur humani in quantum sunt voluntarij. sicut suprà dictum est. in actu autem voluntario inueniuntur duplex actus: scilicet actus interior voluntatis, & actus exterior, & vterq; horum actuũ habet suum obiectum: finis autem propriè est obiectum interioris actus volũtarij. id autem, circa quod est actio exterior, est obiectum eius. sicut igitur actus exterior accipit speciem ab obiecto, circa quod est, ita actus interior voluntatis accipit speciem ad finẽ sicut à proprio obiecto: id autem, quod est ex parte volũtatis se habet vt formale ad id, quo est ex parte exterioris actus, quia voluntas vtitur membris ad agendum sicut instrumẽtis. Neque actus exteriores habent rationẽ moralitatis, nisi inquantum sunt volũtarij, & ideo actus humani species formaliter consideratur secundum finem, materialiter autem secundũ obiectum exterioris actus: vnde philosophus dicit in 5. Ethicorum, quod ille, qui furatur vt committat adulterium, est per se loquendo magis adulter, quã fur. Hactenus diuus Th. qui & in eadem 1. 2. q. 72. art. 1. scribit peccata distingui secũdum finem, quia omnis actus quatenus à voluntate procedit formalem habet speciẽ à fine, & sic ab eius obiecto. hic autem finis semper est ad rationem boni existentis, vel apparentis. siquidem malum est præter voluntatem, & voluntas quo ad finem semper habet rationem boni: quemadmodũ idem Tho. explicat 1. 2. q. 8. ar. 1 ex Dionysi c. 4. de diuinis nominib. & Aristote. secũdo Physicorum. actus autem voluntarius semper consideratur ad distinctionem peccatorum, & sit hęc distinctio propriè per se, secundũ eundem Thom. prima secundæ, quæst. septuagesima secunda, art. j. interior verò actus semper distinguitur secundum finem, exterior autem materialiter secundum obiectum, in quo exercetur: idcirco malefica ex proposito fine non sunt distinguenda, nec commodè distinguũtur. idem vlterius constat, si actuũ humanorum distinctionem exposuerimus, ex Aristotele secundo Ethicorum capitulo sexto. Diuo Augustino lib. contra medacium, capitulo septimo. Sancti Thoma, 1. 2. quæstione 18. maximè articulo 8. capitulo venerabilibus. §. penult. de sentent. excommun. in 6. sunt enim actus quidam ex propria natura adeò mali, quod non possunt aliqua ex causa licere, nec ex aliqua circunstantia esse boni: vt adulterium, incestus: stuprum. & in his actibus planè constat, verum esse quòd ex fine non possint licitè censeri, nec iustificari. sicuti obiter ipse notaui in Epitome ad 4. decreta. 2. par. c. 3. §. 4. nu-
mer. 5. & in reg. peccatum. secunda part. §. 1. nume. 5. sunt & quidem actus suapte natura mali, qui tamen aliqua ex causa licere possunt, & permittũtur, vt homicidium. quod licèt ex se malũ sit, permittitur tãdem ad defensionem in hac actuũ specie dictar iuris diuini & humani ratio, q̃in dubio delictũ, & prauum agentis animum præsumamus, donec veritas cõstet. cap. 1. de præsumptioni. Alij actus sunt ex propria eorũ natura boni, qui etsi possint contingere mali ob aliquẽ malum finem ob prauam circunstantiam: attamẽ in dubio præsumendus est bonus agentis animus. Sunt denique & alij actus indifferentes, qui possunt esse mali, vel boni ex fine, & propter circunstãtiam aliquam. vt risus: deambulatio. & his similes. in his equidem obseruãdum est, quòd erit in dubio adsumenda in meliorem partem. & sic in bonum interpretatio. l. merito. ff. pro socio. cap. estote misericordes. de regul. iur. l. vlt. ri. 10. par. 5 quod latè tractauerũt è iuniorib. Hippo. in rub. ff. de fideiuss. num. 46 Fræcf. Nicolitius in repe. rub. ff. de noui oper. nunt. Andr. Alciat. in tracta. de præsumptioni, regu. 3. preser. 1. Abba. Anania, & Felin. in capitul. cùm dilecti. de accusat. per text. ibi. quarationeBartol. eleganter scribit in l. quoties. §. 1. ff. de here insti. q̃ si probetur, aliter dictũ à cõtrahentib. vel testib. quã scriptũ fuerit à tabellione, præsumẽdũ erit, id errore potius quã dolo scriptũ fuisse. Quam sententiã probarũt And. Alc. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 13. nu. 10. & Hippo. in d. rub. de fideiuss. nu. 56. Ego verò perpensa hominum malitia, & præsertim his consideratis, quæ frequenter solent à tabellionib. dolo, & fraude committi, nõ facile admitterem hanc opinionem, nisi apud me probatissima foret ipsius tabellionis rectitudo. Igitur actus exteriores boni per se, aut indifferentes omnes sunt præsumendi boni, nisi ex inordinata voluntate, aut malo fine mali iudicentur: imò simpliciter hi actus boni dicũtur: moraliter autem boni, vel mali ex recta, vel inordinata volũtate, ex bono vel malo fine prani, aut boni censendi sunt: actus verò ex sua natura mali, & sic peccata, non possint esse boni, nec distingui ex fine, aut bona intentione. secundum magistrum sententia. in 2. dist. 40. post Augustinum super Psalmum 31. & in homili. 7. lib. quinquaginta homiliarum, capi. fortè. 14. quæst. 5. quo fit, vt delicta voluntate distinguantur. id est ex ratione voluntarij, & inuoluntarij: vt paulò ante ostendimus, proposito autem, & fine minimè distinguantur, nisi qua ex parte finis refertur per rationem propriam ad actum voluntatis: & ideo quia finis refertur ad actum voluntatis interiorem, cuius obiectum est, actus autẽ exterior habet pro obiecto id in quo ipse omnino exercetur, & voluntas fertur in obiectum peccati secũdum quod ipsum peccatum distinguitur: ideo idẽ est id quod peccata distinguantur secundum obiecta, & secundum fines: authore Thoma in d. q. 72. articu. 1. ad primũ. Ergo proposito maleficia distinguuntur quatenus propositũ ad voluntatis actum spectat, sic idem est voluntate, & proposito distinguidelicta. dict. ca. cum voluntate. l. qui iniuriæ, ff. de fur. cum similib. paulò antè citatis. de quo latè Hyppol. in l. 1. §. diuus. ad finem. ff. de Sicariis. & in singulari 176. post alios, quos ipse refert.

Hinc sanè poterit expendi quæstio elegans qua solet con-
trouerti, an delinquens puniendus sit, si loquatur ex delicto
4 publica vtilitas? etenim ex crimine †per se nihil bonum sequi potest. per accidens autem poterit bonũ aliquod ex malo procedere, & deduci. sic sanè fur surripiens alteri proprias res, & eas sibi rapiens, inter alienas supellectilia literas proditionis reipublicæ inuenit, quo, factũ est, vt detecta proditione salua fuerit respublica: vtrum hic sit furti puniendus, in declamationib. Seneca disputauit lib. 1. declamat. quæst. vlt. nec Ancharanus est definire in cap. Canonum statura. de cõstitu. Fol. 19. col. 3. est tamẽ hęc dubitatio ita definiẽda, vt si quis alienas res surripuerit animo furãdi, & volũtate in furtũ directa, & sic in rẽ illicitã peccet peccato furti, in cui[9] obiectũ volũtas huius furãtis fertur, & omninò puniendus sit: licèt ex accidenti proditionis literas inter furtiuas res inueniens maximum reipublicæ periculum detecta proditione impedierit, & vitauerit. probat textus in capitulo, religentes. vigesimatertia quæstione quinta. cuius meminit ad hanc ferè quæstionem Panormitanus, in capitulo nouit. de iudiç. numero vigesimonono. quòd si quis res alienas surripuerit, non vt eas furto sibi habeat, & acquirat, sed vt proditionis literas intercipiat in maximum reipublicæ obsequium, suspicione ductus, quod proditio à domino rerum tractabatur, quòd apud eum erant proditionis literæ, hic maximè laudandus est,

non puniendus.

Universidad de Deusto Biblioteca

non puniendis nec furti peccatum habet, quippe qui non animo furandi, nec cõtrectandi res alienas domino inuito hoc admiserit facinus, sed vt interciperet proditionis literas, quod licitum eidem erat. Deducitur hoc ex c. dixit Sara. ad finem. 32. q. 4. ex l. 2. §. postea cum Appius. ff. de origine iuris. quem tex. mirabilem esse asserit Barba. in c. intelleximus. de iudic. col. 3. commendat Roman. cons. 310. notant in specie hanc distinctionem Fel. in c. 1. col. vlt. de præsumpt & Hierony. Cagnolus in d. l. secunda. §. his legibus latis. columna tertia. ff. de orig. iur. Nec tamen est simile quod iurisconsultus scribit in l. tertia. §. in bello. ff. de re mil tex. in ca. vltimo. ad finem. 22. quæst. secunda. ex ca. 24. primo Regum. quibus probatur, puniẽdum fore eum, qui aduersus præceptum ducis belli, quicquam egerit, etiam si id in victoriam fœlicem cesserit reipublicæ. commendat Cremẽsis in singu. 150. hoc ipsum intelligens, nisi aliquid nouè post ducis præceptum acciderit, quod aliud suadeat fieri, nec possit commodè ipse belli dux consuli: idem Rochus Curtius in cap. vlt. de consue tud, fol. paruo. 27. colum. secunda. est enim hæc militaris disciplinæ lex iustissima, vel ea ratione, quòd in bello obedientia sit admodum vtilis reipublicæ, & trãsgressio imperij valde perniciosa: quippe quæ cum maximo reipublicæ periculo plerunque exerceatur, sicuti tradit Fel. in cap. causam. col. pen. de iudic. idem Fel. in cap. illud. de maioritate, & obedientia. Accedunt iuri memorabilia maiorum exempla. Posthumius Tiburtius filium fortissimum adolescentem Aulum Posthumum, quòd sua sponte iniussu patris egressus hostes fudisset, capite plecti, & securi percuti iussit: authore Valerio Maximo lib. 2. c. 2. de disciplina militari. quod facinus graui vsus argumento Titius Liuius libro quarto primæ Decadis non Posthumio, sed L. Manlio Torquato tribuendum esse censet: is enim L. Manlius, aut T. Manlius Torquatus filium securi coram omni exercitu percuti fecit, quòd inscio, & ignorante patre cum hoste Gemino Metio duce Tusculanorum prouocatus pugnauerat, & prouocatorem hasta confodisset. quod & Valerius Maximus refert libro nono. capite de ira. ex iunioribus hæc & alia tradidere Erasmus in prouerbio. Manliana imperia. & Claudius Cottaræus de iure militari, libro tertio. cap. 7. Plutarchus ex veteribus in Parallelis cap. 25. qui idem de Epaminonda. & eius filio Stesibroto scribit.

His profectò vtcunque melius potuimus prænotatis circa volũtarium homicidium, quo ad irregularitatem, & quo ad huius criminis punitionem multa in specie deducemus, ex quibus possit commodè percipi, quid in hoc tractatu respondendum sit, præsertim ad intellectum, veramque iuris Pontificij, & Cæsarei decisionum interpretationẽ, quæ hac in re passim commemorantur.

Primò constat ex his, neminem irregularem constitui,
5 nec decerni ex deliberata valdè occidendi hominem † volũtate. etiam si ea ex causa cum telo armatus insidias alteri intẽderit, modò ipsum nec occiderit, nec ei membrum amputauerit. quod probatur in cap. vlt. 15. quæst. 1. cap. sicut. 32. quæst. 2. tex. optimus in cap. cogitationis de pęn. dist. 1. l. cogitationes. ff. de pęnit. tenet in specie gl. in cap. si aliquis de homic. vbi eam sequuntur Doct. communiter. sicuti asserit Albertus Trotius de vero, & perfect. cleri. lib. 2. cap. 20 numero 5. idem tenent Fel. in cap. sicut dignum. columna quarta, versi. tertio fallit. de homi. Hippo. in l. si is qui cum telo. colũna vltim. C. de sicarijs. idem Fel. in tracta. quando conatus. versi. 6. fallit. est ad hoc gl. singula. in ca. periculosè. de pęnit. distinctio. prima. etenim licet Anani. in dicto capitulo, si aliquis. Trotius, Felin. & Hippol. ex dicta gl. contrarium adnotauerint, verè iuxta eius integram literam, quæ in aliquot codicibus desideratur, communem opinionẽ probat, ita equidem legitur. Sed nunquid dices irregularem clericum, qui homicidium voluit facere, nec fecit, quia nõ potuit? non credo, quod sit irregularis tanquam de homicidio, licet sit voluntarius homicida: quia lex promotionis potius opus considerat, quàm voluntatem. decimaquinta quæstione prima. cap. si quis nõ iratus. trigesimasecunda quæstione secũda. ca. sicut. licet sit homicida quo ad Deum: infra eodem. capitulo si cui. vbi tamen factum sequitur, grauius est peccatum. hactenus gl. quæ manifestam facit pro communi opinione authoritatem.

Obijcitur tamẽ huic opinioni tex. in c. Si cui. de pęnit. dist. prima capitulo Si propter ea, ead. distinct. & deinde præceptum illud: Non concupisces. quo ordinatus mentis, etiam solius appetitus, eique præstitus consensus palàm prohibetur. textus ad idem celebris in l. si quis cũ telo. C. de sicari. vbi punitur solus occidendi animus cum exterioris actus conatu. probatur idem in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleri. & aliis plerisque authoritatibus, quib. cõstat, conatum puniri vtroque iure. His accedit, quòd secundum sanctum Thom. in prima secundę. quæstion. vigesima. articulo quarto. & Cardinal. Caietanum ibi. Cardina item à Turre Cremata in capit. si quis non dicam rapere. de pœnitent. distinctione prima. actus exterior non addit in bonitate & malitia ex fine actui interiori tametsi finis cõsequutus addat in bonitate, & malitia volũtati bonæ, vel malę ex fine. non enim actus exterior addit aliam malitiam, aut bonitatẽ actui interiori ex parte finis de per se: eandem tamen malitiam, vel bonitatem intendit variis quandoque modis: imò secundum materiam, & circunstantias actus exterior, vt terminus act⁹ interioris, addit aliquid bonitati, vel malitię ipsi⁹ actus interioris. textus ad idem in cap. Sed pensandum. dist. sexta. glo. optima in cap. 1. de eo, qui mittitur in possess. causa rei seruand. Ergo actus interior mentis, præsertim cum exteriori conatu puniendus est, & puniri poterit.

Sed & his rationibus respondendum erit, lege diuina interiorẽ actum, vtpote eius legislatori cognitum puniri, vel premio affici: non ita lege humana, quæ in actum interiorẽ potestatẽ non habet. quod alibi latiùs adnotauimus. Quòd si actus interior in exteriorem conatum erumpat, is optimè legi humanę subiicitur. Deinde illud est adnotandũ, volũtatẽ non esse vel in malis, vel in bonis perfectã: nisi sit talis, quæ opportunitate data operetur. Etenim si desit facultas voluntate existente perfecta, vt operaretur quis, si posset: defectus perfectionis, quæ est ex actu exteriori, est simpliciter inuoluntariũ. Inuoluntarium autem sicut non meretur pœnam, vel præmium in operando bonum, aut malum, ita non tollit aliquid de præmio, vel de pœna, si homo inuoluntariè simpliciter deficiat ad faciendum bonum, vel malũ: authore Thoma in d. artic. 4. quod Caieta. ibi intellexit accipiendo bonũ vel malum moraliter. non tamen secundũ hãc, vel illam humanã legem, quæ actus interioris exequutionem exigit per exteriorem operationem.

Hinc deducitur, quo ad pœnã irregularitatis non esse animum, voluntatem, nec actum interiorem cõsiderandũ: imò nec conatum ipsum. Quòd modò explicuimus, cùm ipsa lex pontificia quantum ad hoc verum actum homicidij, aut mutilationis exigat: quod & Henric. post alios docet in capit. 1. de eo, qui mittitur in possess. & ibi Card. Secundò inde apparet, idem esse quo ad excommunicationis, & censuræ ecclesiasticæ pœnas. Quibus minimè afficietur qui deliberatissimum animum habuerit, omnique conatu curauerit agere id, cuius causa excõmunicatio est indicta. gl. elegans in capit. in audientia. de sententia excommunica. cõmuniter ibi recepta. Card. in Clemẽt. 1. quæst. 3. de vsuris. Felin. in dict. tract. quando conatus. versi. 6. fallit. de quo & ipse aliqua scripsi in repeti. ca. Alma mater. de sententia excõmunicationis, in 6. 1. par. §. 10. nu. 15.

Tertiò infertur, in dict. l. si quis non dicam rapere. non pu-
6 niri lege humana interiorẽ † tantùm actum mentis: sed exteriorem: nempè ipsum conatum, qui per exteriorem operationem processit. Nam in atrocioribus criminibus conatus ipse puniendus est: secundum Bald. per textum ibi in dict. l. si quis non dicam. glo. verbo. putamus. ibi communiter probata in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iuris. vbi Romanus. Regia l. secunda, titul. 31. parti. 7. & est omnium communis sententia post Cynum in di. l. si quis. probat idem textus elegans in cap. primo, de homicidiis. in sexto. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestatis. glo. in l. præsenti. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt. quam dixit esse peregrinam Felin. in tractatu, quando conatus. versic. Fallit quintò. Nam si homo magnum aliquod scelus, aut eiusmodi tẽtat patrare crimina, in quibus magna calamitas aut graue admodum exitium futurum est, procul dubio leges humanæ inceptum facinus, acsi consummatum esset puniri voluerunt. Non enim secùs censuere eum, qui tam atrox dirúmve facinus moliri ausus fuit, quique ad tam exitiale scelus animum induxit, pœnis affici oportere, acsi illud opere consummasset: quod in leuioris noxæ criminibus, & vbi non est tanta sceleris magnitudo locum non obtinet. Huc pertinet quod Cicero in eleganti pro Milone oratione ad exaggerandam inuidiam, ad improbandum grauissimum scelus tentatum equidem causa occidendi Pompeium illum Magnum, in quo totius reipublicæ salus, & maiestas periclitabatur, incusans Clodij seruum in æde Castoris cum sica, vt Pompeium trucidaret, deprehẽsum fuisse, in hunc modum loquitur: Nisi quia res perfecta nõ est, ideo punienda non fuit, quasi exitus rerum, non hominum consilia legibus vindicentur. Minus dolendum fuit re non perfecta, sed tamen puniẽdum certè nihilominus. Hęc Cicero, cuius ad hanc distinctionem meminit Alex. ab Alexand. dierũ genialium lib. 2. c. 16. ad idem facit quod notant Bart. in l. j. C. ad legem Pompe. de parricidijs. & Saly. in l. j. C. de maleficijs, quòd si & in his atrocioribus affectus fuerit intra annũ retentus, nec ad opus aliquod exterius eruperit, nulla pœna humanæ legis huic affectui nocet, nec pro eo constituenda est, quemadmodum Regia lex præcitata, & aliæ, quas ex iuris ciuilis responsis adduximus, probant. Siquidem, vt inquit Cato, voluntates, nec legibus, nec pœnis fiunt obnoxiæ.

Verùm circa illationem istam non leuis est controuersia, an conatus in atrocioribus criminibus sit ordinaria pœna delicti perfecti, & consummati puniendus. Sunt etenim qui censent, conatum in his criminibus, etiam deductum ad proximum ipsius consummati sceleris actum, etiam si non stet per conantem, quin illud peregerit, sed aliquo exteriori impedimento fuerit impeditus, eadem lege, nõ tamen eadem pœna puniendum. Hanc opinionem probant ex tex. in c. sicut dignum. §. illi autem. de homic. cui respondere possumus in eo casu conatum non fuisse deductum ad proximum ipsius perfecti criminis actum: nec conantem fecisse quicquid agere ad actus perfectionem potuisset. Et nihilominus eandem sententiam tenent Cynus in d. l. si quis non dicam rapere. col. 2. & ibi Salyc. Ang. de maleficijs. in glo. Sempronium mandatorem. col. 2. Thomas Grammat. voto 20. & decisione 74. nu. 12. Cœpola in consi. vlt. col. pen. Andr. Isernia in c. j. §. si vero. de capita. qui curiam vend. Fel. in tract. quando conatus. col. vlt. quanuis ipse non ita in specie hoc asseuerauerit. Sed & Cyni opinionem probant Thomas Grammat. decisione 2. nu. 22. Io. Bernard. in pract. c. 91. & est communis opinio secundum Hyppo. in consi. 105. col. j. tradit in d. l. is qui cum telo. C. de sicar. eandem opinionem fatetur communẽ Thomas Grammat. in voto 8. col. vlt. & Ludo. Carreri. in practi. criminal. rub. de homici. §. 2. nu. 19. qui & Hipp. plures authores ad id citarunt.

Contrariam tamen sentẽtiam, quòd in atrocioribus criminibus puniatur pœna ordinaria conatus ipse ad aliquem proximum actum deductus, ita vt per ipsum conantem non steterit, quin fuerit scelus omnino cõsummatũ, probat tex. elegans in c. j. de homic. in sexto. cui accedit tex. in d. l. si quis non dicam rapere, & in d. l. si is qui cum telo. Nec tamen hic agẽdum erit de eo puniendo, qui sponte pęnituerit, & criminis committendi conatu cessauerit: cui parcendum est. l. qui falsam. ff. de falsis. Sed tantum tractauimus de puniendo eo qui mentis interiorem cogitationem ad exteriorem actum deduxerit, ita, vt per eum non steterit, qui crimen ipsum perageret. Qua in re video multa à iuris vtriusque doctoribus frequenter tradi adeò perplexè, vt maximo labore opus sit ad discernendum ea, quæ sint ad praxim congrua, & recipiẽda. Quamobrem ipse conabor iudices admonere, quid mihi visum fuerit iam sæpissimè hac in controuersia dubitanti.

Primùm admonendum est, quoties de puniẽdo conatu in atrocioribus criminibus actum fuerit, non omnia crimina, quæ grauissima existimãtur, pari iudicio censenda fore: ex his etenim vnum erit grauius, & atrocius altero. cap. consideret. de pęnit. dist. 3. l. aut facta. ff. de pęnis. l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de his qui notãt. infamia. c. aut facta. de pęnit. distinctio. prima. Nam licet Cicero in Paradoxis capitul. 3. & Iouinianus hæreticus probare conati fuerint, omnia peccata esse æqualia: id tamen falsum est, erroneum, & hæreticum: quemadmodum docent Sanctus Thomas 1. 2. quæstione septuagesimatertia, Castro de hæresibus, verb. peccatum. Ioannes Arboreus libro decimoquarto Theosophiæ. cap. 9. Igitur quo ad punitionem conatus in criminibus atrocioribus, quo ad pęnam ordinariam, vel extraordinariam, iudex perpendere debet ipsius criminis qualitatem, ne vna, & eadem mensura omnia metiri conetur.

Secundò præter ipsius criminis grauitatem considerandi sunt actus ipsi ad quos fuerit conatus ipse deduct⁹, vt ex his, & simul delicti qualitate iudex perpẽdat, qua pęna conatus puniendus sit. Sunt etenim actus quidam qui proximi cẽsentur ipsius criminis exequutioni, non tamen sufficiunt hi, vt ex parte conãtis delictũ perfectum sit: cum & aliud ad perfectionem eius supersit ab ipso criminis authore agẽdum. Cuius rei sit exemplum in eo, qui cogitauit ac decreuit patrem occidere, & hoc animo patrem aggressus est, pater autẽ seipsum defendit: aut aliundè impedita fuit parentis occisio. Sunt alij actus ita propriè ad criminis perfectionem pertinẽtes, vt nihil his peractis supersit agẽdũ ex parte delinquẽtis ad criminis perfectionem: licèt mors sequuta non fuerit ex eo, quod adhibitum sit aliquod medicamentum, quo fuerit impedita. Erit sanè exemplum in propinante alteri venenũ causa homicidij: quod quidem venenum minimè nocuerit ad mortem, quia medicamentis sit eius vis extincta. Horum equidem actuum distinctionem pręoculis habere debent iudices, vt in atrociorib. criminib. pœnam ordinariam, vel extraordinariam conantibus inferant. Nam in aliquot criminib. adeo erit cõsideranda eorum grauitas, vt sufficiat conatum deductum fuisse ad priores actus: in aliis verò hoc non erit satis, sed erunt necessarij posteriores, quandoque nec hi sufficient ad ordinariam pœnam.

Tertiò est omninò considerandum in delictis, quæ atrociora non sunt, conatum puniendum fore pœna extraordinaria iuxta ipsius conatus qualitatem: non tamen ordinaria: & hoc quidem eo casu, quo conatus est ad exteriorẽ actum deductus, nec stetit per conantem, quin delictũ consummaretur. Etenim arbitror, non debere hunc conatum manere, nec dimitti impunitum: imò puniendũ fore iudicis arbitrio, non pœna ordinaria. Hanc conclusionem ipse deduxi ex mẽte omnium, qui de conatu hactenus scripsere: præsertim Salyce. in d. l. is qui cum telo. col. 2. sensit eandem opinionem Regia l. 2. statim citanda. & l. saccularis. ff. de variis crimini. cuius meminit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere. col. 2. & Chassanæ. in consuetudi. Burgun. rubr. 1. §. 4. versi. Archidiac. nu. 123. eãdemque ratione ipsa probauerim. Nã hic conatus ad exteriorem operationem deductus, licet criminis speciẽ, in quam volũtas ferebatur, non perfecerit, dubio procul delictum est, & ad sceleris audaciã pertinet, quæ reipublicæ est perniciosa. Et ideo expedit, actum istum non dimitti impunitum. quod Plato lib. 9. de legib. elegantissimè docet. Eadẽ sententia probatur authoritate, præsertim ex l. Imperator Seuerus. ff. de iure fisci. l. generaliter. vbi gl. & Bar. ff. de calũniat. l. 1. in prin. & ad finem. ff. de extraordi. crimin. Vnde fit, vt cõsuetudo totius Christiani orbis, qua obtentum est, leges punientes conatum abrogatas esse: sit planè intelligenda quo ad pœnam ordinariam: etenim extra ordinem arbitrio iudicantis puniendus est conatus ipse ad exteriorem actũ deductus: tametsi huius consuetudinis plures meminerint: maximè Speculat. titul. de accusat. §. primo. Iason post Angelum in l. prima. §. vlti. ff. quod quisque iuris. Bal. in l. tertia. C. de seruis fugiti. Hippolyt. in l. eiusdem. ff. de Sicariis. & in d. l. is qui cum telo. numero duodecimo. C. eodem titulo. Alexand. & ibi Carolus in consilio decimoquinto. libro primo. & plerique alij, quorum iuniores meminere. & Hippolyt. in dict. cõsilio 105. Nulla autem pœna conatus puniendus erit his cõmunibus criminibus quoties sua sponte qui conatur pœnituerit, & ab opere cessauerit. l. qui ea mente. & ibi gloss. ff. de furt. l. qui falsam. ff. de falsis. Regia l. 2. titu. 31. parti. 7. fatentur omnes, & docet Feli. in tract. quando conatus. col. 1. qui eiusdem operis col. vltim. scribit, posse iudicem, licèt non teneatur, mitigare pœnam à lege statutam, quoties lex conatum punierit. tex. optimus in l. aut facta. §. euentus. ff. de pœnis. notat Salycet. Baldum referens in d. l. is qui cũ telo. nu. 6. quod est intelligendum ita, vt discretus iudex pœnam moderetur secundum actuum, & criminum distinctionem, quam paulò ante tradidimus, & quæ potest colligi ex Salyc. in d. l. is qui cũ telo. colũ. 2. quæ omnia ad varias species deduci possunt: quarum aliquot speciatim subiiciã, vt inde possit aliquid certum hac in quæstione proponi.

Primò infertur intellectus ad tex. in l. quisquis. C. ad legem
7 Iuliam maiestatis. vbi probatur, in eo crimine, † quod atrocissimum est conatum puniri pęna quidem ordinaria. Oportet enim hic perpendere criminis grauitatem, eiusque conditionem, cuius proprium est vt conatus ad actum exteriorem deductus, nempè ad tractatum, & consilium initum cum aliis circa proditionem, vel equidem simillimum, ad speciem criminis lęsæ maiestatis perfecti pertineat: cum is proditor sit, & huius criminis author, qui aduersus rempublicam, aut principem fuerit aliquid machinatus per actus exteriores: quorum mentio fit in l. prima. & secunda. ff. ad legem Iuliam maiestatis. l. prima. titulo secundo. parti. septima. est in specie Regia l. secunda, titulo trigesimoprimo, parti. septima. vt planè in hac specie conatus ad actum exteriorem, qui proximus sit, deductus efficiat

ctus efficiat

Universidad de Deusto Biblioteca

ctus efficiat eius autorem criminis huius reum, quod communi omnium sententia receptum videtur, vt tradidit Lud. Carreri.in practic.rubr.de homic.§.homicidij.nu.15.Ang. in l.j.§.hæc verba.ff.quod quisque iur.Hippol.in l.3.ff.de Sicar. col.4.Imò magistratus omnes animaduertere debēt in hoc crimine puniendo, quantum periculum toti Reipublicæ ex eo immineat, Multa enim sunt huic atroci delicto specialia quæ commemorat Ioan.Igneus in quæstione: An rex Franciæ recog.superiorem.nu.108.Nam vbi conatus ipse ad exteriorē actum deductus, etiam absque criminis consummatione delicti specialis nomen habet, tunc illius criminis pœna ordinaria puniendus est: quod probatur in l.j.ff.de effracto.l.vulgaris.§ qui furti.ff.de furtis.notant in specie Saly.in d.l.is qui cum telo. col.2.& Henric.in ca.1.de eo, qui mittit. in poss.col.5.exemplum est satis obuium in eo, qui alterius portas fregerit causa furti, quod minimè potuit peragere, profectò hic punietur pœna ordinaria, non furti, sed effractoris de quo crimine legito Chassanæ, in consuet.Burgundiæ rubr.j.§.videndum.nu.51.& l.hi qui.ff.ad legem Iuliam de vi publica,& l.18.titul.14.par.7.l.6.titulo 5.libro 4. Fori, & l.74.Styl.

Secundò infertur interpretatio ad l.vnicam.C. de raptu virg.& ei similem Regiam l.3.tit.20.par 7.Est enim illud crimen
[8] grauissimum: idcirco oportet explicare†, sitne illius cōstitutionis pœna admittenda cōtra eum, qui raptū minimè cōsummauerit, tametsi conatus fuerit id agere per actus exteriores,& perfectioni huius criminis proximos.Et Angel. ibi censet, rapientem virginem, si eam stupro non affecerit, nec cognouerit, non esse puniendum illius cōstitutionis pęna, sed alia mitiori: quasi illa constitutio exigat raptum cum stupro.idem tenent Anania in c.penul.de raptorib.col.pen. Dec.consi.234.col.vlt.Hippol.in consi.105.collat.2. Cæpol. consi.57.Ludou.Carreri.in pract.crimina.tit.de homicidio, §.circa.nu.285.idem habet communis opinio secundū Boerium decisio.316 colum.2.quibus adstipulatur l.1.tit.10.lib. 4.Fori.contrarium tamen deducitur ex l.si quis non dicam rapere.C.de episco.& cler. & idem tenent Andreas Isernia, & Matthæus Affli. in constitutionibus Neapolitanis libr.1, rubr.19.quæstione 2.lex enim, quæ punit raptum virginum libidinis causa factum, considerat pro huius opinionis ratione stuprum,& virginitatis vitium, quod frequentissimè ex raptu sequi solet.Hæc verò lex rationem habet continuam, finem communem & vniuersalem, nō particularem,& ideo licet eius ratio cesset in aliquo casu, modò non deficiat in communi, lex non cessat, nec cessare debet, sicuti adnotauimus & nos in 4.Decreta 2.par.c.6 §.9 numero 8.quamobrē dubia est hæc Ange.& Ananiæ opinio.Ipse verò in raptu cuiusque virginis simpliciter admitterem sententiam Angel, & Ananiæ, vbi rapiens qui poterat à nemine impeditus virginem raptam stuprare, sponte sua noluit id agere: imò eam illibatam,& integram ad honestum locū duxit. Etenim per eum stetit, quin crimen omnino consummaret, Quo casu video Ananiam,& alios loquutos fuisse saltem in exemplis, censeo tamen esse adhuc raptorem istum grauissima pœna puniendum.Siquidem quo ad speciem raptus crimen istud perfectum mihi videtur: etiam absque culpa, si iuris vtriusq; mentem consideremus, cùm propter iniuriam parentibus illatam, tum ob ipsius virginis infamiam Nec enim potest eiusdem virginis opinio vnquam integrè restitui: tametsi mille testibus probatum fuerit, eam nondum corruptam fuisse à raptore.Quis enim credet hoc, iuxta illud Oenones ad Paridem apud Ouidium de rapta Helena à Theseo.

A iuuene,& cupido credatur reddita virgo?

Quòd si raptor minimè raptam vitiauerit, non propria pęnitentia ductus, sed quia id agere non potuit, nec per eū stetit, quin eam stuprauerit, tunc sane pœna ordinaria eum puniendum esse opinor, iuxta d.l.vnicam.vbi Hippolytus num. 254.& Lud.Carreri.in d.n.285.ita expressim tenuerunt.Quibus astipulatur Regia l.2.tit.31.part.7.& auctoritas Iserniæ ac Matthæi de Afflictis. & denique ipsius Ananiæ mens, & exemplum.

Sed in raptu alicuius monialis arbitror nō esse admittēdā distinctionē istā: imò raptor pœna mortis puniendus est, & denique ordinaria, si verè rapuerit libidinis causa, & ex monasterio abduxerit: tametsi eam non stuprauerit, cùm id potuisset agere. Hoc enim crimen grauissimum est, & maius, quàm simplicis virginis raptus, cū in eo nō tātū ipse raptus monialiū, sed & conatus sit omnino puniēdus.d.l.si quis nō dicam rapere.vbi Bal.Pau.& alij hoc tenent,& And.Isern.ac Matth.in d.constitutione Neapolita.opti.tex.in l.4.ti.10.lib. 4.Fori.licèt existimem, conatum ad rapiendam monialem, si rapta non fuerit, nec abducta è monasterio.grauissimè puniendū fore: non tamen pęna ordinaria.Adhæc optimè conducit, q coitus cum moniali sapit incestum.& eius quędam species esse quibusdam, tametsi impropria.videtur gl.in cap. virginib.27.q.1.l.5.tit.15.lib.8.ordi.l.2.tit.17.parti.4.l.13.tit. 2.eadem parti.mortisque pœna punitur, Authen.de sanctę episcop.§.penul.cap.si quis rapuerit.27.q.1.notant Panor.in ca.Monasteria.de vita & honesta.clerico.Paulus Grillandus in tracta.de pœnis omnifariam coitus.libr.3.quæst.1.nu.18. clericus verò, nam de laicis hæc sunt intelligenda, cum moniali carnale commerciū habens, officio & beneficio priuatus in arctum monasterium ad perpetuam pœnitentiam detruditur, cap.si quis episcopus.& cap.si qua.27.q.1.Etiam si hæc fornicatio non fuerit publica: nec scādalū dederit: quod notant Anania consi.1.& Ioan.Bernard.in practi.crimi.cap. 75.Hinc poterit lector perpendere l.secundam.tit. 19 par.7. quæ simplicē coitum cū moniali, non pœna mortis, sed pœna simplicis stupri puniendum esse respondit.

Tertiò deducitur ex his intellectus ad tex.in d.capi.1.de homici.in 6.ex quo probauimus superius, conatum pœna
[9] ordinaria delicti puniendum fore†.etiā si non sequatur effectus, modò per conantem nō steterit, quin delictum cōsummaretur, modò crimen sit grauissimum, vt pote Assasinium, de quo ea constitutio tractat.Etenim hanc opinionem probant in Assasinio communi: id est vbi quis pactionem cū altero fecerit pecunia promissa, vel data, vt occideret Titium: Angel consi.14.& Chassan.in consuetud.Burgundiæ, rubri. 1.§.videndum.num.7 asseuerans, se ita vidisse Mediolani factum.Et tamen contrarium quo ad pœnam ordinariā, licèt punitionem extraordinariam admittant, conantur tenere Hippoly.in d.consi.150.& in d.l.is qui cū telo. C.de sicar.ad finem.& alij paulò antè citati in hoc cap.versic, verùm circa illationem istam quasi punitio constituta in d.cap.1.extraordinaria sit, non ordinaria: quod mihi non satis applaudit. Nam pœnæ in dict cap. 1.statutæ, graues profectò sunt, & iure pontificio ordinariæ: nec id negari verè potest. Quaratione in hac difficili quæstione cōstituerem ipse aliquot casus iuxta ea, quę præmisimus ad propriā huius materiæ de conatu cognitionem.

Primus casus exponitur in proprio crimine Assasinij: scilicet, cùm tractatur pecunia data aut promissa de occidendo homine Christiano per ministeriū alicuius infidelis ex gente Assasinorum: quemadmodum ipse adnotaui lib.2.Variar. resolut.capi.20.nu.10. Nam in hac specie ob tanti criminis immanitatem opinor omnino seruandam prædictam constitutionē, vt illius pœnis, & aliis ordinariis puniatur ipsum mandatum, etiam non sequuto homicidio, si per ipsum mādantem non steterit: quin homicidium fuerit sequutum. quod mihi manifestum fit ex dict.cap.1.vbi Philippus Frāc. post Ioannem Andr.in reg.in pœnis.de regu.iur.in 6.scribit, in ea constitutione mandatum tantùm puniri vt delictū quidem speciale: atque ideo ad pœnas inibi statutas, mādatum ipsum sufficere: nec tūc probatur, conatū in hoc casu pęna ordinaria puniri: siquidem non conatus, sed crimen cōsummatum puniatur.

Secundus subiicitur casus secundum communem Assasinij significationem in eo, qui cū quolibet Christiano, aut infideli pecunia data, vel promissa pactionem inierit de homine Christiano occidendo. Et sanè in ipso mandatario, si ad actum proximum processerit, & conatum ipsum deduxerit, vt per eū minimè steterit, quin scelus peregerit: notant puniedū fore pęna ordinaria, Ang.in d.cōsi.14.& Chassa.in d. nu.6.Matthæ.Afflict.in constitu.Neapolit.libr.1.rub.12.nu. 16.Ioan.Andr.in regul.in penis.de reg.iur.in sexto.Thomas Grammat.in voto 9.asseuerans, ita pronuntiatum fuisse in senatu Neapolitano, eandē opinionē sequitur Ludoui.Carreri.in practi.criminali.rubr.de homicidio §.2.num.12.& in §.5.nume.8.& nume.100.Bald.& Ange.in l.1.§ hęc verba.ff. quod quisque iuris.& licèt Ang.in dict.consi.14.& in l.item apud Labeonem.§.si curauerit.ff.de iniur.existimet, piū esse, q iudex pęnā mortis in hoc casu ordinariā, in miniorē, & extraordinariā commutet, ego arbitror locum fore ordinariæ pęnæ, nec eam minuendā esse, si conatus fuerit deductus ad actū admodū proximū ipsius criminis consummationi: facit cundum ea, quæ ad hanc controuersiam præmisimus. facit ad hæc, quòd constitutio in d.c.1. à Summo pontifice statuta, non tantùm in mandante locum habet, sed & in ipso mādatario: sicuti nos explicuimus in d.lib.2.Variar.Resol.c.20. num.10.versi.4.

Tertiò

Tertiò proponitur, quid dicendum sit de ipso mādatore in hac specie.Nā iuri cōueniens satis est, quòd hic puniatur eadem pœna, qua & mandatarius.quo fit, vt si mandatarius ad actum processerit ita proximum perfectioni criminis, q pœna mortis sit dignus: eadē erit ipse mandator plectēdus. quam opinionem ipse colligo ex tex.in d.c.1.secūdum eius communem intellectum.Etenim illa constitutio in ipso mādante loquitur verè: & ad mandatarium per doctores extenditur.Huius etiā sententiæ authores sunt omnes hi, qui in crimen Assasini censent, conatum deductum ad actum proximum ipsi sceleri esse ordinaria pœna puniendum.sic sanè Ludouic.Carreri.in d.§.quinto.nu.octauo. hūc casum ex aliis per eum citatis definiuit.Nec potest congruè iure probari differentia, quam inter hunc casum,& præcedentem constituit Thomas Grammatic.voto 8.& 9.ad finem.Siquidem actus hic proximus ipsius sceleris consummationi erit sufficiens ad puniendum ordinaria pœna mandatorem: cùm & sit satis ad puniendum ipsum mandatarium, qui crimen iussu, ac mandato alterius, commisit.Maximè huic opinioni locus erit ex eo, quod frequentissimo omnium cōsensu receptum est, in d.c.primo.conatum puniri, etiā si non sequatur effectus: & tamen ea constitutio mandatorem potiùs quàm mandatarium pœnis inibi expressis persequitur: quæ quidē persequutio ad hunc casum potissimè pertinet: cùm de mādato puniendo tractauerit: quemadmodum Francus & Doctores, ibi adnotarunt.

Quartò, si quis pecunia data, vel promissa mandauerit alterum occidi, & mandatarius ad exteriorem conatus actū non processerit, ipse mandans non est ordinaria, sed extraordinaria tantùm pœna puniendus: cùm alioqui in aliis criminibus nō ita atrocibus nulla foret pœna in hoc casu mādanti infligenda. quod notat Bartol.in l.nō solum.§.si mandato.ff.de iniur.nu.tertio.Angelus de Maleficiis.in gl.Sempronium mandatorem.col.secunda.atque in hac specie loquuntur Hippolyt.in d.consi.105.in d.l.is cum telo. Thom. Grāmati.in dicto voto 8.& in decisio.2.nu.vigesimoquinto. rursus voto 20.Ludouic. Carreri.in d.§. 5.num.octauo.Dynus, & Angel.in dict.l.item apud Labeonem.§.si curauerit. Cui opinioni facilimè subscribent omnes, qui probare conati sunt, adhuc atrocioribus criminibus conatum non esse puniendum pœna ordinaria. Quarum opinio tūc obtinebit cùm ipse conatus non processerit ad actum exteriorem, saltem eum qui sit admodum proximus, & directus in delicti consummationem.

Quintò ex his facilior erit decisio eius quæstionis, quam tradit glo.in d.c.primo.de homic.in 6.verb.mandauerit.Vbi asserit in hoc crimine Assasinij non esse satis ad effugiendā pœnam illius constitutionis, quòd mandator reuocauerit mandatum ante eius exequutionem: quam glo.sequuntur ibi Domi.& Francus.& profectò vera est, quoties reuocatio mandati minimè nota fit mandatario, atque ideo ipse vel mandatum exequitur, vel ad actum proximum ipsi crimini processerit.Etenim in hoc casu nō excusat mandatorem reuocatio mandati: quæ, vt eum excuset, debet nota fieri ipsi mandatario re integra.glo.in c.cùm quis.vbi Docto.de sententia excommuni.in sexto.quæ est ordinaria secundum Felinum in capitul.ex parte decani.nume.sexto.de rescript.& notabi.secundū Alexand.in l.si pecuniam.§.primo.ff.de condict.caus.dat.vbi Barto.idem probat: & Felin.in cap.sicut dignum.de homici.numer.decimoquarto.optima glos.& ibi Docto.in capit.mulieres.§.vltimo.de sentent.excommuni. quam sequitur, & explicat Syluest.verb.excommunicatio. 6.notabil.tertio.& Aufreri.in Clem.prima.de offic.ordin.regul.3.nume. sexto. quòd si mandatum fuerit reuocatum, nec aliquis effectus sit sequutus, quia mandatarius fuit certus de reuocatione: tunc non erit locus, etiam in atrocioribus, pœnæ ordinariæ, licèt extra ordinē vterq; sit arbitrio iudicis puniendus: quod notat Hippolyt.in dicto consi.105. & in dicta l.is qui cum telo. columna penulti. Ludouic.Carreri.in dict.§.circa.numer.78.& idem ipse dixerat num.octauo.Constatque ex proximè adnotatis: sed si mandatarius nō obstante reuocatione ad mandati exequutionem processerit, videtur sanè, non esse mandatorem pœna ordinaria puniēdū adhuc in his atrocioribus criminibus: sicuti apparet ex gloss.dict. capit. cùm quis.& his, qui eā sequuti sunt.Ipse tamen in hac specie grauiori pœna, quàm in præcedenti puniretm ipsum mandatorem.

Sextò hinc perpendi poterunt Baldi verba in l.non ideò minus.C.de accusatio.nu.decimosexto.ita enim scribit: Et si dicas, quòd in istis atrocissimis punitur consilium solum: ergo punitur tractatus,& ordinatio: & non est aliquod mandatū, quin sit tractatus,& ordinatio.l.& si amicis.ff.de adulter.Respon.quòd solus tractatus.& sola ordinatio non punitur de iure, nisi sit processum ad alium actum ordinatum de per se ad ipsum factum.l.si quis non dicam rapere.C.de episco.& cleri.& ff.de pęnis.l.cogitationis. Hactenus Bald. sentiens adhuc in grauissimis criminibus mandatum non puniri, nisi processum sit ad actum ordinatum in ipsam mandati exequutionem. Hæc enim Baldi sententia est intelligenda quo ad pœnam ordinariam, vt mandatum ea puniendum non sit, etiam in his grauissimis delictis: nec tamen hinc sequitur, non esse extra ordinem mandatum puniendū: præsertim in Assasinio, cuius criminis pars est præcipua ipsum mandatum,& ipsa conuentio in id facta vt pecunia conductus homo alium incautum occidat.quod sensere Doct.in d.c.1.de homi.in 6.maximè Frācus ibi post Ioānem Andream in regul.in pœnis, de regulis iuris in 6.Idem erit in his criminibus, in quibus tractatus ipse maximè ad speciem criminis accedit, nempe in crimine lęsę maiestatis, in quo pœna forsan ordinaria erit mandanti iniungenda. Potuit sanè Bal.eum sensum habuisse, vt adhuc in grauissimis sceleribus mandatum solum nec pœna extraordinaria puniendum sit, vt in casu l.si quis non dicam rapere. Præterquam vbi mandatum ipsum potissimè sceleris speciem constitueret: sicuti de Assasinorū crimine probauimus, sed Bar. in d.§.si mandato.& Ang.in d.gl.Sempronium mandatorē. col.2 & plerique alij eū sequuti existimarunt, in delictis atrocioribus solum mandatū puniēdum fore pœna extraordinaria.quorum opinio mihi magis applaudit: quanuis Fel. in tracta.quando conatus.col.2. sequatur Bald.sententiam: imò in quocūque delicto æquum est, quòd mandatū ipsum saltem nondum re integra reuocatum pro modo & qualitate criminis, quod mandatum est, puniatur arbitrio discreti iudicis: quicquid Bart.dixerit.

Quartò infertur ex præmissis vera interpretatio text. in d.l.is qui cum telo.C.de Sicariis.Qua quidem cōstitutio-
[10] ne† cautum est, pœna homicidij ordinaria puniendum esse eum, qui cum telo hominis occidendi causa incesserit, tametsi non occidat.Etenim receptum est, consuetudine eam pœnam sublatam esse: quod paulò antè adnotauimus.Nihilominus vbi conatus quis fuerit proditoriè hominem occidere,& ad actum exteriorem processerit illato vulnere, forsan erit locus pœnæ ordinariæ: quemadmodum ex lege Regia deducitur, l.2.tit.13.lib.8.ordin.Ea nempe ratione q homicidium proditorium grauissimum crimen sit.c.1.de homicid.cuius intellectum nos tradidimus lib.1.Variarum resolut.c.vlt.nu.7.Quamobrem in hoc grauissimo crimine satis erit iuxta quorundam opinionem, q ipse cōatus ad actū omnino proximum consummationi delicti processerit. & quidem ad vltimum actum, qui à delinquente agendus est ad criminis perfectionem: licèt nō fuerit mors sequuta.Sūt etenim hi actus ferè vltimi maximè considerandi, vt iudex perpendere hinc valeat, an pœna sceleris consummati sit delinquens omnino puniendus, vel minori.

Quintò non incongruè deducam ipse quæ modo distinximus ad definitionem illius quæstionis passim controuer-
[11] sæ: an is, qui tentat aliū occidere veneno,† sit puniēdus pœna mortis, quanuis mors sequuta non fuerit? Nam iuriscōsultus in l.3.in princip.ff.de sicar.expressim asserit, hunc puniendum mortis pœna: nempe ipsius legis Corneliæ supplicio.Regia l.8.tit.8.partita 7.Sed quia cōmuni totius orbis consuetudine derogatum est legibus conatum absque vero affectu punientibus: contrariam sententiam: imò quod pœna extraordinaria puniendus sit qui venenū causa mortis alteri propinauerit, si vel medicamentis, vel alia via mors sequuta non fuerit: tenēt Bal.con.443.lib.3.Cæpola cōsil. vlt.Angelus in l.1.§.fit iniuria.ff.de extraordi.crimi.Floria.in l.item si obstetrix.ff.ad legem Aquiliam.Hippolyt.in dict.l.3. Alex.ad Bart.in l.1 ff.ad leg.Pompei.de parricid.Parisius in consi.167.nu.13.lib.4.Matthę.Afflict.in constitu. Neapoli. lib.3.rub.4. Aug.Ariminensis in additionibus ad Ang. de maleficiis.verb.& ex interuallo.ad finem.Cremens. in sing. 49.Thomas Grammati.elegāter in decisio.2.Neapolit. qui testatur, ita non semel in supremo Neapolitano prætorio decisum fuisse: & esse hanc opinionem communem asserit eam sequutus Ludouic.Carreri.in practi.tit.de homicidio. §.homicidij.nu.16.sensit Fel.in tractat.quādo conatus.col. 5.notat iterum idem Thom.Grāma.decisi.74 nu.16.& 17.

Verùm hac in quæstione obseruandum est, istud crimen esse grauissimū: quippe: quod ad proditoriā occisionem pertinear,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tineat, secundum Bald. in l. nemo. col. tertia. C. de sum. Trinita. Anani. & Felin. capit. primo. de homicid. rex. optimus in l. prima. C. de malefic. & mathe. Bald. & Salycet. in l. cùm frater. C. de his quibus vt indign. Alexander in consilio 145. nu. sexto. libro septimo. Ludouicus Carreri. in practica criminali. §. homicidij. nu. 98. ❧ His multa suffragantur, quæ tradit Philo lib. de legibus specialibus, vbit agit de interpretatione legis, quæ Exodi 22. lata fuit contra veneficos. ❧ Item illud est omnino respiciendum in præmissa specie, vbi quis venenum causa mortis, & animo occidendi alteri dederit, & propinauit, actum istum esse adeò proximum cõsummationi criminis, vt deniq; is sit vltimus ab occidente agendus, nec enim ad mortem quicquã aliud superest ab eo agendum: vt planè constat. Idcirco censeo veriorem esse cõtrariam opinionem, & arbitror, hunc pœna ordinaria puniendũ: cui sententiæ suffragantur omnes, qui voluerunt, in his atrocioribus conatum ad proximum actum deductum ordinaria pœna dignum fore. His accedit Regia lex in proxima illatione citata. deinde & l. 50. tit. vlt. lib. 8. ordin. qua cõstitutum est, mittentem sagittam in mortem alterius, morte plectendum, etiam si non percutiat. Maximè tandem si percusserit cã ea. l. quinta. tit. 13. libr. octauo. quæ quidem leges rationem habere poterunt à gl. in c. primo. verb. ad mortem. & ibi Baldo de præsumptioni. hanc itidem sententiã tenent Bart. per tex. inibi in l. prima. ff. ad l. Pompe. de parricid. Ioan. Faber in §. alia. Instit. de pub. iudic. Salycet. in d. l. 1. C. de male. & mathe. Angelus de malef. verb. & ex interuallo. col. vlt. Ioã. Igneus eleganter in crimine falsæ monetæ, in lege prima. §. cum dominus. nu. vigesimotertio. ff. ad Syllania. nempè in eo, qui falsam monetam in pecuniæ formam ita excuderit, vt statim expendi posset: licet vsus non fuerit, si falsos. C. ad l. Corn. de falsis. Postremò facit opinionem istam iustiorem, quòd authore Thoma Grammati. in d. secunda decisione, per magnæ Curiæ iudices apud Neapolim fuerit non semel per sententiam approbata: licet in magno consilio, cuius iudices benigniores solẽt esse, aliud in contrarium sit definitũ. Nec tamen probauerim, pœna mortis puniendum fore eũ, qui animo alterum, occidendi venenũ emerit, & parauerit; non tamen propinauerit. nec dederit. nam in hac specie totius orbis consuetudo est intelligenda: quæ leges hũc conatum punientes abrogauit. Etenim Bald. Flori. & Cremensis paulo antè citati contendunt, non posse hunc conatum iustè puniri pœna ordinaria: sed extra ordinem puniẽdum fore: quicquid Bart. Ioan. Faber, & Angel. de maleficijs, in contrarium responderint. nos equidẽ aduersus Cœpolam, Angelum, & alios asseuerauimus, tunc locum esse pœnæ ordinariæ: cùm quis venenum animo occidendi parauerit & propinauerit alteri. & profectò idem in hoc casu voluerunt Bal. in d. cõsil. 443. & Florian. in d. l. itẽ si obstetrix. tametsi Thom. Grammat. pro eius sententia hos authores adduxerit. sensit & hanc distinctionem Salicetus in d. l. prima. sic sanè si quis falsam monetam cudere cœperit, nondum tamẽ forma ad eius vsum necessaria signauerit, puniendus non est pœna ordinaria: sed extraordinaria, secundum Ioannem Igneum in dicto. nume. vigesimotertio. ex aliis, quæ ipse adducit: atque ideo iure optimo in hoc casu idẽ probat Thom. Grammat. in dict. decisio. 74. dicens à summo regio prætorio reuocatũ mortis iudicium pronuntiatum à iudicibus magnæ vicariæ.

Potissimùm est admittenda, ac probãda mortis condemnatio in eum, qui venenum parauerit animo occidendi patrem, vel matrem & propinauerit eisdem. Nam & si in dicta l. prima. ff. ad legem Pompeiam de parricid, & in l. duodecima, titulo octauo, partita septima, cautũ sit, sufficere ad pœnam ordinariam, paratum fuisse venenum ad patris occisionem, & id forsan esse æquissimũ, licèt cõsuetudine sublatũ; tamẽ vbi venenũ propinatũ sit, dubio procul cõnat⁹ hic erit puniẽd⁹ ordinaria pœna ob tãti criminis atrocitatã. de hoc etenim crimine legem non tulit Solon, quia non sperauerit
12 futurum parricidam: teste Cicerone † in oratione pro Roscio Amerino, idem de Romulo in eius vita Plutarchus retulit: scribens, Romulum homicidium omne vocasse parricidium: nec de eo, qui patrem occidisset, aliam tulisse legem, quòd illud impium, & nefarium, hoc impossibile iudicauerit. sic sanè apud Romanos veteres omne homicidium vocatũ est, siquidem authore Festo libro 14. Numa Pompilius hãc legem tulit: si quis hominem liberum sciens morti dederit, parricida esto. Dicitur autem Parricidium, id est paris, nempè hominis: aut denique quasi parenticidium per syncopem. Nam & Quintilianus libro octauo. capitulo sexto. existimat, per abusionem parricidam dici matris, aut fratris interfectorẽ. Vnde olim fuere in Romana republica quæstores parricidij. Id est, iudices, qui de homicidijs quorum cũq; causis cognoscebãt: quorũ meminit l. 2. §. deinde. ff. de origine iur. sed tandẽ anno fexcentesimo ab vrbe cõdita L. Ostius prim⁹ omniũ parre occiso parricidiũ cõmisit: authore Plutarcho in eiusdẽ Rom. vita: & deinde eo tẽpore, quo Marius Cymbros vicit, P. Malleolus matre interempta insutus culeo in mare præcipitatus est. In hui⁹ verò criminis authores statuta est olim pœna, quæ nõdũ satis sufficiẽs est ad tãti facinoris vltionẽ: cuius Marcus Cicero meminit in eadẽ oratione pro Roscio Amerino: qui cùm Solonis meminisset, inquit: quãtò maiores nostri sapiẽtius? qui cùm intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod nõn aliquando violaretur audacia, supplicium in parricidas singulare excogitauerint: vt quos natura ipso in officio retinere nõ potuisset, magnitudine pœnæ maleficio submouerentur, insui volue runt in culeum viuos: atque ita in flumen deiici. O singularẽ sapientiam iudices! Nonne videntur ex rerum natura hunc hominem sustulisse, & eripuisse, cui repetitè cœlum, solem, aquam terramque ademerunt: vt qui cum necasset, vnde ipse natus esset, careret his rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicũtur. Nolu. erunt feris corpus obiicere, nè bestiis quoq; quæ tamẽ scelus attigisset, immanioribus, vteremur. Non sic nudos in flumẽ deiicere, nè cùm delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera, quæ violata sunt, expiari putantur. Denique nihil tam vile, neq; tam vulgare est, eius partem vllam reliquerint. Etenim quid est tam commune, quàm spiritus vitus? terra mortuis? mare fluctantibus? litus eiectis? ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, vt eorum ossa terra non tangat: ita iactantur fluctib⁹ vt nunquã obluantur: ita postremò eiiciuntur, vt nè ad saxa quidem mortui conquiescant. Hæc Cicero. Valerius item Maximus lib. 1. c. 1. Tarquinius, inquit, rex Marcum Tullium duumvirum, quòd librum secreta ciuilia sacrorum continentem custodiæ suæ commissum corruptus Perronio Sabino describendum dedisset, culeo insutũ in mare abiici iussit, idq; supplicij genus nõ multò post parricidis lege irrogatum est. Iustissimè quidẽ: quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expiãda est. Sed & Dionysius Halicarnas. lib. 4. idem commemorans. Marcũ Attilium custodem librorum Sibyllinorum hunc Duumvirum appellat. Qui autem clim. parẽtes occiderint, commemorat Ludo. Cœlius lib. 6. lect. antiqua. c. 29. & c. 45. refert Diodorus Siculus lib. 2. c. 3. in Aegypto parricidas olim eo supplicio affectos, vt articulatim præcautis calamis cædiju berẽtur, deinde vivos supra spinarũ acernũ cõburi. Extat de parricidij pœna pulchra Modestini lex in l. pœna. ff. ad legẽ Pompe. de parrici. l. vnica. C. de his qui parent. occid. §. alia deinde lex. Instit. de publi iud. Regia l. 12. tit. 8. part. septima, quas libet modò tantisper explicare, quando in tanti criminis memoriam incidimus. Igitur parricida primùm virgis sanguineis verberatur, vt Modestinus in di. l. pœna. tradit. quo in loco Accursius in priori glossemmate inquit, has virgas sanguineas dictas proprio fructicis, aut arboris nomine. Cuius quidem fruticis meminit Plinius lib. 16. c. 78. & idẽ lib. 24. c. 10. scribit: nec virga sanguinea fœlicior habetur. cortex eius interior cicatrices, quę præsanauere, aperit. Deinde huius criminis reus insuitur culeo, quemadmodũ Cicero, Valerius Maximus, Modestinus & omnes hac de re constitutiones explicant. Erat autem culeus saccus ex vtre bubulo, vt interpretatur Theophilus in dicto §. alia. memi-
nit & Iuuenalis Satyra octaua.

Libera si dentur populo suffragia: quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius supplicio non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

Rursus idem Satyra 13.

Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Claudatur aduersis innoxia Simia fatis.

Culeo autem insuitur cum gallo gallinaceo, cane, vipera, & simia: quoniam authore Theophilo, hæ bestiæ similes mores Parricidæ habere videntur. Nam alię ex his parentes occidunt, aliæ non se cõtinent, quin cùm illis pugnent. Horũ autem animaliũ nec Cicero, nec Valerius meminere: sed Modestinus id moribus maiorum tribuẽs, & post eum omnes leges, quarum mentionem modò fecimus. Viperam Iuuenalis serpentem dixit: regia lex colubrũ. Specialis autem ratio à quibusdam tradi solet horum animalium in huius criminis punitione. gallus verò gallinaceus dictus est ex eo ꝙ latinæ linguæ authores propter homonymiã huiꝰ dictionis gallus: & quia pluribus rebus eadem est appellatio secũdum Quintilianum libro septimo. gallum gallinaceum appellant nutus nominis auem: & pleriq; dicere solent gallinaceum absque adiectione galli. quod Budæus in d. l. pœna. ex Plinio, & Columella notauit. galli verò gallinacei pugnaces admodũ secum sunt: quod præter alios Plinius tradit libro decimo. ca. vigesimo, adijciens, Pergami omnibus annis spectaculum gallorum publicè edi, ceu gladiatorum. idem & Athenis fieri solitum author est Aelianus. libro secundo. de varia Histor. cuius meminit Ludouic. Cælius lect. antiq. libr. 6. cap. 13. idem scribit Philo in eo libr. cui titulum fecit, Quòd omnis probus liber. & Lucianus in Anacharsi. Galli verò Tanagræi à Tanagra Bœotiæ vrbe, quòd omnium censeretur pugnacissimi locum fecere prouerbio, auctore Suida. Rhodios etiam Gallos laudem hac in re consequutos olim fuisse Plinius scribit in dic. c. 21. idem de Tanagræis, Rhodijs, & Chalcidicis, & Medicis, tradit Columella libro 8. c. secundo. præcipuè galli aduersus serpentes, & viperam pugnant: hoc etenim & ad huius pœnæ rationem adducit Stephanus Forcatulus in Necyomantia, c. 34. Canis sanè huic pœnę adhibetur, vt sceleratum ostendat hominem, & immundum, qui parentem occiderit. Nam Virgilius primo Georgicorum canes immũdos appellat. quã rationẽ Forcatulus excogitat. Nos & eam aptari posse opinamur, quòd teste Plinio libro octauo, ca. 40. canis sit fidelissimum homini animal. Idcirco ad arguẽdam infidelitatem parricidæ statutum est, vt canis cum eo inculeũ mitteretur. Simia equidem ea forsan ratione parricidij pœnæ conuenit, vt nulla sit tanti facinoris imitatio apud homines, quo nullũ animal perfectius imitatur, quàm simia: aut quia simiarum generi præcipua sit erga fœtũ affectio: adeò, vt plerunq; magna ex parte complectẽdo catulos ipsos occidant: vt testatur Plinius libro octauo, capite quinquagesimoquarto. Ex quibus poteris huius rei rationes aliquot conijcere. Aut erit optima, quòd simiæ similes sint hominibus, interim deformes, sicuti Parricidæ, qui sub figura hominum immanitatem belluarum gerunt: atque istiusmodi ratio Forcatulo placuit. Vipera quidẽ culeo cum parricida insuitur, quippe quæ simili sit obnoxia delicto: cùm & ipsa exeso parẽtis vtero proruperit in lucem, parentẽque ipsum occiderit: iusto profectò irrogato supplicio: siquidem vt enarrat Plinius libr. 10. ca. 62. fœminam coeuntis maris præ dulcedine caput prærodere traditũ extat. Hinc & Orus Apollo scribit, apud Aegyptios viperã fuisse notam Hieroglyphicam, quæ fissum matri insidiantem repræsentaret: cũ vipera non nisi per parricidium in lucẽ veniat, vtero matris prærupto. Huius rationis meminere Forcatulus in d. cap. trigesimoquarto. & Ludouicus Cælius libro antiq. lectio. tertio, capite vigesimoseptimo. quo in loco disputat, sitne certum quod Plinius de conceptu, & partu viperæ scripsit. His denique sociatus animalib. parricida insutus culeo, ea ratio ne, quam Cicero refert, in mare proximum mittitur. Nã de mari hac in re meminere Modestinus in d. l. pœna. & Valer. Maxim. nõ fluminis. Cicero verò de flumine ita loquitur, vt & ad mare eandẽ iactationẽ referat, quamobrẽ in d. §. alia. & in d. l. vnica, promiscuè maris, & fluminis mẽtio fit. Necratio abhorret, cùm & eadẽ vbiq; sit: præsertim, quia mare significat quancunque aquarum congregationem. gl. in d. l. pœna. Bart. in tract. de iusula. in princip. & Ioannis capitulo sexto. Iac⁹ Tyberiadis mare appellatur: quasi peculiare sit Hebręis quamcunque aquarũ congregationẽ mare appellare: quod constat ex Plinio libr. 5. ca. 15. Iosepho libr. 18. antiquit. capi. quarto. Hegesippo de excidio Hierosol. libr. 4. c. 16. à quibus Mare Tyberiadis appellatur lacus Genesaræ, quem ipse Herodes Tetrarcha condidit vrbem, quam Tyberiadem dixit. idẽ ex Pausania Heliacorũ primo adnotauit Ludo. Cœlius libr. 14. lect. antiq. cap. 14. neque solis Hebræis licuit lacus, & flumina maris nomine nobilitari: nam & Seruius in 1. AEneidos super illis versibus,

Vnæ per ora nouem vasto cum murmure montis.
In mare præruptum & pelago premit arua sonanti.

Mare, inquit, id est flumen, quod, vt Varro testatur, accolæ mare vocãt. Loquitur etenim Virgilius de Timauo quod est nomẽ fontis, & fluuij: secundũ Meiã li. 2. c. 4. Philon itẽ Iudæus de Essæis refert, in Aegypto stagnum esse, quod vocãt maria sicuti ex eo adnotauit Forcatulus: tametsi veriusillud sit, Philonẽ nõ de mari, aut cõgregatione aquarũ, quæ ab ipso mari dicãtur maria, sed de lacu Marię intellexisse. quod co fert ex eodẽ Philone in lib. de vita contemplat. Eusebio lib. secundo Histo. eccles. c. 17. Arriano de gestis Alex. libro 3.

Et Appiano Alexandrino in proœmio Rom. Histor. qui iidem lacus & Mareotis dictus est ex Q. Curtio lib. 4. Hieronymo in Esaiam c. 19. Theodorito lib. 1. eccles. Histo. c. 30. meminit & Athenæus lib. 1. fontis, quæ in Aegypto apud Alexandriam dicta fuit Maria, à qua vinum insigne nomen accepisse tradit, vt dictum fuerit Mareoticum. ❧ Sed & lacus meminit Strabo lib. 17. scribens, dictum fuisse Mariam, & Mariotidem. Aelianus lib. 6. c. 7. de animalib. ni fallor, eiusdẽ lacus meminit Myridẽ appellans, fortassis scribentiũ errore. ❧ Obtinuit tamẽ apud Hebræos prænotata loquutio. Sic & mare mortuum dicitur alter Iordanis lacus. Hæc sanè de lege Pompeia de parricidis. ad cuius interpretationem addit Modestinus eos esse bestiis obiiciẽdos, si non sit propriè fluuius, nec mare in quod iactentur. d. l. pœna. Paulus in receptis sentẽtiis lib. 5. ad l. Pompeiã, refert, pro regionis qualitate parricidas, vel bestiis obiici solitos, velviuos exuri. Lege autẽ Põpeia occisores parentũ, liberorũ, & aliorum quorundam à latere cognatorum, affiniumque eadem pœna plectebantur. nempe ea, quæ legis Corneliæ de sicariis fuit. l. 1. ff. ad l. Pompe. hac tamen distinctione obseruata, vt occisores parẽtum, more maiorum speciali pœna culei punirentur: alij verò pœna legis Corneliæ de sicariis ordinaria quidem, cuius mentio fit in l. 3. ad fin. ff. ad l. Cornel. de sicar. hoc satis explicitè traditur in dict. l. pœna. postea equidẽ in l. vnica. C. de his, qui parent. occid. & in dict. l. regia, latior est culei pœna: cùm ea pluribus aliis cognatis à latere, & affinib. indicitur: eaq; punitio per Iustinianum in d. §. alia deinde lex. legi Pompeiæ tribuitur: quasi ad eius extensionẽ pertineat. quod & ipse obiter adnotaui in epitome ad 4. decret. 2. parte, capit. 7. §. 8. nu. 16. Sed & Cyrenenses olim, nẽpe Mithridatis tempore Leandrum quendam fratricidam, simul & tirãnicidam culeo insutum in mare proiecerunt, teste Plutarcho lib. de claris mulierib. In hos verò parricidas, aut sanè in eum, qui nouercam occiderat, extat lib. 1. Græcum, & elegans Epigramma in hunc sensum:

Ne sepelias hoc cadauer: sit enim cibus, & rapina canibus.
Nam omnium mater terra non recipit matricidam.

Ex quo facilimè intelliges, qua ratione parricidæ non sepeliantur, lege quidem hoc prohibente.

Scribit sanè Suetonius in Augusto cap. 33. pœnam istam culei non solere inferri parricidis, nisi confessi fuissent hoc ipsum crimẽ. Multa præter hæc de parricidis tradit Ludoui. Carreri. in pract. §. homicidij. nu. 128. Platonis autem sententiam circa huius criminis punitionem si quis nosse cupit, legat ipsius dialogum Nonum de legibus.

Hæc quidem obiter de lege Pompeia tradidimus ad conatus puniendi tractatum, cui finem ponimus, lectorem admonẽtes, vt Nicola. Boeri. legat decisi. 316. dil putantem, an conatus sit puniendus in crimine grauissimo, quod luxuriæ causa cum brutis animalibus perpetratur: iuxta cap. mulier. decima quinta quæstione prima. & Matthę. Afflictũ in Constitutionibus Neapolitanis libro tertio, rubri. 42. nu mero duodecimo, idem ferè tractantẽ de conatu Sodomię. cuius distinctio conducit maximè ad intellectum regiæ pragmaticæ de puniendis Sodomitis. item Ioan. Igneũ in l. 1. §. cùm dominus. ff. ad Syllanian. nu. 21. & præcedentibus, latè examinantem, an sint aliquot delicta, quæ ex animi tantùm cogitatione quo ad forum exterius considerentur: sal tem aliquot exterioribus signis contingentibus, & præmissis: nempe in vitio fugitiui. I. quis sit fugitiuus. item apud Iulianum. ff. de ædilit. edicto. I. si quis seruo. C. de furtis. cũ pluribus, quæ ad id citari, & adduci possunt: quę tamẽ cautè sunt intelligenda, iuxta notata per Bald. consilio 250. nu. 8. lib. 1. & consilio 382. libro quinto. nu. 9.

EX §. SEQENTI.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium non punitur pœna ordinaria, si defecerit animus ad occisionem. & inibi traditur, ex quibus hic animus colligatur.*
2 *Intellectus ad text. capitulo vltimo. de homici. in sexto.*
3 *Mandatum tacitum homicidij facit quem irregularem.*
4 *Ratihabitio homicidij an efficiat, quem irregularem?*
5 *Ratihabitio in delictis quid operetur: & qua pœna puniendus sit?*
6 *Ratihabitio criminis non commissi nomine ratum habentis: an sit peccatum mortale, an veniale?*

Universidad de Deusto
Biblioteca

§. PRIMVS.

SEcundo principaliter hoc in tractatu infertur, homicidium voluntariũ esse,& irregularem eius authorem constituere,etiam si in id voluntas nõ feratur directè sed indirectè: tametsi non debeat pœna ordinaria puniri. Prior pars huius illationis probatur ex his, quæ diximus in præcedenti capitu.versicul.tertiò cõsiderandum.sub numero secũdo,& nu.primo.versiculovoluntarium. Posterior autem pars constat,quia homicidium commissum absque animo vero occidendi,& directa, volũtate in ipsum homicidij actum †,non punitur pœna ordinaria huius criminis.quod obiter attigimus in dict.nu.secũdo. ad finem.text.elegans in l.in lege Cornelia.l.prima.§.diuus. ff.de sicar.l.prima.& l eum qui.C.de sicar.l.cùm autem.versi. capitalem.ff.de ædilitio edic.quem tex.dixit esse meliorem iuris Iason in l.non dubium.C.de legibus.7.col.ad idem plurimum conducit l.in actionibus.§.sed in his.& ibi Iason.ff. de in litem iur.textus optimus in l.quinta.tit.3 partita 7.& in l.15.tit.13.libr.8.ordina.eandem conclusionem tenuerũt Bald.in l.prima.col.quinta.C.de seruis fugit.& in l data opera.colum.quarta.C.qui accusare non possunt.Bald.in capit. 1.§.si quis hominem.de pace tenenda. Abb.in simili quæst. in cap.olim.in 1.de restit.spoliato.& plures, quorum statim mentionẽ agemus. Est etenim huius assertionis quo ad istã vltimam partem ea propria ratio.quòd ille defectus voluntatis directè & deliberatè in homicidium culpam minuat, & ideo pœnam quema modum ex Thoma in d.nu.2.explicauimus. Hæc verò imperfectio voluntatis ex multis poterit præsumi:sed præcipuè deducitur ex ipso instrumento, quo fuerit vulnus illatum:sicuti probatur in cap.significasti. in 2.de homi.cuius præter doct.ibi meminere Bald.in l.solã. C.de testib.col.tertia.& alij statim citandi.tex.similis in l.1.§. sed si claua.ff.de sicar.l.eum qui.C.eodem tit.l.1.C.de emendat.seruo l.equos.& ibi Bart.C.de cursu publico.libr.12.traduntmulta Felin.nu.11.& Anania vltim.notabi.in d.c.significasti.Areti.consi.80.& consi.147.Alciat.libr.1.disputãt.ca. 17.Carol.Moli.in Alex.consi.15.libr.1.Deci.consi.9.& cõsi. 134.Cœpola consi.33.cum tribus sequentibus.Ang. de maleficijs.gl.scienter,&dolose.Hippoly.in d.l.1.C.de sicar.nu.2. & 32.& nu.9.idem in l.nihil interest.ff.de sicar.nu.15.Ludoui.Carreri.in pract.crimina.§.homicidij.nu.22.est & ad hæc optima gl.in authen de armis.quę penul.est.tradit Catellian. Cotra in memoralib.dictione,armorum.igitur iudex quo ad remittendam pœnam ordinariam exactè perpendet actus ipsius qualitatem,vt hinc conicecturam habeat,quantum de fuerit animo ad directam occidendi voluntatem:quo deinque iuxta eam imperfectionem,& iuxta voluntarij defectũ pœnam ipsam moderetur,volũtas enim directa, ac perfecta fuit ad percutiendum, non tamen occidendum : tametsi ex percussione præter animum percutientis sequuta fuerit immediatè occisio,qua ratione considerandum est ex ipso percutiendi modo ex instrumento,quo illatum est vulnus,quã culpam peresse tiẽs in homicidio habuerit:nempe quantum fuerit indirecta,aut minùs directa voluntas ad occisionem, ex eo,quod vel instrumẽtũ aptius erat,vel qualitas vulneris promptior ad homicidiũ,quod ex ipso vulnere immediatè fuit sequutum.Etenim ex hoc adsumitur præsumptio voluntatis, vel magis vel minùs indirectæ in ipsam occisionem. Nam eũ delicta non possunt absque voluntate perfici, nec committi,operæ pretium est omnibus rectè penitatis volũtatem istam coniectare vt culpam delicti deprehendamus. Quod apparet in d.l.prima.§. Diuus. versic. quòd claua.ff.de sicar.quo in loco Budæus:Clauinon Claua legendum censet.à quo discedit Stephanus Forcatulus dialogo vigesimoseptimo,numer.quarto in Necyomantia: vbi & de cucuma tradit:sensumque communẽ iurisconsulti probat & sequitur.

Tertiò declaratur vera ratio ad textum in capitulo vltimo.de homicid in sexto.cuius hæc sunt verba:si quis mãdat aliquem verberari,licèt expressè inhibeat,nè occidatur vlatenus †, vel mẽbro aliquo mutiletur,irregularis efficitur: si mandatarius fines mandati excedens mutilet,vel occidat: cum mandando in culpa fuerit,& hoc euenire potuerit debuerit cogitare.Hactenus prædicta constitutio:quæ videtur irregularem constituere quem ob homicidium,in quod eius voluntas minimè fuit directa:imò ab eo abhorrens:& nihilominus mandator in hac specie irregularis est ratione homicidij,ac si ipsemet occisum percussisset fuisse,nihil minùs quam occisionem cogitans, & percussus fuerit ex eo vulnere mortuus.Fertur siquidem voluntas in id ex quo immediatè mors fuit sequuta:atq; ideo est indirecta volũtas ad homicidium propter illam culpam, quam habuit mandator, non præcauendo quòd ex his percussionibus,& actibus soleat immediatè mors contingere,idcirco non omnino eius incauta incuria excusare debet eo prætextu,quod non habuerit animum occidendi.Nec enim excusandus foret qui malo animo ense alterum percuteret in capite,nolens eum occidere,si ex vulnere foret sequuta mors. Hanc rationẽ decidendi ipse veram, ac propriam esse censeo. ac demum colligo ex ipsamet decisione in dict.cap.vlti.& ex his, quæ adnotaui in principio huius secundæ partis,num.primo, & secundo:illud maximè contendens,hoc homicidium non casuale,sed voluntarium esse:non directa,sed indirecta occidendi voluntate commissum.

Quibus ita prænotatis, lectorem admonendum censeo, aliquot esse menti tenenda in prædicti Pontificij responsi adnotationem,& verũ intellectum, præsertim cauendum est,nè quis existimet,irregularitatem in ea specie constitui ex homicidio casuali.verè quidẽ, si quis poestatem haberet dispensandi circa irregularitatem ex casuali homicidio contractam,non posset,vt arbitror eã tollere irregularitatem,quæ in casu præscripto contracta fuisset,est etenim homicidium voluntarium: tametsi non fuerit perpetratum directa voluntate ad occisionem,nec animo occidendi: imò fuerit voluntas ad homicidium indirecta: quod Bart optimè sensit in l.diuus.ad finem.ff.de sicariis.

Deinde ob eandem rationem quidam verè cẽsent, in eo casu mandatorem non esse puniendum mortis pœna, nec homicidij voluntarij ordinaria,sed extraordinaria tãtum: huius opinionis authores sunt Antoni.de Rosellis.Franciscus de Capitibus Listæ & Angelus à Castro Pauli Castrensis filius apud Cæpola consil.35.36.& 37.singulis ad hanc rem editis responsis argumẽ.legis.in lege Cornelia.& in l. 1.§.diuus.ff.de sicar.ex quibus omnium consensu solet colligi,& nos paulò antè deduximus,pœnam ordinariam homicidij non esse admittendã,vbi homicidium commissum fuerit absque vero animo,& directa occidendi voluntate. Denique eandem opinionem quo ad mãdatorem sequuti sunt Deci.consi.234.& consil.472.Hipp.consi.7.nu.54.& cõsil.67.& in singul.176.Thomas Grammati. consil.20. Paul. Parisi.consil.161.lib.4.quorum opinio humanior, & tutior est secundum Ludoui.Carrer.in pract.tit.de homicidio.§. circa.nu.73.quamuis Bartho.Cœpola in consi.34.probare multis rationibus nitatur, hunc mandatorem puniendum fore pœna ordinaria homicidij Ego potiùs probarem prioré sententiã:nisi percussio mãdata maximè ostenderet eius qualitate inspecta volũtatẽ mãdantis in homicidiũ directè ferri,aut saltẽ ita proximã fuisse homicidio,vt vel nulla, vel modica ordinariæ pœnæ remissio sit indulgẽda, ex his quæ Bal.elegãter notauit in l.cùm mandati.C.mãdati. & in l.nõ ideo minus.vlt.col.C de accusatio.Ang. de maleficiis.in gl. Sẽpronii mãdatorẽ.q.10 Iason post Paul. Aretin. Rom.& Alex in l.si quis mihi bona.§.sed quid si mãdauit.col.vlti.ff. de acquir.hæredit.etenim si mãdatur, percussionem eo instrumẽto fieri vt difficilimum sit modũ adhibere,aut manũ tẽperare, quin homicidiũ sequat,cõstabit planè mãdatorẽ maximè volũtatem in homicidium direxisse. Ex quibus illud,lector optimè,tibi sit constantissimum,in casu d.c.vlti. homicidium esse voluntarium,non casuale.

Solet tamen ad illius c.decisionem adnotari, mandatorẽ non teneri de actu per mandatarium perpetrato contra mandati formam,aut præter illam,vbi facilimum illi fuit mandati limites,& fines obseruare. Nempe,si mandator iusserit mandatario,quòd Sempronium extra prætorium,& publicam domum percuteret:is verò illum intra prætorium percusserit: tenebitur quidem mandator de percussione illata extra prætorium,non autem de ea,quæ intra prætorium eõtigerit,si diuersa foret pœna constituta: quod notant Bald. in d.l.non ideo minus.col.vlt.Fel.in c.sicut dignum.col.2.de homici.post Anani.vbi Hippol.in d consi.67.

Sic sanè vbi delictum alteri demandatum non tendit ad homicidium,nec potest tendere in id per se aut immediatè non tenebitur mandator de homicidio sequuto.Huius conclusionis erit exemplum in eo,qui iusserit,aliquam fœminã rapi causa libidinis:attamen mandatarius in raptu ipsam fœminam occidit:non tenebitur de hoc homicidio mandator, licèt teneatur de raptu.siquidem raptus causa libidinis fit, nec dirigitur ad ipsius mulieris occisionem immediatè, nec per se:licèt per accidens fuerit ipsa fœmina occisa.ita eqdem respondit elegater Deci.in consi.234.col.vlt.Thomas Gram

Grammati.consi.20.idem colligitur ex Bartol.in dicta.l.Diuus.ff.ad l.Cornel.de sicar.ad finẽ.Nec refert,quòd hoc in casu dãti operam rei illicitæ imputari debeat quicquid fuerit ex eo actu etiã præter eius intentionem sequutum, propter eius culpam,quã habuit,minimè præcauens,quæ poterant inde accidere,cap.tua nos.in princ.cap.sicut ex literarũ. capit.suscepimus.de homicid.illud enim procedit quantũ ad subiectum,circa quod versatur ipsa malitia illicitè operãtis, & quantum ad ea,quæ illi obiecto per se, & immediatè iunguntur,aut necessariò sequuntur: nõ autem quo ad illa, quæ per accidẽs oriuntur à reilla mala:cui opera datur.quia illa,quæ per accidens eueniunt ex opere aliquo,& tanquam effectus remoti proueniunt ab illo,non imputantur agẽti, nec ad malitiam,nec ad bonitatem, quemadmodũ inferiùs tractabitur,vbi de homicidio casuali agemus,& superiùs tãtisper attigimus. Atque hæc quo ad pœnam ordinariam,& ciuilem aut criminalem procedunt:quia quo ad irregularitatem fortassis non erit ita planè hæc interpretatio admittenda.Cũ eius ratione debeat attendi non tantùm opus illicitum,cui datur opera:sed ipsius operis periculum ad homicidij euẽtum, quem mandator ex qualitate personarum, loci,& actus cogitare debuisset.Huius enim culpæ causa profectò irregularis erit censendus,& quo ad istam irregularitatis pœnam eidem imputatur homicidium:sicuti & imputaretur licèt casu contigisset.quod alibi hac in relectione examinabimus.

Cæterùm ad latiorem intellectum textus,in d.c. vltim.est aduertendum,non tantum procedere in mandato expresso: sed & in mandato tacito,vt mandatori homicidium imputetur † quo ad irregularitatẽ,etiam si præmissa fuerit protestatio de non occidendo quenquam:secundum Mathesillanotabi.188.& sensit Corse.in sing.verb.præceptum.erit exemplum huius conclusionis, quod tolet adduci ex Bartol. in l.si quis mihi bona.§.sed quid si mandauit.alias §.pater Seio.ff.de adqui.hæredi.de illo,quipassus iniuriã dixit filio,vel famulo:non regrediaris in domum meã,donec ipse aliquid nouum audiam de te.Nã Bart.& plerique alij censent,subesse hic mandatum tacitum de offẽdendo illum,à quo dominus accepit iniuriã.textus optimus in c.ex literis.de excess. prælat.vbi Ancharra.& Abb.Roma.in singula.711.Maria:Socin.capit.ad audientiam.nu.septuagesimoquarto : quorum opinio communis est, vt testatur Ludoui.Carreri.in practi. crimina.titu.de homicidio.§.circa.num.trigesimoseptimo. quo in loco latissimè hanc opinionem explicat post Iasonẽ in l.prima.C.de seruis fugit.num.vigesimooctauo.vbi Bald. Deci.in consi.234.ad finem.Hippol.consi.centesimo trigesimo secundo.columna tertia.Anania.consili.59.idem Iason post alios in dict.§.sed quidũ mandauit.quos legito:sed præcipuè Ludoui.Carreri.Etenim & in hoc mandato præsumpto locum obtinet responsio textus in dict capitul.vltimo. de homicid.in sexto.

Postremò illud obseruandum est, an Bartolus in consili. 188.congruè satis induxerit textum in dict.capitul.vltimo. ad probationem eius assertionis,qua ipse asseuerat,posse,impunè occidi eum,qui poterat impunè offendi:quasi sub per missa, vel mandata offensione, & homicidium mandatum censeatur.Ego equidem existimo, non esse certam hanc inductionem : siquidem in dicto capitulo vltim.non est mandator irregularis ex eo quòd mandatum censeatur dedisse ad occisionem:sed quia homicidium sequutum fuit immediatè,& per se ab illo actu,qui mãdato continetur: aut saltẽ propter culpam quam mãdator habuit directam,vel indirectam ad ipsum homicidium,quod sequutum est.Qua ratione non probatur in dicto capitulo vltimo.opinio Bartol.quã & ipse tenet in l.tertia.§.vltimo.ff.de adimend.legat.Imol.& ibi fusiùs Alexan.in l.in suis.col.prima,& secunda.ff.de liberis & posthum.poteritque eadem opinio probari ex his,quę notantur in capi.primo.de homicid.in sexto,& in capitulo fœlicis.de pœnis.eo.libro.capitulo primo.de schismat.Authenti.nauigia. C. de furtis.Authen.item quæcunque.C.de episcop.& cleric.regia l.tertia,titulo 27.partit.septima.l.tertia.§.vltim.ff.de sicarijs.notant Cinus in l.reos.C.de accusat. quæstione sexta..Angelus consi.decimoquarto.& plerique alij tractantes de bannitis.

Quartò ex præmissis ipse infero quid dicẽdum sit in hoc tractatu irregularitatis de eo, qui homicidium,cui mandatum non dederat, nec consilium, nec auxilium,nec fauorem ratum habuit:an hic sit censendus irregularis?& planè, hunc non esse irregularem † tenent glossa.in c.si quis viduã. verbo consil.dist.50.Speculat.tit.de dispensat.§.iuxta.versicu.quid si agenti.nu.31.Hippolyt.in singula.184. qui quidẽ indistinctè,& generaliter hanc opinionem exponunt. Nihilominus Feli.in cap.sicut dignum.colu.4. hanc sententiam probat,vbi homicidium commissum non est nomine ratũ habentis:etenim vbi homicidium esset perpetratum nomine ipsius,qui ratum habet,tunc is foret irregularis secundum eundem:& idem sequuntur Albert. Trotius de vero, & perfect. cleri. libr.1. capitulo 22.Ludoui. Carreri.in practi.criminali tit.de homicid.§.circa.nu.196. sensit Nicola. Plouius de irregularit.26.reg.quibus suffragatur textus in c.cùm quis.de sentent.excõmunicat.in 6.quo decisum est, excommunicationem canonis comprehendere eum, qui iniuriam illatam eius nomine clerico ratam habuerit. Ego potius probarem glosiæ,& Specular.sententiam, indistinctè asseuerans:non contrahi irregularitatem ex sola ratihabitione eius homicidij,quod iam commissum ab alio fuerit, siue nomine ratum habentis siue alterius cuiusque. ad cuius opinionis probationem vtar aliquot rationib.quæ rem istam faciliorem efficiant.Et primùm constat,irregularitatẽ non contrahi,nisi in casibus expressis in iure.cap. is qui.de sententia excommunicationis.in 6.in iure verò Pontificio nullibi expressum est,ex ratihabitione homicidium cõmitti,& ita commissum irregularitatem inducere: igitur non contrahitur in hoc casu irregularitas.Quòd si dixeris, ratihabitionem mandato comparari,& eidẽ æquipollere: reg. ratihabitionẽ.de reg.iur.in sexto.l.vigesima,tit.5.par.tertia. est enim ratihabitio facti nostro nomine gesti comprobatio.regul.ratum.de reg.iur.l.quo enim.vers. primo.ff. Rem rat.habe.responderi satis poterit, eam regulam procedere in vniuersum,quoties specifica decisio minimè requiratur: tunc etenim non est satis argumentatio ex ratihabitione, quæ mandato peræquipollens,non in specie comparatur, nec idem est cum mandato.l.Mæuius.l.si hæredi.§.vlti.ff. de condictio.& demonstratio.vndę licèt ex mandato irregularitas contrahatur:non idem erit in ratihabitione:cùm ad irregularitatem iure requiratur specialis ea de re constitutio. Quod semel adnotauimus, & iterum modò admonemus. Deinde quo manifestior sit hæc opinio, illud constitutissimum esse censemus,ad irregularitatem esse necessariam homicidij culpam.c.si aliquis.de homicidio.is verò, qui ratũ habet homicidium tam commissum, verè nullam habuit culpam homicidij quo ad ipsum actum.Nam licèt peccauerit per ratihabitionem peccato homicidij tantùm, & volũtate peccatum commisit.cùm actus iam præcesserit, nec potuerit habere causam ab animo, aut voluntate postea sequuta:animus autem solus sufficiens non est ad irregularitatẽ constituendam eo casu, quo in exteriorem operationem non fuerit deductus:nec itẽ eo,quo actus exterior ab eo animo non potuit procedere,nec causam ducere. qualis casus hic noster est,de quo agimus.Non tamẽ diffitemur, quandoque ius pontificium,hunc animum ad punitionem considerasse propter fictionem,ex qua ratihabitio mandato æquipollet, & trahitur retro.vt in dicto ca.cùm quis. de sententia excommunicationis,in sexto.verùm,quia idem nõ dum est quo ad irregularitatem constitutum,opinamur,nõ esse quenquam ob ratihabitionem irregularem.

Cæterùm ad huius argumenti apertiorem vim oportet expendere,cuius effectus sit ratihabitio in delictis?NamDynus in reg.ratihabitionem.de regulis iuris in 6.distinguendum esse censet inter delicta,quæ ex mandato possunt mandantis nomine per alium fieri:& quæ per alium mandatoris nomine fieri non possunt:in primis etenim scribit,ratihabitionem mandato æquipollere,& similem esse atque omnino maximum effectum operari: non sic in vltimis,in quib. ratihabitio nullum effectum operatur.Qua de re est optima gl.in l.hoc iure.§.deiecit.ff.de regulis iuris.glo.in l.1.§.deiecisse.alias.§.sed & si cùm quis.verbo,Mandato.ff. de vi & vi armat.& inc.sciant cuncti.de electione verbo. alios.libr. 6.quas sequuntur Abb.in c.mulieres.nu.8.de sententia excõmunicationis.Ioannes Andre.& Francus in d.reg. ratihabitionem.idem ferè Bar.sensit in l.sed si vnus.§.si seruus.2.col. ff.de iniuriis.& alij plerique,quorum specialem hoc in loco mentionem omittimus,quia Bart.idem in d.§.sed & si cum quis hanc differentiã improbat ex eo,quod & homicidium semel cõmissum ab occidente,non potest à ratum habente cõmitti:& ideo idẽ in eo erit,quod in adulterio: præsertim quia in adulterio,& homicidio potest fieri iniuria, & quo ad istã ratihabitio satis in vtroque operatur:cũ iniuria hæc nomine alterius fieri possit:quippe quæ & eius causa ob iniuriam scilicet inferenda, poterat mãdari ab eo, qui adulteriũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratum habuit. Sed quid Dynus post glossi. senserit ita accipiẽdum est, vt sciamus, esse quædam delicta, quæ procedunt à libidine, & appetitu ipsiusmet delinquẽtis, & ideo committuntur ad explendam ipsius authoris libidinem, nec hac ratione possunt nomine alterius fieri: vt adulterium: stuprum: fornicatio. sint & alia crimina, quæ perpetrantur quandoque, & perpetrari possunt non solum ad explendum ipsius delinquẽtis appetitum, desiderium, & libidinẽ: sed ad satisfaciendum alterius voluntati, vt homicidium furtũ: & his similia. Priora equidem crimina secundum glossam, Dynum, & alios, non pertinent ad ratihabitionem: posteriora verò pertinere possunt, si alterius nomine fiant. Hic planè est sensus glo. Dyni & eorum, qui eos sequuntur: vt explicat Salycetus in l. non ideo minus. numero trigesimo secundo. C. de accusatio.

Nos autem in hac controuersia illud iure probatissimum esse censemus, in quocunque crimine non esse ratihabitionem pumendam pœna ordinaria, & criminali ipsius delicti. quod Salycetus sensit in d. l. non ideo minus. & probatur ea ratione, quæ constat, ratihabitionem mandato æquipollere per fictionem: vt omnes Docto. fatentur, præsertim Bartol. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. nume. quarto. fictio autẽ ab æquitate procedit. l. postliminium. ff. de capti. igitur cessante æquitate fictio cessabit: & ita ratihabitionis retro traductio: sicuti in specie ista notant Alexand. consil. 78. libr. quinto. nu. 21. & Decius in l. semper qui nõ prohibet. in fine. ff. de regulis iuris. quam ob rem adhuc in atrocioribus crimi. nibus censeo, non esse locum pœnæ ordinariæ propter ratihabitionẽ. siquidem omnes authoritates, quibus probatur, ratihabitionem in delictis puniendam esse, non in ordinaria pœna, sed in extraordinaria loquuntur, quicquid aliquot Doct. scripserint in cap. primo. de homicid. in sexto. & tradet perplexè Tudoui. Carreri. in practi. crimina. tit. de homicidio. §. circa. nu. 195. etenim æquitas, quæ dictat, ratihabitionem in delictis retrotrahi, eadem persuadebit, non debere ordinaria pœna ipsius delicti puniri eundem ratum habentem ex hac legis fictione.

Secundò existimo ex mente Barto. & aliorum deduci, q̃ ratihabitio idem operetur in crimine adulterij, & similibus, quod in alijs: si ad iniuriam inferendam potiùs quàm ad satisfaciendum libidini committantur. sic ipse ratum habens nõ punitur pro adulterio, vt adulter, sed pro iniuria ex adulterio illata. idem explicant Salycet. & Baldus in d. l. non ideo minus. duodecima q. Ludouic. Carreri. in d. §. circa. nu. 290. notat Felin. in dict. capitulo mulieres. col. secũda, vbi asserit, punitionem istam ad extraordinariam pœnam arbitrio iudicis pertinere.

Quibus illud libenter adiciam maximam esse discriminis rationem inter cẽsuram excommunicationis, & irregularitatem. Nam excommunicatio fertur in percutientes clericum ob iniuriam ipsi percusso, & ordini ecclesiastico illatam. hæc verò iniuria etiam infertur per ratihabitionẽ eius percussionis, quæ nomine tum habẽtis fuerit illata: atque ideo in d. cap. cùm quis. iustè excommunicatio statuitur aduersus ratum habentem percussionem clerico illatã. Secùs autem quo ad irregularitatem, quæ in hac materia homicidij requirit actum occisionis vel mutilationis membri culpa præuia contingentem: sicuti passim in rubric. de homicidio probatur. Qui quidem actus nõ contingit per ratihabitionẽ verè, nec vera culpa eum præcedit. His accedit, quòd ratihabitio nusquã in criminibus operatur affectum principalem, aut culpa dignum notabili, quoties ad ipsum crimen requiritur præuia machinatio, tractatus, aut dolus. Etenim in hoc casu non est ad pœnam sufficiens ratihabitio. cuius assertionis probatio constat in cap. primo. vbi glo. & Panorm. de cõuersi. infidel. non enim ratihabitio habet effectum machinationis in mortem coniugis ad impediendum matrimoniũ: quia ea machinatio præcedere debet, atque actum præsium requirit. atque ideò ratihabitio non potest eandem punitionem inducere. quod notat Domini. in ca. cùm quis. de sentẽtia excomunicationis in sexto. & est communis opinio in dict. c. primo.

Illud prætermittendum non est, quòd siquis ratum habeat crimen eius nomine non commissum, minimè incurrit ex-
6 communicationem, nec irregularitatem †: licèt peccet. Nec enim est dubium, hanc ratihabitionem peccatum esse: quod probat textus in dicto capitulo cùm quis. secunda eius parte. vbi Ioan. Andre. Domi. & Franc. existimant, hoc peccatũ esse veniale, non mortale. quæ quidem interpretatio falsissima est: quia delectatio actus mortalis mortale peccatum est: sicut & veniale erit, si sit ipsa delectatio de actu veniali. tex. opti. in c. sed pẽsandum. 6. dist. & sicut. de pœnit. dist. 1. capit. presbyteri. trigesimaquarta dist. cap. non oportet. in secũdo. de consecratio. distinctio. quinta. notant S. Thomas. & Caieta. prima secundæ, quæstione 74. articul. octauo. & 2. 2. quæst. 154. articul. quarto. demum in hac specie quam tractamus hoc ipsum tenet Caieta. in summa, verbo, spectacula. & aduersus Ioann. Andr. & alios, expressim Martinus ab Azpilcueta in cap. inter verba. vndecima quæst. tertia. colu. 46. quod notandum est, nè quis decipiatur frequentissima Canonistarum opinione.

Hęc igitur explicare libuit in tractatu ratihabitionis quo ad pœnam irregularitatis. scio etenim plerunque in ea erra ri ex eo quòd pœna ista cæteris similis existimetur. cùm tamen passim compertum sit eam non esse omnino ad alterũ pœnarum rationem censendam: siquidem proprias, ac peculiares habet conditiones, ex quibus est quælibet hac in re controuersia definienda.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Consilium, quãdo irregularitatem inducat: & quid quo ad alias pœnas commissi, criminis?*
2 *Auxilij, vel opẽ præstans homicidio, quãdoque irregularis cẽsetur.*
3 *Pluribus eundem hominem vulnerantibus, an omnes sint irregulares, vel homicidæ?*
4 *Vulnus ab vno illatum, quãdo ei imputetur ad homicidium, si vulneratus ab alio exanimatus fuerit.*
5 *Vulnus mortiferum ab vno tantum illatum: an omnes præsentes cõfitentes efficiat irregulares?*
6 *Animus occidendi an consideretur, vbi vulnus mortiferum non est, & tamen vulneratus ab alijs occiditur?*
7 *Qui non obuiat homicidio ab alijs committendo, an sit irregularis?*
8 *Homicidium commissum a famulis, vel cõsanguineis, an imputetur ei cuius gratia perpetratum fuerit?*
9 *Mors sequuta ex imperitia medici, vel culpa vulnerati an efficiat vulnerantem irregularem?*

§. SECVNDVS.

Vinto colligitur irregularẽ esse eũ, qui cõsilium homicidio, aut mutilationi dederit. text. in ca. si quis viduam. 50. distinctione. c. 2. de clericis pugnant. in duello. c. sicut dignum. §. clericos. de homicid. quod probatur, quia regulariter ex consilio in delictis quis tenetur c. nuper. de sentent. excommunicatio. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. l. sæpe. ff. de verborum significatione. vbi hoc tradi solet. quibus in locis omnes tu-
1 ris vtriusq; †interpretes in hoc conueniunt, q̃ ex consilio quis teneatur ad pœnã criminis, & irregularis sit, si consiliũ datum fuerit ei, qui alioqui non erat illud crimen commissurus. etenim in eo tota versatur controuersia, qui cõsilium dedit ei, qui nihilominus erat facturus. Nam text. elegans in l. nõ solum. §. si mandato. ver. Attilicinus. ff. de iniur. probat, ex consilio quem non teneri, vbi is, cui præstitum est, erat delictum illud alioqui facturus. ad idem optimus text. in. l. sæpe. ff. de verb. signifi. gl. in capit. sicut dignum. §. qui vero. & ibi text. de homicid. gl. in c. nuper de senten. ex com. glo. in §. ope. Instit. de obligat. quæ ex delict. nascun. Bart. in d. l. sæpe. & Francus in regu. nullus. de regulis iuris. in 6. Dec. in l. consilij. ff. de regu iur. Fel. in dict. §. qui vero. Abb. Fel. & Deci. in c. 1. de offic. delegat. quorum opinio communis est, eãque Iason sequitur in §. actiones. nu. 3. de actioni. Attamen in dict. §. qui vero. in princip. constat, etiam hoc consilium puniendum fore: si quidem & inibi puniuntur qui regi alio quin facturo consilium dederunt. Dynus item in d. reg. nullus ex consilio. Bart. in d. §. si mandato. col. penul. Imol. in Clemen. 1. de pœnis col. 5. Angel. de maleficijs, verb. Sempronium mandatorem. quæst. 22. in specie tenent, ex consilio quem puniendum esse, siue ille, cui præstitum fuit, erat alioqui facturus, vel non. Hoc ipsum Bald. in criminibus atrocioribus saltem admittit in l. prima. col. secunda. C. de seruis fugit. per text. in capit. fœlicis. de pœnis. in sexto. cui opinioni refragatur Fel. in d. cap. primo. de offic. delegat. contrariũ probans ex dict. cap. sicut dignum. vbi cùm ageretur de homicidio Archiepiscopi fit distinctio quo ad punitionẽ, an ille, cui consilium datum est, esset alioqui facturus, vel non. Et profectò prior Baldi sententia minimè probatur in dict. cap. fœlicis. quicquid dicat Dec. in dict. ca. 1. nu. nono. sequutus Baldum: quem etiã sequuntur Hippoly. in singula. 665. & Ludoui. Carreri. in præti. crimi. tit. de homicidio. §. circa. num. 164.

Verùm

Verùm distinctio præmissa communi omnium ferè consensu recepta est: nam & eam esse communem opinionem fatentur Alberic. in l. ob hæc verba. ff. de his qui notant. infa. nume. 3. Deci. in dict. capitulo primo. numero nono. & in d. l. consilij. ff. de regul. iur. num. 4. Felin. in dict. cap. sicut dignũ. nume. 7. Ludoui. Carreri. in dicto. §. circa. numer. 163. & verè hæc sententia iure magis probari poterit in hunc equidem sensum, quòd dans consilium alioqui nõ facturo eadem pœna puniatur secundum omnes: is verò, qui consilium dederit alioqui facturo, puniatur sanè, sed mitiori pœna, iudicis arbitrio: quemadmodum Deci. in d. l. consilij. & in dict. cap. 1. expressim tener post Angel. in l. is qui opem. ff. de furtis. & in l. in furti. §. ope. ff. eodem. Cæpolam consi. 27. col. penul. idem notat Ludoui. Carreri. in d. §. circa. numer. 163.

Quamobrem etiam in atrocioribus eadem distinctio admittenda est: ita tamen, vt in his criminibus consulens alioqui facturo, non ordinaria pœna delicti, sed extraordinaria, maiori tamen quàm in alijs communibus delictis puniẽdus sit. Atque hoc ipsum ex mente Baldi & aliorum ipse deduco: tametsi quidam expresè contrarium notauerint. Sic sanè tex. in d. §. ope. dum dixit, ex consilio. nõ teneri quẽ furti. est intelligendus, quòd pœna ordinaria non teneatur, sed mitiori qui furti committẽdi consilium dederit ei, qui alioqui furtum commissurus erat.

Sed si quis consilium dederit alioqui facturo, & is nõ cõmiserit crimen in eam personam, cui consiliu datũ est, sed in aliam: non est consulens aliqua pœna puniendus, secũdũ Bald. in c. 1. col. 4. quibus mod. feud. amit. cuius opinio est de pœna ordinaria intelligenda. quasi velit Bald. post Iserniam ibi, aliud dicendum fore, vbi quis consiliũ dederit ad crimen cõmittendum in ipsam & persona, cui cõsilium datur: vt eo casu consulens teneatur pœna ordinaria, etiam si esset alioqui facturus qui consilium accepit. Nempe si quis consiliũ dederit seruo vt fugiat à domino: vel alicui fœminæ coniugatæ, vt adulteriũ cõmittat. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupt. qua in re ipse censeo inuestigãdum esse, an pœna sit certa per legem statuta contra consulentem: vt tunc ea sit consulens puniendus: alioqui arbitrio indicis: quemadmodum paulò antè explicuimus. Fit igitur, non esse Baldi sententiam omnino certam.

In eo verò dubio, an alioqui facturus esset delictum is, cui consilium præstitum est, præsumitur eum absq; consilio nõ esse facturum: quod notant Angel. in l. 1. ff. de eo, per quem factum erit. in princip. Bal. in l. 1. C. de seruis fugiti. Fel. & Deci. nu. 10. in d. c. 1. idem Deci. in d. consi. 1. nu. 9. Fel. in d. c. sicut dignum. nu. 12. Bal. in l. data opera. nu. 79. C. qui accusa. non possunt. & in c. 1. §. iniuria. de pace iuram. firmand. Hippol. in singula. 218. idẽ in l. 1. §. Diuus. ff. de sicar. & probatur ex eo, quòd in dubio nemo præsumatur delictum commissurus. l. merito. ff. pro socio. gl. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiur. Hæc verò distinctio, an esset quis alioqui facturus, vel nõ: minimè habet vim, nec est admittenda in mandante. Is etenim tenetur, etiam si mandatarius alioqui sine mandato esset de delictum illud commissurus. Quia fit hoc in casu crimen ipsius mandantis causa, & respectu: quemadmodũ in specie notat Bart. in d. l. non solum. §. si mandato. col. vlt. ff. de iniur. cuius opinionem asserit eam sequutus communem esse Iason in l. 1. C. de seruis fugiti. nu. 22. idem in l. si quis mihi. bona. §. sed quid si mandauit. nu. 16. ff. de acqui. hæredi. Ludo. Carreri in dict. §. circa. nu. 75.

Est igitur in hoc tractatu obseruandum, irregularitatem contrahi ex consilio, quando non esset alioqui facturus, nec homicidiũ cõmissurus is, cui consilium præstitũ fuerit: quod notat Hosti. & Abb. in c. ex literis. de excess. præl. col. vlt. Fel. in d. c. sicut dignum. de homi. nu. 12. & in d. c. 1. de off. deleg. nu. 13, ex optim. in d. cap. ex literis. & est communis opinio Doct. in c. ad audientiã. de homici. notat Albert. Trotius de vero & perfect. cleri. libr. 2. c. 21. nu. 7. latè tractat de consilio Maria. Soci. in d. c. ad audientiam. nu. 70. vbi quo ad irregularitatem plures quæstiones examinat, quas & Albert. Trot. atque alij tradidere. Quòd si quis consiliũ dederit alioqui facturo, ita tamen, vt ex iniquo is sit deterior factus, videtur fortasse, hunc irregularẽ esse propter homicidiũ inde sequtum. Nam Innoc. & Doct. communiter in c. nuper. de sent. ex com. probare conãtur, hoc consiliũ sufficere ad iuris canoni
3 cũ excõmunicationẽ. idem Sylueſt. verb. excommunicatio. 8. q. vlt. & verb. excommunicatio, vlti. q. 4. quib. suffragatur tex. optimus in d. ca. sicut dignum. §. qui verò. in priori parte. Quòd si ex prauo ad homicidium consilio non fuerit occisus quem tractatus præcesserit, ipsemet, cui consilium datũ est, nihilominus erit consulens irregularis, secundũ Card. in c. ad audientiã. nu. 3. de homici. Ioan. And. Ancha. Domi. & Francum in cap. vlt. de homicidio. in 6. Fel. in d. c. 1. & d. c. sicut dignum. Albert. Trotium in d. c. 21. nu. 9. quam opinionem censet veriorem esse Maria. Socin. in dicto capitulo ad audientiam. nu. 80. tametsi Speculat. in tit. de dispensatione. §. iuxta. nu. 43. contrarium notauerit. multa equidem de cõsilio lector percipiet ab his, quæ à præcitatis authoribus traduntur: & à Ludo. Carrerio in d. §. circa. nu. 140.

Sextò subsequitur ex his, an præstans opem, vel auxilium
1 homicidio † sit irregularis? Et quo ad aliam punitionem generaliter obseruandum est, auxiliũ, & opem tunc pœna ordinaria criminis puniri, cùm ipse auxiliator cooperatur simul in ipso delicto: quod apertissimi iuris est: siquidem in hoc casu potius est quis dicendus criminis author, quàm auxiliator. Idem erit vbi præstat quis auxiliũ, vel opem per eum actum qui proximam dedit crimini causam, & immediatam: ita quidem, q̃ absq; eo auxilio, delictum non fuisset effectum. l. 1. C. de raptu virg. l. nihil interest. ff. de sicar. c. fœlicis. de pœnis. in 6. l. si quenquã. C. de episco. & cleri. capi. 1. de off. delega. c. sicut dignum. §. illi autem. de homici. l. 10. tit. 8. part. 7. optimus text. in l. item Mela. §. si alius. ff. ad legẽ Aquil. q̃ si quis ita opem, vel auxiliũ præstiterit delicto, vt nõ dederit proximam facinori causam, puniendus erit pœna extraordinaria. probat text. in l. vnica. C. de raptu virgi. ibi eos comitati. & in d. c. fœlicis. ibi: simplici fauore. & in d. ca. sicut dignum. §. illi etiam. l. is qui opem. ff. de furt. l. 1. & 2. C. de his, qui latro. occult. quam distinctionem tenent Salice. in d. l. vnica. C. de raptu virg. fol. vlt. Fel. in d. c. sicut dignum. Gandinus in rubri. de homicid. col. 2. Abb. Feli. & Dec. in c. 1. de off. delega. Hippol. in l. si in rixa. ff. de sicariis. nu. 35. post alios veteres, quorum hi Doct. meminere: atq; ita esse hanc opinionẽ cõmunem fatetur Soci. cõs. 188. lib. 1. col. 4. candẽ sequitur Ludo. Carreri. in practi. criminali. §. homicidiũ. nu. 69. Hippolyt. in singulari 15. apud hos authores. & gl. in d. l. nihil interest. cõperiet quis varia, & plura huius distinctionis exempla. de quo & Paulus Parisius tractat in consi. 152. & consi. 154. nu. 20. lib. 4.

Quatenus verò ad irregularitatem pertinet, ipse opinor, fauorem præstitum, seu auxilium datum post commissum delictum, minimè considerãdum fore: nisi fuerit causa proxima, vel inducens ad committendum delictũ. Alioqui etenim illud sit constitutissimũ, auxilium tunc irregularitatẽ inducere, quando id fuit causa proxima delicti committendi, sic sanè q̃ delictum eo auxilio, vel ope cessante, nec præstita nequaquam foret perpetratum: aut quando quis verè cooperatur delinquenti: quemadmodum apud omnes est in confesso. Idem ergo censerem, quoties auxilium, facilioremve aut tandem audaciorem efficeret ipsum delinquentem ad criminis exequutionẽ. quòd probatur exd. c. sicut dignũ. §. qui vero. & §. clericos. de homicidio.

Septimò hac eadem ratione agẽdum erit de vero, & proprio intellectu text. in c. significasti, in 2. de homicid. quo in loco tractatur de plurib. eundẽ hominẽ vulnerantibus, qui mortem tandẽ obierit, an omnes percussores sint censendi irregulares.

Primus casus hac in qu æstione proponitur: quoties plures consulto eũdem † hominem fuerint aggressi: & is ex vni
3 co tantũ vulnere mortuus sit, tenẽtur omnes, etiam qui nõ percusserint, de homicidio, & eius pœna erunt puniendi. notat eleganter Bart. in l. si in rixa. col. 1. ff. de sicar. & ibi Ange. Cynus, & Salyc. in l. quoniam. C. de vi publi. vlti. q. Gandinus tit. de homicid. & Carolus Molinæ. in Alex. consi. 15. libr. 1. Thomas Gramma. consi. 4. & decisio. 15. Ludoui. Carreri. in pract. crimina. tit. de homicidio. §. 2. nu. 68. ac nu. 75. & §. circa, nu. 443. & est §. 6. quib. adde Matthæ. Afflictum in constitutionib, Neapolitanis lib. 1 rub. 13. nu. 28. & Alberi. in d. l. si in rixa. atque ibidem Hippolyt. à Marsiliis: qui tenent hanc opinionem Bart. idem probat Innocent. & Doct. in d. c. significasti. ex quib. ipse opinor, esse hanc sententiam cõmunem. idem erit, vbi vnus percusserit, & occiderit, cæteri autem auxiliũ, & opẽ homicidio proximã dederint: sicuti paulò antè explicuimus. Et sanè hic primus casus manifestè ostendit, omnes istos irregulares esse: quod probatur ex ipsa Bart. & aliorũ sententia, quæ magis cõmunis apparet: & hos oẽs cẽset homicidas esse, pœnaq; homicidij puniẽdos fore.

Secundus casus exponitur: cum vnus fuerit à pluribus in rixa subitò contingenti, non præmisso consilio, vulneratus: & constet, quod ex tot vulneribus sit lethale, & qui id intulerit: in hac equidẽ specie tenebitur qui vulnus lethale in-

Universidad de Deusto Biblioteca

tulit de homicidio, cæteri de percussione.tex.celebris in l. item Mela.§.sed si seruum.ff.ad l.Aquil.& in d.l.si in rixa.vbi omnes hoc ipsum adnotarunt.& idem tenent Canonistæ in d.c.significasti.l.Styli.58.& itē Docto. quorum in proximo casu mentionem egimus.Zasius lib.2.singular.intellect.c.6. Pyrrhus Anglebermæus post consuetudines Aurelianenses c.1.col.3.& tandem hæc est omniū ferè communis opinio: ex qua deducitur.quid dicendum sit quo ad pœnam irregularitatis:cæteri verò ab ea erūt immunes:quod potest colligi ex dict.cap.significasti.& ex his quæ inibi traduntur.

Tertia subijcitur species,quando quis ab vno fuit lethali vulnere affectus. & demum ab alio exanimatus, & occisus. Nam priorem percussorem de vulnere,posteriorem de homicidio teneri, probat tex.in d.l.item Mela.§.Celsus scribit.
4 ff.ad legē Aquil.† d.l.Styli 57.tex.ad idem optimus in l.huic scripturæ.§.si seruus. ff.ad legem Aquil.quibus opponitur ex aduerso tex.in l.ita vulneratus.ff.ad legem Aquil.& in d. c.significasti.quibus in locis cōstat percutientem lethaliter, & irregularem esse,& de homicidio teneri, licèt ab alio fuerit percussus exanimatus priusquā euentus prioris vulneris appareret.qua ratione gl.in dict.l.ita vulneratus.verb.teneri. Floria.post alios ibidem Floria.& Alberi.in dict.§.Celsus. Matth.Afflict.in constitu.Neapo lit.libr.primo.rubri.13.nu. 26.distinguere conātur ita,vt si constiterit,ac certum sit,primum vulnus esse lethale:& ex eo percussum moriturū:tunc teneatur vulnerans de occisione,etiam si postea vulneratus ab alio fuerit exanimatus.ita etenim procedit tex.in d.l. ita vulneratus. Quòd si dubium sit,primū vulnus esse lethale:ita quòd non sit certum ex eo mortem sequuturam, licèt appareat mortiferū: & percussus fuerit alijs illatis vulneribus exanimatus:hoc casu, non tenebitur primus percussor de occiso, sed de vulnerato: atque ita intelligendus est text.§. Celsus.cum similibus.eādem distinctionem sequitur Iason in l.si ab hostibus.ff.soluto matrimo.nu.nono.Cœpola caute.5.Ludouic.Carreri.in practi.criminali.titu.de homicidio. §.secundo. nu.sexagesimooctauo. & sequenti gl.in d.l.huic scripturæ,verbo,mortiferè. Ioannes Igneus in l.1.§.si quis in villa.nu sexagesimosexto.ff.ad Syllanianum.Quorum distinctio videtur frequentiori Doctorum calculo recepta.Idcirco & secundum hanc distinctionem erit iudicandum de irregularitate:vt quoties vulnerans teneatur de occiso,etiam irregularis sit:non sic in alio casu.quod notant in specie Cardinalis,& Anania,nu.trigesimoprimo.in d.c.significasti.Cōtrarium tamen in pœna irregularitatis tenuerunt glo.Ioannes Andre.& Abb.ibi:quos sequitur Gonsalus à Villadiego in tracta.de irregularitate: c.de percussore.col.3.quasi iure pontificio quo ad irregularitatem,per textum in dict.capit. significasti.certum sit,quòd percutiens mortiferè,sit irregularis,etiam si vulneratus ab alio fuerit exanimatus: quanuis certum non sit, imò dubium, ipsum vulneratum ex priori vulnere moriturum, si ab alijs non foret iterum percussus, & exanimatus.Quam opinionē,dicens eam esse communē, sequitur Ioan.Igneus in d.§.si quis in villa.& profectò hæc sententia tutior est:tametsi verè decisio textus in d.c.significasti.sit intelligenda secundum iuris Cæsarei distinctionem: ex qua poterit perpendi,quòd in d.c.significasti.quo ad istū tertium casum clericus minimè cēsetur irregularis, quoties apparet, vulnus ab eo illatum non fuisse lethale,irregularis verò censetur,vbi constat,vulnus ab eo illatum fuisse lethale,vel de hoc extat dubium.Attamen neutro casu discerni potest,quo ex vulnere percussus perierit, ex primo ne,an ex secundo,vel tertio:tunc enim iustissimè constituitur irregularitas:quemadmodum statim dicemus.At si primū vulnus fuerit lethale,& cōstiterit,ipsum percussum,extinctum fuisse,& exanimatum ex secundo vulnere:hæc quæstio minimè definitur in d.c.significasti.secundum Ananiam, ibi.& ideo est definienda ex prima distinctione, quam adduximus ad iuris ciuilis intellectum.

Est tamen adnotandum,quod Zasius libr.secundo.singula.intellect.c.sexto.aduersus communem distinctionē existimat,minùs congruam esse illam differentiam,quæ in vulnere ipso lethali sit:nempe, vt sit aliud vulnus lethale simplex: aliud vulnus lethale, ex quo mors certa sit.Scribit etenim, paria iure censeri,quod vulnus sit lethale,& quòd certum sit, aliquem ex vulnere mori.tex.singular.in d.l.ita vulneratus, in versi.sed & ibi.& versic.igitur.Nec requiritur secundum eū in iure quo ad naturalia ea certitudo,quæ nō fallat,sed ea sufficiat,quæ cōmuniter contingere solet.l.iura.ff.de legib, gl.in l.iuris gentium.§.pactorum.ff.de pact.versi.vt personale. Potest igitur in iure certum esse, q vulnus sit mortale certitudine politica,& ciuili: potest tamē vulneratus ex vi naturæ superuiuere.l.1.ad finem.ff.ad Syllanianū.nō igitur consideramus certitudinē quæ per occulta naturæ fūdatur,sed quæ ex communiter accidentib.veniat, & ex verisimilib.procedat.Idcirco ipse Zasius aliter hanc controuersiam dirimere conatur,existimans, vulnerantem mortiferè non teneri de occiso,sed tātū de vulnere, quoties vulneratus demū fuerit ab alio percussus ex eaque percussione statim exanimatus. d.§.Celsus.teneri autē vtrumque de homicidio,si ex percussione posteriori non fuerit statim mors sequuta, & percussus exanimatus d.l.ita vulneratus.Ex quo hoc procedit,vbi non potest apparere, nec apparet an ex posteriori, vel ex priori vulnere sit vulneratus extinctus:licèt constet,quod posterior ictus mortē à proximo vulnere illatam accelerauerit:sicuti in eadem l.ita vulneratus.probatur.& hæc quidem de posteriori vulnere manu hominis illato. Nam si mors sit sequuta post priorē percussionē,non manu hominis, sed alio euentu:primus percussor tenebitur de vulnere tantū.l.huic scripturæ.§.si seruus.ff.ad legē Aquiliā.quia casus fortuitus postea cōtingens nō patitur apparere, an hic vulneratus ex priori vulnere occiderit. Hæc Zasius: cuius sentētia non omnino mihi certa est.Nā & in hoc vltimo casu,sicut fortuitus casus nō patiebatur apparere,an hic vulneratus occiderit ex priori vulnere:ita & posterior percussio manu hominis illata minimè permittit scire, an primū vulnus percussum exanimauerit,& occiderit.Igit par ratio parē cōstituit vtrunq; casum.Deinde iuris certitudo sufficiēs nō est ad punitionē ordinariā homicidij,nisi sequat verè mors. Etenim etiā si vulnus lethale sit, nō licet pœna homicidij punire vulnerātem priusquā mors fuerit sequuta:poterit enim contingere,q vulneratus lethaliter non moriatur: vt modò dicebamus:& probat hoc ipsum text. in dicta l.huic scripturæ.§.si seruus.Nec erit in hoc casu percussor irregularis,si mors nō fuerit sequuta:licèt vulnus apparuerit mortiferum: Ex quibus mallem ipse communē opinionē sequi: tametsi videam eam satis dubiam esse.

Quarta constituitur species, quando vnus està pluribus percussus, & tandem ex vulneribus illis mortē obierit: nec constet:cum potiùs ex vno quàm ex alio vulnere mortuum esse: tunc equidem omnes hi percussores de homine occiso tenebūtur.d.l.item Mela.§.sed si seruum.versiculo. si plures.& in d.l.ita vulneratus.in princip.gl.in l.si in rixa.ff.de sicar.& ibi Bart.col.pen.versi.si verò non potest. And.de Isernia,& inibi disputat Afflict.in consti.Neap.in lib.1.rubri.13. nu.27.Ludouic.Carreri.in d.§.2.nu.69.Ioan.Igneus in d.l.1. §.si quis in villa.nu.59.Cardina.Anani.& Fel in d.c.significasti.nu.10.l.styli.57.& idem quoad irregularitatem probat textus in d.c.significasti.versic.q si discerni.textus optimus in c.vlt.23.q.5.notat Soc.in c.ad audientiam.de homicidio. nu.46.sed q omnes percussores in hoc casu puniantur pœna extraordinaria,non ordinaria ob incertitudinem,notant Alex.consi.15 lib.primo.& Hippolyt.consi.110.qui tamen rem istam confusè nimis tractarunt.Nec potest verè probari eorum opinio:cùm illud certum sit,omnes hos percussisse:& percussum ex his vulneribus mortem obiisse.quare planè certum est, omnes percussores eum occidisse. Nō me latet,quibusdam videri hanc opinionem quam ipse probaui, à multis damnatam esse:sed contendam libenter,eos nō huius quarti casus quæstionē,sed sequentis definire,licèt Matthæ.Afflict.ad finem quæstionis videatur probare opinionē Alex.& ibidem Anchar.consi.216.cuius verba Anania in d. cap.significasti.refert,nu.25.

Quintus casus proponitur:quoties quis vno tantùm vulnere lethali fuerit percussus,nec appareat à quo:cùm tamē plures in conflictu rixę cum eodem contenderint:vel fuit à pluribus multis vulneribus, quorum vnum tantùm est
5 mortiferū,vulneratus; †nec cōstat,quis id vulnus intulerit, & sanè in hoc casu omnes puniendos fore pœna extra ordinem arbitraria:& neminem ex eis ordinaria: probat Regia.l.styli.57.optimè tenent Anchar.in d.consi.216.Anania in d.nu.24 & ibi Fel,nu.9.gl.in d.§.sed si seruum verbo, plures.Alex.in d.consi.15.lib.1.& cōsil.14.lib.3 Hippolyt.in singula.317.idem in rubri.C.de probationi.nu.4.18.& in cōsil. 110. Ioan Igneus in d.§.si quis in villa.nu.50.Paul.Parisi.in consi.148.lib.4.nu.3.dicens,hanc opinionem communem esse.Idē fatetur eā sequutus Ludouic.Carreri.in d.§.2.nu.75. hoc ipsum tenent Gandinus tit.de homicid.col.4. Alberic. in d.l.vlti.ff.de sicariis.& ibi Hippol.nu.4.Specular.tit.de homicid.§.1.versicul.pone.Bonifacius tit.de homicid. rubrica de insult.& percussi.colum.sexta.& titulo de pœnis.columna vltima. Ioannes de Imola in hac constitutione, si furiosus.col.vlt.Dec.in l.fauorabiliores.nume.6. ff. de regu. iur. & licèt

& licèt gl.in dict.§.sed si seruum.velit simpliciter neminem puniendum in hoc casu,est intelligenda quo ad punitionē ordinariam secundum omnes. Sic gloss. in cap. cupientes. verbo,qui culpabiles.de elect.in 6.& in c.quiescamus.42.dist. quæ sentiunt, omnes hoc in casu puniendos: & Barto. in d.l.vlt.obtinebunt quo ad pœnam extraordinariam.

Quo ad irregularitatem verò,& si glos.in d.cap. quiescamus.sentiat hanc quæstionem expressim decisam esse in d. cap.significasti.tamen Ioan.Andre.ibi & plerique alij dubitarunt.Nam & Specular.in titu.de dispensatione.§.iuxta.nu. 52.hanc quæstionem indecisam reliquit. Sicut & Hostien.in titul.de homicidiis.§.qua pena.tenentes,quemlibet reliquēdum,& obligandum suæ conscientiæ,vt ipse qui scit, se vulnus lethale dedisse, irregularem seipsum censeat, & iudicet.idem tenent Hostien.& Cardina.in d.cap.significasti. vbi Ioan.Andre.atque Anania nume.22.& ferè omnes hoc ipsum probant,& sequuntur.idem Nicola. Plouius de irregularita.regu.28.Maria.Socin.in dict. capit. ad audientiam.nu. 46. Qui tamen post alios admonet, in dubio quo ad forum conscientiæ consulendum esse,q quilibet ex his abstineat à diuinis,& se existimet irregularem esse: quod videtur admodum rationi consentaneum.dict.cap.ad audientiam. Cuius intellectum nos attigimus in prima huius operis parte.nu.3. & profectò secundum inibi tradita ipse in hac controuersia potiùs accederem etiam in foro exteriori,opinioni eorum, qui probant hos omnes irregulares, fore censendos: sic etenim placuit glos.in d.cap. quiescamus. & hanc opinionem tutiorem appellat Bartho. Brixiēsis in q.dominicali:aliàs venerali.15.presertim hanc sentētiam ipse admitterem eo casu,quo cōstat omnes illos percussisse occisum.cap.vlt. 24.q. 5.& in hoc casu expressim ita tenent Ioan.Andre. Gofred. Anania numero 22.Cardi.colum.pen.Anto.Abb.& Henric. in d. c. significasti quorū opinionem sequitur asserens eam magis communem esse Albert.Trotius de vero.& perfecto clerico.libro secundo.cap.29.numero 6.licèt præcitati Docto. quorum ad prioris opinionis authoritatem memini, in specie ista contrarium,præter Ioan. ab Anania. Cardina. & Ioannem And.voluerint.& glo.in cap.nolite. in 1.11.q.tertia.sitque ab eis citata extrauagās quædam constitutio Gregorij Noni pro huius quæstionis decisione:quam Henri.cēset reuocatam fuisse.

Octauò infertur ad eiusdem cap. significasti. verā interpretationem.quid dicendum sit in eo,qui animo occidendi aliquem percusserit,& is ita vulneratus, fuerit ab alijs occisus statim.Nam Romanus pontifex in d. cap. significasti.in
6 ter multa quæ considerat †ad hoc vt percussor sit liber ab irregularitate propter homicidium statim ab alijs commissum,perpendit, quod non habuerit voluntatem occidendi, quasi is sit censendus irregularis, si ab eo vulneratus animo occidendi, non tamen mortiferè,statim fuerit ab alijs exanimatus:quòd notat Innocent.in d.cap.significasti.vbi gloss. in verb.habuerit.adnotauit ex eo capite,quòd voluntas imputatur in homicidio quo ad irregularitatem,cuius contrarium non semel in hac relectione adnotauimus. Igitur non est ita indistinctè probandum quod Innocent.& glossa in d. c.significasti. ex eo textu deduxerunt à cōtrario sensu:cùm is sit receptissimæ sententiæ maximè cōtrariū. quamobrem Panor.& Anania ibi.& Socin.in d.c.ad audientiam.nu.45.cēsent textum in d. capitulo significasti. intelligendum fore, quoties habens voluntatem occidendi, opē. vel auxiliū aut fauorem occisorib.dederit:iuxta textum in cap.sicut dignū. §.vlt.de homicid.hic idem intellectus colligitur ex Io. And. eodem Innocen.Hosti.& Henri in capit.significasti.column. tertia.aut sanè procedit opinio Innoc.vbi quis potuit occisum à morte liberare, & noluit, nec liberauit: quasi reus sit
7 homicidij qui potuit hominem liberare,à morte †, & non liberauerit:c.sicut dignū.§.illi etiam.de homici. quod in specie notat Hostiē.in d.c.significasti.cuius opinioni suffragatur textus in c.quantæ.de sent.excommunicatio.vbi probatur nō tantùm esse excommunicatū eum,qui clericum percusserit:sed & eū qui, cùm posset, noluit manifesto facinori obuiare.Qua in re illud est obseruandū,iure pōtificio teneri quē ab altero, si cōmodè possit,iniuriam propulsare,& cum ab ea defendere,ac liberare.capitu.non inferenda,& capitul. vltimo. 23.quæstione tertia. capitulo dilecto. de senten.excommunica.in sexto. versic. & quidem, alioqui reus erit ipsius commissi criminis. quod non ita iure ciuili obtinet, secundum quod non erit reus iniuriæ illatæ,nec tenebitur qui proximū cōmodè potuit defendere ab iniuria,& homicidio:nec tamen defendit.l.prima.§.sed in eo.ff.ad Syllania. vbi Barr.gl.& Bart.in l.culpa caret.ff.de regulis iuris. Abb.& Doct.communiter in c.1.de offic.deleg.ego verò in reg.peccatum.de reg.iur.in 6.part.2.§.3.nu.4.probare conatus sum, nullam in hoc constitui posse differentiam inter ius canonicum,& ciuile.Imò vtroque iure verū est, quòd quis teneatur proximum ab iniuria defendere,si commodè id fieri possit:licèt pœna statuta non sit aduersus eū, qui id agere omiserit saltem ordinaria regulariter: sicuti tradidere Deci. in d.c.1.de offic.delegat.Alberi.in l.metum §. sed licet.ff. quod metus caus.Fortuni.in l.vt vim.ff.de iustitia & iure. ad finē, Io.Igneus in l.1.§.serui appellatione.ff.ad Syllani.num.125. Gratus consil.1.nu.47.lib.1.Adria. quodlibet. 1.art.2 col.4. eadémque opinio probatur à sensu argumēti ex cōtrario, in d.l.culpa caret. Potest autem quis commodè iniuriam à proximo repellere,& propulsare,quando secundum bones mores,sine dedecore,ac sine rubore hoc agere posset,vt notat Fel.in d.c.quantæ.& sine scādalo,ex his quæ idem Fel.tradit in c.2.de hæreticis. quod est arbitrio boni viri maturiùs iudicandum.Sic denique ipse punirem saltem pœna arbitraria extra ordinem istam desidiam,aut negligentiam, etiam in foro seculari.Nihilominus dubium erit non ita facilis solutionis,an ex hac omissione oriatur obligatio ad restitutionem:id verò in d.reg.peccatum. nos explicuimus. Superest igitur exponere, sitne quis propter culpam istam censendus irregularis.Nam canonis excommunicatione afficitur is,qui clericum potuit à percussione, & iniuria defendere, nec tamen defendit:vt probatur in d.c. quantæ. vbi gl. Abb. & Henri.post alios, id responsum intellexere, quoties quis habet potestatem publicam,aut priuatam iure familiæ in ipsum percussorem.Etenim communi omnium sententia decisum extat,in his casibus locum fore excommunicationi: atque eis omnino conuenire rationem textus in d. c. quantæ.idem erit in eo,qui dolosè desinit obuiare percutiēti clericum.Nam ex eo dolo,cùm posset commodè à clerico iniuriam auertere,excommunicatus erit propter manifestam percussionis culpam:sicuti Inno.Panor.& Henri.voluerunt post alios in d.c.quantæ.Aufreri. in Clem.1. de offic. ordin. regu.3.declaratio.7.tradit latè Ludoui. Carreri. in practi.tit. de homicid.§.quarto.nu.19.& §.6.nu.63: ex quibus poterit defendi Host.& aliorum opinio. vt denique in his casibus, quibus constat, excommunicationem canonis locum habere,in eisdem etiam pœnam,& vitium irregularitatis constituamus propter eandem rationem, & authoritatem text. in d.c.sicut dignum.§.illi etiam.

Nonò subsequitur hinc opportunè verus intellectus ad tex.in cap.Petrus.de homicid. vbi proponitur quæstio elegans,an homicidium ab aliquibus perpetratum imputetur
8 eorum consanguineo,†cuius causa homicidæ ipsam occisionem aggressi sunt:nempe in vindictā iniuriæ illatæ? qua in cōtrouersia aliquot distinguā ad faciliorē eius intellectū.

Primum etenim potest contingere, q quis dederit causam rixæ,& eius amici,famuli,vel consanguinei alterum cū eo contendentem,& pugnantem occiderint,præter eius voluntatem,imò contra eius prohibitionem: & tūc esse istum irregularem notant communiter Doct.in c.Petrus.Gonsalus à Villadiego de irregulari.c.de percussore. colum.8.Maria.Socin.in d.c.ad audientiam.de homic.nu.50.pro hoc citantes text.in dict.cap.Petrus.vbi ab irregularitate excusatur qui ignorauit,vel prohibuit:quia nō dedit causam contentioni,nec rixæ:imò ipse occisus fuit in culpa illius inimicitiæ,& pugnæ.Hæc tamen communis opinio contrariam habet gl.in c.vlt.23.quæst.vlt.quam sequuntur Bald. in l.data opera.C.qui accusa.non poss.col.pen.& in l.1.col.4.C.de seruis fugi.Hippo.in l.vnic.C.de raptu virgi. nu.81.nisi dixeris sequutus Fel.in d.c.Petrus.hanc gl.procedere quo ad pęnam exteriorem ordinariam, non quo ad irregularitatem. Aut forsan gl.illa procedit vbi quis non dedit causam rixæ, nec fuit in culpa:quia alter fuit pugnæ,aut contentionis aggressor.& licèt communis opinio dubia sit, tutior tamen apparet ex eo,quòd is, quem communis sententia iudicat irregularem,dederit rixæ causam, eiusque culpā habuerit.

Secundus casus posset constitui, quando potuit prohibere,& prohibuit,& profectò cum ipsius causa, & ob iniuriam ei illatam homicidium fiat: possetque id commodè prohibere,visus est maximè consentire,si non prohibuit,& culpam inde homicidij ad irregularitatem contraxit:quod mihi probat tex.in dicto cap.Petrus.ad fin. quicquid gl.ibidem senserit.hoc ipsum probat ex his, quæ in proxima illatione diximus.

Tertiùs proponitur casus quū quis dedit causam rixæ, eóque

Universidad de Deusto Biblioteca

coque pugnante inimici alterius accesserunt,& eum occiderunt ratione propriç inimicitiæ:non vt negotium istius agerent.& Gonsalus à Villadiego in d.c.de percussore.col.8.tenet, hunc esse irregularem. Cuius opinio admodum dubia est,tum propter text.in cap. significasti.in 2.de homicid.qui tamẽ tractat de causa rixę iustissima:tum etiam quia in hac specie Panormita.contrarium probat in dict.cap.Petrus. & Socin.in d.cap.ad audientiam.numero 50.

Quartò illud constituitur, quoties quis præsens fuit tractatui habito super occidendo eius inimico ab eius seruis, aut cõsanguineis:& tamẽ tacuit. Nam ipse censeo,hunc esse irregularem:nõ enim est hæc simplex tacitunitas,sed ita cõtingẽs,vt ad consensum accedat.propterea ꝙ tractatus fiat eius causa.argu.capit.constitutis. de testibus. in primo.l.qui patitur.ff.manda.Clem.1.de procurato.l.filius familias.ff.ad Macedoni.atq; ita in hoc casu definire videntur glo.in versic.contra prohibitionem.Abb.Felin.& alij in d. cap.Petrus. quibus accedit quod nota. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori.num. 14.ff.de nõui ope.nunt.scribens,quòd si dominus, vel consanguineus scit, quid facturi sint famuli, vel consanguinei in vindictam iniuriæ sibi illatæ,aut eius causa & non prohibuerit,consentire delicto videtur.

Quintò in eadem specie mihi probatissimi iuris est,teneri illum, cuius gratia homicidium fieri paratur, eo meliori modo,& forma,quibus potuerit crimen hoc impedire,etiã si nec fuerit præsens tractatui:sed tantum scientiam eius habuerit: & fuerit ad vitandum crimen necessaria eius tractatus reuelatio:alioqui erit irregularis, præsertim si malo zelo hanc reuelationem omiserit,quod cautè est cõsiderandum ex Henric.in d.cap.Petrus.tametsi variè Innocen.& alij ibidẽ hac in quæstio.responderint.Etenim semper est culpa istius inspicienda,vt eum iudicemus irregularem.

Imò & in omnibus his casibus non tantum erit locus irregularitati,sed & alijs criminis cõmissi pœnis: quod deducitur ex d.cap.constitutis.& in capitul.sicut tuis. de simonia. Felin.in dicto cap.Petrus.Baldo in c.veritatis.de dolo & cõtu.licèt non omnino sit pœna ordinaria infligenda, saltem corporalis,aut criminalis.

Decimò ex his poterit examinari quod notat Guiliel. Laudunensis in hac Clem.1.in glos.vlt.scribẽs, irregularem esse eum,qui alterum percusserit,licèt non mortiferè,si propter eam percussionẽ ex imperitia medici, aut ex malo corporis regimine obierit. hoc ipsum tenet Ludoui.Carreri.in practi.crimi.titu.de homicidio.§.6.nu.322.versic.vbi limitat. idem notat Henric.in d.ca.significasti.in 2.de homici. col.2. quibus aduersus Caiet.in 2.2.q.64.articul.octauo. ex hoc,in-
3 quit,accusatur non intendẽs occidere † percussor de homicidio,quando mors ex mala cura vel regimine sequitur Sed quia quo ad irregularitatẽ superius diximus esse voluntariũ homicidium quod sequitur ex vulnere illato,licèt percutiẽs non habuerit animum occidendi,cùm habuerit animũ vulnerandi:saltem hæc voluntas fertur in homicidiũ magis,vel minus indirectè iure percussionis,& instrumẽti qualitatẽ:ipse veriorem esse opinor opinionem Guilielmi,& Henric.nec enim negari potest,hunc vulneratum mortẽ obiisse ex vulnere,vt ferè causa ꝓpinqua.Nam ex eo sequuta fuit mors:siquidem nõ illato illo vulnere percussus minimè ex ea causa mortem obijsset. Quòd præmissa percussoris culpa satis est ad irregularitatẽ ex homicidio constituendã c.de cętero.de homicid.tex.ad hanc decisionem in specie singularis in cap. tua nos.in princi.de homici.Etenim quòd non fuerit adhibita diligẽtia in medicamine vulneris,per accidens ad mortem pertinet:ipsum autẽ vulnus directè.& per se mortẽ intulit. At in c. exhibita.de homi.nullã habuit culpã is,qui ab irregularitate excusatur:quia si culpã aliquã habuisset in ipso vulnere inferendo: profectò irregularis foret iudicandus, si ex vulnere,etiã culpa medici,vel incuria infirmi,mors foret sequuta:sicuti inibi sentiunt Innocen.Abb.Anania, & Felin. post Hostien.& Henric.quorum opinio cõmunis est, in hũc sensum ꝙ illa Decretalis contineat ius commune, non dispensationẽ:& idẽ tenet gl.ibi vltima, & verb.corruẽs.ex multis quidẽ:quia culpa defuit,& propter imperitiã medici,& negligentiã ipsius parentis in filij vulnere medendo, & curãdo:attamẽ Host.Henri.& Fel.sentiũt plurimũ excusare medici imperitiam, & incuriã parentũ,etiam si aliquã culpam habuisset is,de cuius irregularitatę inibi agitur: & præterea ætatem eius puerilem fuisse consideratam existimãt:& deinde causam vulneris remotam esse. Innocent. Panormitanus. & Anania opinantur, non satis esse sufficientem excusationem ipsius medici imperitiam, si culpa pręcessisset propinqua ipsius vulneris.quicquid sit, omnes mihi in hoc conuenire videntur, vbi contigerit culpa propinqua vulneris ex quo fuerit sequuta mors,non excusari quenquam ex imperitia medici,nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati.Quòd si vulnus illatum esset adeò leue,quòd nullo, vel modico medicamine percussus posset liber, & sanus euadere:& tamẽ vulneri appositum est venenum: tunc percussor, ni fallor,nõ esset iudicandus irregularis:quia ex veneno potius,quàm ex vulnere percussus moritur.

His tamen addendum est,nõ imputari quo ad legẽ Aquiliam,nec quo ad pœnam ordinariam homicidium vulnerãti non mortiferè,si id fuerit sequutum culpa medici,vel vulnerati.l.qui occidit.§.vltimo.ff.ad legem Aquiliam.notatur in l.quod si nolit.§. si mancipium. ff. de ædilit. edicto. gloss. quam ibi notant Bald.& Doct.in l.si ab hostibus.§.primo.ff. solut.matri.quam dixit esse auream Felin.in capitu.presbyterum.de homici.est & ad hoc gl.in d.§.si mancipium.quam commendat Aret.in §.vlt.Inst.de emptio. & venditio.tradũt Bologni.consil. 5.colum. tertia.& Hippolyt. in practica. §.& quia.numer.18.

Cæterùm Angel.in d.§.si manicipium.scribit, ꝙ vbi vulnus est in dubio an sit mortiferũ, vel ne, & ipse vulneratus vocauerit ad medelam medicum imperitum,præsumẽdum erit,mortẽ contigisse culpa medici potiùs quàm ex ipso vulnere.idem sentiunt gl.Bar.& Doctores in d.l. si ab hostibus. §.1.Floria. in l.ait lex.§ 1.ff.ad legẽ Aquiliã.tex.optimus in l. si ex plagis.in principio.ff.eod.tit.vbi probatur,percussorem non teneri de morte,sed de vulnere,si percussus adhibuit ad medelam incantatorem:quod Socin. notat in consi.178.columna 4.lib.2.Vnde illud est constituendum, vulnerantem in his casibus semper teneri de vulnere. Sed quo ad hanc decisionem Angeli,oportet aliquot casus distinguere.

Primus equidem casus constat,quando est dubium, an vulnus sit mortale,aut appareat, illud non esse mortale. Tũc etenim obtinent ea,quæ modò adnotauimus in versi.His tamen.& in versic.cæterum.

Secundus casus proponitur quoties constat iudicio medicorum,vulnus fuisse, & esse mortiferum: & in hac specie siue percussus medicum non adsciuerit, aut tandem imperitum: & moriatur: homicidium percussori imputatur,non tantùm vulnus.sicuti sensit Alexand.in dict. l.si ab hostibus. §.primo.columna secunda. eleganter Soc. in dicto consilio 178 columna 2.glo.& Alber.in l.huic scripturæ.ff.ad legem Aquiliam.

Tertius casus constat ex primo.Nam vbi apparet,vulnus non esse mortiferum,& tandem mors fuerit sequuta,præsumitur,eam ex culpa medici,vel infirmi processisse.quod notat Platea in l.nec semel.C.de re milit.lib. 10.Fel. in d.c.presbyterum.col.2.Socin.in d.consi.178.col.2.sensit Bal.in d.l.si ab hostibus.§.1.& in d.l.qui occidit.§.vlt.

Quartus casus contingit, quoties quis moritur ex febri, & morbo accidenti ratione vulneris: tenebitur etenim percussor de homici.non tantum de vulnere.text.in d.c.presbyterum.vbi Fel.post gl.& alios,& licèt inibi tractetur de irregularitate,idem erit propter eãdem rationem quo ad alias pœnas:quemadmodum docet Alber.2.part.statu.q.37.Lud. Carreri.alios allegans in practica.titu.de homicidio §.2.nu.74.idem latiùs in §.6.nu.322.tametsi existimet,etiam in hoc casu non esse percussorem puniendũ pœna ordinaria: quod eleganter tradit Cœpola consil.62. Quia in re iudicio medicorum maximè standum erit secundum eosdem,& Ripam, tract.de peste.in vlt.part.§.Medicorum auxilio.nu.138.Alex. in l.si ita stipulatus essem abs te.vlt.col.ff.de verbor.obligat. Bologni.consi.5.col.3.tex.ad hæc, & similia in l. mortuis.& ibi Bart.ff.loca.Abb.& Anania in d.c.presbyterum.

Quoties verò diximus,præsumi vulneratũ obiisse ex culpa medici,aut ipsius infirmi:atque ideo non teneri percussorem de homicidio,sed de vulnere:id est intelligendum quo ad mortis pœnam, non quo ad alia,vt explicant Hippol.in consi.7.Ludoui.Gomec.in reg.cancellariæ de infirmis. q.11. vbi tractat de iudicio medicorum post Bart.in l. vlt.ff. de sicar.nume.12.

Quòd si constet,vulneratum ex percussione mortẽ obiisse:tunc nihil refert ad punitionem,ꝙ ex interuallo,vel intra breue tẽpus decesserit.Bar.in d.l. vlt.ad finem. & ibi Hippol. nu.63.& in d.cõsil.7.Anch.Card.Abb.& Fel.in d.c.presbyterum.Ana.in c.2.de cleri.percuss.tex.in l.ait lex.& in l.si ex plagis.in princ.ff.ad l.Aquil.notat Pan.in d.c.2.de cleric.percuss. tametsi præsumptio non leuis sit, mortẽ ex vulnere nõ esse sequutam, quando percussus ex interuallo mortem obierit:præsertim postquam semel conualuerit. text. optimus in d.cap.presbyterum.& in c.seq.& in d.c.2.c.ap. si qua fœmina. 50.dist.glo.singular.in l. 1.C. de emendat. seruo. sed hoc est semper iuxta medicorum iudicium censendum:vt Bart & alij notant in dict.l.vlt.Ancha.in cõs.293.Bologn.in dic. cõs. 5.col.2.& denique ita visum est omnibus his iuris vtriusque doctoribus,quorum ad hanc decimam illationem mentionem fecimus.Nec enim aliter poterit cõmodè quæstio ista definiri,quæ omnino notanda est quo ad irregularitatis pęnam,& quo ad homicidij,vel vulneris illati ordinariam aut extraordinariam punitionem.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Irregularis est qui abortioni causam dederit.& ibi de huius criminis pœna.*
2 *Bellum iustum,vel iniustum,an efficiat quem irregularem:& an clericus possit pugnare propria manu?*
3 *Dispẽsare quis possit super irregularitate cõtracta ex homicidio voluntario?*
4 *Episcopus potest dispensare cũ homicida voluntario,occulto tamen.*
5 *Quis possit dispẽsare cum homicida casuali quo ad irregularitatem?*
6 *Episcopus potest dispensare cum homicida voluntario quo ad retentionem beneficij.*
7 *Homicida beneficio ecclesiastico priuandus per sententiam, an possit interim ante priuationem eidem beneficio renuntiare.*

§. TERTIVS.

VNDECIMO adhuc irregularitatis tractatum admodum pertinet inquirere de eo qui abortioni causam dederit: an homicida sit qui abortionis crimen commiserit,eidem causam exhibens? cui
1 quæstioni † prænotanda sunt pulchra Ciceronis verba in Oratione pro Aulo Cluentio: cuius pars refertur à Iuriscõsulto in lege.Cicero.ff.de pœnis.Etenim cùm actum esset de punitione fœminę cuiusdã, quæ ob pecuniam fœtum nondum animatum potionibus sumptis abegit, subdit Cicero: Nec iniuria,quæ spem parentis, memoriam nominis, subsidium generis, hæredem familiæ, designatum reipublicæ ciuem sustulisset. Hæc Cicero:cui & Tertulianus concinit in Apologetico,c.9.Nobis verò,inquit,homicidio semper interdicto,etiam cõceptum vtero dum adhuc sanguinis in hominem delibatur,dissoluere non licèt.Homicidij festinatio est prohibere nasci.Nec refert,natam quis eripiat animã,an nascentem disturbet.Homo est,& qui est futurus:etiam fructus omnis iam in semine est. Hæc inibi. Nihilominus quo ad irregularitatem necessarium est quòd fętus tempore abortionis sit iam in vtero animatus: alioqui non est propriè homicidium: quod irregularem efficiat dantem abortioni causam.tex.in c.sicut.vbi gl.& docto.de homici.gl.in c.si aliquis.eodem tit.quam ibi sequuntur Doct.& esse hãc opinionem communem fatetur Albertus Trotius de vero, & perfecto cleri.libr.2.c.14.nu.6.idẽ colligitur ex multis, quos ad hoc citat Ludoui.Carreri.in practica criminali.ti.de homicidio.§.primo.nu.24.& probatur in cap.Moyses.& seq.32.q.2. Homicidium etenim à cęde hominis dicitur. c. homicidiũ. de pœnit.dist. 1.c.homicidium.23.q.5.Homo autem non dicitur sine anima.c.in quadam.de celebr.mis.c.cum Christus. de hæretic.l.in lege Falcidia placuit.ff.ad legẽ Falc.fœtus autem dicitur animatus,si masculinus sit, die quadragesimo à conceptione:si fœmineus,die octuagesimo ab ipso conceptu.gl.in summa. 5.dist.quam sequuntur cõmuniter doct.ibi: & in d.c.sicut.& in d.c.si aliquis.Alberic.in tertia parte statutor.q.59.& gl.in Clemen. prima.de summa Trinita. verb.simul.Plinius verò lib.septimo,c.6.in femineo scribit partum esse animatum nonagesimo die,in masculo quadragesimo, & hæc quidẽ anima rationali. Anima etenim nutritiua seu vegetatiua,qualis est in plãtis,adest fœtui,etiã ante diẽ quadragesimũ:quia crescit:vt explicat S.Thom.in 1.parte.q.76. art.3.scribẽs:quod fętus prius habet, vt est animal,animam, quæ est sensitiua tãtũ,qua ablata aduenit perfectior anima, quę est simul sensitiua,& intellectiua:antea verò,quã sit animal habet animã nutritiuam,seu vegetatiuã & priùs est animal quàm homo, secundum Aristot. de generatione animali.libro secundo.capitulo 11.idest priùs habet animam, quæ est sensitiua tantùm, quàm adueniat perfectior,quæ sit intellectiua.

Nõ oberit com.opi.text.in d.c.si aliquis.vbi responsum est, teneri vt homicidã eum,qui abortioni fœtus nondũ animati causam dederit. Nam verè homicida non est nec propriè homicidium ex hoc cõtrahitur:licèt punitio locum habeat extraordinaria:nempe exilij.l.si mulierem.ff.de sicar.vbi Hippol.Fel.post alios in d.c.si aliquis.l.diuus.ff. de extraordi.crimi.nos item hac de re tractauimus lib.2. Variar.Resol.c.vlt. num.10.quo in loco diximus, pœna ordinaria,& sic morte puniendũ fore eũ,qui abortioni fœtus animati causam dederit.l.pen.C.de sicar.d.l.diuus.secũdum alium intellectum. Igitur qui abortioni fœtus nondum animati causam dederit,homicida verus non est, ei tamen admodum similis, & ideo punitur vt homicida,pœna quidem extraordinaria: & mortale crimẽ:ac peccatũ committit secundũ Abb.& communẽ d.c.sicut.de homicid.eáque ex culpa homicida quodammodo dicitur à Tertulliano:& in d.c.si aliquis.

Quòd verò adnotauimus,morte esse puniendũ,qui abortui fœtus animati causam dederit : tunc obtinet,quando id dolo fecerit,alioqui si non eo animo quis fœminam prægnantẽ percusserit, vt aborsus sequatur: qui tamen præter intentionem percutientis contigerit: non erit locus pœnæ ordinariæ:sed extra ordinẽ is puniendus erit pro modo culpæ:arg.l.in lege Cornelia.ff.de sicar. quod notant Fel. in d.c. sicut.& Alber.in 3.part. statut. q. 59. vbi expressim explicat, animum, & ad abortionem colligi ex ipsamet percussione, & eius qualitate.idem in specie ista euidentiùs Caiet. deducit in 2.2.q.64.artic.8.in responsio.ad 3.

Hinc est omnino pensitandum quod scribit Io.à Neapoli.quodlibet.10.etenim respõdet non esse homicidam, imò à culpa excusari:qui vel potionibus,vel alio remedio abortioni fœtus nondum animati causam dederit,ab ipsius prægnantis salutem:cùm certum sit,eam ex puerperio morituram,quasi liceat impedire fœtus nõdum animati lucem ad effugiendam mortem matris iam equidem animatæ. quod non ità licet,si constet,fœtum iam animatũ esse,vel de hoc dubium sit:quemadmodum ipse Neapoli.notat:& Florenti. 3.par.tit.7.ca.2.§.2.ex quibus erit intelligendum quod Mari.Soci.& Fel.probare tentarunt in d.c. si aliquis. asseuerantes,licitum esse abortioni causam dare ad effugiendã mortem prægnantis ex puerperio morituræ.

Duodecimò ex præcedẽtibus colligitur,quid tenendum sit in ea quæstione,qua quæritur,an sit irregularis qui neminem occiderit,fuit tamen præsens prælio, in cuius cõflictu
2 aliquis occisus est.cui quæstioni † & illa proxima est,an clericus possit in bello pugnare? & profectò ex S.Thoma, & ibi Caiet.2.2.q.40.art.2.Abb.Card. Henri.Anan. Fel. & aliis in c.pen.de homicid.Florent.3.part.tit.28 c.2.§.6.potest hac in quęstione primùm respõderi, clericum posse præsentem esse bello iusto,& hortari milites ad pugnam:text. in d.cap. petitio.de homi.vbi gl.& gl.in c.quod in dubiis.de pœnis.nõ tamen pugnare,imò peccaret grauiter, si pugnaret propria manu,cùm hoc non sit ei licitum.c.clerici.& c. sequẽti.q.8. c.ex multa.de voto.ꝙ si esset clericus in minoribus constitutus,posset absque peccato in bello iusto propria pugnare manu:sicut & laicus.nec esset irregularis, etiã si propria pugnaret manu,modò aliquem nec occideret,nec mẽbro mutilaret:siquidem clericus adhuc in sacris constitutus, & cui non licet propria pugnare manu irregularis nõ est si pugnauerit in bello iusto,nec tamen quenquam occiderit,aut mutilauerit,etiã si in eo conflictu fuerint plures occisi,aut mẽbis mutilati.tex.optimus in d.c.petitio.quo in loco apparet, esse quem irregularem, si adhuc in bello iusto propria pugnauerit manu,& aliquem occiderit, aut membro mutilauerit.idem probat gl.in cap.sciscitatis.7.quæst. 1.& est communis omnium opinio.Quòd si Roma.Pontifex alicui clerico permitteret,vt propria in bello pugnaret manu,& is in conflictu belli aliquem occideret, non erit irregularis censendus secundum omnes.quia is id permisit, qui potest super irregularitate contracta ex homicidio dispensare,quẽadmodum statim dicemus.

Sed & id,ꝙ modò probauimus:nẽpe,posse clericũ absq; irregularitatis pœna in bello iusto hortari milites: quidã verũ esse cẽsẽt vbi hęc exhortatio fiat ante belli cõflictũ:quasi minimè liceat absque irregularitatis periculo in ipso belli iusti cõflictu milites exhortari ad pugnã ex qua homicidia & mutilationes mẽbrorũ sequãtur: sic sanè visum est Inno.& Host.in d.c.quod in dubiis.Henri.in d.c.petitio.& Syluest.verb.bellũ.3.§.2.à quib.ipse dissentio aliorũ mẽtem sequutus:quippe qui videã,hãc differẽtiã verbalẽ esse,nõ realem.Nam & pręter alia tex.in d.c.petitio.ad irregularitatem constituendam expressim definiuit, nõ esse satis,quod quis fuerit præsens bello iusto simul cum ipsis militibus. & pugnauerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnauerit:requirit:quòd aliquem ex hostibus manu propria interfecerit, membrove mutilauerit,& tamẽ non potest quis in prælium & pugnæ cõflictum exire, quin & in ipsa pugna alios eius socios ad strenuè pugnandum hortetur. igitur etiam si clericus in bello iusto hortetur ad præliandum in ipso conflictu pugnæ nõ erit irregularis:imò & si hostem percuteret immunis adhuc esset in hac specie ab irregularitate: sicuti in dict. cap. petitio. palàm constat.

Sed si quis in bello iusto propria pugnaret manu eo casu, quo sibi liceret, nempe, vbi si non pugnaret, patria euerteretur ab hostibus, vel exercitus deleretur: essetq; ea pugna in bello iusto meritoria:& aliquem occideret, aut membra mutilaret, irregularis erit cẽsendus si clericus sit, secundũ Caiet. in 2.2. quæstio. 40. artic. 2. Attamen Panor. Anania, & Doct. in d.c. repetitio. dum ad illius cap. responsum rationem decidendi reddidere, contrarium præmittunt: & denique huius quæstionis vera decisio pendet ab his, quę statim in 3. huius Relectionis parte dicentur super glo. in verb. suum.

Quod si bellum iniustũ sit, qui in eo pugnauerit, auxiliũ, aut opem dederit, irregularis erit: si inde secuta sit mors hostis, aut membri mutilatio. cap. sicut dignum. §. vlti. de homici. vbi hoc notant omnes. idem Abb. & Doct. in dict. capitul. petitio. Maria. Soc. in dict. cap. ad audientiam. nu. 60. Gonsalus à Villadiego de irregularit. cap. de homicida. col. 4.

Postremò de homicidio quo ad irregularitatem illud superest examinare, quis possit per dispẽsationẽ hoc vitiũ tolle
3 re:& sanè de homicidio volũtario, vel casuali † acturus, quod generaliter de omni irregularitate iã præmisimus, & de hac itidẽ in specie adnotabimus: scilicet, irregularitatem homicidij, etiam voluntarij causa contractam, iuris esse tantùm humani & positiui. cap. non inferenda. 23. quæst. 3. vbi Ambrosius refert, Moysen Aegyptium quẽdam interfecisse: idẽ constat Exodi. cap. 2. & tamen is altare Deo erexit & cõsecrauit, Exod. c. 31. & ca. 1. de cõsecrat. dist. 1. vnde gl. in summa. 21. dist. scribit, lege diuina veteris testamẽti homicidam non prohiberi sacerdotio. idem gl. in d.c. 1. de cõsecrat. dist. 1. Nec quicquam refert, quod Dauid rex 2. Reg. cap. 7. à domino audierit non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinis es. Nam etsi Moyses sanguinem per homicidium effuderat: non tamen ita sanguinolentus, vt Dauid dici potuit. propter multum sanguiuẽ effusum à Dauid rege quod apparet ex ca. 22. Paralipomenon. & præterea Dauid præparabat ædificare illud vnicum templum apud Iudaicum populum, quod præfigurabat ecclesiam Christianam, quæ in pacis vnione, & cõcordia, ac charitate fundata est. c. 4. ad Ephesios. Solicitè, inquit Paulus, seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. vnde constat, irregularitatem ex homicidio non esse, nec fuisse inductam lege veteri diuina. quod si veteris testamenti lege diuina fuisset instituta, hodie post legis Euãgelicæ institutionẽ minimè vim legis ea institutio haberet: nec ea dici posset hanc irregularitatem iure diuino inductã esse. Ius diuinum legis euãgelicę nihil hac de re statuit: idcirco sequitur hanc irregularitatem iure pontificio humano statutã fuisse, quemadmodum voluerunt Innoc. & Doct. in c. nisi cùm pridem. de renuntiat. idem Inno. & alij in c. ad audientiam. de homicid. Palud. in 4. sen. dist. 25. q. 3. col. vlt. Florent. 3. part. tit. 28. c. 2. §. 6. & esse opinionem communem fatetur Syluest. verb. irregularitas. in fine, tametsi Panor. in d.c. ad audientiam. & ibi Maria. Soci. 3. q. principali. teneant irregularitatem propter homicidium iure diuino fuisse inductã, quæ quidem opinio minimè potest iure probari.

Hinc planè constat, Romanum põtificẽ posse dispensare super hoc vitio irregularitatis ex homicidio cõtractæ: sicut dispensare potest aduersus alias humanas leges, & pontificias. quod probant Innocen. Host. Abb. Anania, & communiter doct. in cap. sicut dignum. §. vlt. de homici. in dict. ca. ad audientiam. vbi Soci. num. 85. Floren. in dict. §. 6. Gonsalus à Villadiego de irregularit. cap. vlt. dicens, hanc opinionẽ cõmunẽ esse, quam etiã sequuntur Syluest. in dict. verb. irregularitas. ad finem. Alber. Trotius in tract. de vero, & perfe. clerico. 2. lib. ca. 26. Thomas Ferratius cautelæ 44. Ludoui. Gomeci. in tract. expectatiuarum. num. 88.

In hoc tamen cõueniunt omnes difficilimè obtineri hãc dispensationem à Summo pontifice, nisi pro eo, qui religiosus sit, vel esse velit in aliquo mendicãtium religiosorũ monasterio. quod ita fieri asseuerant Ludo. Gomeci. in dict. nu. 88. & Ioan. Staphil. de literis gratiæ & iustitię. foli. 193. col. 2.

Idem in praxi receptum est, quoties homicidium voluntariũ sit occultũ † omnino. Nam Romana Pontifex consueuit cũ hoc homicida dispẽsare saltè vt in susceptis ordinib. ministret: quemadmodum fatetur Lud. Gomec. in d. nu. 88. id verò mirum non est: siquidem episcopus dispensare potest cũ homicida voluntario, si is sit omnino occultus quo ad ministeriũ altaris in susceptis ordinibus: authore Archid. in c. de his. 50 dist. & Frederico consi. 168. Ancha. in reg. peccati venia. de reg. iur. in 6. col. 3. tex. optimus c. nisi cùm pridem. de renuntiatio. versi. si tamen culpa later. Simul & ex regula, quæ adnotari solet ex c. nuper. de sent. excom. quam & in dispensationibus probant Io. Lignianus, Calde. & Pan. in c. At si clerici. §. de adulteriis. nu. 5. de iud post Inno. vbi Bellamera eum sequitur in c. dilectus. de tempo. ordin. Eandem opinionem quo ad susceptos, & suscipiendos ordines sequitur Angelus in verbo, Homicidium. 5. q. 1. ex Panor. eam deducens in c. ex tenore. col. 1. de tempori. ordinat. eandem Abb. sententiam veriorem esse censet Alfonsi à Cast. lib. 2. de potest. legis pœna. c. vlt. versic. tertia principalis conclusio. quidum egregiè quæstionem istam explicat, tandẽ probare conatur, nullam in hac specie contrahi irregularitatem: quasi iura pontificia statuentia irregularitatis pœnam homicidis, minimè eos homicidas complectantur, qui omnino sunt occulti, & quorum homicidiũ probari non potest, aliter quàm per eorum confessionem: quo fit, vt iuxta eius rationes necessaria non sit in hoc casu dispẽsatio episcopi. adducit ad hoc tex. in c. ex tenore. de temp. ordina. cui cẽset non obesse tex. in c. vlt. eod. tit. & in c. inquisitionis. in princ. de accusat. quippe qui loquantur in eo casu, quo crimina omnino occulta nõ sunt: sed possunt in iudicio saltem paucis testibus probari.

Nos verò arbitramur, posse humana pontificia constitutione induci irregularitatem in pœnam criminis exterioris, etiam occultissimi, quod nullis probari testibus valeat. nec video in hoc quicquam vrgere grauiter, vt contrarium defendi possit. hanc opinionem multis probarem, nisi & eam alioqui iam non semel in his, quæ hactenus scripsimus dõctissimorum virorum authoritate communitã tradidissem.

Deinde illud mihi constitutissimum est, ius pontificium irregularem constituere, & efficere homicidam exteriorẽ, etiamsi is occultissimus sit, adeò quidem, vt nullis testibus homicidium exterius probari queat. hoc enim ipse deduco ex omnibus iuris canonici locis, quibus hæc fuit statuta irregularitas: etenim propter homicidij actum inducta fuit absque distinctione, an is occultus, vel publicus sit.

Hoc ipsum euidentius fit, si consideremus, esse quædam crimina grauia quidem, & ideo digna depositione abordinis ministerio: eaque perpetua. quæ tamen siue occulta, siue publica sint, nõ efficiunt eorũ authorem irregularem: nempe, adulterium, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo commissa, periuriũ: vt notatur in c. tuæ. de pœnis. c. ar. si clerici. §. vlt. de iudic. in his equidem criminibus est intelligẽdus tex. in d.c. ex tenore. quo decisum est, non esse quenquã prohibendũ à ministerio suscepti sacri ordinis, nec ad alios promotione: si crimen occultum sit, id est nondum in iudicium deductum per probationem, nec notorium, aut publicum alioqui, quasi Romanus Pontifex responderit, non esse puniendũ quem ob delictum occultum in his, quæ pertinent ad sacros ordines, ea pœna, qua puniretur, si id crimen notoriũ, aut probatum in iudicio foret. idem cõstat in c. de his. in 1. 50. dist. & probatur in regula expressim tradita in c. vlt. de tempo. ord. quas responsiones, & iuris Pontificij decisiones ipse procedere censeo, etiã si hæc crimina non essent omnino occulta, sed possent duob. testibus, aut trib. probari: modò notoria nõ sint, nec in iudicio probata: sicuti satis in specie probat tex. in d.c. vlt. Alia verò crimina sunt, quæ ipso iure impediũt ordinis suscepti exequutionẽ, & ad maiores promotionẽ: vt homicidiũ, simonia in ordinẽ commissa: & his similia. in his profectò criminib. & si ea omnino sint occulta, nec possit testib. probari, irregularitas adhuc iure pontificio cõtrahitur. hoc cõstat ex his, quæ prima huius operis parte de sodomiæ crimine diximus, & deinde in d.c. vlt. de tempo. ord. vbi apparet, homicidium post peractam pœnitentiã adhuc impedire suscepti ordinis ministeriũ, & ad maiores promotionẽ, etiã si nec in iudicio probarsi: sub hoc autẽ homicidio & illud cõtinetur, quod est omnino occultũ, modò exterius sit, igitur & hoc impedit sacri ordinis ministeriũ, & promotionẽ ad eũdẽ eadẽ opinio constat in c. nisi cùm pridem §. personæ. de renuntiat. quo in loco gl. verb. laret. & Anto. à Butrio hoc ipsum planè adnotarũt, & post alios Gõsalus à Villadiego de irregularitate. c. dixi etiam & cap. dixi vlterius. Henric. in c. vlt. de tempo. ordina. sentiunt omnes in c. inquisitionis. de accusat. Nec refert posse delictum probari vel nõ, modo ad actum exteriorem suapte natura probabilem processum sit: vt lege humana, & pontificia is actus comprehẽdatur: tametsi referat quãdoque an sit occultus, vel notorius quo ad plures iuris effectus. præter hęc mihi satisfecit quòd ex homicidio exteriori contrahatur iure canonico irregularitas. qui autem dixerit hæc iura humana non esse intelligẽda de homicidio omnino occulto per accidens, id necesse quidem erit, vt probet.

Ex quibus ipse colligo ex authoritate adhuc Panor. Angeli, & sequacium, ex homicidio vtcunque occulto contrahi irregularitatem, ab episcopo tamen delebilem. etenim ipse Panor. in hac specie contractam irregularitatem fatetur: licèt ea sit ab episcopo delebilis per eius occultam dispẽsationẽ: quod Angelus & alij ita intellexerũt. tametsi Syluest. verb. homicidium. 3. q. 8. opinatur, hanc irregularitatẽ & in hoc casu non posse tolli per episcopi dispẽsationem. Sed & Synodus Tridẽtina sess. 4. sub Iulio Tertio, can. 7. statuit, homicidam voluntarium, non esse promouendum ad sacros ordines, nec ad beneficia, etiam si homicidium nõ fuerit in iudicio probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum. Videtur enim tollere sacro sancta Synodus dispensationem episcopis. quannis & ille canon fortassis intelligendus sit in homicidijs, quæ licèt sint occulta, possint tamen probari, nec sint omnino occulta. ipse etenim omnino occulta hac in quæstione appello facilioris intellectus gratia, quæ nullis testibus probari possunt, nec aliter, quàm per confessionem ipsorum delinquentium, tametsi exteriori opere cõtigerint. Eadem tamen Tridẽtina Synodus Sess. 24. c. 6. expressim episcopis interdicit dispẽsationẽ circa irregularitates ex homicidio voluntario, occulto prouenientes.

Hinc illud mihi dubium est quod idẽ vir doctissimus Alfonsus à Castro in d.c. vlt. 3. cõclu. vers. ex hac. opinatur asseuerans, filium presbyteri ex cõiugata ita occultè genitũ, vt non possit aliũde probari, quàm per parentum assertionem, posse sine dispensatione promoueri, & beneficium curam animarum habens recipere. Contrarium siquidem tenent Anto. in c. 1. de filijs presbyter. & Gonsalus à Villadiego in tract. de irregu. ca. dixi vlterius, quòd illegitimi. Atque ideo super hac decisione cogitandum amplius esse censeo.

Solet tamen Romanus Pontifex quandoq; dispensare cũ voluntario homicida, etiam publico quo ad altaris ministerium: hoc demum addito, quòd intra triennium minimè altari ministret: & deinde extra locum: in quo homicidiũ perpetrauit. sic sanè referũt, & testantur Lud. Gomec. in d. tract. expectatiuarum. nu 88. & Io. Staphilæ. in d. fol. 193. qui etiam scripsere, consueuisse Summũ põtificem absoluere clericũ à reatu homicidij, ac omnis labis, & infamiæ macula eius occasione contracta, vt in pristinos honores restituatur, potęritque hic homicida obtinere ex vi huius absolutionis beneficiũ simplex, si id sibi conferatur: c. 2. de cleric. pugnant. in duello: non tamen hinc licebit nisi aliud in absolutione fuerit expressum etiam in obtentis ordinib. altari ministrare: quod ipse Ioan. Staphilæ. adnotauit.

Dispensat verò solus papa cum homicida casuali, vt in sa-
5 cris ministret, † vel ad sacros ordines promoueatur. Panor. in cap. continebatur. de homici. idem & Doct. maximè Maria. Socinus nu. 95. in c. ad audientiam. eodem titulo regia l. 51. titul. sexto. partit. 1. licet tamen episcopo dispensare cum quocunque homicida, vt in minoribus ordinibus susceptis, possit ministrare: quemadmodum ex capit. ad audientia. & c. continebatur. de homici. & ca. 2. de cleri. pugnant. in duello. in d.c. 2. Hosti. Io. Andr. Innoc. Card. & Anania, quorum opinio magis cõmuniest: tamẽsi quo ad homicidiũ volũtarium nullibi probetur. & ita eam in homicidio casuali rãtum admittunt. Abb. in d. cap. 2. Socin. nu. 85. & Feli. col. vlti. & ibi quoque Anania in d. cap. ad audientiam.

Cæterũ hæc intelligenda sunt quo ad ministeriũ ordinis.
6 Nam quo ad beneficium simplex obtinẽdum, potest † cum homicida, etiam voluntario episcopus dispensare. text. in d. c. 2. de cleri. pugnant. in duello. vbi frequentissimè eius interpretes hoc adnotarunt. Socin. item & Felin. in d.c. ad audientiam. Ioan. Staphi. de literis grat. & iust. Fol. 78. qui secùs esse cẽsent quo ad beneficium curam animarum habẽs. arg. tex. in c. 1. de filijs presbyte. in 6. tametsi Anania in d. capit. 2. etiam quo ad hoc teneat posse episcopum dispensare.

Quòd siquis beneficium simplex habẽs, homicidiũ cõmiserit, possit q; ex dispẽsatione episcopi illud retinere: tamen si etiã nõdũ mota lite, nec accusatione instituta, alter hoc beneficiũ impetraret in eurũ priuatiõis. nõ posset episcop⁹ dispẽsare, vt homicida illud beneficiũ retineret: qa ex præmissa impetratione ius quoddã alteri iam sit quæsitũ: nec ipse Papa absque huius iuris derogatione visus foret alteri præiudicium facere: quod Domi. voluit in consil. 105. col. vlt. vbi hoc aliquot rationibus probat: & sequitur Ioan. Staphilæ. de literis gratiæ, & iusti. folio 86. col. 2.

Verùm ad huius conclusionis intellectũ præmittendum est, homicidam, etiam voluntarium, non esse ipso iure priuatum beneficio ecclesiastico, sed priuandũ per sentẽtiam. tex. in c. clericis. ne cleric. vel monach. notat Inno. cõmuniter receptus in c. cùm nostris. de concess. præb. nam & eius opinionem communem esse asserũt Ana. & Fel. in c. inquisitionis. col. 1. de acc. sat. Anton. Corset. in sing. verb. sententia. notant Capella Tholosana 207. Felin. in c. 2. col. 3. de rescript. & in c. sciscitatus. col. 1. eod. tit Præpo. in c. studeat. 50. dist. Ioan. Bernardus in pract. c. 98.

7 Item est ad hoc ipsum adnotandum † cũdem voluntariũ homicidam, quique per sententiam priuandus est beneficio, posse interim adhuc pendente accusatione eidẽ beneficio renuntiare priusquam condemnetur. gl. elegans in c. 2. vt lite pend. in verb. finita. lib. 6. quã Doct. inibi sensim probãt. & Ferra. cautela 44. gl. in reg. Cancel. 37 Rebuff. in tract. de pacificis possẽ. nu. 261. Fel. in d. c. inquisitionis. col. 3. Rota in antiquioribus, quinta, de re iud. Ludo Gomeci. in reg. de Annali possessore. q. 41. nu. 3. Chassanæ. in cõsi. 44. nu. 22. Philippus Probus in additionibus ad Monachũ, in c. Alma mater. de sent. excom nu. 6.

Quidam tamen existimant, hanc renunciationẽ impediri, si quis priùs impetrauerit à summo Põtifice beneficiũ homicidæ in euentũ priuationis. quod Dom. in d. consi. 205, tenet in hac specie, opinatus, renũciationẽ istam nullã esse in hunc sensum, vt possit postea lis tractari & lata priuationis sentẽtia renũciatio fiat inutilis. Contrariũ tamen in hoc ex d. gl. probare conati sunt gl. in d. reg. Cacella. 17. col. 4. Chassanæ. in d. cõsi. 44. nu. 22 Io Staphil. de literis gratiæ, & iustit. fol. 64. Probus in d. nu. 6. Rota præcitata 5. in antiquiorib. tit. de re iud. Anto. Butr. in cõsi. 13. Auferi. in additionib. ad Capellam Tholosa. decis. 436. Ludo. Gomec. in reg. de Annali. q. 42 nu 4 quibus multũ accedit decisio Aegidij à Bellam. decis. 739. Horũ opinio magis recepta est. sicuti ex prædictis authoribus apparet. Nec iure admittendũ est quod ipse Dominic. probare vult. nempe, post hanc renunciationẽ cõtingẽtẽ posse iudicẽ procedere ad priuationẽ. Etenim hic processus iã inutilis erit: cũ ipse, aduersus quẽ priuationis sentẽtia ferẽda est, nõ obtineat, nec possideat beneficium: atq; ita visum est Rotæ in nonis 491. & Lud. Gomec. in d. regul. de Annali. q. 42 num. 5. sic nec ipsius Dominici altera ratio vrget, scilicet q̃ non possit fieri renunciatio, nec dispẽsatio in præiudiciũ eius, cui ius quæsitũ est. Nã illud est versũ vbi agitur de præiudicio iuris purè quęsiti: non autẽ vbi ius quęsitũ est cõditionale, & incertũ: secundùm Rom. consi. 256. Ludo Gomec. in d. q. 42. & in reg. de non tollendo iure quæsito. q. 3. quo in loco multa ad hoc allegat.

Cæterùm quòd Ant. à Butrio in d. consi. 43. addit, hanc renuntiationem esse nullam quoties ea facta fuerit post scitam prioris impetrationis: quasi ea in fraudem fiat. c. 2. de renuntiatione. in 6. mihi dubium est, imò falsum videtur. licet Aufrerius in d. decis. 436. & Fel. in c. in nostra nu. 38. de rescript. idem scripserint Antonium sequuti. Nam qui renũciat, iure suo vtitur, & ideo nullã fraudẽ committit: quippe qui sibiipsi cõsuluturus, vel amico, vel consanguineo, eidem beneficio renuntiet, non vt noceat impetrãti. Etenim in d.c. manifestè colligitur fraus renunciantis, qui nõ, vt sibi consuleret, sed vt impetranti noceret, maximis cõiecturis ad id existentibus, renũtiat beneficio. atq; ideo in ea specie fraus excluditur: habétque rationem aliquam illa decisio à l. filiæ meæ. vbi Bal. ff. solut. matrim. aut. Boerius in tract. de legato. fol. paruo. 26. qui addendus est Barb. in consilio 60. libro 4. columna 1. & 2. Potissimè hæc Butrij opinio non sibi satis constat: siquidem ipsemet opinatur, renuntiationem istam factam ab ignorante validam esse, etiam si prior impetratio haberet decretum irritans, & tamen hoc decretum adhuc ignorantes afficit. c. dudum. de præbend. in cap. 1. §. adiicieba tur. de concess. præb. 6o. lib. vbi hoc communi omnium consensu receptum est: & traditur in cap. si eo tempore. de electio. in 6. in glos. ignoranter. & in capitul. si postquam. de præben. eod. lib. per Card. in Clemen. 1. quæst. 18. de electio. & alios, in plerisque locis.

Igitur Dominici responsum nõ est ita simpliciter admittendũ: sed tũc demum, quãdo in prioris impetrationis literis expressim sit appositum, q̃ renũciatio lite pendente facta ab ip-

Universidad de Deusto Biblioteca

ab ipso priuando cedat in vtilitatem impetrantis: cuius clau
sulæ meminere Ioan.Staphil.in dicto folio 65. & Probus in
dicto cap.Alma mater.Solérque concedi, at literis clausula
ista adscribi post primam sententiam, non antea: vt ipse
Staphileus testatur,& nisi fallor,ex hoc minimè tollitur epi
scopo dispensandi potestas:ipsáque dispēsatio impediet pri-
uationis sententiam:quicquid contrarium senserint Domi.
& Ioan.Staph.in d.fol.78.Nuper tamen Carol.Molin.in reg.
cancella.18.nu.55.communem opinionem improbat, vbi
ea renuntiatio fit in fauorem certę personę:cuius sententia
fortassis iure & æquitate præualet ob fraudem, quæ in hac
specie manifesta videtur.idcirco lector optime cogitabis.
His verò, quæ de dispensatione super hac irregularitate
diximus,illud libenter adiecerim, quod in praxi maximam
confert vtilitatem:nempe posse dispensare in hac irregulari
tate contracta ex homicidio,quod per iudicem, aut iustitiæ
ministros fuerit commissum,eum qui potestatem habuerit
dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio ca-
suali.Nam quo ad hoc, homicidium istud casuale censetur.
quippe qui nullam culpā,imò meritum habeat.quod Caiet.
adnotauit in summa, verb.irregularitas. in fine.tametsi hoc
homicidium voluntarium verè sit,licitū tamen,vt satis con
stat.Atque hæc dicta sint de homicidio voluntario: de irre-
gularitate ex eo contracta:& de dispensatione super hoc im
pedimento impetranda,à quo,scilicet,petēda sit.Reliquum
erit de homicidio casuali tantisper agere, ad pleniorem hu-
ius tractatus examinationem.

EX §. SEQVENTI
SVMMARIVM.

1 *Homicidium casuale quid sit?*
2 *Irregularitas oritur ex homicidio casuali cum distinctione operis illiciti,& liciti,quæ in hoc §.latius explicatur,quàm fuerit à doctoribus tradita.*
3 *Chirurgus an irregularis sit?& de medicis chirurgisque clericis:& an medicus imperitus puniatur de morte ægroti?*
4 *Intellectus cap.sicut.de homicid.& num.10.*
5 *Intellectus cap.dilectus.de homicid.& num.10.*
6 *Intellectus capit.exhibita.de homicid.& ibi de iactu disci perpensus Homeri locus.*
7 *Sphæræ ludus apud* Homerum *exponitur,ad* Iulij *Pollucis interpretationem,aduersus Erasmum.*
8 *Intellectus cap.continebatur.de homicid.*
9 *Latissima culpa,an efficiat quem irregularem?*
10 *Multa aduersus communem* Canonistarum *distinctionem de opera licita & illicita ad casuale homicidium traduntur: & inibi vera resolutio.*
11 H*abens in domo leonem,aliámve feram,an sit irregularis,si ea hominem occiderit.*

§. QVARTVS.

1 HOMICIDIVM † autem casuale illud dicitur,
quod casu præter intentionem committentis,vel
causam dantis contigerit.Nam secūdùm Aristo.
2.Phys.casus est causa agens prętcr intentionem
cuius rei gratia subijciam hoc in loco S.Tho.dist. 22. q.64.
artic.8.ea, inquit,quæ casualia sunt, simpliciter loquendo
nō sunt intenta, nec voluntaria. quia omne peccatum est
voluntariū secūdùm Aug. cōsequēs est, ꝙ casualia in quātū
huiusmodi non sunt peccata:contingit tamen id quod nō
est actu,& per se voluntariū,vel intentū,secundū quod cau
sa per accidens dicitur remouens prohibens.Vnde ille, qui
nō remouet ea ex quib.sequitur homicidiū si debeat remo-
uere, erit quodammodo homicida volūtarius. Hęc Thom.
qui statim sequitur, & probat cōmunē Canonistarū distin-
ctionē, quæ solet homicidio casuali adhiberi in hunc sanè
modū,vt qui dederit operam rei illicitæ, si casuale homici-
diū sequatur, irregularis sit:siue adhibuerit diligentiā,quam
potuit,ne sequeretur siue negligēs fuerit. Is verò qui dede
rit operā rei licitę,tūc demū sit irregularis,cùm nō adhibuit
eā diligentiā,quā potuit, & debuit adhibere, ne homicidiū
casuale sequeretur. Hāc opinionē ex plurib.iuris Pōtincij deci-
sionib.exponit gl.in c.sicut dignū.§.vlt.in verbo cōsiliū.& in
c.cōtinebatur.de homi.& vbiq; Doctor. cōmuniter: Caiet.
post sanct.Tho.in d.art.9.vbi elegāter scribit,hāc distinctio-
nē quo ad irregularitatē esse admittēdam:nō tamen quo ad
2 peccatū:siquidē ille,qui dat operā rei illicitę si adhibuit † dili
gētiā quā debuit,& potuit, ne homicidiū casuale sequeretur:
& nihilominus casu id cōtigerit,erit reus illius actus illiciti,
cui dabat operā:nō tamē homicidij,sicut nec quo ad pecca-
tū erit homicidij reus:qui dedit operā rei licitę,& aliquam
absq; dolo culpā habuit:tenetur tamen pœnitere.glo.Abb.
Ana.& Fel.in c.presbyterum.de homicid.tex. optimus in c.
vlt.15.q.1.Alfon.à Cast.lib.2.de potesta.legis pœnalis.c.14.
versi.secūda propositio.Et Domi.Sot.lib.5.de Iust. & iur.q.
1.art.9.Eandem Canonistarum distinctionem sequūtur Al-
bert.Trotius de vero & perfect.cleri.lib.2.c.27. Gonsalus à
Villadiego de irregularit.c.de percussore.col. 6.Soc.in c.ad
audientiam.de homicid.nu.48.& post alios Syluester verb.
homicidium.2.col.1.cui equidem distinctioni ad eius pro-
bationem aptandi sunt aliquot iuris humani responsa.
Primùm ad prioris partis exemplum adduci solet tex.in
c.tua nos.in princip.de homicid.etenim monachus, qui tu-
morem pietatis causa ferro aperuit, qua vulneratus mortē
obiit,irregularis censetur,& tamen omnem diligentiam ad
hibuit,quam chirurgus peritissimus adhibere tenebatur.Et
enim,vt medicus non teneatur de morte infirmi, aliquot
sunt necessaria.Primum quod sit peritus in ea professione,
& arte.l.illicitas.§.sicuti.ff.de offi.præsid.Secundum,ꝙ admo
3 neat infirmum,vt † præcaueat ab his,quæ sibi sunt nocumē
to futura.tex.in d.c.tua nos.Nec tamen tenetur semper, &
continuò adesse ægroto,secundùm Host. Anch.& Doct.in
d.c.tua nos.nisi ægrotus propter maximum ægritudinis pe-
riculum custodia indigeret:tunc equidem tenetur medicus
vel præsens esse,vel admonere,vt diligenter custodiatur.Sic
Host.cēset in Summa de ætat.& qualit.§.ordo.versi. ex post
facto.quem refert,& sequitur Ripa in tracta.de peste. parte
vlt.§.*M*edicorum.nu.48.quo in loco multa adducit de me-
dicis imperitis an & hi teneantur, si infirmus ob eorum cul-
pam moriatur. est enim tex.in d.cap.tua nos.qui probat,his
mortem ægroti imputari.idem constat in d.§.sicut.vbi Albe
ric.existimat,medicum imperitū,cuius causa ægrotus mor-
tem obierit,pœna extraordinaria,non ordinaria puniēdum
fore.l.3.§.1.de sicar.notat Ripa in d.§.medicorum. Regia l.6.
tit.8.part.7.vt hinc meritò Iouianus Pōtanus dixerit in Cha
rōte,Liberiùs medici viuunt,vt quibus permissum sit homi
nem impunè occidere.Medicos enim non modò lex absol-
uit ab homicidio, verùm mercedē quoque eis statuit.*Hæc*
Pontanus.Igitur cùm in specie d.c. tua nos.Monachus fœ-
minam illam admonuerit,vt à vento caueret, & ipsa vento
exponens seipsam mortem obierit, apparet,non alia ratio-
ne monachum illum censeri irregularem quàm quòd ope
ram dederit rei illicitæ,non simpliciter,sed sibi: quia chirur
gus esse non poterat.tex.est in c.sentētiam sanguinis.nè cle-
ric.vel mona. Nullus,inquit, clericus ruptariis, vel ballista-
riis,aut huiusmodi viris sanguinum præponatur: nec vllam
Chirurgiæ artem subdiaconus,diaconus,vel sacerdos exer-
ceat,quæ adustionem vel incisionem inducit. Qua ratione
Panor.ibi col.pen.& finali:ac Paul.Paris. consi.96.col.vlt.li-
bro 4.tenent,clericum in minoribus constitutū beneficium
ecclesiasticum habentem irregularem esse,si ex chirurgiæ
officio,cui operam dat,aliquis mortem obierit absque eius
culpa.quippe qui artem sibi interdictam exerceat.Hic est er
go verus intellectus ad tex.in d.c.tua nos. sicuti glo. subob-
scurè,& Doct.manifestè inibi tradiderunt.Quorum opinio
nem ipse censeo veram esse, quoties ægrotus moriatur ex
causa alicuius adustionis, vel incisionis à chirurgo illatæ.
Nam si chirurgus nullam adustionem, nec incisionem fece-
rit,& tamen ab alio vulneratus,aut alioqui ægrotus moria
tur absque culpa chirurgi,vel si à chirurgo adustus,aut inci
sus,non ex occasione incisionis, vel adustionis, sed ex ipsa
graui,ac lethali ægritudine mortem obierit,nulla contrahi
tur irregularitas: quod satis cōstat ex cōstitutionib.ad hanc
rem paulò antè citatis.His omnibus, illud libenter addide-
rim,quòd clericus in minoribus cōstitutus ordinib. chirur-
giæ artem exercens, poterit coram seculari iudice conue-
niri pro negligentiis, & culpis commissis in eius artis vsu.
notat optimè Ioan.Gallus in quæst.150.
Hinc infertur,quòd si laicus,aut clericus in minorib.chi-
rurgus esset,& iuxta artis peritiam chirurgię operam daret,
atque ex aliqua incisione absq; eius culpa ægrotus periret:
non esset irregularis censendus:notant Card.in d.c.tua nos.
& Mari.Soc.in c.ad audientiam.de homicid.nu.31.
Sic & idem Card.in d.c.tua nos.col.1.scribit,quòd si mo
nachus,aut clericus exerceret medici artē,& peritus esset,at
tamen absque eius culpa casu,infirmi & ægroti morientur,
nō esset is irregularis:quippe operam daret licitæ rei:& quę
non est ei interdicta:c.ad aures.de ætat.& qualit.Nā ibi con
sulit Romanus Pontifex,quòd hic ad ordines non promo-
ueatur,si is conscientiam habet læsam alicuius culpæ:quā
libere permissum iure sit ad ordines sacros promoueri, vbi
medicam artem absque culpæ suspicione exerceat.   Ex

Ex his etiam apparet,eum irregularem esse, qui infirmi,
& ægroti curam habens, dederit ei aliquam potionem abs-
que medicorum mandato,aut contra eorū prohibitionem,
si ægrotus ex hoc mortuus fuerit:notant Inno.& Doct.in d.
c.tua nos.& Mari.Soc.in d.c.ad audientiam.num.32.
Pari sanè ratione qui ægrotum in mortis agone nimis an
xium in aliud reuoluat latus,vt citiùs moriatur,& nè magis
crucietur mortis tormentis,irregularis erit. quod Soc.in d.
num.32.scribit.ac Panorm.in cap.sententiam sanguinis. nè
cle.vel monac.Gonsal.à Villadiego de irregul.c.de percusso
re.col.5.post Specul.tit.de dispensatione.§.iuxta.versic.quid
si alius infirmum.
Hi verò authores,etiam irregularem esse opinantur eum,
qui à vulnerato sagittam extraxerit, si ex hoc ipse vulnera-
tus moriatur.Quorum sententiam ego admitterem, vbi in
extrahendo sagittam,aliquam culpam habuerit, quia non
seruauit modum ad huius rei viris peritissimis præscriptū,
vel operam dederit rei sibi illicitæ,& interdictę:alioqui non
est omnino vera prædicta opinio.
Secundò in eiusdem prioris partis probationem expen-
ditur tex.in c.sicut.de homici.vbi illicitè ludens cum fœmi-
4 na † prægnante censetur irregularis si ex hoc lusu casu con-
tigerit fœtus animati abortio:tametsi nullam culpam in eo
ludo homicidio præstiterit:sic etenim communis omnium
Doct.sensus illud responsum interpretatur, ex eo. quod lu-
dens cum muliere prægnante commercium cum ea habe-
ret,aut habere consueuisset,quasi hæc irregularitas minimè
contraheretur à fratre,vel consanguineo,qui cum fœmina
prægnante eodē licitè lusisset modo.Sed & hanc posteriorē
sententiam horum authorum non aliter verā esse opinor,
quàm si quis cum muliere,etiam consanguinea,prægnante
tamen,cautè luserit:alioqui irregularis erit,propter culpam
in ipso ludendi modo commissam: quod boni viri arbitrio
necessariò est committendum.
Tertiò ad idem conducit tex.in c.dilectus.de homic.quo
5 decisum est,non esse clericum irregularem,qui † cum equi-
taret,absq; eius culpa puerum equi impulsu occiderit: quia
operam dabat rei licitæ:igitur si operam illicitæ rei dedisset,
& is casus cōtigisset,foret irregularis,eadē sanè ferè respon-
sio traditur in c.significasti.in 1.eo.ti.vnde si quis cōtra pro-
hibitionē equitaret,ac denique operam daret rei illicitæ, &
accideret quod in precitatis responsis continetur,foret pla-
nè irregularis.quod Caie.scribit in d.q.64.art.8.versic. vnde
si religioso. de quo paulò post disputabitur. Obiter tamen
est adnotandum hanc opinionem Caietani deduci ex mētę
Canonistarum in d.c.dilectus.& in d.c.significasti.
Posterior autem distinctionis pars cōstat ex eod. c.dile-
ctus.& c.significasti.quibus apparet,dantem operam rei lici-
tæ,non esse irregularem,si absque eius culpa hominis mors
casu sequatur.Hinc sanè fit, vt casus contingens ex feritate
equi,nō imputetur sessori,qui nullam culpam habuit.idem
probatur ex l.1.in prin. ff.si quadrup.pau.fec.dica.notat Bal.
tex.in d.c.dilectus.ad hoc in cons.443.lib.4.l.idem iuris.§.1.ff.
ad l.Aqu.§.impetu quoque.Insti.de lege Aqui.regia l.4.& 5.
tit.8.part.7.l.7.titu.17.lib.4.fóri.l.15.titu.13.lib.3.ordinatio.
& l.6.tit.15.part.7.
Ad eandē partē pertinet tex.in c.presbyterum.de homic.
vbi magister operā rei licitæ prestās,& exhibens,si discipulū
percusserit,culpā habēs in excessu correctionis,est irregula-
ris morte inde sequuta: propter culpam enim tenetur, quia
excessit in correctione.l.præceptoris.ff.ad l.Aquil.l. sed etsi.
§.vlt.ff.eo.tit.l.item quæritur.§.idem Iulianus.ff.locati.l.9.ti.
8.par.7.tenebitur enim iuxta modū culpæ,vt in dictis legib.
probatur.At si nullam habuerit in excessu culpā,nequaquā
tenebitur de homicidio casuali inde sequuto,quod doct.om
nes videntur in d.c.presbyterum.adnotare, etiā quo ad irre-
gularitatē:quidquid Fel.ibi cōtrariū probare conetur nu.3.
Tertiò eadem posterior pars probatur in capitu.ex literis.
in 2.& cap.Ioannes.de homicid.quibus in locis non est irre-
gularis, qui dum pulsaret campanas, aut eas tolleret, casu
quodam absque eius culpa, homicidio causam dederit: et-
enim non est irregularis:quippe qui daret operam rei licitę.
Quòd si pulsatio campanarum esset aliqua ex causa illicita:
profectò fatentur omnes vtrobique irregularitatem con-
trahi,si absque culpa pulsantis,vel campana, vel tintinabu-
lum ceciderit,& aliquem ad mortem læserit.Id verò mihi sa
tis dubium est,sicuti statim tradetur:cōstat tamen,irregu-
larem esse,si ad seditionem & arma pulsauerit campanam,&
inde fuerit ex prælio inito, aut pugna sequuta mors: cùm
maximam huic morti causam dederit.
Nec tamen admiserim,eum irregularem esse,qui campa
nam pulsauerit in signum quòd aliquis est furca suspendē-
dus,aut à ministris iustitiæ iugulandus:tametsi contrarium
notauerūt Doct.in d.c.Io.& Soc.in c.ad audientiā.de homi-
cid.nu.58.falsum enim id est: cùm hic nec causam propin-
quam,nec remotam dederit morti:aut homicidio. sic nec il
le erit irregularis.qui ligna, aut stramenta dederit ad cōbu-
rendum hæreticum iam mortuū:ꝙ si viuus foret comburē-
dus hæreticus, esset irregularis qui ligna ad combustionem
ministraret.Card.in hac Clem.ad fi. idem & Feli.in c.sicut di
gnum.de homi.§ si quoque.Soc.in d.c.ad audiētiam.de ho-
mi.nu.62.Palud.in 4.sent.dist.25.q.4.Spec.titu.de dispensat.
§.iuxta.nu.44.
Quartò hinc deducitur intellectus ad tex.in c.exhibita.
6 de homi.vbi non censetur irregularis ille, qui misit † luden-
do lapidem in alium:& is à lapide fugiens, ac demum proci
dens in alterū lapidem caput offendens,culpa medici mor-
tem obierit.Nam qui misit lapidem,operam dabat rei licitę,
nec aliquam culpam habuit,quam ipse preuidere potuisset:
idcirco homicidium casu cōtingens ei minimè imputatur.
ꝙ si culpā habuisset:quia lapidē ita grauem misit,vt non fu-
gienti vulnus posset inferri periculosum,tunc irregularis es
set qui lapidem misit:sicuti notant Innocēt.Abb.Anania,&
Doct.ibi.quibus suffragatur in simili decisio Bart. in l.si ge-
mina.ff.arbor. furtim cæsa. de quo tantisper egimus in hac
parte.§.2.nu.9.quidam tamen,præsertim Abb. & Anania in
d.c.exhibita.censent,ludum illum proiiciendi lapides esse li
citum inter pueros,licèt inter maiores esset reprobus,quia
noxius.l.nam ludus.ff.ad l. Aquil. ego verò quoties agitur
de ludo proiiciendi lapides ad offensionem,opinor,nec in-
ter maiores licitum esse:quia noxius est, tametsi qui eo in
ludo alterum occiderit, aut percusserit, non sit puniendus
pœna ordinaria.si consuetudine is ludendi modus,eáve pu-
gna fuerit inducta:quod notāt Anch. in c.cum venerabilis.
de consuet.idem in consi.283.Cremens.in sing.149.Cœpo-
la in consi.30.facit ad id gl.in d.c.cum venerabilis.& in c.de
niq;.4.dist.vbi Præpo.gl.in c.sanè.de tempo. ordin.& quæ la
tè tradit Rochus Curt.in c.vlt.de consuet.fol.paruo.24.Hip
po.in l.1.limit.19.ff.de sica.Ias.& Purpu.nu.113.post Bart.in
l.sing.ff.si cert.pet.ex quib.ipse colligo,consuetudinem pra-
uam non excusare, in foro iudiciali à tota pœna: sed bene
ab aliqua parte pœnæ: nempè à pœna ordinaria: notat &
Mart.Azpilcueta in c.consideret.§.tanto.de pœnit.dist.5.li-
cèt prædictæ glossæ voluerint, simpliciter consuetudinem
iniquam excusare à pœna,non à peccato.
Potuit sanè ludus proiiciendi lapides licere,si is contige-
rit ad vires corporis,& industriam experiundas:non quidē
ad nocendum,sicuti de iactu disci solet adnotari. cuius Ho-
merus meminit Odisseæ.θ.& sic lib.8.

τόν ῥα περιστρέψας ἧκε στιβαρῆς ἀπὸ χειρός,
βόμβησεν δὲ λίθος· κατὰ δ' ἔπτηξαν ποτὶ γαίῃ
Φαίηκες δολιχήρετμοι ναυσικλυτοὶ ἄνδρες,
λᾶος ὑπὸ ῥιπῆς· ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντων.

Quem locum ita latinè tradidit Erasmus Chiliade 3.cen
turia 5.prouerbio quadragesimoprimo. Rex aut asinus.

Versatum huuc valida submisit in aera dextra.
Intonuit lapis,est in humum formidine sidunt
Phæaces gens gnara maris,ratibusque superba
Ob saxi iactum.verùm id procul omnia signa
Transuolat.

Erat autem discus:lapis orbicularis,quem exercitij gratia
iactare solebant plerunque.scribitque Didymus in commē
tariis ad Homerum,discum habuisse in medio funem, quo
contorquebatur:vt maiori impetu emitteretur. huius ludi
meminit & Martialis lib.14.

Splendida cum volitent spartbani pondera disci,
Esse procul pueri:sit semel ille nocens.

Item & Plautus in Bacchidibus.

Ibi cursu,luctando,hasta,disco,pugillatu,pila.

Hoc autem in loco libenter lectorem admoneo, Eras-
mum virum aliqui Græcè, & Latinæ linguæ peritissimum,
in dicto prouerbio non satis diligenter Homeri locum
expendisse. Etenim cùm Iulij Pollucis ludum de pilæ ia-
ctu explicaret : qui libro nono ita inquit: Vrania verò sic
habet: aliquis resupinans sese sphæram in cœlum mittit,re
liquis autē certamen erat,vt eā,priusquā in terra recideret,
raperent:id quod in Phæacibus significare videtur Home-
rus.hæc Pollux.Erasmus existimat,Pollucē Homeri locum
citare,quē modò de iactu disci nos tradidimus:cū satis dif-
ferat à disci iactu,ludus sphæræ, cui⁹ Pollux meminerit.est
igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

igitur locus, quem Pollux indicat, apud Homerum in eodē libro octauo Odysseæ.

Οἱ δ' ἐπεὶ οὖν σφαῖραν καλὴν μετὰ χερσὶν ἕλοντο,
πορφυρέην, τήν σφιν Πόλυβος ποίησε δαΐφρων,
τὴν ἕτερος ῥίπτασκεν ποτὶ νέφεα σκιόεντα
ἰδνωθεὶς ὀπίσω· ὁ δ' ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἀερθεὶς
ῥηϊδίως μεθέλεσκε πάρος ποσὶν οὖδας ἱκέσθαι.

Hæc latinè ad verbum:

Hi igitur postquam pilam pulchram in manibus acceperunt.
Purpuream, quam ipsis Polytus fecerat prudens:
Hanc alter iaciebat ad nebulas vmbrosas
Flexus retrò, alter autem à terra in altum eleuatus,
Facile accipiebat, antea quam pedes ad pauimentum venirent.

Vtebantur autem & veteres disco ad hoc exercitium ferreo, isque appellabatur, authore Eustathio, solos. idem cōmemorat Ludoui. Cœlius li. lect. antiq. 13. capitul. 12. Hispani dicimus Herrō. Tametsi innominatus Homeri interpres Illia. lib. 23. has duas dictiones ita distinxerit, Discus planus sit, ac latus: solos verò rotundus, & orbiculatus.

Quintò ex eadem conclusione deducitur vera interpretatio ad tex in cap. continebatur. & in cap. lator. de homici. etenim in priori casu homicidium casu contingens, irregularitatem induxit: in posteriori verò minimè, & tamen vtro-
8 bique dabat quis operam † rei licitæ. est igitur discriminis ratio ex culpa constituenda: siquidem eo casu quo irregularitas inducta est, qui dabat operam rei licitæ culpam habuit quia non adhibuit diligentiam, quam debuit in præcauendo homicidij casum: at in altera specie eam diligentiam adhibuit: atque ideo non efficitur irregularis, secundum communem omnium sententiam, post glo. ibidem. quo fit, vt ex dict. cap. lator. satis probetur, palestræ ludum licitum esse, etiam clericis. Constat sanè hunc ludum, & ei similes exercēdæ virtutis causa licitos esse. l. solent. ff. de aleæ lusu, & aleat. imò si quis hoc in ludo vsus defensione, & natura ludi, nè victus euadat, alterū occiderit, non tenebitur de homicidio. l. qua actione. §. si quis. l. si ex plagis. §. cum pila. ff. ad l. Aquili. gl. Alber. & Iason in l. in exequutione. §. vlt. ff. de verb. oblig. Dec. consi. 9. Socin. consi. 16. lib. 1. Hippo. in pract. §. vlterius nu. 9. qui ad hanc rem multa tradidere.

Ipse quidem opinor: ludos causa exercendarum virium tunc clericis saltem constitutis in sacris licere, quoties hi ludi non sunt communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem. quod ex multis probatur, quæ notari solent in c. 1. & cap. sententiam sanguinis. nè cleri. vel mona. & in c. 1. de torneamēt. Atque hæc dicta sint de his qui operā dederunt rei licitæ: & tamen censentur irregulares propter culpam commissam in non præcauendo ea, quæ poterant homicidio causam dare. Nec tamen culpa leuissima in hoc
9 casu est sufficiēs ad † irregularitatem: sicuti probat tex. in ca. quæsitum. de pœnit. & remiss. vbi Panor. hoc notat & Gonsalus à Villadiego de irregularit. ca. de percussore. col. 7. Rauenna in d. c. quæsitū. Angel. verb. irregularitas. §. 3. Syluest. verb. homicidium. 2. col. 2. & in §. 23. & licèt gl. in c. significasti. in primo, de homicid. teneat culpam leuissimā eius, qui rei licitæ operam dabat imputari ad irregularitatem: exempla tamen quę illi opinioni aptauerunt Hosti. & Io. And. potiùs pertinent ad culpam leuem, quàm ad leuissimam. atq; ita ipse opinor veriorem esse opinionem Abb. qui eam intelligit, vbi culpa leuissima contigerit in omittendo: nam si in committendo contigisset, sufficeret ad irregularitatem. tex. optimus. ad hoc in ca. consuluisti. 2. q. 5. & ibi gl. quib. accedit, q leuissima culpa contingēs in cōmittendo, ad leuem culpam pertinet. gl. in l. lege Cornelia. ff. ad Syllani. cuius nos meminimus in epitome ad quartū Decre. 2. par. c. 6. §. 8. nu. 13 posset. etiam leuissima culpa sufficere ad irregularitatē, licèt ad omissionē pertineret, vbi quis mercede cōductus teneretur ad diligentiam exhibendam. quod probatur ex ratione tex. in l. qui mercedem. & ibi Bar. ff. locat. Bart. & Paul. in l. domus. ff. eod. tit. ex quib. cōstat, teneri de leuissima culpa qui mercede cōductus tenebat ad diligētiā adhibendam. sic & in hac specie irregularitatis visum est Sylu. in dict. verb. homicidium. 2. §. 15. secundùm quę tradita fuere ab Anania, in capit. dilectus. de homicid. cōsū. vlti. & versicu. considera.

Ex his ipse infero homicidiū à persona priuata cōmissum, nusquā imputari ad irregularitatē, nisi habeat aliquā peccati malitiā, & culpā. Nā q omnino excusatur à peccato homicidij priuati, etiam excusabitur à pęna irregularitatis prouenietis ex homicidio priuato. c. ad audiētiā. de homi. cui accedunt & omnia quæ paulò antè explicuimus. notant in specie illationem istam Paluda. in quarto sent. distinctio. 37. quæst. 1. art. 4. & Alfons. à Cast. lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 14. versic. prima principalis conclusio. & in versic. secunda propositio. & rursus col. vlt. quia irregularitas homicidij, licèt in persona publica constituatur sine peccato, cùm nihilominùs sit voluntarium, in persona tamen priuata semper peccatum aut culpam aliquam exigit: siquidem alioqui esset omnino inuoluntarium homicidium, saltem casuale sine culpa: quod non inducit irregularitatem: vt constat ex toto titulo de homicidio.

Hinc etiam constat, q licèt alioqui causa propinqua, nō remota sit consideranda: gl. communiter recepta in c. de cætero. de homicid. gl. in l. si mulier ff. rer. amota. & causa propinqua sit illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinseca causa. l. qui domum. ff. locati. notat Abb. in c. discretionem. de eo, qui cogno. consang. vxor. suæ. quæ quidem causa dicitur aliter immediata: vt explicat Dec. in Auth. Præterea. C. vnde vir & vxor. col. 8. Bart. in l. 1. ff. de actioni. & obliga. Cagnolus in rub. ff. siue in Prooemio Pandectarum. col. 1. omnium latissimè And. Tiraq. in libello de causa cessante. limitatione 20. Eleganter Cicero ex Medææ fabula lib. 2. ad Herennium. nu. 68. & in lib. de fato. ex eadem fabula. Ex his, quæ in eius prologo Euripides scribit, longiùs idem explicat Clemens Alexandrinus lib. 8. Stromatum. attamē ad culpam aliquam, saltē eam, quæ sufficiat ad irregularitatem cōstituēdā, nō est semper necessaria causa immediata aut propinqua: imò sufficiet alia causa, modò sit nō admodum, vel omnino remota, quòd bonus vir arbitrabitur.

Cæterùm de homicidio casuali cōtingenti ex eo, quòd quis dabat operam rei illicitæ illud est omnino communi omnium sententia definitum, vt irregularitatem inducat,
10 † etiam si id casu & præter voluntatem, ac intentionem acciderit, & adhibita fuerit diligentia, quæ ad id præcauendū adhiberi potuit, ac debuit. Cuius conclusionis veritatem libēter quadā argumentatione expendam. Etenim aut hæc irregularitas oritur ex illa culpa, quam quis habet in eo, q operā dat rei illicitæ: aut ex illa, quæ contingit in negligentia nō præcauendi quæ homicidio casuali poterant causam dare. non oritur ex posteriori, vt omnes fatentur: quia itidē constituitur irregularitas, etiā si qui dabat operam rei illicitæ adhibuerit diligētiam, quā debuit præcauendo, quæ nocere potuissent, & quæ præcauere potuit, ac tenebatur. Igitur irregularitas oritur ex priori culpa. Quòd si ex priori culpa nullo pacto ad homicidiū pertineat: sicuti diximus in principio huius paragraphi. etenim qui illicitè, & cōtra iuris prohibitionē equitaret, ac omnino adhibuerit diligētiā, quā debuit, ne equus alicui noceret in ipso incessu, & cursu: atque nihilominus casu minimè præcogitato aliquem occiderit equus: erit hic reus illius cōtumaciæ, quā cōmisit: nō tamē homicidij quo ad culpam. vnde fit, vt debeat hic liber censeri ab irregularitate prouenienti ex homicidio à persona priuata commissio. Quod paulò antè probauimus. Rursus si ex priori culpa hæc irregularitas datur, patet multis in casibus eam esse constituendam, de quibus viri vtriusque iurisperitissimi meritò dubitabunt, & plerique planè censebūt, non posse iure irregularitatem dari.

Primus in eo proponitur, qui aduersus prohibitionem illicitè chartas ad ludendum conficeret, ac demum qui eisdē ludebat, alterū orta contentione occiderit. Etenim qui chartas fecit lusorias operā dedit rei illicitæ, ex qua præter eius cognitionem mors contigerit, quā ipse non potuit præcauere maiori adhibita diligentia: & tamen in illa cōstituitur priori culpa: sed hunc non esse irregularem probat optimè Soc. in d. c. ad audientiam. de homici. nu. 49. igitur prior illa culpa simpliciter non est sufficiens ad irregularitatem.

Secūdò idem accidere potest in eo, quicùm artifex esset ex ferro furto sublato ensem fecerit, & qui ab eo illum emerit hominem occiderit. hic siquidē artifex non erit irregularis: vt notauit Alfons. à Cast. in d. lib. 2. de potest. legis pœna. c. 14. ver. hic tamē admoneo. Quòd si prior illa culpa sufficiens foret ad irregularitatem, profectò hic esset cēsendus omnino irregularis, quod est omnino falsum.

Tertiò ad idē traditur exemplū de eo, qui vxorē alicuius per adulteriū polluerit, & ea ex causa maritus eā occiderit: nō enim erit irregularis adulter. & sanè non esse hūc irregularē idem vir doctissimus Alfons. à Cast. censet in d. versi. his tamē admoneo. quia homicidium hoc non sequitur per se, nec necessariò ex adulterio: sed solū præter intentionē adulteri occasionaliter. Attamen si illa prior culpa ad irregularitatem sufficeret, dubio procul esset hic adulter irregularis.

Quartò ipse cōsidero in specie c. de homicid. & c. signifi-
casti.

casti. eo. tit. quòd si quis esset à iudice, vel superiore domum exire prohibitus, & is cōtempto hoc præcepto extra domū equitaret, atque absque eius alia culpa equus calce aliquem occiderit: profectò hic non erit irregularis. quòd si illa prior culpa: scilicet opera illicita esset sufficiens ad irregularitatē, dicendum foret hunc irregularem esse: idque Caieta. notauit, & asseuerat in dicto artic. 8. cuius nos paulò antè meminimus: nec tamen eius opinionem probamus.

Quintò eadem est consideratio facienda ad tex. in cap. ex literis. in 2. & cap. Ioan. de homic. siquidē qui tempore interdicti ecclesiastici campanas pulsaret ad officij diuini signum daret operam rei illicitæ: & tamen licèt cōtingeret casu tintinnabuli aliquē occidi absque culpa aliqua ipsius pulsantis campanas: ita quidem, vt nulla posset alia notari culpa, quā quòd illicitè contra prohibitionem cāpanas pulsauerit ad rem diuinam: non esset meo iudicio censendus irregularis: tametsi contrarium respondendū foret, si diceremus, priorē illam culpam sufficere ad irregularitatē. multa his similima possent exponi, quæ cōmunem istam distinctionem quo ad eius posteriorem partem dubiā reddunt. idcirco nos conabimur in mediū nostrā hac de re sententiam adducere, & eā lectoris iudicio libenter committere.

Illud sanè constitutissimum sit, euentus ex aliquo sequutos opere, minimè quidē ab operante præcogitatos, sed præter eius intentionē contingentes, imputari operāti, si illi euentus per se, & necessariò sequūtur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ex illo eueniunt, & euenire solent. hoc deducitur ex S. Th. 1. 2. q. 20. art. 5. cuius nos mētionē fecimus in principio huius 2. part. nu. 1.

Deinde illud est prænotandum, casus eueniētes ex aliquo opere præter operantis intentionem, & ab eo non præcogitatos, esse per accidens, & indirectè voluntarios, aut ab ipso operante volitos, nō per se, & directè: secundū Thomam in 2. 2. q. 64. art. 8. cui cæteri consentiunt.

Item erit hinc obseruandum, hoc voluntariū esse magis, vel minus indirectum, ac plus, vel minus habere voluntatis, aut volitionis, vt interim sic loquamur, directæ, secūdum q ipsum opus per se volitum magis, vel minus est aptum, aut ordinatum, seu periculosum, vt illi euentus sequantur: iuxta hoc etenim plus, vel minus erunt censendi euentus contingentes ex eo voluntarij. quod constat ex his, quæ in dict. nu. 1. adnotauimus, & itē nu. 2. Hoc ipsum & ipse Thomas sensit in quæstione de ignorantia. 1. 2. q. 76. art. 4.

Ex quibus deducitur, euentus ex hoc opere, nō per se, nec necessariò, nec vt pluries contingere solitos, sed per accidēs succedentes, minimè imputari, nec directè, nec indirectè cōprehendi sub volitione operantis: atque ideo minimè fore considerandos: quemadmodum ex S. Tho. & Palud. nos tradidimus in d. nu. 2. in principio huius secundæ partis.

Igitur his ad amussim inspectis, & diligenter obseruatis consequitur Homicidium casuale tunc demum ad irregularitatem imputandum fore danti operam rei illicitæ: quādo actus ille illicitus est ordinatus sua propria natura ad mortis læsionē, vel ad homicidiū: vt explicat Soc. in dict. cap. ad audientiam. de homi. nu. 49. sentiunt Ancha. & Francus in cap. vlt. de homicid. in 6. Gonsalus à Villadiego in tract. de irregularitate. cap. de percussore. col. 3. aut quoties homicidium illud procedit ab illo actu illicito, per se quidem, & necessariò: non per accidens. sicuti Alfonsus à Castr. probat in dict. cap. 14. aut saltē vbi illicitū illud opus per se volitū est periculosum ex natura sua, aut saltē sæpè inde mors sequatur, aut frequēter. Quod post huius operis primā editionem legi apud Dominicū Soto. lib. 5. de iust. & iur. q. 1. art. 9. Huc etenim tēdūt omnes iuris pōtificij decisiones, quæ statuerūt irregularitatē propter homicidiū casuale sequutā ex opere illicito, etiā præter intētionē operātis, etiā adhibita per eū diligētia, quę adhiberi potuit, & debuit. idē plurimū cōfirmatur ex rōne tex. in c. vlt. de homic. in 6. dū inquit, illud homicidium sequutū præter intētionē imputari dāti operam rei illicitæ: id est mandato inferendæ iniuriæ: quia mādando in culpa fuerit, & hoc euenire posse debuerit cogitare.

Qua rōne infert inter dātē operā rei licitæ, & illicitè operātē, hoc esse discrimē quo ad homicidiū casuale: quod posteriori homicidiū imputat ex eo, qa culpā maximā hēt, & cōtrahit dādo operā rei illicitæ, simul & ad homicidiū, vel mēbri mutilationē periculosę, saltē frequēter: aut ex propria natura ad id ordinatæ per se qdē, & necessariò: priori verò nō aliter imputat q ex culpa cōmissa in hoc, q nō adhibuit diligētiā, quā adhibere tenebat, & poterat ad præcauēdū, nè homicidiū sequeret. Hæc differētia cōstat ex his decisionibus, & constitutionibus, quę iure pontificio hac de re sunt statutæ.

Secundò deducitur, in hac controuersia, cum actum dici illicitū, quia prohibitus fuerit ratione huius periculi ad homicidium, vel mortem aut membri abscissionem. ita enim ipse colligo ex cap. tua nos. in princ de homi. iuncto ca. sententiam sanguinis. nè cler. vel mona. & cap. sicut. eo. tit. de homi. Alioqui si actus nō prohiberetur ratione huius periculi, sed ex alia causa, profectò huius prohibitionis transgressio nullam, nec minimam haberet homicidij culpam, quæ tamē vel aliqua necessaria est, vt homicidium priuato imputetur ad irregularitatem: quemadmodum superius attigimus.

Tertiò subsequitur ex his, quòd si laicus chirurgus peritissimus, aliqua ex causa, quæ non respiceret imperitiam artis, sed pœnam aliunde inflictam, prohibitus foret à iudice ad tēpus vti chirurgi officio: & is non obstante hac prohibitione secretò eadem vteretur arte, atque ob aliquam incisionem peritissimè factam culpa ægroti mors sequuta sit, nō erit hic irregularis. etenim hæc transgressio illicita pręcepti iudicis non pertinet ad culpam homicidij casualis: quia prohibitio non fit propter periculum homicidij: vt fit in dict. cap. sententiam sanguinis. quo clerici in sacris constituti prohibentur exercere chirurgicā artem: quia ex incisionibus, & adustionibus solent homicidia euenire. Huius autem dubij decisio lectoris correctioni, vt & multa alia in hac materia per me definita doctoribus plerumque refragantibus, cōmittenda est.

Quartò infertur quid dicendum de clerico, qui venationi illicitæ operam dedit: & absque eius culpa, omni diligentia præmissa iaculo hominem confixerit & occiderit, existimās esse feram (quēadmodū & Procrin vxorem Cephalus olim telo volatili confixit, autore Ouidio lib. 7. Metamorph. & li. 3. de arte amandi) an hic sit censendus irregularis? Nam si hic casus contigisset ei, qui venari poterat, nec dabat operam venationi illicitæ, profectò respondendum foret, nullam cōtrahi irregularitatem: quod in specie colligitur ex eleganti cōsilio 58. Soc. Iunioris, libro 1. & tradit Alfonsus à Castro in d. libr. 2. de potesta. legis pœnal. cap. decimoquarto. versic. nec refert. qui, & Soci. sensere, in hac specie contrahi irregularitatem, si daretur opera venationi prohibitæ, & illicitæ, etiam si omnem venator adhibuerit diligentiam ad præcauendum homicidium. Quam sententiam ipse admitterem dubio procul, vbi venatio esset ꝓhibita ob pericula homicidij, mortis, aut vulnerū, quę solent cōtingere ex simili venādi modo. At vbi venatio esset interdicta propter honestatem, vt clericis interdicitur, aut propter custodiā animalium: tunc non probarem, nec admitterē hanc opinionē, si nulla alia culpa in ipso actu contigerit, quàm q operā venator dabat interdictæ venationi. Quod rationem habet ab his, quæ modò notauimus in versi. 2. deducitur. Nō enim illa culpa illicitæ venationis ad homicidiū pertinet: sed tantum ad transgressionē pręcepti: quę nō sufficit ad irregularitatem ex homicidio priuato constituendam: vt paulò antè dicebamus. & id patet, quia si non esset interdicta venatio, vt omnes fatentur, nulla contraheretur ex hac specie irregularitas: igitur irregularitas nō est deducenda ex illa culpa, quę nulla ex parte ad homicidiū fertur, sed ad transgressionem præcepti: cuius violatio iuxta canonicas sanctiones non producit irregularitatem.

Quintò libenter hinc deducam intellectum ad textum in cap. sicut. de homicid. inquirens, an irregularitas in ea specie deducatur ab ea culpa, quam inibi habuit qui cum fœmina ludebat inhonestè, & libidinis causa: an ab ea, quæ commissa fuit ludendo cum fœmina prægnante, ita quidem, vt periculum abortionis possit indę timeri? & verè irregularitas non oritur à priori culpa, sed à posteriori. Non à priori, quia illa minimè propria natura ordinatur ad homicidij, aut abortus periculum, nec ea quicquam pertinet ad homicidij, vel abortionis euentum: & ad irregularitatē priuati homicidij aliqua est culpa necessaria: vt paulò antè probauimus. aut planè hęc culpa remota est admodū ab homicidio, seu abortione, quæ postmodum euenit. Deinde si prior hæc culpa foret sufficiēs ad irregularitatem, sequeretur, eum irregularem esse, qui libidinis causa, aut lasciuiæ luderet cum fœmina, quam ignorātia inuincibili ignorabat prægnantem esse, si aborsus ex eo lusu foret sequutus. quod mihi admodū est dubium, nec iuri consonum videtur. Scio etenim hunc propter iustā, & inuincibilē ignorantiam omnino immunem esse, & liberū à culpa abortionis: siquidem eā qualitatem ignorauit, quę ad delicti culpam est necessaria, vt sciatur: nè actus sit omnino inuoluntarius. Igitur irregularitas nō deducitur à priori culpa: procedit autē à posteriori: quia lusus ille cū fœmina prægnante periculosus est, saltē frequētissimè occasionē præbet abortioni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et idcirco illicitus,& incautus:ac proinde reprobus.Quam obrem irregularitas ex homicidio casuali hac in specie oritur ex eo, quodquis dat operam actui ad mortē & occisionem periculoso:atque ideo prohibito.

Sextò,si illa prior culpa non est in hoc tractatu irregularitatis imputanda, dubia profectò videtur cōmunis omnium interpretatio ad textum in dict.cap.sicut.quā nos retulimus hoc in §.versi.2.in eiusdem prioris partis. Etenim etiā si frater,aut consanguineus cū fœmina prægnante incautè lusisset,vt luerit presbyter ille,cuius Romanus Pontifex meminit in dicto cap.sicut.foret hic irregularis censendus: quia operam dabat rei illicitæ, & prohibitæ ex eo, quòd sit actus ad abortionem periculosus:nec potest absque aliqua culpa cōtingere,propter periculum inde verisimile.

Hæc sanè sint in mediū proposita: non equidē contumaci asseueratione,sed vt lector ex his valeat, subtilis difficultatibus,frequentiorē doctorū sententiā probare, ac defendere.

De eo autem,qui habet vrsum, leonem, vel canem,an irregularis sit,si aliquod ex his animalibus hominem occide-
1 1 rit:†respondendum erit,non contrahi irregularitatē,si hęc animalia caurē,& bene ligata custodiat.l.2.§.vltimo.ff.si qua drup.pau.feciſſe dicatur.l. itē Mela.§. itē cum eo.ff.ad legem Aquiliā.notāt Inno.Abb.& Docto.in cap.ad audiētiā.de homicid.Attamen ipse opinor,hunc esse irregularē, si hæc animalia habeat etiam ligata in via,vel in itinere,aut in alio loco publico.l.hi enim.l.& generaliter.l qua vulgo.ff.de ædilit. edict.quarū meminit Ludouicus Romanus in singula. 704. ad hoc,quòd hic vltimus casus puniēdus,& legibus illis punitur pœna pecuniaria ducentorum solidorum.

Postremò in hac re obseruādū est,quod voluit gl. in cap. dilectus.de homicid.verbo,nec actu.dicens,homicidiū actu commissum,& tamen absque voluntate & culpa, imputari cōmittenti quo ad ordines suscipiendos,non tamen quo ad susceptos.Cuius assertionis exēplū in iudice proponitur.idē sensit Felin.in cap.presbyterū. nu.3. de homici. sed tenenda est contraria opinio:imò iure verius est, nullam in hoc esse differentiam inter promotum,& promouendū. Nā ex homicidio contingenti absq; voluntate & culpa:nulla oritur irregularitas:cap.si duo.& cap.lu qui arborē. 50.dist.cap.significasti.in 1.& cap.dilect⁹.de homici.Illud verò homicidiū, quod à iudice cōmittitur,voluntariū est,tametsi culpa careat, atq; ideo prædictam gl.reprobat Abb.& Anania in dict.cap.dilectus.idē Abb.& Anania in d.cap.significasti.illū text. ad hoc adnotantes. Quorū opinio mihi videtur frequentiori Doctorūconsensu recepta.Quamobrē quoties irregularitas ex homicidio oritur,eaimpedit promotum in susceptis ministrare,& ad maiores ordines ascēdere. At in eo casu,quo nulla deducitur,nec cōtrahitur irregularitas,non impedit quis ad maiores ordines ascēdere, sicut nec impeditur in susceptis ministrare.

Hæc verò dicta sint de homicidio voluntario & de casuali à priuata persona cōmissis Etenim,vt sæpius admonui, necessaria est ad irregularitatē ex eo contrahendā aliqua culpa. De homicidio à iudice commisso statim dicemus,priùs præmittendo,quid dicendum sit de homicidio, cui accusator,vel testis,aut aduocatus causam dederit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Laicus,vel clericus absque protestatione, criminali iudicio aliquē accusans irregularis est,si accusatus à iudice occidatur.*
2 *Protestatio accusatoris,etiā animum habētis,quòd occidatur reus, eum liberat ab irregularitate.*
3 *Protestatio ista excusat,etiam si iudex iniquè reū morti tradiderit.*
4 *Protestatio ista,an excuset accusantem pro aliena iniuria?*
5 *Aduocatus in causa sanguinis,an præmissa protestatione,efficiatur irregularis? & quid de teste.*
6 *Inquisitores hæreticæ prauitatis qua ratione excusentur ab irregularitate tradentes reos iudici seculari.*
7 *Iudex,an ex duro carcere morte sequuta,sit irregularis?*
8 *Episcopus, vel sacerdos,an possit esse delegatus principis secularis in causa criminali?*

§. QVINTVS.

VLTIMO quidem loco huius secundæ partis oportet expendere irregularitatem illam, quæ sequitur ex mortis condemnatio,& eius exequutio sequitur. Est etenim celebris constitutio titulo de homicidio. libro sexto.secunda:que statuit,ex hac accusatione,etiam si mors sequatur,non oriri,nec induci irregularitatem, si accusator protestetur,q⁹ ad vindictam sanguinis ad mortem quidē,vel membri mutilationē non procedatur: ea verò protestatione omissa inibi probatur accusatorem effici irregularem.Ad huius verò quæstionis examinationem,& perfectiorem intellectū libet hac in parte aliquot proponere quæ mihi vtilia visa fuere pro totius huius tractatus resolutione.

Primò illud proponitur,quod licèt laicis licitum sit,pro delicto publiço,vel priuato ad mortis pœnam aliquem accusare:sicuti ex S.Tho.& aliis probauim⁹ lib.2.Variar.Resolutio. cap.10.nu.7.tamen vbi ex ea accusatione mors sequuta fuerit publica†auctoritate,erit hic accusator cēsendus irregularis. Etenim si iudex irregularis est qui cogitur iustitiam vnicuique ministrare & punire nocentem:fortiori ratione accusator ipse,qui poterat eam accusationem quandoque piè omittere,irregularis erit.Nec denique refert,q⁹ accusare tenea
1 tur quandoque,quemadmodum & iudex punire: si quidem homicidium auctoritate publica contingens, ad irregularitatem iudici,&accusatori imputatur absque vlla peccati culpa:imò plerunque eo casu,quo meritoria sit ea accusatio & publica punitio.Alioqui nec clericus ad mortem accusans, irregularis censendus foret:si publica punitio mortis nō imputaretur laico ad irregularitatem: cum hoc homicidiū voluntarium sit,licèt ad vindictam publica authoritate consequendam pertineat.Nec alia ratione clerici prohibentur accusare simpliciter absque protestatione,quàm q⁹ eorum voluntas per eam accusationem manifestē feratur ad homicidium,vel membri mutilationem:hanc vindictam per accusationem petentium Quod probatur in cap.tua nos.§.vlt.de homicid.vbi scholaris ille non iudicatur irregularis, etiam si signa dederat,vt cognosceretur fur,qui postmodum mortem obierit ex punitione iudicis,quia illa signa nullū genus probationis induxerūt,sed tantum aliquod leue indicium: quæ quidem causa remota fuit ad homicidiū: quasi contrarium foret respondendū,si scholaris ille ipsum furem indicaret,sciens quòd quærebatur ad mortem.tunc enim cōtracta fuisset irregularitas secundum Card.& Anani.in d.capit. tua nos.§.vlt.Soc.in ea.adaudientiam.de homic.nu.52.

Secundò adnotandum est, hāc accusationem criminalem clericis prohibitam esse,vbi in ea tractanda est causa sanguinis.cap.postulasti.de homic. & probatur in d.cap.2.eod.tit.in sexto.quod obtinet in causa publica,vel priuata.Idem secundum quorundam intellectū probat tex.in cap.accusasti.de accusat.vbi præter alia clericus accusator pœnitentiam agere tenetur:nō tamen ita grauem,si pro bono pacis accusauerit. Hæc autem prohibitio iuris humani pontificij est:non diuini,nec naturalis:quemadmodū deducitur ex his, quæ docet Sanctus Thomas 2.2.quæstione 64.art.4.notant in hac specie Domini.à Soto in relect.de secreto. membro 2.quæst.4. conclusio.3.& Martinus Azpilcueta in relectio.cap.inter vtraq. 11.quæst.3.Corollario 60.

Tertiò,eodem iure humano Pontificio statuta est irregularitas propter hanc accusationē criminalē simpliciter propositam à clericis.quod constat in d.cap.2.& in d.cap.postulasti.vbi est omnium hac de re communis sententia. Poterit tamen summus Pontifex per dispensationem hanc irregularitatem tollere:imò licitā facere clerico huius causæ sanguinis actionem.& tractatum.

Quartò,iure ipso pontificio statutum est, clericum causæ
2 criminalis †accusatorem,etiā si iudex ad mortem processerit,liberum esse ab irregularitate, si in ipsamet accusatione protestetur,in ipsove iudicio,non petere ipsum eiusce criminis vindictam,quæ mortem,aut membri mutilationem inferat.textus singularis in dicto ca.2.de homicidio. in sexto.qui procedit,etiam si nihilominus certum sit, iudicem mortem illaturum accusato:quemadmodum notant Ioan.Andre.Abbas,& Felinus in d.cap.postulasti.Soc.in dict.capitulo, ad audientiam.nume. 54.

Quintò, hæc protestatio tunc necessaria est,cum clericus alicuius criminis, aut sceleris accusat quempiam apud iudicē secularem:nec tamen est omnino promittēda, vbi causa ciuilis pēr clericum apud iudicem secularem tractaretur:licèt ex accidenti contigerit,quòd iudex secularis,eiúsve ministri pro iustitiæ exequutione aduersarium contumacem, & resistentem occiderint.text. celebris secundum intellectum Ananiæ & Doctor.ibi in dict.c postulasti.quo in loco Anchara.Abbas& omnes hoc ipsum fatentur.

Sextò,hæc ipsa protestatio ab irregularitate reddit accusatorem

2 torem immunem,etiam si accusator animum habeat†protestationi cōtrarium.etenim irregularitas iure humano positiuo inducta est, nec ab interiori tantum animo procedit: quod iam sæpe admonuimus.actus verò in hac specie exterior eius est conditionis,vt iuxta pontificias sanctiones, nullam inducat irregularitatem:siquti probatur in dicto cap. 2. atque ita Felin.tenet in dicto cap. postulasti.ex Ioan.And.in dict.cap.2.licèt Anania in eod.cap.postulasti. contrariū notauerit,pro se citans Ioan.Andr.in dict.cap.2. qui tamen potiùs contrarium probat:cùm senserit ad cōsilium propriùs quàm ad necessitatem pertinere,quòd accusator animū habeat liberum ab hac mortis inferendæ voluntate,quo ad forum iudiciale exterius.

Septimò,eadem ratione accusator irregularis erit, si non præmiserit prædictam protestationem,etiam si in animo ge
5 rat,& voluntatem habeat,quòd ille accusatus non occidatur,nec membro mutiletur. Nam sicut animus prauus non inducit irregularitatem,ita nec ab ea quenquam liberat:cū actus exterior ad homicidiū tendens irregularem agentem constituat.quod in hac specie visum est gl.cōmuniter receptæ in dict.cap.2.& procedit in cōscientiæ foro adhuc:sicut & in iudiciali,secundum Calderi.& Franc.in dict.cap.2. licet contrariū notauerit Andr.Tiraq.de legib.connubialib.post ipsas leges in gl.5.vbi contendit,& conatur excusare hunc clericum accusatoremquo ad Deum.id verò refragatur veritati,iuxta quam qui est irregularis in exteriori iudicio,& itidem irregularis erit in interiori.

Octauò,si ab accusatore protestatio præmissa sit iuxta tex. in dict.cap.2.nō imputatur ei quo ad irregularitatē homicidiū,nec mors accusato illata per iudicem iustitiæ limites,&
3 ius ipsum†excedentem.gl.communiter probata in d. cap.2. verb.iustitia.cui opinioni obijcitur quod notant Docto.in cap.significasti.in 2.de homic.tenentes,quē esse irregularē,si ipse videns furem fugientem cū rebus sibi furto ablatis clamauerit,& vicini accesserint,ac furem occiderint.etiā contra clamantis protestationem.Hæc enim opinio communis videtur ex his,quæ notat Anania in dict.cap. significasti. nu. 36.igitur eadem ratione & irregularis foret censendus, qui apud iudicem secularē aliquem ob crimen detulit,etiā præmissa protestatione,si iudex iniquè ipsum accusatum morti tradiderit.Sed Anania col.3.& Felin in dicto cap.significasti. non omnino consentiunt communi opinioni: siquidem de ea maximè dubitant:vt & Soc.dubitauit in dicto cap. ad audientiam.n.51, *Ego* verò,licèt vera sit opinio cōmunis,quę mihi satis est incerta,opinor maximū esse inter hæc duo discrimē.Etenim qui clamauit aduersus furem,& priuatos homines interpellauit vt sibi subuenirent,maiorē sequuti homicidij culpam habet,quàm qui apud iudicem de homine scelerato conqueritur.Nā multò minor presumptio cōstat, quòd iudex leges,& iura minimè transgrediatur: quā quòd priuati homines contra furem interpellati ab homicidio tē perabunt.qua ratione mirū non erit,si priori casu nulla contrahatur irregularitas:posteriori verò ea iure pontificio cōtracta sit.

Nonò ad eiusdem capitis interpretationem illud magis erit obseruandū,quod Anania in dicto cap.postulasti.notat existimans,non imputari accusatori,etiam non protestanti, mortem à iudice accusato reo contra ius,& iustitiā illatam. Satis enim iustè,& syncerè protestationem omittit accusator,qui secundum leges,& iura optimè censet, mortem accusato nequaquam fore inferendam.

Decimò,adeo ,ptestatio excusat ab irregularitate vt nec irregularis sit accusator,nec clericus ex morte per iudicem reo illata,etiam si ipsemet clericus reū capiat,detineat,& iudici tradiderit ad punitionē:secūdū Francum, & Io. Vāchelīū post alios in d.c.2.Soc.in d.c.ad audientiam.nu.42.& 51.

Vndecimò, præmissa protestatio non prodest accusatori,
4 nec eū liberat ab irregularitate,vbi ipse reum accusauit pro furto,vel iniuria nō sibi fed alteri illata,quatī cōstitutio†prędicti capituli secūda tūc locū habeat,cū accusatio proponitur pro iniuria ipsi accusanti illata:aut saltem suis,& propinquis secūdū cōmunē in dict.cap.2.vt sensit Felin.in dicto capitulo postulasti.quæ quidē opinio ita posset intelligi,quòd nihilominus clericus protestatione facta possit absque metu irregularitatis delictum aliquod præcogitatum, & denique tractatum in graue reipublicæ dispēdium, aut proximi
6 damnum,cautè deferre, ac denuntiare in medelam potiùs quàm ad punitionem.Etenim etiam si ex huius criminis inquisitione mors sequatur iure,& iustitia illata,nō erit delator irregularis,modò aliter,quā per denuntiationē huic malo obuiam iri non valeat.Quod in specie adnotarunt Caieta. secunda secūdæ.quæst.trigesimatertia.art.7. Marti.Azpilcueta in capitulo,inter verba.vndecima quæstione 3.Corollario 58.quibus aliqua ex parte adstipulatur textus in capitulo,accusasti.de accusat.ibi:nisi pro pace. Quo in loco significatur ab eius capitis authore non esse illicitum nec dignum canonicis pœnis,quòd quis etiam clericus,deferat reum sanguinis,& mortis pro quiete,aut pace reipublicæ:huius verò inductionis argumentationem modò vtimur ad apertiorem cōclusionis probationem:tametsi aliter intellexerimus paulò antè tex.in d.ca.accusasti.

Duodecimò est adnotandum,nō sufficere prædictam protestationem ad liberandum ab irregularitate aduocatū, qui aduersus reum in causa sanguinis patrocinaretur, eādē protestationem præmittens:sicuti omnium † consensu receptū est:& notat post alios Ioan.de Imola in capitulo 1. de postuland.secus tamen erit in aduocato ipsius rei accusati.Nā etiā si accusator talionis pœna dānatus fuerit,non erit is irregularis,nisi esset clericus,qui ex hoc operam daret rei illicitæ:vt visum est Abb.in capitulo,sententiam sanguinis.nè cler.vel mona.eidem in dicto capitulo primo,de postuland.Gonsalo à Villadiego.de irregul.capitulo,de percussore. Et sanè si recētè perpendatur quod Ioan.Andre.Antoni. & alij tradidere in dicto capitulo primo.de postulando. est huius quæstionis non facilis resolutio:idcirco ipse opinor hoc in casu cōsiderandum esse,quòd licitè quis accusāt,& tamen siue clericus sit,siue laicus,non præmissa protestatione irregularis est: ea verò præmissa,liber est ab irregularitate.Sed& si quis accusatus non tantum se defenderet,imò petierit itidem accusato rem calūniantem puniri absque sæpe dicta protestatione,& accusator ex talionis pœna per iudicē occideretur:mihi placet eadem ratione,hunc accusatum irregularem esse.Sic denique sicut aduocatus accusatoris, etiā protestatione facta esset irregularis:eandem pœnam cōtrahit aduocatus rei accusati,si petierit accusatoris calumniam puniri talione,& accusator fuerit per iudicē occisus. Quod si accusatus tantū se defendat,nec petat accusatorē talione puniri, nec eius calūniāpęna legis coerceri:nō erit hic irregularis, quāuis nulla sit vsus protestatiōe.Etenim nō video aliquā iuris pontificij de cisionem quæ contrariū efficaciter probet.igitur tota huius quæstionis cōtrouersia in hoc est expendenda,an aduócatus ipsius accusati petierit accusatorē talione puniri.Nam si hoc ab eo petitū sit,& iure talionis accusator sit per iudicem dānatus ad mortem,& occisus,erit aduocatus irregularis,siue sit clericus,siue laicus,etiam si protestationē præmiserit.Nec refert,defensionem accusati licitam esse: quia & accusatio licita est:& nihilominus aduocatus accusatoris adhuc protestatione vsus censetur irregularis.Itē nihil conducit, quòd clericus aduocatus defendens reum accusatum dederit operam rei illicitæ:cum irregularitas in hac specie nō procedat ex eo,quòd datur opera rei illicitæ,vel ex culpa accusatoris: sed ex eo,quòd ad eius petitionem iudex processerit in causa criminali,& mortem publica auctoritate influxerit, vel intulerit.Idcirco illud est obseruandum, an accusatus , eiúsue aduocatus petierit calūniam accusatoris puniri,vt accusatus præmittens protestationem irregularis nō sit:aduocatus verò ,etiam ea præmissa irregularitatem contraxerit. Quòd si non fuerit hæc punitio petita,sed tantum detur opera defensioni iustæ ipsius accusati:non erit mors per iudicem ex talione accusatori illata ad irregularitatem imputanda,licèt clericus sit aduocatus rei,nec vllam protestationem præmiserit. *Si* quidem defensio accusati per se nō tendit ad mortem accusatoris,nec ad eam ordinatur,sed ad tutelam innocentiæ ipsius accusati.Damnatur autem ipse accusator ex eo,quòd per calumniam alterum in iudicium sanguinis detulerit.

Decimotertiò his omnibus est adijciēdū,irregularitatē cō trahi ab eo qui testimoniū in causa criminali dixerit,si ex eo mors fuerit illata,etiā præmissa ,ptestatione:quod Fel.post alios notat in d.ca.postulasti.glossa ad hoc optima, quę in laico loquitur in cap.1.51.dist. & in clerico:glossa in cap.testimoniū. 11.q.1.notāt Abbas in c.de cætero.col.1.de testib.& ibi Fel.vbi hæc est communis omniū Docto.opinio.idem notat Ioan.Crottus in tract.de testib.nume.69.

Decimoquartò, ex his deducitur praxis illa, qua hæreticæ prauitatis inquisitores vtūtur:cū post cōdēnationē hæreticorū eos tradūt iudici seculari,† eum rogātes,nè morte, aut mēbri mutilatione eos afficiat.quod rex.pbat in capit.nouimus.de verb.signific.Reg.l.60.tit.7.par.1.cuius praxis memini Directorium Inquisitorum,dum refert sententiarum formulas,idque satis tutū est:tametsi tutius foret,quòd inquisi

Universidad de Deusto
Biblioteca

tores non traderent sic dānatos iudici seculari, sed eos condemnarent corā iudice laico, atque ita damnatos à propria iurisdictione dimitterent: vt denique statim iudex secularis eos morti, & igni traderet: sicuti Henr. notat in cap. ad abolendam. de hærēt. quem sequitur Ioannes Igneus in l. 1. §. cū domus. ff. ad Syllanian. nu. 37. Etenim licèt iudex iustissimè aliquem morti tradens proprio iudicio & sententia, dubio procul irregularis sit: cap. sententiam sanguinis. nè cleri. vel mona. tamen iudex, qui delinquentem iuxta iuris pontificij constitutiones tradit iudici seculari, protestans nè eū morti tradat, aut mutilatione membrorū puniat, irregularis non est. Cuius rei exemplum constat in his omnibus casibus quibus ecclesiastici iudices post actualem degradationem cleri cos seculari iudici tradunt, & dimittunt. vt apparet in dicto cap. nouimus. & idē erit in hac hæresis causa. Nec quicquā ad hanc rem pertinet quod Specul. voluit in tit. de dispensatione. §. iuxta. nu. 44. qui inquisitores ex eo ab irregularitate excusat, quòd licitum sit absque metu irregularitatis mortē alteri consulere martyrio pro fide suscipiendam: quam sententiam probant Inno. Anto. Card. nu. 5. Soc. nu. 79. Felin. in dict. cap. ad audientiam. idem Felin. in cap. sicut dignum. de homicid. §. clericos. Nā & si hæc opinio vera sit, vt profectò vera est, distinctam rationem habet ab ea quæstione, quā tractamus: cum in eo casu de martyribus, consulat, quis, & hortetur Christianū, & fidelem, vt pro defensione, ac confessione fidei morti se se offerat. Nec consulit, quòd seipsum occidat, nec quòd alter eum occidat: esset enim tunc irregularis: sed quòd omnia tormenta, & cruciatus patiatur potius, quā fidem Christi abneget, aut deseratur: ac tandē vt pro eius testimonio, & defensione iuxta tēporis, & rei necessitatem cuicunque periculo mortis, & tormentorum seipsum offerat. Hoc siquidem consilium catholicum, & pium est, nec ex natura sua, nec per se ad mortem rēdit, imò nec periculosum est, nisi per accidens propter infidelitū, ac tyrannorum malitiam: præsertim, quia potest quis absque irregularitate in bello iusto hortari ad pugnā etiam periculosam ipsos milites, quemadmodum hacin 2. part. diximus. At inquisitores, qui hæreticum iudici seculari tradunt, tantùm tractāt de puniendo illo homine qui perfidè Christi fidem, quā semel est professus hæreū contracta reliquerit. quæ quidem punitio licèt pertineat ad defensionem fidei catholicæ: non tamen est similis illi defensioni, & testimonio, cui martyres seipsos exponunt, mortem propter hoc etiam subituri. & sanè si argumentatio Speculatoris foret valida, sequeretur ex ea, posse absque metu irregularitatis inquisitores iudici seculari consulere, vt hæreticos ei traditos, morte afficeret. Quod verum non est, nec iure pontificio probari, potest.

Decimo quintò, iudex ipse ecclesiasticus maximo irregularitatis periculo se exponit, cum aliquem criminis reum † in eum detruserit carcerem qui mortem sit breui tempore illaturus: vel ob eius humiditatem, fœtorem, & squalorem: vel ob alimentorum subtractionem. Quemadmodum notant Guiliel. à Monte Lauduno in Clementi. prima de pœnitentri. & remiss. Abb. in cap. ad audiētiam. de crimine falsi. Anania in cap. de cætero. de homicidio. col. vlt. Soc. in cap. ad audientiam. eodem titul. numero quinquagesimo septimo. Floren. tertia part. titul. 28. cap. 2. §. 6. Ioan. Bernar. in practi. criminali. capitulo 129.

Præter hæc omnino est obseruandum, posse prælatum absque vllo irregularitatis metu, si iurisdictionem habeat temporalē, cōmittere causarum, vel alicuius † causæ criminalis cognitionē alteri, vt is iustitiā faciat. Etenim & si hic iudex delegatus, aut ordinarius accusatū, vel reū morti tradiderit, nō erit episcopus, nec prælatus, qui hāc delegationē fecerit irregularis. tex. celebris in cap. vlt. nè clerici, vel monachi. lib. 6. ex cōtrario tamē quæritur, an possit prælatus, vel clericus cognoscere de causis criminalibus ad puniendos laicos ex commissione principis secularis? & profectò textus in capitulo in archiepiscopatu. de rapto. probat, hanc commissionem validam esse: cum eius ratione possit delegatus de his causis cognoscere, ac sententiam ferre: modò à pœna sanguinis abstineat. quem textum præter ordinarios eius interpretes censet singularem esse Aret. cōsilio quingentesimo octauo. columna tertia. qui rursus columna quinta. ex eo adnotauit, censeri huic delegato commissam causam quo ad pœnam, etiam ordinariam criminis iuxta eius qualitatem, licèt ea sanguinis sit: quia tūc prohibitionē dimittet cōmittēri, & deleganti, si ipse non valeat de hac pœna iudiciū dicere: nō enim ipse princeps visus est pœnam sanguinis remittere ex eo, q causę cognitionem delegauerit ei, qui eandē pœnā per sentētiā infligere non potest, & tamen responsio textus in dicto cap. in archiepiscopatu, procedit, quia ea commissio facta fuit in vtilitatē, & commodum religionis Christianę ad tollendum opprobrium illud, quod à Sarracenis Christi fidelibus fieri solebat: vt Panormita. & Anania ibi explicant: aut quia ex ea commissione imminebat vtilitas ecclesijs: sicuti Panormitan. notat in cap. decernimus. de iudic. colu. 3. tandē potest & tertiò dici, hanc delegationem validam esse quādo est vnius tantum causæ, secundum eundem Abb. in cap. cleri cis. nè cleri. vel monachi. colum. 2. sensit Innocent. in cap. vnico. de obligat. ad ratiocī. & est communis opinio, vt Ripa testatur in d. cap. 2. de iudic. nu. 106. Quarto, vt cunque fiat hæc delegatio, valida erit in hunc sensum, vt iudicium teneat, licèt delegatus commissione vsus peccet grauissimè: quemadmodum latè notant Abb. Decius num. 7. in dict. cap. de iudic.

TERTIA HV-

IVS RELECTIONIS
Pars.

SVMMARIVM.

1 *Expenditur huius constitutionis ratio.*
2 *Furiosus committēs crimen ante furorem, an possit in furore puniri?*
3 *Ebrius hominem occidens, an sit puniendus: & an sit irregularis?*
4 *Ebrius, an sit irregularis, vbi culpa sua inciderit in ebrietatem?*
5 *Infans, an sit irregularis si hominem occiderit: & an sit puniendus pro delicto: & quid de minori ætate?*
6 *Dormiens, an sit irregularis, si hominem occiderit?*
7 *Pollutio nocturna quando inducat abstinentiam à celebratione, & & communione Eucharistiæ?*
8 *Mutilatio membri æquipollet homicidio quo ad irregularitatē, & quod dicatur membrum?*
9 *Percussor alterius membrum efficiens debile, an sit irregularis:*

TERTIAE PARTIS INITIVM.

SI FVRIOSVS, aut infans, seu dormiēs hominē mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. & idem de illo censemus, qui mortē aliter vitāre non valens, suum occidit, vel mutilat inuasorem. Hactenus constitutio Clementis Quinti in cōcilio Viennensi. cuius interpretationem eo ordine explicauimus, vt quodlibet eius verbum ad sensum verū pro viribus deducamus.

Prænotandum tamen est, ignorantiam, quæ priuat vsu rationis, excusare omnino ab irregularitate, præsertim ea † quę ab homicidio procedit. Nam licèt nullū peccatū exigeretur ad incurrendam irregularitatem: requireturtamen vt operationes illæ, à quibus oritur irregularitas, sint humanæ, ex iudicio rationis, & non ex sola sensualitate procedentes. Homo etenim quatenus rationalis est, non quatenus sensualis irregularitatem incurrit: idcirco necessarium est ad eam, q operationes illæ, propter quas infligitur, sint rationales, hoc est ab homine habente vsum rationis factæ. Maximè ista consideratio obtinet in homicidio, à quo priuata cōmissō authoritate non aliter irregularitas procedit, quàm aliqua culpa præuia ipsius committentis illud: si verò homicidium sit publica authoritate commissum, cū id voluntariū sit, ea voluntas satis est sufficiens ad irregularitatem quo fit, vt semper ad irregularitatem contrahendam ex homicidio sit necessarium, quòd id contigerit ex vsu rationis: quemadmodum ex hac cōstitutione deducitur. vbi eius interpretes hoc ipsum sensere. ac notat optimè Alfonsus à Castro lib. 2. de potestat. legis pœnal. cap. 14. versi. prima principalis conclusio.

Igitur furiosus hominem occidens irregularis nō est: quippe qui nullum habeat vsum rationis, & ideo omnino est involuntaria ea actio: denique absque vllo consensu procedēs ab omniq; culpa immunis. Cum voluntas minimè possit dari, nec constitui absque intellectu, & cognitione. deinde culpa, quæ malitiam mistam habet, non contingit absque voluntate, quibus constat, satis iustam esse constitutionem istā, quæ furiosum cēset liberū esse ab irregularitate, etiam si hominē occiderit aut membrū mutilauerit. dē probatur multis authoritatibus, quib⁹ palā est, furiosum nequaquā puniri ob delictū, & crimē ab eo cōmissum furoris tēpore. tex. in l. illud. ff. de iniur. c. illud. 15. q. 1. l. sed & si quæcunque. §. 2. ff. ad legē Aquil. l. pen. §. vl. ff. de parricidijs. de quo nulla est cōtrouersia. In hoc verò solet versari quæstio, an qui ante furorē crimē commisit possit iustè furore affectus pœna corporali puniri? & Bald. in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt. & in humanitatis. C. de impub. & alijs. asseuerat, † hunc non esse puniendum. Nam ratio potissima pœnæ in hoc extat, quòd afficiat afflictione ipsum puniendum: quæ quidem ratio in furioso deficit manifestè: atque ideo eandem opinionē plures sequuti sunt, eamque communem esse fatētur Iason in l. ex facto. nu. 30. & seq. ff. de vulgari. idem Iason in dict. l. furiosum. col. penult. & fin. Ludoui. Carreri. in practi. criminal. tit. de homicidio. §. 6. nu. 14. qua ratione idem erit dicēdum, etiam si processus legitimè factus sit cum delinquente sanæ mētis tempore, si ante iudicij executionem furor aduenerit. Non enim conuenit potissima ratio pœnæ huic punitioni, quæ in furiosum furoris tēpore fit, sic denique & in hac specie Bald. & alij probant: & est cōmunis opinio adhuc in hoc casu secundum Iaso. in præcitatis locis, qui aduersus hanc sententiam opponit text. in l. diuus. ff. de offic. præsid. quo in loco Marcus, & Commodus Cæsares responderunt, furoris morbo non esse dandam veniam in criminibus puniendis. Ea verò responsio tunc obtinet, quando furor simulatur, & fingitur ad euadendam punitionem: vel vbi ob dilucida interualla maxima est præsumptio, crimen commissum esse tē pore ipso, quo aderat illi sana mens: vt cōstat ex eiusdem responsi serie, de præsumptione tamen furoris, vel sanæ mentis, & eius probatione obiter nos tradidimus in epitome in quarto Decretal. part. 2. cap. 2. nu. 5. & sequentibus.

Huic autem quæstioni proximè accedit quod de ebrio solet disputari, an is sit censendus irregularis, si hominem tempore ebrietatis occiderit? Nā & Zenzelinus, Card. nu. 9. Imo la in hac † Clemen. existimant, eum irregularem esse. quos sequuntur Gonsalus à Villadiego de irregularit. cap. de percussore. col. 11. 5 yluest. verb. homicidium. 3. q. 4. quibus suffragatur tex. in cap. inebriauerūt. & cap. sanè. 15. q. 1. vbi probatur ebrium delinquentē in ipsa ebrietate, nō esse omnino à culpa liberum, nec à pœna: quia saltem ex ebrietate vitium cōtraxit, culpamque commisit. irregularitas autem satis procedit à culpa homicidij, licèt ea non sit omnino perfecta: vt de casuali homicidio sæpissimè diximus. Hoc ipsum comprobatur ex authoritate iurisconsulti in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. quo in loco Bart. & Doct. ex eo adnotarunt, ebrium delinquentem nō esse omnino à pœna liberū, imo puniendum aliqua punitione propter culpam, quā habuit in ebrietatis causa: eritque locus pœnæ extraordinariæ. gl. in dict. cap. sanè. Romanus in l. 1. in princip. ff. de verb. obligā optimus tex. in dict. cap. sanè. & cap. inebriauerunt. regia l. 5. tit. 8. partit. 7. ex quibus authoritatibus hoc vnū satis constat, ebrium non puniri propter culpam criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam, in qua culpam habuit. Quod in specie post Roma. asseuerant Cardina. Alex. in ca. denique. 4. dist. Abbas in cap. vlt. de maledicis. textus optimus in l. omne. §. per vinum. ff. de re milit. Abbas in cap. sicut nobis. de testib⁹. & ibi Docto, Ripa in l. vlt. q. 22. C. de reuo. donat. qui Ba... & alios subobscurè loquentes ita intellexit, quo pacto & intelligendi sunt plures, quos ad hanc rem citat Ludo. Carreri. in practi. tit. de homicidio. §. 6. nu. 22. sed quo ad irregularitatem illud sit constitutissimum, eam ab ebrio occidente non contrahi, cum absque eius culpa, dolo quidem alterius inebriatus est: quod variis ex causis accidere potest: & in specie fatetur Marian. Socin. in cap. ad audientiam. de homicid. nu. 15. Rursus & hoc sit expeditum, cum esse irregularem, vbi ea intentione se inebriauerit, vt ebrius occideret. Hoc etenim homicidium volūtarium est: & ideo irregularitas ex eo contrahitur: quod Car. afferit in hac Clem. q. 8. & idem verum esse censet Alfonsus à Castro de potestat. leg. pœnal. libro secundo, capitulo decimoquarto. versiculo prima principalis conclusio. Ludoui. Carreri. in dicto §. 6. nu. vigesimotertio. idem constat ex his, quæ de dormiente statim dicentur.

Superest igitur difficultas in eo, qui culpā habuit ebrietatis, an is ex hac simplici culpa sit irregularis si aliquē occiderit † † & ipse cēseo, hūc nō esse irregularē, quod multis probatur. primum, quia ebrius furioso similis est: cap. venter. 35. distinctio. sed furiosus non est irregularis per hanc cōstitutionem: ergo nec ipse ebrius. Nec refert, quòd per nimiam potationem acciderit ebrietas: & sic ex culpa ipsius ebrij: posset enim & furor contingere ex culpa furiosi, quod præmittunt Doctores quidam, quorum Cardin. hic, quæstione 6. meminit, licèt ab eis dissentiat. & probatur in cap. si quis insaniēs. 15. quæstio. 1. & nihilominùs haberet locū hæc cōstitutio.

Secūdò eādē sententiā cōprobamus cuidēter ex eo, q homicidiū ab ebrio cōmissum, pcesserit eo qui vsu rationis caret: & idcirco irregularitatem non inducit: quēadmodum manifestè constat in hac constitutione: quæ non aliam decidendi rationem habet, quàm q furiosus, infans, & dormiens nullū habeant prorsus rationis vsum, & sint à mente alienati. Deinde, vt contrariæ opinionis potissimam rationem effugiamus, est cōsiderādum puniri ebrium non propter delictum cōmissum in ebrietate, nec de ipso delicto, sed de illa ebrietate, quæ maiorem est digna pœna, ex eo, quòd criminis causa fuerit: licèt remota: vt statim dicam. Hoc patet in ca. inebriauerunt. 15. q. 1. ex Augustino lib. 22. contra Faustum Manichēū. ca. 44. inebriauerunt, inquit, Loth filiæ eius: & se nescięti miscuerunt. quapropter culpandus est quidem non tamen quātum ille incestus: sed quantum illa ebrietas meretur. Hæc Augustinus. idē testatur Ambrosius lib. de Abraham patriarcha: cap. 6. ita scribens, ideoque si qui per vinū deliquerunt, apud sapientes iudices venia quidem facta donantur: sed leuitatis damnantur authores. Hactenus Ambr. quē Gratianus refert in cap. sanè. 15. q. 1. Idem ex Hieronymo ad Eustochium de custodia virginitatis, & Origene Homilia 5. in Genesim probat Ioan. Arbore. lib. 10. Theosophiæ. cap. 3. quòd si quis dixerit, ebrietatem per se non puniri, sed crimen ab ebrio commissum, tametsi leuiori pœna: quia si illud crimē non cōtigisset, foret ebrietas impunita. huic rationi respondemus: delicta commissa in ebrietate puniri non ex rationepropria, nec secundum se, quia tunc sunt omnino inuoluntaria: sed ratione causæ, quæ voluntaria fuit: & ab illa denominationem accipere. Non enim culpatur coitus Loth ratione, & nomine incestus sed nomine ebrietatis, veluti circunstantia, quēdam ebrietati coniuncta: quod Diuus Augustinus manifestè fatetur, ac explicat Beatus Bonauentura in 2. sente. distinctio. 22. art. 1. q. 3. vbi ait, nec furiosum, nec ebrium, quanuis vterque illorum sit sua culpa vsu rationis priuatus committere nouā culpam, sed omne malum, quod durante furore, vel ebrietate factum fuerit, scribit esse circunstantia, quæ aggrauat ebrietatis, aut furoris peccatum. quem locū, tenens hanc opinionem in specie irregularitatis, citat optimè Alfonsus à Castro lib. 2. de potestat. legis pœnal. ca. 14. versi. prima principalis cōclusio. Tādem quartò ad huius opinionis probationē oportet expendere, q in homicidio ab ebrio commisso sunt tres euentus aut tres actus omnino inspiciendi. Primus, ipsa potatio. secundus, ipsa ebrietas. tertius, ipsa hominis occisio. in primum autem actum fertur voluntas directè: nempè quia ebrius voluit vinum bibere immoderatè. in secūdum fertur voluntas indirectè, & per accidēs: non equidem directè, & per se. quemadmodum docet Sanctus Thomas. 1. 2. q. 76. artic. 4. in tertium autē, hoc est in ipsam hominis occisionē, nec per se nec per accidens voluntas fertur. Alio qui si adhuc indirectè fuisset voluntarius actus cōtingens in ipsa ebrietate, profectò, imputaretur ebrio: cuius contrarium probatur in dict. cap. inebriauerunt. & c. sanè. 15. quæst. 1. Hoc ipsum nos adnotauimus in 2. huius operis parte, in prin. num. 2. his omnibus accedit, quòd ebrius, etiam si culpa sua inebrietur, illa culpa, quæ fuit in illa voluntate, volendo inebriari: aut non adhibendo diligentiam debitam ad vitandam ebrietatem, nō est causa proxima, nec immediata illius occisionis, sed causa media, & remota. Nā illa culpa fuit causa ebrietatis: ebrietas verò causa occisionis. Igitur culpa illa prima fuit causa media occisionis, & inde fit, vt constet, homicidiū nō oriri proximè nec immediatè ab illa culpa, sed ab ebrietate. Ex quibus aduersus Cardinalē & alios, patet, non esse irregularē ebriū, qui durāte ebrietate hominē occiderit, etiā si culpa eiusdem fuerit inebriatiua immoderatæ potioni vini operā dederit.

Ad hæc præterea facit tex. in cap. quia diuersitatē. de cōcess. præb. vbi excommunicato sua culpa, non imputatur, q non possit conferre beneficium: nec iuterim ei currit tempus datū à iure ad beneficij collationē. quē tex. præter Doct. ibi cōmēdāt, & notāt Fel. in c. 1. de præscriptioni. Iason in §. rursus. n. 26. de actioni. & ibi Ludouic. Gomec. nu. 15. Balbus de præsc. 1. part. 6. partis princ. casu 22. Rochus Curti. de iure patronatus. verb. cōpetēs. nu. 23. Dec. in cap. 1. de iudic. col. 4. in lectione 2. licèt prædicta decisio, pcedat in impedimēto iuris: in quo tollēdo nulla sit culpa, nec negligētia: vt Fel. & Gome. tradidere, atque Balb. post gl. in d. c. quia diuersitatē. Attamē illud sit huic quæstioni maximè cōmodū, quod culpa in eo casu minimè imputatur ad euētū postea sequutū: quia ea fuit admodū remota, & mediata: sicuti Abbas explicat: tametsi non examinet in specie quæstionē istā de ebrio occidente, an sit irregularis quotiesipse culpam in ebrietate contraxerit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Postremò est illud ad hanc rem obseruandum quòd culpa præcedens ipsam ebrietatem nõ solùm est remota,& mediata,atque ideo,nec per se,nec per accidens inducẽs voluntarium homicidiũ,aut volitionẽ ad illud:sed & præterea nõ est ad homicidij euentũ periculosa.qua ratione secundũ ea, quæ diximus huius operis part.2.§.4.nu.10.ex quibus consequitur hac in quæstione respondendum fore,non contrahi ab ebrio irregularitatem ob homicidium commissum durãte ebrietate,cui ipse causam ex propria culpa dederit.

Posset quidem vera censeri prior opinio Cardi. & aliorũ: vbi ebrius cõsueuisset in ebrietate arma sumere,& homines percutere,atque offendere.etenim tũc ipse ebrius per ipsam potionem immoderatam operam dat rei illicitæ, & ad occisionem ex his,quæ solent accidere,periculosæ: idcirco irregularis erit secũdum ea,quæ in d.§.4. latius scripsimus. & in specie ista notat Soc.in dict.cap.ad audientiam.nu.15.

Hinc deducitur qualiter sit accipiendũ quod scribit Aristoteles.lib.3 *Ethicor*.cap.5.vnde,inquit,ebrijs duplices pœnæ institutæ sunt.Nãvt inibi Eustratius tradit,Pittacus vnus è septem Græciæ sapientibus ebrio delinquenti duplicẽ pœnam insligendam esse cõstituit. Alterã propter ebrietatem, alteram propter crimen in ebrietate commissum. Vtraque verò pœna propriè ratione ebrietatis insligitur: siquidẽ secunda pœna adijcitur ob circunstantiam ex delicto in ebrietate commisso prouenientem:quæ circunstãtia ipsam ebrietatem aggrauat:vt ex diuo Bonauentura adnotauimus. *Ex* his intelligenda sunt quæ scribit Ioan. Damascenus lib.2.de fide orthod.capit.24.asseuerans ebrium minimè excusari ex ignorantia,nec ex ratione inuoluntarij, si eius culpa ebrietatem præcesserit.Est enim,inquit,crimen ab ebrio cõmissum ex ignorantia quidem:non tamen inuoluntariè.

De infante itidem hæc constitutio apertissimè statuit, eũ nõ esse irregularem.si hominem occiderit. Cuius decisionis
5 ratio † est manifesta: quia hic non habet rationis vsum: & ideo non imputatur ei homicidiũ adhuc ad irregularitatẽ. vnde constat,homicidium priuatum nusquã imputari ad irregularitatem,nisi aliqua culpa homicidij præcesserit,quemadmodum non semel in hac Relectione admonuimus. At in homicidio publica authoritate cõmisso satis est sufficiẽs ipsa occidendi voluntas,animúsque in ipsam occisionem,licèt iustam destinatus.quod sensit Panorm.in cap.1.de delict. pueror.quo in loco Host.existimauit,infantem irregularem esse,si etiam nondum doli capax aliquẽ occiderit. cuius opinio reprobatur per hãc constitutionem,& merito: cùm infans nullum habeat intellectum,nec vsum rationis ad discernẽdum id,quod agit,l.infans.ff.de sicar.l.1.C.de falsa monet. l.1.C.si aduers.delict.notat glos.hic,verb.infans.Card.post alios.1.opposit.qua ratione infans nec pœna criminali, nec alia pro delicto punitur:sicuti explicant omnes in dicta l. infans.Angel.de maleficijs.verb.sciẽter & dolosè. Bonifacius in rub.de homicidio.in tract.de maleficiis.etenim cũ in hoc homicidio non adsit voluntas occidendi, nec detur culpa aliqua,homicidij causam inducens:sequitur non posse iure irregularitatem constitui.est tamen hæc constitutio intelligenda nisi infans esset doli capax,tũc enim propter culpã vtcunque homicidio præuiã esset irregularis: & deinde quia ratione doli voluntarius fuit homicida. sic sanè hanc constitutionem intellexere Ioan.Andr.& Abb.in dict.cap.1.de delict.pueror.Hippol.in l.si quis te.C.de sicar. Gonsalus à Villadiego de irregularit.ca.de percussore.col.12.Ludo.Carreri. in pract.tit.de homicid.§.6.n.3.Hipp.in d.l. infans. & in sing. 628.& Soc.in d.c.ad audiẽtiã.n.12.optimus text.ad hoc in l. impuberẽ.ff.de furt.tradit Dec.in l.pupillũ.& in l.ferè.ff.de reg.iur.hinc sequitur,maiorẽ infante nõ esse irregularẽ,si cõtigerit ei hominẽ occidere,modò nõ sit eo tempore doli capax:& si puer sit:secũdũ gl.in hac Clem.verb. infans. quã sequunt Doct.hic cõmuniter,præsertim Anch.Bonif.& Imo quorũ opinionẽ defendit,asseuerãs cõmunẽ esse, Gonsalus noster in d.c.de percussore.col.12.& Io.Igneus in l.1.§.impubes.nu.18.ff.ad Syllania.eandem opinionem tenet Soc.in d.cap.ad audientiam.nu.12.de homic.

Quis autẽ dicat doli capax,iudex puidꝰ,&discretꝰ ex signis ac varijs circũstãtijs arbitrat,quod& nos ostẽdimus in epitome ad 4.li.decret.2.par.cap.5.Illud verò nõ est prætermittendũ,ꝙ puer doli capax delinquẽs in ætate minori non est puniẽdus pœna ordinaria criminis.sed extraordinẽ arbitrio iudicis.tex.in l.auxiliũ.§.in delict.ff.de minor.l.diuꝰ.ff.de termi. amot gl.in l.3.C.de infam.& in l.quid ergo.§.pœna grauior. ff.de his qui not.infamia.tex.optim.vbi gl.& Doct.in cap.1. de delict.puero.notant Deci.in l.ferè.ff.de regul.iur.Bald.in l. & si seuerior.C.de infami.gl.in capit.1.de sent.excom. & ibi doct.Card.in cap.2.de delict.puero.Lud.Carreri.in d.§.6.nu. 4.Thomas Gramm.decisi.3.Dec.consi.535.est ad hanc rem pulchra regia lex.8.tit.31.part.7.quæ cõstituit,minoribus intra decimũ septimũ annũ delinquẽtibus minuendã fore pœnã ordinariã.Hoc ipsũ obtinet adhuc post maiorẽ,& perfectã ætatẽ,si crimẽ fuerit intra minorẽ ætatẽ cõmissum.nõ enim est inspiciẽdũ tẽpus punitionis,sed commissi criminis gl.notabi.in l.sciant.C.de leg.hæredibus.quam inibi Doct.probãt. & Hippoly.in d.l.infans.& idem in l.de minore.in prin.nu.62. ff.de quæstioni.& in l.si quis te.C.de sicarijs.Ludo.Carreri.in d.§.6.nu.8.quibus suffragatur tex.in cap.vlt.de sent.excomm. vbi Panorm.idem insinuat iurisconsultus in l.1.ff.de pœnis. & ibi Bar.idem Bar.in l.omnes populi.ff.de iust.& iure.nu.48. Ludo.Roma.in singula.574.Abb.in consi.56.l.2.satis tamen est ad irregularitatem contrahendã,quòd maior infante hominẽ occiderit,modò sit doli capax: quemadmodũ omnes fatentur in huius constitutionis commentarijs.

Subsequitur statim in hac constitutione, dormientem ipsius homicidij tempore,nempè quia dormiens aliquẽ occi-
6 derit,†minimè fore irregularem:quia is intellectu, & ratione caret,ac furioso similis est:cap.merito.cap.sanè.15.q.1.ca. maioris.§.item quæritur de baptismo.l.si seruus seruum.§.si fornicarius.vbi Floria.ff.ad leg.Aquil.qua ratione dormiẽtis delictum minimè punitur:nisi eo casu,quo ipse vigilans satis cognitum habebat,quod dormiens arma capiebat,& homines persequebatur.tunc enim si non adhibuit diligentiã, quam debuit in præcauendo,nè dormiens alicui noceret,profectò puniendus erit,licet non pœna ordinaria:vt notat Anchar.& Card.hic,Alex.col.2.& Iason post Rom. & alios in l. 1.§.adipiscimur.ff.de acqu.poss.Bart.in l.pen.ff.de parricidijs. *Hipp*.in l.1.10.limitatione.ff.de sicar. *Bonifacius* in tract. de maleficijs.rub.de insultis,& percuss.Doct.in l.vt in vim. ff. de iust & iu.Ludo.Carre.in practi.criminali,rub. de homic. §.6. nu.25,quorũ opinio communis est,& inducit optimũ intellectũ huius constitutionis:siquidẽ & in hoc casu erit irregularitas planè cõtracta:vt notat optimè Maria.Soc. in d.ca.ad audientiã.nu.14.& idem sensere Card.Ancharra.& Doct.hic, potest autem contingeere,vt quis vigilans adeò irascatur vehemẽter contra alium,vt illum occidere conatus fuerit:aut optauerit,licèt efficere non potuerit:& hac occisionis cupiditate affectus dormiat,& postea plenè soporatus somniet ea, quæ in vigilia acciderunt,& ab hac phantasia motus surgat adhuc dormiens,& capiat ensem,atque accedat ad lectũ, in quo alius dormit,& illum occidat.quidam etenim censent, hunc irregularem esse:quod visum est Paluda.in 4.senten.distinct.32.quæst.1.articu.3 quia ex illa vehementi occidendi cupiditate aucta est imaginatio sensus,& creuit appetitus sensualitatis:quæ omnia cum maneant in dormiente, possunt tunc mẽbra ad opera illa exteriora exercenda mouere. huic verò euentui constat, causam dedisse ipsum homicidam in vigilia:igitur ipse irregularis est.sed Doctor.communiter in hac constitutione contrarium verius esse opinantur: vt fatetur eos sequutus Gonsalus à Villadiego de irregularit. ca.de percussore.colum.13.eandem sententiam sequuntur Maria. Soc.in dict.cap.ad audientiam,de homic,numer.14.& Alfonsus à Castro libr.2.de potest. legis pœnal. capitulo decimoquarto.versic.prima principalis conclusio.quibus accedit,ꝙ homicidium cõmissum ab ebrio qui causam dedit ebrietati, non efficiat eum irregularem,secundum ea quæ paulò ante diximus,præter quæ facit ad hoc ꝙ ita præcedens in vigilia est causa non omnino certa, nec semper efficiens imaginationis postmodũ sequutæ:ab ea verò imaginatione processit actus ille occisionis exterior idcirco ita cõtingens in vigilia est admodum remota causa:& ideo non est sufficiens ad irregularitatem.sic & pollutio nocturna dormientis,& somniantis per se peccatum non est,nec mortale,nec veniale: omne etenim peccatũ dependet ex iudicio rationis:quia etiã primꝰ
7 motus sensualitatis nõ est peccatũ,†nisi inquantum iudicio rationis reprimi potest.igit sublato iudicio rationis, tollitur ratio peccati.in dormiente autem ratio nõ habet liberũ arbitriũ,nec iudiciũ:idcirco quod agit homo dormiẽs,q nõ habet liberũ iudiciũ ratiõis,nõ imputatur ei ad culpã: sicut nec illud,quod agit furiosus,aut amẽs.Hæc S.Th.in 2.2.qu.154. art.5.qui de pollutione nocturna tractans scribit,eã nõ esse peccatũ per se,nec mortale,nec veniale, quanuis ꝓcedit ab ingluuie,aut à praua vigilantis cogitatione:qa dormiẽtis actus est.Erit tamẽ,ac poterit esse nocturna pollutio peccatũ vel mortale,vel veniale per rationẽ ad suã causam,à qua processit:qa ratione habet culpã ex parte causæ.quod S.Tho.ex-

plicat in d.art.5.& in 3.par.q.80.art.7.Ioan. Maior in 4.sent. dist.9.q.2.post Thomã ibi q.4.& Paluda.q.3.Flor.3.part.titu. 15.ca.6.§.10.& theologi cõmuniter. quibus suffragatur tex. & ibi gl.elegans.verb.rea.atque ibi Doct.in cap.testamentũ. 6.dist.ex diuo Gregorio cap.11.interrogationũ Augustini. 8
atque ideo propter hanc rationẽ culpæ,quã habet dormiẽtis pollutio quo ad eius causam, debet abstinere sacerdos eo die à celebrat.missa.quoties culpa est mortalis:idque necessariò:ex consilio autẽ vbi causa fuit culpæ venialis,secundum Tho.in d.ar.7.Floren.in d.§. 10.Palud.in 4.sent.dist.9.q. 3.& ibi Thomã.q.4.Syluest.verbo,eucharistia.3.q.10.tex.celebris in dict.cap.testamentũ.vbi gl.verb.Humiliter.indistinctè non est intelligenda,sed relata ad ipsum tex.sentit,ratione pollutionis nocturnæ à veniali culpa procedentis abstinendum esse à cõmunione,consilio quidẽ,nõ præcepto.addit tamen Palud.in d.q.3.quẽ Syluester sequitur: & probare conatur Ioan.Maior in d.q.2.non esse mortale crimen,celebrare,ac cõmunicare post pollutionem nocturnã contingẽtem ratione causæ,quæ mortalẽ culpã habeat: etiã intra decem horas,modò præmittatur cõmunioni contritio,& confessio illius mortalis culpæ,& pollutionis ex ea secutæ,quasi nullibi sit hoc præceptum:siquidẽ Gregorij responsio pertineat ad consiliũ reuerentiæ,non ad præceptum necessitatis.Horũ autem opinio mihi non placet,nec est probãda: cũ ex ea sequeretẽ posse sacerdotẽ,qui nocte præterita dormierit cũ fœmina,statim celebrare præmissa confessione,& cõtritione:quod impiũ censeri solet,& iure censetur. & fortassis cùm ante pollutionẽ pœniteret quis eius culpæ,à qua ea procedit:posset admitti opinio Paluda.& aliorũ. imo adhuc in hac specie ipse admonerẽ,vt quis, si cõmodè fieri posset, abstineret eo die à cõmunione propter honorem,qui maximè debitus est sacrosanctæ eucharistiæ sacramẽto. Nam & Theodorus Archiepiscopus Cãtuariẽsis, qui testibus Beda lib.5.Hist.*Angli*.& Rhenano in argumẽto in librũ Tertulliani de pœnitẽtia.cõstitutiones edidit ad modos obseruãdos quibus expurgarẽtur peccata:idq; opus pœnitẽtiale Theodori à Gratiano,& alijs nũcupatur:pœnitẽtiã induxit ei,qui in somnis pollutus absque vlla eius culpa fuisset:sicuti Burchardus tradit lib.17.c.40.& 41.Eũdẽq; æquũ esse, vt eo die à cõmunione abstineat,admonet Iustinus Martyr,si eius est id opusculũ.de quæstionibus à Gẽtibus Christianis positis. q.21.Et Iosephus lib.17.antiquit.ca 8.scribit,Matthiã sacerdotẽ Hierosolymis die quadam solẽni sacrificio abstinuisse, quod nocte proxima in somnijs cum vxore cõmercium carnale habere visus fuerit.

Igitur sicut nocturna pollutio per se peccatũ non est,nisi per rationẽ ad suã causam,quæ frequẽtissimè solet pollutionis euẽtũ efficere,atq; ideo imputatur:ita homicidium dormiẽtis,qui in vigilia animũ habuit occidẽdi, per se peccatũ nõ est,nec imputatur: ratione autẽ causæ itidẽ imputari nõ debet:quia ea est admodũ remota, & quæ nõ solet hos effectus producere,quamobrẽ opinio cõmunis,quo ad intellectũ huius cõstitutionis,verior est.☙ Lectorem verò admoneo,me in citãdo Iustino sequutũ fuisse Latinã Ioachini Perionij interpretationem.Nam Græcè Iustinus sic scribit οὐδόλως δίκαιόν ἐστιν ἀπέχεσθαι.fortassis Latinus interpres hæc verba in hunc sensum accepit,vt æquum sic à mysterijs abstinere,tametsi ex rigore iustitiæ non teneatur.

Hac verò in parte adnotare libet actũ dormiẽtis non esse peccatũ per se,nisi ad rationẽ causæ,à qua processit,quoties quis somno vtitur,vt vinculo naturali liberi iudicij & arbitrij.At si qs somno vtat,vt instrumẽto liberæ malitiæ ad exequutionẽ mali ab ipso vigilãti deliberati:ita vt p somnũ vt instrumẽtũ exequat scelꝰ præcogitatũ: tũc actꝰ cõtingẽs in somno peccatũ est eo modo,quo actꝰ exterior in exequutione est peccatũ.Peccatũ enim incipit in vigilia, & cõsummat per instrumẽtũ somni exequutiuẽ.Hoc autẽ peccatũ p accidẽs est rõne exequutionis in vigilia imperatæ. queãdmodũ elegãter docet Caie.2.2.q.154.ar.5.ex hoc deducẽs,nocturnã dormiẽtis pollutionẽ esse peccatũ,vbi qs data operaideo sic dormit,vt polluat.Eodẽ modo q ita irasceret in vigilia,& demũ somno dat operã,vt aliquẽ occidat, vel offendat dormiẽs,ꝓfectò erit homicidij,& offẽsionis reꝰ:atq; ideo puniẽdus vt homicida dolosus:sicuti vult in hac specie Bonifa.in trac.de maleficijs.rub.de insulta.& percus.ad fin. quẽ sequit Lud.Carreri.in d.§.6.n.25.ꝙ qdẽ sentẽtia maximè ꝓbat ex rõne Card.Caie.vnde in eo casu nõ obtinet huius constitutionis decisio,quia irregularis esset qui sic dormiẽs hominem occideret.ꝙ superius de ebrio etiam probauimus.Sed & dormientes moueri,& ea quãdoque facere, quæ fieri solẽt à vigilantibus,testis est Aristoteles in lib.de somno,& vigilia.

Deinde constat ex priori huius cõstitutionis parte,quo ad irregularitatẽ mutilationẽ membri alicuius homicidio cõparari,& æquipollere,vt queãdmodũ hominẽ occidẽs dubio procul†irregularis est,ita irregularis erit, q hominẽ mẽbro mutilauerit.idẽ probatur in ca.1.de cleri.pugnanti.in duello. cap.in archiepiscopatu.de raptori.cap.clericus. nè cleri. vel mona.& alijs in locis,quorum meminit glo.hic,quæ singularis est in hoc,secundum Angel.verb.homicidium. 5.qu.3.& Syluest.verb.Homicidiũ.5 q.3.ad cuius rei cognitionẽ oportet examinare quod dicatur membrum.Bar.etenim in l.publicorum.nu.13.ff.de pub.iudi.vbi Imol.& Doct.illa propriè dici membra censent,quibus diuerso,& proprio officio corpus mouetur,aut iuuatur:vt oculo,visu: pedibus,ad progressum:auribus,ad auditum:manibus,ad palpatum: naribus,ad odoratum:lingua,ad sermonẽ.idem Baldus asserit in ca.1.de noua forma fidelit.nu.5.quod satis constat authoritate Aristotelis lib.1.de partib.animalium.cap.5.& libr.4.Meteororũ cap.vlt.optimus tex.apud iurisconsultos in l.idem Offilius.ff. de ædilit.edi.& in l.nõ sunt liberi.ff. de statu homi. Membrũ enim corporis particula est,quæ nec omnino circunscriptionem habet propriam,nec omnino alijs coniuncta est:secundum Galenum,quem citat Ludouic.Cœlius lib lect.antiq.2. cap.21.*Diuus Paulus* 1.ad Corinth.c.12.idem insinuat dicẽs, membra in corpore distinctam operationem habere. idem Apostolus ad Roma.cap.12.Omnia autem membra,inquit, non eundem actum habent.Hoc ipsum omnes planè fatentur,quorum statim mentionem in hac quæstione faciemus. Igitur abscissio membri tunc fieri dicitur,cũ corpus mutilatur & mẽbri proprium officium impeditur:vt notat *Bald*. in l.serui fugitiui.ad finem.C.de seruis fugiti.sic ex eodem Barto.in d.l.publicorum.apparet,in humano corpore quasdam partes esse,quæ propriè mẽbra non sunt,membris tamẽ opẽ ferũt,vt digitus manui:dens linguæ,& gutturi.aliæ verò partes sunt,quæ decorem tantum corpori humano inducunt, vt barba,viri mento:coma,capiti:auricula,auri.aliæ item mẽbrorum officia,& ornatus sunt,non membra, secundũ Bart. & communem.quidam tamen has partes indistinctè membra appellant.Nã Cicero lib.3.de finibus bonor.& malor.partem quamlibet corporis,etiam quæ corpori peculiare,& distinctũ non præstat obsequium,membrum esse dicit.Mẽbrorum,inquit,id est partium corporis,alia videtur propter eorum vsum à natura esse donata:vt manus,crura,pedes: vt ea, quæ sunt intus in corpore,quorũ vtilitas quanta sit,à medicis etiam disputatur.Alia autem nullam ob vtilitatem, quasi ad quendam ornatum vt cauda pauoni,plumæ versicolores columbis,viris mammæ atque barba.*Hæc* Cicero.Ex vera tamen,ac propria membri cognitione aliquot hoc in loco speciatim inferam.

Primùm, non esse membri abscissionem: cum auricula absciditur,& amputatur, siquidẽ auris mẽbrũ est propriè: illa autem cartilago,quæ circa aurem est,& auricula dicitur, potius ad ornatum auris,& membri tutelam quàm ad peculiare corporis obsequium pertinet,& ideo membrũ non est, nec eius abscissio efficeret quem irregularem quod Bal.sensit,dum in d.l.serui fugitiui.ad fin.scribit, tunc tantum dici membri abscissionem,cum corpus mutilatur,& mẽbri proprium officium impeditur in totũ. Abscissio autẽ auriculæ, & cartilaginis parum impedit auris officium:nec enim fit auris vis quo ad auditũ debilior:idcirco membri abscissio non est.cui sententiæ suffragatur ratio tex.in d.l.idem Offilius.ff. de Aedil.edict.

Secũdò, dubiũ ex his videtur quod scribit Bald.in l.data opera.nu.75.C.q accu.nõ possunt.dicẽs,mammillã in fœminis mẽbrũ esse.*Etenim* ea opinio vera est quo ad significationẽ latam,non quo ad strictam,& propriam.Nec esset irregularis qui mammillam fœminæ abscinderet,vt ipse opinor:tametsi sciam,hoc dubium quibusdam visum viri.

Tertiò ab eadem radice procedit, non omnino certũ esse quod Caiet.docet.2.2.q.65.art.1.existimãs,abscissionẽ digiti efficere irregularẽ ipsum abscindẽtem:qa digitus sit mẽbrũ. cuius cõtrariũ cõstat ex Bar.in d.l.publicorũ. Imola, & alijs ibidẽ asserẽtibus digitũ nõ esse membrũ.idẽ tenuerunt Bal. in d.cap.1.de noua forma fidel.nu 5.Fel.in cap.ego.N.de iure iuran.col.2.& idem in cap.cum illorum. de sentent.excommu.Anto.Rub.consi.83.Chassanæus in consuetud.*Burgund*. rubr.1.§.5.versic.per hoc.idem notant Cardina.& omnes in hac Clem.Gonsalus à Villadiego de irregula.cap. de percussore.col.1.& Doct.in cap.1.qui cler.vel vouentes.quorum opinio aduersus Caie.communis est,cui patrocinatur tex.in d.l.

Universidad de Deusto Biblioteca

non sunt liberi.& in dicta l.idem Offilius.

Quartò proximè deducitur, nō esse eū irregularē, qui alteri eos absciderit digitos, sine quibus ipse mutilus sacerdos esse non potest: nēpè tres digitos ad consecrationē necessarios propter honestatē. Nam qui hos digitos nō habet, irregularis est ob defectū maximū eius partis quę necessaria est ad honestè, & decorè celebrandū. Qui verò eā partē absciderit, non habet eā deformitatē, nec defectū nec membrū abscidit: & ideò irregularis nō est. Hāc conclusionem proponimus aduersus Bonifac. hic. col 6. Anan. in cap. cū ex iniūcto. de hære. col. 4. & Syluest. verb. homicidiū. 3. q. 3. par. 3. qui conātur probare, percussorē irregularē esse, quoties ex percussione percussus manet irregularis, aut non potest esse sacerdos. Imò Caiet. in d. q. 65. art. 1. faciliùs existimat, cōtrahi irregularitatē à mutilante, quā à mutilato. Siquidem secundū eū qui mutilat digitum alteri, est irregularis: nō tamen semper est irregularis qui ipsius digiti mutilationem passus est. Quod cōstat ex his, quæ diximus de corpore vitiatis in prima huius operis parte. Et tamen hanc opi. Caie. quo ad eius argumentationē minimè probamus. Nā qui alteri digitū absciderit, irregularis nō est: quia mēbrū nō abscidit. Is verò ꝙ pollicē abscissum habet, impeditur ministrare in altari & sacris ordinibus insigniri, ob deformitatē, & defectū digitorū.

Quintò hinc poterit expendi, an is irregularis sit, qui licèt membrū alteri nō absciderit, tamen id mēbrū debile ex vulnere, ac percussione reddiderit? Et † Panor. in ca. cū illorū. de sent. excom. scribit, hunc irregularē esse: & id deducit ex hac constitutione quasi Romanus Pōtifex hic vt diuersa subiecerit mutilationē, & detruncationē, vt mutilatio pertineat ad vulnus, quod efficit mēbrū debile, detrūcatio verò ad percussionem, quę omnino membrū absciderit. idem notāt Syluest. verb. Homicid. 3. q. 3. & Angelus. verb. Homicid. 5. q. 5. ego verò satis manifestū esse opinor in hac cōstitutione nō probari hanc inductionē Panor. cū in ea tātū mētio fiat mutilationis, nō autem detruncationis. & prætereà Feli. in d. ca. cùm illorū. asserit, nu. 12. idem esse detruncationē, & mutilationem. hoc ipsum probat gl. vbi Panor. in cap. accusasti. de accusa. verb. debilitatus. quę sensit, mutilū dici, cui mēbrū aliquod fuerit omnino abscisum. Sic apud latinæ linguæ authores mancus dicitur, qui mēbrū habet debile, & aridum. Mutilus autem, cui membrum est abscissum. Atq; ideo frequentiori doctorū sententia obtentum est. nō esse irregularem eum. qui alterum mancum percussione effecerit: sicuti notant Cald. Abb Cardi. & Præposit. in cap. 1. qui cleri. vel vouent. Card. hic. q. 31. Gōsalus à Villadiego de irregularit. cap. de percussore col. 1. & Stephanus Aufreri. in capella Tolosana. 207. quorū sententiā opinor cōmunem esse, & procedere, etiā si membrū corpori adhærens omnino inutile sit. Etenim adhuc hoc in casu nulla afficitur percussor irregularitate. quidquid Syluest. cōtrarium tenere conetur in dicto § 3. vers. tertium. Hæc autem diximus ad verā huius constitutionis interpretationem: quo faciliùs percipiamus, quid velit hæc cōstitutio, dum mutilationem similem esse vult occisioni quo ad irregularitatem. Nā post gloss. hic. doctores varias hac in re quæstiones tradidere, ex quibus has, quas modò exposuimus, elegimus: reliquas lector facilimè obuias habebit: easque contingentibus casibus iuxta prænotatam resolutionem aptare commodè poterit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Defensio iure naturali, diuino, & humano licita est: nec imputatur homicidium ex eo.*
2 *Irregularis nō est qui aggressorem occiderit ad defensionem, nè mēbro aliquo mutiletur.*
3 *Excessus defensionis non punitur pœna ordinaria, licèt irregularē efficiat ipsum homicidam.*
4 *Irregularis est qui poterat mortem fuga vitare, & occiderit aggressorem.*
5 *Irregularis an sit, qui ad alterius defensionem hominem occiderit?*
6 *Homicidium commissum ad rerum defensionem, an efficiat quem irregularem? quod latè disputatur simul & an liceat occidere furē aut raptorem ad defensionem rerum.*

§. VNICVS.

HVIVS constitutionis pars secunda, & quæ vltima est, definiuit nullā ꝯtrahi irregularitatē ab eo, qui ad eius necessariā defensionē suū occidit inuasorē. Quaquidē decisione sopita est veterū hac de re cōtrouersia: siquidē ante hanc constitutionē quidā cōtrarium tenuere, cēsentes hūc homicidam irregularem esse. quorum meminit glo. in cap. sicut dignum. verb. consilium. ist. tit. & in cap. de his. 50. distinctio. sic & Tho. 2. 2. q. 64. artic. 7. ante hanc constitutionem asseruit, irregularem esse eum, qui ad eius propriam ac necessariam defensionem, inuasorē aut aggressorem occiderit.

Horum autē opinio est hodie antiquata. omninoq́ue per hanc constitutionem sublata: cum occidēs inuasorem aliter mortem vitare non valens irregularis nō sit, nec quo ad suscipiēdos, nec quo ad susceptos ordines. Cuius canonis ea est ratio, quòd ad irregularitatem contrahēdam propter homicidium priuatum necessaria sit culpa homicidij saltē aliqua: sicuti superius nōn semel à nobis responsum est. Is verò qui ad necessariam vitæ defensionem aliquem occiderit, nullam culpam homicidij contrahit: ergo nec irregularis erit, quippe qui priuatum homicidium absque aliqua culpa commiserit. Naturali etenim ratione vnicuique permissum est, sei-
1 psum † ab aggressore defendere. l. vt vim ff de iusti. & iure. vbi Accursius non considerans, hanc defensionem iure naturali permissam esse, addit, iuriscōsultum intelligendum fore iure fori, non cœli: qua in re refellitur per Pau. Castren. Fortun. & alios. Non enim patitur humana cognitio iuris naturalis nō ignara, quicquā naturali ratione permitti, quod apud Deum qui ipsamet natura est, non sit idem permissum. Atque ita S. Tho. in d. ar. 7. inquit. Nec enim est necessarium ad salutē, vt quis actum moderatæ tutelæ prætermittat ad euitandam occisionem alterius: quia plus tenetur homo vitæ suæ prouidere, quàm vitæ alterius. idcirco apud theologos hęc est receptissima sententia, quam tradit, & explicat Domi. Soto lib. 5. de iust. & iur. q. 1. ar. 8. Cui suffragatur quod Cicero pro Milone scribit. Est enim hęc iudices non scripta, sed nata lex: quā non didicimus, accepimus, legimus: verū ex natura ipsa arripuimus hausimus expressimus: ad quam non docti, sed facti: non instituti sed imbuti sumus: vt si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronū, aut inimicorū incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. silent enim leges inter arma: nec se spectari iubent: cum ei, qui spectare velit, antè iniusta pœna luenda sit, quàm iusta repetenda. Hæc Cicero. idem probatur in cap. significasti 2. de homicid cap. dilecto. de sent. excom. l. 1. § vim vi. & in l. 3. § cum igitur. ff. de vi & vi armat. l. 1. §, cum arietes. ff si quadrup. pauper. fecis. dica. tradidere multa Bar. & Doct. in d l. vt vim. l. scientiam. § qui cum aliter. ff. ad legem Aquili. l. is qui aggressorē & l. si quis percussorem. C. de sicarijs. notant Ange. de malef. in gl. & dictus Titius se defendendo. Hip. in l. 1. 9. limi. ff. de sicar. Ludo. Carrer. in pract. crim. ti. de homi. § 6. nu. 26. ex quibus aliquot hac in parte repetam ad huius constitutionis interpretationem. Illud sanè præmittens, posse inuasum, & si diligenter animi conscientiam examinauerit, eaq; fecerit, quæ ad salutem spiritualem sunt à fidelibus agenda, occidere inuasorē, quē scit esse in peccato mortali ob illam inuasionem: quod verū esse manifestè constat ex prænotatis: & tradit Domini. Soto in d. ar. 8. licet contrariū falsò responderint Gerson in tract. de Eucharistia. Abulens. Matth. c. 5. q. 109. & Gonsalus à Villadiego, de irregularit. c. de percussore. Horū etenim opinio falsa est: quam & Ioan. Maior reprobat in 4. sent. dist. 15. q. 20.

Primò ex his infertur, non esse irregularem eū, qui alium occiderit, nō tātū ad defensionē necessariā propriæ vitæ: sed
2 & si se defendat ab alicuius membri † mutilatione: quod in specie notat Card. hic. & Syluest. verb. Homicidium. 3. q. 4. cū mors, & mutilatio membri æquippollentia sint hoc in tractatu. & quanuis Gonsal. à Villadie. de irregularitat. ca. de percussore. col. 14. discedat ab hoc intellectu Card. profectò verior est hæc interpretatio: quippe quæ descendat ab ea naturali defensione, quæ iure diuino, ac ipsius naturæ instituto licita fuit & est. Potest enim cōtingere, ꝙ ex abscissione membri mors sequatur: & ideo qui defendens seipsum ab abscissione membri aggressorem occiderit, puniendus non est, nec irregularis censetur: cum ei licitum sit propriam propulsare iniuriam, modò non excedatur moderamē culpatæ tutelæ. Nam hic excessus defensionem ipsam culpabilem, ac punibilem reddit: quemadmodum constat in l. 1. C. vnde vi. & in capitu. vt famę. §. vlt. de senten. excom. cap. significasti. in 2.
3 vbi glo. & Doct. ist. tit. qui tex. probat, irregularem † esse, qui modum excesserit in defensione. Idémque in hac constitutione apparet, dum dicitur: mortem aliter vitare non valens: tametsi quo ad alias pœnas semper sit remittenda pœnæ ordinariæ pars propter defensionē ab aggressione, etiam si modus defensionis excedatur. textus optim. in l. si adulterium cum incestu. §. imperatores. ff. de adulter. quem dixit singularem Ias. in d. l. vt vim. col. 3. Io. Bap. de S. Seuerino in tract. de debi. susp. & fugit. colum. 1. Are. consi. 43. colu. 3. commendarunt eandem conclusionem Ant. & Abb. in c. olim. 1. de restit. spolia. colum. 7. Dec. in d. l. vt vim. Abb. & Rauen. in cap. 1. de iniur. Fel. in d. c. significasti. col. vl. Hipp. in l. 2. numero 15. C. ad. legem Cornel. de sicar. in singu. 100. hoc ipsum probat text. elegans in c. significauit. de pœnit. & remiss. cuius ad idem meminere Fel. in c. dilecti. de exception. colum. penu. & Bologninus consi. 37. colu. 2. est & ad hoc gl. in summa 23. quæst. 1. & est communis opinio, vt fatetur Ludo. Carrer. in pract. crimi. titul. de homic. §. 6. numero 153. quibus omnibus libentissimè adijciam l. 58. & 59. styli. & Alexand. itidem tractantem consi. 119. nu. 12. lib. 7. Tho. Gramma. decis. 5. & decis. 23. & 98. ex quibus aliquot hoc in loco libet inferre, quo aliquantulum pateat quanam ratione sit considerāda hæc propriæ vitæ defensio, ne tutelæ moderatæ modum excedamus, saltem quo ad pœnam irregularitatis, aliámve, quæ non sit criminis ordinaria. idcirco primæ illationi & secundam subijcio.

Secundò, hinc deducitur, quid dicendum sit de illo, qui sibi insidiantem interfecerit? Nam gl. in c. 3. de homic. verb. secularibus. respondit hoc homicidium non esse imputādū occidenti, quam opinionem probare videntur Doctor. ibi. Bal. in l. multis. C. de liber. cau. idem in l. lege. ff. locat. gl. in l. 1. C. vnde vi. quod latè examinant, quo ad pœnas temporales Ias. in d. l. vt vim. num. 9. Ang. in d. gl. & dictus Titius. Hipp. in sing. 640. Ludou. Carter. in d. § 4. num. 92. ex quorum dictis resolutionem ipse colligo, esse hac in quæstione considerandum mortis periculum ex alterius insidijs imminens ipsi occidenti, vt tandem ex hoc deprehēdamus, quota pęnæ pars sit ei remittenda, vel an omnino sit ab ipsa pœna liber: denique à culpa, quo possimus etiam iudicare an sit hic censendus irregularis. Atque ita intelligenda sunt quæ Bart. notat in d. l. 1. C. vnde vi. & Carrer. in d. § nume 91. Bal. in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aqui. illud itē Cicer. pro Milone: obliuisci nō potestis iudices insidiatorē iure interfici posse.

Tertiò apparet, eum esse irregularem qui percussorem ab eo fugientem occiderit. Etenim licet hic non sit pœna ordinaria criminis puniendus, quod omnes ferè fatentur: attamen excessus hic necessariæ defensioni minimè tribuendus irregularitatem inducit. Quod ipse colligo ex gl. in d. c. 3. ist. tit. & Doct. hic & inibi, siquidem satis est ad irregularitatem non esse homicidium commissum ad necessariam occidentis defensionem: sicuti omnes fatentur. præsertim Card. hic. q. 26. licet quo ad pœnas sanguinis, & alias temporales possit asseuerari. hoc homicidium non esse omnino puniēdum pœna legis ordinaria.

Quartò deducitur ex his, an ille sit irregularis qui pote-
4 rat mortem vitare † fugiendo, si omissa fuga inuasorem occiderit: & gl. in hac Clem. Card. q. 26. post alios tenere, ac probare conantur, hunc esse irregularem. idem gl. & ibi Doct. in c. suscepimus. de homi. Panor. in c. significasti. in 2. eo ti. itidē in c. 2. de vit. & honest. cler. Sylu. verb. excommunicatio 6. q. 9. quasi clericis non sit ignominiosum fugere ab aggressore: sicut constat in d. c. suscepimus. & hæc est communis opinio maximam accipiens authoritatem ab huius cōstitutionis secunda parte. quæ tamen ita accipienda est, si fuga non sit periculosa. Nam si fuga periculum induceret mortis propriæ, vel ex eo, quod inimici instarent à tergo, vel quia ipse aggressor facilius fugientē sequutus, & ex fuga maiorē capiēs audaciā, & animū, ipsum occideret. hoc etenim in casu nō teneretur clericus fugere. nec foret irregularis, si omissa fugæ tutela occideret aggressorē. ita quidem visum est Fel. in d. c. suscepimus. Syl. verb. homic. 1. q. 9. & verb. homic. 3. q. 4. Hipp. consi. 25. nu. 44. Card. in d. q. 26. idē sensere Abb & Anan. in d. c. suscepimus quos sequitur Lud. Carr. in d. §. 6. n. 131. Hanc distinctionē ipse verā esse censeo adhuc in ipsis clericis. Sed in eo, qui cū esset laicus tēpore aggressionis poteratq; fuga mortē effugere, & nihilominus aggressorem occiderit, maius dubium videtur. Laicus siquidem nō tenetur fugere, quia fuga est ei ignominiosa. secundū ea, quæ notāt Bar. Saly. Bal. & alij. in d. l. j C. vnde vi & Imol. & Card. hic quorū opinionē asserūt cōmunē esse Alex. in cōs. 109. nu. 4. lib. j. Ias. & Dec. in d. l. vt vim. ad finem. & Ludo. Carrer. in d. §. 6. nu. 131. & probatur ex eo, quòd potest quis aggressorem occidere ad vitandam iniuriam, quam, vel alapa, vel fustib. sibi inferendam aliter vitare non poterat, vt notat post alios Alex. in cōs. 119. li. 7. Hipp. in l. 1. 9. limi. ff. de sicat. & Lud. Carteri. in d. §. 6. numero 94. Igitur poterit quis fugam omittere quæ sibi iniuriosa est, & aggressorem occidere. Hoc autē obtinet quo ad pœnam temporalem, & quo ad eius diminutionem, ac moderamen. Nam quo ad irregularitatem mihi verius videtur ꝙ & laicus, cui ignominiosum esset fugere, homicidij culpam aliquam habeat, quæ etsi grauis nō sit ratione honoris, nihilominus culpa est, quæ quo ad irregularitatem sufficit: præsertim quòd hęc constitutio tunc tantū liberat ab irregularitate, cùm aliter mors vitari non potest. Quamobrem etiam in laico opinamur communem sententiam gl. & Doct. hic veram esse: quemadmodum & ipsimet doctores explicant. Huic opinioni accedit quod in specie tradita per Ale. in d. consi. 119. Carol. Moli. ibi existimat, esse illam defensione immoderatā, & inhumanam, Barbaris potiùs, quàm viris ratione præditis, & religione christiana institutis conuenientem. & sanè pręter ipsum ego considero, iniquam esse hanc commutationem, saltem nō omnino æquā, quòd ob tutelam honoris proprij, vitam quis adimat alteri: præsertim ob honorem ad mores probos minimè pertinētem: nec reipublicę vtilem, aut religioni catholicę commodum. quod poterit ex S. Thom. probari. 2. 2. q. 131. artic primo. Adhuc tamen dubius ipse sum hac in controuersia ex his, quę inferius à me tractabuntur, in quęstione de rebus defendendis.

Quintò hinc perpendi poterit huius constitutionis intellectus, quem glo. hic verb. suum. tradit, scribens. non esse locum huic cōstitutioni, si quis occiderit aggressorem patris, fratris, alterius ve cognati, aliter mortem illius vitare nō valens. Nam, vt inquit glo. hæc cōstitutio tantùm excipit ab irregularitate occidentem aggressorem suum, aliter mortem propriam effugere non valentem: idcirco non obtinebit in eo, qui alterius mortem impediēs inuasorem occiderit. Huius gl. opinionem sequuntur Doct. hic, maximè Cardi. quæst. 28 dicens eam esse singularem. eandem sequuntur Abba. & alij in cap. si verò. in 1 de sententia excommunicationis. columna vltima. idem Abba. in ca. clerici. in 1 de vita & honesta clericorum. Aufreri. in Clementi. 1 de offici. ordina. regu.
5 3. † Fallent. 5. Abb. in cap. olim. in 1. de restitu. spoliat. nu. 18. Paul. de Castro in l. 1. §. ius autem gentium. ff de iusti. & iure. Iason in l. vt vim. num. 30. ff. eo. tit. Soc. in cap. ad audientiam. de homi. num. 36. Gonsalus à Villadiego in tract. de irregula. capit. de percussore. colum. 15. glo. in summa. 23. quęstion. 8. quorum sententia communis est: & tamen ex pluribus difficultatem habet. Nam excommunicatus non est qui defendens consanguineum clericum percusserit: sicut notant Innocen Abb. Henric. col. 2. Ancha. Felin. & alij in d. capitulo si verò de sententia excommunicationis. imò idem erit de defendente extraneum. cap. non inferenda. & capit. fortitudo. 23. quæstio 3. cap. dilecto. de sententia excommunicationis. in 6. glo. optima in dicta summa. 23. quæst. 8. quibus in locis probatur licitum esse cuique proximum, & vicinum, ac denique eadem ratione extraneum ab iniuria inferenda defendere. tex. optimus in l. deuotum. C. de metatis. libr. 12. capitu. olim. in 2. de restitu. spoliato. vbi Abb. idem Abb. Henric. & docto. communiter in dicto. cap. si verò. hoc ex eo capite deduxerunt. Eiusdem sententiæ authores sunt Barto. columna penultima. & alij communiter, vt ibidem testantur Iason & Deci. in dicta l. vt vim. tradit latissimè Ludouic. Carreri. in practica crimina. dicto §. sexto. numero 41. & sequentibus. quòd si licet cuiquam amicū, agnatum, & patrem defendere ab iniuria inferenda, vt impunè possit aggressorem occidere: mirum profectò videtur, quòd irregularis sit, qui absque vlla culpa priuatum homicidium commiserit: quēadmodum hac in re superius admonuimus. Ad hæc accedit text. in l. prima. §. item diuus. ff. de sicariis. vbi Iurisconsultus refert, homicidiū illud esse impunitū, quod quis commiserit, aut perpetrauerit ad defensionem propriā, vel suorū: aut ad propulsandam iniuriam à se, vel à suis. deinde in d. cap. dilecto. de sententia excōmunicatio. in 6 Romanus Pontifex tractans, & præmittens, licitū esse defendere proximum ab iniuria, & morte inferenda, etiam occidendo aggressorē, vtitur ratione illa, scilicet, Vim vi repellere licèt: quæ quidē ratio vt cōstat, cōmunis est ad defensionē ꝓpriā, & ad defensionē proximi, & extranei. quod ibidē Sūm. Pōtifex insinuat. ex quibus aduersus cōmunē sentētiā probabilius est, quòd nō sit irregularis, qui ad defensionē necessariā alteri⁹, amici quidē, cōsanguinei, vel extranei hominē occiderit. Quā opinionē defendit, & probat Fortu. in d. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. col. 9. versi. sed aduerte. vnde apparet admodū dubiā esse Caietani sententiam, quā ipse retuli in 2. huius Relectionis par. §. 3. nu. 2. versi. sed si quis in bello iusto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sextò ex his oportet expendere, an ille sit irregularis, qui hominem occiderit, non ad propriæ vitæ necessariā defensionem, sed ad patrimonij, & rerum tutelā: & sanè probatur, hunc nō esse irregularem: quia licitum est cuique defen-
6 dere ꝓprias res, & ad ꝓtarum necessariam defensionē hominem inuasorem occidere, nempe eo casu, quo res aliter defendi nō potest ab inuasione. & rapina gl. Bar. & Doct. in l. furē. ff. de sicar. tex. optimus ad hoc in l. j. C. vnde vi. vbi Bar. idem Bar. & Doct. in d. l. vt vim. gl. in c. j. §. si quis hominem. de pace tenenda & eius violat. Ang. in l. quoniam multa. C. ad l. Iul. de vi. Hippoly. in d. l. furem. nu. 5. Regia l. 4. titulo de los homezillos. lib. 8. ordinat. l. 4 tit. 23. li. 8. Recop. l. iraque. §. lex duodecim tabularum. ff. ad l. Aquil. & in ca. 3. ad finem. de homic. vbi probatur, licitum esse occidere furem diurnū si se telo defenderit: igitur pro defendendis rebus, pro capiē do fure, ne cum eis aufugiat, licitum erit eundem occidere. Pertinent, & ad hoc aliæ authoritates, quarū meminit Chasanæ. in consuetu. Bur. rub. 1 §. 5. ver. quæro quomodo. n. 11. quam opinionem esse communem ex iure civili asserunt Iaſ. & Deci. in d. l. vt vim. Ludo. Carre. in pract. rub. de homic. §. 6. nu. 29. tradit Iaſ. in prin. de actioni. nu. 69. imò idem erit iure canonico: cum absque expressa authoritate non ūt constituenda differentia inter ius Canonicum, & ciuile: & præterea sicut iure ciuili licet cuique res proprias defendere, ita & Canonico, vt probat tex. in d. c. olim. in 1. de restitu. spol. licet quidam præsertim Doct. in c. 2. de homic. per textum. ibi velint constituere discrimen maximū in hac re inter ius canonicum. & ciuile. quos sequitur Ludo. Carrer. post alios in d. §. 6. n. 30. Rursus nec iure defendi poterit quod alij probare conantur, asseuerantes, hanc defensionem ad occisionem vsque licitam esse in foro exteriori: non autem in conscientiæ iudicio, quemadmodum sensit gl. in prin. 23. quæst. 3. notant Abb. Anania, & Felin. in d. cap. secundo idem Abb. in cap. olim. colum. septima. paulò antè citato. Nam si non licet pro defensione rerum aliquem occidere in diuino iudicio, eadem ratione non licebit in exteriori humano. Nec enim occisio iniusta ex Dei & naturæ instituto, potest licere, aut licita esse in iudicio exteriori, vel lege humana. atque ita non placet hæc differentia, licet Iaſ. & Dec. in d. l. vt vim. cā sequi, & admittere videantur. Sed & Caietan. in 2. 2. quæstio. 64. art. 7. multis rationibus contendit ostēdere adhuc in animæ iudicio, & ex diuino instituto licitum esse hominem priuatò occidere pro rebus defendendis. idcirco qui contrariū ex nostris tenuerunt, habent non admodum sibi propitium
7 theologum magni profectò nominis.

Contrarium tamen pluribus rationibus, & authoritatib. magis probabile quibusdam visum est. potest enim illud primò constitui, quod etsi sit hæc defensio rerum ad mortem vsque iure naturali minimè licita, fieri tamen potuit, vt lege humana non puniatur in exteriori iudicio, saltem ordinaria pœna. Atque in hūc sensum defendi posset. quod est à plerisque proximè nominatis aduertendum. Sed hanc defensionem iuri naturali contrariam esse, itidē iuri diuino, & humano probatur in d. c. de homic. quo in loco licita cēsetur occisio aggressoris ab eo commissa, qui se & sua simul defendebat. Igitur foret illicita si tantum sua, & sic res proprias defendens hominem occidisset.

Huic opinioni adstipulatur ratio tex. in c. 3. de hom. cuius hæc sunt verba ab interpretationem legum ciuilium, quibus permissum est furem nocturnum occidi: non sic diurnū. Hoc est enim, inquit quod ait, si oriē super eū sol: quia poterat discernere, quod ad furandum, non occidēdum venisset: & ideo non debet occidi. Hactenus D. Augustī. super Exodum c. 84. quæstionū in Vet⁹ Testamentū lib. 2. ex quo deducitur, furem diurnum occidi non posse, nisi se telo defendat, quia manifestum esse potest, quòd non accesserit ad occidēdum, sed ad furandum. Ergo pro rebus defendendis nō potest quis licitè occidi.

Tertiò hanc eandē sententiā probat ratio quædā, qua S. Th. vtitur. 2. 2. q. 64. art. 7. ex D. Augu. in lib. 1. de libero arbitrio. quomodo, inquit, apud diuinā prouidētiā liberi sunt à peccato qui pro his reb. quas cōtēni oportet, humana cæde poluti sunt: igitur nō licet pro reb. defendendis aliquem occidere, ipse verò S. Th. huic rationi satisfacit aliam quæstionē tractās in respōsione ad primū: dum, inquit, authoritatē Augustī accipiendam esse in eo casu, quo quis intendit hominem occidere pro his reb. temporalib. non autem cum quis hoc ipsum agit, vt se, vel sua defendat. Actus autem occisionis ad conseruationem rerum temporalium procedens, nō videtur illicitus. Quia vnicuiq; licet res proprias defendere.

Quartò idē vlteriùs coadiuuatur ex eo quòd vita hominis sit pretiosior reb. c. suscepimus. de homic. l. sanctimus. C. de sacrosc. eccles. dict. c. 2. sed sicut tenetur quis seipsum plus diligere, quàm alterum: ita par est, quòd teneatur plus diligere proximum, quàm proprij patrimonij defensionem, & tutelam: ac tandem maiorem debeat habere rationem vitę alterius, quàm proprij patrimonij. Fit igitur, non esse licitum pro rebus defendendis aliquem occidere. Hęc verò argumentatio fit à Fortunio in d. l. vt vim. eadem quę poterit sequenti ratione confirmari.

Quintò. tenetur quis prōprias res dare ad subueniendum periculo vitæ alterius: capit. pasce. 8 5. dist. cum his, quæ in simili argumento adduci solent. quasi teneatur præferre vitā proximi propriis rebus: ergo tenebitur quis proprias res dimittere potiùs, quàm pro eis defendendis alteri vitam adimere. His verò rationib. Caiet. in d. arti. 7. respondet concedens, teneri quem potiùs diligere, & rationem habere vitæ alterius, quàm proprij patrimonij in communi: non autem in particulari casu, quo cuiquam incumbit cura proprij patrimonij: non autem vitæ alterius. Et ideo non tenetur quis omittere defensionem rerum, quæ sibi propriæ sunt, & quarum particularis cura sibi imminet propter vitā alterius cōseruandā: nisi itidem esset specialis casus, quo propter extremam alterius necessitatem incūberet eidē vitæ alterius tutela. vt in d. c. pasce fame morientem.

Sed & ad tex. in d. cap. 2. de homici. respondetur, eam decisionem ita intelligendā fore, vt non excludatur defensio rerum absque periculo personæ: siquidē in priori illius capitis parte responsum est, nō licere cuiquam furem occidere cū absq; occisione capi cum reb. poterat: posteriori autem parte decisum extat: licitam esse occisionem, vbi fur aliter capi non poterat, quàm per occisionem: & ideo dum ibi dicitur, & tua: est tex. ille intelligēdus alternatiuè: te, vel tua: si aliter capi nō poterat. hūc enim sensum ratio illius decisionis insinuat: sensitque inibi Fel.

Præterea non obest ratio deducta ex d. cap. pasce. quippe quæ obtineat cū alter est in extrema necessitate, quam ipse vitare aliter non valet, quàm ex reb. meis, qui teneor tūc largiri eleemosynā. At in præsenti quæstione qui meas res inuadit, nullā necessitatē vitæ patitur, vt ipse teneat dimittere proprias res potiùs, quā eas defendēs possim occidere inuasorē. sic sanè Sylueſt. verb. excōmunicatio. 6. q. 9. huic obiectioni respōdet, sequutus communem: & idem sensit Caiet. in dict. articu. 7.

Verùm quo faciliùs hæc quæstio expediatur: oportet memoria repetere, quæ de furib. occidendis leges humanę prius permiserint. Extat etenim lex duodecim tabularum in hæc verba: Fur manifesto furto prehensus, si aut cùm faceret furtum nox esset: aut interdiu se telo, cùm deprehenderetur defenderet, impunè occidito. Hæc sunt legis verba. cui⁹ quidem legis Cicero pro Milone meminit, sic loquut⁹: quod si duodecim tabulę nocturnum furē quoquo modo, diurnum autem, si se telo defenderit, interfici impunè voluerunt. Etiam meminit Quintilianus libr. 4. oratori. institutionum. ca. 10. Hanc legem & iurisconsultus commemorat in l. 4. ff. ad legem Aquil. quo in loco Caius iurisconsultus addit, permissum esse cuiquam furem nocturnum occidere, modò id cū clamore testificetur. Sic & Vlpianus in l. furem. ff. ad leg. Cornel. de sica. eādem legem ita interpretatur, vt hæc occisio licita sit ita dūmtaxat, si parcere furi sine periculo vitæ quis nō potuit. Ex quib. apparet, furē nocturnū occidi posse, cū sine periculo ei parcere nō possumus: deniq; vbi dubiū est, an accesserit ad furādū, an ad occidēdū: sicuti Augustin⁹ interpretatur in d. c. 3. de homic. idē notat Fortuni⁹ in d. l. vt vim. col. 8. ad hoc allegās gl. in d. l. furē. Et in d. l. 4. ex hoc aduersus cōmunē opinatus, nō licere cuiquā alterū occidere ꝓ rerū defensione, etiā si is laic⁹ sit. Nā licēt plerisq; placuerit, non licere clericis aliquē occidere pro reb. defendendis: laicis autem hoc licitū esse. ex ca. suscepimus. de homici. vbi Abb. hoc voluit. idē Abb. in c. olim. in 1. de resti. spol. col. 7. Ludo. Gomec. in prin. de actioni. nu. 54. tamē hæc differētia nō satis cōstat qa nullā veræ iustitiæ rationē habet: pśertim qa in d. c. olim. ꝓbatur, licitū esse clericis ꝓprias res defendere. cū si cōstiterit, nocturnū furē accessisse ad furandū, nō ad occidēdū: tūc nō aliter poterit is occidi: quā posset diurn⁹ fur impunè occidi: quēadmodūcōstat ex ꝑcitatis authoris. Fur autē diurn⁹ occidi potest, si se telo defendat: nō aliās: idq; cōstat in d. c. 3. & in d. l. 4. idcirco hoc in loco est obseruādū, quanā ratione sit ad vnguē intelligendū quod leges passim constituerunt posse scilicet furem diurnum occidi, si se telo defendat.

Nos ve

Nos verò huius quæstionis resolutionem breuiter expediemus, planè veriti, ne quid ex varia doctorum sententia supersit, quod rem istam difficiliorem efficiat. Quamobrē constituam aliquòt casus pietate quadam in hoc iudicium iurisconsultorum interpretatus.

Primus sit huius concertationis casus, cùm quis occidit furem nocturnum, dubitans an occidendum, vel furandū accesserit, & non potuerit ei parcere absq; propriæ vitæ periculo: hæc enim occisio licita est apud Deum, & in iudicio exteriori, quemadmodum ex lege duodecim tabularum apparet, simul & ex diui Augustini interpretatione: idque fatentur omnes, qui quæstionem istam disputarunt. Plato item dialogo 9. de legibus, inquit, qui noctu furem domum suam ingressum interemit, mundus sit. Hoc & Solonis lege licebat, autore Demosthene in oratione contra Timocratem.

Secundò proponitur ea species, in qua contingit homicidium ad necessariam defensionem rerum, ne ab aggressore capiantur, & profectò licitum esse hoc homicidium deduci tur ex multis, quæ superius adducta fuere, præsertim vbi raptor bonorum defendēs tem res proprias à rapina vult offendere quo ad personam, quemadmodum frequentissimè accidere poterit. Nam cū quis à raptore defendit res proprias, aut raptor abstinet à rapina, & tunc iam nullius occisionis adest casus: aut ipse contendit adhuc inuito defensore res rapere, non potest ea contentio expedire absque iniuria, & damno personali defensoris: idcirco homicidium inde sequutum pertinet ad defensionem personæ, simul & rerum. Quæ quidem defensio ipso Fortunio teste licita est: idemq; notant Fel. in d. c. 2. Dec. in d. l. vt vim. nu. 31. & probatur ex eiusdē diui Augustini sententia in d. c. 3. & iurisconsultis asserentibus post ipsam legem duodecim tabularum, diurnū furem occidi posse, si se telo defendat. Hoc ipsum communis opinio probat, ac deniq; Caiet. in d. art. 7. tex. optimus in d. cap. olim.

Tertiò hinc deducitur, licitam esse occisionem raptoris, quoties ea fit ad defensionem rerum, & personæ eadem res defendentis, quam ipse raptor offendere conatur, ne rerum occupationem impediat. Nec satis peroperevaleo, quo pacto mihi licitum sit res meas defendere, ne à raptore capiantur, & sit illicitum pro rerum defensione raptorem occidere Nam si ipse defendam res meas, & raptor hanc defensionē impediat per vim, non potest id aliter contingere, quàm ne ipsum offendendo: quo casu iam defensio rerum ad defensionem personæ pertinet.

Quartò ex his & illud manifestum sit, licere cuiquam furem diurnum res auferentem capere, & eum se defendentē à captione itidem occidere: hoc probat tex. in d. c. 3 ex August. tex. item in d. l. 4. ff. ad l. Aquil. & fatentur Fortu. & alij. Siquidem iuste quis capit furem, & is inique se defendit: quā ob rem occidi poterit, si se defendat, ne ita ea defensione occidatur ab eo is, qui cum iustè capere conatur. qua argumentatione & ipse Fortun. vtitur.

Quintò inde constat sensus eius, quod Plato scribit dialogo 9. de legib. dicens licitum esse cuiquam spoliatorem indefensionem suam occidere. Hæc enim sententia est intelligenda secundum ea, quæ ad legem duodecim tabularum hoc in loco tradita fuere.

Sextò ipse verè, nisi fallor, opinor, furem nocturnum, vel diurnum, de quibus manifestum sit ad furandum, non ad occidendum accedere, tum occidi posse, cùm seipsum defendit telo, nè capiatur. Occiditur enim tunc ea ratione, ne volentem eum apprehendere ipse fur occidat. Quæ omnia cōstant ex his, quæ paulò ante tradidimus.

Septimò, vt discrimen furis nocturni à diurno constituatur, infero: nocturnum furem posse occidi nondum expecta to, an sevelit defendere, ne capiatur, forsan enim propter nocti tenebras non posset hic conatus cedere in commodum & vtilitatem, nec in tutelam ipsius, cuius domū fur nocturnus aggressus fuerit, & deinde propter audaciam eius, qui forsan ad occidendum, domum alterius aggreditur, de quo præsumendum non est, quod sit permissurus, se tutè capi: id circo eius occisio licita censetur, nisi posset ipse fur absque periculo capi, vel posset quis ei parcere, nullum ex hoc talis dispendium subiturus.

Octauò apparet, diurnū furem, qui capi posset tute, quiq; non se defendit telo, occidi non posse licitè: constat enim, hūc ad furandum, non ad occidēdū accessisse. & ideo, nisi se telo defendat, rimēdus nō est. Tutè enim potest eius captio tentari. facilimè enim fures capi solent cū deprehenduntur, quippe qui animo sint timidi admodum.

Nonò, si rectè, & penitissimè tractentur quę modò ex Iurisconsultis 2 adduximus, dubiū erit quod Sylueſt. notat verb. excommunicatio. 6. quæst. 9. cuius verba subiiciam: Si tamē non me inuadit, & tamen rem meā tenere nequeo, nisi occidā putà quia fugit in equo meo, quē aliter habere nequeo, nisi illum sagitta occidā, fortè nō licēt mihi in conscientia occidere: nisi vt dicam limitando dicta Panor. quāuis etiā dici possit, hoc casu non contra legē Dei, aut naturæ occidere. quia quotidie de licentia principis mouentur arma pro tem poralib. Hactenus Sylue. cuius posteriorē opinionē ipse opinor falsam esse. Siquidem hic fur telo nō se defendit, nec nocturnus est, nec alium aggreditur: imò fugit: igitur occidi licitè non potest.

Imò ipse Sylueſt. verb. bellum. 2. §. 7. hoc in casu censet cōtrahi irregularitatem à clerico, qui homicidium hoc commiserit.

Decimò non est prętermittendum etiam præmissa cōmuni sententia non licere, nec licitū esse quenquā occidi pro defensione rei, quę modici valoris sit: quemadmodum notant Mathesilanus not ab. 134. Abb. & Fel. in d. c. 2. Iaſo. & Gomec. Inſt. de actio. in prin. nu. 55. Hippo. in d. l. furem. nu. 8. de sicar. argu. tex. in l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquiliam. quæ sententia maximam æquitatem habet.

Vndecimò ad propositam huius constitutionis interpretationem aduotandum est, esse nihilominus irregularē clericū, qui pro necessaria rerū defensione hominem occiderit. Quod vt quibusdā placet, probatur in c. 2. de homicid. & in cap. suscepimus. eo. tit. atque ita tenent Panor. & Doct. ca. 2. Nicolaus Plouius de irregularitate regul. 37. Sylueſt. verbo, bellum, secundo. §. 7. Maria. Soci. in ca. ad audientiam. de homicid. nu. 40. Gonsalus à Villadiego de irregularita. de percuſſore. col. 14. quorū opinio videtur maiori, ac frequentiori Doctorū calculo recepta. Hæc verò sententia non probatur in d. capit. 2. quod superius ostendimus in versi. sed & ad text. multò minùs in d. c. suscepimus. Quo in casu maximus contingit defensionis rerum excessus: cuius equidē ratione non potuit illud homicidium nec ob defensionē personę aut rerum necessariā, & moderatā à culpa excusari: saltem ea, quæ sit sufficiens ad irregularitatem vt gl. Abb. & Doct. ibidē tradidere. quamobrem hæc opinio communis non potest habere certam authoritatem ex prędictis iuris Pontificij decisionibus.

Postremò igitur mihi magis placet, non esse censendum irregularē. eum, qui ad necessariam defensionem rerum, furem, aut raptorē occiderit his in casib. quib. ea occisio iure licita sit, iuxta ea, quę modò distinximus. Quam sententiam existimo probari ex eo, quòd homicidiū priuatū sit, & nullam culpam habeat: ex quo nulla oritur irregularitas: secundum ea, quę non semel hac in Relectione probauimus. Et præterea, quia occidens aggressorem ad defensionem mistā personę & rerum, irregularis nō est. cap. 2. nec occidens furē nocturnum, cui sine periculo parcere non poterat. cap. 3 nec itidem occidens furem diurnum, qui se telo defendit: vt in eodem capite constat. His etenim casib. nō contrahitur irregularitas ex priuato homicidio, sicut nec in multis aliis, maximè in his, qui hac constitutione continentur, non alia ratione. quàm quòd ipse occidens nullam habeat, nec contraxerit culpam in hac priuata occasione. Quamobrem vbi defensio rerum iustam, ac licitam faciat occisionem priuatam: consequens erit minimè contrahi irregularitatem.

Hæc de irregularitate ad huius constitutionis intellectum olim Salmanticę publicè dictauimus: quę & nunc prelo cōmittimus, benignè, ac facilè nostram sententiam mutaturi, si quid à iure deuium viris doctrina & eruditione præstantib. visum fuerit.

FINIS CLEM. FVRIOSVS.

DIDACI

Universidad de Deusto
Biblioteca

DIDACI COVARRVVIAS ALEYVA TOLETANI, EPISCOPI SEGOVIENSIS, NECNON REGII SENATVS PRAESVLIS, IN REGVL. PECCATVM.

De Regulis Iuris,lib.sexto.admodum breues Commentarij.

EX PRIMA RELECTIONIS PARTE.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio statim fieri debet,congruo tamen loco & tempore.*
2 *Pro parte inopiæ excusatur quis à restitutione,& ibi intell. gl.in ca. cum tu.de vsuris.*
3 *Traditur latè intellectus ad textum in cap.officij.de pœniten.& remissio.de muliere adultera,an teneatur crimen detegere, ne filius spurius alienam habeat hæreditatem.*
4 *Scandali materia longè discutitur ad intellectum regul. qui scandalizauerit.de regulis iuris.*
5 *Superiorib.obediendum non est quoties sequeretur alioqui scandalū.*
6 *Prelatus an possit differre bonorum ecclesiæ repetitionem ad vitandum scandalum.*
7 *Cuius expensis sit facienda restitutio?*
8 *An debitor possit differre solutionem, eò quòd creditor sit excommunicatus.*

PRIMA RELECTIONIS PARS.

CVMILLVD certissimum sit, lege naturali,diuina, & humana restitutionem ablati necessariam esse ad peccati dimissionem, primum oportet inquirere, sitne statim restitutio facienda?Et videtur quòd hæc restitutio statim necessaria sit, nec differri possit absq; peccati labe. Etenim nunquam licet † nec momento tēporis rē alienam Domino inuito detinere:siquidem ea possessio,seu retentio peccatū est, nec vnquā peccare licuit.igitē tenetē alienæ rei possessor,statim rem eandem domino restituere.huic rationi accedit textus Leuitici.c.19.non morabitur opus mercenarij apud te vsq; mane.ex quibus ita visum est D.Tho.q.62.arti.vlti.Floren.2.par.tit.2.cap.8.in prin Syl. verbo,restitutio.§.j.verùm quo res ista commodiùs elucidetur adnotandum erit, non idem esse,cētum aureos statim Titio deberi:& eos statim ei omnino restituendos esse. Siquidem in omnibus obligationibus,in quibus dies non ponitur,præsenti die debetur,& statim obligatur debitor creditori.l.in omnibus.ff.de reg.iur.l.cum qui calendis.§.quoties. ff.de verbor. obl. §.omnis.Inst.de verb.obl.non tamen tenetur debitor statim præsenti die pecuniā debitam reddere:imò huic necessariæ restitutioni à iure inest tempus quoddā boni viri arbitrio diffiniēdum,quo præcisè debeat fieri eius pecuniæ restitutio,possitq; à creditore exigi,sicut sēsit Iuris consultus in l.si quis filium.§.stipulatio.ff.de col.bono.gl.in d.§.omnis.& in d.l.in omnib.gl.in §.si impossibilis.Inst.de inuti.stipula.tradunt vbiq; Doct.& Alex.in l.j.§.Itē si ita. ff. ad leg.Fal.col.2.Regia l.13.tit.11.par. 5.Sic & per sententiā iudicis cōdemnatus in actionib.personalib. non statim cogitur soluere:sed habet ad solutionem quatuor menses.l.2.l.debitorib.ff.de re iudi.l.2.& 3.C.de vsur.rei iud.notatur in c. quærenti.de offi.delegat.& in c.quo ad consultationem.de re iudi.iure autem regio decem dies.l.5.tit.27.par.3. quemadmodum qui in iure debitum fatetur intra decem dies cogitur soluere.gl.in l.si debitori.ff.de iudic.quam tantum vi cōsuetudinis obtinere scribunt Bar.& Doct.ibi gl.in c.dilectus. de procuratori.Panor.in d.c.quo ad cōsultlationē.col.5.Bal. & idem Abb. in d.c. quærenti.citat eandem gl.Abb. in c. dudū.col.9.de electio.in primo.Et probatur eadē opinio in l.7. tit.3.par.5.ꝙ si ex causa iudici visum fuerit ęquū esse confestim compellet cōdemnatū ad solutionē:idque morib. ac forensi praxi receptum est,secūdùm Rom.in singul.459.sit tādem ex his,non rectè consequi,debitorem teneri statim restituere ex eo,ꝙ præsenti die res debita alteri sit, quāuis etiā viri doctissimi hac argumentatione vtantur quādoque. Tenetur deniq; qui alienum detinet deliberato animo secum constituere,ꝙ restitutio fiat: hoc etenim necessarium est,vt abstineat à prauo animo rem alienā detinēdi:cōfestimq; debet ab eo animo cessare, deliberando constanti voluntate restitutionem ipsam.Preter hæc statim tenetur verè restituere ea ratione,ꝙlicèt alioqui in actib.virtutū regulariter circunstantia temporis determinata omnino non sit:sed committatur rationi,& prudentiæ:tamē in actu restitutionis rei alienę,circunstantia tēporis definita est, vt statim fiat:cùm eius omissio,quocunq; tēpore procedat,aduersa sit ipsi iustitiæ:quia res aliena eo momēto inuito domino detinetur:nō sic in aliis virtutū actib.Nā etsi omittantur aliquo tempore, non ex hoc ipsi virtuti læditur.Etenim non agit contra iustitiā,qui aliquo tempore differt publicam accusationem: seu publicum priuatúmve iudicium:eius sanè iudicio iuxta prudentiæ rationem committitur tempus, quo actum virtutis exercere debeat. nihilominus adhuc non semper statim est necessaria præcisè restitutio alieni ad remissionem peccati: cum possint species,& casus aliquot cōstitui,quib. boni viri arbitrio differenda sit restitutio:secundūTho.& Caie.2.2.q. 62.art.vlt.quorū opinio consensu omnium Theologorum recepta est.& sequentib.probatur.Primùm constat,propter inopiam,& paupertatem excusari quem à restitutione:cùm aliàs non teneatur quis restituere eo casu,quo nō potest re-
2 stitutionem animo deliberatam , † exequutioni mandare, authore diuo Augustino in dict.Epistola 54.probatur idem in cap.quanquam.de vsur.in sexto.vbi glo.cap.cùm tu.eod. tit.glo.in regula Peccatum.& ibi Dinus atque Ancha.colū. nona.optimus text.in cap.breui.& in cap.querelam. de iure iur.diuus Thomas in dict.quæst.62.artic. vlti. nemo enim ad moraliter impossibile obligatur:nec tenetur ad id,quod proprias vires excedit:cùm sit satis quo ad diuinam maiestatē, quòd quis faciat in emendationem criminis , & iniuriæ id, quod iuxta proprias vires efficere valet.atque hoc ipsum receptissimum est,tametsi frequens hac in specie cōtrouersia contingat ,an teneatur quis alienū restituere:cùm reb.alienis indigeat ad propria ipsius alimēta.Nam quibusdam placet,non teneri quem ad restitutionem quoties re aliena indiget ad subleuādū propriā necessitatem:siquidem ex ea ratione posset rem alienam inuito domino capere,cap.si quis propter necessitatē.de furtis.de quo statim agemus.Et profectò hæc sentētia vera est data ipsiꝰ debitoris extrema necessitate,ea deniq;,quū locū faciat c.si qs ꝓpter necessitatē.idē erit vbi necessitas extrema nō est.: sed tñ debitor habita ratione stat⁹,& dignitatis grauissimā pateret ex restitutione iacturā.Poterit enim differre alienæ rei restitutiōē:modò leue detrimētū ex ea dilatione immineat creditori : sic sanè iustè differtur restitutio:si ea fieri nequeat tūc absq; maximo debitoris dāno vero,qa oporteret res ꝓprias ad restitutionē vili ꝓtio vēdere:nec ex hac dilatione creditori læsio fit:cū nō patiaē ex hoc detrimētū aliquod,graue saltē:sicuti docet Scotus & alij in 4.sent.dis.15.Floren.2.par.tit.2.ca.8. Sylue.verb. restitutio. 5.quæstione tertia.Caiet.in dict.quæst. 62.articu. vltim.Ancha.in hac reg.Peccatum.columna nona.Ioan.Lupi.in rub.de donationibus §.95.numero 51.tametsi Adrian. in 4 sentent.tracta.de bello.capi.incipienti.Aggredior.quæstione 6.Ioan.à Medina,de restitutione.quæstio.5.tantùm videātur excipere ab obligatione statim restituēdi ratione necessitatis,ipsam extremam inopiā,quæ cogeret ad electio-

si am

synam creditorem,secundum ea,quę & nos scripsimus lib. tertio Variar.Resolut.cap.14.numero quinto.non equidem diffiteor opus esse sincero,acerrimoque iudicio ad discernēdum hoc grauissimum debitoris nocumentum à leui creditoris iactura,vt hinc licita iudicetur debitæ restitutionis dilatio: inordinataque censeatur creditoris petitio. legito tamen Dominicum à Soto libr. quarto de iustitia & iure.quęstione septima, articulo quarto. qui hoc ipsum distinctius explicat.

Hinc etiam,& illud intelligendum est quod scribit gl. in d.cap.cum tu.existimans vsurarium,qui semel immunis fuit à præsenti restitutione propter inopiam,si demum pinguiorem nactus sit fortunam,cogendum fore ad vltimumvsque quadrantem restituere,quanuis ex hac restitutione maneat in grauissima egestate.addit.gl.licet secundum leges,qui bonis cesserit si peruenerit ad pinguiorem fortunam,possit sibi necessaria alimenta retinere.ab ea gl.Panor.Car.& Raucena.collegerunt,vsurarium,etiam qui bonis cesserit,si ad pinguiorem fortunam deuenerit,cogendum esse restituere integras vsuras,absque deductione alimētorum.Secundo adnotarunt,in foro conscientiæ.non esse admittendum priuilegium id,quod leges concessere his,qui bonis cesserint, imò eos forè compellendos integrè omnia restituere, minimè deductis alimētis.Tertiò Io.Ana.ibidem opinatur sensum gl.non alium fuisse quàm quod vsurarius, qui ob paupertatem non potuit statim vsuras soluere,nec reddere, si tamen fortunam mutauerit,teneatur eas integrè soluere,etiā absque deductione alimentorum.Et ideò secundum Ana. gl.non tractat de eo,qui bonis cesserat.mihi verò haud dubiè constat,gl.non magis loquutam esse in foro pœnitētiali,quàm in exteriori Pontificio.Et præterea sensim voluisse opinionem,quam tenuit,& in eo,qui bonis cesserat adnotare. Quod autem Panormittanus, Raue. & Card. censent, priuilegium datum à lege omnibus his,qui præ inopia bonis cesserint, circa deductionem alimentorum, cùm deuenerint ad pinguiorem fortunam,in conscientiæ iudicio nō obtinere:à nobis improbatum fuit libr.2.Variar.Resol.ca. 1. nu.6.sed & id quod ex gl.1.loco post Abb.& alios obseruauimus,non video quòd in praxim deduci valeat,nisi præmittamus,debitori ex causa vsuraria cōpetere ius cessionis bonorum:de quo in d.c.1.disputauimus, nu. 8. superest tamen præmissa cessione bonorum,quæstioni respondere, & idem esse censeo in vsurario,quod in aliis quibus ius concessit bonorum cessionem.ea etenim,si vsurario permissa fuerit,eandem vim habebit quantum attinet ad deductionem alimentorū.Quòd si vsurarius non cesserit bonis:tūc authore Anania,gl.sententia vera est.idem ipse censeo:modo & in vsurario admittamus quæ proximè in vniuersum tradita fuere præcedenti versiculo de his, qui ob inopiam à restitutione excusatur.Nec enim ad hāc excusationem attenditur quòd quis teneatur restituere ratiōe delicti,sed quòd egestate grauetur:quæ apud Deum sufficiens est excusatio, dum ipse debitor ab animo aliena detinendi verè abstinuerit,secundum Augustini sententiam in d.epist.54.

Secundò ferè ab eadem ratione, creberrimo omnium consensu responsum est,mulierem adulteram,quæ ex adulterio filiū peperit,non teneri id reuelare marito,vt hoc mo-
3 do filium excludat à mariti hæreditate†:& ea veris hæredibus restituatur.Nam ipsa mulier adulterium committens,& ex eo concipiens filium graue damnum intulit marito,& eius veris ac legitimis hæredibus:teneturque damnum istud resarcire,& compensare, atque restituere ad peccati remissionē, quæ nequit contingere aliter quàm illati damni reparatione.Ab hac tamen obligatione restituendi,mulier ipsa liberatur ex eo,quod ea restitutio fieri non potest absque manifesta iactura famæ,& mortis periculo, maiusque dānū sequeretur restituenti quàm commodum ipsi,cui restitutio facienda est.qua ratione creditor,cui hæreditas debetur, secundum ordinatam charitatem obligatur magis velle seipsum hæreditate carere,quàm quod tantocùm damno famæ & periculo vitæ ea sibi restituatur:ergo debitor iustè poterit ob id restitutionē omittere.Deinde huic opinioni suffragatur ratio admodū fortis,siquidē cōstitutus in extrema vitæ necessitate ad cōseruationē vitę potest aliena retinere,c.si qs ꝓpter.de furtis.ergo mulier adultera cōstituta in periculo famę,& mortis,poterit tacere ꝓpriū crimē,& pmittere,ꝙ mariti hæreditas à legitimis hæredib.in extraneos deferatē aduersꝰ legū sanctiones,& mariti volūtatē. Cōsequēs optimè ꝓbatur:quia sicut pauper indiget rei alienæ retētione ad cōseruationē vitę:ita mulier adultera pro sua vita,& fama seruandis indiget omissione reuelationis adulterij, & sic omissione restitutionis,& compēsationis damni illati. Præterea ex duobus malis,quorum alterum necessariò imminet, minus omnino eligendum est.cap. duo mala. 13.dist.cuius rationem nos expendimus in Epitome de sponsalib.1.part.ca. 4.nume.9.& 2.part.cap.7.§.2.num.9. mulier autem adultera inter hæc duo mala constituitur: vt vel aliena retineat, vel seipsam infamet.igitur potius debet eligere alienarum rerū occupationem,& retentionem,quàm famę proprię dispendium,cum maior sit læsio famę,quàm diuitiarum, sicuti maius malum est,famā proximi quàm illius diuitias rapere. Et quemadmodum quis magis tenetur se quàm proximum diligere:ita magis debet famam propriam, quàm famam proximi illæsam seruare.Vnde necessariò deducitur supradicta consequētia,mulierem hanc adulterā potius debere in hoc discrimine cōstitutam,famam propriam seruare integram, quàm aliena restituere.Huius opinionis est Romani Pontificis manifesta definitio in ca.officij.de pœnit.& remissi.vbi Papa scribit,non esse negandam pœnitentiam mulieri adulteræ,aut quæ falsum supposuit partū:sed illi fore tāti criminis satisfactionem congruam iniungendā:etiam si non proponat,nec velit crimē propriū reuelare.Quæ quidem responsio varias habet apud Theologos,nedum apud Canonistas interpretationes quarum examen breuiter attingam quibusdam aduersus eam decisionem præmissis obiectionibus. Illud sanè primo loco eidem responso,satis valide opponitur.Quod restitutio rei alienæ sit ad salutē necessaria:quemadmodum hac regula manifestum est:atque ita ad vitæ veritatem pertinet.sed veritas vitæ omittenda non est propter scandalum quodcūq; id sit,quam veritas relinquatur,authore Beda,cuius dictum relatum est in regul.qui scandalizauerit.de regul.iuris.Igitur ob scandalum imminēs ex infamia & morte adulteræ,veritas vitæ:id est damni dati compensatio,& satisfactio prætermitenda nō est.Aliter item argumētatio constat.siquidem scandalum fratris postponēdum est veritati vitę,quæ inest satisfactioni læsionis:ergo & fortiori ratione fama,& mors pro eādem vitæ veritate posthabenda sunt:cum ea pro vitando scandalo sint offerenda.& nihili facienda,est equidem scandalum,quod fratri præbet occasionem ruinę,mortale crimen:si ex propria vi ad mortale crimen proximum allicit.Qui scandalizauerit,inquit Christus, vnum de pusilis istis,qui in me credunt,expedit ei,vt suspendatur mola asinaria in collo eius,& demergatur in profundū maris.ac rursus:væ homini illi per quem scandalum venit. Docet Thomas 2.2.quæst.43.artic.5.vnde scandalum quod mortale crimen est,vt & alia peccata mortalia effugiendum & vitandum ita est,quod potius omnia mala patiatur quis, quàm peccato huic consentiat. cum nullum sit maius malum quàm peccatum : & authore Aristotel. tertio Ethicorum,capitulo primo. propter quęcunque durissima non est turpiter agendum.textus optimus in capitu.sacris.de his quę vi.quo in loco idem & de veniali culpa adnotatum est per Panormitanum,cui alios itē autores addidimus & nos in epitome de sponsalib.secunda par.capitulo tertio.§.quarto.numero tertio.sit igitur,vt mulier adultera iustè excusari non valeat,si ob vitandam mortem,ob effugiendam infamiā,missam faciat dāni per eā illati satisfactionem, quæ absque mortalis culpæ labe omitti non potest.

Verùm ad intellectum huius obiectionis, quæ poterat longius comprobari ex his , quæ passim traduntur in hoc
4 tractatu : dum plura congeruntur†, quæ fieri itidem cum scandalo minimè prohibentur: imò fieri debent:nec omittenda sint: oportet scandali vitandi rationem altius repetere.est vero scandalum dictio Græca:& ea est iuxta latinam traductionem, offendiculum:& significat mali quādam occasionem:quæ ruinæ causam det: quasi cadendi occasio,si quid obstet eunti:& impactio pedis.capitu. diffinimus.decimaoctaua quęstione secunda.explicat Diuus Hieronymus Matthæi capitul.decimoquinto.Hoc autem bifariam distinguitur.quia aut est datum, aut acceptum. Scandalum datum,est authore Hieronymo, dictum,vel factum minus rectum,quod ex se alteri occasionem præbet ruinæ: hoc dicitur scandalum actiuum ab scholasticis, & semper est peccatum in eo, qui scandalizat, cum ipsum opus sit peccatum,vel habens speciem peccati, qua ratione propter proximi charitatem,& hoc ipsum opus habens mali speciem, agendum non est:ne proximus pedem ad id impingat, & labatur.

Nam in hac via spirituali nihil ex se potest disponere, aut occasionē præbere spiritualis ruinæ,nisi habeat aliquē defectum re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctũ rectitudinis,id etenim quod est perfectè rectum potius instruit, & munit proximum ad tutumviæ progressum,quã ei præbeat ruinæ occasionem.Sic & Tertullianus lib.De virginibus velandis,scandalum,inquit,non bonæ rei sed malæ exemplum est, ædificandi ad delictum.bonæ res neminem scandalizant nisi malam mentem.Hæc ille.de hoc scandalo accipiendum est quod Christus Iesus in euangelio prædixit Matthæi capitul.18. Væ homini illi, per quem scandalum venit.est aliud scandalum, quod dicitur acceptum, seu passiuum:& hoc est peccatum proueniens ex bono alterius opere:aut saltem ex facto,quod mali speciem non habet:contingitque propriè scandalum hoc in eo, qui scandalizatur. quod constat ex his quæ latè traduntur per Fel.in cap.nihil. de præscriptio.post Archid.in c.prima actione.de consecrat. dist.2 Dominic.in c.licet.45.distinct.Cardinal.in Clementi. 1.de officio ordin.Hostiensem in Summa de renuntiatione. §.penul.versi.est autem scandalum.Diuum Thomam,secunda secundæ quæstione quadragesimatertia. artic. 1. & 2. De hoc duplici scandaloacturus illud in primis admotabo,scandalum actiuum semper vitãdum esse ea ratione,& cura,quibus tenemur cætera peccata effugere.Est etenim peccatũ ex eo quod in via spirituali opponitur obex alteri.id verò contingit dupliciter.vno modo si prębens scandalum directe,& ex intentione,seductione,inductione : vel exemplo contendit proximum in ruinam conijcere, atque illud ad peccatũ allicere.Quod sane peculiare peccatum est in propria per se specie scandali constitutum,idque virtuti correctionis fraternæ suapte natura contrarium,quæ virtus in hoc exposita est,vt bonum spirituale fratris promoueamus.Vnde scandalum istud ex intentione speciali fortitur rationem specialis peccati.Altero modo contingit scandalũ per accidens,hoc est præter intentionem agentis,cum quis,vel peccatum,vel opus, quod illius figuram habere potest,alia intentione faciat,quàm,vt frater rem præcipiter,tametsi is ob eius imbecillitatem inde in præcipitum ruat,& scandalizetur. Tunc enim hic non constituitur speciale scandali peccatum:cum minimè constituat peccati speciem quod est per accidens:habet tamen negligentia incautè agentis generalem ex accidenti scandali rationem,iuxta ea,quę docet pulchrè Thomas dicta quæstione quadragesima tertia.articulo tertio. Peccatũ verò scandali potest esse veniale,cum vel inductio non fit nisi ad veniale peccatum,vel quis ex veniali negligentia,vel leui incõsideratione quid facit, vnde alter scãdalizetur: mortale,tamen potest esse,si quis, vel ad mortale peccatum alterum inducit,aut per grauem negligentiam talem præbet occasionẽ.ita quidem vt scandalum ex intentione agentis procedens,mortale sit vbi intentio ad mortale tendit,veniale tãdem cum agens intendit proximum invenialem culpam dare præcipitem.At scandalum per accidens contingens peccatum est mortale:si actus à quo procedit, mortalem culpã habeat,vel si quis

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti nõ possunt, non sint pro vitando scandalo dimittẽda, nec ea debeãt pro vitando scandalo committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt, ab his tamen quæ sine mortali peccato committi possunt pariter, & dimitti, sit pro scandalo cessandum & eis etiam pro vitando scandalo resistendum. Hactenus doctissimus ille vir, & Theologiæ eruditione, & summi Pontificatus verè pastorali cura insignis Innocẽtius Tertius, à quo planè constat vera interpretatio textus in d. regul. qui scãdalizauerit. Vt tandẽ quod ita peccatum est, vt nullo pacto absque mortali culpa vel omittatur, vel committatur, minimè sit nec committendum, nec omittendum ob vitandum scandalum: ne quod rectum est, & rationi consonum, turpiter prætermittatur.

Octauò, quãuis iure naturali, & diuino prælatis, & superioribus obediendum sit sub peccati pœna, Prouerbiorum c. 8. capitul. quo iure octaua distin. cap. quod præcipitur. 14. q. 1. c. 2. de maiorita. & obedien. cap. omnis anima de censibus, c. 13. ad Romanos. Tamen propter scandalum vitandum omitti iustè potest obedientia hæc. quod probat tex. optimus in c. si quando. de rescrip. in l. si vindicari. C. de pœnis. Quæ quidem constitutio habuit originem ab eo, quod de Cæsare Theodosio scriptum est li. b. 11. Ecclesiastici historiæ. c. 18. & cap. cum apud Thessalonicam. 11. quæst. 3. à diuo autem Augustino lib. 5. de ciuit. Dei. cap. 26. cuius & nos meminimus lib. secundo Variarum Resolutionum cap. 8. numero 1. Cùm enim apud Thessalonicen seditio esset exorta, & quidam ex militaribus impetu populi fuisset extinctus, Theodosius ex improuiso plebem ad ludos congregatam, à militibus obtruncari iussit, atque cum à Sacerdotibus redargueretur, agnouit culpam: fanxitque, vt tententiæ Principum fũ per animaduersione prolatæ, in diem tricesimũ ab exequutoribus differrentur, quo locus misericordiæ, vel pœnitentiæ non periret. fuit nanque Theodosius clementi, ac misericordi animo præditus, seueraque præcepta dilatione modica interdum moliebat, author e Paulo Diacono libr. 13. Nec tantum est supersedendum obedientiæ superioris obvitandum scandalum cum ipse superior quid iniquum præcipiat, sed & cum aliquid iustum præceperit ratio siquidem vitandi scandali operatur, vt tunc cesset lex illa, quæ dictat superioribus obtemperandum fore, hoc probatur in capitulo cum teneamur. de præbend. iuxta expositionem Cardina. ibi, dum solam rationem scandali sufficere censet Romanus Pontifex in specie illa, vt ciusliteris minimè obtemperetur. facit optima gloss. in capitulo secundo. 62. distinct. quæ probat, electionem alioqui iustè factam irritam fieri, & reuocari ob vitandum scandalum, not. Abb. in cap. primo. columna secunda. de elect. Fel. in d. cap. nihil. co. secunda. Decius in d. cap. cùm teneamur. quibus adstipulatur tex. singula. in capitulo nisi cũ pridem. §. pro graui quoque scandalo. de renuntiat. & in cap. quæsitum. vbi Panormitanus de rerum permutatione. Hinc sanè fit, vt ratione vitandi scandali possit Romanus Pontifex aliquem priuare beneficio ecclesiastico, cui ius titulum canonicum habebat, si cõmodè fieri potest, dato alio itidem beneficio, vel damni læsione compensata, tradũt Romanus in singulari 794. Hippolyt. in singular. 683. & 637. Innocentius in dicto capitulo nisi cum pridem. gloss. in capitulo Episcopus de loco. septima quæstione prima. & ibi Archidiaconus. Frederic. de permuta. benefic. quæstione vigesimaquinta. & Cardina in Clemen. prima quæstione quarta. de rerum permutatio. Potius quidem expedit Reipublicæ quod quis re propria priuetur: quàm quod scandalum oriatur: cũ id aliter vitari nequeat: nec ex malitia procedat. Scãdalum nanque malitiosum nequaquam est cõsiderandum, quoties tendit in læsionem eorum, qui malitiam, & iniquũ animum habent. Hinc sanè fit, vt cum scandalo minimè sit obediendum superiori, etiam Papæ, quoties rectitudo rationis dictat potius expedire quod non obtemperetur, quàm quod scandalum oriatur, etiam si superior præceperit obedientiam, non obstante scandalo. Nec enim potest id superior præcipere: cum sit contra charitatem, quæ finis debitus est præcepti, prima ad Timotheum, capitulo primo, & præcipuè cauere debeant prælati subditorum scandalum, capitulo cauendum. decima quæstione tertia. Vnde superior potestatem non habet aliquid præcipiendi etiam dato scandalo, sicuti censent Bal. in l. rescripta. C. de prec. impe. offer. columna secunda, & Decius in capitulo si quando. de rescrip. columna secunda, quicquid ipse & Abbas senserit in dicto capitulo cum teneamur. His omnibus accedit quod licèt alioqui præceptum superioris in dubio præsumatur iustum. cap. si quid culpatur. 23. quæst. 1. gl. in cap. ad aures. de tempor. ordina. cap. in præsentia. de renuntiat. cap. ita ne. 32. quæst. 5. gl. in cap. ex tenore. & ibi Doctor. de sententia excommunicationis. glo. in cap. 2. de maiorita. & obedien. notat Paluda. in 4. dist. 19. quæst. 4. col. 3. Attamẽ poterit differri ejus exequutio, quoties maius damnũ timeretur ex ea, quàm ex dilatione, quæ fit donec appareat devera præcepti iustitia: secundùm Adria. quodlib. secundo. versũ cul. pro solutione. Dominicus à Soto in relectio. de secreto. 3. membro. quæst. 2. conclusio. 1. & 2. & Martinus Azpilcue. in c. inter verba. 12. q. 3. corol. 53.

Nonò à supradictis deducitur vera interpretatio tex. in capitul. nihil cum scandalo. de præscriptio. quo responsum est, prælatos posse iustè omittere rerum ecclesiæ repetitionem
6 ob scandalum vitandum. Nam prælati tenentur bona, & patrimonium ecclesiæ repetere ab iniquis possessorib. & ea illæsa seruare: alioqui mortaliter peccant. tex. in cap. in canonib. verb. iniquum. decima sexta quæst. prima. glo. in capi. ea. de offic. Archid. notat Diuus Thomas dicta quæstione 43. articu. vlt. Est etenim prælatis necessaria necessitate salutis, rerum ecclesiæ repetitio & defensio. & sic Thomas Cantuariẽsis Archiepiscopus laudatur, qui cum scandalo Regis & totius regni bona ecclesiæ repetere conatus est. tex. in capitulo sicut dignum. de homicid. vnde non est omnino expedita responsio tex. in dict. ca. nihil. quamobrem est adnotandum quod si scãdalum hoc procedat ex ignorantia, vel infirmitate: tunc scandalum istud tollendum est per congruas admonitiones: & interim differri poterit repetitio rerum ecclesiæ ad tempus. Sed si scandalum ex malitia procedat repetenda sunt ecclesiarum bona non obstante scandalo: sicut Thomas explicat dicta quæstione 43. articul. vltim. & adnotarunt Doctor. in dict. capitulo nihil. ac colligitur ex his, quæ modo exposita fuere in hoc scãdali tractatu. quib. duo addenda sunt. Primũ, quòd licèt rerum ecclesiæ repetitio minimè sit differenda ob euitandum malitiosum scandalum in illis. qui ex malitia scandalizantur: differenda tamen est propter temporale, vel spirituale damnum, quod aliis imminet si repetitio fiat. Etenim si prælato repetente res ecclesiæ à principe, qui ex malitia scandalizatur, sequeretur, aut timeretur auersio populi à fide ex persuasione principis imperantis: aut graue dissidium in ipsa plebe: tũc consultius est, repetitionem rerũ ecclesiæ in tempus commodiùs differri, quàm tanta cum iactura modò repeti: secundùm Caietanum in dict. artic. vlti. Alterum, quòd diui Thomæ resolutioni additur. rectà quãdam rationem præ se ferre videtur. Quia si prælatus speret, & suspicetur minori cum scandalo res ecclesiæ posse alio tempore repeti: differrẽda est repetitio in illud vsque tempus etiam si scandalum sit malitiosum: quod sentiunt Abbas, & Doctores in dicto capit. nihil. argumen. text. in cap. quando. vndecima quæst. tertia. Sic denique Thomas Cantuariensis Archipræsul laudatur, vel quia scandalum à malitia procedebat, nec sperabat posse res ecclesiæ alio tẽpore cõmodiùs repeti: imò suspicabatur ex repetitione etiam maximo cum scandalo, occupatores, & violentos rerum ecclesiæ detentores labente tempore ad frugem melioris vitæ reditu ros: sicuti & Adrianus explicat in dicto quodlibet. primo. articulo tertio.

Decimò, vt ad propositam à nobis quæstionem à qua longius digressi fuimus, tandem redeamus, hinc aperitur intellectus ad textum in dict. ca. officij. de pœniten. & remissio. tolliturque fortis, quã illi opposuimus, obiectio. recta siquidẽ ratio dictat, quòd res aliena domino reddatur, damnumque alicui illatum resarciatur: modò id fiat absque proximi maiori læsione corporis, vel famæ. Nam alieni retentio rũ illicita est, & iure naturali, diuino, & humano reprobatur: cum inuito domino contingat. At si volũtas adsit domini expressa, præsumpta, debita, vel elicita, retineri alienũ absq; salutis spiritualis periculo potest, in hac verò specie dominus iuxta rectæ rationis iudiciũ debet velle: quòd tã graui dãno, quale est mortis periculũ, aut famę dispendium, res propria sibi non restituatur: ex quibus consequitur, non esse in hoc casu necessariam rei alienę restitutionem præcisè ad salutem animæ: cùm mulier adultera non teneatur de necessitate salutis reuelare proprium crimen: & ideò cùm regul. qui scandalizauerit. intelligenda sit de veritate vitæ, iustitiæ, & doctrinæ, quoties veritas est ad salutem necessaria: non est inconueniens, veritatem hanc ab adultera ob effugiendam necem propriam, & vitandam infamiam, ac maritiscandalum

ti scandalum relinqui, & omitti. Tandem ad formalem responsionem obiectionis negandum est, non esse necessariũ ad salutem nec pertinere ad veritatem vitæ, aut iustitiæ, aut doctrinæ: de quibus iuris regula tractat, quòd adultera proprium crimẽ reuelet cum periculo mortis vel infamiæ, etiã si reuelatio vtilis futura sit ad illati damni reparationem. ad hæc facit tex. in cap. ne quis arbitretur. versũ illud. 22. q. 2. vbi propter vitandum scandalum non est alicui propria res restituenda, nempe gladius: si illum habẽs suspicetur dominũ cum eo peccaturũ, aut malum cõmissurum. text. ad idem in l. bona fides. ff. depositi. nec ex hoc iuris naturalis præcepto iniuria fit: cum id ad specialem istum actum minimè possit applicari, vt cõstat rectæ rationis examinatione. quod & nos probauimus 2. part. Epitomes de sponsalib. cap. 5. §. 9. num. 2.

Sed & secundo loco aduersus decisionẽ tex. in d. cap. officij. opponitur. Fama etenim & si sit res quædã admodũ pretiosa, maximũque omniũ bonorum exteriorũ, cap. deteriores. 6. q. 1. Arist. lib. 4. Ethico. cap. 3. verè tamen inter res exteriores connumeratur: & temporalis quædam res cẽsetur: & ideo licet maximæ æstimationis sit, pecunia tamẽ potest cõpensari, & æstimari: sicuti ipse adnotaui lib. 1. Variar. resol. capit. 2. nu. 8. Ergo poterit contingere maius dãnum dari mariti hæredibus ex occulto adulterio, quã ipsi adulteræ ex eiusdem criminis reuelatione.

Consequens hoc probatur: quia si constituamus adulteram extra periculum mortis cum solius famæ iactura: quæ non ita grauis sit inspecta fœminæ qualitate: ac demũ sit ex aduerso patrimoniũ mariti amplissimum: satis apparet maiorem esse hæredum mariti iacturam, quàm ipsius fœminę, quæ adulterium commisit, quo ad famæ læsionem. Nã licet aurum sit pretiosius argento: potest sanè argentum esse tantæ quãtitatis, aurumque minoris multo: vt maioris valoris sit argentum quàm aurum.

Tertiò, adultera, eam enim iterum constituamus à periculo mortis liberam, & immunem, propter crimen adulterij, culpa eius nõ est digna fama illa quam habet dum occultũ est adulterium. Digna siquidem est pœna saltem infamiæ ob adulteriũ, iuxta notata in l. 1. ff. de his qui notantur infamia. Igitur tenebitur adulterium prodere, præsertim ad vitãdam proximi læsionem in patrimonio: etiam si eidem detrimentum famæ immineat ex reuelatione: cùm iustè mereatur famam amittere, quæ tantum crimen cõmiserit: sicuti qui proximum infamia affecit, tenetur insontem ab hac ignominia, retractatione liberare, etiã cum periculo propriæ infamiæ: sicut & tenetur quis innocentem eius culpa, in vitæ discrimen adductum à periculo vitæ eximere, etiam cum proprię vitæ dispendio. Huic tamen obiectioni satis respondetur, si illud adnotemus. neminem teneri seipsum prodere, & infamare, etiam si crimen cõmiserit: tex. in cap. si quis aliquãdo. §. non tibi dico. de pœnit. dist. 1. Tho. 2. 2. q. 69. art. 2. Quòd si sit aliquis debitor alterius, quem insontem & innocentem falso testimonio infamauit, tenebitur etiam cum periculo similis infamiæ, idem damnum illatum restituere: non tamẽ cum maiori damno, & periculo. Oportet igitur examinare an debitoris, & creditoris æqualis sit famæ iactura: & tunc tenebitur creditor ad famæ restitutionem. Sed si maior sit debitoris detrimentum: tunc omittenda est famę restitutio: ne fiat cum maiori damno debitoris, qui in maiori, & extrema honoris & famæ necessitate est constitutus. Nã licèt teneatur quis famam restituere alteri æquè indigenti, etiam cum æqualis boni iactura: non tamen tenebitur famam alteri restituere cum maiori restituentis læsione, quàm sit commodum eius, cui est facienda restitutio: aut saltem cum is non patitur ex dilata, vel omissa restitutione damnum ita graue sicuti alter pateretur: vel ratione necessitatis extremæ, vel ex eo quod alter passurus sit ex restitutione damnum famæ, & honoris: dominus vero, cui est facienda restitutio, ex eius omissione tantum patiatur læsionem in diuitijs. Esset etenim inordinata domini voluntas, & ideo minimè obseruanda, si restitui sibi velit pecuniam, aut patrimonium cum graui deboris iactura in rebus, quæ maximæ æstimationis censentur, qualis est fama, quamobrem non omnino vrget Romani Pontificis responsum quod vltimo loco adducebam. Plura tamen, quæ hac in quæstione poterant examinari omittens, aliquot adnotabo ad suprascriptæ decisionis faciliorẽ interpretationem.

Primũ quidẽ Theologi & Canonistę in hoc cõuenire mihi videtur: quod adultera habẽs patrimoniũ, ex quo valeat commodè legitimis mariti hæredibus illatum damnum resarcire, tenetur id omnino facere: cum ea restitutio fieri possit absque iactura famę, vel honoris ipsius adulteræ. Qua ratione ad eius salutem spiritualẽ debet mulier adultera curam huius satisfactionis habere, secundum Abbatẽ, & alios in dict. cap. officij. & Syluest. verb. adulterium. quæst. 1.

Secundò illud est obseruandum, quod si adultera nõ possit probare proprium adulterium, & sciat nihil profuturam, & inutilẽ fore eius reuelationẽ: nec possit damnũ patrimonio, & rebus propriis resarcire: minimè tenebitur crimen detegere. Nam præter quam q̃ esset hęc temeraria reuelatio & famę prodigadissipatio: nequaquam obligatur adultera facere id, quod nihil ad damni illati reparationem conducit. atque ita in hac sententia persistunt omnes qui quæstionem hanc tractauere. Sed quæritur opportunè an teneatur adultera filio spurio secretè adulteriũ detegere? sanè quibusdã visum est, eam ad hoc non teneri, quia nec filius matri hoc asseueranti credere tenetur, iuxta glo. in d. cap. officij. & in l. si posthumus. §. vlt. ff. de libe. & posth. etiam si sciat matrem adulterium cõmisisse: quod omnes fatentur in cap. per tuas. de probat. & in l. filium. ff. de his qui sunt sui. cum non sequatur necessariò filium esse conceptum ex adulterio, eò q̃ mater fuerit adultera, tex. elegãs in l. miles. §. defun. ff. de adulte. quo fit, vt mater adultera minimè teneatur nec filio reuelare secretò adulterium: nisi viderit eam reuelationem vtilem certò futurã ad damni satisfactionem, nec inde timeat famæ dispẽdium. Etenim quod probare conantur Paluda. in quarto senten. distin. 27. q. 2. art. 1. & Adria in materia de restitutione. Fol. 7. existimantes, matrẽ adulteram teneri occultè filio spurio crimen adulterij detegere. etiã si certo sciat, filium minimè illi crediturum: falsum est, & à rectitudine iustitiæ alienum: & ideo improbatum à viro doctissimo Alfonso de Castro lib. secundo de potestate legis pœnal. cap. 11. Fortassis tamen Paludani sententia posset admitti in hunc sanè sensum, q̃ mater adultera in mortis discrimine constituta: dum ipsa instat mors: præstito iuramento: & adductis rationibus, quæ possint filium persuadere, eidem filio secretè denuntiet, ipsum ex adulterio cõceptum fuisse. poterit enim contingere, vt filius matri rẽ ita asseueranti, credat: absque

Universidad de Deusto Biblioteca

propter periculū mortis,& infamiæ immunis eſt ab hac criminis proditione:nulli dubium eſſe poteſt: quin ipſa tuta ſit à peccato,& libera dū hæc ipſa pericula immineant, inſtent, & appareant.Sic quod idem Adria.adnotauit aſſeuerans,nō excuſari adulterā à reuelatione , ſi periculū mortis inſtet ex malitia cognatorū ipſius mariti,qui eū fortè minimè iracūdum ad vxoris occiſionem cōmouebunt.eadē ratione corruit:quia parum refert , periculū adulteræ immineat vel ex ira mariti,vel ex eius cōſanguineorum malitia, & perſuaſionibus,cū ſemper adſit periculū mortis,& ſic ipſa cauſa, quæ adulteram à reuelatione excuſat.deinde nec Ioan. Maior in 4.diſt.15.q.17.& in 3.diſt.37.q.34.quæſtionis huius veritatē attigit:dum exiſtimauit:adulteram viduam iam, vel liberā à periculo mortis,teneri adulterium detegere, etiam cum famæ grauiſſima iactura,ſiquidem licèt maius ſit vitæ , quàm famæ diſpendium:attamen frequentiſſimo omnium cōſenſu receptum eſt,ſatis ſufficiens eſſe periculum, aut diſcrimē famæ ad hoc,quòd adultera interim excuſetur à proprij delicti reuelatione.

Sed ſi ad amuſſim examinetur ſecūda obiectio: quam ad textum in d.ca.officij.excogitauimus:poterit,ni fallor,ſemoto vitæ periculo conſtitui ſpecies quædam , in qua adultera teneatur crimen detegere,etiam cum famæ iactura , ſi ſciat vtilem futuram hāc reuelationem,& ei creditum iri: nempe cùm tantum,ac tam ingens eſt patrimonium mariti,quod à legitimo ſucceſſore iniquè aufertur adulterio vxoris,& ſpurio filio traditur,vt rectitudine penſata , arbitrio diſcretiſſimi viri,maius ſit eius quàm famæ ipſius adulteræ diſpendiū: quod maturè,& diligenter eſt cogitandum.idem ſcribit Dominicus Soto,lib.4.De iuſt.& iur.q.7.art. 2.ipſe tamē etiā in mortis periculo hoc arbitriū admittendum cēſet,cū legito.

Nec mihi placet cautela,qua vſam fuiſſe viduam quandā refert Andr.Alciat.lib.3.de præſum.37.præſum. & idē libr.9. Parerg.c.12.Ea equidē vidua cū plures liberos haberet,quorum vnus eſſet adulterio conceptus, eis accerſitis ad mortē veniens dixit:Filij mei vnus veſtrum eſt natus ex adulterio, & ideo bona mei mariti detinet indebitè:ego verò priuſquā ex hac vita migrem,ne moriar in hoc peccato,eū vobis nuncupare intēdo:niſi vos inuicem remiſeritis omne ius, quod habet alter aduerſus alterū.tunc filij,cum quilibet de ſeipſo dubitaret,mutuo ſeipſos ab eo onere abſoluerunt,& liberarunt,iuſque inuicem ſibi remiſerunt. Nā licèt eiuſdem cautelæ obiter meminerit Ioan.Maior.dict.q. 17.tamen per eā minimè tollitur damnum illatum ex adulterio:nec ſit liberatio ſufficiens:ſiquidem mutua hæc abſolutio ſpontanea nō eſt:ſed coacta:is etenim filius,qui legitimus eſt,nullū ex ea cōmodum habet:ſed adhuc damnum patitur:nec id remiſiſſet ſi certo ſciret,alterum fratrem adulterio cōceptū fuiſſe.imò coactus metu,ne forſan ipſe à matre ſpurius manifeſtaretur eidem liberationi cōſenſit,qui conſenſus ſufficiens non eſt.

Quæritur præterea,cuius expenſis fieri debeat reſtitutio:
7 quoties creditor,†cui eſt facienda,longè abeſt à loco vbi debitor habitat,& domiciliū habet?Et glo.in cap.cū tu.de vſu. expreſſim tenet,reſtitutionē faciēdam eſſe expenſis creditoris abſentis,quo in loco Panor.Ana.Rauenna,& Doct. communiter hoc verum eſſe opinantur , quando creditor abeſt à loco,vbi damnum illatum fuit , vel in quo debitor iniquè rem ab eo extorſit:cū ipſe debitor nō mutauerit domiciliū: tunc etenim expēſis creditoris eſt reſtitutio facienda.Quod ſi debitor ipſe à loco vbi rem extorſit,vel damnum dedit ibidem manente creditore diſceſſerit, tenebitur is proprijs expenſis reſtitutionem ipſam ad exequutionem deducere, argumento.l.cum res.ff.de legatis primo.quæ in ſolutione legati hoc ſanè modo diſtinguit. Et tamē quoties reſtitutio expenſis creditoris abſentis fieri debet,omitti profectò poterit,aut ſuſpendi,ac differri:ſi plus,vel tantundem expendēdum eſt in reſtitutione ipſa facienda.quantum res ipſa principalis iuſtè valet,& æſtimari poteſt.gloſſa in dicto capitulo cum tu.quam doctores inibi communiter probant, & Sylueſter verb.reſtitutio.quarto.§.vltimo.cæterum hæc diſtinctio locum obtinet in eo,qui iuſtè, & voluntate domini debitor eſt : & ideo qui iniquè habet rem alienam , & ratione acceptionis iniuſtæ ad reſtitutionem tenetur , ſubiturus eſt expenſarum onus,& omne damnum,quod ex ea reſtitutione proceſſerit : cum abſque vlla diſtinctione obligetur dominum poſſeſſorem facere rei propriæ : idcirco parum refert,quod creditor poſt furtum,vſuram , aliámve iniquā acceptionem à loco,vbi damnum illatum eſt,diſceſſerit:ſecundùm Caietanum in ſecunda ſecundæ, quæſtione ſexageſimaſecunda. articulo quinto. Sed prætermittendum non eſt ad huius opinionis examen,ꝙ perfecta reſtitutionis exequutio in hoc tendit,vt creditori nullum damnum ſequatur ex iniqua occupatione alterius.hoc etenim verè eſt reſtituere.Nec tamen eidem debetur lucrum aliquod:ſicuti manifeſtiſſimi iuris eſt.Qua ratione ſi creditor nullas facturus eſſet expenſas in exportandis rebus quibus expoliatus fuerit:vel quia abſque vllis expenſis eas ſecum tuliſſet, vel ante diſceſſum.niſi damnum ei illatum per iniuriam foret,eas vendíturus eſſet:tunc quidem debitor tenebitur ad expēſas.quæcunque illæ neceſſariæ ſint ad reſtitutionem at vbi creditor ipſe in exportandis rebus,etiam ſi eis priuatus non fuiſſet,expenſas facturus nihilominus eſſet:ad has certè tenebitur ipſe creditor:non ad maiores: quod Ioan.à Medina explicat in tractat.de reſtitutio.fol.7.& ſequentibus.Hinc fit,quod ipſe debitor tenebitur certiorē facere creditorē huius ſibi debitæ reſtitutionis,vt ipſe creditor certus de ea reſpōdeat, quid velit agendum eſſe de rebus,quę ſunt reſtituēdæ.atque ita ſunt intelligenda quæ Diuus Thomas ſcripſit in dict.arti.5.

Illud verò adnotandum eſt,quod quidam opinantur,debi-
8 torē poſſe omittere†,ac differre æris alieni ſolutionē,ſi creditor ſit excōmunicatus.Idque probare conātur ca.intelleximus.de iud.vbi conſtat,excōmunicatum non eſſe admittēdum ad agendū in iudicio.item ex ca.nos ſanctorū. & cap.iuratos.16.quæſt.4.& ca.vlt.de hæretic.quibus authoritatibus hanc ſententiā verā eſſe opinantur Abb.& Felin.in cap.inter alia.de ſent.excōmunica.Abbas in cap.veritatis.de dolo & cōtuma.col.12.Decius in d.cap.intelleximus.ad finem.Probus in cap.cum quis.col.1.de ſenten.excommu. in 6. Adrianus in 4.ſent.qu.3.de clauibus.Nos tamen contrariā opinionem abſque vllo dubio tenendam eſſe cenſemus, exiſtimantes, minimè excuſari debitorē à reſtitutiōe ex eo,quod creditor ſit excōmunicat⁹:ea etenim cōmunio,quæ leuis eſt,& cōtingere poteſt in ſolutione æris alieni, nequaquā eſt prohibita. quemadmodū deducitur ex d.ca.inter alia.cap.quoniā multos.11.q.3.atque ita huius opinionis authores habeo gl.Archidia.& Doct.in cap.penul.15.q.7.Innoc.in d.cap.veritatis. Ioannes Maior in 4 ſent.diſt.18.q.4.Sylueſter, verbo,excommunicatio.5.qu.12.Francus in cap.1.de exceptio.in ſexto.& Ioan.à Medina in tracta.de reſtitutione.q 3. cauſa 9. quibus nō oberit text.in d.ca.intelleximus.quia loquitur in iudiciali exactione.tex.autē in d.cap.iuratos.& in dict.cap.vlt.de hæret.tractauere tantū de iuramento fidelitatis,à quo eccleſia abſoluit ſubditos,propterea,ꝙ eorum princeps ſit excōmunicatus:vnde non erit idem dicendum in debito æris alieni, cuius ſolutio facilimè creditori fieri poteſt abſque vlla cenſuræ eccleſiaſticæ læſione.Idque maximè admittendum eſt: quandoquidem vſu forenſi apud ſeculares iudices minimè receptum ſit,quod in dict.cap.intelleximus fuit ſtatutum. vt nos obiter attigimus lib.1.Variarum reſolut.cap. 18.num.5.

SECVNDA HVIVS RELECTIONIS Pars.

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit reſtitutio:atque vnde procedat,quaſque radices habeat.*
2 *Tenetur quis ablatum reſtituere ratione acceptionis iniuſtæ.*
3 *Vſurarius tenetur reſtituere ratione acceptionis iniquæ , id eſt proximo iniurioſæ.*
4 *Vſurarius mentalis , an teneatur reſtituere quod ei datum fuerit à debitore?*
5 *Remiſſio libera vſurarum liberat omnino creditorem à reſtitutione, etiam ſi is non habeat animum reſtituendi.*
6 *Quo iure humano nè,an diuino ſit facienda pauperibus reſtitutio?*
7 *Humana cōſtitutio nō punit,nec punire poteſt act⁹ interiores mētis.*
8 *Mētalis vſurarius quis ſit,& quo pacto poſſit in foro exteriori cogi ad reſtitutionem.*

SECVNDAE HVIVS OPERIS Partis Initium.

RESTITVTIO læſioni opponitur:nam & ea illud reddit,quod læſio abſtulerat,l. ꝙ ſi minor.§. reſtitutio.ff.de minori.l.1.C.ſi aduerſ.tranſ.l.ſed ſi per prætorem.§.ſi feriæ.ff.ex quibus cauſ.maior. Bartol.in l.qui proprio.ff.de procurator.Ideò in hac materia,
1 quam tractamus †,reſtitutio eſt,illius rei redditio,quæ ablata eſt,

lata eſt , ſecundum Thomam ſecunda ſecundæ. quæſtione 62.articu.1.qui probat eam ad iuſtitiam commutatiuā pertinere.Etenim ſicut acceptio rei alienæ actus eſt iniuſtitiæ circa commutationem,ita & reſtitutio,quæ ei opponitur,erit actus iuſtitiæ cōmutatiuæ:cùm per intelligentiam vnius cōtrariorum cognoſcatur alterius intellectus,& percipiatur eius vis:authore Ariſtotele primo Topicorū,& quarto Ethicorum cap.1.ſic idem Ariſt.lib.2.Rhetori.ad Theodectē ſcribit,quòd cōtrariorum eadem eſt diſciplina, ſed cōtraria vis: id eſt,eadem eſt ratio cognoſcendi cōtraria.quod & Dynus adnotauit in regul.poſſeſſor.de regul.iuris.in 6.in cōmutatiua autem iuſtitia potiſſimè attenditur damni per acceptionem illati cōpenſatio per redditionem,& æqualitatem:quēadmodum ex eodē Ariſto.conſtat.lib.5.Ethicorum.Damnū verò infertur alicui varijs modis,per occupationē inquam propriæ rei,per eiuſdē rei detentionem : atque item per impedimentum nequis aſſequatur,quod ei debitū eſt in ſumma reducitur læſio his modis contingens ad alicuius boni priuationem,cùm is,qui detinet alienam rem, aut alteri debitam,eam videatur ab altero abſtuliſſe:& eadē ratione, qui impedit,nè quis adſequatur bonum aliquod , planè dicitur bonum hoc ab altero auferre.

Reſtitutio autē duas radices habet, à quibus omnino deducitur. Ab acceptione ſcilicet , aut à re accepta. Ab acceptione tunc procedit,quando quis ratione ſolius acceptionis tenetur alteri reddere quod ſuum eſt , aut ei debitum, vt in cauſis mutui:depoſiti:furti:rapinæ:& ſimilibus:in quibus adhuc obligatio reſtituendi regulariter datur, etiā ſi nec res mutuata:depoſita:furto ablata penes accipientē ſit. A re accepta tunc deducitur reſtitutio : quoties quis rem alienam, aut alteri debitam habet,& ea quidem amiſſa ceſſat reſtituēdi obligatio.Sicuti diligenter tradidere Thomas & Caietanus 2.2.q.62.art.6.& Dominicus à Soto lib.4.de iuſtitia & iure.q.7.art.2.de acceptione licita hic minimè agemus:ea etenim expedita eſt :præſertim quòd data mora reſtituendi id, quod debetur alteri ratione acceptionis licitæ, iam ea acceptio illicita ſit ob contrariam alterius voluntatem.De illicita verò acceptione regulam quandam conſtituere libet ad huius tractatus apertiorem cognitionem.

PRIMA REGVLA.

TENETVR quis ablatum reſtituere ratione acceptionis iniuſtæ: ſiue ea ſit iniuſta in iniuriam proximi:ſiue quia lege prohibita.Prior pars regulę cōſtat ex traditis per Diuum Thomam,& Caietanū,
2 2.2.q.62.art.1.2.& 6.Et probatur:†quia iniuſta acceptio, quæ proximum lædit,virtuti iuſtitiæ opponitur,ac peccatum eſt: ſicuti ratione manifeſta conſtat. Læſio autem aliter quàm per ablati redditionem tolli nequit:igitur neceſſaria eſt ipſa reſtitutio,cùm quis per acceptionem iniquā proximum læſerit.Poſterior regulæ pars probatur in l. non dubium.C.de legibus.in l.quemadmodū.C.de agricol.& cenſit.lib.11.& in cap.qui contra iura mercatur.de regulis iuris.in 6.In hac autem regula nomen acceptionis continet non tantum ablatum illud,cùm quid à proximo ex proprijs eius rebus auferatur:ſed & damni illationē in eo,quod proximus habet , vel habere ſperat,aut ſibi debetur,lege iuſtitiæ:tametſi damnum inferens nihil ex hoc vtilitatis,ac commodi accipiat. Nam qui alteri damnum in hac ſpecie dat, proculdubio auferre cenſetur ab altero id in quo eum lædit: authore Thoma dicta quæſtione ſexageſimaſecunda. articulo quarto. & Caietan.articulo ſexto.optimus textus in l. damnum. ff. de damno infecto.

Primum ab hac regula procedit ratio : quare vſurarius ad reſtitutionem eius, quod per vſuras extorſit omnino teneatur. Fuit etenim ea acceptio iniurioſa proximo , & iniqua:
3 †atque ideò iure naturali,diuino & humano, prohibita,ſicuti & nos adnotauimus libro tertio Variarum reſolut. capitulo primo.qua ratione immunis non erit à reſtitutione, etiam ſi quod extorſerit perierit prorſus , nihilque vtilitatis ex eo habuerit,ſecundum Thomam dict.art.6.

Ex hoc item deducitur examinatio text.ſingularis in capitulo conſuluit.de vſuris.quo deciſum eſt,vſurarium, quem vulgus mentalem appellat , teneri ad reſtitutionem eius, quod à debitore vltra ſortem abſque vlla pactione tacita, vel expreſſa habuit. Ex ea nanque deciſione plerique adno-
4 tarunt,quòd libera†donatio debitoris, occaſione mutui facta creditori,nihil proſit ei habenti prauum animum : nempe recipiendi aliquid vltra ſortē ab ipſo debitore abſque pactione vlla dante:cum alioqui ſi hanc ſpem non haberet,minimè foret mutuaturus ſortem.hanc concluſionem tenent Innoc.Abb.Anani.& Doct.in dict.cap.conſuluit.Adria.in 4.ſent.in tract.de vſu.Iaco.Almain.in quarto,diſt.decimaquinta.q.2.Ioan.Andre.in hac regu.peccatum. aſſeuerantes hoc quod ita à creditore,hac ſub ſpe receptum ſit , omnino eſſe reſtituendum.Quibus præter authoritatem tex.in d.cap.conſuluit.ſuffragatur id,quod Bar.adnotauit.in l.prima.ff.de dona.ſcribens,nō eſſe donationem veram,nec perfectam , etiā ſi donans ſciat & exiſtimet,nullā ſubeſſe dandi cauſam,modò recipiens opinetur id,quod datur,ſibi debitum eſſe.idem notat Paul.Caſtr.ibi.& in l.abſenti.ff.eo.tit.ſit igitur,vt in hac ſpecie,cū mentalis vſurarius recipiat quid vltra ſortē mutui ratione:alioqui non mutuaturus,non ſit libera donatio ipſius debitoris,etiam ſi is abſque vllo pacto,ſciens nullā ſubeſſe dandi cauſam,id dederit.verum huic rationi reſponderi poteſt,diſſimilem eſſe Bar.caſum ab eo,quem modo tractamus:ſiquidem mentalis vſurarius , cum recipit aliquid vltra ſortem abſque pacto certo,ſcit,ſibi illud nō deberi:& gratuito dari:licèt ea ſpe mutuū debitori dederit. & prætereà quāuis in ſpecie per Bart. definita non ſit donatio,eſt tamen reuocabilis datio:vnde is,qui dedit , donatum repetens etiā re extante , ſubmouebitur exceptione doli. Paulus de Caſtro in l.ſi tibi dederim.per textum ibi.ff.de donatio. glo.Bar.Angel.Alexand.& Dec.in l.ſi ego.ff.ſi cert.peta.etiam ſi contrarium in hoc reſponderint Bald.Odofred.Oldr.Fulgo. & Iaſon,in d.l.ſi ego.aſſerentes,poſſe rem donatam adhuc extantem repeti.Nam opinio gl.magis communis eſt.Deinde maximè differunt hæc duo:nam vſurarius cùm recipit datum ſibi vltra ſortem,habet animum id adquirendi,& voluntatem recipiendi,vt gratuito datum.at donatarius hanc voluntatem,nec animum nō habet:quippe qui recipiat,id quod ſibi datur,vt verè debitum.Sed & in vſurario mētali in caſu,quē tractamus,ꝙ is ad reſtitutionem teneatur , etiam tenuerunt Henri.in cap.in ciuitate.col.vlt.de vſur.glo.in cap.vl.de ſimonia.& inibi Card.Ancha.in regu.peccati venia.quæſt. 1 colu. ſexta.de regul.iur.Lauren.à Rodulphis,in tracta.de vſuris.q. 3.Card.in Clemen.vnica.quæſt. vigeſimaquarta. de vſuris. Alexand.conſi.93.libr.ſexto.cui verò ſit hæc reſtitutio faciēda,non admodum inter huius opinionis aſſertores cōuenit. ex eis etenim quidam cēſent,reſtitutionē pauperibus faciendam eſſe,non ei,qui dederit: ita quidem viſum eſt Rainerio in ſumma,titu.de vſur.verſi.ſed nunquid voluntas, Iaco.Almain dict.quæſt.2.Caieta.ſecunda ſecundæ.quæſtio.78.arti. primo.& Guidoni Papæ,in tracta.de contra. illicitis. nu.15. Cōtrariam ſententiam:imò quòd hic mentalis vſurarius nō teneatur ad reſtitutionem eius,quod liberè datum fuerit abſque vllo pacto à debitore:licèt ob prauam intentionem debeat erga Deum agere pœnitentiam.probat tex.in ſimili q. in cap.vlt.de ſimonia.cuius argumento ita tenent Paul.Eleazar in Clemēt.1.de vſuris.Syluest.verb.vſura.6.§.tertio.Caiet. in quodlib.de vſura.cap.tertio.Richar.in 4.ſenten.diſtin.15. quæſt.5.articu.quinto.& ibi Scot.& Gabriel.quæſt.11.dubio penul.Bald.in l.penult.ff.de condit.ob turp.cauſ. Alexand.in l.ſi non ſortem.§.primo.ff.de condi.indeb.Carol. Molin. de contract.numer.7.quo in loco teſtatur hanc opinionem magis communem eſſe apud Theologos, vt tandem nulla hic conſtituatur obligatio reſtituendi nec ipſi debitori,nec pauperibus.Cui ſententiæ verè accedit Card.in dict.quæſtio.24. dum cenſet,hunc vſurarium mentalem inducendum eſſe ad reſtitutionem in foro interiori:non tamen compellēdū.Nec præciſè Innocent.priorem opinionem probat,ſed eam eſſe tutiorem aſſeuerat.Non obſtat deciſio text.in dict. capitulo conſuluit.quia ea intelligenda eſt,vbi ſumus in dubio,an debitor vltra ſortē dederit aliquid creditori liberè,an coactus quadam occaſione mutui accepti. eſt etenim tunc præſumendum,eam dationem omnino liberam non eſſe.ſed procedere à cauſa,& radice mutui:ſecundùm Syluest.dicta quęſtione tertia.licèt in hac ſpecie Caie.in dicto capitulo tertio contrarium teneat.ipſe tamen aſſerit, vſurarium mentalem recipientem aliquid à debitore vltra ſortem,ſi credat id ſibi, nec gratis,nec libero animo dari , teneri ad reſtitutionem propter conſcientiæ læſionem , etiam ſi verè animo libero datum ſit : & hæc obligatio manet donec læſio conſcientiæ per ſcientiam,aut alias ceſſauerit.in quo idem tenet Catherinus libro ſexto aduerſus Caietanum. eum nihilominus erroris arguens eo , quòd eius ſententiam non ſatis rectè intellexerit. Alioqui ſi conſtet de libera datione debitoris, locus non eſt obligationi reſtituendi,etiam pauperibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc item comprobatur ex eo,quod remissio libera vsurarum iam quidem iniquè extortarū facta per debitorem creditori habenti animum restituendi eas,†sed retinendi,absoluitur eum ab obligatione restituendi.gl.& inibi Anch.& Fran. in hac regu.peccatum.verb.restituatur.Lauren.à Rodulphis in dict.cap.consuluit.q.7.Alex:consi.91.lib.2.col.1.Floren.2. part.tit.2.cap.6.col.3.Freder.consi.22.optimus tex.in l.sirē.§. omnis.ff.de pig.act.l.certe.§.Iulianus.ff.de precar.l.item liberatur.in prin.ff.quib.mod.pig.vel hypo.solua.licet contrariū & in hoc teneāt Dinus & Ioan.Andr.in dict.reg. peccatum. Abb.& Anania,in dict.cap.consuluit.& in cap.cum tu.co.titul.nam & priorem sententiam iure veriorem esse censent idem Frederi.consi. 18.Cald.consi. 10.de vsur. Andr. Tiraqu. lib.2.de retract.in fine.q.28.nu.151.Carol.Moli.de contrac. num.8.& Ioannes à Medina de restitutione,q.3.causa secunda.quorum opinio profecto verior est,& ferè communi omnium consensu recepta. Illud verò quòd de restitutione facienda pauperibus ab hoc mentali vsurario adnotarunt Rainerius,Guido,& quidam alij,iure probari non potest. Nam vel hæc restitutio fieri debet iure diuino,vel humano. Diuino quidem iure restitutio ei,qui dedit,facienda est:non pau-
6 peribus,vel nulli. Siquidem adquisitum†ex vsura ideò restituendum est,quia acceptio fuerit iniusta:idest iniuriosa proximo,à quo vsuræ extorquentur:quique minimè peccauerit soluendo vsuras:cùm ea datio non sit illicita:idcirco restiturio,quæ iure diuino fieri debet eorum,quæ per vsuram adquisita sunt:omnino,si fieri potest,facienda est ei, qui dedit: aut in eius vtilitarem:non autem alteri. Et præterea iure diuino nusquam est necessaria restitutio facienda pauperibus, nec item naturali:his etenim iuribus solum tenemur pauperibus ob extremam necessitatem subuenire,& dare eleemosynam:non sanè res,quas illicitè adquisiuimus: nam has tenemur reddere his,à quibus eas habuimus, quod in hac relectione inferius probabitur.fit igitur,vt iure diuino,vel naturali minimè sit præcepta restitutio pauperibus facienda earum rerum,quæ illicitè adquirūtur:sicuti docet post alios Ioannes à Medina.de restitutio,quæstione tertia.causa vndecima.quòd si pauperibus restitutio facienda est, ea tantùm iure inducitur humano,quod nō ligat actus interiores mē-
7 tis:qui ex propria†natura minimè possint apud iudicem exteriorem probari:secundùm Caiet.secunda secundæ. quæstione 11.art.tertio.Archiep.Florent.tertia parte.titulo vigesimoquarto.capitulo quarto.Sylvest.verb. excōmunicatio. septimo.§.secundo.notab primo.Maiorem in tertio sententdistinctione vigesimaquinta.quæstione tertia.Almainum in tract.de potestat.eccles.capitulo tertio.Marti.ab Azpilcueta in prin.de pœnit.distinctione quinta.numero decimonono. Driedonium in tract.de libert.Christi.libro tertio.pagina.sexagesima. Alfonsum à Castro libro secundo.de iust. hæret. punit.cap.18 & lib.5.de potest.legis pœnal.cap.vltimo.conclusione prima. Quę rū ea est cōcors sententia, quòd humani legislatoris authoritas,& potestas ad ea tola se extendit, quæ licèt sint occulta, & incognita:tamē ex natura sua possunt ab eo cognosci:non autem ad ea.quæ ex se, & propria natura occulta sunt,nec possunt aliter quàm per cogitantis reuelationem cognosciuel sunt illa,quæ sola mēte perpetrātur.Quæ quidem nec puniunt ,nec puniri possunt lege humana:cùm humanæ non subsint iurisdictioni.nec potestati, quod alibi lōgiùs tractabitur.lege igitur humana,qua quis obligatur restituere pauperibus , non comprehenditur, nec potest comprehendi mentalis vsurarius. Et ideo manifestè constat , mentalem viurarium non teneri ad restitutionem ipsis pauperibus faciendam, nec ipsi,qui dedit eo casu , quo apparet libero animo aliquid vltra sortem datum esse. Tamen si glossa in Clementina prima.§.verum.de hæret. asserit, per constitutionem humanam posse puniri crimen omnino occultum ex natura sua , & intra mentem ipsam latens. quam sequuntur Panormitanus in capitulo secundo.de offic.ordin. columna tertia. & in capitulo extirpandæ.§.quia verò.columna octaua. de præben. Felinus in capitulo Porrò.columna prima.de sentent. excommunicationis. Arelat. in tract.de hæreū quæstione nona. Adrianus quodlibet. 8.articulo primo.quo in loco inquit,hanc esse communem sententiam.eandem veriorem esse censet Albert.Pighius libro sexto.de eccles.Hierar.capitulo decimosexto.Ioannes à Medina in tract.de oratione capitul.de potest. eccles.& Ambr. Cathari contra Caieta.super summula verb. & notat de excōmunicatione.& verb.hæreticus.Sed prior opinio probatur in capitul cogitationis pœnam.de pœniten distinctione prima.& profectò potior est:quia minimè vrget, quæ in contrarium adducuntur:cum vel procedant in crimine occulto per accidens:nempe quo ex propria natura probari potest: licèt nullis testibus præsentibus cōmissum sit: vel in actibus exterioribus.Siquidem in dict.§. verum non imponitur pœna propter odium,vel spem intra cordis secreta latentia sed propter persecutionem,afflictionem,& torturam innocētis ex odio aut spe lucri procedentem:& sic propter actus exteriores.qui iniqui,ac praui sunt,& aduersus iustitiæ legem pertrahitur.ita quidem cum quis punitur ex eo , quòd fatetur.se credere , & animo tenere, Deum non esse trinum & vnum: non punitur is propter hæresim mentalem:sed quia hæresim,quam animo,& mente concepit errore intellectus, qui interior est,satis significauit exterius per confessionem. Nec ista hæresis exterius significata mentalis est.significatur enim hic interior error intellectus per confessionem exteriorē modo,quo constaret iam,confitentem hæreticum exteriorem esse.cùm & si is non asseuerat,Deum non esse trinū, & vnum expressim,id tamen satis quo ad sensum tacitū profitetur:cum asseuerat,se ita credere.deinde in cap. dolentes. de celeb.miss.non punitur iure humano indeuotio latēs intra cordis secreta:sed ea,quæ per confabulationes, & alia exteriora signa manifesta est,& cultum diuinū,atque horarias preces interturbat.vnde fit,vt opinio prima facilius defendi possit:quam probare videtur Thomas prima secundæ.quæ. 100 art.nono.&Paluda.in quarto dist.17.quæst.2.col tertia, vbi Alma.in quæstione prima.asserit,hanc esse communem opinionem.omnium tamen consensu receptum est,hæreticum occultum per accidens,ex natura rei:nempe qui hæresim mente cōceptam verbo,vel facto exterius etiā sine vllis testibus enuitauerit,excommunicatum omnino esse, ea ex communicatione,quę in hæreticos à canonibus lata est. q̄ præter alios tenuerunt Caieta.Sylvest.& Castro in præcitatis locis.Panor.in ca.absolutos.de hæretic. quidquid ibi dixerit Ioan.Andre.Hic verò hæreticus si secreto confiteatur inquisitori crimen istud,& pœnitear eiusdem,erit ab eodem inquisitore absoluendus secreto tamen in tribunali.sicuti censet Ioan.Lup.Segouiensis Decanus in tract. de hæresi.q.11.quę tractatum suis in Partitarum leges commētarijs interseruit Montal.in titulo vigesimosexto.par.7.quod etiam ita agendum esse admonet prima instructio Hispalensis capitu.quin to.debet autem secretò quis abiurare hanc hæresim : vt idē Ioan.Lupi explicat.Habent enim inquisitores à summo Pōtifice potestatem absoluendi ab hac canonis excommunicatione,vt testantur Archid.Ioan.Andre. Domi. & Franc. per tex.inibi.in cap.vt officium.de hæret.in sexto.& Gonsalus à Villadiego in tract de hæresib.q.20.de illo autē, qui verè mētalis hæreticus fuerit,& tamen resipiscens.& ab errore discedens vel in foro pœnitentiali,vel alioqui,sano quidem consilio confiteatur,ac mente hæresim concepisse , quod ex hoc non afficiatur excommunicatione,a nobis notauit ex Francis.Victoria Salmanticensis academiæ Theologo magni quidem nominis,laco Seprimancēsis in Catholicis simul & eruditissimis institutionibus.cap.42.

Ex præmissis,vt ad vsuram mentalem redeamus , infertur
8 †.vsurarium mentalem non esse aliter cogendū in foro exteriori,quàm in interiori animæ restituere ea,quæ à debitore habuit.Nam si constat,debitorem animo omnino libero aliquid vltra sortem dedisse creditori:non erit cogendus creditor id restituere debitori,nec pauperibus.Alioqui cum appareat,vel præsumatur dario coacta,vel minimè voluntaria, iudex poterit creditorem compellere ad restitutionem: etiā si non constet ei,creditorem mentalem vsurā animo concepisse:ex eo q̄ in hac specie non possit donario præsumi : sed potius præsumatur dario causa mutui:&ideo quasi indebitē solutum repetitur quod datum est. At si in iudicio constet animus prauus ipsius creditoris,& mentalis vsura,opinor ad huc non esse à iudice seruandas leges cōtra vsurarios latas, quātum ad pœnas per easdem statutas:licèt restitutio fit per eum præcipienda: quidquid dicat Cardi.post alios in di.Clementina prima.qu.vigesimaquarta.de vsur.

Vltimò illud est obseruandum,non esse mētalem vsurariū creditorem,qui mutuat debitori pecunias ea spe , vt aliquid ab eo animo omninò libero dante percipiat:alioqui nō mutuaturus:sicuti Caietanus opinatur in quodlibet.de vsura,capit.3.quod ipse verum esse arbitror vbi hæc spes non fuerit causa principalis ad mutuandum,sed impulsiua.nā si ea spes fuit causa principalis,& vltima,ac finalis mutui: non video qua ratione creditor à mētali vsura possit excusari:iuxta ea, quę ipse adnotauit libro primo Variarum Resolutionum.ca. vlt.numero quarto.

Ex §. se-

EX §. SEQVENTI SVMMARIVM.

1 *Quid sit furtum & inibi iurisconsultorum definitio examinatur.*
2 *Quid sit rapina:& an sit distincta species à furto, intellectúsque ad glossam in cap. pœna, lib. 14. q. 5.*
3 *Necessitas extrema quando licitam faciat rei alienæ acceptionem.*
4 *Acceptum ratione necessitatis extremæ restituendum erit, si accipiens pinguiorem natus fuerit fortunam.*
5 *Necessitas extrema non excusat à peccato fornicationis:& quæ sit ratio, latè examinatur.*
6 *Partus ancillarum non sunt in fructu.*
7 *Iure diuino,& naturali prohibita,& illicita: an aliqua circunstantia fiant licita.*

§. PRIMVS.

SECVNDO ex hac prima regula cōsequitur ad quisita furto,vel rapina restituēda fore : atque itē furem , & raptorē teneri ad restitutionē rōne acceptionis iniquæ,& iniustæ:nēpe in iniuriā proximi.quod euidentiùs apparebit,si furti,& rapinę definitiones examinauerimus.Paulus enim iurisconsultus in l. 1.ff.de furt.
1 inquit,Furtum est contrectatio † fraudulosa lucri faciendi gratia,vel ipsius rei,vel etiam vsus eius,possessionisve huius accedit Iustinianus in prin.Inst.de oblig.quæ ex delict.nascū tur.quib⁹ in locis & etymologia dictionis adducitur à Greco & Latino sermone:sicuti restituerunt eā Budæus in d.l 1. Ant.Augustl.lib.4.emendation.cap.4.& Andr.Alciat. libr.1. dispunction.cap.10.potuitq; integra lectio restitui ex Gellio lib.1.ca.18.cōtrectatio rei dicitur nō amotio, nec acceptio: quia & si res aliena non tollatur,nec furripiatur,furtū fiat,si depositarius aut cōmodatarius vtatur re deposita, aut commodata inuito domino.§.furtū autē.Inst.de oblig.quæ ex delict.nascun.dicitur fraudulosa quòd ad rationē furti necessarium sit,cōtrectationē fieri dolo,fraude , & sic expressim vel tacitè domino inuito.qui enim rē alienam fraude.vel dolo contrectat,intelligere debet se id inuito domino facere.vn de minimè oportet iurisconsulti definitioni addere illa verba:inuito domino:cū autem delicta ex animo delinquentis accipienda sint & pensanda,nō ex alterius voluntate.text.in l.diuus.ff.ad l.cornel.de sicar.is.cap cogitatio. de pœnit.dist. 1.aut facta.§.delinquunt.ff.de pœnis.constat profectò satis esse.vt furtū verè dici possit,quòd ipse alienam rē cōtrectās existimet,domino inuito fieri eā contrectationē:tametsi domino minus inuitus nō sit.Inter omnes §.vlt.ff.de furt. Fur siquidem est,qui dominū inuitum esse credit , cùm sit permissurus præsertim quòd fieri non possit,quin in quouis furto,in uitus sit dominus:non enim putandū est,quenquā ita liberalem esse,quòd si sciat,alterū furandi,& contrectandi rem eo inuito animū habere,sit hoc permissurus. Hinc sit,saris cōmodè iurisconsulti definitionem intelligi posse,si interpretemur verbū illud:Fraudulosū id est inuito domino: siquidem vt verè furtū sit,necessariò exigitur quo ad animū furantis, cōtrectationē fieri domino inuito:alioqui si rē alienā cōtrectans iustè possit existimare,& absq; fraude existimet,domini nū consentire,nec inuitū esse,furtū ab eo minimè cōmittit: quod probatur in dict.l.inter omnes §.vlt.id verò,quod addit iurisconsultus,lucri faciēdi gratia,nō omnino pertinet ad propriā huius criminis definitionē nā furtū nihilominus sit etiam si fiat non animo lucri faciendi , sed rem ipsam proijciendi in flumen. Quanuis Iurisconsultus defendi possit ex eo q̄ cōsiderauit animū præsumptū ipsius furis:præsumitur enim furē nō animo,nec gratia rē ipsam comburēdi,sed potius eā sibi habēdi furtū fecisse.Et deniq; in his iuris petitorū definitionib⁹ frequēter nō attēditur substātia rātū definitio.sed id quod ad faciliorē legū interpretationem conducit.

Cæterū Diuus Tho.2.2.q.66.art.3.diligētiùs furtū definiuit dicens,furtū est occulta rei alienæ acceptio.quo in loco acceptio generis vim habet.cū, & rapina acceptio sit rei alienæ:& itē vsura. dictio autē,occulta,speciē definiti attingit. Est etenim proprium furti,q̄ sit occulta rei alienæ acceptio. probatur hoc authoritate Iurisconsulti in l.1.ff.de furtis.& in prine.Inst.de oblig.quæ ex delict.nascuntur.dū inquit,furtū à furuo dictū esse,idest à nigro,vt Labeo ait:quod clā,& obscurè fiat,&plerūq; nocte.vel à fraude,vt Sabinus ait.idē asserit Isido.l.b.5.etymologiarū.c.26.scribēs,furtū est clandestina alienæ rei contrectatio. Nam ex occulta rei alienæ contrectatione,siue acceptione constat , dominū inuito id fieri:quia ignorantia efficit inuoluntarium secundùm Aristot. 3.Ethico.vnde si.b dictione iurisconsulti,fraudulosa, & diui Thom.occulta,cōrietur,quòd rei alienæ isthæc occupatio fiat domino inuito.imò apud iurisconsultum,vt propriā speciem furti ab eo definitam esse constet,dictio fraudulosa,occultam acceptionem significat:sicuti in eadem l prima probatur in princ.ad rationem verò furti,& eius speciem propriè pertinet occulta rei alienæ acceptio,vt ab alijs peccatis, qbus proximo in rebus iniuria fit,distinguatur,cū rapinę, vsuræ,&similibus cōueniat,quòd domino inuito rei alienæ occupatio fiat ex quibus ego cōseo definitionem diui Tho. magis aptam fore ad furti specialem cognitionem,nec alienā esse à mēte iurisconsulti,q̄ nisi iurisconsultus lōgius latiusq; furtū descripsit subseruiensiuris ciuilis peculiari disciplinæ

Hinc deducitur vera definitio rapinæ: Est etenim rapina,
2 manifesta ac violenta rei alienæ acceptio. vt ipse Thomas †explicat dict.q.66.art.4 quòd sit alienæ rei acceptio cōmune est illi,& furto,atque vsuræ,q̄ verò sit violenta,&ideò manifesta proprium id est rapinæ:idcirco ex mēte diui Thomę sat erit apponere in definitione dictionem,violenta. ex qua significatur,acceptionem fieri domino scięte,& inuito : aut quod propius idem Thomas sensit,manifesta acceptio est scribenda:cum ex ea satis appareat,fieri acceptionem domino scientę,& contradicente.

Item colligitur ex his,furtum,& rapinam differre vt distinctas species,ita quidem,vt nec furtum rapina sit,nec rapina furtum.idque omnino constat ex eo,quòd furtum à rapina differat,tanquam species ab ea distincta:siquidem rapina manifestam acceptionem,furtum occultam exigit,authore Aristotele libro quinto Ethico.ca.2.ad finem. qua ratione Thomas ab omnibus Theologis receptus in d.q.66.art.4 expressim probat,furtum & rapinam specie differre.

Ex hac etiam diui Thomę definitione inferturintellect ad tex.in l.si vē didero.§.cum raptor quibus probatur. rapinam esse speciem furti:& raptorem furem esse,ac furti actione teneri.id etenim verum est secundum impropriam furti definitionem ea ex parte,q̄ a raptor etiam inuito domino rē alienam contrectat,cum frequentissima iurisconsultorum desinitio furtum esse constituat,contrectationem rei alienę inuito domino.at iuxta propriam specierum , & ipsarum rerum distinctionem,nec rapina species est furti:nec furtum rapinę. extat egregius hac de re locus apud Diuum Augustinum.libro secundo quæstionum super Exodum quæstione septuagesimaprima.à Gratiano relatus in cap.pœnali.decimaquarta.quæstione quinta-furti nomine,inquit Augustinus,intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ:non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit,sed vtique à parte totum intelligi voluit,quidquid illicitè rerum proximi aufertur. Hactenus Augustl.aliquot additis,& muratis per Gratianum citatus:qui eum sensum habuit,quòd cum furtū, & rapina ad eundem tendant finem,nempe ad occupationem, & acceptionem rerum alienarum:lata quadam interpretatione propter eundem,quem habent finem,idem esse videantur:& tamen quia is finis remotus est nō propinquus,minimè efficit eandem in vtroq; speciem peccati:nec item genus & speciē constituit:ipse verò finis propinquus speciem distinguit.atque ideò quia ex propinquo fine raptor vult per potentiam propriam,& vim aliena obtinere:fur verò per astutiam:constituitur diuersa criminis species:prout eleganter explicat diuus Thom.non citato Augustino dicta quæstione sexagesimasexta articul.4.ad secundum.

His accedit,q̄ Augustinus furtum appellat partē totius,id est illicitæ acceptionis,& occupationis rei alienæ:quasi secūdum eum genus sit illicita rei alienę acceptio,huic autē generi subsint variæ species:scilicet furtum,rapina, vsura,& similes:quæ ad eūdē finē & si remotū tendunt,videlicet ad rerum alienarum illicitam occupationem. Et subdit idem author in pręcepto decalogi prohibita vna specie acceptionis iniquæ rei alienæ:omnē rerū alienarū occupationē,phibitā esse ex eo,q̄ omnes species tendātin eū dē finē,ad quē tendit ipsa,phibita species:atque omniū specierū sit vna & eadem ratio,phibitionis:& ideò sub ipso furto significatur rapina: & eadē,phibetur:non q̄ sit species furti,nec idē cū furto,sed ppter eande,phibitionis causam. Ab eadē interpretatione colligit,nē rectè verba Augustini intellecta fuisse à glossa in d.cap.pœnali.dum glossa inquit furtū esse partem rapinę:& rapinā esse speciē furti.cuius quidē glossę is est sensus,vt furtu sit pars rapinæ integralis cōpositione prędicamentali speciei,quę inter grè cōstat ex genere,& differentijs : rapina autē sit furti pars subiectiua:quia est species furti.vnde furtum est

Universidad de Deusto
Biblioteca

pars rapinæ secundùm glossam vt genus est pars speciei: rapina verò est species furti: quod ita intelligendum est ex adnotatis per Bar. in l. qui vsumfructum. ff. de verb. oblig. etenim licèt hic sit sensus gl. nõ tamẽ is ab Augustino adnotari potuit. siquidem diuus Augustinus furtũ partem esse dicit non rapinæ, sed generis, nẽpe acceptionis iniquæ rei alienæ: nec vnquam insinuat, rapinam furti speciem esse.

Postremò illud est considerandũ plerunque furtum, & rapinam non ita propriè accipi, quin aliquoties eorum significatio mutetur, atque ob id impropria fiat interpretatio: sicuti palàm probatur in cap. si quid inuenisti. 14. q. 4. vbi Gratianus ex Augustino, sermone 19. de verbis domini, inquit, Siquid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Nã in ea specie rapina nõ cõmittitur propriè: sed ea dictio est exponẽda: id est illicitè accepisti, secundùm Archid. ibi, quem Cardinalis Sãcti Sixti sequitur: idẽq; Paulus Castrensis obseruauit in l. sed eximendi. ff. ne quis eũ, qui in ius vocat. est. Igitur ex his satis constat quid furtum sit: item rapina: & an furtũ & rapina differant tanquam genus, & species, vel tanquam species distinctæ, & separatæ.

Ex furti definitione poterit examinari ratio, cur ob necessitatem † extremam liceat absque furti, vel rapinæ vitio res alienas accipere ad subleuãdam eam necessitatẽ? Nam ratio ab eo deducitur, quòd propter necessitatem & ad eam subleuandam omnia sunt communia. siquidẽ naturalis ipsa institutum est, vt res inferiores sint ordinatæ, & destinatæ ad hominum necessitatem. quamobrem diuisio rerum, quæ post institutionem iuris naturalis facta est, non derogat naturali, quæ dictat ex rebus tẽporalibus subueniendũ esse hominum necessitati extremæ. Esurienti enim panis est, inquit Ambrosius sermone 81. quem tu detines, nudorũ indumentum est, quod tu recludis, & miserorum redẽptio est, & absolutio est pecunia, quam tu in terra defodis. cap. sicut hi. 47. dist. gl. in cap. si quis. de furt. & ibi Docto. Thomas in 2. 2. qu. 66. art. 7. quibus suffragãtur ea, quæ de eleemosyna diximus in lib. 3. Variarum resolutionum, cap. 14. nu. 5. & in huius relectionis parte 1. nu. 2 quibus rectè perpensis, apparet in hac specie furtum non committi, etiam si domino inuito res auferantur: quia cùm vrget extrema necessitas, res illæ, quæ proprium dominum habere videntur, communes sunt. nõ alienæ. Nec quidquam impedit contraria possessoris voluntas: quippe quæ inordinata sit, & iniqua: & idcò qui patitur extremam necessitatem, si rem alienam accipiat, propriam, aut saltem cõmunem accipere videtur, & ex cõsensu saltẽ debito possessoris, & sicuti cõmuni omniũ sententia traditũ extat. Et notatur in cap. discipulos. de cõsecratione, dist. 5. Discipulos, inquit Appollonius, cùm per segetes trãseundo euellerent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat: quia coacti fame hoc fecerunt. id probatur Matthæi cap. 11. Vnde apparet, extra casum necessitatis nõ licere ex vinea alterius, etiã viatoribus vuas ad vescẽdũ colligere: quod Ripa in l. dãnũ. col. 2. ff. de dãno infect. verum esse cẽset, vbi viator vuas colligit, vt secũ ferat. Secùs tamẽ vt statim eas in vinea, vel in ipsa via comedat. nã hoc licitè fit etiã secluſa necessitate famis. & probatur Deuter. cap. 13 cuius meminit hac in specie Gandinus in trac. maleficiorũ. rub. de pœnis. col. antep.

Necessitas autẽ extrema tũc dicitur, quãdo imminet vitę periculũ, cui aliter quã per hãc acceptionẽ subueniri nõ potest. vt explicat Thom. dict. art. 7. & quodlibet. 5. art. 16 quod cuiusque rectum & sincerum arbitrium definire opportunè, & piè poterit.

Hinc vera interpretatio deducitur ad text. in d. cap. si quis propter necessitatẽ. cuius hæc sunt verba. si quis propter necessitatẽ famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestẽ, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur ieiunare. Hactenus ille textus. Ex quo patet, occupantem rem alienam, vel eam accipientem propter necessitatem, peccare quidem, & debere peccati pœnitentiam agere, quod contrarium est his, quæ modò tradidimus. Et ob idea decisio tunc obtinet, cùm necessitas extrema non est, sed aliquando remissior: nam eo casu peccatum, rem alienam accipiens committit, & pœnitere debet: quem admodum asserunt glossa. & Doctores in dicto capitulo si quis. Panormitanus in capitulo quoniam. de Simonia. diuus Thomas in dicto articulo septimo, ad primum. & Syluester verbo, furtũ, quæstione tertia. Sed tunc quæritur, qua ratione in eodem capite responsum est, quòd si reddiderit nõ cogatur ieiunare. aut etenim is peccauit, accipiendo rem alienã: & tunc etiam si restituat, pœnitere debet, ob crimen commissum, aut non peccauit, & tunc pœnitentia necessaria nõ est. Huic verò obiectioni respondendum erit, hanc pœnitentiam agẽdam esse non propter peccatum commissum in accipiendo rem alienam, nam ea maior esse debet. sed propter morã commissam in restitutione: atque ideo erit capitis sensus, q. accipiens rem alienam causa necessitatis quæ extrema non sit, debeat pœnitere ob morã commissam in restitutione, & ideo si statim restituerit, liber erit ab hac pœnitentia. non tamẽ ab ea quæ iniungi potuit propter ipsius acceptionis peccatum. Item & aliter eadem decisio intelligenda erit in hunc fanè modum, vt cũ necessitas extrema sit, accipiens alienã rẽ teneatur ex quadã supererogatione tribus hebdomadis pœnitere, eo q. illa acceptio imaginem furti habeat: & tamen ab ea pœnitentia sit liber per accepti restitutionem. Vel tandem constituamus esse textum loqui cum ob necessitatẽ grauem, non tamẽ extremam, res aliena accipitur: etenim eo casu minor est culpa: & ideo leuis iniungitur pœnitentia, quæ prætermitti potest si fiat accepti restitutio. ita que intellectus admodum conuenit his quæ glo. Thomas & Panormitan. tradidere, & quæ ipse norauit in d. cap. decimo quarto. num. 3.

Quid tamen erit agendum cum is, qui ob extremã necessitatem rem alienam accepit, pinguiorẽ nactus fuerit fortunã: † an ad restitutionẽ teneatur? & glossi communiter inibi recepta in hac regul. peccatum. argumen. textus. & eorum quæ adnotantur ibi in cap. Oloardus. de solutionib. probare videtur, hunc teneri ad restitutionem rei alienæ, quam acceperit ad subleuandam extremam necessitatem. Quin & in hac specie hanc opinionem tenuerunt Doctores in dict. cap. si quis propter. Ioannes Lupi in rubri. de donatione. §. sexagesimoquinto. nume. 47. Adrianus in quarto, in tracta. de restitutio. cap. quia dictum est de aliquo. Almain in quarto sententiarũ. distinctione decima quinta. qu. 2. Ioannes Medina de restitutione quæst. 3. in principio. quibus adstipulatur secũdùm aliã interpretationem textus in dicto ca. si quis propter. vt ex eo cogatur quis ieiunare, & pœnitentiam agere. quòd rem alienam accepram ob extremam necessitatem: accipiens felicior rem nactus fortunam, non restituerit. hoc idem ratione probatur. is etenim qui extrema laborat necessitate non habet maius ad rem alienam ius, quàm quod dominus in eũ transferre tenetur: dominus autem non tenetur inopi rẽ propriã donare ad subleuandam inopiam: sed satis erit, quòd inopi eã det, & tradat titulo, & causa mutui, ea protestatione, vt & inops bona & patrimonium postea nactus, teneatur mutuam pecuniam soluere, secundùm Adrianum quodlib. 1. articulo secundo. columna tertia. tametsi contrarium probare conetur Ioannes à Medina in tracta. de eleemosyna. capitulo, an extremè indigenti sit necessariò facienda eleemosyna donando. igitur & in hoc casu rem acceptam ob extremam necessitatem tenebitur quis feliciorem adsequutus fortunã restituere. Quod verò diximus, quenquam non teneri ad dandum licere aliquid existenti in extrema necessitate. patet. Quia non tenetur ad aliud quàm ad subueniendũ pauperi, & subleuandam eius necessitatem: quæ quidem tollitur per dationem mutui, modò ea datio veritimili cõiectura requaquam rendat in pauperis oppressionem. Sic edicto regis sancitum est, quòd pauperes litigantes nihil teneãtur soluere, nec vllum stipẽdium reddere tabellionibus: aliisque tribunalium ministris: modò iuramento præstito promittant ea stipendia se soluturos cum ad pinguiorem deuenerint fortunam. atque ita opinionem illam veram esse censeo, modò absit fraus, & oppressio pauperum. tametsi Scotus, Ricardus, & alij in quarto sententiarum. distinctione decima quinta cõtrarium tenẽat: & eos sequitur post Angelum. Syluestrũ, in in summa. verbo, furtum. quæstione quinta. asseuerans eorũ sententiam communem esse: & probari ex eo, quòd tẽpore necessitatis extremę res omnes cõmunes sint, & vt propriæ ab inope patienti extremã necessitatẽ possint accipi, & accipientis efficiantur. Quæ quidẽ ratio infirma est, & minus cõueniens, quàm par erat huius opinionis necessariæ probatio ni. Siquidẽ tẽpore extremæ necessitatis, omnia sunt cõmunia iuxta recti moderaminis rationẽ: scilicet ad subleuandã necessitatẽ: quæ tollitur & subleuatur, etiã si bona aliena accipiãtur eo titulo, & causã, vt postmodũ, pspera fauẽte fortuna dño restituãt: ita etenim satisfit pœcepto dãdi eleemosynã, & eiª fini: nec necessaria est ad huius præcepti obseruationẽ, dation omnino liberalis: modò ita fiat, vt verè pauperi nullũ afferat dispẽdiũ. Nõ me latet Scoti, & aliorũ opinionẽ satis piã esse, & à plerisque viris doctissimis probatã fuisse: sed & priorem sententiã rationibus, atque authoritatibus etiã, pbari poterit.

Quæ

Quæritur hoc in loco non immeritò: cùm præceptum furtum prohibens, interpretationem hanc accipiat, vt minimè violetur si res aliena capiatur ad subleuandam extremam vi
5 tæ necessitatem: † cur præceptum fornicationem prohibẽs, itidem non habeat eundem sensum, vt licita sit fornicatio ad euitandum mortis periculum? Etenim adulterium, nec fornicatio minimè licẽt, nec licere possunt ob famis, nec ob vitæ periculum effugiendum: sicuti certissimum est: & probatur in l. palam. versũ. non est. ff. de ritu nuptia. & gl. in dicto cap. si quis. inquit, eã esse rationem, quòd propter necessitatem extremam res aliena cõmunis efficitur: non sic in fornicatione: quia debet quis potiùs omnia mala pati, quàm peccato consentire. Quæ sanè ratio satis incongrua est: quippe quæ nequaquam explicet cur nõ liceat ob effugiendũ mortis periculum, & propter vitæ necessitatem extremam fornicari: & denique non aperit, cur malũ hoc fornicationis nõ fiat licitum, & amittat propriam malitiam ex circunstantia necessitatis extremæ ad vitæ periculum effugiendũ. Quamobrem Panor. in dict. cap. Si quis propter necessitatem. aliam rationem cõminiscitur, dicens ideo tẽpore extremæ necessitatis minimè licitã esse fornicationem, quòd humana creatura non veniat fructuum appellatione, nec fructus censeatur: sicuti censet Iurisconsultus in l. in pecudũ. ff. de vsuris. §.
6 in pecudum. † Inst. de rerum diuisio. & l. Vetus. ff. de vsufruct. eandem rationem tradit Ioan. Andr. in dicto cap. si quis propter. Vnde licèt permissum sit naturali iure rem alienam accipi ad extremæ inopiæ necessitatẽ subleuandam: id obtinet in rebus, quæ fructuum appellatione veniunt, & fructus reddere solent: non in his, quæ fructuũ nomen non habent. Verùm ist hæc ratio inutilis est, nec dubitationi aliqua ex parte satisfacit. Etenim ipse non diffiteor ancillarũ partus, & fœtus, fructus non esse, nec eorum appellatione comprehendi: & ideo ad proprietarium non ad vsufructuariũ pertinere. Id que obtinuit apud Iurisconsultos quadam reuerẽtia diuinæ pulchritudinis, ad cuius imaginẽ homo creatus est, & vt ei mundus, omniaq; animalia subseruirent, & famularẽtur: atque ita ob hanc hominis excellentiã, ne partus humani brutis animalibus pares, & æquales censerẽtur, ea sententia recepta fuit. qua diffinitũ est, partus ancillarũ fructus nõ esse: nec eorũ appellatione venire, quare nõ satis apud veteres Iurisconsultos cõueniebat, authore Cicerone lib. 1. de finibus bonor. & malorũ. Statim in initio, dũ inquit, An partus ancillæ sitne in fructu habendus, differetur inter principes ciuitatis. P. Scæuolam Marcumque Manilium: ab hisque M. Brutus dissentiet: quod & acutũ genus est, & ad vsus ciuiũ non mutile: nosque ea scripta reliquaque eiusdẽ generis & legimus libenter, & legemus, hæc, quæ vitã continent omnem negligentur? Hæc Cicero. Qua de re non indiligenter tractat Franciscus Balduinus in Scæuola. Et tamen non ex hoc congrua ratio datur in quæstione propolita: cùm ab eisdem Iurisconsultis receptum sit, vsum, & vsumfructũ in ancillis constitui posse. Et præterea ob necessitatem extremam famis licet patri filios vendere. l. 2. C. de patribus qui filios distraxerũt. itẽ sicut potest existẽs in extrema necessitate ad eã subleuãdam accipere numos alterius, ita & seruũ alienũ, vt eũ vẽdat, quę ratque ex pretio victũ. Fit igitur nõ esse Ioã. Andr. & Panor. rationẽ sufficientẽ. Imò, ni fallor, ea est satis incõcinna & inutilis. Philip. Decius in l. quę propter. ff. de regulis iuris. eã esse rationẽ huic quæstioni aptã censet, q. per coitũ minimè periculo mortis, quod ex fame imminet, obuiã eatur. & ideò, fornicatio etiã ob extremã necessitatem, & inopiam licita non est, nec vllo iure permittitur. Sed & hic author alioqui subtili præditus ingenio, acrique iudicio, dubio procul hac in re fallit. Nã etsi per coitũ fornicariũ immediatè minimè subueniatur necessitati famis, & periculo vitæ, mediatè tamẽ subuenitur ex pretio ipsius fornicationis, quod sufficit, vtne
7 cessitas excuset: sicuti excusatur, qui patiens extremã necessitatem nõ accipit alienũ partũ, sed argenteum vas, & id vendit ad emendum ex pretio cibos sibi necessarios, licèt argentum directè non tollat, nec immediatè famem. Præsertim de ficit ratio Decij: cùm hic non tantùm agatur de accipiendis rebus alienis ad vitandam famem: nec tantùm tractatur de vitando periculo mortis imminentis ex fame: sed & de effugiendo periculo mortis aliundè vtcunque imminentis, & de constituto in extrema necessitate vitæ vel rationẽ famis, vel homicidij: iuxta ea, quæ iam adnotauimus in huius Relectionis prima parte, ad interpretationem text. in capitulo officij. de pœniten. & remissio. huic autem rationi, quam Decius tradit, suffragantur verba Sancti Thomæ secunda secundæ, quæstione sexagesimaquarta. articulo septimo. ad quartum. Ita scribens: actus fornicationis, vel adulterij non ordinatur ad conseruationem propriæ vitæ ex necessitate. Quarta igitur ratio huic controuersiæ offerri solet, quæ dictat, licitum esse ob effugiendum mortis periculum ei, qui patitur extremam necessitatem, rem alienam capere, non tamen fornicari: quia dispensatione diuina opus est ad hoc vt præcepta, & leges diuinæ prætermittantur: in lege verò diuina, quæ furtum prohibet, dispensatio diuina omnino apparet ex causa necessitatis, cap. discipulos. de consecratio. distinctione quinta. At circa præceptum illud: non mœchaberis. nullibi reperitur diuina dispensatio, nec ratione extremæ necessitatis, nec ex alia causa. Et ideo nõ est licita fornicatio ad vitandum mortis periculum absque diuina reuelatione. hęc ratio deducitur à gl. quam inibi notat Cardina. Alexandri. in cap. quoniam. quadragesimaoctaua distinctione. Et sensere idem Syluest. verbo, metus. qu. 6. & Almain in moralibus. q. de metu. propolit. 3. Imò coitus cum fœmina, quæ vxor non est, si ex diuina reuelatione permittat, cõiugalis est verè: quia Deus matrimonii institutor, & author eam fœminam in coniugium & matrimonium tradit cocunticũ ea: secundùm Thomam, prima secundæ. q. 100. arti. octauo. Hæc verò ratio adhuc non placet, quippe quæ non diffiniat, qua ex causa in hoc præcepto: non mœchaberis: non sit quãdoque ex necessitate saltem extrema dispensatum: sicut in illo: non furtum facies. Idcirco quinta ratio reddi poterit, si animaduertamus, acceptionem rei alienę ideo reprobatam, & illicitam esse, quia est proximo iniqua, & iniuriosa: hæc verò iniuria cessat planè ex consensu domini expresso, vel tacito, dato quidem, vel debito: qualis contingit tempore extremæ necessitatis, quo tenentur rerum domini consentire, q. pauperes eorum res accipiant ad subueniendum inopiæ, & necessitati, quibus ipsi opprimuntur: & ideo præceptũ illud, quo prohibetur acceptio rei alienæ, nequaquam hanc continet acceptionem, quæ sit absque iniuria proximi cũ ipsius domini consensu saltem debito. At præceptum, quod fornicationem prohibet, ideo eam prohibet, quia malum est adulterium ipsum, item mala est ipsa fornicatio: quorum malitia voluntate & consensu humano tolli non potest: ideoq; nec ipsius fœminæ voluntas sufficit ad tollendam adulterij, nec fornicationis simplicis malitiam: qua ratione extrema necessitas vitæ minimè efficit, nec efficere potest fornicationem licitam: sicut efficit acceptionem rei alienæ: siquidem circunstãtia extremæ necessitatis in acceptione ista, tollit ab ea malitiam, quam alioqui actus ipse habere solet. Atque ita rẽ hãc distinxit Ioãnes Medina de restitutione. quæst. decimanona. colu. vlt. Sexta nihilominus huic disputationi additur ratio in hunc sanè modum. Præcepta enim, & leges naturales habent moderatricem & interpretem rectam rationẽ, secũdũ quam pronuntiandum est, actus humanos sub legibus, & præceptis contineri, vel non, recta verò ratio præceptũ hoc: nõ furtum facias, interpretatur ita planè, vt acceptio rei alienæ tẽpore necessitatis extremæ nequaquam sub prohibitione legis comprehendatur.

Nam recta ratio præceptum diuinum interpretatione quadam ita moderatur: quasi necessitas omnia faciat omnibus communia, furtique rationem excludat: cum melius sit diuitem rei vnius priuationẽ pati, quàm vt pauper fame pereat: hoc etenim iudicat, & interpretatur recta ratio. Nõ sic eadẽ rectitudo rationis interpretatur præceptum prohibens fornicationẽ: cum reipublicę, & rationi naturali magis conueniat, & consonum sit quenquam mori, quàm quòd cum ea fœmina commercium carnale habeat, quæ propria vxor nõ sit: quemadmodum & in Epitome in quarto adnotauimus secunda part. cap. 3. §. 4. nu. 5.

Septima fortassis ratio non omnino videbitur inconcinna nec absurda: si diligenter, ac maturè penitemus, ea quę legibus naturalibus, ac diuinis prohibita sunt †, malitiam quandam habere ob fragilem humanę creaturę sensualitatem, quę ratione, qua nos Deus ipse muniuit, destituta, quotidiè nos ipsos vrget, & discruciat. Quòd si hęc malitia attenta circunstantia contingenti cessauerit, haud dubiè præceptum ipsum hoc in actu cessat, ipsaque prohibitio diuinę legis minimè casum istum complectitur. Et ideo è contrario si malitia actus lege diuina prohibiti, ratione contingentis circunstantię non cessauerit: nec ipsa præcepti prohibitio cessat, nec diuina lex in eo actu minorem obligationem, & vim habet, quàm si circunstantia illa non contigisset.

Sic acceptio rei alienę prohibita est iure naturali, & diuino propter malitiam, quam, actus hic habet ex eo, quod sit iniuria proximo, eique damnum inferatur: at malitia illa om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nino cessat aliquot casibus: in quibus præceptum, nec viola tur, nec legi diuinæ, aut naturali contradicitur: nempe cùm quis rem à domino auferat: censem, inquã, ne vel seipsum, vel alterum occidat. Idem si res à domino auferatur ad subue niendum extremæ inopiæ, quã accipiens patitur. Malitia ete nim, quæ acceptioni rei alienæ solet adhærere, tunc procul abest: quia nec iniuria domino fit, nec damnum ei infertur: imò ea acceptio fit eius consensu saltẽ debito, & quem do minus teneretur adhibere. Eadẽ ratione oportet expendas præceptum illud non occides: si quidẽ homicidium priuata perpetratum authoritate, quod inibi prohibetur, malitiã ha bet ex eo, quòd proximus innocẽs occiditur, eique fit ex ea occisione iniuria: siue occidatur à priuato, siue à iudice, qui non publica, sed priuata vtitur authoritate, cùm innocentẽ, & innoxium occidit. At tunc occisio hominis erit ob vitan dam mortem, & periculum vitæ licita, quoties hæc extrema necessitas auferat malitiam actus: & ideo aggressorem occi dens aliter mortem effugere non valens minimè peccat cõ tra præceptum legis naturalis, nec diuinæ: cùm ob extremã hanc defensionis propriæ necessitatem cesset malitia actus homicidij, ex quo nulla fit iniuria proximo, qui nocentissi mus propter aggressionis causam occiditur abeo, qui iure defensionis potuit eũ occidere, aliter propriã mortem, & in iuriam nõ euasurus. Nõ erit idẽ si quis innocentẽ occiderit, cùm nõ posset alioqui mortẽ effugere: scilicet ad vescendũ corpus innocentis, ne fame periret occisor. Nã hæc extrema necessitas nõ tollit malitiam actus homicidij: cũ adhuc vtcũ que vrgeat fames innocẽs alter est, qui occiditur. Sic deni que fornicatio lege naturali, & diuina prohibita eã malitiã habet, quòd ex appetitu, ac sensualitate aduersus rationem quis carnale cõmercium habeat cum ea fœmina, quæ vxor non est. Siquidẽ lege naturali coitus tantũ coniugalis licet hominibus, & sic animalibus ratione præditis, iuxta l. primã. §. ius naturale. ff. de iustitia & iure. cap. ius naturale. 1. dist. quo rum interpretationẽ explicuimus in Epitome ad quartũ Decretali. part. 2. in princ. nu. 6. Expẽdamus igitur an fornicatio nis malitia tollatur ex circunstãtia necessitatis extremæ: im minẽti fame, vel mortis periculo: à quo nisi quis fornicetur euadere nequit. Et profectò paret non tolli tunc malitiã hu ius actus: quia propter hanc circũstantiã non efficitur vxor ea, quæ nõ est, nec coitus efficitur cõiugalis. Et ideò minimè licet ob extremã necessitatem fornicari: cũ & si Deus possit peculiari ratione fœminã aliquã viro in coniugiũ tradere, & ea ratione permittere coitũ cum fœmina, quæ ex cõtractu humano vxor nõ erat: attamen Deus ipse nunquam dispen sat, nec dispensare potest, q̃ secluſa ratione coniugij, & abs que vxoria lege quis fornicetur. Siquidem manente malitia actus, nõ potest Deus eundẽ actũ permittere: quemadmodũ manifestè deducitur à diuo Tho. 1. 2. q. 100. art. 8. Ex quo pa lam deducitur, nec Deũ ipsum posse super diuinis præceptis decalogi dispensare: si propriè, & verè quid sit dispensatio in telligamus. Tradit hoc ipsum latiùs Dominic. Soto lib. 2. de iustitia & iure. q. 3. art. 8. Hanc ipse arbitror esse verã rationẽ constituendi differentiam inter hæc duo præcepta: non fur tum facies, & non mœchaberis. Ex quibus etiã colligitur an actus lege diuina, & naturali prohibiti, & secundùm propriã eorum malitiam illiciti, possint aliqua ex causa, ob aliquam circunstantiæ rationẽ esse liciti, & absque peccati culpa fieri, & licere, quod potissimum ad mores pertinet.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Meretrix petere potest apud iudicem exteriorem, mercedem sibi pro missam ob fornicationem. Et ibi intellectus l. 4. §. Sed quod mere trici. ff. de condition. ob turpem causam.*
2 *Donatio fieri potest concubinæ, præter quàm à milite, & cle rico.*
3 *Nihil refert quantum ad donationem, nec quo ad pretium fornica tionis, sit ne publica meretrix, an occulta fornicatrix.*
4 *Datum meretrici: an ab ea retineri possit secluſa causa dona tionis?*
5 *Promissum parasitis ob verbera, vel alapas, an peti possit?*
6 *Expenditur textus in l. 4. in princ. ff. de condict. ob turp. causam.*
7 *Datum causa maleficij, & turpitudinis: an sit necessariò restituen dum dati, qui in eadem turpitudine versatur: an pauperibus, vel an possit retineri ab accipiente?*
8 *Intellectus ad textum in cap. veniens. de Simonia.*

§. SECVNDVS.

PROXIME actum est de fornicatione, an ea lici ta sit ob extremam famis necessitatẽ: idcirco ter tio loco à prima, quam constituimus, regula, col ligitur, sitne restituendum quod ex fornicatione, ac meretricio acquisitum fuerit: & an ea acceptio sit iniusta, siue in iniuriam proximi, siue quia lege prohibita? Cui quæ 1 stioni ꝓmittendũ est, an meretrix apud iudicẽ exteriorẽ petere possit, sequuta copula, mercedẽ ob eã sibi promissam?

Et quòd agere non possit fœmina ad pecuniam ob forni cationem promissam, probatur primò ex l. tertia, & quarta, in principio. ff. de cõdictio. ob turpem causam, quibus decisum est, in pari causa turpitudinis potiorem esse possidentem. Sed in hac specie par est causa turpitudinis: igitur qui nõdum cõ uentam pecuniam soluit, & eam retinet, potiora habet iura. Secundò, conditio turpis vitiat contractum, & vitiatur pro missumque ob agendum maleficium petri non potest. l. mer calem. C. de condictio ob turpem causam. l. iurisgentium. §. si ob maleficium. ff. de pactis. l. si plagij. l. generaliter. ff. de verbo rum obligationibus. Ergo cum promissum meretrici detur propter maleficiũ: nec promissio tenet, nec ex ea agere mere trix poterit. Tertiò, nemo est dominus membrorum suorũ, præsertim ad vsum illicitum. l. liber homo. ff. ad legem Aqui liam cap. contingit. de sententia excommunicationis. mere trix igitur, quę sui corporis domina nõ est, nulla ratione mer cedem pacisci valet ob vsum venereum, vsum, inquam, pro prij corporis illicitum. Quibus tandem pars ista probari pote rit: quam veram esse censet glossa in dict. l. 4. §. sed quod me retrici. & in l. secunda. C. de condictio. ob turpem causam. & in l. affectionis. ff. de donationib. Imola, ibi Angelus, Baldus, Paulus, & Iason in dicto § sed quod meretrici. Zasius in l. ge neraliter. super. citata. Fortunius in dicto §. si ob maleficiũ. verum contraria sententia rationibus. & authoritatibus pro batur. Nam & Iurisconsultus in dict. §. sed quod meretrici. ex pressim scribit, meretricem turpiter agere, non tamen turpi ter data, & promissa accipere. Vnde licet actus venereus, ob quẽ datur pecunia, illicitus sit, & turpis: ipsa tamen acceptio pecuniæ turpis non est, nec iure improbata. Qua ratione si cuti data turpitudinis vtriusque dantis & accipientis, non est locus repetitioni: ita cum ex parte accipientis turpitudo in ipsa acceptione minimè datur, non tantum locus non est re petitioni: sed & locus datur exactioni: vt differat Iurisconsulti responsum in dict. §. sed quod meretrici. à responso l. tertiæ, & quartæ. in principio. Deinde quanuis fornicatio prauа sit, & iure diuino vetita, ipsa tamen meretrix domina est sui cor poris, & materia vendibilis est, nec ipsa venditio actus venе rei illicita cẽsetur: & licèt actus venereus ex seipso malus sit, eius tamen venditio non est prohibita, nec illicita ratione materiæ. Etenim dare mulieri aliquam pecuniam pro vsu ve nereo antequam is sequatur, malum est, quia datio illa impe ratur à luxuria, & à praua sensualitate procedit: at datio pecu niæ meretrici promissæ, cum ea fiat post actum venereũ, ma la non est: sed actus iustitiæ à nullo vitio imperatus: quia ma teria vendibilis in hanc datione adducitur: sicuti explicat eleganter Caietanus secunda secundæ. q. trigesimasecunda. artic. septimo. Rursus ex hoc, vt magis vrgeat argumentatio adsumo propositionẽ hãc: videlicet in hac pactione, quæ cũ meretrici fit, materiam adductam in cõuentionem, & pretij commutationem, vendibilem esse, quod probatur præter au thoritatem Caieta. ex ipsius Iurisconsulti loco: vbi fatetur in hac specie meretricem licitè mercedem accipere, & acquisi sitionem ipsam licitam esse, immunẽ quidem à turpitudine. idem fatetur Tho. in d. q. 32. arti. 7. sed si materia vẽdibilis nõ foret, profectò dubio procul meretrix ipsa turpiter accipe ret: cum ipse actus venditionis ex propria natura esset illici tus: ac necessariò sequeretur, dationem & receptionem pro cedentes ab ipsa venditione secundum propriam naturam illicita, itidem illicitas esse, & turpes: vt in Simonia, & in con uentione, quæ cum aliquo fit, vt iniquam sententiam ferat. quod satis constat ex diuo Thoma in dict. articul. septimo. & Iurisconsulto in dict. l. tertia. latiusque à nobis in sequen tibus explicabitur. At si materia vendibilis est, non video qua ratione conuentio ista quantum ad commutationem pertinet ex se ipsa turpis sit, nec ex parte dantis, nec ex par te recipientis: siquidem qui dat, vel promittit pretium ob eam rem quę vendi potest, legem sequitur commutatiuę iustitiæ: recipiens eodem pacto eandem legem seruat, ac iu stè recipit mercedem, & pretium rei, quam vendere potuit. Igitur

Igit pactio hæc seruãda est & promittens cogendi erit pro missam mercedem soluere. Nõ obstat Iurisconsulti responsio qua asseuerat dantem turpiter agere. Nã actus ipse venere⁹ vtriusque maris, & fœminæ turpitudinem habet, atque ita pactio ipsa contingens inter virum, & meretricem ratione huius actus, & quatenus ex appetitu, & libidine fit, etiam tur pis est, non tantum ex parte viri, sed & ex parte meretricis, sed quatenus datio, & receptio mercedis, eiúsque promissio & stipulatio seorsum possunt censeri, turpitudinem non ha bent. Datio inquam, vel promissio, quia fit in compensatio nem, & mercedem, ac pretium corporis ipsi⁹ meretricis quo ad vsum venereum, qui vendibilis est, & ideo ad iustitiã cõ mutatiuam pertinet, acceptio verò quia meretrix mercedẽ, & pretium recipit eius laboris, & vsus, qui vendibilis est, & tamen nihilominus dantis, vel promittentis turpitudo ver satur, quia datio meretricem prouocat ad fornicationem, & procedit ab appetitu, & libidine coitus, non sic receptio meretricis, vel mercedis pactio, quippe quæ non procedat ab appetitu actus venerei, sed vt habeat ipsa mercedem, & pretiũ vsus corporei ad actũ fornicationis. Quo fit, vt nec ipsa ratio turpis sit quaten⁹ ea tendit ad stipendium, & mer cedem actus venerei, & vsus corporis, quem ipsa præstat me retrix, & ob quem pretium habere potest. Igitur qui me retrici mercedem promisit, iã post ipsum actum venereum cogendus erit eam soluere, etiam si ante coitum pactum fe cerit, quum in hac specie nõ sit tractandum de promissione aut datione quatenus turpitudinem habet, sed de ea qua ex parte iustitiam respicit commutatiuam, hic etenim est ve rus sensus iurisconsulti in d. §. sed & quod meretrici.

Secundò eadem sententia, qua asseritur promissionem factam meretrici seruandam esse etiam apud iudicem exte riorem, & promittentem cogendum fore ad promissi solu tionem, probatur Geneseos cap. 38. quo in loco Iudas mer cedem promissam Thammar, quę habitum meretricium as sumpserat ob fornicationem, eidem soluit, & misit post ip sum actum venereum. profecto nõ alia ratione quàm quod teneretur mercedem promissam meretrici soluere.

Tertiò eadem opinio satis apud Iurisconsultum probatur in l. affectionis. ff. de donationibus. qui censet, donationem 2 ꝓsse fieri meretrici, & ei factam validam esse, non tantum quo ad exceptionem, sed & quo ad actionem, secundum ma gis communem Doct. interpretationem contra glo. vbi ad idem optimus textus in l. donationes in cõcubinam. in prin cip. ff. eo. ti. Et id constat argumento ab speciali, nam si mi nor, & miles non potest donare meretrici secundum nota ta in d. l. affectionis. ob specialem quãdam rationem, qui mi nor nõ sit, nec miles donare meretrici poterit. l. miles ita. §. j. ff. de milit. testa. vbi itidem probatur eum, qui miles non sit, tantum donare posse meretrici, & concubinæ, sed etiam le gare in testamento, & eam hæredem instituere, quod Anto. Butrica. consi. 14. & eleganter Iaſ. consi. 37. lib. 3. adnotarunt. tradũt hac de re plura Bar. & Doct. in d. l. affectionis. Roma. consi. 43. Anchar. consi. 247. Capicius in decisio. Neapo. 102. qui & de concubina clerici loquuntur, examinantes. quan do ei donarj à clerico possit. quib. adde l. 22. cum sequentib. tit. 3. lib. j. ordinat & Ioan. Lup. in rub. de donat. inter vir. & v xor. §. 39. Nam & Raphael Cuma. in d. l. miles ita. §. j. Bald. con sil. 437. lib. 5. & Iaſ. in d. consi. 37. col. 2. lib. 3. existimant, etiam pagano minimè licere donationẽ facere mulieri, cum qua habet adulterum, incestúmve commercium. Fit tandem ex his, vt constitutissimum sit, mercedem meretrici ob fornica tionem promissam, modo absit dolus, & fraus, eidem soluen dam esse, promittentemque à iudice compellẽdum fore ad eius solutionem. quam opinionem tenent Cynus, & Saly cetus. in l. secunda. C. de condict. ob turpem causam. Barto. & Alexan. in dict. §. sed & quod meretrici. idem Bartolus in dicta l. affectionis. Alexander in dict. l. generaliter. Abbas in capitulo quia plerique. numero decimoquarto. de immuni ta. ecclesia. Ripa in l. si plagij. ff. de verborum oblig. column. penultima. Ioannes Lupi in dicta rubrica. §. quadragesimo. Salycetus in l. ea quæ. C. de donatio. ante nuptias. Bartolus, & Aretinus in dicta l. generaliter. quo in loco Iason, & Za sius numero vigesimonono. restantur hanc opinionem communem esse. Nec oberunt ea quæ ad probationem prioris sententiæ adducta fuere: siquidem l. tertia, & quarta tunc obtinet, quando datio, & receptio vtrinque est illicita, & reprobata, at in hac specie acceptio licita est, imò & ipsa datio quatenus procedit à lege iustitiæ. Et à promissione dati in mercedem eius operis, quod precium habere potest. iuxta ea, quæ modo adnotauimus. Item iurisconsulti respõ sum in d. §. si ob maleficium. Ita intelligendũ est, vt procedat in maleficio, quod lege exteriori punitur quãtũ ad ipsius re cipientis actionem: siquidem ratione eius actus, qui iure hu mano punitur, nemo potest iure quicquã pacisci, nec stipula ri. l. mercalem. C. de condi. ob turp. caus. qua ratione, etiam si ex propria natura materia vendibilis sit, quia lex ipsa huma na actum ipsum punit, propter quam pactio sit: verè dici nõ poterit, eadem lege humana pactionem istã validã esse, qua quicquam promissum fuerit ob maleficium committendũ. Sic sanè cum lege humana actꝰ puniatur, nullo pacto potest valida censeri pactio, quæ tendit vt pretium constituatur ob actionem illius actus, qui lege ipsa punitur: atq; ideo tũc ver sabitur vitium, & turpitudo non tantũ in ipso dante aliquid ob maleficium, sed & in ipso accipiente, qui pacisci tur mercedẽ pro eo quod apud iudicẽ puniri debet, vel ꝓ ea re, quæ vendibilis nõ est. optimus tex. in d. l. 4. Vltima ratio ex l. liber homo. ff. ad leg. Aquiliã non nocet huic conclusioni. Nam li cet nemo dominus sit mẽbrorũ suorum, est tamẽ dominus vsus proprij corporis: siquidem vsum corporis locare potest propter mercedis pretiũ: sicuti manifestè probatur apud Iu risconsultos, qui locationẽ operarũ passim permittunt, & probant. Quod si dixeris hoc tunc obtinere cũ locatio fit ad vsum licitum: non illicitũ: id facilimè tollitur: quia vsus illici tus operatur, quod ipsa locatio illicita sit, item quod non sit cogẽdus locator conuentioni stare: nec tamen ex hoc sequi tur, nõ esse locatori nõ soluendã mercedẽ, quoties ipse quod in locationẽ duxit, præstiterit omnino absque iure reuoca tionis. Assertio autem vltima, quã frequentiori calculo pro batã esse diximus, vera est: modo merces huius vsus venerei sit moderata, sicut & hoc necessariũ est ad omniũ commuta tionũ iustitiam, & præterea oportet, quòd ipse promittẽs ha beat ius dandi & promittendi: ita quidẽ, vt proprio consen su possit obligari: quẽadmodũ tradit Henri. in c. peruenit. de adulte. Ioan. Lupi in d. rubr. §. 41.

Ex his planè deducitur, nõ rectè hac in quæstione consti tui differentiam inter meretricem publicam & fœminam, quæ occultè fornicatur: cũ ratione suprascripta diligenter 3 examinata, satis appareat ita esse vsum corporis ad venereũ actũ, vendibilẽ in fœmina occultè fornicaria, sicut in ea, quę publicè meretriciũ exercet: tametsi Cynus in l. 2. & ibi Ang. C. de cond. ob turp. caus. Abb. in d. c. ga pleriq. nu. 14. & seq. Ioan. Lupi in d. rubr. §. 41. teneant in fœmina occultè forni caria, quæ publica meretrix nõ est, q̃d nec ipsa petere possit mercedem promissam, & pretium fornicationis: nec si datũ fuerit, illud possit retinere: imò potiùs restituere teneatur, etiam in animæ iudicio. Hanc sententiam Cyni & aliorũ seri bit communem esse Adria. in 4 sent. in tract. de restitutione. orituralia q. cã hi doct. probant authoritate tex. in l. Lucius. ff. de iure fisci. quo probari videtur, res datas his occultis for nicariis ad fiscũ pertinere, & eas fisco adiudicãdas fore. Ego equidẽ, vt modò adnotabã, opinor hãc opinionẽ nec com munẽ esse, nec veram: quãobrẽ eã in duas partes distinguã, quo facilius intelligatur. Prima etenim pars tractat, an pro mittens aliquod pretiũ fœminę propter occultam fornica tionẽ & eã, quæ meretricia nõ est, sit cogendus id etiã in fo ro exteriori soluere. Secũda pars agit de ea quæstione, an ac ceptũ à fœmina, quæ meretrix publica nõ est ob fornicatiõẽ, possit ab ea in iudicio animæ retineri, itavt adeius restitutio nem minimè teneatur. Quo ad primum fateor Cyni senten tiam in foro exteriore ob eius, & aliorum doctissimorũ viro rũ authoritatẽ, frequentissimè admitti, & à plerisq; iudicib. eam admittendam fore. At nõ video qua ratione opinio ista vera sit: cùm nihil referat, fœminam esse publicè, vel occul tè fornicariam ad iustã ipsius veneriv sus mercedẽ. Nã iurisconsulti responsum in d. l. Lucius. In his, quæ scelere quęsita sunt, & à fisco repeti possunt ob crimen à recipiente cõmis sum, pœna temporali, judicialiq; dignum. nõ in acquisitis ex fornicatione locum obtinet: atque ita in his casibus quibus receptio est illicita: & in specie Iurisconsultus ibi tractat de receptione illicita ex eo, quòd bona sunt auferenda ab hære de ea ratione quia propter scelus cõmissum in morte testa toris, efficitur ipse hæres indignus, vel incapax hereditatis, iuxta distinctionem Doctorum in dicta l. Lucius. Idcirco satis est distincta Iurisconsulti species, & eius respõsio ab his, quæ impræsentiarum de meretricio lucro tractantur. Vnde mirum est, cur Cynus & alij dicta l. Lucius. ad quæstionem induxerint: cùm hic de mercede promissa ob coitum fornicarium tractemus: qui

quidem

quidē coit⁹ minimè punibilis eſt lege exteriori,& humana.
Quod ſi coitus fornicarius punibilis foret apud iudicem ex
teriorem,tunc planè probatiſſimi iuris eſt,non poſſe merce
dem promiſſam nondum ſolutam peti. ſicuti probatur in l.
mercalem.C.de cond.ob turp.cauſam.Et id verum eſt,quo-
ties actus,cuius precium petitur,punibilis eſt,quo ad ipſum
petitorem,ne lucrum,& præmium is conſequatur ex eo,vn
de pœnam iure habere debet.
Secunda quæſtionis pars ediſſerit,q̄ receptū à fœmina,
quæ publica meretrix non eſt,minimè poteſt interiori ani-
mæ iudicio retineri:ſi ab ea reſtituendum eſt,quia ſit ob tur
pem cauſam illicitè receptum,quemadmodū Cynus,& qui
eum ſequunē,aſſeuerant.Quorum ſententia falſa eſt omni-
no,& cōtraria ex prædictis manifeſtè deducitur. Nam ſi ma
teria hac in ſpecie vendibilis eſt,parum refert vendatur pu-
blicè,vel ſecretè:nec item differt venditio fiat ab ea,quæ vē
dendi officium publicè habet,vel ab alia:cùm ex propria na
tura rei materia ſit vendibilis, nec eius venditio ratione pu-
blici officij permittatur,ſed ratione materiæ. Imò ſecundū
Cyni & ſequacium opinionem ſequeretur, ipſam meretri-
cem turpiùs accipere pro primo actu,quàm pro ſequentib.
quod nemo doctus fatebitur.Sic ſanè aduerſus priorem Cy
ni ſententiam hanc vltimam probant, & ſequuntur Monal-
dus in ſum.titu.de reſtitutione malè acquiſitorū.Henr. in c,
peruenit.de adult.Flor.2.par.tit.2.c.5.col.2.Syl. verb.reſtitu.
2.col.2.Adria.in d.§.oritur alia quæſt.idem poſt primam hu
ius operis editionem video tenere ac probare Domi. Soto
lib.4.de iuſtitia,& iure.q.7.art.j.⁂ Tandem & ipſe Io. Lup.
in d.§.41.quāuis Cyno,& alijs cōſenſiſſe videri poterat, hāc
opinionem ſequitur,dū Henr.diſtinctionem admittit.⁂Et
probatur idem ex eo,q̄ hæc acceptio mercedis coitus vene-
rei,non ſit rei alienæ occupatio:cum data ſit pecunia ex con
ſenſu domini abſque vlla fraude.Nec ipſa receptio ſit illici-
ta,nempe lege prohibita,ſiquidem,licet peccatū ipſum ma-
nifeſtam culpā habeat quo ad vſum venereū, nō tñ quo ad
receptionem mercedis,ſicuti paulò antè traditū eſt Hinc ſit
vt nec monacha recipiens ob mercedem coitus abſq; vllo
dolo pecuniam aliquam,teneatur eam in foro animæ inte-
riori reſtituere,qđ expreſſim Henr.adnotauit.idem & in fę-
mina,quæ maritum habet:etenim ſi quid ab adulterio acci-
piat ob fornicationem , reſtituere id non tenetur , tametſi
iniuriam faciat monacha religioni,& adultera viro.
Item ex ſupraſcriptis apparet,quid dicendum ſit de opinio
ne, quā hac in quæſtione probare conaē Io. à Med. in tract.
4 de reſtit.q.22.Is etenim ſcribit† datum meretrici, nec licitè
recipi, nec poſſe retinere alia ex cauſa q̄ donatiōis liberæ,&
ideo putat datum meretrici,non poſſe retineri,nec recipi,ti-
tulo mercedis,& precij actus venerej. Primum quidem opi-
nor hoc eſſe contrarium eleganti Iuriſconſulti reſponſo in
d.§.ſed quod meretrici.Vbi probaē,meretricem licitè recipe
re,quod datum ei fuerit ob fornicationem:non alia profe-
ctò ratione quā q̄ deē in pretium,& mercedē coit⁹ venerei.
Alioqui ſi iuriſcōſult⁹ donatiōis cauſam in hac datione cō
ſideraſſet,nequaquā diſtinxiſſet datū meretrici ab his, quæ
alijs ob turpē cauſam dari ſolent.cū & in his donationis li-
berę titulus receptionem faceret licitam ex propria natura,
tametſi cauſa quæ ad donandū induxerit, fuerit turpis.nō.n.
ex hoc ipſa donatio libera in vniuerſum à lege reprobata
cenſeē,ſicuti & ipſe Io.à Med.fateē,poſſe datum propter ho
micidium,lenociniū,vel aliud turpe crimen,aut propter ini
quam iudicis ſententiam retineri licitè ob donationis cau-
ſam,& p̄terea cū hæ donationes ob cauſam fiant, nō poteſt
dici eas donationes eſſe,qđ ꝓbaē in l.j.ff.de dona.& in l.vl.ff.
de cōd.cau.dat.Secundo ꝓbatiſſimi iuris eſſe cenſeo,datum
meretrici ob ipſam fornicationem vel ratione cōuentionis
expreſſæ,vel tacitæ,in pretium vſus venerei , iuſtè poſſe ab
ipſa recipi,& retineri,etiam ſi conſtet,dantem non omnino
liberè:ſed coactū vel à iudice,vel lege pactionis dediſſe.hoc.
n.ſatis deduciē ab his,q̄ paulò antè tradita fuere: modò abſit
fraus in ipſa acceptione:nec ſit exceſs⁹ aliquis in ipſa accep
tione:nā is arbitrio boni viri donatiōis titulo exigi,vt datū
recipi,& retineri tutè valeat.Quamobrē exiſtimo eum, qui
cum meretrice publica,vel ea fęmina,q̄ ſui corporis queſtū
facit,coierit abſq; expreſſa ꝯuētione,cogēdū fore à iudice
lege taciti pacti eidē fęminæ ꝯſuetam venerei vſus mercedē
ſoluere.Quib.ſatis probatum eſt nō eſſe neceſſariā donatio
nis cauſam,nec verā, nec p̄ſumptā ad hoc vt meretrix tutè
retineat,aut licitè recipiat quod ei ob meretricium datum
fuerit,atque ita hanc quæſtionem diffiniendā eſſe arbitror.
Nam & in ſpecie opinionem Io.à Med.improbat Dom.So-
to lib.4.de Iuſtitia & iure quæſt.7.art.1.
Hinc etiam infertur,an promiſſum alicui paraſito,vel io-
5 culatori,† vt is inter ludicra & iocos patiatur aliquot alapas
& verbera:ſit ei neceſſariò ſoluendū: & promittens ſoluere
cogatur per iudicem?& quāuis Zaſius in d.l. generaliter.nu.
31.velit,nullam hic poſſe dari coactionē iudicis:ego tamen
contrarium cenſeo quo ad moderatam actus mercedē. Nō
inficior paraſitum ita conuenientem & paciſcentē male fa-
cere,& peccare quandoq; mortaliter.Nā hæc lucra & para-
ſitorum ars licita quidem eſt ad hominū delectationem:mo
dò ea exerceatur abſque proximi præiudicio,& læſione ho
neſtatis,vt explicant Diuus Thomas & Caiet.2.2 queſt.168.
artic.3.& præceden.Syluest.verb.ars.q.7.tradunt Doct.in ca
pi.1.de vit.& honeſt.cler.lib.6.tamē & ſi malè faciat paraſit⁹
iocando vſum ſui corporis ad hęc verbera:nihilominus ex
hoc nulla lege exteriori punitur:nec turpiter recipit huius
laboris mercedem.Qua in re oportet viros nobiles admone
re,has cum paraſitis pactiones eſſe omnino contrarias ve-
ræ nobilitatis legib.idcirco ab eis abſtinendum fore: cum ſint
aliæ ludicræ artis,& paraſitici muneris partes,quæ abſq; vl-
lo vitio poſſint magis ad riſum,& iocos prouocare,& ad ho
neſtam delectationem pertinere:etiam ſi apud Romanos eo
tempore quo propter Aſiaticam luxuriam in perditiſſimos
itum eſt mores , id in vſu erat.ita etenim in hunc ſenſum
quidam accipiunt illud Martialis lib.ſecundo. ad Poſthu.

Os tibi præciſum,quanta non ipſe Latinus,
Vilia Panniculi percutit ora ſono.

Cęterùm prius quàm queſtionem iſtam egrediamur ob-
6 ſeruandum eſt ad† intellectum l.tertię,& quartæ.ff.de cōd.
ob turp.cauſ.diſtinctionem quādā prænotari poſſe , aliquot
expoſitis concluſionibus.
Prima quidē.Apud iudicem exteriorē nemini licet agere
ad mercedem,vel pretiū eius operis,quod habet crimen ab
eodem iudice pœna exteriori puniendum.tex.optimus in l.
mercalem.C.de cond.ob turp.cauſ.
Secunda.In pari turpitudinis cauſa lex humana denegat
actionē & repetitionem eius,quod propter aliquod ſcelus
cōmittendum datum fuerit.d.l.4.in prin.l.54.titu.14 parti.5.
Tertia.Vtcunq; humana lege denegata ſit repetitio eius,
quod ob crimen,& maleficiū datū fuerit:non tamen ex hoc
accipiens tutus erit in animę iudicio, ſi alioqui vel ratione
materiæ,quę vēdibilis nō erat,vel eo q̄ cōuentio fuerit ini-
qua teneretur ad reſtitutionem:lex enim,quæ negat dāti re
petitionem in hac ſpecie,nullū ius tribuit recipienti,nec pl⁹
iuris in eū trāsfert:quā is ex receptione adquiſierit: ſicuti in
ſimili argumento docet Tho.2.2.q.77.artic.1. ad primū.igi
tur quoties tractabitur de obligatione ipſius recipientis ad
reſtituendum ea,quę ob maleficium acceperit, apud iudicē
interioris iudicij res erit ita examinanda , ac ſi humana lex
quę repetitionem dāti ob parem turpitudinē negauit quid-
quam hac in re non ſtatuiſſet.Niſi aliqua ex lege probatum
ſit aut probari iuſta ratione queat,per denegationē actionis
in pœnā turpitudinis,dantem priuatū eſſe lege humana eo,
quod dedit.Nam & tunc erit diligēter examinandū , cui lex
ipſa tribuendū eſſe cēſeat id,quod datum eſt,ipſine recipiē-
ti,an fiſco,an pauperib.vel eccleſię:quod latiùs probabitur
inferiùs,& in materia de Simonia,& in tractatu eorum quæ
ob maleficium lege exteriori punibile data ſint.
Quarta cōcluſio.Etiam ſi propter parem turpitudinis cau-
ſam quoties datio,& receptio eſt illicita,minimè competat
dati repetitio:tamē vbi ipſa receptio eſt licita,nō tantùm re-
petitio negatur,ſed & retentio ipſa iuſtiſſima eſt:quod con
ſtat ex ratione tex.in d.§.ſed quod meretrici.
Ex tertia cōcluſione deducitur reſolutio illius queſtionis,
qua ſolet controuerti : an ſit neceſſariò facienda reſtitutio
7 † eorum,quæ turpiter data,& accepta fuerint:& cui.an ei,q
dedit,vel pauperibus?Qua in re quibuſdam viſum eſt,reſti-
tutionem faciendam eſſe neceſſario , non tamen danti , ſed
vel pauperibus quod ea ratione probatur:quia receptio ini-
qua eſt,& à lege reprobata:idcirco nō potuit datū ipſi reci-
piēti acquiri,iuxta regulā primā,quā in hac relectione,ſecū-
da parte cōſtituimus.idē adnotari poteſt ex ca.de hoc.de Si-
monia.vbi ſatis manifeſtè ſcriptū , & reſpōſum eſt acceptū
ratione Simoniacæ conuētionis abſq; periculo animæ,reti-
neri non poſſe.Et ita Doct.inibi adnotarūt,atq; in vniuerſum
propoſitæ quæſtioni reſpōdet Palu.in 4.ſen.diſt.15.q.3.ar.5.
verſi.3.concluſi gl.pen.in regu.iſta,quā interpretamur : quæ
quidē ſentētia frequētiori Doct.cōſenſu recepta eſt,quēad-
modū fatetur Ioan.à Medina de reſti.q.2.c.2.incipiēti,de co
quod.Nā & noſtrates idē præmittunt,dū gl.eandē ſequūtur.
quibus

quibus aſtipulatur tex.in l.iuriſgentium. §.ſi ob maleficium.
ff.de pact.in l.generaliter.& in l.ſi plagij.ff.de verb. obl. & in
§.prætor ait.ac §.generaliter.d.l.iuriſgentium. vbi pacta tur-
pia,contra bonos mores,aut contra leges,irrita ſunt,& nul-
la.Conſequitur igitur harum conuentionum ratione nullū
ius recipienti acquiri : ſiquidem titulus acquiſitionis nullus
eſt.l.nō dubiū.C.de legibus.Adrianus tamen in 4 .ſen. tract.
de reſtitutione.c.reſtat inquirere.ad finē.fatetur planè,acci-
pientem omnino teneri ad reſtitutionem,ſed contendit poſ
ſe arbitrio eius eam fieri danti,vel pauperibus.Io. à Med.de
reſtitutio.d.c.2.aliter quæſtionem iſtam diffinire tentat,exi-
ſtimans,acceptum ob maleficium, & turpem cauſam nō eſ-
ſe neceſſario reſtituendum danti, ſed pauperibus cauſa ipſa
ſequuta,& ſic maleficio commiſſo.quia iam qui dedit ob eā
cauſam,quæ ſequuta eſt,rē donauit, eamq́; à ſe abdicauit,&
ideo ei non eſt reſtituenda : cauſa verò non ſequuta cenſet
reſtitutionem faciendam eſſe ei,qui dederit : cùm voluntas
donationis ceſſet cauſa non ſequuta.addit præter hæc in Si
monię cauſa datis & acceptis non eſſe reſtitutionem faciē-
dam danti,præter quàm in caſu tex.in c.veniens.de ſimo.At
Caie.in ſum.verb.Simonia exterior,opinatur,temporale da
tum propter ſimoniam,non ſequuta ſpiritualis traditione,
in animæ iudicio ante iudicis ſententiam, reſtituendum eſ-
ſe danti:ea ratione q̄ in pœnam criminis, & iniquæ pactio-
nis lex canonica priuat dantem ea re,quam dedit: pœna ve-
rò ante condemnationem iudicis non debetur , nec omni-
no reſtituēda eſt:iuxta reſolutionē gl.in c.tua fraternitas. 12.
q.2.quā rationem Io.à Med.in vniuerſum pro eius reſpon-
ſione validam eſſe cenſuit.idem Syl.poſt Io. in ſum.confeſ-
ſorū, fatetur,verb. reſtitutio. 4.§.j. hoc tñ dimittēs arbitrio
accipientis , ſicut & Adrianus paulò ante citatus exiſtimat.
Ipſe quidem quantum attinet ad recipientem,& ſi commu
nis ſententia definierit,eum teneri ad reſtitutionem eorum
quæ ex iniquis vtrinque conuentionib.adquiſierit,vel acce
perit,video tamen poſſe in hunc ſanè modū diſtingui. Aut
etenim pactio fuit iniqua ex eo,q̄ materia vendibilis nō ſit:
nēpe in crimine Simonię,cū res ſpiritualis , cuius venditio
Simoniā induxit,æſtimari,aut vēdi nō poſſit,& in pactione,
aliquid promittaē,vt iniqua ſententia feraē,vel iuſtitia mini.
ſtreē,in his caſib.recipiens tenebiē omnino reſtituere, quip-
pe qui nihil dederit aut fecerit,qđ ex propria natura ſit præ-
tio ęſtimabile.Quod ſi materia vendibilis ſit:quia vſus cor-
poris,& labor human⁹ cōduciē ad delictū , & ob id cōuētio
iure improba eſt & illicita ratione turpitudinis vtrinq; com
miſſæ,fortaſſis accipiēs poterit datū retinere in animæ iudi
cio in compenſationem arbitrio boni viri,ac iuſtam merce
dē laboris impenſi,& induſtriæ præſtitæ ad maleficium. in-
ducor etenim in hanc ſententiam,primū , q̄ licet,à lege iſtę
conuentiones reprobatæ ſint,& cenſeantur , id procedit ad
hūc ſanè effectum, vt ex eis agi nō poſſit,nec teneatur,quis
promiſſa ſeruare, non autem ad hoc,vt datum ratione labo
ris impenſi,reſtituendum ſit ante condemnationem , ſi qui
dedit potuit propriæ rei transferre dominium.deinde quan
uis conuentiones iſtæ indiſtinctè reprobenē quo ad omnes
iuris effectus:hoc in pęna criminis cōmiſſi paciſcēdo ſit:ſed
pœna non eſt neceſſario ante cōdēnationē reſtituenda. Itē
ſi verum eſſet quod Doct.cōmuniter adnotarunt , ſequereē
inde artificem,aut fabrum cōductum ad fabricādū id, quod
iure vetitum extat, & in maleficium pernicioſum fabricaē,
teneri,ad reſtitutionem eius,quod ob fabricā in mercedē la
boris acceperit:ſic & miles cōduct⁹ ad bellū iniuſtū,quodq́;
ipſe iniquiſſimū eſſe certò ſcit,tenereē reſtituere mercedē iu
re cōductionis ſibi ob militiā p̄ſtitā,& tñ nec artificē,nec mi
litē ad reſtitutionē in propoſitis ſpecieb. ipſe non damnarē,
nec cōpellerē in animæ iudicio:nec opinor cogi poſſe.mil.
le ꝑfectò poſſent adhæc exēpla ꝓponi.Vnde mihi nō admo
dū placet cōmunis doctorū opinio,quę dubio procul obti-
net,cū accipiēs nihil laboris, vel induſtriæ impēdit.Scio tñ
frequentiſſimā omniū ſententiā in contrariū probatū iri ex
eo,q̄ cōuētiones iſtę iure ſint īprobatę,& nullę cenſeanē:&
ideo acceptio ſit illicita, eáq; ratione inducat obligationē
reſtituēdi,tametſi huic rationi poſſit reſpōderi,veram eſſe,
quoties contractus ita lege reprobaē,q̄ nec actionē,nec re-
tentionē pariat, tunc. ſ. quando reprobus eſt vel ex defectu
ſolennitatis iure requiſitæ,vel ob deficientem legitimū cō-
ſenſum paciſcentis ad perfectā rei promiſſæ tranſlationem,
quod in præſentiarum minimè contingit.Et ideo in hoc ca
ſu reſtitutio neceſſaria nō eſt.Quod verò pertinet ad dātem
an ei ſit faciēda reſtitutio quoties recipiens reſtituere teneē
eſt obſeruādum,ſitne ea lex,quæ repetitionem negat ob pa
rem turpitudinē,pœnalis:ita quidē vt in pœnam iniquę cō
uētionis expreſſim,vel tacitè efficiat inhabilē eū q dedit,ad
repetendum.Nam ſi inhabilis efficitur in pœnam: hæc pœ-
na nullam requirit iudicis exequutionē,atq; ipſo iure abſq;
vlla iudicis ſentētia infligitur:idcirco in animæ iudicio ob-
tinebit planè,ſecūdùm ea,quæ nos tractauimus in Epitome
ad quartū lib.decre.2.par.ca.6.§.8 & ideò reſtitutio non erit
neceſſariò danti facienda,etiā ſi cauſa,ob quam datio facta
fuerit,ſequuta non ſit.Etenim vbi cauſa ſequuta fuerit,non
diffiteor cōmuni omniū ſentētia abſq; dubio,licèt materia
vendibilis non ſit, nec pretio æſtimabili , danti reſtituen-
dū non eſſe.ſed & ſi dixeris,in priori ſpecie, vbi cauſa datio
nis ſequuta non fuerit,legem denegātem repetitionem nō
procedere:aut ſaltē obtinere quoad ſimplicem denegationē
actionis,nō tamen ex hoc priuare in pœnā ipſum dātē iure,
quod habet ad repetendū cauſa non ſequuta:vtrunque opi
nor falſum eſſe..
Nam lex ciuilis negans repetitionem eius , quod datum
turpiter fuerit ob turpem cauſam,locū habet,etiā ante cau-
ſam ipſam ſequutam,& eadē in pœnā tanti criminis dantē
priuat iure exigēdi,quod dederat.Nō obſtat huic reſolutio
ni text.in d.cap.veniens.de Simonia.qui reſpondit datū cau
8 ſa ſimonię† reſtituendū eſſe danti.Id etenim procedit , vel
quia ipſe dedit bona fide monachis exigentib. id prætextu
conſuetudinis,ad prandiū monachorū,ca.cùm Apoſtolicā.
eod.titu.vnde non omnino manifeſta eſt,nec aperta dantis
turpitudo:vel pecunia inibi reſtituitur danti:vt is tranſlatus
ad aliud monaſterium,eam ſecum in id monaſteriū deferat,
ad alimenta ſibi neceſſaria. Quo ſit,eo textu minimè poſſe
probari,quod datū cauſa ſimoniæ ſit reſtituendū ei,qui de-
derit:ac tandē ex his,quę modò adnotauimus,palàm cōſtat
qualiter ſit intelligēda Iuriſcōſulti reſpōſio in d.§.ſed quod
meretrici:& in eiuſdē l.quartæ.par.1.Et nibilomin⁹ ꝓximo
paragrapho adhuc hanc ipſam quæſtionē tractantes, expli-
cauimus veram cognitionem,& interpretationē tex.in l.2.
ff.de condict.ob turp.cauſ.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Datum iudici,vt iuſtam ſententiam pronuntiet:an poſſit repeti: & an is,qui dedit perdat litem?*
2 *Teſtis an poſſit pro ferendo teſtimonio aliquid accipere?*
3 *Rei alienæ inuentor,an iuſtè poſſit aliquid capere ob eiuſdem rei reſtitutionem?*
4 *Intellectus l.ſolent.ff.de præſcrip.ver.& l.4.§.ſi tibi.ff.de cond.ob turpem cauſam.*
5 *An teneatur ad reſtitutionem, qui potuit proximum à damno illato defendere?*
6 *Examinatur argumentatio gl.in l.4 §.ſi tibi.ff. de cond.ob turp.cauſ.*
7 *Adquiſitum per metum etiam leuem:an ſit neceſſariò reſtituendū metum paſſo?*
8 *An ſit reſtituendū quod obtinetur ex contractu beneficio reſtitutionis in integrum reſcindendo?*
9 *Adquiſita ex contractu nullo ob defectum ſolennitatis legis humanę, reſtituenda ſunt in conſcientiæ iudicio.*
10 *Intellectus Regiarū conſtitutionum,quæ prohibēt vxorem abſque licentia viri contrahere.*

§. TERTIVS.

QVARTO AB eadē prima regula diſſoluitur
ea dubitatio,quæ paſſim diſcuti ſolet:ſitne reſti-
tuēdū id,quod iudex acceperit , vt iuſtā ſentētiā
1 ferat,in pretium quidē† iuſtiſſimi iudicij?& Iuriſ
conſultus in l.2.ff.de condict.ob turp.cauſ.Ita obſcurè hanc
quæſtionem definiuit,vt ob eius incertam ſententiam:itidē
& interpretes variè reſpōderint.Sed ſi dedi,inquit Vlpianus,
vt ſecundū me in bona cauſa iudex pronuntiaret, eſt quidē
relatum condictioni locū eſſe:ſed hic quoque crimen cōtra
hit.Iudicem enim corrumpere videtur:& non ita pridē Im-
perator noſter conſtituit litē eū perdere.Hęc Iuriſcōſultus,
qui expreſſim aſſerit dantem iudici pecuniā, vt iuſtè in eius
cauſa ſententiā dicat,turpiter agere,& crimen contrahere,
propter quod cauſam ipſam,vtcunq; iuſtiſſimā perdit.idcir-
co videtur non eſſe huic dandā repetitionem: ſiquidem con
ſtat eū,qui hanc cauſam dederit,puniendum fore litē perde
re.gl.communiter recepta in d.l.2.tex.in l.1.C.de pœna iud.
qui malè iud.& in authen.vt litigantes iurent in exord. lit.
Regia l.52.titul.decimoquarto.par.quinta.qua ratione qui-
dam exiſtimarunt,nō eſſe dandam in hac ſpecie repetitionē.
Quod verum

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Quod verum est,actionem danti hic denegari addati repetitionem,manifesti iuris erit, secundum ea, quæ paulò antè dicta sunt proximo §. non esse necessariò eidem restituendum quod dederit,sed vel pauperibus.Sed & hæc non omnino cõuincunt: quin contrariam sententiam probare possimus. Etenim licet qui dat iudici pecuniã,vt pro eo in bona causa sententiam pronũtiet,ob hoc crimen,quod præsumptam corruptionem iudicis præ se fert,puniatur perditione causæ:non tamẽ ex hoc sequitur ei negari repetitionem eius,quod dedit:cùm sit ex eius parte crimẽ hoc leue, & procedẽs à zelo iustitiæ.Præsertim quòd pœna legis ciuilis statuentis hanc causæ perditionem,tunc locum obtinet,cùm habens bonam causam iudicem pecunia inducit,vt pro eo sententiam dicat.corrumpit etenim fortasse iudicem,qui secundum conscientiam,& proprij iudicij dictamen contrarium alioqui foret pronuntiaturus.Secus denique dici posset vbi quis iudici pecuniam daret,vt iustitiam ministraret, litemq́ue iuxta iustitiæ tramites definiret:eo sane casu non tendit pecuniæ datio in iudicis corruptionem, & ideo frequẽtiori iudicio,& interpretum suffragio receptum est,cõpetere danti repetitionem,secundum Alex.in d.l.2.quoties datum quid fuerit iudici,vt iustitiam celeriter ministret.idẽ tenent in d l.2.Fulgo.& Ias.Bal.in c.vlt.col.vlt.de appel.gl.in c.qui rectè.11.q.3.Panor.in c cùm ab omni. de vit. & hone. cleri.nu.8.gl.singularis & inibi Archid.in ca.non sanè. 14.q.5.quo in loco Gratianus D.August.refert hanc opinionem satis apertè asseuerantem in epist.54.ad Macedoniũ.Et quãuis Alex.Ias.& alij in d.l.2.existiment in hoc posteriori casu cùm pecunia datur,vt iudex iustam sententiam celeriter ferat causamq; iure expediat, causam ipsam dantem in pœnã perdere,atque habere dati repetitionem, in priori autem casu,cum suspicio corruptionis maior est,quia pecunia datur iudici,vt pro dante,qui potiora iura habet,sentẽtiam dicat, nec competere repetitionem,& in pœnam causam perdi,ego tamen opinor,tunc nec danti cõpetere dati repetitionẽ cùm ob dationem causam amittit, secũdum leges hac in re pœnam statuentes,siquidem perditio causæ nulla alia ratione instituta est,quàm quòd is qui dedit iudici pecuniam grauiter deliquerit, delictum autem propter parem turpitudinem inducit denegationem repetitionis,sicuti expressim responsum est in l.4.in prin.& in l.3.ff.de condict.ob turp. causam.vnde deducitur,minimè habere dati repetitionem eum qui dederit,vt iudex pro eo sententiam pronuntiet: quãuis is bonam causam habeat,quia dantis animus tendat saltem ex præsumptione ad corruptionem iudicis:hoc profectò iurisconsultus respondit in d.l.2.At si pecunia iudici detur vt iustitiam absque mora litiganti exhibeat:tunc,ni fallor,causa nec amittitur,nec repetitio tanti negatur. Tandem illud ex his certissimum esse censeo,quòd datum iudici absq; crimine corruptionis, vt iustitiam ministret, est dãti restituendũ. Idq́ue confirmat authoritas August.in d.c.non sane. tenent in specie Syl.verb.restit.2.§.1 & restitutio.4.§.1.qui constituit regulam hac in controuersia certissimã, qua definitur, tum ob causam necessariam ad quam tenetur recipiens necessitate præcepti,quod ad iustitiam pertinet,est omnino restituendum,& quidem danti,nisi & is propter aliquam admistam dationi turpitudinem lege humana iure repetendi priuetur.eandem regulam adnotarũt alij,præsertim Adrianus in 4.sen.tract.de restit.c.restat.inquirere. Io. à Medina de restitutio.q.21.col.10.& probatur,quia opera iustitiæ venalia non sunt,nec iustitia est materia vendibilis, idcirco datio,& acceptio sunt contrariæ rationi veræ venditionis, quæ fieri non potest de rebus istis,quibus nulla conuenit æstimatio, quod & Caieta.asseuerat in 2.2.q.32.ar.7.tex.in cap. cum ab omni.de vita & honest. clerico.iniquissimum enim est hoc commutationis genus.Nam & Cicero,libro j.de legibus inquit,iniustissimum est iustitiæ mercedem quærere.Qui mercede bonus vir est,mercede erit malus, cùm iustitia debeat esse gratuita.qui enim rectè iudicat,authore Gregor.& præmium remunerationis expectat fraudem in Deum perpetrat,quia iustitiam,quã gratis impartiri debuit, acceptione pecuniæ vendit.c.qui rectè.11.quæstion. 3. siquidem iustus non est qui iustè agit non ob ipsam virtutem, sed ob aliam causam.vt tradit Aristo.libro sexto Ethico.cap.12.pulcher text.in capitulo primo.de re iud.in sexto. quem poterit ornare multis quæ hac in re traduntur à Valerio Max.libro 6. cap.5.& cap.3.quo in loco meminit Cambysis Persarum regis,qui atroci ac noua pœna iudicis nè quis postea corrumpi posset prouidit,dum iudicis cuiusdam iniqui ex corpore pellem detractam,sellæ intendi,in eaque filium eius iudicaturum considere iussit,is autem iudex dictus est Sisamnes priori Asiæ parti præfectus.eius autem filius fuit Otanes ex Herodoto in Terpsichore.lex item duodecim tabularum iustissimè decreuit,iudicem,qui ob rem dicendam pecuniam accepisset,capite puniendũ fore:cuius meminit Gellius lib. 20.cap.1.idem ferè probatur in speciali casu in l.lex Iulia.§.vltim.ff.ad l.Iuliam repet.multa Ludoui.Cęlius de iustitia tradit lib.12.lect.antiq.ca.46.& sequentib.in hac specie Adria. quolibe.10.Primus autem Athenis pecuniam iudicib.contulisse dicitur Anytus Anchenionis filius.cũ circa Pelopõnesiaci belli fermè exitum proditionis Pyli causam diceret, authore Plutarcho in Martio Coriolano.hanc prętereà regulam probat eleganter iurisconsultus in l.vlt.ff.de cond.ob turp.causam.qui plurib.propositis specieb. cõstitutissimum esse censet,repetitionẽ dandã fore in id,quod turpiter acceptũ fuerit ob ministerium eius operis,quod accipiẽs lege iustitiæ,ministrare tenetur.

Primò hinc deducitur,an possit testis pro testimonio ferendo pretium aliquod recipere:& sanè id recipere non po-
2 test:†tenebiturq́; restituere quod huius ratione ei datũ fuerit:ipsi quidem,qui dedit.Nã ad iustitiã pertinet ꝙ quis verũ testimoniũ dicat quoties à iudice vocatus in testem fuerit: idq́ue tenetur dicere omninò,etiã non requisitus, ex lege tamen charitatis ad liberandum proximum ab iniquo damno: & liberè. text.singul.in cap.nolite timere.11.quæst.3.& in c. intimauit.de testib.vbi Abb.& Fel.Inn. in c. qualiter.in 1.de accusat.Thom.& Caiet.2.2.q.70.arti.1.Domi.à Soto in relect.de secreto,membro 2.q.7.art.1.Marti.Azpil. in ca inter verba.11.q.3.corol.63.à quib.apertissimè probatur, quẽpiã ratione iustitiæ,vel charitatis teneri ad ferendum testimonium,quoties id necessarium sit ad vitãdũ damnũ iniquum alterius.Quamobrẽ gratis id præstari,& exhiberi debet:quia venale testimonium veritatis non est secundum Augustinũ in d.cap.non sanè.pro labore tamen,& expensis factis in ferendo testimonio iustã mercedem potest testi exigere,& recipere,cap.statutũ §.pro ferendo testimonio.de rescript.lib. 6.l.quoniam liberi.C.de testib.§.venturis.q.3.sub capit.vlti. tradunt Albe.in tract de testi.fol.14.& Ioan. Crottus de test. quæst.15.sicut & iudex,qui non potest vt iustam sententiã ferat pecuniam accipere,poterit iustissimè laboris mercedẽ, cùm salarium publicum nõ habet,iustè recipere.l.4.§.in iudicio ff.fini.regundo.l.ex part.in prin.ff.fam.hercis.notatur in dict.cap.statutum §.assessorem.& in ca.cùm ab omni specie. de vit.& honest.cleri.sic in hac specie quo ad animę iudiciũ hanc quæstionem definiendam censet Adria.quodlibet.10. articu.1.Ioan.Medina de restit.q.25.colum. 10. & sequẽtib. post alios qui regulam præmissam, à qua hanc decisionem deduximus,constituerunt.idem erit & in tabellionib.alijsq; munera,& officia publica habẽtib.nam & hi licet ex officio teneantur litigantib.& alijs ministeriũ iustitię exhibere,pro labore tamen possunt petere mercedem aliquã vel consuetudine,vel lege definitã.quidquid tamen vltra quantitatem legib.prætaxatam acceperint,restituere danti tenẽtur,secũdũ Anto.& Abb.nu.33.in c.quia pleriq;. de immunit.eccles. Adrian.in dict.cap.restat inquirere.Ioan. Medina in d.q.25. contra Innoc.in dict cap quia plerique. qui falso intellectu text.in d.c.non sanè.contrarium probare,authoritate Augustini,tentauit.

Secundò hinc deducitur, an ob restitutionem rei alienæ
3 inuentę possit eius inuentor mercedem, aut præmiũ†ex pacto vel alias accipere.Hostiens.quidẽ in c.dudũ.el 2.de elect. existimat,posse aliquid iustè recipi,& retineri ab eo qui rem alienã inuenit ob eius restitutionẽ.Sed ab Hostiẽsi discedit ibi Panor.nu.18.non immeritò:etenim tenetur quis rẽ alienã inuentã domino restituere lege iustitiæ.cap.si quid inuenisti.14.q.5.igitur gratis id facere debet,secundùm regulam paulò antè à me propositã.idẽ probatur in l.falsus.§.qui alienũ ff.de fur.vbi iuriscõsultus scribit,eũ q rẽ alienã inuenerit nõ probe petere inuẽtionis pmia.Quid ergo,inquit,si quæ Græci dicũt εὕρετρα,petat?nec hic videtur furtũ facere,& si nõ probè petat aliquid.ita sanè legit dictionẽ Græcã Holoander.at Budæus ibidẽ,& in tit.de officio præf prætorio.μηνύτρα,legẽdũ esse cẽset.q vox idẽ significat,nẽpè inuẽtionis pmia:Hispani dicimus Hallazagos.vnde Bar in d.§.q alienũ.scribit,ppter restitutionẽ rei alienæ,q inuẽta fuerit,nihil iustè peti posse,nec accipi,p labore tñ impẽso in ea requirẽda,& inueniẽda iustè mercedẽ aliquã recipi,& retineri.idẽ adnotarũt Albe.& Ias. in l.4.§.si tibi idiciũ dedero.ff.de cõd.ob turp.caus.col.2.Fel.in c. dilecti.n.7.de accus.& Chassan.in cõsuetu. Burgũdiæ.rub.1. §.3.num. 1.tametsi apud me certissimũ sit, posse recipi iu-
stè,&

stè, & retineri,quod fuerit datum ob rei inuentę restitutionem,modo saltem coniecturis quibusdam appareat dominum id liberè dedisse,& sponte.

Verum aduersus suprascriptam regulam sunt duo Iuris-
4 consultorum†responsa in d.l.4.§ si tibi iudicium dedero.& in l.solent.ff.de præscript.verb.quib.cõstat,nec repeti posse quod datum est ob indicandum seruum fugitiuum,aut furẽ: imò ex pactione,& conuentione posse peti,actionemq́ue in id exigendum dari:& tamen lege iustitiæ saltem charitatis præcepto tenetur quis furem indicare, & itidem seruum fugitiuum, quemadmodum adnotatum est communi omnium sentẽtia in c.qui cum fure.de fur.& in c.dilectus.de excess.prælat.gl.& Bar.in l.ciuile.C.de fur.& adnotatur in c.nerui.13.dist.igitur non tenetur quis gratis facere id quod ratione præcepti ad iustitiam pertinentis agere tenebatur:præterea tenetur quilibet,si possit absque proprio periculo,& commodè id valeat efficere,alterum ab iniuria defendere nõ tãtum iure pontificio.tex.in c.quantæ.& ibi gl.& doct.de senten.excõ.& in c.dilecto.eo.tit.in 6.cuius.Ias.meminit in cõsi. 86.lib.3.sed & iure ciuili quod probaturà contrario sensu tex.in l.culpa caret.ff.de reg.iur.sicut adnotarunt Alber.in l. metum.§.sed licet.ff.quod met.cau.Dec.in c.1.col.3.de offi. deleg.Fortu in l.vt vim.ff.de iust.& iur.ad finem.Io.Igneus in l.j.§.serui appellatione.nu.125.ff.ad Silla.Grattus in cons. 1.nu.47.lib.1.Adria.quodlibet.1.art.2.col.4. etiam si cõmuniter quo ad ius ciuile contrarium receptum sit ex l.j.§.sed in eo.ff.ad Sylla.gl.in d.l.culpa caret.sicuti constat ex docto. ibi,& in d.c.1.& in d.§.sed licet.& Ludo Carrerio in practi. crimi.de homic.§.4.nu.19.& §.6.nu.63.sed prior sententia verior est, quanuis iure ciuili non sit puniendus qui alterum ab iniuria non defenderit,cum posset commodè id facere,saltem pœna ordinaria criminis regulariter. Et nihilominus licet teneatur quis alterum ab offensa, & iniuria defendere,lege quidem iustitiæ, vel charitatis præcepto,nõ tamen tenetur id gratis agere:optimus tex.in l.si pater.§.j.ff.de donationi.vbi Iurisconsultus scribit,iustam esse in hac specie laboris mercedem: idem notat Adr.d.quolib.1.ar.2.col. 3.Cui accedit Io.Med.in d.q.25.col.12.huic posteriori rationi respondendum esse censeo id procedere in laboris stipendium,& mercedem,ita tamen,vt ex mora non dati stipẽdij opus hoc pium, & iustum minimè impediatur,cum & post præstitum auxilium iudex cogere debeat alterum ad iustæ mercedis solutionem.

Illud verè præmittendum nõ est, eum qui à domino cõ-
5 modè poterat illęsum alterũ seruare†,& defendere,minimè ex hoc teneri ad illati damni restitutionem,& si grauiter peccauerit maximamq́ue damni dati culpam contraxerit, nisi si quis officio publico teneatur criminibus,& iniurijs obuiare,aut testimonium dicere quia in testem ad iudicium iussu iudicis vocatus fuerit.priori etenim casu contra legem tantum charitatis fit,posteriori verò contra legem iustitiæ cõmutatiuę,quarum prior obligatio non inducit restitutionis necessitatem sed posterior,sicuti in specie, quam tractamus tradidere eleganter Tho & Caie.2.2.q.62.art.7.Alex. de Hales.3.par.q.87.Adr.quodlibet.11.q.1.idem in 4.sent. tractat.de restitutio.q.j.ad finem.Syl.verbo,restitutio.3.q.5. Io.Med.de restitutione.q.9.vbi testatur, hanc esse cõmunẽ Theologorum resolutionem,quam sequitur Domi.Soto li. 4.de iustit.& iure.q.7.ar.3.vnde etiam si in d.c. qui cum fure. furti conscius,id non reuelans possessori,& domino,fur appelletur:id verum est quo ad furti culpam, non tamen quo ad obligationem restituendi: nisi iuxta distinctionem hanc quam modò ex theologis exposuimus. idcirco hac in re cautè circa restitutionem respondendum erit.Cæterũ prior obiectio ex l.solent.& §. si tibi indiciũ dedero.Bar.in eo.§.si tibi.non fuit incognita:atq; ideo existimat, non teneri quẽ ad furem indicandũ,licet teneatur furtum detegere, & ostẽdere,vnde secundũ eũ furẽ nõ tenetur quis priuatę personę manifestare, & ob id poterit aliquid capere ob hanc manifestationem.idẽ ferè tenet ipse Bart.in d.l.ciuile.C.de fur.& Panor.in d.c.qui cum fure.scribentes teneri quempiam indicare furtum,non furem priuato domino rei furtiuæ.Hæc tamen responsio palam imperfecta est, siquidem quoties agitur de indicãdo furẽ ad cõsequendã rẽ furtiuã,quę aliter domino reddi non potest,quàm si fur indicetur, profectò etiã priuato ipse fur indicandus est, & cum teneatur in hoc casu sciens indicare. Præsertim quod cum tractetur in dictis iurisconsultorum responsis de indicando seruo fugitiuo, certissimum est,inibi tunc tractari de indicando ipso furto.ergo Bar.solutio nõ est sufficiẽs.Sic & Adria. in 4.sen.in tract. de restitut.c.restat inquirere.in specie harum legum probat, quod tenetur quis furẽ indicare priuato: quando res aliter eidem restitui non potest.Quamobrem fortassis aptior est solutio difficultatis,si interpretemur apud iurisconsultos licet receptum fuisset præmium indicij ob laborem & industriam inquirendi furem:non ob ipsius furis manifestationẽ: quod probatur in d.l.solent.dum ibi iurisconsultus appellat mercedem id quod datum est causa indicandi furẽ, merces autem respectu laboris propriè dicitur:sicuti notissimũ est. Atque ita opinor Bar.intellexisse iurisconsultorum responsa in d.§.qui alienum.Idem & alij responderunt præsertim è notiorib.Ioan.Ferrarien.in §.vltim.Insti.de rer.diuisio.vnde siquis sciat,quonam in loco sit res furtiua,vel ipse fur,aut rẽ ipsam inuenerit absque labore,& expensis, nõ poterit quidquam recipere ob restitutionẽ rei furtiuę,nec ob indicandũ furẽ vel ex pacto,vel aliàs:ni id datum fuerit liberè, & gratuito ab ipso domino rei inuentæ.

Hinc profectò expendenda erit argumentatio quędã, qua vti Docto.frequẽter solent.valida etenim est hęc collectio:
6 tenetur quis gratis quid facere legis præcepti:† ergo si quidquã eo iure receperit turpiter recipit,& restituere tenetur: ita quidem argumentatur gl.in l.4.§.si tibi indicium.ff.de cõdict.ob turp.caus.quæ singula.est secundum Ias.ibi & Bal.in cap.super eo.de transactio.idem sensit gl in d.capi. qui cum fure.& in d.c.dilectus.de excess.prelat.& gl.in d.l.ciuile.qua ratione & hæc argumentatio valet: potest quis ob aliquid agendum pecuniam accipere seclusa libera dantis donatione,ergo non tenetur id gratis facere.Rursus nõ rectè sequitur:tenetur quis aliquid facere ex præcepto: ergo nõ potest ob id agendum pecuniam accipere:nec item sequitur: ergo tenetur id gratis facere.Nã plerunq; propter laborem,& industriam iustam mercedẽ recipit:sicuti paulò antè adnotatũ est.Sic nec valida est collectio ista: potest quis ob aliquid agendum pecuniam licitè recipere:ergo non tenetur id facere ex præcepto.constat siquidẽ ex suprascriptis, falsam esse hanc collectionem,cùm possit quis pecuniam recipere licitè ob agendum id quod ex pręcepto facere tenetur.idcirco hanc argumentationẽ destruit gl.in c. quantæ.de sent.excõ. diligenter Adrian.quodlibet.1.artic.2.col.3.tametsi gloss.& Doct.in d.c.qui cũ fure.& in d.l.4.§.si tibi.has argumẽtationes peruertant,& simul confundãt,eas minimè intelligẽtes.

Deducitur etiã ex his,non posse aliquid iustè recipi ob eã causam:nè maleficiũ fiat imò si quid receptum fuerit, restituendum est.l.4.in princ.& in §.vltim ff.de condict. ob turp. cau.l.iuris gentium.§.si ob maleficium.ff.de pact.quo in loco Fortuni.probat nec naturalem obligationem nasci ex promissione alicuius pecunię,nè maleficiũ fiat.idẽ notat Soc.in rubr.ff.de verb.oblig.nu.12.contra glossam.in d.§.si ob maleficium.tametsi Domin.Sot.lib.4.de iusti.& iure q.7.artic.1. teneat, in hac specie non esse aliquam restitutionis obligationem in animę iudicio:etiam si detur repetitio danti.

Quintò ex prima huius relectionis regula poterit respõderi ad quæstionẽ,qua quæri solet:an adquisita per metũ nõ cadẽtẽ in constantẽ virũ,sint in animæ iudicio restituẽda?Et
7 profectò propter minus liberã voluntatẽ dantis,†& quia receptio processerit ab iniuria proximi:atq; ideo turpis est, dicẽdũ erit,recipientẽ teneri ad restitutionẽ: quod expressim adnotarunt Syluest.verb.metus.in fin.& Adrian.in 4.sent.in tract.de restitutione.cap.aggredior.versi.ex quib.omnibus. idem probatur authoritate Hosti.& Ioan.Andr.in cap.verũ. de iureiu.qui asseuerant: esse dandam absolutionem à iuramento præstito per metũ,etiam leuem : quia recipiens hoc iuramentum turpiter, & cum iniuria iurantis id receperat. cap.debitores.de iureiur.sic & Panor.in ca.ad nostram in 3. col.1.de iureiu.existimat,dandã esse absolutionẽ à iuramento per metũ præstito,etiã si quis coactus fuerit iurare,& iuramento promittere id,ad quod tenebatur. Nã hoc iuramẽtũ ab eo turpiter per metum,& iniuriam extorquetur,cũ is iurare non teneretur.Nõ oberunt huic sentẽtiæ leges ciuiles negantes rescissiones contractus metus causa, quoties metus leuis est:nec cadit in cõstãtẽ virũ:quia licèt leges ciuiles nõ dẽt in hoc casu ob metũ leuẽ repetitionẽ,nec rescissionẽ cõtractus,nõ tamẽ approbãt eã receptionẽ:nec eã iustã esse cẽsent.psumit etenim lex cõtractũ metu leui gestũ,cõsensũ habuisse liberũ,& sufficiẽtẽ ad hoc vt validus iudicet, atq; hęc præsumptio iuris est,& de iure:nã & si constet de metu,q tñ leuis sit,nõ permittit lex huius cõtractus rescissionẽ ex ea quidẽ causa:nè passim commercia humana impediãtur: & nè tot lites ad contractuum rescissiones in republica constituantur: cũ facilimum sit cuicunque petenti contractus rescis-
sionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionem metum leuem probare.vnde lex non censet esse sufficientem probationem deficientis consensus per probationem metus leuis: nisi appareat metus cadens in virum constantem:quod deducitur ex titulo ff.quod met. cau.

Sextò hinc aperitur intelle.ad tex.in c.1.& 2.de adul.quibus traditum est, quonam pacto satisfaciendum sit fœminæ, quæ ab aliquo vitiata fuerit,&corrupta:siquidem corrūpēs virginē,in animæ iudicio tenetur damnum illatum resarcire:atq; ideò restituere debet corruptæ id tantum, quod ad illati damni æstimationem pertinet, non autem id quod in pœnam stupriper leges exteriores reddere cogeretur,iuxta ea,quæ à me traditafuere in Epitome ad 4. librum decre. 2. par.ca.6.§.8.nu.11.

Septimò ex eadem radice constat,etiam in animæ iudicio cogendum fore eum, qui alterum percusserit, aut occiderit,restituere æstimationem damni,quod per eam percussionem,aut homicidium dederit.tex. in c. 1. de iniur. cuius intellectum in hac specie ipse adnotaui lib. 2.Variar. resp.capit.decimo.nu.7.

Octauò ab eadem regula,quæ ratione iniustæ acceptionis obligationem restituendi inducit,oritur responsio ad eā
8 quæstionem:qua dubitatur†,an acquisitum ex contractu valido quidem ipso iure:qui tamen beneficio restitutionis in integrum rescindi poterit læsionis causa:sit necessario in animę iudicio restituendum? Et sanè quoties quis aduerterit etiam absque dolo se læsionem intulisse alteri,tenetur quidem ad eius læsionis reparationem,sub hac distinctione, vt ratione doli teneatur, etiam si ipse nullum commodum ex læsione alterius habuerit,secluso vero dolo,tantū teneatur ad restitutionē eius qđ ipse acquisiuit,& obtinet,vel in propriā vtilitatē expēdit,propter lęsionē alterius,quod obtinet respectu lęsionis,& dāni dati:at respectu ipsius rei adquirēs eā restituere donec petat,&cōcedatur in integrū restitutio, quemadmodū ipse probaui,& explicui lib.j.Varia. Reso.c 3. nu. 5.ex Inn. in c.quia pleriq;.de immu.eccles. vnde apparet, possidentem aliquam rem titulo alicuius cōtractus,qui potest rescindi beneficio restitutionis in integrum bonæfidei possessorem esse,etiam intra quadrienniū,modo absit fraus in ipsa conuentione:quod in d.c.3.nu.5.adnotandum est.

Nonò hinc deducitur,an res acquisita ex contractu nul
9 lo ob deficientē iuris solēnitatē:nō deficiēte†cōsensu cōtrahentiū sit in foro animæ restituēda?Et idē proponit in beneficio ecclesiastico acquisito ex cōsensu eorū,qui ius habent eligēdi:nō tñ seruata forma iuris pōtificij in electione? Cui quæstioni rndet.Inn.in c.quod sicut.de elect. in animæ iudicio interiori,cōtractum,& electionem tenere omnino,nec vllam esse in hac specie restituendi obligationem, idem tenent Panor.in d.c.quia pleriq;.nu.28.& in c.1.de in integ. resti.ad fi.Ias.in l.2.col.2.C.de fideic.col.2.& in l.si post diuisionē.C.de iur.& fa.ign.2.col. Anch.1 reg.1.de reg.iur. q.7.prin. col.34.Fel.in c.j.nu.39.& Dec.j.lect.nu.19.de cōst.7iraq.post leges cōnubiales gl.2.nu.20.Boer.decis.j.nu.13. deniq; omnes alij à me citati in ca.cum esses.de testamen.nu.5. ad eam sententiam,qua decisum extat,testamentum minus solenne in conscientię foro validum esse. verùm quia hæc adquisitio illicita est, & iniusta ex eo,quòd lege prohibita sit, & iure prohibente contingat,non video qua ratione hæc opinio defendi queat, sicuti & in testamento minus solenni diximꝰ in d.c. cum esses.idcirco sequutus eos authores,qui cēsent testamērū minꝰ solēne in foro cōscientiæ,vt in iudiciali nullum esse,opinor,rem acquisitam ex contractu, vel ex titulo nullo ob defectum solennitatis iuris humani, restituendam fore,& dimittendam in conscientiæ iudicio.Nam &in contractu,testamento.& electione par ratio extat, & ideo Doct.qui hanc opinionem in testamento minus solenni probant,quorum mentionem feci in d.c.cum esses.nu. 8. eandem,& in contractibus, & electionibus minus solennibus probare videntur planè,si eorum rationes obseruentur.

Ex quo cōstat cōtractū factum ab vxore sine licētia mariti qui iuxta leges regias iure ipso nullus est in foro interiori secundū Rodet.Xuar.in repet.l.13.tit.de las deudas.lib.fori. q.j.& And.7iraq.in d.gl.2 nu.21 & in princ.qui alios ad hoc
10 in specie allegat†:in iudicio animę nullū esse, nec ex eo rē adquisitā iustè obtineri potuisse,nec retinere posse. lex etenim iusta, nec à præsumptuoe fraudis præcipuā & vltimā ac finalē rationē in vniersū habens,quēadmodū in exteriori iudicio,etiā si cōstet nullā subesse in actu cōtractus,vel testamēti fraudem,seruada est ita & in interiori animæ iudicio. quod satis probauimus in d.c.cum esses, quāobrem miror Andr.7iraq.iudicium,qui in d.num.21. dum cōtrariam sententiam in hoc tenet,cōcedit hæc duo iura esse. Primùm q vxor in hac specie,non teneatur in foro conscientiæ contractui stare,etiā si certa sit nullā ei fraudē factā fuisse.Secūdùm posse eū qui cū vxore absque viri licentia contraxit,rē adquisitam ex contractu iustè in foro interiori habere,& retinere.eadē concedit doctissimus Dom.Sot.lib.4. de Iusti.& iur.q.8.art.3.in verisimili,& generali cōtrouersia.Hæc,si fallor.contraria sunt:cū lex eadē, quę iustissima ratione vxori permittit à contractu dissentire,& cā ab eius obligatione liberā reddit: ipsum cū vxore contrahentē obligat ad rei adquisitæ ex eo contractu restitutionē:quia nullū iustum tirulū haberis,qui cū vxore absq; viri licentia contraxit saltem ex ea cōuētione:nisi vel ex vtilitate conuentionis,vel aliunde possit præsumi legitima ratihabitio viri, vel eo mortuo vxoris aut hęredū,ipsius quidem contractus ab initio inualidi:quòd cautè considerandum,& obseruandum erit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Adquisita in ludo,etiam illicito,nō sunt in animæ iudicio restituēda.*
2 *Conuentio cōditionalis relata in futurū fortunę euentum an valeat.*
3 *Restitutio acquisitorum in ludo,quæ humana lege statuta est,potest cō suetudine tolli.*
4 *Fraus in ludo cōmissa:quando inducat obligationē restituendi:& inibi de ludente qui non habet ius alienandi, id, quod ludo apponit.*
5 *An is,qui certo scit se potiores ludi,& cartarum partes habere, & augeat sponsionem:teneatur lucrum restituere?*
6 *Bar.in l.quæro.ff.de act.emp.decisio examinatur.*
7 *Tenetur ad restitutionē qui alterū inuoluntarium attraxerit ad ludū.*
8 *Ludens pecunia credita an teneatur promissam pecuniā lucranti soluere in animæ iudicio.*

§. QVARTVS.

DECIMO HVIC loco conuenit ad eiusdē regulæ sentētiam expēdere,quanā ratione tenetur quis ad restitutionē eorū, quę ludo acquisierit? quę quidē quæstio variis in locis à plerisque disputata compendio quodā à me examinabitur:vnica tātùm conclusione proposita:&cōstituta: ex qua ferè omnes casus qui hac in re cōtingere solent,definirivalear,sit igitur in ludi
1 tractatu cōstitutissima cōclusio.Etiā si ludus† illicitus sit,legęq; humana pœna exteriori,& lucri restitutione plerunq; puniatur:ex eo tamen acquisita in animę,& conscientiæ iudicio non sunt necessariò restituenda:modò absit,legesque ludi seruentur:habeantq; ludentes administrationē liberam rerū,quas in ludi conuentionē deduxere.Huius conclusionis plures sunt partes,quarum aliquot obiter attingā & expediā ea ex parte,qua carū intellectus ad huius tractatꝰ scopū pertinet.Etenim qui ludi liceant,planè legib.secularib.facilè constabit:& itidē quib.pœnis ludentes afficiantur:præsertim in l.1.ff.de aleæ lusu & aleat.& in Authenti. alearum prælato.vbi gl.& Panor.nu.6.gl.& idem Abba.in c.cler.in 2. de vita & honesta.clerico.gl.in pragmat.Sanct.tit. de spectaculis.versi.ludibria.l.2.tit.10.Extat verò d.l.2.in l.2.ti.7.lib.8. Recopil.l.1.tit.3.l.1.tit.9.in l.8.ordinat.Passimq; in huius regni pragmaticis,& aliis legib.iudices admonentur,vt diligēter lusores ipsos punire curent:cùm in republica Christiana hæc sit profectò maxima pernicies.Præcipua, & vltima conclusionis pars probatur:quia ludus alearum, quidam est inter ludentes contractus conditionalis,quo inter eos conuenit,vt cui alea hoc vel illo modo contigerit,& euenerit,teneatur alter proposita pecuniā reddere.Igitur quod ex libera conuentione quis acquisierit,non tenebitur restituere etiā si cōuētio ludi causa fiat: cū acquisitū ex pacto, vel cōtractu,nō sit necessariò restituendū.l.1.§.si cōuenerit.ff.depos.ca.1.de pact.qua ratione Theologi omnes vtuntur, qui
2 quęstionē tractauere.Et nè fortassis obiicias.cōuētionē hāc referri ad cōditionē pendentē à futuro fortunæ euentu:atq; ideo illicitam esse,nec vim aliquā obligationis habere.text. singularis in l.solent.cū l.sequenti.ff.de aleæ lusu.vbi cōstat, licitā esse spōsionē conditionalē si quis certet hasta, vel pilo iaciēdo,currēdo,vel pugnādo.Illicitā verò vbi fiat ea spōsio ex aliis causis, quæ virtutis certamē corporale non habent. Ipsam hanc probationem fortiorem reddam:siquidem conuentio licita fieri potest sub conditione omnino†pendenti à fortuna,& futuro euentu:vt si nauis ex Asia venerit: si Titius factus fuerit consul hoc anno:si Sēpronius intra mensem nō moriatur.l.si quis ita stipulatus fuerit.ff.de verborū obligationib.l.si pater.C.de īofficioso testamēto.Nā dubius

euentus à fortuna non facit contractum illicitum,textus,& ibi Pau.Castren.in l.in naue Sauphel.ff.locati. cap. nauigant. de vsuris.l.à Titio.ff. de verborum obl. quo in loco ex eo responso adnotarunt Paul. & Alex. esse licitas conuentiones istas,omnino pendentes à futuro euentu fortunæ,quas Hispani Apuestas appellamus.Idem eleganter tradit Dec.dicēs hanc opinionem communem esse in consi.115.Non obstat tex.in d.l.solent.cum seq. Etenim Iurisconsultus inibi reprobat sponsiones,quæ fiunt circa corporis certamina, nisi illæ fiant causa exercendarum virtum,aut virtutis corporis instruendæ,siquidem corporum certamina, quæ causa libidinis,odio,æmulatione,aut contentione fiant,iure,& ratione reprobantur.Et ideo Iurisconsultus non improbat cæteras sponsiones quæ secluso corporali certamine fiunt sub futuro euentu fortunæ. Quibus tandem sit, sponsiones istas, quæ inter ludentes contingunt, iure validas esse: & obligationem inducere,atque ideo ex eis acquisita nō fore necessario ex propria natura restituēda.Lex etenim humana,quę de acquisitis ex ludo restituendis tractat non efficit, nec definiuit hanc conuentionem nullam esse,nec prohibet dominium à ludente acquiri, sed in pœnam actus illiciti inducit acquisitorum restitutionem. Denique contractus hic inter ludentes contingens ex propria vi, & natura, non est iure naturali,diuino,vel humano illicitus: nec item acceptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ receptionis, sed quia solent plura vitia in ludi exercitio contingere ob eius varias circunstātias,iustissimè per humanas constitutiones prohibetur,& pœnis quibusdam,adhuc non satis coercetur.Et ni hilominus lex ipsa non vetat acquisitionem dominij ratione ludi:solum quidem pœnam statuit aduersus ludentes, vt
4 ex ludo quæsita restituere cogantur sententia iudicis, quæ sanè pœna in interiori animæ iudicio,non procedit restituendi obligationem.Extat ergo conclusio.quæ asseuerat regulariter, quæsita ex ludo in conscientię foro non esse necessariò restituenda,quam assertionem tenent D.Th.2.2.q.32.art.7.ad secundum.& ibi Caiet.Io.Maior in quarto Sententiarum,dist.15.q.13.& Paluda.ibi quæstio.3.art.5 Adrianus in quarto Sententiarum. tract. de restitu.cap. qui in superioribus.Io.Medina.de restitu.quæst.22.gl.in pragmati. Sanct. titul.de spectaculis.verb.ludibria.Alfonsus à Castro libro secundo.Corolla 3.Docto.communiter in cap.penu.devita & honesta,clerico.penes quos & illud expeditum est, acquirē tem aliquid ex ludo,non teneri ante iudicis condemnationem,id ex lege humana perdenti dante repetitionem, restituere,quanuis Syluester contrarium teneat verb.ludis.quę stione decimatertia.

Imò licet cōsuetudine non possit alearū ludus fieri licitus:propterea quod tot mala ex eo sequatur,poterit tamen consuetudine tolli pœna restituendi†ludo quæsita, quæ lege humana statuta est,secundum Tho.d.ar.7.ad secundum. Card.& Imol.ind.c.clerici de vita & honest.clerico.Paris de Puteo tracta.de ludo.fol.4.& Io.Baptist.de ludo.q.17. quorū opinio communis est,vt testantur Adrianus in d. c.quia in superioribus.2.col.& Rochus Curtius in cap.vlt.de consuetu.fol.15.column.secunda etiam quo ad clericos:quicquid contrarium sentiant Cardina.Imola,& Rochus per textum in c.inter dilectos.de excess.præla.Qui tantum probat, non posse ludi exercitiū cōsuetudine reddi licitū, præsertim in ter clericos,non tamen ex hoc sequitur non posse consuetudine tolli obligationem restituendi ludo quæsita,quæqui dem obligatio inducta est lege humana,nempe Auth. alearum vsus.C.de relig.& sumpt.funer.quam constitutionem etiam seruandam fore inter clericos magis communiter receptum est à gl.& Doct.in d.c.clerici.sicuti fatētur in tract. de ludo,Stephanus Costa.fol.7.& Paris de Puteo fol. 2. Atque hæc vera sunt,licet Panor.in d.c.clerici.num. 14.existimat,non posse consuetudinem derogare obligationi restituendi ludo quæsita.

Oportet tamen,vt ludo quæsita in animæ iudicio non
5 sint restituenda,nullam in eo ludo fraudem fieri, cum alio qui†,si quid fraude fiat,& inde lucrum euenerit,id omnino restituendum sit,absque iudicis condemnatione in conscię tię foro:quod fatentur Thomas,& omnes qui principalem hac de re conclusionē admiserunt.dolus etenim,& fraus nemini patrocinari debent.Sed & illud adnotandum est,fraudem non fieri in ludo,cum quis cautelis, quæ iuxta ludi leges licitæ sint vratur,vel id faciat,quod natura ludi permittit. Qua ratione quoties fuerit controuersum:an fraus in ludo contigerit,obseruandæ sunt leges ludi, vt si quid aduersus eas arbitrio, & iudicio peritorum actum fuerit, id fraude actum fuisse iudicetur:& ideo tunc restitutio acquisitorum erit necessaria.Quod si leges ludi non violentur,quę tacito consensu ludentium receptæ sunt, vtcunque eorum alter dolo,& cautelis vtatur:nihil id pertinet ad obligationē restituendi pecuniam lucro acquisitam,cùm is dolus bonus sit.l.1.ff.de dolo.Nam licitum est legib.ludi vti.gl.in l.in exequutione.§.vlt.& ibi Doct.ff.de verbo.obligationib.gl.in l.si rem.§.vlt.ff.de præscript.verb. alia in l.si ex plagis.§.fina.ff.ad legem Aquiliā.gl.& ibi Deci.in l.iure ciuili.ff. de reg. iur.tradit Ias.in d.l.in exequutione.§.vlt.Sic denique sunt interpretanda conclusionis verba,quæ fraudē,& dolū excludūt:poteritque quispiam ex his plura dubia definire, & quæstiones dissoluere hoc in tractatu frequentissimè contingentes.

Deinde illud exigitur,quod ludentes habeāt rerū admini
6 strationem liberam,ita quidē,vt possint res proprias saltem eas,quæ aleæ periculo,& ludo apponūtur,alienare:alioquin acquisitio nulla est ipso iure.Et inde obligatio restituēdi oritur:quemadmodū frequētissimo omniū consensu expeditū est.Quib addit eleganter Alfonsus à Castro in d.c.2. Corol. 2.quòd si aliquis eorum, qui ludere ex præmissa causa non possunt,lucratus fuerit aliquid ab eo, qui ludere potest,nec id impedimentum habet,eum esse obligatum ad restitutionem lucri,perindevt alter illi restituere teneretur,si quid ab eo ludo acquisisset:cùm natura huius conuentionis æqualis sit,& hanc legem habeat,vt vel neuter,vel vterque conuētionis iure ligetur.idem probabilius esse censet Dom. Soto. libr.4.de Iustitia & iure.quæst.5.art.2.Nam & in hoc contractus pacto,consensus vtriusque considerandus est: qui deniq; is est,vt non aliter in conditionalem pactionem conueniant,quàm si vtrinque fuerit cōditio æqualis,& esse possit: idcirco qui cum minore filiofamilias ludit ita conuenisse cum eo videtur super appositis reb.amittēdis,si & minor habeat parem cum maiore in hoc conditionem.Ergo deficiēte consensu maioris conuenientis cum minore,minor ipse iniustè recipit,& acquirit lucra,& aduersus conuentionis leges ea retinet:vnde tenebit omnino ad restitutionē. Quod æquissimum est, tametsi digni forent qui cum minoribus, similibusque personis ludere conueniunt hac, & maiori pœna.

Hinc pulchra definitur dubitatio.Contingit sanè quod alter ex ludentibus,qui primas, & potiores partes ludi habet,
5 †quiq; necessario victor euasurus est: obuenit enim illi ludi fors.quæ certo certius omnib.quę alteri obuenire possunt, potior est ad victoriam:sponsionē auget,appositāq; pecuniā certus de illius lucro duplam efficit:altero ob ignorantiam minimè recusante sponsionem illā.eiusq; additionem:an in hac specie acquisitū,sit necessariò in animæ iudicio restituē dū,opportunè quæritur?& videbitur,ita receptū,& acquisitum restituendum esse:ex eleganti Bar.sententia in l.quæro. ff.de actio.empt.qui scribit, vendentem alteri frumentum
6 †certo pretio, & eo tēpore iusto,scientem tamen occultè, & secretè à senatu decretū esse,vt minori pretiovendatur,si emptor inscius sit huius decreti,teneri emptori ad id quod eius interfuit.frumentum illo pretio emisse. idem sensit gl.in l.contra legem.ff.de legib.Romanus in singula.282.ea ratione,quod emptor si sciret,quod venditor sciebat, non tanti frumentum emisset.idem& in animæ iudicio quo ad restitutionem tenēt Conrad.de contractib.quæst.62.& Ioannes à Medina de restitutio.quæ.35.Nam & venditor certus de diminutione valoris rei,quam vendit,tenetur emptori ignorāti dānū illatū restituere propter malam fidem.à quib. & illa species expenditur,cum quis frumentum habens,inopia Rē publicā opprimente:sciat,naues paulò pòst frumētum aduecturas,quo vilitas annonæ cōsequutura sit, viliorię; pretio frumēti ū sit vēdēdū:an teneat is ciuib.ignorantib.hoc ipsum prænuntiare:ne tanti emant frumentū,quod ab eo vēditur? cuius quæstionis disputationē Cicero tradit eleganter libr. 3.de officiis,fraudē existimās subesse huic venditioni,nisi vēditor quod ipse scit emptorib.manifestū fecerit:& ideo non esse honesti ciuis officium ita dolosè cōuētionē istā tractare. Igitur & in proposita ludi quæstione,eadem ratione dicendū erit,teneri ad restitutionē,qui lucrū ex ea causa habuerit.

Sed contrariam sententiam ipse veriorem esse censeo.potissimum ob naturalem ludi legem, quæ consensu vtriusq; hanc conditionem habet,vt qui meliorem,ac potiorem ludi partem habuerit, is possit, etiā certus de lucro alterum ad augendam sponsionem inuitare, appositamque pecuniā augere: modo alia fraus minimè lateat: atque ita in specie adnotauit Ioannes à Medina de restitutione. quęstione 22. pulchrè Decius in consilio 115.respondens idem in his pa-

Universidad de Deusto Biblioteca

ctionibus,quas Hispani Apuestas vocamus. Nam & is scribit,conuentionem validam esse liciteque ex ea acquiri,etiã si alter sciat certo iã euenisse illud, de cui⁹ cuẽtu pactio fiat.

Non obstat Bar.opinio,nam in quæstione per eum tradita scientia alterius ad decipiendum ignorantem,non est de natura contractus : imò ei refragatur propter fraudem saltem re ipsa contingentem: quæ ab eo cõtractu abesse debet.At in hoc ludi tractatu natura conuentionis est, lexque ludi hoc habet,vt sciens se certum habere lucrum, & potiores ludi partes possit alterum ignarum ad appositæ pecunię augmentum prouocare. Sicuti, & secũdum ludi leges, qui iam scit appositam pecuniam certo perdidisse, quia habet peiorem ludi euentum poterit cautè,& simulatè , sponsionem augere , vt cogat alterum inscium, & ignarum cedere,& eam recusare,& tandem ex hoc consequitur pecuniam appositam,quam si non exisset,alter habiturus tuto esset:quanuis,& hic in hac specie augens sponsionem periculum subit amittẽdæ pecuniæ:quam modo addit, si alter minimè cedat,imò prouocationi cõsenserit.Sed & in quæstione Bar.quo ad conscientiæ iudicium scribit Th.2.2 q.77 art. 3.non teneri venditorem ad restitutionem,quanuis malefecerit,& ob id possit aliqua pœna puniri.Quia venditor merces vendit eo pretio,quo iustissimè æstimari poterant communi hominum iudicio.Vnde nulla fit iniuria, quantum ad commutationem,emptori,& ideo venditor liber est ab obligatione restituendi:quippe qui iuxta pretium præsens rem vendiderit,nec vllam culpam habeat,si non enũtiet,quæ aliundè futura sunt,licet hæc denuntiatio perfectioris hominis esset,adque virum bonum,vbique sanctum,honesti cultorem:non tantum ciuilem pertineat,cuiusque muneris sit: vt docuere Tho.in d.art.3.& Alex ab Alexã.dierum Genial. lib.6.c.1.Sic & Franc.Balduinus Stoicam Ciceronis sententiam ex iure ciuili falsam esse constanter asseuerat in adnotationibus.in c.primum.de ædil.edict.

Datur præterea obligatio restituendi in animæ iudicio
7 ludo quæsita†:quoties quis alterum ad ludum cupiditate lucri inuoluntarium attraxerit,secundum Tho.2.2.q.32.art. 8. quem cæteri cõmuniter sequuntur.Modo hæc attractio leuis non sit,sed tanta quę inuoluntarium alterũ efficiat:nempe conuicia:opprobria,preces adeò vehemẽtes,quod his ausus non sit alter contradicere:quemadmodum à mente Th. deducitur:& fatentur Caie.in d.ar.7. Canonistæ in cap.clericorum.Alfon.à Cast.& alij,qui hanc materiam tractauere, ac præter hos Alc.hunc sensum habuit libr. 8.Peregrin. ca. 16.quanuis Adria.non satis iustè interpretatus D.Tho.sententiam,contrarium ab eo adnotauerit,atque ideo indefinitè eius opinionem falsam esse dixerit.

Superest tamen & illud hac in re discutere:an iure diuino , vel humano teneatur perdens in ludo aliquam pecu-
8 niam †eam restituere alteri,cui promisit eam soluere tacita, vel expressa lege ludi,cum promissa pecunia tantum,non ea apposita luderetur?Et Adrianus in quarto sentẽ.in d.c. quia in superioribus.Probare conatur,non teneri hunc ad restitutionem:ex ea ratione,quod leges pecuniam in ludo perditam,& ludenti quęsitam iure contractus, in pœnam auferãt ab eo,qui acquisiuit,iusq; eam repetẽdi cõcedãt perdẽti,vti manifestũ est.Igit qui potest solutã iã pecuniam repetere legis decreto,poterit eã nõdũ solutã iustè retinere. Frustra.n. quis petit,quod statim restituturus est,l. dolo. ff. de doli exceptione.Deinde si dixeris,has leges pœnales esse,nec in animæ iudicio obtinere ante iudicis condemnationem,id verum est,quoties ad legis pœnam est necessaria iudicis exequutio:nam vbi pœna eius est naturæ, vt nulla indigeat iudicis exequutione:tunc & in foro conscientiæ pęnalis lex omnino seruanda est, vimq; & obligationem habet.Fit igitur,vt in hac specie nulla detur restituendi obligatio. Rursus contrariam sententiam veriorem esse censent Io. à Medina d.q.22.& Alfon.à Cast.in d. corol.3.quib.suffragatur, quod lex concedens perdenti in ludo repetitionem non aufert ex hoc dominium,nec ius ab eo,qui iuxta leges ludi pecuniam lucratus est , sed tantum in pęnam ludentium permittit,& concedit repetitionem,& statuit, quòd iudex cogat eum,qui ex ludo pecuniam habuit,eam perdenti reddedere,Ex quibus per legem ipsam non liberatur promittens à solutione pecunię,quã alteri soluere promisit , ergo tenetur soluere ante iudicis cõdẽnationẽ.Præterea nõ sequitur, Perdẽs potest solutã pecuniã repetere,ergo eã nondum solutam non tenetur soluere.Nam promittens cum iuramento soluere vsuras tenetur eas soluere omnino ,& tamen habet is repetendi ius.capitu.debitores.de iureiurand. Deinde si perdens potest iustè non soluere pecuniã promissam,ergo alter,qui eam lucratus est, nullum ex ratione ludi acquisiuit dominiũ in re,quam lucratus est,nec ius aliquod habet ad illam:quia si habet dominiũ,aut ius ad illam,inde cõuincitur euidenter,perdentẽ teneri ad solutionem pecunię promissæ,quã perdidit:quia tenetur reddere alienum. Quibus tandem fit, vt huius quæstionis decisio satis dubia videri possit.

Præsertim,quia restitutio lucri contingentis in ludo, quæ in pœnam à iure indicta est,non ipso iure,sed per sententiã, & iudicis condẽnationem fieri debet:atq; ita ante hanc condẽnationem minimè tenetur qui lucratus est,restituere,nec potest qui perdidit ius sibi dicere propria authoritate.Facit ad hęc,quod quandoque licèt humana lex actionem minimè cõcedat ad petitionem alicuius rei,non ex hoc alterum liberat,vel absoluit ab obligatione illã rem restituendi:sicuti Diuus Thomas adnotauit in 2.2.quęstio. 77.artic.primo, ad primum.

Ego sanè in hac difficili quęstione certo scio Adriani sententiam veram esse apud nos,qui huius regni constitutionibus tenemur obedire:propter legem à Carolo Cęsare latã, qua vetuit etiam ludos licitos pecunia credita, statuens neminem posse ludere nisi pecunia pręsenti & apposita. Et l.8. tit.7.libr.8.Recopil.Quod & ipse vir doctissimus Alfonsus à Castro in d.Corol.2.fatetur.Nam hac ipsa lege promissio facta inter ludentes nulla efficitur,& inutilis,& ideo etiam in iudicio animæ nullam habet vim , nec obligationem inducit : sicuti nec in foro iudiciali : idque apud me certissimi iuris est.

Sed & semota regia constitutione mihi magis applaudet Adriani sententia.Nã licèt sciã,nec negare possim,acquirẽtem aliquid ex ludo tutum esse in animæ iudicio ad eius retentionem:quia ratione conuentionis,& mutui consensus iure naturali verè id acquisierit:nec lex ciuilis,quę inducit restitutionẽ in pęnã ludi prohibiti,ante iudicis condemnationem obtinet:video tamen,iustissimã humanã legem nõ tantùm lucranti negare actionem ad petendam pecuniã causa ludi promissam sed & concedere perdenti pecunię iã lucrãti traditę,& acquisitæ repetitionẽ. Vnde signũ est profectò maximum,lege humana non solùm non habere lucrãtẽ ius ad petendũ,sed & competere perdenti ius ad pecuniam perditam repetendam:& inde fit,vt in pœnã ipso iure absque vlla sententia iudicis is qui lucratus est promissam pecuniam cõstituatur incapax,& inhabilis iuris petẽdi eã,& id ius trãsferatur in perdentẽ.Quamobrẽ cùm isthæc pœna ipso iure nullam requirat iudicis sententiam,nec condemnationem, statim etiã in iudicio animæ iustè potest ille , quẽ lex ciuilis liberũ reddit à solutione pecunię promissæ,& prętereà dat ei si soluerit,repetitionem , retinere pecuniam promissam , cũ promissio nulla sit:nec eam teneatur promittens seruare.Eãdem opinionem probat regula iuris,quæ dictat,exceptionẽ & retentionẽ ei competere,cui actio datur.l.inuitus.§.cui damus.ff.de regulis.iur.l.creditori.C.de pactis.l. 1.§.his autem. ff.de superficieb.cap.qui ad agendũ. de regul. iuris.in 6.sed promittens ludi causa habet actionem ad repetendũ quod dederit.vt planè fatentur qui Adriani sententiam improbarunt:ergo si nondum soluerit,habebit exceptionem , & ius retinendi rem promissam.Idem probatur,quia si perdens in ludo potest iustè lege humana repetere rem ludo amissam: profectò poterit iustiùs eam nondum solutam retinere.Nã vtcunque sit ac dubitari possit,an ex eo quod à lege negatur actio ad aliquid petẽdum,eius rei possessor iustè eam valeat retinere:quod ex variis causis definiri poterit:tamẽ quoties lex humana eadem & iusta negat actionẽ ad aliquam rem petendam:& simul concedit eiusdem rei repetitionem ipsi possessori,si eam petenti dederit:tunc proculdubio existimãdum est,iustissimè eam rẽ à possessore detineri.quia lex ipsa ei ad hanc possessionem authoritatẽ approbatione quadam præstat.Nec mihi persuadere possum,quod Titi⁹ iustè valeat centũ Sẽpronio soluta petere ab eo , & idẽ Titius eadẽ cẽtũ teneatur saltẽ in conscientię iudicio Sempronio nõdum soluta omninò soluere.Etenim hic circuit⁹ vitandus est:quippe qui nullam in Republica vtilitatẽ afferat:exceptis quibusdam casib.qualis est,qui in contrarium adducitur ex cap.debitores.cũ illud sit speciale ratione iuramenti: queadmodũ alibi docuimus.Nam ex vi simplicis promissionis absque iurisiurandi religione nemo doctus negabit in eo casu dari repetitionem post solutã pecuniã promisã,& fortiori ratione ius eam retinendi promittenti competere.Vnde argumentatio ab eo capite deducta facilimè tollitur. Sic & spoliatus ante omnia

ante omnia restituendus est,licèt sit prædo,& licèt post restitutionem detur spolianti ius repetendi res illas, quibus alterum spoliauerat: idque fit in odium spoliantis.Et tamen in conscientiæ iudicio ego non cõpellerem ad restitutionem rerum,quæ verè ipsius sunt,& quibus alterũ propria authoritate spoliauerit:tametsi,eum dignum esse pœnitentia , & pœna censeam ob id quod illicitè iuris decisionibus,& constitutionibus refragantibus , iudicis partes assumpserit : de quo aliquid tradidimus libr.primo Variarum resolutionum capitulo secundo,numero decimoquinto.

Hinc tolluntur plura , quæ aduersus Adriani opinionem adduci solẽt.Potissimè illud quod de iure & dominio lucrãtis in re ludo acquisita,traditum est : siquidem qui rẽ aliquã ludo acquisiuit,dominium,& ius in ea habet post eius traditionem ratione tacitæ , vel expressæ conuẽtionis consensu perdentis factam:donec per sentẽtiam iudicis ea re priuetur. At ante traditionem profectò nullũ ius habet ad illam rem: quia iure illam exigendi per legem priuatur ipso facto absque vlla iudicis declaratione in pœnam delicti,quod ludendo commisit.imò ius ciuile,& humanæ leges hanc priuationem inducentes expressim approbant perdentis retentionẽ: cum tandem, & si is tradiderit rem ludo amissam & perditã, concedant ei ius eam repetendi. Quod secus est in specie, quam tradit Thom.secunda secundæ q.88.arti.primo.in tractatu læsionis intra dimidiam cõtingentis.Quia & si humana lex decepto actionem negauerit,non tamen ex hoc approbat decipientis retentionem,nec eum tutum reddit,quẽadmodum alibi latiùs explicuimus. Sed & post primam huius operis editionem legi Dominicũ Soto,qui libr.quarto,de iustitia & iur.quæst.5.arti.secundo.idem quod Adrianus respondit.

Cæterùm ex hac disputatione illud erit adnotandum,eũ, qui promissam in ludo pecuniam lucranti soluerit,& tradiderit ratione promissionis emissæ absque opposita pecunia: posse post hanc solutionem iustè lege humana eandem pecuniam repetere:quam soluit ex vi promissionis,& conuentionis cum altero contractæ:& fortassis existimans,se teneri ad eam solutionẽ etiam in animæ iudicio:cùm habuerit ad hanc opinionem doctissimorum virorum autoritatem.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Quid sit vectigal:& itẽ ius Regale,quod Hispani dicimus Alcauala?*
2 *Lex humana aliquid prohibens, vel præcipiens cũ pœnæ adiectione: an obliget transgressorem ad culpam mortalem vel venialem?*
3 *Lex humana obligat transgressorẽ ad culpam quandoque mortalẽ, quandoque venialem.*
4 *Lex purè pœnalis an ex se ipsa inducat obligationem an culpam mortalem,vel venialem?*
5 *Non potest quis licitè fraudare vectigal principis debitum:imò tenetur in iudicio animæ ad restitutionem.*

§. QVINTVS.

VNdecimo ad huius tractatus dilucidationem oportet inquirere, an teneatur ad restitutionẽ is,qui Regem,aut eos,qui eius nomine vectigalia iuraque Regia ex mercibus recipiunt,iurib. his fraudauerit,omittens per fraudẽ,aut simulationẽ hæc iura regi reddere?Quibusdam visum est,non teneri hunc ad restitutionem , cuius quidẽ opinionis disputationi præmitto:inter alios reditus,qui principibus à subditis hominibus debentur duo iura præcipua esse.Primum,vectigal:quod pro rebus ciuitati,aut prouinciæ inuectis,vel euectis soluitur,olim octaua pars debita erat.l.ex præstatione. C.de vectigalibus.Regia l. 5.titu. septimo.parti. 5. Hodie autem decima est omnium rerum pars.Dicitur etiam vectigal
1 tributũ,quod Reipublicę ex fũdis,& prędijs à †cõductorib. præstatur.l.prima.ff.si ager vectiga.l.eum qui vectigal.& ibi Alciat.ff. de verborum significatione.& idem Alciatus lib. 3.dispunct.c. 10.atque hinc fundi vectigales dicuntur hi qui Reipublicæ tributum pendere tenentur. Alterum ius,quod modò principib.apud Hispanos cõpetit, & redditur,ad decimam pretij partem attinet,omnium quidem rerum,quæ vẽduntur publicè,vel priuatim,siue res sint mobiles, siue immobiles:hoc tributum vulgo appellamus Alcauala : quidã apud exteros gabellam dicunt.Quanquam & ea dictio magis in vniuersum accipiatur:sicuti tradit post alios Bertachinus in tractatu de gabellis.in principio.

His deniq; constitutis Ang.in summa,verbo pedagium. q.7.opinatur in conscientię iudicio non esse condemnandum ad restitutionem eum,qui hæc iura,& tributa principi,aut publicanis non reddiderit,quoties lex , quæ ea indixit,& si iusta sit,pœnam tamen temporalẽ non reddenti ob hanc causam imponit.Huius sententiæ ea est ratio,quod vel hic agimus de pœna legis,& hæc non debetur in conscientiæ iudicio.gl.in c.tua fraternitas.duodecima quæst.2.vel de ipsa principali,& præcipua legis vi,& obligatione ad soluendum hoc tributum:& hæc non obligat quenquam ad mortalem culpam quoties lex ipsa humana pœnam addit præcepto legis itidẽ humanæ: quasi satis censeat legislator trãsgressorem humanæ legis pœna temporali puniri: nec eum velit ad mortalem culpam obligare.Hanc etenim sententiã
2 †quòd humana lex aliquid præcipiẽs,& pœnam addens tẽporalem,non obliget trãsgressorem ad mortalem culpam: cùm satis sit transgressorem ipsum se obtulisse periculo pœnæ,tenent,& veram esse existimãt Matthæ.Mathesilla.notabil.78.Cœpola cons.ciuili.13.col.2.Dec.parum sibi constãs in cap.nam concupiscentiam.lectione 2. de constitutio. & Ludouicus Gomecius in c.2.nu.60.de constitu.lib.6. Quorum opinio à plerisque probatur authoritate Hostien. & Ioannis And. in cap. relatum.de cleric.non resid. qui idem tenent:& eos sequuntur Iason in l.2.nu.143. C. de iure emphy.idem in §.itẽ si quis postulãte.nu.78.Instit.de actionib.

Hæc verò conclusio iure defendi non potest : pręterquã quòd si vera esset,ferè tota humanarum legum vis periret, parumque vtilis esset legum latorũ cura,& diligentia,si pœna,quam ipsi legum conditores legib. ad maiorem earum vim addidere,eas imbecilliores redderet:obiter tamen cõtrariam sententiam vti verissimam constituemus,& probabimus.Idque breuiter agemus,quãdoquidem omnium eruditissimè disputationem hanc peregerit Alfonsus à Castro lib.1.de potestate legis pœnalis.ca.8.& sequentib.Sit igitur cõclusio dubio procul certissima.Humana lex,quæ iusta sit, vi humani præcepti ad culpã eius trãsgressores obligat,quãdoque mortalem,quandoque venialem , etiam si pœnam humano præcepto,legis conditor addiderit.Prima huius assertionis pars constat,ex eo,quòd humana potestas à diuina deriuetur.Prouerbiorum cap.8.scriptum est: Per me reges regnant,& conditores legũ iusta decernunt.Hoc ipsum & Paulus docet ad Romanos,cap.13.Omnis,inquit, anima potestatib.sublimiorib.subdita sit.Non est enim potestas nisi à Deo:quæ autem sunt,à Deo ordinata sunt.Itaq; qui resistit potestati,Dei ordinationi resistit.Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.Qui quidem locus manifestam reddit huius partis probationem. Sed & hoc apparet Deuterono.cap.17.Qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio,qui eo tempore ministrat domino Deo tuo,ex decreto iudicis morietur homo ille.Pœna verò mortis lege Mosayca nunquã inflicta est nisi pro mortali culpa: sicuti Theologi frequẽtissimè fatẽtur,& probãt.Ergo apparet , trãsgressorẽ humanæ legis ad mortalẽ culpã quandoq; obligari.Idẽ deducitur ex eo quod filius nõ obediens patri mortalẽ cõtrahit culpã:quemadmodũ eadẽ , qua proximè vtebamur,argumẽtatione colligitur ex c.21. Deuterono. dum inibi sancitũ est,filiũ nõ obedientẽ patri lapidib.occidendũ fore.At nõ minor est potestas principis in republica quàm patrisfamilias in priuata domo:imò tãtò maior quãtò maius est bonũ totius cõmunitatis bono particulari, & domestico : quod ordinatur ad bonum totius ciuitatis , & Reipublicæ,authore Arist.lib.1.Polytico.c.1.Igitur legi humanæ obediendũ est sub mortali quandoq; culpa. Est etenim iure naturali in omni humana societate suus ordo necessarius:in omni ordine suũ caput,cui reliqui subesse obedireq; tenentur.Tãdẽ ne in re ab aliis admodũ probata diutiùs immoremur,ita tenendũ est,humanã legẽ siue ecclesiasticã,siue secularẽ quãdoq; ad mortalẽ:quandoq; ad venialẽ culpã obligare.quod satis ostendũt Diuus Thom.1.secũdæ.q.96.artic.4.& ibi Caietã.Gabriel.in 4.sentẽ.dist.17.q.3. notabil.6.Florẽ.1.part.tit.18.c.1.§.2.Adria.quodlib.6. artic. 1.Ioã.Maior in 4.senten.dist.15.q.4.& in 3.senten.dist.37.q. 16.Driedoni.de liberta. Christia.lib. 1.Alfonsus à Castro, lib.1.de potesta.legis pœnalis.cap.4.& 5.tradũt Abba. & ibi Fel.& Decius in c.1.gl.Doct.in ca.quæ in ecclesiarum. de constitu.idem Panormita.in ca.quia plerique.de immunita. ecclesia,& in procemio,Rex pacificus.col.4.Iaso in l. nemo potest.ff.de legat.1.nu.106.Abb.in c.2.de maiorit. & obed. Secunda conclusionis pars dictat,nõ semper legem humanã obligare eius transgressorem ad mortalem culpam : sed quandoque tantùm ad venialem.Hoc enim habet quæcunque lex: siquidem nec lex naturalis,nec diuina semper obligat transgressorem ad mortalẽ culpam:sicuti post alios docent Caietan.secunda secundæ.quæst.186.arti.9. ad secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum.idem latiùs lib.27.quæstionum.q.21.Adrianus d.quod lib.sexto.arti.secundo.Albert.Pighius lib.quarto.de eccles. Hierarchia c.secundo.& Alfonsus à Castro d.libr.primo.ca. quinto.documento 4 lex siquidem naturalis mendacio prohiber:non tamen mendacium est semper mortale crimen: sed passim veniale:vt docet Thom.secunda secundæ.quæst. 110.artic.tertio.& probatur in c.primum.22.quæst.secũda. Sic & lex naturalis præscribit nobis in cibo, & potu obseruare medium,ac regulã temperantiæ,quæ in eo consistit, vt tantum,& non vltra sumatur,quantum exigit necessitas,aut vtilitas corporis:cuius transgressio gula dicitur,& inter septem capitalia crimina connumeratur.Attamen non semper gulę peccatum est mortale:imo veniale crimen est:nisi excessus sit planè immodicus,vel excedentem objiciat periculo peccati mortalis:quod omnes fatentur.Quando autem humana lex obliget illius transgressorem ad mortalem culpam:colligitur ex ipsius legislatoris intentione,& voluntate quæ ex verbis legis deduci poterit,& præterea inde præsumitur, quod finis à lege prætensus, & in quem lex dirigitur maximè est Reipublicæ vtilis.Nã hinc constat transgressionem esse Reipublicæ perniciosam:& propterea satis consonũ est,quod tunc interpretemur legislatorem voluisse transgressores mortalem contrahere culpam:sicuti adnotauerũt ferè omnes qui paulò antè nominatim fuere citati:& præsertim Adrianus quodlibet. sexto.arti.2.Decius in ca.nam cõcupiscentiam.col.vlti.de constitu.Ioannes Driedo.de libertate Christia. pagina 266.quod ex variis causis cautissimè est diffiniendum. Nec interim omittendũ est transgressorẽ legis humanæ cuiuscũque, siue inducentis culpã venialem, siue mortalem, semper mortalem contrahere culpam, si ex contemptu eam transgrediatur:siquidẽ contẽpus ipse mortalem culpam semper habet, secundum omnium Theologorum,& Canonistarum resolutionem: quæ colligitur ex Thoma secunda secundæ.q.187.arti.nono.Adrianus d.arti. secundo.Altisiodoren.lib.secundo.tracta.19.& 20.& libr.3. tracta.9.Gersone lectio.5.de vita animæ spirituali.Ioannes Andreas,& Doctores in capit.sacris.de his quæ vi metusve causa fiunt.

Vltima cõclusionis pars dictat,humanam legem aliquid
3 sub pœna temporali prohibentem,quod nec diuina, nec naturali prohibitum erat, ad culpam quandoque † mortalem obligare. Nec enim ex eo obligatio ad mortale crimen cessat,nec tollitur,quod à legislatore pœna fuerit trãsgressori imposita.cui sententiæ aduersus prioris opinionis assertores subscripsere Domini.à S.Geminiano, & Francus in c.perpetuæ.notabil.6.& in c.commissa.notabi.2.de elect. in 6.gl.& idem Domini.in c.2.de constitu.lib.6.verb.sententijs. Felinus, & Decius in 1.lectu.c.nam concupiscentiam. de constitu.Sylvest.verb.inobedientia.Ioannes Driedo.lib. 1.de liberta.Christia.arti.3.Ioannes Medina de restitutione. q.duodecima.& q.36.ad sextum.omnium dubio procul diligentissimè Alfonsus à Castro libr.primo.de potestate legis pœnalis.c.octauo.& sequentibus.Eandem opinionem probat Domini.Soto libr.1.de iustitia & iure.q.sexta.arti.3.probatur hæc pars.Nam humana lex potest obligare, etiam si laica sit,eius transgressorem ad culpam mortalem, & simul pœnam aduersus eum statuere,ita quidem,vt trãsgressor huius legis teneatur ad culpam: cùm pœna non sic culpæ sit contraria,vt non possit simul cum ea stare.Ergo lex humana præcipiens aliquid pœna statuta,obligat transgressorem ad culpam.Quod si dixeris verum hoc esse:sed ex intentione legislatoris probari priorem sententiam:cum is statuens pœnam aduersus transgressores, nolit ad culpam eos obligare quasi non desit hac in parte potestas,sed voluntas:certè miror,nec possum ita rem hanc perpendere,vt existimen legis cõditorem,qui pœnam addit legi ad eius maiorẽ vim, & exequutionẽ:velle imbecilliorem ab eo conditam ex hoc reddere, & efficere tollẽdo ab ea culpæ obligationem.Præsertim quod plerunque ex pœna legi,& præcepto addita colligitur,legislatorem habuisse voluntatem obligandi ad mortalem culpam.Etenim ex pœna excommunicationis à lege indicta, constat eam legem ad mortalem culpam obligare: cum alioqui non debeat excommunicari quis,nisi ob mortalem culpam.c.nemo.& c.certum.vndecima quæst.tertia. Sic & Scotus adnotauit in Quarto sententia.distinctione 1. quæst.sexta.in l.Mosayca nusquam statutũ fuisse pœnamortis,nisi vbi ex transgressione legis culpa mortalis cõstituere tur.Et profectò iniquã ipse cẽterẽ humanã legẽ,quæ pœnã mortis,aut mutilationis membrorum imponeret pro transgressione alicuius legis,quæ ob publicum,leue tamen incõmodum,non esset digna mortali culpa,tametsi fatear,posse legislatorẽ humanum aliquid prohibere graui apposita pœna,& tamen expressim insinuare se nolle obligare transgressorem ad mortalem culpam.

Ex his patet nihil referre,an ipsa lex pœnalis fuerit simul statuta cum ipsa lege morali: quæ prohibet id, cuius transgressio pœnam legis habet:an separatim: ab eodem an ab alio legislatore.eadem enim ratio,quæ posteriorem opinionem probat cum lex simul prohibet,& pœnam statuit,probat itidem veram esse:cum ex interuallo ab eodem, vel ab alio penalis lex statuitur contra legis iam latæ transgressores:& è cõuerso.Licet Iason in d.l.2.C.de iure emphyteut. nu.153.existimauerit,priorem sententiam veram esse, vbi constitutio vel sit facta simul prohibens, & pœnam addens transgressioni:vel ab eo,qui præcipit,aut prohibuit,ex interuallo condita fuerit pœnalis pura lex pœnam adiiciens priori constitutioni: quod cogitandum dimisit Ludouic. Gomeci.in d.c.2.nu.60.de constit.in 6.

Hinc constat an verum sit quod plerique adnotarũt prio
4 rem sententiam † admittẽtes,vbi lex pœnalis esset purè pœnalis,quę nihil præciperet aut prohiberet:sed tantum pœnã statuerit hoc vel illud facienti. Nam in hac specie legẽ istã non obligare ad mortalem, nec venialem culpam respondẽrunt Henric à Gandauo quodlibet.3.q.22.& Ioann.Driedon.in d.lib.de libert.Christi.qui legem purè pœnalem distingunt à lege mista: quæ simul certum statuit præcipiendo,vel prohibendo,& transgressorem pœna puniẽdum essecensẽt.Sed quia Henricus hanc responsionem nõ ita simpliciter proponit,sed in hunc sensum, vt lex purè pœnalis ex se ipsa ex verborum forma non obliget ad culpam: sed vel ex eo quod præmittat,id, propter quod pœnã imponit esse vel prohibitum iam vel præceptum lege diuina vel humana:& deinde concedit,legẽ purè pœnalẽ ex intentione legislatoris pœnã statuentis ad culpã obligare:nõ ex seipsa: huius cõclusionis auctor est Alfonsus à Castro lib.1.de potesta.legis pœnal.c.9.post Caiet.quem ipse citat 2.2.q.187. arti.3.eo etenim capite doctissimus ille vir maximis rationibus probare nititur,legẽ purè pœnalẽ ex seipsa,nisi alia præcesserit naturalis,diuina,vel humana lex, minimè obligare ex forma verborũ,& quatenus pœnalis est,ad culpã,mortalẽ,nec venialẽ.addit præterea nõ rectè colligi à legislatore intẽtionẽ obligãdi trãsgressorẽ ad culpã ex eo solum,quod pœnã simpliciter,& purè statuerit,qua in re discedit ab Hẽrico Gandauensi,cum quo secundũ eum conuenit Sylues. verb.inobedientia.licet Sylvester ipse non satis percipiens quid Henric.scripserit,eum reprehenderit.

Ego sanè fateor,legẽ purè pœnalẽ ex ipsa verborum forma nõ obligare ad culpã:quanuis culpãipsam præmittat frequentissimè lex ista,ex alia lege diuinavel humana:quemadmodũ sensere Driedo.& Caiet.idq; eruditissimè ostendit,ac neruose Alfonsus à Castro in d.c.9.concedo item non semper rectè,nec necessario colligi legislatoris intẽtionẽ obligandi transgressorẽ ad culpã,ex eo quod legẽ purè pœnalẽ statuerit.Scio etenim non esse hanc collectionẽ necessariã. Attamen opinor plerunq; ex lege purè pœnali, quæ pœnã infert pro eo,quod alia lege nec prohibitũ est, nec præceptum,quod raro contingeret,deduci posse conditoris intentionẽ ad obligandum eũ qui vel fecerit,vel agere omiserit id,pro quo pœnã statuit,ad mortalẽ,aut venialẽ culpã. Nã ex subiecta materia pœnalis legis quandoq; cõstabit,legislatorẽ talẽ legẽ statuentẽ intẽdere,vt fiat, vel omittatur id, propter quod pœnã imponit.quid enim si quid fiat,vel omittatur expedit reipublicæ:& hæc ratio manifesta sit apud ipsum legislatorẽ?profectò censerẽ ipse tũc intentione legislatoris legẽ purè pœnalẽ statuentis,eã esse, vt id fiat vel omittatur.Sic deniq; si id fieri,vel omitti nõ tantũ est simpliciter vtile cõmunitati,cuius legis cõditor curã gerit,sed & maximè interest eius ad bonũ commune id fieri,vel omitti: quod præsumitur ob grauẽ pœnã lege purè pœnali statutã: non admodũ alienũ à ratione videbitur,in hac specie conijectare,intendisse legislatorẽ ad mortalẽ culpã obligare trãsgressorẽ eius,quod in hanc legẽ merè pœnalẽ pro eius materia deduxit.Quamobrẽ iuxta hũc sensum admitti fortassẽ poterit quod Hẽric.Gandauẽsis & Sylvest.adnotarunt. Sic sanè † post huius operis primã editionẽ prodijt in publicũ opus elegãs de Iust.& iur.authore Domin.Sot.qui lib.1.q.6. articulo 5.hanc posteriorem opinionem sequitur,scribens, legem purè pœnalem obligare ad culpam.

Postremò ex hac disputatione apparet, non esse iustam nec cõgruam rationem opinionis eius,qua quibusdam placuit,

cuit,vectigal,tributum,aut decimam rei venditæ æstimationis & pretij partem non esse necessario in animæ iudicio regi soluenda:nec teneri hæc iura fraudantem ad restitutionẽ: quod leges regiæ non soluentibus hæc regalia iure pœnas à iudicibus exigendas imponant.constat etenim fragilẽ omnino esse hanc rationem: minimeque veram efficere hanc tam audacem,& proteruam conclusionem.

Idcirco quęstioni propositæ respõdẽtes hãc omnino verã conclusionẽ edimus.tenetur in animæ iudicio præter mor-
5 talem,quã cõtrahit,culpã.† ad restitutionem is,qui tributũ, vectigal,aliaq; regalia iura principi reddere per fraudẽ aut simulationẽ omiserit:modo hæc ipsa tributa iusta sint, nec legem iustæ exactionis egrediãtur.Huius assertionis ratio ea est,quod princeps iustè tributa, ac vectigalia exigat,modo hæc tributa tyrannidẽ ob excessum grauem non sapiant. Probatur hæc ipsa totius veritatis basis, & fundamenti pars potissima autoritate,ac testimonio Saluatoris qui interrogatus,an liceret cẽsum dari Cæsari respõdit Matth.c.22.Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. quo in loco secũdum Hieronymũ,& Theophylactũ,præcepit Deus dari, ac reddi tributa Cæsari, & principib.idẽ fecit dum Matth.c.17.iussit Petro, vt staterẽ pro se,& ipso Petro solueret.item Paul.ad Romã.c.13.inquit.ideo enim & tributa præstatis:ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes. Nam multi sunt labores,quos principes pro populo tolerãt cum eius curam gerunt, rebusque publicis prospiciunt ac laborant,in exequutione iustitiæ,vt suum cuique ius reddatur:vt nemo alterum lædat prouinciãque bello,& armis tutantur,ne à finitimis gẽtibus opprimatur.ratione iustè principes tributa & vectigalia exigũt à populo, siquidẽ dignus est mercenarius,qui operatur, mercede sua. ita sane diuinũ eloquiũ dictat,Lucę c.1. dign° est operarius mercede sua.igitur sicut principes cauere debent ab iniustis exactionib.quę potius ad luxum, & delicias, quàm ad expensas necessarias defensioni,& administrationi reipublicæ, iustamq; laboris mercedẽ pertineãt: ita & subditi abstinere debent à fraude, & simulatione,quib.principẽ ipsum debitis iurib.& tributis defraudẽt,cũ potius teneantur ea reddere principi, eiusque publicanis.reddite,inquit Paulus,omnib.debita:cui tributũ, tributũ:cui vectigal,vectigal:cui timorẽ,timorẽ:cui honorẽ, honorẽ.Hãc igitur sententiã,qđ teneaẽ quis in animæ iudicio principi reddere tributũ,vectigal,& alia iura regalia quæ iustasint,asserunt Pano.& ibi Doct.in c innouamus.de censib. & plerique alij,quos referũt,& sequũtur dicẽtes,hãc opinionẽ cõmunẽ esse Bertachinus in tracta.de Gabellis parte 9.in princip.& Syuest.ver.Gabella.3.q.8.eandẽ sententiã defẽdũt Ioan.Medina,in libro de contractib.q.13.& Alfonsus à Castro lib. 1.de potest.legis pœnalis.capitu.11. Dominic.Soto libro tertio.de Iust.& iur.quæst.6.artic.7.

Hinc infertur,eos qui simulatione & fraude occultè cõtrahũt,mercésque inuehunt in ciuitatem,vel prouinciã,aut euehunt,quo publicanos effugiãt, ipsósque debitis iurib.& vectigalib.defraudẽt,peccare quidẽ mortaliter, & teneri ad integrã vectigaliũ restitutionẽ,etiam si vectigalia non parãtur.Nã hi,qui merces inuehunt, aut euehunt, tenentur eas per viã publicã,consuetam,& regiã transmittere:easque nõ occultare.l.5.tit.7.partita 5.l.96.97.& 107.inter leges de las alcaualas.

Secundo ex his deducitur intellect.ad tex.in l.fina.§.diui. in vlt.ff de publicanis.quo iuxta quorundã interpretationẽ probatur,transeuntẽ merces per locum publicum,& consuetũ absque vlla fraude.errore potius, merciũ professionẽ omittẽtem,teneri ad dupli pœnã.Nam id obtinet in iudicio exteriori:at in animæ iudicio solum tenebitur ad vectigalis simplicis solutionem.

Sic regia l.nona.& 10.tit.10.libr.6.ordina.statuit,trãsmittentẽ merces per loca publica,& cõsueta:si ibi nullus sit portitor, nec custos qui vectigal exigat, nulla pœna puniendũ fore,etiã si absque vectigalis solutione transierit cum mercibus:teneri tamen ad solutionẽ, & redditionem vectigalis.

Tertio hinc infertur interpretatio vera ad tex.in l.Regia. 120.de las alcaualas.qua constitutũ est, venditorẽ cuiusque rei,ex qua regi pretij pars decima debita sit,teneri sub pœna alterius decimæ notã facere publicano illam venditionẽ.Etenim licet dupli pœna in iudicio interiori nequaquam debita sit:tamẽ quo ad idẽ iudiciũ venditor profecto peccat,& teneatur ad restitutionem decimæ ipsis publicanis.

Hoc probatur ex eo quod venditor tenetur decimã pretij partẽ regi,vel eius publicanis reddere tãquã eis debitam:ergo tenetur publicanis notam facere venditionẽ.Consequẽs hoc manifestè patet,& colligitur.Quia vel tenetur soluere debitã pecuniã,vel saltem creditori ignorãti debitũ, notũ id facere vt vel creditor remittat debitũ, vel ad diem soluendi dilationẽ cõcedat,cũ interim creditore ignorãte pecunia eo inuito retineatur:siquidẽ ignorans,inuolũtarius sit.Deinde venditor,qui non denuntiat publicanis venditionẽ,damnũ eis dat circa rem sibi debitam:quam publicani ob ignorantiam petere omittunt: & præterea tenetur decimam pretij partem iure obligationis legalis regi soluere: vel eius nomine publicanis etiam,qui notam habuere venditionem. Igitur tenetur venditor etiam in iudicio interiori animæ soluere pecuniam lege iustissima debitam etiã publicano sciẽti:& ignoranti denuntiare venditionem factã fuisse:cũ lege ad hãc denũtiationẽ tenentur,alioqui cã omittẽtes ex capite dãni dati tenebitur ad restitutionem: præterquam quod & ipse ratione decimæ debitæ ex pretio rei venditæ itidem tenebitur ad restitutionem.Sic etenim sunt intelligendæ leges Regiæ,quæ de hac materia tractauerunt.

Cæterùm sicubi cõsuetudine obtentũ fuerit,quod dicta venditionis denuntiatio non sit necessario facienda publicanis:& quod hæc decima pretij,vel vectigalia eis non soluantur,donec fuerint petita:tũc fortassis in animæ iudicio non tenebit quis ad vectigalium,nec ad decimæ solutionẽ ante publicanorum petitionẽ:modò nulla facta fuerit fraus ad hoc,vt occulta sit venditio.vel vt publicanos lateat mercium trãsmissio.Quod probaẽ ex his,quæ decimis de ecclesiasticis tradidimus lib.1. Variarũ Resolutionũ.ca.17.nu.8.

Quod si vectigalia iniusta sint,nẽpe ab eo indicta, qui ius ea indicendi non habeat:vel absq; vlla causa præter iustam laboris,& regiminis mercedem à principe instituta:non tenebitur quis in cõscientiæ foro ea soluere: ac poterit absq; vllo crimine,eiusq; labe eorũ solutionẽ cautelis,aliisve modis omittere,secundum Bart.in l.vectigalia ff.de publica. & vectigal.quẽ alij doct.frequẽtissimo omniũ cõsẽsu sequũtur.

In his verò rebus.quæ à prouincia in prouinciã trãsmittuntur,illud obseruandum erit,quod si nullum vectigal sit pro earum transmissione institutum,nec debitum,sed tantum pœna sit statuta aduersus transmittentes res vetitas: hæc ipsa pœna in iudicio conscientiæ,& interiori exigenda non est,nec necessario soluenda:quod tenuit Ioan. à Medina de restit.quæst.decimaquinta.ad finem.

EX §. SEQVENTI. SVMMARIVM.

1 *Fur,seu violentus rei alienæ occupator tenetur in animæ iudicio restituere rem,etiã si ea perierit absque eius culpa:modo nõ foret eodem pacto apud dominum peritura.*
2 *Fur an teneatur rem extinctam iam,restituere eius æstimationis,cuius maximè fuerit à die commissi criminis.*
3 *Fur,& iniquus rei alienæ inuasor an possint in animæ iudicio retinere expensas vtiles,& meliorationes deducere.*
4 *Fur,& iniustus possessor qualiter in iudicio conscientiæ teneatur ad restitutionẽ fructuũ perceptorũ, & eorũ qui potuere percipi?*

§. SEXTVS.

DVodecimo libet ab eadẽ regula adnotare iure naturali,& diuino meminẽ teneri ex acceptione rei alienæ iniuriosa,vel ratione illati dãni ad aliud, quàm illati damni reparationem, & eius, quod alterius verè interfit restitutionem. Hoc enim dictat ratio, quę inducit obligationẽ restituendi:sicuti in principio huius relectionis ostendimus.Vnde plura in huius regulæ tractatu dubia definiri poterunt.

Primo hinc cõstabit vera resolutio ad eã dubitationem, qua controuertitur,an fur,raptor,& violẽtus rei alienę pos-
1 sessor,teneatur ad restitutionẽ postquã res ablata, † absque eius culpa perierit?Nã gl.hic,Diuus Thom.2.secũdæ.q.62. arti.6.Sylvester,verbo,Furtũ.§.16.& cęteri hui°regulę interpretationẽ examinantes passim asseuerant,iniquum rei alienæ occupatorẽ teneri omnino ad restitutionẽ rei per iniuriã ablatæ,quo ad æstimationem,etiam post eius interitũ absq; culpa occupãtis contingentem idem ipse censeoverũ esse.Etenim & ad forũ cõscientiæ præter suprascriptam rationem poterũt induci ea,quæ apud iudicem exteriorẽ sufficiũt ad huius æstimationis cõdemnationem,siquidem cũ hic occupator alienæ rei ob crimen,& malam fidem,quam ab initio habuit,semper est in mora.l.in re furtiua.ff. de condict.furtiua.l.vlt.C.eodem tit.& alibi passim.morosò autem semper imputatur rei interitus,etiã absq; eius culpa contingẽs.l.nemo.§.vlt.& l.si serũ.ff.de verborũ obligationi.l.1. §.rectissimè.& l.merito.ff.de vi & vi armat.& in l.vlt.ff.de cõdict.fur.cuius meminit Bald.in rub. de re iud.in princ. idem

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatur in l. 1.C.quod met.cauſ.in l.cum res.§.vlt.ff.de le-
gat.1.Atque ita in hac ſpecie mihi placet iuris ciuilis reſpõ
ſio,vt & ea in animæ iudicio ſeruanda ſit, ea ratione , quod
fur per iniquam acceptionem alterũ in illius rei peremptę
æſtimatione læſerit:quæ quidem res etſi perierit penes furẽ
abſque eius culpa,fortaſſis non ita penes dominũ periſſet:
cum eam ante interitũ alienare potuiſſet, vel alijs remedijs
ab interitu liberare.Sed huius quæſtionis cõtrouerſia maior
tendit in eum caſum,quo certum eſt , dominũ rei furto ab-
latæ,eam ante interitum non fuiſſe alienaturum : & eodem
modo apud ipſum rem illam perituram,ſicut & apud furem
perijt,an in iudicio animæ teneatur fur ad æſtimationẽ?An-
char.hic 5.oppoſ.reſpondet , furem in hac ſpecie teneri ad
æſtimationem in cõſcientiæ iudicio.tandem Anchar.candẽ
diſtinctionem admittendã eſſe cenſet in iudicio animæ,quę
& apud iudicem exteriorem ſeruanda foret.Nam in foro ex
teriori receptum eſt frequenti omnium conſenſu, occupã-
tem rem alienam mala fide per crimen , & delictum , teneri
omnino ad reſtitutionem , & æſtimationẽ re perẽpta apud
ipſum:eodem penitus modo , quo & apud dominum foret
peritura,gl.in d §.rectiſſimè.Bar.communiter receptus poſt
glo. ibi in l. quod te mihi.num. 10.ff.ſi cert.pet.gl.in l.item ſi
verberatum.§.vlt.ff.de rei vend.gl.cõmuniter approbata in
d.l.nemo.§. 1.verbo,homo.quam opinionem fatentur com
munem eſſe Alex.in d.l.cum res.§.vlt.ff.de leg. 1.& iuniores
in d.l.quod te mihi.atque Alex.in d.l.nemo.§. 1.eandem ſen-
tentiam & in foro animæ dicit eſſe iuſtam Ioann.à Medina
de reſtitut.q.6.Ego tamen cõtrariã veriorem eſſe opinor in
animæ iudicio : quippe qui videã ratione naturali furem,ra-
ptorẽ,& deniq; rei alienæ occupatores,teneri tantum domi
no iniuriam paſſo reſtituere damnũ,quod per acceptionem
iniquam eis illatum fuerit.Hæc etenim eſt vera æqualitatis,
& iuſtitiæ ratio: ne quis ex alterius iniuria damnum in pro-
prijs rebus patiatur : quod Diuus Thom.docet 2.2.q.62.&
alij Theologi reſtitutionis obligationem à iure naturali de-
ducentes,idem præmittunt.quo fit,vt raptor,fur,vel violen
tus rei alienæ occuptator, ad rei æſtimationem minimè te-
neatur poſt eius interitum,ſi eadem res eodem modo foret
apud domninum peritura:nec eam ante interitum dominus
eſſet venditurus.Nam & iure ciuili apud iudicem exteriorẽ
non eſt omnino certa communis opinio : quemadmodum
conſtat ex diſputatione huius quæſtionis tradita per Frãciſ.
à Rip.in d.l.quod te.nu. 18.imò re perempta penes iniuſtum
eius occupatorem,quique eam iniuria, & ſcelere à domino
habuit,eodem modo,quo penes dominũ fuerit peritura,re-
ſtitutionis obligationem,extingui etiam quo ad æſtimatio-
nem,probat textus elegans in l.item ſi cũ exceptione.§.ſed
& ſi quis verſ.ſed & ſi non culpa.ff.quod met.cauſ.cui non
ſatis aptè hactenus reſponderunt cõmunis ſententiæ auto-
res.idem probat textus in l.ſi plures.§.vlt.ff.depoſit.quib.au-
thoritatib.aduerſus communem ſententiam tenuerũt Mar
tinus ex antiquiorib.& quidam alij,quos ſequũtur Fulgoſi.
Iaſon nu.27.Dec.nu.37.in d.l.quod te mihi.Et profectò ex
plurib.iuris locis,quæ pro communi ſentẽtia citãtur,addu-
cuntur etenim plures,nullũ ego legi,à quo cõmunis opinio
vel per congruam argumentationẽ deduci valeat.Idcirco li
cet obiter etiam in foro exteriori Martini ſententiam admit
tens,opinor ſaltem in animæ iudicio eam eſſe veriorẽ:ſiqui-
dẽ & ſi per humanas leges in hoc caſu adhuc debitor tene-
retur ad reſtitutionem,id potius ad pœnam criminis,quàm
ad damni illati compenſationem pertineret.Pœna verò in
conſcientiæ iudicio minimè debetur: ſed tantum damni da-
ti compeſatio.Fit igitur hanc partem non tantum æquiorẽ
eſſe,quod Ioannes à Medina fatetur:ſed & iuſtiorem.
Secundò eadem ratione cõſtat vera interpretatio textus
2 in l.re † furtiua.ff.de condicti.furt.ſi ex cauſa,inquit Vlpia-
nus, furtiua res condicatur , cuius temporis æſtimatio fiat ,
quæritur?Placet tamen id tempus ſpectandum, quo res vn-
quam plurimi fuit:maximè cũ deteriorem rẽ factam fur dã
do liberatur:ſemper enim moram fur facere videtur.Ex qui
bus verbis adnotauit Bart.quod re perempta ſuccedit obli-
gatio contra furẽ ad æſtimationem,quanti res plurimi fue-
rit,eo tempore,quo dominus ea caruit.Enimuero iuxta le-
ges iuſtitiæ commutatiuæ ſatis eſt,quod res furto ablata do
mino reſtituatur:vel ea perempta,iuſta eius æſtimatio : quæ
iuſtiſſimã efficit damni dati compenſationem.Nec ad hanc
pertinet æſtimatio quanti ea rẹs plurimi fuerit à die furti cõ
miſſi,vbi dominus eo tempore,quo pluris valuerit , non fo-
ret eam venditurus,nec furis culpa valor ipſius rei fuerit di-
minutus.quod Syluest.ſenſit verb.furtum.q.16.& eſſe hanc
humaniorem ſententiã aſſerit Ioannes Medina d. q. 6.licet
opinetur contrariam iſtã eſſe.quod ſi res à fure ablata eſſet a-
pud dominum vendibilis,ita quidem,vt eo die quo plurimi
valuit ab eo venderetur:ea temporis huius æſtimatio ad ve-
rum damnum pertinet,& ad eius ſatisfactionem.
Tertiò infer quæ ratione ſeruandæ ſint in animę iudicio
3 leges humanæ,quæ de sũptib.ac meliorationib.à fure † in re
furto ablata factis,tractauere?an & iuriſconſultorũ reſpon-
ſa ſint & in foro animæ admittenda?Ego quidem leges dan
tes furi,& cuicunque malæ fidei poſſeſſori expenſarũ,& me
liorationũ retentionẽ aut repetitionem : non ambigo eſſe
in animæ iudicio exactè cuſtodiendas,& ſecundum eas à ſa
cerdote reſtitutionis materiam examinandam , atque ideo
mente ab eo tenendam eſſe diſt.Bart.in l.in fundo.ff.de rei
vendic.per textũ ibi.& in l.Domũ.C.de rei vendicat.vbi Sa
lycet.optimus textus in l.planè.de petit.hæreditat.& in §.ex
diuerſo .Inſtit.de rerũ diuiſione.Regia l.43.tit.28.partita ter
tia.Sed quæ poſſunt in conſciẽtiæ iudicio dubitationem,&
ſcrupulũ mouere,circa eas cõtingunt leges, aut interpretũ
reſponſiones,quæ furi & malæ fidei poſſeſſori expenſarum
& meliorationum repetitionem,& retentionem negant. In
quib.cũ bonæ fidei poſſeſſorib.hoc nõ negetur , vel eſt ad-
ſumenda ratio à præſumpta malæ fidei poſſeſſoris donatio
ne,vel à legali pęna ob malam fidem & iniurioſam rei alie-
næ occupationem,ſtatuta. vtroq; vero caſu in conſcientiæ
iudicio aliter eſt accipienda res iſta:cum in eo nec locus ſit
præſumptionib.nec legali pœnæ,ſaltem ante iudicis condẽ
nationem,ſed tantum in materia reſtitutionis agatur de dã
ni illati reparatione,& de re aliena,vel iure non quæſita re-
ſtituenda:quemadmodũ ſuperius adnotatum eſt , vnde erit
quo ad animæ iudicium examinandus text.in l. ex argento.
ff.de cõdit.furt.Ex argẽto,inquit Paulus,ſurrepto,pocula fa
cta condici poſſe Fulcinius ait.Ergo in condictione pocu-
lorum etiã cælaturæ æſtimatio fit,quæ impenſa furis facta
eſt,quemadmodũ ſi infans ſurreptus adoleuerit, æſtimatio
fit adoleſcẽtis.quanuis cura,& ſumptib.eius furis creuerit.
Hactenus iuriſconſultus:ex quo apparet , etiã expenſas ne-
ceſſarias non deducere furem ab æſtimatione rei , quã fur-
to habuit.Sed hoc ad expenſas neceſſarias: tantùm obtinet
in alimentis,quæ ſeruo ſurrepto præſtita fuerint.l. 1.C. de
infant.expoſit.notat Salycet.in d.l.domum. penultima col.
probatur item furẽ,& malæ fidei poſſeſſorẽ nec per actionẽ
nec per retentionem poſſe conſequi expenſas vtiles in re a-
liena factas:ex quib.res ipſa meliorata fuerit, & maioris ſit
æſtimationis:tametſi malæ fidei poſſeſſor poſſit has expen-
ſas deducere,per deductionem ædificij,& materiæ,ſeruato
illæſo priſtino rei ſtatu.l domum.C.de rei vendi.vbi Saly. &
communiter Doct.notatur in l.ſi in area.ff.de condi.inde.d.
§.ex diuerſo.& in d.l.in fundo.regia l. 43.paulò antè citata.
Imò in fure illud conſtat,quod re perempta tenetur is in fo
ro iudiciali reddere æſtimationem eius,& iuſtum valorem:
quo æſtimari poſſet,ita vt erat meliorata expenſis furis: tex
tus in d.l.ex argento.Sic & ob malam fidem poſſeſſor expen
ſas voluptatis,& ornatus cauſa factas:non quidẽ vtiles: nec
poterit petere,nec retinere per deductionem materiæ,ſerua
to etiam illæſo priſtino rei ſtatu.gl. frequentiſſimo omniũ
conſenſu probata in d.l.in fundo.textus & inibi Salycet. in
d.l.domum.d.regia l.43.Hæc ſanè omnia in iudicio animæ
nõ ita vt in exteriori obtinere debent: quippe quæ minimè
ſint neceſſaria ad illati dãni compẽſationẽ. Quamobrem in
iudicio interiori qui alienũ ſeruũ ſurripuerit, in eiuſq; ali-
mẽtis aliquid impenderit,poterit eas impẽſas retinere cùm
de ſeruo reſtituendo tractauerit.has etenim dominus factu
rus eſſet omnino:& ideo æquiſſimè à malæ fidei poſſeſſore
retinẽtur:qui tamen & fructus ſerui reſtituere debet,ſi quos
ab eo percipit,aut percipere potuiſſet: quod ſtatim exami-
nabimus.Sed tamen etiam ſi nullos fructus perceperit à ſer-
uo,poterit nihilominus retinere alimẽta,quæ ſeruo præſti-
tit.Eadẽ ratione malæ fidei poſſeſſor in animæ iudicio pote
rit retinere impẽſas vtiles, quas in re aliena fecerit,& ex qui
bus res ipſa melioris,maioriſque ſit effecta ęſtimationis,ip-
ſeque dominus ex hoc ſit locupletior.
Nam in pœnam criminis,& malę fidei lex humana ſta-
tuit , non poſſe has impenſas repeti,nec retineri:pœna verò
hæc licet in foro iudiciali obtineat : non ita in animæ iudi-
cio procedit : quod in hac ſpecie notat Ioan. à Medina.
d.q.ſexta.2.parte.dũ contendit,tantũ eſſe in reſtitutione dã
ni illati cõpenſationem obſeruandam.ergo poterit fur vti-
les expenſas in cõſcientiæ iudicio retinere: cũ ex eis res ſit
modò maioris æſtimationis. Præſertim quod & has poſſe
in foro iudiciali repeti,& retineri à malæ fidei poſſeſſore cẽ-
ſuit Martinus. cuius opinionem defendit Carolus Molis
næus,in cõſuetu. Pariſiẽſi. tit.1.§.1.gl.5.nu.87.Hinc apparet
reſponſum Iuriſconſulti in d.l.ex argento.in priori eius par-
te,non eſſe recipiendum in foro interiori:cùm id non perti-
neat ad veram iuſtitiã cõmunicatiuã:& idcirco re perempta
fur tenebitur ad eius æſtimationem ſimplicem,nõ ad eã qua
poterat æſtimari in eo ſtatu prout res erat, expenſis, & cura
furis meliorata.niſi eo caſu ,quo veriſimili coniectura eam
meliorationem feciſſet dominus,ni res foret ab eo ablata:e-
tenim tunc tenebitur fur ad æſtimationem meliorationum
deductis expenſis , quas dominus in hoc feciſſet:quia & in
hac melioratione videtur per furtũ dominus ipſe læſus.Po-
ſtremo & illud conſtat,furem,vel malæ fidei poſſeſſorẽ poſ-
ſe in iudicio animæ deducere , per ſubtractionẽ materiæ ab
ædificio abſque læſione ipſius rei,& eius priſtini ſtatus,expẽ
ſas , quas in re ornatus , & voluptatis cauſa fecerit : cùm in
hoc dominum rei minimé lædat:nec ei damnum inferat.
Quartò ex ſupraſcriptis conſtat:quæ ratio ſit habenda in
4 reſtituendis † fructibus rei furto ablatæ.ſiquidem de fructi-
bus à bonæ fidei poſſeſſore perceptis hic agendum non eſt.
igitur quo ad fructus,quos malę fidei poſſeſſor reddere tene
tur,obſeruandum eſt in iudicio conſcientiæ,quod dãni dati
per iniurioſam acceptionem rei alienæ reparatio fiat : quẽ-
admodum iam adnotatum eſt.Et profectò fructus percepti
à malæ fidei poſſeſſore,reſtituẽdi ſunt omnino,licet eos per-
ceperit propter eius induſtriã,& ſolicitudinem,deducta hu-
ius ſolicitudinis iuſta mercede, etiã ſi dominus fructus iſtos
non percepiſſet.quod notat in foro exteriori Bart.in l.ratio.
§.1.ff.de actio.empti.diſtinguens,an fructus veniant in reſti
tutionẽ vt fructus,an vt intereſſe:priori caſu ſcribit hos fru-
ctus venire:non ſic in poſteriori ſecundũ notata in l.videa-
mus.§.ſi actionem.ff.de vſuris.vnde ipſe in animæ iudicio ab
hac ſentẽtia Bar.infero,fructus iſtos,ſi ex eis malæ fidei poſ-
ſeſſor effectus ſit locupletior, vel eos habeat modo extãtes,
debere reſtitui domino rei non ratione illati damni,vel acce
ptionis iniquæ:ſed quia domino debentur eo quod fuerint
è re propria illius percepti:atque ita vt fructus extantes ſunt
domino rei reſtituẽdi ex deciſione iuriſcõſulti in l.ſi me & Ti
tium.ff.ſi certũ petat.Quod ſi fructus iſti ſingulari induſtria
poſſeſſoris percepti,iam fuerint conſumpti,nec ex eis fuerit
poſſeſſor malæ fidei factus locupletior,tũc cum ratione dã-
ni illati peti non poſſint,nec vt intereſſe lucri ceſſantis:ſiqui-
dem eos dominus non percepiſſet,opinor non teneri ad eo-
rum reſtitutionem ipſum poſſeſſorem,etiam malæ fidei.
Sic & eadem ratione in animæ iudicio tenebitur , fur,vel
iniuſtus alienæ rei poſſeſſor ad fructus etiam percipiendos:
quos tamẽ vel attenta ſingulari eius induſtria , vel cõmuni
hominum cura & diligẽtia dominus percepiſſet,nam & ita
in foro exteriori ad hos fructus tenetur poſſeſſor malę fidei.
l.ſi maius.ff de rei vẽd.ſecũdũ Abb.in c.grauis.de reſt. ſpoli.
& ibi Doct.Alex.& Iaſ.in l.apud Iulianum.§.1.ff.de legat.1.
quam opin.fatetur eſſe communẽ Dec in l.generaliter.ff.de
reg.iur.atq; ita tenendum eſt, quiquid ipſe Dec.inibi ab hac
opinione communiter recepta diſſenſerit,exiſtimans , non
eſſe attendendam ſingularem domini induſtriam : ſed eam,
quæ omnibus conueniat.Sed communis opi.ex Bar.colligi-
tur in l.domum.C.de rei vend.Qua ratione in conſciẽtię fo-
ro idem ſeruandum erit cùm hæc reſtitutio pertineat ad dã
ni dati ſatiſfactionẽ ex eo,quo ſi res nõ fuiſſet iniuria,& fur-
to occupata,eius verus dominus commodum hoc ab ea
percepiſſet:quo quidem commodo fraudatur ob iniuſtam
rei propriæ occupationẽ , nec in fructibus percipiendis etiã
apud iudicẽ exteriorem attẽditur ſingularis ipſius poſſeſſo-
ris induſtria,quod notat Bar.in d.l.domum.& eſt communis
opinio teſte Decio in d.regul.generaliter.quidquid cõtrariũ
poſt alios adnotauerit Matheſilla.notab.160.maximè Cinus
in l.certum.quæſtione prima.C.de re vendi.

EX §. SEQVENTI.
SVMMARIVM.

1 *Iuſtitia diſtributiua à commutatiua differt.*
2 *Beneficia eccleſiaſtica,muneráque publica indignis conferentes,te-
nentur ad reſtitutionem illati damni,ac mortaliter peccant.*
3 *An dignior ſit eligendus quo ad beneficia,& munera publica?& an
iure humano electio digni omiſſo digniori valida ſit.*
4 *Intellectus ad textum in capitulo tertio de iure patronatus.*
5 *Patronus tenetur digniorem præſentare epiſcopo ad beneficij inſti-
tutionem.*
6 *Eligens dignum omiſſo digniori an teneatur ad reſtitutionem?*
7 *Pater ex lege Regia meliorans filium dignum, vel indignum præ-
termiſſo digniori an peccatum ex hoc commiſerit?*
8 *Impediens quod beneficium, aut officium publicum alteri detur , an
teneatur ad reſtitutionem? Et quid de impediente legatum,datio
nem,vel hæredis inſtitutionem?*

§. SEPTIMVS.

DEcimotertio quæritur ſatis cõgruè ad huius ma-
teriæ tractatũ:an teneatur in animæ iudicio ad re
ſtitutionem,is,qui alterum læſerit,vel ex eo,quod ei
digniori iuxta diſtributiuam iuſtitiã non contu-
lerit officium,aut beneficium,ex quib.ipſe munere publico
ſeruire valeat reipublicæ,ſimul & reditum percipere ad eius
alimenta,ſumptúſque neceſſarios:vel ex eo quod impedie-
rit,aut curauerit nè ei beneficium, vel officium publicum à
1 principe detur?Huic controuerſiæ † prænotandũ eſt maxi-
mum diſcrimen conſtitui inter iuſtitiam diſtributiuam, &
iuſtitiam cõmutatiuam.Etenim iuſtitia diſtributiua tractat
de diſtribuendis bonis communib.alicuius nempe cõmu-
nitatis,inter eos,qui eiuſdem ſunt communitatis:commu-
tatiua autem agit de bonis priuatis, vnicuiq; : cuius ea pro-
pria ſunt,dandis,atque ita in hoc tendit,vt vnuſquiſque ha
beat à priuatis & particularib.quod ſuum eſt.vnde prior iu-
ſtitia conſtituitur reſpectu cõmunitatis ad priuatos : poſte-
rior verò reſpectu priuati ad priuatum:ſicuti Ariſtot.docet
lib.5.Ethico c.2.& poſt eum eleganter Thom.2. ſecũdæ.q.
71.arti.1.Florentinus 4.part.tit.5.c.2.& 3.
Eſt & aliud obſeruandũ,quod qui munera publica, & rei
publicæ magiſtratus,& officia indigno ex craſſa ignorantia
vel ſcienter contulerit,pręter peccatum graue,quod per ac
ceptionem perſonarum aduerſus iuſtitiam diſtributiuam
cõmittit in eos,qui digni ſunt:maximum damnum reipu-
2 blicæ & his,qui ex † iniqua electi adminiſtratione læduntur
palam infert:& ea ex cauſa tenebitur ad reſtitutionem illa-
ti damni.quod probatur,quia qui cauſam damni dat,dam-
num dediſſe videtur.c.vlt.de iniur.idem conſtat ex rubrica.
C.& ff.de magiſtrat.conueniend.l. 1.§.nunc tractemus. ff. de
tutel.& ratio.diſtra.gl.in c. 1.de ſuppl.negli.prælat.adnotarũt
in ſpecie Ancharranus,in Clementina 1.de ætate & quali-
tate.in fine.Fel.in c.ſi quando.de reſcriptis.nu.7. Ioan. Lupi
in c.per veſtras.notab.3.§.26.nu.11.& Adrian.in 4.ſentẽtia-
rum.tracta.de reſtitutione.c.quia iam determinatum eſt.ver
ſic.2.concluſio.Idem notat Domi.Soto lib.4.de iuſti.& iur.
q.6.arti.3.ad ſextum.probans hoc in caſu quo ad iniuriam
reipubl.peccatum committi aduerſus commutatiuam iuſti
tiam.quod latius ipſe probauerat,lib.3.q.6.arti.2.&4. Quod
ſi dixeris,fortaſſe nullum damnum imminere eccleſiæ , aut
reipublicæ ex indigni adminiſtratione:quia indignus nullũ
dãnum intulit.quippe qui variis ex cauſis commodè,& pro
uide officiũ geſſerit:adhuc opinor mortale crimen cõtra-
xiſſe eum qui indignum præpoſuit.c.hi quoſcunque. 1.q. 1.
quia præficiens indignum,eccleſiam,rempublicam,pupillo
rum bona,& patrimonium maximo exponit periculo. quo
fit vt ex ſola indigni prælatione grauiter peccet qui eũ ſcien
ter eligit:cum iniuſtiſſimè hoc eligendi munus,quod iuxta
rectam rationem expedire tenetur,aduerſus diuinam,natu-
ralem,& humanam legem exerceat.
His demũ optimè accedit ea diſputatio:an teneatur quis
digniorem eligere,& præficere vel eccleſiæ,vel publicis mu
nerib.Et quibuſdã viſum eſt ſatis eſſe quod dignus eligatur
aut præficiatur:etenim hoc ita verum eſſe dictat text. in c.
3 monaſterium.16.q.7.& in c.cũ nobis.de electio.quib .† au-
toritatib.hoc aſſeuerant gl.in c.conſtitutis.de appellat.verb.
magis.& in c.licet ergo.8.q. 1.alia in c.3.de iure patro. & in
c.2.de offic.cuſtod.quas Doct.vbiq; veras eſſe cenſent. Sed
hoc in hunc ſenſum accipiendum eſt,vt collatio beneficij,
electio,& muneris prælatio valida ſit nec in foro iudiciali,
nec interiori animæ iudicio poſſit iure reſcindi:non tamen
ex hoc ſequitur præficientem dignum omiſſo digniori tu-
tum eſſe,& immunem à peccato.Nec enim dubitandum eſt
electionẽ iſtam iure validã eſſe,adeo, vt retractari nequeat:
ſiquidem præter alios ita profitentur Diuus Tho.2.ſecũdæ,
q.63 artic.2.ad tertium.idem quodlib.8.arti.6.& quodlib.6.
arti.9.Card.à Turre cremata.in d.c.licet ergo.& ibi Præpoſ.
Alex.Syluester verb.electio.in 1.q.19.Adrian.in d.c. quia iã
determinatum eſt.concluſi.1.Dominic.Soto lib.3.de iuſtit.
& iur.q.9.arti.1.cõcluſi.8.omnium latiſſimè Lamberti.de iu
re patronat.2.lib.parte 1.q.10.arti.3.Eandem opinionẽ ſe-
quitur aſſeuerans communẽ eſſe Dominicus in d.c.licet er
go.probat text.in d.c.conſtitutis.vbi poſt Abb.& alios Phi-
lip.Franc.hanc opinionem tenet.ad idem tex.optimus in c.
quia propter.iuncto c.cũ in cunctis.de elect.c.niſi cũ pridẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§ ne pro defectu.de renuntiat.atque omniū apertissimè Tridentina Synodus Sess.24.c.1.&c.18.digniorē esse eligēdum asseuerat,vt à peccato elector immunis sit:nec tamē statuit electionē digni omisso digniori rescindēdam fore.atque hęc est communis opinio,quæ tamē fallit,vbi ante electionem, quæ de certis faciēda est,denuntiatur electoribus,vt digniorem eligant:& à contraria electione,si facta fuerit,ab initio appellatio proposita fuerit.Nam in hoc casu electionē factā contra appellationem, nullam esse,& reuocandam probare conantur Panormitanus & Decius in d.ca.constitutis. gl.in pragmat.Sanctio.tit.de electionib.§.ego N.verb.vtiliorem.& Lamberti. in d.arti.3.contra Imol.& Franc.in d.c.constitutis. qui & in hoc casu existimant electionem validam esse, nec reuocari posse etiā si facta fuerit omisso digniori,digno quidem electo.eorum sententiam in praxi admittēdam fore cēseo aduersus Panormitā.alioqui omnes electiones maximū discrimen,& periculum patientur:eritque locus mille litib. si permissum fuerit electiones reuocari ea ex causa quòd dignior electus nō sit.Hoc verò permittēdum nō est,nec permitti Christianæ reipublicæ cōuenit,modò dignus eligatur.

Hinc constat intellectus ad tex.in c.3.de iure patronat.vbi Bernard.quem Doct.sequuntur,censet,præsentatū à maiori patronorū parte,si idoneus,& dignus sit,ab episcopo instituēdū esse omnino,etiam si præsentatus à minori patrono-
4 rum parte † dignior sit.idem adnotarunt Imol.& Cardi.in Cle.plures.4.col.& §.fi.q.1.de iure patronat.Panor.in c.cum autem.de iure patronat.Nec in hoc casu potest episcopus digniorem instituere:cū is verè præsentatus nō sit:sed potiùs alter qui maiorē patronorū partē,eiusque suffragia habuerit.quod & iuniores fatentur statim à me nuncupatim citādi.At si plures fuerint episcopo præsentati ab vno eodēque patrono,vel æquali patronorū suffragio, tenetur episcopus etiam in foro iudiciali,digniorē instituere,alioqui ab eo poterit dignior appellare,& eo appellāte institutio reuocabitur,secūdū Abb.in d.c.cū autē.Rochum Curti. tract.iuris patro.verb.honorificum.q.13.Imo.& Card.in d.Cle.plures.4. col.in princi.quibus suffragatur tex.in c.si forte.63.distinct. qui tamē in eo sensu accipiendus est, vt episcopus teneatur secūdū rectitudinis tramitē,digniorē ecclesiæ præficere:alioqui male vtatur episcopi officio. Sed si idoneū contēpto digniori elegerit ad sacerdotiū,nō sequitur inde eā electionē, aut institutionē reuocandā fore: qua ratione contraria sententia placuit Hosti.Ioa.Andre.Anto.& Card.in d.c.cum autem.Philip.Franco.in d.c.constitutis.post gl.3.Dec.in consi. 129.colū.1.Cæsari Lambert.de iure patro.2.q.7.ar.26.& 3. par.q.5.art.2.quorū sententia mihi,ni fallor,magis communis est,atq; ita Dec.in d.cōsi.129.col.1.expressim profitetur.

Igitur iura humana maiorē ad tranquillitatē reipublicæ, ne tot lites super his prælationib.tractarentur,statuerūt electionem,collationē, & institutionem sacerdotiorū validas esse, nec debere in discrimē reuocationis adduci ob eā causam ꝙ dignior fuerit prætermissus electo digno.Etenim si locus esset cōtrariæ opinioni, & electiones istæ hac ratione possent reuocari,nulla in ecclesiastica republica electio fiet, quæ litibus,& cōtrouersijs maximè perniciosis nō vexetur. Is verò qui dignum elegerit,eive sacerdotiū,aut munus publicum contulerit prætermisso digniori,planè peccatū committit,& perpēsa qualitate mortale quidē,quippe qui teneatur digniorē præficere: sicuti communi omnium consensu extat adnotatum in d.c.constitutis.vbi Panor.& Rochus de iure patro.verb.honorificum.q.15.Ludoui.Gomeci.in c.2. de cōsti.in 6.nu.22.probat tex.in d.c.licet ergo.& tradidere elegāter Thom.2.2.q.63.art.1.& q.185.art.3.& quolibet.supra citatis.Caieta.in commētarijs ad Thom.Flo.2.par.tit.1. c.20.§.1.Ioan.Maior in 4.sentē.dist.24.q.8.& 9.Adr.in d.ca. quia iam determinatum est.cōclusio.1.Syluest.d.q.16.Ioā. Lup.in d.§.26.nu.12.Caie.in Summa.verb.acceptio.& in iētaculo 12.q.4.Dominico Sot.in d.q.6.art.1.cōclus.9.Cęsar Lamb.de iure patro.d.q.10.art.3.rursus Caietan.in 2.2.q.62. art.2.Hæc opinio instruitur fortiùs.Nā vel hæc publica munera cōferuntur,vt onera reipublicæ,quæ priuati ad eius ministeriū subire tenētur,vel,vt bona,& honores ipsius cōmunitatis:quæ inter priuatos eidem subditos cōmunitati distribuenda sunt.Priori quidem casu peccat rector cōmunitatis quia nō seruat in ipsius regimine illā iustitiæ, & rectitudinis rationē, qua vti debet erga ipsam rēpublicā.Tenetur enim digniorē munerib.publicis præficere.tex.in d.c.licet ergo.c. vnico.vt eccle.benef.c.vilissimus. 1.q.1.Diuus Augustinus super illud Iacobi 2.fratres mei nolite habere in acceptionem personam fidem Iesu Christi: inquit: Quis ferat eligi diuitem ad sedem honoris ecclesiasticæ gloriæ contempto paupere instructiore, & sanctiore? posteriori autem casu peccat princeps communitatis aduersus iustitiam distributiuam iuxta quam tenetur reipublicæ honores, & bona subditis distribuere,& impertiri secundum cuiuscunque dignitatem,vt dignior digno,melior bono in his adsequēdis præferatur.inquit sane Aristotel lib.5.ethi.cap.3. ius enim, quod est in distributionib.pro dignitate quadā esse oportere omnes fatentur:dignitatem autem non esse eandem omnes asserunt.Hactenus Aristoteles.quibus tādem hæc sententia satis firmis rationib.& autoritatibus probata manet.

Dignior verò in hac quidem disputatione non simpliciter dicitur ille,qui doctior sit,vel qui sanctior:sed is, qui iuxta munus,& rem cui præficiendus est,aptior eius ministerio apparet: siquidem quandoque qui sanctus vir, & bonus, est:ac præterea diligentior ad curā,præferendus est viro sanctiori,qui non ita diligens est:eaque ratione non ita aptus sicuti prior administratione eius muneris,cui est præficiendus.quod Diuus Tho.ac cæteri passim adnotarunt. Idemq; obseruandum erit circa doctrinam,& eruditionem:nam frequentissimè qui doctior est,non ita conuenit muneri publico,sicuti alter qui doctus est & doctrinam habet satis sufficientem ad munus,quod ei confertur.Quæ verò exigantur, vt quis sufficiens sit administrationi dignitatum ecclesiasticarum,& sacerdotiorum,tradit text.& ibi doct. in c.cum in cunctis.de elect.gl.in c.pen. de præbend. omnium latissimè Cæsar Lamber.de iure patro.2.lib.1.par.10.q.

Ex his autem,quæ modo explicuimus, satis euidenter cōstat;dignum & idoneum,cui munus publicum collatum fuerit prætermisso digniori,non tantum in foro iudiciali, sed & conscientiæ iudicio tutum esse,ac posse iustissimè & sine peccato munus id possidere:tametsi qui eū præfecerit sacerdotio,peccauerit etiam mortaliter.quemadmodum cēsent Scotus,& Ricard.in 4.dist.15.& Ioā.Maior ibi.q.8.& 9. Caietan.in 2.secundæ. q. centesima octuagesimaquinta, arti.3.

Secundò probatur ex præmissis electionē factā prætermisso digniori,si dignus electus fuerit,validam esse, nec reuocari posse,etiam si electores iuramentum de digniori eligendo præstiterint.Hoc etenim iuramētum pertinet ad periurij crimen,si electores existimantes quendam ex candidatis dignitatē postulantib.aut qui ad eā eligi poterant, digniorem esse,eo prætermisso,alterū etiā dignū elegerint:non tamen ob id electio nulla est,nec debet reuocari : quod expressim voluit Chosmas in pragma. sanct. tit. de electionib.§. ego N. verb.vtiliorem & inibi Philippus Prob.in additionib. nu.6. Ioan.de Selua 3.parte.de beneficio.q.27.

Tertiò planè ex prædictis deducitur,episcopum,qui iure pontificio tenetur clericum præsentatum à patrono ad beneficium ecclesiasticum instituere,modo is dignus, & idoneus sit:sicuti satis expressum est sub rubrica de iure patron. minime peccare,nec crimen aliquod etiam quo ad animæ iudicium contrahere,si dignum à patrono præsentatum institueret,prætermisso digniori,quem patronus non præsentauerit:potuisset tamē ad institutionem episcopo exhibere, & instituendum offerre.cum episcopus idoneū, & dignū & à patrono nominatum secundum canonicas sanctiones nō potuerit non instituere:ideoque nullam contrahit culpam: ita sanè in specie adnotarunt Caietan.in Summa.verb.beneficium ecclesiasticum.& Ioann.Maior in 4. sententiarum.d. quæst.8.& 9.

Quartò eadem ratione,quam paulo ante prenotauimus, examinandum est quod Cæsar Lambertinus in tractatu de
5 iure patronatus.lib.2.1.part.q.10.arti.3.nu.17.† scribit,existimans,patronum non obligari,nec teneri ad præsentandum digniorē:sed satis esse si dignum presentet,vt liber sit ab omni culpa.tex.optimus in c.monasterium.16.q.7. qui probat, patronum posse nominare quem voluerit, modò is malus non sit,& nominato deberi ab episcopo institutionem.Etenim hæc opinio apud me falsa est.Nam licet præsentatio patroni,quoties dignus ab eo nominatur, valeat, sitque ab episcopo admittenda: non ex hoc sequitur, patronum non præsentantem digniorem:immunem esse à culpa peccati in animæ iudicio contrahenda:siquidē tenetur patronus, cui Pontificiæ constitutiones ius hoc dedere,inquirere diligenter,qui sunt ad sacerdotia digniores,& eos episcopis exhibere, vt ipsis beneficia iuris patronatus cōferantur:secūdū Frideric.consil.95.non obstat textus d.c.Monasteriū.Nam is eū sensum habet,vt sufficiat à patrono præsentari, & nominari dignum prætermisso digniori,ad effectum validæ nominationis:non tamen ad excusandum à peccato ipsum patronum

num qui digniorem potuit nominare , vel sat erit dignū ab eo nominari:cum dignior non reperiatur, præmissa mediocri ac diligenti nominandi inquisitione.

Quintò hinc aperitur,quonam modo sit intelligendum quod Ioan.Maior in d.q.9.versiculo 5.asseuerat scribens,ecclesia ab aliquo constructa:doteque congrua eius ministris cōstituta cum ea lege, & conditione,vt ad ecclesiæ ministerium electio,nominatio,& præsentatio fiat ex certo genere personarum:vel ex instituentis familia:semper digniorem à patrono nominādū fore,vt cum episcopus instituat: & clausulā à primo institutore additam tūc obseruandam esse: cū plures sint dignitates æquales: quo quidem casu locus erit gratiæ,& liberæ nominationi.Nam si Ioann.Maior sensit digniorem eligendum esse ex genere personarū à primo institutore ecclesię speciatim nominato:eius sententia vera quidem est: atque ita patronus sub mortalis culpæ reatu inspecta materia subiecta tenebitur digniorem ex illis episcopo exhibere: hoc enim & Fredericus in dicto consi.95.probat. Quòd si Ioan.Maior voluit,digniorē esse à patrono episcopo nominandū & exhibendū, etiā si is non sit ex illis , quos primus ecclesiæ conditor nominari,& ecclesiæ præfici mandauerit, eius opinio admittenda nō est.Quod in specie adnotauit Domin.Sot.lib.3.de iustitia & iure.q.6.art.1.conclusione vlt.potuit sane qui ecclesiam instituit iustè legem hāc institutioni addere: idcirco ea seruanda erit:modò satis dignus possit ex eo personarum genere ecclesiæ præfici.

Sextò illud non est in hac disputatione prætermittendū,
6 † cum eius causa hæc tradiderimus,an eligens dignum prætermisso digniori,teneatur ad restitutionē,& damni satisfactionē ipsi quidem digniori faciendā? Et quibusdā visum est in hac specie præferentem dignū digniori teneri ad restitutionem eidem prætermisso faciendā.Huius sententię auctores sunt Palud.in 4.sententiarū.dist.15.q.2.arti.2.& Caiet.2.2.q. 62.art.2.ver.ad confirmationem.Probatur aliquot rationib. horum auctorum opinio.Primò,tenetur episcopus hoc sacerdotiū dare Titio digniori:ergo non satisfacit huic obligationi, nisi id,vel æquiualēs dederit.consequēs patet:antecedens verò satis constat ex his,quæ iā prænotauimus.Secūdò hoc ipsum ostenditur,episcopus tenetur ex iustitia distributiua facere quod commune bonum,id est ecclesiastica dignitas:aut beneficiū sit propriū Titij dignioris:quod notissimū est:ergo tenetur ad hoc vel æquale:& sic ad restitutionē. Etenim si ego teneor facere, ꝙ equus detur Titio:nec id faciā nulla causa iusta impeditus : teneor profectò id in quod Titium intersit equum illū habuisse.Præterea qui obligatur ex bonis Cōmunitatis mihi dare centum,nec det cum ea dare possit, planè infert mihi damnum in centum:& per hoc iustitia cōmutatiua violatur : siquidē supposita distributionis lege,ex qua centū mihi debentur,qui hæc mihi cùm possit,& teneatur,nō dederit, iustitiæ cōmutatiuæ refragatur: autore Thom.2.2.q.72.art.1.ad tertium.igitur ad restitutionem tenetur ratione violatæ iustitiæ cōmutatiuæ:sicuti omnes fatentur.Deinde paria sunt ab aliquo auferre quod suū est, & eidem non dare quod ei debetur, sed qui digniori non dederit munus,& res cōmunitatis, quæ ei debētur,negat rem debitā ei soluere:ergo tenetur ad restitutionem ac si ab eo abstulisset , quod eius propriū erat. eādē denique opinionem tenet idem Caietā.in summa:verb.Acceptio.cui accedit quod scribunt Thom.2.2.q.72.art.2.ad quartum:& Syluest.verbo,restitutio.3.q.vlt.qui cēsent, ꝙ impediens nè detur beneficiū digniori,teneatur illi ad restitutionem: quo fit,vt & ad eandem teneatur qui potuit , & tenebatur dare, & non dedit.Atque ita Diuus Thom.hanc Caietani sententiam probare videtur, præsertim in d.art.1.ad tertium.cuius hæc sunt verba:Ad tertium dicendū,ꝙ recōpensatio,quam facit distribuens ei,cui dedit minus quàm debuit,fit per cōparationē rei ad rē:vt si quāto minus habuit,quàm debuit, tanto plus ei detur.Et ideo iam pertinet ad iustitiā commutatiuam.hactenus Thomas.

Verùm Adrian.in quarto sententiarū.tracta.de restitutione.in c.quia iam determinatum est.contrariā sententiā proponit,constanter asseuerans in hac specie prælatū nō teneri ad restitutionē:cuius opinio dubio procul benignior est,& fortassis verior:ad cuius probationē vtar duabus rationib. quib.ferè adductis in contrariū respōdetur. Enimuerò si in hoc casu restitutionis obligatio cōstituitur,nō alia cōtingit ratione,ꝗ quod digniori dānū illatū fuerit in re sibi debita: sed id obtinet,quādo dānū alicui fit in re propria,vel ei debita vt propria: non autem in ei debita vt communi.Nam res debita vt communis,non est propriè nec verè debita,præsertim cum debetur ad vtilitatem communitatis,quemadmodum contingit in sacerdotiis,& publicis muneribus.Alio enim modo,inquit Tho. 2.secundæ.q.16.articulo 1.ad quintū.debetur alicui id,quod est cōmune:alio modo id, quod est proprium.Deinde princeps,aut prælatus conferens digno prætermisso digniori,publicum munus , quod ei debitum erat,solum peccat respectu dignioris aduersus iustitiā distributiuam:quippe qui acceptor sit personarum,non cōcedens digniori ex bonis communitatis id,quod iuxta eius dignitatem & potius quam digno debitum erat. At obligatio restituendi non procedit à iustitia distributiua: sed à cōmutatiua,quod diuus Tho.asserit in 2.secundæ.q.72. artic. 1.in corpore quæstionis.igitur non tenetur reipublicæ administrator qui dignum prætulit digniori ad restitutionē, non inficior Diuum Tho.in d.arti.1.ad quintum aliū sensum habere,qui Caietani opinionē minimè improbet: vt sanè constituat Tho.discrimen inter debitum vt commune. & debitum,vt proprium:debitum priori modo non debetur iuxta quantitatem rei acceptæ,& occupatæ,sed iuxta eam partem quam quis perpensa eius dignitate habere debet ex communib.bonis.Debitū posteriori modo, solū debetur inspecta re, quæ ablata fuerit ab altero,vel in qua dānum ei datum fuerit.Pro Adriani sententia respondetur ad illud quod de impediente tradidimus.secūdum ea, quæ statim explicabuntur. Ad verba diui Thomæ in responsione ad tertiū difficilis est responsio:& tamen quoties præcipuè agitur de bonis communib.distribuendis in eos, qui cōmunitati subsunt,& eius partes sunt iuxta cuiusq; dignitatem, & proportionem:tunc fortasse iam ad iustitiam commutatiuam pertinet,si detur alicui minus quàm ei debitum sit:idcirco locus erit obligationi restituendi, ac poterit admitti Caietan opinio.Quod & ipse explicat 2.2.d.q.72.arti. 1. At in præsentiarum non agitur de bonis communitatis distribuendis saltem principaliter:sed de magistratib.& muneribus reipublicæ ad eius regimen,& vtilitatem conferendis: vbi ex praua munerum collatione præcipuè respublica lęditur,eique dānū infertur.quod nequaquā contingit vbi digno magistratus cōfertur:atq; ideo obligatio restitutionis nulla in hac specie dari potest,vnde diui Thomæ sententiā in priori casu intelligendam fore opinor:maximè quia constat inter hæc duo maximum discrimen.priori enim casu, si apud principem superiorem querela foret proposita inferioris distribuentis:profectò distributio reuocaretur lege iustitiæ:nō sic in posteriori casu:sicuti à nobis paulò antè traditum est fit tandem vt in re adeò controuersa, & dubia, potior appareat Adr.opinio : quæ praxi conuenientior est quam Dominicus Soto probauit,lib.4.de Iustitia & iure.q. 6.articul.3.ad sextum.

Septimò hac in parte sese offert excutienda quædā Ioan. Lupi sententia:is inquam in rep.c.per vestras.3.nota.§. 26. in prin.eleganter scribit patrem lege regia habentem faculta-
7 tem meliorandi vnum † ex filiis in tertia,& 5.bonorum partib.debere digniorem ex filijs, & meliorem ad hanc meliorationem eligere:alioqui eum peccare: quia licet regia lex patri permittat hanc meliorationem inter filios , est tamen hæc permissio intelligenda iuxta rectitudinem rationis, secūdum quā qui ex filiis melior est,cæteris debet in hoc præferri.Idem probatur ex his,quæ modò scripsimus, existimātes & definientes, electores , qui digniorem prætermiserint digno etiam electo, peccare:& profectò grauiter attenta rei,& negotij qualitate.ad idem ipse Ioan.Lupi citat textum in l.fœminæ.C.de secund.nupt. quæ statuit fœminam secundò nuptā debere quæ lucro à priori coniugio habuit filiis eiusdem matrimonij relinquere mortis tempore:ita tamen vt possit eadem lucra conferre cuilibet ex filiis,in quē contemplatione meritorum liberalitatis suæ iudicium mater crediderit dirigendum.Cuius equidem legis autoritate propriam instruit opinionem ipse Ioannes Lupi,quo nō citato ex d.l.fœminæ.idē conatur persuadere Ludoui.Gomec. c.2.de consti.in 6.nu.23.cū verò non posse iure probari crediderim:quod palam erit,si rem istam vrgenti argumentatione perstringamus.Primum etenim illud constitutissimū sit,meliorationem factam à patre filio malis morib prædito,atq; omniū filiorū indignissimo,iure regio validam esse, nec irritā cēseri,nec reuocari posse.Hoc sanè,ni fallor,adeò certū est,vt opiner à nemine id negari potuisse: modò is filius talis sit,qui per leges capere possit:cum habeat patris voluntatem cum meliorantis lege permittente. Secundò adnotandum est in hac quęstione tractari de iniuria,& iniustitia particulari patris erga filium cæteris digniorem super ipso

Universidad de Deusto Biblioteca

patrimonio, & rebus patris distribuendis: quod satis manifestum est. Nunc autem aduersus Ioan. Lupi ita argumentor. Pater melicrans filiũ siue dignum siue indignum, qui tamen capere potest, digniori prætermisso, vel iniustus est, aut peccat contra iustitiam cõmutatiuam, aut contra distributiuam: etenim de alia hic nõ tractamus, nulla verò harum per patrem violatur: ergò is nullã ex hac melioratione culpam contrahit. consequens istud patet. Antecedens probatur. iustitia etiã cõmutatiua tunc infringitur, cum ab aliquo aufertur, aut ei nõ redditur quod suum est, vel ei necessario debetur vt proprium, & priuatum, ac particulare bonum: ex his, quæ docet Tho. d. q. 61. arti. 1. & 62. art. 1. post Aristot. lib. 5. ethico. c. secũdo. impræsentiarũ autem hæc bona, quæ per meliorationem pater in filiũ transfert, nec sunt propria dignioris, nec ei vt propria debentur necessario. Nã si ei forent necessario debita, non permitteret lex alterũ ea possidentem ex melioratione: iustè ipsa obtinere, quin melioratione reuocata eadem ab ipso tolleret. & digniori concederet. Quod quidem regia lex permittit, dum hanc meliorationem nec reuocat, nec censet melioratum filium iniquè possidere. imò statuit, cum iustum esse, vt verè est, bonorum possessorem: quemadmodũ omnes fatentur. Nec in animæ iudicio posset cogi filius melioratus hæc bona digniori fratri restituere: qui cogendus esset dubio procul, si melioratio facta foret aduersus iustitiam commutatiuam. dices tãdem hoc verum esse: sed tamen hanc meliorationem contrariã esse iustitiæ distributiuæ, secundũ quã bona vnius familiæ cõmunia distribuenda sunt inter eos, qui sint eiusdẽ familiæ auctoritate alicuius priuati, iuxta cuiusque dignitatẽ, & merita, auctore diuo Thom. 2. secundæ. q. 71. arti. 1. ad tertium. Ad hæc ratio parum vrget. quãdoquidẽ Diuus Thom. de bonis alicui familiæ cõmunibus loquitur, non de bonis quæ propria sunt alicuius: licet is habeat certos, & lege sibi necessarios successores. Pater sane dñs est verus, & solus earum rerũ, quæ ad eius patrimoniũ pertinent: & de his liberè disponere valet, modò legibus humanis vtatur, nihilque eis contrariũ statuerit de rebus proprijs agendũ. Idcirco aduersus iustitiam distributiuam non peccat, si lege permittente bona propria alicui ex filijs donauerit, aut testamento reliquerit, digniori prætermisso. Nec dici pater hic potest acceptor personarum, cum de rebus patrimonialibus disponat: quæ quidem res patrimoniales nõ debentur quo ad meliorationẽ filio digniori: ideóque vbi nulla ratio debiti subest, iustitiæ distributiuæ locus non est. nanque iustitiæ ratio debiti rationem præmittit. Præter hæc & contra Ioã. Lupi sententiam est optimus textus in l. 18. Tauri & l. 2. tit. 6. libr. 5. Recopilationis. quæ permittit parentibus beneficium hoc meliorationis in quemlibet ex filijs, aut nepotibus. Quo fit, vt liberum eisdem parentibus sit indignum digno præferre: quod adnotauit gloss. elegans in l. ex facto. § siquis rogatus. in 2. ff. ad Treb. Nam & Diuus Thom. 2. 2. q. 73. art. 1. ad 1. itidem addit, in datione pertinẽti ad liberalitatem, nullam cõtingere personarũ acceptionẽ nec iustitiã aliquam infringi.

Hoc verò maxime huic rei conuenit: cum in hac melioratione tertiæ, & quintæ partium bonorũ, pater inter eius liberos omnino liberalis sit. Nõ diffiteor ad honestatẽ quãdã, & moralem obligationẽ pertinere, ꝙ pater digniorẽ filium cęteris preferat in remunerationẽ, & prẽmiũ virtutis: atq; vt cæteri filij familias hoc exẽplo ad benè rectéq; viuẽdũ inuitẽtur, & alliciantur: hucque pertinet quod Imperator scripsit in d. l. fœminæ. cuius ratio nõ est iure authenticorũ abrogata. Hæc tamẽ moralis obligatio nõ imponit trãsgressori culpam: siquidẽ culpæ reatus ad legalem obligationẽ attinet, secundũ Tho. 1. 2. q. 71. art. vlt. quamobrẽ & in foro iudiciali quanuis hodie seruanda foret. l. fœminæ. cõstitutio, nihilominus præferre posset mater filiũ dignũ digniori in distribuẽdis lucris prioris matrimonij. ꝙ cẽseo iure verissimum esse.

Octauò ex proximè adnotatis illius q. disputatio aliqua ex parte deducitur: an impediẽs ne detur beneficiũ ecclesiasticũ
8 aliudve publicum munus, digniori, vel digno, teneatur † ad restitutionẽ? & idem erit de impediẽte legatũ, hæredive institutionẽ. Adr. equidẽ in 4 senten. tract. de restitutione. c. cõsequenter quæro vtrũ impediens, asserit, impedientẽ nè alteri digniori sacerdotiũ, aut munus publicũ detur, non teneri ad restitutionẽ. Idque probatur etiã si dolo, & fraude impediret, ex rationib. quib. præcedentis quæstionis responsionẽ probauit de episcopo preferẽte dignũ digniori in collatione sacerdotiorũ: addit tamẽ cõtrariã esse tutiorem iuxta Diui Thom. distinctionẽ. ego sane propter variã auctorũ cõcertationẽ quęstio. istã aliquot propositis cõclusionib. absoluã.

Prima conclusio. Impediens vtcunque & quomodocunque ne beneficiũ detur alicui, etiã digno, vt id detur digniori. nõ tenetur ad restitutionẽ. hãc deducimus ex Diuo Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4. & Palu. in 4. sent. dist. 15. q. 4. art. 2. ac Sylu. verb. resti. 3. q. vlt. & probatur: quia impediens in hoc casu minimè violat iustitiã: imò curat, vt ea custodiatur: atque ideò nulla est ratio, quæ inducat restituendi obligationem.

Secũda cõclusio. Impediẽs beneficij aut publici muneris collationẽ, nè ea fiat digno vt detur & fiat æquè digno nõ tenetur ad restitutionẽ. Hæc probatẽ ex eo qđ nec hic iustitiæ distributiuæ ius infringit. vnde sententiã istã tenuerũt Caietã. d. art. 2. versi. ad primũ. Palud. in 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 2. & Syuest. verbo. restitutio. 3. § vlt. Huic opinioni & ea ratio accedit, quod licitè quis possit procurare, vt sibi vel amico beneficium detur, aut aliud munus publicum. l. 1. §. deniq; ff de aqua pluuia. arcend. eandem sententiam absque illa distinctione Caietanus asseuerat veram esse: dum diui Thom. dist. intelligit in impediente digniorẽ: non de eo, qui æquẽ digno impedimentum præstat: quasi Caietan. velit secundã hanc conclusionem procedere, etiã si ex odio, vel vindicta, & malitia impedimentum præstitum fuerit: idemque præmittunt Paluda. & Syluest. siquidẽ ad obligationem restitutionis parum momenti affert odiũ: cũ animus odio affectus nõ sit causa restitutionis, vt explicat eleganter Adrianus in d. c. consequenter quæro vtrum impediens. Fortassis tamen in specie huius secundæ conclusionis locus erit obligationi restituendi, si impedimentum contigerit per vim, fraudẽ aut dolum: hęc etenim reddunt conferentem publica munera inuoluntarium, vnde mutatio volũtatis ipsius conferẽtis in hunc sane modũ dolo fraude, vel vi coacta, nisi falior obligat mutantẽ ad restitutionẽ faciendã, etiã si is mutationem istam fieri curauerit in fauorem æquè digni: propterea quod iniuriosa sit, ac per iniuriã alteri damnum intulerit.

Tertia cõclusio à præcedenti colligitur. Impediẽs dolo, fraude, vel vi quod beneficiũ detur digniori, vt id digno cõferatur, tenetur ad restitutionem eo modo, quo diuus Tho. distinguit: & sequenti assertione probabitur. Imo si quis absq; vi, dolo, & fraude impedierit beneficij collationẽ digniori fieri: nempe precib. & solicitudine, aduertens tamen, & sciẽs ex his digniorẽ impediri, tenebitur ad restitutionem. Quia legem infringit iustitiæ distributiuæ. & præterea damnũ alteri aduersus cõmutatiuã iustitiã infert in re prope iam ei quæsita. quod probatur ex ratione, qua in hac quæst. vtũtur Thomas & alij.

Quarta cõclusio. Impediens ne detur beneficium digno vel digniori, etiam sine dolo, vi, & fraude, precib. tantum, aduertens tamen id impedimentũ ab eo præstari, vt indigno, & immerito detur, tenetur ad restitutionem ipsi digno, vel digniori faciendã, in quo omnes conueniunt. Hæc verò restitutionis obligatio non semper est ad æquale præcise: sed arbitrio boni viri, qui dãnũ æstimabit ex variis circunstantiis, distinguens negotium istud, cũ non ita æquale damnũ hic fuerit illatum ab eo, qui impedit sacerdoti collationem digniori, ignoue fieri eo tempore, quo eadem nondũ erat facta: ac si impedierit collationem iam factam, eius reuocationem precib. & solicitudine procurãs, secundũ Tho. & Caiet. dict. q. 62. ar. 2. ad 3. Syluest. Adri. & Palud. modo citatos, ac Florent. 2. part. tit. 2. cap. 1. §. 26.

Quinta conclusio. Impediens alterũ à consequutione legati, hæreditatis, vel gratuitæ donationis: dolo, vi vel fraude tenetur ad restitutionem arbitrio boni viri. à qua quidem obligatione immunis est. si absque vi dolo, & fraude, etiam odio, vel vt sibi consulat, ac prospiciat alterum ad mutationem voluntatis induxerit. Prior conclusionis pars probatur quia impediens eo casu damnum per iniuriam infert alteri in re ferè ei quæsita: idcirco ex ratione iustitiæ commutatiuæ tenebitur ad restitutionẽ: posterior pars probatur ex eo quod liberè: & licitè potest quis in his gratuitis propriam voluntatẽ mutare ante eius perfectionẽ: ergo poterit quis seclusa fraude id eidẽ persuadere: quãuis peccet si odio hoc fecerit, aut vindicta. & licet Paluda. in d. arti. 2. Caie. d. q. 62. art. 2. ac Syluest. q. vlt. tenuerint, quod impediẽs quẽ à sequẽdis his gratuitis bonis, quæ sola, & libera dantis voluntate adquiruntur, non teneatur ad restitutionẽ, eorũ, tamen sententiam ipse admitterẽ, ni dolo, vi aut fraude donantẽ quis ad mutationẽ volũtatis induxerit, tametsi Syluest. nimis generaliter hanc conclusionẽ accipiat, sentiẽs in his gratuitis etiã suggestionẽ nõ esse causã restitutionis. Nã si suggestio fiat absque dolo, id verũ erit: quod si dolo facta fuerit, eius opinio apud me dubia est satis Nec hic legib. ciuilib. in tra-

ctatu

ctatu prohibentiũ liberã testãdi voluntatẽ statutis quidquã agitur: cum illæ præter illati dãni restitutionẽ pœnales sint.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Venatio, an possit per principem, aut iudicem inferiorem in locis publicis prohiberi?*
2 *Venatores adquirunt animalia, quæ nullius propriè sunt, etiam si venatio fuerit iusta ex causa prohibita.*
3 *Clericus venator contra Canonis prohibitionem, adquirit animalia, quæ venatus fuerit.*
4 *Capta per venatorem à iudice prohibitam non sunt in animæ iudicio restituenda.*
5 *Venator ingrediens fundum domino prohibente: an adquirat sibi feras, quas acceperit. & nu. 9.*
6 *Intellectus Regiæ l. 16. tit. 18 part. 3.*
7 *Simonia qualiter impediat adquisitionẽ beneficij ecclesiastici, quod simoniacè collatum sit?*
8 *Collatio beneficij facta simoniace ignorati, an teneat ipso iure?*
9 *Quid de eo, qui à Romano Pontifice habuit beneficium per simoniã cum ipsemet Papa conuentam?*
10 *Intellect. l. si quisquam. ff. de diuers. & tempor. præscrip.*
11 *Prohibentes venationem, & venatores, tenentur restituere damnum illatum alienis agris.*
12 *Piscaturæ, & venationis interesse etiam dari potest.*
13 *Fera ab vno percussa, & ab alio capta, cuius efficiatur?*
14 *Venator tenetur restituere in animæ iudicio animalia per venationẽ capta, quæ propria erant alterius.*
15 *Interpretatio l. 3. §. item feras. ff. de adquirenda. poss.*

§. OCTAVVS.

DECIMOQVARTO ab eadem radice procedit restitutionis obligatio, quę inquiri solet in his, Quæ per venationem, aut piscationem à priuatis adquiruntur: præsertim in locis vbi venatio, aut piscatio vetita est. Cuius quæstionis examen & illam exigit, an iustè possit venatio per principes prohiberi? Et quibusdã
1 visum est, non † posse à principe venationẽ iustè prohiberi. Qui verò huic opinioni subscripsere, ea ratione mouentur, quòd princeps non possit ea, quę sunt iuris gentium & naturalis tollere. §. sed naturalia quidem. Inst. de iure natura. gẽt. & ciuili. tex. in principio 5. distin. & c. vlti. distin. 6. Huius verò iuris naturalis, & gentiũ propria est venandi libertas: igitur ea per principem tolli nequit. Consequens manifestè patet: minor autem argumentationis pars probatur in l. 1. & tertia, & in l. quod in littore. ff. de adquiren. rerum. domi. §. feræ. Instit. de rerum diuisi. l. 1. in principio. ff. de adquirẽda possessione. quibus etiam constat, in his, quæ nullius sunt, naturã ipsa dominium adquiri per priorem occupationẽ: cuiusmodi sunt feræ, volucres, pisces, & similia his animalia. Idem probatur in l. 17. titulo 28. Partita 3. Etenim summus Deus omnia animalia creauit in hominum vsum, & cibũ. Genes. c. 1. Quòd & ex Chrysippo Cicero docuit lib. 3. de finibus cũque hæc animalia communia ipsa natura fecerit, planè licet per eandem naturæ legem cuilibet primo capienti ea sibi adquirere, iurisconsulti adnotarunt: & præter hos lib. 1. de officijs inquit Cicero: similisque est priuatorum possessionum descriptio. Ex quo quia suum cuiusque fit eorum quæ natura fuerant communia: quod cuique obtigit, id quisq; teneat. Hæc Cicero. Sic & Aristoteles lib. 2 polit. c. 5. venationẽ inter antiquissima vitæ genera retulit. Atque ita venationem per principes prohiberi non posse voluerunt Host. Ioan. Andre. Card. & Anto. in c. non est de decimis. Deci. consi. 107. & consi. 271. Matthę. Afflict. in const. Neapolit. lib. 3. rubri. 1. nu. 9. tex. optimus in c. 1. §. nemo retia. de pace tenẽd. & eius violat. Idem tenent Guili. Benedic. c. Raynũtius. de testam. verb. & vxorem, nomine Adelasiam. nũ. 868. cum sequentib. Andreas Tiraquel. de nobilitate. ca. 37. nu. 240. Tho. Grãmatic. decisi. 67. nu. 9. Rebuffus in l. vnica. C. de venat. ferar. lib. 11. Stephanus Bertrand. consilio 255. libro primo. nnmer. 8. Iacobi. à S. Georgi. in tract. de feudis. §. & cum venationibus. Chassan. in consuet. Bur. rub. 13. §. 7. & Ias. consil. 119. lib. 4. quo in loco scribit hanc sententiam communem esse, & licet in contrariũ possit induci text. in d. §. nemo retia. tamen iuxta quorundã interpretationẽ hanc partẽ probat. Dũ in eo ne pax violetur prohibita est venatio, quæ nõ fiat ad vrsos, & apros capiẽdos. Nihilominus vtcunq; illa cõstitutio accipiatur palã significat, posse ex causis varijs à principe venationẽ prohiberi. sic etenim inibi adnotare videntur Marti. Lauden. & Card. Alex. cęteriq; Doct. idẽq, tenuerũt Rebuffus, Stepha. Bertrand. Chassanæ. Tho. Grammati. Guilielmus Benedict. nu. 899. Andr. Tiraq. ac ferè omnes paulò ante citati. & Boeri. in consuetu. Bituricens. tit. de consuet. prædiorum. §. 5. qui fatentur, ex causa iusta venationem prohiberi posse: quibus adstipulatur glo. in c. qui venatoribus. 86. dist. & ibi Cardin. à Turre Cremat. Caiet. in tract. 17. quæst. c. 12. Ioan. Medina de restitutione. q. 12. & Domi. Sot. lib. 4. de iustitia & iur. q. 6. artic. 5. vnde plures regiæ constitutiones ex variis causis prohibentes in locis publicis venationem iure, & rectitudine iustitiæ defenduntur. Nam & Ioan. Faber in §. flumina. Inst. de rer. diuis. licet cõtendat principibus inferioribus non competere ius prohibendi venationem id tamẽ proprium esse principis supremi manifestè fatetur. Nec dubito hanc posteriorem sententiam itidem frequentiori doctorum calculo receptam esse: atque inde colligitur, non ad modum inter se doctores hac in re dissidere. Illud verò prætermittẽdum non est, eam rationem, qua contra prohibitionem venationis nostrates vtũtur, incongruam, ac fragilem esse miniméque aptam huic disputationi. Nam licet iure naturæ omnia sint re ipsa communia, possunt tamen à republica, & principibus, qui eorum, quæ in nullius bonis sunt, dispensationem habent, quædam priuatis ita concedi, vt in posterũ ea priuata, non communia sint. §. singulorũ. Inst. de rer. diuis. l. 1. de acquir. rer. domi. etiam absq; corporali occupatione. quod Caiet. concedit in d. c. 12. ad hæc facit, quod sicut occupatio rerum, quæ nullius sunt priuatim, iure naturali efficit illud, quod prius commune erat proprium ipsius occupantis. l. 1. ff. de adq. pos. cuius modo mentionem fecimus, ita ipsa res publica, eiúsve rector poterit, quæ communia prius erant, nulliúsque in bonis habebãtur, in priuatum iure dominij transferre. Iure siquidem naturali omnia fuere ab initio communia, & tamen humana lege facta est rerũ distinctio inter priuatos: post quam distinctionem non licet cuiquam occupare distinctam rem, & alicui priuatim lege humana addictam: sicuti elegãter tradit Conrad. in libro de contractib. q. 10. & sequentibus.

His accedit ꝙ humana lex, vel princeps facere potest, vt dominium rei priuatæ, quæ dominum habet, absq; traditione transferatur in alterum ipsius domini consensu, qui exigitur ad tollendam iniuriam. l. vlt. C. de sacros. eccle. l. raptores. C. de epis. & cleri. notatur in l. traditionibus. C. de pact. ergo earum rerum, quæ nullius sunt, & principis dispensationi subiacent, poterit princeps dominium absque apprehẽsione corporali in priuatũ trãsferre. Hinc etiã cõstat, principẽ posse harũ rerũ, quæ cõmunes sunt, ex causa occupationẽ priuatis interdicere. & sic venationẽ ipsam prohibere. Ad rationẽ autẽ respõdetur, feras, volucres, & cætera animalia iure naturæ non esse cõmunia positiuè, & affirmatiuè, quia omnium propria sint cõmunis domini causa: sed negatiuè, quia nullius sint applicatæ, secundum Tho. 1. 2. q. 94. art. 5. & Caiet. dict. c. 12. idcirco lex humana potest ea vni potiùs quàm alteri ex causa cõcedere. ex quibus infertur, venationem iure naturali omnibus permissam, ex variis causis posse per principes prohiberi: quemadmodum auctores proximè citati fatentur, & præter eos Syluester, verbo, venatio. Hæc deniq; collectio, seu argumẽtatio parũ valida est. Hoc est iure naturali permissum: ergo per legẽ humanã prohiberi nõ potest. cum multa sint iure naturæ licita, quæ inspecta Reipublicæ vtilitate, & iuxta æquissimũ cõmunitatis regimẽ p legẽ humanã prohiberi possunt. Quod si ita argumẽtemur. Hoc est iure naturę prohibitũ: ergo lege humana permitti nõ potest. Valida omnino est, & firmissima probatio.

Igitur princeps habens potestatem legis condendæ, venationem prohibere ex variis causis poterit secundum omnes. Inferior à principe iurisdictionem habens idem agere poterit ad tẽpus aliquod, & ex causa iustissima: non quidem per legem, quã statuere nõ valet, sed per edictum. Perpetuò verò nõ potest princeps qui superiorem habet prohibere venationem: nisi ius id per immemorialem præscriptionẽ legitimè acquisierit. quod sentiunt Io. And. Ant. & alij, quorum meminimus superiùs: atq; ex Theologis Caiet. in Summa. verbo, venatio. Quæ quidẽ præscriptio cautè est recipiẽda, & seruãda in iudicio exteriori, itẽ & in cõscientiæ foro: præsertim si ea initiũ à tyrãnide habuerit. His equidẽ prænotatis ad quæstionis propositæ definitionẽ, duas cõstituo cõclusiones, ex quib. poterit facilimè hęc cõtrouersia dissolui.

Prima cõclusio prohibita venatione ob venatoris, vel tẽ-
2 poris rationẽ, aut † propter aliã causam publicã, vel priuatã: nõ tamẽ ex eo quod animalia propria sint alicui⁹: adquisitũ ex ea nõ est in cõsciẽtiæ iudicio restituẽdũ. Hæc assertio cõstat: quia leges prohibẽtes venationẽ in his casib. nõ prohibẽt, nec vetant adquisitionẽ ipsam ferarum: sed vsum venationis

tionis

Universidad de Deusto Biblioteca

tionis causa honestatis,vel simili:idcirco nulla oritur à vena
tione prohibita, obligatio restituẽdi. Sicuti & adquisitũ ex
meretricio nõ est necessario in animæ iudicio restituẽdũ:li-
cet iure diuino, & naturalis vsus meretricius damnatus sit,
& prohibitus. deinde manifesta est conclusionis ratio. Nam
si qua obligatio restituẽdi adquisitum per venationem pro-
hibitam contingere in hac specie potest, ea deducẽda est à
commutatiua iustitia,quæ per venationem infringatur: at
hæc minimè infringitur,cum nullum damnum detur alteri:
siquidem captæ feræ nullius sint, nec ex venatione aufera-
tur alicui quod eius sit proprium,vel ei debitum:igitur nul-
la est obligatio ad restitutionem.

Primum ex hac conclusione deducitur interpretatio earũ
constitutionum, quæ clericis venationem interdicunt. Nã
5 quanuis suapte natura venatio† honesta sit, & vtilis:tamen
clericis ea est interdicta.c.quorundam.74.distin.c. qui vena-
torib.86.dist.Clementina 1.§.porrò.de stat. mona.l.47.tit.6.
parti.1.c.1.& per totum titulum de cleri.vena.vbi doct. In-
nocen.& Abb.in c.dudum.in 2.de electio.Fel.in c.auditis.col.
pen.de prescrip.Quidquid verò captum fuerit à clericis,etiã
illicitè venantib. proprium capiẽtium fit,nec in iudicio ani-
nimæ restituendum erit.Idem adnotandum erit quo ad lai-
cos, quibus etiam est interdicta venatio tempore festo, ne
impediantur, & retrahantur studio venandi ab officijs diui-
nis.glo.& doct.in cap.Esau.& in dicto capitul.qui venatorib.
86.dist. etenim si eo tempore quia venationẽ exerceat male
quidẽ agit:sed non tenetur ad restitutionem eorum,quę per
venationem habuerit.

Secundò hinc apparet variarum regiarum constitutionũ
intellectus,sunt enim plures leges huius regni,quę venatio-
nem certis ex causis prohibẽt adhuc in locis publicis, & cõ-
munibus:lege nanque regia l.40.tit. vlt.lib.8.ordin.prohibe
tur venatio leporum tempore niuium:tunc etiam non licet
perdices aucupari.l.165.apud Madritiũ condita anno 1528.
vtrũque veteri lege interdictum erat Tauri ab Henrico ter-
tio anno 1402. à qua deducta fuit dicta lex 40. sic, & Re-
gia cõstitutione inter pragmaticas sanctiones vetitũ est, ne
quis feras venetur cũ retibus,& alijs instrumentis aptis ad fe
rarũ depopulationẽ, vel hominũ periculũ. quod potuit ad-
notari ex d.§.nemo retia.& l.qui foueas.ff.ad l. Aquili.Platea
in l.vnica.C.de venat.ferar.vbi Rebuffus,quem sequuntur a-
lij,presertim Steph.Bertran.in d.consi.255.lib.1.& Chassa.in
consue.Burgund.rubr.11.§.7.nu.7. scribit, posse per princi-
pes interdici venationem, quæ fit cum instrumento Tonæ,
quia eo plures extinguntur & capiuntur feræ:atque inde se-
quitur animalium syluestrium & ferarum innumera extin-
ctio,quæ Reipublicæ incommoda est.lex item vigesimaocta
ua Pintiæ statuta anno MillesimoQuingentesimoTricesi-
septimo prohibet,ne quis cum sclopo venetur:cũ hoc pro-
pter tonitrua arcabusiorum fugentur,& terreantur aues, &
feræ.omnibus etenim his casibus si quis aduersus legis pro-
hibitionem venetur:licèt puniri per iudicem valeat:non ta-
men tenebitur ad restitutionem auium,&ferarum,quas au-
cupio,vel venatione adquisierit,aut ceperit:quod & in spe-
cie adnotauit Ioan.à Medina dict.quęst.21.

Tertiò ex hoc falsum esse opinor quod Ioann. Faber. &
4 Claud. Cantiuncula in d.§.feræ.Chassanæ.in † d.§. septimo.
& Iacobinus in tract.de feudis.§.& cum venationibus,scrip-
sere asseuerantes,capta per venationem à iudice prohibitam
non effici ipsorum capientium. Etenim in hunc sensum, vt
per iudicem possint ea tolli à capientibus in pęnam criminis
plane procedit: at ex hoc non sequitur venatores ipsos eas
feras,& animalia per venationem,propria non fecisse?atque
ideo in animæ iudicio non tenentur hi ad restitutionem:ta-
metsi grauiter peccauerint contemnendo iudicis pręceptũ.

Quarto ab eadem conclusione fit vt licet grauis iniuria
fiat domino fundi priuati. si venator quis eum ingredia-
5 tur† ipso domino prohibente.l. iniuriarum. §. vltimo. ff.
de iniur. l. Diuus.ff.de seruit. rust. prædio.§ feræ.versi.planè.
Inst.de rer.diuisio.non tamen ex hoc tenebitur ad restitutio
nem auium, aut ferarum venator ipse, qui domino vetantè
fundum alienum ingressus fuerit:secundum gloss. Angel.&
Paul.Castren.in d.l.diuus.gloss.in l.tertia.ff.de adquiren.rer.
domin.Bartol.in l.prima.§.omnia.ff.eod.titulo.Dinum in di-
cta l.tertia,Plateam in l.vnica.Felin.in capitulo omnes leges.
distinctione prima.columna vltima, quorum opinio com-
munis est, vt fatentur Angel.& Cantiuncula. in d.§.Feræ. ac
Iacobinus in d.§ & cum venationibus. horum est potissima
ratio:quia & si lege humana ob iniuriam domini vetitũ sit,
ne quis eius agrum eo inuito ingrediatur:non tamen ex hoc
acquisitio ferarũ,quæ intra eum agrũ in nullius bonis sunt,
est impedita.Nec per hanc prohibitionẽ feræ ipsius agri do
mino applicãtur,nec ei⁹ proprię efficiunt:imo adhuc liberę
manent iure naturali,vt primo occupantis fiant. Probatur
hoc euidẽtius,nã si in hac specie feræ ipsius agri priuati,es-
sent propriæ domini fundi,vel id cõtingeret per applicatio
nẽ legis,vel per occupationẽ:nullum horũ hic datur:igitur
adhuc ea animalia cõmunia manẽt,nec in vllius bonis sunt,
iuxta propriam iuris naturalis dispositionẽ. lex equidẽ hu-
mana prohibens ne quis inuito domino agrum alienum in-
grediatur ad venationem exercendam,non impedit anima-
lium,quæ nullius sunt,primo occupantis adquisitionẽ: nec
ea animalia applicat domino fundi:donec & ipse dominus
ea occupauerit iure naturali. Idcircò venator ad restitutio-
nem non teneatur eorum quidem animalium,quæ à domi-
no fundi non fuere præoccupata.Huic sententiæ in foro cõ
scientiæ subscribit Io.à Medina d.q.12.& ita iure respondẽ-
dum erit.tametsi gl.in d.§.feræ.& Alber.in d.l.diuus.teneant
quo ad iudiciale forum in hoc casu feras captas non effici
capientis:sed ipsius domini priuati fundi: quam opinionem
6 probat† text. sing.in l.16.tit.28.part. 3.cui tamen respondet
Ioan.Medina.eam cõstitutionem pœnalem esse: atque ideo
in animæ iudicio minimè seruandam fore, nec obligare,do
nec per iudicem exteriorem quis cogatur ad restitutionem.
lata sententia.idem asseuerat,dubius tamen,Domini.Sot.in
d.q.6.art.4.Ego sanè nõ puto hanc respõsionẽ cõgruã, aut
sufficientem fore,si admittamus per legem regiam impedi-
tam esse in hoc casu ferarum adquisitionem:siquidem ma-
nifesti iuris est,posse legem humanam ex causa impedire re
rum quæ in nullius bonis sunt,adquisitionem,eásque res al
teri applicare, vel communia ipsi communitati dimittere:
ac tunc res istas contra legem occupans,nequaquam sibi ad
quirit,vnde necessario ad restitutionem obligatur. Alioqui
sequeretur,quòd posset quis iustè retinere ea quæ scit ad ip
sũ nõ pertinere:vel quod humana lex ex iusta causa nõ pos
sit prohibere quarũdã rerũ adquisitionẽ, vtrũq; sanè falsum
est,& ipsi naturali rationi contrarium.Quod de lege pœnali
dicitur,eam quidem in animæ iudicio seruandam non esse:
ita,ni fallor,accipiendũ est,vt pœnalis lex, quæ in pœnã cri-
minis sanxit priuationem dominij quarundam rerum, post
quam illæ res iam adquisitæ priuatis fuerint, & in eorũ do-
minium transierint:minimè in animæ iudicio recipienda sit
in hunc sensum,vt delinquens teneatur bona illa dimittere,
& fisco reddere,propter rationes, quas alibi huic sententiæ
aptauimus,donec per iudicem eadem bona,vt per legis exe
quutionem auferantur.ea verò lex, quæ vel ob aliam cau-
sam,impedit alicuius rei primam adquisitionẽ,eiusdémque
dominij translationem in eum,qui antea nullũ ius priuatim
ad ea habuit, profectò in conscientiæ iudicio seruanda est,
nec hac lege constituta poterit priuatus eandem rem retine
re,quippe qui nullum dominium, nec ius in ea habeat lege
impediente eius adquisitionem:quæ quidem lex etsi pœna-
lis sit,nullam requirit hominis exequutionem quo ad pœ-
nam istam,cũ lege ipsa fiat plena & integra exequutio. huc
pertinet quod Caiet.scribit 2.2.q.62.art.43.existimans,pœ-
nas censuræ,& irregularitatis,hísque similes, quibus negati
uè in pœnam quis efficitur indignus ipso iure, aut incapax
alicuius rei,in foro animæ vim,& effectum habere:quia nul
lam requirunt positiuam actionẽ iudicis,ad earum exequu
tionem.huius ego sententiæ mentionẽ feci in Epit.ad 4.lib.
Decr.par.2.c.6.§.8.nu.18.& c.8.§.5.nu.8.Quo in loco respõ-
di,filiũ spuriũ,qui à lege humana, eadémq; iustissima inca-
pax ipso iure cõstituit paternæ hæreditatis, nõ posse paren-
tis bona etiã ex eius cõsensu post ipsius obitũ obtinere in
animæ iudicio.Nõ alia profectò ratione,q̃ quod lex huma-
na cõstituẽs,& efficiẽs aliquẽ ipso iure incapacẽ alicui⁹ rei,
eiusq;adquisitionẽ impediẽs, siue id statuerit,in pœnã, siue
ob aliã causam,in foro cõsciẽtię vim &obligationẽ habeat.

Ad idem tẽdit quod si beneficij collatio fiat ei qui ob pœ
nam,vel ob aliam causam irregularis sit, ac sacerdotiorum
incapax ipso iure,nẽpe quia illegitimus, nulla est ab initio,
nec vllũ ius tribuit in beneficio: imo tenetur quis beneficiũ
dimittere,& fructus ab eo perceptos in animæ iudicio resti
tuere:quippe qui nullo titulo nec iure beneficium adquisie-
rit,secundum Dinum in reg. 1.de reg.iur.in c.cum nostris.de
concess.præb.Fel.in c.2.col.3.de rescrip.Lambert. de iurepa-
tro.lib.2.part. 1.q.9.art.4.Milis in repet.verbo,irregularis vt
homicida.Paul.Parisi.consi.136.nu,40.lib.4.& Rebuffum in
tract.de pacificis poss.nu.326.text. optimus in c. dudum. in
1.de elect. o.quidquid contrariũ voluerit Frãcus in d.reg.1.
Sic

Sic qui beneficium habuit per simoniam ab eo,vel ab al-
7 tero eo sciente commissam,nullum ius ab initio in † sacer-
dotio adquisiuit,ac titulus nullus est ipso iure, & ea ratione
tenetur etiam in animę iudicio beneficiũ dimittere,fructús-
que omnes,etiam iam consumptos:quod tenet Diuus Tho.
2.2.q.100.art.6.ad tertium. & sequuntur eum communiter
Theologi.probatur in c.de simoniacè. & c.de regularib. de
simo.c.ordinationes.1.q.1.c.si quis episcopus. eadem causa
& quæstione.hac de re est apertior Romani Pontificis con-
stitutio in extrauag.2.tit.de simo.inter communes. quæ ve-
rè tunc obtinet quo ad pœnam priuationis ipso iure, & ex-
communicationis.cùm datio spiritualis, & temporalis iam
præcesserit: quasi non sufficiat quo ad illius constitutionis
pœnas,simoniam commissam esse per traditionem rei spiri-
tualis,& temporalis promissionẽ:sicuti adnotarunt Cassad.
decis.5.Lud.Gomec.in regu.de triennali.q.12.& Mar.Azpil.
in c.si quando.de rescrip.col.11.Idem latius in repet. c.vlt.de
simonia.nu.28.Quòd si quis beneficium habuerit per simo
niam ab alio eo ignorãte commissam: tenetur postmodum
cum hoc sciuerit,illud beneficium dimittere, fructúsq; non
consumptos bona fide reddere adhuc in conscientiæ foro:
authore diuo Thoma d.art.6.ad quartum.& probatur hæc
sententia quo ad iudiciale forum.in c.pen.de elec.c.nobis.&
c.ex insinuatione.notat vbique Panor.sed præsertim in c.de
simoniacè de simonia.nec quo ad hunc ignorantem admit-
tenda est Pauli Veneti cõstitutio in d.extrauag.valet etenim
collatio ipso iure,licet sit rescindenda ratione iniquæ,& illi-
citæ acquisitionis: quemadmodum in dictis canonibus ex-
pressum est.quod potest quo ad forensem praxim non par-
uam quandoque vtilitatem adducere: quod tradit Lud.Go-
mec.in dict.quæst.12.

Cæterum prædictæ constitutionis Pauli Veneti in d. ex-
trauag.2.vt hoc obiter adnotemus,meminere preter Cassa.
Gomeci.& Marti.in præcitatis locis.Feli.in c.de cætero.col.
vlt.de re iud.idem in c.in nostra.corol.2.de rescript.Rochus
Curti.de iure patro.verb.& vtile.q.3.Ioan.Bernard.in pract.
crimi.cap.85.Floren.3.par.tit.24.cap.65.Syluest.verb.excom
municatio.7.casu 42.& verb. Simonia.quæst. 19. ex quibus
Syluest.& Floren.existimãt totã eam constitutionẽ,etiã quo
ad excõmunicationẽ,latam in non reuelantes crimen simo-
niæ,ante Paulũ Venetũ tribuendã Martino Quinto in Con-
cilio Constantiensi,& in extrauag.eiusdem constitu.de hac
verò sententiam dicere non possum, qui eam non legerim:
ait in Concilio Constantiensi,sessio.43.prior pars extrauag.
2.statuta est:nẽpe inibi sancitũ fuit, simoniacum etiã occul-
tum ipso beneficio priuatũ esse,ita quidẽ, vt nullũ in eo ius
ab initio adquisierit:atq; ideo nec fructus facere suos,& prę
terea excommunicatũ esse ea excõmunicatione,quæ à solo
Romano Pontifice tolli valeat.Posterior autem pars consti
tutionis Pauli Veneti inibi non cõtinetur:quæ quidẽ tractat
de excõmunicatione lata cõtra non reuelãtes crimẽ simo-
niæ:ab eáque excommunicatione nõ posse quenquam ab-
solui ab alio,quàm Romano Pontifice,statuit.atque hęc po
sterior pars secundum Syluest.obtinet contra existentes in
Romana curia,qui summo Pontifici, aut illi, cui vices suas
cõmiserit ipse,crimẽ simoniæ nõ reuelauerint.Quin & hanc
excõmunicationis pœnã iam per desuetudinem quandam
abolitam esse,adseuerant Syluest.& Florent.in d.tit.25.c.66.

Apud veteres ante eam constitutionem satis controuer-
sum erat,an collatio beneficij per simoniam contingens ip-
so iure nulla esset:ita quidem, vt ex hoc impediretur sacer-
dotij adquisitio:quippe quæ simoniaco ob crimen incapaci
minimè conueniret.Nam Doct.in ca.per tuas.in 2.de simo.
Abb.in c.cum clerici.de pact.Ancha.consi.293.senserunt col
lationem beneficij simoniacè factã ipso iure nullã esse. Idq;
alij admiserunt quo ad simoniam publicam : nõ tamen quo
ad occultã:de quib Gome.trac.in d.q.12.Sed sanè cõstitutio
cõcilij Cõstantiensis,& Pauli Veneti expressim hãc soluit am
biguitatem,cùm ea statutum sit, simoniacum etiam occul-
tum nullum ius ab initio acquirere in beneficio quod per si
moniam habuit.Idque meritissimè:siquidem in pœnam cri
minis lege humana fit simoniacus eiusdẽ beneficij incapax
ipso iure.Vnde non tantum in foro exteriori, sed in iudicio
animæ huius beneficij,&fructuum ex eo perceptorum resti
tutio necessaria est ea ratione,quam aduersus Ioan. à Medi.
pro intellectu Regię legis adnotauimus.Non inficior me in
hac obiectione dissoluẽda longiùs fortassis,quàm venatio-
nis tractatui par erat,progressum fuisse:id tamen mihi cõdo
nandum est,cum propter expeditiorem & interiorem huius
disputationis cognitionem:tũc ex eo, q̃ & nostra digressio
satis cõueniens sit huius regulæ,peccatum. interpretationi.
Imo & eadẽ causa nihilominus adhuc libenter quærã, quá
8 ob† rem collatio simoniacè facta ignoranti valeat ipso iu-
re,donec in pœnam criminis à iudice rescindatur:tamẽ D.
Tho.in animæ iudicio censeat,hũc, qui beneficium habuit
ex simonia ab alio eo inscio cõmissa,teneri etiã ante senten
tiã ad restitutionẽ:cùm pœnali legi locus nõ sit in foro cõ-
scientiæ ante iudicis exteriorem exequutionẽ? Huic dubita
tioni facilimè respõdebimus, si diui Thomæ sententiã hac
de re sequamur:is inquam in d.c.art.6.ad tertium,hæc scri
bit.Ad tertium dicẽdum, quod hoc quod aliquis priuetur
eo,quod accepit,nõ solum est pœna peccati:sed etiã quãdo
que est effectus adquisitionis iniustę:puta cum aliquis emit
rem aliquã ab eo,qui vendere nõ potest.rursus idẽ Thomas
scripserat in respõsione ad quæstionẽ in hũc sanè modum:
Respõdeo dicendum,quod nullus potest licitè retinere id,
quod cõtra volutatem domini adquisiuit.puta si aliquis di-
spensator de rebus domini sui daret alicui cõtra voluntatẽ,
& ordinationem domini sui:ille qui acciperet licitè retine-
re nõ posset. Dominus autem cuius ecclesiarũ prælati sunt
dispensatores,& ministri,ordinauit vt spiritualia gratis da-
rentur,secundum illud Matth.10.gratis accepistis:gratis da
te,& ideo qui muneris interuentu spiritualia quæcunq; ad-
sequitur,ea licitè retinere nõ potest. Hactenus Thomas,cu-
ius verba in specie retuli, vt ex eis valeat lector satis perci-
pere,simoniacam sacerdotiorum collationẽ,& itidem alia
rum dignitatum & beneficiorum cõcessionẽ nullã esse,nec
ius aliquod adquisitionis tribuere ei, cui facta fuerit, non
quidẽ in pœnam criminis, sed quia ex natura rei iure ipso
naturali hæc adquisitio impediatur diuina voluntate : sine
qua spiritualia vendi nõ possunt. Idcircò qui ea ex vẽditio
ne habuerit,iure iustitiæ cõmutatiuæ dimittere tenetur, &
restituere ipsis ecclesiis particularib.vel ecclesiæ vniuersali,
materia etenim vendibilis nõ est:atq; ex eo, tit. emptionis
adquiri nequit:vnde restitutionis obligatio merito deduci
tur.Inde palam consequitur,beneficiũ adquisitũ per simo-
niam inscio eo,cui collatum est,commissam,etiam in foro
animæ dimittendum fore,cum illud habens perceperit, &
cognouerit vitium simonię: quia ipsa adquisitio peccat pro
pria natura rei,quæ in venditionẽ deduci nequit absq; con-
sensu diuino.qua ratione beneficiũ hoc adquiri nõ potuit,
nec fuit adquisitũ ei,cui collatũ est.Sicuti nec res vẽdita ali
cui ignorãti venditorẽ eã nõ potuisse vẽdere,ei nõ adquirit
ab initio.Et idẽ probatur,quia si materia vendibilis nõ est,
vt cõstat, parum refert quod emptor bona fide emerit aut
quod quis bona fide eam habuerit,si tamen emptionis cõ-
uẽtio præcesserit vt ea daretur. quod maximè est notandũ.

Sed iuxta hunc sensum diui Thomæ,dubium est,quã ob
rem iura pontificia in hoc casu statuerint, collationem be-
neficij non ipso iure irritã sed rescindendam esse: cũ ex diui
Thom.opinione ab initio ex propria natura fuerit ipse act⁹
nullus,nec potuerit vim aliquã habere lege humana,quæ di
uinũ cõsensum supplere nequit?Nã & bona fides emẽtis rẽ
alienã absq; domini cõsensu,& possidẽtis rẽ aliquã ex titulo
nullo,tantũ eũ defendit dũ ipsa bona fides manet:at accedẽ
te mala fide statim restituere ipsam possessor tenetur: nec
est expectãda iudicis sentẽtia:quæ videtur in hac nostra spe
cie requiri ad rescissionẽ collationis. Ego, si vera est Sancti
Thomę ratio,arbitror,etiã iure humano hãc simoniacã col
lationẽ factã alicui simoniæ vitiũ ignorãti ab initio, nullam
fuisse,& ideo per iudicẽ exteriorẽ cogendũ eũ fore benefi-
ciũ dimittere cũ fructibus à die sciẽtiæ,& malæ fidei perce-
ptis,& percipiẽdis,& qui eo tẽpore nõdũ fuerãt consumpti:
atq; itẽ ab eo die statim teneri ad dimittendũ beneficiũ sibi
collatũ secũdum omnes.Quòd minimè procederet saltem
quo ad fructus perceptos, si titulus ab initio iure humano
foret validus:cũ fructus nequaquã debeãtur apud iudicẽ ex
teriorẽ ante sentẽtiã,vel saltẽ ante malã fidem,vbi quis per
sentẽtiã priuãdus est:nõ priuatus ipso iure,secũdũ varias o-
pin.quas hac de re tradidimus in epit.in 4.decr.2.part.c.6.§.
8.nu.7.vnde fructus percepti ante sciẽtiã criminis licet nõ-
dũ cõsumpti,profectò si titulus ab initio validus foret, mi-
nimè essent restituẽdi,cũ fuerint percepti eo tẽpore,quo q̃s
titulũ ipso iure validũ & bonã fidẽ habuit.Igitur Põtificiæ de-
cisiones,quæ hãc simoniacã collationẽ rescindẽdã per sen-
tẽtiã fore statuerũt,referẽdæ sunt ad reuocationẽ facti,quæ
potius declaratio quædã est,quã reuocatio iuris,vt tandẽ iu
dex pronũtiet,eã collationẽ quatenus ita facta est,reuocan
dã esse,& reuocari:ac declaret ab initio nullã fuisse.Sæpissi-
mè etenim hæ declarationes apud iura Põtificia nouæ q̃dã
reuocatio

Universidad de Deusto Biblioteca

reuocationes appellãtur. Hinc sanè deducitur titulum hũc simoniacum nullum ipso iure fuisse, & ea causa per iudicẽ reuocari, non in pœnam criminis.

Quòd si contendat quis, titulum hunc ab initio ipso iure validum fuisse: sed tamen in pœnam delicti reuocari debere per iudicis sententiam: tunc sanè ipse possessor beneficij nullum crimen commisit, nec culpam aliquam cõtraxit, donec scientiam habuit simoniæ: etenim tenebatur statim id dimittere: ideóque non dimittens beneficium ita adquisitum, ratum habere videtur simoniæ crimen: eáque ratione ad fructus tenebitur ab eo die perceptos: iuxta eam opinionẽ, quę probat, delinquentem priuandum per sententiam aliqua reteneri ad fructus perceptos à die commissi criminis: atq; ad eorum restitutionem posse per iudicem condemnari. Et tamen Diuus Thomas pronuntiauit, etiam in iudicio animæ, hunc teneri ad fructus perceptos ante scientiã criminis, modo hi consumpti non sint bona fide. vnde vel hæc sententia diui Thomæ falsa est, vel certè minimè conuenit opinioni quam modo tractamus & quę dictat, in pœnã criminis hũc possessorem beneficij eo priuandum per sententiam iudicis fore. Mihi profectò verior videtur Thomæ opinio propter ipsius rei naturam, & rationes ab eo adductas. Et fortassis iura humano hunc habere poterunt sensum, vt collatio beneficij facta per simoniam ignoranti, sit ex propria vi, & natura nulla, quanuis statim huic ignoranti per iura humana noua fiat, & à labe simonię immunis collatio, ad tempus vsque scientiæ, & malæ fidei, atque ad effectum vt percipere valeat eiusdem beneficij fructus, eósque absque fraude consumere.

Ex eadem diui Thomę ratione probatur, habentem beneficium per simoniam cum ipso Romano pontifice conuentam vel commissam ipso sciente, nullum ius in eo habere, nec adquirere: cùm ex natura rei lege naturali & diuina, quibus Papa derogare non potest, ipsa adquisitio impedita sit absque diuino cõsensu: nec Romanus Pontifex simoniæ labem permittere valet, nec vitium & culpam simoniæ remittere: imò & ipse simoniacus est, si simoniam cõmiserit, nempe si spiritualia, quæ iure naturali, & diuino vendi non possunt, vendiderit. quod notant Doct. in c. 1. de simo. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. Syluest. verb. simo. §. 4. Card. à Turre Crema. in c. latorem. 1. q. 1. ad tertium. & est omnium cõmunis sententia. Etenim papa nõ potest id permittere quod iure diuino, & naturali illicitum & prohibitum extat: quemadmodum satis manifestum est, & vbique à Theologis & canonistis frequentissimè receptum.

Et licet quibusdam visum fuerit Romanum Pontificem simoniam non committere per pactiones istas super beneficiis factas: nam ita hoc indistinctè probant glos. & doct. in c. ex parte L. in 1. de offi. dele. Ant. Card. & doct. in c. 1. de simo. Deci. consilio centesimo quadragesimoprimo. & latissimè Iacoba. in tract. de concilio. lib. quarto. articul. quinto. quorum opinionem veram esse in beneficiis simplicibus: non ita in curatis: cùm in his simonia vetita sit iure diuino, existimant Panorm. in capit. extirpandæ. §. quia verò. columna penultima. de præbend. & in dicto capit. ex parte. & in dicto ca. 1. Ioan. Maior in 4. senten. dist. 25. quæst. 3. col. penult. Syluester verb. Simonia. quæstione tertia. Caro. Molinæus in Alexand. consil. 93. lib. 6. tamen verior est ea sententia, qua diffinitum est, simoniam non tantum in ordinibus, sed & in beneficiis etiam simplicibus iure diuino, & naturali vetitã esse, siquidem simonia iure diuino prohibita est, non tantum in spiritualibus: sed & in his, quæ spiritualibus annexa sunt, Thom. secunda secundæ, quęstione 100. artic. quarto. atque ita in specie latè probat Caieta. in opusculo, de simonia. quęstione prima. cui suffragatur tex. in cap. ex multis. prima quæstione tertia. vbi legis diuinæ prohibentis simoniam auctoritas ad omnia ecclesiastica traditur. ad idem text. in capi. ex diligenti. de simo. sic summus Pontifex etiam in simplicibus beneficiis simoniam punit in d. extrauag. 2. de simo. præmittens eam iure diuino damnatam esse. idem probat Domini. Soto de iust. & iur. lib. 9. q. 7. artic. 1.

Non me latet frequentiori Doct. sententia receptum esse, quòd collatio beneficij simoniacè facta, non ex natura ipsa conuentionis, sed in pœnam criminis nulla sit. quasi volũtas accesserit conferentis, qui beneficium ecclesiasticũ dare potuit: tametsi hæc datio admistam habeat iniquitatẽ ob prætensam æstimationem spiritualis ad temporale. vnde secundum Doct. iure diuino pœna æternę damnationis infligitur simoniacis, licet valeat eo iure collatio beneficij facta ratione simoniæ. quod maximè refragatur verbis S. Tho. quæ à Card. S. Sixti referuntur in c. statuimus. 1. q. 1. col. 1. & 3. in 2.

Hinc etiam expendi poterit quod à plerisque in controuersiam adducitur: an Papa scienter conferens alicui bene-
9 ficium † ob aliquod temporale, videatur cum eo dispensare circa pœnas iuris humani, & Pontificij? & nisi expressim dispensauerit Romanus pontifex, non censeri tacitè ex hoc easdem pœnas remittere, tenent Panor. in cap. 1. de simonia. Adr. quodl. 9. art. vlt. vers. ad quartũ. Io. Maior in dist. 25. q. 3. col. pen. quã in partẽ, dubius tamẽ, inclinat Caie. 2. 2. q. 100. art. vlt. idem colligitur ex Io. And. in reg. cui licet. de reg. iur. in 6. ex contrario remissas esse à summo Pontifice pœnas iuris Canonici, si ex certa scientia beneficium alicui simoniacè cõtulerit, tenent Syluester verb. simonia. §. 4. & 19. Palud. in 4. dist. 25. q. 3. Fel. in d. c. 1. de simo. & in c. de cætero. col. vltim. de re iud. & Card. à Turre cremat. in c. latorẽ. 1. q. 1. nu. 4. Domi. Soto de iusti. & iur. lib. 9. q. 5. art. 2. ad finem. & q. 8. artic. 2. quorum opinio probatur ex eo quod princeps sciẽs aliquem iure humano impeditũ dignitatẽ habere, eã illi nihilominus conferens, videatur tacitè, & implicitè eum capacem efficere, & cum eo dispensare: sicuti notant Bart. in l. Barbarius. nu. 12. ff. de off. præt. Alex. in l. quidam consulebãt. per tex. ibi. ff. de re iud. tex. & ibi glo. in l. 2. C. de crimi. sacrilegij. Roma. consi. 327. Panor. in c. cum in cunctis. §. inferiora. 3. col. & in c. innotuit. col. 4. de electio. & idem in c. 2. col. 2. de schisma. Fel. in c. præterea. nu. 9. de testibus cogend. Ioan. Staphil. de literis gratiæ & iust. Folio 83. cui sententiæ & ipse potius accedam sequutus euidentem coniecturam volũtatis ipsius principis. quo fit, vt si teneamus, collationem simoniacam beneficiorum in pœnam criminis nullam esse ipso iure, dicendum sit in hac specie pœnã istam simul, & alias iuris positiui remissas esse à Romano Pontifice. At si sequamur opinionẽ diui Thomæ oportet præsumere, tacita principis volũtate denuo iterum collationem factam esse huius sacerdotij, & eã quidẽ immunẽ ac liberam à simoniæ vitio.

Hæc tandem eo tendunt, vt certissimum sit, legem humanam siue in pœnam, siue ob aliam causam, impedientem primam alicuius adquisitionẽ, in animæ iudicio locum habere, ac seruandam fore: nec posse eandem rem absque obligatione restitutionis iure obtineri: quod satis hactenus ostensum est: poteratque latius idem probari. Igitur Partitarum lex, quæ de venatione tractat, aliam interpretationem patitur. Nam etsi ea constitutio statuerit, feras captas in fundo alieno à venatore: qui per dominum ingredi prohibitus fuerit, ad fundi dominum pertinere, non ex hoc impedit primam illarum ferarum acquisitionem, sed tantum sanxit eas feras domino fundi restituẽdas in pœnam vetiti ingressus. vnde donec iudex secundum eandem legem per sententiam condemnauerit venatorem ad restitutionem, legémq; ipsam exequatur, minimè in conscientiæ foro venator tenebitur ad ferarum restitutionem.

Quintò ab eadem conclusione, quam de venatione cõstituimus, infertur venatores, & capientes feras, aliáque animalia intra fundum alienũ non teneri in animæ iudicio ad restitutionem, sibíque adquirere capta animalia, etiã si agri dominus ius venandi intra eum alicui locauerit, aut in vniuersum venationem in eo fundo prohibuerit ea ratione, quod ipse capere velit easdem feras intra proprium agrum enutritas, & pecunia vendere. hanc opinionem idem Ioannes à Medina probat in dicta quæstione duodecima. cuius ea est potissima ratio, quod sicut ante prohibitionem domini, ita & post eam dominus ipse nullum ius habet ad feras intra proprium agrum enutritas. Etenim vt ante prohibitionem illæ feræ nullius erant: ita & post, nullius sunt: idcircò capientis efficiuntur: nec prohibitio domini eum effectum operatur, quod ea animalia vel ipsius efficiantur priusquã capiantur, vel postquam eo prohibente fuerint per aliũ capta, in ipsius domini, non capientis dominium transeant. atque ita hanc sententiam censeo veram esse, licet Floria. in d. l. diuus. Iacobi. de feu. c. & cum venationibus. Chassanæ. in d. §. 7. rub. 13. Fel. in c. omnes leges. col. vlt. dist. 1. & Claud. Cãciuncula in d. §. feræ. existimẽt, feras à venatoribus captas in eo agro, cuius fructus consistunt, & percipiũtur ex venatione, minimè capientium effici, nec ad eos pertinere: sed esse domino fundi restituendas. per tex. in l. item si fundi. §. Aucupiorum. ff. de vsufruct. quod probatur, reditus venationis ad vsumfructuarium fundi pertinere. Nam & iure Cæsareo dubia est etiã in exteriori iudicio ea opinio ex glo. in d. l. diuus. cuius superius mentionem fecimus.

Sed & si certa esset apud iudicẽ exteriorẽ in foro tamẽ cõscientię nõ ita obtineret: sicuti apparet ex his, quę in precedẽti illatione adnotauimus. Etenim quòd fundi fructus in venationem ferarum referatur, parũ refert: aut profectò nõ plus, quàm ipsius domini prohibitio, ne quis eius agrum, vel fundum ingrediatur. Nõ obstat tex. in d. §. aucupiorum. dum iurisconsultus inquit, Aucupiorum quoque, & venationum reditum Cassius ait lib. 8. iuris. ciuilis ad fructuarium pertinere. ergo & piscationum. Hactenus iurisconsultus. Etenim ex eo loco deducũtur plura. primum, vsumfructuarium posse venari in eo fundo, in quo vsumfructum habet: nec posse à proprietario prohiberi, nè venetur ipse vsufructuarius. quod itẽ probatur in l. vsumfructuarium. ff. de vsufruct. deinde colligitur ab autoritate iurisconsulti, ad ipsum vsumfructuariũ pertinere quod is permittat, vel licentiam exhibeat venandi in fundo, cuius vsumfructum habet eademq; ratione vsufructuarius poterit prohibere, nè quis fundũ ad venandum ingrediatur. Tertiò inde apparet, pecuniam pacto promissam pro licentia venandi alicui concessa, ad vsumfructuariũ pertinere: quia cum ipse possit, & ius habeat prohibendi, ne fundum quis ingrediatur, poterit iustè vendere facultatem & licentiam ingrediendi ad venãdum, vel ad alium licitũ vsum. Hinc tamen non sequitur, feras intra fundum enutritas, esse fundi proprium fructum, vel eas pertinere ad vsumfructuariũ iure dominij: cùm ipse in ijs, quæ nullius sunt, & iure naturali cõmunio cẽsent, nõ plus iuris habeat: quã quiuis alius.

Sextò deducitur vera intepretatio tex. in l. si quisquã. ff. de diuers. & tempor. præscript. quo responsum est, posse alicui
10 competere ex vsucapione ius piscandi, † aut venandi in aliquo fluminis publici diuerticulo, vel in aliqua publici agri parte, ita quidẽ, vt possit prohibere alijs piscationem, & venationem. Idem probat tex. in l. sane si maris. ff. de iniur. quod obtinet vel præscriptione tanti temporis cuius initium memoriam hominum excedat, vel consuetudine legitimo cõsensu populi statuta: quemadmodum latè tradiderunt Bal. in rub. ff. de rerum diuisione. col. 1. Ange. Are. in §. Flu. Instit. de rerũ diuisione. Franc. Balb. in tracta. de præscriptio. 5. part. principal. 4. part. q. 6. optime Aymon Sauil. in tract. de antiquita. tempo. 4. part. c. materia ista nu. 80. Sic & princeps potest priuilegiũ priuato concedere, vt ipse solus in aliqua parte maris publici vel agri piscari, & venari possit, aliosque nè id faciant prohibere. gl. in d. l. si quisquã. & in d. l. sane si maris. & in l. venditor. in princip. per tex. ibi. ff. commu. prædi. vbi iuriscõsultus de Thynnarijs tractat, quas Hispani dicimus Almadrauas: & sic de piscatione Thynnorum. nã & Thynnariam piscationem dixit Vlpianus. Vnde nos Thynnaria dicere possumus loca in ipso maris litore, in quib. capiuntur thynni. Sed & hæc loca ita quidem parata & instructa, vt thynni, & alij huiusmodi pisces capiantur, Cetaria, aut cætariæ dicuntur latinè apud Plinium lib. 9. c. 30. & c. 15. quib. in locis meminit Plinius cetariarum apud Hispanos. Sic & Horatius libro secundo Sermon. satyra quinta, inquit,

Plures adnabunt Thynni, & cetaria crescent.

Idem adnotauit post alios Accursium sequutus Carolus Ruinus cons. 28. & 29. lib. 1. col. 1. Deci. cons. 272. nu. 11. Etenim licet in his specieb. quis contra prohibitionem venetur, aut piscetur, in iudicio animæ, nequaquam tenebitur ad restitutionẽ piscium, ac ferarum, quas habuerit: quod probatur ex rationib. & conclusione prænotatis, in foro autem iudiciali cogetur restituere in hac specie propter decisionẽ legis Partitarum, & propter opinionem gl. in d. §. feræ. quib. ferè decisum est, venatorem cogendũ esse restituere ea quæ venatus fuerit prohibente illo, qui prohibere poterat.

Septimò hinc probatur, venatione prohibita in locis adhuc publicis inferiorem à principe absq; iusta causa, qui tamen præscriptione immemoriali, aut priuilegio, aut cõsensu cõmunitatis, ius prohibẽdi adquisiuit, quę iura maximè sunt in iudicio animæ, & quo ad Deũ examinanda. nè Tyrãnidẽ sapiant: quod si quis aduersus hãc prohibitionẽ venetur sibi adquirit feras quas venatione habuit, nec tenetur in cõscientiæ foro eas restituere. quod probatur, si rationes, & cõclusionem, quas modò premisimus, diligẽter obseruemus. & fortassis in foro iudiciali & si vera foret sententia gl. in d. §. ferę. quę lege regia partita. cõprobata est, ipse illã cõclusionẽ seruãdã esse cẽserẽ, cũ quis habet ius prohibẽdi venationẽ ea ratione, quod fundus priuatus sit, nõ cõmunis. vel quia ipsi soli ius venationis cõpetit, & non alteri eo inuito. Alioqui vbi venatio prohibetur in vniuersum quo ad loca publica alijs ex causis, tunc satis erit quod iudex condẽnet ad pœnam legis vel statuti, aut edicti prohibentis: nec debet necessario ad restitutionem animalium condemnare.

Illud profectò præmittendũ non est quod prohibentes vena-
11 tionem † vel in locis publicis, vel priuatis, etiam proprijs, tenentur ad restitutionẽ damni vicinis illati ex multitudine animalium, quæ in loco prohibito ob interdictam venationem enutrita exterius erumpũt, & messibus, ac segetibus exitium, ad deuastationem inferunt: sicuti eleganter respondit Caiet. in trac. 17. quæst. c. 12. Nec iusta est excusatio prohibẽtium venationem intra proprios agros si permiserint eorũdem animalium occisionem quoties proprium fundũ egressa in vicinorum agros diuerterint. Etenim tenentur hi qui prohibita venatione causam dederint animalium multitudini, & deinde ex hoc vicinorum prædiorum damno, vel illas feras includere, aut earum innumerã multitudinẽ extinguere, saltem diminuere, vel permittere liberam venationẽ, aut illatum damnum soluere. arg. tex. in l. 2. §. vlt. ff. si quadru. paup. fec. dica. l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad l. Aquiliã. l. hi enim. l. & generaliter. & l. qua vulgo. ff. de ædilit. edict. & eorum quæ notant Roma. sing. 704. Innoc. Abb. & Doct. in c. ad audientiam de homicid.

Præterea licet secundùm quorundam opinionem, quam modò probauimus, qui venatur in alieno fundo domino prohibente, nõ teneatur in animæ iudicio ad restitutionem eorum animaliũ quę per venationem habuerit nec ad eorũ æstimationem, tenetur tamen ad æstimationẽ damni, quod per eam venationem domino prohibẽti dederit. In hac verò æstimatione habenda est ratio animalium, quæ nisi extraneus venatus fuisset, dominus fundi, eiúsve cõductor habuisset, suaque fecisset, per apprehensionem. Item habenda ratio est venationis, quæ in eo fundo per dominum solùm exerceri solebat. Tãdem hic venator, qui domino prohibẽte agrum alienum ingreditur, non tenetur ad restitutionem ratione captorum animalium, sed ratione damni illati per venationem, ipsi domino, qui venari iure, & iustitia solitus intra proprium agrum fuerat. quod in specie visum est Io. à Medina in dicta quæstione duodecima. Imò & venatores omnino tenentur ad damnũ, quod agri domino intulere in fructibus, & segetibus, etiã si expressa prohibitio non fuerit præmissa: cùm sufficiat tacita quo ad istud damnum.

Sed proximè dictis obstat fortissimè iurisconsulti respõ-
12 sum. in l. † queẽadmodum. §. planè. ff. ad leg. Aquil. planè, inquit Vlpianus, si culpa nautarum id factum sit, lege Aquilia agendum. Sed vbi damni iniuria agitur ob retia, non pisciũ, qui adeò capti non sunt, fieri æstimationem: cùm incertum fuerit an caperentur. Idémque & in venatoribus, & aucupibus probandum. Hactenus ipse iurisconsultus, à quo non posse incertum piscium aut ferarum in venationib. & piscationib. æstimari, quia plura contingere possent ob quæ nec feræ, nec pisces caperẽtur, adnotarũt Pau. de Cast. in l. nõ vtiq;. §. vlt. ff. de eo quod cert. loco. Rom. in sing. 631. Prępositi. in c. iuuenis. de spons. 3. col. Boer. in addit. ad Din. in rub. de reg. iur. 2. col. & Scholiastes quidã Pan. in c. commissum. de deci. litera E. asseuerantes minimè deberi æstimationẽ nec interesse piscationis, aut venationis ab eo, qui alterum iniuria, & iniquè piscari, aut venari impedierit, eiúsve retia ruperit. idẽ & in eo, qui piscatorem, aut venatorem, qui victũ inde quærebat, percusserit, vel occiderit, nam licet alioqui operę percussi, aut occisi ipræsentes, & futuræ soleãt æstimari. l. ex hac. ff. si quadrup. pau. fecisse dicat. piscatoris tamẽ, aut venatoris percussi operæ minimè æstimabuntur, vt omnino incertæ. facit ad hoc tex. in §. illud quæsitũ. Inst. de rer. diuis. Sed iurisconsulti locus in d. §. planè. ita accipiendus est, vt obtineat in littorib. & fluminib. vbi piscatio certa nõ est. sed admodum rara, & incerta. quod plerũque cõtingere solet: siquidẽ piscatores hac ratione sæpius eludũt, quàm capiãt. At vbi piscatio, aut venatio vberrima, & optima est, ac certissima, quæ fallere nõ solet, profectò tũc amissio captus pisciũ, propinquũ est interesse, & probabile: vnde æstimari debet. l. ait lex. in fi. ff. ad l. Aquil. cũ l. seq. sicuti elegãter explicat Carol. Mol. in l. vnic. C. de sent. quæ pro eo quod interest. nu. 84. quo fit, vt impeditus piscari, aut venari ab eo, qui iure impedire nõ potuit, agere valeat non tantum ad retia rupta, eorúmque æstimationem, sed & ad æstimationem piscaturę, quæ iuxta tempus, & locum certa imminebat.

Quin & præter hãc æstimationẽ põt & altera in his piscationib. & venationib. cõstitui æstimatio, si piscator, aut venator certũ quotidie lucrũ habeat ex pacto qd cũ altero pepigerit, vt det cẽtũ pro cuiuslibet diei piscatura. Etenim ex hac pactiõe piscator habere debet pro cuiuslibet diei piscatura centũ, & ea certissima, siue piscatio vberrima sit, siue sterilis. tex. sing. in l. si iactum retis. ff. de actio. empti. quo in loco Iurisconsultus illum approbat contractum, quo iactus retis emitur quicunque is futurus sit. Idcircò ibi est etiã responsum, quod piscator præmissa conuentione inita nolit rete mittere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tere,emptor poterit aduersus eum agere ad æstimationem: atque æstimabitur incertum illius iactus,id est alea illa, quæ in venditionem dedu&ta fuit.quòd & Bart.tradit in l. cotem. §.qui maximos.col.2.ff.de publi.facit tex.in l.nec emptio.ff. de contrahenda emptione Nec ex iurisconsulto intelligas, incertam esse huius rei æstimationem: sed esse æstimandam aleam illam,& iactum retis qui ob varium successum & dubium, incertum quid dicitur à iurisconsulto. Hinc & illud constat in prædictæ l. exemplo emptorem posse agere contra venditorem ad iactū retis, vel ad eius æstimationem, vt modo diximus,etiam si maior sit æstimatio, quàm pretium conuentum:nam id plerunque euenire poterit, atque eadē ratione deducitur, posse venditorem impeditum iactum retis mittere, agere aduersus impedientem non tantum ad pretiū conuentum,sed etiam ad illam æstimationem iactus retis,quam emptori soluere coactus venditor fuerit. Commemorat ad hęc Plutarchus in Solonis vita Milesios hospites iactum retis à Cois piscatoribus emisse, eoque tractū fuisse aureum illum, ac celebratissimum tripodem: de quo maxima fuit inter piscatores,& hospites controuersia. Cui similis inter adolescentes vrbanos,& Hostienses piscatores traditur à Suetonio in lib.de claris Rhetorib. qui iactum retis bolum appellat:qua in significatione dictio eadem extat Græcè apud Plutarchum,& Aristotelem, & Herodotum in 1.atq; Aristophanis interpretem in Pluto.Latinè apud Plautum in Rudente.Ex quib.tandem apparet defendi posse opinionem Ioan.à Medi.cuius paulò ante mētionem fecimus, Inde etiam probatur,piscatoris,& venatoris percussi,aut occisi operas æstimādas fore,& posse iustissimè æstimari; quidquid præcitati Doct.voluerint.Sic etiā patet error illius, qui Panor.scholia adiecitin d.c.commissum.dum scripsit, impedientem aliquem piscari,vel retia piscatoris rumpentem nō teneri ecclesię ad æstimationemeius,q̄ piscatura decimæ rationepoteratcōpetere.Etenim falsa est hæc opinio: quia & ipsi piscatori,aut venatori restituenda est æstimatio piscaturæ abitrio boni viri,& huius æstimationis pars decima ecclesiæ debetur.vbi,ex piscatorib.& venationib.decima soluitur.

Postremò est hac in re animaduertendum ad textum in d.
13 §.illud quæsitum. Inst.de rer.diui.quo responsum † est,ferā abaliquo venatore, etiam lethali secundum Theophilum, vulnere non aliter effici vulnerantis quàm si ab eo capta fuerit:& ideò si ea vulnerata fugiens per aliū capta sit,ipsius capientis fieri probatur hoc & in l. naturalem.§. illud.ff.de acquir.rer.domi.not at.Bart.in l.quominus.quæst. 5.ff.de flum. & idem erit in fera per retia, & instrumenta venatoris illaqueara:nam si per alium quàm apponentē retia,fuerit capta ex ipsis laqueis,eius efficitur,non illius,qui rete posuit. Regia l.20. tit. 28.par. 3.quæ quidē constitutio addit,in aliquot huius regni locis contrarium seruari,vt sit ipsius ferā percutientis,aut illaqueātis venationis instrumēto. quod fori lex expressim aperit & refert lib.3.tit.4.l.17. hanc item opini. vt fera sit percutientis seruari consuetudine testatur glo.in d.l. naturalem.§. illud. Qua in re oportet expendere proculi Iurisconsulti responsum in l. in laqueum.ff. de adq. rer. domi. Num cum in hac specie minimè tractetur de pœna constituenda,etiam in foro conscientiæ & animæ iudicio erit seruandum id,quod per leges humanas, vel consuetudines legitimè præscriptas fuerit statutum.

Secunda proponitur in hoc venationis tractatu, conclu-
14 sio. Venatio & piscatio ferarum & piscium, qui priuatim † alicuius proprij sint adeo natura rei prohibentur, vt non secùs ad restitutionem venatores piscatoréque teneantur, quàm si domesticū, & mite alicuius animal capiāt. Probatur hæc cōclusio ratione iustitiæ cōmutatiuæ,à qua deducitur obligatio restituēdi ex causa acceptionis iniquę: quæ processit in damnū & iniuriā proximi:cuius propria res capitur & aufertur.Vnde & in hoc casu potest dominus aduersus venatorem agere actione furti,§.Gallinarū.Instit.de rer.diui.l.Pōponius scribit. §. idem Pomponius.ff. fami herci. l. vsufructuarium.ff.de vsufru.quæ quidē Iurisconsultorū responsa hāc cōclusionē & illationē præmittūt,sed & ipse aliquot ex hac assertione deducam,quo faciliùs percipiatur eius intellect⁹.

Primū hinc infert,venatorē teneri ad restitutionē animaliū,qua quis priuatim inclusa viuarijs, leporarijs,piscinis,aut stagnis habebat, etiam si ab his locis animalia hæc exire soleant,modò habeāt consuetudinē eundi, & redeundi: cùm ista hæc animalia nō habeāt libertatem omnino exēdi loca sepra,saltē possit dominus exitū impedire facilimè occlusis viuarijs.Idem erit in apibus priuato alueo inclusis,& de ceruis priuatæ sylvæ muro circūdatæ. Cōstatq; hoc corollariū in l.3.§.item feras.ff.de acquir.posse.in dict. §.feræ.cum seq. & in l.21.tit.28.par.3. Procedit tamen quando hæc viuaria, leporaria,piscinæ,& stagna facta fuerint priuata hominum opera,q̄ si ab ipsis animalibus naturaliter facta fuerūt absq; industria priuatorum secus erit.ex §.Apiū. Inst.de rer. diuis.

Secundò hinc colligitur,horū animaliū restitutionē faciendā esse eorū priuato domino,etiam si capta fuerint extra locū illū,quo includuntur,modò nō amiserint eundi,& redeundi consuetudinē. Adhuc enim propria sunt illius,qui ea incluserit,quod expressim in conscientiæ iudicio adnotauit Io.à Medi.d.q.12.& probat in locis modò citatis,quāuis venator nulla arte,nec industria vsus fuerit ad deducenda illa animalia extra septa,& loca quibus includūtur,in locū sanè publicū. At in casu primæ cōclusionis venator etiā arte, & industria educens feras,& animalia extra locū prohibitū, nō tenetur ad restitutionē animaliū:licet possit quandoque dici,eū obligari ad dāni ex hac venatione illati cōpensationē,iuxta ea,quæ tradidimus in septimo prioris cōclusionis corollario. Ad nihilum autē teneretur venator, qui feras & animalia extra locū vetitū absq; vlla eius fraude digressa caperet,& occideret.quod superius satis probatum est.

Tertiò ex hoc manifesti iuris est,quòd si quis arte,& fraude colūbas deducat ab alteri⁹ colūbario adq; propriū attrahat,tenebitur is ad colūbarū restitutionē, etiā in animæ iudicio.Eritq; in foro iudiciali puniēdus secūdū ea,q̄ hac de re notauit Cępo.de ser.rust.pd.c.de colūbario,& c. de venatio.

Quartò,planè constat ex secūda cōclusione ratio, quare prohibeātur venatores,& alij quicunque balistis, similibúsve instrumētis vti ad occidēdas colūbas,quæ in priuatis cōlūbariis nutriūtur.quod Cępola tradit in d.c.de colūbariis. Guido Papæ q.218.Regia l.22.facit ad idē tit. 18.part.3 per missum tamē est quibuscunq;, vt certo quodā spacio loci à colūbarijs remoti colūbas occidere possint:idq; spaciū iuxta decretū supremi senatus vnius leucæ limitib⁹ definitū est.

His verò,quæ diximus partim refragatur tex. sing.in l.3. §.itē feras.ff.de adquir.poss.quo in loco iurisc ōsultus respondit,animalia inclusa viuarijs,& columbarijs priuatis, pisces
15 † itē in piscinā cōgregatos à domino fundi possideri: nō sic pisces inclusos in stagnis, nec feras in saltibus circunseptis degētes,& euagantes:nā hæ à domino fundi minimè possidētur.Ecce igit qualiter nō omnino pariūs sit in saltib.circunseptis,& stagnis,quod in viuariis,piscinis, & colūbarijs: atque ideò cū inter hæc ratio differētiæ à iurisc ōsulto cōsti tuatur,patet in his non esse hāc secundā conclusionē omni no cōstituēdā.Huic autē obiectioni primū respōdetur, quo ad dominiū nō esse discrimē vllū inter stagna,& saltus,piscinas,& viuaria,modò saltus & stagna, vtcūque lōgissimi spacij sint,manu hominū, & priuata industria fuerint circunsepta,& fabrefacta.Hācque sententiā olim Salmanticæ publicè,verā esse probare conatus fui:tamet si quo ad possessionē pisciū,& ferarum in particulari, distinctio iurisc ōsulti mihi maximè placear,hācque arbitror esse illius respōsi verā interpretationē.quā deduxiab Accursio ibi,quem sequuntur Ang.Imol.Alex.& Doct.cōmuniter & præ cæteris Vincen. Hercul.in §.Nerua,filius.nu.7.eiusdē l.3.sed licet quo ad possessionē manifesta sit,ac certissima iurisconsulti,& interpretū differētia:eáque ex litera illius respōsi expressim constet: tamē adhuc,& quo ad dominiū eandē esse differentiā admit tēdā à priori discedēs sententia nūc opinor: propter rationē, qua iurisc ōsultus,eiúsque interpretes vtūtur. Ea enim est, q̄ pisces stagnorū & feræ in saltibus circūseptis enutritæ,liber tati naturali relictæ sint.Quæ quidē ratio probat hos pisces, hásque feras nondū in vllius dominiū trāsisse donec per occupationē capiātur.oportet tamē cū discrimē constitutū sit à iurisc ōsulto inter viuaria, & saltus,etiā circūseptos:piscinā & stagna:diligēter perpēdere harū dictionū proprietatē, secūdū quā iurisc ōsulti respōsum accipiēdū est. viuaria qui dē dicūtur loci,quibus vel aues,vel pisces,vel feræ continētur ad victum humanum, hominum industria animalibus in ea loca immissis,vt nutriantur,aliaque progenerent ad mensarum delicias,ex l. vsufructuarius venari.§.viuarijs.ff. de vsufruct.Plinio libro nono. capitulo quinquagesimoquarto.& libro octauo.capitulo quinquagesimosecundo.dicuntur etiam viuaria apud Columellam libr.octauo.capitulo primo.loci,vbi nemoribus clausis pecudes syluestres custodiuntur. Stagna dicuntur q̄ temporalem continent aquam inibi stagnantem, quæ plerunque hyeme cogitur nec fluit,nec refluit.l.prima.ff.vt in flumi.publi. nauig. lic.piscina verò est ea,in quam pisces humana industria mittuntur,vt ibidem nutriantur.Igitur quo ad dominiū,& possessionem

sessionem pisces piscinarum,& ferę viuariorum pertinēt ad dominum fundi,cui piscina,& viuaria accedūt.at pisces stagnorum,& ferę in nemoribus circunseptis euagantes non sunt ipsius domini nec quo ad possessionē,nec quo ad dominium quoties saltus,vel stagna natura loci arborum densitate aut rupibus circunsepta sunt.quòd si fuerint circunsepta nemora ipsa,& stagna,opera,& industria hominum,tunc idem erit si pisces & ferę nihilominus relictæ sint in naturali libertate.Sed si hominum opera ita sint animalia circūsepta,& naturalis libertas earum ex hoc inpedita sit, profectò non video qua ratione hæc ad agri dominum non pertineant.Nisi velis ad literam obseruare iurisconsulti responsum in d.§.item feras.cuius hæc sunt pulchra verba: item feras bestias,quas viuarijs incluserimus, & pisces,quos in piscinam cōiecerimus,à nobis possideri.Sed eos pisces, qui in stagno sunt aut feras quæ in Syluis circunseptis euagentur, à nobis non possideri: quoniam relictæ sint in libertate naturali:alioqui etiam si quis Syluam emerit,videri eum omnes feras possidere quod falsum. Hæc Iuriconsultus. Qui coniectionem piscium in piscinā ferarū in viuaria hominū industria,& opera factā,nè ferę vagari possint,exigit,vt earū possessio fundi domino competat:& adquisita sit.

EX §. SEQVENTI

SVMMARIVM.

Princeps superiorem minimè recognoscens ius habet indicēdi bellū.
1 *Iustū bellū, non tantū dicitur ex authoritate indicētis: sed & causa.*
2 *Iustum bellum est,quod fit ad defensionē,vel vindictā,vel punitionē.*
3 *Rebellio est iusta causa gerendi belli & inibi traduntur aliæ iustæ belli causæ.*
5 *Imperator,an sit totius mundi dominus,etiam quo ad protectionem? quo in loco quæstio latissimè disputatur.*
6 *Potestas spiritualis,in quo à temporali differat?*
7 *Summus pontifex an habeat temporalem iurisdictionem,in actu,vel in habitu.*
8 *Intellectus Bar.in l.1.§. per hanc.ff.de rei vendi.& ibi dominorum distinctio.*
9 *Reges Hispaniarum immunes sunt,& liberi à Cæsarum imperio.*

§. NONVS.

DECIMOQVINTO potissimum à principali regula procedit disputatio de restitutione rerum, quæ à militibus bello capiuntur: quæ necessariò illam præmittit,quod sit bellum iustum,& quæ ad belli iustitiam requirantur.Nec tamē hic de bello ita longè tractabimus, vt videamur ex professo rem istam tractādam, & examinādā assumpsisse: sed obiter quæ ad iustitiā belli attinent compendio quodam expediemus.Igitur præcipuè ad belli iustitiam primo necessaria est auctoritas principis, qui bellū indicere possit.Priuatus etenim, qui superiorē habet, apud quem possit iniuriarum agere rēq; proprias ab alio captas exigere,bellum gerere nequit, præsertim quod principi,cuius Imperio subditus est,iniuriam facit, si eo inuito, vel absque eius auctoritate bellū alteri indixerit. Habet autē ius indicendi bellum princeps,qui superiorem neminem
1 habet † in eius principatu,secundum August.lib. 22. contra Faustum.c.septuagesimoquarto.c.qui culpatur.23.q.1.& Isidorus lib. 18.Etymologiarū.& c.1.23.q.2.l.hostes.ff.de capti.& postlimi.reuer.l.hostes.ff. de verb. signifi. idem adnotarunt Diuus Thom.& Caiet.2.2.q.40.art.1. Innocent. in c.olim.in 1.de rest.spol. idem & post alios Pan. in c.sicut.ff de iureiur. nu.7.gl.& ibi Doctor.in summa 23.q.2.Bar.in d.l.hostes. nu. 14.ff.de capt.& est communis opinio apud eos,qui hāc materiā tractauere.ac deducitur ex traditis per Adriā.in quarto sententiarū,tract.de restitutione. c.aggredior casus speciales.& Florent.tertia parte.tit.quarto.capitul.primo.§. nono. Syluest.verbo, Bellum. primo. quæstione prima. Caietan.in secundo Tomo opusculorum.quæst. vlti. Maio.in 4.sententiarum.distinctione decimaquinta.q.20.Alfonsus à Castro lib.secundo.de iusta hæret.punit.c.decimoquarto. Cardina. à Turre Cremata in dicto capitul.qui culpatur.Ioan.And.& doctо.in capitulo primo.de homicid.libro sexto.Io.Lignianus in tracta.de bello.capitulo decimotertio. glo.Bart. col. 2.& post eū Iuniores in l.ex hoc iure. ff.de iustitia & iu. Oldral.cōsi.70.Io.Eckius Homilia vlt. Dominicæ tertiæ post Epiphaniam.Ex quibus frequentiori eorū sententia ad iu-
2 stitiam belli nō tantū est necessaria † auctoritas eius,qui potest bellū indicere,sed & iusta indicēdi belli causa:& præter ea recta bellantiū,& indicētium bellū intētio,vt sanè fiat,& bellum geratur animo propulsandi iniuriam à republica,ei-demque irrogatam vindicandi. Sed quia hæc vltima causa non pertinet ad restitutionem captorum in bello: cùm & si desit recta bellantium intentio: nihilominus capta in bello alioqui iusto,& indicto ab eo, qui indicere potuit, non ex hoc restituenda:quod in specie notant Adria.in d.c.Aggredior.Caiet.d.q.40.art.1.ad finem.Maior.in d.q.10.versū.istis notatis.Syluest.verb.bellum.q.1.& Io.Eckius in dict.homilia vlt.col.4.siquidem restitutionis obligatio nunquam oritur à praua capientis intētione authore Tho.2.2.q.66.art.8. versi.ad primum.aliasiustas belli causas persequemur, præter eam quæ semper ad iustitiam belli publici necessaria est, auctoritas scilicet principis.

Inter alias belli causas,quæ iustissimæ censeri solent, illa est omnium probatissima,& ad quam ferè omnes, quæ traditi consuecuere referri possunt quod bellum fiat ad defensionem reipublicæ,nè ea à Tyranno per vim † opprimatur.item
3 ad defensionem proprij imperij, & prouinciarum ad id pertinentiū:quasi fiat ad defensionem personarum & rerum.d. c.olim.in 1.de restit.spoliat.l.vt vim.ff.de Iustitia & iure.c.2. de homi.l.furem.ff.ad l.Corne.de sicar.l.itaque.ff.ad l.Aquiliam.l.3.tit.8.Part.7.atque hanc esse iustam belli causam fatentur Thomas & precitati Doct.qui & idē esse censent,quoties bellum geritur ad vindicandam iniuriam iniquissimè illatam.Quorum sententia probatur auctorirate Augustini lib.6.q.10.quæst.super Iosue.iusta,inquit bella solent definiri,quæ vlciscuntur iniurias. ad idem facit, quod scribit post Azonem gl.in l.nullus.C.de iudæ.asseuerans, etiam priuatū posse iniuriam sibi factā vlcisci propria auctoritate, quoties ei permissum non est,nec suppetit facultas vocandi offensorem ad iudicium, vt per iudicem is cogatur iniuriam compensare,& satisfacere iniuriam passo. cuius gloss.meminere Fel.in d.c.2.de homici.Pan.in c.1.de iud.nu. 33. Alex. & Ias. in l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iud. tametsi in priuato Azo in summa eam opinionem intelligat veram esse,modo vindicta fiat absque occisione,& percussione offensoris: quod quidem moderamen in principe, qui superiorem non habet,minimè procedit.His accedit gl.in c.ius gentium. 1.dist. cuius ipse mentionem feci in lib.1.Variar.Resol.c.1.ad finē. ex quibus constat duæ causæ iustæ ad bellum indicendum. Etenim bellum iustum vel est defensiuum, vel vindicatiuū. defensiuum verò,etiam priuatis licet absque auctoritate superioris,vel principis cum ad defensionem ipsa iuris natura lis lex autoritatem præstet.d.l.vt vim.qua ratione hæc defensionis causa maximè iustificat bellum publicum, quódque publica autoritate fit:tametsi itidem & absque ea ex legis naturalis auctoritate posset bellum publicum ad defensionem geri.quod satis manifestum est.

Tertia proponitur belli causa, contumacia seu rebellio iniquè recusantis Imperium, cū subditi aduersus Principē
4 insurgūt,vel nolunt ei obedire,& si fuerint ab illo sæpè † admoniti.hæc probatur,quia grauis iniuria Deo, & principi fit,si eius Imperio subditi resistant.ad Roman. capitulo decimotertio.taque inquit,Paulus,qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Sic Dauid rex bellum mouit aduersus Seba filium Bochri, propterea quod populum solicitauit, vt à Dauide rege ad ipsum deficeret.2. Regum cap.20. vnde & August.d.lib.22.contra Faustum, c.74.ait,aduersus violētiam resistentium,siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis:cum in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbi eos vel iubere aliquid tale,vel in talibus obedire iustè ipse ordo constringit.c.quid culpatur.23.q.1.idē August.q.10.super Iosue. lib. 6.q.inquit,iusta bella solēt definiri,quæ vlciscūtur iniurias. sic gens,vel ciuitas plectēda est,quę vel vindicare neglexerit quod à suis improbè factum est,vel reddere, quod per in iuriam ablatū est.c.dominus.23.q.2. Hoc ipsum constat ex Aristotele lib.7. Polit.c.14.ad finē.vbi bellū iustū esse cēset, vt in seruitutem redigantur,quos seruire oportet,& vt his, qui digni sunt:legitimè dominemur.idem Aristoteles dixerat.1.polit.c.5. ex nostris Innocent. communiter receptus in dicto capitulo olim,in 1.de restitutione spoliatorū.hanc esse iustam belli causam opinatur:tametsi existimet, potius esse exequutionem iurisdictionis, & punitionem rebellium in hoc casu,quàm bellum, & ideo captos in eo non effici seruos sapientium.quod maximè est obseruandum. Nam, & idem optimè adnotauit Ioan. à Terra Rubea in tractat contra rebelles.3.part.articulo 10.conclus.13.qui hanc tertiam iustam belli causam etiam tradit ex l.amissionē.§.qui deficiunt.ff.de capitis diminut.l.si quis ingenuam.§. in ciuilibus.ff.de captiuis.

Quarta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarta causa huc referri poterit: cum bellum iustissimè indicitur ad repetendas res, quæ per violentiã ab hoste detinentur: & hæc constat ex Augustino in præcitatis locis secundo Regum c. 2. vbi Dauid mortuo Saule bellum gessit cõtra Isboseth filium Saulis, qui occupare nitebatur regnũ Israel, quod dominus per Samuelem Prophetam tradiderat Dauidi: suntq; passim hac de re innumera exẽpla, cum apud ethnicos, qui bella ac riter gessere ad repetendas proprias res, quas alioqui repetere absque iure belli minime potuissent. Arma, inquit apud Lucanũ Cæsar, tenenti omnia dat qui iusta negat. Vnde hæc causa ad præcedẽtes pertinet, cũ vindicatio iniuriæ ex eo illatæ, qđ res propriæ inuito dño detineãt.

Quinta etiam ex ratione iniuriæ illatę traditur iusta belli causa cum quis alium impedit ne per aliquam prouinciam transeat, etiã propriã impedietis, modo transitus ille innoxius futurus sit. Etenim licitum est tunc bellum impedienti mouere. Nam cum transitus innoxius, qui iure humanæ societatis, debetur, negatus fuerit iustè neganti bellũ infertur.

Quam quidem causam probat Historia sacra Numeror. c. 21. quo in loco scriptum est, filios Israel pugnasse cõtra Seõ & Og reges Amorrhęorũ propterea quod illis permittere noluerunt transitum innoxium in terram à Deo promissam. qua de re Diuus Aug. lib. 4. quæst. ca. 44. super Num. inquit, Notandum est sanè quemadmodum iusta bella gerebantur: innoxius enim transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat. refertur à Gratiano in c. vlt. 23. q. tradit Io. Lupi. 5. parte de regno Nauarræ. §. 3. Bar. in l. 1. C. de Paganis. Ias. in l. ex hoc iure. 2. col. ff. de iusti. & iure. Alber. in rubri. de hæret. in 6. q. 8. nu. 12. ad has ferè causas plures aliæ educuntur, quas præcitati doctor. & præsertim doctissim' Alfon. à Cast. in d. libr. 2. c. 14. diligenter congessere,

Hinc denique obseruandum est, quid de represaliis, vt vulgari dictione vtar, iure respondẽdum sit. Nam summus Põtifex in c. 1. de iniur. lib. 6. eas nõ omnino licitas esse insinuat, dum asseuerat à iure naturali, & diuino aliquantulum dissidere, prius tamen illud præfari oportet apud veteres morẽ, ac legem fuisse vetustissimam quidẽ, quia sancitum erat in hũc sanè modum. Si quis violẽta morte obierit: pro hoc gẽtilibus, & cognatis and rolepsiæ sunto, quo ad iudiciũ sceleris, pœnásq; subierint, vel necis auctores dediderint. Androlepsia vero ad tres vsq;, nec eo amplius esto. Huius legis meminit Demosthenes in oratione aduersus Aristocratẽ, qui sensit, Androlepsiam istam lege permissam esse contra eos apud quo cędes facta fuerat. Iulius vero Pollux eam permissam fuisse scribit contra eos, qui homicidam profugũ susceperint, nec eum pertentibus dederint, nec ad criminis pœnã, nec ad vindictam. nec ipsi iustè punierint. Vnde moris antiquissimi fuit, vt qui homicidium perpetrassent, si cum in externã vrbem profugissent, ad pœnam expostulati non dederẽtur his, ad quos facinus admissum, eiusq; vltio pertinebat, vt permitteretur iniuriam passis pignerandi potestas, quam and rolepsiam Græci vocant. meminit huiusce rei Budæus in annot. ad l. aut facta. §. cuentus. ff. de pœnis. quo in loco scribit. Quas vulgo barbarè dicimus represalias, latinè dici posse pignerationes: quemadmodum, & ea appellat summus Põtifex in d. ca. 1. de iniur. in 6. vel Clarigationes, vt visum est Hermolao. ad hunc etenim modum represalię quotidie permittuntur, vt si qua ex gente latrones, aut piratæ, vel quicũque alij homicidia, rapinas, aliáve scelera perpetrauerint iniuriam damnúmve passi potuerint eius obtinere vindictam, aut iustitiam consequi apud eam rẽpublicam, cui scelerum auctores subijciuntur, & quæ eos susceperit; tunc licebit iniuriam passis pignerationibus vti aduersus illius reipubliçæ homines; cuius moris iustitia communi omnium consensu deducitur ab auctoritate August. q. 10. super Iosue. quem Gratianus refulit in d. c. dominus. 23. quæst. 2. eiusdem & nos paulò ante meminimus. Is enim inquit sic, gens, vel ciuitas plectenda est quæ vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est. idẽ regia l. 4. tit. 7. parti. 5. vnde pignerationes istæ licitę censentur, iuxta quorundã opinionem, quam latè examinarunt Ancha. Domini. Frãc. & Iacob. de Canib. in relect. capit. 1. de iniur. in 6. Bart. in tract. de represal. Bal. & Salyc. in Auth. omnino. C. de act. & oblig. Innoc. in c. olim. de restit. spo. Iacobus de Bello visu in Auth. vt nõ fiãt pignerationes. Sylvest. verb. represaliæ. quorum rationibus latè perpensis, præsertim his, quę latius cæteris Iacob. de Canib. tradit, ego censeo, nõ aliter represalias licitas fore, quàm eo modo, quo bellũ licitũ iure naturali, & diuino, atque humano censetur. Nã à iustitia belli ad represaliarũ ius argumẽtatur ferè omnes, & maximè dũ auctoritate Diui Augustini vtũtur. Vnde omnino requiritur auctoritas eius principis, qui bellum indicere potest, & præterea causa illa, quæ secundum Augusti num iustum bellum efficere solet: nempe quod illa respublica, aduersus quam indicuntur pignerationes istæ neglexerit vindicare, quod à suis improbè factum fuerit.

Hinc, ni fallor, manifestũ est, quod pleriq; hãc quæstionẽ disputantes probare conãtur. Nẽpe represalias istas, seu clarigationes nõ esse licitas, quo ad offensionẽ personarũ innocẽtũ, & qui nullã culpã dani illati cõtraxerunt, quasi permissum sit aliũ pro culpa alterius puniri in rebus non tamẽ in personis: quod alibi à nobis disputatũ est. Etenim cũ istæ pignerationes ad similitudinẽ iusti belli ex Augustino permittãtur: sicuti in bello iusto nõ licet principali intentione, & opere innocentes occidere: fœminas inquã nec infantes: licet tamẽ per accidẽs: licet cũ aliquod oppidũ machinis, ignib. & tormẽtis concutitur: id siquidẽ natura belli dictat, cũ aliter geri nõ possit: sic in his clarigationibus publica, & iusta indictis auctoritate, non licet principali intẽtione personas innocẽtum offendere eos occidẽdo aut percutiẽdo: quãuis licet bona eorũ capere: permittit tamen cõditio rei, quod ex accidẽti occidãtur & percutiãtur innocẽtes: siquidẽ aliter pignerationes legitimè indictæ non possint per milites exerceri nec eos qui ius publicũ pignerãdi habẽt: quia innocẽtes se & sua defendũt, vel ciuitas, quæ causa pignerationis impetitur, aliter capi nõ potest. Hanc sane opinor esse huius controuersiæ breuem resolutionem: cætera possunt à præcitatis authoribus longius peti.

Cæterùm nõ est hic prætermittendũ, an Imperator Christianorũ, iure valeat bellũ indicere infidelib. ex eo quod eidẽ totius orbis domino, & omniũ in profanis, & tẽporalib. principi parere recusant: obedientiã, quã ei præstare, & exhibere tenẽtur, perfidè negãtes: vel ex eo quod infideles idola colãt, aut cõtra legẽ naturæ multa scelera cõmittãt, vel religioni Christianę aduersentur: cuius quæstionis examini prę notanda est vera, ni fallor, etiam si maximè sit controuersa conclusio.

Imperator vtcũque sit legitimè electus, & per summum Pontificẽ cõfirmationis ↑corona insignitus, nec quo ad do minium, nec quo ad iurisdictionẽ, aut protectionem, totius orbis dominus est, sed eius tantũ partis quæ Romano subdita fuit Imperio, probatur hæc cõclusio ipsius iuris humani, ac Cæsarei respõsis. primo in l. mercatores. C. de cõmerc. & merc. dũ inquit Cæsar, tã Imperio nostro quã Persarũ Regi subiectos, Quo in loco fatetur Imperator: Regẽ Persarũ nõ esse subditũ Romano Imperatori, & habere eum sibi subiectos homines, qui Imperio Romano minimè subiecti forẽt, ad idẽ l. 2. C. de vet. iure enucle. l. 1. C. de offi. præf. præt. Afri. & in l. postliminiũ. in prin. ff. de captiuis. ibi, inter nos, & omnes liberos populos, regẽsque morib. & legib. cõstitutum. vbi mentio fit populorũ, qui liberi essent ab Imperio Romano: liberi autẽ hi dicũtur, qui nullius alteri' potestati subiecti sunt: atq; ita in ea specie populus liber is dicitur, qui subditus nõ est Romanæ ditioni. l. nõ dubito. ff. de capt. & postlimin. reuert. vt hinc manifestè pateat error eorũ, qui dicta iurisconsultorũ responsa ad factũ, non ad ius retulere: quasi voluerint iurisconsulti libertatẽ illã Persarum à Romano Imperio iniustissimam fuisse. & de facto potius quã de iure obtinuisse. Nam legislatores nunquã de facto, sed de iure respondere consueuerũt. l. mora. in prin. de vsur. gl. in c. consultationi, de temp. ordin. nec licet profecto ita temerariè legũ verba interpretari, vt ea ad vim, & iniuriam potius quàm ad ius referantur. vnde responsionem istam, & doctorum interpretationem, opinor satis futilem, & leuem esse.

Secundò probatur eadem conclusio in l. 1. C. de summa Trinit. l. omnib. ff. ad Trebel. l. vlt. C. de ædif. priua. quibus in locis quoties mẽtio fit Imperatoriæ & Romanæ iurisdictionis, relatio dirigitur & tendit in eos, qui sub Romano Imperio sunt. Quasi expressim inibi concessum sit, esse in orbe innumeras nationes, quæ liberæ sint à Romanorum, & Cæsarum Imperio, & iurisdictione, protectioneve.

Tertiò, vt alia omittam, paucis enim huius conclusionis veritas constat, licet longè, latéque fuerit à quibusdã disputata, multis ad hanc controuersiam adductis, vel parum vrgeant, vel falsa sint, perstringã fortius huius assertionis probationem. Etenim si imperator quo ad iurisdictionem dominus est totius, & vniuersi orbis, id non alia ratione contingit, quàm quod hæc potestas à natura ipsa, vel lege diuina, aut humana, vel à Christi vicario, maximóque Pontifice tradita fuerit. nullum autem ius ex his, Cæsari, aut Imperatori, vniuersi orbis iurisdictionem tribuit: igitur Imperator non est totius orbis dominus. Consequens satis euidenter cõstat. Maior verò patet: quia principibus nõ potestalio iure cõpetere in inferiores Imperiũ, quã aliquo ex superius nominatis. Nec enim hic de populorũ consensu tractamus: cũ de eo minimè appareat, nec natura ipsa possit ab vniuersi orbis populis præstari: & præterea quia res est satis nota absque vlla probatione quod populus liber possit principẽ sibi eligere, & constituere, cui seipsum submittat. minor vero probationis & collectionis pars sequẽtibus instruitur. Natura siquidẽ ipsa institutũ non est, quod vniuersus orbis vni principi subditus sit, quod à rei difficultate deducit. Auctor enim est Arist. lib. 7. Politicorũ cap. 4. difficile esse & fieri nõ posse, vt præclaris legibus regatur nimiã celebris ciuitas. numerus, inquit, immẽsus, nec descriptione vlla, nec ordine cõtineri potest. Quod si ciuitatẽ ciuium multitudine frequentem existimat Aristoteles difficilimè administrari posse naturali ratione: multò profectò difficilius vniuersus orbis ab vno rectore, & principe regi poterit.

Præterea si à natura institutum foret, vniuersi orbis vnum esse principẽ, aliquãdo ab initio mundi ab vno principe fuisset vniuersus orbis rectus, & administratus. Quod nũquam contingit, id etenim quod à natura institutũ est in re præsertim adeo frequenti, etiã si quãdoque ex hominũ malitia, & hominũ vitio infringat, & violet, alicubi tñ & quãdoq; sicut lumine naturali cognitũ est, ita & eadẽ lege seruatũ extat.

Ad idẽ facit insignis Diui Hieronymi locus, qui solet ad probationem cõtrariæ opinionis induci, ex epistola ad Rusticũ monachũ de viuendi forma. cap. in apibus. 7. q. 1. & est locus is primo epistolarũ Tomo in hęc verba. In apibus princeps vnus est: & Grues vnã sequuntur ordine literato. Imperator vnus: iudex vnus prouinciæ. Sic etenim legitur apud Gratianũ. At apud ipsum Hieronymũ ita scriptũ est, in apibus principes sunt. Grues vnã sequũtur ordine literato, &c. Nam etsi naturæ cõsonũ sit, quod cuiuslibet familiæ, & cuiuslibet reipublicę vnũ caput constituatur, sit q; vnus rector: non tamẽ ita cõuenit rationi naturali, quod omniũ familiarum, omniũ ciuitatũ, & rerũ publicarũ vnus sit princeps. Nec enim omniũ apũ vnus, & idẽ est rex, nec omnes mũdi grues vnam sequunt. Vnde palã est diui Hieronymi locũ huic opinioni, quã probamus, omnino suffragari, & temerè pro contraria parte adduci. His accedit quod si naturali iure totius vniuersi orbis vnus esset princeps, huic tenerentur omnes lege naturæ subesse, & obedire: nec posset quisquã ab eius imperio liber esse vlla tẽporis seriã lõgissimi præscriptione, nec vlla ex alia causa, quæ ab ipso iure naturali nõ procederet, & quæ ipsi iuri naturali derogaret: cũ iura naturalia immutabilia sint. Et tamẽ sunt in orbe principes, qui Imperatori, & Cæsari vtcunq; maximo nõ submittant, imo iustissimè ab eo immunes, & liberi sunt: quod statim probabitur: ergo iure naturali, & ab ipsa natura nõ est Imperatori cõcessa totius orbis iurisdictio. Nec conueniens foret, vt eam vnus princeps haberet ob difficilimam reipublicæ administrationem.

Ex diuino iure plura testimonia ab his, qui tenuerũt cõtraria sentẽtia, citant, quibus minimè probat ea opinio. & primo dũ Lucæ 22. scriptũ est. Ecce duo gladij. Hic etenim non significat, quod vnus princeps, & sic Imperator sit à Deo vniuerso orbi in tẽporalibus cõstitutus: sed quod sint duæ potestates in orbe: vna spiritualis, altera tẽporalis. sicuti & Gen. 1. fecit Deꝰ duo luminaria magna, luminare maius, & luminare minus. Quẽ locũ Romanus Põtifex in cap. solitæ. de maior. & obedi. rẽ istã pertractãs ita interpretat, vt eã Dei institutionẽ referat, ad duas dignitates: põtificalẽ qdẽ, & regalẽ: id est spiritualẽ potestatẽ, & tẽporalẽ. quod satis ibidẽ exponit. Nec tẽporalẽ potestatẽ expressit Põtifex sub noie Imperatoris, sed Regis: nõ quod sit æqualis potestas regia potestati Imperatoriæ: nã Imperator dignitate regẽ præcellit: sed quia & rex põt habere eãdẽ tẽporalẽ potestatẽ, sicut Imperator. Idẽ, pbat Romanus põtifex elegãter, dum in eodẽ capite scribit, Imperatorẽ potestatẽ temporalem, & præcellentem habere, ac in ea præcellere illos dũtaxat, qui ab eo suscipiũt temporalia. igitur est Pontificis summi auctoritas, quæ probat, Imperatorẽ non esse totius, & vniuersi orbis monarchã.

Secũdò adducit ex lege diuina locus c. 2. Lucę. Exijt, inquit, edictũ à Cæsare Augusto, vt describeret vniuersũ orbis. à quo conãt colligere partis cõtrariæ defensores, Cæsarẽ Augustũ lege diuina habuisse principatũ in vniuersum orbẽ. sed quãtũ valeat ista hæc collectio, ipsi viderint. Ego verò nõ arbitror inibi, pbari eorũ sentẽtiã. Quia euãgelista historiã refert verissimam quidem, & quod eo anno contigit, enarrauit: non tamen refert dominum redemptorẽ humani generis Iesum Christum edictum illud auctoritate diuina stabilisse. Præsertim quod etsi edictum illud diuina auctoritate pbaretur, non exijt in vniuersum orbem, quemadmodum falso argumentantur quidam: sed in vniuersum orbem Romanum & eam orbis partem, quæ Romano Imperio fuberat. siquidem certissimum est edictum illud in Persas, Parthos & Indos minimè exisse: cum hi tunc ditionis Romanę non forent. Eadẽ ratione interpretatio constat ad legẽ deprecatio. ff. ad l. Rhodi. de iact. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscr. & ad alias mille iurisconsultorum, & legum larorũ autoritates. si quę sunt, quibus palã scriptum sit, Imperatorem dominum mundi esse. Nam id intelligendum est, quo ad eam mundi partẽ, quæ Romano Imperio fuberat. Neque enim diuus Antonius, cuius epistola à iurisconsulto refertur in dicta l. deprecatio. cũ asseueriret professus est: se esse mundi dominum, de vniuerso orbe intellexit: quatenus is Indos, Parthos, & Persas, Tartaros, aliasque tunc incognitas ad occidentem, & meridiẽ gẽtes, & prouincias continebat. mera quidem insania est hunc sensum Imperatoris responso aptare, qui ab eo omnino alienus est: sed de ea parte mũdi intellexit, quæ eius Imperio subdita erat. sic & orbis Romanus apud Marcellinum libr. 16. & Spartianum. ac Lampridiũ dicitur ea mundi pars, quę ad Romanã ditionem pertinet. atque ita probari, & legendũ fore apud iurisconsultum in l. in orbe Romano. ff. de statu homi. contendit Andreas Alciatus libr. 2. disjunctio. cap. 21. Nã & Aegesippus libr. 2. De excidio Hierosolymitano cap. 12. de Christiana lege, inquit. Nec vlla natio Romani orbis remiserit, quæ cultus eius expers relinqueretur. idem cap. 9. dixerat. cum orbem iam Romanum Iesu discipuli, repleuerint. qui & ibidẽ scribit orbem terrarum, orbẽ Romanũ appellari, quia ferè omnes gentes Romanis fuberant. Hìs accedit quod Diuus Augustinus scribit lib. 2. de consensu Euangelistarũ. cap. 25. asseuerans, ciuitatem Romanam dici vniuersum regnum in tot ciuitatibus constitutum. tradit & alia Brissonius in libro, de verbo. signifi. dictione, Roma. Sic & illud Danielis capit. 2. ad Nabuchodonosor. Tu rex regum es, & Deus cœli regnũ, & fortitudinẽ, & imperium, & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filij hominum, & bestiæ agri, volucres quoque cæli, deditin manu tua & sub ditione tua vniuersa cõstituit. non sunt referẽda ad vniuersi orbis principatum, nec imperiũ: sed ad reges principes, & prouincias, quæ Chaldeorum imperio parebant. Nam reliquæ mũdi gentes, & prouinciæ minimè fuberant Imperio Nabuchodonosor secũdũ Nicolai Lyrani & doctissimorum, ac catholicorum virorum interpretationẽ. Quibus mirè suffragatur Hieronymus in Esaiã capitulo decimotertio. Mœdorum, inquit, atque Persarum describitur impetus, quod à multis secũ auxiliis congregatis, dño eorũ exercitũ præcedẽte ad vastitatẽ veniãt Babylonis, & Chaldæorũ, vt dispergat omnẽ terrã: nõ qđ totũ orbẽ vastauerint, sed omnẽ terrã Babylonis, & Chaldęorũ. Idioma est enim Sacræ scripturæ, vt omnẽ terrã illius significet, quincię de qua sermo est. quod quidẽ nõ intelligentes ad omniũ terrarũ subuersionẽ trahũt. Hæc Hieronymus. Tertiò à iure diuino, pferũtur ad cõstituendã vniuersi orbis iurisdictionẽ in ipso Imperatore testimonia plura, qbus videt. Iesum Christũ Romanorũ, & Cæsarũ Imperiũ veluti iustissimũ, pbasse: qualia sunt, quę sunt Cæsaris, reddite Cæsari. Luc. 20. Matth. 22. Marc. 12. & Illud, Nõ haberes potestatẽ aduersum me vllã, nisi tibi datũ esset desuper. Ioa. c. 19. verũ hæc duo loca prę terquã quod penitiorẽ sensum habẽt, ad q̃stionẽ istã vniuersi orbis, eiusq; iurisdictiõis Cęsari cõuenięris parũ vrgẽt. Nãdũ Iesus humanigeneris redẽptor cẽsum iussit reddi Cęsari, sub psona, & nomine Cæsaris, quẽlibet iustũ principẽ, & reipublicæ rectorẽ intellexit, cui tributũ, & cẽsum dari cẽsuit, ac præcepit, vt rẽ principi debitã in mercedẽ, & stipẽdiũ laboris per principẽ impẽsi circa cõmunitatis, & reipublicæ administrationẽ: quẽadmodũ explicat Diuus Paul. ad Rom. c. 13. nõ tamẽ ex hoc Christus approbauit, iustũve esse definiuit Imperiũ Cęsaris, q forsã tyrãnide potiꝰ quã iure rẽpublicã occupauerat. sed tãdẽ vtcũq; sit, eriã si cõstituamꝰ Romanorũ Imperiũ iustissimũ fuisse, ac Deũ ob eorũ egregias virtutes permisisse in mercedẽ rẽporalẽ Imperiũ illud augeri: quod ↑pba re nitũtur Diuus Augustinus de ciuita. li. 5. c. 12. & 15. Diuus Tho. lib. 3. de regim. prin. latissimè. Anto. de Rosellis in tract. de cõcilijs. fol. 96. non inde apparet iusta fuisse Cæsarũ Imperia: quorũ plures ita piniriã, & tyrãnidẽ rẽpublicã sunt adepti, vt nihil vnquã iniuriꝰ, & iniquiꝰ excogitari poterit. Quod si & illud fateri quisquã velit nõ tantũ Romanę reipublicæ Imperiũ iustissimũ fuisse, sed & Cæsarũ principatũ nõ tyrannide, sed iure obtinuisse: profecto apparet, nec populũ Roma

Universidad de Deusto Biblioteca

num nec Cæsarem,vniuersi orbis Imperium, & iurisdictionem habuisse.nec enim Populus Romanus habuit Imperiũ in Indos.nec in eas nationes,quæ nunc ad occidentẽ & meridiem à nostris sunt maximis laboribus,Deo duce in Christianæ religionis cognitionẽ deductæ.quo fit,vt etiã si concedamus Iesum Christũ.Romanorũ,& Cæsaris Imperiũ probasse,ac iustissimũ esse definisse,ea quidẽ probatio ad ea pertinet,quæ tunc Romanorũ principes obtinebant:nõ quidẽ ad alia,quæ nec iustis titulis,nec vlla occupatione adquisierant:alienaque à Romano principe omnino erat.

Alter autẽ locus Io.19.quanuis in hunc sensum accipiendus sit illud quidẽ dictat,principũ potestatẽ à Deo deriuari, & ab ipsa diuina maiestate principibus cõcedi.Prouerbiorũ cap.8.Per me Reges regnant.Et ad Rom.cap.13.nõ est potestas nisi à Deo.nõ tamen inde cõstat, à Deo vnius principis Imperio totũ orbẽ subditũ fuisse.ecce igitur quã parũ cõducant diuinarũ scripturarũ testimonia ad cõprobationẽ eius opinionis,quæ asseuerat,Imperatorem totius,& vniuersi orbis dominum esse,inque vniuersum orbem Imperium, & iurisdictionem habere.

Quartò,ratione quadã à iure diuino in fauorẽ contrariæ cõclusionis ita quidã argumentantur,in hunc sanè modũ:iure diuino vtraque potestas spiritualis, & tẽporalis instituta est:potestas vero spiritualis quo ad totũ, & vniuersum orbẽ lege diuina ab ipso saluatore vni tãtũ cõmissa est: ergo & tẽporalis eodẽ iure vni principi est delegata.Hęc verò argumẽtatio maximè peccat:cũ dispar sit vtriusq; potestatis ius quãtũ ad hoc.siquidẽ tota, & suprema potestas ecclesiastica atque spiritualis nõ est immediatè in tota republica Christiana:sed data est à Deo immediatè cuidã certæ personæ, nẽpe Petro,& eius successoribus, qui primatũ obtinẽt in ecclesiastica rep blica: & quibus immediatè à Christo potestas iurisdictionis data est supra totã ipsam rẽpublicã Christianam. quod latissimè probarunt Cardi.à Turre Cremat.lib.2.de ecclesia.cap.54.cũ sequentibus. Caiet. in opusculo de primat. Romanæ eccl.alijq; viri catholici & doctissimi,qui hac ætate de primatu Petri scripserunt,præsertim Ioãnes Echius lib. de primat.Petri.& Albertus Pighius lib.3.& 4.de eccle.Hier. patet hoc ipsum Io.vlt.pasce oues meas.Nã quod refertur à Gratiano in c.in nouo.21.dist.ex Anacleto Epist.2.ad episcopos Italiæ,Apostolos scilicet parẽ cũ Petro à Christo honorẽ,& potestatẽ in vniuersum orbẽ accepisse:eosq; Petrũ sibi principẽ elegisse:minimè his refragat:etenim iuxta catholicorũ virorũ auctoritates,& cõmunẽ omniũ traditionẽ,Apostoli parẽ ab ipso domino Iesu cũ Petro potestatẽ ordinis,& iurisdictionis acceperunt,ita quidẽ, vt quilibet Apostolorũ æqualẽ cũ Petro habuerit potestatẽ ab ipso Deo in totũ orbẽ,& ad oẽs act⁹ quos Petrus agere poterat.Ioã. 20.accipite spiritũ sanctũ:quorũ remiseritis peccata, remittent eis:quorũ retinueritis,retẽta erũt,& c.18.apud Matth.quæcũq; ligaueritis super terram,ligata erunt & in cœlis.vnde Apostoli à Christo Iesu potestatẽ dimittẽdi peccata,& iurisdictionẽ ad discernẽdas iudiciarias causas acceperũt.Sed tñ eã potestatẽ habuerũt à Petro,vt eorũ capiti subordinatã,& subiectã.Petrus autẽ ab ipso Deo habuit supremã illã potestatẽ, & præcellentẽ supra omnes alios Apostolos,tãquã eorũ princeps ab eis Iesu Christi immediatã electionẽ sequutis,& Petri Primatũ ꝓfitentib⁹ ex diuina institutione,ad eius vsum sedulo admissus.quæ quidẽ præcellẽs potestas super oẽs alios Apostolos nulli alteri Apostolorũ data fuit.& ideo eorũ potestas in hũc sensum à Petro deriuat:licet à Christo fuerit eis data. sic deniq; est intelligẽda Anacleti respõsio quẽadmodũ præcitati Doct.frequẽtiori suffragio adnotarũt:& Io. Maior.in 4.sen.d.24.q.3.Io.Lup.de reg.Naua.2.par.§.3.Selu.de benef. 1.par.q.4.ex quib⁹ apparet potestatẽ à Christo Iesu quo ad spiritualia datã fuisse Petro,vt principi,& cæteris Apostolis, immediatè qdẽ,sed tñ subordinatã dispositioni Petri apostolorũ principis:atq; ita aliorũ Apostolorũ potestatem,hac ex parte dici deriuatã fuisse à Petro eoq; mediatore datã à Christo Iesu.sic inquit Anacletus.c.sacros.22.dist.inter beatos apostolos qdã fuit discretio potestatis,& licet oẽs essent Apostoli,Petro tñ à dño cõcessum est,& ipũ inter se voluerũt id ipsũ,vt reliquis omnib⁹ præesset Apostolis. ※ Sacrosancta enim Romana,& Apostolica ecclesia,nõ ab Apostolis,sed ab ipso Dño & saluatore nostro primatum obtinuit,sicut beato Petro dictum est:Tu es Petrus,& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.Hæc ex Anacleto.idem & Nicolaus Papa in epistola ad Michaelẽ Imperatorẽ,asseuerat ca. 1.22. dist. ※ Ad idem tex.in cap.loquitur.24.q.1.& ca.ita Domi-
6 nus.19.dist.Nec verè dici potest,hanc †potestatem spiritualẽ penes totã christianã Rempublicã esse immediatè. quod manifestum est ea ratione:quia cũ hęc potestas supernaturalis sit,tendatque in finẽ supernaturalẽ,nõ potest ab humana republica,nec ab humanis viribus deriuari:sed oportet fateri,eã à Deo datã lege diuina Petro & apostolis sicuti ex euangelistarum testimonijs cõstat. ※ Qua in re (vt quod obiter attigimus,summatim explicemus)est omnino, ac diligenter obseruandum,sic datã fuisse immediatè à Christo Iesu summam potestatẽ Petro,vt & ab ipso redemptore nostro Petri successoribus immediatè eadem potestas, & idem primatus datus esse ex catholica doctrina constet.Ipsis verò Apostolis sic data fuit à Christo Iesu potestas ordinis,ac iurisdictionis, ipsi Petro Principi summa subdita,vt in episcopos Apostolorũ successores iurisdictionis potestas minimè transmissa ex immediata Christi cõcessione censeatur,sed ea à summo põtifice Christi vicario deriuata ex eius cõcessione ipsis episcopis cõpetat:ac tandẽ eidẽ Romano Põtifici subdita sit.Quod ex diuo Leone in Epist.87.ad Vienenses,& ca.ita Dominus. 19.dist.probatur.& idẽ asseuerãt S.Th.2.2.qu.39.ar.3.& in 4. dist.17.q.3.ad 3.col.vlt.vers.ad 3.in 5.quęstiuncula.& dist.20. q.4.ar.3 ad 3.& dist.19.q.1.ar.1.& art.3.& in 2.sen. dist.vlt.q. vlt.& lib.4.cõtra gẽtes,c.76.Caie.de potesta.Papę.c.19.Dom. So.in 4.dist.20.q.1.ar.2.Diligenter Franciscus Vargas in tracta.de iuris.proposi.4.& eius cõfirmationibus, à quo S.Bonauent.Albertus Magnus, Richardus,& Card.à Turre Crem. eiusdẽ opinionis citantur authores,à quibus illa iurisdictionis potestas,q̃ à Chr̃o Iesu Apostolis immediatè data fuit, personalis esse censetur:quod ita erit admittendum,vt planè fateamur Apostolos ipsos à Christo Iesu creatos fuisse episcopos immediatè cũ iurisdictionis,& ordinis potestate.quãuis Card.à Turre Crem.lib.2.de eccles.c.32.falsò cõtrarium asseuerare,& ꝓbare fuerit conatus,& idẽ repetat.c.54.fallam sequut⁹ interpretationẽ gl.in d.c.in nouo.Cui sanè interpretationi refragatur diuus Cyprianus de vnitate ecclesiæ in d. c.ita loquitur.Diuus Augu.in quęstionib.veter.& noui testa. q.97.Idẽ in epist.4.His verò & hoc adijciẽdũ erit, summum equidẽ ecclesiæ Põtificẽ ecclesiã vniuersalẽ regere per episcopos ex ipsi⁹ Christi institutione etiã quo ad iurisdictionẽ. Tenetur enim Christi Vicarius,idẽq; Petri successor, vt iurisdictionis dispẽsator,instar tamen agentis liberi episcopis iurisdictionis potestatẽ cõmittere ab ipso sanè iustis ex causis moderãdã,& omnino ei subordinatã.Quod Anaclet.Põt.ꝓbat in epist vl.§.episcoporũ.Idẽ Diuus Cyprianus planè ꝓfitetur lib.5.epist.6.ad lapsos.Quo fit,vt multo maior, ac latior potestas in dispẽsatione iurisdictionis,ac potestatis debeatur episcopis ad ecclesiarũ regimẽ,q̃ sacerdotibus, alijsvè ministris inferioribus,& id ex Christi institutione. Alioqui ordo ecclesiasticus cõfunderetur,qd nequaquàm licet,c.Peruenit. 11.q.1.Quo in sensu accipiẽda sunt verba Pauli Actor. 20. Attẽdite vobis,& vniuerso gregi,in quo spiritus sanctus posuit vos episcopos regere ecclesiã Dei,vt ex Christi institutione ab ipsius vicario summo Põtifice,episcopi immediatè instituãtur cũ potestate iurisdictionis,quæ ab ipso Põtifice,vt fonte in ipsos deriuatur,& emanat.Eadẽ sanè ratione erit explicãdũ.qd receptũ est,& admitti debet,nẽpe in ecclesiastica Hierarchia,q̃ ad ordinẽ & iurisdictionẽ dubio ꝓcul pertinet, episcopos superiores esse presbyteris diuina institutione. Id enim simpliciter docuere S.Dionisius de ecclesiastica hierarch.c.5.& cõtra hæreticos Arrianos Epiphanius hæresi 79.ex codice Latino,S.Th.2.2.q.184.ar.6.Idẽ Th.in opusculo 19. c.6.Albertus Pyghius de ecclesiast.Hierarch.li.2.c.10.Alfonsus Castr.de hæresibus,verbo episcopus.Dom.Soto in 4.sent. dist.21.q.1.ar.4 ver.Nihilomin⁹,& dist.24.q.2.& li.10.de iust. & iur.q.1.ar.4.Doctè,& diligẽter Michael Medina,in eo.lib. quẽ post tertiã huius operis editionẽ de sacrorũ hominũ cõtinẽtia scripsit.parte priori,c.3.& sequẽtibus. Sensit Caietanus ad Tho.in d.ar.6.Etenim cũ ex Christi institutione sint episcopi ab eius vicario instituẽdi ad regẽdã ecclesiã Dei maiori cũ potestate iurisdictionis ab ipso summo Põtifice deriuãdæ,q̃ cæteri ministri:verè dicitur,episcopos diuina institutione,ac diuino iure in ecclesiastica Hierarchia presbyteris esse superiores,nõ tãtũ quo ad ordinẽ,sed & quoad iurisdictionẽ,atque hæc de potestate ecclesiastica, & episcopali,de qua etiã tract.Ruard⁹ Tap.pag.137. ※ At tẽporalis potestas tota,& suprema penes ipsa rẽpublicã est.idcirco is erit sũm⁹ princeps tẽporalis,omnibusq; superior toto in orbe,quẽ ipsa respublica toti⁹ orbis elegerit,& cõstituerit.Quod discrimẽ ĩter Christianã spiritualẽ potestatẽ, & tẽporalẽ exponit optime Caie.c.1.tra.2.de pot.Papæ,& cõcilij.& 2.2.q.1.ar.10. rursꝰ idẽ Caie.2.par.Apolog.c.2.9.& c.10.ver.ad secũdã cõfirmationem.Huic autẽ potestati temporali, quæ circa totum ipsum orbem apud totius orbis rempublicam extat à natura ipsa,dñs Iesus nullũ principẽ diuina lege præfecit, sed tantũ significauit esse in orbe tẽporalẽ potestatẽ distinctã ab spirituali.Hac igit rõne probat,iure diuino nõ esse Cæsarẽ,nec Imperatorẽ vniuerso orbi præfectũ ab ipso Deo. Alioqui si quis cõtendat ab ipso Deo lege diuina cõmissam esse totius orbis tẽporalẽ iurisdictionẽ imperatori, eo modo,quo est spiritualis cõmissa Papæ, is plane necessariò fatebitur,nec vllo tẽporis spacio,nec cõsensu,& pacto cũ ipso Cæsare inito nec vllo priuilegio,aliáve causa quẽquã posse eximi à iurisdictione Imperatoris: sicut nec potest eximi à iurisdictione summi Põtificis,quod falsum esse,manifesti iuris est,& paulo post tradet.ergo satis ex prænotatis deducitur,summã vniuersi orbis iurisdictionem, & potestatem nec iure naturali, nec diuino Imperatori datam esse.

Iure autẽ humano palã est nõ posse quæstionẽ istã diffiniri.siquidẽ iure humano nõ aliter põt dari totius orbis iurisdictio,aut potestas vni principi & sic Imperatori, q̃ si toti⁹ orbis respublica in eũ vt principẽ,& rectorẽ consenserit.Nam quod leges humanæ diffinierint, Imperatorẽ vniuersi orbis Principẽ esse,etsi in hũc sensum accipiãtur,vel sunt declarationes iuris naturalis,& diuini, de quibus iã satis disputatũ est,nullã huic cõtrouersiæ diffinitionẽ dedisse:cũ ex eis non appareat,Imperatorẽ totius orbis Imperiũ, & iurisdictionẽ habere.Idcirco leges humanæ seculares possent in hoc errare.Missam enim facio ecclesiæ auctoritatẽ, nã eius nulla extat hac de re declaratio:nec id vnquam ecclesia diffiniuit,vel sunt,inquã,Cęsareę leges, nõ quidẽ declarationẽ tractãtes, sed statuẽtes,totius & vniuersi orbis principatũ,iurisdictionẽ,& profectionẽ ad Cæsarẽ pertinere: & tũc profectò parũ hæ leges auctoritatis haberẽt penes eos,qui existimãt se liberos esse à Cæsarũ Imperio.Qua obsecro rõne poterit Hispaniarũ lex statuere quis futurus sit Gallorũ rex?lex enim nullã vim hẽt in eos,qui legislatoris Imperio subditi nõ sunt.l. de quib.ff.de legib.c.2.de cõst.in 6.l.vlt.ff.de iur.omn.iud.sic denique Romanorũ lex nõ potest æquo iure sancire, totius & vniuersi orbis Imperiũ ad Cęsarẽ pertinere:cũ ipsa Romanorũ respublica nõ habeat iurisdictionem in totũ orbem,& ideo nec habet auctoritatẽ ferẽdi leges in eas gẽtes,quæ Imperio Romano adhuc subditæ nõ sunt. Quamobrẽ necessariũ est,aliũde quã ex lege humana probare, Imperatorẽ totius mũdi dominum esse,& in eum iurisdictionem habere.

Vltimo,qui probare conãtur Imperatorẽ in totũ orbẽ iurisdictionẽ,& Imperiũ habere,id ab autoritate Romani Põtificis deducere tẽtãt,asseuerãtes,Romanũ põtificẽ habẽtẽ spiritualẽ,& tẽporalẽ iurisdictionẽ in vniuersum orbẽ,tẽporalẽ in Imperatorẽ transtulisse.Et ideo ex translatione Romani Põtificis Cæsar habet in vniuersum orbẽ iurisdictionẽ tẽporalẽ.Quãtũ hæc rõ valeat hi viderint,qui ei plurimũ innitũtur.ego sanè & si videã maximè cõtrouersum esse, an Romanus Põtifex habeat tẽporalem iurisdictionem,opinor tñ vtcũq; sit,Romanũ Põtificem habere iurisdictionem in eos, qui Christianã religionem fuerint professi, & ex eo sub ecclesia Catholica cõtineant,cui quidem ecclesiæ ab ipso Deo præfectus cõstituit Romanus Põtifex,quippe qui eius vicarius sit.in eos vero,qui nõdũ catholicã fidem per baptismũ suscepere,ius habet summus Põtifex prædicãdi legem Euãgelicã,non tñ iurisdictionẽ nec spiritualem,nec temporalẽ, nisi ea ex parte,qua earũ vsus necessarius sit,ne Christianæ religioni iniuria ab infidelib⁹ fiat,de his etenim,qui foris sunt, nihil ad nos.1.ad Corint.c.5.c.oĩs Christianus.11.q.3.c.multi.2.q.1.c.Gaudemus.de diuor.c.1.de homi.in6.traditur in c. 1.de cõst.ergo summus Põtifex nõ põt in Imperatorem trãsferre aliã in vniuersum orbem temporalem iurisdictionem, quã ipse habeat.præsertim quod oĩno certũ nõ est, summũ Põtificem temporalem iurisdictionẽ habere in habitu, nec actu eo modo,quo temporalis potestas ab spirituali distincta est,& regibus,ac principib⁹,etiã iure diuino cõpetit. Qua de re tractat elegãter Io.à Turre Crem.li.2.de ecclesia.c.113.
7 †cũ 4.seq.ex cui⁹ disputatione vera cõstat huiusce quęstionis resolutio,vt salua semper ecclesię catholicę definitione, cõstituamus,Romanũ põtificẽ nec actu, nec habitu vniuersi orbis, nec in ipsos quidẽ Christianos tẽporalẽ iurisdictionem habere,nisi quatenus ea necessaria sit ad spiritualis iurisdictionis,& potestatis,vtiliorẽ,& faciliorem vsum. in hãc vero resolutionem tendunt quæ diligentissimè tradit præceptor meus ornatissimus Mart.Azpil.in cap. nouit de iudic notab.3.à frequentiori doctorum opinione discẽdens. Hæc quidem conclusio probatur ex autoritatibus , & rationib⁹,q̃ ad hãc disputationẽ vtrinq; adduci solent.vnde aliquot inferũt.Primùm,an verũ sit qd frequẽtiori nostratũ calculo probatum est:nempe summum Põtificem etiã temporalẽ in toto Christiano orbe iurisdictionem,& potestatẽ immediatè à Deo sibi cõmissam habere.habitu quidẽ:cum eius vsum, & exercitium in Imperatorẽ transtulerit.quam sententiã tenuerũt gl.in c.nouit.de iudi.& in c.causam q̃.in 2.qui fil. sint leg.quas vbique Doc.sequuntur,& præsertim Alex.in c. quoniam.10.d.& in c.cum ad verũ.65.dist.Oldra.consi.81.Florẽ. 3.par.tit.26.c.4.§.17.Ancha.in c.11.de const.3.col.in rep.Ioã, Lupi in tract.de regno N ua.2.par.§.6.Bar.in l.1.§.1.ff. de requir.reis.dicens contrarium opin. esse hæreticã:omnium latissimè Aluar.Pelag.li.1.de planct. eccles.ar.37.Alber.Pighi⁹ in lib.5.de eccle.Hierarch.Iacob.in lib.1.de cõcil.ar.8.Aegid. à Bellam.in c.solitæ.nu.10.de maio.& obed.& in d.ca.nouit. nu.9.& seq.August.de Ancho.de põt.eccl.q.6.ar.1.& seq.ac rursus.q.39.ar.1.quã itidẽ opin. ꝓbabilẽ esse apparet ex his, quæ tradit Iacob.Almain in tract.de potest.ecclesia.& secul. par.1.vbi c.9.plura pro hac parte adducit:& esse opinionem istã cõmunem canonistarũ fatetur Dec.in d.c.nouit.de iudi. Abb.in c.si duobus.de appella.§.denique.& Castal.in tract.de imperat.q.50.hęc etenim sententia vera est in hunc sensum, vt Papa verè habeat potestatẽ temporalem,etiã supra ipsum Imperatorẽ quaten⁹ ea vtilis,& necessaria sit ad ecclesiæ catholicæ regimẽ,& spiritualis potestatis vsum:nõ qdẽ aliter. Quamobrem hęc potestas potius erit spiritualis quã temporalis:sic sane sunt intelligendi tex.in c.1.de hom.in 6.& in c. per venerabilem.qui fil.sint leg.& alij plures,quib⁹ probatur, summum Põtificem posse quãdoque exercere tẽporalem iurisdictionẽ.id etenim ꝓcedit quoties eius vsus vtilis, & necessarius est ad quietẽ ecclesiæ,& spiritualẽ iurisdictionẽ.ac tunc adhuc Papa spirituali potestate vtitur.Nõ me latet,hũc sensum alienum esse à plerisque qui in fauorẽ Romani pontificis præcitatam opinionẽ probare conati sunt: sed tamen eum referendum esse censui ad hunc finem,vt eorum sententia defendi aliquo pacto valeat.

Secundò ex his constat qualiter sit accipiẽdum, quod post alios maximo conatu defendere conatur Antoni.de Rosellis in tract.de potest.Pap.& Imperat.in prin.scribẽs,Papã nullã habere ex summi põtificatus officio iurisdictionẽ tẽporalẽ,nec actu,nec habitu,nec eã in Imperatorẽ transtulisse:sed eã penes ipsum Cæsarẽ esse:vt distinctã à potestate spirituali: nã & idẽ latè tradit Almain in d.tract.de potest. eccle.& laica. est etenim id intelligendũ ita qdẽ,vt potestas tẽporalis sit distincta ab spirituali penes ipsum Imperatorẽ,& principes seculares,habita deniq; ab ipso Deo,reipublicę electione,& cõsensu populorũ ĩtercedẽtibus,& mediatorib⁹:quæ tamẽ quo ad spiritualis potestatis vsum,& regimen,atq; administrationem subdita est Romano Põtifici : q & ea qñque vti potest: tũc scilicet cũ Christianæ reipublicæ id fuerit cõueniens, quẽadmodũ ꝓbatur in d.c.nouit.& in d.c.causam qui.& alijs plerisq; iuris Canonici locis,qbus expressim cautũ est,has iurisdictiones distinctas esse regulariter. Tertiò hinc colligit verus sensus cõstitutionis,vnã sanctã.inter extrauagan. cõmunes.tit.de maio.& obedien.qua Romanus Põtifex profitetur, vtrunque gladiũ,vtranque potestatẽ spiritualẽ scilicet,& tẽporalem esse penes Romanũ Põtificẽ:ac Petro à Christo datã fuisse.Id ꝓfectò eã interpretationem habet,vt vtraque potestas sit in ecclesia,vterque gladius sit datus Petro,& Romanis Põtificib⁹ in hũc finẽ,qd tẽporalis existens penes seculares principes spirituali ministret,subseruiat,subordinetur,& subdit⁹ sit,vnde inibi inquit Papa,temporalẽ gladiũ per principes,& Reges exercendũ est ꝓ ecclesia.Nec tñ ex hoc necessario infertur,Romanũ põtificem à Deo habuisse potestatẽ temporalẽ eo modo,quo à seculari principe exercet:sed verè eã habuit Papa à Christo Iesu vt subditã,& subordinatam potestati spirituali,vtq; possit vti quoties necessaria sit , aut vtilis spiritualis iurisdictionis exercitio. Quartò planè inde colligit,nimis audacter Bar.in d l.1.§.1.ff.de requi.reis.dixisse cõtriã opinionẽ cõmuni sententiæ hæreticã esse. hoc etenim falsum est.nec enim Bart. videt rectè intellexisse qd sit hæresis,dum ita ꝓpere viros doctissimos hac nota dignos esse cẽsuit.sic & Anto.à Rosellis in d.tra. de potest.pap. & Imperator.fol.8.§.ne ꝓlixi⁹:itidẽ errauit scribens,Hæreticũ esse asserere Romanũ Põtificẽ tẽporalẽ potestatẽ à Deo habuisse,& habere,eãq; imperatori tradere.Modestius enim fecissent hi doctores,si hæresis nomen & notã ecclesiæ diffinitioni relinquerent.siquidem etsi opinio cõmunis falsa ceseri possit,hęretica tamen dici donec ab ecclesia cõtrarium fuerit diffinitum absque temeritatis nota minimè valet.sic & Ioan.Lign.

Universidad de Deusto Biblioteca

quem Bellamera refert in d.c.nouit.n.18. existimās ab ecclesia cōmunem sententiā probatā & diffinitione explicitā fuisse censet, cōtrariā opinionem hæreticā esse. idem inibi probat ipse Aegidius à Bellamera. vterq; tñ fallit cum Bar. Hactenus etenim nihil certū in hac cōtrouersia ecclesia catholica definiuit: proptereaq; disputationi locus est absq; vlla hæreseos suspicione. quod & in hac specie tradit Marc. ab Azpil. in d.c.nouit.3.not.pag.86. sed & aduersus cōmunem tenuerunt indistinctè gl. in c.quoniā.10.dist. Ant. à Rosellis in dict. tract. Card. in d.c.nouit. Bal. in rub.ff.2.col. Alb. in l.cūctos populos.n.19.C.de sum.trini.& in l.bene à Zenone.nu.16.C.de quadr.præscrip. Almain in tract.de potest.eccles. Ioā. Maior in 4.sent.dist.24.q.3. His tādem, ni fallor, probat cōclusio, qua cōstāter asserimus, imperatorem nō esse totius mūdi dominū etiā quo ad iurisdictionē & protectionē. cuius sententiæ auctores fuere Card. à Turre Crem. in d.c. in apibus, col.1.& 2. Petr. & Io. Faber in l.1.C.de summa trinita.& in d.l.bene à Zenone. Alb.n.15.& Fulg. in d.l.1. Oldra.cōs.69 Ioā. Igneus in q an rex Frāciæ recognoscat Imperatorē. latè Chassanæ. in catalogo Glori.mūdi.5.par.cōsiderat.28. Alciat. in d.l.1. quorū opinio verior est: eāq; post huius operis primā editionem multis rationibus probatā legi apud Domin. Sot. li.4.de iust.& iur.q.4.art.2. tametsi cōtrariā tenuerūt gl. in d.l.bene à Zenone.& in c.per venerabilē.qui filij sint legit.& in c. venerabilē.de elect.& vbiq; Doct. cōmuniter eādē opinionē sequūtur: quorū Io. Igne.& Chassa. meminere. est etenim apud Canonistas, & iuris ciuilis professores hæc receptissima sententia, quā etiā Bar. tenet in l.1.§.per hāc.ff.de rei vendic. in l. hostes.col.2.ff.de capti. in proœmio.ff. in extrauaganti ad reprimendā. verbo, totius orbis.& alibi sepissimè: maximè idē Bar. Paul. Bald.& Saly. in d.l.1.& ibi Ias. C. de summa trinitate. Et Castaldus in tract.de imperat.q.52. vbi ex pluribus hanc esse cōmunem opinionem fatetur. Hinc infertur grauiter errare Bar. in d.l.hostes.n.7. dū is censet hæreticū fortassis esse, asseuerare imperatorem nō esse totius mūdi dominū: etenim vt paulò antè dicebā, parū aduertit Bar. quid sit hæresis, queve sit hæretica assertio. cū etsi falsa sit cōclusio, quę dictat, imperatorem etiā quo ad protectionem non esse totius mūdi dominū, quod negamus, heretica certè nō est: siquidem nec est contraria manifestè catholicæ fidei, nec definitioni Sanctæ matris Ecclesiæ. quod idem ferè significat.

Itē & ex his deducitur intellectus eorū, quæ Bar. scribit in
8 d.§.per hanc.& in d.verbo, totius orbis. quibus in † locis Bar. censet, imperatorem verè esse totius mūdi dominū, & propriè quo ad verū dominiū, nō tantū quo ad protectionem, & iurisdictionem, sunt quidem distinguenda tria dominia, quorū quodlibet ab altero differt. dominium iurisdictionis: dominiū locorū pertinentiū ad vniuersitatem iure vniuersitatis: dominiū particulare, quod pertinet priuatis personis. dominiū iurisdictionis, & protectionis, personæ eam iurisdictionem habenti cohæret. sicq; habens iurisdictionē in prouinciā, dñs illius prouinciæ est. dominiū locorū pertinentiū ad vniuersitatē, est dominiū ipsius vniuersitatis, quod pōt cōtingere absq; iurisdictione, circa alicuius Castri, ciuitatis, & prouinciæ territoriū, & eius terminos. hoc vero penes ipsam vniuersitatē est, eiusq; rectorē: nec repugnat dño particulari priuatorū, q possunt hre intra hoc dominiū vniuersale, dominiū particulare agrorū quorūdā & prediorū, quod dominiū, & à dño iurisdictionis, & à dño vniuersali distinguit: & tñ cōprehēdit dñiū, quod vniuersitas ad similitudinē priuatorū hre pōt in aliquot locis, & reb⁹. pōt enim domus, aut vinea ad ciuitatē pertinere iure eodē, quoad priuati dominiū spectat. quod elegāter explicat Soc. ī l.1.n.27.ff.de acqu.pos. idem cōsi.15. expressius cōsi.95.col.4.lib.3. deducit idē à regijs cōstitutionib. l.10.tit.29.par.2.l.4.5.& 9.tit.28.par.3. His suffragat Seneca lib.7.de beneficijs. scribens, oīa regem possidere imperio: singulos dñio. ※ Eādē fere dñij distinctionem tradit Pau.Cast.cōsi.56.n.2.vol.2. quibus & illa sunt adijcienda, quæ nos ex Hygino adnotauimus in reg.possess.2.part.§.3.nu.1. ※ Sic denique si Bart. intellexit, imperatorem esse totius mundi dominū primo dominio, præmissa cōmuni doctorum opinione, palam est, verum dixisse. item si de dominio secūdo sensit adhuc eius assertio vera est: quaten' imperator rector est cōmunitatis, seu vniuersitatis: nam & hac rōne videtur quod is habeat dominium rerum pertinentium ad vniuersitatem, vt cōmunitatem saltē ratione administrationis quod si Barto. de tertio dominio intellexit, planè eius opinio adeo falsa est, vt à nemine iure defendi valeat. atque ita ego existimo Bartolū de hoc tertio dominio minimè sensisse, dū scripsit imperatorē verè esse totius mundi dominū.

Postremò ex prænotatis apparet iustissimè posse aliquot Christiani orbis principes immunes esse à suprema imperatoris iurisdictione. Nā vt Regē Gallorū prætermittam⁹, de quo
9 ab alijs satis † tractatū est, cōstat Hispaniarū reges ab imperatoris iurisdictione liberos, & exēptos esse, vel ex ea ratione, quod, Hispanias maxima reipublicæ infelicitate ab Arabib⁹ occupatas, ipsi Hispaniarū reges absque vllo Cæsarū auxilio, immensis laboribus, periculis, & impēsis, effuso per septingētos annos ꝓprio & subditorū sanguine, à Christianæ religionis hostib⁹ liberauerint, & exemerint. vnde meritò à Cæsarū imperio, quę ī hisce laborib⁹ destituti fuere, cēsent exēpti. gl. in ca. Adria.63.dist. Oldr. in cōsi.69. ꝓbat rex. vbi gl. in ca. & si necesse. de dona.inter vir.& vxo. tenēt Ioan. Lupi in introductione ad repe.de donatio.nu.18. Gaspar Lusita. in l.imperiū.ff.de iuri.om.iud. Fol.7. plura ex hoc inferētes. sensit prædictā rationē reg.l.18.ti.5.par.1. cui & alia ratio addi solet, quod ab Honorio imperatore fuerit Hispania libera & immunis à Cęsarū imperio donata Gothis: quēadmodum in hac specie tradit Ioan. Lupi de regno Naua.par.6.§.4.& de benefi. vacantibus in curia.§.8. qui scribit Honoriū Alarico Gothorū regi Gallias, & Hispanias, quas iā pene perdiderat, ꝓ pace optima orāti cōcessisse. sed & Procopius lib.3.de bello Vādilico cōmemorat, cōuenisse cū Vādilorū rege Gogidisco, vt sedes in Hispania haberet, modo cæteris habitatoribus Vādili nō nocerēt. nec præscriptionis iure vti vllo vnquā tēpore possent, idq; cōtigit, si ratio tēporis habeatur, anno domini fere 412. Imo & præscriptione tēporis, cuius initium memoriā hominum excedit, Hispaniarū reges hanc immunitatē adquisisse, scribit Fel. in c.cū nō liceat. de præscr. & est cōmunis opinio secūdū Antoni. Corse. in tra.de excellent.reg.q.104. Balb. de præscr.1.par.prin.2.par.q.2.& Aymonē in tra.de antiquitate tēpo.4.par.c.materia ista.nu.73. quæ deducit ex Bar. in d.l.hostes.ff.de cap. huic etiā Hispaniarū iuri, & priuilegio suffragātur plura, q̄ ꝓ rege Gallorū cōgessere Ioā. Igneus in d.disput. Chassanæ. in cōsiderat.28. Caro.lib.1.regaliū Frāciæ.iure 6. ꝓ vtroq; Hispaniarū inquā, & Galliarū Rege ꝑter alios Castaldus in tract.de Imperatore.q.53. Quod si imperator toti⁹ mūdi dominus nō est, nec quo ad ꝓtectionē: manifestè fit, ab eo iustè bellū nō posse indici gētilib⁹, & infidelibus ea ex causa, quod infideles parere obedire recusent Cæsaris imperio, cuius prouincias minimè occupauerint. sunt igitur aliæ causæ examinandæ, quæ bellum aduersum infideles iustificent.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Infideles an possint à Christianis bello impeti ex eo q̄d infideles sint?*
2 *Infidelitas nō priuat quem iure naturali, nec diuino dominio rerum, nec prouinciarum.*
3 *Infideles quatuor casibus possunt à Christianis bello impeti.*
4 *Bellum iure moueri non potest aduersus eos qui crimina contra naturam committunt.*
5 *An idolatria sit iusta causa indicendi bellum idolatris?*
6 *Bellum an possit esse vtrinque iustum.*

§. DECIMVS.

1 SOLET A plerisq; iusta belli causa censeri aduersus īfideles ipsa infidelitas: quasi ex eo solū quod infideles sint, nec Christianā religionem † velint ꝓfiteri, possint à Christianis bello impeti. sic sanè visum est Hostiēsi, & Panorm. in c.quod super his.de voto. Aluaro Pelagio de planctu eccle.lib.1.ar.37.litera L. Oldr.cōsi.72. Albertino in rub.de hær.in 6.q.8.cōclu.1.& cōclu.vlt. His plura suffragātur. primū quod ob crimen infidelitatis ab eis aufertur à Deo regnū, quod obtinent, & in Christianos trāsfertur. iuxta illud Matt.21. Auferet à vobis regnū Dei, & dabitur gēti faciēti iustitiā. & Ecclesia.10. Regnū à gēte in gētem trāsferet ꝓpter iniustitias. qd ad omnes iniquos, & impios, secūdū Augustinū lib.2.𝔠 literas Petiliani ca.43.& ca.si de rebus.23.q.6. Secundò diuus Tho.2.2.q.66.ar.8.ad 2. dū scribit infideles res suas iniustè possidere inquantum eas secundum leges terrenorum principum amittere iussi sunt, & ideo ab eis bona possunt per violentiam auferri publica auctoritate: non priuata. Hactenus Thomas. ergo bellum licitè eis infertur. Tertiò, licèt infideles cogendi non sint armis, & vi Christi fidem suscipere. cap.de iudæis. cap.qui sincera.45.dist. cap.sicut.de iudæ. notat præ cæteris Diuus Thomas 2.2.q.10.ar.8. quo in loco illud Lucæ 14. cōpelle intrare. non de his, qui nusquā Christi fidē susceperūt intellexit, sed de his qui semel Christianā fidē professi ab ea diuertunt. Potest & ille loc⁹ intelligi de coactiōe, q̄ persuasionibus fit. qua de re tractat præter alios Ioan. Arboreus lib.1. Theosophiæ ca.36. tñ tenent īfideles sub mortalis culpæ reatu fidē Christi sibi prædicatā magnis-

magnisq; rationibus, & argumentis propositā, & probatam suscipere, & profiteri: sicuti docet Tho.2.2.q.10.art.1. ergo irreuerentiæ, & iniuriæ peccatū, fidē sibi prædicatā detrectātes, in Deū Iesum Christū cōmittunt, sed ratione auertendę iniuriæ à proximis possumus bellū iure gerere, ne ipsi opprimantur à tyrānis, iuxta notata in cap.quantæ.de sent.excō.& in c.dilect.eod.tit.in 6.l.culpa caret.ff.de regu.iur.l.1.§.sed in eo.ff.ad syllani. pulchrè Ambr.lib.1.de offi.ca.nō inferenda.23.q.3. notat in hac specie Caie.in 2.2.q.40.ar.1.ver.in eo.art. ad idē illud, Eripite pauperē, & egenū de manu peccatoris liberate. ratione igitur fortiori bellū erit licitū ad propulsandas iniurias, & offensas, quæ diuinæ maiestati per infideles non accipientes eius fidem & religionem, irrogantur.

Quartò his accedit quod Diuus Gregorius lib.1. Epistolarum.73. Epistola ad Gennadiū scripsit.& cap.si nō ex fidei.23.q.4. mirè laudans bella, quæ Gēnadius gesserat aduersus infideles dilatandæ causa reipublicæ, quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circūquaq; discurreret. quibus sanè verbis probatur, licitè geri bellū à Christianis aduersus infideles eo ipso quod infideles sint, vt tandem domiti, & iugo Christianorum subditi, prædicationem legis euangelicæ accipiant, & patiantur liberè exerceri.

Sed nihilominus sit hac in re cōclusio, quā veriorem esse cēsemus. Bellū aduersus infideles ex eo solū quod infideles sint, etiā auctoritate imperatoris, vel papæ iustè indici non potest. Hæc probatur in l. Christianis. C.de pagan.& tēpl.& sacrifi.eor.& in cap.dispar.23.q.8. vbi statutū est, bellū aduersus Sarracenos tūc iustè geri à Christianis, quoties Sarraceni Christianos persequunt, & eos ex vrbibus pellunt. ergo ex eo solū quod Sarraceni sint, & infideles, nō geretur iustè aduersus eos bellū. itē hoc probatur: nā infidelitas nō priuat infideles dominio, quod habēt iure humano vel habuerūt an
2 te legē euangelicā † in prouincijs, & regnis, quæ obtinēt. Nā & Danielis c.2. extat hac de re præclarū testimoniū. erat etenim Nabuchodonosor infidelis, & nihilominus ei à Daniele dicitur: Tu rex regū es, & Deus cœli regnū, & fortitudinem & imperiū, & gloriā dedit tibi. hoc ipsum Tho. adnotauit.2.2.q.10.art.10.& post eū Conrad. in tract.de cōtract.q.7.part.1. Imo in Cōcilio Cōstātiensi dānatus fuit error Ioānis Hus, & Vuicleph asserentiū, dominiū rerum ipso iure amitti propter peccatū. idē error est Armachani in libro, cui titulū fecit defensoriū pacis, quē errorē etiā improbarunt Io. Maior in secundo sententiarū.dist.41.& Iaco. Almain in 4.dist.14.q.2.col.10. ergo infideles ex eo quod infideles sunt, nec volunt Christi fidē suscipere, minimè amittūt dominiū rerum, nec prouinciarū, quas obtinent, iureq; humano habuerint. quo fit vt ex hac causa bellū aduersus eos à Christianis etiā auctoritate publica indici iustè nō valeat. quā cōclusionem in specie verā esse censent Innoc.& Card. in d.c.quod super his. Domi.cōsi.96. Syluest.verb.infidelitas.q.7. Caiet.2.2.qu.66.art.8. Floren.3.part.tit.22.c.5.§.8. Diuus Tho.2.2.q.12.artic.2.& Card. à Turre Crem. in d.c.dispar.23.q.8.& idē in ca.quis nos.24.qu.4. Domin.Sot. in 4.Sent.distinctione quinta. quæstione vnic.articulo 10.

Nō obstat primū: quia illud pertinet ad punitionē diuinę maiestatis, quæ nobis occulta est, atq; ideo licet Deus possit ob scelera.& crimina gentiū ab eis tollere regna & principatus: nos tñ interim dū hæc Dei voluntas nobis occulta est, nō possumus infideles, & sceleratos homines, qui nostro imperio subditi non sunt, dominio rerum priuare: cū id adhuc post infidelitatem obtineant: sicuti superius adnotauimus.

Item nec oberit Diui Thomæ responsio in dicto articulo octauo. quia, vt inibi eleganter explicat Caieta. ea est intelligenda vel de infidelibus, qui de iure tenentur Imperiū Christianorum principum agnoscere, & admittere: cum eorum prouincias occupauerint: vel in infidelibus, qui iure & facto subsunt Christianorum iurisdictioni, & in prouincijs, quas Christiani principes obtinent, inter fideles habitant. hi etenim infideles, dum infideles sunt, arbitrio principū Christianorum res possident, & ideo possunt eis priuari. præsertim poterunt Reges Christiani edicto cauere, quod vel infideles Christianorum prouincias dimittant, & ab eis discedāt, vel Christianam fidem suscipiant.

Tertium itidem non obstat. Nam etsi possimus, & quandoque teneamur iniuriam à proximo propulsare, & repellere, atq; cū lege charitatis ab iniuria defendere: qa ipse proxim⁹ alioqui nō poterit se defendere, & ideo ab inimicis & tyrānis opprimetur: nō idē est in iniurijs, & offensis Diuinæ maiestati illatis: cum ipse Deus omnipotens facilimè valeat eas iniurias auertere, ꝓpulsare, & sceleratos homines ea ex causa punire, iuxta illud: Mihi vindictam, & ego retribuam. Vnde Thomas in d.q.12.art.2. inquit ad ecclesiā nō pertinere punitionē infidelitatis in illis, qui nūquā fidē Christi susceperunt, secūdū illud ad Corinth. Quid enim mihi de his, q foris sunt iudicare? tametsi ecclesia valeat punire & bello ꝑsequi eos, q semel Christianā religionē professi, ab ea discesserint, quod ibi S.Thomas probat.& de iustitia belli aduersus hæreticos eleganter Alfonsus à Castro lib.2.de iust.hæret.punit.cap.14.& alij catholici, qui aduersus Lutherū scripsere.

Quartum, quod ex diuo Gregorio adducitur, de bello aduersus hæreticos, & apostatas intelligēdū est: quēadmodum constat ex eiusdē Gregorij epistola 72.ad eūdem Gennadiū, & in cap.sicut.23.q.4. nam illud bellum laudatum est multis de causis, & præmaximè, quod hæretici legis euāgelicæ verā & Catholicā doctrinā prædicari impediebāt per subditas Romano imperio nationes. Quod apparet ex ipsis D.Gregorij epistolis, si quis velit & hanc Gregorij epistolā intelligere de bello gesto cōtra infideles, qui nūquā nec fidē Catholicā ꝓfessi sunt, nec subditi erāt imperio Romano: poterit eam intelligere in casibus quos statim trademus, in quibus licet bellū iustè infidelibus indicere. Primus casus est, cum infideles occupant, & detinēt prouincias, quę olim ad Christianorum
3 principum iurisdictionē † pertinebant: & ipsorū Christianorum dñio suberāt. etenim ad auferendas prouincias istas ab infidelibus iustissimè Christiani eos bello, & armis impetūt. quod ꝓbatur in d.ca.dispar. vbi Cardi. à Turre Cremata.& idē tenet Thomas & Caie. in d.q.66.art.9. Inno. Card.& docto. in d.cap.quod super his.de voto. Oldra. in d.cōsil.72. Flore. in d.§.9. Albert. in d.rub.de hæret.in 6.qu.8. Secūndus casus, qui bellum hoc contra infideles licitum facit, est quando infideles Christianos offendunt, & eos persequuntur: licet etenim tunc eos impetere bello defensiuo, & pręterea bello vindicatiuo ad satisfactionem, & vindictam iniuriarum, & offensarū, quas infideles Chistianis intulere. cap.dispar.23.q.8. Tho.2.2.q.10.ar.8.& tenent omnes paulò antè citati. Tertius item casus ex eo constituitur, quod infidelis subditus alicui principi, eius imperiū, & leges recuset: nā in eo casu poterit Christianus princeps eum bello persequi. Tho. in d.q.66.artic.9.

Quartò licitū est bellū aduersus infideles quoties hi fidem blaspemijs, prauisque persuasionibus impediunt: atque itē legis euāgelicæ liberā prædicationē, etiā in eorū prouincijs. qd ipse colligo ex Tho.2.2.q.10.ar.8.& ibi Caieta. Notāt Alberti. in d.rub.de hære.in 6.quę.8.& Alber. Pius Carpēsis contra Erasmum ca.21.de bello. idē sensit Tho.2.2.q.10.ar.11.& ꝓbatur: quia iniuria fit Christianis, qui habent ius prædicandi legē euangelicā per totum orbē, si prædicare Christianam fidem impediantur. quod quidem bellū ratione propulsandæ huius iniuriæ iustissimū erit. Cęterū, vt rationē iusti belli in summa habeamus, obseruandum est, bellum vel esse defensiuum, vel vindicatiuum, vel punitiuum. defensiuū autē etiam priuatis licet. l.vt vim.ff.de iust.& iure. vindicatiuū nō licet alias quā publica auctoritate. Punitiuū verò propriè bellū nō est: cum id ad exequutionē iurisdictionis & imperij pertineat cōtra subditos. sic & defensiuum bellū propriè dici non poterit, saltē publicum, nisi fiat auctoritate publica. & tādē ad belli punitiui rationē oportet premitti iurisdictionem indicentis bellum in eum cui indicitur: siquidē nemo possit punire eū, q ei subdit⁹ nō sit. l.vlt.ff.de iurisd.omn.iudi. ca.vlt.de cōst.in 6.l.1.& totus ille tit.C.vbi de crimi.agi opor. tradit S.Tho.2.secundæ.q.67.art.1. qua ratione bellū aduersus infideles defensiuum, aut vindicatiuum licitè geritur à principibus Christianis: punitiuum verò in eos infideles, qui Christiano Principi subditi nō sint, geri iustè nō potest: etiā si ipsi īfideles peccauerint: punitio etenim horū peccatorum non pertinet ad eos, q super infideles imperiū nō habēt. Atq; ita quæstio ista est definiēda ex diuini & humani iuris prīcipijs. Verū si iusta belli causa aduersus infideles nō est ipsa infidelitas, quęritur an possit bellū hoc iustificari ex eo quod infideles plura ꝑpe
4 trāt crimina † cōtra legē naturę, & cōtra ipsius naturalis appetit⁹ inclinationē: Et hāc esse iustā belli causam auctoritate Imperatoris vel Romani Pōtificis expressim asserūt Inno. in d.cap.quod super his. Florēti. in tertia par.tit.22.c.5.§.8. Syluest. verbo.Papa.q.6. Alber. in d.rub.de heret.q.9. Aluarus Pelagi. de planctu eccle.lib.1.art.37.co.5. quorū sentētia ex prænotatis expēdēda est. Hoc etenim bellū defensiuū dici potest. vindicatiuū autē dicet rōne offensæ, q̄ fit diuinę maiestati p illa sceleratissima crimina: hęc verò nō est sufficiēs cā belli, quēadmodū diximus de offēsa, q̄ Deo fit p infidelitatē: nā cū ea maxima sit, ꝓfectò bellū eius vindictæ rōne indici nō potest īfidelib⁹ secūdū Thomā & sequ.ces. Et tñ infideles tenent lege

Universidad de Deusto
Biblioteca

na: tuæ vnum Deum colere: nam quemadmodum & lumine naturali eius cognitionē habent, ita naturalē cultū tenētur ei exhibere: cū in hac vnius Dei veneratione lege naturæ teneatur quis ad agendū id quod naturaliter cognitū erat. & ideo grauissimè peccant infideles aduersus legē naturæ nō volentes vnū Deum, quē lumine naturali cognoscunt. Sic & de lege euāgelica, quæ supernaturalis est, nec lumine tū naturali cognoscit sine prædicāte, aut speciali Dei auxilio mouentis intellectū: sicuti viri catholici & doctissimi tradidere exillo ad Romanos 5. c. 10. aut quo credāt ei, quē non audierunt? quo autē audient sine prædicāte? cū infideles eā legē si bi prædicatā accipere recusant: graue scelus & peccatum inhumani generis redēptorē cōmittunt: quod paulò antè explicuimus: sed hac rōne bellū 2. huerſus ipſos infideles iustū nō est. At si dixeris, hoc bellū esse punitiū, profectò id geri à Cæsare nō pōt in infideles, qui Cæsaris imperio subditi non sunt quo ad tēporalē iurisdictionē: cū sit iurisdictio necessaria ad punitionē, secundū ea, quæ modo tradita sunt. Nec itē auctoritate Romani Pōtificis, q in infideles iurisdictionē nō habet tēporalē, nec spiritualē, nisi quatenus ea necessaria est ad Christianæ Reipublicæ quietē, & vtilitatē. Scribit etenim Paulus. 1. ad Cori. c. 5. si is, qui frater nominatur inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cū huiusmodi nec cibū sumere: quasi dicat Apostolus, secus autē si non sit frater, illū enim nō debet is punire: & subdit rationē. Quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare: nōne de his, qui intus sunt vos iudicatis? Hæc Paulus. ad cuius interpretationē scribit Hieronymꝰ. Nā eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. & Thomas inquit, quod prælati acceperūt potestatē ſuper eos tantū, qui se fidei Christiæ subdiderunt. Sic sanè post huius operis secundam editionem legi Domi. Soto in 4. sent. dist. 5. q. vnica. art. 10. hanc vltimam opinionem probantem.

Quid autē de idololatria: an ea sola sit causa iusta indicēdi bellū infidelibus? & probatur eā esse iustā belli causam auctoritate diuina ca. 12. Deuteronomij, vbi cōtat, † ob hanc causam Deū præcepisse filijs Israel, vt gētes plurimas subuerterēt, & dissiparēt. quod ita præceptū est secundū Nicolaū à Lyra, nēex tēplis idolorū remanētibus: & illis ritibus occasio idololatriæ Iudæis daretur: rātaq; Dei iniuria in populo suo vitaretur. atq; ita hāc esse iustā belli causam doctissimus vir Alfon. à Castr. cēset in lib. 2. de iust. hæret. punit. c. 14. idē adnotari & colligi potest ex Aluaro Pelagio de plāctu eccl. lib. 1. art. 37. col. 5. quibus suffragatur Tho. 2. 2. qu. 10. art. 11. dicēs ritus iam dictos esse tollēdos: & inibi dū hoc scribit, nō de ritibus Iudæorū: sed de ritibus aliorum infidelium intelligit. Hæc verò si quis pēsitet diligēter reperiet locū illū Deutero nomij esse intelligēdū propter specialē, & expressam Dei iussionem. Potuit omnipotēs Deus gētes illas punire, & ab eis prouincias, & bona propter eorū peccata auferre: quā diuinā punitionē imitari nō debēt principes humani, qui ius puniēdi nō habēt in alios, quàm sibi subditos. Præsertim quod Deus illā pronunciā filijs Israel promiserat, & ne idolorū tēpla eis nocerēt, iussit ea destrui & radicitus dissipari. deinde idololatria, qua gētes illæ vtebātur, nō erat simplex, sed mista cū occisione innocētium & filios idolis sacrificabāt: vnde ad subueniēdū illis innocentibus, qui iniquissimè occidebātur, quorūq; sanguis clamabat à proximis auxiliū petens, iustè potuit illis gētibus bellū indici: & potuisset quidē etiā auctoritate humana & publica. Quod autē Diuus Thomas scribit in dict. art. 11. intelligen dū est de ritibus infidelium habitātiū inter Christianos in prouincijs ipsorū Christianorū. vel cū infidelium ritus, & idolorū tēpla, ac sacrificia præstāt impedimētū religioni Christianæ, & eius prædicationi. fateor plane aduersus gētes idolatras iustè q dē bellū geri, si monitæ nolint abstinere ab idolorū cultu, quoties is impedimētū affert religionis Christianę & legis euāgelicæ predicationi. At quod ob ipsum peccatū idolatriæ vel ad tollēda idola, quæ nō sunt impedimēto legis euāgelicæ prædicationi: quia fidei Catholicæ præ i catione, eiuiq; diligēti à viris catholicis sanctitate, & moribus, ac doctrina præditis, instructione præmissa, idolorū cultus tolli poterūt: bellū licitè cōtra idolorū cultores, gēteſq; idololatras gerat, dubiū certè videri pōt. Nā iustitia huius belli vel est propterea quod ipsum crimē idolatriæ priuet gētes ipsas, dñio rerū & puinciarū: & hæc rō falsa est: vel ideo q a liceat offensam, & iniuriā diuinæ maiestati illatā hoc idolorū cultu, bello vindicare. & id nō sufficit aduerti ꝰ eos, q foris sūt: hos etenim Deꝰ puniet secūdū Hier. d. c. 5. ad Cori. Ad defensionē aūt hoc bellū nō pti net: cū tātū tractem ꝰ an ob ipsū idolorū cultū liceat idicerę bellū his, qui fidelibus nullam iniuriam fecere: & ideo nō agitur in hoc bello de defensione. Quod si dixeris esse bellū punitiuum: profectò id nō pertinet ad eos, q nullam in has gentes punitionis ratione iurisdictionem habēt: quæ quidē punitio iurisdictionē exigit, etiā in idololatras. quia hoc crimē minimè Christianis submittit eum, qui foris sit, quod cōstat ex ipso Diui Pauli testimonio manifestè probante, non esse à nobis iudicandum eum, qui foris sit tametsi is idolis seruiat. Hæc denique, adduximus aduersus priorem sententiā, quæ fortassis, ab his obiectionibus doctissimorum virorum ingenio & iudicio facilimè defensa portiores partes obtinebit: posteriorē tū opinionē, quam nos defendimus. sequitur, & probat Dominicꝰ Soto in quarto sentētiarū. dist. 5. q. vnic. ar. 10.

Solet hoc in tractatu examinari, an bellū esse possit ex vtraque parte hostium iustum. Nec tamen iustum hic accipio in ea significatione, secundum quā † sæpissimè à Tito Liuio & alijs autoribus dicitur iustū prælium, iusta acies, iustus miles, iustum exilium, id quod omni ex parte plenum est, omnibus q; numeris perfectum. Sic iurisconsultus appellat iustam hæreditatem in l. 3. ff. pro socio. eā quæ legitimo, ac pleniſſimo iure obuenit: quod eleganter Budæus ibi explicat. Sic & Hispani iustam vestē dicimus, quæ ita corpori apta sit, vt nihil ei desit ad ipsius corporis mensuram. sed hic dictionem istam ad summus pro eo quod rationi, iuri, & æquitati, ac iustitiæ cōuenit. Et Alcia. lib. 2. parad. cap. vlt. post Fulgosium l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure, censet, bella vtrinque posse licita esse: idque multis probat cōtra Doct. frequentissimā sententiam. Ego sanè quārum ad rei veritatē, & certitudinem ipsam esse censeo. q d Alciat. adnotauit, cōmunémq; sententiā, p 50. Nā cum hostes cē trarij sibi sint, cōtraria iura necesse est habeat: quorum vnum iustum sit, alterum verò iniustum. Nec enim ex duobus principibus bello pugnantibus ob aliquam pronunciam, quam quilibet eorum sibi propriā esse censet, in veritate potest vterque iustitiā habere sibi sautricē: siquidem is iustā habet causam, cuius ea puincia, ppria sit: ex quo necesse est, quod alter iniustam causam foueat: cum cōtraria hęc duo sint iustum, & iniustū. Vnde planè illud mihi constat, nō posse quo ad veritatem iustum bellum vtrinque esse, opinione verò potest bellū ex vtraque hostiū parte iustū esse. Nā etiā si apud alterū tantū verè existat iustitia belli, bona tamen fide alter bellū id gerere potest, existimās iustissima ignorantia se iustā fouere causam. Atq; in hunc sensum, pbari potest quod Fulgosi. & Alciat. voluerunt. Vnde Abulensis Iosuę ca. 16. adnotauit bellū illud, quod Iudæi gerebant aduersus Ammorrhæos, & cæteras gētes ex parte Iudæorum iustum esse propter Dei volūtatē, quæ eis erat manifesta: & itidem ex parte Ammorrhæorū, qui iusta ignorantia ignorantes hāc diuinam iussionem se defendebant ab aggressione Iudæorū: eaque ratione existimabāt se bellū iustū gerere. Hęc de iustitia belli cōpendio quodā prænotauimus, quo faciliùs intelligi valeat, qua ratione capta in bello, vel efficiāt sapientium, vel sint omnino in animę iudicio restituenda: quod sequenti §. nō admodū prolixè tractabitur: solum etenim cōstituemus aliquot principia, ex quibus hęc resolugius tradi possit.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Capta in bello iusto efficiuntur sapientis; & per totum paragraphū; maximè num. 6.*
2 *Seruitus an sit inducta iure gentium contra ipsam naturam, latè numeris sequentibus.*
3 *Ius naturale an possit tolli in parte, vel ex causa.*
4 *Ius gentium qua ratione à naturali iure distinguatur.*
5 *Seruitus aliqua an fuerit an ipsa natura instituta?*
6 *Capti in bello apud Christianos nō efficiuntur serui, & quid de Christianis captis à Sarracenis, vel Turcis?*
7 *Res ab hostibus captæ, quæ prius per hostes fuerant bello quæritę, an sint priori domino restituendæ?*
8 *Regia l. penultima. titu. nono. partita quinta. examinatur.*

§. VNDECIMVS.

AD ID VERO, quod attinet restitutionis obligationem eorum, quæ in bello capta fuerint, sit cōstitutissima conclusio. capta in bello iusto efficiūtur † capientis. cap. ius gentium. prima distinctione l. hostes. & l. si quid in bello ff. de capti. l. naturalē. §. vltimo. ff. de adquirend. rerum domi. glo. in capitulo, sicut, de iureiurando. notatur in l. prima. in principio. ff. de adquirenda possessione. vbi Iason numero octauo, latè hanc materiam tractat. eandē cōclusionē probat Aristoteles lib. 1. polit. cap. 4. Thomas lib. 3. de regim. princip. cap. 11. Theologi passim, præsertim Adrian. in 4. sent. tract. de restitutione. §. aggredior casus speciales. Flor. 3. par. tit. 4. c. 1. Ioan. Maior in 4. dist. 15. q. 20. Alfonsa Cast. lib. 2. de iust. hæret. punitio. c. 14. Sylvest. verb. bellum. q. 1. Barr. in d. l. si quid in bello. & in l. hostes. Mart. Laud. in tract. de bello. 2. col. And. Tiraq. de legib. connub. l. 1. n. 46.

Hinc & illud obtinuit, q tiod capti in bello serui efficiūtur capientiū, si bellum iustū sit. d. l. naturalē. in fine. dict. l. hostes. §. item ea. Instit. de rerū diuisio. pulchrè Aristot. in d. c. 4. omninoq;, inquit, nōnulli iure quodā, vt putant, freti & adducti, lex enim quoddā ius est: seruitutē eā, quæ iure belli introducta est. & iustā esse aiunt, & negant, quoniā fieri potest, vt inter tium bellorū sit iniustum & eū, qui sit indignus seruitute, nusquā quisquā seruū esse fateatur. Hactenus Aristot. Atque de his plura Claudius Coteræus lib. 2. de iure milit. cap. 24. quo fit, vt seruitus ista inducta sit iure gētiū, cū natura omnes sint liberi. l. † manumissiones. ff. de iust. & iur. §. seruitus. Instit. de iure perso. quo probatur seruitutē inductā fuisse cōtra naturā. secundū quā oēs liberi nascuntur. idē probat tex. in l. 4. ff. de stat. homi. Strophilus seruus apud Plautū in Aularia, inquit, oēs natura parit liberos: & oēs libertati natura studet. qua de re & Macrobius scribit lib. 1. Saturnalior. cap. 11. & Diuus Basilius de Spiritu sancto. ca. 20. asseuerat, apud homines nullum esse natura seruum.

Quòd si cōtra naturā iure gentiū est seruitus personarū inducta, profectò id iure obtinere nequit: cū iura naturalia immutabilia sint, nec iure gentium tolli possint. §. sed naturalia quidē. Instit. de iure natu. gent. & ciuili. text. in princ. 5. distin. cui obiectioni Accursius respōdet in dict. l. manumissiones. dicens, ius naturale nō posse in totū tolli iure gētiū, & humano: sed quo ad aliquā eius partē tolli posse. Ego libēter quæro ab Accursio, an hæc pars, quæ tollitur sit naturale ius: & si dixerit, nō esse ius naturale: dubio procul quæstio non est an tolli † possit: siquidē quod nō est, tolli nō potest. Si verò hæc pars quæ tollitur iuris est naturalis, sicut est libertas personarū, quæ modo iure gētiū tollitur: nōdum respōsum est obiectioni, ex qua probatur, & ita verissimū est ius naturale tolli iure humano nō posse. Præsertim quod si semel in specie fatearis aliquid esse à natura institutū, id nullo modo negare poteris, humano iure tolli nequaquā posse: cū superior sit ipsa lex naturalis hominū institutis, nec eis tolli possit. Quamobrè mihi semper displicuere duo, quæ passim circa ius naturale, & diuinū à nostratibus tradūtur. Primū, dū sæpissimè respondent, ius naturale posse partim tolli, licet nō totū. Nā verè si in ea parte ius naturale viget: nullo modo defendi potest, quod ea iuris naturalis pars tolli humano iure valeat. Et enim dictat naturale ius, nō esse innocētē occidēdū: poterit nè aliqua ex parte iure humano innocens occidi, vel in aliquo casu specialiter certè qui hoc assereret, demēs prorsus esset, & rōnis naturalis satis inscius. Alterū est, quo frequēter Doct. vtuntur dicentes, ex causa posse iure humano limitari, & tolli ius naturale, vel diuinū: hoc deniq; absurdū est. Siquidē vel ea causa sufficiens est, vt opinemur, & cōstituamus ius diuinū, vel naturale tūc minimè obtinere, nec eū casū cōprehendisse: & tūc ius naturale, vel diuinū nō tollitur ex ea causa quia nō præmittitur, nec daē lex naturalis, nec diuina, vt ea tolli possit. sed tātū interpretatio fit legis diuinæ, vel naturalis, at si ea causa nihilominus admissa, adhuc viget lex naturalis, vel diuina: & planè nisi quis toto, quod aiūt, cœlo aberret, nō poterit inficiari eā causam minimè sufficere, vt humana auctoritatē naturalis lex tollatur: & ideo Accursij respōsio cōgrua nō est. Bar. aliter respondere conatur in d. l. manumissiones. ac potius in l. ex hoc iure. ff. eodem titulo. scribens duplex esse ius naturale: primæuum: & secundæuum: & addit primum tolli per secundum, quod ius gentium appellatur: atque ita ius gentium quandoque est contra rationem, & ius naturale. Vnde licet libertas iuris sit naturalis, potuit tamen ius gentium eam tollere. Eandem Bartoli rationem tenuerunt Bartolus. idem Angelus, Paulus. & Docto. in l. si id quod. ff. de condict. indeb. Verum hæc ratio defendi non potest, nec iure valida est. Id etenim quod contra rationem naturalem statutum est, non potest firmum esse, nec validum: etiam si à principe supremo statuatur. Deinde hæc distinctio iuris naturalis primæui, & secundæui falsa omnino est: ius siquidem naturale vnum est, & id temporis successu nec distinguitur, nec variatur. dicto §. sed naturalia quidem iura. Nam quod semel Deus omnia animalia docuit, quodque ideo naturali lumine cognitum est, nec vllo tempore tollitur, nec distinguitur, nec variatur: eius etenim variatio refragaretur naturæ ipsi, atque ideo hanc Barto. rationem verè & eleganter Fortunius improbat in dict. l. manumissiones.

Qua ratione duplicem sensum afferam ad id, quod primo constituimus, nempe omnes homines esse natura liberos. & seruitutem esse contra naturam: ex quibus manifestè constabit huiusmodi dissolutio. Primum equidē libertas in hunc sensum est iuris naturalis, & natura homines liberi nascebārur vt primo statu, quo sola lege naturæ humanū genus vtebatur, nondum humana crescente malitia, decuerit omnino homines omnes liberos nasci. idque illi statui expediens fuerit. Nō tū ex hoc negatur, posse iure humano, & gentium, hominum crescēte malitia statui seruitutē, vt capti in bello serui efficiantur. Imo id cōuenit reipublicæ ad punitionē eorū, qui finitimas gentes bellis iniustis persequuntur: vnde quo iure ex consensu humani generis bella introducta fuere, eodem & captiuitates, ac seruitutes cōstitutæ sunt: quod Diuus August. explicat lib. 16. de ciuitate Dei. ca. 15. cōditio, inquit, seruitutis intelligitur imposita peccatori. nomē itaque illud culpa meruit, non natura. & deinde subdit. Nullus autē natura, in qua prius Deꝰ hominē cōdidit, seruus est hominis. aut peccati. Verum pœnalis seruitus ea lege ordinatur, qua naturalem ordinē cōseruari iubet, perturbari vetat: quia si ꝑ eam legem nō esset factum, nihil esset pœnali seruituti coercendū. Ideóque Apostolus seruos monet subditos esse dominis suis, & ex animo eis cum bona voluntate seruire. Hæc Augustinꝰ citans Apostoli locum ad Ephesios capite sexto. vnde ꝑpter peccatum Chanaā seruus ꝓnuntiatur à Noe patre, vt seruiat fratribus suis. Genes. cap. 9. Sic & naturali iure nō erāt dominia distincta. in ipso quidē statu naturæ, & legis naturalis. secundū quā omnia erant cōmunia. Sed postea cōueniens fuit fieri dominiorum distinctionē lege humana, idque ratione naturali factū fuisse ex eo apparet, qd vtilis valde rei publicæ sit: quod Conradus doctissimè tradit de contractib. q. 7. & sequentib. Igitur iuxta hūc sensum obiectio tollit: sicuti ꝓbat Fortuni. in d. l. manumissiones. & Ioan. Driedo de liber. Christiana. pag. 29. & pag. 6. Secundò loco alter sensus aptari potest his auctoritatibus, quibꝰ cōstat hominū libertatē esse lege naturali inductā, vt randē distinguendū sit inter ius naturale positiuum, quod aliquid positiuè præcipiat, vel ꝓhibeat: & ius naturale negatiuum, quod nihil aliqua de re statuerit, nec præcipiendo, nec ꝓhibendo: sed id potius omiserit legis humanæ dispositioni. Nā libertas nō est iuris naturalis juxta primum modum: cum eā nec præceperit, nec seruitutē duci ꝓhibuerit. Est verò personarū libertas iuris naturalis secūdo modo accepti: qa ius naturale seruitutē nō induxit: nec etiā libertatem prohibuit: imo liberos omnes homines creauit. Quod autē obiecimus ius naturale esse immutabile, est intelligendū de iure naturali positiuo, nō de iure naturali negatiuo, secundū Thomā qui ita rē istā explicat in hac specie. 1. 2. q. 94. ar. 5. & Præpositi. in c. ius gētium. 1. dist. nu. 9. Martinus Azpilcueta, quē post huius operis primā editionē legi, in ca. ita quorundā. de iud. gl. penul. ex his duabus solutionibꝰ, quarum posterior è priori ferè deducitur, plura colliguntur.

Primū vera interpretatio iurisconsulti, Iustiniani, & aliorū, q verè dixerunt, omnes homines natura liberos nasci, ita etenim intelligēdi sunt, omnes homines eo tēpore, quo sola lege naturæ viuebaē, mundusq; regebaē, liberos nasci, ac natos fuisse. At hinc r. ō sequit, hodie omnes liberos natura nasci. cum aliis legibꝰ ꝓter naturales vtamur: idq; maximè sit vtile reipublicæ, ad reprimēdā hominum malitiā. Nā, vt auctor est August. in d. c. 15. seruit ꝰ lege humana iustissimè est statuta ī pœnā peccati quod bello cōmittit iniusto. Secundò hinc deducit alter eiusdē auctoritatis intellectus, vt omnes homines natura liberos esse ītelligamus, ex prima naturæ intētione, q̄ voluit homines liberos creare. At per accidens nō, ꝓhibuit eos seruos fieri ex aliqua ratione cōueniēti reipublicæ. Sicuti ex prima intentione naturæ est, qd hominum vita cōseruet: & tū legibus humanis naturali ratione statuit ex accidēti, qd nocētes, & criminosi occidāt. Tertiò ide apparet verum esse qd scripsere Diuꝰ Tho. in 4. sent. dist. 36. art. 1. & Cardi. à Turre Cremata in d. ca. ius gētium. ar. 4. qui existimāt, seruitutē institutā esse ꝑ primā naturæ intētionē: qa natura prima intētione tēdit ad pfectiora: at seruitutē esse secundū naturā iuxta secundā intētionē. natura etenim prima ītētione ītēdit, vt qs sit bonus, ei ꝰ verò secunda intētio est, qd si qs nō fuerit bonus sed malus, ipsi usq; legis nālis rationē prauis moribꝰ ꝓtēperit, puniaē qdē. Sic seruit ꝰ secundū naturā ītituta est ad puniēdum peccātē. & licet iure naturæ nō sit in specie hæc pœna definita, sed in genere: ius gētiū, & humanum potuit ex secūda naturæ intētione definire pœnā istā seruitutis in hac specie. Quartò à prænotatis patet ver ꝰ sensus paragra

phi.seruitus.Inst.de iure pſon.quo ꝓbat,ſeruitutē esse cōtra naturā,id etenim ita accipiēdū est,vt sit seruitus cōtra naturā,id est cōtra naturalē libertatē,quæ vna fuit ab initio omnū ante corruptionē generis humani,& nūc quoq; esset,ni malitia hominū aliā cōditionē exigeret omniū populorū cōsensu,qui seruitutē ex causa induxit ad puniendos hostes iniquos,quemadmodū & præter Diuū August. tradit Arist. 1.Politic.c.3.&4.& probatur in l.naturalē.cum l.seq.ff.de ad quirend.rer.domi.

Quintò infertur,seruitutē esse cōtra ius naturale,nō ex eo quod tollat ius naturale affirmatiuū & positiuū,aliquid præcipiēs,aut prohibēs:sed ex eo quod additur iuri naturali id, quod ipsum ius non concesserat: atque ita per additionem inducitur seruitus contra ius naturale.

Sextò hinc apparet,hāc personarū seruitutē, iure gentiū inductā,nō esse cōtra naturalē rationē: imò ex ea procedere:sicuti probatur in d.l.manumissiones.& apertius in§.item quæ ab hostibus.iuncto §.singulorū.Inst.de rer.diui.idq; adnotauit Fort.in d.l.manumissiones.col.3.& cōstat ex pluribus locis Sacræ scripturæ,quibus ostenditur,dominiū seruorū iustū esse:præsertim c.6.ad Ephesios,inquit Paulus, serui obedite dominis carnalibus cū timore,& tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo.Et ad Timot.1.c.6. quicunque sunt sub iugo serui,dominos suos omni honore dignos arbitrentur.Itē 1.Petri c.2.Serui subditi estote in omni timore dominis,nō tātum bonis & modestis,sed etiā dyscolis.vnde dominus in seruos naturali rōne dominiū habet:sicut & in agros,& fundos,qui ad eū pertinēt.vti tñ debēt dñi hoc iure,quod in seruos habēt,benigne non seuere, & crudeliter. quod admonet Diuus August.lib.19.de ciuit.Dei.c.16.& iure ciuili statutū est in l.vnic.C.de emen.seruo.& Inst. de iure perso.& de his qui sunt sui vel ali.iur.§. in potestate.& §.sed & maior.vbi Theoph.l.6.tit.21.part.4. & Caius iurisconsultus lib.1.institutionum tit.3.

Septimò colligitur ex his, seruū à dño fugientē mortaliter peccare,& teneri ad eū redire secūdū gl.in dict.c.ius gentium.1.dist.quā Doct.inibi approbāt communiter,maximè Card.à Turre Cremat.art.4.Fortu.in d.l.manumissiones.col.4.optimus tex.in c.siquis seruū.17.q.4. Cæterū hoc in loco admonendus lector est, me quidē in hac de seruitute cōtrouersia,ius gētiū intellexisse,prout id à iure naturali distinguitur,& humanū ac positiuū est,nā & Tho.1.2.qu.95.art.4.ad primū.ius gentiū de ꝓprio iurisconsulti quādoq; tradidere,inter iura humana,& positiua censet:quod apertissimè cōstat. Nā siquis perpendat exempla & casus, qui per iurisconsultos subtil.ff.de iust.& iur.iuri gentiū tribuūtur, planè fatebit ea nō esse iuris naturalis sed humani,nec procedere necessario à primis iuris naturalis principijs in vniuersum,nec frequentius: tametsi à rōne ꝓpter reipublicæ vtilitatē vario rēporū successu deducāt & instituant,vel instituta sint ferè omnium hominum cōsensu.bella etenim nō sunt iuris naturalis,nec manumissiones,nec seruitutes,nec dominiorum distinctio, nec venditiones aut locationes,quæ oīa iurisconsulti iuri gētiū tribuenda esse palā respōderūt.Et tñ in l.§.ius naturale. ff.de iustit.& iure.ius gentiū naturale quidē dr̄.dū id nō alia rōne à naturali distinguitur,quā quod illud omnib⁹ animantib⁹ etiā brutis cōueniat,hoc solis sit hominib⁹ cōmune. vnde deducit hoc ius gentiū hominib⁹ & sic animātibus rōne præditis naturale esse. idem apparet euidentius auctoritate Caij iurisconsulti in l.omnes populi.ff.de iustitia & iure.quod vero,inquit,naturalis ratio inter omnes homines cōstituit, id apud omnes homines peræque custoditur, vocaturq; ius gentium:quasi quo iure omnes gentes vtunt. eadem verba repetit Iustinianus in §.ius autem ciuile.Instit.de iure natur. gent.& ciuili.vnde Diuus Thom.2.2.q.57.art.3.ad 3.inquit, Ea quæ sunt iuris gentiū naturalis ratio dictat:puta ex propinquo habentia æquitatem:inde est quod non indigent aliqua spirituali institutione : sed ipsa naturalis ratio ea instituit.Quasivelit Thomas hoc quod iurisconsulti ius gentium appellarunt,ius esse naturale.cui certè nō cōueniunt exempla iuris gentium tradita ab Isidoro lib.Ety.5.cap.5.& 6.præsertim prohibitio nuptiarum inter alienigenas. Quibus prænotatis ego censeo ius naturale verè esse illud,quod Deꝰ oīa animalia docuit tā bruta,quā ea,quæ rōne donauit. hoc etenim ius lumine naturali hominib⁹ ita cognitū est, vt & brutis initinctu q dē ipsi⁹ naturæ:qua rōne quod lumine naturali animalib⁹ rōne prædītis notū est,id verè ius naturale dr̄:sicuti & illud quod brutis Deus per instinctū, & inclinationē propriam constituit.hoc probatur in l.1.§.ius naturale.ff. de iustit.& iure.capitul.ius naturale.1.distinct.quo fit,vt pia lumine naturali ab hominibus cognita, & cōclusiones, q̄ ab eidē principiis necessariò deducunt:& quæ animantib⁹ rōne præditis cōueniunt tātum,ius qdem gentium dici quodāmodo valeant:ad differentiā iuris naturalis quod simul & brutis & hominibus datū insitumque est ab ipsa natura:vtrū que tñ verè est ius naturale.sicque ītelligendū est respōsum iurisconsulti in d.l.1.§.ius naturale.ad finē.vbi ius gentiū à naturali distinguit ex eo solum,qd illud hominibus tantū, hoc verò etiā brutis cōueniat. Huc pertinet quod Tho.in d.art.3. q.57.distinguit ius gentiū,qd qdem ratione nāli hominibus tantum cōpetit,& id quidē naturale esse asseuerat, nō secundū absolutā sui cōsiderationē,sed secūdū qd,id est,vt est cōueniens & vtile humano cōiuncti,à iure naturali, quod omnibus animātibus cōmune est,& naturale dr̄ absolutè iuxta sui ipsius cōsiderationē:vt maris,& fœminę cōiūctio:filiorū educatio,& his similia.Quo in loco Diuus Thomas de iure naturali,& gentiū hāc doctrinā optimè tradidit.Quanuis & hæc Thomę sententia,eiusque distinctio aliū sensum habere possit,vt ipse qdē distinguat ius naturale,quatenus omnibus animantibus etiā brutis cōmune est, & cōplectit etiā prima iuris naturalis principia,cōtinētia iustū naturale ex sui natura adæquatum,& cōmēsuratum alteri,à iure gentium qd cōtinet iustū naturale,nō iuxta absolutā sui rationē:sed secundum vtilitatē,q̄ ex eo deducitur,vt alteri cōueniens.Sensit q; Thomas ad hoc ius gentium ptinere,seruitutes, bella,domiorū distinctionem.hāc itidem differentiam cōstituit Car.à Turre Cremata in d.c.ius gentiū. 1.dist.art.1.Sed huic sensui refragat,qd prima principia iuris naturalis ꝓcedant à ratiōe quæ incognita est brutis.Nihilominus idem Car.in c. Humanum genus.1.dist.ar.4.post Albertum Magnum.5 Ethi.respōdet,ius naturale quo ad rationem iuris brutis minimè cōuenire,sed ꝓcedere à nā speciali,q̄ est ipsa ratio:sed ius naturale quantum ad actus etiā brutis cōpetere:& sic,vt ipsius verbis vtar,ius naturale formaliter sumptum:id est quo ad rationem hominibus tantū cōuenit: materialiter verò:id est quo ad actus etiam brutis comune est:scilicet quo ad maris & fœminæ cōiunctionē:filiorum educationem: & similia.atq; ita interpretat dictā l.primā §.ius naturale.vt tandē Deꝰ ius naturale materialiter omnia animalia etiā bruta docuerit: formaliter tñ ipsos homines tantum:quibus rationis cognitio tradita est.hic verò sensus cū eo cōuenit,quē paulò ante ad iurisconsulti respōsum tradidimus. sed solum discrimē apud nos est,quanam rōne sit intelligenda Thomæ respōsio in d. ar.3.& ꝓfectò aptior est vltimus hic sensus:si cōsideremus,ipsum ius naturale quatenus absolutè adsumit, posse q dem assumi formaliter sicut & materialiter: ita qdē vt formale ius naturale quo ad rationē,& vt cōtinet prima principia,absolutè iustum cōtineat secundum sui cōsiderationem,rationēque:nō iuxta alterius vtilitatem,nec vt alteri ꝓueniēs sit.sic deniq; ꝓcedere illud,ratione viuendum est:nemini est malū faciendum:& similia,q̄ qdē iuris naturalis sunt secundum priam sui rationē:ga continēt iustum,& alteri cōmensuratū secundum absolutam sui rationem:nō iuxta vtilitatem,quæ ex his cōtinger.Vnde ius naturale auctore Thoma à iure gētium distinguit,quod ꝓcedit à naturali ratione nō absoluta, sed q̄ alteriꝰ vtilitatē,vel qd ꝓueniens sit respiciat.Ex qbꝰ manifestum sit quā ob rē ius gentiū à iurisconsultis ius naturale q̄nque dicatur,& q̄nque à iure ipso naturali distinguatur.De inde patet ex his,prima principia,& q̄ ex eis necessariò deducunt,nō esse ꝓprię iuris gētiū,sed naturalis:ꝓut à Diuo Thoma hæc iura.d.art.3.distinguūtur.inde cōsequit,religionem erga Deum,& parentum honorem,esse iuris nālis,nō iuris gentium:secundum Thomæ distinctionē:quāuis à iurisconsultis hæc exempla tradāt,& aptenē iuri gentium in d.l.1.ad finem.& in l.sequeti.q̄ qdem iurisconsulti respōsio poterit defendi,si ius gentium interpretemur naturale ipsis tantū hominibus cōueniens,de quo superius actum est. verè tamen negare nō possumus vtcunque sit, exempla iurisconsultorū, & Isidori,non omnia conuenire iuri gentium.quod maximè obseruādum est. Quāuis equidem iuxta præmissam adnotationem ius gentium ad humana iura pertinet,non propriè ad naturalia:attamen ob id quod ex diuo Thoma explicuimus:& quia ius gentium deriuat à iure naturali,cōmuniquę omnium gentium cōsensu cōstitutum est,cōclusionib⁹ quibusdā nō multum remotis à primis iuris naturalis principijs, naturale dici quodāmodo homini potest:etiā si à naturali iure,præsertim ab ea lege,quæ cōmunis est omnibus animātibus,differat & distinguat secundum Tho.1.2.q.95.art.4 ad primum. His libenter addiderim quod post primā huius operis editionem legi apud Domin.Sot.lib.3.De iusti.& iur.q.1. articul.

art.3.nempe hoc discrimem esse inter ius naturale & iꝰ gentium,quod ea, quæ inferuntur ex absoluta rerum natura & consequentia necessaria,pertinent ad ius naturale,illa verò,quę non ex absoluta consideratione,sed modo exposito in ordine ad certum finem & sub certis circunstantijs,sint de iuregentium,quam sententiam & nos paulò ante ꝓbauimus.

Octauò principaliter ex p̄missis inferē,an sit aliqua seruitꝰ, q̄ vere iuris naturalis,& à natura ipsa instituta? Et sanè ꝑstat esse naturā ipsa quosdam ꝓseruos.Nā secundum Arist. 1.Polit.c.3.& 4.minꝰ ꝓsapientes,minꝰ ꝓfecti,natura ipsa serui sunt & sapientiorib.subditi,vt ab eis regantur.etenim hominum genꝰ Deꝰ sic condidit,vt essent alij in scientijs,& virtutib. superiores alijs. Plato item in dialo.3.de legib.cui⁹ & Io.Stobæ.sermone 42.mentionē fecit,scribit,primā dignitatis rectam rationem esse,vt genitores vbiq; natis imperent,secūdā,vt ignobilib.generosi.Tertiā vt iuniorib.seniores. Quartā vt dñi seruis.Quintā vt potentiorib.imbecilliores seruiant. Sextā qdem & oīum maximā esse,qua secundum naturam ignorantes sequi iubēt,prudentes autem ducere,ac domina ri.Hæc Plato,cui & Arist.accedit lib.7.Poli.c.14.asseuerās, esse natura ipsa seruitutem iuuenis ad senem. D. Aug.super Genesim,est etiam inquit ordo naturalis in hominib. vt seruiant fœminæ viris,& filij parentib.qa illic hæc iustitia est,vt infirmior ratio seruiat fortiori.Hęc igiē in dominationib.& seruitutib.clara iustitia est,vt qui excellunt ratione excellāt dominatione.Cicero 5.paradoxo.ꝓpinit,prudentes esse liberos,stultos autem & insipientes seruos esse.Qd & D.Ambro.ꝓbat super epist.Pauli ad Colossen.explicat optimè D. Basil.de Spiritu Sancto.c.20.notāt & ex nostris Domi.& Prępo.in d.c.iusgentium.nu.9.& ibi Card.à Turre. Crem. art. 4. Imo.in procemio Greg col.2.& Cœpo.de seru.col.2. Andr. Tiraq.de legib.ꝓnubialib.l.1.nu.48.Hæc tñ seruitꝰ nō est eiusdem ꝓditionis cui⁹ illa, q̄ iuregentium ratione belli inducta est,q.n. iure belli seruꝰ est dño alieno ꝙ libertatem naturalē ita subiectꝰ est,vt tanquam res q̄libet q̄ sua est à domino ab alienari possit.l.4. & 5.ff.de ſta.hom.At seruitus:q̄ diximꝰ natura ipsa ꝑstitui nō ptinet ad coactionem,nec necessitatem, nec dñium,sed ad honorem & reuerentiam,seniorib. generosis ab ignobilib.parentib.à filijs,& marito ab vxore debitā vel ad vtilitatem ipsi⁹ seruientis,qualis est illa q̄ ꝓrudētis ad prudentem,minꝰ ꝓsapientis ad ꝓsapientē dr̄ Qua de re Io.Driedo.de libert.Christ.lib.1.pag.8.in hunc modum scribit,secundum ordinem ꝓditionis naturę oēs in Adā à Deo ꝓditi sunt ęqualiter liberi ab omni malo, ab oī seruitutis incōmodo, mansissent quoq; sub illo statu oēs homines pares fm paritatem libertatis à culpa,& miseria,sed nō pares fm paritatē in talentis naturæ in ꝑfectione iustitię,scientię,& prudentię.Si quidem alij magis,alij minꝰ extitissent ꝓsapientes, & prudentes,fuissetq; quoq; dñium quoddamvni⁹ super alios nō pro suo ipsi⁹ cōmodo dominantis in illos tanq̄ in seruos, nec vt ꝓudentis & ꝓsulentis illorum miserijs,& ibecillitati, sed vt ꝓsulentis,& dirigentis illos ad ampliorem ꝓsapientiam, disciplinam,iustitiam,& ꝓudentiam,atq; vtentis voluntarijs obsequijs illorum obedientiam, non solum absque oīs laboris molestia,sed cū gaudio cordisq; lætitia,quemadmodum & iusti ꝓsides nunc imperant,nō cupiditate dominandi, sed officio ꝓsulēdi,& hoc naturalis ordo ꝑscribit. Sic quoq; Deꝰ hominum genꝰ ꝓditi,vt essent alij in scientia,& virtutib.superiores alijs,sed à coacta,& vili subiectione, à veróq; dñio omnes fuissent æqualiter liberi.Hactenꝰ Drie. cui⁹ verba referre libuit,quia breuiter,& compendio quodam retulit D. Th.eruditissima responsa,par.j.q.96.ar.3.& 4. Sic & Arist.lib. 7.Polit.c.14.sensim insinuat,totam hanc seruitutem naturalem ad vtilitatem pertinere eorū qui minus prudentes sint, vt à prudentiorib.regantur & instruantur perfectiori prudētia,& scientia.Tho.item in 2.2.q.57.ar.3.ad 2. inquit. Quod hunc hominem esse seruum absolutè considerando magis quā alium,non habet rationem naturalem,sed solum secundum aliquā vtilitatē cōsequentē,in quantum vtile est huic quod regat à sapientiori,illi quod hoc iuuet, vt dicitur in 1. Polit.& ideo seruitus pertinens ad iusgentium est naturalis secundo modo,sed non primo modo.Hactenus Th.qui hęc seruitute minus prudentis ad sapientiorē,institutum esse tradit ad vtilitatem ipsius imprudentis,non ad eius vilem subiectionem, & quanuis ipse hanc seruitutem ad ius gentium referat,ex eodem tamen Th.in d.q.96.ar.3.& 4.satis palam cōstat,hanc seruitutem minus prudentis ad prudentiorem, minus sapientis ad sapientiorem, iuuenis ad senē, vxoris ad virum,filiorum ad parentes quæ ad honorem,& reuerentiā vel instructionem seruitium pertinet,institutam esse à natura:& statui innocentiæ cōuenisse.Quod sit, eam minimè pertinere ad vilem seruitutis conditionē quæ postea iuregētiū stabilita est:cū ea subiectionē,& dñiū contineat,vtile quidē ipsi dominati,& molestū ac miserabile seruienti: igitur seruitus à natura ipsa ordinata,quę & in ipso innocentiæ statu obtineret,& obtinuit,non est miscenda huic miserabili seruitute:quę iuregentiū ob bella,& captiuitates inducta fuit: quod & Cardin.à Turre Crem.in d.art 4.explicat.vnde planè intelligenda sunt & distinguenda.Plato in dialogo 3.de legiveluti ex iure naturæ immiscuit.

Illud hoc in tractatu prætermittendum non est,qd Christiani capti ī bello,ēt iustissimo,à Christianis,nō efficiūt serui capitiū Et iō nec opꝰ est hoc ī casu lege Cornelia, nec postliminij fictiōe ꝓpter charitatē,q̄ in Christo omnib.eius religionem professis communis est:sicuti expressim adnotarunt Bar.in l.hostes.ff.de capti.Abb.in c.sicut.in 3. de iureiu. col.4.& inibi Aegidius à Bellamera nu.20.Saly.in l. ab hostibus.col.2.C.de captiuis.Ioan.de Terra Rubea,cōtra rebelles tract.3.art.10.regia l.1.tit.21.part.4.sed apud nos capti bello seruantur,præstitaq; pecunia in redēptionis p̄miū.quā Graci λύτρον appellāt,veniā recedēdi impetrant facilimè.sensere tamen Alci.in l.hostes.ff.de verb.sign.& Claudius Cantiūcula in §.item ea quæ hostib.Insti.de rer.diui.predictā cōmunē sententiā inter Christianos obtinere,sicuti Bar.& qui cum se quuntur probarūt.at secus esse in Christianis captis in bello à Sarracenis vel Turcis,qui verè hostes sunt.nam hi quidem Christiani dū ab hostib.captiui detinentur ciusconditionis sunt,cuius iuxta ius ciuile capti ab hostib.Romanę reipublicę censebantur.& ideo opus esse fictionibus legis Cornelię & postliminij:quod est maximè notandum. Nam & Ioā. de Terra Rubea idē voluit,dū scribit,Sarracenos veros hostes esse:& cū his bellū geri verè vt olim Romani aduersus hostes gerebant.Ego sanè video maximam esse diſcriminis causam inter bella Romanorū,&ea,quæ Christiani aduersus infideles,qui nos vndiq; impetūt,gerimus. Quorum quidē infidelium aggressiones,non possunt aliqua ex parte esse licitæ nec itidē defensiones:cū ꝓuincias Christiani nominis tyrānicè,& perfidè,ac crudeliter occupauerint,quāobrē nisi aliud lege humana statutū in specie sit,opinor erga Christianos captos à Turcis,vel Sarracenis non esse seruandas leges Romanorū,quæ de captiuis apud hostes loquūtur, nec esse necessarias fictiones legis Corneliæ & postliminij: quanuis in his,quæ possint fauorem cedere captiuorū, æquissimū sit imo omni ex parte iustum,eaſdē leges seruari.Nec enim rei publicę christianæ cōuenit,ꝓter ipsam captiuitatis afflictionem,dānum aliud,aut detrimētum Christianis apud Sarracenos,aut Turcas capriuis,irrogari. Ex his etiā apud me dubia est,& falsa quidem opinio Ancha in hac reg.col.13. versi.3. quæro.Aret.in l.q à latronib.3.col.ff.de testam.dū asseuerāt, Christiano apud Sarracenos captiuo nō licere ab eis fugere, nisi cogat ad ſidelitatē.etenim ego censeo iustè posse captiuū Christianum indistinctè fugere,licèt nō cogat ad ſideli tatē:cū tirānicè,& iniustissimo bello captꝰ fuerit.Imò & si captꝰ esset apud hostes iustissimo liceret ei ad suos redire,ac fugere hostium limites trālgrediēdo,vt ipse notaui lib.1.Var. reso.c.2.nu.10.& hæc quidē de seruis iure belli dicta sint.deque his,qui ab hostib.capti seruiunt& seruiunt iuregentium procedente à ratione ipsa naturali.

Res autē captæ ī bello iusto,si immobiles sint principi,&regi bellum ꝺicēti adquirunt,nec efficiunt militis, aut ducis capiētis.l.si capiu⁹.§.1.ff.de capt.gl.ī l.diu⁹.de iure fisci.Bar.ī l. siqđ ī bello.ff.de capt.Ale.& Ias.post alios ī d.l.1.de acq.poss.ī prin.n.10.& Mar. Laudēsis ī tract.de bello.§.4.quorum opinio communis est.Et ꝓbat ī l.19.ti.26.part.2.res verò mobiles capiētiū efficiunt sicuti iā no semel adnotatum extat:debēt tñ tradi duci exercit⁹,vt is ea diuidat ītermilites iuxta cuiusli bet dignitatē & merita.c.i⁹militare.1.dist.l.si qs ꝓ redēptiōe. C.de do.gl.ī c.dicat aliqs.23.q.5.Bar.& Doct. modo hac ī re citati.Regia l.1.27.& 19.ti.26.par.2.quo qdē iureregio quinta pars eorū,q̄ bello capta fuerint regi debet.l.4.ti.26.par.2. l.vl.tit.1.li.6.ord.q̄nq; dimidia.l.19.q̄nq; 3.pars.l.20.ti.tit. 26.par.2.deniq; ī hoc erunt semp diligēter obseruādæ leges & ꝓsuetudines legitimè ꝺuctę fm quas,vel prīcipum decreta,firmaq; & iusta ducū edicta res bello captæ sunt diuidēdę.

Quidverò dicēdū sit de reb.captis ab hostib.q̄ tñ habuerūt dñm verū priusquam hostes eum ſpoliauerint:an sint restituēdæ priori domino,vel efficiantur eorū quimodo eas res abstulere,à manu hostium?Et profectò quoties non virtute bellica, sed commercio dato redēptionis pretio res aliena fuerit ab hostibus redempta,dominus prior eam petere po

terit solu-

Universidad de Deusto Biblioteca

terit, soluto pretio redemptiõis, & ei necessario restituenda est. l. ab hostib. in 2. C. de cap. in l. bello. §. si qs seruũ. ff. eo. ti. qd si res virtute bellica ab hostib. sit capta, & immobilis sit, priori dño est restituenda. tex. insignis in l. si captiuꝰ. §. expulsis hostib. ff. de cap. l. Põponiꝰ. ff. de adqui. rer. dom. notat optime Francis. à Ripa in d. l. j. ff. de acq. poss. n. 5. sed si res sit mobilis qbusdam visum est, eam nõ acquiri capienti, sed restituenda esse priori dño. tex. satis elegans in d. l. ab hostib. C. de cap. §. serui autem. cuius auctoritati ita respõderunt Io. And. in speculo. rub. de raptorib. Alex. in d. l. j. idem Alex. in l. id quod apud hostes. ff. de lega. j. Pirrhus post consuetudines Aurelianenses. capitul. incipienti. in l. apud hostes.

Contrariũ alijs videť verius nempe rem mobilem captam ab hostib. non esse restituendam priori dño, autoritate iurisconsulti in l. si qd bello. ff. de capti. si qd, inquit Labeo, bello captum, in pda est, nec postliminio redijt. Paulꝰ. imo si in bello captus pace facta demum fugit, deinde renouato bello capitꝰ postliminio redit ad eũ, à quo priore bello captꝰ erat, si modo non conuenerit in pace, vt captiui redderenť. hęc iurisconsultus, vbi Bar. hanc opinionem ex eo loco deducit, iuxta distinctionem ipsius legis. Quidam tñ distinguendũ esse censent ita sanè vt prior sententia obtineat vbi res ab hosti-
8 bꝰ captæ recuperãť statim, †priusquam hostes eas deferant tutè intra præsidia, qua si in ea specie nõdũ fuerint factæ res istæ hostiũ eas capiẽtium, & ideo cum ab hostib. auferunť sub dñio prioris sunt, eaq; ratione debent ei restitui. argumẽto tex. in l. 3. §. cum igiť. ff. de vi. & vi arma. & l. vlt. C. vñ vi. Qd si ĩteruallo res captę ab hostib. fuerint ab eisdem denuo ablatæ, tunc sit vera posterior sententia, secundum Ang. & Saly. col. 1. in d. l. ab hostib. Ias. in d. l. j. nu. 11. & seq. eundem Ang. in disputatione incipienti. renouata guerra. j. dubio, & Mart. Laud. n. de bello. §. 7. cui distinctioni suffragať insignis regia cõstit. penu. ti. 9. par. 5. Hanc tñ distinctio. Ias. in d. l. id quod apud hostes. ĩprobare conať. & Francis. à Ripa in d. l. j. nu. 5. veram esse censet in militib. nõ habẽtib. à republica stipendiũ: quasi in militib. habentib. publica stipendia seruanda sit prima Io. And. opinio. p l. ab hostib. par. vlt. C. de cap. & hæc quidem pcedunt, nisi in reb. quę ius postliminij obtinent, de qbꝰ agit. l. 2. ff. de cap. nam hæ res etiam ex interuallo ab hostibus receptæ priori dño restituunť. ex his patet huius quæstionis difficultas, quæ nondum certam diffinitionẽ habet.

Ipse deniq; video iure ciuili Romanorum statutum esse, vt capta à latronib. & piratis quos nõ esse iustos hos veteres cẽsebãt, minimè efficerenť capiẽtiũ. l. hostes. & l. Latrones. & l. postliminium. §. à piratis. ff. de cap. l. q à latronib. ff. de testa. quo fit, vt si res, quæ p latrones captæ fuerũt, à nostris milib. recipiãť latronib. fugatis, vel deuictis. priori dño iure Romanorum restituendę sint: cum nusquã eas prior dominus amiserit. d. l. latrones. & est euidens huius rei argumentum, quia nusquã hæ res hostium capientium propriæ effecta fuerint.

Hinc mirum est, cur regia Partitarum constitutio distinctionẽ præmissam pbauerit in his reb. quæ non ab hostibus, sed à piratis auferũť: cum in ea specie iure Romano ea distinctio fieri nõ posset. deinde illud cõstat iure Romanorum ex iure ferè omnium gentium, vt hic cum hostib. æquo marte certarent, ex alijs quæ rationib. ac fortasse qd viri prudentissimi, etiam si existimauerint ab eis semper iusta moueri bella, & cum hostib. geri censebant ex varijs causis opinione saltẽ, & bona fide ab ijs, quos verè hostes iudicabant, sibi bella indici, & ab eis indicta geri, statutum esse, vt homines, & res à Romanis per hostes bello captæ hostium efficerenť: verè, & statim earum rerũ dominium à priorib. dominis ad hostes transiret, quemadmodum & idem erat in rebus, & personis per eosdem Romanos captis ab hostib. quod satis manifestum erit, si diligenter responsa iurisconsultorum de captiuis examinemus. Imo & Romani hoc ipsum ius captiuitatis, & postliminij obseruare constituerunt cum his, q nec latrones, nec piratæ, nec hostes publici essent, modo cum eis nullam amicitiam: nullum hospitium ius cõtraxissent. qua de re est tex. elegans in l. 5. §. in pace. ff. de cap. in pace, inquit Põponiꝰ, quoq; postliminium datum est. Nam si cum gente aliqua nec amicitiæ, nec fędꝰ amicitię causa factum habemꝰ, hi hostes qdem non sunt: quod autem ex nostro ad eos peruenit illorum fit: & liber homo noster ab eis captus, fit seruus eorum. idẽq; est si ab illis ad nos aliquid pueniat. hoc quoq; igitur casu postliminium datum est. hæc iurisconsultus.

At hæ leges apud Christiani orbis principes probatæ qdem sunt, & stabilitæ quo ad res bello iusto captas, nec possumus qui Christianam religionem profitemur inficias ire, quin res bello captę per hostẽ iniquè, & tyranicè bellũ indicentem, minimè à veris dominis, qui eas iure possidebãt ad hostes iure transferãtur: nec lege diuina nec humana in hostiũ verũ dñium trãsierũt. omnium etenim cõsensu receptũ est, capta in bello effici capientium, modo id bellum iustum sit. vnde licet in bello per Christianos principes secum inito ob præsumptam bonam hostium fidem, leges Romanorum sint seruandæ, quo ad opinionẽ: tamen ex hoc non arbitror in animæ iudicio, res captas in bello, qd hostes sciunt iniustè indictũ esse, & mala fide geri, ad eorũ dñium ptinere.

Nihilominus tamen mihi iure Romanorum magis probatur Angeli distinctio in hunc sanè sensum, vt res à Romanis virtute bellica quęsitæ, etsi ab hostib. iterũ captę fuerint, rursusq; à Romanis militib. è potestate hostium etiã ex ĩteruallo ablatæ sint, priori domino sint omnino restituẽdæ. iuxta. l. si quid bello. ff. de capti. atq; ea ratione nõ temerè prędicta l. ab hostib. ĩ seruis, qui virtute bellica quæsiti sunt, loquitur, eleganter adijciẽs horum, quæ bellico labore quæsita sunt, militem Romanum defensorem esse non dominum.

Nec ad has Romanorum leges quidquã refert Francisci Ripensis distinctio: cum hæ decisiones de militib. tractent stipendio publico militantib. In his etenim militib. qui non habẽt publica stipẽda, vel nõ tenenť in publico stipẽdio eos defendere à quibus hostes res acceperũt, opinor adhuc locum esse Angeli distinctioni, & iuriscõsulti respõso in d. l. si quid bello. qđ si nõ hostes, sed latrones, aut piratæ in hac specie res habuerint, & ab his fuerint virtute bellica per milites nõ habẽtes stipendia publica ablatæ, tunc fortassis cum res hostiũ aut capiẽtiũ factę nõ sint, priori dño erũt restituẽdæ, modo his militib. iustã soluerit laboris, & expẽsarũ mercedẽ.

Postremò, vt legẽ Partitarũ examinemus quæ non tãtũ de hostib. sed & de piratis, & latronib. publicis, quib. cũ non est, nec esse potest bellum illud, quod veteres Romani iustũ, & publicum esse censebant, adnotandũ erit potuisse constitutionem illam statuere, non qđ res illæ factæ fuerint piratarum, postquã hi in tuto eas habuerint: sed quod demũ captę virtute bellica è potestate piratarũ: fiant capiẽtium ob exercendos militum animos ad piratarum seu hostium publicorum punitionem, & persequutionẽ. Et licet Regia Partitarum lex admittere debeat iuris Cęsarei interpretationẽ de reb. quæ ius habent postliminiji, uxta l. si quid bello. & l. secundã. ff. de cap. & fortassis non procedat in militib. habẽtib. publica stipendia ad defensionẽ prouinciæ, & prouincialiũ: tamen lege belli, quæ probanda quidem erit: si qua est, poterit ea constitutio indistinctè seruari absq; vlla iuris Romani ciuilis interpretatione. quãobrẽ in his controuersiis diffiniẽdi oportet viros rei militaris peritos, quiq; satis leges, & iura belli cognouerint, semper consulere: atq; ita erit tractatꝰ de reb. bello adquisitis in foro exteriorĩ, & interiori expendẽdꝰ. qua de re aliqua tractat preter alios Tho. Grãmat. in decisionib. Neapol. q. 71. Hæc quidem lõgius, fateor, possent ac diligentius, maturiusq; tractari nos tamen vt tractatui de restitutione eorũ, quæ iniquè quæsita fuere, seruiremus, hæc lectori breuiter exposuimus.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Cõsiliũ, vel auxiliũ quãdo ad restitutionẽ obliget in cõsciẽtiæ iudicio.*
2 *Causa sine qua non: qualiter intelligenda sit, quo ad restitutionis tractatum.*
3 *Pluribus simul committẽtib. furtũ, vel rapinam: an quilibet teneatur insolidum ad restitutionem?*
4 *Pluribus committentib. furtum, si vnus eorum restituerit solidum, an cęteri teneantur huic pro æquis portionib. satisfacere?*

§. DVODECIMVS.

HACTENVS VISVM est qua ratione teneatur quis ad restitutionẽ iure acceptionis iniquæ: cuius tamen acceptionis iniquę causa solet non tantum tribui ipsi accipienti: sed & aliis, qui ei consilium, auxilium, vel fauorem dedere, vt iniquè acciperet rem alienam, damnúmve alteri intulerit. de his opportunè quæritur an teneãtur ad restitutionem: sit igitur conclusio hac in re satis iurib. & rationibus probata. Tenetur ad restitutionem non tantum is, qui iniquè accepit, damnúmve alteri intulerit, sed & is quis consilio, ope, auxilio, vel receptatione dedit acceptioni causam efficientem, quæ ipsam iniustam acceptionẽ
1 †efficiat. hanc sententiam eleganter tradit Diuus Thom. 2. 2. q. 62.

art. 7. quẽ Theologi passim sequuntur, præsertim Caie. inibi Flor. 2. par. tit. 2. c. 2. §. 4. Adria. in 4. sent. tract. de pœniten. & restitu. c. 2. dubitať. Io. Maio. in 4. dist. 15. q. 26. Syl. verb. restitu. 3. §. 6. Io. à Med. de restitut. q. 7. & 8. & probať ea ratione, quod qui causam damni dat damnum dedisse videť. c. vl. de iniur. c. suscepimus. & c. de cætero. de homic. l. nihil interest. ff. de Sicarijs. vbi Bar. & doct. quod & alibi sępissimè pro iuris regula traditur. Sed & in specie huic cõclusiõi accedit communis iuris vtriusq; doctrina, qua obseruatum passim est cõsulentẽ ex consilio teneri ad eandem pęnam, quam delinquens pati debet, si alioqui non facturo cõsiliũ dederit. c. nuper. de sen. excom. vbi gl. tex. in l. j. §. persuadere. ff. de seruo corrup. c. sicut dignum. §. qui verò. & de homicid. & gl. inibi cui similis in §. ope. Inst. de oblig. quæ ex delict. nas. quam dixit solenem esse Ias. in §. actiones. nu. 3. de actio. tradunt Bar. in l. sępè. ff. de verb. sig. Panor. & ibi latè Dec. in c. j. de offi. deleg. idem Dec. in l. consilij. ff. de regu. iur. Franc. in regul. nullꝰ de regul. iur. in 6. Feli. in d. §. qui vero. pulcher tex. in l. non solum. §. si mandato. ver. Attilicinus. ff. de iniur. igitur, si quis alioqui non facturo cõsulat vel iniquam rei alienæ acceptionem, vel dationem damni, ad restitutionem tenebitur, qua in re quo ad restitutionem potissimum est obseruandum, an consilium mouerit, vel induxerit alterum ad delictum.

Hoc itẽ probať ex alia iuris Põtificij, & Cæsarei interpretũ traditione, quę dictat dãtẽ auxiliũ, vel opẽ delicto & delinquenti, puniendũ fore eadẽ pœna qua ipse delinquens, qñ ope, vel auxilio causam dedit homicidio propinquã, & cooperatus est in delicto. quod colligiť ex l. vnica. C. de rap. virg. & in c. felicis. vbi gl. verbo. simplici fauore. de pœnis. in 6. tex. in l. item Mella. §. si alius. ff. ad l. Aquil. l. 10. ti. 8. par. 7. gl. in l. nihil interest. ff. de Sicar. tex. in d. c. sicut dignũ. §. qui verò. & §. illi etiã. vbi Fel. & Soc. cons. 188. vol. j. col. 4. Abb. & Dec. in d. c. j. de offi deleg. Hip. in l. si in rixa. ff. de Sicar. nu. 34. Salic. in d. l. vnica. fol. vlt. tradit Parisi. cõsi. 152. & 154. nu. 20. lib. 4. Nec temerè in hac cõclusione causam efficientem requiro ad restitutionẽ: cõsiliũ. s. quod moueat, vel auxiliũ quod co-
2 opereť iniquę acceptiõi, sed vt effugerẽ †Paludani sententiã qui in 4. sen. dist. 15. q. 11. col. 4. existimat, fore necessariã ad restitutiõis obligationẽ, causam sine qua nõ ptingeret acceptio iniqua, quasi velit nõ esse restitutiõi obnoxiũ, q dederit cãm acceptioni iniustæ, q nihilominꝰ eo nõ dãte cãm cõtingeret omnino, cui & qdã alij accessere, quos tñ huiꝰ opinionis auctores minimè nominauerim, qppe qui videã eos D. Tho. resolutionem pbare, q rectè, & sincerè intellecta nequaquam iuuat Palud. sententiam, sicuti eruditissimè ostẽdit Caie. in d. art. 7. & constat apertissimè, nam siquis damnũ alteri dederit, teneť dubio pcul ad restitutionẽ & reparationem damni dati, etiam, si eo nõ dante damnum illud nihilominus alij dedissent, quod Caie. expressim probat: idemq; sensere Tho. & alij paulò antè nominatim citati. Quid. n. refert quod me nõ occidente Titiũ: alter foret eum occisurus si ipse eũ occiderim? profecto parum. siquidẽ alter, qui Titiũ foret occisurus, si illum occidisset puniendus esset: atque ita ego eodẽ modo puniendus ero. atque ita video hanc nostrã sententiam probari Domi. Soto. lib. 4. de iust. & iur. q. 7. ar. 3.

Hinc patet quo in sensu sit accipienda in quæst. causa sine qua nõ cõtingeret acceptio iniqua: ea etenim est intelligenda qñ causa mouet ad agẽdum actum & in eo quidem agit ita vt ipsa sola sit causa actꝰ nullo alio accedente: vnde consulẽs rapinam alias non rapturo, teneť qdẽ in solidũ, etiã si eo nõ cõsulẽte, nõ deessent, q idẽ ei cõsuluissent, ac tandem rapina contingeret, cum satis sit, eam rapinã cõtigisse causa consilij dati, quæ causa mouit ad rapinam, & sic egit in eo rapinæ actu, vt sufficiens causa rapinæ per cooperationem.

Secũdò ex his erit adnotãdũ qd plures dãtes cãm damno aut acceptiõi iniquæ: qa simul cõcurrũt ea causa, tenenť in solidũ ẽt si vno eorũ deficiente nihilominus damnum datũ fuisset. Nec. n. magis potest dici vnꝰ eorũ causa damni quàm alter, eritq; huius illationis exemplum in plurib. simul consulentib. rapinam alioqui non rapturo, quorum quilibet consilio mouisset raptorem ad delictum rapinę. quod quotidie poterit euenire in plerisque etiam ciuilibus negotijs.

Tertiò cõstat, plurib. cõcurrentib. simul ĩ actiõe damni vno
3 †eorũ cõsilio, teneri quẽlibet insolidũ, licet vno eorũ nõ eũte, vel nõ cõsulẽte, nihilominꝰ damnũ datũ fuisset, qđ in plurib. militib. contingit, quorum quilibet tenetur insolidum ad restitutionẽ eorũ, quæ in bello iniusto capta fuerint, etiã si vno eorũ nõ eũte in prælium, foret p alios damnũ illatum, ita sanè Caie. explicat. idemque Adria. & Med. verũ esse censent. quib. suffragatur gl. in l. si in rixa. ff. de sicarijs. ad finem.

Illud tamen prętermittendum non est, quod si res ipsa furto, rapináve ablata ad cuius restitutionem ex plurib. tenetur quilibet insolidũ, sit penes vnũ, ille tenebitur insolidum in foro consciẽtiæ, & iudiciali non tantũ ratione iniquę acceptionis: sed & ratione iniquæ per eum possessi. l. si plures. ff. de vi & vi arma. l. 3. §. hæres. ff. cõmodat. notat Bart. communiter receptus in l. 4. § Cato. 2. col. ff. de verb. oblig. Et tamẽ in hac specie in vtroq; foro quilibet sociorũ insolidum tenebitur rem furto, aut rapina occupatã restituere. l. vulgaris. §. duo. ff. de fur. & expressim quo ad forum, & animæ iudiciũ, hoc ipsum responderunt Adrian. in d. cap. 2. idẽ dubitatur. Florẽ. dicto §. 4. & 2 par. tit. 1. cap. 12. §. 12. Maior in d. q. 26 & Ioã à Medina. quęst. 8 de restitutione. quorũ opinio cõmunis est secundũ Syluest. verb. restitutio. 3. q. 6. vno tamen horũ restituente insolidum: cæteri à restitutione facienda dãnũ passo liberantur, authore Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. quod & in foro iudiciali adeò certũ est, vt nulla indigeat probatione. Quid si vnus ex plurib. ad damni restitutionẽ insolidũ obligatis restituerit rẽ integrã, an & cæteri eidem teneantur satisfacere, &
4 sanè si qui restituit, rẽ ipsam ablatam insolidũ † acceperit, nihil tenentur socij criminis eidem reddere. Si verò ad aliũ ex sociis res ipsa insolidum peruenit, is tenebitur omnino restituenti reddere totum quod restituit. At reliqui socij rapinę, & delicti auctores æquè principales tenebuntur pro portione damni dati sibi competenti ad restitutionẽ faciendã ipsi, qui iam restituit, etiam si ad eos nihil peruenit: sicuti deducitur Thom. d. articul. 7. atq; explicat latè Ioan. Medina in d. q. 7. idẽ docet Caie. d. q. 62. art. 6. ex quib. & illud constat, quod si ex plurib. vnus sit principalis, qui alios non alioqui facturos induxit, hic tenebitur in animæ iudicio restituenti, totũ quod restituit ex his, quæ ad eũ nõ peruenere, omnino reddere. Addit tamen Caieta. in eo casu, quo plures vno omniũ cõsilio dãnũ dederint, tunc vno eorum restituente, cęteros pro portione eidem teneri ad restitutionẽ, vbi omniũ consensus, & congregatio causam efficientem dederit dãno, ad dãnúmve induxerit: cũ alioq quilibet ex eis nõ foret id facinꝰ absq; aliis aggressurꝰ. At si plures in datione dãni cõcurrerint absq; eo, quod vnus ab aliis causam mouentẽ habuerit, etiã si cõmuni cõsilio, aut simul vt socij facinꝰ fuerint aggressi: licet teneatur quilibet insolidũ damnũ passo ad restitutionem: nõ tamen tenebitur nec pro portione ad restitutionẽ vni ex sociis, qui solidũ dãnũ reddidit, saltẽ de rigore: quãuis ęquũ sit omnes pro æquis partib. dãnũ socio restituẽti resarcire. ego tamẽ hac Caie. æquitatem ad rigorẽ referendã esse censeo: & ideo existimo idem ex rigore agendũ. Nã ex his plurib. quilibet tenetur ĩsolidũ, quia quilibet in ipso actu est eiusdẽ totiꝰ causa. alioqui cũ plures in rapinę actu cõueniũt, nec tamẽ horũ conuẽtus est totius dãni causa: ex eo qđ vno ex eis nolente cęteri nihilominus furtũ, aut rapinã cõmitterent, tunc nõ teneť quilibet insolidũ in cõsciẽtiæ iudicio: licet in foro iudiciali fortassis aliud obtineat propter pœnam criminis: & ideo ea pœnalis lex in animæ foro minimè est admittẽda: atq; ita est intelligendum quod paulò adnotauimus, versiculo, Tertiò constat. id etenim, quod inibi probauimus obtinet. cũ ex plurib. simul cõuenientib. quilibet est causa totius damni: tametsi alioqui eis nõ cõuenientib. ab aliis damnũ datũ esset, sicuti docet, & ĩtelligit Ioã. Medina d. q. 7. cauendum tamen est, nam oportet rem istam ita exactè accipere, vt semper in iudicio interiori condemnetur cõsulẽs, vel auxilium pręstans, vel socius in id damnum vel damni partẽ cuius verè causa fuerit efficiens, vel mouens efficiẽtem. arg. capitu. vltimi. de iniur. Sic deniq; ad Caietani quæstionẽ quoties ex plurib. in cõsciẽtiæ iudicio verè teneť quilibet restituere rem acceptã dãnum passo, vel eius partẽ, si vnus p aliis soluerit eidẽ est ab aliis, quos solutione liberauit facienda pro ęqua portione restitutio. obiiciť tñ his quæ diximus, quod humana lex videť actionẽ solidum semel soluẽti negare ad repetẽdã à sociis, & participib. criminis partẽ aliquã eius, quod soluit: imo & ad repetendum ab eo, qui princeps fuerit criminis, quique alios minimè facturos ad id induxit: hæc autem denegatio fit in criminis pœnam. & ideo ambiguum est, an in foro animæ idẽ quod in exteriori quãtum ad hanc denegationem sit dicendum. hoc verò examinauimus superius. §. 2. nu. 7. & 8.

Quartò principaliter infertur, quod cõsulens rapturo alioqui centum, vt & alia centum rapiat non tenebitur restituere ducenta: sed centum tantum, secundum Adria. in d. c. 2. dubitatur. sed etsi rapturo alioqui centum consulat quis, vt ducenta rapiat, adhuc ad centum solum, non ad ducenta tenebit. quẽadmodũ Ioã. à Medina cõtra Adrianũ adnotauit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quintò deducitur ex his, falsam esse distinctionē Panor. qui post Inn. in c. sicut dignum. de homic. nu. 15. scribit, consulentem teneri ad restitutionem totius damni, at præstantem auxilium teneri tantum ad damni partem, quæ eius auxilio processerit. Est enim hæc differētia omnino falla, siquidem vel consulens, vel auxilium præstans absque vllo discrimine tenetur ad damnum, cui cōsilio, vel auxilio, causam dederit. Vnde si consilium fuerit causa totius damni, consulēs tenebitur ad totum damnum, si partis, ad partem: sic& auxilium præstans tenebitur ad totius damni satisfactionem, si causam auxilio dederit toti damno, si vero parti tantum tenebitur ad damni partem, quod perpendit Io. à Med. d. q. 8. tametsi Syl. verb. Resti. 3. §. 6. parum diligenter hanc differentiam examinauerit.

Hactenus de Secūda Relect. parte: à qua tertiam breuiter attingemus: quo perfectior sit restitutionis tractatus.

TERTIA RELECTIONIS.

Pars.

SVMMARIVM.

1 *Tenetur quis ad restitutionem ratione rei per eum possessæ quia aliena est, licet iniquè non acceperit. Et quid de fructib. bonafide possessoris perceptis.*
2 *Furtiuæ rei emptor mala fide, tenetur ad restitutionem eius, si extet. Et ea perempta ad æstimationem, etiam si res sit de his, quæ functionem cum suo genere recipiunt.*
3 *Furtiuæ rei emptor bona fide, tenetur ad eius extantis restitutionē, ea vero alienata, ad id in quo factus sit locupletior.*
4 *Dubitans rem furtiuam esse an possit licitè eam emere.*
5 *Furtiuæ rei emptor eo tamen animo, vt eam domino restituat, an possit pretium à domino repetere.*

VLTIMA RELECTIONIS PARS.

IN HAC deniq; vltima huius Relectionis parte secunda regula est exponenda, quæ licet à prima plerunq; in ei² exemplis deducat, tñ quia rationem distinctam habet, specialem locum exigere vī. sic ergo regula satis iure ꝓbata. teneē qs ad restitutionem ratione rei, quę aliena est. Nam si qs rem alienam possideat, teneē eā dño restituere ex eo solum, † quòd aliena sit, quanuis nulla pceſſerit iniqua acceptio. & tandem si rei alienę possessor sciuerit, eā alienam esse, ex eo qdem iam efficiē malę fidei possessor. l. q bona fide. & in l. bonæ fidei. ff. de acq. rer. dom. & ideo iam teneē hic possessor restituere ratiōe acceptiōis iniquę, q ab eo deducit, qđ cū ratiōe rei teneret rem alienam restituere, & nō restituit, iniquè detinet, & illicitè rem accepisse videē. 1

Sed tū ex regula quærit, an is, q ratione rei teneē restituere, idem teneat ad fructuum restitutionem? Cui quæstioni ita respōdendum esse censeo, vt possessor bonæ fidei non aliter teneaē in animæ iudicio ad fructuum restitutionem, quā in foro exteriori p humanas leges teneē. Hę siquidem leges, quæ de fructib. restituēdis tractauere, quo ad bonæ fidei possessorem iustissimæ sunt, eaq; ratiōe & in animæ foro erūt omnino seruandæ. qd sentiunt Caje. 2. 2. q. 62. ar. 6. Syl. verb. restit. q. 7. Io. Maio. in 4. sent. dist. 15. q. 26. ad fi. Qui autem fructus² à bonæfidei possessore sint restituēdi, passim plerisq; in locis traditū est: & nos scripsimus lib. 1. Varia. Resolu. c. 3. num. 6. cum sequentibus post Panor. in c. grauis. de restit. spoliat.

Secundò quæritur de eo, qui rem furto ablatā à fure, vel ab alio habuit, an teneatur eā in iudicio animę domino reddere, etiam non petenti, nec soluenti pretium, quod pro ea furi, vel alteri datum fuerit? qua de re sit prima conclusio.

Qui certò scieus rē furtiuam esse, eam emerit, aliove titulo habuerit, tenętur ad eius restitutionem, ea quidem extante: ea verò perempta ad eius iustam † æstimationem. hoc probatur in l. eos. C. de furtis. in l. seruus. ff. de condict. indeb. capitul. qui cum fure. de furtis. vbi doctor optimus textus in l. 6. titul. 13. libr. 3. Fori. latè Ioann. Lup. in rubr. de donatio. §. 6 5. nume. 53. ratione autem constat hæc conclusio, quia is malam fidem habet, ac particeps est furti, & sic acceptionis iniquæ: sicuti in præcitatis locis expressim constat, notatq́ue D. Thom. 2. 2. quæst. 62. art. 7. 2

Cæterum Io. à Medin. de restitut. q. 10. ferè ad finem, hanc opinionem veram esse censet in his rebus, quæ vsu nō consumuntur, nec recipiunt functionem cum genere suo. Nam in his, quæ vsu consumuntur, ac functionem recipiūt, recipiens à fure scienter rem furto ablatam non tenetur ad eius restitutionē in iudicio animæ, nisi fur ex hac receptione efficiatur impotens, & minus idoneus ad restitutionē, quasi recipiens sciens tā à fure rem furto ablatam quocunque titulo, si ea res sit de his, quę vsu consumūtur, & recipiunt functionē cū genere suo. nec per hoc fur maneat impotens ad solutionē, non teneatur ad restitutionem: quia non recipit à fure rem alienā: cū in ipsum accipientem fiat eius rei trāslatio dominij. quo sitvt hic nec teneatur ratione acceptionis iniquę: quia hęc acceptio iniusta nō est, nisi quatenus dānū infert priori domino quo ad restitutionem, & satisfactionē. ego sanè scio à iurisc̄ōsulto in l. 2. §. si ff. si cer. pet. vbi mutui datione exp̄edit, scriptum esse, res quasdam eam conditionem & legem habere, quod functionē recipiāt. Quæ quidē sententia variè ab interpretib. intelligitur: sed tamen res dicunturrecipere functionem in genere suo per solutionem magis quàm in specie. quæ propter naturę, vel artis similitudinem recipiunt promiscuum vsum ita, vt vna possit vice alterius fungi, sicuti frumentum cum frumento: vinū cū vino: oleum cū oleo, & his similia. vel planè res dicuntur functionē recipere in suo genere: quę formalē& subſtantialē habēt æquipollentiam, ita quidē vt vna res fungatur vice alterius vniformiter, & subſtantialiter: sic q non eadē res certa indiuidua specie reddenda necessariò sit: sed eadem res, & certa secundum veram, & realem subſtantiam genere, & qualitate solui possit, quēadmodū post alios explicat Caro. Mol. de cō tracti. nume. 17. Hinc verò non sequitur verū esse quod Ioā. à Medina scripsit: imo ea opinio falsa omnino est: quia hic recipiens pecuniā, sit etenim de ea exemplum, furto ablatam, tenetur ratione rei, quæ aliena est, quocūque tempore sciat eam furto ablatam fuisse, ad eius restitutionē. Nā etsi fur pecuniam accipienti tradiderit ea quidē traditione, & cōsumptione furis, nō transfertur pecunię dominiū in accipientē: nec à priori domino discedit. tex. insignis, quē ita omniū cō sensus interpretatur in l. rogasti. §. vlt. ff. si cer. peta. quo in loco apertissimi iuris est in his reb. quæ functionē recipiūt, cō sumptionē transferre dominium earū, cū facta fuerit bona fide: alioqui si malafide facta sit, posse rem apud quēcūq; extantē à dño vendicari: itē, & cōtra dolo cōsumentē dns agit actione ad exhibendum, quę dñiū agentis præmittit, & realis est. Sic deniq; Bar. & Doct. iuris cōsulti reſponsum interpretantē. idē, ꝓbat in l. nā & si fur. ff. eod. vbi constat, tunc demum pecuniā furto ablatam effici recipientis à fure, cum eam is bona fide consumpserit. At si recipiens à fure pecuniā furto ablatā adhuc, & si bona fide recipiat, pecuniā alienā recipit, profectò nullo iure, ꝓbari potest: qđ is ratione rei, quæ aliena est, nō teneaē ad restitutionē: imo tenebiē planè pecuniā illā extantē dño restituere, & ea cōsumpta mala fide, ad eius restitutionē: quanto fortius tenebiē is, qui ab initio sciens pecuniā furto ablatā fuisse, eā receperit? Sed & ratione iniquæ acceptionis & hic tenebitur: quippequi nūmos alienos, atq; ita rem alienam, inuito domino contrectauerit, ideoq; furtū cōmiserit. l. qui vas. §. si ego tibi. ff. de furt. quæ probat contrectantē mala fide rem alienā furtū cōmittere, etiamsi eam furto non habuerit. cui decisioni maximè locus est vbi qui contrectat, scit rē illā furto, aut rapina habitā fuisse: quo sitvt non admodum vera sit Ioan. à Medina hac in re sentētia, cui obstat tex. satis singular. in d. l. Rogasti. §. vlti. Atque inde sequitur præmisse conclusionis extensio: quæ eam recipiendam esse dictat, non tantum in reb. quę vsu non consumuntur, nec cum genere functionem recipiunt, sed & in his quę ad mutui rationem pertinent, & functionem cum suo genere recipiunt. 3

Hinc etiā patet, comedentē simul cū fure res furto ablatas sciētę quidē & mala fide, teneri in animę iudicio ad æstimationem illius partis, quā comedit: nō insolidum: quia criminis particeps nō fuit. tametsi in foro iudiciali is condemnabitur in solidum in pœnam illius criminis, quod commisit ex illa furis in re futiua societate. l. eos. C. de furtis.

Secūda cōclusio. Qui rē furto ablatā, bona fide quocūq; titulo habuerit, tenetur quidē ratione rei, eā † extantē dño restituere: ea verò bona fide consumpta, in id tantū, in quo factus fuerit locupletior. Hęc palā deducitur ab hac secūda regula, quā modò constituimus: & rationib. fatis frequentissimo Theologorū, & Canonistarū consensu, probata extat. 4

Ab ea primum deducitur, ea re bona fide consumpta in cibum, aliumque vsum necessarium consumentis: reneri eundem ad restitutionem eius pecuniæ, quam ex proprio patrimonio in eum vsum cōsumpsisset verosimiliter: nā in ea quātitate factus est locupletior: quod Caiet. expressim respondet in 2. 2. q. 32. art. 6.

Secundò

Secundò ab eadem cōclusione probatur, emptorem rei furtiuę. etiam si bona fide emerit, in foro iudiciali condemnandum esse ad rei extantis restitutionem. nec à domino fore precium ei reddendum. l. in ciuilem. C. de furtis. l. si mancipium. C. de rei vend. l. si debitor. ff. quæ in fraudem credit. idem & in conscientiæ foro seruandum erit eadem ratione secuti in specie adnotarunt Caie. ex 7 ho in d. art. 6. Io. Maior in 4. sententiarum, dist. 15 q. 26. ad fin. Syl. verb. restitutio. 3. 7. Io à Medina. de contract. q. 10.

Tertiò patet, emptorem rei furtiuæ, etiam si bona fide emerit: cum scierit rem alienam esse, non posse furi venditori eam restituere, vt ab eo pretium cōsequatur, si probabilis sit coniectura quod fur eandem rem domino minimè restituet. quod Io. à Medina probat d. q. 10. licet Alex. de Hales cui subscripsere Ang. verb. restitutio. 1. nu. 1 & Syl. verb. restitutio. 3. q. 7. cōtrarium responderit. cuius quidem opinio ad mitti poterit, cum verisimilis sit coniectura, quod fur rem domino restituet, vel emptor eum ad id agendum induxerit. aut tandem modum adhibeat, quo tutè res vero domino reddatur.

Quartò hinc procedit, quod emptor rei furtiuæ, re quidem per eum alienata eo tempore, quo bonā fidem habuit, non tenebitur ad rei æstimationem, sed tantum ad id, quod è re ipsa ad eum peruenerit: ita, vt fact² sit locupletior. l. nam & hoc natura. ff. de cond. ind. l. si me & Titium. ff. si cert. pet. vnde si rem ipsam alienauerit pro eodem precio, quod ipse furi dederat, in nihilum tenebitur. pretium etenim istud fur tiuum non est. l. Qui vas. in fine. ff. de furtis. quod si eam rem pluris, quàm emerit vendiderit, tenebitur ad restitutionem partis eius quæ excedit pretium ab eo furi datum. Sic si non emptionis titulo, sed donationis rem furtiuam quis à fure habuerit, eamq; vendiderit, pretium acceptum tenebitur domino reddere. l. si rem. ff. de pet. hęr. quam distinctionem, & in conscientiæ foro recipiendam esse censent Caie. Syl. Maior. & Medin. in præcitatis locis.

Quid autem de eo, qui dubitat rem sibi donationis, vel venditionis titulo ablatam, fur tinam esse, an poterit is iure eam † accipere, & quidem nō semper qui dubitat rem ab eo possessam alienam esse, tenetur statim restituere: quia & si dubius sit rem illam propriam esse, vel alienam, certus tamen est, nec dubitat se non esse obligatum ad restitutionem eiusdem rei: atque ideo non habet dubium practicum, licet habeat dubium speculatiuū, quod alibi tractabitur. poterit deniq; qui dubitat rem furtiuam esse, eam accipere titulo emptionis, aut donationis, modo habeat animum restituendi eam vero dño, quoties eam esse alienam cōpertum fuerit. itaq; rem hanc ratione huius dubij bona fide quæsitā & præmissa diligenti inquisitiōe, an furtiua sit: poterit is alteri vendere, aut donare modo emptorem, & donatorē admoneat huius dubij, quod ipse habeat: alioqui si non admonuerit tenebiē ad dānum, quod ex hac emptione, aut donatione emptori vel donatori venerit cū fraude videaē vitium rei tacuisse. Hæc Io. à Med. d. p. 10. ad exemplum eorū, quę in materia de cuiciionib. passim tradunē à iuris vtriusq; professoribus. Illud verò adnotandum erit, qđ qui dubitat, rem esse furtiuā, poterit eā emere vel dixi: modò nō sit dubius an licitè possit eam emere, absq; peccati culpa. Nā si de hoc dubitaret, ageret profectò contra dubium practicum, & sic cōtra cōscientiam, atque ideo peccati culpam dubio procul contraheret. 5

Cæterum si quis certo sciens rem furtiuam esse, eam emerit, dato modico pretio, eo quidem animo, vt rem ita ad quisitam † vero dño restituat, qui alioqui eā habere nō posset: at saltem probabili coniectura minimè eam assequuturus foret quasi re domini vtiliter gesta, pretium petere poterit à domino, cui res ipsa restituenda est: non tantum in foro interiori, sed & exteriori, secundum Hostien. titu. de pœnit. versi. quid de prædam ementibus. Ang. verb. restit. 1. nu. 5. Io. Maio. in 4. sententiarum. dist. 15. q. 26. ad fin. Syl. verbo restitutio. 3. q. 7. Anchar. in huius regulæ commentarijs. colum. 13. Cæpolam caurel. 10. & Ioan. Lup. in rub. de donatio. §. 65. numero 57. optimus text. quem Gratianus duo Ambrosio tribuit in capitulo rapinam. 14. quæstione quinta. Rapinam, inquit, emere non licet, nisi ea intentione, vt cui est ablata, restituatur. ex quo patet licere, ac laudandum esse quod quis rē furtiuam à fure emat vt ea domino restituatur. cum alioqui fortassis fur cum re longè fugeret, nec dominus eam habere posset. re igitur vtiliter gesta, iniquum erit quod ex pretium amittat, domino rem ipsam euincen te. Bald. verò & Ioan. Cauren. in l. 1. ff. de nego. gest. in ea fuit sententia vt opinentur, ementem rem furtiuam vt eam domino restituat. non peccare: sed tamen non habere eū actionē negotiorum gestorum ad pretium contra dominū, nisi dominus rarā habuerit emptionē, quia negotium illud pertinet ad dominum non re ipsa: nec ipso gestu, sed tantum ratihabitione. Mihi profectò non displicet hæc sententia, præsertim quod in foro iudiciali difficilimè probabitur hic animus emptoris: & tamen admitterem in vtroq; foro priorē Hosti. opinionē, si de hoc animo constaret, & emptio cederet in domini vtilitatē. ex eo quod pretiū datum, fuisset modicum, esset q; probabilis cōiectura, quòd dominus rem istā nusquā habuisset, nisi emptor eā à fure emisset. His etenim cōsideratis eriā iudex in foro exteriori dominū ad pretium cōdemnabit: si quidem negari non possit, emptionē istā factā fuisse in eius vtilitatem: & ideo negotium re ipsa ad illud pertinet. ac tenentur negotiorum gestorum actione pretiū emptori reddere, iuxta Hostien. opin. quæ magis cōmunis est.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio rei inuentæ fieri debet, alioqui vel rapina, vel furtum committitur.*
2 *Restitutio rei inuentæ domino fieri debet, vel pauperib. si dominus facta diligenti inquisitione adhuc incertus sit.*
3 *Res incerta an sint pauperib. restituēdæ, & an possit per priacipē summam, debitor ab eorum restitutione liberari.*
4 *Intellectus Authen. omnes peregrini. C. cōmunia de succeſſ. & nume. præcedenti.*
5 *Examinatur iustitia regiarum cōstitutionum, quæ de reb. inuentis tractauerunt.*

§. PRIMVS.

VIC SECVNDAE regulæ oportunè cōgruit quæstio de reb. inuentis: qua quidē ratione debeāt restitui: est etenim celebratissimus diui Augustini locus sermone 19. de verbis Apostoli. apud Gratianū item 14. quæst. 5. cap. si quid inueniſti. quo manifestè assertum est, cum qui aliquid inuenerit, nec tamen restituerit, rapinā cōmisisse. ea naque auctoritate probatur, rem inuētam esse sub peccati mortalis culpa restituendam & quod grauius est, rapinæ crimen contrahere. qui rem inuentā non restituerit. inquit enim Augustinus, si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. sed tamen hac in specie non est propria & vera rapina sicuti ostendimus 2. huius relect. par. § 1. nu. 2. vbi rapuisti. ex posuimus, id est illicitè accepisti. ea vero illicita acceptio rapina nō est, licet sit rapinę similis. ꝓbatur tex. in cap. multi. 14. quæ. 5. quem Gratianus tribuere videtur Diuo Hieronymo super Leuiticum: cum sit potius Origenis Homilia quarta ad caput sextum Leuitici. Nam & qui rem inuentam detinet, nec domino reddit, furtū cōmittit. l. falsus. §. qui alienū. ff. de fur. quod verum est, vbi inuentor rem illā acceperit animo lucrandi sibi: vel quando sciens alienam esse, cuiusq; eā retinet, vel negat, aut ea vtitur. l. inficiādo. ff. de fur. tradit Iason. l. rem quæ nobis. col. 3. ff. de acquir. possess. & Chasanæ. in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 3. col. 2. sed & præter hæc potissimum obseruandum est, tunc rem inuentam restituendā fore, cum ea res eius conditionis sit, quæ verisimiliter antea fuerit alicuius: quod si res inuenta sit talis, quæ ex probabili coniectura antea nulli² fuerit, ad quiritur inuenienti, nec est alteri restituenda. §. item lapilli. Instit. de rer. diuisio. Tho. docet, & inibi Caie. d. art. 5. Floren. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 2. igitur ex his apparet, rem inuentam restituendam omnino esse nec posse ab eo, qui eam inuenit, iustè retineri.

Verum si contingat, præmissa diligenti inquisitione minimè compertum esse, quis sit rei inuentæ dominus, tunc restituenda erit res pauperib. capit. non sanè. 14. quæst. 5. & in hac specie adnotarunt Tho. 2. 2. q. 63. arti. 5. ad 5. ac post eum Canonistæ, quorum opinio communis est, secundum Sylue stri. verbo inuentum cui suffragatur textus singularis in authentic. omnes peregrini. C. communia de succeſſ. & ei consimilis regia constitutio penultim. titulo primo. parti. sexta. quibus statutum est, quod bona peregrini morientis absq; testamēto per episcopum in pias distribuantur causas, si hæres legitimus non appareat. vnde consequitur, rem inuentā quæ verisimili coniectura fuerit alicuius, nec tamen is certò sit, vt ei restitutio fiat, pauperib. vel in pias causas distribuendam esse. non me latet viros alioqui diuini, & humani iuris peritissimos, aduersus hanc vulgo receptam opinionem quandoque disputasse, & denique existimasse, iure communi

Universidad de Deusto Biblioteca

muni seclusis prouinciarum & regnorum legibus,& consuetudinibus,posse rem inuentam iustè retineri ab inuentore,qui præuia diligenti inquisitione, non potuit scire, quis sit rei inuentæ dñs: horũ opinioni patrocinat, quod si quãdo pauperibus restitutio facienda est, id non iure naturali, nec diuino,sed humano tantũ exrat statutum,quemadmodum ratione satis sufficienti probauimus in 2. huius Relect. part.nu.6.ius verò humanum,quod inducit, restitutionem faciendam esse pauperibus,locum obtinet in his, quæ illicitè adquisita sunt,sicuti constat ex c.cum tu. de vsur. & locis similibus.igitur in hoc casu,quem tractamus,iure humano hactenus non est præcepta restitutio,siquidem rei alienę inuentor diligenter inquirens, quis sit eiusdem rei dominus non agit quid illicitum si eam interim sibi retineat, animo quidem inquirendi dominum,& restituendi ei propriam rẽ: quod modo diximus,sic denique,nisi ius humanũ aliud statuerit,visum est,non esse necessariam restitutionem rei inuentę pauperibus faciendam,sed posse eam detiner' ab inuẽtore animo sincero,vt cã domino restituat, vtq́ue diligentissimè eum inquirat.non obstat textus in d.Auth.omnes peregrini. Nam in eo casu tractatur de bonis à certo eorum domino relictis intestato decedenti, cuius nullus hæres apparet:ideo nimirum quod restitutio fiat pauperibus,vel in pias causas bona distribuantur, ad vtilitatem ipsius defuncti. at in præsenti casu agimus de bonis alicuius, quem nescimus vel viuum vel mortuum esse,vel an habeat certos hæredes. Mihi sanè communis sententia placet,quam gl.in hac regula,& in c.cum tu.de vsur.& vbique doct. sequuntur. Nec ad eius defensionem considero ipsorum pauperum fauorem: nam hic minimè sufficeret,sed animaduertendum esse censeo,quod vbi compertum sit aliquam rem non esse possidẽtis,quia eam illicitè acquisiuit,vel quia eam inuenit,& præterea eam rem dominum, licet incertum habere, facienda est diligens inquisitio ad inquirendũ,& sciendũ quis sis eius dñs,cui sit facienda restitutio.quod si ea præmissa is non appareat,tunc iuris naturalis ratio dictat, rem istam non adquiri possidenti:imò potius expendendam esse in vtilitatem domini,cuius ea præsumitur mens, vt si ei nõ possit propria res restitui, expendatur quidem in eius vtilitatem. Ergo in hac specie,quam tractamus,etenim si iura humana nihil de pauperib.statuissent,nec de causæ piæ fauore, naturali quadã ratione idẽ dicendum esset,quod ipse deduco à verbis D. Th.in d.ar.5.ad 3.& hanc esse verã rationem existimo auth. omnes peregrini.siquidem inibi agitur de reb.quæ certũ dominum habuerunt,& quidẽ nunc habeant,nẽpe heredes ipsius defuncti,tametsi ignotũ sit,qui sint hi hæredes, ad quos res ab ipso defuncto relictæ,pertineant. vnde nulla mihi videt cõgrua discriminis ratio inter hunc casum,& eum quẽ modo de reb.inuentis tractamus. sic tandẽ opinor verã esse cõmunem sententiam.Nec diffiteor hanc rationẽ minimè conuenire illis constitutionib.quib. statutum est, illicitè acquisita simul,& illicitè data,quæ & à dante,& ab adquirente ob criminis detestationẽ auferent. at existimo per eas cõstitutiones in pauperum, & pietatis fauorem statutum est, quod ea bona pauperibus distribuantur, vel in similem piã causam.potuere enim humanæ leges punire dantem, & accipientem,pœnam ipsam pauperibus, vel pijs causis erogandam,ac distribuendam fore,simul statuere.

Quã ob rem obiter hic quærit de potestate legis humanę circa hæc incerta.Et profecto in his certis quæ iure humano pauperib.aut operib.pijs distribui iubent:
3 †ex ea causa qd nec dãti sint restituẽda,nec accipiẽs ea possit retinere, ob vtriusq; turpitudinẽ,mihi apertissimi iuris esse videt,principẽ summũ cui' legis auctoritate hęc pauperib.distribuẽda sunt q̃ pri',seclusa humana lege,pauperib.nõ erant debita, posse res istas in aliũ piũ,vel publicũ vsum expendere licitè ex causa iusta vel lege generaliter lata,vel speciali dispẽsatiõe. Nã princeps is, q veluti reipublicę rector,& administrator,hæc pauperib.dari lege iussit,poterit & ab eisdẽ auferre, in aliáq; publicã,aut vtilem rei publicę causam expendere.Et hæc sit sufficiens hui' cõclusiõis ratio.Hinc planè deducit in his quidem reb.incertis,q̃ hãc legem,& cõditionẽ habent, posse eũdem principẽ ex causa,p cõpositionẽ factã cũ debitorib. eos eximere ab obligatiõe restituendi pauperib.res incertas:cũ hic nihil fiat cõtra legem diuinã, nec naturalem, sed tãtum cõtra legem humanã,cui princeps derogare potest. in alijs verò reb.incertis,quæ dominũ iustissimũ habent, nec ab eo derelictæ sunt,nec lege humana ex ei' dominio ablatę, sed tñ q̃a is domin' ignot' est,nec ei restitutio fieri potest,ratio naturalis dictat, eas res expendendas fore in ipsius domini vtilitatem nempè vel pauperibus,vel piis locis erogãdas fore,ob spirituale ignoti domini salutem, secundũ Thomã d. artic.5.ad 3.tunc sanè opinor à summo principe posse liberè cõmutari causam,in quã res istæ sint expendendæ:modò ea cõmutatio adhuc fiat in domini ignoti vtilitatẽ,aut iuxta ipsius voluntatẽ,ratione quidẽ ęqua præsumptam:non alias.Quid enim obsecro differt dominus alicuius rei sit ignotus an absens ita,vt ad eum propria res deferri nõ valeat cõmodè?nihil profectò:cum etsi dominus ignotus sit, tamen manifestum est,rem ipsam dominũ habere,cui ob incertitudinem restitui nõ potest.at res domini absentis eo casu,quo ei restitui non potest,nec verisimiliter speratur huius restitutionis tempus opportunum,non potest, etiã auctoritate principis in aliã causam expendi,quàm quæ vel sit vtilis absenti,vel cõformis eius præsumptæ volũtati:sic igitur idem erit in re,quę dominum habet,quanuis ignotum,& incertũ quod videtur conueniens menti Thomæ,& Caietani in dicta respõsione ad tertium.ad hunc,ni fallor,modũ est intelligenda sententia eorum,qui censent,Romanum Pontificem liberam habere potestatem per compositiones,quas vocãt, liberandi debitores ab obligatione restituẽdi res incertas:id est quarũ domini sunt incerti.quam opinionẽ defendit Ioã. à Medina de restit.q.3.causa 11.

Nõ tamen inficior aliã esse rationem habendam circa intellectum Authen.omnes pegrerini.Nã mortuo rerum dño
4 †ab intestato,cum is non exposuerit propriam voluntatem ad hoc,vt res post eius mortẽ distribuerentur,manet penes leges humanas libera disponendi facultas: & sicut humana lex potuit cognatos proximiores,ad hæreditatẽ intestativo cere:ita potest vxorem eiusdem, aut principẽ,aut pauperes, aliámve pietatis causam:quod nemo doct' negabit.siquidẽ hęc successio intestatorum,iuris ciuilis libero arbitrio relicta est.& ideo poterit princeps ad bona intestati peregrini post eius mortem,vocare fiscum ipsum,vel principem. Imò ex causa poterit in his successionib. princeps statuere quod peregrini testari non valeãt,in fauorẽ itẽ peregrinorũ, aut alienigenarũ,quos lex ciuilis potest efficere ĩcapaces successionis,quo ad bona,quæ defunctus in ea prouincia adquisierit:& ea regi deferre qd apud Gallos ita statutũ est: sicuti testatur Guiliel.Bened.in c.Rainuntius.verb & vxorẽ nomine Adelasiã.nu.1042.de testam.Boerius in consuet.Bituricẽsib. rubr.de testam.§.vlt.& Rebuffus in procemi.ad leges regias, glo.5.num.82.

Ex prænotatis examinandę sunt quo ad animæ iudicium regię constitutiones,quę de reb.inuentis tractauerunt. Hæc
5 bona vulgò appellãt, mostrenca Hispano sermone,†Grecò verò dicunt,ἀδέσποτα,auctore Strabone lib.71.vbi de Aegypto agẽs scribit,hæc bona ad fiscũ publicum, & Cęsaris deferri. cuius meminit & Budæ.lib.3.de asse.etenim apud nos regia l.1.tit.11.lib.6.ordinat.qua cautũ est,quod inueniens rẽ aliquam,quę prius alicuius fuerit eã tradat iudici,vel illi,cui cõsuetudine,aut principis priuilegio,ius competit recipiendi, & seruandi hæc bona,quæ incertum dominum habent:qui tãdẽ rẽ illã recipiẽs,quolibet mense ipso die nũdinarũ, in loco fuit inuenta,publicè dominũ requirat per pcõnẽ,vsq; ad annũ & duos menses:vt si hoc tpe dñs rei cert' sit rẽq; ipsam petierit,eidẽ restituat,alioqui eã vt ,ppriã obtineat,q eã recepit,dominiũq; eius adquirat is, vel princeps,vel Dux, Marchio,aut Comes,cui ius sit hãc rẽ acquirẽdi ,ppter dñi incertitudinem.idem senserat l.2.ti.13.lib.4.fori.estq; similis ferè consuetudo apud Burgundos:vti refert,& explicat Chassan. rubr.1.§.1.& seq.item apud Aurelianenses tit.de fugitiuis,& errãtib.vbi statuit,aut potius cõsuetudine inductũ extat,qd dominus rei inuentę possit rem propriam petere etiam post dicta preconia,& menses supradictos, modo nondum sit snĩa iudicis lata,quę ratione legis,vel cõsuetudinis rem inuentã principis,ducis,comitis,aut alteri' dñio addixerit. harũ fermè cõsuetudinũ meminit Ioã.Faber in §.examẽ. Insti. de rerũ diuisione.Sic licet iure Cæsareo statutũ sit res & bona eorum,q naufragiũ patiuntur, à nemine occupari posse, nisi eo animo, vt dominis restituantur, non obstante quacunque consuetudine, quæ contrarium fieri permittat, Auth. Nauigia. C. de furtis. tamen apud Gallos dominus prouinciæ,& territorij,ea bona vti oberrantia,& dominum incertum habentia, occupat,& sibi adquirit, secundum Guiliel.Benedict.ind.cap.Rainunt.verb.& vxorem nomine Adelasiam.nu.935. de testamen.verum quod ad hanc consuetudinem attinet, ego ingenue fateor me prorsus iuxta æquitatis &

quitatis & iustitiæ rectitudinem, non percipere qua ratione possit ea consuetudo defendi.Nam iniquam esse non dubito,nec video qua ex causa dubitari possit.Quid.n.obsecro naufragus miser fecit,vt dignus sit amissione rerum,quæ ad ipsum lege naturæ pertinent?quid item principem Christianissimum mouere potest,vt tam impiam,& crudelem consuetudinem probauerit,aut eam à iudicib. seruari permiserit?vnde Petr.Rebuff.in procemio ad leges regias.gl.5.n.64. scribit non esse in conscientiæ foro tutos dominos hæc bona occupantes,plúsq; timẽdũ esse Deũ,vt verè à Catholicis plus timendus est ad præceptorum diuinorum obseruationem, quàm humani legislatoris rigorem, & quidẽ iniquũ.

De legib.verò huius regni solet etiam dubitari,an & hę tutum reddant in conscientiæ iudicio eũ,cui hæc bona fuerint addicta,ita quidem,vt verè dominus effectus sit rei inuẽtę,nec teneatur priori domino eam reddere,si is postmodum eam petierit?Et quidẽ lex humana potest à priuatis rerum dominia tollere varijs ex causis, vel in pœnas criminis commissi, vel ad ipsius reipublicæ vtilitatem,vel ratione legitimæ vsucapionis,aut quia res à dominis habẽtur pro derelictis,& ea ex causa potest lex earũ dominium liberè alteri dare.Sed in hisce reb. inuentis nulla harum rationum cõstitui potest ad priuationem dominij:igitur nõ satis æquè legib.definitum est,quod hæc bona alicui adiudicentur domino inuito,nec expendantur in eius vtilitatem,aut in eã causam,quæ eius præsumpto consensui conueniat, sicut modo ex D.Tho.extitit adnotatũ.consequens patet,antecedẽs vero probatur,quia crimen hic nullum contingit,nec à domino rerum omissum est,reipublicæ item vtilitas non pertinet magis ad has res inuentas quàm ad eas,quæ certum dominum habent.Nec sufficit vtilitas reipublicæ ad priuationem priuati domini,nisi & eius æstimatio priuato reddatur.l.vẽditor.§.si constat.ff.com.præd.de quo & nos egimus libr.3. Varia Reso.c.14.vsucapionis autem ius dubio procul æquissimum est,ne dominia rerum incerta sint.l.j.ff.de vsuc. tamẽ exigit ex rectitudine iustitiæ,quod vsucapiens bonam fidẽ habeat & existimet rẽ ad eum pertinere,hęc autem existimatio in hac specie omnino deficit,vnde sufficiens non est vsucapionis causa,postremo autem quod de derelictis diximus facilimè refellitur,cum nihil hic minus congruat. Etenim dominus rei inuentæ si posset eam repetere,& habere maximo cum gaudio eam sibi potius vendicaret, quàm pro derelicta relinqueret.Atque ita præsumendũ est nisi res sit adeo modici valoris,vt derelictæ rei præsumptio capi possit. Sic denique video iustius esse, quod hę res inuentæ, & quæ certum dominũ prius habuerunt,modo verò incertum habent,in vtilitatem domini,aut in eam causam, quæ eius sit verisimilis consensui,expendatur,quàm quod alicuius dominio adiudicentur:domino priori inuito,sicuti D.Tho.sensit in d.art.5.ad 3.Quod si velimus, adhuc ex rectitudine iustitię leges regias defendere, quæ fortassis defendi in animę iudicio possunt,modò priori domino rem inuentam repetenti ius reddatur,fiatq́ue etiam post præconia,& sententiã iudicis rei restitutio:est illud potissimum obseruandũ, ne vlla fraus fiat per iudicem,aut per eum, cui lege vel consuetudine,vel principis priuilegio,harum rerum custodia tradita aut delegata est.Nam & de iustitia harum legum dubitauit Chassanæ.in consuet.Burgundiæ.d.§.j.sub rubr.1.

EX §. SEQVENTI.

SVMMARIVM.

1 *Thesaurus quis proprie,ac vere dicatur?*
2 *Thesaurus ad quem pertineat,breui quadam distinctione traditur.*
3 *Thesaurus in loco religioso vel sacro inuentus cuius sit,& inibi conciliantur duo iuris ciuilis contraria responsa.*
4 *Regia cõstitutio de thesauris defenditur,etiã quo ad animæ iudiciũ.*

§. SECVNDVS.

1 SVPEREST nũc de thesauris agere, an & pecunia ex thesauro habita sit necessariò restituenda, & cui,& an efficiatur inuenientis?est etenim Thesaurus pecunia ab ignotis dominis † supra hominum memoriam reposita.l nunquam nuda. §.thesaurus.ff. de adqui.rer.domi.thesaurus,inquit Paulus, est quedam vetus depositio pecuniæ,cuius non extat memoria: vt iam dominum non habeat.sic enim fit eius qui inuenit, quod non alterius sit.Alioqui si quis aliquid,vel lucri causa, vel metus vel custodiæ condiderit sub terra: non est thesaurus cuius etiam furtum fit.hæc iurisconsultus. ideoque hæc pecunia dicitur Thesaurus, quasi reposita sit εἰς αὔριον,id est in futurum:sicuti deducit Alcia.lib.4.de verb.signi.& lib.7.parer.c.1.atq; auctore iuriscõsulto, hæc pecunia quocunq; in loco sit in nullius bonis est,& ideo capientis,& inuenientis efficitur,naturali quadã ratione,qua ea,quę in nullius bonis sunt vt auis & ferę,capientis fiunt.§.Ferę. Inst.de rer.diuis.

His verò de dictionis cognitione præmissis, circa thesauri adquisitionem,sit hęc receptissima,simul & probatissima distinctio,vt thesaurus magica inuentus arte,in proprio etiã fundo,sit Cæsaris,& fisci l.vnic.C.de thesau. lib.10.l.ne
2 mo.C.de malef.&†math.absq; arte verò magicã inuentus, in proprio agro totus sit inuentoris,in alieno verò data tamẽ opera,totus domino fundi cõpetat: fortuito autẽ inuentus pro parte dimidia domino agri,pro alia dimidia inuẽtori cedat.tex.ita cõmuniter intellectus in §.thesauros.Instit.de rerũ diuis.idq; Adrianus Imperator naturalem rationẽ sequutus statuit,auctore Spartiano in Adriano Cæsare.quod & Iustinianus refert in d.§.thesauros.eãdẽ distinctionẽ sequũtur gl.Faber.Ang.& Doct.in d.§.thesauros.& inibi è iunioribus Claudius Cantiũcula,Ferrarius,& Eguinarius Baro. optim' tex.& ibi Doct.in l.3.§.si in locis.ff.de iure fisci.l.si is qui.§.vlt. ff.de acqui.rer.dom.regia l.44.tit.28.part.3.tradũt idẽ Diuus Tho.2.2.q.96.art.5.Floren.2 part.tit.1.c.15.§.2.Sylue. verb. inuẽtũ.gl.& Card.à Turre Cremata in c.si quid inuenisti. 14. q.5.& Chas.in consuet.Burgundię.rub.1.§.1.nu.7.& sequẽtib.à quib.varię hac de re quæstiones tradũtur.Potissimũ tamen hoc in tractatu dubiũ est, quonã modo cõciliari valeat duo iuris ciuilis responsa:quæ de Thesauro inuento in loco religioso,contraria planè responderint.siquidẽ in l.3.§.si in locis.ff.de iure fisci.Calistratus scribit, thesaurũ inuentũ in loco religioso,pro parte dimidia fisco cedere:at Iustinianus
3 in d.§.Thesauros.†respondit thesaurũ inuentũ in loco religioso,fortuito tamẽ,totũ inuentoris esse:idq; tribuit Adriano Cæsari:cũ Spartianus hoc subticuerit.Idẽ quod respõdet Calistratus probatur in lib.feudorũ.in ca.1.quę sint regalia. cæterùm Accursi.in di.§.si in locis.& in di.§.thesauros.hanc antinomiã dissoluere conatus,intelligit Iustiniani decisionẽ secundũ naturalẽ æquitatẽ,ex qua ea quæ in nullius bonis sunt,capientis efficiũtur:Calistrati verò sententiam secũdũ rigorẽ iuris procedere censet,qui hoc in casu præualere debeat ęquitati.⁂ Etenim quoties naturalis ęquitas,& ciuilis pugnãt,potior ciuilis debet esse l.bona fides.ff. depositi. ⁂ Ego hãc cõciliationẽ minimè probo quippe qui nõ esse verisimile cẽseã Iustinianũ in suis illis ĩstitutionib.quas edidit, vt iuuẽnes iuris principia acciperẽt,falsã vel iure ciuili iã derogatã sentẽtiã,tradidisse quãobrẽ idẽ Accurs.in d.§.si in locis. intellexit textũ ibi,quãdo thesaurus fuit inuentus data opera.§.vero.Thesauros.vbi inuentio thesauri fortuito contigerit.Et profectò ita verũ est quod Iustiniani locus de thesauro fortuito inuento tractat:sed quod Calistrati responsio sit intelligenda de thesauro data opera inuẽto,falsũ est,preterquã qd hæc interpretatio maximã diuinationẽ habeat.Etenim in d.§.si in locis.ęqualis decisio ponitur in thesauro inuẽto in loco sacro,in religioso.in prędio publico, in prędio Cæsaris patrimoniali,vel fisci:& ideo in omnib. his eadem esse debet determinatio.Et tamẽ cõstat thesaurũ inuentum in prædio Cęsaris patrimoniali,vel fisci.data opera nõ pro parte dimidia tãtũ,sed in totũ Cæsaris,vel fisci esse.Quod& ex ipso Iustiniano apparet semper de thesauro tractat diuidendo,cum is inuentus sit fortuito:quasi vbi sit inuentus data opera,is omnino,& in totũ pertineat ad fundi dominũ,vnde certissimũ hic esse cẽseo,nõ posse iurisconsulti respõsum in d.§.si in locis.intelligi de thesauro inuẽto data opera: sed necessario procedere in thesauro fortuito inuento. quod palam est.

Tertia igitur ratio ad dissolutionẽ huius antinomię, ita cõstituitur,vt Iustiniani sentẽtia obtineat in thesauro inuẽto in loco sacro,aut religioso,,pprio tñ ipsius inuẽtoris.licet etenim cuiq; locũ religiosum ,ppria auctoritate facere inferẽdo mortui corp'.§.religiosum.Inst.de rer.diuis.l.cũ ĩ diuersis.ff.de religio.& sumpt.funer.sacrũ autẽ priuata auctoritate fieri non potest:sed necessaria est auctoritas publica.§.sacræ.Insti.de rerum diuiso.eadẽq; auctoritate publica licebit priuato illũ locũ obtinere.Sic deniq; ob id qd loc' ille sacer vel religiosus paulò antè priuat' fuerat ipsius inuentoris,ab ipsoq; possidetur,thesaurus inibi inuẽtus in totum ei cedit. text.tamen in d.§.si in locis. procedit in loco sacro,aut religioso,qui inuentoris non est,nec antea fuerat,nec ab eo detinetur.atque ita Claudius Cantiũcula in dict.§.Thesaurus.

hanc difficul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc difficultatem explicat. ✠ Et post eam Robertus Aurelionen. lib. j. receptarum. cap. 5. eandem obseruationem probat ✠. Cui quidem accedendum non est, quia eius interpretatio diuinationem ità habet. Et præterea, quia loca sacra in nullius bonis sunt. §. nullius. Inst. de rer. diuis. religiosa autè secundum veterè iuris ciuilis significationem, quo ad ius sepulchri: non quoad ad alia, in priuatorum dominio esse videntur. sicuti in d §. nullius. probatur. vnde parum sufficiens hæc ratio est, vt thesaurus in loco sacro, vel religioso inuentus ab eo qui locum religiosum fecit, vel sacrum fieri consensit, in totum acquiratur. Deinde apparet, non aliter Iustinianum locum sacrum, vel religiosum accepisse, quàm Calistratus acceperit. Quo fit, vt satis nodosa sit hæc iuris ciuilis antinomia. Fortassis illud potius, ac congruentius est, quod Iustinianus Cæsar à responso Calistrati iurisconsulti discesserit auctoritate legis ab Adriano latæ, atque ideo sententiam iurisconsulti in d. §. si in locis. sublatam esse, & correctam à Iustiniano in d. §. Thesauros. secundum quem, thesaurus inuentus in loco sacro, vel religioso ipsi inuentori quæritur: nec eius aliqua pars fisco, aut reipublicæ debetur. Quasi hæc loca in nullius bonis sint, & iure publico censeantur. quam interpretationem sensit veram esse Ang. Aret. in d. §. Thesauros. & probat inibi Eguinarius Baro. ✠ Nam & Iacob. Cuiacius diligenter lib. 10. obseruationum. c. 37. quod quidem opus post huius tertiam editionem publicum fecit, obseruat in Thesaurorum quæstionibus differētes fuisse Imperatorum sententias: idque probat ex Zonara, Lampridio, Cedreno, & alijs. ✠ His accedit opinio Cini. & Bald. in Litè lapilli. ff. de rerū diuis. & Challanæi in d. §. j. qui scribunt, Thesaurum inuentum in loco publico, qui in nullius bonis sit, totum fieri inueniētis, nec eius partem aliquā fisco cedere. Ergo eadem ratione thesaurus inuentus in loco sacro, vel religioso, quæ quidem loca publica sunt, nulliusque in bonis esse censetur, totus fiet inuenientis. Non obstat quod de prædio fiscali, publico, vel Cæsaris scriptum est in d. §. Thesauros. & in d. §. si in locis. quia id intelligendum est non de locis publicis, quæ in nullius bonis sunt, vt platea, via publica, sed de locis quæ ipsius reipublicæ Cæsaris, fisci, aut ciuitatis ita propria sunt, vt est fundus Titij, nec sunt omnibus cōmunia: in his etenim dimidia pars Thesauri aut fisco, aut Cęsari, aut ciuitati iure dominij debetur: quem sensum probat Regia partitarum l. 4. tit. 28. partita 3. non tamen inficior Doctō. sentire contra Bald. opinionem, Thesaurum inuentum in loco publico, qui nullius sit, pro dimidia parte fisco cedere, & id deducere videntur à d. §. si in locis. quo decisum extat thesaurum inuētum in loco religioso, aut sacro pro parte dimidia pertinere ad fiscum & deinde ab eo quod de thesauro inuēto in loco publico, ibi & in d. §. Thesauros. statutū est, sed nos de loco religioso Iustiniani sentētiam elegimus, de locis autem publicis respondimus, id intelligendum esse in locis publicis, quæ reipublicæ sunt iure dominij specialis, nō de locis quę publ ca, & cē n uria sunt nulli⁹ dominio speciali subdita. ✠ Quid si apud Iustinianum in d. §. Thesauros. ita quis legendum esse contendat. idemque. 1. Hadrianus statuit. Si quis in sacro aut religioso loco fortuito casu inuenerit, ac si quis in alieno loco non data ad hoc opera, sed fortuitu inuenerit, dimidium domino soli concessit, & dimidiā inuentori. Facile intelliget idem in d. §. Thesauros probari, quod, à iurisconsulto in d. §. vlt. probatum fuerat: quod nuper Guil. Fornerius lib. 2. Select. c. 26. adnotauit. Sed & eius obseruationis ratio non facile cuiuis probabitur, cum à vulgata lectione necessario sit discedendum, quam tamen & Theophilus sequitur, & ipsius orationis ordo probat apertissimè, vnde cautè nouæ lectiones sunt obseruandæ, & cum iudicio admittendæ, imò ni fallor, frequentissimè improbandæ. ✠.

Sed apud nos quo loca religiosa, & sacra alia significatione accipimus, & interpretamur: opinor thesaurum in loco religioso, aut sacro inuentum pro ea parte ad ecclesiam eiusque prælatum pertinere, pro qua ad priuatum, qui dominus illius loci fuisset, omnino ex legibus deferendus esset, si locus ille nō religiosus, sed priuati domini foret: sicuti adnotarūt Ange. in d. §. Thesauros. Ange. & Sylue. verbo, inuentum. §. 4. contra gl. in c. si quid inuenisti. 12. q. 5. quæ etiā hodie in locis religiosis seruādam esse censet Iustiniani decisionem.

Postremò illud est obseruandū l. Regia 7. titu. 12. lib. 6 ordinat. statutum esse quod thesauri quocunq; in loco inuenti fuerint regi adquirantur, data quinta eorū parte ipsi inuē-
4 tori. Et licèt in vulgatis ✝ codicib. quartæ partis fiat mentio, in antiquis tamen exemplarib. manu scriptis, quinta tantū pars inuenienti defertur. Sed etsi ea constitutio, vt quidā opinantur, possit iuxta veterem partitarum legem intelligi, sit ita intelligenda, vt non de omnib. thesauris quocūque loco rum inuentis: sed de iis tantum, quæ iure alioqui ad regem pertinent, accipienda sit: tamen ferè totius orbis cōsuetudine inductū est, quod Thesaurus ad reges, & ad fiscum pertineat: quòd præter alios testantur Palud. in 4. sent. dist. 15. q. 3. art. 5. & Floren. 2 par. tit. 1. ca. 15. §. 2. Hanc tamen consuetudinem damnat Sylues. verb inuētū. §. 6. dicens esse contra naturalem æquitatem, quę dictat, ea, quę in nullius bonis sunt, primo occupantis fieri vnde asseuerat, hanc cōsuetudinem, legesque humanas illi similes in animæ iudicio non obligare. Sed eius sententia falsa est: nam & præter alia, profectò si hęc consuetudo in conscientiæ iudicio non ligat, nec in exteriori ligabit: siquidem eadem ratio, quæ eam iniquam esse probat in foro animæ, dictat itidem iniustam esse in foro exteriori. Sed consuetudinē istam probandam esse, iusteque in duci posse censet Cajet. in d. q. 66. ar. 5. Palu. item & Floren. eiusdem opinionis esse videntur, dum eam referunt, minimè improbantes. Ratio autem, qua eam iniquam esse opinatur Sylues ter, sufficiens nō est. Etenim ratione naturali ea, quæ in nulli⁹ bonis sunt, primo occupantis efficiūtur, vt satis cōstat. nō tamen ex hoc tollitur potestas principib. quib. administratio reipublicæ cōmissa est, quin possint ea, quæ in nullius bonis sunt, alicuius priuato dominio applicare, post quā applicationē qui ea occupauerit, non occupat quæ nullius, sunt, sed quę iure humano dominū habēt: quod Cōrad. tradit in tract. de contractib. par. 1. q. 8. & 9. ac potissimè 10. qua ratione thesaurus priusquā inueniatur, poterit per leges humanas alicui applicari, vel insolidum, vel quo ad partē: sicq; applicatus dari debet his, quib lex humana iussit, & statuit dandū esse. Præterea contra Sylue. vrget ratio satis firma. Nā si ratione naturali thesaurus sit primo occupantis, quia in nullius bonis est, & pro derelicto habetur: eadēq; ratione cē fuit Sylues t. iniquam esse legem, quę Thesaurum ad fiscū pertinere statuerit in totum: eodem profectò iure deducitur, iniquam esse legem, quæ Thesaurum inuētum in fundo alieno, pro parte dimidia statuit ad agri dominū pertinere: nō ad inuentorem. Cum dominus fundi non habeat ius aliquod ad ipsum Thesaurum nec ad eius partem: siquidem is in nullius bonis sit, & ideo primò occupantis fiat, & tamen nemo vnquam damnauit leges, quę sanxere dimidiam Thesauri partem dandā esse domino agri, imo eas probauerunt, & vti iustas admiserunt Diuus Tho. d. q. 76. art. 5. cæteriq; Theologi, qui hac de re hactenus tractauere. lege verò naturali nulla Thesauri pars domino fundi debetur: nō magis quā si quis rem propriā in agro alieno derelictā dimittat: illa etenim res nō pertinebit ad agri dominum, sed ad eū, qui primo illam occupauerit. Quo fit, vt quēadmodū lex potuit dimidiā Thesauri partem domino fundi addicere, ita etiam possit eādem partem vel totum Thesaurum fisco, vel regi onera reipublicę sustinenda, soluendum ac reddendum esse statuere.

Hactenus de vltima relectionis parte. cætera, quæ possent huic tractatui conuenire, diximus 3. Variar. resolut. libr. dum de contractib. vsurariis tractauimus: & de reb. adquisitis per vsucapionem, cōsule nostram in regul. Possessor malæ fidei. relectionem iam olim à nobis in publicum emissam.

Finis Secundi Tomi.

INDEX RERVM MAXIME NOTABILIVM, QVAE IN HOC TOTO OPERE TRACTANTVR, COMPOsitissimo, atque exactissimo ordine Digestus, per Alfonsum Gonzales à Turri.

Prior numerus Tomum, Secundus paginam, Tertius verò columnam designat.

A

ABBAS an possit conferre primam tonsuram. to. 1. pag. 205. col. 2. in princip.

Abbatis authoritas non sufficit regulariter in alienandis rebus monasteriorum. to. 1. pag. 176. col. 1. in fine.

¶ Aborsus infantis iam animati potionib. sumptis secutus pœna mortis puniendus est. to. 1. pag. 345. col. 2. in medio.

Aborsus si non fuerit secutus, vilis damnandus est in metallum, & honestus in insulam deportandus. ibidem to. 1. col. 2. in fine.

Abortioni qui causam dedit est irregularis, atque ibi de criminis huius pœna. to. 2. pa. 475. col. 1.

¶ Abdicatio, quid sit. 2. pag. 69. col. 1. in princ.

Ablatio rei minimæ an sit furtū, & an inducat peccatum mortale. to. 1. pag. 1. col 1. in princ.

¶ Absens constitutus executor vltimarum voluntatum, qualiter id officium accipere videatur, to. 2. pag. 110. col. 1. in medio.

Absenti an possit fieri donatio inter viuos, vt statim valeat, & quid de donatione causa mortis, to. 2. pag. 169. col. in medio.

¶ Absentibus an debeantur distributiones quotidianæ, vide in verb. Distributiones quotidianæ.

Absentium distributiones an præsentibus accrescant. to. 1. pag. 409. col. 2. in fin.

Absentis ratihabitio necessaria est, vt ei actio quæratur sine cessione. to. 1. pag. 222. col. 1. in fine.

Absenti iure huius regni promissio fieri potest cū effectu, etiam nemine absentis nomine acceptante. to. 1. pag. 222. col. 2. in princ.

Absentis nomine notarium stipulari plurimum interest, ad effectum. l. quoties. C. de donationib. quæ sub modo. tom. 1. pag. 222. col. 2. in fine.

Et an post absentis acceptationem donator possit ex consensu donatarij à pacto donationi appositio in fauorem tertij, & absentis recedere. ibid. to. 1. col. 2. in fine.

Absens maritus an sit ab vxore expectandus. to. 2. pag. 186. col. 2. in medio.

Absentia sponsi an ipsa sponsalia, quæ de futuro appellamus, dissoluat. to. 2. pag. 125. col. 1. in fin.

Absentis ratihabitione non sequuta an possit donator si stipulatus fuerat, pœnitere nō requisito donatario. to. 1. pa. 223. col. 1. in princ.

Absenti an sicut quæritur actio personalis ex pacto donatoris, sic etiam acquiratur dominium sine traditione. to. 1. pag. 219. col. prima, in fine.

Absenti quando dicatur ius quæsitum. to. 1. pag. 443. col. secunda in medio. & to. 1. pag. 223. col. 2. in medio.

Absenti actio personalis regulariter non quæritur quo ad contractum simplicem, ex quo absenti actio quæratur, etiam si ratihabitio secuta fuerit. to. 1. pag. 223. col. 1. in medio.

Et an acquiri possit per procuratorem ibi. col. 1. in medio.

Absoluta potestas quæ dicatur. to. 1. pag. 382. col. 1. in principio.

Absolutio excommunicationis cap. si quis suadente. an detur aliquando ab episcopo. to. 1. pag. 428. col. 1. in fine.

Absolutio à iuramento quandoque citationem requirit, quandoque ea omissa potest concedi. to. 1. pag. 180. col. 1. in fine.

Absolutio à iuramento quid operetur ad effectum agendi præstita. to. 1. 181. col. 1. in princ.

Absolutio à iuramento in contractu posito, quo modo sit petenda. to. 1. pag. 180. col. 2. in fine.

Absolutio est necessaria ab excommunicatione iniusta. to. 2. pa. 343. col. 1. in fine.

Absolutio necessaria est ab excommunicatione, quæ lata fuit ad tempus tacitum, vel expressum. to. 2. pag. 263. col. 1. in medio.

Absolutio ab excommunicatione an possit fieri sub conditione, & ad reincidendum. to. 2. pa. 363. col. 2. in fine.

Absolutio præstita absque iuris canonici forma, & solēnitate valet. to. 2. pag. 364. col. 1. in fine.

Absolutio in mortis articulo latè expenditur to. 2. pag. 365. col. 1. in medio.

Absolutio ab excommunicatione an possit dari ab eo, qui presbyter non est. to. 2. pag. 366. col. 1. in fine.

Absolutio ab excommunicatione sacramentalis non est, contra communem doctō. in 4. senten. to. 2. pag. 366. col. 2. in princip.

Absolutionis forma. to. 2. pag. 367. col. 2. in fine.

Absolutio ex falsa causa obtenta nulla est. to. 2. pag. 368. colu. 1. in fine.

Absolutio ab excommunicatione qualiter sit danda, & quibus præmissis. to. 2. pag. 366. col. 2. in fine.

Absolutio ab excommunicatione obtenta in foro conscientiæ ex potestate Iubilæi, aut Bullarum an habeat vim in foro exteriori. to. 2. pag. 370 col. 1. in princ.

Absolutionem simplicem petens an videatur confiteri se excommunicatum esse. to. 2. pag. 370. col. 2. in princ.

Absolutio simplex differt ab ea, quæ datur ad cautelam. tom. 2. ibidem.

Absolutionis appellatione, in dubio de simplici est intelligendū. to. 2. pag. 371. col. 1. in princ.

Absolutio ab excommunicatione à quo possit concedi. to. 2. pag. 371. col. 1. in medio.

Absolutio ab excommunicatione iuris & canonis ab Episcopo regulariter dari potest. to. 2. pag. 371. col. 2. in fine.

Absolutio ab excommunicatione minori pertinet etiā ad sacerdotem parochialem to. 2. pag. 372. col. 2. in princ.

Absolutio ab excommunicatione an possit dari ab Episcopo ei qui est excommunicatus à prælato inferiori. to. 2. pag. 371. col. 1. in fine.

Absolutio ad cautelam quando conceditur. to. 2. pag. 171. col. 2. in fine.

Absolutio ad cautelam à quo iudice dari possit. to. 2. pag. 372. col. 1. circa finem.

Absolutio ad cautelam extraordinaria est, & regulis iuris pontificij aliena. to. 2. pag. 373. col. 2. in princ.

Absolutio à iuramento à quibus dari possit, & qua causa? to. 2. pag. 247. col. 2. in medio.

Absolutio an sit necessaria in iuramento præstito contra bonos mores. to. 2. pag. 270. col. 1. in fine.

Absoluere à voto pœnali quis possit: to. 2. pag. 496. col. 2. in fine.

Absolutus in animæ iudicio etiam pœnitentia peracta potest in exteriori foro accusari, & puniri. t. 2. pag. 370. col. 1. in medio.

Absolutio ab excommunicatione lata à iure, non potest dari à sacerdote parochiali. to. 2. pag. 372. col. 1. in medio.

Absoluendi potestas quando delegari possit. to. 1. pag. 437. col. 1. in princ.

Absolutoria sententia ab obseruatione iudicij licèt interlocutoria sit, vim habet diffinitiuæ. to. 1. 160. col. 2. in fine.

Et an habeat vim diffinitiuæ ad hunc effectum, vt iterum agi non possit. ibidem. columna secunda. prope fin.

Absolutus in iudicio animæ potest eiusdem criminis in exteriori foro accusari. to. 1. pag. 305. col. 2. in fine.

Absolutus iudicio inquisitionis, vel denuntiationis, trāsactione iuramentive causa, an possit iterum accusari. to. 1. pagin. 206. col. 2. in medio.

Absolutus vel condemnatus in foro ecclesiastico, si crimen est misti fori, potest iterum apud secularem iudicem postulari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

to.1. pag.307.col.1.in medio
Absolutus indulgentia principis iterum accusari eiusdem criminis non potest.to.1.pag.305.col.2.in medio.
Absolutus in foro animę ab iniuriam passo,quippe qui ei iniuriã condonauit,an possit in foro exteriori puniri.to. 1. pag. 307. col.1.in fine
Et de satisfactione iniuriæ quo ad honorem,damna, & expensas to.1.pag.707.col.2.in princi.
¶ Abstinentia nimia an aliquando inducat peccatum,to. 1. pag. 169.col.2.in fine.
Abstinentia Ethnicorum ad quem finem tetẽderit,to.1.pag. 499. col.1.in medio.
Abstinentia est virtus temperantiæ pars subiectiua.to.1.pag.499. col.1.in fine.
¶ Acceptio iniusta producit obligationẽ restitutionis.to.2. pag. 499.col.1 in medio.
Acceptum ratione necessitatis extremę an restituatur,si accipiẽs ad pinguiorem peruenerit fortunam.tom.2.pag. 501. col.2. in fine.
¶ Acceptatio illius,cui collatum est beneficium,omnino necessaria est,vt illi acquiratur,to.1.pag.423.col.prima.in fine.
Acceptatio beneficij non potest fieri per procuratorem absque speciali mandato.ibidem.col.1.prope medium.
Et quid de laico.to.1.col.2.in princip.
Aut de excommunicato.ibidem.col.prima.in fine.
Acceptatio facta ab eo,qui mandatum non habuit, rata haberi potest,modò ratihabitione fiat intra tempus datum ad acceptandum.to.1.pag.424.col.1.in prine.
Acceptatio,ratihabitióque absentis quando sit necessaria ad acquirendam actionem.to.1.pag. 222.col. .in princ.
¶ Accidentalia contractus quæ dicantur.to.2.pag. 251.colu. 1.post medium.
Α'κοινώνητος.tom.2.pag.309.col.1.in fine.
Accipere an possit quis aliquid eius nomine,quod ex præcepto facere debemus,aut officio.to.2.pag.509.col.2.in princ.
¶ Accursij error circa verbum,Principia,notatur.to.2.pa. 511.col. 1.in medio.
Accursij error etiam ostenditur,to.2.pag.446.col.1.in fine,
Accursius siliquam falso solidum interpretatur,&quinos solidos decem.to.1.pag.525.col.secunda.in principio.
¶ Accusari an possit vxor à marito,si postquàm cognouit eã mœcham esse,cum ea cojerit.to 2.pag.193.col. .in medio,
Accusatio adulterij ciuilis etiam vxori cõtra maritum competit. to.2.pag. 193.col.2.in fine.
Accusatio adulterij an post mortem viri competat hæredibus. to.2.pag.194.col.2.in principio.
Accusatoris protestatio,etiam animum habentis,quod reus occidatur,eum liberat ab irregularitate.to.2.pag.483.colum. 1.in princ.
Accusatorem excusat protestatio,etiã si iudex iniquè morti reũ tradiderit.to.2.pag.483.per totam.
Accusatori non prodest protestatio,vbi reum accusauit furti. to. 2.pag.483.col.2.in fine.
¶ Acquirens aliquid ex ludo,non tenetur ante condemnationẽ restituere.to.2.pag.511.col.1.in medio.
Acquisita per metum etiam leuẽ, sunt in animæ iudicio restituẽda.to.2.pag.509.col.2.in fine.
Acquisita ex contractu,qui restitutione rescindi potest, an debeant in conscientia restitui.to.2.pag.510.col.1.in princ.
Acquisita ex contractu,vel electione, defecta solennitate iuris, restituenda sunt in anima.to.2.pag.510.col.1.in medio.
Acquisitio possessionis quid sit.to.2.pag. 392.col.2.in fine.
¶ Accusatus falso an possit allegationem in suam defensionem omittere.to.1.pag.167.col.2.in med.
Accusatio siue reprehensio diui Ambrosij contra Cæsarem Theodosium.to.1.370.col.2.in fine.
Accusatio criminis non tollitur per baptismi susceptionem. to. 1.pag.306.col.2.in princ.
Accusari eiusdẽ criminis an possit ille, qui semel absolutus fuit ab obseruatione iudicij.to.1.pag.305.col.1.in fine,
Accusatus alicuius maleficij crimine an possit pendente accusatione ad Ecclesiasticam dignitatem promoueri. to.1.pag. 233. col.1.in medio.
Accusatus lite pendente vtitur iure suo.tom.1. pagi.333.colu. 1.in fine.
Accusari an possit iterum,absolutus indulgentia principis.to.1. pag.305.col.2.in fine.
Et quid de absoluto in foro animæ an possit accusari in foro exteriori.ibidem.col.2.in fine.Cætera vide in verbo. Absolutus.
¶ Acta iudicialia quam præsumptionem inducant.tom.1.pag.161. col.1.in medio.
Actorum iudicialium scriptura ad quid exigatur.ibidem.
Actus mediati,& immediati ad mortem.to.1.pag.169.colum.2. in medio.
¶ Actio in rẽ non continetur liberatione quoquo modo concessa.to.1.pag.312.col.1.in medio.
Actio an ex iuramento oriatur.to.2.pag.244.col.2.in fine.
Actio alteri subrogata iuxta primordialem naturam,non accidẽtalem,subrogatur.to.2.pag. 251.col.2.post medium.
Actio quæ oriatur ex donatione causa mortis.to.2.pag.19. col.1. in fine.& col.2.in medio.
Actio aduersus ingratos iuri communi Romanorum non datur tametsi constituta fuerit apud Macedones,& Athenienses.to. 2.pag.45.col.2.in princ.
Actio ex pacto nudo cur iure ciuili detur,& tamen à iure pontificio concessa fuerit.to.2.pag.45.col.2 in fin.
Actio competẽs pro donatione causa mortis an sit bonę fidei.to. 2.pag.19.col.2.in medio.
Actio quæ competat legatario pro re legata.to.2.pag.50.col.1.in princ.
Actio quę competat fideicommissario.to.2. ibidem, columna 2. in princ.
Actio non oritur ex contractu habente conditionem incertam, quando certam tamen quo ad euẽtum, licet ſtatim obligatio oriatur.to.2.pag.138.col.1.in medio.
Actio & exceptio sunt correlatiua.to.2. pag.389. columna 2. in medio.
Actione reali an condemnetur qui non possidet, susceptit tamẽ litem.to.2.pag.104.col.2.in medio.
Actio ex l.2.C.rescindend.vendit.intra quod tempus sit proponenda.tom.primo.178.colum.1.in fine.& pagi. 171. columna 1. in princ.
Actio rescisoria non potest deduci in iudicium, nisi prius per officium iudicis habita restitutione.tom.primo.180.columna 2. in medio.
Actus quorundam Apostolorum,& euangelia apocryphi.tom.1. pag.483.col.1.in medio.
Actio quæsita tertio ob aduentum dici quando reuocabilis sit. to.1.pag.223.col.2.in fine.
Actione vtili agens,vt obtineat,oportet probare seipsum dominum rei donatæ fuisse tempore donationis.to.1.pag.22. colu.1. in med.
Actio personalis non datur contra secundum conductorem, sed contra locatorem. tom.primo.pagina 341. columna prima,in fine.
Actio ex l.2. C.de rescind. venditione apud Gallos deducenda est in iudicio intra decennium.tom.primo,pagina 178.colum 1.in fine.
Actio dict.l.secunde,an sit admittenda contra tertium rei venditæ possessorem.tom.primo,pagina 270. columna secunda,in medio.
Et quid de possessore,qui rem iusto pretio acquisiuit titulo emptionis,aliove simili.ibidem.columna secunda in medio.
Aut de possessore,qui tempore acquisitionis rei sciebat illam venditam fuisse cum læsione vltra dimidiam.ibidem. colum. 2. in fine.
Actio hypothecaria proponi poterit contra vnum ex pluribus plurium rerum possessoribus in solidum.to.secundo.pag. 389. col.1.in princ.
Actione furti & iniuriarum an teneatur ille, qui vim meretrici intulit,vide in verbo,Meretrici.
Actio euictionis quando non detur emptori aduersus venditorem.to.2.428.per totam.
Actione hypothecaria agens qua formula vti debeat.to. 1. pag. 195.col.2.in med.
Actione hypothecaria conuentus,si rem ipsam meliorauerit,poterit, offerre actori ipsius rei veram æstimationem demptis meliorationibus.tom.primo,pagin. 195. columna secunda,in fine.
Et ibi an fundo hypothecæ obligato,si per alluuionem aliquid accreuerit,totus obligatus censeatur.to.primo.pag. 196. col. 1.in princ.
Actionis hypothecariæ proprium est quod debitum integrum soluatur actori,vel ei tradatur res,quæ pignori est obligata. to.1.pag.196.col.1.in fine.
Actione iniuriarum an teneatur is,qui alteri verum crimen, vitiumve obiecerit.tom.primo,pagin.218. columna secunda in princ.
Actio petitionis hæreditatis qualiter proponenda sit. vide, Petitio hæreditatis.

Actio rei vendicationis in quo differat ab actione petitionis hæreditatis.vide in dictione,Petitio hæreditatis.
Actione reali conuentus si condemnetur fructus restituere, an teneatur ad fructus ex meliorationibus per eum factis,perceptos.to.1.pag.197.col.1.in princ.
Actione reali agens an fateatur reum possidere.pag.222.col.1. in medio.
Et quid vbi agitur vt quis plebeius pronũtietur. ibidem colu. 1.in medio.
Actio realis quando videatur remissa legata liberatione.to.1. pa. 322.col.2.in medio.
Actiones & contractus bonæ fidei vnde ita appellati.tom.2.pag. 413. colum.1.in medio.
Actiones personales quomodo iure regio præscribantur. tomo 2.pag. 530.col. 2.in fine.& pag. 531.colum. 1.in princ.
Actiones temporales qualiter perpetuentur. tom.secundo.pag. 437.col. 1.in medio.
Actiones rei habitoria, & quanto minoris, an tempore legibus definito excludantur,etiam iure canonico.tomo 2.pagin.433. colum.2.in fi.
Actiones temporales quo tempore contra ecclesiam præscribantur.tomo 2.pag.401.col.2.in fine.
¶ Actus humani principibus subiiciuntur.tomo secundo,pagina 32.colum.2.in medio.
Actus charitatis dupliciter consideratur.tomo 2. pag.331. col.2. post medium.
Actus contra iuramentum gestus an teneat.tomo 2.pag.8.col.1. in princip.
Actus qui non valet vt agitur ex defectu causæ efficientis, valet eo modo quo agi potuit.tomo 2. pagina 18.columna prima. in medio.
Actus qui non valet vt agitur,valet vt fieri potuit, quãdo sub eo, quod fit,id quod fieri poterat,comprehenditur.tomo 2. ibid. colum.prima,in fine.
Actus valere potest,licet in eo committatur crimen. tomo 2.pagina 173.col.2.in medio.
Actus spiritualis,cuius est capax laicus, contra iuramentum factus valet. tomo secundo, pagina 156. columna secunda, in principio.
Actus contrarius bonis moribus non confirmatur iuramento. tomo secundo.pag.209.colum. 1.in fine.
Actus contrarius iuramento,an valeat.tomo 2. pag.279.colum. secunda,in medio.
Actus deficiens ratione solennitatis probatoriæ, non confirmatur iuramento.tomo secundo. pagina 294. columna secunda. in principio.
Actus deficiens in forma,non fit validus iuramento.tomo secundo.pagina 294.col.1.post medium.
Actus quilibet peccati mortalis charitati contrarius est.tomo 2. 399.colum.2.in fine.
¶ Actor vel reus potest totã litem iuramenti delatione alteri secum litiganti committere.to.1.pag.316.col.2.in fine.
Actor laicus si sit miserabilis aut oppressus an possit apud iudicem ecclesiasticum aduersarios conuenire.tom.primo,pag.19. col.2.in medio.
Actore vel reo absente qualiter sit proferenda sententia.to.1.pag. 161.col.1. per totam.
Actore inuito non potest mutari pœna pecuniaria in corporalẽ. tom.primo,pagina 260.col.1.in medio.
Actori pauperi an cogatur reus dilues litis expensas suppeditare. tom.primo,pag.620.columna secunda,in medio.
Et quænam quantitas sit diffinienda ad hæc alimenta & litis sumptus.tom.primo,pagina 22.columna prima,in medio.
Actor rem ab altero possessam sententia iudicis obtinens, quid agere teneatur si tertius eandem rem petierit.tom.primo.pag. 60.col.2.in medio.
Actor vocatus ad iudicium ex l.diffamari.C.de ingenuis & manumissis,& similibus,poterit eligere alterum ex duobus iudicibus ipsius rei.to.1.pag.247.col.2.in fine.
¶ Actus Beati Syluestri,quã authoritatem habeant:& de baptismo Constantini Magni.tom.1.pagi.477. columna secunda,in medio.
Actus venditionis ad rationem mensuræ constituitur, cum tot iugera ex certo fundo venduntur.tom.primo,pag.10.col. 1.in medio.
Actus quando dicatur initium sumere à præcedente conditione. to.1.pag.154.col.2.in fine.
Actus omnis ab agentis potestate & voluntate pendet.to.1.pagi. 382.col.1.in princ.
Actus ineundæ societatis habet vim constituti.tom.1.pa.435. col. 1.in princ.
Actus agentium non debet operari vltra intentionem agentis. to.1.pag.164.col.1.in princ.
Actuum distinctio.tom.primo,pagin.159.columna 1.in medio.
Actus venditionis legati vel donationis plurimum interest an fiat ad rationem mensuræ,vel corporis certi vel limitati. to. 1. pag.9.col.2.in medio.
Actum impedire valens,si præsens sit &taceat consentire videtur. to.1.pag.67.col.1.in fine.
Actus indiuiduus nomen accipit à digniori parte.to.1.pag. 120. col.1.in princ.
Actus spiritualis,cuius laicus capax non est,etiam factus contra iuramentum valet.ibidem.
Actus omnino mali non permittuntur ob euitandum scandalũ. to.2.pa.496.col.2.in fine.
Actus corporeus an sit ad acquirendam possessionẽ necessarius? to.2 pag.393.col.1.in medio.
Actuum frequentia & iteratio est quidam contemptus.to.2.pag. 342.col.2.in medio.
Actiuum scandalum dupliciter contingit.to. 1.pag.444.col. 1.in princ.
¶ A'δέσποτα quæ dicantur?.tom.2. pag.542. columna secunda,in fine.
¶ Aditio hæreditatis an sit necessaria ad exequutionem vltimarum voluntatum. tom.secundo.pagina 33. columna prima.in medio.
Aditio hæreditatis an sit necessaria quo ad legata pia.to.2. pag. 107.col.2.in principio.
¶ Addicti debitores qui dicerentur?tom. 2. pagin. 257. columna 1.in princ.
¶ Adnotatio Lelij circa literam.T.nihil refert.pag.451.colum. 2. in fine.
¶ Admonitio iudicis circa renuntiationem cessionis bonorum. to.1.pag.260.col.1.in medio.
Admonitio bina requiritur,vt imponatur perpetuum silentium diffamanti.to.1.pag.246.col.2.in princ.
¶ Adiectio quando accedat legato, vide in dictione, Legato fundo.
Adiectio à testatore facta post testamentum regulariter non cedit legatario,quoties fit in diuersis rebus ab ipsis legatis.tom. 1.pag.8.col.2.in medio.
Adiectio cedit legatario,quoties accessoriè accedit legatę rei.to. 1.8.col.2.in fine.
Adiectio cui fit vbi testator legauerit fundum certis constitutis limitibus,eisdémque nominatis,& ipsi fundo aliquid accreuerit.to.1.pag.9.col.1.in medio.
Et quid in materia iurisdictionis sit dicendum cum princeps legauerit castrum certis præsignatis limitibus simul cum ipsius iurisdictione.tom. primo.pagin.7. columna secunda, in princ.& to.1.pag.9.col.1.in medio.
¶ Adquisitio beneficiorum ecclesiasticorum dupliciter consideratur. tomo, primo, pagina 422. columna secunda, in medio.
Adquisitio possessionis vide in dictione, Possessionis adquisitio.
Adquisita matrimonio constante quo pacto acquirãtur pro parte dimidia vxori quo ad dominium & possessionem.to. 1. pag. 435.col.1.in medio.
Adquisitio lucri delata,si vxor decesserit in matrimonio, locum habet viro & vxore simul pereuntibus ruina.to.1.pag.290.col. 1.in fine.
¶ A'δεληψία quid?tom.secundo,pagi.228.col.1.in medio.
¶ Aduentitium peculium an possit publicari ob crimen filij famil.to.1.pag.299.col.1.in medio.
Aduentitia bona filij non possunt iure Regio alienari à patre. to. 1.pag.197.col.1.in fine.
Et quid si ea alienauerit.ibidem.
¶ Aduersarius debet onus probationis sustinere, etiam si reus sit,alter sibi suffragantem habeat iuris præsumptionem.to. 1. pag.286.col.1.in medio.
Aduersus tutorem non conficientem inuentarium iuratur in litem propter præsumptum dolum.tom.primo,pagi.324.col.2. in medio.
Aduersus fiscum in dubio iudicandum est,vbi agit de pœna exigenda,to.1.pag.230.colum.1.in princ.
Aduocatus priuari & interdici potest à iudice officio suæ aduocationis per annum,si nolit pauperibus patrocinari.to.1.pag. 29.col.2.in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Aduocatus an posſit à iudice cogi auxilium,& operas,ac patrocinium litigantibus præſtare.to.1.pag.413. columna prima in fine.

Aduocatis an liceat in iudicio dilationib.calumniis, dolove vti. to.1.pag.163.col.1.in fine.

Aduocati an ſint dandi pauperibus publico ſtipendio. to.1. pag. 20.col.2.princ.

Aduocatus cogi poteſt à iudice gratis pauperibus patrocinari. to.1.pag.20.col. 2.in princ.

Aduocatus mortaliter peccat ſi nolit pauperibus patrocinari. to. 1.pag.69.col.1.in princ.

¶Adulterij definitio.to.primo.pag.141.col.2.in princi.

Adulterij accuſatio ciuilis etiam vxori contra maritum competit.to.1.pag.193.col.2.in medio.

Adulterij cauſa quo ad tori ſeparationem coram ſolo iudice eccleſiaſtico eſt tractanda.tom.ſecundo.pag.194.columna 2. in princ.

Adulterij accuſatio an mortuo viro eius hæredibus competat aduerſus vxorem.to.2.pag.194.col.2.in princ.

Adulterij cauſa vxore dimiſſa,an liceat viro aliam accipere coniugem.to.2.pag.195.col.1.in medio.

Adultera,quæ ex adulterio peperit,an teneatur id marito detegere.to 2. pag.493.col.1.in fine.

Adultera an teneatur ſpurio filio detegere ſecretò adulterium, vt is bonis mariti abſtineat.to.2.pag.497.col.2.in princ.

Adultera à marito accuſata ciuiliter,poteſt etiam lite conteſtata paris criminis exceptionem conijcere.tom.2.pag.194.col. 1. in medio.

Adultera an poſsit à marito,qui cum ea poſt adulterium ſciéter coierit,accuſari.to.2.pag. 194.col.1.in medio.

Adultera vxor an potuerit ante legem Iuliam à marito occidi ſimul cum ipſo adultero in crimine deprehenſo.to.2.pag. 196. col. 1.in fine.

Adultera &adulter poſſunt à marito propria authoritate occidi lege Regia.to.2.pag.192.col.1.in princ.

Adulteram vxorem occidens non acquirit bona,quæ ob adulterium vxoris ſibi adiudicantur.to.2.pag.197.columna prima,in medio.

Adulter clericus qua pœna puniatur iure Pontificio.to.2.pa. 199. col.2 in medio.

Adulter laicus an poſsit per iudicem eccleſiaſticum puniri.to. 2. pag. 199.col.2.in medio.

Adulteri cum filia deprehenſi ex lege Iulia à patre occidi poterant ſimul cum ipſa filia.to.2.196.col.2.in prin.

Adulteri qualiter occidi poſsint à patre vel marito ex legib. patitarum.to.2.pag.196.col.2.in medio.

Adulteri an licitè in conſcientiæ foro occidantur à patre, vel marito.to.2.pag.197.col.1.in fine.

Adulteri pœna per ſententiam iudicis imponenda,quę ſit,&quo iure introducta.to.2.pag.199.col.1.in princ.

Adulterio commiſſo vxor non tantum dotem ſed & arras, atq; parapherna amittit.to.2.281.col.1.in fine.

Adulterio perpetrato,cui applicetur dos vxoris adulteræ.to. 2. pag.193.col.2 in fine.

Adulteros occidendi licentia an poſsit alteri committi.tom. 2. pag.196.col.2 in fine.

Adulteros occidens propria authoritate in locis Romanæ eccleſiæ quo ad temporalia ſubditis,puniendus eſt.to.2.pa. 298. col.2.circa princ.

Adulteros occidens maritus,ſibi ex lege Regia à iudice traditos, an peccat.to.2.pag.199.col.1.in fine.

Adulterium minimè committitur cum alterius ſponſa de futuro.to.2 pag.116.col.1.poſt medium.

Adulterium cõmiſſum ab ea,quæ vera vxor exiſtimatur quámque putatiuam vxorem appellamus, amiſſionem dotis inducit.to.2.pag.193.col.1.circa princ.

Adulterium an probetur per oſculũ, vel alios actus impudicos, to.2.pag.193.col.2.circa medium.

Adulterium à marito commiſſum facta per iudicem ſeparatione tori propter vxoris fornicationem cohabitationem coniugalem inſtaurat.to.2.pag.144.col.1.in prin.

Adulterium an iuſtè puniatur mortis pœna.to.2.pag.199. col. 1. in medio.

¶ Admonitio Roma.Pontificis quando interrumpat præſcriptionem.to.2.pag.437.col.1.circa princ.

¶ Adſcriptij, originarij,& cenſiti coloni qui dicantur.to. 2. pag. 279.col.1.in prin.

¶ Aduentus Regis in aliquam ciuitatem interdictum ſuſpendit. to.2 pag 387.col 2 in medio.

¶ Aduocatus in cauſa ſanguinis an præmiſſa proteſtatione efficiatur irregularis.to.1. pag.483.col.1.in princ.

¶Aequitas & rigor quomodo diſtinguantur.to.1. pag. 418.col. 2 circa medium.

¶ Adulterare quid ſit.to.1. pag.544.col.1.in fine.

¶ Aedificium priuatum poteſt altius tolli,& quando non. to. 1. pag.417.col.2.in fine.

¶ Aegrotantibus an debeantur diſtributiones quotidianæ, vide in verb.Diſtributiones quotidianæ.

¶ Aegyptij primi omnium Regium principatum habuerunt.to. 1.pag.4.col.2.in princ.

Aegyptiorum primus Rex fuit Menes.to.1.pag.4.col.ſecunda in princ.

Aegypti Reges Pharaones nuncupabantur.to.1.pag.7.colu. 2.in medio.

¶Aequinoctium noſtro Aprili conueniebat olim, quamuis núc Martio conueniat.to.1.pag.491.col.2.in medio.

Aequalitas in puniendis criminibus quæ ſeruanda.to.1.pag.501. col.2.in medio.

¶Aera Cæſaris quid ſit.to.1.pag.212.colum.2.in medio.

Aera Arabum incepit anno Domini ſexcenteſimo vicesimo ſecũdo.to.1.pag.492.col.1.in medio.

Aeris grauis pœna vnde dicta fuerit.to.1.pag.512.in medio.

AEreus numus,vide in verbo,Numus.

Aereum numiſma in quo ſcriptũ erat nomen Auguſti, to.1. pag. 3.col.1.in medio.

Aereos numos quo tempore cudi iuſſerunt catholici Reges Ferdinandus & Eliſabeth.to.1.pag.512.col.1.in fine.

Aes cur miſceatur auro,vel argento.to.1.pag.514. col.1.in medio.

Aerarij qui dicebantur:tom.primo.pagina 232, columna prima. in fine.

¶ Aeſtimatio rerum dotalium nõ efficit venditionem, nec emptionem quoties deduci poteſt ex pacto contrahentiũ expreſſo,vel tacito æſtimationem factam fuiſſe ad alium effectum, non vt venditionem efficeret.tom.primo.pag. 101. colum. 1. in fine.

Aeſtimatio rerum dotalium an efficiat emptionem. vbi dicitur, quod ſoluto matrimonio res reſtituantur vxori pro eodé pretio,quo fuere æſtimatæ.to.1.pag.101.col.2.in medio.

Aeſtimatio nõ facit emptionem quoties adijcitur pactum,quod res æſtimatæ ſoluto matrimonio reſtituantur vxori,ſi tunc extiterint,habita tamen ratione augmenti & diminutionis boni viri arbitratu.to. 1.pag.102.col.1.in princ.

Nec ſimiliter facit emptionem ſi pactũ ſit quodres ipſe reſtituantur.ibidem.

Aeſtimatio videtur legata cui teſſeravel militia legatur.to. 1.pag. 448.col.2.in medio.

Aeſtimatio rerum dotalium tunc manifeſtè facit emptionem, cũ pactum fuerit ſoluto matrimonio, res ipſas vel earum æſtimationem arbitrio & electione mariti reſtituendas eſſe.to. 1.pag. 102.col.1.in princ.

Et an in hoc caſu maritus re penitus extincta abſque vlla eius culpa leui,vel leuiſsima teneatur præciſè ad æſtimationem.ibidé. col.1.in princip.

Aeſtimatio vbi emptionem fecerit etiam tunc in ſubſidiumvxor agere poterit vtili rei vendicatione ad rem æſtimatã, quæ per tertium poſsidetur titulo lucratiuo,vel oneroſo.to.1.pag.101. 103.colum.2.in fine.

Et quid ſi vxor conſenſit alienationi rei æſtimatæ.tom.1.pag.114. col.1.in princ.

Et an tertius poſsit effugere condemnationem reſtitutionis rei offerendo æſtimationem.ibid.

Aeſtimatio rerum dotalium emptionem facit in dubio,etiam ſi pretium in arbitrium alterius conferatur.tomo 1.pagina 427. col.1.in medio.

Aeſtimatio an faciat emptionem quoties apponitur clauſula, quod dos reſtituatur eodem modo,quo data fuit.to.1.pag.101. col. 1.in medio.

Aeſtimatio quarundam rerum dotaliũ tacitè à iure conſtituitur, tom.1.pag.103.col.2.in medio.

Aeſtimatio rerum dotalium abſque certa quantitate an faciat emptionem.tom.1.pag. 103.col.1.in medio.

Aeſtimatio cenſetur quædam propria venditio.tom.primo.pag. 103.col.2.in princ.

Aeſtimatio an faciat emptionem quoties maritus recipiens dotẽ æſtimatam inopia grauatur.ibidem.

Aeſtimatio an faciat emptionem quoties pretium non eſt iuſtũ. tom. 1.pag.104.col.1.in prin.

Aeſtimatio rerum dotalium an ſit reſcindenda ſi vxor vel maritus vltra dimidiam iuſti pretij fuerunt læſi.to.primo.pagina 194. col.1.in fin.

Aeſtimatio

Index Alphabeticus.

Aeſtimatio an faciat emptionem quando res dotales alicuius minoris traduntur marito æſtimatæ authoritate tutoris, ac iuris ſolennitate.to. 1.pag.104.col.2.princ.

Et quid quando rerum immobilium facta ſit æſtimatio à tutore abſq; decreto iudicis.ibidem.colum.2.in medio.

Aeſtimatio rerum dotalium an faciat emptionem quando ſit ſtatim tempore traditionis, aut paulo poſt.tomo.1.pagina 10. col.1.in princ.

Aeſtimatio rerum dotalium vt faciat emptioné an requirat quod res ſint præſentes.to.1.pag.105.colum.1.in medio.

Aeſtimatæ rei dominium non tranſit in illum,cui per æſtimationem venditur, niſi res ipſa ſit præſens.tomo.primo, pagina 105.col.1.in medio.

Aeſtimatio marauedinorum,vide in verbo,Marauedinus.

Aeſtimatio communis vulgi facit maximam probationem circa ſucceſſioné petentis hæreditatem ab inteſtato.to.1.pag.287. col.1.in princ.

Aeſtimatores quis:to.1.pag.166.col.2.in fine.

¶ Aetas ſeptem annorum ad ſpõſalia requiſita,an ſuppleri poſſit malitia.tomo 2.pag.117.colum.1.in fine.

Aetas quæ ſit matrimonio apta,ſecundum philoſophos, tomo 2. pagina 155.col.1.in medio.

Aetas ad matrimonium ſecundum canones requiſita.tomo 2.pagina 155.col.1.in medio.

Aetas malitia ſuppletur.tomo 2.pagina 158.colum.2.in princ.

¶Affinitas impedit matrimoniũ contrahi, etiam ſi ſuperueniat contractis ſponſalibus de futuro.tomo 2. pag.159.colum. 1.in fine.

Affinitas contracto matrimonio contingens, non dirimit illud. ibidem.

Affinitatis definitio. tomo ſecundo. pagina 165.columna ſecunda.in medio.

Affinitas vnde dicatur. tomo ſecundo.pagin. 165.columna ſecunda,in medio.

Affinitas ex coitu illicito etiam oritur.tomo 2.pagi.165.colum.2. circa finem.

Affinitas non oritur ex ſponſalibus etiam de præſenti ante coitum.tomo 2.pag.166.colu. 1.in princ.

Affinitas currit aliquando cum publica honeſtate. tomo 2.pagi. 166.col.1.in medio.

Affinitatis impedimento ſimpliciter per diſpenſationem ſublato honeſtas tollitur.tomo ſecundo.pagina 166.columna ſecunda. in medio.

Affinitas gradus peculiares non habet. tomo ſecundo. columna prima,poſt medium.

Affinitatis genera. tomo 2.pag.165.col.1.in fine.

Affinitas an ſit inter virum & vxorem.tomo 2.pag.166. colum,2. in medio.

Affines an ſint ſponſi ante coniugalem conſenſum. tomo 2.pagi. 166.col.2.in medio.

¶ Agape quid ſit:tomo 2.pag.111.col.1.in princ.

¶ Agati qui dicantur propriè.tomo ſecundo,pagina 164.colum. 1.in medio.

¶ Agendi ius contra teſtamentum patris non datur ex ſola conceſsione ſuccedendi ex teſtamento, vel ab inteſtato.to.1.pagi. 507.col.2.in med.

Agere poterit contra teſtamentum patris ſecundum quoſdam filius naturalis,aut illegitimus,qui habet ex principis conceſsione ius ſuccedendi ex teſtamento & abinteſtato.tom. 1.pag. 507.col. 1.in med.

Agens actione reali an fateatur reum poſſeſſorem eſſe.tom.1.pag. 212.col.2.in princ.

Agere contra propriæ conſcientiæ dictamen,peccatum eſt.tom. 1.pag.156.col. 2.in medio.

¶ Agiographi libri,qui dicantur.tom.1.pag.474.col.2.in medio.

¶ Agnatus poteſt hæreditatem repudiare & feudũ habere, filius vero minimè.to.1.p.337.col.2.in prin.

Agnatus proximior quando non admittatur ad retractum rei venditæ.to.1.pag.402.col. 1.in medio.

Agnita priuata ſcriptura quã vim habeat,&an præiudicet tertio. to.1.pag.313.col.1.in medio.

¶ Agri priuati dominus an collectis frugibus poſsit prohibere concines à iure paſcendi herbam.to. 1.pag. 175.col.2.in medio.

Agri priuati dominus an poſsit eundem agrum pratum efficere. to.1.pag. 135.col.2.in fine.

Et quid iure Regio ſit ſtatutum.tom.1.pagin. 137.col.1.in medio.

Agri priuati dominus liberè poteſt mutare eiuſdem agri cultu ram.to.1.pag.137.col.2.in medio.

Agri communes duabus ciuitatibus an poſsint ab altera coli, ſi per hãc culturam impediatur communis paſtus,altera minime conſentiente. to.1.pag.137.col.2.in fine.

Agri pertinẽtes ad beneficium eccleſiaſticum, aut domus,aliave prædia ſi locata fuerint ad penſionem mortuo poſsidente ad eum pertinebunt pẽſiones eius anni.to.1.p.228.col.1.in princ.

Agrimenſor, aut medicus, aut alij periti qualiter poſſint proferre proprium iudicium.to.1.pag.318.col.2.in medio.

Agrorum depopulatores nocturni non gaudẽt immunitate eccleſiæ.to.1.pag.247.col.2.in medio.

Alani,Vandali,& Sueui Gallorum populi quo tẽpore Hiſpanias inuaſerunt.to.1.pag.1.col.1.in medio.

¶ Alapæ percuſsio reiterata in continẽti an duplici pœna puniatur.to.1.pag.309.col,1.in prine.

¶ Alexander ab Alexandris hallucinatus fuit, dum vicos Athenienſes tribus eſſe exiſtimauit.to. 1.pag.444.col.2.in fine.

Alexandri ſexti cõſtitutio,quę de tonſura & veſtibus clericalibus tractat.to.1.pag.114.col.2.in princ.

¶ Alienatio rerum eccleſiaſticarum etiã ſolenniter facta non valet niſi cauſa iure permiſſa.to. 1.pag.333.col.2.in princ.

Alienatio rei dotalis non confirmatur iuramento, vbi mulier prius iurauit,ſe non alienaturam. tom. 2.pag.277.colum.1.in medio.

Alienatio facta per parentes in frandem legitimę filiorum an poſsit reuocari.to.2.pag.91. col. prima, in fine.

Alienatio rei prohibitæ ad liberandum à carcere poſſeſſorem facta,viuente eo ſuſtinetur.to. 1.pag.280.col.2.in princ.

Alienationis rerum eccleſiæ ſolennitas & forma.tom. 1.pag.332. col.2.in medio.

Alienandis rebus monaſteriorum regulariter non ſufficit Abbatis authoritas.to. 1.pag. 176.colum.1.in fine.

Alienatio rerum eccleſiaſticarum quam ſolennitatem requirat. ibidem col.1.in medio.

Alienatio dominij tantum vtilis non facit locum retractui.to.1. pa.402.col,2.in medio.

Alienatio rerum eccleſiæ ſi fit pro ſatisfaciẽdis pecunijs eccleſiæ mutuatis,debet probari pecuniã verſam fuiſſe in eccleſiæ vtilitatem.to.1.pag.333.col.2.in princ.

Et qualiter hoc probari poſsit .tom. 1. pag.333.colu. 2.in medio.

Alienare prohibitus an poſsit in hęredem legitimum rem prohibitam alienari transferre. tomo 2. pag.98. columna ſecunda, in fine.

Alienigena abſque interprete pronuntiante verba matrimonio apta,actus vel præmiſſi vel ſequuti,ſunt conſiderandi. tomo 2. pag. 153.col.1.in medio.

Alienigenæ matrimonium contrahere poſſunt per interpretem. tomo 2.ibidem.

Alienę rei emptor,& c.vide in verbo,Emptor rei alienæ.

¶ Alimenta à parentibus filiis etiam illegitimis debentur,& præſtanda ſunt.tomo ſecundo.pagina 216.colum. 1.in fine.

Alimenta etiam ſpuriis debita,pacto remitti non poſſunt. tomo 2.pag.216.col.1.in fine.

Alimenta filiis etiam ſpuriis debita,lege aliqua tolli non poſſunt. tomo 2.pag.216.col.2.in princ.

Alimenta filiis præſtanda ſunt inſpecta parentum & filiorum qualitate.tomo 2.pag.217.col. 1.in fi.

Alimenta filio non debentur ſi is habeat vnde poſsit ſeipſum alere.ibid.colum.2.in medio.

Alimenta an debeantur filiis ſpuriis à matre. tomo 2. pagin. 218. colum. 1.in medio.

Alimenta,an ſint neceſsariò danda filiis ſpuriis à parentum ſucceſſoribus.ibidem col.1.in fi.

Alimenta an tranſeant ad filiorum hæredes. ibidem.columna ſecunda,in princ.

Alimenta an debeantur ab auis ipſis nepotibus.tomo 2.pag.218. tomo 2.pag.218.col.2.in princ.

Alimenta quibus ex cauſis poſsint negari filiis. tomo 2.pag.218. colum.2.in fine.

¶ Alimenta deducuntur debitori etiam ſi non fiat integra debiti ſolutio.to.1.pag.559.col.1.in medio.

Alimentorum cauſa pia eſt,to. 1.pa.222.col. 1.in medio.

¶ Aliud eſt agere contra teſtamentum, aliud ſuccedere ex teſtamento,aliud ſuccedere ab inteſtato.tomo primo.pagina 507. col.2.in medio.

Aliud eſt quid fieri à contemnente, aliud ex contemnente. tomo 2. pag.342.col.2.in princ.

¶ Alcauala Hiſpanè quæ dicatur.tomo 2.pag. 173. columna ſecunda,in medio.

Alcauala apud Hiſpanos quæ dicatur? tomo. primo. pagi 114. col.2. in princ.

¶ Alcibiadis dictum.to.1.pag.341.col.2.in fine.

¶ Alciati error explicatur.to.1.pag.69.col.2.in fine.

¶ Alfonsus Decimus Hispaniarũ Rex quo anno cœperit regnare. to.1.pag.490.col.1.in medio.

Alfonsus Rex Decimus cõnumerat ab Adamo ad Christi aduentum quinq; mille nonaginta nouẽ. to.1.pag.490.col.2.in fine.

Alfonsus idem in tabulis astronomicis supputat ab Adamo ad Christum annos Sex mille nongentos octuaginta quatuor, & dies bis centum vnum & viginti.ibidem.

Alfonsi Aragoniæ Regis responsum.tomo 1.pag.331.col.2.in fine.

Alfonsi à Castro tres conclusiones verissimæ circa potestatẽ Romani Pontificis.to.1.p.257.col.1.in medio.

Alfonsi à Castro laus.tomo 2.pag.119.columna 1.in fine.

¶ Alma substantiuè & adiectiuè quid significet.to. secundo.pag. 373.col.2.in medio.

¶ Amicitia consanguinitati comparatur. tomo 2.pag. 63. col.2. in fine.

¶Ambrosij textus Gratiano restitutus.tomo 2.pagin.179.col.2. in princip.

¶ Anathema quid sit,& huius dictionis deductio,latissima.tomo 2.pag.247.col.2.in medio.

Anathema frequenter pro maiori excommunicatione accipitur. ibidem.

¶ Ἀναθήματα quæ dicantur. tom 2.pag.348. colum. prima. post medium.

¶ Allegans diuitias vel paupertatem tenetur eã qualitatem probare.to.1.pag.286,col.1.in medio.

Alteri per alterum in hoc Regno etiam absque vlla stipulationis solennitate obligatio acquiritur.tom.1.pag.222.col.2.in princ.

¶ Ananiæ sententia examinatur. tomo 1.pag.209.col.2.in medio.

¶ Analogia auri ad argentum.tomo 1.pag.519.colum.1.in princ.

¶ Anastasius secundus Romanæ ecclesiæ Pontifex,& an vera sint quæ de eo Gratianus tradiderit.to. 1.pagi.459.col.1.in medio.

¶ Ancharrani opinio de hærede præscribente legatum,examinatur.to.1.pag.200.col.2.in medio.

¶ Angeli responsum variè intelligitur circa præscriptionem iuris redimendi.to. 1.pag.200.col.2.in med.

Angeli opinio explicatur in l.vnica,C.ne liceat tertio prouo.to.1. pag.95.col.1.in princ.

Angeli sententia rectè intelligitur, tomo. 1.pagina 107.col.1.in medio.

¶ Anglorum consuetudo circa clericos.tom.1.pagi.111.col.2.in medio.

¶ Ambrosius Mediolani præfecturam gerens in Episcopum fuit electus.to.1.pag.475.col.2.in medio.

¶ Anima quæ peccauerit ipsa morietur.tom.primo.pagina.294. col.1.in principio.

¶ Animus & voluntas distingunt delicta.tomo 2.pag.356.colum. prima.in fine.

Animus occidendi an consideretur vbi vulnus mortiferum non est,&tamen vulneratus ab aliis occiditur.tomo 2.pag.473.col. 1.in medio.

Animalia omnia propter hominem creata. tomo 2. pagina 521. colum.1.in medio.

Animi mutatio nunquam præsumitur.tomo 2.pag.397. colum.1. in medio.

¶ Anulus in quarto digito sinistræ manus cur inferatur.tomo 2. pag.397.col.2.in medio.

Anuli traditio quando in coniugali contractu consensum significet,aut eius præsumptionem inducat. tom.2.pag.397.colum. 2.in medio.

¶Anni à diluuio & vniuersali Cataclysmo.tomo primo.pag.491. col.1.in medio.

Anni à Nabuchodonosor & magno Philippo.to.primo. pag.491. col.2.in medio.

Anni ab Alexandro magno & à Cæsare.tom.primo.pagina 492. col.1.in princ.

Anni Arabum à Mahomete.tomo primo.pagina 492.columna 1. in prin.

Anni initium quo tempore apud Hebræos. tom.primo.pag.491. col.1.in fine.

Anni solaris duplex initium apud Hebræos obseruabatur ab æquinoctio vernali, & ab æquinoctio autumnali.to.1.pag.490. col.1.in medio.& to.1.pag.491.col.1.in medio.

Anni ab Adamo ad diluuium mille sexcẽti & quinquaginta sex fuerunt secundum Hebraicam veritatem,& latinos codices.to. 1.pag.490.col.1.in med.

Iuxta septuaginta verò interpretes supputãtur anni bis mille ducenti quadraginta duo.ibidem.col.2.in medio.

Anni à diluuio ad ortum Abrahæ secundum Hebræos computãtur nonaginta duo supra ducentos.tomoprimo. pagina 490. col.2.in medio.

Ex editione verò septuaginta interpretum annos numerari mille septuaginta duo.ibidem.

Annus datus hæredibus,aut executoribus ad construendam ecclesiam vel monasterium,an currat à die monitionis. tomo 2. pagina 32.col 2.in princ.

Annus datus executoribus vltimarum voluntatum quo pacto currat eis impeditis.tomo2.pag.33.col.1.in medio.

Annus inceptus an habeatur pro completo.to. 2.pag.270.col.2. in principio.

Annus Hebræorum continebat duodecim lunationes & insuper vndecim dies.to.1.p.440.col.1.in medio.

Et tertio quoque anno mensem vnum adijcieban t.ibidem.

Annum solarem Romulus constituit ex decem mensibus.to.1.pa. 490.col.1.in medio.

Annum solarem cõstituit Numa ex duodecim mensibus.ibidem.

Annona militaris quare fuerit dicta Primipilus. tomo 1.pag.231. col.1.in medio.

Annona & merces olim in Hispania quàm vili pretio habebantur.to.1.pag.535.col.2.in princ.

Annorum computatio à Christi natiuitate qualiter apud plerasq; nationes fiat.to.1.pag.212.col.1.in princ.

Annorum numerus quandoq; sumitur ab incarnatione Christi. to.1.pag.212.col.1.in medio.

Anni olim apud Hispanos ab æra Cæsaris designabantur.to.1.pa. 212.col.2.in princ.

Annorum rationem à natiuitate Christi non à Cæsaris imperio assumi,quis instituit.to.1.pag.212.col.2.in medio.

Annorum domini mentio fieri debet in quolibet instrumento. to.1.pag.24.col.2.in fine.

Item & diem & mensem in quo confectum fuerit.to.1.pagin.75. col.1.in princ.

¶ Annonaria Lex à Clodio lata, qua sanxit frumentum populo gratis dari.to.1.pag.446.col.2.in princ.

¶ Annij Viteruiensis Commentaria à multis improbantur.to.1. pag.463.col.1.in medio.

¶ Annotationes aliquot.tomo.1.pag.326.col.1.in medio.& col.2. per totam.

¶ Annua bima,trima die quid significet.to.1.p.313.col.2.in medio.

Annui reditus redimibiles quo pretio iustè constituantur?to.1.p. 400.col.1.in medio.

Annuus reditus indubio,an sit iudicandus perpetuus,an redimibilis?to.1.pag.401.col.2.in fine.

Annui reditus licitè constituuntur,& inibi vtriusq; partis rationes.to.1.pag.385.col.2.in medio.& to.1.pagin.386.column.1.in medio.

Annui redditus ad vitam possunt constitui. tom.1.pag.787. col. 1.in princ.

Annua præstatio vniformis an longo tempore inducat tituli & causæ præsumptionem.tomo 2.pag.408.col.2.in medio.

Annua præstatio ratione reditus per triginta annos facta, reditus acquisitionem præscriptione affert.to.2.pa.469.col.1.in fi.

Annua præstatio temporis immemorialis, etiam sine causæ allegatione inducit annui reditus acquisitionem.tomo 2.pa.409. col.1.in princip.

Annua præstatio à vasallis domino facta,non inducit ius exigendi.ibidem.col.2.in princ.

Annui reditus an possint emi ad certum & definitum tempus.to. 1.pag.287.col.1.in fine.

Annui reditus an sint necessario constituẽdi super certis fundis, aut rebus,alioqui sint illiciti,& eorum constitutio iniqua.to.1. pag.387.col.2.in med.

Annui reditus an possint constitui obligatione tantum personali.to.1.pag.388.col.1.in princ.

Annui reditus an perimantur peremptis rebus,super quibus fuerint constituti.to.1.pagin.388.col.1.in princ.

Annui reditus an emi possint ea lege vt intra certũ tẽpus liceat eos non postea redimere.to.1.pag.393.col.2.in fine.

Annui reditus non possunt licitè constitui cum pacto redimendi ad voluntatem primi emptoris.tom.1.pag.396.col.1.in medio. Cætera vide in dictione Reditus.

Annuo reditu super pluribus rebus cõstituto,an cuiuslibet earũ possessor teneatur insolidum.to.1.pa.400.col.1.in fine.

Annuum legatum,vide in dictione,Legatum Annuum.

Annui reditus beneficij debitoris quo pacto à iudice adiudicari debent ipsius clerici creditoribus pro ratione quãtitatis debitæ.to.1.pag.261.col.1.in princ.

Annuorum redituum redemptio fieri debet non tantum soluto pretio,sed & reditibus decursis pro rata temporis. to.1.pa. 227.col.2.in fine.

Annuorum redituum redemptio qualiter fieri debeat.ibidem.

¶Antio-

¶ Antiochia an sit quam Nisibin auctores appellant.to.1.pa. 454. col.1.in princ.

Antiochia Syriæ cur dicta sit Epidaphne.to.1.pa. 454. colum.1.in medio.

¶ Antonij Burgẽsis opinio reprobatur in c.cum causa,limit. 14. de emptione &vendition.to.1.pag.15.columna 1.in fine.

¶ Apocryphi libri qui dicantur.to. 1.in medio.

Apocryphi libri qui sint apud diuum Hieronymũ.to.1.pag. 474. col.1.in fine.

¶ Apolinis oraculum obmutuit cum Babylas martyr sepultus esset in eo loco iuxta Daphnes suburbanum.to.1.pa.419.col.2. in princ.

¶ Apostolicæ literæ ante exequutionẽ earum ad Regia mittuntur auditoria,vt ibi examinentur.to.1.pag. 125. col.1.in medio.

Apostolicis literis,quæ falsis precibus in publicum dispendium impetrantur,an liceat quandoque non obedire.to. 1. pag. 125. col.2.in fine.

Apostolicorum nuntiorum potestas à summis Regis consiliariis examinari potest.to.1.pag.125.col.2.in medio.

¶ Apostata cur dictus sit Iulianus Cæsar.to.1.p. 457.col.1.in med.

¶ Apostoli,& sancti regulam constituerunt de his,qui admittendi erant ad sacrorum ministeria.to.2.pag.449.colu.2.in princ.

Apostolorum canones,& decreta, iuris humani sunt ibid. col.2. in fine.

¶ Apostolorum actus à Diuo L[illegible] solum ecclesia olim recepit.to.1.pag.483.col.1.in medio.

Apostolorum canones Græca lingua fuerunt editi.to.1.pag.485. col.2.in medio.

Apostolorum canones non omnes recepit Zepherinus Papa,sed sexaginta solum.to.1.pag.485.col.2.in fine.

Apostolorum canones solum octoginta quinque sexta Synodus generalis,quæ congregata fuit in Trullo,probauit.ibidem.

Apostolici tabelliones quanam ratione & forma vti debent propriis officiis in hisce Regnis.to.1.pag.74.col.1.in fine.

¶ Appellari non potest à vicariis præsidum alicuius loci ad ipsos præsides,cum idem sit tribunal.to.1.pag.16.col.1.in medio.

Et quid si alicuius causæ cognitionem preses vicario suo delegauerit,an causa delegationis appellatio admittatur.ibidem.

Appellari potest ad summum Pontificem etiam omisso medio, sicut & ad Regem.tom.primo.pagin. 16. columna secunda,in medio.

Appellari an possit à iudicibus ordinariis ad ipsos nobiles habẽtes iurisdictionem,merum & mixtum imperium.to.1.pag.16. col.1.in medio.

Appellandum est à delegato ad delegantem,& ibidem expenditur Bar.opinio in l.1.§.vlti.ff.quis& à quo appella.to.1.pag.16. col.1.in medio.

Non tamen esse appellandum à delegato ad delegantem tenet Ioannes Faber in principio Instit.de vulga.to.1.pag.16.colu.1. in fine.

Appellatio prohibita est à tribus sententiis conformibus. to. 1. pag.15.col.1.in fine.

Appellatio admittenda non est nisi ex iusta & expressa causa. to. 1.pag.53.col.2.in fine.

Appellatio quando proponitur contra regulã iuris propter præsumptionem doli,non aliter admittenda est,quàm si expressa causa iustificetur.ibidem.

Appellatio nõ aliter legatariis permissa est,quàm ipsimet hæredi scripto.tom.primo.pagina 57.columna secunda in princ.

Appellatio suspendit iurisdictionem iudicis, qui sententiam pronuntiauit.to.1.pag.84.col.1.in medio.

Appellationis & citationis ius an sit eiusdem effectus. to. 1. pag. 87.col.2.in fine

Appellatione remota,vide in verbo,Clausula.

Appellandi vsus sanctè ac religiose in religionibus monachorũ sublatus est.to.1.pag.88.col.1.in fin.

Appellatione deserta an censeatur nullitas deserta quæ ipsi appellationi accedat.to.1.pag.92.col.1.in medio.

Appellans eligendo viã super iustificatione,vel reuocatione sententiæ renuntiare videtur reuocationi attentatorum.to.1.pag. 85.col.1.in medio.

Appellatio omisso medio proposita,causæ cognitionẽ deuoluit, etiam vbi appellari omisso medio non potest,si nihil fuerit ex aduerso obiectum.to.1.pag.16.col.2.in fine.

Appellationum primarum ius an videatur translatum concessa iurisdictione,mero & mixto imperio in aliquo oppido & territorio.to.1.pag.13.colum.2.in fine.

Appellationes,quæ ad Regem deferuntur, vt & aliæ causæ,cuæ eius definitionem exigunt in ipsa curia examinantur, & definiuntur.to.1.pag.17.col.1.in princ.

Appellandum est ad Regem à prælatis & Episcopis temporalem iurisdictionem exercentibus.to.1.pag.13.col.2.in princ.

Appellationum primarum cognitio competere potest inferioribus à principe iurisdictionem habentibus iure speciali vel priuilegio.to.1.pag.15.col.2.in medio.

Appellatio debet fieri ad Regem quando appellatur à iudice per dominum alicuius oppidi constituto ad audiẽdas appellationum causas.ibidem.

Appellari potest iure Regio ad Regem omisso medio:& vndè huius rei praxis origem habuerit.to. 1.pag.16.col.2.in medio.

Appellari potest ad summum Põtificem etiam omisso medio.to. 1.pag.16.col.2.in fine.

Appellare potest ille cuius interest etiam si condemnatus fuerit. to.1.pag.53.col.2.in princ.

Appellatio à tertio oppositore facta,vide in dictione,Tertius oppositor.

Appellatio minime iure permittitur à sentẽtia,quæ in rem iudicatam transierit.to.1.pag.55.col.1.in princ.

Appellare quando possit venditor à sententia lata contra emptorem.to.1.pag.55.col.1.in medio.

Appellatio restituit ac reponit causam in eum statum, quo erat tempore litis contestationis.tomo primo.pagina 67. colu.1.in princ.

Appellatione pendente attentata,vide in verbo,Attentata.

Appellatio in quibus casibus iure prohibeatur.tom.1.pagina 85. col.2.in fine.

Appellatio regulariter admittitur nisi specialiter sit iure p[illegible]ta.to.1.pag.86.col.1.in princ.

Appellatio in criminalibus admittenda est.tom.1.pagi.86.col.1. in princ.

Appellatio an admittantur in crimine læsæ maiestatis.ibidem.

Appellatio lege humana vel priuilegio Principis tolli potest.to.1. pag.176.col.1.in princ.& to.1.pag.88 col.1.per totam.

Appellatio an admittatur [illegible] iudicio à sentẽtia lata in possessorio. to.1.pag.88.col.2.in princ.

Appellatio ab interlocutoria in quo differat ab appellatione à diffinitiua.to.1.pag.90.col.1.in medio.

Appellationem deferens,vel succumbens in ea an possit agere de nullitate & nullitatis causam prosequi.tom primo.pagina 91. col.1.in princ.

Appellatione sententiæ intelligendum est de diffinitiua, non de interlocutoria.to.1.p.92.col.2.in fine.

Appellatio an sit admittenda,& fieri possit ab omissa expensarum condemnatione,si petitæ fuerunt,to.primo,pagin.100.colu in medio.

Appellari an possit ab eo iudice,qui vt vir bonus reductus [illegible] se arbitrium definit.to.1.pagin.319.col.1.in medio.

Appelari potest à iudice etiam vbi quid committitur ei in arbitrio.to.1.pag.315.col.2.in fine.

Appellatione pendente à sententia capitali integer,& illæsus remanet damnati status.to.1.pag.532.col.1.in fine.

Appellatione pendente potest accusatus vt[illegible]nis,quæ vti poterat ante accusationem,ibidem.

Appellatio permissa est à iudice,qui super reductionis causa pronuntiauit.to.1.pag.316.col.2.in princ.

Appellatio admittenda est dum non probatur exceptio à iure.to. 1.pag.315.col.1.in medio.

¶ ἀφορίζω?quid?to.2.pag.209.col.2.in fine.

¶ Approbans testis personam expresse vel tacitè non videtur in eius solius testimonium consensisse.tomo primo.pagina 318. col.1.in princ.

Apuestas,quæ vocantur Hispanè,esse licitas.tomo 2.pag.511.columna prima,in fine.& pagina 512.col.1.in princ.

¶ Aqua sponte sua & natura in aliquo agro scaturiens,an sit propria ipsius fundi domini.to.1.pag.36.col.2.in princ.

Aqua & igne nuptiarum fœdera contrahi solebant. tomo 2. pag. 115.colum.2.in medio.

¶ Aquilius Iurisconsul.primus formulam de dolo malo protulit. to.2.pag.415.col.2.in fine.

Aquila apud Romanos erat signum vexillare.tom.primo.pag.231. col.1.in princ.

¶ Ara misericordiæ apud Athenienses.tomo primo. pagin.342. colum.2.in fine.

¶Arabes ab Africa Calpem transuecti quo tempore Hispaniam occuparunt.to.1.pag.11.col.1.in princ.

¶Ariminensis synodus quo tempore congregata sit.to.1. pagin. 482.col.2.in medio.

¶Aristotelis sententia de his qui sibi mortem consciuerunt.tom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.pag.451.col.1.in medio.
¶ Aristotelis locus explicatur, an liceat Principi pecuniã semel signatam mutare.tom.primo.pagina 542.columna prima, in principio.
Aristotelis locus expenditur ad intellectum iurisconsulti in l.1.ff. de contrahen.emption.tom.1.pag.540.col.1.in princ.
Aristotelis sententia,qua affirmat præstantius esse Regna suffragiis populorum,eorúmque voluntate deferri,quàm hæreditario iure.to.1.pag.4.col.1.in medio.
¶ Arra in contractibus quid.tomo 2.pag.146.col.2.in medio.
Arra in sponsalibus permittitur siue tradantur in quantitate,siue in specie.tomo 2.pag.146.colum.2.in medio.
Arrarum traditio permissa est in sponsalibus, etiam si vtrinque fiat.tomo 2.pag.146.col.2.in fine.
Arrarum traditio cuiuscunque sit quantitatis,licita est.ibidem.
Arrarum promissio vltra summam lege definitam, non confirmatur iuramento,tomo secundo,pagina 281. columna prima, in fine.
Arræ si tradantur, permittuntur in sponsalibus: promissæ verò excluduntur. tomo secundo. pagina 281. columna prima,in medio.
Arræ matrimonio sequuto ad iantem redeunt,eo verò sine culpa non contracto,amittuntur. tomo secundo. pagina 147.columna prima,in medio.
Arræ apud Hispanos quæ sunt.ibidem.
¶ Arbiter non vt iudex,sed vt bonus vir de causa cognoscit.tom. [illegible] col. in fine & col 2 in fine.
Arbitrorum iudicia habent paratam executionem, vt sententiæ, to.1.pag.314.col.2.in fine.
Arbitratorum iudicia licet paratam habeant executionem lege Regia,non est tamen eis concessa iurisdictio.to.1.pag.35. col. in princ.
¶ Arborem infoliceм dixit Titus I.iuius in qua quis ob crimẽ laqueo suspendebatur.to.1.pag.450.col.2.fine.
¶ Archidiaconus,& Canonicus in [illegible]an habeat duplices distributiones ob præsentiam personalem.to.1.pag. [illegible] columna 2.in medio.
Archidiaconus simul & Canonicus duplicem vocem in electionibus habet in eadem ecclesia.tom.1.pag.409.columna 2. in medio.
Archidiaconi officium quod sit:tom.1.pagin.425. columna 2.in medio.
Argenteus numus quo tempore primum Romæ percussus.to. 2.pag.512.col.1.in princ.
Argentei numi,quos vulgo,regales,seu,Reales,dicimus, quo tẽpore percusi,& eius valor.to.1.pag.513.col.2.in fine.& vide in verbo Regalis.
¶ Argenteus regalis,quo vtuntur artifices,differt ab eo,qui percutitur.to.1.pag.514.col.1.in fine.
Argenteum nummisma,apud omnes nationes olim cœpit esse to. 1.pag.513.col.1.in fine.
Argentei numi apud Hispanos signati, quibus modo vtimur. ibidem.
Argentei,quibus Christus diuenditus fuit,didrachmi erant,quorum vnus apud Gallos maxima cum veneratione seruatur.to. 1.pag.516.col.2.in fine.
Argenti bonitas distinguitur.to.1.pag.520.col.2.in fine.
Argentum,de ley de onze dineros y quatro granos, quid. ibid.
Argentei Turonenses qui fuerint.to.1.pag.524.col.2.in medio.
Argenti libra qualiter intelligatur.to.1.pag.526.col.2.in princ.
Argentarij qui dicebantur.to.1.pag.541.col.2.in medio.
Argentum Ariandicum.to1.pag.520.col.1.in fine.
Argentum vulgo acendrado,appellatum,to.1.pag.521.colum.1.in medio.
Argentum & aurum an possint ita excoqui, vt non habeat alterius metalli admixtam partem,to.1.pag.521.col.1.in fine.
¶ Argumenta,quibus probatur Imperiũ & Principatum à Deo esse constituta.to. 1.pag.4.col.2.in med.
¶ Arma prohibita laicis, etiam clericis prohibita sunt, tam intra ecclesiam,quàm foris.tomo primo.pagina 349.columna 1. in fine.
Arma prohibita possunt abduci à iudice laico intra ecclesiam.to. 1.pag.350.col.2.in princ.
Arma,equi & domus vbi habitant nobiles,non possunt capi pro executione solutionis debiti.tomo primo.pagina 258.colu.2. in fine.
Arma non amittit quis,nisi deprehensus fuerit armatus, etiam si constet illum arma portasse.tomo primo. pagina 119.col. 1.in medio.
¶ Armillarum aurearum pondus,quibus seruus Isaac donauit Rebecham.to.1.pag.515.col.2.in princ.
Et ibi de inaurium eiusdem Isaac Rebechæ donatarum colum 2. in medio.
¶ Arrhæ vxori à marito promissæ in præmium virginalis pudicitiæ,vel vidualis,non possunt excedere decimam partem bonorum,quæ eo tempore maritus habebat.tomo 1.pagi.288.col.1. in medio.
Et an vxori agenti ad arrarum solutionem incumbat onus probandi,quantitatem promissam non excedere decimam bonorum mariti partem.ibidem.col.1.in princ.
¶ Arrius quis fuerit.to.1.pag.471.col.2.in fine.
¶ Arses quot annis regnauerit,tomo primo.pagi.464.colum.2. in princ.
Arses Ochi filius decimus tertius Persarum Rex,quotãnis regnauerit.to. 1.pag.465.col. 1.in fine.
¶ Artaxerxes quis fuerit controuertitur.tomo 1. pagina 462.col. 2.in medio.
Artaxerxes Longimanus dictus.ibidem.col.2.in medio.
Artaxerxes,Darius,Asuerus,& alia nomina communia fuisse Regibus Persarum quidam existimarunt.tom.primo.pagi.410. col.2.fine.
Artaxerxes Magnus Darius Mnemon quot annis regnarit post Longimanum,to.1.pag.464.col.2.in.princ.
Artaxerxes Ochus quot annis regnauerit tom.1.pa.463.col.2.in princ.to.1.pag. [illegible] col.1 in medio.
Artaxerxes septimus Persarum Rex annis quadraginta [illegible] to.1.pag.465.col.1.in medio.
Artaxerxes cognomento Mnemon quot annis regnauerit.to.1. pag.465,col.1.in medio.
¶ Artifici egregio an parcatur? tomo primo.pagina 302. col.2. in fine,
¶ Assarius æreus numus fuit,quorũ duo efficiebant assem semũcialem.to.1.pag.513.col.1.in princ.
¶ Assassinij crimen si clericus commiserit puniri poterit à iudice secularj absque degradatione.tomo primo.pagina 115.colu.1. in princ.
Et quid de clerico incorrigibili.ibidem.in fine.
Assassini an gaudeant immunitate ecclesiæ.to.1.pag.345.col.1.in fine.& to.1.pag.346.col.2.in fine.
Assassini qui dicantur.to.1.pag.345.col.2.in med.& to.1.pag.345. col.2.in medio.
Assassinorum punitio ad Principes seculares pertinet.tom.1.pag. 346.col.1.in medio.
Et quid de clerico crimen assassinij committente.tom.1.pag.346. col.2.in medio.
Assassinij criminis author ab ecclesia extrahi potest.to.1.pa.346. col.2.in fine.
Ascendentes rogati hæreditatem restituere post diem, easdem duas portiones deducunt.to.2. pagina 94. column.1.in medio.
¶ Asses quod pondus habuerint apud Romanos,& quomodo ad nostros marauedinos reducantur.to.1.pag.512.col.2.in medio.
¶ Asinina detentio.to. 2.pagina 381. colu. secunda,circa medium.
¶ Assasinium quid:tomo secundo. pagina 464. colum. 1. in fine.
¶ Asilius Prætor quare occisus fuit à fœneratoribus.to.1.pa.257. col.2.in fine.
¶ Assuerus priscus Artaxerxes Cyro maiori successit in Regno. to.1.pag.464.col.2.in princ.
Assuerus priscus Artaxerxes cuius fuerit filius,& quot regnauerit annos.ibidem.
¶ Assumptio beatæ Mariæ qua die celebretur.to.1.pag.434.col.1. in medio.
¶ Asyla quid, & vnde dicta:tomo 1.pagina 382.colum.2.in fine
¶ Athanasius Alexandrinus Alexandri Episcopi successor.to.1. pag.474.col.2.in medio.
¶ Athaulphus Gothorum Rex à suis interfectus.to.1.pag.2.col.1. in fine,
¶ Athenienses & Macedones constitutam habebãt actionem aduersus ingratos, quæ iure communi Romanorum non dabatur.tomo 2.pag.425.colum.2.in medio.
¶ Athenienses ex Draconis legibus non homines modo sed & animantes alias,atque etiam inanimata cædis perpetratæ iudicium subire cogebant.tom.1.pag.294.col.2.in fine.
Athenienses ante Solonem statuerunt legem, qua filij poterant vendi ob debitum parentum,to.primo.pag.257. col.2.in princ.
Athenensis respublica in quot tribus diuisa fuit, quas Græci φύλας,vocant.to. 1.pagina 444.col.2.in princ.
Athenienſibus tribubus vnde fuerit nomen inditum, ibid.col.1. in medio.
Athenienſis Reipubliçæ institutores vrbem in tribus,regionem in pagos,aut vicos partiti fuerunt.tom.1.pag.445.col.1.in fine.
Athenien

Athenienſis ciuis nomine proprio & patris atque vici cognominabatur.& ratio.to.1.pag.445.col.2.in fine.
¶ Attentata reuocantur quoties appellatio non habet effectum suspensionis.to.1.pag.88.col.1.in fine.
Attentatorum reuocatio cautè petenda est,ita vt non petatur simul cum reuocatione sententiæ.tomo primo.pagina 85.col.1. in princ.
Attentata appellatione pendente sunt reuocanda per iudicẽ appellationis,& possunt reuocari per iudicem à quo.to.1.pag.84. columna prima.in princ.
Attentata intra tempus datum ad appellandum & post appellationem reuocari debent ante omnia.tomo 1.pag.84.columna prima,in fine.
Attentatorum reuocatio quo tempore petenda sit. tomo 1. pag. 84.col.2.in medio.
Attentatorum petitioni quando quis videatur renuntiare. to.1. pag.85.col.1.in medio.
Attentatorum reuocatio an peti possit vsque ad conclusionem in causa.tomo 1.pag.85.col.1.in medio.
Attentatorum reuocatio an impediatur propter notorium defectum iuris,tomo primo.pagina 85.columna prima,in fine.
Attentata non reuocantur quando iure appellatio non admittitur,tomo primo.pagina 85.columna 2.in fine.
Attentata non reuocantur quoties appellatio non habet effectum suspensionis, tomo primo. pagina 88. columna prima, in fine.
Attentata non reuocantur vbi appellatum est à sententia lata super agris communibus,iuxta legem Toletanam,vel super executione publici instrumenti,tomo primo.pagina 89.columna secunda.per totam.
Attentata pendẽte appellatione ab interlocutoria,non reuocantur ante omnia, etiam si articulus appellationis sit connexus principali. tomo primo. pagina 90. columna prima, in fine.
Attentata post appellationem ab interlocutoria quo ad legem ipsam, etiam ante inhibitionem nulla sunt,& irrita.tomo 1.pagina 90.col.2.in medio.
Et inibi de inhibitione canonica.tomo primo,columna secunda in medio.
Attentata per tertium non sunt ante omnia reuocanda.tom.primo. pag.91.col.1.in princ.
Attentata post appellationem extraiudicialem, an sint ante omnia reuocanda.tom.primo.pagina 91.columna prima,in principio.
Et quid de nouatis pendente lite super nullitate.ibidem.columna prima.in medio.
Et ibi,an oppolita nullitate per exceptionem,executio impediatur.colum.2.in princ.
¶ Attica fides.tomo secundo.pagina 264.columna prima, circa medium.
¶ Attilius Regulus seruauit iuramentum præstitum Carthaginensibus de redeundo in carcerem. tomo primo. pagina 168. columna prima in princ.
¶ Auditores Regij possunt adiri ab his,qui à iudicibus ecclesiasticis vi & censuris opprimuntur,vt vim auferant, & compellant iudices ecclesiasticos ab ea inferenda cessare.to.1.pag.124. col.1.in fine.
Auditores,& summi prætorij iudices,quo tempore recusari debeant.tomo 1.pag.97.col.1.in fine.
Auditorium quid:to.1.pag.17.col.1.in fine.& col.2.per totam.
Auditores Regij non habent ius auocandi causas ab inferioribus. to.1.28.col.2.in medio.
¶ Auferij sententia falsa in Capella Tolosana vltim. to.1.pag. 88. colum.2.in fine.
¶ Augustinus fuit discipulus Ambrosij.to. 1.475.col.2.in medio.
Augustini authoritas male intelligitur à Gratiano.to.1. 476.col. secunda.in fine.
Augustinus scribit fabulam de hypocentauris esse confictam.to. 1.pag.449.col.2.in princ.
Et quid de eis Diuus Hieronymus sentiat.ibid.col.2.in princ.
De Satyris quis multa scripserit.ibid,col.2.in princ.
Augustinus Hiponeregiensis Episcopus,& de eius opusculis.to. 1.pag.475.col 2.in princ.
Augustini locus.to.1.pag.249.col.2.in medio.
Augustini auctoritas in canonizatione Sanctorum intelligitur. to.1.pag.206.col.2.in fine.
¶ Augmentum rei legatæ cui accedat.vide in dictione,Adiectio.
¶ Auocatio mandati habet vim omnino, etiam si non habuerit eius scientiam ille,cui datum erat mandati m.to. 1. pag.31. col. prima,in fine.
Auocatio causæ licet tacitè fiat per literas posteriores facientes mentionem priorum literarum,tamen valet quidquid à iudicibus actum fuerit,donec fuerint posteriores literæ ab ipso impetrante iudicibus exhibitæ.tomo 1.pagina 31.colum.prima, in fine.
Auocatio causarum quid sit,& cui iure competat.to.1.pag.27.colum.2.in fine.
Auocatio quotuplex sit.to.1.pag.29.col.1.in prin.& pag. 61.col. 1.in medio.
Auocatio causarum quomodo fiat.ibid.
Auocatio causarum cum decreto irritãti quid operetur.to.1.pag. 30.col. 1.in fine.
Auocatio sine decreto,motu tamen proprio quem effectum habeat.to. 1.pag.30.col.2.in medio.
Auocatio causæ facta ad alterius petitionem quonam modo sit intelligenda.to. 1.pag.31.col. 1.in fine.
Auocare causas ab inferioribus iudicibus non possunt auditores Regij,nec legatus Romani Pontificis.to.1.pag.28.col.2.in med. Nec item Duces & Marchiones.ibid.
Auocare causam à suffraganeo nõ potest Metropolitanus,nec de ea cognoscere absque appellatione.tom. 1.pagin.28.columna 1. in medio.
¶ Aurea diuersa numismata expendũtur toto capit. tertio.to. 1. pag.516.col.2.in fine.
Aureus semissis & tremissis.to.1.pag.522.col.1.in fine.
Aureus Romanus apud Iurisconsultos quanti fuerit valoris,to. 1.pag 517.col.2.in princ.
Aureus dictus Castellanus quantum appendebat. to. 1. pag.517. col.1.in fine.
Auri ad argentum proportio quæ olim esset expenditur. tom. 1. pag.519.col.1.in princ.
Aurum variis nominibus appellatur ab Hebræis.to. 1.520.col.2. in medio.
Aurum Albicratense Gallicum excellentissimum.tom.1.pag.521. col.1.in princ.
Aureus solidus apud Iustinianũ quid:to.1.pag. 517.col.2.in prin.
Aureus à solido an differat:tomo primo,pagina 518. columna 2. in medio.
Aureus numus apud Romanos quo tẽpore fuerit percussus.to.1. pag.517.col.1.in medio.
Aurei numi quos signari iusserũt Reges Catholici Ferdinandus & Elisabeth eorúmque nepos Carolus.tom. 1.pag. 517.colum. 1.in med.
Aureus quod sexta fuerit vnciæ pars multis probatur rationib. to.1.pag. 518.col.1.in medio.
Aureus à Solido differt & quartam efficit vnciæ partem.to.1.pag. 518.col.2.in medio.
Auri ad argentum analogia.to.1.pag. 518.col.2.in fine.
Auri bonitas traditur & qua ratione cognosci ea possit.to.1.pag. 519.col.2.in medio.
Aurum de ley de veinte y tres quilates quid:to. 1.pag. 520.col.1. in princ.
Aurea vasa quare ex auro purissimo non fiunt? to.1.pag.520. col. 1.in medio.
Aurum Obriaum quid:to. 1.pag.520.col.2.in medio.
Aureus apud Romanos non semper eiusdem ponderis fuit, nec eiusdem bonitatis,quãuis multo tempore fuerit quarta vnciæ pars.to. 1.pag.521.col.2.in medio.
Aureus quo tempore fuerit diminutus ad sextam vnciæ partem. to.1.pag. 521.col.2.in fine.
Aureus dictus est solidus etiam eo tempore,quo erat quarta vnciæ pars.to.1.pag.522.col.1.in princ.
Auri libra quonam modo æstimetur in iure.to. 1.pag. 526.col.1. in fine.
Aureum numisma an possit permutari,aut vendi pro numis argenteis pluribus tamen quàm lege, aut publica æstimatione fuerint diffiniti.to.1.pag.540.col.2.in princ.
Aureorum extimatio expenditur.tomo 1. pagina 208.columna 2.in medio.
¶ Authenticum quid:& authenticum instrumentum.tom.1.pag. 69.col. 1.in medio.
Authentica nulla scriptura est sine authoritate ecclesiæ.to.1.pag. 460.col. 1.in princ.
¶ Authoritas publica est consideranda.to.1.pagin. 158. columna 1.in medio.
Authoritati ecclesiasticæ consentaneum est vt castra & vrbes cũ vtriusque gladij potestate sub eius habeat dominio. to. 1.pag. 479.col.1.in medio.
Authores fictitios existimat Faber Stapulensis esse Berosum & Metasthenem.to.1.pag.463.col.1.in fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Author assassinij criminis ab ecclesia extrahi potest.tom. primo. pag.347.col.2.in fine.
Authoritate propria beneficij possessionem apprehendere quando possit ille,cui eiusdem beneficij fuit facta collatio. tomo 1. pag.424.& 425.per totas.
Authoritas prima ac potissima instrumenti publici ex eo deducitur,quod eius author fuerit à Principe tabellio constitutus, tomo 1.pag.74,col. 1.in medio.
Authoritas reipublicæ,vel Principis vires tribuit numis.tomo 1. pag.544.col.2.in princ.
Authoritate propria non potest debitor capi à creditore, vt debitum soluat,si id pacto inter creditorem & venditorem conuentum sit.tomo 1.pag.260.col. 1.in princ.
Auus potest meliorare vnum ex pluribus nepotib. genitis à suo vnico filio.tomo 1.pag.249.col.1.in princ.
Auus an teneatur spurios nepotes alere,to.2.pag.319.column.2. in medio.
Auus quo pacto nepoti intestato succedat.tomo 2.pag.112.col.1. in medio.
¶Auxilium præstans homicidio an sit irregularis.tomo 2 pagina 471.col.2.in medio.
Auxilium vel consilium præstans,quomodo teneatur ad restitutionem.tomo 2.pag.537.col.2.in fine.
Auxilium competens diffamatis.to. 1.pag.246.col.in medio.

B

BALDVS scribit principē esse animal rationale , politicum, & mortale.tomo 2.pag.622.col.1.post medium.
Baldi opinio de pœnis relatiuis,examinatur.tomo 1.pag.302. columna 1.in medio.
Baldi sententia examinatur in rub.C.de fruct,& lit.expen. tom.1. pag.173.colum. 1.in medio.
Baldi opinio examinatur in l.cum fundus.de leg.2.to.1.pagina 7. colum.2.in princip.
Baldi sententia in l.2.num.26.C.de rescind. vend. examinatur. to, 1.pag.267.col.1.in medio.
Baldi sententia expenditur in l.2.C.de fide instrum,in fi.tomo 1. pag.392.col.1.in medio.
Balduus examinatur in l.2.C.de vsur.to. 1.pag.370,col.2.in fine.
¶ Baldus Hispanè,quæ dicantur.to 1.pag.135,col.2.in fine.
¶ Baptismus an tollat irregularitatem ex bigamia vel homicidio ante contractam.to.2.pag.457,col.2.circa finem.
Baptismus rectè potest suscipi ab hæretico & excommunicato necessitatis tempore.tomo secundo. pagina 673. columna secunda.in princip.
Baptizare potest laicus necessitate cogente.tomo 1.pag.204. col. secunda,in princi.
Baptizare quanuis ad ordinem Sacerdotalem spectet,non tamen est ex necessitate sacramenti.tomo primo.pagina 204. colum. secunda.in medio.
¶Bardulia dicta est Castella.to.1.pagina prima.columna secunda. in principio.
¶ Bartolus fallitur,dum existimat patroni hæredem ad factum ex legato teneri,& ideo post moram ad interesse.tom. 1.pag.449. colum.prima.prope medium.
Bartoli egregia sententia discutitur in l.& iurisiurandi.§.si liberti. ff. de oper.liber. tomo secundo.pagina 118. columna secunda, in fine.
Bartoli opinio in l.Lucius.in 1,ff.de leg.2.examinatur.tomo 2.pagina 119,colum. 1.in fine.
Bartoli verba in l.Centurio.columna tertia.ff.de vulg. intelliguntur.tomo secundo.pagina 167. columna secunda.in medio.
Bartoli decisio in l.quæro.ff.de actio.emptio. examinatur.tom.2, pag. 511.col.2.in fine.
Bartoli intellectus in l.prima.§.per hanc.ff.de rei vendicatione.to. 2.pag.532.col.1.in medio.
Bartoli sententia in l.seruitutes.2.de seruit. tomo 2. pag.378.col. 2.in medio.
Bartoli doctrina in l.sed si leges.§.scire. ff. de petitione hæreditatis.tomo secundo. pagina 418. columna secunda in fine.
Bartoli locus in l.naturaliter, numero vndecimo. ff. de vsucapionibus. tomo secundo. pagina 422. columna secunda. circa medium.
Bartoli opinio refutata , asserentis eum qui sciens sacra furatur, sacrilegium non committere.tomo secundo.pagina 360.col.1. post principium.
Bartoli interpretationes ad l. si quis pro eo. de fideiussor. examinantur copiosissimè. tomo secundo. pagina 268. columna secunda.in fine.
Bartoli sententia examinatur in l.1.§.vlt.ff.quis & à quo appel.to, 1.pag.15.col.2.in fin.
Bartoli sententia improbata.tomo primo.pagina 27.columna 1. in medio.
Bartoli doctrina perpenditur in l.vlt.C.de edict.Diui Adri.tollen, opposit.9.to.1.pag.42.col.1.in med.
Bartoli decisio examinatur in l.cogi.C.de petitio, hære.to.1.pag. 41.col.2.circa medium.
Bartoli sententiæ intellectus in l.edita.C.de edend.tom.1.pag.43. col.2.in fine.
Bartoli interpretatio ad l.si seruus pluriū.§.1.ff.de leg.1.to.1.pag. 54.col.1.in fine.
Bartoli intellectus in l.si ita.ff.de auro & arg.leg.to.1.pag. 215.col. 1.in medio.
Bartoli opinio in l,1.C.de metallariis.tom. 1.pag. 416.col.1.& 2. per totam.
Bartolus falso dena viginti esse censet.to. 1.pag.525.columna 1.in medio.
Bartoli sententia in l,vltima.§.item quæsitum.ff.de condict.indebiti. expenditur. tomo primo.pagina 272.columna prima, in fine.
Bartoli sententia examinatur in l.si constante. numero decimoquarto.ff.soluto matrimonio,to.primo.pagin.288.columna 2. in princip.
Bar.decisio examinatur in l.3.ff.de annuis lega. to.1.pag.313. col. 2.in medio.
Bartolus examinatur in l. 1.ff.de legatis 2. an liceat appellari à iudice quoties is veluti bonus vir arbitratur. to.1.pag. 314.col. 1.per totam.
Bartoli quæstiones examinantur,traditæ in l.Theopompus.ff.de dote præl.to. 1.pag.316.col.1.in fine.
Bartoli sententia expenditur in l.non solum.§.vlt.ff. de libera. leg. to.1.pag.322.col.1.in medio.
Bartoli locus in l.tutor qui repertorium.ff. de administ.tut.to.1. pag.324.col.2.in fine.
Bartoli opinio in l.3.ff.de ann.leg,examinatur.to. 1.pag.313.col. 2.in medio.
Bartoli verba in l.is potest,de acq.hæred.to. 1.pag.287. columna 2,in princ.
¶ Bartholomæi Torres commendatio,to. 1. pagi.351.columna 2. in medio.
¶ Baruch liber omissus est teste Hieronymo.to.1.pag. 466.col.2. in medio.
¶ Basilius Capadocenus Episcopus quis, & de eius opusculis.to. 1.pag.475.col. 1.in princ.
¶ Beatæ Mariæ assumptio quo die celebretur.to. 1.pag.485,col.1. in medio.
¶ Beatissima virgo qualiter in matrimonium consenserit, & virginitatem fuerit professa.tomo 2.pagina 133.columna secūda, in princ.
¶ Beda adscribit Christi natiuitatem anno ab Adamo. 3952.to.1. pag.490.col.2.in fine.
Bedæ sententia de scandalo declaratur.to.2.pag. 492.columna 2. in medio.
Bedæ manifestus error de temporibus,tomo 1.pag.473.columna 1.in princ.
Bellum iustum vel iniustum an efficiat quem irregularem. to.2. pag.475.col.2.in medio.
Bellum iustum fit ex auctoritate indicentis,& aliis causis.tom. 2. pag.527.col,1.circa fin.
Bellum triplex.to.2.pag.534.col.2.in fine.
Bellum an possit esse vtrinque iustum. tomo 2.pag.534.colum.2. in medio.
¶ Benedicti de Plumbino distinctio explicatur.to.2.pag.221.col. 2.prope finem.
¶ Beneficium ecclesiasticum obtinens à sede Apostolica an præferatur idem obtinenti ab ordinario.to.1. pag.231.column.2. in medio.
Beneficij collatio,vide in verb.Collatio beneficij.
Beneficia ecclesiastica non possunt in his Regnis ab exteris obtineri.to.1.pag.125.col.2.in princ.
Beneficia omnia effici à summo Pontifice patrimonialia sanctissimum esset.to.1.pag.126.col.1.in fine.
Atque id consultatum fuisse in concilio Tridentino,testatur Dominicus Soto.ibid.
¶ Beneficia secularia non sunt concedenda clericis regularibus, nec monachis.to.2.pag.30.col.1.in prin.
Beneficia regularia secularibus clericis non sunt conferēda.ibid.
Beneficia ecclesiastica vacant per contractum matrimonij ipso iure.to.2.pag.159.col.2.in medio.

Beneficia

Index Alphabeticus.

Beneficia ecclesiastica vacant per matrimonium,etiam contractū à constituto in sacris ordinibus. to.2.pag.159.colum.secunda, in medio.
Beneficia iuris patronatus laicorum minime comprehenduntur. sub reseruationibus Apostolicis.tomo primo, 127. columna 1. in medio.
Beneficia vacare in curia & apud sedem Apostolicam an sit idem. to.1.pag.128.col.2.in princ.
Beneficia regij iuris patronatus apud Hispanos non possunt grauari aliqua pensione sine ipsius Regis consensu.to.1.pag. 134. co.1.in medio.
Et quid de beneficijs patrimonialibus.ibidem. column. prima,in fine.
Beneficiorum vnio qualiter fieri possit,& à quo.tom.1.pag. 134. colum.2.in princip.
Beneficia vbi in curia vacauerint,& per summum pontificem fuerint alicui collata cum expressa derogatione iuris patronatus laicorum, an sit locus Regio edicto de non impetrādis literis derogatorijs.to.1.pag. 128.col. 1.in princ.
Beneficia patrimonialia vel canonicatus cathedralium ecclesiarū, qui theologis &magistris ex electione sunt conferendi,si apud sedem apostolicam vacauerint nū facile admittitur derogatio. to.1.pag.128.col.1.in fine.
Beneficium cōferri potest tanquam ipso iure vacans , ante declarationem excommunicationis. to.1.pagi.319.columna 1.ante medium
Beneficij permutatio facta per excommunicatum nulla est. to.1. pag.241.col.1.circa princ.
Beneficiorum fructuū appellatione an veniāt distributiones quotidianæ,vide in verbo,Distributiones.
Beneficiorum ecclesiasticorum fructus iure pontificio bifariam considerantur.to.1.pag.487.col.2.in princ.
Beneficium impetrans à Summo Pontifice valorem exprimere tenetur.to. 1.pagina 407.col,2.prope medium.
Beneficiorum ecclesiasticorum acquisitio duplex est.to. 1. pagin. 422.col.2.in medio.
Beneficij ecclesiastici ius sola canonica collatione absq; traditione possessionis post acceptionē acquiritur.to.1.pag.422.col.1. in medio.
Beneficium potest ea conditione,si vacat,conferri.to.1.pagi.422. col.2.in fine.
Beneficium non acquirit vrilli,cui facta est collatio,ante acceptationem.to. 1.pag.423.col. 1.in fine.
Beneficij acceptatio potest fieri per procuratorem modo is habeat speciale mandatum.tomo 1.pa.423.col.1.prope finem.
Beneficiū an possit acceptari à laico mādatum speciale habente. to.1.pagin.423.col.2.in princ.
Et quid de excommunicato, ibidem columna prima,in medio.
Beneficij possessio an possit apprehendi propria authoritate. to. 1.pag.424.col. 1.in medio.
Beneficiorum violentus occupator,vide in verbo , Violentus.
Beneficij possessio qualiter acquiratur.vide in verbo , Possessio beneficij.
Beneficiorum collatio an censeatur commissa vicario ab Episcopo sub generali commissione.tomo primo.pagina 437. colum. 1.in medio.
Beneficia conferre per resignationem,vel dimittere iure sanguinis,an sit illicitum vel simoniacum. to. primo.pag. 163. col. 2. in princ.
Et quid de ea renuntiatione, quæ fit sub conditione vt beneficiū Titio conferatur.tomo primo. pagina 183. columna prima,in medio.
Beneficij ecclesiastici renuntiatio facta absque prælati authoritate non tenet. tomo primo , pagina 184. columna prima,in fine.
Beneficij ecclesiastici possessio quo modo acquiratur: tomo. primo,pagina 422.col.1.in medio,& per totum caput.
Beneficio cessionis bonorum an possit renuntiari. tomo primo, pagina 257.colum. 1.in medio.& pagina 259.columna secunda in medio.
Beneficium clerici hæretici ad ecclesiam pertinet.to. 1.pag. 304. col.2.in medio.
¶Bernadus Diaz Episcopus Calagurritanus.to. 1.pagi.210.col.1. in princ.
¶ Bernardus,& Augustinus conciliantur.tom.secundo,pag.327. col.2.post principium.
¶Berosum & Methastenem reputat fictitios authores Faber Stapulensis. tomo primo,pagina 463.columna prima in medio.
¶ Bigamia quid sit,& vnde originem duxerit.tom.2.pag.455.col. 2.in fine.
Bigamiā non tollit religionis professio,to.2.pag.458.colum. 1.in medio.
Bigamus quis dicatur,& quot modis hoc vitium dicatur.tom.2. pag.456.col.1.post princip.,
Bigamus dispensatione Romani Pontificis potest ordines suscipere.to.2.pag.457.col.1.in princ.
Bigamus non est qui à se ipso vitiatam vxorē duxit.to.2.pag.456. col.1.in medio.
¶ Blasphemia quid?tomo 2.pag.265.col.2.in fine.
Blasphemia an sit hæresis.tomo 2. pagina 268. columna secunda, in principio.
Blasphemiarum varia genera explicantur,& conuincuntur. tom. 2.pag.265.col.2.in medio.
Blasphemiæ pœna.tomo 2.pag.266.col.2.in princip.
Blasphemus an repellatur à testimonio tanquam infamis. tom.2. pag.28 .col.2.in princip.
Blasphemus an sit qui dixerit,hoc fiet a despetto de Dio. tom. 2. pagina 265.columna secunda,in princip.
¶ Bona aduentitia an committantur testamento , vel donationi filijfami.si eorum vsusfructus patri non competat.to.2.pag.17. col.1.post med,& pag.23.col.2.in fine.
Bona clerici filijfamilias,& in minoribus constituti quocunque iure acquisita post ordinem assumptum , censentur castrensia, vel quasi castrensia.tomo secundo,pagina 46.columna secunda,circa finem.
Bona per prælatum acquisita,an præsumantur ex reditibus ecclesiæ habita.to.2.pag.25.col.2.in fine.
Bona relicta à prælato tempore mortis,an censeantur ab eo quæsita post adeptam dignitatem.tomo secundo, pag. 26.col.1.in medio.
Bona acquisita per vxorem matrimonio constante, an præsumātur mariti,vel vxoris esse.ibidem.columna prima , post principium.
Bona acquisita per clericū habentem beneficium ecclesiasticum, an sint reseruanda futuro successori.to.2.pagina 55.columna 1. post finem.
Bona occasione ecclesiæ per Episcopum acquisita, an canonicorum collegio:an successori in dignitate cōpetant. ibid.columna 2.in prin.
Bona acquisita per Archidiaconum ex dignitatis reditibus , an competant successori,an canonicorū collegio.to.2.pag.55. col. 2. circa medium.
Bona fides patris vel matris facit filium legitimum. to.2.pag.201. col.2.in prin.
Bona fides parentis facit filium verè legitimum.ibid.colum secūda,in med.
Bona fides præsumitur in matrimonio. ibidem. columna secunda,in medio.
Bona fides in matrimonio præsumitur,etiam lite pendente.tom. 2.pag.201.col.2.in medio,& 202.col.1.in medio.
Bona fides an litis contestatione cesset , & mala fides præsumatur.ibidem.
Bona fides an inducatur ex errore iuris.tomo 2.pagina 202.columna 1.in medio.
Bona fides an ex sententia lata præsumatur.ibid.columna prima. post medium.
Bona fides parentis in concubinatu,an reddat ipsam prolem naturalem.tomo 2.pag.205.colum. 1.post medium.
Bona fides figmentum omne & dolum excludit.tomo 2.pag.413. columna 1.in medio.
Bona fides ad factum pertinet.tomo 2.pag.418. columna prima. in medio.
Bona fides absque titulo dari potest.tomo secundo,pag.421.columna prima,in medio.
Bona fides in dubio præsumitur,& si non sit titulus , nisi contrarium probetur. to.2.pag.435.col.2.in medio.
Bona fides interdum quod æquum bonúmque est significat.to.2. pag.413.col.2.in fine.
Bona fides & mala an habeant medium.tomo 2.pag.416.columna secunda.in fine.
Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscriptionem. to. 2. pag.435.col.2.in medio.
Bona per prælatum quæsita,an sint ex eius industria, aut ex reditibus ecclesiæ,arbitrio iudicis relinquitur inquirendum.tomo 2.pag.26.col.1.prope principium.
¶Bina admonitio requiritur vt diffamanti perpetuum silētium imponatur.to.1.pag.246.col.2.in princ.

Bona

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

¶ Bona non habens vnde soluat delicti pœnam regulariter pœna corporis plectendus est.to.1.pa.260.col.1.in medio.& pag.302. col.2.in princ.
Bona paraphernalia an habeant ius prælationis hypothecæ.to.1. pag.188.col.2.in fine.
Bona ecclesiarum an possint alienari ad redimendos à publicis carcetibus eos, qui ob crimina & scelera in eum statum deuenerunt.to.1.pag.33.colum.2.in medio.
Bona maioratus nó possunt alienari,& hæc prohibitio perpetua censetur.to.1.pagin.374.colum.1.in fine.
Et quid de prohibitione facta extra familiam.to.1.pag.374. col.2. in medio.
Item de fideicommisso relicto familię vt deferatur gradatim proximiori masculo.to.1.pa.375.col.1.in medio.
Bona maioratus & primogenij ex ipsa propria dictionis significatione masculis deferũtur exclusis fœminis.to.1.pag.725.col. 2.in medio.
Bona diuitum efficiuntur communia pauperibus in extrema necessitate existentibus. tomo primo. pagina 415. col.2.in prin.
Bona aduentitia filij non possunt à patre alienari.to.1. pa.197.col. 2.in princ.
Et quid si ab eo alienentur:ibidem.
Bona ecclesiæ possunt alienari ad pauperes alẽdos & ad captiuorum redemptionem, tomo primo. pagina 331.col.1.in medio.
Bona fides secũdi emptoris necessaria est,vt is possit vti.l.quoties responso.to.1.pa.340.col.2.in medio.
Bona vsurarij an sint obligata hypothecæ titulo.pro restitutione vsurarum.to.1.pa.367.col.1.in prin.
Bona maioratus ad vnum tantum indiuisa pertinent.to. 1. pagi. 374.col.1.in princ.
Bona laici hæretici ad fiscum seculare pertinent.tom.1.pag.304. col.2.in medio.
Et quid de bonis clerici hæretici.ibidem.
Bona debitoris & non corpus lege Pætilia obnoxia creditori erant.to.1. pag.257.col.2.in medio.
Bonis filij publicatis non censetur publicata legitima patris ei debita qui pater tempore sententiæ viuebat.tom.1.pa.299.col.2. in medio.
Bona,quæ ex acquisitis matrimonio constante ad vxorem pertinent,non videntur publicata,publicatis mariti bonis. to.1. pa. 299.col.2.in fine.
Bonæ fidei vel malæ possessor,vide in verbo,Possessor.
Bonæ fidei contractus vnde ita appellati. tomo 2.pag.414. colum. 1.post princ.
Bonæ fidei contractus an Iure canonico à stricti iuris contractibus distinguantur.tomo secundo,pag.415.column.prima,post principium.
Bonæ fidei contractus cur sint ipso iure nulli,si dolus det causam contractui, non ita stricti iuris. tomo 2.pagina 415. column. 1. circa medium.
Bonæ fidei possessor quis dicatur.tom. 2. pag. 416. col.2.in princ.
Bonis cedenti vestes,quę tunc habet,& instrumenta necessaria ad victum quærendum,relinquuntur. tomo 1.pagina 259. colum. 1.in medio.
Bonis cedens præstare debet iuramento cautionem de soluendo ære alieno cum ad pinguiorem peruenerit fortunam. pag. 259. col.1.in fine.
Bonis cedentis exceptio ratione cessionis sibi competens impedit litis contestationem.ibidem tomo primo.columna secunda,in princ.
Bonis cedendi beneficium an competat ratione obligationis descendentis ex delicto.tomo primo,pagina 260.column.prima, in medio.
Et quid iure huius regni in hoc casu statutum sit.ibidem. colum. 2.in medio.
Bonis cedere non tenetur clericus,nec debet in carcerem pro ere alieno mitti. tomo primo. pagina 260. columna secunda, in fine.
Et quid in praxi in hoc casu sit receptum.to.1.pagin.261.colum.1. in princ.
Bonis filij famil.publicatis ob crimen an talis publicatio extendatur ad peculium castrense. tomo primo, columna prima, in principio.
Et quid de peculio aduentitio.ibidem.col.1.in medio.
Aut de peculio profectitio.ibidem.
Bonitas pecuniæ intrinseca, an sit considerandа iuxta tempus contractus,vel solutionis.tomo primo,pagina 542.columna 2. in medio.
Bonitas intrinseca & extrinseca pecuniæ quæ sit.to.1.pagina 543. col.1.in medio.
Boni mores quo modo intelligendi.to.2. pag.269. col.1.in fine.
Bonorum appellatione an veniant iura,&actiones.to.2.pag.105. col.2.in princ.
Bonorum cessio an habeat in foro conscientiæ priuilegium, vt cedens,pinguiorem nactus fortunam, deductis alimentis soluat.to.2.pag.493.col.2.in princ.
Bonorum cessio liberat debitorem à carcere. to.1.258.col.2.in fi.
Bonorum cessio non tollit nec ciuilem nec naturalem obligationem,sed tãtum competit exceptio.to.1.pag.259.col.2.in prin.
Bonorum possessio contra tabulas ante aditam hæreditatem, vel post in iudicium deducta.an deducat successionem ad causam intestati.to.1.pag.508.col.1.in fine.
Bonorum cessio qualiter iure Regio fiat,& de bonis cedentis.to. 1.269.colum.1.in prin.
Bonorum cessionis beneficio an possit renuntiari. ibid.col. 2.in medio.
Et quid si facta fuerit iuramento.ibid.col.2.in fine.
Bonorum appellatio vniuersitatem continet, sicut & hæreditas. to.1.pag.216.col.1.in princ.
¶ Bœoti qua ignominia solebant notare eos, qui bona non habebant ad soluendum.to.1.pag.259 col.2.in princ.
¶ Burgalenses moneta antiqua Hispaniæ.to.1.pag. 532.col.1.in me.
¶ Burgensis opinio reprobatur in c. cum causa, limit.14. de emptio.& vendit.to.1.pag. 10.col.2.in medio.
¶ Bulgarus Modestini tractatum de excusationib. tutorum barbarè interpretatus est.to.1.pag.455.col.2.in medio.
¶ Blancæ vulgo dictæ ex marcho signantur 94. duæ autẽ efficiũt vnum marauedinum.to.1.pa,512.col.2.in fin.
Ex libra autem Romana cuduntur 288.ibid.
Blanco quis numus fuerit.to.1.pag. 535.col.2.in princ.
¶ Blasphemus qui pœnitentiam egerit,an possit puniri proposito statuto de pace cum offenso facta:tomo 1.pag.307.columna 1.in fine.
¶ Bracharensis concilij locus corrigitur. tomo 1.pag.524.col.2. in medio.

CAdauera eorũ, qui sunt vltimo affecti supplicio, an insepulta manere debeãt.tomo primo, pagina 262.columna prima,in medio.
Cadauera sepelienda etiam hostium.tomo primo,pagina 56.col. 2.in princ.
Cadauer debitoris an possit ob debitũ insepultum detineri.to.1. pag.261.col.2.in medio.
Cælius secundus deceptus in scholiis ad Iuuenalem dum triẽtem sensit omnium minimam monetam.tomo 1.pagina 513. columna 2.in princ.
Cæremonialia & legalia veteris legis cessauerunt lege noua Euãgelica,eiúsque institutione.tom. 1.pag.493.columna secunda, in medio.
Moralia tamen & naturalia minimè cessarunt.ibid.
Cæsarea lex in foro conscientiæ ligat,si iusta est.tomo 2.pag.598. colum.2.in principio.
¶ Calendarium appellabant antiqui librum,quo vsurarum ratio habebatur.to.1.pag.397.col.1.in princ.
¶ Calderini doctrina intellectain consi.17.titu.de præben.tom.1. pag.411.col.1.in prin.
¶ Caluniator iure canonico etiam in causa ciuili potest corporali pœna puniri.tomo primo, pagina 260. columna prima, in principio.
Calumnia propriè in animo consistit & ex dolo oritur. to.1.pag. 59.col.1.in princ.
Calumniæ fiscales magna calumniantium pœna sunt animaduertendæ.to.1.pag.230.col.1.in princ.
¶ Calixtus Papa primus quatuor temporum ieiunium instituit. to.1. pag.502.col.2.in med.
¶ Cambire licet numismata aliquo ab alterutra parte concesso pretio.to.1.pag.540.col.2.in fine.
Cambium secundum Caietanum tantum licitum est publicis cãpsoribus.tomo primo,pagina 541.columna prima, in medio.
Cambium potest fieri non tantum speciei ad speciem, sed speciei ad genus,tomo primo,pagin. 541. columna prima,infine.
¶ Campsores vnde sic dicti.tomo primo, pagina 541. columna 2.in med.
¶ Canon, consuetudinem aliquam iniquam & irrationalem decernens,præteritam & futuram includit. tomo 1.pag.408.col. 2.in princ.
Canonicus simul & Archidiaconus,&c. vide in verbo. Archidiaconus.

Index Alphabeticus.

Canonicus è ciuitate expulsus propter seditiones absq; eius culpa à contrariæ factionis hominibus, an percipere debeat distributiones quotidianas.tomo 1.pag.411.columna prima, in principio.
Canonicus iniustè in carcerem inclusus in eodẽ oppido, an percipiat distributiones quotidianas. tomo primo. 411.columna prima.in prine.
Canonica inhibitio quos effectus habeat.tomo 1.pagi.90.col. 2. in medio.
Canonica inhibitio quæ dicatur. tomo 1.pag.90.colum.secunda. in fine.
Canon Tridentini concilij de clericis primę tósuræ.to. 1.pag.117. col. 1.in medio.
Canon apud Romanos quid?tomo 1.pagin.213.colum.secunda, in fine.
Canones Apostolorum an sint apocryphi. to.1. pagina 485. col. 2.in fine.
Canones conciliorum generalium à temporibus Constantini cœperunt,to.1.pag.470.col.2.in princ.
¶ Canones & decreta apostolorum Iuris humani sunt. to.2. pag. 449.col.2.in fine.
Canonicæ fœminæ.ibid.col.2.in medio.
Canonici olim qui nuncupabantur. ibidem.col.2.in medio.
Canonici regulares qui dicantur.ibidem.
Canonici regulares nominis ambitiosi. accusari videntur à Lud. Viues.to.2.pag.449.col.2.in medio.
Canonici libri qui dicantur, & qua ratione nobis cognitum sit eos esse canonicos.to.1.pag.459.col.2.in medio.
Cancellarij officium to.1.pag.17.col.2.in princ.
Cancellarij apud veteres dicebantur iidem,qui hodie Notarij.to. 1.pag.17.col.2.in medio
Cancellarij potestas & dignitas quanta fuerit ab hinc mille annis apud Gallos,Hispanos,& Anglos.ibidem.
Cantiunculæ,Boschoei, & Theophili error circa matrimonium. tomo 2.pag.128.col.1.in medio.
Capitalis pœna quæ sit, tomo 2. pagina 198.columna prima.in medio.
Capitulum vacante sede potest ex æqui testamenta, sicut poterat episcopus. tomo secundo. pagina 110. columna secunda, in principio.
Captatoria voluntas quid sit,& vnde deducatur secundum communem.tomo secundo.pag 55.columna secunda,in fi. & quid sit,contra communem.pagina 56.columna prima,in princ.
Captatoria voluntas an permittatur pietatis causa, & an possit statuto,vel consuetudine approbari.tomo secundo. pagin.73. columna prima.in fine.
¶ Captus iniustè an possit commentariensem fallere vt effugiat. to.1.pag.167.col.2.in princ.
Captus iniquè &sub iuramento missus,an teneatur redire si damnationem timeat.to.1.pa.167.col.2.in medio.
Captus iustè & sub iuramento missus,an teneatur redire, certus de verisimili mortis periculo?to.1.pa.337.col.2.in fi. & pa.170. col.1.in medio.
Captus iustè an possit à carcere fugere,data facultate? tom.1.168. col.2.in fi.& pag.170.col.2.in fine.
Captus ab hostibus,an possit à domino fugere?to.1.pag.170. columna secunda,in princ.
Captus an possit fugere à carcere,cum iniuria custodum? tom.1. pag.170.col.2.in fine.
Capere laicos & in carcerem detrudere quibus casibus iudex ecclesiasticus possit.tom.1.pag.32.col.1.per totam.
Captus iustè vel iniustè an possit à carceribus absque peccato fugere?tomo primo.pagina 167. columna secunda in principio. pag.170.columna prima,in medio.
Et ibi,an dimissus à carcere sub iuramento,teneatur redire ad eũ? ibidem.
Captus à iudice pro crimine digno mortis pœna,an teneatur sub pœna peccati à carcere,cum possit,fugere?tom.1. pag. 169. col. prima,in princip.
Captus in bello iusto si fugeret,an peccet mortaliter? tomo primo,pag.170.col.2.in princ.
Captus mortis condemnationem timens, an licitè à carceribus fugere possit,fractis carceribus, vel custodibus occisis. tomo primo.pagina 170.columna secunda,in princip.& pagina 171. per totam.
Captus à iudicis familia, & per ecclesiam ad carcerem ductus,an possit ab ecclesia abduci.tomo primo. pagina 347. col. prima, in fine.
Captus à iudicis familia,& postea fugiens ad ecclesiam, an possit ab ea euelli?ibid.col.1.in fi.
Captus,qui carcerem fregit,& ad ecclesiam fugit, non potest ab ea extrahi.ibidem.
Et an si existens in carceribus præstito iuramento de redeundo exierit obtenta custodis licentia,& fugerit ad ecclesiam,possit inde inuitus extrahi.ibidem.col.2.in princ.
Captus ab hostibus quando vsucapiat ea, quæ antea possidebat. to.2.pag.399.col.2.post medium.
Captus ab hostibus promittens pro sua redemptione aliquod pretium,illud soluere tenetur.tomo secundo,pagina 142.columna prima.in medio.
Capti in bello inter Christianos non efficiuntur serui.tom. 2.pagina 537.col.2.in princip.
Vbi agitur de captis in bello cum Turcis,aut Sarracenis.
Capta per venationem à iudice prohibitam, non sunt in animæ iudicio restituenda. tomo secundo. pagina 522. columna secunda in fine.
Capta in bello iusto efficiuntur capientis. tomo 2. pag.534.col. secunda.in fine.
¶ Cassiani Arnobij,Tyconij, Victorini,& Faustini opuscula.to. 1. pag.488.col.2.in princ.
¶ Caracta vulgò,quilates, dicimus. tomo 1. pagina 520. columna 1.in princ.
Carolus Molinæus cautissimè legendus est, quia multa tradit contra libertatem ecclesiasticam.to.1.pagina 109. columna 2. in medio.
Carolus Imperator habuit ex priuilegio Synodi ne sine suo consensu consecraretur,vel institueretur episcopus.to.1. pag.125. col.1.prope finem.
Carolus Magnus incertus de morte cuiusdam hominis, quasi simulatione vsus fuit aduersus occisores.tomo 1.pag.172.col.4. in medio.
Caroli quinti lex,de mercedibus famulorum.tomo 2.pagin.431. colum.2.in medio.
¶ Cardinalis sententia expenditur in cap. perpendimus. de sent. excom.to.1.pag.111.col.1.in princ.
Cardinalis an possit esse is, qui legitimatur rescripto principis. tomo secundo.pagina 22.columna secunda.in fine.
¶ Carceris fractor,vide in verb.Fugiens à carcere,& in verbo,Dãnatus.& verbo,Captus.
¶ Castè viuere an dicatur fœmina quæ secundò nupsit. to.2.pag. 200.col.2 in medio.
¶ Castella vetus,Bardulia dicitur,& ipsi Castellani Barduli. to.1. pag.1.col.2.in princ.
Castellanæ reipublicæ tota iurisdictio penes Regẽ est.to.1.pag.5. col.1.in medio.
Castellanum Regnum iure gentilitiæ successionis primogenitis defertur.to.1.pag.4.col.2.in medio.
¶ Castrati propter regnum Dei qui dicantur.tomo 2. pagi. 452. colum.2.in princ.
¶ Castrensis sententia latè examinatur, de donatione omnium bonorum,reseruato vsufructu.tomo 1. pagina 405.columna 1. in medio.
Castrensis opinio examinatur.in l.si testamentum.ff. de testam. to.1.pag.182.col.2.in fine.
Castrensis altera opinio falsa in d.l.si testamentum.ibidem.
Castro à Rege alicui concesso an censeatur concessa iurisdictio: & quid demero ac misto imperio.tomo 1. pag.6. columna 1. in princ.
¶ Castellani numi pondus,& valor.tomo 1.pagina 517.columna 1.in fine.
Castrensis opinio examinatur. tomo 1.pagina 401. columna 2. in medio.
¶ Casuale homicidium quid sit ? tomo 2. pagina 478. columna 1.in medio.
¶ Catechumeni olim dimittebantur ab ecclesia post cõfessionẽ ante ipsius hostiæ consecrationem.tomo 1.pag. 508. columna 2.in fine.
Catechumenorum Missa quæ diceretur olim.ibid.
Catholicæ ecclesiæ quæ dicantur apud Diuum August.to.1.pag. 476.col.2.in fine.
¶ Causa pia operatur,vt testamentum habens clausulam derogatoriam specialem,tollatur per secũdum simpliciter factum. to. 2.pag.12.col.2.in medio.
Causa piorum legatorum etiam tractari potest apud iudicem secularem. tomo secundo, pagina 51.columna secunda, in fine.
Causa pietatis quid in iure specialiter permittitur.ibid.colum.1. circa medium.
Causa matrimonialis quem iudicẽ habere debeat.to.2. pag.230. col.1.in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Causa matrimonialis an possit deduci in cõpromissum.to.2.pag. 282.col.1.in princ.
Causa matrimonialis an exigat litis contestationem,to.2.pag.232. col.2.in medio.
Causa matrimonialis quot testes requirat, tomo 2.pag.231.col.1. in medio.
Causa vsuraria an tractari possit à iudice seculari,tom. 2.pag.232. col.2.in medio.
Causa sine qua non, quo modo ad restitutionem æstimanda. to. 2.pag.539.col. 1.in medio.
Causa filiationis pendente filius ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta.tom 1.pag.22.column. 1. in medio.
Causa alimentorum pia est,ibid,col.1.in fine.
Causæ pauperum,& miserabilium personarum breuiter, ac semota dilatione definiendæ sunt. tomo 1. pagina 23,columna 2, in medio.
Causarum auocatio quid sit:& cui iure competat,to.1.pag.27.col, 2.in fine.
Causarum auocatio qualiter fiat.tomo 1.pag.29.columna prima, in princ.
Causa semel ad curiam delata,non redit ad iudicis inferioris cognitionem.to.1.29.col.1.in medio.
Et quid vbi appellatio,non est iustificata.ibid, col.2.in fin.& pag. 29.per totam.
Causæ principalis cognitio retineri potest in curia Principis quandoque ex appellatione quacunque.to.1. pag.30.columna 1.in princ.
Causæ auocatio cum decreto irritanti, quid operetur:tom.1.pag. 30.in princ.
Causæ auocatio absque decreto irritanti,motu tamen proprio. ibid,col.2.in medio.
Causæ auocatio ad alterius petitionem facta, quonam modo intelligatur.to.1 pag.31.col.1. in fi.
Causæ meri & mixti imperij an iure Pontificio possint delegari, to.1.pag.337.col.1.in princ.
Causæ,quæ ex natura sua spirituales sunt. tomo 1.pag.110.col.1.in medio.
Et quid in temporalibus,& in criminibus,quæ spiritualia non attinent.ibid.
Causa possessoria rei spiritualis quoties mixtam habet proprietatis rationem,nõ potest per iudicem secularem expediri sed per ecclesiasticum.tomo primo, pagina 122. colum.prima, in medio.
Causa possessoria rei spiritualis,vel quasi spiritualis an sit temporalis.to. 1.pag. 123.col.1.in princ.
Et quid de causa possessoria beneficij ecclesiastici. tom.1.pag.123. col.1.in medio.
Causa possessionis rei spiritualis,vel quasi an per iudicem laicum examinari possit,si nihil proprietatis mixtu habeat. to. 1. pag. 123.col.1.in fine.
Causæ remissio,vide in verbo,Remissio.
Causæ impulsiuæ taciturnitas non vitiat rescriptum.tom.1.pag. 253.col.1.in princ.
Causa impulsiua & causa finalis quæ sint:to.1. pag.253.column.1. in medio.
Causæ & litis definitio poterit ex consensu litigantium committi in alterius ex litigantibus,vnius testis veritatis testimoniũ, to.1.pag.316.col.2. in fine.
Causæ ingratitudinis priores octo explicantur. to. 2.pag. 67.col, 1.in medio.
¶ Cautela in matrimonio est seruanda. tom. 2.pag.135.colum.2. in medio.
¶ Cautio an sit danda de restituẽdis alimentis,& expensis, quas reus diues coactus sit pauperi actori ministrare:tom.1.pag.21. col.2.in fine.
Cautio idonea quæ sit & an bona vsurarij sint hypothecæ titulo obligata pro restitutione vsurarum.tomo 1.pag. 367. colum, 1.in prin.
Cedens bonis cogendus est cum ad pinguiorem deuenerit fortunam soluere æs alienum,ita vt debitori deducantur alimenta. to.1.259.col.1.in fine.
Et an debitor bonis cedens actibus quibusdam ignominiosis iuxta loci cõsuetudinem teneatur soluere debitum si postmodum nactus fuerit fortunam ibid.col.1.in medio.
¶ Cento quid dicatur.tomo primo,pag. 484.columna secunda, in medio.
¶ Centenaria præscriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam.to.2.pag.401.col.2.post medium.
Centenaria præscriptio an sit necessaria in his rebus,quæ Principis,vt Principis sunt.tomo secundo,pag.480.colum. secunda, circa medium.
Centenaria præscriptio quo modo probetur. tom. 2.pagin.407. col. 1.in medio.
Centenaria præscriptio an probetur probata immemoriali. ibidem.
Centenaria præscriptio non requirit titulum.to.2.pag.412.col. 1.in medio.
Centenariæ præscriptionis,& immemorialis differẽtia.to.2.pag. 406.col. 1.circa medium.
Et ibi de Homero centonibus,col. 1.in fine.
¶ Censu qualiter manumitterentur serui:to. 1.pag.445.colum.2. in princ.
¶ Cernere hæreditatem idem est quod adire hæreditatem. to. 1. pag.456. col.2.in fi.
¶ Certius est eligendum ab eo,qui dubius est, si agatur de salute animæ. tomo secundo, pagina 121. columna secunda, in medio.
¶ Certum tenere satis est,licet tutius sit eligere certius.to.1.pag. 126.col. 1.in fine.
¶ Cessatio à diuinis quid sit, & an suspendatur per appellationem sequentem.tomo secundo, pagina 379. columna prima, in fine.
¶ Census quid sit? tomo primo,pagina 385, columna prima, in medio.
¶ Cessio bonorum non tollit nec naturalem,nec ciuilem obligationem,sed tantum competit exceptio. to. 1.pag. 259.col. 2.in medio.
Cessio bonorum an competat ratione obligationis deuenientis à delicto to. 1.pag.260.col. 1.in med.
Cessio bonorum liberat debitorem à carcere.to. 1.pag.256.col.1. in princ.
Cessio bonorum secundum consuetudinem prouinciæ fit. to. 1. pag. 259.col. 1.in medio.
Cessionis bonorum beneficio,an possit renũtiari, to. 1.pag. 259. col.2.in medio.
Cessioni bonorum an possit renuntiari.tom.2.pagina 271.col.1. in princ.
¶ Ceratia quid & ceratio:to. 1.pag.520.col.1.in princ.
¶ Cibum ter vel quater sumere an inducat nouæ transgressionis reatum in eodem die,quo ieiunium præcipitur.to. 1.pag. 504.col.1.in medio.
Cibis delicatioribus an debeat vti quis vitæ proferendæ gratia. to. 1.pag. 169. col.2.in fine.
¶ Cicatricis causa an quid peti possit? to. 1.pag.307. col.2.in fine.
¶ Cimonis Athenienſis pium factum.to. 1.pag.261. col. 2.prope medium.
¶ Circunstãtia temporis festi an sit necessariò confitenda. tom.2. pag.132,col.2.in fin.
Circunstantia temporis in virtutibus determinata non est regulariter,sed in restitutione.tom.2.pagi.492.col.1.in medio.
Circunstantiæ,quæ non mutant speciem peccati,non sunt necessario confitendæ.tom.2.pag.116.col.2.in princ.
¶ Citatio quãdo interrumpat præscriptionem.to.2.436.col.2.circa finem.
Citatio illegitima cum notitia subsequuta ita ligat sicut citatio ab initio legitima.to.2.pag.351.col.2.circa princ.
¶ Citatio iure naturali inducta est.to.1.pag.87,col.2.in medio.
Citatio an possit tolli à Principe.ibidem colum,secunda.in princ.
Citatio an requiratur ad absolutionem iuramenti.to. 1. pag.180. col.2.in princ.
Citatio non est necessaria ad iuramentum testis,aut periti in arte, vbi ex conuentione & consensu litigantiũ testis aut periti in arte persona probata est.to. 1.pag.370.col.1.in princ.
Sed quoties iudex aliquem nominaturus est, qui peritia artis rẽ dubiam extricet,aut definiat,is qui litigat,vel citari debet, vel præsens esse,ibidem.
¶ Ciues an præferantur exteris in emptione frumenti tempore publicæ inopiæ.to.1 pagin.416.col.1.in medio.&col 2.in fine.
¶ Ciuilis iurisdictio temporalisque potestas penes ipsam rempublicam est,& apud eos,quibus ipsa id muneris commiserit.to. 1.pag.1.columna secunda,in principio.
Ciuilis societas quare constituta est.to, 1.pag. 1. colum. secunda, in fine.
Ciuile animal est homo,eámque consociationem boni causa sensim appetit.to. 1.pag. 1.col.2.in fine.
Ciuili societati necessarij sunt Principes, gubernatores & magistratus.pagina 2.columna prima.in principio.
Ciuilis possessio an sufficiat ad obtinendum in interdicto, quod Interim,dicunt.tom. 1.pag.64.columna prima in medio.

Ciuilis

Index Alphabeticus.

Ciuilis iurisdictio penes solum Regem est in hac Castellana republica.to.1.pag.14.col.1.in prin.
Ciuilis & naturalis possessio an transferatur iustè lege Regia in successionem absque aliquo actu apprehensionis vero, vel ficto.to.1.pag.377.in princ.
Ciuilis Possessio quid?to.2.pag.393.colum.2.in medio.
Ciuilissima possessio.to.2.pag.393.col.1.in medio.
Ciuilis interruptio præscriptionis quibus modis accidat. tom.2. pag.488.col.1.in fine.
Ciuili iure actio ex pacto nudo non detur, cum iure pontificio competat.to.2.pag.45.col.2.in fine.
¶ Ciuibus interdictis,hi & interdicti censentur, qui in locũ aliorum ciuium post sententiam succesſere, in eam ciuitatem domicilium transferentes.to.1.300.col.1.in fine.
¶ Ciuitas,quæ proprium occiderit Episcopum,priuatur honore Episcopali.to.1.270.col.1.in princ.
Ciuis Romanus fiebat per emptionem tribus,in qua Romæ censeretur.to.1.446.col.2.in medio.
¶ Circuncisio an possit permitti apud Christianos. to.1.pag.246. col.1.in medio.
¶ Coitus coniugalis an sit licitus ante nuptialem benedictionẽ. to.2.pag.184.col.1.in fine.
Coitus coniugalis an sit licitus in loco sacro.to.2. pag.194. col.2. in princ.
Coitus inter virum & fœminam qualiter probetur.to.2.pag.135. col.1.in princ.
Coitus in matrimonio quid operetur:legito in dictione, religio, & in dictione matrimonium.
Coitus damnatus quis dicatur.to.2.pag.214.col.2.in medio.
Coitus impuberis cum fœmina quomodo probetur.tom.2.pag. 155.col.2.in princ.
Coitus tantum coniugalis licitus est hominibus.tom.2.pag.504. col.1.post princ.
Coitus efficit sponsalia matrimonium ex eo,quia præsumitur cõsensum adfuisse.to.2.pag.120.col.1.in medio.
Coitus non mutat sponsalia in matrimonium deficiente consensu.to.2.pag. 121.col.2.in prin.
Coitus efficit vt secunda sponsalia præferantur primis, & matrimonium iudicentur.tomo secundo,pag.121.columna secunda, in medio.
Coitus præcedens non efficit quod sponsalia transeant in matrimonium.tomo 2.pag.122.col.2.in fine.
Coitus nixu an transeant in matrimonium sponsalia. tom.2.pag. 122.col.1.in medio.
Coitu sponsalia efficiuntur matrimonium,etiam si sponsa ab alio fuerit prius cognita.tomo 2.pag.121.col.1.in fi.
Concubitu sponsalia transeunt in matrimonium, etiam si coiens vi & metu coactus faciat.tomo secundo,pagina 122.columna secunda,in princ.
Coitu transeunt sponsalia in matrimonium,non obstante protestatione dissensus coniugalis. tomo 2.pag.123. columna secunda,in medio.
¶ Cognati qui dicantur.tomo secundo,pag.164.columna prima, in princ.
Cognatio spiritualis vnde oriatur. to. 2.pag.162.columna prima, in medio.
Cognatio spiritualis non oritur ex coitu illicito.ibidem. columna prima,in fine.
Cognatio spiritualis an contrahatur à laico, qui tempore necessitatis baptizat.ibid.colum.2.in princip.
Cognatio spiritualis an contrahatur per procuratorem: ibidem. colum.2.in medio.
Cognatio spiritualis non contrahitur inter filium spiritualem & filiam vxoris parentis spiritualis.tomo 2. pagina 163. columna prima in medio.
Cognatio spiritualis non impedit matrimonium inter patrem spiritualem & filiam ipsius spiritualis. ibid. columna prima, in medio.
Cognatio spiritualis an contrahatur ex Cathechismo ad matrimonium impediendum.ibid.
Cognatio legalis, an impediat matrimonium,& vnde oriatur.to. 2.pag.163.col.1.in medio.
Cognatio legalis inter fratres & sorores finita adoptione, vel arrogatione cessat.ibid.col.2.in princ.
Cognatio legalis non impedit matrimonium inter filios legales.ibid.
Cognatio legalis ex adoptione quid:tom.2. pagina 163.columna 1.in fine.
Cognatio legalis ex arrogatione quæ dicatur. ibidem. columna 1.in fine.
Cognatio legalis inter quos sit constituenda.ibid.
Cognatione legali durante matrimonium contractum ita nullũ est,vt ea finita nisi ex nouo consensu minimè valeat. ibid.col. 2.in princ.
Cognationis spiritualis tres species. tomo 1.pag. 392. columna 2. in medio.
Cognationis spiritualis prima species.ibid.
Cognationis spiritualis secunda species.tom.2.pag. 163.colum. 1. in princip.
Cognationis spiritualis tertia species.ibidem.columna prima,in medio.
Cognatus spiritualis is solùm est qui baptizat,vel qui tenet puerum in sacro fonte,licet alij sint præsentes.tom.2.pag.162.col.2. in medio.etiam si non respondeat pro infante. ibid.columna 2. in medio.
¶ Collatio beneficij facta infami an sit nulla ipso iure. tom.2.pag. 263.col.2.in medio.
Collatio beneficij facta excommunicato est nulla ipso iure.to.2. pagina 340.columna 1.in medio. idem de electione & præscriptione.
Collatio beneficij facta simoniacè ignoranti an teneat ipso iure? to.2.pag. 522.col.2.in princ.
Collatio canonica beneficiorum absque corporali possessione ius perfectum tribuit in ipsis beneficiis post acceptationem. to. 1.422.col.2.in medio.
Collatio beneficij potest fieri ea conditione, si vacat. ibidem.col. 2.in fine.
Collationem beneficij canonicam habens potest administrare propria autoritate ante apprehẽsionem possessionis.to.1. pag. 424.col.1.in medio.
Collatio beneficij facta præsente & tacente illo, qui ius habet in beneficio,vel potuit illam impedire,valet.to. 1.pag.57. colum. 1.in medio.
Collatio beneficij iuris patronatus laicorum, absque eorundem consensu per simplicem resignationem facta, an sit admittenda in hoc Regno. tomo primo,pagina 123.columna prima, in medio.
Et quid de beneficiis patrimonialibus, & canonicatibus per electionem conferendis?ibid.col.2.in medio.
Collatio beneficiorum an censeatur commissa ab Episcopo vicario suo ex generali delegatione.tomo primo,pagina 437.col.1. in medio.
¶ Collegialis ecclesiæ auctor,vel donator nõ habet in ea ius præsentandi rectorem,vel prælatum.tomo 2.pagina 427.columna secunda,in medio.
¶ Colonus fructus ex agro conducto vendere volẽs an possit cogi eos vendere domino fundi,potius quàm alteri.to.1.pag.416. col.1.in fine.
Colonis remittitur pensio iure canonico & Cæsareo propter sterilitatem absque culpa ipsorum colonorum contingente.to.1. pag.106.col.2.in medio.
Colonus læsus vltra dimidiam iustæ pensionis propter sterilitatem,an possit agere subsidio.l.2.C.de rescind.vẽditio. to.1.pag 107.col.2.in medio.
Colonis & inquilinis successor singularis stare tenetur, quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu donationis, vel venditionis.tomo primo, pagina 325.columna prima, in medio.
Colonus expelli non potest à successore singulari,quoties in locatione & conductione adest hypotheca.tom. 1.pag.325.col.1 in fine.
Et quæ hypotheca sufficiens sit.ibid.col.2.in medio.
Colonus an possit expelli à domo conducta ante finitam locationem, si dominus eam propriis vsibus necessariam esse probauerit.tomo primo,pagina 326.columna prima, in principio.
Coloni qui:tomo 2.pagin.273.columna secunda, per totam. vbi & de ascriptitiis,censitis,& originariis.
¶ Collybistæ dicũtur campsores à Græcis,& quare. to.1.pag.541. col.1.in medio.
¶ Comedens cum fure res furtiuas,tenetur ad restitutionem partis eius quam comedit.tomo secundo,pagina 541. columna 2. in fine.
¶ Comites non possunt causas auocare à iudicibus ordinariis. to.1.28.col.2.prope finem.
¶ Commendatio Bartholomæi Torres.tom.1.pag.351.columna 2. in medio.
Commendatio Menesij,& Pileni. tomo 1. pag.281. columna 1.in princip.
¶ Commissi pœna odiosa est.tomo primo,pagina 385.columna 2 in medio.

Commissiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

Commissiones Romanorũ Pontificum cũ agitur ad iniquã pensionem rescindendam, quomodo accipiendę. to.1. pag.261.col. 1.in fine.
Committens crimẽ in ecclesiis an ab ipsis euelli possit. to.1.pag. 348.col.2.in medio.
Committens crimen prope ecclesiam spe immunitatis ecclesiæ, potest abduci ab ecclesia.to.1.pag.349.col.1.in prin.
¶ Comites iuramenti.tom.2.pag.260.col.1.in medio.
¶ Commissorię legis pactum in pignoribus cur reprobatum.to. 2.pag.263.col.2.in princ.
¶ Commodatarius an teneatur furti actione, si re cõmodata ad aliud quàm quod sibi fuerit commodata, vtatur. to. 1.pag.422. col.1.in prin.
Commodatum in quo à precario differat.tom.1.pag.421.col.2. in medio.
¶ Communicans cum excommunicato tãtum venialiter peccat. to.2.pag.322.col.1.ante medium.
Communicans cum excommunicato in quibus casibus peccat mortaliter.to.2.pag.319.col.2.in medio.
Communicans cum excommunicato metu vel necessitate, an excusetur à metu, & pœna iuris.to.2.pag.323.col.2.post medium.
Communicans cum excommunicato regulariter maiori excommunicatione, quandoque maiori à iure afficitur. to.2.pag.321. col.2.in medio.
Communicatio cum excommunicatis etiam per epistolam aut nuntium prohibita est.to.2.pag.316.col.2.in prin.
Communicatio cum excommunicatis prohibita est non tãtum iure humano, sed etiam diuino.tom.2. pag.313.colum. 2. circa medium.
Communicatio cum excommunicato ad eius spiritualem salutẽ permittitur.to.2.pag.316.col.1.post med.
Communio notat quandam rebus, sermone vel beneficiis, ac iuribus societatem.to.2.pag.309.col.2.in prin.
Communio inter Christi fideles triplex est.tomo 2.pag.309.col. 2.in medio.
Communis vsus loquendi in verborum intellectu maximè est attendendus.to.2.pag.254.in princ.
¶ Compendiosæ substitutionis materia inferius apponitur. dictione, Substitutio.
Compensatio quando fiat ex voluntate legantis.tom.2.pag.120. col.2.in princ.
Compensatione satisfit iuramento de soluendo. tom.2.pag.254. col.2.in medio.
¶ Compositionis debitorum iustitiam. too 2.pag.541. columna 1.in fine.
¶ Compromissum factum à prælato in re ecclesiæ, an transeat in successorem.to.2.pag.63.col.2.in fi.
Compromissi iurati prorogatio an videatur finita cum qualitate iurisiurandi.to.2.pag.237.col.1.in medio.
Compromitti an possit causa matrimonialis.tom. 2.pagin.231. col.1.in princ.
¶ Computatio annorum à Christi natiuitate qualiter apud plerasque nationes fiat.tom.1.pag.212.col.1.in princ.
Computum Hispanũ Itali Millionẽ appellant.to.1.pag.228.col.1. in medio.
¶ Conatus qualiter sit in atrocioribus puniendus.to.2. pag.462. col.2.in medio.
¶ Concilia aliquot præcesserunt Nicænã Synodũ. to.1.pag.470. col.2.in princ.
Concilia vniuersalia ratione authoritatis simul & congregationis ætate Constantini Magni inceperunt. tom.1.pag.470.col. 2.in princ.
Concilium Nicænum congregatum fuit sub Syluestro Papa huius nominis primo.to.1.pag.471.col.2.in medio.
Concilium Tridentinum quid statuerit circa clericos coniugatos.to.1.pag.113.col.1.in fine.
Concilium Toletanum duodecimum. tom.2.pag.428.colum.1, post medium.
Concilij Bracharensis locus emendatur. tom.1.pag.524.col.2.in medio.
Concilium Tridentinum quid statuerit circa residentiam clericorum beneficia ecclesiastica obtinentium.to.1.pag.412.col. 2.in princ.
¶ Concubina quæ dicatur in sacra scriptura, & canonibus.to.2. pag.259.col.2.in princ.
Concubina an sit domi retinenda, vt filius ex ea natus dicatur naturalis.to.2.pag.210.col.2.in princ.
Concubinarius notorius sit suspensus quo ad se & quo ad alios ante pœnitentiam.to.2.pag.454.col.1.in medio.
Concubinatus an faerit quandoque licitus. to.2.pag. 119.col.1. in fine.
Concubinæ donari potest, præterquam à milite & clerico. to.2. pag.505.col.1.in medio.
¶ Concupiscẽtia carnis à peccati originalis pœna. to.2. pag.357. col.1.in fine.
¶ Condemnatus appellationem omittens, an dicatur sententiæ consentire.to.2.pag.234.col.1.in fine.
Condemnari an possit in expensis victus iustam litigãdi causam habens, si hoc statuto municipali caueatur. to.1.pag.99.col.1. in medio.
Condemnatio in expensis tunc fieri debet, cum fuerint petitæ. to.1.pag.100.col.1.in medio.
Et an ab omissa expensarum condẽnatione victor appellare possit.ibid.
Condemnatur in expensis victus, etiam si habuerit iustam litigã di causam, quando expẽsæ debentur ratione contumaciæ. to. 1.pag.99.col.2.in fine.
Condemnatus ad mortem potest sine peccato furcam ascendere. to.1.pag.169.col.2.in fin.
Condemnatus ad rem restituendam, etiam ad fructus videtur cõdemnatus.to.1.173.col.1.in med.
Condemnatio in expensis qualiter fiat à iudicibus Rotæ. tom.1. pag.99.col.2.in princ.
Condemnatio expensarum est omittenda, vbi victus habuerit iustam litigandi causam.to.1.pag.99.col.1.in fine.
Et hoc procedit nó tantum in prima instãtia, sed in causa appellationis.ibid.col.2.in prin.
Item minor causa excusat ab hac condemnatione in prima instãtia, quàm in causa appellationis.ibid.
Et an hoc habeat locum quoties expensæ debentur iure actionis.ibid.col.2.in medio.
Condemnatur in expensis victus etiam in criminalibus. tom.1. pag.99,col.1.in medio.
Et hæc condemnatio fieri potest, etiam vbi quis fuerit victus per interlocutoriam sententiam.ibid.col.1.in fine.
Condemnatur in expensis victus victori etiam si absque dolo, temerè tamen litigauerit.to.1.pag.99.col.1.in princ.
Et quid si ab initio litis iuramentũ de calumnia præstiterit.ibid. col.1.in medio.
Condemnatus à tribus iudicibus in diuersis summis quam soluere tenetur.to.1.pag.166.col.2.in princ.
Condemnatus actione reali, vbi & in fructibus condemnatio facta fuerit, an teneatur ad fructus perceptos ex meliorationib. per eum factis.to.1.pag.197.col.1.in princ.
Et quid in bonæ fidei possessore dicendũ sit.ibid.col.1.in medio.
¶ Conditio suspendit matrimonij contractum.tom.2. pag.131. col.2.in medio.
Conditio contra substantiam coniugij illud vitiat.to.2. pag.133. col.1.in princ.
Conditio, Si sine liberis decesserit, non excludit fœminas. to.2. pag.97.col.2.in princ.
Conditio, Si te adulterandã tradideris, refragatur substantiæ matrimonij.to.2.pag.133.col.1.in princ.
Conditio repugnans substantiæ matrimonij, illud vitiat, etiam si honesta sit.ibid.col.1.in fin.
Conditio illa, Si negaueris debitum, quoties mihi non liceat exigere, est contra substantiam matrimonij. to.2.pag.133. col.2. in medio.
Conditio contra substantiam coniugij, tunc demum vitiat contractum, quando adiicientes eam, non suspendunt actum in euentum conditionis.ibid.col.2.in fine.
Conditio præteriti, aut præsentis temporis licet sit cõtra substãtiam matrimonij, ipsum tamen minimè vitiat.to.2.pag.134.in medio.
Conditio contra substantiam matrimonij etiam si actus resolutiua, contractum irritum facit.tom.2.pag.134.columna prima, in medio.
Conditio contra substantiam ab vno adiecta altero refragãte an reddat nullum matrimonium.ibid.col.1.in med.
Conditio cuius euentus impedit obligationem oriri ipsum cõtractum vitiat.to.2 pag.135.col.1.in princ.
Conditio impossibilis de iure an admittatur in matrimonio. to. 2.pag.137.col.1.in fin.
Conditio viduitatis admittenda est in legato à marito vxori facto.to.2.150.col.2.in princ.
Conditio lucri, ex qua causa in matrimonio possit locum habere.to.2 pag.138.col.2.in medio.
Conditio impossibilis aut turpis fauore matrimonij à contractu coniugali excluditur to.2.pag.136.col.1.in fine.
Conditio, modúsve potest adiici donationi perfectæ incontinenti, non ex interuallo.tomo 1.pagina.218.colum.1.in fine.
Conditio seruiendi per tempus certum an censeatur euenisse & contigisse, si eo tempore seruitiũ impendi non potuit morbo impediente.to.1.pagin.410.col.2.in prin.
Conditio casualis, vel mixta retrotrahitur, potestatiua vero non. to.1.pag.149.col.1.in medio.
Conditionibus & legibus Maioratus lectia Principis institutis, derogari poterit rescripto Principis.tom.1.pag.379.columna 2.in princ.
Conditionis implendæ ius si potestatiua sit ad hæredes non transit secundum communem.tomo primo. pagina 148, columna 1.in fine.
Conditiones sunt iuxta formam expressam, & ad vnguem obseruandæ & adimplendę.to.1.pag.309.col.1.in prin.& to.1.pa.149. col.2.in medio.
Conditionis implendæ ius etiam potestatiuæ ad hæredes transit aduersus vulgo receptã sententiã.to.1.pag.149.col.1.in princ.
Conditionalis contractus, vide in verb. Contractus.
Conditionem non existere, & conditionem deficere an sint eadẽ. to.1.pagina 151.col.1.in fine.
Cõditio, si petiero, quẽ sensum habeat. t.1.p.125.col.2.prope fin.
Conditio potestatiua quæ sit.to.1.pag.152.col.1.in medio.
Conditio mixta quæ ibidem.
Conditiones seruandæ sunt secundum contrahentium voluntatem, quæ ipsas conditiones regit.to.1.pagina 153.col.1.in fine.
Condicere pecuniam quis possit.to.1.pag.165.colum.2.in princ.
Conditio, quod annui reditus intra certum diem, & non postea redimantur, quandoque iniqua est, non tamẽ efficit contractũ vsurarium.to.1.pagi.201.col.2.in medio.
Conditio contractibus apposita, etiam si ea potestatiua sit, adimpleri potest, & cum hærede illius, cum quo ex verbis cõtractus erat adimplenda.to.1.pagi.155.col.1.in medio.
Conditio seu pactum apponi potest donationi non tantum inuitã litatem ipsius donatoris, sed & in fauorem alterius.t.1.pa.219. col.1.in medio.
Et an huic tertio sicut acquiritur actio personalis, sic etiam acquiratur dominium absque rei traditione.ibidem.
Conditio impossibilis, aut turpis nullum præ se ferunt matrimonij contractum deficiente consensu.to.2.p.133.col.2.in medio.
Conditio impossibilis aut turpis de præterito, an reijciatur à matrimonio.ibid.col.1.in princ.
Conditio turpis, quam credit adijciẽs honestam esse, an tollatur à matrimonio.to.2.pag.137.col.1.in fine.
Conditio impossibilis ex aliquo accidẽti, possibilis tamẽ ex sua natura, non excluditur à matrimonij contractu. to.2.pagi.157. col.2.in med.
Conditio, Si te virginem inuenero. an tollatur à matrimonij contractu.to.2.pagina 138.columna.2.in princ.
Conditio omnino extitura, an ipsum matrimonium vitiet.to.2. pag.138.col.1.in princ.
Conditione illa adiecta, Si permiseris te àme carnaliter cognosci, sequuto coitu matrimoniũ cẽsetur.to.2.pa.138.col.2.in medio.
Conditione contra substantiam actus apposita in quo differat cõiugalis contractus à cæteris.to.2.pa.135.col.2.in medio.
Conditione adiecta in contractu coniugali, matrimonium purũ efficitur, si coitus sequatur etiã ante conditionis euentum.to. 2.pag.138.column.2.in medio.
Conditione contra substantiam adiecta nullum effectum habere coitum subsequutum.to.2.pagi.134.col.2.in medio.
Conditione illa, Si papa dispensauerit, eueniente non verum matrimonium, sed tantũ sponsalia de futuro contracta censentur. to.2.pag.131.col.2.in medio.
Conditionem an recipiat matrimonium.tom.2.pag.131.col.2.in medio, vbi de cæteris actibus non recipientibus conditionem obiter agitur.
Conditionis euentus in contractu matrimoniali nihil operatur, si ante illum euentum consensus cõditionalis fuerit reuocatus. to.2.pag.131.col.2.in fine.
Conditionis euentus in coniugali contractu absq; nouo consensu matrimonium non efficit.to.2.pag.131.col.2.in fin.
Conditioni appositi an censeantur in dispositione contenti.to.2. pag.73.cum sequenti.
Conditiones illicitæ in matrimonio possunt contingere triplicit. to.2.pagina 1.in princ.
¶ Conductor domus propter vrgentem necessitatem potest expellere inquilinũ à domo cõducta.to.2.pa.108.col.1.in medio.
Conductores decimarũ apud quem iudicem conueniri debent. to.1.pa.124.col.1.in medio.
Conductores an possint migrare, atq; deserere domum, quã habitant, iusto existenti periculi timore, ab eius temporis mercede liberi.to.2.pa.255.colum.1.in princ.
Conductor secũdus qualiter præferẽdus est priori.to.1.p.341.col. 1.in fine.
¶ Conferentes beneficia ecclesiastica, aliaue munera publica indignis, tenentur ad restitutionẽ.tom.1.pag.517.colu.2.in medio.
¶ Cõferre aut dimittere beneficia per resignationem iure sanguinis an sit illicitum, vel simoniacum.to.1.pag.182.col.2.in prin.
Et quid de ea renuntiatione, quæ fit sub conditione, vt beneficiũ Titio concedatur.tomo 1.pag.183.col.2.in fine.
¶ Confessio in ciuilibus & criminalibus an impediat appellationem.to.1.pag.86.col.1.in medio.
Confessio pristinæ possessionis an inducat præsentis præsumptionem.to.2.pag.397.colu.1.in medio.
Confessio absente parte facta iure canonico præiudicat confitẽti. tomo 2.pagi.386.col.1.in princ.
Confessio Sacramentalis non est iteranda.tomo 2.pag.331.col.1. in fine.
Confessio sacramentalis est ad salutem necessaria, iureque diuino instituta.tomo 2.pagina 314.columna prima.in medio.
Confessio Sacramẽtalis sic instituta est à Christo, vt nullum ei tẽpus certum definierit.tomo 2.pag.314.col.2.post medium.
Confessio probat aduersus præsumptionẽ iuris & de iure. tomo 2.pag.120.col.2.in prin.
Confessio in causa matrimoniali quam fidem faciat.ibid. colu.2. post medium.
Confessio non est admittenda contra præsumptionem consensus coniugalis ex coitu deductam.tomo 2.pag.121.co.1.in medio.
Confessio dotis receptæ emissa matrimonio constante, vbi præsumitur prohibitæ donationis fraus, non confirmatur iuramẽto. to.2.pag.192.col.2.in principio.
Confessio dotis receptæ facta à marito matrimonio constante, si vera dotis numeratio nó probetur, an habeat vim donationis inter virum & vxorem.tomo 1.pag.195.col.1.in medio.
¶ Confessio dotis receptæ ante matrimonium, siue postea contingens, an noceat anterioribus creditoribus, quibus hypotheca nulla tacita, vel expressa cõpetat.tomo 2.pag.195.col.2.in prin.
Confessio iudicialis quomodo fieri possit.tomo 1.pag.161.col.2. in fine.
Confessus & conuictus an possit tormentis subijci.t.1.pag.8.col.1. in fine.
Confessus tantum etiam si testibus conuictus non sit, nec in ciuilibus nec in criminalibus regulariter ad appellandum admitti tur.tomo 1.pag.87.col.1.in medio.
Et quid in hac conclusione iure Regio sit vsu forensi receptum. ibidem.col.2 in princ.
¶ Cõfectio inuentarij potest à testatore tutori remitti.tom.1.pag. 323.col.2.in fine.
Confiteri an teneatur quis peccatum, quod in die festi commisit, tanquã ipsius peccati circunstãtiã.to.1.pag.198.col.1.in prin.
Confiteri potest quis peccatum quo ad absolutionem interiorẽ illi sacerdoti, in cuius parochia deliquerit.tom.1.pag.37.col.1. in medio.
Cõfiteri peccata an possit quis per scripturã. t.1.p.318.col.2.in fi.
Confessionis Sacramentalis arcanum non est reuelandum ad matrimonij probationem.to.1.pag.233.col.2 in medio.
Confessionis sacramentalis secretum non est detegendum, etiam quo ad crimen committendum in perniciem Reipubli. saltem authore nominato.tomo 2.pag.col.2.in medio.
Confessionis Sacramentalis secretum, an ex licentia confitentis possit reuelari.tomo 2.pag.233.col.1.in princ.
¶ Confiteri tenetur qui est in periculo mortis, & qui venit ad Eucharistiæ sacramentum.to.2.pag.314.col.1.in fin.
Confiteri non tenetur quis circũstantias, quæ non mutant speciẽ peccati.to.2.pag.228.colu.2.in principio.
Confiteri non tenetur quis fœminam, cum qua coierit, sponsam de futuro alterius esse.ibid.
¶ Confirmatio sacramentũ est nouæ legis, idque ex sacra scriptura probatur. tomo primo. pagina 202. columna secunda. in medio.
Confirmationis sacramentum quomodo appellaretur ab Apostolis.to.1.pag.202.col.2.in fi.
Confirmationis sacramentum vtrum debeat iterari in eo, qui per errorem non fuit chrismate, sed oleo delinitus.tom.1.pag.203. col.1.in medio.
Confirmationis sacramentum bis assumens, vel conferens, vtrum fiat irregularis.to.2.pag.452.col.2.in medio.
Confirmationis sacramentum an sit præcisè necessarium ad salutem, an ex ratione præcepti.tomo primo.pag.203. columna 2. prope medium.
Et quid de baptismo, ibidem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Confirmationis sacramenti minister quis. to. 1. pagina 204. col. 1, in medio.
Confirmationis sacramenti minister, an possit esse simplex sacerdos ex commissione Romani Pontificis. tomo 1. pag. 204. col. 2. in princ.
¶ Confugientes ad sacerdotem Eucharistiam portantem, an abduci inde possint. tomo primo. pagina 343. columna prima, in fine.
¶ Compensatio læsionis in grauissimo excessu contingentis facienda est, etiam si renuntiatio specialis cũ iuramento facta sit. to. 1. pag. 273. col. 1. in princ.
Et quid de ea clausula, quæ adijci solet his contractibus, qua alter alteri donat, quicquid res valuerit vltra pretium conuentum, etiam si dimidiam excesserit. tomo 1. pagina 273. columna 1. in medio.
Et ibi traditur quæstio, an in his renuntiationibus subsit vera donatio, quæ insinuationem exigat. col. 1. in fine.
¶ Conscientia non potest efficere quod non sit peccatum, quod est. to. 1. pag. 157. col. 1. in fine.
Conscientia quid sit? ibidem.
Conscientiæ nomen inducit applicationem scientiæ ad aliquid agibile. to. 1. pag. 157. col. 2. in medio.
¶ Consanguineus non potest petere in integrum restitutionem, etiam cum cautione de rapto. tomo primo. pagina 187. colum. 1. in medio.
Consanguineus proximior potest intra nouem dies à die venditionis retrahere rem patrimonialem auitamve pretij consignatione. to. 1. pag. 227. col. 2. in principio.
¶ Consanguinei vnde, & qui dicantur. tomo 2. pagin. 164. col. 1. in medio.
Consanguinei vsq; ad quartum gradum hodie prohibentur matrimonium contrahere. tomo 2. pagina 324. columna secunda in medio.
Consanguinei qua ratione prohibeantur matrimonium contrahere. to. 2. pag. 165. col. 2. in medio.
Consanguineo an imputetur homicidium, cuius causa perpetratum fuit. tomo secundo. pagina 473. columna secunda, in medio.
Consanguinitas quid sit. to. 2. pag. 164. columna prima. in medio.
Consanguinitatis definitiones antiquæ reprobãtur. to. 2. pa. 164. col. 1. in medio.
Consanguinitati amicitia comparatur. to. 2. pag. 64. colu. prima. in fine.
Consanguinitatis quo ad matrimonium varia prohibitio in canonibus antiquis. tomo secundo. pagina 164. columna secunda, in princi.
Consanguinitatis prohibitio inter ascendentes, & descendentes vltra vigesimum gradum non est extendenda. tom. 2. pag. 105. col. 1. per totam.
¶ Consensus ad matrimonium ita necessarius est, vt neque ecclesia, secluso consensu, possit matrimonium efficere. tom. 2. 119. colum. 1. in medio.
Consensus coniugalis defectus in conscientiæ foro probatur ex assertione contitentis. to. 2. pagi. 121. col. 2. in princ. & to. 2. pa. 130. col. 1. in fine.
Consensus coniugalis expressio non refert à quo incipiat. to. 2. pag. 151. col. 2. in medio.
Consensus coniugalis mutuus, etiam ex interuallo expressus, quando sufficiat ad matrimonium. tomo 2. pagina 152. col. 1. in medio.
Consensus tacitus an sufficiat in contractu matrimoniali. to. 2. pa. 151. colum. prima. in medio. & colum. 2. per totam.
Consensus in coniugio non est necessarius in carnalem coitum, sed erit sufficiens in mutuam corporum traditionem. to. 2. pa. 131. columna 1. in medio.
Consensus in exteriori iudicio quandoq; præsumitur: in interiori vero nunquam. tomo secundo. pagina 180. columna secunda. in princip.
Consensus qualis ad matrimonium requiratur, & de eius libertate tractatur. to. 2. pag. 131. columna 1. per totam.
Consensus tacitus an sufficiat in protestatione, quæ fit ad impediendum coniugium. to 2. pag. 130. 2. in fine.
Cõsensui nihil magis aduersatur quàm error. tom. 2. pag. 357. col. 1. circa princ.
¶ Consequens admittens an videatur admisisse antecedens. tom. 2. pag. 153. col. 2. in princ.
¶ Consensus vt præsumatur quot requirantur. to 1. pag. 57. col. 2. in medio.
Consentiens vt pro alio criminis reo pœna corporis afficiatur, an ratione consensus puniri possit. [illegible] pag. 299. col. [illegible] in prin.
in medio.
¶ Consideratio lunæ cursus ad celebrationem paschæ quo pacto fiebat. to. 1. pag. 235. col. 2. in prin.
¶ Consiliarij Regij non cognoscunt de iustitia appellationis ad summum Pontificem deferendæ, ad hoc vt ab ipsis sentẽtia cõfirmetur, vel reuocetur. to. pag. 124. col 2. in medio.
Consiliarij Regij ius habent in Regnis Hispaniarum tollendi vim & violentiã, quæ à iudicibus ecclesiasticis appellantibus fieri solet. ibid.
¶ Consilio alterius nubere non est absque libertate nubere tomo 2. pag. 148. col. 1. in prin.
Consilium quod ab aliquo exigendum est, non est præcise sequẽdum. ibidem.
Consilium vel auxilium præstitum alicui, quando ad restitutionẽ obliget in foro conscientiæ: to. 2. pag. 538. col. 2. in fine.
Consilium quãdo inducat irregularitatem, & quid quo ad alias pœnas commissi criminis. to 2. pag. 470. col. 2. in medio.
¶ Consors eiusdem litis an possit sine speciali mandato petere in integrum restitutionem. tom. 1. pag. 188. col. 1. in prin.
¶ Consuetudine induci non potest quod distributiones quotidianæ absentibus & minimè ministrantibus dentur. to. pag. 407. col. 2. in fino.
Et quid si iure Pontificio scripto non sit expeditũ, imò dubitetur tomo 1. pag. 408. col. 2. in princ.
Consuetudo etiam futura procedere nequit aduersus canonem vel legem ipsam consuetudinem simpliciter reprobantem. ibi. col. 2. in medio.
Consuetudo ex noua causa potest induci contra legem derogantem etiam expressim futuris consuetudinibus. ibi.
Consuetudo à lege derogata, non vero reprobata, aut damnata, poterit vires assumere & iterum seruari. tomo 1. pag. 408. colu. 1. in fine.
Consuetudine sublata an immemorialis reuocetur. pag. 409. col. 1. in medio.
Consuetudo an valeat excusare quem à residentia, vt is percipiat reditus principales beneficij. tomo 1. pagina 411. columna 2. in fine.
Consuetudo an possit inducere, quod absens opera vicarij ecclesiæ ministrans, reditus ecclesiasticos habeat, & consequatur. tomo 1. pag. 412. col. 1. prope fin.
Consuetudo introducta circa testamenta clericorum habentium ecclesiastica beneficia, & circa eorum successionem passiuam an valeat. to. 2. pag. 44. col. 1.
Consuetudo, qua inducitur, vt fructus beneficij vacantis per aliquod tempus ad defunctum pertineant, valet. tom. 2. 45. col. 1. in princ.
Consuetudo an possit inducere vt in ecclesiasticis dignitatibus incertus ex certis eligatur. tomo secundo. pagina 143. colum. secunda in medio.
Consuetudo etiàm circa ius diuinum probabile dubium potest constituere. tomo secundo. pagina 187. columna prima, in medio.
Consuetudo non potest permittere nuptias, quæ iure pontificio prohibentur. tomo secundo. pagina 178. columna secunda. in medio. & ibi, an possit illas prohibere, quæ iure canonico permittuntur.
Consuetudo an possit inducere aliquam solennitatem in matrimonio. tomo secundo. pagina 178. col. 1. in fine.
Consuetudo an requirat scientiam principis. tomo secundo. pagina 396. col. 2. in medio.
Consuetudo iurisdictionem dare potest. tomo 2. pag. 404. colum. 2. in medio.
Consuetudo contra ius diuinum nullam potestatem habet, nec ei derogare potest. tomo 1. pagina 412. columna 2. in prin.
Consuetudo, qua Regna & principatus primogenijs successione potius quàm electione deferuntur, vtilior est reipublicæ. tomo 1. pag. 4. col. 1. in prin.
Consuetudo an possit clericorum exemptionem restringere. to. 1. pag. 111. col. 2. in prin.
Consuetudo Anglorum, apud quos clerici quicunque etiam non coniugati in sacris constituti coram iudice seculari litigare coguntur super actionibus realibus, mixtis, & personalibus, merito à iuris pontificij professoribus reprobatur. tomo 1. pagin. 111. col. 2 in medio.
Et quid de Gallorum consuetudine, apud quos clerici in realibus actionibus apud iudices seculares conueniuntur? ibidem. col. 2. in fine.
Consuetudo an possit inducere quod innocens seipsum obliget, & astringat pro alterius crimine ad corporis pœnam. tomo 1. pagi. 299. col. 2. in medio.
Consue-

Consuetudo an possit reddere quem immunem à solutione decimarum. to. 1. pag. 241. col. 1. in princ.
Et hæc consuetudo quanti temporis sufficiat. tom. 1. pagina 242. col. 2. in princ.
Et an teneantur laici decimas deferre in horrea clericorum. to. 1. pag. 242. col. 1. in princ.
Consuetudo veluti iustissimus interpres obseruanda est, quoties de iure dubium est, cui ecclesię decimæ ex certis rebus sint soluendæ. to. 1. pag. 241. colum. 2. in fine.
Consuetudo & stylus curiæ Romanæ in gratijs expediendis. to. 1. pag. 253. col. 2. in fine.
Consuetudo, quæ eximit laicos ab omnium decimarum personalium solutione, irrationalis est. to. 1. pag. 240. col. 2. in medio.
Consuetudo Saxonum circa solennem pœnitentiam. to. 1. pa. 306. col. 1. in princ.
Consuetudo iudicum in certis hominibus morte damnandis. to. 1. pag. 301. col. 1. in fine.
Consuetudo Lusitanorum in examinandis testibus. to. 1. pag. 321. col. 1. in medio.
Consuetudo legitimè præscripta quando tollat legem semel receptam. to. 1. pa. 330. col. 2. in med.
Consuetudo & præscriptio differunt. to. 2. pag. 404. col. 2. in med.
Consuetudo confitendi ab ecclesiæ initio seruata est teste Sozomeno. to. 2. pag. 314. col. 2. in medio.
Consuetudine induci potest, vt liceat clericis de reditibus beneficiorum ita in vltima voluntate disponere, sicuti poterant de iure in actu inter viuos. to. 2. pag. 55. col. 2. in medio.
¶ Conscientia quid? to. 2. pag. 413. columna prima. in medio.
¶ Consolidationis lucrum quando sit vsura. tom. 1. pagin. 154. col. 2. in fine.
¶ Consules & Imperatores Romani qualiter eligebantur. tom. 1. pag. 3. col. 2. in princ.
¶ Constantinopolitana Synodus fuit secunda post Nicænam. to. 1. pag. 472. col. 1. in princ.
Cõstantinopolitanæ Synodo quot Episcopi subscripserint. to. 1. pag. 472. col. 2. in princ.
¶ Constantinus Magnus immunitatem clericorum quo ad census publici & tributi solutionem, lege in vniuersum lata stabiliuit. to. 1. pag. 110. col. 2. in fin.
Constantinum magnum baptizatum esse Romæ à beato Syluestro constat. to. 1. pag. 478. col. 1. in med.
Constantino Magno apparuerunt Petrus & Paulus summæ cuiusdam crudelitatis improbantes decretum. ibidem.
¶ Constantius Imperator Ariminẽsem Synodum congregauit. to. 1. pagi. 482. col. 2. in fine.
¶ Constitutio Neapolitana pœna mortis puniendos esse statuit eos, qui vim meretricibus fecerint. tomo 1. pagina 413. col. 2. in fine.
Constituto reditu super pluribus rebus an cuiuslibet earum possessor teneatur in solidum. tomo 1. pagina 490. column. prima. in medio.
Constitutum siue precarium habet vim transferendæ possessionis non solum in bonis præsentibus & iam quæsitis, sed & in futuris. to. 1. pag. 105. col. 1. in fine.
Constitutio Alexandri Sexti traditur, quæ de tonsura & vestibus clericalibus tractat. tomo primo. pagin. 114. columna secunda in princ.
Et quid requiratur ad eius vim & vsum. ibidem.
Constitutio puniens percutientem non obtinet aduersus conuiciantem verbis. to. 1. pag. 209. col. 2. in fine.
Constitutio Salmantina examinatur. tomo 1. pagina 536. colu. 2. in medio.
¶ Constitutio capit. Quanuis pactum, est seruãda in foro seculari. to. 2. pag. 308. col. 1. in fine.
¶ Contestatio litis an impediat exceptionem paris criminis ab vxore opponi cõtra maritum, eam accusantem de adulterio. t. 2. pagi. 194. col. secunda. in medio.
Contestatio litis an sit necessaria in causa matrimoniali. to. 2. pag. 231. col. 2. in medio.
Contestatio litis apud iudicem non competẽtem, non interrumpit præscriptionem. to. 2. pag. 436. col. 2. circa medium.
¶ Contemptus quis verè dicatur, vt culpam mortalem efficiat. t. 2. pag. 342. col. 1. in medio.
Contemptus non est, vbi quid fit propter iram, vel concupiscentiam. to. 2. pag. 342. col. 1. circa finem.
Contemptus semper mortalem habet culpam. tom. 2. pagina 514. col. 1. in medio.
¶ Contumacia quælibet etiam in re leui contingens, digna est excommunicatione. tomo secundo. pagina 350. columna prima in medio.
¶ Contẽtio inter Francos & Hispanos super celebratione paschatis. to. 1. pag. 236. col. 1. in fine.
¶ Contumacia emptoris quando priuet eum iure & actione euictionis. tomo 1. pag. 431. col. 2. in fine.
¶ Contumacia quælibet etiam in re leui contingens, digna est excommunicatione. tom. 2. pag. 350. col 2. in medio.
Contumacia an sit delictum. tom. 2. pag. 350. column. 1. in medio.
Contumacia non semper procedit ex contemptu. ibidem. colu. 2. post. princ.
¶ Contrahens si in certo loco soluere promisit, ad iudicem illius loci remissio facienda est. to. 1. pag. 33. col. 2. in fine.
Contractus ratione quando quis possit, vbi contraxerit conueniri, latè traditur. tom. 1. pag. 33. col. 1. in prin.
Contractus in quo differant ab vltimis voluntatibus, in his, quæ ad conditionem transmittendam pertinent. tom. 1. pag. 150. co. 1. in prin. & pag. 155. col. 1. in medio.
Contractus conditionalis ad hæredes trãsmittitur. to. 1. pag. 149. col. 2. in medio.
Contractus venditionis, etiam si conditionalis sit, transit ad hæredes, etiamsi conditio extiterit mortuo venditore vel emptore. tom. 1. pag. 149. col. 1. in med.
¶ Contrahere an possit sponsa de præsenti ante nuptias sine licentia mariti. tomo 2. pag. 182. col. 2. in principio.
¶ Contractus validus an tollatur per secundũ contractum inualidum. tom. 2. pag. 14. col. 2. in prin.
Contractus & actiones bonæ fidei vnde ita appellati? & in quo differant à stricti iuris. tom. 2. pag. 413. colum. 1. in medio, & pag. 414. col. 1. post prin.
Contractus bonæ fidei an distinguantur à stricti iuris contractibus iure canonico. tom. 2. 415. columm. 1. circa medium.
Contractus bonæfidei quare sint ipso iure nulli, dolo dante causum contractui, non item stricti iuris. ibidem, colum. prima. in medio.
Contractus dolo initus apud veteres efficax erat, nisi in bonæfidei iudicijs. tom. 2. pag. 415. col. 2. in fine.
Contractus bonæfidei an distinguantur à contractibus stricti iuris in materia doli dantis causam in foro conscientię. to. 2. pag. 418. colu. 2. in princ.
Contractus factus cum excommunicato validus est. tom. 2. pagi. 316. col. 1. in prin.
Contractus à lege prohibitus in odium creditoris, non confirmatur iuramento, quod tamen seruandum est. tom. 2. pag. 282. colum. 1. in medio.
Contractus à lege prohibitus verbis in personam contrahentis conceptis, non confirmatur iuramento. tom. 2. pag. 277. colu. 1. in medio.
Contractus prohibitus in fauorem debitoris, sed in personam creditoris concepta prohibitione, iuramento an confirmetur. tom. 2. pag. 284. columna secunda. in fine.
Contractus à prodigo gestus, an confirmetur iuramento. tom. 2. pag. 285. col. 1. in medio.
Contractus cui lex nec resistit, nec assistit, confirmatur iuramẽto. to. 2. pag. 285. col. 2. in fine.
Contractus à minoribus 25. annis, maioribus verò 14. iurati, an possint aliquo pacto rescindi. tomo 2. pagina 299. columna 2. in princ.
Contractus ab vxore gestus, an requirat licentiam mariti ad eius valorem. tomo, secundo. pagina 182. columna prima in medio.
Contractus ab vxore, sine mariti licentia gestus, non tenet lege Tauri, etiam si sit iuratus. tomo 2. pagina 182. colum. prima. in medio.
Contractus matrimonij lege Regia tollit patriam potestatem. to. 2. pag. 184. col. 1. in medio.
Contractus factus ab excommunicato validus est. tomo 2. pagin. 315. col. 2. in fine.
Contractum conditionalem an efficiat dilatio translationis dominij, donec pretium soluatur. vide in verbo, Dilatio.
Contractum qui agere non potest absque certa solennitate, donare causa mortis non valet. tomo 2. pagina 18. colum. prima. in principio.
¶ Contrariorum quo modo sit eadem disciplina. to. 2. 416. col. 2. in fine. & quo modo in eis argumenta ducantur. to. 2. pagi. 417. colum. 1 in medio.
Contrahens si apud loci contractus tribunal iurauerit se agenti responsurum, absque alia fori proprij renuntiatione, an sit illic remittendus. tomo 1. pag. 34. col. 1. prope finem.
Contractus locus satis idoneus est, si reus ibidem reperiatur, vt in eo tractetur de contractu rescindendo, atque ita de restitutione in integrum concedenda. to. 2. pag. 179. colu. 1. in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Contractus rescisioni ansit locus auxilio l.2.C.de rescindend. ven.in permutatione beneficiorum ecclesiasticorum.to.1. pa. 183.col.1.in med.&to.1.pag.184.col.2.in medio.
Contractus si paratam habeat executionem,ea executio peti poterit apud iudicem loci contractus ad quem causæ remisio fieri debet.to.1.pag.34.col.2.in fine.
Contrahens si habeat bona in loco contractus,poterit iudex loci contractus præmissa legitima citatione, & ipso contrahente contumace mittere actorē in possessionem bonorū, quæ rens in loco contractus habet. tomo 1.pagina 33.columna prima. in fine.
Contractus an sit venditionis an permutationis, vbi res & pecunia simul cum alia re permutantur.tomo 1.pagina 274.col. 1. in prin.
Contractus damnosus dicitur vendere remviliori pretio,non donatio.to.1.pag.274.columna prima.in fine.
Contractus venditionis læsus vltra dimidiam,non sustinetur donationis titulo.ibidem.col.2.in princ.
Et quòd in renuntiationibus, quibus læsus vltra dimidiam iuri proprio cedit,nulla subsit donatio,probatur.tomo 1.pag.274. col.2.in medio.
Et an læsio intra dimidiam in contractibus contingens in animę iudicio sit reparanda.ibid.col.2.in fine.
Contractus societatis separatim initus iustissimus est.to.1.pag. 359.col.2.fine.
Contractus innominatus est donatio quatenus aliud pactum cōtineat.to.1.pag.220.col.2.in princ.
Contractus innominatus,an fauore matrimonij pœnitentiā admittat.to.1.pag.221.columna prima.in medio.
Contradictio illius,qui se opponit exequutioni ad eam impediendam,non est admittenda,quoties calumnia præsumitur ipius opponentis.to.1.pagin.60.col.1.in medio.
Contradictor legitimus quis dicatur.vide,Legitimus contradictor,& Tertius.
Cōtrouersum fuit olim an libri Sapientiæ & Ecclesiastes fuerint à Salomone conscripti.tomo primo.pagina 461.columna prima.in principio.
¶ Conuentio conditionalis,relata in futurum fortunæ euentum, valet.to.2.pag.511.col.2.in fine.
Conuentio seu priuilegium de decimis non soluendis cōcessum ab eo,qui ius habebat percipiendi decimas,quo modo sit interpretandum.to.1.pag.218.col.1.fine.
Conuentio quo homo liber in pignus possit detineri pro debito pecuniario an valeat.tomo primo.pagina 257.colum.secunda. in fine.
Et quid si sit iuramento firmata,tomo primo.pagina 258.colu.1. in principio.
Conuentio seu pactum donationi appositum in fauorem tertij non poterit reuocari ab hærede donatoris.tom.1.pag.225.col. 1.in princ.
Et quid de pœna apposita pro fœdere pacis conseruando an possit remitti in præiudicium fisci vel ecclesiæ.ibidem.column.1. in medio.
Conuentus in solidum,partem quam debet,offerre tenetur.to.1. pag.165.col.2.in princ.
Conuentus super mutuo,quod iam soluerit,an licitè falsum solutionis instrumentum producere possit : ipsumve mutuum negare.to.1.pagi.164.col.secunda.in princ.
¶ Conuersi qui dicantur,tomo 2.pagina 392.columna secunda circa med.
¶ Conuictus testibus torqueri potest ad detegendos socios criminis.to.1.pagi.86.col.2.in medio.
Conuictus tenetur sub mortalis culpæ reatu,si à iudice interrogetur etiam in tormentis respondere,an crimen commiserit. ibidem.
Conuictus legitimis probationibus si negat in tormētis,an possit condemnari. tomo primo. pagina 87. columna prima. in principio.
Conuitium apud Hispanos qualiter puniatur? tomo 1.pagi.208, col.1.in medio.
¶ Contraste quid? to.1.pagina 520.columna secunda,in princ.
¶ Corinthius ille apud Paulū quomodo traditus est Satanæ.to.2. pag.310.col.2.post medium.
¶ Coronati,seu Coronæ quæ dicantur, & earum æstimatio.to.1. pagi.57.col.1.in fine.
Coronæ percussæ sunt ex auro de veynte y dos quilates.to.1.pag. 520.colum.1.in medio.
Cornados quid? tomo primo.pagina 530. columna prima, in medio.
¶ Corporalis possessio,&c.vide in verbo,Possessio.
Corporalis inductio traditiove requiritur ad apprehensionem, & acquisitionem possessionis beneficiorum.tomo 1. pagi.426. col.1.in medio.
Corporali pena punitus loco pecuniariæ,quam præ inopia solvere non potest,si postmodum bona acquisierit, an teneatur ad pecuniæ solutionem.tomo 1.pagina 259.columna secunda.in princ.
¶Corrigitur distinctio textus in cap.cum non ab homine.de sententexcommu.per constitutionem Basilien sis Synodi. tom.2. pag.319.col.1.in principio.
¶Corporis funus an impediatur ob æs alienum.tomo 2.pag.104. col.2.in medio.
Corporis humani compactio.tomo 2.pagin.165.column. prima. in medio.
¶Correctores ciuitatum an inuitis populis,&non petentibus dari possint.tom.1.pag.14.colum.2.in medio.
Quid etiam in ciuitatibus,quæ alicui Duci,aut Marchioni subditæ sunt.tomo 1.pag.15.col.1.in princ.
Correctores non sunt mittendi populorum expensis.tom 1.pag. 14.col.2.in medio.
Correctores cur in Castellana republica semper exteri solēt mitti.tomo 1.pag.15.col.1.in princ.
Correctores ciuitatum quam iurisdictionem exercent.to. 2.pag. 14.col.2.in medio.
¶Corrigitur locus Frontini ex obseruatione Petri Chaconij.to. 1.pag.862.col.2.in fine.
Corrigitur locus Pindari.tomo 1.pagina 44. columna prima,in fine.
Corrumpens virginem ad quid teneatur in animæ foro.tomo 2. pag.510.col.1.in prin.
¶Culpa leuissima vtrum sufficiat ad irregularitatem.tomo 2.pag. 480.col.1.in prin.
Culpa leuissima qualiter in incendio consideretur. tomo 2. pagi. 169.col.2.in medio.
Culpa leuis aut leuissima qualiter ex lege Aquilia consideretur, etiam in foro conscientiæ.ibidem col.1.in fine.
Culpa quo modo in iure accipiatur.tomo 2.pagina 419.colu.1.in medio.
¶Curator potest petere in integrum restitutionem,sine mādato speciali.tomo 1.pag.188.col.1.in medio.
Et quid de œconomo & prælato.ibidem.
¶Curia Regis quæ dicatur,& inibi de Regijs auditorijs, & Cancellarijs,ac de Cancellarij dignitate.tomo secundo.pagina 17. column.1.in prin.
Curia apud Romanos quid:tomo 1.pagina 17. columna prima, in medio.
Curia Regis omnibus est commune forum.tomo 1.pag.18.col.1. in princ.
Curiæ authore Festo quæ dicerentur.tomo 1. pag.17.column. 1. in medio
Curia principis hoc priuilegium habet,quod quilibet,dum in ea est,in ciuilibus apud curię iudices conueniri potest,etiamsi ibi non contraxerit.tomo 1.pag.18.col.1.in prin.
Curiali intestato succedit Curia & fiscus.tomo 1.pag.507.colu.2. prope medium.
Curiata comitia quæ dicebantur. tomo 1. pagina 17. column. 1. in medio.
Curiatæ leges apud Romanos quæ dicantur. tomo 1. pagina.4. col.2.in fine.
¶Custodia rei aliud est à detentione.tomo 2. pagina393. colu.2. in medio.
¶ Charitas quid? tomo secundo,pagina 309.columna prima in fin.
¶Chirurgus clericus an sit irregularis.to.2. pagina 478. column. 2.in fine.
¶Christianus an possit cum infideli matrimoniu m cōtrahere.to. 2.pag.179.col.1.in medio.
Christianus accipiens vxorem infidelem etiam iure ciuili punitur.tomo secundo,pagina 179. columna secunda,in medio.
¶Chrisma an sit necessarium ad sacramentum confirmationis.to. 1.pag.203.col 1.in medio.
¶Chrisostomus cur sic dictus.tomo 1.pagina 475. columna 1.in medio.
¶Christi corpus conficit sacerdos etiam solenniter degradatus. to.2.pag.204.col.2.in medio.
¶ Christiani quo die suum Pascha celebrare debent.tomo 1.pag. 235.col.2.in fine.
Christus fuit vniuersalis Redemptor,& Rex vnicus Regni Cælorum toto orbe diffusi.tomo primo.pagina secunda,column.2. prope princ.

Christus

Index Alphabeticus.

Christus Iesus quando fuit cruci affixus.tomo primo,pagina 225. col.2.in medio.
Christiani dicti fuerūt Galilæi ex conuicio quodam ab antiquis. to.1.pag.458.col.1.in princ.
¶ Chirographum fidem plenam facit,si probetur id ab eo,contra quem producitur,subscriptum fuisse.tomo 1.pagina 81.col.1. in princ.
Et qualiter hoc probetur.ibidem.columna 1.in medio.
Chirographum dicitur priuata scriptura.tomo primo.pagi.81. col.1.in medio.
¶ Clandestina matrimonia cōtrahentes ex constitutionibus particularibus solent excommunicari. tomo 2.pag. 157.colum.1. in medio.
Clandestini matrimonij probatio non præiudicat publicè contracti probationi.to.2.pag.157.col.2.in principio.
Clandestinum matrimonium prolem illegitimam reddit,si adsit aliquod impedimentum, non obstante parentum bona fide. to.2.pag.157.col.2.in medio.
Clandestinum matrimonium licitè quibusdam casibus contrahitur.ibi.col.2.post medium.
Clandestinum matrimonium licet sit ab ecclesia prohibitum,cō tractum tamen tenet.to.2.pag.157.col.1.in princ.
Clandestinum matrimonium contrahens an peccet mortaliter. ibid.col.1.in medio.
Clandestinum matrimonium quod dicatur.tomo 2.pagin.157. col.1.in medio.
¶ Clarigationes quæ dictæ sint apud antiquos.tomo 2.pagi.528. col.1.in fine.
¶ Clausula, motu proprio,an efficiat validam collationem beneficij factam excommunicato.tomo 2.pagina 340.columna 2. circa princ.
Clausula illa,quorum tenor pro expresso habeatur,quem effectū habeat.to.2.pag.10.colum.2.in fine.
Clausula,Sine præiudicio successorum ab intestato, in legitimationibus adiecta,qualiter intelligatur.tomo 2.pagin.228.col. 1.in fine.
Clausula derogatoria in testamento qualiter est intelligenda.to.1. pag.9.col.1.in fine.
Clausula codicillaris adiecta in secundo testamento,an operetur reuocationem primi,habentis clausulam derogatoriam.to.2. pag.13.col.2.in princ.
Clausula codicilaris an censeatur apposita inter liberos.to.2.pag. 70.col.2.in princ.
Clausula derogatoria,collecta per argumentum à contrario sensu,an operetur aliquem effectum.tomo secundo.pagin. 13.col. 2.in princ.
Clausulæ consuetæ an possint apponi absque speciali consensu contrahentium:& an appositę habeant effectum. to.2. pag.7. col.2.in prin.
Clausulę decreti irritantis an possit renuntiare is,in cuius fauorē est appositа,to.2.pag.554.col.2.in fine.
¶ Clausula,Ex certa scientia,nihil operatur,vbi in principe potestas deficit.to.1.pag.382.col.2.in medio.
Clausulæ & dictiones vniuersales limitantur,& restringuntur secundumnaturam actus,cui attribuūtur.to.1.pagina 431.col.2. in medio.
Clausula hypothecæ,quod specialis non deroget generali, nec generalis speciali,quem sensum admittat.to.1.pagina 434.col. 1.in medio.
Clausula,In Dei nomine,&c.an sit necessario inscribenda initio cuiuscunque instrumenti publici.tomo 1.pagina 74.colum.2. in medio.
Clausula,Appellatione remota,quos effectus habeat.to. 1.pa.88. col.1.in medio.
Clausula,Et eorum cuilibet, quid operetur.to.1.pa.98.col.2.per totam.
Clausula,quod res restituantur eodem predio, quo fuerint æstimatæ,an impediat venditionem fieri per æstimationem.to.1. pag.101.columna 2.in princ.
Clausula,vt res dotales æstimatæ soluto matrimonio pro eodem pretio restituantur,qualiter sit intelligenda.to.1.pagi.101.col. 2.in fine.
Clausula,ex qua datur electio quo ad res vel æstimationem matrito,vel vxori quid operetur? tomo primo,pagina 102.colu.2. in princ.
Clausula generalis,quæ in mādatis apponitur,qualis sit.to.1.pag. 186.col.2.in fine.
Clausulæ ratihabitionis quid operetur in mandatis,& an ea indu eat speciale mandatum.to.1.pag.187.col.1.in princ.
Clausula guarentigia quid sit:tomo 1.pag.312.col.1.in medio.
¶ Clarissimus vir quis dicatur.tomo primo pagina 448.colu.2 in fine.
Clarissimi dicebantur olim filij Senatorum.ibidem.
Claudius Cęsar qua simulatione vsus fuit contra quandam mulie remnegantem filium.to.1.pag.172.col.1.in medio.
Clauium traditio facta extra conspectum rei,an operetur licentiam & facultatem capiendi possessionem propria authoritate. tomo primo.pag.424.columna secunda,in medio.& tom.1. pa. 427.colu.1.per totam.
Clericus depositus,& beneficio priuatus an teneatur horas canonicas recitare ratione ordinis.tom.1.pag.411.col.1.in fine.
Clerico deposito & suspenso ex reditibus beneficij alimenta sunt exhibenda,ne cogatur mendicare in opprobrium ordinis.to. 1.pag.411.col.1.in fine.
Clerici habentes beneficia ecclesiastica qua pena cogantur horas canonicas dicere.tomo primo,pagin.412.colum.secunda, in medio.
Clericus hæres laici litem coram seculari iudice cęptam cum defuncto,apud eundem iudicem prosequi tenetur.tomo primo, pagina 25.columna secunda in medio.& tomo 1.pag 26.col 1. in medio.
Clericus laici hæres nondum cepta lite apud secularem,vocādus est pro actione hæreditaria ad iudicem ecclesiasticum. tomo 1. pag.26.col.2.in medio.
Et quid iure Regio Partitarum.
Clericus an possit proprij domicilij foro renuntiare.tomo 1.pag. 34.col.1.in medio.
Clericus contrahens si in aliquem locum destinaret solutionem, in eodem loco inuentus poterit conueniri.tom.1.pagin.34.col. 1.in fine.
Clericus qui non potest esse,an sit admittendus in testem contra clericum in criminalibus.tom.1.pag.143.col.2.in medio.
Clericus aut monachus an possint esse tabelliones.to.1.pa. 73. col. 1.in fine.
Et quid apud curiam Romanam,ibid.col.2.in princ.
Clericus primæ tonsuræ quo pacto sit exemptus à iurisdictione seculari.to.1.pag.108.per totum illud caput.
Clericorum exemptio à potestate iudicis secularis ansit iure diuino vel humano instituta.ibidem.
Clerici & eorum res in primitiua ecclesia iurisdictioni Regum & Imperatorum suberant.tom.1.pag.109.col.2.in princ.
Clerici iure humano non diuino exempti sunt à tributis.ibidem col.2.in medio.
Clerici in his,quæ verè & propriè spiritualia & ecclesiastica sunt, iure diuino eximuntur à potestate iudicis secularis.tom.1.pag. 110.col.1.in medio.
¶Clerici quare prohibentur accusare sine protestatione.tomo 2. pag.482.col.2.in prin.
Clerici testamentum an subiaceat querelæ.tomo 2.pag. 47.col.4. in medio.
Clerici in minoribus an degradentur.tomo 2.pagi.47.colum.1. in medio.
Clerici fructus beneficiorum male expendentes peccant mortaliter:non tamen tenentur ad restitutionem.tom.2.pag. 42. col. 2.in fine.
Clerici,beneficium ecclesiasticum habentes,proprio testamento non possunt disponere de bonis occasione ecclesiæ adquisitis, etiam si illa bona ex reditibus ipsius beneficij adquisierint. to. 2.pagin.44.colum.1.in prin.Et in eodem loco tractatur an clerici testari de his bonis aliquo casu liberè possint.
Clerici peccant non subueniendo pauperibus egētibus necessitate extrema.to.2.pag.24.col.1.in med.
Clerici an possint testari de reditibus ecclesiarum & beneficiorū ex Rom.Pontificis dispensatione.tomo 2.pagina 44.colum.1. per totam.
Clerici an possint prohibeti statuto laicorum à pascuis communibus.tomo 2.pag.411.col.2.in medio.
Clericis interdicta venatio est.tomo secundo.pagina 522.columna secunda.in princip.acquirunt tamen ea quæ venati sunt.
Clericus in peccato mortali dicens horas canonicas satisfacit præcepto ecclesiæ.tomo secundo.pagina 332.columna secunda circa medium.
Clericus donare non potest concubinæ.tomo 2.pag.505.col.1.in medio.
Clericus quo ad beneficium ecclesiasticum nec verè vsurarius est nec verè vsufructuarius.tomo 2.pag.411.col.2.in fine.
Clericus in beneficiorum reditibus quam potestatem habeat ibi.col.1.in fine.
Clericus solo iure humano prohibetur testari de acquisitis ex reditibus beneficij.to.2.pag.44.col.1.circa finem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clericus habens patrimonium potest illud conseruare,& reditus beneficij in proprios vsus conuertere.tomo 2.pagin.44.col.2. in princ.
Clericus an possit in bello pugnare.tomo 2.pagina 475.colu.2. in princ.
Clericus potest præsens esse bello iusto,& hortari milites ad pugnam,non tamen pugnare.ibid.colum.2.in fine.
Clericus pugnans in bello propria manu mortaliter peccat.ibid.
Clericus in minoribus constitutus absque peccato pugnare in bello potest manu propria,sicut & laicus,neque est irregularis,modo aliquem nec occiderit,nec membro mutilauerit.ibid. col.2.in medio.
Clericus in sacris constitutus irregularis non est si pugnauerit in bello iusto,nec tamen quenquam occiderit, aut mutilauerit,etiam si in eo conflictu fuerint plures occisi.ibid.
Clericus licentia Papæ propria manu pugnans in bello, non est irregularis.ibid.
Clericus,vel laicus aliquem accusans absque protestatione criminali irregularis est,si accusatus à iudice mortæ fuerit damnatus, to.2.pag.482.col.2.in medio.
Clericus chirurgus an sit irregularis tomo 2.pag.478.colum.2. in fine.
Clericis permissi sunt ludi causa exercendarum virium.to.2.pag. 480.col.1.
Clericus in minoribus ordinibus licitè contrahit matrimonium. to.2.pag.161.col.2.in medio.
Clerici coniugati quo ad ciuiles causas subditi sunt iudicibus secularibus.tom.1.pag.112.col.2.in princ.
Clerici coniugati duo tantùm priuilegia retinent, priuilegium fori & canonis.to.1.pag.112.colum.2.in medio.
Clerici coniugati deferre debent omnes vestes clericales & honestas vt gaudeant priuilegio.to.1.pag.112.col.2.in medio.
Clericus coniugatus vt gaudeat priuilegio constitutionis Bonifacij Octaui quæ teneatur probare.tom.primo.pagi.112.col.2. in fine.
Clericales vestes quæ dicantur,& quales esse debeant.ibid.
Et ibi,quid in hoc consuetudo possit.
Clericus coniugatus an sit cogendus soluere gabellas,censum & alia munera indicta per Principem secularem.tomo.1.pag.113. col.2.in medio.
Clerici coniugati non sunt priuandi priuilegio suo quod vestes & tonsuram dimiserint,nisi trina monitione præmissa in hanc inciderint contumaciam. to.1.pag.114.col.1.in princ.& to.1. pag.113.col.1.in fine.
Clerici coniugati non amittunt priuilegium ex eo quod semel tonsuram & vestes clericales dimiserint,modo tempore commissi criminis tonsi fuerint.tomo 1.pag.113.colu.1.in fine.
Clerici primæ tonsuræ etiam non coniugati non possunt vti prescriptione fori in ciuilibus.tomo primo.pagina 114.colum.1. in fine.
Clericus in sacris constitutus quando puniri possit per iudicem secularem absque degradatione & traditione.to.1.pag.115.col. 1.in princ.
Clericus primæ tonsuræ puniri potest quãdoque per secularem iudicem absque vlla solenni degradatione.tom.1.pag.115.col. 2.in princ.
Clericorum exemptio potuit à Romano Pontifi.iure humano induci,etiam si non fuerit iure diuino statuta.to.1.pa.110.col. 2.in princ.
Clericorum exemptioni à iurisdictione seculari quamuis iure humano sit inducta non potest Princeps secularis proprijs derogare legibus. to.1.pag.110.col.2.in medio.
Clericorum exemptio & eorum priuilegia quo ad forum & canonem,an possit tolli vel limitari per Romanum Pontificem.to. 1.pag.111.col.1 in princ.
Clericorum exemptio an possit consuetudine restringi,& limitari.to.1.pag.111.col.1.in fine.
Clericorum exemptio facilius limitatur & restringitur,à Romano Pontifice circa primæ tonsuræ clericos, quàm erga clericos in sacris constitutos.tomo primo, pagina 112. column. 1. in princ.
Clericus proponere poterit exceptionem declinatoriã fori apud iudicem secularem,etiam post sententiam , quæ transierit in rem iudicatam.to.1.pag.117.col.2.in prin.
Clericus,qui apud iudicem secularem accusatus omisit vsque ad sententiam opponere declinatoriam fori,condemnatur in expensis. tom.1.pag.117.col.2.in princ.
Et à quo iudice hæc condemnatio fieri debeat.ibid.
Clericatus qualiter probetur.tomo 1.pagina 118.colum.prima, in princ.
Clericus detineri debet reclusus in carceribus apud iudicem ecclesiasticum lite pendente.tomo primo.pagina 118. column.2. in princ.
Clerici remissio cuius expensis fieri debet.tomo 1.pag.108.colu. 2.in medio.
Clericus primæ tonsuræ , qui se mel Regiam & secularem iurisdictionem declinauerit,quæ patiatur iure Regio incommoda. to.1.pag.118.col.2.in fine.
Clerici arma portantes an possint per iudicem secularem puniri. tom.1.pag.119.col.1.in prin.
Clericus minor læsus in patrimonialibus non potest petere in integrum restitutionem coram iudice ecclesiastico.to.1.pa.179. col.2.prope finem.
Et ibi an bona clericorum patrimonialia habeant priuilegia bonis ecclesiarum concessa.
Et quid de patrimonio clerici ad cuius quidem titulum is fuerit sacris insignitus,tomo primo,pagina 180.columna secunda,in medio.
Clericus non est admittendus coram iudice seculari etiam si renuntiet priuilegio fori ad defensionem eius,qui ab eo rẽ habet in fundum,vel emphyteusim.tom.1.pagina 25. columna 2. in fine.
Clerici & eorum res non sunt iure diuino à iurisdictione principum secularium exẽpti in rebus temporalibus & criminibus, quæ spiritualia non attingunt.to.1.pag.110.col.1.in fine.
Clerici primæ tonsuræ,qui solo nomine clerici sunt,nulli ecclesiastico ministerio seruientes,non videntur à seculari iurisdictione exempti.to.1.pag.112.col.1.in princ.
Clerici primæ tonsuræ coniugati tunc priuilegio fori & canonis gaudent,cum vnicam & virginẽ vxorem acceperint.tom.1.pa. 112.col.1.in fine.
Contrarium tamen tenet Iacobus à Bellouiso,ibid.
Clerici primæ tonsuræ quicũque,etiam si liberi sint à matrimonio non sunt exempti in criminalibus causis à iudicibus secularibus,nisi tempore commissi criminis,&quatuor proximis antè mensibus tonsuræ & vestibus clericalibus vsi fuerint.to.1.pag. 114.col.2.in princ.
Clericus primæ tonsuræ , qui post monitionem non fuerit vsus tonsura & vestibus clericalibus,quocunque in crimine puniri potest per iudicem secularẽ absque vlla degradatione & traditione solenni facta ab ipso iudice ecclesiastico.tomo 1.pag. 114. col.2.in fine.
Clericus an sit remittendus ad forum ecclesiasticum,iudex ecclesiasticus decernit,non secularis.tomo primo, pagina 117.colu. 1.in princ.
Clericus condemnatus à iudice seculari ad emendam honorabilem,an non possit opponere primæ tonsuræ exceptionem.to. 1.pag.117.colu.2.in medi.
Clerici possunt apud iudicem secularem petere , laicum solutionem decimarum recusantem compelli ad eas soluendas.tom.1. pagi.123.col.1.in fine.
Clericus conuenitur quatenus facere potest ob crimen, non deductis necessarijs alimentis.tomo primo,pagina 260.colum.2. in princ.
Clericus si inopia laboret non potest mitti in carcerem nec detineri,nec excommunicari ob debitum.tomo primo,pagi.260, col.2.in fine.
Clerici euntes in ecclesiam ob principaliter percipiendas distributiones,simoniaci sunt.tomo primo,pagina 254.columna 1. in medio.
Clerico habenti beneficium ecclesiasticum an sit æqualis vsufructuarius.to.1.pag.228.col.2.in medio.
Clericus non tenetur bonis cedere , nec debet in carcerem pro ære alieno mitti.tomo primo,pagina 260.columna secunda in fine.
Clericus non potest conueniri,nisi quatenus facere potest deductis necessarijs alimentis.tomo primo,pagina 261.columna 1. in prin.
Clericus si sit suspectus de fuga cum proprijs bonis poterit à creditore capi,& tradi proprio iudici,detinendus donec æs alienum soluat ex illis bonis,quæ fuit conatus occultare.tomo 1. pag.261.col.1.in medio.
Clericus potest,vbi priuatim soluit preces ab ecclesia sibi iniunctas,dicm à vespera diei præcedentis ad mediam noctem diei sequentis obseruare,modò ante mediam noctem diei præcedentis matutinum tantum officium dicat.tomo primo,pagin. 496.col.2.in medio.
Clerico pœna pecuniaria ob iniuriam irrogata,quo modo sit distribuenda. tomo primo.pagina 304.columna secunda,in princi.

Clericus quando tradendus sit iudici seculari post degradationẽ. to.1.pag.344.col.2.in prin.
Clericus committens crimen Assassinij, qua pœna puniendus sit.
Clerici si ad ecclesiam confugerint,non sunt etiam à iudice ecclesiastico abeã euellendi.tomo primo.pagina 349.colum.prima. in fine.
Clerici fugientes ad ecclesiam non possunt armis defendere ne à iudicibus laicis abducantur.tomo primo,pagina 350.colu.2. in fine.
Clericus vsurarius qua pœna puniendus sit.tomo 1.pagi.365.col. 1.in medio.
Et quis dicatur vsurarius manifestus ad interpretationem carquanquam.de vsuris.in 6.tomo primo.pagina.365.columna 2. in medio.
Clericus vsurarius infamiam,sicut & laicus contrahit.tom.1.pag. 365.col.2.in medio.
Clerici quando non possunt decimas exigere.to.1.pag.345.col.1. in medio.
Clerici possunt eximi à soluendis decimis per præscriptionem.t. 1.pag.244.col.1.in medio.
Clerici qualiter possint ex aliena parochia decimas percipere.to. 1.pag.240.col.1.in fine.
Clerici hæretici bona an ad fiscum secularem pertineant.to.1.pa. 304.col.2.in medio.
Clerici in patrimonialibus regulariter non habent priuilegium bonis ecclesiarum concessum.tomo primo.pag.179.colum.2. in fine.
Clericus actione iniuriarum agere contra laicum potest coram iudice ecclesiastico.tomo primo. pagina 182.columna prima. prope medium.
Clerici patrimonium , ad cuius titulum est sacris insignitus , an habeat priuilegium ecclesiasticorum bonorum.to.2.pag.180. col.1.in medio.
¶ Creditor prior habens generalem & specialem hypothecam, non potest in præiudicium posterioris creditoris, vti generali hypotheca,ni prius fiat excussio in speciali.tomo 1.pagi.452. col.2.in fine.
Et quid si posterior creditor habeat generalem tantum hypothecam.to.1.pag.433.col.1.in princ.
Aut prior creditor habeat primò specialem hypothecam,deinde generalem,vel è contra.ibid.colum.1.in medio.
Creditor quando hypothecam habet ex causa dotis, an sit locus l.2.de pignoribus.to.1.pag.433.col.2.in medio.
Creditor,cui per sententiam iudicis est addicta res vt eam obtineat iure hypothecæ & pignoris,poterit iterum petere eiusdẽ rei iudicialem sub hastationem.tomo 1.pagina 434.colum.1. in princ.
Creditor prior hypothecam & priuilegium prælationis habens, potest agere contra posteriorem creditorem.cui fuit soluta pecunia,etiam si , ea sit bona fide consumpta.to.1.pagina 105. colum.1.in fine.
Creditor potest in mutuo à debitore stipulari,quod sua interest etiam intra dclationis dies.tomo primo,pagina 371.colum.1. in fine.
Creditor habens hypothecam absque priuilegio, vel priuilegiũ absque hypotheca in actione personali an eodem iure vti possit.to.1.pag.105.col.2.in fine.
Et quid vbi posterior creditor habet causam onerosam.to.1.pa. 106.col.1.in princ.
Creditor,qui non potest à debitore debitam pecuniam consequi, an possit ab eo rem æquivalentem surripere.tomo 1.pag.172. col.1. in prin.
Creditores mariti an possint vti exceptione non numeratæ dotis aduersus vxorem agentem ex concessione dotis receptæ.to.1. pag.193.colum.1.in fine.
Creditoribus futuris etiam competit ius reuocandi ea,quæ in eorum fraudem facta fuerint.to.1.pagi.194.columna secunda. in fine.
Creditore inuito non potest solui aliud pro alio.to.1.p.453.col.1. in fine.
Creditor licet nõ possit tractare litem super proprietate pignoris inuito debitore, bene tamen eo nolente & refragante potest agere hypothecaria.to.1.pag.48.col.2.in medio.
Creditori an licuerit vnquam,vel liceat modo in vinculis habere debitorem. to.1.pag.257.col.1.in medio.
Et an liber homo possit dari in pignus pro debito pecuniario. t. 1.pag.257.col.2.in prin.
Creditor lege duodecim tabularum post tempus trium nundinarum poterat debitorem ad satisfaciendum vendere. tom.1. pag. 257.col.1.in fine.
Creditores si plures erant secabatur debitor in partes.ibidem.
Creditores multos habuisse vinctos debitores,inquit Celius,nullum tamen fuisse diffectum.ibidem.col.1.in fine.
Creditor in seruitutem redigebat debitorẽ, si non soluebat , aut non poterat soluere.to.1.pag.257.col.2.in medio.
Creditor filios debitorum in seruitutem redigebat , etiam apud Hebræos reg.4.c.4.tom.1.pag.257.col.2.in medio.
Creditores possunt in publicum carcerem mittere debitores, etiam si habeant bona,quæ tamen non sufficiant ad debitum. to.1.pag.258.col.1.in medio.
Et quid de fœminis pudicam vitam agentibus.ibid.
Creditores si plures sunt,an sint citandi ad cessionẽ bonorum debitorum.tom.1.pag.510.colum.2.circa finem.
Creditor in conscientia non debet postulare integram debiti solutionem,vt ex ea maneat debitor in egestate.tomo 1.pag.258. col.2.in medio.
Creditor non potest debitorem propria authoritate capere,& in vinculis detinere , vt debitum soluat,etiam si illud pactum sit inter creditorem & debitorem.tom.2.pagin.260. columna 1.in medio.
Creditores lege Regia possunt conuenire melioratum ad eã partem,quæ ex re meliorata propter æs alienum deducitur , aut quæ ob eandem causam à melioratione tollitur.tom.1.pagina 264.col.2.in prin.
Creditor an possit aliquid accipere à fideiussore vt eum liberet à fidejussoria obligatione.tomo primo,pagina 361.colum.2.in fine.
Creditor ratione lucri cessantis aut damni emergentis aliquid vltra sortem accipere potest absque vsurarum labe.tom.1.pag. 369.col.2.in fine.
¶ Cretio quid sit:tomo primo , pagina 456.columna secunda,in princ.
Cretionum solennitas quæ fuerit apud veteres ibid.
Cretio vulgaris dicitur aut continua.tomo primo , pagi.456.col. 2.in medio.
¶ Crimen de se falsum fateri an liceat alicui metu tormentorum. tom.1.pag.168.col.1.in medio.
Criminis commissi ratione quis forum sortitur.to.1.pag.36.colu. 2.in medio.
Criminalis capitalisq; iurisdictionis signum est furcarum erectio. tom.1.pag.453.col.1.in prin.
Criminalem in aliquo loco habens iurisdictionem potest furcas erigere.ibi.
Crimen vsurarum an sit merè ecclesiasticum,latè discutitur.to.1. pag.363.col.1.in prin.
Crimen tollitur per baptismum.tomo primo,pagina 306.colu.1. in medio.
Crimina minora maioribus pœnis respublica,varijs ex causis inse quitur.to.1.pag.296.col.2.in medio.
Crimina quoad accusationem exteriorem,non tolluntur baptismo.to.1.pag.306.col.2.in principio.
Crimen intra ecclesiam à laico commissum à quo iudice sit puniendum.to.1.pag.350.col.1.in medio.
Crimina licet frequentissime sint momentanea & transeuntia,sæpissime tamen notoria censentur.tomo primo,pagina 289.col. 1.in fine.
¶ Crimina contra naturam an faciant vt iustè bellum infidelibus inferatur.to.2.pag.534.col.1.in medio.
Crimen committẽs furiosus ante furorem vtrum in furore puniri possit.to.2.pag.485.col.1.in prin.
Crimen simoniæ an efficiat quem ipso iure suspensum, ita vt celebrans sit irregularis.tom.2.pag.455.col.2.in princ.
¶ Crucifigere & occidere quid sit,& in quo distinguantur.to.1.pa. 451.col.2.in medio.
Crucis pœna ante Christi passionem vbique locorũ infamis erat. to.1.pag.452.col.1.in medio.
Crucis supplicium subire,quare recusauerit Diuus Petrus.to.2. pag.452.col.2.in prin.
Crucis supplicium an idem quod furca fuerit.to.1.pag.451.col.1. in prin.
Crucis supplicium à Constantino Magno abrogatum.tom.1.pag. 452.col.2.in prin.
Crucis signum &character olim saluationis nota,Hieroglyphica significatione.ibidem.col.2.in medio.
Crucis dominicæ inuentio.Et de inuẽtione capitis Diui Ioannis Baptistæ.to.1.pag.480.col.1.in prin.&col.2.in medio.
¶ Crux Gauiana & non canniniana apud Lactantium legendum est.to.1.pagi.451.col.2.in prin.
Crux affixos diu excruciat,patibulum appensos statim examinat to.1.pag.451.col.2.in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Crux Christi Græcè, Σκόλοψ appellatur.to.1.pa.452.col.1.in med.
Et qua ratione sic appelletur.to 1.pag.451.col.1.prope medium.
¶ Crudelitas legis duodecim,tabula. titu. de re iud.tom.1.pagi. 257.col.1.in fine.
Crudelitas pœnæ.l.duodecim tabula.ad terrorem potius pesimorum debitorum,quàm ad punitionem instituta fuit.to.1. pagina 257.colum.2.circa princ.
¶ Crudelitas legis duodecim tabularũ lege Pætiliær sublata fuit, & cautum ne quis ob pecuniam creditã in vinculis teneretur, sed eius bona non corpus,creditori obnoxia essent.to.1. pag. 257.col.2.in medio.
¶ Cyprianus cuias esset & quo tempore scripserit.Et de beato Athanasio.to. 1.pag.474.col.1.in med.& col.2.in medio.
Cyprianus primas obtinet inter scriptores ecclesiasticos quo ad ordinem & antiquitatem.to. 1.pag.474.col. 1.in medio.
Cyprianus natione Afer.ibidem.
Cypriani error.to.1.pag.474.col.1.in fine.
¶ Cyrillus Alexandrinus Episcopus & de eius opusculis.to.1.p. 375.col.1.in fine.
¶ Cyrus maior quis,& de eius imperio.to.1.pa.465.col.1.in med.

D

Daemones à Deo quandoque mittuntur ad puniendos homines.to. 1.pag.453.col.2.in medio.
Damnã & commoda in societate communicantur.to. 1.pag.435. col.1.in medio.
Damnatus iustè ad mortem an tenеatur sub pœna peccati à carcere fugere cum posit.to. 1.pag.169.colum. 1.in princ.&.to.1. pag. 169,col.2.in fine.
Damnatus vt fame moriatur peccat mortaliter,scibus sibi oblatos sumere detrectauerit.to. 1.pag.169.col.2.in medio.
Damnatus ad mortem iustè vel iniustè potest sine peccato ascendere furcam.to. 1.pag. 170 colum.2.in fine.
Damnatus iniustè ad mortem tenetur cùm possit, fugere à carcere.to. 1.pag. 170.col.1.in princ.
Damnatus iniquè ad mortem an possit effringere carcerem vinculaq; rumpere.to.1.pag. 170.col.2.in med.& to. 1.pag. 171.col. 1.per totam.
Damnati ad mortem testamentum quãdo habeat vim & non reuocetur.to.1.pag.84.columna 2.in princip.
Damnatus etiam iniuste non potest iudici cum scãdalo resistere. to.1.pag.171.col. 1.in princ.
Damnatis ad mortem an sit dandum pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramentum.to.1.pag.262.col.1.in medio.
Damnatus ad mortem an possit testari.tom.2.pag.22.col. 1.circa finem.
Damnatus ad perpetuos carceres an possit conficere testamentum.ibid.
Damnum quot modis inferatur.to. 2.pag.499.colum.1.in princ.
Damnum culpa leui datum an sit in foro conscientiæ resarciendum.to.2.pag. 169.col. 1.in fine.
Damnum effugere,& commodum & lucrum percipere contra leges societatis est.to.1.pag.359.col. 1.in fine.
Damnum quodcunq; non sufficit ad mercedis solutionem.to.1. pag. 106.col.2.in medio.
Et quando propriè sterilitas contigisse dicatur.to.1.pagin. 107. col.1.per totam.
Item iure Regio quid sit in hoc casu statutum.ibid.
¶ Damasus Romanus Pontifex Nicæni concilij fide receptа Ariminensem synodum damnauit.tom. 1.pag.483.col.1.in princ.
¶ Daniel post septuaginta trium hebdomadarum vidit visionem & reuelationem à Deo accepit.to.1.pag.499.column.1.in princ
¶ Daricus numus aureus quid:tom. 1.pag.520.colum.2.in princ.
¶ Darius longimanus filius fuit Prisci Assueri Artaxerxis.tom.1. pag.464.col.1.in fine.
Darius Nothus Darij Longimani filius vndeviginti annis regnauit post patrem. to.1.464.col.2.in princ.
Darius Mnemõ Magnus Artaxerxes quot annis regnauerit post Longimanum,to.1.pag.494.col.2.in princ.
Darius vltimus Rex Persarum quot annis regnauerit.ibidem.
Darius Arsani filius Decimusquartus Persarum Rex quot annos regnauerit. to 1.pag.465.columna 2.in princ.
¶ Dans iudici vt in eius fauorem sententiam ferat an perdat litẽ. to 2.pag.507.col.2.in fine.
Et quid de eo,qui dedit vt celeriter ius dicatur.to.2.pa.308.col.1. in princ.
¶ Data propter turpem causam retineri possunt ex causa donationis liberæ.to.2.pag.506.col.1.in medio.
Data turpiter ob maleficium an & cui sint restituenda. to.2. pag. 507.col.2.in fine.
Datum ob maleficium & causam turpem quando peti,aut contrà retineri possit.to.2.pag.506.col.2.in medio.
Datum ob causam necessariam,ad quam tenetur accipiens exprẽ cepto,restituendum est danti.to. 2.pag.508.col. 1. in medio.
¶ Datiua ne sit an natiua actio,quæ præscriptione per restitutionem extincta,veteri domino competit.to.2.pag.441.colum.2. in medio.& quid id referat?
¶ Dauid immediatè à Deo Rex per prophetas electus fuit.tom.1. pag.2.col. 1.prope finem.
¶ Debitor suspectus & fugitiuus extra ordinem capi potest.tom. 1.pag.347.col.2.in medio.
Debitores an possint ab ecclesijs abduci.ibidem.
Debitor quo modo iure veteri potuit prehendi & haberi.tom.1. pag.257.col.1.in medio.
Debitor non tenetur soluere creditori iuxta nouorum numismatum æstimationem,sed iuxta veterum qualitatem & valorem, quoties vetera intrinsecus & extrinsecus fuerint mutata.to.1. pag.542.col.2.in medio.
Et ibi conclusio Baitoli de hac materia communiter probatur.
Debita matrimonio constante contracta,omnino soluenda sunt exhis,quę acquisita fuere tempore ipsius societatis coniugalis. tom.1.pag.435.col. 1.in medio.
Debitor totam petitionem negans,cum partem verè debeat,quã do in expensis condemnatur.tomo primo,pag. 165.colum.secunda,in princ.
Debitor no potest in vinculis detineri,nisi prius excussio bonorum fiat.to.1.pag.258.col. 1.in medio.
Debitor liberatur à carcere per cessionem bonorum.to.1.pag.258. col.2.in fine.
Debitor an det capitis pœnas,vel vendatur post tẽpus tium nundinarium,vt satisfiat creditori,vt olim licuit ex lege duodecim tabu.to.1. pag.292.col.2.in prin.
Debitor lege antiqua secabatur in partes si plures erant creditores.& ille præ inopia non poterat soluere.ibidem.columna secunda,in medio.
Debitores plures vinctos fuisse à creditoribus (inquit Cælius) nullum tamen dissectum esse.ibid.
Debitor addicebatur in seruitutem creditori si non soluebat,aut non poterat soluere debitum to.1.pag.257.col. 1.in medio.
Debitores addicti qui dicebantur:ibidem col. 1.in medio.
Debitores nexu vincti qui sint:to. 1.pag.257.colu.2.in medio.
Debitorum filij apud Romanos addicebantur creditoribus.ibidem.
Debitor si possideat bona, quæ possint publicè veniri, non potest duci in carcerem.to.1.pag.258.col.1.in medio
Debitores possunt mitti in publicum carcerem et amsi habeant bona,quæ tamen non sufficiant ad soluend.to.1.pag.258.col.1 in medio.& to. 1.pag.258.col.2.in fine.
Debitorum causa nobiles in carcerem mittantur,si debitum proueniat ex delicto,ibidem.
Debitor debet aut condemnari,aut confiteri coram iudice debitum,priusquàm cessio bonorum fiat.to.1.pa.259.col. 1.in prin.
Debitori dimittendæ sunt vestes,quibus quotidie vtitur post bonorum cessionem.tomo primo,pagina 259.columna prima,in medio.
Debitori an dimittenda sint instrumenta necessaria ad quærendũ victum,quæ scilicet pertinent ad artem ex qua victum quærit. ibidem.
Debitor qui bonis cessit, tenetur debitum soluere si peruenerit ad pinguiorem fortunam.ibidem.col.1.in fine.
Debitori dedu̇cuntur alimenta,etiamsi non fiat integra debiti solutio.tomo primo,pagina 259.columna prima in medio.
Debitor etiam si pactum fuerit , non potest à creditore capi ac detineri propria authoritate,donec soluat debitum.tom.1.pa. 260.col.1.in medio.
Debitores simplices ære alieno grauati,an possint ab ecclesia extrahi, tomo primo, pagina 347. columna secunda in medio.
Et quid de debitore fugitiuo an possit capi die feriato , aut ab ecclesia abduci.ibidem.& pag.348.per tota m.
Debitores qui famosi latrones appellentur? tom.primo,pag.348. colum.1.in fine.
Debitor cedens bonis actibus quibusdam,iuxta loci consuetudinẽ,ignominiosis,an teneatur soluere debitum,si postea ad pinguiorem peruenerit fortunam.to.1.pag.259.col.1.in fine.
Et an pœna corporali punitus loco pecuniariæ,quam præ inopia soluere non potuit,si post modum bona acquisierit, teneatur ad pecuniæ solutionem.ibid.col.2.in prin.

Debitoris pactum,quo consentit pro ære alieno prius in carcerem mitti,quàm in bonis excussio fiat,non valet.to.1. pa. 260. col.2.in fine.
Debitoris cadauer non debet insepultum detineri pro debiti solutione,seu donec soluatur debitum.to.1.pag.260.colum. 1.in medio.
Debitor non admittitur ad cessionem bonorum ratione criminis. to.1.pag.261.col.1.in medio.
Debitorem in vinculis habere an licuerit vnquam iureve liceat. to.1.pag. 257.col.1.in fine.
Et an liber homo possit dari in pignus pro debito pecuniario. to. 1.pag.257.col.2.in fine.
Debitor ad petitionem vnius ex pluribus creditoribus in carcerem missus,si bonis cesserit,an talis cessio sic facta cæteris creditoribus præiudicet.to.1.pag.258.col.2.in fine.
Debitor fugitiuus an possit capi à iudice incompetenti.to 1.pa. 347.col.2.in fine.
Et quid vsu forensi huius Regni seruetur circa extractionem debitorum ab ecclesiis.to.1.pag.348.col.2.in princ.
¶ Debitum coniugale an licitè petatur per adulterum cõiugem. to.2.pag.184.col.2.in medio.
Debitum coniugale licitè denegatur ob incestum.to.2.pag. 184. col.2.in medio.
Debitum coniugale an licitè exigatur,vel reddatur ab eo, qui dubitat matrimonium potuisse contrahi,aut contractum fuisse. to.2.pag.185.col.1.in medio.& circa hanc materiam vide infra in dictione,Dubius.
Debitor an possit differre restitutionẽ,eò quòd creditor sit excommunicatus.to.2.pag.498.col.2.in med.
¶ Decalogi præceptuin de sabbatis sanctificandis partim est morale,partim est cæremoniale.to.1.pag.492.colum. 1.in princip.
Et præceptum hoc qua ex parte morale censetur,est & iuris naturalis.ibidem.col.1.in medio.
Decalogi præcepta qua ex parte moralia sunt & naturalia nullã patiuntur dispensationem.tom.1.pag.494.columna prima in princ.
Decalogum in membranis Pharisæi scribere consueuerunt. to.1. pag.488.col.2.in medio.
¶ Decedat,an sit verbum commune.to.2.pag.86.col.2. in medio.
¶ Decennalia & vicennalia quid:to.1.pag.col.1.in fine.
¶ Decimare milites quid sit:to. 1.pag.458.col. 1.in medio.
Decimarum institutio quanuis non sit ex iure naturali nec diuino quo ad certam quantitatem:est tamen & procedit quo ad congruam sacerdotum substentationem.to.1.pag.236.col.2.in fine.
Decimas percipiendi ius non potest laicis competere aliter quã ex priuilegio.to. 1.pag.238.col.2.in medio.
Et de Lateranensi concilio.ibidem col.2.in fine.
Et an decimas & oblationes iure conductionis, aut nomine sacerdotum percipere valeant laici.ibidem.col.2.in medio.
Decimas percipiendi iure laici spoliati an sint ante omnia restituendi.to.1.pag.239 col.2.in fine.
Decimas percipiendi possunt acquirere clerici præscriptione ex aliena parochia.to.1.pag.240.col. 1.in fine.
Decimarum solutio an possit à laicis consuetudine omitti. to.1. pag.240.col.2.in fine.
Et an teneantur laici decimas deferre in horrea clericorum.to.1 pag.242.col.1.in medio.
Decimarum causa quandoque potest apud iudicem secularem definiri.to.1.pag.129.col.2.in fine.
Decimas percipiendi ius non est seruitus.tom.1.pag.243.col.2. in princ.
Decimæ quantum ad quotam partem iure humano iustissimè sunt institutæ.to.1.pag.238.col. 1. in medio.
Decimæ titulo feudi à laicis possessæ quando intelligantur concessæ ante concilium Lateranense.tom.primo.pag.239.col. 1. in medio.
Decimæ ex certis fructibus non soluuntur.to.1.pag.242.col. 1.in princ.
¶ Decurionatus & publica officia matrimonio constante acquisita communicantur vxori quo ad æstimationem.to. 1.pa.436 col. 1.in prin.
Decurionatus & similia officia empta à patre filio imputantur in legitimam,& conferuntur quo ad æstimationem. to.1. pagi. 437.col. 1.in prin.
¶ Declinatoria exceptio fori proponi poterit à clerico apud iudicem secularem ,etiam post sententiam ,quæ transierit in rẽiu dicatam.to. 1.pag. 117.col.2.in princ.
Declinatoria fori quem effectum habeat.to.1.pag.117.colum.2. in princ.
Declinatio iurisdictionis an sit propriè exceptio.to.2. pag.388. col.2.in princ.
¶ Decreti irritãtis clausulæ in fauorem alicuius appositæ,an possit is renuntiare. tomo secundo,pagina 280. columna prima, in princ.
Decretum iudicis non defendit præscribẽtem cum mala fide.to. 2.pag.426.col. 1.in medio.
Decretales epistolas inter Agiographa & sanctorum patrum scripta connumerat Gelasius Papa.tom. 1.pag.467.colum.prima, in fine.
Decretales epistolæ an exæquentur canonibus vniuersalium cõciliorum,ibid.
¶ Deditij liberti qui dicerentur.tomo primo, pagina 445. col. 1. in medio.
¶ Defectus & obiectiones testium,vide in verbo Testium.
Defectus notorius iuris,vide in verbo,Notorius.
¶ Defensio à Principe tolli non potest . tomo 1.pag.87.colum.2. in princ.
¶ Defendere alterum ab iniuria tenetur quis si commodo suo potest.to.2. pag. 509.col. 1.in princ.
Defendendo se irregularis non est,qui aggressorem occiderit,ne membro mutilaretur.tomo secundo,pag.488.colum.secunda, in fine.
¶ Defensio iure diuino & humano licita est , nec imputatur homicidium.ibid.
Defensio à morte an licitè omittatur ab eo,qui poterat se defendere occidendo inuasorem.tomo secundo,pag.234.column. 1. in medio.
Defensio in quo differat ab exceptione. tom.2.pag.389.columa 2. in fine.
Defensionis modum excedens non punitur pœna ordinaria.to. 2.pag.488.col.2.in fine.
Defensionis alterius causa qui hominem occiderit,an sit irregularis.to.2.pag.489.col.2.in medio.
Defensionis moderamen excedens an sit puniendus pœna ordinaria. tomo secundo,pagina 198. columna prima,in medio.
Defensionibus an possit reus criminis renuntiare:to.2. pag.234. col. 1.in medio.
¶ Defunctorum exequiæ quibus solennitatibus celebrãtur nũc, & antiquis temporibus.tom.2.pag. 110.columna secunda,circa finem.
¶ Defesas Hispanè quæ dicantur:tomo 1.pagina135.columna 2. in fine.
¶ Delatio iuramenti in coniugali controuersia an sit admittẽda. to.2.pag.120.col.2.in medio.
¶ Delegatus Principis secularis in causa criminali, an possit esse Episcopus,vel sacerdos.tomo secundo,pagin. 484. columna 1. in fine.
Delegare non potest ille,cui est specialis facta commissio ad expediendum aliquid Principi reseruatum.to. 1.pag.438.colum. 2.in princ.
Delegari an possint iure Pontificio causæ meri & mixti imperij. to. 1.pag.437.col.1.in princ.
Delegatus ad ea,quæ Principi reseruata sunt, non potest subdelegare.to.1.pag. 438.col.2.in medio.
Delegatus legati Cardinalis à latere Romani Pontificis destinati non potest subdelegare.tomo primo,pagina 439.columna 1. in princ.
Delegati officium mortuo delegante expirat.to. 1.pag.35.colum. 1.in medio.
Delegatus in quo differat à vicario. tomprimo.pag.115.colum.2. in fine.
Delegari an possit voluntaria iurisdictio.tom.1.pag.437. col.1.in princ.
¶ Delictum quoties iteretur toties est puniendum. to.1.pag.308. col. .in fine.
Delictum committẽs in ecclesia potest ab ea iustissimè euelli.to. 1.pag.348.col.2.in medio.
Delictum ex quo fuerit sequuta publica vtilitas an sit puniẽdum. to.2.pag.461.col.2.in fine.
Delictum committens prope ecclesiam spe immunitatis ecclesiæ,non gaudet eius immunitate.tomo primo,pag.349.colum. 1.in fine.
Delicti eiusdem repetitio ex interuallo, vel eodem impetu, pluribus ne pœnis sit punienda. tomo 1.pagina 308.columna 2. in medio.
¶ Delinquens in ecclesia etiam sine spe,& absque fiducia consequendæ immunitatis ab ea iustè abduci potest.to. 1. pag.348. col.2.in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delinquens in ecclesia non tãtum illius ecclesiæ immunitate priuatur & ab ea abduci poterit,sed & à quacunque alia.to. 1.pa. 348. col.2.in fine.
Et hoc requirit quod delictum sit graue.ibidem.
Delinquens si cum esset intra ecclesiam per eiusvestem extra ecclesiam extensam apprehensus fuit,an sit remittẽdus ad ecclesiam.to.1.pag.350.col.1.in princ.
Delinquẽs qui ex loco prophano iaculo,sagitta,aut scloppo aliquem existentem in ecclesia percusserit,potest abstrahi ab ecclesia.to.1.349.col.1.in princ.
Delinquens qui ab ecclesia abduci non potest,an possit intra eã ligari,neruis,compedibus,aut catenis,vel obsideri ne alimenta ei deferantur.to.1.pag.349.col.2.in princ.
Delinquens,qui ob clausam ecclesiam,portas aut ansam aut vectes manu apprehendit,an inde extrahi possit.tom.1.pag.350. col.1.in princ.
Delinquens ad locum delicti remittendus est,etiam si exemptionis priuilegium habeat.to.1.pa.37.col.1.in fine.
¶Denarius olim cudebatur ex argento puro,quandoque ex mixto.to.1.pag. 514.col.1.in prin.
Denarij & Quinarij pondus examinatur. ibidem. columna 2. in fine.
Denarius Romanus quidibidem.col.1.in fine.
Denarius latinus ferè eiusdem ponderis erat cum dragma attica.to.1.pag. 514.col.2.in fine.
Denarius quota ex parte sit maioris æstimationis,quàm sit noster numus argenteus.to.1.pag. 514. col. 1.in fine.
Denarius latinus decem assibus olim fuit æstimatus.to. 1. pa. 515. col.1.in princ.
Denarij & Sestertij valor traditur.to. 1.pagina 516. column.2. in princ.
Denarius Turonensis quid.pa. 524.col.1.in medio.
Denarius & dragma attica eiusdem sunt ponderis.to.1.514.col. 1.in prin.
Denarius Romanus non semper eiusdem ponderis fuit.to.1.514. col.2.in prin.
¶Denuntiatio litis motæ super re vendita quando est facienda venditori,vide in verbo,Venditori.
¶Denuntiatio euangelica non est admittenda contra eum, qui præscripsit.to.2.pag.444.col.2.in medio.
¶Depopulatores nocturni agrorum non gaudent immunitate ecclesiæ.to.1.pag.347.col.2.in medio.
¶Depositarius re deposita vtens contra voluntatem deponentis,an furtum committat.to.1.pag.422.col.1.in princ.
Depositus & beneficio priuatus tenetur ratione ordinis horas canonicas recitare.to.1.pag.411.col.1.in fine.
¶Deuotare quid significet.tom. 2.pagin.266. columna prima in princ.
¶Deus debet nobis vitam æternam nó ex operibus nostris, sed ex promissione.to.1.pag.327.col.1.in princ.
Deus optimus Maximus ob alterius culpam innocentes temporali pœna bonorum & corporis dignatur afficere.to.1. pag. 294.col.2.in fine.
Deus per naturam dedit singulis rebus facultatem se conseruandi.to.1.pag.2.col.1.in princ.
Deus,aut bestia est,qui in ciuili societate esse nequit.tom. 1.pag. 2.col.1.in fine.
¶Derogatio iuris patronatus laicorũ minimè admittitur apud Hispanos.to. 1.pag.127.col.2.in prin.
Et quid de beneficiis vacantibus in curia.to. 1.pag.128.colum. 1. in princ.
Aut de beneficiis patrimonialibus, vel canonicatibus ecclesiarum cathedralium,qui theologis magistris & iuris pontificij doctoribus ex electione conferuntur.to.1.pag.128.colum.1.in fine.
Derogatio an admittatur in iure patronatus Regio, quod Regi competit ex priuilegio,aut legitima præscriptione.tom. 1. pag. 129.col.2.in fine.
Derogatio,quæ sit iuri patronatus laicorum consuetudine,præscriptione,aut priuilegio acquisito.an admittatur.to.1.pag.130. col.1.in princ.
Derogatio iuris patronatus laicorum,an sit admittenda vbi beneficium erat in curia litigiosum.tomo primo.pag. 130.col.2.in princ.
¶ Dextera si alicui est amputanda & eam non habet,amputabitur sinistra. tomo primo.pagina 302. colum. secunda, in princ.
¶Dies gratia apud Vlpianum in l. 3. §. excusantur. ff. ad senatusconsult. qualiter intelligatur,tomo primo.pag.455.columna 2.in medio.
¶ Dictiones sunt interpretandæ iuxta eum sensum,qui vulgari & communi vsu,ac legum prouinciæ significatione receptus.to. 1.pag.373.col.2.in medio.
Dictio,Maioratus,qualiter accipiatur in his Regnis. tom.1.pag. 374.col.1.in princ.
Dictio,Nisi,resoluitur in conditionem,tomo 2.pag. 154. colum. 1.in medio.
Dictio,Nisi,explicatur.ibid.col.1.in fine.
Dictio,Præcisè,quid significet.tom. 2.pag.13. columna prima.in medio.
Dictio,Omnino.ibid.
Dictio,Penitus.ibid.
Dictio hæc,ἐπιτῶ,in compositione magnum significat.to. 1.pag. 450.col.1.in princ.
Dictio,Alius,implicat similes causas & qualitates.to.1.pag.93.col. 2.in medio.
Dictio,Perpetuò,quem effectum habeat.to.1.pag. 199.colum.2. in fine.
Dictio,Quandocunque,quam vim habere dicatur.ibid.
Dictio,Sanguinolentos,quæ posita est in l.2. C.de patribus,qui fili.distrax.quomodo intelligatur.to. 1.pag.414. col.1. in med.
¶ Dies festi apud antiquos qui dicerentur. tomo 1.pag. 492.col. 2.in princ.
Dierum festorum celebritas religionis causa iure ac lege veteris testamenti institutа est diuina institutione. tomo 1.pag.492. col.2.in medio.
Dies festi,quibus Christiani religionis gratia feriamur, iure humano Pontificio sunt instituti.tomo 1. pag.494.columna 1.in princip.
Dies ecclesiasticus quis dicatur. tomo primo,pag.496. columna 1.in fine.
Dies quo ad esum carnium incipit modo Romano à media nocte & finitur in media nocte. tomo primo,pagina 496.col.1. in princ.
Dies à lege datus ad retrahendam rem venditam sub conditione currit ab euentu conditionis.tom. primo,pag.402.col. 1.prope finem.
Dies datus ad retractum vbi venditio purè 'concepta fuerit,currit à die contractus, etiam ante traditionem & pretij solutionem.ibid.col.2.in princ.
Dies nouem à lege Regia dati ad retrahendum quando incipiãt currere.vide,Nouem dies.
Diei dominicæ celebratio an sit de iure diuino,an Pontificio humano instituta,tomo primo, pagina 494. columna prima, in medio.
Diem dominicam,Diem resurrectionis appellat Diuus Ignatius, ac Regalem omniúmque supremam.tomo 1.pag.495. colum.1. in medio.
Dies quo ad celebrationem,quę religionis causa fit à vespera incipit,& in vespera finitur.tomo primo, pagina 496. colum. 1. in fine.
¶ Diffamationis inhibendæ quis sit iudex.tom. 1.pag.247.col.1. in princ.
Diffamatio extraiudicialis sufficit vt imploretur l. diffamari.remedium.to. 1.pag.247.col.2.in princ.
Diffamatis quod auxilium competit. tomo 1.pag. 246.colum.1. in medio.
Diffamanti vt perpetuum silentium imponatur bina admonitio requiritur.to.1.pag.246.col.2.in princ.
¶ Differentia inter ius Quiritum & ius Italicum.tom. 1.pag.447. col.2.in medio.
Differentia quæ sit inter Hidalgum & exemptum. ibid. colum.2. in medio.
Differentia an constituatur inter actionem rei vendicationis & petitionis hæreditatis.vide in dictione,Petitio hæreditatis.
Differentia inter emptorem hæreditatis & emptorem rerum singularium.to. 1.pag.42.col.1.in medio.
Differentia inter appellationem & citationem.to. 1.pag.87.col.2. in medio.
Differentia,quæ versatur inter, Decem millia sestertium,& Decies sestertium.tomo primo,pagina 527. columna secunda, in medio.
Differentia inter contractum census & emphyteusis. tom. 1.pag. 385.col. 1.in medio.
Differentia inter precarium & commodatum.to.1.pag.421.col.2. in princ.
Differentia inter contractus & vltimas voluntates in his, quæ ad conditionem tranimittendam pertinent. tomo primo, pagina 150. columna prima. in fine. & pagina 155. columna prima,in fine.

Differentia

¶Differentia inter articulum mortis & periculum mortis. to. 2. pag.365.col.2.in fine.
¶Differentia emancipationis,& patriæ potestatis in quibus sublata sit hodie.to.2.pag.412.col.1.circa medium.
Difficultas an excuset à mora in obligationibus ad factum, speciem,& genus.to.2.pag.292.col.2.in medio.
¶ Difficultas excusat à periurio.to.2 pag.292.col.2.in princi.
¶Diffidati pœna. to.1.pag.346.col.1.in medio.
¶ Diffinitio vsuræ latè traditur.to.1.pag.351.col.1.in medi.
Diffinitio potestatis absolutæ.to.1.pag.382 col.1.in princ.
¶Dignitas hidalguiæ apud Hispanos ad nobilitatem pertinet. to.1.pag.447.col.1.in fine.
¶Dignior quis dicatur.to.2.pag.518.col.2.in princ.
Dignioran sit eligendus semper,vel sufficiat eligi dignum.tom.2. pag.517.col.2.in fine.
Dignus electus omisso digniore,licitè retinet beneficium, munusve illud in conscientia.to.2.pag.518.col.2.in medio.
¶ Dilatio translationis dominij donec pretium soluatur non facit contractum conditionalem. to.1 pag. 403.col. 2.in medi.
¶ Diis & parentibus non possumus reddere æquale.to.2.pagin. 326.col.2.post medium.
¶ Dini locus vitiosissimus emendatus.to.2.pag.436.colum. 1.in princ.
¶ Directæ substitutionis ab obliqua distinctio.to.2.pag.75.col.1. in medio.
¶Discrimen quod sit inter crucifigere & occidere.to.1.pag. 451. col.2.in medio.
¶ Dispares genere & diuitiis matrimonium contrahentes reddunt legitimam prolem, quam in concubinatu susceperant. to.2.pag.204.col.1.in princ.
Dispar cultus iure humano matrimonium impedit.tom. 2. pag. 179.col.1.in medio.
¶ Dispensatio aduersus concilij decreta & canones sufficiens nó censetur,nisi in specie fiat eorum derogatio.to.2.pag.476. col. 2.in medio.
Dispensatio summi Pontificis de beneficio retinendo,an noceat patronis laicis.to.2 pag.114.col.1.in medio.
Dispensatio secunda cum mentione primæ circa idem concessę, est facienda.to.1.pag.258.in medio.
Dispensare quid,& dispensatio,& dispensator.to.2.pag.172. col. 1.in medio.
Dispensare circa ius,& declarare iura differunt.to.2.pa.572.col. 1.in fine.
Dispensare an possit Papa contra ius naturale vel diuinum.to.2. pag.172.col.2.post princ.
Dispensare potest Papa contra ius humanum.ibid colu. 2. post medio.
Dispensare an possit Papa,vt dirimatur matrimonium ratum nó consummatum,& quid de consummato.to.2.pag.190.col.1.in medio.&col.2.per totam.
Dispensare potest Rom.Pontifex vt matrimonium contrahatur inter patruum & neptem ex fratre.to.2.177.col.1.in medio.
Dispensare potest Papa vt matrimonium contrahatur in aliquot gradibus Leuitici capi. 18.expressis.to.2.pag. 177.col.1. in fine.
Dispensare non possunt Episcopus neque Legatus à latere contra capitulum,non debet.ibid.col. 1.in fine.
Dispensare circa prolem illegitimam non potest is,qui habet à Principe facultatem legitimandi.to.2.pag. 244.col.1. in princ.
Dispensare quis potest cum corpore vitiatis.to.2.pag.452.col.1. post princ.
Dispensare quis potest super irregularitate contracta ex homicidio voluntario.to.2 pag.476.col.1.in medio.
Dispensare potest Episcopus super homicidio voluntario occulto.to.2.pag.476.col.2.in princ.
Dispensare solus Papa potest cum homicida casuali.tom. 2.pag. 477.col.1.in med.&
Dispensatio non habet locum in iuramẽtis assertoriis,sed in promissoriis aliquando.to. 2.pag.246.col.2 in medio.
Dispensatio in iuramento quo modo possit cocedi.to.2.pa.247. col.2.in medio.
Dispensatio in iure humano sine causa facta an reddat illum cui conceditur,tutum quo ad Deum.tom.2.pag.173.columna 1. post princ.
Dispensatio qua ratione sit necessaria,vbi causa iusta à legis obligatione videtur quem eximere. to.2.pag.173.col. 1.in medi.
Dispensatio contra ius humanum in dubio censetur ex iusta causa facta.ibid.col.2.in princ.
Dispensatio contra ius humanum à Rom. Pontifice facta etiam sine causa valet,licet male faciat Princeps eam concedens.to.2. pag.173.colu.2.in medio.
Dispensatio inferioris à Principe,sine iusta causa facta, in vtroq; foro non tenet.to.2.pag.173.col.2.prope finem.
Dispensatio vt matrimonium contrahatur, an exigat mẽtionem gradus propinquioris in linea transuersa.to.2.pag. 177.col.2. circa princip.
Dispensatio in coniugali prohibitione quam causam habere debeat.to.2.pag. 177.col.2.in fine.
Dispensatio non valet,si tacetur matrimonium scienter contractum fuisse inter prohibitos.tomo 2.pag. 178.columna prima, post princ.
Dispensatio an inducatur ex Principis dissimulatione.to.2. pag. 178.col.1.in medio.
Dispensatio circa filios illegitimos in quo differat à legitimatione.to.2.pag.220.col.1.in medio.& pag.223.columna secunda, prope finem.
Dispensatio Rom.Pontificis circa matrimonium an efficiat prolem legitimam.tomo secundo,pagina 225.columna prima,per totam.
Dispensatio an extendatur ad cõnexa. to.2.pag. 224.colum.1.in medio.
¶ Dispositio per quam ad ius cõmune reducitur fauorabilis est. to.1.pag. 380.col.1.in fine.
Dispositio quælibet an non tantum in presentibus sed & in futuris accipienda sit.to.1.pag.218.col.2 in princ.
¶ Disputatio inter Sextum Cælium, & Phauorinum de rigore l, duodecim tab.titulo de re iudica.apud Gellium lib. Noct. att. 20.c. 1.to. 1.pag.257.col.1.in fine.
¶ Distinctio dantis operam rei licitæ,vel illicitæ,an sit admittenda,vbi adest ignorantia probabilis.tomo 2. pag.361. colum.2. in medio.
¶ Distributiones quotidianæ an veniant appellatione fructuum beneficiorum.to.1.pag.407.col.2.in principio.
Distributiones quotidianæ dantur ratione personalis operæ & laboris.to.1.pag.407.col.2 in princ.
Distributiones quotidianæ quæ dicantur.ibid.
Distributiones quotidianę dantur ratione personalis operæ & laboris.to. 1.407.col.1.in princ.
Distributiones quotidianæ etiam ex consuetudine absentibus dari non debent.to.1.pag.407.col.2.in fine.
Distributionum quotidianarum natura.ibid.
Distributiones quotidianæ nó dantur etiam causa studij absentibus.ibid.
Distributiones quotidianę non dantur etiam habenti priuilegiũ à Papa,vt fructus beneficij etiam absens recipiat.ibid.
Et quid si dispensationis & priuilegij authoritate speciali,seruiat is ecclesiæ per vicarium.ibid.
Et quid si priuilegium dicat,percipiat fructus,ac si resideret ipse. to.1.pag.408.col.1.in princ.
Distributiones quotidianæ an dentur duplices iis,qui sunt præsentes ratione duorum officiorũ.to. 1.pag.409.col. 1.in princ.
Distributiones quotidianæ absentium,an præsentibus accrescãt. ibid.col.2.in fine.
Distributiones quotidianæ an sint dandæ,& debeantur infirmis, qui personaliter ministrare non valent. to. 1. pag.410. colum. 1.in fine.
Distributiones quotidianæ non debentur ægrotanti si ipse vsus integra valetudine consuescerit diuinis officiis non interesse. to.1.pag.410.col.2.in medio.
Distributiones quotidianæ an sint præstandæ infirmis qui propria culpa in morbum inciderunt.to.1.pag.410. col.2.in fine.
Distributiones quotidianæ etiam debentur absentibus propter aliquam vrgentem causam,vel necessitatem vel ob euidentem ecclesiæ vtilitatem.ibid.col.2.in fine.
Distributiones quotidianæ an debeãtur absentibus causa pestis. to.1.pag.411.col.1.in princ.
Distributiones quotidianæ an debeantur canonico propter seditiones à ciuitate expulso absque eius culpa.tom. 1.pag.411. col.1.in princ.
Distributiones quotidianas an percipere debeat canonicus iniustè in carcerem inclusus,ibid.col.1.in medio.
Distributiones quotidianæ & reditus beneficij an denegentur excommunicato,qui ob censuram non potuit diuinis interesse,ibidem.
¶ Diuina iudicia quando sint ab hominibus imitanda. to. 1.pag. 205.col.1.in princ.
Diuino vel humano iudicio quando quis ob alterius culpam sine crimine punitur.tomo primo,pagina 294. columna secunda,in medio.
Diuino iudicio nunquam puniuntur innocentes pœna spirituali aut æterna.to. 1.pag.295.col.1.in fine.

Diuinus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Diuinum eloquium conciliatur. ibidem. columna prima. in fine.
¶Diui Thomæ verba discutiuntur. 2.2. quæstione 87. artic. 1. ad finem. to. 1, pagi. 301. col. 1. in fine.
Diuus Hieronymus quis fuerit & quo tempore obierit. to. 1. pa. 475. col. 2. in fine.
¶ Diuisio fructuum pendentium pro rata est facienda venditare ex pacto de reuendendo. to. 1. pag. 226. col. 2. in medio.
Diuisio rei communis quomodo fieri debeat. to. 1. pag. 156. col. 1. in fine.
¶ Diuites an sint cogendi eleemosynâ pauperibus erogare. to. 1. pag. 415. col. 1. in medio.
Diuitias vel paupertatem allegans debet eam qualitatem probare. to. 1. pag. 286. col. 1. in medio.
¶ Diuortium duplex. to. 2. pag. 188. col. 1. in medio.
Diuortium Romanorum legibus passim permittebatur. ibid.
Diuortium primum apud Romanos. to. 2. pag. 188. columna 2. in medio.
Diuortium ex Romuli lege. tom. 1. pag. 188. columna secunda. in princ.
Diuortium apud Iudæos. tomo 2. pagin. 188. columna secunda in princ.
Diuortium fœuitiæ causa. tomo secundo pagi. 191. columna 1. in fine.
Diuortium ob præparationem veneni. tom. 2. pag. 191. column. 1. in fine.
Diuortium adulterij causa, vide in dictione, Adulterij causa.
Diuortium furoris causa. tom. secundo. pagin. 191. columna. 2. in medio
Diuortium sodomiæ causa. tom. 2. pag. 191. col. 2. in medio.
Diuortium hæresis causa. to. 2. pag. 191. col. 2. in medio.
Diuortium ex religionis professione. vide in dictione, Religio.
Diuortij causam solus iudex ecclesiasticus definiet. tom. 2. pagin. 194 col. 2. in princ.
Diuortij lata sententia ob adulterium vxoris, si ipse vir fornicetur, cogitur vxorem in consortium coniugalem admittere. to. 2. pag 194. col. 1. in princ.
Diuortij sententia quo ad tori separationem an transeat in rem iudicatam. tom. 2. pag. 233. col. 1. in fine, & pag. 232. colum. 2. in medio.
¶ Dius mensis, cuius meminit Iosephus, nostro Nouembri respondet. to. 1. 491. col. 1. in princ.
Dius, non Dœsius legendum est apud Plutarchum. ibidem.
¶ Dobla Castellana cuius erat valoris. to. 1. pag. 536. colu. 1. in med.
Dobla Castellana antiqua cuius æstimationis, & ponderis erat. to. 1 pag. 535. col. 2. in medio.
Doblas de cabeça quid: ibidem. col. 2. in fine.
Doblas morisças quid: tomo primo pagin. 536. column. prima. in fine.
Doblones apud Hispanos quid. to. 1. pag. 517. colu. in medio.
¶ Dolosо non datur optio ad iustum pretium supplendum. to. 1. pag. 275. col. 1. in fine.
Dolus verus nũquam videtur remissus, nisi expresè remittatur. to. 1. pagina 324. columna 1. post principium.
Dolus quando remitti possit, præteritus vel futurus. ibidem.
Dolus dans causam contractui bonæ fidei, cur eum nullum faciat ipso iure. to. 2. pag. 415. col. 1. in medio.
Dolus dans causam contractui an tollat consensum. tom. 2. pag. 416. col. 1. in princ.
Dolus dans causam matrimonij, an illud irritum faciat. to. 2. pag. 416. col. 1. in medio.
Dolus re ipsa contingens ob grauissimam læsionem, an operetur rescissionem contractus iurati. to. 2. pag. 305. col. 2. in fine.
¶Domicilij mariti lex an habeat locum in bonis existẽtibus extra illud territorium. to. 2. pag. 181. col. 2. in medio.
Domicilij mariti lex an sit attendenda in his quæ tangunt diuisionem bonorum, aliudve simile, an vxoris. to. 2. pa. 81. col. 1. in fin.
Domicilium mariti sortitur vxor quoad exactionem dotis, & quo ad alia plura. to. 2. pag. 181. col. 1. in medio.
Domicilij proprij renuntiatio quid in contractibus operetur. to. 1. pag. 33. col. 2. in medio.
Domicilij vel originis ratione est quis propriè subditus. tom. 2. pag. 38. col. 2. in medio.
¶Dominium non transit absque traditione ex resolutione contractus verbis obliquis concepta. to 2 pag. 437. col. 1. in fine.
Dominium sine traditione & ex actu inter viuos non trãsfertur. ibidem.
Dominium non transiret absque traditione etiam si in donationis contractu eius resolutio pacta foret verbis directis. ibidem. col. 2. in princ.
Dominium non censetur translatum donec verè conditio euenit vbi traditur aliqua res alteri sub cõditione ipsi titulo apposita, réstque ipsa species est non pecunia. to. 1. pag. 224. columna secunda, in medio.
Dominium non potest auferri ab hærede inuito, nec præcisè cogi ad traditionem mortuo tradente ipsam ante conditionis diem. ibid.
Dominium rei æstimatæ non transit in illũ, cui per æstimationẽ venditur, nisi præsens ipsa res sit. to. 1. pag. 105. columna prima, in princ.
Dominium directum vel vtile tãtum habens in iure retractus an consanguineo iure Regio præferatur, vide, Retrahere potest.
Dominium à priuato auferri per Principem non potest absque publica vtilitate. to. 1. pag. 380. col. 2. in medio.
Dominium quid sit. to. 1. pag. 381. col. 1. in princ.
Dominium an transeat absque traditione ex titulo contractæ societatis. to. 1. pag. 434. col. 2. in fine.
Et quid de possessione. ibid.
Dominium rerum à marito acquisitarum matrimonio constante in vxorem quo ad partem dimidiam transfertur absque aliqua traditione. to. 1. pag. 435. col. 1. in fine.
Dominia quo iure dicta. to. 2. pag. 535. col. 2. in medio.
Dominium rei legatæ quo pacto transeat in legatarium. tom. 2. 100. col. 2. in medio.
Dominium qualiter transeat in fideicommissarium ex verbali restitutione. to. 2. pag. 90. col. 1. in fine.
Dominium triplex. to. 2. pag. 532. col. 1. in medio.
Dommium acquisitum præscriptione sit ne vtile, an directũ. to. 1. pag. 438. col. 2. in princ.
Dominium vtile acquisitũ præscriptione, quos effectus habeat. to. 2. pag. 440. col. 2 in medio.
Dominium vtile acquisitum per præscriptionem, an tolli possit per Principem sine causa. tomo secundo, pagina 442. colum. 1. in princ.
Dominium directum apud dominum veterem manens post rem præscriptam ab alio, quos effectus habeat. ibidem. columna 1. in medio.
Dominium rei donatæ causa mortis, quando trãseat in eum, cui facta fuit absque traditione. to. 2. pag. 19. col. 1. in fine.
¶ Domini quo tempore acquirant cõtra vasallos ea, quæ iure cõmuni non debentur. tomo 2. pagina 409. columna secunda, in medio.
Domini non possunt cogere vassallos ire ad sua molendina. to. 2. pag. 410. col. 2. post princ.
Domini qualiter acquirere possint ius cogendi subditos, vt ad sua tantum molendina accedant. tomo secundo, pag. 409. col. 2. in medio.
Dominus vetus rei præscriptæ potest agere contra eum, qui nec præscripsit, nec causam habet ab eo, qui præscripsit. to. 2. pag. 441. col. 1 in medio.
Dominus vetus an possit impedire confiscationem rei præscriptæ ob delictum præscribentis. tomo 2. pagin. 442. columna 1. circa medium.
Dominus vetus an possit rem ab alio præscriptam victámve rapere, aut compensationis ratione detinere. to. 2. pag. 444. col. 1. in princ.
¶ Dominici à Soto commendatio. tom. 2. pagin. 185. columna 2. in medio.
Dominicus à Soto Caroli Cæsaris confessor. to. 1. pag. 157. col. 2. in fine.
¶ Dominus vitæ suæ, aut membrorum suorum nullus est. tom. 1. pag. 108. col. 2. in princ.
Dominus alicuius castri aut villæ, vel ciuitatis an habeat aliquod ius in pascuis publicis ratione iurisdictionis. to. 1. pag. 135. col. 1. in medio.
Dominus agri priuati an possit prohibere pascua ipsius agri, collectis fructibus. to. 1. pag. 135. col. 2. in princ.
Dominus agri priuati an possit eundem agrum pratum efficere ac constituere. ibid. col. 2. in medio.
Et quid de iure Regio. to. 1. pag. 137. col. 1. in medio.
Dominus agri priuati liberè potest mutare eiusdem agri culturã. to. 1. pag. 138. col. 2. in medio.
Dominus iure Regio non potest absque speciali priuilegio Regis, vel legitima præscriptione prata, quæ Dehesas, dicimus, ex suis agris efficere. to. 1. pag. 137. col. 1. in medio.
Potest nihilominus vites & oliuas in eo plantare. ibidem. col. 1. in fine.
Dominus famulo ægrotãti tenetur cibaria & modicas, ac tenues expensas exhibere. tomo primo, pagina 410. columna secũda, in medio.

Dominium

Index Alphabeticus.

Dominium transfertur absque noua traditione, ex pacto legis commissoriæ aut in diem adiectionis. tom. 1. pag. 390. colu. 2. in princ.
¶Domus vbi habitant nobiles nec arma, nec equi possunt capi pro executione debiti soluendi. to. 1. pag. 258, columna 2. in medio.
Domus locata propter casum contingentem potest peti à domino ad propriam habitationem expulso inquilino. tom. 1. pag. 326. col. 1. in medio.
Domo vendita cum ea locata sit pro annua pensione, qualiter pensio pertinebit ad emptorem. tom. 1. pag. 226. columna 1. in medio.
Domum reuocandi priuilegium, vide in verb. Priuilegium.
¶ Donatio omnium bonorum iure Cæsarum improbata est, etiã si sit iuramento confirmata. to. 1. pag. 405. col. 1. in medio.
Et quid si fiat retento sibi vsufructu. ibidem.
Donatio omnium bonorum non valet, quia ex ea tollitur testandi libertas. to. 1. pag. 406. col. 1. in medio.
Donatio omnium bonorum non erit valida, etiam reseruato vsu fructu, si ipse vsusfructus ita modicus sit, vt non sufficiat ad donatoris alimenta. ibidem.
Donatio omnium bonorum præsentium tantum iure Regio minimè valida est. to. 1. pag. 406. col. 2. in medio.
Donatio omnium bonorum vt valeat iure Regio duo requirun tur. to. 1. pag. 407. col. 1. in medio.
Donatio facta absenti potest reuocari ante acceptationem donatarij. to. 1. pag. 422. col. 2. in prine.
Donatio facta à filiofamilias consensu patris ab ipso patre profecta videtur. to. 1. pag. 384. col. 2. in medio.
Donationi perfectæ incontinenti potest adiici conditio, vel modus non ex interuallo. to. 1. pag. 218. col. 2. in fine.
Donatio incontinenti & si perfecta sit, etiam inuito donatario conditiones iuxta donatoris voluntatem optimè admittit. to. 1. pag. 218. col. 2. in fine.
Donationi potest apponi conditio, non tantum invtilitatem ipsius donatoris, sed & in fauorem alterius, cui ex hoc actio quæritur. to. 1. pag. 219. colum. 1. in princ.
¶ Donare non potest causa mortis qui non potest testari. to. 2. pag. 17. col. 2. in fine.
Donare quis non tenetur, etiam extremè indigẽti. tom. 2. pag. 501. col. 2. in medio.
Donari potest meretrici, & concubinæ præter quã à milite, minore, & clerico. tomo secundo, pagina 505. columna prima, in medio.
Donatarius susceptis à donatore filijs post donationem tenetur in foro conscientiæ donata restituere. to. 2. pag. 170. col. 2. circa finem.
Donatio non est vbi qui accipit putat sibi debitum dari: etiam si donans secus existimet. to. secundo, pagina 499. colum. 2. post principium.
Donatio facta filiofamilias ad assumendos sacros ordines an imputetur in legitimam. tom. secundo, pagin. 103. colum. 1. circa finem.
Donatio omnium bonorum facta cum iuramento, an teneat. to. 2. pag. 2. col. 2. in medio.
Donatio facta in pœnam mutationis, aut reuocationis testamenti minimè valet. to. 2. pag. 9. col. 1. in princ.
Donatio causa mortis an pereat deportatione aut pœna capitali donantis. to. 2. pag. 16. col. 2. in medio.
Donatio causa mortis qualiter cognoscatur. to 2. pag. 21. col. 2. in princ.
Donatio iurata an reuocetur natiuitate filiorum ex l. si vnquam. to. 2. pag. 252. col. 1. in medio.
Donatio facta filiofamilias an imputetur in legitimam. to. 2. pag. 103. col. 1. in medio.
Donatio omnium bonorum facta ecclesiæ valet. tom. 2. pagin. 4. col. 2. in princ.
Donatio quare dicatur, quasi dono datio. to. 2. p. 1. col. 2. in medi.
Donatio inter virum & vxorem quare fuerit prohibita. to. 2. pa. 5. col. 1. in fine.
Donatio inter virum & vxorem iuramento facta valet. to. 2. pag. 5. col. 1. circa medium.
Donatio causa mortis iuramẽto firmata, an reuocari possit pœnitentia. to. 2. pag. 5. col. 2. in medio.
Donatio causa mortis transit in donationem inter viuos, si donator promittat eam non reuocare. to. 2. pag. 6. col. 1. in princ, & col. 2 circa finem.
Donatio inter patrem & filium non admittit illam conditionẽ, Si donator præmoriatur, quando iuramẽto firmata fuit. to. 2. pag. 5. col. 2. in medio.
Donatio causa mortis an contractui, an vltimæ voluntati sit similis. to. 2. pag. 16. col. 1. post medium.
Donatio causa mortis an permittatur inter virum & vxorem. to. 2. pag. 16. col. 2. in prin.
Donatio facta inter virum & vxorem an exigat traditionem. ibid.
Donatio inter virum & vxorem, morte confirmata, an retrotrahatur. ibid.
Donatio causa mortis an fieri possit à filiofamilias absque consensu patris. to. 2. pag. 17. col. 1. in princ.
Donatio causa mortis an possit fieri ab vsurario manifesto. tom. 2. pag. 17. col. 2. in medio.
Donatio an possit absenti fieri, ita vt statim valeat. tom. 2. pagin. 18. col. 1. in princ.
Donatio causa mortis pacto nudo fieri potest. to. 2. pag. 19. col. 1. in medio.
Donatio causa mortis quam actionem producat. to. 2. pag. 18. col. 2. in fin. & pag. 19. col. 2. in princ.
Donatio causa mortis an reuocetur per alienationem rei donatæ. to. 2. pag. 19. col. 2. in medio.
Donatio causa mortis falcidiam patitur. to. 2. pag. 20. columna 2. in princ.
Donatio causa mortis quam solennitatem requirat. to. 2. pag. 21. col. 1. in prin.
Donatio causa mortis an exigat aditionem hæreditatis ad eius confirmationem. to. 2. pag. 21. col. 1. in medio.
Donatio causa mortis qualiter reuocetur. ibid. col. 2. circa med. & pag. 21. col. 1. in medio.
Donatio causa mortis quando cẽseatur facta, & ex quibus verbis. to 2. pag. 21. col. 2. in princ.
Donatio inter viuos imputatur in debitum legale. tom. 2. pag. 61. col. 2. in fine.
Donatio remuneratoria an imputetur in his regnis in tertiam & quintam bonorum partem. tomo secundo, pag. 46. columna 1. in medio.
Donatio remuneratoria quem effectum habeat. ibid.
Donatio potest à viro sene vel ignobili vxori fieri causa remunerationis iuuentutis, vel nobilitatis, etiam matrimonio constãte. to. 2. pag. 138. col. 2. in fine.
Donatio ista an sit ab vxore reseruanda filiis primi matrimonij, si ad secundas nuptias transierit. tomo secundo, pag. 139. col. 1. in princ.
Donatio eadem an habeat dotis nomen, & priuilegia. ibid.
Donatio propter nuptias quid sit. tomo 2. pag. 147. columna 1. in medio.
Donatio absenti iure Regio fieri potest, & facta valet, etiam nemine pro eo acceptante. to. 1. pag. 222. col. 2. in fine.
Donationis actus plurimum interest, an fiat ad rationem mensuræ, vel corporis certi & limitati. to. 1. pag. 9. columna secunda, in princ.
Donatio inter viuos an reuocari possit, si donatarius graue, aut atrocem iniuriam donatori intulerit. tomo primo, pag. 211. col. 1. in medio.
Et quid si donatarius per accusationem, aut denuntiationem ipsum donatorem veri criminis reum in iudicium detulerit. ibi.
Donatio facta filio, quem pater vnicum habebat, aliis postea susceptis liberis reuocatur tantum quo ad legitimam. to. 1. pag. 248. col. 1. in fine.
Donatio facta ecclesiæ susceptis liberis tãtum reuocatur quo ad legitimam eis iure debitam. tomo primo, pag. 249. colum. 2. in medio.
In primogeniis aliisque similibus dispositionibus potest adiici conditio, si nec presbyter, nec monachus fuerit. to. 1. pag. 251. col. 1. in medio.
Donationem rescindi ex capite l. si vnquam. C. de reuocand. donatio. an ex titulo inofficiosæ donationis, quid referat. tom. 1. pag. 252. col. 1. in medio.
Donatio titulo inofficiosę reuocatur, etiam si ea nó sit omnium, nec maioris partis bonorum, modo inofficiosa sit. to. 1. pag. 251. col. 2. in princ.
Donatio vnica an subsit in iis renuntiationibus, quæ requirunt insinuationem. to. 1. pag. 273. col. 1. in fine.
Donatio præsumitur, si læsus nulla coactus necessitate rem carius emat, vel vilius vendat. tom. primo, pagina 275. columna secunda, in fine.
Donatio inter virum & vxorem quando resoluitur & penitus rescinditur. to. 1 pag. 290. col. 2. in fine.
Donatio valida est pereuntibus viro & vxore simul naufragio, aut ruina. to. 1. 291. col. 1. in princ.
Donatio non dicitur, vendere rem viliori pretio, sed contractus damnatus. to. 1. pag. 274. col. 1. in fine.

Donatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Donatio facta extratraneo qualiter reuocatur in totum.to.1.pa. 248.col.1.in fine.
Donatio facta à patre filio vnico,alijs postea susceptis non reuocatur quo ad tertiam bonorum partem.to.1.pag.298.col.2.in med.& pag.249.col.1.in prin.
Donatarius poterit seruare pactum donationi appositum in fauorem tertij,etiam inuito donatore.to.1.pag.221.column.1.in medio.
Donator an possit pactum in fauorem tertij reuocare.to.1. pag. 220.col.1.in fine.
Et an tertio ex pacto donationi adiecto actio vtilis detur, & statim ius acquiratur.to.1.220.col.2.in fine.
Donatoris iuramentum impedit reuocationem pacti seu condi tionis adiectæ donationi.to.1.pag.221.col.2.in fine.
Donatoris notarijve stipulatio nomine absentis concepta, an impediat reuocationem prædictæ conditionis,vel modi.to.1. pag.222.col.1.in princ.
Donatoris hæres non poterit reuocare pactum donationi appositum in fauorem tertij.to.1.pag.225.col.1.in princ.
Et quid de pœna apposita pro fœdere pacis conseruando an possit remitti in præiudicium fisci,vel ecclesiæ.ibidem.columna 1. in medio.
Donator non potest nondum secuta ratihabitione absentis, si stipulatus fuerat,pœnitere non requisito donatario.to.1.pag. 223.col.1.in princ.
Donator nequaquam potest post absentis acceptationem,etiam ex consensu donatarij à prædicto pacto donat oni in fauorem te tij appositio recedere.to.1.pag.222.col.2.in fine.
Donator iure Regio potest reuocare donationem absenti factá ante eius acceptationem,tom.1. pag. 222.columna secunda in medio.
Donator quando possit modum donationi adiectum indistincte reuocare.to.1.pag.221.col.2.in princ.
Donatori an vtilis in rem competat ad ipsam rem donatam nó seruatis contractus placitis. to.1.pag.219. colum. a prima. in fine.
Donator poterit in alicuius tertij fauorem exigere obligationé à donatario.to.1.pag.219.col.1.in medio.
¶ Donatistarum error asserentium peccatores manifestos non pertinere ad ecclesiam,nec esse intra eam.to.2.pag.311.colu.1. circa princ.
¶ Dormiens an sit irregularis si hominem occiderit.to.2. pagi. 486.col.2.in medio.
¶ Dos,vxore adulterio committente,cui adiudicanda sit.tom.2. pag.144.col.2.in fine.
Dos à lege ciuili taxari potest.tom.2.pag 149.columna secunda in princ.
Dos an censeatur ex omnibus bonis tacitè constituta à fœmina matrimonium contrahente.to.2.pag.125.col.1.in medio.
Dos an sit necessariò constituenda à puella diuite, quam aliquis inrauit vxorem ducturum,vt ipse teneatur eam ducere.tom.2. pag.125.col.1.circa finem.
Dos mulieris hæreticæ cui adiudicetur.to.2.pag.191.colum.2.in medio.
Dos mulieres adulteræ à viro retinetur per exceptionem fornicationis, etiam si ipse vir vxoré adulteram propria authoritá à domo expulerit. to.secundo.pagin. 103. columna prima in medio.
Dos an sit debita à patre filiæ spuriæ.tom.2.pagi.117.columna 2. in medio.
Dos à patre filiæ spuriæ data,maioris tamen quantitatis, quàm lege liceb at,qualiter sit ad legitimam quantitatem reducenda.ibidem.columna 2.circa med.
¶ Dos & fiscus pari priuilegio censentur quo ad ius hypothecæ. to.1.pag.230.col.2.in fine.
Dos cóstante matrimonio à solo marito filiæ data vel promissa, ex quibus bonis deducenda est.tom.1.pagina 345.columna 2. prope medium.
Dos data à patre filiæ soluto matrimonio an ea censeatur data ex bonis acquisitis constante matrimonio,to.1.pag.345.col.2. in fine.
Dotalis hypotheca non est admittenda,nisi præmissa excussione,quam inducit textus in auth,hoc si debitor, de pignoribus,to.1.pag.433.columna secunda in medio.
Dotales res in quibus casibus alienari possunt à marito consentiente vxore. to.1.pag 102.col.1.in medio.
Dotalium rerum æstimatio emptionem facit in dubio.to.1. pag. 101.col.1.in princ.
Et hoc procedit etiam si pretium in arbitrium alterius conferatur,ibidem.Cætera vide in verbo,Aestimatio.
Dotaliabona vxoris illius,qui rem primipilarem tractabat, hypothecæ subiecta erát pro huius muneris administratione.to. 1.pag.231.col.1.in princ.
Dotalis hypotheca prior etiam ob mutui refectionem redemptionémve competenti.tomo primo,pagin. 188. columna prima,in medio.
Dotalis hypotheca tacita vel expressa quando prioribus præferatur.to.1.pag.188.col.1.in medio.
Dotalis hypotheca an præferatur creditoribus, qui cum marito ante instrumenta dotalia,& confessionem receptæ dotis contraxerunt.to.1.pag.193.col.1 in medio.
Dotis causa quam fisci fauorabilior est in dubio.tom.1.pag.230. col.2.in fine.
Dotis receptæ confessio facta à marito matrimonio constante, si vera dotis numeratio nó probetur an habeat vim donationis inter virum.to.1.pag.190.col.2.in medio.
Et an ratione huius confessionis competat mulieri ius tacitæ hypothecæ,aut ius prælationis.tomo primo,pagin. 191.columna 1.in fine.
Et an hæc confessio possit à marito reuocari ante mortem. ibid. col.1.prope finem.
Dotis receptæ confessio emissa matrimonio constante, vbi præsumitur prohibitæ donationis fraus non confirmatur iuramé to.to.1.pag.192.col.1.in princ.
Et quid de promissione dotis soluendæ iuramento stabilita.ibid. col.1.in medio.
Traduntur etiam tres aut quatuor casus,in quibus confessio dotis receptæ veram numerationem saltem præsumptione probat.to.1.pag.192.col.1.in medio.
Dotis receptæ confessio siue constante matrimonio, siue ante cóntingens an noceat anterioribus creditoribus,quibus hypotheca nulla tacita vel expressa competat.tomo 1.pagina 195.col.1. in princ.
Et quid de cófessione dotis facta in rebus immobilibus.to. 1.pag. 195.col.1 in fine.
Dos dum ab hæredibus mariti viduæ non soluitur an ei licitè statuto danda sit certa quátitas moderata pro quolibet anno. to. 1.pag.354.col.1.in prin.
¶ Dubitans an habeat bonam fidem.to 2.pag.417.col.2.in prin. Et ibi an possit vsucapere.
Dubitans rem furtiuam esse,an possit eam emere.tom.2.pag.541. col.1.in medio.
¶ Dubius in aliqua re eligere debet certius, vbi agitur de salute animæ,& electio imminet præcisè.tom.2.pagina 121.columna 2.in princ.
Dubius de viribus matrimonij ob aliquod impedimentum,an teneatur reddere,vel possit exigere debitum.to.2.pag.185.col.1. in medio.
Dubius existens inter duo pericula quorum alterum necessariò eligendú,iure eligit illud,quod securius apparet.to.2.pag.185. col.2.in princ.
Dubium duplex.to.2.pag.417.col.2.in medio.
Dubium speculationis à dubio practico differt plurimum. to.2. pag.185.col.2.in medio.
¶ Ducatus apud Hispanos quid:tomo 1. pag. 517. columna prima,in medio.
¶ Duces & Marchiones non possunt auocare causas à iudicibus ordinariis. tomo primo,pagina 28. columna secunda,prope medium.
Duces belli militésve an peccent mortaliter si, vt victoria potiantur,se maximo committunt prælij periculo.to.1.pag.170.col.1. in princ.
¶ Duella quid:to.1.pag.513.col.2.in fine.
¶ Dupondius æreus numus fuit duarum librarum.to. 1.pag.512. col.2.in fine.
¶ Durandi opinio refutata per Dominicum à Soto.to.2.pag.322. col.1.circa finem.
¶ Durities legis veteris duodecim tabularum titulo de re iudicata,concitabat plebem in seditionem.to.1.pag.157.columna 2. in medio.
¶ Dragma differt à Romano denario contra Budæum. to.1.pag. 514.col.2.in medio.

E

Ebrius an incurrat irregularitatem, si hominem tempore ebrietatis occiderit. tomo secundo,pag.485. columna prima,in fine.
Ebrius minimè contrahit matrimonium.tomo 2.pag. 131.col1 i.. medio.

¶ Ecclesia

¶ Ecclesia instituta hæres à prælato an teneatur alienationem factam per prælatum approbare.to.2.pag.26.col.2.in medio.
Ecclesia an teneatur facere inuentarium.ibid.column.secunda in fine.
Ecclesia necessariò non est instituenda hæres à prælato in bonis patrimonialibus.to.2.pag.24.col.1.in fine.
Ecclesia tolerat quandoque minus malum,vt maius euitet. to.2. pag.119.col.1.in medio.
Ecclesia substituta sub conditione, si sine liberis decesserit, an præferatur fœminis.to.2.pag.97.col.1.in fine.
Ecclesia contra ecclesiá iure veteri præscribebat.30.annis.tom.2. pag.399.col.2.in med.Quid iure posteriori.to.2.pag. 400.col. 1.in fine.
Ecclesia hæres instituta an possit detrahere falcidiam de legatis alteri ecclesiæ.to.2.pag.401.col.1.post medium.
Ecclesia Romana,100.annorum priuilegio vtitur in præscriptionibus.to.2.pag.401.col.2.in princ.
Ecclesia restituitur aduersus præscriptionem,etiam quadragenariam ex causa ordinaria.tom.secundo pagin.495. columna 1.in fine.
Ecclesiarum res mobiles vsucapiuntur triennio.to.2.pa.401. col. 2 post principium.
Ecclesiæ collegialis constructor,vel donator, quod ius patronatus habeat.to.2.pag.427.col.2.in medio.
Ecclesia an habeat priuilegium vocãdi quemcunque ad curiam Regis quo ad primam causarum cognitionem.tomo 1.pag. 23. col.1.in medio.
Ecclesia poterit eligere iudicem ecclesiasticum, vel secularem cũ agere velit contra laicum pro re dolo aut violentia ei ablata. ibidem.col.1.in fine.
Ecclesia an sit in integrum restituenda ad proponendam causam recusationis.to. .pag.97.col.2.in medio.
Ecclesia an sine traditione acquirat dominium ex pacto.l. quoties C.de donatio.quæ sub mod.tom.1.pagin. 223.column.2.in fine.
Ecclesia in diuinis testimonijs interpretandis errare nequit. to. 1.pag.202.col.2.in princ.
Ecclesia vel summus Pontifex non potest nouum articulum fidei constituere,aut efficere aliquam assertionem esse catholicam, quæ antea catholica non fuerit.to.1.pag.460.columna secunda in fine.
Ecclesiæ catholicæ quæ dicantur apud Augustinũ to.1.pag. 476. col.2 in medio.
Ecclesia ab initio religionis Christianæ solum recepit actus Apostolorum conscriptos à Diuo Luca.to.1.pa.483.col. 1.in medio.
Ecclesia post quadriennium restituitur in integrum ob enormissimam læsionem.to. .pag.176.col.2.in medio.
Ecclesijs & minoribus quando ob læsionem minimam detur in integrum restitutio.ibidem.col.2 1 medio.
Ecclesia an constituat venditorem in mora sine interpellatione? to. .pag.439.col.2.in princ.
Ecclesia potest petere restitutionem in integrum coram iudice ecclesiastico,etiam aduersus laicum.to.1.pag.179.column.2. in princ,
Et an bona patrimonialia clericorum eadem habeant priuilegia. ibidem.col.2.in fine.
Ecclesiæ authoritas,sola sufficiens est testimonium in his,quæ ad religionem & fidem pertinent.tom.1.pagin.202. column. 1. in medio.
Ecclesiarum immunitas & sacrorum templorum, an iure naturali,vel lege diuina statuta sit.& ibi veterum hac de re exempla. to.1.pag.341.col.2.in fine.
Et in tractatu de ecclesiarum immunitate iura pontificia præferenda sunt legibus secularibus.to. 1.pag.343.col. .in princ.
Ecclesiarum immunitas apud Gentiles,Hebræos,& Christianos maximo honore fuit.to.1.pag. 42.col.1.per totam.
Ecclesia etiam non consecrata habet hanc immunitatem:&quid de hospitalibus. to. 1.pag 143.colum.1.in medio.
Ecclesiæ immunitate nõ gaudet qui committit crimen assassinij. to:1 pag.346.col.2 in fine.
Ecclesiarum immunitas prodest excommunicato,& non hæretico & infideli.to.1.pag.247.col.1.in princ.
Ecclesiæ immunitas prodest ei, quem ad eam fugientem iudex persequitur.to.1.pag.347.column.1.in medio.
Ecclesiæ immunitas non patitur obsideri delinquentes, ne deferantur eis alimenta.to.1.pag.344.col.2.in princ.
Ecclesia debet ab vsuris potius quàm laicus abstinere. to.1. pag. 355.col.1.in fine.
Ecclesia & prælatus diœcesanus fiscum habent.to.1.pag.304.col. 2.in medio.
Ecclesiarum res ad quod tẽpus locari possunt. to.1.pag. 327. col. 2.in fine.
Ecclesiæ res non possunt hodie locari vltra triennium. to.1. pag. 328.col.2.in princip.
Ecclesia & ecclesiasticæ personæ locum habent decisioni. l. quoties.C.de rei vendicatione.to.1.pag.340.col.2 in princ.
Ecclesiasticæ res qua solennitate possunt dari in emphyteusim. to.1.pag.333.col.2.in fine.
Ecclesiasticæ res an possint alienari ad subueniendum his,qui in carceres ob scelera & luxuriam inciderunt.to.1.pag.331.col.2. in medio.
Ecclesiasticæ res & bona possunt alienari ad pauperes alendos & captiuos redimendos,to.1.pag.331.col.1.in medio.
Ecclesiasticæ res an possint hypothecæ submitti,& in pignus dari.to.1.pag.330.col.2.in fine.
Ecclesiæ fructus & reditus an possit vltra triennium locari. ibid.
Ecclesiæ res quãdo possunt locari ad nouem annos.to.1.pag.330. col.1.in fine.
Ecclesiasticus iudex qualiter possit punire delinquẽtes pœna pecuniaria.to.1.pag.304.col.1.in princ.
Ecclesiastici iudices debent pœnam pecuniariam in pios vsus,& non in propriam vtilitatem erogare.to.1.pag 304.columna 1. in fine.
Ecclesiastici iudices qualiter expendere possunt pœnam pecuniariam in proprios vsus.ibid.
Ecclesiasticus ordo potest delictum assumptus,quando liberet quẽ à iurisdictione iudicis secularis.to.1.pag. 16.col.1.in medio.& col.2.in fine.
Ecclesiastici beneficij renuntiatio facta absque prælati authoritate non tenet.to. .pag.184.col.1 in fine.
Ecclesiasticus iudex,qui de causa absolutionis à iuramento cognouerit,nó potest ipsam principalem causam tractare. to.1. pag.182.col.1.in medio.
Ecclesiasticus iudex an possit puniri laicum vendentem merces mixtas cum alia specie ignorante emptore.to.1.pag.416.col.1. in medio.
Ecclesiasticorum beneficiorum,&c.vide in dictione,Beneficiorũ.
Ecclesiasticum beneficiu obtinens à sede apostolica quando præferatur idem obtinenti ab ordinario.tom. 1.pag.231.columna 2.in fine.
Ecclesiastica & spiritualis potestas à seculari distincta est.tomo 1. pag.108.col.2.in medio.
Ecclesiasticus ordo vide in verbo,Ordo ecclesiasticus.
Ecclesiasticus iudex non secularis cognoscit de quæstione illa,an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum.to.1 pag.117. col.1.in princ.
Quod apud Gallos non seruatur. to.1.pag. 117. columna prima, in medio.
Ecclesiastici iudices in quibus possint puniri à Regiis auditorib. to.1.pag.125.col.1.in princ.
Ecclesiastica beneficia in his Regnis Castellę non dantur exteris. to.1.pag 125.col.2.in princ.
Ecclesiasticæ authoritati consentaneum est vt castra & vrbes cũ potestate vtriusque gladij sub eius habeat dominio.tom.1.pag. 479.col.1.in medio.
Ecclesiasticus dies quis dicatur.tomo primo.pagina 496.colum. 1.in fine.
Ecclesiasticæ causæ tractandæ sunt, & examinandæ apud iudices ecclesiasticos.tom.1.pag.123.colum. 2.in princ. Et ibi quæ sint hæ causæ.
Ecclesiastica potestas in quo à ciuili & seculari differat.to.1. pag. 2.col.2.prope medium.
Ecclesiastica potestas ab ipso Deo Iesu, Petro vt Principi Apostolorum & cæteris,eorúmque successoribus fuit concessa.to. .pag.1.col.1.in fine.
Ecclesiastica potestas supernaturalis est, in finémque supernaturalem tendit.ibidem.& tomo primo,pagina 4.columna secunda,in fine.
Ecclesiastici prælati nõ possunt aliundè temporalem iurisdictionem habere quàm ex Regia concessione.tomo 1.pagin.13.col. 2.in medio.
Ecclesiasticus & secularis iudex mutuò sibi auxilium præstant in exequendis mandatis & sententiis.tomo 1.pagina 31.columna 1.in fine.
Ecclesiasticus iudex an possit mittere in carcerẽ laicos propria authoritate.to.1.pag 32.col.1.in medio.
¶ Effectus iuramenti remissiuè.tomo 2.pagin. 244.columna prima,in medio.
¶ Electio an sit hæredis vel legatarij in legatis alternatiuis, & similibus.to.2.pag.36.col.1.in fine.

Electio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Electio hæredis incerti ex certis potest alteri committi.to.2.pag. 6.col.2.in medio.
Electio in dignitatibus ecclesiasticis an possit virtute consuetudinis fieri ex certis.tomo 2.pagina 143. columna secunda.in medio.
Electio facta à canonicis,qui alteri eligendi potestatem dederãt præfertur electioni postea factæ ab illo,cui concessa fuit,etiam ignorante.to.2.pag.152.col.2.in medio.
Electio facta ad beneficium,etiam ex ignorantia excommunicationis nulla est.to.2.pag.341.col.1.in princ.
¶ Eligens dignum omisso digniori an teneatur ad restitutionẽ. to.2.pag.519.col.1.in medio.
¶Eleemosyna non est propter euitandum scandalum omittenda in graui necessitate.to.2.pag.51.col.2.in medio.
¶Eleemosynam dare an sit in præcepto.to.1.pag.415.colum.2.in fine.& 416.col.2.in medio.
Eleemosynam dare quando teneatur quis sub mortali culpa. to. 1.pag.45.col.2.in fine.
Eleemosynam dare an cogatur diues officio iudicis.ibidem.
¶Eleazarus elephante oppressus mortuus fuit.to.1.pag.170. col. 1.in princ.
¶ Electio Imperatoris ad septenuiros Germaniæ vt collegium non vt singulos pertinet.to. 1.pag.3.col.2.prope princ.
Electus sponte,vt quid sibi videatur exponat,iurare nõ tenetur. to. 1.pag.318.col.1.in princ.
¶ Eleyson,an eleeson proferendum sit.to.1.509.col.1,in medio.
¶Eloquium diuinum conciliatur.tom.primo.pag.279.colu.2. in prin.
¶ Emancipare filium cogitur pater aliquot casibus.to.2.pag. 69. col.1.in medio.
Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus hodie sublata.to.1.pag.412.col.1.in medio.
Emancipationis & suitatis differentia an hodie duret facto testamento.to.2.pag.66.col.2.post principium.
¶ Emanuel à Costa.to.1.pag.173.col.1.in fine.& pag.178.col.1.circa finem.
¶ Emphyteusis à patre pro se & filiis accepta,an ad fœminas pertineat.to.2.pag.72.col.1.in fine.
Emphyteusis à patre pro se & filiis accepta, an mortuo patre filiis competat ex mortis causa capione, an ex vero contractu emphyteusis.to.2.pag.21.col.2.in medio.
Emphyteuta qui iurauit in contractu emphyteuseos, an priuari possit emphyteusi,si ante bẽnium solutionem omiserit.to.2. pag.252.col.2.in medio.
Emphyteuta quam possessionem habeat.to.2.pag.393. col.2. in med.& to.2.pag.344.col.2.in fine.
¶ Emphyteusis,cuius origo non apparet,an præsumatur perpetua,vel temporalis.to.1.pag.401.col.1.in medio.
Et quid de emphyteusi ecclesiastica.ibidem.col.1.in fine.
Emphyteusis conuenta vltra tempus iure permissum,& si nõ valeat quo ad totum illud tempus à contrahentibus definitum, val et plane quo ad tempus quod iuxta iuris legitimas sanctiones poterat definiri.to.1.pag.329.col.1.in princ.
Emphyteusis ecclesiastica simpliciter data alicui,nulla nec filiorum,nec hæredum facta mentione,ad filios &nepotes accipiẽtis transit.to.1.pag.334.col.2.in medio.
Emphyteusis & feudũ in quo differunt.to.1.pa.337.col.2.in princ.
Emphyteusis non hæreditariæ effectus.tom.1.pag. 337. colu. 2. in medio.
Emphyteusis ecclesiastica an transeat in hæredes extraneos,&an egrediatur tertiam generationem.tom.primo. pag. 334. colu. 1.in princ.
Emphyteusis ecclesiastica cuius origo non apparet ,nec de eius conditionibus constat,qnaliter sit interpretanda.to. 1.pa.349. col.2.in fine.
Emphyteusis simpliciter accepta siue priuata, siue ecclesiastica, ad mares & fœminas defertur.tom primo.pagin.335.colurn. 1. in prin.
Emphyteusis quando pertineat ad filios hæredes,non ad alios. to.1 pag.335.col.2.in fine.
Emphyteusis potest prælegari à patre vni filiorum vel hæredum. to 1 pag.336.col.1.in princ.
Emphyteusis ecclesiastica quando non est res hæreditaria.tom.1. pag.337.col 2.in princip.
Emphyteusis hæreditaria competit ipsis hæredibus pro hæreditariis portionibus.tom.primo.pagina 337. columna secunda in fine.
Secus verò si non sit hæreditaria,ibidem.
Emphyteusis quando est hæreditaria.tom. 1.pag.337.columna secunda,in fine.
Emphyteusis non hæreditaria an pertineat ad filium institutum in re certa,ibid.
Emphyteuta cessans soluere pensionem triennio priuatis,biennio ecclesiæ iure suo cadit.tomo 1.pagin. 385.columna prima, in fine.
Emphyteuta ecclesiæ quo tempore constituatur in mora,si cessauerit à solutione pensionis.tom.1.pag.429. columna secunda, in fine.
¶ Emptor rei alienæ scienter quanquam scit venditoris non esse, ea euicta poterit ad pretium agere.tom.1.pag.428,columna 1. in fine.
Emptor in quibus casibus non potest agere de euictione.tom.1. pag.428.col.1.in medio.
Emptor an possit conuenire venditorem actione euictionis sine enuntiatione litis,quando iuramentum in venditione appositum est.to.1.pag.430.col.1.in fine.
Emptoris contumacia quando eũ iure & actione euictionis priuet.to.1,pag,431.col.1.in medio.
Emptor quanuis litem venditori denuntiauerit,non potest contra eum agere de euictione,si res per imprudentiam,errorem, aut iniquitatem iudicis euicta fuerit.to.1.pag.432.columna 1. in medio.
Emptor si res per empta fuerit absq; eius culpa,an cõueniri possit ad integram iusti pretij solutionẽ venditore decepto vltra dimidiam.to.1.pag.280.col.2.in fine.
Emptoris hæreditatis & rerum singularum discrimen.to. 1.pag. 42.col.1.in fine.
Emptor bonæ fidei an faciat fructus suos.to.1.pa. 175.col.1.in fi.
Emptor fisci non potest expellere colonum fisci venditoris.to.1. pag.226.col.2.in princ.
Emptor tenetur stare colono fisci.ibid.
Emptor,qui ex l.2.C.de rescin.vendi.rem restituere elegit, an sit cogendus fructus etiam restituere. to. 1.pag. 270.col.prima,in princ.
Emptor conuentus vltra dimidiam iusti pretij, an debeat rem cũ fructibus restituere.ibid.
Emptor tenetur iustum pretium supplere venditori etiam re per empta.to.2.pag.280.col.2.in princ.
Emptor quando erit cogendus stare locationi.to.1.pag. 326.col. 1.in princ.
Emptor qui prior numerauit pretium potior est. to.1.pag. 340. col.1.in prin.
Emptor prior quãdo præfertur posteriori,etiam si ei prius facta fuerit traditio.to.1.pag.341.col.1.in med.
Emptor quo pacto potest habere rem venditam titulo locationis.to.1.pag.372.col.1.in medio.
Emptor bonæ fidei quis dicatur.to.2.pag.416.in medio.
Emptor rei furtiuæ an possit illam rem,post scientiam furti,restituere.to.2 pag.541.col.1.in princ.
¶ Enormis & modica læsio quæ dicatur.tom. 1.pag.177.colum.1. prope medium.
Ephesina Synodus tertia.to.1.pag.472.col.2.in fine.
¶ Ἐπιεικὴς,& ἐπιείκεια.to.2.pag.413.col.2.in medio.
¶ Episcopus quomodo præscribat partem alienæ diœcesis, quã ad catholicam vnitatem reduxerit.to.2. pag.434. columna prima,in fine.
Episcopus potest dispensare cum eo, qui obtinuit beneficium eo tempore, quo erat excommunicatus.tom.1.pag.344.col.1. post princ.
Episcopus potest absoluere excommunicatum à prælato inferiori.to.2.pag.371.col.1.in fine.
Episcopus non potest communicare cum excommunicato etiã à se ipso,ante solennem absolutionem.to. 2.pag.316.colum.2. in medio.
Episcopus tempore interdicti ordines maiores celebrans irregularis est.to.2.383.col.2.in medio.
Episcopus vel sacerdos an possit esse delegatus Principis secularis in causa criminali.tomo secundo,pagin.484.columna prima,in fine.
Episcopus potest propria cõstitutione excommunicationis sententiam ferre in negligentes exequi testamenta.tom.2.pag.39. col.1.in fine.
Episcopus ita potest cogere testamentarios exequutores ad exequendum,vt contraria in hoc testantis voluntas non sit admittenda.to.2.pag.96.col.2.in medio.
Episcopus non potest excludi à cura ecclesiæ alicuius, etiã si patronus tempore constructionis hoc expressim disposuerit.to. 2.pag.97.col.1.in medio.
Episcopus habens patrimonium,potest in eo,quem voluerit hæredem instituere.to.2.pag.24.col.2.in medio.

Episcopus

Episcopus an teneatur facere inuentarium de rebus ecclesiæ.to. 2.pag.25.col.2.in fine.
Episcopus non potest dispensare contra concilia.to.2.pagi.158. col.1.in medio.
Episcopus an possit à suspensione canonis absoluere.tom.2.pag. 158.col.1.in prin.
Episcopus non potest dispensare contra cap.non debet.de consang.to.2.pag.177.col.1.in fine.
Episcopus solus ex iuris canonici regula est iudex verus in causa matrimoniali.to.2.p. 180.col.2.in med.
Episcopus potest dispẽsare cum iuuene,qui incestum commisit, vt possit matrimonium contrahere, & debitum exigere.to.2. pag.194.col.2.in med.
Episcopus an possit testari de bonis proprijs, & propria industria quæsitis. tomo secundo. pagina 26. columna prima, in prin.
Episcopi quomodo iurare debeant. to.2.pagin.240.columna 2. in medio.
Episcopis solis est ius,& potestas anathematizandi.to.2.pa.347. col.2.in medio.
Episcopo incumbit cura,vt testamenta exequutioni tradantur, etiam si legata non sint pia.tomo 2.pagina 39.columna prima. in medio.
Episcopo quando competat ius restituendi malè ablata per testatorem.to.2.pagi.34.columna 2.in fine.
Episcopalis dignitas,aut sacri ordinis susceptio,an dissoluat matrimonium non consummatum.tom.2.pagina 189.column.1. in fine.
¶ Episcopus quomodo dispensare possit cum clerico vsurario. to.1.pag.365.col.1.in medio.
Episcopus potest auocare causam pendentem corã eius vicario. to.1.pag.28.col.1.in medio.
Episcopus ratam potest habere alienationem rerum ecclesię absque solennitate sede vacante factam.to. 1.pagin.104.colum.2. in medio.
Episcopus solus non simplex sacerdos est minister sacramenti cõfirmationis & quare.tomo primo, pagina 204.colum.prima. in fine.
Episcopi lata significatione Regis vasalli dicuntur.to.1.pa.13.col. 2.in fine.
Episcopi iure diuino tenentur ad personalem residentiam.to.1. pag.412.colum.1.in fine.
Episcopi in aliquibus casibus deductis ex legis diuinæ interpretatione excusantur à residentia.to.1.pag.412. colum.secunda, in princ.
Episcopis incumbit cura quod merces iusto pretio peregrinis vendantur.to.1.pagina 416.columna 1.in princ.
Episcopi an possint delegare ea,quæ sunt ordinis episcopalis.to. 1.pag.437.colum.2.in princ.
Episcopo inhonestum est exercere potestatem ordinis in aliena diœcesi,quæ sibi commissa non fuerit.to.1.pag.437.column.2. in princip.
Episcopus habens merum imperium non potest illud exercere in causis,quę sanguinis pœnam requirunt.to.1.pag.437.col.2. in medio.
Episcopi & vrbium prætores vicarios cõstituere possunt ad ciuilia & criminalia negotia.tomo 1.pagina 437.column.secũda. in fine.
Episcopi parẽs cẽsentur proconsulibus, qui olim à senatu Romano mittebantur ad prouinciarum administrationem. ibid.
Episcopus non potest potestatem conferendi beneficia committere alteri, quàm eius vicario generali.to. primo, pagina 437. col.2.in medio.
Et an hæc potestas censeatur commissa sub generali commissione.ibidem.col.2.in medio.
Episcopus potest conferre beneficia ecclesiastica existens in alieno territorio.to.1.pa.437.col.2.in medio.
Et ibi an idem facere possit eius vicarius.
Episcopi Romę habitantes non possunt in eadem vrbe beneficia ecclesiastica conferre.tomo primo,pagin. 437.colum.secunda, in fine.
Episcopus an possit conferre primam tonsuram subditis in aliena diœcesi.ibidem.
Et quid cum diœcesani licentia.tomo primo, pagin.438.colum.1. in medio.
Episcopatus an sit verè ordo ab alijs distinctus.tomo 1.pag.207. colum.2.in medio.
Et an is, qui presbyter non est possit in Episcopum consecrari, ita vt verè Episcopus sit,& potestatem indelebilem acquirat. to.1.pag.207.colum.2.in medio.
Episcopi quot conuenerint in Nicæna synodo.to, 1.pag.470.colum. 1.in medio.
Episcopi quot conuenerint in Constantinopolitana Synodo.to. 1.pag.472.colum.2.in prin.
Episcopus Nestorius in quam inciderit hæresim.tom. 1.pag.473. colum. 1.in medio.
Episcopus potest religionis causa in memoriam alicuius Martyris,vel viri ab Apostolica sede in sanctorum numerum relati dierum celebrationem instituere,tomo primo,pag. 495. colu. 1.in medio.
Episcopus si vicario mandatum dederit excipiens collationem beneficiorum,seu aliud quod speciale mandatum exigit ad reliqua omnia mandatum extenditur.tom.1.pagina 284.columna prima.in fine.
¶Epistola Iesu ad Abagarum & Abagari ad Iesum. to. 1.pag.488. col.1.in medio,
Epistola si recognoscatur ab scribẽte,facit plenam probationem. to.1.pag.83.colum.1.in prin.
Et quid si non recognoscatur.ibid.
Epistolæ decretales an exæquentur canonibus conciliorum vniuersalium.tom.primo,pagina 476.colum.1.in fine.
Epistolæ decretales,quæ à summis Pontificibus datæ sunt vniuersalis ecclesiæ consensu probantur.to.1.pag.477.col.1.in prin.
¶Equi,arma &domus vbi habitant nobiles non possunt capi pro exequutione debiti soluendi.tomo primo,pagina 258.colum. 2.in medio.
¶Error Marsilij Paduani damnatus.tomo 1.pagin.109.columnn.2. in medio.
Error iuris bonam fidem producit quo adfructuum acquisitionẽ. to. .pag. 175.col.2.in fine.
Et quid de iuris errore adsistentis,vel resistentis.ibidem.
Et quid si iuris error concurrat cum facti errore. tomo 1.pagina 176.colum.1.in medio.
Error Asconij notatur.tomo primo,pagina 440.colum. secunda, in medio.
Error interpretum Suidæ & Plutarchi.tomo primo, pagina 444. colum. 2.in fine.
Error Accursij ostenditur.tomo primo, pagina 446. columna 2. in medio.
Error Bulgari. tomo primo,pagina 455. columna secunda,in medio.
Error Gratiani. tomo primo,pagina 459. columna prima in medio.
Error manifestus Bedæ.tomo primo,pagin.472.col. 2.in medio.
Error Diui Cypriani.tomo primo, pagina 474. columna prima in fine.
Error glossæ.in c.nolli meis.nona distinctione,tom. primo,pag. 476.colu.1.in medio.
Error Laurentij valæ.tomo primo,pagina 427. columna prima, in princ.
Error maximus est in Chronologia deducta à diluuio & vniuersali Cataclysmo. tomo primo,pagina 491.columna prima,in medio.
Error Accursij circa verbum,Principia,tomo primo,pagina 510. colum.1.fine.
Errans in iure an habeat malam fidem, & an possit præscribere. to.2.pag.418.col.1.in medio.
Error personæ vel alterius qualitatis an impediat matrimonium. to.2.pag.143.col.2.in prin.
Error iuris an in animæ iudicio vsucapionem impediat. tomo 2. pag.420.col.1.in prin.
Error iuris maximè dubij,& perplexi non impedit præscriptionem.to.2.pag.426.col.1.in fine.
Error iuris cum errore facti contingens an prosit vsucapienti.to. 2.pag.420.col.2.in medio.
Error canonistarum,qui sequuti glo.in summa de pœnitent. distinct. 5.dixerunt cõfessionem sacramentalẽ,quæ fit sacerdoti, iure humano esse institutam.to.2.pag.313.col.2.in medio.
Errores Vvitcleff,renouati per Martinum Lutherum.tom. 2.pag. 312.col.2.circa medium.
Error doctorum negantiũ quem inscium & ignarum posse puniri pœna legis,vel statuti.to.2.pag.356.col.2. post medium.
¶Erasmi insignis error circa vrbem Abilam.to.1.pag.489.colum. prima,in prin.
¶ Erectio furcarum signum est capitalis, criminalisque iurisdictionis.to.1.pag.505.col.1.in medio.
¶Erigere potest furcas,qui in aliquo loco criminalem exercet iurisdictionem.ibidem.
¶Esdræ liber fuit omissus à Clemente Papa.to.1.pag.462.colu.2. in princio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esdræ duo sunt libri apud Hebræos canonici.ibidem.
¶Ethnicorum sobrietas &abstinentia quem ad finem tetenderit. to.1.pagina 462.col.2.in medio.
¶Euangelico iure nempe diuino vsura prohibita est.to. 1.pagin. 397. columna secunda in fine. tom.1.pagina 356.columna 1. in medio.
Euictionis actio quando detur contra venditorem. to. 1.pagina 428.per totam.
Euocatio litium & causarum,vide in verb.Auocatio.
Euangelij locus,Qui gladio peremerit aliquem gladio peribit, quo pacto intelligatur.tom.primo,pagina 301.colum. prima. in fine.
¶Eucharistiæ sacramentū an possit ministrari fœminis prægnantibus tempore interdicti.to.2.pagina 383.col.2.in princ.
Eucharistiæ festiuitas vsque in octauam diem interdictum suspēdit.to.2. pag.387.col.1.in medio.
¶Eucharistiæ sacramentum est in præcepto ei,qui in mortis periculo constitutus est ex diuina institutione.to.1.pagina 203. columna 2.in fine.
¶Eugubinus deceptus Genese.capit.24.& Leuit.27.to.1.pagina 515.col.2.in medio.
¶Eunuchi an sint irregulares.to.2.pagina 451.column.secunda. in fine.
Eunuchorum differentia.ibidem.columna prima.per totam.
¶Eusebij locus in ecclesiastica historiacorrectus.to.2.pagin. 177. col.1.in fine.
¶Eustratij error.tomo primo,pagina 140. col. prima.in medio.
Εὐέργεται quæ? & an licitè retineantur. tomo 2.pag.508. colum. secunda,in fine.
¶Eusebius existimauit Nisibim eam esse vrbem,quæ in sacris Biblijs appellatur Niniue.tomo 1.pagina 454. columna secunda. in principio.
Eusebius an Arrianus fuerit.tom. 1.pagina 486.columna prima. infine.
Eusebij Pamphili historia an sit apocrypha.to.1.pagi.485.colum. 1.in princ.
¶Euripidis pater genere Bœotus qua ignominia fuit notatus. to.1.pag.259.columna 2.in princip.
¶Exceptio fornicationis potest ab vxore contra maritū eam accusante opponi etiam lite cōtestata.to.2.p. 194.col.1.in med.
Exceptio & præscriptioqua ratione differant.to.2.pag.389.col.2. in fine,& to.2.pag.390.col.1.in fine,
Exceptio & defensio in quo differant.to.2.pag.389. columna secunda,in fine.
Exceptio propriè actionis est exclusio,non intentionis.to.2.pa. 390.col.1.in princ.
Exceptio quid? to.2.pag.389.col.2.in medio.& to.2.pag.390.col. 1.in fine.
Exceptio græcè quo modo appelletur.to.2.pag.389.columna.1. in medio.
Exceptionem paris criminis potest obijcere vxor viro accusanti eam ciuiliter,etiam lite contestata.to.2.pa. 194.col.1.in med.
¶Exceptio non numeratæ pecuniæ. tom.1.pagina 272.colum.1. circa finem.
Exceptio facit firmam regulam in omnibus quę excepta nō sunt. to.1.pag.283.col.2.in fine.
Exceptio regulæ an debeat sub ipsa regula contineri.tom.primo, pagina 284.columna prima in medio.& tomo 1.pag.284.col.2. in medio.
Exceptio fit ad restringendam regulam, & non ad ampliandam. to.1.pag.384.colum.2.in medio.
Exceptio dum non probatur pro regula iuris præsumitur. tomo 1.pag.315.colum.2.in medio.
Exceptio vtcunque dilatoria,si oriatur post litis contestationem admittenda tunc est,& opponi poterit.to.1.pagin.97.colum.1. in medio.
Et quid quando exceptio ante conclusionem orta erat & post conclusionem venit in cognitionem ipsius excipientis. ibidem.
Exceptio declinatoria fori proponi poterit à clerico apud iudicem secularem ,etiam post sententiam,quæ transierit in rē iudicatam.to.1.pag.117.colum.2.in medio.
Exceptio non numeratæ dotis,vide in verbo,Creditores.
Exceptio nullitatis non potest opponi contra tres sententias omnino conformes.tomo primo,pagina 93. columna prima. in princ.
Exceptio debet esse ex comprehensis in regula.tomo 1.pag.281. colum.1.in princ.
¶Excellentes numi quid? tomo primo.pagi.517.colum. secunda. in medio.
¶Excellentia alicuius quæ priuilegia habeat.to.1.pag.302. colu.2. in fine.
¶Excipiens non videtur fateri. tomo.1.pagina.164 columna 1.in prin.
¶Excommunicatio in genere definitur,traditúrque huius dictionis origo,& significatio.to.2.pag.309.col.1.in medio.
Excommunicatio maior definitur.tom.2.pagina 410.columna.1. circa medium.
Excommunicatio minor quid sit exponitur.ibidem post mediū.
Excommunicatio impropria quid.ibid.in fine.
Excommunicatio maior amplius nocet excommunicato, quàm ipsum peccatum mortale,propter quod excommunicatur. to. 2.pag.310.col.2.circa medium.
Excommunicatio alio modo separat hominem à Christo,alio verò peccatum.ibid.
Excommunicatio non est tantum pœna externa aduersus Lutherum.to.1.pag.311.col.1.in fine.
Excommunicatio maior quòd habeat effectum aliquem, quo ad interiora animæ probatur.tom.2.pag.311.col.2.in fine.
Excommunicatio nde,spe,& charitate neminem priuare potest. to.2.pag.311.col.2.in fine.
Excommunicatio lata in communicantes cum excommunicato non præmissis iuris monitionibus est nulla ipso iure.to.2.pag. 322.col.1. in medio.
Excommunicatio lata absque trina monitione non est nulla sed iniusta.tom.2.pag.352.col.1.in principio.circa finem.
Excommunicatio lata à iudice delegato,cui in mādatis traditus est trinæ monitionis ordo,an sit nulla.to.2.pa.352.col. 1.circa finem.
Excommunicatio ferri quando potest pro futuris culpis. tom.2, pag.353.col.1.in medio.
Excommunicatio lata à iure differt ab ea quæ sententia iudicis lata est.to.2.pag.253.col.2.in medio.
Excommunicatio an ferri possit sub conditione , Si intra certum diem non satisfecerit.to.2.pag.354.col.1.in fine.
Excommunicatio conditionalis an retrahatur ad diem,quo lata fuit.to.2.pag.355.colu.1.in fine.
Excommunicatio lata post appellationem minime habet effectū. tom.2.pag.355.col.2.in prin.
Excommunicatio nusquam afficit necligat ignorantes.ibi.col.2. in fine.
Excommunicatio iuris & hominis distinguuntur.to. 2. pag.356. col.1.in fine.
Excommunicatio lata ex falsa causa valida est,& absolutione indiget.to.2.pag.368.col.2. circa.finem.
Excommunicatio falsa ex causa quæ sit.tomo secundo, pagi.368. col.2.in fine.
Excommunicatio nulla vel iniusta nullum sortitur effectum.to.2. pag.341.col.1.in fine.
Excommunicatio quibus ex causis dicitur medicinalis aduersus Lutherum.to.2.pag.32.col.1.in prin.
Excommunicatio an sit ferenda vbi verosimiliter peccatori pœnitentiæ vtilitatem allatura non est.to.2.pag.312.col.2.in medio.
Excommunicatio probatur per denuntiationem , vel per literas denuntiatorias.to.2.pag.320.colum.2.in medio.
Excommunicatio maior , qua suffragiorum communione aliquem priuet. tomo secundo,pagina 335.columna secunda, in fine.
Excommunicatio quanquàm iniusta contemnenda non est.tom. secundo,pagina 342.col.1.in principio.
Excommunicatio in dubio de maiori est intelligenda. tomo 2. pag.340.col.2.in fine.
Excommunicatio ferenda non est nisi pro graui culpa, quæ mortalis sit.to.2.pag.349.col.1.circa finem.
Excommunicatio canonis an liget percutientem clericum cum vxore,sorore,aut filia deprehensum.to.2. 197.colu. 1.circa medium.& 198.col.1.in medio.
Excommunicatio lata contra matrimonium clam contrahentes, explicatur.to.2.pag.157.col.1.in medio.
Excommunicatio non vitiat professionem religionis. tomo 2. pag.156.col.2.in medio.
Excommunicatio canonis an habeat locum contra percutientē clericum cum sponsa deprehensum.tomo secundo, pagi.110. col.1.in fine.
Excommunicare id est,à communione separare.tomo 2.pag.309. col.1.in princ.
Excommunicare quis possit tomo secundo, pagina 269.columna 1.in fin.
Excommunicari nemo potest nisi pro mortali culpa.to.2.pagina 514.in fine.

Excommu-

Excommunicationis finis.tom.secundo,pagina 372.columna 1. in princ.
Excommunicatus pluribus excommunicationibus quo modo possit ab omnibus absolui.to.secundo.pagin.368.col.prima. circa princ.
Excommunicatus qui nō est potest omittere missam diebus festis ob euitandum scandalum.to.2. pagin.495. col.1.in medio.
Excommunicatus testari potest.to.2.pag.9.col.1.in medio.
Excommunicatus contrahit matrimonium.tomo 1.pagina 156. col.2.in medio.
Excommunicatus bene potest acceptare beneficium ecclesiasticum,to.2.pag.491.col.2.in princ.
Excommunicatus maiori excommunicatione irregularis est.to. 2.pag.339.col.1.in medio.
Et inibi de celebrante coram excommunicato,qui auctoritatem præstat celebrationi.
Excommunicatus iniustè non est priuatus generalibus suffragijs ecclesiæ.to.2.pag.341.col.1.in princ.
Excommunicatus iure veteri statim vitandus erat,occultus quidem occultè,publicus verò publicè.tomo 2.pag.316. colum.1. in medio.
Excommunicatus semel præsumitur in eadem excommunicatione manere donec apparcat de absolutione.to.2.pag. 318. col.1. circa med.
Excommunicatus nominatim quis dicatur.tom.2.pag.319.col.1. in medio.
Excommunicatus in vna prouincia, vbique est vitandus. to.2.pa. 637col.2.circa finem.
Excommunicatus potest & tenetur dicere horas canonicas,to.2. pag.323.col.1.post princ.
Excommunicatus an sit pœnitentiæ minister in articulo mortis existentis.tomo secundo. pagina 339. colu prima,in fine.
Excommunicatus minori excommunicatione peccat celebrando diuina officia.to.2.pag.346.col.1.in fine.
Excommunicatus minori excommunicatione non potest eligi ad ecclesiasticum beneficium.to.2.pa.346.col 2.post princ.
Excommunicationis qua ratione anathema dicatur.to.2.pagina 348.col.2.in princ.
Excommunicatus in vita post mortem potest absolui. to. 2. pa. 364.col.2.in fine.
Excommunicatus sacramenta ecclesię vel conferens,vel suscipiēs peccat mortaliter.to 2.pag.335.col.2.in medio.
Excommunicatus ex constitutione Basilienfi nullam consequitur vtilitatem,idcirco tenetur ipse à communione abstinere,& vitare alios etiam ante denuntiationem.to.2.pa.320.colum.1. in principio.
Excommunicatus iniustè obligatur etiam in foro conscientiæ à diuinis sibi interdictis abstinere.tom.2.pa.343.col.2.in fine.
Excommunicatus non potest beneficium conferre nec eligere, nec præsentare.to.2.pag.304.col. in fine.
Excommunicatus per annum perfistens in excommunicatione qua pœna sit puniendus.to.2.pag.344.col.1.in fine.
Excommunicatus minori excommunicatione etiam si celebret non est irregularis.to.2.pag.346.col.1.in fine.
¶Excommunicationis sententia quare ferri non possit in vniuersitatem.to.1.pag.199.columna 2.in fine.
Excommunicatio lata post appellationem est nulla.to.1.pag.84. col.2.prope medium.
Et quid si intra tempus ad appellandum feratur.ibidem.
Excommunicatio aduersus percutientem clericum lata,iure humano Pontificio nō diuino statuta est.to.1.p.111.col.1.in prin.
Excommunicatus,qui propter excommunicationem non adfuit diuinis officijs,an amittat distributiones quotidianas, & reliquos fructus.to.1 pag.400.columna 2.in medio.
Excommunicatus iustè vel iniustè & si non possit percipere reditus beneficij , nec distributiones quotidianas, tenetur tamen horas canonicas priuatim & occultè dicere.to.1.pag.411.col. 2.in fine.
Excommunicatus an possit acceptare beneficium.to.1.pag.423. col.1.in medio.
Excommunicandi potestas alicui data , ab possit ab eo delegari. to.1.pag.438.col.1.in fine.
Excommunicatus qua pœna puniebatur lege Regia.to.1.pa.530. col.2.in medio.
Excommunicatus vtens auxilio legis, diffamari,an sit audiendus. to.1.pag.249.col.1.in medio.
¶ Exemplar deductum ex originali priuilegio authoritate solius iudicis & notarij fidem integram habet,vbi ex eo nullum præiudicium alicui fit in specie.to.1.pag.80.col.2.in princ.
Exemplatio priuilegij qualiter sit facieda.to.1.p.80.col.2.in fine.
Exemplo creditur & datur fides quoties is reperitur interacta iudicij.to.1.pag. 79.colum.1.in prin.
Exemplum traductum ex originali propter antiquitatem exemplationis , fidem quandoque facit,etiam si de solennitate traductionis non appareat.to.1.pag.79.col. 1. in medio.
Et quantum temporis requiratur ad constituendā hanc antiquitatem decem casus constituuntur.tom.1.pag.163.per totam.& pag.80.per totam.
Exemplum solēniter traductum ex originali quibus præiudicet to.1.pagina 78.columna 2.in medio.
Exemplum,vt probet , qua ratione & forma sit transcribendum ex originali.to.1.pagin.78.colum. 1.in medio.
Exemplis instrumētorum non est regulariter fides adhibenda, etiam ab ipso Principe. tom.1.pagi.77.columna secunda , in princ.
Exemplum &exemplar in quo differant.to.1.pag.71.colum.2.in medio.
¶Exemplaris substitutionis definitio,& cui fieri possit,to. 2.pagi. 108.colu.2.in prin
Exemplaris substitutio potest fieri filio exhæredato.to. 2.pag.80. colum.2.circa medium.
Exemplaris matrem furiosi excludit.tom. 2.pagina 82.columna prima,in princ.
Exemplaris substitutio qualiter extinguatur resipiscentia.tom.2. pag.82.col.1.in medio.
¶Exemptio clericorum à potestate iudicis secularis,an sit iure diuino vel humano instituta.tom.1.pag.108.columna prima, in medio.
Exemptio clericorum potest à summo Pontifice iure humano induci,etiam si non fuerit iure diuino statuta,tomo primo.pa. 110.col.1.in fine.
Exemptioni clericorum quanuis iure humano inductæ non potest Princeps secularis proprijs legibus derogare.tom.1.pa. 10. colum.2.in fine.
Exemptio clericorum & eorum priuilegia quo ad forum,& canonem an possit tolli vel limitari per Romanum Pontificem.to.1. pag.111.col.1.in prin.
Exemptio clericorum an possit consuetudine restringi. tomo 1. pag.111.col.1.in medio.
Exemptio clericorum facilius restringitur & limitatur circa clericos primæ tonsuræ,quàm erga clericos in sacris constitutos. to.1.pag.112.col.1.in prin.
Exemptio clericorum à foro seculari etiam si secundum communem iure diuino fuerit inducta,id obtineret quo ad sacerdotes diaconos & subdiaconos & clericos primæ tonsuræ actu ministerio diuino vacantes.to.primo,pagi.111.column.secunda. in fine.
Exemptus ab Hidalgo in quo differat. tomo primo.pag.447.col. 2.in fine,
¶Executio instrumenti publici an possit peti lege Regia contra clericum,& coram quo iudice petenda sit.to. 1.pag.27. colum. 1.in medio.& col.2.in princ.
Executio sententiæ in quibus casibus à tertio se ei opponenti impediri possit, tom.primo,pagina 61. column.prima,per totam.
Executio sententiæ quando non possit reuocari.to.1.pag.84. col. 2.in medio.
Executio fieri non debet pendente lite super nullitate sententiæ nisi trium sententiarum conformium.tom.1.pag.92. col.2. per totam.
Executioni mandandæ sunt tres sententię conformes etiam in criminalibus. tomo primo.pagina 93.columna secunda,in medio.
Et quid si sint sententię interlocutorię,ibidem.columna secunda, in medio.
Executio trium sententiarum conformium an habeat locum pendente restitutionis in integrum lite. tomo primo,pagina 95.col.1.in fine.
Executio sententiæ apud Gallos latæ in parlamento Principis etiam in prima instantia per exceptionem nullitatis impediri non potest. tomo primo,pagina 93.columna prima in medio.
Executio trium sententiarum conformium an impediatur nullitate opposita procedente à defectu iurisdictionis.to.1.pagi.94. column.1.in prin.
Executio quando apud suprema Regis tribunalia partim reuocatur,partim benignitate temperatur.tomo primo,pagin.312. col.2.in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Exequutor an sit cogendus id officium assumere.to.1.pagi.110. col.1.in medio.
Exequutor an possit agere,& vendere res hæreditarias.to,2.pag, 110,col.2.in medio.
Exequutor testamentarius potest compellere hæredem iudicis præcepto ad adeundam hæreditatem.to.2.pagin.33.column.1, in medio.
Exequutor testamentarius quam ætatem habere debeat.to.2.pa. 96.col.1.in fine.
Exequutor testamentarius an possit constitui is, qui monachus est.to.2.pag.95.col.2.in medio.
Et quid si exequutio ab eo de facto fiat:to.2.pagina 96.colum.1. in fine.
Exequutor absens constitutus vltimarum voluntatum qualiter id officium accipere videatur.tomo 2.pagina 110.columna 1. in medio.
Exequutio vltimarum voluntatum an præmittat aditionem hæreditatis,to.2.pag.33.col.1.in medio.
Exequutio legati pij potest fieri officio iudicis.to.2.pag.39.col.1, in medio.
Exequutio testamenti impeditur ante aditam hæreditatem, etiã si testator intestatus decesserit.tomo 2.pagin.33.colum.prima, in medio.
Et quid in legatis pijs.tomo secundo.pagi. 107.column.secunda. circa medium.
Exequutio vltimarum voluntatum pertinet non tantum ad Episcopum,sed etiam ad quemcunque habentem iurisdictionem. tom.2.pagin. 109.col.2.in medio.
Exequutio testamentorum an possit committi fœminis.to.2,pa. 96.col.1.in medio.
Exequutioni testamentorum quis terminus à iure sit eõstitutus, to.2.pag.22.col.2.in medio.
Et quando is terminus incipiat currere. ibi. & to.2.pag.33.col.1. in medio.
¶ Excusio bonorum prius debet fieri,quã debitor possit capi, to.1.pag. 258.col.1.in medio.
¶ Exigens ab alio iuramentum quando peccet.to.2.pag.259.col, 2.in fine.
Exigens in peccato mortali cligi potest ad ecclesiasticum beneficium.to.2.pag.346.col.1.in fine.
Exigens in peccato mortali,& extra charitatẽ, an possit aliquod præceptum Dei vel ecclesiæ implere,to.2.pag 332.column.2. in medio.
¶ Exilij pœna alicui sententia iudicis imposita, donec eam iudex reuocauerit,an morte iudicis censeatur reuocata.to.1.pa.420. col.2.in princ.
¶ Exhæredatio iustis ex causis fieri potest.tomo 2.pag.67.colu.1. in fine.
Exhæredatio iusta causa facta an tollatur ex amicitia postmodum inter patrem & filium contracta.tomo secundo. pag. 68. col.1. in fine.
Exhæredato filio quod remedium competat.to.2.pag.67.colu.1. in medio.
Exhæredato an possit fieri pupillaris substitutio,item & exemplaris.to.2.pag.80.col.2.in medio.
¶ Expensæ in cudenda moneta factæ ex ipsius iusto pretio deducitur.to.1.pag,541.colum.secunda, in fine.&to.1.pag.535.col.2, in fine.
Expensarum condemnatio fieri potest etiam vbi quis fuerit victus per interlocutoriam sententiam,tom.1.pag.99.column.1. in fine.
Si tamen iudex condemnationem istam velit differre ad diffinitiuam poterit hoc facere.tomo primo.pagina 99.colum.prima. in fine.
Expensarum condemnatio tunc iure omittenda est,cum quis habuit iustam litigandi causam.tomo 1 pagina 99.colum.prima. in fine.
Et ibi quando non habeat locum hæc declaratio, & conclusio. ibidem.
Expensarum condemnatio tunc fieri debet,cum fuerint petitæ, to.1.pag.100. col.1.in medio.
Expensarum condemnatio quæ fieri debet aduersus temerè litigantes,an sit facienda etiam propter iustam litigandi causam, si cum iuris communis regula conuenit statutum alicuius vrbis & municipalis lex,quæ dicter victum victori condemnandum in expensis.tomo primo,pagina 99.columna secunda in medio.
Expensarum condemnationem si quis petierit, eáque omissa fuerit à iudice,non poterit appellare ab omissa expensarum condemnatione. tom.primo,pagina 100.colum.prima.in fine.
Expensarum taxatio quo pacto fieri debeat.tomo primo, pagina 100.colum.1.in fine.
Et expensæ extraiudiciales qualiter probari debent.ibidem.
¶ Expoliatus licet ante omnia sit restituendus, tamen si superpetitorio & principali lis contestetur, non poterit postea petere se restitui interdicto,Vnde vi.tom.primo,pagi. 85.colum.1. in prin.
¶ Exponens publicè res proprias venditioni, cogitur eas iusto pretio vendere. tomo primo,pagina 413.columna prima.in medio.
¶ Extensio licita est in correctorijs quando per eam reditur ad ius commmune.tomo primo,pagina 380.columna prima. in fine,
Exteri non possunt in his Regnis ecclesiastica beneficia obtinere. pagina 125.col 2.in principio.
¶ Extraneus nomine absentis actum agens,ex quo actio persona lis oriri solet,nõ quærit eam absenti ex eius ratihabitione.to. 1.pag.223.colum.1.in fine.

F

FAber Stapulẽsis existimat Berosum& Metasthenem authores fictitios esse.to.1.pag.463.col.1.in medio.
Fabrica Quid sit:tomo secundo. pagina 111. columna prima,in fine.
¶ Falcidia deducitur de legatis pœnalibus.tomo secundo, pagina 105.col.1.in prin.
Falcidia an deducatur contra voluntatem testatoris:ibidem.
Falcidia an deducatur à donatione causa mortis.tomo 2.pagi.20. col.1.prope finem.
¶ Facultatis quæ sunt an tempore præscribantur:to.1. pagin.199. colu.1.in prin.
¶ Falsa moneta quæ dicatur.tomo primo,pagina 544. columna.1. in medio.
Falsa moneta etiam dicitur illa,quæ ex adulterina materia fit,etiã ab illis,qui huic fabricæ & muneri à Rege sunt constituti.tom. 1,pag.544.col. 2.in fine.
Et etiam illa,quæ pondus legitimum non appendit. ibidem,
Falsæ monetæ fabricatores qualiter puniantur,to.1.pag.544. col. 2.in princ.
Falsam monetam expendens qua pœna puniatur.tom. 1.pag.545. col.1.in fine.
Falsi numi Latinè & Græcè quibus dictionibus significẽtur.to.1. pag.544.colum.1.in fine.
Falsi criminis pœna an puniatur testis, qui extra iudicium non iuratus, & demum in iudicio iuramento præstito contraria responderit. tomo primo,pagina 319. columna prima, in prin.
Et ad hoc adducitur Speculatoris sententia.tom.primo,pag.319. col.1.in fine.
Et quid si in iudicio iuratus omnino contraria respondit.tom.1. pag.320.col.1.in medio.
Et quid si testis statim & incontinenti se corrigat.ibidem.
Aut quo dicto,priori aut posteriori sit standum in causa hæresis.to.1.pagina 320.col.2.in medio.
Falsum an committat,qui veritatem interrogatus,occultat.tom. primo,pagina 161.columna prima.in medio.&tom.1. pagina 163.col.2.in medio.
¶ Falsi testis ratio & criminis grauitas.tom.2.pag.264. columna 1.in princ.
Falsus testis in iudicio quo modo sit puniendus. tomo secundo. pag.254.colum.2.in medio.
Fama integra cuiusque necessaria est reipublicæ.to.1.pa.168.col.1. in fine.
Fama inter bona merè temporalia censetur.ibidem.
Fama maximum est omnium bonorum exteriorum.ibidem.
Fama & honor vsui hominum subsunt.ibidem.
Famæ restitutio potest remitti vel pretio,vel gratis.ibid.
Fama cum argumentis sufficit in criminalibus, ad punitionem. to.1.pag.356.col.1.in prin.
Fama bonum externum.to.2.pagina 493.colum.2. in medio.
Fama sola probat impedimentum ad effectum,ne matrimonium contrahatur.to.2.pag.179.col.2.in medio.
Fama sola impedit matrimonium contrahi,etiam præcedentibus sponsalibus iuratis.tomo secundo.pagina 179.col.secunda, in medio.
Fama an probet filiationem.tomo 2.pagi.208. columna. prima, in medio.
Fama excommunicationis sufficit ad vitandum excommunicatum.to.2.fagi.17.col.1.in fine.

Famæ

Index Alphabeticus.

Famæ propriæ parcendum.tom.2.pagina 493.columna secunda. in medio.
Famæ alienæ restitutio quando fit cum propriæ discrimine facienda.to.2.pag.497.col.1.in medio.
Famæ restitutionem faciendam.tomo 1.pagina 230.columna 1. in princ.
Famosi latrones in his locis vbi grassati fuerint furca sunt figendi. to.1.pag.450 col.2.in fine.
¶ Familia quid propriè dicatur.tomo 1.pagina 374.col.secunda. in fine.
Familia potius per masculos,quàm per fœminas conseruatur.to. pag.375.col.1 secunda.in fine.
¶ Famulo infirmo an sit salarium præstandum,etiam eo tempore, quo ægrotus sit.tomo primo . pagina 410.columna secunda. in fine.
¶ Fauorabilis est dispositio, per quã ad ius commune reducitur. to.1.pag.380.col.2.in prin.
Fauore religionis aut vtilitatis publicæ, an cogatur quis aliquid vendere,vide in verb.Vendere.
Fauore dotis in contractu innominato excluditur ius pœnitendi etiam re integra tomo primo.pagina 224.columna secunda. in medio.
Fauore dotis & sic piæ causæ,etiam post obitum mandantis regulariter expirat.ibidem.
Fauore publicæ vtilitatis cogitur priuatus rem propriam vendere.to.2.pag.417.col.1.in fine.
¶ Fauor publicus & priuatus quo modo in legibus consideretur. to.1.pag.274.col.2 in medio.
¶ Faustini,Calsiani,Arnobij,Ticonij,Victorini opuscula.to.1.pa. 488.col.1 in princ.
¶ Fautores & receptatores hæreticorum per sententiam obtentis beneficijs priuantur.tomo 1.pagina 296.columna secunda. in fine.
¶ Fera ab vno percussa,& ab alio capta cuius efficiatur.to.2.pag. 516.col.1.in medio.
Feras dom. habens an sit irregularis,si ex hominem occiderint. to.2.pag 82.col.1.in princ.
¶ Ferdinandus & Elisabeth quo tempore Arabes Hispania prorsus expulerunt.to.1.pag.2.colum 2.in medio.
¶ Festi dies apud antiquos qui dicatur.tom 1.pag.492.colum.1. in principio.
Festi dies,quibus Christiani religionis gratia feriamur iure humano Pontificio sunt instituti.tomo 1.pagin.494.columna 1. in princ.
¶ Feriuitates quæ suspendunt interdictum.to.2 pagin.387.col.1. post princ.
Feriuitatu tẽpore,quę suspendunt interdictum,an liceat sepelire mortuos in ecclesia,nuptias benedicere,Sacramenta eucharistiæ ministrare, ontem baptismatis benedicere,virgines,aquã vestes,&c.to.2 pag.388.col. .post princip.
Festiuitatum aliquarum origo,quæ Christianis solennes sunt, & olim fuere.to.1.pagina 501.columna 2 in princ.
Festorum dierum in celebrationibus, qua nunc ratione dies cõsiderentur.to.1.pagina 496.columna 1.in fine.
Festorum dierum celebritas religionis causa iure aclege veteris testamenti iusti tuta est diuina institutione.to. 1.pag.492.col. 2.in medio.
Festorum obseruatio non tantum iure naturali,ac diuino veteris testamenti,sed & diuino legis euangelicæ instituta est, & vim obligationis obtinet.tomo primo.pag.493.column secunda. in medio.
Festum omnium Sanctorum quo tempore inceperit.to. 1.pag. 496.col.1.in princ.
Festum omne ludæi sabbatum nuncupabant.to.1.pag.492.col.2. in fine.
¶ Feuda emphyteusis,& ius patronatus an admittant repræsentationem iuris,vt filius locum patris præmortui obtineat cum pactuo,vel vt eum excludat to.1.pag. 47.col.1.in fine.
Feuda & maioratus comparantur.to.1.pa.376.colu.1 in medio.
Feudum simpliciter acceptum ad filios tantum & masculos pertinet.to.1.pag 337.col.1.in medio.
Feudum & emphyteusis an semper æquiparẽtur.to.1.pag.335.col. prima,in medio.&to.1 pagi.335.col.2.in medio.
Feudum iure communi Romanorum mortuo patre non transfert possessionem in filium.tomo 1.pagin 378.col.2.in medio.
Feudum quando non est res hæreditaria,to. .p.337.col.1.in fine.
Feudum & emphyteusis quando sint hæreditaria.tom.1.pag.337. col.2.in medio.
Feudum hæreditarium an pertineat ad filium in re certa institutũ, ibidem.
Feudum hæreditarium quid sit:tomo primo,pagina 140.colum. 1.in medio.
¶ Feudatarius quam possessionem habeat.to.2.pag.394. colum.2. post medium.
Feudi successio ad quem gradum extendatur.to.2.pagi.114.colu. 2.in princip.
¶ Fictiones legis Corneliæ & postliminij an hodie locum habeãt, & in quibus captiuis,tomo secundo,pagina 537. colum. secunda.in prin.
¶ Fideicommissum relictum ab his,qui in conditione nominantur,an valeat.to.2.pag.73.col.2.in prin.
Ficta possessio quæ,& an sufficiat ad præscriptionem.tom.2.pag. 398.col.2.in princ.
Ficta mala fides.to 2.pag.425.col.1.in medio.
¶ Fides quid:to.2.pag.412.col.1.in medio.
Fides vera per mortale crimen non amittitur,cum ea possit apud aliquem esse sine charitate.tom.2.pagina 310.columna 2. circa finem.
Fides quot modis dicatur:to.2,pag.244.colu.2.in medio.
Fidei interpositio an sit iuramentum:tom.2.pag.244.colum.2. in princip.
¶ Fides quid:to.1.pag.157.colum.1.in fine.
Fides quàm necessaria sit ad rempublicam.to.1.pagina 257.colu. 1.in fine.
Fides mala emptoris non impedit,quin pretium datum vendito ri repeti possit,si res fuerit euicta.tomo primo,pagina 428.col. 1.in fine.
Fidei bonæ vel malæ possessor.vide in verbo.Possessor.
Fides instrumenti publici an periclitetur,eo quod protocolum non inueniatur.to.1.pag.70.col.1.in prin.
Fides regulariter non est adhibenda exemplis instrumentorum etiam ab ipso Principe.tomo primo,pagina 77.colu. secunda, in principio.
Fidem plenam facit chirographum,si probetur ab eo,contra quẽ producitur,subscriptum fuisse.tomo primo,pagina 81.colum. 1.in prin.
Et qualiter hoc probetur,ibidem.column.1.in medio.
Fides datur exemplo instrumenti,quoties id reperitur inter acta iudicij.tom.1.pag.79.col.1.in princ.
Fides adhibetur exemplo propter antiquitatem licet nõ constet de solennitate exemplationis.ibidem.
¶ Fideiussor an ratione iuramenti amittat beneficium excussionis.to.2.pag.252.col.2.in princip.
Fideiussor an iuramento possit obligari in plus quàm principalis est obligatus. tomo secundo, pagina 296. columna 2. in princ.
Fideiussio dotis restituendæ an iuramento confirmetur. tomo 2. pag.281.col.2.in medio.
¶ Fideicommissario quæ actio competat.tomo secundo,pagi.70. col.1.in medio.
Fideicommissum conditionale non transmittitur ad hæredes.to. 2.pag.100.col.2.in prin.
Fideicommissum purum transmittitur ad hæredes mortuo fideicommissario etiam ante aditionem hereditatis.tomo secunda, pag.102.col.1.in medio.
Fideicommissum familiæ vel agnationi relictum vt proximiores admittantur,an proximiori testatoris primi,vel vltimi possessoris deferatur. tomo primo,pagina 139.columna secunda in medio.
Fides tabellioni habenda est potius quàm testi per eum examinato,cum de veritate testimonij controuertitur.tomo 1.pag.321. colum.1.in prin.
Fides instrumentorum quot testibus improbari possit.to.1. pag. 32 .col.1.in fine.
Et quid in hoc casu iure Regio sit statutum.ibidem. columna 2. in medio.
Fideiussori adeo prodest pactum de non petendo factum inter debitorem & creditorem, vt fine eius consensu per contrarium pactum tolli nequeat.tomo primo,pagina 221. columna 1.in fine.
¶ Filij nepotésque hæreticorum, etiam illegitimi pœnis statutis afficiuntur. tomo primo.pagina 296.columna prima,in princ.
Filij senatorum olim clarissimi dicebantur.tom.1.pagina 448.col 2.in fine.
Filijs per subsequens matrimonium legitimatis, & per rescriptũ Principis datur ius agendi contra patris testamentum. tom. 1. pag.508.colu.1.in medio.
Filij loco an habeatur monasterium quod quis ingreditur.tomo primo,pagina 250.columna secunda.in medio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filiię ducentis legatis si nupserit,centū verò si ingressa fuerit religionem. an ei profitenti religionem debeantur ducenta tom. 1.pagin. 250.colum.secunda.in medio.
Filiationis causa pendente filius ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta.to.1.pag.22.columna 1. in medio.
Filius qualiter possit rem aduentitiam à patre alienatam in vita vel post mortem patris rei vendicare?tom.1.pag.197.colum.2. in princ.
Filius familias quando poterit cogere patrem officio iudicis, vt ei præstet licentiam ad agendum in iudicio,to.1.pa.198.col.2. in medio.
Et quid de marito nolente præstare eandem licentiam vxori. ibi.
Filius veri criminis aduersus patrem delator,an ab eo exhæredari possit. to.1.pag.211.col.1.in fi.
Filio vnico facta donatio an reuocetur,postea alijs susceptis liberis.to.1.pag.348.col,1.in fine,
Filiorum natiuitate reuocatur donatio à patre filio vnico facta quo ad tertiam bonorum partem.tom.1.pag.248.columna 2. in princ,
Filio,quemvnicum habet non potest verè fieri donatio.to.1.pag. 248.col.2.in medio.
Filiorum natiuitate reuocatur donatio ecclesię facta tantum quo ad legitimam eis iure debitam.tomo 1.pagin.249.columna 2. in medio.
Filiorum pœnam pecuniariam ob crimen eis impositam,an cogi possit pater soluere.tomo primo pag.298.columna secunda. in fine.
Filius pendente filiationis causa ex summaria cognitione percipit mandato iudicis à patre alimenta .tom.1.pagi.22,col. 1.in medio.
Filius fratris premortui an admittatur cum patruo ad fideicommissum familię relictum.to. 1.pag.141.col. 1.in medio.
Filius regulariter non representat patris personam quo ad successionem, nisi vbi agitur de successione ascēdentium.ibidem. columna secunda in medio.
Filius in successione ascendentium erga ipsos ascendentes,an representet personam patris,& in eius locum admittatur,etiam vltra pronepotes.tomo primo,pagina 143.columna prima,in fine.
Filius secūdo geniti mortuo primogenito absque liberis præfertur patruo filio tertiogenito vltimi possessoris.to.1, pag.145. col. 1.in fine.
Filius in maioratibus patrem representat, & ideo nepos patruo prefertur,etiam si omnino agatur de succedendo transuersalibus,to.1.pag.145.col.secunda.in medio.
Filius naturalis,vel alioqui illegitimus si rescripto principis dispensationem obtineat,vel ius consequatur succedendi patri ab intestato,non poterit contra patris testamentum agere.to. 1.pagina 508.columna 2.in fine.& tomo 1.pag.507.columna 1. in medio.
Et an tria hæc,ius succedendi ex testamento,ius succedendi ab intestato,ius succedendi contra testamentum sint eadem.ibid. colum.secunda,in princ.
Et rursus probatur,ex propria verborum significatione non dari ius agendi contra testamentum patris ex sola concessione succedendi ex testamento,& ab intestato.to.1.pagina 507.colu.2. in medio.
Filius Darij Xerxes fuit,tomo primo, pagina 470.colum.prima. in fine.
Filius Regis an dicatur is,qui natus est ante Regnum à patre obtentum.to. 1.pagi.297.col. 1.in fine.
Filio familias aliquando præscriptio nocet.to. 1.pagina 297.col. 2.in princ.
Filius primogeniti mortui præfertur patruo in successione Regnorum,& primogeniorum.tom. 1.pagi.379, columna prima, in princ.
Filius non potest hæreditatem patris repudiare,&fundum habere.to. 1.pagina 337.columna 1.in princ.
Filius quando non tenetur paternis creditoribus satisfacere.to.1, pag.337.col.2.in medio.
Filij ita debent parentes honorare,ne ab eis in carcerem conijciantur ob ciuile debitum. to. 1. pag.258. col.secunda in princ.
Filij & nepotes possunt affici pœna bonorum & alia simili propter delicta parentum.tomo 1.pag.205.col.prima.in medio.
Filij & nepotes eorum, qui diuinam vel humanam maiestatem leserunt notantur infamia.tomo primo.pagina 295.columna 2. in medio.
Filij hæreticorum an priuentur beneficijs ecclesiasticis iamobtētis.to.1.pag.296.columna 1.in medio.
Filij hæreticorum nati ante crimen parentum,an sint notādi pœna constitutionis.to. 1.pag.297.col.1. per totam.
Filiis Senatorum natis ante Senatoriam dignitatem priuilegium competit.to.1.pag.297.col.2.in princ.
Filiis ante crimen parentum natis an competat priuilegium.ibi dem.col.2.per totam.
Filiis an imputentur peccata parentum commissa post eorum natiuitatem,to. 1.pag.298.col.prima in princ.
Filius non portabit iniquitatem patris.tomo primo pagi. 294. col.2.in princ.
Filius illegitimus & spurius potest admitti ad feudi successionē Principis priuilegio.to.1.pag.379.col.2.in fine.
Filij bonis publicatis ob crimen ab eo perpetratum an censeatur publicatum peculium profectitium,to.1.pag.299.colum. 1.per totam.
Et quid de peculio aduentitio. ibidem. columna prima,in fine.
Filij hæreticorum nati ante crimē an includantur sub pœna per canones & leges ipsis filiis indicta. to.1.pag.296.col.2.in fine.
Filius an possit à patre vendi & quando,vide in verbo, Vendere.
Filius à patre venditus vrgente dira fame poterit cogere ipsum patrem,vt eum redimat,& liberet, si pater fœliciorem nactus fuerit fortunam.tomo primo, pagina 415. columna prima in princ.
¶Filia renuntians paternę hereditati non excluditur à bonis feudalibus.to.2,pag.304.col.2.in fine.
Filia meretrix iustè à patre exhęredari potest. to. 2.pag.168.in fine.
Filia dotata renuntians hereditati paternę cum iuramento,potest petere relictam portionem testamento.to.2.pag. 29 .col. 2.in fine.
Filia minor iuramento confirmat renūtiationem hereditatis paternę.to.2.pagina 299.col. .in prin.
Filia pacisćens cum patre iuramento præstito an possit allegare ignorantiam legis pactum reprobantis. tomo 2.pa. 299. colu. 2.in princ.
Filia etiam in patria potestate constituta potest cum patre iuramento præstito pacisci circa ipsius patris hæreditatem. tom 2. pag.299.col.2.in princ.
Filia renuntians hæreditati paternæ,non prohibetur petere bona patris ve fratris hæres.to.2.pag.303.col.1.circa medium.
Filia contrahens matrimonium sine consensu patris, an possit ab eo exhæredari.tomo secundo.pagina 148. columna prima in princ.
¶Filiatio probatur quo ad patrem si filius natus sit ex eius vxore.to.2.pag.208.col.2.in medio.
Filiatio an probetur per nominationem.to.2. pag.208.colum.2. in prin.
Filiatio an per tractatum probetur ibidem.col.1.in medio.
Filiatio testibus probari potest.ibidem.
Filiationis causa coram quo iudice tractanda est.to.2. pagi. 208. col.1.in princ.
¶Filij efficiuntur legitimi per subsequens matrimonium, etiam si non interceserint nuptialia instrumenta.to.2.pag.203.col.2. in fine.
Filij matrimonio sequuto legitimi efficiuntur,etiam si parentes sint genere, vel fortuna dispares.tom.secundo.pagin.204.col. 1.in princ.
Filij matrimonio sequuto inter eorum parentes etiam senes & in mortis extremo tempore constitutos, legitimi censentur. to.2.pag.204.col.1.in medio.
Filij spurij an sint alendi à matre.tom 2.pagin.218. columna 1.in medio.
Filij spurij an sint necessariò à patre alendi.to.secundo.pag. 216. col.1.in fine.
Filij nati ex coitu,qui poterat coniugalis esse ex parentum consensu,efficiuntur legitimi per matrimonium subsequens.tom. 2.pag.203.col.1.per totam.
Filij nati ex concubina clerici in minoribus ordinibus constituti etiam ecclesiasticum beneficium habentis,efficiuntur legitimi per subsequens matrimonium.tom.2. pag.203.column.2.in princ.
Filij per matrimonium subsequens legitimantur etiam contradicentibus parentibus.tomo secundo,pag.204.columna secunda in princ.
Filij per subsequens matrimonium legitimantur etiam alio matrimonio intermedio.tomo secundo.pag.204.col.secunda in fine.
Filij nati ex cōiugato & soluta,ipsa matre ignorāte,an per matrimoniū subsequens efficiantur legitimi.to.2.p. 205.col.1.in fin.

Filij

Filij illegitimi qualiter distinguantur.to.2.pagi.209.columna 2. in medio.
Filij nati ex coitu incesto an efficiātur legitimi si Romanus Pōtifex permiserit eorum parentes matrimonium contrahere.to.2. pag.225.col.1.in fine.
Filij nati ex matrimonio ab infidelib. contracto,quando efficiantur legitimi,si eorum parentes Christi fidem professi fuerint. to.2.pag.201.col.1.in fine.
Filij ex matrimonio nullo concepti,legitimi censentur propter bonam fidem vtriusque,vel alterius parentis.to.2.pag.201.col. 2.in princip.Reliqua continentur sub dictione,Bona fides.
Filio an sit danda legitima portio in vita patris ingredientis religionem.to.2.pag.31.col.1.in princ.
Filio præterito si inserta causa probetur, vires accipit testamentum.to.2.pag.67.col.1.in fine.
Filio legitimato an debeatur legitima,& an competat ius dicendi nullum aut inofficiosum testamentum patris.to.2.pag.228. col.2.in medio.
Filiorum aut parentum legitima,an lege,vel statuto tolli possit, vel diminui.to.2.pag.216.col.2.in medio.
Filiorum legitimatio exigit parentum & filiorum consensum.to. 2.pag.204.col.2.circa medium.
Filiorum legitimatio ratione subsequentis matrimonij est tantum iure humano inducta,tomo 2.pagina 205.colum.secunda. in medio.
Filius familias qui iuramento præstito mutuum contraxit, an possit vti exceptione Senatus con.Maced,to.2.pag.283.col.2. in medio.
Filius paciscens cum patre eo modo,quo in capi.quanuis traditur,iuramento pactionem confirmat.tom.2.pag.298.colum.2. in principio.
Filius qui accepit à patre legitimam eo tempore integram, an possit post mortem patris petere supplementum.to.2.pa.298. col.2.in prin.
Filius quicunque etiam spurius parentes occidens lege Pompeia punitur.to.2.pag.216.col.1.in fine.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium ad retractum ex lege Regia est admittendus.tomo 2.pagina 209.columna 1. in medio.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad ecclesiasticam emphyteusim.ibidem.colum.1.in medio.
Filius legitimatus matrimonio subsequuto in Episcopum eligi potest.ibidem.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium etiam iuribus municipalibus legitimus censetur.tom.2.pag.206. columna 1. in medio.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium verè non fictè legitimus est.ibidem.col.1.in fine.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium ad feudum est admittendus.tomo secundo.pagina 206. columna secunda.in princ.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium an sit in primogenio præferendus nato ex matrimonio legitimo contracto ante illud matrimonium.ibidem.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium reuocat donationem.to.2.pag.207.col.1.in medio.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium an sit dicendus natus ex matrimonio legitimo.tom.2.pagin.207.columna 1. in medio.
Filius legitimatus rescripto Principis an admittatur ad Cardinalium dignitatem.to.2.pag.228.col.2.in fine.
Et quid quo ad prætorium Rotæ.ibidem.
Filius legitimatus rescripto Principis admittitur ad retractum ex lege Regia.to.2.pag.228.col.2.in medio.
Filius legitimatus non tantum efficitur legitimus patri, sed etiā cæteris agnatis,& cognatis,etiam si rescripto principis legitimetur.to.2.pag.228.col.2.in princ.
Filius legitimatus vt incestus, nō censetur legitimatus si sit adulterinus tantum.tomo secundo.pagi.225.columna prima,circa medium.
Filius naturalis quis dicatur? tomo 2. pagina 209.columna 2.in medio.
Filius naturalis an reuocet donationem à patre factam ex l.si vnquam.C.de reuocan. donatio.tomo secundo,pag.212.colu.1. in princ.
Filius naturalis qualiter matri succedat. ibidem,colum,secunda. in medio.
Filius naturalis an habeat contra testamentum matris querelam inofficiosi testamenti.tomo secundo.pagin.212,colum.prima. in medio.
Filius naturalis qualiter ex testamento patri habenti legitimos, possit succedere etiam iure Regio.tomo secundo.pa. 211.col. 2.in medio.
Filius naturalis an possit ex testamento patri habenti legitimos parentes succedere,etiam Regia lege.to.2.pag.211. colu. 2.in medio.
Filius naturalis potest in testamento etiam minus solenni à patre hæres institui non existentibus filijs legitimis. ibidem col.2.post medium.
Filius spurius quis dicatur.tomo secundo. pag.212.column. 2.in princ.
Filius spurius nihil potest à patre capere nec inter viuos, nec in vltimavoluntate.tomo secundo.pagina 213.column.prima,in princ.
Filius spurius nec ex substitutione pupillari potest effici capax successionis paternæ.tomo secundo.pagina 213.columna 1.in fine.
Filius spurius an matri succedat.tomo secundo.pag.214. colum. 2.in medio.
Filius spurius an possit bona patris in foro conscientiæ possidere si ab hærede instituto sub tacita fide ei dentur. tomo secundo.pag.213.col.2.per totam.Et ibi de hærede hanc fidem præstante.
Filius spurius quibus cautelis possit tutè bona patris habere.to. 2.pag.214.col.1.in medio.
Filius spurius an possit institui sub conditione, Si legitimatus fuerit à Principe.to.2.pag.214.col.1.in medio.
Filius spurius an dicatur qui est adulterinus simul & incestus, ita vt sub appellatione spurij comprehendatur.to. 2.pag.424. col.2.in med.
Filius familias vtrum possit testari de bonis aduentitiis,quorum vsufructus patri non quæritur.tom.2.pag.17.col.2.in princ.
Filius viduæ cuiusdam & duo mariti prope Pincian in tres sacerdotes fœuierunt de ininicis membris se vindicantes.to.2.pag. 450.col.2.in fine.
Filius presbyteri occultè genitus,an sine dispensatione promoueri possit.to.2.pag.477.col.1.in medio.
Filius non obediens patri peccat mortaliter.to.2.pag.513. col.2. in medio.
Filius familias an possit donare causa mortis,& quæ bona.to. 2. pag.17.col.1.in princ.
Filius famil.an possit testari.to.2.pag.22.col.2.in fine.
Filius familias quanuis per Episcopatum,Cardinalatum, & religionis professionem liberatur à patria potestate, non tamen per sacerdotium.to.2.pag.48,col.2.in princ.
Filius primo genitus hæres institutus à patre vltra legitimam,& rogatus secundo genito tradere aliquam rem,quæ ipsi primo genito erat restituenda post mortem patris, debet eā rem dare,vel eius æstimationem filio secundo genito. tom. 2.pag.38. col.2.circa medium.
Filius non exequens votum parentis priuatur legitima & tota hæreditate.to.2.pag.40.col.2.in fine.
Filius non conficiens inuētarium,portionem legitimam non amittit.to.2.pag.41.col.1.in fine.
Filius institutus hæres à patre tenetur approbare alienationem rei propriæ à patre factam.tom.secundo.pag.26.column. 2.in medio.
Filius non exequens legata pia intra annum etiam præmissa monitione non perdit legitimam.tom.secundo.pag.40.col.2. in medio.
Filius rogatus post diem hæreditatem restituere duas portiones deducit.to.2.94.col.1.in princ.
Filius non potest repudiare hæreditatem patris retenta sibi legitima.to.2.pag.95,col.2.in princ.
Filius suus præteritus etiam inserta causa habet ius,dicendi nullum testamentum patris.tom.secundo pagin.65.columna 2.in princ.
Filius emancipatus præteritus nulla inserta causa habet ius dicēdi nullum.to.2.pag.66,col.1.in princ.
Filius exhæredatus nulla causa inserta habet ius dicendi nullum testamentum patris.tom.secundo.pag.66.columna prima in medio.
Filius patriam defendens potest violentas manus patri inferre. to.2.pag.67.col.1.in medio.
Filius vxorem patris percutiens an possit exhæredari.ibid. col.1. in fine.
Filius accusans patrem publico iudicio exhæredari potest. ibidem.
Filius exhæredari potest ex causis similibus his,quæ sunt expressæ in iure.to.2.pag.67.col.2.in princ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Filius est titulo hæredis honorandus etiam iure canonico.tom.1. pag.70.col.1.in princ.
Filius an sit hæres necessariò instituendus in testamento facto inter liberos.ibidem col.2.in fine.
Filius agit contra patrem pro vxore petenda.to.2.pag.180.col.2. in medio.
Filius natus ex coitu cum alterius sponsa de futuro non est adulterinus.to.2.pag.116.col.2. in princ.
Filius vel filia licet honestè exigat consensum patris ad matrimonium,tamen eo non petito contractus coniugalis valet. to. 2. pag.147.col.2.in princi.
Filius per contractum matrimonij lege Regia à patria potestate liberatur.to.2.pag.184.col.1.in medio,
Filius clerici an succedat matri.tomo 2.pagina 225.columna 1.in principio.
Filius clerici in sacris constituti an dicatur natus ex incestu.to.2. pag.214.col.1.circa medium.
Filius legitimatus per subsequens matrimonium quo ad omnia censetur legitimus.tomo secundo.pagina 206.column. 1.circa medium.
Filius ex concubina infideli natus non efficitur per sequens matrimonium legitimus.tomo 1. pagin. 203.columna secunda.in medio.
Filius etiam spurius patrem occidens punitur lege Pompeia de parricidijs.to.2.pag.216.col.1.in fine.
Filius natus ex matrimonio contracto dispensatione Romani Pontificis in vtroque foro est legitimus.to.2.pagin.225. column.1. in medio.
Filius suus hæres præscribere non potest pro hærede.to.2.pa.412. col.1.in medio.
Filius suus hæres præscribit titulo pro hærede,quoties habet hereditatem ex capite,vnde agnati.tom.2.pagin.409. column.2. in princ.
Filius suus hæres repudians hæreditatem simpliciter, an possit eã postea accipere ex capite,vnde agnati?ibidem colum.secunda, in fine.
¶Finis legis an includatur & continentur sub præcepto.to.1.pa. 504.col.1.in medio.
¶Fiscales calumniæ magna pœna calumniantium sunt animaduertendæ.tom.1.pagina 22.colum.secunda,in fine.
Fisci causa fauorabilis est.ibidem.
Fisci sententia seruanda est quãdo à duobus iudicibus ordinarijs contrariæ sententiæ latæ fuerunt pro fisco,& alio.to.1.pag.230. columna secunda.in princ.
¶Fiscus non conficiens inuentarium,an teneatur vltra vires hæreditarias.to.2.pagina 26.colum.2.in fine.
Fiscus non tenetur ad debita contracta per delinquentem post commissum delictum. tomo secundo.pagina 168.columna 1. in medio.
Fiscus potest etiam emptori non soluto pretio vendicare bona alienata,postquam ei delata fuerant.tomo 2.pagin. 168.colum. 1.in princ.
Fisci scriptura non præsumitur prior aduersus scripturam dotis. to.1.pagina 230.columna 1.in fine.
Fisco actione reali aduersus priuatum agente & adhuc lite pendente,an res ipsa super qua controuertitur sit reo auferenda & apud fiscum sequestranda.tom. 1.pagina 232.columna prima. in medio.
Fiscus in dubio condemnatur, vbi agit aduersus priuatum de lucro captando,ac de pœna ab eo exigenda.to. 1.pag.230. col. 1.in princ.
Fiscus & dos pari priuilegio censentur quo ad hypothecæ ius. to. 1.pag.230.col.2.in fine.
Fiscus actione reali an fateatur rem possidere,& ibi quid vbi agitur,vt quis plebeius pronuntietur.tomo 1.pagin.232.col.1. in medio.
Fiscus vbi in facto probationis sunt pares,præfertur cuicunque alio,& pro fisco est pronuntiandum etiam actore.to.1.pag.230. col.2.in princ.
Fisci priuilegium an competat etiam doti.to.1.pagina 105.colu.2. in fine.
Fisci venditoris colono stare tenetur emptor.to.1.pag.226.col.2. in princ.
Fiscus an præferatur priuato quando in vtriusque vtilitatem aliqua scriptura cõscripta fuerit, cuius origo incerta est,to.1.pag. 230.col.2.in fine.
Fiscus & curia succedit curiali intestato.tom. 1.pagi.507.colum.1. in principio.
Fiscus vbi de pœna tractat,præfertur delinquentis creditoribus ex delicto.tomo 1.pag.232.columna 1.in princ.
¶Fœmina an possit fideiubere iuramento præstito non obstante Senatusconsulto Veleiano.to.secundo,pagina.284. columna prima in fine.
Et de eius renuntiatione.
Fœmina vtrum sit capax ordinis ecclesiastici.tom. secundo,pag. 153.col.1.in fine,
Fœmina olim iure Romano hæres institui non poterat.to.2.pag. 69.col.1.in fine.
Fœmina an excludatur extante masculo ab emphyteusi simpliciter accepta à patre pro se,& filiis. to.secundo.pagin.72. col.1. in fine,
Fœmina etiam iure canonico non potest esse testis in testamento.to.2.pag.51.col.1.in medio.
Fœmina potest esse testis in testamento facto causa pietatis.to.2. pag.52.col.1.in medio.
Fœmina an possit esse exequutrix testamentorum.to.2.pag. 96. col.1.in medio.
Fœmina verbis fallacibus decepta ac stupro vitiata quid agere debeat. tomo secundo,pagina 130.columna secunda,in medio.
Fœmina ratione dignitatis ecclesiasticæ nullam potest exercere iurisdictionem,quæ ad claues spectet.tom.secundo. pag. 363. col.1.in fine.
Fœminæ an iustè excludantur à successione parentum in Regnis & primogeniis. tomo secundo. pagina 70.columna prima in fine.
Fœminæ testimonium non distinguitur iure gentium à testimonio viri. tomo secundo.pagina 51.columna prima in medio.
Fœminæ subintroductæ quæ dicantur.to.secundo.pag.410.col.2. in medio.
Fistulæ matrices apud Iurisconsultũ.l.eos qui.C. de aquæduct. lib. 11.quæ dicantur.to.1.pag.69.col.2.in medio.
¶Fœmina virgo,quæ cœlibem vitam egit,an habeat priuilegiũ viduæ? tomo primo. pagina 22. columna prima,prope finem.
Fœminarum pœnitentium ordo apud Lutetiam Parisiorum. to. 1.pag.121.col.1.in fine,
Fœminæ ne postularent in iudicio, quare à Prætore Romæ fuit olim promulgatum.tomo 2.pagina 253.columna secunda in fine.
Fœmina non debet mitti in carcerem pro pecuniis debitis, etiã propter administrationem tutelæ.tom.primo.pagin.258. col. 1.in medio.
Fœminæ pudicæ & honestam vitam agentes,etiam si bona non sufficiant ad debitum,non possunt mitti in carcerem,dummodo debitum non sit causa criminis contractum.to. 1.pag. 258. col.1.in medio.
Fœmina & viro simul extinctis,vtrum præsumatur fœmina prius mortuam esse.to. 1.pag.290.col. 1.in med.
Fœmina suspenditur cum ipso pecore,cum quo se commiscuit. to.1.pag.294.col.2.in medio.
Fœminæ quomodo in feudis & maioratibus admittantur. to. 1. pag.376.col. 1.in medio.
Fœmina proximior præfertur masculo remotiori.to.1.pag. 376. col.2.in princ,
Fœmina per Principis rescriptum potest in feudum succedere. to.1.pag.380.col.2.in princ.
Fœmina in feudis non succedit,etiam si vassallus pro se & hæredibus suis inuestitus fuerit.tom.1.pagi.380.columna prima,in medio.
Fœminæ quare prohibeantur succedere in feudis.to. 1.pag.381. col.2.in princ.
¶Fœtus quando dicitur animatus.to. 1.pag.475.columna prima, in medio.
¶Fœneratores solebant olim apud Græcos quolibet mense vsuras accipere,& quando apud Romanos. tomo 1. pagina 397. col.1.in princ.
Fœnus vnde dictum:tomo primo.pagina 355. columna secunda, in fine.
Fœnus nauticum iure Pontificio etiam licitum est.to. 1.pa.360. col.1.in fine.
¶Forma expediendi literas in foro conscientiæ.tom.2.pag.379. col. 1.circa medium.
¶Fornicatio non potest esse licita, & etiam extremæ necessitatis causa, tomo secundo.pagina 503.columna secunda,in medio.
Fornicatio simplex est peccatum mortale , & iure naturæ vetita, tomo secundo. pagina 119. columna prima in fine.

Fornicatio etiam vi præcisa contingens dissoluit sponsaliorũ obligationem.tomo 2.pag.125.col.1.in princ.
Fornicationis ratione solui potest sponsaliorum vinculum. tom. 2.pag.224.col.2.in fine.
¶Forum sortitur quis & habet in eo loco vbi delictum commisit,tametsi alias ibidem ex ea causa non possit in iudicium vocari,nec forum sortiretur.tomo primo,pagina 36. columna 2. in medio.
Forum conscientiæ & tribunal exterius quantum differant. tom. 1.pag.37.col.1.in medio.
Forum non sortitur quis ratione delicti in animæ iudicio. tomo primo,pagina 36.col.2.in fine.
¶Fortitudinis laus in quodam excessu consistit.tomo primo,pagina 498.col.2.in fine.
¶Fortunius Garsias.tomo 1.pag.354.col.2.in medio.
¶Fugiens ad Eucharistiam,quam Sacerdos fert, an sit defendendus immunitate ecclesiæ. tomo primo,pagina 343.columna 2.in fine.
Fugiens ad Vestalem virginem immunis olim erat pœnæ. tomo 1.pag.344.col.1.in prin.
Fugiens à carcere videns ostium apertum an à iudice puniri possit.tomo 1.pag.170.col.2.in fine.
¶Fuga mortem vitare valens si aggressorem occiderit irregularis erit.tomo secundo.pag.389. col.1.in medio.
¶Functionem in genere suo recipere quid apud iurisconsultos? tomo 2.pag.540.col.2.in fine.
¶Fundens monetam,radens aut tingens qualiter puniatur.tom. 1.pag.545.col.2.in medio.
¶Fundi venditio ad mensuram,vide in dictione,Actus,Mensura, & Venditio.
Fundus emptus ex pecunia ad eius emptionem expressim mutuata,non est pro eius solutione pignori obligatus. tomo primo, pag.189.col.2.in medio.
Fundo legato simpliciter,vel parte fundi communis pro indiuiso,non adiecto pronomine,meum,veniet in legatum,quod rei legatæ post testamentum accesserit.tomo primo,pagina 8.columna 1.in fine.
Fundo legato vel parte fundi communis pro indiuiso, apposito pronomine,meum,an veniat in legatum,quod ipsi testatori ex ea parte socij accesserit post testamentum, tomo primo,pagina 8.col.2.in medio.
Fundo legato,qui certis est in testamento limitibus designatus, an veniat in legatum,quod post testamentum eidem fundo adiectum fuerit à testatore?tomo primo, pagina 9. columna prima.in princ.
Fundi certis limitibus circunscripti venditio, etiam si mẽsuræ & quantitatis mentio fiat,censenda erit non ad mensuram,sed ad corporis rationem.tomo 1.pag.9.col.2.in fine.
¶Funus corporis an impediatur ob æs alienum.tomo primo,pagina 104.col.2.in prin.
¶Fures tertio furto suspendi sunt.tomo primo.pagina 305.col.2. in medio.
Fures etiam simplices non gaudent immunitate ecclesiæ.tomo 1. pag.347.col.2.in fine.
Fures,qui furtum intra ecclesiam contrectauerint, an possint ab ea abduci,vt opinatur Angelus Castrensis.tomo primo,pagina 349.col.1.in medio.
Fures,qui Toleti rem furto abstulerint, & cam Hispalim deferãt à quo iudice puniri debent.ibid.
Fures dupli,fœneratores quadrupli puniebantur olim apud Romanos antiquiores.tomo primo,pagina 356.columna prima. in medio.
¶Furca apud veteres latinos qualiter appelletur. tomo primo,pagina 451.col.1.in prin.
Furca apud Græcos,Σταυρος appellatur.tomo primo, pagina 451. col.1.in prin.
Furcarum erectio signum est, & id maximum criminalis capitalisque iurisdictionis.tomo primo,pagina 453. columna prima. in princ.
Furciferi qua ratione dicantur.tomo primo,pagina 451.columna 1.in princ.
Furti actio pro re minima non datur. tomo primo,pagina 177. col 2.in medio.
Furtum an committatur in re minima. tomo primo,pagina 177. col.2.in medio.
Furtum lege Lombardica quo pacto puniebatur. tomo primo, pag.303.col.2.in medio.
Et qualiter apud Hispanos.ibid.
Furtum triplex,vel vnum graue,quomodo puniatur.to.1.pagin. 305.colum.2.in medio.& tomo primo, pagina 309.columna. 2. in princ.
Furtum an iustè pœna mortis puniatur. tomo primo, pagina 303. col.1.in prin.
Fur simplex an gaudeat priuilegio immunitatis ecclesiarum.to.1. pag.347.col.2.in medio.
¶Fur diurnus si se non defendit occidi non potest.tom.2. pagina 491.col.2.in princ.
Fur seu violentus alienæ rei occupator tenetur ad restitutionem, etiam sine eius culpa re perempta.to.2.pagina 516.colum. 1.in medio.Et quid si eodem modo fuisset apud dominũ peritura latè tractatur.
Fur & iniquus aliquis rei alienæ inuasor an possit in animæ iudicio retinere expensas vtiles,& deducere meliorationes.tom.2. pagin.516.in fine.
Fur & iniquè rei possessor quo modo teneatur ad fructuum restitutionem in animæ iudicio.tomo secundo.pag.517. column.1. in princ.
Fur an teneatur restituere rei peremptæ æstimationem quanti maioni fuerit, tomo secundo pagina 516.columna secunda, in fine.
Fur non est qui tempore necessitatis aliena capit.tom.2.pag.502. col.1.in medio.
Furem diurnum, si se telo defenderit,occidere licet.tomo 2.pag. 490.col.1.in prin.
Furem nocturnum facilius licet occidere quàm diurnum.tom.2. pag.490.col.2.in medio.
Furatus extremæ necessitatis tempore an teneatur ad restitutionem fortunam pinguiorem nactus? tomo secundo.pagin. 500. col.2.in prin.
Furtiuam rem bona fide possidens quo modo teneatur.to. 2.pa. 530.col.2.in fine.
Furtiuam rem emens eo animo,vt domino reddat, an possit ab eo pretium repetere. tomo secundo,pagina 541.columna 1.in princ,
Furtiuæ rei emptor mala fide quo modo teneatur ad eius restitutionem. tomo secundo,pagina 540.columna prima,in fine.
Furtum quid sit? tomo secundo,pagina 501.column.prima.in princ.
Furtum & furem an indicare quis teneatur?tomo 2.pagin.509.col. 1.in princ.
Furca an idem quod crucis supplicium fuerit?tomo 1.pagin.451. col. 1.in prin.
¶Furiosus ante furorem crimen committens ,vtrum in furore possit puniri. tomo secundo,pagina 485. columna prima,in princ.
Furiosus interuallis quibusdam legitime contrahit tempore, quo furor cessat.tomo secundo,pagina 130.colum,secunda,in medio.
Furor non præsumitur,& quo pacto probetur.ibidem.
Furoris causa potest matrimonium quo ad torum separari.to.2. pag.191.colum.2.prope medium.
¶Florenus Florentinus cuius æstimationis sit?tomo 1.pagin.524. col.2.in medio.
Florenus Aragonius quid?ibidem.
¶Franco moneta antiqua æstimatur.to. 1.pagina 539. column.2. in prin.
Franci initio Sali dicti fuerunt à Sala flumine quod propè Albim labitur. tomo primo,pagina 5.columna prima,in medio.
¶Franciscus à Victoria laus.tom.2.pag.119.colum.1. in medio. & to.2.pag.132.col.1.in prin.
¶Frater quo pacto fratri intestato succedat.to.2.pa.112.colu.2.in fine.
Fratris relictam vxorem ducere non est iure naturali prohibitum, tom.2.pag.176.col.2.in medio.
Fratres illegitimi qualiter sunt admutuã successionem admittẽdi. to.2.pag.215.col.2.in fine.
¶Frater vtrinque coniunctus, an præferatur in iure accrescendi to.1.pag.140.col.1.in medio.
Et quid in substitutione pupillari.ibid.col.1.in fine.
Fratres habentes commune patrimonium cum fratre clerico an sint immunes ab oneribus publicis ratione rerum indictis.to. 1.pagin.120.col.2.in principio.
Fratres etiam succedunt fratribus ex testamento, & ab intestato, non tamen agunt cõtra testamentum.to.1.pa.507.col.2.in prin.
¶Francorum consuetudo circa immunitatem ecclesiarum. to.1. pag.359.col.2.in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Francorum & Hispanorum contentio super celebratione paschatis.tomo 1.pagina 236.col.1.in fine.
¶Fractor carceris ad quid teneatur.tomo primo,pagina 171.columna 1.in fine.
¶Fraus in ludo commissa quando inducat obligationem restituēdi.tomo 2.pag.511.col.1.in fine.
Fraudans vectigalia,aut alia iura regia tenetur ad restitutionem. tomo 2.pag.515.col.1.post princ.
¶Frontini locus corrigitur ex obseruatione Petri Chaconij.tom. 1.pag.444.col.1.in medio.
¶Fructus pendentes quando pertineant ad emptorem.tomo 1.pagina 225.col.2.in fine.
Fructus maturi tempore mortis vsufructuarij, pertinēt ad rei dominum.tomo 1.pag.225.col.2.in fine.
Fructus pendentes qualiter pro rata sunt diuidendi,vendita re ex pacto de retrouendendo.tomo primo,pagina 226.columna 2. in fine.
Fructus maioratus,seu primogenij eius anni,quo possessor mortem obierit,an pro rata temporis pertineant ad eius hæredes, licet nondum percepti fuerint.tomo primo,pagina 229.colūna 1.in princ.
Fructus & reditus ecclesiæ an possint locari vltra triennium.tom. 1.pag.330.col.2.in fine.
Fructus pendentes qualiter dicantur pars ipsius rei. tomo 1.pagina 225.col.2.in princ.
Fructum an possit quis vendere pretio, quo valebit tempore ad quod seruaturus erat.tomo primo, pagina 269. columna prima,in princ.
Fructuum beneficiorum appellatione an veniant distributiones quotidianæ.vide in verbo,Distributiones.
Fructus beneficiorum ecclesiasticorum iure Pontificio bifariam considerantur.tomo 1.pag.407.col.2.in prin.
Fructus beneficij restituere tenentur clerici, quos perceperūt eo tempore,quo à dicendis precibus canonicis cessarunt. tomo 1. pag.412.col.2.in fio.
Fructus percipiens ex re,quæ potest speciali auxilio in integrum restitutionis ab eo euinci,an habeat malam fidem.tomo 1.pag. 174.col.1.in fine.
Fructus naturales & industriales qui dicantur:tomo primo, pag. 174.col.2.in medio.
Fructus naturales consumpti à malæ fidei possessore sine titulo, qua actione petantur.ibid.
Fructuum diuisio qualiter fieri debet,quando actum sit inter debitorem & creditorem, vt fructus pignoris creditor percipiat loco vsurarum,& pignus debitor liberet ea parte anni,qua fructus ex pignore nondum fuerint percepti,tomo primo,pagin. 227.col.1.in princ.
Fructus etiam restituūtur minoribus cum re petita, tomo 1.pag. 173.col.2.in medio.
Fructus dicuntur non tantum deductis expensis,sed & iusta mercede laboris in eis colligendis impensi.ibidem columna secūda,in fine.
Fructus non tantum industriales & ciuiles,sed & naturales alicuius agri,ad dominum ipsius agri pertinent.tomo primo, pagi. 136.col.1.in fine.
Fructus beneficij ecclesiastici qualiter diuidantur inter defuncti hæredem & successorem.tomo primo,pagina 228. columna 1. in medio.
Fructus maioratus eius anni, quo possessor obierit,an pro rata diuidantur:tomo primo,pagina 229.columna prima, in principio.
Fructus à bonæ fidei possessore percepti,quos extantes restituere tenetur triennio vsucapiuntur.tomo primo,pagina 175.columna 2.in medio.
Fructus post venditorem percepti, ad emptorem ne an ad venditorem pertineant.tomo primo,pagina 367.columna prima, in fine.
Fructus bonorum, quæ ipso iure ob delictum fisco deferuntur ab ipso die delicti fisco adiudicantur. tomo 2. pagina 168. col.2.prope finem.
Fructus dotis putatiuæ an lucretur maritus.tomo secūdo,pagina 171 col.2.in fine.
Fructus lite contestata percepti qua ratione sint adiudicandi victori. tomo secundo,pagina 201.columna secunda,in medio.
Fructus bona fide possessoris percepti è re aliena,an sint iudicio animæ cum ea restituendi. to mo 2 pagina 540.col.1. post medium.
Fructuum restitutio qualiter & quando sit in conscientia faciendo.tomo secundo,pag.516.col.2.in medio.
Fructuum appellatione non venit homo.tomo secundo.pag.502. col.1.in prin.
Fructus ab hærede filio percepti ante diem fideicommissi,an imputentur in Trebellianicam etiam testatore iubente. tomo 2. pagina 94.columna prima,in prin.& pag.95.colum.1. in fine, & to.2.pag.95.col.2.in fine.
¶Frumenti emptio,vide in dictione,Ciues.
Frumentaria tessera quid erat.tomo primo,pag.449.columna 1. in fine.

G

GAbella Quid:tomo secundo,pagina 513.column.prima,circa finem.
Gallorum consuetudo.tomo 1.pagina 350. columna secunda, in fine.
Galli ex priuilegio Romanorum pontificum punire possunt clericos regio iure in pœna pecuniaria propter armorum vsum. to.1.pag.119.col.1.in fine.
Gallorum consuetudo in successione feudi,tomo 1.pag.327.col. 1.in medio.
¶Gelasius Papa decretum edidit de recipiendis,vel non recipiendis libris, tomo primo,pagina 459. column.secunda, in medio.
Gelasius inter agiographa,& sanctorum Patrum scripta commemorat decretales epistolas.tomo primo,pagin.477.column.1. in fine.
Gelasius historiam de inuentione dominicæ crucis nec refellit, nec omnino recipit inter agiographa.tomo primo,pagin.480. col.1.in prin.
Gelasium reprehendens Rhenanus decipitur.tomo 1. pagin.486. col.1.in princ.
¶Generalium conciliorum canones à temporibus Constantini ceperunt.to.1.pag.470.col.2.in principio.
¶Gener an sit vsurarius si percipiat fructus rei pignori datæ à socero vltra sortem. tomo primo,pagina 352.columna secunda, in fine.
¶Genesis parua,Centimentrum,& Reuelationes quædam Apocalypsis dictæ an sint apocrypha.tomo primo,484.column. 1. in medio.
¶Genitiuus casus vbi potest stare restrictiuè, & demonstratiuè, est intelligendus potius vt restringat, quàm vt demōstret.to.1. pag.37.col.2.in fine.
¶Genua quoties flectimus quid per id significemus. tomo 1.pagi. 495.col.1.in medio.
Genu flexio in precibus Deo exhibendis,quibus diebus prohibita sit.tomo primo,pagina 495.columna prima.in prin.
Gentes omnes solo lumine naturali potuerunt Deum esse cognoscere. tomo primo,pagina 493. columna prima,in fine.
¶Gentiles viriliū abscissionem ab se ipso illatam turpem censebant.tomo 2.pag.451.col.2.in fine.
¶Germaniæ principes,quibus facultas data est,Christiani orbis imperatores eligendi,populum ipsum, & Christianam communitatem omnino repræsentant.tomo primo,pagina 3. colu. 2.in princ.
¶Gibraltar latinè dicitur Calpes.tomo primo, pagina 1.colu.2. prope medium.
¶Gothi à Septentrione parte venerunt.to.primo,pagina 1. colu. 1.in medio.
Gothi qua ratione,& quo tempore Hispaniarum imperium obtinuerint.tomo primo,pagina prima, colum. prima in medio.
Gothi vtebantur proprijs in legibus Solido aureo Romanorum. tom.1.pag.524.col.2.in fine.
Gothi solidos aureos cudi iusserunt.to.primo,pagin 537. colum. 1.in prin.
¶Gothorum lex.13.titu.3.libr.12.Fori.contra Iudæos,tom.2.pag. 458.col.2.in medio.
¶Gozadini sententia falsa,consil.50.nume.4.tomo primo,pagin. 88.col.2.in fine.
¶Gubernator necessarius est in qualibet ciuili societate.to.1.pag. 2.col.1.in prin.
¶Glossa in cap.satis peruersum.56.distinct. explicatur.to. 1. pagi. 296.col.2.in medio.
Glossa in l.cum de lege,ff.de probatio.tom.1.pag.287.columna.1.in princ.
Glossa in capi.cum essent.de simonia,expenditur.tomo 1.pagina 253.col.2.in fine.
Glossa in cap.consuluit.de vsuris.declaratur.ibid.
Glossa in ca.vnico.de clericis nō residēt.t.1.pa.254.col.1.inmedio.

Glossa

Glossa in l.assiduis.verbo, Datis.C. qui potiores in pigno. habe. tomo 1.pagina 190.col.2.in principio.
Glossa in cap.frater.17.quæstio.4.interpretatur.tomo 1.pag.343. col.2.in fine.
Glossæ reprobatur opinio, quæ probare nititur, Regis filiū iure regem post patrem futurum. tomo primo,pagina 3. columna 2.in fine.
Glossæ opinio expenditur,& defenditur in l.serui electione.§.vlt. ff.de leg.1.tomo 1.pag.8.col.2.in fine.
Glossæ intellectus in cap.per tuas.de donationi.tomo 1.pag. 12. col.1.in fine.
Glossæ sensus in capitulo primo.de exceptionibus.verbo,confessi.tomo 1.pagina 67.col.2.in fine.
Glossæ magnæ intellectus in cap.finem litibus.de dolo,& contumac.tomo 1.pagina 100.col.2.in principio.
Glossa in cap.literas.de iuramēt.calumn. reprobatur.tomo 1.pagina 123.col.2.in medio.
Glossæ intellectus in l. cum ita,§. in fideicommisso. ff. de legat. 2. tomo 1.pagina 141.col.1.in medio.
Glossa expenditur in l.hæreditatum.ff.ad legem Falcidiam.tomo 1.pagina 398.col.2.in medio.
Glossa reprehenditur in l.3.§.diuus.ff.de sepulchr.violat.tomo 1. pagi.409.col.1.in princ.
Glossæ intellectus in Clementina vltima.verbo,Quāuis.de rebus eccles.tomo 1.pagina 409.col.1.in princ.
Glossæ sententia falsa in cap. si delegatus.de officio delegat. in 6. verbo, morte. tomo primo. pagina 420.columna secunda,in fine.
Glossa celebris in cap. 1.§.naturalis. si de feudo fuerit controuer. inter dominum,& agnat.tomo 1.pagina 380. columna prima. in princ.
Glossæ intellectus in cap. 1.de in integ.restitu.tomo primo.pagina 178.col.1.in princ.
Glossa examinatur in capit.si quis aliquando.§.in Leuitico.de pœnit.distinctio.prima.tomo primo.pagina 516.columna prima. in medio.
Glossa in l.cum fundū.ff.de pactis.parum cautè expositi Iurisconsulti verba.tomo 1.pagina 221.col.1.in medio.
Glossa in cap.studeat. 50.distinctione.tomo 1. pagina 261. col. 1. in princ.
Glossæ interpretatio in cap.cum homo. 23.quæst.5.verbo, suppli cium.tomo 1.pag.299.col.1.in fine.
Glossæ error notatur in cap.noli meis.9.dist. tomo 1. pagi. 476. col. 1.in medio.
¶Glossa in capitulo cum tu.de vsur.tomo 2.pagina 493.columna 1.in principio.
Glossa in Regula.qui scandalizauerit. tomo secūdo,pagina 493. col.2.in medio.
Glossa in Clement.1.§.verum.de hæret.tomo secūdo,pagina 500. col. 1.post medium.
Glossa in capitulo.pœnale.14.quæstione 5.tomo secundo,pagina 501.col.2.in fine.
Glossa in lege quarta.§.si tibi indicium.ff. de conditio. ob turpē causam.tomo secundo,pagina 509.columna secunda.in principio.
Glossa in l.nullus.C.de Iudæis.tomo secundo,pagina 527. col.2. in medio.
Glossa in capitul.quidam.de pœnitentiis, & remissionibus, falsa esse ostenditur.tomo secundo,pagina 330.columna prima, in fine.
Glossa in capitulo quodcunque.24. quæstione prima, omnino falsa est,& reprobatur.tomo secundo,pagina 311.columna secunda in fine.
Glossa in cap.licet.de iureiuran.libro sexto. tomo secundo,pagina 277.cum quinque sequentibus.
Glossa in capitulo vltimo. de procuratoribus. libro sexto, ibidem.
Glossa in l.tertia,ff.de vsucapion.tomo secundo pagina 391. columna 2.in fine.
Glossa in l.1.§.sed videndum.ff.de successor.edict.tomo secundo, pagina 412.col.2.in medio.
¶Gradus quid sit:tomo secundo,pagina 164. columna secunda, in medio.
Gradus quintus in transuersa linea hodie non prohibetur.tomo secundo,pagina 165.col.2.in princ.
Gradus remotior in dispensatione & prohibitione est considerādus.tomo secundo,pagina 177.col.2.circa princ.
Gradus iure diuo hodie prohibitus etiam lege naturali vetitus est.tomo secundo,pag.174.col.2.in princ.
Gradus primus in recta linea secundum omnes,& vlteriores iusta tutiorem opinionem iure naturæ prohibentur.to.2. pagin. 175.colu.1.in princ.
Gradus primus in transuersa linea iure naturæ prohibetur.to.2. pag.175.col.2.in medio.
Graduum computandorum regula.tomo 2.pagina 164.column. 2.in medio.
Graduum computatio canonica,an ciuilis sit consideranda. ibid. col.2.prope finem.
Graduum prohibitiones Leuitici cap.18.factæ, non omnes sunt iuris naturalis.tomo secundo,pagina 174. columna prima,in princip.
¶Granatensis curiæ ordo in recipiendis testibus. tom.1. pag.67. colum.2.in princip.
Granata anno domini.1492.in ditionem Christianorum fuit redacta.to. 1.pag. 1.colum.2.in medio.
¶Gratiani aliquot errores notātur ab Antonio Augustino. to. 1. pag.414.colum.2.in fine.
Gratiani opiniones.to.1.pag.298.colu.2.in princ.
Gratianus qualis vir fuerit,tomo primo,pagina 457. columna 1. in principio.
Gratiani locus expenditur.to.1.pagi.457.col.prima,1.in medio.
Gratianus an vera tradiderit de Anastasio romano pontifice. to. 1.pag.459.col.1.in medio.
Gratiani error.ibidem.
Gratianus male intellexit Authoritatem quandam Augustini.to. 1.pag.476.col.2.in fine.
¶Gratia quando ex defectu vel falsitate causæ deficiat. to.1.pagi. 254.col.1.in fine.
Gratia à pontifice impetrata ad beneficium simplex facta mentione curæ animarum an valeat.tomo primo,pagina 254. colu. 2.in fine.
¶Gratia generaliter dicitur quodcunque donum, quod non debetur suscipienti,sed voluntate donatur.tom.secundo, pag.325. colu.1.in fine.
Gratia gratisdata auxilium speciale Dei,& gratia gratificans qualiter distinguantur,tomo primo,pagina 325.columna secunda, in prin.
Gratiam primam alteri mereri nihil aliud est, quàm deprecare Deo bonum motum alterius.tomo secundo,pagin.325.colu.1. circa princ.
Gratiam gratisdatam nemo meretur,sed illa antecedit omne meritum.to.2.pag.325.col.1.in fine.
Grauitas periurij.& an sit maius crimen homicidio.tom.2.pag. 262.col.2.in medio.
¶Græci farcam Στανρον appellant.tomo primo,pag.451. col.1.in prine.
¶Gregorius Nazanzenus quis fuerit.to.1. pag.475. colum. 1.in princ.
Gregorius Nazanzenus diui Hieronymi præceptor, & de eius opusculis. tomo primo, pagina 474. columna secunda, in fine.
Gregorius Lopez vir diligentissimus in elimandis,& expurgandis legibus regni. tomo primo, pagina 26.columna prima, in fine.

H

HAbens canonicā collationem potest administrare propria authoritate ante apprehensionem possessionis. to. 1.pag. 414.col.1.in medio.
¶Habitans in loco interdicto si non est interdictus potest sepeliri extra ecclesiam in loco non interdicto.to. 1.pag.300. col. 2.in princ.
Habitatores & cōductores an possint migrare à domo quam habitant iusta timoris causa existente.tomo 1.pag.453.colum.1. in medio.
¶Hæredes filiive occisi possunt agere ad æstimationem operarū eius,& qua ratione.tomo primo,pagina 308.columna prima, in princ.
Hærede instituto & vsufructuario omnium bonorum dato, quis teneatur legata soluere? tom.1.pagina 265. columna prima, in medio.
Hæredes an non confecto inuentario teneantur ex delicto defuncti vltra vires hæreditarias.tomo primo,pag. 368.colum.2. in princ.
Hæres licet teneatur(dato vsufructuario omnium bonorum)soluere debita,soluet tamen ex ipsis bonis.tom.1.pagin.265.col. 1.in princ.

Hæres

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæres ex testamento ad factum obligatus,cogitur præcise facere.to.1.pag.449.col.1.in medio.
Hæredes aut instituti dicuntur,aut substituti.to.1.pag.456.col.2. in medio,
Hæreditatem cernere idem est quod adire hæreditatem. ibidem.
Hæres donatoris non poterit reuocare pactum donationi appositum infauorem tertij.tomo primo.pagina 225. column. 1.in princ.
Et quid de pœna apposita pro fœdere pacis seruando, an possit remitti in præiudicium fisci vel ecclesiæ.ibidem.columna.1.in medio,
Hæreditatibus adeundis certus numerus præfixus erat dierum, quibus elapsis non poterat hæreditas adiri,& hoc appellabatur,Cretio,secundum Isidorum.to.1.pag.456. colum.secunda, in medio.
Hæredi incumbit onus probandi,cum de lege falcidia quæritur. to.1.pag.286.col.2.in medio.
Hæreditatem petens alterius ab intestato satis probat se esse cõsanguineum illius proximiorem.tomo primo.pag.288.col. 1. in princ.
Hæredes vsurarij coguntur vsuras restituere.to.1.pag.367.col. 2. in fine,
Hæres an teneatur ex delicto defuncti.ibidem.
Hæreditatis petitio qualiter sit proponenda.to. primo, pag.41. per totam.
Hæredes, qui ex delicto defuncti tenentur,an teneantur vltra vires hæreditarias.tomo primo,pagina 368.columna secunda in princ,
Hæreditatis petitio cur non detur contra titulo possidentem. to. 1.pag.41.col.2.in medio,
Hæreditatis petitio datur contra possidentem titulo acquisito post mortem testatoris. tomo primo.pag.42.columna prima in medio,
Hæreditatis petitio an detur contra possidentem titulo putatiuo.to.1.pag.42.col.2.in medio.
Hæreditatis petitio non datur contra possidentem titulo acquisito ab eo,qui poterat petitione hæreditatis conueniri. to. 1. pag.43.col.1.in medio,
Hæreditatis petitione agens non tenetur ad probationem dominij rei petitæ.to. 1.pag.42.col.1. in fine.
Vnde maxime refert agatur rei vendicatione,an petitione hæreditatis ibidem,
Hæreditatis petitio qua ratione detur contra possidentem pro possessore,&sic contra prædonem.to.primo.pag.42.colu.1.in princ.
Hæreditatis petitionis iudicium impeditur,si reus possideat titulo singulari,qui propter iustum errorem sufficiat ad vsucapionem rei petitæ tom.primo,pagina 42. columna secunda in medio.
Hæreditatis petitione proposita,si in libello sit certa res expressim & nominatim petita,an poterit alia res in id iudicium deduci.to. 1.pag.43.col.2.in princ.
Hæreditatis petitio sufficiens est,cum actor petit se pronuntiari hæredem,& huic petitioni accedit omnium rerum restitutio, si actor obtinuerit.tom.primo.pagin.43.columna secunda, in medio.
Hæres institutus licet teneatur(dato vsufructuario omnium bonorum)debita soluere,id tamẽ onus expeditur ex bonis,quorum vsusfructus alteri est legatus.to.1.pag.265.columna 1. in medio.
Et quis teneatur soluere legata,vbi hæres quidam instituitur,alteri legato vsufructu omnium bonorum. ibidem columna 2. in fine.
Hæreditatis petitio an sit iudicium vniuersale.vide,Petitio hæreditatis.
Hæres in testamento scriptus,si in petitione hæreditatis victus fuerit,legata à victore non debentur.tom.primo.pagina nonagesimasecunda.columna prima in fine.& pagina 55.colu. 2. in medio
Hærede scripto non appellante intra diem iure præfinitum, hæres legitimus victor an sit tutus aduersus legatarios exceptione rei iudicatæ. tomo primo, pagina 54. columna 2.in princ.
Hæres an possit adimplere conditionem,quæ testatori fuerat in iuncta.to. .pag.153.col.2.in fine.
Hæres an teneatur omnino inuentarium facere to.2.pag.27.col. 1.in medio.
Hæres non conficiens inuentarium an teneatur in foro conscientiæ vltra vires hæreditarias.ibidem.
Hæres qui non exequitur voluntatem defuncti,quam pœnam patiatur,& quo pacto eam effugere possit. tomo 2.pag.39. col.2. in fine.
Hæres quo pacto,seu qua ratione agit petitione hæreditatis, nõ rei vendicatione. tomo secundo,pagina 90.columna secunda, in medio.
Hæres an teneatur,data tacita fide testatori de restituendis bonis filio spurio,illa bona eidem filio restituere vel ad fiscum deferre. tomo secundo,pagina 213.columna secunda,in medio.
Hæres,qui præstita tacita fide testatori de restituendis bonis spurio iurauit id nõ reuelare,an teneatur vocatus à iudice totam rem exponere, tomo secundo, pagina 213. columna secunda. in fine.
Hæres eius,qui precario rogauit, an intelligatur domino possidere? tomo secundo,pagina 424.columna secunda,circa medium.
Hæres præscribit etiam cum mala fide contra legatarium.tom.2. pag.433.col.2.in princ.
Hæres triginta annis præscribit rem à defuncto mala fide possessam.to.2.pag.425.col.1.in princ.
Et quid in hoc casu si inuentarium fecerit.tomo 2.pag.425.col.1. post medium.
Hæres hæredis potest præscribere rẽ possessam mala fide à primo defuncto. tomo secundo, pagina 426.columna secunda,post medium.
Hæres non conficiens inuentarium non tenetur vltra vires hæreditarias ad legata,de quibus constat ex confessione legatariorum.to.2.pag.27.col.1.in med.
Hæredes Episcopi probare debent bona Episcopo relicta, alio quàm ecclesiæ titulo obuenisse.tomo 2. pag.25.colum.1.in fin. & seq.
Hæredes mariti an possint accusare vxorẽ de adulterio commisso viuente marito, tomo secundo,pagina 194.columna 2.in princ.
Hæredes an teneantur præstare alimenta filio spurio,seu illegitimo testatoris. tomo secundo, pagina 218. columna prima, in fine.
Hæredes mariti an possint accusare vxorem de adulterio. tom.2. pag.194.col.2.in princ.
Hæredis institutio qualiter tollatur seu reuocetur per testamentum sequens,vel codicillos.to.2.pagina 15. columna secunda, in princ.
Hæredis institutio an possit nutu fieri.to.2.pag. 55. columna 2. in medio.
Hæredis incerti ex certis electio potest alteri committi.to.2.pag. 57.col.1.in fine.
Hæredis institutio pietatis causa facta, potest in voluntatem alterius conferri.tomo secundo,pagina 57. columna secunda,in princip.
Hæreditatis aditio an sit necessaria ad executionem vltimarum voluntatum.to.2.pag.33.col.1.in prin.
Hæreditatis aditio an sit necessaria quo ad legata pia.tom.2.pag. 107,col.2.in princ.
¶ Hæresis quando præsumitur.to.2.pag.345.col. 1.in medio.
Hæresis causa potest matrimonium quo ad torum.separari.to.2. pag. 191.col.2.in med.
Hæreticæ mulieris dos cui sit adiudicanda.ibid.
Hæreticus occultus per accidens est excommunicatus ea excommunicatione,quæ in hæreticos fertur.to.2.pagina 500. col.2. circa medium.
¶ Hæresis Macedoniana vnde dicta sit. to.1. pag.472.columna 2, in medio,
Hæresis,Nestoriana in concilio Chalcedonensi iterum fuit damnata. tomo primo,pagina 473.columna secunda,in medio.
Hæretici Nepotiani dicti sunt à Nepotio Episcopo hæretico apud Aegyptios.tom. primo,pagina 484.columna secunda, in fine.
Hæretico & infideli non prodest immunitas ecclesiæ. tom.1.pag. 341.col.2.in fine.
Hæresis quid dicatur latè discutitur.tomo primo, pag.351. col.2. per totam.
Hæretici laici bona ad fiscum secularem pertinent. to.1.pag.304. col.2.in medio.
Hæretici clerici beneficium ab ecclesiam pertinet.ibid.
Hæretici, qui iudici seculari traduntur,morte puniendi sunt.to. 1.pag.310.col.2.in princ.
Hæretici,qui mortis tempore non pœnitent,viui flammis traduntur.to. 1.pag.310.col.2.in fine.

Et ibi

Et ibi de pœna,qua iudices collegij instituti apud Hispanos vtuntur ad persequendos & puniendos delinquentes in eremo.ibidem.
Hæreticorum filij an priuentur beneficijs iam obtentis. tom. 1. pag.296.col.1.in medio.
Hæreticus an sit remittendus ad locum commissi criminis.tom. 1 pag.41.col.1.prope princ.
Hæretici ecclesiæ reconciliati & publicè pœnitentes an sint sub iurisdictione inquisitorũ, vt & pro aliis criminib.distinctis ab hæresi ab ipsis tantum puniantur.to.1.pag.122.column. 1. in fine.
Hæreticus testibus falsò conuictus an possit absque peccato ipsam hæresis culpam fateri,vt ab ecclesia recipiatur ad pœnitentiam.to. 1.pag.168.col.1.in medio.
Hæreticorum filij illegitimi & nepotes an eadem infamiæ pœna afficiebantur,qua legitimi.tomo primo.pag.296.column.1.in princ.
Hæreticorum filij ante crimen commissum nati,an puniãtur pœnis aduersus postea natos per canones statutis.to. 1. pag. 296. col.2.in fine.
Hæretici ipso iure priuantur beneficijs obtentis.to. 1. pag. 296. col.2.in princ.
Hæretici quo iure comburantur.tomo primo.pagin.310.colu.2. in medio.
¶ Hamæ quid sint?to.1.pag.450.col.1.in princ.
¶Hebræorum gentem in duodecim tribus diuisam fuisse cõstat ex sacra scriptura.to. 1.pag.342.col.2.in medio.
Hebræi vsi fuerunt anno solari.tomo primo, pa.437.colum.2.in princ.
Hebræorum annus erat duodecim lunationum & vndecim addi tarum dierum.ibidem.
Hebræi præter sabbata & festum paschæ à Deo eis constituta,habuerunt & Neomenias per singulos menses.to.1.pag.490.col. 1.in princ.
Hebræi quo die suum pascha celebrabant.tomo 1.pag.215.col. 1. in fine.
Hebræorum primus mensis.tomo primo.pag.235.columna 2.in princ.
¶Hebe Deæ templum erat sacrosanctum, & hunc honorem habebat,vt qui supplices in id cofugissent,cuiusvis criminis impunitatem consequerentur.tom.1.pag.42.columna 2. prope medium.
¶Helena Constantini mater dominicam crucem Hyerosolimis inuenit.to.1.pag.480 col.1.in princ.
¶Helices vrbis excidium commemorans Pausanias,multa tradit exempla,quibus apparet implacabilem fuisse numinum iram, ob violata Deorum templa. tomo primo.pag.342.colu.2. in princ.
¶Hester vnicus fuit liber,de quo nulla versatur apud omnes controuersia.to. 1.pag.472.col.2.in fine.
¶Hidalgus qui vocatur,an possit renuntiare beneficio ne in carcerem pro debito mittatur.to. 2.pag.271.col.1.circa princ.
¶Hidalgus,de vengar quinientos sueldos,qui dicantur.to.1.pag. 534.col.1.in princ.
Hidalgus etiam mechanico fungens officio,non tenetur contribuere Regalibus subsidiis.tomo primo.pagina 73.column.1.in princ.
Hidalgus quid sit,& de eius etymologia.tomo 1.pag.447.col. 1. in princ.
Hidalgus & exemptus in quo differant. ibidem. columna prima in medio.
Hidalguię dignitas ad nobilitatem pertinet.tom. 1.pag.448.col. 1.in princ.
Hidalguiæ nomen extat apud latinos & Græcos.ibidem col.1.in princ.
¶Hieronymus quis fuerit &cuius oppidi.tomo primo.pag.475. col.2.in fine.
Hieronymus fuit discipulus Gregorij Nazanzeni.to. 1.pag. 475. col.2.in fine.
Hieronymus quo tempore obierit.ibidem.
Hieronymus Origenis opus in Cantica canticorum in linguam latinam vertit. tomo primo, pagina 481. column. prima in fine.
Hieronymi verba declarata.tomo primo.pagin.195.colum. 2.in princ.
¶Hilarius fuit Episcopus Pictauij tempore, quo Diuus Martinus fuit præsul totius ecclesiæ.tomo primo.pagina 475.col.2. in princ.
¶Hispani omnibus sabbatis vescuntur (nisi præceptum ieiunij immineat) animantium extremitatibus & intestinis,ac visceribus.tomo primo.pagina 502.col.1.in fine.
Hispanorum & Francorum contentio super celebratione paschatis.to 1.pag.236.col.1.in fine.
Hispanorum iudicum consuetudo circa excommunicatos agentes in iudicio. tomo primo,pagina 247.columna prima,in fine.
Hispania ab hinc fere mille annis monarchiæ,& Regum Imperio subdita fuit. tomo primo,pagina 1.columna prima,in fine.
Hispaniarum Regnum,vide in dictione,Regnum.
Hispania in ditionem Sarracenorum venit,præter Astures & Cãtabros.to.1.pag.1.prope medium.
Hispani tribus milliaribus leucam definiunt.to.2 pag.343.col.2. in medio.
¶ Hispaniæ Reges quo iure possint Episcopos nominare.tom.2. pag.427.col.2.circa finem.
Hispaniæ Reges immunes sunt,& liberi à Cæsarum Imperio.to. 2.pag.132.col.2.in princ.
¶ Historia Iuliani Cæsaris narratur.to. 1.pag. 457. columna prima,in medio,
Historiam Regum quis scripserit?tomo primo,pag. 460. colum. 1.in fine.
Historia narratur Darij.tomo primo,pagina 462.columna secũda,in fine.
Historia Susannę & hymnus trium puerorum cum historia Draconis an habeant eandem autoritatem cum reliquo Danielis libro. tomo primo,pagina 466.columna prima,in principio.
Historiæ Martyrum conscriptæ ab infidelibus igni sunt tradẽdæ. to.1.pag.477.col.1.in fine.
Historia de inuentione crucis dominicæ nec refellitur à Gelasio, nec omnino inter Agiographa recipitur.tom.1.pag.470.col.1. in fine.
Communi tamen consensu ecclesiæ festum hoc de inuentione Sanctæ crucis dominicæ celebramus ex decreto Eusebij Papæ. ibidem.
Historia de inuentione capitis Ioannis Baptistæ. to.1.pag. 480. col.1.per totam.
¶ Homagium quo modo fieri consueuit apud Hispanos, remissiuè. tomo secundo,pagina 239. columna secunda, in fine.
¶ Homeri locus expenditur in Odissea.tomo 2.pag.479. colum. 1.in princ.
¶ Homicida voluntarius potest renuntiare beneficio pendente accusatione. tomo secundo, pagina 477. columna secunda,in medio.
Homicidium vitare valens,& non vitauit an ex eo fiat irregularis. tomo secundo,pagina 463.columna prima, circa finem.
Homicidium quid sit,& de homicidio voluntario.to.2.pag.460. col.1.in princ.
Homicidiu non punitur pœna ordinaria, si defecerit animus ad occisionem,& quo modo hic animus colligatur.to. 1.pag.468. col.1.in prin.
Homicidium à pluribus commissum an omnes cõstituat irregulares homicidas.tomo secundo,pagina 471.columna secunda, circa finem.
Homicidium an imputetur consanguineo, cuius causa perpetratum fuit. tomo secundo, pagina 473.columna secunda,in medio.
Homicidium casuale quid sit?tom.2.pag478. columna prima, in medio.
Homicidium casuale induxit irregularitatem cum distinctione operis liciti vel illiciti,quæ hic traditur latiùs, quàm à doctoribus.ibidem.col.1.& pag.478.col.1.in fine.& pag.481.colum. 1.circa medium.
Homicida proditorius abduci potest ab ecclesia.tom. 1.pag.345. col.1.in prin.
Homicidam puniri pœna pecuniaria lege vel statuto iustè aliquando sanciri poterit.tomo primo,pagina 301.columna 2. in princ.
Homicida proditorius & qui alium insidiosè occiderit ab ecclesia inuitus abduci potest.tomo primo,pagina 344. columna 1. in princ.
Homicida simplex & si sponte,non fortuito iniuriosè aliquẽ occiderit non est ab ecclesia per vim abducendus.tom. 1.pag.345. col.1.in medio.
Homicida vt mortis pœnam effugiat necesse est, vt pacis pactum cum omnibus occisi hæredibus ineat.tomo 1. pag.217.colum. 1.in medio.

Homicidi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homicidij pœna vt quis puniatur, non est necessaria occisi specialis scientia, tomo secundo. pagina 360. colu. 2. in princ.
Homicidij tacitum mandatum tacit quem irregularem. tom. 2. pag. 469. col. 1. in medio.
Homicidij ratihabitio, an efficiat quem itregularem, tom. 2. pag. 469. col. 2. circa princ.
Homicidio æquipollet quo ad irregularitatem membri mutilatio. tomo secundo. pagina 487. columna prima in princ.
¶Homo non venit fructuum appellatione. to. secundo. pa. 502. col. 1. in princ.
Homo non potest aliquid velle boni, nisi adiuuetur ab eo, qui non potest velle malum. tom. secundo. pagina 326. colu. 2. in medio.
¶Homo liber an possit in pignus dari pro pecuniis debitis. to. 1. pag. 258. col. 1 in princ.
Homo liber an possit inuitus detineri in vinculis. ibidem.
Homo liber non potest se obligare ad perpetuam seruitutem pro debito pecuniario. tomo primo. pag. 259. col. secunda, circa finem.
Homines naturaliter percipiunt, gubernatorem ac Principem necessario constituendum esse ad generis humani regimen & tutelam. tomo primo. pagina prima, colu. secunda, in medio.
Homo animal est omni ape omnique animanti gregali ciuilis. ibidem.
Homovt perfectionem nactus, animantium est optimus: sic cum à lege iustitiáque discesit omnium pessimus habetur. to. 1. pag. 2. col. 1. in princ.
¶ Honestas publica intra quartum gradum matrimonium prohibet. to. 2. pag. 159. col. 2. in medio.
Honestatis publicæ impedimenrum ex sponsalibus etiam nullis oritur. ibidem.
Honestatis publicæ impedimentum non oritur ex sponsalibus contractis sub ea conditione, quæ à iure ineft. to. 2. pa. 159. col. 2. in fine.
Honestatis publicæ impedimentum non oritur ex sponsalibus cum minori septénio contractis, nisi discretio ætatē suppleat. to. 2. pag. 159. col. 2. in medio.
Honestatis publicæ impedimentum non oritur ex sponsalibus quacunque ratione inualidis iure nouo Concilij Tridenti. ibidem. col. 2. in fine.
¶Honorari debent parentes à filijs ne coniiciantur ab eis in carcerem ob ciuile debitum. tom. primo. pag. 258. colum. 2. in princ.
Honoris præfatio an extinguat iniuriam. to. 1. pag. 248. col. 1. in medio.
Honoris & famæ restitutionē fieri iustissimum est. to. 1. pa. 209. col. 2. in medio.
Honos & fama omnibus bonis externis præferuntur. tom. 1. pag. 209. col. 2. in fine.
¶Horas canonicas an teneatur excommunicatus dicere ratione beneficij. tomo primo. pagina 411. columna secunda, prope princ.
Horas canonicas tenetur dicere depositus & solenniter degradatus ratione ordinis sacri. ibidem.
Horas canonicas si non dixerit, qui beneficium ecclesiasticum habet; qua pœna teneatur. tomo primo. pag. 412. column. 2. in medio.
Horæ bifariam distinguntur. tomo primo. pagin. 505. colum. 1. in medio.
Hora prandij quæ sit definita ieiunantibus. ibidem. colum. 1 in princ.
Horæ æquinoctiales quæ. ibidem. columna prima in medio.
Horæ temporales quæ. ibidem.
Horis duodecim apud antiquos constabat dies. to. 1. pa. 505. col. 1. in medio.
¶ Horæ canonicæ vim habent ex opere operato. tom. 2. pag. 334. col. 1. in fine.
Horæ canonicæ à quocunque dictæ, ecclesiæ nomine dictæ censentur. to. 2. pag. 354. col. 2 in fine.
¶Hospitalia habent priuilegium cap. Alma mater sicut ecclesiæ, & monasteria. tomo secundo. pagina 384. columna secunda in medio.
¶Hospitale pauperum priuilegium habet trahendi reos ad curiam. tomo secundo. pagina 23. columna prima prope finem.
Hospitalia an habeant immunitatem, quam ecclesiæ. to. 1. pa. 343. col. 1. in fine.
¶ Hostis etiam priuatus tenetur seruare fidem hosti datam saluo semper iure Reipublicæ. tomo secundo, pag. 141. columna 1. in fine.
¶ Humana constitutio nō potest punire actus interiores mentis. to. 2 pag. 500. col. 1. in medio.
Humana potestas à diuina deriuatur. to. 2. pag. 513. colum. 2. circa medium.
Humana lex potest prohibere aliqua quæ licita videntur iure naturæ. to. 2. pag. 521. col. 2. in medio.
Humana lex potest ex aliquibus causis dominia priuatis auferre. tomo secundo, pagina 543. columna prima, in principio.
Humana lex iustis ex causis, & propter reipublicę vtilitatem sanctissimè poterit, filios & nepotes pœna bonorum aliáve simili afficere. to. 1. pag. 295. col. 1. in medio.
Humana lex in quibus casibus non possit imitari diuinum iudicium. ibid.
Humano vel diuino iudicio quando quis ob alterius culpam sine crimine puniatur. tomo primo, pagina 294. columna 2. in medio.
¶ Hypantes dicitur purificatio virginis Mariæ, tomo 1. pag. 495. col. 1. in princ.
¶ Hypotheca pro legatis à iure inducta an tollatur per specialem hominis testantis hypothecam. tomo secundo, pag. 90. colum. 2. in fine.
Hypotheca seu obligatio generalis, tacita siue expressa ad certū locum restricta, non continet res venales inibi existentes. to. 1. pag. 285. col. 1. in princ.
Hypotheca quoties adest in locatione, & conductione non potest colonus expelli à successore singulari. to. 1. pag. 325. colum. 1 in princ.
Hypotheca quando dissoluitur. ibidem. columna prima, in medio.
Hypothecæ titulo an sint obligata vsurarij bona pro vsurarum restitutione. tomo primo, pagina 367. columna secunda, in medio.
Hypothecaria nunquam obtinet contra tertium possessorem, ni si prius in bonis principalis excussio præmissa fuerit. to. 1. pag. 198. col. 2. in fine.
Hypotheca generalis etiam tacita futura bona debitoris complectitur. tomo primo. pagina 106. columna prima, in medio.
Hypothecaria in rem actione agens, qua formula vti debeat. to. 1. pag. 195. col. 2. in medio.
Et ibi qualiter in ea concipienda sit sententia.
Hypothecaria conuentus si rem ipsam meliorauerit, poterit offerre actori ipsius rei veram æstimationem demptis meliorationibus. tomo primo, pagina 195. columna secunda, in fine.
Hypothecariæ actionis proprius effectus. tomo 1. pag. 196. col. 1. in fine.
Hypotheca qualis sit, quæ deducitur ex constitutione annui redi tus super aliqua re. tomo primo, pagina 388. columna secúda, in princ.
Hypothecaria actio proponi poterit cótravnum ex pluribus plurium rerum possessoribus insolidum. tom. 1. pag. 389. colum. 2. in princ.
Hypothecæ specialis prosequutio prætermitti non debet in præiudicium secundi creditoris. to. 1. pag. 432. columna secunda, in fine.
Hypotheca dotalis non est admittenda nisi præmissa excussione, quam induxit textus in Auth. hoc si de pignoribus. to. 1. pag. 433. col. 1. in fine.
Hypothecæ clausula, quod specialis non deroget generali, nec generalis speciali, quem sensum admittat. to. 1. pag. 433. colum. 2. in princ.
Hypotheca tacita pro restitutione dotis vxoriā lege concessa, præfertur priori eidémque tacitæ. to. 1. pag. 188. col. 2. in fine.
Hypotheca tacita pro dote competens non præfertur priori expressæ. to. 1. pag. 189. col. 1. in princ.
Hypotheca tacita pro dote vxori competens, præfertur expressæ posteriori. ibid.
Hypotheca expressa pro dote competens nequaquam præfertur expressæ priori. to. 1. pag. 189. col. 1. in princ.
Hypotheca dotalis prior etiam tacita præfertur expressæ posteriori, etiam ratione mutui ad refectionem vel emptionem rei competenti. ibid.
Hypotheca quando alienationis appellatione contineatur. to. 1. pag. 382 col. 1. in princ.
Hypothecaria conuentus nullis factis meliorationibus, an possit offerre actori veram rei æstimationem debito minorem. to. 1. pag. 196. col. 1. in fine.

Hypotheca an censeatur constituta ex eo quod quis legat, vel promittit soluere centum ex fundo Semproniano. to. 1. pa. 91. col. 1. in prin.

I

Iacob dormiens cum Lya non dicitur commisse fornicationē. to. 2. pag. 362. col. 1. post medium.
¶Iasonis sentētiæ tres improbatæ. to. 2. pag. 465. columna secunda. circa finem.
¶Idololatria an sit iusta causa bellum contra idolatras gerendi. to. 2. pag. 534. col. 1. in medio.
¶Ieiunium, eleemosynæ, & cætera huiusmodi extra charitatem facta nequaquam satisfaciunt ex rigore iustitię etiā si accedat postmodum charitas. to. 2. pag. 329. col. 1. circa finem.
Ieiunantes quibus cibis interdicuntur. to. 1. pag. 506. colum. 1. in princ.
Ieiunium qua ratione sit iure humano indictum. to. 1. pag. 499. col. 2. in fine.
Ieiunium quatuor temporum. tom. 1. pag. 481. columna prima in medio.
Ieiunium quo die præcipitur, an tertium vel quartum prandium nouæ transgressionis reatum in eodem die inducat. to. 1. pag. 499. col. 2. in princ.
Ieiunij die qua hora prandendum sit, & de distinctione horarum diei. to. 1. pag 503. colu. 1. in fine.
Ieiunium excessiuum an aliquando inducat peccatum. to. 1. pag. 169. col. 1. in medio.
Ieiunium maxime differt à communi virtutis temperantiæ exercitio, moralique abstinentia. tomo 1. pagin. 498. columna 2. in fine.
Ieiunium quo Christiani vtimur tria potissimum indicat. to. 1. pag 499. col. 1. in prin.
Ieiunium est remedium salutare ad domandā corporis lasciuiē. ibidem.
Ieiunio mens leuatur ad sublimia cōtemplanda. to. 1. pa. 499. col. 1. in princ.
Ieiunium prodest ad satisfactionem pro peccatis ibidem.
Ieiunium est virtus, quia ordinatur ad aliquid bonum & honestum. ibidem. col. 1 in medio.
Ieiunium vbi est necessariumad reprimendos carnis illicitos motus, vel ad eleuationem mentis ad spiritualia, est iuris naturalis præceptum. tomo primo. pagina 499. columna prima in fine.
Ieiunium plerunque est necessarium & communiter vtile ad spiritualia bona obtinenda. tom. pag. 499. colum. secunda in princ.
Ieiunia canonicis legibus instituta, ita ex præcepto seruāda sunt vt mortalis peccati reus sit censendus, qui absque iusta causa ea seruare omiserit. tomo primo. pagina 502. columna 1. in fine.
Et in obseruatione ieiunij duplex continetur virtus. tom. 1. pag 503. col. 1. in princ.
Ieiunanti iure Pontificio non licet nisi semel prandere. to. 1. pag. 503. col. 1. in medio.
Ieiunia ecclesiastica in quem finem tendant. to. 1. pag. 503. colu. 2. in princ.
Ieiunium quando sit iure naturali simul & diuino præceptum. to. 1. pag. 499. col. 1 in medio.
¶Iesus Christus quando comedit agnum paschalem. tom. 1. pag. 235. col. 2. in medio.
Iesus Christus quando fuit crucifixus. ibidem.
¶ Ignominiosa corporis pœna an loco solutionis sufficiat. to. 1. pag. 259. col. 2. circa princ.
Ignominiosa pœna non sunt afficiendi nobiles, nec torquendi sicut plebei. tomo primo. pagina 302. columna prima in princ.
¶Ignorantia probatur proprio iuramento. tom. 1. pag. 305. col. 2. in princ.
¶Ignorantia iuris vel facti an excuset contrahentes incestas nuptias. to. 2. pag. 171. col. 1. in medio.
Ignorantia iuris an sit causa bonæ fidei. to. secundo. pag. 202. col. 1. in fine.
Ignorantia iuris humani an & quando habeat culpam. to. 2. pag. 419. col. 1. post princ.
Ignorantia iusta quando det maioribus restitutionem aduersus præscribentem. to. 2. pag. 444. col. 1. in fine.
Ignorantia hæc quo modo probetur. to. 2. pag. 446. colum. 1. circa medium.
Ignorantia pœnæ non efficit quem ea liberum. to. 2. pag. 356. col. 2. in prin.
Ignorantia iusta qualitatis excusat à peccato, quod ratione illius alioquin contrahitur. tomo secundo, pagina 359. columna prima, in fine.
Ignorantia percutiens clericum etiam incidit in excommunicationem canonis. tomo secundo, pagina 360. columna secunda, in fine.
Ignorantia contingens in eo, à quo tota malitia actus pendet, excusat omninò à peccato. tomo secundo, pagina 360. colum. 1. in medio.
Ignorantia crassa non omnino excusat à peccato. to. 2. pag. 361. col. 1. in princ.
Ignorantia constitutionis excommunicantis pro actu alioquin damnato, an excuset quem ab excommunicatione. tom. 2. pag. 357. col. 1. in medio.
Ignorantia excommunicationis an constituat excommunicatū capacem beneficij ecclesiastici. tomo 2. pagina 341. columna 1. in medio.
Ignorantia iusta qua ratione excuset à peccato, & eius pœna. to. 2. pag. 358. col. 2. in med.
Ignorantia excusat ab irregularitate. to. 2. pag. 483. col. secunda, in fine.
¶Illegitimus aut naturalis filius, qui habet ex Principis concessione ius succedendi ex testamento & ab intestato, poterit agere contra patris testamentum secundum quosdā. to. 1. pag. 300. col. 2. in medio.
Et an tria hæc, ius succedendi ex testamento, ius succedendi ab intestato, ius succedendi contra testamentum, sint eadem aut distincta ibidem. col. 2. in fine.
Et rursus probatur ex propria verborum significatione non dari ius agendi contra testamentum patris ex sola concessione succedendi ex testamento, & ab intestato. tomo 2. pag. 507. col. 1. in medio.
¶ Illirici & cuncta Græcia, Alexandria, Lybia, Aegyptus & Palestina sex hebdomadibus ante festum Paschæ ieiunium continuarunt. tomo primo, pagina 500. columna secunda, in fine.
¶ Immemorialis præscriptio. to. 2. pag. 396. columna secunda. circa princ. & pag. 409. col. 1. in medio. & pag. 410. columna prima, in fine.
Immemorialis præscriptionis & centenariæ discrimen. to. secundo, pagina 406. columna 1. post principium, & pag. 407. col. 1. circa finem.
Immemorialis præscriptio quo modo probetur. tom. 2. pag. 406. col. 2. in prin.
Immemorialis præscriptio quid efficiat in vasallorum oneribus, quæ impositiones vocantur. tomo secundo, pag. 408. colum. 1. in fine.
Immemorialis præscriptio titulum non requirit. to. 2. pag. 412. col. 1. circa medium.
Immemorialis præscriptio non procedit cum mala fide. to. 2. pag. 422. col. 1. in medio.
Immemorialis probata, an probata videatur centenaria præscriptio. tomo secundo, pagina 407. columna prima, in fine.
¶ Imperatores Romani quæ ex causa decimoquoque Imperij anno ludos, publicúmque conuentum agere consueuerunt. tomo 1. pag. 3. col. 1. in med.
Imperatoris electio ad septem viros Germaniæ, vt collegium nō vt singulos pertinet. tomo primo, pagina 3. columna secunda. prope princ.
Imperatores & consules Romani quo pacto eligebantur. tom. 1. pag. 3. col. 2. prope princ.
Imperatoris aut Principis lex nullum speciale damnum ecclesiis inferens in foro ecclesiastico est seruanda. tom. primo, pag. 27. col. 1. in fine.
Imperator Carolus habuit ex priuilegio Synodi, ne sine suo consensu consecraretur vel institueretur Episcopus. to. 1. pag. 125. col. 2. in princ.
¶ Impetrans veniam homicidij à Principe debet mentionem facere prioris veniæ à Principe sibi concessæ. tomo 1. pag. 256. col. 1. in princ.
Impetrans à Rege legitimationem tenetur mentionem facere omnium filiorum. tomo primo, pagina 256. columna prima, in fine.
¶ Immemorialis an censeatur reuocata sublata consuetudine. vide in dictione, Consuetudine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Immunitas ecclesiarum prodest excommunicato ad eas confugienti.to. 1.pag.347.col.1.in princ.
Et an infidelis hac immunitate gaudeat,ibidem.
Aut hæreticus ob crimen hæresis ab ecclesia defendatur,ibidem.
Immunitas ecclesiæ an iure naturali vel diuino statuta sit.tom.1. pag.341.col.2.in princ.
Immunitas ecclesiæ apud Gentiles,Hebræos,& Christianos maximo honore fuit.to.1.pag.342.col.1.per totam.
Immunitas ecclesiastica quot passibus circum ecclesiam concessa sit.to.1.pag.343.col.2.in princ.
Immunitate ecclesiæ non gaudet,qui committit crimen assassinij.to.1.pag.346.col.2.in fine.
¶Immunitas à soluendis indictionibus,& collectis quo tempore præscribatur.to.2.pag.402.col.2.in princ.
Immunitas ecclesiæ prodest ei quem fugiente ad eam iudex persequitur.to. 1.pag.347.col.1.in medio.
Immunitas ecclesiæ non patitur obsideri ne alimenta deferantur delinquentibus ad eam fugientibus.to.primo.pag.348. col.1. in medio.
Immunitas ecclesiastica quid?tom.primo.pag.441.columna 2. in fine.
¶ Impositiones dominorum quæ vocantur,quo modo præscribantur. tom.secundo.pag.408.columna 1.in fine.
¶ Impediens alicui beneficium,aut aliud munus,lucrumve conferri an teneatur ad restitutionem.tom.secundo.pag.520.col. 1.in fine.
Impedito an currat tempus datum ad exequendam vltimam voluntatem,& quid de ignorante.tom.secundo,pag.33.colu.1. in medio.
¶Imperator an sit totius mundi dominus.to.2.pag.528.colu.2. post medium.
¶Impetratio literarum ad beneficia obtenta ab excommunicato est nulla.to.2.pag.341.col.1.circa princ.
¶Impossibile an iudicetur id,quod à Principis voluntate pendet. to.2.pag.132.col.2.in princ.
¶Impubes nactus ætatem perfectam dissentire potest ab sponsalibus interpretatione iuris de futuro.tom.secundo.pagin.126. col 2.in medio.
Impubes dissentire potest,& debet ab sponsalibus statim quod ætatem perfectam habet,non expectata alterius pubertate. to.1.pag.126.col.2.in medio.
Impubes,proximus tamen pubertati, an iuramento confirmet renuntiationem paternæ hæreditatis.tom.2.pag. 299.col.2.in princ.
¶Incendium quam culpam præ se ferat.to,2.pag.169. colu, 2. in medio.
¶Incertæ res,vide,Res incertæ.
¶ Incestus an impediat matrimonij contractum cum quacunq; fœmina.tomo secundo, pagina 156 columna 2. in medio.
Incestus definitio,& eius denominatio.to.secundo.pag.168, col. 1.in princ.
Incestus pœna de iure ciuili.tomo secundo.pag.168.colu. prima per totam.
Incestus à clerico commissus est dignus depositionis pœna, ibidem.
Incestus propriè non dicitur cum ea cum qua est impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.tom.2.ibidem.
Incestus, an dicatur coitus sacerdotis & fœminæ, quæ non est eius consanguinea,nec affinis.tomo secundo.pagi.214. col.2. prope medium.
Incestum committens cum consanguinea sponsæ ante matrimonium consummatum tenetur,vel ingredi religionem, vel dispensationem impetrare ad exigendum coniugalem debitum. to 2.pag.184.col 2.in fine.
Incestas nuptias contrahentium bona ipso iure fisco deferuntur. to.2.pag.167.col.2.in princ.
Incestas nuptias contrahens à die commissi criminis administratione bonorum suorum interdicitur.tom.secundo.pagi. 168. col.1.in prin.
¶ Incola propriè quis dicatur?tom. 1.pagina 135.columna prima, in princ.
¶ Indefinita propositio quid?tomo 1.pag.215.columna secunda, in medio.
Indefinita oratio ex propria significatione non æquipollet vniuersali.to.1.pag.216.col 1.in medio.
Indefinita æquipollet vniuersali in materia necessaria vel impossibili.to. 1.pag.216.col.2.in princ.
Indefinita negatiuè concepta vniuersalis significationem habet. to. 1.pag.216.col.2.in medio.
Indefinita à lege prolata vniuersalia æquipollet.to. 1.pa.216.col. 2.in fine.
Et quid in prolata ab statutis, tomo 1.pag. 217.columna prima, in princ.
Indefinita ab homine prolata an habeatvim vn iuersalis.to.1.pag. 217.col.1.in medio.
Indefinita vniuersali nequaquam similis est in probationibus.to. 1.pag.217.col.2.in fine.
¶ Indictionum calculus eiusque obseruatio, & à qua anni parte incipiat.to. 1.pag.214.col. 1.in princ.
Indictionum adiectio præcisè necessaria non est in publicis instrumentis,& quid si differat ab anno domini ipsi instrumento appositio.to.1.pag.254.col.1.in medio.
Indictionum,quibus antiqui vtebantur in annorum cõputatione,& pensitationum varia genera.tomo 1. pagina 213.colum. 2.in fine.
Indictionum vsus quo tempore initium habuerit,to.1.pag. 214. col.2.in fine.
Et quare in tria lustra diuiderẽtur indictiones. to.1.pag.214.col. 1.in medio.
¶ Indignis conferentes beneficia muneráve tenentur ad restitutionem.to.2.pag.517.col.2.in med.
¶ Indicij furis aut furti gratia an quid accipi possit.to.2.pag.509. col.1.in medio.
¶ Indulgentia homicidij,sine mentione prioris indulgentiæ impetrata,an valeat:to. 1.pag.256.col. 1.in princ.
¶ Industriales fructus qui dicantur.vide in verbo,Fructus.
¶ Infamare se ipsum est mortale crimen,sicut infamare proximũ. pag.168.col.1.in fine.
Infamare se ipsum est contra charitatem & iustitiam.ibid.
Infamans seipsum facit iniuriam ecclesiæ & reipublicæ.ibid.
Infamia facti licet aliqua ex parte detrahat instrumentis, non tamen infamis infamia facti priuatur exercitio tabellionatus, quanuis sit publica.tomo primo,pagina 72. columna secuda, in princ.
Infamis creatus à Rege tabellio,non est verus nec legitimus tabellio,nec adhibenda est fides eius instrumentis,nisi Rex principis potestate infamiam illam tolleret. tomo 1.pag.72.col.1. in princ.
Infamia facti detrahit authoritati,& fidei cuiuscunque hominis. to.1.pag.65.col.2.in princ.
Infamia facti an repellat quem à testimonio in causis ciuilibus. ibid.col.2.in med.
Et quid in criminalibus.ibi d.
Infamia iuris efficit quem ab officio publico alienum. to.1.pag. 71.col.2.in princ.
Infamis non potest esse amanuensis, scriba, seu notarius Principis,quem vulgo,Secretarium dicimus. to.1. pag.71.colum.2. in medio.
Infamia notantur filij & nepotes eorum, qui diuinam vel humanam maiestatem læserunt.tomo 1.pagina 295. colum.secunda, in fine.
Infamis non potest habere aliquod munus & officium in curia Principis,nec in ipsius Principis summis tribunalib. ibid.col. 1.in fine.
Infamis non potest esse tabellio publicus.ibid.
Et an possit esse tabellio ex his,qui non sunt à republica constituti,vt hoc officium publicè exerceant.ibid.
Infamis infamia facti,quæ ex criminibus oritur,non debet à Principe,nec à republica tabellio constitui,licet ipsius constitutio semel facta irrita non sit.tomo primo, pagina 72. columna secunda in medio.
Infamis infamia facti licet sit inhabilis ad obtinẽda beneficia, nõ priuatur obtentis. tomo primo, pagina 296.columna prima, in fine.
Infames testari possunt. tomo primo,pagina 368.columna secunda,in fine.
Infamia iuris vnde descendat.tomo 1.pagina 364. columna 2.per totam,
¶ Infans an teneatur de homicidio,& quid de minori ætate.to.2. pag.486.col.1.in fine.
Infans,an possit matrimonium contrahere malitia præueniente ætatem.tomo secundo,pagin,155.col.2.in princ.& pag.155.col. 2.in medio.
Infantes populo interdicto admitti possunt ad diuina officia.to. 2.pag.285.col.1.in medio.
¶ Inferior licet non possit tollere legem superioris potest tamẽ ei addere pœnam.tomo secundo, pagina 158. colum.secunda, in princ.
¶ Infidelitas,an sit iusta causa belli inferendi. tomo 2. pagin.533. col.1.in medio.

Infidelitas non priuat dominio rerum, nec iure naturali, nec diuino.to.2.pag. 533.col. 1.in med.
Infideles quatuor de causis possunt bello vexari.to.2.pag.573.col. 2.in medio.
Infidelis an possit matrimonium contrahere cum Christiana.to. 2.pag.179.col.1.in med.
Infidelium matrimonia,tom.secundo,pagina 175.columna secũda.in princ.
Infidelis non potest iuuari immunitate ecclesiæ.tom.1, pag 347. col.1.in prin.
¶ Infirmus potest matrimonium contrahere licet ex infirmitate non valeat gignere.tom. secundo,pag.204.columna prima, in fine.
Infirmi qualiter excusentur à præsentia in choro,vt percipiant distributiones quotidianas.tom.1.pagin.410.columna prima, in medio.
Infirmis an debeantur distributiones, vide in verbo, Distributiones.
¶ Infœlices arbores quæ sint dictæ:tomo 1.pagina 451.colum.2. in fine.
¶ Ingratitudo est quandoque mortale peccatum.tom. 2.pag.45. col.2.in fine.
Ingratitudo an remittatur pœnitentia filij.tom.2.pag.68.colum. 1.in princ.
Ingratitudo an censeatur remissa per religionis professionem. ibidem.
Ingratitudinis causa an detur aduersus ingratos actio. to.2. pag. 45.col.2.in fine.
Ingratitudinis causæ ex quibus filius potest exhæredari explicãtur.to.2.pag.67.col.2.in princ.
Ingratitudinis causa non repellit filium à successione patris intestati,& ibi quid de fratre.to.2.pag.68.col.1.in fin.
Ingratitudinis ratione non reuocatur legitimatio,quę fit per sequens matrimonium.tomo secundo,pagin.204.columna 2.in fine.
Ingratitudinis ratione reuocatur legitimatio , quæ fit rescripto Principis.ibid.
Ingratitudinis causa an possit filius priuari alimentis sibi à patre debitis.to.1.pag.219.col.1.in princ.
¶ Inhibitio canonica quæ dicatur. tomo primo,pag.90.col.2. in medio.
Inhibitio canonica quos habeat effectus. ibid.col.secunda,prope medium.
Inhibitio non aliter suum effectum operatur,quàm si fuerit canonicè facta.to. 1.pag.90.col. 2.in med.
¶ Inimicus à testimonio est repellendus: & quonam modo hæc quæstio sit intelligenda:tomo primo, pagina 65. columna 2. in fine.
Inimicus nuper reconciliatus non excusatur à tutela.tom. 1.pag. 66.col.1.in princ.
Inimicitiæ suspicio an tollatur per reconciliationem.ibid.
Inimicitia quando excuset ab onere tutelæ.to. 1.pag.66.colum.1. in princ.
Inimicitia post testamentum contracta inter testantem & hæredem seu legatarium,non operatur reuocationem testamenti. to.2.pag. 12.col. 1.in princ.
¶ Iniqui rei alienæ possessores quo modo teneantur ad fructũ restitutionem in conscientia.tomo secundo,pag. 517.col. 1.in princ.
¶ Iniuriam inferens tenetur ad damna & impensas , & præterea aliquid ratione iniuriæ.to. 1.pag.307.col.2.in med.
Iniuria ciuiliter & criminaliter punitur. tomo 1.pag. 308.col. 1. in medio.
Iniuriam inferens an teneatur veniam petere ad honoris restitutionem?to.1.pag.308.col. 1.in fine.
Iniuriæ æstimatio quomodo fiat?to. 1.pag.308.col. 1.in fin.
Iniuriarum actione,an teneatur is,qui alteri verũ crimen vitiúm ve obiecerit.to.1.pag.210,col. 2.in princ.
Iniuria verbis facta honoris præfatione nõ tollitur.to.1.pag.208. col. 1.in med.
Iniuria quandoque punitur criminaliter.to. 1.pag.308.colum. 1. in fine.
Iniuria non tantum facto sed verbis fit.ibid.
Iniurians aliquem aliquo ex sex vitiis,tenetur iure Regio Palino diam canere.to. 1.pag.208.col. 1.in princ.
Et an hoc seruetur in aliis conuitiis.tomo 1.pag. 209.columna 2. in princ.
Et an eisdem cõuitiis absentem afficiens similiter puniatur. ibid.
Iniuria non fit victo debitori nec à creditore nec à iudice.to. 1. pag.257.col. 1.in medio.
¶ Iniusta lex non videtur esse lex.to. 2.pag.374.col. 1.in princ.
Iniustus rei alienæ occupator tenetur in animæ iudicio ad restitutionẽ,etiam sine eius culpare perempta. to.2.pag.515 col.2. in fine.Et ibi quid si fuisset eodem modo apud dominam peritura.
Iniustitia committitur respectu alterius non respectu alicuius ad seipsum.to.1.pag. 168.col.2.in princ.
Iniquè vel iniustè damnatus,vide in verbo,Damnatus.
¶ Inopia mariti an impediat præsumi emptionem ex æstimatione.to· 1.pag.103.col.2.in princ.
¶ Inquilino alicuius domus, qui eam habitare propter pestem non potuit,an sit pensio remittenda.tom.1.pag. 107.colum.2. in fine.
Et an propter aliam vrgentissimam necessitatem.tom. 1.pag.108. col.1.in med.
Inquilinus potest à domo conducta expelli per ipsius dominum propter casum vrgentem.to. 1.pag.326.col. 1.in med.
¶ Inobedientia tunc propriè est peccatum cùm præceptum contemnitur.to.2.pag.350.col.1.post med.
¶ Innocentem occidere non licet propter vitandum scandalum , to.2.pag.495.col.1.in med.
Innocentem puniri, occidi , aut verberari à iustitia alienum est. to.1.pag.294.col.2.in med.
Innocentes nunquam puniuntur,diuino iudicio pœna spirituali & æterna.to. 1.pag.295.col.1.in fine.
¶ In quibus causis permittitur communicatio cum excommunicato.to.2.pag.324.col. 1.circa med.
¶ Inquisitores hæreticæ prauitatis qua ratione excusentur ab irregularitate tradentes reos iudici seculari.to.2. pag.483.col.2. in fine.
Inquisitionis iudicium hodie frequentissimum. tom.1, pag. 306. col.2.in medio.
¶ Instantia prima quæ dicatur.to. 1.pag. 14.col.2.in med.
Instantia an percat triennio elapso,non obstante pactione partium iurata.to.2,pag.274.col.1.in princ.
¶ Institutio patris,& filij concepta per copulam,&,quem intellectum habeat.to.2.pag.72.col.1.in med.
Institutio plurium nihil refert an fiat per dictionem,Et,an per dictionem,Cum.to.2.pag.72.col.2.in princ.
Institutio Sempronij & eius filij hæredis, ita accipienda est,vt nõ admittantur simul.to 2.pag.72.col. 2.in med.
Institutio vnius & plurium nomine collectiuo facta,quem intellectam habeat.to.2.pag.72.col.1.per totam.
Institutus in re certa an sit verus hæres , & an deducat Trebellianicam.to.2.pag.72.col.1.in princ.
¶ Instituti hæredes qui dicantur? to.1.pag. 456.colum,secunda, in medio.
Institutum vetus apud Romanos militaris disciplinæ.tom.1.pag. 458.col.2.in med.
Institutio facta ab Episcopo patrono præsente , non tamen præsentante,valida est,nec potest rescindi ex eo, quod fuerit facta patrono non præsentante. to.1.pag.56.col.1.prope medium.
Institutus in re certa non habet ius nec nomẽ hæredis ad emphyteusim,feudúmve obtinendum.to.1.pag.337.col. 2.in fine.
Institutus,ea cõditione cõcepta,si decesserit sine liberis,si probetur institutum simul cum liberis periisse, substitutus admittitur.to. 1.pag.343.col.prima,in med.
¶ Instrumentum in iudicium non productum,non dicitur iudici notum.to.1.pag.161.col. 1.in princ.
Instrumentum non liquidam quantitatem continens, an habeat paratam executionem.to.1.pag.311.col. 1.in med.
Instrumenta conditionalia quomodo mandentur executioni.to. 1.pag.312.col.2.in princ.
Instrumẽtorum executio,quomodo fiat in Regiis tribunalibus, vel reuocetur,vel temperetur.ibid.col.2.in med.
Instrumenta publica paratam habent executionem statutis & regione.tomo 1.pag.311.colum.1.in medio.&pagin. 312.col.2.in princ.
Instrumentum exhibere iudice mandante,nolenti denegatur ius id iterum producendi.tom. 1.pag.487.col.1.in fine,& pag.246. col.2.in medio.
Instrumenti publici executio an possit peti ex lege Regia cõtra clericum,& coram quo iudice petẽda sit.to.1. pag.27. col.1.in medio.
Instrumentum publicum paratam habet executionem. ibidem.
Instrumentorum executio aduersus clericos coram quo iudice sit petenda.to.1.pag.27.col.2.in princ.
Instrumenta publica an habeant paratam executionem contra tertium singularem successorem.to. 1.pagina 62.col. 1.in fine.
Instrumenti publici fides an periclitetur ex eo, quod protocolũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

non inueniatur.to.1.pag.70.col.in princ.
Instrumentum vt valeat debet habere annos Christi,& diē mensis,in quo fuerit confectum.tomo primo,pagina 74. columna 2.in fine.
Instrumenti publici,si falsum dicatur,quis teneatur probare falsitatem.to.1.pag.74.col.1.in medio.
Instrumentum publicum notarij vt fidem faciat,an sit necessariò legendum ipsis testibus,& contrahentibus.to.2.pag.53.col.2. in princ.
Instrumentum publicum quot testibus improbari possit.tom.1. pag.75.col.2.in med.
Instrumēta ad hoc quòd eis fides adhibeatur,in iudicio sunt producenda,& exhibenda coram ipsomet iudice.ibid.
Instrumentum semel in iudicio ab vno prolatum etiam aduersario suffragatur.to.1.pag.75.col.2.in fine.
Instrumenta publica quo tempore litis sint proferenda.to.1.pag. 76.col.1.in med.
Instrumentum publicum quam fidem faciat inter extraneos, à quibus confectum non est. tomo primo,pagina 77.columna 1.in prin.
Instrumenti confectio an possit à tabellione alteri committi.to. 1.pag.77.col.1.in fine.
Instrumentum publicum qua forma & solennitate conficiēdum ex protocolo tabellionis mortui. to.1.pag.77.colam. prima, in fine.
Instrumenti traditio an inducat possessionis acquisitionem.to.1. pag.427.col.1.in med.
Instrumentum quo pacto produci debeat & quando.to.1.pagin. 159.col 2.in prin.
Instrumentum originale dicitur ipsa scriptura, quasi origo sit ipsius actus,& omnium exemplarium,quæ inde deduci possunt. to.1.pag.69.col.1.in princ.
Instrumentum confectum à tabellione postquam affectus est infamia iuris,& si ea careret tempore creationis, nullam habet fidem publicam. tomo primo,pagina 72. columna prima,in medio.
Non tamen derogatur fidei instrumentorū illius tabellionis,qui cum infamis esset,creatus fuerit à Rege tabellio, eius tamen infamia occulta est,ibid.col.2.in princ.
Et quid de tabellione affecto infamia facti.ibid.
Instrumentum confectum à sacerdote tabellione validum est, licet malè faciat sacerdos se immiscens officio.tom.primo.pag. 73.col.2.in fine.
Instrumentum publicum non necessario requirit in initio præponi nomen domini,ac nomen Imperatoris.to.1. pag.74.col. 2.in medio.
Annorum vero domini mētio fieri debet,item dici,& mensis, in quo confectum fuerit instrumentum,ibidem. columna secunda,in fine.
Et etiam locus ibi est commemorandus.tomo 1.pag.75.colum.1. in medio.
Item ad instrumenti validitatem requiritur,quod testes sint præsentes.ibid.
Erit etiam necessaria tabellionis subscriptio.ibid.colum.secūda, in prin.
Instrumentum quod plures habet partes, & variarum capita distinctos actus continentia,omnino & integrè iudici est exhibendum.to. 1.pag.75.col.2.in fine.
Instrumentum non liquidum,an ex lege Regia, & statutis Italiæ exequutionem paratam habeat.to. 1.pagina 311.colum.prima, in med.
Et quid de instrumentis conditionalibus.to.1.pag.312. columna 2.in prin.
In hac tamen instrumentorum executione traditur quid vsu sit magis receptum.ibid.col.2.in med.
Instrumenti executio qualiter fieri debet secundum Regiam cōstitutionem,& vsum forensem.to.1.pag.312.col.1.in med.
Instrumentorum executio quandoq; apud suprema Regis tribunalia partim reuocatur,partim benignitate quadam temperatur.to.1.pag.312.col.2.in medio.
Instrumentum authenticum quod dicatur, & in quo differat ab originali.to.1.pag.69.col.1.in med.
Instrumenti falsitas maxima præsumitur quoties reperiuntur protocola ipsiusmet tabellionis eiusdē anni & mensis, qui cōscripti sunt in instrumento,& tamen nulla in his huius instrumenti reperitur mentio.to.1.pag.70.col.2.in med.
Instrumenti prima authoritas ab ipsomet tabellione constat,nēpe à publica persona,quæ reipublicæ delegatione habeat munus istud publica conscribendi instrumenta.to. 1. pag.70.col. 2.in fine,& pag.74.col.2.in prin.
Instrumentum illud est potius, quod in fauorem dotis apparet aduersus fiscum.to. 1.pag.230.col.2.in fine.
Instrumenta publica non omnia traduntur executioni. to.1.pag. 313.col.1.in med.
Instrumentum an improbari possit duobus testibus omni exceptione maioribus.tomo primo, pagina 321. columna prima, in medio.
¶ Intellectus ad Bart.in l.1.§.vlt.ff.quis & à quo appella.to.1.pag. 15.col.2.in fine.
Intellectus ad doctrinam Barto.in l.vlt.C. de edicto Diui Adriani.tollen.oppositio.9.tomo primo, pagin.42. columna prima, in med.
Intellectus ad sententiam Bartoli in l.edita.C.de edend.to.1.pag. 43.col.2.in fine.
Intellectus ad glo.in c.per tuas.de donatio.tomo 1.pag.12.col.1. in fine.
Intellectus ad ea,quæ dicit Bartolus in l.à Diuo Pio, §.si super rebus.ff.de re iudicata.to. 1.pag.61.col.1.in med.
Intellectus glossæ in c.1.de exceptionibus.verbo, Confessi.to.1. pag.67.col.2 in fin.
Intellectus ad gl.mag.in c.finem litibus. de dolo & contumacia. to.1.pag.100.col.2.in princ.
Intellectus glossæ in l.cum ita.§. in fideicōmisso. ff.del eg.2.verb, proximo.to. 1.pag. 145.col.1.in med.
Intellectus ad ea,quæ scribit Calder.consi.17.titulo de præbend. to.1.pag.411.col.1.in princ.
Intellectus glossæ in d.c.1.de in integrum restitutio. tom.1.pag. 178.col.1.in med.
Intellectus ad verba Bart.in §. diuus l.si vxor, de adulteriis,to.2. pag.116.col. 1.in prin.
¶ Interdictum ecclesiasticum decernitur in locum, vel plebem, ob vnius culpam. tomo secundo,pagina 376.colum.secunda in medio.
Interdictum ecclesiasticum an possit ferri ob debitum pecuniarium.to. 2.pag.376.col.2.post principium.
Interdictum ecclesiasticum propter quas causas fertur in ciuitatem,castrum.&c.to.2.pag.376.col. 1.post medium.
Interdictum ecclesiasticum quoddam generale est, quoddam speciale.to.2.pag.380.col 1.circa princ.
Interdictum quid differat ab excommunicatione. ibid. colum.1. in fine.
Interdictum ecclesiasticum an suspendi possit.to.2.pag380.col.2. in med.
Interdictum ecclesiasticum an possit ad cautelam remitti.tom.2, pag 380.col.2.in fine.
Interdictum & cessationem à diuinis quis possit decernere.to.2. pag.381.col 1 in prin.
Interdictum particulare non admittit formam capitis,Alma mater.in celebrandis officiis diuinis.to.secundo.pag.384.colum. 2.in prin.
Interdictum ecclesiasticum qualiter definiri possit.to.2. pag.375. col.2.post princ.
Interdictum,Vnde vi,exigit possessionem tempore spoliationis, pag.398.col.1.in princ.
Interdictum ad tempus latum,cessat elapso tempore absque alia relaxatione.to.2.pag.158.col. 1.circa medium.
Interdicta ciuitate an suburbia interdicta veniant.to.2. pag.377. col.2.post medium.
Interdicta cathedrali an censeantur interdicti canonici. to.2.pag. 377.col.2.in med.
Interdicti tempore quæ erant olim concessa.to.2.pag.381.colum. 2.in prin.
Interdicto clero censentur interdicti religiosi & religiosæ.tom.2. pag.377.col.2.in fine.
Interdictus ab ecclesiæ ingressu quid agere possit & quæ sunt ei vetita.to.2.pag 375.col.2.in med.
Interdicere quid sit.tom.2 pag.375.col.2.in fin.
Interdicere quid significet.to. 1.pag.63.col.1.in prin.
Interdictum quo practici vtuntur vnde originem duxerit, & in quo differat ab interdicto,vti possidetis.to.1. pag.62.colum.2. in princ.
Interdictum retinendæ possessionis,etiā nulla lite pendente potest decerni.to.1.pag.62.col.2.in med.
Interdicti etymologia.ibid.
Interdicti,quod Hispani,interim appellant,formula.to.1.pag.63. col.1.in med.
Interdictum,Interim,habet locum & obtinet in causa & lite possessorij.to.1.pag.63.col.1.in med.
Interdictum,Interim,omnino requirit possessionem, nec datur nisi possidenti.ibid.

Interdicto,Vti possidetis,agēs tenetur probare,se possedisse tēpore motæ litis.to.1.pagi.63.col.2.in princ.
Interdictum,Interim,summariam tantum cognitionem requirit. to.1.pag.63.col.2.in prin.
Et in probationibus huius interdicti non sunt seruanda, ea quæ iure in plenarijs requiruntur. to. 1. pagi. 63.colum.secunda.in medio.
Et an in hoc summario iudicio sit concedenda in integrum restitutio minori,vel similibus personis ad probandum.ibidem.
Aut admittantur defectus aduersus testes producti. to.1. pa.64. col. 1.in princ.
Et quæ non sint admittenda in probatione huius interdicti.ibid. col.1.per totam.
Interdictum hoc an sit concedendum possessori, cui resistit iuris communis præsumptio?to.1.pag.64.col.2.in princ.
Interdicto recuperandæ possessionis, quando vti possit nobilis super nobilitatis controuersia.to.1.pa.233.col. 1.in prin.
Interdicta omnia aut prohibitoria,aut restitutoria dicuntur.to.1. pag.63.col. 1.in princ.
Interdicto,vnde vi,agens si cōsentiat reum excipere de dominio, & offerre probationem eius statim agendā,videtur itidem cōsentire quod discutiatur dominij ac proprietatis causa,to. 1.p. 85.colum. 1.in medio.
Interdictum,vti possidetis,quādoque principaliter proponitur, quandoque lite pendente super proprietate in iudicium deducitur,ac verè possessionem respicit.to.1.pagina 62. columna 2. in princ.
Interdictis ciuibus hi & interdicti censentur,qui in locum aliorū ciuium post sententiam in eam ciuitatem domicilium transtulerunt.to. 1.pag.309.col.1.in fine.
Interdictum in quo differat à pœna excommunicationis.ibidem.
¶ Interesse lucri cessantis,& damni emergentis quod.to.1.pag.352. col. 1.in medio.
Interesse lucri cessantis aut damni emergentis licitè petitur.to. 1. pag.369.col.2.in fine.
Interesse lucri cessantis quando locum habeat.to. 1.pag.370.col. 1.in medio.
Interesse quomodo possit in pactum deduci.to.1.pa.370.col.2.in fine.
Interesse etiam ab initio potest pacto definiri.to.1.pag.372.col.2. in medio.
¶ Interruptio præscriptionis qui differat ad nonullis alijs similibus to.2.pag.2.439.col. 1.in fine.
Interruptio præscriptionis alia naturalis,alia ciuilis.to.2.pa.439. col.2.post principium.
Interruptio præscriptionis quo ad possessionem habet effectum & quo ad proprietatem,& è contrario.tom.1. pagi.437.col.2. in medio.
¶ Interruptio præscriptionum effectus.to. 2. pag.437. colum. 1. in princ.
¶ Interpretatio glossæ in capi.cum homo. 13.q.5. verb. suppliciū, Io.1.pag.299.col.2.in princ.
¶ Interrogatus à iudice iniquè iuris ordine non seruato poterit verbis ambiguis fallere iudicem,modo mendacium non committat.t. 1.pa.268.col.1.in princ.
Interrogatus super centum,quorum quinquaginta verè debeat, an possit totam positionem negare.to. 1.pa.164 columna.2. in medio.
¶ Interloquutoria sententia quę propriè dicatur.to.1.pag.63.col. 1.in medio.
¶ Intestatorum successio passiua, tomo secundo pagina 112. & 113.
Intestato nepoti quo pacto succedat auus.to.2.pag.112.colum.1. in fine.
¶ Inuentæ res restitui debent. tomo 2. pagin.541. columna 2.in medio.
Inuentionis premia an rectè accipiantur.t.2.pagi. 508. colum.2. in fine.
¶ Inuentarium an sit semper conficiendum, dixi superius dictione,Heres,& dictione,Ecclesia.& dictione,Fiscus.
Inuentario non confecto an deducatur Trebellianica.to. 2. pagi. 95.col.2.in princ.
¶ Intrusus quis dicatur?tom.1.pag.425.colum. 1.in fine.
¶ Inuentarij confectio remitti à testatore tutori potest. to.1.pag. 323.col.2.in fine.
¶ Inuitus nemo agere cogendus est, nisi diffamatio præcesserit. to.1.pag.246.col.2.in medio.
¶ Ioannis Fabri opinio examinatur in l.1.C.de priuilegio fisci.to. 1.pag.61.col.2.in fine.
Ioannis Cirier opinio refellitur,qui existimauit regna & Principatus statim post mundi creationem iure sanguinis delatos fuisse.to.1.pag.3.col.2.in medio.
Ioannis Driedonis laus.tomo primo, pag. 124.columna prima, in fine.
Ioannes Chrysostomus cur sic dictus fuerit.to.1.pagin.475. col.1. in princ.
Ioannes Chrysostomus electus fuit Episcopus Constantinopolitanus sub Siricio Papa.ibid.
Ioannis Baptistæ capitis inuentio.tom. primo,pagin.480.col.2. per totam.
Ioannis Bernardi à Luco Episcopi Calagurritani laus. to.2.pag. 158.col.1.in prin.
¶ Iob genus duxit ab Esau.to. 1.pag.562.col. 1.in med.
Iob liber à quo fuerit scriptus,& Tobiæ liber an olim fuerit canonicus.to. 1.pag.462.col.1.in princ.
Iob ex sententia Diui Hieronymi duxit originem ex Nachor fratre Abraham & eius vxore Melcha.tomo primo,pagin.462. col.1.in fine.
¶ Irrationalis consuetudo est, quæ eximit laicos ab omnium decimarum solutione.to. 1.pag.242.col.2.in med.
¶ Irregularitatis definitio. tomo secundo, pagina 449.col. 1.in princ.
Irregularitatis altera definitio.ibid.col.1.in medio.
Irregularitas impedit ordinis ecclesiastici successionem.ibid.
Irregularitas non propriè dicitur pœna.ibid.
Irregularitas frequentissimè contingit absque ipsius irregularis culpa.ibid.
Irregularitatis etymologia.ibid.
Irregularitas Græcè quomodo appelletur.tom.2.pag.449.col.2. circa prin.
Irregularitas iure tantum humano Pontificio statuta est. ibid.& pag.450.col.1.in prin.
Irregularitas mentalis an possit contingere.to.2.pagin.450.col. 1.in med.
Irregularitas non potest contrahi mente tantum absque actu exteriori.ibid.col.2.in prin.
Irregularitatem ex bigamia,vel homicidio ante contractā an tollat baptismus.to.2.pag.457.col.2.circa princ.
Irregularitatem quando consilium inducat,to.2.pag. 470.col.2. in med.
Irregularitatem an incurrat ebrius si hominem tempore ebrietatis occiderit.to.2.pag.485.col. 1.in fine.
Irregularitas nullo in casu constituenda est, nisi iure Pontificio id expressum fuerit.tom.secundo, pag.449. columna secunda, in fine.
Irregularitas an contrahatur,si non seruentur in celebrandis officiis diuinis omnia,quæ in capitul.Alma mater. continentur, to.2.pag.386.col.2.in prin.
Irregularis in dubio an quis iudicanddus sit. tom.2.pagin. 449. col.2.in fine.
Irregularis quando sit corpore vitiatus.to.2.pagin. 450.col.2.in fine.
Irregularis an sit qui causam dedit abortioni.to.2.pag.450.col.1. in medio.
Irregularis an efficiatur aduocatus in causa sanguinis præmissa protestatione.to.2.pag.483.col.2.in prin.
Irregularis an sit auxilium præstans homicidio.to.2.pag.471.col. 2.in princ.
Irregularem an efficiat quem bellum iustum vel iniustum.tom.2. pag.475.col.2.per totam.
Irregularis an sit,qui & si neminem occiderit,tamen presens fuit prælio,in cuius conflictu aliquis occisus est.ibid.
Irregularis non est clericus, qui in minoribus constitutus pugnat manu propria in bello,modò aliquem non occiderit,nec mutilauerit.ibid.
Irregularis nó est clericus,qui licentia Papæ in bello propria pugnauerit manu.ibid.
Irregularis an sit celericus chirurgus.tom.2.pag.479.colum.1.in medio.
Irregularis vtrum fiat assumens bis, vel conferens cōfirmationis sacramentum. tomo secundo,pagina 452.columna secunda, in med.
Irregularis est,qui membrum sibi culpa propria absciderit,etiam si ea abscisio nec impediat ministerium ordinis,nec insignem deformitatem inducat.tomo 2.pag.450.columna secunda, in medio.
Irregulares sunt qui propria voluntate pudenda vltro sibi execuerunt.ibid.& pag.451.col.2.fine.
Irregulares etiam sunt, qui ab aliis passi sunt abscisionem istam, culpa tamen sua.ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Irregularis non est si quis à medicis,casu,aut per vim & insidias hostium,vel pueri in cunabulis sectus fuerit,& virilia, aliúdve membrum amiserit.to.2.pag.451.col.1.in prin.

Irregularis non est,qui se defendendo alterum occiderit, nè ipse membro mutiletur.to.2.pag.488.col.2.in fine.

Irregularis an sit,qui hominé occiderit defensionis alterius causa.to.2.pag.489.col.2.in med.

Irregulares an sint eunuchi.to.2.pag.456. columna secunda, per totam

Irregularis an sit,qui,quod potuit,homicidium non vitauit.to.2, pag.473.col.1.in fin.

Irregularitatem non contrahit occidendi voluntas, etiam perfectissima, tomo secundo, pagina 462. columna secunda,in medio.

Irregularem quando efficiant authorem occulta crimina.tom.2. pag.477.col.1.circa med.

Irregularis est laicus vel clericus absque protestatione aliquem accusans,si accusatus à iudice occidatur,tomo 2, pag.480.col. 2.in med.

Irregularis an sit domi habens leonem,vel vrsum,aliámve feram, si ea hominem occiderint.tomo secundo,pagina 480. col.1.in princ.

Irregularis censetur ludens illicitè cum fœmina prægnante,to.2, pag.481.col.2.in med.

Irregularem facit quem homicidij tacitum mandatum.to.2.pag. 469.col.1.in med.

Irregularis vtrum fiat efficiens membrum alterius ex percussione debile.to.2.pag.488.col.1.in princ.

Irregularis sit,qui aggressorem vitare valens,eum occiderit.to.2. pag.489.col.1.in med.

Irregularis est qui percussorem fugientem occiderit.ibid.

Irregularis an efficiat quem ratihabitio homicidij.to.2.pag.469. col.1.in fine.

Irregularis est bis baptizatus.tom.2.pag. 452.columna prima,in medio.

Irregularis an sit sodomita,si ante dispensationem celebrauit.to. 2.pag.455.col.1.in prin.

Irregularis per quem actum efficitur suspensus ab officio.tom.2. pag 453.col.1.in fine.

Irregularis non fit suspensus ob corporis vitium.tom.2.pag.453. col.2.in fine.

Irregularis sit qui dixit testimoniũ in causa criminali,etiam præmissa protestatione,si ex eo mors fuerit illata.to.2.pag.483.col. 2.in fine.

Irregularis an sit occidens hominem ob rerũ & patrimonij titulum.to.2.pag.489.col.1.in prin.

Irregularis quando sit corpore vitiatus.tom.2. pag.450.col.1.in prin.

Irregulares an efficiantur omnes præsentes conflictui, si vulnus mortiferum ab vno tantum illatum sit, & sint puniendi pœna ordinaria to.2.pag.472.col.2.in fine,

Irregularis non est qui tempore cessationis à diuinis celebrat officia diuina to.2.pag.370.col.1.in med.

Irregularis ex quibus actibus quis efficiatur tempore interdicti. ibid.col.2.in princ.

Irregularis est,qui tempore interdicti recipit ordines. to. 2.pag. 383.col.1.in fine.

Irregulari conferri non potest beneficium. to.2.pag 340.col.1.in medio.

¶ Isidori error in lib.7.etymologiarum.c.12.to.1. pag.49.colum, 2.in med.

¶ Italiæ statuta circa masculos & fœminas in hereditate succedentes.to.1.pag.375.col.2.in princ.

¶ Iteratio eiusdem criminis ex interuallo facta,nouum est crimẽ, to.1.pag.310.col.1.in princ.

¶ Itinera olim distinguebatur per milliaria lapidibus erectis mille quibúsque passibus.to.1.pag.343.col.2.in med.

Vnde quintus ab vrbe lapis dicebatur locus ab vrbe quinq; milliarib.ibid.

¶ Iudæi quo die suũ pascha celebrabant.to.1.pag.343.col.1.in fin.

Iudæorum primus mensis.ibid.

Iudæi eo anno,quo Christus passus fuit,quo die suum pascha celebrarunt.ibid.col.2.in med.

Iudæis an licitum fuerit vnquam exercere vsuras erga alienigenas.to.2.pag.356.col.2.in fin,

Et ibi cap.23.Deutero.expenditur,

Iudæi omne festum sabbatum nuncupabant,ex eo,quod sabbath requiem sonat.to.1.pag.493.col.1.in princ.

Iudæi vsurarij manifesti testamentum an sit sine cautione nullum, to.1.pag.369.col.1.in princ.

Iudæus tutor Christiani an esse possit.tom.2.pag. 458.col.2.post medium.

Iudæi officia publica minimè obtinere possunt. ibidem.col.2.in princ.

Iudæus Christianam cognoscẽs qualiter puniatur.to.2.pag.179. col.2.in med.

Iudæorum repudij libellus quo pacto dabatur,to.2.pag.188.col. 2.in princ.

Iudæorum repudium an fuerit licitũ.to.2.pag.188.col.2. in med.

¶ Iudex delegatus excommunicationis censura vti potest, to. 2. pag.363.col.1.in med.

Iudex delegatus non potest absoluere ad cautelam.to.2. pag.373. col.1.in fine.

Iudex delegatus etsi sit datus à Principe ad appellationis cognitionem,& decisionem non potest absoluere ad cautelam.to.2. pag.373.col.2.in fine.

Iudex potest pro labore aliquid accipere.tom.2. pag.508.col.1. in medio,

Iudex occultè excommunicatus excommunicare potest. tom.2, pag.363.col.2.post princ.

Iudex ecclesiasticus solus cognoscit de causa diuortij. to.2.pag. 194.col.2.in prin.

Iudex tenetur restituere quod acceperit, etiam ob iustam sententiam,to.2.pag.507.col.2.in fine.

Iudex quomodo debet acta iudiciorum sequi? to.1.pag.157.per totum caput.

Iudex quid possit facere eo casu,quo scientia sua pugnat cũ probationibus.to.1. pag.158.col.2.in princ.& pag.162.colum.2. in fine.

Iudici non licet innocentem occidere. to.1.pag.158.colum.1.in medio.

Iudex lata sententia functus est officio suo.to.1.pagina 159.col.1, in fine.

Iudex contra scientiam suam iudicans ex actis, an mentiatur:to. 1.pag.160 col.1.in princ.

Iudicem non posse iudicare contra conscientiam suam,quomodo intelligendum:to.1.pag.159.col.2.in fine,

Iudex non potest ex sua scientia iudicare contra probata, etiam in causis breuioribus.to.1.pag 163.col.1.in med.

Iudex potest pœnam lege statutã ex causa,vel augere, vel minuere.to.1.pag.303.col.2.in fine.

Iudex ecclesiasticus qualiter potest pœnis pecuniariis crimina punire:to.1.pag.304.col.1.in princ.

Iudex appellatus,quibus in rebus sequi debeat leges eius fori,à quo est appellatum.to.1.pag.61.col.2.in princ.& pagin.315. col.1.in fine,

Iudex,ad quem appellatum est à sententia reductionis, quomodo ius dicere debeat.to.2.pag.316.col.1.in med.

Iudices seculares sæpè admittunt actionem contra contractum iuratum,sine præcedente absolutione. to.1.pag.181.colum.2. in fine.

Iudex ecclesiasticus,qui de causa absolutionis cognouerit, quando potest ipsam principalem causam tractare:tom.1.pag. 181. col.2.in fine.

Iudex competens in causa præparante,an sit competens in causa præparata:to.1.pag.182.col.1.prope medium.

Iudex an possit vti simulatione ad extorquendam veritatem? to. 1.pag.172.col.1.in med.

Iudex an possit reum condemnare ex confessione, quam impunitate proposita,fecerit:to.1.pag.172.col.1.in fine.

Iudex,qui promissa impunitate, reum ab ecclesia discedere coegit,an teneatur hanc fidem seruare:to.1.pag.172.col.2.in med.

Iudices an possint eligi à populis in Castellana republica:tom.1. pag.14.col.1.in prin.

Iudices præter ordinarios à Rege non sunt mittendi,nisi ob causas contingentes fuerint ab ipsis populis petiti.ibid.

Iudex potest cogere aduocatos vt gratis pauperibus patrocinetur.to.1.pag.20.col.1.in princ,

Iudex,qui non potest adiri per querelam, non potest cognoscere de nullitate absque appellatione, tomo 1.pag.28. colum.1. in fine.

Iudex ecclesiasticus & secularis mutuo sibi auxilium præstant,& præstare tenentur in exequendis sententiis. tom.1.pag.31.col. 2.in fine.

Et quid in iudice ecclesiastico,an poterit auxilium secularis iudicis implorare.ibid.

Iudex ecclesiasticus an possit mittere in carcerem laicos propria authoritate:to.1.pag.32.col.1.in med.

Iudex an possit verbalem citationem intra territorium alterius propria exequi authoritate:to.1.pag.34.col.2.in med.

Iudex,

Index Alphabeticus.

Iudex,qui alteri in officio successit, tenetur exeqthiliteras requisitorias ad eius antecessorem distinatas. to.1.pagi.35.colum.1. in fine.

Iudex non tenetur remittere reum ad locum,vbi deliquit,nisi à iudice illius loci remissio fuerit petita.to.1.pag.38.columna 1. in princ.

Iudex quicunque requisitus tamen tenetur remittere reum ad locum delicti.to.1.pagina 38.column.1.in medio.

Et quid si ipse prævenerit requirentem in causæ cognitione.ibid. col.1.in fine.

Iudicium petitionis hæreditatis an sit vniuersale,vide,Petitio hereditatis.

Iudex etiam delegatus an possit testem,etiam exemptum, etiam clericum punire,propter crimen,quod in ferendo testimonio commiserit.to.1.pagin.68.colum.1.in princ.

Iudex non potest appellatione pendente aliquid innouare.to.1. pag.84.col.1.in princ.

Iudices caute debent vti quæstionibus & tormentis .to.1.pag.86. col.2.in princ.

Iudices ecclesiastici quando condemnãtur à Regijs auditoribus, in quibus fit condemnatio.tom.1.pagina 125.columna prima. in princ.

Iudex delegatus in quo differat à vicario.to.1.pag.15.columna 2. in fine.

Iudex ecclesiasticus an possit punire laicum,qui merces mixtas alia cum specie ignorante emptore vendiderit.to.1.pag.416. columna 1.in medio.

Iudex,qui in sententia in graue alterius damnum mentitur, mortaliter peccat.to.1.pag.158.colum.1.in principio.

Iudex iudicare debet secundum veritatem.ibidem.

Iudex potest non adhibere fidem testibus ex coniecturis,indicijs & præsumptionibus.ibidem.colum.1.in medio.

Iudex secundum quosdam poterit sententiam dicere iuxta propriam conscientiam, aduersus allegata & probata.to.1.pa.158. col.2.in princ.

Sed iudex non tenetur sententiam dicere ex his,quæ priuatim cognouerit,sed ex his,quæ vt iudex ex processu perceperit.to.1. pagina 158.colum.2.in fine.

Iudex publica authoritate fungitur,& ex ea iudicat.to.1.pag.159. col.1.in medio.

Iudex ordinarius requisitus à delegato,vt eius sententiam exequatur,an tutè hoc facere possit,tametsi sciat iniquam esse.ibidẽ. columna prima.in fine,& pagina 162.colum.2.in medio.

Iudex sententiam ferre non potest ex instrumento in iudicio nõ producto.to.1.pagina 159.col.1.in fine.

Iudex nihil ex se ipso iudicare debet,sed ex auditis visisque apud acta iudiciorum secundum Ambrosium.to.1.pag.159.colu.2. in medio.

Iudex poterit non adhibere fidem testibus, aut instrumentis ex his,quæ in iudicio contigerint,vel quæ sibi vt iudici nota fuerint. to.1.pagina 160.col.1.in medio.

Iudex tenetur proferre sententiam secundum allegata & probata,etiam si certo sciat contrarium,to.1.pagina 160.columna 1. in princ.& pagina 162.col.1.in medio.

Et quid in criminalibus,ibidem.

Aut in supremis senatoribus,iudicesve, qui prætorijs Regijs assistunt.to.1.pag.160.col.2.in princ.

Item in Principe,qui potestatem habet derogandi legibus.ibid.

Iudex non potest ex confessione facta ei,vt priuato,no vt iudici, sententiã contra confitẽtẽ proferre.to.1.pa.161.col.2.in medio.

Iudex, cui ex actis, & probatis non liquet iudicium, quid agere debeat.to.1.pagina 162.col.1.in fine.

Iudex an possit punire fugientem à carcere,si vidit ostium apertum.to.1.pag.170.col.1.in princ.

Iudici aliquando licet vti simulationibus,vt veritatem occultam à reis extorqueat.to.1.pagina 172.colum.1.in princ.

Iudex vtrum possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione,quam ab eo promissa criminis impunitate ex torsit.ibidem.col.1.in fine.

Et quid si reus confessionem reuocauerit.to.1.pa.172.columna 2. in medio.

Iudex,qui promissa impunitate criminis,coegit à loco sacro discedere & secum ire delinquentem, an teneatur ei fidem seruare:to.1.pag.172.col.2.in medio.

Iudex secularis laicum cogere potest ad seruandum iuramentũ licitum,to.1.pagina 179.columna 2.in fine.

Iudices seculares quandoque tractant litem super contractu iurato,admittuntque actorem aduersus eum agentem, etiam nulla præcedente absolutione.tomo 1.pagina 181.columna 1. in medio.

Iudex ecclesiasticus, qui de causa absolutionis à iuramẽto cognouerit,non potest ipsam principalem causam tractare.to.1.pag. 182.columna 1.in principio.

Et quid apud iudices Regios vsu obtentum sit:ibidem.colum.1. in fine.

Iudex ecclesiasticus licet iustè condemnauerit laicum ad solutionem alicuius pecuniæ:non tamen poterit laici bona propria authoritate capere.to.1.pagina 32.colum.2.in medio.

Iudex ecclesiasticus cognoscit super ea quæstione, an clericus sit remittendus ad forum ecclesiasticum.to.1.pag.66.colum.2.in fine.& pagina 117.colum.1.in princ.

Iudex secularis potest alterius sententiam exequi,si pro eius exequutione fuerit requisitus.tomo 1.pagin.32.column.secunda. in fine.

Et si recusauerit compellendus est per superiores iudices.ibidẽ. & to.1.pag.34.colum.2.in fine.& tomo 1.pagina 35.col.prima. in fine.

Et frequenter talis iudex,qui recusauit,condemnatur in expẽsis. to.1.pag.32.col.2.in medio.

Iudex requisitus quando teneatur auxilium exhibere.to.1.pag. 33.col.1.in princ.

Iudices curiæ an possint causas & lites coram iudicibus inferioribus pendentes ad suum tribunal euocare.tom.1.pag.28.col.2. in princ.

Iudex diuersi principatus an teneatur vel remittere,vel partiius petenti iustitiam ministrare.to.2.pag.39.col.1.in fine.

Iudex loci contractus potest requirere iudicem eius loci, vbi habitat,qui contraxit,vt contrahentem citet,& iubeat ad iudicẽ contractus accedere actori responsurum.tom.1.pag.33.col.1.in princ.

Iudex domicilij potest punire subditum,qui extra eius territorium deliquerit.to.1.pag.38.col.1.in fine,

Et an poterit cognoscere per inquisitionem de crimine extra territorium commisso:tomo primo.pagina 38.columna 2. in medio.

Iudex maior tenetur remissionem facere ad iudicem sibi subditũ, vel minorem.tomo primo.pagina 40.colum. secunda,in fine.

Iudex vnius ex pluribus iudicibus delegatis si recusatur,quid agendum.to.1.pag.98.col.1.in fine.

Iudex ecclesiasticus potest clericos repetere à secularibus iudicibus,etiam si ipsi clerici confessi fuerint se esse laicos.to.1.pag. 117.col.2.in medio.

Iudex appellationis an possit de alia causa agere quàm de ea, in qua appellatum fuit.to.1.pag.233.colum.2.in medio.

Iudicum admonitio circa pœnam vsurarij.to.1.pag.366.colum.2. in princ.

Iudicandum est in dubio aduersus fiscum,vbi is agit de exigenda pœna.to.1.pag.230.columna 1.in fine.

Et ex duabus scripturis eadem die confectis, prior præsumitur ea,quæ in fisci vtilitatem tendit.to.1.pag.230.col.2.in medio.

Iudex laicus non potest criminosum ab ecclesia abduci absque licentia Episcopi.to.1.pagi.350.colum.1.in princ.

Iudices regiarum curiarum quid solent facere circa cõdemnationem delinquentium pauperum.to.1.pag.260.col.1.in fine.

Iudicio diuino vel humano quando quis ob alterius culpam sine crimine puniatur.to.1.pag.294.col.2. in medio.

Iudex potest minuere sententiam ob dignitatem & excellentiã personarum.to.1.pagina 303.col.1.in princ.

Index proprio iudicio potest legis pœnam vel augere vel minuere.to.1.pag.303.col.2.in fine.

Iudex ecclesiasticus qualiter possit punire delinquentes pœna pecuniaria.to.1.pag.304.col.1.in princ.

Iudex ecclesiasticus debet pœnam pecuniariam in pios vsus &nõ in propriam vtilitatem erogare.to.1.pag.304.col.1.in fine.

Iudex ecclesiasticus quando possit pœnam pecuniariam in proprios vsus expendere.to.1.pagin.304.col.1.in fine.

Iudicum consuetudo in certis hominibus morte damnandis.to. 1.pagina 310.colum.1.in fine.

Iudex si vt bonus vir arbitratur,an liceat ab eo appellare.tom. 1. pag.314.col.1.per totam.

Iudicia arbitrorum habent paratam executionem vt sententiæ. to.1.pag.314.col.1.in fine.

Iudex ad quem appellatum est tenetur pronuntiare sententiam secundum leges prouinciæ.to.1.pag.315.col.1.circa finem.

Iudex qui tractat causam reductionis non vt iudex,sed vt bonus vir de causa cognoscit,to.1.pag.315.col.1.in fine.

Iudex qualiter potest testem cogere vt testimonium voce explicet,& non per scripturam.tom.1.pagina 318.colu.2.in medio.

Iudex qualiter potest pronuntiare instrumentum aliquod nullã habere fidem.to.1.pag.246.col.1.in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudex rei principalis quando adeundus est.to.1.pag.247.col.1.in princ.
Iudicum Hispanorum consuetudo circa actorem excommunicatum agentem in iudicio.to.1.pag.247.col.1.in fine.
Iudicium primus iuramenti comes,& de eo multa.to.2.pag.260, col.2.in princ.
Iudex appellationis potest sententiam primam supplere in his, quæ natura litis & causæ postulat.to.2.pag.92.col.2.in medi.
Iudex potest nemine petente supplere in his quæ ex actis constat.to.2.pag.92.col.2.in fine.
Iudici facta promissio vt iudici ad successorem transit, etiam ipsius proprio nomine expresso.to.2.pag.64.col.1.in medio.
Iudex ecclesiasticus solus est competens in causa diuortij tractãda,etiam propter adulterium.to.2.pag.194.col.2.in princ.
Iudex secularis vtrum possit tractare causam matrimonialẽ. to. 2.pag.231.col.1.medio.
Iudex quis sit verè competens in causa coniugali.tom.2.pag.230. col.2.in princ.
Iudex secularis vtrum possit tractare causam vsurarum.to. 2. pa. 231.col.1.in fine.
Iudicis decretum & authoritas minimè defendit præscribentem cum mala fide.to.2.pag.426.col. 1.in medio.
¶Iudith liber tanquam à canone alienus & extraneus olim omissus fuit à quã plurimis authoribus.to.2.pag.463.col.2. in fin.
Iugera tot ex certo fundo vendita constituunt actum venditionis ad rationem mensuræ.to.2.pag.10.col.1.in princ.
¶Iulianus Cæsar cur dictus fuerit Apostata.to. 1.pag.457, col. 1. in medio.
Iuliani Cæsaris historia describitur.ibidem.
¶Iulitæ & Quirici Martyrum commemoratio fit in ecclesia Romana decima quinta Iulij, in Toletana autem & Granatensi 17.Iulij.to.1.pag.477.col.1.in fine.
¶Iulius mensis apud Macedonas dicebatur Panemus.to. 1. pagi. 468.col.2.in medio.
Iuramentum appositum venditioni efficit,vt venditori scieti nó sit necessario denuntianda litis quæstio.to.1.p.430.col.1.in fine.
Iuramentum contractui appositum ipsius contractus naturam& legem fortitur.to.1.pag.430.col.2.in princ.
Iuramenti vis mendacium ex se veniale mortale facit.to,1. pagin, 157.col.2.in medio.
Iuramenti promissorij & assertorij differentia.to. 1.pa.168. col.1. in princ.
Iuramentum regulariter obligat iurantem.to.1.pag.180.col.2. in princ.
Iuramentum an perpetuam efficiat actionem.to.2.pag. 201.col. 1. in princ.
Iuramentum quid efficiat in contractu quo ad renuntiationé dominicilij,to. 1. pag. 34.col.1.in fine.
Iuramentum vt præsterur nomine alterius requiritur necessariò speciale mandatum,to.1.pag.76.col.1.in medio.
Iuramenti cautio à clericis exigitur,cum soluere nequeunt præinopia,de ære alieno soluendo.to. 1.pag.260.col.2.in fine.
Iuramentum quod requiritur ad fidem testimonij, quando præsumatur præstitum.tomo primo,pagina 327.columna secunda, in medio.
Iuramentum rei vel actoris oportet præmitti,vt lis expediri possit vbi aduersarij assertioni standum est,ex consensu litigantiú, ibidem.
Iuramentum an sit necessarium in arbitrario iudice à litigantibus sponte electo.tomo primo, pagina 318.columna prima, in prine.
Iuramentum omnino necessarium est in electo à iudice, aut à litigantibus legis aut iudicis præcepto,vt iuxta peritiam suæ artis sententiam proferat.to.1.pag.318.col.1.in princ.
Iuramentũ non auget obligationem extrinsecus,sed ei intra suos limites manenti addit religionis vinculum & robur.t.1.pa.322. columna 2.in princ.
Iuramentum non supplet defectum consensus.to.1.pag.477.col. 1.in princ.
Iuramentum non est seruandum, vbi sine iusta causa quis se exposuerit verisimili mortis periculo. tomo 1. pag.167.colum.2. in fine.
Iuramenti delatio in criminibus, non admittitur.to.1.pag.307, col.1.in princ.
Iuramentum donatoris impedit reuocationem pacti seu conditionis adiectæ donationi.to. primo,pagina 221.colu.2.in fine.
¶Iuramentum an faciat validam omnium bonorum donationem.to.2.pa.3.col.2.in princ.& in fine.
Iuramentum an faciat testamentum irreuocabile.to.2.pag.5.col. 1.in medio.
Iuramentum irreuocabile facit pactum,quo iurisdictio prorogatur.to.2. pag.5.col 1.in fine.
Iuramentum efficit irreuocabiles contractus innominatos. ibidem.col.2.in princ.
Iuramentum efficit validam donationem inter virum & vxorem ibidem col.2.in medio.
Iuramentum sortitur naturam actus,cui accedit.to.2.pag.5.col. 2.in medio.&pag.6.col.1.in medio.
Iuramentum non firmat pœnalem stipulationem,de qua in l.stipulatio hoc modo concepta,ff.de verborum obligatio.to.2.p. 8.col.2.in fine.
Iuramentum non confirmat stipulationem pœnalem,cuius meminit lex Titia ff.de verbor.obligatio.ibidem.
Iuramentum in secundo testamento appositum operatur reuocationem primi quæcunque derogationes habentis absque speciali eius mentione,to.2.pa. 10.col.1.in med.o.& pa. 1. col. 2.in medio
Iuramentum præstitum alicui,an transeat ad eius successores, vel eius à quo præstatur.to.2.pag.63.col. 1.in medio.
Iuramentum an habeat vim clausulæ codicillaris,seu illius,Si nõ valet vt ago,valeat vt valere potest.to.2.pag.106.col.2. in med.
Iuramenti mentio specialis est necessaria derogationibus.tom.2. pag. 10.col.2.in medio.
Iuramentum metu præstitum indiget absolutione.to.2.pa. 142. col.2.in princ.
Iuramentum contrarium simplici promissioni,an sit temerariũ. to.2.pag. 118.col.2.in fine.
Iuramentum remittitur ex consensu eius,cui præstitum fuit. to. 2.pag.324 col.2.in medio.
Iuramentum primæ venditioni adiectum an præiudicet secundę venditioni,quæ cum traditione fuerit facta.to.2.p. 126.col.1. in medio.
Iuramentum an faciat firmum contractum vxoris sine licentia mariti.to.2.pag.282.col.1.in med.
Iuramentum præstitum ab impubere quid operetur in sponsalibus.to.2.pag.126.col.2.in fine.
Iuramentum ab impubere doli capace præstitam an ipsum obliget.ibidem.
Iuramentum quid sit.to.2.pag.235.col. 1.in fine.
Iuramentum & sacramentum an sint synonyma.tom.2. pag.235. col.2.post principium.
Iuramentum assertorium,& promissorium,an differat specie.to. 2.pag.237.col.1.in fine.
Iuramentum an præcisè exigat verba.tom.2.pag. 236. col. 2.post princ.
Iuramentorum variæ formæ.to.2.pag.239.col. 1.circa finem.
Iuramentum non exigit factum rei sacræ.ibidem.col.2. in prin.
Et quid si lex exigat.to.2.pag 240.col.1.in fine.
Iuramentum per salutem Principis.to.2.pag.241.col. 1.in medio.
Iuramentum per creaturas,aut aliàs illicito modo præstitum,an sit obseruandum.to.2.pag.241.col.2.in fine.
Iuramentum à simplici loquela quid differat:tomo 2,pa.243.col. 2,in medio.
Iuramenti effectus remissiuè.tom.secundo,pag.244.colum. 1.in medio,
Iuramentum an obligationem pariat,&actionem.to.2.pag.244. col.2.in fine.
Iuramentum potest remitti ab eo,cui præstitum fuit.to. 2. pag. 246.col. 1.in fine,
Iuramentum nunquam præiudicat iuri superioris.pag. 246. col. 2.in princ,
Iuramentum assertorium non patitur dispensationem, sed promissorium aliquando.to.2.pag.246.col.2 post medium.
Iuramentum aliquando remittitur per consequentias.to. 2. pag. 247.col.2.in fine.
Iuramenti vinculum an possit remitti per leges,vel principes seculares.to.2.pag.248.col.1.in fine.
Iuramentum assumit naturam propriam actus,cui opponitur. to.2.pag.251.col 2.in medio.
Iuramentum in iudicio animæ intelligendum secundum mentẽ iurantis.to.2.pag.255.col.2.in fine.
Iuramentum metu extortum ante absolutionem obligat.tom.2. pag.256.col.2 in fine.
Iuramentum est personale ex parte iurantis nõ ex parte eius,cui iuratur.to.2.pag.257.col. 1.in medio.
Iuramentum an possit præstari per nuntium vel procuratorem. to.2.pag.258.col. 1.in princ.
Iuramentum lege Euangelica non est prohibitũ.to.2. pag. 259. col. 1.post medium
Iuramentum exigens ab alio aliquando peccat.to. 1.pag.259.col. 2.in

2.in medio.
Iuramentum aliquando est officium ad religionem pertinens.to. 2.pagina 259.colum.2.circa finem.
Iuramenti comites qui & quot.to.2.pagin. 260. col. 1.in medio.
Iuramentum vergens in dispendium salutis æternæ seruandum non est,to.2.pagin.260,columna 1.post principium.
Iuramentum rem illicitam continens quando mortalem aut venialem culpam inducat.to.2.pag.261.col. 1.post medium.
Iuramenta temeraria.ibidem.
Iuramentum non mutuandi, aut fideiubendi non esse obligatorium.to.2.pagina 261.columna 2.in medio.
Iuramentum cui deest iustitia comes an sit periurium.to.2.pag. 262.col. 1.in princ.
Iuramentum de ducenda vxore post votum castitatis præstitum, an sit seruandum.to.2.pag.561.col.2.in medio.
Iuramentum non confirmat actum in fauorem publicum prohibitum.to.2.pagina 273.colu. 1.in fine.
Iuramentum confirmat contractum publicum principaliter in fauorem priuatum.to.2.pa.274.col.2.in fine.
Iuramentum adeò confirmat contractum in fauorem priuatum prohibitum,vt non tantum ipsum seruandum sit,sed ipse contractus.to.2.pa.275.col.1.in princ.
Iuramentum an confirmet contractum à lege ita prohibitum, vt confirmari eum iuramento vetare. to.2.pag. 275.col.2.in fine.
Iuramentum habet vim duplicis &repetiti consensus.to.2.p.277. col.2.in medio.
Iuramentum non confirmat contractum ab ea lege prohibitum, quæ prohibitionem in personã contrahentis direxerit.to.2. pagina 277.colum.1.in medio.
Iuramento promittens se non reuocaturum procuratorem, si reuocauerit,reuocatio tenet,licet periurus sit.to.2.pa.277.col.2. in princ.
Iuramentum metu vel dolo extortum, non confirmat pactum, quo renuntiatur paterna hæreditas.to.2.pag.305.columna 2. in medio.
Iuramentum violans ante absolutionem,etiam si sit metu præstitum,peccat mortaliter,to.2.pag.143.col.1.in princ.
Iuramenti delatio in coniugali controuersia, an sit admittenda. to.2.pag.120.col.2.in medio.
Iuramenta veterum,& circa ea superstitiones.tom.2.pa.239.col. 2.in fine.
Iurans aliquid se facturum, an præcise teneatur ad factum.to.2 pag.25 .col. 1.in princ.
Iurans se soluturum certam quantitatem,an possit obijcere compensationem.to.2.pag.254.col.1.post medinm.
Iurans se nullum grauamen illaturum,an possit in iudicio vel extra conuenire,to.2.pag.255.col.1.in medio.
Iurans contractum venditionis, an possit læsus vltra dimidiam, agere tantum ad pretium.to.2 pagin.307.col.2.post medium.
Iuro,verbum,an sit in iuramentis semper necessarium.to.2.pag. 239.col.1.in medio.
Iurare per creaturas an & quo modo liceat.to.2.pag.240.col.2. in medio.
Iurare per membra Christi an liceat.to.2.pa.241.col.1.in medio.
Iurare Iouem lapidem quid?to.2.pagina 242.col.1.in medio.
Iurata promissio an vim pacti nudi obtinet.to.2.pag.245.colu.1. circa finem.
Iuratæ dispositioni vt derogetur,necessaria est mentio iuramenti.to.2.pag.248.col.1.in medio.
Iura nobilitatis an renuntiari possint.to.2.p.270.col.2.in medio.
Iura sanguinis remitti non possunt.ibidem colum.1.in fine.
Iure canonum abrogantur leges ciuiles,tanquam iniquæ alimenta spurijs negantes,to.2.pag.217.col.1.in princ.
Iure censentur æqualia testamentum inter liberos,& testamentũ ad pias causas.to.2.pag.12.col.2.in fine.
Iure Regio quæ pœna sit aduersus blasphemos statuta.to.2.pag. 292.col.1.in fine.
Iure ciuili cur pactum nudum actionem non pariat,to.2.pag.46. col.1.in princ.
Iure communi Romanorum non datur actio aduersus ingratos, quanuis apud Macedonas, & Athenienses constituta fuerit. to.1.pagi. 45.col.2.in medio.
Iure ciuili cur actio ex pacto nudo non detur, cum tamen iure Pontificio concessa fuerit.to.2.pag.45.col.2.in medio.
Iure naturali & diuino illicita,an possint aliqua ratione fieri licita.to.1.pag.in 503.columna 2.in fine.
Iuri reuerentiali an possit quis renũtiare?t.2.p.272.col.1.in prin.
Iuris error an afferat bonam fidem? to.2.pagina.417.columna 1. in fine.Et ibi an præscribenti prosit?
Iuris error in animæ iudicio vsucapionem an impediat.to.2.pa. 420.col.1.in princ.
Iuris error prodest regulariter quo ad fructus.to.2.pag.420.col. 1.circa medium.
Iuris error maximè dubij non impedit præscriptionem,to.2.pa. 420.col.1.in fine.
Iuris error cum errore facti coniunctus,an inducat bonam fidem ad præscriptionem.to.2.pag.420.colum.2.in medio.
Iuris ignorantia,vide,Ignorantia iuris.
¶Iurisdictio voluntaria,an possit extra territorium exerceri.to. 1. pagi.437.col 2.in medio.
Iurisdictio ciuilis potestásque temporalis penes ipsam rem publicam est & apud eos, quibus ipsa id muneris commiserit. to.1.pag.1.col. 1.in fine.
Iurisdictio in Castellæ Regnis alicui nobili competere potest, ab eoque exercerì in oppidis,villis speciali principis priuilegio,aut præscriptione.to.1.pag. 5.col.2.in fine.
Iurisdictio an possit vsucapione & præscriptione acquiri.to.1.pagina 15.columna secunda in medio. & vide in dictione, Præscriptio.
Iurisdictione concessa absque concessione castri, an censeantur concessa merum ac mixtum imperium,to.1.pag.7.colu.prima. in princ.
Iurisdictio à Principe concessa in aliquo Castro, an extendi debeat ad ipsius castri augmentum.to.1.pag.16.colum. 2. in fine, & to.1.pagina 9.columna 1.in medio.
Iurisdictio aut exemptio alicuius castri à principe concessa certis constitutis limitibus non extenditur ad incolas nouis constructis domibus.to.1.pag.8.col.2.in medio.
Iurisdictio suprema quam maioriam dicimus, quámque nomine Regio excercent suprema auditoria non censetur vllo casu à rege in alium transiata.to.1.pag.13.col.1.in medio.
Iurisdictio mortuo præside an possit ab eius vicario exerceri.to.1. pag.14.col.1.in princ.
Iurisdictionem in aliquot oppidis habens an habeat aliquod ius in pascuis publicis ratione ipsius iurisdictionis.tom. 1.pagi. 135.col.1.in fine.
Iurisdictio voluntaria an delegari possit.to.1.p.437.col.2.in fine.
Iurisdictio alicui à principe comissa hac expressa lege,donec eam delegans reuocauerit,an reuocetur morte delegantis.to. 1.pa. 420.column.1.in fine.
Iurisdictio, merum & mixtum imperium in quo differant.to. 1. pag.436.col.2.in fine.
Iurisdictio pluribus iure dominij in eodem territorio competẽs quonam pacto sit exercenda.to.1.pag.155.col.2.in fine.
Iurisdictionis,quę pluribus communis est,commoda, & emolumenta,qualiter sint dividenda.to.1.pag. 155.col.2.in fine.
Iurisdictio voluntaria an possit extra territorium exerceri.to. 1. pag.439.col.2.in medio.
Iurisdictionem mandare,& dare iudicem in quo differant.to. 1. pag.439.col. 1.in fine.
Iurisdictionis confessio meri & misti imperij etiã in proprietatẽ, & ratione territorij qualiter est intelligenda.to.1.pag. 15.col.1. in medio.
Iurisdictio ciuilis,seu temporalis in hac republica Castellana penes solum regem est.to. 1.pa.14.col. 1.in princip.
Iurisdictio ac mixtum imperium, ciuitati vel castro adhæret non tantum cum ea exercenda sunt à populo:sed & cum iurisdictio merum ac mixtũ imperium saltem materialiter,& passiuè ciuitati accessoria sunt.to. 1.pag.6.col.1.in medio.
Iurisdictio merum ac mixtum imperium potest alicui à Rege cõcedi speciali iure in aliqua ciuitate.to. 1.pag.5.col.2.in fine.
Iurisdictio vt transferatur necesse est eam speciali cõfessione trãsferri,to.1. pagina 6.columna 2.in princip.
Iurisdictio tota reipublicæ Castellanę penes Regem est, ab eóque deriuatur in alios.to.1.pag.5.col. 1.in medio.
Iurisdictio,& territorium concessa videntur concesso alicui simpliciter castro.to. 1.pag.6.colum.1.in princip.
Iurisdictio alicui semel data,non censetur reuocata,donec reuocationis scientiam habuerit,to.1.pag.30.col.2.in fine.
Et quid si reuocatio motu proprio fiat?ibidem.
¶Iurisdictio præscriptione potest acquiri.t.1.p.404.col.1.in fine.
Et quo tempore.to 1.pagina 404.columna secunda.circa finem.
Iurisdictio aduersus inferiores à Principe præscribitur tempore ordinario.to.1.pagin. 405 col.2.in fine.
Iurisdictionis, meri,& mixti imperij quasi possessio causam habet continuam,ibidem.
Iurisdictio voluntaria an possit extra territorium exerceri.to.1. pag.225.col. 1.in medio.
¶Iniurians alij quẽ famoso libello qua pœna puniatur.t.1.p.210. col.2.in fine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Iniurians aliquem in iudicio qualiter puniatur.tom.1.pag.210. col.2.in fine.
¶Iura ciuilia quid de recusationibus iudicum statuerint.tom.1. pag.96.col.1.in fine.
Iure Regio appellari potest ad Regem omisso medio.to.1.pagi. 16.col.2.in medio.
Ius & priuilegium reuocandi domum quibus competat: cum apud iudices curiæ conueniuntur.to.1.pag.18.col.1.in medio.
Ius reuocandi domum non habent legati pro contractibus tempore legationis factis.ibidem.
Ius auocandi causas ab inferioribus non habent auditores Regij nec legatus Romani Pontificis.to.1.pag.28.col.2.in medio & fine.
Et quid de Marchionibus,Ducibus & Comitibus.tom.1.pag.28. col.2.prope medium.
Iure diuino & humano tenetur quis etiam de proprio crimine respondere,quoties in re fuerit interrogatus.to.1.pag.68.col. 1.in princ.
Ius appellandi potest tolli lege humana vel priuilegio principis. to.1.pag.87.co.1.in princ
Iure Pontificio à sententia lata in iudicio possessorio appellatio admittenda est ad vtrunque effectum deuolutiuum & suspensiuum.to.1.pag.88.col.2.in medio.
Iure canonico & Cæsareo remittitur pensio colonis propter sterilitatem contingentem absque ipsorum culpa.to.1.pag.106. col.1.in medio.
Ius diuinum plerunque dicitur, quod in vetustissimis conciliis ecclesiæ ad imitationem veteris legis statutum est.to.1. pagin. 116.col.1.in princ.
Ius canonicum lato quodam dicendi modo diuinum ius appellatur,ibidem.
Ius diuinum non potest à summo Pontifice tolli sed declarari.to. 1.pag.111.col.1.in fine.
Iuri patronatus laicorū licet Papa derogari possit non tamen censetur derogatum,nisi expressa eius mentio fiat.tom.1.pag. 126.col.2.in medio.
Ius patronatus laicorum in quo differat ab ecclesiastico.to.1.pa. 126.col.2.in fine & pag.127.col.2.in princ.
Iuri patronatus laicorum non derogatur nisi mētio specialis fiat in literis apostolicis.to.1.pag.127.colum.2.in fine.
Et quid de iure patronatus pertinente ad Regem, Marchionem & Ducem.ibidem
Et quid si in literis Apostolicis dictum sit ad cuiusque collationē seu præsentationem beneficium pertineat.ibidem.
Iuris patronatus laicorum derogationes apud Hispanos non admittuntur.to.1.pag.127.col.2.in princ.
Et quid vbi beneficium iuris patronatus laicorum,vel patrimoniale,& his simile vacauerit in curia.t.1.p.128.col.1.in princ.
Et quid de iure patronatus ecclesiastico,quod habuit originem à laicis & eorum patrimonio.to.1.pag.128.col.2.in medio.
Aut de iure patronatus clerici simul & laici.to.1.pag.129.colu.1. in princ.
Et quid de iure patronatus acquisito per præscriptionē aut priuilegium.to.1.pag.129.col.1.in fine.
Et de patrono possidente.to.1.pag.130.col.1.in princ.
Ius patronatus in dubio præsumitur à laicis acquisitum ex constructione,dotatione,vel fundatione.ibidem.
Ius patronatus alicuius fraternitatis laicorum,quā Hispani,Cofradias,appellamus,an sit ecclesiasticum.tom.1.pagin.130.col. 1.in fine.
Iuris patronatus laicorum mentio necessaria est in literis Apostolicis ad pensionem constituendam super beneficio ipsorū iuris patronatus.to.1.pag.134.col.1.in princ.
Ius primogenituræ defertur nepoti patruo excluso.to.1.pagin. 143.col.2.in fine.
Ius conditionis implendæ si potestatiua sit, ad hæredes non trā sit, secundum communem.tom.1.pag.148.colu.prima in fine.
Ius conditionis implendæ etiam potestatiuæ ad hæredes transit, aduersus vulgo receptam sententiam.to.1.pagina.149.col.1. in princ.
Traditur etiam huius difficultatis solutio.tomo primo.pag.154. col.2 per totam.
Iurisconsulti passim propter varia iudicia cōtraria opinati sunt. to.1.pag.175.col.2.in medio.
Iuris error bonam fidem producit quo ad fructuum acquisitionem.ibidem.
Ius patronatus ecclesiasticū,quod aliquis habebat in ecclesia intra sui fundi limites constituta,vendito ipso fundo an trāseat in emptorem.to.1.pag.215.col.2.in princ.
Et quid de iure sepulchrorum.ibidem.
Ius patronatus an includatur sub venditione omnium bonorū. to.1.pag.216 col.1.in princ.
Ius Romanæ ciuitatis pecunia quæri & parari solitum constat ex actis Apostolorum.to.1.pag.446.col.1.in medio.
Ius Italicum quid sit apud iureconsultos.to.1.pag.440.col.1.in fine.
Ius Romanæ ciuitatis pluribus nationibus datum esse explicat Vuolphangus.ibidem.
Ius Italicum à iure Latio differebat.to.1.pag.446.columna 2.in princ.
Iure ciuili nullum aliud constitutū est successionis genus,q uàm ex testamento,vel ab intestato.to.1.pag.507.colmn.1.pr ope medium.
Iure quis agens aduersus testamentum,si in ea actione obtinuerit,tunc constabit successionem defuncti delatam esse successoribus ab intestato.to.1.pag.507.col.2.in fine.
Ius datur agendi contra patris testamentum filiis per subsequēs matrimonium legitimatis.to.1.pag.508.col.1.in medio.
Ius dicitur tertio absenti quæsitum ex consensu omnium ex ipso donationis pacto quanuis reuocabile.tomo 1. pagin.223. col.2.in princ.
Ius quæsitum est irreuocabiliter,& nullus locus est pœnitentiæ, vbi à donatario aduenīente die fuerit res tradita.to.1.pag.223. col.2.in fine.
Nec post traditionem donatori pœnitere potest.ibid.
Ius erit quæsitum,etiam ante diei aduentum, postquam præmissa nomine absentis huius pacti acceptione,sequutas, fuerit tacitè,vel expressè absentis ratihabitio.to.1.pag.224.colu.1.in princ.
Ius pœnitendi excluditur in contractu innominato,etiam re integra,fauore dotis speciali.ibidem.
Iure patriæ potestatis poterat pater olim filios vendere.to.1.pa. 414.col.2.in fine.
Iure humano ciuili competit libera testandi facultas.to.1.p.379. col.2.in fine.
Ius patronatus ecclesiasticum matrimonio constante à marito acquisitum,communicatur vxori.to.1.pag.436.col.1.in fine.
Ius patronatus quo ad præsentandi ius & eius exercitium est diuiduum,& si quo ad substantiam non.ibidem.
Ius reuocandi ea,quæ in fraudem creditorum fiunt, etiam competit futuris creditoribus.to.1.pag.194.col.2.in fine.
Ius cōuentionalis retractus an temporis præscriptione tollatur. to.1.pag.168.col.2.in princ.
Iuri offerendi pretium an præscribi possit.tom.1.pag.199.col.2. in medio.
Iuri offendi pretium ad redimendum, an mala fide vel ex certa scientia emptoris præscribatur.tom.1.pag.200. columm.1.in princ.
Ius conditionis implendæ,si ea est potestatiua,non competit alij quàm ipsi,qui eam adimplere debet.tom.1.pag.150.colu.1. in fine.
Iuris patronatus laicorum derogatio,an sit admittenda vbi beneficium erat in curia litigiosum,to.1.pag.129.col.1.in prin.
Ius patronatus vbi pertinet simul & ad clericum & ad laicum,an censeatur ecclesiasticum.ibidem.
Ius patronatus per præscriptionem,aut priuilegio à laico acquisitū,an possit conferri per Papam,etiam absque speciali derogatione.to.1.pag.129.col.1.in fine.
Iuris patronatus laicorum beneficia minime comprehenduntur sub Apostolicis reseruationibus tom.1.pag.127.columm.1.in princ.
Iuris patronatus laicorum derogatio non est admittenda vbi beneficia extra curiam vacauerint.tom.primo.pagina 128. col.1. in medio.
Ius patronatus ecclesiasticum ad hæredes etiam extraneos ex propria natura pertinet.tomo primo.pagina 338.colum.2.in princ.
Ius patronatus ecclesiasticum non potest per patronum in aliquem transferri in præiudicium eorum,quiad id etsi hæredes non sint,ex prima institutione vocātur.t.1.p.339.col.1.in med.
Ius patronatus ecclesiasticum ex prima institutione delatum Sēpronio & eius filiis,non aliter filijs competit, quàm si ipsius hæredes sint.to.1.pag.338.col.1.in fine.
Ius patronatus ecclesiæ ab vno hæredum ex testamento ædificatæ,ad cohæredes,etiam pertinet.tomo primo. pagin. 339. co.1.in fine.
Ius patronatus ecclesiasticum non transit in fideicommissarium restituta hæreditate.to.1.pag.339.col.1.in princ.
Ius naturale vel diuinum an possit tolli, minuive lege humana aut consuetudine,to.1.pag.241.col.1.in princ.

Index Alphabeticus.

Ius sepulchri,vendito fundo,transit in emptorem.tom.1.pag.215. col.2.in medio.
Ius succedendi ex testamento,ius succedendi ab intestato, ius agendi contra testamentum,quod tria hæc diuersa ac distincta sint,probatur.to.2.pag.507.col.2.in princ.
Ius agendi contra testamentum patris ex sola concessione succedendi ex testamento,& ab intestato non dari ex propria verborum significatione probatur.to.1.pag.507.col.2.in medio
Iura pontificia præferenda sunt secularibus in immunitate ecclesiæ.to.1.pag.341.col.2.in prin.
Iure naturali & diuino vsura prohibita est.to.1.pag.351.col.1.in medio.& to.1.pag.356.col.1.in medio.
Iuris præsumptio in aduersarium transfert onus probationis.to. 1.pag.285.col.2.in fine.
Iure Cæsarum an sint prohibitæ vsuræ.to.1pag.356.columm.1.in fine.
Iure Pontificio nauticum fœnus licitum est.to.1.pag.360.col.1. in fine.
Ius patronatus ecclesiasticum,ita institutum vt Titio & eius liberis competat,an pertineat ad filium, qui patris hæres non sit. to.1.pag.338.colum.2.in prin.
Ius patronatus ecclesiasticum non transit in patroni filium, qui eius hæres non est.tomo primo,pagina 338.columna prima in medio.
Ius patronatus an pertineat ad filium in re certa institutum, an ad extraneum vniuersalem hæredem.tomo primo,pagina 338. col.1.in fine.
Ius patronatus,hæreditate vendita,cur transeat in ipsum emptorem.ibidem,col.2.in prin.
Ius patronatus nō pertinet ad filium institutum in legitima, nec vendita legitima transit in emptorem.tomo primo,pagin.338. col.2.in fine.
¶Ius naturale an possit tolli in totum,aut in parte.to.2.pag.535. col.1.in princ.
Ius naturale positiuum,& negatiuum.to.2.pag.535.colu.2.post medium.
Ius gentium qua ratione à naturali distinguatur.tom.2.pagi.536. colum.1.in medio.
Ius naturale humana lege tolli non potest.to.2.pag.172.col.2.in medio.
Ius patronatus in ecclesia libera non potest præscriptione quæri à laicis.to.2.pag.426.col.2.in fine.
Ius patronatus quanto tempore præscribatur.tom.2.pagi.429. col.1.circa medium.
Ius patronatus potest in ecclesia habente patronos contra eos præscriptione haberi.to.2.pag.429.col.1.in fine.
Ius strictum quod appelletur.to.2.pag.413.col.1.in fine.
Ius subtile.to.2.pag.413.col.2.in prin.
Ius summum.ibidem.
Ius summariæ exequutionis prius prescribitur manente actione personali.to.2.pag.430.col.2 post prin.
Ius accrescendi admittitur inter fideicommissarios.to.2.pag.100. col.2.in prin.
Ius patronatus ecclesiarum,& ius sepulchrorum an transeant in fideicommissarium: & an in directum substitutum militarē. tom.2.pag.87.col.1.in medio.& pagi.38.columna.2. in princ. & fine.
Iusiurandum cur ita dicatur.to.2.pag.236.col.1.in fine.
Iusta lex in vtroque foro est seruanda.to.2.pag.510.col.2. in fine.
Iustum bellum quod sit.to.2.pag.527.col.1.in medio.
¶Iustitia debet esse comes iuramento.to.2.pag.260. colum.2. in fine.
Iustitia commutatiua,& distributiua differunt.to.2.pag.517.col. 1.in fine.
Iustitiæ mercedem quærere iniustissimum est.to.2.pag.508.col.1. post medium.
Iustitia quid sit.to.2.pag.328.colum.1.circa.princ.
Iustinianus defenditur à calumnia Vallæ.tom.2.pag.1.colum.1.in principio.
¶Iustitia quo ad alium consideratur.to.1.pag.160.colu.1. prope medium.
Iustitia iusti super eum erit,& impietas impij super eum.to.1.pa. 294.col.2.in prin.
Iustissimum est prius de possessione,quàm de proprietate tractare.to.1.pag.233.col.2.in princ.
Iustum pretium.vide,Pretium iustum.
¶Iustinianus Imperator sustulit libertatem Latinorum,tomo 1. pag.440.col.1.in prin.
¶Iuuencus præsbyter Hispanus,& de eius operibus.tom.1.pagi. 481.col.2.in principio.

L.

Læsio vltra dimidiā in grauissimo excessu erit resarcēda nō obstantibus renuntiatione & iuramento.to.1.pag.273. col. 1.in prin.
Læsio intra dimidiam iusti pretij in foro conscientiæ donatio nō præsumitur,imò est reparanda & restitutione tollenda donatio.to.1.pag.274.col.2.in prin.
Læsio enormissima,an operetur rescissionem contractus iurati. to.2.pag.305.col.2.circa medium.
Læsio enormissima an faciat locum l.2.C.de rescind.vend.in contractu iurato.tomo secundo,pagina 306.columna secunda,in princ.
Læsus si nulla coactus necessitate rem carius emat vel vilius vendat,præsumitur donatio.to.1.pag.275.col.2.in fine.
¶Laici hæretici bona ad fiscum secularem pertinent.tom.1. pag. 304.col.2.in fine.
Laicus reus non potest trahi ad iudicem ecclesiasticum reductionis aut appellationis causa.tomo primo,pagina 315.colum.1. in fine.
Laici iure percipiendi decimas spoliati, & agentes interdicto recuperandæ,an sint ante omnia restituendi.to.1.pag.239.col.2. in fine.
Laici an teneantur deferre decimas in horrea clericorum.to.1. pag.242.col.1.in prin.
Laici an possint eximi à solutione decimarum priuilegio Romani Pontificis.to.1.pag.242.col.2.in fin.
Laici qualiter non tenentur decimas soluere sacerdotibus etiā petentibus.to.1.pag.245.col.1.in medio.
Laici quandoque coguntur exhibere sacerdotibus oblationes. to.1.pag.227.col.2.in fine.
Laicus committens crimen in ecclesia an possit à iudice seculari puniri.to.1.pag.350.col.1.in medio.
Laicus,qui simul cum clerico delictum commiserit,an possit seculare iudicium declinare.tomo primo,pagina 119.column.2. in fine.
Laicus an possit acceptare beneficium cum mandato speciali.to. 1.pag.423.col.2.in prin.
Laicus an possit constitui procurator ad renuntiandum beneficium.to.1.pag.423.col.2.in medio.
Laicus potest necessitate cogente baptizare.to.1.pag.204.col.2. in medio.
¶Laicus vel clericus absque protestatione criminali aliquem accusans irregularis est,si accusatus à iudice occidatur.to.2.pa. 482.col.2.in medio.
Laicus tempore necessitatis baptizans pater spiritualis fit baptizato.to.2.pag.162.col.2.in prin.
Laicus excommunicare non potest.to.2.pag.363.col.1.in fine.
Laicus mortis articulo potest absoluere ab excommunicati one to.2.pag.365.col.2.in fine.
Laicum quis percutiens,qué putabat esse clericum, an incurrat excommunicationem.to.2.pag.361.col.1.in prin.
¶Lapidem iurare.tomo secundo.pagina 242.columna 1.in fine.
¶Lapidicina in aliquo agro inuenta an sit propria ipsius agri domini.to.1.pag.136.col.2.in fine.
¶Laquei supplicium quàm sit ignominiosum.to.1.pag.452.colu. 1.in fine.
¶Latinorum libertorum nomen tempore Iustiniani non admodum erat frequens.to.1.pag.446.col.1.in fine.
Latinorum libertas à Iustiniano fuit sublata.to.1.pag. 446.col.1. in fine.
Latini erāt sicut Romani à multis vectigalibus immunes.to.1.pa. 447.col.1.in medio.
Latini etiam non poterant ex delicto flagris subijci. ibidem.
¶Latrones famosi in his locis vbi grassari fuerint furca figendi sunt.to.1.pag.450.col.2.in fine.
Latro famosus non gaudet immunitate ecclesiæ.to.1.pagin.347. col.2.in medio.
¶Lateranense concilium,Sessio.9.quid decreuerit circa fructus beneficiorum.to.1.pag.412.col.2.in fine.
Lateranense concilium quid statuerit circa decimas percipiendas.to.1.pag.239.col.1.in princ.
¶Laus fortitudinis in quodam excessu consistit.to.1.pag.498.col. 2.in fine.
Laus temperantiæ in quodam defectu versatur.ibidem.
Laus Ioannis Driedonis.to.1.pag.125.col.1.in fine.
¶Laurentij Valæ notabilis error.to.1.pagin.477.colum.secunda, in medio.
¶Legata videtur æstimatio,cui tessera & militia legatur. to.1.pa. 448.col.2.in prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Legalia & cæremonialia veteris legis an cessauerint lege noua euangelica,eiusque institutione,& promulgatione. tom.1.pag. 493.col.1.in medio.
Legatarij,victo hærede in testamento scripto,etiam eis ignorantibus,non poterunt consequi legata à victore.to.1.pag.45.col. 1.in princ.
Legatarius occupans rem sibi legatam antequam hæreditate adita apprehendat possessionem an amittat ius quod in ea re habet.to.1.pag.424.col.2.in fine.
Legata taberna pannorum,nõ ipsæ merces,quæ in taberna sunt, sed ipsa tantum taberna legata videtur.to.1.pag.37.colum. 2. in fine.
Legatarij si velint assistere heredi scripto,& eidem in defensione causæ auxilium impertiri,tenentur causam & litem assumere in eo statu in quo est tempore oppositionis.to.1.pag.45.col. 1.in princ.
Legata in testamento relicta ad pias causas,an debeantur. tom.1. pag.369 col.2.in medio.
Legati actus plurimum interest an fiat ad rationem mensuræ vel corporis certi & limitati.to.1.pag.9.col.2.in medio.
Legati non habent ius revocãdi domum pro contractibus tempore legationis factis.to.1.pag.18. col.1.in medio.
Legati & alij,si in curia vt aduenæ contraxerint an habeant ius revocandi domum.to.1.pag.18.col.2.in fine.
Legato fundo simpliciter vel parte fundi communis pro indiuiso,non adiecto pronomine,meum,veniet in legatum, quod rei legatæ post testamentum accesserit. tom.1.pag.8.col.1. in fine.
Legato fundo vel parte communis pro indiuiso appositio pronomine,meum,anveniat in legatum quod ipsi testatori ex ea parte socij accesserit post testamentum.tom.1 pag.8.column.2.in prine.
Legato fundo,qui certis est in testamento limitibus designatus, an veniat in legatum,quod post testamentum eidem fundo ad iectum fuerit à testatore:tom.1 pag.9.colu.prima in medio.
Legatuũ Apostolicorum potestas,vide in verbo,Nuntiorum Apostolicorum.
Legatus Romani Pontificis non habet ius auocandi causas ab inferioribus.to. .pag.28.col.2.in medio.
Legatus à latere an possit cõferre beneficia iuris patronatus clericorum.to.1.pag.127.col.1.in princ.
Et quid de nuntio Apostolico.ibidem.
Et quid de beneficiis iuris patronatus laicorum,ibid.
Legatum annuum ciuitati vel ecclesiæ relictum,an finiatur centum annis:to.1.pag.399.col.1.in princ.
Et quid de annuo legato priuatis relicto. ibidem columna 1.in fine.
Legatum annuum & vsusfructus paria iura habent.tomo 1. pag. 399.col.1.in princ.
Legatum vsusfructus reipublicæ relictum centum annos durat. ibidem.
Legatum vsusfructus capitis diminutione perit.to.1.pa. 399.col. 1.in fine.
Legatum annuum potest absque vlla temporis præfinitione relinqui. tomo primo.pagina 399.columna secunda in princ.
Legatum vsusfructus à legato annuo in quo differat.ibidem,col. 1.prope finem.
Legatum annuum simpliciter priuato relictum , eius morte finitur. tomo primo. pagina 299.columna secunda.in medio.
Legatum annuum pro primo anno est purum, sequentibus vero conditionale.ibidem.
Legatum conditionale non transmittitur ad hæredes ante conditionis euentum.ibidem.
Legatum mancipiorum viuo testatore, qui pro eis æstimationẽ legauerat, valet post mortem eorum ,si testator voluntatem non reuocauerit.tomo primo. pagina 103. columna prima,in fine.
Legato his verbis concepto,lego vxori meæ frumentum omne, quod domi habeo,etiam frumentum venale in hoc legato venit,quando domi testator nullum aliud frumentum præter venale habebat.tom.1.pag.282.col.1.in medio.
Legatum hoc modo conceptum,legovxori meę frumentũ,quod domi quocunque modo habeo,quid comprehendat.to.1.pag. 282.col.1.in medio.
Legatum vsurarium an sit licitum ex testatoris voluntate. tom. 1.pag.357.col.1.in fine.
Legatum tesseræ explicatur.to.1.pag.446.col.1.in fine.
Legatis ducentis filiæ,si nupserit , & centum si ingressa fuerit religionem,an ei profitenti religionẽ debeantur ducenta.to. 1.pag.250.col.2 in fine.
Legatis centum Titiæ,si nupserit,& ducẽtis si non nupserit,an Titiæ nubenti ducenta debeantur.to. 1.pagin.250.columna.2.in fine.
Legatum omnium rerum seu vsusfructus omnium bonorum etiam res venales comprehendit.to.1.pag.280.col.2. in medio.
Legatum argenti,lanæ,frumenti,vel seruorum testatoris ,etiam adiecta dictione,vniuersali,comprehendit venalia.ibidem.
Legatum rerum pertinentium ad muliebre ornamentum testatricis,non comprehendit res venales etiam pertinẽtes ad muliebre ornamentum.to.1.pag.281.col.2.in medio.
Legatum relictum vxori quomodo valet?to. 1.pag.285.col.1. per totum.
Legatum dotis an iure possit in alterius voluntatẽ conferri.tom. 1.pag.316.col.2.in fine.
Et ibi an ex voluntate testatoris sit vnius testimonio exhibenda fides.
Legatum quartæ vel quintæ partis bonorum mobilium&immobilium particulare censetur,ac si certarum rerum tertia pars legata esset.to.1.pag.264.col.1.in medio.
Legatum vsusfructus omnium bonorum qualiter sit intelligendum.to.1.pag.264.col.1.in fine.
Legata hodie sunt exæquata fideicommissis.to. 2.pag.90.colu.1. in fine.
Legata pia coram duobus testibus relicta valida sunt omnino,etiam si testes illi solum habeãt qualitates à iure requisitas. to. 52.pag.2.col.1.in medio.
Legata pia an requirant aditionem hæreditatis.tom.2.pag. 107. col.2.in prin.
Legata pia intra quod tempus sint mandanda exequutioni,to.2. pag.33.col.2.in prin.
Legata pia sunt exequutioni mandanda alioqui maxima pœna non exequenti infertur.to.2.pag.39.col.2.in medio.& to.2.pa. 40 col.1.in fine.
Legata pia sunt tractanda secundum canonum de creta,etiam à iudice secular.to. .pag.51.colum.2.in princip.
Legata pia an peti possunt ex testamento minus solenni:facto tamen principaliter ad aliam quã piam causam.to.2.pag.51.col. 2.in medio.
Legata pia an debeantur ex testamento imperfecto ratione volũtatis.to.2.pag.52.col.1.in fine.
Legata pia possunt peti ab hærede etiam laico coram iudice ecclesiastico.to.2.pag.54.col.2.in fine.
Legata pauperibus quadraginta annis præscribuntur.tom.2.pag. 400.2 in medio.
Legata pia an debeantur hæreditate non adita. tom.2.pagi.107. col.2.in princ.
Legatarius rem sibi legatam in minus solenni testamento , non potest futuro subtrahere.tom.2.pag.50.col.2. in princ.
Legatarius tenetur probare scientiam testatoris legantis rem alienam.tom.2.pag.37.col.2.in princip.
Legatario quæ actiones competant.tom.2.pag.90. columna 2.in fine.
Legatario quando competat electio,to.2. pag.36,columna 1. in medio.
Legatario quæ actiones competãt pro re legata.to.2.pa.90.col.2. in medio.
Legata re aliena,in qua testator ius pignoris habet, solum censetur legatum ipsum ius pignoris.tomo secundo,pagina 37.col. 2.in princ.
Legatum quando revocetur alienatione rei legatæ.to.2. pag.20. col.2.in fine.
Legatum quibus formulis olim fieri solebat.to.2.pag.90.col.1.in medio.
Legatum factum pauperibus post diem,an possit ante diem distribui eisdem.to.2.pag.96.colum.1.in medio.
Legatum pium est intelligendum in dubio iuxta id,quod maius est.to.2.pag.36.col.2.in medio.
Legatum non efficitur caducum ex eo quod non sit locus certus designatus ad ædificij constructionem.to.2.pagina 36. colum. 2.in fine.
Legatum relictum alicui sancto,si sancti illius oratorium non reperiatur,cui debeatur.tomo secundo,pagina 34.colu mn. 1.in medio.
Legatum relictum vxori illi tantum debetur quæ vxor erat tempore testamenti.tom.2.pag.63.col.1.in fine.
Legatum canonicis relictum collegio canonicorum acquiritur, non ecclesiæ.tomo secundo, pagina 64. columna secunda,in fine.

Legatum

Legatum an possit repudiari in alterius substituti præiudicium. to.2.pag.108.col 1.in fine.
Legatum in minus solenni testamento relictum an in animæ iudicio debeatur.to.2.pag.49.col.1.in princ.
Legatum factum ciuitati ad spectaculum an possit in aliũ vsum conuerti.to.2.pag.34.col.1.in medio.
Legatum pro dote conditionale est,nisi ex coniecturis aliud præsumatur.to.2.pag.34.colu.1.in fine.
Legatum rei alienæ,quæ tamen alienari non potest, minimè valet.to.2.pag.37.
Legatum rei alieuæ,quæ dotalis est valet quo ad æstimationem. to.2.pag.37.
Legatum rei alienæ,cuius est difficilis alienatio valet.ibidem.
Legatum rei minoris valet.to.2.pag.37.
Legatum relictum creditori quando compensetur eum debito conuentionali,vel legali.to.2.pag.60.col.1.in fine.
Legatum relictum parochiali ecclesiæ,an imputetur in quartam eidem ecclesiæ iure debitam.tomo secundo,pagina 61.colum. 1.in medio.
Legatum factum filiæ pro dote in certa quantitate,an tollatur ex eo,quod pater ipsam filiam data minori dote tradidit marito, to.2.pag.62.col.1.in principio.
Legatum an possit fieri nutu.to.2 pag.56.
Legatum in liberam alterius voluntatem,conferri potest.tom.2. pag.57.
Legatum dotis potest in alterius liberam voluntatem conferri. tomo 2.pag.60.
Legatum virgini factum,si Titio nupserit , minimè amittitur ab ea,si nubat alteri ex consensu,& iussu paterno. tomo secundo, pag.147.col.2.in fine.
Legatum à marito vxori factum illam conditionem admittit, Si viduitatem seruauerit.tomo 2.pagina 150. columna secunda. prope medium.
Legatum à marito vxori factum,Si castè vixerit , perditur si ipsa secundo nubat.to.2.pag.200.col.2.in medio.
Legatus à latere an possit circa impedimenta matrimonij dispensare.to.2.pag.177.col.2.in prin.
¶Leges partitarũ conditæ fuerunt à Rege Alphonso Decimo.to. 1.pag.489.col.2.in fine.
Legem annonariam condidit Clodius.to.1.pagin.446. columna 2.in princ.
Lege Regia statuitur non esse necessariam veteris stipulationis solennitatem,vt absenti ius acquiratur.to.1.pagina 223.col.2. in prin.
Lege Regia dubium est an nemine acceptante donationẽ absenti factam,ita ius absenti quæratur,vt etiam ante eius acceptationem reuocari donatio non possit.to.1.pagina 222 colum.2. in prin.
Leges curiatæ & populares quæ dicantur?tom. 1.pag.2. columna 2.in medio.
Leges populares quæ appellentur à Cicerone ibid.
Leges ciuiles quæ pœna censeant puniendum eum,qui alteri viri ha amputauerit,aut se castrandum præbuerit, aut consensum huic abscisioni præstiterit.to.2.pag.451.col.2. in fine.
Leges ciuiles de prescriptionibus cum mala fide an procedant iure canonico.tomo 2.pag.43 .col.2.in medio.
Et an sint vel in foro seculari seruandę:tomo secundo, pagin.432. col.2.in medio.
Leges veteres etiam quę iustissimè fuerunt conditæ mutari possunt in optima reipublicę.to.2.pa.374.col.1.in medio.
Leges partitarum quid præter ius Cæsareum,in occisionem adulterorum statuerint.to.2.pag.196.col.2.in medio.
Leges ciuiles alimenta spurijs negantes iniquas esse,& ideo iure canonum abrogari.to.2.pag.217.col.1.in prin.
Legem pœnalem non esse in animæ iudicio seruãdam,quomodo sit accipiendum.to.2.pag.522.col.2.in princ.
Legislator similis est medico,& gubernatori nauis.to.2.pag.374. col.2.post prin.
Legislatores delege ferè,non de facto respondent.to.2.pag. 528. col.2.in fine.
Legislatoris humani auctoritas ad ea tantum porrigitur,quæ ex sua possunt natura apud exteriorem iudicem probari.to.2.pa. 500.col.1.in medio.
Legis humanæ prohibitioni contrarium faciens peccet ne mortaliter,an venialiter.to.2.pag.280.col.2.in medio.
Lege Pompeia punitur filius etiam spurius parentes occidẽs.to. 2.pag.216.col.1.in medio.
Lege Regia non valet instrumentum,in quo non sit facta mentio annorum domini.tom. 1.pag.75.colu.1.in prin.
Leges non possunt absque peccato à principe tolli sine iusta causa.to.1.pag.111.col.1.in fine.
Lege Aquilia tenetur quisquis propria animalia in alienum agrũ miserit ad pascendum domino inuito.tom.1.pag.136.colu.2. in fine.
Lege Mosayca licebat viatori ex vineis & frugibus alienis accipere,vt præsenti subueniret necessitati.tom.1.pag.137.colum.1. in prin.
Legis assiduis.C.qui potio.in pigno.habe. priuilegiũ.an habeat locum in dote,cuius numeratio sola confessione mariti constat.to.1.pag 197.colum.2.in medio.
Lege Regia an definitum sit iustum pretium annui reditus in pecunia cum pacto redimendi constituti. tom.1.pagina 400.col. 2.in medio.
Leges ex temporis qualitate & rerum vicissitudine mutari possunt.to.1.pag.408.col.2.in fine.
Lege Romuli licebat patri nulla coactus necessitate filios ter vendere.to.1.pag.414.col.2.in fine.
Legis secundæ.C.de rescind.venditio,auxilio nõ est locus in permutatione beneficiorum.to.1.pag.365.col.1.in medio. & to.1. pag 183.col.1.in medio.
Leges variæ iuris regalis super valore monetæ concordantur.to. 1.pag.531.colum.1.in medio.& to.1.pagi.537.colum.secunda, in medio.
Leges seculares multo tempore neglexerunt coercitionem vsurarum.to.1.pag.364.col.2.in medio.
Leges Draconis apud Athenienses quid præcipiebant.tom.1.pa. 294.col.2.in fine.
Legis pœna potest minui vel augeri à iudice proprio iudicio.to. 1.pag.303.col.2.in fine.
Lege euangelica nihil nec præcipitur, nec vt illicitum prohibetur,quod nõ sit iuris naturalis legibus vel præceptum, vel prohibitum.to. 1.pag.356.col.1.in prin.
Legitima est quoddam ius vniuersale,non tamen est vniuersitas, cui ius patronatus accedit.tom.primo,pagina 338.column.2. in fine.
Legitima est quota bonorum,non hereditatis pars.ibidem.
Legitima vendita non transit in emptorem ipsius ius patronatus. to.1.pag.339.col.1.in princ.
Lex semel recepta quando tollitur per consuetudinem legitimè præscriptam.to.1 pag.330.col.2.in med.
Lex euangelica continet tantum ea præcepta, quæ naturalia vel moralia sunt.to.1.pag.493.col.2.in medio.
Legitimatus agere potest contra testamentum patris.to.1.pagi. 507.col.2.in medio.
Legitimatio multa habet ex iure priuilegia.tom.1.pag.507. col. 2.in fine.
Legitimatis filijs per subsequens matrimonium & per rescriptũ principis datur actio agendi contra patris testamentum.to.1. pag.508.col.1.in fine.
Lex Salica apud Gallos quæ sit:to.1.pag.5.col.1.in fine.
Lex Imperatoris aut Principis,quæ damnum non infert speciale clericis aut ecclesijs est in foro ecclesiastico seruanda.to.1.pag. 27.colu.1.in fine.
Legitimus contradictor quis dicatur.to.1.pagin.45.column.2.in fine.
Lex duodecim tabularum expenditur.to 1.pag.397.col.2.in prin.
Lex improbans consuetudinem , an censeatur reprobare præteritam tantum,vel futuram simul.pagina 408. columna 1.in prin.
Lex,qua cõstitutum sit vt homicida pœna pecuniaria puniatur, an possit aliquo pacto esse iusta.to.1.pag.301.col.2.in prin.
Lege Mosayca pœna talionis etiam statuta erat.to. 1.pag.302.col. 2.in fine.
Lex Regia quæ & vnde dicta?tom. 1.pagina 2. columna secunda.in fine.
Legitima filij ex bonis parentis,publicatis eius filij bonis , non publicatur. tomo primo , pagina 299. columna 1.in medio.
Legitima filiorum quæ sit in hoc regno:pagina 249.colum. 2.in princ.
Legitima non est lucrum,sed quasi debitum patrimonium. to. 2 . pag.40.per totam.
Legitima an sit deducenda in vna tantùm re,vel ex omnibus rebus hæreditarijs.to. 1.pag.102.col.2.in medio.
Legitima filij an patiatur aliquod grauamen ex testamento militis,& an directa militaris extendatur ad legitimam instituti. to.2.pag.87.col.2.in fine.
Legitima an priuetur filius ex eo quod non confecerit inuentarium.to.2.pag.41.col.1.in fine.
Legitima an priuetur filius, qui patris voluntatem non exequitur.to.2.pag.41.col.2.in fine.

Legi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Legitima an posit à filiis peti ante naturalem mortẽ patris, religionem professi.to.2.pag.331.col.1.in princ.
Legitima filij,aut parentibus debita,an lege vel statuto tolli possit,vel diminui.to.2.pag.216.col.2.in medio.
Legitima & Trebellianica qualiter deducantur:to.2.pa.104.col.1.in medio.
Legitima & Trebellianica qualiter deducantur à liberis primi gradus.to.2.pag.94.col.1.in princ.
Legitimæ an posit apponi grauamen ex consensu filij.to,2.pag.102.col.1.in medio.
Legitimandi potestas quo ad spurios filios an cõprehendat spurias filias.to.2.pag.224.col.2.in princ.
Legitimandi potestas an à casu simplici ad mixtũ extendatur.ibidem.
Legitimandi potestas an includat potestatem dispensandi.to.2.pag.225.col.1.in princ.
Legitimare an posit quis proprios filios,si ex legevel priuilegio habeat potestatem legitimandi.to.2.pag.226.col.1.in fine.
Legitimari an posit quis quo ad temporalia à Romano pontifice.to.2.pag.225.col.2.in medio.
Legitimandi potestas à Principe concessa,an sit fauorabilis vel odiosa.to.2.pag.224.col.1.in medio.
Legitimatio filiorum exigit parentum,& filiorum cõsensum.to,2.pag.204.col.1.in princ.
Legitimatio ratione subsequentis matrimonij est tantum iure humano inducta.to.2.pag.205.col.2.in medio.
Legitimatio per matrimonium subsequẽs alia habet peculiaria, quæ notantur sub dictione,Filius.
Legitimatio qualiter differat à dispensatione.to.2.pag.224.col.1.in fine.
Legitimatio an posit subditis concedi extra territoriam.tom.2,pag.225.col.2.in fine,
Legitimatio quo ad ecclesiastica non potest à principe seculari concedi.ibidem.
Legitimatio à quo Principe sit impetranda vt clerici filius efficiatur legitimus.to.2.pag.226.col.1.in princ.
Legitimatio qualiter sit impetranda.to.2.pag.226.column.2.in princ.
Legitimatio an exigat citationem successorũ, quibus hæreditas à iure defertur intestato.to.2.pag.227.col.1.in fine.
Legitimatio qualiter sit intelligenda in clausula illa,Sine præiudicio successorum ab intestato.to,2.pag.228, columna prima, in medio.
Legitimatio an sit concedenda in præiudicium substituti, & vocati ad bona.to.2.pag.227.col.2.in medio.
Legitimatio an posit concedi non subditis.tom.secundo.pagin.225.col.2.in princ.
Legitimati an censeantur filij per dispensationem super matrimonio concessam.to.2.pag.225.col.1.in medio.
Legitimato an debeatur legitima,& an competat ius dicendi nullum,aut inofficiosum testamentum patris.to,2.pag.228.colu.2.in prin.
Legitimatus an sit verè legitimus.tom.secundo.pagin.228.circa finem.
Legitimatus per subsequens matrimonium, ad retractum ex lege Regia est admittendus.to.2.pag.206.col.1.in princ.
Legitimatus per subsequens matrimonium admittitur ad ecclesiasticam emphyteusim.to.2.pag.206.col.1.in medio.
Legitimatus per subsequens matrimonium in Episcopum eligi potest,ibidem.
Legitimatus per subsequens matrimonium,etiam iuribus municipalibus legitimus censetur.tomo secundo.pag.206.col.2.in medio.
Legitimatus per subsequens matrimonium verè non ficte legitimatus est.ibidem.col.2,in fine.
Legitimatus per subsequens matrimonium ad feuda est admittendus.to.2.pag.206.col.2.in princ.
Legitimatus per subsequẽs matrimonium an sit in primogenio præferendus nato ex matrimonio legitimo contracto ante aliud matrimonium,ibidem.col.2.in medio.
Legitimatus per subsequens matrimonium reuocat donationẽ ex l.fi vnquam.C.de reuocan.donation.to.2.pag.207.col.1.in medio.
Legitimatus per matrimonium sequens an sit dicendus natus ex matrimonio legitimo.to.2.pag.207.col.1.in medio.
Legitimatus rescripto Principis admittitur ad retractum ex lege Regia.to.2.pag.228.col.2.in medio.
Legitimatus rescripto Principis an admittatur ad Cardinalium dignitatem.to.2.pag.228.col.2.in fine.
Et quid quo ad prætorium Rotæ.ibidem.
Legitimatus non tantum efficitur legitimus patri sed etiam cæteris agnatis,& cognatis,etiam si re scripto Principis legitimetur.to.2.pag.228,col.2.in princ.
Legitimato patre,an eius filius censeatur auo effectus legitimus.to.1.pag.229.col.1.in prin.
Legitimatus,vt incestus non censetur legitimatus, si sit adulterinus tantum.to.1.pag.225.col.1.circa medium.
Legitimatio inualida est,nisi fiat Principi mentio liberorum.to.pag.256.col.2.in princ.
Legitimæ probationes quæ dicantur:tom.1.pagin.317. columna prima.in fine.
Legis finis an includatur & contineatur sub præcepto:to.1.pagi.504.col.2.in prin.
Legatum ea conditione,si non nupserit,an liceat legatariæ nubẽti in foro conscientiæ accipere:tomo 1.pag.251.colum.prima, in medio.
Legatum omnium bonorum vel rerum testatoris vt frumenti & similium,an venalia contineat.to.1.pag 281.col.1.in medio.
Legatum rerum omnium,quæ domi vel in villa sunt, ad venalia non extenditur.to.1.pag.281.col.2.in prin.
¶Lectio vera cap.quoties post auditam causam.2.quæst.6.tom.1.pag.414.col.2.in medio.
¶Lelij Laureli sententia de libertorum iure non conuenit veteribus historicis.to.1.pag.446.col.1.in prin.
¶Leonis Papæ ad Flauianum Constantinopolitanum Episcopũ epistola contra Eutychetis perfidiam.tom.primo,pagina 476, col.1.in prin.
¶Leonem,vel vrsum aliamve feram quis habens domi an sit irregularis,si eã hominẽ occiderit.tomo secundo,pagina 482. col.2.in prin.
¶Leuissima culpa vtrum sufficiat ad irregularitatem.tomo 2.pag.480.colum.1.in medio.
¶Lex diuina non actionem sed cogitationem iudicat.tomo 2.pa.451.col.2.in fine.
Lex Scatinia in Sodomitas,tom.secundo,pagina 455.column.1.in medio.
Lex Pompeia de parricidijs.expenditur.tomo secundo.pag.466.col.1.in fine.
Lex fundata in præsumptione non erit seruanda in foro conscientiæ.to.2.pag.49.colu.2.in medio.& pag.50.col.1.in medio.
Lex ciuilis inducens solennitatem in numero testium adhibendam in testamentis iusta est.to.2.pag.50.col.1.in prin.
Lex ciuilis permittens legatum rei alienæ est iusta.tom.secundo, pag.38,col.1.in fine,
Lex ciuilis non potest prohibere matrimonia.to.2.pagi.178.col.1.in fine.
Lex Iulia de adulterijs explicatur.tom.2.pag.196.col.1,in fine.
Lex ciuilis permittens patri & marito adulteros occidere propria auctoritate ipsam occisionem non approbat.to.2.pag.198, col.1.in fine,
Lex ciuilis permittens patri &marito propria auctoritate occidere adulterum,hanc ipsam occisionem approbans est nulla.to.2.pag.198,col.1.in fine,
Lex Principis secularis circa matrimonia iusta & honesta valet, quatenus canonibus contraria non est.to.2.pag.158.colum.2.in medio.
Lex iusta vt in foro iudiciali,ita in conscientiæ est ferè seruanda.to.2.pag.510.col.1.in fine.
Lex humana aliquid precipiens,& pœnam imponens transgressori temporalem,an obliget ad mortalẽ culpam,aut venialẽ.to.2.pag.513.col.2.in princip.
Lex siue diuina siue humana sit,non semper obligat ad mortalẽ culpam.ibidem.col.2.in fine.
Lex purè pœnalis,an ex se ipsa inducat obligationem ad culpam mortalem,seu venialem.tomo primo,pagin.514.colum.prima, in prin.
Lex non potest priuati consensum inducere si is non sit.to.1.pag.433.col.2.in fine.
Lex humana qua ratione possit vsucapionem, & præscriptionem inducere.tom.1.pag.438.colum.1.in prin.
Lex humana an possit dominium direcum ab vno in alium transferre.to.1.pagina 440.col.1.in prin.
Lex de præscriptionibus nõ est pœnalis.t.2.pa.443.col.2.in medio.
Lex lata in aliqua prouincia obligat non tantum subditos eo tẽpore,sed &eos,qui futuris temporibus, dum lex ipsa vim habuerit, subditi fuerint.to.2.pag.353.col.2.in prin.
Lex non esse videtur,quæ iniusta est.to.2.pag.374.co.2.in medio.
Lex eadem human anon omnibus communitatibus,& ciuitatibus conuenit. tomo secundo, pagina 375. columna prima, in prin.

Lex

Index Alphabeticus.

Lex.naturalis potest ex causa prohibere iuramentum.to. 2.pagi. 248.column.secunda in medio.& pagin.249.colum. prima,in medio
Lex humana potest quosdam contractus pro communi vtilitate prohibere,qui non sint iure naturali prohibiti.to.2.p.287. col. 1.in medio.
Lex domicilij mariti an habeat locum in bonis existentibus extra illud territorium.tom.2.pagina. 181.col.2.in medio.
Lex domicilij maritian sit attendenda in his,quæ tangunt diuisionem bonorum,aliudve simile,an vxoris.to.2.pag. 181. col.1. in fine.
Lex quando cesset ratione cessante.tomo 2.pagina 49. colum.2. in fine.
Lex ciuilis in iudicio interiori animæ ligat,atq; seruanda est.to. 2.pa.197.col.2.in princip.& pag.49.col.1.in medio.
¶Leuca quid.to.1.pag.344.col.1.in medio.
¶Liber homo an possit pignori dari.tom.1.pagina 257.colum.2. in fine.
¶Liberatus ab administratione preterita,an teneatur ad id quod actione reali vendicari potest.to m.primo,pagina 322.colum.1. in medio.
¶Liber qui dicitur transitus sanctæ Matiæ.to. 1.pag.484.col.2. in medio.
Liber Pastoris dictus apocryphus.tom. 1.pagina 483. column.2. in fine.
Liberto quam vtilitatem attulerit tribus legatum apud Scæuolam.to.1.pa.446.col.1.in princ.
Liberti deditiij qui dicerentur.tom.1.pagina 445. col.secunda. in medio.
Liberti latini qui dicerentur.ibid.co.2.in medio.
Libertinos in quatuor vrbanis tribubus suffragium tulisse testis est Asconius in oratione pro Milone. to.1.pagi.446.colum.1. in princ.
Libertos dedititios tempore Iustiniani multis ante temporibus in desuetudinem abisse constat.tom.1. pagina 446. column.1. in fine.
Libertos & libertinos pro eodem reputat Liuius.to.1. pagi.447 col.1.in princ.
Liberti à Principe ius impetrabant aureorum annulorum & restitutionem natalium.to.1.pag.447.col.1.in fine.
Liber Tobiæ dubiæ fuit authoritatis.tom.1.pagin.462. colum.1. in fine.
Liber Esdræ non fuit receptus à clemente in canonibus Apostolorum.cap.74.to.1.pag.412.col.1.in princ.
Liber vnicus fuit Hesiei,& de eo nulla apud Hebræos & Christianos fuit vnquam controuersia,ibidem col.1.in fine.
Liber Iudith omissus fuit olim à multis authoribus.to. 1. pagina 463.co.2.in fine.
Liber Baruch teste Hieronymo apud Hebræos omissus est vsque ad Concilium Florentinum to. 1 pa.466.col.1.in medio.
Liber,qui appellatur,Pentametrum apud Burchardum Centimetrum legitur.to.1.pag.484.col.1.in medio.
Liber philologus quis dicatur.to.1.pag.485.colum.2.in medio.
Libertus accusans patronum de vero crimine legatum amittit, to. 1 pagi 211.co.1.in fine.
Libertas testandi vide,Testandi libertas.
Libertatis fauore cogendus est quilibet partem, quam habet in ferno vendere. tom.primo,pagina 417. columna secunda in princ.
Libertas & immunitas ecclesiastica an differant.to. 1.pa.341 col. 2.in fine.
Liberatione legata à reddendis rationibus,& ab actione præteritæ administrationis,an censeantur reliqua remissa.to.1.pa.422. col.2.in fine.
Et quid si testator liberet tutorem vel administratorem ab actione tutelæ.ibid.
Liberatio à reddẽdis rationibus,vel ab actione futurę administrationis quid operetur:to.1.pagina 423.col.2.in medio.
Liberatio legata depositario, vel cõmodatario ab actione depositi vel cõmodati, siue ex causa depositi aut cõmodati,an referatur ad actionem in rem.tomo 1.pagina 322.columna prima, in medio.
Liberatio non tantum in vltima voluntate legata,sed & lege cõcessa ad actionem realem minimè extenditur.to.1.pa.322.col. 1.in fine.
Et quid de liberatione per transactionem contingentem.ibidem.
Liberatio ratione contractus inter viuos facta tutori, curatori, negotiorum gestori, & œconomo non continet actionem in rem, tomo primo,pagina 322. columna secunda,in princ.
Liberatione legata an censeatur reliquarum remissio facta tom.1. pag.322.col.2.in princ.
Liberatio in vltima voluntate vel in contractu iuramenti religione confirmatur.tom.1.pag.322.col.2.in princ.
Liberatus ab administratione præterita vel contractu vel testamẽto tenetur ad id,quod actione reali vendicari potest. tom.1.pagina 322.col.1.in medio.
¶Libellus qualiter concipiatur ad legatum,cui fuit addita pœna. tomo 2.pag.102.col.1.in princ.
Libellus repudij apud Iudæos quo pacto dabatur.tom. secundo, pag.188.col.2.in prin.
¶Liberi primi gradus qualiter deducant legitimam & Trebellianicam,tom.2.pag.94.col.1.in princ.
Liberorum fauore testamentum censetur habere clausulam derogatoriam.tom.2.pag. 12.col.2.in prin.
Liberorum fauore an censeatur adiecta clausula codicillaris.tom. 2.pag.70.col.2.in prin.
Liberorum fauore testamentum coram testibus & testatore scriptum valet,licet iterum eisdem lectum non sit.tomo 2.pagina 54.col.2.in fine.
¶Liberatio præmittit obligationem.tom.2.pag.371. col. 1. circa princip.
¶Liberum arbitrium generali concursu naturæ per se manet in malum,in bonum autem gratia Dei mouente, tomo secundo, pag.326.col.1.in fine.
¶Libertas quo modo iuris naturalis.to.2.pag.535.columna secũda.in princ.
Libertas à soluendis indictionibus,& collectis,quo tempore prę scribatur.tomo 2.pag.402.col.2.in princ.
Libri canonici qui dicantur.tom.1.pag.459.col.2.in fine.
Libri Ecclesiastes & Sapientiæ,an sint à Salomone conscripti.to. 1.pag 461.col.1.in fine.
Libri duo sunt Esdræ.tom. 1.pag.462.col.1.in medio.
Libri Agiographi qui dicantur.to. 1.pag.474.col.1.in prin.
Libros apocryphos quos appellet Diuus Hieronymus.tom.1.pagi.a 474.col.1.in medio.
Libri apocryphi qui dicantur:tomo 1.pagin.482.columna 1.in medio.
Libri,qui non possunt imprimi statuto Tridentinæ Synodi. ibidem.
Libri rationum quam probationem faciant,tomo primo,pagina 83.col.1.in medio.
Librorum noui Testamẽti ordo,& de quibus apud veteres Theologos fuerit olim dubitatum.tom. 1.pag.466.col.1.in fine.
¶Libella numus argenteus quid.tomo primo,pagina 515. colũna 1.in princ.
¶Libra argenti vel auri nomine pœnæ indicta qualiter intelligatur:tom.1.pag.526.col.1.in fine.
Libra vetus diuiditur & expenditur,& inibi de granis.tomo. 1.pagina 513.col.2.in fine.
Libra Romana duodecim vncias habuit. tomo primo,pagina 514.
Libra argenti qualiter intelligatur.to mo primo,pagina 526. columna 1.in medio.
Libra auri quonam modo æstimetur in iure.ibid.
Libra Gallica cuius erat valoris:tomo primo,pagina 526.column. 2.in princ.
Libra quandoque non pondus sed numus est.ibid.
Libra Italica numeralis.tomo primo,pagina 526. columna secunda.in fine.
Libra Tarraconensis in Hispania.ibid.
Libra auri contenta in legibus Partitarum cuius valoris erat. tomo 1.pag.537.col.2.in medio.
Libra argenti contenta in l. 10.tit.18.part.1.quanti æstimanda. tomo 1.pag.538.col.1.in medio.
Licentia testandi à Romano Pontifice dispensatione concessa ad primum testamentum refertur. tomo secundo,pagina 44. col.1.in fine.
Licentia testandi à Romano Pontifice concessa per dispensationem,morte ipsius Romani Pontificis concedentis expirat.ibidem col.2.in med.
Licentia mariti an iure Regio requiratur in contractibus factis ab vxore. tomo secundo,pagina 182.columna prima, in medio.
Licentia occidendi adulteros propria authoritate lege concessa, an possit alteri committi.tomo secundo,pagina 196.columna 2.in fine.
Licentia non obtenta mariti contractus ab vxore gestus ex lege Tauri non tenet,etiam si fuerit iuratus.tomo secundo, pagina 181.col.2.in fine.

Licentia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Licentia mariti non postulata an possit sponsa de præsenti ante nuptias contrahere.tom.2.pag.182.col.1.in prin.

¶Linea quid sit in consanguinitate.tomo 2.pag.164.columna 1. in fine.

Linea paterna vel materna quos comprehendat.ibid.columna 2. in princ.

¶Linguarium quid:tom.2.pag.268.col.1.in prin.

¶Litis contestatio in causa appellationis,an sit necessaria.tom.2. pag.101.col.2.in fine.

Litis contestatio an requiratur in causa matrimoniali.tomo 2.pagina 231.col.2.in medio.

Litis contestatio an impediat exceptionem fornicationis, quam vxor opponit contra maritum eam accusantem de adulterio. tom.2.pag.294.col.1.in princ.

Litis contestatio quas præscriptiones,& quãdo interrumpat.tomo 2.pag.436.col.2.in prin.

Lite etiam contestata vxor potest obiicere viro accusanti eam ciuiliter exceptionem paris criminis.tomo secundo,pagin.194. col.1.in princ.

¶Litera.T.Hebraicè signum crucis significasse. tomo 1.pag.452. col.2.prope finem.

Literæ Apostolicæ ad Regia mittuntur auditoria ante earum exequutionem,vt ibi examinentur.to.1.pag.125.colũ.1.in medio.

Literæ ad beneficium quando iure valent aut non valent. tom.1. pag.255.col.1.in princ.

Literæ Romani Pontificis qualiter sunt intelligendæ,tomo 1.pagina 256.col.1.in prin.

Literis Apostolicis,quæ falsis precibus in publicum dispendium impetrantur,an liceat quandoque non obedire, tomo 1.pagi. 125.col.2.in fine.

Literas Apostolicas ad dignitates & beneficia,quæ sunt Regij iuris,sanciuit grauissimis pœnis Carolus Cæsar, ne quis impetraret in derogationem consensus,ac præsentationis. tomo 1.pagina 127.col.2 in medio.

Hoc etiam prohibuit in beneficiis patrimonialibus.ibid.

Literæ beneficia conferentes sunt strictissimè interpretãdæ. tom. 1.pag.255.col.1.in medio.

¶Lite pendente restitutionis in integrum an sit locus exequutionis trium sententiarum conformium.tomo 1.pagin.95. colũ.2. in fine.

Lite pendente apud Iudicem ecclesiasticum clericus detineri debet recluſus in carceribus.tom.1.pag.118.col.2.in princ.

Litis eiusdem consors an possit sine speciali mandato petere in integrum restitutionem.tomo 1.pagina 188.col.1.in prin.

¶Litis contestatio in causa appellationis,an sit necessaria.tom.2. pag.101.col.2.in fine,

Litis contestatio an requiratur in causa matrimoniali.tomo 2.pagina 231.col.2.in medio.

Litis contestatio an impediat exceptionem fornicationis, quam vxor opponit contra maritum eam accusantem de adulterio. tom.2.pag.294.col.1.in princ.

Litis contestatio quas præscriptiones,& quando interrumpat.tomo 2.pag.436.col.2.in princ.

Lite etiam contestata vxor potest obiicere viro accusanti eam ciuiliter exceptionem paris criminis. tom.secundo,pagina 194. col.1.in princ.

Litiganti etiam iustè in iudicio mendacio,vel falsitate vti non licet aduersus aduersarij dolum.tomo 1.pag.163.col.1.in fine.

Litiganti an liceat in iudicio pluribus diuersis cõtrariisve defensionibus vti,& an excipiens fateri videatur.tom.1.pagina 164. col.1.in fine.

Litigiosa res efficitur per solã citationẽ quoties ea petitur actione realis,agitúrque de dominio directo vel vtili.to.1.pag.57.columna 2.in medio.

Litigiosam rẽ tamen multis placuit nusquam effici etiam litis cõtestatione,si ad eam actum sit actione personali.ibid.

Litigiosi vitiũ in actione hypothecaria non est necessarium, nec quicquam nocet actori, qui pecuniam debitã exigere poterit ab eo,qui lite mota rem emerit.tom.1.pag.57.col.2.in fine.

Litigantium consensu an possit iudex,vel teneatur vnius testis assertioni stare.tomo 1.pag.317.col.1.in prin.

Lite pendente reus delatus non potest ad ecclesiasticam dignitatem promoueri.tomo 1.pag.235.col.1.in medio.

Lite pendente nõ est priuandus dignitate aut nobilitate ille, qui ante litem motam ad eas electus fuit.ibid.

Lite pendente accusatus vtitur iure suo.to.1.pag.233.col.1.in fine.

Lis & causa decidi potest iuxta assertionem & declarationem alterius partis consensu litigantium.tom.1. pagina 317. columna 1.in prin.

Lis si cõmittitur actoris vel rei assertioni iuramentũ rei vel actoris oportet præmitti.tomo 1.pag.317.col.2.in fine.

Lite pendente inter fiscum & priuatum nõ est priuatus possessione priuandus.tomo 1.pagina 232.col.1.in prin.

Lite pendente super nobilitate an cogatur quis tributa, & indictiones aliáque onera subire.tom.1.pagina 232.col.2.in fine.

Lite durante reus delatus non potest eligi ad munera publica.tomo 1.pag.233.col.1.in prin.

¶Locus Titi Liuij ex Plinio,ac rursus Plinius ex Macrobio expéditur.tomo 1.pag.441.col.1.in medio.

Locus Frontini corrigitur ex obseruatione Petri Chaconij.tomo 1.pag.444.col.1.in fine.

Locus Ciceronis interpretatur.tom.1.pag.444.col.2.in prin.

Locus Pindari,in Nemeis corrigitur.to.1.pag.445.col.1.in fine.

Locus Varronis restitutus.tom.1.pag.457.col.1.in prin.

Locus Gratiani corrigitur.ibid.

Loci cuiusdam sacræ scripturæ interpretatio.tom.1.pag.462.col. 2.in medio.

Loci cuiusdam castigatio.tom.1 pag.479.col.2.in prin.

Locus deprauatus in historia de inuentione capitis Diui Ioãnis, tom.1.pag.480 col.2.in princ.

Locus Tertulliani deprauatus expenditur.tom.1.pag.483.col.2.in medio.

Locus pœnitentiæ quando sit in contractu donationis. tom.1.pagina 210.col.2.in prin.

Locus non est pœnitentiæ fauore dotis in contractibus innominatis.tomo 1.pag.224.col.1.in princ.

Locus Bartoli insigniter vitiosus expẽditur in l. tutor,qui repertoriũ.ff.de administra.tuto.nu.21. to.1.pagi.324.col.2.in fine.

Locus est expressim ponendus in instrumentis publicis.tomo 1. pag.75.col.1.in medio.

Locus Pauli ad Romanos cap.3.explicatur.tomo primo,pag. 109. col.2.in medio.

Locus Psalmistæ,psal.104.adducitur.to.1.pa.109.col.2.in medio.

Locus Matthæi cap.17.declaratur.ibid.

Locus Suetonij Tranquilli aperitur.to.1.pag.520.col.2. in princ.

Locus Aristotelis expenditur ad intellectum l.primæ. ff. de contrahend.emptio.tomo 1.pag.540.col.2.in princ.

Locus Aristotelis explicatur an liceat Principi pecuniam semel signatam mutare.tomo 1.pagina 542.col.1.in prin.

Locus contractus satis idoneus est,si reus ibidem reperiatur, vt in eo tractetur de contractu rescindẽdo,atque ita de restitutione in integrum concedenda.tom.1.pag.179.col.1.in medio.

Locus contractus matrimonij quo ad solennia considerandus est.tomo 2. pag.181.col.2.in fine.

Locus contractus coniugalis quo ad cætera quando sit attendendus.tom.2.pag.181.col.1.in fine.& col.2.circa princ.

Locus Isidori apud Gratianum.tom.2.pag.200.col.2.in fine.

Locus Sozomeni in Historia tripartita correctus,ibid.

Locus Iuuenalis ex Satyra nona.tom.2.pag.201.col.1.in prin.

Locus Eusebij in Historia ecclesiastica. tomo secũdo,pagina 176. col.2.in fine.

Locus Gratiani explicatur.tomo secundo,pagina 191.col.2.prope finem.

Locus ipsius Gratiani exponitur. tom.2.pag.190.col.1.in fine.

Locus apud eundem Gratianum,tomo 2.pagina 179. columna 2. in princ.

Locus eiusdem Gratiani.tomo 2.pagina 210.col.2.in medio.

¶ocus ex concilio Toletano apud eundem restituitur.tomo 2.pagina 215.col.1.circa princ.

Locus originis mariti an sit considerandus in contractibus matrimonialibus.tomo secundo,pagina 181.columna secunda, in fine.

¶Locationi rerum dotalium per maritum quo pacto vxor teneatur stare,& quid è contrario.tomo primo,pagina 321. colum. 2.in princ.

Locationi factæ ab Episcopo seu alio prælato, an teneatur stare successor,quod inibi latè traditur.tomo primo,pagina 327. columna 1.in princ.

Locatio nomine ecclesiæ facta mortuo prælato nõ finitur. tomo 1.pag.327.col.2.in princ.

Locationis contractus an admittat decisionem.l. quoties. de rei vendicat. tomo primo,pagina 341. columna prima.in medio.

Locatio ad longum tempus an sit alienatio.tomo primo, pagina 328.col.1.per totum.

Locatio facta vltra tempus permissum an sit valida saltem quo ad tempus iure concessum.tomo primo,pagina 328. columna 2.in fine.

Λόγοι,

Index Alphabeticus.

¶ Λόγοι, apud Iulianum in §.sed neque.authenti. de mandat. princip. tomo primo, pagina 237. columna prima, in princ.

¶ Longimanus Darius filius fuit Prisci Assueri Artaxerxis. to. 1. pag.464.col.1.in fine.

¶ Longum tempus quod sit.to.1.pagina 328.columna prima.in medio.

¶Longum tempus quod dicatur.tomo 2. pagina 429.columna.2. in fine.

¶Lucri acquisitio quæ requirit alteri coniugum in matrimonio decessisse,habet locum vtroque simul pereunte.to.1.pag.290. col.1.in fine.

Lucri resolutio,quæ præmoriente altero ex duobus fit,si ij simul perierint.locum non habet. tom.primo,pagina 290.col. 2. in medio.

Lucri acquisitio quæ requirit alterum ex duobus superuixisse, deficit ijs simul pereuntibus.tomo primo,pagi.292.columna.2. in fine.

Lucrum consolidationis quando sit vsura.to.1.pag.355.columna. 1.in fine.

¶ Lucra iure Regio matrimonio cõstante viro & vxori communia,an possint ab eorum altero repudiari.to.1.pagin.183.col. 2.in fine.

Lucra matrimonio constante acquisita Regio iure coniugibus sunt communia.tomo secundo.pagina 182. columna secunda, in medio.

Lucra constante matrimonio putatiuo acquisita, an sint viro & vxori communia.ibidem.col.2 in fine.

Lucri spe potest quis inuitari ad matrimoniũ contrahendum.to. 2.pagina 139.col.1.in princ.

Lucro quem priuari an sit pœna.tom.2.pagina 139.colum.prima. in fine.

Lucrorum renuntiatio facta ab altero cõiunge, an possit per eius creditores rescindi.tomo secundo,pagina 148. colum. prima, in medio.

Lucrorum dimidia pars iureRegio acquisita non est filijs prioris coniugij reseruanda.to.2.pag.150.colum.1.in medio.

Lucrum ab alio quàm vxore alicui datum,quia cum aliqua fœmina matrimonium contrahit, an sit ipsius vel fœminæ illius, matrimonio soluto.to.2.pag.139.col.1.in fine.

¶ Ludẽs illicitè cum fœmina prægnante irregularis censetur. to. 2.pag.481.col.2.in princ.

Ludẽs pecunia credita,an teneatur colludenti soluere quod amiserit.to.2.pag.512.col.1.in medio.

Ludentes habere debent rerum liberam admi nistrationem.to.1. pag.511.col.2.in principio.

Ludendo qui scit sẽ vinci,& peiori conditione esse,potest simulatè augere sponsionem,vt alterum deterreat.to.2.pag.512.colu. 1.in princ.

Ludere secum inuitum cogens tenetur ad restitutionem.to.2.pa. 512. col.1.in medio.

Ludi prohibitio non impedit acquisitionem eorum,quę ludo apponuntur. tomo secundo,pagina 511.column. prima, in medio

Ludi legibus vti licitum est.ibidem.col.2.in princ.

Ludi causa exercendarum virium clericis permissi sunt.to. 1.pag. 480.col.1.in medio.

Ludo etiam illicito quæsita non sunt in animæ iudicio restituenda. tomo secundo. pagina 510. columna secunda,in medio.

Ludus proijciendi lapides licitus sit necne.to.2.pagi.479. col. 2. in medio.

Ludus palestræ etiam clericis concessum est.to.2.pag.480. col. 1. circa medium.

Ludus spheræ apud Homerum exponitur ad Iulij Polucis interpretationem aduersus Erasmum.tom.2.pagina 479.colum.2. in fine

¶ Lustrum apud Romanos,quid? tomo primo:pagin.214.col.1. in fine.

¶ Lutherus contendit falsò concupiscentiã carnis esse verè culpam,mortéque æterna dignam.to.2.pag.357.column.secunda, in medio.

¶ Lydius lapis,quo aurifices aurum probant.to.2.pag.520.col.1. in princ.

M

MACEDONIANA hæresis vnde dicta sit.to.1.pagin. 472.col.2.in medio.

¶Macedones,& Athenienses cõstituerunt actionem aduersus ingratos,quæ iure communi Romanorum non dabatur. tomo secundo,pag.45.col.2.in medio.

¶Machabeorum libri.tomo 1.pag.465.col.2.in prin.

¶Magnum Constantinum à Beato Syluestro baptizatũ fuisse cõstat tom.1.pag.478.col.1.in prin.

Maior summa an includat minorem.

Maiora crimina committentes, non continuo grauioribus pœnis castigantur.tom.1.pag.296.col.2.in medio.

¶Maioratus & feudum differunt. tom.1.pag.229.col.1.in medio.

Maioratus dignitas est.tomo primo,pagina 229.col.2.in prin. & pag.376.col.1.in medio.

Maioratus an & qua ratione sunt licitũ tomo primo,pagina 375. col.2.in medio.

Maioratus bonorum possessio sine apprehensione quæritur successori.tom.1.pag.376.col.2.in medio.

Maioratus dictio,quomodo in his Regnis accipienda. tomo 1.pagina 374.col.1.in princ.

Maioratus & primogenij bona ex propria significatione masculis deferuntur,exclusis fœminis.tom.1.pagina 728.col.1.in prin. & vide in verbo,Primogenij.& verbo,Prohibitio.

Maioratus fructus,seu primogenij eius anni,quo possessor mortẽ obierit,an pro rata temporis pertineant ad eius hæredes, licet nondum percepti fuerint,tom,1.pag.229.col.1.in prin.

Maioratuum materia quo ad successionem.tomo primo, pagina 144.per totam.

Maioratus conditionibus & legibus licentia Principis institutis, derogari poterit rescripto Principis.tomo primo,pagina 379. col.2.in prin.

Maioratus qualiter accipiatur in his regnis.tomo primo, pagina 374.col.1.in princ.

Maioratus ad vnum tantum pertinet.ibid.

Maioratus absque licentia Principis institutus, an dicatur maioratus.tom.1.pagina 376.col.2.in fine.

Maior summa ex proprietate sermonis minorem continet.tomo 1.pag.25.col.2.in medio.

Maioratus res prohibitæ sunt alienari,& hęc prohibitio perpetua est:& quid de fideicommissis.tom.1.pag.374.col.1.in fine.

Maioratuum institutio licita est,atque item consuetudines,& leges,quibus primogenitis bona omnia deferuntur. tom.1.pag. 375.col.2.in fine.

Maioratus an possit reuocari. tomo secundo,pagina 4. columna 1.in fine.

Maioratus à viro & vxore constitutus an possit ab vno ex eis reuocari altero inuito vel morẽuo.tom.2.pag.4.col.2.in prin.

Maioribus quando detur aduersus præscriptionem restitutio ex causa iustæ ignorantiæ.tomo 2.pag.444.col.1.in fine.

¶Mala fides respectu vnius an impediat præscriptionem respectu alterius.tomo 2.pag.422.col.2.circa finem.

Et quid si sit respectu vnius iuris,aut partis?tomo secundo, pagi. 423.col.1.in fine.

Mala fides authoris,an & quando noceat successori?tomo secundo,pag.423.col.2.in medio.cum duabus paginis sequentibus.

Mala fides defuncti non nocet hæredi triginta annis præscribenti.tom.2.pag.425.col.1.circa princ.

Mala fides defuncti præsumpta,vel ficta non nocet hæredi. tomo 2.pag.425.col.2.in prin.

Mala fides defuncti an successori singulari noceat.tomo 2.pagina 426.col.1.in princ.

Mala fides quocunque tempore ante perfectam præscriptionem contingens,eam interrumpit,adeò vt nec ea recedente præscriptio continuetur.tomo 2.pag.435.col.2.in prin.

Malæ fidei præsumptio an tollatur triginta annis?tomo secundo, pag.421.col.2.in medio.

¶Maleficia quo in sensu,fine,& proposito distinguantur. tomo secundo,pagina 460.columna 2.in prin.

Maleficio alterius an sit vtendum ad bonum opus,aut aliud repellendum maleficium.tomo secundo,pagina 242.columna secũda,in fine.

¶Malitia an præueniat ætatem in sponsalibus.tomo secundo,pagina 117.col.2.in prin.

Malitia præueniri ætatem quid sit in matrimonio, & quando locum habeat?tomo secundo,pagina 117. columna secunda,per totam,& pag.155.col.2.in prin.

¶Malum minus quandoque tolleratur ad maius euitandum.tom. 2.pag.119.col.1.in fine.

¶Mala fides,vide in verbo,Fides mala emptoris.

¶Mambres & Iamnes restiterunt Moysi tanquam impij. tomo 1. pag.485.col.2.in princ.

¶Manda

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Mandatum,quod alioqui morte mandãtis regulariter expirat, fauore dotis & sic piæ causæ etiã post obitum mandantis vim habet.to.1.pag.224.col.1.in medio.
Mandati quæ sit propria natura.ibidem.
Mandatum in re necessaria an morte mãdantis expiret.to.1.pag.35.colum.2.in medio.
Mandatum speciale requiritur ad iurandum nomine alterius.to.1.pag.76.col.2.in medio.
Mandatum ad iurandum de calumnia qualiter concipi debet.to.1.pag.186.col.2.in princ.
Mandatum speciale non est necessarium ad defendendum aliquẽ in causa restitutionis in integrum, licet ad eam petendam requiratur. tomo primo, pagina 188. columna prima, in fine.
Mandatum speciale requiritur ad acceptandum beneficia ecclesiastica.to.1.pag.423.col.1.in medio.& pagina 426. colum.1.in medio.
Et an mandatum generale sufficiat si sit cõcessum cum libera,ibidem.col.2.in princ.
Mandatum speciale ad acceptandum beneficia, an possit concedi laico.to.1.pag.423.colum.2.in princ.
Et quid de excommunicato dicendum sit.ibidem.
Mandatum generale sufficit ad apprehendendam possessionem beneficij. tomo primo,pagina 426.columna prima,in princ.
Mandatum speciale sufficit ad petẽdam in integrum restitutionem,licet causa in qua petenda est non exprimatur.to.1.pagi.186.col.1.in fine.
Mandatum cum clausula generali,& ad omnia alia requirẽtia mãdatum speciale,quem effectum habeat.to.1.pag.286.column.1.in fine.
Mandatum,do tibi ad omnia mea negotia,quomodo intelligendum.to.1.pag.284.col.2.in fine.
Mandatores homicidij & ipsi interfectores qua pœna sint puniẽdi.to.1.pag.346.col.1. per totam.
Mandatum cum clausula ratihabitionis quam vim habeat?tom.1.pag.187.col.1.in princ.
¶Mãdatum tacitum homicidij facit quem irregularem.to.2.pag.469.col.1.in medio.
Mandatum cum libera quando censeatur concessum,to.2.pag.7.col.2.in medio.
Mandatum ad cõtrahendum matrimonium cum iuramento prestitum,an possit reuocari? tomo 2. pagina 152. colum. prima, in fine.
Mandatum ad renuntiandum beneficio ecclesiastico qualiter reuocetur. tomo secundo,pagin.152. columna secunda.in medio.
Mandatum speciale habẽs poterit pro alio contrahere matrimonium.ibid.col.1,in medio.
Mandatum ad contrahendum matrimoniũ ignorantibus procuratore & eo, cum quo contrahitur poterit reuocari. to.1.pagi.152.col.1.prope finem.
Mandatum ad contrahendum matrimonium non tantum tacitè, sed expresse reuocatur. ibidem. columna secunda. prope medium.
¶Manumissi vindicta qui dicerentur?to.1.pagin.445.columna 2.in princ.
Manumissio per censum quo pacto fiebat.to.1.pagi.445.colu.2.in princ.
Manumissi testamento qui dicerentur?ibidem.
Manumissi à dominis ex Tullij Hostilij indulgentia ciuitatẽ consequebantur. tomo primo,pagina 445. columna secunda in fine.
Manumissi serui non per ipsam manumissionem statim efficiebantur ciues Romani.tomo primo,pagi. 445. columna prima, in fine.
Manus sinistra est amputanda quando dextera non extat.tom.1.pag.302.col.2.in princ.
¶Manzeres qui dicantur?to.secundo,pagina 312.colum.secunda, in fine.
¶Maranatha apud Paulum.1. ad Corinth. capitulo decimoseptimo.quid sit? tomo secundo,pagina 347.columna secunda, in fine.
¶Marauedinus non tam est numus quàm numorum numerus. to.1.pag.511.col.2.
Marauedinus passim ab auctore quadrans appellatur.ibidem.
Marauedinorum huius Regni cognitio traditur ad plurium legũ interpretationem.to.1.pag.208.col.2.in fine.
Marauedinus Alphonsi Regis quanti æstimabatur.to.1.pagi.209.col.1.in prin.
Marauedinus bonus apud huiusRegni sanctiones sic appellatu cuius valoris erat.tomo 1.pag.209.col.1.in medio.& pagi. 534. col.1,in fine.
Et in quo differat à veteri marauedino.ibid.
Marauedinus Castellanus & eius valor. tomo primo,pagina 530. col. 1.in medio.
Marauedinus vetus & nouus quid? tomo primo,pagina 530.col. 2.in princ.
Marauedinus vetus respondet vni ex nostris cum dimidio.pagin. 531.col.1.in prin.
Marauedinus bonus cuius æstimationis erat.ibid.
Marauedinus aureus quid?tomo primo,pagina 532.col.1. in principio.& columna 2.in medio. & pagina 536. columna prima. in fine.
Marauedinus,Prieto,dictus,item & Blanco appellatus. tomo 1. pag.534.col.2.in fine,
Marauedinus aureus tempore regis Alphonsi Decimi.tomo primo.pag.536.col.2.in medio.
Marauedinus aureus antiquior marauedino temporis Alphonsi Regis,ibid.
Marauedinus aureus,cuius mentio fit in legibus partitatũ, quanti æstimatur.tomo primo,pag.536 column, secunda,in medio.
Marauedinus,cuius meminit lex.18.tit.4.part.3. quãti æstimatur. tom.1.pag.538.col.1.in medio.
Marauedini.l.8.tit.7.part.3.quanti æstimandi sunt. tom.1. pag.538. col.2.in medio.
Marauedinus.l.tertia titulo octauo, part.3.cuius sit æstimationis. ibidem.
Marauedinus l.20,titu.23.part.3. tomo primo,pagina 539.colũna 2.in fine.
Marauedinus.l.1.titul.5.libr.2.fori.tomo primo,pagina539.colũna 1.in princ.
Marauedinus.l.2. titulo primo,parte 7.tomo primo,pagina 539. col.1.in princ.
Marauedinus l.41.titu.2.part.3. tomo primo,pagina 539.columna 1.in medio.
Marauedinus aureus.l.9.titu.4.part. 5.ibid.
Marauedinus,l.2.titũ. 11.part.3.ibid.
Marauedinus.l.5.7.& 8.cum quatuor sequentibus.titu.20.& l. 13. 15.tit.19.part.3.tomo primo,pag.539.col.1.in fine.
Marauedinus.l.14.titu.6.parti.3.tomo primo,pagina 539.colũ,2. in princ.
¶Marchiones non possunt causas à iudicibus ordinariis auocare. tom.1.pag.28.col.2.prope finem.
Marchiones,Duces,& Comites & alij inferiores habentes iurisdictionem an possint tabelliones creare.tomo primo,pagina 74. col.1.in medio.
Marcha aurea,cuius mentio fit in legibus partitarum, an differat ab aureo:& ibi cuius valoris sit.tomo primo,pagina 537.col.2. in medio.
¶Marcha pondus quid?tomo primo,pagina 513.columna secunda,in fine.
¶Mardocheum ad eam ætatem accessisse,quæ ducentos annos ex cesserit,narrat Diuus Hieronymus.tomo primo, pagina 463. col.2.in fine.
¶Martyr Græca dictio est,latinè testem significat.to.1.pagi.477. col.1.in princ.
Martyrum Quintij & Iulitæ matris eius cõmemoratio fit in Romana ecclesia decimaquinta Iulij:at in Tolletana & Granatensi fit in decimasexta Iulij. tomo primo,pag.477.col.1.in fine.
Martyrum historiæ conscriptæ ab hæreticis igni sunt tradendæ. ibid.col.1.in fine.
Martyrum & sanctorum memoriæ fiunt à Christianis eo die,quo mortem obiere,quia illo die nascuntur sancti ad gloriam & vitam æternam.tom.1.pag.496.col.1.in medio.
Martyribus quanuis licitum fuerit,cum fugere possent in carceribus manere,vt pro fide occiderentur,nusquam tamẽ eis licuit se ipsos occidere.tomo 1.pag.169.col.1.in fine.
Martyrum historiæ:& de vitis patrũ.to.1.pag.477.col.1. per totã.
¶Maritus re dotali penitus extincta tenebitur ad æstimationem etiam si absque eius culpa leui,vel leuissima acciderit. tomo 1. pag.102.col.2.in medio.
Et quid si res simpliciter fuerint æstimatæ quæ licet nõ consistũt in pondere,& numero & mensura,vsu tamen cõsumũtur. ibid.
Mariti inopia an impediat præsumi emptionem ex æstimatione. tom.1.102.col.2.in princ.
Maritus in quibus casibus potest alienare res dotales consentiẽte vxore.tom.1.pag.102.col.1.in medio.
Maritus quando eligit restitutionem rerum dotalium, augmẽtũ & diminutio pertinet ad vxorẽ.to.1.pag. 102.col.2. in medio.

Maritus liberè ac tutò merces,&alias res venales vendere potest, licet mulier habeat hypothecam ad bona mariti.t.1.p.105.col. secunda.in medio.
Marito futuro, qui rem dedit vt sequutis nuptijs dotis fieret, an si viueret posset pœnitere,& donationem reuocare.to.1. pagi. 224.col.2.in princ.
Maritus an teneatur stare locationi factæ per vxorem.to. 1. pagi. 376.col.2.in medio.
Maritus in dote putatiua non gaudet priuilegio, ne conueniatur vltra quàm facere possit.tom.secundo.pa.171.col.2.in fine.
Maritus potest vendicare vxorem adiecta causa iuris diuini.to.2. pag.180.col.2.in medio.
Maritus quo in loco sit conueniẽdus pro dote vxoris. to. 2. pagi. 181.col.1.in medio.
Marito turpe est vitam agere cum vxore adultera, quæ nõ pœnituit.to.2.pag.184.col.2.in medio.
Maritus occidens propria autoritate vxorem, non acquirit dotẽ ratione adulterij.to.2.pag.197.col.1.in medio.
Maritus occidens adulteros ex lege Regia sibi traditos à iudice, an peccet?to.2.pag.199.colum.1 in fine.
Maritus an licitè occidat adulteros etiam in foro conscientiæ. to. 2.pag.197.col.1.prope finem.
Marito an liceat occidere adulteros lege Cæsarea.tom.2.pag.196. col.1.in fine.
Mariti mors qualiter probetur.to.2.pag.186.col.2.in fine.
Maritus an possit communicare cum vxore excommunicata. to. 2.pag.315.col.2.in medio.
Maritus absens an sit ab vxore expectandus.to.2. pagin. 186. col. 2.in princ.
Maritus an possit accusare vxorem de adulterio, si illius criminis conscius eam carnaliter cognouerit.to.2.pagin. 194. colum. 1. in medio.
Mariti hæredes an possint accusare vxorẽ de adulterio.to.2. pagi. 194.col.2.in princ.
Maritus fornicarius cogitur vxorem accipere causa fornicationis repudiatam.to.2.pag.194.col.1.in princ.
Mariti domicilium sortitur vxor quo ad exactionem dotis,&quo ad alia plura. tomo secundo, pagina 181. columna prima, in medio.
Mariti domicilij lex an habeat locum in bonis existentibus extra illud territorium.ibidem.col.2.in medio.
Mariti originis locus an sit considerandus in contractibus matrimonialibus.to.2.pagin.182.col.1.in medio.
Mariti,an vxoris domicilij lex sit attendenda in his,quæ tangunt diuisionem bonorum,aliudve simile.to.2. pa. 181. col.1. in fine.
Maritus an possit negare debitum vxori adulteræ & eam domo expellere.to.2.pagina 192. col.2.in medio.
Maritus propria autoritate vxorem adulteram domo expellens, an acquirat dotem.ibid.
Marsilij Paduani error damnatus.tom.1.pagi. 12. columna prima, in medio.
¶Martinus ab Azpilcueta Nauarr° auctoris præceptor laudatur. to.2.pag.115.col.2.in medio.
¶Masculi descendẽtes ex fœminis an dicantur de sobole,vel progenie.to.2.pag.99.
Masculi an excludant fœminas ex illa cõditione, Si sine liberis decesserit.to.2.pag.97.
¶Masculus in maioratibus an semper præferatur fœminis. tom.1. pag.375.col.2.in medio.
Masculis deficientibus quando in feudis possunt fœminæ admitti.to.1.pag.376.col.1.in medio.
Masculis stantibus iure Italico fœminæ excluduntur in successionibus.to.1.pa.428.col.1.in princ.
Masculi qua ratione ad primogenia admittendi sunt exclusis fœminis.to.1.pagina 324.col.1.in medio.
Masculus secundo genitus præfertur fœminæ primo genitæ in regni successione.to.1.pag.375.colum.2.in fine.
Masculinum non comprehendit fœmininum in contractibus. to.1.pagina 335.column.1.in fine.
¶Mater habet priuilegium ob administrationem tutelæ,ne scilicet conueniatur vltra quàm agere possit.to.1.pagin.258.col.1. circa finem.
Mater ob pecuniam debitã filijs potest mitti in carcerem,vt quibusdam visum est,& hoc in fauorem filiorum.to. 1.p. 258.col. 1.in fine.
Mater debet omni legum auxilio renũtiare,cum ei committitur tutela filiorum.ibidem.
Mater tutrix filiorum si habet bona capienda sunt pro debito, & si non habet tuta est priuilegio,ne possit conuenire,& ita nullo pacto in carcerem mitti potest.ibidem.
Matre ignobile natus,patre verò nobili, nobilis est.tom. 1.pag 448.col.1.in princ.
Mater tutrix an possit in carcerem coniici pro debito filij.tom.2. pag.271.col.2.in med.
Mater quo pacto filio intestato succedat.to.2.pag.112.colum.1.in med.& col.2.in princ.
Mater secundas nuptias contrahens pœnas in fauorem filiorum à legibus inductas patitur.to.2.pag.149.col.2.in med.& in fine. Reliqua sub conditione,Secundæ nuptiæ.
¶ Materia,forma,& minister sunt essentialia sacramentorum.to. 1.pag.204.col. 1.in fine.
¶ Matricula & matrices quid?to. 1.pag.69. col.1.in fine. & col.2. in medio.
Matrimonij causa an sit locus pœnitentiæ in contractibus innominatis.to. 1.pag.224.col.1.in princ.
Matrimonio constante acquisita,quo pacto acquirantur pro parte dimidia vxori quo ad dominium & possessionem.to. 1.pag. 435.col. 1.in med.
Matrimonium est sacramentum nouæ legis.tom.2.pag. 129.col.1. in fine.
Matrimonium non dicitur consummatum ex copula præcedenti.to.2.pag.122.col.2.in med.
Matrimonium triplex est,legitimum,ratum& consummatũ.to.2. pag. 129.
Matrimonium est sacramentum & gratiam confert.ibid.
Matrimonium ante carnis copulam perfectum est quo ad vinculum,& sanctitatem sacramenti,non tamen quo ad significationem.ibid.
Matrimonium à quo & qua ratione fuerit institutum. to. 2.pag. 130.col. 1.in prin.
Matrimonium quo fine contrahi debeat,& aliter contractum an licitum sit.ibid.col.1.in fine.
Matrimonij substantia forma,& materia.ibid.
Matrimonio contracto plura contingunt, quæ ab initio contingentia ipsum irritum facerent.to.2.pag.133.col. 1.in fine.
Matrimonium metu contractum est nullum ipso iure. to.2.pag. 142.col.1.in med.Et reliqua circa matrimonium legito sub dictione,Metus.
Matrimonium verum contrahitur inter duos habiles, licet eorũ alter falso opinetur subesse impedimentum.to.2. pag.146.col. 1.in med.
Matrimonium an sit irritum quando dolus dedit causam contractui.to.2.pag.145.col.2.in fine.
Matrimonium quid sit,& vnde dicatur?to.2.pag.127. columna.2. in med.
Matrimonij etiam copulati appellatione comprehenduntur sponsalia de præsenti.to.2.pag.128.col.1.in princ.
Matrimonium nõ præsumitur ex diutina maris & fœminæ cohabitatione.to.2.pag.127.col.1.in medio.
Matrimonium non est quælibet maris, & fœminæ coniunctio. to.2.pag.128.col.2.in med.
Matrimonium qualiter sit vinculum indiuiduum.ibid.
Matrimonium qualiter sit sacræ rei signum,& quid significet.to. 2.pag.129.col.1.in princ.
Matrimonium contrahens cum Iudæa vel Iudæo qualiter punia tur.to.2.pag.179.col.2.in medio.
Matrimonium inter infideles contractum an dissoluatur ex eo, quod alter eorum ad Christianam fidẽ conuertatur. to.2.pag. 174.col.2.in med.& pag.188.col.2.in fine.
Matrimonium contractum inter hæreticum, & Christianam anteneat.to.2.pag. 180.col. 1.in prin.
Matrimonium an possit contrahi cum infideli. to.2. pag.179.per totam.
Matrimonium qualiter efficiat prolem antea susceptã legitimã, legito sub dictione,Filius & Legitimatio.
Matrimonium contrahitur per procuratorem. to.2.pag.152.col. 1.in med.
Matrimonium contrahi potest per interpretem. tom.2.pag.153. col. 1.in princ.
Matrimonium potest contrahi per epistolam.to.2.pag.152.col.2. in med.
Matrimonium contractum ab excommunicato valet. to.2.pag. 156.col.2.in prin.
Matrimonium clandestinum quod dicatur,& de eo plura sub dictione,Clandestinum.
Matrimonium contractum ab eo, qui clericum occiderit tenet, licet prohibeatur contrahendum.tom. 2.pag.156.col.2.in fine.
Matrimonium contractum contra prohibitionem legis,vel edicti an teneat?tomo secundo,pag. 156.columna secunda,circa finem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matrimonium contractum lite pendente an teneat:to 2.pag.157. col.1.in prin.& pag.146.col.2.in princ.& pag. 202.colum.1.in medio.
Matrimonium quo ad eius contractum simplicem prohibitum non est tempore,nec in loco interdicto.to.2.pagin.382.col.1. in fine.
Matrimonium non exigit,verba necessariò etiã in loquentibus. to.2.pag.247.col.1.in fine.
Matrimonio in gradu prohibito contracto, ad quem pertineãt vtrunque donata,& acquisita.to.2.pag.183.col.1.in prin.
Matrimoniũ cõtractum per procuratorem, an sit sacramentũ. to.2.pag. 129.col,2.in princ.
Matrimonium metu contractum etiam cum iuramento est nullum ipso iure.to.2.pag.142.col.2,in med.
Matrimonium metu cadente in constantem virum contractum, irritum efficitur ex propria actus natura. to.2.pag.143.col.1. in med.
Matrimonium nondum consummatum, an dirimatur per sacri ordinis susceptionem, aut Episcopi dignitatem. tomo 2.pag. 189.col.1.in med.
Matrimonium carnali copula consummatum non dirimitur voto solenni.to.2.pag.189.col.1.in fine,
Matrimonium non consummatum,an possit dissolui ex Romani Pontificis dispensatione.to.2.pag.190.col.1.in fine,
Matrimonium ante copulam an significet coniunctionem Christi & ecclesiæ.to.2.pag.180.col.1,prope finem.
Matrimonium quid apud infideles.tom.2.pag.457.colum.2.circa medium.
¶ Martinus ab Azpilcueta præceptor authoris,to.1.pag.137.col. 1.in fine.
¶ Maxime,dictionis vis.to. 1.pag.291.col.1.in prin.
¶ Meaja de oro quid:to.1.pag. 536.col.1.in princ.
¶ Medio maruedi aureus Toleti percussus.ibid.
Medium non debet esse contrarium fini. to.1.pag. 158.colum.1. in fine.
¶ Medicus aut agrimensor,aut alij periti in quacunque arte vocati,vt arbitri,qualiter possint proferre indiciũ. to.1.pag.318. col.2.in princ.
Medicus imperitus an teneatur de morte ægroti. to.2.pag.478. col.2.in med.Et ibi multa de medicis.
¶ Medium an sit inter bonam & malam fidem. to.2.pag. 416.col. 2,in fine.
¶ Melchior Canus.to. 1.pag.202.col.2.in fine.
¶ Melchiades cuius iussu coronatus fuerit martyrio, tom. 1.pag. 479.col.1.in fine.
Melchiades Papa ab Imperatore Maximino martyrio est occisus. to.1.pag.199.col.1.prope med.
¶ Meliorationes in re pignori obligata factæ, an simul iure pignoris teneantur.to 1.pag.196.col.1.per totam.
Melioratus potest iure Regio conuenire ad eam partem, quæ ex re meliorata propter æs alienum deducitur, to.1.pag.264.col, 1.in princ.
Meliorationes & ædificia in rebus maioratus factæ qualiter iure Regio pertineant ad successorem primogenij.tom.2.pag.378. col.2.in fine.
Melioratio non potest verè fieri filio vnico.to.1.pag.148.col.2.in medio.
Meliorare potest auus vnum ex nepotibus ex filio vnico susceptis, etiam filio viuo,to.1.pag.269.col.1.in prin.
Meliorationes rei obligatæ an cedant obligationi? to.1.pag.196. col.1.in prin.
Melioratio à patre filio facta in tertia & quinta bonorum, etiam inter viuos reuocari liberè potest ex lege Regia,tom.2.pag.4. col.1.in med.
Meliorationes in re mariti factæ matrimonio constante, an sint iure Regio communes.to.2.pag.183.col.2.in med.
Meliorationes in re ablata factæ an sint à iure in animæ iudicio deducendæ, to.2.pag.516.col.2.in princ.
¶ Membrum quid dicatur:to.2.pag.487.col.2.in prine.
Membrum alterius ex percussione debile efficiens vtrum fiat irregularis.to.1.pag.487.col.1.in med.
Membrotũ suorum dominus nemo est,to.1.pag.168. col.1.in fin.
¶ Mendacium quid sit:to. 1.pag.157.col.2.in med.
Mendacium in re leui regulariter veniale crimen an in iudicio mortale sit:to. 1.pag. 57.col.1.in med.
Mendacium simplex in re leuissima peccatum est, licet veniale. to.2.pag.241.col,2.in fine.
¶ Menes primus Aegyptiorum Rex.to.1.pag.4.col.1.in fin.
¶ Mensis Panemus apud Macedonas,idem est, qui apud Romanos Iulius.to.1.pag.468.col.2.in prin.
Mensis Dius apud Hebræos nostro Nouembri respondet. to.1. pag.490.col.2.in fine.
¶ Mensura vbi ponitur causa taxationis vltra mensuram minimè locus est contractui,vbi verò ponitur causa demonstrationis, mensura minor vel maior nihil facit ad dispositionis ius.to.1. pag.9.col.2.in med.
Mensuræ modus quando non rei principali,sed accessoriæ ascribitur,quid statuendum,to.1.pag.10.col.1.in fine.
Mensura peccati erit plagarum modus.to.1.pag. 300.columna 2. in fine.
¶ Mens sublimius eleuatur ieiunio ad sublima contemplanda.to. 1.pag.499.col.1.in princ.
¶ Mente captus matrimonium contrahere nequit.to.2.pag.131. col.1.in princ.
¶ Mentio specialis iuris patronatus laicorum necessaria est in literis Apostolicis ad constituendam pensionem super beneficio iuris patronatus laicorum,to.1.pag. 134.col.1.in prin.
¶ Mercatoribus an licet carius vendere pecunia credita, quàm statim numerata.to. 1.pag. 268.col. 1.in fine.
¶ Merces possunt vendi carius iusto pretio ratione interesse.to.1. pag.269.col.1.in med.
¶ Meretrix publica an sit cogẽda quemlibet admittere?to.1.pag. 413.col.2.in med.
Meretrici an detur actio iniuriarum aduersus eum,qui eam causa libidinis interpellauerit.to. 1.pag.413.col.2.in med.
Meretricis ostium franges causa libidinis an teneatur actione furti,si ex illa fractione furtum ab aliis fuerit commissum.tom.1. pag.413.col.2.in med.
Meretricis raptor an puniatur pœnis aduersus raptores statutis? ibidem.
Meretrix potest petere in foro exteriori mercedem sibi promissam.to.2.pag.504.col.2.circa princ.
Meretrix retinere potest quod datum sibi fuerit,etiam sine donatione.to.2.pag.506.col.1.in med.
Meretrix quæ dicatur,to.2.pag.229.col.2.in med.
Meretrices qualiter ab ecclesia tollerentur.to. 2.pag. 319.col.2. in princ.& in med.
Meretricem ducens in vxorem indulgentiam peccatorum consequitur.to.2.pag.230.col.1.in med.
Meretrici an turpiter detur aliquid.to.2.pag.504.col.2.in med.
Meretrici & cõcubinæ donari potest præterquam à milite & clerico,to.2.pag.505.col. 1.in princ.
¶ Meritum opus est Dei & nostrum:Dei mouentis, nostrum cooperantium.to.2.pag.324.col.2.in fine.
Meritum est opus quo quis mercede dignus.to.2.pag. 326.col.2. circa med.
Meritum condigni distinguitur.to.2.pag.327.col.1.in princ.
Meritum condigni proprie & immediatè procedit à gratia cooperante.col.1.circa med.
Meritum condigni personam cooperantis non excedit.to.2.pag. 328.col.1.in princ.
¶ Merum imperium præscriptione acquiritur.to.2. pag.409.col. 1.in fine.
Merum & mixtum imperium,& iurisdictio simplex in quo differant.to.2.pag.436.col.2.in fine.
¶ Metus tormentorum,vide in verbo,Tormentorum.
Metus irritum facit matrimonium etiam si quis cogatur accipere in vxorem propriam sponsam de futuro.tomo 2.pag.119.colum.1.prope medium.
Metus qualiter distinguatur à vi præcisa.tomo 2. pagina 122.columna 1.in medio.
Metus non facit actum omnino inuoluntarium.ibid.
Metus non excusat vxorem fornicantem,quin dissoluatur matrimonium quo ad torum marito petente.tomo secundo,pagina 125.col. 1.in medio.
Metus propria definitio.tomo secundo,pagina 139. columna secunda.in fine.
Metus cadens in constantem virum quis dicatur?tomo 2. pagina 139.col.2.in fine.& pag.140.col.2.in medio.
Metus an excuset à mortali,& veniali peccato.tomo secundo,pagina 140.col.1.in prin.
Metu matrimonium contrahens,nec tamen consentiens, an mentiatur.ibidem.
Metus minor in fœminis quàm in viris excusat.tomo secundo,pagina 140.col.2.in medio.
Metus excommunicationis an dicatur cadens in constantem virum.tomo 2.pag. 141.col. 1.in medio.
Metus irritum facit matrimonium etiam iuramento firmatum. tomo 2.pag. 142.col.2.in medio.
Metus impedit matrimonium verè contrahi, etiam si quis cogatur in

tur incertam ex certis vxorem eligere.t.2. p.143. col.2. in prin.
Metus protestatio necessaria nõ est, plurimum tamen coadiuuat timoris probationem.to.2.pag. 114.col.1.in medio.
Metus reuerentialis an impediat matrimonium carnale,to.2.pag. 144.col.2.in medio.
Metus reuerentialis an impediat matrimonium spirituale,tom.2. pag.144.col.2.in medio
Metus qualiter purgetur. tomo 2. pagina 143. columna. 2. in fine.
Metus causa potest iudex deponere in loco honesto fœminam,cuius consensus exigitur.to.2.pag.144.col.2.in medio.
Metus etiam leuis obligat ad restitutionem in anima.to. 2.pagi. 509.col. 2.post medium.
Metus reuerentialis cum graui læsione an operetur contractus rescissionem.to.2.pag.407.col.1.in fine.
Metus matrimonium irritum facit,etiam si contrahens metui causam dederit.to.2.pag.143.col.1.in fine.
Metus carceris quãdo cõtractũ vitiet.t.2.p. 141. col.2.in medio.
Metus illatus à fortuna contractum minime vitiat.to.2.pag. 141. col.2.in fine.
Metus amissionis bonorum, quando dicatur cadens in constantem virum.to.2.pag.142.col.1.in princ.
¶ Meum, pronomen adiectum rei legatæ non videtur ei apponi causa restrictionis,sed causa demonstrationis.to.1.pag.8.col.1. in medio.
¶ Metropolitanus non potest causam à suffraganeis auocare,nec de ea cognoscere absque appellatione.to.1.pag.28. columna.1. in medio.
Metropolitanus quo ad Episcoporum subditos est iudex tantũ appellationis.ibidem.
Metropolitanus non potest dare ordines intra diœcesim suffraganeorum Episcoporũ.tomo primo,pagina 28.col. 1. in medio.
Metropolis ciuitas quæ dicatur:to. 1.pag.69.col.2.in princ.
Metropolitanum falsò à mensura dici arbitratur Isidorus.lib.7. etymolog.ibidem.
Metropolitanus an possit tractare inter subditos suffraganeorũ de nullitatis causa.to.1.pag.28.col. 1.in fine.
¶ Militare priuilegiũ,ne scilicet conuenia ntur vltra quàm facere possint,an habeant nobiles.to.1.pag.258.col.2.in fine.
Militaris annona quare fuerit dicta primipilus:to. 1.pa.231.col.1. in fine.
Milites apud AEgyptios priuilegium habebãt ne pro debito pecuniario in carcerem mitterentur.to.1.pag.258.col.2.in medio.
Milites armatæ militiæ & nobiles eodẽ vtuntur priuilegio. ibid.
Miles & minor an possint dare concubinæ.tom.2. pagi. 505.col. 1.post med.
Miles vtitur eodem priuilegio matris tutricis.to. 1.pagi.258.col, 2.in princ.
Milites decimare quid sit:ibidem.
Milites actu militantes habẽt ius in pascuis publicis ad alendos equos militares.to. 1.pag. 135.col.2.in princ.
Milites an peccent mortaliter,si se euidenti periculo committãt. to.1.pag.170.col.1.in principio.
Milites pro pecuniario debito in carcerem mitti non possunt.to. 1.pag.258.col.2.in medio.
Mina quid:to. 1.pag.529.col.1.in medio.& col.2.in medio.
Mina seu libra Hebræa cuius ponderis fuit.t.1.p.529.col.2.in fine.
¶ Minister sacramentorum,vide in verbo,Sacramentum.
¶ Minor qui se liti opponit ad coadiuuandum, an possit restitui in integrum ad probandum.to.1.pag.52.col.2.in princ.
Minor & Ecclesia an sint in integrum restituendi ad proponendam causam recusationis,to.1.pag. 97.col.1.in medio.
Minor an restituatur aduersus temporis lapsum dati ad accusandum.ibidem.
Minor non est restituẽdus ad opponenda crimina & defectus cõtra electum. to.1.pag.97.col.2.in fine.
Minor lege Regia non est restituendus ad opponendum defectus & exceptiones contra testes,ibidem.
Minor non est restituendus ad retrahendum post tempus à lege datum.to. 1.pag.98.col. 1.in princ.
Minor an sit restituendus ad opponendas exceptiones dilatorias post diem à lege datum.to. 1.pagina 98.col.1.in fine.
Minor vel ecclesia potest ratum habere contractũ factum absque iuris solennitate.to. 1.pagina 114.col.2.in medio.
Minoribus propter infirmum ætatis consilium restitutio in integrum conceditur,cum fructibus.to.1.pagi.173.col. 1. in medio. & col.2.in principio.
Minoribus & ecclesijs quando ob minimam læsionem in integrũ restitutio detur? to.1.pag. 176.colum.2.in fine.
Minores ordines,vide in verbo,ordines minores.
Minor an constituat venditorem in mora sine interpellatione.to. 1.pag.429.col.2.in princ.
Minor clericus,vide in verbo,clericus minor.
Minor læsus in renuntiatione beneficij ecclesiastici,restituendus est,etiam postquam beneficium alteri fuerit collatum.tom.1. pag. 182.col.2.in fine.
Minor quandoque in integrũ restituitur, etiamsi de lucro,quod læsio abstulerit tractetur.to.1.pag.183.col. 1.in princ.
Minor habet legitimam personam standi in iudicio, maiórque censetur quoad possessoriũ,quod is proponere velit,licet absque curatore nequeat recõueniri.to. 1. pag. 185.col.1. in prin.
Minor agens interdicto possessorio,restitutionis in integrum,auxilium habet,si in eo iudicio læsus fuerit.ibid.
Et idem cautum est si agat in spiritualibus.ibid.
Minor an restituatur in integrum circa contractum matrimonij. ibidem.
Minores ordines an sint sacramentum:to. 1.pag. 205.colum. 1.in medio.
Minor in spiritualibus pro maiore habetur. to. 1.pag. 182.col.2. in fine.
Minor læsus vltra dimidiam,an possit petere restitutionẽ omissa.l.2.de rescind.vend.& quid referat.to.1.pag. 178.colum. 1.in princ.
Minor iurans contractum,an videatur renuntiare beneficio ætatis.& l.secunda.C.de rescind.venditio.tom.2.pag.306.col.2.in medio.
Minor decem & septem annis non potest esse exequutor testamentarius.to.2.pag.95.col.2.in fine.
Minor 25.annis,maior verò quatuordecim contractum iurãs,an possit ab eo discedere.to.2.pag.299.col.2.in princ.
Minoribus datur restitutio contra præscriptionẽ etiam quadragenariam.to.2.pag.445.col. 1.in med.
¶ Missa vnde dicatur:to. 1.pag. 509.col. 1.in princ. Et de dictione Kyrie eleison.col.2.in med.
¶ Miserabiles personæ habent priuilegium vocandi ad curiam aduersarios in prima instantia.to. 1.pag. 19.col.2.in princ.
Miserabiles personæ quæ dicanrur arbitrio iudicis relinquitur. to.1.pag.20.col. 1.in fine.& pag.23.col.1.in princ.
¶ Missa qua ex parte sacrificium est & alia suffragia maioris sunt valoris si fiant à bono ministro,quàm à malo.tom. 2.pag.334. col.2.in princ.
Missarum solennia quænam sint permissa tempore interdicti:to 2.pag.384.col.2.post med.
Missarum solennia an sint audienda à notorio fornicatore,& cõcubinario.to.2.pag.319.col.2.in fine.
Missæ sacrificium est primum omnium suffragiorum potissimi valoris.to.2.pag.334.col.2.in med.
¶ Missus in possessionẽ ex causa noxali,vel damni infecti an præscribat mala fide?to.2.pag.426.col. 1.circa med.
¶ Mixtum imperium præscriptione quæritur.to.2.pag.409.col.1 in fine.
¶ Mista conditio,vide in dictione,Conditio.
¶ Modus suspendẽdi apud antiquos. to.1. pa.452. col.1.in prin
Modus qui refragatur coniugali substantiæ,an reddat ipsum cõtractum nullum.to.2.pag. 133.col.2.in fine.
¶ Molestia an intelligatur de facto,an de iure.to.2.pag. 10.col. 1.in fine.
¶ Monachus testari non potest post professionem.to 1.2. pag.30. col. 1.in fine.
Monachus an possit exhæredari ob causam ingratitudinis commissam ante professionem.to.2.pag.68.
Monachus ante professionem testari potest.to.2. pag.30.col. 1.in fine.Et ibi de testamentõ facto ante ingressum religionis.
Monachus non potest esse testamentorum exequutor. tomo 2. pag.95.
Monachus factus Episcopus an liberetur ab statutis & regulis monasterij.to.2.pag.28.col.1.in med.
Monachus à primo monasterio ad secundum recedens, an deferat secum bona primo monasterio iam quæsita.tom.2.pag.28 col.2.in med.
Monacho viuente an eius filiis debeatur legitima, ita vt statim eis tradi debeat.to.2.pag.30.col.2.in fine.
Monachi tenentur quartam portionem soluere parochiali ecclesiæ.to.2.pag.111.col.1.in med.
Monacha nõ tenetur restituere,quod ob incestum acceperit.to 1.pag. 506.col. 1.in med.
Monasterium bonorum capax in vita monachi possidebit eius bona excluso hærede instituto.to.2.pa. 30. columna 2.in fine.
Monasterio,an acquiratur hæreditas ipsi monacho delata, absq; ipsius monachi additione.tomo secundo, pa.29.col.1. in princ
Monasterium,quod non potest in loco per testatorem electo cõstitui,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtituì,alibi eſt conſtruendum.tomo ſecundò,pag.34.col.1.in princ.
Monaſterium vindicat monachum ex iure canonico.tom.2.pag. 180.col.2.in fine.
Monaſteria appellatione eccleſiarum continẽtur.to.2.pag.384. col.2.poſt princ.
Monachi Diui Franciſci incapaces ſunt omnino temporalium bonorum.to.1.pag.225.col.1.in princ.
Et ea ratione à Papa ſtatutum eſt, vt ea pecunia deponatur penes aliquem,qui eam ad vtilitatem deijpatam diſpendat.ibid.
Monachos propter ieiunia ex inſtituto ordinis ſibi iniuncta nõ eſſe liberos à ieiuniis eccleſiaſticis.tomo 1.pag.503.colum.1. in princ.
Monachi an poſſint eſſe tabelliones.to.1.pag.73.colum.1.in fin.
Monaſterium,quod quis ingreditur an ſit ei loco filij. to.1.pag. 250.col.1.in med.
Monaſterium monialium cuiuſcũque ordinis habet priuilegiũ vocandi ad Regis curiam quemcunque in prima inſtantia. to. 1.pag.23.col.1.in fine.
¶ Moneta falſa etiam dicitur illa, quæ ex adulterina materia fit, etiam ab illis,qui huic fabricæ & muneri à rege ſunt conſtituti.to.1.pag.544,col.1.in fine.
Et etiam illa,quæ pondus legitimum non appendit.ibid.
Monetæ cudendæ ius ad Principem vel Rempublicam pertinet. to.1.pag.544.col.1.in med.
Moneta falſa, quibus dictionibus latinè & Græcè ſignificetur. ibidem.
Monetæ falſæ fabricatores qualiter puniantur,to.1.pag.544.col. 2.in princ.
Monetam adulterantes falſarij dicuntur, & aleuoſi,in crimẽque læſæ maieſtatis incidunt.ibid.
Et an circa huius criminis pœnam aliquid referat,ſit moneta aurea,ærea,vel argentea.ibid.col.2.in med.
Monetam propria authoritate, iuſti tamen ponderis & materiæ ac formæ legitimæ percutiens eadem pœna puniẽdus eſt,qua punitur adulterinam monetam faciens.to.1.pag.545.col.1,in princ.
Monetam adulterinam faciens excuſatur ex eo,quod ſcelus id cõmiſerit in moneta,quæ in ea prouincia nec expenditur,nec in vſum commerciorum admittitur.ibid.
Sed an in hoc crimine conatus ipſe nondum perfecto nec conſummato delicto ſit puniendus.ibid.
Monetam falſam expendens qua pœna puniatur.ibid.
Monetam fundens,radens,aut tingens qualiter puniatur.ibid.
Moneta de vellon quæ dicatur.to.1.pag.512.
Moneta vetus qualiter intelligatur in ordinamento Regali.to.1. pag.530.col.2.in princ.
Monetarum expenſæ in eis cudendis factæ ex ipſarum iuſto pondere deducuntur.to.1.pag.535.col.2.in fine.& pag.541.col.2. in med.
Moneta falſa quæ dicatur:tomo primo, pagina 544.columna 1. in med.
¶ Monitio & citatio neceſſaria eſt ad excommunicationem ferẽdam,eáque perſonalis eſſe debet.to.2.pag.350.col.ſecunda.circa finem.
Monitio ad excommunicationem ferendam debet eſſe trina,to.2. pag.351.col.1.in fine.
Monitio trina ad excommunicationem etiam in notoriis neceſſaria eſt.to.2.pag.352.col.1.in princ.
¶ Mordaza.to.2.pag.268.col.1.in princ.
Monſtrationis menſura minor vel maior nihil facit ad diſpoſitionis ius.to.1.pag.9.col.2.in med.
Moropetinorum traditur æſtimatio. tomo 1.pagina 208.col.2. in fine.
¶ Morioſo ſemper imputatur rei interitus.to.2.pag.515.colum.2. in fine.
¶ Moriatur,an ſit verbum commune.tom.2.pag.86.col.ſecunda, in med.
¶ Mors quando charitati aduerſa.tomo 2.pag.310.col.1.circa princ.
Mors mariti abſentis qualiter probetur.tom.2.pag 186.colum.2. in fine.
Mortale peccatum eſt ſemper periurium, etiam in re leuiſsima. to.2.pag.240.col.2 in med.
Mortem fuga qui vitare valuit,ſi aggreſſorem occiderit,ſit irregularis.to.2.pag.489.col.1.in med.
Mortis cauſa donatio,vide ſuperius in dictione,Donatio.
Mortis pœna in lege Moſaica nunquam eſt niſi pro mortali culpa conſtitura.to.2.pag.513.columna 2.in fine.& pag.514.col.1. in prin.
Mortuorum exequiæ qualiter celebrentur.tomo 2. pag.110.col. 2.in fine.
Mors ſi fuerit ſequuta ob potum,morte damnandus eſt qui potum dedit. tomo primo, pagina 345. columna ſecunda,in medio.
Mors ſi non fuerit ſecuta ob potum vilis damnandus eſt in metallum,& honeſtus in inſulam deportandus.ibid.
Mortem ſibi conſciſcere non licet etiam ob euitãdum ſtuprum, nec aliud maius malum.tomo primo,pagina 169. columna 2. in princ.
Mortem ſibi conſciſcere potius eſt ignaui & abiecti animi quam fortis.to.1.pag.169.col.1.in med.
Mortaliter peccat,qui actum agit illum eſſe mortale crimen opinatus.to.1.pag.157.col.2.in princ.
Mortuo præſide an eius vicarius poſſit iuriſdictione vti.to.1.pag. 14.col.1.in med.
¶ Mora quo tempore purgetur. tomo 1.pag.430.columna 1.per totam.
¶ Mores cuiuſque prouinciæ in obſeruatione ieiunij non ſunt damnandi.to.1.pag.501.col.2.in fine.
¶ Moruis qui nũmus fuerit.tomo primo, pagina 536.columna 2. princ.
Morues Alphõſies quid:tomo primo, pagina 537.colum.prima, in princ.
¶ Moſaica lege quid cautum fuit iuxta talionis pœnam.to.1.pag. 300.col.2.in fine.
Moſaica lege cautum erat oculum pro oculo, dentem pro dente in pœnam eruendum.ibid.
Item & lege duodecim tabularum,titulo de iniuriis.ibid.
Moſes Niſam menſem qui eſt Xanthicus primum in feſtiuitatibus,in quo ex Aegypto Hebræos eduxit.to.1.pag.491.colum. 1.in fine.
Moſaica lege licebat viatori ex vineis & frugibus alienis accipere,vt præſenti neceſſitati ſubueniret.to.1.pag.137.columna 1. in princ.
Quod etiam licuit diſcipulis Domini.ibid.
¶ Mos apud Romanos in ferenda lege ſeruatus. to.1.pag.2.col.2. in medio.
¶ Mulier habet hypothecam tacitam etiam quoad paraphernã & donationẽ propter nuptias,ſed non cum prælatione.tom.1. pag.136.col.1.in fine.
Mulier etiam occultè copiam ſui faciens, non tenetur reſtituere,quod acceperit.to.2.pag.505.col.2.in med.
Mulier etiam nupta non tenetur reſtituere,quod ratione adulterij acceperit,to.2.pag.506,col.1.circa med.
Mulieri,cum qua quis adulterium,inceſtúmve commiſit,donare non poteſt.to.2 pag.505.col.1.in med.
¶ Municipale ſtatutum conueniens iuri communi,an habeat ſpecialem vim præter ius commune.tom.1.pag. 99.columna 1.in medio.
Municipale ſtatutum idem diſponens quod ius commune an addat ſpeciale vinculum,& maiorem vim iuri communi.tom.2. pag.99.col.1.in fine.
¶ Mutare poteſt dominus agri liberè eiuſdem agri culturam.to. 1.pag.137.col.2.in med.
Mutatio pecuniæ ſemel ſignata an fieri poſſit à Principe ſine cõſenſu populi.to.1.pag.542.col.1.in princ.
Mutatio pecuniæ poſt moram an noceat vel proſit creditori.to. 1.pag.543.col.1.in med.
Mutatio numiſmatum,quæ modico tempore durauit nullo pacto conſideranda eſt.to.1.pag.543.col.2.in princ.
¶ Mutilatio membri æquipollet homicidio quo ad irregularitatem.to.2.pag.487.col.2.in princ.
¶ Mutus poteſt dicere teſtimonium,& iurare aliquando. tom.2. pag.236.col.2.circa finem.
Mutuum non tantum verum,ſed & fictum vſuram conſtituit. to. 1.pag.385.col.2.in fine.
Mutuum præſtitum alicui, nullo definito tempore an poſſit ſtatim peti.to.1.pag.421.col.2.in med.
Mutuare eo pacto expreſſo vt debitor deferat triticum molendum ad molendinum creditoris non eſt vſura.tom.1.pag.361. col.1.in princ.
Mutus quomodo confiteri poteſt.tomo 1. pagina 319.colum.1.in princ.
¶ Mnemon Artaxerxes Darius Magnus quot annis regnauerit poſt Longimanum.tomo primo,pagin.464.columna ſecunda, in princ.
¶ Myrias à Græcis decem millia dicuntur. to.1.pagina 527.col. 2.in fine.
¶ Myſteria.to.2.pag 235.col.2.circa finem.

Nabucho.

N

NAbuchodonoſor quis fuerit,to.1.pagi.464.col.1.in medi.
Narſes Iuſtiniani dux ſpado Gothos Italia expulit.to.2.pag. 451.column.ſecunda,in fine.
¶ Natalia Martyrum quæ appellentur.to.1.pag.496.column.1. in medio.
Naturalis filius vel alioqui illegitimus ſi reſcripto Principis diſpenſationem obtineat, vel ius conſequatur ſuccedendi patri ab inteſtato,non poteritis contra patris teſtamentum agere. to.1.pag.508.col.1.in fine.
Natura diſtributionum quotidianarum, vide in verbo,Diſtributionum.
¶ Naturalis filius quis dicatur.to.2.pag.208.col.1.in princ.
Naturalis filius an reuocet donationem à patre factam,ex l.ſi vnquam.C.de reuocand.donation.tom.2.pagina 210.columna 1. in princ.
Naturalis filius qualiter matri ſuccedat.to.2.pa.212.col.prima. in princ.
Naturalis filius an habeat contra teſtamentum matris querelam inofficioſi teſtamenti.to.2.pag.212.colum.1.in medio.
Naturalis nepos vel ſpurius an ſit alendus ab auo.to.1.pag.218. col.2.in fine.
Naturalis filius poteſt in teſtamento,etiam minus ſolenni à patre hæres inſtitui non exiſtentibus filijs legitimis.to.2.pa.211.col. 2.in medio.
Naturalis nõ extantibus legitimis, nec legitimatis patri inteſtato in duabus vncijs ſuccedit.to.2.pag.211.col.1.poſt.medium.
Naturalis qualiter ex teſtamento patri habenti legitimos poſſit ſuccedere etiam iure Regio.tomo ſecundo,pag.211.colum.2. in princ.
Naturalis an poſsit ex teſtamento patri habenti legitimos parentes ſuccedere,etiam Regia lege,tom. ſecundo.pag.211.colu.2. in medio.
Naturalis lex poteſt ex cauſa prohibere iuramentum.tom.2.pag. 248.col.2.in medio.& pag.ſeq.
Naturalis obligatio dupliciter conſideratur, quo ad intellectum iurishumani.to.2.pagina 287.col.1.in princ.
Naturalis obligatio quæ ſufficiat ad impediendam repetitionem iuris errore ſoluti.to.2.pag.278.colum.2.in fine.
Naturalis poſſeſsio quid:tom.ſecundo, pagina 393.col.ſecunda, in fine.
Naturalis poſſeſsio quam præſcriptionem poſsit efficere.t. 2.pa. 394.col.2.in medio.
Naturalia contractus quæ ſint:tom.2. pagin.251. col. 2. in fine.
¶ Natus ex matre ignobili patre vero nobili nobilis fit,to.1.pag. 448.colum.2.in princ.
¶ Nauticum fœnus etiam iure Pontificio licitum eſt.tom. 1. pag. 360.colum.1.in fine.
¶ Neapolitana conſtitutio pœna mortis puniendos eſſe eos ſtatuit,qui vim meretricibus fecerint.to.1.pag.413.col.2.in fine.
¶ Neceſsitas extrema pauperis facit bona diuitum communia eſſe.t.1.pag.415.col.2.in fine.
¶ Neceſſaria ad ſalutem omitti non debẽt propter euitandum ſcandalum.to.2.pag.495.columna prima in medio.
¶ Neceſsitas extrema excuſat à reſtitutione.to.2.pag.492.col.2. circa princ.
Neceſsitas extrema facit vt liceat alienas res vſurpare ſine vitio furti.to.2.pagina 502.columna 1.in medio.
Neceſsitas extrema quæ ſit:ibidem.columna prima, circa finem.
Neceſsitas extrema non excuſat à peccato fornicationis, & qua de cauſa. tomo ſecundo, pagina 502. colum. prima in princ.
Neceſsitatis extremæ famis cauſa poteſt pater filium vendere tomo ſecundo, pagin. 502.colum. 1.in fine.
¶ Nefariæ nuptiæ quæ dicãtur: tomo ſecundo, pag.172.colu.2. in medio.
¶ Negatio ſimplex petitionis non eſt exceptio.to.2.pa.290.col. 1.in medio.
¶ Negatio appoſita ſubiecto aut termino cõmuni facit orationẽ vniuerſalem.to.1.pagina 216.columna 2.in medio.
Negatiua quomodo probari debeat:to.1.pagina 285.columna 1. in fine,& to.1.pag.285.col.2.in medio.
Negatiuum factum non poteſt eſſe notorium.to.1.pa.285.col.2. in princ.
¶ Nemo inuitus agere cogendus eſt niſi diffamatio præceſſerit. to.2.pag.246.columna 2.in fine.
¶ Ne,particula iurando accommodata Græcis.to.1.pag.239.col. 1.in fine.
¶ Nemo eſt dominus membrorum ſuorum.to.2.pag.504.colu.1. in fine.
Nemo poteſt alteri nec ſibi ex bonis operibus primam gratiam ex condigno mereri.to.1.pag.324.col.2.in fine.
Nemo poteſt ſolis viribus naturalibus abſque ſpeciali Dei auxilio,ea efficere, quæ ſunt ad iuſtificationem neceſſaria:& tamẽ cum hoc extat liberum arbitrium.to.2.pagina 326.column.1. in princ.
Neminem licet occidere pro defenſione rei modici valoris.to.2. pag.491.col.2.in medio.
¶ Neophytus quis dicatur:to.2.pag.458.column.2.in fine.
Neophytus non eſt recipiendus ad officia ſecularia.to.2.pag.458. col.1.in princi.
Neophyti an ſint ad ordinis ſacramentum admittendi,ibidem.
¶ Nepotes & filij poſſunt affici pœna bonorum & alia ſimili ob crimen parentum.to.1 pagina 295.columna 1.in medio.
Nepotes & filij eorum, qui diuinam vel humanam maieſtatem læſerunt,an notentur infamia.to.1.pag.295.colum.2.fine.
Nepotes non veniunt appellatione filiorum in his,quæ ad pœnã & odium pertinent.ibidem.
Nepotes & filij hæreticorum pœna infamiæ afficiuntur etiam ſi illegitimi ſint,ne plus fauoris habeat luxuria, quàm caſtitas. ibidem.
Et hoc etiam obtinet in filijs naturalibus illegitimis & in ſpurijs mixtis,natiſque ex alio coitu damnato,modo pater ſit certus. to.1.pag.296.colum.1.in princ.
Et quid de filijs hæreticorum ante crimen commiſſum natis an eadem pœna afficiantur:to.1.pagina 296.colum.2.in fine.
Nepoti defertur primogenituræ ius excluſo patruo.to.1.pag.143. col.2.in medio.
Nepos etiam ætate minor præfertur in primogenio & maioratu patruo ætate maiori.to.1.pag.144.colum.2.in fine.
Et quid ſi fideicommiſſum & primogenium ab ipſo reſtatore fuerit delatum primogenitis,& maioribus natu.to.1.pag.145.col. 1.in princ.
Neptis etiam præferenda eſt patruo in maioratibus.tom.1.pag. 145.colum.1.in medio.
Nepes præfertur patruo in maioratibus etiam ſi poſt primogenium expreſsim vocatus fuerit ſecundo genitus.to.1.pag.131. col.2.in princ.
Nepotes qui dicantur:to.2.pag.176.colum.1.in princ.
Nepos ex filio præmortuo, an ſtat legitimus per matrimonium ſubſequens inter auum,& auiam.to.2.pag.205.col.2 in medio.
Nepos reſcripto principis non efficitur legitimus, etiam mortuo patre.tomo 2.pag.207.col.1.in princ.
Nepos an cenſeatur effectus legitimus auo eo ipſo,quod eius pater fuerit legitimatus à Principe.to.2.pag.229.columna.prima. in princ.
Nepos ex filio ſpurio an poſsit inſtitui hæres ab auo.to.2.pa.214. col.2.in princ.
Nepos ex filio naturali non aliter auo inteſtato ſuccedit, quàm eius pater ſucceſsiſſet.to.2.pag.211.col.1.in fine.
Nepoti inteſtato quo pacto ſuccedat auus.to.2.pag.112.colum.1. in princ.
¶ Nepotiani hæretici dicti ſunt à Nepotio hæretico Epiſcopo apud AEgyptios.to.2.pagina 473.col.2.in fine.
¶ Neſtorij Epiſcopi quæ fuerit hæreſis.tomo primo,pagina 473. col.1.in fine.
Neſtoriana hæreſis in concilio Chalcedonenſi iterum fuit damnata,ibidem.columna 2.in medio
¶ Nexus dicitur obligatio, qua afficitur corpus,vt pignus.to.1. pag.257.col.2.in princ.
Et hinc dicebantur debitores addicti,quia traditi eſſent creditoribus,& nexu vincti.ibidem.
¶ Nicæna ſynodus celebrata fuit ſub Syluestro Papa huius nomi nis primo.to.1.pagina 471.colum.2.in princip.
Nicæna ſynodus quo anno fuerit celebrata adeo controuerſum eſt vt nihil certum hac de re diffiniri poſsit.to.1.pag.470.col.2. in fine.
Nicenam ſynodum aliquot concilia præceſſerunt.to.1.pag.470. col.2.in princ.
¶ Niſibim vrbem exiſtimauit Euſebius eam eſſe, quæ in ſacris literis dicitur Niniue.to.1.pagina 454.columna 2.in princ.
Niſibis vrbs an ea dicta fuerit Antiochia à veteribus?to.1.pag. 454.col.1.& per totum caput.
¶ Nixus copulæ quid operetur. tomo ſecundo, pag.123.colu.1. in fine.
¶ Nobiles habentes iuriſdictionem an habeant ius hoc vt ad eoſdem poſsit à iudicibus ordinarijs appellari:to.1.pag.15.col.1. in medio.
Nobilis Hidalgus tabellionis officio fungens non cogitur cum plebeis contribuere in regalibus ſubſidijs.to.1.pag.73.colu.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in princ.
Nobilis nemo præsumitur,neque nobilitas politica præsumitur. to.1.pag.272.col.2.in medio.
Nobilitatis probatio semper incumbit ei, qui ea gaudere vult, siue is sit reus,siue actor.ibidem.
Nobilis,quem Hispani,Hidalgum,appellant,vnde sumpserit initium.to.1.pag.447.colum.2.in princ.& tomo 1.pag.448.col.1. in princ.
Nobiles an possint pro debito pecuniario capi.to.1.pagin.258. col.2.in medio.
Nobiles in pœnis pecuniariis grauius, in corporalibus mitius puniuntur.to.1.peg.301.col.2.in fine.
Nobilitatis lite pendente reus an sit cogendus tributa conferre, & à muneribus nobilium abstinere.tom.1.pag.232.colu.2. in fine.
Nobilitatis,seu Hidalguiæ causæ quomodo circa possessionem & proprietatem tractentur? tom.1.pag.233.colum.1.in fine.
Nobiles mittuntur in carcerem ob debitum, quod ex criminis causa originem dueat.to.1.pag.258.col.2.in fine.
Nobiles neque domibus vbi habitant,neque armis & equis orbantur ob exequutionem debiti soluendi.ibidem.
Nobiles nec iure Regio,nec iure Cæsareo habent immitare priuilegium,ne scilicet conueniantur vltra quam facere possint. ibidem.
Nobiles non sunt torquendi quannis plebei tormentis & quæstionibus subiiciantur.to.1.pag.130.col.2.in fine.
Nobiles non sunt afficiendi pœna ignominiosa.to.1.p.302. col. 1.in princ.
Nobiles non puniuntur corpore si non habet bona vnde soluat, sicut plebei.to.1.pag.302.col.2.in princ.
Nobiles an sint immunes tributorum,tom.1.pagi.237.colu.2.in fine.
Nobilitas hoc ius & priuilegium habet, ne possit ea præditus pro debito in carcerem mitti.tom.1.pag.258.columna secunda in fine.
Nobiles apud Hispanos propter crimen morte dignum decapitantur,non autem suspenduntur,& an aliquando suspendi possint.to.1.pag.300.col.2.in medio.
Nobilitatis priuilegium à Principe datum alicui, an prosit eius filiis ante priuilegij concessionem nati.tom.1.pag.297. col.1. in medio.
Nobiles an vtantur priuilegio militum armatæ militiæ.to.2. pa. 258.col.2.in medio.
¶Nocentem impunitum relinquere melius est,quàm innocentẽ punire.to.1.pag.158.col.1.in medio.
¶Nocturni depopulatores agrorum non gaudent immunitate ecclesiæ.to.1.pag.347.col.2.in medio.
¶Nominatio quando probet filiationem.to.2.pag.308.colu.2.in princ.
Nominatio filij,qualiter fieri debeat ad hoc vt ex eaille filius sit effectus legitimus.tom 2.pag.219.col.1.in medio.& pag.219. col.1.per totam.
¶Nominis proprij ab appellatino distinctio vt actus realis, vel personalis iudicetur cessat omnino ex conjecturis.to.1.pa 63. col.1.in medio.
¶Nomen Hidalguiæ ad nobilitatem pertinet.to.1.pag.447.col. 2.in fine.
Nomina hæc,Artaxerxes,Darius, & Assuerus cõmunia fuerunt Regibus Persarum.to.1.pag.462.col.2.in fine.
Nomen domini an sit necessario inscribendum initio cuiuscunque instrumenti publici.to.1.pag.74.col.2.in medio.
Et quid de nomine Imperatoris.ibidem.
¶Notarius in quo differat ab alia priuata persona? to.1.pag.223. col.1.in fine.
Notarius alteri stipulari potest.to.1.pag.222.col.1.in princ.
Notarius quis dicatur?to.1.pag.17.col.2.in medio.
Notarij & alij fori officiales à quibus laboribus salariũ & stipendium exigere non possint,to.1.pag.23.col.1.in fine.
Notario & tabellioni fides est adhibenda.to.1.pag.317.column 2. in medio.
Notarius an possit absque iussu cõtrahentium apponere clausulas consuetas.to.2.pag.7.col.1.in medio.
Notarius tenetur iterum legere testibus & cõtrahentibus instrumentum perfectum.to.2.pag.53.col.2.in fine.
¶Notorium an sit allegandum necessariò.to.2.pag.92.colu.2.in princ.
¶Nothus filius qui dicatur.tom.primo.pagina 210. columna 2. in fine.
¶Nothus Darius filius Darij Longimani annis vndeviginti regnauit.to?.pag.464.col.2.in princ.
Nothus Persarum Rex decimus quot annis regnauerit.to.1.pag. 465.col.1.in medio.
¶Notorius defectus iuris an impediat reuocationem attentatorum.to.1.pag.85.col.2.in princ.
Notorius defectus iuris an impediat in causa, quæ tractatur super ecclesiastico beneficio.ibidem.
Nouatio quare dicatur à iurisconsulto quasi noua obligatio. to. 2.pag.1.col.2.in medio.
¶Nouendiale sacrum quid?to.2.pag. 111.col.1.in medio.
¶Nouercæ coniugium cum priuigno an sit iure naturali prohibitum.to.2.pag.176.col.2.per totam.
¶Nouata appellatione pendente,vide in verbo,Attentata.
¶Nouellare in agro proprio an liceat priuatis.to.1.pag.137.col. 1.in fine.
Et quid de eo pago qui vulgò,Vega,nuncupatur prope vrbem Granatensem.to.1.pag.137.col.2.in medio.
Nouellatio facta in agro communi poterit defendi ea præscriptione,quæ alioquin iure ordinario est omnino sufficiens. to. 1. pag.139.col.1.in medio.
¶Nouem dies à lege Regia dati ad retrahendam rem venditam, à quo tempore currere incipiunt.tomo primo.pag.403.col.1. in medio.
Nouenes qui numi fuerint.to.1.pag.535.col.1.in fine.
¶Nullitas quoties in prætorio Principis opponitur contra processum ipsum in prima,vel in secunda instantia,ex eo quod ordo iuris non fuerit seruatus,etiam si iam sit concluſum in causa,admittitur opponens nullitatem.to.1.pag.93.col.1.in med.
Nullitatis causam an possit prosequi,qui in causa appellationis succubuit,vel eam deseruit.to.1.pag.91.col.2.in fine.
Nullitas proponi nec tractari potest in regno Fráciæ absque appellatione.to.1.pag.92.col.2.in fine.
Et an in eodem Regno admittatur nullitatis allegatio cõtra sententiam Principis eiusve supremi Senatus.ibidem.
Nullitatis quæstione pendente an sit aliquid nouandum,& an attentata sint ante omnia reuocanda.tom.1.pag.91.colum. 2.in princ.
Nullitas quando dicatur tractari principaliter, quando nicidenter.to.1.pag.91.col.2.in princ.
Nullitatis præcipuus effectus.tom.1. pag. 91. columna secunda in fine.
Nullitatis obiectio quando impediat sententiæ exequutionem. to.1.pag.92.per totam.
Nullitatem opponens contra processum in prætorio Principis an admittatur post conclusionem in causa.to.1.pag.93.col. 1. in medio.
Nullitas euidenter ex actis constãs impedit exequutionem trium sententiarum conformium.to.1.pag.93.col.1.in fine.
Nullitas impedit executionem trium sententiarum conformiũ quoties executio semel facta minimè potest retractari.to.1.p. 93.col.2.in medio.
Nullitas procedens à defectu iurisdictionis impedit exequutionem trium sententiarum conformium.ibidem.
Nullitatis exceptione sublata non cẽsetur sublata illa,quæ à defectu iurisdictionis procedit.to.1.pag.94.col.1.in princ.
Nullitatis exceptio non est efficax ad impediendã trium sententiarum conformium exequutionem.tom 1.pag.93.column. 1. in princ.
Nullitas an censeatur deserta appellatione deserta.to.1.pag. 92. col.1.in medio.
¶Numa Pompilius annum solarem constituit ex duodecim mensibus.to. 1.pag.490.col.1.in medio.
Numisma vn[illegible]sic dictum?tom.primo pagina 540.columna 1.in medio.
Numos eos esse præstantiores,quo in minori materia plus valoris ac pretij complectantur.ibid.
Numisma aureum an possit permutari,aut vendi pro numis argẽteis,pluribus tamẽ quàm lege aut publica æstimatione fuerint definiti.to.1.pag.540.col.1.in princ.
Numi veteres,tanquam gemmæ & pretiosæ res seruari possunt: & pluris æstimari quam pecunia, ac in eis potest vsusfructus constitui.to.1.pag.540.col.2.in medio.
Numisma aureum secundum metalli naturam poterit permutari,ac vendi maiori pretio.ibidem.
Numisma,vt numismata sunt,permutare aut cambire licitum est nonnullo ab alterutra parte concesso alteri pretio.to.1.p.540. col.2.in fine.
Numismata an sint cudenda publicis expensis.to.1.pag.541. col. 2.in princ.
Numismatum valor an possit mutari à Rege.ibid.columna 2. in fine.

Et an

Et an mutatio fieri possit absque consensu populi.to.1.pag.542. colum.1.in princ.
Numismatum bonitas extrinseca quomodo sit obseruanda quo ad solutionem debiti.to.1.pag.542.colum.2.in medio.
Numismatum mutatio,quę modico & breui tempore durauit nõ est consideranda.to.1.pag.543.colum.2.in medio.
Numorum vires à republica vel Principe dimanant.to.1.pa.544. col.1.in medio.
Numismata aurea diuersa expenduntur,toto capitulo tertio.to.1. pag.516.col.2.in fine.
Numos æreos quo tempore cudi iusserunt Catholici Reges Ferdinandus & Elisabeth.to.1.pag.511.
Numorum loco ferreis apud prius seculum vtebantur virgulis, seu obeliscis.to.1.pagina 515.
Numismata certæ speciei quoties nõ sunt in obligatione sed in facultate soluendi,debitor liberatur illa reddens etiam pretio, & æstimatione diminuta.tomo 1.pagina 544.columna prima. in principio.
Numismata an possint pluris æstimari quàm materia,ex qua fuerint signata.to.1.pagina 539.colum.secunda.in fine.
Numi falsi dicuntur illi,qui absque Principis,aut reipublicæ authoritate percusi sunt.to.1.pag.544.colum.1.in medio.
Numi falsi etiam dicuntur illi qui ex adulterina materia cudũtur, etiam ab illis,qui à Rege huic muneri præpositi sunt.ibidem, columna 1.in fine.
Aut legitimum pondus non appendunt.ibidem.
Numi falsi Latinè & Græcè quibus dictionibus significentur:to. 1.pag.544.col.1.in fine.
Numus aureus apud Romanos quo tempore primum Romæ percussus fuit.to.1.pagina 517.col.1.in principio.
Numus,qui vulgò ducatus,dicitur quando primum percussus in Hispania,ibidem.colum.1.in medio.
Numus,qui doblon,dicitur,quanti sit valoris.ibid.
Numus argenteus quo tempore Romæ primum percussus.to.1. pag.513.
Numi argentei,quos vulgo reales seu regales,dicimus,quo tempore percusi,& eius valor.to.1.pa.513.vide in verbo,Regalis.
¶Nupta non tenetur restituere, quod pro adulterio pretium acceperat.to.2.pagina 206.colum.1.circa finem.
¶Nuptiæ secundæ an sint licitæ, vide sub dictione, secundæ nuptiæ.
¶Nulla est obligatio Dei propter nostra opera vtcunque sanctissima.to.2.pagina 326.columna 2.in fine.
Nullus potest quicquam ex condigno mereri alteri. to.2.pa.327. columna secunda.in fine.

O

Oblatio curiæ an faciat filios legitimos.to.2.pagi.217. colu.2. in medio.
Oblati & conuersi qualiter differant.to.2.pagi.382.colu.secunda. post medium.
Obligatio naturalis ex delictis à consensu delinquentis non oritur.to.2.pagin.356.col.2.in fine.
¶Obligatio voti an sit de iure diuino.to.2.pa.32.colum.secunda. in princ.
Obligatus ad solutionem intra quod tempus compellatur. to.2. pag.492.col.1.in fine.
Obligatus ad factum an ratione iuramenti sit præcisè cogendus facere.to.2.pag.253.col.1.in princ.
Obligatus ad factum etiam simpliciter iure Pontificio præcisè cogitur facere.tomo secundo,pagina 253. columna prima,in fine.
¶Nuntius,cui est mandatum missionis in possessionis iniunctũ, & decretum,potest mortuo mandante eandem possessionem tradere,& illud mandatum exequi.tomo 1.pagi.36.columna 1. in medio.
Nuntiorum Apostolicorum potestas à summis Regis consiliarijs examinari potest.tomo 1.pag.125.colum.1.in medio.Idem seruatur apud Gallos.
Nuntius Apostolicus seu legatus à latere possunt conferre beneficia iurispatronatus clericorum, laicorum minimè.to.1.pag. 127.columna 1.in medio.
Ob crimen læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ filij nepotésque pœna afficiuntur.to.1.pag.295.col.2.in fine.
¶Obiectiones & defectus testium.vide in verbo,Testium.
¶Oblatio genus pensitationis quid?tom.1.pag.213.columna 2. in fine.
¶Obligatio acquiritur in contractus,qui re contrahuntur.to.1. pag.219.col.1.in prin.
Obligatio soluendi certam quantitatem in certa numorum specie,nulla constituta illorum æstimatione qualiter sit intelligẽda.to.1.pagina 543.colum.1.in medio.
Et in contractibus & alijs similibus actionibus hæc verba,Centũ libræ traduntur in Florenis, vel ista,Centum millia marauedinorum,quam significationem habeant.ibidem.
Obligatio alteri per alterum in hoc Regno acquiritur absque vlla stipulationis solennitate,to.1.pag.222.colum.2.in princ.
Obligatio generalis, seu hypotheca tacita siue expressa ad certũ tamen locum restricta non continet res venales inibi existentes,nisi aliud deprehendi possit ex mente disponentis.to. 1.pagina 284.colum.2.in fine.
Obligatus soluere in certa numorum specie an possit in alia soluere.to.1.pag.542.col.1.in fine.
Obligatio omnium bonorum,siue lanæ & similium,non adiecta loci restrictione,venalia comprehendi.to.1.pag.281.colum.2. in princ.
Obolus quid apud Græcos?tomo 1.pagina 515.columna prima. in medio.
Obolus dictus fuit olim phollen.ibidem.
Obolus Hebræus maior erat quinta parte Græco.ibidem.
¶Obryzum aurum quid?to.1.pag.520.col.1.in prin.
¶Obliuio post quod tempus præsumitur,to,2.pa.390.colum.2. in fine.
Obliuio in facto proprio contingit ex temporis antiquitate.to. 2.pag.421.col.1.in medio.
¶Occasio ruinæ & peccati potest præberi dupliciter.tom.2.pag. 494.col.2.in princ.
¶Occidere adulteros cui liceat lege Iulia de adulterijs.to.2.pag. 196.col.1.in fine.
Occidere vxorem & adulterum eum ea deprehensum licet marito lege Regia.to.2.pagina 197.col.1.in medio.
Occidere vxorem,filiam, & adulterum propria auctoritate an liceat in foro conscientiæ.tomo 2.pagina 197.columna prima. prope finem.
Occidere aliquẽ pro rei modici valoris defensione nemini licet. to.2.pag.491.col.1.circa medium.
Occidendi voluntas etiam perfectissima non contrahit irregularitatem.to.2.pagina 462.columna 2.circa medium.
Occidendi animus an consideretur vbi vulnus mortiferum non est,& tamen vulneratus ab alijs occiditur.to.2.pag.473.colu.2. in princ.
Occidendi adulteram licentiam an possit maritus alteri committere.to.2.pagina 196.columna 2.in fine.
Occidens hominem ob rerum & Patrimonij tutelam an sit irregularis,to.2.pagina 490.colum.in princ.
Occidens alterum quid debeat restituere in animę foro.to.2.pa. 510.col.1.circa princ.
Occidens propria auctoritate vxorem non acquirit dotem, nec arras.t.2.pagina 197.columna 1.in medio.
Occidens Sempronium errore quodam putans esse Titium damnatus est lege Cornelia de sicarijs.to.2.pa.360.col.1.in fine.
Occidens adulteros propria auctoritate in locis quo ad temporalia ecclesijs subditis,puniendus est.to.2.pag.198.colu.secunda. in princ.
Occidens adulteros lege Regia sibi à iudice traditos, an peccet mortaliter.to.2.pagina 199.colum.1.in fine.
Occidens parentes etiam si sit spurius lege Pompeia punitur.to. 2.pagina 216.column.secunda.in principio.
Occidens Sempronium errore quodam iusto putans eum esse Titium,quem volebat occidere an sit puniendus.to.2.pag.360. col.1.in medio.
Occidens patrem etiam si sit spurius Pompeia lege punitur.to.1. pag.290.col.1.in princ.
Occidere & crucifigere an sint idem.tomo 1.pag.451.columna 2. infine.
Occidere se ipsum est ita graue crimen,vt occidere proximũ.t.1.p. 168.col.1.medio.
Occidere se ipsum etiam causa religionis nunquã licuit.to.1.pag. 169.col.2.in princ.
¶Ochauo de real quid.to.1.pag.513.
¶Ochus Artaxerxes quot annis regnauerit.to.1.pagin.464.col. 2.in princ.
¶Occultum crimen non temerè detegendum.to.1.pag.211.col. 1.in princ.
¶Occulta crimina quando efficiant auctorem irregularem.to.1. pag.477.col.1.circa medium.
Occultus hæreticus per accidens est excommunicatus ea excommunicatione, qua excommunicantur hæretici.to. 1.pag.500. col.2.circa medium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Occupans propria authoritate beneficium, cuius canonicum titulum habet,ab alio tamen possessum, an dicatur intrusus, an violentus.to. 1.pag.425.col.1 in fine.
Occupatio violenta quæ dicatur.to. 1.pag.425.column.prima in princ.
Occupatores violenti beneficiorum.vide in verbo,Violentus occupator.
¶Offensus si reum criminis in animæ iudicio fecerit absolutum, quid agendum sit,to.1.pag,307.col. 1.in fine.
Offensus an possit agere ad damna & expensas etiam remissa iniuria quo ad forum exterius.ibidem.& col.2.per totam.
¶Offerendi iuri an præscribatur.to. 1.pag. 199.col. 1.in medio.
¶Officia publica empta matrimonio constante à marito an sint communia ipsi & vxori.to.1.pag.436.col. 1.in princ.
Officia publica non transeunt in hæredes,nec vendi possunt absque licentia Principis.to.1.pag.436.col.1.in medio.
Officia publica empta à patre filio imputantur in legitimam, & conferuntur quo ad æstimationem.to.1.pag.436.col 2.in prin.
Officio duplici potest quis fungi,modo exercitium vnius alteri non contradicat aut repugnet. tom.1.pag.409.columna 1.in medio
Officium Archidiaconi quod sit tom.1. pag.425.col.2.inmedio.
Officium Cancellarij quod erat.to.1.p.17.col. secunda,in princ.
Officium delegati mortuo delegante expirat.to.1.pag. 35.col. 2. in medio.
¶Officia publica minimè obtinere possunt Iudæi.to.2.pag.458. col. 1.in fine.
Officia diuina quæ sint permissa tempore interdicti in his festiuitatibus,quæ interdictum suspendunt.to.2.p.387.col. 2.in fine.
Officiorum secularium incapaces sunt neophyti.tom.2.pa.458. col. 1.in fine.
Officium iudicis triginta annis præscribitur.to.2.pag.445. colu. 1.in princ.
¶Olachias fluuius & Deus.tom 2.pag 239.col. secunda, in fine.
¶Olim possessor præsumitur hodie possidere.to.2.pag.397. col. 1.in principio.& pag.90.col 2.in fine.
Et quid quo ad interdictum vnde vi.to.2.pag.398.col. 1. inprinc.
Olim possessor an præsumatur hodie possidere quo ad interdictum,vnde vi.ibid.col.2.in fine.
Omissio pœnæ à lege facta in aliquo actu non arguit illum actũ esse licitum.to.2.pag 9.col.2.in fine.
¶Omne quod nõ est ex fide peccatũ est,t.1.p.369.col.1, in medi.
Omnium bonorum donatio.vide in verbo,Donatio.
¶Onus probandi transfertur in aduersarium etiam si is reus sit modo pro altero præsumptio iuris sit.t.1.p.286. col.1. in prin.
Onus probandi incumbit hæredi,cum de lege falcidia quæritur, to.1.pag.286 col.2.in medio.
¶Opem ferentes fugienti à carcere quando delinquant.to.1.pag. 171.col.1.in fine.
Opera bona facta extra charitatem quandoque vtilia sunt. to.2. pag.330.col.1.circa medium.
Opera habentia valorem ex opere operato quæ sint.to.2.pag.333. col.1.post princ.
Opera extra charitatem facta etiam iniuncta in pœnitentiam sacramentalem,non sunt de iustitia satisfactoria,etiam accedente charitate.tomo 2.pagina 329.columna prima post princ.
Opera facta in charitate,& per peccatum mortificata,charitate accedente,priorem effectum recipiunt.tom.2.pag.330.col.1. in princ.
Opera bona iusti meritoria sunt ex condigno vitæ æternæ.to. 2. pag.326.col.1.in princ.
Opera bona iustorum dupliciter considerantur.to.2.p.326.colu. 2.in med.
Opera extra charitatem facta minimè sunt apud Deum de lege iustitiæ satisfactoria. tomo secundo. pag.324.col.2.in fine.
Opera mortua non possunt per charitatem fieri viua.to.2.pa.329. col.1.in princ.
Opera extra charitatem facta non sunt ex rigore iustitiæ satisfactoria.ibidem.
Operarum promissio quos & quando obliget.to.2.pag.245.col. 2.in fine.
Operæ officiales & fabriles quæ.tom.2.pag.246.col.1.circa princ.
¶Opiniones variæ sunt inter Doctores de Rege Assuero. tom.2. pag 462.col.2.in fine.
Opinio & ententia Castrensis intelligitur.to.1.pag.312. col. 2.in p inc.
Opinio Caietani de operibus sacramentalibus refutatur.to.2.pa. 329.col.1.in fine.
Opinio Baldi in l.2.nu.15.C.de executione rei iudicatæ.examinatur,ibid.col.2.in medio.
Opinio glos.reprobata.dum probare conatur Regis filium, iure Regem post patrem futurum.to.1.p.3.col.2.in medio.
Opinio Ioannis Cirier refellitur,qui existimauit, Regna,& principatus statim post mundi creationem iure sanguinis,&successione hæreditaria delatos esse.to.1 p.3.col.2.in fi.
Opinio gl.expenditur ac defenditur in l.serui electione. §.vlti.ff. de leg. 1.to.1.pag.8.col 2.in fi.
Opinio Burgensis reprobatur in capi.cum causa.limitatio. 14.de emptio.& vend.to. 1.pag.19.col.2.in prin.
Opinio Angeli in l.vnica,C.ne liceat tert.prouo.explicatur.to. 1. pag.95.col.1.in prin.
Opinio Ancharrani de hærede præscribente legatũ examinatur, to. 1.pag.200.col. 1.inmedio.
¶ Opuscula Tertulliani cur apochrypha cẽseantur.to.1. pag.486. col.2.in fine.
¶Ophyr insula AEthiopiæ,vnde purissimum aurũ adue hebatur, to. 1.p.520.col.2.in med.
¶Oppositor,vide in dictione,Tertius oppositor.
¶ Optimatum consensus sufficit in principis electione, quæ fieri debet per populorum societatem.to. 1.pag.3. col.2.in prin.
¶Optio non datur doloso ad iustum pretium supplendum,to. 1. pag.275.col.2.in prin.
¶Opus nullũ procedens ex libero arbitrio potest esse meritoriũ sine virtute & gratia Dei.to.2.pa.324.col.1.in fi.
¶ Orare an possit aliquis pro excommunicato maiori excommunicatione,& quid pro mortali peccatore,to. 2.pa.336.col. 1.in medio.
¶ Oraculum Apollinis obmutuit cũ Babylas Martyr sepultus esset iuxta suburbanum Daphnes.tom.1.pagin.419 column. 1. in princip.
¶ Oratio indefinita quæ.to.1.pag.215.col.2.in medio.
Oratio hæc,lego omnes res meas,an sit generalis an vniuersalis. to.1.pag.215 col.2.in prin.
Oratio indefinita ex propria significatione non æquipollet vniuersali.to. 1.pag.216.col. 1.in medio.
Orationum diuisio,& cuiuslibet partis examen.to.1.pag.215.colum. 1.in medio.
Oratio singularis quid:ibid.
Oratio particularis quid:ibid.
Oratio vniuersalis quid:ibid.
¶ Ordo prophetarum.to. 1.pag. 365.col.2.in fi
Ordo librorum noui testamenti.tomo 1.pagin 366.columna 1.in medio.
Ordinarius iudex requisitus à delegato,vt eius sententiam exequatur an possit executionem omittere ex eo, quod priuatim sciuerit sententiam iniquam esse.tomo primo, pagin. 162.col. 2.in medio.
Ordo & iurisdictio necessaria sunt ad ministrandum pœnitentiæ sacramentum.to.1.pag.205.col 2 in prin.
Ordo ansit episcopalis dignitas.to. 1.pag. 207.
Ordinatio serui vt etiam is liber sit &ingenuus,si facta fuerit scié te domino & non reclamante,valet.tom. 1.pagin.56.column.1. in medio.
Ordinarij iudices ciuitatum non sunt populorum expensis mittendi.to.1.pag. 14.col.1.in medio.
Ordo Granatensis curiæ in recipiendis testium testimoniis.to.1. pag.67.col.2.in prin.
Ordo primæ tonsuræ potius est gradus quidam ad cæteros ordines,qua ordo verè ecclesiasticus,to.1.pa.112.columna prima in principio.
Ordo ecclesiasticus post delictum assumptus quando liberet quẽ à iurisdictione iudicis secularis. tomo primo.pagina 115. columna secunda,in medio. & 116. columna prima,in principio.
Ordo fœminarum pœnitentium apud Lutetiam Parisiorum,tomo prim.pagina 121.col.1. in fine.
Ordinis potestas semel data indelebilis est.to.1.pagi.204.col.2.in medio.
Ordines minores an possint conferri à simplici sacerdote ex Papæ commissione.tomo primo,pagina 205.columna prima.in medio.
Ordines minores an sint sacramentum.ib.
Ordo inductus à iure in fauorem libertatis humanæ quomodo tollitur. tomo primo,pagina 259. columna secunda.in fine.
¶Ordines sunt nouem.tomo secundo, pagina.46.columna 2. in principio.
Ordo censetur prima tonsura.ibid.

Ordo mi-

Ordo minor non impedit matrimonium contractum,contrahẽs tamen amittit beneficia ecclesiastica.to.2.pag.161.colum.2.in prin.
Ordinem sacrum suscipere non debet coniugatus,alioqui punitur si eum susciperit.to. 2.pag. 160.col.2. in prin.
Ordinem sacrum an possit recipere coniugatus ex consensu vxoris.to.2.pag.166.col 2.in prin.
Ordinis sacri susceptio aut Episcopalis dignitas an dirimat matrimonium nondum copula consummatum.tom.2.pagi.189. col.1.in fine.
Ordinis ecclesiastici an sit fœmina capax.to.2.pag.453.colum.2. in prin.
Ordinis sacramentum non potest celebrari tempore interdicti, etiam ianuis clausis,& etiam in specialibus festiuitatibus. to. 2.pag.398.col.2.in fine.
Ordinibus minoribus insignitus amittit regressus,accessus,&alia iura,ad beneficia ecclesiastica sibi competentia ante matrimonij contractum.to.2.pag.162.col.1.prope finem.
¶Originale instrumentum quid sit.to. 1.pag.69.col. 1.in prin.
¶Origenes quis fuerit.to. 1.pag.481.col.1.in prin.
Origenes obiit sub Gallo Cæsare.ibidem.
Origenis opera laudat,&in latinum sermonem vertit Diuus Hieronymus.to. 1.pag.481.col. 1.in fine.
Origenes qui & Adamantius presbyter:& de eius operibus.to.1. in prin.
¶Origenes sponte sibi virilia execuit.to.2.pa.451.col.1.in medio.
¶Originis mariti locus an sit considerandus in contractibus matrimonialibus.to.2.pag.18.col.1.in medio.
¶Ornamenta ecclesiastica in quibusdam festis possunt tempore interdicti benedici.to.2.pag. 88.col. 1.in medio.
¶Orosius Hispanus presbyter:& de eius scriptis.tom.2.pag.481. col.2.in medio.
¶Orphanus & pupillus hoc priuilegium habẽt,vt possint reos ad curiam trahere quoad primam cognitionem.to.1.pag. 19.col. 2.prope finem.
Orphanus quis dicatur.ibidem.
Orphani & pupilli differentia.ibidem.
¶Oscula,alijque tactus impudici an inducant adulterij probationem.to.2.pag.193.col.2.circa prin.
Osculum similiaue signa an operentur vt sponsalia de futuro efficiantur de præsenti.to.2.pag.121.col.2.in fine.
¶Ossa & cineres eorum,qui exuri damnantur,possunt dari sepulturæ.to. 1.pag.262.col.2.in prin.

P

PAcis interest omnia in vnum conferri.to. 1.pa.4.col.1.in prin.
¶Pactum legis cõmissoriæ quidito. .pag.391.col.2. in princ.
Pactum retrouendendi,etiam si fiat verbis directis non inducit translationem dominij absque noua traditione.to. 2. pag.391. col.1.in medio.
Pactum adiectionis in diem quod dicatur.to.1.pag.390.colu.2.in principio.
Pactum de retrouendendo,cum alioqui licitum sit, contractum tamen suspectum reddit.to.1.pag.392.col. 1.in medio.
Et quid de pacto retrouendendi dationi insolutum adiecto, vel emptione annuorum redituum:to.1.pag.393. columna prima, in fine.
Pactum,quod venditori non liceat ante certũ tempus rem redimere,an sit licitum.to. 1.pag.394.col.1.in fine.
Et quid in annuorum redituum emptione.to.1.pagin. 394.colu. 2.in prin.
Pactum reuendendi ad voluntatem emptoris non semper efficit contractum vsurarium.tom.1.pagin.395. columna secunda,in fine.
Pactum de retrouendendo pars pretij censetur,ipsámque iustam æstimationem minuit.to.1.pag.400.colum. 1.in prin.
Pactum de non petendo factum inter debitorem,& creditorem adeo prodest fideiussori etiam absenti,vt sine eius cõsensu per contrarium pactum tolli nequeat.tom. 1.pag.221. column 1.in medio.
Pactum redimendi appositum contractui absque diei definitione,quod tempus habeat:to. 1.pag. 199.colum.1.in medio.
Pactum redimendi confertur in voluntatem venditoris.to.1.pag. 199.col.2.in medio.
Pactum redimendi rem venditam,si certum tempus præfinitum non fuerit,in perpetuum ius redimendi tribuit.to.1.pag.199. col.2.in fine.
Et quid si pactum istud redimendi sit iuratum.to.1.pag. 201.col. 1.in medio.
Pactum redimendi annuos reditus non tollitur præscriptione. to.1.pag.201.col.1,in medio.
Pacta esse seruanda dictat æquitas generalis.tit.p.216.col.2.in prin. Et quid de particulari.ibidem.
Pactum inire debet homicida non tantũ cum vno ex hæredibus occisi,sed & cum omnibus vt condemnationem euadat. to.1. pag.217.col.1.in med.
Pactum vt debitor non excusis bonis in carcerem conijciatur, an valeat.to. 1.pag 259.col.secunda,in fine.
Pactum legis commissoriæ sic licitum est fideiussori sicut & creditori.to.1.pag.362.col.1.in princ.
Pactum conuentum inter creditorem & debitorem,si pecunia in tra certum diem non soluatur,qualiter intelligendum. tom.1. pag.362.col.1.in medio.
Pactione inita,qua vetitus sit locator rem ipsam alienare,& adiecta ipsius speciali hypotheca,emptor eiusdem rei in sit præsese cogendus itare locationi.tom. 1.pag.326.column.prima. in prin.
Pacta quæ iuri præstare dicuntur Ciceroni.to.2.pag.415.col.2.in medio.
Pactum cum iure ciuili non tollatur per pactum sed tuitione prætoris.ibidem.
Pactio futuræ successionis qua ratione sit contra bonos mores. to.2.pag.269.col. 1 circa finem.
Pactum nudum quod sit.tomo secundo,pagina 289. columna 1. in fine.
Pactum nudum iure ciuili nec obligationem parit,nec actionẽ. ibidem col.2 post principium.
Pactum nudum iure Canonico & obligationem & actionem producit,& quid de pacto nudo à causa.to.2.pag. 290.columna.2. in prin.
Pactum quo filia dote contenta renuntiat paternæ hæreditati, quare improbetur.to.2.pag 295.col.1.in medio.
Pactum dotale quo pater pollicetur æquis portionibus filios instituturum,iuramento confirmatur: & de eius reuocatione. to.2.pag 296.col.2.circa medium.
Pactum à filia de renuntianda hæreditate patri absenti factum,an valeat,to.2.pag.296.col.2.in fine.
Pactum hoc an possit fieri fratribus.ibidem.
Pactum hoc an deficiat ex eo,quod pater consensum præstitum reuocauerit.to.2.pag.297.col.2.post prin.
Pactum renuntiationis hæreditatis paternæ factum eo tempore, quo filia nuptui non tradebatur,an valeat to. .pag. 300. col. 1. in prin.
Pactum hoc iuramento præfulto à filia factum, quæ religionem ingreditur,an valeat.to.2.pag.300.col. 1.post prin.
Pactum quo hæreditas paterna renuntiatur,excludit filiam à bonis patris etiam intestati.to.2.pag.304.col.2.in fine.
Pactum nudum cur iure ciuili actionem non pariat.to.secundo, pag.45.
¶Pacenses & Emeritenses Valentini,& Ilicitani olim iuris Italici fuerunt.to 1.pag.147.col.1.in prin.
¶Padrones Hispani quid appellent:to. 1.pag.69.col.2.in medio.
¶Palatium Episcopi habet ius immunitatis.to.1,pag.343.colum. 2.in fine.
¶Palæstræ ludus clericis concessas est.to. 1.pag.480. colu.1.circa medium.
¶Panormitanus deceptus in etymologia dictionis, Anathema, to.2.pag.349.col.1.circa medium.
¶Palmus.to. 1.pag.343.col.2.in medio.
¶Papa,vide in verbo,Pontifex Romanus.
Papa quando possit mutare testatoris vltimam voluntatem,& in aliud commutare:tomo primo pagina 281.col.prima,in prin.
Papa non potest nouum articulum fidei constituere,aut efficere aliquam assertionem esse catholicam,quæ antea catholica non fuerit.to. 1.pag.460.col.1 in medio.
Papa Gelasius edidit decretum de libris,qui recipiendi essent.to. 1.pag.400.col.2.in fine.
Papæ Leonis ad Flauianum Constantinopolitanum Episcopum epistola contra Eutychetis perfidiam.to. 1.pag. 476.colu.1.in princ.
Papæ potestas non minor est in causarum definitionibus, quam conciliorum vniuersalium.tom.1.pagina 476.column. prima in fine.
Papa Zepherinus ex canonibus Apostolorum solum recepit sexaginta.tomo primo,pagina 485.columna secunda, in fine.
Papa Calixtus primus quatuor temporum ieiunium instituit.to. 1.pag.502.col.2.in medio.
Papa an tenetur semel in anno cõfiteri.t.1.p.313.colu.2.circa fine.
Papa ex causa potest aliquem Regno priuare.to. 1.pag.471.

Papæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Papa an posit permittere clericis liberam testandi facultatem de reditibus beneficiorum.to.2.pag.44.col.1.in princ.
Papa an posit monachis concedere licentiam testandi.to.2. pa. 39.col.1.in princ.
Papa potest monachum à voto continentiæ eximere, & à voto paupertatis.to.2.pag.39.col.1.in medio.
Papa solus potest circa matrimonia disponere.to.2.pag.178. col. 1.in fine.
Papa qua ratione posit matrimonium prohibere, vel permittere.ibidem col.2.in princ.
Papa quando posit dispensare in matrimonio.legito sub dictione, Dispensatio.
¶Parapherna an posint alienari sine iuramento.to.2.pagin.276. col.1.circa medium.
Paraphernorum fructus an pertineant ad maritum an ad vxorẽ. to.2.pag.82.col.1.in medio.
¶Parasitorum ars quatenus licita.tom.2.pag.506.col.1.in fine.
Paraphernalia bona an habeant ius prælationis.to.1.pa.188. col. 1.in medio.
¶Parentes debẽt honorari & obediri à filiis.ne coniiciant eos in carcerem ob ciuile debitum.to.1.pag.258.col.2.in princ.
¶Pariter priuilegiatus non potest vti priuilegio suo contra habentem par priuilegium.to.1.pag.23.col.2.in fine.
¶Parochiani possunt præscribere ius præsentandi in ecclesia libera.to.2.pag.305.col.1.in princ.
¶Partitarũ leges ab Alphonso Rege Decimo conditæ fuerunt.t. 1.pag.490.col.1.in medio.
¶Particularis oratio quid. to.1.pag.215.col.1.in medio.
¶Partus ancillarum dotalium ad maritum pertinent,quoties periculum in se suscepit.to.1 pag.101.col.2.in fine.
Partus ancillarum non sunt in fructu.to.2.pag.502. col. 2. post princ.
¶Paruuli Sodomæ absque vllo proprio peccato simul cum adultis peccatoribus igni consumpti fuerunt.to.1.pag.295. col. 1. in princ.
¶Pascendi ius in alieno agro & priuato potest acquiri iure seruitutis per vicinos.to.1.pag.136.col.1.in medio.
Pascere animalia an posit prohibere dominus agri post collectas fruges.to.1.pag.136.col.1.in princ.
Pascendi ius quanto tempore præscribatur:to.1.pag.243.col. 2. in fine.
Pascendi seruitus an sit realis vel personalis,to.1.pag.244. colu. 1.in medio.
Pascuis publicis vti potest dominus loci,vt incola: in eis autem nullum dominium habet,quanuis in eo loco iurisdictionem ciuilem & criminalem exerceat.to.1.pag.135.col.1. in medio.
Et quid in hoc casu apud Hispaniarum auditoria forensiusu receptum sit.ibidem.
¶Pascha nostrum non celebramus eo die,quo Iudæi suum celebrabant,ne Iudaismum sequamur.tom.1.pag.235.column.2.in medio.
Pascua communia si non sufficiunt omnibus sociis,cui sint tradẽda.to.1.pag.244.col.2.in medio.
¶Passus quid spacij contineat:to.1.pag.343.col.2.in medio.
¶Pastoris liber apocryphus.to.1.pag.483.col.2.in fine.
¶Pater vendere filios qualiter posit.vide in verbo,Vendere.
Patri etiam Principi non licet filium inuitum ob fidem hosti dare,etiam vt se redimat.tomo primo.pagina 415. columna prima,in princ.
Pater potest cogi à filio vrgente dira fame vendito,vt eum redimat,& liberet si pater fœlicioré fuerit nactus fortunam.to. 1. pag.415.col.1.in princ.
Patre nobili natus & matre ignobili, nobilis est.p.448.col. 1.in prin.
Patrimonialia beneficia,vide in verbo,Ius patronatus.
Pater nõ potest alienare bona aduẽtitia filij,& si alienauerit quid iure Regio sit statutum.tom.1.pagin. 197. columna prima,in fine.
Pater potest quandoque alienare rem aduentitiam filij familias decreto iudicis,tomo primo.pagina 197.columna secunda.in princ.
Pater per alienationem voluntariam,an amittat statim vsumfructum, isque filio deferatur. tomo primo.pagin. 198.colu. 1.in medio.
Pater quando posit cogià iudice,vt præstet licentiam filiofamilias ad agendum in iudicio.tomo primo.pagina 198. col.2. in medio.
Pater an teneatur soluere pœnam pecuniariam, qua filius est mulctatus? tomo primo.pagina 298.columna secunda,in medio.
Pater non potest verè meliorare filium vnicum.tom.2.pag.248. col.2.in medio.
Pater potest aliquando vni filio um vel hæredum emphyteusim prælegare.to.1.pag.336.col.1.in principio.
Pater nõ portabit iniquitatem filij, nec filius iniquitatem patris, to.1 pag.294.col.1.in princ.
Pater Euripidis qua ignominia fuit notatus apud Bœotas. to.1. pag.259.col.2.in medio.
Pater habet vsumfructum in illis bonis, quæ filiusfamilias habuit,antequam fieret clericus.to.2.pag.46.
Pater quo pacto filio succedat ab intestato. tomo secundo,112. col.1.in medio.
Pater tenetur alere filiam nuptam absque dote,si ipsa sine eius cõsensu non nupserit.to.2.pag.180.col.2.in medio.
Et quid si patre inuito nupsit.to.secundo,pag.148. col.2.in prin.
Pater an teneatur alimẽta præstare filijs legitimis vel illegitimis, legito sub dictione,Alimenta.
Pater an possit occidere filiam adulteram & virum cum ea deprehensum,to.2.pag.196.col.1.in fine.
Pater potest vendere filium ob famem.to.2. pag.502.colu.1. post medium.
Pater ex lege Regia meliorans filium indignũ,aut minus dignũ, an peccet.to.2.pag.520.col.1.in princ.
Patri an possit filiusfamilias donare causa mortis absque iudicis auctoritate.to.2.pag.17.col.1.prope medium.
Patre accipiente emphyteusim pro se & filijs,eo mortuo,an competat filijs emphyteusis ex mortis causa capione.to.2.pag. 22. col.1.in prin.
Patre accipiẽte emphyteusim pro se & filijs,an eo mortuo masculi excludant fœminas.to.2.pag.72.col.2.in prin.
Patris consensus qualiter præstari debeat donationi causa mortis factæ per filium familias.to.2.pag.7.col.1.in prin.
Patriæ potestatis & emancipationis differentia in quibus hodie sublata:to.2.pag.412.col.1.post medium.
¶Patronus ecclesiæ collegialis non habet ex dotatione,aut constructione ius præsentandi rectorem,vel prælatum.tom.2.pag. 427.col.1.in medio.
Patronus tenetur digniorem præsentare Episcopo ad beneficij institutionem.to.2.pag.519.col.2.in medio.
¶Patronatus ius an fundo vendito,in quo est ecclesia,transeat in emptorem:to.1.pag.215.colum.2.in prin.
Patronatus ius an in venditione omnium bonorum includatur: tom.primo,pagina 216.columna. 1 in prin.& vide in verbo,ius patronatus.
Patriarcharum sedes quatuor,& quo ordine fuerint olim connumeratæ:to.1.pag.468.col.2.in fine.
Patruo ætate maiori præfertur nepos ætate minor in primogenio,& maioratu.to.1.pag.144.col.2.in fine.
Patruo itidem præfertur neptis.to.1.pag.145.col.1.in medio.
Patruo in maioratibus præfertur nepos,etiãsi post primogenitũ expressim vocatus sit secundo genitus.to.1.pag. 145.col.1.in fine.
Patibulum vulgo furca appellatur.to.1.pag.451.col.2. in medio.
Patibulum appensos statim exanimat,crux autem affixos diu excruciat.ibidem.
Pati omnia mala debet quis,quàm peccato consentire.to. 1.pag. 169.col.2.in prin.
¶Pauli Castrensis sententia in consilio 361.dubio 4.lib. 1. perpẽditur.to. 1.pag.31.col.1.in medio.
Pauli Castrensis sententia latè examinatur,de donatione omniũ bonorum reseruato vsufructu.tom.primo.pag.405. colum. 1. in medio.
Pauli Castrensis opinio examinatur,in l.si testamentum.ff. de testamentis.tomo primo,pagina 381.col.2.in fine.
Pauli Castrensis opinio de exequendis instrumentis.to.1.pa.311. col.2.in fine.
Paupertas an probetur eo ipso,quod probatur quẽ tot bona habere,non plura:to. 1.pag.286.col. 1.in fine.
Paupertatem,vel diuitias allegans,tenetur ea probare.to.1. pagi. 286.col.2.in fine.
Paupertas culpa quæsita an habeat priuilegia paupertatis. to. 1. pag.332.col.1.in fine.
Pauperis testimonium an & quando admittatur:to.1. pagi. 288. col.2.in medio.
Pauperes possunt vocare quoslibet ad curiam regis in prima instantia.to.1.pag.19.col.2.in princ.& pag.20.col.1. in medio.
Pauper effectus culpa sua,nempe luxu,gula,ludo,aut ob crimen, an gaudeat priuilegio trahendi reos ad curiam.tom.1.pag.20. col.1.in medio.
Pauper quis dicatur,to.1.pag.20.col.1.in medio.

Paupe-

Index Alphabeticus.

Pauperibus litigantibus an sint publico stipendio dandi aduocati.to.1.pag.20.col.2.prope medium.
Pauperi litiganti an cogatur aduersarius litis expensas soluere. ibidem.col.2.in medio.
Pauperum causæ & miserabilium personarum breuiter ac semota dilatione definiendæ sunt.to.1.pag.23.col.2.in medio.
Pauperi apud Gallos cum Rege litiganti tenetur Rex soluere expensas,si non sit aduocatus publico stipendio constitutus.to. 1.pag.20.col.2.in prin.
Pauperes non possunt vti priuilegio ad curiam vocandi,in causa, quæ est minor sex mille marauedinis æreis.to.1. pag.23.col.2. in medio.
Pauper & miserabilis persona,quæ dici debeat,relinquitur arbitrio iudicis.to.1.pag.20.col.1.in fine.
Pauperum causæ ex decreto Cæsaris die sabbati cuiuslibet hebdomadæ examinari debent.to.1.pag.23.col.2. prope medium.
Pauperes an possint vti priuilegio ad curiam vocandi eum qui par priuilegium habet.to.1.pag.23.col.2.in fine.
¶ Pauperibus factum legatum post diem an ante diem distribuĩ possit eisdem.to.2.pag.96.col.1.in fine.
Pauperibus an & quo iure sit facienda restitutio.to. 2.pagi. 500. col.1.in princ.& pag.541.col.2.circa finem.
Pauperum hæredum institutio incerta valet, & ibi qualiter sit intelligenda.to.2.pag.58.col.2.in medio.
Paupertas post sponsalia eueniens an ea dissoluere possit.tom.2. pag.124.col.2.in fine.
Paupertas excusat à præsenti restitutione.to.2.pag.492.col.2. in medio.
Pauperibus legata quo tempore præscribantur:to.2.pa.400.col. 2.in medio.
¶Pausanias Lacedemonius.to.1.pag.349.col.2.in fine.
¶Peccatum est agere contra propriæ conscientiæ dictamen.to.1. pag.157.col.1.in fine.
Peccat mortaliter,qui actum agit illum esse mortale crimen opinatus.to.1.pag.157.colum.2.in principio.
Peccatum non est expectare tempus,quo res venalis exponatur, vt vilius ematur,cum tamen iusto pretio emptio fiat.tomo 1. pag.268.col.1.in princ.
Peccatum veniale committit is,qui mendacium in iudicio dixerit,quo causam iustam ab aduersarij calumnijs tutius defenderet,modo absit iuramentum.to.1.pagina 364.col.1.in fine.
Peccatum tollitur per baptismum.tom.1.pagin.306.column.2.in principio.
Peccata parentum an imputentur filijs, quæ commissa fuerunt post eorum natiuitatem.to.1.pag.298.col.1 in princ.
¶Peccatum mortale,an præuet suffragiorum ecclesiæ communione.to.2.pag.336.col.1.in fine.
Peccatum veniale fit per consuetudinem mortale.to.2 pagi.342. col.2 in fine.
Peccatum an possit contingere per ignorãtiam,& an iuste puniatur. o.2.pag.361.col.1.in medio.
Peccatum absque voluntate esse non potest.to.2.pag.362.colu.1. in fine.
Peccatum mortale est & dicitur excommunicatio.to.2. pag.328. col.1.in medio.
Peccatum mortale non est sine confessione ad Eucharistiam accedere,si homo alias sit contritus,vt volunt Caiet.Palud. Adrianus,& Panor.to.2.pag.315.col.1.circa medium.
Peccator etiam mortalis criminis reus sub generalibus ecclesiæ suffragijs pro membris eius institutis comprehenditur.to.2. pag.336.col.1.in princ.
¶Peculium profectitium an cadat in publicationẽ bonorum delinquente filio & eius bonis publicatis.tom.1.pag.299.colu.1. in medio.
Peculium aduẽtitium an possit publicari ob crimen filij familias. to.1.pag.299.col.1.in medio.
Peculium castrense,aduẽtitium,& profectitiũ in aliquibus casibus lege vel statuto publicari possunt,etiam in læsionem patris innocentis.to.1.pag.299.col.1.in fine.
¶Pecunia mutuò recepta an veniat in generalem bonorum hypothecam.to.1.pag.405.col.2.in medio.
Pecuniam condicere quis possit.to.1.pag.105. colu. 1. in prin.
Pecunia non potest eo pacto dari,vt lucrum ex ea adquisitum cõmune sit,periculum vero ipsius immineat exercenti negotia. to.1.pag.358.col.2.in fine.
Pecunia an possit pluris æstimari in priuatis commertijs quàm publicè sit æstimata.to.1.pag.540.col.2.in prin.
Pecunia duplici ratione in pretio habetur,scilicet tanquàm res, & tanquam signatum numisma.ibidem.
Pecuniæ permutatio.vide in verbo,cambire.
Pecuniæ vsus improprius.to.1.pag. 541.col.1.in prin.
Pecuniæ bonitas extrinseca,& intrinseca quæ sit:tom.1.pag 552. col.1.in medio.
Pecuniæ bonitas intrinseca an sit consideranda iuxta tempus cõtractus,vel solutionis.to.1.pag.542.col.2.in medio.
Pecuniæ mutatio post moram an noceat vel prosit creditori.to. 1.pag.542.col.1.in medio.
Pecunia vsu consumitur qualiter intelligenda sit hæc propositio. to.1.pag.355.col.2.in fine.
Pecunia de se non fructificat nec parit.ibidem.
Pecuniarum societas ad damnum & lucrum quando sit licita. to. 1.pag.558.col...in prin.
¶Pecunia credita ludens an teneatur promissam pecuniam lucrãti soluere in animæ iudicio.to.2.pag.572.col.1.in fine.
Pecuniæ non numeratæ exceptio hodie quo modo admittatur. to.2.pag.249.col.2.circa medium.
¶Pedum aut manuum positio,an sit necessaria ad acquisitionem possessionis.to.2.pag.393.col.1.in medio.
¶Pensiones ecclesiasticæ an vacent per matrimonij contractum. to.2.pag. 162.col.1.in fine.
Pensionarius licitè,& iure potest proprio testamẽto disponere de reditibus ecclesiasticis ex pensione perceptis.tom.secundo, pag.44.
Pensiones rei venditæ an pertineant ad emptorem quando dies solutionis nondum cesserit tempore venditionis.to.1.pa.226. col.1.in princ.
Pensio ecclesiastica qualiter debetur pensionario defuncto.to.1. pag.228.col.2.in medio.
Pensio Ecclesiastica vsufructui similis est.ibidem.
Pensio emphyteutica qualiter sit fructibus pignoris æquipollenda.to.1.pag.355.col.2.in prin.
Pensitationum genera.to.1.pag.213.col.2.in fine.
Pensio remittitur colonis propter sterilitatem.to.1.pag.106.co. 2.in medio.
Pensio an possit constitui super beneficio iuris patronatus laicorum,absque eorum consensu.to.1.pagin.135.column.secunda, in prin.
Pensio non admittitur in beneficijs pertinentibus ad ius patronatus regium.to.1.pag.134.col.1.in prin.
Pensio non admittitur apud Hispanos in beneficijs patrimonialibus.to.1.pag.134.col.1.in fine.
Pensio quoties in titulum beneficij datur etiam per Romanum Pontificem ex reditibus beneficij pertinentis ad ius patronatus laicorum,tunc omnia examinanda sunt,& iudicanda,vt ip summet principale beneficium.to.1.pag. 134 in medio.
Pendente appellatione,vide,appellatione pendente.
Pendente restitutionis in integrum lite an sit locus exequutioni trium sententiarum conformium.to.1.pag.93.col.2 in fine.
Penus si legata sit præter vinum omnis penus legata videtur excepto vino.to.1.pag.282.col.2.in medio.
Penus omnis præter vinum,quod Romæ est,si legata sit,sola penus,quæ Romæ est,legata videtur.ibidem.
¶Pentametrum liber apud Burchardum dicitur Centimetrum. to.1.pag.484.col.2.in medio.
¶Pentecoste appellatur totus numerus quinquaginta dierum. to.1 pag.495.col.1.in prin.
¶Pepion quis numus fuerit.to.1.pag. 512.col.2.in prin.
Percussorem fugientem qui occiderit irregularis fit.to.2.pa.489. col.1.medium.
¶Percutiens alterum restituere tenetur damnum percussionis. to.2.pag.509.col.2.circa prin.
¶Peregrinis exteris res ad victum necessariæ iusto pretio vendi debent to.1.pag.416.col.1.in prin.
Et cui incumbat huius rei cura.ibidem.
¶Periculum rei ante adhibitam mensuram an sit emptoris vel vẽditoris.to.1.pag.111.col.1.in medio.
Periculum & commodum rei venditæ pertinet ad emptorẽ post perfectam venditionem.tomo 1.pag.225.column. secunda, in medio.
¶Perfectæ donationi incontinẽti potest adijci conditio modus-ve non ex interuallo. tomo primo,pagina 218.colu.secunda,in fine.
¶Percussio alapę eodem impetu iterata,an faciat nouum crimen. to.1.309.col.1.in fine.
¶Periurium semper est mortale peccatum,etiam in re leuissima. to.1.pag.157.col.2.in medio.
Periurus an sit interrogatus,vide in verbo,Interrogatur.
Periurij nonnullæ differentiæ.tomo primo,pagina 166.columna 1.in medio.
Periurium est ex omissione& commissione.

¶Periurium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Periurium etiam in re leuissima est peccatum semper mortale, t. 2.pag.240.col.2.in medio.
Periurium lege Pontificia & seculari puniri potest.to.2. pag.262. col.2.in medio.
Periurij pœna iure canonico.tom.2.pagin.262.col.2.in fine.
Periurium potest ciuili lege puniri.to.2.pag.158.columna secunda,in fine.
Periurus contrahere matrimonium non debet,tamen si contrahat,tenet contractus,to.2.pag.156.col.2.in princ.
Periurus an sit infamis infamia iuris.to.1.pag.263. col. 2.in med.
Periurus ratione iuramenti de calumnia an sit puniendus.tom.2. pag.265.col.1.in medio.
¶Permutatio absque consensu patroni laici facta,vel eo non vocato an sit nulla ipso iure,vel eo contradicente per sententiã rescindenda.to.1.pag.172.col.2.in medio.
Et quid de permutatione beneficiorum pertinentium ad ius patronatus regium.to.1.pag.173.col.1.in medio.
Et quid de hoc sit statutum apud Gallos.ibidem.
Permutationes canonicatuũ,quæ per electionem in ecclesiis cathedralibus conferuntur, apud Hispanos non admittuntur. t. 1.pag.133.col.2.in princ.
Et quid de beneficiis patrimonialibus in diœcesibus Palentina, Burgensi & Calagurritana,ibid.
Permutare pecuniam & de Cambio,vide in verbo.Cambire.
Permutationes beneficiorum an patiantur beneficium.l. secunda,de rescindenda venditione.to.1.pag.233.col.2.in princ.
Personarum ob dignitatem & excellentiam potest iudex sententiam minuere.to.1.pag.92.col.1.in princ.
Personæ ecclesiasticæ locum habent decisionis, l. quoties. C. de rei vendicat.to.1.pag.340.col.2.in princ.
Personarum Reges ex Metasthene,Philone & Græcis historiographis ad sacræ scripturæ intelligentiam.to.1.pag.463.col. 2.in fine.
Personæ miserabiles possunt vocare quoslibet ad curiãRegis in prima causæ instantia.to.1.p.79.col.2.in princ.
¶Pestis causa absentibus an debeantur distributiones quotidianæ.to.1.pag.411.col.1.in princ.
¶Petens mutuum ab eo,quem scit non nisi sub vsuris mutuaturum,non peccat.to.1.pag.243. col.1.in medio.
Petens hæreditatem non tenetur probare defunctum dominiũ rei petitæ tempore mortis habuisse.to.1.pag.42. colum. 1. in princ.
Petitio hæreditatis est iudicium vniuersale.to.1.pag.41.col.2.in princ.
Petitio hæreditatis qualiter proponenda sit,ibidem.
Petitio hæreditatis cur non detur contra titulo possidentem,ratio.to.1.pag.41.col.2.in princ.
Petitione hæreditatis quando non sit agendum,ibidem.col.2.in medio.
Petitio hæreditatis differt ab actione rei vendicationis. ibidem. col.2.in princ.
Petitio hæreditatis datur contra possidentem titulo acquisito post mortem testatoris.to.1.pag.42.col.1.in medio.
Petitio hæreditatis an detur cõtra possidentem titulo putatiuo. to.1.pag.42.col.2.prope finem.
Petitio hæreditatis non datur contra possidentem titulo acquisito ab eo,qui poterat petitione hæreditaris conueniri. to.1. pag.53.col.1.in med.
Petitio hæreditatis an detur contra emptorem rerum hæreditariarum.to.1.pag.42.col.2.in princ.
Petens alterius tanquam intestati hæreditatem,satis probat intestatum decessisse,eo ipso quod hoc allegat,nisi contrarium probetur.& inibi examinantur verba Bartoli in l.is potest.ff. de acquirend.hered.to.1.pagin. 287.col.1.in fine.
Petens licentiam à Rege vt constituat maioratum an teneatur mẽtionem facere filiorum omnium,quos habet.t.1. p.256.col. 1.in fine.
Petitorium an possit suspendi per possessorium in causa nobilitatis.to.1.pag.233.col.1.in fine.
Petitorio qualiter potuerit agi ab actore & reo circa intellectũ Clem. 1.de causa possess.tomo primo,pagina 234. columna.2. in princ.
Petitio reductionis est querela potius quàm appellatio.to.1. pa. 315.col.2.in fine.
¶Petri & ecclesiæ Romanæ primatus à Gelasio ex diuino elogio deducitur.to. 1.pag.468.col.1.in princ.
Petri & Pauli Apostolorum Martyrium.to.1.pag.468.columna.2. in fine.
Petri itinerarium,quod appellatur sancti Clemẽtis,libri octo apocryphi.to.1.pag.483.col.1.in princ.
Petrus & Paulus quo anno martyrio coronati & occisi fuerint. to.1.pag.468.col.2.in fine.
Petrus & Paulus apparuerunt Constantino Magno summæ crudelitatis improbantes decretum.tom.1.pagi.478. colum.1.in princ.
¶Pietatis causa an illa conditio,Si sine liberis decesserit,intelligatur de masculis substituta ecclesia,to.2.pag.97.col.2.in medio.
¶Pignus propriè dicitur cum res traditur creditori.to.1.pag.89. col.1.in prin.
Pignori dari filios,vide in dictione,Vendere.
¶Pignorationes.to.2.pag.303.col.secunda.in fine.
¶Pindari locus in Nemeis declaratur.to.1.pag.445. columna 2. in princ.
¶Piscationis & venationis materia.to.2.pag.521.cum sex sequentibus.
Piscaturæ & venationis interesse dari potest.to.2.pag.526. col.1. in medio.
Piscatoris & venatoris percussi operæ æstimari possunt,& debẽt. ibidem.columna.1.circa med.
¶Piscina quid.to.2.pag.526.col.2.in fine.
¶Pœna culpam præmittit.tomo secundo,pagina 449.columna.1. in fine.
Pœna non propriè dicitur irregularitas.ibid.
Pœna ordinaria non punitur homicidium,si defecerit animus ad occisionem,& quo modo hic animus colligatur.to.2.pag.467. col.1.in princ.
Pœna à iure inducta contra non exequentes vltimas voluntates, an requirat sententiam.to.2.pag.40.
Pœna adiecta in testamẽto qualiter committatur.tom. 2.pag.101. col.1.in prin.
Pœna adulterij non habet locum in coitu cum sponsa alterius de futuro, tomo secundo,pagina 116.columna prima.in medio.
Pœna à contractu matrimonij est omnino reijcienda.to.2.pa.146. col.2.in prin.
Pœna non debetur in foro conscientiæ etiam ipso iure à lege inducta.to.2.pag.368.col.1.in fine.
Pœna non debetur in foro conscientiæ,etiam si à lege dictum sit, vt sine sententia debeatur.to.secundo.pag.169.col.1.in prin.
Pœna laici committentis stuprum.to.2.pag.167.col.1.in medio.
Pœna conuentionalis an debeatur in foro conscientiæ.to.1. pag. 169.col.1.in medio.
Pœna debetur in foro conscientiæ quando ex parte recipientis est damni restitutio.ibidem col.1.in fine.
Pœna præscribi potest etiam mala fide.tom.2.pag.170. colu.1.in medio.
Pœna à testatore adiecta in foro conscientiæ debetur.to. 2.pagi. 170.col.2.in medio.
Pœna amissionis bonorum statuta contra incestas nuptias contrahentes variè intelligitur.tom.secundo.pagin. 170.cum sequenti.
Pœna amissionis bonorum à iure inducta ipso facto etiam ab hæredibus delinquentis exigitur.to.2.pag.167.col. 2.in princ.
Pœna partim remittitur propter iustum dolorem delinquentis. to.2.pag. 197.col.2.in fine.
Pœna criminis illius,qui causam dedit abortioni.tom.2.pag.475. col.1.per totam.
Pœna mortis quo iure adultero imponitur,atque inibi pœna adulterij explicatur.to.2.pag.198.col.2.in medio.
Pœna mortis pro adulterio an iustè à lege inferri possit.to.2.pa. 199.col.1.in medio.
Pœna Auth.hoc amplius,an sit statuta ipso iure.tomo 2.pag. 40.
Pœna periurij iure canonico quæ sit:to.2.pag.263.col.1. in fine.
Pœnam adijcere promissioni cõtrahendi matrimonij bonis moribus refragatur.tom.2.pag.8.col.2.in fine.
Pœnalis stipulatio apposita promissioni de non reuocando testamento vel non contrahendo matrimonio, est contra bonos mores.to.2.pag.269.col.2.in medio.
Pœnam licitam exigens ex conuentione non peccat,& an illa debeatur,etiam si non petatur.to.2.pag.169.col.1.in medio.
Pœnalem legem non esse in animæ iudicio seruandam quo modo sit accipiendum.to.2.pag.522.col.2.in medio.
Pœnæ omissio à lege facta in aliquo actu non arguit illum actum esse licitum.to.2.pag.119.col.2.in medio.
Pœnæ à legibus statutæ contra fœminas secundo nubentes iure canonico tolluntur.to.2.pag.149.col.2.in princ.294.col.2.in medio.
Pœnę censuræ à canonibus inductæ locum habent in foro cõsciẽtiæ.to.2.pag.420.col.1.in medio.
Pœnæ adiectio nulla est,si principalis contractus est nullus.to.2. pag.286.col.1.in fine.

¶Pœniten

nitẽtia solennis irregularitatẽ cõfert.to.2.pag. 453.colum.1. in prin.
Pœnitentiæ sacramentum nõ tantum ægrotis,sed & sanis tempore interdicti poterit ministrari.to.2.pagin.384.colum. prima, in fine.
¶ Pœna talionis vnde originem habuerit,& an ea hodie obtineat. to.1.pag.300.col.2.in fine.
Pœna tantum pecuniaria an iuste puniri possit homicidium.to.1. pag.301.col.1.in medio.
Pœna pecuniaria grauius punitur nobilis, aut cõstitutus in dignitate,quàm plebeius.tomo 1.pagina 301. columna secunda, in fine.
Pœna ignominiosa non sunt afficiendi nobiles,nec torquendi sicut plebei.to.1.pag.301.col.2.in fine.
Et an in pœnis relatiuis & vbi quis ex lege puniendus est eadem pœna deferendum sit nobilitati ac dignitati personarum.to.1. pag.302.col.1.in fine.
Pœna amputationis manus dextræ etiam si delinquens eam non habeat in sinistra exequenda est.tomo 1.pagin.302. columna.2. in princ.
Pœna est remittenda vel minuenda delinquenti ob insignem eius peritiã, seu ex eo quod artifex sit celebris magnique nominis, & ideo reipublicæ maxime vtilis.tomo 1.pagina 302.colum.2. in fine.
Pœna mortis puniri iuste potest furtum: & inibi de tribus furtis, & de vno graui & enormi puniendo.tom.1.pagin.303.colum.1. in princ
Pœna legis potest quandoque à iudice vel minui vel augeri ex iusta causa.to.1.pagi.303.col.2. in medio.
Pœna vim inferentibus meretricibus,vide in verbo,Meretrix.
Pœna est iuxta proportionem delicti constituenda attenta qualitate injuriam inferentis, & eius cui fuerit illata.to.1.pag.301. col.2.in princ.
Pœnalis constitutio quãdo sit extendenda,t.1.p.210.columna 1.in prin.
Pœna apposita pro conseruanda pace an possit remitti in præiudicium fisci vel Ecclesię.tom.primo,pagina 225.columna prima in fine.
Pœna carceris an imponi possit.tomo 1.pagina 191.columna 1. in princ.
Pœna amputationis alicuius membri & mortis in lege definita,an incipiendum à minore.to.1.pag.310.col.1.in medio.
Pœnæ pecuniariæ quo modo distribuẽdæ à iudicibus ecclesiasticis:to.1.pag.304.col.1.in fine.
Pœnæ consentire videtur,qui non appellat à sententia,lata in capitali causa,& ea sententia transit in rem iudicatam.t.1. p. 299. col.2.in medio.
Pœna talionis quomodo intelligenda.tom.1.pagin. 301. colum.1. in fine.
Pœna est minuẽda propter publicam reipublicæ vtilitatem.to.1. pag.302.col.2.in fine.
Pœna legis minui vel augeri à iudice proprio iudicio.to.1. pagi. 303.col.2.in fine.
Pœna pecuniaria clerico ob iniuriam irrogata, quo modo sit distribuenda.to.1.pagina304.col.2.in princ.
Pœna ob falsos testes bis afferentem qualiter augẽda sit.to.1.pa. 309.col.2.in fine.
Pœna sagittarum non est exercenda,nisi prius sagacibus cõpressis stranguletur quis.to.1.pag.310.col.2.in fine.
Pœnitens an possit propria crimina sacerdoti per scripta tradere. to.1.pag.318.col.2.in fine.
Pœnitentia siue publica siue solennis plurimum differt à punitione externa.to.1.pag.306.col.1.in medio.
Pœnæ contra alienantes res ecclesiæ qualiter sunt admittendæ. to.1.pag.331.col.1.in princ.
Pœna æterna & spirituali nunquam puniuntur innocentes diuino iudicio.to.1.pag.295.col.1.in fine.
Pœna pecuniaria & non corporali potest quis puniri ob alterius crimen.to.1.pag.298.col.2.in princ.
Pœna ignominiosa an sufficiat loco solutionis.to.1.pag.259.col. 2.in princ.
Pœna pecuniaria quando sit mutanda in corporalem.to.1.p.269. col.1.in fine.
Pœna pecuniaria non potest mutari in corporalem actore inuito, & hoc in priuato accusatore,sed si fisco applicetur poterit mutari,to.1.pag.260.colum.2.circa medium.
Pœna sequitur crimẽ,nis auctorem.to.1.pag.294.col.2.in medio.
Pœna quandoque absque culpa diuino vel humano iudicio infertur,quauis ex lege iustitiæ absque culpa & causa nemo sit puniendus.ibidem.
Pœna temporali bonorum & corporis quãdoquẽ Deus optimus maximus ob alterius culpam innocentes afficere dignatur ex causis humano iudicio occultis,& latentibus. tomo 1.pagina 294.col.2.in fine.
Pœna commissi odiosa est.tomo primo,pagina 385.columna 2.in medio.
Pœna corporis puniri innocentes an aliquando possit humana lex imitatione diuini iudicij.tom.1.pag.295.col.1.in princ.
Pœnæ aduersus hæreticorum filios ætate Diui Augustini nondũ fuere à canonibus statutæ. tomo primo,pagina 298.columna 1.in medio.
Pœnitentiæ sacramentum nequaquam negari potest vltimo damnatis supplicio,si hi verè pœniteant,etiam si atrocissima perpetrauerint crimina.tom.1,pag.262.col.1.in medio.
Etiam tempore interdicti.ibid.
Et quid de sacramento Eucharistiæ,aut extremæ vnctionis. ibidem.
Pœna crucis ante Christi passionem vbique locorũ infamis erat. tom.1.pag.452.col.2.in prin.
Pœnitentiæ locus est in contractu donationis.tomo primo,pagina 220.col.2.in princ.
Pœnitentiam non admittit contractus innominatus, vbi gratia vnius tantum ex pacisecntibus fit. tomo primo, pagina 221. col.1.in medio.
Pœnitentiæ locus an sit in cõtractibus innominatis matrimonij fauore.tom.1.224.col.1.in prin.
Pœnitentia licita est in contractibus innominatis,etiam ad pium opus celebratis.tomo 1.pag 224.col.1.in fine.
Pœnitentes ex iudicis ecclesiastici sententia non sunt quo ad alia crimina iudici ecclesiastico subiecti vt necessario sint apud eũdem accusandi.tom.1.pag. 120.col.2.in prin.
Pœnitentia solennis quæ sit:tomo primo,pagina 120. columna 2. in medio.
Pœna à iudice per sententiam inflicta non potest ab eo mitigari & mutari,nisi in continenti.tomo primo,pagina 122. colum. 1.in fine.
Et an crimine hæresis hoc fieri possit.ibid.
Pœna aduersus iudices ecclesiasticos statuta iure Regio. tomo 1. pag.[illegible]5.col.1.in princ.
Pœnæ statutæ sunt in hoc Regno Castellæ aduersus eos,qui impetrant à summo Pontifice ea,quæ sunt regij iuris patronatus.tomo 1.pag.127.col.2.in medio.
Pœnitentiæ sacramenti qui sit verus minister. tom.1.pag.205.columna 1.in medio.
Pœna adulterantis monetam quæ sit:tomo 1.pagina 544. colum. 2.in princ.
Pœna expendentis falsam monetam. tomo primo,pag. 545.col.1. in fine.
Pœna corporis punitus loco pecuniariæ,quam præ inopia soluere non potuit,an si post modum bona acquisierit, teneatur ad solutionem.tom.1.pag.259.col.2.in princ.
Pœna exilij sententia iudicis alicui indicta,donec iudex eam reuocauerit morte iudicis nequaquam reuocata censetur. tomo 1. pag.420.col.2.in princ.
¶Politica nobilitas nec aliquis nobilis præsumitur.tom.1.pagin. 232.col.2.in medio.
¶Pollutio nocturna dormientis per se peccatum non est. tomo 1. pag.486.col.2.in fine.
Pollutio nocturna quando inducat abstinentiam à celebratione, & communione Eucharistiæ.ibid.
¶Pollicitatio an iure canonico pariat obligationem. tomo 2.pagina 291.col.1.in princ.
Pollicitatio iuramento confirmatur, vt etiam iure ciuili actionẽ pariat.tomo 2.pag. 91.col.2.in fine.
¶Pompeia lege punitur filius etiam spurius occidens parentes. tom.2.pag.216.col.1.in fine.
Pompeia lege de parricidiis puniendus est filius etiã spurius patrem occidens. tomo primo,pagina 296.columna prima,in princ.
¶Pondus vnciæ,dragmæ,scrupuli,oboli,siliquæ.tomo primo,pagina 513.
¶Pontifex Maximus an debeat Cardinalium aut iurisperitorum consilium petere. tomo primo,pagina 306.columna prima, in fine.
Pontifex Maximus an & quando possit auferre ab Episcopis potestatem administranda ea sacramenta, quæ sunt eis reseruata. tom.1.pag.204.col.1.in fine.
Pontifex Romanus potest eximere clericos à iurisdictione seculari,etiam si non fuerit hoc iure diuino statutum.tomo 1. pag. 110.col.2.in princ.

Pontifex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pont fex potestatem habet ferendi leges in his,quæ sunt ecclesiæ regimini,& administrationi conducibilia.ibid.
Pontifex Romanus iustè potuit priuilegium fori quo ad clericos coniugatos temperare in capitulo vnico de clericis coniugat. in 6.tom.1.pag.112.col.1.in prin.
Pontifex summus derogare potest iuri patronatus laicorum cum expressa derogatione.tomo primo,pagina 172.colum.secúda, in medio.
Pontifex Romanus non potest essentialia sacramentorum mutare.tom.1.pag.204.col.1.in princ.
Pontifex Romanus in his quæ ad fidem pertinent errare non potest.tomo primo,pagina 206.columna prima,in princ.& pagi. 476.col.1.in fine.
Et quid vt priuata persona.ibid.
Pontifex Romanus errare non potest in canonizatione sanctorum.tomo 1.pag.206.col.2.in princ.
Pontifex Romanus an possit dispensatione permittere vsuras. tomo 1.pag.357.col.2.in fine.
Pontifex Romanus an possit matrimonium copula consummatum dispensatione dissoluere.tomo secundo, pagina 190. col. 2.in medio.
Pontifex Maximus quo modo possit in voto & iuramento dispensare.tom.2.pag.246.col.2.in fine.
Pontifex Romanus an habeat potestatem temporalem. tomo 2. pag.531.col.1.in fine.
Pontificio iure concessa est actio ex pacto nudo, quæ iure autem ciuili non datur.tom.2.pag.45.
¶Populi an possint in Castellana republica constituere iudices & magistratus,qui ius litigantibus reddere valeant. to.1.pag.14. col.1.in princ.
Populi Castellani Regni ius habent eligendi iudices ordinarios ex Principis priuilegio,vel consuetudine aut præscriptione.tomo 1.pag.14,col.2.in medio.
Populus non potest in Castellana republica sibi iudices eligere, nisi forte rex negligeret mittere.tomo primo, pagina 14.colúna 1.in princ.
Quidam tamen ex priuilegio Principis, vel ex consuetudine aut præscriptione habent ius eligendi iudices ordinarios,quos,alcaldes vulgo dicimus.tomo primo,pagina 14.columna secunda,in medio.
¶Possessio ciuilis an sufficiat ad obtinendum in interdicto,quod, interim appellant.to.1.pag.64.col.1.in medio.
Possessio corporalis etiam in beneficiis necessaria est ad agédum interdicto,Vnde vi,tom.1.pag.424.col.1.in fine.
Possessioné beneficij an possit qs capere propria authoritate. ibi.
Possessione non priuatur quis post vnam sententiam in iudicio possessorio contra eum latam.tomo primo,pagina 88.column. 2.in fine.
Possessio etiam rei propriæ authoritate propria apprehendi non licet.tom.1.pag.424.col.2.in princ.
Possessionis apprehensio propria authoritate facta an iure aliqua pœna puniatur.tomo primo,pagina 425. columna secunda,in princ.
Possessio propria authoritate obtenta an habeat effectus iuris. & interdictum,vnde vi.tomo primo,pagina 426.columna prima, in princ.
Possessio beneficij apprehendi potest per procuratorem habentem mandatum generale.ibid.
Possessio beneficij qualiter acquiratur. tomo primo,pagina 426. col.1.in fine.
Et an per inuestituram tradatur. ibidem.columna secunda,prope princ.
Item an possit in conspectu beneficij apprehendi.ibidem.columna secunda.in fine,& pagina 426. columna secunda, in principio.& pagina 427.columna 2.in medio.
Et an aliquod discrimen sit inter traditionem possessionis, quæ clauibus fit, & eam, quæ per anuli dationem vel inuestituram. tomo primo,pagina 426.columna secunda,in fine.
Possessionis acquisitio an inducatur per traditionē instrumenti. tom.1.pag.427.col.1.in medio.
Possessio beneficij apprehensa in ipsa ecclesia,à qua titulum & nomen beneficium habet, transfert etiam possessionem omnium rerum ad beneficium pertinentium. tomo primo,pagina 427. col.2.in medio.
Possessio bonorum contra tabulas cur sic dicatur.tom.1.pag.507. col.2.in fine.
Possessoria causa,vide in verbo,Causa possessoria.
Possessor bonæ fidei habens titulum naturales fructus facit suos. tom.1.pag.174.col.2.in medio.
Et quid si hi fructus non extent.ibid.
Et quid de possessore sine titulo. ibidem.columna secunda,in fine.
Possessor bonæ fidei titulum non habens, an faciat suos fructus industriales.to.1.pag.175.col.1.in princ.
Possessor,qui alioqui tenetur restituere fructus extantes, eos nihilominus acquirit per triennij vsucapionē.to.1.pag.175.col.1. in princ.
Possessor damnatus vero domino rem restituere cum fructibus, an teneatur præstare fructus,quos ex melioratione ibi ab eo factis perceperit.to.1.pag.197.col.1.in princ.
Et quid in bonæ fidei possessore dicendum.ibid.
Possessio,vide in verbo,Interdictum.
Possidere pro possessore quis dicatur?tomo 1.pagin.43.colum.1. in princ.
Possidere aliud est,quàm in possessione esse.to.1.pag.64.colum.1. in princ.
Possidens & ratione possessionis præscribens ius percipiendi decimas ex certis agris,censetur præscripsisse non solum ius percipiendi fructus consuetos,sed & nouiter plantatos,& seminatos.to.1.pag.137.col.2.in fine.
Possessio ciuilissima tractatur an potuerit lege statui.tomo 1.pag. 376.col.2.per totam.
Possidens rem ex contractu,quem scit posse rescindi, an habeat bonam fidem.to.1.pag.174.col.1.in fine.
Possessio ciuilis & naturalis an transferatur in successorem maioratus absque aliquo actu apprehensionis.tomo 1.pag. 35.col.2. in princ.
Possessio vnde dicatur.tomo 2.pag.1.col.2.in prin.
Possessio an acquiratur sine aliquo actu corporeo.tomo 2.pagin. 393.col.1.in medio.
Possessionis acquisitio quid sit?tom.2.pag.392.col.2.in fine.
Possessionis retentio quid sit?tomo secundo,pag.393.col.1.circa medium.
Possessio ciuilissima quæ?tom.2.pag.393.col.1.post medium.
Possessio quid?ibid.
Possessio quando sit facti.tom.2.pag.393.col.1.circa finem.
Et quando sit iuris.tom.2.pag.393.col.2.in fine.
Possessio,an rectè diuidatur in naturalem & ciuilem. tomo 2.pagina 393.col.2.in medio.
Possessio quæ sit sufficiens ad præscriptionem?to.2.pag.394. col. 1.in princ.
Possessionis probationes.to.2.pag.397.col.1.in medio.
Possessio ficta an sufficiat ad præscriptionem?tomo secundo,pagina 398.col.2.in prin.
Possessio quandoque plurimum facti, quãdoque plurimum iuris habet.ibid.
Possessio triennalis iuxta regulam Cancellariæ obtenta defendit possessorem exceptione.tom.2.pag.430.col.1.in medio.
Possessio triennalis non defendit possessorem aduersus quem agitur de spolio.ibid.
Possessio triennalis etiam bona fide obtenta,non dat titulum.ibidem.Nec reddit tutum in conscientia.col.1.in medio.
Nec impedit quominus Episcopus possit exigere titulum. tomo 2.pag.430.col.1.in fine.
Possessor olim an præsumatur hodie possessor.tom.2.pagin.181. col.1.in fine,& pag.397.col.1.in prin.
Possessor bonæ fidei quis dicatur? tomo 2.pagin.416.colum.2.in medio.
Possessor olim an præsumatur hodie post decennium possidere. tom.2.pag.397.col.2.in medio.
Possessor olim an præsumatur hodie possidere quo ad interdictū, vnde vi.ibid.
¶Positi in conditione,quando censeantur positi in dispositione, & vocati.tom.2.pag.72.col.1.in fine.
¶Postea,dictio. tomo primo,pagina 21.columna prima, in princ.
¶Postmodum,dictio.tomo primo,pagina 320. columna secūda, in fine.
¶Potestas ecclesiastica in quo à ciuili & seculari differat. tomo 1. pag.2.col.1.prope finem.
Potestas ecclesiastica ab ipso Deo Iesu Petro vt Principi & Apostolorum cæteris, eorúmque successoribus concessa fuit. ibidem.
Potestas ecclesiastica supernaturalis est, in finémque supernaturalem tendit.ibid.
Potestas Regia ex Dei & naturæ ordinatione stabilitur.tomo 1. pag.4.col.2.prope medium.
Potestas ecclesiastica à potestate seculari distincta est. tomo 1.pagina 108.col.2.in prin.

Potestas absoluta quo pacto in principe distinguatur ab ordinaria.to.1.pag.381.col.2.in fine.
Potestas excommunicandi aut absoluendi alicui data,an possit ab eo delegari.to.1.pag.438.colum.1.in fine.
Potestatis absolutæ definitio.tomo primo,pagi.221.col.secunda, in fine.
Potestatiua conditio,vide in verbo,Conditio.
Potestas exercendi nudum ministerium ex officio aut dignitate, adhuc iure priuilegij alicui competens,delegari potest.tom.1. pag.438.co.2.in fine.
Potestas absoluendi & sic nudum hoc ministeriū competens alicui ex simplici delegatione alteri mandari non potest.to.1.pa. 439.col.1.in princ.
Potestas ordinis semel data indebilis est.to.1.pagi.204.colum.1. in medio.
Potestas ciuilis & temporalis iurisdictio in Castellana republica tota penes Regem est,adeò vt apud populos ipsos nulla manserit ciuilis iurisdictio.tom.primo,pagina 14.columna prima, in princ.
¶Potestas humana à diuina deriuatur,tom.2.pagin.513.colum.2. in medio.
Potestatis temporalis & spiritualis differentia.to.2.pag. 529.col. 2.in medio.
Potest quis,alteri ex congruo à Dei liberalitate impetrare bona temporalia,augmentum gratię,& quandoque primam gratiã. to.2.pa.333.col.1.in fine.
Potest quis pro alio de rigore iustitiæ satisfacere pro pœna temporaria,modò vterque sit in charitate.to.2.pag.328.column. 1. in princ.
¶Pubes quis dicatur in tractatu coniugali.to.2.pag.155.colum.1. in medio.
Pubere & impubere simul mortuis,cessetur pubes superuixisse. t. 1.pag.295.col.2.in princ.
¶Publica instrumenta paratam habent executionem. to.2. pag. 27.col.1.in fine.
Publicum instrumentum &c.vide in verbo, Instrumentum publicum.
Publicatis bonis filij non censetur publicata legitima portio ei debita ex bonis parentis qui tempore sententiæ viuebat, etiã vt post ipsius mortem in fiscum deferatur.to.1.pagin.299.col. 1.in fine.
Publicatio facta bonorum filij familias ob aliquod crimen,an extendatur ad peculium castrense.to.1.pagin.299.column.prima, in prin.
Et quid de peculio aduentitio. ibidem.columna prima, in medio.
Aut de peculio profectitio.ibidem.
¶Publiciana actio an iure Pontificio admittatur?to.2.pagin.433. col.2.circa finem.
¶Pueri qui ante pubertatem genuerint.to.2.pagin.155.colum.1. in medio.
¶Puer natus Dauid ex illicito coitu ob parentis crimen à Deo extinctus est. tom.primo,pagina 295.columna prima, in princ.
¶Pupillaris substitutus non est admittendus,nisi probet pupillum obijsse intra pupillarem ętatem. tomo primo,pa. 290.columna prima,in princ.&pagina 291.columna secunda. in medio.
Pupillus habet priuilegium vocandi aduersarios ad curiam in prima causæ cognitione.tomo primo,pag.19. colum. secunda per totam.
Pupillus & orphanus in quo differant.tomo 1.pagina 19.colum 2. prope finem.
Pupillus & alij habentes fori priuilegium, vtrũ possint eo vti aduersus simile,& par ius habentes.tomo primo,pa.23. colum.2. in fine.
Pupillus apud Iurisconsultum dicitur is,qui simul sit patre orbatur & minor pupillaris quidem ætatis.to.1.pagin.19.colum.2. in fine.
¶Punire potest iudex ecclesiasticus quandoq; delinquentes pœnis pecuniarijs.tomo primo, pagina 304. columna prima. in medio.
Et inibi quo pacto ipsa pœna sit distribuenda.ibidem.
Puniri an possit quis statuto pro alterius crimine.to.1.pag.298. col.2.in princ.
Et an possit statuto sanciri patrem teneri ad soluendam pœnam pecuniariam,qua filius fuerit condemnatus.ibidem.
Puniri non potest quis pœna corporis ob crimen alterius statuto, consuetudine vel lege, quamuis pœna pecuniaria possit.tom.1. pagin.298.colum.2.in princ.
Punitio innocentis aliena est à iustitia. tomo 1.pag.294.col.2.in medio.
Punitus corporali pœna pro pecuniaria,quam præ inopia nõ soluit,non tenetur etiam si peruenerit ad pinguiorem fortunam. tom.1.pag.259.col.2.in prin.
¶Punitio criminis mixti fori facta ab ecclesiastico iudice non impedit punitionem iudicis secularis.tom.2.pag.68.
¶Pupillaris substitutionis definitio.tom.secundo,pagina 76. col. 1.prope medium.
Pupillaris substitutio quo tempore requirat patriam potestatem ad eius effectum.ibid.
Pupillaris substitutio quibus verbis fiat. tomo secundo,pagi.76. col.2.in princ.
Pupillaris expressa quam vulgarem cõtineat,& an ea expiret finita pupillari.tom.2.pag.77.col.1.in prin.
Pupillaris substitutionis aliquot effectus.tomo secundo,pag.80. col.1.in medio.
Pupillaris substitutio an cõseruetur per Auth.ex causa.C.de liberis præterit.& quid de exemplari.tomo 2.pagin.80.colum.2.in medio.
¶Plures dantes causam damno,quomodo teneantur. tomo 2.pagina 539.col.1.in fine.
Plures vxores habere qua ratione sanctis patribus licuerit. tomo 2.pag.186.col.2.in prin.
Pluribus concurrentibus in furtum,si vnus restitueret in solidũ, an teneantur reliqui ei satisfacere pro virili.tomo secundo,pagina 539.col.2.post prin.
Plures vxores ducere an sit prohibitum iure naturali.tomo 2.pagina 186.col.1.in medio.
¶Pharisæi olim apud Iudæos decalogum in membranis scribere consueuerunt.tom.1.pag.488.col.2.in medio.
¶Philacteria quæ dicantur,& quæ reprobentur?to.1.pag.488.columna 2.in medio.
¶Philonis sci ipta multis dubia videtur.to.1.pag.462.col.2.in fine.
¶Phisiologus liber quis dicatur.tom.1.pag.485.col.2.in medio.
¶Pharaones idest Reges Aegypti significant.t.1.p.4.col.2.in prin.
¶Plagarum modus mensura erit peccati. tomo primo,pagi.300. col.2.in medio.
¶Plebei possunt torqueri,nobiles vero non. tomo 1.pagina 301. col.2.in fine.
Plebei pœna ignominiosa sunt afficiendi,nobiles autem minimè. tomo 1.pag.302.col.1.in princ.
Plebei & non nobiles puniuntur corpore,si non habent bona vnde soluant.tomo 2.pagina 302.col.2.in prin.
¶Plinij locus corrigitur.tom.1.pag.513.
¶Præcepta omnia moralia sunt iuris & legis naturalis.tomo 1.pagina 493.col.2.in prin.
Præcepta decalogi qua ex parte moralia & naturalia sunt nullam patiuntur dispensationem.tomo primo,pagina 394.columna 1.in princ.
Præcepta,quibus aliquid iniungitur, non obligant ad charitatis modum, sed possunt quantum ad substantiam operum extra charitatem impleri,vt euitetur peccatum.tomo primo,pagin. 497.col.2.in fine.
Præcepto de diebus aliquot Deo cõsecrandis iure humano etiã Pontificio derogari non potest. tomo 1.pagina 493.colum.2. in fine.
Præceptum decalogi de sabbatis sanctificandis partim est morale,partim cæremoniale.tomo primo,pagina 493.columna 1. in principio.
Præceptum hoc de festis diebus celebrandis qua ex parte morale censetur est iuris naturalis.tomo primo,pagina 493. colum. 2. in princ.
Præcepto sanctificationis dierum,quòd externus cultus,non internus præcipiatur.tom.primo,pagina 497.columna secunda, in medio.
Præcepta veteris legis an cessauerint, possintque noua lege iterum statui.tom.1.pag.235.col..in prin.
Præcepta veteris testamenti quotuplicia sunt.ibid.
Præceptum de decimis soluendis an fuerit cæremoniale,vel iudiciale.tom.1.pag.236.col.2.in fine.
Præceptio,priuilegiúmve de decimis percipiendis intra alienam parochiam,vel non soluendis,an ad noualia extendatur. tomo 1.pag.245.col.1.in medio.
¶Præcepta decalogi qua ratione immutabilia sunt, qua mutabilia. tomo secundo,pagina 495. columna secunda,in medio.
Præceptum , Non concupisces , non prohibet carnis concupiscentiam. tomo secundo,pagina 357.columna secunda. in princ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Præceptum diuinum vel humanum regulariter seruatur per opera extra charitatem facta ad hunc effectum, nequis nouam violati præcepti culpam contrahat. tom. 2. pag. 331. col. 1. in prin.

¶ Prælatus an teneatur facere inuentarium de rebus ecclesiæ. to. 2. pag. 25. col. 2. in princ.

Prælati an possint omittere rerum ecclesiasticarū repetitionē ob euitandum scandalum. tom. 2. pag. 496. col. 2. in princ.

Prælati iure veteri triginta annis præscribebant res alterius Episcopatus. tomo 2. pag. 399. col. 1. per totam.

Prælati ecclesiæ habent ab ipso Christo potestatem excommunicandi. tom. 2. pag. 311. col. 2. post medium.

Prælatus monasterij an possit eligi is, qui eiusdem religionem nó fuerit professus. tom. 2. pag. 29. col. 2. in prin.

Prælati ecclesiastici non possunt aliundè temporalē iurisdictionem habere, quàm ex Regia concessione. tomo 1. pagina 13. col. 2. in medio.

Prælato mortuo locatio non finitur, nec ab eius successore retractari potest, si ea facta fuerit nomine ecclesiæ, & ad tēpus iure permissum. tomo 1. pag. 327. col. 1. in princ.

Prælatus ac cæteri habētes administrationem alieni patrimonij, possunt petere in integrum restitutionē, sine mandato speciali. tomo 1. pag. 188. col. 1. in prin.

Prælati ecclesiastici quando titulo feudi temporalem obtinent iurisdictionem, ab eorum vicariis, ad feudi dominum directo appellandum est. tom. 1. pag. 13. col. 2. in medio.

Prælati lata significatione, inspecta suprema regia iurisdictione, dicuntur vassalli. tom. 1. pag. 13. col. 2. in fine.

Prælatus quando committit simoniam in beneficio conferendo. tom. 1. pag. 254. col. 1. in prin.

Prælatus diœcesanus & ecclesia fiscum habere dicuntur. tomo 1. pag. 304. col. 2. in medio.

Prælatus successor alterius an teneatur stare locationi factæ per prædecessorem. to. 1. pag. 327. col. 1. in prin.

Prælatus, qui iurauit non alienare res ecclesiæ si eas ad longum tēpus locauerit, periurus non est. to. 1. pag. 327. col. 1. in medio.

¶ Prærogatiuæ tribus quæ fuerint olim. tom. 1. pag. 444. col. 1. in in medio.

¶ Præscriptio non procedit sine possessione. tom. 1. pag. 245. col. 1. in medio.

Præscribens ratione possessionis ius percipiendi decimas ex certis agris, censetur præscripsisse ius illud nō tantum quo ad fructus consuetos colligi, sed quo ad nouiter plantatos. tom. 1. pagina 137. col. 2. in fine.

Præscriptio currit contra filium familias in bonis, quorum vsufructus patri non quæritur. tom. 1. pag. 199. col. 2. in medio.

Præscriptio non currit contra vxorem in rebus dotalibus. tom. 1. pag. 198. col. 2. in medio.

Præscriptio an tollat ius conuentionalis retractus. to. 1. pag. 199. col. 1. in medio.

Præscribi quandoque potest his, quæ sunt facultatis. tom. primo, pag. 199. col. 2. in prin.

Præscriptio an habeat vim aduersus ius offerendi pretium. ibid.

Præscriptiones quare introductæ sunt. to. 1. pag. 201. col. 1. in fine.

Præscriptio immemorialis par est priuilegio Principis. tom. 1. pagina 207. col. 2. in medio.

Præscriptio temporis quid efficere valeat in agris communibus, cultis tamen. tomo 1. pag. 139. col. 1. in medio.

Præscriptio & priuilegium differunt. tomo primo, pagina 240. col. 1. in medio.

Præscriptio triginta annorum an tollatur his dictionibus, quandoque, perpetuo, & similibus. tomo primo, pagina 200. col. 1. in princ.

Præscriptio an possit quenquam eximere à soluendis decimis. tomo 1. pag. 243. col. 1. in medio.

¶ Præscribere quid significet. tomo secundo, pagina 389. columna 1. circa medium.

Præscribendis iuribus incorporalibus, an & quādo sit necessaria scientia, & patientia. tomo secundo, pagina 395. columna 1. in medio.

Præscribo domum, aut fundum an latinè dicatur. tomo secundo, pag. 390. col. 2. in medio.

Præscripta actio apud Imperatores quid significet? tomo secūdo, pag. 390. col. 2. in fine.

Præscriptio exceptionem significat. tomo secundo, pagina 389. col. 1. in medio.

Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur. tomo secundo, pagina 390. columna prima. in medio.

Præscriptionis ex Canonistarum, vulgarique significatione definitio. tomo 2. pag. 392. col. 1. in prin.

Præscriptionis iustitia. tomo secundo, pagina 392. col. 1 in medio.

Præscriptio immemorialis. tomo secundo, pagina 396. columna 1. in fine.

Præscriptionum tempora varia. tomo secundo. pagina 399. cum quatuor sequentibus.

Præscriptio, & consuetudo differunt. tomo 2. pagina 404. colū. 2. in medio.

Præscriptio iurisdictionis meri, & mixti imperij ius dare potest. tom. 2. pag. 404. col. 1. in fine.

Et quo tempore. tomo secundo, pagina 404. columna secunda. circa finem.

Præscriptionis immemorialis & centenariæ discrimen. tomo 2. pagina 406. col. 1. circa medium.

Præscriptio immemorialis, quo modo probetur? tomo secundo, pag. 406. col. 2. in prin.

Præscriptio non acquirit ea, quæ à mera voluntate procedunt. tomo 2. pag. 409. col. 2. in medio.

Præscriptio 10. vel viginti annorum tituli allegationem, & probationem requirit. tomo secundo, pagina 411. columna secunda. in fine.

Præscriptio 30. vel 40. annorum nō requirit titulum, sed bonam fidem. tomo secundo, pagina 412. columna prima. in principio.

Præscriptio immemorialis nunquam requirit titulum. ibid.

Præscriptio centenaria titulum non exigit. ibid.

Præscriptio cum mala fide nullo tempore procedit. tomo 1. pagi. 422. col. 1. in medio.

Præscriptio iuris patronatus quanto tempore fiat. tomo secūdo. pag. 429. col. 1. in medio.

Præscriptio merè odiosa sola citatione interrumpitur. tomo 2. pagina 436. col. 2. circa finem.

Præscriptio contra Romanam ecclesiam non interrumpitur per Bullam cœnæ domini. tomo secundo, pagina 436. columna 2. in fine.

Præscriptio semel interrupta, an cessante interruptione nō possit institui. tom. 2. pag. 437. col. 1. in medio.

Præscriptiones an sint iustè legibus humanis introductæ. tom. 2. pag. 438. col. 1. in medio.

Præscriptione acquiratur ne dominium directum an vtile? tom. 2. pag. 438. col. 2. in medio.

Præscriptione an derogetur iuri naturali, si ea acquiratur dominium directum. tom. 2. pag. 440. col. 1. in medio.

Præscriptio an & quando tribuat actionem præscribenti contra veterem dominum? tom. 2. pag. 440. col. 2. in fine.

Præscriptio an det proprietatem rei præscriptæ. tom. 2. pag. 441. col. 1. in medio.

Præscriptione per restitutionem rescisa, an sit datiua, an natiua actio, quæ veteri domino competit. tomo secundo, pagi. 441. col. 1. in medio.

Præscriptio defendit, etiam in animæ iudicio eum, qui post præscriptionem scit rem alienam fuisse. tomo secundo, pag. 442. columna 2. in fine.

Et quid in ea præscriptione, quæ perfecta est, sine vlla domini negligentia. tom. 2. pag. 443. col. 1. in medio.

Præscriptio anni, & diei non admittitur in iudicijs. tomo secūdo, pag. 434. col. 1. in medio.

Præscriptio tum non procedere, tum dormire ac cessare, tum interrumpi dicitur. tomo 2. pagina 435. columna prima, in fine.

Præscriptio 10. vel 20. annorum per litis contestationem interrūpitur. tom. 2. pag. 436. col. 1. in medio.

Præscriptio 20. & 40. annorum cum bona fide procedens sola interrumpitur contestatione. tomo secundo, pagi. 436. columna 1. in fine.

Præscriptionis exceptio etiam ab arbitratore admittenda est. tomo 2. pag. 444. col. 1. in medio.

Præscriptam rem potest, qui præscripsit sine peccato contra veterem dominum defendere. tomo 2. pagina 443. colum. 2. in fine.

Præscriptionum triplex causa, quòd aut fauorabilis est aut odiosa, aut mixta. tom. 2. pag. 436. col. 2. in medio.

Præscriptio triginta annoru, an rescindatur restitutionē per à maioribus ex iustæ ignorantiæ causa. to. 2. pagi. 445. col. 1. in fine. & col. 2. in fine.

¶ Præsides ciuitatum aut aliorum locorum non possunt admittere appellationem factam ab ipsorum vicarijs ad se ipsos, cū sit idem tribunal. tomo 1. pag. 16. col. 2. in prin.

Præside mortuo an eius vicarius possit iurisdictione vti. tomo 1. pag. 14. col. 1. in medio.

Præsentatus ab eo patrono qui est in quasi possessione, an præferendus sit præsentato à vero patrono, interim dum nōdum est sententia lata in proprietate iuris patronatus. to. 1. pag. 51. col. 2. in fine.

¶ Præsumptio iuris transfert in aduersarium onus probandi. to. 1. pag. 286. col. 1. in prin.

Præsumitur testem iuratum dixisse, si tabellio id scripserit.

Præsumptiones & coniecturæ non sufficiunt ad constituendam probationem perfectam. to. 1. pag. 218. col. 1. in princ.

¶ Præsumptio pro aliquo à iure inducta est ab eo alleganda. to. 2. pag. 92. col. 2. per totam.

Præsumptio capit. is qui fidem. de sponsalibus. est iuris & de iure. to. 2. pag. 120. col. 2. in princ.

Præsumptio iuris & de iure an recipiat probationē in contrariū. to. 2. pag. 121. col. 1. prope finem.

Præsumptio ex annua præstatione longo tempore titulum inducens admittit probationem in contrarium. to. 2. pag. 408. col. 1. in fine.

Præsumptio iuris communis contra præscribētem facit esse titulum necessarium. vbi aliàs non esset. t. 2. p. 412. col. 1. in medio.

Præsumptio malæ fidei an tollatur 30. annis. to. 2. pag. 421. col. 2. in medio.

¶ Precarium siue constitutum habet vim transferendæ possessionis, non solum in bonis præsentibus & iam quæsitis, sed & in futuris. to. 1. pag. 106. col. 1. in fine.

Precarium simpliciter cōstitutum morte concedentis non extinguitur, donec ab hærede reuocetur. to. 1. pag. 419. col. 2. in prin.

Precarium quid sit. ibidem.

Precarium expressim constitutum donec reuocatum fuerit non expirat morte concedentis. to. 1. pag. 420. col. 1. in medio.

Precarium constitutum expressim ad voluntatem concedentis ipsius morte ipso iure finitur. to. 1. pag. 420. col. 2. in princ.

Precarium non potest statim absque causa reuocari. to. 1. pa. 421. col. 2. in medio.

Precarium in quo differat à commodato. ibid.

Precibus an sit significandum id, quod Principem, etsi sciret, à cōcessione non auerteret. to. 1. pag. 253. col. 1. in princ.

¶ Presbyteri quo modo iuramentum præstare debeant. to. 2. pa. 240. col. 2. in medio.

¶ Præsens & tacens quando videatur consentire in matrimoniū. to. 2. pag. 151. colum. 2. in princ.

¶ Præstatio annua, vide, Annua præstatio.

¶ Prætoris Romani officium circa ius dicendum. to. 2. pagin. 414. col. 1. post medium. & pag. 415. col. 1. in fine.

Prætorijs stipulationibus facti alieni an sit satis diligētissimè curasse, quod alter faceret. to. 2. pag. 294. col. 1. circa medium.

¶ Prima tonsura an sit ordo. to. 2. pag. 46. col. 2. in princ.

Primus motus sensualitatis non est peccatum. to. 2. pag. 486. col. 2. in fine.

¶ Prima tonsura an sit ordo, & an ab Abbatibus conferri possit. to. 1. pag. 205. col. 1. in fine.

Primatus Petri & ecclesiæ Romanæ à Gelasio ex diuino elogio deducitur. to. 1. pag. 468. col. 2. in princ.

Primatus apud latinos quid significet. to. 1. p. 468. col. 2. in princ.

Primatus Græcè quomodo appelletur. ibidem.

Primatus honoris datus est Constantinopolitanæ ecclesiæ post Romanam ecclesiam. to. 1. pag. 469. col. 2. in medio,

¶ Primipilus quis dicatur? to. 1. pag. 231. col. 1. in fine.

¶ Primogenij successor potest petere ex causa, vt bona primogenij esse iudicentur. tomo primo, pagina 248. columna prima, in princ.

Primogenijs alijsq; dispositionibus potest adiici cōditio, ne presbyter, nec monachus sit. tomo primo, pag. 251. colum. secunda, in medio.

Primogenituræ ius defertur omnino nepoti patruo excluso. to. 1. pag. 143. col. 2. in fine.

¶ Pretium annui reditus perpetui quod sit? to. 1. pag. 406. col. 2. in fine.

Pretium iustum annui reditus ad vitam constituti, qualiter definiatur. tomo primo. pagina 397. columna secunda, in medio.

Pretium iustum annui reditus regia lege definitum est ad rationem vnius pro quatuordecim. tomo primo, pagina 400. col. 1. in princip.

Pretium à lege definitum, an sit necessarium quoties reditus annuus iam constitutus ab emptore venditur alteri. tomo 1. pag. 401. colum. 1. in princ.

Pretij mentio emptionem arguit. tomo 1. pagina 406. columna 1. in fine.

Pretium rei emptæ quando peti possit à venditore si res fuerit euicta. tomo primo, pagina 428 columna prima, in principio.

Pretium vnicum vel pro mensuræ modo distributum an constituat discrimen aliquod. to. 1. pag. 111. col. 1. in princ.

Pretio maiori vendens, quàm à lege fuerit definitum an teneatur ad restitutionem. vide in dictione, Vendens.

Pretium iustum alicuius rei non in puncto indiuisibili consistit, sed habet latitudinem. to. 1. pag. 266. col. 1. in med.

Pretium cuiusque rei triplex est. ibid.

Pretium cuiusq; rei quomodo potest testibus probari. to. 1. pag. 267. col. 1. circa med.

Pretium cuiusque rei non ex re, sed ex hominū æstimatione perpenditur. to. 1. pag. 267. col. 2. in princ.

Pretium rei potest augeri, vel minui ex paucitate emptorum, & multitudine mercium. tomo primo, pagina 268. columna 1. in princ.

Pretium potest taxari fauore reipublicæ. to. 1. pag. 268. colum. 1. in princ.

¶ Primogenium à duobus constitutum, an ab altero tantum reuocari possit. to. 2. pag. 4. col. 2. in med.

Primogenij constitutio etiam à Principe facta qualiter reuocari possit? ibid.

¶ Princeps potest priuilegium concedere alicui, vt solus is in aliquo loco venetur piscetúrve. tomo 2. pagina 525. columna 1. in med.

Princeps an teneatur seruare leges humanas, vel sit ab eis solutus. to. 1. pag. 313. col. 2. post med.

Princeps non habens superiorem potest bellum indicere suo iure. to. 1. pag. 527. col. 2. post princ.

Principes an possint prohibere venationem. to. 2. pag. 521. col. 1. in med.

Principibus actus humani subiiciuntur. to. 2. pagina 32. colum. 2. in princ.

Principis secularis res quo tempore præscribantur. to. 2. pa. 402. col. 1. in med.

Principis res mulàs modis considerantur. ibid.

¶ Princeps an transferat dominium sine traditione? to. 1. pag. 330. col. 1. in princ.

Princeps ecclesiasticus legem condendo potest pœnam mortis inferre. to. 1. pa. 346. col. 1. in fin.

Principes & Imperatores ab origine mundi populorum suffragijs eligebantur. to. 1. pa. 3. col. 2. in prin. & pa. 4. col. 1. in med.

Principis rescriptum non porrigit vim & effectū, nisi in hos, cū quibus datum est, & quorum in eo mentio fit. to. 1. pa. 55. col. 2. in fine.

Princeps non potest tollere defensionem. to. 1. pagina 87. colum 2. in princ.

Principes seculares sunt in spiritualibus & ecclesiasticis summo Pontifice inferiores. to. 1. pag. 110. col. 2. in fine.

Princeps quas leges ferre & seruare teneatur. to. 1. pag. 111. col. 1. in fine.

Princeps an possit reuocare priuilegium ab eo subito cōcessum vide in verbo, Priuilegium.

Princeps potest derogare his, quæ non sunt iure naturali diuinó ve inducta. to. 1. pag. 379. col. 2. in med.

Princeps tollere potest impedimentum ab aliquo, quod eum incapacem alicuius iuris efficiebat, etiam in præiudicium alterius. ibid.

Princeps poterit capacem successionis efficere eum, qui ex legibus vel ex voluntate testatoris incapax erat. ibid.

Princeps potest illegitimum proprio rescripto efficere legitimū expressim ad feudum consequendum. tom. 1. pag. 380. col. 1. in princ.

Princeps an possit testamentis priuatorum derogare, aut eorum leges, & conditiones tollere, aut mutare. to. 1. pag. 386. col. 2. in medio. & to. 1. pag. 381. col. 1. in princ. & per totum illud Caput Sextum.

Princeps non potest tollere dominium à priuato absque causa vtili reipublicæ. tom. 1. pag. 380. col. 2. in medio.

Princeps cum sit animal rationale, & rationi subiectum, non debet vti potestate absoluta. to. 1. pag. 382. col. 1. in medio.

Princeps optimus in id tenetur leges ab eo latas dirigere, quod magis sit iustitiæ consonum. tomo 2. pag. 30. col. 2. in medio.

Princeps iure nondum alteri quæsito derogare potest. tomo primo, pag. 382. col. 2. in princ.

Princeps licet possit reuocare legem humanam, non tamen potest tollere effectus iam ex ea ante reuocationem perfectè deductus. to. 2. pa. 382. col. 2. in fin.

Princeps potest donationibus à se factis modum, & conditionē præscribere. to. 1. pag. 384. col. 1. in medio.

Et quid de priuato. ibid.

Princeps non tenetur proprijs expensis numos percutere, idcir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo vltra ipsius materię æstimationem numismata taxantur.to. 1.pa. 541.col. 1.in medio.
Princeps ad subueniendum publicæ necessitati, publicisque expensis,poterit monetam pluris æstimare ibid.
Princeps an possit mutare pecuniæ valorem. to. 1.pag. 541.col. 1.in fine.
Princeps in quibus casibus citationem & appellationem tollere potest.to. 1.pag.88.col. 1.in princ.& pag.88.col. 1. per totam.
Princeps an possit transferre dominium sine traditione venditionis,donationis,aut priuilegij titulo.to.1.pag.340.colum. 1.in princ.
Princeps potest ex sua scientia contra acta & probata iudicare. to.1.pag.160.col.2.in med.
Principia quæ sint apud Martianum Iurisconsultum. to.1. pag.510. col. 1.in medio.
¶ Prior creditor habens specialem, & generalem hypothecam, non potest in præiudicium posterioris vti generali,nisi excussa prius speciali.to.1.pag.433.col.1.in prin.
Prior tempore potior est iure.tomo 1. pagina 231. columna prima,in princ.
¶ Priscus Assuerus Artaxerxes Cyro maiori successit in Regno.t. 1.pag.463.col.2.in princ.
¶ Priuata scriptura quot testes requirat.to.1.pag.81. colum. 1.in fine.
Priuata scriptura quo ad hypothecariam, an sit publico instrumento posteriori præferenda:to.1.pag.82.col.1.in med.
Priuatæ scripturę recognitio quonam modo efficienda est à testibus.to.1.pag.80.col.2.in fine.
Priuata scriptura quando semiplenè probet.to.1.pag.82.col.2.in medio.
Priuati agri dominus.vide in verbo,Agri priuati.
Priuata scriptura.vide in verbo,Scriptura.
Priuati duo controuertentes ob diuersa instrumenta eadem die confecta,quis præferendus erit.to.1.pag.230.col.1.in med.
Priuatus ex causa onerosa agens contra priuatum rem possidentem,an teneatur titulo lucratiuo probare ius hypothecæ ante donationem reo factam sibi competere ad illam rem. to.1. pag.230.col.1.in fine.
Priuatum sigillum vel publicum quando probet: tom. 1.pag.83. col. 1.in fine.
¶ Priuatus potest sibi facta in iniuriâ vlcisci si non sit facultas iure experiundi.to.2.pag.527.col.1.in fine.
¶ Priuilegio an & quando quis possit vti aduersus habentem idē priuilegium.to.2.pag.400.col 2.in med.
Priuilegia pària habentium is præfertur, qui habet priuilegium iuri communi conueniens.to.1.pag.24.col.1.in fine.
Priuilegium reuocandi domum quibus competat cum apud iudices curiæ conueniuntur.to.1.pag.18.col.1.in med.
Priuilegium reuocandi domum non competit his , qui in curia alios ad iudicium vocauerint.to.1.pag.19.col.1.in med.
Priuilegium viduæ cōceditur etiam fœminis virum habentibus, si is sit eis inutilis.to.1.pag.23.col.1.in med.
Priuilegium vocandi ad curiam Regis quemcūque an habeat ecclesia quo ad primam causarum cognitionem.to.1.pag.23.col. 1.in med.
Priuilegij exēplatio quo pacto fieri debeat.t.1.p.80.col.1.in med.
Priuilegium à Romano Pontifice habēs, vt fructus beneficij etiā absens recipiat, an ex eo habeat distributiones quotidianas. to.1.pag.402.col 1.in princ.
Priuilegium à Principe subdito concessum potest ab eo reuocari,& tolli.to.1.pag.379.col.2.in princ.
Priuilegia multa habet legitimatio.tom. 1.pag.507.columna prima,in med.
Priuilegium seu conuentio de decimis non soluendis cōcessum ab eo,qui ius habebat percipiēdi decimas,quomodo sit interpretandum.to. 1.pag.218.col.2.in fine.
Priuilegium clericorum.vide in verbo,Exemptio clericorum.
Priuilegia bonorum clerici.vide in verb.Clericus.
Priuilegium l.assiduis.C.qui potior.in pigno.hab. an habeat locum in dote,cuius numeratio sola confessione mariti probatur.to.1.pag.190.col.2.in med.
Priuilegium reuocandi domum non competit legatis pro contractibus tempore legationis factis.tom.1.pa.18.col.2.in med.
Quid autem si legatus vel alij simile ius habentes contraxerint, vt aduenæ,an habeant ius reuocandi domum. ibidem.col.2.in fine.
Priuilegium viduarum an prosit litis consortibus & iis,qui commune ius cum viduis & pupillis habere contendunt. to.1.pag. 25.col. 1.in fine.
Priuilegium recipiendi decimas & præscriptio in quo differunt. tomo 1.pag.240.col. 1.in medio.
Priuilegio Romani pontificis an possint laici eximi à solutione decimarum.to.1.pa.242.col.2.in fine.
Priuilegium,ne conueniatur vltra quàm facere potest, non competit socero aduersus generum.to. 1.pag 332.col. 1.in princ.
Priuilegia concessa pauperibus,non cōpetunt his, qui data opera in paupertatem inciderunt.ibid.
Priuilegia concessa pauperibus non sunt seruanda quoties alteri fit præiudicium,si pauperes in eum statū ob scelera,& culpam deuenerint.tomo 1.pag.332.col. .in princ.
Priuilegium habens ne cōueniatur vltra quàm facere possit,non mittitur in carcerem,& non à contrario.to. 1.pa.258.col.2.in fi.
Priuilegium datum à Principe alicui,an prosit eius filiis natis ante concessionem priuilegij,to. 1.pag.297.col.2.in medio.
Priuilegium senatorum,filijs eorum comperit, etiam si sint nati ante senatoriam dignitatem.to. 1.pag. 297.col.2.in princ.
Priuilegium,quod pater habebat,an cōpetat filiis natis ante crimen parentum.to. 1.pag.297.col.2.per totum.
Priuilegium matris ob administrationem tutelæ.t.1.pag.257.col. 1.circa finem.ne scilicet conueniatur vltra quàm facere potest.
Priuilegium nobilium non est simile priuilegio militum in hoc quod non possint conueniri vltra quàm facere possint.to. 1.pa. 258.col.2.in fine.
Priuilegio & dispensatione Romani Pontificis vsura permitti nō potest,neque licita est.to. 1.pag.357.col. 1.in prin.
Priuilegium pauperum&miserabilium personarū quib.in causis non erat admittendum.to. 1.pa.23.col.1.in fin.
Priuilegium viduitatis amittit vidua,si luxuriose viuat.to. 1.pag. 22.col.2.in princ.
Priuilegium fisci an competat etiam doti.to. 1.pagi. 105.colum. 2.in fine.
¶ Probatio leuis in antiquis sufficit propter difficultatem probationis,to. 1.pag.79.col. 1.in medio.
Probationi locus non est post conclusionem in causa. tom.1.pag. 97.col. 1.in medio.
Probationes testium & instrumentorū sunt veluti media,ad elucidandam veritatem.to.1.pag. 158.colum. 1.in medio.
Probatio admittitur contra eum cuius iurati responsioni legi standum est.to. 1.pagi.318.col.1.in medio.
Probationes vbi sunt pares pro fisco,etiam actore est pronuntiādum.to 1.pag.230.col.2.in princ.
¶ Probare an teneatur quis se esse legitimum filium.to.2.pa.207. col.2.in medio.
Probatio in matrimoniali causa qualis requiratur.to.2.p.232.col. 1.in medio.
Probatio impedimenti coniugalis ante matrimonium quæ sit sufficiens.to.2.pag.178.col.2.per totam.
Probatio filiationis qualiter fiat,to.2.pag. 108.per totam.
Probatio indirecta aduersus præsumptionem iuris & de iure admittenda est.to.2.pag.121.col. 1.in fine.
Probationis immemorialis præscriptionis.to.2.pag.406.colu.1. in prin.
Probatis extremis præsumitur media.to.2.pag.397.column.2. in medio.
Procurator cum libera,an possit agere ea,quæ mandatum exigit speciale.to.2.pag.7.col.2.in medio.
Procurator potest pro alio contrahere matrimonium.to.2.pagi. 152.co.1.in medio,
¶ Proditorius homicida,quique alium insidiose occiderit ab ecclesia inuitus abducitur,& vi publica ad punitionem trahitur. to.1.pagina 344.colum.1.in medio.
¶ Prohibitio alienationis facta extra familiam vltra quartam generationem non habet vim.to. 1.pag.374.colum.2.in medio.
Prohibitio alienationis ex causa maioratus facta perpetua censetur:& an idem in fideicommissis.
¶ Prohibentes venationem tenentur ad damnum, quod ex multitudine animalium vicinis obuenerit.to.2.pag. 525.colum.1. in fine.
Prohibitio alienationis facta ab arbitris non impedit translationem dominij.to.2.pag 78.
Prohibitio alienationis extra familiam impedit extranei hęredis institutionem.ibi.
Prohibitionis verba vniuersalia etiam successorem legitimum repellunt. tomo secundo,pagina 79.columna secunda,in fine.
Prohibitus alienare aliquam rem simpliciter, non prohibetur eā legare,vel extraneo hæredi relinquere.tom.2.pagi.79. col. 1.in fine.
Prohibitus exigere an videatur prohibitus accipere ab sponte dante.tomo secundo,pagina. 285.columna prima,in princip.

Trohi

Prohibitus alienare extra familiam an possit in hæredem legitimum rem prohibitam alienari transferre. to.2.pa.78.col. 1.in princ.
¶Procurator ad acceptandum beneficium.tom. 1.vide in verbo, Acceptatio.
Procurator an possit acceptare,& apprehendere possessionē pro altero,vide in verbo,Mandatum.
Procurator habens mandatū cum libera administratione potest petere in integrum restitutionem.tom. 1.pagin. 186.colum.2. in fine.
Et an verba huic clausulæ similia inducant mandatum speciale. ibidem.
Procurator quando possit esse religiosus sine licētia Abbatis. t.1. pag. 188.col.1.in medio.
Procurator qui expressam mandati reuocationē ignorans,bona fide rem tradidit,transfert possessionem,dominiúmque nusquā transfertur.to.1.pag.35.col.1.in princ.
Procuratoris officium an vile sit & excuset à contributione vectigalium.to. 1.pag.73.col. 1.in medio.
¶Proles suscepta est iusta causa dispensandi,vt matrimoniū inter consanguineos contrahatur.tomo secundo,pagi. 277.colū.2. in fine.
¶Promissio alteri per alterum facta valida est iure canonico.to.2. pag.286.col.1.in med.
Promissio facti alieni iure canonico reducitur ad illam,se facturū, & curaturum.tomo secundo,pagina 292. columna prima.in medio.
Idem est & si promissor iurauerit.ibid.
Promissio de renuntianda paterna hæreditate cū iuramēto, quid operetur? tomo secundo,pagina 296. columna prima. post medium.
Promissor facti alieni directè concepta promissione & pœna appositа,an liberetur,si fecerit diligentissimè & curauerit. t.2.p. 493.col.2.post medium.
Et quid in eo,qui promisit se facturum,& curaturū cū effectu:to. 2.pag.493.col.2.post medium.
Promissum ob maleficium peti non potest.pag. 504. colum.2.in principio.
Promissū parasito ob alapas verberave,an debeat solui:to.2.pag. 506.col.2.in prin.
Promittens se facturum & curaturū,liberatur possibilem diligētiam exhibendo,tomo secundo,pagin.249.columna prima.in fine.
Promittens contractum agere , licet nondū ex hoc contraxerit, contrahere tamen tenetur.tomo secundo,pagin. 138.col. 1.in medio,
Promittens aliquam fœminam ducere vxorem etiam sine iuramento,tenetur cum illa matrimonium contrahere.ibi.
Promissio centum trib.terminis & solutionib. facienda qualiter intelligenda sit,to.2.pag.313.col,2.in medio.
Promissio soluendæ dotis nō receptæ,an iuramēto confirmetur?
Promissio vendendi vel emēdi an faciat locum.l. curabit.de actio. empti.to. 1.pag.373.col. 1.in medio.
Promissio solutionis in certa pecunia,sub certa æstimatione quo pacto sit obseruanda.to. 1.pag. 543.col. 1.in prin.
¶Prophetarum libri,& qui fuerint canonici.to. 1.pa. 465. col.2.in fine.
¶Propositionum diuisio,vide in verbo,Orationum diuisio.
¶Proprietas vendita vsufructuario iure sanguinis absque ipso vsufructu retrahitur.to.1.pa.404.col. 1.in med.
Proprietarius accipiēs ab vsufructuario rem in pignus causa mutui non potest vltra sortem fructus percipere.to. 1.pa. 355.col. 1.in fine.
¶Proprietas an queratur præscriptione:to.2.pag.441.col. 1.post principi.
¶Proportio auri ad argentum examinatur.to. 1.pag.519.col. 1.in princ.
¶Propositum ingrediendi religionem non est votū.to.2. pa.251. col.1.in medio.
¶Prorogatio compromissi iurati,aut obligationis,an videatur facta cum ea qualitate. tomo primo. pagina 237.columna 1.in fine.
Prorogatio compromissi aut obligationis diei,an videatur pœna repetita vel remissa.to. 1.pag.237.col.2.in fine.
Prorogatio diei non liberat fideiussores.to. 1.pa. 238. colū. 1.post principium.
¶Protestatio præcedens quid operetur circa defectum cōsensus, & quando.to.2.pag. 130.col. 1.in medio.
Protestatio an sit necessaria illato metu.to.2.pag. 144. column.1. prope medium.
Protestatio accusatoris etiam animum habentis,quòd reus occidatur,eum liberat ab irregularitate.to.1.pag.483. colum. 1.in princ.
Protestatio excusat accusat orem etiam si iudex iniquè reū morti tradiderit.ibid.col.1.per totam.
Protestatio nō prodest accusatori quando reum accusauit furti. to.2.pag.485.col.1.in fine.
Protocolum tabellionis si non inueniatur,an instrumenti fides ex eo periclitetur.to.1.pag.70.col.1.in medio,
Protocolum quid significet,& vnde originem duxerit.to. 1. pag. 69.col.1.in medio.
Et ibi de matricibus & matricul a.col.1.in fine.
¶Prosper post Eusebium,& Hieronymum Chronicon scripsit.t. 1.pag.475.col.2.in fine.
Prosper claruit sub Pontifice Leone.ibidem.
¶Prouinciæ cuiuslibet mores non sunt damnandi.to. 1.pag. 502. col.1.in medio.
¶ Prouocare tertio quis non possit vide in verbo , Tertio prouocare.
¶ Proximus pubertati quis dicatur.to.2.pag. 155.colum. 2.prope finem.
Proximus pubertati quis sit iudicis arbitrio relinquitur.ibidē.

Q

QVadrans dictus est triuncis,à tribus vncijs.tom. 1.pag.313. col. 1.in medio.
Quadrans quarta erat pars assis.ibidem.
Quadragenaria præscriptio,an rescindatur per in integrum restitutionem.to.2.pag.444.col.2.in princ.
Et quid in reliquis ibidem.
Quadragenaria præscriptio aduersus ecclesiam est necessaria.to. 2.pag.400.col.1.in medio.
¶Quadriennium datum ad petendam in integrum restitutionē, non currit ignoranti.to. .pag.444.& sequen.
Quadriennium iure ordinario dātur ad petendam in integrum restitutionem.to.2.pag.168.col. 1.in princ.
¶Quæsita matrimonio constante quomodo diuidantur:to.1. pa. 434.col. 1.per totum.
Quæ possessio sit ad præscriptionem necessaria.to.1.pag.394.col. 2.in medio.
¶Quæstio tormentorum à viro an à fœmina sit incipienda. to.2. pag. 141.col.1.in princ.
¶Qualitas loquentium in quolibet re est attendenda.to.2.p.153. col.1.prope princ.
Qualitas filij & patris est considerandа in assignandis alimentis. to.2.pag.217.col.1.in fine.
¶Qualis sit hypotheca , quæ deducitur ex constitutione annui redditus super aliqua re.to. 1.pag.388.col.2.in princ.
Qualitatem paupertatis,& propriarum diuitiarum allegans tenetur eam probare.tom.1.pag.286.col. 1.in fine.
¶Quantitas consideratur in numis,non ipsa substantia materialis.to. 1.pag.540.col. 1.in princ.
Quantitate,quæ debetur,soluta ab eo die minimè veniunt vsuræ in condemnationem.to.1.pag.449.col.1.in medio.
Quantum tempus sufficit ad præscribendam seruitutē iuris pascendi in agro alieno.to,1.pag.343.col.2.in medio.
¶Quanto minoris actio,an præscribatur cum mala fide & iure canonico?to.2.pag.433.col.1.in fine.
¶Quarta canonica portio ex quibus debeatur.to.2.pag.60.colu. 1.in princ.& pag.62.col.2.in medio.
Quarta portio quando debeatur parochiali ecclesiæ.to.2.pag.111. col.2.in princ.
¶Quartus & numus duorum marauedinorum quo tempore percussi fuerint.to.1.pag.511.col.2.in fine.
Quartos,numi Castellani vnde dicti.to. 1.pag.535.col.2.in fine.
Quartillo,quem appellent Hispani.to.1.pag.513.colu. secunda,in princ.
Quatrinus Italicus quadrans est, vnde ferè nostro marauedino similis. tomo primo. pagina 512. columna prima,in medio.
¶ Quatuor ordines mendicantium priuilegium habent trahendi reos ad curiam Regis in prima causarum cognitione.to.1. pag.23.col.1.prope finem.
Quatuor sunt necessaria ad improbandum instrumentum. to. 1. pag.321.col.2.in fine.
¶Quasi possessio quid,& an vnico actu constituatur:to.2.pa.394. col. 1.circa finem.
Quasi possessio iurium incorporalium quo modo constituatur?

Universidad de Deusto
Biblioteca

to.2.pag.395.col.1.in med.
¶Quatuor testes sufficiunt iure canonico in testamentis absque presbytero parochiali.to.2.pag.52.col.1.in prin.
¶Querela non potest proponi apud eum iudicem qui non est iudex nisi per appellationem.tom.1.pag. 315. columna prima, in princ.
Querela quæ dicatur.to.1.pag.28.col.1.prope finem.
¶Quibus casib. ob alienam culpā quis rectè puniatur? to.1.294. col.2.in fine.
¶Quib.in causis licet communicare cū excōmunicatis.to.2.pag. 315.col.2.in medio.
Qui cum excommunicatis communicat excommuicationi subiacet.to.2.pa.313.col.1.in med.
Quis tenetur iure diuino ad confessionem ratione periculi cadi confessore,quem nunc habet.tom.2.pa.315. col.1. post med.
¶Quilates in auro quid?to.1.pag.520.col.1.in prin.
Quilates Plinius scrupulum dixit.to.1.pag.520.columna prima, in fine.
¶Quilibet tenetur etiam non requisitus subuenire proximo. t.1. pag.162.col.2.in med.
¶Quinarij & denarij pondus examinatur.tom.1.pagin.514.col. 1.in fine.
Quinarius & victoriatus quid?& eius pondus.to. 1.pag. 515.col.1. in princ.
¶Quod discrimen sit inter precarium & commodatum. to.1.pa. 421.col.2.in fin.
Quo tēpore fieri debet venditori litis motæ denuntiatio in materia euictionis.to.1.pag.431.col.1.in medio.
Quo tempore testium defectus,obiectiones & vitia proponenda sint.pag.66.col.2.in med.
¶Quod in vna via prohibetur,alia permitti non debet.to.2.pag. 45.col.2.in fine.
Quo modo traduntur peccatores in interitum carnis. to.2.p.311. col.2 in medio.
¶Quorum retinueritis peccata retenta erunt,explicatur.tom.2. ibidem.
¶Quoties agitur in dubio,an excōmunicatio præcesserit appellationem,vel eam sequuta fuerit,præsumendum est excommunicationem præcessisse.tom.2.pagina 318.colum.secunda.post principium.
Quotidianæ distributiones.vide in verbo,Distributiones.
Quot testes sint necessarij ad priuatam scripturam.to.1.pa.18.col. 1.in fine.

R

RAgadaisus Gothorum Rex in Fesulanis montibus occisus fuit.to.1.pag.1.col.1.in medio.
¶Rapiens sponsam an sit puniendus.to.2.pag. 139.colu.secunda, in fine.
Rapina quid?& an à furto differat specie.t.2.p.501.col.2.in prin.
Rapta liberè contrahit cum raptore to.2.pag. 149.columna 1. in fine.
Rapta cōtrahēs cum raptore matrimonium nō amittit bona à lege sibi delata,propter iniuriam raptus.to.2.pag. 199.colum. 1. prope finem.
Raptores virginū an gaudeant immunitate ecclesiæ.to.1.pa.345. col.1.in medio.
¶Ratihabitione non sequuta absentis non potest donator,si stipulatus fuerit,pœnitere,non requisito donatario.to.1.pa.223. col.1.in med.
¶Ratihabitio criminis non commissi nomine ratum habētis an sit peccatum mortale,aut veniale.to.2.pagi.470. column.1.in fine.
Ratihabitio in delictis quid operetur.to.1.pagin.300.col.1.post principium.
Ratihabitio homicidij an efficiat quem irregulare.to.2. pag.468. col.2.circa princ.
¶Ratio legis inducentis præscriptionem an in animæ iudicio cesset.pag.443.col.1.in med.
Ratio vera omnium legum moderatrix.tomo 2.pagin.324.col.1. in princi.
Ratio constit.si furiosus.tomo 2.pagin. 484.columna secunda.in medio.
Ratione legis cessante quando cesset lex.to.2.pag.443.col.1. circa finem.
Ratio personarum est habenda in puniendis criminibus.tom.1. pag.302.col.1.in fine.
Ratione etiam administrationis tutelæ non debet fœmina pudica mitti in carcerem pro debitis pecuniarijs, modo debitum ex delicto contractum non sit. to.1.pag.258.col.1.in medio.
Ratione interesse potest aliquis merces vendere carius iusto pretio pecunia credita.to.1.pag.269.col.1.in medio.
Rationum libri quam probationem faciant.tom.1.pag.83. col.1. in medio.
¶Reali actione an condemnetur,qui non possidet,suscepit tamē litem.to.2.pag.104.col.2.in medio.
¶Rebaptizatus irregularis est.to.2.452.col.prima in medio.
¶Rebellio est iusta belli gerendi causa.to.2.pag. 527.colu2. post medium.
¶Reciproca substitutio quibus verbis fiat.to.2.pag. 82.col.2.in medio.
Reciprocæ substitutionis definitio.to.2.pag.82.col.2.in princ.
Reciproca substitutio quot substitutiones comprehendat. to.2. pag.82.col.2.in fine.
Reciproca substitutio vnica oratione concepta eas omnes substitutiones comprehendit,quæ pariter vtrique iustituto conueniunt.ibidem.
Reciproca substitutio qualiter extinguatur.ibidem.colu.2. post medium.
¶Recognitio priuatæ scripturæ quonam modo fiat à testibus. to.1.pag.80.col.1.in fine.
Recognitio testium subscriptorū an sufficiat ad probationē priuatæ scripturæ.to.1.pag.81.col.2.in medio.
Recognitio epistolæ facit probationem.& quid si non recognoscatur.to.1.pag.83.col.1.in princ.
Reconciliatio vxoris adulteræ quem effectum habeat.to. 2. pag. 194 col.1.in medio.
¶Recusationum materia & quid de ea iura ciuilia statuerint. to. 1.pag.96.col.1.in fine.
Recusatio iudicis quo tempore sit proponenda.to.1.pag.96.col. 2.in medio.
Recusatio iudicis quando admittatur post conclusum in causa.t. 1.pag.97.col.1.in princ.
Recusatio,quæ probanda est & probatione indiget,non admittitur post conclusionem in causa. to.1.pag.69.column.1.in medio.
Et quid quoties recusationis causa orta ante conclusionem causæ perueniat in cognitionem recusantis.ibidem.
Recusatio iudicum summi prætorij quo tēpore iure Regio fiat. to.1.pag.97.col.2.in princ.
Recusatio Regij auditorij an sit admittenda post subscriptam ab ipso iudice sententiam.to. primo.pagina 97.columna secūda in medio.
Et quid agendum quoties vnus ex pluribus iudicibus delegatis recusatur? tomo primo. pagina 98. columna prima, in fine.
Recusare an possit minor vel ecclesia iudicem Regium vel auditorem ex ea causa,quæ orta fuit ante conclusionem litis,& tamen eam proponit post ipsam conclusionem,petitque admitti ad probationem causæ per testes petita ad hoc restitutione in integrum. tomo primo. pagina 97.columna secunda, in medio.
¶Rectores ciuitatum an inuitis populis,& non petentibus dari possint. tomo primo.pag.14.columna secunda in medio.
Et quid in ciuitatibus & oppidis,quæ alicui Duci, Comiti, aut Marchioni, nobilive subdita sunt.tomo primo.pagi. 15.colu.1. in princ.
Rectores ciuitatum non sunt mittendi populorum expensis.to. 1.pag.14.col.2.in medio.
Rector alicuius hospitalis ad annum dictus,si res ipsius locauerit ab triennio,tenebitur successor stare locationi.to.1.p.327.col. 2.in medio.
Idem dicas in rectoribus ciuitatum,vbi ad eorum officium pertinebit res ciuitatis locare.ibidem.
Reddere quod debes,esse æquissimum,& ius gentium præse ferre hanc vocem,ait Seneca,lib.3.de beneficijs.to.1.pag.257. col. 2.in medio.
Redditio rationum remitti potest ab administratione præterita. to.1.pag.322.col.2.in fine.
¶Redhibitoria actio an præscribatur cum mala fide etiam iure canonico. tomo secundo.pagin.433. column.1.in fine.
¶Redimendi pactum,vide in verbo,pactum.
Redemptio annuorum redituum qualiter fieri debeat.to.1.pag. 127.col.1.in fine.
¶Reditus annui licitè constituuntur,& inibi vtriusque partis rationes.to.1.pag.385.col.2.in medio.

Reditus annui ad vitam constitui possunt.to.1.pag.402.colum.2. in medio.
Reditus annui an possint emi ad certum & definitum tempus. to.1.pag.387.in fine.
Reditus annui an sint necessario cōstituendi super certis rebus, alioqui sint illiciti.t.1.pag.387.col.2.in medio.
Reditus annui an possint costitui obligatione tantum personali.ibidem.
Reditus annuus an perimatur perēptis & extinctis rebus super quibus fuerit constitutus.tom.1.pag.388.col.1.in princ.
Reditu super pluribus rebus cōstituto,an cuilibet earum possessor teneatur in solidum.to.1.pag.390.col.1.in medio.
Reditus annui an emi possint ea lege vt intra certum tempus liceat eos,non postea redimere.to.1.pag.393.col.2.in fine.
Reditus annui perpetui iustum pretium quod sit. to.1.pag. 396. col.2.in princ.
Reditus annui iustum pretium ad vitam constituti qualiter definiatur.to.1.pag.397.col.1.in medio.
Reditus annui redimibiles quo pretio iuste constituantur.to. 1. pag.400.col.1.in medio.
Reditus annui iustum pretium ad rationem vnius pro quatuor decim Regia lege definitum est.tom.1.pag.401.column. 1.in princ.
Reditus annui numarij emptio odiosa &suspecta est,& pluribus olim visa fuit illicita.to.1.pag.401.col.2.in princ.
Reditus annuus numarius,si dubitetur,fuerit ne ea lege & conditione cōstitutus,vt redimi possit,an præsumatur perpetuus. ibidem.
Reditus & fructus ecclesiæ an possint locari vltra triennium, secundum constitutionem Pauli.tom.1.pagin. 330.column.2.in medio.
Redituum annuorum redemptio fieri debet non tantum soluto pretio,sed & reditibus decursis pro rata temporis.tom.1.pag. 227.col.2.in fine.
Reditus annui dicunturvulgò census,cum pacto redimendi emūtur.to.1.pag.227.col.2.in medio.
Reditus annui quando possunt emi absque pacto redimendi.t.1. pag.228.col.1.in medio.
Reditus annui beneficij clericorum qualiter adiudicentur eorū creditoribus pro ære alieno soluendo.to.1.pag.261.col.1. in princ.
¶Reductio est petenda à iudice illius,aduersum quem petitur.t. 1.pag.315.col.1.in princ.
Reductio ad arbitrium boni viri coràm quo iudice petenda sit? to.1.pag.314.col.1.in fine.
Reductionis petitio quereli est potiùs quàm vera appellatio.to. 1.pag.315.col.1.in princ.
Regales argentei, quibus modovtimur,quot ex quolibet marco percuti debent.to.1.pag.513.col.1.in fine.
Realis Castellani valor expenditur tempore Regis Henrici antea & postea.to.1.pag.535.col.2.in medio.
Regalis argenteus,quo vtuntur aurifices,differt ab eo,qui percutitur.to.1.pag.514.col.1.in fine.
Reges & Principes ab origine mundi populorum suffragiis creabantur.to.1.pag.3.col.2.in medio.
Reges antiquitus non populari ambitione,sed virtute & robore prædití eligebantur.ibidem.
Reges Aegypti quo nomine appellabantur.to.1.pag.4.colu.2.in medio.
Regis nomen apud Romanos maximo erat odio.to.1.pag.2.col. 2.in fine.
Regis curia quæ dicatur?to.1.pag.17.col.1.in princ.
Regis curia omnibus est commune forum.to.1.pag.18.colu.1.in princ.
Regius principatus,vel libera electione populorum,vel hæreditaria Gentilij primogenij successione moribus aut lege probata,iustus omnino censetur.to.1.pag.3.col.1.in fine.
Regij auditores non possunt causam ab inferioribus auocare. t. 1.pag.27.col.2.in medio.
Regia potestas ex Dei & naturæ ordinatione stabilitur.to.1. pa. 4.col.2.prope medium.
Regum & Principum creandorum ius an ad populorum suffragia sit omnino referendum.tom.primo.pag.3,columna 3. prope medium.
¶Reges Hispaniæ quo iure possint Episcopos nominare. to.1.p. 427.col.2.in fine.
Reges Hispaniarum immunes sunt,& liberi à Cæsarum imperio.to.1.pag.532.col.1.in medio.
Reges & Reipublicæ rectores quales eligere debeāt tabelliones. to.1.pag.70.col.2.in fine.
Reges Persarum ex Metasthene,Philone & Græcis historiographis ad sacræ scripturæ intelligentiam.to.1.pag.464.colum.1. in medio.
Regium principatum, vt scribit Plinius, primi omnium habuerunt Aegytij.to.1.pag.4.col.2.in princ.
Regum historiam quis scripserit,to.1.pag.460.col.1.in fine.
Regia lege an nemine acceptāte donationem absenti factam, ita ius absenti quæratur,vt etiam ante eius acceptationem reuocari donatio non possit.to.1.pag.222.col.2.in medio.
Reges Hispaniæ & præsertim Carolus primus Cæsar vetuerunt decimas à laicis exigi,quæ per consuetudinem contrariā non consueuerunt soluere,to.1.pag.242.col.1.in fine.
Rex aut Princeps ab alio,quàm ab ipsamet republica constitui non potest iustè & absque tyrannide. to.1.pag.2.column.1.in medio.
Rex immediatè à Deo non est constitutus nec electus.ibidem.
Rex Regno expoliari non potest per rempublicam, nisi is fuerit in grauissimam tyrannidem lapsus. to.1.pag.4.col.2.in fine.
Rex alicui concedens castrum, an censeatur concessisse iurisdictionem,& quid de mero ac mixto imperio.to.1.pag.6.col. 1. in princ.
Rex potest alicui iurisdictionem,merum ac mixtum imperium speciali priuilegio & titulo concedere in aliqua ciuitate,villa vel oppido,aut territorio exercendam.to.1.pa.6.col.1. in prin.
Rex nullo modo supremam iurisdictionem alienare potest.to.1. pag.13.col.1.in fine.
Rex nobili iurisdictionem in aliquo territorio concedens, an sit visus & ius primarum appellationum itidem transferre.to.1. pag.13.col.2.in fine.
Regium sigillum apud quem custodiatur.tom.1.pag.83.col.2.in medio.
Rex nullus immediatè à Deo constitutus est,præter Saulē, & Dauidem.to.1.pa.2.col.1.in medio.
Rex non potest aliquem Regni locum, vel aliquot homines ita alteri domino subiicere,quod ius appellationum,& supremæ potestatis apud se non remaneat.to.1.pag.13.col.1.in fine.
Rex Alphonsus quo anno cœperit regnare.to.1.pa.489.col. 2.in fine.
Rex Alphonsus connumerat ab Adamo ad Christi aduentum annos quinque mille nonaginta nouem.to.1.pag.438.colu. 1.in medio.
Rex Alphōsus in tabulis astronomicis supputat ab Adamo ad Christum annos sex mille nongentos octuaginta quatuor.to. 1.p.480.col.2.in princ.
¶Registrum quid dicatur.to.1.pag.69.col.2.in fine.
¶Regnum omnium rerum publicarum præstantissimum. to. 1. pag.4.col.1.in fine.
Regnum Castellanum post recuperatam Hispaniam iure Gentilitiæ successionis primogenitis defertur.to.1.pag.4.colu.2. in fine.
Regna & principatus iure sanguinis statim ab initio mundi delata fuisse falso existimat Ioannes Cirier.to.1.p.3.col.2.in med.
Regnum Hispaniarum quo tempore & qua ratione ad Gothos deuenerit.to.1.pag.1.col.1.per totam.
Regnum Hispaniarum anno domini 704.ex proditione Comitis Iuliani in ditionem Sarracenorum venit. to.1.p.1.col.2.in prin.
Regnum lōgè vtilius est successione deferri primogenitis,quàm electione,contra Aristotelem,to.1.pag.4.col.2.in princ.
¶Regula,si vinco vincentem te,à fortiori vincam te, qualiter intelligatur.to.1.pag.190.col.1.in medio.
Regula iuris,qui non habet in bonis luat in corpore, in quibus intelligenda est.to.1.pag.302.col.1.in fine.
Regula non est sufficiens in casibus non exceptis ad correctionē iuris communis.to.1.pag.280.col.2.in fine.
Regula non extenditur ratione exceptionis ad ea, quæ alioqui non contineret.ibidem.
Regula iuris est,quod qui non habet bona,nec res,ex quibus soluat debitum,debet mitti in carcerem.to.1.pa.253.columna 1. circa finem.
Et quid si debitum sit ratione redituum regalium.ibidem.
Regula ab Apostolis constituta de his, qui admittendi erant ad sacrorum ministeria.to.2.pag.449.col.2.in princ.
Regularis quis dicatur.ibidem.
Regula Cancellariæ de triennali possessore examinatur.to.2.pag. 430.col.1.in princ.
¶Rei alienæ ratione tenetur quis ad restitutionem.to.2.pa.540. col.1.in medio.
Rei dotalis alienatio prohibita impedit naturalem obligationē oriri,& tamen iuramento confirmatur.tom.2.pag.287.col.2. post medium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Relatio ad iuramentum iam præstitam quid efficiat.to. 2. pag. 237.col.1.in medio.
¶Religionis,aut castitatis causa an liceat alicui sibi ipsi manus inijcere violentas ad occisionem,aut mutilationē membri.t.2. pagi.451.colu.1.& 2.per totam.
Religionis professio bigamiam non tollit.to.2.pag.458.colu.1.in medio.
Religionis professio facta ab impubere,doli tamen capace,an teneat to.2.pag.117.col.2.in med.
Religionis professio dissoluit matrimonium nō consummatum etiam si coitus sponsalia præcessisset.rom.2. p.122.col.fi.2.in fi.
Religionis professio an sit irrita ex conditione ipsi religioni cōtraria.to.2.pag.136.col.1.in princ.
Religionis professione facta ab sponsa, dimidia pars sponsalitiæ largitionis propter osculū ipsi sponsæ iure Regio acquiritur. to.2.pag.290.col.1.in princ.
Religionis professione matrimonium dissoluitur nondum copula consummatum.to.2.pag.189.col.1.in princ.
Religionis professio facta ab excōmunicato an teneat. to.2.pagi. 136.col.2.prope medium.
Religionis tria substantialia qualiter intelligantur.to.2.pag.135. col.2.in med.
Religionis professione an matrimoniū violenta copula consummatum,dirimatur.to.2.pag.189.col.2.in med.
Religiosi an possint esse exequutores vltimarum voluntatum.t.2. pag.95.col.2.in princip.
¶Religiosus quando possit esse procurator sine licētia sui Abbatis.to.1.pa.188.col.1.in medio.
Religionis causa potest Episcopus in memoriam alicuius Martyris vel viri ab Apostolica sede in sanctorum numerū relati dierum celebrationem instituere.to.1.pag.495.colū.2.in medio.
Religionis fauore vendere rem propriā an quis cogi possit,vide in verbo,Vendere.
¶Reliquiæ sanctorum sunt venerandæ.to.1.pag.206.col. prima. in medio.
¶Relictum pro legitima an inducat institutionem.to.2.pag.711.
¶Remissio libera vsurarum iam solutarum liberat ab obligatione restituendi.to.2.pag.500.col.1.in prin.
Remissio reliquorum an censeatur facta legata liberatione.t.1.p. 322.col.2.in prin.
Remissio quanuis liberet administratorem à reddendis rationibus,tamen non eum liberat à solutione reliquorū.tom.1.pag. 322.col.2.in fin.
Remissio debiti reputatur donatio quædam.tom.1. pag.273.col. 2.in medio.
Remissio facienda est ad locum delicti in criminalib. & ibi rationes huius decisionis traduntur.to.1.pagi. 36. columna prima. per totam.
Remissio ad locum delicti facienda est,quoties à iudice illius loci fuerit petita.to.1.pag.38.col.1.in princ.
Remissio non est facienda absque summaria delicti cognitione. to.1.pag.29.col.1.in fi.
Remissio an fieri debeat ex diuerso principatu,& à maiori ad minus tribunal.pa.39.col.2.in fi.& pag.40.col.2.in med.
Remissio delinquentis ad locum delicti,cuius expensis fieri debet to.1.pag.40.col.2.in med.
Remissio an sit facienda in crimine hæresis.to.1.pa.40.col.2.prope finem.
Remissio clerici ad suum iudicem cuius expensis fieri debet.to.1. pag.118.col.2.in med.
Remissio ad iudicem loci contractus quando sit facienda.to.1.pa. 33.col.2.in prin.& pag.34.col.1.in fi.
Remissio in delictis à iudice fieri debet.to.1.pag.33.col.1.in medi.
Remissio facienda non est necessariò etiā petente iudice loci,vbi delictū cōmissū est,quoties iudex domicilij ipsum delinquentem eius criminis causa propria sententia condemnauerit.t.1. pag.38.col.1.in fi.
Remissioni ad locum delicti an sit locus in vagabūdo,& in criminib.leuib.to.1.pag 39.col.1.in prin.
Remissio an habeat locum in fure,qui cum re furto ablata in aliū locum fugerit.to.1.pag.39.col.2.in med.
¶Remuneratoria donatio quem effectum habeat.to.2.pag.45.
Remuneratio impedit repetitionem eius,quod solutū est errore iuris.ibid.
¶Renuntiatio acquisitorum matrimonio constante,an fieri possit.to.2.pag.183.col.2.in fi.
Renuntiatio hæreditatis maternæ iuramento facta à filiofam.an præiudicet patri.to.2.pag.300.col.1.circa finem.
Renuntiatio hæreditatis paternæ iurata à matre recepta dote facta, an noceat eius filiis petentibus hæreditatem aui, qui post filiam mortem obierit.to.2.pag.301.col.2.in princ.
Renuntiatio facta cum iuramento à filia ingrediente religionem an rescindi possit à monasterio læsionis grauissimæ causa.to. 2.pag.302.col.1.circa princ.
Renuntiatio facta à filia cum iuramento nulla recepta dote, an valeat.to.2.pag.362.col.2 in princ.
Renuntiatio hæreditatis paternæ non excludit filiam à bonis, quæ propter secundas nuptias pater tenetur seruare filiis prioris matrimonij.to.2.pag.303.col.1.post princ.
Renuntiatio hæreditatis paternæ excludit filiam, etiam à legitima.to.2.pag.304.col.2.in fine.
Renuntiatio hęc an extinguatur mortuis fratribus viuo patre. to.2.pag.363.col.2.in princ.
Renuntiatio hæc renuntianti & eius hæredibus nocet.to.2.pag. 305.col.1.in princ.
Renuntiatio hæc iurata non renouatur natiuitate filiorum.to.2. pag.305.col.1.circa finem.
Renuntiatio hęc confirmatur iuramento præstito ab infideli per falsos Deos.ibidem.columna 2.in princ.
Renuntiatio proprij domicilij quid in contractibus operetur.t. 1.pag.33.col.2.in medio.
Renuntiatio proprij tribunalis an possit fieri à clerico.to. 1.pag. 34.col.1.in medio.
Renuntiatio beneficij ecclesiastici facta absque prælati authoritate non valet.to.1.pag.184.col.1.in fine.
Renuntiatio beneficij ea conditione facta, vt alteri conferatur, sine illicita vel simoniaca.to.1.pag.291.col.2.in fine.
Renuntiatio specialis,etiam in eodem contractu apposita,excludit deceptum vltra dimidiam.to.1.pag.271.colum.secunda,in fine.
Renuntiationes in contractibus apponi solitæ,an præsumantur ex consensu partium possit.to.1.pag.272.col.2.in fine.
Renuntiatio deceptionis vltra dimidiam, an sit donatio,quæ insinuationem requirat.to. 1.pag.263.col.1.in princ.
Renuntiatio specialis est necessaria ad l. secundum.C.de rescind. vendit.to.1.pag.271.col.1.in fine.
Renuntiatio cessionis bonorum facta cum iuramento, an valida sit.to.1.pag.260.col.1.in princ.
Renuntiatio cessionis bonorum admittenda est etiam sine vinculo iuramenti secundum aliquos.to.1.pag.260. columna 1. in princ.
Renuntiatio iuris competentis iudicatur donatio quædam.to.1. pag.273.col.2.in medio.
¶Repræsaliæ an & quo iure permitti possint.to.1.pag.528. col.1. in medio.
¶Repudij libellus apud Iudæos quo pacto dabatur.to.2.pa. 188. col.2.in princ.
Repudium an fuerit licitum apud Iudæos.ibidem.
¶Res debita vt communis non est propriè ac verè debita.to. 2. pag.519.col.1.in princ.
Res bello iusto captæ cui quærantur.to.2.pag.537.columna.2.circa finem.
Res bello receptæ an sint prioribus dominis restituendæ. ibidē. col.2.circa finem.
Res inuentæ si aliena sit,restitui debet.to.2.pag.541.columna.2.in medio.
Res inuentæ pauperibus sunt restituendæ,si dominus non apparet.to.2.p.541.col.2.circa finem.
Res incertæ an sint pauperibus restituendæ?& an possint earum possessores à restitutione liberari per Principem.to.2.pa.542. col.1.in princ.
Res mobiles ecclesiarum vsucapiuntur triennio.to.2.pa.401.col. 2.post principium.
Res Principis secularis multis modis considerantur.to. 2.p.402. col.1.in medio.Et ibi quo tempore præscribantur.
Res Principi debitæ in signum recognitionis præscribi non possunt to.2.pag.402.col.1.in fine.
Res fisco Principis delatæ,quo tempore præscribantur. to. 2.pa. 402.col.1.in medio.
Res ex pecunia ecclesiæ empta non tamen eius nomine,an ecclesiæ dominio acquiratur.to. 2.pag.24.col.2.in princ.
¶Res inter alios acta in iudicio,aliis præiudicat, & prodest quo ad quandam præsumptionem.to.1.p.45.col.1.in fine.
Res litigiosa quando vere ac proprie dicatur.to.1.pag. 57.col.2.in medio.
Res inter alios acta non nocet,nec obligat,nec facit ius inter alios.to.1.pag.77.col.1.in princ.
Res iudicata quando dicatur sententia.t.1.p.84.col.2.in medio.
Rerum dotalium æstimatio,vide in verbo,Aestumatio, & verbo, Clausula.

Rerum

Rerum ecclesiæ alienatio quam solennitatem requirat.t.1.pa.333. col.1.in med.
Et non est satis formam in alienatione rerum ecclesiæ fuisse seruatam,nisi & alienatio facta fuerit ex causa à iure permissa.t.1. ibid.col.2.in princ.
Rerum ecclesiæ alienatio vbi fit pro satisfaciendis mutuatis ecclesię pecuniis,oportet probari pecuniam versam fuisse in ecclesiæ vtilitatem.tom.1.pag.333.col.2.in prin.
Res ecclesiarum possunt dari in emphyteusim ea solēnitate,quæ morib.& consuetudine in hisce contractib.recepta fuerit.to.1. pag.333.col.2.in fin.
Et an emphyteusis ecclesiasti ca transeat in hæredes extraneos:& egrediatur tertiam generationem.to.1.pa.334.columna prima, in princ.
Et qualiter interpretāda sit emphyteusis ecclesiastica,cuius origo non constat,nec de eius conditionib.apparet.tom. 1.pag.334. col.2.in med.
Res vendita sub annuo reditu redimibili quo tempore ex lege regia retrahi possit.t.1.pag.402.col.1.in med.
Et huic quæstioni respondetur,& examinatur istius cōtractus natura.to.1.pag.403.col.1.in fi.
Rei proprietas vsufructuario vendita à consanguineo an retrahi possit,vide,Proprietas.
Res proprias exponens venditioni,cogitur eas iusto pretio vendere,to,1.pag.412.col.2.in fin.
Res proprias quæ ad victū necessariū pertinent,cogitur quis vēdere,quoties respublica grauatur annonæ inopia.to.1.pa.414. col.2.in princ.
Res subiectæ restitutioni etiam titulo maioratus, an possint obdotem alienari:& an Princeps valeat derogare voluntati testatoris,qui expressim prohibuit bona alienari ex causa dotis.t.1. pag.383.per totam.
Res specialiter obligata sufficiens præsumitur ad debiti satisfactionem.to.1.pag.432.col.1.in fin.
Res hypothecata qualiter vendi possit si differatur solutio.t.1.p. 424.per totam.
Rei communis diuisio quomodo fieri debet.to.1.pag. 356.col.2. in princ.
Rem propriam ab alio tyrannicè occupatam potest quis propria authoritate,etiam furtim surripere,vbi eam aliter obtinere nequit.to.1.pag.271.col.1.in med.
Et quid si adit copia iudicis,sitque facultas eam repetendi.ibid. col.2.in med.
Reipublicæ Castellanæ tota iurisdictio penes Regem est.t.1.pa.5. col.2.in med.
Rei periculum an sit emptoris vel venditoris ante adhibitam mēsuram.to.1.pag.11.col.1.in med.
Reipublicæ fauore & inopiæ communis pretiū taxari potest mercib.to.1.pa.268.col.1.in prin.
Res ecclesiæ iure veteri non poterant ad longum tēpus alienari, to.1.pa.328.col.1.in princ.
Res ecclesiarum locari vltra triennium non possunt, etiam cum pacto de renouanda locatione.to, 1.pa.328.col.2.in fin.
Res empta ex pecunia vsuraria fit ementis.to.1.pag.367.colum.1. in fine.
Res ex causa vsuræ tradita non fit accipientis.ibidem colum.1.in medio.
Res vendita si fuerit perempta & extincta,quid sit faciēdum.to.1. pag.280.col.1.in fi.
Respublica minora crimina variis ex causis maiorib. pœnis insequitur.to.1.pag.296.col.1.in fi.
Reipublicæ interest ex legitimis probationib,sententias ferri à iudicib.to.1.pag.317.col.1.in prin.
Res ecclesiæ ad quod tempus locari possunt.t.1.p.327. col.2.in fi.
Res ecclesiæ non possunt locari ad vitam,to,1.pag.483. colum.1. in medio.
Res ecclesiæ qualiter possunt locari ad nouem annos. to.1.p.330. col.1.in fine.
Res ecclesiæ an possint submitti hypothecę,& in pignus dari.t.1. pag.333.col.1.in fin.
Res non dicitur alienata donec traditio facta sit.to.1.pag.331.col. 1.in princ.
Res ecclesiæ possunt dari in pignus ad pauperes alendos & captiuos redimendos.ibid.
Res ecclesiæ an possint alienari ad subueniendum his,qui ob scelera,& luxuriam in paupertatem & carceres inciderunt.t.1.pa. 331.col.2.in med.
Res ecclesiæ non sunt alienandæ ad redimendos eos,qui triremibus damnati sunt.tomo primo.pag. 332. columna secunda,in principio.
Re vēdita ex pacto de reuendēdo pēdentes fructus pro rata sundiuidendi.to. 1.pag.335. col. 1.in princ.
Rei ipsius qualiter pars esse dicantur fructus pendentes,to.. pa. 333.col.2.in fine.
Rei venditæ periculum & commodum post perfectam venditionem ad emptorem pertinenti.ibidem.
Rei venditæ pensiones an pertineāt ad emptorem,quando tempore venditionis nondum dies solutionis cesserit.to. 1.pa.334. col. 1.in medio.
Rem patrimonialem auitamve potest proximior cōsanguineus intra nouem dies à die venditionis retrahere facta pretij confignatione.to. 1.pag.335.col.2.in medio.
Rē eadem duobus vendita quis eorum præferatur.to.1.pag.340. col. 1.in princ.
Re vendita cum pacto de non alienando, præmissa hypotheca non transit dominium per traditionem in secundum emptorem,to. 1.pag.341.col.1.in princ.
Res acquisitæ & emptæ ex pecunia vsuraria an efficiātur ipsius ementis.to.1.pag.365.col. 1.in fine.
Res propriæ non sunt in dubio auferendæ à priuato in fauorem fisci.to.1.pag.230.col.1.in princ.
Res dotales quo ordine obligabantur pro viro rem primipila rem agente.tomo primo.pagina 231. columna prima in fine.
Rei venditæ traditio in dubio cui præsumatur prius facta. to.1. pag.340.col.2.in fine.
Rescripta ad hoc vt propriis viribus destituātur nequaquam est considerandum defectum causæ impulsiuæ,in scriptis à Principe obtinendis,vel obtentis.tom.1.pagin.253.colum. prima,in medio.
Rescriptum Principis in quos porrigat vim & effectū,vide,Principis rescriptum.
Reseruatio iuri communi statuta de beneficiis vacantibus in curia an comprehendat beneficia iuris patronatus laicorum. to. 1.pag.127.col.1.in princ.
Reseruatio alicuius rei,quę fit in donatione omnium bonorum, qualis esse debeat. tomo 1.pagin.406. columna prima in princ.
Residentia & personalis præsentia ipso choro differūt valde quo ad perceptionem fructuum.tom.1.pagin.408.columna prima in princ.
¶Resoluta venditione ex pacto an fructus interim percepti sint emptoris,an venditoris:tom.1.pagin.395. columna prima in medio.
Restitutio in integrum quando detur minori contra tertiū possessorem, tomo primo, pagina 396. columna prima.in fine,
Restitutio in integrum quomodo facienda:to.1.pag.173. col.1.in medio.
Restitutio intra quod tempus petenda sit?to.1.pag.178.col.1. in medio.
Restitutio in integrum non potest peti ad probandū post quindecim dies à die publicationis testium.t. 1.p.52.col.2.in princ
Restitutio famæ potest remitti vel pretio vel gratis,to...pa. 168. col.1.in fine.
Restitutio in integrum quando intelligatur facta cum fructibus, to.1.pag.173.col.1. in medio.
Restitutio in integrum quando ob minimam læsionem detur minoribus & ecclesiis.to.1.pag.176.col.2.in medio.
Restituere an teneatur is,qui è vinea vel horto alieno, rem minimam acceperit.to.1.pag.177.col.2.in fine.
Restitutio an possit peti à consanguineo sine mandato cum cautione de rato.to. 1.pag.187.col.1.in medio.
Restitutio an sit facienda eius,quod vltra iustum pretium à lege definitum fuerit acceptum,vide in verbo,Vendens.
Restitutio,quę potius ex gratia,quàm iuris rigore fit,non est cū fructibus facienda.to.1.pag.178.col.2.in medio.
Restitutio in integrum potest nomine alterius postulari inciden ter absque speciali mandato.to.1.pag.186.col.1.in medio.
Restitutio in integrum concedenda non est in iudicio summario,seu sententia interlocutoria.to.1.p.63.col.2.in medio.
¶Restitutio male ablatorū per quem fieri debeat.t.2. p.33. col. 2. in fine.
Restitutio in integrum quando habeat locū contra præscriptionem.to.2.p.443.col.2.in princ.& pa.444.col.1.in fine.
Restitutio alieni quàm sit necessaria.to. 1.pa.492.col.1. in medio.
Restitutio statim fieri debet congruo videlicet loco,& tempore. ibidem.
Restitutio quibus ex causis differri possit.to.2.pag.492. col.2.in medio.
Restitutio cuius expēsis faciēda est.t.1.p.498.col.1.in med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Restitutio an differri possit, quia creditor sit excõmunicatus. t.1. pag.498.col.2.in med.
estitutio quid sit ibid.col.2.in fine.
RRestitutio quot, quáque radices habeat. to.2.pag.499.colum.1. in med.
Restitutio an & quo iure sit facienda pauperibus. to.2. pag.500. col.1.in med.
Restitutio ludo quæsitorum humana lege statuta consuetudine tolli potest. to.2.pag.511.col.1.in fine.
Restitutionis obligatio non procedit à distributiua iustitia. to.2. pag.519.col.1.in med.
Restituendæ alienæ rei nomine, an aliquid capi possit. to.2.pag. 508.col.2.in med.
Restituere an teneatur is, qui non defendit ab iniuria alium, cum possit. to.2.pag.509.col.1.in med.
Restituere tenetur quicquid lucratus fuerit is, qui collusores inuoluntarios ad ludum attraxerit. to.2.pag.512.col.1.in med.
Restrictio in legatis quo modo sit facienda. tom.1.pag.377.col.2. in fine.
¶Retentio possessionis quid sit. to.2.pag.393.col.1.in med.
¶Retractari non potest locatio mortuo prælato ab eius successore, nec eius morte finitur. to.1.pag.327.col.2.in med.
Retractus rei venditæ lege regia intra quod tempus facienda est. to.1.pag.402.col.2.in fine.
Retractus iure sanguinis non competit proximiori cognato ad rem datam in emphyteusim, aut censum perpetuum. ibid.
Retractus non habet locum in vsu vendito. to.1.pag.403.col.1. in med.
Retrahi quo tempore possit ex lege regia res vendita sub annuo reditu redimibili, vide in dictione, Res vendita.
Retrahere potest iure regio rem venditam dominium directum vel vtile tantum habens, & in hoc iure consanguineo præfertur. to.1.pag.403.col.2.in med.
Retractus conuentionalis ius, an temporis præscriptione tollatur. to.1.pag.199.col.1.in med.
Retractus rei venditæ sub annuo reditu redimibili natura. to.1. pag.403.col.2 in princ.
¶Retrouendendi pactum, vide Pactum.
¶Reuenditio qualiter intelligatur ad interpretationem textus in l.2.C.de pact.inter empto. to.1.pag.227.col.1.in medi.
Reuerentia & honos parentum poscit, ne à filio in carcerem cõiiciantur ob debitum ciuile. to.1.pag.258.col.2.in prin.
¶Reuocandi domum priuilegium, vide in verbo, Priuilegium.
Reuocatio attentatorum, vide in verbo, Attentata.
¶Reus legitimè conuictus sub mortalis culpæ reatu, si à iudice interrogetur etiam in tormentis, tenetur respondere an crimen commiserit. to.1.pag.86.col.2.in med.
Reus qui actore non probante innocens apparet, verè tamen nocentissimus est, ex propria iudicis scientia, an sit absoluendus diffinitiuè, an ab obseruatione iudicij tantum. tom.1.pag.160. col.2.in princ.
Reus an possit in iudicio plurib.vti titulis ac defensionib. ad excludendum actoris intentionem. to.1.pa.163.col.2.in fi.
Reus totam petitionem negans cum esset verè partis eius debitor, quando condemnetur in expensis. t.1.p.165.col.2.in med.
Reus quib.casib.teneatur dare actori expensas litis & aliméta pẽdente lite. to.1.pag.20.col.2.in med.
Sed hac in re diligentissime obseruare oportet vtriusque litigatoris iura, vt vrgentior sit pro ipso actore præsumptio, quàm pro ipso reo. t.1.pag.21.col.2.in fi.
Et in hac re danda est cautio idonea de restituendis alimentis, & expensis, si actor in causa succubuerit. ib.
Quæ tamen quantitas definienda sit ad hæc alimenta, plane relinquitur in arbitrio iudicis. ibidem, pagina 22. columna prima, in princ.
Reus legitimè conuictus, si torqueatur, & crimen negauerit, quid dicendum. to.1.pag.86.col.2.in fi.
Reus conuentus vltra dimidiam iusti pretij partem an debeat rem cum fructib.restituere. to.1.pag.270.col.1.in med.
Reus absolutus in foro interiori conscientiæ, an possit accusari in foro exteriori, & à contrario. to.1.pag.336.col.1.in med.& pag. 306.& 307.per totam.
Reus vel actor potest totam litem iuramento suæ partis cõmittere. to.1.pag.317.col.1.in prin.
Reus delatus durante lite non potest eligi ad munera publica. t.1. pag.233.colum.1 in prin.
Reus delatus lite pendente non potest ad ecclesiasticam dignitatem promoueri. ibid.
Reus potest suspendere petitorium deductum ab actore. ibid.
Reus, actore non probante, an sit absoluendus definitiuè, an ab obseruatione iudicij, & quid referat. t.1.pa.160. columna 2. in princ.
¶Retentio possessionis quid sit. tom.2.pagin.393. column.1. in medio.
¶Roma quæ dicatur. tom.1.pag.17.col.1.in medio.
Roma olim fuit communis patria. to.1.pag.18.colum.secunda, in fine.
Romana respublica omne imperium in Cæsarem Augustum, & eius successores transtulit. to.1.pag.2.col.2. in princ.
Romanis Hispanias obtinentibus Gothi à septentrione Europã irruerunt. to.1.pag.1.col.1.in fine.
Romani qualiter Consules & Imperatores eligebant. to.1.pag.3. col.2.in princ.
Romani Pontificis legatus non habet ius auocandi causas ab inferioribus. tomo primo. pagina 28. columna secunda in princ.
Romani Pontificis responsum in Clement.vnica. de renuntiatio. an obtineat in mandato, quod datum est ad præsentandum. t.1.pag.31.col.1.in medio.
Romanus Pontifex, vide in verbo, Pontifex Romanus.
Romani & Socini sententia examinatur, de executione instrumenti. to.1.pag.312.col.1.in medio.
Roma in tribus rusticas & vrbanas. 35. olim diuisa est. to.1.p.440. col.1.in medio.
Romanæ tribus quæ nomina olim habuerint. to.1.pag.441.col. 1.in medio.
Romanæ tribus vnde acceperunt nomina. tomo 1.pag.444.col. 1.in medio.
Romanæ ciuitatis ius pecuniaquæri, & parari solitum constat ex actis Apostolorum. tomo primo pagina 446. columna 1.in medio.
Romanus ciuis fiebat per emptionem tribus, in qua Romæ censeretur. to.1.pag.446.col.2.in medio.
Romani ciues non erant omnes eiusdem conditionis. to. 1. pag. 447.col.1.in medio.
Romani ciues non omnes tribum habuerunt. to.1.pag.447. col. 2.in princ.
Romani tres continuas hebdomadas, sabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. tomo primo pag. 500. column. 1. in medio.
Romanis mos est sabbato quouis ieiunare. t.1.p.501.col.2.in fin.
Romani veteres in cudẽda moneta, æris octauam partem argento misceuerunt. to.1.pag.514.col.1.in medio.
Romani primum æreа pecunia, deinde multo post argentea, ac demum aurea vsi sunt. to.1.pag.511.col.1.in fine.
Romani seruabant frequẽtissimè primam partem l. duodecim tabularum, quæ tractat de vinculis. to.1.pag.257. col. secunda in medio.
Romanæ curiæ consuetudo & Stylus in gratiis expediendis. to. 1.pag.253.col.1.in medio.
Romulus populo Romano reliquit, vt leges suffragiis per curias accersitas comprobaret. t.1.p.2.col.2.in fine.
Romulus ex decem mensibus constituerat annum solarem. to. 1. pag.490.col.1.in medio.
Romuli lege licebat patri filios ter vendere, etiam nulla coactus necessitate. to.1.pag.415.col.1.prope princ.& in medio.
¶Rotæ decisio in nouis. 195. expeditur. t.1.pa.423.col.2.in med.
¶Ruffinus Aquilienſis presbyter: & de eius operib. to.1.pa.480. col.2.in fin.
¶Rhenan° dũ Gelasiũ reprehẽdit decipitur. t.1.p.486.col.1.ĩ prin.
¶Rex an possit alienare res ad Regiam dignitatẽ pertinẽtes. to. 2.pag.270.col.2.in medio.
¶Romanus Pontifex an habeat potestatem temporalem. to.2.pa. 531.col.1.in fine.
Romanus Pontifex quo pacto possit in voto dispensare. to.2.pag. 247.col.1.in princi. Et ibi de voti commutatione.
Romanus Pontifex an possit dispensatione dirimere matrimoniũ non consummatum. to.2.p.240. column.prima, in med.
Romanus Pontifex an possit dispensare, aut permittere, quod communicet quis cum excommunicato. to.2.p.313.col.1.in fi.
Romanus Pontifex licet ius diuinum interpretari possit, nulla tamen ex causa tollere potest. ibidem.
Romanus Pontifex an possit licitè absque peccato communicare cum excommunicatis. to.2.pagi.313.col.2.post principium.
Romanus Pontifex tenetur semel in anno cõfiteri sacerdoti. ibid. col.2.circa finem.
RomanusPontifex non potest cõmittere laico potestatem absoluendi à peccatis. to.2.pag.365.col.2.in fine.
Romæ appellatione quid intelligatur. to.2.pa.379.colu.1: in med.
¶Ruſticis etiam nocet annua prestatio, vt inducat tituli presumptionem. to.2.pag.408.col.2.circa fin.

Sabbatum

Index Alphabeticus.

S

SABBATVM apud Hebræos significat requiem. to.1.pagin. 492.col.1.in medio.
Sabbatum latius sumpta dictione significat totam hebdomadam. tom.1.pag.492.col.2.in fine.
¶Sacerdotes quondã non aureis sed ligneis calicibus vtebantur. tom.1.pag.509.col.1.in fine.
Sacerdos etiam solenniter degradatus conficit corpus Christi. to mo 1.pag.204.col.2.in medio.
Et quid si sit etiam hæreticus. ibid.
Sacerdos simplex an sit sacramenti cõfirmationis minister ex summi Pontificis commissione. tom.1.pag.204.col.1.in fine.
Sacerdos simplex an possit ex Papæ comissione minores ordines conferre. tom.1.pag.205.col.1.in medio.
Sacerdos simplex nullos habens subditos an possit à peccatis aliquem absoluere. tom.1.pag.205.col.2.in fine.
Sacerdotes quando non possint decimas exigere. tom.1.pag.245. col.1.in medio.
Sacerdotes euntes in ecclesiam ob principaliter acquirendas distributiones simoniaci sunt. tom.1.pag.254.col.1.in medio.
Sacerdotibus oblationes exhibere quando cogantur laici. tom.1. pag.237.col.2.in fine.
Sacerdos qualis esse debeat. tom.2.pag.450.col.1.in fine.
Sacerdos parochialis an possit absoluere ab excommunicatione maiori latæ à iure. tom.2.pag.372.col.1.medio.
Sacerdos ratione Jubilæi & Bullarum apostolicarum aliquem ab soluens, ceinsetur etiam eum absoluisse à peccato oblito, cuius causa erat excommunicatus. tom.2.pag.367.col.2.in princ.
Sacerdos ad confessionem electus virtute Bullarum & Iubilæi, an possit absoluere pœnitentem ab excommunicatione cotracta ex crimine hæresis. to.2.pag.369.col.1.in fine.
Sacerdotes quomodo iuramentum præstare debeant. tom.2.pag. 241.col.2.in medio.
¶Sacer ordo an dissoluat matrimonium non consummatum. to. 2.pag.189.col.1.in fine.
Sacer ordo matrimonium omnino impedit. tom.2.pag.160.col.1. in medio.
Sacer ordo qualiter à coniugato recipi possit. tom.2.pag.160.col. 1.& pag.161.per totam.
Et an puniatur qui matrimonium contrahit post sacrum ordinẽ.
¶Sacramentum quid significet? tom.2.pag.235.col.2.post medium.
Sacramento contendere. ibid.col.1.in medio.
Sacramentum Eucharistiæ poterit tempore interdicti ministrari damnatis ad mortem. tom.2.pag.183.col.2.in prin.
Sacramenta non sunt conferenda excommunicatis, etiam ante denuntiationem. tom.2.pag.320.col.1.in medio.
Sacramenta opera sunt solius Dei diuinitus instituta. tom.2.pag. 329.col.2.in fine.
Sacramentum pœnitentiæ an sicut baptismus recedente fictione sortiatur suum effectum, & quid de aliis sacramentis. tom.2.pagina 330.col.2.in medio.
Sacramenta ecclesiæ vim habent ex opere operato propter Christi institutionem. tom.2.pag.334.col.1.in medio.
Sacramentum ordinis susceptum vel collatum ab excõmunicato, quem effectum habeat to.2.pag.337.col.1.in medio.
Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato susceptum vel ministratum an teneat, vel sit iterandum. tomo secundo, pagi.337. col.2.in fine.
Sacramentum pœnitentiæ non pertinet ad remittendum vinculum contractum ex iudicis exterioris sententia. tomo 2.pagin. 366.col.2.post medium.
Sacramenta collata ab hæreticis non sunt repetenda. t.1.pa.429. col.2.in med.
Sacramentum confirmationis quomodo ab Apostolis appellatum. to.1.pag.202.col.2.in fin.
Sacramentum ab alio quàm à Christo institui non potest. ibid.
Sacramenta nouæ legis si quis dixerit non fuisse à Christo institu ta, decreto concilij Tridentini anathematizatur. t.1.p.203.col. 1.in prin.
Sacramentum confirmationis an sit præcise necessarium ad salutem, an ex ratione precepti. tomo primo, pag.203.colũ.2.in medio.
Et quid de baptismo. ibid.
Sacramentum eucharistiæ est in precepto ei, qui in periculo mortis corporalis constitutus est, & hoc ex institutione diuina. to. 1.pa.203.col.2.in fin.
Sacramenti confirmationis minister quis. to.1.pa.204. columna 1. in med.
Sacramenti confirmationis minister an possit esse sacerdos simplex ex Romani Pontificis commissione. to.1.pag.204.colu.1. in fine.
Sacramentorum essentialia sunt materia & forma ac minister, quæ non possunt ab alio, quam à Deo instituí. to.1.pag. 204. col.2.in princ.
Sacramentorum essentialia non possunt à summo Pontifice mutari. ibidem.
Sacramentum an sint minores ordines. to.1.pag.205. colum.1.in medio.
Sacramentum pœnitentiæ quis verè ministrare possit. to.1.p.205. col.2.in medio.
Sacramenti pœnitẽtiæ minister habere debet iurisdictionem. t.1. pag.205.col.2.in medio.
Sacramentum confirmationis nõ potest ab alio, quàm Episcopo ministrari, etiam ratione immemorialis præscriptionis. to. 1. pag.207.col.1.in medio.
Sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ an sint danda vltimo supplicio affectis. to.1.pag.262.col.1.in medio.
Sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ vnctionisve, an detur vltimo supplicio afficiendis. to.1.pag.262.col.prima, in medio.
¶Sacrificium missæ vnde effectum accipit. to.1.pa.333.col.2.post medium.
¶Sęuitię causa matrimonium, quo ad torum dirimi potest. to.1. pa.191.col.1.in fin.
Sagittarum pœna non est exercenda nisi prius faucibus oppressis quis stranguletur. to.1.pag.310.col.2.in fine.
¶Salarium an debeatur famulo pro tempore, quo ęgrotus sit. to. 1.pag.410.col.1.in fine.
¶Salica lex apud Gallos quæ sit. to.1.pag.5.col.1.in medio. & pa. 534.col.1.in medio.
Sali initio dicti sunt Franci à Sala flumine, prope Albim labente, to.1.pag.5. col.1.in fine.
¶ Salomonis simulatio, vt veritatem extorqueret. to.1. pag.172. col.1.in medio.
¶Samiata ferramenta quæ sint. to.1.pag.450.col.2.in prin.
¶Sanctorum omnium festum vnde duxerit originem. to.2. pag. 496.colu.1.per totam.
Sanctorum & Martyrum memoriæ cur fiant à Christianis eo die, quo mortem obiere. tom.primo, pagina 496.columna prima, in medio.
Dies verò quo ad celebrationem, quæ religionis causa fit, à vespera incipit, & in vespera finitur. ibidem.
¶Salmanticensis constitutio examinatur. tom.1.pag.536.col.1.in medio.
¶Sanguinolentos, dictio, vide in verbo, Dictio.
¶Sapientia & ecclesiasticus canonici libri sunt, quãuis ea de re, fuerit olim controuersum. to.1.pag.461.col.1.in medio.
¶Sara an fuerit soror Abrahę. to.2.pa.175.col.2.in fin.
¶Sarracenus nomen quam originem habuerit: & vnde Arabes dicti fuerint Sarraceni ad interpretationem Regiæ partitarũ legis. to.1.pag.456.col.1.in prin.
¶Saxonum mos circa pœnitentiam solennem. to.1.pag.306.col.1. in medio.
¶Saul immediatè à Deo constitutus & electus fuit Rex per prophetas. to.1.pag.2.col.1.in medio.
¶Seculares iudices quandoque tractant litem super contractu iurato, admittúntque actorẽ aduersus eum agẽtem, etiam nulla præcedente absolutione. to.1.pa.181.col.2.in fin.
Secularis & ecclesiasticus iudex mutuo sibi præstãt & præstare teneatur auxilium in exequendis mandatis & sententijs. to.1.pa. 71.col.2.in fin.
¶Secundę nuptiæ, & vlteriores omnino licitę sunt. to.2.pa.149. col.2.in medio.
Secundæ nuptiæ an contrahantur liberè absque iuris pœnis ciuilis. ibid.
Secundæ nuptiæ an sint benedicendæ. t.2.p.229.col.2.in princ.
¶Sedes quot habuerit Romana ecclesia. tom.1.pag.467.col.2.in principio.
¶Segericus Gotorum Rex Athaulpho succesſit, qui in initio sui principatus mortuus fuit. to.1.pa.1.col.1.in med.
¶Sembella quid, & eius valor. to.1.pa.514.
¶Semis numus æreus fuit, qui valebat duos quadrantes. tom.1. pag.513.
¶Semuncia vicesimaquarta assis pars similis Hispanorum coronato. to.1.pa.512.
¶Seminantibus spiritualia debentur temporalia. to.1.pag.238. col.2.in medio.
¶Senatorum filij clarissimi olim dicebantur. to.1.pag.448.col.2. in fine.

¶Sententia

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Sententia Bartoli examinatur in l. 1. §. vltimo. ff. quis & à quo appella. tom. 1. pag. 15. col. 2. in fine.
Sententia contra hæredem scriptum lata, præiudicat legatariis. tom. 1. pag. 45. col. 1. in prin.
Sententia inter alios dicta plerunque ex propria vi & natura nocet: & alijs prodest. tom. 1. pag. 45. col. 2. in prin.
Sententia super libertate nocet victo quo ad omnes, qui dixerint, & allegauerint, illum seruum esse. tom. 1. pag. 46. col. 1. in princ.
Sic ex contrario si liber fuerit pronuntiatus. ibid.
Sententia in causa status qualiter sit pronuntianda. tomo primo, pag. 46. col. 2. in medio.
Sententia lata super ætate, an omnibus præiudicet, sicut illa, quæ lata est super ingenuitate. tom. 1. pag. 49. col. 1. in prin.
Sententia lata super primogenio cum legitimo contradictore an alijs noceat: ibid. col. 1. in medio.
Sententia lata contra hæredem an noceat fideicommissario etiã non citato. tom. 1. pag. 47. col. 1. in fine.
Sententia lata contra creditorem quando debitori præiudicet. tomo 1. pag. 48. col. 1. per totam.
Sententia lata contra debitorẽ super dominio rei creditori datæ in pignus, nocet creditori ipsi scienti litem ea de re tractari. tomo 1. pag. 48. col. 2. in fine.
Sententia inter alios lata, vt aliis noceat, tria requiruntur. tomo 1. pag. 48. col. 1. in fine.
Sententia lata contra vassallum an præiudicet domino scienti. to. 1. pag. 50. col. 1. in princ.
Sententia lata contra præsentatum, electum vel institutũ, an præiudicet præsentanti, electori, vel conferenti: tom. 1. pag. 51. col. 1. in medio.
Sententia contra hæredem scriptum lata nocet legatariis etiam ignorantibus, præterquam in tribus casibus. tomo 1. pagi. 55. col. 1. in medio.
Sententia lata inter alios an sit exequenda directo contra illum, in quem fit translatio rerum lite pendente? tom. 1. pag. 58. col. 1. in medio.
Sententia lata contra debitorem an possit mandari executioni aduersus illum, in quem dolo & fraude res aliqua ipsius debitoris translata fuerit: etiam absque reuocatoria cognitione & sententia. tom. 1. pag. 58. col. 1. in fine.
Sententiæ de re aliqua restituenda latæ executio, an impediatur, si tertius eandem petierit rem. tom. 1. pag. 60. col. 2. in princ.
Sententia interlocutoria illa propriè dicitur, quæ super interdicto, quod Hispani, Interim appellant, pronũtiatur. tom. 1. pag. 63. col. 1. in medio.
Sententia quando dicatur propriè res iudicata. tomo 1. pagi. 84. col. 2. in medio.
Sententia non debet mandari executioni donec omnino transierit in rem iudicatam. ibid.
Sententia non est mandanda executioni interim dũ appellari potest. tom. 1. pag. 86. col. 1. in medio.
Sententiæ executio nullitatis exceptione, qualiter impediatur. tomo 1. pag. 92. col. 2. in medio.
Sententiæ appellatione de qua sententia est intelligendum. to. 1. pag. 93. col. 2. in fine.
Sententia vltima, quæ aliquid præcedentibus addit vel detrahit, an sit conformis primis. tom. 1. pag. 95. col. 1. in princ.
Sententia lata contra libertum an noceat patrono. tom. 1. pag. 50. col. 2. in princ.
Sententia omnibus nocet & prodest, quos negotium tangit etiã non citatis & ignorantibus. tomo 1. pag. 47. col. 2. per totam. & pag. 54. col. 1. in medio.
Sententia lata contra emptorẽ in re vendita nocet vẽditori ignoranti, qui de euictione tenebatur. to. 1. pag. 45. col. 1. in prin.
Sententia lata contra institutum nocet substituto. tom. 1. pag. 47. col. 1. in fine.
Sententia lata cũ legitimo contradictore, an præiudicet aliis, qui post eum vocantur. ibid.
Sententia inter alios lata cui ignoranti nocet, is non potest tertio prouocare. tom. 1. pag. 55. col. 1. in princ.
Sententia omnino habet effectum rei iudicatæ, si ab ea non fuerit appellatum. tomo primo, pagina 103. columna secunda, in princ.
Sententia lata contra emptorem venditori etiam ignoranti nocet quo ad exceptionem rei iudicatæ, vt is non possit cũ victore iterum examen causæ repetere. tomo primo, pagina 55. col. 1. in fine.
Sententia inter alios lata, an præiudicet omnino illi, qui post litem cœptam rem emerit, de qua quæstio erat. tomo 1. pagi. 57. col. 2. in medio.
Sententia contra emptorem lata per imprudentiam iudicis, non nocet venditori. to. 1. pag. 412. col. 1. in medio.
Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, licet interloquutoria sit, vim habet diffinitiuæ. to. 1. pag. 160. colu. 2. in fine.
Et an vim diffinitiuæ habeat ad hunc effectum, vt iterum agi non possit. ibidem.
Sententia iudicis incerta ex actis, certa tamen ex instrumento, quod in actis minimè apparet, eius vero mentio in sententia fit, an sit nulla. to. 1. pag. 162. col. 1. in prin.
Sententiæ tres conformes in criminalibus exequutioni mandandæ sunt, non obstante nullitatis exceptione. to. 1. pag. 93. col. 2. in medio.
Quod etiam locum habet in tribus sententijs interloquutorijs. ibidem. col. 2. in fine.
Sententia interloquutoria appellatur interdictum. to. 1. pag. 63. col. 2. in medio.
Sententia per appellationem extinguitur, inspecto & considerato præsenti statu. tomo primo, pagin. 84. colum. 1. in medio.
Sententia in causa filiationis inter patrem & filium omnibus alijs nocet & prodest, quibus ex ea radice ius competit. to. 1. pa. 45. col. 2. in medio.
Sententia lata super re prohibita alienari, contra prohibitum nõ nocet illi, qui ad illam vocatus est, post illius obitum. to. 1. pag. 47. col. 1. in medio.
Sententia Bartoli expenditur, quæ agit de exequutione instrumenti. to. 1. pag. 312. col. 1. prope finem.
Sententia pro fisco etiam actore est pronuntianda, vbi probationes sunt pares. to. 1. pag. 230. col. 2. in prin.
Sententia illa an dicatur alteri conformis: quæ illam confirmat, adiecto tamen aliquo moderamine, aut fanè aliqua declaratione, quæ aliquid priori sententiæ addat. tom. 1. pagin. 95. colum. 1. in princ.
Sententia lata in capitali causa, quando transit in rem iudicatam. to. 1. pag. 299. col. 2. in medio.
Sententia Bald. expenditur in l. 2. C. de fide instru. tom. 1. pa. 302. col. 1. in medio.
Sententia potest minui à iudice propter excellentiam, & dignitatem personarum. to. 1. pag. 302. col. 2. per totam.
Sententia, quæ mentionem facit instrumenti non extantis inter acta an sit nulla. to. 1. pag. 162. col. 1. in prin.
Sententia à qua non est appellatum, transit in rem iudicatam, etiam in criminalibus. tom. primo, pagina 162. colu. 1. in fine.
¶Sententia Aristotelis de his, qui sibi morem consciuerunt. to. 2. pag. 451. col. 1. in medio.
Sententia in matrimonio an tribuat bonę fidei præsumptionem. to. 2. pag. 202. col. 1. in prin.
Sententia in causa filiationis an noceat his, cum quibus actum non est. to. 2. pag. 208. col. 1. in prin.
Sententia in causa matrimoniali an transeat in rem iudicatam. tomo secundo. pag. 232. col. 1. in fine. & pa. 233. col. 2. in medio.
Sententia declaratoria an sit necessaria notorijs excommunicatis. to. 2. pa. 319. col. 1. in medio.
Sententia à iudice lata veritate comperta authoritatem habet in iudicio interiori. to. 2. pag. 49. col. 1. in fine.
Sententia in causa matrimonij spiritualis an trãseat in rem iudicatam. to. 2. pag. 233. col. 2. in medio.
Sententia in criminali causa an transeat in rem iudicatam. ibidẽ. col. 2. in fine.
Sententia iniqua an reddat victorem tutum in conscientiæ iudicio. to. 2. pag. 234. col. 1. in medio.
Sententia diuortij, quo ad tori separationem an transeat in rem iudicatam. to. 2. pag. 235. col. 1. in prin.
Sententia declaratoria an sit necessaria in notorijs. to. 2. pag. 319. col. 1. in medio.
Seneca libr. 3. de beneficijs, inquit, æquissimam esse, & ius gentiũ præ se ferre hãc vocem, redde quod debes. to. 1. pa. 257. col. 2. in medio.
¶Sensus eorum, quæ dicit Thomas. 2. 2. quæst. 87. discutitur. to. 1. pag. 245. col. 1. in prin.
¶Sepultura an sit deneganda ad petitionem creditorum cadaueri debitoris propter debitum non solutum. to. 1. pag. 261. col. 2. in princ.
Sepultura an possit negari vltimo affectis supplicio ob crimina. to. 1. pag. 262. col. 1. in medio.
Sepulturæ dari possunt cineres & ossa eorum, qui exuri damnantur. to. 1. pag. 262. col. 2. in prin.
Sepultura ecclesiastica denegatur eis, qui se ipsos occiderunt. to. 1. pag. 263. col. 1. in prin.
¶Sepultura ecclesiastica an possit dari in his festiuitatibus, quæ interdictum suspendunt, & quid de sacramentis. to. 2. pag. 388. col. 2. in prin.

¶Seruitus quando matrimonium impediat. tomo 2. pag. 366. col. 1. in fine. & pag. 159. col. 2. in princ.
Seruitus quo iure sit inducta. to. 2. pag. 535. col. 1. in prin.
Seruitutem aliquam esse iuris naturalis. tomo secundo, pag. 537. col. 1. in princ.
Seruus à domino fugiens peccat mortaliter. to. 2. pag. 536. col. 1. in medio.
Seruus legatus & fugitiuus cuius expensis sit quærendus. tomo 2. pag. 36. col. 1. in medio.
¶Seruire prælato ob beneficium ecclesiasticum consequendum simonia est. tom. 1. pag. 253. col. 2. in medio.
Seruitus iuris pascendi in agro alieno, quanto tempore præscribi possit. tom. 1. pag. 243. col. 2. in medio.
Seruitus ista iuris pascendi an sit realis, an personalis. tomo 1. pag. 244. col. 1. in medio.
Seruus si fuerit vulneratus, & postea occisus, reus tenebitur de vulnerato, & de occiso. tom. 2. pag. 309. col. 1. in princ.
Serui à dominis manumissi an statim efficerentur ciues Romani. tom. 1. pag. 445. col. 1. in princ.
Serui dicti latini qui essent. ibid.
Seruis à domino manumissis Tullius Hostilius rex ciues Romanos esse concessit. tom. 1. pag. 445. col. 1. in fine.
Seruorum, qui in familia delinquebant, supplicium. to. 1. pag. 451. col. 1. in princ.
Seruus pignori datus, sciente creditore & tacẽte manumissus, nõ potest postea per ipsum creditorem iure pignoris peti. tom. 1. pag. 57. col. 1. in medio.
Seruitus constitui potest pretio & pecunia. tom. 1. pag. 236. col. 2. in fine.
Seruitutes non habentes continuam possessionẽ non possunt prescribi. tom. 1. pag. 409. col. 1. in medio.
Seruus à domino fugiens peccat mortaliter, & tenetur ad dominum redire. to. 1. pag. 170. col. 2. in princ.
Seruus ordinatus sciẽte ac præsente domino in seruitutem reuocari non potest. tom. 1 pag. 57. col. 1. in prin.
Seruus fugiens ad ecclesiã potest ab ea abduci, vt domino seruiat. tom. 1. pag. 747. col. 2. in fine.
Seruitutes discontinuæ quanto tempore vsucapiantur. tom. 1. pagina 243. col 2. in medio.
Seruius Tullius vrbem Romam in quatuor tribus diuisit. tom. 1. pag. 440. col. 1 in medio.
Seruio Tullio Tarquinij obiicere solebant quod iniussu populi Romani Regnum inuasisset. tom. 1. pag. 2. col. 2. in fine.
Seruius Tullius Romanorũ Rex æreos numos primus Romæ percussit. tom. 1. pag. 511.
Sestertij numi æstimatio. tom. 1. pag. 515. col. 1. in prin.
Sestertium generis neutrius expenditur, aliquotque loquẽdi modi traduntur. tom. 1. pag. 527 col. 1. in prin.
¶Sextula numus æreus minimus sextam habens vnciæ partẽ, valet autem tres meaias, aut paulo plus. tom. 1. pag. 512.
Sextula est sexta pars vnciæ to. 1. pag. 513.
¶Sessio Tridentina pronuntiauit contra Lutheranorum hæreses per peccatum mortale fidem non amitti. tomo 1. pag. 468. col. 1. in prin.
¶Seu dictionis significatio. tom. 1. pag. 285. col. 1. in prin.
¶Si dictio, non semper conditionem inducit. tom. 1. pag. 272. col. 1. in medio.
¶Sicilicus quid: tom. 1. pag. 513. col. 1. in prin.
Siclus argenteus apud Hebræos cuius ponderis fuerit: & item aureus. tom. 1. pag. 515. col. 2. in prin.
Et ibi de siclo sanctuarij. ibid.
Siclum didrachmum interpretantur septuaginta interpretes, & qua ratione. tom. 1. pag. 515. col. 1. in fine.
Siclus apud Xenophontem qui numus fuerit. tom. 1. pag. 516. col. 1. in medio.
¶Sigillum publicum vel priuatum quando probet. tom. 1. pag. 83. col. 1. in fine.
Sigillum Regiũ apud quẽ seruari debeat? to. 1. pa. 83. col. 2. in med.
Sigillum quod dicatur authenticum. ibid.
¶Significata crucis quæ sint? to. 1. pag. 452. col. 2. per totam.
¶Signum est capitalis & criminalis iurisdictionis furcarũ erectio. tom. 1. pag. 452. col. 2. in fine.
Signa exteriora requiruntur ad essentiam matrimonij, tomo 2. pag. 120. col. 2. in princ.
¶Siliquæ siue Cæratia. tomo primo, pagina 513. columna secunda in fine.
Siliquam Accursius falso solidum interpretatur: & quinos solidos decem. tom. 1. pag. 525. col. 1. in medio.
¶Singularis propositio quid? tomo 1. pagina 215. column. prima, in princ.
Et ibi de singulari & communi termino.
¶Sinistra manus est amputanda quando non extat dextera. to. 1. pag. 302. col. 2. in prin.
Significatio propria in quacunque materia est sequenda. tom. 1. pag. 376. col. 2 in fine.
¶Silentium perpetuum vt diffamanti & nolenti agere imponatur, bina admonitio requiritur. tom. primo, pagina 246. col. 2. in princ.
Singulis vniuersitatis attribuuntur actus & passiones vt constituant in facto. to. 1. pag. 295. col. 2. in fine.
¶Simonia quid sit disputatur. to. 1. pag. 253. col. 2. in medio.
¶Simonia qualiter impediat acquisitionem beneficij. to. 1. pag. 223. col. 1. in prin.
Simonia cum ipso Romano Pontifice commissa an censeantur pœnæ remissæ. to. 2. pag 524. col. 2. in prin.
Simoniæ crimen an efficiat quem ipso iure suspensum, ita vt celebrans sit irregularis. to. 2. pag. 455. col. 2. circa prin.
¶Sisebutus quo tempore expulsis profligatisque Romanis Hispaniarum monarchiam sit consecutus. tom. 2. colum. prima, in medio.
¶Societas ita coiri potest, vt alter pecuniam, alter operam conferat, lucrum verò communicetur. to. 2. 358. col. 2. in prin.
Societatis contractæ titulo an transeat dominium absque traditione, & an & possessio. to. 2. pag. 243. col. 2. in prin.
Societatis contractus separatim initus iustissimus est. tom. 1. pag. 360. col. 1. in medio.
Societate contracta inter duos omnium bonorum absque vlla traditione, an dominium omnium rerum, quæ tempore cõtractus erant acquisitę communicetur: to. 1. pag. 434. columna 2. in medio.
Societas humana quàm necessaria sit ad vitæ humanæ gubernationem ac regimen to. 1. pag. 2. col 1. in princ. & fine.
Societas eo pacto coiri non potest, vt lucrum ex pecunia acquisitum communis sit, periculum vero ipsius immineat exercenti negotia. to. 1. pag. 358. col. 2. in fine.
Poterit nihilominus ea pactio valere, modo subeunti periculum, vel ex ipso lucro maior pars cedat vel aliundè merces suscepti periculi detur. to. 1. pag. 360. col. 1. in medio.
¶Societas bonorum qualiter iure Regio contrahatur inter coniuges. tom. 2. pagina 182. columna prima in medio. & pag. 182. col. 2. in medio.
Societas inter coniuges iure Regio quo ad constante matrimonio acquisita, habet locum in matrimonio putatiuo. ibidem. col. 2. in fine.
Societas communio dicitur apud Iurisconsultos. tom. 2. pag. 309. col. 1. in medio.
¶Socero non competit aduersus generum priuilegium, ne scilicet conuentetur vltra quam facere possit. to. 1. pag. 332. col. 1. in prin.
¶Socini & Romani sententia examinatur, quæ de executione instrumenti agit. to. 1. pag. 312. col. 1 in fine.
¶Socratis historici locus expenditur. to. 1. pag. 500. col. 1. in fine.
¶Sodomia est causa iusta diuortij coniugalis, quo ad torum. to. 2. pag. 91 col. 2. in fine.
Sodomiæ vitium etiam cum fœminis punitur. to. 2. pag. 191. col. 1. in prin.
Sodomita testamentum facere non potest. to. 2. pag. 455. column. 1. in fine.
Sodomita an sit irregularis, si ante dispensationem celebrauit. t. 2. pag. 454. col. 2. in fine.
Sodomita non potest eligi ad ecclesiasticum beneficium, nec valida esse collationem beneficij ei factam. to 2. pa. 455. col. 1. in medio.
¶Sogdianus nonus Persarum Rex nouem mensibus regnauit. t. 1. pag. 465. col. 1. in medio.
¶Solennis pœnitentia quę dicatur. to. 1. pag. 120. col. 2. in medio.
Solennitas Cretionum quæ fuerit apud veteres. pag. 456. colu. 1. in fine.
Solennitas quæ sit necessaria in alienatione rerum ecclesiæ. to. 1. pag. 332. col. 1. in medio.
Solennitates Episcoporum. vide in verbo, Episcoporum solennitates.
¶Solennis pœnitentia irregularitatem confert. tom. 2. pag. 452. col. 1. in prin.
¶Soror an possit in vxorem accipi ex iure naturali. to. 2. pag. 175. col. 2. in medio.
Solennitas remissa ab vltima voluntate an censeatur remissa à donatione causa mortis. to. 2. pag. 20. col. 1. in prin.
¶Solidus qua ratione sic dictus fuerit. to. 1. pa. 517. col. 2. in fine.
Et inibi de tremissibus, & semissibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Solidus Iustiniani diuidebatur in tremisses.to.1.pag.536. colum. 2.in fine.
Solidorũ æstimatio variè expenditur,siue hi sint aurei, siue ærei ad intellectum iuris Cæsarei & regij tom.1.pa.208.col.2.in fi. & 522.col.1.in fi.2.inmed.& pag.529.col.1.in prin.
Et de aureorum valore.t.1.pag.208.co.1.in fin.& p.522.col.1.in fi.
Solidi Turonenses Gallici.to.1.pag.524.col.1.in med. & pa.526. col.2.in medio.
Solidi aurei in propriis Bibliis:& inibi de siclis aureis.pagi.525. col.2.in medio.
Solidus in legib.regalib.Hispanię qualiter sit accipiendus.tom.1. pag.534.per totam.
Solidi aurei,quorũ meminere leges Styli.to.1.pag.536. colu.2.in medio.
Solidi,quorum mentio fit in cap.qui subdiaconum. 17.q.4.quãti æstimandi sint.to.1.pag.538.col.in prin.
Solidus dictus est aureus etiam eo tempore,quo erat quarta vncię pars.tom.1.pag.522.col.1.in prin.
Solidus aureus apud Iustinianum quid.to.1.pag.517. column.2. in princ.
Solidus an differat ab aureo.pag.518.col.2.to.1.in prin.
¶ Solon vnde acceperit legem,qua minimè liceret corpore obligato pecuniam fœnerari.to.1.pag.257.col.2.in medio.
Et qualiter illa lex Græcè appellaretur.ibi.
¶ Soluta quantitate quæ debetur,vsurę ab eo die minimè veniũt in condemnationem.to.1.pag.449.col.1.in med.
Solutionis promissio in certa pecunia sub certa æstimatione,quo pacto fit obseruanda.to.1.pag.543.col.2.in medio.
Solutio vbi in certo loco,& tempore destinata est, & in eo loco non inueniatur,remissio facienda est.pa.34.col.2.in med.
Solutio rerum creditarũ quàm necessaria sit in republica ad fidẽ conseruandam.tom.1.p.257.col.2.in med.
Solutio debiti etiam si non fiat integra,nihilominus tamen deducuntur alimenta debitori.tom.1.pagin.259.columna prima in medio.
¶ Subarrare quid:to.2.pag.151.col.1.in fi.Et de subarratione.
¶ Substitutio quid sit,& quare hoc nomen habeat.t.1.pag.75.col. 1.in prin.
Substitutionis directę,& obliquę distinctio.ibid.
Substitutionis vulgaris definitio.pa.65.col.1.in fi.
Substitutio vulgaris quib.verbis fiat.tom.2.pa. 75.col.2.in medio.
Substitutio vulgaris in vnum casum concepta ad aliũ extenditur. to.2.75.col.2.in medio.
Substitutio vulgaris tacitã pupillarem comprehendit quæ tamẽ matrem non excludit.ibid.
Substitutio vulgaris an matrem testatoris excludit.to. 1.pagi.76. col.2.in medio.
Substitutio pupillaris expressa matrem pupilli excludit etiam in foro animæ.to.2. pag.50.col.2.in medio & pag.8.col.2.in med.
Substitutionis pupillaris definitio.tomo 2. pagin. 76.column.1. in princ.
Substitutio pupillaris quo tempore requirat patriam potestatẽ. ibidem.
Substitutio pupillaris quib.verbis fiat.to.1.pag.76.col. 2.in prin.
Substitutio pupillaris expressa,quã vulgarẽ cõtineat.to.1.pa.77. col.1.in prin.
Substitutionis pupillaris effectus aliquot.tom.2.pagin.80.col.1. in princ.
Substitutio pupillaris an conseruetur per auth.ex causa.C.de lib. præt.to. 2.pag.80.col.2. in medio.
Substitutio pupillaris expressa matrẽ excludit.to.2.pag 80.col.1. in medio.
Substitutio pupillaris facta pluribus pupillis non operatur inter eos reciprocam substitutionem.tomo 2.pagina. 84.column.2. in medio.
Substitutio pupillaris directa facta vltimo morienti in tota hæreditate,vel fundo operatur reciprocam substitutionem inter institutos. tomo secundo, pagina 84. columna prima.in fin.
Substitutio pupillaris facta vltimo morienti operatur fideicommissariam reciprocam substitutionem inter institutos eo casu quo primo moriens decedat pubes.to.2 pag.84.column.2. in fine.
Substitutionis exemplaris definitio,ibidem.
Substitutio exemplaris potest fieri filio exhæredato. tom.2.pag. 80.col.2.in princ
Substitutio exemplaris quibus verbis fiat.tomo secũdo,pagin. 259.columna prima,in medio.& tomo 2.pagin.81.columna 2. per totam.
Substituto exemplaris matrem furiosi excludit.to.2.pag.82.col. 2.in medio.
Substitutio exemplaris qualiter extinguatur.ibid.
Substitutio compendiosa quid sit:to.2.pag.85.col.1.in medio.
Et ibi plura ex definitione inferuntur.
Substitutio compendiosa quibus verbis fiat:to.2.pag.86.colu.1. in medio.
Substitutio compendiosa plura tempora exigit.to.2.pag.86.col. 2.in prin.
Substitutio compendiosa fieri potest sub alia conditione, quàm mortis.to.2.pag.85.col.2.in fine.
Substitutio compendiosa facta à milite verbis directis intra pubertatem valet vt pupillaris,postea vt directa militaris. to. 2. pag.86.col.1.in prin.
Substitutio compendiosa facta à milite verbis communibus ante pubertatem est pupillaris,postea verò fideicommissaria.to. 2. pag.88.col.2.in princ.
Substitutio directa militaris an extendatur ad legitimam filij.to. 2.pag.87.col 2.in fine.
Substitutio compendiosa facta à milite verbis obliquis omni tẽpore est fideicommissaria.to.2.pag.88. col.2.in prin.
Substitutio copẽdiosa facta à pagano verbis directis ante pubertatem est pupillaris,postea verò expirat.to.2.pag.88.colum.2. in fine.
Substitutio compendiosa facta à pagano verbis communibus ante pubertatem est pupillaris,postea verò est fideicommissaria.to.2.pag.89.col.1.in prin.
Substitutio compendiosa facta à pagano verbis obliquis omni tempore est fideicommissaria.to.2.pa.89.col.1. in fine.
Substitutionis reciprocæ definitio.to.2.pag.82.col.2.in prin.
Substitutio reciproca quibus verbis fiat:to.2.pa.82.co.2.in prin.
Substitutio reciproca quot substitutiones comprehendat.to. 2. pag.82.col.2.in fine.
Substitutio reciproca vnica oratione concepta eas omnes substitutiones comprehendit,quæ pariter vtrique instituto conueniunt.to.2.pag.83.col.1.in medio.
Substitutio reciproca qualiter extinguatur.ibidem.
Substituo,an sit commune verbum.to.2.pag.86.col.2.in prin.
¶ Subditus statuentis delinquẽs extra territorium an ligetur excommunicatione.to.2.pag.353.col.2.in prin.
¶ Succedat,est verbum commune.to.2.pag.86.col. 2.in medio.
Successio qualiter deferatur consanguineis ex causa intestati. to.2.pag.112.cum sequentibus.
Successor in dignitate vel officio potest præscribere rem à prædecessore mala fide possessam.to.2.pag.426.col.1.in prin.
Successor vniuersalis non potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam.to.2.pag.423.col.2.in medio.
Successor vniuersalis non potest à contractu locationis à prædecessore stabilito resilire.to.1.pag.325.col.1.in prin.
Successor singularis tenetur stare colonis, & inquilinis quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu venditionis vel donationis.to.1.pag.325.col.1.in medio.
Successor singularis non potest expellere colonum & inquilinũ sires conducta fuerit ad longum tempus.to.1.pag.325.col.1. in fine.
Successor prælati an teneatur stare locationi factæ per prædecessorem.to.1.pag.327.colu.1.in prin.
Successor primogenij qualiter potest iudicis officium implorare viuente possessore.to.1.pag.248.col.1.in princip
Successio dicitur impropriè ex testamento vbi agitur contra testamentum.to.1.pag.508.col.1.in medio.
¶ Suetonij Tranquilli locus aperitur.to.1.pag.521.col.1.in fine.
¶ Sueui Gallorum populi Hispanias inuaserunt.to.1.pag.1.col.1. in medio.
¶ Suffragiorum & orationum triplex valor constituitur.to.1.pa. 338.col.2.in prin.
Suffragia,orationes,& sacrificia quo ad effectum operis operantis dupliciter considerantur.to.2.pag.354.col.2.in prin.
Suffragium factum pro multis non ita cuilibet prodest,ac si pro eo tantum foret ministratum.to.2.pag.355.col.1.in prin.
Suffragia per viuos exhibita,etiam prosunt existentibus in purgatorio.to.2.pag.355.col.1.in fine.
Suffragiorum communio dupliciter consideratur.to.2.pagi.355. col.2.in prin.
¶ Summariæ exequutionis ius præscribitur manente actione personali.to.2.pag.430.col.2.in fine.
¶ Summum ius.to.2.pa.413.col.2.in fine.
Summus Pontifex an habeat temporalem iurisdictionem.to.2.p. 531.col.1.in fine.
Summus Pontifex.vide in verb.Pontifex summus.
¶ Suprema iurisdictio,quam maioriam dicimus,nõ censetur vllo casu à Rege in alium translata.to.1.pa.13.col.1.in fine.

¶ Suspensio

¶ Sumptus in re ablata,aut aliàs aliena facti an debeant in animæ iudicio deduci.tomo secundo, pagina 516. columna secunda, in princ.
¶ Superioris præceptum in dubio præsumitur iustum. tom.2.pagina 496.col.2.in princ.
Superioribus non est obediendum cum scandalo.tomo 2.pagina 496.col.1.post princ.
Superioris authoritatem in quolibet iuramento exceptam esse. tom.2.pag.246.col.1.in princ.
Suspensus ab officio per quem actũ irregularis efficiatur, si in eo ministret.tom.2.pag.453.col.1.in fine.
Suspensus ob corporis vitium non fit irregularis. tomo 2.pagina 453.col.2.in princ.
Suspensus ex eo quod ante legitimam ætatem promotus fuerit, non est irregularis,& si in officio ministret. tomo secundo, pag.454.col.1.in princ.
Suspensio facit ministrantem irregularem quãdo à iure,vel ab homine fit propter delictum quo ad se,& quo ad alios in foro exteriori.ibid.
Suspensio indefinita nullo termino præstito,an possit ab Episcopo tolli.tom.2.pag.158.col.1.in princ.
Suspensus ad tempus intra tempus non potest tolli ab Episcopo. tom.2.pag.158.col.1.in medio.
Suspensio à canone inducta propter delictum, & in pœnam non potest ab Episcopo tolli. to.2.pag.158.col.1.prope medium.
Suspensio ob contumaciam censetur restricta ad tempus,quo durat contumacia.ibid.
Suspensus ab officio an dicatur suspensus à beneficio. tom.2.pag. 158.col.1.in princ.
Suspenditur per triennium ab officio presbyter,qui interfuit matrimonio clandestino.tom.2.pag.158.col.1.in fine.
Suspensio petitorij ab actore proposita an possit peti per reum lite contestata.tom.1.pag.233.col.2.in princ.
Substitutus an sit admittendus instituto religionẽ profitente cõtra voluntatem testatoris.tom.1.pag.250.col.2.in medio.
Substitutus pupilli debet probare pupillum obiisse intra ætatem pupillarem.tom.1.pag.290.col.1.in princ.
Substitutus vt admittatur duobus institutis,apposita hac clausula,ei,qui vltimus moriatur,sufficit institutos periisse simul ruina,vel naufragio.tom.1.pag.290.col.2.in medio.
Substitutus ea conditione,si institutus sine liberis decesserit, admittitur si probauerit institutum, & eius liberos simul eodem casu ruina vel naufragio periisse.to.1.pag.291.col.2.in medio.
Suspensionis genus quo vtebatur antiquitas. tom.1.pag.452.colum.2 in princ.
¶ Supplicij erat nota,T.latinum.tom.1.pag.451.col.2.in fine.
Supplicium laquei quàm ignominiosum esset, & qui eo plectendi sunt.tom.1.pag.452.col.1.in fine.
¶ Scandalum quid significet:tomo 2.pag.493.col.2.in medio.
Vbi latè eius materia tractatur.
Scandalum est duplex,actiuum scilicet & passiuum seu acceptum, & datum.ibid.
Scandalum malitiosum non est considerandum. tomo secundo, pag.446.col.1.in fine.
Scandali peccatum quando mortale,quando veniale crimẽ sit. tomo 2.pag.494.col.1.in medio.
Scandali ratione quæ sint omittenda. tom.secundo,pag.495.col. 1.in medio.
¶ Scatinia lex in sodomitas.tom.2.pag.455.col.1.in medio.
¶ Scientia Principis si necessaria est,sufficit scientia eorum,quæ eius nomine magistratus gerunt.to.2.pa.396.col.2.post mediũ.
Scientia in viribus incorporalibus requisita. tom.2.pag.396.col. 2.in fine.& pag.395.col.1.in medio.& pag.403.col.1.in medio.
Scientia illius,cui negare debet sententia,quid requirit. tomo 1. pag.49.col.1.in medio.
Scientia & taciturnitas in his,quæ sunt grauis præiudicij nõ sufficiunt ad consensum.tom.1.pag.56.col.2.in medio.
¶ Scolops apud Græcos quid esset? to.1.pag.452.col.1.in medio.
Scolops etiam Christi crux appellabatur.ibid.
¶ Scriba actionum publicarum apud Athenienses vile munus erat. tom.1.pag.71.col.1.in prine.
Scriptura nulla est canonica sine authoritate ecclesiæ. tom.1.pag. 460.col.2.in medio.
Scriptura canonica testimonium est ecclesiæ ex Spiritu sancto testificantis.tom.1.pag.460.col.1.prope medium.
Scriptura quæ sit canonica,authentica & diuina ecclesia catholica definire debet.ibid.
Scripturæ priuatæ recognitio quonam modo fiat à testibus.tom. 1.pag.80.col.2.in fine.
Scriptura priuata quot testes requirat.to.1.pag.81.col.1.in fine.
Et an testium subscriptorum recognitio sufficiat ad probationẽ priuatæ.to.1.pag.8.col.2.in medio.
Scriptura priuata quo ad hypothecariam, an sit publico instrumento posteriori præferenda:tom.1.pag.8.column. prima. in medio.
Scriptura priuata quando faciat semiplenam probationem.to.1. pag.82.col.2.in medio.
Scriptura priuata an faciat probationem munita sigilli authentici authoritate.to.1.pag.80.col.1.in fine.
Scriptura priuata facit probationem quoties scripta sit ab extraneo, mandato tamen illius qui per illam obligatur,licet ipse non subscripserit.to.1.pag.81.col.1. in medio.
Scriptura priuata modo agnita fit,eandem habet authoritatem & fidem ex veteribus constitutionibus,quam habent instrumenta publica à publicis tabellionibus conscripta.to.1. pag. 82.col.2.in fine.
Scriptura priuata an aliquando habeat ius executionis summariæ.to.1.pag.312.col.2.in princ.
Scriptura illa præsumitur in dubio prior,quæ in fauorem fisci cõ scripta est.to.1.pag.230.col.1.in medio.
Scriptura illa præsumitur in dubio prior, quæ causam dotis habet etiam a luerfus fiscum.tom.1.pag.230 col.secunda,in fine.
Sciens iustum rei pretium tempore cõtractus,non potest vti auxilio l.2.de rescin.vendit.tom.1.pag.271.columna secunda, in medio.
Sciens verum rei pretium & emens viliori ab ignorante an sit eo gendus in exteriori foro pretium supplere.to.1.pag.274.col. 2.in prin.
Scientia iusti valoris non præsumitur in decepto vltra dimidiam. to.1.pag.271.col.2.in medio.
Scientia duplex haberi potest eiusdem rei.to.1.pag.159.col.1.in medio.
¶ Scriptulum,seu scrupulum quid:to.1.pag.513.
¶ Scrupulus auri vicenos sestertios valuit ex Plinio.to.1.pag.518. col.2.in fine.
¶ Sholastici an possint conuenire vltra quàm facere possunt.to.1. pag.261.col.1.circa medium.
Speciale mandatum est necessarium ad iurandũ nomine alterius, to.1.pag.516.col.2.in prin.
Speciale mandatum,vide in verbo,Mandatum speciale.
¶ Sphæræ ludus apud Homerum exponitur ad Iulij Polucis interpretationem aduersus Erasmum.to.2.pag.479.col.2.in fine.
¶ Spiritualis actus,cuius est capax laicus,contra iuramentum factus valet.to.2.pag.156.col.1.in medio.
Spiritualis actus,cuius laicus capax non est, factus contra iuramentum validus est.to.2.pag.136.col.2.in prin.
¶ Spoliatus consortio coniugali an sit restituendus si opponatur fornicatio non notoria,cuius tamen probatio offertur in continenti.to.2.pag.192.col.2.in medio.
Spoliatus consortio coniugali non est restituendus si impedimẽti probatio offeratur in continenti.to.2.pag.192.column.1.in medio.
Spoliatus consortio coniugali non est restituendus si opponatur notorium impedimentum,ibidem.
Spoliatus beneficio ecclesiastico non est restituendus si opponatur notorius iuris defectus.to.2.pag.192.col.1.in fine.
Spoliatus non est restituendus ante omnia,obtatis probationibus in continenti,si ex restitutione immineret peccatum ipsi spolianti.to.2.pag.192.col.2.in prin.
¶ Spoliatus quãdo non possit agere interdicto,Vnde vi.to.1.pag. 85.col.1.in prin.
¶ Sponsa etiam de præsenti ante nuptialem benedictionem, & carnis copulam hoc nomen retinet: postea verò vxor dicatur in sacra scriptura,canonibus & communi vsu loquendi.tom.2. pag.115.colu.2. in medio.
Sponsa de futuro an teneatur expectare sponsum absentem.to.2. pag.125.col.1.in fine.
Sponsaliorum definitio,& eiusdem nominis ratio.to.2.pag.115. col.2.per totam.
Sponsaliorum contractus quam ætatem exigat.to.2.pag.117.col. 2.per totam.
Sponsalia contrahuntur verbis, ex quibus futurus coniugalis consensus promittitur.tomo secundo,pagina 117.colu.2. in fine.
Sponsalia verbis de præsenti ab impuberibus cõtracta,censentur à iure de futuro.ibidem.
Sponsalia prima præferuntur secundis,etiam iuratis.to.2.pa.118. col.1.in fine.
Sponsalia non transeunt in matrimonium per subsequens iuramentum.ibidem.

Sponsa 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitum carnalem ex cõ ſenſu ab eccleſia præſumpto.tom.2.pag.120.col.2.in fine.
Sponſalia tranſeunt in coniugium per coitum,etiam ſi ipſa ſponſa ab alio prius quàm ab ſponſo fuerit cognita. tom.2.pag.121. col.1.in fine.
Sponſalia per coitum non efficiuntur matrimonium deficiente conſenſu.to.2.pag.121.col.2.in princ.
Sponſalia ſecunda ex coitu præferuntur primis,& matrimonium iudicantur.tom.2.pag.121.col.2.in medio.
Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitum, etiam ſecutum ex vi conditionali.to.2.pag.122.col.1.in princ.
Sponſalia per copulam præcedentem non efficiuntur matrimonium.tom.2.pag.122.col.2.in princ.
Sponſalia tranſeunt in matrimonium per coitum cum ſponſa incerta.tom.2.pag.122.col.2.in fine.
Sponſalia ex coitu tranſeunt in matrimonium,non obſtante proteſtatione diſſenſus coniugalis. tom.2.pag.123.col.1.in medio.
Sponſalia an tranſeant in matrimonium per nixum coitus. ibid.
Sponſalia an per traditionem ad domum efficiãtur matrimoniũ. tom.2.pag.123.col.1.in medio.
Sponſalia re & verbis de futuro an efficiantur matrimonium per oſculum,amplexus,& ſimilia ſigna.ibid.
Et quid de ſponſalibus iuris interpretatione de futuro. tom.2.pagina 124.col.1.in princ.
Sponſalia iuris interpretatione tantum de futuro qualiter efficiãtur matrimonium.ibid.
Sponſalia an diſſoluantur ex paupertate ſequuta. tom.2.pag.125. col.1.in medio.
Sponſalia etiam iurata mutuo conſenſu diſſoluuntur. tom.2.pag. 124.col.2.in medio.
Sponſalia an diſſoluantur lapſu temporis ad contrahendum deſignati.tom.2.pag.125.col.2.in medio.
Sponſalia an exigant iudicis auctoritatem ad eorumdiſſolutionẽ. tom.2.pag.125.col.2.in prin.& pag.126.col.1.in fine.
Sponſalia an diſſolui poſſint ex abſentia ſponſi. tomo 2.pag.125. col.1.in fine.
Sponſalia etiam iurata per matrimonium diſſoluuntur. tomo 2. pag.126.col.1.in prin.
Sponſalia per religionis profeſſionem tolluntur.ibid. colum.1.in medio.
Spõſalia cõtracta à pubere,& impubere,vel ab impuberibus qualiter ſoluantur.tom.2.pag.127.col.1.in princ.& in fine.
Sponſalia de præſenti an dici poſſint matrimonium. tomo 2.pag. 127.col.1.in prin.
Sponſalia qualiter inducant publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimentum.tom.2.pag.159.col.2.per totam.
Spõſa ante coitum religionem profeſſa an acquirat illam partem ſponſalitiæ largitatis,quæ per oſculum ſibi à lege defertur. tomo 2.pag.190.col.1.in medio.
Sponſi ita cautè ſint cogendi matrimonium contrahere vt iniuſtæ nuptiæ minimè ſequantur.to.2.pag.119.col.1.in medio.
Sponſi de præſenti an veniant appellatione viri & vxoris. tom.2. pag.127.col.1.in princ.
Sponſi abſentia an ipſa ſpõſalia,quæ de futuro appellamus diſſoluat.tom.2.pag.125.col.1.in fine.
Sponſus per vim cognoſcens ſponſam an puniatur.tomo 2.pagi. 189.col.2.in medio.
¶Sponſione contendere.tom.2.pag.236.col.1.in medio.
Sponſiones quas Hiſpani Apueſtas,dicunt eſſe licitas. tomo 2.pagina 511.col.1.in princ.
Sponſionem augens certus de victoria an poſſit retinere eo modo quæſita.tom.2.pag.511.col.1.poſt medium.
¶Stabularius cogendus eſt hoſpites inuitus excipere. tom.1.pag. 413.col.2.in princ.
Spurius an poſſit eſſe tabellio,& decurio. tomo 1.pagin.72.col.1. in medio.
Spurius an dicatur infamis.ibid.
Spurius filius quis dicatur. tomo ſecundo,pagina 212.columna 2.in princ.
Spurius nihil poteſt à patre capere,nec inter viuos, nec in vltima voluntate. tomo ſecundo,pagina 213.columna prima, in princip.
Spurius nec ex ſubſtitutione pupillari poteſt patris bona habere. ibid.col.1.in medio.
Spurius lege municipali non poteſt effici capax ſucceſſionis paternæ. tomo ſecundo,pagina 213.columna prima,in fine.
Spurius an poſſit bona patris in foro conſcientiæ poſſidere ſi ab hærede inſtituto ſub tacita fide ei dentur. ibid.
Et ibi de hærede hanc fidem præſtante.
Spurius quibus cautelis poſſit tute bona patris habere.to. 2.pa. 214.col.1.in prin.
Spurius an poſſit inſtitui ſub conditione, ſi legitimatus fuerit à Principe.to.2.pag.214.colum.1.in medio.
Spurius an matri ſuccedat.to.2.pag.214.col.2.in medio.
Spurius an dicatur,qui eſt adulterinus ſimul & inceſtus, vt ſub appellatione ſpurij comprehendatur.to.2.pag.224. colu.2. in princ.
Spurij filij an ſint neceſſariò à patre alendi.to.2.pag.427.col.1.in medio.& pag.218.col.1.in medio.
¶Stagna quæ?to.2.pag.526.col.1.in fine.
¶Stare colonis tenetur ſucceſſor ſingularis, quoties eorum ius exceptum fuerit in contractu donationis, vel venditionis.to. 1.pag.325.colum.1.in medio.
Stare locationi rerum dotalium factæ per maritum quo pacto teneatur vxor:&quid è contrario.to.1.pa.326.col.1.in medio.
Stare locationi factæ per præceſſorem an teneatur prælatus ſuccedens alteri.to.1.pag.326.col.2.in fine.
¶Stater aureus varius vbique.to.1.pag.525.col.2.in fine.
Stateris numi valor & æſtimatio.to.1.pag.515.col.1.in medio.& pag.525.col.2.in fine.
¶Statim deberi centum,& ſtatim reſtituenda eſſe,nõ eſt idem.t. 2.pag.492.col.1.in medio.
¶Statutorum exceptiones excludentium interpretatio.to. 2.pa. 389.col.1.in medio.
Statutum vt ciues ad alia quàm ad reipublicæ molendina non cant,an fieri poſſit.to.2.pag.410.col.2.circa medium.
Statutum huiuſmodi vt iam validum ſit an præiudicet eccleſiarũ molendinis.ibid.
Statutum illud dicitur contra libertatem eccleſiaſticam, quo tollitur in eccleſijs,quod iure communi eſt conceſſum.ibidem.
Statutum prohibens importari vinum extra territorium collectum,an comprehendat clericos,& eccleſias? tom.2.pag.411. col.1.in medio.
Statutum prohibens bona alienari in eum,qui ſubditus non ſit, non comprehendit eccleſias,ibidem,col.1.in fine.
Statuto laicorum an poſſint clerici prohiberi paſcuis communibus.to.2.pag.411.col.2.in medio.
¶Statio quæ ſit?to.1.pag.496.col.1.in medio.
¶Statutum municipale conueniens iuri communi,an habeat ſpecialem vim præter ius commune.to.1.pag.89.col.2.in medio.
Statutum municipale conueniens iuri communi, an ei ſpeciale vinculum,& maiorem vim addat.to.1.pag.99.col.2.in fine.
Statuto an poſſit quis ob alterius culpam puniri.to.1.pag. 298. col.2.in prin.
Statuto poteſt & conſuetudine fieri,quod priuato conſenſu nõ poteſt.to.1.pag.209.col.2.in fine.
Statutum,vt viduæ detur aliqua quantitas,dum dos ſoluitur,an ſit licitum?to.1.pag.353.col.2.in medio.
Statuta Italiæ circa maſculos & fœminas in hæreditate ſuccedentes.to.2.pag.375.colu.2.in medio.
¶Sterilitas quando dicatur contingere ad effectum remittendi penſionem.to.1.pag.106.col.2.in medio.
Sterilitas etiam tunc verè dicitur eo caſu, quo præter impenſas aliquot fructus collegerit colonus.to.1.pag. 107.col.1.in fine.
Sterilitatis probatio vbi non omnino apparet propter controuerſas teſtium reſponſiones,remiſſio penſionis fit arbitrio iudicantium pro ratione tertiæ vel quartæ partis.to.1.pag.107. col.2.in medio.
¶Sterlingus quis nummus fuerit.to.1.pag.517.col.1.in prin.
¶Stipulatio notarij donatoriſve nomine abſentis cõcepta an impediat reuocationem prędictæ conditionis vel modi.to.1.pag. 222.col.1.in princ.
Stipulatio ſecundum Bar.nomine abſentis præter notarium efficaciter ab ipſo donatore fieri poteſt.to.1.pag.223.columm.1. in medio.
Stipulatio ſolennis concepta à donatore abſentis nomine quos effectus habeat.ibidem.
Stipulatio concepta ſub conditione,ſi petierit, ad hæredes tranſmittitur.to.1.pag.15.col.1.in fine.
Stipulatio his verbis facta,Promitto tibi centum, ſi capitolium aſcenderis poterit adimpleri etiam mortuo promiſſore. ibidem.
Stipulatio hæc, Promitto tibi ſoluere quidquid conſtiterit patrem meum tibi debere an committatur,ſi mortuo patre conſtiterit debitum & non antea.tomo primo, pagina 150.colu. 2.in medio.
¶Stipulationi quæ alteri per alterum fit an reſiſtat ius ciuile, & an ex ea naſcatur naturalis obligatio.to.ſecundo, pagina 286. col.1.in medio.

Stipulatio

Index Alphabeticus.

Stipulatio hæc variè concipi poteſt.to.2.pag.588.col.1.in fine.
Stipulatio hæc iuramento confirmatur.t.2.p.289.col.1.in medio.
Strictum ius quod appelletur?to.2.pag.413.col.1.in fine.
¶ Συνεισάκτους fœminas dici ſubintroductas.tom.2.pag.210.col.2 in medio.
¶ Stylus & conſuetudo curiæ Romæ in gratijs expediendis.to.1. pag.253.col.1.in fine.
¶ Syluestri actus quam authoritatem habeãt,& de baptiſmo Cõſtantini Magni.to.1.p.477.col.2.in medio.
¶ Synodus Nicæna,quo tempore fuerit?to.1.pagi.47..column.2. in princ.
Synodus ſecunda Conſtantinopolitana.t.1.p.472.col.1.in princ.
Synodi ſextæ canon intelligitur.to.1.pag.500.col.2.in princ.
Synodus Conſtantienſis aduerſus Ioannis Hus errores quid deffinierit.to.1.pag.468.col.1.in princ.
Synodum Nicænam aliquot concilia præceſſerunt.to.1.pag.470. colum.2.in princ.
Synodus Nicæna,quo anno fuerit celebrata adeo controuerſum eſt vt nihil certum hac de re diffiniri poſsit.to.1.pag.470.col.2. in fine.
Synodus Conſtantinopolitana ſecundum obtinuit locum poſt Nicænam.to.1.pag.472.col.1.in princ.
Synodus Nicæna temporibus Gratiani & Theodoſij Principum contigit.ibidem.
Synodo Conſtantinopolitano quot adfuerint Epiſcopi.to.1.pa. 372.col.2.in princ.
Synodus Epheſina Tertia,quo tempore celebrata fuit.to.1.pag. 472.col.2.in fine.
Synodus Calcedonenſis ſub quo celebrata fuerit?to.1.p.472.col. 1.in fine.
Synodus Ariminenſis quo tempore ſit congregata.to.1.pa.482. col.2.in medio.

T

TABELLIONES,notarij & alij fori officiales à quibus laboris ſtipendium exigere non poſſint.to.1.p.23.colum.1. in fine.
Tabellioni & notario fides eſt adhibenda.to.1.pagi.317.colum.2. in medio.
Tabellio tenetur protocola & regiſtros penes ſe ipſum ſeruare. to.1.pag.79.col.1.in fine.
Tabellio tenetur iure Regio quolibet anno proprium ſignum protocollis adiicere.to.1.pag.70.col.2.in medio.
Tabellio tenetur omnino exhibere protocolum, quoties de fide inſtrumenti controuertitur.to.1.pag.70.col.2.in princ.
Tabellio torqueri poteſt quoties non reperitur protocolum inſtrumenti producti:niſi probauerit caſu vel aliàs protocolum perditum fuiſſe.to.1.pag.70.col.2.in medio.
Tabelliones debent eſſe moribus,ætate,& fidei integritate probatiſſimi.to.1.pa.70.col.2.in fine.
Tabellionis munus apud Græcos honorificentius fuit quàm apud Romanos.to.1.pag.71.colum.1.in princ.
Tabellionis munus apud Romanos ſerui quãdoque exercuerũt, ibidem.
Tabellionis officium an ſit vile.tomo 1.pagin.71.column.prima, in medio.
Tabellionis munus an poſsit habere infamis, vide in verbo,Infamis.
Tabellioni Regio,etiam ſi non ſit publica authoritate conſtitutus,fides adhibenda eſt.to.1.pag.72.col.1.in princ.
Tabellionis officium non eſt dignitas.to.1.pag.72.col.2.in princ.
Tabellio an poſſit conſtitui ille,qui ſpurius eſt.ibidem. colum.1. in medio.
Tabellio nobilis an ratione officij cogatur cum plebeis in regalibus ſubſidijs contribuere.to.1.pag.73.colum.1.in princ.
Et quid de procuratoribus dicendum ſit?tomo 1.pagin.73.col.1. in princip.
Tabellionis officium an ſit interdictum clericis?ibidem.colum.1. in medio.
Tabelliones à Rege habẽt primam ac potiſsimam authoritatem, vt eis fides adhibeatur.to.1.pag.74.col.1.in medio.
Et an Duces Comites,& Marchiones poſſint conſtituere tabelliones?ibidem.
Tabelliones Apoſtolici quanam ratione & forma vti debent proprijs officijs in hiſce Regnis.t.1.pagi.74.col.1.in fine.
Tabellionis ſubſcriptio in inſtrumentis publicis neceſſaria eſt.t. 1.pag.75.co.2.in princ.
Tabellionis ſubſcriptio in inſtrumentis publicis neceſſaria eſt.to. 1.pag.75.col.2.in princ.
Et quid ſi ipſe ſit impeditus,aut ſit præſens & tantum ſubſcribat inſtrumentum.ibid.
Tabellionis mortui protocola qualiter ſeruari debeant.tom.1.pagina 78 col.1.per totam.
Tabellio ſi protocolum non fecerit punitur arbitrio iudicis.tom. 1.pag.70.col.1.in princ.
Tabellio, qui ſemel dedit inſtrumentum proprio ſigno ſignatum alicui,non tenetur,nec debet regulariter idem iterum ei dare. tom.1.pag.70.col.1.in medio.
Tabellio torqueri poteſt ex proxima cauſa,ac ſuſpicione, vel alia præſumptione,quoties non reperitur protocolum inſtrumenti producti.to.1.pag.70.col.2.in medio.
Tabelliones duos ſi contingat fuiſſe rogatos ad confectionem alicuius inſtrumenti publici,an ſufficiat vnius ſubſcriptio tãtum altero ſcribente?tom.1.pag.78.col.1.in medio.
Tabellioni potius quàm teſti credendum eſt,cũ teſtis præſtito iuramẽto aſſerat ſe aliter dixiſſe teſtimonium, quàm à tabellione fuerit ſcriptum.to.1.pag.321.col.1.in princ.
Tabelliones an poſſint conſuetas clauſulas apponere in contractibus,& an clauſulæ ex eorum conſuetudine, potius quàm ex cõtrahentium conſenſu cenſeantur adiectæ. tomo ſecundo,pagi. 8.col.1.in prin.
Tabellio an teneatur confectum inſtrumentum coram teſtibus & contrahentibus iterum eiſdem illud legere.tomo 2.pag.53.col. 1.in fine.& pag.53.col.2.in princ.
Tabelliones & alij officiales publici quid poſſint accipere. tom.2. pag.508.col.2.circa medium.
¶Tacens non videtur conſentire in his,quæ ſunt grauis præiudicij.tom.1.pag.56.col.2.in medio.
Taciturnitas eſt medium inter conſenſum & contradictionem. tomo 1.pag.421.col.1.in medio.
¶Talento Græci vtebantur ad pondus & ad numiſmatum numerum.to.1.pag.528.col.2.in fine.
Talentum Atticum minus quid.ibid.
Talentum atticum maius.ibid.
Talentum Euboicum.ibid.col.1.in medio.
Talentum Æginæum.to.1.pag.530.col.1.in fine.
Talentum Babylonicum.ibid.
Talentum Syrium.ibid.
Talentum AEgyptium.ibid.col.1.in fine.
Talentum Rhodium.ibid.
Talentum Siculum.ibid.col.2.in princ.
Talentum Byzantium.ibid.col.2.in prin.
Talentum Hebræum.ibid.col.2.in medio.
¶Talionis pœna vnde originem duxerit,& an ea hodie obtineat. tom.1.pag.302.col.2.in medio.
¶Tarias moneta huius Regni quid?tomo 1.pagin.512.colum.1. in medio.
¶Tarquinij Seruio Tullo obiicere ſolebant, quod iniuſſu populi Romani Regnum inuaſiſſet.to.1.pag.2.col.2.in fine.
¶Taxatio expenſarum quo pacto fieri debeat? to.1.pag.100.col. 2.in princ.
¶Tempus apud antiquos ſignificabatur per olympiadas, & conſules.tom.1.pag.76.col.2.in fine.
Tempus in inſtrumentis deſignatur nunc Romæ per annos pontificatus ipſius ſummi Pontificis.to.1.pag.75.col.1.in princ.
Tempus nouem dierum à lege regia datum ad retrahendam rem venditam quando currere incipiat.vide in dictione,Nouẽ dies.
¶Tertius oppoſitor & litis defenſor ad coadiuuandum admiſſus, aſſumere debet litem in eo ſtatu,quo erat. tomo 1.pagi.44.col. 1.in medio.
Tertius oppoſitor poteſt allegare & probare omnia, quæ principalis nec allegauit nec probauit.to.1.pag.44.col.2.in princ.
Tertius oppoſitor ad coadiuuandum non poteſt poſt publicationem & concluſionem teſtes producere.ibid.col.2.in medio.& pag.52.col.2.in princ.
Tertius oppoſitor excludẽs actorem ab actione dicens eã ſibi cõpetere,an teneatur litem aſſumere in eo ſtatu,quo verſatur. tomo 1.pag.52.col.2.in fine.
Et an impediat diffinitionem eius inter actorem & reum,aut differat.to.1.pag.53.col.1.in medio.
Tertius appellans cauſam exponere debet,quæ appellationem ipſam iuſtificet. tomo primo,pagina 49.columna prima,in medio.
Tertius,cui ſententia nocet ex propria vi,& natura poteſt appellare intra decem dies à tempore ſcientiæ.tomo primo, pagin.54 col.1.in medio.
Tertio prouocare non poteſt is,cui etiam ignoranti ſententia inter alios lata,nocet.tomo primo,pagina 54.columna ſecunda, in fine.

Tertius

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertius cui sententia inter alios lata nocet ratione scientiæ quando appellare possit, & an prouocare possit à sententia. tomo 1. pag. 59. col. 1. in medio.
Tertius an possit impedire trium sententiarum executionem ex causa nullitatis? tom. 1. pag. 59. col. 2. in princ.
Tertius, qui executionem sententiæ impedire vult, docere debet intra breue tempus ius contradicendi. tomo primo, pagin. 60. col. 1. in princ.
Tertius se ipsum opponens executioni, an sit admittendus à iudice, qui ad requisitionem vel iussum alterius sententiam exequitur. tom. 1. pag. 62. col. 1. in prin.
Tertius appellans & se opponens executioni tunc non est admittendus quando præsumi potest calumnia. tomo primo, pagina 60. col. 1. in medio.
Tertius qui contendit habere ius rei vendicationis & eo vtitur, non potest se opponere liti & cótrouersiæ super ea re per aliũ motæ ad impediẽdum processum iudicij prioris. tomo primo, pag. 53. col. 1. in medio.
Tertius, cui ratione scientiæ non nocet sententia nec possit appellare, vbi condemnatus appellare non potest, quia tertio illi nõ licet appellare. tom. 1. pag. 59. col. 1. in medio.
Tertius oppositor vbi non potest repellere a iudicio ipsum principalem defensorem, sed tantum poterat eum adiuuare, eique assistere propter proprium commodum, tũc nihil ei nocet scientia, nec ignorantia. tom. 1. pag. 44. col. 2. in fine.
¶Tertuliani opera apochrypha. tomo 1. pag. 312. col. 1. in prin.
Tertulianus magister fuit Cypriani. tomo primo, pagina 486. columna 2. in fine.
¶Teruntius à tribus vnciis dictus, vt inquit Marcus Varro. tom. 1. pa. 512. col. 1. in fine. & 514. col. 1. in medio.
¶Testamentum præsentibus testibus & testatore scriptum an sit iterum ipsis legendum. tom. 2. pag. 53. col. 1. in princ.
Testamentum an referri possit ad scripturam, quæ tunc coram testibus non fuit lecta. tom. 2. pag. 57. col. 1. in medio.
Testamentum quando possit in voluntatem alterius confetri. ibidem.
Testamentum quot testes requirat. tomo 2. pag 48 col. 1. in fine.
Testamentum factum ante professionem, post eam mutari, aut reuocari non potest. tom. 2. pag. 30. col. 1. in fine. & pag. 30. col. 2. in fine.
Testamentum inter libros coram duobus testibus factum valet. tom. 2. pag. 32. col. 2. in princ.
Testamentum minus solenne an valeat in foro animæ. tomo 2. pagina 49. col. 1. in fine.
Testamentum principaliter ad pias causas factum minus solenniter, an valeat quo ad legata profana. tomo secundo, pagina 51. col. 2. in medio. Et ibi quid è contrario.
Testamentum imperfectum ratione voluntatis etiam ad pias causas non valet. tom. 2. pag. 52. col. 2. in fine.
Testamentum vide dicatur. to. 2. pag. 1. col. 1. in fine.
Testamentum qua ratione dicatur à Iustiniano, testatio mẽtis. tomo 2. pag. 1. col. 2. in medio.
Testamentum facere non potest sodomita. tomo 2. pagina 455. colum. 1. in princ.
Testamenti definitio. tom. 2. pag. 1. col. 2. in fine.
Testamentum apud Græcos quam dictionem habeat. tomo 2. pagina 2. col. 1. in fine.
Testamentum nouum & vetus qua ratione dicatur in sacris bibliis. tom. 2. pag. 2. col. 2. in fine.
Testamentum primum reuocatur per secundum, cui adsit solennitas iure ordinario requisita, etiam si primum sit factum coram viginti testibus. tom. 2. pag. 2. col. 1. in princ.
Testamentum ad pias causas coram septẽ testibus reuocatur per secundum itidem ad pias causas factum cora duobus testibus. ibidem.
Testamentum factum coram Cæsare per secundum sublatum censetur. tom. 2. pag. 3. col. 1. in fine.
Testamentum an possit effici irreuocabile priuilegio Cæsaris, vel Regis. tom. 2. pag. 3. col. 2. in princ.
Testamentum factum coram Cæsare valet etiam sine aliquo teste. tom. 2. pag. 3. col. 1. in fine.
Testamentum factum ad pias causas qualiter iudicetur, vide supra in dictione, Causa pia. & in dictione, Legatum.
Testamentum primum habens clausulam derogatoriam ad secũdum, qualiter tollatur per secundum. to. 2. pag. 13. col. 2. in fine.
Testamentum primum an tollatur per secundũ minus solẽne. ibi.
Testamentum inter liberos an sit testibus legendum, vt valeat. tomo 2. pag. 52. col. 2. in fine.
Testamentum primum an tollatur per actum inter viuos inualidum. tom. 2. pag. 5. col. 1. in princ.
¶Testamenti publicario fieri debet apud iudicem secularem, etiã si clericus sit institutus hæres. to. 1. pag. 25. col. 2. in princ.
Testamẽti veteris præcepta, an cessauerint, possintve noua lege iterum statui. tom. 1. pag. 235. col. 1. in princ.
Testamenti veteris præcepta quotuplicia sint. ibid.
Testamentum damnatorum ad mortem quando valeat? tom. 1. pagina 84. col. 2. in princ.
Testamento manumissi qui dicerentur? tomo 1. pag. 445. col. 2. in medio.
Testamenta manifestorum vsurariorum ita nulla & irrita sunt præstita canonica cautione, vt nec legata ad pias causas in eis relicta debeantur. tomo 1. pag. 369. col. 2. in medio.
Testamentorum solennitates, quo iure sint introductæ & institutæ. tomo 1. pag. 380. col. 2. in medio.
Testamentum factum non præstita canonica, & solenni cautione nullum est, non solum si fiat ab eo, qui eo tempore manifestus est vsurarius, sed & ab eo, qui manifestè fœneratitiam artẽ exercuerat, licet tempore testamenti improbam negotiationem dimiserit. tom. 1. pag. 369. col. 1. in medio.
Testamentum vsurarij nullum est etiam præstita canonis cautione, si tamen post testamentum etiam secretè vsurarium crimẽ commiserit. ibid.
Et quid de illo, qui cum vsurarius non esset, testamentum fecerit, ac demum post testamẽtum manifestus efficiatur vsurarius? ibidem. col. 1. in medio.
Et quid etiam dicendum vbi vsurarius manifestus testamentum fecerit, non præstita canonis cautione, an id testamẽtum vires assumat, & confirmetur, si testator cautionem postea præstiterit. tom. 1. pag. 369. col. 2. in princ.
Testamento facto potest contingere & dari querela contra donationes inofficiosas ad earum rescissionem. tom. 1. pag. 509. col. 1. in fine.
Testandi libera facultas iure humano ciuili competit. tomo 1. pagina 379. col. 2. in fine.
Testandi libertas iure naturali & gentium permittitur, & cuilibet competit. tom. 1. pag. 380. col. 2. in medio.
Testator legans fundum certis constitutis limitibus, an cẽseatur legasse quidquid post testamentum tali fundo adiecerit. tomo 1. pag. 7. col. 2. in fine.
Testatoris voluntas Principis authoritate, an possit mutari. tom. 1. pag. 379. col. 2. in medio. & pag. 380. col. 2. in prin.
Testator si legauerit omnes res, quas domi habet, excepta lana venali, tunc ratione exceptionis, vt de contentis in regula fiat, venalia continentur. tom. 1. pag. 282. col. 2. in prin.
Testator, qui omnem penum legat, excepto vino quod Romę est, penum tantum censetur legasse, quam Romæ habebat. tom. 1. pag. 282. col. 2. in medio.
Testator vbi his verbis aut similibus, mentem propriam explicuerit, Lego vxori meæ frumentum, quod domi quocunque modo habeo, constat venire in legatum venalia. tomo primo, pag. 282. col. 1. in medio.
Testator legans omnes res, quas domi vel in villa habet, non censetur legasse res venales, quod varie intelligitur. tom. 1. pag. 281. col. 2. in prin.
Testator quando nullum aliud frumentum domi habebat præter venale, & omne frumentum legauit vxori suæ, censetur etiam frumentum venale legasse. tom. 1. pag. 282. col. 1. in medio.
Testator legans omnes res certo loco existentes, quæ erant vendendæ, omnia venalia legat. to. 1. pag. 282. col. 1. in fine.
¶Temeraria iuramenta quæ dicantur? tomo secundo, pagina 261. col. 1. in medio.
¶Tempus adiectum contractui an extinguat, vel solic itet ipsam obligationem. tom. 2. pag. 125. col. 2. in fine.
Tempus ad vsucapionem necessarium. to. 2. pag. 399. col. 2. in princ. cum quinque paginis sequentibus.
Tempus quo tenemur ad confitendum. tom. secundo, pagina 314. col. 2. circa finem.
¶Templariorum priuilegium. tomo secundo, pagina 382. colum. 2. in princ.
¶Territorium sine iurisdictione quandoque dari, & è contrario. tom. 2. pag. 384. col. 2. in medio.
Testandi libertatem tollere an sit contrarium iuri naturali. tomo 2. pag. 3. col. 2. in fine.
Testari an possit filius familias ad pias causas. tomo 2. pagina 22. col. 2. in fine.
Testari quid sit? tom. 2. pag. 1. col. 1. in fine.
Testatoris voluntas intra quod tempus sit mandanda exequutioni. tom. 2. pag. 32. col. 2. in fine.
Testator an possit hæredi remittere confectionem inuentarij. to. 2. pag. 27. col. 1. in fine.

Testator

Testator an possit statuere vt legata debeantur hæreditate non adita. to. 2. pa. 106. col. 1. in medio.
Et quid ea dispositio operetur?
Testes quot requirantur in testamento. to. 2. pa. 48. col. 1. in prin.
Testes legitimi qui dicantur? to. 2. pa. 52. col. 1. in fine. & colum. 2. in fine.
Testes an debeant esse rogati in testamentis ad pias causas. to. 2. pa. 31. col. 2. ad finem.
Testes legitimos esse probare cui incũbat. t. 2. p. 52. col. 2. in med.
Testes in probatione immemorialis cuius ætatis esse debeant. to. 2. pa. 406. col. 2. in medio.
Testes quot sufficiant ad probandam tacitam ademptionem legatorum. to. 2. pa. 14. col. 2. in fin.
Testes plures, quàm duos in aliquo actu exigere, an sit aduersus legem diuinam. to. 2. pa. 48. col. 2. in fine.
Testes testamento an sint de solemnitate substantiali, formali, an probatoria. to. 2. pa. 49. col. 2. in medi.
¶Testimonium in causa criminali qui dixit, etiam præmissa protestatione fit irregularis, si ex eo mors fuerit illata. tom. 2. pag. 483. col. 2. in fin.
Testi vni metum testificanti non creditur. tom. 2. pag. 144. col. 1. in medio.
Testis fœmina an admittatur in testamentis cõmunibus, & quid in testamentis ad pias causas. to. 2. pa. 32. col. 1. in prin.
Testis quis dicatur omni exceptione maior. to. 2. pa. 232. colum. 1. in medio.
Testis in causa matrimoniali qualis exigatur. to. 2. pag. 232. col. 1. in medio.
Testis dicens Sempronium eius sponsam carnaliter cognouisse, non concludit coitum sponsalia sequutum fuisse. to. 2. pa. 122. col. 2. in prin.
Testibus paucioribus metum probantibus, an sit danda fides. to. 2. pa. 143. col. 2. in fin.
Testis testificari potest de his, quæ vidit ante pubertatẽ. to. 2. pa. 407. col. 1. in medio.
Testis vnus cum fama non probat matrimonium clandestinum in præiudicium matrimonij publicè contracti. to. 2. 157. col. 2. in principio.
Testis in causa filiationis qualiter sit interrogandus. tom. 2. pag. 209. col. 1. in fin.
Testis pro testimonio dicendo pretium accipere non potest. to. 2. pa. 908. col. 2 in prin.
Testis atticus. to. 2. pa. 264. col. 1. in medio.
Testis falsus in iudicio quomodo sit puniendus. t. 2. pa. 264. col. 2. in medio.
Testis vnicus an probet matrimonij impedimentum. tom. 2. pag. 178. col. 2. in fine.
Testium dicta quomodo interpretanda? to. 2. pa. 398. col. 1. in fin.
Testes singulares cum multitudine testificantium, an probent aliquem vsurarium esse. to. 1. pa. 366. col. 1. in medio.
Testes an sint admittendi super eisdem articulis, è directo contrarijs in causa appellationis. to. 1. pa. 67. col. 1. in med.
Et quid vbi agitur de nobilitate, quam Hispani, Hidalguiam, dicimus. to. 1. pa. 67. col. 1. in fine.
Testis an possit interrogari de his, quæ ad elidendam testimonij fidem aduersus ipsum objiciuntur. to. 1. pa. 67. col. 2. in medio.
Testis, qui in ferendo testimonio aliquod crimen cõmisit, an possit puniri à iudice etiam delegato. to. 1. pa. 68. col. 1. per totam.
Testium productio an admittatur post publicationem & conclusionem causæ, vide in dictione Minor.
Testium tractatus & materia. to. 1. pa. 65. col. 1. in fin.
Testis an sit repellendus à testimonio, obvilé opinionem, & eius infamiam facti. ibid. col. 2. in prin.
Testis idoneus in criminali causa an sit contra sacerdotem is, qui clericus non est nec esse possit. to. 1. pa. 65. col. 2. in medio.
Testis inimicitia sufficit, vt is repellatur à testificando. to. 1. p. 65. col. 2. in fin.
Testes sunt necessarij ad solennitatem cuiuslibet instrumenti publici. to. 1. pa. 75. col. 1. in med.
Testes quot requirantur in instrumentis publicis, & an subscribere teneantur. ibidem.
Testimonium vnius regulariter non est admittendum, etiam si præclarę sit authoritatis, & dignitatis. tomo primo, pag. 118. col. 1. in fine.
Testis qualis esse debeat. tomo primo, pagina 65. & per totum illud caput.
Testis esse non potest inimicus. tomo primo. pag. 65. columna 2. in medio.
Nec inimicitiæ suspicio tollitur per reconciliationem, nisi longo tempore firmata. ibid.
Testes an produci possint ciues, incolæ, & oppidani illius villæ aut oppidi, cuius nomine vniuersitatis de iure pascendi contẽditur. to. 1. pa. 66. col. 1. in medio.
Testium obiectiones admitti poterunt etiã in causa appellationis, etiam contra testes ante sententiam productos. to. 1. pag. 66. col. 2. in medio.
Testium subscriptorum recognitio, an sufficiat ad probationem scripturę. to. 1. pa. 81. col. 2. in medio.
Testis etiam exemptus aut clericus an possit puniri à iudice delegato ob crimen, quod in testimonio commiserit. to. 1. pag. 68. col. 2. in princ. & pa. 68. col. 2. in med.
Testium, & instrumentorum probationes sunt veluti media ad elucidandam veritatem. to. 1. pa. 158. col. 2. in fin.
Testimonia diuini eloquij conciliantur. to. 1. pa. 294. col. 2. in fin.
Testis qualiter sit credendus. to. 1. pa. 317. col. 2. in fin.
Testis potest scribere testimonium, & iudici tradere coram tabellione, etiam si id non legat. to. 1. pa. 318. col. 2. in medio.
Testis si extra iudicium nõ iuratus, sed postea in iudicio iuratus contraria dixit, cui standum priori, an posteriori responso. to. 1. pa. 319. col. 2. in medio.
Testem iuramento præmisso respondisse præsumitur, si notarius scripserit eum iuratum testimonium exhibuisse. to. 1. pag. 317. col. 2. in medio.
Testis electus à litigante, vel à iudice ad iurãdum tenetur iuratus respondere, & nihi quid de eo, qui sponte eligitur, vt exponat quid sibi visum fuerit. to. 1. pa. 318. col. 1. in prin.
Testis an possit testificari per scripturam? to. 1. pa. 319. colum. 1. in medio.
Teste contraria respondente, cui responsioni stãdum est. to. 1. pa. 319. col. 1. in fin.
Testimonium prius iudiciale, non tollitur per secundum contrarium extra iudiciale. to. 1. pa. 319. col. 1. in fin.
Testis quando dicatur se corrigere in continenti. to. 1. pa. 320. col. 1. in med.
Testis periurium & infamia tolluntur per tormenta. to. 1. p. 320. col. 2. in prin.
Testium examinatio, quando committenda tabellionibus. to. 1. pag. 321. col. 1. in prin.
Testator turpe facit si conditionem legatis adscribat, vt quem à religione aduertat. to. 1. pa. 251. col. 2. in med.
Et quid de primogenijs, maioratibus, & meliorationibus. ibidẽ.
Testamentum vsurarij manifesti nullũ est, nisi fiat seruata forma. c. quanquam. & ibi traduntur hac in re aliquot interpretationes. to. 1. pa. 368. col. 2. in fin.
Testamenti vis in eo consistit, quod testator tempore, quo testamentum condidit testari possit. to. 1. pa. 369. col. 1. in fine.
Testes quot necessarij ad priuatam scripturam. to. 1. pa. 81. col. 1. in medio.
¶Tessera quid sit? to. 1. pa. 446. col. 1. in fin.
Tessera populo Romano olim à Principe vel à republica dabatur, & ad quid. to. 1. pa. 446. col. 1. in fin.
Tessere legatum explicatur. to. 1. pa. 446. col. 1. in fin.
Tessera frumentaria quid esset. to. 1. pa. 449. col. 1. in medio.
¶Tignum ædibus iniunctum non possidetur, sed tamen aliquando vsucapitur. to. 1. pa. 398. col. 2. in medio.
Titi Liuij locus ex Plinio, ac rursus Plinius ex Macrobio expenditur. to. 1. pa. 440. col. 2. in fin.
Titi Liuij, Valerij Maximi historia quædam tractatur obiter. to. 1. pa. 443. col. 1. in prin.
Titus Liuius libertos, & libertinos non pro eodem accipit. t. 1. pag. 447. col. 1. in prin.
¶Titulus conductæ societatis, vide in verbo Societate.
Titulus in quib. præscriptionib. necessarius. t. 2. p. 406. col. 2. in fin.
Titulus est ad præscriptionẽ ferè necessarius. t. 2. p. 411. col. 2. in med.
Titulus quid sit. ibid.
Titulus beneficij tanonicus an possit præscriptione quæri. tom. 2. pa. 429. col. 2. in med.
Et an teneatur quis Episcopo exigenti ostendere?
Tituli ratione nulla est differentia inter ius canonicum, & ius ciuile. to. 1. pa. 411. col. 2. circa fin.
¶Tobiæ liber dubiæ fuit authoritatis. to. 1. pa. 462. col. 1. in fine.
Tobiæ liber nunc receptus est. to. 1. pa. 462. col. 2. in fin.
¶Tomin aurifices appellant quem nos obolum diximus. to. 1. p. 515. col. 2. in prin.
Tormentorum vsum alienum à Christiana pietate censet Ludoui. Viues. to. 1. pa. 86. col. 2. in prin.
Et quid ipse author de ijs sentiat. ibid.
Tormentorum metu an liceat alicui falsum de se crimen fateri. & 1. pa. 168. col. 1. in medio.
Tormentorum quæstio à viro an à fœmina sit incipienda. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pa.141.col.1.in prin.
Tornex moneta antiqua quid.to.1.pa.533.col.1.in medio.
¶Torquere an possit iudex cõfessum,& conuictum.to.1.pa.86. col.2.in fin.
Torqueri an possit reus,vbi crimen alijs probationibus apparet. ibidem.
T& dicitur Græcè vsura,& curto.1.pa.355.col.2.in fin.
¶Tonsura prima,an sit ordo:to.1.pa.206.col.1.in prin.
¶Tullius Hostilius concessit seruis,vt post manumissionẽ à dominis consequerentur ciuitatem.to.1.pa.445.col.1.in fin.
¶Tutor quanuis non teneatur, nec possit pecuniam in fœnus improbum dare, tenetur tamen eam expendere in emptionem prædiorum,vel in aliam honesti lucri negotiationem.to.1.pa.332.col.2.in prin.
Tutor ac cæteri habentes administrationem alieni patrimonij, absque mandato speciali in integrum restitutionẽ petere possunt.to.1.pa.188.col.1.in med.
¶Tutor Christiani an possit esse Iudæus. tom.2.pag.458.col.2. in medio.
¶Turonenses argentei qui fuerint.tom.1.pa.523.col.2.in med.& pa.524.col.1.in fin.
¶Turismundus Gotorũ rex cui successit, & à quo fuerit occisus. to.1.pa.1.col.2.in prin.
¶Theodoredus Gotorum Rex Hispaniãs inuasit.to.1.pa.1.col.2. in prin.
Theodoricus Suetios domuit.to.1.pa.1.col.2.in prin.
¶Thebaidis arboris mira virtus.to.1.pa.454.col.1.in fin.
¶Theodosius Imperator ab Ambrosio increpatus,& eius clementia.to.1.pa.295.col.2.in med.
¶Theophilus Alexandrinus Episcopus, & de eius opusculis. to. 1.pa.475.col.1.in med.
¶Theophili de possessione & detentione sententia.to.2.pa.393. col.2.in med.& pag.394.col.1.in prin.
¶Thesaurus quid:& vnde dicatur.to.2.pa.543.col.1.in fin.
Thesaurus ad quem pertineat.to.2.p.543.col.2.in prin.
Thesaurus in loco sacro,aut religioso inuentus cuius sit.to.2.pa. 543.col.1.in med.
Et inibi reconciliantur duo iuris ciuilis contraria responsa.
¶Theta signum quid significet:to.2.pa.349.col.1.in med.
¶Thomæ verba in tractatu de decimis declarata.to.1.p.245. col. 1.in prin.
¶Tractatus an probet filiationem.to.2.pa.208.col.1.in med.
¶Tradita alicui re vt ea in dotem detur ipsi tradenti competit tãtum conditione ex capite causæ non secutæ. to.1.pag.224. col.1.in prin.
Non tamen ei datur actio conditiove ratione pœnitentiæ. ibid.
Tradita emptori,& data dilatione ad soluendum an habeat locum.l.curabit. de actio.emp.to.1.pa.371.col.1.in fin.
Traditio instrumenti an inducat acquisitionem possessionis? to. 1.pa.427.col.1.in med.
Traditio rei venditæ,cui præsumatur in dubio facta.to.1.pa.340. col.2.in fin.
¶Traductio ad domum an operetur præsumptionem consensus coniugalis.to.2.pa.123.col.2.in med.
¶Transactio de futuris alimentis præstito iuramẽto an sit valida. to.2.pa.295.col.1.in fin.
¶Transitus innoxius negari non debet, alioqui iustè bellum infertur prohibenti.to.2.pa.528.col.1.in prin.
¶Translatio dominij,an impediat vsuras pretij non soluti. to. 1. pa.370.col.2.in med.
¶Trebellianica an deducatur à matre instituti ex testamento militis.to.2.pa.87.col.2.in med.
Trebellianicam,& legitimam deducunt liberi primi gradus rogati post diem restituere.to.2.pa.92.col.2.in fin.& pa.93.col. 1.in prin.
Trebellianicam deducturus filius,an imputet in eam fructus ante diem fideicommissi perceptos.to.2.pa.92.col.2.in fin.
Trebellianica portio an possit prohiberi institutis, & rogatis liberis primi gradus.to.2.pa.94.col.1.in prin.
Trebellianica an possit deduci non confecto inuentario.to.2.pa. 98.col.2.in prin.
Trebellianica an deducatur ex fideicommisso pio.to.2.pa.106. col.1.in medio.
Trebellianica an possit deduci contra prohibitionẽ testatoris.t. 2.pa.104.col.2.in medio.
Tres testes contra vnum testem, & notarium in instrumento sufficiunt.to.1.pa.321.col.1.in fin.
Tres sententiæ conformes,etiam in criminalibus executioni mãdandæ sunt.to.2.col.1.in med.
Tres sententiæ quando dicantur conformes.to.1.pa.94.col.2.in med.& pag.94.col.1.in prin.
Tremissis aureus tertia erat pars aurei solidi Iustiniani. tomo 1. pa.537.col.2.in prin.
Tremissis aureus quid:to.1.pa.522.col.1.in fin.
¶Tribus terminis solui quid significet:to.1.pa.313.col.2.in med.
Tribus prærogatiua quæ fuerit:to.1.pa.444.col.1.in prin.
Tribus quot habuerint Athenæ,& earum nomina ex Græcis auctoribus.to.1.pag.444.col.2.in princ.
Tribus legatum apud Scæuolam,quam vtilitatem liberto attulerit.to.1.pa.446.col.2.in med.
Tribus Rusticæ,& vrbanæ Romæ olim 35.fuerunt.to.1.p.440.col. 1.in medio.
Tribus quælibet in partes decem diuisa fuit,qui curiæ appellabãtur.to.1.pag.440.col.2.prope medium.
Tribus in quatuorvrbem Seruius Tullus diuisit.to.1.pa.441.col. 1.in medio.
Trib. Romanæ q̃ nomina olim habuerunt.t.1.p.441.col.2.in fi.
Tribum Succusanam,& non suburranam scribendum esse. to. 1. pa.443.col.1.in fin.
Tribus Romanævnde nomina habuerint:t.1.p.444.col.1.in prin.
Tribus emptio,& tesseræ emptio idem sunt.to.1.pa.446.col.2.
Tribum non habuerunt omnes ciues Romani. to.1.pa.447.col. 2.in prin.
¶Tridentina Sinodus pronunciauit contra Lutheranos per peccatum mortale fidem non amittit.to.1.468.col.1.in fin.
Tridentinum concilium omnibus statutis, constitutionibus, & consuetudinibus derogauit apertissime, quibus liceret canonicis ab ecclesia cathedrali abesse vltra nonaginta dies.to.1.p. 412.col.1.in prin.
Tridentinum cõcilium quid erga clericos coniugatos. statuerit. to.1.pa.113.col.1.in fin.
Triens numus æreus tertiam habet assis partem,& valet quatuor coronatos qui vulgo cornati appellantur.t.1.p.512.col.1.in fi.
¶Triennalis possessio in beneficijs quam vim habeat. to.2.pag. 430.col.1.in prin.
Triennalis possessio etiam bona fide obtenta non dat titulum canonicum,nec reddit tutum in conscientia,nec impedit episcopum quominus possit eum exigere.to.2.p.430.col.1.in med.
¶Triginta annorum præscriptio an rescindatur per restitutionẽ à maioribus ex iusta ignorantiæ causa.to.2.430.col.1.in fin.& pa.430.col.2.in fin.
¶T.latinum erat supplicij nota.to.1.pa.451.col.2.in fin.
T.literam Hebraice representabat signum crucis.to.1.pa.552.col. 2.in fine.
¶Tyrannus an licitè occidatur priuata authoritate.to.2.pa.140. col.2.in prin.

V

VACARE in curia beneficia & apud sedem Apostolicam an sit idem.to.1.pa.128.col.2.in prin.
Vagabundus an sit remittendus ad locum delicti.to.1.pa.29.col. 1.in prin.
Et quid in criminibus leuibus.ibid.col.1.in med.
¶Valerij Maximi & Titi Liuij historia quędã tractatur obiter.t. 1.pa.443.col.1.in prin.
Valor iustus cuiusque rei non consistit in puncto indiuisibili,sed latitudinem habet.to.1.pa.266.col.1.in med.
Valor iustus cuiusque rei qualiter per testes probetur.t.1.p.267. col.1.in medio.
Valor beneficiorum quomodo exprimendus.to.1.pa.255.col.2. in medio.
Valor falsus beneficij in literis expressus an eas vitiet.to.1.pa.255. col.1.in fin.
Valor suffragiorum publicorũ priuatorum vnde procedat quo ad vim operis operantis.to.2.pa.359.col.2.in med.
¶Vandali Gallorum populi.tomo primo.pagina 1.columna 1. in medio.
¶Varronis locus restitutus.tomo primo,pagin.457.columna 1. in princ.
¶Vasa quare ex auro purissimo non fiunt. tomo 1.pagina 528. col.1.in fin.
¶Vasallus quomodo ob accusationem domini priuetur feudo. t.1.p.411.col.2.in prin.
Vasallis onera imposita à dominis quo pacto acquirantur præscriptione,vel amittantur.tomo secundo.pagina 408.columna 1.in fin.
¶Vectigal quid:to.2 pag.513.col.1.in fine.Et ibi de eius solutione omissa.
Vectigal fraudans tenetur ad restitutionem.to.2.pa.515.columna 1.post

1.post principium.
Vectigalia iniustè indicta non soluta in iudicio conscientiæ restitui non debent.tomo 2.pag.515.col.2.in med.
¶Venatio an possit per Principes prohiberi. to.2.pa.521.col.1. in medio.
Venatione ad tempus prohibita,aut propter venatorem, quæsitum ex ea non est in conscientia restituendum,to.2.pa.521. col.2.in fin.
Venatio interdicta est clericis laicis etiam tempore festo.to.2.p. 522.col.1.in prin.
Venationis,& piscaturæ interesse dari potest.to.2.pa.525.col.1. in medio.
Venator ingressus fundum priuati prohibẽtis acquirit sibi quæ capit,licet faciat illi iniuriam.to.2.pa.522.col.1.in fine.
Venator tenetur ad restitutionem damni illati agro alieno, & eius domino.to.2.pa.522.col.2.in medio.
Venatoris,& piscatoris percussi operæ debent,& possunt æstimari.ibid.col.2.in medio.
Venatus iudice prohibente sua efficit,quę ceperit,nec restituere tenetur in animæ iudicio.to.2.pa.522.col.1.in fin.
Venatus propria alicuius animalia tenetur ad eorum restitutionem.to.2.pa.526.col.1.in medio.
¶Venditor quando teneatur detegere vitia rei quam vendit, remissiuè.to.2.pa.433.col.2.in prin.
Venditio facta in fraudem portionis legitimæ,quæ filijs debetur, an possit reuocari.to.2.pa.91.col.1.in fine.
Venditor an liberetur ab euictione si emptor pretium non soluerit intra diem iuramento præstito constitutum, sed post.to.2. pa.500.col.1.in fin.
Venditor sciens diminutionem valoris rei venditæ, an teneatur ad resarciendum emptori damnum ob eam rem datum. to.2. pa.511.col.2.in fin.
¶Vendere rem propriam an aliquis cogi possit.to.1.pa.413.col. 1.in prin.
Vendere cogitur quis res proprias,q̃ ad victum pertinent,quoties respublica grauatur annonæ inopia. tom.1.pa.414.col.2. prope prin.
Vendens merces maiori pretio, quàm à republica fuerit constitutum tenetur in conscientiæ iudicio restituere id,quod vltra definitum à lege pretium acceperit.ibidem.
Vendens vltra definitum à lege pretium pœna exteriori punitus est.ibid.
Vendere potest pater filios etiam inuitos,aut pignori dare, si sit fame oppressus.to.1.pa.415.col.1.in prin.
Et an alia coactus causa hoc eiliceat:ibid.
Aut hoc procedat in filio clerico.ibid.
Vendere poterat pater filios inuitos olim lege Romuli, nulla eo actus necessitate.ibid.
Vendere rem propriam iusto pretio an cogatur quis fauore religionis ad ecclesiam constituendam,vel ampliandam.to.1.pa. 417.col.1.in fin.
Vendere res proprias iusto pretio cogendus est priuatus ob fauorem vtilitatis publicæ. to.1.pa.417.col.2.prope medium.
Et an quilibet iudex ipsum ad vendendum cogere possit.to.1.pa. 419.col.1.in medio.
Vendere merces carius pecunia credita, quàm statim numerata, an licitum sit mercatoribus.to.1.pa.268.col.1.in fin.
Vendens rem carius quàm par est,scienti verum pretium,an peccet:to.1.pa.275.col.2.in prin.
Vendere rem viliori pretio non dicitur donatio, sed donatus cõtractus.to.1.pag.274.col.1.in fin.
Vendita re apud emptorem extincta,locus non est cõstitutioni secundæ.C.de rescin.vend.quod ibi varie explicatur. to.1.pa. 276.col.1.in fin.
Vendere quis cogi potest pretio taxato fauore reipublicæ & inopiæ communis.to.1.pa.268.col.1.prope medium.
Vendens rem carius iusto pretio ob dilatam solutionem, an sit vsurarius censendus.to.1.pa.269.col.1.in fin.
Venditor ratione pacti de retro vendendo,an possit ablato pretio rem consequi à tertio possessore,qui hæres emptoris non sit.to.1.pa.392.col.1.in prin.
Venditione soluta ex pacto,an fructus interim percepti sint emptoris,an venditoris.to.1.pa.395.col.1.in prin.
Venditio vsusfructus non efficit vt proximior consanguineus possit eum retrahere.to.1.pa.403.col.1.in med.
Venditori etiam scienti denuntianda est litis quæstio super re vẽdita.to.1.pa.429.col.2.in medio.
Et quo tempore hæc denuntiatio facienda sit:tom.1.431.col.2. in medio.
Et hæc denuntiatio debet esse solennis cum protestatione & requisitione.to.1.pa.429.col.1.in fin.
Et an prædicta denuntiatio sit necessaria, cum emptor aut minor est,aut ecclesia.ibi.col.2.in prin.
Venditor tenebitur de euictione etiam non denuntiata lite,modo emptor probet iustitiam euincentis.to.1.pa.430.col.2.in medio.
Venditor promittens euictionem quocunque casu & modo fuerit res euicta,tenebitur de euictione,etiam in casibus, quibus alioqui non teneretur.to.1.pa.431.col.1.in fin.
Venditor de euictione non tenetur etiam si fuerit sibi denuntiata litis quæstio, si emptor fuit absens contumaciter tempore sententię.to.1.pa.431.col.2.in fin.
Venditionis contractus etiam si conditionalis sit,transit ad hæredes,etiam si conditio extiterit mortuo venditore vel emptore.to.1.pa.149.col.1.in medio.
Venditio omnium bonorum an includat ius patronatus. to.1. p.216.col.1.in prin.
Venditio fundi certis limitibus circunscripti, etiam si mensuræ & quantitatis mentio fiat,censenda erit non ad mensuram,sed ad corporis rationem.to.1.pa.9.col.2.in fin.
Sed quid si post mensuram ponuntur fundi limites.to.1.pag.10. col.1.in med.
Venditio fundi non constitutis limitibus, sed expresso mensuræ numero,an censeatur facta ad corpus,an ad mensuram.to.1.pa. 10.col.1.in fin.
Venditio his verbis concepta,Vendo fundum Sempronianũ decem iugerum his constitutis limitibus, an censeatur facta ad corpus,an ad mensuram,to.1.pa.10.col.1.in med.
Venditio modo mensurę,non rei principali,sed accessorię adscripto,qualiter intelligatur facta:to.1.pa.10.col.2.in prin.
Et quid si venditio facta sit pro vnico tantum pretio, aut distributo pretio pro quolibet fundi iugere,aut mensura.to.1.p. 10.col.2.in fin.
Venditoris an emptoris rei periculum sit ante adhibitam mensuram.to.1.pa.11.col.1.in medio.
Venditor quando appellare possit à sententia lata contra emptorem.to.1.pa.55.col.1.in medio.
Venditio,quæ fit absque certo pretio neque collato in alterius arbitrium,vt succedat iudicis æstimatio,maximè re tradita,an valeat.to.1.pa.103.col.2.prope medium.
Venditio fundi ad mẽsuram postquam facta fuerit, & per alluuionẽ decreuerit,cuius periculo pereat.to.1.pag.12.col.1.in med.
Venditio sicut in rebus mobilibus ante mensuram non est perfecta,ita nec in immobilibus.to.1.pa.12.col.2. in med.
Venditio vini aut alterius rei similis ad totum certi corporis dicitur facta ad mensuram, & ideo periculum ad mensurationẽ ipsius venditoris est.to.1.pa.11.col.1.in fin.
Vẽditio si facta est ad corpus expressim addito mẽsuræ numero, si maior reperiatur cedit emptoris commodo nec quicquam tenetur emptor cõuẽto pretio adijcere.t.1.p.12.col.1. in med.
Venditio ad corpus aut mensuram quando dicatur facta. to.1.p. 13.col.2.in med.
Venditor quoties ad iudicium accedit defensurus emptorem cõtra quem agitur pro re vendita,assumere debet litem in eo statu,quo erat tempore oppositionis. t.1.pag.5.col.1. in med.
Venditę rei pensiones an pertineant ad emptorem quando tempore venditionis nondum dies solutionis cesserit.t.1.pa.225. col.2.in fin.
Venditæ rei periculum & commodum post perfectam venditionem ad emptorem pertinent.t.1.pag.225.col.2.in prin.
Vendita eadem re duobus,quorum prior dominium speciali iure acquisiuit absque traditione is præfertur posteriori,cui realis fuerit facta traditio.t.1.pa.339.col.2.in fine.& pa.335.col.2. in princ.
Venditionis,donationis,aut priuilegij titulo an Princeps dominium transferat sine traditione.to.1.pa.330.col.1. in prin.
Venditę rei traditio in dubio cui præsumatur facta prius.t.1.pag. 340.col.2.in fin.
Vendita res cum pacto de nõ alienando appositáque hypotheca non transit per traditionem in dominium secundi emptoris. t.1.pag.341.col.1.in fin.
Venditio vxori facta vilioripretio animo donationis irrita est.t. 1.pa.274.col.2.circa prin.
Et quid si non sit facta animo donandi.ibi.
Venditor tenetur quod pluris accepit emptori reddere etiam re perempta.to.1.pag.280.col.2. in fine.
Vẽditor nõ pt recipere vltra iustũ pretiũ.t.1.p.267.col.2.in fin.
Venditor intra quadriennium etiam iure cõmuni Cæsarum potest agere aduersus tertium possessorem auxilio l.2.C.de rescin.vẽdi.to.1.pa.65.col.1.in prin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Venditor,qui tempore venditionis scit iustum pretium rei, non potest petere restitutionem.to. 1.pa. 271.col.2.prope mediū.
Venditor,qui rem ipsam possidet præcisè cogendus est ad traditionem.to. 1.pag. 339.col.2.in med.
¶Venalia etiam veniunt in legatum si testator legauerit vxori his verbis,Lego omne frumentum quod domi quocūque modo habeo.to.1.pa.282.col.1.in med.
¶Veneni præparatio ad conatum occidendi deductam, est iusta causa separationis quo ad torum.to.2.pa.191.col.1.in fine.
Veneni præparatio,aut ipsius propinatio animo occidendi contingens,an sit punienda morte non sequuta.to.2.pa.466. col. 2.in medio.
¶Venia à principe impetrata non facta mentione prioris, inualida est.to. 1.pa.256.col.1.in prin.
¶Vera dictionis,Testamentum,etymologia.tom.2.pag. 1.col. 1. in medio.
¶Verba in contractibus adiecta ipsi exequutioni, non mutāt dispositionem.to. 1.pa.6.col.2.in med.
Verba ex vsu tabellionum contractibus apposita quem effectum habeant.to.2.pag.6.col. 1.in prin.
Verba directa,obliqua,& communia quæ sint.to.2.pa. 86.col. 1. in fine.
Verba an sint præcise necessaria in contractu coniugali.to.2. pa. 151.col.1.in med.
Verba præsentem consensum exprimentia matrimoniū efficiunt. to.2.pa.152.col.2.in fin.
Verba hęc,Volo te habere invxorem,an matrimonium inducāt. to.2.pa.153.col.2.in fin.
Verba hęc, Volo contrahere tecum matrimonium,an inducant contractum coniugij.to.2.pa.153.col.1.in med.
Verba hęc,Habeo te in vxorem,an matrimonium significent. to. 2.ibid.col.2.inprin.
Verba hęc, Non habebo aliam vxorem,nisi te, an matrimonium efficiant.to.2.pa.153.col.2.in fin.
Verba an sint præcise ad iuramentum necessaria.to.2. pa.236.col. 2.in prin.
Verba varia ad blasphemiam pertinentia declarantur,to.2.p.265. col. 2.in med.
Verba hæc,Sub pœna præstiti,quid asserant.to.2. pag. 267.col.2. in prin.
Verborum communis sensus est considerandus.to.2. pa. 153. col. 1.prope medium.
Verbum,Moriatur,an sit commune. Item verbum, Substituo, & verbum,Succedat.to.2.pa.86.col.2.per totam.
Verbum,Amittat,an priuationem inducat ipso iure.to.2.pa. 40.
Verbum, Vendicare, præmittit amissionem ipso iure in eo à quo res auferitur.to. 2.pa.40.
Verbum,Auferatur,an intelligitur per sententiam.ibid.
Verbum,Relinquo,adiectum vniuersitati bonorum,vel certę rei an inducat institutionem.to.2.pa.71.col.1.in medio.
Verbum,Lego,adiectum vniuersitati bonorum, an inducat institutionem.to.2.pa.100.col.2.in medio.
Verba apud Hispanos præcipui conuicij. to. 1. pag. 208. col. 2. in medio.
Verba Diui Thomæ perpenduntur. secunda secundæ quæ st.87. articulo primo,ad finem.tomo primo.pagina 245.columna 1. in prin.
Verba hęc,Ab intestato, & ex testamento, quam interpretationem admittant.to.1.pa. 508.col.1.in fin.
Verba Iurisconsulti parum caute exposuit gl.in l.si fundum. ff.de pactis pign.to.1.pa.221.col.1.in med.
¶Veritas triplex vitę,& iustitiæ, & doctrinę omittenda non est propter scandalum passiuum.to.2.pa.394.col.2.in fin.
Veritas disciplinę non est omittenda propter euitandum scandalum.to.2.pa.495.col.1.in prin.
Veritas iuramenti comes,& quę ad eam pertinent.to.2.pa. 260. col.2.in fin.
Veritas dictat & intendit adequationem rei ad intellectum. to. 2. pag.495.col. 1.in prin.
¶Verum quod dicatur.tomo secundo. pagina 495. columna 1. in prin.
¶Versio pecunię in vtilitatē ecclesię vel ciuitatis quomodo probetur.to.1.pa.333.col.2.in fin.
¶Vesper pro nocte aliquando accipitur.to.1.pa.496.column. 1. in fine.
Vestalis virgo erat sacrata, & qui ad eam fugiebant erāt immunes pœnæ.to. 1.pa.344.col. 1.in prin.
Vestes,quibus vtitur debitor, dimittendę sunt ei, & instrumenta necessaria ad quærendum victum post bonorum cessionem. to. 1.pag.260.col.1.in medio.
Vestes clericales quæ dicantur:& quid in hoc possit consuetudo efficere?to.1.pag.112.col.2.in fine.
Vestes lugubres an acquirantur viduæ secundas nuptias contrahenti.to.2.pag. 150.col.2.in princ.
¶ Vetus dominus rei præscriptæ potest agere contra eum, qui nec præscripsit.to.2.pag.491.col.1.post med.
¶ Veteris legis præcepta an cessauerint, possintve noua lege iterum statui.to. 1.pag.235.col. 1.in princ.
Veteris testamenti præcepta quotuplicia sint.ibid.
¶ Viator potest equum suum pabulare in agro alieno. to. 1.pag. 137.col. 1.in princ.
Viatoribus quomodo liceat vuas ex alienis vineis decerpere.to. 2.pag.502.col.1.in med.
¶ Vicani quo ad iurisdictionem exempti an maneant quo ad priuilegia,& omnia alia ciues illius ciuitatis,à qua fuerunt exempti?to. 1.pag.138.col. 1.in med.
Et quid si exemptio fiat motu proprio Principis non ad petitionem ipsiusmet castri.ibid.col.2.in princ.
Et quid quoties vicus vel castrum petit exemptionem. to. 1.pag. 138.col.2.in med.
¶ Vicarius mortuo præside,quem vulgo,Correctorem appellāt, an possit iurisdictione vti,& quid de vicariis Episcoporum.to. 1.pag. 14.col.1.in fine.
Quid autem de Baliuis & iudicibus Baronum an reuocentur per mortem,cum habeant quasi conformitatem cum officialibus Episcoporum.ibid.col.2.in princ.
Vicarius in quo differat à delegato?to. 1.pag.15.col.2.in fine.
Vicarij constituti possunt ab Episcopis & vrbium prætoribus ad ciuilia & criminalia negotia.to.1.pag.437.col.2.in fine.
Vicarij qui dicantur?ibid.438.col. 1.in princ.
Vicarij Episcoporum & præsidum habent iurisdictionem ordinariam.to. 1.pag.438.col.1.in med.
Vicarius Episcopi an possit conferre beneficia ecclesiastica ex generali commissione.to.1.pag.450.col. 1.in med.
¶ Vici qui dicebatur Acharne meminit Pindarus in Nemeis. pode.2.to.1.pag.445.col. 1.in fine.
Vici Græcè quomodo appellantur.ibid.
Vici exempti quo ad iurisdictionem incolæ, manent tamen quo ad priuilegia & omnia alia ciues Romani. to.1.pag. 138.col.1. in med.
Vici duo quoties habent communem proprietatem agrorum, non solum quo ad ius pascendi, non potest vnus vicus absque alterius consensu colere agros communes, neque in eis nouel lare,nec illis vti ad alium vsum quàm illum, quo hactenus vsi sunt.to.1.pag.138.col.2.in fine.
Tamen circa hoc solent fieri inter vicos peculiares conuentiones,ac statuta,vt vsus horum agrorum communium, quibus legibus ac moribus receptis distinguatur.to.1.pag.139.col.1. in princ.
Vicus exemptus à ciuitate an retineat ius pascendi quod ante exemptionem habeat in territorio.t.1. pag.138.col.1. in med.
Vicus quoties ita eximitur,quod nō adiicitur alteri ciuitati, nec constituatur sub protectione Principis eximentis, subditi manent legibus,& statutis ciuitatis,à qua exempti sunt.to.1, pag. 138.col.1.in med.
Author tamen arbitratur hanc opinionem tantum admittendā esse quo ad consuetudines & priuilegia,non tamen quo ad statuta ciuitatis,quæ vim habēt à iurisdictione ipsius vrbis.ibid.
Vicus exemptus secundum Castrens.non retinet priuilegia illa, & iura ciuitatis,quibus non potest vti absque præiudicio illius ciuitatis,à qua fuit exēptus,& cuius onera non subit,quē admodum antea solebat.to. 1.pag.238.col. 1.in fine.
Vicus exemptus à ciuitate quo ad iurisdictionem non est admittendus ad communionem magistratuum, neque ad electionē eorum,à quibus est iurisdictio exercenda.ibid.
Vicus exemptus quo ad iurisdictionem non potest impedire habitatores & incolas ciuitatis,quin vtātur pascuis ipsius castri exempti.to. 1.pag.238.col.2.in med.
¶ Victoriatus quid,& eius valor.to. 1.pag. 514.col.1.in med.
¶ Victor non poterit appellare ab omissa condemnatione expēsarum,etiam si quis eam petierit.to.1.pag.100.columna prima, in fine.
Victus victori condemnatur in expensis,etiam si absque dolo temerè tamen litigauerit.to.1.pag.99.col. 1.in fine.
Et quid si ab initio litis iuramentum de calumnia præstiterit. ibidem.
Aut litis controuersia decernitur apud iudicem arbitrum. ibid. col.2.in med.
Victus etiam in criminalibus victori condemnatur in expensis. to. 1.pag.99.col.1.in med.

Ethæc

Et hæc condemnatio expensarum fieri potest etiā vbi quis fuerit victus per iuterlocutoriam,ibid.col. 1.in fine.
Item iudex potest differre hanc condemnationē,vsque ad diffiniti uam.ibidem.
Victus non condemnatur in expensis si iustam litigandi causam habuerit.to. 1.pag.203.col.1.in fine.
Et quid si præsumatur in dubio quòd nō habuerit iustam causam litigandi.ibidem.
Et ibi explicatur vsum forensem iudicum Rotæ,col. 2. in medio.
Victus cōdemnatur in expēsis,etiam si habuerit iustā causam litigādi quando expensæ debentur ratione contumaciæ.to.1.p.99. colu.2.in medio.
Victus an cōdemnetur in expensis etiam si habuerit iustam causam litigandi,quando statuto municipali hoc caueatur. to. 1. pag.99.col.2.in medio.
Victus non debet cōdemnari in expensis si à victore non fuerint petitæ,pag. 100.col. 1.in medio.
Et quid si expensæ fuerint factæ post litis contestationem.ibid.
Et an victor appellare possit ab omissa condemnatione expensarum,quæ petitæ fuerunt.ibidem.
Victus olim vilius emebantur quàm nostro tempore.to.1.pa. 535. col.1.in fine.
¶ Vidua potest aduersarios in prima causarum cognitione ad curiam inuitos trahere,modo honesta sit.to. 1.p.19.col.2.in prin. & pag.22.col. 1.in fine.
Vidua dies an gaudeat priuilegio trahendi reos ad curiam regiam.to. 1.pag.20.col.1.in princ.
Vidua maritum occidens non gaudet priuilegio viduitatis.ibid. col. 1.in fine.
Vidua priuilegium viduitatis amittit,si luxuriosè viuat.to. 1.pag. 22.col.2.in princ.
Vidua propter stuprum an dotem & alia perdat, quæ iure ac titulo matrimonij pristini obtinuit, & obtinuisset si castā egisset vitam.ibidem.col.2.prope medium.
Vidua quæ dicatur?ibidem.col. 2.in medio.
Viduitatis priuilegium conceditur etiam fœminis virum habentibus,si is sit eis inutilis to.1.pag.23.col. 1.in medio.
Vidua,pupillus & alij habentes ius priuilegium vtrum possint eo vti aduersus simile,& par ius habentes.to. 1.pag.23.colum. 2.in medio.
Vidua habet priuilegium declinandi forum proprij domicilij, & petendi quod causa tractetur in curia Regis.to. 1.pag.24.col. 2.in princ.
Vidua,quæ vocata fuerit ad iudicem inferiorē,quibus casibus nō poterit eius tribunal declinare to. 1.pa.24.col. 2. in medio.
Viduarum &pupillorum priuilegium an prosit litis consortibus, his,qui commune ius cum eis habere contendunt.to. 1.pag.25. col.1.in medio.
Viduæ habent priuilegium,quo pupilli & similes personæ vtuntur,vt nō teneantur extra proprij domicilij forum apud curię Regiæ iudices cuiquam agenti respondere cuiuscunque priuilegij ratione.to. 1.pagin.23.col.2.in medio.
Vidua,pupillus & pauper in eo loco,in quo est curia Regis eiusque auditorium vocatus ad curiæ iudices ad petitionem actoris poterit hoc casu vti proprio priuilegio.to. 1.pag.24.col.1. in fine.
Vidua non potest vti priuilegio contra viduam aliam minorem, aut orphanum.to. 1.pag.24.col.2.in medio.
Nec etiam in causis,quæ non habent æstimationē sex mille maraedinorum.ibidem.
Item vbi causa fuerit cœpta coram iudice inferiori per litis cōtestationem,absque fori præscriptione,&exceptione declinatoria inferioris tribunalis.ibidem.
Idem erit si causa sit criminalis,vel agatur de reditibus regijs exigendis.ibidem.
Viduitatis iure dominus Castri vel villæ se defendēs,& ea de causa volens euitare Regię curię iudicium quo ad primā causarum cognitionem vtinō poterit priuilegio viduarū ex eo quod tribunal proprij domicilij sit manifestè suspectū.to.1.pa. 25. col.1. in medio.
Vidua si, vocauerit ad iudicium apud iudicem domicilij ipsius rei cōuenti aliam viduā, vel pauperem, & velit reus declinare iurisdictionem iudicis, non est audiendus.to. 1.pag.24.col.2. in fine.
Vidua nō potest petere causam tractari in curia Principis, vbi lis esset cœpta per litis contestationem apud iudicē inferiorē proprij domicilij, etiam si vidua iure minoris ætatis peteret in integrum restitutionem.to. 1.pag.25.col. 1.in fine.
Viduę quando debeantur alimenta ab hæredibus mariti.to.1. pa. 353.col.2.in medio.
Vidua qualiter potest recipere certam quantitatem vltra sortem dotis.to.1.pag.353.col.2.in fine.
Viduæ an detur certa quantitas dum non soluitur dos mariti.to. 1.pa.354.col.1.in medio.
Vidua an possit liberè & absque pœna secundo nubere.to.2.pa. 149.col.2.in princ.
Vidua stuprum committens an sit punienda pœna adulterij.to.2. pa.194.col.2.in medio.
Et an aliquid amittat.to.2.pag. 195.col.1.in princ.
Vidua an possit accusari ab hæredibus mariti de adulterio commisso viuente marito.to.2.pa. 194.col.2.in princ.
Viduitatis conditio in legato an sit admittenda.t.2.pag.152.col. 1.in princ.
¶ Vigiliæ quæ apud Christianos fiebant olim, cur sint sublatæ? to. 1.pag.496.col. 1.in fine.
¶ Viginti intellectus ad l.curabit.C.de act.empt.to.1.pa. 370. col. 1.in medio.
¶ Vincēs vincēte te an semper vincat. te.t.1.p.190.col.1.in medio.
¶ Vindicta manumissi qui dicebantur?to. 1.pa.445.col. 1.in prin.
Vindicio seruo suffragari in quacunque tribu à populo Romano fuit cōcessum teste Plutarcho inpublicola.to. 1.pag.446.col.1. in princ.
¶ Vindicatio iniuriæ iniquissimè illatæ est iusta belli causa.to.2. pag.510.col.2.in princ.
¶ Violentus occupator beneficiorum ecclesiasticorum an in pœnam ipso iure priuetur beneficio,quod per violētiā occupauerit?to. 1.pa.425.col.1.in princ.
Virginem corrumpens,quid restituere debeat in foro animæ.to. 2.pa.510.col.1.in princ.
¶ Viri clarissimi qui dicantur?to.1.pag.448.col.2.in fine.
Viro & fœmina simul extinctis, an præsumatur fœmina præmortua.to. 1.pag.290.col.1.in medio.
Viro & vxore simul ruina pereuntibus locum habet lucri acquisitio delata,si in matrimonio vxor decesserit.ibidem.
Viro & vxore pereūtibus simul ruina aut naufragio,donatio valida censetur.to.1.pag.291.col.1.in princ.
¶ Virtus circa voluptates & dolores versatur,to.2.pag.310.col.2. in medio.
¶ Vis præcisa distinguitur à conditionali.to.2.pag. 122.colum. 1. in medio.
Vis præcisa an excuset vxorem à crimine adulterij etiam quo ad tori separationem.to.2.pag.124.col.2.in fine.
¶ Visitare quid in sacra scriptura significet.t. 1.p.295.col.1.in prin.
¶ Vitam alteri adimere ob tutelam honoris proprij nec Christianæ religioni,nec bonis moribus conuenit. to.2.pag.489. col.2. in princ.
¶ Vitiatus corpore quando sit irregularis,to.2.pag.450.colum.2. in medio.
Vitium in exprimenda aut tacenda causa impulsiua, nullā efficit concessionem Principis.to.1.pag.253.col.1.in princ.
¶ Viuaria quæ?to.2.pa.526.col.2.in fine.
¶ Vocare ad curiam Regis in prima causę instantia quis possit.t. 1.pa.19.col.2.in prin.
Vocatus ad primogenium post obitum possessoris non accipit ille tanquam hęres defuncti,nec eius personam repręsentat. t. 1.pa.47.col.2.in medio.
¶ Voconiæ legis capita.tomo secundo.pagina 69.colum. prima, in medio.
¶ Voluntarius homicida potest renuntiare beneficio pendente accusatione.to.2.pag.478.col.2.in princ.
Voluntarium homicidium quid sit.tomo secundo,pagi.460.col. 1.in medio.
Voluntas occidendi etiam perfectissima non inducit irregularitatem.to.2.pag.462.col.2.in medio.
Voluntate distingui delicta,quomodo sit intelligendum.t.2.pagi. 480.col.1.in fine.
Voluntas libera testandi an possit tolli absque violatione iuris naturalis.to.2.pag.3.col.2.in medio.
Volūtas liberè testandi potest tolli statuto.t. 2.p. 4. col.1.in med.
Voluntarij actus quasi possessionem non inducūt.to.2.pagi.409. col.2.in medio.
Voluntas coacta voluntas est.to.2.pag.122.col.1.in medio.
¶ Voluntas morte non extinguitur.tomo 1. pag.420. columna 1.in medio.
Voluntas testatoris an possit principis authoritate mutari. to.1. pa.379.col.2.in med.& pa.388.col.1.in med.
Voluntas contrahentium in conditionibus spectanda est.to.1.p. 153.col.1.in fin.
Voluntaria iurisdictio an possit extra territorium exerceri. to.1, pag.439.col.2.in medio.

Voluntaria

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Alphabeticus.

Voluntaria iurisdictio an delegari possit:tomo 1.459.column. 1. in princ.
¶ Votum per dispensationem tollit & remitti posse remissiuè to.2. pag.246.col.2.circa princ.
Vori commutatio quomodo fiat:tomo 2.pagina 247.colum.1. in princ.
Et in quo à dispensatione differat:tomo 2.pagin.247.columna 1. post principium.
Votum exigit explicitam vel implicitam promissionem.tom.2. pag.251.col.1.in medio.
Votum solenne dirimit matrimonium ex ipsa rei natura,& condi tione.to.2.pag.189.col.1.in medio.
Votum solenne in quo differat à simplici,ibidem.
Votum solenne ab ecclesia inductum fuisse creditur.tom.2.pag. 89.col.1. in fine.
Votum solenne non dissoluit matrimonium carnali capula con-summatum,ibidem.
Voti obligatio an sit de iure diuino.tomo 2.pagin.32.columna 2. in principio.
Votum soluendi mensuram tritici,de qua mensura intelligatur. to.2.pagin.36. columna secunda post med.
¶ Vbi res simul & pecunia cũ re permutantur,an permutationis contractus sit vel venditionis:tomo 1.pagina 274.colu. prima. in medio.
¶ Vltimæ voluntates in quo differant à contractibus in his,quæ ad conditionem transmittẽdam pertinent.to.1.pag.150.col. 1.in medio.
¶ Vncia quot dragmas appendat:tomo 1.pagina 155.column.2. in medio.
Vnciaria vsura quæ diceretur apud legem duodecim tabularum. to.1.pagina 397.col. 2.in princ.
¶ Vnctio extrema quid sit:to.2.pag.382.columna 1.in princ.
¶ Vnicunque redditur secundum opera sua, quo modo intelligatur:to.1.pag.col.1.in princ.
Vnicus actus sufficit ad constituendam quasi possessionem iuris inc orporalis.to.1.pag.394.colum.1.in fine.
Vnusquisque prauus quid agendum sit ignorat,& à quibus absti nendum.to.1.pag.392.colum.2.post principium.
Vnus testis cum fama non probat matrimonium clandestinum in præiudicium matrimonij publicè contracti.to.1.pagi.157. columna secunda,in principio.
Vni testi metum testificanti non creditur.to.1.pagina 144.col.1. in medio.
Vnio beneficiorum quo pacto fieri possit,& per quem.to.1.pag. 134.columna 2.in princip.
Vnio beneficiorum iurispatronatus laicorum. to.1.pag.134.col. 1.in fine.
Vniri per Episcopum non potest beneficium aliquod alteri abs-que consensu illius,qui habet ius conferendi,eligendi vel præ-sentandi.to.1.pag.134.colum.2.in prin.
¶ Vrbis appellatione quid contineatur.tom.2.pag.378.column.1. in medio.
Vrbis appellatione, nomine adiectiuo expresso,nõ continentur suburbia.to.2.pag.378.col.secunda.post principium.
¶ Vniuersalis propositio quid:tom.1.pag.215.column.secunda, in medio.
Vniuersitas an possit excommunicari:tomo 1.pag.299.colum.1. in fine.
Vniuersitas est quædam persona ficta non animata.ibidem.
¶ Vsucapio requirit bonam fidem toto vsucapionis tempore du rantem.to.1.pagina 175.colum.secunda.in fine.
Vsucapio ante matrimonium cœpta,eo constante completa,an efficiat rem viro & vxori communem.to.2.pag.183.column.2. in medio.
Vsucapionis definitio iuris const.tradita,defenditur.tom.2.pag. 391.col.1.in medio.
Vsucapio,& præscriptio quo modo differunt:ibidem.column.2. in prin.
Vsucapio etiam rerum immobilium acquisitionem amplectitur iure digestorum.tom.1.pag.391.col.2.in medio.Et quid iure Cæsarum.
Vsucapionis iustitia,tò.1.pag.392.colum.1.in fin.
Vsucapio non interrumpitur litis cõtestatione.to.2.pag.436.col. 1.in prin.
Vsucapio an sit iustè legibus humanis introducta, to.2.pag.438. col.1.in medio.
Vsucapionem triennalem à longi temporis præscriptione malè distingui,quo ad dominij acquisitionem.to.2,pag.439.colu.1. in fine.
Vsucapione vel præscriptione an derogetur iuri naturæ, si ex eis transferatur dominium directum.ibidem.
¶ Vsufructuarius omnium bonorũ non tenetur ad æris alieni so lutionem.to.1.pag.264.col.1.in fine.
Vsusfructus omnium bonorum legatum, hærede instituto post obitum vsufructuarij,validum est.to.1.pag.264.col.2. in med.
Et ibi qualiter hoc legatum sit intelligendum.
Vsufructu omnium bonorum alteri legato quis teneatur solue-re legata,vbi hæres quidam instituitur.to.1.pag.265.col.1.in medio.
Vsusfructus venditus an possit retrahi,vide in dictione,Vẽditio.
Vsusfructus non potest constitui in numis,& in gemmis.tom.1. pag.540.col.2.in med.
Vsufructuarius certarum rerum nõ tenetur soluere debitum. to. 1.pag.262.col.2.in princ.
Vsufructuarius tertiæ,quartæ vel quintæ partis hæreditatis tene-tur ad æris alieni pro ea parte solutionem.ibid.
Vsufructuarius quartæ vel quintæ partis bonorum non potest conueniri.to.1.pag.263.col.2.in med.
Vsufructuarius omnium bonorum an teneatur soluere legata à testatore relicta.to.1.pag.265.col.1.in med.
Vsusfructus matrimonio constante ex consolidatione cum pro-prietate acquisitus,an sit communis viro & vxori.tom.2.pag. 183.col.1.in fine.
Vsusfructus legato pluribus facto,& in eo concepta substitutio-ne post omnium,vel plurium mortem censetur facta recipro-ca substitutio inter legatarios.to.2.pag.84.col.1.in fine.
Vsusfructus bonorum patre ingrediente religionem, & sequuta professione,integer ad filiũ pertinet.to.2.pag.31.col.1.in fine.
Vsusfructuarius an habeat naturalem possessionem:to.2.pag.394. col.1.circa med.& col.2.post princ.
Vsusfructus quando per alienationem consolidetur. to. 1.pagin. 198.col.2.in princ.
Vsufructuarius non est æqualis clerico habenti beneficium eccle siasticum.to.1.pag.228.col.2.in med.
Vsus communis intelligendi & loquendi præfertur propriæ si-gnificationi.to.1.pag.373.col.2.in fine.
Vsurarij bona an sint tacitè obligata restitutioni vsurarum.tom. 1.pag.367.col.1.in med.
Vsurarij manifesti testamentum ipso iure nullum est, nisi fiat se-cundum cap.quanquam.de vsuris.to.1.pag.268.col.2.in fine.
Vsurarius an teneatur conditione indebiti vel ex delicto. to.1. pag.368.col.1.in princ.
¶ Vsurarius manifestus an possit testari, & donare causa mortis. to.2.pagina 17.columna secunda in medio.
Vsurarius qui propter extremam inopiam semel à restitutione liberatus est,an teneatur restituere nõ deductis alimentis,pin. guiorem adeptus fortunam.tomo 2.pag.493.columna prima. in princ.
Vsurarius qua ratione teneatur ad restitutionem.to.2.pag.499. col.1.in fine.
Vsurarius mentalis,an teneatur ad restitutionem eius,quod sine vlla pactione accepit.to.2.pag.499.colum.1.in fine.
Vsurarius mentalis non aliter cogitur ad restitutionem in exte-teriori foro,quàm in interiori.to.2.pagina 500.col.2.in fine.
Vsurarius mentalis non est,qui mutuat spe percipiendi aliquid à debitore,liberè etiam alioqui non mutuaturus.ibidem.col.2. in fine.
Vsuræ possunt iure ciuili puniri. tomo 2.pagina 158.columna 2. in med.
Vsura mentalis & exterior:tomo primo,pagina 444. colum.1.in medio.
Vsura in mutuo quomodo non committatur.to.1.pag.253.col.2. in fine.
Vsuræ ab initio emptionis possunt in pacto definiri.to.1.pag.372. col.2.in princ.
Vsura quando committitur in rebus vendendis.tom.1.pag.269. col.1.in fine.
Vsuræ an debeantur data dilatione ad pretium soluendum:to.1. pag.371.col.1.in fine.
Vsuræ definitio latè traditur.tomo primo, pagina 351.colum.1. in med.
Vsura iure naturali & diuino prohibita est.to.1.pag.355. col.2.in med.& pag.356.col.1.in princ.
Vsura iure Pontificio & Regio prohibita est. to.1.pag.355. col.1. in fine.
Vsura iure Cæsarum an sit prohibita:ibid.
Vsuras exercere erga alienigenas an licuerit vnquam Iudæis? to. 1.pag.356.col.2.in med.
Et ibi caput vicesimum tertium Deuteron.expeditur.
Vsura an possit accipi ab hoste:to.1.pag.357.col.1.in princ.

Index Alphabeticus.

Vsura an sit licita est testatoris voluntate:to.1.p.257. col.1.in fin.
Vsurarum crimen an sit merè ecclesiasticum,latè discutitur. to.1. pag.363.col.1.in medio.
Vsurarius qua pœna punitur tam iure ciuili quàm iure Regio? to. 1.pag.364.col.2.in princip.
Vsurarius semel punitus,si iterum in idem crimen inciderit,amit-tet dimidiam bonorum partẽ.& si tertio,omnibus bonis mul-tabitur.to.1.pag.365.col.1.in medio.
Vsurarius clericus qua pœna sit puniendus.ibidem.
Vsurarij manifesti priuantur sepultura.tom.1.pag.365.colum.2. in principio.
Vsurarius manifestus quis dicatur.to.1 pagi.395.col.1.in medio.
Vsurarij bona an sint hypothecę obligata pro restitutione vsura-rum:to.1.pag.397.col.1.in principio.
Vsurarij hæredes coguntur restituere vsuras.to.1.pag.367. col.2. in fine.
Vsurę lucratorię omni iure prohibitę sunt,t.1.p.370.col.1.in med.
Vsuræ pretij non soluti an impediantur per trãslationẽ dominij. to.1.pag.370.col.2.in fine.
Vsuræ compensatoriæ omni iure admittuntur.to.1.pag.270. col. 1.prope medium.
Vsurarij hæredes non confecto inuentario,non tenentur ad vsu-ras testituendas vltra vires hæreditarias.t.1.p.368.col.2.in prin.
Vsurarium quem esse an probent testes singulares:to.1.pagi. 258. col.2.prope medium.
Vsura ex mutuo non tantum vero,sed ficto constituitur.to.1.pa. 382.col.2.in medio.
Vsura committitur cum aliquid vltra sortem causa mutui accipi-tur.to.1.pag.386.col.1.in princ.
Vsura centesima quæ dicatur:tom.1.pagina 379.col. 1.in princip.
Vsura vnciaria apud legem duodecim tabularum,to.1.pagin.397. col.2.in prin.
Vsus forensis quo fertur excommunicatio conditionalis defen-ditur.to.2.pag.355.col.1.in princ.
Vsu pecunia consumitur,qualiter intelligenda sit hæc oppositio. to.1.pag.355.col.2.in fine.
Vtile non vitiatur per inutile in separabilibus.to.1.pag.330.col.1. in princ.
¶ Vuallia Gothorum Rex Vandalos & Alanos penè extinxit. t.1. pa.1.col.1.in fine.
¶ Vulgaris vxor quæ dicatur,to,secundo, pagi.194.col.2.in fine.
Vulgaris substitutionis definitio.to.2.pagina 75.col.1.in medio.
Vulgaris substitutio quibus verbis fiat.ibidem,column.2.in fine.
Vulgaris in vnum casum concepta ad alium extenditur.to.2.pa. 75.col.2.in prin.
Vulgaris expressa continet tacitam pupillarẽ,quę tamen matrem pupilli non excludit.to.2.pag.75.colum.2.in medio.
Vulgaris tacita matrem testantis minimè expellit.ibidem.
¶ Vulnere quis lethali affectus ab vno,deinde ab altero occisus, quem facit homicidam. to.2.pag.472.col.1.in princ.
Vulnus mortiferum ab vno tantum illatum an omnes præsentes conflictui efficiat irregulares,puniendique sint pœna extraor-dinaria.to.2.pag.472.col.2.in fine.
¶ Vxor an communicet cum viro in iure patronatus constante matrimonio ab eo acquisito.to.1.pag.436.col.1.in fine.
Vxor pro restitutione dotis tacitam hypothecam habet in om-nibus mariti bonis.to.1.pag.188.colu.2.in medio.
Vxor agere poterit vtili rei vendicatione ad rem æstimatam,quę per tertium possidetur titulo lucratiuo vel oneroso,etiam tũc vbi æstimatio emptionem fecerit.tom.1.pag.103.col.1.in fine.
¶ Vxor an possit à marito propria auctoritate expelli ob forni-cationem.to.2.pag.192.col.2.prope medium.& in fine.
Vxor ob adulterium qualiter accusetur, & puniatur,legito sub dictione Fornicatio.
Vxor petẽs dotem à marito an repellatur ab ipso viro opponen-te ius fisci,cui dos illa debetur.to.2.pagi.171.colu.2.circa princ.
Vxor an possit à marito expelli propter dotẽ non solutam.to.2. pag.180.col.2.prope princ.
Vxor qualiter sit viro subdita, & an ipsum teneatur sequi.to.2.p-189.col.2.in fine.
Vxor ex lege Regia non contrahit sine licentia maritĩ,& qualiter hoc intelligatur.to.2.pag.182.col.1.in medio.
Et quid si contrahat cum iuramento.to.2.pag.182.col.2.in fine.
Vxor an teneatur expectare maritũ absentẽ.t.2.p.187.col.2.in fin.
Vxor etiam putatiua propter adulterium dotem amittit.to.2.pa. 193.col.1.circa finem.
Vxor propter adulterium perdit arras,atque parapherna.ibidem.
Vxor & vir in accusatione adulterij pariter iudicatur.tom.2. pag. 193.col.2.in fine.
Vxor à marito adulterij ciuiliter accusata paris criminis excep-tionem habet aduersus eum,lite etiam contestata.to.2.pa.194. col.1.in princ.
Vxor post adulterium cognita carnaliter à marito conscio ipsius criminis,an possit ab eo accusari.to.2. pa.194.col.1. in medio.
Vxorem à viro causa fornicationis dimissam cogitur maritus re-cipere,si ipse mœchus fuerit.ibidem.
Vxoris adulteræ dos cui applicetur adulterio perpetrato.to.2.p. 194.col.1.in princ.
Vxoris contractus sine licentia mariti factus,an in animę iudicio valeat.to.2.pa.510.col.1.in fine.
Vxori factum legatum ei tantum vxori defertur quæ tempore te-stamenti erat vxor.to.2.pag.63.col.2.in medio.
Vxor sortitur domicilium mariti quo ad exactionem dotis,&quo ad alia plura.to.2.pa.186.col.1.in medio.
Vxoris an mariti domicilij lex sit attendenda in his,quæ tangunt diuisionem bonorum,aliudve simile.to.2.pag.181.col. 1. in fi.
Vxores plures habere an sit iure naturali,vel diuino prohibitum. to.2.pag.186.col.1.in medio.
Vxores plures habere qua ratione sanctis patribus licuerit.to. 2. pa.186.col.2.in princ.
Vxor vel maritus matrimonium secundum contrahere nequeũt, etiam si primum non sit carnali copula cõsummatum.to.2. pa. 187.colum.1.in princ.
Vxor vel maritus secundas nuptias contrahens viuente prima cõ iuge,qua pœna pruniatur.to.2.pa.187.colum.2.in princ.
Vxorem dimittens propter adulterium, an possit aliam ducere viuente priori,to.2.pag.195.col.1.in fine.
Vxor adultera an potuerit ante legem Iuliam occidi à marito si-mul cum adultero in crimine deprehẽso.t.2.p.196.col.1.in fine.
Vxore dimissa causa adulterij,an possit maritus ea viuente aliam ducere.to.2.pag.195.col.1.in fine.
Vxori arrhę promissæ non debent excedere decimam bonorum mariti partem,quæ eo tempore maritus habebat.to. 1.pa.288. col.1.in medio.
Vxoris bona,quæ acquisita fuerunt constante matrimonio, non sunt publicanda ob crimen mariti.to. 1.pag.299.col.1.in fine.
Vxor an teneatur stare locationi rerum dotalium factæ per mari-tum.to.1.pag.326.col.2.in medio.
Vxor vidua an possit soluto matrimonio erga mariti hæredes vti priuilegio capit.Salubriter.to.1.pag.353.col.2.in prin.
Vxor probare debet arrhas sibi promissas decimã bonorum ma-riti partem non excedere.to.1.pag.287.col.2.in fine.

FINIS.

Series chartarum Primi Tomi.

*abcdefghiklmnopqrstvxyz, ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXY.

Omnes terniones,excepto Y, quaternione.

Series chartarum Secundi Tomi.

*AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss.

Omnes quaterniones,excepto Ss,duernione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca